ترجمة معاني

القرآن الكريم

القرآن الكريم

މާނައިގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާ

ޒަސީގަމުއްޝައިދް ޢަބޫބަކުރު އިބްރާހީމް ޢަލީ

www.noorul-islam.net

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمة

الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّموات وَمَا فِى الأَرْضِ وَلَهُ الحَمْدُ فِى الآخِرَةِ وَهُوَ الحَكِيمُ الخَبِير وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إلاّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ الَّذِى أَنْزَلَ الْقُرْآنَ عَلَى عَبْدِهِ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الهُدَى وَالفُرْقَان وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ الَّذِى أَرْسَلَهُ اللَّهُ هادِيًا لِلثَّقَلَين صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلاَمُهُ دَائِمَين إِلَى يَوْمِ المَعَادِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِه وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الحِسَابِ . أَمَّابَعْدُ:

ކީރިތި قرآن ގެ މާނަ އުނގެނި ދަސްކޮށްދިނުމަކީ އަޅުގަނޑު އެންމެ ބޮޑަށް شَوْق ލިބިގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވެސް އެންމެ شَوْق ލިބިގެ ކަންތަކެވެ. އަޅުގަނޑުގެ عُمْرُ ނަ އަހަރާ ބާރަ އަހަރުގައި ހިސާބުގައި އެކަމަށް ފުރިހަމަ ވެއްޖެއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަވެސް މިކަމަށް އަޅުގަނޑުގެ أُسْتَاذ އަކީ فَضِيلَة الشَّيْخ حُسَين صَلاحُ الدِّين (رحمه اللّه) މަޖީދިއްޔާގައި، އާދައިގެ ތިއްބެވިގެ ދިވެހިބަހުން ތަރުޖަމާކުރައްވާ " قرآن ގެ ترجمة އާއި تفسير މިނަމުގައިވާ مضمون އެވެ. އޭގެ ފަހުން ދެން ފުރަތަމަ ފޮތްތަކުން فضيلة الشّيخ عبد اللّه فَهمِى ދީދީ (رحمه اللّه) ގެ ترجمة ގެ ބަހުރި عبارة ތަކެވެ. ދެން ހަމަ އެހާއެކުއެކުގައި الشَّيخُ الحَافِظ آدم سعيد (رحمه اللّه) ގެ ترجمة އެވެ. މި أُسْتَاذُ ނގެ ހިތްވަރުދީފައި ތަޢުލީމީ މަރުކަޒުތަކުން ދެން فَضِيلة الشَّيخ مُحَمَّد جَمِيل ދީދީ (رحمه اللّه) ހުންނެވި ހަވީރުގެ ކުލާހުގައި އިނދެވުނުގެ فرصة އަޅުގަނޑަށް ލިބުނުއިރު މިކަމަށް ލިބުނު އިތުރު ކުރިއެރުވުމަކާއި، އާ ހިތްވަރުތަކެވެ. މި މި أُسْتَاذُ ނގެ އަތުން އަޅުގަނޑަށް ލިބުނު ތަޢުލީމާއި އަޅުގަނޑު ދަސްކުރި ދަސްކުރުމެއް، ގަދަފަދަ ގޮތެވެ. ދެން މިއަންނަނީ ދިރާސާއާ ތާލީމުދިނުމަށް المدِينَة المُنَوَّرة ގެ الجامِعَةُ الإسلامِيَّة ގެ كُلِّيَّة الشَّرِيعَة އާއި އަޅުގަނޑަށް ލިބުނުފުރުޞަތުގައި ފަހުމްވި ތަރުޖަމާ ގޮތް، އެއްކަށޮށްދޭއިރުވެސް بَرَكَاة ލިބި މަރުކަޒެވެ. އެ جَامِعَة ގައި އެހާރަ އަހަރުގެ دِرَاسَة އެއް ނިމުމަށް ޙާޞިލް އަދިއިތުރު އަމިއްލައަށް قرآن ގެ كَلِمَة ތަކުގެ މާނަތައް ދިވެހިބަހުން ތިޔުރާވުގެ شَوْق ލިބިގަން ގަދަވެ އެކަމަށް ފަހައިގަތުން ފިއްޔެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ މި ترجمة ދިވެހިބަހަށް އިސްލާމީ ދިވެހި أُسْتَاذ ނގެ ފަރާތުން ދަސްކުރީ ترجمة ތަކުގެ އިތުރަށް ދެން ترجمة ލިޔެކުރުމަށް إختيار ކުރީ مُهِمُّ ފޮތްތަކެއް. އެ فَنّ ގައި ފުރިހަ ފައިބޯފައިވާ އެފަންނުގެ އުލަމާއިންނަށް މުޢުތަބަރުކުރާ مَشْهُور ބައެއް مُفَسِّر ންގެ ފޮތްފޮތެވެ. އޭގެތެރޭގައި:

(١)	جَامِعُ البَيَان عَن تَأْوِيل آى القُرْآن	=	لأَبِى جَعْفَر مُحَمَّد بن جَرِير الطَّبَرِى
(٢)	تَفْسِير القُرْآن العَظِيم	=	لِلحَافِظ عِمَاد الدِّين أَبى الفِداء إسماعيل ابن كَثِير القُرَشِى
(٣)	الجامِعُ لأَحْكَامِ القُرْآن	=	لأَبِى عَبْدِاللَّه مُحَمَّد بن أَحْمَدُ لأَنْصَارِى القُرْطُبِى
(٤)	فَتْحُ القَدِير (بَين فَنَّىِ الرِّوايَة والدِّرايَة)	=	لِمُحَمَّدُ بن عَلِى بن مُحَمَّد الشَّوكانِى
(٥)	أَيْسَرُ التَّفاسِير	=	لأَبِى بَكْربن جابِر الجَزَائِرِى
(٦)	زُبْدَةُ التَّفسِير	=	د. مُحَمَّد سُلَيْمَان عَبْد اللّه الأَشْقَر
(٧)	النَّفْسِيْرُ المِيَسّر	=	نُخْبَة مِنَ العُلَمَاء

މިފޮތްތަކާއި، އަދި މިނޫންވެސް ބައެއް ފޮތް ހިމެނެއެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ މި ترجمة ދިވެހިބަހުގެ މި މަޤްޞަދު، މާލެ أُسْتَاذُ ނާ عَرَب ބަހުން ދިވެހިބަހަށް قُرْآن ގެ މާނަތަކުގެ ތަރުޖަމާ ترجمة އެވެ. އަޅުގަނޑު އަމުން-ބަޔާން ފަހަރެއްގަން ކުރި ترجمة އެއް ނޫނެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި عِلْمُ التَّفْسِير އަށް ބޭނުމެހެން، އަޅުގަނޑު މިވަނީ އެހެންވާޒިއްޔެއްގައެވެ. ވީހިނދުވެސް އެހެންވާޒިއްޔެއްގައެވެ. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑު މިކުރީ މަސައްކަތެއް އެބޭބޭފުޅުން ދިވެހިވި މާނަތައް އަޅުގަނޑަށް އެނގުނުހާ ފެންވަރަކުން ހަމައެކަނި ދިވެހިބަހުން ترجمة ކުރީއެވެ. އެބޭކަލުންގެ މާނައެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ދިވެހި ترجمة އެވެ. މިހެންވީ އަޅުގަނޑުގެ މިފޮތަށް ކިޔަން ކީރިތި قرآن ގެ މާނަތަކުގެ ދިވެހި ترجمة) قصد ކުރީވެސް (ކީރިތި قرآن ގެ މާނަތަކުގެ ދިވެހި ترجمة) އެވެ. މިއެވެ.

ދެންފަހު، މިމާނަތައް ترجمة ކުރުމުގައި އޮޅުން ނުފިލައިދާނޭކަމަށް ޓަކާވާ ތަންކޮށްގަދިއަހާ، އެބެއްޓެމުންދާ އެ تفسير ފޮތްތަކަށް ބަލައިގެން ކުޑަ بيان އެއް ލިޔެވިފައިވާނެއެވެ. ކުރެއްވުމުންދާއިރު އެތަންތަނަށް އިސްލާމީ ވާނެއެވެ. މި ترجمة ގައި އަރަބި ބަހުގެ މަސްއަލަތަކުގައި ވިދާ ކުރުކޮށް، ލުއިފަސޭހަކޮށް – އެކަމަކު މާނަ ދުރުނުވާ ގޮތަށް – ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދެއްކޭ މިންވަރަށް الله ގެ ބަސްފުޅު ވިސްނައިދޭގޮތް. ދިވެހިންގެ ބޭނުންކުރާ ބަހުން ލިޔުނު ބަސްފުޅުތަކުގެ ކުރިއަށް ބަސްތަކުން މާނަކުރެވިފައި ވާނެއެވެ.

ދެން ކޮމާ އަށްޓެ ވާހަކައިގެ ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކާއިރު ބަހުރުވައި، އަސްލުއަރަބިބަހުގެ، ޙަރަކާތް ހުރި ބަސްތަކާއި ޕްރެފިކްސް. އިނގިރޭސި ހުރިހާ ދިވެހިބަސް ބިލެހެއްޓެވި ބަޔާންކުރެވިފައި އަދި ބޭނުން ކަމަށްތެދު ނަޙުވީ ގޮތުން.

ގޮތުގައިވީނަމަވެސް ދިވެހިބަހުގެ ނަހުވީ ޤަވާއިދާއި ގުޅޭ ވާހަކަ ބޭނުންވާނެ ގޮތަށް ބެލިއެވެ.– މިސާލަކަށް: 'ބިޔާ' ގޮތް ދަތުރު ބަހުގައި 'ހަދާ' އަދި 'ބިނާކުރިކަން' ގޮތް މާނައިގައި 'ކަރާފާން' ބައްދަލުވާ އަދި 'ބިމަށްކަރާފާގެލިން' ގެ ބަދަލުގައި 'އަރުވާން' މި كَلِمَة ބޭނުންކުރެވިފައި – ކަނޑައަޅާ މާބޮޑު ފުރުޙަތު ނުބައްދަލުވުމަށް. ބަސްތަކެއް ވިސްނާފަދަ ވައްޓިއްޖާ ފުރުޞަތު ކަމުގައި ބެލިއެވެ.

ދެންފަހު މި ترجمة އަކީ ހާދިސާ ކުޑަ ތަރުޖަމާއެކެވެ. الله ގެ މިންވަރުފުޅު ނިޔާކުރާގޮތުން ދުނިޔޭގައި صِحَّة ސަނަދުތަކުން ފާހަގަވެފައި ހުރިއްޖެ މިފޮތް ފުރާނަ، ތަފާސްކުރުމުގެ قَصْد ވަރަށްބޮޑަށް އެބައިތަކެވެ. އެބައި މިފޮތް މިއަޅުގަނޑު އޮތުމުގައި، صَحّ ސަނަދުން ސާބިތުވާ سَبَب النُّزُول ތަކާ އާއި مَحَلّ ތަކަށް އިޝާރާތް، އަދި نَبِي ބޭކަލުންގެ قِصَّة ތައް އާދައިގެ ވަރަކަށް بيان ކުރުމި، أحْكَام ގެ އާޔަތްތަކާގުޅޭ ހިސާބަކަށް ވާހަކަދެކުމި، އަދި إختلاف ތަކެގެ مُهِمّ صَفْحة ތައްވެސް ބަލައިލާފައި ބަލައިލުމުގެ أُمِّيد އެބައެވެ. އެކުން ދެން އެކަމާ ތަސްކާކައި ބޮޑުވުމަށް ބަރުވެސްވާނެއެވެ.

އަދުގަނޑުގެ دعاء އަކީ އަދުގަނޑުގެ މިترجمة އާދެ! ((ترجمة مَعانِي القُرْآن الكَرِيم)) (قرآنގެމާނަތަކުގެ ތަރުޖަމާ) އަކީ الله ބާވައިލެއްވި ކީރިތި قرآن ގެ ترجمة ދިވެހިން ވިސްނައި، فَهْم ކޮށްދެމުގެ އަލިއަކި މަގަދުގާ ދަނަކުރަކުގައި الله ވަތްވައިދެއްވުމެވެ. އަދި މިކަމި عمل އަކީ الله ދެރިޔާގެ ދަންނަވާ ލޯބިވާ عمل އެއްކަމުގައި ލައްވައި قيامة ދުވަހުން މިއަގާއި، މިއަގެ މަސްނަވިއްޔާގެ ހެޔޮފުއްސަވައި، ހެރާކުޅަމާގެ މީހުން ބަރަކާތްފުއްސަވައި، އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނެތި، އަދި ހިސާބު ބަލައްވުއްވާކަމެއްނެތި އެކަލާނގެ ފަޟްލު ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رَحْمَة ދުވުން ސުވަރުގެ ވައްދަވައިދެއްވުމެވެ. އޭގެ ބިރުވެރިމާތް الله އެވެ. ހަމަހަމަވެރިން އިބަރާސްކަލާނގެ ކާންނަކަލޭގެ މައްޗަށް ކުޑަދުންވަނތަވާ ވާޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން يقين އެވެ.

إِنَّهُ جَوَادٌ كَرِيم—وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أجْمَعِين وَسَلاَمٌ عَلَى المرْسَلِين وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ العالَمِين وَبِاللَّهِ التَّوفِيق

٢٧ رَجَب ١٤٢٧ هـ

21 އޮގަސްޓު 2006 މ

أبُوبكْر إبْراهِيم عَلِى
هِنَّوَرِى

أعوذ ކިޔުން

މާތްވެގެންވާ قُرْآن ކިޔަވާ ކުރިން މީހަކުވެސް الله ގެ رَحْمَة ން ދުރުކުރެއްވި އަދި لَعْنَة ލިބިގެންވާ شَيْطَان އާގެ ފަރާތުން ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްކަން ލިބިގަތުމަށް الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވާ އެދުމުން حِمَايَة ލިބިގަތުން شَرْعُ ކުރުވިގެންވެއެވެ. އެބަހީ أَعُوذ ކިޔުން سُنَّة ވެގެންވެއެވެ. اللهُ سُبْحَانَه وَتَعَالَى وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. (فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَسْتَعِذْ بِا لله مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْم) މިއީ ކިޔަވާ قُرْآن އަކީ މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގުދައްކާ އަދި ހިތްތަކުގައިވާ ބަލިބާވަތްތަކުގެ ބަލިތަކުގެ شِفَاء އެއެވެ. އަދި شَيْطَان އަކީ ނުބައިކަމާ އަދި މަގުފުރެދުމުގެ ސަބަބެވެ. މިހެންވީ قُرْآن ކިޔަވާ ކުރިންމީހަކުވެސް އެ ނުބައި شَيْطَان އާގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްކަން ލިބުން އެދި الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވައި ދުޢާކުރުން އެދިވިގެންވެއެވެ. އެބަހީ أَعُوذ ކިޔުން ހުކުމެވެ.

عَامُّ ކޮށް ދިނަ عِلْم ވެރިން އެއްބަސް ވެވަޑައިގެންނަވަނީ أَعُوذ އަކީ قُرْآن ގެއާޔަތެއް ނޫނެވެ. އެހެންވެ مُصْحَفُ ތަކު ލިޔުއްވުމުގައި أَعُوذ ވަކިން ލިޔުއްވިގެން ނުވަނީއެވެ.

ތަންވަރު :

أَعُوذ بِا لله ގެ މާނައަކީ : އެއްކަލައުވަންތަ الله ގެ حَضْرَةُ ން މިއަޅާ ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة ލިބިގަންނަމެވެ.

مِنَ الشَّيْطَانِ : މިއަޅާގެ رَبّ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމާއި އަދި މިއަޅާގެ قُرْآن ކިޔެވުމަށް ހުރަސްއަޅާ ޖިންނިންނާއި އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިންވެސް ވާ ނުބައި شَيْطَان ން ގެ ކިބައިން

الرَّجِيْم ގެމާނައީ : الله ގެ رَحْمَة ން ދުރުކުރެއްވިފައިވާ ނުވަތަ ލަޢުނަތް ލިބިގެންވާ.

سُورَةُ الْفاتِحَة ގެ މާނަ

سورة الفاتحة | އާޔަތުގެ އަދަދު (٧)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

ތަރުޖަމާ

بِسۡمِ ٱللَّهِ = الله ގެ ނަންފުޅުން އަޅުފަށަމެވެ. ❁ ٱلرَّحۡمَٰنِ = އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންނަށް عَامُّ ކޮށް ދުނިޔޭގައި رحمة ލައްވާ. ❁ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾ = مؤمن އަޅުންނަށް قيامة ދުވަހުން خَاصّ ގޮތުގައި رحمة ލައްވާ. ❁ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ = އެއީ عالم ތަކުގެ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކާއި ރައްކާތެރިކުރައްވާ تربيّة ކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. (عَالَم އަކީ الله ފިޔަވައި ހުރި ހުރިހާ ތަކެއްޗެވެ.) ❁ ٱلرَّحۡمَٰنِ = އެންމެހައި خلق ތަކުންނަށް عامّ ކޮށް ދުނިޔޭގައި رحمة ލައްވާ. ❁ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ = مؤمن އަޅުންނަށް قيامة ދުވަހުން خَاصّ ގޮތުގައި رحمة ލައްވާ. ❁ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ = عَمَلُ ތަކަށް ހިސާބުބައްލަވާ ދުވަހުގެ ވެރި. ❁ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ = އަޅުގަނޑުމެން އަޅުކަންކުރަނީ (އަދި ކުރާނީވެސް) ހަމަ އެކަނި ކަލޭގެފާނަށެވެ. ❁ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން މަދަދު އެދެނީ (އަދި އެދޭނީވެސް) ހަމަ އެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ حضرة ންނެވެ. ❁ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަގުދައްކަވާނދޭވެ. ❁ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ، ❁ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ = އެބޭކަލުންގެ މަގެވެ. ❁ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ = ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް نعمة ދެއްވި. ❁ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެއްޖެ މީހުންގެ މަގު ނޫން. ❁ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾ = އަދި މަގުފުރެދުނު މީހުންގެ މަގުވެސް ނޫންކަމުގައެވެ. ❁

....

آمين އަކީ دعاء ޤަބޫލުކުރައްވާނދޭވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

ފުރަތަމަ أَعُوذُ ގެ މާނަ : ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން ދުރުވެގެންވާ އަދި لَعْنَة ލިބިފައިވާ ފަސާދަވެރިވެގެންވާ شيطان އާގެ ފާފަތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ރައްކާތެރިވުމަށް الله ގެ حضرة ން މިއަދާ حماية އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ.

----

(١) الله ގެ ނަންފުޅުން އަޅުގަނޑު ފަށަމެވެ. އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި خلق ތަކުންނަށް عامّ ކޮށް ދުނިޔޭގައި رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި މުއުމިން އަޅުތަކުންނަށް قيامة ދުވަހުން خاصّ ކޮށްގެން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އެންމެހައި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء خاصّ ވީ މިޖުމްލަ ތަޢުރީފެއް الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ عالم ތަކުގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވާ ބެލެހެއްޓެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. (عَالَم ތަކަކީ الله ފިޔަވައި ދެންހުރި ހުރިހާ އެއްޗެކެވެ. والله أعلم)

(٣) އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި خلق ތަކުންނަށް عامّ ކޮށްގެން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި މުއުމިން އަޅުތަކުންނަށް قيامة ދުވަހުން خاصّ ކޮށްގެން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤) އެކަލާނގެއީ عمل ތަކުގެ ހިސާބުބައްލަވާ ޖަޒާދެއްވާ ދުވަހުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(٥) (އަޅުގަނޑުގެ رَبُّއެވެ.) އަޅުގަނޑު އަޅުކަންކުރަނީ (އަދިކަލޭގެފާނަށެވެ) އިބާދަތްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ވާގިއެދެނީ (އަދިއެކަލޭގެފާނުގެ) ހަމަ އިބާދަތްކަލާނގެ حضرة ންނެވެ.

(٦) އަޅުގަނޑުމެން ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގެ މަގަށް ތަނަވަސްކުރައްވާނދޭވެ.

(٧) އެއީ އިބާދަތްކަލާނގެ އިނާމުލިބިވަޑައިގެންނެވި ނަބީބޭކަލުންނާއި ޝަހީދުންނާއި صدّيق ންނާއި) ޞާލިޙުންގެ މަގެވެ. އަދި (ކޯފާލިބިގެންވާ ޔަހޫދީން) ގެ މަގާއި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ މަގުގެ ނޫނެވެ. އަދި (نصارى އިންނެވެ) މަގު ފުރެދުނު މީހުންގެ މަގުގެ ނޫންމެވެ.

- ދަންނާށެ! މިކަލިމަޔަކީ آمين الحمد ގެ ބައެއްނޫނެވެ. އެއީ خاصّ دعاء އެކެވެ. އޭގެ މާނައަކީ އަޅުގަނޑުގެ دعاء ޤަބޫލުކުރައްވާނދޭވެ. މިއެވެ.
- أَعُوذ އާއި بِسْم އާއި އަދި الحمد ގައި އެކުލެވިގެންވާ ބައެއް ކަލިމައެއްގެ تفسير علم ވެރިން ތަފްސީރުކުރައްވާ ޓަކައި تَفْصِيل ވާހަކައާއި إِخْتِلاَفُ މިކަމުގައި ބޭކުލެވިގެންވާ އަޅުގަޑުމެން ނުވާތީއެވެ ބޭފުޅުން الله توفيق ލިބިއްޖެ އެހެން ވަގުތެއްގައި ކަންތައްތަށް ކޮޅުންނުގެ بيان މިންވަރަކަށް قصد ކުރީ އިހަށް ބޭއްވުމެވެ. އެވާހަކަތައް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރަމުން ތެރޭގައި ކިޔެވުމުގެ حركات ކިޔުމުގެ ބަޔަކާއި ބޭފުޅުން الله ހާމަ رحمة އާއި މާތް ދަރަޖަތުގައި ދެއްވާނދޭވެ! އަޅުގަނޑު ހުރިހާ شامل ކުރައްވާނދޭވެ! آمين آمين آمين

سُورة الْبَقَرة ގެ މާނަ

سُورة الْبَقَرَة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٨٦)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٥﴾

ލަފުޒުވާ

الٓمٓ ﴿١﴾ = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ރަނގަޅަށް ދަންނަވާގެންވަނީ اللّه އެވެ.) ۞ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ = އެފޮތް (ނުވަތަ މިފޮތް) ۞ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ = އޭގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްމެވެ. هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ = އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގުދައްކައެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ (އެ ތަޤްވާވެރިންނަކީ) ۞ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ = އެމީހުން غيب އަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. (غيب ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ.) ۞ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިމަތާލިއިން ۞ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުން ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ = އަދި އެއީ އީމާންވާމީހުންނެވެ. ۞ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެއްޗަށް. ۞ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި. ۞ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި آخرة ދުވަހަށްވެސް ۞ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ = ކަށަވަރުގޮތުން އެމީހުން يقين ކުރެއެވެ. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى = އެމީހުންވަނީ ތެދުމަގުގެ މަތީގައެވެ. ۞ مِّن رَّبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ. ۞ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ހަމަ ކަށަވަރުގޮތުން އެމީހުން އެއީއެވެ. ۞ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٥﴾ = ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިވާ މީހުންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ: މިއަކުރުތަކާއި ދެންވެސް ބައެއް ސޫރަތް ފެށިގެންވާ ހުރޫފުތަކުގެ ޙަޤީޤީ އަކުރުތަކުގެ ފުރިހަމަ މުރާދު ދަންނަވާގެންވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ. އެއީ عامّ ކޮށް ހުރިހާ علم ވެރިންގެ ފުރަތަމަބަހެވެ. އާއްމުކޮށް އެބަޔަކަށް ޙަޤީޤީ رأى ޙަޤީޤީ خيال ތަކެއް ފާޅުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން –

- قتادة ގެ ރިވާޔަތުގައި ބުނެވިފައިވަނީ އެއީ قرآن ގެ ނަންތަކުގެ ތެރެއިން ނަމެއްކަމަށެވެ.
- مُجاهِدُ ގެ ރިވާޔަތުގައި ބުނެވިފައިވަނީ އެއީ اللّه تَعالى ސޫރަތް ފައްޓަވާފައިވާ فَوَاتِحُ ކަމަށެވެ. އެބަހީ ފެށުންތަކެވެ.

- عبدالرّحمن بن زَيْد ގެ އަރިހުން އައި ރިވާޔަތުގައިވަނީ އެއީ ސޫރަތުތަކުގެ ނަމެއްކަމުގައެވެ.
- ابن عبّاس ވިދާޅުވިކަމަށް السدّى ގެ އަރިހުންވާ ރިވާޔަތުގައިވަނީ އެއީ إسْمُ اللّٰه الأعْظَمُ ކަމުގައެވެ.
- އަދި ابن عبّاس ގެ އަތުން ރިވާޔަތްކޮށްދެއްވައިވަނީ އެއީ اللّٰه ގެ إسْمُ ތަކެއްކަމުގައެވެ.
- އަދި ابن عبّاس ގެ އަތުން ރިވާޔަތްކޮށްދެއްވައިވަނީ އެއީ أَنَا اللّٰه علم އެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ اللّٰه އެވެ. މާގަން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.) އަދި أَبُوجَعْفَرُ الطَّبَرِى އެކަށޭގޮތުންގެ މަޝްހޫރު تفسير جَامِعُ البَيَانُ ގައި މިޙުރޫފުތަކުގެ ބައެއް تأْوِيلُ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.
- އަދި اِبْنُ كَثِير އާއި އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ إعْجَازُ القرآن ގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެބަހީ قرآن އާއިމެދު خلق ތަކުން ނުކުޅެދިތެރިވުމުގެ ބާބުގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ خلق ތަކުންނަށްވެސް قرآن އާއިމެދު ނުކުޅެދިތެރިވެއެވެ. (وحى ކުރައްވާކަށްކަމެވެ.) قرآن މިވަނީ ތަކުރާރުންވެސް ދަންނަ މިފަދަ އަކުރުތަކުން އެކުލެވިގެންނެވެ. އެހެންވީއިރު ތަކުރާރުންވެސް މިފަދަ قرآن އެއް ނުވަތަ ސޫރަތެއްނަމަވެސް ގެނެސްދެވޭކަށްނުވެއެވެ. މިއެވެ.

ކަންމިހެންކަމުން މިބާވަތުގެ އަކުރުތަކާއިމެދުގައި ކުރެވިދާނެފަދަ تأْوِيل ތަކުގެ ތެރެއިން މި تأْوِيل އާއިމެދުގައި ފަރަގެއްނެތް އާދޭސްކުރާނެއެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ކަމުގައިވާ ގޮތެއްކަމުގައި އެކަނި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. واللّٰه أعلم

(٢) މިފޮތް (އެބަހީ: މިقرآن) ދަންނަވައެވެ. މިފޮތާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށްވާ ތެދުމަގެވެ. (އެހެންބަހަކުން ދަންނަވާނަމަ) އަދި تقوى ވެރިޔަކީ ދިރުންނަށް މިފޮތަށް ބަލައި ތެދުކޮށްދޭ މީހެކެވެ.)

- تقوىވެރިވުމަކީ: ބިރުވެތިވުމެވެ. اللّٰه ގެ ކޯފާއާއި عَذَاب އަށް ބިރުގަތުމެވެ. އެކަމުން ރައްކާތެރިވުމެވެ. تقوى ވެރިކަން حاصل ވަނީ اللّٰه حَرَام ކުރެއްވި ކަންތަކުން ރައްކާތެރިވެ އެކަންކަން ނުކުރުމުންނާއި އަދި އެކަލާނގެ فَرْض ކުރެއްވި ކަންތައް އަދާކުރުމުންނެވެ.

(٣) އެމީހުންނަކީ: އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ غَيْب އަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި رِزْقُ ން (اللّٰه ގެ މަގުގައި) ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. (زكاة ދީ صَدَقَة ދޭމީހުންނެވެ.)

(٤) އަދި އެމީހުންނަކީ: ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ (ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި ނަބިއްޔުބޭކަލުންނަށް) ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ދުވަސް އަންނާނެކަމަށް يقين ކުރާމީހުންނެވެ.

(٥) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުން އެވަނީ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ ތެދުމަގުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެގެން آخرة ދުވަހުން ކާމިޔާބުގެ نصيب ލިބިވާނޭ މީހުންނެވެ.

ނޯޓް: غَيْب އަކީ ލޮލަށްނުފެނޭ ކަންތަކެވެ. غَيْبُ ގެ ކަންތަކަކީ ލޮލަށް ނުފެންނަ ކަންތަކެވެ. غَيْب އަށް إيْمَان ވުމަކީ މިދުނިޔޭގެ ލޮލަށް ނުފެންނަ ކަންތައްތަކާމެދު ޝައްކެއްނުކޮށް ތެދުކުރުމެވެ. إيْمَان ވުން إسلام دين ގެ ރުކުނެއްކަމުން لاَزِمُ ކުރާ ކަންތަކެއްކަމެވެ. މިސާލަކަށް اللّٰه ތަޢާލާގެ ވުޖޫދު ސާބިތުވުމާއި ނަބިއްޔުބޭކަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުން. ދެން ފުރިހަމަ ކަންތައްތަކެވެ.

- ނަމާދު ޤާއިމު ކުރުމަކީ ޝަރުޠުތަކާއި ރުކުނުތަކާއި ވާޖިބުތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި އެކު ވަގުތުގައި رسول اللّٰه صلى الله عليه وسلم އަންގަވާ ގޮތަށް ކުރުމެވެ. އެހެންގޮތަކަށް ނޫނެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡۖ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَمَا هُم بِمُؤۡمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ ﴿١٢﴾

ލަފުޒީ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން، ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން. ✻ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ. ✻ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވިޔަސް. ✻ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުދެއްވިޔަސް. ✻ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. / އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. ✻ خَتَمَ ٱللَّهُ = الله ސީލުކުރެއްވިއެވެ. ✻ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި. ✻ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ އިސްތިމާޢުގެ މަތީގައްޔާއި / ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައްޔާ. ✻ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ލޯތަކުގެ މަތީގައިވެއެވެ. ✻ غِشَٰوَةٞ = ނިވާވުމެއް / ފުރޯޅެއް / މަތީގަނޑެއް ✻ وَلَهُمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި. ✻ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ✻ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ✻ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން ✻ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން اللهއަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ✻ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ✻ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✻ بِمُؤۡمِنِينَ ﴿٨﴾ = މުއުމިނުންނަކަށްވައި. ✻ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް މަކަރުހަދަނީއެވެ. / ހީލަތްހަދަނީއެވެ. / ޚިޔާނާތްތެރިވަނީއެވެ. ✻ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށާއި. ✻ وَمَا يَخۡدَعُونَ = އަދި އެމީހުން މަކަރުނުހަދަތެވެ. (އެބަހީ: އެމަކަރުގެ ގެއްލުން ނުވެއެވެ.) ✻ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ = އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް މެނުވީ. ✻ وَمَا يَشۡعُرُونَ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަމެއް އެމީހުންނަށް ވިސްނޭކަށްނުވެސް ނޭނގެއެވެ. / إحساس ނުވެއެވެ. ✻ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވެއެވެ (ޝައްކާއި ވަރުގެ) ބަލިވެގެންވާކަން. ✻ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تعالى އެމީހުންނަށް އިތުރުކުރައްވައިފިއެވެ. ✻ مَرَضٗا = ބަލިވެގެންވާކަން. ✻ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނެއެވެ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ✻ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ﴿١٠﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ ސަބަބުން. ✻ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ✻ لَا تُفۡسِدُواْ = ކަލޭމެން ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ. / ކަލޭމެން الله ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުނުވާށެވެ. ✻ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި ✻ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. / އެމީހުން ބުނެއެވެ. ✻ إِنَّمَا نَحۡنُ = އަހުރެމެންނީ ހަމައެކަނި. ✻ مُصۡلِحُونَ ﴿١١﴾ = އިސްލާޙުކުރާ މީހުން ކަމުގައެވެ. (މިއީ މިކަމުގައި އެމީހުންގެ ވިސްނުމެވެ.) ✻ أَلَآ إِنَّهُمۡ = ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ✻ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ = ފަސާދަ ކުރާމީހުންނީ ހަމަ

އެއީއެވެ. (އެއީ ހަމަالله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުންނަ ބަދަލެވެ.) ❁ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ⑫ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުކުރެވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނަވާށެވެ.!) އޭ رَسُول الله އެވެ.! އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމާއި އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު إِنْذَار ނުކުރެއްވުމާއި ހަމަހަމައެވެ. އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ.

(٧) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި (އެހިތްތަކަށް ހެޔޮއެއްޗެއް ނުވަދެވޭނޭހެން) الله ވަނީ ސިއްކަޖަހައްސަވާ ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމުގެ މަތީގައިވެސް އެފަދައިން ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. (އެއީ حَقُّ ތެދުއެއްޗެއް ނީވިފައިވާހެންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގެ މަތީގައި (ރަނގަޅު ތެދުމަގު ނުފެންނާނެހެން) އޮވަނީ ހުރަހެއްޖަހާލާފައެވެ. ނުވަތަ މަތީގަނޑެއް ޖެއްސަވާފައެވެ. (قِيَامَة ދުވަހުން) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ. * ދަންނަވާށެވެ. ޙަދީޘް قُرْآنُ ގައި عَامّ ކޮށް މާނަކުރެވިފައިވާ(?) އިންސާނުން ކުރެ މީސްބައެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެބައިމީހުން ފުރަތަމަވަނަ(?)، تَقْوَى ވެރިންނެވެ. އެމީހުންނާބެހޭ إجمالي މާނަކުރެވުނު އެވަނީ މިސޫރަތުގެ ފުރަތަމަޔާ ކަސްތޮފާ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށެވެ. مُفْلِحُونَ ވިނަމަށެވެ. * ދެވަނަބައި ސިފަ (އާޔަތްކޮޅު) ކާފިރުންނެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުންނަގޮތާއި އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނެ عَذَاب ގެ މާނަކުރުމުގެ خُلاَصَة އޮވަނީ ހަތަރު އާޔަތުގައި ހަތަރު އާޔަތުގައެވެ. * ތިންވަނަބައި مُنَافِقُ ންނެވެ. އެކަށަނަ އާޔަތުން އެބަޔަކީ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللّٰهِ މިއާޔަތުން ފެށިގެން ގާތްގަނޑަކަށް ވިހިވަރަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް އޮވަނީ އެމީހުންނާބެހޭ ކަންތައްތަކެވެ. خُلاَصَة އެއެވެ. އެމީހުންގެ ނުބައިކަން ކަމާއެކުއެމީހުންގެ ދިފާތުތަކުގެ ކުރުކޮށް އެމީހުންނާބެހޭ مُقَدِّمة ވެސް ދީފައިވާކަމުގައި ފެންނައެވެ. ދެން މި ތަރުޖަމާގައި ހިސާބުން ފެށިގެން އެވަނީ އެވާހަކަތަކެވެ. (٨) الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއޭ ބުނާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. (އެއީ ޖަވާބުގައި الله خَبَر ދެއްވި) އަދި އެމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. (٩) އެމީހުން الله އަށާއި އަދި އީމާންވެގެންވާމީހުންނަށް (އެމީހުންގެ ނިޔަތުން) މަކަރުހަދަނީއެވެ. އޮޅުވައިލަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން އެހަށި މަކަރު އޮޅުވައިލުމުގެ ގެއްލުންވެސް ހަމައެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަން إحْسَاس ވެސް ނުކުރެވެއެވެ. (١٠) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އޮވަނީ (الله އާއިދުރު ޝައްކާއި وَهُمْ ގެ) ބަލިމަޑުކަމެކެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުންނަށް ބަލިމަޑުކަން އިތުރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުންވެސް ވޭންދިނުމުގެ عَذَاب އެބައެވެ. (١١) އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަނުކުރާށޭ (الله އަށް އުޅުނީ ކާފިރުންވާން) ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ إصلاح ކުރާމީހުންނެވެ. (މިއީ މިޖާމީހުންގެ އެދެރިކާފިރުންނާއި އެކާވެރިވާ ބަސްމަހުނަށްޓަކައެވެ. އެކަމީ މުސްލިމުންނާއި މެދާ އެކުވެރިކަމާއި ބަރާބަރުކަމުން ޝަރުޢީ ހަތިޔާރުކުރަ ރާހާތެއް ތިމާ ކަލޭގެމަ ތަނައާ ނަފާ އެބެރި ކަނޑާލާމަށް ބެނެ އެކަމަށްވެސް ދެކެނީއެވެ. ބުނެ ގޮތް ވެކިބައިނ! (١٢) ދަންނާށެވެ! ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ހަމަ فاسد ންނެވެ. (اللّٰه ގެ އަމުރުތަކައި އޮވާ ޚިލާފުއެޅުންނެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެމީހުންނަކަށް އެކަންވެސް إحْسَاس ނުވެއެވެ.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

ލަފުޒުގެ

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ءَامِنُوا = ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ. ❁ كَمَاءَامَنَ ٱلنَّاسُ
މީސްތަކުންއީމާންވެއްޖެފަދައިން (މުއުމިނުން އީމާންވެއްޖެ ފަދައިން) ❁ قَالُوٓا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁
أَنُؤْمِنُ = އަހުރެމެން އީމާންވާންވީތޯ؟ ❁ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ = جاهل މީހުން އީމާންވީފަދައިން.
❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ. ❁ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަ جاهل ންނަކީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ. ❁
وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ = އަދި އެކަމަކު އެގޮތް އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ وَإِذَا لَقُوا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا =
އަދި އީމާންވީމީހުންނާ އެމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ. ❁ قَالُوٓا ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން
އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَإِذَا خَلَوْا = އަދި އެމީހުން އެކަހެރިވެއްޖެއްޔާ / އެހެންމީހުން ދުރުވެއްޖެއްޔާ. ❁ إِلَىٰ
شَيَٰطِينِهِمْ = އެމީހުންގެ شيطان ންތަކުންގާތަށް / އެބަޔަކާ އެހެން منافق ންނާއި. ❁ قَالُوٓا = އެމީހުން ބުނެއެވެ.
❁ إِنَّا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ކަލޭމެންނާއެކުގައެވެ. ❁ إِنَّمَا نَحْنُ = އަހުރެމެންވާކަން
ހަމައެކަނި. ❁ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ = (މުއުމިނުންނަށް) މަލާމާތްކުރާބަޔަކު ކަމުގައެވެ. ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ = اللّه تعالى
އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ذات ފުޅާއެކަށީގެންވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.) ❁ وَيَمُدُّهُمْ =
އަދިއެކަލާނގެއެމީހުންދަމަހައްޓަވައެވެ. ❁ فِي طُغْيَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި މަގުފުރެދުމުގައި. ❁
يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ = حيران ވެ ދެރަވެގެން حال. ❁ أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ❁ ٱشْتَرَوُا ٱلضَّلَٰلَةَ =
މަގުފުރެދުން ގަތް ބައެވެ. ❁ بِٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި./ ތެދުމަގަށް ❁ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ =
ފަހެ އެމީހުންގެ ވިޔަފާރިގައި ނަފާނުވިއެވެ. ❁ وَمَا كَانُوا = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ. ❁ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ =
ތެދުމަގު ލިބިގެންހުރިބައެއްކަމުގައި. ❁ مَثَلُهُمْ = އެމީހުންގެ މިސާލަކީ. ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا = އަލިފާންރޯ
އެންދިމީހެއްގެ މިސާލެވެ. ❁ فَلَمَّآ أَضَآءَتْ = ފަހެ އަލިކޮށްދިނުމުން. ❁ مَا حَوْلَهُۥ = އޭނާގެ
ވަށައިގެންވާތަން. ❁ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ = اللّه تعالى އެމީހުންގެ (ނޫރު) އަލިކަން ގެންދަވައިފިއެވެ. ❁
وَتَرَكَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލެއްވި. ❁ فِي ظُلُمَٰتٍ =އަނދިރިތަކެއްގައި. لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ =
އެމީހުންނަށް ނުފެންނަނިސް. ❁ صُمٌّ بُكْمٌ = އެއީ ބީރު މަންނަބައެކެވެ. ❁ عُمْىٌ = އަދި ކަނުބޮއްދެވެ. ❁ فَهُمْ
لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ = ފަހެއެމީހުންނެއްސެތި رجوع އެއް ނުވާނެއެވެ. / رجوع ނުވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި މީސްތަކުން އީމާންވާގޮތަށް (މުއުމިނުންތަކުން އީމާންވާގޮތަށް) ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. މޮޔަ جاهل ން އީމާންވާގޮތަށް އަހުރެމެން އީމާންވާނީހެއްތޯ؟ (އެމީހުންގެ ބަހުން މުރާދުކުރަނީ أصْحَابُ ޞަޙާބުންނާއި ދެންވެސް مؤمن ންނެވެ.) ދަންނާށެވެ. ހަމަ جاهل ންނީ ހަމައެމީހުންނެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންނަކަށް އެގޭކަށްނޫނެވެ. (١٤) އަދި އީމާންވީމީހުންނާއި އެމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކަށް އެމީހުން شَيْطَانُ ންނާއެކު އެމީހުން އެކަހެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވަނީ ކަލޭމެންނާއެކުގައެވެ. (އަދި އަހުރެމެން މުއުމިނުންނާ ވަރަކަށްތަމާޝާކުރީ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް މަލާމާތް ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٥) اللّٰه އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަމަގުފުރަތުމުގައި ދުރުވެރިއެއްގޮތުގެ حَالُ އަނދިރިކަމުގައި ހުރުމަށް ދޫކޮށްލައްވައެވެ. * ދަންނާށެވެ! اللّٰه ގެ މަލާމާތްކުރެއްވުން އޮންނާނީ އެކަލާނގެ މުޤައްދަސް ذَات ށް ލާއިޤުވާގޮތަކަށެވެ. އަދި ބައެއް مُفَسِّرُ ވިދާޅުވަނީ އޭގެ މާނައަކީ އެމީހުންނަށް މަލާމާތުގެ އަދަބު އެކަލާނގެ حَقّ ގައި ދެއްވާނެ ކަމެވެ.– واللّٰه أعلم

(١٦) އެމީހުންނީ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން ގަތް ބައެވެ. (އެބަހީ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން إخْتِيَارُ ކުރި ބައެވެ.) އެހެންކަމުން އެމީހުންގެ ވިޔަފާރިއަކުން އެމީހުންނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގަންނާ ބައަކަށްވެސް އެމީހުން ނުވިއެވެ. (١٧) އެމީހުންގެ މިސާލަކީ އަލިފާނެއް ރޯކޮށްލި މީހެއްގެ މިސާލެވެ. ފަހެ އެއަލިފާނު ރޯވެ އޭގެ ވަށައިގެންވާތަން އަލިކޮށްދިނުމުން (އޭގެ އަލިފާނު ނިއްވާލައްވައި) اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ ނޫރު އަލިކަން ގެންދަވައިފިއެވެ. އަދި އަނދިރިކަންތަކެއްގައި ނުފެންނަގޮތަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ.

އަނދިރިކަމުގައި ބައިތިއްބަވައިފިއެވެ.

❁ زُبْدَةُ التَّفْسِيرُ ގައި إبنُ مَسْعُودُ އާއި އަދިވެސް ބައެއް آصحاب ޞަހާބުންގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. نَبى صَلّى اللّٰه عليه وسلّم މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމާއި ގުޅިގެން ބައެއްމީހުން އިސްލާމްވިއެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުގައި مُنَافِقُ ވިއެވެ. އެމީހުންގެ މިސާލުއްކަމުގައިވަނީ އަލިފާނެއްގެ އަލިން ކޯކޮށް އަނދިރިކަމުގެ މިސާލެވެ. އަލިފާނެއްގެ އަލިކަމުން އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ ހުރިހާ ތަކެތި ފެނުނީއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވާނެ ގޮތްތަކެއްވެސް އެނގުނެވެ. އެހެން ހުއްޓާ އަލިފާނެއް ނިވިގެން ދިޔައީ ދެން ނުފެންނަކަށް ނެނގޭކަމުގައިވިއެވެ. مُنَافِقُ ންވެސް އެފަދައެވެ. އީމާންވެސް ހުރީ شِرْك ގެ އަނދިރީގައެވެ. ދެން އިސްލާމްވުމުން حَلاَل އާއި حَرَام އަދި ހެޔޮއި ނުބައި އެނގެން ފެށިއްޖެއެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުގައި އަނގަ ކަފުވިއެވެ. (އެބަހީ ކުފުރު ކަފުރުކަން إخْتِيَارُ ކުރިއެވެ.)

(١٨) އެމީހުންނީ ބީރު މަންމަން އަދި ކަނުބައެކެވެ. އެމީހުން އެއިގެކަމުގެ އެހެންގޮތަކަށް އެނބުރި رُجُوع ނުވާނެއެވެ. (مُنَافِقُ ންނީ އެކަހަލަ ބައެކެވެ. ހަގީގަތް ނާހާނެއެވެ. حَقُّ ތެދުބަހެއް ނުބުނާނެއެވެ. ތެދު حقيقة ގެ ފަރާތުގައި އަރާނުލެވޭ حَلاَل އާއި حَرَام އެއް އެނގެން ނެތް ކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. واللّٰه أعلم.

أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَوْ كَصَيِّبٍ = ނުވަތަ ވިއްސާރަވިލާގަނޑެއް ފަދައެވެ. (އެފަދަ މިސާލެއްވެ.) ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުންނައި / ވަޔިންނައި. ۞ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ = އޭގައި އަނދިރިތަކެއްވާ. ۞ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ = އަދި ގުގުރިއާއި ވިދުވަރުވާ ۞ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ = އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް އެމީހުން އަޅައި. / އެމީހުން ޖަހައެވެ. ۞ فِىٓ ءَاذَانِهِم = އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ = ގަގުރާގެ ހަޑާއި ހަރުގެ ސަބަބުން. ۞ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ = މަރުވެދާނެތީ ބިރުން. ۞ وَٱللَّهُ مُحِيطٌ = އަދި اللّٰه تعالى ވަށައިގެންވަޑައިގަންނަވައެވެ. / ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ = ކާފިރުންގެ ހުރިހާކަމެއް.۞ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ = ވިދުވަރުގެ އަލިން ގެންދަނީއެވެ. ۞ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ފެނުން ގެންދަން. ۞ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم = އެމީހުންނަށް އަލިކޮށްދޭ ކޮންމެ ހިނދަކުގައި. ۞ مَّشَوْا۟ فِيهِ = އެއަލީގައި އެމީހުން ހިނގައިގަންނައެވެ. ۞ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ قَامُوا۟ = އެމީހުން ހުއްޓިހުރެއެވެ. ۞ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ۞ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ = އެމީހުންގެ އިވުން އެކަލާނގެ ގެންދަވައިފިހެވެ. ۞ وَأَبْصَٰرِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގެ (އެމީހުންގެ ފެނުން ގެންދަވައި) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالىއީ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ۞ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ = ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ = އުފެއްދެވި ކަލޭމެން ۞ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންނައި. ۞ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރި ވުމަށްޓަކައި. ۞ ٱلَّذِى = އުފެއްދެވި. ۞ جَعَلَ لَكُم = ކަލޭމެންނަށް ހައްދަވައިދެއްވި ۞ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا = ބިންގަނޑު ފަރުވާއެއްކަމުގައި. ۞ وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً = އަދި އުޑު ބިނާއެއްކަމުގައި. ގުބުއްބައެއްކަމުގައި. ۞ وَأَنزَلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ۞ فَأَخْرَجَ بِهِۦ = ފަހެ އެފެނުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާއިން (ދާނާއި މޭވާއާއި ތަކެތި)، ގަހުގެ މޭވާއެވެ. ۞ رِزْقًا لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް رِزْق އެއްގެ ގޮތުން. ۞ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ = ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ނުލައްވާށެވެ. ۞ أَندَادًا = ބައިވެރިންތަކެއް شَرِيكُ ންތަކެއް. (اللّٰه އާއިއެކު إختيار ހުރި ބައެއް.) ۞ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަހާ ހާލު. ۞ وَإِن كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންވާނަމަ ۞ فِى رَيْبٍ = ޝައްކެއްގައި ۞ مِّمَّا نَزَّلْنَا = މިއަޅުގަނޑުމެން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާމެދު / وحى ކުރެއްވި ۞ عَلَىٰ

عَبْدِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާގެފުޅަކަށް (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް) ✽ فَأْتُوا بِسُورَةٍ = ދެން ކަލޭމެން ސޫރަތެއް ގެންނަށްވާށެވެ! ✽ مِّن مِّثْلِهِ = އެއާއެއްފަދަ (އެ قرآن ގެ ސޫރަތަކާއެއްފަދަ)✽ وَادْعُوا = އަދި ކަލޭމެން ގޮވައިގެން ގެންނަށްވާށެވެ! ✽ شُهَدَاءَكُم = ކަލޭމެންގެ އެހީތެރިން ✽ مِّن دُونِ اللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ✽ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަނީނަމަ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) ނުވަތަ (އެމީހުންގެ މިސާލަކީ) އުޑުންއައި ވާރޭވެހޭގަނޑެއްގެ މިސާލެވެ. އެވާރޭގަނޑުގައި އަނދިރިކަމާއި ގުގުރުމާއި ވިދުވަރުވެއެވެ. އަދި ގުގުރާ އަޑުގަދަކަމުން މަރުވެދާނެކަމުގެ ބިރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ ތެރެގައި އިނގިލިތައް އަޅައިއެވެ. އަދި الله އީ ކާފިރުން ވަށައިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) (٢٠) ވިދުވަރުގެ ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ ލޮލުގެ އަލިކަން ގަނޑައިގަތުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. އަދި އަލިވެގެންދާނަމަ އެއަލިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިނގައިގަންނައެވެ. (އަދި ވިދައިގެންގޮސް) އަނދިރިވެގެންދާ (ތަންތަން ހިނގާނުލެވި) ހުއްޓިތިބެއެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުންގެ އިވުމާއި ފެނުން ނައްތާލެއްވިއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކޮންމެކަމަކަށް ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިއީވެސް މިސާލެކެވެ. މުނާފިޤު ބަޔަކުގެ މިސާލު ބަޔާންކުރުން

ވިދާޅުވަނީ: އުޑުންއައި ވާރޭވެހޭގަނޑަކީ الله ބާވައިލެއްވި ކީރިތި قرآن އެވެ. އޭގައިހުރި އަނދިރިކަމާއި ގުގުރާ ވިދުވަރަކީ، مُنَافِقُ ންނަށް ބަޔާންކުރެވުނު އަމިއްލަހިތުގެ ބިރުވެރިކަމާއި خَبَرُ ތަކާއި އެމީހުންނަށްދިމާވާ الله ގެ ކާފަރުގެ عَذَاب އެވެ. އެހެންވެ އެއަޑުއަހާނެނުކެރިގެން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި އިނގިލިއަޅައިގަނެއެވެ. [illegible] އެމީހުންނަށް މަޢުލޫމުވެއެވެ. އަދި ވިދައިގަންނަހިނދު އެމީހުންގެ ލޮލަށް ޖަހައިގަންނަން ގާތްވާކަމުގެ މާނައަކީ مُنَافِقُ ންނަށްބާރުގަދަކަމުން قرآن ގައިވާ مُحْكَمُ އާޔަތްތަކުން އެމީހުންގެ فضيحة ތަ [illegible] ވާކަމެވެ. އަދި އަލިވާ ކަންތައް ހިނގާއިރުގައި ހިނގައިގަނެއެވެ. [illegible] މުސްލިމުންގެ (އެބަހީ: އިސްލާމުގެ) [illegible] فتح އާއި غَنِيمَة [illegible] އޭނާ مُحَمَّد ގެ ދީނުގެ [illegible] އަދި އަނދިރިވުމާ ހުއްޓިތިބުމަކީ [illegible] مُصِيبَة [illegible] މިއީ مُحَمَّد ގެ [illegible] دِيْنُ ގެ [illegible] قَائم [illegible] زُبْدَةُ التفسير ގައި [illegible] (٢١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުން ވެސް ހެއްދެވި ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. / [illegible] (٢٢) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު [illegible] އަދި އުޑު [illegible] އަދި އުޑުން އެކަލާނގެ ފެން ބާވައިލައްވައިގެން [illegible] އަދި އެފެނުން ކަލޭމެންނަށް رِزْق ގެ ގޮތުގައި [illegible] ނެރުއްވިއެވެ. ދެން އެހެންވީ ކަލޭމެން الله އަށް شريك ނުލާށެވެ، [illegible] ކަލޭމެން [illegible] حال [illegible] ނުހަދާށެވެ! [illegible] ނުކުރާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! (٢٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) ގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާމެދު ކަލޭމެން ޝައްކުގައިވަނީނަމަ ދެން ކަލޭމެން އެފަދަ ސޫރަތެއް ގެނެސްދޭށެވެ! އަދި އެކަމުގައި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެންގެ އެހީތެރިންނަށް ގޮވާށެވެ! ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވަނީނަމަ [illegible] ސޫރަތެއްވެސް ހަދައިބަލާށެވެ!

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ وَلَن تَفْعَلُوا۟ فَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا۟ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا۟ هَـٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا۟ بِهِۦ مُتَشَـٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَـٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾

މުފުރަދާ

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން ނުކުރިއްޔާ (ސޫރަތެއް ނުގެނެވުނިއްޔާ). ❁ وَلَن تَفْعَلُوا = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުވާނެ ކުރެވޭނެއެވެ.(ސޫރަތެއް ނުވާނެ ގެނެވޭނެއެވެ.!). ❁ فَاتَّقُوا النَّارَ = ފަހެ ކަލޭމެން ނަރަކައިން ބިރުވެތިވާށެވެ.! ❁ الَّتِي وَقُودُهَا = އެނަރަކައި އަންދާ ދަރު ކަމުގައި ވާނީއެވެ. ❁ النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ = މީސްތަކުންނާއި ހިލަ. ❁ أُعِدَّتْ = އެއަށް ތައްޔާރުކުރެވިފައިވަނީ. ❁ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾ = ކާފިރުންނަށްޓަކައެވެ. ❁ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް އުފާވެރި خبر (ކަލޭގެފާނު) ދެއްވާށެވެ.! ❁ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ = އަދި އެމީހުން صالح ޢަމަލުކުރި. ❁ أَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ވާކަމަށް. ❁ جَنَّاتٍ = ބަގީޗާތަކެއް/ސުވަރުގެތަކެއް. ❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ. ❁ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا = އެމީހުންނަށް އެއިން رزق އެއް ދިނުމެއް ކޮންމެހިނދެއްގައި ❁ مِن ثَمَرَةٍ = މޭވާގެ ތެރެއިން ❁ رِّزْقًا = ކާނާއެއްގެ ގޮތުން رزق ދެއްވުމުގެ ގޮތުން. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا = މިއެއްޗަކީ އަހުރެމެންނަށް ދެއްވުނު އެއްޗެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން (ދުނިޔޭގައި) ❁ وَأُتُوا بِهِ = އެމީހުންނަށް ގެނެސްދެވޭނެއެވެ. ❁ مُتَشَابِهًا = (ކުލަވައި ވައްތަރުގައި އެއްގޮތް ރަހައާ ތަފާތުގައި ތަފާތު) ގޮތް ❁ وَلَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ވެއެވެ. ❁ أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ = طاهر ވެގެންވާ އަނބިން. ❁ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުން އެތަނުގައި ވާނީ حال ❁ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލަދުވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ❁ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا = މިސާލެއް ޖެއްސެވުމުގައި (އެއްވެސް މިސާލެއް ޖެއްސެވުމުގައި) ❁ بَعُوضَةً = މަދިރިއަކަށްވިޔަސް. ❁ فَمَا فَوْقَهَا = އެއަށްވުރެ ބޮޑުއެއްޗަކަށްވިޔަސް / ނުވަތަ އެއަށްވުރެކުޑަ - ކުޑައެއްޗަކަށްވިޔަސް. ❁ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا = ފަހެ އީމާންވި މީސްތަކުން ދަންނަހުއްޔެވެ.! ❁ فَيَعْلَمُونَ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ❁ أَنَّهُ الْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ތެދެކަން. ❁ مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދަންނަހުއްޔެވެ.! ❁ فَيَقُولُونَ = ފަހެ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ❁ بِهَٰذَا مَثَلًا = މި މިސާލުން. ❁ يُضِلُّ بِهِ

كَثِيرًا = އެއިން އެތައްމީހުން ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. ❁ وَيَهْدِي بِهِۦ كَثِيرًا = އަދި އެއިން އެތައްމީހުން ގިނަބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ❁ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ = އަދި އެމިސާލުން އެތައްމީހުން މަގުފުރައްދަވައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ = ފާސިޤުން ފިޔަވައި / الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ބޭރުވެގެންދާ މީހުން ފިޔަވައި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން ނުކުރިއްޔާ ދެން އަދި ހިއްވަރެއްނެތެވެ! އެކަން ކަލޭމެންނަށް ނުވެސްކުރެވޭނެއެވެ. އެގެންވިއްޔާ ދެން ކަލޭމެން ނަރަކައިން ބިރުވެތިވާށެވެ! އެނަރަކައިގެ ދަރަކީ މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ. އެތަން ތައްޔާރުކުރެވިގެންވަނީ ކާފިރުންނަށެވެ. (ފުރުޤާނާއި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންނުވާ މީހުން ކާފިރުންނެވެ.)

(٢٥) އަދި (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!) އީމާންވެގެން صَالِحُ عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެބައޮތްކަމާގެ ދަށުން ކޯރުތަކެއް ބޭއްވިފައިވާ (ސުވަރުގެތަކެއް) ހުރިކަމުގެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވާށެވެ. އެތަނުން އެމީހުންނަށް މޭވާގެ رِزْق އެއް ދެއްވާ ކޮންމެފަހަރެއްގައި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީކަލަ މީގެކުރިންވެސް (ދުނިޔޭގައިވެސް) އަހަރުމެންނަށް ދެވުނު އެއްޗެއްސެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަށީގެން / ސިފަޔާ ވަރަށް ގާތް ދެއްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ފެނުމުގައި ސިފަ ދުނިޔޭގައި ކުރިން ކެއުމާ އެއްގޮތްވިޔަސް ރަހައާއި ތަފާތު މޭވާ ދިނުމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި طَاهِرُ ވެގެންވާ އަނބިންތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެތާ ދާއިމީކޮށް ހުންނާނެއެވެ.

(٢٦) ހަމަކަށަވަރުން މަދިރިއަކުންނިވިޔަސް އަދި ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑައެއްޗަކުންނިވިޔަސް ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ބޮޑެއްޗަކުންނިވިޔަސް އެއްވެސް މިސާލެއް ޖެއްސެވުމަކުން الله ލަދުފުޅުގަތުމެއް ނުވެވޮޑިގެންނެވެ. ފަހެ އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް الله އެޖެއްސެވި މިސާލު އެއީ ހަމަ حَقُّ ތެދު މިސާލެއްކަން ރަނގަޅަށް ދަންނާނެއެވެ. އެނގޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حَضْرَتُ ންވާ حَقُّ ކަން ދަންނާނެއެވެ.! އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނަނީއެވެ! ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިމިސާލުން ދެން الله تعالى އެދިވޮޑިގެންނެވީ ކޮންކަމެއްބާވައެވެ؟ - އެމިސާލުން الله تعالى ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި އެމިސާލުގެ ސަބަބުން އެތައްމީހުން ގިނަބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ބޭރުވެގެންދާ فَاسِقُ ންނޫނީ އޭގެ ސަބަބުން އެތައްބަޔަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ.

• ދަންނަހެވެ.! މިއާޔަތުގައި މަދިރިއާއެގެ މިސާލުޖެއްސެވުމަށް އެއާޔަތް ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވާ مُنَافِقُ ންނާއި ކާފިރުންނާ ދިމާއަށް ބަޔަކު مُفَسِّرُ ން ވިދާޅުވެއެވެ. މަދިރިވެސް ދުނިޔޭގައިދިރިއުޅުމުގެ ބަސްވުގެ ކުޑަކަމެވެ. ބަސްމުއްޖިލު ބިރުވިތާ ދެން މަގުވަޅި قُرْآن ގައިމިސާލު ޖެއްސެވުމާމެދު ބުނަން އެބަހީ مُنَافِقُ ންވެސް ދުނިޔޭގައިކަމެއް ދެއްކުމަކީ ކަންތައްތަކެއްކަން އެގޮތުން ފުރިހަމަ الله تعالى އެމީހުން ހިއްލަވައެވެ. މިއެވެ.

(تفسير طبرى)

الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

ލަފުޒުމާނަ

الَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ❁ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ = الله ގެ عهد ކަށަވަރު އުވާލާމީހުންނެވެ. ❁ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ = އެ عهد ގަދަކޮށް ތާއިދު ކުރުމަށްފަހު. ❁ وَيَقْطَعُونَ = އަދި އެމީހުން ކަނޑައިލާ. ❁ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ = އެކަމަކާމެދު الله އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައް. ❁ أَن يُوصَلَ = އެކަން ގުޅުވާ وَاصِل ކުރުމަށް، ގުޅުމެއްޖެހެން (ގާތްތިމާގެކަމުގެ رحم ގުޅުމެއްޖެހެން) ❁ وَيُفْسِدُونَ = އަދި އެމީހުން ފަސާދަކުރާތަން. ❁ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ أُولَٰئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ❁ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾ =ގެއްލިހަލާކުވި މީހުންނެވެ. ❁ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް ކާފަރުވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ❁ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا = އަދި މަރުވެގެންވާ ބައިތައްކަމުގައި ކަލޭމެންވީއިރުއެވެ. ❁ فَأَحْيَاكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވިއެވެ. ❁ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ❁ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އަލުން) ދިރުއްވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން رُجوع ކުރެވޭނެއެވެ. ❁ هُوَ الَّذِي = އެއީ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ خَلَقَ لَكُم = ކަލޭމެންނަށް ހެއްދެވި. ❁ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި. ❁ ثُمَّ اسْتَوَىٰ = ދެން އެކަލާނގެ اِسْتِوَاء ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ❁ إِلَى السَّمَاءِ = އުޑަށް. ❁ فَسَوَّاهُنَّ = ދެން އެކަލާނގެ އެތަކެތި (އުޑުތައް) ހައްދަވާ ބަރާބަރުކުރެއްވިއެވެ. ❁ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ = ހަތްއުޑަކަށް. ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ❁ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް މާލަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ لِلْمَلَائِكَةِ = މަލާއިކަތުންނަށް. ❁ إِنِّي جَاعِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނާމެވެ. (ހައްދަވާން ކަވާނީމެވެ.) ❁ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً = ބިމުގައި خَلِيفَة އަކު. ❁ قَالُوا = އެބަޔަކު ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَتَجْعَلُ فِيهَا = ތިބޭކަލާނގެ އެތާނގައި ލައްވާނީ ފަސާދަކުރާނެ މީހަކު. ❁ مَن يُفْسِدُ فِيهَا = އެތަން ފަސާދަކުރާނެ މީހަކު. ❁ وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ = އަދި އޭނާ ލޭއޮހޮރުވާނެ ޖަހާމީހަކު؟ ❁ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ = އަދި އަހަރެމެން ތިބޭކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ދަންނަވަމުން ތިބޭކަލާނގެއަށް حَمْدُ ކުރަމެވެ. ❁ وَنُقَدِّسُ لَكَ = އަދި އަހަރެމެން ތިބޭކަލާނގެ تَقْدِيس ކުރަމެވެ.

طَاهِرُ ކުރައްވާށެވެ. އަދި މާތްކުރައްވާށެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنِّي أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެން ނޭނގޭކަންތަކެއް ۞ وَعَلَّمَ ءَادَمَ = އަދި އެކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ۞ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا = ހުރިހާ ނަންތައް. ۞ ثُمَّ عَرَضَهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެނަންތައް ހުށަހެޅުއްވިއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް ۞ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي = ދެން އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް خَبَرُ ދީބާރާށެވެ. ۞ بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ = މިހުރިހާއެއްޗެހީގެ ނަންތަކުގެ. ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ = ތިޔަބޭކަލުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެމީހުންނަކީ اللّٰه ގެ عَهْدُ ގަދަކަން ކަނޑައެޅުމަށްފަހު އެއްބަސްވުމަށްފަހު އުވައިލާމީހުންނެވެ. (އެ عَهْدُ އަކީ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި تَبَعَ ވުން لازم ކަން ހިތުގައި ޖަހާލެވުނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ގުޅުވާލުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވާ اللّٰه تعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް އުވާލާމީހުންނެވެ. (ގުޅުވާލުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ގާތްތިމާގެކަމާއި رَحم އެވެ.) އަދި އެމީހުން ބިންގަނޑުގައި فاسد ކަން ހަދައިއެވެ. (އެއީ اللّٰه އަށް ކާފަރުވެ އެކަލާނގެއަށް އުޅުމި ރަސޫލުންނަށްދެއްކި އިންކާރުކޮށްނުވުމެވެ.) ކަނޑައެޅުމުން އުފެދިވުން އެއީ ގެއްލިގެންދާމީހުންނާ މީހުންނެވެ.

(٢٨) اللّٰه އަށް ކާފަރުވުން ހައިރާންކަމެއް ކާފަރުވެވޭނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ. ކާފަރުންގެ (ފުރަތަމަ) މަރުވެފައިވާ ހާލަތުގައި ހަމަ ކަލޭމެން ދިރުއްވިއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުވުއްވާނެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ (އަލުން قِيامة ދުވަހުން) ކަލޭމެން ދިރުއްވާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން رُجُوع ކުރެވޭނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٩) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ދެން އުޑުން އެކަލާނގެ اِسْتِوَاى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. (މާތްވެގެންވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.) ދެން އެއުޑުތައް ހަތްއުޑުކަމުގައި ހައްދަވާ އެކަލާނގެ ހަމަޖައްސަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (٣٠) (އޭ رَسُوْلُ اللّٰه އެވެ!) އަދި مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ وَحِي ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި خَلِيْفَة އަކު ލައްވާނީ ކަމެވެ. އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އެބިމުގައި އެތަން فاسد ކަން އެތާގައި ލެއި އޮހޮރުވާނޭ މީހަކު އިބަރަސްކަލާނގެ ލައްވަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި އަޅަމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް تسبيح ދަންނަވައި حَمْدُ تعريف ކޮށް އަދި އެންމެހައި عَيْبُ އާއި އުނިކަމުން طاهر ކޮށް އިބަރަސްކަލާނގެ تقديس ކުރަމުއެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަށް ނޭނގޭކަންތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣١) އަދި آدم (عليه السّلام) އަށް އެންމެހައި އެއްޗެހީގެ ނަންތައް އެކަލާނގެ އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ދެން އެނަންތައް (ކިޔައިދެއްވާ بَيَان ކުރުމަށްޓަކައި) مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެއްޗެހީގެ ނަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔައިދީބާރާށެވެ! އެއްޗެހީގެ خبر ދީބާރާށެވެ!

قَالُواْ سُبۡحَـٰنَكَ لَا عِلۡمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمۡتَنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئۡهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡ قَالَ أَلَمۡ أَقُل لَّكُمۡ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ غَيۡبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَأَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَـٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلۡنَا يَـٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ وَكُلَا مِنۡهَا رَغَدًا حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُواْ سُبۡحَـٰنَكَ = އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ✿ لَا عِلۡمَ لَنَآ = އަޅުގަނޑަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا مَا عَلَّمۡتَنَآ = އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް އުގަންނަވައިދެއްވި އެއްޗެއް މެނުވީ. ✿ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ✿ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكۡمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✿ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ހޭ آدم އެވެ. ✿ أَنۢبِئۡهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡ = އެބަކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ނަންތައް ކިޔައިދީބާށެވެ! ✿ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބަކަލުންނަށް خبر ދެއްވިހިނދު ✿ بِأَسۡمَآئِهِمۡ = އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ. ✿ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ✿ أَلَمۡ أَقُل لَّكُمۡ = މިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވަނީ ނުކުރައްވަނީހުއްޓެވެ؟ ✿ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމުން ތާށިކަރުކުގައި. ✿ غَيۡبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيۡبُ. ✿ وَأَعۡلَمُ = އަދި މިމަންނަރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމުންވެއެވެ. ✿ مَا تُبۡدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައް. ✿ وَمَا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ ﴿٣٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާ ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ✿ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَـٰٓئِكَةِ = އަދި މިމަންނަރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް وَحِي ކުރެއްވިހިނދު. ✿ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ = ތިޔަބައިމީހުން آدم (عليه السّلام) އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ! ✿ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ = ފަހެ އިބްލީސް ނޫން އެހެން ހުރިހާ ބައިމީހުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. ✿ أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ = އެޝައިޠާނު މަނާވެގެން އަދި ބޮޑާވެގެންވިއެވެ. ✿ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَـٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ = އަދި އެޝައިޠާނު ކާފިރުންގެތެރެއިންވިއެވެ. ✿ وَقُلۡنَا يَـٰٓـَٔادَمُ = އަދި މިމަންނަރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. ހޭ آدم އެވެ! ✿ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ = ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ✿ ٱلۡجَنَّةَ = ސުވަރުގޭގައި.✿ وَكُلَا مِنۡهَا رَغَدًا = އަދި އެތަނުން ތިޔަދެކަނބަލުން ތަނަވަސްކަމާއެކު ކެއްވާށެވެ! ✿ حَيۡثُ شِئۡتُمَا = ތިޔަދެކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ހުރިހާތަނަކުން. ✿ وَلَا تَقۡرَبَا = އަދި ތިޔަދެކަނބަލުން

ގާތްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! (ކަރީބުނުކުރުއްވާށެވެ!) ❁ هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ = މިގަހާއި/ މިގަހުން. ❁ فَتَكُونَا = ފަހެ ތިޔަ ދެބޭކަލުން ވެވަޑައިގެންފާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. ތިޔަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ. އަޅަގަނޑުމެންނަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ އުނގަންނަވައިދެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ އަޅަގަނޑުމެން ނޭނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ آدم އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ خَبَر ދެއްވާށެވެ! (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ خبر ދެއްވައިފިއެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ خبر ދެއްވިހިނދު އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގައި ތިޔަބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَحِي ނުކުރައްވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އެކަން وَحِي ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ފާޅުކުރާތަކެއްޗާއި އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ވަންހަނާކުރާތަކެއްޗާއި ވީހަކަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ހުރީމެވެ.

(٣٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް ތިޔަބޭކަލުން سَجِدَة ކުރައްވާށޭ. مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް وَحِي ކުރެއްވިހިނދު ފަހެ إبْلِيس މެނުވީ އެހެން ހުރިހާ ބޭކަލުން سَجِدَة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭ إبْلِيس އެކަމުން މަނާވެ ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެކުރުން ނިމުނުގެ ތެރެއިންނެވެ.)

- ދަންނައެވެ! إبْلِيس އަކީ ހުރިހާ ޝައިޠާނުންގެ ބައްޕައެވެ. އޭނާގެ أصل ނަމަކީ الحَارِث އެވެ. إبْلِيس ގެ ނަމަށް ނަންދެވުނީ الله އަށް އުފުރުން ހިއްވުމުންނެވެ. إبْلِيس ގެ ނުބައިކަމުން އަލިފާނުންނެވެ.

(٣٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ آدم އެވެ! ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޒަންވެރިވާށެވެ! ދިރިއުޅޭށެވެ! އަދި ތިޔަދެބޭކަލުން އެދިވަޑައިގަންނަ ތަނަކުން ބޮޑުވަރަކަށް ކާށެވެ! އަދި މިގަހާއި ގާތްނުވާށެވެ! އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ، އެގަހުން ކެއުމަކުން) ތިޔަދެބޭކަލުން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނެއެވެ.

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِىٓ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

ލަފުޒުވާ

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ = ފަހެ ޝައިޠާނާ އެދެބަފައިން ކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓައިލައިވީއެވެ. ۞ عَنْهَا =
އެގެފަރާތުން / އެސުވަރުގެބަގީޗާން. ۞ فَأَخْرَجَهُمَا = ފަހެ އެސްކުރު އެދެބަފައިން ނެރުއްވީއެވެ. ۞ مِمَّا كَانَا
فِيهِ = އެކަމެއްގައި އެދެބަފައިންވެގެންވި ކަންތަކުން. ۞ وَقُلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. ۞
ٱهْبِطُوا۟ = ކަލޭމެން ފައިބާށެވެ! ۞ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ = ކަލޭމެންގެ އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް عَدَاوة
ތެރިވެގެންވާ حَالُ ۞ وَلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް ۞ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ = قَرَارُ ވެރިވުން ބިމުގައެވެ.
وَمَتَٰعٌ = އަދި (އުފާވެރިކަންތަކާއި) ފައިދާކުރުން ބިންގަނޑުގައެވެ. ۞ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ = މުއްދަތަކަށް /
މަރުވަންދެން./ قيامة ދުވަން. ۞ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ = ފަހެ آدم (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ۞ مِن رَّبِّهِۦ
كَلِمَٰتٍ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން كلمة ތަކެއް. ۞ فَتَابَ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް
توبة ލައްވައިދިނެވެ ۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ = ގިނަގިނައިން
توبة قبول ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ۞
ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެން އެހިސާބުން ފައިބާށެވެ! ۞ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى =
ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ތެދުމަގު އަންނަހުރިހާވެސް. ۞ فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ތެދުމަގަށް تبع ވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ۞ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމެއް އެއްވެސް
ބިރެއްނުވެއެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ = އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެތެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް
ދޮގުކުރި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ۞ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ هُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން ދާއިމީވާހުރި އެތާގައެވެ. ۞ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ ބަނީ އިސްރާއީލުންނޭވެ! (އޭ
يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ ދަރިންނޭވެ!) ۞ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ހަނދާންކުރާށެވެ!
۞ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ = އެ نعمة ތަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދެއްވި. ۞ وَأَوْفُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ۞ بِعَهْدِىٓ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَهْدُ ۞ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عَهْدُ

ފުއްދަވާފާނަމެވެ. ❁ وَإِيَّٰىَ = އަދި ހަމަ ސިވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް. ❁ فَٱرْهَبُونِ (٤٠) = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ދެންފަހެ شَيْطَان އާ އެދެކަނބަލުން ކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓައިލައިފިއެވެ. (އެއީ ވަސްވާސްދީ ހުވައިކޮށް އޮޅުވާލައިގެންނެވެ.) ފަހެ އެދެކަނބަލުން އާ نعمة އެއްގައިވި نعمة ން އެއްސޮރު އެދެކަނބަލުން ނެރުއްވިއެވެ. ސުވަރުގެއިން ނެރުއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވީމެވެ. ކަލޭމެން (އެދެކަނބަލުންނާއި شَيْطَان) އާއި އެއްބައިގައި އަނެއްބައިގެ عَدُوّ ން ކަމުގައިވާ حَالُ ގައި ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހަމަޖެހި قرار ވެވޭނެތަނެއް ބިމުގައިވެއެވެ. އަދި ވަކި ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކާއި ހަމައަށް (މަރުވާންދެން ނުވަތަ قيامة ވާންދެން) އެބިމުގެ މަންފާއިން ބޭނުންހިފުން ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ.

(٣٧) ފަހެ آدم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން كَلِمَة ތަކެއް ލިބިވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް تَوبَة ލައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން تَوبَة قبول ކުރައްވާ رَحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! آدم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ލިބިވަޑައިގެންނެވި كَلِمَة ތަކަކީ (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِيْنَ) މިއާޔަތުގައިވާ ބަސްފުޅުތެވެ. އެ كَلِمَة ތައް ވިދާޅުވުމަށް އެދެކަނބަލުންނަށް اللّه އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. ދެން އެދެކަނބަލުން އެ كَلِمَة ތައް ވިދާޅުވުމުން އެކަލާނގެ އެދެކަނބަލުންނަށް تَوْبَة ލައްވައި تَوْبَة قبول ކުރެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم

(٣٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން އެންމެން އެތަނުން ފައިބާށެވެ. (ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާށެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގު އަންނަ ހުއްޓެވެ. (އެއީ ބާވައިލައްވާ ފޮތްތަކާއި ނަބިއްޔުންނާއި رَسُول ންގެ ذَرِيْعَة އިންނެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގައި تَبعَ ވެއްޖެ ބަޔަކު (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٣٩) އަދި ކާފަރުވިމީހުން އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް ދޮގުކުރި މީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމުވެރިވާނީ ހަމަ އެތާގައެވެ.

(٤٠) އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نِعْمَة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَهْد ފުއްދާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عهد ފުއްދަވާފާނަމެވެ. އަދި ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!

ދަންނައެވެ! بَنِي إِسْرَائِيل އަކީ يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ ދަރިންނެވެ. إِسْرَائِيل އަކީ يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ ނަންފުޅެވެ. އެއީ عبداللّه ކިޔާ މާނައިގައެވެ. إِسْرَا މިއީ عَبْد ގެ މާނައެވެ. إِيْل އެއީ اللّه އެވެ. عِبْرَانِي ބަހުންނެވެ. قُرآن ގައި بَنِي إِسْرَائِيل ންނާއި مُخَاطَب ކުރެއްވުމުގައި مراد އެއްކަމުގައި مُفَسّرُ ން ވިދާޅުވަނީ އެއީ رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم نبي ކަމުގައި رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވިއިރު ތިބި يَهُودِي ންގެ ވާހަކައެވެ. خَاصّ ކޮށް އެހެރީގެ يَهُودِي ންގެ علم ވެރިންނެވެ. حَبْرُ ންނެވެ. އެނބުރި ބައްޕާ يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ އުފަންދަރިންނެވެ. ކާފަރުވެރިންނާއި ދިރިއުޅުނު ދަރިކޮޅުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވެއެވެ. قُرآن ގައި بَنِي إِسْرَائِيل ންނަށްބުނީ ދިހަ ވާހަކައެއް އެހެން يَهُودِي ންނަށާ عِبْرَة އާއި ހަނދާންކޮށްދެއެވެ. އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނާއި ވެރިކަމުގައި ހުރި نبي ބޭކަލުންނާއި رَسُول ބޭކަލުންނާ ކަންތައްތައް ހަނދާންކުރެއްވެއެވެ. والله أعلم! بَنِي إِسْرَائِيل ންނަށް اللّه ދެއްވި نعمة އަކީ ވަރަށްގިނަ نعمة އެވެ. އޭގެތެރެއިން އެމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ رَسُول ން ފޮނުއްވުމާއި ބާވައިލެއްވުމާއި ފިރުޢައުނު فرعون ގެ ދަރަޖައިން އެމީހުން

ލިބުނުއިރު ގިނަ عَذاب އާއި އުނދަގޫތަކުން އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވެވީއެވެ، ހިޔަގަނޑު ފަދައްވާ އެމީހުންނަށް ފެންދެއްވުމާއި مَنُّ އާއި سَلْوَى ކާންދެއްވުމާއި އަދިވެސް އެތައް ގިނަ نعمة ދެއްވިއެވެ. ބަސް އިސްތިޢުފާރުކުރުމާއި، اللّٰه އާއިމެދު (އަދި އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންނާމެދުވެސް) ވާ عَهْد އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރުން އެކަލާނގެ دين އާއި تبع ވުމެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް اللّٰه ކުރައްވާފައިވާ عهد އަދި އެފަދައިން ކަންތައްކުރާ ބަޔަކަށް ސުވަރުގެދެއްވުމެވެ.

وَءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوٓا۟ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّٰىَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ۞ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَءَامِنُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ! / ތަޞްދީޤުކުރާށެވެ.❁ بِمَآ أَنزَلْتُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. (قرآن އަށް.)❁ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ = ކަލޭމެންނާއެކުގައިވާތަކެތި ތަޞްދީޤުކުރާ حال . (يهودى ންގެ އަތުގައިވާ تَوْراة ތަޞްދީޤުކުރާ حال .)❁ وَلَا تَكُونُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! ❁ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ = އެންމެފުރަތަމަ (އެ قرآن އަށް) ކާފިރުވި މީހުންކަމުގައި❁ وَلَا تَشْتَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވިއްކާށެވެ! (ނުވަތަ ނުގަންނާށެވެ!) ❁ بِـَٔايَٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް.❁ وَإِيَّٰىَ = އަދި ހަމަ ސިލާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް.❁ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ = އަދި ކަލޭމެން حقّ ޚަލްޠު ނުކުރާށެވެ! ❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطل އާއި.❁ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ = އަދި ކަލޭމެން حقّ ވަންހަނާނުކޮށް.❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެގޭ حال ❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ! ❁ وَٱرْكَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ركوع ކުރާށެވެ! (ނަމާދުކުރާށެވެ!) ❁ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ = ركوع ކުރާމީހުންނާއެކު. (ނަމާދުކުރާ މީހުންނާއެކު) ❁ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް އަމުރުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ بِٱلْبِرِّ = ހެޔޮކަންތަކަށް.❁ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަށް ހަނދާންނައްތާލާ.❁ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ކަލޭމެން ތިލާވަތްކުރާ حال ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ = އަޅެފަހެ ކަލޭމެން ބުއްދިއެރި فِكر ކޮށް ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَٱسْتَعِينُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން (عَهْدُ ފުއްދުމުގައި) ވާގިއެދޭށެވެ! ❁ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ =

ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން.۞ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެބަހީ ނަމާދު އެއީ) ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުކަމެކެވެ.۞ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ = ބިރުވެތިވާ ބައެއްގެމައްޗަކަށް މެނުވީ. ۞ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ = އެއީ يَقِين ކުރާމީހުންނެވެ.۞ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ އާއި ބައްދަލުވާނޭކަމުގައި.۞ وَأَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށްކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ يهودى ންނޭވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قرآن ގައި) ބާވައިލެއްވި ތެދުކޮށްދޭ ކަލާމަށް އީމާންވާށެވެ! ތެދުކުރާށެވެ! އެތަކެތި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން އަތުގައިވާ އެއްޗެއް އެބަހީ (ބާވައިލެއްވި تَوراة) ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އެއަށް އެބަހީ ހިދާޔަތް قرآن އަށް އެންމެފުރަތަމަ ކާފިރުވާމީހުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކުޑައަގަކަށް ނުވިއްކާށެވެ! (ދުނިޔާގެ ދޮރު ދޮރު އެއްޗެހިއަށް ބަދަލުކޮށް އާޔަތްތައް ބަދަލު ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ!

(٤٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުން حقّ بَاطِل އާއި ގޮޅާ މަސްހުނިކޮށް ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނަހަމަގޮތުން ފޮރުވައި حال حقّ ވަންހަނާކޮށް ނުކުރާށެވެ!

(٤٣) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް زكاة ދޭށެވެ! އަދި ركوع ކުރާމީހުންނާއިއެކު ތިޔަބައިމީހުންވެސް رُكُوع ކުރާށެވެ! (އެބަހީ محمّد ގެ ޖަމާޢަތާއި އެކުގައި ނަމާދުކުރާ أصحاب ންނާއިއެކު ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާށެވެ! އަދި މިއާޔަތުގައި رُكُوع ގެ ވާހަކަ خَاصّ ކޮށްގައި ذِكْر ކުރެއްވީ يهودى ން އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި رُكُوع ނުކުރާތީއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުންވެސް إسلام ވެގެން مسلم ން ނަމާދުކުރާގޮތަށް ނަމާދުކުރުމަށް އެންގެވުމެވެ.

(٤٤) ހެޔޮކަންތައްކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން أمر ކުރަމު ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގައި ހަނދާން ނައްތައިލަނީހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަވާ حال އެބަހީ الله ބާވައިލެއްވި ފޮތް ކިޔަވާ حال ގައެވެ. ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުން ކުރަނީ އެއްވެސް فِكر އެއް ވިސްނުމެއް ނުހުރެހެއްޔެވެ؟

(٤٥) އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ކަމަކަށް ތެރެވާ ކަމުގައި) عَهْدُ ފުއްދުމަށް ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން އެހީއާއި ބާރު ލިބިގަތުން އެދޭށެވެ! الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބައެއްގެމައްޗަކަށް މެނުވީ ނަމާދަކީ އެއީ ބޮޑުކަމެކެވެ. އުނދަގޫ ކަމެކެވެ.

(٤٦) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ رَبّ އާއި ބައްދަލުވާނޭކަމުގައި يقين ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމާމެން އެނބުރި رُجوع ވާނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަމުގައި يقين ކުރާމީހުންނެވެ.

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِذۡ نَجَّيۡنَٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ﴿٤٩﴾ وَإِذۡ فَرَقۡنَا بِكُمُ ٱلۡبَحۡرَ فَأَنجَيۡنَٰكُمۡ وَأَغۡرَقۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ = އޭ بَنى إِسْرَائيل ންނޭވެ! (މީގެ شَرح އިސްތިޢާޛާގައި ވާނެއެވެ.) ❁ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ =
ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ = އެ نعمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ. ❁ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވީމެވެ. ❁
عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ = (އެޒަމާނުގެ) އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށްވުރެއެވެ. ❁ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا = އަދި ކަލޭމެން
ދުވަހަކާމެދު ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ = އެއްވެސް نفس އެއް ފުދެއްނުވާނެއެވެ. ❁ عَن نَّفۡسٖ =
އަނެއް نفس އެއްގެ ފަރާތުން (އަނެއް نفس އަކަށް) ❁ شَيۡـٔٗا = އެއްވެސް ކަމެއް. ❁ وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا = އަދި އެ
نفس އެއްގެ ފަރާތުން قبول ނުކުރެވޭނެ. ❁ شَفَٰعَةٞ = އެއްވެސް شَفَاعَة ދެއްވުމެއް. ❁ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا = އަދި އެ
نفس އެއްގެ ފަރާތުން ނުނެގޭނެ. (قبول ނުކުރެވޭނެ) ❁ عَدۡلٞ = އެއްވެސް فِدْيَة އެއް. ❁ وَلَا هُمۡ = އަދި
އެމީހުން ނުވާނެ. ❁ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾ = ނަސްރުދެވިގެންވާ ބަޔަކަށްވާކަމުގައި. ❁ وَإِذۡ نَجَّيۡنَٰكُم = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) ❁ مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل
ންގެ ފަރާތުން (أهل ންގެ ފަރާތުން) ❁ يَسُومُونَكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ދަނޑިވަޅުގަ حال ❁ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ =
عَذَاب ގެ ނުބައިކަން. (ނުބައި عَذَاب ގެ) ❁ يُذَبِّحُونَ = އެމީހުން ކަތިލާ ކަލޭމެންގެ ދަރިފުޅުން. ❁ أَبۡنَآءَكُمۡ =
ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން. ❁ وَيَسۡتَحۡيُونَ = އަދި އެމީހުން ދިރުވައެވެ. (އަންހެން ދަރިން ދޫކޮށްލައެވެ.) ❁
نِسَآءَكُمۡۚ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނެވެ. ❁ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ = އަދި އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް إمْتِحان ވެއެވެ.
ބޮޑުކަމެއް. ❁ مِّن رَّبِّكُمۡ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ❁ عَظِيمٞ ﴿٤٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ. ❁ وَإِذۡ فَرَقۡنَا
بِكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއިގެން (އެބަހީ ކަލޭމެން ހިނގާކަމަށް) ފަޅައިލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلۡبَحۡرَ =
ކަނޑު. ❁ فَأَنجَيۡنَٰكُمۡ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَأَغۡرَقۡنَآ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل ން (فرعون އާއި އޭނާގެ އަހުލުވެރިން) ❁
وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލައިހުރެ حال. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އޭ بنى إسرائيل އެވެ! ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އޭރުތިބި) އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(٤٨) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އެހެން نفس އަކަށް ކަމެއް ފުއްދައިނުދެވޭ ދުވަހަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އަދި (ފާފަވެރިވެ ކާފަރުވެރިވެއްޖެ) އެއްވެސް نفس އަކަށް شَفَاعة އެއް قبول ނުވެވޭނެ އަދި އޭނާ އެ نفس ގެ ކުށުގެ فِدْيَة އެއް އެއްވެސް ބަދަލެއް ބަލައިނުގަނެވޭނެ ދުވަހެކެވެ. އަދި نصر ލިބޭނޭބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި فِرْعَوْنُ ގެ آلُ ނުގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިހިނދު (ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް ބަލާށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންވާ عَذاب ގެ ރަހަދައްކައެވެ. އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރައި އަދި އަންހެންދަރިން ދިރިހުރުމަށް ދޫކޮށްލައެވެ. އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބޮޑުވެގެންވާ بَلاَء އެއް – ބޮޑު إمتحان އެއް ކަލޭމެންނަށް ވިއެވެ.

(٥٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަނޑު ފަޅައިލެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) ދެން فِرْعَون ގެ آل ނުގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި فِرْعَون ގެ آل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. (ކަނޑު ގޮތުދައިން ހިނގާފާ މަތިފިއްވީމެވެ.) އެއީ ހަމަ ކަލޭމެން ބަލަބަލާހުއްޓާ حال ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! أبو جعْفَر الطَّبَرى އެކަލޭގެފާނުގެ مشهورتفسير "جامع البيان " ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. فِرْعَون އަކީ مِصْرُ ގައި ވެރިކަންކުރި عَمَالِقَة އެވެ ކިޔުނުމީހުންގެ ރަސްރަސްކަލުންގެ ލަޤަބުނަމެކެވެ. އެއީ رُوم ގެ ރަސްކަލުންނަށް قَيْصَرُ ނުވަތަ هِرَقْل ކިޔާހެނެވެ. އަދި فَارس ކަރައިގެ ރަސްކަލުންނަށް كِسْرى – އަދި يَمَن ގެ ރަސްކަލުންނަށް تُبَّعُ ކިޔާހެނެވެ. ދަންނަހާ موسى عليه السّلام ގެ فِرْعَون ގެ އަސްލުނަމަކީ الوَلِيد بن مُصْعَب بن الرَّيَّان އެވެ.
- آل މި كلمة ގެ މާނައަކީ أَهْل އެވެ. މި لفظ ގެ هَاء ألف އަކަށް ބަދަލުވީއެވެ. އެއީ أ أ ل - آل އެވެ. އާގެ މާނައަކީ އެކުވެރިންގެ އެއް قوم ގެ އަދި އެއް ޖަމާޢަތުގެމީހުންނެވެ.

فِرْعَون ގެ آل ނަކީ بَنِي إِسْرَائيل ގެ ފިރިހެންކުދިން މެރި فِرْعَون ގެ ވެރިކަން ހަމަޖެހުމަށްޓަކައި بَنِي إِسْرَائيل ނުގެތެރެއިން އުޅުނު ފިރިހެންކުދިންނާއި އަޑުއަހައި ކަނޑުކޮށްދިނުމުގައި كَهِين ނުގެ މިހާރު فِرْعَون އަށް ދަންނަވާދިނުމުންނެވެ. އެކައްޗާ ވަރަށްބޮޑުވެގެންނެވެ. އެކަމުގެ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގައި ސިއްރުކޮށްފައެވެ. މިގެ تفصيل ބައެއް އަދި އެހެން فرصة އެއްގައި بيان ކުރުމުގެ قصد ގައި މިވަނީ ކުރުކުރަމުއެވެ.

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ = އަދި موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعد ކުރެއްވީމު ❁ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً = ސާޅީސް ރޭ. (އެއީ اللّه އާއި مُنَاجَه ކުރުމަށާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވުމަށް)❁ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ = ދެން ކަލޭމެން ގެރި (إله އެއްކަމުގައި) ހިފީ إختيار ކޮށްފިއްޔެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށްފަހުން، (އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހުން)❁ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ = ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިން حَالُ / ކަލޭމެން شرك ކުރާ حَالُ ❁ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށަށް عَفُو ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ އެކަމަށް عَذَاب ދެއްވުން ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.)❁ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހުން، ❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭމެން شُكر ކުރުމަށް. / شُكر ކުރުމަށްޓަކައި❁ وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމުއެވެ (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ❁ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ = ފޮތާއި އަދި فُرْقَانُ (އެބަހީ تَوْرَاة އާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކުރާ تَفْصِيل) ❁ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައި❁ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއިރު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!)❁ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ❁ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ.❁ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް.❁ بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ = ކަލޭމެން ގެރި إختيار ކުރުމުގެ ސަބަބުން.❁ فَتُوبُوٓا۟ = ފަހެ އެނބުރި ކަލޭމެން تَوْبَة ވާށެވެ! ❁ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ = ކަލޭމެން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة އަށް.❁ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކެއް މަރާށެވެ! ❁ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެވެ.❁ عِندَ بَارِئِكُمْ = ކަލޭމެން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ގައި.❁ فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން توبة ގަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ = توبة ގަބޫލުކުރައްވާ ވަންތަ رَحْمَة ދެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِذْ قُلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވާފައިވުރު.❁ يَٰمُوسَىٰ = އޭ موسى އެވެ! ❁ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ = އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނެތެވެ.❁ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً = ހަމަ ފާޅުގައި اللّه އަޅުގަނޑުމެން ފެނިއްޖެއްޔާ މެނުވީ.❁ فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ = ދެން ކަލޭމެން صَاعِقَةُ ހިފައިގަތެވެ.

(އެބަހީ ގުގުރަމުގެ ވިދާލު އަލިފާން އައިސް ކަލޭމެން މަރުވިއެވެ.)※ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލާ ތިބި حال.※ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވީމެވެ. (އަލުން ދިރުއްވީމެވެ.)※ مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ = ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު.※ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް.※

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ސާޅީސް ރޭގެ مِيْعَاد އެއް ކަނޑައެޅީމެވެ (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު الله އަށް مُنَاجه ކުރެއްވުމާއި އެކަލޭގެފާނާ ބަސްފުޅު وحی ކުރެއްވުމަށް ސާޅީސް ރޭގެ މުއްދަތަށް طُور ފަރުބަދައަށް ވަޑައިގަތުމުގެ وعد ކުރެއްވީމެ) ދެން އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގަތުމުން ދެން ކަލޭމެން ގެރިއެއް إله އަކު ކަމުގައި ހަދައި إختيار ކުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިވާ حال ގައެވެ. شِرك ކުރާ حال ގައެވެ.

(٥٢) ދެން އޭގެ ފަހުގައިވެސް އެބަހީ އެބޮޑު ކުށަށްފަހުގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް عَفُوء ކުރެއްވީމެވެ. عَذَاب ދެއްވުން ދުރުކުރައްވީމެވެ. އެއީވެސް ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٥٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ފޮތާއި فُرْقَان ދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ تَوْرَاة އާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކުރުމުގެ تفصيل ދެއްވީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދިޔުމަށްޓަކައެވެ. **(٥٤)** އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއިރު (ހަނދާންކުރާށެވެ.! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ކަލޭމެން ގެރި إله އެއްކަމުގައި ހަދައިގަތުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ تَوبَة ވާށެވެ.! ފަހެ ކަލޭމެންގެ نفس ތައް ކަލޭމެން މަރާށެވެ.! ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ގައި ކަލޭމެނަށް އެގޮތް ހެޔޮގޮތްވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ.! މިއާޔަތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން އެވަނީ موسى (عليه السّلام) الله ގެ ميعاد އަށް طور ފަރުބަދައަށް ވަޑައިގަތުމުން سَامِرِي ކިޔާމީހަކު بَنِي إسْرَائِيل ންގެތެރޭގައި ގެރިއެއް ހަދައި އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުން الله އެމީހުންގެމައްޗަށް ކޯފާވެއްޖައި އެމީހުންގެ އެކަމުގެ توبة ގެ ވާގަކަށެވެ. އެކަމުގެ توبة އެއްކަމުގައި މިވަނީ އެއް ބިލާތެރެއިން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ނުކުމެ، ކަނޑިއާ ވަޅިއާ އެތިފޮތުގެ ތަކެތީން އެމީހުންނަށް ކަތިލާ ގެރުވެވެ. އަނެއް ބިލާތެރެއިން ގެރިއަށް އަޅުކަން ނުކުރި މީހުންނާ ގެރިއަށް އަޅުކަން ނުކުރި މީހުން ދެފުށް قتل عَامُّ އެއް ހިނގައިދިޔައެވެ. އެއީ الله ގެ أمر ފުޅެވެ. އެކަމުގައި بَنِي إسْرَائِيل ގެ ހަތްދިހަހާސް މީހުން މަރުވެދިޔަކަމުގައި ގިނަރިވާޔަތްތަކުގައި އައިސްފައިވެއެވެ. އެއަށްފަހު އެމީހުންގެމައްޗަށް الله توبة ލެއްވި އެކަން ނިމުނީއެވެ. މިވާހަކަތައް تفسير ތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިވާހަކަތަކުގެ تفصيل ތަކާއި ދިވެހި معلومات އެނގުން فرصة އެއްގައި بَيَان ކުރުން قصد ކުރަމު މިވާހަކަ މިވަގުތު ނިންމައިލީމެވެ........ ދެން މިއަންނަ حادثة އަދި އެއަށްވުރެ عجائب ކަންތައްތެވެ. އެއީ 55 56 ވަނަ އާޔަތުގެ حادثة އެވެ.

(٥٥) (އޭ بَنِى إسرائيل އެވެ.!) ކަލޭމެން موسى (عليه السّلام) އަށް ދެންނެވިއިރު (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) އޭ موسى އެވެ. ހަމަލާމުގައި (އެއްވެސް ފަރުދާއެއްނުވި) الله އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނަމެވެ. ދެންފަހެ ގަދަފަޅުފަނާއިއުކުގައި އަލިފާންގަނޑު ކަލޭމެން ހިފައިގަތީއެވެ. އެބައި އަލިފާންގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން މަރުވީއެވެ. އެއީ ހަމަ ކަލޭމެން ބަލަބަލާ ތިބިއްޔާ ހިނގިކަމެކެވެ.

(٥٦) ދެން މިމަންޒަރުކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީވެސް ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ.! މިދެއާޔަތުގައި إشارة ވެގެންވާ حادثة تفسير ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން طَبَرى ގެ تفسير ގައިވާ އެއްޗިތާޔަތުގެ خُلاَصَة ވަރަށް ކުރުކޮށް ދަންނަވައިލާނަމެވެ. އެއީ އާޔަތުގެ މާނަ ވިސްނައިގަތުމަށް ފަސޭހަވާނެކަމެވެ.

بَنى إسرائيل ންގެ ބައެއްމީހުން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްފަހު موسى (عليه السّلام) ވަޢުދެއްގެން އެގޮތު އަންދަވައިލާ އަޑިޔާދު ކަނޑަށް ގެރިވައިލައްވާ سَامِرى އާއި ދިމާއަށް އެމީހުންގެތެރެއިން މީހުންމެރުމަށްފަހު އެމީހުންގެމައްސަލަ توبَة ގަބޫލުކުރުމަށް الله އަށް ދެންނެވުމަށް بنى إسرائيل ގެ ހަތްދިހަބޭކަލުންނާއިގެން طُورسِيناء އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ طاهر ވެ ރޯދައަށް ތިބުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި އެކަން އެއީ الله ގެ إِذْن ލިބުމަށެވެ. ދެން ފަހު موسى (عليه السّلام) އާ ވާހަކަދައްކަވާ ގޮތުގައި ވަރަށް ބޮޑު ފަށްޕާކަބޮތް ހިނގައިގާތުގެ ވިލާގަނޑެއް އައިސް ފަރުބަދަ ހިފައިލުއްވިއެވެ. ދެން موسى (عليه السّلام) އެވިލާގަނޑުގެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށްވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އައުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އެންމެ ބޭކަލުން ވިލާގަނޑުގެތެރެއަށް ވަދެ سجد އަށް ވެއްޓުނެވެ. އަދި موسى عليه السّلام އަށް الله تعالى ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވައެވެ. أمر އާއި نهى ގެ އެންގެވުންތައް އަންގަވައެވެ. އެހަތްދިހަބޭކަލުންނަށްވެސް އެއަޑުފުޅު އިވުނެވެ. ދެން وحى އައިސް ނިމި ވިލާގަނޑުވެސް كَشْفُ ވެ ނިމުމުން އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދެންނެވީ ހަމަލާމުގައި އެއްވެސް ފަރުދާއެއްނުވި الله ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނަމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ތެދުކުރާނީ ނޫނެވެ.

ދެން މިބައިމީހުންގެ މި ބޭއަދަބީ ބަހާއި ވިދިގެން ގަދަފަޅުފަނާއިއުކު އައި އަލިފާނުން موسى عليه السّلام ފިޔަވައި މިމީހުން މަރުވެގެން ހިނގައްޖައެވެ. މިކަމާދުވެގެން موسى عليه السّلام ވަރަށް ހިތާމަކުރައްވައި އަސަރުން ފުރިގެންވާ ސިޔާގައި الله އަށް ދަންނަވައި دعاء ކުރުއްވައިފިއެވެ.۞ އެވާހަކައަށް سورة أعراف ގެ 155 ވަނަ 156 ވަނަ އާޔަތުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ. އެތަންތަނުން ބައްލަވާށެވެ.

ދެންފަހު މިހިރާ خبر ތަކާއި ވާހަކަތަކާ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު އީމާންވެގެންތިބި މީހުންނާއިމެދު ހިނގާދިޔަކަންކަމެވެ. އަދި މިގޮއިތުރުންވެސް އެތައްތަކެއް ކަމެކެވެ. މިވާހަކަތައް މާޒީގައި ބަނީއިސްރާއީލު ކިޔަމީ قرآن ގައި وحى ކުރައްވައި بَنى إسْرَائيل ންނާ مخاطب ކުރައްވާފައެވެ. مقصد އަކީ އޭރު ދުނިޔޭގައިތިބި بَنى إسْرَائيل ންކަމުގައި ހިމެނޭ يهودى ންނަށް مخاطب ކުރައްވާފައެވެ. މިވާހަކަތަށް ގަބޫލުނުކުރާ އެމީހުންނާ ވަޢުދުގެންނެވި رَسُول ންނާމެދު ކަންތައް ހިނގާދިޔަގޮތް އަންގަވާފައެވެ. އެއިން عبرة حاصل ކޮށް މިޒަމާނު މީހުންވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ތަބާވެގެން އީމާންވުމެވެ. ކަބައިލުންގެތެރެއިން އެފަދަ ބާރުގަދަ ކަންކަންހިންގި މީހުންނާ މެޙާރުވެ الله އަކާއި رسول އާއަށް ތަބާވުމަށް ކިޔަމަންވާ ބަސްއެރުމެވެ. والله أعلم

ކާއަރުވައިލުމެއް:-

مُوْسَى عَلَيْه السَّلام ގެ ދަންނަވުން: އަދި الله تعالى ގެ حضرة ން ދެއްވައިދެއްވާ ތާގެ ޖަވާބު

އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން މިގަންހަރަށްކަނޑައެޅުނުގެ مِيْقات އަށް ވަޑައިގަތުމަށް إختيار ކުރެއްވިއެވެ. (މިއީ ގަޑިރަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ކުރިންބައިކަނޑައެޅި توبة ގެއްލުމުގެ އެދުމުގައި الله އަށް ދަންނަވާ أستغفار ކުރުމާއި ކުށްތަކުން ތިލަވުމުގެ ގޮތުން ތަޅާ مِيْقات އެކެވެ. ދެންފަހު مِيْقات އަށް ގެނެސްދެއްވުމުން އެމީހުންނަށް موسى عليه السّلام އެންގެވީ سجدة އަށް ވެއްޓުމަށެވެ. سجدة ކުރުމަށެވެ. އެންމެން سجدة އަށް ވެއްޓުމުން الله تعالى موسى عليه السّلام އަށް وحى ބާވައިލެއްވިއެވެ. ދެންފަހު وحى ނިމުމުން އެމީހުން ތެދުވެ ދަންނަވީ އަހަރެމެންނަށް الله ދެއްކެވުމާ ހަމައަށް ހަރުކަށިވެ ދެއްކެވުމަށެވެ. ދެންފަހު މިއިރިޔާކަމުގެ ބަސް ދަންނަވާލުމުން އެމީހުންނަށް އައީ ގަދަ ގުގުރާއި އަޅުދިޔަވެ. އެއީ رَجْفَة އެވެ. އެއަޑު ފަހަރަ موسى عليه السّلام ފިޔަވައި ދެން އެންމެން މަރުވީއެވެ.)ދެންފަހު އެމީހުންނަށް އެ رَجْفَة ޖެހި އެންމެން މަރުވިއްޖެއުން موسى عليه السّلام (ވަރަށް ހިތާމަކުރެއްވުން އަސަރުގަދަ ދަރުވެވޮރު ދަންނަވާލެއްވިއެވެ.) الله އަށް ދަންނަވާލެއްވިއެވެ. އޭ އަހުރެގެ رَبّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން ޝަރުތުވީނަމަ މިގޮތަށް ނިންމެވީ ތިބާރަސްކަލާނގެ އެވެ. އަހުރެ ހިތާމަކުރަން އަހުރެމެން ހަލާކުކުރައްވަނީކީ ކީއްވެ؟ އަދި މިއަހަރެމެން ހަލާކުކުރައްވައިފިންތޯއެވެ. އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންވާ މޮޔަ جاهل ން ކުރިމެދުގެ ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެން ހަލާކު ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަން އެއީ ތިބާރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވާ إمتحان ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. އޭގެސަބަބުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަށް މަގުފުރެއްދަވަވާފުއެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަށް ތެދުމަގު ދައްކަވަވާއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ ސަހަރާވެރިޔާއެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންނަށް رحمة ލެއްވާނދޭވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ عفوء ކުރައްވާ އެންމެ ހެޔޮވެރިވާ ފަރާތެވެ.

އަދި މިދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންނަށް ހެޔޮކަން (صالح عمل ކުރުމުގެ توفيق) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ. އަދި آخرة ގައިވެސް އަހަރެމެންނަށް (ފާފަފުއްސެވުން) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް رجوع ވެ توبة ވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. މިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب މިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ދިމާކުރައްވަމެވެ. ޖެހިސަވަމެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رحمة ލިޔުއްވާނީ އެބައިމީހުން تقوى ވެރިވާ އަދި ޒަކާތް އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާ ބަޔަކަށްމެވެ.........އަދިމީގެ ފުރިހަމަ ތަފްސީރު މި مَوْضُوعُ ގެ ބައިތަކުގައިވެއެވެ. ދެންއެބައި أعْرَافُ ސޫރަތުން ބައްލަވާށެވެ.

وظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذْ قُلْنَا ٱدْخُلُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ فَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَٰيَٰكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ވިލާގަނޑުން ހިޔާއަޅުއްވައި ދެއްވީމެވެ.❁ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ = مَنّ އާއި سَلْوَى: (مَنُّ އަކީ ގަސްތަކުގެ ފަތްތަކުގައި ހިފައިގެންވާ ފޮދިބާ ފޮނިކާއެއްކަމަށާއި. سَلْوَى އަކީ ކުޑަވަރުގެ ދޫނިޔެއްކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم)❁ كُلُوا = ކަލޭމެންކާށެވެ.!❁ مِن طَيِّبَاتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތީން.❁ مَا رَزَقْنَاكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި رِزْق ގެ ތެރެއިން.❁ وَمَا ظَلَمُونَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަކަށް އަނިޔާވެރިވެވޭނެކަމެއްނުވެއެވެ.❁ وَلَٰكِن كَانُوا = އަދި އެއުރެންވަނީ އެމީހުންނެވެ.❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުންގެ نَفْس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާބަޔަކަށްވުމުގައި. ❁ وَإِذْ قُلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިހިނދު.❁ ٱدْخُلُوا هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ = ކަލޭމެން މިރަށަށް ވަންނާށެވެ.! (بَيْتُ الْمَقْدِسُ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.)❁ فَكُلُوا مِنْهَا = އަދި އެރަށުން ކަލޭމެންކާށެވެ.!❁ حَيْثُ شِئْتُمْ = ކަލޭމެންގެ އެދުނުއެދުނުތަނުން.❁ رَغَدًا = ތަނަވަސްކަމާއިއެކު.❁ وَٱدْخُلُوا ٱلْبَابَ = އަދި ކަލޭމެން (ރަށުގެ) ދޮރުން ވަންނާށެވެ.!❁ سُجَّدًا = سَجِدَ ކުރާ حَال . (ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حَال .)❁ وَقُولُوا حِطَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެން ބުނާށެވެ.! (އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ.!)❁ نَغْفِرْ لَكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެތެވެ.❁ خَطَايَاكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް.❁ وَسَنَزِيدُ = އަދި ނިކަންތުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.❁ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ = إحْسَان ތެރިންނަށް.❁ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا = ދެންފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.❁ قَوْلًا = ބަހެއް.❁ غَيْرَ ٱلَّذِي قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް أَمْرُ ވެވުނު ބަސްނޫން އެހެން ބަހަކަށް.❁ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا = ދެންފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَاءِ = އުޑުން عَذَاب އެއް. އެއީ طَاعُون ބަލިކަމުގައިވެއެވެ.❁ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުން فَاسِقُ ވާކަމުގެ ސަބަބުން. (އެމީހުން اللّٰه ގެ ކިޔަމަންނުވެ ނިކުންނަކަމުގެ ސަބަބުން.)❁ وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ފެނަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިހިނދު.❁ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް.❁ فَقُلْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

وحی ކުރެއްވީމުއެވެ.۞ اَضْرِب بِّعَصَاكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތިގެން ކަލޭގެފާނު ޖެއްސަވާށެވެ.!۞ اَلْحَجَرَ =
ހިލައިގާ.۞ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ = ދެންފަހެ އޭގެން ފެށިގެން ނުކުމެއްޖެއެވެ. اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا = ބާރަފެޅު /
ބާރަޢާދު.۞ قَدْ عَلِمَ = ހަމަކަށަވަރުން އެނގިއްޖެއެވެ.۞ كُلُّ أُنَاسٍ = ކޮންމެ ބައިގަނޑަކަށްވެސް.۞
مَّشْرَبَهُمْ ۖ އެބަޔަކު ބޯންވީތަން.۞ كُلُوا وَاشْرَبُوا = ކަލޭމެން ކައިބޯށި ހަދާށެވެ!۞ مِن رِّزْقِ اللَّهِ = الله
ގެރިޒުގުން ނާ.۞ وَلَا تَعْثَوْا = އަދި ކަލޭމެން ވިއްސުރާ އަދި ފުރުޙަ ކަންތައްތައް ނުކުރާށެވެ!۞ فِي الْأَرْضِ
= ބިމުގައި.۞ مُفْسِدِينَ (٦٠) = ފަސާދަކުރާނާ حال.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ވިލާގަނޑެން ހިޔައްޖެއްވައިދީ އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (ކާއެއްޗެއްގެގޮތުން) مَنُّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމުއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރަނގަޅު حلال ރިޒުގުން ކަލޭމެންނާއި އެންގެވީމުއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވުނީކަންނުވަމެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންނީ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވާބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٥٨) އަދި މިރަށަށް ކަލޭމެންވަންނާށެވެ އަދި އެރަށުން ކަލޭމެން އެދޭފަދައަކުން ތަނަވަސްކަމާއިއެކު ކަލޭމެން ކައިބޯށެވެ! އަދި ދޮރުން ވަންނަވަނީ سَجدَة ކުރާ حَال (އެބަހީ ބޯލަނބައިގެންނާ حال ކަލޭމެން ވަންނާށެ އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނދޭވެ! މިހެން ކަލޭމެން ބުނާށޭ ޢާދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާހުށީމެވެ. އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް ނިކަންމެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވާހުށީމެވެ. މިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحی ކުރެއްވިއިރު (ކަންވީގޮތް ހަނދާންކުރާށެވެ!)

(٥٩) ދެންފަހެ އަނިޔާވެރިވީމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެވުނު އަމުރުކުރެވުނުބަސްބަދަލުކޮށް އެހެން ބަހެއް އެމީހުންބުނު ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން عَذاب އެއް ބާވައިލެއްވީމުއެވެ. އެއީ އެމީހުން فَاسِقُ ވެގެންވާގެ ސަބަބުންނެވެ. الله ގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ސަބަބުންނެވެ.

ދަންނައެވެ.! ދޮރުގެ ކައިރިން سجدة ކުރާ حال ވަންނާށޭ އެންގެވިޔަސް އެމީހުން އުނަގަނޑުން ވަނީ ފަސްތަކަށް ޖާގޮވާލުމުގެމުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެން (އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ.) މިހެންކިޔާށޭ އެންގެވިޔާ އެމީހުން ކިޔަމުންދިޔައީ حِنْطَةٌ މިހެންނެވެ. (އެއީ ހިމަގޮދަން ކާއެއްޗެކެވެ.) މިމީހުންގެ އަމުރުކުރެވުނުބަސް ބަދަލުކުރިކަމުގެ ސަބަބުން އެހެންގޮތް 59 ވަނަ އާޔަތުގައި ބުނެވިގެން މީހުންގެ މައްޗަށް الله عَذَاب އެއް ފޮނުއްވި ގޮތަކެވެ. އެއީ طاعون ބަލި ފޮނުއްވައި އެތައްހާސްބައަކު މަރުވެދިޔުމެވެ. އެއީ މިޒަމާންބަލުން ކާލަރާއެވެ.

(٦٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ފެނަށް އެދިވަޑައިގެންފިއިރު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحی ކުރެއްވީމުއެވެ. ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތިގެން ހިލައިގާ ޖެއްސަވާށެވެ.! (ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތިގެން ހިލައިގާ ޖެއްސެވިއެވެ.) އޭރުން އޭގެތެރެއިން ބާރަފަޅިއްގެ ފެން ފެށިގެން ނުކުތްއެވެ. (އެއީ އެތާވީ ބަނޑަހަށްވެސް بَنِي إِسْرَائِيل ގެ ބާރަޤަބީލާގެ މީހުންނެވެ.) އަދި ކޮންމެ ޤަބީލާއަކަށްވެސް އެބަޔަކު ފެންބޯނެ ކޮޅެއް ރަނގަޅަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި الله ގެ رِزْق ން ކަލޭމެން ކައިބޯށި ހަދާށެވެ.އަދި ބިންމަތީގައި ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ! މިހެންއެންގެވީމެވެ.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَـٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَٰحِدٍ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ مِنۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۚ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ قُلْتُمْ = (އޭ بَنِى إِسْرَائِيل އެވެ.!) އަދި ކަލޭމެން ދެންނެވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.!)۞ يَـٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ = އޭ موسى އެވެ.! އަޅުގަނޑުމެން ކެތެއް ނުވާނެއެވެ.۞ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ = އެއްކާނާއެއްގެމައްޗަށް.۞ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ.!۞ يُخْرِجْ لَنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ނަށްނެރުއްވުމަށް.۞ مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ = ބިންހައްދާތަކެތީގެ ތެރެއިން. (ބިމުން ހެދޭތަކެތީގެ ތެރެއިން.)۞ مِنْ بَقْلِهَا = އޭގެ ތަރުކާރީގެ ބާވަތްތަކުން.۞ وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا = އޭގެ قِثَّا (ކަކުރި ނުވަތަ ކިއްލަނބާގެ ބާވަތެއް / އަދި އޭގެ ލޮނުމެދު ނުވަތަ ހިމަފަތުނާއި.۞ وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا = އަދި އޭގެ މުގުއި އަދި އޭގެ ފިޔާއި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَتَسْتَبْدِلُونَ = ކަލޭމެން ބަދަލުކުރަން އެދެނީހެއްތޯ؟ ۞ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ = އެއްއެއްޗެއް ގާތްގަ ދަށް އެއްޗަކާއި۞ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ = އެ އެއްޗެއް މާރަނގަޅު ހެޔޮއެއްޗެއް (އޭގެ ބަދަލުގައި)۞ اهْبِطُوا مِصْرًا = ކަލޭމެން ޝަހަރަކަށް ތަރަކަށް ފައިބާށެވެ.! فَإِنَّ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްވާނެއެވެ. ۞ مَّا سَأَلْتُمْ = ކަލޭމެން ސުވާލުކުރި އެއްޗެއް. وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހުވިއްޖެއެވެ. ۞ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ = ނިކަމެތިކަމާއި ދަރަކަން (مِسْكِينُ ކަން)۞ وَبَاءُو = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވީ.۞ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެންނެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީން އެވީ.۞ بِأَنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ يَكْفُرُونَ = ކާފިރުވާކަމުގައި.۞ بِآيَاتِ اللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ = އަދި އެމީހުން نبى ބޭކަލުން މަރާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ بِغَيْرِ الْحَقِّ = حقّ އަކާއި ނުލައި.۞ ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ. (އެބަޔި އެމީހުން نبى ބޭކަލުން އަމަރުކުރި)۞ بِمَا عَصَوا = އެމީހުން(ކާފިރުވީމުން) އުރެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައިދާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި.۞ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީ މީސްތަކުން. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) ގެ ތަބާވެރިމީހުން.۞ وَالَّذِينَ هَادُوا = އަދި يَهُودى ވީމީހުންނާއި.۞ وَالنَّصَارَىٰ = އަދި نَصَارى ންނާއި.۞ وَالصَّابِئِينَ = އަދި صَابِئى ންނާއި

(މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރިމުން / ނުވަތަ دين އެއްނުވާމީހުން.۞ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ = ތެދުވެރިކުރިން الله އާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވީމީހުން.۞ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އެމީހުން صَالِح عَمَل ކުރި.۞ فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަހުރެއެވެ!۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ބިރެއް ނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) (އޭ بَنِي إِسْرائيل އެވެ.!) مُوسى (عليه السّلام) އަށް ކަލޭމެން ދެންނެވިހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ! (ކަލޭމެން ދެންނެވީމުއެވެ.) އޭ مُوسى (عليه السّلام) އެވެ. އެއްކާނާއެއްގެމައްޗަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ކެތެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ހަމައެކަނި مَنُّ އާއި سَلْوَى ކައިގެން ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ބިމުން ނުކުންނަ ބާވަތުގެ ތަކެތީގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނެރުއްވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! އެބިމުގެ ތަރުކާރީއާއި قِثَّا އާއި އޭގެ ފޮނިފޮޅާ (ނުވަތަ ހިމަފޮޅުރާއި) އަދި އޭނަގެ މުގާއި އޭތަނގެ ފިޔާއި (ނެރުއްދެއްވުމަށް ދަންނަވާށެވެ.!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މާހެޔޮ ރަނގަޅު މާތްވެގެންވާ އެއްޗެއްގެ ބަދަލުގައި މާދަށު ނިކަމެތި އެއްޗަކަށް ބަދަލުކުރަން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމަށްވާނަމަ ކަލޭމެން ކޮންމެވެސް ރަށަކަށް ފައިބާށެވެ.! ފަހެން ކަލޭމެން ބޭނުން ސުވާލުކުރާތަކެތި ކަލޭމެންނަށް ހުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމާއި مِسْكِيْنُ ކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوعَ ވީ الله ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެންނެވެ. އެހެން އެއީ އެމީހުން الله ގެ آية ތަކަށް ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ނަބީބޭކަލުން މަރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެގޮތަކީ އެބައިމީހުން نَبِي ބޭކަލުން މަރައި، އެމީހުން الله އަށް އުރެދި އަދި ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٦٢) ހަމަކަށަވަރުން (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވީ އީމާންކަމުގައި ފުރިހަމަ މީހުންނާއި އަދި يهودى ވީ މީހުންނާއި نَصَارى އިންނާއި އަދި صَابِئُ ންނާއި މިމީހުންގެ ތެރެއިން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ صَالِح عَمَل ކޮށްފިޔާ (ދަންނައެވެ.!) ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރުމަހުރެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

ދަންނައެވެ.! މިއާޔަތުގައި ނަންގަނޑުވިގެންވާ ހަތަރު ބާވައިގެތެރެއިން އީމާންވީ މީހުންނާ ބެހޭބަހުން مُرَاد ކުރެވެނީ مُحمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންވި އީމާންކަމުގައި ފުރިހަމަ މީހުންނެވެ. يهودى ވީ މީހުންނާ ޚާއްޞަކޮށްގެން مُرَاد ކުރެވެނީ مُوسى (عليه السّلام) އަށް ބާވައިލެއްވި دين އަށް ނިސްބަތްވާ މީހުންނެވެ. نصارى އިންނާ ބުނިބަހުން مُرَاد ކުރެވެނީ عيسى (عليه السّلام) އަށް ބާވައިލެއްވި دين އަށް ނިސްބަތްވާ މީހުންނެވެ. ނަމަވެސް މިދެ أمّة ގެ މީހުންނަކީވެސް އެދެނަބިއްޔުންގެ ޒަމާން އެބައިމީހުން ބަދަލުކުރި ގޮތުގެ ސަބަބުން އެދު ދީނުގެ مَعَالِم އެމީހުން އަތުން ގެއްލިފައިވާ ބައެކެވެ. މިހާރު އެއީ ހަމަ ނަމަށެވެ. صَابِئِى ނަމަކީ ملائكة ނަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނެވެ. / ނުވަތަ ދީނެއްނެތް މީހުންނެވެ. / ނުވަތަ ތަރިއަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްތަކެއްވެސް ބުނެވިފައިވެއެވެ. والله أعلم .

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَٰهَا نَكَٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾

މުފްރަދާ

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކަރާރު عَهْد ހިފެއްވިއްސެވުމު.* وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މަތިމަތިން އުފުއްލެވީމެވެ.* ٱلطُّورَ طُوْر ފަރުބަދަ. (އަދި އެންގެވީމެވެ.)* خُذُوا مَآ ءَاتَيْنَٰكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި އެއްޗެއްގައި ހިފާށެވެ!* بِقُوَّةٍ = ގަދަބާރުގައި.* وَٱذْكُرُوا = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!* مَا فِيهِ = އޭގައިވާ ތަކެތި.* لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި. / تقوى ވެރިވާތޯ / ބިރުވެތިވާތޯ.* ثُمَّ تَوَلَّيْتُم = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފީމުއެވެ.* مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުން.* فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް اللّٰه ގެ فَضْلُ ވެރިކަމަށް ނުވާނަމަ.* وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.* لَكُنتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވެއްޖައީސް.* مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވި މީހުންގެ ތެރެއިން.* وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ.* ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا مِنكُمْ = ކަލޭމެންނެތެރެ ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތްމީހުން.* فِي ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހުގެ ކަމުގައި.* فَقُلْنَا لَهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ.* كُونُوا قِرَدَةً = ކަލޭމެން ރާމާކުޅުނިކަމެތިކަމަށްވާށެވެ.* خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ = ދުރުކޮށް ނިކަމެތިވެފައިވާ.* فَجَعَلْنَٰهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަން (އެބަޔަ) ހެދީމު ހަރާމާކުރުން ބަދަލުކުރެއްވީމު) ވެއްޖެއްވާ.* نَكَٰلًا = عُقُوبَة / عِبْرَة އެއް ކަމުގައި.* لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا = އޭގެ ކުރިމަތީގައި މީހުންނަށް. (ފަހުން އައިސްވާ މީހުންނަށް)* وَمَا خَلْفَهَا = އަދި އޭގެ ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް.* وَمَوْعِظَةً = އަދި وَعْظ ނަސޭހަތެއްކަމުގައި.* لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.* وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު.* لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް.* إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.* أَن تَذْبَحُوا بَقَرَةً = ކަލޭމެން ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް.* قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.* أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން މަލާމާތް ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟* قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.* أَعُوذُ بِٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން އަޅުގަނޑު ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة

ތިބިގެންނަމެވެ.۞ أَنْ أَكُونَ = އަހުރެން ވުމާމެދު. (އަހުރެން ނުވުމަށްޓަކައި)۞ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ =
جَاهِل ނުވެގެތިބުމުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ބޮޑައްކަން طُور ފަރުބަދަ އުފުއްލަވައިލެއްވުމާ ހަނދާންކޮށް ބަލާށެވެ.! (އެކަން އެހެންވާން ދިމާވީ: تورا ة ޙުކުމްތަކައިވާ ޙިފާޒަތް موسى عليه السّلام ހިފުއްވައިގެން ވަޑައިގެން ޝަރީޢަތަކަށްވާ ކުރުމަށް عمل ކުރުމަށް بَنى إسرائيل ނުނަން ވިދާޅުވިނދުން އެމީހުން ދެންނެވި الله تعالى ކަލާނގެފާނަށް ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވައި ވާހަކަދެއްކެވިފަރާތުން އަހުރެމެން މިއަދުގައިވާ ބަސްފުޅު قبولއެއް ނުކުރާނަމެވެ. އެހިނދު الله ކަލާނގެ ޙުކުމުން ފަރުބަދަ އުފުއްލަވައި އެމީހުންގެ ބޮލުގެމަތީގައި طُور ފަރުބަދަ އެމީހުންގެ ބޮޑައްކަން އުފުއްލަވައި تورا ة ގައިވާ ޙުކުމް عمل ކުރުމަށް އެންގެވިއެވެ. އެހެންނުނަމަ، ބޮޑައްކަން ފަރުބަދަ ވެއްޓިލައްވައި ހަލާކުކޮށްލައްވާނެކަމަށެވެ. އެހިނދު އެމީހުން ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް عمل ކުރުމަށް އެއްބަސްވެ އެބޮޑުކަމަށް އެމީހުންގެ ހިތައިން اللّٰه عَهْدُ ކަނޑައެޅު ހިއްޖެވިއެވެ. (زبدة التفسير) އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވައިވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިހަކައިގައި ވާނޭގި ހިފައްޓާށެވެ.! އަދި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތައް ހަނދާންކުރާށެވެ.! عمل ކުރާށެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް ދަސްކޮށް ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައިއެވެ.! އޭގެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށެވެ.

(٦٤) ދެންފަހު (އޭގެ ފަހުން ވާދު عَهْدُ ކަނޑައެޅުމަށްފަހު) ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފީމުއެވެ. (ޝަރީޢަތް عمل ނުކުރީމުއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّٰه ގެ فَضل ވަންތަކަމާއި އޭނާގެ رحمة ނުވާނަމަ ހަލާކުވެގެން ގެއްލި ހުރިހާކަމެއްގެ ތެރެއިން ދިގެންގެތިބިއިން ކަލޭމެން ވެއްޖެއިނެވެ.

(٦٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރެއިން ހޮނިހިރުދުވަހުގައި ހައްދުފަހަނައެޅިއެވެ (އެދުވަހު ކަނޑުގެކަންކޮށް ހައްދުފަހަނައެޅުމާ ދިޔަވެރިން) ކަލޭމެންނަށް ތަނަވަސްކަން އަޅައިދިނުމެވެ. ފަހެ ނިކަމެތިވެ ފުރަތަމަވާގޮތަށް ރާއްޖެއެއްނުވާ ކަލޭމެންނާއި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. (އެމީހުން ރާއްޖެއިން ބޭރުވެ ޖަނަވާރުހެދުމަށްވީއެވެ.)

(٦٦) އަދި އެކަމެއް އެބަހީ އެމީހުން ރާއްޖެއިން ބޭރުކުރެވުނު ޖަނަވާރުހެދުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރަތަމަ ވިލުން އަހަރެމެންނަށް އޭރުވެސް ކުރިމަށް عُقُوبَة ތަކެއް. عِبْرَة ތަކެއް. (އެބަހީ ނޭވާލެއްގެ ދުރުވެގެން ކިޔާ) އެމީހުން ގެނެސްދެނުމާ އެއްވަރު عَذَاب ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْظ އާއި ނަސޭހަތެއްކަމަށެވެ.

(٦٧) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ.! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ޤައުމުން ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް الله تعالىކަލޭމެނަށް أمر ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން މަލާމާތްކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. جَاهِل ނުވެގެތިބުން އަހުރެން ނުވުމަށްޓަކައި اللّٰه ގެ حضرة ން އަހުރެން ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة ލިބިގެންނަމެވެ. (އެބަހީ އަހުރެންނަކީ މީހުންނަށް މަލާމާތްކުރާ جَاهِل އެއްނޫނެވެ. މީހުނީ ކަލޭމެންނާއެކު ރަގަޅު އެގޮތަށްދާއިން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ اللّٰه ގެ ރަސޫލެއް ރަސޫލުބަލާކުރެއްވުން ބަސޫލަކެވެ. މީހުނަށް މަލާމާތް ފުރައްސާރަކުރުން އެކަކީ جَاهِلންގެ ކަމެކެވެ.)

قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّـٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَـٰبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ ٱلْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا۟ ٱلْـَٔـٰنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَْٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

ތަރުޖަމާ

❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށް ދެންނެވުމަށްދެއްވާށެވެ.! ❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا هِيَ = އެއީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. (އެއީ ކޮންގޮތެއްތޯ)❁ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަންހެން ގެރިއެކެވެ.❁ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ = ދުވަސްވީ މުސްކުޅިއެއްވާ އަދި ގެރިގެންގޮސް ބިހެއްނުލާނެ.❁ عَوَانٌ بَيْنَ ذَٰلِكَ = އެދެމެދުގެ މެދުމިންވަރުގެއެކެވެ.❁ فَافْعَلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކުރާށެވެ.!❁ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރެވޭ ކަންތައް.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށްދީ ދެންނެވުމަށްދެއްވާށެވެ.!❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا لَوْنُهَا = އޭގެ ކުލަކަމަކީ ކޮބައިކަން.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّهُ يَقُولُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ގެރިއެކެވެ. (އަންހެން ގެރިއެކެވެ.)❁ صَفْرَآءُ = ރީނދޫކުލައިގެ. / ރިހިރީނދޫކުލައިގެ.❁ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا = އޭގެކުލަ ވަރަށް ގަދަ.❁ تَسُرُّ ٱلنَّـٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ = ބަލާމީހުން ހިތްގައިމު ދެކޭފަދަ އުފާކުރާގޮތް. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށްދީ ދެންނެވުމަށްދެއްވާށެވެ.!❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا هِيَ = އެއީ ކޮންއެއްޗެއްކަން. / ކޮންގޮތެއްކަން.❁ إِنَّ ٱلْبَقَرَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެރި.❁ تَشَـٰبَهَ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ތަޝާބަހުވެއްޖެއެވެ.❁ وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން.❁ إِن شَآءَ ٱللَّهُ = اللّه އިރާދަފުޅުކުރެއްވިއްޔާ.❁ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުމަގު ލިބޭނެ ބައެކެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّهُ يَقُولُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަންހެން ގެރިއެކެވެ.❁ لَّا ذَلُولٌ = ނިކަމެތިނުވާ. / ނިކަމެތިކަމުގައިނުވާ.❁ تُثِيرُ ٱلْأَرْضَ = ބިންހަރުކޮށް ބިންނުގަނޑު (ދަނޑު ހަރުކޮށް ބިން ވާނުކުރާ)❁ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ = އަދި ދަނޑުގެ ގަސްތަކަށް / (ދަނޑުގަ ފެންނުދޭ ގޮތަށް.)❁ مُسَلَّمَةٌ = (عَيْب ތަކުން) ސަލާމަތްވެގެންވާ.❁ لَّا شِيَةَ فِيهَا = އޭގައި އެއްވެސް ތަފާތެއްނުވާ / ތަދުތައްކުލަތަކެއް.❁ قَالُوا ٱلْـَٔـٰنَ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. މިހާރު.❁ جِئْتَ

بِالْحَقِّ = ކަލޭގެފާނު حقّ ގެންނަވައިފިމުއެވެ. / ސާފުކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައިފިމުއެވެ. ❁ فَذَبَحُوهَا = ފަހެ އެއުރުން ދެގެރި ކަތިލައިފިއެވެ. ❁ وَمَا كَادُوا = އަދި އެއުރުން ގާތްވެސް ނުވެއެވެ. ❁ يَفْعَلُونَ (٧١) = އެއުރުން އެކަންކުރާން. ❁ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا = އަދި ކަލޭމެން މީހަކު މެރިހިނދު. ❁ فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަމާއި ދޭތެ ދެބަސްވެ އަރައިރުންވީމުއެވެ. ❁ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ = އަދި الله އީ ނެރުއްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ (٧٢) = ކަލޭމެން ވަންހަނާ ކުރާ ކަމެއްގައި ވާ ތަކެތި ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އެއުރުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރިއަކީ ކޮންގެރިއެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވައި ދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރިއަކީ ދުވަސްވެފައި މުސްކުޅިވެފައިވާ ގެރިއެއްނޫނެވެ. އަދި بِكْر ނުކުރެވޭ ޅަގެރިއެއްވެސް ނޫނެވެ. އެދެމެދުގެ މެދުމިން ގެރިއެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެނަށް أمر ވެވުނުކަންތައް ކަލޭމެން ކުރާށެވެ!

(٦٩) އެއުރުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރީގެ ކުލަ އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيان ކޮށް ދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވާ دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރިއަކީ ރީނދޫކުލައިގެ ގެރިއެކެވެ. އަދި ބަލާމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އުފާވެރިކަން ލިއްބައިދޭ ރީތި ގެރިއެކެވެ.

(٧٠) އެއުރުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރިއަކީ ކޮންގެރިއެއްކަން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވާ دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ގެރިތަކުގެ ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮޅިއްޖެއެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތެދުމަގު ލިބޭނޭ ބަޔަކުވާނެއެވެ.

(٧١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. އެގެރިއަކީ ދަނޑުގައި ވަސްގަސްޖަހަން ގެންގުޅޭ ނިކަމެތި ގެރިއެއްނޫނެވެ. އަދި ދަނޑަށް ފެންދިނުމަށް ގެންގުޅޭ ގެރިއެއްވެސް ނޫނެވެ. އެއީ ދަރަ އަދި ދިރަ عَيْب ނެތް ސަލާމަތް ގެރިއެކެވެ. އޭގައި އެއްވެސް ތަނެއް އަދި ދަޅުބަޔެއްގެ މިސްކިތެއް ނުވާނެއެވެ. (ސިފަ ގަތަރީނުކުރަށްވާ ގެރިއެކެވެ.) އެއުރުން ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު މިހާރު حقّ ތެދުގޮތަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ދެން ފަހެ އެއުރުން އެގެރި ކަތިލައިފިއެވެ. އަދި އެއުރުން އެކަން ކުރުމަކަށް ގާތްވެސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އެއުރުން އާދެ ކަތިލި ކަތިލުމަކީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނުކަތިލައިފާނޭ އެހާއި ސުވާލުއަހާކަށް ދުރު އެހެން ގޮތެއް ނެތިގެން ކަތިލީއެވެ.)

(٧٢) އޭ بَنِي إسْرَائيل އެވެ.! ހަނދުމަކުރާށެވެ.! ކަލޭމެންގެ މީހަކު މީހަކު މެރިހިނދުން ކަލޭމެން ދެބަސްވެ އެމީހާ މެރީ ކާކުކަމުގައި އަރައިރުންވެ ޒުވާބުވީއެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާކަންތައް ނެރުއްވާ ފާޅުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَقُلْنَا ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

ތަރުޖަމާ

فَقُلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحی ކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱضْرِبُوهُ = ކަލޭމެން އޭނާގެ ގައިގާ (މަރުވިމީހާގެ ގައިގާ) ޖަހާށެވެ.!❁ بِبَعْضِهَا = އޭގެ ކޮންމެވެސް ބައަކުން (އެގެރިގެ ކޮންމެވެސްބައަކުން)❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން (އެބަހީ އެމީހާގެ ގައިގާ އެގެރިގެ ކޮންމެވެސް ގުނަވަނަކުން ޖެހިމާ އޭނާ ދިރިގެން ތެދުވިފަދައިން.)❁ يُحْيِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާތަކެތި الله تعالى ދިރުއްވައެވެ. / ދިރުއްވާނެއެވެ.❁ وَيُرِيكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވައެވެ.❁ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فِكْرُ ކުރުމަށްޓަކައި.❁ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم = ދެން ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް ގަދަ ހަރުވެއްޖެއެވެ.❁ مِّنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހުގައި.❁ فَهِىَ = ފަހެ އެތަކެތި (އެހިތްތައް) ހިލަފަދައެވެ.❁ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً = ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ހަރުކަށިކަމުގައެވެ.❁ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހިލަތަކުގެތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ = އެ ފަޅާފަޅައިގެންދާތަން އެއިން ނުކުންނަ ހިލަ.❁ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. / ކޯރުތަކެއް.❁ وَإِنَّ مِنْهَا = އަދި އޭގެތެރެއިންވެއެވެ.❁ لَمَا يَشَّقَّقُ = ހަމަކަށަވަރުން ކުދިކުދިވާހިލަ.❁ فَيَخْرُجُ مِنْهُ = ދެން އެއިން ނުކުންނަ.❁ ٱلْمَآءُ = ފެން.❁ وَإِنَّ مِنْهَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރެއިންވެއެވެ.❁ لَمَا يَهْبِطُ = ކަނޑައިގެންވެއްޓޭހިލަތައް. / ވެއްޓޭހިލަ.❁ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ = الله އަށްބިރުން.❁ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލޭމެންކުރާކަމަކީ الله ނުވެއެވެ.❁ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން.❁ أَفَتَطْمَعُونَ = (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ދެން ތަމައުވެނީހެއްޔެވެ؟❁ أَنْ يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ = އެމީހުން (އެބަހީ بَنِي إِسْرَائِيل ގެ يهودى ން) ކަލޭމެންނަށް އީމާންވުމަށް. (އެމީހުން ކަލޭމެން ތަބާވުމަށް.)❁ وَقَدْ كَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ވިއެވެ.❁ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކު. (އެއީ عَالِمُ ން)❁ يَسْمَعُونَ = އަޑުއަހަމުން.❁ كَلَٰمَ ٱللَّهِ = الله ގެ ބަސްފުޅު. (الله ބާވައިލެއްވި توراة ގެ)❁ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ = ދެން އެމީހުން (އެމީހުންގެ عَالِمُ ން) އޭބަދަލުކުރަނީއެވެ.❁ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ = އެމީހުންނަށް ވިސްނުނުތަނުން

އެބަސްފުޅު ވިސްނާ ދޭހަވުމަށްފަހުގައި.۞ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދަންނަހިތިއްޔާ حَال . (އެއީ ކުށެއްކަން

ދަންނަހިތި حَال)

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٣) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން އޭނާގައި (އެބަހީ އެމަރުވީމީހާގެ ގައިގަ) އޭގެ

އެބަހީ އޭގެތެރޭގެ ކޮންމެވެސް ބައެއްކަން ޖަހައިލާށެވެ! (ދެން އެމީހުން އޭގެތެރި ކަށިގައި އޭގެތެރޭގެ ކޮންމެވެސް ތަނަކުން

މާކަޅުވާލުމުން ނުވަތަ ބޮނޑިވަޅިން ނުވަތަ ދުޅުން... والله أعلم މަޅުވެރިޔާ އެވާހަކަ ދައްކާ ޖަހައިލުމުން އެމީހާ

ދިރިގެން ތެދުވެ އޭނާ މަރައިލިމީހާގެ خبر ދިނީއެވެ. އަލުންވެސް އިހުއްޓުމަށް މަރުވީއެވެ. ދެން الله އެ އަންގަވަނީ)

މަރުވެފައިވާމީހުން الله تعالى (قيامة ދުވަހުގައި) ދިރުއްވާނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބުއްދިކުރުމަށް ވިސްނާ فِكر

ކުރުމަށްޓަކައި (އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ) دليل ތަކާއި ހެކިތައް ކަލޭމެނަށް އަކަލާނގެ

ދައްކަވައެވެ.

(٧٤) ދެން އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެފަދަ مُعْجِزَة އަށްފަހުވެސް) ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގާވެއްޖެއެވެ.

އެހިތްތައް ހިލަފަދައެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ހަރުކަށިވެއްޖެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ހިލައިގެތެރޭގައިވެސް

ހިލަގަނޑު ފެލިގެން އެއިން ކޯރުތައް ދިޔަވަނިވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރޭގައި ފަޅައިގެން އެއިން ފެން ނިކުމެ

ގެނބިގެންދާކަންތައްވެސް ހިލައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރޭގައި الله އަށް ބިރުވެތިވެ

ހިލައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުން غَافِلُ ވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް الله ނޫނެވެ.

(٧٥) (އޭ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަދި އިމާންވެގެންވާ مُؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ

بَنِي إِسْرَائِيل ގެ يهودى ން) ކަލޭމެން ދަށުވެރިކަމާ ކަލޭމެނާ އެއްގޮތަށް އީމާންވާނެ(ދެކޭތީވެސް އެކަމަށް ޝައުގުވެރިވުމަކަށް)

ކަލޭމެން ދަރުމަތިވެރިވެއްޖެތޯ؟ (އެކަމަށް އެމީހުންގެ ކަންތައް ނުވެއޭ ދެކޭށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ

އެއްބަޔަކު الله ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހައިވެއެވެ. (الله ބާވައިލެއްވި تورات ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހައިފައެވެ.) ދެން

އެމީހުންނަށް އެބަސްފުޅު ރަނގަޅަށް ވިސްނި ދޭހަވުމަށްފަހު އެމީހުން ބަދަލުކޮށް ހަރަކާތްތެރިވެއެވެ.

(އެއީ އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ބޭނުމެއް ކަމަށް އެބަހީ އެމީހުން عَالِمُ ންނެވެ.) އެމީހުން އެކަން އެކުރަނީ އެއީ ކުށެއްކަން ބޭނުންޖެހިލައްވާކަން

ރަނގަޅަށް އެނގިހުރެގެންނެވެ. (މިފަދަބައިމީހުން ކަލޭމެންގެބަސް ގަބޫލުކުރާނެތޯ؟)

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَـٰبَ إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَـٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَـٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا لَقُوا = އަދި އެމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = (محمّد ގެ ދީނަށް) އީމާންވެގެންވާމީހުންނާ. ❁
قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. / يهودى ނިފާގުމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَإِذَا
خَلَا = އަދި ހުސްވެއްޖެއްޔާ / އެބަޔަކު އެކަނިވެއްޖެއްޔާ. ❁ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު
އަނެއްބަޔަކާއި. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަޔަ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއެވެ.) ❁ أَتُحَدِّثُونَهُم
= ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް (އެބަޔަ އީމާންވީމީހުންނަށް) ކިޔައިދެނީހެއްޔެވެ. ❁ بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = (محمّد
ގެ ސިފަތަކާއި ގުޅޭގޮތުން) اللّه تعالى ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާފައިވާ ތަކެތި. (توراة ގައިވާ އެކަލޭގެ ނަންނަމާއި
ސިފަތަކުގެ ވާހަކަ) ❁ لِيُحَاجُّوكُم بِهِۦ = އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ދެކޮޅަށް حُجَّة قائم ކުރުމަށްޓަކައި. ❁ عِندَ
رَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حَضْرَة ގައި. ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٧٦) = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެއްޗެއް
ނުވިސްނެނީހެއްޔެވެ؟ (ބުއްދިނުހިނގަނީހެއްޔެވެ؟) ❁ أَوَلَا يَعْلَمُونَ = އެމީހުންނަށް ފަހެ ނޭނގޭބާވައެވެ. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ
يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. / ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. ❁ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން
ސިއްރުކުރާކަންތައް. ❁ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٧) = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތައްވެސް. ❁ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ = އަދި
އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެބަޔަ يهودى ންގެތެރޭގައި ލިޔުންކިޔުން ނޭނގޭމީހުންވެއެވެ. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَابَ =
އެމީހުންނަށް ފޮތް ނޭނގެއެވެ. / ފޮތުގައިވާއެއްޗެއް ނޭނގެއެވެ. ❁ إِلَّا أَمَانِيَّ = ހަމައެކަނި أُمِّيْدُ ތަކެއްފިޔަވައި. އެބަ
އެދުންތަކެއްފިޔަވައި. ❁ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٨) = ހަމަހީކުރާ ކަމުގައިފިޔަވައި.
❁ فَوَيْلٌ = ފަހެ وَيْلُ ވެއްޖެއެވެ. / ނަރަކައިގެ ވާދީ. عَذَاب ވެއްޖެއެވެ. ❁ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَابَ = ފޮތް
ލިޔާމީހުންނަށް. ❁ بِأَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން. ❁ ثُمَّ يَقُولُونَ = ދެން އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ هَٰذَا مِنْ
عِندِ ٱللَّهِ = މިއީ اللّه ގެ حضرة ންނެވެ. / އެބަޔަ މިއީ اللّه ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. ❁ لِيَشْتَرُوا بِهِۦ
= އޭގެން އެމީހުން ގަތުމަށްޓަކައި. (އާމްދަނީއެއް ހޯދުމަށްޓަކައި.) ❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑައަގަކަށް. / ދުނިޔޭގެ ކުޑައެއްޗަކަށް. ❁
فَوَيْلٌ لَّهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް ގެއްލުމާއި عَذَاب ވެއްޖެއެވެ. ❁ مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން
ލިޔުނުކަމެއްގެ ސަބަބުން. ❁ وَوَيْلٌ لَّهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމާއި عَذَاب ވެއްޖެއެވެ. ❁ مِّمَّا يَكْسِبُونَ (٧٩) =
އެމީހުން ހޯދާކަމެއްގެ ސަބަބުން. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ =

އަހުރެމެންގެ ގައިގާ (ނަރަކައިގެ) އަލިފާން ނުޖެހޭނެއެވެ.۞ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ = ކަނޑައެޅި عَدَدُ ވެގެންވާ (މަދު ދުވަސްކޮޅަކަށްމެނުވީ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَتَّخَذْتُمْ = ކަލޭމެން ހިފީމުތޯއެވެ. (އެގޮތަށް ބުނުމަށް ޙުއްޖަތެއް ހިފީމުތޯއެވެ.)۞ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا = الله ގެ حضرة ން (އެކަމުގެމައްޗަށް) عَهْدُ ކަމަކަށްތޯ.۞ فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެނަމަ الله خِلاَفُ ވެވޮޑިނުގަންނަވާނެ ކަމެވެ.۞ عَهْدَهُۥٓ ۖ = އެކަލާނގެ ޢަހުދުއެއް عَهْدُ ކަމެއް.۞ أَمْ تَقُولُونَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް.۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭގޭކަމެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٦) އަދި އެމީހުން - އެބަޔަކީ يهودى ން - (محمّد ގެފާނަށް އީމާންވެގެންވާމީހުންނާ) ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެގާތު މި يهودى ން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެންވެސް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ދެން މި يهودى ން އެމީހުންކަރަ އެކުން يهودى ންނާއެކުވެ (އެކަނިވެރިކަމުގައި) އެކަކުވެއްޖެއްޔާ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނާނެއެވެ. (مؤمن ންނާ ބައްދަލުވާއިރު ވާހަކަދައްކާ ވާހަކައިގައި މީހުންނަށް އަނެއްމީހުން ބުނާނެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް الله تعالى ހާމަކުރައްވާފައިވާތަކެތި (އެބަހީ توراة ގައި ހާމަކުރައްވާފައިވާ محمّدގެފާނުންގެ ސިފަތަކާއި ކަލޭގެފާނުންގެ خبرތައް) ކަލޭމެން އެ مؤمن ންނަށް ކިޔައިދީހީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން ފާޅުކޮށް) ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حُجَة قائم ކޮށް دليل ދައްކާނީއެވެ. (އެމީހުން ކަލޭމެން ދަލީލުކުރާނީއެވެ.) ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއްވިސްނާ فِكُر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ޖަވާބުގައި الله تعالى އަންގަވަނީ

(٧٧) އެމީހުން ސިއްރުކުރާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފާޅުކުރާތަކެތިވެސް الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެމީހުންނަށް ފަހެ ނޭގޭތޯއެވެ.

(٧٨) އަދި އެ يهودى ންގެތެރޭގައިވެސް أُمِّىُّ ން ވެއެވެ. އެބަޔަކީ ލިޔަންކިޔަން ނޭގޭ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ أَمِّيدُ ތަކާއި އޮޅުންބޮޅުންތަކުގެމަތީގައި އެމީހުންނަކަށް ނޭގެއެވެ. (އެމީހުންނަށް حقّ ވެގެންވާ ކަންތައް الله ގެ حضرة ން ލިބޭނެކަން أمّيد ކުރާ ބައެކެވެ.) އެމީހުންނަކީ ހަމަ ހިތުން ބުނާ ބަސްތަކުގައި ގޮސްތިބޭ ބައެކެވެ.

(٧٩) ފަހެ ލިޔާމީހުންގެ އަތްތަކުން ފޮތްލިޔެފައި މިއީ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކޭ ބުނާމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عَذَاب ހުއްޖެއެވެ. (އެގޮތަށް ލިޔުންވެސް އެ يهودى ންގެ ޢާލިމުންގެތެރެއިން ބަޔަކު ކުރިއެވެ.) އެމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރީ ދުނިޔޭގެ ކުޑަކަމެއް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. (ދުނިޔޭގެ ކުޑަކުޑަ ފައިދާއެއްލިބުމަށްޓަކައި) الله ގެ ފޮތް ބަދަލުކޮށް حكم ތަކެއް ބަދަލުކުރިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެމީހުން ލިޔުނުތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް وَيْلُ ހުއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ހޯދައިގަތް ތަކެތީގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عَذَاب ހުއްޖެއެވެ.

(٨٠) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ކަނޑައެޅި عَدَدُ ވެގެންވާ ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށްމެނުވީ އަހުރެމެން ގައިގާ އަލިފާން ނުޖެހޭނެއެވެ. (އެއީ އަހުރެމެން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މުއްދަތަށެވެ. އެއީ ސާޅީސް ދުވަހެވެ. ދެން އެނިމުނީއެވެ.) އޭ رَسُول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. މިއަދަށް ބުނުމަށް ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ގައި عَهْدُ އެއްކޮށް އެގޮތަށް ބުނުމަށް ޢަހުދުވެފައިވާނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެހެންކަމުން ވާނަމަ الله تعالى އެކަލާނގެ عهد އާއި خلاف ވެ ވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ނޭގޭ ކަންތައް الله تعالى ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَـٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

ތަފްސީރު

بَلَىٰ = އާއެކޭ. (އުޅުން اللّٰه ގެ ހަޟްރަތަށް ދޮގުހަދައިގެން.)۞ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً = ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ / ނުބައި ކަންތައްކޮށްފިމީހާ.۞ وَأَحَـٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ = އަދި އޭނާގެ އުނުބައިކަންތަށްއެއްގެ އޭނާ ވަށާލައިފިއެވެ.۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެންނީ.۞ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ = އުޅުން ދާއިމީވާނޭ އެތަނުގައެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ އުޅުން.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އުޅުން صالح عمل ކުރި.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެއުރެން.۞ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ = އުޅުން ދާއިމީވާނޭ އެތަނުގައެވެ.۞ وَإِذْ أَخَذْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމުއެވެ.۞ مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إِسْرَائِيل ންގެ عَهْد ކަށަވަރު.۞ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ = اللّٰه ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.۞ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إِحْسَان ތެރިވާށެވެ!۞ وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ 1 މީހުންނަށް.۞ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ = އަދި يَتِيْمُ ންނަށް މިސްކީނުންނަށް.۞ وَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ!۞ لِلنَّاسِ حُسْنًا = މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅުބަސް.۞ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!۞ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ!۞ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ = ދެން ކަލޭމެން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފީމުއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުކުރެ މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި.۞ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ = ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނަ حال.۞ وَإِذْ أَخَذْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމުއެވެ.۞ مِيثَـٰقَكُمْ = ކަލޭމެންގެ عَهْد ކަށަވަރު.۞ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ =

ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ލޭނުއޮހޮރުވާށެވެ.! (އެބަހީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވާށެވެ.!)۞ وَلَا

تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެން نفس ތަކެއް ނުނެރޭށެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ނުނެރޭށެވެ.! ۞

مِّن دِيَارِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގޯތި ގެދޮރުން.۞ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ = ދެން ކަލޭމެން إقْرَار ވި އެއްބަސްވީމުއެވެ.۞

وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ = ކަލޭމެން ހެކިވެގެންވާ حال. / ނުވަތަ حَاضِر ވެގެންވާ حال ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) ހާދޭހެވެ.! (އެމީހުން الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދަނީއެވެ.) ނުބައިކަންތައްކުރާމީހާ އަދި އޭނާގެ ކުށާއި ނުބައި އޭނާ ވަށާލައިފިމީހުން ދަންނަށެވެ.! އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތާގައެވެ.

(٨٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ދަންނަށެވެ.! އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތާގައެވެ.

(٨٣) އަދި މިއަންނަނިވިކަންތައްގެ بَنِي إسْرَائِيل ންގެކިބައިން عَهْد ކަނޑައެޅުއްވިހިނދު (ހަނދާންކޮށްދޭ ބާރާށެވެ.!) އެ عَهْد ކަނޑައެޅީ: ކަލޭމެން الله އަށްމެނުވީ އަޅުނުކުރާށެވެ.! އަދި މައިންބަފައިންނަށާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި يَتِيم ންނަށާއި އަދި مِسْكِيْنُ ންނަށް إحْسَان ތެރިވާށެވެ.! އަދި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން ހެޔޮބަސް ބުނާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قَائم ކުރާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.! (މިކަންކަމުގެ މައްޗަށް عَهْد ކަނޑައެޅުނު ހިނދު ހަނދާންކުރޭ) ދެން ކަލޭމެންކުޅަ މަދުބައެއްމީހުންމެނުވީ އެކަމަކުން ފުރަގަސްދީފީމުއެވެ. އަދި އެކަމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނަ حال ގައެވެ.

(٨٤) އަދި މިއަންނަނިވިކަންތައްގެ ކަލޭމެންގެ (بَنِي إسْرَائِيل ންގެ) ކިބައިން عَهْد ކަނޑައެޅުއްވިހިނދު (ހަނދާންކޮށްދޭށެވެ.!) އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވުމަށާއި އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގޯތިގެދޮރުތަކުން ނުނެރުމަށެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވުމަށާއި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ގޯތިގެދޮރުން ނުނެރުމަށެވެ. ދެން ކަލޭމެން ހެކިވެވިފައި އެކަމަށް إقْرار ވި އެއްބަސްވީމުއެވެ.

ثُمَّ أَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ تَقۡتُلُونَ أَنفُسَكُمۡ وَتُخۡرِجُونَ فَرِيقٗا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمۡ تَظَٰهَرُونَ عَلَيۡهِم بِٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ وَإِن يَأۡتُوكُمۡ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمۡ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيۡكُمۡ إِخۡرَاجُهُمۡۚ أَفَتُؤۡمِنُونَ بِبَعۡضِ ٱلۡكِتَٰبِ وَتَكۡفُرُونَ بِبَعۡضٖۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفۡعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمۡ إِلَّا خِزۡيٞ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلۡعَذَابِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا بِٱلۡأٓخِرَةِۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَقَفَّيۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ بِٱلرُّسُلِۖ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمۡ رَسُولُۢ بِمَا لَا تَهۡوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡ فَفَرِيقٗا كَذَّبۡتُمۡ وَفَرِيقٗا تَقۡتُلُونَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

ثُمَّ أَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ = ދެން ތި މިހިތަކުންނާއެވެ.! ❁ تَقۡتُلُونَ أَنفُسَكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް މަރަނީއެވެ. (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު މަރަނީއެވެ.)❁ وَتُخۡرِجُونَ = އަދި ކަލޭމެން ނެރެނީއެވެ. ❁ فَرِيقٗا مِّنكُم = ކަލޭމެންކުރެ ބައެއް جماعة ބައެއް / ބައެއްޖަމާއަތް.❁ مِّن دِيَٰرِهِمۡ = އެމީހުންގެ ގޭގޮތި ގެދޮރުން.❁ تَظَٰهَرُونَ عَلَيۡهِم = ކަލޭމެން އެމީހުންގެމައްޗަށް އެހީވެ ވާގިވެރިވަނީއެވެ. (ގޮވަމީގެދޮރުން ނެރުމަށް.)❁ بِٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ = ފާފައާއި ގޯނާއިންނާ عَدَاوة ތެރިވުމާއިގޯނާއިން.❁ وَإِن يَأۡتُوكُمۡ أُسَٰرَىٰ = އަދި ކަލޭމެންގާތަށް ހައްސަރުގެ ވިލުގައި ޖެހިގެން ❁ تُفَٰدُوهُمۡ = ކަލޭމެން އެމީހުން ހައްދުން فِدْيَة ދަކައިދީއެވެ.❁ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيۡكُمۡ = އަދި އެކަން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حَرَام ވެގެންވެއެވެ.❁ إِخۡرَاجُهُمۡ = އެމީހުން (ގޭގޮތިން) ނެރުން.❁ أَفَتُؤۡمِنُونَ = ހަދާ ތިޔަ ކަލޭމެން އީމާންވަނީހެއްޔެވެ؟❁ بِبَعۡضِ ٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތުގެ ބައެއްބައިއަށް ❁ وَتَكۡفُرُونَ بِبَعۡضٖ = އަދި ބައެއްބައިއަށް ކަލޭމެން ކާފިރުވަނީހެއްޔެވެ.؟ ❁ فَمَا جَزَآءُ = ފަހެ جَزَاء ނުވެއެވެ.❁ مَن يَفۡعَلُ ذَٰلِكَ = އެކަމެއްކުރާ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ❁ مِنكُمۡ = ކަލޭމެން ❁ إِلَّا = ނޫނީ ❁ خِزۡيٞ = ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގައި ❁ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގައި.❁ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = އަދި قِيَامة ދުވަހުން.❁ يُرَدُّونَ = އެމީހުން ރައްދުކުރައްވާނެތެވެ.!❁ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلۡعَذَابِ = އެންމެ ގަދަ عَذَاب އަށް.❁ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި اللّه ވި غَافِل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ.❁ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٨٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަމަކުން.❁ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ.❁ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގަތްބައެވެ. حَيَاة ދިރިއުޅުން.❁ بِٱلۡأٓخِرَةِ = آخرة ބަދަލުގައި.❁ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ = ފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ލުއިކޮށްދެވޭކަށް ❁ ٱلۡعَذَابُ = عَذَابُ ❁ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ = އަދި نَصْرُ ❁ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى = އަދި مُوسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلۡكِتَٰبَ = ފޮތް (توراة)❁ وَقَفَّيۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ = އަދި ... رَسُوْل ން ފޮނުއްވީމެވެ. تَبَعَ ވެވޮޑިގެންވާ ... (އެ شريعة ގެމައްޗަށް

ގެންނެވީމެވެ.)۞ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مَرْيَم ގެފާނުން ގެދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْبَيِّنَٰتِ = دليل ތަކެއް / އެއީ އެކަލޭގެފާނުން نَبِي ކަން ތެދުކަމުގެ ހެކިކަމަށް دليل ކުރާ مُعْجِزَة ތަކެވެ.۞ وَأَيَّدْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަފަދަކުރެއްވީމެވެ.۞ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = رُوْحُ الْقُدُس ގުދުވެރިކުރައްވައި (އެއީ جِبْرِيل عليه السّلام އެވެ.)۞ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ = ފަހެ ކަލޭމެންގާތަށް رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެހިނދަކުގައިހެއްޔެވެ.؟ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ = ކަލޭމެންގެ نَفْسُ ޝައުޤު ނުވާ ކަންކަމާއިގެން.۞ ٱسْتَكْبَرْتُمْ = ކަލޭމެން كِبُرُ ވެރިވެސް، ބޮޑާވެސް.۞ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބަޔަކު ބައެއް ބޭކަލުންނަށް ދޮގުކުރިއެވެ.۞ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ (٨٧) = އަދި ކަލޭމެން ބަޔަކު ބައެއް ބޭކަލުން މަރާލަނީއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އޭ މިތިބަޔުންނޭވެ! ދެން ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއް މަރައި އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު އެމީހުންގެ ގޯތިތެރި ދޮރުން ނެރެ ހަދަނީއެވެ. ގާނޫނުވެރިވާންޖެހޭ މީހުންނާއި عَدَاوة ތިރިވެރިކަމާއިގެން ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އަނެކަކު ދަރިކަމާ އެހީތެރިކަމާ ދިނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތަށް أَسِيْرُ ންގެ ގޮތުގައި އެމީހުން ގެންނައިމާ ކަލޭމެން އެމީހުންގެ فِدْيَة ދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުން ގޯތި ދޮރުން ނެރުމަކީ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން ކަނޑައެޅިގެންވާ حَرَام ކަމެކެވެ. އަޅެ ފަހެ ކަލޭމެން ފޮތުގެ އެއްބައިން إيمان ވެ އަނެއްބައިން ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ އެގޮތަށް ކަންތައްކުރާމީހުންގެ جَزَاء އީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ދަރަނިކޮށްލި ކަންތައްތަކުގައި ނިކަމެތިވުމެވެ. އަދި قِيامة ދުވަހުން އެންމެ ގަދަ عَذَاب އަށް އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭހުށީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން الله تعالى غَافِلُ ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٨٦) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ آخرة ގެ ދިޔާ ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގަތްބަޔެކެވެ. (آخرة ދޫކޮށްލައިގެން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނަސޭހަތެއްނުވެއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންގެކިބައިން آخرة ދުވަހުން عَذَاب ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި نصر ލިބިގެންވާ ކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٨٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. (تورات ދެއްވީމެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ފަހުން ވިއްދަވައިގެން رَسُول ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. (تورات ގައިވާ شريعة ގެމައްޗަށެވެ.) އަދި مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ رَسُول ކަން ތެދުކަމުގެ دليل ކުރާ معجزة ތަކެވެ.) އަދި جبيرل عليه السّلام ގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި ގަދަކަން ދެއްވީމެވެ. (އޭ يهودى ންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެންގެ هَوَى نفس ނުރުހޭކަންތައްތަކާއިގެން رَسُول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެހިނދަކު ކަލޭމެން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވަނީހެއްޔެވެ؟ ދެން އަދި ކަލޭމެން ބައެއް ބޭކަލުން ދޮގުކުރީ އަނެއް ބައެއް ބޭކަލުން މަރަނީހެއްޔެވެ؟

وَقَالُواْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ قُلُوبُنَا غُلْفٌ = އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަކުވަނީ އުޅަގެލި ބަންދުވެފައެވެ.❁ بَل = (އެހެންނޫނެވެ.) އަދި ހިތްތައް ބަންދެއްނުވެ.؟ ❁ لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލެއްވިއެވެ.❁ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން.❁ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވަނީ ކުޑަ މަދުންނެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުންނަކީ އީމާންވާ މަދުބައެއްކަމެވެ.❁ وَلَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައި ހިނދުން كِتَٰبٌ = ފޮތެއް = مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حَضْرَة ން مُصَدِّقٌ = ތެދުކުރާ حال لِّمَا مَعَهُمْ = އެމީހުންގެ އަތްގައިވާ އެއްޗި (ފޮތް) وَكَانُواْ مِن قَبْلُ = އަދި މީގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވިއެވެ. يَسْتَفْتِحُونَ = فَتَح އަރި އެދޭ ކަމުގައި (ކާފިރުންނަށް އެދޭ ކަމުގައި) عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވީ މީހުންގެ މައްޗަށް فَلَمَّآ جَآءَهُم = ދެންފަހެ، އެމީހުންގެ ގާތަށް އައި ހިނދުން مَّا عَرَفُواْ = އެމީހުންނަށް އެނގިވައިވާ އެއްޗި كَفَرُواْ بِهِۦ = އެއަށް އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ. فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ لَعْنَة ވެއްޖެވެ. عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ = އެ އެއްޗަކަށް އެމީހުންގެ نَفْسُ ވިއްކައިލި އެއް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ أَن يَكْفُرُواْ = އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވުމެވެ.❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّٰه ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް.❁ بَغْيًا = ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން.❁ أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ = اللّٰه ބާވައިލެއްވުމާއި ދެކޮޅަށް.❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމުން.❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް.❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން.❁ فَبَآءُو بِغَضَبٍ = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވި ކޯފާއަކާއިގެންނެވެ.❁ عَلَىٰ غَضَبٍ = ކޯފާގެ މައްޗަށް.❁ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ވެއެވެ.❁ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ = ނިކަމެތިކުރުވާ عَذَاب އެއް.❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ يهودى ންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ)❁ ءَامِنُواْ = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ.!❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّٰه ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް. (އެބަހީ محمّد ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް.)❁ قَالُواْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. / އެބަހީ ބުނާނެއެވެ.❁ نُؤْمِنُ = އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވަމެވެ.❁ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް. (އެބަހީ موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވުނު تورات އަށެވެ.)❁ وَيَكْفُرُونَ = އަދި

އެމީހުން ކާފަރުވަނީއެވެ.۞ بِمَا وَرَآءَهُۥ = އޭގެފަހުގެ ތަކެއްޗަށް.۞ وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.
އެބަހީ ކީރިތި قرآن އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.۞ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ = އެމީހުންނާ އެކުވާއެއްޗަށް (އެބަހީ توراة)
ތަސްދީޤުކުރާ حال.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ فَلِمَ تَقْتُلُونَ = ފަހެ ކަލޭމެން
މަރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنْبِيَآءَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نَبِي ބޭކަލުން.۞ مِن قَبْلُ = ކުރީކޮޅުން.۞ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ (٩١) = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް ވަނީ އުރަތަކުގައި ނުވިސްނޭނެ ގޮތަށް ބަންދުވެ
އުޅަނގުވެފައެވެ. އަދި ހިތްތަށްވީތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ.! އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން اللّه އެމީހުންނަށް لَعْنَة
ލެއްވީއެވެ. ފަހެ އެމީހުން އީމާންވަނީ ދަތިކޮށް މަދުހިސާބަކުންނެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުންކުރާ އީމާންވަނީ މަދުތަކެއްޗެވެ.

(٨٩) އަދި އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ ފޮތް (توراة) ތަސްދީޤުކުރާ حَال اللّه ގެ حضرة ން އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮތެއް
ބާވައިލެއްވިހިނދުން އެބަހީ ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވިހިނދުން. (އެމީހުން އެފޮތަށް ކާފަރުވިއެވެ.) އަދި އެމީހުންވި
ބޭކަލުން (އެބަހީ محمّد ގެފާނުން رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން) ކާފަރުންގެ މައްޗަށް نصر އާއި فتح ލިބުން
އެދެމުންގެންދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީވެސް "ފަހު ޒަމާނުގައި نبيއަކު ފޮނުއްވާނެވެ. ދެން އެބަޔަކު އަހުރެމެން
އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައި ހަނގުރާމަކޮށް عَاد ގެ މީހުންނާއި إرَم ގެ މީހުން ހަލާކުކުރި ގޮތަށް ކަލޭމެން މަރާނަމުއެވެ."
މިއެވެ. އެމީހުން ހިތުގެ އެ نبي ބޭކަލަކުކަމުގައި ވާކަން އެމީހުންގެ ދެނެގެން ކަމަށެވެ.
ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ محمّد ގެފާނު رَسُول ކަމުގައި ވަޑައިގަތުމުން އެމީހުންނަށް
ދެނެގަތުމާ އެކީ ބަދުނަސީބުކަމުގެ ސަބަބުން ކާފަރުވިއެވެ. محمّد ގެފާނުންގެ رَسُول ކަމަށް ކާފަރުވިއެވެ. ފަހެ
ކާފަރުންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ لَعْنَة ހުއްޓެވެ.

(٩٠) އެ އެއްޗަކަށް އެމީހުންގެ نَفْسُ ތަށް ވިއްކައިފި އެއީ ނުބައިވެގެންވާއެވެ. އެއީ އެބަހީ: އެމީހުން ދީން
އެއްޗަކާ އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގެ އަގު. އަދި އެމީހުން ގަތްއެއްޗަކީ اللّه އަށް ކާފަރުވުމެވެ. اللّه ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް
ކާފަރުވުމެވެ. އެއީ اللّه އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އެކަލާނގެ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ فَضْلَ
ވަންތަކަމުން (وحي) ބާވައިލައްވާތީ އެކަލާނގެ ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. (އެމީހުން ހިތްޕުޅު ފަހުޒަމާނުގެ نبي އާ
ވަޑައިގަންނަވާނީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަމުގައިވެ. يهودی ންގެ ތެރެއިން ނުވަތެވެ. ނަމަވެސް ސުވާ عَرَبِي ންގެ
ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތީ يهودی ންގެމީހުން ނުވާތީގެ ސަބަބުން އެމީހުން ދެކޮޅުވެރިވެ އެކަލޭގެފާނަށް حَسَدَ
ވެރިވެ ކުޑިވެރިވެ އެކަލޭގެފާނު އަދާހަރާކާތްތެރިވެ މަސައްކަތްކޮށްލިއެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުން އެނބުރިހިނގައި
ކޯފާގެމައްޗަށް ކޯފާއާއިގެންނެވެ. (އެއީ އެމީހުން ޔަހޫދީން އަޅުކަންކުރިކަމުގެ ކޯފާއާއި އަދި محمّد ގެފާނަށް
ކާފަރުވިކަމުގެ ކޯފާއެވެ.) އަދި ކާފަރުންނަށްވާނީ ނިކަމެތިކުރުވާގޮތޯ عَذَاب އެވެ.

(٩١) އަދި اللّه ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ محمّد
ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނަނީ އަހުރެމެން އީމާންވަނީ
އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށެވެ. (އެބަހީ موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި توراة އަށެވެ.) އަދި
އޭގެފަހުން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އެމީހުން ކާފަރުވަނީއެވެ. އެބަހީ ކީރިތި قرآن އަށް އެމީހުން ކާފަރުވަނީއެވެ. އެ

قرآن އަދި އުނގަނޑު ހަމަ حقّ ވެގެން. އަދި އެއީ އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ އެއްޗެސް އެބަހީ توراة ވެސް ތެދުކުރާ حال ބޮޑައިގަތުމަށްޓަކައިވާ ޖަވާބުގައި. (އޭ رَسُول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! (ކަލޭމެން ކުރިން ކަލޭމެން އީމާންވާކަމުގައި ކަލޭމެން ބުނާއިރު އެއީ ތެދެއްކަމުގައިވާނަމަ މީގެކުރީގައި ކަލޭމެން اللّه ގެ نبي ބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަކީ އަދުއްވާވިދޭންނާއި އެބޭކަލުންނަކީ އީމާންވެ އެބޭކަލުންނާ تَبَعَ ވުމަށެވެ. ކަލޭމެންގެބަސް ތެދުނަމަ ކަލޭމެން اللّه ގެ نبي ނަމަ رَسُول ނަމަވާ اللّه ގެ أمر ފުރުޟައެއް ނުކުރާފަހަރަކަށްދާނަމަ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟

۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾ قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު.❁ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ = ދެން ކަލޭމެން ހިފައިގަތީމުއެވެ. إختيار ކޮށްގަތީމުއެވެ.❁ ٱلْعِجْلَ = ގެރި.❁ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން.❁ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ = ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިންގެ ގޮތުގައިވާ حال ❁ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންގެ عَهْدُ ހިފެއްވީމެވެ.❁ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންގެ މަތީގައި އުފުއްލެވީމެވެ.❁ ٱلطُّورَ = طُوْرُ ފަރުބަދަ.❁ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم = ކަލޭމެންނަށް މިއަޅުގަނޑުމެން ދެއްވި ތަކެއްޗައްސަ ކަލޭމެން ހިފާށެވެ.!❁ بِقُوَّةٍ = ގަދަކަމާ / ބާރުގަދަކަމާއި.❁ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންފަތުން އަހާށެވެ.! (މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރާ ކަންތައްތަކަށް ކިޔަމަންވާށެވެ.)❁ قَالُوا۟ سَمِعْنَا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަހައިފީމުއެވެ.❁ وَعَصَيْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ.❁ وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެތެރެއަށް ވަދެ ހަމަޖެހިއްޖައީއެވެ.❁ ٱلْعِجْلَ = ގެރި. (އެބަހީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ލޯބިވެރިކަން.)❁ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން.❁ قُلْ = (އޭ رَسُول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ بِئْسَمَا = ނުބައިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. (ނުބައިވެގެންވާއެވެ.)❁ يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކީ.❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެންނީ އީމާންވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ.❁ قُلْ = (އޭ رَسُول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ إِن كَانَتْ لَكُمُ =

ކަލޭމެންނަށް ވާކަމުގައިވަންޏާ.۞ ٱلدَّارُ ٱلۡأَخِرَةُ = آخرة ގެ ގޮވަމި.۞ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً = اللّٰه ގެ حضرة ގައި، خَاصّ ވެގެން.۞ مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންފިޔަވައި. فَتَمَنَّوُاْ ٱلۡمَوۡتَ = ފަހެ ކަލޭމެން މަރުއެދޭށެވެ! (އަވަހަށް މަރުވުމަށް އެދޭށެވެ!)۞ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ. ۞ وَلَن يَتَمَنَّوۡهُ أَبَدَۢا = އަދި އެމީހުން އެއަށް އެބަހީ މަރުވުމަށް ދުވަހަކުވެސް ނޭދޭނެއެވެ.۞ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރިކަންތަކުން. (ކުރި ފާފައިގެސަބަބުން.)۞ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއި معجزة ތަކާއިގެން ކަލޭމެންގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު (مِيْقَات އަށް) ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު ކަލޭމެން ހިތްހުރިކަމުގައި ގެރިއި إختيار ކޮށް އެއަށް އަޅުކަންކުރީމުއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ. (ދަންނައެވެ! މިއީ قرآن ބާވައިލެއްވިއިރު މިތިބި يهودى ންގެ ކާބަފައިންގެ عمل ތަކެއް ކަމުގައި މިހުންނަން ހަނދާންކޮށް ދެއްވުން ވެއެވެ. والله أعلم)

(٩٣) (އޭ بَنِي إِسْرَائيل ގެ يهودى ންނޭވެ!) އަދި މިވަގުތުވެސް ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން (توراة ގައިވާ ޤަވާއިދުތަކަށް عمل ކުރުމަށް - أَمر އާއި نهى އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) عَهْدُ ކަނޑައަޅުއްވި ހަމަޖެހުނުކަމެވެ!. އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް މިވަގުތުވެސް ކާބަފައިންގެ طُوْرُ ފަރުބަދަ އުފުއްލައިލީމެވެ. (އަދި ކަލޭމެންނަށް އެންގެވީމެވެ.) މިވަގުތުވެސް ކާބަފައިންނަށް ދެއްވިފޮތުގެ ގަދަކަމުން ހިފާށެވެ. އެބަހީ توراة ގައިވާ ޤަވާއިދުތަކަށް ބާރުގަދަކޮށް عمل ކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިވަގުތުވެސް أمر ފުޅުތައް އަހައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! (ދެންފަހެ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހާލީމުއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ. (އެބަހީ އަހާލީމު އިބަރަސްކާބަފައިންގެ ބަސްފުޅު އަހައިލީމުއެވެ. އަދި އިބަރަސްކާބަފައިންގެ أمر ފުޅަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި عِجْل އަށް - (ގެރިއަށް) އަޅުކަންކުރުމުގެ ލޯބި ވަދެ قرار ވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ކާފިރުވި ހިތްގަނޑުގޮތުގައެވެ އެއްޗިއް ވަދެ ހަމަޖެހިގެންނާ ގޮތަށެވެ.) އެހެން އެވީ އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ إيمان ކަން އެކަމަކަށް ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރާކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ މުއުމިނުންކަމުގައި ވަންޏާއެވެ.

(٩٤) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! آخرة ގެގޮވަމި الله ގެ حضرة ގައި އެހެންމީހުން ފިޔަވައި ކަލޭމެން (يهودى ން) ނަށް خاصّ ވެގެންވަންޏާ ދެން ކަލޭމެން އަވަހަށް މަރުވާން އެދޭށެވެ! ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ (އަވަހަށް އެދޭށެވެ!)

(٩٥) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރި ފާފައާއި ކަންތައްތައް - ކުރި ފާފައިގެ ސަބަބުން - ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެކަމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. މަރުވުމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

މުފްރަދާތު

وَلَتَجِدَنَّهُمْ = (އޭ رَسُول اللّه އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ.۞ أَحْرَصَ النَّاسِ = އެންމެ ހިރުސްވެތި މީހުންކަމުގައެވެ.۞ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ = (ދުނިޔޭގެ) حَيَاة ގެ މައްޗަށް.۞ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا = އަދި شَرِيك ކުރި މީހުންނަށްވުރެވެސް (ޔަހޫދީން)۞ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ = އޭގެތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް ތަމަންނާކުރެއެވެ. / އެދެއެވެ.۞ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ = އެއްހާސް އަހަރުގެ عُمر ވާނަމަވެސް. (އެއްހާސް އަހަރުގެ عُمر ލިބުނަސް)۞ وَمَا هُوَ = އަދި އެކަން ނުވެއެވެ. (އެ عُمر ދިގުކުރެއްވުން ނުވެއެވެ.)۞ بِمُزَحْزِحِهِ = އޭނާ ދުރުކުރާނޭ ކަމެއްގައި.۞ مِنَ الْعَذَابِ = عَذَاب ން.۞ أَنْ يُعَمَّرَ = އެ عُمر ދިގުކުރެއްވުން.۞ وَاللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި اللّه ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން ކުރާހާ ކަމެއް.۞ قُلْ = (އޭ رَسُول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ = جِبْرِيل (عليه السّلام) އަށް عَدُوّ އެއްކަލަކު ވެއްޖެ މީހާ.۞ فَإِنَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ جِبْرِيل (عليه السّلام).۞ نَزَّلَهُ = އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ އެކަލޭގެފާނެވެ.۞ عَلَىٰ قَلْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކަށް.۞ بِإِذْنِ اللَّهِ = اللّه ގެ އިޒުނަފުޅާއެކު.۞ مُصَدِّقًا = ތަސްދީގުކުރާ ގޮތުގައި حال.۞ لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެކުރީގެ ފޮތްތަކަށް. (ކުރީގެ ފޮތްތަކަށް.)۞ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ = އަދި ތެދުމަގަށް އަދި ބުށާރާތަކަށްވާ ގޮތުގައެވެ.۞ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ = مؤمن ވެރިންނަށް.۞ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ = އަދި اللّه އަށް عَدُوّ ކަލަކުވެއްޖެ މީހާ.۞ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި އެކަލާނގެ رَسُول ންނަށާއި.۞ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ = އަދި جِبْرِيل އަށާއި އަދި مِيكَائيل (عليهما السّلام) އަށާއި.۞ فَإِنَّ اللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވޭ.۞ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ = ކާފަރުންނަށް عَدُوّ އެވެ.۞ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތައް (އާޔަތްފުޅުތައް) قرآن ގައި މިއަންނަނީ خبر ތަކެވެ. خاصّ ކޮށް يهودى ންގެ ސިއްރު ހާމަވާ خبر ތަކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޝަރީޢަތުގެ ވާހަކަތަކެވެ.۞ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا = އަދި އެއަށް ކާފަރުނުވެއެވެ. އެއާއި ދެކޮޅު ކާފަރު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾ = قاسق ން ފިޔަވައި. (اللّه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުނު މީހުން ފިޔަވައި)۞

أَوَكُلَّمَا عَـٰهَدُواْ = ހަމަގަތަ އެމީހުން عَهْدُ ވީ ކޮންމެފަހަރަކު ހުއްޓުވޭ؟۞ عَهْدًا = ކަނޑައެޅިގެން عَهْدُ ވުމުން.۞ نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ = އޭގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު އެ عَهْد އެއްލައިލަނީވެ.۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަމީހުންނެވެ! އޭގެ ޔަޤީނުން.۞ لَا يُؤْمِنُونَ ١٠٠ = އީމާނެއް ނުވެއެވެ. / ތެދުނުކުރެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٦) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ދުށަވާނެއިންސާނުންގެތެރޭ އެމީހުން – އެބަހީ يهودى ނަސާރާ ދުނިޔޭގެ حياة އަށް އެންމެ ދަރިވެއި މީހުންކަމުގައެވެ. އަދި ސިވާ مشرك ނަސާރާތުރުކުވެސް (އެމީހުން ދަރިވެއިކަން ބޮޑުވެއެވެ.) އެގޮތުގައިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެއްހާސް އަހަރުގެ عُمُرُ ދިގުވަން ލޯބިކުރެއެވެ. އަދި (އެމީހުން އެ އުމުރުދިގުވުން) عُمُرُ ދިގުވުމަކީ އެމީހުންގެ ކިބައިން عَذَاب ދުރުކުރުވާނެކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.(އެމީހުންގެ عمل ތަކަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.) **(٩٧)** (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! جِبْرِيل (عليه السّلام) އަށް عَدُوّ ވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ.! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން) އޭނާއީ ކަލޭގެފާނުގެ – އެބަހީ جِبْرِيل (عليه السّلام) އަކީ الله ގެ إِذْنَ ފުރަތަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތަށްބާލައި ދިނީ އެ قرآن ގެންނެވި ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި އެމީހުން އެބަހީ يهودى ންގެ އަތްގައިވާ ފޮތްތަކުގެ ތެދުވެރިކަމާ ބައްދަލުވެގެން ގެނައި ކަލާމެއް حال ގައިވާ ފޮތެކެވެ. އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް ތެދުމަގަށް ދެއްކުމަކީ އުފާވެރިކަމެކެވެ. **(٩٨)** الله އާއި އެކަލާނގެ مَلَائكة ބޭކަލުންނާއި رَسُول ންނާއި އަދި جِبْرِيل (عليه السّلام) އާއި مِيْكَائيل (عليه السّلام) އާއި މިއެންމެންނާ ދެކޮޅުވެރިވާ عَدَاوة ކުރިމީހާ ދަންނައެވެ.! (އެއީ ކާފިރުކަން.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ކާފިރުންގެ عَدَاوة ކުރައްވާތީއެވެ.

- ދަންނައެވެ.! މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ يهودى ންނާއިމެދުގައެވެ. އެއީ އެމީހުންނާއި النّبى صلّى الله عليه وسلّم އާއި ދެމެދު އެކަލޭގެފާނުގެ نَبي ކަމާއިމެދު ހިނގި بحث އެއްގައެވެ. އެމީހުންބުނީ ކަލޭގެފާނާ وَلِي އަކީ އެބަހީ އާއިގެން ވަޙީގެނައިސް ملائكة އަކީ جبريل ކަމަށްވާނަމަ އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް تبع އެއް ނުވާނަމެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެ عَدُوّ އެކެވެ. والله أعلم: = زبدة التّفسيرا =

(٩٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެ آية ތަކެއް ބަޔާންވެގެންވާ (އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَسُول ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ دليل ކަމާ އާޔަތްތަކެވެ. އޭގެތެރޭގައި ޔަހޫދީ قرآن ގައި މިއަންގަވާ އެންމެހައި خبر ތަކާއި ފޮރުވާފައިވާ خاصّ ކަންތަކާއި يَهُودِي ނަސާރާބޭގެ ދިނަ خَبَرُ ތަކެވެ. އެ خَبَرُ ތަކީ އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައިވާ بيان ގެންނެވުމެވެ. އެފަދަ އެފަދަ خبر އަކީ رَسُول ބޭކަލަކަށް ގެންދިޔަ ނޭނގޭނެ خبر އެވެ.) އަދި فَاسِقُ ނޫން މީހަކު ގެނައި خبر ތަކީ دليل ތަކަށް ކާފިރު ނުވާނެއެވެ.

(١٠٠) އަދި އެމީހުން عَهْد އެއްކޮށް އެކަނޑައެޅުމުގެ ކޮންމެހިނދަކީ ކުރި އެއް އެމީހުންކުރި އެއް جَمَاعَة އެއްގެ ބައެއް އެ عَهد އެއް އެއްލައިލަނީއެވެ؟ عَهْد އާއި خلاف ވެރިވިއެވެ؟ (އެއީ އެމީހުންގެ އާދައެވެ.) އަދި ޔަޤީނުންނެވެ؟ އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން އީމާނެއް ނުވެއެވެ.

وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ كِتَـٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝١٠١ وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ۝١٠٢

ލަފްޒުމާނަ

۞ وَلَمَّا جَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ۞ رَسُولٌ = رَسُول ބޭކަލަކު. ۞ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން. ۞ مُصَدِّقٌ = ތެދުކުރާ حال. ۞ لِّمَا مَعَهُمْ = އެމީހުންނާއެކުގައި ވާ އެއްޗ. (އެއީ توراة އެވެ.) ۞ نَبَذَ فَرِيقٌ = އެއްބަޔަކު އެއްލައިލައިފިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ތެރެއިން. (އެއީ عالم ންނެވެ.) ۞ كِتَـٰبَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ފޮތް يعنى توراة. ۞ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް. ۞ كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންމެވެސްކަމެއް ނޭނގޭފަދައިން. (ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވާހަކައެވެ.) ۞ لَا يَعْلَمُونَ ۝١٠١ = އެނގުމެއް ނުވެސްމެ ހުރިހާކަމެއް. ۞ وَٱتَّبَعُوا۟ = އަދި އެމީހުން تَبَعَ ވި. ۞ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ = شيطان ނުންތައް ކިޔަމުންދިޔަ އެއްޗަކަށް. ۞ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ = سُلَيْمَان (عليه السّلام) ގެ ވެރިކަމުގައި. ۞ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ = އަދި سُلَيْمَان (عليه السّلام) ކާފިރުވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ۞ وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް شيطانުންނެވެ ކާފިރުވީއެވެ. ۞ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ = އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް سِحْرُ އުގަންނައިދެނީއެވެ. (އުގަންނައިދިނީއެވެ.) ۞ وَمَآ أُنزِلَ = އަދި ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް. ۞ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ = بَابِل ކަށަވަރުގައި ދެމަލާއިކަތުން ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް. ۞ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ = އެއީ هَارُوت އާއި مَارُوت އެވެ. ۞ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ = އަދި އެދެބޭކަލުން އެއްވެސް މީހަކަށް އުގަންނައިދެއްވާ ނުލައްވައެވެ. ۞ حَتَّىٰ يَقُولَآ = އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވާހާ ހިނދަކު. / ވިދާޅުވާނެއެވެ. ۞ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ = ތިމަންބޭކަލުން ވާހަކަތަކަކީ فِتْنَة އިމްތިހާނެކެވެ. (إمتحان އެވެ.) ۞ فَلَا تَكْفُرْ = ފަހެ ކަލޭ ކާފިރުނުވާށެވެ. ۞ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا = ފަހެ އެދެބޭކަލުންގެ ކިބައިން އެމީހުން ދަސްކުރެއެވެ. ۞ مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެއަކުން ދުރުކޮށް ވަކިކުރާ އެއްޗެއް. ۞ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ = ފިރިމީހާއާއި އަނބިމީހާގެ ދެމެދު. ۞ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ بِضَآرِّينَ بِهِۦ = އެއިން ގެއްލުމެއް ދޭ މީހުން / އަދި ގެއްލުމެއް ދިނުމުގައި. ۞ مِنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް މީހަކަށް. ۞ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އިޛުނަށް މެނުވީ. ۞ وَيَتَعَلَّمُونَ = އަދި އެމީހުން ދަސްކުރެއެވެ. ۞ مَا يَضُرُّهُمْ = އެމީހުންނަށް ގެއްލުން ދޭއެއްޗެއް. ۞ وَلَا يَنفَعُهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފައިދާ ނުކުރާ

(ތަޢުލީމު.)❁ وَلَقَدْ عَلِمُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެނގިއްޖެއެވެ.❁ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ = ކަނޑައެޅިގެން އެގަތްމީހާ (سِحر ގަތްމީހާ.)❁ مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އޭނާއަކަށް آخرة ދުވަހުން ނުވާނެއެވެ.❁ مِنْ خَلَٰقٍ ۚ = އެއްވެސް نَصِيب އެއް. / އެއްވެސް ސަވާބެއް / ގާތިލިބުމެއް.❁ وَلَبِئْسَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ = އެ އެއްޗަކަށް އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ވިއްކައިފި.❁ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި އެމީހުންގެ އަތްމަތިވާ ފޮތް ތަސްދީޤުކުރާ حال اللّٰه ގެ حضرة ން އެމީހުންގެގާތަށް رَسُول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއިރުވެސް - އެބަހީ - محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم - رَسُول ކަމުގައި ވަޑައިގެންނެވިއިރުވެސް ކިޔަން ފޮތް ދޫކޮށް މީހުނުކު އެއްބަޔަކު اللّٰه ގެ ފޮތް - އެބަހީ توراة - އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް އެއްލައިލިއެވެ. އެމީހުން އެގޮތް ނުވެސް ދަންނަނަކަހަކަށެވެ. (އެފޮތުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބަޔާން خبر ވެއެވެ.)

- ދަންނަހަށެވެ. محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނަށް يهودى ންގެ ބޮޑެތި މީހުން حَسَدَ ކުރިވެ އެކަލޭގެފާނަށް ހަވާރާކައްޗަހަށް އެމީހުން އެކިގޮތްގޮތަށް ދެކޮޅުހަދައި ދުޝްމަނުކަމުގެ ވާހަކަ اللّٰه تعالى އެކަލޭގެފާނަށް މާތް قرآن ގައި އަންގަވާފައިވެއެވެ. އޭގެ އެއް وَاقِعَة އެވަނީ حَشْر ސޫރަތުގެ ކުރީގެ އާޔަތްތަކުގައި بَيَان ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ بَنُوا النّضِيْر ޤަބީލާގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. والله أعلم

(١٠٢) އަދި އެމީހުން يعنى يهودى ން سُلَيْمَانُ (عليه السّلام) ގެ ވެރިކަމާއިދޭތެރޭ ން ޝައިޠާނުން ދެއްކި ވާހަކަތަކަށް تَبَعَ ވިއެވެ. އަދި سُلَيْمَانُ (عليه السّلام) ކާފިރުވެވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު ޝައިޠާނުންނެވެ ކާފިރުވީއެވެ. އެޝައިޠާނުން މީސްތަކުންނަށް سحر ދަސްކޮށްދެނީއެވެ. އަދި بَابِلُ ކަރައިން ވަޑައިގެންނެވި ދެ ملائكة ންކަމުގައިވާ هَارُوت އާއި مَارُوت އާއި ދެކަލުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗެވެސް އެޝައިޠާނުން މީސްތަކުންނަށް ދަސްކޮށްދެނީއެވެ. އަދި އެދެކަލުންވެސް މީސްތަކުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ދަސްކޮށްދިނީ "ތިމަންދެކަލުންނަކީ ހަމައެކަނި فتنة އަކާއި ވީ إمتحان އެއް ކަމުގައި ވާހިނދު ކަލޭ ކާފަރުނުވާށެވެ!" ވިދާޅުވެއްޖެއަށް ފަހުގައެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް އެދެކަލުން އެމީހުންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވާފައި ނުވެއެވެ. ދެން ވެސް އެމީހުން އެދެކަލުންގެ އަރިހުން ފިރިމީހާއާއި އަނބިމީހާއާއި ދޭތެރޭގައި ވަކިކުރެވޭ ތަކެތި އުގެނުނެވެ. އިސްލާމީ ވެރިކަމާ އުގެނުމެވެ. އަދި އެދެކަލުންގެ ދަސްކޮށްދިނުމަކީ ތަކެތި ދޭތެރޭގައި ފިލުވާލެވޭ سِحْر އާއި مُعْجِزَة އާއި ވަކިކޮށްދެނެގަނެވޭނެ ގޮތްވެސް ކިޔައިދިނުމެވެ. والله أعلم. އަދި އެދެކަލުންގެ އަރިހުން އެތަކެތި ދަސްކޮށްގެންނަމަވެސް އެތަކެތިން މީހަކަށް ގެއްލުމެއް އެނބުރިގެއްލުމެއް އެނބުރިގެއްލުމެއް ދެނިކުރެވޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. اللّٰه ގެ إِذْنَ ފިޔަވައެވެ. އެމީހުން އެދަސްކުރަނީ އެމީހުންނަށް مَنْفَعَ އެއް ނުކުރާ އަދި ގެއްލުންދޭ ތަކެތިއެވެ. އެބަހީ آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރި އަނިޔާ ގެއްލުމާ ހަމައެވެ. އެ عِلْمُ ން عمل ކުރި سِحْر ގެ ވަސްވާސްތައް ބާވައިލެވިފައިވާ آخرة ދުވަހުން އެއްވެސް ހެޔޮ نَصِيب އެއް އަދި ސަވާބެއް ނުލިބޭނެ ކަމަށް އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ވިއްކައިފި. اللّٰه ގެ عَذَاب އަށް ދިޔަ ތަނުގެ ބަދަލުގައި އެމީހުން އެހުރިހާ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ سِحْر ގުރުބާނީ ދުނިޔާގެ ވަރުގަދަކަމެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަވެއެވެ.

وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقُولُوا۟ رَٰعِنَا وَقُولُوا۟ ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ ۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

މުފުރަދާތު

وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އުޅުނުން އީމާންވީނަމަ. ۞ وَٱتَّقَوْا۟ = އަދި އުޅުނުން تَقْوَى ވެރިވެ. ۞ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حَضْرَة ންވާ ثَواب އާއި ދަރުމަ. ۞ خَيْرٌ = ހެޔޮކަންބޮޑުވެ. ۞ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ = އުޅުނުންނަމަ އެކަންދެނެގަތްނަމަ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީމީހުންނޭ ތިޔަބައިމީހުންނޭ!. ۞ لَا تَقُولُوا۟ رَٰعِنَا = ކަލޭމެން رَاعِنَا އޭ ނުބުނާށެވެ.! (ކަލޭމެންގެ نبي އާ އާދި مخاطب ކުރުމުގައި މިބަސްބޭނުން ނުކުރާށެވެ.! ۞ وَقُولُوا۟ ٱنظُرْنَا = އަދި أَنْظُرْنَا އޭ ބުނާށެވެ. (نبي އާ އާދި مخاطب ކުރުމުގައި މިބަސް ބޭނުންކުރާށެވެ.! (އަޅުގަނޑުމެންނަށް إنتظار ކޮށްދެއްވާށެވެ.! / ބައްލަވާށެވެ.!)۞ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންނޭނގި އަހާށެވެ.!۞ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ. ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ۞ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މިސްކީނުން ލޯބިނުކުރެއެވެ. / ނުރުހެއެވެ. ۞ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = يَهُودى ނަސާރައި نَصَارى އިންކުރެ. ۞ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مُشْرِك ންނެއްވެސް ބުނެއެވެ. ۞ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންނަށް (مؤمن ންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމަށް.)۞ مِّنْ خَيْرٍ = އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ = އަދި اللّٰه خاصّ ކުރައްވައެވެ. / إخْتِيَار ކުރައްވައެވެ. ۞ بِرَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގައި. ۞ مَن يَشَآءُ ۚ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه އީ. ۞ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމުގެ (فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ) ވެރިކަލާނގެއެވެ. ۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ = މިޔަންބަސްކަލާނގެ مَنْسُوخُ ކުރައްވާ އެއްވެސް އާޔަތެއް. ۞ أَوْ نُنسِهَا = ނުވަތަ މިޔަންބަސްކަލާނގެ ހަނދުމަފުޅުން ފިލުވާ އާޔަތެއް. ۞ نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ = އެއަށްވުރެ ހެޔޮ އާޔަތެއް މިޔަންބަސްކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވަމުއެވެ. ۞ أَوْ مِثْلِهَا ۗ = ނުވަތަ އެފަދަ އާޔަތެއް (ގެނެސްދެއްވަމެވެ.)۞ أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގޮތުން އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟.۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވެރިކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި އެމީހުންވެސް الله އަށް އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ އަދި الله ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ހުރި ثواب އާއި ދަރުމަ އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެކަން އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވާނެކަންވެއެވެ.

(١٠٤) އޭ އީމާންވެގެންވާމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَسُول ގެ އަރިހުގައި رَاعِنَا އޭ ނުދަންނަވާށެވެ! އަދި أَنْظُرْنَا މިހެން ދަންނަވާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއެއްޗެއް ކަންލައި އަހާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! رَاعِنَا ގެ كلمة އަކީ يَهودى ންގެ ބާސްގައި ހުތުރު ބަހަކަށްވެގެން أصحاب ބޭކަލުން އެބަސް ބޭނުންކުރުމުން يهودى ން އެކަމާ މަލާމާތްކުރަން ފެށުމުން الله تعالى مؤمن ންނަށް އެންގެވި އެބަސް ނުކިޔައި އެބަހުގެ مَقَام ގައި އެއަށްވުރެ މާރަނގަޅު މާނަބަހެއް ދަންނަވާށެވެ. އެއީ أَنْظُرْنَا މިއެވެ. މިބަހުގެ މާނައަކީ وحى ގެ ބަސްފުޅުތައް ވިދާޅުވުމުގައިހުރެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވިސްނޭވަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި إنْتِظَار ކޮށްދެއްވުން ގެންދަވާށެވެ.! رَاعِنَا އިންވެސް ދޭންއުޅޭނީ ހަމަގާތްގަނޑަކަށް އެ މާނައެވެ. ނަމަވެސް يهودىންގެ ބާސްގައި އެބަހަކީ ހުތުރުބަހަކަށްވީހިނދުން އެބަސް ނުކިޔުމަށް އަންގަވައިފިއެވެ. والله أعلم.

(١٠٥) أهل كتاب ންގެތެރެއިން އަދި يهودى ންނާއި نَصَارى އިންގެތެރެއިން ކާފިރުވީމީހުންނާއި އަދި ސިވާ ޓަރިވިނަމު مُشْرِك ން ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެއްވެސް ހެޔޮ ހެއުކަމެއް ބާވައިލެއްވުމަކަށް ރުހޭބައެއް ނުކުރެއެވެ. ނަމަވެސް. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ގައި خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. މިގޮތުގައި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޔަކަށް رَسول ކަމާއި نبي ކަން އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٦) ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިޔަރިހި قرآن ން އާޔަތެއް مَنْسُوخ ކުރައްވިއަސް އަދި ނުވަތަ ހަނދާންނައްތުވާލައްވިޔަސް އެއަށްވުރެ ހެޔޮ آية އެއް ނުވަތަ ހަމައެފަދަ އެހެން آية އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވާހުށީމެވެ. الله ހުރިހާކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަބާރުވެރިކަން ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾

މުފްރަދާތު

أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވޮޑިގެންނުވޭތޯއެވެ.؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އަށް خاصّ ވެގެންވާކަން. ❁ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި / އެތަންތާނގެ މުޅި مِلْكُ. ❁ وَمَا لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ❁ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު. ❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ = އަދި އެއްވެސް نَصْرُ ދެއްވާނެ ވެރިއަކުވެސް. ❁ أَمْ تُرِيدُونَ = ނުވަތަ (އަދި ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟) ކަލޭމެން އެދުނީހެއްޔެވެ. (އެދުނީހެވެ.) أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَسُول އާ ސުވާލުކުރުމަށް. ❁ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ = مُوسَى (عليه السّلام) އާއި ސުވާލުކުރެވުނު ފަދައިން. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ = އަދި ކާފަރުކަމަށް ބަދަލުކޮށްފިމީހާ. (ބަދަލުކުރާމީހާ.)❁ بِٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަން. ❁ فَقَدْ ضَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުގެ ތެދުމެދުން ގެއްލިއްޖެއެވެ. ❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ = މަގުގެ ސީދާކަމުން. މަގުގެ މެދުން.❁ وَدَّ كَثِيرٌ = ގިނަބައެއް ލޯބިކުރިއެވެ / ގިނަބައެއް އެދުނެވެ. ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = يهودى ނަޞާރާ نصارى އިންނުން. ❁ لَوْ يَرُدُّونَكُم = އަނބުރާ ކަލޭމެން مؤمن ން އަނބުރާ ގެންދިއުމަށް. ނުވަތަ އަނބުރާ ގެންދިއުމަށް. ❁ مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމަށް ފަހު. ❁ كُفَّارًا = ކާފަރުންކަމުގައިވުމަށް/ ކާފަރުންކަމަށް. ❁ حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވާ حَسَد ވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް بَيَان ވެ އެނގުމަށްފަހު. ❁ ٱلْحَقُّ = حَقُّ / محمّد ގެފާނު ހަމަ حقّ رَسُول ކަން. ❁ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުނަށް معاف ކޮށް عَفُوء ކުރާށެވެ.! ❁ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ = اللّٰه ގެ أمر ފޮނުއްވަވައިދެއްވަންދެން. (ހަނގުރާމައިގެ أمر ފޮނުއްވަވައިދެއްވަންދެން.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ = ކޮންމެކަމެއްމަތީގައި ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ބާރުވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. ❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން زكاة ދޭށެވެ. ❁ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ކުރިއަށް ފޮނުވާ (ކުރާ عمل ތައް)❁ مِّنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން. ❁ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ = އެއްޗެއް اللّٰه ގެ حضرة ގައި ކަލޭމެން ދެކޭނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ =

ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެކެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ބަޞީރު ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގެއަށް ނުވަދެންނާނެއެވެ. إِلَّا مَن كَانَ = ވެއްޖެމީހަކު ފިޔަވައި. هُودًا أَوْ نَصَرَىٰ = يَهُودى ދީނުގައި ނުވަތަ نَصَارى ދީނުގައި.❁ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ = އެއީ އެމީހުންގެ أمّيد ކުރުންތަކެވެ. / އުއްމީދުތަކެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ هَاتُوا بُرْهَٰنَكُمْ = (ތިމަންމެންގެ ދެކޮޅަށް) ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ دليل ގެނެސްދައްކާށެވެ.!❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٧) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާއެއްޗެހީގެ الله އަށް مِلْكُ ވެ އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާކަން ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިގެން ނުވޮޑިގެންނެވީތޯއެވެ؟ އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ވަލީއަކު އަދި نَصْر ދެއްވާނެ ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(١٠٨) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ.!) މީގެކުރިން موسى عليه السّلام އާއި ސުވާލުކުރެވުނުފަދައިން ކަލޭމެންގެ رَسُول އާ އާއި ސުވާލުކުރަން ކަލޭމެން އެދެނީހެއްޔެވެ.؟ އަދި އީމާންކަން ކާފިރުކަމަށް ބަދަލުކޮށްލައިފި މީހާ يعنى އީމާންވުމަށްފަހު ކާފިރުވެ مُرْتَدُّ ވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގުން ގެއްލިއްޖެއެވެ. މަގު ފުރެއްދިއުން ކަމެއްގައި يقين އެވެ.

(١٠٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) يَهُودى ންނާއި نَصَارى ންކުރެ ގިނަބަޔަކު ކަލޭމެން مؤمن ން އީމާންވުމަށްފަހު އަލުން ކާފިރުވުމަށް އެދެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި އުފެދިގެންވާ حَسَد ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަމަށް حَسَد ކުރީ އެމީހުންނަށް حَقُّ ބަޔާންވެ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަކީ ހަމަ حقّ ނަބިއްޔާކަން އެމީހުންގެ ގާތުގައި ބަޔާން ވެ ސާބިތުވުމަށްފަހުގައެވެ.) އޭ مؤمن ންނޭވެ. ކަލޭމެން އެމީހުންގެ އަނިޔާތަކަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. عَفُو ކޮށް ދޫކޮށްލާށެވެ.! އެމީހުންނާ ދެކޮޅުވެރިވުމުގެ أمر ފުރެ الله ގެ حضرة ން އަންނަންދެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ اللّه تعالى ކަލާނގެއެވެ.

- ތަންކޮށެވެ.! މިއެމީހުނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ آية ފާޅުކޮށް ބާވައިލެއްވުމާ ކުރިން حكم مَنْسُوخ ކުރެއްވިއެވެ.

އެއާޔަތަކީ، قَـٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُوا۟ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ މިއާޔަތެވެ. އެއީ توبة ސޫރަތުގެ 29 ވަނަ އާޔަތެވެ.)

(١١٠) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކޮށް زكاة ދިނުމަށްވެސް ކަލޭމެން ވެސް ކުރާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްޓަކައި ކަލޭމެން ކުރިއަށް ފޮނުވާ ހެޔޮކަމެއްގެ (ތަންކޮށެވެ.!) އެކަމުގެ ދަރުމަވާ تواب الله ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ފެނިގެންދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١١) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. يهودى ންނާ نَصَارى ންތ ބުންޏެވެ. يَهُودى ކަމުގައިވާ ނުވަތަ نَصَارى ކަމުގައިވާ މީހުންނޫނީ ސުވަރުގެ ނުވަދެންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އުއްމީދުތަކެވެ. އެމީހުންގެ أمّيد އެވެ. އޭ رَسُول اللّه އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭމެންގެ ދިފާޢަށް ތެދުވާނެ ގޮތުގެ ކަލޭމެންގެ ނިކަން دليل ގެނެސްދައްކާށެވެ.! (އެއްވެސް دليل އެއް ނެތްނެއްކަމެވެ. ހަމައެކަނި ދޮގު ދައުވާއެއް.ބާތިލު ވާހަކައެވެ.)

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَـٰبَ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

ލަފްޡީ

بَلَىٰ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ޔަޤީންކޮށްވެ؟۞ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ = އެމީހެއްގެ މޫނު الله އަށް ޔަޤީންކޮށް ހަވާލުކޮށްފިމީހާ. (ޔަޤީންކޮށް ތަބާވެއްޖެމީހާ)۞ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އެމީހަކީ إحسان ތެރިވެގެންވާ حال.۞ فَلَهُۥ أَجْرُهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް އެމީހެއްގެ ދަރުމަ (ހެޔޮ ޢަމަލުގެ ދަރުމަ) ހުށްޓެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވާނެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.۞ تَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އަދި يهودى ން ބުނެއްޖެއެވެ.۞ لَيْسَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ = نَصَارى އިން ނުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއްގެމަތީގައި. (އެއްވެސް ދީނެއްގައި)۞ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَىٰ = އަދި نَصَارى އިން ބުނެއްޖެއެވެ.۞ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ = يهودى ން ނުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއްގެމަތީގައި. (އެއްވެސް ދީނެއްގައި)۞ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَـٰبَ = އެބައިމީހުން ފޮތްކިޔާ حال.۞ كَذَٰلِكَ قَالَ = ބުނީމެއް އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ = (އެއްވެސް ފޮތެއް ނޫން) ނުދަންނަމީހުންވެސް.۞ مِثْلَ قَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަސްފުޅާއެއްފަދައިން.۞ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ = ފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قِيامة ދުވަހުން.۞ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ = އެކަންކަމާމެދު އެމީހުން ދެބަސްވާ ކަންތަކާއިމެދުގައި.۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ مِمَّن مَّنَعَ = مَنَعَ ކުރިމީހާއަށްވުރެ.۞ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ މިސްކިތްތަކުން.۞ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ = އެކަލާނގެ ނަންފުޅު އެތަންތާ ޔާދުކުރުން. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުން)۞ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ = އަދި އެތަންތަން ހަލާކުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރިމީހާ.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ތަންނުވެއެވެ.۞ مَا كَانَ لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ أَن يَدْخُلُوهَآ = އެމިސްކިތްތަކަށް ވަންނާށެވެ.۞ إِلَّا خَآئِفِينَ = ބިރުގަންނަމީހުން حال ގައިމެނުވީ.۞ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުށީ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ = ދުނިޔޭގައި ދެރަކުރެވޭކަމެކެވެ.۞ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުށީ.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ.۞ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ = مَشْرِق ފަރާތާއި مَغْرِب ފަރާތް خاصّ ވެ

مِلْكُ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.۞ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއެއްގައި.۞ فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ = އެދިމާއެއްގައި الله ގެ وجه ހުޅުވެއެވެ.۞ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ.۞ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١١٢) އެއްގޮތަކުންވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ޔަޤީނެވެ! إحسان ތެރިވެގެންވާ حال އުޅެނިކޮށް الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ ކޮންމެމީހަކު نَسْل އެއްގެމީހަކުނަމަވެސް الله ގެ حضرة ގައި އެމީހަކަށްވާ ދަރުމައާ ސަވާބު ހުއްޓެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭކަމަކާކުރިމަތިވާކަމެއްވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١١٣) އަދި يَهُودى ން ބުނެއެވެ. نَصَارى އިންވަނީ އެއްވެސް دين އެއްގައިނޫނެވެ. އަދި نَصَارى އިން ބުނީ يهودى ންވަނީ އެއްވެސް دين އެއްގައިނޫނެވެ. އެފަދައިން އެމީހުން އެބުނަނީ އެމީހުން ތިމަ ކިޔަވާ حال ގައެވެ. تَوراة އަދި إنجيل ކިޔަވާ حال ގައެވެ. އެއްވެސް ޢިލްމެއްގެ أهل ވެރިންނަކުގައި ނުވާ މުޝްރިކުންވެސް ބުނަނީ ހަމަ މިފަދައިން އެބުނާގޮތަށެވެ. ފަހެ قيامة ދުވަހުން އެބައިމީހުން އެދެބަސްވެ إختلاف ވާ ކަންކަމާމެދު الله تعالى حكم ކުރައްވާހުށްޓެވެ.

(١١٤) الله ގެ މިސްކިތްތަކުގައި މަނާކުރެއްވުމުން ނަންމަތިކުރުން ތިޔަކަންކުރައްނީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިބައަކު ނުވެއެވެ. އެމިސްކިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި الله އަށް ذِكْرُ ކުރުމާ ތަނަބެލެއްވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެމިސްކިތްތަކުގެ ހަލާކުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރީމީހުނެވެ. (އެމީހުންނަކީ نَصَارى އިންނެވެ. އެމީހުން بُخْتُنَصَر އާއި އެކުގައި بَيْتُ الْمَقْدِس ހަލާކުކުރީ بَنِي إسْرَائيل ގެ مؤمن ން އެމިސްކިތަށް ވަދެ ނަމާދު مَنَعَ ކުރިކަމުގައި طَبَرى ގެ تفسير ގައި بَيَان ކުރައްވާ އެގޮތަށް تائيد ކުރައްވާ ވަހީއެވެ. އަދި އެމީހުން އެބަޔަ نَصَارى އިން ނުވަތަ رومى ން އެ بَيْتُ الْمَقْدِس އަށް ވަންނަނީ ބިރުން ބިރުގަންނަމުންނެވެ. އެއީ އެއިންސާފުގެ مؤمنއަކަށް ކުރި އަމުރެއްކަމުގައިވެސް ދީނުގެ ވެރިކަން ގެއްލިގެންދާނޭ ކަމަށެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ހުރީ ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَيْتُ الْمَقْدِس ނުވަތަ އެހެން الله އަށް އަޅުކަން ކުރާ ތަން މިސްކިތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ހަލާކުކޮށް އަޅުކަންކުރުމުން އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް مَنَعَ ކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް އެފަދަ ދެރަކަމާއި عَذَاب ހުންނާނެކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم.

(١١٥) އަދި مَشْرِقُ ދިމާއާއި مَغْرِب ދިމާ مِلْكُ ވެ خَاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެބަހީ މުޅި ދުނިޔެވެސް އެއީ الله އަށް خَاصّ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއެއްގައިވެސް الله ގެ وَجْهُ ހުޅުވެއެވެ. قِبْلَة ވެއެވެ. سنّة ނަމާދު ކުރުމަށް ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއެއްގައި އެއީ ހަމަ قِبْلَة އެވެ. މިއީ ދަތުރުމަތީގައި سنّة ނަމާދުކުރުމުގައި ހުއްދަކަމެކެވެ. ނުވަތަ خَوْفُ ނަމާދުގައިވެސް ހުއްދަކަމެކެވެ. ނުވަތަ قِبْلَة ޢާއިމުކުރުމަށް إجْتِهَاد ކޮށް ނުބައި ދިމާއަކަށް ނަމާދުކުރުމުން ކުރިމަތިލައިވެސް ކަމުދާނެކަމުގެ دليل އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާ އެކަލާނގެ فَضْلُ ވަސީލަތަށް ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ عمل ތަކާއި މަގުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾ وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

ލަފުޒު

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. نَصَارى އިން ބުންޏެވެ. ❁ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا = اللّٰه تعالى ދަރިކަލަކު ހިއްފެވިއެވެ. / إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ سُبْحَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ بَل = އަދި ބަލާށެވެ. ❁ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި خاصّ ވާ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. ❁ كُلٌّ = ހުރިހާތަކެތި. ❁ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ = އަޅުކަންވެރިވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. / ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އެކަލާނގެއީ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ހަމަ އަލަށް އުޑުތައް ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމެވެ. ❁ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިޔާކުރައްވައި ނިންމަވައިފިނަމަ. ❁ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ (އެއްޗަކަށް) އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ. ❁ كُن = ވާށޭ. ❁ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ = ފަހެ އެހެންވެ އެކަމެއް ވެއެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ = އަދި ނުދަންނަމީހުން ބުންޏެވެ. (نَصَارى އިން ބުންޏެވެ.) ❁ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ = اللّٰه އަޅުގަނޑުމެންނާ ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވާނެނަމަވީއެވެ. ❁ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް مُعْجِزَة އެއް ފޮނުއްވާނަމަވީއެވެ. ❁ كَذَٰلِكَ قَالَ = ބުނިހެން އެގޮތަށްބުނީއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުންވެސް، يهودى ންވެސް. ❁ مِّثْلَ قَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަސްފަދައިންނެވެ. ❁ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެއްގޮތް ވެގެންވެއެވެ. ❁ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން އާޔަތްތައް بَيَان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ = يقين ކުރާބަޔަކަށް. ❁ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި. ❁ بَشِيرًا وَنَذِيرًا = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދީމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ وَلَا تُسْـَٔلُ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނާބެހޭގޮތުން. ❁ وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާމެދު ރުހިގެންނުވާނެއެވެ. ❁ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ = يَهُودِى އިންނާއި އަދި نصارى އިންނާއި. ❁ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ مِلَّة އަށް تَبَعَ ވެވަޑައިގަންނަވަންދެން. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ ތެދުމަގު. (ދީނަކީއެވެ.) ❁ هُوَ

ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ. وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ = އަދި ކަލޭގޮތް تَبَعَ ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. أَهْوَآءَهُم = އެމީހުންގެ هَوَىٰ نفس އާއި / އަމިއްލަ އެދުމާއި. بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައި ތަކެއްޗަށްފަހު. مِنَ ٱلْعِلْمِ = عِلْمُ ގެތެރެއިން. مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ކަލޭގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަރަޙައްދުވެރިއެއް. وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ = އަދި އެއްވެސް نصر ދެއްވަނުވެރިއެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(١١٦) އަދި އެމީހުން يعنى نَصَارى އިން ބުނީ اللّٰه تعالى ދަރިކަލަކު إخْتِيَار ކުރެއްވިކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަ އެންމެހައި އުނިސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނަކާނުން ނުޖެހެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެންމެހައިތަކެތި ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުގަނޑުވުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(١١٧) އެކަލާނގެއީ އިސްވެދިޔަ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ހަމަ އަލަށް އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިޔާކުރައްވައިފިއްޔާ، އެއްޗެއް ހެއްދެވުމަށް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ، އެއްޗަކަށް ހަމަ އެކަނި ވާށޭ މިހެން وحي ކުރައްވައެވެ. ދެން އަވަހަށް އެކަމެއް އުފެދެއެވެ. އެއްވެސް ލަސްވުމެއް ނުވާނެއެވެ.

(١١٨) އަދި ޢިލްމުނެތް ނާދާނުމީހުން ބުނެއެވެ. ޢިލްމުނެތްމީހުން ނަމަކީ عيسى عليه السّلام އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނޭ ބުނާ نصارى އިން ބުނެއެވެ. اللّٰه އަޅުގަނޑުމެންނާ ބަސްފުޅު وحي ކުރައްވާނުވަނީއެވެ. محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އާއި حقّ نبي އަކުކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ބަސްފުޅު އިއްވަވާނުވަނީއެވެ. ނުވަތަ އާއި حقّ نبي އަކުކަމުގެ دليل އެއް/ مُعْجِزَة އެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދަނާސްތަކުރައްވާނުވަނީއެވެ. ފަހަރަކު އެމީހުންގެ ކުރީގެ يهودى ނަމަވެސް ބުނީ ހަމަ އެމީހުން އަބަދުވެސްފަދައެވެ. އެބަހީ يهودى ން موسى عليه السّلام ގެ އަރިހުން އެދުނުފަދަ އެއްޗެއް އެދުނެވެ. ފަހަރެއްގައި اللّٰه އެމީހުންނަށް ދެއްކެވުމަށް އެދުނެވެ. އެމީހުންގެ ބަހާއި މި نصارى އިންގެ ބަހާއި ފަރަޤެއްނެތެވެ. އެއްވައްތަރުވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމުގެ ވިސްނާ حقيقة يقين ކުރައްވާން ކަސްދެއްޔާ ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކެއް بيان ކުރައްވައިފީމެވެ. يهودى ންނާއި ނަސާރާ ޖަމާޢަތްތަކަށް دليل بَيَان ކުރައްވައިފީމެވެ.

(١١٩) އޭ رَسول اللّٰه އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތް رَسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ ސުވަރުގޭގެ ވާހަކައިން އުފާވެރި خبر ދެއްވާ އަދި ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ކަލޭގެފާނަށެވެ. (ދީން ކަލޭގޮތް رَسُول ކަން އިއްވެވުމަށްފަހު ނަރަކަވަސިންނަށްވުރެން ސުވާލެއް ނުކުރައްވާނެ ކަލޭގޮތާއި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ކަލޭގޮތުންގެ مَسئولية އަކީ ފާޅުގައި ޙަޤްގައި އިއްވެވުމެވެ.)

(١٢٠) އަދި يهودى ންނަކާއި نَصَارى ކަލޭގެފާނާ އެމީހުންގެ دين އާއި ކަލޭގޮތް تَبَعَ ވެވަޑައިގެންފިއްޔާއި، އެމީހުން ކަލޭގޮތާއި ރުހުމެއް ނުވާނެއެވެ. ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! حقيقى ތެދުމަގަކީ ހަމަ اللّٰه ގެ ތެދުމަގެވެ. އަދި ކަލޭގޮތަށް عِلْم އާއި وحي ގެ ތެރެއިން ފޮނުއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭގޮތް އެމީހުންގެ އުމުރު تبع ވެ ވަޑައިގެންފިއްޔާ اللّٰه ގެ حضرة ން ކަލޭގޮތަކަށް އެއްވެސް ސަރަޙައްދުވެރިއަކު އަދި نصر ދެއްވަނުވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَـٰعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ ۞ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَـٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَـٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވީމުން.✿ يَتْلُونَهُۥ = އެމީހުން އެފޮތް ކިޔަވައެވެ. / تَبَعَ ވެއެވެ.✿ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ = އެފޮތް ކިޔެވުން حَقُّ ވާފަދައިން / އެފޮތަށް تَبَعَ ވުން حَقّ ވާފަދައިން.✿ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެފޮތް ތެދުކުރައްވައެވެ. / ނުވަތަ އެފޮތް ތެދުކުރާމީހުންނަކީ އެއީއެވެ.✿ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ = އަދި އެފޮތަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހުން ދަންނާށެވެ.✿ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.✿ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.✿ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ދަރިކޮޅެވެ!✿ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعْمَة ހަނދާންކުރާށެވެ.✿ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ = އެ نِعْمَة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ.✿ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވީމެވެ.✿ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ = (އެޒަމާނުގެ) އިންސާނުންގެ عَالَم ތަކުގެ މައްޗަށް / ދިސްތިމާގުތުގެ މައްޗަށް.✿ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا = އަދި ކަލޭމެން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!.✿ لَّا تَجْزِى نَفْسٌ = (އެދުވަހުން) އެއްވެސް نفس އަކު ފުށްދަރައިނުދޭނޭ.✿ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا = އަނެއް نفس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސްކަމެއް.✿ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ = އަދި އެ نفس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސް فِدْيَة އެއް قبول ނުވާނެ.✿ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَـٰعَةٌ = އަދި އެ نفس އަށް އެއްވެސް شَفَاعة އެއްގެ މަންފާއެއް ނުވާނެ.✿ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ = އަދި އެއްވެސް نصر އެއް ދޭބަޔަކު ނުވާކަމުގައި އެމީހުންނުވާނެ.✿ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبُّ އެކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވިހިނދު.✿ بِكَلِمَـٰتٍ = ބަސްތަކުން كلمة ތަކުން / أمر ތަކުން. / ... ✿ فَأَتَمَّهُنَّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަންތައްތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވިއެވެ.✿ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.✿ إِنِّى جَاعِلُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލައްވާނަމެވެ.✿ لِلنَّاسِ إِمَامًا = މީސްތަކުންނަށް إمام ... ✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ.✿ وَمِن ذُرِّيَّتِى = އަދި ތިމަގެ ދަރިފަސްކޮޅުންވެސް.✿ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.✿ لَا يَنَالُ عَهْدِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمام ކަން ނުލިބޭނެއެވެ.✿ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް.✿ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ގުޅުއްވިހިނދު.✿ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުން رُجُوعَ ވާތަނެއްކަމުގައި. / މީސްތަކުން ރައްކާތެރިވާން ތާތަނެއް ކަމުގައި.✿ وَأَمْنًا = އަދި އަމާންކަމުގައި. / އަމާންވާތަނެއްކަމުގައި.✿ وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مَقَام ކަލޭމެން إختِيَار ކުރާށެވެ!✿ مُصَلًّى = ނަމާދުކުރާ ތަނެއްކަމުގައި.✿ وَعَهِدْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ.✿ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ = إبراهيم عليه السّلام އާއި إسماعيل عليه السّلام އަށް.✿ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ = މިއަހުރެގެ ދެކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގޭގެ طاهر ކުރައްވާށެވެ! ✿ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَـٰكِفِينَ = طَوَاف ކުރައްވާމީހުންނަށާއި إعتكاف ވާމީހުންނަށް.✿ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ = އަދި رُكُوع ކުރައްވާމީހުންނަށާއި سَجدَة ކުރައްވާމީހުންނަށް.✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އެބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވި (ތޯރާތުގެ مؤمن ން) حَقّ ގޮތުގައި އެފޮތް ކިޔަވައެވެ. އެފޮތަށް تَبَعَ ވެއެވެ. އެއީ އެފޮތް ތެދުކުރާ އެފޮތަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. އަދި އެފޮތަށް ކާފަރުވާމީހުން ދަންނައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާމީހުންނެވެ.

(١٢٢) އޭ بَنِي إِسْرَائيل ދަރިންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعْمَة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭރު ހުރި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތް ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢٣) އަދި އެއްވެސް نَفْس އަކަށް އަނެއް نَفْس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭ، އަދި ފާފަވި އެއްވެސް نَفْس އެއް އެއިން ސަލާމަތްވުމަށް އެއްވެސް فِدْيَة އެއް قبول ނުކުރެވޭ އަދި އެހެން نَفْس އަކަށް شَفَاعَة އެއްގެ އެއްވެސް مَنْفَعَ އެއް ނުކުރާ ދުވަހަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި އެހެން ފާފަވި نَفْس ތަކުގެ أهل ވެރިންނަށް نَصْر ލިބިދެނިވި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(١٢٤) އަދި إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެކަލާނގެ أمر ފުޅުތަކުން އެކަލޭގެފާނު إمتحان ކުރެއްވިހިނދު ހަމަތުމަށް ފުރިހަމައަށް ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެހެން ގޮތަކަށް ނުވިނެއްކަމަށް ދެކެވުނު ގެންގުޅުއްވިއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންނަށް إمام އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާހުށީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. މިއަހުރެ ދަރިކޮޅުންނާއި ވެސް إمام ން ހައްދަވާނދޭވެ! އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمام ކަން ނުލިބޭނެއެވެ. (مُشْرِك ންނަށް އިމާމުކަން ނުލިބޭނެއެވެ.)

(١٢٥) އަދި كَعْبَة اللّه - يعنى ގެކޮޅު އެއީ މީސްތަކުން ރައްކާތެރިވާ ސަލާމަތްވާތަން رُجُوعَ ވާ ތަނެއްކަމުގައްޔާއި އަމާންވާތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مَقَام ގައި ކަލޭމެން ނަމާދު ކުރާށެވެ! (އެއީ طواف ގެ ދެ رَكعة އެވެ. އެތަނުގައި އެދެ ركعة ކުރެއްވުމަކީ ދިމާވެއްޖެ މީހަކަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އެހެންނޫނަސް މުޅި حَرَمُ ގެ ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް އެދެ ركعة ކުރުން ހުއްދައެވެ.) އަދި إبراهيم އާއި إسماعيل (عليهما السّلام) އާއި ދެކަލުންނަށް طواف ކުރައްވާމީހުންނާއި إعْتِكَاف ވާމީހުންނާއި އަދި رُكُوع سُجُود ކުރައްވާމީހުންނަށް އެބަޔަށްޓަކައި މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެކޮޅު طَاهِر ކުރެއްވުމަށް އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

މުފްރަދު

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلاَم ދެންނެވި ހިނދު ❁ رَبِّ = އޭ އަޅުގެ رب އެވެ!.❁ ٱجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا = މި ބިން (މި މައްކާ) އަމާން ރަށެއް ކަމުގައި ލައްވާންދޭވެ.! ❁ وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ = އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާންދޭވެ.!❁ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާގެ ތެރެއިން / ގަސްގަހާގެހީގެ މޭވާތަކުން ❁ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ❁ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނަވާށެވެ.!) ❁ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا = ފަހެ އެމީހަކަށް ކުޑަ އަރާމުތަކެއް މިންވަރެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ހުށީމެވެ. ❁ ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ = ދެން އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަޖުބޫރުކުރައްވާހުށީ ❁ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަޒާބަށްދިއުމަށެވެ. ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ނުބައިވެގެންވާ އެނބުރިދާ ތަނެކެވެ. / ނުވަތަ އެއީ އެނބުރިދިޔުން ނުބައިވެއްޖެއެވެ. ❁ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم (عليه السّلاَم) އުފުއްލަވާ ހިނދު ❁ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ = ގެތުގެ ބިންގާ (އަސާސް ގެތުގެ ބިންގަލުގެ މައްކަމަށް / ޖާތު) ❁ وَإِسْمَـٰعِيلُ = އަދި إسماعيل عليه السّلام އާއި رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ = (ދެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ رب އެވެ. އަޅަމެންގެ ކިބައިން ޤަބޫލު ކުރައްވާނދޭވެ!❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އީ ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رب އެވެ.! ❁ وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ = އަދި އަޅަމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންވާ ދެއަޅުންކަމުގައި

ލައްވާނދޭވެ! ۞ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ = އަދި އަޅަމެންގެ ދަރިކޮޅުން ކޮޅެއްވެސް (ލައްވާނދޭވެ!) ۞ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ = އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރި ޖަމާޢަތެއްގެގޮތުގައި (އުއްމަތެއް) ۞ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ مناسك ދައްކަވާނދޭވެ! (حج ކުރާނެގޮތް) ۞ وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ = އަދި އަޅަމެންގެމައްޗަށް ތައުބާ ލައްވާނދޭވެ! إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ۞ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ (١٢٨) = ގިނަގިނައިން ތައުބާ ލައްވާ ރަޙްމަތްލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٦) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދެންނެވިހިނދު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! މި مَكَّة މިތި އަމާން ރައްކާތެރިރަށަކަށް ހައްދަވާދެއްވާށެވެ! އަދި އެރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް ގަސްގަހާގެހިގެ رزق ގެތެރެއިން ދެއްވާނދޭވެ! އެއީ އެމީހުންކުރެ اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާބަޔަކަށެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާއަށް ދުނިޔޭގައި ކުޑަދުވަސްކޮޅަކު އުފާވެރިކަން ދެއްވާނަމެވެ. ހުރިގޮތެވެ. ދެން އޭގެފަހުގައި އެމީހަކަށް މަޖުބޫރުކުރައްވާނީ އަލިފާނުގެ عَذاب އަށް ދިޔުމަށެވެ. އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١٢٧) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) كَعْبَة اللّٰه ގެފާރުގެ ބިންގާ އުފުއްލަވަވިހިނދު – އެބަހީ ފާރުގެ ބިންގާކުރައްވަވިހިނދު އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން إسْماعيل عليه السّلام އާއި ދެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންގެ ކިބައިން قبول ކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٨) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންނި އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ދެމެހެއްޓެވުމަށް އަޅަމެން ލައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންގެ ދަރިކޮޅުން ކޮޅެއްވެސް އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ أُمَّة އެއް ލައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެން حَجّ އާއި ދަންނަވާ އެހެނިހެން އަޅުކަން އަދާކުރާނެގޮތް އަޅަމެންނަށް ދައްކަވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންގެ މައްޗަށް تَوبة ލައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން تَوبة قبول ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުންބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَـٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُواْ نَعْبُدُ إِلَـٰهَكَ وَإِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

ލަފުޒުތަ

رَبَّنَا = އަޅަގެންގެ رب އަޅާ! ❁ وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً = އަދި އެމީހުންގެތެރެއަށް (ޙަޟްރަތު ...) ތެރެއިން) ވަޙީކުރައްވާ ރަސޫލެއް ފޮނުއްވާނދޭވެ! مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ❁ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ

ءَايَـٰتِكَ = އާޔަތްތައް އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭނޭ ❁ وَيُعَلِّمُهُمُ = އަދި ތަޢުލީމު ދެއްވާ ❁ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި ޙިކުމަތް

طَاهِر ❁ وَيُزَكِّيهِمْ = އަދި އެމީހުން ❁ إِنَّكَ أَنتَ =

ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ = ❁ وَمَن يَرْغَبُ

عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلَّةُ ން ދުރުވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ إِلَّا مَن سَفِهَ

نَفْسَهُۥ = އެމީހާގެ نَفْسُ ގެ ޖާހިލު جَاهِلُ ވެ نفس ❁ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ =

އަދި ... إِخْتِيَار ... ❁ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި ❁ وَإِنَّهُۥ

فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ... آخرة ދުވަހުން ... ❁ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ =

... صَالِح ... ❁ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ = ... رَبّ ...

وحي ... ❁ أَسْلِمْ = ... / ... ❁!

قَالَ أَسْلَمْتُ = ... ❁ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ = عَالَم

... رَبّ ... ❁ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ... وَصِيَّة ... (...

... إخلاص ... وَصِيَّة ... ❁ بَنِيهِ = ... ❁ وَيَعْقُوبُ =

އަދި يَعْقُوب عليه السّلام ... وَصِيَّة ... ❁ يَـٰبَنِىَّ = ... ! إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ

لَكُمُ = ... اللّه تعالى ... إِخْتِيَار ... خَاصّ ... ❁ ٱلدِّينَ == ދީން ❁

فَلَا تَمُوتُنَّ = ... ! ❁ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ...

... حَال ... ❁ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ = (... أهل كتاب ...!) ...

حَاضر ވެތިބީމުހުރެއްތޯ؟ ❁ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ = يَعْقُوب عليه السّلام ގެ އަރިހަށް އައިހިނދު. حاضر ވިހިނދު.
ٱلْمَوْتُ = މަރު / އަވަހާރަވުން.❁ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ ބޭފުޅުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.❁
مَا تَعْبُدُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކޮންއެއްޗަކަށްހެއްތޯ؟❁ مِنْ بَعْدِى = އަހުރެންނަށްފަހު
މިމަންކަލޭގެފާނަށްފަހު.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁ نَعْبُدُ إِلَهَكَ = އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރާނީ
ކަލޭގެފާނުގެ إِلَه އަށެވެ.❁ وَإِلَهَ ءَابَآئِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންގެ إِلَه އަށެވެ.❁ إِبْرَٰهِـمَ وَإِسْمَٰعِيلَ
وَإِسْحَٰقَ = އެކާބަފައިންނަކީ إبراهيم އާއި إسْماعيل އާއި އަދި إسْحَاق (عليهما السّلام) އެވެ. إِلَٰهًا وَٰحِدًا = ހަމަ
އެއްކަލާނގެއަށް إِلَه އެއްގޮތުގެމަތީގައެވެ. وَنَحْنُ = އަދި އަހުރެމެންނީ حال · لَهُۥ مُسْلِمُونَ (١٣٣) = ހަމައެކަނި
އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٩) އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ أُمَّة އަކަށް އެމީހުންގެތެރެއިން رَسُول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވާނދޭވެ! (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أُمَّة ގެ މީހުން ފޮނުއްވުމުގެ އިސްތިޖާބަކުރެއްވުމެވެ.) އަދި އެ رَسُول ބޭކަލުގެ أُمَّة ގެ މީހުންނަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާދެއްވާ އަދި އެމީހުންނަށް ކިޔަވާ قرآن އާއި سُنّة އުގަންނައިދެއްވާ އަދި އެބޭކަލަކު އެމީހުން ހިތްހެޔޮކޮށް طَاهِرُ ކޮށްދެއްވާނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައިވާނޭ ބޭކަލަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަރަސްކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.
(١٣٠) އަދި މިވާގެ نفس ގެ مَنْفَع އާއިދުރު جَاهِلُ ވެ نفس ހަޅުތާލިކުރި މީހަކުމެނުވީ إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلّة ން ދުރަށް އަނބުރައިނުގަނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިދުނިޔޭގައި އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔާގައި خاصّ ކުރެއްވައި إِخْتِيَار ކުރެއްވީމެވެ. އަދި آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވާނީ ކަނޑައެޅިގެން صَالح މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.
(١٣١) އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށޭ އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. عَالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް މިއަޅާ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.
(١٣٢) އަދި إبراهيم عليه السّلام އާއި يَعْقُوب عليه السّلام އާއި ދެބޭކަލުންވެސް އެބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް އެކަމަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭމެންނަށްޓަކައި دين إختيار ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ دين އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައިމެނުވީ މަރުނުވާހުށިކަމެވެ.
(١٣٣) (އޭ يهودى ންނާއި نَصَارى އިންނޭވެ!) يَعْقُوب عليه السّلام ގެ އަވަހާރަވުން އައިހިނދު ކަލޭމެން އެތާ حَاضر ވެތިބީމުހުރެއްތޯ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ ބޭފުޅުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށްފަހު ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކޮންއެއްޗަކަށްހެއްތޯ؟ އެބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންކަމުގައިވާ إبراهيم ގެފާނާއި إسْماعيل ގެފާނާއި އަދި إسْحاق ގެފާނާއި (عليهم السّلام) މިބޭކަލުންގެވެސް إله އަށެވެ. އެއްކަލާނގެވަންތަ اللّه އަށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެން މިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنتُم بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوا ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

މުފްރަދާތު

تِلْكَ أُمَّةٌ = އެއީ أُمَّة އެއެވެ. / ބައިމީހުންނެވެ.۞ قَدْ خَلَتْ = ފަހަނައަޅައިގެން ދިޔައީއެވެ.۞ لَهَا
مَا كَسَبَتْ = އެމީހުން ކުރިކަމެއް އެމީހުންނަށްވެއެވެ.۞ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކުރިކަމެއް (ހެޔޮ ނުވަތަ
ނުބައި) ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ.۞ وَلَا تُسْأَلُونَ = އަދި ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރެވޭކަށްނެތެވެ.۞ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ
﴿١٣٤﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަކަންތައްތަކާމެދު.۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. يَهودى ންނާއި نَصَارى އިން
ބުންޏެވެ. ۞ كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) يَهودى ންކަމުގައި ނުވަތަ نَصَارى
ންކަމުގައިވާށެވެ!۞ تَهْتَدُوا = (އޭރުން) ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!)
ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ތަބާވަމުއެވެ؟ إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلّة
އެވެ.۞ حَنِيفًا = توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال: (އެބޭފުޅާ توحيد އަށް ސީދާވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ۞ وَمَا كَانَ =
އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ = مُشْرِك ންގެ ތެރެއިން. قُولُوا = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!)
ކަލޭމެން ބުނާށެވެ!۞ آمَنَّا بِاللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. / الله ތެދުކޮށްފީމުއެވެ.۞ وَمَا
أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.۞ وَمَا أُنزِلَ = އަދި ބާވައިލެއްވުނު
ތަކެއްޗަށްވެސް.۞ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ = إبراهيم ގެފާނަށް އަދި إسْماعيل ގެފާނަށް (عليهم السّلام.) ۞
وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ = އަދި إسْحاق ގެފާނަށް يَعْقُوبُ ގެފާނަށް އަދި أسْبَاطُ ންގެ ދަރިކޮޅުތަކަށް، (م
السّلام) ۞وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ = އަދި موسى ގެފާނަށް عيسى ގެފާނަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް عليهما
السّلام.۞ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ = އަދި ދެން އެހެނިހެން ނަބިއްޔުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް.۞ مِن
رَّبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ لَا نُفَرِّقُ = އަދި އަހުރެމެން فَرق ނުކުރަމު ވަކިކޮށް ނުހަދަމުއެވެ.۞
بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ = އެއިން އެއްވެސް ބޭފުޅަކާމެދުގައި.۞ وَنَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ.۞ لَهُ مُسْلِمُونَ

(١٣٦) = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންނެވެ.۞ فَإِنْ ءَامَنُوا = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވެއްޖެ.۞ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އީމާންވީގޮތަށް ތެދުވެއްޖެނަމަ.۞ فَقَدِ ٱهْتَدَوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުނީއެވެ.۞ وَّإِن تَوَلَّوْا = އަދި އެމީހުން އަނބުރިފުރަގަސްދީފިއްޔާ. (ދަންނައެވެ.)۞ فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޮތީ ދުޝްމަނިކަމެއްގައެވެ.۞ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން الله ކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވޮޑިގެންވާނެއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ (١٣٧) = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٤) އެބައިމީހުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔަ ޖަމާޢަތެކެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުން ކުރިކަމެއްގެ جَزَاء ލިބޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން ކުރިކަމެއްގެ جَزَاء ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންކަމާމެދު ކަލޭމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(١٣٥) އަދި يَهُودي ންނާއި نَصَارى ން ބުނެއެވެ: އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެންވެސް يهودي ންކަމުގައި ނުވަތަ نَصَارى ންކަމުގައިވާށެވެ! އޭރުން ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އަހަރެންނޫނެވެ. އަދި ކިޔުއްވާށެވެ! އަހަރުމެން تبع ވާނީ إبراهيم عليه السّلام ގެ ދީނަށެވެ. އެއީ توحيد ގެ ސީދާމަގު ދީނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(١٣٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ. އަހަރުމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގައި – ޔަޢުނީ قرآن އަށް އަހަރުމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި إبراهيم އާއި إسْماعيل އާއި إسْحاق އާއި އަދި يَعْقُوب ގެ ދަރިކޮޅުން ނަބީން ކަމުގައިވާ أسباط ންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާ (أسباط އަކީ يعقوب ގެ ދަރިކޮޅުން 12 ބައިބަޔެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބައެއްގެ ދަރިކޮޅަކީ أمّة އެކެވެ.) (عليهم السّلام) މި އެންމެ ބޭކަލުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތިވެސް އަހަރުމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި موسى އާއި عيسى (عليهما السّلام) އަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗާ އަދި އެހެނިހެން ނަބިއްޔުންނަށްވެސް އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އަހަރުމެން ފުރިހަމައަށް އީމާންވީމުއެވެ. އަދި نَبِي ބޭކަލުންގެ حَيْثِيَّة ން އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު ވަކިކޮށް ތަފާތު ނުކުރަމެވެ. އެންމެ ބޭކަލުންވެސް الله ފޮނުއްވި نبي ންނާއި رَسُول ންކަމުގައި އެއްބަސްވެ އެބޭކަލުންނަށް އީމާންވެ އެބޭކަލުން ތެދުކުރަމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެން މިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާ مُسْلِم ންކަމުގައިވެގެންނެވެ.

(١٣٧) ފަހެ އެމީހުންވެސް – އެބަހީ يهودى ންނާއި نَصَارى ންވެސް ކަލޭމެން مؤمن ން ތިޔަ އީމާންވީ ގޮތަކަށް އީމާންވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް ތެދުމަގު ލިބުނީއެވެ. އަދި އެމީހުން އަނބުރިފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ދަންނާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޮތީ ކަނޑައެޅިގެން ދުޝްމަނިކަމެއްގައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން ނިކަންހުރެ الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވަޑައިގެންފާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

ތަރުޖަމާ

صِبْغَةَ ٱللَّهِ = اللّه ކުލަވެއް. / اللّه ގެ دين އެވެ.۞ وَمَنْ أَحْسَنُ = އަދި ރަނގަޅުކަން ބޮޑީ ކާކުގެއްތޯއެވެ؟۞ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً = دين ގެ ގޮތުން اللّه އަށްވުރެ. وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ = اللّه ގެ މައްސަލާގައި ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެކޮޅަށް جَدَلُ ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ ۞ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ.۞ وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل ތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَنَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން.۞ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާމީހުންނެވެ.۞ أَمْ تَقُولُونَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްތޯއެވެ؟۞ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم ގެފާނާއި އަދި إسماعيل ގެފާނާ (عليهما السّلام).۞ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = އަދި إسحاق ގެފާނާއި يَعْقُوب ގެފާނާއި (عليهما السّلام).۞ وَٱلْأَسْبَاطَ = އަދި أسْباطُ ންނާއި (އެއީ يعقوب ގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގެމީހުންނެވެ.)۞ كَانُوا = މިބޭބޭކަލުން ވަނީ.۞ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ = يهودى ން ކަމުގައި ނުވަތަ نَصَارى ންކަމުގައިއެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ = ބޮޑަށް ދަންނަނީ ކަލޭމެންހެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ اللّه ހެއްތޯއެވެ؟۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ވެއިންބޮޑީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ۞ مِمَّن كَتَمَ = ވަންހަނާކުރި މީހަކަށްވުރެ.۞ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ = އޭނާގެ ގާތުގައިވާ ހެކިބަސް.۞ مِنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންވާ.۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި اللّه އީ غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން.۞ تِلْكَ أُمَّةٌ =

އެއީ ބައެކެވެ. أُمَّة އެކެވެ.۞ قَدْ خَلَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެގޮސްފައިވާ.۞ لَهَا مَا كَسَبَتْ = އެ أُمَّة އަށް

އެމީހުން ކުރިކަންތައް خَاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކުރި ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް

خَاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَا تُسْأَلُونَ = އަދި ކަލޭމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(١٤١) = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާއި މެދު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٨) ކަލޭމެން الله ގެ ކުލަޖައްސަވާށެވެ! الله ގެ دين އަށް ވަންނާށެވެ. އަދި الله ގެ دين އަށްވުރެ ވަކިން ރަނގަޅުވާނެ ކޮން دين އެއް ހުރޭތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެ ހެޔޮ دين އެއް ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނީ ހަމަ އެކަނި އޭނާއަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.

• ދަންނައެވެ! نَصَارى އިންގެ މީހުން އެމީހުންގެ ކުދިން ކުޑަކުދިންގެ ސިޔާކަން ދަރިން ކުޑަކުދިން ޖެއްސައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ دين ގެ ކުލަޖައްސައިދިނުމެވެ. އެފެނުން އެކުދިން ބަލައި مَعْمُودِيَّة އެވެ. އެފެނުގައި ނުވެއްދިއްޔާ ދޫނި އެއީ نَصَارى މީހާ مُسْلم ނަމަ އެމީހުންގެ ކުދިން خِتَان ކުރިކަމާއިން ކުރިކަންތައް ކުޑަކުދިންގެ ތެރިން مسلم ނަމަ އެމީހުންގެ ދަރިން خِتَان ކުރުމަކީ إسلام دين ގެ ފެންއާއި ބަލައި خِتَان ކުރުވުމުގެ ވަރަށް ބޮޑު ފައިދާ ހުރި ކަމެކެވެ. މި އެމީހުންގެ ކުރަމުން އަންނަ خُرَافَات ނޫން އަހަރެމެންގެ ދީނަކީ.

އެއީ ބާތިލް ކަންތައްތަކެވެ. މި نَصَارى އިންގެ މަސައްކަތް ބަޔަކު ކުރަމުންދާ އެއީ ތަކެތި وحى ކުރެއްވި އެއްޗެއް صِبْغَةُ الله

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ الله صِبْغَةً މި އާޔަތެވެ. والله أعلم

(١٣٩) އޭ رَسُول الله އެވެ! އެ يهودى ނަސާރާ އިންސާނުން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އާއިމެދު ކަލޭމެން އަހަރެމެންނާ ޒުވާބުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ جَدَلُ ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ އާއި އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ.

އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ عمل އެއްގެ ނަތީޖާ އަހަރެމެންނަށް ހުށަހަޅުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل އެއްގެ ނަތީޖާ ކަލޭމެންނަށް ހުށަހަޅުވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެން މިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިވެގެންނެވެ.

(١٤٠) އޭ يهودى ނަސާރާ އިންސާނުންނެވެ! ކަލޭމެން ބުނަނީ ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم އާއި إسماعيل އާއި إسْحَاق އާއި يَعْقُوب އާއި އަދި أَسْبَاط ނީ (عليهم السّلام) މި އެންމެހައި ކަލުންނަކީ يهودى ނުވަތަ نَصَارى އިން ކަމުގައި ހެއްޔެވެ؟ (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއްބަސްވުމާ ދެކޮޅަށް ބުނާ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله ހެއްޔެވެ؟ އަދި ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ الله ގެ ހުއްޖަތު ވަންހަނާކުރާ މީހަކު ވަރަށް އަނިޔާވެރިޔަކު ނޫން ހެއްޔެވެ؟ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. (އެބަސް އެމީހުން يعني يهودى ނަސާރާ نصارى އިންސާނުން ރަސޫލާ ބެހޭގޮތުން އިސްވެ ފޮތުގައި ބަޔާންވެއެވެ. އިލްމުވެރިން ވަރަށް ބޮޑަށްވެސް مسلم ނަކަން އެއީ އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގެ معلومات ނެތެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ފިލުވާ ކަންތައްތަކާއިމެދު الله غَافِلُ ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٤١) ދެން އެބައިބައިމީހުން ފާއިތުވެގޮސްފައިވާ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުން ކުރިއަށް عمل އެއްގެ ފުރިހަމަ جَزَاء އެބައިމީހުންނަށްވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރިކަންތައްގެ ފުރިހަމަ جَزَاء ކަލޭމެންނަށް ހުށަހަޅުވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރިކަންތައްތަކާމެދު ކަލޭމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

۞ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ ٱلَّتِى كَانُوا۟ عَلَيْهَا ۚ قُل لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾

މުރާދު

سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ = ބުއްދިހަމަނުޖެހޭ جَاهِل މީހުން ނިކަމެތިކުރު ބުނާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ
ތެރެއިން.۞ مَا وَلَّىٰهُمْ = އެމީހުން އަނބުރުވައިލީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟۞ عَن قِبْلَتِهِمُ = އެމީހުންގެ قِبْلَة
ދިން.۞ ٱلَّتِى كَانُوا۟ عَلَيْهَا = އޭގެމަތީގައި އެމީހުންވީ / އެ قِبْلَة އަށް ނަމާދުކުރި.۞ قُل =
ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ = مَشْرِق އިރުމަތާއި مَغْرِب ހުޅަނގު (މުޅިދުނިޔެ) މިލްކުވެ
خَاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ.۞ يَهْدِى مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޭ ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ
މަގުދައްކަވައެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތަށް.۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞
جَعَلْنَٰكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ.۞ أُمَّةً وَسَطًا = عَدْل ވެރި أمّة އެއްކަމުގައި.۞ لِّتَكُونُوا۟
= ކަލޭމެން ވާމެހެންނެވެ.۞ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިންކަމުގައި.۞ وَيَكُونَ
ٱلرَّسُولُ = އަދި رَسُول އާ ވެގެން ވާށެވެ.۞ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ހެކިވެރި
ކަމުގައިވުމަށްޓަކައި.۞ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ قِبْلَة ނުހައްދަވަމެވެ.۞ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ
= ކަލޭގެފާނު އެ قِبْلَة އޭގެމަތީގައި ހުރި / (އެ قِبْلَة އާ ދިމާއަށް ނަމާދުކުރެއްވި)۞ إِلَّا لِنَعْلَمَ
= ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށް ވެއެވެ.۞ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ = رَسُول އާއި تَبَع ވެރި
ފަރާތް.۞ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އެމީހާގެ ދެފައިތިލަބޭގެ މައްޗަށް ފުރަގަހަށް އެނބުރި ދާމީހުން /
ފުރަގަސްދޭމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَإِن كَانَتْ = އަދި އެކަންވީ ނަމަ.۞ لَكَبِيرَةً = ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއްކަމުގައި.۞ إِلَّا
عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ = اللّه ތެދުމަގު ދެއްކެވި މީހުންގެ މައްޗަށް ފިޔަވައި.۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ އަދި
اللّه ވާކަށް ނުވެއެވެ.۞ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ إيمان ގެއްލުވާލެއްވުމަށްޓަކައި.۞ إِنَّ
ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މި މީސްތަކުންނަށް.۞ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ރަޙްމަތް
އާއްމުކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ = (އޭ رَسُول اللّه އެވެ!)
ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުފުޅު ބޮއްސަވާ އުޑުދިމާއަށް އަނބުރުއްވާ ތަން އަހުރެމެން ދެކެމެވެ.۞ فِى

ٱلسَّمَآءِ = އުޑު ދިމާލަށް! ۞ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ =ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އަނބުރުއްވާނީމުވެއެވެ. / ދިމާކުރުއްވާނީމުވެއެވެ.۞ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا = އެ قِبْلَة އަކަށް ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނެ قِبْلَة އަކަށް.۞ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި އަނބުރުއްވާށެވެ! ۞ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި ދިމާއަށް.۞ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ އަދި ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައި.۞ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މޫނުމަތި ދިމާކުރާށެވެ! ۞ شَطْرَهُۥ އެދިމާއަށް (مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި ދިމާއަށް)۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮތްދެއްވުނުމީހުން (يَهُودِى ންނާ نَصَارَى އިން) ۞ لَيَعْلَمُونَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.۞ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ =ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حَقّ ކަން / مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް ކުރިމަތިލުމީ حَقُّ ކަން.۞ مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި اللّٰه އީ غَافِلُ ވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.۞ عَمَّا يَعْمَلُونَ (١٤٤) =އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކާއިމެދު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) މީސްތަކުންގެތެރެއިން ބުއްދިހީނަ ނުބައި جاهِل މީހުން ނިކަންނުހުރެ ބުނާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ އެއީ يهودى ންނާއި مُنَافِقُ ންނެވެ. އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މި مؤمن ންގެމީހުން އެ قبلة އަކާއި ދިމާއަށް ނަމާދުކުރަމުން އައި قِبْلَة އިން - (بَيْتُ الْمَقْدِس - އިން) އެހެންދިމާއަކަށް އެމީހުން އަނބުރުވައިލީ ކޮންއެއްޗެއް ބާވައެވެ؟ ކިއްވެގެންބާވައެވެ؟ އޭގެ جواب ގައި اللّٰه އެ އަންގަވަނީ އޭ محمّد ގެފާނު ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَشْرِق ހުރިހާއި مَغْرِب ހުރިހާތަކެތި مِلْكُ ވެ خَاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އެބަހީ މުޅިދުނިޔެވެސް އެއީ އެކަލާނގެ مِلْك އެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވާ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ ސީދާމަގުގެންނަވާ ތެދުމަގުގެ ހިދާޔަތްދެއްވައެވެ. (١٤٣) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ عَدْل ވެރި أمّة އެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފައްދަވައިފީމެވެ. يعنى: محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ أمّة ގެ މީހުންނަކަމުގައި ކަލޭމެންގެބައްޕަ إبراهيم ގެފާނުގެ قبلة އަށް ކަލޭމެންނަށް توفيق ދެއްވައި އެންމެ މަތީ أمّة ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ عدل ވެރި أمّة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ قيامة ދުވަހުން އެހެން أمّة ތަކަށް ހެކިވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެންވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި رَسُول އާ އެއީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިއަކަށް ވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރިން ކުރިމަތިލި قبلة ބަދަލުކުރެއްވީ مسجد الحرام އަށް ކުރިމަތިލުމަށް އެންގެވީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رَسُول އާ އެއީ تَبَعَ ވާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވަޑައިގަތުމަށް އެންގެވުމަށެވެ. އަދި قِبْلَة ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ مسألة އަކީ اللّٰه އެބަހަކަން ތެދުމަގުދައްކަވައިދެއްވި ބަޔަކަށްމެނުވީ ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ނަމާދު އަޅުކަން ގެއްލިނުދާނެ ގޮތަށް ކަލޭމެންގެ اللّٰه ނުގެއްލުއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ މީސްތަކުންނަށް ނަރަމްވެ އޯގާތެރިވެ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (١٤٤) (އޭ رَسول اللّٰه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި ބަލައްވަމުން އުޑާ ދިމާއަށް އަނބުރުއްވާތީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވީމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާ قِبْلَة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އަނބުރުއްވާނީމުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި مسجد الحرام އާއި ދިމާއަށް އަނބުރުއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ވީ ކޮންމެތަނެއްގައިވިޔަސް ނަމާދުކުރާއިރު އެދިމާއަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަސާރާ އާއި ހަމަ أهْل كِتَابُ ންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ ތެދުކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކާއިމެދު غَافِلُ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّٰه تعالى ނޫނެވެ.

وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

ބަސްމާނަ

وَلَئِنْ أَتَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވިޔަސް ✵ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = يهودى ނުވަތަ نصارى އިންސާނަށް ✵ بِكُلِّ ءَايَةٍ = ހުރިހާ دليل އެއް. ✵ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ قِبْلَة އާއި تَبَع ނުވާނެއެވެ. ✵ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ = އަދި ކަލޭގެފާނަކީވެސް تَبَع ވާނޭ ބޭކަލަކުގެ ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. ✵ قِبْلَتَهُمْ = އެމީހުންގެ قِبْلَة އާއި ✵ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ = އަދި އޭގެ އެއްބައެއްވެސް تَبَع ވާނޭ ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. ✵ قِبْلَةَ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ قِبْلَة އާއި. ✵ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު تَبَع ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. ✵ أَهْوَآءَهُم = އެމީހުންގެ هَوَى نفس އާއި / އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި. ✵ مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިމަކާއިއްސުރެން. مِنَ ٱلْعِلْمِ = عِلْم ގެ ތެރެއިން. (وحى ގެ ތެރެއިން.) ✵ إِنَّكَ إِذًا = އެހެންކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވާނީ. ✵ لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾ = ކަލޭގެފާނު އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✵ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = މިވަނީ ތިމަންނަ ކަލާނގެ އެބައިމީހުނަށް ފޮތްދެއްވި މީސްތަކުން. (ދަންނަވާށެވެ.) ✵ يَعْرِفُونَهُۥ އެމީހުން އެކަން ދަންނައެވެ. (مسلم ންގެ قبلة އެއީ حقّ قبلة ކަން ދަންނައެވެ. ނުވަތަ محمّد ގެފާނުގެ رَسول ކަން އެއީ ހަމަ حقّ ކަން ދަންނައެވެ.) ✵ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަރިން ދަންނަ ފަދައިން. ✵ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު. ✵ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން حقّ ވަންހަނާކުރަނީއެވެ. ✵ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ = އެމީހުން ދަންނަހާލުގައެވެ. ✵ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ = حقّ އުފެދީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ✵ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ✵ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ✵ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ = ކޮންމެ ބައެއްކަށްވެސް ތިމާއަށްވެއެވެ. (ކޮންމެ ދީނެއްގެ ބައެއްކަށްވެސް ކިބުލައިގެން ވަކިވަކި ގޮތްތަކެއް ވެއެވެ.) ✵ هُوَ مُوَلِّيهَا = އޭގެ އެބައެއް ކިބުލައިގެ ތިމާއަށެވެ. ✵ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ = ފަހެ ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް އަވަސްވެ ވާދަކުރާށެވެ! ✵ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން (މަރުވެގެން) ވީ ކޮންމެ ތަނެއްގައިވިޔަސް. ✵ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا = اللّه (قِيامة ދުވަހުން) ކަލޭމެން އެންމެން ގެންނަވައި جَمَع ކުރައްވާނެއެވެ. ✵ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ވޭގެންވެއެވެ. ✵ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ = ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✵ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު

ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެތަނެއްގައި.۞ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި އަނބުރުއްވާށެވެ! / ދިމާކުރައްވާށެވެ! ۞ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مسجد الحرام އާއި ދިމާއަށް.۞ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حَقُّ ކަން يَقِيْن އެވެ.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި الله تعالى غَافِل ވެވޮޑިގެންވާ ކަމަކަށްކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާއިމެދު.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٥) (އޭ رَسول الله އެވެ!) يهودى ންނާއި نَصَارى ންގެގާތަށް ކަލޭގެފާނު ކޮންމެފަދަ دليل އެއް ގެންނެވިޔަސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ قبلة އާއި تبع ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީވެސް އެމީހުންގެ قبلة އާއި تبع ވާނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކުވެސް އަނެއްބަޔެއްގެ قبلة އާއި تبع ވާނޭ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި عِلْم އާއި وحى ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި معلومات އަށްފަހު އެތަކެތި ދޫކޮށް އެމީހުންގެ هَوَى نفس އާއި ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ ދެން އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް މިދެއްވި قبلة އަކީ ހަމަ حقّ قبلة އެވެ.)

(١٤٦) يهودى ންނާއި نَصَارى އިން އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަރިން ދަންނަހަފަދައިން އެއީ حَقّ ކަން ދަންނާނެއެވެ. (مؤمن ންގެ قبلة އަކީ مسجد الحرام ކަން) ދަންނާނެއެވެ. ނުވަތަ محمّد ގެފާނުގެ رسول ކަމަކީ ހަމަ حقّ رسول ކަމެއްކަން ދަންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުންނާއި އިސްވެރިން رسول ންގެ ބަސްފުޅުތަކުންނެވެ. އަދި އެބައެއްކަމަކު އެމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު ދަނިވަރަކަށް ދަނެތިބި حال ގައި حقّ ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވައިއެވެ.

(١٤٧) އޭ رَسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ އެވަނީ ހަމަ حقّ އެވެ. (مؤمن ންގެ قبلة އަކީ ހަމަ مسجد الحرام އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވާހުށިކަމެވެ.

(١٤٨) އަދި ކޮންމެ دين އެއްގެ ބަޔަކަށްވެސް ވަކިދިމާއެއް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެބަޔަކު އަނބުރާލާކަމުގައިވާ ކިބުލަވިޔާ قبلة އެވެ. ދިމާއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށް ވާދަކުރާށެވެ! ކަލޭމެން ކޮންމެތަނެއްގައި ތިބުނުވެސް قيامة ދުވަހުން الله تعالى ކަލޭމެން އެންމެން އެއްކުރައްވާ جَمَعَ ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކޮންމެކަމަކަށް މައްޗަކަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެތަކަކުން އަދި ކޮންމެތަކަކު ހެއްޔެ ނަމާދުކުރައްވާއިރު قِبْلَة އަކަށް مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލައްވާށެވެ! އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ ކަން ކަމެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާއިމެދު الله تعالى غَافِل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِى وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَٱذْكُرُونِىٓ أَذْكُرْكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِى وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

މުފްރަދާތު

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ = އަދި ކަލޭގޭފާނު ނިކުމެވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެތަނެއްގައި. ❁ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގޭފާނުގެ މޫނުފުޅު އަނބުރުއްވާށެވެ! ދިމާކުރައްވާށެވެ! ❁ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مسجد الحرام އާއި ދިމާއަށް. ❁ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް. ❁ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް އަނބުރާށެވެ! / ދިމާކުރާށެވެ! ❁ شَطْرَهُۥ = އެދިމާއަށް. ❁ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ = މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ حُجَّةٌ = އެއްވެސް حُجَّة އެއް / دليل އެއް. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން އަނިޔާވެރިވީމީހުން ފިޔަވާ. ❁ فَلَا تَخْشَوْهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (مُؤْمِنُން) އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! ❁ وَٱخْشَوْنِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުގަންނާށެވެ! ❁ وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްވެސް. ❁ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ. ❁ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވިފަދައިންނެވެ. ❁ رَسُولًا مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުން رَسُول ބޭކަލަކު. ❁ يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ = އެބޭކަލާ ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ. ❁ ءَايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَيُزَكِّيكُمْ = އަދި އެކަލޭގޭފާނު ކަލޭމެން طَاهِر ކޮށްދެއްވައި. ❁ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އެކަލޭގޭފާނު ޤުރްއާން ކިޔަވައިދެއްވާ. ❁ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި / سُنَّة އާއި. ❁ وَيُعَلِّمُكُم = އަދި އެކަލޭގޭފާނު ކަލޭމެންނަށް އުގަންނައިދެއްވާ. ❁ مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަނުވާ ތަކެތި. ❁ فَٱذْكُرُونِىٓ = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރާށެވެ! / ذِكر ކުރާށެވެ! ❁ أَذْكُرْكُمْ = އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَٱشْكُرُوا۟ لِى = އަދި ކަލޭމެން ކަށަވަރުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ! ❁ وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކާފަރުނުވާށެވެ! ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٠) އަދި ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެން ހުންނެވި ކޮންމެތަނެއްގައިވިޔަސް ނަމާދުފުޅު ކުރައްވަންވާނީ مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ކުރިމަތިލައްވާށެވެ! އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެންވެސް ކޮންމެތަނެއްގައިވިޔަސް ކަލޭމެން ނަމާދުކުރާއިރު އެދިމާއަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! އެއީ އެއްވެސް ބަޔަކަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حُجَّة ދެއްކުން ނުހުންނާނެހެންނެވެ. (يهودى ންގެދިރުން ބުނަނީ محمّد ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ން އެއުޅެނީ އަހަރުމެންނާ ތަބާވެ ދީނުގައެވެ. އެކަމަކު ނަމާދުކުރަނީ އަހަރުމެންގެ قِبْلَة އަށެވެ. މި حُجَّة ގެ މަތިން އެމީހުން جَدَل ކުރާކަމުގައިވިއެވެ. އެހެންވީ الله تعالى مؤمن ންގެ ހިތައިން އެއުރެންނާމެދު ބިރުވެރިކަން ދުރުކޮށްދެއްވައެވެ. މިހާރު ދެން އެމީހުންނަކަށް ދިފާއުކުރެވޭނެ އެއްވެސް حُجَّة އެއްނުވާނެއެވެ.) އެމީހުންގެތެރެއިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މީހުން ފިޔަވައެވެ. އެމީހުންނަކީ قريش ވަންހައިގެ މީހުންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންދެކެ ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުގަންނާށެވެ! އަދި قبلة ބަދަލުކުރެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٥١) އެއީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رَسُول ބޭކަލަކު ކަލޭމެންގެތެރެއަށް ފޮނުއްވިފަދައިންނެވެ. (އެއީވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.) އަދި އެބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވައި ޝިރުކާއި އަދި ހަޑިހުތުރު އެންމެހައި ކަމަކުން ކަލޭމެން طَاهِر ކުރައްވައި އަދި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކީރިތި قرآن އާއި މާތްވެގެންވާ سُنّة އުގަންނަވައިދެއްވައި އަދިވެސް ކަލޭމެން ދަންނަކަމުގައި ނުވާ އެތައްކަމެއް އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައި ދެއްވުމަށެވެ.

(١٥٢) ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ކާފަރުނުވާށެވެ!

* ދަންނައެވެ! سَيَقُول السُّفَهَاء މިއާޔަތުން ފެށިގެންވާ ގޮތުގަނޑަކަން މިވަނީ بَيْتُ المَقْدِس ން مَسْجِدُ الحَرَام އަށް قِبْلَة ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަންހިނގީ هجرة އިން ފަހު ސަތާރަ މަސްދުވަހުގައި ކަމުގައިވިއެވެ. رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم، މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވިފަހުން بَيْتُ المَقْدِس އާ ދިމާއަށް ނަމާދުކުރެއްވީ ސޯޅަ ނުވަތަ ސަތާރަ މަސްދުވަހުއެވެ. އޭގެފަހުން كعبة اللّه އާއި ދިމާއަށް - އެބަހީ مَسْجِدُ الحَرَام - އާއި ދިމާއަށް ނަމާދުކުރެއްވުމަށް އަމުރުފުޅު އައުމުން އެވަގުތުން ފެށިގެން مسلم ންގެ قِبْلَة އެއްކަމުގައި مكّة ގެ مَسْجِدُ الحَرَام ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެދިމާއަށް އެންމެފުރަތަމަ ކުރެއްވި ނަމާދުކަމުގައިވަނީ عصر ނަމާދެވެ. އަދި قِبْلَة މިގޮތަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުންވެސް، އަދި އޭގެ حِكمة އެވެސް آية ގައި އަންގަވާފައެވެ. އެއީ رَسُول އާ އަށް تَبَعَ ވާމީހުންނާ ނުވާމީހުން ބެހިގެންވާނެއެވެ. މިކަމާ ބެހޭ ތިރީގައިވާހަކައެއް سِيرة ފޮތްތަކާއި تفسير ފޮތްތަކުގައިވެސްވެއެވެ. އެވާހަކައަށް މިތާ އެކަށީގެންވާތީ މިވަރުން ފުދިގެންދާނެތީއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسْتَعِينُواْ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ۝١٥٣ وَلَا تَقُولُواْ لِمَن يُقْتَلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتٌۢ ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ۝١٥٤ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلْخَوْفِ وَٱلْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ۝١٥٥ ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ۝١٥٦ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُهْتَدُونَ ۝١٥٧ ۞ إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ۝١٥٨

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱسْتَعِينُواْ =ކަލޭމެން ވާގިއެދޭށެވެ! ❁ بِٱلصَّبْرِ
وَٱلصَّلَوٰةِ = ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ.❁ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ۝١٥٣
=ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ❁ وَلَا تَقُولُواْ = އަދި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! ❁ لِمَن يُقْتَلُ = قَتْلُ
ވެވޭމީހުންނާމެދު.❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި.❁ أَمْوَٰتٌ = މަރުވެފައިވާ ބައެކެވެ.❁ بَلْ أَحْيَآءٌ = އަދި
ކިއެއް ހުއްޓެވެ އެއީ ދިރިހުރި ބައެކެވެ.❁ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ۝١٥٤ =އަދި އެހެންކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް
ނޭނގޭނެއެވެ.❁ وَلَنَبْلُوَنَّكُم =އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ.❁ بِشَيْءٍ مِّنَ
ٱلْخَوْفِ = ބިރުވެރިކަމުގެ ބައެއްކަންކަމުން.❁ وَٱلْجُوعِ = ބަނޑުހައިހުންނަކަމުގެ ގޮތްތަކުންނާއި.❁ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ
= އަދި މުދާ މަދުކުރެއްވުމުގެ ގޮތްތަކުންނާއި.❁ وَٱلْأَنفُسِ އަދި މީހުންނާއި.❁ وَٱلثَّمَرَٰتِ = އަދި ގަސްގަހާގެހިގެ ނަތީޖާ
(މޭވާތަކު) މަދުކުރެއްވުމުންނާއި.❁ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ۝١٥٥ =އަދި ކެތްތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خَبَر ދެއްވާށެވެ!
❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ / އެ ކެތްތެރިންނަކީ.❁ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌ = އެމީހުންނަށް مُصِيبَة އައުން
ޖެހިއްޖެއްޔާ.❁ قَالُوٓاْ = އެމީހުންނަކީ ބުނާމީހުންނެވެ.❁ إِنَّا لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވަނީ الله އަށެވެ. /
އަޅުގަނޑުމެންނީ الله ގެ މިލްކެވެ.❁ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ۝١٥٦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އެނބުރި رُجُوع
ވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)❁ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ = އެމީހުންގެ
މައްޗަށްވާނީ صلوات އެވެ. / ރަޙްމަތްތަކެވެ.❁ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرةން.❁ وَرَحْمَةٌ = އަދި رحمة
އާއި.❁ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلْمُهْتَدُونَ ۝١٥٧ =ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ
މީހުންނެވެ.❁ ❁ إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ = ހަމަކަށަވަރުން صَفَا ފަރުބަދައާއި مَرْوَة ފަރުބަދަވަނީ.❁ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ❁ الله ގެ

شِعَار ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. / اللّٰه ގެ دين ގެ علامة ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ = ފަހެ ގެފުޅަށް حَجُّ ވެއްޖެމީހާ. / حَجّ އަކީ ޒިޔާރަތެވެ.❁ أَوِ ٱعْتَمَرَ = ނުވަތަ عُمْرَة ވެއްޖެމީހާ.❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا = އެދޭތި ދަވުރު ހިނގުމަކުން.❁ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا = އަދި ހެޔޮކޮށްފިން سُنَّة ގެގޮތުގައި حَجُّ عُمْرَة ވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.)❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ.❁ شَاكِرٌ عَلِيمٌ (١٥٨) = شكر ވެރިވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން ކަލޭމެން ވާގިއަދޭށެވެ! (اللّٰه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހުރުމަށް ވާގިއަދޭށެވެ! އެހެނީ ކަންކަމުގެމައްޗަށް قواعد ނަ ކެތްކުރުމީ اللّٰه ގެ ކުރިމަތިލެވޭގޮތުން ދިޔަރަށްކަމެވެ. ނަމާދުކުރުމުން ކެތްތެރިންނާއެކު اللّٰه ގެ حضرة ނަ ޤުރުބުވެވޭ ބޮޑުވާނެއެވެ. އެހެނުން ގާތްވެވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކެތްތެރިންނާއެކު اللّٰه ގެ ނަޞްރާ ކުރިމަތިލެވުމުގައިވެއެވެ.

(١٥٤) އަދި اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް މަރުވެގެންދިޔަ މީހުންނަކީ حقيقة ގައި މަރުވެފައިވާއެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! އަދި ކިޔައިދޭހިތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ރَبّ ގެ حضرة ގައި ދިރިތިބި ބައެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެކަމުގެ ހަގީގަތް އެނގޭކަށްނުވެއެވެ. إحساس ނުވާނެއެވެ.

(١٥٥) ބިރުވެރިކަމާއި ކުށަކުން ދިރާސާކުރުމުގެތެރޭން ބަނޑުހައިހޫނުކަން ދިރާސާކުރުމުގެތެރޭން މުދާ މަދުކުރުމުގެތެރޭން އަދި މީހުން މަދުކުރުމުގެތެރޭން އަދި ގަސްގަހާގެހި މޭވާ މަދުކުރުމުގެތެރޭން މިފަދަ އެންމެކަހަލަ ކަންކަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. އީމާންކަން ޖަލްސާ ކުރައްވާ ހުރީމެވެ. މިފަދަ ކަންކަން ދިމާވާއިރު ހިތްވަރާއިގައި ކެތްތެރިވެވުނުމީހުން އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(١٥٦) އެންމެއަށް މުޞީބާ ކެތްތެރިންނަކީ އެމީހުންނަށް مُصِيْبَة އެއް އަދި ނާޒިލުވާ ކަމެއްވެސް ދިމާވާއިރު اللّٰه ހަނދާންކޮށް "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُونَ" މިބުނެއިން ކިޔާ اللّٰه ގެ حضرة ނަ ވާގިއެދި އެބުރެވޭތަން رُجُوع ވާމީހުންނެވެ. އެ عِبَارَة ގެ މާނައީ "އަހުރެމެންނީ اللّٰه ގެ مِلْك އެއްވެ. އަދި އަހުރެމެން އެނބުރި رُجُوع ވާންވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ." މިއެވެ.

(١٥٧) މިފަދަ ސިފަތައް ލިބިގެން ތިބޭމީހުންނެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ނަ ދެއްވައިދެއްސެވުމާ رحمة ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުގައި ވާމީހުންނެވެ.

(١٥٨) ހަމަކަށަވަރުން (مكّة ގެ حَرَم ކައިރިގައިވާ) صَفَا ފަރުބަދަޔާއި مَرْوَة ފަރުބަދަޔަކީ اللّٰه ގެ دين ގެ علامة ތަކުގެތެރެއިން ހިމެނިގެންވާ ދެފަރުބަދައެވެ. ފަހެ ގެފުޅަށްގޮސް حجّ ވާމީހާ ނުވަތަ عُمْرَة ވެރިންނާމީހާ އެދެފަރުބަ سَعْيُ ކުރުމަކީ — ކަނޑައެޅިގެން قواعد ނަ ހިނގުމަކީ އޭނާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެދެފަރު ހިނގުމަކީ حَجُّ عُمْرَة ގެ واجب ގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.) އަދި فرض حَجّ ޒިޔާރަތައް سُنَّة ގެގޮތުން حَجُّ عُمْرَة ކުރިޔާއަށްވެސް ހެޔޮމަގު ބަރުކަތްތެރިވޭ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ އަޅުތަކުންގެ ހެޔޮ عَمل ތަކަށް شكر ވެރިވޮޑިގެންވާ އަދި އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ހަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلْنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلْهُدَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِى ٱلْكِتَٰبِ ۙ أُوْلَٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ ٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱلْفُلْكِ ٱلَّتِى تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ وَٱلسَّحَابِ ٱلْمُسَخَّرِ بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ވަންހަނާކުރާމީހުން / ސިއްރުކުރާމީހުން.❁ مَآ أَنزَلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިތަކެތި.❁ مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ގެތެރެއިން.❁ وَٱلْهُدَىٰ = އަދި ތެދުމަގާއި.❁ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް އެގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު.❁ فِى ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި (توراة އާއި އަދި إنجيل އާއި އަދި قرآن ގައިވެސް.)❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެއުރެން ދަންނަވާށެވެ.❁ يَلْعَنُهُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى އެއުރެންނަށް لَعْنَة ލައްވާނެއެވެ.❁ وَيَلْعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ = އަދި لَعْنَة ދޭހުންތެރިންވެސް، لَعْنَة ދޭނެއެވެ. (އެއުރެންނަށް އާއި ملائكة ބާކީހުރިހާ އެންމެހާ މީސްތަކުންނެވެ.)❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ = توبة ވި މީސްތަކުން ފިޔަވައި.❁ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ = އަދި އެއުރެން إصلاح ކޮށް އަދި بَيَان ކޮށްފި.❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެން ދަންނަވާށެވެ.❁ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް توبة ލައްވާހުށީމެވެ.❁ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން.❁ وَمَاتُوا۟ = އަދި އެއުރެން މަރުވި. وَهُمْ كُفَّارٌ = އެއުރެން ކާފިރުން ކަމުގައި ވީހާލަތު حال. أُوْلَٰٓئِكَ = އެއުރެން ދަންނަވާށެވެ.❁ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ ٱللَّهِ = އެއުރެންގެމައްޗަށް ހުރި الله ގެ لَعْنَة އެވެ.❁ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި.❁ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ = އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންނާއި.❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެއުރެން އެ لَعْنَة ގައި ދެމިތިބޭހުށިގެން.❁ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ = އެއުރެންގެ ކިބައިން ލުއިކޮށްނުދެވޭނެއެވެ.❁ ٱلْعَذَابُ = عَذَاب.

❁ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾ = އަދި މުހުލަތެއް ދެއްވޭ މީހުންކަމުގައިވެސް އެއުރެން ނުވެތެވެ.❁ وَإِلَٰهُكُمْ އަދި ކަލޭމެންގެ إله އަކީ.❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކަކު إله އެކެވެ. (އެއީ ހަމައެކަނި الله އެވެ.)❁ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ = އެއީ رحمن ވަންތަ رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވުމުގައި ވެއެވެ.❁ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ބަދަލުވެ ތަފާތުވުމުގައި.❁ وَٱلْفُلْكِ = އަދި ހުރިހާ ދޯނި އުޅަނދުފަހަރުގައްޔާއި.❁ ٱلَّتِى تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ = އެއްޗަކީ ކަނޑުގައި ދުއްވާ.❁ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންގެ مَنْفَعَ އަށް.❁ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = އަދި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގައި.❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން / ވިލާން.❁ مِن مَّآءٍ

= ފެނުގެ ތެރެއިން.❁ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެއިން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި.❁ بَعْدَ مَوْتِهَا = އެބިންގަނޑު މަރުވެއްޖެމަށްފަހު.❁ وَبَثَّ فِيهَا = އަދި އެބިންމަތީގައި އެކަލާނގެ فَرَق ކުރައްވައި / ހަރުދަވައި.❁ مِن كُلِّ دَابَّةٍ = ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއް (ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވާ އަދި ބަރަހަލާތް ކުޑަ ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއް/ ކަނޑުފުށުވެސް ބިމުގެބޮޑެއްކަތުގެއެއްޗެ.)❁ وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ =އަދި ވައި އެކިފަރާތްފަރާތަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގައްޔާއި.❁ وَٱلسَّحَابِ ٱلْمُسَخَّرِ = އަދި ކިޔަމަންކުރެއްވިފަދައިވާ ވިލާގަނޑުގައްޔާއި.❁ بَيْنَ ٱلسَّمَاءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމާއިދެމެދު.❁ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅިގެން ބާރުގަދަކަންތަކާ دليل ތަކެވެ.❁ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (١٦٤) = ބުއްދިވާ މީސްތަކުންނަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٩) ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޒަރާކާނގެ ޤުރުއާނުގައި ބާވައިލެއްވި بَيَان ތަކާއި دَليل އާއި ތެދުމަގު މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު އެ ތިބާ ފޮތުގައި ވަންހަނާކުރާ މީސްތަކުންނަށް ސިއްރުކުރާ عامّ ކޮށް ނާންގާމީހުން ދެންނަށެވެ. އެމީހުންނަށް اللّه ގެ لَعْنَة އާއި ހަމައެފަދައިން ލަޢުނަތްދެންނެވެ. މިއާޔަތަކީ بَيَان ކޮށްދެއްވި يهودى ންގެ ބައެއް عَالِم ން ކަންތައްކުރި ގޮތުގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންގެ ފޮތުގައިވާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ބައެއް خبر ތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް ސިފަތަކުގެ بَيَان ކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނަކީ ޙައްޤު نبى އާ ކަމާ މިއަންގައިދޭކަންތައް އެމީހުންގެ އެއްގޮތަކަށްވެސް ވިޔަސް މީސްތަކުންނަށް ސިއްރުކުރި އެކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައި ވަޒަނުގެއްލުން ނުނަގާކަން ހަދައިގެން ދީބެ ވެރިކަމެވެ. ދެން يهودى ންނަށް އޮތްކަމުގެ إسلام دين ގެ ކަމުގެ ތިމާއަށް އަނގަތުފުދުން ސާބިތުވާ ނިޔަލަށް ކޮންމެހެކު ޢަދުވާކީ ވަންހަނާކުރި ހިނގައިގެ މިއާޔަތުގައި މިވާ وعيد ގެ ދަރަޖައަށް ނާރާނެއެވެ. އެމީހަކަށް اللّه ގެ لعنة حقّ ވެއްޖެއެވެ.

(١٦٠) އެފަދަމީހުންކުރީ تَوبة ވެ އެމީހުން ނުބައިކުރިކަންތައް إصلاح ކޮށް ދަނެގެތެރި بَيَان ކޮށްދިނީމުން ވެއްޖެއެވެ. ދެން އެފަދަމީހުންނަށް اللّه تَوبة ދެއްވާނެކަމުގައި އަންގަވާދެއްވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އީ ތަންގަވުމުގެ ދިވެހިނދުއްވުމަކުގެ ކިތަހިނަމިން توبة ގެއްވާ رحمة ފެއްވުން ބޮޑުވެއްޖެވާ ކަލާނގެ ކަމުގެއެވެ.

(١٦١) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެ މިސްކީނުން އަދި އެމީހުން އެކާފަރުކަމުގައި މަރުވުމަކާ ގުޅޭ އެމީހުންނަށް اللّه އާއި ملائكة ތަކުގެ އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ لعنة ހުއްޓެވެ.

(١٦٢) އެމީހުންގެ އެ لَعْنَة ގައި ނުފަތި ދެމިހުންނާހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންގެކިބައިން عَذَاب ލުއިކުރެއްވޭ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް عُذْر ވެރިކަމުގަ އެއްވެސް ފުރުޞަތެއްވެސް ދިޔަނުދެވޭނެއެވެ.

(١٦٣) އަދި ކަލާނގެ إله އަކީ ހަމައެކަނި އެއްކަލާނގެ އެކަނި إله އެކެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޢިބާދާތްކުރެވޭނެ حقّ އެއްކަލާނގެ إله ވެސް ނެތެވެ. އެކަލާނގެ رحمن ވެވޮޑިގެންވާ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންގެދުވަހުގެ ގުދުރަތުގެ އުނިއިތުރުވުމާއި، ރޭގަނޑާ ދުވާލު ބަދަލުވެދިޔުމާއި، އަދި މީސްތަކުންގެ مَنْفَعَ އަށްޓަކައި ކަނޑުމަތީގަ ދުއްވާ އުޅަނދުތައް ފަތާ ބޯޓުތަކާއި – އަދި اللّه އުޑުން ބާވައިލައްވާ ފެނުގެތެރެއިން ބިންގަނޑު މަރުވުމަށްފަހު އެފެނުން އެކަލާނގެ ދިރުއްވައި އަދި ބިމުގައި ހުރިހާ ދިރޭތަކެތި ފެތުރުއްވައިދިނުމާއި ވައި ބަދަލުކުރެއްވުމާއި – އަދި އުޑާ ދެމެދުގައި ކިޔަމަންކުރެއްވުމާއި ވިލާގަނޑުގައި – އަދި އުޑާއި ބިމާއި ދެމެދުގައި ހުރިހާކަމެއްގައި ވިލާތަކުގައި ކަން ކަލާނގެ އެކަލާނގެ اللّه ގެ قدرة ގެ ބޮޑުކަމާއި އެއްކަލާނގެ ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ دليل ކުރާ ހެއްކިތަކާ علامة ތަކެއް ކަށަވަރުވެއެވެ. އެކަމަކު އެއީ ބުއްދިވާނ فكر ކުރާ ބަޔަކަށެވެ. (އެހެންބަޔަކަށް ނޫން އެއްވެސްއެއްޗަކުން ފައިދާއެއް ވިސްނާކަން ނުނިކުމެވެ.)

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

މުފްރަދާ

وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރެއިން ވެއެވެ.۞ مَن يَتَّخِذُ = ހިފާމީހުން / إختيار ކުރާމީހުން.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. أَندَادًا = شَرِيْكُ ންތަކެއް.۞ يُحِبُّونَهُمْ = އެމީހުން އެތަކެއްޗަކަށް ލޯބިކުރެއެވެ.۞ كَحُبِّ ٱللَّهِ = الله އަށް ލޯބިވާފަދައިން.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން.۞ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ = الله އަށް ލޯބި ގަދަވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިންދެކެފިނަމަ. مُشْرِك ން ދެކެފިނަމަ.۞ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުން عَذَاب ދެކޭހިނދު.۞ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا = ހުރިހާގޮތަކުން އެންމެހައި ބާރުއޮވެނީ الله އަށްކަން.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހުރިހާގޮތަކުން الله ވީ.۞ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ = عَذَاب ގަދަވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެކަން.۞ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ = تَبَع ވެވުނު މީހުން ބަރީއަވެގަންނަހިނދު.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ = ތަބާވި މީހުންގެ ކިބައިން.۞ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އަދި އެމީހުން عَذَاب ދުށެވެ.۞ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ކެނޑުނެވެ.۞ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ އެންމެހައި ސަބަބުތަކެވެ. / އެންމެހައި ގުޅުންހުރިކަމާއި مَوَدَّة ۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ އަދި تَبَع ވިމީހުން ބުނެއްޖެއެވެ.۞ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً އަހުރެމެންނަށް ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ދިޔުމެއް ވާނަމަ.۞ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ = ފަހެ އަހުރެމެން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނާނެމެވެ.۞ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا = އެމީހުން އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަތްފަދައިން.۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ = الله އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ عَمَل ތައް ދައްކަވާނެ.۞ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށްވާ ހިތާމަތަކެއްގެ ގޮތުގައި.۞ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ނުކުންނާނޭ ބަޔަކުދޭގައި ނޫނެވެ.۞ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ = ނަރަކައިން.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ވާތަކެތިން ކަލޭމެން ކާށެވެ!۞ حَلَٰلًا طَيِّبًا = حَلال ރަނގަޅު ތަކެތި.۞ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!۞ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شَيْطَان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް.۞ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކަލޭމެންނަށްވާ.۞ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ = بَيَان ވެގެންވާ عَدَاوة ތެރިއެކެވެ.۞ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم = އޭނާ ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރަނީ.۞ بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ = ނުބައިކަންތަކާއި فَاحِش ކަންތަކަށެވެ.۞ وَأَن

تَقُولُواْ = އަދި ކަލޭމެން ބުނުމަށް. ۞ عَلَى ٱللَّهِ = اللّه ގެ ރަސްކަލާނގުގެ މައްޗަށް. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦٥) އަދި اللّه ފިޔަވައި شَرِيْكُ ނުވަތަ ހިލާ إخْتِيَار ކޮށްގެން އުޅޭބަޔަކު (އެބަޔި ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު) މީސްތަކުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ އެ شريك ނުތަކަށް اللّه އަށް ލޯބިކުރާފަދައިން ލޯބިކުރެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އީމާންވި މީސްތަކުން اللّه އަށް ލޯބިވުމުގައި މާބޮޑެވެ. އަދި شَرِيْكُ ކުރި މީސްތަކުންނަށް قيامة ދުވަހުން عَذَاب ފެންނަހިނދު އެންމެހައި ބާރުކަމާއި އާރު خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި اللّه އަށްކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެ ނަމައެވެ. (އެހިނދުން އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނެއެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އޮތީ ވިސްނިނަމައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ عَذَاب ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް އެމީހުންނަށް އެނގި ބަޔާންވާނެއެވެ. (އެކަމަކު ދެން އޭރުން އޮންނާނީ ހަމަހުސްނަމައެކެވެ.)

(١٦٦) اللّه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކޮށް تبَعَ ވެގެން އުޅުނުމީހުންގެ ކިބައިން އެ تَبَعَ ވެވުނުތަކެތި (އަޅުކަންވެވުނުތަކެތި) ދުރުވެ ބަރީއަވެގަން އަދި އެ تَبَعَ ވިމީހުންނަށްހުރި عَذَاب އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް ފެނި ދުވަހުގައި އެބަޔި تَبَعَ ވިމީހުންނާއި تَبَعَ ވެވުން ދެމެދުގައިވާ އެންމެހައި ގުޅުމާއި مَوَدَّة ކެނޑިގެންދެއެވެ.

(١٦٧) تَبَعَ ވިމީހުން - އެބަޔި اللّه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވަނަފަހަރަކަށް ދުނިޔެއަށް އާދެވިއްޖެ ވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން އެމީހުން ބަރީއަވެގަތްފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނާހުރީމެވެ. އެކަމަކު ދެން އެއީ ހަމަ ނަމައެކެވެ. (އެހެން ބުނެވޭބަހެއް ނުކެރޭނެއެވެ.) އެމީހުންގެ ނުބައި عَمَلُ ތަކެއް ހިތާމަތަކެއްކަމުގައި اللّه تعالى އެމީހުންނަށް ދައްކަވާނެ އެފަދައިންނެވެ. އަދި ނަރަކައިން ނުކުންނާނޭބަޔަކުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٦٨) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ބިމުގައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން حَلاَلُ ރަނގަޅުތަކެތި ކަލޭމެން ކައިބޯށި ހަދާށެވެ! އަދި شَيْطَان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި ކަލޭމެން تَبَعَ ނުވާށެވެ! (އޭނާގެ ވަސްވާސްތަކާއި ނުބައި ނުލަފާ ކަންތައް ކަލޭމެން ނުކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ފާޅުކަން ބާރުވެގެންވާ ކަލޭމެންގެ عَدَاوة ތެރިއެކެވެ.

(١٦٩) އޭނާ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރަނީ ނުބައިކަންތައްތަކާއި ކުށުގައި فَاحِش ކަންތައްތައް ކުރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް اللّه އާއިމެދު ކަލޭމެން ބުނުމަށެވެ. اللّه ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާ ބުނުމަށެވެ. (ނުބައި ކަންތައް ބުނެވޭ މާނައީ ފާފަވެރިވާ ކަންތައް ކަމެވެ.) فَاحِش ކަންތަކަކީ އެކަމުގެ ވެރިޔަކަށް ޙައްދު އަދި އެވާގަތަ ދިވުނު ނަފްސާ ކަންތަކެވެ. ނުވަތަ اللّه އަށް އުޅުނުމެވެ. / ނުވަތަ ޒިނާ ކުރުމެވެ. والله أعلم .

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً ۚ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۙ أُو۟لَـٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް (مُشْرِك ންނަށް) ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ٱتَّبِعُوا۟ = ކަލޭމެން تبع ވެވޭ! ❁ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ بَلْ نَتَّبِعُ = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ދިޔައީއެވެ؟ އަހުރެމެން تبع ވާނީ. ❁ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެއްގޮތެއްގެމަތީގައި ވިސްނުމުގެ ތެރޭގައި ދިޔައީއެވެ. ❁ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިން ވިސްނުންނެތް ހާލުގައިވިޔަސްތޯއެވެ؟ ❁ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا = އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ = އަދި ތެދުމަގު ނުލިބޭ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީހުންނަށް ވާޒު ކުރުމުގެ މިސާލަކީ – (ކާފިރުންނަށް وعظ ކުރާ މީހާގެ މިސާލަކީ) ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ = ގޮވާލާމީހެއްގެ މިސާލެވެ. / އަޑުގަދަކޮށް ގޮވާމީހެއްގެ މިސާލެވެ. ❁ بِمَا لَا يَسْمَعُ = އަޑު ނީވާ ތަކެއްޗަކަށް / ނުވިސްނާ فَهْمُ ނުކުރާ ތަކެއްޗަކަށް. ❁ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً = ހަމައެކަނި އަޑާއި ގޮވުން މެނުވީ. ❁ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ = ބިހިރުވެފައިވާ، އަންގަ ނުބާ ލޮލު ކަނު ބަޔަކީއެވެ. ❁ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނާ ބަޔެކެވެ. / ނުވިސްނެނީ ބަޔެކެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ! ❁ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކާށެވެ! / ކެއުމަށް ބޭނުންކުރާށެވެ! ❁ مِن طَيِّبَـٰتِ = ރަނގަޅު حَلال ތަކެތިން. ❁ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެ. ❁ وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް شكر ކުރާށެވެ! ❁ إِن كُنتُمْ = ކަލޭމެން ވަނީނަމަ. ❁ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ = އެކަލާނގެއަށް އެކަނި ޢިބާދަތްކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ حَرَام ކުރެއްވިކަންތައްތަކަކީ. ❁ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ = މަރުވެގެންވާ ތަކެތި، ލޭ. ❁ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ = އަދި އޫރުމަހާއި. ❁ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ = އެއްޗެއްވަކިކުރުމުގައި ނަންކިޔާލެވުނު. ❁ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ = الله ނޫން ތަކެއްޗަށް. ❁ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ ގޮތްކެނޑިގެން مَجْبُوْر ވެއްޖެމީހާ (ކާއިރުވިސް) ❁ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ = ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ عَدَاوة ދެކޮޅުވެރިކަމުގައި (ނުވަތަ ކާއިރުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ މިންވަރަށް ވުރެން ނުބޮޑުކޮށް) ❁ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ = ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަގީގަތުގައި الله تعالى އީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ = ދެވޮޑިގެންވާ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ = ހަގީގަތުގައި ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވާ މީހުން. ❁ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތި. ❁ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގައި. ❁ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ =

އަދި އެތަކެތި އެއުރެން ވިއްކައި. ثَمَنًا قَلِيلاً = ކުޑަ އަގަކަށް. أُولَٰٓئِكَ = އެއުރެން. مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ = އެއުރެންގެ ބަނޑަށް އެއުރެން ނުކައެވެ. إِلَّا ٱلنَّارَ = އަލިފާންގަނޑުމި. وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އެއުރެންނަށް رحمة ގެ ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ. يَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ = قِيَامَة ދުވަހުން. وَلَا يُزَكِّيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެއުރެން طَاهِر ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ. وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٧٤) = އަދި އެއުރެންނަށް ހުންނަހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧٠) އަދި އެ مُشْرِك ންގެ ގާތުގައި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން تَبَعَ ވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެއުރެން ބުނަނީ އަހުރެމެން تَبَعَ ވާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތުގައި ހުރިގައި ވަނިކޮށް އަހުރެމެން ދުށް ގޮތަށެވެ. އަދިވެސް އެއުރެންގެ ކާބަފައިންނަކީ އެއްޗެއް ނުވިސްނާ އަދި ތެދުމަގެއް ފިޔަވައިނުލާ ބަޔަކުކަމުގައިވިޔަސް ހެއްޔެއްތޯ. އެއުރެންނާ ހަމަ تَبَعَ ވާނީއެއްތޯ؟

(١٧١) އަދި ކާފިރުންނަށް وعظ ދީ ނަސޭހަތްތެރިވާމީހާގެ مِثال އަކީ ހަޅައިލައި ގޮވާލާ ޖަވާބު ނުދޭ ނުއިވާ އަދި އެއިވާ އަޑުން އެއްވެސްއެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ޖަނަވާރުތަކަކާއި ގޮވާ نصيحة ދޭމީހެއްގެ މިސާލެވެ. އެއުރެންނަކީ ބޮޑުބަހެއްނުއިވާ ގޮނގޮނު އަދި ކަންނުބަލައިނުދެކޭ ބައެކެވެ. (وعظ نصيحة ދޭމީހާގެ ވާހަކައިން އެއްޗެއް ނުވިސްނާ ބޮޑުބަހެއް ބުނުން އޭރުގެ ބޮޑާއެއްޗެހި ނުފެނުމާ ވަކިކަމަށް ނިކަމެތި ބައެކެވެ. ބޮޑުބަސް ބޮޑުކަމެއް ނުކުރާ ބައެކެވެ.

(١٧٢) އޭ އިމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެ حلال ތަކެތިން ކަލޭމެން ކައިބޮއިހަދާށޭވެ! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް شكر ކުރާށޭވެ! އެއީ އެކަލާނގެއަށް އެކަނި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ވާނަމައެވެ.

(١٧٣) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حَرَام ކުރައްވާފައިވާކަންކަމަކީ މުޑުދާރުވެފައިވާ ތަކެތި ލޭއާއި ޑޫރުމަހާއި الله ގެ ނަންފުޅުނޫން އެހެން ނަމަކުން ކަތިލެވޭ ޖަނަވާރުތަކާއި ކަށިތަކާއި ބޮޑުބަނޑުގެ އެތިކަމެވެ. މިއީ ކަލޭމެން އެއްޗެއް حرام ކުރެއްވިކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެހިން ވަކިވާކަމެއް نَصّ ވަކިން ފެންނައެވެ. ދެންފަހެ ކާބޯ އެއްޗެއްނެތި ގާތްވެސްގެންފަސްވުމާ މި بَيَان ވެގެންވާ حَرَام ކުރެއްވިކަތިތަކެއް ބޭނުމެއް ކާހިތުން ކުރެއްކިއްނުމި އަދި ބަސްޖެހިގެން ކުރެވޭނޭކަމުގައި ހިތާމަގެ ފަރާތުން ހިފެހެއްޓެނިކަމަށް އޮތީ ޖަހަގޮތެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށެއް ނުކުރާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެން ވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧٤) ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބާވައިލެއްވި ކަލާމުގެ ތެރެއިން މުސްލިމުންނަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ފޮރުވާ އަދި ކުރިއެރުވުމަށް ދުނިޔެވީ ބޮޑުބަހެއް އެއިން ކޮންމެ ފާޅުކަމެއް ވިއްކައި ބޭނުންކުރާ ކައިބަރު މީހުން އެއުރެން ބަނޑުގެތެރެއަށް ނޫނީ އަލިފާން ނުކައެވެ. އެބަޔަ އެއުރެން އަށް ކަންތައްތަކުން އެއުރެންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނަހުރި ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. އަދި قِيَامَة ދުވަހުން الله تعالى އެއުރެންނަށް رَحْمَة ގެ ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ފާފަތަކުން އެކަލާނގެ އެއުރެން طَاهِر ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ހުންނަހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

أُولَٰئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ وَٱلْعَذَابَ بِٱلْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ أَصْبَرَهُمْ عَلَى ٱلنَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾ ۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِصَاصُ فِى ٱلْقَتْلَى ۖ ٱلْحُرُّ بِٱلْحُرِّ وَٱلْعَبْدُ بِٱلْعَبْدِ وَٱلْأُنثَىٰ بِٱلْأُنثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِىَ لَهُۥ مِنْ أَخِيهِ شَىْءٌ فَٱتِّبَاعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَٰنٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

ތަރުޖަމާ

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން. ۞ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ = މަގުފުރެދުން ގަތް މީހުންނެވެ. ۞ بِالْهُدَىٰ = ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި / ތެދުމަގު ދޫކޮށްލައި. ۞ وَالْعَذَابَ = އަދި عَذَاب (ގަތް މީހުންނެވެ.) ۞ بِالْمَغْفِرَةِ = ފާފަފުއްސެވުމުގެ ބަދަލުގައި. ۞ فَمَا أَصْبَرَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތި ކެތްތެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ۞ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ = ނަރަކައިގެ މައްޗަށް. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ ކަމަކީ، ۞ بِأَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ۞ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވިކަމެވެ. ۞ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إختلاف ވެ ދެބަސްވި މީހުން. ۞ فِي الْكِتَابِ = ފޮތާއިމެދު. ۞ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾ = ކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އޮތީ ވަރަށް ދުރު ދެބަސްވުމެއްގައެވެ. ۞ لَيْسَ الْبِرَّ = ހެޔޮކަމަކީ ނޫނެވެ. ۞ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް އަނބުރުން. ۞ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ = مَشْرِق ފަރާތާއި مَغْرِب ފަރާތަށް. ۞ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ / ހެޔޮލަފާ. ۞ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ = اللّه އަށް އީމާންވި މީހާއެވެ. / ނުވަތަ اللّه އަށް އީމާންވުމާ ގުޅުނު عَمَل އެވެ. ۞ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި އަދި މަލާއިކަތުންނަށާއި. ۞ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ = އަދި ފޮތަށާއި އަދި ނަބީބޭކަލުންނަށާއި. ۞ وَآتَى الْمَالَ = އަދި މުދާ ދިނުމާއި. ۞ عَلَىٰ حُبِّهِ = އޭގެ މައްޗަށް ލޯބިވާ ހުރުމާއެކު. ۞ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ = ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި އަދި يَتِيْم ކުދިންނަށް. ۞ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ = އަދި مِسْكِيْن ންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ۞ وَالسَّائِلِينَ = އަދި ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށާއި. ۞ وَفِي الرِّقَابِ = އަދި އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށާއި. ۞ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ = އަދި ނަމާދު قَائِم ކުރުމާއި. ۞ وَآتَى الزَّكَاةَ = އަދި ޒަކާތް ދިނުމާއި. ۞ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ عَهْد ފުރިހަމަކުރާ މީހުން. ۞ إِذَا عَاهَدُوا = އެމީހުން عَهْد އެއް ކޮށްފިނަމަ. ۞ وَالصَّابِرِينَ = އަދި ކެތްތެރިވާ މީހުންނާއި. ۞ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ = فَقِيْر ކަމުގައްޔާއި ބަލިވުމުގައްޔާއި. ۞ وَحِينَ الْبَأْسِ = އަދި ހަނގުރާމަ ގަދަވެގެންވާ ހިނދުގައި. ۞ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا = އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެ ބަސް) ތެދުކުރި މީހުންނެވެ. / އީމާނުގައި ތެދުވެރިވި މީހުންނެވެ.) ۞ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ تَقْوَى ވެރިންނެވެ. ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭ! ۞ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް قِصَاص ހިފުން (މަރަށް މަރުހިފުން.) ކަނޑައެޅި ލާޒިމްވެއްޖެއެވެ. فَرض ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ فِي الْقَتْلَىٰ = މަރާލެވިފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލައިގައި. ۞ الْحُرُّ بِالْحُرِّ

= މިނިވަނަކަށް މިނިވަންޏެއް. ❁ وَٱلْعَبْدُ بِٱلْعَبْدِ = އަދި އަޅަކަށް އަޅެއް. ❁ وَٱلْأُنثَىٰ بِٱلْأُنثَىٰ = އަންހެނަކަށް އަންހެނެއް. ❁ فَمَنْ عُفِيَ لَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް عفوء ވެވުނީމާ. ❁ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ = އޭނާގެ أخ ގެ ފަރާތުން އެއްވެސްކަމެއް. ❁ فَٱتِّبَاعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ = ފަހެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި تبع ވުން ހުއްޓެވެ. ❁ وَأَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَٰنٍ = އަދި އޭނާއަށް إحسان ތެރިކަމާއެކު އަދާކުރުން ހުއްޓެވެ. ❁ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ = އެއީ ލުއިކޮށްދެއްވުމެކެވެ. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ وَرَحْمَةٌ = އަދި رَحْمَة އެކެވެ. ❁ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ = ފަހެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދިޔަ / عَدَاوة ތެރިވެއްޖެމީހާ. ❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން / عَفُوء ކުރެ دِيَة ހިފުމަށްފަހު.) ❁ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ = ފަހެ އެމީހަކަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން ހޯދައިގަތް ބައެކެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމުގެ ބަދަލުގައި عَذَاب ހޯދައިގަތް ބައެކެވެ. ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެމައްޗަށް އެމީހުންގެ ހުރި ކެތްތެރިކަމާއެވެ!!

(١٧٦) އެގޮތަކީ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހަމަ حقّ ތެދުގޮތުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮތާއިމެދު ދެބަސްވެ إختلاف ވާމީހުން އެވަނީ ވަރަށްބޮޑު ދުރުވެރިކަމުގައެވެ.

(١٧٧) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް مَشْرِق ފަރާތަށާއި مَغْرِب ފަރާތަށް އެނބުރުވުމަކީ އަދި ހެޔޮކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށާއި مَلَائِكَة ބޭކަލުންނަށާއި ފޮތަށާއި އަދި نَبِي ބޭކަލުންނަށާއި މި އެންމެ ފަރާތްތަކަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި މުދަލަށް ލޯބިހުރުމާއި ދަރިވެރިކަމާއެކުވެސް ގާތްތިމާގެމީހުންނަށާއި يَتِيْم ކުދިންނަށާއި مِسْكِيْن ންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށާއި ސުވާލުކުރާމީހުންނަށާއި އަދި އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށާއި މިކަންކަމަށް ހަދިޔާއާއި މުދާ ހޭދަކުރުމެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި ޒަކާތް ދިނުމާއި މިކަންކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން عَهْد ކޮށްފިއްޔާ އެ عَهْد ފުއްދުމުގައެވެ. އަދި فَقِيْر ކަމާއި ބަލިމަޑުކަމާއި އަދި ހަނގުރާމަ ގަދަވެހިނދުގައާ މިފަދަ ތަކުލީފުތަކުގައި ކެތްތެރިވާމީހުންގެއެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ އެމީހުން އީމާންވެގެންވާކަމުގައި ބަސްބުނުން ތެދުވެރި މީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ تقوى ވެރިންނެވެ.

(١٧٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މަރާލެވޭ މީހުންނާއިމެދު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މަރަށްމަރުހިފުން (قِصَاصُ ހިފުން) ކަނޑައެޅިގެ فرض ކުރައްވައިފީއެވެ. މިނިވަނަކަށް މިނިވަނަކު އަޅަކަށް އަޅަކު އަންހެނަކަށް އަންހެނަކުގެ قَوَاعِدُ ނެތެވެ. (ހަމަވެސް މިއާއިމެދުގައިވާ قواعد ތަކެއް ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ އެހެނިހެން ބަސްކޮށްފައިވާނަމަ އަދި حديث ން ސާބިތުވާގޮތުންނެވެ. އަންހެނުންގެ مُقَابِلُ ގައި ފިރިހެނަކު މަރާލެވޭނެކަމުގައި حديث ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި މިކަމާބެހޭ تفصيل حكم ތައް حديث ތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ.)

ދެންފަހެ މަރުވެދިޔާގެ وَلِي ވެރިޔާގެ ފަރާތުން މީހާ މަރާލި قَاتِلُ ކަށާދެބަހުން قِصَاص ނުހިފައި عَفُوء ކުރެވިއްޖެއްޔާ ދެންއޮތީ قَاتِلُ ގެ ފަރާތުން ދިޔަތުދިނުމެވެ. وَلِي ވެރިޔާ އެދިޔަ ހޯދުމަށް قَاتِلُ ކައިރިއަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި ދިޔުން ހުއްޓެވެ. އަދި قَاتِلُ ކަލޭގެ އެދިޔަ މަރުވެދިޔާގެ وَلِي ވެރިޔާއަށް إحسان ތެރިކަމާއެކު އަދާކުރުން ހުއްޓެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ދެއްވާފައިވާ ލުއިކަމަކާއި رَحْمَة އެކެވެ. އެހެނީ މީހާ މަރުވިމީހާގެ ބޭނުންތެރިކަމުގައި ދިޔަތު ކުރުމުގެ ބަދަލު عَفُوء ކުރުމަކީ وَلِي ވެރިޔާއަށްލިބޭގޮތުން اللّه އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ رحمة އެވެ. ދެވޭނެ. ދެން އޭގެފަހުން عَدَاوة ތެރިވެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެން عَفُوء ކުރުމަށްފަހު އެ قاتل ކަށްގޮސް ދިމާކޮށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެނަމަ ހަނދާނެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

وَلَكُمْ فِي ٱلْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَٰٓأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾

ލުޣަތު

وَلَكُم فِي ٱلْقِصَاصِ = ތިޔަ قِصَاص ހިފުމުގައި ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ❁ حَيَوٰةٌ = ދިރިހުރުން. / ދިރުން. ❁ يَٰٓأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ❁ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވާތޯ. ބިރުވެތިވާތޯ. ❁ كُتِبَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް فرض ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ = ކަލޭމެން ކުރެމީހަކަށް މަރަން حاضر ވެއްޖެއްޔާ. ❁ إِن تَرَكَ خَيْرًا = އެމީހާ ހެޔޮއެއްޗެއް / މުދަލެއް ދޫކޮށްފައިވާނަމަ. ❁ ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ = މައިންބަފައިންނަށް وَصِيَّة ކުރުން. ❁ وَٱلْأَقْرَبِينَ = ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި. ❁ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގެމަތިން. ❁ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް حقّ އެއްގޮތުން. ❁ فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ = ފަހެ އެބަދަލުކުރާކޮންމެމީހަކު. (އެބަހީ مَيِّت ގެ وَصِيّة އެއްބަދަލު خبر ކޮށް.) ❁ بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ = އޭނާ އެވާހަކަ އަޑުއަހައިފިނަމަ. ❁ فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ = ފަހެ އޭގެފާފަ ބަދަލުކުރާމީހުންގެ މަތީ ހުންނާނީ. ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ = އެބަދަލުކުރާ މީހުންގެމައްޗަށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَمَنْ خَافَ = ފަހެ ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ. ❁ مِن مُّوصٍ جَنَفًا = وصيّة ކުރާމީހާގެ ކިބައިން ކުށެއް. (حقّ އާއި ދުރުވުމެއް.) ❁ أَوْ إِثْمًا = ނުވަތަ ފާފަވެރިކަމެއް. ❁ فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ = ދެން އެމީހުން އާއި إصلاح ކޮށްދީފި. ❁ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކު ފާފައެއްނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رحمة ލައްވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (رَمْضَان މަހު) ރޯދަ فرض ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ كَمَا كُتِبَ = فرض ކުރެއްވިފަދައިން. ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންގެމައްޗަށް. ❁ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٩) އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ދިރިހުރުން ވަނީ މަރަށްމަރުހިފުމުގައެވެ. (عجائب ނުވާނެވެ! މަރަށްމަރުހިފުން، حَدّ ތަކާ قَائِم ކުރުން މިކަންކަމުގައި مُجْتَمَع ގެ އަމާންކަމާއި ހިތްފަސޭހަކަން ހުންނަހުއްޓެވެ. އުޅުމުގެ ކަންތައް ނެތިނަމަ حَدّ ތައް قَائِم ނުވާނަމަ އުޅޭނަމަ ފާސިދުވެ ބަނޑުވެރިވާނެއެވެ. مُجْتَمَع ބިރުވެރިކަމުގެތެރެއަށް ވެއްޓިގެންދާނެއެވެ.) އަދި އެކަން اللّٰه ތަޢާލާގެ އަމުރުފުޅުގައިވެސް އެކަމީ حَدّ ތައް قَائِم ކުރުން ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٨٠) ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު މަރު حاضر ވެއްޖެ ދުވަހަކު ދޫކޮށްފައިވާނަމަ މައިންބަފައިންނާ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް މިރާސްމީހުންނަށް ދުވަހުން ދިނުމަށް وَصِيَّة ކުރުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. ކުރިންވެސް ރަނގަޅު މިންވަރަކަށް ދިނުން ކަނޑައެޅިއްޖެއެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންގެ މައްޗަށް حقّ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (މިއާޔަތުގެ حكم އައިމަތުއް أختلاف ވެފައެކުވެސް أَغْلَبِيَّة ދިޔަވެދާނެ ދޭތެރޭ مِيْرَاث ގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން މިއާޔަތުގެ حُكْمْ مَنْسُوخُ ކުރެއްވިއެވެ. والله أعلم .)

(١٨١) ދެން މަރުން حَاضِر ވިމީހާ وَصِيَّة ކުރި އަޑު އަހައިގަންނަށް ބަދަލުކޮށްފިނަމަ އެ وَصِيَّة ބަދަލުކުރިމީހަކަށް އެކަމުގެ ފާފަހުންނަހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އަޑުއަހުއްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨٢) ފަހެ وَصِيَّة ކުރިމީހާގެ ކިބައިން حقّ އާއި ދުރުވާގޮތަށް ނުވަތަ ފާފަވެރިވާގޮތަށް ކަމެއްކުރިކަމަށް ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ (އެހެން ދިމާވާނީ حقّ ނެތްގޮތަށް وَصِيَّة ކުރިނަމައެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ) އަޑުއަހަން ހުރި މީހާ އެކަން إصلاح ކޮށް ދެފަރާތަށް عَدْل ވެރިވުމަކީ އޭނާގެމައްޗަށް ފާފައެއްކަމުގައިނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ރަނގަޅުކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ދިސްވެރިޔަ މީސްތަކުންނާގެ މައްޗަށްވެސް ރޯދަ فرض ކުރެވުނުފަދައިން ކަލޭމެންގެމައްޗަށްވެސް ރޯދަ فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށެވެ.

أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ ۚ وَأَن تَصُومُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ وَٱلْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

ލަފްޒީމާނަ

أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ = عدد ގުނިވިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި.۞ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ބަލިމީހަކުކަމުގައިވީ މީހަކުވަންޏާ.۞ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރެއްގެމަތީގައިވާމީހަކުވަންޏާ.۞ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ = ފަހެ އެހެން އެނޫން ދުވަސްތަކެއްގައި އެ عَدَد ހަމަކުރާށެވެ.! وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ = އަދި ބުރަކަށްކަމާއިއެކު ރޯދަހިފޭމީހުން ކުޅަދާނަވާމީހުން (ރަނގަޅުވުމުގެ ހިތިހަންނަމަވެސް އުމުރުން أمّيد އެއް ނެތް މުސްކުޅިންނަށާއި ރިޔާދަށްވާމީހުން ދައްކަން ޖެހޭނެއެވެ.۞ فِدْيَةٌ = فِدْيَة ދިނުން.۞ އެއީ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ = (ރޯދައެއްގެ ބަދަލުގައި) މިސްކީނަކަށް ކާންދިނުމެވެ.۞ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا = އަދި سُنَّة ގޮތުގައި ރޯދަހިފިދާނެއެވެ. ދަރުމަދެއްވެ.۞ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ ۚ = ފަހެ އެއީ ހެޔޮކަމެކެވެ.۞ وَأَن تَصُومُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ރޯދަހިފުން.۞ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ އެގޮތަށް އެނގެންވީހިނދު.۞ شَهْرُ رَمَضَانَ = رَمَضَان މަހަކީ.۞ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ = އެމަހުގައި ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގެމަހެވެ.۞ ٱلْقُرْءَانُ = قرآن ۞ هُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގުދައްކައިދޭ.۞ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގުގެ بَيَان ގެންވާ إرشاد ތަކާއި (حلال އާއި حَرَام އާއި حكم ތަކުގެ)۞ وَٱلْفُرْقَانِ ۚ = حقّ އާއި بَاطِلُ ވަކިކޮށްދޭ إرشاد ތަކާއި.۞ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެމަހު ހާޒިރުވެއްޖެ / ނުވަތަ އެމަހު حَاضِر ވެއްޖެމީހާ.۞ فَلْيَصُمْهُ ۖ = ފަހެ އެމަހު ރޯދަހިފާށެވެ.۞ وَمَن كَانَ مَرِيضًا = އަދި ބަލިމީހަކުކަމުގައިވެއްޖެއްޔާ.۞ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރެއްގައިވާމީހާ.۞ فَعِدَّةٌ = ފަހެ عدد ހަމަކުރާށެވެ.! مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ = އެހެން ދުވަސްތަކެއްގައި.۞ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ = الله ކަލޭމެންނަށް އިރާދަކުރައްވަނީ ފަސޭހަކަމެވެ.۞ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދަތިކަމެއް އިރާދަ ނުކުރައްވައެވެ.۞ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ = އަދި ކަލޭމެން عدد ފުރިހަމަކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تَكْبِير ކިޔުމަށެވެ.۞ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްޓަކައި.۞ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٤) އެއީ عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައެވެ. رَمَضَان މަހުގެ ދުވަސްތަކެއްގައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ ބަލިވެއްޖެނަމަ ނުވަތަ ދަތުރުވެރިއެއްނަމަ އެދުވަސްތައް ހަމަޖެހޭނީ އެހެންދުވަސްތަކެއްގައެވެ. ބަލިވެފާސްކުރާގޮތުން – އަދި ދަތުރުވެރިޔާ ދަތުރު ނިމުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި މުސްކުޅިވެ ވަރުދެރަވެ ބަލިކަށި އަނގަތަނޑުކޮށްގެން ރޯދަހިފުމަށް ކުޅަދާނަނުވާމީހާ ރޯދަހިފުމުގެ ބަދަލުގައި فِدْيَة ދޭށެވެ! އަދި ރޯދަވެސް އެބަހީ رَمَضَان މަހުގެ ރޯދަހިފުމަކީ تَطَوُّع ގޮތުން سُنَّة ރޯދަހިފުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ރޯދަހިފުމީ ކަލޭމެންނަށް އެންގޭނަމަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެކެވެ. فِدْيَة ދިނުމުގެ މިންވަރާއި އޭގެ حكم حديث ފިޤުހީކަމާއި فقه ފޮތްތަކުގައިވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُ މަންސޫޚުވެގެން އާޔަތް ނިމުމާއިދެމެދު މިވާ

حكم ބާކީވޭތޯ ޢިލްމުވެރިން إختلاف ކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުގައި ގިނަބަޔަކު ވިދާޅުވަނީ އެއީ މަންސޫޚެވެ. އެ ދިވެހިބަހުން ތަފްސީރުކުރެވުނު ތަފްސީރު بَيَان ކުރެވޭ އާޔަތަކީ ހަމައެކަނި ޙާމިލާ ނުވަތަ ކިރުދޭމީހުންނެވެ. އަދި ބަލިމީހުން ވިދާޅުވިހެން عامّ ކުރެވޭ مُسْلِم ބަޔަކަށެވެ. والله أعلم .

(١٨٥) رَمَضَانމަހަކީ އެމަހެއްގެ ތެރޭގައި ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވުނު މަހެވެ. (އެއީ لَوْحُ الْمَحْفُوظُ ން ދުނިޔޭގެ ސަމާގެ ބައިތުލްޢިއްޒާގެ ބާވައިލެއްވުމެވެ. އެ ބާވައިލެއްވުން ބާވައިލެއްވީ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ގައެވެ. حديث ތަކުން ދައްކާގޮތުން އެއީ رَمَضَان މަހުގެ ފަޅުރޭގެ ތެރޭގައި ކަމަށް ބުނެވިގެންވެއެވެ. ދެން رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މުބާރަކު ޙަޔާތުގެ ތެރޭގައި قرآن ބާވައިލެއްވުނީ ނިންމަވާލެއްވިއެވެ. والله أعلم .)

އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި ތެދުމަގާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކޮށްދޭ އަމަލާއި دليل އާއި إرشاد ގެ ގޮތުންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ރޯދަމަސް އެބަހީ رَمَضَان މަސް ދުށްމީހާ – އެބަހީ އެމަހަށް رَمَضَان މަހުގެ ހަނދު ސާބިތުވެއްޖެމީހާ އެމަހުގެ ރޯދަ ހިފާހުށިކަމެވެ. އަދި ބަލިމީހާއާއި ދަތުރުވެރިޔާ އެމަހުގެ ރޯދަ ހަމަޖެހޭނީ އެހެންދުވަސްތަކުންނެވެ. (ބަލިމީހާ ބަލި ފަސޭހަވެގެން ދަތުރުވެރިޔާ ދަތުރު ނިމުމުންނެވެ.) الله އެދިވޮޑިގެންވަނީ ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަކަމެވެ. ދަތިކަމެއް ބޭނުންނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދަތި އުނދަގޫކަމެއް އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެދިވަޑައިގަތީ ބަލިމީހާއާއި ދަތުރުވެރިޔާގެ عُذْر ތަކަށްޓަކައި ފަސޭހަކޮށްދެއްވުމެވެ. އަދި ރޯދަމަހުގެ عَدَد ހަމަޖައްސަވައިދެއްވުމަށެވެ. ثواب ލިބިހަމަވާދުވަސްވަރަކަށެވެ. އަދި ރޯދަހިފުމުގެ މާލާމަތް ދުރުވިކަމަށްޓަކައި الله އަށް މާތްކަންކީމައި تكبير ކިޔައި الله އަށް ذِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

ލަފުޒުވާ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي = (رَسُول الله އޭވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރައްވާނަމަ. ❁ عَنِّي
= ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެހޭގޮތުން ވިސްނަވާށެވެ. / ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮބައިތޯ. ❁ فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުރިގޮތުގައި ގާތްވެގެންވެއެވެ. ❁ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ =دُعَاء ކުރާމީހާގެ دُعَاء އަށް
ތިމަންރަސްކަލާނގެ إجابَة ދެއްވަމެވެ. ❁ إِذَا دَعَانِ ۖ = އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دُعَاء ކުރާހިނދު. ❁
فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން إجابَة ލިބުމަށް އެމީހުން އެދޭށެވެ! وَلْيُؤْمِنُوا بِي އަދި
އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ތެދުކުރާށެވެ. / އީމާންކަންދޭށެވެ! ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ =އެމީހުންނަށް
ތެދުމަގު ލިބުމަށް. ❁ أُحِلَّ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حَلاَل ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ لَيْلَةَ الصِّيَامِ =ރޯދައިގެ ރޭގައި. ❁
الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ۚ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަނބިންނާ جِمَاعُ ވުން. ❁ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ = އެކަނބަލުންނީ
ކަލޭމެންނަށް ލިބާސްތަކެވެ. / ނިވަކޮށްދޭ. ❁ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ = އަދި ކަލޭމެންނީ އެކަނބަލުންނަށް ވާ ލިބާސްތަކެވެ.
/ ނިވަކޮށްދޭ. ❁ عَلِمَ اللَّهُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ أَنَّكُمْ كُنتُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންވީކަން. ❁ تَخْتَانُونَ
أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس އަށް خِيَانَة ތެރިވާކަމުގައި. ❁ فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ
ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް تَوبَة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عفوء ކުރެއްވިއެވެ. ❁ فَالْآنَ
بَاشِرُوهُنَّ = ފަހެ މިހާރުން ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާއި ބައްދަލުވާށެވެ! (جِمَاعُ ވުމަށް ޓަކައި!) ❁ وَابْتَغُوا =އަދި ކަލޭމެން
އެދޭށެވެ! ❁ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ = ކަލޭމެންނަށް الله ލިޔުއްވައިފައިވާ ކަންތައް. (ދަރިން ލިބުމަށް.) ❁ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا =
އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ =ކަލޭމެންނަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖައުމަށް ދާންދެން. ❁ الْخَيْطُ
الْأَبْيَضُ ހުދުރޮދި. ❁ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ =ކަޅުރޮދީގެ ތެރެއިން. ❁ مِنَ الْفَجْرِ ۖ = فَجْرُ ގެ. ❁ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ =
ދެން ކަލޭމެން ރޯދަފުރިހަމަކުރާށެވެ! ❁ إِلَى اللَّيْلِ ۚ = ރޭގަނޑަށް ހަމައަށް. ❁ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން

އެކަނބަލުންނާއި ނުވިޔަދޭށެވެ!۞ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ = ކަލޭމެން = إعْتِكَاف ކުރާ حَال۞ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ ۗ =
މިސްކިތްތަކުގައި۞ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّٰهގެ حَدُّ ތަކެވެ. اللّٰه ކަނޑައެޅުއްވި ޙުކުމްތަކެވެ.۞ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ =
ފަހެ އެ حَدُّ ތަކާއި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ = اللّٰه އެކަލާނގެ
آية ތަކުގެ ބަޔާންކުރައްވައެވެ.۞ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް۞ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (١٨٧) = އެމީހުން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٦) (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުގައިތޯ ގާތުގައިތޯ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކޮށް އަހައިފިއްޔާ ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގާތްގާތުގައިވޮޑިގެންވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دُعَاء ކޮށް ދަންނަވާމީހާގެ އެދުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دُعَاء ކޮށްފިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ دُعَاء ކުރިމަތިކޮށް إجَابَة ކުރައްވަމެވެ. ޖަވާބުދެއްވަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން دُعَاء إجَابَة ކުރެއްވުން އެދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުކޮށް އީމާންކުރާށެވެ! އެއީ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

(١٨٧) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) رَمَضَان މަހުގެ ރޯދައިގެރޭތަކުގައި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނާ ގާތްވުމަށް ހުއްދަ އެކަނބަލުންނާ جِمَاع ވުން حَلَال ކުރެއްވިއެވެ. – (އެކަންއޮތީ إسلام دين ގެ ކުރީޒަމާނުގައި މަނާވެފައިވިއެވެ. ނަމަވެސް މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން އެ حكم مَنْسُوخ ވިއެވެ.) – އަދި އެކަނބަލުންނަކީ ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނަށް ލިބާހެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ އެކަނބަލުންނަށް ލިބާހެކެވެ. ދެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކަށް އެކަކު އަނެކަކުގެ ސިއްރުތަކާއި ނިވައިކުރާނެހެން މިހެނެވެ. އަދި ނުވަތަ ދެމީހުން އެއްފޮތިގަނޑެއްގައި ވޮލި އެމީހަކު ނިވައިވެއެވެ. ނުވަތަ ދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެ ގައިގާ ބަދަލުވެއެވެ. ލިބާސްވެސް ހުންނަނީ މިގޮތުގެ ހަށިގަނޑާ ބަހައްޓައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް خِيَانَة ތެރިވާކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މި خِيَانَة އެއްކަމުގައި عِلْم ވެރިން بَيَان ކުރައްވާފައި ރޯދަމަހުގެ ރޭގަނޑު ކެއުންބުއިމުގެ ހުއްދަކުރެއްވުމުން خِيَانَة ވާއި އަންހެނުންނާގާތްވުން ދުވާލުގެ خِيَانَة އެވެ. ބައެއް ބަޔަކުމީހުން އަނބިންނާ އެފަދަ ކަންތައް ގެންގުޅުއްވިކަމުގެ ސަބަބުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم: = تفسير الطّبرى = އަދި اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް އެފަދަކަންތައްތަކުން توبة ޤަބޫލުކުރައްވައި عَفُوء ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ރޯދަމަހުގެ ރޭގަނޑުގައި ކަލޭމެން އަންހެނުންނަށް ބިރި އަދި އެކަނބަލުންނާ جِمَاعُ ވާށެވެ! އެބަހީ: އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ދަރިފަސް ލިބުމަށް އެދޭށެވެ! އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތުގައި ކަލޭމެން ކައިބޮއިކުރާށެވެ! އެއީ ހެނދުނުގެ އަނދިރިކަމުގެތެރެއިން فَجُر ގެ އަލިކަން ފާޅުވެއްޖައުމަށް ފެންނަންދެނެވެ. ދެން އެވަގުތުން ފެށިގެން އިރުއޮއްސި ރޭގަނޑު ވަންނަންދެން ރޯދަފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން މިސްކިތްތަކުގައި إعتكاف ގައި ތިބޭއިރު ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާއި ބިރުސްނުކުރާށެވެ! އަދި މިބަޔާންކުރެވުނީ اللّٰهގެ حَدّ ތަކެވެ. ފަހެ. އެ حَدُّ ތަކާއި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތް މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އެމީހުން تقوىވެރިވުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا۟ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَٰتِلُوهُمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمْ فِيهِ ۖ فَإِن قَٰتَلُوكُمْ فَٱقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩١﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم = އަދި ކަލޭމެން މުދާތައް ނުކާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަކުގެ މުދާ އަނެކަކު ނުކާށެވެ! ބޭނުން ނުކުރާށެވެ!)۞ بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ = ކަލޭމެންގެމެދުގައި باطِل ގޮތުން.۞ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ = އަދި އެމުދާ (رِشْوَة ގެގޮތުގައި ދީ (ނުހަނަރާށެވެ!)۞ إِلَى ٱلْحُكَّامِ = حاكِمُ ންނަށް / قاضِي ންނަށް.۞ لِتَأْكُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކެއުމަށްޓަކައި.۞ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދަލުންބައެއް.۞ بِٱلْإِثْمِ = ފާފަވެރިވުމާއެކުގައި / ނުحَقّ ން.۞ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަނިވި حال.۞ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ = هِلَالُ ތަކާއިމެދު / މަހުގެ ފުރަތަމަ ހޭ ފެންނަ ހަނދުތަކާބެހޭގޮތުން.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ = އެއީ މީސްތަކުން ވަގުތު ބުނެދޭތަކެތި އެއްކަމަކުވެ.۞ وَٱلْحَجِّ = އަދި حَجُّ ގެ ވަގުތުތަކެއް.۞ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ = އަދި ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ = ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަދެއުން.۞ مِن ظُهُورِهَا = އެގެތަކުގެ ފުރަގަހުން (ދޮރުނޫން ތަނަކުން.)۞ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ = އަދި ހެޔޮކަމަކީ ހުރީ.۞ مَنِ ٱتَّقَىٰ = تقوى ވެރިވި މީހާގެ. / تقوى ވެރިވެހުރި عمل އެވެ.۞ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ = އަދި ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަންނާށެވެ! مِنْ أَبْوَٰبِهَا = އެގެތަކުގެ ދޮރުތަކުން.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމަށް ނަސީބުވުމަށްޓަކައި.۞ وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ = ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރާ ބަޔަކާއި.۞ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ޙައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ = ޙައްދުފަހަނަޅައިދާ ބަޔަކަށް ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ!۞ وَٱقْتُلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން ފެންނަތާކުން.۞ وَأَخْرِجُوهُم = އަދި ކަލޭމެން (އެމީހުންގެ ގޮތިގެދޮރުން) އެމީހުން ނެރޭށެވެ!۞ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން ނެރުނު ތަނަކުން.۞ وَٱلْفِتْنَةُ = އަދި فِتْنَة އެބަހީ الله އަށް شِرك ކުރުން.۞ أَشَدُّ مِنَ ٱلْقَتْلِ = މީހުން މެރުމަށްވުރެ ނުބައިކަންބޮޑުވެއެވެ.۞ وَلَا تُقَٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަނުކުރާށެވެ. / ނުމަރާށެވެ.۞ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدِ الْحَرَام ގެ ކައިރީގައި / مكّة ގެ حَرَم ތެރޭގައި.۞ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެތަނުގައި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރަންދެން ނުކުރާށެވެ! فَإِن قَٰتَلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންނާ އެތާ ހަނގުރާމަކުރިނަމަ.۞

فَٱقْتُلُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ (١٩١) = ކާފިރުންގެ جَزَاء ހުރީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٨) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން އެއްބަޔަކުގެ މުދާ بَاطِلُ ގޮތުގައި އަނެއްބަޔަކު ކައި ނުހަދާށެވެ! އެއީ حقّ ނޫން ގޮތުގައި ޙަރާމްކަމުންނެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ މުދަލުގެ ބައެއް ބައްޔަކައި ފާފަވެރިވެވޭގޮތުން ކާއުމަށްޓަކައި ބޯނުކުރުމަށްޓަކައި رِشْوَة ގެގޮތުގައި قَاضِي ންނަށް ނުވަތަ އެ مَقَام ގައިވާ އެއްވެސް މީހަކަށް ދިނުހަދާށެވެ! އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނުބައިކަމެއްކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ حال އެފަދަ ކަންތައް ނުކުރާށެވެ!

(١٨٩) (އޭ رَسُولُ اللّه އެވެ!) މަހުގެ ފުރަތަމަދުވަސް ފެންނަ ހަނދާއިމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ކުރެއެވެ. އޭގެ ބޭނުން ކުރެވޭ ވަގުތު ކިޔައިދީމެ. އޭގެ مَقْصَد ކި ބޭނުމާ އަހައި ހަދާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ حجّ ގެ ކަންކަމުގެ އެހެނިހެން ކަންކަމުގައިވެސް މީސްތަކުން ވަގުތު ބެލުމަށްވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި إسلام دين ގެ حكم އައުމުގެ ކުރިން جَاهِلِيَّة ޒަމާނުގައި ބައެއް عَرَبِ ންގެމީހުން ހަދާތަކަށް حجّ އަށް إحْرَام ބަނދެގެން ހުންނަމީހާ ގޭގެ أَصْلُ ދޮރުން ނުވަދެ ގޭގެފުރަގަހު ދޮރުން ނުވަތަ ފުރަގަހުގެ ކޮންމެވެސް ބިތަކުން ގެއަށް ވަނުމަކީ އެއްވެސް حال އެއްގައި ހެޔޮކަމެއްނޫނެވެ. ހަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ الله އަށް تقوى ވެރިވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ ކުރާ عمل އެވެ. އަދި إحرام ބަނދެގެން ހުންނަ މީހުންވެސް ގެއަށްވަންނަންވާނީ ގޭގެ أصل ދޮރުން ވަންނާށެވެ! އަދި الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވެ ނަސީބު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

- إحرام ބަނދެގެންވާ حال ގެއަށް ވަންނަންވެއްޖެއްޔާ ގޭގެ ފުރަގަހުގެ ދޮރަކުން ނުވަތަ ބިތަކުން ގެއަށް ވަންނަމުން ގެންދިއުމީ عَرَبِ ންގެ ބައެއް قَبِيْلَة ގެ މީހުން ކުރި ކަމެކެވެ. އެއީ حُمْسُ ކިޔާ ބައެކެވެ. އެމީހުންނަކީ އަސްލުގޮތުގައި ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ބޮޑަށް ހިފައިގެން ތިބި މީހުންނެވެ. އެމީހުން އެކަންކުރީ إحرام ބަނދެގެންވާ حال ބިނަވައިކުރުވިދާނުނެއެވެ. އެކަމުގައި ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިދެކިއެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން އެކަން بَاطِل ވިއެވެ.

(١٩٠) އަދި ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރާ ބަޔަކާއި ކަލޭމެން مؤمن ންވެސް الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންކަމަށް ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ! އަނިޔާވެރިންނާ ކުށްކުރިން މަރައިނުހަދާށެވެ! ދެން جِزْيَة ގެ أهل ވިޔަސްވެސް އެ قواعد ގެ މަތީ ދެމިހުންނަހާހިނދަކު އެމީހުންނާއި ނުމަރާށެވެ! ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތުމުގެތެރޭގައި މިބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ކުރެވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގަންނަ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(١٩١) އަދި އެމީހުން އެބައި مُشْرِك ން ފެންނަތަނަކުން ހިފައި ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާށެވެ! އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގޯތިގެދޮރުން ނެރުނުފަދައިން ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންގެ ގޯތިގެދޮރުން އެމީހުން ނެރޭށެވެ. އަދި އެމީހުން މަރާލުމަށްވުރެ شِرك ކުރުމުގެ ފިތުނަ ބޮޑެވެ. އަދި الْمَسْجِدُ الْحَرَام ކައިރީގައި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަނުކުރަނިސް ކަލޭމެން ކުރިއަރައިގެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާށެވެ! މިއީ مكّة ގެ حرم ގެ حكم އަކިވެސް މިއެވެ. ދެން އެމީހުން އެތަނުގައި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިއްޔާ ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް މަރައި ހަދާށެވެ! ކާފިރުންގެ جزاء ހުރީ އެފަދައިންނެވެ.

فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَلَا عُدْوَٰنَ إِلَّا عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩٣﴾ ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْحُرُمَٰتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوٓا۟ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

ލަފުޒުވާ

فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްޓިލައިފިއްޔާ– އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓާލައިފިއްޔާ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން مؤمن ނޫން مشرك ންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ = އެއްވެސް شِرْك އެއް ނެތިއްޖައުމަށް ދާންދެން.❁ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ = އަދި ދީނަކީ ކިޔަމަންތެރިވުން اللّه އަށް خَلاَص ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން.❁ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްޓިއްޖެއްޔާ. (އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓިއްޔާ)❁ فَلَا عُدْوَٰنَ = ފަހެ عَدَاوة ތެރިވުމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.❁ إِلَّا عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩٣﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަކަށް މެނުވީ. (مُشْرِك ންގެ މައްޗަކަށް މެނުވީ.)❁ ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ = حُرْمَة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަހަކީ (ذُوالقعدة މަހެވެ.)❁ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ = حُرْمَة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަހާއެކުގެ مَقَابِلُ ގައެވެ.❁ وَٱلْحُرُمَٰتُ قِصَاصٌ = حُرْمَة ތެރިވެގެންވާ ތަކެތީގައިވެސް قِصَاص ވެއެވެ.❁ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް عَدَاوة ތެރިވެއްޖެ މީހާ އަނިޔާވެރިވެއްޖެނަމަ ދެން.❁ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް އޭނާއާ عَدَاوة ތެރިވާށެވެ! ދިފާޢުކުރާށެވެ! ❁ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ = އެހާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް عَدَاوة ތެރިވި ދިފާޢުކުރުމަކުން.❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (އަނިޔާވެރިވުމާމެދު ބިރުވެތިވާށެވެ!) ❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވޮޑިގެންވާކަން.❁ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ = تَقْوى ވެރިންނާއެކުގައި.❁ وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّه ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާށެވެ.❁ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން ނުއެއްލާށެވެ! އެއްލައިނުލާށެވެ! ❁ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ = ހަލާކުގެ ތެރެއަށް.❁ وَأَحْسِنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން إِحْسَان ތެރިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ = إِحْسَان ތެރިންނަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٢) ފަހެ އެ مُشْرِك ންގެތިރުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައި އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުން تَوبة ވެ إسلام ވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސަވާ ހުއްޓެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩٣) އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެއްވެސް شِرك އެއްނެތި ހަމައެކަނިކަމުގައި ދީނުގެ ހުރިހާކަމެއް الله އަށް އެކަނި خاصّ ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ކަލޭމެން އެ مشرك ންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓައި އިސްލާމްވެ دين އަށް ވަދެ دين ގެ ކަންތައްތައް لَازِمُ ކޮށްގެންފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ عَدَاوة ތެރިވެ ދެކޮޅުވެރިވެގަތުމެއްނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި ދެކޮޅުވާނީ ތިބި مشرك ންގެމައްޗަށް ގެންނެވިއެވެ.

(١٩٤) حُرْمة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަސްހުރުގެ مُقَابِلُ ގައިވަނީ حُرْمَة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަސްހުރެވެ. (رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم صُلْحُ الْحُدَيْبِيَّة ގެ އަހަރު عُمْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވީ ذُوالقَعْدَة މަހުގައެވެ. އެދުވަހު އެކަލޭގެފާނާ مشرك ންނާދެމެދު ވެވުނު صُلح އަހަރެއްގެތެރޭ އެކަލޭގެފާނު ވެއްދެވިގެން مَكّة އަށް ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭގެ އަހަރަށް ހިޖުރައިގެ ފަސްވަނަ އަހަރު ދެކުނު قواعد ގެމަތިން ހަމަ ذُوالقَعْدَة މަހު مَكّة އަށް مَكّة ގެ أهل ވެރިން ނުކުމެ ނުވަތަ ނުދެނީ رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ން ވިސްނުވަސްވާފައިން مكّة ގައިވީ عُمْرَة ގެ ކަންތައް ނިންމެވިއެވެ. ކުރިގެ ذُوالقَعْدَة މަހުގެ مُقَابِل ގައި އަންނައަހަރުގެ ذُوالقَعْدَة މަސް الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިއެވެ.) އެއިވެސް ހަމަ قِصَاص އެވެ. އެހެންވެ ދެން އެ އަންގަވަނީ حُرْمَة ތެރިވެގެންވާ ކަންކަމުގައިވެސް قِصَاص ވާންޖެހޭނެއެވެ. — މިކަމަކީވެސް مشرك ންގެ ކިބައިން الله تعالى ހިއްޖެވި قِصَاص އެކެވެ. — ދެން އެ އަންގަވަނީ: ކަލޭމެންނާ عَداوة ތެރިވެ ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް ބަޔަކާއި ކަލޭމެންވެސް عَداوة ތެރިވެ ދިމާކުރުން އޮންނާނީވެސް އެއިރުންވެސް ކަލޭމެންނާ عَداوة ތެރިވެ ދިމާކުރި މިންވަރަކަށެވެ. އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް އަނިޔާކޮށް ދިމާކުރުމުގައި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި الله تعالى تقوى ވެރިންނާއިއެކު ވޭގެންވާކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އެބަޔާ އަކާއިގެ އެމީހުންނަށް އަރިހުގައި ވޭގެންނުވެގެން އަކާއިގެއިގާވަންތަ ވޭގެވެ. ވޭގެތެރޭން އެމީހުންނަށް އަބަދުވެސް އެންނާނެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(١٩٥) އަދި الله ގެމަގުގައި ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ އަތުއްލަ އަތުތަކުން ކަލޭމެން ހަލާކުގެތެރެއަށް އެއްލައި ނުލާށެވެ. ޖިހާދު ނުކުރާށެވެ! ޖިހާދު ނުކުރުމަކީ ޚަރަދުކުރުމަށްވުރެ ބޮޑަށް ހަލާކުވާން ފަރުއާވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ޖިހާދު ނުކުރުމާ ހަލާކުގެތެރެއަށް ވެއްޓިގެންދެވެއެވެ. އަދި ޚަރަދުކުރުމުގައި إحسان ތެރިވާށެވެ! إخلاص ތެރިވާށެވެ! الله ގެ دين ކުރިއެރުވުމަށް ޚަރަދުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٩٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِ = اللّه އަށްޓަކައި حجّ އާއި عُمْرة ކަށަވަރުން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ۞ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ = ފަހެ ކަށަވަރުން إحصار ވެއްޖެއްޔާ. (حجّ ، عُمْرة އަށް ދެވޭގޮތް ނުވެ ބަންދުވެވުން.) ۞ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِ = ފަހެ هَدْىُ ގެތެރެއިން ފަސޭހަވީއެއްޗެއް.(އެއްޗެއް ކަތިލާށެވެ!) ۞ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންގެ ބޯތައް ނުބޭނިޔާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ = هَدْىُ ތަނަށް ދެވެންދެން. ۞ مَحِلَّهُۥ = އޭގެ مَحَلُّ އަށް. ۞ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا = ކަލޭމެންގެތެރެއިން ބަލިމީހަކުވެއްޖެ. ۞ أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى = ނުވަތަ އުނދަގުލެއްވެއްޖެ. (އުކުޅު އެއްޗެއްސަކުން) ۞ مِّن رَّأۡسِهِۦ = އޭނާގެ ބޮލުގައި. ۞ فَفِدۡيَةٞ = ފަހެ فِدْيَة ދޭންވާނެއެވެ. (ބޯބާލައި فِدْيَة ދޭށެވެ!) ۞ مِّن صِيَامٍ = ރޯދަހިފުމުން. ۞ أَوۡ صَدَقَةٍ = ނުވަތަ صَدَقَة ދިނުން. ۞ أَوۡ نُسُكٖ = ނުވަތަ އެއްޗެއްކަތިލުމުން. ۞ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ = ފަހެ ކަލޭމެން އަމާންވެއްޖެއްޔާ (ބިރުވެރިކަމުން ނުވަތަ ބަލިބޭނުންތަކުން ސަލާމަތްވެ) ۞ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ = ފަހެ عُمْرة ވެގެން تَمَتُّع ލިބިގަތްމީހާ / އަރާމުކުރިމީހާ. ۞ إِلَى ٱلۡحَجِّ = حجّ އަށް. حجّ އަށް إحرام ބަނދަންދެން. ۞ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِ = هَدْىُ ގެތެރެއިން ފަސޭހަވީއެއްޗެއް ކަތިލުން ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ۞ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ = هَدْىُ ނުލިބުނުމީހާ. ۞ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ = ތިންދުވަހު ރޯދަހިފުންވާނެއެވެ. ۞ فِي ٱلۡحَجِّ = حجّ ގެތެރޭގައި. ۞ وَسَبۡعَةٍ = އަދި ހަތް ރޯދަ ހިފާށެވެ! ۞ إِذَا رَجَعۡتُمۡ = ކަލޭމެން އެނބުރި ރަށަށް رُجُوع ވެއްޖެއްޔާ. ۞ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞ = އެއީ ފުރިހަމަ ދިހަދުވަހެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ، އެބަހީ އެ حُكم ހުންނާނީ. ۞ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ = އެމީހާގެ أهل ވެރިންނުވާމީހާއަށެވެ. ۞ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ = المَسْجِدُ الْحَرَام ގައި حَاضِر ވެގެންވާ ދިރިނުއުޅޭނަމަ. ۞ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ وَٱعۡلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ. ۞ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ = عُقُوبَة ދެއްވުމުގައި ވަރަށްގަދަވީއެވެ. ۞ ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞ = حَجُّ ގެ ވަގުތަކީ ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މަސްތަކެކެވެ. (އެއީ شَوَّال ، ذُوالقعدة އާއި ذوالحجّة ގެ ފުރަތަމަ ދިހަދުވަހެވެ. ނުވަތަ އެމަސް ތިނެވެ.) ۞ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ = ފަހެ އެމަސްތަކުގައި حَجُّ فرض ކޮށްފިމީހާ (حَجُّ އަށް إحرام ބަންދެވުމާއި) ۞ فَلَا رَفَثَ = ފަހެ އޭނާ އަންހެނުންނާ جِمَاعُ ވުމެއް / އަދި އެކަމަށް ... ނުވާނެއެވެ. ۞ وَلَا فُسُوقَ = فَاسِقُ ވުމެއްވެސްނުވެއެވެ.

(އެއްވެސް ގޯސްކަމަކުން الله އަށް ނުރުހިވާ ކަމެއް ހިންގުމުން ދުރުވާށެވެ.)﴿ وَلَا جِدَالَ = އަދި جَدَلُ ކުރުމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ އަނެކަކާ އަރައިރުންވެރިވުން ނުކުރުމަށް ހުއްޓާށެވެ.﴿ فِي ٱلْحَجِّ = حجّ ގެތެރޭގައި.﴿ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކޮންމެކަމެއް.﴿ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ = އެކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.﴿ وَتَزَوَّدُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރުގެ ކާނާ ހޯދާށެވެ!﴿ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ރަނގަޅު ކާނާއީ.﴿ ٱلتَّقْوَىٰ = تَقْوَى ވެރިކަމެވެ. الله ގެ ޢަޒާބަށް ބިރުވެތިވުމެވެ.﴿ وَٱتَّقُونِ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ!﴿ يَٰٓأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٧﴾ = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ﴾

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! الله تعالى އަންގަވައި ތިޔަބައިމީހުން حجّ އާއި عُمْرَة ގެ އަޅުކަން ބަރާބަރަށް ފުރިހަމަ ކުރާށެވެ! އަދި حجّ ނުވަތަ عُمْرَة އަށް إحرام ބަންދުކޮށްގެން مكّة އަށް އައިސް حجّ ގެ ކަންތައް އަދާކުރުމަށް ނުވިއްސާ މަގުބަންދުވެގެން (عَدُوُّ ންގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ބަލިއެއްގެ ސަބަބުންނަމަވެސް) ނާޤާބިލުވެއްޖެނަމަ ތިމާއަށް ފަސޭހަ هَدْىُ ކަތިލައި ނުވަތަ هَدْىُ حَرَم އަށް ހަވާލުކޮށް إحرَام ކަނޑާށެވެ! އަދި هَدْىُ އޭގެ مَحَلّ އަށް ފޯރައިގަތުމަށްދާންދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޯއިސް ނުބޭލާށެވެ! (މިއީ ކޮންމެ حكم އެއްގައި إخْتِلاَف ވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. އަދި تفصيل ވާހަކަވެއެވެ. އެވާހަކައަކީ އެހެން ދަރުސްތަކުގައި ބަޔާންކުރެވޭނެ أمّيد ގައި ދަނީ ބަޔާންވެއެވެ.) ދެން އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަލިވެގެން ނުވަތަ ބޮލުގައި އުނދަގުލެއްހުރެގެން ބޯއިސް ބޭލުމުގެ ޙާލަތުގައި ބޯ ބޭލީމާ فِدْيَة ދޭށެވެ! އެއީ ރޯދަ ހިފުމެވެ. ނުވަތަ ހަ މިސްކީނުންނަށް ކެއުން ނުވަތަ ބަކަރިއެއް ކަތިލުމެވެ. - ދެން إحْصَار ވުމުގެ ކަންތައް އެއްވެސްނުވާ حَجُّ ، عمرة ގެ ކަންތައް އަދާކުރުމަށް ފުރުޞަތުލިބި حَجُّ ވަގުތާ ހަމައަށް عُمْرَة އަށް ކުރިން إحْرَام ބަންދު (تَمَتُّع ވާގޮތަށް) هَدْىُ ކަތިލުން ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި ބަކަރިއަކަށް ކަތިލުމެވެ. ނުވަތަ ހަތް މީހުންނަށް ބަކަރިއެއްގެ ޙިއްސާ ނުވަތަ ގެރިއެއް ކަތިލުމެވެ. ކަތިލާނެ ބަކަރިއެއް ނުލިބުނުނަމަ حَجُّ ގެތެރޭގައި ތިންދުވަހު ރޯދަ ހިފާށެވެ. ޖުމްލަ ދިހަ ދުވަހެވެ. އަދި ބަރާބަރު ފުރިހަމަ ދިހަދުވަސް ރޯދަހިފުމެވެ. ދެން މި هَدْىُ ކަތިލުމުގެ وَاجب ކަން އޮންނާނީ مكّة ގެ أهل ވެރިންނޫން މީހުންނަށެވެ. (المِسْجِدُ الحرام ގެ ކައިރީގައި حَاضِر ވެ ތިބޭމީހުންނޫން މީހުންނެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ عُقُوبَة ގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩٧) حَجّ އަށް إحْرَام ބަންދުގެ مُوسم އަކީ މައްސަލަކޮށްދެއްވައެވެ. އެއީ حَجُّ مُوسم އެވެ. އެއީ شَوَّال މަހާއި ذُوالْقَعدة މަހާއި حَجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަދުވަހެވެ. (ނުވަތަ އެކިފަރާތުން މައިގަނޑު އެކަށެވެ.) ފަހެ އެ مُوسم ގައި حَجّ އަށް إحرام ބަނދެ حَجّ ގެ އަޅުކަމުގެތެރެއަށް ވަދެގެންވާމީހާގެ މައްޗަށް އަންހެނުންނާ جِمَاعُ ވުމާއި އެކަމާބެހޭ ވާހަކަ ދެއްކުމާއި އެނޫންވެސް ބިރުއްޖެހުން حرام ވެއެވެ. އަދި فَاسِقُ ވެ ގޯސްއަމަލުކުރުމެވެ. އެއީ الله އަށް އުރުދުރުގެ އެންމެހައި ކަންތަކެވެ. އަދި حَجّ ގެތެރޭގައި އެކަކު އަނެކަކު ޖެހުމަށްޓަކައި جَدَلُ ކޮށް އަރައިރުންވުމުގެ މައްސަލައެވެ. މިއީ ހުރިހާ ވެސް حَرَام ކަންތަކެވެ. އެއާ خلاف އަށް ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ކުރާށެވެ! ހެޔޮކަންކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ ކަމެއް ކުރިޔަސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަން ކަލާނގެއާއި ހެޔޮޢަމަލާ ހެޔޮކަމުގެ ކާނާއިން ފުރަތަމަ ދަތުރުގައި ދަތުރުކުރަމުގެ ކާނާ ހޯދާ މަސައްކަތްކުރާށެވެ! އެންމެ ހެޔޮކާނާއަކީ ކާނާއީ تقوى ވެރިކަމެވެ. الله އަށް ބިރުވެތިވުމެވެ. طَاعَة އަދާކުރުމެވެ. އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ކަންތައް ދަނެގަތުމަށް ތިޔަބައިމީހުން تقوى ވެރިވުމުގެ ރަގަޅުކަމެވެ ބައިވެއެވެ.

لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّكُمۡۚ فَإِذَآ أَفَضۡتُم مِّنۡ عَرَفَٰتٖ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ عِندَ ٱلۡمَشۡعَرِ ٱلۡحَرَامِۖ وَٱذۡكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمۡ وَإِن كُنتُم مِّن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنۡ حَيۡثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ وَٱسۡتَغۡفِرُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١٩٩﴾ فَإِذَا قَضَيۡتُم مَّنَٰسِكَكُمۡ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَذِكۡرِكُمۡ ءَابَآءَكُمۡ أَوۡ أَشَدَّ ذِكۡرٗاۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنۡيَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ حَسَنَةٗ وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ نَصِيبٞ مِّمَّا كَسَبُواْۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

ލުޣަތު

لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވޭ. / ކުށެއްނުވޭ. ۞ أَن تَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا = فَضْلُ ވަންޏަކަން އެދިގަތުމަކުން. (ވިޔަފާރިކޮށް މުދާއެދިގަތުމަކުން.) ۞ مِّن رَّبِّكُمۡ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ فَإِذَآ أَفَضۡتُم = ތިޔަ ކަލޭމެން ނިކުމެގެން رُجوع ވެއްޖެއްޔާ. ۞ مِّنۡ عَرَفَٰتٖ = عَرَفَات ން. ۞ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ = ތިޔަ ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! / الله ހަނދާންކުރާށެވެ! ۞ عِندَ ٱلۡمَشۡعَرِ ٱلۡحَرَامِ = المِشْعَرُ الحَرَام ގެ ކައިރީގައި. (އެއީ مُزْدَلِفَة ގައި ހުންނަ ޖިބްލިއެވެ.) ދުވި مُزْدَلِفَة އެކަމަށް ހުއްޓުވާލެއްވެގެންވެއެވެ. ۞ وَٱذۡكُرُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! ۞ كَمَا هَدَىٰكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްވި ފަދައިން. ۞ وَإِن كُنتُم = އަދި ކަލޭމެން ވިއަސް (ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީ) ۞ مِّن قَبۡلِهِۦ = އޭގެކުރިން. / إسلام دين ގެކުރިން. (الله ގެ ތެދުމަގު ދެއްވުމުގެ ކުރިން.) ۞ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން. ۞ ثُمَّ أَفِيضُواْ = ދެން އަވަހަށްއަވަހަށް ދާށެވެ. (އަވަހަށް މިސާއަށް ދާށެވެ!) ۞ مِنۡ حَيۡثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ދިޔަގޮތަށް އެއީ (إبراهيم عليه السّلام ވެގެންނުވިތަނުން - އެގޮތަށް.) ۞ وَٱسۡتَغۡفِرُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދޭށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١٩٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ فَإِذَا قَضَيۡتُم = ތިޔަ ކަލޭމެން ނިންމައިފިއްޔާ. ۞ مَّنَٰسِكَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ نُسك ތައް (عِيْدُ ދުވަހު ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް - އެއީ ހިލުއްކުން، ކަތިލުން، ބޮޅުބުރުން ހުވަދު ކޮށުން طَوَاف الإفاضة ކުރުން މިއެވެ.) ۞ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ = ދެންފަހެ (مِنَى ގައި) الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! ۞ كَذِكۡرِكُمۡ ءَابَآءَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ذِكر ކުރިފަދައިން. ۞ أَوۡ أَشَدَّ ذِكۡرٗا = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގަދަ ذِكر އަކުން. ۞ فَمِنَ ٱلنَّاسِ = ފަހެ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ۞ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން / ކިޔާމީހުން. ۞ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنۡيَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާނދޭވެ! ۞ وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި އޭނާއަކަށް آخرة ގައި ނުވެއެވެ. ۞ مِنۡ خَلَٰقٖ ﴿٢٠٠﴾ = އެއްވެސް

ނަސީބެއް. / އެއްވެސް ސަވާބެއް.❁ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ބުނާމީހުންވެއެވެ. / ވިދާޅުވާމީހުންވެއެވެ.❁ رَبَّنَآ ءَاتِنَا = އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދެއްވާނދޭވެ! ❁ فِي ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަން.❁ وَفِي ٱلْأَخِرَةِ حَسَنَةً = އަދި آخرة ގައިވެސް ހެޔޮކަން.❁ وَقِنَا = އަދި އަޅަގަނޑު ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! ❁ عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾ =ނަރަކައިގެ عَذَاب ން.❁ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ = ކާމިޔާބި نَصِيبٌ ހުރި އެމީހުންނަށެވެ.❁ مِّمَّا كَسَبُوا = އެމީހުން ކުރިމަސައްކަތުން.❁ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾ =އަދި اللّٰه އީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٨) އޭ مؤمن ންނޭވެ! حجّ އަށް إحرام ބަނދެގެންހުރުމުގެ ފަހުން حجّ ގެ މުއްދަތުގައި ވިޔަފާރިކުރުން ގަނެވިއްކުމުގެ ކަންތައް ހިންގައި اللّٰه ގެ حضرة ން فَضْلَ ވަންތަކަމާއި ދީލަތިކަން އެދުމަކީ ކުށެއް ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ. ވަނަކަމުގައިނުވާނެއެވެ.

ދެންފަހެ عرفات ގައިހުރެ އެބައިން ނިކުމެން އަވަސްއަވަހަށްمُزْدَلِفَة އަށް އައިސް އެތަނުގައިވާ المَشْعَرُ الْحَرَام އާއި ޖެހިގެން ހުންނަ މަސްޖިދުގައި އަދި ނުވަތަ މުޅި مُزْدَلِفَة ގައި اللّٰه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! މިއިން މުރާދަކުރާ އެއްބަސްވި مَغْرِبُ ނަމާދާއި عِشَاء ނަމާދު ދެނަމާދު جمع ކޮށް އެތަނުގައި ކުރުމާއި ދެންވެސް اللّٰه އަށް ذِكر ކުރުމާއި ތަސްބީހަކުރުމާއި އެތަނުގައި ކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ގެންގުޅުމަށް ދެއްކެވިގޮތަށް ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ގެންގުޅުމުގެ ކުރީގައި ކަލޭމެނި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٩٩) ދެން مُزْدَلِفَة އިން مِنَى އަށް إبراهيم عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިފަދައިން ކަލޭމެންވެސް ފުރާށެވެ! އަދި ފާފަފުއްސެވުން އެދި اللّٰه ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠٠) ދެންފަހެ ބޮޑު عيد ދުވަހު مِنَى ގައްޔާއި مكّة ގައި ކަލޭމެންގެ نُسُكُ ތަށް އަދާކޮށް ނިންމުމަށްފަހު – އެ نُسُكُ ތަކަކީ جَمْرَة އަށް ހިލަގަނޑު ބެހެލުމާއި ނަރުވަތަ ކޮށުމާއި ކަތިލުމާއި ގެރިކަތިލުމުގެ طَوَافُ الإفَاضَة ކުރުމެވެ. މިގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް ދެކަމެއް ކުރުމުން ކުޅިދުރެވެ. ދެން ބާކީހުރި ކަންތައް أيَّامُ التَّشريق ތެރޭ ކުރެވެންހުއްޓެވެ.) ދެން منى ގައިތިބި اللّٰه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކުރިހަމަކުރާ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ގިނައިންނެވެ. ފަހެ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ހަމައެކަނި (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا – އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާނދޭވެ!) މިހެން ޔާރަބ ދُعَاء ކުރާމީހުންވެއެވެ. އެމީހުންނަށް آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް ކާމިޔާބީއެއްނެތެވެ.

(٢٠١) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ – އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަންދެއްވާނދޭވެ! އަދި آخرة ގައިވެސް އަޅަގަނޑަށް ހެޔޮކަންދެއްވައި އަޅަގަނޑު ނަރަކައިގެ عَذَاب ން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! މިހެން دُعَاء ކުރާމީހުންވެއެވެ.

(٢٠٢) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މަސައްކަތުން، ކުރިހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަވާބުން ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުލިބޭނޭ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އީ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ بِٱلْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟ فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

ލުޣަތު

۞ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! اللّٰه ހަނދާންކުރާށެވެ! ۞ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ = عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކުގައެވެ. (މިއީ مِنَى ގައި أَيَّامُ التَّشريق ގެ ދުވަސްތަކުގައިމިވާ ވާހަކައެވެ. ކިޔައި تكبير اللّٰه އަށް تعظيم ކޮށް ވާޖިބުކޮށް ހިތުމުގެ ވާހަކައެވެ.۞ فَمَن تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ = ފަހެ ދެދުވަހު ތެރޭގައި އަވަސްވެގަތުމުގާ / އެގޮތަށްވަނަދުވަހުގައި ބޭރުވަނީ ދުވަހު ތެރޭގައި ދެދުވަސް ނިކުމެ މިނާ ދޫކޮށްލައިފިއްޔާ! ۞ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ. ۞ وَمَن تَأَخَّرَ = އަދި ލަސްވެއްޖެމީހާ ތިންވަނަދުވަހު ހިފެހެއްޓުމަށް މިނާ ގައި ލަސްވެއްޖެ ނަމަވެސް! ۞ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ.۞ لِمَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ = އެއީ تقوى ވެރިވީމީހާއަށެވެ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން مَحْشَرُ ކުރެވޭނީ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް حضرة އަށެވެ.۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ = އޭނާގެ ބަހުން ކަލޭގެފާނަށް عجائب ކުރުވާމީހެއް.۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ۞ وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ = އަދި އޭނާ اللّٰه ހެކިކުރުވައެވެ.۞ عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ = އޭނާގެ ހިތުގައިވާ ތަކެއްޗާމެދު – (އޭނާ އޭނާގެ ހިތުގައިވާތަކަށް ހެކިކުރުވައެވެ.)۞ وَهُوَ = އޭނާވާ حال ۞ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ = ގަދަވެގެންވާ ދެކޮޅުވެރިކަންގަދަ ދެކޮޅުވެރިޔަކަށްވުމުގައި.۞ وَإِذَا تَوَلَّىٰ = އަދި އޭނާ އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.۞ سَعَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ = އޭނާ ބިމުގައި މަސައްކަތްކޮށް ހިނގައިބުރެއެވެ.۞ لِيُفْسِدَ فِيهَا = އޭގައި ފަސާދަކޮށް ބަރުބާދުކުރުމަށްޓަކައި.۞ وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ = އަދި ދަނޑުބިމާއި نَسْلُ އެބަހީ ދަރިފަސް ހަލާކުކުރުމަށް އޭނާ ހަލާކުކުރައެވެ.۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ = އަދި ފަސާދަކުރުމަކަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُ = އަދި އޭނާއަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.۞ ٱتَّقِ ٱللَّهَ = ކަލޭ اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ = عِزَّة ބޮޑާކަމާއި ބާޣީކަން އޭނާ إختيار ކުރައެވެ.۞ بِٱلْإِثْمِ ۚ = ފާފަވެރިކަމުގައި.۞ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ = ފަހެ އޭނާއަށް ނަރަކަ ފުދެންވާނެއެވެ.۞ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ = އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމަތިކުރާތަނެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ =

އުޅޭނޭ نفس ވިއްކައިލާމީހުން.۞ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ = الله ގެ ރުހިވޮޑިގެންވުމަށް.۞ وَاللَّهُ رَءُوفٌ = އަދި الله ވީ ނުހަނު އޯގާވެރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِالْعِبَادِ (٢٠٧) = އަޅުތަކުންނަށް.۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫ! ۞ ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ = ކަލޭމެން إسلام دين އަށް ވަންނާށެވެ! ۞ كَافَّةً = އެކީ އެކަހެރިކޮށް / އަދި އެންމެން އެކީ.۞ وَلَا تَتَّبِعُوا = އަދި ކަލޭމެން تَبَعَ ނުވާށެވެ! ۞ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ = ޝައިޠާނާގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް.۞ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ.۞ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٢٠٨) = ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ عَدَاوة ތެރިއެކެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠٣) އަދި عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކުގައި ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އެއީ مِنَى ގައި ތިބޭ أيّام التَّشريق ގެ ދުވަސްތަކުގައި تَكْبِير ކިޔައި الله އަށް تَعْظِيْم ކުރުން މާތްކުރުން ހިމެނޭގޮތުގެ ވާހަކައެވެ. ދެންފަހެ حَجُّ ވެރިޔާ އެދުވަސް ދުވަހުގައި ބޮޑުވަރުދުވަހާއި ދެދުވަހު މިނާގައި ހުރެގެން ފުރައިގެންދިޔަޔަސް މިނާގެމަތިން އަވަސްކޮށްފިނަމަވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ބޮޑުވަރުދުވަހު ހިނގާފައިވާ ތިންދުވަހު ހުރިޔަސް މިނާގެ މައްޗަށް ލަސްކޮށްފިނަމަވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ބޭނުންކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް حضرة އަށެވެ.

(٢٠٤) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އުޅޭމީހެއް ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރާފަދަ ބަހުންވެއެވެ. (އެއީ أخْنَس بنُ شَرِيْقُ ކަމުގައިވި منافق ންގެ މީހަކުގެ ވާހަކައެވެ. އޭނާ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައިސް إسلام ކަން ފާޅުކުރި - އަދި އޭނާ އެބުނާ ބުނުމުގައި الله ހެކިކުރެއެވެ. މިއާއަޅާއި ވީގޮތުގެ ވާހަކައެވެ. ދެން އޭނާ رَسُول އާގެ އަރިހުން ނުކުމެގެންގޮސް مسلم ންގެ ދަނޑުވެރިކަމާއި حِمَار ތަކެއްގެ ބަނޑުފަޅާ خراب ކުރިއެވެ.) އޭނާގެ ބަސް ރަސޫލާއަށް رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم عجائب ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ އެބުނާ ބުނުމުގައި الله ހެކިކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާއީ ހަމަ ދެކޮޅުވެރިކަން ގަދަވެގެންވާ ދެކޮޅުވެރި ނުބައި މީހެކެވެ.

(٢٠٥) އޭނާ އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ. އަދި ދަނޑުބިމާއި نَسْلُ ހަލާކުކުރެއެވެ. ޖަނަވާރު މަރާލައެވެ. އަދި ފަސާދަކުރުމަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٢٠٦) އަދި އޭނާއަށް الله އަށް ކަލޭ ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ ފަޚުރުވެރިވުމާއި ބޮޑާކަމުން ފާފަވެރިކަން އިސްކުރެއެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ނަރަކަ ފުދެއެވެ. އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމައްޗެކެވެ.

(٢٠٧) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި الله ގެ ރުހިވޮޑިގެންވުން އެދި ތިމާގެ نفس ވިއްކާ މީހުންވެއެވެ. އަދި الله تعالى އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވެރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ صُهَيْبُ الرّومى އާ ގުޅިގެން ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އޭނާގެ ތަކެތިތަކާއި މުޅި އުޅުމުގެ މުދާ ދޫކޮށްލާފައި ހަމައެކަނި نفس އާއިގެން هجرة އަށް ވަޑައިގަތީއެވެ. والله أعلم .

(٢٠٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫ! ކަލޭމެން އެންމެން އެކީއެކަހެރި إسلام ދީނަށް ވަންނާށެވެ! الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް تَبَعَ ނުވާށެވެ! ވަސްވާސްތަކުން ދުރުހެލިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކަލޭމެންނަށް عَدَاوَة ތެރިކަން بيان ވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ.

فَإِن زَلَلْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْكُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأْتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِى ظُلَلٍ مِّنَ ٱلْغَمَامِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾ سَلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾ كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

ލުޣަތު

فَإِن زَلَلْتُم = ތިޔަ ކަލޭމެން حقّ އާއި ދުރަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ.* مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْكُمُ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު.* ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް. (إسلام دين އަކީ حقّ ކަމުގެ)* فَٱعْلَمُوٓا۟ =ތިޔަ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!* أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.* عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾ = عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.* هَلْ يَنظُرُونَ =އެމީހުން - އެބަހީ مشرك ން - އެބަ އިންތިޒާރުކުރަނީ ކޮންކަމެއްތޯ؟* إِلَّآ أَن يَأْتِيَهُمُ ٱللَّهُ =އެމީހުންގެ ގާތަށް الله ވަޑައިގަތުމެވެ.* فِى ظُلَلٍ مِّنَ ٱلْغَمَامِ ވިލާގަނޑުގެ ހިޔަލުގައި. (ވިލާގަނޑުގެ ސަތޭކައި.)* وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި.* وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ އަދި ކަންތައްތައް ނިމުމެވެ.* وَإِلَى ٱللَّهِ އަދި الله ގެ حضرة އަށެވެ.* تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾ = ކަންތައްތައް رُجُوع ވެގެންވަނީ.* سَلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) بَنِي إسْرَائيل މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!* كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم =އެމީހުންނަށް ދިން ކިހާވަރަކަށްތޯ.* مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކުން.* وَمَن يُبَدِّلْ = އަދި ބަދަލުކޮށްފިމީހާ.* نِعْمَةَ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة / الله ގެ دين.* مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ = އޭނާގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު.* فَإِنَّ ٱللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.* شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ =عُقُوبَات ދެއްވުމުގައި ގަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.* زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ.* ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة.* وَيَسْخَرُونَ = އަދި އެމީހުން މަލާމާތްކުރެއެވެ.* مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނަށް* وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުން.* فَوْقَهُمْ = އެމީހުންގެ މަތީގައިވާނެއެވެ. (ކާފިރުންގެ މަތީގައި.)* يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيَامَة ދުވަހުން.* وَٱللَّهُ يَرْزُقُ = އަދި الله ރިޒުޤު ދެއްވައެވެ.* مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.* بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾ =އެއްވެސް ހިސާބަކާ ނުލައި.* كَانَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުންވީއެވެ.* أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أُمَّة އެއްކަމުގައި. އެއް دين އެއްގައި / توحيد ގެ މަތީގައި.* فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = ދެންފަހެ الله تعالى نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވިއެވެ.* مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ =އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައާއި ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައި.* وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ =އަދި އެބޭކަލުންނާއެކު އެކަލާނގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.* بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.* لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = އެބޭކަލުން މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށް.* فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އެމީހުން އެކަކާއެކަކު إختلاف ވި ކަންތައްތަކުގައި.* وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ = އަދި އެމީހުން އެފޮތުގައި إختلاف ނުވެއެވެ. / توراة އާއިމެދު إختلاف ނުވެއެވެ.* إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ = އެފޮތް ދެއްވުނު މީހުން ފިޔަވައި.* مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް

އައުމަށްފަހުންނެވީ.۞ ٱلْبَيِّنَٰتُ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކެވެ.۞ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ = އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން.۞ فَهَدَى ٱللَّهُ = ފަހެ الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އީމާންވި މުސްލިމުންނަށް.۞ لِمَا ٱخْتَلَفُوا فِيهِ =އެމީހުން އެ إختلاف ވިކަންތަކަށް.۞ مِنَ ٱلْحَقِّ = حقّ ގެ ތެރެއިން.۞ بِإِذْنِهِۦ ۗ = އެކަލާނގެ إذن ދެއްވުމުން.۞ وَٱللَّهُ يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގުގައި ހިންގަވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠٩) ފަހެ ކަލޭމެންނާހަމައަށް بَيَان ވެގެން دليل އައުމަށްފަހުވެސް، إسلام دين އަކީ حقّ دين ކަމުގެ حُجَّة އައުމަށްފަހުވެސް ކަލޭމެން އެ حقّ ދޫކޮށް ދުރަށްދިޔުމުގެ ގޮތުން، إسلام دين إختيار ނުކުރައްވާނަމަ، އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ބަދަލުގައި އެހެން ގައުމެއް بَدَلُ ހިފައިދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٢١٠) އެމީހުން يعنى مُشْرِك ނުވަތަ މީހުން އެމީހުންގެ ގާތަށް ވިލާގަނޑުގެ ހިޔަލުގައި الله ވަޑައިގަތުމާއި، އަދި مَلَائِكَة ވަޑައިގަތުމާއި، އެމީހުންގެ ކަންތައް ނިމުމަށް ނޫނީ އެމީހުން އެ إنْتِظَار ކުރަނީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ އެހެނީ އެމީހުން އެ إنْتِظَار ކުރަނީ އެކަމެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ނިމުމެއް ނިމިގެންދާނެއެވެ. قِيَامة ވާ ދުވަހުން ނިމުމެއް ނިމޭނެއެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައް رُجُوعُ ވެގެންދަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢١١) (އޭ رسول الله އެވެ!) بَنِى إسرائيل މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ. مُعْجِزَة އާޔަތް مُوسى عليه السّلام ގެ رَسُول ކަމާއި އެއީ حقّ رَسُول ކަމެއްކަން بَيَان ކޮށްދޭ ހެކިވެރިވާ دليل އާޔަތް ކިތައްގުނަ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމުތޯ؟ އަދި އެމީހުންނަށް ދެއްވި ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ތަކަށް ޝުކުރުނުކޮށް އެ نعمة ބަދަލުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް الله ގެ نعمة އައުމަށްފަހު އެ نعمة ބަދަލުކުރާމީހާ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى عُقُوبَة ދެއްވުމަށް ފުށުއަރާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عُقُوبَة ދެއްވުމަށް ގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٢) އަދި كافِرުވި މީސްތަކުންނަށް މިއަދުނިޔޭގެ دُنْيَوى حَيَاة ގެ ޒީނަތްތައް ހިތްގައިމު ކުރެވިގެންވެއެވެ. فخر ވެރިވުމާއި، رِيَاسَة އާއި މުދާގެ ގިނަކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ތަކައްބުރުވެ ހިތްގައިމު ކުރެވިގެންވެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް ފަޤީރުކަމުގެ ސަބަބުން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު الله ގެ ކިބައިން ބިރުވެތިވާ މީސްތަކުން قيامة ދުވަހުން تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް މަތިވެރިވެގެންވާނެއެވެ. ކާފިރުންނަށް ވުރެ އެމީހުން މަތިވެރިވާނެއެވެ. ކާފިރުންނަށް ނަރަކައިގައެވެ. އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ސުވަރުގެވެރިކަމާއި نعمة އާއި كَرَامَة ވާނީ الله ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ހިސާބެއްނެތި މިންވަރެއްނެތި އެކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވައެވެ.

(٢١٣) (آدم عليه السّلام ނާއި ނޫޙު نوح عليه السّلام އާއި ދެމެދު) އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއް دين އެއްގައެވެ. އެއީ توحيد ގެ دين އެވެ. އެއީ އެއްޖަމާޢަތެއް އެއްގޮތެއްގެ މީސްތަކުންނެވެ. ދެން އެހެން ފަހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި شرك އުފެދި إختلاف ވެއްޖެ އެވެ. ދެން އަށް ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވިއެވެ. خبر ދެއްވާ އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް ބަޔާންކުރައްވާގޮތުގައި الله تعالى ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުމެންނާއެކު حقّ ގޮތުގައި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި إختلاف ވެއްޖެ ކަންތަކުގައި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެބަޔަކަށް ފޮތް ދެއްވި މީހުން ފިޔަވާ سَمَاوِى ފޮތްތަކުގައި ނުވަތަ تورات އާއިމެދު إختلاف ނުވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ بنى إسرائيل ންގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެ إختلاف ވީ އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި ހުއްޖަތް އައުމަށްފަހުގައެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އޮތް ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް الله تعالى އެމީހުންގެ ތެރޭގައި إختلاف ވިކަންތަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ إذن ދެއްވުމުން އެއީ حقّ ގޮތް ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި إختلاف ވި ދުވަހުގެ ކަންތައްތަކުގައި ހަފްތާ ދުވަހުގެ ދުވަސް إختيار ކުރުމުގައެވެ. ޔަހޫދީން إختيار ކުރީ ހޮނިހިރުއެވެ. ނަޞާރާއިން ކުރީ އާދީއްތަ ދުވަހެވެ. މުސްލިމުން އެއީ ހުކުރު ދުވަހެވެ. އެއާއެކު އަދި قِبْلَة ގެ ކަމުގައި މި أمَّة އަށް ކަޢުބާ ދެއްވިއެވެ. يهودى ންނާއި ނަޞާރާ نَصَارى ންނާއި ހިލާފަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. އަދި الله އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ މަގުދައްކަވައެވެ.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

ލުޣަތު

أَمْ حَسِبْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ހިތަށްއެރީތޯ.؟ ❁ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ =ކަލޭމެން ސުވަރުގެވަދެވުމަށް. ❁ وَلَمَّا يَأْتِكُم = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނާދެއެވެ. ކަލޭމެންނަކަށް ނުޖެހެއެވެ. ❁ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ފާއިތުވެދިޔަ މީހުންނަށް ހިނގާދިޔަ ކަންތައް. އެފަދަ إمتحان . ❁ مِن قَبْلِكُم = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ. ❁ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ = އެމީހުންނަށް ގަދަ فقير ކަންޖެހުނެވެ. ❁ وَٱلضَّرَّآءُ = އުނިއުނި އުނދަގޫތަކާއި. ❁ وَزُلْزِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން ގުގުމިކުރުވިއެވެ. (ބިރުވެރިކަމާ ސިއްސުރުހުރުމުން.) ❁ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ = رَسُولُ ވިދާޅުވުމާއިހަމައަށްދާންދެން. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އޭނާގެ ފަރާތުގައި އީމާންވި މީހުންނާއި. ❁ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نَصْرُ ކޮންއިރަކުންކަމަށްތޯ؟ ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ =ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ نَصْرُ ކައިރިވެގެންވެއެވެ. ❁ يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ مَاذَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ހޭދަކުރާނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ❁ قُلْ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مَآ أَنفَقْتُم = ކަލޭމެން ހޭދަކުރިއެއްޗެއް. (ހޭދަކުރާނީ އެއްޗެއްވިއްޔާ.) ❁ مِّنْ خَيْرٍ =ހެޔޮކަމުގެ ބާވަތުގެއިން. މުދަލުގެ ބާވަތުގެއިން. ❁ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ =ފަހެ މައިންބަފައިންނަށާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށެވެ. ❁ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ = އަދި يَتِيْمُ ންނަށާއި مِسْكِيْنُ ންނަށެވެ. ❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. ❁ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެ ބާވަތުގެއިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރިއެއްޗެއް. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ =ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއްޗެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فَرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުރުހުންތެރިކަމެއްގެ حال . ❁ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން ކަމަކާ ނުރުހިފާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމުގެ ހާލަތުގައިކަމުގާ حال . ❁ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން ކަމަކަށް ލޯބިކުރާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއްކަމުގާ حال. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ =އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١٤) އޭ مؤمن ންނޭވެ! އިސްވެދިޔަ نَبِي ބޭކަލުންނާ تَبَعَ ވެވަޑައިގެންނެވި މާތްބޭކަލުންނަށް ދިމާވިފަދަ إمتحان އާއި ދަތިއުނދަގޫތަކެއް އަދި ދިމާނުވަނީސް ސުވަރުގެވަނުމަށް ކަލޭމެން ހިތަށްއެރީހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް ބަނޑުހައިހުޅުނުކަމާއި ދަތިއުނދަގޫތައް ދިމާވިއެވެ. އަދި ބިރުވެރިކަމާއި ސިހުންތެރިކަމުން ގޮސް ގުޑުގުޑެ އަޑައިގެން ދިޔައެވެ. رَسُول އާ އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި އީމާންވެތިބިމީހުންވެސް اللّه ގެ نصر އަންނާނީ ކޮންއިރަކުންބާވާ ވިދާޅުވާހިސާބަށް ކަންތައް ދިޔައެވެ. ދަންނާށެވެ! اللّه ގެ نصر ކައިރިގާތެވެ.

(٢١٥) އޭ رَسُول اللّه އެވެ! ކަލޭގެފާނު صَدَقَة ދޭން މުދަލަކާމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މުދަލުގެތެރެއިން ކަލޭމެން ކަލޭމެންނާ އެއްޗެއްހިއްޖާ އެއްޗެހި ކަލޭމެނަށްވާނީ މައިންބަފައިންނާއި ގާތިމާގެމީހުންނާއި يَتِيْمُ ންނަށާއި މިސްކީނުންނާއި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކުރި ކޮންމެކަމެއްވެސް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތަކީ ޒަކާތުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގެ އާޔަތްކަމުގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.
- އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއީ ޒަކާތް ފިޔަވައި ދޭންކުރާ سُنَّة ކަމުގައެއްކަމުގައެވެ. واللّه أعلم

(٢١٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! އުނދަގޫ ކަލޭމެންނަށް ނުރުހުންވާ ކަމަކަށްވާ حال ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އުނދަގޫ ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫގައި ހުރި ފާޑުކިޔަކަމަކީވެސް ކަލޭމެން ނުރުހިފާނެއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން އުނދަގޫގައި ކަލޭމެންނަށް ނުބައި ގޮތުން ހެޔޮކަމެއް ކަމަކަށްވާ ކަންތައް ކަލޭމެން ލޯބިކުރާނެއެވެ. ކަމުގެ حقيقة ދެނެވޮޑިގެންވަނީ اللّه އެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ނޭނގޭއެވެ.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

يَسْـَٔلُونَكَ (އޭ رسول الله އަށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. ❁ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ = حُرْمَة ތެރިވެގެންވާ މަސްސަތައްތެރޭގައި. ❁ قِتَالٍ فِيهِ = އެމަހު ހަނގުރާމަ ކުރުމާމެދު ❁ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ = އެމަހު ހަނގުރާމަ ކުރުމަކީ ބޮޑުފާފައެކެވެ. ❁ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުން إسلام دين އަށް މީހުން ވަދެ ނުވުމަށް ހުރަސްއެޅުން. ❁ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވުމާ. ❁ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = އަދި ٱلْمَسْجِدِ الْحَرَام އަށް މީހުން އަރައިނުގަތުމަށް ހުރަސްއެޅުމާ. ❁ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ = އަދި އެތާގެ أَهْل ވެރިން އެތަނުން ނެރުމާއި. ❁ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ = މިކަންކަން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ❁ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ = އަދި شِرْك ކުރުމަކީ ފާފަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. (އެންމެބޮޑުވެގެންވެއެވެ.) ❁ مِنَ ٱلْقَتْلِ = މީހުން މެރުމަށްވުރެވެސް ❁ وَلَا يَزَالُونَ = އަދި އެމީހުން - އެ مشرك ން - ފުރަގަސްނުދެއެވެ. / ފުރަގަސްނުދޭނެތެވެ. ❁ يُقَٰتِلُونَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައި. ❁ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން ނެރެ ރައްދުކޮށް ފުރަޅާލައިގަންނަންދެން. ❁ عَن دِينِكُمْ =ކަލޭމެންގެ دِينُ ން. ❁ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ = އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެއްޖެ. ❁ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ އަދި ކަލޭމެންނުން مُرْتَدُّ ވެއްޖެމީހާ. ❁ عَن دِينِهِۦ = އެމީހާގެ دِين ުން. ❁ فَيَمُتْ = ދެން އޭނާ މަރުވެ. ❁ وَهُوَ كَافِرٌ = އޭނާ ކާފަރަކުކަމުގައިވާ حَال. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ދަންނައެވެ. ❁ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ (އެއް عمل) بَاطِلُ ވިއެވެ. ❁ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ =އަދި އެމީހުން އެއީ. ❁ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ =އެމީހުން ދެމިތިބޭނެ އެތަނގައެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީހުން. ❁ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هِجْرَة ކުރި. ❁ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جِهَادُ ކުރި. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ =އެމީހުން ދަންނައެވެ! ❁ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ رحمة އުއްމީދު. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ =އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ފުޅުވެރި ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ❁ يَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رسول الله އަށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. ❁ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ = ބަނގުރާއާއި ޖުވާކުޅުމާއިމެދު. ❁ قُلْ

=ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ = އެދެ އެއްޗެހީގައި (އެދެކަމުގައި) ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަވެއެވެ.❁ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށްވާ مَنْفَع އާއި.❁ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ =އަދި އެދެ އެއްޗީގެ ފާފަ މާބޮޑުވެއެވެ.❁ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ = އެދެ އެއްޗީގެ މަންފާއަށްވުރެ.❁ وَيَسْـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ.❁ مَاذَا يُنفِقُونَ =ހޭދަކުރަންވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ހޭދަކުރަންވީ އެއްޗަކާއިމެދުގައި.❁ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ އިތުރަށް ހުރި ތަކެއްޗެވެ. (ޙާޖަތުވާ خَرَدُ ކެނޑުމަށްފަހު ބާކީހުރި އެއްޗަކެވެ.)❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.❁ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.❁ ٱلْـَٔايَٰتِ = دليل ތަކެވެ.❁ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ =ކަލޭމެން فِكْرُ ކުރުމަށްޓަކައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١٧) އޭ رَسُول الله އެވެ! حُرْمَة ތެރި މަހުގައި ހަނގުރާމަކުރުމާމެދު އެކަމުގެ حكم އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުންގެ أصحاب ން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! حرمة ތެރި މަހުގައި ހަނގުރާމަކުރުން ތަޙްރީމްކުރެވިފައި ބޮޑު ފާފައެކެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަށް الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުން إسلام دين އަށް ނުވަދެ އަދި އެދިފައިން މީހުން ވަންނަން ހިފެހެއްޓުމާއި އަދި ٱلْمَسْجِد الحرام އަށް މީހުން އަރައިނުދިނުމަށް ހިފެހެއްޓުމާއި އަދި އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވުމާއި އަދި އޭގެ أهل ވެރިން އެތަނުން ނެރުމާއި މިކަންކަން އެއަށްވުރެ މާބޮޑެވެ. (މިހިރާ ކަލަކީވެސް مشرك ންގެމީހުން مؤمن ންނާމެދު ކުރިކަންތަކެވެ.) އަދި شِرْكُ ކުރުމުގެ ފާފަ މީހުން މެރުމުގެ ފާފައަށްވުރެ މާބޮޑެވެ. އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެ مُشْرِكُ ންގެމީހުން އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވާނަމަ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دين ން ބާލަންދެން مُرْتَدُّ ވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. އަދި ތިމާގެ دين ދޫކޮށް مُرْتَدُّ ވެ އެ ކާފިރުކަމުގައި މަރުވެއްޖެ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް بَاطل ވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތަނުގައެވެ.

(٢١٨) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުން އަދި އެމީހުން هجرة ކޮށް އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جِهادُ ކޮށް އަދި އެމީހުން الله ގެ رحمة އަށް އެދޭމީހުން – (الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް رحمة ލައްވާ އެމީހުން ސުވަރުގެ ވެއްދެވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.) އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ބަނގުރަލާއި ޖުވާކުޅުމާމެދުކަމުގެ حكم އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުންގެ أَصْحَابُ ބައެއްމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެއެއްޗީގައި ނުލަބަ އެދެކަމުގައި ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަ ވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްވާ މަންފާވެސްވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ އެދެއެއްޗީގެ މަންފާއަށްވުރެ ފާފަ މާބޮޑެވެ. (ބަނގުރާ حَرَام ކުރުމާމެދު އައިސްފައިވަނީ قرآن ގައި ތިންމަރުހަލާއަކުންނެވެ. ފުރަތަމަ މަރުހަލާ މިއީއެވެ. ދެވަނަ މަރުހަލާ އެވަނީ نِسَاء ސޫރަތުގައެވެ. ތިންވަނަ މަރުހަލާ އެވަނީ مَائِدَة ސޫރަތުގައެވެ.)

އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރާނީ صَدَقَة ދިނުމަށްޓަކައި ކޮންއެއްޗެއްތޯ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްޗަކީ އިތުރަށް ހުރި އެއްޗެކެވެ. ޙާޖަތަށް لَازِم ވާ خَرَد ކޮށް އިތުރަށް ހުރި އެއްޗެކެވެ. އެއީ އަދި فرض زكاة އެއްނޫނެވެ. الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި دليل ތަކާއި حُجَّة ތަކެއް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން فكر ކޮށް ވިސްނާފުމަށެވެ.

فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأٓخِرَةِ ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْيَتَـٰمَىٰ ۖ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ ٱلْمُفْسِدَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾ وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَـٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ وَلَا تُنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا۟ ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلْجَنَّةِ وَٱلْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِۦ ۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَٱعْتَزِلُوا۟ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلْمَحِيضِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

ތަރުޖަމާ

فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأٓخِرَةِ ۗ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.۞ وَيَسْـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސުވާލުކުރެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْيَتَـٰمَىٰ ۖ = يَتِيْمُ ކުދިންނާމެދު.۞ قُلْ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ۖ= އެކުދިންނަށް إصْلاح ވާ ކަންތައް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ وَإِن تُخَالِطُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެކުދިންނާ މުޢާމަލާތުގައި އުޅެންޏާ.۞ فَإِخْوَٰنُكُمْ ۚ = ފަހެ އެއީ ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ.۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ ٱلْمُفْسِدَ = އަދި ފަސާދަކުރާމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُصْلِحِ ۚ = إصْلاح ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ لَأَعْنَتَكُمْ ۚ = (يتيم ންގެ ކަންތައް) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ދަތިކަމަށް އެކަލާނގެ ލައްވައިފާނެއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.۞ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾ =عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَـٰتِ = އަދި ކަލޭމެން مُشْرِك އަންހެނުންނާ ނުއިންނާށެވެ.! حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ އެއަންހެނުން އީމާންވާންދެން.۞ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ = مؤمن އަޅު އަންހެނަކުވެސް ކަނޑައެޅިގެން.۞ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ = مُشْرِك އަންހެނަކަށްވުރެ ހެޔޮވެ.۞ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ = އެކަނބަލުން ކަލޭމެން ހިތްފުރިއަސް.۞ وَلَا تُنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مُشْرِك ފިރިހެނުންނާ (ކަލޭމެން مؤمن ންގެ އަންހެނުންނައި) ނުދޭށެވެ.۞ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا۟ ۚ = އެފިރިހެނުން އީމާންވާންދެން ދާދެން.۞ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން مؤمن އަޅު ފިރިހެނަކު.۞ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ = مُشْرِك ފިރިހެނަކަށްވުރެ ހެޔޮވެއެވެ.۞ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ = އެމީހުން ކަލޭމެން عجائب ކުރުވިއަސް އެމީހުންނާ ކަލޭމެން ގާތުވިއަސް.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْعُونَ = އެފިރިހެނުން ގޮވާ ގެންދަނީ.۞ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ ނަރަކައަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ = އަދި الله دَعْوَة ދެއްވަނީ.۞ إِلَى ٱلْجَنَّةِ وَٱلْمَغْفِرَةِ ސުވަރުގެއަށާއި ފާފަފުއްސެވުމަށެވެ.۞ بِإِذْنِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ إِذْن ދެއްވުމުން / އެކަލާނގެ أمر ދެއްވުމުން.۞ وَيُبَيِّنُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް އާޔަތްތައް އެކަލާނގެ بيان ކުރައްވަނީ. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾ =އެމީހުން ވިސްނާ وَعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَيَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސުވާލުކުރެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْمَحِيضِ ۖ = حيض އާދަޔާ / ނުވަތަ حيض ވެރިވާ އަންހެނުންނާމެދު.۞ قُلْ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ هُوَ أَذًى =އެއީ އުނދަގޫކަމެކެވެ. ނުވަތަ ހަޑިކަމެކެވެ.۞ فَٱعْتَزِلُوا۟ ٱلنِّسَآءَ = ފަހެ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާ ވަކިވާށެވެ! އެބަހީ جماع ވުމުން ދުރުވާށެވެ!۞ فِي ٱلْمَحِيضِ ۖ = حيض ގެ

ވަގުތުގައި.۞ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ ގާތްނުވާށެވެ.! حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ = އެކަނބަލުން طاهر ވެގެންވުމަށްދާންދެން.۞ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ = ދެންފަހެ އެކަނބަލުން طاهر ވެގެންވިއްޔާ.۞ فَأْتُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ގެންގުޅުއްވާށެވެ! جماع ވާށެވެ!۞ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ = اللّه ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރެއްވި ފަރާތުން. (އެއީ ކުރިމަތީފަރާތުގައި جماع ވުމެވެ.)۞ إِنَّ اللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى .۞ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ = ގިނަގިނައިން توبة ވާ މީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ =އަދި طاهر ވެގެންނަ މީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٠) އެއީ ދުނިޔެއާއި آخرة އާއިމެދު ވިސްނާ فكر ކުރުމަށެވެ. ދުނިޔެއަކީ بَلاَ ތާ މުސީބާތުގެ ތަނެވެ. ފަނާވުން އަވަސްތަނެކެވެ. آخرة އަކީ جَزَاء ދެއްވުމުގެ ގޮވައްޓެވެ. ދެމިހުންނަނިވި ގޮވައްޓެވެ. آخرة ގެ ކަންތައް އިސްކުރުން އެދުވިގެންވެއެވެ. އެއީ ބުއްދިވެރިންގެ حكمة އެވެ. އަދި يتيم ކުދިންނާމެދުވެސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކުދިންގެ ކަންތަކާއި އެކުދިންގެ މުދާ إصلاح ކޮށްދިނުމީ ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެކުދިން ކަލޭމެންނާއެކު އެއްކޮށް ހަމަޖެހިގެންވާނަމަ އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. مؤمن ންގެ ގޮތުން أخ ންނެވެ. އަދި އެކުދިވ މައްސަލަތަކުގައި އެކުދިންގެ މުދާ باطِل ގޮތުގައި ނަގައިގެން ކެއުމާމެދު ބިރުވެރިވުން ހުށްޓެވެ. އަދި އެކުދިންގެ ކަންތައް ފަސާދަކުރާމީހުންނާ إصلاح ކުރާމީހުން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި اللّه އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ يتيم ންގެ ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް ދަތިއުނދަގޫކަމަށް ހަދުއްވައިފީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢١) އޭ مؤمن ންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ އަންހެނުން ފިޔަވައި ދެން އެހެނިހެން مُشْرِك އަންހެނުންނާ ކަލޭމެން مؤمن ވިހާހިނދަކު ނުއިނދެމާށެވެ! ކާވެނި ނުކުރާށެވެ. އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނާ ރިއްޓެވި ފަދަކަން ރިޔާއިވިއަސްކޮށްފައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުން ކާފިރުކަން ދޫކޮށް إيمان ވާންދެންނެވެ. އަދި ރިއްސުމާއި ރީތިވުމާއި عجائب ވިޔަސް، مُشْرِك އަންހެނަކަށްވުރެ مؤمن އަޅަކު މާގަޔާވާގެންވެއެވެ. އަދި އޭ مؤمن ފިރިހެނުންނޭވެ. ކަލޭމެންގެ مؤمن އަންހެނުން مشرك ފިރިހެނުންނާ ނުދޭށެވެ! އެފިރިހެނުން އިމާންވާންދެންނެވެ. مشرك ފިރިހެނަކާ ރިއްޓެވި ކަލޭމެން ގަޔާވެ عجائب ކުރުވިއަސް مؤمن އަޅު ފިރިހެނުމީ މިނިވަންކަމުގައިވާ مشرك އަށްވުރެ ހެވެއެވެ. އެހެނީ مشرك ފިރިހެނުންނާ ގުޅުއްވާނީ ގޮވަޔާގެ ނަރަކައިގެ ފަރާތަށެވެ. އަދި اللّه دعوة ދެއްވާ ސުވަރުގެއާއި ފާފަފުއްސެވުމުގެ ފަރާތަށް ގޮވާލައްވާނެއެވެ. އަދި اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވައި އެމީހުން ހަނދާންކޮށް وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٢٢٢) އޭ رَسُول اللّه އެވެ! حيض އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުންގެ أصحاب ން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލު ކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ހަޑިކަމެކެވެ. އުދަނގޫކަމެކެވެ. ފަހެ އަންހެނުންގެ حيض ގެ ވަގުތު ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ جماع ނުވާށެވެ! (ތޫނާ ކަކުލާއި ދެމެދު ފިޔަވައި އެހެނިހެން ތަންތާ ބިލުމަކުން ހުއްދައެވެ.) އެއީ އެކަނބަލުން حيض ގެ ކަންތައް ނިމި طاهر ވެގެންނާންދެންނެވެ. ދެންފަހެ އެކަނބަލުން طاهر ވެގެންވިއްޔާ ކަލޭމެންނަށް اللّه އަމުރުކުރެއްވި ފަރާތުން އެކަނބަލުންގެ ބިރު އެކަނބަލުންނާ جماع ވާށެވެ! އެއީ ހުއްދަކަމެކެވެ. (اللّه أمر ކުރެއްވި ފަރާތުންނޭ އާއީ ބަސްވުން މުޤާމުކުރެވޭ އެކަނބަލުންގެ ކުރިމަތީފަރާތުގައި جماع ވުމާއި ފުރަގަސްފަރާތުގައި جماع ނުވުމެވެ. އަދި ކުރިމަތީފަރާތުގައިނަމަވެސް حيض ގެ ދުވަސްވަރު جماع ނުވުމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން توبة ވާ މީހުންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި طاهر ވެގެންނަމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُمْ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ وَلَا تَجْعَلُواْ ٱللَّهَ عُرْضَةً لِّأَيْمَٰنِكُمْ أَن تَبَرُّواْ وَتَتَّقُواْ وَتُصْلِحُواْ بَيْنَ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾ لَّا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِيٓ أَيْمَٰنِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَآءُو فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُواْ ٱلطَّلَٰقَ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

ލުޣަތު

نِسَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނަކީ / އަނބިންނަކީ. ❁ حَرْثٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވާ ދަނޑެވެ. / ދަރިން
އުފެއްދުމުގެ ދަނޑެވެ. ❁ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަނޑަށް ވަދެގަންނާށެވެ! / ބައްދަލުކުރާށެވެ! ❁
أَنَّىٰ شِئْتُمْ = ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް (ފުރަގަސްކޮޅުން ނުވަތަ ކުރިމަތިން جماع ވުމުގައި حيض ގައި جماع ނުކުރުމަށް) ❁ وَقَدِّمُواْ
لِأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް (ހެޔޮކަން) ކުރިއަށް ފޮނުވާށެވެ!) ❁ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله
އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. ❁ وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން
އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުކުރާނޭ ބަޔެކެވެ. ❁ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދީފާނދޭވެ. ❁
وَلَا تَجْعَلُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ كلمة ނުހަދާށެވެ! الله ނުހަދާށެވެ.! عُرْضَةً لِّأَيْمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ
ހުވައިތަކަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް. ❁ أَن تَبَرُّواْ = ކަލޭމެން (ހެޔޮކަންތައްތައް) ކުރުމާއި ދުރުވުމަށް. ❁ وَتَتَّقُواْ = އަދި
ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމާއި. ❁ وَتُصْلِحُواْ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި إصلاح ކުރުމާއި. ❁ وَٱللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾ = އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى
ކަލޭމެން ނުހިފަހައްޓަވައެވެ. ❁ بِٱللَّغْوِ = އެއްވެސް قصد އެއްނުލާ ބުނާ ބުނުންތަކުން / ބޭކާރު ބުނުންތަކުން. ❁ فِيٓ
أَيْمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުވައިތަކުގައި. ❁ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން
ހިފަހައްޓަވައެވެ. / عُقُوبَة ދެއްވައެވެ. ❁ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުން قصد ކޮށް ބުނާ ހުވައިން. ❁ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ = އަދި الله އީ ފާފަފުއްސަވާ އަދި ހުށިވަންތަ عُقُوبَة ނުދެއްވާ ކަލާނގެ
އެވެ. ❁ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ = ހުވައިކުރާމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ. ❁ مِن نِّسَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންގެ ކިބައިން /
އަނބިންނާ جماع ނުކުރުމަށް. ❁ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ = ހަތަރު މަސްދުވަހުގެ إنتظار ކުރުން. ❁ فَإِن فَآءُو = ފަހެ އެމީހުން
رُجُوع ވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްފުޅުވާ
رَحمَة ލެއްވުން ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِنْ عَزَمُواْ ٱلطَّلَٰقَ = އަދި އެމީހުން - އަނބިން إيلاءُ ކުރިމީހުން - އ
އަނބިން ވަރިކުރުމަށް قصد ކުރިއްޔާ ފަހެ. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٣) (އޭ مؤمن ވެރިޔުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ އަނބީންނަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ ދަނޑުބިމެއްފަދަ އެއްޗެކެވެ. ކަލޭމެންގެ ދަރިން حاصِل ވުމުގެ ދަނޑެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެދޭފަދައަކުން ކަލޭމެންގެ ދަނޑު ތިބެގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް ހެޔޮކަންތައް އިސްކުރާށެވެ! އަދި ނުވަތަ ދަރިން ލިބުމަށްޓަކައި އެދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާނޭ ބަޔަކުކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(٢٢٤) އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮއަމަލުކުރުމާއި تقوى ވެރިވުމާއި އަދި މީސްތަކުންގެދެމެދުގައި ރަނގަޅުކޮށް إصلاح ނުކުރުމަށް ހުވާކޮށް ބަހައްޓާލަދޭއިރު ކަލޭމެން الله ނަގާށެވެ! އެބަހީ ރަނގަޅުކަންތައް ނުކުރުމަށް الله ގަންދީ ހުވާނުކުރާށެވެ! އެފަދަ ހުވައިކުރުމުން ކައްފާރާދީގެން ހުވައިން ބީރައްވެގަންނާށެވެ! އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٥) އަދި އެއްވެސް ގަސްދެއްނެތި لَغْوُ ގެ ގޮތުގައި ބުނާހުވައިތަކުގައި ކަލޭމެންނާ ހުވައިކަމަށް الله ކަލޭމެންނަށް عُقُوبَة ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް عقوبة ދެއްވާ ހިއްސަވާނެއެވެ ގަސްދުގައި ބުނާބަސްތަކަށެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ عقوبة ނުދެއްވާ ކަމަށް ޙަލީމުކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٦) އެބަހަކު ތިމާމެންގެ އަނބީންނާމެދު ނުކުރުމަށް ހުވައިކޮށްފިމީހުން ހަތަރުމަސްދުވަސްވާންދެން إنتظار ކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އޭނާ އެކުރި ހުވައިން رُجُوع ވެ ކާވެނީގެ ދެމިހުރުމަށް އެދެންޏާ އަނބިމީހާއާއި جِمَاعُ ވުން ހުއްޓެވެ. އެކަމަކު ހުވައިގެ كَفَّارَة ދިނުމެވެ. އެހެންނޫންނަމަ ވަރިކުރުމެކެވެ. (ދެން މިކަމާބެހޭ تفصيل حكم ތަކެއް އެކަމުގެ ބާބުތަކުގައި حديث ގެ ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިފައިވެއެވެ. މިއީ އަދި އެކަމުގެ تفصيل ފޮތްތަކުން ދެނެގަންނާށެވެ. والله أعلم) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٧) އަދި އެމީހުން ވަރިކުރުން ގަސްދުކުރަންޏާ ވަރިކުރުން ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا۟ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ = އަދި ވަރިވެފައިވާ އަންހެނުން يَتَرَبَّصْنَ = އެކަނބަލުން إنتظار ކުރާހުށިކަމެވެ! ❁ بِأَنفُسِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް. ❁ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ = ތިން قُرُوء (ތިން حيض ނުވަތަ ތިން طُهُر). ❁ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް حلال ނުވާނެއެވެ. ❁ أَن يَكْتُمْنَ = އެކަނބަލުން ވަންހަނާކުރުން. ❁ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ = الله ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއް. ❁ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ رَحِمُ ތަކުގައި ❁ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ = އެކަނބަލުން الله އަށް އީމާންވެތިބިނަމައެވެ. ❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ❁ وَبُعُولَتُهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ފިރިން ❁ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ = އެކަނބަލުން ރައްދުކުރުމަށް حقّ ވަންތަވެއެވެ. ❁ فِى ذَٰلِكَ = އެކަމުގައި. ❁ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا = އެދިގެން إصْلَاحُ ވުމަށް އެދިއްޖެނަމަ. ❁ وَلَهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށްވެސްވެއެވެ. ❁ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ = އެކަނބަލުން ފިރިންނަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ހައްގުތަކާ އެއްފަދަ ހައްގުތަކެއް. ❁ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮގޮތުގައި إحسان ގެ މަތިން. ❁ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ = އަދި ފިރިހެނުންނަށް އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. ❁ دَرَجَةٌ = خاصّ މަތީ ދަރަޖައެއް ❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ = އަދި الله އީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ = ވަރިކުރުން ދެ ފަހަރަކަށެވެ. އެއީ رُجْعَى ވަރިއެވެ. ❁ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ = ފަހެ ދެން އެހެންނޫނީ ރަނގަޅުގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. (عِدَّة ހަމަވުމުގެ ކުރިން އެނބުރި رُجوع ކުރުމެވެ). ❁ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ = ނުވަތަ إحسان ތެރިކަމާއެކު ވަރިކޮށް ދޫކޮށްލުމެވެ. ❁ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނަށް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ أَن تَأْخُذُوا۟ = ކަލޭމެން ބަލައިގަތުން. / ހިފުން ❁ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا = އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ދީފައިވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ إِلَّآ أَن يَخَافَآ = އެދެމީހުން ބިރުގަތުމުން ❁ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ = އެދެމީހުންނަށް الله ގެ حَدُّ ތައް قائم ނުކުރެވިދާނެކަމަށް. ❁ فَإِنْ خِفْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުގަތްނަމަ. ❁ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ = އެދެމީހުންނަށް الله ގެ حَدُّ ތައް قائم ނުކުރެވޭނެކަމަށް. ❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا = ދެން ކުށެއް ނުވެއެވެ އެދެމީހުންގެ މައްޗަށް. ❁ فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ

= އެއެއްޗަކުން އެއަންހެނުންވިޔަ فِدْيَة ދިނުން އެއްކަމަކާއެކު. تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّه ގެ حَدُّ ތަކެވެ.۞ فَلَا تَعْتَدُوهَا ج = ފަހެ ކަލޭމެން އެ حَدُّ ތައް ފަހަނައަޅައިނުދާށެވެ.! وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ حَدُّ ތައް ފަހަނައަޅައިދާމީހާ ދެންނަމަވެ.۞ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަސްދައިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٨) އަދި ވަރިކުރެވިފައިވާ އަންހެނުން އެކަނިވެރިން ތިން فُرُوء ވާންދެން عِدَّة ގައި ހުންނާށެވެ! އެއީ ތިން حيض ނުވަތަ ތިން طُهْر އެވެ. އަދި އެވަގުތުގެތެރޭގައި رَحِمُ ގެތެރޭގައި އެކަނިވެރިންގެ اللّه ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއް (ބަލިވެ ހުންނަކަންވަންޏާ ބަލިވެހުންނަކަން ނުވަތަ ޙައިޟުވުން) މިއިން އެއްވެސްކަމެއް ވަންހަނާކުރުން އެކަނިވެރިންނަށް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އެކަނިވެރިން اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާނަމަ އެފަދަ ކަންތައްތައް ވަންހަނާކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި رُجُوعي ވަރިއެއްގައި އެކަނިވެރިން އެވަރިކުރި ފިރިހެނުންނަށް އަލުން އެއަންހެނުންނާ رُجُوع ކުރުމުން حقّ ކަން ބޮޑުވެއެވެ. އެއީ އެދެމީހުން إصلاح ކުރުމަށް އެދެންޏާއެވެ. އަދި عِدَّة ގައި ހުންނަ އަންހެނުންނާމެދު خَرَد ކުރުމާއި އަނބުރުގުޅުމުގެ ޒިންމާތަކާއި އެފަދަ އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި حقّ ތަކެއް އޮންނާނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވާ واجب ތަކެއްވާ ފަދައިން درَجَة އެއް ވެއެވެ. މާތްކަމުގެ ވެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްގެ. އެއީ ފިރިހެނުން ވެރިކަމުގެ މާތްކަމެވެ. نِساء ސޫރަތުގައި بَيَان ވެގެންވާ الرِّجَال قَوَّامُوْنَ …… މާއްދާގައިވާ ފަދައިންނެވެ. އަދިވެސް އެއީ ޤާނޫނުގެ ބަސްބަހެވެ. އަދި اللّه އީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٩) رُجُوعي ވަރިން ވަރިކުރެވޭނީ ދެފަހަރެވެ. ދެން ތިންވަނަ ވަރިއެއްގެ ކުރިން عِدَّة ހަމަނުވަނީސް އަނބުރާ رُجُوع ކުރެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ ހަމަވުމުން ފަހު އަލުން ނިކާހުކުރެވޭނެއެވެ. ތިންވަނަ ވަރިއާއެކު عِدَّة ހަމަވީމާ جِمَاعُ ނުވާ إحْسَان ތެރިކަމާއެކު طُهْر ގެތެރޭގައި ވަރިކޮށް ދޫކޮށްލުމެވެ. އަދި އެ އަންހެނުންނަށް ދިނުމާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް އަނބުރާ ހޯދުން ފިރިހެނުންނަށް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ދެމީހުންގެތެރޭގައި اللّه ގެ حدّ ތައް قائم ކުރެވޭނެކަމަށް ބިރުގަނެފިއްޔާއެވެ. اللّه ގެ حدّ ތައް قائم ނުވެދާނެ ދެމީހުން އަޅައިދެނުމެވެ އެކަކު އަނެކަކުގެ ޙައްޤުތަކާ ޢަދާލަތުން لاَزِمُ ވާ حقّ އަދާނުކުރުމެވެ. ފަހެ ދެމީހުންގެ ޒިންމާ ތަކެއް ބަލަހައްޓައިނުދެވޭނެކަމަށް ބިރުގަނެފިއްޔާ ފިރިހެނުން އަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ދިނުމާ ބަދަލުގައި އަނބިކޮށްފައިވާ ތަކެތި ޚިލާފުކުރުމުން ފިރިމީހާއަށް ހުދު ބަދަލުގައި ދޭ ބަދަލުގައި خُلْع ވަރިއެވެ. އެއީ އަންހެނުންވިޔަ فِدْيَة ދިނުން މާނަކުރެއެވެ. މި بيان ފުރިހަމަ اللّه ގެ حدّ ތަކެވެ. ފަހެ އެ حدّ ތަކަށް ފަހަނައަޅައިނުދާށެވެ! އަދި اللّه ގެ حدّ ތައް ފަހަނައަޅައިދާމީހުން ފަހެ ކަސްދައިގެން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُۥ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

މުފްރަދާ

فإنطلّقها = ދެންފަހެ (ފިރިހެނުންގެ) އެއަންހެނުން (ތިންވަނަފަހަރަށް) ވަރިކޮށްފިއްޔާ.✽ فلا تحلّ له = ފަހެ އެއަންހެނުންނާއި އެއިން އެމީހަކާ حلال ނުވާނެއެވެ.✽ من بعد = އެއަށްފަހު.✽ حتّى تنكح = އެއަންހެނުން އިނދެގެންވެ ކާވެނިކޮށް (جماع ވުމަށްފަހުގައިކަމުގައިވިޔަސް.)✽ زوجا غيره = އެހެނުގެ ފިރިހެނާ ނޫން އެހެން ފިރިހެނަކާ.✽ فإن طلّقها = ދެންފަހެ (އެފަހުގެ ފިރިހެނާ) އެއަންހެނުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.✽ فلا جناح عليهما = ފަހެ އެދެމީހުންނަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (ކުރީ ފިރިހެނާއި އެއަންހެނާގެ ދެމީހުންނަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.)✽ أن يتراجعا = އެދެމީހުން (އަލުން ކާވެނިކޮށް) رجوع ވުމަކަށް.✽ إن ظنّا = އެދެމީހުންނަށް ހީވާނަމަ.✽ أن يقيما حدود الله = الله ގެ حدّ ތަކެއް އެދެމީހުންނަށް قائم ކުރެވޭނެކަމަށް.✽ وتلك حدود الله = އަދި އެއީ الله ގެ حدّ ތަކެވެ.✽ يبيّنها = އެކަލާނގެ އެ حدّ ތަކެއް بيان ކުރައްވައެވެ.✽ لقوم يعلمون = ކަންތައް ދަންނަ ބަޔަކަށް.✽ وإذا طلّقتم النّساء = ފަހެ ކަލޭމެން އަނބިން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.✽ فبلغن أجلهنّ = ދެން އެއަންހެނުން އެއަންހެނުންގެ عدّة ހަމަވުމާއި ގާތްވެއްޖެ.✽ فأمسكوهنّ بمعروف = ފަހެ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއަންހެނުން ހިފަހައްޓާށެވެ! (ދިޔާ رجوعى ވެގެންނެވެ.)✽ أو سرّحوهنّ بمعروف = ނުވަތަ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއަންހެނުން (ވަރިކޮށް) ދޫކޮށްލާށެވެ.✽ ولا تمسكوهنّ = އަދި ކަލޭމެން އެއަންހެނުން ނުހިފަހައްޓާށެވެ! ضرارا لّتعتدوا = އަނިޔާކުރުމުގެ ގޮތުން އުނދަގޫކުރަން.✽ ومن يفعل ذلك = އަދި އެކަމެއް ކޮށްފިމީހާ ކަންތައް ކުރެއެވެ!✽ فقد ظلم نفسه = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ.✽ ولا تتّخذوا آيات الله = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ އާޔަތްތައް ކުޅިވަރަކަށް ނުހަދާށެވެ! ހަދަހިނގާލާށެވެ!✽ هزوا = މަލާމާތްކުރާ ތަކެތި.✽ واذكروا نعمت الله عليكم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ލެވިގެންވާ الله ގެ نعمة ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރާށެވެ!✽ وما أنزل عليكم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗެވެ.✽ من الكتاب = ފޮތުގެ.✽ والحكمة = އަދި سنّة އާއި.✽ يعظكم

بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ އެންގެވުން ކަލޭމެންނަށް وعظ ދެއްވައެވެ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ = ހުރިހާއެއްޗެއް މާގަތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٠) ދެންފަހު ތިންވަނަފަހަރަށް ވަރިކޮށްފިއްޔާ އެއަންހެނުންގެ عِدَّة ހަމަވުމުންފަހު އެހެން ފިރިހެނަކާއި އިނދެ جِمَاع ވެ އެމީހާގެފުން ވަރިވެ ވަރިވީ عِدَّة ހަމަކުރުމަށްފަހުގައިމެނުވީ ކުރީ އިނދެވަރިކުރި ފިރިހެނާއަށް އަންހެނުންނަކީ حلال ނުވާނެއެވެ. މިވަރަކަށް ވަރިކުރުމުގެ ކުރިން ދެން ދެމީހުން ވަރިކުރުމަށްފަހު އަނބުރާ އިނދެވޭނީ اللّٰه ގެ حَدُّ ތަކެއް قائم ކުރެވޭނެކަމަށް ދެމީހުންނަށް ހިތަށްއެރިއްޔާ ދެމީހުން އަލުން ކާވެނިކޮށްގެން ދެމީހުން އެކުވެވޭނެއެވެ. މި بَيَان ވެދިޔައީ اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حَدّ ތަކެވެ. އެކަލާނގެ އެ حَدّ ތަކެއް بَيَان ކުރައްވަނީ ތަނަވަސް ދަންނަ ބަޔަކަށެވެ.

(٢٣١) އަދި ކަލޭމެން އަނބިން ވަރިކޮށް އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ކައިރިވީމާ އެއްގޮތަކީ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެކަނބަލުން ހިފެހެއްޓުމެވެ. رُجُوع ކޮށް އަނބުރާ އަނބިކަމުގެ مقام ގައި ބެހެއްޓުމެވެ. މިހެންވާނީ رُجُعِي ވަރިގައެވެ. އަނެއްގޮތަކީ ރަނގަޅުގޮތުގައި ވަރިކޮށް ދޫކޮށްލުމެވެ. ރަނގަޅުގޮތަކީ މިބުނީ ޙާލަތާ جماع ނުވެ طُهر ގައި ވަރިކުރުމެވެ. އަދި އަންހެނުންނަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ނުހިފަހައްޓާށެވެ! އުނދަގޫ ކުރުމާ މިބުނީ عِدّة ހަމަވާން ކައިރިވީމާ رُجُوع ކޮށްފާ އަނބުރާ ވަރިކުރުމެވެ. އެއީ އަނބުރާ އަންހެނުންނާ ދިގުމުއްދަތަކަށް عدد ހަމަކުރަން ޖެހޭތީއެވެ! ފަހެ އެފަދަ ގޮތަކަށް ކަންތައް ކުރާ މީހާ ޙަޤީޤަތުގައި އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވީ މީހެކެވެ. އަދި اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާއި އެކަލާނގެ حكم ތަކަށް ކުޅިވަރެއްގެ ބާވަތުގެ އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް اللّٰه ދެއްވާފައިވާ نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އޭގެ އެންމެބޮޑު نعمة އަކީ إسلام دين އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވުމެވެ. އަދި ފޮތުގެ قرآن އާއި ޙިކުމަތުގެ سُنَّة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ކަލޭމެންނަށް وعظ نصيحة ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި اللّٰه ވީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

މުފުރަދާތު

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = އަދި ކަލޭމެން އަންހެނުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.۞ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަމުގެ عِدَّة ހަމަވެއްޖެ.۞ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ = (ވަލިވެރިންނޭވެ!) ފަހެ އެކަނބަލުން މަނާނުކުރާށެވެ!۞ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ކުރީގެ ފިރިންނާއި އިނުން.۞ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم = އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި ރުހިވެގެންވަންޏާ.۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި.۞ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ = އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެކަނބަލުން މަނާ ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް) ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ وعظ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.۞ مَن كَانَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވާމީހާ.۞ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ = الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައި.۞ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅުކަން ބޮޑުވެ.۞ وَأَطْهَرُ = އަދި طاهر ކަން ބޮޑުވެ.۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެ.۞ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.۞ ۞ وَٱلْوَالِدَٰتُ = އަދި މައިންމީހުން.۞ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ = އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް ކިރުދޭހުށީއެވެ.۞ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ = ފުރިހަމަ ދެއަހަރު.۞ لِمَنْ أَرَادَ = އެދޭމީހަކަށް.۞ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ = ކިރުދިނުން ފުރިހަމަކުރުމަށް.۞ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ = އަދި ދަރިލިބުނުމީހާގެ މައްޗަށް ކާއެއްޗާ. ހެދުމެވެ.۞ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ކާނާއި ހެދުން ދިނުން.۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި.۞ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އަކަށް تَكْلِيف ވެވެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކުން ފިޔަވާ.۞ لَا تُضَآرَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا = އެއްވެސް މަންމައަކަށް އޭނާގެ ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން ގެއްލުން ނުލިބޭނެއެވެ.۞ وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ = އަދި ދަރިލިބުނުމީހާއަކަށްވެސް ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން ގެއްލުން ނުލިބޭނެއެވެ.۞ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ = އަދި (ބައްޕަ ނެތިއްޖެ) ވާރުތަވެރިޔާގެ މައްޗަށް ހުއްޓެވެ.۞ مِثْلُ ذَٰلِكَ = އެފަދައިން ކަންތައްކުރުން.۞ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا = އަދި އެދިއްޖެނަމަ (މަންމައާ ބައްޕަ) ކިރުދޫކުރުން قَصْدُ ކޮށްފިއްޔާ. ދެމީހުން ރުހުމާއެކު.۞ عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا =

އެދިވިޔަސް ހުރި قبول ވެގެން.۞ وَتَشَاوُرٍ = އަދި مَشْوَرَة ކުރުމުގެން.۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۚ = ދެމައިންބަފައިންނަށް ކުށެއްނެތެވެ.۞ وَإِنْ أَرَدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން އެދިއްޖެ.۞ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَـٰدَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރިންނަށް މައިމީހާ ނޫން އެހެންމީހަކު ކިރުދިނުމަށް.۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ.۞ إِذَا سَلَّمْتُم = ކަލޭމެން ދީފިއްޔާ.۞ مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ = ރަނގަޅުގޮތުގައި ކަލޭމެން ދޭނަމޭކި / އުޖޫރަ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٢٣٣) = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٢) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަނބިން ވަރިކޮށް އެކަނބަލުންގެ عِدّة ހަމަވުމަށްފަހު އަލުންވެސް އެދިހުން އިންނަން قَصْدُ ކުރާނަމަ ކަލޭމެން وَلِي ވެރިން އެމީހުންނާ އެކަނބަލުން އިންނުން މަނާ ނުކުރާށެވެ! އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުރި قبول ވެ ރަނގަޅުގޮތުގެމަތިން އެއްބަސްވެއްޖެނަމަވެސް އެކަން މަނާ ނުކުރާށެވެ! اللّٰه އާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައިވާނަމަ އެފަދަ ކަންތައް ނުހުރަސްއެޅުމަށް اللّٰه وعظ އާއި نصيحة ދެއްވައިފައެވެ. އެގޮތް ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ އަދި طَاهِر ކަމެކެވެ. އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٢٣٣) އަދި ދަރިންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ކިރުދިނުމަށް އެދޭ މިހާކުވިއްޔާ އެކުދިންގެ މައިން އެކުދިންނަށް ފުރިހަމަ ދެއަހަރުދުވަސްވަންދެން ކިރުދޭށެވެ! އަދި އެދަރިފުޅުގެ ބައްޕަގެ މައްޗަށް އެއަންހެނުންނަށް ކާންދިނުމާ ހެދުން ދިނުން ދަރިފުޅުގެ ބައްޕަގެމައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. މިއީ މަންމަ ވަރިކޮށްފައިވާނަމައެވެ. މިބާވަތުން خرد ކުރުން ޢާދަކާދައިގެ އުސޫލުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާވަރަށްވުރެ ބޮޑަށް ނާޖާއިޒުކޮށްވެއެވެ. އެބަޔާ خرد ދިނުމުގައި ފިރިހެނުނަށް ނުފޯރާ މިހާކަ ނަހަ އެމީހަކަށް ފޮރުވައަށެވެ. އަންހެނުންނާ އެއްވެސް ކަލޭގެފުޅާ އެކަށޭނެ މަތީވެސް. އެއްވެސް މައިބަފައިން ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން އުނދަގޫ ނުވާތީ ހުރިކަމެވެ. އެބަޔާ ދަރިފުޅުގެ މަންމަ ދަރިފުޅަށް ހެޔޮޅު ބަލަހައްޓާނެ ބަލަން ނުލިބި އެހެންމީހަކަށް ދަރިފުޅަށް ހެޔޮ ކުރުމަށް ދިނުމެވެ. އެއީން މަންމައަށް ވަރަށް ހިތްދަތިވާނެއެވެ. އަދި ބައްޕަށް ދަރިފުޅު ބެލުން ނުކުރާ ދަރިފުޅު ބައްޕަށް ބަލާގޮތަކަށް މަންމަ ދިޔުމެވެ. މިދުވަސްތަކުގެ އެވަސް ނަހާވުވެސް ނުކުރެވެ. އެގޮތުން ބައްޕަށް ދަރިވާރުވެއެވެ. އަދި ބައްޕަ ދުނިޔެއަށް ނުބަލަމަ ދަރިފުޅުގެ ވާރުތަވެރިން ބައްޕަގެ مقام އަށް އަރާނެއެވެ. ބައްޕަށް ވާގޮތް حكم ވެ ولى ވެރިޔާއަށް ވާނެއެވެ. އަދި ބައްޕައާއި މަންމައާއި ދެމެދުގައި ރުހުމާ مشورة ކުރުމުގެން ދަރިފުޅަށް ކިރުދިނުން ހުއްޓާލުމަށް ދެމިހުން قصد ކުރިޔައްޔާވެސް ހަމަ ކުށެއްނުވެއެވެ. އެދިއްޖެނަމައެކަން ކުރުމެއްވެ. އަދި މަންމަ ފިޔަވައި އެހެންމީހަކު ދަރިފުޅަށް ކިރުދިނުން قَصْدُ ކުރިޔަސްވެސް ހަމަ ކުށެއްނުވެއެވެ. އެކަމަކު އެފަދަ ކިރުވައިދިނުމުގެ ދެވުމުގެ އުޖޫރަ ރަނގަޅުގޮތުގައި ދިނުމެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް اللّٰه ބައްލަވާވޮޑިގެންވާކަން ދަންނާށެވެ!

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ فَٱحْذَرُوهُ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެގެންދާ ދިރިހުރިތަން. ❁ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا = އަދި އަދިވެސް އަނބިންތައް ދޫކޮށްފައިވާ. ❁ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ = އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ نفس ތަކަށް إنتظار ކުރާށޭވެ! (عِدَّة ގައި ތިބުމަށްޓަކައި!) ❁ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا = ހަތަރުމަސްދުވަހާއި އަދި ދިހަދުވަސް. ❁ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުން عدّة ހަމަވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ فِيمَا فَعَلْنَ = އެކަނބަލުން ކުރިކަމުގައްޔާއި. ❁ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ نفس ތަކަށް. ❁ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮގޮތުގެމަތިން. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތަކުގެ خبر ދެނެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން ހިޔާލުދޭ ގޮތަކަށް. ❁ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންނާއި خِطْبَة ކުރުމުގެކަމުން އެބަހީ އިންނަން ހުށަހެޅުމުގެ ކަމުން. ❁ أَوْ أَكْنَنتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރި އެއްޗެއް. ❁ فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި نفس ތަކުގައި. ❁ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ = الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ❁ سَتَذْكُرُونَهُنَّ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ހަނދާންކުރާނެކަން. ❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ❁ لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا = ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ ޖެހިލުންވެގެން وَعْد ނުކުރާށޭވެ! / ނުވަތަ ކަސިޔަގާ އިންނަން ޝަރުތުނުކުރާށޭވެ! ❁ إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ = ހަމައެކަނި ކަލޭމެން ބުނުން ފިޔަވައި. ❁ قَوْلًا مَّعْرُوفًا = ރަނގަޅު ބަހަކުން. (މިސާލަކަށް: ކަލޭ ހެދިއްޖޭ / ކަލޭނާއިމީނެ އުޅުން ހަދަ ރަނގަޅު. މިފަދަ ފަދަ عِبَارة ބުނުމެވެ. ❁ وَلَا تَعْزِمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން قصد ނުކުރާށެވެ. ❁ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ = ކާވެނި عَقْدُ ކުރުން ނިންމުން. ❁ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ = عِدَّة ހަމަވެއްޖެއްސުމަށްދާނދެން. ❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށޭވެ! ❁ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. ❁ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް. ❁ فَٱحْذَرُوهُ

= ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ =އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.۞ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކުއްލިއަކަށް عُقُوبَة ނުދެއްވާ ޙަލީމު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٤) އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ފިރިމަރުވެފައި ދުނިޔޭގައިތިބި އުމުރުންގެ އަނބިން އުމުރުންގެ ފިރިން މަރުވިދުވަހުން ފެށިގެން ހަތަރުމަހާއި ދިހަދުވަސް عِدّة ގައި ތިބޭށެވެ! އެއީ ފިރިމަރުވުމުގެ عِدّة އެވެ. އެދުވަސްވަރު އެމީހުން ޒީނަތްތެރިވުމާއި ކަންތައްތައްކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. ރީތި ހެދުންލުމާއި ސުރުމާޖެހުމާއި އަނގުންނެޅުމާއި އަދި މިސްކުވެސް ރީތިވެ ކުދު އެއްވެސްކަމެއްކުރުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. ދެންފަހު އެކަނބަލުންގެ އެ مُدّة ހަމަވުމުން އެކަނބަލުން ޒީނަތްތެރިވެ ރީތިވުމުގެތެރޭގައި ޝަރުޢީގޮތުން ކުށަކާ ކަންތަކަކީ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ مَسْؤُل ވެގެންވާމީހުންގެމައްޗަކަށް ކުށެއް އަރާކަށްނުވެއެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٣٥) އަދި ފިރިމަރުވެ عِدّة ހަމަކުރަމުންތިބޭ އަންހެނުންނާއި އިނުމަށް ބޭނުންވުން ކަލޭމެން ހިތަހަމަ ނުސީދާ ހުށަހެޅުމަކީ ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްކަމެއްނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަމުގެ خيال ވަންހަނާކޮށްފައި ބެހެއްޓުމަކީވެސް ކުށެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ހިތުތެރޭގައި އެކަނބަލުން ހަނދާންކުރާނެކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަނބަލުންނާ ސިއްރުއެއްގޮތަކަށް وعد ނުކުރުން ހުއްޓެވެ. އެބަހީ فَاحِش ކަމެއްކުރުމަށް وعد ނުކުރާށެވެ! ހަމައެކަނި ރަނގަޅު ބަހެއް ބުނުންފުދިގެންވެއެވެ. އިސްނަމަ އެބަހަކީ ބަހެއް ބުނުން - މިސާލަކަށް - ހަދިޔާއާ - އެކަލޭގެމަތިން ހެދޭ ރަނގަޅުވާނަމަ މިފަދަފަދަ ބަހެއް ބުނުން މައްސަލައަކަށްނުވެއެވެ. އަދި عِدَّة ހަމަވެ ނިމިގެން ކާވެނި عَقْد ކުރުމަށް عَزْم ކުރުންވެސް ހުއްދައެއްނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އެހެންވީމާ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ، ޙަލީމުވަންތަ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾ حَٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

މުފްރަދާތު

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. / ފާފައެއްނުވެއެވެ.* إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ކަލޭމެން އަންހެނުން ވަރިކުރުމަކުން.* مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ = އެކަނބަލުންނާއި ބީހުމުގެކުރިން. / جِماعُ ވުމުގެކުރިން.* أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންނަށް ކަނޑައަޅައިނުދޭ.* فَرِيضَةً = فرض އެއް / ކާވެނިރަނެއް.* وَمَتِّعُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް مُتْعَة ދޭށެވެ! ކޮންމެވެސް އަގެއްހުރި އެއްޗެއްދޭށެވެ!* عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ = އަތްމަތިތަނަވަސްވެރިޔާ އޭނާގެ މިންވަރުގެމައްޗަކަށެވެ.* وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ = އަދި އަތްމަތި ދަތިވެރިޔާ އޭނާގެ މިންވަރުގެ މައްޗަކަށެވެ.* مَتَٰعًا بِٱلْمَعْرُوفِ = ޝަރުޢީގޮތުގެ ރަނގަޅު އެއްޗެއްކަމުގައި.* حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾ = إحسان ތެރިންނަށް حقّ އެއްގޮތުގައެވެ.* وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.* مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ = އެކަނބަލުންނާ جِماع ވުމުގެކުރިން.* وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ = އަދި ހަމަކަނޑައަޅައިފިން ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ކަނޑައަޅާ ދީފައިވާ.* فَرِيضَةً = ކާވެނިރަނެއް.* فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ = ދެން އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަނޑައަޅައިފައިވާ ރަނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި ދޭންޖެހެއެވެ.* إِلَّآ أَن يَعْفُونَ = އެކަނބަލުން عفو ކުރިއްޔާމެނުވީ.* أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى = ނުވަތަ އެމީހަކު عفو ކުރިއްޔާމެނުވީ.* بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ = އެމީހާގެ އަތުގައި ކާވެނިގޮށްހުރި.* وَأَن تَعْفُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން عَفُوء ކުރުން.* أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ = تقوى ވެރިކަމާއި ގާތްކަންބޮޑުވެއެވެ.* وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައިވާ ފަޟްލާ ރަނގަޅުކަން ހަނދާންނެތިނުހަދާށެވެ!* إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދީ.* بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންކަމަށް ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* حَٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ = ކަލޭމެން ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަކަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ!* وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ = އަދި މެދުނަމާދަށާއި.* وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ = އަދި ކިޔަމަންތެރިވެގެން ކަލޭމެން الله އަށް ތެދުވާށެވެ! / އަޅުކަންކުރާށެވެ!* فَإِنْ خِفْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުގަތްނަމަ. (عَدُوّ އެއްގެ ބިރުން.)* فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا = ހިނގާފައިވާ ގޮތުގައި ވިޔަސް ސަވާރުވެގެން ތިބިޔަސް. (އަސް، ހަނގުރާމަ)

ގަޑަލް قبلة އަށް ކުރިމަތިލުމާއި ރުކޫޢު ސުޖޫދު ފުރިހަމައަށް ނުވެވޭނަމަވެސް ޖެހުން ހިނގާއަކަށް ނަމާދުކުރައްވާށެވެ!۞ فَإِذَآ أَمِنتُمْ = ދެން ބިރު އަމާންވެއްޖެއްޔާ.۞ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލާކުން اللّه އަށް ذِكْر ކުރާށެވެ! އެބަހީ ދެންނަމަ قواعدން ނަމާދު ކުރާށެވެ!۞ كَمَا عَلَّمَكُم އުނގެންނެވި ކަލާކުންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވިގޮތަށް.۞ مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ (٢٣٩)

= ކަލާކުންނަށް އެނގިވަޑައިނުގަތް ތަކެތި. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣٦) ކަލާކުން މީހުންނާ އިނދެގަތުމަށްފަހު جِمَاع ނުވެ އަންހެނުންނާ ވަރިކުރުމަކީ ކަލާކުންގެމައްޗަށް ކުށެއްވާކަމެއް ނޫނެވެ. ނުވަތަ ކާވެނި ރަނެއް ކަނޑައަޅާ ނުނިންމާ އަންހެނުންނާ ވަރިކުރުމަކީވެސް ކުށެއްނޫނެވެ! އެކަމަކު އަންހެނުންނަށް އަމިއްލަ ހިތްހަމަޖެހުމަށް މުއްދަތެއް ދިނުމަށް އެގޮތަށް ދިނުމަކީ ފަހިމީހާއާއި ދަތިމީހާ ދިނުމުގެ މިންވަރުން. އަދި إحسان ވެރި ރަނގަޅުމީހުންނަށް އެއީ حقّ އެއްގެގޮތުގައިވާ. މި حكم އަކީ فرض އެއްނޫނެވެ. އެދުވުމަކީ އެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

(٢٣٧) އަދި ވިރުސްއުނުވާ ކަލާކުން މީހުންނާ އިނދެގަތީ جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން. އަންހެނުންނަށް ރަނު ކަނޑައެޅިފައިވާ حال އަންހެނުންނަށް ވަރިކުރުމުގެ ޙާލަތުގައި ދަރަނިވެރިކަމެއް ނެތެވެ. އެއީ އަންހެނުންނަށް ދޭންޖެހޭ ރަނުގެ ނިސްބަތުގެ ބައި ދޭންޖެހޭނެއެވެ. ނުވަތަ ކާވެނީގެ ޤައުލު އަތުގައިވާ މީހާ ވަރިވެ ފިރިމީހާ معاف ކުރުމުންވެ. އެކަން ފުރިހަމަ ދިނުމަށް މުސްތަޙައްޤުކަމެއް ނޫނެވެ. އަންހެނާ ދޭނެ އަދަދު އެބޭފުޅުންގެ حقّ ގެ قرآن ގެ ނިޔަތުގައި ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި ކަލާކުން ކަންކޮށްދީ عفو ކުރުން تقوى ވެރިކަމާ ގާތްކަން ބޮޑުވެގެން. އަދި ކަލާކުންގެ ދެމެދުގައި ޢަމަލުކުރުމުގެ فَضْلُ ވެރިކަން ކަލާކުން ހަނދާން ނައްތާނުލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލާކުން ކުރާ ކަންތައްތައް اللّه ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٣٨) ކަލާކުން ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި މެދުނަމާދަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލާކުން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ނަމާދުގައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

• ދަންނަވާށެވެ! މެދުނަމާދަކީ ކޮންނަމާދެއްކަމާމެދު ޢިލްމުވެރިން إختلاف ފުޅުވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. އެއީ عَصْر ނަމާދެވެ. ދަލީލުތަކުން ގަބޫލުކުރެވެނީ. والله أعلم .

(٢٣٩) ފަހެ ކަލާކުން عَدُوّ ގެ ފަރާތުން ބިރުވެރިވެގެން ނަމާދަށް قواعد ން ނަމާދުކުރުމަށް ނުކުޅެދިއްޖެއްޔާ ފައިން ހިނގައިގެން ދުއްވައިގެން ނުވަތަ ސަވާރުވެގެން حال ވެސް ނަމާދުކުރާށެވެ! އެހިނދެއް ކުރިމަތިލާތަން ހިނގާއެއްކަމަކު. ދެން عَدُوّ ގެ ބިރުން އަމާންވެގެންނަމަ ހަމަ قواعد ން ނަމާދުގައި ފުރިހަމަކޮށް اللّه އަށް ޛިކުރުކުރާށެވެ! ކަލާކުންނަށް މިގޮތުގައި އުނގެނުން ދެއްވި ނިޢުމަތަށް އުނގެނުމުގެ ކަލާކުން އެނގިވަޑައިނުގަތްކަމެއް އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާކުންގެ ޝުކުރުގައި شكر ކުރާށެވެ!

* އޭ މުއުމިނުންނޭ مُسْلِمُ ނުންވާ! إسلام دين ގައި فرض ކުރެވިފައިވާ ދެއްވާ ފަރުވާ އަޅާނެކަމަށް أهميّة ދީގެން މުޙާފަޒާތް ކުރެއްވުމަށް ހަމަޖެހިވެ. މިއީ فرض ނަމާދެވެ ދުނިޔޭގެ ފަރުވާ އަދާކުރުމަކީ ހިތްވަރުކުރަންވާނެއެވެ!

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُوا۟ ثُمَّ أَحْيَٰهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެގެންދާ މީހުން. ❁ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا = އަދި އަނބިންތަކެއް ދޫކޮށްލައިފި ނަމަ. ❁ وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم = އެމީހުން މަރުވުމުގެ ކުރިން އެމީހުންގެ އަނބިންނަށްޓަކައި وصيّة ކުރުން ހުއްޓެވެ. ❁ مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ = އެއް އަހަރު ވަންދެން (ގެއްލިގެން މުދަލުން) نَفَقَة ދިނުން. ❁ غَيْرَ إِخْرَاجٍ = (ނެރުއްވާލާ) ގެއިން ނުކުމެ ނުލާހެއްޔެ. ❁ فَإِنْ خَرَجْنَ = ފަހެ އެކަނބުލުން (އަމިއްލައަށް) ނުކުމެއްޖެއްޔާ. ❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނެތެވެ. ❁ فِي مَا فَعَلْنَ = އެކަނބުލުން ކުރި ކަންތަކުގައި. ❁ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ = ރަނގަޅު ގޮތުގެ މަތިން އެކަނބުލުން އަމިއްލަ نفس ގައި. ❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ = އަދި الله އީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ = އަދި ވަރިކުރެވޭ އަންހެނުންނަށް ވާނެއެވެ. ❁ مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި مُتْعَة ދިނުން. (ވާޖިބު ކަމެއްގެ ގޮތުން) ❁ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ = تقوى ވެރިންނަށް حقّ ގެ ގޮތުގައި. ❁ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = ހަމައެފަދައިން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް بَيَان ކުރައްވައެވެ. ❁ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް. ❁ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ނުފެނުނުހެއްޔެވެ؟ ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ = ނުކުތް މީހުންގެ خبر. ❁ مِن دِيَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން. ❁ وَهُمْ أُلُوفٌ = އަދި އެމީހުން ހާސް ގިނަ ބައެއް. ❁ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ = މަރަށް ބިރުން. ❁ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ مُوتُوا۟ = ކަލޭމެން މަރުވާށެވެ! ❁ ثُمَّ أَحْيَٰهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުން ދިރުއްވައިފިއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ فَضْل ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ގިނަ ބަޔަކު. ❁ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ = شكر ނުކުރެތެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤٠) އޭ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެތެރެއިން އަނބިން ދޫކޮށްފައި މަރުވެގެންދާމީހުން އެމީހުން މަރުވުމުގެ ކުރިން އެމީހުންގެ އަނބިން އެއްއަހަރުވާންދެން މަރްހޫމާގެ މުދަލުން نَفَقَة ދިނުމާއި އަދި މަރުވި ފިރިހެންމީހާގެ ގެއިން ނުނެރުމަށް وَصِيَّة ކުރުން ލާޒިމްވެއެވެ. ދެން އެކަނބަލުން އަމިއްލައަށް ނިކުމެގެންދިޔަނަމަ، އަދި އެކަނބަލުން އަމިއްލަ نفس އަށް އެކަމާ ކަންތައްތަކާއިމެދު ބޭނުންވާގޮތަކަށް ޝަރުޢީ ޙައްދުގައި އަނގުރުން އޭގާ ކަންކާމުގައި ކަލޭމެން مَسْؤُل ވެރިންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ޙަރަޖެއްނެތެވެ. އަދި الله އީ އެކަލާނގެ އަމުރުތަކާ خلاف ވާމީހުންނާމެދު ބަދަލުހިފުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަޙްކާމްތަކާއި ޝަރުޢުތަކުގައި حكمة ތެރިކަމާއެކު ކަންތައްތައް ހިންގަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤١) އަދި ވަރިވެފައިވާ އަންހެނުންނަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި مُتْعَة ދިނުން ލާޒިމާއި نَفَقَة ދިނުން تقوى ވެރިންނަށް حقّ އެކެވެ. (ދަންނަވައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވަނީ އަނބިމީހާއާއި جِمَاعُ ވުމަށްފަހު ވަރިކުރެވުނުމީހާގެ ވާހަކައެވެ.)

(٢٤٢) الله تعالى އަންހެނުންނާބެހޭ މި حكم ތައް بَيَان ކޮށްދެއްވިފަދައިން އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކޮށް ހެދުމަށްޓަކައެވެ.

(٢٤٣) އޭ رسول الله އެވެ! އެމީހުންގެ ގައުމުގެތެރެއިން ނުކުމެގެން ދިޔަމީހުންގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ.؟ އެމީހުންނަކީ بَنِي إسْرَائيل ގެބަޔަކުކަމުގައިވިއެވެ. އެއީ އެތައްހާސް ބައެކެވެ. އެމީހުން ދިޔައީ طَاعُون އުފެދިއާ ބިރު އުފަލި ކޮށްލާގެ ވަބާ ހަރަދުކޮށްގެން މަރުވުމުގެބިރުން ނުކުތީއެވެ. ނުވަތަ جِهَاد އަށް ދިއުމުން މަރުވެދާނެތީ އެކަމަކު ފިލުމެވެ. ބޭރަށް ވައްކަރި جِهَاد ކުރުމަށް ފިލަންދިޔުމެވެ. އެއީ ފަހުން މިއަންނަ އާޔަތްތައް دليل ކުރާގޮތެވެ. والله أعلم .

ދެންފަހު الله تعالى އެމީހުންނަށް މަރުވުން ނިޔާކުރައްވައި އެމީހުން މަރުއްވައިލެއްވިއެވެ. ދެން އަލުންފަސް އެމީހުން ދިރުއްވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ نبي ޙަޒްޤީލްގެ އެދުވާއެއްގެމަތިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަމަކު ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

- މިވާހަކަ މިތާ ބަޔާންކުރައްވުމުގެ مقصد އެއްކަމުގައި ބައެއް عالم ން ފާހަގަކުރައްވަނީ: الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރުން ބިރުންގަތުމަކުން. ކޮންމެގޮތެއްގައިވެސް މަރުވުމުގެ ދިރުއްވައިލުމުގެ ބާރުވެތި ހަމައެކަނި الله ގެ އަތުގައެވެ. މަރުގެ ވަގުތު ޖެހުނުއިރުން ކޮންމެ ތަނެއްގައިވެސް މަރުވާނެއެވެ. ވީއިރު الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމުގެ ތެރޭގައި މަރުވުން ބޮއްޑިޔާކޮށް މާތް ޖެހޭކަމެކެވެ. الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމުގެ ތެރޭގައި شهيد ވިޔަކަސް ކަބުރުގެ عَذَاب އެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެމީހުންނަށްޓަކައި نعمة ގެތެރެއިން ލިބޭނެއެވެ.

وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ إِذْ قَالُواْ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ أَلَّا تُقَٰتِلُواْ ۖ قَالُواْ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ تَوَلَّوْاْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

މުފްރަދާތު

وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ۞ وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَّن ذَا ٱلَّذِى = ކޮބާހެއްތޯއެވެ؟ ۞ يُقْرِضُ ٱللَّهَ = اللّٰه އަށް ދަރަންޖެއްސޭތީ. ۞ قَرْضًا حَسَنًا = ރަނގަޅުވެވޭގޮތަ ދަރަންޖެހުން. ۞ فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް. ۞ أَضْعَافًا كَثِيرَةً = ގިނަގުނަ ގޮތްގޮތަށް އިތުރުކޮށްދެއްވައިފި. ۞ وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ = އަދި اللّٰه تعالى ހިފެހެއްޓެވުމާ ދޫކޮށްލެއްވުމާ އަދި ފުޅާކޮށްދެއްވުމާ. ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް رُجوع ވެވޭނެއެވެ. ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ = އޭ رسول اللّٰه އެވެ! ބޮޑެތިބޭކަލުން ތިބާ ނުދެކެވޭހެއްތޯއެވެ؟ ޖަމާޢަތުގެ ބޮޑެތިމީހުންނާއި، خبر އެނގިވަޑައިގެންނެވީ ހެއްތޯއެވެ؟ ۞ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީއިސްރާއީލުގެ. ۞ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام ގެ ފަހުން. ۞ إِذْ قَالُواْ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ = އެމީހުންނަށް نبي ކަމުގައި ހުރި އެމީހުންގެ ނަބިއްޔަކަށް އެދިގެން ބުނެދިނުމަށް. ۞ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަސްކަލަކު ފޮނުއްވާށެވެ! / ރަސްކަލަކު ތަޢުޔީނުކޮށްދެއްވާށެވެ! ۞ نُّقَٰتِلْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް (ދިޔުމަށްޓަކައި.) ۞ قَالَ = އެނަބިއްޔާ (އެ نبي ކަލޭގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَلْ عَسَيْتُمْ = ކަލޭމެން ފުރަގަސްދީ ދުވަހެއް ނުކުމެ ގޮސް ފިލައިގަނެވޭނެހެއްތޯއެވެ؟ ۞ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ = ކަލޭމެންނަށް ހަނގުރާމަ فَرضُ ކުރެވިއްޖެއްޔާ. ۞ أَلَّا تُقَٰتِلُواْ = ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ނުކުރުމަށް. ۞ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ وَمَا لَنَآ = އަޅުގަނޑުމެން ކީއްވެގެންހެއްތޯއެވެ؟ ۞ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން اللّٰه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ. ۞ وَقَدْ أُخْرِجْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވަނީ ނެރެވިފައެވެ. ۞ مِن دِيَٰرِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެދޮރުތަކުން. ۞ وَأَبْنَآئِنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނާއި. ۞ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ = ދެން ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެވުނުހިނދުން. ۞ تَوَلَّوْاْ = އެމީހުން ފުރަގަސްދިނީއެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ = އަނިޔާވެރިންނާމެދު. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤٤) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! اللّٰه ގެމަގުގައި ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٢٤٥) اللّٰه އަށް ރަނގަޅު ދަރަންޏެއްދޭނީ ކާކުހެއްތޯވެ؟ اللّٰه އަށް ދަރަނިދިނުމުގައި ހަނިގަނޑެއި ދުރާވެއްވެ. اللّٰه ގެމަގުގައި ޚިލާފުގެ ހަނިގަނޑު ދޫކޮށްފާއި އަދި ޚިލާފުގެ ދުރާ اللّٰه ގެމަގުގައި ކުރަންކުރުން ހިފުނެއްވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެދަރަނިގެ مُقَابِلُ ގައި އޭގެ ފައިދާ އެތައްގުނައަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެހެނީ މުދާ ގިނަކޮށްދެއްވުމާއި އަދި މަދުކުރެއްވުން ވަނީ ހަމަ اللّٰه ގެ މިންވަރުގެތެރޭގައެވެ. އަދި ހިނގަވާ ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވުންވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٤٦) އޭ رسول اللّٰه އެވެ! موسى عليه السّلام އަށްފަހު بَنِي إسْرَائيل ގައި އުޅުނު ބޮޑެތި أَشْرَاف ންގެ خبر (މަތިވެރިންގެ ވާހަކަ) ކަލޭގެފާނަށް އިނގިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ. އެމީހުންގެ نَبِي އާއަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭރު صَمْوِيْل ނުވަތަ شمعون އޭ ކިޔާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ބައެއް عَالِم ން ބުނެއްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުން އެ نبي އާއަށް ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަޑުން اللّٰه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަޅުގަޑުންނަށް ރަސްގެފާނަކު ކަނޑައަޅުއްވާދެއްވާށެވެ! އޭ نبي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވިއްޖެއްޔާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ކަލޭމެން ފުރަގަސްދީފިޔައިގެން ދިޔުން ގާތްވެގެން ނުވޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަޑުން اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ޔައްވެގެންނެއްތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަޑުންނާއި އަޅުގަޑުންގެ ދަރިންވެސް މިވަނީ އަޅުގަޑުންގެ ގެވަޅުތަކުން ނެރެވިފައެވެ.

ދެންފަހު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވުމުން އެމީހުންކުރެ މަދުބަޔަކުމެނުވީ ފުރަގަސްދިން ދިޔައެވެ. އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިންނަކަށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ ۖ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نبي ވާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى .۞ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ފޮނުއްވައިފިއެވެ.۞ طَالُوتَ مَلِكًا = ރަސްކަލަކުކަމުގައި طَالُوتُ .۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ = އޭނާއަށް ވެރިކަން އޮންނާނީ ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟۞ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް.۞ وَنَحْنُ أَحَقُّ = އަދި އަހުރެމެން ވާ حقّ ކަންބޮޑުވެ.۞ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ = އޭނާއަށްވުރެ ވެރިކަމަށް.۞ وَلَمْ يُؤْتَ = އަދި އޭނާއަށް ދެއްވިފައެއްނުވެއެވެ.۞ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ = މުދަލުގެ ފުޅާކަމެއްކަމުގައި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު އެބަހި نبي ވާ ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އޭނާ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ތަނަވަސްކަން އިތުރުކުރައްވައިފިއެވެ.۞ فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ = عِلْم އާއި جِسْمُ ގެ ގޮތުން.۞ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ = އަދި اللّه އެކަލާނގެ ވެރިކަން ދެއްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.۞ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ = އަދި اللّه އީ ދެއްވުން ފުޅާ ތަނަވަސްވެގެންވާ ދަނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ نبي ވާ ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ވެރިކަމުގެ دليل އަކީ.۞ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ = އެތަކެތީގެތެރޭ ކަލޭމެންނަށް تَابُوتُ ގެނެސްދިނުމެވެ.۞ فِيهِ سَكِينَةٌ = އޭގައި ހިތްހަމަޖެހުމާއި ސަލާމަތްކަމެއް.۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ = އަދި ބާކީ ބާކީވެ ހުރި ތަކެއްޗާއި.۞ = موسى عليه السّلام ގެ آل ން ދޫކޮށްލައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި.۞ وَءَالُ هَٰرُونَ = އަދި هَارُون عليه السّلام ގެ آل ންނާއި.۞ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އެތަކެތި يعنى: تَابُوتُ މަލާއިކަތުން އުފުލައިގެން.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ.۞ لَءَايَةً لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ދަލީލެއް ކަލޭމެންނަށްވާ دليل އާއި.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾ = ކަލޭމެން ވިނަމަ މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ، مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.۞

إجْمَالِي ވާހަ

(٢٤٧) އަދި އެމީހުންގެ نبي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެފާނުންނަށް ރަސްކަލަކު ކަމުގައި طَالُوتُ ފޮނުއްވައިފިއެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުންނަށް ވެރިރަސްކަލަކުގައި އޭނާވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އޭނާއަށްވުރެ އަޅުގަނޑުން ވެރިކަމަށް މާ حقّ ކަންބޮޑެވެ. އަދި އޭނާއަކަށް މުދަލުގެ ތަނަވަސްކަމެއްވެސްނެތެވެ. އެ نبي އާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެރަސްގެފާނު ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް خاصّ ކުރައްވައި إخْتِيَار ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެރަސްގެފާނަށް عِلْم އާއި ހަށިގަނޑުގެ ތަނަވަސްކަން އެކަލާނގެ ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ފަރާތަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި الله ވީ ދެއްވުންތެރިކަމާއި فَضْلَ ވަންތަކަން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤٨) އަދި އެމީހުންގެ نَبِي އާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެރަސްގެފާނުގެ ރަސްކަމުގެ عَلاَمَة އަކީ دليل އަކީ، ކަލޭގެފާނުންގެ ގާތަށް تَابُوتُ ގެނައުމެވެ. އޭގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ވާ ހިތްޖެހުމާ ސުކޫނަތްވެއެވެ. އަދި موسى عليه السّلام އާއި هارون عليه السّلام އާއި ދެބޭކަލުންގެ آل ން ގެންގުޅުއްވާ ފަރުވާ ބާއްޖަވެރިކަމެއް ވެއެވެ. އެ تَابُوت މުޅިއްޔާވަތި ގެންނަވާނީ މަލާއިކަތުން ބާކަލުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނުންނަށް مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ طالوت ގެ ރަސްކަމުގެމައްޗަށް دليل ކުރާ دليل އާއި ހެކި ކަލޭގެފާނުންނަށްވެއެވެ.

تَابُوت އަކީ ބޮޑު ފޮށްޓެއްކަމުގައިވިއެވެ. قُرْطُبِي ގެ مَشْهُور تَفْسِير الجامِعُ لأحْكَام القرآن އެވެ ކިޔުނު ފޮތުގައި މިއާދޭގެ تفسير ލިޔުއްވުމުގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. تَابُوت އަކީ الله تعالى آدم عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގައި އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވާންދެން ހުރިކަމުގައިވިއެވެ. ދެން އެތަނި واصل ވިކަމުގައިވޭ يعقوب عليه السّلام އަށެވެ. އެތެރޭގެ معلومات ފެންނާކަށްނުއެވެ. ދެން بنى إسرائيل ން ގެންގުޅުނީއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމައެއް ކުރަންޖެ އާއިގެންގޮސް عدوّ ން ކުރިމަތީ ބަހައްޓަނީއެވެ. އޭރުން ކާމިޔާބުވެއެވެ. ދެން މިބައިމީހުން އުޅުދުވުގެ ސަބަބުން عَمَالِقَة ގެ أمير جَالُوت އާއި އޭނާގެ މީހުން އެ تابوت ގެންދިޔައީއެވެ. ދެން جالوت އާއި ހަނގުރާމައަށް މިވަގުތުގައި طالوت އަށް މަލާއިކަތުބާކަލުން ގެންނަވައިދިނެވެ. އައީ އޭރުހުންނެވި نبي އާގެ ބަސްފުޅު ތެދުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. والله أعلم . އޭގެތެރޭގައި موسى عليه السّلام ގެ عصا ކޮޅާއި އެކަލޭގެފާނުން ގެންގުޅުއްވި ފިޔާކުގެ ބައެއްވެސް ވާކަމުގައިވިއެވެ. އަދިވެސް...... ކޮންގޮއަކަސް އޭރުއައުމުން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމާއި މައިތިރިކަން އެރުއެވެ.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلْجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّى وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّىٓ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ غُرْفَةًۢ بِيَدِهِۦ ۚ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ قَالُوا۟ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا۟ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

ތަރުޖަމާ

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ = އެއީ طَالُوتُ ވަކިވިހިނދުން. ۞ بِٱلْجُنُودِ =ސިފައިންނާއިގެން. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޯރެއްގެ ދިޔައިން اللّٰه تعالى ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ. ޝަރުތުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ = ފަހެ އެއިން ބޮއިފިމީހާ. ۞ فَلَيْسَ مِنِّي = ފަހެ އޭނާ އަހުރެމެންގެ މީހެއްނޫނެވެ. / އަހުރެންގެ ބައިމީހެއްނޫނެވެ. ۞ وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ = އަދި އޭނާ ނުބޮއިފިމީހާ. فَإِنَّهُۥ مِنِّي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަހުރެމެންގެ މީހެކެވެ. / އަހުރެންގެ ބައިމީހެކެވެ. ۞ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ = ފުން އަތްތިލައިގައި ހިފުމަކުން. ۞ غُرْفَةً بِيَدِهِۦ = އޭނާގެ އަތުން އެއްތިރިފެނެއް. ۞ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެއިން ބޮއިފިއެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ މަދުމީހުން ފިޔަވައި. ۞ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކޯރު ހުރަސްކޮށްފިހިނދުން. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވި މީހުންވެސް. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. (طَالُوت ގެ لَشْكَر ގެމީހުން ބުނެފިއެވެ.) ۞ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ = އަހުރެމެންނަށް މިއަދު ބާރެއްނުވެއެވެ. ۞ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ = جَالُوت އާއި އޭނާގެ لَشْكَر އާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ = يقين ކުރާމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން اللّٰه އާއި ބައްދަލުވާނޭކަމުގައި. ۞ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ = ކިތައް ކުޑަ جَمَاعَة އެއްތޯ؟ ۞ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً = ގިނަބޮޑު جَمَاعَة އެއްގެމަތިން ކާމިޔާބުވީ. ۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަފުޅުން. ۞ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ = އަދި اللّٰه ވަޑައިގަންނަވަނީ ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ۞ وَلَمَّا بَرَزُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނިކުތް طالوت އާއި އޭނާގެ لشكر ميدان އަށް ނުކުތް ހިނދު. ۞ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ = جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر އާއި. ۞ قَالُوا۟ رَبَّنَآ = އެމީހުން - އެބަހީ طالوت އާއި طالوت ގެ މީހުން ބުނެފިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން ފައިބާވައްސަވާނދޭވެ! ބާރުވެރިކޮށް ދަމަހައްޓަވާނދޭވެ! ۞ وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ފައިތިލަފައި ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ! ۞ وَٱنصُرْنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ! ۞ . ٱلْقَوْمِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ = ކާފިރު ޤައުމުގެ މައްޗަށް. ۞ فَهَزَمُوهُم = ފަހެ މިމީހުން އެމީހުން ބަލިކޮށްފިއެވެ. جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر ބަލިކޮށްފިއެވެ. ۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަފުޅުން. ۞ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ = އަދި ދާއޫދުގެފާނު جالوت މަރާލެއްވިއެވެ. ۞ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ = އަދި اللّٰه تعالى އެކަލޭގެފާނަށް

ވެރިކަން ދެއްވިއެވެ.۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި نَبی ކަމާއި.۞ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ.۞ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ = އަދި الله ގެ دِفَاعُ ކުރެއްވުން މީސްތަކުންނަށް ނުވާނަމަ.۞ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކުގެ ބައިން އަނެއްބަޔަކަށް.۞ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު ފަސާދަވެގެންދާނެއެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ އަދި އެހެންނަމަވެސް الله މި.۞ ذُو فَضْلٍ = فَضْلَ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾ =عَالَم ތަކުގެ މައްޗަށް.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އާޔަތްތަކެވެ.۞ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިކިޔަވައިދެއްވަނީ.۞ بِٱلْحَقِّ ۚ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.۞ وَإِنَّكَ =އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾ =ކަނޑައެޅިގެން رَسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤٩) ދެންފަހެ طالوت އޭނާގެ ސިފައިންނާއިގެން ރަށުން ވަކިވެގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން الله تعالى މި لشكر ގައިމުވި މީހުން طالوت އަށް ކިޔަމަންވެގެންތިބޭނެކަން ނުތިބޭނެކަން ދަތުރުމަގުމަތީގައި އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވިއެވެ. طالوت ވިދާޅުވީ މިކޯރުން ހަމަ އަތްތިލަކުން ނޫނީ ބޮއެގެން ނުވާނެ. ފެން ބޮއެފިމީހާ ތިމަންނާގެ ބައެއް ނޫނެވެ. ކަމާ ނުބޮއި މީހުން ހަމަ ތިމަންނާގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީން ނުބޮއި މީހުން ކުރާނީ ވޭނުގެ މީހުންނެވެ. އެކަމު އެމީހުންތެރެ ތިމަންމަތީގައިން ޝަކުވާކޮށްފާވާ طالوت އާއި شكوى ކޮށްފިއެވެ. ދެންފަހެ އެ لشكر ގެ މަދުމީހަކު ފިޔަވައި އެހެންމީހުން ބޮއެފިއެވެ. ދެން طالوت އާއި އެކުގެ މީހުން އެކަކު ހުރަސްކޮށް ދިޔުމުން. އެ لشكر ގައިމީ منافق ބަޔާއި އުޅުނު ބަޔާކަށް ދެންނެވިއެވެ. جَالُوت އާއި އޭނާގެ ސިފައިންނާ ހަނގުރާމަކުރާކަށް ބާރެއް މިއަދު އަހަރުމެންގެ ނުވެތެއެވެ. (ބުނެވުނީ މީހުން ދަންނަވާފައި މިބައިމީހުން ދިރިއުޅެމުންދިޔައެވެ.) އެހެންނަމަވެސް قيامة ދުވަހުން الله އާއި ބައްދަލުވާނެކަމުގައި يقين ކުރާ ބައެއް مؤمن ނުދެކުނުވިއެވެ. عدد ގިނަވެގެންވާ ކިތަންމެ جماعة އެއްގެ މައްޗަށް عدد މަދުވެގެންވާ ކިތަންމެ جماعة އެއް الله ގެ إذن ލިބިގެން ގަދަވެވަޑައިގަތީތޯއެވެ؟ އަދި الله ގެ رحمة އާއި فضل ވަންތަކަމުގެ ކުރިމަތިލާމީހުންނާއިއެކުގައެވެ.

(٢٥٠) އަދި طَالوت އާއި އޭނާގެ މީހުން جَالُوت އާއި އޭނާގެ لشكر އާއި ބައްދަލުވިހިނދުން طَالوت ގެ لشكر ގެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިންދުކުރައްވާށި. އަދި އަހަރުމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރައްވާށި. އަދި ކާފިރު މިސްތަކުންގެ މައްޗަށް އަހަރުމެންނަށް نصر ދެއްވާށިއެވެ!

(٢٥١) ދެންފަހެ މިބައިމީހުން جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر الله ގެ އިޛުނަފުޅާއެކު ބަލިކޮށްލިއެވެ. އަދި داود ވަނީ جالوت މަރާލީއެވެ. އަދި الله تعالى އެ داود ގެފާނަށް ވެރިކަމާއި نبی ކަން ދެއްވައިފިއެވެ. (އެއީ طالوت ގެ ވެރިކަމާއި شمعون ގެ نَبی ކަމާއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި މިގޮތަށް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ޒަރީޢާއިން دفاع ކޮށްދެއްވުން الله ހަމަޖައްސަވައި ނުވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު ފަސާދަވެގެންދާނެއެވެ. بَاطل ގެ مُقَابِل ގައި ދިމާކުރާނެ حقّ ނުވާނަމަ حقّ އާއިގެން ތެދުވާނެ ބައެއްނުވާނަމަ ގެނޑުވެރިންނަށްގައި بَاطل ވެރިކަން ކުރާނެއެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން އަބަދުވެސް ކުރިހޯދުމަށް حقّ ގެ އަރުވާލައްވައެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މި عَالم ތަކުގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (٢٥٢) މިސްކުރީގައި واقعة ތަކާއި އަދި އެހެނިހެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މި بَيَان ކޮށްދެއްވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔެއްކަމުގެ ދަލީލެއް ކަމުގައެވެ. الله ގެ ކަލާމުގެ ތެރެއިން ދެއްކުއްވި دليل އަކީ حقّ دليل އާއި ނުލާއެވެ. (އަދި އޭ محمّد ގެފާނެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

❁ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ۚ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ ۗ وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

ލުޣަތު

❁ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ = އެ رسول ބޭކަލުން.❁ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ = އޭގެ ބައެއް ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްވެރިކުރެއްވީމު ގާތުގައިވިއެވެ.❁ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައި ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް.❁ مِّنْهُم = އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އެވެ.❁ مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ = الله އެބޭކަލަކާ ބަސްފުޅު ކައުއްވި وحي ބޭކަލުން (موسى عليه السلام ފަދަ)❁ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ = އަދި އެކަލާނގެ އޭގެ ބައެއް ބޭކަލުން ދަރަޖައަކަށް އުފުއްލެވިއެވެ.❁ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.❁ ٱلْبَيِّنَٰتِ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތައް - معجزة ތައް.❁ وَأَيَّدْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ގަދަވަންތަކުރެއްވީމެވެ.❁ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = رُوح القدس ގެ ވާސިތާއިން، އެއީ جبريل عليه السلام އެވެ.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم ❁ އެބޭކަލުންގެ ފަހުން ތިބި މީހުން قتل ވެގެން ނުކުރާނެއެވެ.❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ = އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު.❁ ٱلْبَيِّنَٰتُ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތައް.❁ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން إختلاف ވިއެވެ.❁ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވި މީހުން ވިއެވެ.❁ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވީ މީހުން ވިއެވެ.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ = އެމީހުން قتل ނުވީހެވެ. ނަމަވެސް ނުކުރިއެވެ.❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى.❁ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ!❁ أَنفِقُوا۟ = ހޭދަކުރާށެވެ!❁ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން.❁ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިން.❁ لَّا بَيْعٌ فِيهِ = އެދުވަހު ވިއްކުމެއް ގަތުމެއް ނުވާނެއެވެ.❁ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ = އަދި އެކުވެރިކަމެއް رحمة ދެއްކުމެއް އަދި شَفَاعة ވެރިކަމެއް ނުވާނެއެވެ.❁ وَٱلْكَٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ތިޔަބައިމީހުން! هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٣) އެ رَسول ބޭކަލުން ދަންނަވާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭ ބައެއްބޭކަލުން އަނެއްބައިބޭކަލުންގެ މައްޗަށް މާތްކުރައްވައިފީމެވެ. އޭގެތެރެއިން އެބޭކަލުންނާއި الله ގެ ބަސްފުޅު وحي ކުރައްވައި ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވި ބޭކަލުންވެއެވެ. އެއީ موسى عليه السّلام ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން އެކަލާނގެ އެތައް ދަރަޖައަކަށް އުފުއްލެވިއެވެ. އަދި مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަށް ބައްޔިނާތުގެ ތެދުމުޢުޖިޒާތް ދެއްވީމެވެ. (بَرَص ބަލިޖެހިފައިވާ މީހުން ރަނގަޅުކުރެއްވުމާއި މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވުމާއި އަދިވެސް އެތައްކަމެއް.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ جبريل عليه السّلام މެދުވެރިކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުވެރިކަންދެއްވީމެވެ. އަދި الله އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެމީހުންނަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل އައުމަށްފަހު އެމާތް رَسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެން بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދެބަސްވެ ތަފާތު ނުވީހެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން إختلاف ވިއެވެ. ދެބަސްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން ތިމާ އީމާންވީމީހުންނާއި ކާފަރުވީމީހުންވެއެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުން ތަފާތުނުވީހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ.

(٢٥٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިތަކެތިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ! އެއީ އެއްވެސް ގަނޑުވެރިކަމެއް ވިޔަފާރިއެއް ނުވާ އަދި އެއްވެސް رحمة ލޯބި ރައްޓެހިކަމެއްގެ އެހީއެއް އަދި (الله ގެ އިޒުނަށްފަހުގެންމެނުވީ) شَفَاعَة އެއްވެސް ނުލިބޭނޭ ދުވަހެއް އައުމުގެކުރިންނެވެ. އެބަހީ قيامة ދުވަސް އައުމުގެކުރިންނެވެ. އަދި ކާފަރުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. مشرك ންނެވެ.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

ތަފްސީރު

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّٰه އެވީ އެކަލާނގެ ފިޔަވާ (އަޅުކަންވުން حقّ) އެހެންއެއްވެސް إله އަކުނުވާ ކަލާނގެ.❁ ٱلْحَىُّ = ފެށުމެއްނުވާ އަދި ނިމުމެއްނުވާ ދާއިމީ حياة ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.❁ ٱلْقَيُّومُ = خلق ތަކުންނަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއް ހިފެހެއްޓެވުމާއި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައި ގާއިމުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ = އެކަލާނގެއަށް ނިދިދުރުކަމެއްނުވެއެވެ.❁ وَلَا نَوْمٌ = އަދި ގަދަ އަނގޮތަށްހުރުމެއް ފުރައްސާރަކުރުމެއްވެސް ނުވެއެވެ.❁ لَّهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ملك ވެރިކަންވެއެވެ.❁ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ.❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.❁ مَن ذَا ٱلَّذِى = ކާކުހެއްޔެވެ؟❁ يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ = އެކަލާނގެ حضرة ގައި شَفَاعَة ކުރާނީ.❁ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ ހުއްދަދެއްވުމަކާނުލައި.❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގަންނަވައެވެ.❁ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައްތަކާއި. ދުނިޔޭގައިވާ ކަންތައްތަކާއި.❁ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި.❁ وَلَا يُحِيطُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް - އެއްޗަކަށް - ފުރިހަމައަކަށް ނޭނގެއެވެ.❁ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ = އެކަލާނގެ علم ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް.❁ إِلَّا بِمَا شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރަކުން މެނުވީ.❁ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ = އަދި އެކަލާނގެ ކުރުސިއްޔު ޖެހިގެންވާ ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.❁ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިމަށްވެސް.❁ وَلَا يَـُٔودُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަކަށް ބުރަވެގެން ނުވެއެވެ. / އުނދަގޫވެގެން ނުވެއެވެ.❁ حِفْظُهُمَا = އެ ދެތަން ބަލަހައްޓަވާ ބެލެހެއްޓެވުން.❁ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ = އަދި އެކަލާނގީ މަތިވެރިވެގެންވާ ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٥) اللّٰه އީ އެކަލާނގެ މެނުވީ އަޅުކަންކުރުން حقّ ވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން إله ނެތް ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ފުރިހަމަކަމާއި ދެމިހުރުމާއެކު دَائمى حَيَاة އޮތް ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ خَلْق ތަކުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ހިންގެވުމުގައި قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނިދިކޮޅެއް ނުޖެހެއެވެ. އަދި ނިދި ނުޖެހެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި مِلْكُ ވެވޮޑިގެންވާ ޚާއްޞަވެވޮޑިގެންވާ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެކަލާނގެ ހުއްދަ ނުލިބިގެން شَفَاعَة ކުރުމަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ އެބަޔަކު އެކަލާނގެއަށް شفاعة ކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި خلق ތަކުންގެ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި آخرة ގެ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން މެނުވީ އެކަލާނގެ علم ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް خلق ތަކުންނަށް އިހާޠަ ނުކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ كُرْسِ އުޑުތަކާއި ބިމަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ބެލެހެއްޓެވުމަކީ އެކަލާނގެއަށް ބުރައެއްގެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ عِزّة ވަންތަ ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- اللّٰه ގެ كُرْسى އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަމާއިމެދު مُفَسّر ންގެމެދުގައި إختلاف ވެގެންވެއެވެ. މި فَنُّ ގެ ބޮޑެތި عالم ން ވިދާޅުވަނީ އެއީ اللّٰه ގެ ދެފައިތިލަ ބޭއްވެވުމުގެ ތަނެވެ. މިއީ علم ވެރިންގެ އެއް ރިވާޔަތެވެ. އަނެއް ރިވާޔަތަކީ އެކަލާނގެ كُرْس ކޮބައި އެކަލާނގެ ދުނިޔެއާއި ބެހޭގޮތުން حديث ތަކުގައި ހުރެއެވެ. ބައެއް حديث ގެ ތަރުޖަމާގައިވެއެވެ. كُرْسى ގެ ނިސްބަތުން ހަތްއުޑު مثال އަކީ އުޑުތަކާއި ބިމަކީ ބޮޑު ފަޅުގައިވާ ހަތް دِرْهَمُ ގެ މިސާލެވެ. كُرْسى އަރުހުގެ. އަދި عرشى ގެ ނިސްބަތުން كُرْسى ގެ މިސާލަކީ ހުސްބިމެއްގައި އޮތް އެއްލާފައިވާ ތަށިގަނޑެއްގެ މިސާލެވެ. عرشى އަރުވެސް ބޮޑެވެ. މި حديث تفسير الطبرى ގައިވެސް ވެއެވެ. އަދި تفسير قرطبى ގައި أبوموسى الأشعرى رضى اللّٰه عنه ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތެއްގައިވެސް كُرْسى އަކީ مَوْضِعُ القدَمَين އެވެ. يعنى: ދެފައިތިލަ ބޭއްވެވުމުގެ ތަނެވެ. علم التّوحيد ގެ أهل ވެރިންވެސް މި معلومات ތަކާ މިގޮތަށް بَيَان ކުރައްވައެވެ. واللّٰه أعلم

ދެންވެސް اللّٰه ގެ ފައިތިލަފުޅާއި އަދި كُرْسى އާއި عرشى އާއި މިއިން އެއްވެސް އެއްޗެއްގެ ސިފަފުޅު كيفية އެއްކޮށްގެން ހުށަހަޅައިނުދެވެ. ވީއްލާތު بيان ކުރުން ހުއްޓުވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވުމުން ވާގޮތަށް ދެންމިހަކަށް ނުވެއެވެ. އެހެންވީ އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ بيان ކުރުމުގެ قانون ގެތެރެން كُرْسى ގެ ކަންތައްވެސް ނިންމިދާ ފަށްފަހި ރަނގަޅުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުގެ قانون އަކީ ޤާއިދީ قرآن އާއި މާތް سُنّة ން އެކަލާނގެއަށް ސިފަފުޅުތަކެއްކަމުގައި ސާބިތުވެފައިވާ ސިފަފުޅުތައް އެކަލާނގެއަށް އެއްޗެހިގަސްފުޅުކުރާއިރު ސާބިތުކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ވަސްފުތަކާއި ސިފަ، އަދި كيفية بيان ނުކުރުމެވެ. އެއީ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شيءٌ وهو السّميع البصير : މިއާޔަތުގައިވާ قانون އެވެ. نفى އާއި إثبات އެވެ. ސިފަ ސާބިތުކޮށް كَيْفِيَّةُ ނަފީކުރުމެވެ. واللّٰه أعلم بالصّواب .

لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُخۡرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَوۡلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخۡرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِۗ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِي حَآجَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ فِي رَبِّهِۦٓ أَنۡ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلۡمُلۡكَ إِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّيَ ٱلَّذِي يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحۡيِۦ وَأُمِيتُۖ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأۡتِي بِٱلشَّمۡسِ مِنَ ٱلۡمَشۡرِقِ فَأۡتِ بِهَا مِنَ ٱلۡمَغۡرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِي كَفَرَۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

ލަފުޒީ މާނަ

لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِ = دين އަށް ވެއްދުމުގައި ގަދަރުކުރުމެއްނެތެވެ. (އެއީ جِزْيَة ގެ أهل ވެރިންނަށެވެ.)❁ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ = ހަމަކަށަވަރުކަން حقّ ތެދުމަގު بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ.❁ مِنَ ٱلۡغَيِّ = حقّ ނޫން ދުރުގޮތްތަކުގެތެރެއިން.❁ ގަދަވުރުވުމުގެ ތެރެއިން.❁ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ = އަދި طَاغُوت އަށް ކާފަރުވެއްޖެމީހާ.❁ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހާ اللّه އަށް އީމާންވެއްޖެ.❁ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ = ހަމަކަށަވަރުކަން އޭނާ ހިފަހައްޓައިފިއެވެ.❁ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ = ގަދަވެގެންވާ އަތްގަނޑުގައި / ދެގައްޓަނޑުގައި.❁ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا = އެއަށް ހަލާކުވުމެއް ކެނޑިދިޔުމެއްނުވާ.❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ = އަދި اللّه އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = اللّه އީ އީމާންވި މީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާއެވެ.❁ يُخۡرِجُهُم = އެކަލާނގެ އެމީހުން ނެރުއްވައެވެ.❁ مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ = (جَاهِل ކަމާއި شرك ގެ) އަނދިރިތަކުގެތެރެއިން.❁ إِلَى ٱلنُّورِ = (އީމާންކަމާ ޢިލްމުގެ) އަލިކަމުގެތެރެއަށް.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = އަދި ކާފަރުވީމީހުން ތަންނާނަށެވެ!❁ أَوۡلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ = އެމީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާ طَاغُوت އެވެ.❁ يُخۡرِجُونَهُم = އެއުރެން އެމީހުން ނެރެއެވެ.❁ مِّنَ ٱلنُّورِ = (އީމާންކަމާއި ޢިލްމުގެ) އަލިކަމުގެތެރެއިން.❁ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ = (جَاهِل ކަމާއި شرك ގެ) އަނދިރިތަކުގެތެރެއަށް.❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ.❁ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.❁ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނޭ އެތާނގައެވެ.❁ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِي حَآجَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ = إبرهيم عليه السّلام އާއި جَدَل ކޮށްފިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވޭހެއްޔެވެ.❁ فِي رَبِّهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ކަމުގައި.❁ أَنۡ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلۡمُلۡكَ = އޭނާއަށް اللّه ވެރިކަން ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން.❁ إِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ = إبرهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދު.❁ رَبِّيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ.❁ ٱلَّذِي يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ = އެއީ ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ قَالَ = އޭނާ ބުނެފިއެވެ.❁ أَنَا۠ أُحۡيِۦ وَأُمِيتُ = އަހަރެންވެސް ދިރުވާ މަރާށެވެ. (އޭނާގެ ޖަލުން ދިރިހުރި އެކަކު މަރާލައި އަނެކަކު ދޫކޮށްލިއެވެ.)❁ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ = إبرهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުކަން اللّه تعالى ❁. يَأۡتِي بِٱلشَّمۡسِ = އިރު ގެންނަވައެވެ.❁ مِنَ ٱلۡمَشۡرِقِ = مَشْرِق ގެފަރާތުން.❁ فَأۡتِ بِهَا مِنَ ٱلۡمَغۡرِبِ = ފަހެ ކަލޭ އެއިރު مَغْرِب ފަރާތުން ގެނެސްބަލާށެވެ!❁ فَبُهِتَ ٱلَّذِي كَفَرَ = ފަހެ ދެން ކާފަރުވީމީހާ ދެރިވެ حيران ވެއްޖެއެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي = އަދި اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾ = އަނިޔާވެރިވި ޤައުމަކަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٦) ދީނަށްވެއްދުމުގައި ގަދަބާރުދިނުމެއް ނުވެއެވެ. (މިއީ جِزْيَة ދިނުމަށްޓަކާ أهل كتاب ންގެ حكم އެވެ. އެހެނިހެން ކާފިރުންގެ ވާހަކައެއްނޫނެވެ. تَوبَة ސޫރަތުގެ ބައެއް އާޔަތްތަކުން އެހެނިހެން ކާފިރުންނާ ދިމާކޮށް ގަދަބާރުދުމުގެ صَريح حكم އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުން ވަތްފުރައި މުރުތައްދުވާމީހާގެ حدّ ތަޅާ ކަނޑައެޅުން حَاكِم ގެމައްޗަށް فرض ވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުގެ ދަރަޖަކަމުގެ ހުކުމްތަކުގެ ތަފްސީލް ހޯދައިދޭނެވެ.) އެހެނީ ރަނގަޅު حقّ ތެދުމަގާއި حقّ ނޫން باطل ގޮތް މިވަނީ ރަނގަޅަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި طَاغُوت އަށް ކާފިރުވެ الله އަށް އީމާންވާމީހާ ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަލްހުރުވަތުލް ވުޘްޤާ ހިފައިފިކަމުގައެވެ. އެއަކީ حقّ ތެދުމަގެވެ. އެއަށް އޭގެ ފަސްޖެހުމެއްނުވެއެވެ. އަދި الله އީ އައްސަމީޢުލް ޢަލީމް ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

طَاغُوت: އެއީ شيطان އެވެ. ނުވަތަ كَاهِن އެވެ. ނުވަތަ سِحر ފެރޭމީހާއެވެ. ނުވަތަ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ އަޅުކަންވެރިވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި تبع ވެވޭ ގޯސް ބާރުތަކެވެ. ހަމަކޮށް އިންސާނުން، މަލާއިކަތުން ފިޔަ ފުރިހަމަކަން އަޅުކަންވެރިވާ އެފަރާތްތައް އެ އަޅުކަމަށް ރުހި ގަބޫލުކުރުން ވަންޏާއެވެ. والله أعلم .

(٢٥٧) الله އީ އީމާންވީމީހުންގެ ސަރަޙައްދުވެރިޔާއެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުން ކުފުރުކަމުގެ ކަނޑައެޅުމެއް شِرك އާއި ކާފިރުކަމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ނުރައްކަލުން އީމާންކަމުގެ ހިދާޔަތުގެ هداية ގެ ސާފުސީދާ އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ނެރުއްވައި ތެދުމަގު ދައްކަވައި ސަލާމަތްކުރައްވައެވެ. އަދި ކާފިރުވީމީހުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންގެ ސަރަޙައްދުވެރިޔާ طَاغُوت އެވެ. އެއުރެން އެމީހުން އީމާންކަމުގެ هِداية އާއި مَعرفة ގެ އަލިކަމުން ދުރުކޮށް جاهل ކަމާއި شرك އާއި كفر ގެ އަނދިރި ނުރައްކަލުގެ ތެރެއަށް ވައްދައި ހަލާކުކޮށްލައެވެ. އެމީހުން އީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހުންނާނީ އެތަނުގައެވެ.

(٢٥٨) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبّ އާދޭދު އެކަލާނގެ ފާހަގަ جَدَل ކުރިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަތީހެއްޔެވެ؟ އެނގެން އޮތް ވަރަށް ފުދޭގޮތް ވާނެތެވެ! عجائب ފަދަ ކަމެއްވިއެވެ؟ (އެމީހާ بَابِل ކަރައިގައި ބޮޑުވެރި ފެރޭއެވެ. އެއީ نَمْرُوذ بن كَنْعَان ކަމަށާއި نَمْرُوذبن فَالِخُ ކަމަށާއި ދެގޮތަކަށް ކިޔައިފައިވެއެވެ. އޭނާ ދެއްވީ ރައްބަކަމަށް دعوى ކުރި މީހާއެވެ. ވަރަށްބޮޑު ބޮޑާ جبّار މީހެކެވެ.) އޭނާ އާލާވުވެ جبّار ވީކަމުގެ ސަބަބަކީ الله އޭނާއަށް ބޮޑު ވެރިކަމާއި ބާރުފުޅު ދެއްވި ސަބަބުންނެވެ. إبراهيم عليه السّلام އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ رَبّ އަކީ ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އޭނާ ދަންނަހެއްޔެވެ. އަހުރެންނަށް ދިރުވާ މަރާލެވެއެވެ. މިހެން ކިޔަމުން ހަމަ ގޯސް ކުރަމުން ދިޔައީ ކުށްވެރިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކަށް عَفُو ކޮށްލައި ދުނިޔެގައި އަރާމުކޮށް ދޫކޮށްލައިގެން އެހެން މީހަކު މަރާލައެވެ. އަދި ދަންނަވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ދިރުވާލަވައި މަރާލެވެއެވެ. މިހާގެ عمل ގެ ހުރި ދުވަހު އޭނާ ހަނދާންކޮށްދިނުމަށް إبراهيم عليه السّلام ދެން އޭނާއަށް ކުރިމަތިލާނެކަމަށް ބުނެވުނު ކަލާނގެ ވިދާޅުވިއެވެ. الله ހިރަފުދޭތެރި مشرق ފަރާތުންނެވެ. ކަލޭ ހިނަގާ مَغْرِبُ ފަރާތުން އެރުވުން އެކަމާ ބަލާލާށެވެ! މި حجّة އަށް އޭނާ ގޮސް އަރުވާލި ރަށްޓަކާ އަދި ހަމައަށްވާއެއްލީ حِيلة އެއްނެތި އެ ކާފިރުކަމުގެ މުޅިން އަނބުރާލި حيران ވެ އަންގައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް މިހެން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

أَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِا۟ئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۥ ۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِا۟ئَةَ عَامٍ فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ ۖ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِى كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ ٱلطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَوْ كَالَّذِى مَرَّ = ނުވަތަ ހިނގާފައިވާ ވަގެއްގެންނުވިބަސްކަތަކު ކުރައެވެ. ※ عَلَى قَرْيَةٍ = ރަށެއްގެ ކައިރިންނާދުރުގައި. ※ (އެއީ بَيْتُ الْمَقْدِس ކަމުގައިވިއެވެ.) وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا = އެރަށް ދުވިން ވިހުރުހުސްވެ ގެތައް ވެއްޓި ހަލާކުވެފައިވާ حال ※. قَالَ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ※ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ = މިރަށް الله ދިރުއްވާނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯއެވެ. ※ بَعْدَ مَوْتِهَا = އެރަށް މަރުވުމަށްފަހު. ※ فَأَمَاتَهُ اللَّهُ = ދެންފަހެ الله تعالى އެބޭކަލަކު މަރުއްވަވައިފިއެވެ. ※ مِائَةَ عَامٍ = ސަތޭކަ އަހަރަށް. ※ ثُمَّ بَعَثَهُ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލަކު ދިރުއްވާ ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވިއެވެ. ※ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ = الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުރެވުނީ ކިހާ ދުވަހެއްތޯއެވެ؟ ※ قَالَ = އެބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ. ※ لَبِثْتُ يَوْمًا = މިއަދާ ހުރެވުނީ އެއްދުވަހުއެވެ. ※ أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ = ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ. ※ قَالَ بَلْ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. ކަލޭ ހުރެވުނީއެވެ؟ ※ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ = ކަލޭގެފާނު ހުރެވުނީ (خبر ނުލިބުމުގައި) އަންނަނީ ސަތޭކަ އަހަރުއެވެ. ※ فَانْظُرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ※ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކާބޯތަކެތިއަށް. ※ لَمْ يَتَسَنَّهْ = އެއީ ނުބަދަލުވުމެވެ. تَغَيَّر ނުވެއެވެ. ※ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ حِمَار އަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! (އޭގެ ހަށިގަނޑު ދުވެ ކަށިތައް ހުސްކަށިތަކެވެ.) ※ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ހެކިތަކުން دليل އެއްކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ※ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ = އަދި حِمَار ގެ ކަށިތަކަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ※ كَيْفَ نُنْشِزُهَا = މިމަންޒަރަކުގެ އެކަށިތައް تَرْكِيب ކުރައްވާ ގޮތަށް ބައްލަވާށެވެ. ※ ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا = ދެން މިމަންޒަރުގެ އެއީ މަސްލެއްވާ ނިވާކުރައްވާގޮތެވެ. ※ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ = ދެންފަހެ އެބޭކަލަކަށް ރަނގަޅަށް بَيَان ވެ އެނގިވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ※ قَالَ أَعْلَمُ = އެބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ. ※ أَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ. ※ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް. ※ قَدِيرٌ (٢٥٩) = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން. ※ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ދެންނެވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.) ※ رَبِّ أَرِنِي = އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ! މިއަޅާއަށް ދައްކަވާދެއްވާށެވެ! ※ كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى = މަރުވެފައިވާމީހުން އިބަރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވާގޮތް (ކަލޭގެފާނު ކަމެއްކަން) ※ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ※ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އީމާންވާވޮޑިގެން ނުވޮޑިގެންނެވީތޯއެވެ؟ ※ قَالَ بَلَى = އެބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ. އާނއެކޭ. އަހުރެން އީމާންވެއެވެ. ※ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي = އަދި ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ މިއަދާގެ ހިތަށް ހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ. ※ قَالَ = އެކަލާނގެ

وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فَخُذْ أَرْبَعَةً = ހަތަރު އެތި ހިއްޕަވާށެވެ!۞ مِّنَ ٱلطَّيْرِ = ދޫނިގެތެރެއިން.۞ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެތަކެތި ކަލިމަރައްވައި ކުދިކުދިކޮށްލައްވައި އެއްކޮށްކުރައްވައި މަސްތައް ހިސާބުކުރައްވާށެވެ!۞ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ = ދެން ކޮންމެ ފަރުބަދައެއްގެ މައްޗަށް ބަހައްޓަވާށެވެ!۞ مِّنْهُنَّ جُزْءًا އެއިން ބައެއް.۞ ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެތަކެތިއަކަށް ގޮވާލައްވާށެވެ! ވިދާޅުވާށެވެ!۞ يَأْتِينَكَ سَعْيًا = ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އެތަކެތި ދުވެގެން އަންނާނެއެވެ.۞ وَٱعْلَمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.۞ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٦٠) = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبّ އާއިމެދު އެކަލޭގެފާނާއި جَدَل ކުރިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައިފީމުހެވެ؟ އޭނާމެދުވި عجائب ވެވަޑައިގަންނަވާފީމުހެވެ؟ (އެމީހަކީ بَابِل ކަރައިގައި އޮތުރުކި ވެރިއާއެވެ. އޭނީ نَمْرُوذ بن كَنْعَان ކަމަށާއި نَمْرُوذبن فَالِخُ ކަމަށާއި ދެބަސްކަން ހުއްޓައިފައެވެ. އޭނާހަކީވެސް ބިމާއި رَبّ އެއްކަލާނގެ دعوى ކުރި މިހެއްކަލާނގެއިވެއެވެ. ވެރިކަމްބަޔި ބޮޑު جَبَّار މިހެކެވެ.) އޭނާ އެހާބޮޑު جَبَّار ވިކަމުގައިވީނަމަ ބޮޑުވެރިކަމާ ބާރުތެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. إبراهيم عليه السّلام الله އާއިމެދު އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ رَبّ އަކީ ތެދެއް ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެންވެސް ދިރުވާ މަރާހަދަމެވެ. މިގޮތްދައްކާފައި އޭނާގެ ކުރުވެރިންގެ ތެރެއިން ދެމީހުން ގެނަސް އެކަކަށް عَفُو ކޮށްފައި ޤަތުލުކޮށްފައި އަނެއްމީހާ މަރާލައިފިއެވެ. އަދި ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެންވެސް ދިރުވާފައި މަރާލީމެވެ. މިޔާގެ عمل ގެ ކުރި ދެއްކުމެއްނުވާކަމުގެ ބޮޑުކަމުން إبراهيم عليه السّلام ދެން އޭނާއަށް ކުރިމަތިލުއްވި ބަޔާންގަނޑުވާފުޅުގެ ކަމުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. الله ހުރުއަރުއްވާނީ مشرق ފަރާތުންނެވެ. ކަލޭ ނިކަން مَغْرِبُ ފަރާތުން އިރު އަރުވާބަލާށެވެ! މި حجّة އަށް އޭނާ ޖަވާބު އެއްވެސް ޖަވާބެއް އަދި ހަޑާކުއްލުވެސް حِيلة އެއްނެތި އެ ކާފަރުކަލޭގެ މުޅިން އަނގަބަންދުވި حيران ވެ އަންދަވަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައި މީސްހުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٦٠) ނުވަތަ މީސްތަކުންގެ ގޮތުގެ ހަވާލާ ފަޅުވެރިޔާ ތަނުގެމަތިން ވާދިވެރިޔާ ބޭކަލެއްގެ ކަންތައްކަން ކަލޭގެފާނު عجائب ވެވަޑައިގަންނަވާފީމުހެވެ؟ އެބަރަށް بَيْتُ المقدس ކަމުގައިވިއެވެ. (އެބޭކަލަކީ عُزَيْرُ ގެ ނަން ކިޔާކަމަށާއި އަދި إِرْمِيَا ކިޔާ ބޭކަލެއްކަމަށާއި ދިރާސާތަކުން بَيَان ވެގެންވެއެވެ. ދެން ކޮންމެ ބޭކަލަކުކަމުގައިވިނަމަވެސް މަސްސަލައެއްނޫނެވެ. مقصد އަކީ މިކަމުގެ ނަތީޖާ އެނގުމެއްނޫނެވެ. مقصد އަކީ خَلْقُ ތަކެއް މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުމުގެ قدرة ތެރިކަން الله އަށްވާކަން އެކަމަކު إنكار ކުރިމީސްނަން ސާބިތުކޮށްދިނުމެވެ. ތަކެތި ދިރުއްވުމާއި މަރުއްވުމާ އެކަލާނގެއަށް ދެރި ޙަސްރަތުގެއްކަން އެނގުމުގެ.) ކޮންމެއަކަސް އެބޭކަލު ވިދާޅުވިއެވެ. މިބަރަށް ދެން މަރުވުމާ ވިރާނާވެފައި އޮތުމަށްފަހު ދެން الله މިބަރަށް ދިރުއްވައި ތާޒާކުރައްވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ދެންފަހު الله تعالى އެބޭކަލު ސަތޭކަ އަހަރުވަންދެން މަރުގަންނަވާ ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. ދެން އޭގެފަހު އަލުންވެސް ދިރުއްވައި ދޮނިދެއްވައި ފުރާއްވައިފިއެވެ. އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު خبر ނެތި ކަސްވެފައިއޮތީ ކިހާއިރުކޮޅެއްތޯއެވެ؟ އެބޭކަލު ދެންނެވިއެވެ. މިއަދާ ކަސްވެފައިއޮތީ އެއްދުވަހުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހުގެ ބައެއްކަމެވެ. (އެއީ عامّ ކަންތަ މީހަކު ނިދައިލާވަރެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްވެސް ހީވެވުނީ ނިދީނިދަމެވެ.) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިހާއިރުތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ތިބައްތިންނިވި ސަތޭކައަހަރުއެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ގެންގުޅުއްވި ކާބޯއެއްޗަކަން

ބައްލަވާށެވެ! އެހާދުވަސްވީއިރުވެސް ކާނެތި ބޯނެތި تغيّر ނުވެއެވެ. (އެއީ ވައްތަރުވެސް ދާބިސްކަދުރުކަމުގައިވީއެވެ. ދިން ފެންތޮށިތަކެވެ. ނުވަތަ ތޯތޯތަކެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ حِمَار އަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! (އާދިއްޗޭ ސަތޭކަ އަހަރުވީއިރު މަސްތަކެއްވެސް ދުވިލާ ކަށިތަކާއި ވަކިވަކިވެފައެވެ. އަދި މިހެން މިކަންހިނގީ ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތަކެއް މިސްކީނުންނަށް ފޮނުއްވާ ނިޝާނެއްކަމުގައި قدرة ތެރިކަލާނގެ دليل އެއް ކަމުގައި ލެއްވުމަށެވެ.) އަދި حمار ގެ ކަށިތަކަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! މިސްކީނުންނަށް އެކަށިތައް ތަރުތީބުވާގޮތް تَرْكِيبُ ކުރައްވާގޮތާއި އަދި މަހުގެ ފޮތިން ނިވާކުރައްވާގޮތް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންވުމުން ކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ސަބަބުން ނުވަތަ ދެނެގެން ދެއްވިއެވެ. ސަތޭކަ އަހަރުވީފަހުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިއުޅުނެވެ. حمار ވެސް އަލުން ދިރިގެން ތެދުވިއެވެ. އަދި ކާބޯއެތި އެއްވެސް تغيّر ނުވާތީ ނިގުޅިއެވެ. މިހެން ދުށުމުން އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު الله ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަން މިއަދު އަހުރެން ދަނެއެވެ.

ꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥ

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّاْئَةُ حَبَّةٍۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُواْ مَنًّا وَلَآ أَذًىۙ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ ۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًىۗ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾

ތަރުޖަމާ

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = ހޭދަކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ.۞ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާ.۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.۞ كَمَثَلِ حَبَّةٍ = އޮށެއްގެ މިސާލުފަދައެވެ.۞ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ = އެއިން ހަތްކަރާގަނޑު އަރައި.۞ فِي كُلِّ سُنۢبُلَةٍ = ކޮންމެ ކަރާގަނޑެއްގައި.۞ مِّاْئَةُ حَبَّةٍ = ސަތޭކަ އޮށްވާ.۞ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ = އަދި الله އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ.۞ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް.۞ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ = އަދި الله އީ ފަޅުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާތައް ހޭދަކުރާމީހުން.۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.۞ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ = ދެން އެމީހުން تبع ނުކުރެ.۞ مَآ أَنفَقُواْ = އެމީހުން އެހޭދަކުރި ކަންތަކެއްގައި.۞ مَنًّا وَلَآ أَذًى = އެއްވެސް ކަލޭގޮތުގައި އަދި ދަތިކުރުމެއް (ބާރުކިޔުމާއި/ހަދިޔާ ދީފައި ގޮވާލުމެއް)۞ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަވަންތަކަމެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ

يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ = ރަނގަޅުބަހުން ޖަވާބު
ދިނުން.۞ وَمَغْفِرَةٌ = ބޭނުންތެރިޔާގެ حال ނިވައިކޮށް عَفُو ކުރުން.۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ
أَذًى = އެ صَدَقة އެއްގައި އުނދަގޫލާއި ހުތުރު އެއްޗެހި އަނިޔާވެގެންވާ صَدَقة ތަކަށްވުރެ.۞ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾
= އަދި الله އީ އަމިއްލަ ޒާތުގައި ފުދިވޮޑިގެންވާ ޙިލްމުވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦١) الله ގެމަގުގައި ތިމާމެންގެ މުދާ ހޭދަކުރާމީހުންގެ މިސާލު، އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ މިސާލު، އިންދި
ދަނޑުގެއްގެ މިސާލެވެ. ދަނޑު އެއްޓަރުން ހަތްކަރުގަނޑެ ނުކުމެ ކޮންމެ ކަރުގަނޑެއްގައި ސަތޭކަ އޮށްވާ ގޮތަށް އިންދި
ދިޔައީގެ މިސާލެވެ. އެއާ އިންދި އެއްދު ދަނޑުން ހަތްސަތޭކަ އޮށް ލިބޭނީއެވެ. الله ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާމާލެ
އެއާ ހޭދަކުރާ ހެޔޮއެއްގެ ދަރުމަ ތައް އަދި ދަރުމަ އަށްވުރެ ގިނައިން ثواب ލިބެއެވެ. އަދި އެއާ إخلاص ތެރިކަން ހުރިވަރަކުން
الله އަދި މީހަކު ބޮޑުކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަލާނގެ ފުޅާވެގެންވާ ވަރަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ
ދެއްވުން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ރޫހުވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٦٢) އަދި ތިމާމެންގެ މުދާ الله ގެމަގުގައި ހޭދަކުރާމީހުން ހޭދަކުރުމަށްފަހު އެއްވެސް ކަހަލަ ދޮގެއް އަދި
އުނދަގޫލެއް ކުރުމުގެ ބާރުކަމެއް ހުތުރުއެއްޗެހިވެސް އިނދެގެންނުވާނަމަ އެފަދަ މީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި
އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ ދަރުމަ ހުންނާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް
ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٦٣) އެއްވެސް ބޭނުމެއްގެ ކަމުގައި ނުވަތަ އުނދަގޫލާއި އަނިޔާވެގެންވާ صدقة ތަކަށްވުރެ
(ސުވާލުކުރާމީހަކަށްވެސް) ހެޔޮބަހެއް ބުނުން ނުވަތަ އަދި އޭނާގެ عَيْبُ ނިވައިކޮށްދީ عَفُو ކޮށްދިނުން
މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި الله އީ އަމިއްލަ ޒާތުގައި ފުދިވޮޑިގެން ކުއްލިއަކަށް عَذَاب ނުދެއްވާ ކެތްވަނޭ
ކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނަށެވެ! ސަލާމަތުގެ މަގަކީ ދީން ޙިކުމަތްތެރި ބާރުކަމުގައި ނަބިއްޔާ ޔާގެ ހިތްބަރުވާފަދަ ކަލިމަތަކުން
އާދަމަށް مُخَاطَبُ ނުކުރެއްވުން އެދެވިގެންވެއެވެ. އަދިހިއެއްޗެއްވެ؟ ރިވެތިގޮތުގައި އާދަމަށް مُخَاطَبُ ކުރުން الله ގެ حَضْرَةُ ނަ
އެންމެ ފުރިހަމަ ވެސް ކަންކަމުން ދަސްކޮށްދީ އާދަމަށް އެދުން ކުރިމަތިލުމަށް ދެކޭކަމަށް ވިސްނައިދިނުން
އެދެވިގެންވެއެވެ. އަދި އާދަމާބޭނުން އާދޭސްކުރާނަމަ އާދަމަށް ހުތުރުވާބަސް ގޮތް އެހެންމީހުން އާލާ ނުރައްކާލި
އެބާވަތުގެ ޖައިބު ނިވައިކޮށްދީ މާފުކޮށްދިނުން ހިދާޔަތްކަމުންވެސް ރައްކާވެގެންވެއެވެ. އަދި އާދަމަށް
އެއްޗެއްދީފައިވާނަމަވެސް އެވާކަށްތާއިދާމަށް ކަމަދުވަ ކަކެއް ތިރިކޮށީ ނުގަތުމަކީ ކާމިޔާބުވެ މާއަށްޓަކާވެސް
އަންގަވާ ހަސަދަކުރާއިރު ހަދާޅާވެވެ. އަދި ކަލަރެވުމާކި صَدَقَة بَاطِلُ ވާކަހަކަން ހަދުގާ ދުލުކުރައްވާށެވެ!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبۡطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم بِٱلۡمَنِّ وَٱلۡأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفۡوَانٍ عَلَيۡهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلۡدًا ۖ لَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَىۡءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِى ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثۡبِيتًا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبۡوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا ضِعۡفَيۡنِ فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تُبۡطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ صَدَقة بَاطِل ނުކުރާށެވެ!۞ بِٱلۡمَنِّ وَٱلۡأَذَىٰ = ކަރަދޮވައިގެންނާއި އުނދަގޫކޮށް ހުތުރުއެއްޗެހި ބުނައިގެން / ދުރުން އުނދަގޫކޮށްގެން.۞ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ = އެމީހާގެ މުދާ ހޭދަކުރާމީހަކު ފަދައިން.۞ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކަން.۞ وَلَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހާ الله އަށް އީމާންނުވާ.۞ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.۞ فَمَثَلُهُۥ = އޭގެ މިސާލަކީ.۞ كَمَثَلِ صَفۡوَانٍ = އޮމާން ބޮޑު ހިލަގަނޑެއްގެ މިސާލުފަދެވެ.۞ عَلَيۡهِ تُرَابٌ = އޭގެމަތީގައި ވެލިހުރި.۞ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ = ދެން އޭގެމައްޗަށް ބޮޑުވާރޭވެހުން.۞ فَتَرَكَهُۥ صَلۡدًا = ދެން އެހިލަގަނޑު (ވެލިހުރި ފިލާދެވިގެން) ސާފުވެ އޮމާންކޮށް އެއްޗެއް ނެތިއްޖެ.۞ لَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَيۡءٍ = އެމީހުންނަކަށް (އެބަޔި ކަރަދޮވުމާއި އުނދަގޫކުރުމުގެ صَدَقة ދީ މިހާރު ދެއްކުމަށް މުދާހޭދަކުރިމީހާއި) މިދުވުން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِّمَّا كَسَبُوا۟ = އެމީހުންކުރި ކަސްތަކުގެ. / ހޯދިތަކެތީގެ.۞ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾ = ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް ۞ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ = އަދި އެމީހުންގެމުދާ ހޭދަކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ.۞ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އެދިގެން.۞ وَتَثۡبِيتًا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތައް (އީމާންކަމާއި طاعة ގެ މައްޗަށް) ގަދަކޮށް ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި.۞ كَمَثَلِ جَنَّةٍ = ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލުފަދެވެ.۞ بِرَبۡوَةٍ = އުސްތަނެއްގައިވާ.= أَصَابَهَا وَابِلٌ = އޭގައި ބޮޑުވާރޭވެހުން.۞ فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا = ދެން އޭގެ ގަސްތަކުގެ ނަތީޖާ (ދެގުނަ) ދިނި.۞ ضِعۡفَيۡنِ = ދެބައިވަރަކަށް.۞ فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٌ = އަދި އޭގައި ބޮޑުވާރޭ ނުވެހިއްޖެއަސް.۞ فَطَلٌّ = ދެން ހިފަވާރޭވެހުން.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى މީ.۞ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭގެފުޅާއި އަދި ހުތުރުބަސްބުނުން އުނދަގޫކޮށް ބޭޒާރުވެގެން މިކަންކަމުން ކަލޭމެން ކުރާ صدقة ، باطل ނުކުރާށެވެ! މީގެމިސާލަކީ صدقة ދިނުމުގައި ދިނުމަށްފަހު ގޮވާ އަދި صدقة ހިފާ ފަހުމަކަށް އުނދަގޫވާފަދަ ކަންތައްކުރުމުން صدقة، باطل ވެގެންދާނެއެވެ. އެއަށް ثواب ނުލިބިދޭނެ ވާނެކަމެވެ. އެފަދަ މީހުންގެ މިސާލަކީ ދެއްކުމަށްޓަކައި ކުރާމީހާގެ މިސާލެވެ. އަދި އޭނާ الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާމީހާ ފަދައެވެ. އޭނާ ކުރާ ކަންތައްގެ މިސާލަކީ އޮށްޓެލިގަނޑުގައި ފަސްހޮޅި ހަދާ އޮތްކަން ހިރަގަނޑެއްކަން ވާރޭވެހުނީ ފަހަރަކު އެތަނުން ފަސްދޮވެލާ މީހާ ފަދައެވެ. ދެން އެހިރަގަނޑު ހަމަ ހަރުހިރަގަނޑެއްކަން ދޫކޮށްލެވެއެވެ. އޭގައި ގެހެއް ފެދުމުގެ إمكان އެއްނުވެއެވެ. އެފަހަރަކަށް – އެބައި ކަލޭގެފާނުމާއި އުނދަގޫކޮށްދޭ صدقة ދޫކުރާއި އަދި ދެއްކުމަށް ކުރާކަމާ މީހާއި މިއީސްފުރުކަމާ ގެނދާ عمل ނެ / ކުރާ ކަންތައިން އެއްވެސް ދަރުމައެއް ثواب އެއް حاصل ކުރުމަށް އެހީހިންނަނ ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި ކާފަރުވެއްޖެ ބައެކަށް الله ތަޢުފީގެއް ނުދެއްކަވައެވެ.

(٢٦٥) އަދި الله ގެ ރުހިވޮޑުގަތުން އެދިގެންނާއި އަދި ޔަގީންގެ نفس ތަށް އީމާންކަމާއި طاعَة ގެމައްޗަށް ގެރިކުން ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި ޚިދުމަތްގެ މުދާދަދުކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ އަދިން އެކުރާ عمل ގެ މިސާލަކީ ހަމަބަށިގަނޑު ކުޑަކުރާ އުސްކަމާ ޕަރާދީސާ ވާދަގެއްގެ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ. އަދި އެބަގީޗާއަށް ބޮޑުވާރޭ އާދެ ގަސްތަކުގެ ނަތީޖާ (މޭވާތަކު) ދެބައިވެގެން އައީ ބަގީޗާއަކެވެ. އަދި ބޮޑުވާރޭ ނުވެހުނަސް ތުނިކޮށް ހިމަރޮޅިވާރޭ ވެހުނަސް ގަސްތަކުގެ މޭވާ އާދޭ ފެނާ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ. އަދި الله تعالى ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްކަން ބަލައިވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިމިސާލުގައި މިބައިންނަކީ الله ގެ ރުހިވޮޑުގަތުން އެދިގެން މުދާހަދުކުރާމީހުންގެ މިސާލެވެ. އެބައި ކުރާހަދުކާ އެއި ކިޔެނދެއްކުނާސް އަދި މަދުއެވެޓެއްނަމަވެސް އޭގެ ثواب އާއި ދަރުމަ މަދުނުކުރައްވައެވެ. ބަގީޗާއަށް ބޮޑުބަނޑުވާ ހިމަކޮށްމާޖެހުނަސް ބަގީޗާގެ މޭވާއަށް ދިނާއާތޯއްވެއެވެ.

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

މުފްރަދާތު

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ = އެދިވޭތޯ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ލޯބިކުރާނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ = އޭނާއަށް ބަގީޗާއެއްވުމަށް. ❁ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ = ކަދުރު މާބުލިކަރުދާގެ. ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެބަގީޗާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ. ❁ لَهُۥ فِيهَا = އޭނާއަށް އެބަގީޗާގައިވެއެވެ. ❁ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = ހުރިހާ މޭވާތަކުގެ ބާވަތް. ❁ وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ = އަދި އޭނާއަށް މުސްކުޅިކަން ޖެހިއްޖެ. ❁ وَلَهُۥ = އަދި އޭނާއަށްވެއެވެ. ❁ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ = ނިކަމެތި ދަރިންތަކެއް ކުޑަކުޑަ ދަރިންތަކެއް. ❁ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ = ދެން އެބަގީޗާއަށް ޖެހުނީ ގަދަވައިރޮޅި ސަމޫމްވިއަރައި. ❁ فِيهِ نَارٌ = އޭގައި އަލިފާންހުރި. ❁ فَٱحْتَرَقَتْ = ދެން އެބަގީޗާ އަންދައިފި. ❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ❁ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ ٱلْءَايَٰتِ = އާޔަތްތައް قدرة ދެއްކެވުމުގެ دليل ތަކެވެ. ❁ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވީމީހުންނޭ! ❁ أَنفِقُوا۟ = ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ! ❁ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ = ކަލޭމެން ހޯދިދިޔަ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ހެޔޮ ހަލާލު حلال ތަކެތި. ❁ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނެރުއްވި. ❁ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. ❁ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ = އަދި ކަލޭމެން ވިޔަނުދޭށެވެ ނުބައި ތަކެތި ކަމުގައިވާ ތަކެތިން. ❁ مِنْهُ = އެތަކެތީގެ ތެރެއިން. ❁ تُنفِقُونَ = ކަލޭމެން ހޭދަކުރުމަށް. ❁ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ = ކަލޭމެން އެތަކެތި ނަގާނޭ މީހުންނެއް ނޫނެވެ. ❁ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ = އެއިން މަރުދާނާ ކަމުގައި ލޯމަރާލާ ނަގާ ގޮތަކަށް މެނުވީ. ❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = اللّٰه ވީ. ❁ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾ = އަމިއްލަ ތަކެތިން ބޭނުންނުވާ ފުދިވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فِعْلُ ތަކުގައި

تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦٦) ކަލޭމެންކުރެ އެކަކަށްވެސް ކަދުރުގަހާއި މާބުސްކަދުރުގެ ބަގީޗާއެއް އޮވުމައި އަދި އެ ގަސްތަކުގެ ދަށުގައި ފެންހިނގާ ކޯރެއް އޮވެ އަދި ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މޭވާ ހުރި ބާވަތްތަކުގެ މޭވާތަކު ދިރިދިޔުމަކަށް އޭނާ މުސްކުޅިވެ ގައިބާރުދެރަވެ އަދި ކުޑަކުދި ކުދިންތަކެއް ތިބެމުއްދަތު އެބަގީޗާއަށް ގަދަވަރޯއި އަދި އޭގައި އަލިފާން ހުރި ނަގޫރުވައިއެއް ބަގީޗާ އަންދާލައި ހަލާކުކޮށްލިޔަކަމަށް ބަގީޗާ އޮތުމަށް ލޯބިކުރާނެހެއްޔެވެ؟ (ލޯބި ނުކުރާނެއެވެ.) اللّه تعالى ކަލޭމެނަށް އެފަދަ އާޔަތްތައް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

ދަންނައެވެ! މިމިސާލަކީ منافق މީހުންނާ ރިޔާއީ މިސާލެވެ. އެހެންނަމަ ރިޔާއާ މީހުންނަށް ދީނުންވަނީކަން މިސާލުކަން އާޚިރަން ތަނަވަސްކަމެވެ. އެބައިމީހުން ކުރިއްޔާވީ ބަގީޗާއެއްހެން ހަދައިގެން އެހެނަކީ عمل ގައިވެސް ހުރިގޮތެވެ. ދެން ތިޔަ اللّه تعالى އެހެނީ نور ނިވާކުރައްވާ އެހެން عمل ގެ ދަރުމަ باطل ކުރައްވައި އެމަން ބަރުޝިރުރިވަ އެބަ قيامة ދުވަހުން އެ عمل ގައި އެއްވެސް ބަރަކާތެއްނެތި باطل ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އަލިފާނުން ވަޔަކައިސް ބަގީޗާ އަންދާލިފަދައިންނެވެ. والله أعلم .

(٢٦٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް ވިޔަފާރިކުރެވިގެން حاصل ވި ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން ޚަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިމުން ނެރުއްވި ތަކެތިންވެސް ރަނގަޅު حلال ތަކެތި ޚަރަދުކުރާށެވެ! ދަނޑުވެރިކަމާއި ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބިމުގެ مَعْدن އާއި رِكَاز ފަދަ ތަކެތީގެ ރަނގަޅުތަކެތި ޚަރަދުކުރާށެވެ! އަދި އޭގެތެރޭގައި ހުރި ވިޔަނުދާ ނުބައިތަކެތި އަދި حرام ތަކެތި ޚަރަދުކުރުން قصد ނުކުރާށެވެ! އެފަދަ ތަކެތި ވިޔާނުވާ އެއްޗެއް އެހެންމީހަކު ކަލޭމެންނަށްދިނަސް ކަލޭމެން ހިފާނީ ލޯމަރައި ދުރުވެގެން ހިފާނެއެވެ. އަދި اللّه އީ އަޅުކަމަށް ބޭނުންނުވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހިންގަވާ ކަންކަމުގައި ތަޢުރީފު ثناء ލިބިވޭ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

ލުޣަތު

ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ. (ތިޔަބައިމީހުން!)۞ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ = އޭނާ ކަލޭމެންނަށް وعد ދެނީ فقير ކަމެވެ.۞ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ = އަދި އޭނާ ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރަނީ فَاحِش ކަންތައްތަކުގެ މަތީގައެވެ.۞ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް وعد ދެއްވައެވެ.۞ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا = އެކަލާނގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމާއި فَضْل ވަޑައިގަތުމެވެ. (އެއީ صَدَقة ގެ ثَوَاب ގިނަކޮށްދެއްވުމާއި ރިޒްޤު ބަރަކާތްތެރިކޮށްދެއްވުމެވެ.)۞ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ = އަދި الله އީ ދީލަތި ރަޙްމަތް ފުޅާވަޑައިގަންނަވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ حقّ ފަރާތެވެ.۞ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ = އެކަލާނގެ حكمة ދެއްވައެވެ. (ބަހާއި عمل ގެ ސީދާކަން ދެއްވައެވެ. ނުވަތަ نبي ކަމާއި ނުބުއްވަތްދެއްވައެވެ.)۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށެވެ.۞ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة ދެއްވިއްޖެ މީހާ (ތިޔަބައިމީހުން!)۞ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ގިނަގުނަ ހެޔޮކަންތައް ދެއްވިއްޖެއެވެ.۞ وَمَا يَذَّكَّرُ = އަދި نصيحة އާއި وَعْظ ޤަބޫލުކުރާނީ ނޫނެވެ.۞ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾ = ބުއްދިވެރިން މެނުވީ / ބުއްދިވެރިކަން ލިބިގެންވާ މީހުން މެނުވީ.۞ وَمَآ أَنفَقْتُم = އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކޮށްފި ކޮންމެ ހޭދައެއް.۞ مِّن نَّفَقَةٍ = ހޭދައިން ނުވަތަ ވަނީ.۞ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ނަދުރުގެ ގޮތުން ވާޖިބު ކުރިއެއް.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ = އެއްވެސް نصر ދޭނެ މީހަކު.۞ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ = ކަލޭމެން صدقة ފާޅުކޮށް އެންގެވިއްޖެ ނަމަ.۞ فَنِعِمَّا هِىَ = އެއީ ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. ރަނގަޅު ކަމެވެ.۞ وَإِن تُخْفُوهَا = އަދި ކަލޭމެން އެ صدقة ވަންހަނާކޮށްގެން.۞ وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ = އަދި އެ صدقة فقير ންނަށް (ސިއްރުގައި) ދިނުން.۞ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = ފަހެ އެއީ ކަލޭމެންނަށް މާހެޔޮ ކަމެކެވެ. / މާރަނގަޅެވެ.۞ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެންނަށް ފާފަފުއްސަވާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر ލިބި ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ.

۞ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވުމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ލާޒިމްވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. (ތިމާގެ هداية توفيق އެވެ.)۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى.۞ يَهْدِى مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ =

އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާއެއްޗެއް. فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ = ތިޔަ އެއީ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އޭގެ ދަރުމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.❁ وَمَا تُنفِقُونَ = އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) ހޭދަނުކުރަމެވެ. صدقة ނުކުރަމެވެ.❁ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ = الله ގެ وجه ހޯދުމަށްޓަކައި މެނުވީ.❁ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް.❁ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ = ފުރިހަމަކޮށް ކަލޭމެންނަށް ބަދަލުދެއްވޭނެއެވެ.❁ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (٢٧٢) = އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާއެއް ނުވެވޭނެއެވެ. / މަދުނުކުރެވޭނެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦٨) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެން ޙަލާލުގެ صدقة ދީ އަދި މުސްލިމުން الله ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރުމުން فقير ވެދާނެކަމަށް ޝައިޠާނާ ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއެވެ. އަދި އެއްޗަކު ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރަނީ فاحِش ކަންތައް ކުރުމަށެވެ. الله އަކީ އެބުރަތަކަށް ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ... އަދި الله ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި ... ކަލޭމެން އެކަލާނގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާ ދަރުމަތަކުގެ ثواب ދެއްވައި ރިޒުޤު ބަރަކާތްތެރި ކުރައްވާނެކަމަށެވެ.

(٢٦٩) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު އެކަލާނގެ ޙިކްމަތް حكمة ދެއްވައެވެ. އެއީ ބަސްތަކާއި عمل ގައި ސީދާވުމުގެ توفيق ދެއްވުމެވެ. ނުވަތަ ނަބީކަލުމާއި ޢިލްމެވެ. ނުވަތަ قرآن އާއި فقه އެވެ. ދީނުގައި އެކަށައެޅިފައިވާ حكمة ދެއްވުން މިފަދަ ރަގަޅު ގިނަ ހެޔޮކަންތައްތަކެއްގެ މަސްދަރެކެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކުން ޢިބުރަތް ހޯދަނީ نصيحة އާ وعظ ލިބި ހިތްތަކުގައި އުރެދުނު ... ނުވެއެވެ.

(٢٧٠) އަދި ކަލޭމެން صدقة އާއި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކުރާ ކޮންމެ ހޭދަކުރުމަކާއި އަދި ނަދުރުވެފައިވާ ކަލޭމެން ބުނާ ކޮންމެ ނަދުރެއް އެއީ الله އަކީ ކިއެތްކަމެއްކަން ... ޤަބޫލުކުރައްވާ ... ނުވަތަ ބަޔަކަށް ދިނުމުން ޙިކުމްކުރައްވާ ... الله ދެއްވާ ބަދަލެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު ނުވެއެވެ.

(٢٧١) ކަލޭމެން صدقة ދޭއިރު ފާޅުގައި އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް ... އެއީވެސް ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން صدقة އަކީ އެއް ... ފޮރުވައި ... ފަގީރުންނަށް ... فقير ބަޔަކަށް އެޅުމުގައި ކަލޭމެންނަށް ... ހެޔޮކަމެކެވެ. މިއީ سنّة صدقة ގެ قواعد އެވެ. ސުންނަތް صدقة ދީއިރު ... ނިޔަތެވެ. ނަމަވެސް فرض ޒަކާތް ... ދިނުމަށް ... علم ވެރިން ... وٱللَّه أعلم. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ކޮށްލައްވާ ... ފުއްސަވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު މިންވަރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި الله تعالى ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކުގެ خبر ވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٧٢) އޭ رَسول الله އެވެ! އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވުމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ واجب އެއްނޫނެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް واصل ކުރައްވައިދިނުމެއް އެއީ ހަމައެކަނި ... ކަމެކެވެ. މިއީ هِداية توفيق އެވެ. رسول ކަލޭގެފާނުގެ ... ވާޖިބަކީ بَيان ކޮށްދިނުމެވެ. އެއީ هِدَايَة الإِرْشَاد والبَيَان އެވެ. ... دُرُوسٌ مِن التّوحيد ... بيان ކޮށްދެއްވުމެވެ. ... ދަންނާށެވެ! ދީނަށް الله تعالى އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް ... ކުރައްވައެވެ. އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ކުރާ ހޭދައެއްގެ ثواب ކަލޭމެންގެ نفس އަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި الله تعالى ގެ ރިޟާ ހޯދުމަށް މެނުވީ ކަލޭމެން مؤمن ން صَدَقَة ނުދޭށެވެ. ނުވަތަ صدقة ނުކުރާށެވެ! އަދި އެކަމަށް ކަލޭމެން ހެޔޮކަމެއްގައި ކުރާ ކޮންމެ ހޭދަކުރުމެއްގެ ثواب ލިބޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُواْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَـٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَـٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ مِثْلُ ٱلرِّبَوٰاْ ۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْ ۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ عَادَ فَأُوْلَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

މުފުރަދާ

لِلْفُقَرَآءِ = فقير ނިކަމެތިން. — އެބަހީ ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުން ހިފެހެއްޓިފައިވާ فقير ނިކަމެތިން. ٱلَّذِينَ أُحْصِرُواْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި ހަނިކުރެވިފައިވާ / ހިފެހެއްޓިފައިވާ. لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا = އެމީހުންނަށް ހިނގާބިނގާވުމަށް ކުޅަދާނަވެވޭ. فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ = جاهل ނުދަންނަމީހާ އެމީހުން ހިތާހިތުން. أَغْنِيَآءَ = މުއްސަނދިންކަމުގައި. مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ = عِفَّة ތެދުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. މީހުންގެ އެއްޗެއް ނޫން ނަފުސްކުރި. تَعْرِفُهُم بِسِيمَـٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ. لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ = އެމީހުން މީހުންނަށް ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. މީހުން ހިތްޕުޅުގައި. إِلْحَافًا = އާދޭސްކޮށްކޮށް ނުކުރާ. وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމަކުން ހޭދަކުރިއެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ހޭދަކުރާނަމަ. فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ މުދާތައް ހޭދަކުރާމީހުން. بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑު ދުވާލު. سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި. فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް. عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް قيامة ދުވަހުން ބިރުވެރިކަމެއް. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާކަށް ބޭނުންވާކަށެއް.

ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ = ރިބާކާމީހުން / ރިބާގެ مُعَامَلة ހިންގާމީހުން. لَا يَقُومُونَ = އެމީހުން ނުތެދުވާނެ (قيامة ދުވަހުން ކަށްވަޅުތަކުން) ނުކުމެ ނުތެދުވާނެއެވެ. إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى = އެމީހާ ތެދުވާފަދައިން. يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = شَيْطان ާ ގަދަކަމުން ބިރުގެ ސަބަބުން ބޮލަށްގޮސް ދިރިއުޅުއްވާ. مِنَ ٱلْمَسِّ = ޖިންނިގެ ސަބަބުން. ذَٰلِكَ = އެކަން އެއީ. بِأَنَّهُمْ قَالُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނުމުގެ. سَبަބުން. إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ = ވިޔަފާރިވެސް ހަމަ ހަމައެކަނި. مِثْلُ ٱلرِّبَوٰاْ = ރިބާ ފަދަކަމެވެ. وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ = އަދި الله تعالى ވިޔަފާރި حلال ކުރެއްވިއެވެ. وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْ = އަދި ރިބާ حَرَام ކުރެއްވިއެވެ. فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ

= އަދި އުމުރުންގެގޮތުން وعظ نصيحة އަތުވެއްޖެމީހާ.۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ فَٱنتَهَىٰ = ދެން އޭނާ ހުއްޓައިފި. / ރިބާގެ مُعَامَلة ހުއްޓައިފި.۞ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ = ފަހެ އޭނާ އެކުރިކަމެއް އިސްލާމްވިއިރުއެވެ. حكم ގެކުރިން ލިބެގެންވެއެވެ.۞ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ = އަދި އޭނާގެ ކަންތައް ދެން اللّه ގެ حضرة އަށެވެ. އެކަލާނގެ عفوކުރެއްވުމާއި ނުކުރެއްވުން އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَمَنْ عَادَ = އަދި އެނބުރި إعاد ވެއްޖެމީހާ. (އެބަހީ ރިބާ حرام ކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން އަލުން އެކަމުގެ عمل ހިންގައިފި މީހުން ދަންނާށެވެ!)۞ فَأُولَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ = ފަހެ އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭ އުޅޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧٣) ކަލޭމެން ހެޔޮކަމުގައި ކުރާ ހޭދަ اللّه ގެ މަގުގައި ބަންދުވެ ހިފެހެއްޓިފައިވާ فقير ންނަށް ދޫކުރައްވާށެވެ! އެއީ رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި المَدِيْنَة އަށް هجرة ކޮށްގެންއައިސް فقير مُهَاجِرُ ންނަކުމުގައި ބައެއް ބަލާކުން ވިޔަފާރިވެއެވެ. ނުވަތަ ހަނގުރާމަތަކުގައި އުޅޭ فقير ން ކަމުގައިވެސް ބައެއް ބަލާކުން ވިޔަފާރިވެއެވެ. މިފަދަމީހުން ހަމަ ޖައިޒު އެވެ. އެމީހުންނަށް ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް اللّه ގެ فضل ވަންތަކަން ހޯދުމަށް ކުޅަދާނަކަން ނުވެއެވެ. އަދި ތަންދޮރު ނޭނގޭމީހުން ހިތަށް އެމީހުންނީ މުއްސަނދިންނަކަމަށް. އެއީ އެމީހުން عِفَّة ތެރިކަމުން މީހުންނާ ސުވާލުކުރާ ގޮތަށް ނުކުރާތީއެވެ. އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން سنّة صدقة ދީ ހަދާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ކުރިއަށް ކުރި خرد އެއް ހޭދައެއް އެއްޗެހިއެއް ފުރިހަމައަށް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٧٤) ތިމާމެންގެ މުދާ اللّه ގެ މަގުގައި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އަދި ސިއްރާއި ފާޅުގައި ހޭދަކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރުމަތާއި ثواب ވެއެވެ. އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ބިރުވެރިވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެމަތިން އެއްވެސް ބިރުވެރިއެއް ނެތެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނެ ބައިވެރިވުމަކީ އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٧٥) ރިބާކައި ރިބާގެ مُعَامَلة ކުރާމީހުން ދަންނަހުށެވެ! قِيامة ދުވަހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން ސައިތާނާ އެމީހުން ގައި ބިރުގެ ސަބަބުން ޝައިޠާނާގެ ވައްދުވެހުރުމުން ތެޅުވެފައިވާ މީހެއްގެ ގޮތަށް އެމީހުންނަށް ނުކުމެތެޅިގެންނެވެ. އެމީހުން محشر ގެ ميدان އަށް ދާނީ ވެއްޓިފެތިގެނެވެ ޖަހާލާ ދާދަތުރުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެހެން އެވާރެތިމާވީ ހަމަކަށަވަރުން ވިޔަފާރިއަކީ ރިބާއެއްކަހަލަ އެއްޗެއްތޯ އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ اللّه تعالى ވަނީ ވިޔަފާރިއަކީ ވިޔަފާރިގެ ގޮތުގައި حلال ކުރައްވާފައެވެ. އަދި ރިބާ حرام ކުރައްވާފައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އަތުވެއްޖެމީހާ ރިބާގެ حكم ދިވެއްޖެމީހާ ދެން އެއަށްފަހު އޭނާ ރިބާކެއުމާއި ރިބާގެ مُعَامَلة ހުއްޓައިލިއްޔާ ދެން އޭގެކުރިގައި އޭނާގެ ކިބައިން އިސްލާމްވުމަށް ކަންތައް ދެން އިސްލާމްވުމަށް. އޭނާގެ ކަންތައް اللّه ދެކުރައްވާނީ ކީއްވެގޮތަކަށް ނިންމަވައިފާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ތާގެ حكم އެނގުމަށްފަހު އަލުން ރިބާގެ مُعَامَلة އަށް ވަދެވެން ތިބިމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭ އުޅޭނެއެވެ.

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِ ۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

ތަރުޖަމާ

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ = اللّه تعالى ރިބާމަދުކުރުއްވައެވެ. ރިބާގެ ފައިދާ މަދުކުރުއްވައެވެ. ✿ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ = އަދި صَدَقة ދެއްކާހާގެ ދިސަނަހުކުރައްވައެވެ. صَدَقة ގެ ފައިދާ ދިސަނަހުކުރައްވައެވެ. ✿ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި اللّه تعالى ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ✿ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ = ކާފަރުވެގެންވާ ފާފަކުރުންގިނަ ދިނަ އެއްވެސްމީހަކަށް. / ކާފިރު މީހަކަށް. ✿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އީމާންވީމީހުން. ✿ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ✿ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް. ✿ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިނީ. ✿ لَهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަދެއްވުންހުންނެވެ. ✿ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. ✿ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްބިރެއް ނުވެއެވެ. ✿ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ✿ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ✿ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ = އަދި ބާކީވެއްޖެހެއް ދޫކޮށްލާށެވެ! ✿ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ = ރިބާގެތެރެއިން. ✿ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ން ކަމުގައިވާނަމަ. ✿ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެހެން ނުހަދައިފިނަމަ (ރިބާގެ ފައިދާ ދޫނުކުރާނަމަ.) ✿ فَأْذَنُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ޔަގީންކުރާށެވެ! ✿ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّه އާއި އެކަލާނގެ رَسول އާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ހަނގުރާމައެއް އަތުވެދާނެކަމަށް. ✿ وَإِن تُبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން توبة ވެއްޖެއްޔާ. ✿ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކުރިނޭރުނު މުދަލުގެ رَأْسمال ވެއެވެ. ✿ لَا تَظْلِمُونَ = ކަލޭމެން އަނިޔާ ނުކުރާށެވެ. ✿ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާނުވާނެއެވެ. ✿ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ = އަދި ޤަރުޒުވެރިޔާ، ދަތިވި ދަތިކަމުގައި ދެންނެވޭ މީހަކު - އަތްމަތި ދަތި - އަދި އުނދަގޫކަމާގެ ވެރިއެއްކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާމުން. ✿ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ = ފަހެ ލުއިވަންދެން ފަސްކުރަންވާނެއެވެ. إنتظار ✿ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން صدقة ކުރުން. ✿ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ✿ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ. ✿ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا = އަދި ކަލޭމެން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ✿ تُرْجَعُونَ فِيهِ = އެދުވަހުން ކަލޭމެން އަނބުރާ ރައްދުކުރެވޭ. ✿ إِلَى ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة އަށް. ✿ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވޭނެއެވެ. ✿ مَّا كَسَبَتْ =

އެ نفس އެއްކުރިކަމެއް. ހަމަޔަގީން އެއްޗެއް.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾ = އަދި އެ نفس ތަކަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧٦) اللّه تعالى ރިބާގެ ފައިދާ މަޑުކުރައްވާ ބަރަކާތް ކަނޑުއްވައެވެ. އަދި صَدَقَة ގެ ފައިދާ އެކަލާނގެ ޒިޔާދަކުރައްވައި ބަރަކާތްލައްވައެވެ. އަދި ކާފަރުވެރިކަމުގައި ފާފަކުރުންތެރިޔަކު އެއްވެސް މީހަކަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިނުގެންނަވައެވެ.

(٢٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެ صَالح عمل ކުރި މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތްދިނީމި މީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ގައި ދަރުމަދާއި ثواب ހުއްޓެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭބާވަތުގެ ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٧٨) އޭ އީމާންވީމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ރިބާއިން އިތުރު ވެފައިވާ ބާކީ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ! ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(٢٧٩) އަދި ކަލޭމެން އެހެން ނުކުރަންނަމަ ދަންނައުމާ اللّه އާއި އެކަލާނގެ رَسول އާ ގެ ފަރާތުން ހަނގުރާމަޖެހުމެވެ. އަރުވާލާނެކަން ހަމަޖެހޭނެކަމުގައިވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން توبة ވެ إصلاح ވެއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ رَأسْمال އެވެ. أصل ކުރިޔަށްވެ. ކަލޭމެން ދަރަނިވެރިން ދެއްވާށެވެ. ކަލޭމެން މީހަކަށް އަނިޔާ ނުކުރާ حال ގައެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން މީހަކަށް މަދުންނުކޮށް އަދި އެހެންމީހަކު ކަލޭމެންނަށް މަދުނުކުރެވެ. އެބަހީ އެއްވެސް ގޮތަކުން ފާބޮޑުކަން ގެއްލުން ނުލިބެވެ.

(٢٨٠) އަދި ކަލޭމެންއަތުން ދަރަނިގެންނިއުމާއި އެއްގަމިދަތި އަދާކުރުމަށް އުނދަގޫވެފައިވާ މީހެއްނަމަ އޭނާއަށް ފުއްސަވާ ތަނަވަސްވެފައިވާނެއް انتظار ކޮށްދީން މުއްދަތު ވެރިންނަށް (ދަރަނި ލިބެންވާ ފަރާތަށް) ހައްޤުވެގެންވެއެވެ. ނަމަވެސް ރިބާ ނުވާގޮތުގެ މިންވަރަކުން. އަދި ހަމަ ނުވާގޮތަށެވެ. ޚުސްނުވެސް އިތުރު ނުވާގޮތުގެ މިނެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އޭގާ ދާރެއް ދަރަނި صدقة ގެގޮތުން ކަނޑައިލުން މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އެގޮތް ކަލޭމެން އެނގޭނަމައެވެ.

(٢٨١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެދުވަހަކުގައި ކަލޭމެން އެނބުރި اللّه ގެ حضرة އަށް رُجُوع ވެ އަދި ކޮންމެ މީހަކު އެމީހަކު ދުނިޔޭގައި ހޯދިގެން ކުރި ކަމެއް عمل ތަކަށް ހެޔޮމީހާ ނުބައިކަމާ ހެޔޮނުބައި ޖަޒާދޭނެ ބަދަލު ދޭނެ ދުވަހަކުން — އެބަހީ قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. — ނުލަފާއިދުން އަދަބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

* ދަންނައެވެ! عامّ ކޮށް ގިނަ مفسّر ން ވިދާޅުވާގޮތުގައި މިއާޔަތަކީ قرآن ން އެންމެފަހުން ބާވައިލެއްވުނު އާޔަތެވެ. ދުނިޔެ މީސްތަކުން ފާނާނެގައި ކުރައްވާފަހިއެވެ وحي ކުރައްވާފައިވާ هُدًى لِلْمُتَّقِيْنَ މިއާޔަތާއި މިދެއާޔަތުގައި ހުރި ގުޅުމާއި رَبْط ގެ މައްޗަށް ބަލައިލި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް قرآن ގެ مقصد ހާމަވެދާނެ عجائب ފާޅުވާނެއެވެ. ސާފުކޮށް ދުނިޔޭގެ އެ ނަސޭހަތަކީ މިފަދަ تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގެއް ކަނޑައެޅިގެންވާނެއެވެ. اللّه އަށް ބިރުވެތިވެ މީހުންނަށް ތެދުމަގެއް ދައްކަވާނެއެވެ. ތިމާގެ އިސްލާމްކަން ކިޔަނީ މީގައި تقوى ވެރިކަމުގެ މިނުން މިފަދަ ތެދުމަގު ނުލިބޭނެއެވެ. އެކަމަކު ބިރުގަންނަވައި قرآن ގައި އެންމެފަހުން ބާވައިލެއްވި އާޔަތުގައި އެވަނީ تقوى ވެރިވުމަށް أمر ކުރައްވާފައެވެ. މިހާ قرآن މިއުޅުނީ މިހާގެ نفس إصلاح ކޮށް تقوى ވެރިވެ قيامة ދުވަހު ހަމަގެ ކުރިން اللّه ގެ حضرة އަށް ދިއުމަށް ތައްޔާރުވުމެވެ. އެއީ اللّه ގެ أمر ތަކަށް ކިޔަމަންވެ އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ. تقوى ގެ حقيقة އަކީ އެއީއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَٱكْتُبُوهُ ۚ وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌۢ بِٱلْعَدْلِ ۚ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَن يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُ ۚ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ فَإِن كَانَ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُۥ بِٱلْعَدْلِ ۚ وَٱسْتَشْهِدُوا۟ شَهِيدَيْنِ مِن رِّجَالِكُمْ ۖ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَٱمْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَىٰهُمَا ٱلْأُخْرَىٰ ۚ وَلَا يَأْبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُوا۟ ۚ وَلَا تَسْـَٔمُوٓا۟ أَن تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدْنَىٰٓ أَلَّا تَرْتَابُوٓا۟ ۖ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا ۗ وَأَشْهِدُوٓا۟ إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۚ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ ۚ وَإِن تَفْعَلُوا۟ فَإِنَّهُۥ فُسُوقٌۢ بِكُمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ = ކަލޭމެން ދެފަރާތަކުން ދަރަނީގެ معاملة އެއް ހިންގަނިވި. ۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔެވިގެންވާ މުއްދަތަކަށް. ۞ فَٱكْتُبُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެދަރަނިގެއް ލިޔާށެވެ! ۞ وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ލިޔުންތެރިޔަކު ލިޔާށެވެ. ۞ كَاتِبٌ = ކާތިބަކު. ލިޔުންތެރިޔަކު. ۞ بِٱلْعَدْلِ = عدل ވެރިކަން. ۞ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ = އަދި ކާތިބަކު މަނާވެގެންނުވާނެއެވެ! ۞ أَن يَكْتُبَ = އޭނާ އެލިޔެދިނުމުން. ۞ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُ = އޭނާއަށް الله އުގަންނަވައިދެއްވިފަދައިން. ۞ فَلْيَكْتُبْ = ފަހެ އޭނާ ލިޔާހުށިކަމެވެ. ۞ وَلْيُمْلِلِ = އަދި އިމްލާކޮށްދޭހުށިކަމެވެ! / عِبَارة ކިޔައިދޭހުށިކަމެވެ! ۞ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ — ۞ އެއީ ދަރަނި ގެންނަވީމީހާއެވެ. وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ رَبّ ކަލާނގެ الله އަށް ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ! ۞ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔا = އަދި އޭނާ އެއިން އެއްވެސްތަކެއްވެސް އުނިނުކުރާހުށިކަމެވެ! ކަނޑާފައި ނުވާހުށިކަމެވެ! ۞ فَإِن كَانَ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ = އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ ނުވަތަ ދަރަނިވެރިޔާ. ۞ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا = ދުރުވިސްނުމެއްނެތް جاهل މީހަކު ނުވަތަ މުސްކުޅިވެ ބަލިކަމެއްގެސަބަބުން ކުޅަދާނަނުވާމީހަކު. ۞ أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ = ނުވަތަ އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާނަމަ. ۞ أَن يُمِلَّ هُوَ = އޭނާ އަމިއްލައަށް عبارة ކިޔާ إملاء ކިޔުން. ۞ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُۥ = ފަހެ އެމީހެއްގެ ބަލަދުވެރިޔާ ولى ވެރިޔާ عبارة ކިޔައިދޭހުށިކަމެވެ. ۞ بِٱلْعَدْلِ = عدل ވެރިކަން. ۞ وَٱسْتَشْهِدُوا۟ شَهِيدَيْنِ = އަދި ދެހެކިވެރިންގެ ހެކިބަހައްޓާށެވެ! ۞ مِن رِّجَالِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން. ۞ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ = އަދި އެދެމީހުން ދެފިރިހެނުންކަމުގައި ނުވިއްޔާ. ދެފިރިހެނުން ނުވިއްޔާ. ۞ فَرَجُلٌ وَٱمْرَأَتَانِ = ފަހެ އެއް ފިރިހެނަކާއި ދެއަންހެނުން ހެއްވާށެވެ. ۞ مِمَّن تَرْضَوْنَ = ކަލޭމެން ރުހޭމީހުން. ۞ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ = ހެކިވެރިންގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ عدل ވެރި دين ވެރިމީހުން.) ۞ أَن تَضِلَّ إِحْدَىٰهُمَا = އެމީހުން އެއް އަންހެނަކު (ހެކިބަހުން) ގެއްލިގެން ހަނދާންނެތިއްޖެނަމަ. ۞ فَتُذَكِّرَ إِحْدَىٰهُمَا ٱلْأُخْرَىٰ = ދެންވެސް ދެވަނަ އަންހެނާ ހަނދާންކޮށްދިނުމަށް. ۞ وَلَا يَأْبَ ٱلشُّهَدَآءُ = އަދި ހެކިވެރިން މަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ! ۞ إِذَا مَا دُعُوا۟ = ހެކިބަސް އަދާކުރުމަށް ގޮވައިލެވުނީމާ. ۞ وَلَا تَسْـَٔمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފުރުސަތުނުލައްވާށެވެ! ۞ أَن تَكْتُبُوهُ = އެއްޗެއް ލިޔުމަށް. ۞ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا = ކުޑަ އެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ބޮޑު އެއްޗެއްކަމަށްވިޔަސް. ۞ إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦ = އެކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަށް. ۞ ذَٰلِكُمْ

أَقْسَطُ = އެންމެ عَدْل ފުރިހަމަވާގޮތް. عِندَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައި.۞ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ = އަދި ހެކިދިނުމުގައި ސީދާހަމަވާގޮތް.۞ وَأَدْنَىٰٓ أَلَّا تَرْتَابُوٓا۟ ۖ = އަދި ޝައްކުނުކުރުމާއި ގާތްވާ.۞ إِلَّآ أَن تَكُونَ = ވެއްޖެއްޔާމެނުވީ.۞ تِجَٰرَةً حَاضِرَةً = ހަމަ މިހާރު މިހާރަށް ހިނގާ ވިޔަފާރިއެއްކަމުގައި.۞ تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ = އެވިޔަފާރިއެއް ކަލޭމެންގެ މެދުގައި އަތުންއަތަށް ހަމަ ބަދަލުކުރެވޭގޮތަށް ހިނގާ.۞ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ފަހެ އެއްވެސް ފާފައެއް ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ނުވާނެއެވެ.۞ أَلَّا تَكْتُبُوهَا = އެއައްޗެއް ނުލިޔުމުން.۞ وَأَشْهِدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިތަކުރާށެވެ!۞ إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۚ = ކަލޭމެން ގަނޑުވިއްކަން ވިޔަފާރިކުރާނަމަ.۞ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ = އަދި ލިޔާމީހަކަށްވެސް އަދި ހެކިވެރިއަކަށްވެސް ގެއްލުންނުކުރުވާށެވެ.۞ وَإِن تَفْعَلُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެފަދަ ކަމެއްކުރާނަމަ. ނަމަވެސް ކަމެއްކުރާނަމަ.۞ فَإِنَّهُۥ فُسُوقٌۢ بِكُمْ ۗ = ފަހެ ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެއީ ކަލޭމެންގެ ހުރި فَاسِقُ ކަމެކެވެ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ކަލޭމެނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ (٢٨٢) = އަދި اللّه تعالى އީ ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨٢) އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ ވަކި مُدَّة އަކަށް ކަލޭމެން ދަރަނިވެރިކަން ދަރަންޏެއްނަގައި ދަރަނީގެ مُعَامَلة ހިންގާނަމަ ފަހެ އެދަރަނީގެ ކަންތައް ލިޔާށެވެ! އެގްރީމެންޓް ރަނގަޅަށް ލިޔާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މެދުގައި عدل ވެރިކޮށް ކާތިބަކު ލިޔުއްވައި ލިޔާށެވެ! އަދި ކާތިބުމީހާ اللّه އޭނާއަށް އުނގަންނަވައިދެއްވިފަދައިން ލިޔުމަށް ދެކޮޅުނުހަދާށެވެ! އަދި ދަރަނީގެ ކަމުގައި حقّ އޮތްމީހާ އެބަހީ ދަރަނިދޭންވާމީހާ عِبَارة ކިޔައިދޭށެވެ! އޭނާ އެކިޔައިދިނުމުގައި اللّه އަށް تقوى ވެރިވުމާ ކިޔައިދޭށެވެ! އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ދަށަށްކަން އުނިއަޅުވައި ނުކުރާށެވެ! ފަހެ ފަދަ އަދިވެސް ދައްކަންވާ حقّ އޮތްމީހާއަކީ އެބަހީ عبارة ކިޔައިދޭ މީހާއަކީ ދަރުވެއްދޭނާ جاهل މީހަކުނަމަ ނުވަތަ ދުވަސްވީ ضعيف ވެލުވީ މީހަކުނަމަ އަދި ނުވަތަ ކިޔައިދިނުމަށް ނުވަތަ އަމިއްލައަށް عبارة ކިޔުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާމީހަކުނަމަ ފަހެ އޭނާގެ ވަލީވެރިޔާ عبارة ކިޔައިދޭށެވެ! عدل ވެރިކޮށް އެކަން ސާފުކޮށް ހަމަކޮށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ދެހެކިންނަށް ހެކިވުމަށް އެދޭށެވެ! ދެފިރިހެނުން ނުވެއްޖެނަމަ އެއްފިރިހެނަކާއި ދެއަންހެނުން ހެކިތަކުރާށެވެ! ހެކިވެރިން ނޫނީ ... عدل ވެރި އަންހެނުންނާއި ... ފަހެ ... ދެމީހުން ... ފަހެ އަދި އަނެއްމީހާ ... ހަނދާންކޮށްދޭނެއެވެ.

❖ފަހެ އަދި ހެކިވުމަށް ... ހެކިވެރިންނަށް ... އެކަމުން ... ގެއްލުމެއް ... ކަމެކެވެ. ހެކިވުމަށް ... ހެކިވުމަކީ واجب ކަމެކެވެ. ❖އަދި ... ލިޔެކިޔުން ... އަދި ... ދަރަނިކަން ... ކަލޭމެން ... ނުހަދާށެވެ! އެއީ اللّه ގެ حضرة ގައި عدل ވެރިކަން ... އަދި ހެކިވުމަށް ... ސީދާހަމަވާ ... އަދި ޝައްކު ... ގާތްވާކަމެވެ. ❖އަދި ... ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ... ހަމަ މިހާރު ހިނގާ ވިޔަފާރިއެއް ... ނުލިޔުމުން ކުށެއްނުވެއެވެ. ❖ފަހެ އަދި ކަލޭމެން ގަނޑުވިއްކަން ވިޔަފާރިކުރާނަމަ ހެކިތަކުރާށެވެ! (... واجب ... علم ...) ❖އަދި ... ގެއްލުމެއް ... ނުކުރާށެވެ. والله أعلم)

އެއްވެސް ގޮތަކުން އުނދަގޫކުރުމެއްނުވާނެއެވެ. އެދިމާކުރުމަކީ އެކަކުވެސް އެހެނިހެން އެކަންކަމާ مشغول ވެގެން ހާޒިރުވުން ނުވެ ވަގުތެއްގައި އެމީހުންނަށް ހައްދަވަން مجبور ކޮށް އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ! އަދި އެހެންގޮތްގޮތުންވެސް މިބަސްފުޅުގެ މާނަކަ ދެކެވިއެވެ. ނަމަވެސް އެންމެބޮޑުބައިގެ رأى އަކީ މިހާރު ބަޔާންވެދިޔަމާނައެވެ. والله أعلم. ❖ އަދި ކަލޭމެން އެގޮތަށް ކަންތައްކުރިއްޔާ އެބައި މީސްތަކުން އަމުރުކުރެއްވި خلاف ވެރިވެއްޖެއްޔާ އެއީ ކަލޭމެންގެ فاسق ކަމެކެވެ. الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ދެން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއް އަދި ކޮންމެކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ އެކިއެކި ނުކުތާތަކުގެ ވަކިވަކި تفصيل ވާހަކަތަކާއި إختلاف ވެއެވެ. މިފަދަ އެކަމުގެ ޒަމާނީ ނުކުތާ. އެކަންކަމުގެ تفصيل އަކީ ފިޤުހުގެ ފޮތްތަކުގައި ކިޔުވާހިތް ދިރާސާކުރެވޭނެއެވެ. މިހާރު بيان ވެގެންވާ ގޮތަކީ ފާހަގަކޮށްލުމެވެ.
والله أعلم.

۞ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا فَرِهَـٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَـٰنَتَهُۥ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا۟ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

މުފްރަދާތު

۞ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ = އަދި ކަލޭމެން ދަތުރުގައިވަންޏާ. ۞ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا = އަދި ކަލޭމެންނަށް ލިޔުންތެރި މީހަކު ނުލިބުނުނަމަ. ۞ فَرِهَـٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ = ފަހެ ހިފިދާނެ رَهْن އެއެވެ. (رَهْن ނަ އެއްޗެއް ބަހައްޓާށެވެ!) ۞ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا = ފަހެ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އަމާންވެއްޖެއްޔާ. ۞ فَلْيُؤَدِّ = ފަހެ އަދާކުރާށެވެ! ۞ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ = އަމާނާތް އުފުލުވުނުމީހާ. ۞ أَمَـٰنَتَهُۥ = އޭނާގެ އަމާނާތް. ۞ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ = އަދި އޭނާގެ ربّ ކަލާނގެއަށް الله އަށް އޭނާ تقوى ވެރިވާހުށިކަމެވެ! ۞ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިބަސް ވަންހަނާނުކުރާށެވެ! ۞ وَمَن يَكْتُمْهَا = އަދި އެ ހެކިބަސް ވަންހަނާކުރާމީހާ. (ދަންނައެވެ!) ۞ فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަކީ އޭނާގެ ހިތް ފާފަވެރިވެގެންވާ މީހެކެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާއެއްޗެހި خاصّ ވާ مِلْكُ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَإِن تُبْدُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކޮށްފިނަމަވެސް. ۞ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس

ތަކުގައިވާއެއްޗެއް. أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އޭތި ވަންހަނާކުރިޔަސް. ސިއްރުކުރިޔަސް. يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ = اللّه އެއަށް حِساب ކުރައްވާހުށްޓެވެ. فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = ދެން އެކަލާނގެ އެދިވޑިގަންނަވާ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޑިގަންނަވާ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ عَذاب ދެއްވައެވެ. وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى ވީ. عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ = ކޮންމެކަމަކަށް ކުދުރަތްވަންތަވެ ފުދިވޑިގަންނަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨٣) އަދި ކަލޭމެން ދަތުރުއެއްގައި ވެފައި ދެން ކާތިބަކު ނުލިބިއްޖެއްޔާ ދެން ދަރަނި ނަގާފައި رَهْن ނު އެއްޗެއް ބާއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެކަކުއެހެންމީހަކަށް އަމާނާތެއް އިތުބާރުކޮށްފިއްޔާ (ދެން ކާތިބުގެނ ލިޔުންތަކެއްލުމެއް އަދި ހެކި ކުރުވާނެކަމެއްވެސް ނުޖެހެއެވެ.) ދެން އޭރުން އަމާނާތް އަދާކުރުމުގައި ބާރު އަމާނާތް އަދާކޮށްދޭށެވެ. އެހެނީ ދަރަނިވެރިޔާ ނުވަތަ އަމާނާތްތެރިޔާގެ ބާރު ނޫނީ ދަރަނި އަދާކުރާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެ ބާރެއް رَبّ ކަލޭގެފާނު اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހެކިބަސް ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ! އަދި ހެކިބަސް ވަންހަނާކުރާ މީހާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އޭނާގެ ހިތް ފާފަވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތައް اللّه ދެނެވޑިގަންނަވައެވެ.

(٢٨٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އެއްޗެހިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާއެއްޗެއް ފާޅުކުރިޔަސް އަދި ނުވަތަ އޭތި ވަންހަނާކުރިޔަސް ސިއްރުކުރިޔަސް اللّه އެއްޗެއް ބަލައިގެން ދެނެވޑިގަންނަވައެވެ. އަދި اللّه ކަލޭމެންނަށް އޭތި ހިސާބުކުރައްވާނެއެވެ. ކުރެއްވިކަމަކުން ފާރު ކަމަށް އަދި ނުބައި އެއްޗެއްކަމުގައިވިއަސް ނުބައި ޖަޒާ ދެއްވައިފާނެއެވެ. ދެން އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް ފާފަފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް عَذاب ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެކަމަކަށް މައްޗަށް اللّه ކުދުރަތްވަންތަ ފުދިވޑިގަންނަވައެވެ.

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ ۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآ ۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

ލުޣަތު

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ = رَسول އާ އިމާންވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ތަޞްދީޤުކުރެއްވިއެވެ.* بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.* مِن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން.* وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ންނާއި.* كُلٌّ = އެހުރިހާ ބޭކަލުން.* ءَامَنَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އިމާންވެވަޑައިގެންފިއެވެ.* وَمَلَٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި ފޮތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ رَسول ންނަށް.* لَا نُفَرِّقُ = އަޅުގަނޑުމެން فرق ނުކުރަމުއެވެ. ތަފާތު ނުކުރަމުއެވެ. بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسول ބޭކަލުންގެ އެއްވެސް ބޭކަލަކާ (رَسول ބޭކަލެއްގެ حَيثِيَّة ން އެހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން އިމާންވަމުއެވެ.)* وَقَالُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ رَسول އާއި مؤمن ންނެވެ.)* سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމުއެވެ.* غُفْرَانَكَ رَبَّنَا = އޭއަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ފުއްސަވާނދޭވެ!* وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ = އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ގެއެވެ.* لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا = އެއްވެސް نفس އަކަށް الله ތަޢާލާ ބުރައެއް ނުޖެއްސަވައެވެ. إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ތަޙައްމަލުކުރެވޭވަރަކަށް މެނުވީ.* لَهَا مَا كَسَبَتْ = އެނަފްސަކަށް ލިބޭނީ އެ نفس އެއް ކުރި ހެޔޮކަމުގެ ثواب އެވެ.* وَعَلَيْهَا = އަދި އެ نفس އެއްގެ މައްޗަށް ލިބޭނީ ކުރި ނުބައިކަމުގެ عذاب އެވެ.* مَا ٱكْتَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ނުބައިކަމެއްގެ.* رَبَّنَا = އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ!* لَا تُؤَاخِذْنَآ = އަޅުގަނޑުމެން ނުހިފެހެއްޓެވޭނދޭވެ! عذاب ނުދެއްވާނދޭވެ!* إِن نَّسِينَآ = އަޅުގަނޑުމެން ހަނދާންނެތިއްޖެއްޔާ.* أَوْ أَخْطَأْنَا = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ކުށް ނުވަތަ ޚަޠާވެއްޖެއްޔާ.* رَبَّنَا = އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ!* وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا = އަދި ބުރަވެގެންވާ تكليف އެއް އަޅުގަނޑުމެން މައްޗަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! كَمَا حَمَلْتَهُۥ = އެފަދަ ތިބާރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވިފަދައިން.* عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ މައްޗަށް.* رَبَّنَا = އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ

އެވެ!۞ وَلَا تُحَمِّلْنَا = އަދި އަހަރެމެން އުފުލުމަކަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ!. مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ = އެކަށީނުކަން އުފުލުމަކަށް
އަހަރެމެން ކެތްތެރިވެވޭގޮތް ނުވާ ކަންތައްތައް.۞ وَٱعْفُ عَنَّا = އަދި އަހަރެމެން عفو ކުރައްވާނދޭވެ!۞ وَٱغْفِرْ لَنَا
= އަދި އަހަރެމެން ފުއްސަވާނދޭވެ!۞ وَٱرْحَمْنَآ = އަދި އަހަރެމެން رحمة ކުރައްވާނދޭވެ!. أَنتَ مَوْلَىٰنَا =
ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ ސަރުކާރުވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ فَٱنصُرْنَا ފަހެ އަހަރެމެން نصر ދެއްވާނދޭވެ!۞ عَلَى
ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾ = ކާފިރު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨٥) އަދި رَسُول އާ އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި مؤمن ންވެސް އީމާންވެއްޖެއެވެ. އެއުރެން ބޭކަލުން اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށާއި ފޮތްތަކަށާއި އެކަލާނގެ އަދި ފޮނުއްވި رَسول ބޭކަލުންނަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. رَسُول ބޭކަލުންގެ حَيْثِيَّة ން އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު އަނެއްބޭކަލުން ތަފާތުކޮށް فرق ކޮށް ނުހަދަމުއެވެ. އެއުރެ ބޭކަލުންނަށްވެސް އަހަރެމެން އީމާންވަމުއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދަންނަވައެވެ. އަހަރެމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމުއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި އެނބުރި ދިއުންވަނީ ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٨٦) اللّٰه تعالى އެއްވެސް نفس އަކަށް އެ نفس އަކަށް އުފުލޭވަރަށް ވުރެ تكليف އެއްޗެއް ނުޖައްސަވައެވެ. އަދި އެ نفس އެއް ކުރިޔަށްފޮނުވާތަކެތީގެ ދަރުމަ ސަވާބު އެ نفس އަކަށް قيامة ދުވަހުން ލިބޭނުއެވެ. އަދި އެ نفس އެއް ކުރި ނުބައި عمل ގެ ނުބައި ޖަޒާވެސް އެ نفس އަކަށް ވެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހަރެމެން ހަނދާންނެތިގެން ކުރެވޭ ކުށަށް ނުވަތަ ގޯސްވެގެން އަހަރެމެންނަށް ނޭނގިގެން ކުރެވޭ ކުށަކާމެދު އަހަރެމެންނަށް عُقُوبة ނުދެއްވާނދޭވެ!

އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހަރެމެންގެ ކުރީ އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންނަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވިފަދަ އުނދަގޫ تكليف އުފުލުމަށް އަހަރެމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! އަދިވެސް ހެޔޮކަމާ އުނދަގޫ ބަރު އަހަރެމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! އަދިއެއްވެސް ގޮތަކުން އަހަރެމެން އުފުލުމަށް ކެތްތެރި ނުވާފަދަ ބަރުއެއް އުފުލުމަށް އަހަރެމެން ނުޖައްސަވާނދޭވެ!

އަދި އަހަރެމެން عفو ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެން رحمة ކުރައްވާނދޭވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ ސަރުކާރުވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ކާފިރު މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެން نصر ދެއްވާނދޭވެ!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سورة آل عمران

މިސޫރަތާއި ބަޤަރާއާއި ގުޅުމުގެ مُنَاسَبَة އަކީ أَبُوجَعْفَر الطَّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ މަޝްހޫރު تفسير (جَامِعُ البيان) ގައި ބިޔާންކޮށްދީފައިވޭ. އަޅުގަނޑުމެން އެވާހަކަތަކުގެ ކުރު خُلاَصَة ދަންނަވާލާނަމަ ދީނީ ކަލިމައެއް ބިރާދަރުންގެ. وباللّه التّوفيق . نَجْرَان އަހްލު ކިޔާދަރުންގެ نَصَارى ދީނުގެ (އެބަހީ ކްރިސްޓިޔަނުންގެ) ވަފްދުތަކެއް ބޭކަލުންގެ وَفْد އަށް رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ހަޟްރަތަށް އައެވެ. އެމީހުންގެ ބޮޑު ވެރިއަކަށް ވީ عبدالْمسيح ކިޔާމީހާއެވެ. އެމީހުން ވީ عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭގޮތުން ކަންތައްތަކާ ބަހުސްކުރީއެވެ. އެއީ اللّه ކަމުގައި ނުވަތަ اللّه ގެ ދަރިކަލުންކަމުގައި ނުވަތަ ތިންކަލުންގެ އެކަކުކަމުގައި (ثالث ثلاثة) ކަމުގައި بيَان ކޮށް އެކަމުގެމައްޗަށް رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެމައްޗަށް حُجَّة قائم ކުރުމަށެވެ. އެމީހުން عيسى عليه السّلام އަކީ اللّه ކަމުގައި رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ދެންނެވީ عيسى عليه السّلام މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވައި ބަލިމީހުންނަށް ބަލިފަސޭހަކޮށްދެއްވައި غَيْبُ ގެ خبر ދެއްވައި މަޑުން ދޫނިގެ ސޫރަ ހަދައްވައި ފުމެލައްވާ ދޫނިޔަކަށްވާކަމުގައެވެ. (ނަމަވެސް އެހުރިހާކަމަކީ اللّه ހުއްދަދެއްވައިގެން އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ކަންތައްތަކެއްކަން قُرْآن ގައި އެތަންތަނުގައި އެގޮތަށް ބިޔާންކޮށް ހުރިކަންކަން ބަޔާންވެއެވެ.) އަދި عيسى عليه السّلام އަކީ اللّه ގެ ދަރިކަލުންކަމުގައި އެމީހުން ދެއްކި އެކަމަށް ދޭހުއްޖަތް ވަޒަންކޮށް ބައްދަލުކުރެވިއެވެ. އަދި ފިރިކަލަކު ނެތި މައިންނަށް ލިބުނު ދަރިކަލުން ވިސްނަވައިދެއްވި ކަމެވެ. آدم ގެ ދަރިކަލުން އެކަލޭގެފާނު އުފެއްދެވި ވާހަކަ ނަބައްޓެވުމެވެ. (ނަމަވެސް މިމީހުންގެ ސުވާލަކަށް ޖަވާބު ދެއްވުމަށް ދެއްކެވިއެވެ. آدم عليه السّلام އަކީ އައްމަ ބަފައަކު ނެތި އުފެއްދެވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި ستُّنَا حوّى ގެ ވާހަކައަކީ ބަފައަކު ނެތި ދަރިއަކު ލިބިފައިވާ ކަމެކެވެ. މިއިން އެއްވެސް ކަމަކީ اللّه ގެ ކިބައިގެން އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ވިޔަ ނުދެއްވާކަމެވެ. އެގޮތުން ބަލާއިރު آدم عليه السّلام އަކީ އެހެން ކިޔުން ވާން އެ أولى އެވެ.)

އަދި اللّه އީ ثَابِت ثلا ثه ކަމުގައި އެމީހުން ދެންނެވީ اللّه وحى ކުރައްވާ ބަސްތަކުގައި ބަހުވަޗަނުގެ جَمع ގެ صِيْغَة އިން وحى ކުރައްވާފައިވާތީއެވެ. މިސާލަކަށް فَعَلْنا - أمْرنَا - خَلَقْنَا - قَضَيْنَا މިފަދަ މިފަދަ جَمع ގެ عبارة ތައް ވާތީއެވެ.

އެކަލާނގެ އެކަނިނަމަ ކޮށްފި فَعَلْتُ - أَمَرْتُ - خَلَقْتُ - قَضَيْتُ މިހެންނެވެ. އެހެންވީއިރު އެއީ الله އާއި عيسى عليه السّلام އާއި مريم އެވެ. (تعالى الله عن ذلك عُلُوًّا اكَبِيْرًا)މިއެވެ. އެކަމަކު އެންމެ ހިތާމަހުރިކަމަކީ މިމީހުންނަކީ عَرَبِي ބަހުގެ ބަސްވޮރުންތެރިކަންވެސް އެނގިފައިނުވާ ބަޔެކެވެ. ފަހެ عربي ބަހުގެ ބޭނުމަކީ عزّة ދެއްކުމަށް ނުވަތަ ތަޢުޒީމަށްޓަކައި جمع ގެ صِيغَة އިން ބޭނުންކުރުމީ عامّ ކަމެކެވެ.)ދެންފަހެ މިޤުރުއާނުގެ މިޤާނޫނު حجّة ދެއްކުމަކީ ޖަވާބު ހަމަޖެހޭނެ رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم ދެއްވި ޖަވާބުގައިވެސް ވިސްނާލާފަމަ ފުދޭ އެހެން ފަހަރު އެކަމަކު حكمة އާއި حُجَّةُ ނުދިރޭގެންނަވާ ފަދަ عِبَارة ތަކެއްނެވެ. އެފަދަ ތަކެތީގެ ترجمة ތިރީ:

- އެކަލާނގެ އުފެދުނުކަން حديث ކުރައްވައިގެއެވެ. އާދަމް ބައްޕައާއި މައިމީހެއްނެތިއެވެ ދަރިއަކު ނުވާކަން ކަލޭމެން ނުދަންނަވަނީތޯ؟ އާދެހެން ދަންނަވެއެވެ. އެފަދަ އަނގައެވެ. (އެހެންވީއިރު عيسى عليه السّلام ވަރުބޮޑީ آدم عليه السّلام އާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަރިއަކާއެވެ.)
- އެކަލާނގެ އުފެދުނުކަން حديث ކުރައްވައެވެ. އަހުރެމެންގެ رَبّ އެއީ ދިރިހުރިހާ ދެތެރޭގައި ހުންނަ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާކަން ނުދަންނަވަނީތޯ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام އަށް ފަނާވުން އަންނާނެކަމުގައިވެސް ކަލޭމެން ނުދަންނަވަނީތޯ؟ އާދެހެން ދަންނަވެއެވެ. އެފަދަ އަހުރެމެންނަށް އެނގެއެވެ.
- އެކަލާނގެ އުފެދުނުކަން حديث ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ربّ ހުރިހާ އެއްޗެއް قائم ކުރައްވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކާތިގެންވާ ރިޒުޤު ދެއްވާ އެކަލާނގެކަން ކަލޭމެން އެނގޭކަމުގައި ނުވަތަ ދަންނަވަނީތޯ؟ އާދެހެންދަންނަވެއެވެ. އެފަދަ އަހުރެމެންނަށް އެނގެއެވެ.
- އެކަލާނގެ حديث ކުރައްވައެވެ. އަދިވެސް عيسى عليه السّلام އަށް މިއިން އެއްވެސްކަމެއް މިލްކުވެގެންވޭތޯ؟ އާދެހެން ދަންނަވެއެވެ. ނޫނެކެވެ. ނުވެއެވެ.
- އެކަލާނގެ حديث ކުރައްވައެވެ. ގަދަވެރިވެވޮޑިގެންވާ الله އަށް ބިމުގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައިވިޔަސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ފޮރުވިގެން ނުވާކަން ކަލޭމެން ވަކި ނުދަންނަވަނީތޯ؟ އާދެހެން ދަންނަވެއެވެ. އެފަދަ އަހުރެމެންނަށް އެނގެއެވެ.
- އެކަލާނގެ حديث ކުރައްވައެވެ. އަދިވެސް عيسى عليه السّلام އަށް الله އެންގެވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި މިގޮތުގައިވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެނގިވަޑައިގެންނެވޭތޯ؟ އާދެހެން ދަންނަވެއެވެ. ނޫނެކެވެ. އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ އެދިވޮޑިގެންނެވިގޮތަކަށް މަންމާފުޅުގެ رَحِمُ ގައި عيسى عليه السّلام ސޫރަކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ފަދަ އެގޮތް އިނގޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާއެކެވެ. އެގޮތް އިނގޭއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ ކާނާ ބޭނުންނުވުއްވާކަމާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނިދިއެއްނުވާކަމާއި އަދި އެއްވެސް ގޮތަކުން حدث ވެރިވެވަޑައިގަންނަވާކަން އަސްލުން ކަލޭމެން ދަނީ ނޫންހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭގޮތުގައި އެކަލާނގެ އޮންނަނީއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام ގެ މަންމާފުޅު އުފުއްލެއްވީ އަންހެނުންނެއް ބަލިވެ ގެންގުޅުއްވާ ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނާއި ބަލިވެ ގެންގުޅުއްވާ އަދި އުފުއްލެއްވީ ގޮތަށް އަންހެނުންނެއް ވިހާގޮތަށް ވިހާލެއްވިއެވެ. ދެން ދަރިން އުފުއްލަވާ ގޮތަށް ކާންދެއްވާ غِذَاء ދެއްވިއެވެ (ކާންދެއްވިއެވެ) އެކަލޭގެފާނަށް غِذَاء ދެއްވިކަމާއި ދަރިން އުފުއްލަވާ ގޮތަށް ބޭނުންވާ ކާނާ ކާންދެއްވިކަމާއި ހަމައެއާއެކު ހިފުއްވާކަމާއި އަދި حَدَث ވެރިވެވަޑައިގަންނަވާކަމާއި މިއެންމެހައި ކަންތައްތަކެއް ދަންނަ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ދަނީ ނޫންހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާއެކެވެ ދަންނަމުއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. އެހެން އެކަމަކަށް ހުރިހާ ދެން ކަލޭމެން ތިޔައިދާކުރާ ގޮތަށްވާނެ ކަމަކަށް ވެއްޖެތޯއެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

ދެންފަހެ حديث ރިވާކުރައްވައި راوِي ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުންނަށްވެސް ހަމަހަނގުރާމަ އެނގިގެން ދުރުވާހަކަތައްކަން އެނގިއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވި ހަމަ ދުރުގަނޑަށްވެގެންނެވެ. މިކަމުގައި ގެރިގެން الله تعالى މިސްރަތުގެ ބަޔަކާއި ދެއްކެވިއެވެ. މިއެވެ. މިއިސާބަހަކީ = طَبرى ގެ تفسير ގެ قَصْد ކުރި ހިސާބު ނިމުނީއެވެ. =

މިހެންވެ މިސްރަތުގެ ފައްޓާވަޑައިގަތީ الله ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން إلهِيَّة ވަންތަކަން ނަފީކުރައްވާ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް إلهِيَّة ވަންތަކަން ސާބިތުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެހެންނެއްގައްޔާ حُجَّة قائم ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭ ބައެއް تفصيل ފަހަކުން މިސްރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ދަންނަވާ މިސޫރަތުގެ ترجمة ކުރަން ފެށުމުގެކުރިން އަޅުގަނޑު މިތާ މިވާހަކަކޮޅު ކިޔާ މިހާރަކަށް އައިސް މިދިޔަ ހާދިސާގައިވެސް މާތްވެގެންވާ إسلام دين އަށްވުރެ ކިރިސްޓިއަން دين މާ މާތްވެފައި އެތިނގެ أصُول ތަކެއް މާހެދުމަނިކަމަން ދެކެ އެހިނާ ދިމާއަށް ތިމާގެން މިސްކީންޑޭގަތިޔަގެން އުޅޭ ކިބަށް ދިލޯބިންނެއް އޮޑިޔާކަން خبر ފޯރާމިއްޔޭ. އެހެންނަމަވެސް ކިރިސްޓިއަން ދިނަކުގައި އެމީހުން އެބާރާ دين ގެ عقيدة އޮޅިގޮތް ނިކަން ދެކޭނެވެ. އޭ آدم ގެ ދަރިއަކަށް އަޅުކަންކުރާ عقيدة އެކެވެ. رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި نَجْرَاني ގެ نَصَارى ދިން ދެމެދު ދެކޮޅުވެރިޔާ ވާހަކަދެކުން އެތިންގެ ދާހަވިލާމުއި ދެއްކިއްސާވާކަން ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ. އޭ عيسى عليه السّلام ގެންގުޅި دين އެއްސުރުކުރެވެ. އަދި ބައިބަލްއެވެ ކިޔައިގެން މިހާރު ކިރިސްޓިއަންނުން ގެންގުޅޭ ކުރާނުސްތަކަށް عيسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި إنجيل އެއްވެސްނުންނެވެ. އޭ ބާވާތުލައްވުނުކުރެތުކަން އެމީހުން އަމިއްލަ އަމިއްލައަށް ބަދަލުކުރެގެން ހަދައިގެންއުޅޭ ތާރީހަށްކުރިގެން ގެއްލި އެއްކަލަ އެއްޗެކެވެ.

ދިވެހި أخ ންގާއި أخت ންނާއެވެ. ކޮބައިތޯއެވެ! الله ތިޔައީ އަޅުކަން އެހެން ވަރަކަށްކުރެވެނީ އެންނަ دين އަކީ سَمَاوى دين އެއްސުރުވެ.އަދި ހިޔެއްނުކުރެއްވެ؟ އޭ މާތްވެގެންވާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވި إسلام دين އަށް މިހުން އުޅޭނަގިނި އޮޅުވާލަނިވެގެން شيطان ގެ އެހީގައި ދުނިޔޭގެ ކާފަރުން ކުރަމުންދާ މަސައްކަތެވެ. مَائدة ސޫރަތުގެއިރާތަށާ ހަބަރުވަސް އާރބަކަން ބަލައި ކިޔައިދިނުކަން އެކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. عيسى عليه السّلام އަށް الله ކުރައްވާނީ ސުވާލާއި އޭގެވުޒޭ جواب ގައި އެކަށޭގެހީން ދައްކަވާނޭ ވާހަކަ އެއާނގައި ވާނެއެވެ. އޭ محشر ގެ ميدان ގައެވެ. ދަންކުރަނީ އެއްވެސްކަމެއް ނޫންނަނިނުދެވޭ. އޭގެކުރިން ސަލާމަތުގެ ބަނދަރެއް ހޯދުމ މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ! އެހެންނޫންނަމަ جَهَنّمَ އެވެ. وَالعِبَادَ با للّه ٠

سُورة آل عمران ގެ މާނަ

سُورة آل عِمرَان | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠٠)

الٓمٓ ① ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ② نَزَّلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ③ مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ④ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَىْءٌ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ⑤

ލަފްޒީ މާނަ

الٓمٓ ① = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނައިގެ ޙަޤީޤަތް ދަންނެވީ الله އެވެ.) ۞ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އެވީ އެކަލާނގެ މެނުވީ (ޙަޤީޤަތުގައި حقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ② = ހަމަޔަގީނުންވެސް ދިރިހުރި ދާއިމީ ވުޖޫދުގައި ހުރި ހުރިހާ ތަކެތީގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيرُ ކުރައްވާ قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ نَزَّلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާއްވާދެއްވީ ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ۞ مُصَدِّقًا = ތެދުކުރާ حال. ۞ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެކުރީގައިވާ ފޮތްތައް (އެޔާދެ ކުރީގެ ފޮތްތައް).۞ وَأَنزَلَ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ③ = އަދި تَوْرَاة އާއި إِنْجِيل އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مِن قَبْلُ = ކުރިން. (قُرْآن ގެ ކުރިން)۞ ۞ هُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކާދޭން. ۞ وَأَنزَلَ ٱلْفُرْقَانَ = އަދި އެކަލާނގެ فُرْقَان ބާވައިލެއްވިއެވެ. (حقّ އާއި بَاطِلُ ވަކިކުރާ ފޮތް)۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން. ۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފަދަ عَذَاب އެވެ. ۞ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ = އަދި الله ވީ عِزَّة ވަންތަ (ގަދަފަދަވަންތަ) ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذُو ٱنتِقَامٍ ④ = ބަދަލުހިފުއްވުންތެރި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ۞ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَىْءٌ = އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް، ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ⑤ = އަދި އުޑުގައިވިޔަސް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ ﴿١﴾ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދަނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. (سُورَةُ البَقَرَة) ގެ ފުރަތަމަގައި މިއާބެހޭ ބަޔާން ކުރެވިފައިވާނެއެވެ.)

(٢) الله އެއީ އެކަލާނގެ މެނުވީ އަޅުކަން ކުރުމަށް ތެދުން حقّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އަބަދާއި ހަމައަށް ދެމިހުންނަވާ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވާވޮޑިގެން قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) ، (٤) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ހަގީގީ قرآن އެވެ. އެފޮތް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެފޮތުގެ ކުރީގައިވާ ފޮތްތަކުގެ ތެދުވެރިކަމާއި ސަމާވީ ފޮތްތައް ތަސްދީޤުކުރާ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި މިފޮތުގެ ކުރިން މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފޮތުގެ ގޮތުން تورات އާއި إنجيل ވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި حقّ އާއި بَاطل ވަކިކުރާ فُرْقَان ވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. (އެއީ عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު حقّ އާއި بَاطل ވަކިކޮށްދޭ ނުވަތަ ހުރިހާކަމެއްގެ حقّ އާއި بَاطل ވަކިކޮށްދޭ މިފޮތެވެ.)

އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނަންވާށެވެ!) އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ގަދަފަދަ ގޮތެއްގެ عَذَاب އެވެ. އަދި الله އީ عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(٥) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގައި ބިމުގައިވެސް އެއްވެސް އެއްޗެއް الله އަށް ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى ٱلْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٦ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ ۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ ٱبْتِغَآءَ ٱلْفِتْنَةِ وَٱبْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ۝٧ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ۝٨ رَبَّنَآ إِنَّكَ جَامِعُ ٱلنَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ۝٩

މުފްރަދާތު

هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ.۞ يُصَوِّرُكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން صُور ކުރައްވައެވެ. / ސިފަކުރައްވައެވެ.۞ فِى ٱلْأَرْحَامِ = رَحِمُ ތަކުގައި.۞ كَيْفَ يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ ގޮތަކަށް.۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٦ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ هُوَ ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنزَلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ.۞ مِنْهُ = އޭގައިވެއެވެ. (އެފޮތުގައިވެއެވެ.)۞ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ = مُحْكَم އާޔަތްތަކެއް (އެބުނީ ސާފުކޮށް تَفْصِيل ކުރައްވާ بَيَان ކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކެއް – އެއީ حَرَام حَلَال - وَعد - وعيد - ثَوَاب - عِقَاب. މިފަދަ އާޔަތްތަކެވެ.۞ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ މައިގަނޑެވެ. / އެއީ ފޮތުގެ أصل އެވެ.۞ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ = އަދި އަނެއްބައި مُتَشَابِه އާޔަތްތަކެވެ. (ދެމާނައެއް ދޭހަވިދާނެފަދަ އާޔަތްތަކެވެ.)۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ = ފަހެ އެބަޔަކު ދަންނައެވެ!۞ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ = އެބަޔަކުގެ ހިތްތަކުގައި حقّ އާއި ދުރަށް ފިރިކެނޑިފައިވުން.۞ فَيَتَّبِعُونَ = ފަހެ އެބަޔަކު تبَعَ ވެއެވެ. (އަދި އެބަޔަކު تبَعَ ވަނީ)۞ مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ = އޭގައިވާ مُتَشَابِه އާޔަތްތަކަށް.۞ ٱبْتِغَآءَ ٱلْفِتْنَةِ = فِتْنَة އެދިގެން. شِرك އެދިގެން / ނުވަތަ ފަސާދަ އެދިގެން.۞ وَٱبْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ = އަދި (އެބަޔަކުގެ هَوى نفس އެދޭގޮތަށް) އެ تَأويل ކުރުން بَدَل ކުރުން އެދިގެން.۞ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ = އަދި އޭގެ تَأويل ނޭނގެއެވެ. إِلَّا ٱللَّهُ = اللّٰه އަށް މެނުވީ.۞ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ = އަދި علم ގައި ފުންކޮށް ހިފަހައްޓާފައިވާމީހުން / ބޮޑެތި عَالِمُ ން.۞ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ = އެބަޔަކު ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އެއަށް (مُتَشَابِه އާޔަތަށް) إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ.۞ كُلٌّ = އެހުރިހާ ތަކެއްޗެއް / ހުރިހާ އާޔަތެއް.۞ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ وَمَا يَذَّكَّرُ = އަދި ذِكر އާއި وَعْظُ ލިބިގަނެއެވެ.۞ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ۝٧ = ބުއްދިވެރިން މެނުވީ.۞ رَبَّنَا = އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ!۞ لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا = އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް (حقّ އާއި ދުރަށް) ނުފިރުއްވާނދޭވެ.! بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا = އިބަރަސްކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވުމަށްފަހު.۞ وَهَبْ لَنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ.۞ مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއް.۞ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ۝٨ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ދިނުންތެރިވަންތަ

ދެއްވާ ކަލޭގެފާނެވެ.۞ رَبَّنَآ = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ۞ إِنَّكَ جَامِعُ ٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލޭގެފާނީ މީސްތަކުން އެއްކަށަވަރުވާނޭ ކަލޭގެފާނެވެ.۞ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ދުވަހަކަށް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން (الله تعالى)۞ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٩﴾ = އެކަލާނގެ وعد އާއި خلاف ފުޅުވެ ނުވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. (خلاف ފުޅުވެ ނުވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) މައިންގެ رَحِمُ ތެރެގައި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން ބޭނުންފުޅުވާގޮތަކަށް صُوْرَة ކުރައްވާނީ - ސިފަކުރައްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ! އެކަލާނގެ މެނުވީ حقّ ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރެވޭ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) (އޭ رسول الله!) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް (ކީރިތި قرآن) ބާވައިލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ. އޭގެތެރޭގައި مُحْكَمُ އާޔަތްތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެހެންބައި އާޔަތްތަކީ مُتَشَابِهُ އާޔަތްތެވެ.

- ދަންނަށެވެ! މިތާގައި މިވާ محكم އާ مُتشابه އާއި ދެކަލިމަގެ مُراد އާއިމެދު مُفسِّر ންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. ޢާޭގެތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު مُرَاد އެއްކަމުގައިވަނީ: مُحْكَمُ އާޔަތަކީ އޭގެ تَفْسِير އާއި މާނަ ރަނގަޅަށް ވިސްނޭ އަދި ދާނދެއް ކުރިމަތިނުވާގޮތަށް ހާމަކޮށް ބަޔާންކޮށްދޭ صَرِيح އާޔަތްތަކެވެ. مُتشابه އާޔަތަކީ އޭގެ مُرَاد ކުރުމުގެ ކުރެހުންތަކެއް ދާނދޭހަކަށް އުފެދިދާ ބަސްތަކުން ފުހަވެ ކުރެހިދާ އޭގެ މާނަ الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ތަނަކާ ގުޅިގެންވާ އާޔަތްތަކެވެ. والله أعلم ‧

ދަންނާށެވެ! مُحْكَمُ އާޔަތްތައް އެއީ ފޮތުގެމައިގަނޑެވެ. މަންމައެވެ. أصل އެވެ. ފަހެ ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައި حقّ އާއި ދުރަށް ފިރިހެލިވުމުން ތިމާގެ އާރޒޫތަކަށް وحي އާއި ކުޅުން އެދޭމީހުން ދަންނާށެވެ! ފަހެ އެމީހުން تَبَعَ ވަނީ އެ قرآن ގައިވާ مُتشابه އާޔަތްތަކެވެ. ބޭނުމަކީ ފިތުނަ އުފެއްދުމެވެ. އަދި ނުބައި فَاسِدُ تَأْوِيلُ ކޮށް تفسير ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އޭގެ تفسير އާއި مراد ހަމައެކަނި الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަމެވެ. އަދި علم ގައި އަޑީގެ ފުރިހަމަކަމާ ސާބިތުވެގެންވާ عَالِمُ ންނަކީ މިގޮތަށް ބުނާމީހުންނެވެ. އަޅަމެން مُتشابه ތަކައް (الله ގެ مُراد ގޮތަކަށް) އީމާންވެއްޖެއްމެވެ. އެހުރިހާ އާޔަތްތަކީ އަޅަމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ ތަކެތިމެއެވެ. އަދި ބުއްދި ހުށަހެޅިގެންވާ ބުއްދިވެރިންނެވެ. وَعْظُ އާއި نَصِيحة ލިބިގަންނަނީ.

(٨) (علم ގައި ފުރިހަމަ ކުރިހިތްވެ ތިބޭ ދެންނެވިއެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އިބަރަސްކަލޭގެފާނު އަޅަމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އަޅަމެންގެ ހިތްތައް (ތެދުމަގާއި ދުރަށް) ނުބަލަށް ކަޅިނުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލޭގެފާނުގެ حضرة ން އަޅަމެންނަށް رَحْمَة އެއް ދެއްވާނދޭވެ! (ތެދުމަގުގައި ހިތުމުގެ توفيق ދެއްވާނދޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލޭގެފާނީ ގިނަގިނައިން ދެއްވުންތަށް ދެއްވާ ކަލޭގެފާނެވެ.

(٩) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލޭގެފާނީ އެދުވަހާއި ގާތުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ދުވަހަކަށް އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްކަށަވަރުވާނޭ ކަލޭގެފާނެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލޭގެފާނު وعد އާއި خلاف ފުޅުވެ ނުވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَـٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿١٣﴾ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَـٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَـٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން.❁ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްދައިނުދޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ފުއްދައި ނުދޭނެއެވެ.)❁ أَمْوَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާ.❁ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންވިޔަސް.❁ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = اللّٰه ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް. / اللّٰه ގެ ކޯފާއިން އެއްވެސްކަމެއް.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ = ނަރަކައިގެ ދަރުވެވެ.❁ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل ނުގެ ގޮތުގެ. / އެމީހުންގެ އާދަފަދައެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުންނާއި.❁ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިއެވެ.❁ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ اللّٰه އެމީހުން ހިފުއްވިއެވެ.❁ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން.❁ وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه އީ.❁ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ = عُقُوبَة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަ ކަލާނގެއެވެ.❁ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ!) ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ سَتُغْلَبُونَ = ނިކަންނުޖެހި ކަލޭމެން ބަލިވާނެއެވެ.❁ وَتُحْشَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން އެއްކުރެއްވޭނެއެވެ.❁ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް. وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ = އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމަތިލެވެ.❁ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް عَلَامَة އެއްވިއެވެ. / عبرة އެއްވިއެވެ.❁ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا = ބައްދަލުވި ދެ جماعة ގައި. / ދެ ފަރާތުގައި.❁ فِئَةٌ تُقَـٰتِلُ = އެއް جماعة އަކީ ހަނގުރާމަކުރާ ބައެކެވެ.❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މަގުގައި.❁ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ = އަނެއް جماعة އަކީ ކާފަރު ބައެކެވެ.❁ يَرَوْنَهُم = އެމީހުން އެބައި ކާފަރުން އަނގޮތަކިމީހުން ދެކެއެވެ.❁ مِّثْلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ދެގުނައަށް. رَأْىَ ٱلْعَيْنِ = ލޮލުން ފެނުނު ފެނުމަކުން. وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ = އަދި اللّٰه އެކަލާނގެ نصر ގެ ސަބަބުން ގަދަކަންދެއްވައްވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް. / ނުވަތަ މީހަކަށް.❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ.❁ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅިގެންވާ عِبْرَة. لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿١٣﴾ = ލޮލުގެވެރިންނަށް.❁ (ކަންކަމުގެ حقيقة ބަލާ عبرة حاصل ކުރާ ބަޔަކަށް.)❁ زُيِّنَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ޒީނަތްތެރިކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ = نفس އެދޭ ކަންތައްތަކުގެ ލޯބި.❁ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ = އަންހެނުންނާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން.❁

وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ = ގިނަގުނަވާ ގިނަމުދަލުގެ ތެޅިއިންނާއި ބައިވަރުދުނި. ❁ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ = ރަންނާއި ރިހިގެތެޅިއިން. ❁ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ = (ހަނގުރާމައަށް) ކާނިވި ފަރާތްތެރި ބޭރުއާދަޔާސްފަހިވާ އަސްއި. ❁ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نَعَم ސުވާރީ. (ގެރިބަކަރި جمل) ❁ وَٱلْحَرْثِ = އަދި ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ދަނޑުބިމު. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެތަކެއްޗަކީ. ❁ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ތަކެއްޗެވެ. / ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ = އަދި الله އަރިހުގައި ދަންނަވައެވެ! އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ❁ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ (١٤) = އެނބުރިގޮސްވާތަން ރަނގަޅުތަން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފައިދާއެއްވެސް الله ގެ حضرة ން އަންނަ އެއްވެސް ނުރައްކަލަކުން ކަލެއް ދުރެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެވެ.

(١١) (އެމީހުން) فرعون ގެ آل ނާއާ ހަމައެއްގޮތެވެ. އެމީހުންގެ އާދައެވެ. އެމީހުން މީގެންކުރީގެ ކާފަރުންގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން الله تعالى އެމީހުން ހިއްޕަވައެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައެވެ. އަދި الله ގީ عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގޮވާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަލުން ކަލޭމެން ބަލިކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ނަރަކައަށް ޖަމާކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމަތިކުރެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން (ހަނގުރާމައިގެ مَيْدَانُ ގައި) ބައްދަލުވި ދެ لَشْكَرُ ގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު ދަލީލެއް ވެއްޖެއެވެ. އެއް عبرة އެއްވެއެވެ. އެއް لَشْكَر އަކީ الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ لَشْكَر އެކެވެ. އަނެއް ޖަމާއަތަކީ ކާފަރު لَشْكَر އެކެވެ. އެމީހުންނަށް މުސްލިމުން ނުވަތަ ފެނުނީ ފެނުމުގައި ދެގުނަ ފެންނަ ފެނުމަށް ދެބައިވަރަކަށެވެ. (އެއީ الله ގެ حكمة ތެރެއިންވެ. مؤمن ންނަށް ހިތްވަރުދެއްވުމަށާއި ކާފަރުން ބިރުގަންނުވުމަށެވެ.) އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ نصر ގެ ސަބަބުން ގަދަކަންދެއްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަމުގައި ލޮލުގެ ފެނުންތެރިން - ކަންކަމަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނާ عبرة حاصل ކުރާ ބަޔަކަށް ބޮޑު ވަރުގެ عبرة އެއް ހުރެއެވެ.

(١٤) މީސްތަކުންނަށް ތިމާގެ نفس އެދޭ ކަންކަމަށް ލޯބިވުން ޒީނަތްތެރިކުރެވިއްޖެއެވެ. އަންހެނުންނާއި ދަރިންނާއި ރަނާއި ރިހިގެ ތެޅިއިން ގިނަގުނަވާ ގިނަމުދަލާއި ހަނގުރާމައަށް ތަމްރީނުދެވިފައިވާ ކާނިވި ފަރާތްތެރި ބޭރުއާދަޔާސްފަހިވާ އަސްއި نَعَمْ ސުވާރީ އެބަހީ ގެރިބަކަރި جَمَل ގެ ބާވަތްތަކާއި އަދި ދަނޑުވެރިކަމާއި މިތަކެތި ފަދަ ތަކެތި ދެކޮޅުފިޔަވަލިއްވާ. އެއީ ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި ރަނގަޅު ސުވާބުން ރަނގަޅުވާނެ ތަނަކީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ.

۞ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾

މުފްރަދާ

۞ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިވަނަކާއެއްޗެއްގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވަންހުށިތޯވެ؟ ۞ بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ = އެއަށްވުރެ މާހެޔޮވާ ގޮތްއެއްޗެއްގެ ۞ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا = تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ۞ عِندَ رَبِّهِمْ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި ۞ جَنَّاتٌ އެއީ ބަގީޗާ ތަކެއްވެ. / ސުވަރުގެތަކެއްވެ ۞ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا އެތަންތަނުގެ ދަށުން ހިނގަހިނގައިހުންނަ ۞ الْأَنْهَارُ ކޯރުތައް ۞ خَالِدِينَ فِيهَا އެމީހުން އެތަންތާގައި ދެމިހުރެ ۞ وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ އަދި طاهر އަނބިންތަކާއި ۞ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ރުއްސެވުމާއި ۞ وَاللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ ۞ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾ = އަޅުތަކުންނަށް ۞ الَّذِينَ يَقُولُونَ = އެއީ ބުނާމީހުންނެވެ. / ދަންނަވާ މީހުންނެވެ ۞ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ۞ إِنَّنَا آمَنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ ۞ فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = ފަހެ އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! ۞ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އަޅަމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! ۞ الصَّابِرِينَ = (އެ تقوى ވެރިންނަކީ ކެތްތެރިންނެވެ. (އަނގަބުރާއި ހަށިގަނޑުގެ ގަވައިގެ......) ۞ وَالصَّادِقِينَ = އަދި އެއީ (ބަހާއި عمل ގައި) ތެދުވެރިންނެވެ ۞ وَالْقَانِتِينَ = އަދި އެއީ ކިޔަމަންތެރިންނެވެ ۞ وَالْمُنفِقِينَ = އަދި އެއީ (ހެޔޮގޮތުގައި ޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ ۞ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ = އަދި އެއީ ފާފަފުއްސެވުން އެދޭމީހުންނެވެ ۞ بِالْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ = ފަތިސްވަރު ވަގުތު. / ހެނދުނުގެ ވަގުތު ۞ شَهِدَ اللَّهُ = الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ ۞ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެއްވެސް إله އަކު ނުވާކަމަށް ۞ وَالْمَلَائِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތުންވެސް (ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ۞ وَأُولُو الْعِلْمِ = އަދި علم ވެރިންނާއި ۞ قَائِمًا بِالْقِسْطِ = عَدْلُ ވެރިކަން قائم ކުރައްވާވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި ۞ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ ۞ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ ۞ إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން

الله ގެ حضرة ގައި ދީނަކީ.❁ ٱلْإِسْلَٰمُ = إسلام (دين) އެވެ.❁ وَمَا ٱخْتَلَفَ = އަދި إخلاف ނުވެއެވެ. / ދެބަސްނުވެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ދެއްވުނުމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى އިން.)❁ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް علم އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ. (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިމެދު ތަނަވަސްކޮށް حقّ ގޮތް އެނގުމަށްފަހުގައި މެނުވީ.❁ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެމެދުގައިވާ ދަތިކުރުމާއި ހަސަދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.❁ وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާމީހުން (ދަންނައެވެ! އެމީހުންގެ عمل ތައް الله ހިސާބުކުރައްވާ جزاء ދެއްވާނެއެވެ.)❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩﴾ = ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! تقوى ވެރިވި މުސްލިމުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެތަކެއްޗަކަށްވުރެން މާތަނަގޭ ހުރިކަމުގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވަންތޯއެވެ؟ އެތަންތާނގެ ތިރީން ކޯރުތައް ދުވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަންތާނގައި އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހުންނާނެއެވެ. އަދި طاهر ވެގެންވާ އަނބިންނާއި އަދި الله ގެ ރުޟާވަންތަކަމެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން ބަލައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެބަހީ تقوى ވެރި އަޅުންގެ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވާގައި ބައްލަވައެވެ.

(١٦) އެމީހުންނަކީ- އެބަހީ އެ تقوى ވެރިންނަކީ އެމީހުންގެ رَبّ އަށް ދަންނަވާ މީހުންނެވެ. (އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ. އަދި ނަރަކައިގެ عَذاب ން އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ.

(١٧) އެމީހުންނަކީ (އުނދަގޫތަކާއި ދަތިތަކުގައި) ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތެދުވެރިންނެވެ. އަދި އެއީ ކިޔަމަންތެރިންނެވެ. އަދި އެއީ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ދަންވަރުގެ ވަގުތު ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާ މީހުންނެވެ.

(١٨) الله ދެއްކެވި (އަޅުތަކުންނަށް ވެގެންވާ حقّ ވެގެންވާ) އެކަން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާކަމަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއި علم ވެރިން ހެކިވެވަޑައިގެންފިއެވެ. އެކަލާނގެއީ عدل ވެރިކަން قائم ކުރައްވައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ حقّ ވެގެންވާ އެކަން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގައީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައި (قبول ކުރައްވާނީ) دين އަކީ الإسلام އެވެ. އިސްލާމްދީނެވެ. އަދި عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު حقّ ތަނަވަސް معْلُومات އެނގުމަށްފަހުގައި ފޮތްދެއްވުނު މީހުން - نصارى އިންނާއި يهودى ން - إختلاف ވެ ދެބަސްވިކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ދެބަސްވީ إختلاف ވީ ހަމަކަށަވަރުކޮށް حقّ އެނގުމަށްފަހުގައެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެމެދުގައިވާ ދަތިކުރުމާއި ހަސަދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކަށް - دليل ތަކާއި حجّة ތަކަށް - ކާފަރުވެއްޖެމީހުން (ދަންނައެވެ! އެމީހުންގެ عمل ތައް الله ހިސާބުކުރައްވައި جزاء ދެއްވާނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَـٰغُ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِٱلْقِسْطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٢﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ كِتَـٰبِ ٱللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَإِنْ حَآجُّوكَ = (އޭ رَسزل اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން- (އެބަހީ نجران ގެ نَصَارى އިން عيسى عليه السّلام އާއިމެދު ކަލޭގެފާނާއި جدل ކޮށް حُجّة قائم ކުރަން މަސައްކަތްކުރައްވައިފިނަމަ.۞ فَقُلْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ = އަހުރެންގެ މޫނު اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިކުރީމެވެ. (އެބަހީ އަހުރެން اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.)۞ وَمَنِ اتَّبَعَنِ = އަދި އަހުރެންނާ تَبَعَ ވީމީހުންވެސް (اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ.)۞ وَقُلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ = ފޮތް ދެއްވުނުމީހުންނަށް (يهودى ންނާ نَصَارى އިންނަށް)۞ وَالْأُمِّيِّينَ = އަދި أُمِّيُّ ންނަށް (عَرَبِى ންގެ مشرك ންނަށް)۞ ءَأَسْلَمْتُمْ = ކަލޭމެން ދެން إسلام ވެއްޖައީމުހެއްތޯ؟ (ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމުހެއްތޯ؟)۞ فَإِنْ أَسْلَمُوا = ދެން އެމީހުން (އެގޮތަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ.۞ فَقَدِ اهْتَدَوْا = ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިއްޖެއެވެ.۞ وَإِنْ تَوَلَّوْا = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިޔައިމާވެސް.۞ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް وَاجِبُ ވެގެންވަނީ އިއްވައިދިނުމެވެ.۞ وَاللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި اللّٰه ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾ = އަޅުތަކުންނަށް. (ކިޔަމަންވާ އަޅުންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް.)۞ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވާމީސްތަކުން.
بِآيَاتِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ = އަދި ނަބީބޭކަލުން قَتْلُ ކޮށް / މަރާ.۞ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حَقّ އަކާއި ނުލައި.۞ وَيَقْتُلُونَ = އަދި قَتْلُ ކޮށް / މަރާހަދާ.۞ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ = އަމުރުކޮށްދޭ މީސްތަކުން.۞ بِالْقِسْطِ عَدْل ވެރިވުމަށް.۞ مِنَ النَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން.۞ فَبَشِّرْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް (އެބަޔަކަށް) خبر ދެއްވާށެވެ!۞ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއްގެ ބިރުގެ.۞ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ އެމީހުންނަކީ.۞ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ = އެމީހުންގެ ހުރިހާ عمل ތަކެއް بَاطِل ވެގެންވާ ބައެކެވެ.۞ فِي الدُّنْيَا

وَٱلْأَخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި ވެސް.۞ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٢﴾ = އެއްވެސް نَصْرُ ވެރިއަކު.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާފައިވަނީތޯއެވެ؟ / ދެނެވޮޑިގެން ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟۞ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا = މިންވަރެއް ދެއްވުނު މީހުންނަށް.۞ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުން. / (توراة ން)۞ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ كِتَٰبِ ٱللَّهِ = الله ގެ ފޮތަށް އެމީހުންނަށްގޮވާ (އެބަހީ الله ގެ ފޮތް ކަމުގައިވާ توراة ގައިވާގޮތަށް حكم ކުރުމަށް.)۞ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް.۞ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ = ދެން އެމީހުންކުރެ އެއް جماعة އެއްބަޔަކު އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.۞ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جدل ކޮށް حُجَّة ދައްކަންފަށާ (އެބަހީ އެ نصارى އިންގެމީހުން عيسى عليه السّلام ހާއްސަކޮށް جدل ކުރަންފަށާ) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މޫނުފުޅު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދީފީމެވެ. އެބަހީ ތިމަންކަލޭގެފާނު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީސްތަކުންވެސް (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ.) އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށް އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ންނަށާއި އަދި أُمِّى ންނަށް އެބަހީ عرب مُشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއީމުތޯއެވެ؟ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއީތޯއެވެ؟ ފަހެ އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިނުވެ އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް (ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށްވާ ވާޖިބުކަމަކީ رَسول ކަން އިއްވައިދިނުމެވެ. އަދި އަޅުކަލުންނާއިމެދު الله ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބަހީ ކިޔަމަންވާ އަޅުންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުން އެކަލާނގެ ގާތުގައި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ މީސްތަކުން އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި އެމީހުން ނަބިއްޔުކަލުން قتل ކޮށް އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން عَدْلُ ވެރިވުމަށް އަމުރުކުރާމީހުންވެސް قتل ކޮށް ހަލާކުކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއްގެ އުފާވެރި خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٢٢) އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް بَاطل ވެގެންވާ ބައެކެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(٢٣) توراة ން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެއްވުނުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާފައިވަނީތޯއެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހިތަދެއްވާ ދެނެވޮޑިގެން ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟) الله ގެފޮތްކަމުގައިވާ توراة ގައިވާގޮތަށް އެމީހުންގެދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވޭއިރު ދެން އެމީހުންކުރެ ބައެއްމީހުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ދަނީއެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُواْ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ (އެބަހީ އެމީހުން ފުރަގަސްދީގެން.)۞ بِأَنَّهُمْ قَالُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިކަމުގެ އިސްބަބުގެ ސަބަބުންނެވެ. لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ = އަޅުގަނޑުމެންގައި އަލިފާން ނުޖެހޭނެއެވެ. / އަޅުގަނޑުމެން ނަރަކައިގައި ނުޖެހޭނެއެވެ.۞ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ = عدد ވެގެންވާ (މަދު) ދުވަސްކޮޅަކުގައި މެނުވީ.۞ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ގައި ގޮތްޖެހުނީ ކުރުވަމުންދިޔައެވެ.۞ مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ ކަމެއްކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَٰهُمْ = ފަހެ ކިހިނެއްތޯ އެމީހުން جمع ކުރައްވައި ދުވަހާ ކުރާ ދުވަހު ކަންތައް ވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟۞ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާމެދު ޝައްކެއް ނެތް ދުވަހަކަށެވެ.۞ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވިއެވެ.۞ مَّا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ހޯދައިގަތް އެއްޗެއް.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ.۞ قُلِ ٱللَّهُمَّ = ކަލާގެފާނު ދަންނަވާށެވެ! އޭ ހަމިވެތި الله އެވެ.۞ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ = (ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ) ރަސްކަމުގެ ވެރިއާއެވެ.۞ تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ = ރަސްކަމާއި ބާރުވެރިކަން ދެއްވަމުވެއެވެ.۞ مَن تَشَآءُ = ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް.۞ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ = އަދި ރަސްކަމާއި ބާރުވެރިކަން ނަގާލައްވަމުވެއެވެ.۞ مِمَّن تَشَآءُ = ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހެއްގެ ކިބައިން.۞ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް عِزَّة ދެއްވަމުވެއެވެ.۞ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު ނިކަމެތިކުރައްވަމުވެއެވެ.۞ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ = ހެޔޮކަން ހުރީ ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުގައެވެ.۞ إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމަކަށް.۞ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ = ބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ تُولِجُ ٱلَّيْلَ = ކަލޭގެފާނު ރޭ ވައްދަވަމުވެއެވެ.۞ فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް.۞ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލު ވައްދަވަމުވެއެވެ.۞ فِى ٱلَّيْلِ = ރޭގެ ތެރެއަށް.۞

ދޫކޮށްލެއްވުމަށް.۞ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން.۞ وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން. وَتَرْزُقُ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވަވައެވެ.۞ مَن تَشَآءُ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް.۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾ = ހިސާބަކާއިނުލައި / ހިސާބެއްނެތި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެގޮތަށް އެމީހުން ދުރަކަސްތިރިވައި އުޅެނީ، "ހަމަކަނޑައަޅާފައިވާ عدد ކުޑަވީގެންވާ ދުވަސް މަދުދުވަސްކޮޅަކު ފިޔަވައި އަޅުގަނޑުމެން ނަރަކައިގާ ނުތިބޭނަމެވެ." މިއައީ އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމާއިވާލީއެވެ. (އެމީހުން ބޮޑާކަމުގައި އުޅެ ސާބިތުވެފައެވެ. އެއީ އެމީހުން ގަބޫލުކުރި އަޅުކަންކުރުމާ މިންވަރުކުރާފައެވެ.) އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދައި ހެދުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ دين ގައި އެމީހުން ހެއްލުންތެރިވެއްޖައެވެ. އެބޮޑުކަމެއް އެމީހުން ހެއްލުންތެރިކުރުވައިފިއެވެ.

(٢٥) ފަހެ އެދުވަހުގެމަތީގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ދުވަހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ޖަމާކުރައްވައި އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއްގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާދިނުމުގައި ދެން ވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއްނުވާނެއެވެ.

(٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! (اللّٰه އަށް ދަންނަވާށެވެ!) އޭ މަތިވެރި މާތް الله އެވެ! އޭ ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ހުރިހާތަކެއްޗެގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވީ! އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް އިބަރަސްކަލާނގެ مُلْك ދެއްވަވައެވެ. (އެއީ نَبِى ކަމެއް ނުވަތަ ވެރިކަން ނުވަތަ މުދާ ނުވަތަ ގަދަކަން.ދެއްވަވައެވެ...) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކުން مُلْك ނަގާވާ ނިގުޅައިގަންނަވައެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް عِزَّة ދެއްވަވައެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާއަޔަކަށް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން ދެއްވަވައެވެ. ހެޔޮ ހެޔޮކަންތައްވަނީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެއެއްޗެއްގެމައްޗަށް އަދި ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް އިބަރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٧) އިބަރަސްކަލާނގެ ދުވާލުގެތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވަންނަވައްވައެވެ. (ރޭގަނޑުން މަދުކުރައްވާ ދުވާލަށް އިތުރުކުރައްވައެވެ.) އަދި ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް ދުވާލު ވަންނަވައްވައެވެ. (ދުވާލު މަދުކުރައްވާ ރޭގަނޑު ދިގުކުރައްވައެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާތަކެތީގެތެރެއިން ދިރޭތަކެތި އިބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވަވައެވެ. އަދި ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން މަރުވެފައިވާތަކެތި އިބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވަވައެވެ.އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާއަކަށް ހިސާބެއްނެތި ގިނަގޮތެއް އިބަރަސްކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވަވައެވެ.

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ إِن تُخْفُوا۟ مَا فِى صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ أَمَدًۢا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾

މުފްރަދާ

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ންނިޔާ إختيار ނުކުރާ ހިނގާށެވެ.۞ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ = ކާފިރުން އެއީ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި. (އެހީތެރިންކަމުގައި.)۞ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންދޫކޮށްފައި.۞ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެހެންކުރިން ކަންތައްކުރާމީހާ. (ކާފިރުން އެއީ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދައިފިމީހާ.)۞ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ = ޖާގަ اللّٰه ގެ حضرة ން (އޭނާއަކަށް) ނުވެއެވެ.۞ فِى شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް / އެއްވެސް އެއްޗެއް. (اللّٰه އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީޢަވެގެންވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً = ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ޒަރާރުން ރައްކާތެރިވެގަތުމަށްމެނުވީ.۞ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ކަލާނގެ ބިރުވެރި ކުރައްވަނީއެވެ.۞ نَفْسَهُۥ = އެކަލާނގެ طاهر ذات ފުޅާއިމެދު.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ = އަދި އެނބުރިދާތަން / ނުވަތަ އެނބުރިދިޔުން – ވަނީ ހަމަ اللّٰه ގެ حضرة ގައެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِن تُخْفُوا۟ = ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރިއަސް. / ސިއްރު ކުރިއަސް.۞ مَا فِى صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ޞަދުރުގައިވާކަމެއް. / ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާކަމެއް.۞ أَوْ تُبْدُوهُ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެކަމެއް ފާޅުކޮށް ހާމަކުރިއަސް.۞ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ = އެކަމެއް اللّٰه ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާތަކެތި.۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެއްޗެއި.۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ = ކޮންމެކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް ދެކޭނެދުވަހު.۞ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއް.۞ مُّحْضَرًا = حاضر ވެގެންވާކަމަށް.۞ وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ = އަދި ނުބައި عمل ގެ ތެރެއިން ކުރިކަމަކާއި (حاضر ވެގެންވާކަމަށް.)۞ تَوَدُّ = އޭނާ ލޯބިކުރާނެއެވެ.۞ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ = އޭނާއާއި عمل ތަކާއި އޭނާއާ ދެމެދުގައިވާން.۞ أَمَدًۢا بَعِيدًا = ދުރުދުރު މަސާފަތެއް.۞ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެން ބިރުވެރިކުރައްވަނީއެވެ.۞ نَفْسَهُۥ = އެކަލާނގެ ذات ފުޅާމެދު.۞ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ = އަދި

الله تعالى އަމުރުކުރައްވަނީ ނުހަނު މާތްވަންތަ ރަސޫލާއަށެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ލޯބިވާކަމުގައި ވާނަމަ.۞ فَٱتَّبِعُونِى = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ!۞ يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ = އޭރުން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ.۞ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٣١) = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) مؤمن ންނޫން މީހުންގެ نَصْر ލިބި ސަރުކާރުތަކާއި ކާފިރުން ހިމާ إختيار ނުކުރާށެވެ! އަދި އެފަދަ ކަންތައް ކުރާމީހާ އެބަޔާ ކާފިރުން އާއި މީހުންގެ نصر ލިބި ސަރުކާރުތަކާއި ބަހައިގެންނުވެސް (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހަކަށް الله ގެ حضرة ން އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ސަލާމަތެއްކަމެއް ނުވެއެވެ. (الله އާއި ކަންތައްކުރަން ބިރުވެތިވެގެންވާށެވެ.) ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ބާރުގެ ދަށުން ވެރިވެހުރިކަމުގައި އޭނާ އެބަޔަށް ސަލާމަތްވާން ބޭނުންވެގެން އެމީހުނާ ސަރުކާރުތަކުގެ ގޮތުން އެކަމުގެ ކުރިއަށް ފެށިއެވެ. އެފަދަމީހާ އެބަޔަ ވަގުތު އެބަޔަ ބަސްބުނުން ހުއްދައެވެ. އެބަޔުގެ އެއީ ކާފިރުކަމާއި عداوة ދެކިގެން ދަންނަވާށެއެވެ. الله تعالى ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ذات ދެކެ ބިރުވެތިވުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަނދާން ބަހައްޓަވަނީއެވެ. އަދި ރުޖޫޢަ އެނބުރިދާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައް (ކާފިރުންނާ ގުޅުން ސަރުކާރުތަކާ ބަހައްޓައިގެން ހުރި) ތިޔަބައިމީހުން ފޮރުވިޔަސް، ވަންހަނާކުރިޔަސް، އަދި ނުވަތަ ފާޅުކުރިޔަސް އެކަމެއް الله ދަންނަވައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެހި ދަންނަވައެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް الله ކުޅަދުންވަންތަކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އަދި ކޮންމެ نفس އެއްވެސް ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އެ نفس އެއްކުރި ކަމެއް ކުރިމަތިކޮށް އަދި ނުބައިކަމުގެ ތެރެއިން އެ نفس އެއް ކުރި ކުރިމަތިކޮށް (މިވާގޮތަށް ކުރިމަތީގައި) حاضر ވެވޭނެދުވަހު ނުބައިކަންތަކުގެ ކުރިމަތީ އެނބުރި ކަންތައްތައް ވަރަށް ދުރުވެގެންވާ ދުރުމިނެއްވުމަކީ ލޯބިވާކަމެވެ. (އަދި އެފަދަ ނުބައި ކަންތައްކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރައިގަތުން الله ގެ ކާލު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަރުވާލައްވައި) الله ގެ ذات ދެކެ ބިރުވެތިވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން الله ބިރުވެރިކަން ދެއްވާވޮޑިގަނެއެވެ. އަދި الله تعالى އީ އަޅުތަކުންނަށް މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާތެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުނަށް الله އަށް ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ! އޭރުން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ وَءَالَ عِمْرَٰنَ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ ۖ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا ۖ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا ٱلْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا ۖ قَالَ يَٰمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا ۖ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ = ކަލޭމެން الله އަށާއި އަދި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!❁ فَإِن تَوَلَّوْاْ = ފަހެ އެމީހުން (ކިޔަމަންނުވެ) އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (އެމީހުން ބޭރުވެއްޖެ ކާފަރުންނަކުވެގެންނެވެ.)❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى❁ لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ = ކާފަރުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވަތެވެ.❁ ❁ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى آدم (عليه السّلام) خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރެއްވިއެވެ.❁ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި نوح (عليه السّلام) އާއި އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ آل ންވެސް.❁ وَءَالَ عِمْرَٰنَ = އަދި عِمْرَان ގެ آل ނަސްލުވެސް.❁ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ = عَالم ތަކުގެ މައްޗަށް.❁ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ ދަރިފަސްކޮޅުންނެވެ. (އެއީ دين އާއި توحيد ގެ ގޮތުންނެވެ.)❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ = އަދި اللّه އީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ = عِمْرَان ގެ އަނބިކަނބަލުން ދެންނެވިހިނދު.❁ رَبِّ = އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ.! إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ = މިއަހަރެން ޚިދުމަތަށް ކަލޭގެފާނަށް نَذْرُ ކުރީމެވެ.❁ مَا فِى بَطْنِىٓ مُحَرَّرًا = މިއަހުރެންގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިފުޅު (ޚިދުމަތަށް ކަލޭގެފާނަށް) خاصّ ކުރައްވާފައެވެ.❁ فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ = ފަހެ ޚިދުމަތަށް ކަލޭގެފާނު މިއަހުރެންގެ ކިބައިން قبول ކުރައްވާނދޭވެ.❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ޚިދުމަތަށް ކަލޭގެފާނީ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަނބަލުން ވިހެއްވުމުން ދެންނެވިއެވެ.❁ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ = އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ވިހައީ އަންހެން ދަރިއެކެވެ.❁ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ރަނގަޅުވެ. بِمَا وَضَعَتْ = އެކަމަނާ ވިހެއްވި އެއްޗެއް. ރަނގަޅު❁ وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ = އަދި ފިރިހެންދަރި ނޫނެވެ. (ފިރިހެންދަރިފުޅު ނޫނެވެ.)❁ كَٱلْأُنثَىٰ = އަންހެންދަރިފަދަ (އަންހެންދަރިފުޅު ފަދައިން)❁ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން އެދަރިކަނބަލުންނަށް مَرْيَم ކިޔައިފީމެވެ.❁ وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ޚިދުމަތަށް حضرة ން حِمَايَة އެދެމެވެ.❁ وَذُرِّيَّتَهَا = އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިފަސްކޮޅަށް (ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް އެދެމެވެ.)❁ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ = ފައްސަވައިލެވިގެންވާ شيطان ގެ ކިބައިން.❁ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا = ފަހެ އެކަމަނާގެ رَبّ އެދަރިކަނބަލުން (كَنِيْسَة ގެ خدمة އަށް.) قبول ކުރެއްވިއެވެ.❁ بِقَبُولٍ حَسَنٍ = ރަނގަޅު

قبول ކުރެއްވިކަމަށް. ۞ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا = އަދި އެކަލާނގެ އެކަމަނާ ރަނގަޅުގޮތުގައި ބޮޑުވާވޮޑުގެ ކުރައްވާ تربيّة
ކުރެއްވިއެވެ. ۞ وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا = އަދި زكريّا ގެފާނާއި އެކަލާނގެ އެކަމަނާ حوال ކުރެއްވިއެވެ. ۞ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا
زَكَرِيَّا = زكريّا ގެފާނު އެކަމަނާގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެހިނދެއްގައި. ۞ ٱلْمِحْرَابَ = مِحْراب އަށް. (އެއީ
މިސްކިތުގައިވާ ކޮޓަރިއެއްކަމުގައި ވެއެވެ.) ۞ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا = އެކަމަނާގެ އަރިހުން ރިޒުގު
ފެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެއީ ފިނިމޫސުމުގައި ހޫނު މޫސުމުގެ މޭވާއާއި ހޫނު މޫސުމުގައި ފިނިމޫސުމުގެ މޭވާއެވެ.) ۞
قَالَ يَٰمَرْيَمُ = އެކަލޭގެފާނު އަހުއްސެވި زكريّا ގެފާނު – ވިދާޅުވިއެވެ. ހޭ مريم އެވެ! ۞ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا = މިރިޒުގު މިއީ
ކަލޯމަނަށް ކިހިނަކުން ކޮންތާކުން އައި އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ۞ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ =
އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ
އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް. ۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾ = އެއްވެސް ހިސާބަކާއިނުލައި.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު الله އަށާއި رَسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ފަހެ އެމީހުން (ކިޔަމަންތެރިނުވެ) އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ދަންނާށެވެ! (އެފަދަ ކާފިރުންނާއިމެދު) ބޮޑުވާނީ އެއީ ކާފިރުންނަކުގައެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން آدم (عليه السّلام) އާއި نوح (عليه السّلام) އާއި إبراهيم عليه السّلام ގެ آل ންނާއި އަދި عِمْرَان ގެ آل ން الله تعالى خَاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެންމެހައި عَالَم ތަކުގެމައްޗަށެވެ.

(٣٤) އޭގެ އެއްބަރިކޮޅެއްވަނީ އަނެއްބަރިކޮޅެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެއީ دين އާއި توحيد ގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٥) عمران ގެ އަނބިކަނބަލުން އެކަމަނާގެ رَبّ އަށް ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ހޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެންގެ ބަނޑުގައި މިވާ ދަރިފުޅު ތިބާރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި (ކަނީސާގެ خادم އެއްކަމުގައި) ޚާލިޞްކޮށް ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް نَذر ގެންނަމެވެ. ފަހެ މިއަހުރެންގެ ކިބައިން ތިބާރަސްކަލާނގެ قبول ކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٦) ފަހެ އެކަމަނާ ވިހެއްވުމުން ދެންނެވިއެވެ. ހޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ވިހައީ އަންހެންކުއްޖެކެވެ. އަދި އެކަމަނާ ވިހައި ކުއްޖާ الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފިރިހެންކުއްޖަކީ އަންހެންކުއްޖަކާ އެއްފަދަ ނޫނެވެ. (އެއްކަލަ ކަނީސާގެ ޚިދުމަތަށް ނުފެތޭ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން އެކަމަނާއަށް މަރްޔަމް ކިޔައިފީމެވެ. އަދި އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުން ނަލަހަތަކުރެވިފައިވާ شيطان ގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަހުރެން حماية ދަންނަވަމެވެ.

(٣٧) ފަހެ އެކަމަނާގެ رَبّ އެކަމަނާގެ ކިބައިން مريم ގެފާނު ރަނގަޅުގޮތުގައި قبول ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ އެބައި مريم ގެފާނު – ރަނގަޅަށް ބޮޑުކުރައްވާ تَرْبِيّة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ ބެލެހެއްޓެވުމަށް زكريّا ގެފާނާއި حوال ކުރެއްވިއެވެ. އަދި زكريّا (عليه السّلام) އެކަމަނާގެ ގާތުން مِحراب ގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާ

ކޮންމެހިނދެއްގައި އެކަމަނާގެ އަރިހުގައި ރިޒުގުވަނިކޮށް ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ مَرْيَم އޭވެ! މިރިޒުގު ކަލޭގެފާނަށް މިއަންނަނީ ކޮންތާކުން ހެއްޔެވެ؟ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އެދިވޮޑިގެންނެވި ފަރާތަކަށް އެއްވެސް ހިސާބެއްނެތި އެކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ! مِحْراب އަކީ كَنِيْسَة ގައި އިމާމުގެ ކޮޅުގައިވާ ކޮޓަރިއެއްކަމަށް مُفَسِّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.
- مريم ގެ ނަމުގެ މާނައަކީ ހެޔޮ ދުޢާކުރާ ޚާދިމާ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އަދި ޢިބްރާނީބަހުގައި ޚާދިމާ އެވެ. މިއީ އާންމުކޮށް އެނގިފައިވާ ގޮތް ނޫނެވެ. خلاف ކަމެކެވެ. އެހެންވެ އެވަނީ ހަމައެކަނި بيان ވެވުނު ކަމުގައެވެ.

والله أعلم.

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ ۖ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ۝٣٨ فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّي فِي ٱلْمِحْرَابِ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝٣٩ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ ٱلْكِبَرُ وَٱمْرَأَتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۝٤٠

ލަފުޒުމާނަ

هُنَالِكَ = އެތަނުގައި. (އަދި އެހިނދު) ❁ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ ۖ = زكريّا (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. ❁ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާއަށް ދެއްވާނދޭވެ. ❁ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً = ތަނަވަސް ދަރިފަސްކޮޅެއް. ❁ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ۝٣٨ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ دعاء އަޑުއައްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ފަހެ ملائكة އާ އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވައިލިއެވެ. ❁ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّي = އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރައްވަން ތެދުވެވަޑައިގެން ހުންނަވާ حال ގައެވެ. ❁ فِي ٱلْمِحْرَابِ = مِحْراب ގައި. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި ޚަބަރު ދެއްވައެވެ. ❁ بِيَحْيَىٰ = يَحْيَى ގެ ނަމުން ދަރިކަލަކު ދެއްވާކަމުގެ. ❁ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ = كَلِمَة އެއް ތެދުކުރައްވާ حال (އެބަހީ عيسى عليه السّلام ތެދުކުރައްވާ حال.) ❁ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ންވާ. ❁ وَسَيِّدًا = (އަޅުކަމާއި علم ގެ ސިފައިގެ ބޮޑުކަން. ❁ وَحَصُورًا = އަދި އަންހެނުންނާއި جِمَاع ނުވާ ބޭކަލެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ وَنَبِيًّا = އަދި نبي ބޭކަލަކު ކަމުގައި. ❁ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝٣٩ = صالح މީސް ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު يعني زكريّا (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ رَبّ އެވެ! ❁ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ = މިއަޅާއަށް غُلاَم އަކު (يعني ފިރިހެންދަރިއަކު)

ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ؟ ❁ وَقَدْ بَلَغَنِيَ ٱلْكِبَرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މުސްކުޅިވުން ޖެހިއްޖެއެވެ. (ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެއްޖެއެވެ.) ❁ وَٱمْرَأَتِى عَاقِرٌ = އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ (أصل އަށްވެސް) ދަރިން ނުލިބޭމީހެކެވެ. ❁ قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. الله އެފަދައެވެ. (الله ގެ قدرة ތެރިކަން އެފަދައެވެ.) ❁ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿٤٠﴾ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވާ ކަމެއްވިއްޔާ އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެހިނދު زكريّا (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާއަޅުގެ رَبّ އެވެ. މިއަޅުގަނޑަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން ރަނގަޅު ދަރިފަސްކޮޅެއް ދެއްވާންދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ دعاء އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٩) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِحْراب ގައި ނަމާދުކުރަން قائم ވެ ހުންނަވަނިކޮށް مَلائكة ން (جبريل عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް يحيي ގެ ނަން ލިބިވަޑައިގެންނެވުމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ حضرة ންވާ كلمة އެއް ތެދުކުރައްވާ ބޮޑުކަލޭގެއެވެ. (يحيي ގެ ނަމަކީ ނަމުގެ އިންޖީލުގައިވަނީ يُوْحَنَّا އެވެ. އަދި الله ގެ ބަސްފުޅަކަށް ކިޔަވާފައިވާ مُراد ކުރެވެނީ (عيسى عليه السلام އެވެ.) އެކަލޭގެފާނަށް ކަލިމަ ގެ لفظ ން مُراد ކުރެވެނީ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވުމުގައިވާ الله ގެ ބަސްފުޅު (كُنْ- އެބަހީ - ވޭށޭ.) މި كلمة އިންނެވެ. والله أعلم. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ يحيي عليه السّلام ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނަވާނީ (އަޅުކަމާއި علم ގެ ސަރިޙަދުގެ ޒުވާނެއްކަމުގައި އަދި އަންހެނުންނާ جماع ނުވާ ބަލިކޮށްގެ ޒުވާނެއްކަމުގައި އަދި نبي ބޭކަލުންގެ ޒުވާނުންނާއި އަދި صالح މީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެއްގެ ޒުވާނެއްކަމުގައެވެ.

(٤٠) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ زكريّا عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަޅުގަނޑަށް ދަރިކަލަކު ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ عُمر ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެ ކަނޑުފުޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި މިއަޅުގެ އަނބިކަބުލުން އީ أصل އަށްވެސް ދަރިން ނުލިބޭ އަންހެނެކެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަންތައް ހުރީ މިހެންނެވެ. ހަމަވެސް الله، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާކަމެއް ކުރައްވައެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އެއީ ދަތިކަމެއްނޫނެވެ.)

قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةً ۖ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا ۗ وَٱذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَٱصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِي لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِي وَٱرْكَعِي مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۚ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَٰمَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةً = މިއަޅާއަށް (އެކަމުގެ) عَلَامة އެއް ދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ!* قَالَ ءَايَتُكَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އެކަމުގެ) ކަލޭގެފާނަށްވާ علامة އަކީ.* أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަދައްކަވައި ނުދެއްކެވުމެވެ.* ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا = ތިންދުވަހު ޝާރާތަކުން މެނުވީ މިންނުވަސްވަންދެން.* وَٱذْكُر رَّبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަލޭގެފާނު ذِكْرُ ކުރައްވާށެވެ. كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން.* وَسَبِّحْ = އަދި تَسْبِيح ކުރައްވާށެވެ!* بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾ = ހަވީރުއި ހެނދުނު.* وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި ملائكة ން ވިދާޅުވިއިރު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!)* يَٰمَرْيَمُ = އޭ مَرْيَمُ އެވެ! إِنَّ* ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެ خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ.* وَطَهَّرَكِ އަދި (دين އާއި عقيدة ގެ ގޮތުންނާއި ދުނިޔެވީ އެހެނިހެން ގޯސްކަންތަކުން) އެކަލާނގެ ކަލޭގެ طاهر ކުރައްވައިފިއެވެ.* وَٱصْطَفَىٰكِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެ ޚާއްޞަކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ.* عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ = އަންހެނުންގެ عَالَم ތަކުގެ އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ޚާއްޞަކޮށް.* يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِي لِرَبِّكِ = އޭ مَرْيَم އެވެ. ކަލޭގެ ކަލޭގެ رَبّ އަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަންކުރާށެވެ.* وَٱسْجُدِي وَٱرْكَعِي = އަދި ކަލޭ سَجدَة ކުރައްވާ رُكُوع ކުރައްވާށެވެ!* مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ = رُكُوع ކުރައްވާމީހުންނާއެކު.* ذَٰلِكَ = (رَسول الله އެވެ!) އެއީ - އެބައި މިސްރާބު ބަޔާން ކުރެވުނު (* إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا .... މިންވަރުއިން ފެށިގެން މިހިސާ ވަރަކަށް)* مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގެ خَبَر ތަކުގެ ތެރެއިންވާ خَبَر އެކެވެ.* نُوحِيهِ إِلَيْكَ = މިއަޅާގެ ހަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް خَبَر ތަކެއް ކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވަމެވެ.* وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ނުވެވޮޑިގެންނެވެ.* إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَٰمَهُمْ = އެމީހުން (އެބައި زكريّا ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚުންގެ މީހުން) އެމީހުންގެ قَلَم ތައް (قُرْعَة ލުމަށް) އެޅިހިނދު.* أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ = مَرْيَم ގެފާނުގެ حوال ވެރި ކާކުތޯ (ބެލުމަށް)* وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ނުވެވޮޑިގެންނެވެ.* إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން ދެބަސްވަމުން ދިޔަ ހިނދު.* إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ملائكة ން ވިދާޅުވި ހިނދު.* يَٰمَرْيَمُ = އޭ مريم އެވެ!* إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެއަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ.* بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ =

އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ كلمة އެއްގެ۞ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ = އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅަކީ المسيح އެވެ.۞ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = އެއީ مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ.۞) وَجِيهًا = މަތިވެރިގެންވާ ދަރަޖައާއި شَرَفُ ގެ ބާރަކާތުގެ ގޮތުގައި.۞ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި. ۞ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި (اللّه ގެ حضرة ގައި) ކުއްތަންވެގެންވާ ބާރަކާތްކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. ޔާއަޅުގެ رَبّ އެވެ! ތިމަޅާއަށް އެކަމުގެ علامة އެއްހަދައިދެއްވާނދޭވެ! އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމުގެ علامة އަކީ ތިންދުވަސްވާންދެން ހަމައެކަނި އިޝާރާތާއި ރަމްޒުގޮތުންމެނުވީ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅުނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ގިނަގިނައިން ހަވީރާއި ހެނދުނު ذكر ކުރައްވާ تَسْبِيح ކިޔުއްވާށެވެ!

(٤٢) އަދި ملائكة ން (جبريل عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ޔާ مريم އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި دين އާއި عقيدة ގެ ގޮތުންނާއި އަންހެނުގެ فاحش ކަންތަކުން ކަލޭގެފާނު طاهر ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި عالم ތަކުގެ އަންހެނުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ.

(٤٣) ޔާ مريم އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން އަޅުކަމުގައި ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި ركوع ކުރައްވާހުންނައިރު ركوع ކުރައްވައި سجدة ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ!)

(٤٤) (ޔާ رَسول اللّه އެވެ.) މި بَيَان ވެގެންދިޔަ (އެބަހީ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا .... މިއާޔަތުން ފެށިގެން މިހާތަނަށް بَيَان ވެގެންދިޔަ) ތިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ غَيْبُ ގެ خبر ތަކެވެ. (ކަލޭގެފާނަކަށްވެސް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށްވެސް މިވާހަކަތައް މީގެކުރީގައި އެނގިގެން ނުވެއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން (އެބަހީ زكريّا عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚުންގެ އިތުރުން މީހުންގެ ތެރެއިން) مريم ގެފާނާއި حوال ވެރި ކާކުތޯ ބެލުމަށް قُرْعَة ކުރުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ ޤަލަންތައް ލެއްވިއިރު ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމާމެދު އެމީހުން ދެބަސްވެ އަރައިރުންވިހިނދުވެސް އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

(٤٥) އަދި ملائكة ން (އެބަހީ جبريل عليه السّلام مريم ގެފާނަށް) ވިދާޅުވިއެވެ (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޔާ مريم އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ كلمة އެއްގެ އުފާވެރި خبر އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައެވެ. كلمة އެއީ ނަމަކީ المسيح އެވެ. مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ. އެބޭކަލަކީ ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް މަތިވެރިގެންވާ ދަރަޖައާ شرف ގެ ވެރި ބާރަކާތްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި اللّه ގެ حضرة ގައި ކުއްތަންވެގެންވާ ބާރަކާތްކަމުގައެވެ.

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِي ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّيٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾

ތަފްސީރު

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅުދައްކަވާނެ.۞ فِي ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا = މާ ތޮށްޓިލީގައިވާއިރު (އުނގު ގައިމުޔަގެންވާއިރު) އަދި ބޮޑު މީހެއްކަމުގައިވާހިނދުވެސް.۞ (كَهْلًا = އަދި މުސްކުޅި ވުމުން = ފުރާވަރުގެ ތަރުނަ / ބޮޑުމީހުން ބަލާކަމުގައިނުވާ.) ۞ وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ = އަދި صالح ބޭކަލުންގެތެރެއިންނާ ހިނގާކަމަށް ވެވަޑައިގަންނަވާނެ.۞ قَالَتْ رَبِّ = އެކަމަނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ!۞ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ = ދިމާވާނީ ކިހިނެއްތޯ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ.! وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ = އަދި މިއަހަރެމެން ހާލަތުގައި އަހުރެން ނުބަހައްޓަވާ.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ = اللّٰه އެގޮތަށްވެއެވެ.۞ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތެއްގެ ހަރުފަތަކުން.۞ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އެކަލާނގެ ކަމަކުދުއް ނިޔާކުރެއްވުމަށް.۞ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = ތިޔަ ހަމައެކަނި ޤައުލުފުޅުން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވަމެވެ.۞ كُن = ވާށޭ.۞ فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ = ފަހެ އޭގެ ފަހުން ވެއެވެ.۞ وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި އެކަލާނގެ އުގަންނަވާނެއެވެ ފޮތް (ކިޔަވައިދިނުމާ) ގެންދަވާނެ.۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި (ޙިކުމަތާއި ސުންނަތާ وحى އެވެ.)۞ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾ = އަދި توراة އާއި إنجيل އާއި.۞ وَرَسُولًا = އަދި رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވައި.۞ إِلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِي إسرائيل ށަށެވެ.۞ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަހުރެން ގެނެސްފީމެވެ.۞ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން دليل އާޔަތެއް.۞ (معجزة އާޔަތެއް.)۞ أَنِّيٓ أَخْلُقُ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަދައިދޭނަމެވެ.۞ مِّنَ ٱلطِّينِ = މެޓީން.۞ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ = ދޫނީގެ ސިފައިގާ / ދޫނީގެ އުފެދުމުގެ ޝަކުލަށް.۞ فَأَنفُخُ فِيهِ = ދެން ވަޑައިގެން އަހުރެން ފުމެލާނަމެވެ.۞ فَيَكُونُ طَيْرًۢا = ދެން އޭގެ ފަހުން ދޫނިއަކަށް ވާނެއެވެ.۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ إذن ހުއްދައިން.۞ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ = އަދި ރަނގަޅުކުރާނަމެވެ އުފަންވީދުވަހުން ލޯކަނުމީހާ (ވިހެއި އިރުވެސް ލޯފުންވެފައިވާ މީހާ) އަދި ޖެހިފައިވާ ބަލީގެ ބައްޔަށް.۞ وَٱلْأَبْرَصَ = އަދި ބޭސްކަށަކުރެވިގެން ނުވާ ހަށިގަނޑުގައި ހުދުތިކިޖެހޭ ބަލި ޖެހިފައިވާ މީހާ.۞ وَأُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން އަހުރެން ދިރުވާނަމެވެ.۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ إذن ހުއްދައިން.۞ وَأُنَبِّئُكُم = އަދި އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދޭނަމެވެ.۞ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކާއެއްޗަކާއި އަދި ތިޔަ ބަހައްޓާ ރައްކާކުރާ ތަކެތި.۞ فِي بُيُوتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތަކުގައި.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

= ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَأيَةً لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވާ دليل. (އަޅުގަނޑަކީ نبي ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށްވާ ދަލީލު)۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (٤٩) = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.۞ وَمُصَدِّقًا = އަދި ތެދުކުރާ حال.۞ لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ = އަޅުގަނޑުގެ ކުރީގައިވާ ތަކެތި.۞ مِنَ التَّوْرَاةِ = توراة ގެ ތެރެއިން.۞ وَلِأُحِلَّ لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް حلال ކޮށްދެއްވުމަށް.۞ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެވިފައިވާ ބައެއްކަންތައް.۞ وَجِئْتُكُم = އަދި އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މިއައީ.۞ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން دليل އަކާއިގެންނެވެ. (مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ.)۞ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! وَأَطِيعُونِ (٥٠) = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.!

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި ވިހޭތަންމަތީގައި އުނގުގައިހުރެއްވިއިރު އަދި ބޮޑުވެ ހުރިފަރާތުގައި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ ވެސް صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٤٧) އެކަމަނާ އެބަހީ مَرْيَم ގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَبّ އެވެ! މިއަޅާއަށް ދަރިކަލަކު ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި މިއަޅާގެ ގައިގާ ފިރިހެނަކު ނުޖެހިއެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. الله އެފަދައެވެ. އެބަހީ الله ގެ ހައްދެވުން އެފަދައެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވަނީ "ވާށެ" މިފަދައިންނެވެ. ދެން އޭރުން އެކަމެއް ވެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ލިޔުމާއި حكمة އުގަންނަވައިދެއްވައި އަދި توراة އާއި إنجيل އުގަންނަވައި ދެއްވާނެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވާނީ بني إسرائيل ންނަށް رَسول އަކު ކަމުގައެވެ. (އަދި އެކަލޭގެފާނު رَسول ކަމާއިގެން ވަޑައިގެން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (رَسول ކަމާއިގެން) މިއައީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން دليل އާއިގެންނެވެ. (އަޅުގަނޑަކީ رَسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށްވާ مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މަށިން ދޫނީގެ ސިފައަށް ހަދާލައި ދެން އަޅުގަނޑު އެއަށް ފުމެލުމުން الله ގެ إِذْنَ ފުޅުން އޭތި ދޫނިއަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި ވިހާއިރުވެސް އުފަންކަނު މީހާއާއި ބަރުސް ބައްޔަށް ބަލިވެފައިވާ މީހާ ބަލިން ރަނގަޅުކޮށްދޭނަމެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން الله ގެ އިޒުނަފުޅުން ދިރުއްވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކާ ތަކެތި އަދި ކަލޭމެންގެ ގެތެރޭގައި ރައްކާކުރާ ތަކެތި ކަލޭމެންނަށް خبر ދޭނަމެވެ. ކަލޭމެންނަކީ إيمان ވާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް دليل ވެއެވެ. (އަޅުގަނޑަކީ رَسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް ހުރި دليل ވެއެވެ.)

(٥٠) (އަދި އަޅުގަނޑު މިއައީ) އަޅުގަނޑުގެ ކުރިމަތީގައިވާ توراة ތެދުކުރާ ގޮތުގައި ތެދުކުރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެވިފައިވާ ބައެއްކަންތައް ކަލޭމެންނަށް حلال ކޮށްދިނުމަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު رَسول ކަމާއިގެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މިއައީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން دليل އާއި مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾

ތަފްސީރު

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ.۞ فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ އެކަންޏާ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!۞ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުގަނޑަކީ މިއީއެވެ.۞ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ = ފަހެ عيسى (عليه السّلام) އަށް إحساس ވެވަޑައިގެންނެވިހިނދު.۞ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ = އެމީހުންގެ ކިބައިން (يعني: بني إسرائيل ގެކިބައިން) ކާފަރުކަން / ދެކޮޅުހެދުން.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ = اللّٰه އަށްޓަކައި އަހުރެންނަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ އަހުރެންނާއެކު اللّٰه އަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟) ۞ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ = حَوَارِي ން ދެންނެވިއެވެ. (حَوَارِي ންނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންނެވެ.)۞ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ = އަހުރެމެންނަކީ اللّٰه ގެ نصر ވެރިންނެވެ.۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން اللّٰه އަށް އީމާންވެއްޖެއީމުއެވެ.۞ وَٱشْهَدْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކިޔަމަންތެރިންނަކަމުގައި / مسلم ންނަކަމުގައި.۞ رَبَّنَآ ءَامَنَّا = އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖެއީމުއެވެ. / ތެދުކޮށްފީމުއެވެ.۞ بِمَآ أَنزَلْتَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެތި.۞ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ = އަދި އަހުރެމެން رَسُول އާއަށް (عيسى عليه السّلام) އާއި تَبَع ވެއްޖެއީމުއެވެ.۞ فَٱكْتُبْنَا = ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ އަހުރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ.۞ مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ = ހެކިވެރިންނާއިއެކު.۞ وَمَكَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ. (ނުބައި ރޭވުން ރޭވިއެވެ.)۞ وَمَكَرَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه މަކަރު ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ذات އަށް ލާއިޤުވާގޮތުގެމަތީންނެވެ.)۞ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ = އަދި اللّٰه އީ މަކަރުހަދާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ފަރާތެވެ.۞ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ = اللّٰه وحى ކުރެއްވިހިނދު.۞ يَٰعِيسَىٰٓ = އޭ عيسى (عليه السّلام) އެވެ.۞ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު (ފުރިހަމަކޮށް) ހިފަހައްޓަވާނަން ކަނޑުވާލާނަމެވެ.۞ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭގެފާނު އުފުއްލަވާނަމެވެ.۞ وَمُطَهِّرُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު طَاهر ކުރައްވާނަމެވެ.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްމީހުންގެކިބައިން.۞ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް تَبَع ވި މީސްމީހުން ލައްވާނަމެވެ.۞ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފަރުވި މީސްމީހުންގެ މަތީގައި. (މަތިވެރިކޮށް)۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيامة ދުވަހާ

ގެރަންދަންވަށް.۞ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރިއައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމެދުގައި حكم ކުރައްވާހުށީމެވެ.۞ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (٥٥) = އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެންގެ މެދުގައި إختلاف ވެ ދެބަސްވީކަންތައްތަކުގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަހުރެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ. އެހެންވީ ކަލޭމެން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ އެއީއެވެ.

(٥٢) ދެންފަހެ عيسى عليه السّلام އަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން – އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ބައެއް މީހުންގެކިބައިން – ކާފިރުކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ އަސަރު ފާޅުވެއްޖެކަމުގެ إحساس ވިޔުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނާއެކު الله އަށް نصر ދޭނީ (الله ގެ ދީނަށް نصر ދޭނީ) ކާކުހެއްޔެވެ؟ حَوَارِيُّ ން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނީ الله އަށް نصر ދޭ މީހުންނެވެ. (حَوَارِيُّ ންނަކީ عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ންނެވެ.) އަހުރެމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ތިބާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ / مسلم ންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٥٣) އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިފޮތަށް (عيسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވިފޮތަށް) އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމު އެވެ. އެފޮތުގައި ވާގޮތަށް ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ. އަދި رَسول ކާބަފާ (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއި) އަހުރެމެން تبع ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ (حقّ އަށް تبع ވެ توحيد އަށް) ހެކިދޭމީހުންނާއިއެކު އަހުރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ!

(٥٤) އަދި އެމީހުން އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ބައެއްމީހުން (عيسى عليه السّلام އަށް ގޯނާކޮށްލުމަށް) ރޭވުމެއް ރޭވިއެވެ. އަދި الله ވެސް އެމީހުންނަށް ޖަޒާދިނުމަށް ރޭވުއްވިއެވެ. އަދި الله އީ މަކަރުހެދުމުގައި ރޭވުއްވުމުގައި ވަރަށްވެސް މޮޅުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! مكر ހެދުމަކީ އަދި ރޭވުމަކީ الله تعالى ގެ ذات ހުރިގޮތް މާތް ރަސްކަލާނގެއެވެ. އިންސާނުންގެ ނިސްބަތުގައި ހުތުރު އަދި ނުބައި ރަސްކަލާނގެ މަކަރުކުރުން ދޮންނިހިނދެއް އެކަލާނގެ مكر ހެދުމީ ذات ހުރި އެކަނިގޮތްވާތީ ކަމެއްނޫނެވެ. މިއާއެއްގޮތްގައި މިވާ މަކަރަކީ بني إسرائيل ންގެ ބައެއް عيسى عليه السّلام އަށް ގޯނާކޮށްލުމަށް ރޭވިރޭވުމާއި އެކަލާނގެ ބަދަލުގައި ސީދާގޮތް އެކަލާނގެ އެހެންމީހަކަށް ބަދަލުކޮށްލެއްވުމެވެ. އެމީހުން މަރާ صَليب ކުރީ އެހެންމީހަކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ الله އުޑަށް އުފުއްލެވިއެވެ. والله أعلم.

(٥٥) الله تعالى (عيسى عليه السّلام އަށް) وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެން) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ عيسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ދުނިޔެވީ ހިޔާތް ހަމަވުން ކަނޑައަޅުއްވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އުފުއްލަވާހުށީމެވެ. އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު طاهر ކުރައްވާނަމެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވީ މީސްތަކުން قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް ކާފިރުވީމީހުންގެ މައްޗަށް މަތިވެރިކުރައްވާނަމެވެ. ދެން ކަލޭމެން (އެންމެންވެސް) އެނބުރި رُجُوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމެދުގައި އެކަމަކާއިމެދު إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަމުގައިވި ކަންތައްތަކުގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حكم ކުރައްވާހުށީމެވެ.

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَاخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ ٱلْأَايَـٰتِ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٦١﴾

މުފުރަދާތު

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދަންނާށެވެ!۞ فَأُعَذِّبُهُمْ = ފަހެ އަހުރެންނަން ދިމާކުރަސްކަމާއެކު عذاب ދެއްވާނީމެވެ.۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ عذاب އެއް.۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَاخِرَةِ = ދުނިޔޭގައި آخرة ގައި.۞ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ = އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ.۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ދަންނާށެވެ.۞ وَعَمِلُوا ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. (الله ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވާނެއެވެ.)۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ خبر ތަކަކީ) نَتْلُوهُ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވަމުންގެންދަވާ خبر ތަކެވެ.۞ مِنَ ٱلْأَايَـٰتِ = حُجَّة ތަކާއި عِبْرَة ތަކުގެ ތެރެއިންނާއި ތަކެއްޗެވެ.۞ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ = އަދި حكم ގަދަފަދަވާ ذِكْرُ އެވެ. (ކީރިތި قرآن އެވެ.)۞ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން عيسى (عليه السّلام) ގެ މިސާލަކީ. (އެއްގޮތުގެ ގޮތުން ތަފާތުނުވާ)۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.۞ كَمَثَلِ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ މިސާލެވެ.۞ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ = އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ (އެބަހީ: آدم (عليه السّلام) އުފެއްދެވީ ވެލިންނެވެ.۞ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ = ދެން އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވި.۞ كُن = ވާށެ.۞ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ = ފަހެ ދެން އެވަނީއެވެ. (އެއްގޮތަށް ވިއްޖެއެވެ.)۞ ٱلْحَقُّ = حقّ ވަނީ.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ فَلَا تَكُن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!۞ مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެކަލޭގެފާނާއި ދެކޮޅު (އެބަހީ عيسى عليه السّلام ގެ މައްސަލަ) ކަލޭގެފާނާ جَدَل ކުރާ މީހަކު (ދަންނާށެވެ)۞ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ = عِلم ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައި ވާތީ އެއްގޮތަށް ވުމުން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު.)۞ فَقُلْ تَعَالَوْا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އޭ جدل ކުރާ މީހުންނޭ) މިތަނަށް އާދޭ. ކަލޭގެފާނު އަންގަވާށެވެ! نَدْعُ أَبْنَآءَنَا = އަހުރެމެން ތިމަންނަމެންގެ ދަރިންނާއި.۞ وَأَبْنَآءَكُمْ = (ކަލޭމެން) ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި (ގޮވާނަމެވެ.)۞ وَنِسَآءَنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ އަންހެނުންނާއި ކަލޭމެންގެ (ގޮވާނެ ގޮތެވެ)۞ وَنِسَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނާއި (ގޮވާ ގޮތެވެ)۞

وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކާއި نفس ތަކާ.۞ ثُمَّ نَبْتَهِلْ = ދެން އަޅުގަނޑުމެން (އެންމެން دعاء ކޮށް الله އަށް ދަންނަވާނީމުއެވެ.۞ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން الله لعنة ލައްވާލަން އެދޭނީމުއެވެ.۞ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦١﴾ = (މިތަނުން) ދޮގުހަދާ ބަޔަކުގެމައްޗަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ! ފަހެ އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަގޮތާ عَذَاب އަހުރެން ވަރުބޮޑުވާގޮތުގެ عَذَاب ދެއްވާނަމެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ލިބިދޭނެ ނުވާނެއެވެ.

(٥٧) އަދި އީމާންވެގެން މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ أجُور ފުރިހަމަކޮށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٥٨) އެއީ – އެބަހީ އީސާގެ ޚަބަރަ خبر ތަކާއި يعني عيسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅު مريم ގެފާނާއި އެކަލޭގެ މަންމަފުޅު حَنَّة އާއި އަދި زكريّا عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يحيى عليه السّلام އާއި އަދި حَوَارِي ގެ ވާހަކަތަކާއި އަދި بنى إسرائيل ނަޞާރާ يهودى ންގެ ވާހަކަތަކާއި މިއުޅުގަދަގެ ވާހަކަތަކާއި މިފަދަބަސްތަކާގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދީ ގެންދަވާނެއެވެ حكم ގަދަފަދަގޮތާ ذِكْرُ އެބަހީ ކިޔުމަށް عِبْرَة އާއި حُجَّة ކިޔައިދޭ قرآن ގެތެރެއިންނާ خبر ތަކެވެ.

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެ حضرة ގައި (ހުރިކަމުގެ ގޮތުން) عيسى عليه السّلام އާއި آدم عليه السّلام އާއި އެއްގޮތެވެ. آدم عليه السّلام. الله تعالى ހެއްދެވީ ވެއްޔެން ފުރިމައްޗެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވާށޭ އެންގެވިއެވެ. ދެން އުފެދިއެވެ.

- الله تعالى آدم عليه السّلام ހެއްދެވީ ވެއްޔެން މައިއާ ބައްޕައާއި ނުލައެވެ. عيسى عليه السّلام ހެއްދެވީ ބައްޕައެއްނުލައެވެ. (އަދި ޙައްވާއިން حَوَّى ގެފާނު ހެއްދެވީ މައަކާއި ނުލައެވެ.) މިހުރިހައްކަތެއް ހެއްދެވި خالق ހުރިހާ رَبّ سبحانه وتعالى ގެ ހެއްދެވުމުގެ ޤުދުރަތްތެރިކަމާއި ކުޅަދާނަކަމެވެ. މިހެން މިކަންހުރިއިރު الله تعالى ބައްޕައެއްނުލައި عيسى عليه السّلام ހެއްދެވީމާ އެއީ الله ގެދަރިކަލުންކަމަށް ކިޔައިގެން އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުކަންކުރަމުން ދަނީ ކިހާބޮޑު جاهل ންކަމަ آدم عليه السّلام އަށް އަޅުކަން ނުކުރަނީ ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ އެގޮތުން ބައްޕައަކު مخلوق އަކަށް އަޅުކަންކުރާނަމަ ހެއްދެވިގެންވާގޮތަށް آدم ގެފާނަށް އަޅުކަންކުރުން ވާ އަޅުގާ ނުންބޮވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް الله تعالى مَلَائِكَة ބޭކަލުން ލައްވައި އެކަލޭގެފާނަށް سجدة ކުރެއްވި ކަލޭގެފާނެވެ. މިފަ މިކަމާ ނުވިސްނަމުގޮތެވެ؟ اللّٰهُمَّ لاَ شَرِيكَ لَكَ.

(٦٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ ތެދެވެ. ފަހެ ޝައްކުކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! (ފަހެ عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނާއި جَدَل ކުރަން އައި نَجْرَان ގެ نَصارى އިންނަށް جواب ދެއްވުމުގައި އިސްވެދިޔަ ވާހަކައަށް ފުރިހަމައެވެ. އެއީ حقّ ވާހަކައެވެ. عيسى عليه السّلام އަކީ الله އަޅުކަލުންނެވެ. އަދި الله ގެ ދަރިކަލެއްވެސްނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. الله ގެއަޅެކެވެ. رسول ބޭކަލެކެވެ.)

(٦١) (އޭ رسول الله އެވެ.) މިވަނީ ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ކަލޭގެފާނަށް حضرة ން އަންގަވައިދެއްވީ بيان އަށްފަހު އެކަލޭގެފާނާއިމެދު – (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) އެބަހާނާއި ދިރާސާކޮށް ކަލޭގެފާނާ جدل ކުރަނީ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނަށް ގޮވާނަމެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަރިންނަށް ގޮވާށެވެ. ގެންނަން ގޮވާ ގެންނަވާނަމެވެ! އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ އަންހެނުންނަށް ގޮވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނަށް ގޮވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ نفس ތަކާއި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކާއި މިއެންމެން އެއްކޮށްލާފައި الله އަށް إبتهال ކުރާށެވެ. އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެންކުރެ ދޮގުހަދާބައެއްގެ މައްޗަށް الله ގެ لعنة ލައްވާށޭ އެންމެންވެސް دعاء ކުރާށެވެ.

مُبَاهَلَة ކުރުމަކީ لعنة ލައްވާލަން دعاء ކުރުމެވެ.

إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًۭٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًۭا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ وَٱلْإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ حَـٰجَجْتُمْ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلْمٌۭ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌۭ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام އާއިމެދު ތިޔަބަޔާންކޮށްދެއްވި ކަލޭގެފާނަށް ވ بيان ކުރެއްވުނު ވާހަކައަކީ.۞ لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ = ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ حقّ ތެދުވާހަކަތަކެވެ. (އެއީ الله ގެ ރަސޫލެކެވެ.)۞ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ = އަދި حقّ ގޮތުގައި ހަމަ އަޅުކަން ލިބިގަންނަވާ إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ.۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَإِنْ تَوَلَّوْا = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނިއްޖެއްޔާ. (ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދައުވަތުދިން ވާހަކަ ގަބޫލުނުކޮށް ދުރުވެއްޖެއްޔާ! އެމީހުންގެ ވާހަކަ قبول ނުކުރައްވާށެވެ!)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވި.۞ عَلِيمٌ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾ = ފަސާދަވެރިންނަށް މާތް (އެބަހީ އުނދަގޫވެރިން) ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އޭ أَهْلُ كِتَابُ ންނޭވެ! (އޭ تواة އާއި إنجيل ގެ أهل ވެރިންނޭވެ!)۞ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ = ކަލޭމެން كلمة އަކަށް ތަޙާމަށް އަންނާށެވެ!۞ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންނާއި އަހުރެމެން ދެމެދުގައި ހަމަހަމަ ފުރަބަރާބަރުވެފައިވާ عدل ވެރިވާ.۞ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ = އެއީ އަހުރެމެން الله އަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.۞ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا = އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލާނގެއާ شريك ނުކުރުމެވެ. ކަލާނގެއަށް ނުކުރަމެވެ.۞ وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا = އަދި އަހުރެމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ހިފާ إختيار ނުކުރުމެވެ.۞ أَرْبَابًا = رَبّ ންކަމުގައި.۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ فَإِنْ تَوَلَّوْا = ދެންފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނިއްޖެއްޔާ.۞ فَقُولُوا = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން ބުނާށެވެ!)۞ ٱشْهَدُوا = ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ.۞ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާ އަހުރެމެންނީ / ކިޔަމަންވެ مسلم ންނަށްވުމަށް.۞ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ.۞ لِمَ تُحَآجُّونَ = ކަލޭމެން جَدَلُ ކުރަނީ އަދި ރުޅިވެރިވަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟۞ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އާއިމެދު.۞ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ = އަދި تورات ބާވައިލެއްވުނީ އެވެ. وَٱلْإِنجِيلُ = އަދި އިންޖީލުވެސް.۞ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން މެނުވީ.۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ވިސްނާ ނުލަނީތޯ؟ / އެއްގޮތަށް ނުވިސްނަނީތޯ؟۞ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ = އޭ ކަލޭމެން މިއީ މީހުންނޭވެ! حَـٰجَجْتُمْ = ކަލޭމެން

ދަރައިރުންތޯ جَدَلُ ކޮށްފީމުއެވެ.❁ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމުގައި ކަލޭމެނަށް އިނގޭކަމެއްވާކަމުގައި.❁ فَلِمَ تُحَآجُّونَ = ފަހެ ކަލޭމެން جَدَلُ ކޮށް ދަރައިރުންވަނީ ކީއްވެގެންނެއްތޯ؟.❁ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމުގައި ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް އިނގޭކަމެއްނެތްކަމުގައި.❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ = އަދި ކަލޭމެނަކަށް ނޭނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٢) ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަތަކީ (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިބެހޭ) ކަލޭގެފާނަށް ޙަވާލުކުރެއްވުނު ތެދު ވާހަކަތަކެވެ. މި وحى ކުރެއްވީ ތެދުވާހަކަތަކެވެ. ހަމަ حقّ ވާހަކަތަކެވެ. (އެކަލޭގެފާނަކީ اللّه އަޅުކަލުންނެވެ. އަދި اللّه ގެ ދަރިކަލެއްވެސް ނޫނެވެ. – އަދި اللّه މާތްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލެކެވެ. إلهيّة ވަންތަކަމުގެ އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް އެކަލޭގެފާނަކަށް حقّ ވެގެން ނުވެއެވެ.) اللّه މެނުވީ حقّ ވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) ފަހެ، އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ދަޢުވަތު ދުރުކޮށްލެއްވި ނަމަވެސް!) އެމީހުންގެ ބަސް قبول ނުކުރައްވާށެވެ. އެއީ فاسد ނޫނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ފާސިދުވެރިން – އެދުނުވެރިން اللّه تعالى ހަމަގައިމު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٤) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެންނާ އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެމެދުގައި ހަމަހަމަ އެއްބަސްވެވިދާނެ ބަހަކަށް (އެއްބަސްވުމަކަށް) ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ދެބައިމީހުންވެސް اللّه މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއް އެއްޗަކާއި އެކަލާނގެއާއި شَرِيْكُ ނުކުރުމާއި އަދި اللّه ދޫކޮށް އަޅުގަނޑުމެން އެއްބައެއް އަނެއްބައެއް ރަބް ނުކުރުމެވެ. (މިކަން ކަމަށް އެއްބަސްވުމަށް ކަލޭމެން އަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހުން (އެކަމަށް އެއްބަސްނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭމެން مسلم ން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި (އެބަހީ اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް އިޤްރާރުވެގެންވާ، ކަލާނގެއަށް شريك އެއްނުވާ، އެކަލާނގެއަށް ހަމައެކަނި ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ مسلم ންކަމުގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވާކަމަށް ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ.

(٦٥) އޭ أهلُ كتابُ ންނޭވެ! إبراهيم (عليه السّلام) އާއިމެދު ކަލޭމެން جَدَل ކޮށް ދަރައިރުންވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟. އެކަލޭގެފާނަކީ ޔަހޫދީއެއްކަމަށް ނުވަތަ (އެބަހީ، އެކަލޭގެފާނު ދިރިހުރިއިރު ޔަހޫދީއެއް ނަޞާރާއެއްކަމުގައިނުވެއެވެ) توراة އާއި إنجيل ބާވައިލެއްވުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުންނެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ، އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިސްނާ فِكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٦) އޭކަލޭމެން ދިރިއުޅުނުމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަން އަދި އެކަމާބެހޭ معلومات އެއްވާކަންތަކުގައި ކަލޭމެން جدل ކޮށްފީމުއެވެ. جدل ކުރީމުއެވެ. އަދި އެކަމާ އެކަމެއްގައި ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް އިނގޭކަމެއް އަދި معلومات އެއްނެތް ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެން جدل ކޮށް ދަރައިރުންވަނީ ކީއްވެގެންނެއްތޯ؟ އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ وَدَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ءَامِنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾

ލުޣަތު

مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ނުވެއެވެ.❁ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا = يهودى އަކުކަމުގައިވެސް އަދި نَصْرَانى އަކުކަމުގައިވިޔަސް.❁ وَلَٰكِن كَانَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވީ.❁ حَنِيفًا مُّسْلِمًا شِرك އާއި ދުރުވެ އަދި توحيد އަށް ތެދުވެ مسلم އަކުކަމުގައެވެ.❁ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގެންނަވައެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ = مُشْرِك ންގެ ތެރެއިން.❁ إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހައްޤުވެގެންވާ މީހުންނަކީ / އެންމެގާތް މީހުންނަކީ.❁ بِإِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އާއި.❁ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީހުންނެވެ.❁ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ = އަދި މި نَبِيّ އާއެވެ. (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.)❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވި މީހުންނެވެ.❁ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ = އަދި الله މީ مؤمن ންގެ ސަހަރަދުވެރިޔާއެވެ.❁ وَدَّت طَّآئِفَةٌ = ބަޔަކު މީހުން ތަމަންނާކުރިއެވެ. / އެދުނެވެ.❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أَهْلُ كِتَاب ންކުރެ.❁ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) މަގުފުރެދުވަނީސްކަމަށެވެ. / މަގުފުރެދުވާނެކަމަށެވެ.❁ وَمَا يُضِلُّونَ = އަދި އެމީހުން މަގުފުރެއްދުމެއްނުދެއެވެ.❁ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށްމެނުވީ.❁ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް إحساس ވެސްނުވެއެވެ.❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ!❁ لِمَ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން ކާފިރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް.❁ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ހެކިވާ حَالُ.❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ!❁ لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ = ކަލޭމެން حقّ ޚަލްތުކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطِل އާއި.❁ وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ = އަދި ކަލޭމެން حقّ ވަންހަނާކުރަނީ.❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަހާލު حَالُ.❁ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ = އަދި ބުނެއެވެ جماعة އެއްގެ ބަޔަކު (އާއި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ބުނެއެވެ.❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أَهْلُ كِتَاب ންގެ. ءَامِنُوا = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ!

بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ = ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީމީހުންގެ މައްޗަށް. (محمّد ގެ ޤައުމަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.) ❁ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ފުރަތަމަ ވަގުތުގައި / އެބަހީ ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅު. ❁ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ = އަދި އޭގެ ފަހުކޮޅު (އެބަހީ އިރުއޮއްސޭ ވަގުތު) ކަލޭމެން ކާފަރުވާށެވެ! ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٧٢) = އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ން އެނބުރި رجوع ވުމަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) إبراهيم (عليه السّلام) يهودى ދީނުގައި ނުވެއެވެ. އަދި نصرانى ދީނުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތުގައި توحيد އަށް ސީދާ شرك އާއި ދުރުވެގެންވާ مسلم އަކުކަމުގައެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

(٦٨) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އާއި އެންމެ ގާތް މީސްތަކުން - އެކަލޭގެފާނާއި މީސްތަކުން އެންމެ ގާތް މީސްތަކުން ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީސްތަކުންނެވެ. ދެން މިއާދެ نَبِي އާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާ - އެބަހީ محمّد ގެ ޤައުމަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. އަދި اللّه އީ مؤمن ންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާއެވެ.

(٦٩) އަދި أهل كتاب ންގެ އެއް جماعة އެއްގެބަޔަކު ކަލޭމެން مؤمن ން މަގުފުރެދުވުމަށް ތަމަނާކުރެއެވެ. (އެމީހުން މަގުފުރެދުވުނަމަ ކިޔަމަންވެވޭނީ ހިތްހަމަޖެހޭތޯއެވެ. އެކަމަށް ތަމަނާކުރެއެވެ.) އަދި އެހެންކަމުގައި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ގެނުވި އެމީހުން މަގުފުރެދުވާނެއެވެ. އެގޮތް އެމީހުންނަކަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ.

(٧٠) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނެވެ.) ކަލޭމެން ތެދުގަވަން އެނގޭ حال އަދި ހެކިވާ حال ކަލޭމެން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٧١) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން حقّ باطل އަށް އެޅުވާ އަދި حقّ ވަންހަނާކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އަދި حقّ އީ ހަމަ حقّ ކަން އެނގޭ حال ކަލޭމެން އެހެން ހަދަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٧٢) އަދި أهل كتاب ންގެ އެއް جماعة އެއްގެމީހުން (އޭގެ ޢަރަބުބަހުރަށަން) ބުންޏެވެ. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އީމާންވި މުސްލިމުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް (ޚިޔާލީ قرآن އަށާއި ދެންވެސް وحى އަށް) ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅުގައި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ! އަދި ދުވާލުގެ ފަހުކޮޅު އޭތަކެއްޗަށް ކާފަރުވާށެވެ. އެއީ އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ން އެނބުރި رجوع ވުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِندَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مَنْ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ وَمِنْهُم مَّنْ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَيْسَ عَلَيْنَا فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ وَٱتَّقَىٰ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾

މުރާދު

وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ. / ތެދުނުކުރާށެވެ!❁ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ = ކަލޭމެންގެ دين އާއި تبع ވި މީހަކާމެނުވީ. / މީހަކުމެނުވީ.❁ قُلْ (އޭ رسول الله އަށް!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ ٱلْهُدَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ. هُدَى ٱللَّهِ = الله ގެ ތެދުމަގެވެ.❁ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ = މީހަކަށް ދެވުމުގެ ސަބަބުން / މީހަކަށް ދެވުނީމާހެއްޔެވެ. (محمّد ގެފާނަށް ދެވިގެންނުހެއްޔެވެ؟)❁ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ = ކަލޭމެނަށް ދެވުނުފަދަ އެއްޗެއް. (نبي ކަމެށް.)❁ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް حجّة قائم ކުރުމަށްޓަކައްޔެވެ؟❁ عِندَ رَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން فَضْلُ ވަންތަކަންވަނީ الله ގެ އަތްޗިލާގައެވެ.❁ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެދޭށެވެ.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.❁ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ = (ދެއްވުން) ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ رحمة ގައި خاصّ ކުރައްވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ މީހަކު.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.❁ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ ۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި أهل كتاب ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.❁ مَنْ = މީހުން / ބައެއްމީހުން.❁ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ = قِنْطَار އެއްހާ ގިނައެއްޗެއް ކަލޭ އެމީހަކަށް އަމާނާތްކުރިނަމަވެސް.❁ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ = އެއެއްޗެއް އެމީހަކު ކަލެއަށް އަދާކުރާނެތެވެ. (އަމާނާތްތެރިވެ.)❁ وَمِنْهُم مَّنْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ބައެއްމީހުން ވެއެވެ.❁ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ = އެއް دينار ގެ މިންވަރު އެމީހަކަށް ކަލޭ އަމާނާތްކުރިނަމަވެސް.❁ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ = އެއެއްޗެއް އެމީހަކު ކަލެއަށް އަދާނުކުރާނެތެވެ. (خيانة ތެރިވެ.)❁ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا = އެ އަދާކުރުމަށް ކަލޭ އިތުރަށް އެކަމުގައި قائم ވެހުރިއްޔާމުސާރިއެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެކަމީ.❁ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ لَيْسَ عَلَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަކަށް (واجب ވެގެން) ނުވެއެވެ.❁ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٌ = أُمِّيُّ ނުކިޔަނި (عربي ނުކިޔަނި) އެއްވެސް ހަމަހެއް މަގެއް.)❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެމައްޗަށް ދޮގު.❁ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދަނިވެ ތިބެ.❁ بَلَىٰ = އެއްވެސް މަގެއްވެސް އެބަހުއްޓެވެ.❁ حال. مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ = އެމީހަކު އެކަލާނގެއަށް ވެވުނު عهد ފުރިހަމަކުރިމީހާ.❁ وَٱتَّقَىٰ = އަދި އެމީހަކު تقوى ވެރިވެ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.❁ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) (އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ دين އަށް تبع ވީ މީހަކަށް ފިޔަވާ ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ! (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ.

- ދަންނައެވެ! އާޔަތުގައިވާ (قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ - އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެމަގެވެ.

މި جملة އަކީ أهل كتاب ންގެ ވާހަކަ ދެކެވެމުންދާ ތަނުގައި ވަކިކޮށްލާފައިވާ جملة އެކެވެ. މިގޮތް އާޔަތުގެ މާނަ ކިޔާއިރު އާޔަތުގެ އެހެންގޮތެއް ފަދަ ކިޔާއިރު ބައެއް ފަރާތުން ބޭނުންކުރާ ގޮތަށް جملة ގެ ކުރީ ބައި ފަހުބައާ ގުޅައިގެން ކިޔާއިރު ބައެއް މުފައްސިރުން މާނަ ވިސްނައިގަންނަން ފަސޭހަވާގޮތަށެވެ. والله أعلم. ދެން އެބުން މާނަ ކިޔާނީ "ކަލޭމެންގެ دين އާއި تبع ވީމީހާ ނޫނީ ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދެވިފައިވާފަދަ އެއްޗެއް އެހެން މީހަކަށް ދެވިދާނެ ކަމަށް އީމާން ނުވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حجّة قائم ކުރާނެ ކަމަށް އީމާން ނުވާށެވެ." މިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން فضل ވަންތަކަންވަނީ ހަމަ الله ގެ އަތްޗިލުގައެވެ. އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން (އެބަހީ نبي ކަމާއި رَسول ކަން) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ فضل ވަންތަކަން ފުޅާވަސްއެއްވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٤) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ رحمة އަށް خاصّ ކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވޮޑިގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٧٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) قِنْطَار އެއްގާ ދިނުމުގައި ކަލޭގެފާނު އަމާނާތްތެރިކަމުން އެމީހެއްގެ އަތުގައި ބެހެއްޓީނަމަވެސް އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނަށް އަނބުރާދޭނޭ (އަމާނާތްތެރި) މީހުންވެސް أهل كتاب ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި އެބައި ދީނާރެއްގެ މިންވަރުގެ (ދަރު) އެއްޗެއް އަމާނާތުގެ ގޮތުން ކަލޭގެފާނު އެމީހެއްގެ އަތުގައި ބެހެއްޓީނަމަވެސް ކަލޭގެފާނު އެމީހެއްގެ އަތުގައި ހުރެގެން އަމާނާތްތެރިކަމުން އަދި އެކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހަމަޖެއްސި قائم ވެހުރެއްވިނަމަ މެނުވީ އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނަށް އަނބުރާނުދޭނޭ މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އެމީހުން އެގޮތް ކުރަނީ އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާގޮތުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) أمّي ނޫންމީހުން (އެބަހީ ނޫނު عربي ނޫންމީހުން) އަރަބިންނަށް ދައްކަން ޖެހޭނެ ވާޖިބެއް واجب ވެގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުން ނަމާދުގައި ދައްކާނެ ކަމެއް އޮތް ކަމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ދަނިކޮށް ދޮގުހަދައި حال އެމީހުން الله ގެމައްޗަށް ދޮގު ބަސްތައް ބުނެއެވެ. ދޮގުހަދަނީއެވެ.

(٧٦) އެއްވެސް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެމީހުން އެބުނާގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ހައްދުފުށާށެވެ! الله އާއި އެމީހާއި ދެމެދު ވެވިފައިވާ وعد އަދި ކުރެވިފައިވާ عهد ފުއްދައި تقوى ވެރިވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

* قِنْطَار އަކީ ހަނދުކޮޅެކެވެ. ނުވަތަ ގިނަ ބައިވަރެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَـٰنِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً أُو۟لَـٰٓئِكَ لَا خَلَـٰقَ لَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَـٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَـٰكِن كُونُوا۟ رَبَّـٰنِيِّـۧنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَـٰبَ وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

ލުޣަތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ގަންނަމީހުން (އެބަހީ ބަދަލުކުރާމީހުން)✽ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَـٰنِهِمْ = اللّٰه ގެ عهد
އާއި އަދި އެމީހުންގެ ހުވައިތައް.✽ ثَمَنًا قَلِيلاً = ކުޑައަގަކަށް.✽ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ދަންނައެވެ.! لَا خَلَـٰقَ
لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއްނުވެއެވެ.✽ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގައި.✽ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه
އެމީހުންނާ (رحمة ގެ) ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ.✽ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (رحمة ގެ)
ބެއްލެވުން ނުބައްލަވާހުއްޓެވެ.✽ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.✽ وَلَا يُزَكِّيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން
طاهر ނުކުރައްވާނެއެވެ.✽ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.✽ وَإِنَّ
مِنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.✽ لَفَرِيقًا = ކަނޑައެޅިގެން جماعة އެއްގަބީލާ.✽ يَلْوُۥنَ
أَلْسِنَتَهُم = އެމީހުންގެ ދުލުގައި ފުރޭގާ އަނބުރާލައިހުން.✽ بِٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތާއިގެން.✽ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ =
އެމީހުން އެފުރޭގާ އަނބުރާލަން އެއީ (ބަލައިލާމީ) ފޮތުގެ ތެރެއިންކަމުގައި ހީކުރުމަށް.✽ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ
= އަދި އެއީ ފޮތުގެ ބައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.✽ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.✽ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ =
އެއީ اللّٰه ގެ حضرة ންވާ ބައެކެވެ.✽ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އަދި އެއީ اللّٰه ގެ حضرة ންވާ ބައެއްނޫނެވެ.✽
وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.✽ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ދޮގު.✽ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ =
އެމީހުން ދެނެތިބެ حال.✽ مَا كَانَ لِبَشَرٍ = އެއްވެސް آدم ގެ ދަރިއަކަށް (ހެއްދެވެއްސެން) ނުވެއެވެ.✽ أَن يُؤْتِيَهُ
ٱللَّهُ ٱلْكِتَـٰبَ = އެމީހަކަށް اللّٰه ފޮތްދެއްވުމި.✽ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ = حكم ނިޔާކުރުންތައްވާމި (އެބަހީ فقه އާއި) އަދި
ނަބިއްޔަކުމި.✽ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ = ދެން އެމީހަކު މީސްތަކުންނަށް ބުނުމެއް.✽ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى = ކަލޭމެން
އަޅުންގެ އަޅުންކަމުގައިވާށޭ.✽ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި.✽ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.✽ كُونُوا۟ رَبَّـٰنِيِّـۧنَ
= ކަލޭމެން رَبَّانِي ންކަމުގައިވާށޭ! (އެބަހީ علم އާއި فقه ދަންނަ އަދި تقوى ވެރި އަދި މީސްތަކުންގެ ކަންތައް إصلاح

ކިޔާ މީހުންކަމުގައިވާށެވެ!)◈ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَٰبَ = ކަލޭމެން ފޮތް އުގަންނަވައިދޭކަމުގެ ސަބަބުން.◈

وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން އުގަންނައިދީ ކިޔަވައިދީ ތިބޭތީގެ ސަބަބުން.◈ وَلَا يَأْمُرَكُمْ = އަދި

އެކަލާނގޭ (ނުވަތަ އެ رَسول އާ) ކަލޭމެންނަށް އަމުރުނުކުރައްވާނެއެވެ.◈ أَن تَتَّخِذُوا ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = ކަލޭމެން ملائكة

ބޮޑުކަލުން ހިފާ إختيار ކުރުމަށް.◈ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި نَبِي ބޮޑުކަލުންނާއި.◈ أَرْبَابًا = رَبّ ންނަކަމުގައި.◈ أَيَأْمُرُكُم =

އެކަލާނގޭ / ނުވަތަ رَسول އާ އަމުރުކުރައްވާނެހެއްޔެވެ؟◈ بِٱلْكُفْرِ = ކާފަރުކަމަކަން.◈ بَعْدَ إِذْ أَنتُم =

ކަލޭމެން ވުމަށްފަހު.◈ مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾ = مُسْلِم ންކަމުގައި.◈

إجْمَالِي މާނަ

(٧٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ތިމާމެންނާއި ދެމެދު ކޮށްފައިވާ وعد އާއި عَهْدُ (ދުނިޔެގެ ކުޑަކުޑަ އެއްޗަކަށް) ވިއްކާލައިފި މީހުން (ބަދަލުކުރިމީހުން ދަންނައެވެ!) އެމީހުންނަށް آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއްނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި الله رحمة ގެ ބަސްފުޅު وحي ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެކަލާނގެ رحمة ގެ ބެއްލެވުން ނުބައްލަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން طاهر ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

(٧٨) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި الله ގެ ފޮތަށްޓަކައި ކިޔުމުގައި ދުލުދުލާ ދޮގުހަދާ ބައެއްމީހުން ވެއެވެ. (އެއީ ބާއިޖެއްވީގޮތް ނޫން އެހެންގޮތަކަށް ކިޔަވައިދޭ ޔަހޫދީންނެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެ އަތުގައި ލިޔެފައިވާ ތަކެތި الله ގެ ފޮތުގައިވާ ތަކެތިކަމުގައި ކަލޭމެން ހީކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަމަކު) އެއީ الله ގެ ފޮތުގައިވާ ތަކެތި ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބަސްފުޅެވެ. (އެކަމަކު) އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބަސްފުޅެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހަމަ އެނގިހުރެ އެމީހުން الله އަށް ދޮގުހަދަނީއެވެ.

(٧٩) އެއްވެސް آدم ގެ ދަރިއަކަށް الله تعالى އެކަލާނގެ ފޮތްދެއްވާ ދީނުގެ حكم ތަކާއި فقه އާއި އެކަލާނގެ ވަޙީވެރިކަމާއި نبي ކަމެއް ދެއްވުމަށްފަހު އެބަޔަކު ކަލޭމެން الله ދޫކޮށްލައި އަޅުކަންކުރުމަށް ތިމަންނާގެ އަޅުންކަމުގައި ވާށޭ މީސްތަކުންނަށް ބުނުމަކީ ރަނގަޅުކަމެއް ނޫނެވެ. (އެކަކަށްވެސް جائز ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އޭނާ ބުނާނީ (އެބަޔަކު ވިދާޅުވާނީ!) ކަލޭމެން رَبَّانى ން ކަމުގައި ވާށެވެ. (އެބަހީ علم އާއި فقه ދަންނަ އަދި تقوى ވެރި އަދި މީސްތަކުންގެ ކަންތައް إصلاح ކުރާ ބައެއްކަމުގައި — މިހެން ވިދާޅުވާނެއެވެ!) އެއީ ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް ފޮތް އުގަންނައިދޭ ކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް ކިޔަވައިދޭކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٨٠) އަދި އެކަލާނގޭ / ނުވަތަ އެ نبي އަކު ملائكة ބޮޑުކަލުންނާއި نبي ބޮޑުކަލުން އެއީ الله ފިޔަވައި رَبّ ންކަމުގައި ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ކުރުމަށް أمر ނުކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން مسلم ންކަމުގައި ވުމަށްފަހު ކާފަރުވުމަށް އެކަލާނގެ امر ކުރައްވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުކުރައްވާނެއެވެ.

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ހިއްޕެވިހިނދު.❁ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = نبي ބޭކަލުންގެ عهد ކަރުވަތް.❁ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނަށް ދެއްވިތަކެތިން.❁ مِّن كِتَٰبٍ وَحِكْمَةٍ = ފޮތާއި حكمة ގެތެރެއިން.❁ ثُمَّ جَآءَكُمْ = ދެން ތިޔަބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި. (ވަޑައިގެންނެވިއްޔާ)❁ رَسُولٌ = رَسول ބޭކަލަކު (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم)❁ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ = ތިޔަބޭކަލުންގެ އަރިހުގައިވާތަކެތި ތެދުކުރައްވާ حَال.❁ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ = ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލަކަށް / އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވުމަށް / ތެދުކުރުއްވުމަށް.❁ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ކަނޑައެޅިގެން نصر ދެއްވުމަށް.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.❁ ءَأَقْرَرْتُمْ = ތިޔަބޭކަލުން إقرار ފެހެއްޓެވިތޯއެވެ؟❁ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ = އަދި އެގޮތުގެމައްޗަށް ތިޔަބޭކަލުން ހިއްޕަވައިފިތޯއެވެ؟❁ إِصْرِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عهد ކަރުވަތް.❁ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا = އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން إقرار ވެއްޖައީމުއެވެ.❁ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ وَأَنَا۠ مَعَكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނާއި އެކުގައިވަމެވެ.❁ مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ = ހެކިވާ ބޭކަލުންގެތެރެއިން.❁

فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ = ދެންފަހެ އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެ عهد ކަރުވަތަށްފަހު) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ ދަންނަމައެވެ.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ فاسق ންނެވެ. (اللّه ގެ ކިޔަމަންނުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.)❁ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ = އަޅެފަހެ اللّه ގެ دين ނޫން އެހެން دين ހޯއްދަނީތޯ؟❁ يَبْغُونَ = އެމީހުން އެދެނީ / ނުވަތަ ކަލޭމެން އެދެނީ – (قِراءة ތަކުރާރުން خِطَاب ކުރައްވައިގެންނެވެ.)❁ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންވެއެވެ / ކިޔަމަންތެރިވާންޖެހިހުރިއެވެ.❁ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބައެއް.❁ طَوْعًا وَكَرْهًا = ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައްޔާއި އަދި ނުރުހޭ حال ގައިވެސް.❁ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރިރުއްވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رَسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން اللّه އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. / اللّه ތެދުކޮށްފީމުއެވެ.❁ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެއްޗާއި.❁ وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެއްޗާއި.❁ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ = އަދި إسماعيل އާއި إسْحاق (عليهما السّلام) ގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެއްޗާއި.)❁ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ = އަދި يَعْقُوب އާއި އަދި الأسْبَاط ގެމައްޗަށާއި (عليهم السّلام)❁ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ = އަދި مُوسى އާއި عيسى (عليهم

السّلام) ދެއްކެވުންނަށް ދެއްވުނު ފޮތްތަކަށާއި.۞ ﴿وَٱلنَّبِيُّونَ﴾ = އަދި (އެހެނިހެން) نبي ބޭކަލުންނަށް
(ދެއްވުނު ފޮތްތަކަށާއި)۞ ﴿مِن رَّبِّهِمْ﴾ = އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ ﴿لَا نُفَرِّقُ﴾ = އަދި އަހުރެމެން ތަފާތެއް
ވަކިކޮށް ނުހަދަމުއެވެ. ﴿بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ = އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލެއްގެ ދެމެދު. ۞ ﴿وَنَحْنُ﴾ = އަދި އަހުރެމެން.۞
﴿لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަމުވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) އަދި اللّٰه تعالى نَبِي ބޭކަލުންގެ عَهْدُ ކަނޑައަޅުއްވައި ހިއްޕެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެ عَهْدُ ކަނޑައަޅުއްވީ ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އަހުރެން ބޭކަލަކުގެ رَسول ކަމަށް ފޮނުއްވާނަމެވެ. އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލަކުގެ قوم އަށް އެކަން އަންގަވާށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ وحی ކުރައްވައިފައެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތާއި حكمة ދެއްވުމަށްފަހު ތިޔަބޭކަލުންގެ އަތުގައިވާ ތަކެތި ތެދުކުރާ حال رَسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެހިނދެއްގައި ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބޭކަލުން އެބޭކަލަކަށް إيمان ވާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެބޭކަލަކަށް نصر ދެއްވައި އެހީވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! - (މި عَهْدُ ކަނޑައަޅުއްވީ) އެކަލާނގެ وحی ކުރައްވައިފައެވެ. ތިޔަބޭކަލުން އެކަމަށް އެއްބަސް ވެވަޑައިގެން قَرار ކުރައްވައިފީމުތޯއެވެ؟ އަދި އެގޮތުގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންގެ ފަރާތުން عَهْدُ ކަނޑައަޅާ ހިއްޕެވީމެވެ. އެބޭކަލުން ދެންނެވީއެވެ. އަހަރެމެން އެގޮތުގެ މައްޗަށް إقرار ވީ عَهْدُ ވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަލާނގެ وحی ކުރައްވައިފައެވެ. ތިޔަބޭކަލުން އެކަމަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ތިޔަބޭކަލުންނާއެކު ހެކިވެރިންގެތެރެއިން ވޮޑިގެން ވަންނަވަމުއެވެ.

(٨٢) ފަހެ އެއަށްފަހު - އެބަހީ އެ عَهْدُ ކަނޑައެޅުމަށްފަހު - ދެން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގެންދާ ބަޔަކު ވާނަމައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ فاسق ންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނިކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٨٣) އަޅެފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ އެފުރަގަސްދިން މީހުން) އެ އެދެނީ اللّٰه ގެ دين ނޫން އެހެން ދީނެއް ހޯއްދަތޯއެވެ؟ ރުހި قبول ވެގެންވާ حال ގައިވެސް އަދި ނުރުހި ން قبول ވެގެންވާ حال ގައިވެސް އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު ކިޔަމަންވެގެންވެއެވެ (ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ) ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. اللّٰه އަށެވެ. އަދި އެހުރިހާ މީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٤) (އޭ رَسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެމެން اللّٰه އަށް إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަދި إبراهيم އާއި إسماعيل އާއި إسحاق އާއި يعقوب އާއި އަދި أسْبَاط ންނަށް (عليهم السّلام) މި އެންމެ ބޭކަލުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި موسى އާއި عيسى (عليهما السّلام) އާއި ދެކަލުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަދި އެހެނިހެން ނަބީބޭކަލުންނަށް އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެބާވައިލެއްވުނު ހުރިހާ ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެތެރެއިން އެއްވެސް ބޭކަލެއްގެދެމެދު (رَسول ބޭކަލެއްގެގޮތުން ނުވަތަ نبي ބޭކަލެއްގެގޮތުން) އަހުރެމެން ވަކިކޮށް ތަފާތެއް ނުހަދަމުއެވެ. (ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށްވެސް إيمان ވަމުއެވެ.) އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންނެވެ.

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

މުފްރަދާ

وَمَن يَبْتَغِ = އަދި އެދިގެންފިމާ / އެދޭފަރާ.✽ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ = إسْلام (دين) ޚިލާފަށް.✽ دِينًا = ދީނެއް.✽ فَلَن
يُقْبَلَ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން (އެދިނުމެއް) قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.✽ وَهُوَ فِي ٱلْآخِرَةِ = އަދި އޭނާ آخرة
ދުވަހުންވާނީ.✽ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.✽ كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ = الله
ތަޢާލާ ހިދާޔަތް ދެއްވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟✽ قَوْمًا كَفَرُوا = ކާފިރުވީ ބަޔަކަށް.✽ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ
އީމާނަށްފަހުގައި.✽ وَشَهِدُوٓا = އަދި އެމީހުން ހެކިވެ.✽ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން رَسول އަކީ ޙަޤު حقّ
رسول ކަމުގައި.✽ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާ އައުމަށްފަހުގައެވެ.✽ وَٱللَّهُ لَا
يَهْدِى = އަދި الله ތަޢާލާ ހިދާޔަތް ނުދެއްވައެވެ.✽ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ = އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކަށް / مشرك ބަޔަކަށް.✽
أُولَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންގެ جَزَاء އަކީ.✽ أَنَّ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ
މައްޗަށްވުމެވެ.✽ لَعْنَةَ ٱللَّهِ = الله ގެ لعنة.✽ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ = އަދި މަލާއިކަތުންގެ لعنة އާއި.✽ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ
﴿٨٧﴾ = އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެއާއި.✽ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.✽ لَا يُخَفَّفُ
عَنْهُمُ = އެމީހުންގެ ކިބައިން / އެމީހުންނަށް ލުއިކުރެވޭނެއެވެ.✽ ٱلْعَذَابُ = عَذَاب.✽ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ =
އަދި إنتظار ކުރެވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި / މުހުލަތުދެވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.✽ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا = تَوبة ވީ
މީހުން ފިޔަވައެވެ.✽ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން.✽ وَأَصْلَحُوا = އަދި އެމީހުން إصلاح ވެއްޖެ. فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.✽ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.✽ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީމީހުން. بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ
އީމާނަށްފަހު.✽ ثُمَّ ٱزْدَادُوا كُفْرًا = ދެން އެމީހުން ކާފިރުކަން އިތުރުވި.✽ لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ = އެމީހުންގެ
توبة قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.✽ وَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.✽ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ =
މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންނެވެ.✽ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން.✽ وَمَاتُوا = އަދި
އެމީހުން މަރުވެ.✽ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވުމުގެ حال.✽ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم = ފަހެ

އެމީހުންނަކީ ހަމައެކަކުގެ ކިބައިންވެސް قبول ނުކުރެވޭ ހުއްޓެވެ.۞ مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا = ބިންފުރޭވަރުގެ ރަނުން ފުރަހަރެއްވެސް.۞ وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ = އަދި އެއިން فدية ދިނަސް.۞ أُولَٰٓئِكَ لَهُمْ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ.۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.۞ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٩١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދޭނެ ވެރިޔަކު ނުވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި ތިމާގެ دين އެއް ކަމުގައި إسلام دين ނޫން އެހެން دين އެއް އެދިގެންފިޔާ – އެހެން دين އެއް إختيار ކޮށްފިޔާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން އެކަން قبول ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާވާނީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައިންނެވެ.

(٨٦) ތިމާގެން إيمان ވުމަށްފަހު ކާފިރުވެ އަދި رسول އާ އެއީ ހަމަ حقّ ތެދުވެރި رسول އަކުކަމުގައި އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްފަހު – އަދި އެއީ ތެދުކަމުގެ ހެއްކަށްވާ دليل ކުރާ دليل ތަކާއި حجّة ތަކެއް އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު ދީން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އަދި އަނިޔާވެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٨٧) އަދި އެމީހުންގެ جزاء އެއްކަމުގައި ވާނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުން لعنة ލެއްވުމެވެ.

(٨٨) އެ لعنة ގައި (عذاب ގައި) އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ލުއިކޮށްނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި މުހުލަތު ދެއްވާ ބަޔަކުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٨٩) (އެކަމަކު) އެކަމަށްފަހު ތައުބާވެ އެމީހުން توبة ވެ صالح عمل ކޮށް ރަނގަޅުވެއްޖެ މީހުންނެވެ. (ފަހެ އެފަދަ މީހުން ކަނޑައެޅިގެން ކިޔަމަންތެރިވާނަމަ الله توبة ޤަބޫލުކުރައްވާނެކަމުގެ أمّيد ކުރެވޭނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފާފަފުއްސަވާ ގަދަރަހުމަތްވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކު އީމާންވުމަށްފަހު ކާފިރުވެ ދެން އަދި އެކާފިރުކަމުގައި މަގުސަދުކުރެވެމުން ކާފިރުކަން އިތުރުކުރިބައެއް (ދަންނާށެވެ!) އެބަހީ އެކާފިރުކަމުގައި ދެމިހުރި އެހެނިހެން ފާފަތައް ކުރަމުންގޮސް އެމީހުންގެ توبة قبول ނުކުރެވޭހުއްޓެވެ. (އެބަހީ ކާފިރުކަމުގައި ދެމިހުރެ މަރު ގާތްވުމުން ހުށަހަޅާ އެފަދަ توبة قبول ނުކުރައްވާނެއެވެ.) އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދި ގޮސްފައިވާ މީހުންނެވެ.

(٩١) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެ ދެން މިސްކީނުން އަދި އެމީހުންގެ އެކާފިރުކަމުގައި މަރުވެދިޔަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުންކުރެ އެކަކުގެ ކިބައިންވެސް ބިންފުރޭވަރަކަށް (އެމީހުން ޤިޔާމަތް ސަލާމަތް ވުމަށް) ފިދުޔާއެއްގެ ގޮތުން ދިނަސް ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نَصر ދޭނެ ވެރިޔަކު ނުވެއެވެ. (މިއީ محمد ގެ ޒަމާނަށް ފަހު އެކަލޭގެފާނަށް تبع ނުވެ ކާފިރުވެ މަރުވާމީހުން ބަލާއިރުގެ ކަމެވެ.)

لَن تَنَالُواْ ٱلْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَىْءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ (٩٢) ۞ كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ ۗ قُلْ فَأْتُواْ بِٱلتَّوْرَىٰةِ فَٱتْلُوهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ (٩٣) فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ (٩٤) قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُواْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ (٩٥) إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ (٩٦) فِيهِ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ (٩٧)

ލަފުޒީމާނަ

لَن تَنَالُواْ ٱلْبِرَّ = ކަލޭމެންނަކަށް ހެޔޮއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ثواب އެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ =
ކަލޭމެން ލޯބިވާތާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެއްޗެއް ހަރަދުކޮށް ހޭދަކުރާންދެންނެވެ. ❁ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَىْءٍ = އަދި
ތަކެއްޗެއްގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ހަރަދުކުރި ކޮންމެ އެއްޗަކާއި. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ (٩٢) = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى
އެއްޗަކާއި ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ كُلُّ ٱلطَّعَامِ = ހުރިހާ ކާނާއެއް (ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ކާނާއެއް.) ❁ كَانَ حِلًّا
لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إسْرائيل ންނަށް حلال ވެގެންވިއެވެ. ❁ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰٓءِيلُ = إسْرائيل (يعقوب عليه السّلام) حرام
ކުރެއްވި އެއްޗެއްގެން މެނުވީ. ❁ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نفس ގެމަތީގައި. (إسرائيل އަކީ يعقوب عليه
السّلام ގެ ނަންފުޅެވެ.) ❁ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ = توراة ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން. قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.)
ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ فَأْتُواْ بِٱلتَّوْرَىٰةِ = ފަހެ ކަލޭމެން توراة ގެނެސް ދައްކާށެވެ! / توراة ގެންނަށްވާށެވެ! ❁
فَٱتْلُوهَآ = ދެން ކަލޭމެން ކިޔާ އެކިޔަވާލާށެވެ! إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ (٩٣) = ކަލޭމެންނީ
ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ❁ فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ = ފަހެ އުފައްދައިގަތް މީހުން / ❁ عَلَى ٱللَّهِ
ٱلْكَذِبَ = الله ގެމައްޗަށް ދޮގު ❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ އެއުރެންނީ
އަނިޔާވެރިން އެވެ. ❁ ٱلظَّٰلِمُونَ (٩٤) = އަނިޔާވެރިންނެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁
صَدَقَ ٱللَّهُ = الله ތެދު وحي ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ فَٱتَّبِعُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ. ❁ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه
السّلام) ގެ ملّة އާއި / ދީނާއި. ❁ حَنِيفًا = شرك ނެތް ތެދުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال. ❁ وَمَا كَانَ = އަދި
އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ (٩٥) = مشرك ންގެތެރެއިން. ❁ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ
ފުރަތަމަ ގެއެއް. ❁ وُضِعَ لِلنَّاسِ = އެއީ (އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި) މީސްތަކުންނަށް ބިނާކުރެވުނު. ❁ لَلَّذِى بِبَكَّةَ =
ހަމަކަށަވަރުން އެއީ بَكّة ގައި ހުންނަ ގެއެވެ. (بكّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام ގެ ތަނެވެ. مكّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام ގެ
ބޭރެވެ.) = طَبْرى ގެ تحقيق =) ❁ مُبَارَكًا = بَرَكَاة ލެއްވިގެންވާ. ❁ وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ (٩٦) = އަދި عالم ތަކަށް މަގުދައްކާ
ތަނެއްގެގޮތުން. ❁ فِيهِ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ = އޭގައި بيان ވެގެންވާ (ސާފު بيان ކުރެވޭ) ހެކިތައް ވެއެވެ. ❁ مَّقَامُ
إِبْرَٰهِيمَ = އެއީ مَقَام إبراهيم އެވެ. (إبراهيم ގެފާނުގެ مقام އެވެ.) ❁ وَمَن دَخَلَهُۥ = އަދި އެތަނަށް ވަދެއްޖެ މީހާ. ❁
كَانَ ءَامِنًا = ރައްކާތެރިވެގެންވާ މީހަކު ވެއެވެ. ❁ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ = އަދި الله އަށްޓަކައި މީސްތަކުންގެމައްޗަށް

(واجب ވެގެން) ވެއެވެ.۞ حِجُّ ٱلْبَيْتِ = ގެފުޅަށް ގޮސް حجّ ވުން.۞ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً = އެކަމަށް މަގު ކުޅަދާނަވެވޭމީހާ.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ = އެންމެހައި عَالَمْ ތަކުން ފިޔަވައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٢) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން ލޯބިކުރާތަކެތިން ކަލޭމެން (صدقة ގެގޮތުން ނުވަތަ الله ގެމަގުގައި) ހޭދަކޮށްދެންދެން ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮ ނުލިބޭނެއެވެ. (ސަވާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެ ހޭދަކުރާ ކޮންމެއެއްޗެއް الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣) تَوْرَاة ބާވައިލެއްވުމުގެކުރިން إسرائيل (يعنى يعقوب عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ نفس ދެކަށް حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ ކާތަކެތި بني إسرائيل ގެމީހުންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްސަކީ جَمَلُ މަހާއި އޭގެ ކިރެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބަލިވެވަޑައިގެންނެވި نَذْر ފުޅެއްގެ ސަބަބުންކަމުގައި تفسير ޢުލަމާއުން بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم) ފަހެ ކަލޭމެން بنى إسرائيل ން ނިކަން توراة ގެނެސް ކިޔައިބަލާށެވެ. ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައި ވާނަމައެވެ. (الله ގެވަހީއަކުން ތޯރާތް ނުހެދޭނެއެވެ. توراة ބާވައިލެއްވުމުގެކުރިން بنى إسرائيل ންނަށް ކާތަކެތި އެއްޗެއް الله حرام ނުކުރައްވައެވެ.)

(٩٤) އަދި އެއަށްފަހު އެބައި توراة ގެނެސް އެކިއުމުވަތަށްފަހު ދެން الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެންފިއްޔާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންނީ ކާފަރުވެރިން އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٩٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ބާވައިލެއްވި ހަމަ حقّ ތެދުވެރިކަމެވެ. (إسرائيل ގެ މައްސަލަތަކުގައި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންގެމައްސަލަތަކުގައި ކަލޭމެން ދިއްބެވި ތަކެތި الله حرام ނުކުރައްވައެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން إبراهيم عليه السّلام ގެ ملّة އާއި تبع ވާށެވެ. شرك އާއި ދުރުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال ގައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން (އިބާދަތްކުރުމުގެގޮތުން) މީސްތަކުންނަށްޓަކައި އެންމެ ފުރަތަމަ ބިނާކުރެވުނު ގެއަކީ ކަނޑައެޅިގެން بَكّة އެވެ ހިމެނުނު މާތްގެއެވެ. (أبو جعفر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ مشهور تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވަނީ بَكّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام – އޮތް ސަރަހައްދުގެ އެކުނުކަމުގައެވެ. مَسْجِدُالحَرَام މިސަރަހައްދުން ބޭރުވާ ދުނިޔެ ހިމެނޭ مَكّة އެވެ. بَكّة ގެ لفظ ގެ މާނައީ الزّحْمُ އެވެ. އެއީ ގައިގޯޅިވެ ބޮޑުވުމެވެ. އެގޮތުން ބިމާއި އެއީ ގެދޮރުގެ ވަށައިގެން مَسْجِدُالحَرَام ގެ ބޮޑުގައިވާ طَوَاف ކުރާތަނެވެ. މީސްތަކުން ބޮޑުވެ ގައިގޯޅިވާތަނެވެ. والله أعلم) އެގެފުޅަކީ بركات ލިބި އަދި އެންމެހައި عَالَمْ ތަކަށް ތެދުމަގުދައްކައިދޭ ބާއްޖަވެރިކަމާ ތަނެވެ.

(٩٧) އެތަނުގައި (الله ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ އެއްކަލަވަންތަކަމާއި ދަލީލުތަކެއްފަދަ دليل ކުރާ) ކަނޑައެޅިގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. إبراهيم عليه السّلام ގެ مقام ވަނީ އެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެތަނަށް ވަދެއްޖެމީހާ ހުރިހާ ނުރައްކަލަކުން އަމާންވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައިވެއެވެ. (ނަމަވެސް އެއީ الله ގެ حَدّ ތަކުގެތެރެއިން حدّ އެއްގައި ބޮޑުވެގެން އެތަން ފިޔަވައި މީހަކު ކަމުގައިވެއްޖެނަމަ ނުވާނެއެވެ.) އަދި الله تعالى ގެ ރިޟާކަންފުޅަށްޓަކައި ގެފުޅަށްގޮސް حجّ ވުން (حجّ ކުރުން) މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅި فرض ވެގެންވެއެވެ. އެކަމަށް މަގު ކުޅަދާނަވެވޭނޭމީހާގެ މައްޗަށެވެ. އަދި (الله فرض ކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް) ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. އެކަމުން الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އެންމެހައި عَالَمْ ތަކުން ފިޔަވައި އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ فَرِيقًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ ۗ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ فَقَدْ هُدِىَ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ.۞ لِمَ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ = އަދި الله ވީ ހެކިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކުގެ މައްޗަށް.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުން ވިދާޅުވާށެވެ! يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ.۞ لِمَ تَصُدُّونَ = ކަލޭމެން ބަންދުކުރަނީ އޭގުވާ مَنَعَ ކުރަނީ ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގު / الله ގެ دين.۞ مَنْ ءَامَنَ = އީމާންވީ މީހަކަށް.۞ تَبْغُونَهَا عِوَجًا = ކަލޭމެން އެމަގަށް ގޯސްކަމެއް އެދި حال.۞ وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ = ކަލޭމެންނީ ހެކިވެރިންކަމުގައިވާ حال. (حقّ ކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭ حال.)۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި غافل ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ الله ނޫނެވެ.۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ!۞ إِن تُطِيعُوا۟ فَرِيقًا = ކަލޭމެން جماعة އަކަށް (ބައިގަނޑަކަށް) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ދެވިފައިވާ މީހުންގެ (يهودى ންނާ نصارى ންގެ)۞ يَرُدُّوكُم = އަނބުރާ ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދާނެއެވެ.۞ بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމުގެ ފަހުން.۞ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾ = ކާފަރުންކަމުގައިވާ ގޮތަށް. ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކޮންފަދަގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ (ކާފަރުވުން حقّ ވީ ކޮންފަދަ ސަބަބަކުން ހެއްޔެވެ؟) ۞ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވެމުން ۞ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް.۞ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ވޮޑިގެންވަނިކޮށް۞ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަތުމަށް (ރަނގަޅުވެ.)۞ فَقَدْ هُدِىَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ތެދުމަގު ލިބިއްޖެއެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾ = ހަމަ ސީދާގޮތް ތެދުމަގަށް.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ.۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ حَقَّ تُقَاتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުން حقّ

ވާވަރަށް.❁ وَلَا تَمُوتُنَّ = އަދި ކަލޭމެން މަރުނުވާ ހުރިކަމުވެ!❁ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ = ކަލޭމެން مسلم ންކަމުގައިވާ حال ގެންވެ. / ކިޔަމަންވެގެންވާ حال ގެންވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން ކީއްވެގެން ދެކޮޅުހަދައި حال އަދި އެއީ حقّ ތެދުކަމުގައި ހެކިވެގެންވާ حال الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކަށް الله ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٩) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރަނީ އޮޅުވާ ހަދައި ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމަގަށް ހަމަ حقّ ތެދުމަގުކަމުގައި ކަލޭމެން ހެކިވެގެންވާ حال އެމަގު ގޮދުރާކޮށް އޮޅުވައި މީހުން މަގުފުރެއްދަން ދެކޮޅު ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް الله غافل ވެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٠٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިންކުރު (اهل كتاب ންކުރު) އެއްވެސް ބަޔަކަށް (ބައިގަނޑަކަށް) ކަލޭމެން ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އީމާންކަމުގެފަހުން ކާފަރުކަމުގެ ތެރެއަށް އެމީހުން ކަލޭމެން ގެންދާނެއެވެ.

(١٠١) އަދި ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ حقّ ވާނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ ކަލޭމެންނަށް މަތިން الله ގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ رسول ތިއްބެވިއެވެ. (މިހެން ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ حقّ ވާނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ أهل كتاب ންގެ ބަސްއަހައި އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) އަދި الله ގެ حضرة ށް ރައްކާތެރިކަން ލިބިގެންފިކުރު ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދެއްވިއެވެ.

(١٠٢) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުން حقّ ވާވަރަށެވެ. އަދި مسلم ންކަމުގައި / ނުވަތަ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައިމެނުވީ ކަލޭމެން މަރުނުވާހުރިކަމެވެ.

وَٱعْتَصِمُوا۟ بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا۟ ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُوا۟ وَٱخْتَلَفُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٨﴾

ލުޣަތު

وَٱعْتَصِمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ. (ކަލޭމެން ހިފަހައްޓާށެވެ!) ۞ بِحَبْلِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރޯނުގައި. الله ގެ ދީނުގައި. / إسلام دين ގައި. ۞ جَمِيعًا = އެކީއެކަށްޓަކައިން. ۞ وَلَا تَفَرَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބައިބައިނުވާށެވެ! / فِرْقَة ނުހަދާށެވެ! ۞ وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ.! ۞ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ نعمة. ۞ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً = ކަލޭމެން عداوة ތެރިންކަމުގައި ވީއިރު حال. ۞ فَأَلَّفَ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެއްކުރައްވާ އެކުވެރިކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގެ ދެމެދު. ۞ فَأَصْبَحْتُم = ފަހެ ކަލޭމެން ވެއްޖެއެވެ. ۞ بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا = އެކަލާނގެ نعمة ގެ ސަބަބުން أخ ންތަކެއްކަމުގައި. ۞ وَكُنتُم = އަދި ކަލޭމެން ވީއެވެ. ۞ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ = ވަޅުގަނޑެއްގެ ތޮށިގަނޑުމަތީގައި. ۞ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ. ۞ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެތަނުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ = الله بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށް. ۞ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބަޔަކުމީހުން ވާންވާނެއެވެ. ۞ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ = ހެޔޮކަމަށް ގޮވާލާނޭ ބަޔަކު. ۞ وَيَأْمُرُونَ = އަދި އެމީހުން އަމުރުކުރާނެއެވެ. ۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮކަންތަކަށް. ۞ وَيَنْهَوْنَ = އަދި އެމީހުން މަނާކުރާނެއެވެ. / ނަހީކުރާނެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = ނުބައިކަންތަކުން. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ = އަދި ކާމިޔާބުވެރިން އެމީހުންނަކީ ކާމިޔާބުވެރިންނެވެ. ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! ۞ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُوا۟ = ވަކިވަކިވެ ބައިބައިވި މީހުންފަދައިން. ۞ وَٱخْتَلَفُوا۟ = އަދި އެމީހުން إختلاف ވެ ދެބަސްވެ. ۞ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ = އެމީހުންނަށް އައުމަށްފަހު. ۞ ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ ހެކި / دليل ތަކެވެ. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. ۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް. ۞ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ = އެއީ މޫނުތަކެއް ހުދުވާ އާޚިރަތުދުވަހުއެވެ. ۞ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ = އަދި މޫނުތަކެއް ކަޅުވާ ނަޢޫޛުބިﷲ ދުވަހުއެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މޫނުތައް ކަޅުވީ ނަޢޫޛުބިﷲ މީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ۞ أَكَفَرْتُم = (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.)

ކާފަރުން ކާފަރުވީހެއްތޯ؟۞ بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ = ކާފަރުންގެ އީމާންކަމުގެފަހުން.۞ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކާފަރުން عذاب ގެރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ!۞ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ (١٠٦) = ކާފަރުން ކާފަރުވީކަމުގެސަބަބުން.۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ = އަދި އެބަހައިކަ ދަންނާށެވެ! ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ހުދުވެ އުޖާލާވެގެންވީމީހުން۞ فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެމީހުންވަނީ الله ގެ رحمة ގައެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ (١٠٧) = އެމީހުން އެ رحمة ގައި ދެމިތިބޭހުށީއެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ މިއީ الله وعظ އާއި نصيحة އެވެ.)۞ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީގެކަމުގައި ކިޔައިދެމެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.۞ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا = އަދި الله މި އަނިޔާވެރިކަން އެދިވޮޑިގެންނުވާ ކަލާނގެކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ لِّلْعَـٰلَمِينَ (١٠٨) = عالَم ތަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި ކާފަރުން الله ގެ ވާގަނޑުގައި އެކީއެކަށް އެންމެން ހިފާށެވެ! އެކަލާނގެ دين ގައި ހިފާށެވެ! އަދި ކާފަރުން ވަކިވަކިވެ ނުގަންނާށެވެ! އަދި ކާފަރުންގެމައްޗަށް الله ގެ نعمة ކާފަރުން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކާފަރުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عداوة ތެރިންކަމުގައި ވެފައިވާއިރު ދެން އެކަލާނގެ ކާފަރުންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވި (إسلام دين ގެ) نعمة ގެ ސަބަބުން ކާފަރުން (އެއްބަނޑު އެއްބަފާ) أخ ންތަކެއްކަމުގައިވެއްޖެއެވެ. އަދި ކާފަރުން (إسلام دين އަށްވުރެކުރިން) ނަރަކައިގެ ވަޅުގަނޑެއްގެ ތޮށިފަތުގައި ވީއިރު އެކަލާނގެ ކާފަރުން އެތަނުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކާފަރުންނަށް އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވައި އެވަރުއިންނެވެ. އެއީ ކާފަރުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(١٠٤) އަދި ކާފަރުންގެތެރޭގައި ހެޔޮކަންތަކަށް ގޮވާލާ ބައެއް ހުންނާށެވެ! އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކޮށް مُنْكَرَاة ނަހީކޮށް މަނާކުރާ ބަޔަކުގައިވާށެވެ! އެފަދަ މީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެރިން كامياب ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(١٠٥) އަދި އެމީހުންގެގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ ބަޔާންތަކާއި دليل އާއި حجّة އައުމަށްފަހު ބައިބައިވެ ތަފާތުވެ إختلاف ވީމީހުން ފަދައިން ކާފަރުން ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(١٠٦) އެއީ އެއްބަޔަކުގެ މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވެ އަދި އަނެއްބަޔަކުގެ މޫނުތައް ކަޅުވެ އަނދިރިވާ ދުވަހުންނެވެ. ފަހެ އެބައެއްގެ މޫނުތައް ކަޅުވެ އަނދިރިވާ މީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ކާފަރުންގެ އީމާންކަމުގެފަހުން ކާފަރުން ކާފަރުވީހެއްތޯ؟ (ކާފަރުވީއެވެ.) ފަހެ އެހެންވީ ކާފަރުން ކާފަރުވީކަމުގެ ސަބަބުން ކާފަރުން عذاب ގެރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ!

(١٠٧) އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވީމީހުން ދަންނާށެވެ. ފަހެ އެމީހުން ވަނީ الله ގެ رحمة ގައެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

- ދަންނާށެވެ! قيامة ދުވަހުން މޫނުއަލިވެ އުޖާލާވެގެންވާނީ ހެޔޮލަފާ މީހުންނެވެ. އަދި މޫނު ކަޅުވެ ނާޖާހުވެގެންވާނީ ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނެވެ. (واللّٰه أعلم)

(١٠٨) އެއީ އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކީ الله ގެ وعظ އާއި نصيحة އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެވާހަކަތައް حقّ ގޮތުގައި ކިޔައިދެމެވެ. އަދި عالم ތަކަށް އަނިޔާވެރިވުމެއް އެދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް الله ނުވެއެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۗ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى ۖ وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ ۞ لَيْسُوا۟ سَوَآءً ۗ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾

މުފްރަދާތު

وَلِلَّهِ = އަދި اللّه އަށް خاصّ ވ މިލްކުވެގެންވެއެވެ.❁ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާކަމެއް.❁ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާކަމެއްވެސް.❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة އަށެވެ.❁ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ = ކަންތައްތައް ގެންދެވޭ رجوع ކުރެވޭނީ.❁ كُنتُمْ = ކަލޭމެންވީމުއެވެ.❁ خَيْرَ أُمَّةٍ = އެންމެ ހެޔޮ أمّة ކަމުގައި.❁ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ނެރުއްވުނު.❁ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ = ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާ.❁ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރާ.❁ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް އީމާންވެވެއެވެ.❁ وَلَوْ ءَامَنَ = އަދި އީމާންވިނަމަ.❁ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ = أهل كتاب ންގެމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى އިން)❁ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އެމީހުންގެތެރޭގައި مؤمن ންވެއެވެ.❁ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނީ فاسِق ންނެވެ.❁ لَن يَضُرُّوكُمْ = އެމީހުންނަކަށް ކަލޭމެނަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ إِلَّآ أَذًى = ހަމަ އުނދަގޫލުމެއްދޭނުވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ شرك ކުރުމުގެ ބަސްބަހުގެ އަޑު ކަލޭމެން އަހުމެވެ.)❁ وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިނަމަ.❁ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ.❁ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ = ދެން އެމީހުންނަކަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.❁ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ = އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމާއި ދެރަކަން ޖަހައިދެވިގެންވެއެވެ.❁ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ = އެމީހުން ކޮންތާކުންވިޔަސް.❁ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންވާ ވަޢުދުގެ ސަބަބުން. (އެބަހީ عَهْد ދަމަހައްޓާތީއެވެ.)❁ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ފަރާތުންވާ عَهْد ދަމަހައްޓާތީ.❁ وَبَآءُو = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجوع ވީ.❁ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެންނެވެ.❁ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ދަރުވާލުކަން ޖަހައިދެވުނެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެކަންތައްވީ.❁ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ.❁ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާކަމުގައި.❁ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން نبي ބޭކަލުން މަރާކަމުގައެވެ.❁ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ.❁ بِمَا عَصَوا۟ = އެމީހުން އުރެދުނުކަމުގެ.❁ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންނުކާތީއެވެ.❁ ❁

لَيْسُوا سَوَآءً = އެމީހުން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أهْلُ كِتَاب ންގެތެރެއިން.۞ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ = ސީދާކަންހުރި ޤާއިމުވެހުރިބައެއް يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އެމީހުން اللّه ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައެވެ. ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި.۞ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން سجدة ކުރާ حال / ނަމާދުކުރާ حال. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އަދި އެންމެހާ ކަންތައް އެނބުރި رجوع ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.

(١١٠) މީސްތަކުންނަށް ނެރުއްވުނު އެންމެހެޔޮ أمّة ކަމުގައި ކަލޭމެން ވިމުއެވެ. ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރު ކުރަމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مُنْكراة ތަކުން ނަހީކުރަމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް އީމާންވަމުއެވެ. (ވީމާ މިތިންސިފަފުރި މީހުންނަކީ ހެޔޮ أمّة ގެމީހުންކަމުގައި ވާނެއެވެ.) ދެންފަހެ مَعْرُوف އަކީ اللّه އަށް އިޠާޢަތްވެގެންވާ ބޮއްދިހަނަގެ މިންގަނޑުތަކުގައި ރަނގަޅު ކަންތަކެވެ. اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. مُنْكراة އަކީ އެކަމަކީ اللّه ނުރުހިވޭނެކަންކަމާ ކަންތަކެވެ. އަދި إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންގެގޮތުގައި ހުރުމުވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. އެހުރުމެވެ. والله أعلم

އަދި أهل كتاب ންގެމީހުން اللّه އަށް އީމާންވިނަމަ އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި مؤمن ންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. (اللّه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

(١١١) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ أهل كتاب ންގެމީހުން އަޅުން) ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް އެއްވެސް ދަތިކަމެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ވާނެ ވަރަކަށް ހަމައެކަނި ކުޑަ އުނދަގޫވުމުގެކަންތައްތަކެވެ. (އެއީ އެމީހުން ބުނާ شرك ގެ لفظ ތަކާއި ބުހުތާނުގެ އިތުރުން ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫވެވޭ. އެހެން ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިއަސް އެމީހުން ފުރަގަސްދީ ކަލޭމެންނަށް ދުވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.

(١١٢) އެމީހުން މި ކޮންމެތަނެއް އެމީހުންނަކީ ޒިއްލަތް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. ހަމައެކަނި اللّه ގެ حضرة ގައި ފަރާތުން عَهْد އެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ މީސްތަކުންނާއިދެމެދުގާ عهد އާއި އެއްބަސްވުމެއްގެ ސަބަބުން ދެނެވުނެވެ. (އެފަދަ عهد އެއް/ އެއްބަސްވުމެއްގެ ސަބަބުން އެ އެއްބަސްވުމެއްގެ عهد އެއް ނުވަތަ އެ އެއްބަސްވުމެއް އެމީހުންނާ ދެމެދު ހުރުމުން) رَحْم އެއް إحترام އެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން އެނބުރިދިޔައީ اللّه ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެން ނުނުވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް فقير ކަމާއި ނިކަމެތިކަން ލާޒިމުވެއްޖެއެވެ. އެހެން އެކަންތައްތަކަކީ ހަމަކަނަވަރުން އެމީހުން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި نَبِى ބޭކަލުން قتل ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން نبى ބޭކަލުން قتل ކުރީ اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވުމުގެ އުރުދުއަމިއް. އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައިގެންވާ ބައަކު ކަމުގައިވީކަމެވެ.

(١١٣) أهل كتاب ންގެ އެންމެން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެތެރޭގައި اللّه ގެ دين ގައި قائم ވެގެންވާ ބައެއްވެއެވެ. އެމީހުން ނަމާދުކޮށް سجدة ކުރާ حال ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި اللّه ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައެވެ.

يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَأُوْلَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوهُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا۟ مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ وَمَا تُخْفِى صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

ތަރުޖަމާ

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ = އެއުރެން اللّٰه އަށް އީމާންވެއެވެ. ❁ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ❁ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ = އަދި އެއުރެން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރެއެވެ. ❁ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ = އަދި އެއުރެން منكراة ނަހީކުރެއެވެ. ❁ وَيُسَارِعُونَ = އަދި އެއުރެން އަވަސްވެގަންނައެވެ. ❁ فِي الْخَيْرَاتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި. ❁ وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٤﴾ = އަދި އެއުރެން ވަނީ صالح ބޭކަލުންގެތެރޭގައެވެ. ❁ وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން އެއުރެން ކުރާހާކަމެއް. ❁ فَلَن يُكْفَرُوهُ = ފަހެ އެކަމެއް ވަރަށްގޮތުގައި / باطل ކުރެވޭނެ. ❁ وَاللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾ = تقوى ވެރިން / تقوى ވެރިންގެ ކަންތައް. ❁ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްމީހުން. ❁ لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް ފައިދާނުކުރާނެއެވެ. ❁ أَمْوَالُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާ. ❁ وَلَا أَوْلَادُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންވެސް. ❁ مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا = اللّٰه ގެ حضرة ން (އެއްވެސް) އެއްޗަކުން (ކުޑަކޮށްވެސް) ނުލިބޭނެ. ❁ وَأُولَٰئِكَ = އަދި އެމީހުންނީ ❁ أَصْحَابُ النَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾ = އެމީހުން ދެމިހުންނާނީ ހަމަ އެތަނުގައެވެ. ❁ مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ހޭދަކުރާ ތަކެތީގެ މިސާލަކީ. ❁ فِي هَٰذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = މި دنيا حياة ގައި. ❁ كَمَثَلِ رِيحٍ = ވައެއްގެ މިސާލެވެ. ❁ فِيهَا صِرٌّ = އޭގައި ގަދަފިނިކަން ހުރި. ❁ أَصَابَتْ = ޖެހިއްޖެ. ❁ حَرْثَ قَوْمٍ = ބަޔަކުގެ ދަނޑުބިމަށް. ❁ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީ. ❁ فَأَهْلَكَتْهُ = ދެން އެއަށް ހަލާކު ލިބުނެވެ. ❁ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ = އަދި اللّٰه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ❁ وَلَٰكِنْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވަނީއެވެ. ❁ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ. ❁ لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً = ކަލޭމެން ސިއްރުތައް رحمة ލިބޭނެ ނުލާހުށެވެ. / إختيار ނުކުރާށެވެ. ❁ مِّن دُونِكُمْ =

ކަލޭމެންނޫން މީހުންގެ ތެރެއިން. / مسلم ނޫން މީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالاً = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފަސާދައާއި މަދުން ނުކުރާނެތެވެ. ❁ وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ = އެމީހުން ލޯބިކުރެތެ ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫވާ ތަކުލީފުވާކަންކަމަށެވެ. ❁ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ = ހަމަކަށަވަރުން ރުޅިވެރިކަމާއި حسد ވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. ❁ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން. ❁ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވާ ވަންހަނާކުރާ ޝައްރުވެރިކަމާ އެއީ. ❁ أَكْبَرُ = މާބޮޑެވެ. ❁ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْآيَاتِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި بيان ކުރައްވައިފީމެވެ. ❁ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ ކަލޭމެންނަށް ބުއްދިހުރިނަމަ فكر ކުރެވޭ ބުއްދިތަކެއް ހުރިކަމުގައިވާނަމަ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٤) އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކޮށް مُنكَرات ނަހީކޮށް ހަދައެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކުގައި އަވަސްވެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ވަނީ صالح މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١١٥) އަދި ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންކުރާ އެއްވެސްކަމެއްގެ ދަރުމަވާއި ثواب بَاطل ނުވާހުށްޓެވެ. އަދި تقوى ވެރިންގެ ހާލު ރަނގަޅަށް اللّٰه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުންވިޔަސް އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުންވިޔަސް اللّٰه ގެ حضرة ން އަންނަ އެއްވެސް ނުރައްކަލަކުން އަދި عذاب އެއްވިޔަސް ދުރުކޮށްދިނުމަކަށް ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިހުންނާނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(١١٧) މިދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެމީހުން ޚަރަދުކުރާ މުދަލުގެ މިސާލަކީ ހަރުފިނިކަމެއް ހުރި ވައްޓެއްގެ މިސާލެވެ. ދަނޑު އޮވައި މީހުންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ބައެއްގެ ދަނޑަށް ޖެހި ދަނޑު އޮވައިގެ ސަބަބުން ދަނޑު ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އަދި اللّٰه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވިއެވެ.

(١١٨) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ! ކަލޭމެންގެ دين ގެމީހުން ނޫން މީހުން (އެބަހީ ޔަހޫދީންގެމީހުން) އެމީ ކަލޭމެންގެ ސިއްރުވެރި رحمة ތެރިންކަމުގައި ބަލައި إختيار ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފަސާދައާއި މަދުން ނުކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނުކުރާނެކަމަކީ ކަލޭމެން ފަސާދަކުރުމުގެ ބަދަލުގައިކުރުމެވެ.) އަދި އެމީހުން ލޯބިކުރެތެ ކަލޭމެންނަށް ދަތިވާ ބޮޑުވާ ޖެހޭކަންކަމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ރުޅިވެރިކަމާއި ދުޝްމަނުވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާ ޝައްރުވެރިކަމާ އެއީ މާބޮޑެވެ. (އެރުޅިވެރިކަމާ حسد ވެރިކަން މާބޮޑެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް (މިއިންނާ ބައިގެ) عبرة އާއި نصيحة بيان ކުރައްވައިފީމެވެ. ކަލޭމެންނަށް ބުއްދިހުރިނަމަ ބަލައިގަތުމަށް ކަމުގައިވާނަމައެވެ.

هَٰٓأَنتُمْ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۚ قُلْ مُوتُواْ بِغَيْظِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُواْ بِهَا ۖ وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ ٱلْمُؤْمِنِينَ مَقَٰعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ ۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

هَٰٓأَنتُمْ أُوْلَآءِ = އޭ މިތިބި މީހުންނޭވެ! (މިތިބި مؤمن ންނޭވެ!)۞ تُحِبُّونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލޯބިވަނީއެވެ.۞ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ލޯބި ނުވެއެވެ.۞ وَتُؤْمِنُونَ بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ = އަދި ކަލޭމެން މުޅި ފޮތަށް އީމާންވެވެއެވެ.۞ وَإِذَا لَقُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.۞ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ وَإِذَا خَلَوْاْ = އަދި އެމީހުން އެކަނިވެއްޖެއްޔާ / އެކަނިމީހުން ނުލައި ހުސްވެއްޖެއްޔާ.۞ عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އިނގިލިތަކުގައި ދަތްއަޅާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْغَيْظِ = ރުޅިވެރިކަމުންނެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مُوتُواْ بِغَيْظِكُمْ = ކަލޭމެން ރުޅިވެރިކަމުންނެވެ މަރުވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله މި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ = ހިތްތަކުގެ އަޑިގަދިވާ ތަކެތި (ޞަދްރުގެ އަޑިގަދިވާތަކެތި.) ۞ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ = ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ.۞ تَسُؤْهُمْ = އެމީހުންނަށް ނުބައިވެއެވެ.۞ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުބައެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ.۞ يَفْرَحُواْ بِهَا = އެކަމަށް އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ.۞ وَإِن تَصْبِرُواْ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَتَتَّقُواْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ.۞ لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ = އެމީހުންގެ އޮޅުވެރިކަން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދިނޭނެއެވެ.۞ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ގޮތަކުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله.۞ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް ވަށާވޮޑިގެންވެއެވެ. (އިޙާޠަކަމުގައި ދެނެވޮޑިގެންވުމެވެ.)۞ وَإِذْ غَدَوْتَ = އަދި ކަލޭގޮތް (ހެނދުނުގެ ހިނދުކޮޅު) ވަޑައިގެންނެވިހިނދު.۞ مِنْ أَهْلِكَ = ކަލޭގޮތުންގެ أهل ވެރިންގެ ގައިރުން.۞ تُبَوِّئُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް ވަކިތަން ދެއްކަވައިދެއްވަމުން.۞ مَقَٰعِدَ لِلْقِتَالِ = ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހުންނަތަންތަން.۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ = އަދި الله މި އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ هَمَّت = قصد ކުރިހިނދު.۞ طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ދެ جماعة އެއް. (އެއީ بَنُو سَلَمَة އާއި بَنُو حَارِثَة ކަމުގައިވެއެވެ.)۞ أَن تَفْشَلَا = އެދެ جماعة ބަލިކަށިވުމަށް (ހަނގުރާމަ ދޫކޮށްލާފައި ދިޔުމަށް. އެއީ أُحُد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.)۞ وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا = އަދި الله މި އެދެ قبيلة ގެ

ސަލާމަތްވެރިޔާއެވެ.۞ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން اللّٰه ގެ حضرة އަށް.۞ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ = ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ.۞ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ކަލޭމެން (مؤمن ން) އަށް نصر ދެއްވިއެވެ.۞ بِبَدْرٍ = بَدْر ގައި. (بَدْر ހަނގުރާމައިގާ)۞ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ = ކަލޭމެން ނިކަމެތިވެފައިވާނިކޮށް.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! / تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ = ކަލޭމެން شُكر ކުރުމަށްޓަކައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٩) އޭ މިތިބޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން أهل كتاب ންދެކެ ލޯބިވެތިއެވެ. (އެކަމަކު) އެމީހުން ކަލޭމެންދެކެ ލޯބިނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން މުޅި ފޮތަށް އީމާންކަމާކަން إيمان ވެއެވެ. (އެމީހުން އީމާންވާނީ ފޮތުގެ އެބައެއަށެވެ. އަސްލުބައިތަށް ސާފުކުރަމުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަނިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންދެކެ ރުޅިއައިސްގެން އެމީހުންގެ އިނގިލިތަކުގައި ދަތްއަޅައެވެ. (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރުޅީގެ سَبَبُން މަރުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ހިތްތަކުގެތެރޭގައި ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٠) ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހެޔޮކަމެއް / ރަނގަޅުކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ، ކަލޭމެން عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ގަދަވެ ކާމިޔާބުވުންފަދަ އަދި މިސްކީންކަން ދިޔަޔަށްވުރެންފަދަ- އުފާވެރިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެމީހުންނަށް ނުބައިވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ދެރަވެ ހިތްހަމަޖެހުން ގެއްލިދެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހަނގުރާމައިގައި ގައި ދެރަވުންފަދަ ދެރަކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެކަމަށް އުފާކުރެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مؤمن ން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ އަދި تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ނުބައި ރޭވުމަކުން - މަކަރުކަމުން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެމީހުންކުރާ އަންނިޔާ ކަމެއް މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢١) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ ތެރެއިން ދުރަށްވެގެންވަޑައިގެން ހިނގަވާފައި مؤمن ންނަށް ހަނގުރާމައިގެ (أحُدُ ހަނގުރާމައިގެ) މަރުކަޒުތަކާއި ހަމަޖައްސަވާ ސްޓޭޝަންތަކުގައި ދެމުމަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އަދި اللّٰه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ مؤمن ން ދެންނެވި مشورة ގެ އަޑުތައް އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި އެގޮތުގައިން ރަނގަޅު رأى ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(١٢٢) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ދެބައިގަނޑެއްގެމީހުން (ދެ قَبِيْلَة އެއްގެމީހުން އެއީ بَنُوسَلَمَة ވަންހަނާއި بَنُوْحَارِثَة ގެ ވަންހަނާ ދެވަންހައެވެ.) ހަނގުރާމައިން ފުރަދާނަކަމުން - އެބަހީ ހަނގުރާމަ ދޫކޮށްލައިގެން އަނބުރާދިޔުމަށް قصد ކުރިހިނދު اللّٰه އެދެވަންހައިގެ ސަލާމަތްވެރިއަކުކަމުގައިވިއެވެ. (އެދެބައިމީހުންގެ ހިތަށް ވެރިވެފައިވާ ފިނިގެކަމާއި ބަލިކަށިކަމުގެ އަސަރު اللّٰه ދުރުކޮށްދެއްވައި ވަކިކޮށްދެއްވިއެވެ.) އަދި مؤمن ން اللّٰه އަށް އެކަނި وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރާހުށިކަމެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بَدْرُ ހަނގުރާމައިގާ اللّٰه ކަލޭމެންނަށް نَصْرُ ދެއްވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ނިކަމެތިވެފައިވާނިކޮށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾

މުފުރަދާތު

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ = ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު. (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) ۞ أَلَن يَكْفِيَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ނުފުދޭނެހެއްޔެވެ؟۞ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم = ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވުން.۞ بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ = ތިންހާސް (ބާވަތުގެ)۞ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ = ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ملائكة ބާވަތުގެ.۞ بَلَىٰٓ = އާއެކެވެ. (ފުދޭނެއެވެ.)۞ إِن تَصْبِرُوا۟ = ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރި ވެއްޖެއްޔާ.۞ وَيَأْتُوكُم = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا = އެމީހުންގެ އަވަސްކަމާއެކު / ކުއްލިއަކަށް އެމީހުން ރުޖޫޢަވެސްވެގެން.۞ يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم = ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ = ފަސްހާސް.۞ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ = ފާހަގަކުރެވިގެންވާ ملائكة ންގެ / ހަނދުމަފުޅުގަނޑު ތައްޔާރުވެވަޑައިގެން ملائكة ންގެ.۞ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ = އަދި اللّه އެކަން ނުލައްވައެވެ. (ملائكة ބާވަތުގެ مدد ގެ وعد ނުވެއްވެ.)۞ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށްވާ އުފާވެރިކަމެއްކަމުގައި ދެނުވީ.۞ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ = އަދި އެކަމުން ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެއްކަމުގައްޔެވެ.۞ وَمَا ٱلنَّصْرُ = އަދި نصر ލިބުމެއް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންނޭވީ.۞ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ = އެއީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ لِيَقْطَعَ طَرَفًا = އެއީ ބައެއް ކަނޑައިލެއްވުމަށެވެ. ބުރު ކަނޑައިލެއްވުމަށެވެ.۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފިރުވީމީހުންގެ.۞ أَوْ يَكْبِتَهُمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުން ދެރަކޮށް ނިކަމެތި ކުރެއްވުމަށެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުން ފަޅުވުމަށެވެ.۞ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ = (ދެން ބަލިކަށިވެގެން ނާކާމިޔާބުވެ އެނބުރިދިއުމަށެވެ.)۞ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ = ކަލޭގެފާނަށް ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން حكم ކުރުން ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ.)۞ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ تو بة ލައްވައިފިނަމަ.۞ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވައިފިނަމަ.۞ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އެއީ ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ތިންހާސް ملائكة ބޭކަލުންގެ مدد އަލުން ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވުމުން ކަލޭމެންނަށް ނުފުދޭނެހެއްޔެވެ؟ (މިހެން ވިދާޅުވިހިނދުއެވެ. އެއީ بدر ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.)

(١٢٥) އާއެކެވެ. (ފުދޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ އަވަސްކަމާއި ދުވެވެރިކަމާއިއެކު އަތުވެއްޖެއްޔާވެސް ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރުވެވިގެން ނިޝާންކުރެވިގެންވާ ފަސްހާސް މަލާއިކަތު ބޭކަލުންގެ މަދަދުން ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރައްވާނެއެވެ.

(١٢٦) އަދި އެކަން (އެބަހީ މަލާއިކަތު ބޭކަލުންގެ مَدد ގެ وعد ފުޅު) އެއީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ސަރުކާ އުފާވެރިކަމެއްގެ خبر އެއްކަމުގައްޔާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެއް ކަމުގައި މެނުވީ الله ނުލައްވައެވެ. (އަދި އެކަމަކު) نصر ދެއްވުންވަނީ ހަމައެކަނި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله ގެ حضرة ންކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٢٧) (بَدْر ހަނގުރާމައިގާ ކަލޭމެންނަށް الله نصر ދެއްވީ) ކާފިރުންގެ އެއްބަޔަ ކަނޑައިލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެހަނގުރާމައިގާ ކާފިރުންގެ ބޮޑެތި އެތައްބަޔަކު މަރުވެ ދިޔައެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުން އަބުރުއަރުވާ ނުލިބިގެން ގެއްލުމާއި ނާކާމިޔާބީގެން އަނބުރާ ދިޔުމަށްޓަކައެވެ. (އެމީހުން އެދިގެންނިކުމެއްޖެ مؤمن ން ހަލާކުކޮށް ސުލްޠާނުވެރިކަން ދެރަކަން އެމީހުން ކާމިޔާބު ނުކުރެވުނެވެ. މިއީން އެއްވެސް ކަމެއްނުވިއެވެ.)

- ދަންނަވައެވެ. މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި إختلاف ތަކެއްވެއެވެ. މިތާ ލިޔުނުގޮތުގައި އެވަސް އާޔަތްތަކުގެ ވިސްނާކަމުން ބަދަލުވެއްދާކަށްދަނެވެ. ދެންވެސް أُحُدُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު مؤمن ންނަށް ދެރަވީ خلاف ވުމުގެ ސަބަބުން إسلام ގެ لشكر އަށް ގެއްލުންތަކެއްވީ ސިފައާ رَسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ طاهر ހަދިޔާތަރުވެސް އަނިޔާ ތަކެއް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ކާފިރުންގެމައްޗަށް ކުރެއްވުން دعاء ފުޅުކުރުން ދެން މިއަޅުން އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم

(١٢٨) ކަލޭގެފާނަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ خلق ތަކުންނާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް حكم އެއް ހިންގާ تَنْفِيذ ކުރެއްވުމުގެމިން) އަޅުތަކުންނާބެހޭ ކަންކަމުގެ حكم އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަނިޔާވެރި ބައެކެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ ۞ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާހާތަކެތި މިލްކުވެ ވެގެންވަނީ خاصّ اللّٰه އަށެވެ.✿ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާތަކެއްޗާއި.✿ يَغْفِرُ = އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް.✿ وَيُعَذِّبُ = އަދި އެކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވައެވެ.✿ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް.✿ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ = އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ!✿ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ = ތިޔަމެން ރިބާ ނުކާށެވެ.! أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً = ބައިބައިން ގިނަގުނަކޮށް.✿ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ = ތިޔަމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށް؟✿ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ = އަދި ތިޔަމެން ނަރަކައަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!✿ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ = އެ އަރިހުން ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ.✿ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ = ކާފިރުންނަށެވެ.✿ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަމެން اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!✿ وَٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އަށް (ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!)✿ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ތިޔަމެންނަށް رحمة ލިބުމަށްޓަކައި.✿ ✿ وَسَارِعُوٓا۟ = އަދި ތިޔަމެން އަވަސްވާށެވެ.! إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ = ފާފަފުއްސެވުމަކަށް.✿ مِّن رَّبِّكُمْ = ތިޔަމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.✿ وَجَنَّةٍ = އަދި ސުވަރުގެއަކަށް (އަވަސްވާށެވެ.)✿ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އެތަނުގެ ފުޅާމިން އުޑުތަކާއި ބިމާއި ވަރުވާ.✿ أُعِدَّتْ = އެތަން ތައްޔާރުކުރެވިފައިވަނީ.✿ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.✿ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = އެއީ ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ.✿ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ = ފަސޭހައިގައްޔާ އުނދަގޫކަމުގައި (މުޅި ދިރިއުޅުމުގައި ވެސް)✿ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ = އަދި އެއީ ރުޅިވެރިކަން ގަނޑުކޮށްލާމީހުންނެވެ. (ކޯފާއަރާ ވަގުތު ރުޅިއައިސް އެކަން ހިފެހެއްޓި މީހުންނެވެ.)✿ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ = އަދި އެއީ މީސްތަކުންނަށް عَفُوء ކުރާމީހުންނެވެ.✿ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ = އަދި إحسان ތެރިންނަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.✿ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުންނީ.✿ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً = އެމީހުން فاحش ކަމެއް ކުރިއްޔާ.✿ أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް

އަނިޔާވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله ހަނދާންކުރެމުންނެވެ.۞ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްއެދެމުން ދަންނަވައި.۞ وَمَنْ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ = އަދި ފާފަފުއްސަވަނީ ކާކުތޯއެވެ؟۞ إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ.۞ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ދެމިނުހިފެހެއްޓެވެ. / قائم ވެ ނުހިފެހެއްޓެވެ.۞ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ = އެމީހުން އެކުރިކަމެއްގެމަތީގައި / ކުރާ ނުބައިކަމެއްގައި.)۞ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭ حال.

۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހަމަ ވާހާއެއްޗެއް خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ބައިބައިވަރަށް ގިނަވާގޮތަށް ގިނަކޮށްކޮށްގެން ކަލޭމެން ރިބާނުކާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣١) އަދި ކާފިރުންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ އަލިފާނަށް (ނަރަކައަށް) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!

(١٣٢) އަދި ކަލޭމެން الله އަށާއި رَسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ.

(١٣٣) އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމަށް އަވަސްވެގަންނާށެވެ! އަދި އޭގެ ފުޅާމިން (ނުވަތަ ތަނަވަސްކަން) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ތަނަވަސްކަމާއި އެއްފަދަވެގެންވާ ސުވަރުގެއަށް (އަވަސް ވެގަންނާށެވެ!) އެތަން ތައްޔާރުކުރެވިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނަށްޓަކައެވެ.

(١٣٤) އެ تقوى ވެރިންނަކީ ފަސޭހަކަމާއި އުނދަގޫކަމުގައި (ނުވަތަ ތަނަވަސްކަމާއި فقير ކަމުގައިވެސް) الله ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ރުޅިވެރިކަން ކައިރުވާމީހުންނެވެ. އެބައި ކުރެވޭނެތަނުގައިވެސް ރުޅިވެރިކަން ހިފަހައްޓާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ މީސްތަކުންގެ ކުށުން عفوء ކުރާމީހުންނެވެ. معاف ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٥) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް فاحش ކަމެއްކުރިއްޔާ ނުވަތަ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއްޔާ الله ހަނދާންކުރާމީހުންނެވެ. الله އަށް ذِكر ކުރާމީހުންނެވެ. ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވައެވެ. އަދި الله މެނުވީ ފާފަފުއްސަވާނީ ދެން ކާކުތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން އެނގިހުރެ حال އެމީހުންނަށް އެކުރިކަމެއް ފާފައިގެމަތީ ދެމިނުހިފެހެއްޓޭމީހުންނެވެ. (އަދި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަވަސް އަވަހަށް توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާމީހުންނެވެ.)

أُوْلَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُۥ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَيَمْحَقَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٤١﴾

ލަފްޒުތައް

أُوْلَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ جَزَآؤُهُم = އެމީހުންގެ جزاء އަކީ.۞ مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމެވެ.۞ وَجَنَّـٰتٌ = އަދި ބަގީޗާތަކާއި / ސުވަރުގެތަކާއި.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ.۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަންމަތީ ދެމިތިބޭހުށިގެންނެވެ.۞ وَنِعْمَ = އަދި ހެޔޮވެގެ نعمة އެވެ.۞ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ = (ހެޔޮ) عمل ކުރާމީހުންގެ ދަރުމަ.۞ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ = (އޭ إيمان ވެތިގެ أهل ވެރިންނޫވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ކުރިން ވޭތިވެ ހިނގައްޖެއެވެ.۞ سُنَنٌ = ގޮތްތަކެއް - مثال ތަކެއް – (އެއީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رَسول ންނާއި އެބޭކަލުންނާދެކޮ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން ކަންކުރިގޮތާއި އޭގެ ނަތީޖާތަކެވެ.)۞ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހަދައިބަލާށެވެ!

فَٱنظُرُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން ދެކިބަލާށެވެ!۞ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.۞ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ = ދޮގުކުރާމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. / އެމީހުންގެ ނިމުން.۞ هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ = މި بيان ފުރިހަމަ ވަހަކަތަކާއި މީސްތަކުންނަށްޓަ بيان އެވެ.۞ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ = އަދި ތެދުމަގާއި وعظ نصيحة އެވެ.۞ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ = تقوى ވެރިންނަށްޓަ.۞ وَلَا تَهِنُوا۟ = (އޭ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أصحاب ންނޫވެ.) އަދި އޭ مؤمن ންނޫވެ. ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ضَعِيْفُ ނުވާށެވެ.۞ وَلَا تَحْزَنُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހިތާމަނުކުރާށެވެ.۞ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ އަދި މަތިވެރިވާނީ ކަލޭމެންނެވެ.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ = ކަލޭމެން مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.۞ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ = ކަލޭމެންނަށް زَخَم ޖެހުނަސް / ކަލޭމެން ތަދުތައް ކުރިމަތިވިނަމަވެސް.۞ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް (مشرك ންނަށްވެސް) އެފަދަ زَخَم ޖެހުނެވެ.۞ مِّثْلُهُۥ = އެފަދަ ހަމައެފަދައިން.۞ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ = އަދި އެދުވަސްތައް (އެ وَاقِعة ތައް ހުއްޓެ بَدْر ގެ ހަނގުރާމައާ أحد ގެ ހަނގުރާމަ ފަދަ وَاقِعة ތައް)۞ نُدَاوِلُهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި އެބަރަބަރުކުރައްވަމެވެ.۞ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މެދުގައި.۞ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ = އަދި އެއީ اللّه ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ފާޅުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުން.۞

وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ شَهِيْدُ ން ހިއްޕެވުމަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި اللّٰه ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.۞ ٱلظَّٰلِمِينَ (١٤٠) = އަނިޔާވެރިންނަށް.۞ وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން. إمتحان ކުރައްވާ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުން اللّٰه تعالى އެމީހުން طاهر ކުރައްވާ ސާފުކުރެއްވުމަށެވެ.۞ وَيَمْحَقَ ٱلْكَٰفِرِينَ (١٤١) = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް އުނިކުރައްވާ باطل ކުރެއްވުމަށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) އެމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ޖަޒާއަކީ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް مغفرة އެވެ. ޖާޖަ ޖުއްސުވުގެވެ. އަދި އެތަންތާނގެދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި ހެޔޮ عمل ކުރިމީހުންގެ عمل ގެ جزاء އަދި އޭގެ ދަރުމަ ރަނގަޅުވެގެން ވެއެވެ.

(١٣٧) (އެ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނެވެ. / ނުވަތަ خاصّ ކޮށް محمّد ގެ ޞަޙާބުންގެ أصحاب ންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެކުރިން مثال ތަކެއް ގޮސްފައެވެ. އަދި ކަންތައްތަކެއް އިސްވެދިޔަގޮތްޖެއެވެ. (އެއީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކާއި އެ أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رَسُول ންނާއިމެދު ކަންތައް ހިނގާދިޔަގޮތާއި އަދި އޭގެ ނަތީޖާއެވެ. ތެދުވެރިންނަށް ކާމިޔާބުވާ ދޮގުވެރިން ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ سنّة އެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބަލާށެވެ. ދޮގުހެދިމީހުންގެ ހަލާކުވީގޮތެވެ. އަދި ދެކޮޅުހެދިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު – އެމީހުންގެ ނިމުން ވީގޮތް ދިޔައީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ. عبرة ލިބިގަންނާށެވެ.

(١٣٨) އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކީ އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް بيان އެކެވެ. (عبرة ގެ ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭ وعظ نصيحة އެކެވެ.

(١٣٩) އަދި ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ދެރަބައިކަނެއް ނުވާށެވެ. އަދި ހިތާމަނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައި ވާނަމަ މަތިވެރިޔާ ކަލޭމެންނެވެ.

(١٤٠) ކަލޭމެންނަށް زَخَمْ ލިބިއްޖެ ޖެހިލުންތަކެއް ވެއްޖެނަމަ އެމީހުންނަށް – (يعنى އެ مشرك ންނަށްވެސް) ހަމަ އެފަދައިން زَخَم ލިބި ޖެހިލުން ލިބިފައިވެއެވެ. އަދި އެދުވަސްތަކަކީ (بَدْر ހަނގުރާމަ أحد ހަނގުރާމަފަދަ واقعة ތަކަކީ) މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި تكرار ވާގޮތަށް ބަދަލުކުރައްވާ ދުވަސްތަކެވެ. (އެއްފަހަރު އެއްބައެއްގެ ގާތުގައެވެ. އަނެއްފަހަރު އަނެއްބަޔަކާ ގާތުގައި ވާގޮތަށެވެ. އެންމެފަހުގެ ހެޔޮ ނަތީޖާ ލިބޭނީ مؤمن ންނަށެވެ.) އަދި އެއީ ކަލޭމެންކުރެ مؤمن ންނަކީ ކޮންބައެއްކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށާއި ހަމަޖެހިލުމަށްޓަކައި އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ شهيد ން ހިއްޕެވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(١٤١) އަދި އެއީ އީމާންވި މީސްތަކުން إمتحان ކުރައްވައި އެމީހުންގެ ފާފަތަކުން اللّٰه تعالى އެމީހުން طاهر ކުރައްވާ ސާފުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް އެކަލާނގެ އުނިކުރައްވާ باطل ކުރެއްވުމަށެވެ.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ مِنكُمْ وَيَعْلَمَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ ٱلْمَوْتَ مِن قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۚ أَفَإِي۟ن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ ۚ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَـٰبًا مُّؤَجَّلًا ۗ وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلْـَٔاخِرَةِ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا ۚ وَسَنَجْزِى ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِىٍّ قَـٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا۟ لِمَآ أَصَابَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا۟ وَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾

ލުޣަތު

أَمْ حَسِبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހިތަކީއްޔާތޯއެވެ؟☼ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނަން.☼ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ = އަދި الله ގެ ދެނެވޮޑިގަތުން (ހާމަނުކުރައްވައިސް)☼ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން جهاد ކުރިމީހުން.☼ وَيَعْلَمَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުމުގައިވާ ކެތްތެރިން (بيان ނުކުރައްވައިސް)☼ وَلَقَدْ كُنتُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ވީއެވެ.☼ تَمَنَّوْنَ ٱلْمَوْتَ = މަރުވުމަށް އެދޭކަމުގައި (شهيد ވުމަށް އެދޭކަމުގައި)☼ مِن قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ = އެއާ ބައްދަލުވުމުގެކުރިން (އުޙުދު ހަނގުރާމައާ ބައްދަލުވުމުގެކުރިން) ނުވަތަ މަރާއި ބައްދަލުވުމުގެ ކުރިން.☼ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެމަރު ދުށީއެވެ. – (އުޙުދު أُحُدْ ހަނގުރާމައިގައެވެ.)☼ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލާހުރެމެ حَالُ.☼ وَمَا مُحَمَّدٌ = އަދި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ނޫނެވެ.☼ إِلَّا رَسُولٌ = رَسُول ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ.☼ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އިސްވެގޮސްފައިވެއެވެ.☼ ٱلرُّسُلُ = رَسُول ބޭކަލުން.☼ أَفَإِي۟ن مَّاتَ = އަދި ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ނިޔާވެވަޑައިގަތުން☼ أَوْ قُتِلَ = ނުވަތަ قَتْلُ ވެވުނުން.☼ ٱنقَلَبْتُمْ = ކަލޭމެން ފުރަގަސްދެނިންނެވި / ފުރަގަސްދެނިންމި އެއްޗެއް.☼ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުންނާބުޅަށް ދަވައިގަތުން.☼ وَمَن يَنقَلِبْ = އަދި ފުރަގަސްދެނިންމާ.☼ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އޭނާގެ ދެފުންނާބުޅަށް ދުވައިގަތުން. (ދަނިއްނަވެ!)☼ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا = އޭނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް الله އަށް ގެނެސްނުދެވޭނެއެވެ.☼ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ = އަދި ހިނގާނުލާ الله ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. (ހެޔޮހަރަކާތްތަކުގެ ޖަޒާ.)☼ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ = شكر ކުރިމީހުންނަށް.☼ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ = އެއްވެސް نفس އަކަށް ނުވެއެވެ. (ވާޖިބުވާކަންނެތެވެ.)☼ أَن تَمُوتَ = އެ نفس އެއް މަރުވުން.☼ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޒުނަވަރުދެއްވުމުން މެނުވީ.☼ كِتَـٰبًا مُّؤَجَّلًا = އަޖަލުވަގުތު ކަނޑައަޅުއްވާ އެކަލާނގެ ލިޔުއްވުމަކުން ވެއެވެ.☼ وَمَن يُرِدْ = އަދި އެދޭމީހާ.☼ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ބަދަލަކަށް.☼ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = އެތަނުން ދެއްވާނެއެވެ.☼ وَمَن يُرِدْ = އަދި އެދޭމީހާ.☼ ثَوَابَ ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގެ ثواب.☼ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = އޭނާއަށް އެތަނުން ދެއްވާނެއެވެ.☼ وَسَنَجْزِى ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ = އަދި ހިނގާނުލާ شكر ކުރިމީހުންނަށް جزاء ދެއްވާނެއެވެ. (ހެޔޮހަރަކާތްތަކުގެ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)☼ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِىٍّ = އަދި ކިތައް نَبِيُّ ން ހުރިއެވެ؟ (ވަރަށްގިނަ نَبِيُّ ން)☼ قَـٰتَلَ مَعَهُۥ =

އެބައިމީހުންނާއިއެކު ހަނގުރާމަކުރި. ❁ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ = علم ވެރި تقوى ވެރި ގިނަ އަޅުވެރިން.❁ فَمَا وَهَنُوا = ފަހެ އެބައިމީހުން ދެރަވެ ބަލިކަށި ނުވެއެވެ. ❁ لِمَآ أَصَابَهُمْ = އެބައިމީހުންނަށް ލިބުނު ކަންކަމުން (ވީ زَخَم އާއި އަދި ވޭން)❁ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. ❁ وَمَا ضَعُفُوا = އަދި އެބައިމީހުން ضَعِيفُ ނުވެއެވެ. / ދެރަނުވެއެވެ.❁ وَمَا اسْتَكَانُوا = އަދި އެބައިމީހުން ދެރަ ނުވެއެވެ. (ދެރަވެ عدوّ ންނަށް ބޯނުލަބައެވެ.) ❁ وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ = އަދި ކެތްތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) އަދި ކަލޭމެންނަކީ جهاد ކުރިމީހުން الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުކުރައްވާފައިނުވަނީސް އަދި ކަލޭމެންގެތެރެ ކެތްތެރިން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން بيان ނުކުރައްވައިނުވަނީސް ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަދެވޭނެކަމަށް ހިތަށްއަރަނީހެއްތޯ؟

(١٤٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމަޔާ ބައްދަލުވުމުގެކުރިން މަރުވުމަށް (شهيد ވުމަށް) އެދޭބަޔަކު ކަލޭމެން ވިއެވެ. (بدر ހަނގުރާމައަށް ނުދެވުނު މީހުން މިބޭ ހަނގުރާމައެއް ދިމާވުމަށް އެދިއެދިހުރި ކަލޭމެން ބޭނުންވިއެވެ. އެއީ ހަނގުރާމަޔަކީ شهيد ވުމަށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެކަން ފެނުނެވެ. މިސަލަކަށް ޖެހިގެން ބަދަލުވީމުން شهيد ވެގެންދިޔައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ބަލަބަލާ މިހެ حال ގައެވެ. (އެއީ أحد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައެވެ.)

(١٤٤) އަދި محمّد (صلّى للّه عليه وسلّم) އަކީ رَسُول ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް رَسُول ބޭކަލުން އިސްވެދިޔަ ގޮސްފައިވެއެވެ. އަދި ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވުން ނުވަތަ قتل ވުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްދޭ ގޮތަށް އެނބުރިދާނީހެއްތޯ؟ (إسلام دين ދޫކޮށް مُرْتَدّ ވެދާނީހެއްތޯ؟) އަދި އެކަމަކު ފުރަގަސްދޭގޮތަށް އެނބުރިދާމީހާ - އޭނާ ދީނުން ދޫކޮށް مُرْتَدّ ވާމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހަކު الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުދެއްވާނެއެވެ. (ވާހަ ގެއްލުމާއި އެއްގަމުގެ ވެސް ހަމަ އެއީ ލާނެތެވެ.) އަދި شُكْرُ ވެރިންނަށް (ދީނުގައި ثابِت ވެހުރި ކައުމެއްގެ ވެރިންނަށް) ހިޔަނީނުކުރި الله تعالى ދެއްވާ جَزاء ދެއްވާނެއެވެ.

(١٤٥) އަދި އެއްވެސް نفس އަކު الله ގެ إذن ލިބިގެން މެނުވީ މަރުނުވާނެއެވެ. (މަރުވުމަކީ ޤަޟާއާއި ޤަދަރެވެ.) އެއީ ކަނޑައެޅިފައިވާ نفس އަކަށްވެސް الله ލިޔުއްވާފައިވާ ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތެކެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ބަދަލު އެދޭމީހާއަށް ދެއްވާނީ ދުނިޔޭގެ ބަދަލެވެ. އަދި آخرة ގެ ބަދަލާ ثواب އެދޭމީހާއަށް ދެއްވާނީ ثواب ބަދަލާއި އާޚިރަތުގެ ބަދަލެވެ. އަދި ހިޔަނީނުކުރި شكر ވެރިންނަށް جَزاء ދެއްވާނެއެވެ. (ހެޔޮބަދަލާ ރަނގަޅު ދެއްވާނެއެވެ.)❁

(١٤٦) އަދި އެބައިމީހުންނާއިއެކު علم ވެރި تقوى ވެރި އަޅުވެރިން ހަނގުރާމަކުރި ކިތައްކިތައް نبيُّ ބޭކަލުން ވޭތޯ؟ އަދި الله ގެމަގުގައި އެބައިމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިކަންކަމުން (ވީ زَخَم އާއި އަދި ވޭން) އެބައިމީހުން ދެރަވެ ބަލިކަށި ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ضَعِيفُ ވެ عَدُوُّ ންނަށް ބޯލަނބައި ذليل ނުވެއެވެ. (ދެކޮއްޕެއް ހިތްވަރުން ދެރަނުވެއެވެ. ކެތްތެރިވެތިބެއިގެން ثابت ކަންމަތީ ހިއްޖެވިއެވެ.) އަދި ކެތްތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْءَاخِرَةِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۚ وَبِئْسَ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ބަސްނުވެއެވެ.✽ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވުމުގެ ވިދާޅުވުނުގޮތުން. (ދެންނެވުން ވެންޏާ)✽ رَبَّنَا = އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ!✽ ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = އަޅަގަނޑުމެންނަށް އަޅަގަނޑުމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! ✽ وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا = އަދި އަޅަގަނޑުމެންގެ ކަންކަމުގައި އަޅަގަނޑުން އިސްރާފުކުރިކަންތަކާއި (އަޅަގަނޑުން ހައްދު ބޭރުވި ކަންތައްތައް)✽ وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا = އަދި އަޅަގަނޑުމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ!. وَٱنصُرْنَا = އަދި އަޅަގަނޑުމެނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!. عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾ = ކާފިރު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް.✽ فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވިއެވެ.✽ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ثواب (އެއީ عَدوّ ންގެމައްޗަށް نصر ލިބި كامياب ވުމެވެ.)✽ وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގެ ރިވެތި ހެޔޮ ޖަޒާވެސް ދެއްވިއެވެ.✽ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ = އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.✽ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيمان ވީ މީސްތަކުންނޭވެ!✽ إِن تُطِيعُوا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.✽ يَرُدُّوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެއެވެ.✽ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަތަމަ ކުރީގެ ގޮތަށް. ކާފިރުކަމަށް.✽ فَتَنقَلِبُوا۟ = ފަހެ އެނބުރި ކަލޭމެން އަނބުރާ ހިނގައިދާނެތެވެ.✽ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވެގެން. بَلِ = އަދި ހިތަށްއަރަނީތޯއެވެ؟✽ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ = الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަހަރަހީވެރިއާއެވެ.✽ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.✽ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ = نصر ދެއްވުމުގައި އެންމެ ހެޔޮވަންތަވަނާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.✽ سَنُلْقِى = ނިކަންހުރި ބިރުވެރިކަން ވައްދާނަމެވެ.✽ فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންގެ ހިތްތަކަށް.✽ ٱلرُّعْبَ = ބިރުވެރިކަން.✽ بِمَآ أَشْرَكُوا۟ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އާއި شريك ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން.✽ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ = އެކަމަށް ބާވައިލައްވާފައި ނުވާ ތަކެއްޗާއި.✽ سُلْطَٰنًا = އެއްވެސް دليل އެއް. / އެއަށް އަޅުކަންކުރުން

ހުއްދަވާން އެއްވެސް حُجّة އެއް.❁ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ = އަދި އެމީހުންގެތަނަކީ ނަރަކައެވެ.❁ وَبِئْسَ = އަދި ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾ = އަނިޔާވެރިން ދެމިތިބޭތަން.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٧) އަދި އެބޭކަލުންގެ – އެބަހީ رَبّانِيُّ ންގެ - يعني نبي ބޭކަލުންގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމަކުރައްވާ عِلْمُ ވެރި تقوى ވެރި އަޅުވެރިންގެ ބަސްފުޅުގައި އެބޭކަލުން މިފަދައިން ދަންނަވާން ފެށުން ނުވެއެވެ. އެބޭކަލުން ދަންނަވައެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަހަރެމެންގެ ކަންތަކުގައި އަހަރެމެން ކުރި އިސްރާފުގައި (އެބަހީ އަހަރެމެންގެ ކުރި ބޮޑުވި ފާފަތައް) ވެސް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ކާފިރު ޤައުމުތަކާދެކޮޅަށް އަހަރެމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

(١٤٨) ދެންފަހެ اللّه تعالى އެބޭކަލުންނަށް ދުނިޔޭގެ ސަވާބު ދެއްވައިފިއެވެ. (عَدُوُّ ންގެމައްޗަށް نصر ލިބި ކާމިޔާބު ދެއްވައިފިއެވެ.) އަދި آخرة ގެ ރަނގަޅު ޘަވާބުވެސް ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٤٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކާފަރުވެރިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފުންނާބުޅަކުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދާނެއެވެ. (އެބަހީ އަލުންވެސް ކަލޭމެން ކާފަރުކަމުގެ ތެރެއަށް ގެންދާނެއެވެ.) ދެން އޭރުން ކަލޭމެން އަނބުރާދާނީ ގެއްލުންލިބިގެންވާ ބަޔަކު ގޮތުގައެވެ.

(١٥٠) އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ސަހަރޯވެރިޔާ ހަމަ اللّه އެވެ. އެކަލާނގެއީ نصر ދެއްވުމުގައި އެންމެހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥١) އަދި ކާފަރުވިމީސްތަކުން އެމީހުން اللّه އާއި ބައިވެރިކޮށް شريك ކުރުން ހުއްދަވާނުލައްވާ އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއްނެތި ތިބެއްޓާއި شريك ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން - اللّه އާއި ބައިވެރިކޮށް ހަމަހަމަކުރިކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން ދެމިތިބޭ ޖާގައިގެ ހުރި ނުބައިކަމާއެވެ!

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ ۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ ❁ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ވަޢުދުފުޅު ތެދުކޮށްދެއްވިއެވެ.❁ وَعْدَهُۥٓ = އެކަލާނގެ وعد ވަޢުދު.❁ إِذْ تَحُسُّونَهُم = ކަލޭމެން އެމީހުން قتل ކުރަމުންދިޔަހިނދު. (އެއީ أحد ގެ ميدان ގައެވެ.)❁ بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ إذن ދެއްވުމުން.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ = ކަލޭމެން ބިރުގަނެ ނާކާމިޔާބުވެ ބަލިކަށިވެގެންދިޔައިރުން.❁ وَتَنَٰزَعْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދެބަސްވެ (خِلاف ވެ)❁ فِي ٱلْأَمْرِ = ކަންތަކުގައި (اللّه ގެ أمر ގައި)❁ وَعَصَيْتُم = އަދި ކަލޭމެން ނުކިޔަމަންވީ.❁ مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم = ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާފައިވާތީ.❁ مَّا تُحِبُّونَ = ކަލޭމެން ލޯބިވާ ކަންތައް. غَنِيْمَة ދޭތި.❁ مِنكُم = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިންވޭ.❁ مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔެ އެދޭމީހުންވެއެވެ. (އެއީ غَنِيْمَة އަށް އެދިގެން ދިޔަމީހުންނެވެ.)❁ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިންވެއެވެ.❁ مَّن يُرِيدُ ٱلْأَخِرَةَ = آخرة އެދޭމީހުން. (އެއީ ދެނެއްކަން قائم ވެހުރި މީހުންނެވެ.)❁ ثُمَّ صَرَفَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އަނބުރާލެއްވިއެވެ.❁ عَنْهُمْ = އެމީހުން ކިބައިން. لِيَبْتَلِيَكُمْ = ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށް.❁ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عَفُو ކުރެއްވިއެވެ.❁ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ = އަދި اللّه އީ فَضْلُ ވަންތަކަލާނގެއެވެ.❁ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް.❁ ❁ إِذْ تُصْعِدُونَ = ކަލޭމެން ފިލަމުން ދިޔަހިނދު / ނުވަތަ ކަލޭމެން މައްޗަށް އަރަމުންދިޔަހިނދު.❁ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި ނުބަލަމުން ތިބީ ކަށެއް މީހަކަށެވެ.❁ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ = އަދި رَسول އާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވަމުންނެވެ.❁ فِيٓ أُخْرَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނެއް جماعة ގައި ފަހަތުގައިވެސް.❁ فَأَثَٰبَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް جزاء ދެއްވިއެވެ.❁ غَمًّۢا بِغَمٍّ = ހިތާމައަކާއި ހިތާމައިން. (ހިތާމައިގެ މައްޗަށް ހިތާމައިން)❁ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ = ކަލޭމެން ހިތާ ނުކުރުމަށްޓަކައި.❁ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުނު ކަންތަކަކާމެދުގައި.❁ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނު ކަންތަކެއްގެ މައްޗަށް.❁ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ = އަދި اللّه خبر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކާމެދު.❁

إجْمَالِي މާނަ

ދަންނަށެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންވަނީ أُحُدُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު އެ ميدان ގައި مؤمن ން ކުރިން މޮޅުވެ ކާމިޔާބުވެފައިވަނީ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަމުރުފުޅާ ތަބާވި ސަބަބުން مؤمن ން خلاف ވުމުގެ ސަބަބުން مؤمن ންނަށް ބަލިވުން ދިމާވިކަމާއި ހިތާމައިގެ ވާހަކައިގެ إجمالي ވާހަކަތަކެވެ. މިޒާތުގައި مؤمن ންނަށް ހަނދާންކޮށްދެނީ ކަލޭގެ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ أمر ފުޅާ އެއްކަލަކުގައިވެސް خلاف ވެއްޖެއްޔާ ގެއްލުމާ ހިތާމަޔާ މެދު ނުވިޔަސްނުވާނެކަމެވެ. އަދި ސަބަބެއްނެތި ކަމެއްނުކުރެވޭނެވެ.

....

(١٥٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނާމެދު އެކަލާނގެ ކުރެއްވި وعد ފުޅު ތެދުކުރެއްވިއެވެ. (އެ وعد ފުޅަކީ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދުލުފުޅުން ކުރެއްވި وعد ފުޅެކެވެ. ދުނިޔެވީނުޔަތުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ مكان ގައި ثابت ވެތިބޭށެވެ! އަހަރުމެން ދުޝްމަނުންނާ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ކަލޭމެންނަށް ފެނުނަސް ކަލޭމެން މިތަނާ ސަލާމަތްވިޔަސް ހަނދާނެރުވާ އަހަރުމެންގެ ނަސްރަ ގޮތަށް ހުންނާނެވެ." ވިދާޅުވިއެވެ. މި وعد ފުޅު އެކަލާނގެ ތެދުކުރައްވާ ދެއްވިއެވެ.)

އަދި الله ގެ އިޒުނަފުޅުގައި ކަލޭމެން مؤمن ންގެ އަތްތަކުން އެމީހުން މަރާލަމުންދިޔަހިނދުއެވެ. ކަލޭމެން ފިސްޖެހި ދެބައިވެ ތަޅާފޮޅިގަނެ ތިބީހުއްޓެވެ. އަދި الله ގެ އަމުރުފުޅާމެދު ކަލޭމެން خلاف ވެ އަދި ކަލޭމެންގެ نبي އާގެ أمر ފުޅަށް އުރުދުއްސީއަށްޓަކަށްތަނޑުވެއެވެ. (ދުނިޔޭކަން ގިނަވުމުން أمر ފުޅާ خلاف ވެ އެތަން ދޫކޮށްލަން إسلام ންގެ لشكر ދިޔައީ ކާމިޔާބުވާ نصر ވެރިވެވުމުން. އެމީހުން އެތަން ދޫކޮށްލައިވާ ހަމަ ދިއުމުން ދުވަ ހުރީ ނަގާމާލައި ދިޔަވިއެވެ. ميدان ގަޑުގައި رَسول އާ އަމާނާތިކަންވާ ކާފަރުން ގޮތަށް ބަލާ ކުރެވިއެވެ. ގެ ސަބަބުން مؤمن ންގެ ހިތްތަކުގައި ކަމެއްގެންދިޔައީ ކަނބާން ކަލޭޖެހިކަންވެ ވާމުގެ ސަތުގެއެވެ. މިކަންކަން ފުރުސަތު ދިޔާވި ކަލޭމެން އެއް ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް ގެންދަމަކަށް ދިމާވެއެވެ. (އެއީ نصر އާއި ކާމިޔާބެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި މިތި ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނާއި އަދި آخرة އެދޭމީހުންނެވެ. (ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނަކީ غنيمة ގެ މާލަށް ދިޔައީ ތެދުނުވާމީހުންނެވެ. آخرة އެދޭމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ ކަމުގައި ثابت ވެތިބިމީހުންނެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުން ފިޔަވައި (އެމީހުންނާދުރަށް) ކަލޭމެން އަނބުރާލެއްވީ ގެއްލިވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. (رَسول އާގެ أمر ފުޅާއި خلاف ވުމުގެ ދެކޮޅަށް ދެއްކެވުމަށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަން عفو ކުރެއްވިއެވެ. (އަޅަކީ ގެއްލުންތަކެއް ގޮސް لشكر ކަމާ ދިމާވެ ތިމާގެފަރާތުން ވެސް އަނެއްކާ لشكر ގެ ކަންތައް ހަމައަކަށް އަޅައިލުއްވާފައިވާކަމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ عفو ކުރެއްވުމުގެ ނަތީޖާއެވެ. އެފަދަ ބޮޑު ކާރިސާއެއްގެ ތެރޭގައި ހަތްދިހަ ބައެއް ކަލޭމެން شهيد ވެ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم زَخَم ވެވަޑައިގެންނެވުމެވެ.) އަދި الله އީ مؤمن ންގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް އާލާވެވޮޑިގަތްތަކުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٣) ކަލޭމެން مؤمن ން (مشرك ންގެ حملة ތަކުން ބަޔަކު ބިރުގަންނަވާލިތަން) ފުރުބަދަށް އަރަމުން ދުއްވައިގަތުހިނދު ނުވަތަ ميدان ގެ ހުސްތާނެއް ދެކަނޑަމުން ދުއްވައިގަތުހިނދު (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭމެނެވެ!) ކަލޭމެން ހަމައެކަކަށްވެސް އެނބުރި ބަލަނީއެއް ނޫނެވެ. ހަމައެއާއިއެކު رَسُول އާ އެކަމް ފަހާތުގައި އަށެއް جماعة ގައި ހުންނަވައިގެން ކަލޭމެން ގޮވާލައްވަމުއެވެ. (إِلَيَّ عِبَادَ اللّه - اللّه ގެ އަޅުތަކުންނޭ ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަންނާ - މިހެންނެވެ ގޮވާލައްވަމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ގޮވާލައްވަމުއެވެ. ކަލޭމެންގެ نبي އާ ދުރުހެލިވިކަމުގެ جزاء އެއްގޮތުން ކަލޭމެންނަށް ހިތާމައާ ގުޅިގެންކަމެއް މަތިމަތިން އެކަލާނގެ ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ގެއްލިދިޔަ ތަކެއްޗާމެދު ކަލޭމެން ހިތާމަނުކުރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ލިބިއެއްގެ ތަކެއްޗެއްގެ ސަބަބުން ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيۡكُم مِّنۢ بَعۡدِ ٱلۡغَمِّ أَمَنَةٗ نُّعَاسٗا يَغۡشَىٰ طَآئِفَةٗ مِّنكُمۡۖ وَطَآئِفَةٞ قَدۡ أَهَمَّتۡهُمۡ أَنفُسُهُمۡ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٖۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِۗ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَۖ يَقُولُونَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ مَّا قُتِلۡنَا هَٰهُنَاۗ قُل لَّوۡ كُنتُمۡ فِي بُيُوتِكُمۡ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَتۡلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡۖ وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ مِنكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ إِنَّمَا ٱسۡتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ بِبَعۡضِ مَا كَسَبُواْۖ وَلَقَدۡ عَفَا ٱللَّهُ عَنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٞ ﴿١٥٥﴾

ލަފްޒުމާ

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيۡكُم = ދެން އަޅަބާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ.۞ مِّنۢ بَعۡدِ ٱلۡغَمِّ = ހިތާމައާ ވޭނުގެ ފަހުން.۞ أَمَنَةٗ = އަމާންކަން. (إخلاص ތެދުވެރިވި أَهْلُ ފަރާތްތަކަށް އަމާންކަމާ ހަމަޖެހުން.)۞ نُّعَاسٗا = އެއީ ނިދިޖެހުމެވެ.۞ يَغۡشَىٰ طَآئِفَةٗ = އެއްޖަމާޢަތަށް ނިވައިކޮށްދިނެވެ. (އެބަހީ ނިދިގަޔަށް ނިވައިވިއެވެ.)۞ مِّنكُمۡۖ = ކަލޭމެން مؤمن ންގެތެރެއިން.۞ وَطَآئِفَةٞ = އަދި އަނެއްބައިމީހުން.۞ (އެއީ مُنافق ންނެވެ.)۞ قَدۡ أَهَمَّتۡهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް مُهِمٌّ ކަމަކަށްވި.۞ أَنفُسُهُمۡ = އެމީހުންގެ نفس ތަކެވެ. (އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިވިއެވެ.)۞ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އާމެދު ހިތަހަމަ.۞ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތުގެ ގޮތުގައެވެ.۞ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ = جَاهِلِيَّة ގެ ހިތަހަމަކުރުމެވެ.(حقّ އަށް نصر ނުލިބޭނެކަމަށް ހީކުރުމެވެ.)۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ هَل لَّنَا = އަހުރެމެންނަށް ވޭހެއްތޯ؟ (އަހުރެމެންނަށް ނުވެއެވެ.)۞ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٍ = ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް. (އެއްވެސް إخْتِيَار އެއް.)۞ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާކަމެއްވަނީ الله އަށެވެ.۞ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި ވަންހަނާކުރަނީއެވެ.۞ مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފާޅުނުކުރާކަމެއް.۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ لَوۡ كَانَ لَنَا = އަހުރެމެންނަށް ވީނަމަ / އަހުރެމެންނަށް ލިބުނުނަމަ.۞ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ = أمر ގެތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް. (ކަމުގެ އެއްވެސް إختيار އެއް.)۞ مَّا قُتِلۡنَا هَٰهُنَا = އަހުރެމެން މިތާ މަރާނުލެވޭނެއެވެ.۞ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّوۡ كُنتُمۡ فِي بُيُوتِكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގެތެރޭގައި ވީނަމަވެސް.۞ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ = ހަމަކަށަވަރުން ނިކުމެއެވެ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ލިޔެވިފައިވާ.۞ ٱلۡقَتۡلُ = މަރުވުން.۞ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡ = އެމީހުން މަރުވާނޮށްޓަށް.۞ وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ = އަދި الله إمتحان ކުރައްވާފައެވެ.۞ مَا فِي صُدُورِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އެއްޗެއް.۞ وَلِيُمَحِّصَ = އަދި ސާފުކޮށް طاهر ކުރައްވާށެވެ.۞ مَا فِي قُلُوبِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އެއްޗެއް.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައިވާ ކަންތައް.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ = ހަމަކަށަވަރުން ފުރަގަސްދިން މީހުން.۞ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން.۞ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ = ދެ لَشْكر ބައްދަލުވި ދުވަހު / ދެ لشكر ޖެހުނު ދުވަހު (أُحد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު)۞ إِنَّمَا ٱسۡتَزَلَّهُمُ = ހަމައެކަނި ކަމަކީ އެމީހުން

އެމީހުން ކުރުގެތެރެއަށް ވައްޓާލާ ދުރަކޮށްލި މީހުންނެވެ. ﴿ ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނު. بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރިބަދުއް ކޮށްފައިވާ ސަބަބުން. ﴿ وَلَقَدْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ﴿ غَفُورٌ حَلِيمٌ (١٥٥) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކޯފާ މަދު ކަލާނގެއެވެ. ﴿

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٤) ދެން ހިތާމައާ ދެރައަށްފަހު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އަމާންކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެ އަމާންކަމަކީ ނިދިޖެހުމެކެވެ. ކަލޭގެފާނުގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު އެނދިރާއި ނިވައިވިއެވެ. (އެއީ إخلاص ތެރި مؤمن ންނެވެ. أبوطلحة ކިޔާ ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އުހުދުގައި ނިދިގެ ނިވައިކަން ޖެހުނުމީހުންގެތެރޭގައި އަހުރެންވީމެވެ. އަހުރެންގެ އަތުން ކަނޑި ދެތިން ފަހަރު ވެއްޓުނެވެ. ދެން ވެއްޓުނީ ނެގީމެވެ. .... = تفسيرا طبرى =)

އަނެއް جماعة އެއްބައެވެ. އެއީ لشكر ގައިވާ مُنافق ންކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނިންޖެއް ނާތެވެ. އެއީ ބިރުންކަމުގައިވިއެވެ. ބުރުން ހުންނަ މީހާ ނިދި ނާންނާނެއެވެ. – އެމީހުންނަށް مُهِمٌّ ކަމަކަށް ވެފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ نفس دفاع ކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުން الله އާއި މެދު ހިތުކަނީ حقّ ނޫން ހިއެވެ. (الله حقّ އަށް نصر ނުދެއްވާނެކަމަށެވެ. رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި مؤمن ން އެދިއްޔަކަށް ހަލާކުވެދާނެކަމަށެވެ.) އެއީ جاهلية ބަޔާންގެ ހިތުކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރުމެންނަކަށް ކަންތައްގެ އެއްވެސް إختيار އެއް ނުވެއެވެ. (އާ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާކަމެއްވެސް الله އަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ نفس ތެރޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުނުކުރާ ވަސްވާސްތައް ކަނބަލެއް ފޮރުވައިގަންނައެވެ. އެއީ ހާމަކުރެވިދާނެ ބަހެއްކަށް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނައެވެ. އަހުރުމެންނަށް މިކަމުގައި އެއްވެސް إختيار އެއްވީނަމަ މިތާ އަހުރުމެން (އަހުރުމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެދިޔުން) މަރުވެގެންނުދިޔައީހެވެ. – ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގެތަކުގައި (ހަނގުރާމައަށް ނުނުކުމެ) ތިބިނަމަވެސް އެމީހުންގެ މައްޗަށް މަރުވުން ނިޔާކުރެވިފައިވާ މީހުންނަކީ އެމީހުނާ މަރުވާންވީތަނަށް ނުކުމެ ހުރެމެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ نفاق ކަމުގެ ޝައްކު إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ޝައްކާއި وَهْمُ ގެ ތަކެތި ދުރުވާ طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި الله އީ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٥) ހަމަކަށަވަރުން ދެލަޝްކަރު ބައްދަލުވި ދުވަސް أحد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކަލޭމެންނާ މިދާން ން ފުރަގަސްދިންމީހުން (ތިންސަތޭކަ!) އެއީ އެމީހުންނަށް ކުށެއްވެފައިވާ ބައެއް ކުރިބަދުގެ ސަބަބުން شيطان އާ އެމީހުން ދުރަކަށް ކުރުގެތެރެއަށް ވައްޓާލިމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކުށްވެރިޔަކަށް عقوبة ދެއްވުމާ ހަލުވެ ނުވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا مَا مَاتُوا۟ وَمَا قُتِلُوا۟ لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! لَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވާށެވެ.! كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީހުންފަދައިން.❁ وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ أخ ނުވަތަ ބެއިން. (ކާފަރުކަމުގެ أخ ނުވަތަ ބެއިން.)❁ إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ބިމުގައި (ވިޔަފާރިކުރުމަށްފަދަކަމަކަށް) ހިނގާފައިވަނިކޮށް. (ދެން އެމީހުން މަރުވި)❁ أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى = ނުވަތަ އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރަނިވި ބަޔަކުކަމުގައިވަނިކޮށް.❁ لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا = އެމީހުން އަހުރެމެންގާތުގައި (ދަތުރު ނުކޮށް) ތިބިނަމަ.❁ مَا مَاتُوا۟ = އެމީހުން މަރުނުވީހެވެ.❁ وَمَا قُتِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން قتل ނުވީހެވެ.❁ لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ = އެއީ އެމީހުން އެބުނި ބަސް الله تعالى ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ حَسْرَةً = ހިތާމައަކަށް ކަމުގައި.❁ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި.❁ وَٱللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އަދި الله (ތަޢާލާ) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى.އީ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَئِن قُتِلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން قتل ކުރެވުނަސް.❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. أَوْ مُتُّمْ = ނުވަތަ (الله ގެމަގުގައި) މުޅިއަކުން ކަލޭމެން މަރުވިނަމަވެސް.)❁ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ = ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة ން ލިބިވޮޑިގެންވާ.❁ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ލިބޭ رحمة މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ مِّمَّا تَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ = އެމީހުން އެއްކޮށްހުރާ (ދުނިޔޭގެ) މުދަލަށްވުރެވެ.❁ وَلَئِن مُّتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން މަރުވެއްޖެނަމަވެސް.❁ أَوْ قُتِلْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން قتل ކުރެވިއްޖެނަމަވެސް.❁ لَإِلَى ٱللَّهِ = ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ = ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ.❁ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން رحمة ގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ لِنتَ لَهُمْ = ކަލޭފާނު އެމީހުންނަށް (މީސްތަކުންނަށް) އޯގާތެރިވީ މަޢާމަލާތުގައި ލޯބިވެވަޑައިގެންނެވީ.❁ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا = އަދި ކަލޭފާނު ހަރުކަށި މައިތިރި ނޫން ބަހަކަށްވާ ގޮތްތަކެއްގައި ވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ.❁ غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ = ހިތްގަދަ އަދި ހަރުކަށިބޭކަލަކަށް ކަމުގައި ވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ❁ لَٱنفَضُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖައިސްފައެވެ.❁ مِنْ حَوْلِكَ = ކަލޭފާނުގެ ވަށައިގެންނެވެ.❁ فَٱعْفُ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ!❁ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَشَاوِرْهُمْ = އަދި އެމީހުންނާ مشورة ކުރައްވާށެވެ.! فِى

ٱلْأَمْرِ = ކަންތަކުގައި.۞ فَإِذَا عَزَمْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު (ކަމެއްކުރުމަށް) عَزْمْ ކުރައްވާ ކަށަވަރުކޮށްވައިފިއްޔާ.۞ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = ދެން (އެކަމަކާމެދު) اللّٰه ގެމައްޗަށް އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! وكيل ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީ.۞ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ = وكيل ކުރާމީހުންނަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٦) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކާފަރުންފަދައިން ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ أخ ންނާމެދު އެ أخ ން ވިޔަފާރިކުރުމަށްދަތުރުކުރަމުން ދަތުރަކު ދަތުރަކު ނުވަތަ ހަނގުރާމަ ދަނިކޮށް "އެމީހުންވެސް ދަތުރު ނުކޮށް އަހަރެމެން ގާތުގައިހުރިނަމަ މަރުނުވީހެވެ. އަދި قتل ވެސް ނުވީހެވެ." މިފަދައިން އެމީހުންގެ أخ ންނަށް ބުނިމީހުންފަދައިން ނުވާށެވެ! އެމީހުން އެބަސް އެބުނީ اللّٰه تعالى އެމީހުން އެބުނި ބުނުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ހިތާމަޔަކަށް ލެއްވުމަށެވެ. (އެމީހުން އެހެން އެބުނީ އެމީހުންގެ އީމާންކަން ދުރުކަމުންނެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އެންމެހައި ކަމަކީ اللّٰه ގެ ބާރުގެދަށުން ހިނގާކަންތައްކަން އެމީހުން ދަންނަންވާނެއެވެ.)

އަދި اللّٰه تعالى އީ ދިރުއްވާ އަދިމަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތައް اللّٰه ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٥٧) އަދި ކަލޭމެން(މުއުމިނުން) اللّٰه ގެމަގުގައި قتل ވިޔަސްވެސް ނުވަތަ މަރުވިޔަސްވެސް ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެނަށް اللّٰه ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން އޮވާ ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި رحمة އެމީހުން އެއްކުރާ ދުނިޔޭގެ ސާމާނަށްވުރެ މާހެޔޮވާނެއެވެ.

(١٥٨) އަދި ކަލޭމެން މަރުވިޔަސްވެސް އަދި ނުވަތަ قتل ވިޔަސްވެސް ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން اللّٰه ގެ حضرة އަށް محشر ކުރެވޭނެއެވެ. އެއްކުރެއްވޭނެއެވެ. (އަދި އެއްކުރެވޭނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.)

(١٥٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް އޯގާތެރިވެ މަޑުމައިތިރި ބާއްޖަވެރިކަމުގައިވީ ހަމަ اللّٰه ގެ رحمة ންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ ހަރުކަށި ކުރަކި އަދި ހިތްގަދަ ބާއްޖަވެރިކަމުގައި ވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ވަށައިގެން މީސްތަކުން ދުރަށް ހިނގައްޖައީހެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެއިއެއި ކަންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ مشورة ކުރައްވާށެވެ! (އަދި އެމީހުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު އައްސަވާކަން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދައްކަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފިކުރުން އެކި ބޭނުންފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ކަމެއްކުރައްވަން عزم ކުރައްވާ ކަށަވަރުކޮށްވައިފިއްޔާ ދެން اللّٰه އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން وكيل ކުރާ މީހުންނަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا ٱلَّذِى يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِىٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا ۖ قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

ލަފުޒީ މާނަ

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައިފިނަމަ. ❁ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވުރެ ގަދަވާނޭ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. ❁ وَإِن يَخْذُلْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައްވާ އެހީތެރިކަން ކަނޑުއްވައިފިނަމަ. ❁ فَمَن ذَا ٱلَّذِى = ދެން ވަނީ ކޮންބައެއްތޯ؟ ❁ يَنصُرُكُم = ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭނީ. ❁ مِّنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށްފަހު. ❁ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން اللّٰه އަށް. ❁ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ = ވާނީ مؤمن ން وكيل ކުރުމެވެ!. ❁ وَمَا كَانَ لِنَبِىٍّ = އަދި އެއްވެސް نبي އަކަށް (ހެއްޔަ) ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ أَن يَغُلَّ = غَنِيْمَة މުދަލުން غُلول ކުރުން. (އެބަހީ ބަހާލުމުގެ ކުރިން ވަގަށް ނަގައިގެން ފޮރުވުން) ❁ وَمَن يَغْلُلْ = އަދި غُلول ކުރާމީހާ (ބަހާލުމުގެ ކުރިން ފޮރުވާމީހާ) ❁ يَأْتِ بِمَا غَلَّ = އޭނާ އެ غُلول ކުރި އެއްޗަކާއިގެން އަންނާނެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيَامة ދުވަހުން. ❁ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވޭނެއެވެ. ❁ مَّا كَسَبَتْ = އެ نفس ކުރި ކަމުގެ ޖަޒާ. ❁ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް تبع ވީމީހާ ވާނީ ހަމަހަމަ ވެގެންތޯ؟ ❁ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ = ކޯފާއާއިގެން އެނބުރި ހިނގައްޖެމީހާއާ ❁ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން. ❁ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ = އަދި އޭނާގެ ތަންވަނީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ = އަދި އެއީ އެނބުރި ދާންވާ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ❁ هُمْ دَرَجَٰتٌ = އެމީހުންނަކީ ދަރަޖަ ތަފާތު ބަޔެކެވެ. ❁ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި. ❁ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ = އަދި اللّٰه ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތައް. ❁ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى نعمة ދެއްވައި ރަހުމަތް ލެއްވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް. ❁ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا = އެމީހުންގެ ތެރެއަށް رَسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވި ހިނދު. ❁ مِّنْ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން / އެމީހުންގެ ޖިންސުން. ❁ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آية ތައް ކިޔަވައިދެއްވައެވެ. ❁ وَيُزَكِّيهِمْ = އަދި އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމުގެ ސަބަބުން) طاهر ކުރައްވައި. ❁ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފޮތް އުނގަންނައިދެއްވައެވެ. ❁ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި (سُنّة އާއި) ❁ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ = އަދި މީގެކުރިން އެމީހުން ވީހުރީ ❁ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ❁ أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ = ކަލޭމެންނަށް އެއްޗެއް مصيبة ޖެހުނު ހިނދު ކަލޭމެން ބުނީހެއްޔެވެ؟ ❁ قَدْ أَصَبْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (އެމީހުންނަށް) ޖެހުއްވީމުއެވެ. ❁ مِّثْلَيْهَا = އޭގެ ދެގުނަ. (ބަދުރުގެ ހަނގުރާމައިގައި) އެހެން ކަލޭމެން ބުނީ

ދެގުނަ مصيبة ޖެހުނެވެ. އުހުދުގެ 70 މީހުންމަރުވެ 70 މީހުން ހައްޔަރުކުރިއެވެ.)❁ قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَـٰذَا = ކަލޭމެން ބުނީމުއެވެ. މިއީ ކިހިނެއްޖެހުނު مصيبة އެއްތޯއެވެ؟ (އަހުރެމެން اللّٰه ގެމަގުގައި جهاد ކުރަނީއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެތެރޭގައި وحي ބާވައިލެއްވޭ رَسول އެބައެވެ.....) قُلْ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!❁ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ = އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ފަރާތުންނެވެ. (ބަޔަކު رَسول އާގެ ބަހަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެސަބަބުންނެވެ.)❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ❁. عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦٠) اللّٰه ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވާނަމަ ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަވާނެ އެހެން ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައްވައި އަދި އެހީތެރިވެ ނުދެއްވައިފިނަމަ އެކަލާނގެއަށްފަހު ދެން ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ (نصر ދޭނޭ މީހަކު ނުވާނެއެވެ.) އަދި ހަމައެކަނި مؤمن ން اللّٰه އަށް وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ!

(١٦١) އަދި غنيمة ފުދި قواعد ން ނުބަހައިދީ އެއިން އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމަކީ އެއްވެސް نبي އަކަށް ހެދިގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ނަ قواعد ން އެއިން އެއްޗެއް ބޭނުންކޮށްފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) قيامة ދުވަހުން އެމީހަކު އަންނާނީ އެއްޗެއް ކަރުގައި އުފުލައިގެންނެވެ. (އެމީހެއްގެ ކަރުގައި އެއްޗެއް ބަނދުވެފައިވާގޮތުގައެވެ.) އެމީހާ އެއިން ސަލާމަތެއްވާން އެދޭނެއެވެ. އެކަމަކު ސަލާމަތެއް ނުވެވޭނެއެވެ.) ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއްގެ جزاء ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރު އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(١٦٢) ފަހެ، اللّٰه ގެ ރުއްސެވުމާ تبع ވިމީހާއީ حضرة ން ކޯފާއިގެން އެނބުރި އައިމީހާއާ ހަމައެއްވަރުވާނެހެއްތޯއެވެ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ.) އަދި ކޯފާއިގެން އައިމީހާގެ ޖާގައަކީ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. އަދި އެއީ އެނބުރި ދާނެތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٦٣) އެމީހުންނަކީ اللّٰه ގެ حضرة ގައި ދަރަޖަތަކެއްގައެވެ. (އެބަހީ اللّٰه ގެ ރުއްސެވުމާއި ތަބާވި މީހުންނަކީ ދަރަޖަތަކެއްގައެވެ.) އަދި އެމީހުން ކުރާ ކަންތަކަށް اللّٰه ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٤) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى مؤمن ންގެމައްޗަށް نعمة ލައްވާ ދަރުމަވަންތަވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެތެރެއިން އެމީހުން ވާހަކަދައްކާބަހުން އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ رسول ބައްކަވާ ފޮނުއްވިހިނދުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ ވިދާޅުވެދެއްވާ އަދި އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނާ تبع ވުމުން) އެމީހުން ގޯހުގެއިން طاهر ކުރައްވާ އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފޮތާއި حكمة (އެބަހީ سنّة) އުގަންނައިދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ. އަދި އޭގެކުރީގައި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާން ފާޅުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ވިއްޔާ ވެސްވެއެވެ.

(١٦٥) ފަހެ، ކަލޭމެންނަށް مصيبة އެއްޖެހުނު ކޮންމެހިނދެއްގައި (އެބަހީ مشرك ންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ނުރައްކާތެރިވީމާ) ކަލޭމެން ބުނަނީއެވެ. މިއީ ކިހިނެއްޖެހުނު مصيبة އެއްތޯއެވެ؟ (އަހުރެމެން މި ހަނގުރާމަކުރަނީ اللّٰه ގެ މަގުގައެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެތެރޭގައި މިވަނީ وحي ބާވައިލައްވާ رسول އެވެ. އަދި اللّٰه ވަނީ نصر ދެއްވާނެކަމުގެ وعد ދެއްވާފައިވާކަމުގައެވެ.) ކަލޭ رسول اللّٰه އެވެ. ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ފަރާތުން އައި مصيبة އެކެވެ. ކަލޭމެންގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް ބަޔަކު رسول އާގެ ބަސްފުޅާ خلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނައި مصيبة އެކެވެ. އަދި މިގޮތުގެ ބަދަލު ހަނގުރާމައިގާ ކަލޭމެންނަށް أحد ހަނގުރާމައިގާ މިހިރީބޮޑު ދެގުނަ مشرك ންނަށް ކަލޭމެން ދިނީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّٰه ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُوا۟ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا۟ ۗ قُلْ فَٱدْرَءُوا۟ عَنْ أَنفُسِكُمُ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٦٨﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

މުފުރަދާތު

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނުހާ ޖެހުން مصيبة އެއް އެއީ.۞ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ = ދެ لشكر ބައްދަލުވި (أحد ހަނގުރާމައިގެ) ދުވަހު.۞ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ = ވީނީ އެއީ الله ގެ އިޛުނަފުޅުގައެވެ.۞ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ = އަދި مؤمن ން ދެނެވޮޑިގަތުމަށެވެ.۞ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ = އަދި مُنافق ވީ މީސްތަކުން ދެނެވޮޑިގަތުމަށެވެ.۞ وَقِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ.۞ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ!۞ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ!۞ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ = ނުވަތަ دِفاع ކުރާށެވެ! (ބައިވެރިކުރާށެވެ! / ނުވަތަ އެހީވެރިވާށެވެ!)۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا = ހަނގުރާމައެއްވާކަން އަޅުގަނޑުމެން އެނގޭނަމަ.۞ لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނާއި تبع ވީމުއެވެ.۞ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ = އެމީހުން ކާފިރުކަމަށް އެދުވަހު. أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ = އީމާންކަމަށްވުރެ އެމީހުން ގާތްކަން ބޮޑުވެއެވެ.۞ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ބުނަނީއެވެ.۞ مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިނުވާ ތަކެތި.۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެއެވެ.۞ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ = އެމީހުން އެ ވަންހަނާކުރާތަކެތި.۞ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = އެމީހުންނަކީ ބުނި މީހުންނެވެ. (އެ منافق ންނަކީ ބުނި މީހުންނެވެ.)۞ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ أخ ންނަށް (އެބޭފުޅުގެ އެހެން منافق ންނަށް.)۞ وَقَعَدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް އިށީނދެބަހައްޓައި ۞ لَوْ أَطَاعُونَا = އެމީހުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކިޔަމަންވިނަމަ. (އަޅުގަނޑުމެންގޭގައި ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔައިނަމަ)۞ مَا قُتِلُوا۟ = އެމީހުން މަރުނުވީހެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! فَٱدْرَءُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނިކަން ދުރުކޮށް ބަލާށެވެ!۞ عَنْ أَنفُسِكُمُ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ކިބައިން.۞ ٱلْمَوْتَ = މަރު.۞ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٦٨﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.۞ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ = އަދި قتل ވެވުނު މީހުން މަރުވެފައިވާ ކަލޭމެން ހިތްނުކުރާށެވެ!۞ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.۞ أَمْوَٰتًۢا = އެއީ مَيِّتُ ންކަމުގައި. (މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައި.)۞ بَلْ أَحْيَآءٌ = އަދި ކިޔެއްނޫނެވެ؟ އެއީ ދިރިތިބި ބައެކެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ = رزق ދެވިދެވި ތިބޭ حال .۞ فَرِحِينَ = އުފާވެރިވެ حال . (އުފާވެގެން)۞ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީގެ ސަބަބުން.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْلُ

ވަންމަކަށްގެތުރުއިން.۞ وَيَسْتَبْشِرُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް އުފާވެއެ خبر ދިޔާ حال .۞ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم = އެމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާމީހުންގެ (އެމީހުންނާގުޅުނު.)۞ مِّنْ خَلْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުން (އެމީހުންނަށްފަހު ދުނިޔޭގައިތިބި މީހުންގެ)۞ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތްކަމުގެ.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭބައެއް ނޫންކަމާއި .۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٦) އަދި ދެ لشكر ބައްދަލުވުމުގެ (أحد ހަނގުރާމައިގެ) ދުވަހު ކަލޭމެންނަށް مؤمن ންނަށް އެހިމާވި مصيبة އެއް އައީ ހަމަ الله ގެ އިޒުނަށްފަހުން ދިމާވިކަމެކެވެ. (الله ގެ قضاء قَدَرُ ގެ ތަޤްދީރުން ހަމައިކަމެކެވެ.) އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް އެންގެވުމަށެވެ. (އެބަޔަކީ إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންނަކީ ކާބަޔަކަށްވުރެ مؤمن ންނަށް އެންގެވުމަށެވެ.)

(١٦٧) އަދި منافق ން މީހުންނަށްވެސް އެންގެވުމަށެވެ. (އެބަޔަކީ منافق ންނަށްވެސް إخلاص ތެރި مؤمن ންނާއި منافق ން ތަނގެވަން ވަކިކޮށް އެނގެވުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެ منافق ންނަށް ބުނެވުނެވެ. ކަލޭމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަންނާށެވެ! ނުވަތަ ميدان ގައި މީހުން ދިނުމަށް ބައިތިއްބާ ކުރުމަށް އަންނާށެވެ! އޭގެ جواب ގައި އެމީހުން ބުނީ ހަނގުރާމައެއްކަމަށް ވާނަމަ އަހުރެމެންނަށް އެނގޭނަމަ ކަލޭމެން تبع ވާނެވެ. (އަހުރެމެންނަށް ހިތާމަގައި ދިނުމާ އެއްވެސް ހަނގުރާމައެއް ހިނގާނޭކަމެއް ނޭނގެއެވެ.) އެދުވަހު އެމީހުން إيمان ކަމަށްވުރެ ކާފިރުކަމަށް ގާތްކަން ބޮޑެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނެތްކަމެއް އެމީހުންގެ ދުލުން ބުނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާ ނިފާޤާއި ކުފުރުވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٨) އެމީހުންނަކީ (އެބަޔަކީ އެ منافق ންނެވެ) އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ގޭގައި ހިނދިތިބެ (مشرك ންނާ أحد ހަނގުރާމައިގާ މަރުވި مشرك ންގެ) أخ ންނަށް مخاطب ކުރުވާފައިވަން ބުނިމީހުންނެވެ. މި منافق ން ބުނެއެވެ. އެމީހުންވެސް (އެބަޔަކީ އެމަރުވި މީހުންވެސް) އަހުރެމެންނަށް ކިޔަމަންވެގެން ތިބެނަމަ އެ ميدان ގައި މަރުނުވީހެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ތެދުބަސް ބުނަމުންނަމަ ބަލާކަށްގެއިވެނީ ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުން މަރު ދުރުކޮށްބަލާށެވެ! (ކަލޭމެން މަރުވުމަށްނުވާނޭގޮތް ހަދާށެވެ!) އެއީ ވާނެކަމެއްނޫނެވެ.

(١٦٩) އަދި الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް قتل ވެ شهيد ވެވަޑައިގަތް މީހުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމަށް ކަލޭގެ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭމެން ހިތަށްނާރާށެވެ! އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި رزق ދެއްވެވި ދިރިހުރި حال ދިރިތިބި ބައެކެވެ.

(١٧٠) އަދި الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވިމަތިވެރިކަމާއި (عدد ނުކުރެވޭވަރުގެ نعمة ތައް كرامة ތަކާއިގެން) އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން شهيد ވެވަޑައިގެންނެވުމުން شهيد ވެވުން އެމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާ ދުނިޔޭގައި އަދި ތިބި މީހުން ގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތްކަމާއި އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްނޫންކަމުގެ އުފާވެއެ خبر ދިރިތިބެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެހެނީ ދެއްވެނީ الله އެވެ.

﴿ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلْقَرْحُ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ وَٱتَّقَوْا۟ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ فَٱنقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَٱتَّبَعُوا۟ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

❁ يَسْتَبْشِرُونَ = އުފާވެރިވާ حال ۔ ❁ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ = الله ގެ حضرة ންވާ نعمة އާއި އަދި فضل ވަންތަކަމުގެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۔ ❁ لَا يُضِيعُ = ގެއްލުވި ނުލައްވައެވެ.❁ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ = مؤمن ންގެ ދަރުމަ.❁ ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ = އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ދަރުމަވާ ثواب الله ގެއްލުވި ނުލައްވާނޭ މީހުންނަކީ) އެއީ އިޖާބަދިން މީހުންނެވެ.❁ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ = الله އަށާއި އަދި رسول އާއަށް.❁ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ = އެމީހުންނަށް ޖެހުމަށްފަހު / އެމީހުންނަށް ދިމާވުމަށްފަހު.❁ ٱلْقَرْحُ = زخم / ކަތިވުމާއި ހަނދުމާއި ފާރުވެސް.❁ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން إحسان ތެރިވީ މީހުންނަށްވެއެވެ.❁ وَٱتَّقَوْا۟ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވީ.❁ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.❁ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ = އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް ބުނި މީހުންނެވެ.❁ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން.❁ إِنَّ ٱلنَّاسَ = ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން.❁ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް جمع ވެއްޖެއެވެ. (ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރަން جمع ވެއްޖެއެވެ.)❁ فَٱخْشَوْهُمْ ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا = ދެން އެމީހުންނަށް އީމާންކަން އިތުރުވިއެވެ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ حَسْبُنَا ٱللَّهُ = الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުދެއެވެ.❁ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ = އަދި އެއީ އެންމެރަނގަޅު އެންމެ އިތުބާރުކުރެވޭ وكيل އެވެ.❁ فَٱنقَلَبُوا۟ = ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.❁ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން نعمة އާއިގެން.❁ وَفَضْلٍ = އަދި فضل ވަންތަކަމާއި.❁ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނުބައެއް / ނުރައްކަލެއް ނުޖެހުނެވެ. / ނުބޭހުނެވެ.❁ وَٱتَّبَعُوا۟ = އަދި އެބައިމީހުން تبع ވީ.❁ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ = الله ރުއްސެވުމާއި.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله ވީ.❁ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ شيطان އާ އެވެ.❁ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ ولىّ ން ބިރުވެރިކޮށް (ކާފިރުން ބިރުވެރިކޮށް مؤمن ން) ބިރުގަންނަވައިއެވެ.❁ فَلَا تَخَافُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ!❁ وَخَافُونِ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧١) الله ގެ حضرة ން ލިބޭ نعمة އާއި فضل ފެންނަކަމުން އުފާކުރާ حال ގައި އުޅުނީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެ ދަރުމައާ ثواب الله ގެއްލުވައި ނުދެއްވާނެއެވެ.

(١٧٢) އެމީހުންނަކީ އަޓަށް އަޅައިގަތުމުގެ ދަރުމަދާ ثواب الله ގެއްލުވައި ނުދެއްވާނޭ ކަމަށް ދެނެގަތުމުގެ ފަހުން އެމީހުން زخم ވެ ތަކުލީފާއި ކުރިމަތިވިއިރުވެސް الله އަށާއި رسول އާއަށް އިޖާބަދީފިމީހުންނެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ހެޔޮކަމުގައި إحسان ކުރިމީހުން އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވެގެންނެވިމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(١٧٣) އެމީހުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް މީސްތަކުން އެއްވެ جمع ވެއްޖެއެވެ (އަބޫ أبوسفيان އާއި އޭނާގެ އަސްކަރިން ޖަމާވެއްޖެއެވެ) ފަހެ އެބުނުމުން ކާފިރުން އެމީހުންގެ ބިރުގަންނާށެވެ! މިހެން މީސްތަކުން އެމީހުންނަށް ބުނުމުން ހަމަގައިމު އެމީހުންގެ އީމާންކަން އިތުރުވެއްޖެއެވެ. (މިއާދެވަޑައިގަތީ މިނުހަމަ މީސްތަކުންނަކީ އަބޫސުފްޔާނުގެ ފޮނުވުމުން ދިޔަ أبوسفيان ބަޔަކު ބަޔަކަށް އަރުވައިގަތް أَعْرَابِي ބަޔަކު މިހެން مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން މިހެން ބުނުމުން ބޮޑުވެގެންވާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންނަށް އިތުރުވެގެންދިޔައީ އީމާންކަމެވެ. އަދި އެބަހައްޓަވައި ވިދާޅުވީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް اللّه ފުދެއެވެ. (އަޅުގަނޑުމެންގެ وكيل ކަމަށް އިތުބާރުކުރެވެނީ اللّه އަށެވެ.) އެކަލާނގެއީ وكيل ކަމަށް އިތުބާރުކުރެވޭ އެންމެ ރަނގަޅު ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٧٤) ފަހެ އެމީހުން (أبوسفيان ގެ لشكر އާ ދިމާއަށް ނުދިޔުމުން) އިސްލާމްވެރިންގެ ބައެއްމީހުން ރަނގަޅަށް އެބަހުރި އަޅުގަނޑުމެން ރުޖޫޢަވީ اللّه ގެ حضرة ން نعمة އާއި فضل ފެންނަވެރިކަމާއިގެންނެވެ. އަދި އެބަހައްޓަވައި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ނުރައްކަލެއް – ނުބައިކަމެއް ދިމާއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބަހައްޓަވައި تبع ވެވަޑައިގަންނަވާ اللّه ގެ ރުއްސުންވާމަގެވެ. (އެއީ رَسول އާގެ އެންގެވުމަށް عدوّ ންގެ ފަހަތުން އެމީހުން އަމުރަށްގެންދަން ނުކުތުމަށްގެންނެވެ. رَسولއާއި تبع ވެވަޑައިގަތުމަށް އެބަހައްޓަވައި ރިޟާވަންތަވުން ރުއިސްވެރިގެއްލުމެވެ.) އަދި اللّه އީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(١٧٥) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެކަމަކީ: (އަޓަށް ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ކާފިރުން ހަނގުރާމަކުރުމަށް ޖަމާވެއްޖެ ކާފިރުން އެމީހުންނަށް ބިރުގަންނާށޭ !) މިހެން ބުނުމަކީ އަޅައި شيطان އާ ކަންތައްތަކެވެ މިހާރު އަނގަތުން އެއްޗެ كلمة ތަކެކެވެ. އެއީ شيطان އާ އޭނާގެ އަރިހުގެ ބައިމީހުން (أبوسفيان އާއި އޭނާގެ އަސްކަރިން ބައިވަރު) ކާފިރުން مؤمن ން ބިރުގަންނަވަން ބޭނުންވެގެންނެވެ. ފަހެ ކާފިރުން ބިރުގަންނާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނަށް مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ހަމައެކަނި މިމަޤާމުގައި މިކަލާނގެއަށް ބިރުގަންނާށެވެ!

* ފަހެއެވެ! އިސްލާމީ ހަރުގެ އޮއްވާ ގައި އިސްލާމްވެރިން އުޅޭނީ أحد ހަނގުރާމައިގެ ކަންތައް ނިމިގެން رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أمر ކުރެއްވުމަށް ޞަޙާބީބޭކަލުން زَخَم ތަކާއިއެކުވެސް ނުކުތުމަށް ޑައިގަތުމަށްފަހު. ނަމަވެސް ބައެއް ބަހިދުން ގެއްލި އުފަލެއް އިއްވާ اللّه އާއި رسول އާއަށް އިޖާބަދީފިމީހުން ނަސީބު ލިބުމާއި ސަލާމަތުން އެނބުރި رجوع ވިއެވެ.

وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾

ތަފްސީރު

وَلَا يَحْزُنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަވެރި ކުރުމަކު ނުކުރައްވާށެވެ!❁ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ = އަވަސްވެގަންނަމީހުން.❁ فِى ٱلْكُفْرِ = ކާފަރުކަމުގައި.❁ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.❁ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا = އެއްވެސްގޮތަކުން އެއްވެސްކަމަކުން އެމީހުންނަށް الله އަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރައްވައެވެ.❁ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނުލެއްވުމަށެވެ.❁ حَظًّا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް.❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުކަން ގަތްމީހުން.❁ بِٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމަށް.❁ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا = އެއްވެސްކަމަކުން އެމީހުންނަށް الله އަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ وَلَهُمْ އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުރީ.❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.❁ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ހިތުނުކުރާހިނދެވެ.❁ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވުން އެއީ.❁ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކަމުގައި.❁ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވަނީ.❁ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا = އެމީހުންނަށް ފާފަ އިތުރުވެގެންދިއުމަށެވެ.❁ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުރީ.❁ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ = ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب އެވެ.❁ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = الله تعالى مؤمن ން ދޫކޮށްލައްވާ ކަލާނގެ ނޫނެވެ.❁ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ = ކަލޭމެން އެވަނީ ވާގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން (މުނާފިޤުންނާ މުއުމިނުން ހަމައެކަނި ބެހިނުގެން).❁ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ = ނުބައިބަޔަކު ވަކިކުރައްވާހާ ހިނދަކު (منافق ން ވަކިކުރައްވަންދެން).❁ مِنَ ٱلطَّيِّبِ = ހެޔޮ ބަޔަކުން މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން.❁ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ = އަދި الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އެންގެވުމަށް ކަލާނގެ

ނުވެއެވެ.۞ عَلَى ٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّه تعالى.۞ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ =

އެކަލާނގެ رسولُ ންގެތެރެއިން إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވަންތަވާ

ބަޔަކު.۞ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُول ންނަށް އީމާންވާށެވެ!۞ وَإِن تُؤْمِنُوا۟

= އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ.۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ (١٧٩) =

ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކާފިރުކަމުގައި އަވަސްވެގަންނަމުންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ވިޔަނުދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކަށް اللّه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނދަގުލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. اللّه އިރާދަކުރައްވަނީ آخرة ގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصيب އެއް ނުދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(١٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި ކާފިރުކަން ގަނެ ވިއްކައިގަތް (އެބަހީ އީމާންކަން ކާފިރުކަމާ ބަދަލުކުރި މީހުން) ދަންނައެވެ! އެއްވެސް ބޮޑަކުން އެއްވެސްކަމަކުން އެމީހުންނަށް اللّه އަކަށް އުނދަގޫ ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެކެވެ.

(١٧٨) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مُهْلَة ދެއްވާ ތަނަވަސްކަމެއް އެއީ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ހީނުކުރާހުށިކަމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވަނީ ވަގުތުތަކާ ހަމައެކަނި ފަހު އެމީހުންގެ ފާފަ އިތުރުކުރުމަށެވެ. (ދުނިޔޭގައި ދިގުކޮށްދެއްވަނީ عذاب ދިނުމަށްޓަކައި ސަލާމަތުކުރުމަށް ނޫނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުންނާނީ ހަމަ އިހާނެތިކުރުވާހާ عذاب އެކެވެ.

(١٧٩) مؤمن ންނަށް ހުރި ނުބައި ހާލަތާއެކު އެމީހުން ހަމަ އެގޮތަށް ދޫކޮށްލެއްވުން ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި مؤمن ންނާއި منافق ންނާއި ތަފާތު ވަކިކޮށް ދައްކަވާ (ނުބައި ތަކުން ވަކި ކުރުމަށް) ނޫން ކަމަށް ދެއްވާ ފުރުސަތެއް (إمتحان ކުރެއްވުން) ގޮތުން ވަކިކުރެއްވުމަށްޓަކައި، اللّه ނުވަތަ ފަހުން ކަލޭމެންނަށް غَيْبُ އެނގެންވާ ގޮތެއް ދެއްވާ ތަނެއް ނުވެއެވެ. اللّه އެކަލާނގެ (އެކަލާނގެ غَيْبُ އެނގޭގޮތަށް) ނަމަވެސް އެކަލާނގެ رَسُول ންގެތެރެއިން خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. ثواب އެވެ.

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾ لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟ وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَآ أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ ۗ قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِى بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٨٣﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އަދި بَخِيْل ވާމީހުން ހީނުކުރާހުށިކަމެވެ!۞ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި ތަކެއްޗާއިމެދުގައި.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން.۞ هُوَ خَيْرًا لَّهُم = އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި.۞ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ = އަދި ކިއެއްތޯ؟ އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ނުބައިކަމެކެވެ.۞ سَيُطَوَّقُونَ = ނިކަންނުކު އެމީހުންގެ (ކަރުތަކުގައި އަޅުވައި) ވަރަށްގެން އެޅުވޭނެއެވެ.۞ مَا بَخِلُوا بِهِۦ = އެމީހުން بَخِيْل ވީ ތަކެތި. (خَرَدُ ނުކޮށް ބަހައްޓާ ގޮތް)۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވާރުތަވުމަކީ الله އަށް خاصّ ވެގެންވާ الله އަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خَبَرُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އައްސަވައިވޮޑިގެންވިއެވެ.۞ قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا = ބުނި މީހުންގެ (ބަސްތަކުގެ) ބަސް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ فقير ކަމެކެވެ.۞ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ = އަދި އަހުރެމެން މުއްސަނދިންނެވެ.۞ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا = ނިކަން އެމީހުން ބުނި ބަސް ލިޔުއްވާހުށީމެވެ.۞ وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން ނަބިއްޔުން قتل ކުރުމާއި.۞ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލާ.۞ وَنَقُولُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާހުށީމެވެ.۞ ذُوقُوا = ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ!۞ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ.۞ ذَٰلِكَ = އެކަމަކީ (عذاب ދިނުން)۞ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ކުރިއަށް ކުރެވިގެންވާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ = އަނިޔާވެރިއަކަށްވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.۞ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ = އަޅުތަކުންނަށް.۞ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا = އެއީ ބުނިމީހުންނެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންނަށް عَهْدُ ކުރައްވައިފިއެވެ. وصيّة ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ = އެއްވެސް رَسُول ބަކަށް އީމާން ނުވާނެކަމަށް.۞ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ = އެބަޔަކު އަހުރެމެންނަށް قُرْبَان އެއް ގެންނަންދެން.۞ تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ = އޭތި އަލިފާން ކައިލާ.۞ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް رَسُول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ مِّن قَبْلِى = އަހުރެންގެ ކުރިން.۞ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިއެކު.۞ وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ =

އަދި ކަލޭމެން ތިޔަބުނި ކަންތަކާއިގެންނާއި.❁ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٨٣﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨٠) އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް بَخِيلُ ވެގަންނަ މީހުން (الله ގެމަގުގައި ކުރުން لازم ވާ خرد ތަކެއްނުކޮށް بَخِيلُ ވާމީހުން) އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ހެޔޮކަމުގައި އެއްޗެތަކަށްވެސް އެމީހުން ހިތަކުރާނުހުށިކަމެވެ! އަދި ހެޔޮއެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ނުބައެއްކަމެވެ. އެމީހުން بَخِيلُ ވެގެން خرد ނުކުރާ އެބައެއްޗެ ތަޅައި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގައި ވަޅައިގެން އެޅުވޭނެއެވެ. (އެއީ އަލިފާނުން ވަޅުފުކޮށްވާ އެއްޗަށް ހަދައިގެންނެވެ / އަދި އެއީ ބޮޑު ސަރުކޮށް ހެދޭނެކަމަށް ބުނެވިފައިވެއެވެ. والله أعلم– އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވާރުތަ مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަމެއްގެ خبر الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨١) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ فقير ކަލާނގެ އަދި އަހުރެމެންނީ މުއްސަނދިންނޯ ބުނި މީހުންގެ ބަސް އެބަސްމުގެ ބަހަށް ކަނޑައެޅިގެން الله އަޑުއައްސަވައިފިއެވެ. (އެބަސްބުނީ يهودى ންގެ ބައެކެވެ.) الله تعالى وحى ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން އެބުނި އެއްޗެއް ނިކަންހުރެ ލިޔުއްވާނެކަމެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އަކާނުލައި نبي ބޭކަލުން قتل ކުރުމައި ލިޔުއްވާނެވެ. ކަލޭމެން އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށޭ އެމީހުންނަށް ލިޔުއްވާނެވެ.

(١٨٢) އެ عذاب އެދުއްވައީ ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ފަރާތެއްކަމުގައި الله تعالى ނުވާ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٨٣) އަދި އެމީހުންނަކީ މީހުން ބުނި ބަސްބުނި މީހުންނެވެ. "الله تعالى އަހުރެމެންނަށް وصيّة ކުރައްވައިފިއެވެ. ކޮންމެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވާ އެބޭކަލަކު އަހުރެމެން ކައިރިއަށް قربان ގެއްސަ ވަޑައިގެންނެވުމާހަމައަށް ހަމައެކަނި އެބޭކަލެއްގެ އަށް އީމާނުވެއްވާށެވެ." އަދި އެބުނިބަސް ދޮގުކަމެއް އަތުވެގެނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭމެން މިބަސްބުނީމުކިއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން ނުޖެހިތަ ކުރީ ބައެއް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ބަޔާންކުރެވުނު دليل ތަކާއިގެންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ކަލޭމެން ތިޔަބުނި ކަންތަކާއިގެންނެވެ. (ކަލޭމެން އެދުނު ކަންތައްތައް ހުށަހެޅުމުގައްވެސް ކަލޭމެން އެހެނަސް ބޭކަލުން قتل ކުރީމެވެ.) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ދެން ކަލޭމެން އެބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

* ދަންނައެވެ! (إسلام دين އަށް ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން صدقاة އެއްކުރީ އެ صدقاة އެއް الله قبول ކުރައްވައިފިއްޔާ ވަކިން އަސްމާނުން އަލިފާނެއް އައިސް އެއެއްޗެއް އަނދައިގެންދިޔައެވެ. އަނދައިނުދާނަމަ އެ صدقاة އެއް قبول ނުވެއްޖެއެވެ.)

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ ۞ لَتُبْلَوُنَّ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَذًى كَثِيرًا ۚ وَإِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾ وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾

މުފްރަދާތު

فَإِن كَذَّبُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއަސް. (އެއީ އާކަމެއްނޫނެވެ.)۞ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން رسولُބޭކަލުން ވެސް ދޮގުކުރެވުނެވެ.۞ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން.۞ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَٰتِ = އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއިގެންނެވެ.۞ وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ = އަދި އަލިކުރަނިވި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.۞ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް އެއީ.۞ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ.۞ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ = އަދި ފުރިހަމަކޮށްދެއްވޭނީހަމައެކަނި.۞ أُجُورَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރުމަ.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުންނެވެ.۞ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ = ފަހެ ނަރަކައިން ދުރު ދުރުކުރެވިއްޖެމީހާ.۞ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އޭނާ ސުވަރުގެ ވެއްދެވި.۞ فَقَدْ فَازَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ނުވެއެވެ. / ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ = އޮޅުވާލަނިވި މަތާޢެއްކަމުގައި މެނުވީ.۞ لَتُبْلَوُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ.۞ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދަލުގައި (ބަލާ މުސީބާތް ގެއްލުމުގައިވެސް)۞ وَأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައެވެ. (މަރާއި ބަލީގެ ތެރެއިން ވެސް)۞ وَلَتَسْمَعُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޑުއަހާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ފަރާތުން. / يهودى ނަސާރާ نصارى އިންނެވެ.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގައި.۞ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ = އަދި شريك ކުރި މީހުންގެ ފަރާތުންވެސް.۞ أَذًى كَثِيرًا = ގިނަ އުނދަގޫތަކެއް. (އަނިޔާތައް.)۞ وَإِن تَصْبِرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެނަމަ.۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެނަމަ.۞ فَإِنَّ ذَٰلِكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް އެއީ.۞ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾ = ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ގަދަފަދަކަމާ ކަންތަކެވެ.۞ وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ހިފެއްވިހިނދު.۞ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ކިބައިން (يهودى ނަސާރާ نصارى އިންގެ ކިބައިން) عَهْدُ ކަރުވަޅު.۞ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ = ކަލޭމެން އެކަން މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކުރާށެވެ! (محمّد ގެ ފާނުންގެ رَسُول ކަން بيان ކުރާށެވެ! ۞ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އެކަން ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ!۞ فَنَبَذُوهُ = ދެން ފަހެ އެމީހުން އެއްލައިލިއެވެ. (އެ عَهْدُ ކަރުވަޅު)۞ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ =

އެމީހުންގެ ބުރަކަށިމަތުގެ ފަހަތަށް (ފުރަގަހަށް)* وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުން އާއި ވިއްކާލިއެވެ. (އާއި ބަދަލުކޮށް ވިއްކިއެވެ.)* ثَمَنًا قَلِيلاً = މަދު ކުޑައަގަކަށް (ދުނިޔޭގެ ކުޑަ އަގުވާގަކަށް)* فَبِئْسَ = ފަހެ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.* مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ = އެމީހުން އެގަތް އެއްޗި. (އެމީހުން އެބަދަލުކުރި އެއްޗި.)*

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއަސް (އެއީ عجائب ކަމެއް ނޫނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ންވެސް ދޮގުކުރެވުނެވެ. (ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް އެމީހުން ގެންނަ ވަޙީގެންނެވި رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ.) އެބޭކަލުން ވަޙީގެންނެވީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް އަދި އަދި އަލިކުރާ ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.

(١٨٥) ކޮންމެ نفس އަކީ މަރުގެރަހަ ލިބޭނޭ އެއްޗެކެވެ. ކަލޭމެންގެ (عمل ތަކުގެ) ދަރުމަ ކަލޭމެންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވޭނީ قيامة ދުވަހުންނެވެ. ފަހެ (އެދުވަހުން) ނަރަކައިން ދުރުވެ ސުވަރުގެ ވަދެވިއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަކީ ހެއްލުންތެރިކުރުވާ ކުޑަ އަރާމުތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٨٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލުގައި (ބަލާ މުސީބާތްތަކާއި ހަލާކުވުންފަދަ ކަންތައް ދޭތެރިކުރައްވައި) ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ގައިމުދާގެ މުނާފަޢާގައި ހެޔޮދަހިވާ ބަލިވުމާ ކަންތައް ދެތެރިކުރައްވައިގެންވެސް ކަލޭމެން (ގެ އީމާންކަން) إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އަދި أهل كتاب ންގެ ކިބައިންނާއި އަދި شِرك ކުރިމީހުންގެ ކިބައިން އުނދަގޫވާފަދަ އެތައް ފުރުޞަތެއް ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭމެން އަޑުއަހާނެއެވެ. (އެފަދަ މީސްމީހުން ބުނާނެއެވެ. الله އަކީ فقير ކަލަކެވެ. އަހުރެމެން މިއީ މުއްސަނދިންނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. الله فقير ވެގެން ހަދަ ނުކުރެވިގެން އެކަލާނގެ އަޅުވެރިންގެ ކިބައިން ކަރުޟެއް އެދިވަޑައިގަނެއެވެ. ފަހެ މިފަދަ ބަސްބަހާއި ބުރަވެރި مؤمن އެއްގެ ހިތަށް ވަރަށް އުނދަގޫވާފަދަ ބަސް كلمة އެވެ. الله އަށް ޙައްޤުކައި مؤمن އަކާގެ ހިތުގައިވާ ޣައިރަތްތެރިކަމާ غيرة ތެރިކަން އުފެދިގެންނަވާފަދަ ބަސްބަހެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެ އަންގަވައި) ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކެތްތެރިވެ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެމީހުންގެ އީމާންކަން ފުރިހަމަކަމުގެ ދަލީލެކެވެ. - އެބަހީ އެކެތްތެރިކަމާއި އެ تقوى ވެރިކަމަކީ އެކަންކަމުގެ اللّه أمر ކުރައްވާފައިވާ މުހިއްމު ކަންކަމެވެ. (عَزْمُ ވަރުގަދަ މީހުންނަށް ގެންގުޅެ ނުވާނެކަމުގެ.)

(١٨٧) އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ކިބައިން (އެބަހީ يهودى ންނާ نصارى ންގެ ކިބައިން) اللّه تعالى عَهْدُ ކަށަވަރު ހިއްޕެވިހިނދު (ހަނދުމަކޮށްދީ ކުރައްވާށެވެ!) އެ عَهْدُ ކަށަވަރަކީ ކަލޭމެން އެފޮތް މީސްތަކުންނަށް بَيان ކޮށްދޭށެވެ! (އެބަހީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ رَسول ކަމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ خبر ތަކާ މީސްތަކުންނަށް بيان ކޮށްދޭށެވެ.!) އަދި އެކަން ކަލޭމެން ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަން (އެ عَهْدُ ކަށަވަރު) އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް އެއްލައިލިއެވެ. (އެމީހުންނަށް ކުރުވަން އެނގި ކަނޑައެޅުނެވެ.) އަދި ދުނިޔޭގެ މަދު ކުޑަ އަގަކާއި ބަދަލުގައި ވިއްކާލިއެވެ. (އާއި ދިލާ ކުޑަ ފައިދާތަކެއް އެމީހުން ގަނެފިއެވެ.) محمّد ގެ ވާނުވާބަސް خبر ތައް އެމީހުން ވަންހަނާކޮށް މީސްތަކުންނަށް ސިއްރުކޮށްލިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެ އެއްބަދަލުގަތީ އެގަތް އެއްޗަކީ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أَتَوا وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَأَيَٰتٍ لِّأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَٰنِ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَـَٔامَنَّا ۚ رَبَّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾

ތަރުޖަމާ

لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ = އަދި އެ އުފާކުރިމީހުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! بِمَآ أَتَوا = އެމީހުންނަށް ލިބުނުކަމަކަށްޓަކައި (ދުނިޔެއިން އެމީހުންނަށް ލިބުނު ތަކެއްޗާއިމެދު)۞ وَّيُحِبُّونَ = އަދި އެމީހުން ތަޢުރީފުކުރާ۞ أَن تُحْمَدُوا = އެމީހުންނަށް ތަޢުރީފު ސަނާ ލިބުމަށް۞ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا = އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކާއިމެދު۞ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާމެދު ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ން ސަލާމަތްވެގެންވާކަމުގައި۞ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރެއެވެ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ۞ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން / ނުވަތަ އަމިއްލަކަމާއި އެންމެހާ ތަކެތި.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމަކަށްވެސް ބާރުހުރި۞ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ = ކުޅަދާނަވަންތަ ގުދުރަތްތެރި ކަލާނގެ އެވެ۞ إِنَّ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކު އުފެއްދެވުމުގައި۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި۞ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތު ކުރެއްވުމުގައިވެސް۞ لَأَيَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކަށަވަރުކޮށްދޭ دليل ތަކެވެ۞ لِّأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ = ބުއްދިވެރިންނަށް۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ (އެބުއްދިވެރިންނީ) ۞ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ = الله އަށް ذِكر ކުރާމީހުންނެވެ. (الله ހަނދާންކުރާ މީހުންނެވެ.)۞ قِيَٰمًا وَقُعُودًا = ކޮޅަށް ތިބެގެންނާއި އަދި އިށީނދެ ތިބެއިނދެވެސް۞ وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަރިމަތިތަކުގެ މަތީގައި އޮށޯވެގެންވެސް ۞ وَيَتَفَكَّرُونَ = އަދި އެމީހުން فِكْر ކުރެ ވިސްނައެވެ۞ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ހެއްދެވުމާއިމެދު۞ رَبَّنَا (އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا = އިބަރަސްކަލާނގެ މިތަކެތި باطل ގޮތަކަށް ނުހައްދަވައެވެ.۞ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ فَقِنَا = ފަހެ އަހަރެމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވާނދޭވެ! عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން / އަލިފާނުގެ عذاب ން۞ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ނަރަކައަށް ވައްދަވާމީހާ އޭނާ (ދަންނަވަމެވެ!)۞ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އޭނާ ގެއްލުވައި ހަލާކުކުރެއްވީއެވެ.۞ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ = އެއްވެސް نصر ދެވޭނެބަޔަކު.۞ رَّبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا = ހަމަކަށަވަރުން ގޮވާލާމީހަކު ގޮވާތީ އަޑު އިވުނު އަހަރެމެން އަޑުއެހީމުއެވެ.۞

يُنَادِي لِلْإِيمَٰنِ = ގޮވާލައްވާ އީމާނަށްޓަކައި ގޮވާލުމާ.۞ أَنْ ءَامِنُواْ بِرَبِّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވާށޭ!۞ فَـَٔامَنَّا ؕ = ފަހެ އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = ފަހެ އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! .۞ وَكَفِّرْ عَنَّا = އަދި އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ދުރުކުރައްވާ ފިލުވައިދެއްވާނދޭވެ!۞ سَيِّـَٔاتِنَا = އަހަރެމެންގެ ނުބައިކަން / ކުށްތަކެވެ.۞ وَتَوَفَّنَا = އަދި އަހަރެމެން މަރުގެންނަވާނދޭވެ!۞ مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ = ރަނގަޅު މީހުންނާއެކު. (ހެޔޮވެރިންނާ ޞާލިޙުންނާއެކު.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٨) އަދި ތިމާމެންނަށް އެދިފައި (ދުނިޔޭގެ ފައިދާތަކާއި) އެކުލަވާލައިގެން އަދި އެދުނުމުން ނުކުރާ ކަންތަކުން އެދުނުނަން مَدَحَ އާއި تَعْرِيْفُ ލިބުމަށް ޝުކުރުދަށުވުން عذاب ން ސަލާމަތްވެގެންވާނެކަމަކަށް އެއީ ނުވާނެކަމެއް ކަލޭގެފާނު ހިތަށް ނުލައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ވޭނުދެނިވި عذاب އެވެ. (މިއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ خبر ބަޔާން ކުރެއްވުމާ އަދި އެބަޔަކު އެވާކަށި يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ ވަހަކަކުއެއް تفسير ކޮށްދެކެއްވުމުގައި بيان ކުރެވިފައެވެ. واللّه أعلم)

(١٨٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅިވެރިކަމާއި އެތަންތާގައި ވާހާ އެއްޗެއް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّه ކުޅަދުންވަންތަވުމަށް ގާބިލުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމުގައި އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތުކުރެއްވުމުގައި އެކަލާނގެ ވަޙްދާނިއްޔަތާއި ބާރުވެރިކަމާ މިއިން ކަމުގައި اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށާއި قدر ބާރުކަމުގެ ދެއްކެވުން دليل ކުރާ حجّة ތަކާއި ހެކިތައް ވާކަން ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަނޑައެޅިގެން ވިސްނާ فِكر ކުރަނިކޮށް ބުއްދިވެރިންނަށެވެ.

(١٩١) އެމީހުންނީ (އެބަޔިން އެބުއްދިވެރިންނީ) އެމީހުންކޮޅަށްތިބޭ حال ގައާއި އިށީނދެތިބޭ حال ގައާއި އަދި އެމީހުން އަރިއަތްމަތީގައި އޮށޯވެ ތިބޭ ގޮތުގައި ވެސް اللّه އަށް ذِكر ކުރާ އެބަޔެކެވެ. ހަމައެފަދައިން މީހުންނެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވުމާމެދު ތަފާސީލުން فِكر ކުރާ ވިސްނާ ބަޔެކެވެ. (އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ކަލޭގެފާނު މިކަންކަމި باطل ގޮތުގައި (އެއްވެސް ފައިދާއެއްނެތި ބޭކާރު ގޮތުގައި) ނުހައްދަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު ކިބާ طاهر ވަންތައެވެ. ފަހެ އަހަރެމެން ނަރަކައިގެ عذاب ން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ!

(١٩٢) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ނަރަކައަށް ވައްދަވައިފި މީހަކު ކަލޭގެފާނު ބޭއިޒްޒަތްކުރެއްވީ އެކަމަކު ކަލޭގެފާނު ގެއްލުވުމާ ހަލާކުގައި ލެއްވީމުއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ދޭނޭ ނުވެއެވެ.

(١٩٣) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އީމާނަށްޓަކައި ގޮވާލައްވާ ގޮވާލުމެއް އަހަރެމެން އަޑުއެހީމުއެވެ. އެބަލައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ކަލޭމެންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވާށޭވެ! ފަހެ އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ އުނިކަމާއި ކުށްތަކާއި ނުބައިކަން ނިވާކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި ރަނގަޅު މީހުންނާއެކު (އެބަޔިން ބުއްދިވެރިންގެ ތެރޭގައި ޞާލިޙުންނާއެކު) އަހަރެމެން މަރުގެންނަވާނދޭވެ!

رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّى لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَـٰمِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ ۖ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَأُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى وَقَـٰتَلُوا۟ وَقُتِلُوا۟ لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿١٩٦﴾ مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

رَبَّنَا وَءَاتِنَا = އޭ އަޅަގެންނާގެ ربّ އެވެ! އަދި އަޅަގެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!۞ مَا وَعَدتَّنَا = އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅަގެންނަށް ކުރެއްވި وعد ކުރެއްވިތަކެތި.۞ عَلَىٰ رُسُلِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ رَسُول ންގެމައްޗަށް (رَسُول ން ގެމުބާރަކު އަތުގައި)۞ وَلَا تُخْزِنَا = އަދި އަޅަގެން ގެއްލުނު ނުކުރައްވާނދޭވެ! ހިނގާލީ ނުކުރައްވާނދޭވެ!۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ خلاف ވެވޭނެކަން ނުވެއެވެ.۞ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ = وعد ވެވޭގެންނެވި وعد ތަކާއި.۞ فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ = ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް إجابة ދެއްވައިފިއެވެ.۞ أَنِّى لَآ أُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވި ނުކުރައްވަމެވެ.۞ عَمَلَ عَـٰمِلٍ مِّنكُم = ކަލޭމެންގެ ކުރިޔަސް (ދެއް عمل) ކުރާމީހެއްގެ ދަރުމަ.۞ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް.۞ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ = ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. (عمل ކުރުމާ ކިބައިގައި دين ގެމަގުން ހަމަ އެއްބައެކެވެ.)۞ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ = ފަހެ هجرة ކުރިމީހުން.۞ وَأُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރުނުމީހުން.۞ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް އުނދަގޫވެފައި ލިބުނުމީހުން.۞ وَقَـٰتَلُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރި.۞ وَقُتِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން قتل ވެވުނު.۞ لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާނަމެވެ.۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް / ކުށްތަކުރުމެއް.۞ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّـٰتٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބަގީޗާތަކަކަށް ވައްދަވާނަމެވެ.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައެވެ.۞ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންވާ ثواب އެއްގެގޮތުން.۞ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ = އަދި اللّه – އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ.۞ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾ = ރަނގަޅު ثواب / ރަނގަޅު جزاء.۞ لَا يَغُرَّنَّكَ = ކަލޭގެފާނު އޮޅުވާނުލާހުށިކަމެވެ!۞ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވެ

މީހުން އުފުރާލާ ފުރާވެސްތަކަށް. فِي ٱلْبِلَٰدِ ﴿١٩٦﴾ = ބަނދަރުތަކުގައި. مَتَٰعٌ قَلِيلٌ = އެއީ ކުޑަ ކުޑަ އުފާވެރިކަމެކެވެ. ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = ދެން އެމީހުންގެ ދިރިއުޅޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ = އަދި އެއީ ނުބައި ވެތިބޭނެ ތަނެއްކަމުގައެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކީރިތި رسول ބޭކަލުންގެ ދުލުފުޅުމަތިން އަހަރެމެންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ކާމިޔާބު އަހަރެމެން ދެއްވާނދޭވެ! (އެއީ عدوات ވެރިންގެ މައްޗަށް نصر ދެއްވުމަކުން ފަދައެވެ مفسّر ން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. والله أعلم) އަދި قيامة ދުވަހުން އަހަރެމެން ދުލުހަރުނުކުރައްވާނދޭވެ! ގެއްލުން ނުލައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ وعد ފުށުއެރުމެއް وعد ފުޅާ خلاف ވެވަޑައިގެންނެވުމެއް ނެތެވެ.

(١٩٥) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް إجابة ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެ އަންގަވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރާ ހެޔޮ عمل ކުރާމީހެއްގެ ދަރުމަ - މިކަލޭގެފާނުގެ ގެއްލުނުކުރައްވާހުށީމެވެ. ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް އަންހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް މެއެވެ. ކަލޭމެންކުރަ އެއްބަޔަކުވެސް އަނެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބައި عمل ކުރާ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން دين ގައި ހަމައެއްބައެކެވެ.) ފަހެ هجرة ކުރި މީސްތަކުން - އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރުއްވުނު މީހުން- އަދި އެމީހުން މިކަލޭގެފާނުގެ މަގުގައި އުނދަގޫވެއް ލިބުމުންވިޔަސް - އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކޮށް އަދި قتل ވެއްޖެ މީސްތަކުން (މިމީހުން ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން މިކަލޭގެފާނުގެ އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވާ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެތަންތާގެ ދަށުން އާރުތައްދުވާ ބަގީޗާތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) މިކަލޭގެފާނުގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ން ލިބޭނެ ދަރުމަޔާ ثواب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ރަނގަޅު ثواب ހުރީ ދެއްވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ.

(١٩٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކާފިރުންގެ މީހުން ބަނދަރުތަކުގައި އުފުރާލާ ފުރާވެސްތަން (އެމީހުން އުޅާވާ ވިޔަފާރިތަކާއި ހަދާ جمعية ތަކާއި ކުރާ މުއާމަލާތަކަން އަދި އެމީހުންގެ ترقّي ގެ ބާރުގަދަކަމާއި މެދު) ކަލޭގެފާނު ހެއްލުންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

(١٩٧) އެއީ ކުޑަ ކުޑަ ފާއިދާކޮށެވެ. އަޅުގަނޑުކޮޅެވެ. ދެން قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ތިބޭނެތަނަކީ ހަމަ ނަރަކައެވެ.

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّلْأَبْرَارِ ۝١٩٨ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ۝١٩٩ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱصْبِرُوا۟ وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝٢٠٠

މަރުޢަދާ

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = އެހެންނަމަވެސް تقوى ވެރިވީމުން.۞ رَبَّهُمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް.۞ لَهُمْ جَنَّٰتٌ =
އެމީހުންނަށް ހުރި ބަގީޗާތަކެވެ. / ސުވަރުގެތަކެވެ.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެދަށުން
ކޯރުތައް ދުވާ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުރުމާ حال.۞ نُزُلًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ = الله ގެ حضرة ންވާ
مهمان ދަރުމެއްގެ ގޮތުން.۞ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި.۞ خَيْرٌ لِّلْأَبْرَارِ ۝١٩٨ = ހެޔޮލަފާ
މީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން أهل كتاب ންގެ
ތެރެއިންވެއެވެ. (يهودى ންނާއި نصارى އިންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)۞ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް
އީމާންވާމީހުން.۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް (مؤمن ންނަށް) ބާވައިލެއްވިތަކެއްޗަށް.۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ
= އަދި އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެއްޗަށް.۞ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ = އެމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވެ ދަށްވެގެން
حال.۞ لَا يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ނުވިއްކާ (ބަދަލުނުކުރާ)۞ ثَمَنًا قَلِيلًا =
ކުޑަ އަގަކަށް (ދުނިޔޭގެ ފައިދާތަކަށް)۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ لَهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް
އެމީހުންގެ ދަރުމަތައްވެއެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله
މި.۞ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ۝١٩٩ = ހިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =
އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ ٱصْبِرُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ! (الله ގެ ހަމަކަށަވަރުކުރުމަށް
ކެތްތެރިވާށެވެ.)۞ وَصَابِرُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން (عداوة ތެރިންގެ ކުރިމަތީގައި) ކެތްކުރާށެވެ!۞ وَرَابِطُوا۟ = އަދި
ތިޔަބައިމީހުން (الله ގެ މަގުގައި) އެކަކު އަނެކަކާއި އެކުވެރިވެ އެކަމުގައި ދެމިތިބޭށެވެ!۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله
އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝٢٠٠ = ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٨) އެހެންނަމަވެސް އެބައަޅު އެބައަޅުގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވި ބިރުވެތިވެއްޖެބައަޅު (ދަންނަވައެވެ!) އެބައަޅުކަން ހުރި އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތަންތާ ދެމިތިބޭނޭތަކެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ދެއްވާންތައްޔާރުވެއެވެ. އަދި ހެޔޮލަށްތިބި މާތްމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ގައިވާ ތަކެތި ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٩٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަޞާރާއިންނާއި އަހުލު كتاب ން ތާއިނާ – يعني: ޔަހޫދީއިން ނަޞާރާއިން – (އެބަހީ: يهودى ނަޞާރާ نصارى އިން އިމާންވީ ބަޔަކު) ކަލޭގެފާނު الله އަށް އީމާންވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު (مؤمن ން)ނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އަދި އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވެ ހިތަމަކުޑަކޮށް ވަޑައިގަތުމަށް ޓަކައިސާއިދޭމީ. އަދި ކުޑައަގަކަށް الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ނުވިއްކައެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ ކުޑަމަޑުކަމެއްޓަކައި އެމީހުން އެނގިވެސް الله ގެ دين ގެ حكم އެމީހުން ބަދަލުނުކުރެއެވެ.) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ! އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަވެއެވެ. ثواب ހުރެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ހިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠٠) އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި) ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިންގެ ކަންތައްތަކުގައި) ކެތްތެރިކަމުގައި ދެމިތިބޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (الله ގެ މަގުގައި ކުރާ ޖިހާދުގައި) އެކަކު އަނެކަކާއި އެކުވެރިވެ އެކަތިގަނޑެއްކަމުގައިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النساء ގެ މާނަ

سُورة النساء — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٧٦)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَـٰمَىٰ فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثْنَىٰ وَثُلَـٰثَ وَرُبَـٰعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُوا۟ ﴿٣﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِى خَلَقَكُم = އުފެއްދެވި ކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެއް نفس އަކުން. އެއީ آدم عليه السّلام ގެކަލޭގެފާނެވެ. ❁ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا = އަދި އެ نفس އިން އެ نفس ގެ އަނބިކަނބަލުންވެސް ހެއްދެވިއެވެ. އެއީ حوّاء އެވެ. ❁ وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا = އަދި އެދެކަނބަލުންގެ ފިރިހެނުން ގިނަ ފިރިހެނުން އުފެއްދެވިއެވެ. ❁ وَنِسَآءً = އަދި އަންހެނުންނާއި. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! / تقوى ވެރިވާށެވެ. ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ = އުފެއްދެވި ކަލާނގެއާއިމެދު ކަލޭމެން އެއްބަނޑު އެންމެބަނޑު ސުވާލުކުރާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلْأَرْحَامَ = އަދި رَحِم އަށްވެސް (ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ގޮތުގައެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ = ކަލޭމެންގެ (عمل ތަކާއި) މައްޗަށް ބަލައިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއަކު ގޮތުގައެވެ. وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ = އަދި يَتِيم ންނަށް އެކުދިންގެ މުދާ ކަލޭމެން ދޭށެވެ! ❁ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ = އަދި ކަލޭމެން ގޯސްތަކެތި ނުބަދަލުކުރާށެވެ! ❁ بِٱلطَّيِّبِ = ރަނގަޅު ތަކެތިން. ❁ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެކުދިންގެ މުދާ ނުކާށެވެ! ❁ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ގުޅުވައިގެން. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ވެއްޖެއެވެ. ❁ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ = ބޮޑު ފާފައަކަށް. ❁ وَإِنْ خِفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެނަމަ. ❁ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَـٰمَىٰ = يَتِيم ކުދިންނަށް عدل ނުކުރެވިދާނެކަމަށް. ❁ فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُم = ކަލޭމެން ހިތްރުސް (ރަނގަޅު) މީހުންނާ ކައިވެނިކުރާށެވެ! ❁ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. ❁ مَثْنَىٰ وَثُلَـٰثَ وَرُبَـٰعَ = ދެމީހުން. އަދި ތިންމީހުން. އަދި ހަތަރުމީހުން. ❁ فَإِنْ خِفْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުގަތްނަމަ. ❁ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެންނަށް عدل ވެރިވެވޭނެކަމަށް. ❁ فَوَٰحِدَةً = ފަހެ އެކަކާ

އެވެ.۞ (އިންސާފުވެ.) أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ކަނާއަތްތަކަށް މިލްކުވެއްޖެ އެއްޗަކާ (އަޅަކު އަޅުއަންހެނުންނާ)۞ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ = އެގޮތް ކައިރިވެގެންވެއެވެ. / ގާތްވެގެންވެއެވެ.۞ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ = (އަނިޔާވެރިވުމުގެ ފަރާތަށް ނުޖެހުމަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެއްވެސް نفس އަކުން ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ آدم عليه السّلام ގެ نفس ތުގެވެ. (اللّه تعالى آدم عليه السّلام ހެއްދެވުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ދިރިޔަބުސްކޮޅު ކަށިގައި އެންމެފަހު އިންސާނުން ލެއްވިއެވެ. އެންމެފަހުނަށް آدم ގެ ދަރިންނެވެ.) އަދި آدم ގެ ފަރާތުން ދިޔައިން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން سِتُّنَا حَوَّاى ގެ ފަރާތުން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. (حَوَّاى ގެ ފަރާތުން ހެއްދެވިފައިވަނީ آدم عليه السّلام ގެ އަރިކަށިގެ ކަނޑިކަޅުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.) އަދި އެދެކަނބަލުންގެ ފަރާތުން އެތައްގިނަ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެއާއިމެދު ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ސުވާލުކުރާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މެދުވެރިކޮށް ކަލޭމެން ކަންކަމަށް އެދޭ ކަލާނގެއެވެ. އަދި رَحِم އާއިމެދުވެސް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. އެބަހީ ގާތްތިމާގެކަމުގެ ގުޅުން ކަލޭމެން ދަމަހައްޓާށެވެ! އެގުޅުން ނުކަނޑާށެވެ.! އެކަމާމެދު ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އެންމެހާކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ (ފާރަވެރިވެވޮޑިގެންވާ) ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّه ވިއެވެ.

(٢) (އޭ يَتِيْمُ ކުދިންގެ مَسْئُول ވެރިންނޭވެ!) يَتِيْمُ ނަށް (ބޮޑުވެ تَصَرّف ކުރުމަށް) އެކުދިންގެ މުދާ އެކުދިންނަށް ދޭށެވެ. އަދި ވާރުތަވާ ނުބައިމަކާތި ތަނަވަސް އެއްޗެއްސާއި ކަލޭމެން ބަދަލު ނުކުރާށެވެ! (حرام އެއްޗެހި حلال އެއްޗެއްސާ ބަދަލު ނުކުރާށެވެ. / يَتِيْمُ ކުދިންގެ ރަނގަޅު މުދާ ކަލޭމެންގެ ދެރަ އަދި ދަށް މުދަލަކާ ބަދަލު ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއެކު އެކުދިންގެ މުދާ ނުކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެކެވެ.

(٣) އަދި يَتِيْمُ (އަންހެންކުދިންގެ) ކާވެނިކަން ކުރިމަތިވެއްޖެ އަވަސްކުރުވާގޮތުގައި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެ، އެކަމުގައި ނުވެވޭނެކަމަށް ބިރުވެތިވެއްޖެ (އެކުދިން ފިޔަވައި) ކަލޭމެން ރުހޭ އަދި ހިތަށްވާ އަންހެނުންކުރެ ދެމީހުން، އަދި ތިންމީހުން، ނުވަތަ ހަތަރުމީހުން އިންނާށެވެ! ދެންފަހެ އަނބިންގެ މެދުގައި عدل ވެރި ނުވެވޭނެކަމަށް ބިރުވެތިވެއްޖެ އެކަކާ އިންނާށެވެ. އަދި އެންމެ އަންހެނަކުގެ ކަމުގައި ނުބައިވެރިވާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާނަމަ ނުވަތަ އަޅުއަންހެނުން ފިލުވާލުމަށް ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ކަނާއަތް މިލްކުވި ގެންގުޅުމުން ދެކޭނުވާށެވެ! އަދި އަންހެނުން ގެންގުޅުމުން! އެގޮތް އަނިޔާވެރިވުމުގެ ފަރާތަށް ދެވުން ކުޑަވާނެއެވެ.

وَءَاتُوا۟ ٱلنِّسَآءَ صَدُقَـٰتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَىْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيٓـًٔا مَّرِيٓـًٔا ﴿٤﴾ وَلَا تُؤْتُوا۟ ٱلسُّفَهَآءَ أَمْوَٰلَكُمُ ٱلَّتِى جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ قِيَـٰمًا وَٱرْزُقُوهُمْ فِيهَا وَٱكْسُوهُمْ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَٱبْتَلُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُوا۟ ٱلنِّكَاحَ فَإِنْ ءَانَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْدًا فَٱدْفَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَآ إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا۟ ۚ وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ فَأَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَءَاتُوا۟ ٱلنِّسَآءَ = އަދި ކަލޭމެން އަންހެނުންނަށް ދޭށެވެ! އަދާކުރާށެވެ! ✻ صَدُقَـٰتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ކާވެނިކަން.✻ نِحْلَةً = ކަނޑައެޅި ނަންބަރުގެ ގޮތުން فرض އެއްޗެއްގެ ގޮތުން.✻ فَإِن طِبْنَ لَكُمْ = ފަހެ އެކަނބަލުން ހިތްހަމަޖެހިގެން ކަލޭމެންނަށް ދީފިއްޔާ.✻ عَن شَىْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا = އޭގެތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗަކާއިމެދު އެކަނބަލުން ރުހިގެން.✻ فَكُلُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއްޗެއް ކާށެވެ. ބޭނުން ކުރާށެވެ!✻ هَنِيٓـًٔا مَّرِيٓـًٔا ﴿٤﴾ = އުނދަގޫނުވާ މަޖާއާއި ހިތްހަމަޖެހޭގޮތަށް.✻ وَلَا تُؤْتُوا۟ ٱلسُّفَهَآءَ = އަދި ދޫނަ ބުއްދިއެއްނެތް މީހުންނަށް (އަންހެނުންނާ ކުޑަކުދިންނަށް) ނުދޭށެވެ!✻ أَمْوَٰلَكُمُ = ކަލޭމެންގެ މުދާ.✻ ٱلَّتِى جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް الله ހައްދަވައިދެއްވި.✻ قِيَـٰمًا = ކަލޭމެންގެ ދިރިއުޅުން قائم ކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި.✻ وَٱرْزُقُوهُمْ فِيهَا = އަދި އޭގެން އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ރިޒުޤުދޭށެވެ! / ކާންދޭށެވެ!✻ وَٱكْسُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ހެދުން ދޭށެވެ!✻ وَقُولُوا۟ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ބުނާށެވެ!✻ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾ = ރަނގަޅު ބަހެއް.✻ وَٱبْتَلُوا۟ ٱلْيَتَـٰمَىٰ = އަދި ކަލޭމެން يَتِيْم ން إمتحان ކުރާށެވެ! (އެކުދިންގެ تصرّف ރަނގަޅުތޯ ބަލާށެވެ!)✻ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُوا۟ ٱلنِّكَاحَ = بَالِغْ ވެ ކާވެނިކުރެވޭ ޢުމުރަށް އެކުދިން ފޯރާހިނދަކަށް.✻ فَإِنْ ءَانَسْتُم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ.✻ مِّنْهُم رُشْدًا = އެކުދިންގެ ކިބައިން ބުއްދިވެރި ރަނގަޅުކަމާއި صَلاَحِيَّة.✻ فَٱدْفَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކުދިންނަށް ދޭށެވެ! އެކުދިންނާ حوال ކުރާށެވެ!✻ أَمْوَٰلَهُمْ = އެކުދިންގެ މުދާ.✻ وَلَا تَأْكُلُوهَآ = އަދި ކަލޭމެން އެމުދާ ނުކާށެވެ! / ބޭނުން ނުކުރާށެވެ!✻ إِسْرَافًا وَبِدَارًا = إسراف ގޮތުގައި (حَرَام ގޮތުގައި) އަދި އަވަސްއަރުވައިގެން.✻ أَن يَكْبَرُوا۟ = އެކުދިން ބޮޑުވުމުގެ ކުރިން.✻ وَمَن كَانَ غَنِيًّا = (އަދި އެބަލާ ބެލެނިވެރިޔާ) މުއްސަނދިއަކު ކަމުގައިވާނަމަ.✻ فَلْيَسْتَعْفِفْ = ފަހެ އޭނާ عِفَّة ތެރިވެ ދުރުހެލިވާށެވެ! ✻ وَمَن كَانَ فَقِيرًا = އަދި އޭނާ فقير އަކު ކަމުގައިވާނަމަ.✻ فَلْيَأْكُلْ بِٱلْمَعْرُوفِ = ފަހެ އޭނާ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެމުދާ ކާށެވެ! ބޭނުން ކުރާށެވެ! (އެއީ އޭނާގެ މަސައްކަތުގެ أجور އަށްވުރެ ގިނަނުވާގޮތަށް.)✻ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (އެކުދިން ބޮޑުވެ) އެކުދިންނާ حوال ކުރިހިނދު.✻ أَمْوَٰلَهُمْ = އެކުދިންގެ މުދާ.✻ فَأَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން تصرّف ކުރިގޮތަށް (މުދާ حوال ކުރިކަމަށް) ހެކިކުރުވާށެވެ!✻ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾ = އަދި ހިސާބުބަލައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.✻ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ = ފިރިހެނުންނަށް ބައިވެރިކަމެއް ވެއެވެ.✻ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ =

މައިންބަފައިން ދޫކޮށްފައިވާ ތަރިކައިން. ﴿وَٱلْأَقْرَبُونَ﴾ = އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި. ﴿وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ﴾ = އަދި އަންހެނުންނަށް ބައެއްވެއެވެ. ﴿مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ﴾ = މައިންބަފައިން ދޫކޮށްފައިވާ ތަރިކައިން. ﴿وَٱلْأَقْرَبُونَ﴾ = ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. ﴿مِمَّا قَلَّ مِنْهُ﴾ = އޭއިން ކުޑަނުވަ މަދުއެއްޗެއްނަމަވެސް. ﴿أَوْ كَثُرَ﴾ = ނުވަތަ ގިނަނަމަވެސް. ﴿نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾﴾ = فرض ކުރެވިގެންވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި (فرض ވެގެންވާ حقّ އެއްގެ ގޮތުން.)

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) އަންހެނުންނަށް އެކަނބަލުންގެ ކާވެނިކަން ކަނޑައެޅި ބަދަލުވެގެންވާ فرض އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ދޭށެވެ! ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު އޭގެތެރެއިން މިންވަރެއް ކަލޭމެންނަށް ދިނުމާ (ކަނޑައެޅޭ ރަނުގެ ބައެއް معاف ކޮށްދިނުމާ) އެއްޗެއްގައި ކަލޭމެން އުފަލުގައި އަދި މަޖާކޮށްލުމުގެ ތަނަވަސްކަމާއެކު ކާށެވެ. އޭގައި ބާރުން ކުރާށެވެ!

(٥) އަދި (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތަށް އޭގެމަތީގައި قائم ވެގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި الله ކަލޭމެންނަށް ލައްވާފައިވާ މުދާ سَفِيْهُ ނަށް ނުދޭށެވެ! (މުދާ ގެންގުޅެން ނޭނގޭ މީހުން ނަށް ނުދޭށެވެ!) (މިނަ تفسير ތަކުގައިވާ އުމުރުނުވާ އަންހެނުންނާ ކުޑަކުދިން ކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް حقّ ގޮތުގައި ކަމުގައި ޖެހެނީ މުއުމިނުން ނޑައެޅުމަށް މުދާ ގެންގުޅެން ނޭނގޭ މީހުން ނަށް ނުދޭށެވެ.) އަދި އޭއިން އުމުރުނުވާ ކަލޭމެން ރިޒުގުދޭށެވެ! ކާންދޭށެވެ! އަދި އޭއިން ކަލޭމެން އުމުރުން ނިވައިކޮށްދޭށެވެ! ޖެހޭނެ ދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އުމުރުނުވާ އާދައިގެ ރަނގަޅުބަސް ބުނާށެވެ.

(٦) (އޭ يتيم ންގެ مَسْئول ވެރިންނޭވެ!) يتيم ކުދިން بَالِغُ ވުމާއެކު ކާވެނިކުރެވޭ (ނުވަތަ بَالغ ވިމާ) ކަލޭމެން އެކުދިން ބަލައި ރަނގަޅުކޮށް إمتحان ކުރައްވާށެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެކުދިންގެ ހިތަށް ބަލައި ރަނގަޅުކަމާއި صَلاَحِيّة ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ ދެން އެކުދިންގެ މުދާ އެކުދިންނަށް ދޭށެވެ! އެކުދިންނާ حوال ކުރާށެވެ. އަދި إسراف ގެ ގޮތުގައި - އެބަހީ ނަހަމަގޮތުގައި - އަދި حرام ގޮތުގައި އަވަހަށް އެކުދިން ބޮޑުވާނޭކަމަށް ބިރުން އެކުދިންގެ ކައިނުލާށެވެ! އަދި މުއްސަނދިވެރިއަކަށް ވާނަމަ ފަހެ އޭނާ عِفَّة ތެރިވާށެވެ! އަދި ފަޤީރަކު ފަހެ ވާނަމަ ހެޔޮއުސޫލުން ކާށެވެ! فقير އެއްސަކަ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއިން ކައިފާނެވެ! ބޭނުން ކުރާށެވެ! (އުޖޫރައެއް ގޮތުގައި މަސައްކަތުގެ އަގުބަދަލަށް ވާވަރަށް.) ދެންފަހެ ކަލޭމެން (އެކުދިން ބޮޑުވެ تصرّف ކުރުމަށް ޖެހުމުން) އެކުދިންނާ މުދާ حوال ކުރާއިރު އެކުދިންނަށް މުދާ حوال ކުރިކަމަށް (ދިންކަމަށް) ހެކިކުރާށެވެ! ހެކިންތިބޭށެވެ! އަދި ހިސާބުކުރުމަށް ކަލޭމެންގެ މަތީގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބަހީ ހިސާބުކުރެއްވުމަށް ކަލޭމެންގެ އަމަލުތަކުގެ ހިސާބުބަލާށެވެ ފުދިވޮޑިގެންނެވެ.

(٧) މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެމީހުން މަރުވުމުން ދޫކޮށްފައިވާ މުދަލުން (ތަރިކައިން) ފިރިހެނުންނަށް (ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ) ބައެއްވެއެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެ މީހުން މަރުވުމުން ދޫކޮށްފައިވާ މުދަލުން (ތަރިކައިން) އަންހެނުންނަށް (ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ) ބައެއްވެއެވެ. އޭގެ ކުޑަނުވަ މަދު މުދަލެއްނަމަވެސް އަދި ގިނަމުދަލެއްނަމަވެސް ކަނޑައެޅި فرض ވެގެންވާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުން އެމީހުންނަށް އެބައެއް ދޭންވާނެއެވެ.! (ދެންފަހެ މިކަމާބެހޭ تفسيل ތައް މިސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކުން ކުރިއަށް އަންނާނެއެވެ.)

وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينُ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۚ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا ٱلنِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ ۚ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ ۚ فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ۚ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ = އެއީ (މުދާ) ބަހާލަން حاضر ވެއްޖެއްޔާ.۞ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ = ގާތްތިމާގެމީހުން.۞
وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينُ = އެއީ يتيم ކުދިންނާއި مِسْكِين ންނާއި.۞ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް
އެއިން ރިޒުޤު ދޭށެވެ! ދިނުމަކަށް ދޭށެވެ!۞ وَقُولُوا۟ لَهُمْ = އެއީ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ.! قَوْلًا مَّعْرُوفًا
﴿٨﴾ = ޢާދައިގެ ރަނގަޅު ބަހަކުން.۞ وَلْيَخْشَ = އެއީ ބިރުވެތިވާހުށިކަމަށެވެ! ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ = އެބަޔަކު ދޫކޮށްފި
مِنْ خَلْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި. ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا = ނިކަމެތި ދަރިންތަކެއް. خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ = އެކުދިންގެ
މައްޗަށް ބިރުވެތިވާ! فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ އެމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާހުށިކަމަށެވެ! وَلْيَقُولُوا۟ = އެއީ އެމީހުން
ބުނާހުށިކަމަށެވެ. قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ = ސީދާ ތެދުބަހެއް. إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކައިލަވައިކަން /
ބޭނުންކުރާ. أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ = يتيم ކުދިންގެ މުދާ. ظُلْمًا = އަނިޔާވެރިކަމުން. إِنَّمَا يَأْكُلُونَ =
އެމީހުން ކާކަން ކަމަކީ. فِى بُطُونِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަނޑުތެރޭގައި. نَارًا = އަލިފާނެވެ. وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾
= އެއީ ނިކަންހުރި އެމީހުން ވަދެ ހުނާނެއެވެ. يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ. فِى
أَوْلَٰدِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާބެހޭގޮތުން. لِلذَّكَرِ = ފިރިހެނަކަށް ލިބޭނެއެވެ. مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ =
ދެއަންހެނުންނަށް ލިބޭ ބައިހާ. فَإِن كُنَّ نِسَآءً = ފަހެ އެކުދިން އަންހެނުން ކަމުގައިވާނަމަ.- (ދެ
އަންހެނުން ނުވަތަ ދެމީހަކަށްވުރެ ގިނަ) فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ = ދެއަންހެނުންނަށްވުރެ ގިނަ. فَلَهُنَّ ثُلُثَا = ފަހެ އެއަންހެނުންނަށް ތިންބައިކުޅަ
ދެބައި ލިބޭނެއެވެ. مَا تَرَكَ = مَيِّت ވެ ދޫކޮށްލި މުދަލުގެ. وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً = އެއީ (އެއް އަންހެން ކުއްޖާ) އެކަނި
ކަމުގައިވާނަމަ. فَلَهَا ٱلنِّصْفُ = ފަހެ އެއަންހެންކުއްޖާއަށް މުދަލުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. وَلِأَبَوَيْهِ = އެއީ
އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް. لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް. ٱلسُّدُسُ = ހަބައިކުޅަ
އެއްބައި. مِمَّا تَرَكَ = مَيِّت ވެ ދޫކޮށްލި މުދަލުގެ. إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ = އޭނާއަށް - (އެބަހީ مَيِّت އަށް) ދަރިން ވާނަމަ
އޭނާގެ ދަރިން ނުވާނަމަ - فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ = ފަހެ އޭނާއަށް ދަރިން ނެތްނަމަ - مَيِّت އާގެ ދަރިން ނުވަތަ ދަރިންގެ
ދަރިން ނެތްނަމަ. وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ = އޭނާގެ ބަފައާއި މަންމަ އޭނާގެ ވާރުތަވެރިންނަމަ. فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ = ފަހެ އޭނާގެ
މަންމައަށް ތިންބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ = ފަހެ އޭނާއަށް - (އެބަހީ مَيِّت އަށް) - أخ ނުވަތަ
ދަރިކަލުން ވާނަމަ. فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ = ފަހެ އޭނާގެ މަންމައަށް ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ = وصيّة އަށްފަހު
(مَيِّت އާ ކޮށްފައިވާ وصيّة އަށްފަހު.) يُوصِى بِهَآ = އޭނާ އެކަމަށް ކޮށްފައިވާ وصيّة ކުރުމަށްފަހު. أَوْ دَيْنٍ = ނުވަތަ

ދަރިންނަށްވުރެ. ءابآؤكم = ކަލޭމެންގެ ބަފައިން (ދަރިންނަށެވެ!) وأبناؤكم = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި. لَا تَدْرُونَ = ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. ނޭނގޭނެއެވެ. أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا = ކަލޭމެންނަށް مَنْفَع ބޮޑީ ކާކުކަން. فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ންވާ فرض އެއްގޮތުގެން(މިކަން މިގޮތަށްކަނޑައަޅުއްވިއެވެ!) إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވިއެވެ. ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ތަރިކަ ބަހާތަނަށް (އެބުނީ ވާރުތަވާ ދުރުތިމާގެ) ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި يتيم ންނާއި مسكين ންނާއި حاضر ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އެއިން އެބަޔާ އެމީހުންނަށް ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދޫކޮށްލާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު އޯގާތެރި ހެޔޮބަސްބުނާށެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިބަޔާންކުރި އާޔަތުގެ ޙުކުމާއެކުއެވެ. އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއާޔަތަކީ ތަރިކަބެހުމުގެ تفصيل حكم އަންގަވައިދިނުމުގެ ކުރީގައި ނާޒިލުވި އާޔަތެކެވެ. އެއާޔަތުގެ ވާރުތަވެރިކަމުގެ حكم منسوخ ވެގެންވާ ގޮތެވެ. والله أعلم . ކޮންމެއަކަސް އާޔަތުގެ مُرَاد އާއިމެދު إختلاف ވެއެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ހަނދާންކޮށްލީއެވެ. مَنْسُوخ ނުވާނޭ ބުނާބަސް ގަވިއެވެ.

(٩) (މަރުގެ حاضر ވާމީހާ وصيّة ކުރާތަނަށް حاضر ވާމީހާ) އަދި ބިރުވެތިވާންވާނެއެވެ. މަރުގެ حاضر ވާމީހުން ދުނިޔެއަށް ނިކަމެތި ضَعِيْفُ ކުދިންކޮޅެއް ދޫކޮށްފާނެކަމަށް އަދި އެކުދިން ގެއްލި ހަލާކުވެދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާނޭ އެހާމެ މުސްކުޅި ކުރާ وصيّة ގައި ކުދިންގެ ޙައްޤުގެ قصد ކުރާނަމަ ތިޔަ ދަރިންނަށް އެކުދިންގެ އަމުދުމާލު ބަލައިގަނޭނަމައެވެ. ފަހެ އެބައި ގަތުމަށްޓަކައި ބިރުވެތިވާނޭއެވެ. ފަހެ އެ وصيّة ގައިވެސް ހަމަ މިގޮތަށް الله އަށް تقوى ވެރިވާންވާނެއެވެ. ފަހެ الله އަށް تقوى ވެރިވެ އޭނާއަށް ރަނގަޅުބަހުން ވާހަކަދައްކާށެވެ! އަދި ދަރިންނަށް މުސްކުޅި ބަހެއްތެރިކަން ވިސްނައިދޭށެވެ! އަދި އެމީހުން ސީދާ ތެދުބަސް ބުނާންވާނެއެވެ!

(١٠) އަދި يتيم ކުދިންގެ މުދާ އަނިޔާވެރިކަމުގައި ކައިގަނެމީހުން އެމީހުންގެ ބަނޑުތެރެއަށް އެމީހުން އެއްލައިކަނީ އަލިފާނެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނަހުށީއެވެ.

(١١) ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާމެދު الله ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރައްވަނީ تَرِكَة މުދާބެހުމުގައި ފިރިހެންދަރިއަކަށް ދެ އަންހެންދަރިންގެ ބައިދިނުމަށެވެ. ފަހެ ދެއަންހެންކުދިންނަށްވުރެ ގިނަ އަންހެންކުދިން ތިބިއްޔާ (عَصَبَة ވަރިސް ނެތްނަމަ) ތަރިކައިގެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައެވެ. (އެބައި އެކަނިތަކުގެ ދެބައިގައި ބެހޭނީއެވެ.) އަދި އެއް އަންހެންކުއްޖަކު (عَصَبَة ކުރާނޭ މީހަކު ނެތިއްޔާ) އޭނާއަށް ދެބައިކުޅަ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި مَيّت އާގެ މައިންބަފައިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް مَيّت އާ ދޫކުރި ތަރިކައިގެ ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ مَيّت އާ އަށް ދަރިންތަކެއް ކަމުގައިވާނަމައެވެ. އަދި مَيّت އާ ދަރިންނެތްނަމަ ބަފައިން މައިން އޭނާގެ ވާރުތަވެރިންނަމައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ މަންމައަށް ތިންބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި مَيّت އާއަށް أخ ންވާނަމަ އޭނާގެ މަންމައަށް ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. މިގޮތަށް ހިސާބުވާ مَيّت އާ ކޮށްފައިވާ وصيّة އާއި އަދި އޭނާގެ ދަރަނި (އޮތްނަމަ) އަދާކުރުމަށް ކަނޑައެޅުމަށްފަހުގައެވެ. ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާ އަދި ދަރިންކުރެ ކަލޭމެންނަށް مَنْفَع ބޮޑީ އެއީ ކޮންމީހެއްކަން ކަލޭމެނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އަދި މިސްކުޅިއަކީވެސް މުދާބެހުން) އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ فرض އެއްގޮތެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَٰجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۚ وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم ۚ مِّنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمْرَأَةٌ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ ۚ فَإِن كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى ٱلثُّلُثِ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ = އަދި [illegible] (ފިރިންނަށް) [illegible]. ۞ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ =
[illegible] / [illegible] تَرِكَة [illegible]. ۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ = [illegible]
[illegible]. ۞ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ = [illegible]. ۞ فَلَكُمُ
ٱلرُّبُعُ = [illegible] ([illegible]) [illegible]. ۞ مِمَّا تَرَكْنَ = [illegible]
[illegible]. ۞ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ = [illegible] وصيّة [illegible]. ۞ يُوصِينَ بِهَآ = [illegible]
وصيّة [illegible]. ۞ أَوْ دَيْنٍ = [illegible]. ۞
وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ = އަދި [illegible] (އަނބީންނަށް) [illegible]. ۞ مِمَّا تَرَكْتُمْ =
[illegible]. ۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ = [illegible]. ۞ فَإِن
كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ = [illegible]. ۞ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ = [illegible]
[illegible]. ۞ مِمَّا تَرَكْتُم = [illegible] ([illegible]) ۞ مِّنۢ بَعْدِ
وَصِيَّةٍ = وَصِيَّة [illegible]. ۞ تُوصُونَ بِهَآ = [illegible] وَصِيَّة [illegible]. ۞ أَوْ دَيْنٍ = [illegible]
[illegible]. ۞ وَإِن كَانَ رَجُلٌ = އަދި [illegible]. ۞ يُورَثُ كَلَٰلَةً = كَلاَلَة [illegible]
[illegible]. ۞ أَوِ ٱمْرَأَةٌ = [illegible]. ۞ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ = [illegible] أخ [illegible] أُخت
[illegible]. ۞ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا = [illegible]. ۞ ٱلسُّدُسُ = [illegible]. ۞
فَإِن كَانُوٓا۟ = އަދި [illegible]. ۞ أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ = [illegible]. ۞ فَهُمْ
شُرَكَآءُ فِى ٱلثُّلُثِ = [illegible]. ۞ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ وصيّة [illegible]
[illegible]. ۞ يُوصَىٰ بِهَآ = [illegible] وصيّة [illegible]. ۞ أَوْ دَيْنٍ = [illegible]. ۞ غَيْرَ مُضَآرٍّ = (مَيِّت [illegible])أهل
[illegible]. ۞ وَصِيَّةً مِّنَ ٱللَّهِ = ([illegible]) اللّه [illegible] حضرة [illegible]
[illegible]. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾ = އަދި اللّه [illegible]. ۞ تِلْكَ

حُدُودُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ الله ގެ حدّ ތަކެވެ.۞ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ.۞ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު ސުވަރުގެތަކަށް (ބަގީޗާތަކަށް) ވައްދަވާނެއެވެ.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައެވެ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެތަނުގައި އަބަދު ދެމިހުންނަ حال .۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ = ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިން މަރުވެގެންދިޔުމުން ދޫކޮށް ދިޔަ މުދަލުން ކަލޭގެފާނަށް ލިބޭނީ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ނެތިއްޖާއެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ އެކަނބަލުން ދޫކޮށްދިޔަ މުދަލުން ކަލޭގެފާނުންނަށް ހަތަރުބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ وصيّة އެއް ކަނޑައެޅުމަށްފަހު އަދި وصيّة އަދާކޮށް ދަރަނި އެއްކޮށް ދިނުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި ميّت އާގެ ދަރިކަލުންނާއި ދަރިކަނބަލުން ނުހުރެއްޖެނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ދޫކޮށްދިޔަ މުދަލުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަތަރުބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން އޮތްކަމުގައިވާނަމަ އެމީހުންގެ ބައިވަނީ އަށްބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ދޫކޮށްދިޔަ މުދަލުން ދަރިކަލުންނާއި ދަރިކަނބަލުން ތިބިކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނީ ހަތަރުބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ وصيّة އެއް ކުރާނަމަ އެ وصيّة ގެ ކަންތައް ނިންމުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި ދަރަނިއެއް އޮތްނަމަ އަދާކުރުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި كلالة ގޮތުގައި ވާރުތަވާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ އަންހެނަކު ވާއިރު (كلالة އަކީ) އެމީހުގެ أخ އެއް ނުވަތަ أخت އެއްވާ(ميّت) މީހާއެވެ. އެހެން ދަރިމާފައްޗެއް ނެތް ފަހެ ހުރިކަމުގައިވާނަމަ ހަބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. ދެން އެއަށްވުރެ ގިނަ أخ ނުވަތަ أخت ނަމަ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިން ބައިކުޅަ އެއްބައިގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ. އެއީ ގެއްލުމާއެކު وصيّة އެއް ނިންމުމަށްފަހު ވާރުތަވެރިންނަށް އެއްވެސް އުނިކަމެއް ނުދެއްވާނެ ގޮތުގައެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ން ދެއްވާ ވަޞިއްޔަތެކެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ހިލްމުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣) އެއީ الله ގެ حدّ ތަކެވެ. (އެބަހީ: تَرِكَة ގެ ތެރެއިން ބައިބަހާ ގޮތުގެ ހުކުމް ބަޔާންކުރުމަށް الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ މިންގަނޑުތަކެވެ. އެ حدّ ތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވާން ފާޑުކިޔާ ގޮތަކަށެވެ.) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެމީހަކު ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކަށް/ – ސުވަރުގެތަކަށް – އެކަލާނގެ އެމީހަކު ވައްދަވާނެއެވެ. އެމީހަކު އެތަނުގައި އަބަދު ދެމިހުންނަ حال ގައެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ.

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾ وَٱلَّٰتِى يَأْتِينَ ٱلْفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمْ فَٱسْتَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَأَمْسِكُوهُنَّ فِى ٱلْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَٱلَّذَانِ يَأْتِيَٰنِهَا مِنكُمْ فَـَٔاذُوهُمَا ۖ فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا۟ عَنْهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ إِنِّى تُبْتُ ٱلْـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީމާ. ۞ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެވިހަކާ އަދިހަނަދަނަދަ އެކަލާނގެ حدّ ތަކާ ފަހަނަޅައިގެން. ۞ يُدْخِلْهُ نَارًا = އެކަލާނގެ ވައްދަވާނެއެވެ. ۞ خَٰلِدًا فِيهَا = އޭނާ (އެކަލާނގެ ނަރަކަ ތެރޭގައި) އުޅޭ ދިރިހުރެ حال ۞ وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾ = އަދި އޭނާއަށް ހުރީ ނިކަމެތިކޮށްލާ عذاب އެވެ. ۞ وَٱلَّٰتِى يَأْتِينَ ٱلْفَٰحِشَةَ = އަދި فاحِش ކަންތައް ގެންނަ އަންހެނުން (އެބަހީ ޒިނޭކުރާ އަންހެނުން) ۞ مِن نِّسَآئِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. (مؤمن އަންހެނުންގެ ތެރެއިން) ۞ فَٱسْتَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް (އެކަން ކުރިކަމުގެ) ހެކިން ގެންނާށެވެ! ۞ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހަތަރު މީހުން. ۞ فَإِن شَهِدُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހެކިދީފިއްޔާ. ۞ فَأَمْسِكُوهُنَّ فِى ٱلْبُيُوتِ = ފަހެ ގެތަކުގައި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلْمَوْتُ = އެކަނބަލުންނަށް މަރު އައިސް ވަފާތުވާހާ ހިނދަކު. ۞ أَوْ يَجْعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންނަށް اللّٰه ލަވަދެއްވާ މަގެއް ހަދައިދެއްވާހާ ހިނދަކު. ۞ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ = އެހެން މަގެއް. (ޙައްދެއް.) ۞ وَٱلَّذَانِ يَأْتِيَٰنِهَا مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެކަން ގެންނަ ދެމީހުން (އެބަހީ فاحِش ކަން - ޒިނޭ) ގެންނަ ދެމީހުން. ۞ فَـَٔاذُوهُمَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެ ދެމީހުންނަށް އަނިޔާކޮށްދޭށެވެ! (ފާޑުކިޔުން، އަދަބު.) ۞ فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا = ފަހެ އެދެމީހުން توبة ވެ އަދި إصلاح ވެއްޖެއްޔާ. ۞ فَأَعْرِضُوا۟ عَنْهُمَآ = ދެން ކަލޭމެން އެދެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެ ފާޑުކިޔުން ހުއްޓާލާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވަނީ ވެވޮޑިގެން. ۞ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ޤަބޫލުކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި توبة ޤަބޫލުކުރައްވާނީ ހަމައެކަނި. ۞ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ = ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރާ މީހުންނަށެވެ. ۞ بِجَهَٰلَةٍ = ނުދަނެގެން. ۞ ثُمَّ يَتُوبُونَ = ދެން އެމީހުން توبة ވެއެވެ. ۞ مِن قَرِيبٍ = ކައިރިއަށް ކަންކުރީމާ. (ކުޑަގޮތެއްގައި.) ۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުންނަށް (ރަހުމަތްލައްވާނެއެވެ!) ۞ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = اللّٰه އެމީހުންގެ توبة ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވަނީ ވޮޑިގެން. ۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ =

ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ = އަދި توبة އެއް ނުވެއެވެ.۞ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުންނަށް.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ = حاضر ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން.۞ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ = އެއިން މީހަކަށް މަރު. قَالَ = އޭނާ ދެންނެވި.۞ إِنِّى تُبْتُ ٱلْـَٔـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުމިހާރު توبة ވެއްޖައީމެވެ.۞ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ = އަދި މަރުވާމީހުންގެމައްޗަކަށްވެސް (توبة އެއް) ނުވެއެވެ.۞ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފަރުންކަމުގައިވާ حال .۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން.۞ أَعْتَدْنَا لَهُمْ = ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އުރުދިއްޖެހިމާ އަދި އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حدّ ތައް ފަހަނަޅައި ހިނގައްޖެމާ ދަންނަވައެވެ! އެކަލާނގެ ހުންނަގޮތް އެކަލާނގެ (ނަރަކައަށް) ވައްދަވާނެއެވެ. އެއީ ދެމިހުންނަ حال ގައެވެ. އަދި އޭނާއަށް ހުތުރު އިހާނެތިވެގެންވާ عذاب އެކެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن) އަންހެނުންގެތެރެއިން ޒިނޭކުރުމުގެ فاحش ކަންތައް ގެންނަވަރަން މީހުން/ – ޒިނޭކުރާމީހުން އެކަންކުރިކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ކަލޭމެންގެތެރެއިން ހެކިކުރުވާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން ހެކިދީ އެކަން ސާބިތުވެއްޖެނަމަ އެކަނބަލުން މަރުވަންދެން ނުވަތަ الله އެމީހުންނަށް އެހެންގޮތެއް ކަނޑައަޅުއްވާދެން އެކަނބަލުން ގޭގައި ބަންދުކޮށްގެ ބަހައްޓާށެވެ!

(١٦) އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ދެ فاحش ކަންތައްކުރި ދެމީހުން އަދަބުދޭށެވެ! ދެންފަހެ އެދެމީހުން توبة ވެ إصلاح ވެއްޖެނަމަ އެދެމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން توبة ގަބޫލުކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

• ދަންނައެވެ! އަދި މިއާޔަތް ފިރިހެނުން ފިރިހެނުންނާއި لِواط ކުރުމާ އެކަލާނގެ ކަމުގައި ބުނެ ތަފްސީރުކުރައްވާ تفسير ކުރައްވާފައިވާ ތަފްސީރުތަކެއްވެސް މިއާ مفسّر ންގެ ބަހެއް ތަފްސީރުގެ ތެރޭގައި އެބައޮތެވެ. މިހާރު އެކަން ހިނގާނެ ގޮތް ބުނެވިއެވެ. والله أعلم بالصّواب ·

(١٧) توبة ގަބޫލުކުރައްވާނީ ނޭނގުމުން ނުބައިކަމެއް ކޮށްފައި ދެން އަވަހަށް توبة ވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެމައްޗަށް توبة ލައްވައެވެ. އަދި الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުން މަރު حاضر ވެއްޖައުމާ ހިނގައި توبة ވެއްޖައީމެވެ. ބުނާމީހުންގެ މައްޗަކަށާއި އަދި ކާފަރުންކަމުގައި މަރުވާމީހުންގެ މައްޗަކަށް توبة އެއް ނުވެއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا۟ ٱلنِّسَآءَ كَرْهًا ۖ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا۟ بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَـٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا تَنكِحُوا۟ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَمَقْتًا وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾

ލަފްޒީ މާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا يَحِلُّ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حلال ނުވެއެވެ. / ނުވާނެއެވެ.۞ أَن تَرِثُوا۟ ٱلنِّسَآءَ = ކަލޭމެން އަންހެނުން ވާރުތަކުރުމަކީ.۞ كَرْهًا = ގަދަކަމުން.۞ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން މަނާނުކުރާށެވެ! ބަންދު ނުކުރާށެވެ.! لِتَذْهَبُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ގެންދުމަށްޓަކައި.۞ بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ދިންއެއްޗެހީގެ ބައެއް.۞ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ އެކަނބަލުން ގެނެސްފިއްޔާ މެނުވީ. بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ = ބަޔާންވެގެންވާ فاحش ކަމެއް.۞ وَعَاشِرُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާމެދު ކަންތައް ކުރައްވާށެވެ! بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ޝަރްޢީގޮތުގައި.۞ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ނުރުހިއްޖެއްޔާ.۞ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا = ފަހެ ކަލޭމެން ކަމަކަށް ނުރުހިދާނެއެވެ.۞ وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ = އަދި الله އެކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާ ۞ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ = ގިނަވެގެންވާ ހެޔޮ.۞ وَإِنْ أَرَدتُّمُ = އަދި ކަލޭމެން قصد ކުރިއްޔާ.۞ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ = އަނބިއަކު ބަދަލުކުރުން.۞ مَّكَانَ زَوْجٍ = އަނބިއެއްގެ ބަދަލުގައި.۞ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އޭގެ އެކަނބަލަކަށް ދީފައިވާ.۞ قِنطَارًا = ބައިވަރުމުދާ.۞ فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا = ފަހެ ކަލޭމެން އޭގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް އަތުނުގަންނާށެވެ!۞ أَتَأْخُذُونَهُۥ = ކަލޭމެން އޭގެ ނަގަނީހެއްޔެވެ؟ / ބަދަލުނަގަނީހެއްޔެވެ؟۞ بُهْتَـٰنًا = ތުހުމަތާ حال - (އަނބިމީހާއާ ތުހުމަތުކޮށް.)۞ وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ = އަދި بيان ވެގެންވާ ފާފައާއެކު ހުރެ.۞ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ = ކަލޭމެން އޭގެ ކޮންފަދައަކުން ނަގަނީހެއްޔެވެ؟ / ހިފަން ވާނީ حقّ ކޮންގޮތަކުން ނަގަނީހެއްޔެވެ؟۞ وَقَدْ أَفْضَىٰ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނިމިއްޖެއެވެ. (ތަޅުމަށް ދިޔުމެވެ.)۞ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ = ކަލޭމެންގެ ބައެއް ބައެއްގެ އަރިހަށް.۞ وَأَخَذْنَ مِنكُم = އަދި އެކަނބަލުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނަގައިފިއެވެ.۞ مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ = ގަދަވެގެންވާ عَهْدُ ކަމުގައިވާ. (فرج ތަކެއް حلال ކުރުމުގެ كلمة ކިޔުން.)۞ وَلَا تَنكِحُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކާވެނި ނުކުރާށެވެ!۞ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم = ކަލޭމެންގެ ބަފައިން ކާވެނިކުރި ބައިމީހުން.۞ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން.۞ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ = އިސްވެދިޔަ ކަމެއް މެނުވީ. (އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން ކާވެނިކުރި.)۞ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ فَاحِش ކަމެއް ކަމުގައިވިއެވެ. / ހަޅުތާލު ކަމެއް ކަމުގައިވިއެވެ.۞ وَمَقْتًا = އަދި ކޯފާލިބޭ ގޮތެއް ކަމުގައިވިއެވެ. وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ = އަދި ނުބައިވެގެންވާ މަގެއް ކަމުގައިވިއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! އަންހެނުން ގަދަކަމުން ވާރުތަކުރުން حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް ކަލޭމެން ދީފައިވާ ތަކެތީގެ ބައެއް ހިފައިގަތުމަށް އެކަނބަލުން (މީހާ އިނަނުދީ) ނުހިފަހައްޓާށެވެ! ބަންދު ނުކުރާށެވެ! އެކަނބަލުން بيان ވެގެންވާ فاحش ކަމެއް ގެނެސްފިއްޔާ މެނުވީއެވެ. (އެފަދަކަމެއް ގެނެސްފިއްޔާ އެކަނބަލުން ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ.) އަދި ރަނގަޅުގޮތުގައި އެކަނބަލުންނާއި مُعاشرة ކުރާށެވެ! ދެން ބަލައިލާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާމެދު ނުރުހިފިނަމައެވެ. ނުރުހުން ހަމަވެސް ކަލޭމެން ނުރުހޭކަމާއިމެދު الله އެކަމުގައި އެތައްއެއްގިނަ ހެޔޮކަމެއް ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ މާނައިގައި تفسير علم ވެރިން ދެކޭގޮތަކަށް މާނަކުރައްވައެވެ. ދެބަސްފުޅަކީ: މިއީ جاهليّة ޒަމާނުގެ ކަމެކެވެ. އެކަންވާގޮތަކީ ފިރިހެނަކު މަރުވީމާ ދެން އޭނާގެ ހުރިހާ އަންހެނުން އެފިރިހެނުންގެ އެންމެގާތު މީހާގެ حقّ ކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ ބޭނުންވިއްޔާ އެއަންހެނުންނާއި އިނދެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ އެދެންޏާ މީހަކާ އިނަ ނުދީ ހިފަހައްޓައެވެ. އެގޮތުން ގަދަކަމުގެން ދޫކުރަނީ މުދަލެއްވެސް ވާރުތަކުރެއެވެ. އަނެއްގޮތަކީ: ފިރިމީހާ އަނބިމީހާއާއިދުރު އުޅޭތީ ނުރުހިފައިވެސް އަނބިމީހާއަށް ދީފައިވާ ކާވިނުން ނުވަތަ އެނޫން ބައެއް އަތުލުމަށް ވަރިނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމެވެ. އަދި މިސްކީނުން ބޭނުންވެގެން މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި މާނަކުރެވިފައިވަނީއެވެ. والله أعلم بالصّواب .

(٢٠) (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އަނބިންބަދަލު ވަރިކޮށް އަދި އޭނާގެ ބަދަލުގައި އެހެންމީހަކު އިނދެގަތުން ގެންނަން އެވަރިކުރާން قصد ކުރާ އަނބިބަޔަކަށް ރަންފުށިގަނޑެއް عدد އެއްގެ މުދަލެއް ދީފައިވިޔަސްވެސް ކަލޭމެން އޭގެން އެއްޗެއްވެސް ނުހިފާށެވެ! (އޭރުން އެއްޗެއްގެ އަނބުރާދީ އަނިޔާއަކުން ހުރެވޭތޯއެވެ.) އަނިޔާވެރިވުމާ އަދި ހުތުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުގައި ހިފުން ކަލޭމެންނަށް حلال ވާނީ ކޮންކަހަލަގޮތަކަށްތޯއެވެ؟

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަނީ އެއްބަޔަކު ނިވައިލާފައެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ކައިރިއަށް ވަދެފައެވެ. (جِمَاعُ ވެފައެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަނބަލުންވަނީ ގަދަވެގެންވާ عهد ކަށަވަރެއް ހިފައިގެނެވެ. (އެއީ فرج ތަކެއް حلال ކުރުމުގެ كلمة ތެރެއެވެ. ނިކާޙު عَقْد ކުރުމުގެ كلمة ތެރެއެވެ. އެ كلمة ތެރެގެމަތިން ކަލޭމެންނަށް عهد ވެ ނިންމާފައެވެ.)

(٢٢) އަދި އަންހެނުންގެތެރެއިން ކަލޭމެންގެ ބަފައިން ކާވެނިކޮށްފައިވާ މީހުންނާ (އިސްލާމްވުމުގެ ކުރީގައި ނުވަތަ ބައްޕަ މަރުވެ ހުސްވުމުން ވެފައިވާ މީހުންނާއި) ކަލޭމެން ނުއިނދޭށެވެ! އިސްލާމްވީއަޅަ ތަން ދެން އެދިޔައީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ – އެބަފާ ބައްޕައިން އިނދެފައިވާ މީހުންނާ ކަލޭމެން އިނދުމަކީ ހަޑިހުތުރު فاحش ކަމެކެވެ. އަދި الله ކޯފާވެވޮޑިގެންނެވޭ ކަމެކެވެ. އަދި ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَٰتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ وَخَٰلَٰتُكُمْ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾

ލަފުޒާ

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. / (ކާވެނި حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ.)❁ أُمَّهَٰتُكُمْ
وَبَنَاتُكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިންނާއި.❁ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ = އަދި
ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ންނާއި / އަދި ކަލޭމެންގެ (ބަފައިގެ) ބޮޑުދައިތައިން.❁ وَخَٰلَٰتُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ
މައިމުންގެ ބޮޑުދައިތައިންނާއި.❁ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ = އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންގެ އަންހެން ދަރިންނާއި.❁ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ
= އަދި ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ންގެ އަންހެން ދަރިންނާއި.❁ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް
ކިރުދިން މައިންނާއި (ކިރުމައިން)❁ وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ = އަދި ކިރުބޮއިމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ
أُخْتُ ންނާއި.❁ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންގެ މައިންނާއި. (ދައިތަދައިތައިންނާއި.)❁ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ
= އަދި ކަލޭމެންގެ ބޭރުދަރިންނާއި.❁ ٱلَّٰتِى فِى حُجُورِكُم = ހުރިހެން ކަލޭމެންގެ އަނބިމީހުންގެ ދަރިންނާ.❁ مِّن
نِّسَآئِكُمُ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނުކުރޭ. (އަނބިންގެ ތެރެއިން.)❁ ٱلَّٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ = އެކަށަވަރުންގާތަށް
ކަލޭމެން ވަދެވަރިވާ (ހަރާމްވަރިވާ)❁ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވަންނާ.❁ دَخَلْتُم بِهِنَّ =
އެކަށަވަރުންގެ ގާތަށް ވަދެވަރި (ހަރާމްވަރި)❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁
وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިންގެ އަނބިންނާއި.❁ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ =
އުފެދިހުރިހެދިން ކަލޭމެންގެ ބުރިކަށިތަކުންނާ (އަޅުއެކެ ފިރިހެންދަރިންގެ)❁ وَأَن تَجْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ޖަމާކުރުމާއި.❁ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ = ދެ أُخْتُ ންގެ ދެމެދު. (އެކަކުގެ ދުވަސްވަރަށް އެއްފަހަރާ އިނުން.)❁ إِلَّا
مَا قَدْ سَلَفَ = އިސްވެދިޔަ ކަމެއް މެނުވީ. (މި حكم އައުމުގެ ކުރިން ވީކަމެއް މެނުވީ)❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ =
ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވިއެވެ.❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾ = ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣) (ދިއަންނަނީ ވިލާން) ކަލޭމެންގެ މަންމަމެން حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. ކަލޭމެންގެދަރިން - ކަލޭމެންގެ އަންހެން ދަރިން ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ން ކަލޭމެންގެ ބަފައިމީހުންގެ ބޮޑުދައިތައިން - ކަލޭމެންގެ މައިމީހުންގެ ބޮޑުދައިތައިން - ކަލޭމެންގެ أَخُ ގެ އަންހެންދަރިން - ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ގެ އަންހެން ދަރިން ކަލޭމެންނަށް ކިރުދިން ކިރުމައިން ކިރުބޮއިމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ أُخْتُ ން (އެއްކިރުބޮއި އަންހެންކުއްޖާ) ކަލޭމެންގެ އަނބީންގެ މައިން (ހަދިރައިތަ) - ކަލޭމެން އުޅެނބަދުވެރިވާ ހިނދު ބޭކާރުވެއިވާ އަނބީންގެ ކަލޭމެން ގެންގުޅޭ ދޮންދަރިން - އުޅެނބަދުވެރިވާނަ ނު ނުކުރާނަމަ އެކުދިންނާ އިނުމަކުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. - ކަލޭމެންގެ އުފަން ފިރިހެން ދަރިންގެ އަނބިން (ދަނބިދޭއްތަ / ދަނބިކޯއި) - އަދި އެއްފަހަރާ ދެ أُخْتُ ން ޖަމާކުރުން. (އެބަހީ އެކަކާއި އިނދެގެންހުރެ އެއަންހެންކުއްޖާގެ ދައްތަބާ ނުވަތަ ކޮއްކޯއާ އިނުން. މިއެވެ.- މިގޮތުގައިން މި حكم އައުމުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ ކަމެއް ފުއްސެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ ٱلْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ = އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން مُحْصَنُ ނަމާއި. (އުމުރުންގެ ކާވެނިވެފައި حرام ވެއެވެ.) (އެއީ ކިބައިން ހުރުމުގެ ސަބަބުން އެހެންގެ فرج އެހެން ފިރިހެނުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވެފައިވާ މީހުންނެވެ.)۞ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަނާއަތް މިލްކުކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. (އެއީ އަޅު އަންހެނުންނެވެ. އެމީހުން ހުއްދައެވެ.)۞ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ٱللَّه ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެގޮތަށް فرض ކުރައްވައި ލިޔުއްވިއެވެ.۞ وَأُحِلَّ لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال ކުރެވިގެންވެއެވެ.۞ مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ = އޭގެ ފަހަތުން ދެންހުރިހާ މީހުން. (އިސްލާމްދީނުގައި ޙަރާމްކުރި މީހުން ފިޔަވައި ދެން މީހުން)۞ أَن تَبْتَغُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުން ތިޔަބައިމީހުން ހޯދުމަށްޓަކައި. (ކާވެނި ކުރުމަށްޓަކައި ހޯދުމަށް.)۞ مُّحْصِنِينَ = (އަންހެނުންނަށް) عِفّة ލިބިދޭމީހުންގެ حال.۞ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ = ޒިނޭ ނުކުރާ حال.۞ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އުފާވެރިވީ ކަންތަކުން އެދި ކާވެނި ކުރުމުން އެއްވެދާން.۞ مِنْهُنَّ = އެއަންހެނުންގެ ކިބައިން.۞ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ = ފަހެ އެއަންހެނުންނަށް އެއަންހެނުންގެ ރަނގަޅު ދޭށެވެ!ކާވެނި ރަނގަޅުދޭށެވެ!۞ فَرِيضَةً = فرض އެއްގޮތުން.۞ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ = އެކަމަކާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ރުހި قبول ވެއްޖެ ކަމަކާއި ދޭތެރޭ. (އަންހެނުން قبول ވެގެން ކާވެނި ރަން ލުއިކުރުމާއި ކަންތަކުގައި)۞ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ = فرض ކުރުމަށްފަހު، ކަނޑައެޅި ނިމުމަށްފަހު.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ٱللَّه ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.۞ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ނުކުޅެދޭ މީހާ.۞ طَوْلًا = ތަނަވަސްކަމުގެ ގޮތުން ‒ މުދަލުގެ ގޮތުން.۞ أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = މިނިވަން مؤمن އަންހެނުންނާއި ކާވެނިކުރުމަށް.۞ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم = ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަނާއަތް މިލްކުކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ އަޅު އަންހެނުންނެވެ.) مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = ތިޔަބައިމީހުން مؤمن އަޅު އަންހެނުން ކުދިންގެ ތެރެއިން.۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އީމާންކަން ٱللَّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ = ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ فَٱنكِحُوهُنَّ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެއަންހެނުންނާ ކާވެނިކުރާށެވެ!۞ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ = އެއަންހެނުންގެ ވެރިންގެ ހުއްދައާއެކު. (އެބަހީ ސަޔިދުންގެ ހުއްދައާއެކު)۞ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ = އަދި އެއަންހެނުންނަށް ކާވެނި ރަނގަޅު ދޭށެވެ!۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި.۞ مُحْصَنَٰتٍ = އެއަންހެނުން عِفّة ލިބިގެންވާ حال .۞ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ = ޒިނޭ ނުކުރާ ކަނބަލުން ކަމުގައިވާ حال .۞ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ =

ސިއްރުވެރި ފިރިހެނުންކުރިން ނުވެސް ވާނަމަ. (ބޮޑުވެރިކަމުގެ ނުވެސް ވާނަމަ)❁ فَإِذَآ أُحۡصِنَّ = ދެންފަހެ އެއަޅުއަންހެނުން އިސްލާމްވެއްޖެއްޔާ / ނުވަތަ ކާވެނިކޮށްފިއްޔާ. (އެއަށްފަހު)❁ فَإِنۡ أَتَيۡنَ بِفَٰحِشَةٍ = ދެންފަހެ އެއަޅުއަންހެނުން فاحش ކަމެއް ގެންގުޅެއްޖެއްޔާ. ޒިނޭކޮށްފިއްޔާ. ❁ فَعَلَيۡهِنَّ = ފަހެ އެއަޅުއަންހެނުންގެމައްޗަށް ހުއްޓެވެ. ❁ نِصۡفُ مَا عَلَى ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ = މިނިވަން (ޙުރުވެރި) ކާވެނިނުކޮށް ހުރި ހުރިގޮތުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. مِنَ ٱلۡعَذَابِ = عقوبة ގެ ތެރެއިން / حدّ ގެ ތެރެއިން. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެބައި އަޅުއަންހެނުންނާއި ނިކާހުކުރުމަކީ)❁ لِمَنۡ خَشِيَ ٱلۡعَنَتَ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންކުރެ ޒިނާކުރުމުގެ ބިރުވެތިވާ މީހާއަށެވެ. ❁ وَأَن تَصۡبِرُواْ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ. (އަޅުއަންހެނުންނާ ނިކާހުނުކުރުމަށް)❁ خَيۡرٌ لَّكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٢٥) = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجمالي މާނަ

(٢٤) އަދި އަންހެނުންގެތެރެއިން އަނބިންގެ ފިރިން ތިބި ސަބަބުން އަނބިންގެ فرج ތަކަށް ޙައްގުވެރިވެފައިވާ އަންހެނުންނާއެވެ. އެބައި އަނބިންނާ ނިކާހުކުރުން حرام ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އަނބިންނަކީ ފިރިންގެ މިލްކެވެ. އަދި އެހެނީ ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުން މެނުވީއެވެ. އަނބިންގެ ކިބައިން އަޅުވެތިވި ކުއްޖަކުން ހުއްޓެވެ. ފަހެ އެކަމަކީ الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް فرض ކުރައްވާފައިވާ ލިޔުއްވުމެކެވެ. އަދި އަނބިން ފިޔަވައި އެބައި މަޙްރަމުވެރިޔަ މީހުން ފިޔަވައި ދެންތިބި މީސްމީހުން އަނބިންނަށް ކާވެނި ކުރުމަށް އަދަދު އަނބިންނަކަށް ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނަށް حلال ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އަންހެނުން عِفّة ތެރިވެ ޒިނާ ނުކުރުމަށް ނިކާހުގެ حال ގައެވެ. ދެން ކަލޭމެން ފިރިހެނުން އަންހެނުންގެ ކިބައިން އަތުވެހިވެވިގެން لَذّة حاصل ކުރިކަމާ އަންހެނުންނަށް އެމީހުންގެ ރަނަށް فرض އެއްގޮތެއްގައި ދޭށެވެ! ކާވެނިކަން ދޭށެވެ! (ކަރުނައިގެ އެއްފަހަރު جماع ވެއްޖެއްޔާ ރަނައެއްކޮށް فرض ވިއެވެ.) އަދި ކާވެނިކަން ކަނޑައެޅުމަށްފަހު ދެފަރާތުން ވަރަށްރުހުމެން ދެފަރާތް ރުހުމުން ރަނުގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާކަމަށް ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (އެބައި ކާވެނިކަން އުނިއިތުރު ކުރުމުގައި ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ރުހުމާ އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٥) އަދި ކަލޭމެން ފިރިހެނުންގެތެރެއިން މިނިވަން އަންހެނުންނާ އިންނާން ތަނަވަސްކަމެއް ނުލިބޭ، އެބޭފުޅު ތަޅުވާ، ދެން مؤمن އަޅުއަންހެނުންކުރެޔާ އިންނާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއަޅުއަންނަނިވެސް އާދަމުގެ ދަރިންނެވެ. އަދި އަޅުއަންހެނުންގެ ވެރިފުރާގެ ހުއްދަ ހޯދައިގެން އަޅުއަންހެނުން އިންނާށެވެ! އަދި ރަނަކީ ހަޔާތްގައި އަޅުއަންހެނުންނަށް ކާވެނި ރަނު ދޭށެވެ! އެއީ އަޅުއަންހެނުން ޒިނާ ނުކޮށް އަދި عِفّة ތެރިންކަމުގައި ވާންޖެއެވެ. ދެންފަހެ އަޅުއަންހެނުން ކާވެނި ކުރުމަށްފަހު ޒިނޭކޮށްފިއްޔާ بِكْرُ ވެރި މިނިވަން އަންހެނުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ އަދަބުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި އަޅުއަންހެނުންގެމައްޗަށް ހުއްޓެވެ.

އެގޮތަށް އަޅުއަންހެނުންނާއިނުން އިންނާން ހުއްދަވެގެންވަނީ ކަލޭމެން ފިރިހެނުންކުރެ ޒިނާކުރުމުގެ ބިރުވެތިވާ ބޭބޭފުޅާ ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި (އަޅުއަންހެނުންނާ ނިކާހުނުކޮށް) ކެތްތެރިވުމަކީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ ۚ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ ۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَٰنًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِن تَجْتَنِبُوا۟ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

ލުޣަތު

يُرِيدُ ٱللَّهُ = މާތް الله އިރާދަކުރައްވައެވެ. ❁ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (حرام އާއި حلال ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.)❁ وَيَهْدِيَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ މަގުތައް (ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ مؤمن ންގެ މަގު)❁ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ توبة ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ = އަދި الله ވަނީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ، حِكْمَة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁

وَٱللَّهُ يُرِيدُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވައެވެ. ❁ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ توبة ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ. ❁ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ = އަދި އެދެނީ تبع ވެގެންވާ (هَوى نفس އަށް تَبَعَ ވެގެންވާ) އެއުރެންނެވެ. ❁ أَن تَمِيلُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ފުރައްދާލުމަށެވެ. (އެކަލާނގެ هَوى نفس އަށް ފުރައްދާލުމަށެވެ.) ❁ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ފުރައްދާލުމެއް. ❁ يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރައްވައެވެ. ❁ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ❁ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ އުފެއްދެވިފައިވަނީއެވެ. ❁ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ = ބަލިކަށިކޮށެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! لَا تَأْكُلُوٓا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ނުކާށެވެ! أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި. ❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطِلُ ގޮތުގައި. ❁ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً = ވިޔަފާރިއެއްގެ ގޮތުން ވާނަމަ މެނުވީ. ❁ عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި (ދެފަރާތް) ރުހިގެން. ❁ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތައް ނުމަރާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ❁ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޯގާވަންތަ رَحِيْمُ ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ވިއެވެ. وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ކޮށްފިމީހާ (އެބަހީ نفس ތައް މަރައިފިމީހާ)❁ عُدْوَٰنًا وَظُلْمًا = عَدَاوة ތެރިކަމާ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ގޮތުން. ❁ فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا = ފަހު ނިކަންނުހުތުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު ނަރަކަޔަށް (އަލިފާނަށް) ވައްދާހުށީމެވެ. ❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ = الله އަށް ފަސޭހަކަމެއްކަމުގައެވެ. ❁ إِن تَجْتَنِبُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނަނަމަ. ❁ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ = އެކަންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ނަހީކުރައްވާފައިވާ ބޮޑެތި ފާފަތަކުން. ❁ نُكَفِّرْ عَنكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތަކަށް ފުއްސަވާ ދެއްވާނެއެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުދިކުދި ފާފަތައް. ❁ وَنُدْخِلْكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. ❁ مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ = ވަރުގަދަ މާތްވެގެންވާ ތަނަކަށް — (ސުވަރުގެއަށް.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) اللّٰه تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ އިސްލާމީދީނަށް ކުރީގެ نَبِي ބޭކަލުންނާއި مؤمن ންގެ މަގުތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައި ދައްކަވައިދެއްވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ލައްވަވާށެވެ. އަދި اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٧) އަދި اللّٰه އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް توبة ލައްވަވާށެވެ. އަދި هَوى نفس ގެ އެދުންތަކާއި شَهْوَة ތަކާއި تبع ވާމީހުން (يهودى ންނާއި نصارى އިންނާއި ޒިނޭކާރާ މީހުންނާއި އެފަދަ ބައިމީހުންނަކީ މީހުން) އެދޭނީ (އެމީހުންގެ ޝަހުވަތަށް) ކަލޭމެންވެސް އެބައިމީހުންގެ ފަރާތަށް ބޮޑުވެގެންވާ ފުރަބަލަކަށް ފުރަބަލާވުމަށެވެ. (އެއީ ވެސް އެމީހުންފަދައިން ބައްޓަންވުމަށެވެ.)

(٢٨) اللّٰه تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ (مؤمن އަށް) އަންގަވާފައިވާ އިސްލާމީ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކުގައި ލުއިތަކާއި ފަސޭހަ ކަލޭމެންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި އިންސާނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ ބަލިކަށި ضعيف މީހަކު ގޮތުގައެވެ. (އަންހެނުންނާ ގައިގޯޅިވުމުގައި ހިފެހެއްޓުން ކުޑަ ފަރާތަކަށެވެ.)

(٢٩) ވާ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެމުދާ ކަލޭމެންގެ ދެމެދު بَاطِل ގޮތުގައި ނުކާށެވެ! ބަލާށެވެ ނުކާށެވެ! ވިޔަފާރިގެގޮތުގައި ދެފަރާތުގެ ދެމެދު ރުހުމާއެކު حال ގައިމެނުވީ. އެކަކު މުދަލު އަނެކަކު ބޮޑުނުކޮށް ނުކާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް ނުމަރާށެވެ! އެއްބައެކު އަނެއްބައެކު ނުމަރާށެވެ! (مسلمންނަކީ އެއްދިގުއެއްގެ ބައެއްކަމުގައި ވާތީ އެންމެންނީ އެއްބަސްޖެހިއެއްބައި ބައިކުޑަކުގައި ވާތީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް ނުމަރާށޭ وحى ކުރެއްވީއެވެ. واللّٰه أعلم) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވޮޑިގެންވަނީ ކަލޭމެންނަށް ރަހުމް ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

(٣٠) އަދި عداوة ތެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމުގެތެރެއިން އެކަން ކޮށްފިމާ (އެބަހީ އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި نفس އެއް މަރައިފިމާ (ދަންނައެވެ!) ފަހަ ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު (ބޮޑުވެގެންވާ) އަލިފާނަކަށް ވައްދަވާނީމެވެ. އަދި އެކަމަކީ اللّٰه އަށް ދަތިނޫނަސްކަމެއް ކަމުގައިވީއެވެ.

(٣١) ކަލޭމެންނަށް ނަހީކުރެވުނު ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި ކަލޭމެން ދުރުވެގެންވާ ހިނދެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ އެހެނިހެން ކުޑަ ފާފަތަކެއް ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާނީމެވެ. އަދި މާތްވެގެންވާ ތަނަކަށް (ސުވަރުގެއަށް) ކަލޭމެން ވައްދަވާދެއްވާނީމެވެ.

* ދަންނައެވެ! اللّٰه ގެ ކައިރީގައި ނުވަތަ ގަދަވެގެންވާ عذاب ހުށަހެޅި މިފަދަ ފާފަތަކެއް ހިނގައިފިނަމަ ކައްޑު ކަމުގެ ބޮޑެތި ފާފަތަކެވެ. އޭގެ عدد އެއް ނޫނެވެ. އަދި ކުޑަފާފަތައްވެސް ފަޅިދޫކުރުމުގެ ބޮޑު ފާފައެކަމަށް ބަދަލުވެގެންދާކަމަށް علم ވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. واللّٰه أعلم

وَلَا تَتَمَنَّوْا۟ مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ ۖ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ ۚ وَسْـَٔلُوا۟ ٱللَّهَ مِن فَضْلِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَٰلِىَ مِمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ ۚ وَٱلَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَـَٔاتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَآ أَنفَقُوا۟ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ ۚ فَٱلصَّـٰلِحَـٰتُ قَـٰنِتَـٰتٌ حَـٰفِظَـٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ ۚ وَٱلَّـٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهْجُرُوهُنَّ فِى ٱلْمَضَاجِعِ وَٱضْرِبُوهُنَّ ۖ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

ތަފްސީރު

وَلَا تَتَمَنَّوْا = އަދި ކަލޭމެން ނުދޭތެވެ! ތަރިވުމީހުންވާށެވެ. مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ = އެކަލާނގެ ﷲ މާތްކުރައްވާ މަތިވެރިކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކުގެން. بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = ކަލޭމެންކުރެ އެއްބައެއްގެމައްޗަށް އަނެއްބަޔަކު. لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ = ފިރިހެނުންނަށް ބައެއް ވެއެވެ. ނަސީބެއް ނުވަތަ حِصّة އެއްވެއެވެ. مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا = އެމީހުންކުރި عمل ގެ (ثواب އާއި عُقُوبَة ގެ ތެރެއިން) އެމީހުން ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ. وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ = އަދި އަންހެނުންނަށް ބައެއްވެއެވެ. ނަސީބެއްވެއެވެ. حِصّة އެއްވެއެވެ. مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ = އެކަމަނާމެން ކުރި عمل ގެ (ثواب އާއި عُقُوبَة ގެ ތެރެއިން) އެމީހުން ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ. وَسْـَٔلُوا ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ﷲ ގެ حضرة ގައި އެދޭށެވެ! مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވެރިކަމުން (އެ فضل ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން)

إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއްގެ ގޮތުގައި. وَلِكُلٍّ = އަދި ކޮންމެ މީހަކަށް (ކަލޭމެންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް) جَعَلْنَا مَوَٰلِىَ = ވާރިސުވާނޭ މީހުން ލެއްވީމެވެ. مِمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ = މައިންބަފައިން ދޫކޮށް ދާ މުދަލުގައި. وَٱلْأَقْرَبُونَ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. وَٱلَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހުވައިގައި عقد ކޮށްފައިވާ މީހުން (ރަނގަޅުވާށެވެ!) فَـَٔاتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބައިދޭށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى ވޮޑިގެންވިއެވެ. (ވޮޑިގެންވެއެވެ.) عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއްގެ ގޮތުގައި.

ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ = ފިރިހެނުންނީ قائم ވެ ތިބޭމީހުންނެވެ. / ސިޔާނަތްކުރުންތެރި ބެލެހެއްޓޭމީހުންނެވެ. عَلَى ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެމައްޗަށް / އަންހެނުންގެ ކަންތައްތަކުގައި. بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ = ﷲ މާތްކުރެއްވި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ. وَبِمَآ أَنفَقُوا = އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރުމުގެ ސަބަބުންނާއި. مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލުން. فَٱلصَّـٰلِحَـٰتُ قَـٰنِتَـٰتٌ = ދެން صالح ވާމީ އަންހެނުންނަކީ ކިޔަމަންތެރި މީހުންނެވެ. حَـٰفِظَـٰتٌ لِّلْغَيْبِ = غيب އެއް ރައްކާތެރިވެދޭ އަންހެނުންނެވެ. (ފިރިމީހާ ނެތްވަގުތު މީހާގެ نفس އާއި ފިރިމީހާގެ حقّ ތަކަށް ރައްކާތެރިވެދޭމީހުންނެވެ.) بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ = ރައްކާތެރިކުރެއްވުމުން ﷲ އެންގެވި ކަމަކުން. وَٱلَّـٰتِى تَخَافُونَ = އަދި އެކަނބަލުން ނުކިޔަމަންތެރިވެދާނެތީ ކަލޭމެން ބިރުގަންނަ އަންހެނުން. نُشُوزَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާމެދު. فَعِظُوهُنَّ = ދެން އެކަނބަލުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދޭށެވެ! وَٱهْجُرُوهُنَّ

= އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާއި ދުރުވެގަންނާށެވެ.! فِي ٱلْمَضَاجِعِ = ނިދާ ތަންމަތީގައި. (އެކަނބަލުންގެ ގާތު ނުނިދާށެވެ!)
وَٱضْرِبُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގައި ޖަހާށެވެ.! فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ = ފަހެ އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ނުހޯދާށެވެ.! سَبِيلًا = އެއްވެސްމަގެއް. (އަނިޔާދޭން އެއްވެސްސަބަބެއް.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيًّا كَبِيرًا (٣٤) = ނުހަނު މަތިވެރިވެގެންވާ ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އަދި ކަލޭމެންގެ އެއްބައެއްގެމައްޗަށް އަނެއްބައެއްނަށް الله ދެއްވާފައިވާ فضل ވަންތަކަމަށް ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ! އެކަމަކު އެދުންވެރިނުވާށެވެ! ފިރިހެނުންނަށް އެމީހުން ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ ބައެއްވެއެވެ. (ثواب އާއި عذاب ގެގޮތުން އެމީހުންގެ ބައި އެމީހުންނަށްވެއެވެ.) އަދި އަންހެނުންނަށްވެސް އެމީހުން ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ ބައެއްވެއެވެ. – (ثواب އާއި عذاب ގެގޮތުންނެވެ. އަދި މިދެމީހުންގެ ބައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އެއްވަރަކަށް ނިސްބަތްވެއެވެ. – އެހެން ނަންބަރަށްވެއެވެ.) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން ދެއްވައިދެއްވުމަށް ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އެދޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އަދި ކަލޭމެންގެ މައިން ބައްޕައިންނާ ގާތްތިމާގެ މީހުން ދޫކޮށް ތަރިކަ މުދަލުން އެކަށޭނަ މުދަލުގެ ވާރުތަވެރިންތަކެއް ތިމަން ހަދާފައިވެމެވެ. އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ނަސީބު ދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ހުވައިތަކަށް ޙަވާލުތަކާ މީހުންނަށްވެސް އެމީހުންނަށް އެއްބަސްވުމަކަށް ދޭށެވެ! އެއީ ވާރުތަވެރިން ނޫން މީހުންނަށްވެސް ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމެއްގެ ވާރުތަވެރިކަމުގެ ދުވަހުގެ ހުވައި ކުރި ކަމާ ޙަވާލާކުރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވީއެވެ.

- ނޯޓް: މިކަމަކީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި އޮތް ކަމެކެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ ކުރީދުވަސްވަރުވެސް އޮތް ގޮތެވެ. ދެން وَأُلُو الأَرْحَامِ بَعْضُهُم أولى بِبَعْضٍ...... މިއާޔަތުން އެކަން މަންސޫޚުވީއެވެ. މިއާޔަތް އޮތީ މިއާޔަތް ދެން ބަޔާ ގޮތުގައެވެ.

(٣٤) ފިރިހެނުންނަކީ އަންހެނުން އަދަބުވެރިކުރުމާ ސިޔާނަތްކުރުމަށް قائم ވެތިބޭ މީހުންނެވެ. (ރިޔާސަތާއި ވެރިކަމެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެ އެއްބައެއްގެމައްޗަށް އަނެއްބައެއްނަށް الله ދެއްވާފައިވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ (އެބަހީ އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ފިރިހެނުންނަށް ދެއްވާފައިވާ ފަޟީލަތުގެ ސަބަބުންނެވެ) އަދި އެފިރިހެނުން އެމީހުންގެ މުދަލުން (އެކަނބަލުންނަށް) ހޭދަކުރާ ނަފަޤާތުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ صالح ވާ އަންހެނުންނަކީ ކިޔަމަންތެރި (އަދި ފިރިމީހާގެ غَيْبُ ގައި (ފިރިމީހާ حاضر ނުވާއިރު) ތިމާގެ نفس އާއި ފިރިމީހާގެ މުދަލާއި އެހެންވެސް حقّ ތަކެއް) ރައްކާތެރިވެގަންނަ އަންހެނުންނެވެ. އެއީ އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިވުމަށް الله އަންގަވާ އަމުރުފުޅުތަކާ ކަންކުރުގައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާ އަންހެނުން ދަންނަވައިވެ! ކަލޭމެން ފުރަތަމަ އެކަނބަލުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދޭށެވެ! (އެވަރުން ނުވިއްޔާ) އެކަނބަލުންނާ ނިދާ ތަނުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! (އެއާ ނުހިނގާށެވެ!) (އަދި އެވަރުން ނުވިއްޔާ) ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގައި ޖަހާށެވެ! (زخم ނުވާގޮތަށެވެ.) ފަހެ އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް (އެގޮތުން) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ފަހެ އެކަނބަލުން އަނިޔާދިނުމަށް އެއްވެސް ސަބަބެއް ކަލޭމެން ނުހޯދާށެވެ! (އެބަހީ ފަހެ އަނިޔާ ނުދޭށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ނުހަނު މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ ۞ وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُواْ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ لَهُۥ قَرِينًا فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِنْ خِفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ. ❁ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا = އެދެމީހުންގެ ދެމެދުގެ ދޭތެރެވެރިކަމާމެދު (އަނބި ދެމަފިރިންގެ)❁ فَٱبْعَثُواْ حَكَمًا = ފޮނުވާ ކަލޭމެން حكم ކުރާނޭމީހަކު ފޮނުވާށެވެ!❁ مِّنْ أَهْلِهِۦ = އޭނާގެ (އަނބި ފިރިމީހާގެ) أهل ވެރިންކުރެ / ތިމާގެމީހުންކުރެ.❁ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ = އަދި އެއަންހެނާގެ أهل ވެރިންކުރެ حكم ކުރާނޭމީހަކު. ❁ إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا = އެދެމީހުން إصلاح ކުރަން އެދެންޏާ (އަނބި ދެ حَكَمُ ން إصلاح ކުރަން އެދެންޏާ. ❁ يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ = އެދެމީހުންގެދެމެދު الله توفيق ދެއްވައިފާނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި.❁ ❁ وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވާށެވެ!)❁ وَلَا تُشْرِكُواْ بِهِۦ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން އެއްވެސްއެއްޗެއް އެކަލާނގެއާއި شريك ނުކުރާށެވެ!❁ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ކުރާށެވެ! (ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!)❁ وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް. ❁ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި يتيم ންނަށް مسكين ންނަށްވެސް (ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!)❁ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްކަމުގެ ވެރި އަވަށްޓެރިންނަށް. (ނަސަބުގެ ގުޅުން ގާތް)❁ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ = އަދި ދުރުގެ އަވަށްޓެރިންނަށް / ނުވަތަ ބީރައްޓެހިންނަށް.❁ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ = އަދި ދަތުރުގެ އެކުވެރިޔާއަށް.❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށް.❁ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަނާތްތަކުގެ މިލްކުގައި ވާމީހުންނަށް (އަޅުންނަށް)❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.❁ مَن كَانَ مُخْتَالًا = ބޮޑާކަމުގައި ފަހުރުވެރިވާމީހަކު.❁ فَخُورًا ﴿٣٦﴾ = އަދި އުޅުވާލާ فَخْرُ ކުރާމީހާ.❁ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އެމީހުން ދަ بَخِيلُ ވާމީހުން.❁ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = އަދި އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް أمر ކުރާ.❁ بِٱلْبُخْلِ = بَخِيلُ ވުމަށް.❁ وَيَكْتُمُونَ = އަދި އެމީހުން ވަންހަނާކުރާ.❁ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެތި.❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވންތަކަމުގެތެރެއިން.❁ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.❁ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ = ހިތާމަވެރި عذاب އެއް.❁ وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = އަދި ހޭދަކުރާމީހުން.❁ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާތައް.❁ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކަން.❁ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް އީމާންނުވާ.❁ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށްވެސް

(އީމާންނުވާ)❁ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ ވެއްޖެމީހާ.❁ لَهُۥ قَرِينًا = އެމީހެއްގެ އެކުވެރިއާކަމުގައި.❁ فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾ = ފަހެ އެކުވެރިއެއްގެ ގޮތުން އޭނާ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) އަނބިމީހާގެ ދެމެދު އުޅޭ: ދެމަފިރިންގެދެމެދު އަރައިރުމާ ދެކޮޅުވެރިކަމާމެދު ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ ފިރިހެންމީހާގެ أهل ވެރިންކުރެ حكم ކުރާނޭމީހަކާއި އަންހެންމީހާގެ أهل ވެރިންކުރެ حكم ކުރާނޭމީހަކާއި ދެމީހުން ފޮނުވާށެވެ! (އެދެމީހުން ގޮތެއްނިންމާށެވެ!) އެދެމީހުން (އެބަ حَاكِم ން) ދެމަފިރިން ދެމެދު إصلاح ކުރަން އެދެންޏާ الله تعالى އެދެމީހުންނަށް އެކަމުގެ توفيق ދެއްވައިފާނެއެވެ. (ދެމީހުންނަކީ عدل ވެރި ދެމީހުންކަމުގައި ވާންވާނެއެވެ. އަދި އެދެމީހުން އެއްބަސްވާ ގޮތެއްގެމަތިން حكم ކުރާންވާނެއެވެ. ދެމީހުންނަށް نصيحة ދޭން ފެންނަންޏާ އެގޮތް ނުވަތަ ދެމީހުން ދުރުކުރަން ފެންނަންޏާ އެގޮތުގެ މަތިން ދެމީހުންނަށް ނިންމާންވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ خبر ވެރި ތިމާގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައިވެއެވެ.

(٣٦) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް ޠާޢަތްތެރިވެ ކިޔަމަންވާށެވެ!) އަދި ހަމައެކަލާނގެއާ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާއި شريك ނުކުރާށެވެ! ބެލެނިވެރިންނަށް إحسان ތެރިވާށެވެ! (ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!) އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި - يتيم ކުދިންނާއި مسكين މީހުންނާއި ގާތްތިމާގެ އަވަށްޓެރިންނާއި އަދި ގާތްތިމާގެ ނޫން އަވަށްޓެރިންނާއި (ނުވަތަ ބީރައްޓެހިންނާއި) އަދި ދަތުރުގެ އެކުވެރިންނާއި ދަތުރުވެރިންނާއި އަދި އަޅުންނާއި މުޅިންމީހުންނަށްވެސް ކަލޭމެން إحسان ތެރިވެ ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުނގަނޑާ ބޮޑާވެ فخر ވެރިވާ މީހަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٧) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ ބޮޑާވެ فَخْرُ ވެރިވާމީހުންނަކީ) بَخِيْلُ ވާ މީހުންނެވެ. ދަހިވެތިވާމީހުންނެވެ. އަދި بَخِيْلُ ވުމަށް މުސްލިމުންނަށް أمر ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތި ވަންހަނާ ކުރާމީހުންނެވެ. (އެއީ يهودى ންނަކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެމީހުން بَخِيْلُ ވިކަމެއްކަމުގައިވަނީ توراة ގައިވާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި خبر ތައް މުސްލިމުންނަށް ނާންގައި ވަންހަނާ ކުރުމެވެ.) އަދި ކާފިރުވެއްޖެ މުސްލިމުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިހާނަތްތެރި عذاب އެއް ތައްޔާރު ކުރައްވައިފީމެވެ.

(٣٨) އަދި ތިމާގެ މުދާތައް މީސްތަކުންނަށް ދައްކުމަށް ހޭދަކުރާމީހުން، އަދި އެމީހުން الله އަށް އީމާންނުވާ އަދި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން قبول ނުކުރާ އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށްވެސް އީމާންނުވާމީހުން (ދަންނައެވެ! އެމީހުންނަކީ شيطان ގެ އެކުވެރިންނެވެ.) އަދި އެމީހެއްގެ އެކުވެރިއާކަމުގައި شيطان އާ ވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކުވެރިއެއްގެ ގޮތުން އޭނާ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

وَمَاذَا عَلَيۡهِمۡ لَوۡ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمۡ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ يُضَٰعِفۡهَا وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ أَجۡرًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾ فَكَيۡفَ إِذَا جِئۡنَا مِن كُلِّ أُمَّةِۭ بِشَهِيدٖ وَجِئۡنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدٗا ﴿٤١﴾ يَوۡمَئِذٖ يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَعَصَوُاْ ٱلرَّسُولَ لَوۡ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضُ وَلَا يَكۡتُمُونَ ٱللَّهَ حَدِيثٗا ﴿٤٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

وَمَاذَا عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮތީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟. (ކޮންގެއްލުމެއްހެއްޔެވެ؟)* لَوۡ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް އީމާންވީނަމަ.* وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.* وَأَنفَقُواْ = އަދި އެމީހުން ޚަރަދުކޮށް.* مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން.* وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمۡ = އަދި الله އެމީހުންނާއިގެން ވާޤިފުގެންވެއެވެ.* عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.* مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ = مِثۡقَالَ އެއްގެ ބަރުދަންވިޔަސް. (އެވަރުގެ عمل ގެ جزاء ވިޔަސް)* وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ = އަދި އެ (عمل) އެއް ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިވާނަމަ.* يُضَٰعِفۡهَا = އެކަލާނގެ އެއަށް (ދެގުނަ) އިތުރުކުރައްވައެވެ.* وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ.* أَجۡرًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.* فَكَيۡفَ إِذَا جِئۡنَا = ފަހެ މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ގެންނަވައިފިއްޔާ ދެންވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟* مِن كُلِّ أُمَّةِۭ بِشَهِيدٖ = ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް ހެކިވެރިއަކު.* وَجِئۡنَا بِكَ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވައި.* عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدٗا ﴿٤١﴾ = މިއެންމެންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިޔާ ބޭކަލަކުކަމުގައި.* يَوۡمَئِذٖ = އެދުވަހުން.* يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވީމީހުން ބޭނުންވާނެއެވެ.* وَعَصَوُاْ ٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އަށް އެމީހުން އުރެދި.* لَوۡ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضُ = އެމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ހަމަހަމަވާނަމައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންވެސް بَهَائِم ސޫރަތަކަށްވެ އެއްގޮތަށް ބިމުގެ އަޑިއަށް ވަންނަވާނަމައެވެ.)* وَلَا يَكۡتُمُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ވަންހަނާނުކުރެވޭނަމައެވެ.* حَدِيثٗا ﴿٤٢﴾ = އެއްވެސް ވާހަކައެއް.* يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!* لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭމެން ނަމާދަށް ގާތްނުވާށެވެ!* وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ = ކަލޭމެން މަސްތުވެފައިވާ حال ގައި.* حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ = ކަލޭމެން ބުނާއެއްޗެއް -(ކިޔާއެއްޗެއް) ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖައުމަށް ދަންނަންދެން.* وَلَا جُنُبًا = އަދި ޖުނުބުވެރިވެފައިވާ حال ގައެވެ.* إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ = މަގުހުރަސްކޮށްލާމީހުން ގޮތުގައި. (ދަތުރުކުރާމީހަކު ގޮތުގައި.)* حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْ = ކަލޭމެން ހިނައިގަންނަންދެން ގާތްނުވާށެވެ.* وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ = އަދި ކަލޭމެންނީ ބަލިމީހުން ކަމުގައިވާނަމަ.* أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.* أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން މީހަކު އެއްވެސްމީހަކު.* مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ = ކުޑަކަމު ނުވަތަ ބޮޑުކަމުގެ ނިމިގެން.* أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންގައި ބިއްލުމެވެ. (މިއީ ވަރަށް إختلاف ހުރި މައްސަލައެއް -

راجح ގޮތަކީ އެކަހަކުންނާއިجماع ވުމެވެ.)۞ فَلَمْ تَجِدُواْ مَآءً = ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް ފެން ނުފެނުން / ފެނުން إستعمال ކުރުވޭގޮތްނުވި.۞ فَتَيَمَّمُواْ = ދެން ކަލޭމެން تَيَمَّمُ ކުރާށެވެ!۞ صَعِيدًا طَيِّبًا = ތާހިރުވި ވެލިން.۞ فَٱمْسَحُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން ފޮހެލާށެވެ! بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކުގައާއި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވިއެވެ.۞ عَفُوًّا غَفُورًا (٤٣) = عَفُوء ކުރެއްވުން ބޮޑު ފާފަ ފުއްސެވުން ގިނަކަލާނގެކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) އެމީހުން الله އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ އަދި الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި رِزْقُ ން އެމީހުން الله ގެމަގުގައި ހޭދަކުރިނަމަވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮންނާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންނަށް ވާނީ ކޮން ގެއްލުމެއްހެއްޔެވެ؟) އަދި الله އީ އެމީހުންގެ އެންމެހައި ކަންތައް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވެއެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން مِثْقَال އެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރަކުވެސް الله އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެން ނުވާނޭވެ. އަދި އެ (عمل އަކީ) ހެޔޮ عمل އެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަލާނގެ އޭގެ ދަރުމަ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއާ އެތާނގެ نعمة ތަކެވެ.)

(٤١) އަދި ކޮންފަދަ أمّة އަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެކިވެރިއަކު ގެންނަވައި އަދި އެއެންމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކަށް ކަލޭގެފާނު ގެންނަވައިފިއްޔާ ދެން ކަންތައްވާނީ ކޮންފަދައަކަށްހެއްޔެވެ؟

(٤٢) އެދުވަހުން ކާފަރުވި މީހުންނާއި رسول ގާއަށް އުރުދުނުވި މީހުން ބިމާއެކު ހަމަހަމަވާނަމަކަށް ހިތްއެދޭނެއެވެ. އެކަމަކު ގޮބިކުރާނެއެވެ. އަދި الله އަށް އެމީހުން އެއްވެސް ވާހަކައެއް ވަންހަނާ ނުކުރެވޭ ނަމަވާއްސެ ހިތައް އަރާނެއެވެ.

(٤٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން މަސްތުވެގެންވާ حال ކަލޭމެން ނަމާދަށް ގާތްނުވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކިޔާ ނުކިޔާއެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭހާ ދެނެގަންނަންދެން. (އެބަހީ ހޭއަރާވަންދެނެވެ.) އަދި جُنُبُ ވެރިވެގެންވާ حال ވެސް (ނަމާދުކުރާތަނަށާއި އެބަހީ މިސްކިތާ) ގާތްނުވާށެވެ. މިސްކިތަށް ނުވަންނާށެވެ. ހަމައެކަނި މަގުހުރަސްކޮށްދާ މީހަކު ފިޔަވައެވެ. އެއީ ދަތުރުވެރިޔަކަށް ވިހިނދު. އަދި ކަލޭމެންނަށް ބަލިމަޑުކަމެއް ހުރެގެން ނުވަތަ ދަތުރުވެރިއެއްގެ ގޮތުގައިވާނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ފާހާނާކޮށްގެން އަތުވެއްޖެއްޔާ – ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ (އެއީ އެދުނުވެރިކަމާއެކު ބީހުމެވެ. ނުވަތަ جماع ވުމެވެ.) ދެން ކަލޭމެންނަށް (طاهر ފެނެއް ނުފެނުނު !) ފެން ކަލޭމެންނަށް ނުލިބިއްޖެއްޔާ (ނުވަތަ ފެނުން إستعمال ކުރުވޭގޮތް ނުވެއްޖެއްޔާ) ދެން طاهر ވެލިން ކަލޭމެން تَيَمّم ކުރާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކާއި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައި (އެވެލިން) ފޮހެލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عفوء ކުރެއްވުން ބޮޑު އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާކަލާނގެ ކަމުގައި ވޮޑިގެންވިއެވެ.

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَٱسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَٰعِنَا لَيًّۢا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِى ٱلدِّينِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَٱسْمَعْ وَٱنظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ ءَامِنُوا۟ بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَٰبَ ٱلسَّبْتِ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾

ލުޣަތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ. ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا = ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެވިފައިވާ މީހުންނަށް – (އެއީ يهودى ންނެވެ.) ۞ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުން. ۞ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ = އެމީހުން މަގުފުރެދުން ގަންނަނީއެވެ. ۞ وَيُرِيدُونَ = އަދި އެމީހުން އެދެނީއެވެ. أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ = ކަލޭމެން މަގުފުރެއްދިޔުމަށް. ۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ = އަދި الله تعالى ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިން ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيًّا = އަދި ސަހަރޯވެރިއަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ = އަދި نصر ދެއްވާ ފަރާތަކަށް ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީ މީހުންގެތެރެއިން ބައެއް. ۞ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = كلمة ތަކުގެ ތަރުތީބު / ބަދަލުކުރޭ ބަސްތަކުގެ ތަރުތީބު ބަދަލުކުރަނީއެވެ. ۞ عَن مَّوَاضِعِهِۦ = އެބަސްތަކުގެ ހަމަ ތަންތަނުން ބަދަލުކޮށް އެބަސްތަކުގެ މާނައިން. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ۞ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ. ۞ وَٱسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާށެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ނާއްސަވާށިއެވެ! وَرَٰعِنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައްލަވާށެވެ. (މިއީ އެބައި މާނައަށްވާ كلمة އެކެވެ. يهودى ން ބޭނުންކުރަނީ ގޯސް މާނައެއްގައި ނަބިއްޔާއަށް ގޯސްކިޔުމަށެވެ.) ۞ لَيًّۢا بِأَلْسِنَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ދުލުން ދުރުދުރުކޮށް. ۞ وَطَعْنًا فِى ٱلدِّينِ = އަދި އެމީހުން دين އަށް عَيْبُ ކިޔުމަށް. ۞ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިނަމަ. ۞ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަހައިފީމު އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވީމު. (މިފަދައިން)۞ وَٱسْمَعْ = އަދި އައްސަވާށެ! وَٱنظُرْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް إنتظار ކުރައްވާށެ. ۞ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެއީ ހެޔޮވާނެކަމެވެ. ۞ وَأَقْوَمَ = އަދި ސީދާކަން ބޮޑުވީހެވެ. ۞ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން. ۞ فَلَا يُؤْمِنُونَ = ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ = ކުޑަކުޑަ މިންވަރަކުން މެނުވީ. ކުޑަކުޑަ ބަޔަކު މެނުވީ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = އޭ ފޮތް ދެވިފައިވާ މީހުންނޭވެ! ۞ ءَامِنُوا۟ بِمَا نَزَّلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން إيمان ވާށެވެ. ۞ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم = ކަލޭމެންނާ އެކުގައިވާ އެއްޗެއް ތެދުކުރާ حال . ۞ مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا =

މޫނުތަކެއް އެބައި ފޮހެލައިގެންނެވެ / އެބައި އަނބުރާ ބުރަކަށް ނުބިލަށްއަނބުރާލައިގެންނެވެ.※ فَنَرُدَّهَا = ދެން އެމޫނުތަކެއް

ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ އަސްލަށް / ބަލްދުކުރައްވައި.※ عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَا = އެމޫނުތަކުގެ ފުރަގަހަށް.※ أَوْ نَلْعَنَهُمْ = ނުވަތަ

އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ لعنة ލައްވައި.※ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَٰبَ ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހުގެ އެކުވެރިންނަށް

لعنة ލެއްވިފަދައިން.※ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ أمر ފުރިހަމަވެއެވެ.※ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ = ވުމަށްފަހުފާ ކަމެއްކަމުގައި / تَنْفِيذُ

ކުރެވޭނެކަމެއްކަމުގައި.※

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ތިބާގެ ކަންތަށްސަވަރު ދެކެނުވިހުންނަށް (އެބަހީ يهودى ނަސާރާ) ކީރިތިވާނ

ނުބައްޔަވަމުގެތެވެ؟ އެމީހުން މަގުފުރެދުންގަނެހުރީއެވެ. (އެއީ އެމީހުން حقّ ނު حقّ އަށް ބަދަލުކުރީއެވެ. އެމީހުންގެ

ފޮތުން ރަސޫލާގެ އަސްލުންގެ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ސިފަފުޅުތައް ވަނީހަމަނާކޮށް، އަދި އެކަލާނގެ ފޮތް އެއީ حقّ

ނަބިއްޔާކަން އަސްލިޔަތުގެއެކުވެސް އެކަލާނގެ ފޮތް ދޭކުރެއްވީއެވެ. އެމީހުން މަގު ފުރެދުން ގަންނަކަމުގައި އެ وحى ކުރައްވައި

އެހެންވެގެންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) މަގު ފުރެއްދައިލާށެވެ.

(٤٥) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެން مؤمن ންގެ عداوة ތެރިންގެ عداوة ތެރިކަމާއި ދެކެވޭ ތެރިކަން މާގިނަ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި

ސަލާމަތްތެރިއަކުކަމުގައި اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި نصر ދެއްވާ نصر ތެރިއަކުކަމުގައި اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٦) އަދި ޔަހޫދީން يهودى ންގެތެރެއިން (ބާވައިލުއްވި كلمة ތަކަށް އެ كلمة ގެ މާނަ) ބަދަލުކުރާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި

އެމީހުން ބުނެއެވެ. (رسول اللّٰه އާއި مُخاطب ކޮށް އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ކަލޭގެ ފޮތް އަހައިފީމުއެވެ. ކަލޭގެ ބަސްނުކިޔަމަނީމުއެވެ! اللّٰه

ކަލޭގެ ބަސް ނުއައްސަވާށިއެވެ! އަދި "ކަލޭގެ ފޮތް އަޑުއަހާނަން ބައްލަވާނަ" މިހެން އޭގެ عرب ބަހުން އެމީހުން ބުނަނީ ކަލޭ

ހުތުރުކޮށް ތުހުމަތު މަރުގެއެވެ. އެއީ رَاعِنَا އާ އޭގެ كلمة އެވެ. މި كلمة މިޔަތުގެ اللّٰه ބަދަލުކުރައްވައި އޭގެ ބަދަލުގައި أُنْظُرْنَا މި

كلمة ވެސް ބާވައިލައްވާފައެވެ.

ފަހެ އެމީހުން އެބަވަތުގެ كلمة ކިޔުނީ ދީނުގައި ކެރުންތެރިކަމުންނެވެ. އަދި دين އަށް عَيْبُ ކިޔުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެމީހުން

(އޭގެބަދަލުގައި) އަޑުއެހީމު އަދި ކިޔަމަނުވީމު. އަދި އަޑުއަހާށެވެ! އަދި

އަޑުއެހުންނަށް إنتظار ކުރައްވާށެވެ. މިހެން ބުނީނަމަ އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވާނެ ސީދާކަން މާބޮޑުވީހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް

އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން اللّٰه އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން މަދުން މަދުންނޫނީ އީމާން ނުވެއެވެ.

(٤٧) އޭ ފޮތް ދެއްވުނު މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއި އެކުގައި ހުރި ފޮތް ތަސްދީޤުކުރާ ހާލު حال ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް

ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. އެއީ މޫނުތަކެއް ފޮހެލައިގެން އެބައި އަނބުރާ ބުރަކަށް ނުބިލަށް އަނބުރާލުމުގެ ކުރިން

ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ ބަދަލުކުރައްވާފައިވާގޮތަށް ކުރިންނެވެ. ނުވަތަ ހޮނިހިރުދުވަހުގެ އެކުވެރިންނަށް ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ لعنة

ލެއްވި ފަދައިން ބިމަށްބަރަސްކަށްގެ لعنة ލެއްވުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. (އެބަހީ މިޔަ قرآن އަށް ކަލޭމެން އީމާން

ނުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކެއް ހުރިގޮތުން ނޫން އަނބުރާ ބަދަލުކުރައްވައިލާނީއެވެ. ނުވަތަ ހޮނިހިރުދުވަހު

ކައްކަޅާކަށް ކުރި މީހުންނަށް لعنة ލެއްވި ފަދައިން لعنة ލައްވާލާނީއެވެ.) އަދި اللّٰه ގެ أمر ފުރިހަމަ އެއީ تَنْفِيذُ ވެވޭނޭ އެއްކަމެކެވެ.

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰٓ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم ۚ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَكَفَىٰ بِهِۦٓ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّـٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَـٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ ٱلْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۖ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَءَاتَيْنَـٰهُم مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ނުފުއްސަވައެވެ. ❁ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރެވުމުގެ ފާފަ. / شريك ކުރެވުމުން. ❁ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެނޫން ފާފަ އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ❁ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ = އަދި الله އަށް شريك ކޮށްފިމީހާ. ❁ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ދޮގުހަދައިފިއެވެ. / އޭނާ އުފައްދައިފިއެވެ. ❁ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ = ބޮޑު ފާފައެއް ކަމުގައި. ❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ. / ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ. ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތާހިރު طاهر ކުރާމީހުންނަށް. ❁ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّى = އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ الله طاهر ކުރައްވައެވެ. / ޠާހިރުކުރައްވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ❁ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ = އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުން ވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުވެވޭނެއެވެ. فَتِيْلَة އަކީ: ކަދުރު ނޫއްޓުގައިވާ ފަލުގެ ދިގު ވާރަގައިވާ ހިމަ ފަތްކޮޅެވެ. ٱنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ބައްލަވާށެވެ! ❁ كَيْفَ يَفْتَرُونَ = އެމީހުން ދޮގުހަދައިގަންނަނީ ކޮންފަދައަކުންކަން. ❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެމައްޗަށް ދޮގު. ❁ وَكَفَىٰ بِهِۦٓ = އަދި އެކަންފުދެއެވެ. ❁ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައި. ❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ / ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ. ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا = ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެވުނު މީހުންނަށް. ❁ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުން. يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވެއެވެ. ❁ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّـٰغُوتِ = (އެއްޗެހިތަކާއި ފާޅުދަނޑުން) ނުވަތަ سِحْر އާއި شيطان އާއެވެ. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުންނާ ދިމާއަށް. هَـٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ = މިމީހުން ތެދުމަގުގައިވުން މާބޮޑެވެ. ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނަށްވުރެ. سَبِيلًا ﴿٥١﴾ = މަގުގެ ގޮތުން. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ. ❁ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް لعنة ލައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَمَن يَلْعَنِ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހަކަށް لعنة ލައްވައިފި މީހާ. ❁ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ = އެމީހަކަށް އެއްވެސް نصر ދެއްވާނޭ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ ٱلْمُلْكِ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވާނެ مُلْك ގެތެރެއިން (ދުނިޔޭގެ ވެރިކަމުގެތެރެއިން) އެއްވެސް ބައެއް ލިބިގެންވޭތޯއެވެ؟ ❁ فَإِذًا = އެހެންވީމާއެވެ (އެބަހީ ބައެއް ލިބިއްޖެނަމަ) ❁ لَّا يُؤْتُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް ނުދިނީހެވެ. ❁ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ = نَقِير އެއްގެ މިންވަރުވެސް. (نَقِير އަކީ، ކަދުރު ނޫއްޓުގައިވާ ބޮކިކަނި ހަރާގައި އިންނަ ކުދިވަޅެވެ. ❁ أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ = ނުވަތަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް حسد ކުރަމުންދަނީހެއްޔެވެ؟ (އާދަމުގައި މީސްތަކުންނާ ޚާއްޞަކޮށްދެވޭ މުޙައްމަދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ❁ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި ތަކެތީގެ މައްޗަށް. (އެކަލޭގެފާނަށް

ދެއްވި نَبِي ކަމުގެމަތިން)✱ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން.✱ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.✱ ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ءَالُ ނަސްލަށް. (އެކަލޭގެފާނާ تَبَعَ ވި މީހުންނަށް)✱ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި އަދި حكمة (އެފޮތަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި صحف ފަދަ ބަސްފުޅުތަކެވެ. حكمة އަކީ ޤުރުއާނުން ދެނެ އެނގޭ وحي އެވެ.✱ وَءَاتَيْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.✱ مُّلْكًا عَظِيمًا (٥٤) = ބޮޑުވެގެންވާ ވެރިކަން / ރަސްކަން.✱

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރާ މީހާ (قيامة ދުވަހުން) އެކަލާނގެ ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެހެންހެން މީހާ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި اللّٰه އަށް شريك ކުރިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން އުފެއްދީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެކެވެ.

(٤٩) ތިމާމެންގެ نفس ތަކާ ތިމާމެން އަމިއްލައަށް طاهر ކޮށް ބުނުން ބަރީއަކުރާމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާފީމުއެވެ؟ (އެއީ يهودى ންނެވެ. އެމީހުން އެބުނަނީ އަހަރެމެންނަކީ اللّٰه ގެ ދަރިންނެވެ. އަދިއެކަލާނގެ ލޯބިވެތިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ (طاهر ކޮށް ދެއްވުން ބަރީއަ ކުރައްވަނީ اللّٰه އެވެ.) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު އެކަލާނގެ طاهر ކުރައްވައެވެ. އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރުވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. (فَتِيْلَة އަކީ ކަދުރު ނަށްޓައިގައިވާ އޮށުގެ ދިގު މަތިގައިވާ ފަތްކޮޅެވެ.)

(٥٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން اللّٰه އަށް ދޮގުހަދަނީ ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! އަދި އެކަން އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައި ފުދެއެވެ.

(٥١) ފޮތުން މިންވަރެއް ދެވުނުމީހުންނަށް (يهودى ންނަށް) ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަފީމުއެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުރިގޮތް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ!) އެމީހުން އީ އީމާންވަނީ جِبْت އާއި طَاغُوت އަށެވެ. (جِبْت އަކީ سِحْر އެވެ. طَاغُوت އަކީ شيطان އާއެވެ. / ނުވަތަ އެއީ އެދުނިޔެގައިވާ ދެބުދެވެ. ނުވަތަ މި ދެ كلمة އިން މުރާދުކުރެވެނީ يهودى ންގެ حُيَيُّ بنُ أخْطَب އާއި كَعْبُ بن أَشْرف އެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށްވެސް ބުނެފައިވެއެވެ. واللّٰه أعلم بالصّواب) އަދި ކާފިރުވީމީހުންނަށް އެމީހުން ބުނަނީ އީމާންވީ މީހުންނަށްވުރެ މަގުގެ ގޮތުން ހެޔޮމަގުގައިވާމީހުން މިއުރެނޭވެ.

(٥٢) އެމީހުން އެއީ (އެބަޔަ جِبْت އާއި طَاغُوت އަށް އީމާންވާމީހުން އެއީ) اللّٰه އެމީހުންނަށް لعنة ލައްވާފައިވާ ބަޔެކެވެ. އަދި اللّٰه އެބައެއްގެ މައްޗަށް لعنة ލައްވާ މީހަކަށް نصر ދޭނޭ އެހެންވެސް ކޮއްވެސް ފަރާތެއްގައި ނުދެކެނުންނެވެ.

(٥٣) އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވެރިކަމާއި ދުނިޔޭގެ މުދަލުގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ލިބިގެންވޭހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމަކުންވާނަމަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް (ނުވަތަ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަށް) نقير އެއްގެ މިންވަރެއްވެސް ނުދީހުއްޓެވެ. (نقير އަކީ ކަދުރު ނަށްޓައިގައިވާ އޮށުގެ ބުރިކަފި ފަތްކޮޅުގައި އިންނަ ހިމަ ފުތުރަކެވެ. ވިދާޅެވެ.)

(٥٤) ނުވަތަ އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް اللّٰه އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަކަށް حسد ކުރަނީހެއްޔެވެ. (މިއާދޭހުގައި މީސްތަކުންނަށް ބޭބޮޭސްފުޅުގެ މާނައީ ހަމަސީދާ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް އެދެއްވި ނުބުއްވަތް نبی ކަމެވެ. މިގޮތް: އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ نبی ކަމަށް حسد ކުރަނީހެއްޔެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ آل ންނަށް – އެބަޔަ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވެ تبع ވިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތާއި حكمة ދެއްވީމެވެ. (މިބައިމީހުން އެމީހުންނަށް حسد ކުރިންވެސް ކިއެއްތޯއެވެ؟ محمّد ގެ ފާނަށް نبی ކަން ދެއްވީމާ حسد ކުރާންވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟) އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ ވެރިކަމާއި ދެއްވީމެވެ. (سليمان عليه السّلام އަށްދެއްވި ފަދަ ވެރިކަމެވެ.) واللّٰه أعلم .

فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ بِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن صَدَّ عَنۡهُۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا سَوۡفَ نُصۡلِيهِمۡ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتۡ جُلُودُهُم بَدَّلۡنَٰهُمۡ جُلُودًا غَيۡرَهَا لِيَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ لَّهُمۡ فِيهَآ أَزۡوَٰجٞ مُّطَهَّرَةٞۖ وَنُدۡخِلُهُمۡ ظِلّٗا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴿٥٨﴾

މުރާދު

فَمِنۡهُم = ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. (يهودى ންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)۞ مَّنۡ ءَامَنَ بِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އީމާންވި މީހުން (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންވީމީހުން)۞ وَمِنۡهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. مَّن صَدَّ عَنۡهُ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެގަތްމީހުން. (އީމާންނުވީމީހުން) ۞ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ = އަދި ނަރަކަ (ރޯވެފައިވާނަރަކަ) އަދިފުރިހަމަވެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން.۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ سَوۡفَ نُصۡلِيهِمۡ نَارًا = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަލިފާނަކަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ.۞ كُلَّمَا نَضِجَتۡ جُلُودُهُم = އެމީހުންގެ ހަންގަނޑު ފިހިފިލާ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި.۞ بَدَّلۡنَٰهُمۡ جُلُودًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމެއް ބަދަލުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.۞ غَيۡرَهَا = އެނޫންހަމެއް.۞ لِيَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ = އެއީ އެމީހުންނަށް عَذَاب ގެ ރަހަދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވިއެވެ. (الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.)۞ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއަކުކަމުގައި.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٍ = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ.۞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާއޮންނަ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދަށްޓަކައި ދެމިހުރުމުގެ حال .۞ لَّهُمۡ فِيهَآ = އެމީހުންނަށް އެތާ ވެއެވެ.۞ أَزۡوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ = طاهر އަނބިންތައް.۞ وَنُدۡخِلُهُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ.۞ ظِلّٗا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ = ބިޔާގަނޑަކަށް / ދާއިމީ ހިޔާގަނޑަކަށް.۞ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.۞ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ = އަމާނާތްތައް ކަލޭމެން އަދާކުރުމަށް.۞ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا = އޭގެ أهل ވެރިންނަށް.۞ وَإِذَا حَكَمۡتُم = އަދި ކަލޭމެން حُكم ކުރާނަމަ.۞ بَيۡنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި.۞ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِ = عدل ވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން

حكم ކުރުމަށް. (أمر ކުރައްވައެވެ.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا = الله ދެއްވާ نعمة އެއްވެ.۞ يَعِظُكُم بِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އެކަންކަމުން ކަލޭމެންނަށް وعظ ދާއި نصيحة ދެއްވުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބައި: يهودى ންގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް (އެބައި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވި މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވެ އެނބުރިގެންދިޔަ މީހުން ވެއެވެ. އަދި ނަރަކަ އެއީ (ދޫވުރިނަނަން) އަލިފާނަކަށް ފުދޭވަރު ތަންކަމެވެ.

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވި މީސްތަކުން (ތިޔަބައިމީހުން!) ނުކަށްތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނަވާނެމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހަމުގެ ހަންތައް ފިހިގެ ފައްކާވާ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެމީހުންނަށް އެނޫން އެހެން ހަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވާނެމެވެ. އެއީ عذاب ގެ ރަހަ އެމީހުން ތިޔައްދަކުރުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން! އިންސާނާގެ ހަމަކީ އަސަރުކުރަން އިހުސާސް ކުރުމުގެ އެންމެބޮޑު ތަނެވެ. އެހެންވެ ނަރަކަވަނުމާއިވެސް ހަންގަނޑު އެއްވަރަކު ފިހި އަނގާ ދިރުމުން އަނބުރާވެސް އާހަންގަނޑު ފިހިއަނގާ ފިހުވުމަށް عذاب ގެ ކަލާނގެއެވެ. الله އަޅުގަނޑުމެން އެކަނުން ސަލާމަތްކުރައްވާށިއެވެ. آمين)

(٥٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ތިޔަބައިމީހުން!) ނުކަށްތަ އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގާ ހުންނަ ބަގީޗާތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެމެވެ. އެމީހުން އެތާ ދާއިމީކޮށްއުޅެ ތިބޭނެތެވެ. އަދި އެތާނގައި އެމީހުންނަށް طاهر ވެގެންވާ އަނބިންތަކެއް ވެއެވެ. އަދި ބޯހިޔާސްކަމެއްކަށް ނޫވަތަ ދާއިމީ ހިޔާސްކަމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެމެވެ.

(٥٨) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އަމާނާތްތައް އެ أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރުމަށް الله تعالى ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރައްވައެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެމެދުގައި ކަލޭމެން حكم ކުރާނަމަ عدل ވެރިކޮށް حكم ކުރުމަށް އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވައެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުން ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވުމާއި وعظ ދާއި نصيحة ދެއްވާ ބޮޑު نعمة އެއްވެ. (އެކަމުގައި ހުރި ރަގަޅުކަމާއެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ مِنكُمْۖ فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓاْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةُۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! أَطِيعُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށޭވެ! وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށޭވެ! وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަންތަކުގެ ވެރިންނަށާއި.❁ فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން އަރައިރުންފާ ދެކޮޅުވެވުންޏާ.❁ فِي شَيْءٍ = ކަމެއްގައި. (ދީނުގެ ކަމެއްގައި)❁ فَرُدُّوهُ = ފަހެ އެކަމެއް ކަލޭމެން ރައްދުކުރާށޭވެ! إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ = الله އަށާއި އަދި رسول އާއަށް.❁ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވާކަމުގައިވަންޏާ.❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.❁ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެކަމީ ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ.❁ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ = އަދި رُجُوع ވުމުގެ ގޮތުންއާއި އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވައިފީމުހެއްޔެވެ؟ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވައިފީމުހެއްޔެވެ.؟ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ = ހީކުރާ މީހުންނަށް / ދައުވާކުރާ މީހުންނަށް.❁ أَنَّهُمْ ءَامَنُواْ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އީމާންވެއްޖެކަމަށް ކަމުގައި.❁ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި.❁ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި.❁ يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެ.❁ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ = އެމީހުން حكم ކުރުވައިގަތުމަށް /— ނިޔާ ކުރުވުމަށް.❁ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ = طَاغُوْتُ ގެ ގާތަށް.❁ وَقَدْ أُمِرُوٓاْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވެއެވެ.❁ أَن يَكْفُرُواْ بِهِۦ = އެ طَاغُوْتُ އަށް ކާފަރުވުމަށް / ދެކޮޅުހެދުމަށް.❁ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ އެދެއެވެ.❁ أَن يُضِلَّهُمْ = އެމީހުން މަގުފުރައްދައިލާށެވެ.❁ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ = ދުރު މަގުފުރެއްދުމަކުން.❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.❁ تَعَالَوْاْ = ކަލޭމެން އަންނާށޭ! إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. (قرآن ގައިވާ އަޙްކާމުތަކަށް)❁ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާ އަށާއި (ޙަދީޘް ވިދާޅުވާ ކަންކަމަށް ބަލާށާ)❁ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = منافق ން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ يَصُدُّونَ عَنكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ދުރުވެ مَنَعَ ވެގަންނަމުން ❁ صُدُودًا ﴿٦١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދުރުވެގަތުން.❁ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން مُصِيبَة އެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ ދެންވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކުރިއަށް ފޮނުވާ

ކަންތައްތަކަން (ކުރި ފަރާތަން.)۞ ثُمَّ جَآءُوكَ = ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް.۞ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ. (ދޮގުހުވައި ކުރާނެއެވެ.)۞ إِنْ أَرَدْنَآ = އަހުރެމެން ނުދަމެވެ. (طَاغُوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދައިގަތުމުގައި ނުދަމެވެ.)۞ إِلَّآ إِحْسَٰنًا = ހެޔޮކަމަކާއި ގުޅުމެއް.۞ وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ = އަދި ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ހަމަޖެހުމެއްގެނުމެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށްވެސް (ކިޔަމަންވާށެވެ!) (ވެރިންނަށް ކިޔަމަންވުމުގައި ދީނީ شرط އެއްވެއެވެ. އެއީ اللّٰه އަށް އުރެދުވާ ކަމަކަށް އަމުރު ނުކުރުން – عَدْل އަށް އަދާ حكم ކުރުން – مسلم ންނަށް ގަދަ ނުކުރާކަމަކަށް އަމުރުކުރުން – ފަހެ اللّٰه އަށް އުރެދުވާ ކަމަކަށް އަމުރުކުރިއަސް އެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވުމެއްނުވެއެވެ. އެކަން حالت ގައި އެކަމަށް ކިޔަމަންވުން واجب އެވެ.)

ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި ކަމަކާމެދު (خاصّ ކޮށް دين ގެ ކަމަކާމެދު) ދެބަސްވެ އަރައިރުން ވެއްޖެ ކަލޭމެން އެކަމެއް اللّٰه އަށް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ اللّٰه ގެ ފޮތުގައި އެކަން ބެލުމަށްފަހު އެއާއި ގުޅޭގޮތަކަށް ހައްލުކުރާށެވެ! ބަލައިލާ ގޮތަކަށް ހައްލުކުރާށެވެ.) އަދި رسول އާ އަށް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ އެކަލޭގެ ޒަމާނުގައި رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ވިދާޅުވިގޮތުގައި ބަލައި އެގޮތަކަށް ހައްލުކުރާށެވެ!) އެހެން ހަމައެކަނި ކަލޭމެން اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން ކަމުގައިވާނަމަ. (އެބަހީ اللّٰه އަށާއި آخرة އަށް އީމާންވާމީހުންގެ ބަޔަކުވިއްޔާ دين ގެ ހުރިހާކަމެއް ކުރަންވާނީ اللّٰه ގެ ފޮތާއި رسول އާގެ سنّة ގައި ވާގޮތަށެވެ. قرآن އާއި حديث ނެ ފެންނަގޮތަކަށެވެ. مذهب އެއްގައި އޮތްގޮތަކަށް ނުކުރާނެއެވެ. مذهب އަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން اللّٰه ގެ أمر ފުރިހަމަނުކުރެވެ. އަދި رسول އާގެ އަމުރުފުރިހަމަނުކުރެވެ. އަދި مذهب އެއްގެ إمام އެއްގެ އަމުރަށްވެސް ނުކުރެވެ. އެއީ އަރައިގަތުމެއް އޮތުމެއެވެ.)

ދެންފަހެ އެއީ أصل ގައިވާގޮތަށް ހުރުން އެއީ އެންމެހާ ރަނގަޅު ގޮތެވެ. އަދި حقّ އަށް رجوع ވުމުގެ އެންމެ ހެޔޮގޮތެވެ.

(٦٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް އީމާންވެގެންވާ ކަމުގައި ހީކުރާ ބައެއްގެ ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެ އެދޭނީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް أَمْرُ ކުރެވިފައިވަނީ طاغوت އަށް ކާފިރުވުމަށެވެ. އޭގެ ފަރާތުން حكم ނުހޯދުމަށެވެ. އަދި شيطان އާ އެދޭނީ އެމީހުން ދުރު މަގުގެ ފުރެއްދަވާލުމަށެވެ. މަގުފުރެއްދަވުމަށެވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ اللّٰه ގެ ފޮތުގައިވާގޮތަށާއި އަދި رسول އާ ވިދާޅުވާގޮތަކަށް حكم ކުރަން ދައުވަތުދެއްވާން ތަކުނިންމާއިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ އިމާންދާރަކަށް منافق ންނަށް ކަލޭގެފާނާއި ދުރުވެ މަނާވެގަންނަކަމެވެ.

(٦٢) ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން (އެބަހީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމުގެ ސަބަބުން) ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން اللّٰه ގެ ކާރިޘާއެއް އެމީހުންނަށް އަތުވެއްޖެއިރު ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް اللّٰه ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ. އަހުރެމެން އެކަމުގައި (އެބަހީ طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم ހޯދުމުގައި) ހެޔޮކަމަކާއި ގުޅުމެއް އަދި ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ހަމަޖެހުމެއް ނޫނީ ނުދަމެވެ.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ وَعِظۡهُمۡ وَقُل لَّهُمۡ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَوۡلَۢا بَلِيغٗا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ جَآءُوكَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابٗا رَّحِيمٗا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴿٦٥﴾ وَلَوۡ أَنَّا كَتَبۡنَا عَلَيۡهِمۡ أَنِ ٱقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ أَوِ ٱخۡرُجُواْ مِن دِيَٰرِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٞ مِّنۡهُمۡۖ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ فَعَلُواْ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ وَأَشَدَّ تَثۡبِيتٗا ﴿٦٦﴾ وَإِذٗا لَّأٓتَيۡنَٰهُم مِّن لَّدُنَّآ أَجۡرًا عَظِيمٗا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيۡنَٰهُمۡ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ﴿٦٨﴾

މުފްރަދާތު

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައެކެވެ.❁ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.❁ فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އަނބުރާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންނަށް ފާރަވެރިވެލައްވާށެވެ.! وَعِظۡهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް وعظ ދެއްވާށެވެ.!نصيحة ދެއްވާށެވެ.! وَقُل لَّهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.! فِيٓ أَنفُسِهِمۡ = (އެއުރެންމީހުން ނުވަތަ) ހަމަސީދާ އެމީހުންނަށް / ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ حقّ ގައި.❁ قَوۡلَۢا بَلِيغٗا ﴿٦٣﴾ = އަސަރުކުރާފަދަ بلاغة ހުރި ބަސްކޮޅު.❁ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޛުނަފުޅުން އެބޭކަލަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް މެނުވީ.❁ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ❁ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަފުސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ހިނދު ❁ جَآءُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިނަމަ.❁ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ = ދެން އެމީހުން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިއްޖެ.❁ وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް رسول ވެސް އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ.❁ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله ދެކޭނެއެވެ. (الله އާއިމެދު އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ)❁ تَوَّابٗا رَّحِيمٗا ﴿٦٤﴾ = توبة قبول ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.❁ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަންދެއްވައި ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވަމެވެ. އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ.❁ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުންނަށް حكم ކުރުމަށް ދިޔަހަވާލުކުރުމައި އެމީހުން ހަވާލުކުރަންދެންނެވެ.❁ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ދެބަސްވެވުނު އަދި އަރުވާލުން ވާ ކަންކަމުގައި.❁ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ = ދެން އެމީހުން ނުދެކެ.❁ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް. (ހިތްހަމަނުޖެހުމެއް)❁ مِّمَّا قَضَيۡتَ = ކަލޭގެފާނު ނިންމެވިކަމުގައި / حكم ކުރެއްވި.❁ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴿٦٥﴾ = އަދި އެއްގޮތަކަށް ބޯލަނބައިގެން ހަމަ قبول ވެ ކިޔަމަންތެރިވެ އެޅުވެރިކަމުން ހުރެއްޖެއެވެ.❁ وَلَوۡ أَنَّا كَتَبۡنَا عَلَيۡهِمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލާޒިމްކުރެއްވިނަމަ / فرض ކުރެއްވިނަމަ.❁ أَنِ ٱقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކު މަރާލާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ.! أَوِ ٱخۡرُجُواْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ނުކުންނާށެވެ.! مِن دِيَٰرِكُم = ކަލޭމެންގެ ގެދޮރު ދޫކޮށްލައިގެން.❁ مَّا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ.❁ إِلَّا قَلِيلٞ مِّنۡهُمۡ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން މަދުބަޔަކު މެނުވީ.❁ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ فَعَلُواْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރިނަމަ.❁ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ = އެކަމަކާއި އެމީހުންނަށް وعظ ދެއްވޭކަމެއް. (އެއީ الله އަށް ކިޔަމަންވުމެވެ.)❁ لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވުންމުވީހެވެ.❁ وَأَشَدَّ تَثۡبِيتٗا ﴿٦٦﴾ = އަދި (إيمان ކަން

ސާބިތުވުން މާގަދަވީހެވެ. ❁ وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم = އަދި އޭރުން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީހެވެ. ❁ مِّن لَّدُنَّآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން. ❁ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ. ❁ وَلَهَدَيْنَاهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީހެވެ. ❁ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ އެ منافق ންނަކީ) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ (حقّ އާއި ދުރަކޮށް ފެންނަބޮޑާއި نفاق ކަމުގެ) އެންމެހައި ތަކެތި الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކުވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ކަންތަކަށް ނުބައްލަވައި އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވާށެވެ! އަދި އެއްސުރެމީހުންނާއި ނުލައި ހަމައެކަނި އެމީހުންނަށް / ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ حقّ ގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އަސަރުކުރާނޭފަދަ بلاغة ތެރި ބަސްފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ.

(٦٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު الله ގެ އިޒުނަފުޅާއި އެބޭކަލަކަށް ދީނުތަކުން ކިޔަމަންތެރިވުމަށް މެނުވީ ނުފޮނުއްވަމެވެ. (ކަލޭގެފާނުވެސް މިއައީ އެފަދަ رسول ބޭކަލަކު. ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވުންވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް فرض ވެފައެވެ.) އަދި އެމީހުން (طاغوت ގެ ފަރާތުން حكم އަށް އެދިގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުން) އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީހިނދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް ދެން އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް الله ގެ حضرة ގައި އެމީހުން އެދި އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް رسول އާ އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ توبة ގަބޫލުކުރެއްވުން ބޮޑު ދިނަދީނައިން رحمة ލެއްވާކަލާނގެކަމުގައި އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް އެކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ.)

- މިއާޔަތުން މިދައްކުވައިދެނީ ކިތަންމެބޮޑު ފާފައެއްކުރިނަމަވެސް الله ގެ حضرة ގައި އެފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި توبة ވުމުގެނަމަ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވުމުން ފާފަތަކަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނެކަމެވެ. والله أعلم .

(٦٥) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވަނީ: އެމީހުންގެމެދުގައި (އެބަހީ އެންމެންގެ މެދުގައިވެސް) ދިމާވާ ޚިލާފުތަކުގައި ފެންނަކަމުގައި އެމީހުންނަށް حكم ކުރައްވާކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހަދައި، އަދި ކަލޭގެފާނު ދެއްވާ ކުރުއްވާ حكم އަކާމެދު ކުރުމެއް ނުހުއްޓާމެދު (އެމީހުން ހިތްހަމަޖެހި) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ނުރުހުމެއް ހިތްޖެހުމެއް އެކުލެވިގެން ނުވެ ބޭރުފުށުން އެމީހުން ތެދުވެ قبول ވެ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާމެނުވީ އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ.

- ދަންނަވަންޖެހެއެވެ. މިއީ ވަރަށްބޮޑު މައްސަލައެކެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ حكم އަކާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހުން މީގެ އީމާންކަން ސަލާމަތްކަން ނެތެވެ. އެހެންވީއިރު ދީނުގެ حكم ތަކާ ކަމުނުދާ ސަޤާފަތްތަކުގެ އެހެން حكم ތަކާއަކަށް تنفيذ ކުރާމީހުންނާމެދު މިއާޔަތުގެ ރޫހުގެ ދަށުން خيال އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ މިއަކީ މީހާ ޖަވާބުދާރީވާ ކަމެއްގެ ސުވާލެކެވެ. ހަމަވަރަކަށް ކުރެވޭފަދަ މަޤާމަށް އޮވެގެން އޭގެ جواب ތަވައިދަޢުވާ ދެވޭނެއެވެ. الله ގަސަމްކުރައްވައި އެ وحي ކުރައްވަނީ އެމީހުން އީމާންނުވާކަމަށެވެ. އިސްލާމްދީނާއި ދިމާނުވާ وَضْعِي قانون ތަކެއް މި حكم ގެތެރެއަށް ނުވަދެއްނުދާނެ އިސްލާމުގައެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެބަހީ طَاغُوت ގެ حكم ހޯދާފައިވާ އެދުރުވިމީހުންނަށް) އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތައް މަރާލުމަށް ނުވަތަ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނުކުމެގެން ދިއުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވާ ކަމަށްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ މަދުބަޔަކުމެނުވީ އެކަން ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة

ދެވޭ ކަންތައް އެމީހުންކުރިނަމަ (އެބަހީ الله އަށް ކިޔަމަންވެ އެމީހުންނަށް މަނާކުރެއްވުނު ކަންތަކުން އެމީހުން މަނާވެގެންނަމަ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަން ހެޔޮވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އީމާންކަން ސާބިތުކުރުވުމުގެގޮތުން މާގަދަވާނެއެވެ.

(٦٧) އަދި އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ހުށީމެވެ.

(٦٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާ ހުށީމެވެ.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُو۟لَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَٰلِكَ ٱلْفَضْلُ مِنَ ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ خُذُوا۟ حِذْرَكُمْ فَٱنفِرُوا۟ ثُبَاتٍ أَوِ ٱنفِرُوا۟ جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَىَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ ٱللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ ۞ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

މަރުގަދާ

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ = އަދި الله އަށާއި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހުން. (ދަންނަވައެވެ!)۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ.۞ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް الله نعمة ދެއްވި ބޭކަލުންނާ އެކުގައެވެ.۞ مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ = ނަބީބޭކަލުންނާއި صدّيق ންނެވެ.۞ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ = އަދި شهيد ންނާއި صالح މީހުންނެވެ.۞ وَحَسُنَ = އަދި ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ = އެކުވެރިންގެގޮތުން އެމީހުން / އެބޭކަލުންނާ އެކުވެރިވުން. ذَٰلِكَ ٱلْفَضْلُ مِنَ ٱللَّهِ = އެ فضل ވަންތަކަމަކީ / އެމާތްކަމަކީ الله ދެއްވާ فضل ވަންތަކަމެވެ. މާތްކަމެވެ.۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ = އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުން ކަފާވެގެންވުމެވެ الله ފުދިވޮޑިގެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނާ ނުކިޔަމަންތެރި އަޅުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! خُذُوا۟ حِذْرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރައްކާތެރިކަމުގެ ހަތިޔާރުތައް ހިފާށެވެ! (ރައްކާތެރިވެވޭ ހަތިޔާރުތައް ހިފާށެވެ!)۞ فَٱنفِرُوا۟ ثُبَاتٍ = ދެން جماعة جماعة އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! أَوِ ٱنفِرُوا۟ جَمِيعًا ﴿٧١﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެންމެން (رسول ާ އެކުގައި) ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! وَإِنَّ مِنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައިވެއެވެ.۞ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ލަސްވެގެން ޖިހާދުގައި ބައިވެރިނުވާމީހުން. (އެއީ منافق ންނެވެ.)۞ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ = ފަހެ ދެން ކަލޭމެންނަށް مصيبة އެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ.۞ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَىَّ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ. (منافق ކަލޭގެ ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެ ހުރުމުން ބުނާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ތިމަންނާގެ މައްޗަށް نعمة ދެއްވައިފިއެވެ.۞ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ = އަހަރެން އެމީހުންނާއެކު ނުވީމައި ސަބަބުންނެވެ.۞ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ = حاضر ވެހުންނަ ގޮތުން (ހަނގުރާމައަށް ދިޔަމީހުންގެ ތެރެއިން.)۞ وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ فَضْلٌ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު ކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ. (غنيمة މުދަލު ލިބިއްޖެއްޔާ)۞ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން.۞ لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ۞ كَأَن لَّمْ تَكُنۢ =

ނުވާކަނަކަމެވެ.۞ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ = ކަލޭމެންނާ އޭނާއާ ދެމެދު އެއްވެސް ގުޅުމެއް ލޯތްބެއްނެތްހެން. يَٰلَيْتَنِى كُنتُ مَعَهُمْ = އަހަރެން ވެސް އެމީހުންނާއެކުވީނަމަ ކޮންތަރަ ރަނގަޅުވީސްއެވެ. ۞ فَأَفُوزَ = ފަހެ އަހަރެން އަހަރެންވެސް ނަސީބުވިހެވަނީއެވެ (غنيمة ލިބިގަންނަން)۞ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކުން.۞ ۞ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާހުށިކަމެވެ.! ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ވިއްކައިލާމީހުން.۞ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة އަށް / آخرة ގެ ثواب އާއި ތަބަދަލުގައި. وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާމީހާ.۞ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ = ފަހެ އޭނާ މަރުވެ (شهيد ވެ) ނުވަތަ އޭނާ ގަދަވެ فتح ލިބިގެން / ނަސީބުލިބިގެން (ލިބިގެންނެކު ކާމިޔާބުކަމާއެކުވެސް)۞ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ = ފަހެ ނިކަންނުހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި الله އަށާއި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހުން (ދަންނަމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވާނީ (قيامة ދުވަހުން) الله އިނާމަތްދެއްވި ކޮންމެ نعمة ލިބިވަޑައިގެންނެވި نبي ބޭކަލުންނާ صدّيق ންނާއި شهيد ންނާ އަދި صالح ވެރިޔަކުންނާއި އެކުގައެވެ. (ސުވަރުގޭގައެވެ.) އަދި އެކުވެރިންގެ ގޮތުގައިވުމަށް އެބޭކަލުން ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.

(٧٠) އެވާތަކަށާއި އެ فضل ވަންތަކަމަކީ الله ގެ حضرة ންދެއްވާ ދެއްވުމެކެވެ. އަދި ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ގޮތުން الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނާއި ނުކިޔަމަންތެރި އަޅުން އެކަލާނގެ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٧١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފާށެވެ! (ހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ހިފާށެވެ!) އަދި ދެން جماعة އަށް جماعة ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން އެންމެން (رسول އާއި އެކު އެކަތިގޮތަށް އަރިހުގައި) ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! (عَدُوّ ންނާ ދިމާކުރާށެވެ!)

(٧٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެ ނުވަތަ ނުކުމެން ލަސްވާ ބަޔަކުދިވެފައިވާ މީހުންވެއެވެ. (އެއީ مؤمن ންނަށް ހިތްވަރުދެއް منافق ންނެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދާނެ ދިޔަޔާލެއް ހަނގުރާމައަށް ދިޔަ مؤمن ންނަށް) އެބަހީ ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް مُصِيْبَة އެއް ދިމާވެ ދުރަގެތްވެ ގެއްލުމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ منافق ން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން އެމީހުންނާއެކު އެތަނަށް حاضر ނުވުމުން — ހަނގުރާމައިގެ ميدان އަށް ނުދިޔުމަކުން الله އަހަރެންނަށް نعمة ދެއްވައިފިއެވެ. (އެފަދަ ދުރަގެތް އަހަރެންނަށް ދިމާނުވިއެވެ.)

(٧٣) އަދި ކަލޭމެންނަށް (އެބަހީ ހަނގުރާމައަށް ދިޔަ مؤمن ންނަށް) الله ގެ حضرة ން فَضْل ވަންތަކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ عَدُوّ ންގެ އަތުން غِنِيْمَة މުދަލެއް ލިބިއްޖެއްޔާ — (ކަލޭމެންނާ އޭނާއާ ދެމެދު އަދުދުން އެއްވެސް ގުޅުމެއް ލޯތްބެއްނެތްހެން.) އެހިނދު އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހަރެން ވެސް އެމީހުންނާއެކުވީނަމަ ކޮންތަރަ ރަނގަޅުވީސްއެވެ؟ ފަހެ އަހަރެން އަހަރެންނަށް ބޮޑުވެގެން ނަސީބުން ނަސީބު ލިބުނުހެވެ.

(٧٤) ފަހެ آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب އަށްއެދިގެން އެމީހާގެ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތް ވިއްކައިލާމީހާ އެމީހާ الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާހުށިކަމެވެ! (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބަދަލުގައި آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب އެދޭމީހާ الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާހުށިކަމެވެ!) އަދި الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާމީހާ އޭނާ ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެ شهيد ވެގެންދިޔަޔަސް އަދި ނުވަތަ عَدُوّ ންގެ އަތުން ގަދަވެ ނަސީބުލިބި فتح ލިބިގެންވެސް (ލިބިގެންނެކު ކާމިޔާބުކަމާއެކުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قيامة ދުވަހުން) އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާހުށީމެވެ.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّـٰغُوتِ فَقَـٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَـٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۗ قُلْ مَتَـٰعُ ٱلدُّنْيَا قَلِيلٌ وَٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَـٰتِلُونَ = އަދި ކަލޭމެން (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަނގުރާމަނުކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. (އެކަލާނގެ دين ކުރިއެރުވުމަށް.)❁ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ = ދެރަ ނިކަމެތިންނާ حال ގައިމުގެ ދިފާޢުވުން❁ مِنَ ٱلرِّجَالِ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން❁ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ = އަންހެނުންނާއި ކުދިންގެ ތެރެއިންނާ އަދި ކުޑަކުދިންގެ ތެރެއިން.❁ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އެއުރެން ދަންނަވަނީއެވެ.❁ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެން ނެރެދެއްވާނދޭވެ! ❁ مِنْ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުން (މި مكّة އިން)❁ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا = އެރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ.❁ وَٱجْعَل لَّنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ! مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން وَلِيَّ އަކު / ސަހަރދުވެރިއަކު.❁ وَٱجْعَل لَّنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން نصر ދިނުމަކު.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީސްމީހުން.❁ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްމީހުން.❁ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّـٰغُوتِ = އެއުރެން طاغوت ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ.❁ فَقَـٰتِلُوٓا۟ = ފަހެ (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.❁ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شَيْطَان ގެ وَلِيُّ ންނާއި / އެހީތެރި ސަހަރދުވެރިންނާއި.❁ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَـٰنِ = ހަމަކަށަވަރުން شَيْطَان ގެ ރޫވުން / އެހީގެ ވަރަކީ.❁ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ = ދެރަނިކަމެތި އެއްޗެއްކަމުގައިވެއެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟❁ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ = އެއުރެންނަށް ބުނެވުނު މީހުންނަށް.❁ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ހިފެހެއްޓާށެވެ. (ހަނގުރާމަކުރުމުން މިޔާކަ!)❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.! فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ = ދެންފަހެ އެއުރެންގެ މައްޗަށް فرض ކުރެވުނީމާ.❁ ٱلْقِتَالُ = ހަނގުރާމަ. إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ = އެހައިރުން ބައެއްމީހުން جماعة އެއްބަޔަކު.❁ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ = މީސްމީހުންނަށް ބިރުގަންނަނީއެވެ.❁ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ = الله އަށް ބިރުގަންނަ ފަދައިން.❁ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑުވޭ ބިރުގަނެގެން.❁ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا = އަދި އެއުރެން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ!❁ لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ = އަޅަމެންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ = އަޅަމެން ފަސްކުރުއްވީމަ ނުވަތީއެވެ. (އަޅަމެން ފަސްކުރުއްވި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟)❁ إِلَىٰٓ

أَجَلٍ قَرِيبٍ = ގާތް މުއްދަތަކަށް ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَتَٰعُ ٱلدُّنْيَا قَلِيلٌ = ދުނިޔޭގެ އުފާވެރިކަމާއި ތަކެތި ދާދި މަދެވެ.۞ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ = އަދި آخرة ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ = تقوى ވެރިވީމީހަކަށް.۞ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٧٧) = އަދި فَتِيْلَة އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް އުޅުންތަކަށް އަނިޔާ ނުވާނެތެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (مكّة ގައި ތިބި) ނިކަމެތި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި އަދި ކުޑަކުދިން މިއެދުމުން އެދެނީ ربّ އަށް އެދެންނަވައިގެން. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! މިރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެން މިވާ ރަށުން (مكّة އިން) އަޅަމެން ނެރުއްވާވަދޭތޯވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަޅަމެންނަށް ސަލާމަތްވެރިއަކު ލައްވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަޅަމެންނަށް نصر ވެރިއަކު ލައްވާނދޭވެ!

- ދަންނަވައެވެ. މިއީ އެދެ مكّة ގައިތިބި ނިކަމެތިންގެ دعاء އެވެ. ކާފަރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުން مدينة އަށް هجرة އަށް ނުދެވިތިބި ނިކަމެތިންގެ دعاء އެވެ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއިވޭނީ ކިޔައުމެވެ ހަމަހަމަކަމުން މިފަދަ އަސަރުގަދަ އާދޭހެވެ. ހުރިހާ އެއްބަރަށް ދުރުރަށް ނުބަލާ. ކިޔައުމެވެ ހަމަހަމަކަމެވެ. فلسطين ގެ އަޑެވެ. عراق ގެ އަޑެވެ. ހަމަ ޝާމަކުރާ ސޫރިޔާގެ އަޑެވެ. މުސްލިމުންގެ مؤمن ންގެ އަޑެވެ. އެމީސްލިމުންނަށް އުޅެނިކުމަށް ميدان އަށް ނުކުންނާން ބަލަކަށެވެ. الله ގެ މަގުގައެވެ. ހަމަ އެ الله އެވެ. އެދިނެވެ. ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަމަ އެކަށީގެންވާ ثواب އެވެ. އެއަށެވެ ބަރަކާތްތެރިވެ. އާއިލާގެއް މިއީ عامّ އާއްމު އެއްބަޔެކެވެ. إسلام دين އާއި مسلم ން ރައްކާތެރި. އަޅުގަނޑުމެން ދުނިޔަވީ މަސްލަހަތުތަކުގައި غرق ވެގެންވެ. ބޮޑުބޮޑު ގޯހާ ވަރުގަދަވެ. ބައިބަޔާއިގާ އުފަލާތަކެތީގެ ލޯބިތަކެވެ. الله حرام ކުރައްވާ ކަންކަމުގައި ހައްދަނާ މަޖާ ނަގަނީއެވެ. އޭރުވިއް مؤمن ންދެކެޔަސްގެ ފިކުރެއްނަމަ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ވެސްނާން ކަމުދާންޖެހޭނެއެވެ؟ والله المتعان

(٧٦) އިމާންވީ މީސްތަކުން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ. އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން طَاغُوت ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ. (طاغوت ގެމަގަކީ شيطان ގެމަގެވެ. އެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާނީ އޭނާއާ تبع ވާ މީހުންނެވެ. އޭނާގެ وَلِيُّ ންނެވެ. އޭނާގެ نصر ވެރިންނެވެ.) އޭ مؤمن ންނޭވެ! شيطان ގެ نصر ވެރިންނާއި އިދިކޮޅަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطانގެ ރޫޅުމަކީ ދެރަނިކަމެތި އެއްޗެއްކަމުގައިވީއެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަ ނުކޮށް) ކަލޭމެންގެ އަތްތަށް ހުއްޓުވައިލާށޭ އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށޭ އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށޭ، ވިދާޅުވި މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހިނގާފައިވާ ނޫޅުއްވުނުހުށިކަމުހެއްޔެވެ؟ މިމީހުންނަކީ مشرك ންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް އެދުނު މީހުންނެވެ. އަދި އޭރު ހަނގުރާމަ فرض ނުކުރައްވައެވެ.) ދެންފަހު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވުމުން އޭގެތެރެއިން جماعة އެއްގެބަޔަކު الله އަށް ބިރުގަތުމާ ފަދައިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެބޮޑަށް މާގިނަ ބިރަކުން މީސްތަކުންދެކެ ބިރުގަތުމެވެ. އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ކުޑަ مدّت އަކަށް (ހަނގުރާމަ فرض ނުކުރައްވައި) އަޅަމެންނަށް ފަސްކޮށްދެއްވިނަމަ ރަނގަޅެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދުނިޔޭގެ އުފާވާ ތަކެއްޗަކީ ދާދި މަދު އެއްޗެކެވެ. އަދި تقوى ވެރިވެއްޖެ މީހަކަށް آخرة ގެ نعمة އާއި ދަރުމަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި فَتِيلَة އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވާނެތެވެ. (فَتِيْلَة އަކީ: ކަދުރު ނަށްޓައިގެ އެތެރޭގެ ދިގުކޮށް ފަރުމާވެފައި އިންނަ ހިމަ ފަތްރެއްކަމުގައިވެއެވެ.)

أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُواْ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُواْ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ ۚ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُواْ مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ ٱلَّذِي تَقُولُ ۖ وَٱللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

މުފުރަދާ

أَيْنَمَا تَكُونُواْ= ކޮންތާކުންވީ ތިޔަބައިމީހުންވިޔަސް.۞ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ = ކޮންތާކުން މަރުއަތުވާނެއެވެ. (މަރު ކޮންތާކުން އަތުވާނެއެވެ./ މަރުވާނެއެވެ.۞ وَلَوْ كُنتُمْ = އަދި ކޮންތާކުންވިޔަސްމެއެވެ.۞ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ = ގަދަފުރުގެއްނާ ކިއްލާއެއްގައި.۞ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (فَتَحَ އެއް ނުވަތަ غَنِيْمَة އެއް ނުވަތަ ފަނަވަސްކަމެއް.)۞ يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = މިއީ الله ގެ حضرة ން ލިބުނު ހެޔޮކަމެވެ.۞ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. (ބިރުވެރިކަމެއް ނުވަތަ ނާކާމިޔާބީއެއް)۞ يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ = މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އައިކަމެކެވެ.۞ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހުރިހާކަމެއްވެސް الله ގެ حضرة ންވާ ކަންކަމެވެ.۞ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ = މިމީހުންނަށް މިވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ۞ لَا يَكَادُونَ = އެމީހުން ގާތްވެގެންވެސް ނުވެއެވެ.۞ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ = ބަހެއް ވިސްނާ حقيقة ދެނެގަތުމަށް.۞ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ = ފަހެ ހެޔޮކަމަކުން ކަލޭގެފާނަށް ޖެހުނު (ކާމިޔާބުކަމާއި نعمة އާއި ސަލާމަތްކަމާއި މިކަންކަމުގެ ތެރެއިން) ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވާ ކޮންމެކަމެއް.۞ فَمِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ.۞ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ =އަދި ނުބައިކަމުގެތެރެއިން (ބިރުވެރިކަމާއި އުނދަގޫތަކާއި އަދި ނާކާމީ ކަންކަމުގެތެރެއިން) ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވާ ކޮންމެކަމެއް. ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ نفس ގެ ސަބަބުންނެވެ. (ފާފައިގެ ސަބަބުންނެވެ.)۞ وَأَرْسَلْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ.۞ لِلنَّاسِ رَسُولًا = މީސްތަކުންނަށް رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި.۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ = އަދި ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ = رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ.۞ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ.۞ وَمَن تَوَلَّىٰ = އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ (ދޫކޮށްލާށެވެ!)۞ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓާ حَافظ އަކު ކަމުގައި. (އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓަވާ ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި.)۞ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިވަމެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު فرض ކުރައްވާ މިސްކީނުކަމާއި ޖިހާދުކުރުން ބުނެއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ أمر ފުރިހަމަކުރާނީމެވެ.)۞ فَإِذَا بَرَزُواْ مِنْ

عِندِكَ = ތިޔަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ނުކުމެއްޖެއްޔާ. ❁ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން ރޭކުރި. ރޭގަނޑު ވާހަކަދެކި (ނުވަތަ ރޭގަނޑުގައި ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.) ❁ غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއިރު ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް. وَٱللَّهُ يَكْتُبُ = އަދި الله ލިޔުއްވައެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި ލިޔުއްވައެވެ.) مَا يُبَيِّتُونَ = އެމީހުން ރޭގަނޑުގައި އެބަދަލުކުރި އެއްޗެއް. ❁ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ތިޔަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެކިބައިން އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ! وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلاً (٨١) = އަދި وكيل އަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ވީއެއްވެސްތަނަކުން މަރު ކަލޭމެން އަތުވާނެއެވެ. ގަދަފަދަ ކިއްލާތަކެއްގައި ކަލޭމެން ވީނަމަވެސް ކަލޭމެންގެ أَجَلُ ޖެހުމުން މަރުވާނެއެވެ. (ދެރައެއް ލަސްވުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް (فتح އެއްވުން ފަދަ غنيمة އެއް حاصل ވުން ފަދަ) ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ން އައި ހެޔޮކަމެކެވެ. (އެކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވި تقدير ން ނޫނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް (ނާކާމިޔާބުވުން ފަދަ ބަލިމަޑު ނުބައިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން ދިމާވި ކަމެކެވެ. (އެކަލޭގެ ވަރަށް ދަތިކުރައްވައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހުރިހާކަމެއްވެސް الله ގެ حضرة ން އަންނަ ކަންތަކެވެ. މިމީހުންނަށް ތިޔަ މިވީ ކިހިނެއްތޯވެއެވެ؟ އެއްވެސް ބަހެއްގެ حقيقة އެއް ވިސްނާ އަދި މިމީހުން ދެނެވެސްނުގަނެއެވެ.

(٧٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ޞިއްޙަތުކަމާއި ސަލާމަތްކަމާއި نعمة އާއި މިބާވަތުގެ ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވާ ހުރިހާ ހެޔޮކަމެއް ވާނީ الله ގެ حضرة ން ވާކަމެކެވެ. އަދި (ބަލިމަޑުކަމާއި ނާކާމިޔާބުކަމާއި ފަދަ) ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވާ ނުބައިކަމެއް ވާނީ ކަލޭގެފާނުގެ نفس ގެ ސަބަބުން ދިމާވާކަމެކެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ހެކިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކުރައްވާ ކަލޭގެފާނަށް ހެކިވެރިވެވޮޑިގެންވުމަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٨٠) رسول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް އެމީހާ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހުން ދަންނައެވެ! ތިޔަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓާ ރައްކާތެރިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމުއެވެ.

(٨١) (ތިޔަ الله އަންގަވާ ބޭކަލް މުސްލިމުންނަކީ ބާރުގަނޑުމީހުން ހަމަގާތަށް فرض ކުރައްވާފަ ވެއްޖެއެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވީއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ أمر ފުރަން އަހުރެމެން ކިޔަމަންވީއެވެ.) ތިޔަ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ނުކުމެވަޑައިގެން ދާއިރު، ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއިރު ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް އެމީހުން ރޭގަނޑު ބަދަލުކޮށްލައެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުން ރޭގަނޑު އެބަދަލުކުރާ ތަކެތި (އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި) ލިޔުއްވައެވެ. ތިޔަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާކުރައްވާށެވެ! އަދި وكيل އަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

ތަރުޖަމާ

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ = އެމީހުން ފަހެ قرآن އަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ تدبير ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟❁ وَلَوْ كَانَ =އޮވިނަމަ. (އެ قرآن ވިނަމަ)❁ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ނޫން ނޫން އެހެން ފަރާތަކުން.❁ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ =ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއިން ދުށީހެވެ.❁ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ = ގިނަވެގެންވާ إختلاف ތަކެއް.❁ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ (خبر އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ)❁ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ = އަމާންކަމުގެ ނުވަތަ ބިރުއިން ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުގެ ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުގެ. (ހަނގުރާމައިގައި މުސްލިމުންނަށް فتح ލިބުނު ނުވަތަ عدوّ ނަގެ އަތުން ދެރަވެގެންދާކަމުގެ ޚަބަރު ލިބިއްޖެއްޔާ)❁ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ = އެމީހުން އެ خبر އެއް ފެތުރި شائع ކުރެއެވެ.❁ وَلَوْ رَدُّوهُ = އެމީހުން އެ خبر ރައްދުކުރިނަމަ.❁ إِلَى ٱلرَّسُولِ = رسول އާއަށް.❁ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށާއި. (أمير ންނަށް)❁ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ = އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަން ހޯދާ ބަލާބަލައި އެކަން އެނގިއްޖެއީހެވެ.❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ގެ فضل ވެރިކަން ނުވާނަމަ.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.❁ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން شيطان އާ އާއި تبع ވެއްޖެއީހެވެ.❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ = މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި. (މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި އެ خبر ފެތުރީހެވެ.)❁ فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ މަގުގައި ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ!❁ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ نفس ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް تَكْلِيفُ ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ = އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް (ހަނގުރާމައަށް) ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ.❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ = الله تعالى ހުއްޓުވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. / ހުއްޓުވާނެއެވެ.❁ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ = ކާފިރުންގެ ހަނގުރާމަ / ކާފިރުންގެ އުނދަގޫ.❁ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا = އަދި الله އީ ހަނގުރާމަ ގަދަވެރިކަން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.❁ وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ = އަދި عُقُوبة ދެއްވުމުގައި عذاب ގަދަވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ مَّن يَشْفَعْ = شَفَاعَة ކުރިމީހާ.❁ شَفَٰعَةً حَسَنَةً = ރަނގަޅު شَفَاعَة އަކުން. (ހެޔޮކަމެއްގައި ހިތްވަރުދިނުމަށް ކުރާ)❁ يَكُن لَّهُۥ = އޭނާއަށް ވާނެއެވެ.❁ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ = އެއިން ބައެއް — އޭގެ ثواب ގެ ބައެއް.❁ وَمَن يَشْفَعْ = އަދި شَفَاعَة ކުރިމީހާ.❁ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً = ނުބައި شَفَاعَة އަކުން. (ނުބައި ކަމެއްގައި ހިތްވަރުދިނުމަށް ކުރާ)❁ يَكُن لَّهُۥ = އޭނާއަށް ވާނެއެވެ.❁ كِفْلٌ مِّنْهَا = އެއިން ބައެއް، ފާފައިގެ ބައެއް.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ =

ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ (ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.)۞ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކާކުއެއްގެން ސަލާމްކުރެވިއްޖެއްޔާ.۞ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَآ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް ސަލާމްކުރާށެވެ! ۞ أَوْ رُدُّوهَآ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެސަލާމް ރައްދުކުރާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) ފަހެ އެމީހުން قرآن ގައި تدبير ކޮށް ވިސްނާ فِكْرُ ކޮށް ނުބަލަނީތޯއެވެ. އެ قرآن އަކީ اللّٰه ނޫން ފަރާތަކުން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއްނަމަ އޭގައި ވަރަށް إختلاف ތަށް - ތަފާތުތައް - ވާނީ އެމީހުން ދުށްނާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٨٣) އަދި (رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ފޮނުއްވާފައިވާ ހަނގުރާމަ لشكر އެއްގެ ފަރާތުން) އަމާންކަމުގެ خبر އެއް - فتح ލިބި كاميباب ގެ خبر އެއް - ނުވަތަ ބިރުވެރި خبر އެއް އަބަދު ދެރަވެގެން ناكاميابي ގެ خبر އެއް އެމީހުންނަށް ހަމަ ލިބިއްޖެނަމަ (އެބަހީ އެ منافق މީހުންނަށް خبر ހަމަ ލިބިއްޖެނަމަ) (އެ خبر އެއްގެ ތެދުދޮގުވެސް ނުބަލައި) އެ خبر އަވަހަށް ފަތުރާ شائع ކޮށްލައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ خبر رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަށް ނުވަތަ ކަންކަމުގެ ވެރިންނަށް ރައްދުކޮށްފިނަމަ عالم ނޫނަސް ދިނުމަށް އެ خبر ގެތެރެއިން عامّ ނޫނަސް އަށްވާ ހަމަ ކަންކަން މިންވަރުކުރެއްވުމަށް އެބޭބޭކަލުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންގެ މައްޗަށް اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އޭނާގެ رحمة ނުވާނަމަ ކަލޭމެން شيطان ގެ ތަބާ تبع ވެސްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި މަދުބައެއްކުދިންނެވި އެ خبر ފަތުރާ ހަމަކަށަވަރެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) اللّٰه ގެމަގުގައި ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ نفس ފިޔަވާ ދެންމެ ކަލޭގެފާނަށް تَكْلِيفُ ދެވިފައިއެއް ނުވެއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ލާޒިމު އަމުރުކުރެވެނީ ކަލޭގެފާނަށް ވެސް އެކަންކަމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ނުނަށް (ހަނގުރާމަކުރުމަށް) ހިތްވަރުދެއްވާ ގޮވައިލައްވާށެވެ! (އެމީހުންނަށް ކުރަނީ أمر ގެ مسؤليّة ދޫކޮށްނުލުމުގެ މަށްޗަށް.) ކާފިރުންގެ ހަނގުރާމަ ނިވައި ދެއްވުން اللّٰه އަނބުރައި ދެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. އެ اللّٰه އީ ހަނގުރާމަ ގަދަފަދަކަމުން އަދި عقوبة ދެއްވުން عذاب ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٥) ރަނގަޅު شفاعة އަކުން شفاعة ތެރިވާމީހަށް (ހެޔޮކަމުގައި އެހީތެރިވާމީހަށް ލިބޭ ހެޔޮ ޘަވާބުގެ) އޭގެ ثواب އާއި ބައިވެރިވުން ލިބޭނެއެވެ. އަދި ނުބައި شفاعة އަކުން شفاعة ތެރިވާ މީހަށް (ނުބައިކަންތަކުގައި އެހީތެރިވާ މީހަށް) އޭގެ ބުރަވެސް ލިބޭނެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއީ اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. (ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއީ اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٨٦) ކާކުއެއްގެން މިހެން ކަލޭމެންނަށް سلام ކޮށްފިއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް سلام ކުރާށެވެ! ނުވަތަ، އެ سلام ކަލޭމެން ރައްދުކުރާށެވެ! (سلام ރަނގަޅަށް ކުރުމަކީ سلام ކުރިމީހާ السّلام عليكم ކިޔައިފިއްޔާ އަޅުއްވިއިރު وعليكم السّلام ورحمة اللّٰه މިގޮތައިން ކިޔުމެވެ. އެ سلام ރައްދުކުރުމަކީ سلام ކުރިމީހާ ކިޔާގޮތަށް އަޅުއްވިއިރުވެސް ކިޔުމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ ۞ فَمَا لَكُمْ فِى ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِئَتَيْنِ وَٱللَّهُ أَرْكَسَهُم بِمَا كَسَبُوٓا۟ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَهْدُوا۟ مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا۟ لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا۟ فَتَكُونُونَ سَوَآءً ۖ فَلَا تَتَّخِذُوا۟ مِنْهُمْ أَوْلِيَآءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ ۖ وَلَا تَتَّخِذُوا۟ مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ أَوْ جَآءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَن يُقَٰتِلُوكُمْ أَوْ يُقَٰتِلُوا۟ قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَٰتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ ٱعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾

ލުޣަތު

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އެއީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވާ إله އެވެ. ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَيَجْمَعَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން جَمَعَ ކުރައްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ. (އެއީ އަންނާނެ ދުވަހެކެވެ.) ❁ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި الله އަށްވުރެ ވަކިން ތެދުވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެހެންމީހަކު ނުވެއެވެ.) ❁ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ = ބަސް وحى ކުރައްވުމާއި خبر ދެއްވުމުގައި ތެދުވުމުން. ❁ ❁ فَمَا لَكُمْ فِى ٱلْمُنَٰفِقِينَ = ފަހެ منافق ންނާމެދު ކަލޭ (مؤمن ން) ކަން مقصد އެއްގޮތަކަށްނުވީ ކީއްވެ؟ ❁ فِئَتَيْنِ = ދެ جماعة އަކަށް. ❁ وَٱللَّهُ أَرْكَسَهُم = އަދި الله އެމީހުން އެނބުރި ކާފިރުކަމަށް ރައްދުކުރެއްވިއެވެ. ❁ بِمَا كَسَبُوٓا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން (ނިފާގުގެ ސަބަބުން) ❁ أَتُرِيدُونَ = ކަލޭމެން އެދޭހެއްޔެވެ.؟ ❁ أَن تَهْدُوا۟ = ކަލޭމެން ތެދުމަގަށް ލެއްވުމަށް ❁ مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ = الله މަގުފުރެއްދެވި މީހަކަށް. ❁ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރައްދަވައިފި އަޅެއް. (ދެންނެއްނުވެއެވެ!) ❁ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ = ފަހެ އޭނާ މަގުތެދުވާނެ واصل ވާނެ އެއްވެސް މަގެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެން ނުފެނާނެއެވެ. ❁ وَدُّوا۟ لَوْ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކާފިރުވާނެކަމަށް އެމީހުން އެދެމުން ލޯބިވޭ ކުރިއެވެ. ❁ كَمَا كَفَرُوا۟ = އެމީހުން ކާފިރުވިފަދައިން. ❁ فَتَكُونُونَ سَوَآءً = ދެން އެކުއެކު ކަލޭމެން (އެ منافق ންނާއި) ހަމަހަމަވާން (ބައިވެރިކަމުގައި) ❁ فَلَا تَتَّخِذُوا۟ مِنْهُمْ أَوْلِيَآءَ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންގެތެރެއިން وليّ ން ސަހަރާވެރިން إختيار ނުކުރާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ = އެމީހުން هجرة ކުރުމަށް ނުކުމެއްޖެނަމަ. ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. ❁ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. (އިމާންވުމާއި هجرة ކުރުމުން މަނާވެގެންފިއްޔާ) ❁ فَخُذُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފައިގަންނާށެވެ! އަތުލައިގަންނާށެވެ! ❁ وَٱقْتُلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާށެވެ! ❁ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފެންނަތަނަކުން. (އެމީހުން ފެންނަތަނަކުން) ❁ وَلَا تَتَّخِذُوا۟ مِنْهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންގެތެރެއިން ނުހިފާށެވެ. إختيار ނުކުރާށެވެ! ❁ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ = ސަހަރާވެރިއަކުވިޔަސް އަދި نصر ދިނުމަށްވިޔަސް. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ = واصل ވާމީހުން ފިޔަވައި / ދަތުރުކުރާމީހުން ފިޔަވައި. ❁ إِلَىٰ قَوْمٍۭ = ބަޔަކުމީހުންގެ ގާތަށް. ❁ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ = ކަލޭމެންނާ އެބަޔަކާ ދެމެދު عَهْدُ ކަށަވަރުވެއްޖެ / އެގްރީމެންޓެއްވާ. ❁ أَوْ جَآءُوكُمْ = ނުވަތަ އެބަޔަކު ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައި. ❁ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ދަތިވެގެންވާ حال ❁. أَن يُقَٰتِلُوكُمْ = ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް. ❁ أَوْ يُقَٰتِلُوا۟ قَوْمَهُمْ = ނުވަތަ

އެމީހުންގެ قوم އާއި ހަނގުރާމަކުރުމުން. ❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަކުރައްވައިފީހެވެ. ❁ فَلَقَٰتَلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. ❁ فَإِنِ ٱعْتَزَلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ވަކިވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَلَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކޮށް. وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ صُلح އަށް އެދިފިއްޔާ. ❁ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ = ފަހެ الله تعالى ކަލޭމެންނަކަށް ނުދެއްވައެވެ. ❁ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا (٩٠) = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެއްވެސްމަގެއް (އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ އެއްވެސް ހުއްދައެއް)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٧) الله އެއީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް (حقّ) إله އަކުނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން އެންމެން އެކަލާނގެ ޖަމާކުރައްވާހުށްޓެވެ. އެދުވަހާމެދުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އެއީ އަންނަން ދުވަހެކެވެ. އަދި ބަސް وحي ކުރެއްވުމާއި خبر ދެއްވުމުގެގޮތުން الله އަށްވުރެން ތެދުވެރިވާނެ ބޭފުޅަކީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެން ތެދުވެރިކަންބޮޑު އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٨٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) منافق ންނާމެދު ކަލޭމެން ދެބައިގަނޑަކަށް ބެހި ދެ خيال އެއްގާތުވީ ކޮން مقصد އެއްގައި ހެއްޔެވެ؟ އަދި الله تعالى އެމީހުންކުރި ޢަމަލުގެ ސަބަބުން އެމީހުން އަނބުރާ ކުފުރަށް ޖެއްސެވައިފިއެވެ. (ކާފިރުންގެ حكم ގެ ތެރެއަށް ޖައްސަވައިފިއެވެ.) الله މަގުފުރައްދަވައިފި ބަޔަކު ތެދުމަގަށް ލެއްވުމަށް ކަލޭމެން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކު ތެދުމަގަކަށް واصل ވާނެ އެއްވެސް މަގެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެން ނުވާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ސިފަވެގެން މިދާ ބައަކީ مكّة ގެ ބައެއް ކާފިރުންނެވެ. އެމީހުން نبي صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހިޔާލު އަދި މުސްލިމުން ދެއްކުމަށް إسلام ކަމަށް ދައްކައިގެން ދީން އުނގެނުމަށް އެމީހުންގެ ޙާލަތު ގޮސް މަދީނާ ހިޖުރަކޮށް އައިސް ފަހުން ކާފިރުކަމަށް ރުޖޫޢަވިއެވެ. އެމީހުން އެހެންމީހުން ދެކެވަޑައިގެން ބަޔަކު ކާފިރުކަން ދެއްކިއެވެ. އެމީހުން އެބައި މުސްލިމުން ނުލަފާ صُلح ވެ ނުހިނގާ އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަދި އިސްލާމްވުމަށް އެދުނެވެ. ދެން ވެސް أصحاب ބޭކަލުންނަށް އެއްބަޔަކު އެބައި منافق ންކަމުގައި ދެކެއެވެ. އަނެއްބަޔަކު އެއީ مؤمن ންކަމުގައި ދެކެއެވެ. 88 ވަނަ އާޔަތުގައި مؤمن ން منافق ންނާމެދު ދެ خيال އެއްވާކަމުގައި އެވަނީ އެހެންވެއެވެ. = زُبْدَةُ التّفْسِير =

(٨٩) އަދި އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭމެން (مؤمن ންވެސް) އެމީހުންނާ އެއްގޮތަށް ކާފިރުވުމަށެވެ. އެމީހުން ކާފިރުވި ފަދައިން ކާފިރުވުމަށެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ކަލޭމެންނާ (ދީނުގެގޮތުން) އެއްގޮތްވެ ހަމަހަމަ ވުމަށެވެ. (ތިމާކަން އޮޅުން ތެރޭގެ ހަމަހަމަކަމަށްވުމަށެވެ.) ފަހެ އެމީހުން الله ގެމަގުގައި هجرة ކޮށް ފުރަތަމަ އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ސަހަރާގައި ބޭހާކުރާ ކަމުގައި ولِيُّ އަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! ދެން އަދި އެމީހުން (އިސްލާމްވެގެން هجرة އަށް ދިޔުމުން) މަނާވާ ފަރާތަށް ބުރުއްޔާ ކަލޭމެން ފެނުނުތަނަކުން އެމީހުން ހިފާ އަދި މަރާ! އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު އަދި ސަހަރާގައި ބޭހާކުރާ ކަލޭމެން ހިތާ إختيار ނުކުރާށެވެ!

(٩٠) މިގޮތުގައިން ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި އެބައިމީހުންނާމެދު عَهْدُ އެއްވެ އެގްރީމެންޓެއް ވެފައިވާ ބައެއްގެ ތެރެއަށް ގޮސް އެމީހުންގެ މީހަކު ވީމާކުރެވުނީ. (އެފަދަމީހަކަށް އެމީހުންނަށް ދެވޭ حكم އެއް އޮންނާނެއެވެ.) ނުވަތަ އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހިތްދަތިވެގެންވާ حال ނުވަތަ އެމީހުންގެ قوم ގެ މީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހިތްދަތިވެގެންވާ حال ކަލޭމެން ކައިރިއަށް އައިބަޔަކު ފިޔަވައެވެ. (އެމީހުންނަށް އަމާންކަން އޮންނާނެއެވެ.) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެމައްޗަށް ގާބިލުކަމާ ގަދަކުރައްވައިފީހެވެ. ދެން އެކަމުން އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ.

ދެންފަހެ އެމީހުން އެތިބޭގޮތުން ދުރުވެ އަދި ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމުން صلح ފާޅުކޮށް ހުށަހަޅައިފިއްޔާ (ދެން ކަލޭމެން صلح ވާށެވެ!) ދެން އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންގެމައްޗަށް އަތްއިރުކޮށްގެން މަގެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުލައްވަމެވެ. ނަމަވެސް މިއާޔަތާ حكم މަތިން توبة ސޫރަތުގެ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ .... މިއާޔަތުން مَنْسُوخ ވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. = تفسير الطّبرى =

سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا۟ قَوْمَهُمْ كُلَّ مَا رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱلْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا۟ فِيهَا ۚ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوٓا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ وَيَكُفُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَـٰقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾

ލުޣަތު

سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ = ހިޔާނާތްތެރި އެހެންބަޔަކު (منافق ންގެ އެހެންބަޔަކު) ކަލޭމެން ދެކޭނެއެވެ. ❁ يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެތި. أَن يَأْمَنُوكُمْ = ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ކިބައިން أمان ވުމަށެވެ. ❁ وَيَأْمَنُوا۟ قَوْمَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ قوم ގެ ފަރާތުން އަމާންކަން ލިބިގަތުމަށެވެ. ❁ كُلَّ مَا رُدُّوٓا۟ = އެމީހުން ރައްދުކުރެވިއްޖެ ކޮންމެހިނދަކުއްގައި. (ގޮވައިލެ ކޮންމެހިނދަކުއްގައި)❁ إِلَى ٱلْفِتْنَةِ = فتنة އަށް (شرك އަށް)❁ أُرْكِسُوا۟ فِيهَا = އެމީހުން އޭގެތެރެއަށް ރައްދުކުރެވިއްޖެއެވެ. (އަނބުރާވަދެއްޖެއެވެ.)❁ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން (ހަނގުރާމަކުރުން) ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ.❁ وَيُلْقُوٓا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެނަށް سَلَم ނުހުށަހަޅައިފިނަމަ (އެބަހީ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން صلح ފާޅުނުކޮށްފިނަމަ)❁ وَيَكُفُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް ހުއްޓާނުލާ (ނުހުއްޓާލިނަމަ)❁ فَخُذُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފާށެވެ!❁ وَٱقْتُلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާށެވެ!❁ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން ފެންނަހާތާކުން.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكُمْ = އަދި އެމީހުން (ދެންނަވައިވެ!)❁ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ.❁ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾ = ބާރުފުޅުވާނޭ حُجّة އެއް / دليل އެއް. (އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަށްވުރެ ސާފުކޮށްދޭ ފާރަވެސް ޖާގަ ބާރަކަށް)❁ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ = އަދި އެއްވެސް مؤمن އަކަށް (ހުއްދަ) ވެގެންނުވެއެވެ.❁ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا = مؤمن އަކު މެރުން. إِلَّا خَطَـًٔا = ކުށުންގޮތުގައި (އެބަހީ ޤަސްދެއްނުގޮތުގައި)❁ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا = އަދި ޤަސްދެއްނުލާ مؤمن އަކު މަރައިފިމީހާ.❁ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = ފަހެ مؤمن ކަމުގައިވާ (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ލާޒިމްވެއެވެ.❁ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ = އަދި އަދާކުރެވޭ ދިޔަތާއި (އެއިގައި ދިޔަތެވެ.)❁ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ = އޭނާގެ أهل ވެރިންނަށް (مَيّت މީހާގެ أهل ވެރިންނަށް)❁ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ = އެމީހުން (އެބަހީ مَيّت މީހާގެ أهل ވެރިން صدقاة ކުރިއްޔާ ފިޔަވައި. يعني: عفو ކުރިއްޔާ ފިޔަވައި.❁ فَإِن كَانَ = ފަހެ ވާނަމަ – އެބަހީ

މަރުވިޔަ ވަންޏާ.❁ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ = ކާފިރުންގެ عداوة ތެރި ބައެއްގެ ތެރެއިންވާމީހަކު ކަމުގައި".❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އަދި އޭނާ مؤمن އަކުކަމުގައިވާ حال.❁ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = ފަހެ مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ވާޖިބެވެ. وَإِن كَانَ = އަދި އޭނާ ވަންޏާ – އެބަހީ މަރުވިޔަ ވަންޏާ.❁ مِن قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ = ކާފިރުން (مؤمن ނޫ) ނަމަ އެމީހުންނާ ދެމެދު عَهْدُ ކަށަވަރުވެއް (އެގްރީމެންޓެއް) ވާބައަކު މީހުންގެ ތެރެއިން.❁ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރަންވާ دِيَة އެއްދިނުން ވާޖިބެވެ.❁ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ = އަދި مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ވާޖިބެވެ.)❁ فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ފަހެ ނުފެނިއްޖެމީހާ – ނުލިބިއްޖެމީހާ. (އަޅަކު މިނިވަންކުރާކަށް ނުލިބިއްޖެމީހާ)❁ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ = ފަހެ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަހިފުން.❁ مُتَتَابِعَيْنِ ވިދިވިދިގެން. تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން توبة އެއްގެ ގޮތުން.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ގެ ވޮޑިގެންވިއެވެ. (ވޮޑިގެންވާއެވެ.)❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެ ކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩١) އަދި ކާފިރުގޮތް (منافق ންގެ) އެހެންބައެއް ދެކެވޭ ގޮތެއްގެ ގޮތަށެވެ. އެމީހުން އެދެނީ ކާފިރުން مؤمن ންގެ ގޮތުގައި އަމާންވެރިވުމެވެ. ކާފިރުންގެ ކިބައިން އަމާންކަން ހޯދުމެވެ. (އެމީހުން إسلام ކަން ފާޅުކުރާނީ އެގޮތެވެ.) އަދި އެމީހުން އެދެނީ އެމީހުންގެ قوم ގެމީހުންގެ ގޮތުގައިވެސް އަމާންކަން ލިބިގަތުމެވެ. (އެމީހުން ކާފިރުންގެ ގޮތް އެމީހުން ދޫކޮށްލައި... ބަލާނެ އަޅުކަން ކުރުމެވެ.) އެމީހުންނަށް شِرْك ކުރުމަށް ދިމާވާ ހާލަތެއް ހިނގައިދާނަމަ އެމީހުން އެގޮތަށް ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައި ނުލައްކާ އަދި އެމީހުން ކާފިރުންނާ صلح ވެ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކާފިރުންނަށް ގެނައުމުން ހުއްޓައި ނުލައްކާ ފަހެ ކާފިރުންނަށް އެމީހުން ފެނުނުތާކުން ހިފައި މަރާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުން بيان ވެގެންވާ ބާރެއް - دليل އެއް – ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީ ބައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްދަކުރެއްވީ ބައެކެވެ.)

(٩٢) އަދި އެއްވެސް مؤمن އަކު ކުރުން مؤمن އަކު މަރުމަކީ (ހުއްދަ ގޮތެއް) އެހެން ނުވާނެ ކަމެއް ކަމެއް ނޫނެވެ. ހުއްދަ ވެގެންނުވާނެއެވެ. އަދި ކުށުގައި (قصد އަކާއިނުލައި) މިހާރު މަރައިފިނަމަ (ފަހެ ނަމަވެސް1) ފަހެ އޭނާ مؤمن އަޅަކު މިނިވަންކުރާށެވެ1 އަދި އޭނާގެ أهل ވެރިންނަށް – އެބަހީ مَيِّت ގެ أهل ވެރިންނަށް قواعد ން دِيَة އަދާކުރާށެވެ! (دِيَة އަކީ މަރުވި މީހެއްގެ ކަންތައްގެ ގޮތުން މިނިވަންވާ ގޮތެވެ.) އެއީ ميّت ގެ ވާރިސުންނަށް معاف ނުކުރިއްޔާއެވެ. (އެކަމުގެ تفصيل حكم حديث ފޮތްތަކާ فقه ފޮތްތަކުން ބައްލަވާށެވެ!)

ފަހެ މަރުވިމީހާ ކާފިރުން مؤمن ންގެ عداوة ތެރި ބައެއްގެ ތެރެއިންވާ މީހަކުކަމުގައި ވަންޏާ (އެބަހީ ކާފިރުބައެއްގެ ތެރެއިންވާ مؤمن އެއްނަމަ) ފަހެ އޭނާ މަރައިފި مؤمن އަޅަކު މިނިވަންކުރާށެވެ! (دِيَة ދިނުމެއް ނުޖެހެއެވެ.)

އަދި މަރުވިމީހާ ކާފިރުން (مؤمن ނޫ) ނަމަވެސް އެބައަކާ ދެމެދު عَهْدُ ކަށަވަރުވެއް (އެގްރީމެންޓެއް) ވާބައަކު މީހުންގެ ތެރެއިން ކަމުގައިވަންޏާ ފަހެ އޭނާގެ (އެބަހީ ميّت ގެ) أهل ވެރިންނަށް އަދާކުރަންވާ دِيَة އެއްދިނުން ވާޖިބެވެ. އަދި مؤمن ކަނބުލޮއެއް (مؤمن އަޅަކު) މިނިވަންކުރުން ވާޖިބެވެ. ފަހެ މިނިވަންކުރާނެ އަޅަކު މިނިވަންކުރާކަށް ނުލިބިއްޖެ މީހާ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަހިފާށެވެ! އެއީ اللّه ގެ حضرة ން އެމީހާގެ توبة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّه ވޮޑިގެންވިއެވެ.

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾ لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾

މުފްރަދު

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا = އަދި مؤمن އަކު މަރައިފިމާ. مُّتَعَمِّدًا = ހަމަ ގަސްތުގައި. ❁ فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ = ފަހެ އޭނާގެ ޖަޒާއަކީ – عقوبة އަކީ – ނަރަކައެވެ. ❁ خَٰلِدًا فِيهَا = އޭނާ އެތާ ދެމިހުންނަ حال. ❁ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް الله ކޯފާވެއްވައި. ❁ وَلَعَنَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް لعنة ލައްވައި. ❁ وَأَعَدَّ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ❁ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވީ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންނޭވެ! إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ މަގުގައި (جهاد ކުރުމަށް) ހިނގާ ދަތުރުކުރާނަމަ. ❁ فَتَبَيَّنُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން بيان ކުރާށެވެ! (އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުން މަރާލުމުގެ ކުރިން ކާފަރުންގެ ނުވަތަ مؤمن ންގެ ތަފާތު ރަނގަޅަށް تحقيق ކޮށް ދެނެގަނެ ދެން މަރާށެވެ!) ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَٰمَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސަލާމްބުނި إسلام ގެ ޝިޢާރު ފާޅުކުރި މީހަކަށް. ❁ لَسْتَ مُؤْمِنًا = ކަލޭ ތިޔައީ مؤمن އެއްނޫނެވެ. / ކަލޭ مؤمن އަކު ނޫނެވެ. (ދެން ނުމަރާށެވެ.) ❁ تَبْتَغُونَ = ތިޔަބައިމީހުން އެދޭ حال / ތިޔަބައިމީހުން އެދިގެން. ❁ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ތަކެތި / މުދާ. ❁ فَعِندَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ❁ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ = ގިނަގިނަ غنيمة / ގިނަގިނަ ފައިދާތައް. ❁ كَذَٰلِكَ كُنتُم = ހަމައެފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ވީއެވެ. (ކާފަރުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވީއެވެ.) ❁ مِّن قَبْلُ = ކުރީގައި / އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން. ❁ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = ފަހެ الله تعالى ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެޔޮކަމާއި ނިޢުމަތް ދެއްވިއެވެ. ❁ فَتَبَيَّنُوٓا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ރަނގަޅަށް تحقيق ކޮށް ބަލާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަންތައް خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَٰعِدُونَ = އިށީނދެ (ގޭގައި ތިބި) މީހުން ހަމަހަމައެއް ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން. ❁ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ = އުނދަގޫތަކާއި ދެރަކަމުގެ أهل ވެރިން ނޫނީ. (ބަލި ނުވަތަ ކޮރަ މީހުން ނޫނީ) ❁ وَٱلْمُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރާ مُجَاهِدُ ންނާއި. ❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން. ❁ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ = الله تعالى، مجاهد ންނަށް ފަޟީލަތްދެއްވިއެވެ. ❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން ޖިހާދުކުރުމާ ❁ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ = ގޭގައި އިށީނދެ (ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެ) ތިބި މީހުންގެ މައްޗަށް. ❁ دَرَجَةً = خاصّ ދަރަޖައެއް. ❁ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ = އަދި ކޮންމެ

ބަޔަކަށްވެސް اللّه وعد ކުރައްވައި ރަނގަޅުކަމެވެ. ހެޔޮވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.۞ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ = އަދި اللّه تعالى، مجاهد ން މާތްކުރެއްވިއެވެ.۞ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ = ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެތިބި މީހުންގެމައްޗަށް.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި ހަމަ قصد ގައި مؤمن އަކު މަރައިފިމާ (ދަންނައެވެ!) ދެން އޭނާގެ جزاء އަކީ — އޭނާގެ عقوبة އަކީ އޭނާ އެތާ ދެމިހުންނަނިވިގޮތުގައި ނަރަކައެވެ. އަދި އޭނާގެމައްޗަށް اللّه ގެ ކޯފާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.

- ދަންނައެވެ! އިސްލާމީ އަހްކާމުތަކުގެ އިތުރު تفصيل ތަކާއި بيان ތައް ފިޤުހުފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް އަދި އެކަމަށް ތަފްސީލްވެގެން ނުވެއެވެ. މިފޮތުގައި މިވަނީ ބާވައިލެއްވި ބަސްފުޅުގެ ترجمة އެކަނިއެވެ.

(٩٤) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ! — ކަލޭމެން اللّه ގެމަގުގައި جهاد ކޮށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ބިންމަތީގައި ހިނގާފައިދަނީނަމަ (ދިމާވާ މީހުން އެއީ ދުށާ މުދާ حلال ކާފިރުންތޯ ނުވަތަ ދުށާ މުދާ حَرَام ވެގެންވާ مؤمن ންތޯ ބަލައި) ތަންކޮޅެއް ސާފުކޮށް تحقيق ކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް إسلام ކަން ފާޅުކޮށް ޙައްޤުސަލާމްބުނެފައިވާ މީހާ (އޭނާގެ މުދަލާއި غنيمة ގެ ދަރަޖަމުކުރުމުގައި) އޭނާއާ ދިމާއަށް ކަލޭ މިހާރު مؤمن އެއްނޫން ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! އަދި އޭނާ ނުމަރާށެވެ! އެފަދަ ކަންތައް ކަލޭމެން އެކުރަނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުންތައް އެދިގެންނެވެ. ދެން اللّه ގެ حضرة ގައިވާ ގިނަ غنيمة ތައް ހުރިހެއެވެ. އަދި މީގެ ކުރިން — އެބަހީ ކަލޭމެންވެސް إسلام ވުމުގެ ކުރިން ހަމައެފަދައިންނެވެ. (ކަލޭމެންގެ ދުށާ މުދާވެސް ސަލާމާއި އެ كلمة ކިއުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) ދެން ފަހެ اللّه تعالى ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ދޮރުން توبة ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެންވެސް ތަންކޮޅެއް ބަލާ تحقيق ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭމެން ކުރާ ކަންކަމުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްލާމީ އަހްކާމް ބާވައިލެއްވި ސަބަބުތަކާބެހޭ ގޮތުން ރިވާޔަތްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ. ކުރިއާ ރިވާޔަތްތަކުގެ خُلاَصة އަކީ ގޮތެއްގައި ކުރެވުނު އެކުއްލެއްކަމެވެ. تفسير طبرى ގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. مسلم ންގެ މީހަކު مشرك ންގެ ޖަމާޢަތަކަށް އަރައިގަތެވެ. ދެން مشرك މީހާ ބުންޏެވެ. — އަހުރެންނަކީ مسلم އެކެވެ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّه ކިޔައި އޭނާ إسلام ކަން ފާޅުކޮށްފިއެވެ. — (ނަމަވެސް مسلم މީހާއަށް ހިތި އޭނާ ކަތިލައި ސަލާމާއި ބެހޭ ބަސްތަކެއް ދެއްކި ބަހަނާއެއް ކަމުގައި ބެލުނެވެ.) އެހެންނަމަވެސް އޭނާ މަރައިލައިފިއެވެ. އެކަމުގެ خبر رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ލިބިވަޑައިގަތުމުން އޭނާ މަރައިލީ ކީއްވެތޯ حديث ކުރެއްވިއެވެ. އޭނާ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّه ކިޔުމަށްފަހުވެސް ކަލޭ އޭނާ މަރާލީތޯއެވެ؟ އެމީހާ عُذْر ދަންނަވާލުމުން ބުނެފާނެވެ. އޭ نبي اللّه އެވެ. އޭނާ އެހެންބުނީ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ. نبي اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم حديث ކުރެއްވިއެވެ. "فَهَلاَّ شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ" (يعنى: ކަލޭ އޭނާގެ ހިތް ފަޅައިގެން ބެލިނަމަކަށެވެ. ނުބެލީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) މިއެވެ.

އަދި މީގެ އިތުރު ރިވާޔަތްތަކެއްވެސްވެއެވެ. — واللّه أعلم بالصّواب

(٩٥) (ދުއްސޮކުރުވުންފަދަ ގެއްލުމުގެ ދަރަޖަ ބޮޑުވާފަދަ) އެއީ عُذْر ހުރިވެގެންނޫނީ އެއްވެސް ސަބަބަކާނުލާ اللّه ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމަށް ނުނިކުމެ ތިބިމީހުންގެ ދަރަޖައާ مؤمن ންނާއި ތިބިމީހުންގެ ދަރަޖައާ ހަމަހަމަ ނުވާނެއެވެ. ދެން ތިބިމީހުންގެ ދަރަޖަ جهاد ކުރި مجاهد ން ގާތުގައި ނުވާނެއެވެ. اللّه تعالى ވެސް ބޮޑު ދަރަޖައެއް خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް اللّه وعد ކުރައްވާފައިވަނީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި ގެތެރޭގައި (جهاد ކުރުމަށް ނުގޮސް) ތިބިމީހުންނަށްވުރެ اللّه تعالى مجاهد ންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވުމުން މާތްކުރައްވާ މަތިވެރިކުރެއްވިއެވެ.

دَرَجَٰتٖ مِّنۡهُ وَمَغۡفِرَةٗ وَرَحۡمَةٗۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ قَالُواْ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ قَالُوٓاْ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا ٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلۡوِلۡدَٰنِ لَا يَسۡتَطِيعُونَ حِيلَةٗ وَلَا يَهۡتَدُونَ سَبِيلٗا ﴿٩٨﴾ فَأُوْلَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعۡفُوَ عَنۡهُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورٗا ﴿٩٩﴾ ۞ وَمَن يُهَاجِرۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُرَٰغَمٗا كَثِيرٗا وَسَعَةٗۚ وَمَن يَخۡرُجۡ مِنۢ بَيۡتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدۡرِكۡهُ ٱلۡمَوۡتُ فَقَدۡ وَقَعَ أَجۡرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿١٠٠﴾

ލުޣަތު

دَرَجَٰتٖ مِّنۡهُ = އެކަލާނގެ حضرة ންވާ ދަރަޖަތަކެވެ. ۞ وَمَغۡفِرَةٗ وَرَحۡمَةٗۚ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި رحمة އެވެ. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވިއެވެ. غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿٩٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެއްކަމުގައި. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ = އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަތައް މަލާއިކަތުން ބަލައިގަތްތަން ހިނގާފާ. ۞ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ۞ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ = އެބަކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ކަލޭމެން (دين ގެކަމުން) ވީކޮންކަމެއްގައި ހުރީތޯއެވެ؟ ۞ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. / (ދަންނަވާނެއެވެ!)۞ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ = އަޅުގަނޑުމެން ބިމުގައި ނިކަމެތިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވީމެވެ. (شرك ގެ ހިސާބުތަކުގެ ވެރިންގެ ބާރުގައި ބަލިކަށިކޮށްލެވިފައިވާ مشرك ން ގެ ދަށުގައި ހުރުމުން. قَالُوٓاْ = އެބަކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. / ◌ْ. ۞ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ = އެހެންކަމަ الله ގެ ބިން ތަނަވަސްބިމެއްކަން ނުވޯއްޖެއެވެ؟ (އެބަހީ ތަނަވަސްވާނެއެވެ.)۞ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ = ދެން އެބިމުގައި ކަލޭމެން هجرة ކުރުން. فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) ގޮސްވީ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. ۞ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ = އަދި އެނބުރިދާ ތަނެއްކަމުގައި ގޮސްވީތަން އެތަން ނުބައިވެގެންވިއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ = ނިކަމެތި ދެރަވެފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلۡوِلۡدَٰنِ = ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި އަދި ކުޑަކުދިންގެތެރެއިން. ۞ لَا يَسۡتَطِيعُونَ حِيلَةٗ = حيلة އެއް ހެދުމަކަށް އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަވެވޭގޮތް ނުވާ — (ސަބަބާއި ވަސީލަތެއް ނެތުމުން)۞ وَلَا يَهۡتَدُونَ سَبِيلٗا ﴿٩٨﴾ = އަދި (مدينة އަށް ދިއުމަށް) އެއްވެސް މަގެއް ނުލިބޭ. ۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعۡفُوَ عَنۡهُمۡۚ = އެމީހުންނަށް الله تعالى عفو ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވިއެވެ. ވެއެވެ. عَفُوًّا غَفُورٗا ﴿٩٩﴾ = ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ ފާފަ ފުއްސަވާ ބޮޑު ކަލާނގެއެއްކަމުގައި.۞ ۞ وَمَن يُهَاجِرۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) يَجِدۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި އޭނާ ދެކޭނެއެވެ. (އޭނާއާ ދިމާވާނެއެވެ.)۞ مُرَٰغَمٗا كَثِيرٗا وَسَعَةٗۚ = الله ގެ ދީނުގެ މަގުމަތީގައި شريعة ގެ ގޮތުގައި (ނޫނީ هجرة ކުރާނެ ތަންތަން) އަދި ރިޒުގު ތަނަވަސްކަމާއި.۞ وَمَن يَخۡرُجۡ مِنۢ بَيۡتِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ގެއިން ނުކުމެއްޖެމީހާ.۞ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އޭނާގެ رسول އާގެ އަރިހަށް

هجرة ކުރާ حال (އެދުރުވާތީގެ أمر ފުރިހަމަ تبع ވުމުގެ ކުރިން.)۞ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ = ދެން އޭނާ (ނުދެވިގެން) އޭނާއާ މަރު ދިމާވެއްޖެ / އަތުވެއްޖެ.۞ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް އޭނާގެ أجُور حاصل ވެއްޖެއެވެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٦) އެއި އެކަލާނގެ حضرة ން ލިބޭ އެތައް ދަރަޖަ ތަކެކެވެ. (އިސްލާމްވުމުން ދަރަޖައެކެވެ. إسلام ކުރުމުގައި هجرة ކުރުމުން ދަރަޖައެކެވެ. އަދިވެސް އަދިވެސް.....) އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި رحمة އެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله تعالى ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٧) ހަމަކަށަވަރުން އުމުރުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (مشرك ންކަމުގައިވާ حال) މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާ ފިހުންނަން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިޔަގޮތުން ކަލޭމެންނީ ކޮންފަރާތަކުން ހިނގަވާފައިވާހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހުރެމެންނީ ބިމުގައި ބަލިކަށި ދެރަ ضَعِيْفُ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. (مُشْرِك ން ގަދަފަދަކަމުން شرك ދޫކޮށް އިސްލާމްދީން ފާޅުކޮށް އެޅުއްވުމަށް ނުވިއެވެ.) އެބަޔަކުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އަދިވެސް ކަލޭމެން هجرةކުރުމަށްޓަކައި اللهގެ ބިންގަނޑު ތަނަވަސްވެގެން ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. هجرة ނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) ފަހެ އެފަދަމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!) އެމީހުންގެ قيامة ދުވަހުގެ މަރުކަޒަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ގޯސްތިބުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٩٨) ފިރިހެނުންކުރެ ދެރަހިކަމުލެވިފައިވާ އަންހެނުންނާއި އަދި ކުޑަކުދިންނަށް ނުވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ އެމީހުން مدينة އަށްދާން އެއްވެސް حيلة އެއް އަދި ދާނެ މަގެއްވެސް ނުވާމީހުންނެވެ. މަގު ނޭނގޭމީހުންނެވެ.

(٩٩) ފަހެ އެމީހުންނަށް الله އެމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ ފާފަ ފުއްސެވުން ބޮޑުވެގެންވާކަލާނގެކަމުގައި. الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

(١٠٠) އަދި الله ގެމަގުގައި هجرة ކުރާމީހާއަށް އޭނާ هجرة ކުރާން ގިނަ ތަންތަން شريعة ގެ މަގުތަކާއި دين ގެ މަގުތައް އޭނާ ފެނޭނެއެވެ. އަދި ރިޒުގު ތަނަވަސްކަންވެސް އޭނާ ފެނޭނެއެވެ. އަދި އެމީހަކު الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރުމަށް އޭނާގެ ގެއިން ނުކުމެފިއާ (އޭނާ ދާންވީ ތަނަކަށް ނުދެވިގެން) އޭނާއަށް މަރު އަތުވެއްޖެނަމަ އެބައި މަގުމަތީގައި އޭނާ މަރުވެއްޖެއަސް ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައި އޭނާއަށް هجرة ކުރުމުގެ ދަރުމަދާ ثواب ރަނގަޅަށް ކަނޑައެޅިއްޖެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلْكَـٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۗ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ ۖ وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުކުރާނަމަ. ❁ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ = ކަލޭމެން ނަމާދު قصر ކުރުމަކުން. ❁ إِنْ خِفْتُمْ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެއްޖެނަމަ. ❁ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފިރުން ކަލޭމެން فتنة ފިތުނަކުރުވައިފާނެކަމުގެ. ❁ إِنَّ ٱلْكَـٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެނަށް ކާފިރުންވިއެވެ. ❁ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ = عداوة ތެރިކަން ބަޔާންވެގެންވާ عداوة ތެރިއަކު ކަމުގައި. ❁ وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެވަޑައިގަތީމާ. ❁ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ = ދެން އެމީހުންނާއެކު ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވައިފިނަމަ. ❁ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم = ފަހެ އެމީހުންކުރެ ބައެއް ތެދުވެހުރިކަމެވެ! (ނަމާދަށް ތެދުވެހުރިކަމެވެ!) ❁ مَّعَكَ = ކަލޭގެފާނާއެކު (އެއް ركعة ކުރަން) ❁ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަތިޔާރު ހިފާހުރިކަމެވެ! ❁ فَإِذَا سَجَدُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން سجدة ކޮށްފިއްޔާ. ❁ فَلْيَكُونُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ވާހުރިކަމެވެ! ❁ مِن وَرَآئِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފަހަތްފުށުގައި ❁ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ = އަދި އަނެއް جماعة އައިސް ހުރިކަމެވެ! (އެއް ركعة ކުރަން) ❁ لَمْ يُصَلُّوا۟ = އެމީހުން ނަމާދު ނުކުރާ. (ނަމާދުނުކޮށްހުރި) ❁ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއެކު ނަމާދު ކުރާހުރިކަމެވެ! ❁ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުށިޔާރުކަމުގައި ހިފާހުރިކަމެވެ! (ހުށިޔާރުވާށެވެ!) ބިރުވެރިވާތަން. ❁ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۗ = އަދި އެމީހުންގެ ހަތިޔާރުތަކާއި (އެބައި ހަތިޔާރު ހިފާށެވެ!) ❁ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުން ލޯބިވެއްޖެއެވެ. ❁ لَوْ تَغْفُلُونَ = ކަލޭމެން غَافِل ވާނަމަވެއެވެ. (ކަލޭމެން غَافِل ވުމަށެވެ.) ❁ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކުން. ❁ وَأَمْتِعَتِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިފާނުމުގެ ތަކެތިން. ❁ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم = ދެން އެމީހުން ކަލޭމެން މައްޗަށް ފުނިބިގަތުމަށް (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަރައިގަތުމަށް) ❁ مَّيْلَةً وَٰحِدَةً = އެއްފަހަރާ ފުނިބިގަތުމަށް (އެކިއެކަށް ކަމަކަށް އެއްފަހަރާ އަރައިގަތުމަށް) ❁ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❁ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى = ކަލޭމެނަށް އުނދަގޫވެއްޖެނަމަ. مِّن مَّطَرٍ = ވާރޭގެ ސަބަބުން. ❁ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވެއްޖެއްޔާ. ❁ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ ۖ =

ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތައް ބެހެއްޓުމަކުން.۞ وَخُذُواْ حِذْرَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހުށިޔާރުކަމުގައި ހިފާށެވެ! ބިރުވެރިވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ= ކާފަރުންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.۞ عَذَابًا مُّهِينًا (١٠٢)= އިހާނާތްތެރިވެގެންވާ عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރަންވާ ކަލޭމެންގެ عدوُّ ންގެ ފަރާތުން ކާފަރުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން فِتْنَة ވެރިކޮށްފާނެކަމަށް ކަލޭމެން ބިރުވެރިވާނަމަ ކަލޭމެން ނަމާދު قصر ކުރުމަކުން (ކުރު ކުރުމަކުން) ކަލޭމެންނަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. (އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން އެއީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިންކަމުގައިވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައިވާ ކާފަރުން فِتْنَة ވެރިކޮށްފާނެކަމުގެ ބިރުވެރިވުމަކީ އެއީ شَرْطُ މިހާރު ނެތެވެ. އެމީހުންގެ ފަރާތުން فِتْنَة ވެރިކުރުގެ ބިރެއްނެތަސް ދަތުރުމަތީ ނަމާދު قصر ކުރުން ހުއްދައެވެ. އެކަން حديث ން ދަލީލުކޮށް ސާބިތެވެ. والله أعلم .

(١٠٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވުމުގައި (ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު) އެމީހުންނާއިއެކު ނަމާދު قائم ކުރައްވަންޏާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއް جماعة އެއް ކަލޭގެފާނާއިއެކު ނަމާދަށް ތެދުވާހުށިކަމެވެ! (މިއީ خَوْفُ ނަމާދުކުރައްވާ އެއްގޮތެވެ.) އަދި (އަނެއްބައިމީހުން) އެމީހުން ހަތިޔާރު ހިފައިގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ! ދެންފަހެ ނަމާދަށް ތިބި ބަޔަކު ނަމާދުގެ މީހުން سجدة ކޮށްފިއްޔާ (ދެ سجدة ކޮށް ނިމުނީމާ) ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ފަހަތުގައި ތިބޭހުށިކަމެވެ! (ބާކީ އޮތް އަނެއް ركعة ކުރާހުށިކަމެވެ!) ދެން ކަލޭގެފާނު އަނެއް ركعة ނުކޮށްތިބި މީހުން އަންނަހުށިކަމެވެ! އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ނަމާދުކުރާހުށިކަމެވެ! (އެއީ ކަލޭގެފާނުންގެ ދެވަނަ ركعة އެވެ.) އަދި އަނެއްމީހުން ހުށިޔާރުވެ ހަތިޔާރު ހިފައިގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ! (އެއީ ދެވަނައަށް ތިބި جماعة އެވެ.) އަދި ކާފަރުންގެމީހުން ފޫބިކުރަނީ - އެމީހުން އެދެނީ - ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތަކާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ސާމާނުން ކަލޭމެން غافل ވުމަށެވެ. (ކަލޭމެންގެ ހުށިޔާރުކަން ކުޑަ ވަގުތެއްކަމަށެވެ.) ދެން އެމީހުން އެކީއަކަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެމީހުން އަރައިގަތުމަށެވެ. (ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ނިންމައިލުމަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަށް ވާރޭގެ ސަބަބުން އުނދަގޫވެއްޖެނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެންގެ ހަތިޔާރުތައް ބެހެއްޓުމަކުން ކަލޭމެންނަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. އަދި އެކަމަކު (އެ حال ގައިވެސް) ބިރުވެރިވެ ހުށިޔާރުވެގެން ތިބޭހުށިކަމެވެ1 ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފަރުންނަށް އިހާނާތްތެރިވެގެންވާ عذاب އެއް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

ލުޣަތު

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ= ފަހެ ކަލޭމެން (خَوْف) ނަމާދުން ނިމިއްޖެއްޔާ. ※ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله ހަނދުމަކުރައްވާ! / الله އަށް ذِكْر ކުރައްވާ! قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ = ކޮޅަށް ތިބެގެންނާއި އިށީނދެތިބެގެންނާއި އަދި ކަލޭމެން އަރިކަށިމަތުގައި އޮށޯވެތިބެގެންނާއި. ※ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (ބިރުވެރިކަމުން ނިމި) އާރާމުގެ ހާލަތަށް ހަމަޖެހިއްޖެއްޔާ. ※ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = ދެން (قواعد ތާ) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރައްވާ! ※ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދު ވިއެވެ. ※ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެމައްޗަށް. ※ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ = وَقْتُ ކަނޑައެޅިގެންވާ فرض އެއްކަމުގައި. ※ وَلَا تَهِنُوا۟ = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އަދި ކަލޭމެން ދެރަވެ ބަލިކަށިނުވާށެވެ! ※ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ = (ކާފިރުންގެ) ޤައުމު ހޯދުމުގައި (އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި) ※ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް (ލިބޭ زَخْمْ ގެ ސަބަބުން) ކަލޭމެންނަށް ވޭންލިބޭނަމަ. ※ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް (އެމީހުންގެ زَخْمْ ތަކުން) ވޭން ލިބެއެވެ. ※ كَمَا تَأْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް ވޭންލިބޭފަދައިން. ※ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ން އުއްމީދުކުރެއެވެ. ※ مَا لَا يَرْجُونَ = އެމީހުން އުއްމީދުނުކުރާކަމެއް. ނަޞްރު ކާމިޔާބު. (އެއީ ދަރުމަވަންތަ ثواب އެވެ. ސުވަރުގެއެވެ.) ※ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެން ވިއެވެ. ※ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި. ※ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ※ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި ފޮތް (ކީރިތި قرآن) ※ لِتَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ※ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ = الله ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިދެއްވި الله ކަލޭގެފާނަށް އެންގެވި ގޮތަށް. ※ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ※ لِّلْخَآئِنِينَ = خيانة ތެރިންނަށް. ※ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾ = އެމީހުން دِفَاعُ ކުރާ خَصْمْ އެއްކަމުގައި / دفاع ކުރާމީހެއްކަމުގައި. ※

تَنْبِيْـه

١٠٥ ވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ١١٢ ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް މިބާވައިލެވިފައިވަނީ رسو الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި ބައްޔަކު ކުރި ވައްކަމެއްގެ ވާހަކަ އެއާބެހޭ ހާދިސާއެއްގެ ވާހަކައެވެ. خبر ގެ ތަފްސީލު تفسير ފޮތްތަކުގައި ވެސް ރިވާވެފައިވެއެވެ. خلاصة އަކީ އެ ހާދިސާއެވެ. أبوجعفر الطّبرى ގެ تفسير: جَامِعُ البَيَان ގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އެއްރިވާޔަތުގައި ބުނެ ވާހަކަ ކުރުކޮށް ދަންނަވައިލާނަމެވެ. عَاصِمُ بْنُ عُمَربْنُ قَتَادَة ގެ ބައްޕަ ކާފާ قَتَادَة بن النعمان ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާ ވާހަކައެވެ. އެގޮތަށް بَنُوْ أُبَيْرِق ގެ عَائِلَة ގައި بِشْرُ އާއި بُشَيْر އާއި އަދި

مُبَشِّر އެއްވެއެވެ. މިތަނުގައި މި بِشْرُ އަކީ منافق އެކެވެ. އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި އެއީ طُعْمَة بْنُ أُبَيْرِق އެވެ. ދެންފަހެ މި طُعْمَة بْنُ أُبَيْرِق މިހާރު ގެއިން ވައްކަންކޮށް ގޮނޑުދޮށުގެ ހަނގުރާމައިގެ ބައެއް ތަކެތި ނަގައިގެންދިޔައެވެ. ދެން އެކަމާއިބެހޭގޮތުން މީހާއި ސިލާހު ވެއްޔާ އާދާ ބޮޑު يهودى އެއްގެ ޙަވާލާއެވެ. އެއީ ކަމަށްވެސް ބުނާ މީހެކެވެ. زَيْدُ بْنُ السَّمِيْنُ ކިޔާ މީހެކެވެ. އަދި މި أُبَيْرِق ގެ ދަރިންނާއި أَسِيْرُ بْنُ عُرْوَة ވެސް رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް أُبَيْرِق ވައްކަންކުރި ވާހަކަ رَسول އާއި ދެންނެވިއެވެ. ދެން قَتَادَة بن النعمان ގެ ތުހުމަތުކޮށްކަން ދެއްވިއެވެ. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. قَتَادَة بن النعمان އާއި ޢަމާގެ ބޭބޭކޮޅު ހަމަ ތިރީގެތީގެ عائلة އަކަށް ވައްކަމުގެ تُهْمَة ކޮށްދިނެވެ. އެމީހުންނަކީ إسلام ކަމާއި صلح ވެރިކަމުގެ ބައެކެވެ. އެއްވެސް دليل އެއް ثابت ނުވެއްޖެއީ ވައްކަމުގެ ތުހުމަތު އެޅުމެވެ. މިޚަބަރުން އޭނާ ވަރަށް ފުރަތަމަ أُبَيْرِق ގެ ދަރިންނަށް ވަކާލާތު دِفَاعُ ކޮށްދިނެވެ. ދެންފަހެ قَتَادَة ވަޑައިގެންފުން رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. إسلام ކަމާއި صالح ކަމުގެ عائلة އެއްގެމައްޗަށް އެއްވެސް دليل އެއްނެތި ކަލޭގެފާނު ވައްކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރީއެވެ. މިޚަބަރުން އެ أُبَيْرِق ގެ ދަރިންނަށް دفاع ކުރެއްވުމާ ވަރަށް ފުރަތަމަ ވަކާލާތުކުރެއްވުމެވެ. ދެންފަހެ قَتَادَة ވިސްނުވިއެވެ. ހަމައެކަން رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުދަންނަވާ ބޭކަލެއްކަމުން ހަމަޖެހުން ބޮޑުވިއެވެ. خبر ކިޔަވާލެއްވީއެވެ؟ رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم حديث ކުރެއްވީ ބަސްފުޅު ހަމަޖެހުން ކިތައްހާ ރަނގަޅެވެ. ބޭކަލުން ބޮޑުވިއެވެ. ވާގިދެއްވީ اللّه ގެ حضرة ންނެވެ. ދެން މާތްރަސްކަލާނގެ ޢިލްމުވަންތަ އާޔަތްތައް اللّه ބާވައިލެއްވިއެވެ حقيقة ސާފުކުރައްވަން ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. ވައްކަންކުރީ أُبَيْرِق ކަމާއި އަދި އެކަމުގެ ދަރިން رسول އާގެ ޙަޟްރަތުގައި دفاع ކުރިމީހުން އެދުއްވި ނުބައި ވަކާލާތުކަމާއި އަދިقَتَادَة ގެ ދެފުށް އެދުއްކުވި ވަރަށް ބޮޑުގޮތް ހަމަ ތުހުމަތުކަމާއި އަދި ކަމާއި ނުބައި يهودى އެއްގެ ބޮޑުކަމައި އެކަން އެޅުވުމުގެ حيران ވެވަޑައި ދެއްކަމުކަމާއި އަދި رَسو اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم أُبَيْرِق ގެ عائلة އާއިމެދު އެދިގެންފަދަވެސް ހަނދާނަށް ނުރުހުންކަމާއި މިކަން ކަމުގެ އެއާއިބެހޭކަމާއި بيان ފޮނުވަ ދިޔައީއެވެ. — އަދި މިއާޔަތްތަކުގެ ފަހުގަނޑު މިވާ ١١٣ ވަނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ اللّه އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތެރިކަމާއި ހަމަ رسول އާއަށް ހުރި އާގާހުކޮށްދެއްވި رحمة އާއި އަދި މާތްކަމުގެ ވަރަށް އާގާޙުކަމުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. نصيحة އާއި وعظ އާއި عبرة ން ފުރިގެންވާ رحمة ގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކޮށް ނިމިއްޖެއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން ކޮޅަށްހުރެގެންނާއި އިށީނދެގެންނާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަރިމަތިމައްޗަށް އޮށޮވެގެންނާއި (ހުރިހާ حال އެއްގައިވެސް) ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް ذكر ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ހަނދާންކުރާށެވެ! ދެންފަހެ (އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނެތި ރައްކާތެރިވެއްޖެއްޔާ) ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قواعد ތަކާއެކު قائم ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދަކީ مؤمن ންގެމައްޗަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިގެންވާ فرض އެއްކަމުގައިވެއެވެ.

(١٠٤) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކާފިރުންގެ ދުޝްމަނުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބަލިކަށިވެ ލުއިނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވޭނުލިބޭ زَخم އާއި ވޭނުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ވޭނުލިބޭއިރު އެމީހުންނަށްވެސް زَخم ގެ ވޭން ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން ވޭނުލިބޭފަދައިން ވޭނުލިބޭއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّه ގެ حضرة ން އުއްމީދުކުރާ ނުކުރާކަންތައް އެމީހުން އުއްމީދެއް ނުކުރެއެވެ. (އެއީ ދަރުމަވަންތަ ސަވާބާއި ސުވަރުގެ ލިބުމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮޑު ފައިދާއެކެވެ.) އަދި اللّه تعالى އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٥) (އޭ رَسول اللّه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ޙައްޤާއެކު ފޮތް ބާވައިލެއްވީ اللّه ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދެއްވި ގޮތުގެމަތިން މީސްތަކުންގެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. (ކަލޭގެފާނު ހަމަ ޙައްޤުގޮތުގައި ޢަދުލުވެރިކަމާ ހުކުމްކުރައްވާށެވެ.) އަދި خيانة ތެރިންގެ ފަރާތުން دفاع ކުރައްވާ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾

ލުޣަތު

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ = އަދި الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއަކަށެވެ.۞ وَلَا تُجَٰدِلْ = އަދި ކަމުގެފާރު جدل ނުކުރައްވާށެވެ! وَكَالَةُ ނުކުރައްވާށެވެ!۞ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް خيانة ތެރިވާ މީހުންގެ ފަރާތުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިނުވެވޮޑިގެންނެވެ.۞ مَن كَانَ خَوَّانًا = خِيَانة ކުރުން ގިނަކުރާ އެއްވެސްމީހަކަށް.۞ أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހަކު ގިނައިން ފާފަކުރާ.۞ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ = އެމީހުން (އެބަހީ އެ خيانة ތެރިން) މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ނިވައިވެ ވަންހަނާވެއެވެ.۞ وَلَا يَسْتَخْفُونَ = އަދި އެމީހުން ނިވައިނުވެއެވެ. ވަންހަނާ ނުވެއެވެ.۞ مِنَ ٱللَّهِ الله އާއި / الله އަށް.
۞ وَهُوَ مَعَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނާއެކުވާ حال . (ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި ކުދިންނެވުމާއިއެކު ލޯތްބެވޮޑިވެގެން)۞ إِذْ يُبَيِّتُونَ = އެމީހުން ރޭގަނޑު رَأْي ބަދަލުކޮށް ދެކޮޅުހަދާހިނދު.۞ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަސްތަކުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާ ވާހަކައެއް.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވީއެވެ.۞ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ = އެމީހުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ = އޭ މިތިބަ މީހުންނޭވެ!۞ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން جدل ކޮށްފީމުއެވެ.۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.۞ فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން الله އާއި جَدَلُ ކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (އެބަހީ خيانة ތެރިންނަށް) ވަކީލު ވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ = وكيل އަކަށްވުމަށް / އެމީހުންގެ ފަރާތުން دفاع ކުރާ ކަމުގައި.۞ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا = އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ.۞ أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ = ނުވަތަ އޭނާގެ نفس އަށް ظلم ކޮށްފިމީހާ (ވިއްޔާ)۞ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ = ދެން އޭނާ الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުން އެދި ދަންނަވައިފިނަމަ.۞ يَجِدِ ٱللَّهَ = އޭނާ الله އާއި ދިމާވާހުށްޓެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއަކަށް.۞ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا = އަދި ފާފައެއް ކޮށްފިމީހާ.۞ فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = ފަހެ އެކުރާނީ އޭނާގެ ނަފްސަށް ގެއްލުންވާގޮތަށެވެ. نفس ގެ މައްޗަށެވެ. (އޭގެ عُقُوبة ހުރީ އޭނާއަށެވެ.)۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއަކަށް.۞ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً = ކުށެއް ކޮށްފިމީހާ. (އޮޅުމުން

ކުށެއްކޮށްފިމީހާ / ނުވަތަ ފާފަކޮށްފިމީހާ)۞ أَوْ إِثْمًا = ނުވަތަ (ގަސްދުގައި) ފާފަކޮށްފި (މީހާ)۞ ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيْئًا = ދެން އޭނާ އެފާފަ ބަރީއަވެގެންވާމީހަކަށް އެއްލައިފި (ބަރީއަވެގެންވާ މީހަކަށް ތުހުމަތުކޮށް އޭނާގެ ބޮލުގައި އަޅުވައިފި)۞ فَقَدِ احْتَمَلَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އުފުލައިފިއެވެ. تَحَمَّل ކޮށްފި.۞ بُهْتَانًا = حيران ވާފަދަ ބޮޑު ދޮގެއް.۞ وَإِثْمًا مُّبِينًا (١١٢) = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ބޮޑު ފާފައަކާއި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) އަދި الله ގެ حضرة ގައި ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އުބައި أَبَيْرِق ގެ ދިފާޢުން دفاع ކުރެއްވުމަށް ވިސްނުނުވުން ބަސްފުޅެއްކަމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވަނީ ދިނިދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٧) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް خيانة ތެރިވާމީހުންގެ ފަރާތުން (އުބައި بَنُو أَبَيْرِق ގެމީހުން ދިފާޢުކޮށްދީގެން جدل ނުކުރައްވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިވުން ބޮޑު އަދި ފާފަކުރުން ގިނަ އެއްވެސް މީހަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(١٠٨) އަދި އެމީހުން - އުބައި އާ خيانة ތެރިވީމީހުން އެކުރި ކަންތައް މީސްތަކުންނަށް ނިވައިކޮށް ފޮރުވަނީއެވެ. ވަންހަނާކުރަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން الله އަށް އެކަން ވަންހަނާ ނުކުރެއެވެ. (ނުވެސް ކުރެވޭނެއެވެ.) ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާ رَأيُ ތަކެއް ބަދަލުކޮށް تَدْبِير ކުރަމުން ދިޔައިރު އެކަލާނގެ ވެސް އެމީހުންނާއެކުގައެވެ. (ދެނެވޮޑިގަތުމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި الله تعالى ވޮޑިގެންވަނީ އެމީހުން ކުރާ ހުރިހާކަމެއް ބޭރުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٩) އޭ މިއީތި މީހުންނޯވެ! (އޭ أُبَيْرِق ގާއި އޭނާގެ عائلة ގެ ފަރާތުން دفاع ކުރި جدل ކުރި އެންމެހާ ބޭފުޅުންނޯވެ!) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި دفاع ކޮށްފީމުއެވެ. ފަހެ އެކަމަކު قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ފަރާތުން الله އަށް جدل ކޮށް دفاع ކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުންގެ وكيل އަކަށްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

(١١٠) އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ ނުވަތަ އޭނާ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެފިމީހާ ދެން އޭނާ الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވާ أسْتَغْفَار ކޮށްފިއްޔާ الله އާއިމެދު އޭނާ ދެކޭނީ ދިނިދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. (މިއީ ވަރަށްނުބައި أُبَيْرِق އާއިމެދު ތައުބާވުމަށް ކަމުގެއިވެއެވެ. އޭނާ ތައުބާނުވެއެވެ.)

(١١٢) އަދި ފާފައެއްކޮށްފިމީހާ ފަހެ އެކުރި ފާފައެއް ކޮށްގެންވަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس ގެމައްޗަށެވެ. (އެހެންމީހަކު ފާފަވެރިއެއްގެ ފަރާތުން دفاع ކުރުމުގެ އެއްވެސް މާނައެއްނެތެވެ.) އަދި الله تعالى މި ދެނެވޮޑިގެންވާ ވަރަށް حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

އަދި އެމީހާ (ގަސްދުއެއްނެތި) ކުށެއްކޮށްފި މީހާ ނުވަތަ ގަސްތުގައި ފާފައެއްކޮށްފިމީހާ ދެން އެކުށް ބަރީއަވެގެންވާ މީހެއްގެ ގައިގާ އެއްލައިފިއްޔާ حيران ވާފަދަ ދޮގެއްހަދައި އަދި ބޮޑު ފާފައެއް އުފުލައިގަތީއެވެ. (މިއީ يهودى މީހާގެ دفاع ގައިވާ ބަސްފުޅެއްކަމުގައިވިއެވެ. އޭނާއަށް ތުހުމަތުކުރީ މުސްލިމަކު އިންސާނެކެވެ.)

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ ۚ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾ ۞ لَّا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَٰحٍۭ بَيْنَ ٱلنَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

ތަފްސީރު

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ = އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ނުވާނަމަ. ⊛ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ވެސް. ⊛ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ގަސްދުކުރިއެވެ. ⊛ أَن يُضِلُّوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރައްދައިލުމަށް. ⊛ وَمَا يُضِلُّونَ = އަދި އެމީހުން މަގު ނުފުރައްދާނެއެވެ. ⊛ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް މެނުވީ. ⊛ وَمَا يَضُرُّونَكَ = އަދި އެމީހުންނަކަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ⊛ مِن شَيْءٍ = އެއްވެސްކަމަކުން. ⊛ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ = އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ⊛ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި حكمة (ޔަޢުނީ قرآن އާއި މާތް سنّة)⊛ وَعَلَّمَكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ⊛ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ = ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިގެންނުވާ ކަމުގައި ނުވާކަމެއް. ⊛ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ = އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ވިއެވެ. ⊛ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި. ⊛ ⊛ لَّا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ = ހެޔޮކަމެއް ނުވެއެވެ. ގިނައެއްތަކެއްގައި. ⊛ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ސިއްރު އެއްވުންތަކުގެ / جَلْسَة ތަކުގައި. ⊛ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ = صدقة އަކަށް އަމުރުކުރިމީހާގެ ސިއްރުގައި. ⊛ أَوْ مَعْرُوفٍ = ނުވަތަ ހެޔޮކަމަކަށް. (އަމުރުކުރި މީހާގެ ސިއްރުގައި)⊛ أَوْ إِصْلَٰحٍۭ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = ނުވަތަ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި إصلاح ކުރުމަށް (އަމުރުކުރި މީހާގެ ސިއްރުގައި) ⊛ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންކަން ކޮށްފިމީ (ނުވަތަ އެއިން ކަމެއް ކޮށްފިމީ)⊛ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އެދިގެން. ⊛ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ = ފަހެ ނިކަންހުރި އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ. (ދެއްވާހުށީމެވެ!)⊛ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ. ⊛ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އާ އިދިކޮޅުހެދި ދެކޮޅުވެރިވެއްޖެމީހާ. ⊛ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ = އޭނާއަށް ތެދުމަގު އެނގި ބަޔާންވެފައިވާތާފަހުން. ⊛ وَيَتَّبِعْ = އަދި އޭނާ تبع ވެ. ⊛ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެމަގު ނޫން މަގަކަށް. ⊛ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ = އޭނާ އެނބުރުނު ސަރަހައްދަށް ބަލާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ حوال ކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެއީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ކަނޑު ފަރާތްތަކެވެ.)⊛ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ނަރަކައަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. ⊛ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ = އެއީ

އެނބުރި ގޮސްވުމުން ނުބައިވެގެންވާ ތަންތަނެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى (قيامة ދުވަހުން) ނުފުއްސަވައެވެ. أَن يُشْرَكَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމުން. (شريك ކުރުމުގެ ފާފަ)۞ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެނޫން ފާފަތައް (އެންމެހާ ފާފަ) އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. ۞ لِمَن يَشَآءُ ۚ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް.۞ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ = އަދި اللّه އަށް شريك ކުރާ މީހާ.۞ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދި ދުރުގެ ވަރަށް ދުރަށް ގެއްލިއްޖެއެވެ.۞ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ = ދުރުހިސާބަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٣) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) اللّه ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رَحْمَة ފުރިހަމަވެގެން ތިބާގެ ކިބައިގައި ނުވާނަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރެއްދުމަށް ވަރަށް ކަނޑައެޅިގެން قصد ކުރިހެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ފިޔަވައި މަގުފުރެއްދުމެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެނބުރިގެން ނުދޭނެއެވެ. اللّه تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފޮނުއްވި (އެބަހީ ކީރިތި قرآن އާއި حكمة ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ قرآن ކަމުގައި ނުވާ އެހެނިހެން އެންގެވުންތަކެވެ. އެއީ މުބާރަކު ޙަދީޘް ގޮތުގެ سنّة އެވެ. والله أعلم) އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ ކަންތައްތައް އަދި އެއްޗެއް އެނގެވޭ ގޮތަށް އަދި އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި اللّه ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(١١٤) އެމީހުން އެއްވެ އަޑުއަޅާ ވާހަކަ ދައްކާ ސިއްރު ވާހަކަދެއްކުމުގެ ސިއްރު، ބޮޑުވާހަކަތަކުގައި ހެޔޮއެއްނެތެވެ. ހަމައެކަނި صدقة އެއްކުރުމަށް އަމުރުކުރާ މީހެއްގެ ވާހަކަ ފިޔަވައެވެ. ނުވަތަ ރަނގަޅު ކަމަކަށް ނުވަތަ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި إصلاح އެއްކުރުމަށް أمر ކުރާ މީހެއް ފިޔަވައެވެ. އަދި އެކަން އެއްވެސް މީހަކު ކުރާނަމަ اللّه ގެ وجه ރުހުން އެދިގެން އެކަލާނގެ ރިޟާ ހޯދުމަށް އެދިގެން (ދަންނައެވެ.) ފަހެ ނިކަން ހުރި އޭނާއަށް މާތްވެގެންވާ ބޮޑު ޘަވާބު ދެއްވާނެއެވެ.

(١١٥) އަދި އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ ވުމަށްފަހު رسول ގެ ކިބައިން ބޭރުވެ خلاف ވެ ދެކޮޅު ހަދައިފިމީހާ އަދި އެހެން مؤمن ންގެ މަގު ނޫން މަގެއްގައި تبع ވާމީހާ އޭނާ ވަޑައިގަތް މަގަށް އޭނާ ހަވާލުކުރައްވާ ނުފަށުއްވާނަމެވެ. އަދި ޖަހަންނަމުގެ ނަރަކައަށް އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ. އެއީ އެނބުރި ގޮސްވުމުގެ ނުބައި ތަނެކެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އަށް شريك ކުރުމުގެ ފާފަ (އެކަން ދޫކޮށް توبة ނުވެއްޖެ) قيامة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެނޫން ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ. އަދި اللّه އަށް شريك ކުރާމީހާ (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދި ދުރުގެ ވަރަށް ދުރަށް ގެއްލިއްޖެއެވެ.

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَٰثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ ٱللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَٰمِ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ وَلِيًّا مِّن دُونِ ٱللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

ލަފްޒީ މާނަ

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ގޮވާ دعاء ކޮށް ނުހަދައެވެ. ۞ إِلَّآ إِنَٰثًا = އަންހެން އެއްޗެހިތަކަށްމެނުވީ. (އެއީ اَللاَّت އާއި عُزَّى އާއި مَنَاة އެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ އަންހެން ބުދުތަކެވެ.) ۞ وَإِن يَدْعُونَ = އަދި އެމީހުން ނުގޮވައެވެ. ۞ إِلَّا شَيْطَٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ = ނުކިޔަމަންތެރިވި شيطان އަކަށް މެނުވީ. ۞ لَّعَنَهُ ٱللَّهُ = الله އެކަލާނގެ لعنة ލައްވާފައިވެއެވެ. (شيطان އާ އަށް لعنة ލައްވައިފިއެވެ.) ۞ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ = އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ ހިފާނަކަށް ކަށަވަރެވެ. (މަޖުބޫރުކޮށް ހިފާނަމެވެ.) ۞ مِنْ عِبَادِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ۞ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ = ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ބައެއް. (މިންވަރެއް) ۞ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ އެމީހުން މަގުފުރެއްދުމަށް ކަށަވަރެވެ. ۞ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ = އަދި މިއަދާ އެމީހުންނަށް (باطل) އުއްމީދުތަކާއި އުންމީދުތައް ކުރުވާނަމެވެ. ۞ وَلَءَامُرَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ۞ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَٰمِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން نَعَمْ ޖަނަވާރުގެ ކަންފަތްތައް ކަނޑައިލާނެތެވެ. (މިއީ جَاهِلِيّ ޒަމާނުގެ ކަމެކެވެ. އެއީ شيطان ގެ އަމުރަށް އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ކުރެވުނު ކަމެކެވެ.) ۞ وَلَءَامُرَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ۞ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ = ފަހެ ބަދަލުކުރާނެ الله ގެ ޚަލްޤުކުރެއްވުން ބަދަލުކުރާނެތެވެ. (الله ގެ دين ބަދަލުކުރާނެތެވެ. ނުވަތަ ގުދުރަތީ ގޮތުގައި ހެއްދެވި ގޮތް ބަދަލުކުރާނެތެވެ. ނުވަތަ ހަށިގަނޑު ބަދަލުކުރާނެތެވެ. / ގޮތްތަކާއި ސިފަތައް ބަދަލުކުރާނެތެވެ.) ۞ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ = އަދި شيطان ހިފައި إختيار ކޮށްފިމީ. ۞ وَلِيًّا = ސަހަރަދާރަކަށް / ކުރިއަރާ ވަކީލަކަށް. ۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ فَقَدْ خَسِرَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ގެއްލިއްޖެއެވެ. ۞ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ގެއްލުމަކުން ގެއްލުނެވެ. ۞ يَعِدُهُمْ = އޭނާ އެމީހުންނަށް وعد ވެއެވެ. ۞ وَيُمَنِّيهِمْ = އަދި އޭނާ އެމީހުންނަށް أمّيد ކުރުވައެވެ. ۞ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އެމީހުންނަށް وعد ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ = ދޮގު ދޮގަކުން މެނުވީ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެއީ އެމީހުން (ނަރަކައަށް!) ۞ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) ދާން ހުރި ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. ۞ وَلَا يَجِدُونَ = އަދި އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ. ۞ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ = އެއިން ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި

އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުން. ❁ وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ سَنُدْخِلُهُمْ = ނިކަންނުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. ❁ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް. ސުވަރުގެތަކަށް. ❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ އެމީހުން އަބަދާއަބަދު އެތާ ދެމިތިބޭހުށީމެވެ. ❁ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ = އެއީ اللّه ގެ حقّ وعد ތެދެވެ. ❁ وَمَنْ أَصْدَقُ = އަދި ތެދުވެރިކަން ވަކިން ބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِنَ اللَّهِ = اللّه އަށްވުރެން. ❁ قِيلًا (١٢٢) = ބަސް = وحي ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٧) އެމީހުން (އެބަހީ مشرك ން) އެކަލާނގެ ދޫކޮށް دعاء ކޮށް އަޅުކަންކުރަނީ އެގޮތުގެ އެއީ އަންހެން އެއްޗެހިތަކެއް ކަމުގައި ވާ ބުދުތަކެވެ. (އެއީ اللّات އާއި عُزّى އާއި مَنَاة އާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ބުދުތަކެވެ. އެއީ ހައްތާވެސް އަންހެން ނަންނަމެވެ.) ހަމަ ނުކިޔަމަންތެރި شيطان އަކަށް މެނުވީ އެމީހުން ގޮވާކަމުގައިނުވެއެވެ.

(١١٨) اللّه تعالى އޭނާއަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. شيطان އަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން ކަނޑައެޅިގެން މިޔާއާއި نصيب ވެގެން އަޅުގަނޑު ނަގާނަމެވެ. (މިޔާގެ ބަސްމަގުމިނަތަކުގައި ހަދައިދޭނަމެވެ.)

(١١٩) އަދި ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން މިޔާ އެމީހުން މަގުފުރެއްދާ ވާވަރުދައިފާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަނަވަރުން މިޔާ އެމީހުންނަށް ބޭކާރު أمّيد ތަކުރުވާ އެދުންވެރިކަމުގެ ކަންތައް ކަމަވެރެވެ. އަދި ހަމަކަނަވަރުން މިޔާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ދެން އެމީހުން އެމީހުން نعم ސޫފިތަކުގެ ކަންފަތްތައް ކަނޑާނެއެވެ. (އެއީ بَحِيْرَاء އެވެ. އެއީ طَوَاغِيْتُ އަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަން އަދާކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި ހަމަކަނަވަރުން މިޔާ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރާނަމެވެ. ދެން އެމީހުން اللّه ގެ ޚަލްޤުތަށް ބަދަލުކުރާނެއެވެ. (އެއީ اللّه ގެ دين ބަދަލުކުރުމެވެ. އެގޮތުން نعم ސޫފީގެ އެތެރެގެ ހުރިހާކަމެއް އަދި މިޔާންގެ ގައިގެ އެތައްތަނެއް ބަދަލުކޮށް ޓަޓޫޖަހައިގެން ކުރެކުރާކަމަށް ކުރެވިދާނެއެވެ. މިޢާދުގެ މާކުރުމަށް ވަރަށް ހުށަހެޅޭ މީހެއް ވަނީ أولى ވެގެންނެވެ. އެއީ ހައްތާވެސް اللّه ގެ خلق ބަދަލުކުރުމެވެ. އެއްގޮތުން ބަދަލުކުރުމެވެ.) އަދި اللّه ދޫކޮށްލައި شيطان އާއި ރަޙުމާނގެ ސަރަޙައްދަށް ވަދެގަތުމުގެ إختيار ކޮށްފިމާ ހަމަކަނަވަރުން ބަހާނެމެވެ. ގެއްލި ހާލަތުބަދަލުން ގެއްލި ހާލަތުވެއްޖެއެވެ.

(١٢٠) އަދި އެ شيطان އެމީހުންނަށް ޖޯޝާގެ ބާކަތު أمّيد ތައް ކުރުވައެވެ. وعد ކޮށް ހަދައެވެ. އަދި شيطان ގެ وعد އެއީ ހަމަ އެއްޗެހި އެއްކޮއްކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ.

(١٢١) އެމީހުން (ދަންނައެވެ! އެބަހީ شيطان އާއަށް އެއްވެރިވިމީހުން ދަންނައެވެ.) އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ޖަހަންނަމަކީ ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި އެމީހުން އެތަނުން ރައްކާތެރިވުން އެއްވެސް ގޮތަކަށް އެމީހުންނަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٢٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ.!) ނިކަންނުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ ބަގީޗާތަކަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) އެމީހުން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުށީމެވެ. އެއީ اللّه ކުރައްވާފައިވާ حقّ وعد ތެދެކެވެ. އަދި ބަސްކުރުގެ وحي ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން اللّه އަށްވުރެ ތެދުވެރިކަން ވަކިންބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް ތެދުވެރިއަކު ނުވެއެވެ.)

لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى ٱلنِّسَآءِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَٰبِ فِى يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ وَأَن تَقُومُوا۟ لِلْيَتَٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ = ކަލޭމެން އުއްމީދުތަކަކުން ނޫނެވެ.❁ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި أهل كتاب ން -އެބަހީ يهودى ނަސާރާއި نصارى އިން އުއްމީދުތަކަކުންވެސް ނޫނެވެ.❁ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا = ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ.❁ تُجْزَ بِهِۦ = އޭނާއަކަށް އެކަމުގެ ޖަޒާ ލިބޭނެއެވެ.❁ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ = އަދި އޭނާ ނުދެކޭނެއެވެ. (އޭނާއަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.)❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި.❁ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ = ސަހަރޯވެރިއަކުވެސް އަދި نصر ދެއްވާނޭ ފަރާތެއްވެސް.❁ وَمَنْ يَعْمَلْ = އަދި عمل ކޮށްފިމީހާ.❁ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ތެރެއިން.❁ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް.❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާއަކީ މުއުމިނެއްގެ حال.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ދެން އެއުރެން.❁ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގެވަންނާނެއެވެ.❁ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ = އަދި نقير އެއްގެ މިންވަރަކު އަނިޔާވެސް އެއުރެންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (نقير އަކީ ކަދުރު ށަނބުގެ ބުރިމަތީގައި ހުންނަ ކުޑަކުޑަ ތުނބެވެ.)❁ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا = އަދި دينُ ގެ ގޮތުން އެންމެ ރަނގަޅީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁ مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ = އޭނާގެ މޫނު ކިޔަމަންކޮށް ދެއްވާ މީހަކަށް. (ކިޔަމަންތެރިވެ ތެދުވެރިވެ)❁ لِلَّهِ = اللّه އަށް.❁ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އޭނާ إحسان ތެރިޔަކުގެ حال.❁ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި އޭނާ إبراهيم (عليه السّلام ގެ) ملّة ގެ تبع ވެ.❁ حَنِيفًا = توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال (އިސްލާމްދީނަށް ސީދާވެގެންވާ حال)❁ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި اللّه تعالى (إبراهيم عليه السّلام) إختيار ކުރެއްވިއެވެ.❁ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ = ދެރަހިތްތެރިއަކަށް.❁ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާހާ ތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ.❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެވެ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾ = (ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް) އިލްމުގެ ގޮތުން ވަށައިގަނެވޮޑިގެން.❁ وَيَسْتَفْتُونَكَ = އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެއުރެން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން فتوى އަރުވައެވެ.❁ فِى ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންނާމެދު.❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ = އެއަންހެނުންނާމެދު اللّه ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ.❁ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެވޭ ތަކެއްޗެވެ.❁ فِى ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި.❁ فِى يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ = يتيم އަންހެނުންނާމެދު.❁ ٱلَّٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ = އެއުރެންނަށް ކަލޭމެން ނުދޭ ތަކެއްޗެވެ.❁ مَا كُتِبَ لَهُنَّ

= އެކަނިބަފުޅުންނަށް ލިޔުއްވިގެންވާބައިތަކެއް. (އެކަނިބަފުޅުންނަށް فرض ވެގެންވާ ބައި)۞ وَتَرْغَبُونَ = އަދި ކަލޭމެން (ލިބިފައިނުން) އެދޭ. أَن تَنكِحُوهُنَّ = އެކަނިބަފުޅުންނާ ކާވެނިކުރުމަށް.۞ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ = އަދި ދެރަ ނިކަމެތިންނާއި. مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ = ކުޑަކުދިންގެތެރެއިން. وَأَن تَقُومُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން قائم ވުމަށާއި. لِلْيَتَٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ = يتيم ންނާމެދު عدل إنصاف ކޮށް. وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން އެއްކަމެއްކުރާކަމުގައި. فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِهِۦ عَلِيمًا = އެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކު.

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٣) ކަންތައްތައް ކަލޭމެން مؤمن ން ބޭނުންވާގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި يهودى ންނާއި نصارى ން أمّيد ކުރާގޮތަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި މީހަކު ކުރާ ކަމެއްގެ ޖަޒާ ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އޭނާއަށް ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ އެހީތެރިއަކު އަދި ނަސްރުދޭނެ ބޭފުޅަކު ނުވެއެވެ.

(١٢٤) އަދި ފިރިހެނަކު ނުވަތަ އަންހެނަކު صالح عمل ތަކެއް ކުރާ މީހާ، އަދި އޭނާ مؤمن އަކުކަމުގައިވާނަމަ، އެއުރެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެއެވެ. އަދި نقير އެއްހާ މިންވަރަކަށްވެސް އެއުރެންނަށް ޒުލުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(١٢٥) އަދި إحسان ވެރިވެގެންވާ ހާލުގައި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ (އެބަހީ މުޅި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެ مِلّة އަށް توحيد ގެ تَبَعَ ވެ ތިބި މީހާއަށްވުރެ ދީނުގައި ރަނގަޅީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް މީހަކު ނުވެއެވެ.) އަދި الله تعالى إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް ހިތްހަމަޖެހޭ ޚަލީލުކަމަށް إختيار ކުރެއްވިއެވެ.

(١٢٦) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ހުރިހާއެއްޗެއް ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދާނަ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަންހެނުންނާ ބެހޭ ގޮތުން أصحاب ބޭކަލުން ކަލޭގެފާނާ سؤال ކުރައްވައި فتوى އެދެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަނިބަފުޅުންނާ ބެހޭ فتوى الله ދެއްވައެވެ. އަދި މި قرآن ގައި ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެވޭ ވަޙީގައިވާ ގޮތަށް (ޚާއްޞަކޮށް فَرَائِضُ ގެ އާޔަތްތަކުގައި) يتيم ކުދިންނަށް ދޭ ކުއްޖާ ދޭންޖެހޭ ވަޒީފާ يتيم ކުދިންނާ ބެހޭ ގޮތުން ލިޔެވިގެންވާ حقّ ކަލޭމެން ނުދީ (އެބަހީ ވާރުތަ ނުދީ) يتيم އަންހެން ކުދިންނާ ކާވެނިކުރަން ކަލޭމެން ބޭނުންވާކަމުގައި އަދި ނިކަމެތި ކުޑަކުދިންނާ ބެހޭގޮތުންވެސް الله ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ. (جاهلية ޒަމާނުގައި ކުޑަކުދިންނަށް ވާރުތަ ނުދިނެވެ. ދިރިހުރި ފިރިހެނުންނަށް ހަމައެކަނި ވާރުތަ ދިނެވެ.) މިފަދަ ކަންތައް ހުއްޓުވުމަށް مِيْرَاث ގެ آية ނާޒިލުވިއެވެ. އަދި ސަބަބަކީ ފުރަތަމަ އެކަމާ ބެހޭ ގޮތުން الله ބަޔާންކުރެއްވި ކަންތައްތަކެވެ.) އަދި يتيم ންނާމެދު عدل ވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން قائم ވެރިވުމަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން ކަލޭމެން ކޮންމެކަމެއް ކުރިޔަސް ފަހެ އެކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَإِنِ ٱمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنۢ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۚ وَٱلصُّلْحُ خَيْرٌ ۗ وَأُحْضِرَتِ ٱلْأَنفُسُ ٱلشُّحَّ ۚ وَإِن تُحْسِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَن تَسْتَطِيعُوٓا۟ أَن تَعْدِلُوا۟ بَيْنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ ۖ فَلَا تَمِيلُوا۟ كُلَّ ٱلْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَٱلْمُعَلَّقَةِ ۚ وَإِن تُصْلِحُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ ٱللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾

ތަފްސީރު

وَإِنِ ٱمْرَأَةٌ خَافَتْ = އަދި އަންހެނަކު ބިރުވެތިވަންޏާ. (ބިރުވެތިވެއްޖެއްޔާ)❁ مِنۢ بَعْلِهَا نُشُوزًا = އޭނާގެ ފިރިމީހާ އޭނާއާ ނުރުހި އޭނާގެކިބައިން ދުރުވެދާނޭކަމަށްވާނަމަ.❁ أَوْ إِعْرَاضًا = ނުވަތަ އޭނާގެ ކިބައިން އެއްބަރިވެގެންވާ ކަމަށްވެދާ.❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ = އެދެމީހުންގެމައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا = އެދެމީހުންގެ ދެމެދު صُلْحَ ވުމަކުން. (އެއީ ފިރިމީހާ ދެއްކުމުގެ ގޮތުން އަނބިމީހާއަށް ލިބެންވާ ބައެއް حقّ އޭނާ ދޫކޮށްލައިގެންނަމަވެސް ފަހަރު.)❁ وَٱلصُّلْحُ خَيْرٌ = (ފިރިމީހާއާ އެދެމީހުންގެ) صُلْحَ ވުން މާހެޔޮވެއެވެ.❁ وَأُحْضِرَتِ ٱلْأَنفُسُ ٱلشُّحَّ = އަދި نفس ތަކަށް ގަދަފެރުކަން ލައިވެލައިގެންވެއެވެ. (އަންހެނުންގެ އޭނާގެ حقّ ތަކަށް ދަހިވެތިވުން... އަދި ފިރިހެނުންގެ ދަހިވެތިވެއެވެ.)❁ وَإِن تُحْسِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން إحسان ހެދުމާ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވާހުށްޓެވިއެވެ.❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންކަމުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.❁ وَلَن تَسْتَطِيعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ކުޅަދާނެ ނުވާނެއެވެ.❁ أَن تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެން عدل ވެރިކުރުމަކަށް (ހިތުގެ ލޯބި ހަމަހަމަކުރުމަށް)❁ بَيْنَ ٱلنِّسَآءِ = އަނބިންގެ ދެމެދުގައި.❁ وَلَوْ حَرَصْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދަހިވެތިވިޔަސްވެސް.❁ فَلَا تَمِيلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން (ލޯބިވާ އަނބިމީހާގެ ފަރާތަށް) ނުލެނބޭށެވެ.❁ كُلَّ ٱلْمَيْلِ = ހުރިހާ ލެނބުމަކުން. (އެކިބާވާ)❁ فَتَذَرُوهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެހެން އަނބިމީހާ (ލޯބިނުވާ އަނބިމީހާ) ދޫކޮށްލާފައިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި.❁ كَٱلْمُعَلَّقَةِ = އޮޅުވާލައިފާ މިހާރު ހުންނައިން. (ހުރި ސީރިގަނދުން - އަދި ފިރިމީހާ ނެތްމީހަކުގެ ގޮތުގައިވެސް ނުވާ. ބަންދުކޮށްލެވިފައިވާ އަންހެނަކު ގޮތުގައިނުން.)❁ وَإِن تُصْلِحُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން إصلاح ކޮށްފިއްޔާ.❁ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾ = ދީނަށްތިރިއިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.❁ وَإِن يَتَفَرَّقَا = އަދި އެދެމީހުން ވަކިވެއްޖެއްޔާ / ވަރިވެ ދުރުވެއްޖެއްޔާ.❁ يُغْنِ ٱللَّهُ كُلًّا = ދެމީހުން ކޮންމެ މީހަކުވެސް الله ފުދުންތެރިކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ مِّن سَعَتِهِۦ = އެކަލާނގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ތެރެއިން.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ = ދެއްވުން ތަނަވަސްވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރިކަލާނގެކަމުގައެވެ.❁ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާތަކެއްޗަށް.❁ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا = އަދި

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށް. ۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެ ކުރިން. وَإِيَّاكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށާއި. ۞ أَنِ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން (އެންމެން) اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ وَإِن تَكْفُرُوا۟ =އަދި ކަލޭމެން ކާފިރުވެއްޖެނަމަ (އެކަމުން اللّه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވެއެވެ.) ۞ فَإِنَّ لِلَّهِ = ފަހެ ހަމައެކަނި ހަމަކަށަވަރުން ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާތަކެތި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾ = ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) އަދި އަންހެނަކު އޭނާގެ ފިރިމީހާ އޭނާއާއި ނުރުހި އޭނާއާ ވަކިވެދާނޭކަމަށް ބިރުވެރިވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ އޭނާގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެދާނެކަމުގެ ބިރުވެރިވެއްޖެއްޔާ އެދެމީހުންގެ ދެމެދު ކަނޑައެޅިގެން صلح ވުމަކަށް އެދެމީހުންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (ފިރިމީހާ ގުޅިގެންހުރުމަށް އަނބިމީހާ އޭނާއަށް ލިބެންވާ ބައެއް حقّ ދޫކޮށް ހެދުން . އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.) ކަންކަމުގެ ގޮތްކުރުމަށްޓަކައި صلح ވުން އެންމެ ހެޔޮކަމެކެވެ. އަދި نفس ތަކަށް ދަހިވެތިކަން އަރުވާލެވިއެވެ. (ފިރިހެނުންނާއި އޭނާއަށް ލިބެންވާ حقّ ތަކަށް ދަހިވެތިވެއެވެ. އަދި އަންހެނުންނަށްވެސް އޭނާއަށް ލިބެންވާ حقّ ތަކަށް ދަހިވެތިވެއެވެ. (އޭ ފިރިހެނުންނާއި!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަނބިންނަށް إحسان ތެރިވެ تقوى ވެރިވެ އެކަނބަލުންގެ ކިބައިން ދިމާވާ ނުރުހުންތައް ކެތްކުރުމާއި ކަލޭމެންނަށް ކުރިމަތިވާ ގޮތްތަކަށް ކެތްތެރިވެގެންވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަމުގެ ޖަޒާ އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. اللّه تعالى ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٩) އަދި ކަލޭމެން ކިތަންމެ މަސައްކަތްކުރިނަމަވެސް ތިޔަ އަނބިންގެ ދެމެދުގައި عدل ވެރިކަމުން ކަޑަރަހަވެގެން ނުވާނެއެވެ. (އެއީ ހިތުގެ ލޯތްބާއި ހަމަހަމަ ނުވާނެ ވާހަކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް مادّى ކަންކަން ހަމަހަމަ ނުކުރެވޭނެ ވާހަކައެއްނޫނެވެ.) ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ބޮޑަށް ލޯބިވާ އަނބިމީހާގެ ފަރާތަށް އެއްކޮށް ފުރިހަމައަށް ނުލެނބޭށެވެ! ދެން ކަލޭމެން ކުޑަކަމަށް ލޯބިވާ އަނބިމީހާ އަނބިއެއްކަމުގައި ނޫން އަދި ފިރިއަކު ނޫން މިހާލު ފަހަރެއްގައި ހުރި ބަންދުކޮށްފަހައިން މިހާލު ފަހަރެއްގައި ދޫކޮށްނުލާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެން إصلاح ކޮށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ އަނބިންގެ ދެމެދުގައި ހަމަހަމަ ކަމާއެކު ތަކުރާރުކުރާނަމަ) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ގަފޫރުވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ކުރިން ދިޔަކަންތައް ކަންކަން ދޫކޮށްލައްވާ عفو ކުރައްވައި توبة قبول ކުރައްވާނެ أمّيد ކުރެވޭއެވެ.)

(١٣٠) އަދި އެދެމީހުން ވަކިވެ ވަރިވެއްޖެއްޔާ اللّه تعالى އެކަލާނގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ތެރެއިން އެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ފުދުންތެރިކަން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި اللّه تعالى އީ ތަނަވަސްވަމުގެ ވެރިވެގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣١) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާތަކެތި خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ (مؤمن ންގެ) ކުރިން ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށާއި އަދި ސީދާ ކަލޭމެންނަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވީ އަޅުކަމަށް ވަޑައިވާ (އެންމެންވެސް) اللّه އަށް تقوى ވެރިވުމަށެވެ.. އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވިއަސް (އެއަށް އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އަދި اللّه އީ އަޅުއަށް ذات ފުދިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަލާނގެ فِعْلُ ތަކުގަތަކަށް حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلاً ﴿١٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ وَيَأْتِ بِـَٔاخَرِينَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ ثَوَابُ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا۟ ۚ وَإِن تَلْوُۥٓا۟ أَوْ تُعْرِضُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ❁ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ❁ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = އަދި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَكِيلاً ﴿١٣٢﴾ = (އެތަކެތި) ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ ކަލޭމެން ގެންދަވައިފާނެއެވެ. (ނެތިކުރައްވައިފާނެއެވެ.) ❁ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ وَيَأْتِ بِـَٔاخَرِينَ = އަދި އެހެންބަޔަކު އެކަލާނގެ ގެންނަވައިފާނެއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ އެކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ مَّن كَانَ يُرِيدُ = އަދި އެދޭމީހާ. ❁ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ސަވާބު. ❁ فَعِندَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ❁ ثَوَابُ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ސަވާބު. وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ كُونُوا۟ = ކަލޭމެން ވާށެވެ! ❁ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ = عدل ފުރިހަމަކޮށް قائم ކުރާ ބައެއްކަމުގައި. ❁ شُهَدَآءَ لِلَّهِ = الله ގެ ހެކިވެރިންކަމުގައި (الله އަށްޓަކައި ހެކިދޭބަޔަކުކަމުގައި) ❁ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށްކަމުގައިވިޔަސް ❁ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ = ނުވަތަ މައިންބަފައިންނާއި އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށްކަމުގައިވިޔަސް. ❁ إِن يَكُنْ غَنِيًّا = އެމީހާ މުއްސަނދިއަކުކަމުގައި ވިޔަސް. ❁ أَوْ فَقِيرًا = ނުވަތަ فقير އަކުކަމުގައިވިޔަސް. ❁ فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا = ފަހެ އެދެމީހުންނަށް أولى ވެގެންވަނީ الله އެވެ. (އެބަހީ އެދެމީހުން މުއްސަނދިކުރައްވައިދެއްވާނީއާއި فقير ކުރައްވާނީ) އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގެމަތިންނެވެ. ❁ فَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلْهَوَىٰٓ = ފަހެ ކަލޭމެން هوى نفس އާއި تبع ނުވާށެވެ! ❁ أَن تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެން عدل ފުރިހަމަކުރުމުގައި. ❁ وَإِن تَلْوُۥٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން (ހެކިދިނުމުގައި حقّ އާއި ދުރަށް) ފޮރުވައިލާފައި. ❁ أَوْ تُعْرِضُوا۟ = ނުވަތަ (ހެކިބަސް އަރުވާނުލައި އެކަމުން ވަކިވެގެންދިޔަކަމުގައިވިޔަސް) ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް (އެބަހީ އަމަލުކުރާގޮތްތަކަށް) ❁ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = (ކުރިން رسول ންނަށް ތެދުވެރިކަން) إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!) ❁ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ކަލޭމެން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) އަށް އީމާންވާށެވެ! ❁

وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތަށާއި (އެބަހީ ކީރިތި قرآن އަށް)۞ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެމައްޗަށް)۞ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށާއި.۞ مِن قَبْلُ = އޭގެކުރިން (قرآن ގެކުރިން)۞ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ = އަދި اللّه އަށް ކާފަރުވެއްޖެ.۞ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށް.۞ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް.۞ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٢) އަދި އުޑުތަކުގައި ބިމުގައިވާ ތަކެތި خاصّ ވެ ملك ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި اللّه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭމެން ގެންދަވައިފާނެއެވެ. ނިމުކުރައްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެހެންބައެއް އެކަލާނގެ ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٤) ދުނިޔޭގެ ޘަވާބަށް މަޤްޞަދުވާ (ބޭނުންވާމީހާ!) ފަހެ اللّه ގެ حضرة ގައި ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ޘަވާބުވެއެވެ. ސަވާބުވެއެވެ. އަދި އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި اللّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٥) އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ! عدل ވެރިކަން قائم ކުރުމަށް ތެދުވާ މީހުންކަމުގައި ތިބޭށެވެ! އަދި اللّه އަށް ހެކިދޭ އެކަލާނގެ ހެކިވެރިންކަމުގައި ތިބޭށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެމައްޗަށް ނަމަވެސް ނުވަތަ މައިންބަފައިންގެ މައްޗަށް ނަމަވެސް އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންގެމައްޗަށް ނަމަވެސް ވެއްޖެ. (عدل ވެރިވުން ހުއްޓެވެ. އަދި އެހެކިދޭ ފަރާތް މީހާ) މުއްސަނދިކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ فقير އަކުކަމުގައި ވިޔަސް اللّه تعالى އެދެމީހުންނަށް أولى ވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން މުއްސަނދިކަމުގައިވާ فقير ކަމުގައިވާ اللّه ކުރައްވާނީ ކަންތައްތަކެވެ. އެކަލާނގެ ކަންތައް ކުރެއްވުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ.) ފަހެ عدل ވެރިވުމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ هوى نفس އާއި تبع ނުވާށެވެ! އަދި (ހެކިދިނުމުގައި ނުވަތަ ނިޔާކުރުމުގައި) حقّ އާއި ދުރަށް ފިރިއަތުރުވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ ހެކިބަސް އަޅާނުލާފިއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިގޮތަކަށް ފިޔަވަޅު ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)

(١٣٦) އޭ (ކުރީގެ رسول ންނަށާއި ފޮތްތަކަށް) އީމާންވި މުއުމިނުންނޭވެ! أهل كتاب ންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) އަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ محمّد ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް (ކީރިތި قرآن އަށް) އީމާންވާށެވެ! އަދި އޭގެކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށްވެސް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! އަދި اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް ކާފަރުވެއްޖެ (ބޭނުންމީހާ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަރަށްދުރު މަގުފުރެދުމަކުން ގޯސްވެ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًۢا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْكَـٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

މުފުރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެއްޖެމީހުން. ❁ ثُمَّ كَفَرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ކާފަރުވި. ❁ ثُمَّ ءَامَنُوا۟ = ދެން އެމީހުން އީމާންވި. ❁ ثُمَّ كَفَرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ކާފަރުވި. ❁ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا = ދެން އެމީހުން ކާފަރުކަން އިތުރުކުރި. ❁ لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ = الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ❁ لِيَغْفِرَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާކަށް. ❁ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿١٣٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާކަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވާކަށް. ❁ بَشِّرِ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު منافق ންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ! ❁ بِأَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް. ❁ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން ❁ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކާފަރުން ހިފާ إِخْتِيَارُ ކުރަނީއެވެ. ❁ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ❁ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުން ދޫކޮށް ❁ أَيَبْتَغُونَ = -އެމީހުން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ ❁ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ = އެމީހުންގެ ގާތުން عِزَّة ❁ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ = ފަހެ عِزَّة خَاصَّ ވެގެންވަނީ ❁ لِلَّهِ = الله އަށެވެ. ❁ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ = އެންމެހައި ❁ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. ❁ فِى ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގައި. ޔަޢުނީ قرآن ގައި. ❁ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ = ކަލޭމެން އަޑުއިވިއްޖެނަމަ ❁ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް. ❁ يُكْفَرُ بِهَا = އެއާޔަތްތަކާ ކާފަރުވެވޭތީ. ❁ وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا = އަދި އެއާޔަތްތަކާ މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރެވޭތީ. ❁ فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އިށީނާކަށް ނުއިށީންނާށެވެ! (އެމީހުންނާއެކު ނުބައިވާތީވެ!) ❁ حَتَّىٰ تَخُوضُوا۟ = އެމީހުން ވަދެގެން ޖެހިގެންދާ ހިސާބަށް. ❁ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ = އެނޫން ވާހަކައެއްގައި. ❁ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ = އެވަގުތުގައި ކަލޭމެންވާނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާ އެއްފަދައިން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މި منافق ން ޖަމާކުރައްވާނޭކަން ހަމަ ޔަގީނެވެ. ❁ وَٱلْكَـٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުންނާއި ❁ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾ = އެ އެންމެން އެކީ ނަރަކަޔަށްވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٧) ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކު އީމާންވި ދެން ކާފަރުވި ދެން އަލުންވެސް އީމާންވި ދެން އަނެއްކާ ކާފަރުވި ދެން އެކާފަރުކަން އިތުރުކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ!) اللّه تعالى އެފަދަ މީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާނަކަށާއި ތެދުމަގު ދައްކަވާނަކަށް ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި آية ގައި މިސިފަކުރެއްވި މީހުންނަކީ أهل كتاب ބަޔަކު أبو جعفَر الطّبَرِي ގެ ޤައުލު تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުން توراة ގެ حكم އަށް އީމާންވެފައި އެކަން ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން އަލުން ބަދަލުކުރިއެވެ. ދެން عيسى عليه السّلام ގެ رسول ކަމާއި إنجيل قرار ކުރުމަށްފަހު އެއާ خلافވެ ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ رسول ކަމާއި قرآن ދޫކޮށް ކާފަރުވިއެވެ. އަދި ކާފަރުކަމުގައި އިތުރުވެ ކާފަރުކަން އިތުރުކުރިއެވެ.

- އަދި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވަނީ: އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެފައި ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ކާފަރުވި ދެން ނަޞާރާއިން عيسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެފައި ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ކާފަރުވިއެވެ. ދެން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ކާފަރުވެ ކާފަރުކަން އިތުރުކުރިއެވެ. މިއެވެ. އަދި މިންނަށް ބޭނުންވާ މިއާއިބެހޭ مراد ލިޔުމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم .

(١٣٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ކަމުދާގޮތް އެމީހުންނަށް خبر ދީއްވާށެވެ!

(١٣٩) އެމީހުންނަކީ مؤمن ން ދޫކޮށް كافر ންގެ މީހުން އެމީހުންގެ ސަހަރޯތިއަކުންނާކަމުގައި ބަލައި ހަދާމީހުންނެވެ. ފަހެ އެކާފަރުންގެ ކިބައިން ބާރު ގަދަފަދަކަން އެމީހުން އެދެނީހެއްތޯއެވެ؟ އަދި عزّة ތެރިކަން އެދެނީހެއްތޯއެވެ؟ ފަހެ އެންމެހައި عزّة ތެރިކަމެއް (އަދި ބާރާއި ގަދަފަދަކަން) خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. (ކާފަރުގެ މީހުންވެސް اللّه ގެ حضرة ން عزّة ތެރިކަން އެދޭށެވެ!)

(١٤٠) (އޭ އީމާންވާ ފަރާތްތަކުން އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ އަދި ކަލޭމެން ހަހަރުލާ މަޖާކުރާތަން އައްސަވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެނިއްޖެނަމަ (އެކަމާ އެކުގައި ބައިވަރު) އެކަމުގެ އަނގަތަކުރިން ވާހަކައެއްގެ ތެރެއަށް ވަދެއްވާހުރި ނިންމައިލަން ތިޔަބައިމީހުންނަކީ އެމީހުންނާ އެއްވެސް ގައިއެ ބައެއް ނޫންކަމަށްވާ ބަސްދަނޑި ބަލާލެއްވިއެވެ. (އެއީ قرآن ގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޝާރާތްކުރައްވާފައި ހުރި ނޭވާ ހިމެނިފައިވާ ކަމަށެވެ. (އެއީ أنعام ސޫރަތުގެ 68 ވަނަ އާޔަތުގައެވެ.

އެއީ وَإِذَا رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦۚ ......) މިއާޔަތެވެ.

ދެންފަހެ ކަލޭމެން އެފަދަމީހުންނާއެކު ބައިވެރިވާނަމަ ކާފަރުވާ ފަދައިން މުނާފިޤުވީ ކަލޭމެންވެސް ވާނީ ހަމަ އެމީހުންނާ އެއްފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި منافق ންނާއި ކާފަރުން އެކުލަވައިލާ اللّه تعالى ނަރަކައަށް جمع ކުރައްވާ ހުށްޓެވެ.

ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓاْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوٓاْ أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ لِلْكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

މުފުރަދާތު

ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އުޅެނީ އެ منافق ން. ۞ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން مؤمن ންނާމެދު إنتظار ކުރަނީއެވެ. ۞ فَإِن كَانَ لَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ލިބިއްޖެއްޔާ. ۞ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން فتح އެއް. / عدوّ ންގެ ހަތިޔާރު غنيمة އެއް. ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ = އަހުރެމެން ވީ ކަލޭމެންނާއެކު ނުވަމުހެއްތޯއެވެ؟ (އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާއެކު ހަނގުރާމައިގައި ވީމުއެވެ. އަހުރެމެންނަށްވެސް غنيمة އިން ދޭންވާނެއެވެ.) ۞ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ = އަދި ކާފިރުންނަށް (ކަލޭމެންގެ ދުޝްމަނުން) ކާމިޔާބުވެސް نصيب އެއް ލިބިއްޖެއްޔާ. ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (منافق ން ބުނެއެވެ.) أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެން ގަދަނުކޮށްދިނީމުހެއްތޯއެވެ؟ (އުޅެނީ ގަދަކޮށްދިނީމުވެ.) ރައްކާތެރިކޮށްދިނީމުވެ. ۞ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ = އަދި مؤمن ންގެ ދުޝްމަން އަހުރެމެން ކަލޭމެން منع ކުރީމުވެ. ۞ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ = ފަހެ اللّه ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ = قيامة ދުވަހުން. ۞ وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ނުހައްދަވާނެއެވެ. ۞ لِلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް. ۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް. ۞ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ = އެއްވެސް މަގެއް. ۞ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން منافق ން. ۞ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّه އަށް މަކަރުހަދަނީއެވެ. ۞ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (އެކަލާނގެ ذات ދުރާ އެކަނިގެންވާ ގޮތަކަށް) މަކަރުހައްދަވައެވެ. ۞ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި އެމީހުން ނަމާދަށް قائم ވެންޏާ. ނަމާދަށް ތެދުވެންޏާ. ۞ قَامُواْ كُسَالَىٰ = ކަންނެތްކަމާއިއެކު އެމީހުން ތެދުވެއެވެ. ۞ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކަމުން. ۞ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން اللّه އަށް ذِكْرُ ނުކުރެއެވެ. اللّه ހަނދާން ނުކުރެއެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ = ކުޑަ މަދުން މެނުވީ. ۞ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ = އެދެމެދު އެމީހުން ދުދުރާގެ حال (شرك އާއި توحيد ގެ ދެމެދު) ۞ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނޫނެވެ. (އެބަހީ مؤمن ންގެ ތެރެއަކަށް ނޫނެވެ.) ۞ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނޫނެވެ. (އެބަހީ مشرك ންގެ ތެރެއަކަށް – ނޫނަމަ

يهودى ނުވެ މުޝްރިކަކަށް ނުވެއެވެ.)۞ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި اللّه މަގުފުރެއްދަވައިފިއަމަކު (ދަންނާށެވެ!)۞ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ = ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ދެއްކެވިދާނެ މަގެއް ނުފެންނާނެއެވެ.۞ سَبِيلاً (١٤٣) = (حقّ އަށް واصل ވާނެ) އެއްވެސް މަގެއް۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤١) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ އެ منافق ނުންނަކީ، ކަލޭމެން مؤمن ންނާމެދު (ނުބައިގޮތުގެމަތިން) إنتظار ކޮށްކޮށް ތިބޭ ބައެކެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް اللّه ގެ حضرة ން އެއްވެސް فتح އެއް އެބަހީ عدوُّ ންގެ ފަރާތުން غنيمة އެއް ލިބިއްޖެއްޔާ އެ منافق ން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ވީ ކަލޭމެންނާއެކު ނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އަހުރެމެންވެސް ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވީމުއެވެ. އަހުރެމެންނަށްވެސް غنيمة އިން ދޭންވާނެއެވެ.) އަދި އެ ކާފިރުންނަށް (ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން) ކޮންމެވެސް ނަސީބެއް ލިބިއްޖެއްޔާ އެ منافق ން ކާފިރުންނަށް ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ކަލޭމެން ގަދަކޮށްނުދިނުމަށް ހުރީމުއެވެ؟ އެބަހީ ގަދަކޮށްދިނީމުއެވެ. އަދި مؤمن ން ފަރާތުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން منعކޮށްދިނީމުއެވެ. ފަހެ اللّه سبحانه وتعالى قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ންގެމައްޗަށް ކާފިރުންނަށް އެއްވެސް ގޮތެއް (ގަދަވުމުގެ) އެއްވެސް މަގެއް اللّه تعالى ނުލައްވާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(١٤٢) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންގެމީހުން اللّه އަށް މަކަރުހަދައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (އެކަލާނގެ ذات ފުޅާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ފަރާތުން) އެމީހުންނަށް މަކަރުހަދަވާނެއެވެ. އަދި އެ منافق ން ނަމާދަށް ތެދުވެލާއިރު އެމީހުން ނަމާދަށް ތެދުވަނީ ކަންނެތްކަމާއެކުގައެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ދައްކާށެވެ. (اللّه އަށް އެއްވެސް إخلاص ތެރިކަމެއް ނެތިއެވެ.) އަދި ދުރުމަދުން މެނުވީ އެމީހުން اللّه އަށް ذِكْرُ ނުކުރެއެވެ. اللّه ހަނދާން ނުކުރެއެވެ.

(١٤٣) އެމީހުން އޮވަނީ (إيمان ކަމާއި ކާފިރުކަމާއި ދެމެދުގައި ދުދުރުއެޅިއެޅިގެން) މިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ مؤمن ނުގެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ مشرك ންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. ކާފިރުންގެ ތެރެއަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި يهودى ންގެ ތެރެއަކަށްވެސް ނުވެއެވެ.) އަދި اللّه މަގުފުރެއްދަވައިފި އަމަކަށް حقّ މަގަށް واصل ވާނެ އެއްވެސްމަގެއް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

މުޢުޖަމު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ!۞ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކަލޭމެން ކާފިރުން ހިފައި

إختيار ނުކުރާށޭވެ! (ނުހަދާށޭވެ!)۞ أَوْلِيَآءَ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި.۞ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންފިޔަވައި.۞

أَتُرِيدُونَ = ކަލޭމެން އެދޭހެއްޔެވެ؟۞ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (ކަލޭމެންނާ ދެކޮޅަށް)

ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ހެއްކެއްދެއްވުމަށް.۞ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ = بيان ވެގެންވާ حجّة އެއް / دليل އެއް.۞ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ

= ހަމަކަށަވަރުން منافق ންވަނީ.۞ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ = އެންމެ ފުންމަތީގައެވެ. އެންމެ ތިރީ ބައިގައެވެ.۞ مِنَ

ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ.۞ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށްޓަކައި ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާ ހުއްޓެވެ.۞

نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ = އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު.۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ = އެމީހުން توبة ވެ އަދި އެމީހުން

(فاسد ކުރިކަމުން) إصلاح ކޮށްފިމީހުންނާއި.۞ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް ހިފަހައްޓައިފި

ބަރޯސާވެރިކަން ލިބިގެން.۞ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް އެމީހުންގެ دين - އެބަހީ އެމީހުން

ހިތްވަރާއިވެރިކަމާ عمل إخلاص ތެރިކޮށް ހެދިމީހުން ދެނެތިބެވެ.۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން / އެބަހީ އިސްލާމުވެރި

ސިފަލާއި ހުރި މުއުމިނުން.۞ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނާއިއެކުގައެވެ.۞ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ = އަދި ދެއްވާނޭ

اللّٰه ދެއްވާނެއެވެ. ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.۞ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ

بِعَذَابِكُمْ = اللّٰه ކަލޭމެނަށް عذاب ދެއްވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް ހުރި ކޮން ބޭނުމެއް ހެއްޔެވެ؟۞ إِن شَكَرْتُمْ

وَءَامَنتُمْ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ نعمة އަށް) شكر ކޮށް އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ (إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ)۞

وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވަނީއެވެ.۞ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾ = شكر ފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ

ކަލާނގެކަމުގައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مؤمن ން ދޫކޮށް ކާފިރުން އެކީ ސަރަޙައްދުވެރިންނަކަށް ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حجّة قائم ކުރުމަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ކަލޭމެން الله تعالى ގެ حضرة އަށް ދިނުމަށް ކަލޭމެން އެދޭތޯއެވެ؟ (އެ ކާފިރުން އެކީ مؤمن ން ދޫކޮށް ތިމާމެންގެ ސަރަޙައްދުވެރިންނަކަށް ހަދައިއްސާ މުނާފިޤުނާ ކާފިރުންނާ އެއްވަރެވެ.) އެފަދަ ކާފިރުންނަށް ލިބޭ عقوبة އެއް މުނާފިޤުން (ދުނިޔޭގައި مؤمن ންނަށް އިސްވެވޭ) ލިބޭނެއެވެ.

(١٤٥) ހަމަކަށަވަރުން منافق ންނަކީ ނަރަކައިގެ އެންމެ ފަތިފަތާނަގައެވެ. އަދި ދަރަޖައިގައެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ ކަލާނގެއެއް ފެނިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ.

(١٤٦) އެމީހުންގެތެރެއިން توبة ވެ އަދި އެމީހުން فاسد ކަންކަމުން إصلاح ވެ އަދި އެމީހުން الله އަށް ކަޅަދާނަވުމުގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފައި އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ دين އެކަމަ އެމީހުންގެ ކަޅަދާނަތެރިކަމާއި عمل އެމީހުން الله އަށް إخلاص ތެރިކޮށް ހަދައިފިއެވެ. ދެން އެމީހުން ވަނީ مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ނިކަންނުވާ مؤمن ންނަށް الله تعالى ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވެރި ދެއްވާނެއެވެ.

(١٤٧) (އޭ منافق ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ގެ نعمة ތަކަށް شكر ކޮށް އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވެ إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ ދެން الله ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް އޮތީ ކޮންފައިދާއެއް ހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް حال އެއްގައި ކަލޭމެންގެ عمل ތަކުން އެކަލާނގެއަށް واصل ވާނެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނެތެވެ. ކަލޭމެން شكر ކުރިއަސް އެކަލާނގެ ގާތަކަށް ބޭނުންވެސް ނުވެއެވެ. ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކާފިރުވުމުން އޭގެ ނުބައިކަންވެސް ބޭނުންނުވާނެ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) އަދި الله تعالى ވާގިދެއްވާ شكر ކުރައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُو۟لَٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾

ތަފްސީރު

❁ لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ = އަޑުއުފުލުމާ އަޑުހަރުކޮށްބުނުމަކަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.❁ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެ ގޯސް ނުބައި ގޮތްތަކުން. ❁ إِلَّا مَن ظُلِمَ = އަނިޔާވެވުނު މީހާ ފިޔަވައި / އަނިޔާ ލިބިގެންވާ މީހާ އެވާހަކަ ދެއްކުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވީ ވޮޑިގެންނެވެ.❁ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.❁ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا = ކަލޭމެން ހެޔޮ (ބަސް ނުވަތަ ޢަމަލެއް) ފާޅުކުރިޔަސް.❁ أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އެކަން ވަންހަނާކުރިޔަސް.❁ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ = ނުވަތަ ނުބައިކަމަކުން ނުވަތަ ނުބައިބަހަކުން ކަލޭމެން عفو ކުރިޔަސް.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ ވޮޑިގެންނެވެ.❁ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ = ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށް ކާފިރުވާމީހުން.❁ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށާއި.❁ وَيُرِيدُونَ = އަދި އެމީހުން އެދެތެ. أَن يُفَرِّقُوا۟ = فرق ކުރުމަށް ❁ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ންނާ ދެމެދު.❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ = އަހުރެމެން އީމާންވަނީ ބައެއްކަމަށެވެ. وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ = އަދި އަހުރެމެން ކާފިރުވަނީ ބައެއްކަމަށެވެ.❁ وَيُرِيدُونَ އަދި އެމީހުން އެދެތެ. ❁ أَن يَتَّخِذُوا۟ އަދި އެމީހުން ހިފުން / ހޯދުން އެދުނީއެވެ.❁ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ = އެދެމެދުން މަގެއް (އެދެމެދުން އެއްވެސް دين އެއް)❁ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން يقين ނުވާހޭ އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّا = حقّ عذاب ކާފިރުންނެވެ. (ދުނިޔެގައި ޙަޤީޤީ ކާފިރުންނެވެ.)❁ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ.❁ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ = ނިކަމެތިކުރުވާ عذاب އެއް.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން.❁ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް.❁ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ = އަދި އެމީހުން فرق ނުކުރި / ތަފާތުނުކުރި.❁ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ = އެއިން ވަކިއެއް ފަރާތެއްގެ ދެމެދު.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ރަނގަޅެވެ.!)❁ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ = ދެއްވާނެތެވެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާމެއެވެ.❁ أُجُورَهُمْ ۗ އެމީހުންގެ ދަރުމަ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވީ ވޮޑިގެންނެވެ.❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) أهل كتاب ސުވާލުކުރެއެވެ ތިބާގެ އަރިހުން އެދެއެވެ.❁ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމަށް ދަރުމަ.❁ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ފޮތެއް.❁ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން موسى (عليه السّلام) ގެ އަރިހުން އެދުނެވެ. ❁ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ ބޮޑުކަމެއް.❁ فَقَالُوٓا۟ = ފަހެ

އެދިހުރެ ދެންނެވީއެވެ.۞ أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ފާޅުގައި الله ދައްކަވާދެއްވާށެވެ!۞ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ = ވިދާ އެމީހުންނަށް صاعِقَة އަރައިފިއެވެ. (އެއީ އުޑުން އައި އަލިފާނެވެ.)۞ بِظُلْمِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.۞ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ = ދެން އެމީހުން (إله އެއްގެ ގޮތުގައި) ގެރި إختيار ކުރިއެވެ.۞ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު.۞ الْبَيِّنَاتُ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة .۞ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَٰلِكَ = ދެންފަހު އެކަންކަމުން މިތަނުގައިވާގޮތުގެ އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَآتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި މިތަނުގައިވާގޮތުގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ދެއްވީމެވެ. سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٥٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة / دليل

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) މިޔަށް އަނިޔާއެއް ލިބިފައިވާ މީހަކުފިޔަވައި (ހުތުރުބަހުން) އަޑުހަރުކޮށް ގޯހަކަށް ވާހަކަދެއްކުމަކީ ގެއްލުންދޭ ކަމެއް ކަމުގައި الله ލޯބިނުވާ ނުލަބުވާކަމެވެ. (އަނިޔާއެއް ލިބިގެންވާ މީހާއަށް އެކަމެއް ދޮރު ގުޅުމަކަށް އަޑުހަރު ކޮށް ވާހަކަ ދެއްކުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.) އަދި الله ވާގިވެރިވެ އަޑުއިވޭ ވަރުގަދަ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާކަމެވެ.

(١٤٩) (އޭ މުސްލިމުންނޭ!) ކަލޭމެން ހެޔޮކަމެއް ހާމަކުރުމާ ނުވަތަ ފޮރުވުމާ ނުވަތަ އެކަމެއް ވަންހަނާކުރިނަމަ ނުވަތަ (މީހުން ކަލޭމެންނަށް ކުރާ ނުބައިކަމަކުން) ކަލޭމެން عفو ކުރިނަމަ (އެއީ ހެޔޮކަމެކެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله ވާގިވެރިވެ ބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާކަމެވެ. (ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވައި عفو ކުރައްވަނީ عفو ކުރެއްވުމުގެ ހާލަތުގައެވެ.)

(١٥٠) ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް ކާފިރުވާމީހުން، އަދި އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول ންނާއި ދެމެދު (އީމާންވުމުގެ ގޮތުން) فرق ކުރަން ބޭނުންވާ މީހުން، އަދި ބައެއް ރަސޫލުންނަށް އީމާންވާ ބަޔަކަށް ކާފިރުވެއެވެ. އަދި އެހެންވެސް އެއިން ދެކަމުގެ މެދުގައި މަގެއް ހޯދަން އެމީހުން ބޭނުންވާ މީހުން، (إسلام دين އާއި ކުފުރާ ދެމެދުގައި މަގެއް އެމީހުން ހޯދަން ބޭނުންވެއެވެ.

(١٥١) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ޙައްޤު ގޮތުގައި ކާފިރުވީ (އެއުރެން)ތެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ވަނީ ހަމަ ހޮވެއްޓައިލާ عذاب ޔާ ތައްޔާރުކޮށްދެއްވާފައެވެ.

(١٥٢) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާ މީހުން، އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކާ ދެމެދު (އެއްބަޔަކަށް އީމާންވެ، އަނެއް ބަޔަކަށް ކާފިރުވުމުގެ ގޮތުން) فرق ނުކުރާ މީހުން (އެއީ الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާ، قواعد ތައް ގަބޫލުކުރާ މީހުން) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ އަޖުރު، ކުޑަކުރުމެއްނެތި، ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله ވާގިވެރިވެ ފުއްސަވާ ހާދަ ގިނަ رحمة ވެރިވެ ލޯބިވެތި ބާރުވެރިކަލާނގެއެވެ.

(١٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) أَهْلُ كِتَاب ގެ މީހުން އުޑުން ލިޔުމެއް އަރުވާލައްވާ ފޮތެއް އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުން އެދެއެވެ. (އެއީ عجائب ކަމެއް ނޫނެވެ. މިނޫން މީގެ އެހެންވެސް ކަމަކީ) موسى (عليه السّلام) ގެ ގާތުން އޭރު އޮއްވާ މިއަށްވުރެ ބޮޑު ކަމަކާ އެދުނެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވީއެވެ. (އޭ موسى އެވެ!) ހަމަ ފާޅުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ ގޮތަށް الله ދައްކަވާދެއްވާށެވެ! ދެންފަހު (އެމީހުންގެ އެކަމުގެ ބޭއަދަބުވެރިކަމާ) އެ އެމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އަލިފާނެއް އަރައިފިއެވެ. (އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން މަރުވެއްޖެއެވެ.) ދެން (އޭ أهل كتاب ގެ މީހުންނޭ!) އެމީހުންނަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އައުމަށްފަހު އެމީހުން ގެރި (إله އެއްގެ ގޮތުގައި) ހިފާ إختيار ކުރިއެވެ. ދެންފަހު މިތަނުގައިވާގޮތުގެ އެކަމުން އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިތަނުގައިވާގޮތުގެ موسى (عليه السّلام) އަށް بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އެއް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމުގެ ތެދުކަމާއި حقيقة ގެ ދަލީލެވެ.)

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ بِمِيثَٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾

ލަފުޒު

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އުފުއްލެވީމެވެ. ❁ ٱلطُّورَ = طُورُ ފަރުބަދަ.❁
بِمِيثَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ ميثاق ގެ ސަބަބުން. (توراة ގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުމާ عهد
ކަރުވަދުގެސަބަބުން.)❁ وَقُلْنَا لَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ
= ކަލޭމެން ދޮރުން ވަންނާށެވެ!❁ سُجَّدًا = سَجدَة ކުރާ حال – (ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال)❁ وَقُلْنَا لَهُمْ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ!❁ لَا تَعْدُوا۟ =ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ! فِى ٱلسَّبْتِ
= ހޮނިހިރު ދުވަހު.❁ وَأَخَذْنَا مِنْهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ހިއްޕެވީމެވެ. مِّيثَٰقًا غَلِيظًا
﴿١٥٤﴾ = ގަދަވެގެންވާ عهد ކަރުވަދެއް.❁ فَبِمَا نَقْضِهِم ފަހެ އެމީހުން އުވާލުމުގެ ސަބަބުން.❁ مِّيثَٰقَهُمْ =
އެމީހުންގެ عهد ކަރުވަދު.❁ وَكُفْرِهِم އަދި އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ (ސަބަބުންނާއި)❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ
އާޔަތްތަކަށް.❁ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން ނަބިއްޔުންތަކުން މެރުމުގެ ސަބަބުންނާއި.❁ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް
حقّ އަކާއި ނުލައި.❁ وَقَوْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ބުނުމުގެ (ސަބަބުންނާއި)❁ قُلُوبُنَا غُلْفٌ = އަހަރުމެންގެ
ހިތްތަކަށްވަނީ (حقّ ނުވަންނަނިވިގޮތަށް) ބަންދުވެ ނިވައިވެފައިވެއެވެ.❁ بَلْ = އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟❁ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا =
اللّٰه އެހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެއްސެވީއެވެ. / ބަންދުކުރެއްވީއެވެ. بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން.❁ فَلَا
يُؤْمِنُونَ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. / އީމާން ނުވާނެއެވެ.❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ = ކުޑަ މަދުން މެނުވީ. (ބަޔަކު
ތަންކޮޅެއް ކަންކަމަށް ފިޔަވައި.) وَبِكُفْرِهِمْ = އަދި އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި.❁ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ
مَرْيَمَ = އަދި އެމީހުން مَرْيَمُ ގެފާނުގެ މައްޗަށް ބުނުމުގެ ސަބަބުންނާއި.❁ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ = ބޮޑު ބުހުތާނެއް
ދޮގު.❁ وَقَوْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނާއި.❁ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން
الْمَسِيحُ قَتْلُ ކޮށްލީމެވެ.❁ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އެއީ مَرْيَمُ ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ.❁ رَسُولَ
ٱللَّهِ = އެއީ اللّٰه ގެ رسول އާއެވެ.❁ وَمَا قَتَلُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެއެވެ.❁ وَمَا صَلَبُوهُ = އަދި
އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު صَلِيْبُ އަރުވާފައެއް ނުވެއެވެ.❁ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނަށް
ޝައްކުވެރިކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގައި إختِلاف ވީމީހުން، ހަމަކަށަވަރުންވެސް.❁
لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ އެކަލޭގެފާނާއިމެދު ޝައްކުގައެވެ.❁ مَا لَهُم بِهِۦ = އެމީހުންނަކަށް

އެކަމާމެދު ނުވެއެވެ. / އެކަމާގުޅޭގޮތުގައި ނުވެއެވެ.❁ مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމެއް.❁ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ = ހަމައެކަނި ހިޔާލީ تَبَعَ ވުމެއް ނޫނީ.❁ وَمَا قَتَلُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قَتْلُ ނުކުރެއެވެ.❁ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ = يقين ގޮތުގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް طور ފަރުބަދަ އުފުއްލެވީމެވެ. އެއީ (އެމީހުން تورات ގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރުމަށް عهد ކަށަވަރުކޮށްދެއްވުމަށް) އެ عهد ކަށަވަރު އުވާލާ تورات ގައިވާފަދައަކުން عمل ނުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން سجدة ކުރާ حال އެބަޔަ ދޮރުން ވަންނާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ހުކުރުދުވަހު حد ފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ. (އެކަމަކު އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރަށް خلاف ވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ހުކުރުދުވަހު حرمة ކަށަވަރުކޮށް (އެކުވެރިކަމުގެ) حرمة ކަށަވަރު ނުކުރާށެވެ. އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރަށް (ނުބައިވެ) ހުކުރުދުވަހުގެ حرمة ކަށަވަރު މަސްހުރުކުރީއެވެ.)

(١٥٥) ދެންފަހެ އެމީހުން، އެމީހުންގެ عهد ކަށަވަރު އުވާލުމުގެ ސަބަބުންނާއި، އަދި އެމީހުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި نبي ބޭކަލުން މަރުމުގެސަބަބުންނާއި އަދި "އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތައް މަގުފި (حقّ އެއް ނުވަދެނުވާވަރަށް ބަންދުވެ ނިވައިވެފައެވެ.)" މިހެން އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހިތްތަކަށް ހުރީ؟ ދެންނޫނެވެ. އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން اللّٰه އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވައިފިއެވެ. ފަހެ ދަތިކަމުން މަދުވެ އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. (އެމީހުން އީމާންވަނީ ބަޔަކު نبي ންނަށެވެ. އަދި تورات ގެ ވެސް ބަޔަކު حكم އަށެވެ...... والله أعلم)

(١٥٦) އަދި އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި مَرْيَم ގެ މައްޗަށްގެއްލުން އެމީހުން ބުނި ބޮޑުދޮގުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥٧) "އަދި اللّٰه ގެ رسول އާ عيسى بن مَرْيَم (عليه السّلام) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން قتل ކުރީމުއެވެ." މިހެން އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެބަޔަ މިކަންކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު صليب އަކަށްވެސް ނުޖަހައެވެ. އަދި އެކަމެއްކަމަކާ އެމީހުންނަށް ޝައްކުއަޅުވައިދެވުނީއެވެ. އަދި ކަށަވަރުންވެސް އެކަލޭގެފާނާއިމެދު إختلاف ވެ ދެބަސްވީ މީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނާއިމެދު ޝައްކެއްކަމެއް. އެމީހުންނަށް އެކަމާއިމެދު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއިމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ހިޔާލަކަށް تبع ވުމެއް ނޫނީކަމެވެ. يقينً ނުވެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قتل އެއް ނުކުރެއެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުންނަށްވެސް يقين ވާގޮތަށް ޔަޤީނަށް އެކަލޭގެފާނު قتل ނުކުރެވުނެވެ.)

بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

މުފްރަދާ

بَل = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ = الله އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ حضرة އަށް އުފުއްލަވައިފިއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވީ ޢިޒްވަންތަވެ. ❁ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި أهل كتاب ންގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ. ❁ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވެވަޑައިގެން ނޫނީ. ❁ قَبْلَ مَوْتِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުގެ ކުރިން. ❁ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން. ❁ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެ ހެކިވެރިއަކަށް ހެކިވެރިއަކަށް ކަމުގައެވެ. ❁ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = ތިމަން يهودى ވީމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ = މީހުންނަށް ހަލާލުކުރެވިފައިވާ އެމީހުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. ❁ طَيِّبَٰتٍ = ރަނގަޅު އެއްޗެހިތަކެއް. ❁ أُحِلَّتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް حلال ކުރެވިގެންވި. ❁ وَبِصَدِّهِمْ = އަދި އެމީހުން ހިފެހެއްޓި މަގުކުރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ = ގިނަގިނައިން الله ގެމަގުން. ❁ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ = އަދި އެމީހުން ރިބާ ހިފުމުގެ ސަބަބުންނާއި / ރިބާކެއުމުގެ ސަބަބުންނާއި. ❁ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރެވިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَكْلِهِمْ = އަދި އެމީހުން ކެއުމުގެ ސަބަބުންނާއި. ❁ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދާ. ❁ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ = باطل ގޮތުގައި. ❁ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. كافر ވީމީހުންނަށް. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން. ❁ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ❁ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ = އެހެންނަމަވެސް ފުންކޮށް ދަނެވިގެންވި ބޭފުޅުން / ބޭނުމަށް ބަލިގަދަވާ ބޭފުޅުން. ❁ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން علم ގައި. ❁ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ންނާއި (الله ނަބިއްޔާ رسول ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރާ މީހުންނާ) ❁ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން إيمان ވެއެވެ. ❁ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެވުނު އެއްޗަށް. ❁ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެވުނު އެއްޗަށް. ❁ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ ބޭފުޅުންނަށް. ❁ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތް ދައްކާ ބޭފުޅުންނާއި. ❁

وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި މުއުމިނުން الله އަށް އީމާންވާ. الله ތަޢާލާ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ.۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހާއި.۞ أُولَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ سَنُؤْتِيهِمْ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٨) އަދި ކިހިނެއްތޯ؟ الله تعالى އެކަލާނގެ حضرة އަށް އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީއެވެ. އަދި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއީ الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٥٩) އަދި قيامة ވުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އަށް) އީމާންވެގެންނުވާ އެއްވެސް أهل كتاب އަކު ނުހުންނާނެއެވެ. (އެބަހީ އެންމެހާ يهودى ންނާއި نصارى ން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނެއެވެ. އެއީ ދުނިޔެމައްޗަށް ފައިބާވަޑައިގެން ރަސްކަންކުރައްވާއިރުއެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހެކިވެވަޑައިގެންނެވާނެއެވެ.

(١٦٠) އަދި އެމީހުންގެ، އެބަހީ އެ يهودى ންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އަދި ގިނަގިނައިން އެމީހުން الله ގެމަގު ބަންދު ކުރުމުގެ ސަބަބުންނާއި މިކަންކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް حلال ވެފައިވާ އެތައް ރަނގަޅު އެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ.

(١٦١) އަދި އެމީހުން ރިބާހިފުމުގެ ސަބަބުންނާއި އެރިބާގެ މުޢާމަލާ ވަނީ އެމީހުންނަށް مَنَعَ ކޮށް ނަހީކުރެވިފައެވެ. –އަދި އެމީހުން بَاطِل ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ މުދާތައް ކެއުމުގެ ސަބަބުންނާއެވެ. (އެބަހީ މިހުރިހާ ކަންކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ކުރިން حلال ވެފައިވި އެތައް ރަނގަޅު އެއްޗެއް އެމީހުންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ކާފަރުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٦٢) އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެތެރެއިން (އެބަހީ يهودى ންގެތެރެއިން) علم ގައި ފުން ހަރުދަނާވެގެންވާ ބަޔަކުންނާއި އަދި مؤمن ން (އެބަހީ الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ނަށް އީމާންވާމީހުން) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތާއި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރޭ އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދޭ އަދި އެމީހުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާ މިސިފަތައް ލިބިގެންވާ މީހުން ދަންނާށެވެ! ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވާހުށީމެވެ.

❁ إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَٱلنَّبِيِّۦنَ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ ۚ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ ۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدْ ضَلُّوا۟ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ.❁ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ = نوح (عليه السّلام) އަށްވެސް وحي ކުރެއްވިފަދައިން.❁ وَٱلنَّبِيِّۦنَ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަހުގެ نبي ބޭކަލުންނަށާއި❁ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ.❁ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ = އަދި إسماعيل ގެފާނާ إسحاق ގެފާނަށާއި (عليهما السّلام)❁ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ = އަދި يعقوب ގެފާނަށާއި އަދި أسباط ންނަށް (عليهم السّلام)❁ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ = އަދި عيسى ގެފާނަށާއި أيّوب ގެފާނަށާއި އަދި يونس ގެފާނަށާ (عليهم السّلام)❁ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ = އަދި هارون ގެފާނަށާއި سليمان ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام)❁ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ = އަދި داؤد (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُوْر ދެއްވީމެވެ.❁ وَرُسُلًا = އަދި رسول ންނަށް (وحي ކުރެއްވީމެވެ.)❁ قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ = އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحيކުރައްވާ އަންގަވާފައިވާ ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.❁ وَرُسُلًا = އަދި رسول ންނަށާއި.❁ لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ = އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحيކުރައްވާ އަންގަވާފައިނުވާ .❁ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام އަށް الله ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވިއެވެ. (ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާ وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ = ކަލިމާއިގެން ބަސް وحي ކުރެއްވުމެކުން.❁ رُسُلًا = رسول ބޭކަލުންނަށާއި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.)❁ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައި.❁ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ނުވާނޭގޮތުން.❁ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌ = الله ގެ މައްޗަށް އެއްވެސް حجّة އެއް / އެއްވެސް دليل އެއް.❁ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ = رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި.❁ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ = އެހެންނަމަވެސް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް (قرآن ފަދަ ދަރުމަށް.....)❁ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ = އެކަލާނގެ އިލްމާއި ބާވައިލެއްވީ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި އެކުގައެވެ.❁ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ = އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ހެކިވަމުއިގެންވެއެވެ.❁ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ = އަދި ހެކިވެރިއަކަށް ވުމަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ إِنَّ

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން.۞ وَصَدُّواْ = އަދި އެމީހުން މަނާކޮށް / ބަންދުކޮށް.۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެމަގު (إسلام دين އަށް މީހުން ވަނުމަށް)۞ قَدْ ضَلُّواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ ضَلَٰلًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحى ބާވައިލެއްވީ نوح عليه السّلام އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހު نبى ބޭކަލުންނަށްވެސް وحى ބާވައިލެއްވިފަދައިންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم ގެފާނަށާއި إسماعيل ގެފާނަށާއި إسحاق ގެފާނަށާއި يعقوب ގެފާނަށާއި الأسْبَاط ނަށާއި عيسى ގެފާނަށާއި أيّوب ގެފާނަށާއި نُونس ގެފާނަށާއި هارون ގެފާނަށާއި އަދި سُلَيْمَان ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام) މިއުރެންގެ ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި داؤد (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُور ދެއްވީމެވެ.

(١٦٤) އަދި އެތައް رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް މީގެކުރިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައި ދެއްވާފައިވާ، އަދި އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައި ދެއްވާފައިނުވާ رسولُ ބޭކަލުންނަށްވެސް (وحى ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި ކަށަވަރުގޮތުން اللّٰه تعالى موسى عليه السّلام އަށް ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވިއެވެ. ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވި ގޮތަކަށް ކުރެއްވިއެވެ.)

(١٦٥) އެ رسول ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީ (ކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް ސުވަރުގޭގެ ވާހަކައިން) އުފާވެރިކުރުމަށް خبر ދެއްވާ އަދި (ނުކިޔަމަންތެރިވި މީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން) ބިރުދައްކަވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައެވެ. އެއީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު اللّٰه تعالى ގެ މައްޗަށް މީސްތަކުންނަށް ހުށަހެޅޭނެ حجّة އެއް ނެތުމަށްޓަކައެވެ. (عُذْر އެއް ނެތުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއީ اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٦) އެހެންނަމަވެސް اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިކަމަށް ހެކިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އިލްމުގައި ބާވައިލެއްވީ ކަމަށް ހެކިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ملائكة ބޭކަލުންވެސް އެކަމަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެހެންވީމާ ކާފަރުންގެ ހެކިނުވުމުން) އެ قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލޭގެފާނަށް އަދިއްކަވެސް ހާނިއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ހެކިވެރިއަކަށް ފުދޭނެ ހެކިވެރިއަކަށް اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٧) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން اللّٰه ގެމަގުން ބަންދުކޮށް – އެބަހީ إسلام دين އަށް މީސްތަކުން ވަނުމަށް ބަންދުކޮށް ހުރިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވަނީ ބޮޑު ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَظَلَمُوا۟ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَـَٔامِنُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۖ وَلَا تَقُولُوا۟ ثَلَـٰثَةٌ ۚ ٱنتَهُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ سُبْحَـٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން. ❁ وَظَلَمُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެ. ❁ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ = الله ފާޑެއްނުވެއެވެ. ❁ لِيَغْفِرَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާފައިން ކަލާނގެފާޅުގައި. ❁ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ = (ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުންނަށް އަންގަވާދެއްވުމަށް މަގެއްކަމަށް ކަލާނގެފާޅުގައިވެސް. ❁ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ = ނަރަކަގެ މަގުމެނުވީ. ❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އަބަދު ދެމިހުރިހާލުގައި ދެމިތިބޭ حال. ❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ = އަދި އެކަންވީއެވެ. = الله ގެ حضرة ގައި ފަސޭހަކަމެއްކަމުގައި. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް رسول އާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = حقّ އާއިގެން. ❁ مِن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން. ❁ فَـَٔامِنُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! ❁ خَيْرًا لَّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވާނޭކަމުގައި. ❁ وَإِن تَكْفُرُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَإِنَّ لِلَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރިއެއްކަމުގައި. ❁ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى ންނޭވެ!) ❁ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ دين ގައި غُلُوّ ނުކުރާށެވެ! (ހައްދުފަހަނައަޅާ ނުދާށެވެ.) ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! ❁ إِلَّا ٱلْحَقَّ = حقّ ބަސް މެނުވީ. ❁ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ = اَلْمَسِيْحُ ވާނީ ހަމައެކަނި. ❁ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = (އެއީ مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ.) ❁ رَسُولُ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول އާ ކަމުގައެވެ. ❁ وَكَلِمَتُهُۥٓ = އަދި އޭނާގެ كلمة ކަމުގައެވެ. (عيسى ގެފާނަކީ ވީ އެކަލާނގެ كُنْ މި كلمة ގެވެ.) ❁ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ = އެ كلمة ލެއްވީ مريم ގެފާނަށް. ❁ وَرُوحٌ مِّنْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ވީ روح އެއްކަމުގައެވެ. ❁ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އީމާންވާށެވެ! ❁ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް. ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ ثَلَـٰثَةٌ = އަދި ތިން ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! (އެބަހީ إله ތިން ކަލާނގެއޭ ނުބުނާށެވެ!) ❁ ٱنتَهُوا۟ = (އެކަމުން) ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓިގަންނާށެވެ! ❁ خَيْرًا لَّكُمْ = (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވާނޭކަމުގައި. ❁ إِنَّمَا ٱللَّهُ = الله

ވާކަން ކަށަވަރީ. ❁ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ = ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެއް إله އެއްކަލާނގެވެ. ❁ سُبْحَانَهُۥٓ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ = އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކުވުމުން. ❁ لَّهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ❁ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ = ހަމަ وكيل ކަމުގައި (ހުރިހާ ކަމެއްގައި ބަރޯސާވާ ކަލާނގެކަމުގައި) اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٨) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން (ދީނަށް ހަދައިގެން!) އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާން ކަލާނގެއަކަށް اللّٰه ވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް واصل ވާނެ) އެއްވެސް މަގެއް ދައްކަވާން ކަލާނގެއަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٦٩) ހަމައެކަނި ނަރަކައިގެ މަގު ފިޔަވައެވެ. (އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދައްކަވާނީ މަގަކީ ނަރަކައިގެ މަގެވެ.) އެމީހުން އަބަދު އޭގެ ދެމިތިބޭނެތެވެ. އަދި އެކަމަކީ اللّٰه އަށް ފަސޭހަވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

(١٧٠) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން حقّ އާއިގެން މާތްވެގެންވާ رسول އާ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ތަކެތި ތެދުކޮށް އެއަށް إيمان ވާށެވެ!) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެ. އަދި ކަލޭމެން އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވިއަސް (އެކަމުން اللّٰه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނިކަމެއް ނުވެއެވެ. ގެއްލުން ވާނީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތީގެ مِلْكُ ވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(١٧١) އޭ أَهْلُ كِتَابُ ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ دين ގައި ކަލޭމެން غُلُوّ ނުކުރާށެވެ! (مدح ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދާށެވެ!– عيسى عليه السّلام މާތްކަލޭގެފާނަކީ އެއީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނޭ ނުކިޔާށެވެ! އަދި عُزَيْرُ ގެފާނަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނޭ ނުކިޔާށެވެ! އެއީ އެ ދެބަސްކިޔުންތަކުގެ يهودى ންނާއި نصارى އިން ކިޔާތީއެވެ.) އަދި اللّٰه އާއިމެދު حقّ ބަހެއް ފިޔަވާ ނުބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަކީ الْمَسِيحُ އެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ رَسول އާއެވެ. އަދި އެއީ مريم ގެފާނަށް " عيسى ގެފުޅުވާށޭ" އެންގެވި كُنْ މި كلمة އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ންވާ روح އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާށެވެ! ތިން ކަލާނގެ ނުކިޔާށެވެ! އަދި (اللّٰه އެއީ) ތިންކަލާނގެތަކުން އެއްކަލާނގެކަމުގައި ނުކިޔާށެވެ! (އެމީހުން ކިޔާ إله އަކީ اللّٰه سبحانه وتعالى އާއި مريم ގެފާނާއި الْمَسِيحُ އެވެ. – تعالى اللّٰه عن مَا يقولون علوًّا كَبِيْرًا) ކަލޭމެން އެހެން ބުނުމުން ހުއްޓާލާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮގޮތެވެ. اللّٰه ވާކަން ކަށަވަރީ ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެކަނި إله އެއް ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވުމުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (ހުރިހާ ކަމެއްގައި ބަރޯސާވާ ކަލާނގެކަމުގައި) اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ وَلَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ۚ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَـٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾

ތަރުޖަމާ

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ = اَلْمَسِيْحُ ޢީސާގެ ކިބްرُ ވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެވެ. / ދުރިވެވަޑައިގަތުން ނުވާނެއެވެ.◈ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ = اللّٰه ގެ އަޅުކަލަކުކަމުގައި ވުމަކަށް.◈ وَلَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ = އަދި ޤުރުބަތެރިވެގެންވާ ملائكة ބޭކަލުންވެސް (اللّٰه ގެ އަޅުންނަށް ވުމަކަށް) ބޮޑާވެ ކިބްرُ ވެރިވެ / ދުރިވެވަޑައިގަތުން ނުވެއެވެ.◈ وَمَن يَسْتَنكِفْ = އަދި ބޮޑާވެ ކިބްرُ ވެރިވެއްޖެ މީހާ / ނުރުހިއްޖެ މީހާ.◈ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމާމެދު.◈ وَيَسْتَكْبِرْ = އަދި އުޅުއްޖެ ކިބްرُ ވެރިވެ.◈ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެހުރިހާމީހުން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އެކަލާނގެ جمع ކުރައްވާހުށްޓެވެ.◈ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ އީމާންވެއްޖެ މީހުން.◈ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.◈ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ أُجُوْرَ – އަދި ދަރުމަ އެމީހުންނަށް ދެއްވައި ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާހުށްޓެވެ.◈ وَيَزِيدُهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށްޓެވެ.◈ مِّنْ فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން.◈ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ = އަދި ބޮޑާވެ ނުރުހިއްޖެ މީހުން.◈ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ = އަދި ކިބުރުވެރިވީ މީހުން.◈ فَيُعَذِّبُهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ.◈ عَذَابًا أَلِيمًا = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.◈ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި އެމީހުން ނުފެންނާނެއެވެ.◈ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.◈ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ = އެއްވެސް ސަހަރާތެރިއަކުވިޔަސް އަދި نصر ވެރިއަކުވިޔަސް.◈ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!◈ قَدْ جَآءَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އައިސްފިއެވެ.◈ بُرْهَـٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربُّ ގެ حضرة ން حجّة އެއް / دليل އެއް. (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.)◈ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.◈ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نُوْر އެއް. (އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)◈

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٢) الْمَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) އަކީ الله ގެ އަޅަކަށްވުމަކަށް އެކަލޭގެފާނު ޑުރިވަޑައިގަން ނުވެއެވެ. އެކަމަށް نفرت ވެވަޑައިގެން كبر ވެރިވެވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ކުއްޔަސްވެގެންވާ ملائكة ތަކުރެންވެސް الله ގެ އަޅުކަންކުރުމަކަށް نفرت ވެވަޑައިގެން ބޮޑާވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމާމެދު ނުރުހި كِبْرُ ވެރިވެ ބޮޑާވެއްޖެ ކޮންމެ މީހަކު (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ހިނގަން ހުރި އެކަލާނގެ އަ އެންމެން އެއްކުރައްވާ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ޖަމާކުރައްވާ އެއްކުރައްވާ ހުށީއެވެ.

(١٧٣) ފަހެ އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ފުރިހަމަކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށީއެވެ. އަދި (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް) ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ ނުރުހިއްޖެ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އަދުން عذاب ދެއްވާހުށީއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން ސަލާމަތްވެރިއަކުވިޔަސް އަދި نصر ވެރިއަކުވިޔަސް އެމީހުންނަށް ވާކީ އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(١٧٤) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ربُّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް حجّة އެއް - دليل އެއް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.) އަދި ވިދާޅުވެދެއްވާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ نور އެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُواْ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾ يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي ٱلْكَلَٰلَةِ ۚ إِنِ ٱمْرُؤٌاْ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ ۚ وَإِن كَانُوٓاْ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّواْ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿١٧٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ = ފަހެ الله އަށް އީމާންވީ މީހުން / އެކަލާނގެ ތެދުކުރިމީހުން.۞ وَٱعْتَصَمُواْ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ހިފަގަތް މީހުން (قرآن އަށް އީމާންވީމީހުން)۞ فَسَيُدْخِلُهُمْ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެކަލާނގެ އެމީހުން ވަނއްދަވާނެއެވެ.۞ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ رحمة އަކަށް. (ސުވަރުގެއަށް)۞ وَفَضْلٍ = އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއަށާއި.۞ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ حضرة އަށް ގެންދެވުމަށް. ނުވަތަ އޭގެ ثواب ލިބޭ ތަނަށް ގެންދިއުމަށްޓަކައި ހިދާޔަތްކުރެއްވާނެއެވެ.۞ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް (إسلام دين ގެމަގަށް)۞ يَسْتَفْتُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގެ ސުވާލުކުރަނީއެވެ. فتوى އަހަނީއެވެ.۞ قُلِ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ = الله ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ.۞ فِي ٱلْكَلَٰلَةِ = كَلاَلَة ގޮތުގައި.۞ إِنِ ٱمْرُؤٌاْ هَلَكَ = މީހަކު މަރުވެއްޖެއްޔާ.۞ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ = އޭނާއަށް ދަރިއަކު ނުވާ.۞ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ = އަދި އޭނާއަށް أُخْت އެއްވާ.۞ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ = ފަހެ އެ އަންހެނާއަށް އޭނާ ދޫކުރި(މަރުވުމުގެ ދޫކުރި) تَرِكَة ގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ.۞ وَهُوَ يَرِثُهَآ = އޭނާ އެބައި އަންހެނާ (މަރުވިއަސް) އޭނާގެ أخ ވާރުތަ ކުރާނެއެވެ.۞ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ = އެކަނބަލުންގެ ދަރިއަކު ނުވާނަމަ.۞ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ = އަދި އެ أخ ނަށް ދޮންކަނބަލުން ދެމީހުންކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ = އެދެމީހުންނަށް ތިންބައިކުޅަ ދެބައެވެ.۞ مِمَّا تَرَكَ = އެ مَيِّت އާ ދޫކުރި މުދަލުން.۞ وَإِن كَانُوٓاْ إِخْوَةً = އަދި އެދޮންނަށް أخ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ.۞ رِّجَالًا وَنِسَآءً = ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ.۞ فَلِلذَّكَرِ = ފަހެ ފިރިހެނަކަށް ލިބޭނެއެވެ.۞ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ދެއަންހެނުންގެ ބައި.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله تعالى ކަލޭމެންނަށް (ވާރުތަ މުދަލުގެ ހުކުމް) ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީއެވެ.۞ أَن تَضِلُّوٓاْ = ކަލޭމެން މަގުފުރެދިގެންނުދިއުމަށްޓަކައި.۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾ = އަދި الله އީ ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އަދި الله އަށް އީމާންވެ އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ދަމަހައްޓައިގެންވީމުން (އެބަހީ قرآن ގައިވާގޮތަށް عمل ކުރިވީމުން) ފަހެ ނިކަންހުރި އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ رحمة އާއި ސުވަރުގެއަށާއި އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމަށް އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ވަދެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް ސީދާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާހުށްޓެވެ. (އެއީ إسلام دين ގެ ތެދުމަގެވެ.)

(١٧٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) كلالة އާއިބެހޭ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކޮށް فتوى އަހާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. كلالة އާއިބެހޭ الله ކަލޭމެންނަށް فتوى ދެއްވައެވެ. އެއީ މިހާރު މަރުވެއްޖެ އެމީހާއަށް ދަރިއަކު އަދި ބަފައަކުވެސް ނެތް މީހާއެވެ. އަދި އޭނާއަށް أُخْت އެއްވާ މީހާއެވެ. (ދެމައިންބަފައިންގެ ނުވަތަ ބައްޕައިގެ أُخْت އެކެވެ.) ފަހެ އެއަންހެނަކަށް ވަރިސްކަމުން އެމީހާ ދޫކޮށްފައިވާ ތަކެތިން ދެބައިކޮށް އެއްބައި އެ أُخْت އަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެ أُخْت މަރުވެއްޖެ ހާލުގައި أخ ހުރި ނަމަ އެ أُخْت ގެ މުދާ އެ أخ ވާރިސްވާނެއެވެ. އެއީ އެ أُخْت އަށް ދަރިއަކު ނުވާނަމައެވެ.

ދެން ފަހެ مَيِّت މާގެ ދެ أُخْت ން ދުރިޔާގައިތިބިނަމަ މުދަލުގެ ތިންބައިކުރުމުގެ ދެބައި ލިބޭނެއެވެ. (ދެ أُخْت ންގެ ހުކުމުގައި ބޮޑުމަނިވެ.) އަދި مَيِّت މާގެ ވިރަ أخ ންނާއި ވިރަ أُخْت ން ތިބިއްޔާ ކޮންމެ ފިރިހެނަކަށް ދެ އަންހެނުންނަށް ބަރާބަރު ބައެވެ. ދެބައެވެ. ފަހެ الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުކުމްތައް ކަލޭމެންނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގު ނުފުރެދިގެންވާނެކަމަށެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް الله އެއްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (الله މި ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المائدة ގެ މާނަ

سُورة المائدة | އާޔަތުގެ އަދަދު (١٢٠)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَوۡفُوا۟ بِٱلۡعُقُودِ ۚ أُحِلَّتۡ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلۡأَنۡعَـٰمِ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ غَيۡرَ مُحِلِّى ٱلصَّيۡدِ وَأَنتُمۡ حُرُمٌ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُحِلُّوا۟ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهۡرَ ٱلۡحَرَامَ وَلَا ٱلۡهَدۡىَ وَلَا ٱلۡقَلَـٰٓئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلۡبَيۡتَ ٱلۡحَرَامَ يَبۡتَغُونَ فَضۡلًا مِّن رَّبِّهِمۡ وَرِضۡوَٰنًا ۚ وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُوا۟ ۚ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ أَن صَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ أَن تَعۡتَدُوا۟ ۘ وَتَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿٢﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ أَوۡفُوا۟ بِٱلۡعُقُودِ ۚ = ކަލޭމެން عَهْدُ ތައް ފުއްދާށެވެ! (الله فرض ކުރައްވާ - އަދި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް ކަލޭމެން ބަރާބަރު ކުރާށެވެ!)۞ أُحِلَّتۡ لَكُم = ކަލޭމެންނަށް حلال ވެވިއްޖެއެވެ.۞ بَهِيمَةُ ٱلۡأَنۡعَـٰمِ = نَعَمُ ސޫރީގެ ބަހިމަތް. (ގެރިބަކަރި جَمَلُ)۞ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ކިޔަވާ އެއްޗެއްމެނުވީ. (حَرام އެއްޗެއްކަމުގައި الله ބަޔާންކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ތަކެވެ)۞ غَيۡرَ مُحِلِّى ٱلصَّيۡدِ = ޝިކާރަކުރުން ކަލޭމެންނަށް حَلاَل ވެގެން ނުވާ حال.۞ وَأَنتُمۡ حُرُمٌ ۗ = ކަލޭމެން إِحْرَام ބަނދެގެންވާ حال.۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله حكم ކުރައްވަވެއެވެ.۞ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަކަށް.۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تُحِلُّوا۟ = ކަލޭމެން حلال ނުކުރާށެވެ! (ހުއްޓަ ނުލާށެވެ! / حرمة ނުކަނޑާށެވެ.)۞ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ شَعِيرَة ތައް. (مَعَالِمِ اللّٰه) - اللّٰه ގެ مَعَالِمُ ތައް (އެއީ اللّٰه فرض ކުރެއްވި އަންގަވައި ކަންތައްތަ. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި ކަންތައްތައް.)۞ وَلَا ٱلشَّهۡرَ ٱلۡحَرَامَ = އަދި حرمة ތެރި މަހެއްގެ حرمة ނުކަނޑާށެވެ!۞ وَلَا ٱلۡهَدۡىَ = އަދި هَدْى އެއްވެސް. (އެއީ مكّة ގެ حرم އަށް ހަދިޔާކުރާ ގެރިބަކަރި جمل އެވެ.)۞ وَلَا ٱلۡقَلَـٰٓئِدَ = އަދި ކަރުގައި ތަޅާފައިވާ هَدْى ވިއްސެވެ.۞ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلۡبَيۡتَ ٱلۡحَرَامَ = އަދި بَيْتُ الْحَرَام (އަށް ދިޔުމަށް) ގަސްދުކޮށްގެން ދާމީހުން.۞ يَبۡتَغُونَ فَضۡلًا = އެމީހުން فَضْلَ ވެސް ހޯދަނީ.۞ مِّن رَّبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَرِضۡوَٰنًا ۚ = އަދި ރުއްސެވުމެވެ.۞ وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ = އަދި ކަލޭމެން (إحْرَام ކަނޑައި) حلال ވެއްޖެއްޔާ.۞ فَٱصۡطَادُوا۟ ۚ = ދެން ކަލޭމެން ޝިކާރަ ކުރާށެވެ! (އެހެން އެއީ ހުއްދަކަމެކެވެ.)۞ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ = އަދި ކަލޭމެން ގޯހަށް ނުގެންދާށެވެ! (حقّ ގެ ތެރެއިން ނުނިކުމެވޭށެވެ!)۞ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ = ބައެއްގެ ބަޣުދާދުވުން.۞ أَن صَدُّوكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެން މަނާކޮށް ހުއްޓުވާލުމުގެ.۞ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ = مَسْجِدُ الْحَرَام ން (ގެނުގުން)۞ أَن تَعۡتَدُوٓا۟ ۘ = ކަލޭމެން عَدَاوة ތެރިވުމަށް.۞ وَتَعَاوَنُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެކަކު އަނެކަކާ އެހީވާށެވެ!۞ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰ ۖ = ހެޔޮކަންތަކާއި تقوى ތެރިވުމަށް ކަމެއްގައި.۞ وَلَا تَعَاوَنُوا۟ =

އަދި ކަލޭމެން ފާފަވެރިވެ އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ! ۞ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ = ފާފަވެރިވުމާއި ކަންކަމާއި عَدَاوة ދެކޮޅުވެރިވާ ކަންކަމުގައި. ۞ وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٢) = عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން عَهْدُ ތައް ފުއްދާށެވެ! (الله فرض ކުރެއްވި تَكْلِيف ކުރެއްވި ކަންތަކާއި ނަހީކުރެއްވި މަނާކުރެއްވި ކަންތައް ކަލޭމެން ބަރާބަރު ކުރާށެވެ! އަދި އެހެނިހެން މީހުންނާއި ދެމެދު އެއްބަސްވުވައިވާ އެއްބަސްވުންތައްވެސް ހިނގާ ބަރާބަރު ކުރާށެވެ! فرض ކަންތައް فرض ގޮތަށް. ނަފްލު ނަފްލު ގޮތަށް.) نَعَم ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރެއިން حرام އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ކަލޭމެންނަށް އެންގެވިފައިވާ ތަކެތި ފިޔަވައި نَعَم ޖަނަވާރުގެ ބާވަތްތައް (ގެރިބަކަރި جمل) ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. (حَجّ އަދި ނުވަތަ عُمْرَة އަދި) إحرام ބަންދުގެ ހާލު ކަލޭމެން އެބަކަމުގެ ޝިކާރަ ނުކުރާ ބައިގައި ކުރުމަށް ކަމަށެވެ. (އެބަހީ إحرام ބަންދުގެ حال ގައިވާނަމަ حال ގައިވާ ޝިކާރަ ކުރުން ކަލޭމެންނަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ މަތިން ހުކުމް ކުރައްވާ حكم ކުރައްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. المائدة ގެ ކާފަރުވަމުން. ޖަޙާއިޒް ކަމެއްގެ ބާބުތަކަށް ކުރެވޭ ބަސްތަކެވެ. މިއާޔަތް މީސްތަކުންގެ ١١٢ ވަނަ އާޔަތުން ١١٥ ވަނަ އާޔަތާހަމަޔަށް بيان ވެގެންވެއެވެ.
- عُقُود އަކީ عُهُوْد އެވެ. عقد އާއި عَهْد އެއް މާނައެކެވެ. الله أمر ކުރެއްވި ނަހީކުރެއްވިކަމެވެ.
- بَهِيْمَةُ = އަކީ نَعَم ޖަނަވާރު ދަނީއެވެ. الأنعام އަކީ نَعَم ގެ جمع އެވެ. نَعَم ޖަނަވާރަކީ ގެރިބަކަރި جمل އެވެ. މިގޮ بَهِيْمَة الأنعام އަކީ ގެރިބަކަރި جمل މިބާވަތުގެ ދަރިވާ ހުރިހާ އެއްޗެކެވެ. ބަނޑުގައި އޮތް ދަރިވެސް ހިމެނޭނެއެވެ. والله أعلم .

(٢) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله ގެ شَعِيْرَة ތައް حلال ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ مَعَالِم ތައް އެކަންކަމުގެ حرمة ކަނޑައި ހުރުމަތްނުކުރުމުގައި ނުހަދާށެވެ!) އެކަމުގައި އެ އެންގެވި ފަދައިން ކުރާށެވެ! އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ފަރުވާ فرض ކުރައްވާ ކުރުން لأزم ކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމާއި ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރެއްވި ކަންކަމެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެންމެ މުސްކުޅަކަން حجّ ގެ ޢަމަލުކަމާއި مكّة ގާއި ދަންނަވާ އެބަވަތްގެ އެންމެހައި ކަންތައްތަކެވެ ހިފާނުކަމުގައި ބިނަ مُفَسِّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި حرمة ދެކޮޅުވެރިވާ މަހުސަރުތައްވެސް އެގެ حرمة ކަނޑާ حلال ނުކުރާށެވެ! އަދި مكّة ގެ حَرَم ދުވަސް ހަދިޔާގެ ގޮތުގައި ގެންދާ هَدْى ތައް (ގެރިބަކަރި جَمَل) ވެސް އޭގެ حرمة ކަނޑައި حلال އެއްޗެއް ކަމުގައި ބަލައި ނުހަދާށެވެ އެތަނަށް ޖެހޭ ނުކުރާށެވެ! އޭގެތެރޭގައި ހުރަހަޅައިދޭ ޖައްސާ ކަމުގައި ދިލަދާ އަޅުވާފައިވާ هَدْىُ ކަމުގައިވާ قَلِيْدَة ވެސްވެއެވެ. އެހެނަ ތަކެއްޗަށްވެސް ގެނެސް ނުކުރާށެވެ! އަދި މިސްކީނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން فَضْلَ ފަންތަކާއި ރިޟާވަންތަކަން އެދިގެން ގެދުވަން ބައިތުލްޙަރާމަށް އަންނަމީހުން ކަލޭމެން ހިފެހެއްޓުމަށް މަނާކަން ނުހަދާށެވެ! (ދަންނައެވެ! މި حكم ތައް تَنْفِيْذُ ކުރެވުނީ ހަމައެކަނި مُسْلِم ނަށްޓަކައެވެ. مُشْرِك ނަށް ބޭނުނު އެބާވަތުގެ އަންގަވާ حكم އެއް މިހާރު ވަނީ مَنْسُوخ ކުރެވިފައެވެ. مشرك އަށް مكّة ގެ حرم ގެތެރެއަށް ވަދެވުމަކީ މަނާ ކަމެކެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (حَجُّ ނުވަތަ عُمْرَة ގެ إحْرَام ކަނޑައި) حلال ވެގެންވުމުން ދެން ކަލޭމެން އެދޭގޮތަށް ޝިކާރަކުރުން ނުކުރާށެވެ! އެބަހީ އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް ދިޔުމުގައި ހުރަހަޅައި މަނާކުރިކަމުގެ ސަބަބުން ބައެއް މީހުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވުމާއި ދެކޮޅުވެރިވާކަމުގައި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން عَدَاوة ދެކޮޅުވެރިވެއްޖެ ކަމުގެ ސަބަބުން އަދި އެކަން ހުއްދަވުން حقّ ވާކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! (މިއާޔަތުން މި އިޝާރާތްކުރައްވަނީ صُلْحُ الْحُدَيْبِيَّة ގެ ދުވަހު مسلم ން ގެދުވަން ދިޔުން މަނާކުރި مشرك ންނަށް مسلم ންނަށް އެގެ ފަރާތުން ބަދަލު ހިފުމަށް އެދުނުގެ ކަމަކަށް ދެކޮޅުވެރި عداوة ވެރި ނުވުމަށް އިޝާރާތެވެ. އެއީ الله ގެ ފުރިހަމަ حكمة ފުޅުގެ ތެރެއިން ހިނގާ ކަންކަމެވެ.) އަދި ހެޔޮކަންކަމާއި تقوى ވެރިވާ ކަންކަމުގައި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ އެހީވެ ވާހަކަވެރިވާށެވެ! އަދި ފާފަވެރިވާ ކަންކަމާއި ދެކޮޅުވެރިވާ

ކަންކަމުގައި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ވާދަވެރިވެ އެހީނުވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ عقوبة ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلۡمُنۡخَنِقَةُ وَٱلۡمَوۡقُوذَةُ وَٱلۡمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيۡتُمۡ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ بِٱلۡأَزۡلَٰمِۚ ذَٰلِكُمۡ فِسۡقٌۗ ٱلۡيَوۡمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن دِينِكُمۡ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِۚ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ فِي مَخۡمَصَةٍ غَيۡرَ مُتَجَانِفٖ لِّإِثۡمٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣

ލަފްޒުމާނަ

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ ٱلۡمَيۡتَةُ = މުޑަދާރާއި (އެއީ މަސްކެއުން حلال ވާގޮތަށް ޒަކާތީގެތެރިންވެސް شريعة ގައި ކަތިލުން صحّ ނުވާ ގޮތަކަށް މަރުވާ ތަކެތިހުރިހާއެއްޗެއް)❁ وَٱلدَّمُ = އަދި ލޭއާއި. وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ = އަދި އޫރުމަހާއި.❁ وَمَآ أُهِلَّ = އަދި ކަތިލެވުނު ތަކެތިއެއްޗެއް.❁ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = الله ނޫން ފަރާތަކަށް. (އެ އެއްޗެއް الله ނޫންފަރާތަކަށް ކަތިލުން)❁ وَٱلۡمُنۡخَنِقَةُ = އަދި ނޭވާހިފެހެއްޓިގެން މަރުވާއެއްޗާއި. (ތަނަކު ކަރުތާށިވެގެން ނޭވާލަ ކަރުގައި އެއްޗެއް ބަނދުވެގެންނަމަވެސް.)❁ وَٱلۡمَوۡقُوذَةُ = އަދި އެއްޗަކުން ޖަހައިގެން (ޖެހުވިގެން މަރުވާއެއްޗި) މަރުވާއެއްޗާއި.❁ وَٱلۡمُتَرَدِّيَةُ = އަރިމަތިން ވެއްޓިގެން މަރުވާއެއްޗާއި.❁ وَٱلنَّطِيحَةُ = އަދި (އެހެން ޖަނަވާރެއްގެ) ދަޅުންޖަހައިގެން މަރުވާއެއްޗާއި.❁ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ = އަދި ވިހަލާ ޖަނަވާރަކު (ސިވާކަރުކާރާން ދަޅުސްކާރުދިވާއިރަ ޖަނަވާރު ފިޔަވައި) އެހެން ޖަނަވާރަކު އެއްބައި ކައިފާވާ އެއްޗާއި.❁ إِلَّا مَا ذَكَّيۡتُمۡ = ކަލޭމެން އެއްޗެއް صحّ ގޮތުގައި ކަތިލި އެއްޗެއް ފިޔަވައި. (އެބަހީ ދިސްވެރިޔަ ފަސްބާވަތުގެ ތެރިން އެއްއެއްޗެއް ފުރާނަހުރިއްޔާ ދިޔުމަށްކުރިން އެ އެއްޗެއް ކަލޭމެން ކަތިލައިފިއްޔާ އެއްޗެއް ހުއްދަވެއެވެ.) ❁ وَمَا ذُبِحَ = އަދިކަތިލެވުނު އެއްޗެއް (حرام ވެގެންވެއެވެ.)❁ عَلَى ٱلنُّصُبِ = نُصُبُ ގެމައްޗަށް. (نُصُبُ އަކީ އަޅު◌ކަން ވެވުމުގެ ގޮތުން އުޅަނބުލާ ބުދުއްޖެހިފާވާ ހިލަހިލަތަކެވެ.)❁ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ = އަދި ކަލޭމެން ނަސީބުގެ ވަރުބަލުވުމާއި. (ފަލުބަލުވުމާއި)❁ بِٱلۡأَزۡلَٰمِ = زُلَمُ ން. (އެއީ ކާގަޑި ލިޔުންޖަހައި ހުންނަ ދުނިދުނިނިގެއެވެ.)❁ ذَٰلِكُمۡ فِسۡقٌ = އެއީ ހައްމާވެސް فَاسِقُ އެއްކަމެކެވެ. އުރެދުމެކެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމެވެ.)❁ ٱلۡيَوۡمَ = މިއަދު.❁ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވި މީސްމީހުން ނާއުއްމީދުވެއްޖެއެވެ.❁ مِن دِينِكُمۡ = ކަލޭމެން دين އާއިމެދު. (ކަލޭމެން ދީން ދޫކޮށް كافر ވެގެންކަމާމެދު)❁ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ!❁ وَٱخۡشَوۡنِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ ٱلۡيَوۡمَ = މިއަދު.❁ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ دِينَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ دين.❁ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކޮށް ބަރާބަރުކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ نِعۡمَتِي

= މިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة. ۞ وَرَضِيتُ لَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ. ۞ ٱلْإِسْلَـٰمَ دِينًا = دين އެއްގެގޮތުން. إسلام دين . فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ مجبور ވެއްޖެމީހާ. / ގޮތްހުސްވެ އެހެންގޮތެއް ނެތިއްޖެމީހާ. ۞ فِي مَخْمَصَةٍ = ބަނޑުހައިހުރުން ކަމުގައި. ۞ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ = ފާފަޔަކަށް ޖެހިބެލުމެއްނެތި / އެދުނުވުމުގެ ގަސްދެއްނެތި. ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ الله تعالى އީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) މަރުވެފައިވާ ތަކެއްޗާއި ލޭއާއި އޫރުމަހާއި އަދި މަސްކާއުން ބަރާބަރު ޖަނަވާރުގެ ތެރެއިންވެސް އެ އެއްޗެއް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަތިލެވުނު ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި (އެބަހީ ބުދުތަކަށް) އަދި ނޭވާ ހިފެހެއްޓިގެން މަރުވި ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި (އެއީ ތަނބު ބޮޑުވެގެންނަމަވެސް ނުވަތަ ކަރުގައި އެއްޗެއް ބަނދުވެގެން ދަމާލާތަކަ ގޮސްމަރުވާ ނަމަވެސް) – އަދި އެއްޗަކުން ޖަހައި މަރުވި ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި އަދި މަތިމަތިން ވެއްޓި މަރުވާ ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި އަދި އެހެން ޖަނަވާރެއް ދެހުން ޖަހައިގެން މަރުވި ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި އަދި (ސިކާރަށް ދަސްކޮށްދީފައިވާ ޖަނަވާރެއް ފިޔަވައި) އެހެން ވަލު ޖަނަވާރެއް އެއްބައި ކައިފައިވާ ކާއްޗެއް އެއްޗަކާއި މިހުރިހާ ތަކެތި އަ އެއްޗެއް ފުރާނަ ހުރިހާލު شرعى ގޮތަކަށް ކަތިލުމަކުން ކަތިލީ އެއްޗެއް ނަމަ ކަތިލުމަށްފަހު އެކަތިލީ ކާއުން حرام ނުކުރެވިއްޖެއެވެ. އެބަހީ الله އެކަތިލީ حرام ނުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި نُصُب ތަކުގެ މަތީގައި ކަތިލެވުން ކާއްޗެއް އެއްޗެއްވެސް حرام ވެއްޖެއްވެއެވެ. (نُصُب އަކީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مكّة ގެ އެތެރޭގައި ބަހައްޓާފައިވާ ހިލަ ބޮޑު ހިލަގަނޑެވެ. އެއީ ފަތްމަރާދިގެ ނުވަތަ އެއްޗެއްގެ صورة ނުކުރެވި ހަދާފައިވާ ހިލަގަނޑުތަކެވެ. އެގޮތުގައި އެހެރިހެން ޖަނަވާރު ކަތިލުމަށް ލީއި ޤުރުބާނީ ކުރިމަތިކޮށްވެ. އަދި ދަންނަވާށެވެ! نُصُب އަކީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مكّة ގެ އެތެރޭގައި ބަހައްޓާފައިވާ ހިލަ ބޮޑު ހިލަގަނޑެވެ. މިހާރުވެސް އެހާރާދިގެ ބުދުތަކާއި ބޮޑުތަކެއް ހަދަ نُصُب އަށް. އަދި ކަންކުރެއްވޭ ޙުރިނަހުރުވާތަށްވެއެވެ.) އެކަން مشرك ން ކުރަނީ އެބަރު މާތްކަން ހިތާ އަދުކަން ކުރުމެއް ގޮތުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ނަސީބު ހުރިގޮތް ބެލުމަށް ނުވަތަ ކުރަން އުޅޭކަމުގެ ކުރިމަތީ ބެލުމަށް ތިރީގައި ކުރެވޭ ބަލައިއަރަށް ގަސްދު (އަދި ނުގަސްދު) ދުނިއަލަން ފާލުބެލުމާއި ދެކަށްވެސް حرام ވެއްޖެއެވެ. މިބާވަތުގެ އެއްޗެއް ކަންތަކަކީ ފާސިޤު ކަންކަމެވެ. އަހަރެ އެއިން ކަލޭމެންގެ އެއްޗެއް ބޭނުމިވެހެން ނުވި ބެއްލުވެކަމުގައި ފާސިޤުކަމެވެ. الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމެވެ. އެދުރުވެވެ. އަދި މިއަދު (އެބަހީ حَجَّةُ الوَدَاعُ ގައި عَرَفَة ދުވަހު) ކަލޭމެންގެ ދީނާއިމެދު ކާފިރުން މުޅިން ނާ أمّيد ވެ މާޔޫސްވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެން އިސްލާމްދީން ދޫކޮށް ދެއްކުން ވަންޏާމެދު އެމީހުން نا أمّيد ވެއްޖެއެވެ. ބުނެވޭނީ އެދުވަހު عرفة ގެ ބިމުގައި އެއްވެސް ގާފިރަކު އަދި مشرك އަކު ނުވާކަމުގައެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި މިއަދު މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ دين ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންގެ ދަރުން مشرك ން ނިކުމެދާއި އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބަރާބަރު ކަލޭމެންނާއިމެދު ކަލޭމެންގެ دين ދާއިމުގެ އެމީހުން ނާ أمّيد ވުމެވެ.) އަދި إسلام دين އެއީ ކަލޭމެންގެ دين ކަމުގައި (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވި إسلام دين އެއީ ކަލޭމެންގެ دين ކަމުގައި) މިމަންރަސްކަލާނގެ

ކުރިޔޯގެންނެވީމެވެ. އެއިން މުޅިދުނިޔޭގައި الله އަށް ހިތްހަމަޖެހިވޮޑިގެން އެއީ إسلام ނުގެ دينކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ ހިސްވުރިހަ حرام ކުރެއްވި ތަކެތިން ފިޔަވައި ބަނޑުހައިހޫނުކަން ގަދަވެ ކާން ބޭނުން އެއްކޮއްސުން ޑޮކްޓަރުންގެ [illegible] އެއިން އެއްޗެއްކަން ބޭނުންކުރުން مجبور ވެއްޖެމީހާ ބަލާވެސްތޭރިކުއްޔެއް ފަރާތުން ކަތިލާނުވާ ގޮތަކުން ކުރުމަށް (އެބަހީ ހަމަކޮށްދޭ ތިމާ قصد އެއްނުކޮށް) އެއިން އެއްޗެއް (ފުރިހަމަކަން) ބޭނުންކުރުމަކުން (ހާނީގެ މަސްއްކަތަށް ކުށެއްނުވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬﻬ

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤﴾ ٱلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٥﴾

މުފްރަދާތު

يَسْـَٔلُونَكَ = އެދިހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.* مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ = (މަހުގެތެރެއިން) އެދިހުންނަށް حلال ވީނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ؟* قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!* أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ = ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވީ ރަނގަޅު حلال ތަކެއްޗެވެ.* وَمَا عَلَّمْتُم = އަދި ކަލޭމެން އުގަންނައިދިން ތަކެތީގެ (އެބަހީ ކަލޭމެން އުގަންނައިދިން ޖަނަވާރެއް ގެނެސް ޝިކާރަކުރާއި)* مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ = ޝިކާރަކުރާ ޖަނަވާރުގެތެރެއިން. (زَخَمْ ކުރާ ޖަނަވާރުގެ ތެރެއިން)* مُكَلِّبِينَ = ކުއްތާއާ އެހެނިހެން ޝިކާރަކުރާ ތަކެތިގެތެރެއިން ޝިކާރަކުރުމަށް ތަސްކާރީދީހުރިހާ.* تُعَلِّمُونَهُنَّ = ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް ތަސްކާރީ / އުގަންނައިދީ.* مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައިދެއްވި ތަކެތީގެތެރެއިން.* فَكُلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ!* مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ = އެސްކުރުވުން ކަލޭމެންނަށް ހިފަހައްޓައިދިން އެއްޗެއް.* وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ = އަދި އެއަށް الله ގެ ނަންކިޔާށެވެ! (އެބަހީ ކަލޭމެން بسم ކިޔައި އެ ކަތިލާށެވެ!)* وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!* إِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.* سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ = ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* ٱلْيَوْمَ = މިއަދު.* أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތި ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ.* وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ފޮތް ދެއްވުނު މީހުންގެ (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ންގެ) ކާނާއެވެ.* حِلٌّ لَّكُمْ = (އެބަހީ އެދިހުން ކަތިލާފައިވާއެއްޗެ) ކަލޭމެންނަށް حلال އެވެ.* وَطَعَامُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާނާ / ކަލޭމެން ކަތިލާފައިވާ.* حِلٌّ لَّهُمْ = އެދިހުންނަށް حلال އެވެ.* وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންގެ ތެރެއިން މިނިވަން ކަލޭމެންނަށް (ކައިވެނިކުރަން) حلال އެވެ.* وَٱلْمُحْصَنَٰتُ = އަދި މިނިވަން އަންހެނުން (حلال އެވެ.) ކައިވެނި حلال އެވެ.* مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެތެރެއިން. (يهودى ންނާއި نصارى ންނެވެ.)* مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެކުރީން.* إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ =

ކަވެއްޔެން އެކަނބަލުންނަށް ދީފިއްޔާ.۞ أُجُورَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ އުޖޫރަ / އެކަނބަލުންގެ ކާވެނިރަން.۞

مُحْصِنِينَ = عفّة ތެރިވެގެންވާ حال / (އެބަހީ ކަވެއްޔެން ޒިނާނުކުރުންވެގެން عفّة ތެރިވެގެންވާ حال)۞ غَيْرَ

مُسَٰفِحِينَ = ޒިނާކުރުމަށް إعلان ނުކުރާ / ޒިނާ ނުކުރާ.۞ وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ = އަދި ރައްޓެހި

އަންހެނުންނެއް (ގެރިވެރި ކުރުމާއެކު) ނުގެންނަވާ.۞ وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَٰنِ = އަދި އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި

ކާފަރުވެއްޖެމީހާ / (اللّه އަށް ކާފަރުވެއްޖެމީހާ).۞ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ޢަމަލު عمل باطل

ވެއްޖެއެވެ.۞ وَهُوَ فِى ٱلْأَخِرَةِ = އަދި އޭނާ آخرة ގައިވާނީ.۞ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٥﴾ = ގެއްލި

ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން يعني مؤمن ންގެމީހުން އެމީހުން ކައިބޮއި މަހުގެތެރެއިން އެބަހީ އެއްޗެހި

މަހުގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް حلال ވެގެންވަނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ އެމީހުން ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!

ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال ވެގެންވަނީ ރަނގަޅު حلال ތާހިރުއެއްޗެވެ. شريعة ހުއްދަކުރާ ތާހިރުއެއްޗެވެ. އަދި ޝިކާރަކުރުމަށް

ތިޔަބައިމީހުން އުނގަންނައިދީފައިވާ ދަސްކޮށްދީފައިވާ ޝިކާރަ ޖަނަވާރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޝިކާރަކޮށްދީފިނަމަ ގެނައި މަސްކޮޅުން

حلال ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައިދެއްވި ތަކެތީގެތެރެއިން އުނގަންނައިދީފައިވާ ތިޔަބައިމީހުން އުނގަންނައިދީ

ތޮޅިތަކާއި ކުކުރު ދަސްކޮށް އެޖަނަވާރު ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. ފަހެ އެޖަނަވާރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި

ޝިކާރަކޮށްދޭ ތަކެއްޗާއި ޝިކާރަކޮށްގެން ހިފަހައްޓައިދޭ ތަކެތި ކާށެވެ. އަދި އެއަށް الله ގެ ނަންމަތިކުރާށެވެ. (އެބަހީ

ޝިކާރަކޮށްދޭ ޖަނަވާރު ދޫކުރާއިރު بسم الله ކިޔާށެވެ. قواعد ތަކާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތުގައި شريعة ގައި

ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގެމަތީން ކަމުކުރާށެވެ!) އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! (އެކަލާނގެ حكم ތަކާއި ޚިލާފު

ނުވާށެވެ! އެއިން حكم އަކަށް ފުރަގަސްދީ ނުވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ

ހިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(٥) މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅު حلال ތާހިރު حلال ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ އެބަހީ يهودى

ނަސާރާ ނަސާރާ نصارى ގެ ކާތަކެތި އެބަހީ އެމީހުން ކަތިލާ (މަސްކޮށްގެން حلال ޖަނަވާރުގެ) މަސްވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް

حلال އެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާނާ އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލާ ތަކެތީގެ މަސް އެމީހުންނަށް ހުއްދައެވެ. އަދި مؤمن

އަންހެނުންގެ ތެރެއިން عفّة ތެރި އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ.(ތިޔަބައިމީހުން އިންނަން ހުއްދައެވެ.)

އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެތެރެއިން އެބަހީ يهودى ނަސާރާ نصارى ގެ ތެރެއިންވެސް މިނިވަން

عفّة ތެރި އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال އެވެ. އެބަހީ ކާވެނިކުރުން ހުއްދައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުންގެ

أجُور ދީފިއްޔާއެވެ. ކާވެނި ރަނގަޅު އަޤްދުތެރިކުރެއްވުމުގެ ތިޔަބައިމީހުން ޒިނާނުކޮށްގެން عفّة ތެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

އަދި ބިރުން ނުކުރާ އަދި ބިރުވެރި ވިޔަނުދޭ ކަންތައްތަކުގެ އަންހެނުންނާ ރައްޓެހިންވެސް ނުގެންނަވާ ގޮތުގައެވެ. އަދި

އީމާންކަން ބަދަލުކޮށް ކާފަރުވާ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ އޭނާގެ ހެޔޮ عمل باطل ވެއްޖެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާ

ވާނީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ގެއްލި ހަލާކުވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

* ދަންނާށެވެ. މިސޮޅުގައި ތަފްސީރުކޮށްފައިވާ އަދި ކުރީގެ ދެއާޔަތުގެ مفسّر ންގެ ފޮތްތަކުގައި ދެބަސްވެފައިވާ

ކުރިއަށްގެ ވާހަކަ ދަންނަވާލާނެވެ. އަދި އެ حكم ތަކުގެ تفصيل ބަލާށެވެ. މިފޮތުގައި އެއަށްވުރެ ކުރު ކިޔުމެއްކަމެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُوا۟ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُوا۟ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ ۚ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُوا۟ ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ ۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ إِذَا قُمْتُمْ = ކަލޭމެން ތެދުވެއްޖެ. (قصد ކުރިއްޖެ)❁ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް. (ނަމާދުކުރުމަށް)❁ فَٱغْسِلُوا۟ وُجُوهَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (وضوء ނުހުންނަމަ ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ދޮންނާށެވެ!❁ وَأَيْدِيَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި.❁ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ = އުރައްޓަށްދާންދެން.❁ وَٱمْسَحُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފޮހެލާށެވެ!❁ بِرُءُوسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބޮލުގައި.❁ وَأَرْجُلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަ (ދޮންނާށެވެ!)❁ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ = ދެފައިގެކަށިބުޅިއާދެން.❁ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا = އަދި ކަލޭމެން جُنُبُ ވެރިވެގެންވާނަމަ.❁ فَٱطَّهَّرُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން طاهر ވެގަންނާށެވެ!❁ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ = އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާ.❁ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރުއެއްގައި.❁ أَوْ جَآءَ = ނުވަތަ އައިވެއްޖެ.❁ أَحَدٌ مِّنكُم = ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު.❁ مِّنَ ٱلْغَآئِطِ = ފާޚާނާކުރާތަނުން (އެބަހީ ބޭރުކަމުގެ ނުވަތަ ކުޑަކަމުގެ ޙާޖަތް ފުއްދައި) أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާއި ބިލްވެއްޖެ (جِماعُ ވެއްޖެ)❁ فَلَمْ تَجِدُوا۟ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ނުފެނުނު / ނުލިބުނު (އެބަހީ إسْتِعْمَال ކުރެވޭވަރު ނުވި)❁ مَآءً = ފެން.❁ فَتَيَمَّمُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން تَيَمَّمُ ކުރާށެވެ!❁ صَعِيدًا طَيِّبًا = ރަނގަޅު / طاهر ވެލިން.❁ فَٱمْسَحُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ފޮހެލާށެވެ!❁ بِوُجُوهِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކުގައި.❁ وَأَيْدِيكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައްވެސް.❁ مِّنْهُ = އެވެލިން.❁ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله ބޭނުންނުވާހުއްޓެވެ.❁ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ލެއްވުމަކަށް.❁ مِّنْ حَرَجٍ = އުނދަގޫ ދަތިކަމެއް އެއްވެސްކަހަލަ.❁ وَلَٰكِن يُرِيدُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވަނީ ލިބޭ ދެއްވުމަށް = لِيُطَهِّرَكُمْ = ކަލޭމެން طاهر ކުރައްވުމަށެވެ.❁ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކުރައްވައިދެއްވުމަށެވެ.❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ވެރިވުމުގެ أمّيد ގައި.❁

وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ﴿ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ اللّٰه ގެ نعمة. ﴿ وَمِيثَٰقَهُ =އަދި އެކަލާނގެ عهد ކުރެއްވެވި. ﴿ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ = އެ عهد ކުރެއްވި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހިއްޕެވީއެވެ. ﴿ إِذْ قُلْتُمْ = ކަލޭމެން ބުނިހިނދުން. ދެންނެވިހިނދުން. ﴿ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަހަރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ. ﴿ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ.! إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ﴿ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ނިވައިވެގެންވާ ތަކެތި. ﴿

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނަމާދުކުރުމަށް ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ (އެބަހީ ނަމާދުކުރަން قصد ކޮށް ނަމާދުކުރަން ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ދޮވޭށެވެ! އަދި އުޅަނބޮށިތަކާއި ހަމައަށް ކަލޭމެންގެ އަތްތައްވެސް ދޮވޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ބޮލުގައި ފެން ފޮހެލާށެވެ! އަދި ފައިތިލަބޮށްޓާއި ހަމައަށް ފައިވެސް ދޮވޭށެވެ! އަދި جُنُب ވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެންވެއްޖެއްޔާ ފެންވަރާށެވެ (ހަށިގަނޑު ހިނައި) طاهر ވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވާނަމަ ނުވަތަ ދަތުރުތެރޭގައިވާނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ފާޚާނާކޮށް އައިސްފިނަމަ ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާއި ބީހިއްޖެއްސާ (އެބަހީ جِمَاعُ ވެއްޖެއްސާ) (ދެން މިކަންކަމުގައި) ފެން ނުފެނިއްޖެއްސާ ނުވަތަ ފެނުން إستعمال ކުރުމަށް ނުކުޅެދިއްޖެއްސާ ދެން طاهر ވެލިން تَيَمُّمُ ކުރާށެވެ! ދެން ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކާއި އަތްތަކުގައި އެވެލިން ފޮހެލާށެވެ! اللّٰه تعالى ކަލޭމެނަށް އުނދަގޫތައް އެއްވެސް ޖެއްސެވުމަކަށް އެދިވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ ކަލޭމެން طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންވަނީ وضوء ކުރުމާއި ތަޔައްމުމު ކުރުމުގެ إجمالى ގޮތެވެ. އޭގެ تفصيل سنّة ގައި بيان ވެއެވެ.

(٧) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّٰه ދެއްވި نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެއީ إسلام دين ގެ هداية ގެ نعمة އެވެ......) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެހިއްޓެވި عهد ކުރެއްވުމުވެސް ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ އަޑުއެހުން އަހައިފިމެވެ. އަދި އަޑުއެހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. މިހެންބުނި ހިނދުންނެވެ. (އެއީ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ أصحاب ބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް بيعة ހިއްޕެވި ހިނދުގައެވެ. اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ކުރައްވާ ކޮންމެ أمر ތަކަކަށް ދުށަހަޅާ އުނދަގޫގައިވެސް އަދި ކިޔަމަންތެރިވުމަށް އެބޭކަލުން ގެންނެވި عهد ކުރެއްވި ހިނދުގައެވެ.)

އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ނުކުތުވި ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެތިވެސް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ ۚ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۙ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ ❁ كُونُوا۟ = ކަލޭމެން ވާށެވެ ❁ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ = (عدل ވެރިކަން) الله އަށްޓަކައި قائم ކުރާބަޔަކުކަމުގައި. ❁ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ = عَدْلُ ވެރިކަމަށް ހެކިތެރިވާބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެން އުފުއްދައިނުލާށެވެ! / حقّ ކަމެއް ކަމުގައި ނުބަލާށެވެ! ❁ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ = ބައެއްމީހުންނާ ދުޝްމަނުވެރިކަން. ❁ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެން عدل ވެރި ނުވުމުގެ މައްޗަށް. ❁ ٱعْدِلُوا۟ ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ ❁ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ = އެކަން تقوى ވެރިކަމާ ގާތްވެ. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ خبرވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެވެ. (خبر ކުރައްވާފުޅުގައިވެ.) ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު. ❁ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް الله وعد ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ❁ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ = އަދި ބޮޑު ޘަވާބެއްވެސް ދެއްވުމަށް. ❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ❁ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ = އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ نعمة ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ ❁ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ = ބައެއްމީހުން قصد ކުރިހިނދު. ❁ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނާދިމާއަށް ދިއްކޮށްލުމަށް. ❁ أَيْدِيَهُمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް. ❁ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެކައިރިން ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބަރޯސާވާށެވެ! ❁ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް. ❁ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ = مؤمن ން وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ! ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! الله އަށްޓަކައި (عدل ވެރިކަން) قائم ކުރާބަޔަކުކަމުގައި ކޮޅަށް ވާށެވެ! عدل ވެރިކަމަށް ހެކިދޭބަޔަކުކަމުގައިވާށެވެ! އަދި ބަޔަކުމީހުންނަށް ނުރުހުމާ ދުލުވެރިކަން އެއީ عَدْلُ ވެރިންވުމުގެ މައްޗަށްވާ حقّ ކަމެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! އެކަމުގެ ސަބަބުންކަމުގައި ކަލޭމެން ހަދައިނުގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ! އެކަން ތަޤުވާވެރިވުމާއިގާތްވެ. އަދި ކަލޭމެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަމުގެ خبر އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.

(٩) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް (ފާފަފުއްސެވުމާއި ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް) الله وعد ކުރެއްވިއެވެ.

(١٠) އަދި އެބަޔަކު ކާފަރުވެ އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

(١١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ދެއްވި نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ބަޔަކުމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންނާ ދިމާއަށް ދިއްކުރުމަށް قَصْدُ ކުރިހިނދުންނެވެ. ދެން الله تعالى އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހުއްޓުވާ މަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ދެން مؤمن ން الله އަށް وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ.

ދަންނަވައެވެ! މިއާޔަތުން މި إشارة ކުރައްވަނީ مدينة ގައިވި يهودى ންގެ بَنُوالنَّضِيْر ގެ މީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އަވަހާރަކޮށްލަން ހުރެ ހޯދިގޮތް الله تعالى އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވި ވާހަކައެވެ. އެކަލޭގެފާނާ އެމީހުންނާއި ދެމެދު ކުރެވިފައިވާ އެގްރީމެންޓް އެމީހުން خلاف ވެ خيانة ތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން مدينة އިން ނެރު އަރުވައިލުމަށްފަހު އެމީހުންގެމުދާ އެކަލޭގެފާނަށް مؤمن ންނަށް فَيْءُ ގޮތުގައި الله ދެއްވިއެވެ. އެވާހަކަ حَشْرُ ސޫރަތުގައި ފުރިހަމައަށް بيان ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެހެން ސަބަބުވެސް މިއާޔަތާގުޅޭގޮތުން ވެއެވެ.

والله أعلم .

۞ وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ لَعَنَّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ ۙ وَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ހިފެއްވިއެވެ. ❁ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِي إسْرائيل ގެ عهْدُ ކަރުވަރު. ❁ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا = ބާރަ نَقِيبُ ން. (އަމާނާތްތެރި ބާރަ ސަރުދާރުން / ބާރަ ވެރިން. ❁ وَقَالَ ٱللَّهُ = އަދި الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ إِنِّى مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއެކު ވާނމެވެ. ❁ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރަންވާ ❁ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތް ދޭންވާ. ❁ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވެއްޖެ ❁ وَعَزَّرْتُمُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެ رسول ންނަށް (ކަށިވެން نصر ދިނުމާއި / ނުވަތަ ކަމަކަށްތެރިވެއްޖެ. ❁ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ދަރަނިދެއްޖެ (الله ގެ މަގުގައި ރަނގަޅު ހެދުމަކަށް.)❁ قَرْضًا حَسَنًا = ރަނގަޅު ދަރަންޏަކުން. ❁ لَأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނީމެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްފާފަތައް.* وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ވައްދަވާނީމެވެ. ❁ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް / ސުވަރުގެތަކަކަށް. ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދެމެދާ. ❁ فَمَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ. (ދަންނަވާށެވެ!)❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން ދެން އޭގެ ފަހުގައި. ❁ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. ❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ = ސީދާމަގުން / މެދުމަގުން. ❁ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد އުވާލުމުގެ ސަބަބުން. ❁ لَعَنَّٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހެއްދެވީމެވެ. ❁ قَٰسِيَةً = ހަރުކަށި އެއްޗެއްސަކަށް ވުމަށް. ❁ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = އެމީހުން (ބަދަލުކޮށްލައިލުމުގެ) كلمة ތައް ބަދަލުކުރޭ. ❁ عَن مَّوَاضِعِهِۦ = އޭގެ ތަންތަނުން. ❁ وَنَسُوا۟ حَظًّا = އަދި އެމީހުން (ބަޔެއް) ބައެއް

ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ.۞ مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦۚ = އެކަމުން އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުނު ކަންތަކުގެ.۞ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ފާޅުވާނެއެވެ.۞ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރާ (يهودى ންގެ) ބައެއްމީހުންގެ خيانة .۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْۖ = އެމީހުންކުރެ މަދުމީހަކު މެނުވީއެވެ.۞ فَٱعْفُ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ! ۞ وَٱصْفَحْۚ = އަދި معاف ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾ = إحسان ތެރިންނަށް ލޯބިވޮޑިގެންނަވައެވެ.*

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَنِي إسْرائيل ން ގެ ކިބައިން عهد ކަނޑައަޅުއްވާ ހިއްޕެވީމެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ހިތްޕުޅު عهد ކަނޑައެޅީ އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިވުމަށާއި އަދި އެކަލާނގެ ނޫން ފާނގަވަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.) އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ބާރަ ސަރުދާރުން / ބޮޑުބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (موسى عليه السّلام) ގެ ޙަޟްރަތުން އެމީހުންނަށް އަންގަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނާ އެކު ވެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތް ދީފި އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވެ (އެމީހުން ތެދުކޮށް) އަދި ކަލޭމެން އެ رسول ންނަށް (عملى ގޮތުން) نصر ދީ އަދި ކަލޭމެން ރަނގަޅު ގޮތުގައި الله އަށް ދަރަނިދީ (އެބަހީ الله ގެ މަގުގައި ހަރަދުކޮށް ޞަދަޤާތްކޮށް) ހިނދެއް (މިބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ކަލޭމެން ކުރިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން ކަލޭމެންގެ ނުބައި ކަންތައްތައް ފުހެލައްވާ ފިލުއްވާނީމެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ވައްދަވާނީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ އެއަށްފަހު (އެބަހީ عهد ކަނޑައެޅުމަށްފަހު) ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ސީދާމަގުން ގެއްލިއްޖެ މީހެއް ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

(١٣) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد ފަސްޖެހި ބޭކާރުކުރުމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށި އެއްޗެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (އެއްވެސް ވާހަކައެއް الله ގެ އަމުރުފުޅަށް އަރައިގަތުމަށް ކުޅުވުން ބިރެއް ނުގަންނަހާރައިން ހެދީމެވެ.) އެމީހުންނަށް ބަދަލުކޮށްލައި كلمة ތަކެއްޗެ އެތަނުން ބަދަލުކޮށް (وحى ގެ ޢިބާރާތް ބަދަލުކުރެއެވެ. (އެމީހުން) ވިދާޅެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ذِكر ކުރެވުނު ހިސާބަކުން އެބަހީ (އެމީހުންގެ دين ގެ أصل ކަމުގައިވާ އެތައްކަމެއް) އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެތެރެއިން މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި ބައެއްގެ خيانة ތެރިކަން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާ معاف ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވޮޑިގެންނަވައެވެ.

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ فَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ ۚ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذْنِهِۦ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = އަދި ބުނިމީހުންގެކިބައިން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމެވެ.) ☸ ☸ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ
=ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ نصارى އިންނޭ.☸ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ مِيْثَاق
ހިފެއްވީމެވެ. ☸ فَنَسُواْ حَظًّا = އަދި އެމީހުން (ބައެއް) ބައެއް ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. ☸ مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ=
އެކަންތަކުން އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތަކުގެ.☸ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި (يهودى ންނާއި نصارى އިންނާއި (ދެބައި) ދެމެދު) ލާޒިމްކުރައްވައިފީމެވެ. (ދެބައި ލާޒިމުން
ލާޒިމްކުރައްވައިފީމެވެ.)☸ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ކުރުމާއި ރުޅިވެރިކަން.☸ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة
ދުވަހާހަމައަށް.☸ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި ނިކަންނުލެ اللّه އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ. ☸ بِمَا
كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކާމެދު. ☸ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب
ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ☸ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެއަރިހަށް
ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ވަޑައިގެންފިއެވެ. ☸ يُبَيِّنُ لَكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވަމުން. ☸
كَثِيرًا = ގިނަތަކެތި. ☸ مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ = ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެތެރެއިން.
☸ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުން. ☸ وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ = އަދި ގިނަތަކެތި އެކަލޭގެފާނު عفو ކުރައްވައި. ☸
قَدْ جَآءَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެއަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ☸ مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ = اللّه ގެ حضرة ން نور
އެއް (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) ☸ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތަކާއި. (އެއީ
ކީރިތި قرآن އެވެ.) ☸ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ = އެފޮތުން اللّه ތެދުމަގުދައްކަވައެވެ. ☸ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ =
އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި تبَعَ ވީ މީހަކަށް. ☸ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ = ސަލާމަތުގެ މަގުތަކަށް. اللّه ގެ މަގުތަކަށް.☸ (السّلام
އަކީ اللّه ގެ ނަންފުޅެކެވެ.)☸ وَيُخْرِجُهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ނެރުއްވައި.☸ مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ =

އަނދިރިގެތެރެއިން (ކާފަރުކަމާއި جاهل ކަމުގެ އަނދިރިރިން) ✻ إِلَى ٱلنُّورِ = އަލިކަމުގެތެރެއަށް. (އީމާންކަމާއި علم ގެ) بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ إِذْنَ ދެވިގެން.✻ وَيَهْدِيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށްމަގުދައްކަވައެވެ. ✻ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް. ✻

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ތިމަންނާމެންނީ نصارى އިންނޭ ބުނިމީހުންގެ ކިބައިންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޅުމުގެ مِيْثَاقُ ހިއްޓެވީމެވެ. އަދި އެކަންކަމުން އެމީހުން ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތައްތަކުގެތެރެއިން އެތައްކަމެއް (އެބަހީ ދީނުގެ ފަރާތުން ކުރަން އެންގުން އެތައްކަމެއް) އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މެދުގައި (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެމެދުގައި / ނުވަތަ ހުސް نصارى އިންގެ فِرْقَة ތަކުގެ މެދުގައި / ނުވަތަ مؤمن ންނާއި ކާފަރުންނާއިމެދުގައި) عداوة ތަކާއި ބުގްޟުވެރިކަން قيامة ދުވަހާހަމައަށް ޖަހައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ ދެ އެއްޗެއް އެއްކޮޅުން ތަޅަފޮޅުވުމެވެ.) އަދި އެމީހުން ކުރަމުންގޮސްވާ ކަންކަމުގެ خبر ނިކަންމު اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٥) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ޖައްސުން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަކަމުގައިވީ ގިނަކަންތައްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާ ކަލޭމެންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެތައްކަމެއް عفو ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ حضرة ން نور އަކާއި އަދި بيان ވެގެންވާ ފޮތެއް ކަލޭމެންގެގާތަށް އައިސްފިއެވެ. (އެ نور އަކީ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެވެ. އެފޮތަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)

(١٦) اللّٰه تعالى އެފޮތުން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި تبع ވީމީހުންނަށް السّلام ގެމަގުތައް ދައްކަވައެވެ. އެބަހީ اللّٰه ގެ މަގުތައް ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުގެން (ކާފަރުކަމާއި ޖާހިލުކަމުގެ އަނދިރިތަކުން ނެރުއްވައި (އީމާންކަމާއި علم ގެ) އަލިކަމުގެތެރެއަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައެވެ.

لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُوا۟ مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އަކީ مريم ގެފުޅުންގެ ދަރިކަލުން المسيح އެވެ. އެބަހީ (عيسى އެވެ.) ❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ فَمَن يَمْلِكُ = ފަހެ މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = اللّه ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް. ❁ إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ = އެކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވަން އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ.* ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ = مَرْيَمُ ގެފުޅުންގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ❁ وَأُمَّهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅު (مَرْيَمُ ގެފުޅުންގެ) ❁ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ = އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެހާމީހުން.❁ وَلِلَّهِ = މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. ❁ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅިމިލްކު / އެތަންތާގެ ވެރިކަން. ❁ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ = އަދި އެދެމެދުގައިވާތަކެއްޗާއި.* يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަކަށް އެއްޗެއް. ހައްދަވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى އީ.* عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ = ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ = އަދި يهودى ންނާއި نصارى ން ބުނެއެވެ. ❁ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ = އަހުރެމެންނީ اللّه ގެ ދަރިންނެވެ. ❁ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ އެންމެލޯބިވާ ބޭކަލުން ވެސްމެނެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟❁ بِذُنُوبِكُم ۖ = ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން.❁ بَلْ = އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ (އެހެންނޫނެވެ.)❁ أَنتُم بَشَرٌ = ކަލޭމެންނީ ހަމަ އާދަމީގެ ދަރިންނެވެ.❁ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވި خَلْق ތަކުންނެކެވެ.❁ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ފާފަފުއްސަވައެވެ. ❁ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް عذاب ދެއްވައެވެ. ❁ وَلِلَّهِ = އަދި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.❁ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅި މިލްކު / އެތަންތާގެ ވެރިކަން.❁ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ = އަދި އެދެމެދުގައިވާތަކެއްޗާއި.❁ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ = އަދި އެނބުރިދާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁

يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ❁ قَدْ جَآءَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁

رَسُولُنَا = މިމަންރަސްކަލާނގެ رسول (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) ❁ يُبَيِّنُ لَكُمْ = އުނަގާދޭފުޅު ކަލޭމެނަށް بيان

ކޮށްދެއްވުމަށް. ❁ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ = رسول ބޭކަލުންނެތް فَتْرَة އެއްގައި / ދަނޑިވަޅެއްގައި. ❁ أَن تَقُولُوٓا۟ =

ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مَا جَآءَنَا = އަހުރެމެން ގާތަކަށް ނާއެއެވެ. ❁ مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ = އެއްވެސް بَشِيْر

އެއްވިޔަސް އަދި نَذِيْر އެއްވިޔަސް. * (އުފާވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންވެސް އަދި ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންވެސް) ❁

فَقَدْ جَآءَكُم = ފަހެ = ހަމަކަށަވަރުން (މިހާރު) ކަލޭމެންނާގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ =

އުފާވެރިހަބަރުދެއްވާ އަދި ބިރުވެރި ހަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު އެއީ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.) ❁ وَٱللَّهُ = އަދި

الله تعالى އީ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٩) = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން مَرْيَم ގެކާފުޅުގެ ދަރިކަލުން المسيح (އެބަހީ عيسى عليه السّلام) އެއީ الله އޭ ބުނިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. مَرْيَم ގެކާފުޅުގެ ދަރިކަލުން المسيح އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅާ އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެން الله ހަލާކުކުރައްވާ ގޮތަށް އިރާދަފުޅުކުރައްވައިފިއްޔާވެސް (އެކަލާނގެ އަކަސްކުރުއްވިދާނެތި) އެކަން ދިފާއު ކުރުއްވުމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމަށް ކުޅަދާނަ ވެވެންވީ ކާކުހެއްތޯ؟ އަދި އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާއެއްޗެއް މިލްކުވެ خاصّ ވެ ވޮޑިގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް الله ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨) އަދި يهودى ންނާއި نَصَارى ދިން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނަކީ الله ގެ ދަރިންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެންމެ ލޯބިވާ މީހުންނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އެހެންވިއްޔާ) ކަލޭމެން ކުށާ ފާފަތަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް عذاب ދެއްވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ خَلْقُ ތަކުންކުރެ آدم ގެ ދަރިންނެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އަޔަކަށް عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތީގެ مِلْكُ ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ.

(١٩) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى ދިންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން رسول ބޭކަލުންނެތް فَتْرَة އެއްގައި ދަނޑިވަޅެއްގައި ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) ވަޑައިގެންފިއެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގާތަށް އެއްވެސް بَشِيْر އަކުވިޔަސް އަދި نَذِير އަކުވިޔަސް ނާންނާނޭ ކަލޭމެން ބުނާނެތީއެވެ. (بَشِير އަކީ ކިޔަމަންތެރިންނަށް ސުވަރުގޭގެ އަބަދީ ދިރިހުރުމުގެ نعمة ގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. نَذِيْر އަކީ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ނަރަކައިގެ عذاب ގެ ބިރުވެރި خبر ދޭ މީހާއެވެ.) އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَٰقَوْمِ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَارِكُمْ فَتَنقَلِبُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا ٱدْخُلُوا۟ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَٰلِبُونَ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

މުފުރަދާތު

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ = އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރުމެ ކުރައްވާށެވެ.)۞ يَٰقَوْمِ ٱذْكُرُوا۟ = އޭ އަހުރެމެންގެ قوم އެވެ! ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!۞ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ نعمة ۞. إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިހިނދު ۞ أَنۢبِيَآءَ = ނަބިއްޔުންތަކުން.۞ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ރަސްރަސްކަލުންނަށްވުމަށް ލެއްވިއެވެ.۞ وَءَاتَىٰكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވިއެވެ.۞ مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا = އެއްވެސްމީހަކަށް ނުދެއްވާތަކެތި.۞ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ = عالم ތަކުގެތެރެއިން.۞ يَٰقَوْمِ ٱدْخُلُوا۟ = އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!۞ ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ = طاهر ވެގެންވާ ބިމަށް / ބައިތުލްމަޤްދިސް ބިމަށް.* ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ = އެބިން الله ކަލޭމެނަށް ލިޔުއްވައިފައިވާ.۞ وَلَا تَرْتَدُّوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފަހަތަށް ނުދާށެވެ! / ފުރަގަސްދީ ނުހިނގާށެވެ!۞ (އަނބުރާ رُجُوعَ ނުވާށެވެ!) ۞ عَلَىٰٓ أَدْبَارِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަގަހަށް.۞ فَتَنقَلِبُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ = ފަހެ ދެން ކަލޭމެން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ފަހަނަޅައިގަނެގެންދާނެތެވެ.۞ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ!۞ إِنَّ فِيهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެބިމުގައިވެއެވެ.۞ قَوْمًا جَبَّارِينَ = جبّار ބަޔަކު (އެއީ ހިތްވަރުގަދަ ބާރުގަދަ ގަދަފަދަބަޔަކު.)۞ وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެބިމަށް ނުވަންނާނަމެވެ.* حَتَّىٰ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا = އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެގެންދިއުމާހަމައަށްދާންދެން.۞ فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا = ފަހެ އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެގެންދާނަމަ ۞ فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ = ފަހެ އަހުރެމެން ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވަންނާނޭމެވެ.۞ قَالَ رَجُلَانِ = ދެފިރިހެނުން ބުންޏެވެ.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާމީހުންގެތެރެއިން.۞ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا = އެދެމީހުންގެމައްޗަށް الله نعمة ލެއްވި.۞ ٱدْخُلُوا۟ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ = ދޮރުގެތެރެއިން ހަމައެކަނި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!۞ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަދެއްޖެއްޔާ (ފަހެ ވަދެއްޖެއްޔާ)۞ فَإِنَّكُمْ غَٰلِبُونَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވާނޭބަޔަކީ ކަލޭމެންނެވެ.۞ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަވާލުވާ الله އަށް وكيل ކުރާށެވެ! / އިތުބާރުކުރާށެވެ!. إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ - ކަލޭމެންނީ مؤمن ންނަކަށް ވަނީނަމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި نعمة ހަނދާންކޮށްބަލާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ نبي ބޭކަލުންތަކެއްލެއްވައި އަދި ކަލޭމެންނީ ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއިރުންނެވެ. އަދި عالم ތެރޭގެ މީސްތަކުންނަކަށް އެކަކަށްވެސް ނުދެއްވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެވެ. (އެއީ مَنُّ އާއި سَلْوَى އާއި ހިލަގަނޑުން ފެންފިބުނުމާއި ވިލާގަނޑުން ހިޔާއަޅުވައިދެއްވުމާއި އަދިވެސް އެހެންކަހަލަ ކަންތައްތަކުގައިވިއެވެ.)

- މިއާޔަތްގައިވާ "ކަލޭމެން ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައި ލެއްވި ވާހަކައިގެ މުރާދުގައި مفسّر ންގެ ދެމެދުގައި ބަސް ތަފާތުވެއެވެ. ނަމަވެސް ގިނަބޭކަލުންގެ ބަހުގައި އެއީ:

(١) فِرعون ގެ އަޅުވެރިކަމުންނުކުމެ ތިމާމެންގެ نفس ތަކުގެ ވެރިންކަމުގައި ވެ ވާހަކައެވެ.

(٢) އެމީހަކަށް އަނބިމީހަކާއި ޚާދިމަކާއި ގެއްޔާ ޚާއްޞަވީނަމަ އެއީ ރަސްކަލަކުގެ މާނައިގަ އެމީހަކީ ވެއެވެ. "އަދި މިޢުނާދާތްތަކެއްކަމުގެ ބަސްވިދާޅުވެފައެވެ." والله أعلم .

(٢١) موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން طاهر ވެގެންވާ ބިމަށް ނުވަތަ بركاة ލެއްވިބިމަށް ވަންނާށެވެ! އެތަނަށް ދާށެވެ! (އެއީ دمشق އާއި فَلَسْطِيْن ކަމުގައި - ނުވަތަ شَام ކަމުގައި - ނުވަތަ أرِيْحَا އެވެ ކަމަށްބުނެފައިވާކަމުގައި ނުވަތަ طور ފަރުބަދަޔާއި އޭގެ ވަށައިގެންވާ ތަންތަންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. މިބިޔާނެއް ތަފްސީރުކޮށްފައިވާ تفسير علم ވެރިންގެ ބަސްތަކުގައެވެ.) - والله أعلم - أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި ވިދާޅުވެފައި އެވަނީ އެއީ فُرَات ކޯރުން ފެށިގެން مِصْرُ عَرِيش އާ ހިސާބަށްވާކަމުގައެވެ. موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ قوم ގެމީހުންނޭވެ!) އެބިމަކީ ކަލޭމެންނަށް الله ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާ ބިމެވެ. އެބިމަށް ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ! އަދި ފުރަގަސްދީ ފަހަތަށް އެނބުރި رجوع ނުވާށެވެ! އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނީ ގެއްލި ހާނިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެގެން އެނބުރި ދާނެއެވެ.

(٢٢) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބިމުގައި ބާރުގަދަ ބިރުވެރި ގަދަފަދަ جَبّار ބަޔަކު އުޅެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެދާނދެން އަހަރެމެން އެބިމަށް ނުވަންނާނަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އެބިމަށް ވަންނާނަމެވެ.

(٢٣) الله އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންގެތެރެއިން ދެފިރިހެނުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެދެމީހުންނަށް الله نعمة ލައްވާފައިވެއެވެ. އެދެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ދޮރާށި ހަމައަށް ނިކަން ވަދެބަލާށެވެ! ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ދޮރުން ވަދެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ހަމައެކަނި الله އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރު ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާކޮށް ތިމާމެންގެ ކަންތައް حوال ކުރާށެވެ.

قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَآ أَبَدًا مَّا دَامُوا۟ فِيهَا ۖ فَٱذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَـٰتِلَآ إِنَّا هَـٰهُنَا قَـٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِى وَأَخِى ۖ فَٱفْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ ۛ أَرْبَعِينَ سَنَةً ۛ يَتِيهُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱبْنَىْ ءَادَمَ بِٱلْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ ٱلْـَٔاخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ ۖ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَىَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثْمِى وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلنَّارِ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَآ أَبَدًا = ހަމަކަށަވަރުން
އަޅުގަނޑުމެން ދުވަހަކުވެސް. އެރަށަށް ނުވަންނާނަމެވެ. ❁ مَّا دَامُوا۟ فِيهَا = އެމީހުން - އެބަހީ جبّار ން -
އެތާ ދިރިއުޅެމުންދާހާހިނދަކު. ❁ فَٱذْهَبْ أَنتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَرَبُّكَ = އަދި
ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އާއި! ❁ فَقَـٰتِلَآ = ދެން ތިޔަދެބޭފުޅުން (އެމީހުންނާ) ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! إِنَّا هَـٰهُنَا
قَـٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިތާ އިށީނދެގެންތިބޭހުށީމެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ
موسى (عليه السّلام) ދަންނަވިއެވެ! އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ❁ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ =ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް مِلْكُ ވެގެން
ނުވެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا نَفْسِى وَأَخِى = މިއަޅާގެ نفس އާއި އަދި މިއަޅާގެ أخ ގެފާނު. ❁ قْ
فَٱفْرُقْ = ފަހެ އެހެންވެ ތިބާރަސްކަލާނގެ ވަކިކޮށްދެއްވާނދޭވެ! ❁ بَيْنَنَا وَبَيْنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ =
އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަދި فاسِقُ ވެގެންވާ މީސްތަކުންނާއި ދެމެދު. ❁ قَالَ فَإِنَّهَا = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން އެރަށް. ❁ مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް އެރަށް حرام ކުރެވިގެންވެއެވެ. ❁ أَرْبَعِينَ سَنَةً =
ސާޅީސް އަހަރުދުވަހު. ❁ يَتِيهُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި حيران ވެގެންވާ حال ގައި އެމީހުން ހިނގާބިނގާވާނެއެވެ. ❁
فَلَا تَأْسَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ = فَاسِقُ ވެގެންވާ
މީސްތަކުންގެމައްޗަށް. ❁ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް يعنى قريش ންނަށް
ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ! ❁ نَبَأَ ٱبْنَىْ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ ދެދަރިކަލުންގެ ވާހަކަ. / އެމީހުންގެ خبر.
❁ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ❁ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا = އެދެދަރިކަލުން قربان އެއް ކުރެއްވިހިނދު. ❁ فَتُقُبِّلَ مِنْ
أَحَدِهِمَا = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކުގެ ކިބައިން (އެ قربان) قبول ވެވުނެވެ. ❁ وَلَمْ يُتَقَبَّلْ = އަދި قبول އެއް
ނުވެވުނެވެ. ❁ مِنَ ٱلْـَٔاخَرِ = އަނެއްމީހާގެ ކިބައިން. ❁ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. (އެބަހީ قربان قبول ނުވެވުން
މީހާ ބުންޏެވެ.) ❁ لَأَقْتُلَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭ މަރާނަންދެވެ. ❁ قَالَ = އަނެއްމީހާ ބުންޏެވެ.
(قربان قبول ވެވުނުމީހާ ބުންޏެވެ.) ❁ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ= الله قبول ކުރައްވާނީ ހަމައެކަނި. ❁ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ
﴿٢٧﴾ = تقوى ވެރިންގެ ކިބައިންނެވެ. ❁ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَىَّ = ކަލޭ އަޅުގަނޑާ ދިމާއަށް ދިއްކޮށްފިއްޔާވެސް. ❁
يَدَكَ = ކަލޭގެ އަތް. ❁ لِتَقْتُلَنِى= އަޅުގަނޑު މަރުމަށްޓަކައި. ❁ مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ = އަޅުގަނޑު ދިއްކޮށް
ދިނުމަކަށްވެސް ނުވެއެވެ ❁ يَدِىَ إِلَيْكَ= އަޅުގަނޑުގެ އަތް ކަލޭއާދިމާކޮށް. ❁ لِأَقْتُلَكَ = އަޅުގަނޑު ކަލޭ

މަރައިލުމަށް. إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން. އަހުރެން الله އަށް ބިރުގަންނަމެވެ۞ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ = އުފެދެ عَالَمْ ތަކުގެ ވެރި رَبّ އެވެ۞ إِنِّيٓ أُرِيدُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދެނީ۞ أَن تَبُوٓأَ = ކަލޭ رُجُوع ވުމަށެވެ. އަނބުރާ ދިއުމަށެވެ۞ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ = އަހުރެންގެ ފާފައާ ކަލޭގެ ފާފައާއިގެން ۞. فَتَكُونَ = ދެން ކަލޭވާނެއެވެ۞ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެތެރެއިން۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ۞ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ޖަޒާއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެމީހުން (އެބަހީ بنى إِسْرَائيل ގެމީހުން) ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބިހާހިނދަކު އަހުރެމެން އެތަނަކަށް ނުވަންނާނަމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އާއި ވަޑައިގެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! އަހުރެމެން މިތާ އިށީނދެތިބޭނަން ތިބޭނީމެވެ.

(٢٥) موسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް މިއަޅާގެ نفس އާއި އަދި މިއަޅާގެ أخ ފިޔަވާ ކުޅަދާނަވާގޮތެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އިބަރަސްކަނޑާކަށް ޔަޤީނަށްބަސްއަހާނެކަމަށް މިއަޅާގެ نفس އާއި މިއަޅާގެ أخ ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް މިއަޅާގެ އިތުބާރެއްނެތެވެ. ކުޅަދާނަކަމެއް މިއަޅުގެ ނުވެއެވެ.) ފަހެ އަޅުގަނޑާއި މި فاسق ޤައުމާއި މެދުގައި ދެމެދު ތަފާތުކުރައްވާނދޭވެ! - ވަކިކުރައްވާނދޭވެ!

(٢٦) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. ސާޅީސްއަހަރު ވަންދެން އެމީހުންނަށް އެތަން حرام ވެގެންވެއެވެ. (މަނާވެގެންވެއެވެ.) އެމީހުން ބިންމަތީ حيران ވެގެން ބިމުގައި ހިނގާނެއެވެ. ފަހެ فاسق ވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ގިނަ تفسير ފޮތްތަކުގައި ދަންނަވާ އެވާހަކަ ލިޔެވިފައިވެއެވެ. އެއަށްފަހު އެމީހުން ކޮންމެދުވަހަކުވެސް އެބަޔަކުން ނުކުމެހިނގައެވެ. އިރުއޮއްސުނުއިރު ހިނގައި ފަށާތަނަކަށް ދާނެއެވެ ކުރި ދުވަހުވެސް ހަމަ ފުރިހަމަވަގެއެވެ. ސާޅީސް އަހަރުވެސް ހަމަ އެހެންނެވެ. ދުވަހަކު އެމީހުންނަށް ހިނގާދިޔުން ހަ فَرْسَخُ ގައި ކަނޑައެޅިވިއެވެ. އެމީހުންގެ ކާނަމަކަށް مَنُّ އާއި سلْوى ބާވައިލެއްވީ ވިދާގަނޑު ހިލާއަކައި ހިލަގަނޑެން ފެން ނެރުއްވައި މިޒިލާކަމުގެ މިދުވަސްވަރުގައިކަމެކުވިއެވެ.............

(٢٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެބަހީ قُرَيْشُ ންނަށް آدم عليه السّلام ގެ ދަރިކަލުންގެ خبر ކިޔައިދެއްވާށެވެ! حقّ ގޮތުގައެވެ. އެއީ އެދަރިކަލުން (الله އަށް ކުޅަދަންކުރުގެ ޤުރުބާން) قربان އެއް ކުރިއިރުގައެވެ. ދެންފަހެ އެކަކުން އެއްދަރިކަލުންގެ قربان قبول ކުރެވުނެވެ. އެބަހީ الله قبول ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއް ދަރިކަލުންގެ قربان قبول ނުކުރެވުނެވެ. އެބަހީ الله قبول ނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކާބީލު އެބަހީ قربان قبول ނުވެވުނުމީހާ އަނެއްމީހާއަށް ބުންޏެވެ. އަހުރެން ކަލޭ މަރާނަމެވެ. އަނެއްމީހާ އެބަހީ قربان قبول ވެވުނުމީހާ ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله قبول ކުރައްވަނީ تقوى ވެރިންގެ ކިބައިންނެވެ.

(٢٨) (قربان قبول ވެވުނުމީހާ ވަރަކަށަށްކަމުން ބުންޏެވެ.) ކަލޭ އަހުރެން މަރައިލުމަށް ކަލޭގެ ދިއްކޮ އަހުރެންނާ ދިމާކުރަން ފެށިޔަސް އަހުރެންނަކީ ކަލޭ މަރައިލުމަށް އަހުރެންގެ އަތް ކަލޭއާ ދިމާއަށް ދިއްކޮށްލާނެ މީހަކު ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ކަލާނގެއާ الله އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

(٢٩) އަހުރެން އެދެނީ އަހުރެންގެ ފާފައާ ކަލޭގެ ފާފަ ހިފައިގެން ކަލޭ ދިއުމަށެވެ. އޭރުން ދެން ކަލޭވާނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ ޖަޒާއަކީ އެއީއެވެ.

فَطَوَّعَتْ لَهُۥ نَفْسُهُۥ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُرِيَهُۥ كَيْفَ يُوَٰرِى سَوْءَةَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَـٰوَيْلَتَىٰٓ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَـٰذَا ٱلْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلنَّـٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

ލުޣަވީ

* فَطَوَّعَتْ لَهُۥ نَفْسُهُۥ = ފަހެ އޭނާއަށް (ފުރުޞަތު ތަރުތީބުކޮށްދިން ހިތްއެދުން) އޭނާގެ نفس ޤަތުލުކުރުމަށް ރުހިގެންދިޔައެވެ / ހިތްވަރުދިނީއެވެ.* قَتَلَ أَخِيهِ = އޭނާގެ أخ މަރުމަށް.* فَقَتَلَهُۥ = ދެންފަހެ އޭނާގެ أخ މަރައިލިއެވެ.* فَأَصْبَحَ = ފަހެ އޭނާ ވެއްޖެއެވެ.* مِنَ ٱلْخَسِرِينَ ﴿٣٠﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން.* فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابًا = ފަހެ الله ކާގަލެއް ފޮނުއްވައިފިއެވެ *. يَبْحَثُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ އަޑިން މިޔަން ހާރާ *. لِيُرِيَهُۥ = އޭނާއަށް ދައްކަވަން *. كَيْفَ يُوَارِى = އޭނާ ނިވައިދޭނީ ކިހިނެއްކަން / ނުވަތަ ނިވާކުރާނީ ކިހިނެއްތޯ ދައްކަވަން *. سَوْءَةَ أَخِيهِ = އޭނާގެ أخ ގެ ހަށި. (عَوْرَة)* قَالَ يَوَيْلَتَىٰٓ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހުރެންނަށް ހައި ހަލާކެވެ ބޮޑުހިތާމައެވެ! أَعَجَزْتُ = އަހުރެން ނުކުޅެދުނީހެއްޔެވެ؟* أَنْ أَكُونَ = އަހުރެންވުމަށް * مِثْلَ هَـٰذَا ٱلْغُرَابِ = މިކާގަ ފަދައިން.* فَأُوَارِىَ = ފަހެ އަހުރެން ނިވައިދިނުމަށް *. سَوْءَةَ أَخِى = އަހުރެންގެ أخ ގެ ހަށި (عَوْرَة)* فَأَصْبَحَ = ފަހެ އޭނާ ވެއްޖެއެވެ *. مِنَ ٱلنَّـٰدِمِينَ ﴿٣١﴾ = ހިތާމަކުރާމީހުންގެތެރެއިން

إجْمَالِي މާނަ

(٣٠) ދެންވެސް އޭނާ (އެބަހީ قربان قبول ނުވެވުނުމީހާ) އަނެއް އޭނާގެ أخ މަރައިލުމަށް އޭނާގެ نفس ކައިރަށްކޮށް ހިތްވަރުދިނީއެވެ. ދެން އޭނާ އޭނާގެ أخ މަރައިލިއެވެ. އަދި އޭނާ ވީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٣١) ދެންވެސް ބިމުގެ އެތެރެއަށް ކޮނެމުންދާ ކާވުއް الله تعالى (އޭނާގެ ގާތަށް) ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ އޭނާގެ أخ ގެ ހަށިގަނޑު ނިވައިކުރާނެގޮތް ދެއްކުމަށްޓަކައެވެ.

- ގިނަ ރިވާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންވާ ފަދައިން ދެކާލު އަހިސް އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި ބަލާފާ އެތަނުން އެއްކާލު އަނެއްކާލު މަރައިލިއެވެ. ދެން ދިރިއިން ކާލު ބިންކޮނެ ބިންމަތީގައި އަޅާ މަރުވި ކާލު އެވަޅުގެތަކުގައި ބާއްވައި ދެން އެގޮތުގެމަތިން އޭގެމައްޗަށް ވެލިއަޅާ ނިވައިކުރިއެވެ. (މާނަ ހުރިއެވެ.) = تفسيرالطبرى =
- ކާލުގެ މި حركاة ފެނިވަޑައި އޭނާ ބުނުނެވެ. އޯއަހުރުނުނަސް ހުރި ހަލާކަށްގޮސްފެއްވީތަވެއެވެ! މިކާލު ފަދައިން އަހުރުނުގެ އަހުރުނުގެ أخ ގެ ހަށިގަނޑު ނިވައިކުރުމަށްވެސް އަހުރުނަށް މިވަސް ނުކުރެވުނީއެވެ.އަދި އޭނާވީ ހިތާމަކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.
- ދަންނައެވެ! މިއީ آدم عليه السّلام ގެ ދަރިކަލުންކުރެ އެކަކު އަނެކަކު މަރާލިކަމެވެ. އެކަކީ هَابِيْلُ އެވެ. އަނެކަކީ قَابِيل އެވެ. އެއީ އެދެމީހުންގެ ދެމެދު ދިމާވި މައްސަލައެއްގައި الله އަށްޓަކައި ކަންތައް މިޔަކުވެސް الله އަށް قربان އެއް ކުރުމަށެވެ. ދެންވެސް هابيل އަކީ ބަކަރިގެންގުޅޭ މީހަކުކަމުގައިވާތީ އޭނާގެ ބަކަރިތަކުންވާ އެންމެ ރީތި އަދި އެންމެ ފުރިހަމަ ބަކަރިގެ قربان އޭނާ ކުރިއެވެ. قابيل އަކީ ދަނޑުވެރިކަންކުރާ މީހަކުކަމުގައިވާތީ އޭނާ قربان ކުރީ އޭނާގެ ދަނޑުގެ ބާކީވެފައިވާ ދޫކޮށް ވީހާވަރަށް ބާކީވެ قربان އެކެވެ. ދެންވެސް هابيل ގެ قربان قبول ވެ قابيل ގެ قربان قبول ނުވެވުނެވެ. އެކަމާ ރުޅިއައިސް قابيل ބުނީ هابيل މަރާލާނަމެވެ. ހާސަދަކުރި އެވަސް އެދެމީހުން ދެމެދު ވާހަކަ ކަންތައްތައް ދިމާވެގެންނެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ آدم ގެ ދަރިންގެ ތެރެއަށް قتل އެވެ.

މިދެމީހުންގެ ދެމެދު ދިޔަ ބަސްބޮށްވާހަކަ މައްސަލައެއް އަސްލުހާލަތުގައިވާނީ ކަމެއްސަލައެވެ. قابيل އިންނަން ދިމާވި ކުއްޖާއާ قابيل އިންނަން ދިމާވުކުއްޖާއާ هابيل އިންނަން قبول ނުވެ هابيل ވެސް އިންނަހިތްވެގެން. ނަމަވެސް އެޒަމާނުގެ شريعة ހުއްދަކުރާ ނުކުރެއެވެ. ދެން آدم عليه السّلام އެދެކުދިންނަށް قربان ކުރަން އެންގެވިއެވެ. އަދި هابيل ގެ قربان الله قبول ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ حقّ ގެ ވެރިފަރާތެވެ. قابيل އެކަމާ ރުޅިއައިސްގެން އޭނާގެ أخ هابيل މަރާލިއެވެ.

والله أعلم .

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓا۟ أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ = އެކަމަށްޓަކައި ۞ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ = بني إسرائيل ނުގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވީމެވެ. ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ.۞ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًا = ހަމަކަށަވަރުން نفس އެއް މަރައިފިމީހާ (މީހަކު މަރައިފިމީހާ) ۞ بِغَيْرِ نَفْسٍ = ނަފްސަކާއި ނުލައި (نفس އެއް މަރުވުމަކާއި ނުލައި)۞ أَوْ فَسَادٍ فِي ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމާ (އުފެއްދައިފިމީހާ) ۞ فَكَأَنَّمَا = ފަހެ އޭނާ ކަންފަދަވަނީއެވެ؟۞ قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا = ހުރިހާ އެންމެހައި މީސްތަކުން މަރައިލިފަދައެވެ.۞ وَمَنْ أَحْيَاهَا = އަދި ދިރުވައި نفس އެއް ދިރުއްވައިފިމީހާ. ۞ فَكَأَنَّمَآ = ފަހެ އޭނާ ކަންފަދަވަނީއެވެ؟ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا = ހުރިހާ އެންމެހައި މީސްތަކުން ދިރުވައިލިފަދައެވެ.۞ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެގާތަށް އައްސަވައިފިއެވެ.۞ رُسُلُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން.۞ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން.۞ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم = ދެން އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. (އެބަހީ بني إسرائيل ންކުރެ ގިނަމީހުން.)۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން (ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް އައިފަހުން) ۞ فِي ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމުގައި އިސްރާފުވެރިންނެވެ. (الله އަށް އިޢުތިރާޟުވެރިވުމުން.)۞ إِنَّمَا جَزَآؤُاْ = جزاء އަކީ ހަމައެކަނި ވާނީއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ = އެބަޔަކު الله އާއި ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންގެ. ۞ وَرَسُولَهُۥ = އަދި އޭނާގެ رسول ާ އާއި ۞ وَيَسْعَوْنَ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި އެމީހުން ބިމުގައި ދުވެހިނގާ / ބިމުގައި މަސައްކަތްކުރާ ۞ فَسَادًا = ފަސާދަކުރުމުގެ ގޮތުން ۞ (އެބަހީ އެމީހުން ތިމާގެ ގެއްލުންދޭ ۞ (ދީން ފަތުރުމުގެ ޙުކުމް އެވެ.) ۞ أَن يُقَتَّلُوٓاْ = އެމީހުން قتل ކުރުމެވެ. ۞ أَوْ يُصَلَّبُوٓاْ = ނުވަތަ އެމީހުން صليب ކުރުމެވެ.۞ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަނޑާލުމެވެ.۞ وَأَرْجُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތަކާއި.۞ مِّنْ خِلَٰفٍ = ކަނާތުން / ވާތުން (ކަނާތާ / ވާތުފައިތަކާއި)۞ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ އެމީހުން ބިމުން (ރަށުން) އަތުލައިގަތުމެވެ.۞ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ = އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ދެރަކަމެއްވެއެވެ. ۞ فِي ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި.۞ وَلَهُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރެއެވެ.۞ فِي ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގައި.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެކަމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل ންގެމައްޗަށް ލިޔުއްވާ ކަނޑައެޅުއްވީ، ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް نفس އެއްގެ ބަދަލުގައިނޫންގޮތަކަށް نفس އެއް މަރާލާފިނަމަ ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމެއްނުލައި މީހަކު މަރާ އެހާ ކޮންފަދަހެއްޔެވެ؟ އެހާ އެންމެން މަރާލިފަދައެވެ. އަދި نفس އެއް ދިރުވައިލިމާ އެހާ ކޮންފަދަހެއްޔެވެ؟ އެހާ އެންމެން ދިރުވިފަދައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެބަހީ بنى إسرائيل ންގެ ގާތަށް – ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އޭގެފަހުގައިވެސް އެބަހީ އެ حجّة އާއި دليل އަންނަފަހުގައިވެސް އެމީހުންކުރި ގިނަމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ބިންމަތީގައި إسراف ކުރާމީހުންނެވެ. (އެބަހީ ޙައްދުން ފަހަނައަޅައި ކުރަނީއެވެ.)

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި - އެކަމަށްޓަކައި بنى إسرائيل ންނަށް އެފަދަ އަމުރެއް ކަނޑައެޅުއްވިކަމާމެދު – އެބަހީ آدم عليه السّلام ގެ ދަރިކަލުންދެކަލުން އެކަކު އަނެކަކު މެރުމުގެ ސަބަބުން އޭގެ މާފަހުން ދުނިޔެއަށް އައި ބަދަލަކީ އެކަން ދެނެގަތުމަށް ކޮން حكمة އަކަށްޓަކައިތޯ ސުވާލު އުފެދިދާނެއެވެ. އޭގެ جواب ގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެފައިވަނީ بنى إسرائيل ންގެ ތެރޭގައި މީހުން މެރުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް މީހުން މެރުމުގެ وعيد އެންމެ ގަދަކޮށް ބާވައިލެއްވުން ބައްދަލުކުރެއްވުމަށް އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެމީހުން نبي ބޭކާރުކޮށްލުމުގެ ދެރައެވެ.
- ދެން އޭގެ އަނެއް ނުހުށަހަޅާ އެންމެ نفس އެއް މެރިމާ ހުރިހާ نفس އެއް މެރިހެންކަމެއްވާ ގޮތެއްވެ.

އޭގެ جواب ގައި ބައެއް ބާރުގެން ވިދާޅުވެފައި: فصد ގައި އެންމެ مؤمن އަކު މެރިމާގެ އަދަބަކީ ނަރަކައިގައި ދެމިހުރުމާ الله ގެ ކޯފާއާއި لعنة އާއި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. އެންމެގައި ހުރިހާ މީހުން މެރިއަސް ވެސް އެއަދަބެވެ. އެއީ مجاهد ގެ ބަސްވެ. والله أعلم . އަދި އެ نفس އެއްގެ ދިރުމަކީ حرام ވެގެންވާ نفس އެއް (މަރައިލުމަށް ކުރެވޭނަމަވެސްވީމާ) އެހާ ނުމަރައި ދޫކޮށްލުން އެއި ދިރުވުން ކަމަށެވެ. / ނުވަތަ މީހަކު غرق ވުމުން ނުވަތަ އަނދައިގެން މަރުވުމުން ކަމަކުން ސަލާމަތްކުރުން އެއި އެހާ ދިރުވުންކަމަށެވެ. އަދި މިނޫންވެސް ވަރަށްގިނަ ބޭބޭފުޅުން މިބަސްފުޅު تَأْوِيْلُ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم .

(٣٣) الله އާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި ހަނގުރާމަކޮށް (އެބަހީ އެދެކަލުންގެ أمر އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުއްވާ) އަދި ބިމުގައި ފަސާދަފެތުރުމަށް އުޅޭމީހުންގެ ޖަޒާއަކީ ހަމައެކަނި (އެބަހީ މަރާލެވޭ ފަރާތެއް ނޫން) ގެ جزاء އެއީކަމުގައި އެމީހުންގެ އަތްފައިކަމުގައި ވާނަމަ ކަނޑާލެވޭ ނުވަތަ އަތްޕައި ކަނޑާލާނީ (ކާނާއާ ވާތްފައިވާގޮތަށް) ކަނޑާލުމެވެ. ނުވަތަ އެހާ ރަށުގެ ބިމުން ބޭރުކުރުމެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ނިކަމެތިކުރުމެވެ. އަދި آخرة ގައި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ حكم ތަފާސީލުކުރުމުގައި ބޮޑެތި عالم ން مفسّر ން ތަފާސީލުކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި حكم ތަފާސީލުގެ تفصيل އަށް ބަލާލުމުން قصد އެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް މިއާޔަތުގެ حكم އެވެ. މި حكم ތަކެއް މިއަދުގެވާހަކަތަކާ ބެހޭގޮތުން تَنْفِيذ ކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަހަރެމެންގެ ބޭނުމާއި ހަމައަށް ކުރެވޭނެކަމާ ގުޅިގެން އެވެ. އަދި حكم ތައް تنفيذ ނުކޮށް ދިމާވެސް ކުރިއަރައި ترقّي ވެގެންދިއުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުނިޔެއާ ބެހޭގޮތުން ވިސްނާލުމަކީވެސް ނިކަމެތިކަމެވެ. ކުރެވިދާނެ، ގޯސްވެގެން ވެއްޖެއެވެ. މިހެންވެގެން ފަސާދައެވެ. فاحش ކަންތައްތައް ދެނެވެސް އެކަމުގެ އަނިޔާ ނުބައެވެ. ބައެއް އަކަރިމާވެސް ބާރާއި ނުކުރެވިއްޖޭ ބަލި ހުއްޓުވާ ނުބައިވާނެއެވެ. ބޮޑުވެރިންނެވެ. عبرة حاصل ކުރާށެވެ! ކޮންމެއަކަސް މި ތެއްޔެވެ އާދަޔާ

مجتمع إصلاح ކުރުމުގެ ބޭސްވަނެވެ. އެއާއަރުވައިގެ بيان ފުރުސަތެއް ބަލިގެ ބާރަކީ ހަމަ އެ އާޔަތުގައި އެވާ ބާރެވެ. އެހެން ބާރުތަކުން އަސަރެއް ނުކުރާނެއެވެ. ޙިމާ ޤުރުބާނީ އަރިތަކުރޮށް ހާމަވީ ބާރުތަކުން ނުގެއްލޭނެއެވެ.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهِمْ ۖ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا۟ إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَـٰهِدُوا۟ فِى سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَـٰرِجِينَ مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَـٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾

މުފްރަދާތު

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا = توبة ވެއްޖެމީހުންނެވިއެވެ. ❁ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭމެން ކުޅަދާނަ ނުވުމުގެ (އެމީހުން އަތުލައިގަތުމުގެ) ކުރިން ❁ فَاعْلَمُوا = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ❁ اتَّقُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް وَسِيلَة ހޯދާށެވެ. ކުއްލިޔަތުން ހޯދާށެވެ! ❁ وَجَاهِدُوا = އަދި ކަލޭމެން جِهَاد ކުރާށެވެ! (ގަދަބާރު ހިއްވަރުދެއްކާށެވެ!)❁ فِي سَبِيلِهِ = އެކަލާނގެ މަގުގައި. ❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްމީހުން. ❁ لَوْ أَنَّ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިޔަސް / ލިބުނަސްވެސް. ❁ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ ހުރިހާއެއްޗެ. ❁ وَمِثْلَهُ مَعَهُ = އަދި އެއާއެކު (އަދި އިތުރު އެހާމިންވަރަކާއި. ❁ لِيَفْتَدُوا بِهِ = އޭގެން އެމީހުން فِدْيَة ދިނުމަށް. ❁ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުގެ عذاب ން. ❁ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ❁ يُرِيدُونَ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) އެދޭނެއެވެ. ❁ أَن تَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ = އެމީހުން ނަރަކައިން ނުކުމެވޭތޯ. ❁ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ بِخَارِجِينَ مِنْهَا = އެތަނުން ނުކުމެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށްހުރީ ހަމަ (ނިމުމަކުނުވާ) قائم ވެހުރި عذاب އެވެ. ❁ وَالسَّارِقُ = ވަގަށްނަގާ ފިރިހެނާ. ❁ وَالسَّارِقَةُ = އަދި ވަގަށްނަގާ އަންހެނާ. ❁ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެދެމީހުންގެ އަތްކަނޑާލާށެވެ. ❁ جَزَاءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން. ❁ / عقوبة އެއްގެގޮތުން. بِمَا كَسَبَا = އެދެމީހުން ކުރި عمل ގެ. ❁ نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ = اللّٰه ގެ

حضرة ން ވާ ކަނޑައެޅި عذاب ދެއްވުމުން.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَمَن تَابَ = ފަހެ توبة ވެއްޖެމީހާ ۞ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ = އޭ އަނިޔާއަށްފަހު (އަމިއްލަނަފްސަށްފަހު) ۞ وَأَصْلَحَ = އަދި އޭނާ إصلاح ވެއްޖެ ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞. يَتُوبُ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް توبة ލައްވައެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.* غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ = ފުއްސަވައިދެއްވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) ކަލޭމެންނަށް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކުޅަދާނަވުމުގެ ކުރިން (އެބަހީ ކަލޭމެން އެމީހުން އަތުލައިގަތުމުގެ ކުރިން) تَوبَة ވެއްޖެމީހުން ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ އެމީހުންނަށް ހިސާބުކުރަ އަދަބެއްދޭނެ ދުށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފުއްސަވައިދެއްވާ رحمة ލެއްވުންތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٣٥) އޭ އީމާންވީމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން وَسِيلَة ހޯދާށެވެ! (އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ حضرة އަށް ގާތްކަން ހޯދާށެވެ!) އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެ ދީން ކުރިއަރުވުމަށް މަސައްކަތްކުރާށެވެ!) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބުވުމަށްޓަކައެވެ؟

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްމަކުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ބިމުގައި ވާހާމަކަށްއެއްޗާއި އަދި އެއާއެކު އެހާއިތުރު އެއްޗެހިވެސް އޮތްނަމަ، އެއިން އޭގައިވާ قيامة ދުވަހުގެ عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް فديَة އެއްގޮތުގައި ދީފައިވީނަމަވެސް އެއާއިއެއްޗިހި ދިނަސް އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެކަން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ. (الله އެކަން قبول ނުކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށްވަނީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٣٧) އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައިން ނުކުމެވަން އެދޭނެއެވެ. (އެކަމަކު) އެމީހުންނަކީ އެތަނުން ނުކުންނާނޭ ބައެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނަށްވަނީ (ނަރަކައިގާ) قائم ވެހުރި ދާއިމީ عذاب އެވެ.

(٣٨) އަދި ވައްކަންކުރި ފިރިހެނާއާއި އަދި ވައްކަންކުރި އަންހެނާ (ދަންނައެވެ.) ކަލޭމެން އެދެމީހުންގެ އަތްކަނޑާށެވެ. އެއީ އެދެމީހުން ކަސްބުކުރި ނުބައި ކަމުގެ جزاء އެއްގޮތުން الله ގެ حضرة ންވާ عقوبة އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި الله އީ عزّة ވަންތަ (ގަދަފަދަވަންތަ) حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٩) އަދި އޭނާގެ އެ އަނިޔާއަށްފަހު (އެބަހީ އަމިއްލަނަފްސަށްފަހު) އޭނާ تَوبة ވެ إصلاح ކޮށްފިއްޔާ އެބަހީ އޭނާ އެކަމަށް ދެރަވެ ފާފަތައް ދޫކޮށްފިއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އޭނާގެ މައްޗަށް تَوبة ލައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފުއްސަވައިދެއްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَـٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ ۛ سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّـٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَـٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُوا۟ ۚ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައިތޯއޭ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ❁ . لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވާ خاصّ ވެގެންވާކަން ❁. مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި.* يُعَذِّبُ = އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް. ❁ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ.* وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى އީ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ = ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ = އޭ رسول ފުޅާއެވެ! ❁. لَا يَحْزُنكَ = ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރައްވާނުފުޅުމަކުރައްވާށެވެ!❁. ٱلَّذِينَ يُسَـٰرِعُونَ = އަވަސްވެގަންނަމީހުންގަނޑެއް. فِى ٱلْكُفْرِ = ކާފަރުކަމުގައި.❁ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = ބުނިމީހުންގެތެރެއިން.❁ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ.❁ بِأَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ(ހަމައެކަނި) ދުލުންނެވެ.* وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އީމާންނުވާ.❁ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ = އެއީ ދޮގުބަސް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.❁ سَمَّـٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ = އެހެންބަޔަކަށް އިއްވާން އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.❁ / لَمْ يَأْتُوكَ = އެބަޔަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ނައިސް ބަޔެކެވެ.❁ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = އެމީހުން ބަސް ބަދަލުކުރަނީއެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ = އެބަސް ބޭއްވިގެންވާތަނުން / ބޭއްވިގެންވާތަން ނިގުޅައިލައިގެން.❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ إِنْ أُوتِيتُمْ هَـٰذَا = ކަލޭމެންނަށް މި حكم ދެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން ބަދަލުކުރި حكم ދެވިއްޖެއްޔާ)❁ فَخُذُوهُ = ފަހެ އެއާއި ކަލޭމެން ހިފާށެވެ! / އެ حكم قبول ކުރާށެވެ!❁ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އެއީ ނުދެވިއްޖެނަމަ. / އެ حكم ނުދެވިއްޖެނަމަ.❁ فَٱحْذَرُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެރިވާށެވެ! ❁ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކު ފިތުނަވެރިކުރުމަށް (ގުމުރާހުކުރުމަށް) اللّه އިރާދަކުރައްވާ މީހަކުވިއްޔާ. (ދަންނާށެވެ!)❁ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = اللّه ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެއީ ކަލޭ އެމީހުންނެވެ.❁ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ = اللّه އިރާދަނުކުރެއްވި މީހުންނެވެ.❁ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް طاهر ކުރެއްވުމަށް.❁ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވެއެވެ.❁ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ = ދުނިޔޭގައި ނިކަމެތިކަމެއް.❁ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ގައިވެއެވެ.❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމަކީ الله އަށް مِلْكُ ވާ خاصّ ވެގެންވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ ތިމަންނާމެންނީ الله ގެ ދަރިންނާ އެކަލާނގެ އެންމެ ލޯބިވެރިންނޭ ބުނާ މީހުންނަށް ނޫނީ ބާވައެވެ؟) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގަންނަވާ މީހަކަށް عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގަންނަވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް الله ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވެއެވެ.

މިއަންނަ އާޔަތުގެ ترجمة ނުވަތަ إجمالي މާނަ ލިޔުމުގެ ކުރިން ކުޑަވާހަކަކޮޅެއް/ ދެތިން كلمة އެއް ބުނެލާނަމެވެ. އެއީ އާޔަތުގެ މާނަ ވިސްނައިގަތުން ފަސޭހަވުމަށްޓަކައެވެ.

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުވަޔަކީ حادثة އަކާއި ގުޅިގެންނެވެ. އެއީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން: يهودى ންގެ ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކާއި ދެމީހުން ޒިނޭކުރިއެވެ. ދެން يهودى ންގެ ދަންނަބޭކަލުންތަކެއް ޖަމާވެގެން އެދެމީހުންނަށް حكم ކުރެއްވުމަށް ދިޔައީ ރިޔާ رسول އާގެ އަރިހަށެވެ. އެމީހުންގެ توراة ގައި ބާރުވެގެންވާ ފަރާތް އެދެމީހުންގެ ނިކާހަކާ رَجَمُ ކުރުމެވެ. مُحْصَنُ ދެމީހުންނެވެ. އެމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އެދެމީހުންގެ މައްސަލަ ހުށަހެޅި އެހެންގޮތަކަށް حكم ކުރައްވާނެކަމަށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނާ ކުރިމަތިލުމުގެ މިދަރުމަ ބޭނުންވާތީ ބޮޑި رَجَمُ ކުރުން ނޫން އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ قبول ކުރާށެވެ! އެހެންނަމަވެސް އެއީ ހަމަ އާދައިގެ ރަސޫލަކުވެފި. އަދި رَجَمُ ކުރުމަށް حكم ކުރައްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެން އެވަގުތު ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެގޮތް قبول ނުކުރާށެވެ! ދެން އެދެމީހުންނާއިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ނިޔާކުރަންދިއުމުން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި يهودى ންގެ ދަންނަބޭކަލުންގެ އަރިހަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކިޔަވައިން އެރިވަޑައިގަތީ އެންމެބޮޑު ދަންނަމީހާއި ބައްދަލުކުރައްވާށެވެ. ދެން އެމީހުން ދައްކާ عَبْدُ الله بْن صُورِيَا ކިޔާ މީހާއެވެ. އަދި ދަންނަމީހެވެ. މިއީ توراة ގެ خبر އެންމެ ބޮޑަށް ދަންނަމީހާއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެމީހާ ގާވައިގެން ވަޑައިގެން އެކަކު ބައިންދާފައި حديث ކުރެއްވިއެވެ. مُحْصَن އަށް ޒިނޭކުރިމާ توراة ގައި ކޮންނަ حكم އެއް އެނގޭތޯއެވެ؟ އެމީހާ ދަންނަވިއެވެ. އާއެކެވެ. (އެއީ رَجَمُ ކުރުމެވެ.) އަދި އެމީހާ ދަންނަވިއެވެ. ޔާ أبو القاسم އެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ކަނޑައެޅިގެން نبي އަކުކަން އެމީހުން ދަނެގަތުން ދަނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް حسد ވެރިވަނީއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނުކުމެވަޑައިގެން އެދެމީހުން رَجَمُ ކުރުމަށް أمر ކުރެއްވިއެވެ.. ދެން އޭގެފަހުގައި عَبْدُ الله بْن صُورِيَا އަލުންވެސް ކާފަރުވިއެވެ. ދެން އެކަމާ ގުޅިގެން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ވެއެވެ. = تفسير الطبرى =

(٤١) ޔާ رسول الله އެވެ! އެމީހުންގެ ހިތްތަށް އީމާންނުވެ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ތިމަންނާމެން އީމާންވެއްޖައީމޭ ބުނާމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފަރުކަމަށް އަވަސްވެގަންނަމީހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ފުޅުކުރުވައި ނުދެއްވާށެވެ! އެބަޔަ އެމީހުންގެ ސަބަބުން ހިތާމަ ފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! (އެއީ عَبْدُ الله بْن صُورِيَا ފަދަމީހުންނެވެ.) އަދި ދޮގުބަސްއަޑުއަހާ يهودى ންގެ ސަބަބުންވެސް ހިތާމަ ފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުން އަހަނީ އެމީހުންގެ ދަންނަބޭކަލުންގެ ދޮގުބަސްތަކެވެ.) އަދި އެއީ حكم ހޯދުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިމީހުންނަކީ ނާންނަ ބަޔަކަށް ދޮގުބަސް އަހައިދެން ގެންދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ބަދަލުކުރާ ބަސްތައް ބަދަލުކުރަނިއެވެ. ބާވައިލެއްވިއިރު އެހެންގެތަކަށް ބަދަލުކުރަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް މި حكم ކުރައްވައިފިއްޔާ (އެބަހީ رَجَمُ ކުރުން ނޫން އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ) އަވަހަށް ހިފާށެވެ! قبول ކުރާށެވެ!) އަދި އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ ބިރުވެތިވާށެވެ! قبول ނުކުރާށެވެ! (މިއީ އެމީހުންގެ ދަންނަބޭކަލުން

އާދައިގެ މީހުންނަށް ބަޝާރަތްތެވެ.) ދެންވެސް الله އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވާ فِتْنَة ފަރިކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވައިފިމީ
މީހާގެކުރު (އެމީހަކު ތެދުމަގަށް ގެނައުމަށް) ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސްކަމެއް الله ގެ حضرة ން މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.
އެފަދަމީހުންނީ الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތައް طاهر ކުރެއްވުމަށް އިރާދަނުކުރައްވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް
ދުނިޔޭގައި ހުތުރު ފަޟީހަތްތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ގައި ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.
މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާމެދު އެކިގޮތްގޮތަށް ކުރައްވާފައިވާ بيان ތަކެއް مفسّر ންނެވެ. އާދެ ތެދުވެ އެންމެ معتبر
ގޮތެއްކަމުގައި ބެލެވިގެން މިބަޔާންކުރީއެވެ. والله أعلم .

سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحْتِ ۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ ۖ وَإِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا ۖ وَإِنْ حَكَمْتَ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوْرَىٰةُ فِيهَا حُكْمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟ لِلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ بِمَا ٱسْتُحْفِظُوا۟ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ وَٱخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾

ލަފްޒީ މާނަ

سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ = ދޮގު ބޮޑުކަސްތޮޅަށް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. (باطل ވާހަކަތަކަށް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.)❁ أَكَّٰلُونَ
لِلسُّحْتِ = ރިޝްވަތު ސުދޫކާމީހުންނެވެ. ރިބާކާމީހުންނެވެ.❁ فَإِن جَآءُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ
އަރިހަށް (حكم ކުރުމަށް) އައުމުއަށްވުރެއް.❁ فَٱحْكُم بَيْنَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ކަލޭގެފާނު حكم
ކުރައްވާށެވެ!❁ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.!
وَإِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިނަމަވެސް.❁ فَلَن يَضُرُّوكَ
شَيْـًٔا = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަށް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ وَإِنْ حَكَمْتَ = އަދި
ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވައިފިނަމަ.❁ فَٱحْكُم بَيْنَهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވާށެވެ!❁
بِٱلْقِسْطِ = ހަމަ ސީދާ عدل ވެރިކަމާ. إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.
ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ = عدل ވެރިވީމީހުންނަށް.❁ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު حكم
ވެރިއަކުކަމުގައި ހަދާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟❁ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوْرَىٰةُ = އެމީހުންގެ ގާތުގައި توراة ވެއެވެ.❁ فِيهَا
حُكْمُ ٱللَّهِ = އޭގައި (ބާއްވައިދެއްވި) الله ގެ حكم ވެއެވެ.❁ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ = ދެން އެމީހުން އެނބުރި
ދުރަށް ފުރެނީއެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު. وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ނޫނެވެ.❁ بِٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿٤٣﴾ = مؤمن ންކަމުގައި.❁ إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ توراة ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁
فِيهَا هُدًى وَنُورٌ = އޭގައި ތެދުމަގާއި އަލިކަން ވެއެވެ.❁ يَحْكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ = نبي ބޭކަލުން އެތޯރާތުން حكم
ކުރައްވައެވެ.❁ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟ = އެބޭކަލުން އިސްލާމްވެ ކިޔަމަންވެވޮޑިގެންވި. (الله ގެ حكم އަށް

ހިދާޔަތާއި ނޫރު ބާވައިލެއްވީމެވެ.)❁ لِلَّذِينَ هَادُوا = يهودى ންނަށް ވެވަޑައިގެން ❁ وَٱلرَّبَّنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ =
އަދި رَبَّانِيُّ ންނާއި އެމީހުންގެ علم ވެރިންވެސް (حكم ކުރައްވައެވެ.) (رَبَّانِيُّ ންނަކީ މީސްތަކުންގެ مصلحة ގައި
قائم ވެތިބި ހުރިހާ علم ވެރި حكمة ތެރި ދީންތެރި މާތްމީހުންނެވެ.)❁ بِمَا ٱسْتُحْفِظُوا۟ =އެމީހުންނަށް
ރައްކާކުރުމަށް ތަކުލީފު / ރައްކާތެރިކުރުމަށް ތަކުލީފު ❁مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ފޮތުން. (توراة ން)❁ وَكَانُوا۟ =
އަދި އެބޭކަލުންވީ.❁ عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ = ހެކިވެރިން އޭގެމައްޗަށް ހުރިހާކަމަކާ ބެހޭގޮތުންކަމުގައި. (محمّد ގެފާނުގެ
نبى ކަން ތެދުކަމުގެމައްޗަށް) ❁ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ = (އޭ يهودى ންގެ عالم ންނޭވެ! އަދި އެންމެހާ عالم
ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންނަށް ބިރުގަންނައުމާނުލާށެވެ!❁ وَٱخْشَوْنِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى = އަދި ބިރުވެތިވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ވިއްކާނުލާށެވެ! / ބަދަލު
ނުކުރާށެވެ!❁ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ = ކުޑަ އަގަކަށް.❁ وَمَن لَّمْ يَحْكُم = އަދި حكم ނުކުރައްވާނަމަ.❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ =
اللّه ބާވައިލެއްވި ތަކެތިން. / އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި حكم ން.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ޔަގީނުންވެސް!)❁ هُمُ
ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ = ކާފަރުވީމީހުން އެއީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެމީހުންނަކީ ދޮގު باطل ވާހަކަތައް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. އަދި رشوة ކައުން ގިނަކުރާމީހުންނެވެ. ފަހެ، އެމީހުން (حكم އަދިގެން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފިއްޔާ ފަހެ، އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާށެވެ! ނުވަތަ
އެމީހުންގެ ކިބައިން އަރިހަށް ފުރަގަސްދެއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އަރިހަށް
ފުރަގަސްދެއްވިއަސް ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު
حكم ކުރައްވާނަމަ އެމީހުންގެމެދުގައި ހަމަ عَدْلُ ވެރިކަމާއި حكم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން عَدْلُ ވެރިވާ މީހުންނަށް
اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٣) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު حكم ކުރުމަށް ބަޣާވާކަމުގައި ހަދަނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟ އެހެނީ އެމީހުންގެ
އަތުގައި توراة ވެއެވެ. އޭގައިވޭ (ޔަހޫދީންގެމައްޗަށް ފާޅުވެސް) اللّه ގެ حكم ވެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެ حكم އަރައިގަނެފައިވެސް
އެނބުރި ފުރަގަސްދެނިއެވެ. (އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން حكم ހޯދުމުގެ مقصد އަކީ އެމީހުން ބަދަލުކުރި
ނުބައި حكم އާއި އެއްގޮތަށް ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވައިދިނުމެވެ.) އަދި އެމީހުން مؤمن ންނަކުމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ توراة ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި ތެދުމަގާއި (ދީނުގެ حكم ތަކާއި
އަންގައިދޭނެ ކަމާ ބޭނުންތެރިކަން) ނޫރު ވެއެވެ. އަދިކަން ވެއެވެ. އަދި (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެފާނަށް) އިސްލާމްވެވަޑައިގެން
ކިޔަމަންތެރި نبى ބޭކަލުން އެތައުރާތުން يهودى ންނަށް حكم ކުރައްވައެވެ. އަދި رَبَّانِيُّ ންނާއި އެމީހުންގެ عالم ންވެސް اللّه
ގެފޮތުން (އެބަހީ توراة ން) އެމީހުންނަށް ރައްކާކުރުމަށް ތަކުލީފު حكم ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންވީ ހުރިހާކަމެއްގެން
އޭގެމައްޗަށް ހެކިވެރިން. އެބަހީ توراة ގެމައްޗަށް ހެކިވެރިން ތެދުކަމުގެމައްޗަށް. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންނަށް
ބިރުގަންނައުމާނުލާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކުޑަ އަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް
ނުވިއްކާށެވެ. (ދުނިޔޭގެ މުއްސަނދިކަމާއި އެހެނިހެން އަގުތަކަށް حكم ބަދަލުނުކުރާށެވެ!) އަދި اللّه ބާވައިލެއްވި
حكم ން حكم ނުކުރާނަމަ (ޔަގީނުންވެސް!) ފަހެ ކާފަރުވީމީހުން އެއީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

ލުޣަތު

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލިޔުއްވީމެވެ. فرض ކުރެއްވީމެވެ.☸ فِيهَآ = އޭގައި / توراة ގައި. (قصاص ވެއެވެ.)☸ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ = ހަމަކަށަވަރުން نفس އަކަށް نفس އެއް (އެބަހީ قصد ގައި އެއްވެސް ސަބަބެއްނެތި މީހަކު މަރައިލިނަމަ އެމަރުވި نفس ގެ ބަދަލުގައި އޭނާ މަރާލާ މަރުން.)☸ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ = ލޮލަކަށް ލޯއެއް.☸ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ = އަދި ނޭފަތަކަށް ނޭފަތެއް.☸ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ = އަދި ކަންފަތަކަށް ކަންފަތެއް.☸ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ = އަދި ދަތަކަށް ދަތެއް.☸ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ = އަދި زَخَمُ ތަކަށްވެސް قِصَاص ވެއެވެ.☸ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ = ފަހެ އެއިން صَدَقَة ކޮށްފި މީހާ ދަންނަމެވެ. (އެބަހީ އެއަނިޔާއެއްކުރި މީހާއަށް އަނިޔާލިބުނުމީހާ عفو ކޮށްފިއްޔާ)☸ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ = ފަހެ އެއީ އޭނާއަށް (އެބަހީ عفو ކުރިމީހާއަށް) ވާ كفّارة އެކެވެ.☸ وَمَن لَّمْ يَحْكُم = އަދި حكم ނުކޮށްފިމީހުން. بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވި حكم ން.☸ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނަމެވެ!)☸ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. (مشرك ންނެވެ.)☸ وَقَفَّيْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ تبع ކުރެއްވީމެވެ. (އަރިހުގާ ފިޔަވަޅުގެން ގެންނެވީމެވެ.)☸ عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم = އެމީހުންގެ (އެބަހީ މާތްވެގެންވާ ނަބިއްޔުންގެ) އަސަރުތަކުގެ މަތީގައި☸ بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) مُصَدِّقًا = ތެދުކުރައްވާ حال ☸لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައިވާއެއްޗަށް.☸ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ = توراة ގެ.☸ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنجيل ދެއްވީމެވެ.☸ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ = އޭގައި ތެދުމަގާއި نور ވެއެވެ.☸ وَمُصَدِّقًا = އަދި ތެދުކުރާ حال .☸ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެފޮތުގެ ކުރިމަތީގައިވާއެއްޗަށް.☸ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ = توراة ގެތެރެއިން.☸ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً = އަދި ތެދުމަގާއި وعظ نصيحة ގެގޮތުން.☸ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.☸ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ = އަދި إنجيل ގެ أهل ވެރިން حكم ކުރާހުށިކަމަށްވާ! (ނުވަތަ حكم ކުރުމަށެވެ.)☸ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ = އޭގެތެރޭގައި اللّه ބާވައިލެއްވިފަދަ ވަޙުޔުން / حكم ން.☸ وَمَن لَّمْ يَحْكُم = އަދި حكم ނުކުރިމީހާ.☸ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވި حكم ން.☸ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނަމެވެ!)☸ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فاسق ންނެވެ. (اللّه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)☸

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި تورات ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެބަހީ يهودى ންގެމައްޗަށް قِصَاص ހިފުން ލާޒިމްވާ
فرض ކުރައްވީމެވެ. އެއީ نفس އަކަށް نفس އެވެ. (އެބަހީ އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ހަމަ قصد ގައި މަރާލާ
މަރައިފިނަމަ އެމަނުގެ نفس ގެ ބަދަލުގައި އޭނާ މަރާލާނީއެވެ.) އަދި ލޯއަށް ލޯއެވެ. (އެބަހީ މީހެއްގެ ލޯފަން
ގެއްލުވައިލައިފިނަމަ ހަމަ ހާލަތުގައި އޭނާގެ ލޯ ގެއްލުވާނެއެވެ. ދެން މިފަދައިން)
ނޭފަތަކަށް ނޭފަތެވެ - ކަންފަތަކަށް ކަންފަތެވެ - ދަތަކަށް ދަތެވެ - އަދި زخم ތަކާއި ކުރި ހާލަތުގައިވެސް قصاص
ހިފުން ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. އަދި މިފަދަ ކަންތައް قصاص އަކަށްވުރެ އަދުލުވެރިވެވެ. އަނެއްކާ ދެފަރާތުގެ ހަމަ
ކަންތައްތައް ... ޙަރާމްކުރުމުގެ ... صدقة ކޮށްލި މީހާ ... ދަންނާށެވެ.
(އެބަހީ އެ އަނިޔާވެރިޔާއަށް ... عفو ކޮށްދިނުމަ) އެއީ އޭނާގެ ފާފަތަކަށް كفّارة އެއްވެ.
އަދި الله ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ނުކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އީ
އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٤٦) އަދި އެބަޔަކުންގެ އަސަރުތަކުގެމައްޗަށް އެބަހީ މާތްވެގެންވާ نبي ބޭކަލުންގެ تبع ކުރައްވަމުން ދިޔަ قواعد ން
مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު
ވެސް ކުރީގައިވާ تورات ތެދުކުރައްވާ حال ގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنجيل ދެއްވީމެވެ.
އޭގައި ތެދުމަގާއި نور ވެއެވެ. (ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި އަލިކަންވެއެވެ.) އަދި އޭގެކުރީގައިވާ تورات ތެދުކުރާ
حال ގައެވެ. އަދި تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގާއި وعظ އާއި نصيحة ގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤٧) އަދި إنجيل ގެ أهل ވެރިން އޭގައި الله ބާވައިލައްވާފައިވާ حكم ން حكم ކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި الله
ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ނުކުރާމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އީ ކަނޑައެޅިގެން فاسق ންނެވެ. (الله ގެ
ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ ބައެކެވެ.)

- ދަންނާށެވެ! قصاص ހިފުމުގެ މި حكم ތަކުގެ تفصيل ތައް حديث ތަކާއި فقه ގެ ފޮތްތަކުގައި
ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެފަދަ ތަނަކުން علم ލިބުން ހާސިލުކުރުމަށް ... އަދި ނުވަތަ ...

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް (قرآن) ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި. ❁ مُصَدِّقًا = ތެދުކުރާ حال. ❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރީގައިވާފޮތްތަކާއި. ❁ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތްތަކުގެތެރެއިން. (ބާވައިލެއްވި ހުރިހާފޮތެއް)❁ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ = އަދި އޭގެމައްޗަށް ތެދުކުރާ އޭގެތެރޭގައިވާއެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރާ ހެކިވާ އަމާނާތްތެރި ފޮތެއްކަމުގައި. ❁ فَٱحْكُم بَيْنَهُم = ފަހެ އެމީހުންގެދެމެދުގައި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާށެވެ!❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން / حكم ކުރުން.❁ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ هواى نفس އާއި (އެދުމާއި އުފާވުމާއި) ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!❁ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައިވާ ދޫކޮށްލާފައި.❁ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ކޮންމެ ބައެއްޓަކަށް (ކޮންމެ أمّة އަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ=ލައްވައިފީމެވެ.❁ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا = شريعة އަކާއި ބަޔާންވެގެންވާ މަގެއް.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ.❁ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً = ހަމަކަލޭމެން އެއް أمّة އެއްކަމުގައި ކަލޭމެންގެ ރަސްކަލާނގެ ހައްދަވައިފީހެވެ.❁ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންގެ ރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ.❁ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ އެއްޗެއްގައި. (ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވިފައިވާއެއްޗެހިން.)❁ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ = ފަހެ ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ވާދަކޮށް ކުރިއަރާށެވެ!❁ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރި ރުޖޫޢުވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ.❁ جَمِيعًا = އެންމެންވެސް.❁ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.❁ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ = އެކަމެއްގައި ކަލޭމެން إختلاف ވަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު.❁ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم = އަދި އެމީހުންގެދެމެދުގައި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާށެވެ!❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތިން / الله ބާވައިލެއްވި حكم ން.❁ وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!❁ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هوى نفس އާއި. (އެމީހުންގެ އެދުމާއި އުފާވުމާއި)❁ وَٱحْذَرْهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެ يهودى ނަސާރާ ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!) ❁ أَن يَفْتِنُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فِتْنَة ވެރިކޮށްލާނެކަމާމެދު.❁ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ = الله ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި ބައެއް ގޮތްތަކާއި ދުރުކުރުމަށް. (އެއީ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ބައެއް ތަކެއްޗަށް عمل ކުރެއްވުން ދުރުކޮށްލައި އެމީހުންގެ އެދުމާ تبع ވެވަޑައިގަތުމަށް.)❁ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.❁ فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ =

ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله އިރާދަފުޅުކުރައްވަނީ.❁ أن يصيبهم = އެމީހުންނަށް مصيبة ޖެއްސެވުމަށެވެ. (عذاب ދެއްވުމަށެވެ.)❁ ببعض ذنوبهم = އެމީހުންގެ ބައެއް ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން.❁ وإن كثيرا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަމީހުންނީ. من الناس = މީސްތަކުންކުރެ.❁ لفسقون (49) = ފާސިޤުންކަން ކަށަވަރެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންކަން ކަށަވަރެވެ.)❁ أفحكم الجاهلية = ފަހެދެން جاهليّة ޒަމާނުގެ حكم ހޯދަނީތޯ؟❁ يبغون = އެމީހުން އެ ހޯދަނީ.❁ ومن أحسن من الله = އަދި الله އަށްވުރެ ރަނގަޅު ކާކުހެއްދޯ؟❁ حكما = حكم ގެ ގޮތުން.❁ لقوم يوقنون (50) = (الله ގެ ކަލާނގެކަމާއި އެއްކަލަވަންތަކަން قبول ކުރާބަޔަކަށެވެ.❁

إجمالي މާނަ

(٤٨) (އޭ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ކުރިން قرآن ބާވައިލެއްވި (އެއީ الله ބާވައިލެއްވި) ހުރިހާ ފޮތްތަކެއްވެސް ތެދުކުރާ حال ގައި އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ ހެކިވާ އަމާނާތްތެރި ފޮތެއްކަމުގައެވެ. (އެހެން ހުރިހާ ފޮތެއްވެސް އުވާލަން ބާޠިލުކޮށް އެހެން ފޮތްތަކަކުން حكم ކުރާ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި الله ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަހަވާތަކާއި ކަލޭގެފާނު تبع ފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! حقّ ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވާ އެއްޗަކުން ދުރުކޮށްލައި (އެމީހުންގެ هواى نفس އާއި تبع ފުޅުނުކުރައްވާށެވެ!) ކަލޭމެންކުރެ ކޮންމެ ބަޔަކަށް / ކޮންމެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ شريعة އާއި ބަޔާންވެގެންވާ މަގެއް ހަދައިދެއްވީމެވެ. އަދި الله އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ ކަލޭމެން އެންމެން އެއް أمّة އަކަށް ހައްދަވައިފީމުހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ތަފާތު أمّة ތަކަކަށް ހެއްދެވީ) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިފައިވާ (ފޮތްތަކުގައި އެންގެވި ޝަރީޢަތްތަކުން) ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ކުރިއަރުމުގައި އަވަސްވެ ވާދަކުރާށެވެ! ކަލޭމެން އެންމެން އެނބުރި رجوع ވެގެންވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވާކަމުގައި ވީކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(٤٩) އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފޮތްބާވައިލެއްވީ) الله ބާވައިލެއްވި حكم ން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. (އެފޮތުން حكم ކުރައްވާށެވެ!) އަދި އެމީހުންގެ (އެބައި يهودى ނަސާރާއި ދީނުގެ އެބާބުގެ އެންމެންގެ) هواى نفس އާއި އެމީހުންގެ އަމިއްލަހަވާތަކާއި ކަލޭގެފާނު تبع ފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ބައެއް ތަކެތި ފިލުވައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فتنة ވެރިކޮށްލާނެކަމާއިމެދު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އާދެ އެބައި ބިރުވެރިވެ ވަޑައިގެންފާނާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް حكم ކުރެއްވުމުން ފުރަގަސްދީފިނަމަ. އެފަދަ ކަންތައްތަކުން ދެރަވެ ހިތާމަނުކުރައްވާށެވެ! (ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ނުއަހައި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ދެރަވެ ހިތާމަނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އިރާދަފުޅުކުރައްވަނީ އެމީހުން ކުރި ބައެއް ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް مصيبة ޖެއްސެވުމަށެވެ. عقوبة ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން قاسق ންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

(٥٠) އެމީހުން ފަހެ އެދެނީ جاهليّة ޒަމާނުގެ حكم ހޯދަނީތޯ؟ (އެބައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ حكم އަށް ނުރުހި މީހުން އެދެނީ جاهليّة ގެ حكم އެވެ. އެއީ ބުދަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންގެ حكم އެވެ. الله ގެ حكم އެއްސުރެވެ.) އަދި الله ގެ އެއްކަލަވަންތަކަމާއި ކަލާނގެކަން قبول ކުރާބަޔަކަށް حكم ކުރުމުގެ ގޮތުން الله އަށްވުރެ ވިސްނުންތޫނު ގޮތެއްގައި ކާކުހެއްދޯ؟ އެބައި އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު حكم އެއްކުރާނެ އެއްވެސް ނުވެއެވެ.

۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَـٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَـٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَـٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَـٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾

ލަފްޒީ މާނަ

۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَا تَتَّخِذُوا۟ = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! / إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰٓ = يهودى ންނާއި نصارى ން. ۞ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި. (އެހީތެރި نصر ވެރިންކަމުގައި) ۞ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އެއް. ۞ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. نصر ވެރިންނެވެ. ۞ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނުކުރެ އެމީހުން އެއި نصر ވެރި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދައިފި މީހާ. ۞ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކުވާނީ އެމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް. ۞ فَتَرَى = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاق ކަމުގެ) ބަލިވީމީހުން. ۞ يُسَـٰرِعُونَ فِيهِمْ = އެމީހުންނާއިމެދު އަވަސްވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިކަން ހޯދުމަށް އަވަސްވެއެވެ) ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ نَخْشَىٰٓ = އަހަރެމެން ބިރުގަންނަމެވެ. ۞ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ = އަހަރެމެންނަށް ޖެހުން އުނދަގޫވާ مصيبة އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް. ۞ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ = ފަހެ الله تعالى فتح ދެއްވުން އެދިވޮޑިގެން. / فتح ދެއްވާނެއެވެ. ۞ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ حضرة ން އެއްކަން ކޮށްދެއްވުމަށްވުރެ. (އެއީ جزى ދިނުމުގައި ފުރާޅު ކުރައްވާނެއެވެ.) ۞ فَيُصْبِحُوا۟ = ފަހެ އެއަރިހުން އެމީހުން ވާހުށީއެވެ. ۞ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ = އެމީހުން ސިއްރުކުރި ކަންތަކުގެ މައްޗަށް. ۞ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި. ۞ نَـٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ = ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. ۞ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ أَهَـٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ = މިމީހުންހެއްޔެވެ؟ ހުވައިކުރި ۞ بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ ۞ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން. ۞ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެންނާއެކުގައި ކަމަށް. ۞ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ (ހުރިހާ) عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَأَصْبَحُوا۟ خَـٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ = ފަހެ ގެއްލުންވެރިންކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُرْتَدُّ ވެއްޖެ މީހާ. ۞ عَن دِينِهِۦ = އޭނާގެ دين ން. ۞ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ = ފަހެ ނިކަންނުކުތުމަށް الله ގެންނަވާހުށްޓެވެ. ۞ بِقَوْمٍ = ބަޔަކު ގެނައުން. ۞ يُحِبُّهُمْ =

އެމީހުންދެކެ އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޑައިގަންނަވާ.❁ وَيُحِبُّونَهُۥٓ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެދެކެ ލޯބިވާ.❁ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެމައްޗަށް އެމީހުން ނުހަނު ހެޔޮލަފާ ނިކަމެތި.❁ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް ނުހަނުގަދަފަދަ.❁ يُجَٰهِدُونَ = އެމީހުން ނުހަނު ގަދައަޅާ / جهاد ކުރާ.❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި.❁ وَلَا يَخَافُونَ = އަދި އެމީހުން ބިރުނުގަންނާ.❁ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ = މަލާމާތްކުރާ މީހުންގެ މަލާމާތަށް.❁ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. / ހެޔޮވަންތަކަމެވެ.❁ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ = އެކަލާނގެ އެ فضل ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އެދިވޑައިގަންނަވާ ފަރާތަކަށްދެއްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ (٥٤) = އަދި الله އީ ތަނަވަސްވެވޑައިގަންނަވާ ދެނެވޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިން އެއީ ސަހަރާތުގައި نصر ދެއިންނަކުރުމަށް ކަލާފުން ނުބަލާށެވެ. إختيار ނުކުރާށެވެ! އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު އެއީ ސަހަރާތުގައި نصر ދެއިންނެވެ. (ކާފިރުބަޔަކުވެސް مؤمن ންނާއި އިދިކޮޅު މީހުންނެވެ.) އަދި ކަލާމެއްކުރުން އެމީހުން އެއީ ތިމާމެންގެ ސަހަރާތުގައިނަކުރުމައި ހަދައިފިއަދެ އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ މީހުންނެވެ. (ތަނަވަސް ވާނީ ތަނަވަސްއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭ އެބައޭގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމީހުން (منافق ކަމުގެ) އެ يهودى ންނާއި نصارى އިންނާ ދިމާއަށް އަވަސްވާތީ (އެމީހުން ސަހަރާތުގައި ހަދައިގަތުމަށް އަވަސްވާތީ) ކަލޭގެ ދެކެވޭނެއެވެ. (އަދި އިންނާ ދުރުވެގެން ގެއްލުމެއް ލިބުމަށް ބިރުގަންނަނީ. އެއީ. އެ އިންނާއި. ދައްވެގެން އެމީހުންގެ ސަހަރާތުގެ އަރިމައްޗަށް ގޮތްތަކަށް އަވަސްވާތީއެވެ.) އަދި ބުނެއެވެ. ޖަމާން ދައުރުތަކުގެ ތަކުރާރާއި އަހުރެމެންނަށް (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެމަތިން ދެރަވާނެހެއްޔެވެ. އެހެންވެ އެމީހުންނާއި ބައްދަލުކުރުން ކަމުގައި ކުރިމަތިވެދާނެ ބަލާލެއްވެ.) ދެންވެސް الله تعالى ކަނޑައަޅުއްވާ فتح އެއް (مؤمن ންނަށް) ދެއްވައިފިއްޔާ (مكة فتح ކުރެއްވުމައިފިއްޔާ) ނުވަތަ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަނޑައަޅުއްވާ އެހެންކަމެއް އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިން އަތުން جِزْيَ ނެގުމާއި ހަމަޖެހުމަށްވުރެވަތްކަމެއް ދެން އެމީހުން އެބަހީ ހިތުގައި نفاق ކަނޑުހިބެހެން منافق ން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަމާކުރި ކަންތައްތަކުގައި ހިތާމަކުރާ ބައެއްކަމުގައި ވެދާނެއެވެ.

(٥٣) مُنَافق ންނާއި ދިމާއަށް مؤمن ން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް ކަލާމުން مؤمن ންނާ އެކުގައިކަމަށް ގަދަހުވައިން ހުވައިކުރި މީހުންނެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް باطل ވިއެވެ. ދެން އެމީހުން ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވެއްޖެއެވެ.

(٥٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މީހަކު އޭނާގެ ދީނުން ބޭރުވެ مُرْتَدٌّ ވެގެން (الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) ކަލޭ ނިކަން ހުށީ الله އެހެންބަޔަކު ގެންނަވައިދޭނެއެވެ. އެބަޔަކު ދެކެ އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޑައިގަންނަވާ އަދި އެމީހުންވެސް އެކަލާނގެއަށް ލޯބިވާ އަދި އެބަޔަކު مؤمن ންނަށް ނުހަނު ހެޔޮލަފާ ނިކަމެތި އަދި ކާފިރުންގެމައްޗަށް ނުހަނު ގަދަފަދަ އަދި އެމީހުން الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރާ އަދި އެމީހުން (الله އަށްޓަކައި) މަލާމާތްކުރާމީހުންގެ މަލާމާތަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އެއީ އެބަހީ އިސްލާމްދީނަށް ސިފަކޮށް ދިނުމަކީ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. އެ فضل ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އެދިވޑައިގަންނަވާ އަޅަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި اللهއީ ދިރާގިވަންތަކަން ނުހަނު ތަނަވަސްވެވޑައިގަންނަވާ ދެނެވޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = ކަލޭމެންގެ وَلِيُّ ކަމުގައި ވެވަޑައިގަންނަވަނީ اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވެގެންވީމީހުންނެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ. ❁ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދޭ. ❁ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުން رُكُوع ކުރާ حال (ޚުޝޫޢުވެ ތިރިވެހުރިގެންވާ حال).❁ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދައިފިމީހާ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މުއުމިނުންނާއި. (އެއީ اللّه ގެ جماعة އެވެ. / ޙިޒްބުއެވެ.)❁ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ جماعة . ❁ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ = ގަދަވެރިންކަމުގައި ހުރީ އެމީހުންނެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މުއުމިނުންނޭވެ.! ❁ لَا تَتَّخِذُوا = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! / إختيار ނުކުރާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا دِينَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ دين ހިފި إختيار ކުރިމީހުން. / ހަދައިހިފިމީހުން.❁ هُزُوًا وَلَعِبًا = ޖައްސަރު އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަމުގައި.❁ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނުމީހުންގެ ތެރެއިން. (يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ ތެރެއިން)❁ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގައި.❁ وَٱلْكُفَّارَ = އަދި ކާފަރުންނާއި. ❁ أَوْلِيَآءَ ج = ސަހަރޯވެރި نصر ދިނުންކަމުގައި.❁ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.وَإِذَا نَادَيْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ގޮވައިލިއަސް.❁ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް. (ބަންގިގޮވައިލިއަސް)❁ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ج = އެމީހުން (يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ ކާފަރުންނާއި ދެން مشرك ން) އެއީ ޖައްސަރު އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަން ހަދައިހިފައެވެ. (އެއީ މަލާމާތްކޮށް ދެރަކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ.)❁ ذَٰلِكَ = އެކަންވެއެއްދަނީ.❁ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ.❁ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ = ނުވިސްނާ ބައެކެވެ. (އެކަމުގައި ހުރި ފާއިދާ ވިސްނާ ނުވިސްނާ ބައެކެވެ.)❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ.)!❁ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ = ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ކިހިނެއްކަމެއް ނުރުހުމެވެ؟ / އަހުރެމެންނަށް ޢައިބު ނުކުރަމު❁ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން اللّه އަށް إيمان ވެވަޑައިގެންނެވުމެވެ.❁ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.❁ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ = އަދި ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.❁ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގިނަބައިމީހުން.❁ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ = فاسق ންނެވެ. – (اللّه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމަށްވީމީހުންނެވެ.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ކަލޭމެން (مؤمن ންގެ) ސަހަރޯވެރިންނަކުވެގެންވާކަށް ކަނޑައެޅި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އަދި ނަމާދު قائم ކޮށް ركوع ކުރާ حال ގައިވެސް زكاة ދޭ مؤمن ންނެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުން ނަމާދު ތަވާޟުޢުވެރިކަމާއި ޚުޝޫޢުވެރިކަމާއިއެކު ކިޔަމަންތެރިވެ ނަމާދުކޮށް ޒަކާތްދޭ މީހުންނެވެ. / އަދި މިއާޔަތުގެ تفسير ކުރެއްވި ބައެއް مشهور ޢާލިމުން ބުނެން ނުކުތާއަކީ ބާވައިލެއްވުނު ވާހަކައެވެ. އެއީ: عَلِيّ رضى الله عنه ركوع ގައި ހުންނަވަނިކޮށް ފަޤީރަކު އައިސް ސުވާލުކުރުމުން ركوع ގައި ހުންނަވާހާލު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނގޮޓިފުޅު އުފުއްލަވާދެއްވީ صدقاة އަކަށް ދެއްވުމަށެވެ. މިއެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވަނީ އެވާހަކަކުރެވިގެން مفسّر ން ބުނެއްވިއެވެ. = تفسيرالطبرى =

(٥٦) އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އަދި އީމާންވެރިން އެއީ ހިމާޔަތްދޭން وِلِي ންކަމުގައި ބަލައި ހަދައިގަންނަމީހުންނަކީ (ދަންނާށެވެ! އެއީ ގަދަވާނެ މީހުންނެވެ. އެއީ الله ގެ جماعة އެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ جماعة އެއީ ކާމިޔާބުވާނޭ ގަދަވާން މީހުންނެވެ.

(٥٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ކުރިން ފޮތްދެއްވުނުމީހުންކުރެ - އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ންކުރެ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ دين އެއީ ބާކީއަ އަދި ކުޅިވަރު އެއްކޮށްކަމުގައި ތަކުރާރުކޮށްގަތް މީހުންނާއި އެއްކޮށްކަމުގައި ހަދައިގަތްމީހުންނާއި އަދި ސިއްރު ކާފިރުން އެއީ ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރި نصر ދެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން مؤمن ން ނުހަދާށެވެ! އެމީހުން إختيار ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވަންޏާ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! (އެމީހުންނީ ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ނުހަދާށެވެ!)

(٥٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ނަމާދަށް (ބަންގި) ގޮވައިލާއިރު އެމީހުން (އެބަހީ: يهودى ންނާއި نصارى ންނާ ދެންވެސް އެހެނިހެން مشرك ން) ކަލޭމެން އެގޮވި ބަންގިއާމުދު ބަލަނީ ކުޅިވަރު އަދި ބާކީއު އެއްކޮށެއް ގޮތުގައެވެ. އެގޮތަށް އެމީހުން އެކަން އެކުރަނީ އެމީހުންނަކީ ބުއްދި އެއްކޮށް ނުވިސްނާ - އަދި ވިސްނާނެ ބުއްދިން ނުކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާތީއެވެ. (އެހެން ބަންގިގޮވާ ނަމާދަށް ދިޔުމުގައިހުރި ދަރުމަވާ ސަވާބު އެނގޭނަމަ އަދި އެކަމަށް މަލާމާތްކުރާ ފުރައްސާރަކުރުމުގައި ހުރި عذاب އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެމީހުން އެހެން ނުކުރީހެވެ.)

(٥٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުރުހުނީ ނުވަތަ ކުށެއްހަދަނީ އަޅުގަނޑުމެން الله އަށާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވެއްޖެކަމުގައިވުން ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ.

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ هَلْ أُنَبِّئُكُم = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް خبر ދޭންހެއްޔެވެ؟۞ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ
مَثُوبَةً = جزاء ދިނުމުގެގޮތުން އެއަށްވުރެ ނުބައިކަމުގައި ވާފަރާތެން.۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައި.۞ مَن
لَّعَنَهُ ٱللَّهُ = އެއީކަލަކު اللّه لعنة ލައްވައިފިއެވެ.۞ وَغَضِبَ عَلَيْهِ = އަދި އެއީކަލަކު އެކަލާނގެ ކޯފާލެއްވި.۞
وَجَعَلَ مِنْهُمُ = އަދި އެއީންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ލެއްވި.۞ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ = ރާމާކުނދިތަކާއި ޢޫރުތައް.۞
وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ = އަދި طاغوت އަށް (شيطان އަށް) އަޅުކަންކުރިމީހުނާއި.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެއީމީހުން.۞
شَرٌّ مَّكَانًا = ތަންގެގޮތުން މާނުބައެވެ. (އެއީ ނަރަކައެވެ.)۞ وَأَضَلُّ = އަދި މުޅިންމަގުފުރެދުނެވެ.۞ عَن سَوَآءِ
ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ = ތެދުމަގު ސީދާ ހަމަތަނުންނެވެ.۞ وَإِذَا جَآءُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސްފިއްޔާ.۞
قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންގެގާތަށް އައީ ކާފަރުކަމާއިގެންނެވެ.۞ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުން
ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭމެން ކައިރިން ނުކުމެވެސް) އެކާފަރުކަމާއިގެންނެވެ.۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި اللّه
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުން ވަންހަނާކުރާކަމުގައި ވީއެއްޗެއް.۞ وَتَرَىٰ =
އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެތެވެ.۞ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. (އެ يهودى ން ކުރެ
ގިނަމީހުން)۞ يُسَٰرِعُونَ = އެމީހުން އަވަސްވާތީ.۞ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރިކަމާއި عداوة
ތެރިކަމުގައި.۞ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ = އަދި رشوة ކެއުމުގައި.۞ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައެވެ
ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައި ވީކަންތައް.۞ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ =
އެމީހުންނަށް ނަހީކޮށް މަނާނުކުރަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (މަނާކުރާނަން ނުވަތެވެ.)۞ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ =
އެމީހުންގެ ޢާލިމު إمام ންނާއި عالِمُ ން.۞ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ = އެމީހުންގެ އެފާފަވެރި ބަހުން.۞ وَأَكْلِهِمُ
ٱلسُّحْتَ = އަދި އެމީހުން رشوة ކެއުމުން.۞ لَبِئْسَ =ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا كَانُوا۟
يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައި އޮތް ކަންތައް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ގެ حضرة ގައި جزاء ދެއްވުމުގެ ގޮތުން އެއަށްވުރެ ގޯސްބައިކަމުގެ ވާހަކައިން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް خبر ދޭންހެއްޔެވެ؟ އެމީހަކީ الله لعنة ލެއްވިމީހުންގެ لعنة ގޯސްބައެވެ. އެއީ ގޯސްބައެވެ. އަދި އެމީހަކީ الله ކޯފާލެއްވި މީހާ ގޯސްބައެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ރާގާވަކުނާއި ހޫރުންނަކަށްވުމި (އެގޮތަށް އެސިފަވަން) އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ސިފަ ބަދަލުކުރެއްވި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި طاغوت އަށް އަޅުކަންކުރިމީހުން އެތެރޭ خدمة ކުރިމީހުން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (މިއީ ހަމަގާތުގަ يهودى ންގެ މިސާލުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނުބައިމަގުތެރިކަމުން އެމީހުންނަށް الله ލެއްވި ކޯފާއެވެ. އޭގެ އަސަރެވެ.) ދެން މިސާލުން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނޭތަނުގެ ގޮތުން ގޯސްބައެވެ. (އެއީ ނަރަކައެވެ.) އަދި މަގުގެގޮތުން އެމީހުން ފުރިހަމަދުރެވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެން ގާތަށް އައިސްވެއްޖައުމާ ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެމީހުން އެތެރެވީ (ކަލޭމެންގެ ގާތަށް) ހަދައިދޫވެސް އެމީހުންގެ ހިތުގައި ކާފިރުކަން ވަންނަހާލުގެނެވުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ކަލޭމެންގެ ގާތުން) ނުކުމެގެންދިޔައީވެސް ކާފިރުކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރަމުގައި ވިހާކަމެއް (އެބައި ކާފިރުކަން) الله ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑެވެ.

(٦٢) އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަބައެއް (އެބައި يهودى ންކުރެ ގިނަމީހުން) ފާފަކުރުމުގައްޔާއި عداوة ތެރިވުމުގައްޔާއި އަދި رشوة ކެއުމުގައި އަވަސްވެގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭއިގަންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކީ ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެކެވެ.

(٦٣) އެމީހުންގެ ބޮޑުމީ إمام ންނާއި އެމީހުންގެ عَالِمُ ން އެމީހުންގެ އެގޮތްވެރި ބަސްބުނުމުންނާއި އަދި އެމީހުންގެ އެ رشوة ކެއުމުން އެމީހުން މަނާނުކުރަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކުރާ (އެބައި އެބޮޑުމީ إمام ންނާއި عَالِمُ ން އެކުރާ) ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ ކަމަކެވެ.

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ ۚ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

މުފްރަދު

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އެބަހީ يهودى ން ބުނެއެވެ. يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ = الله ގެ އަތްބުރިވަނީ (ހެޔޮކަންތަކަށް ހަރަދުކުރުމުން)
ކަސްބަހާއިގެ ބަނދުކުރެވިފައެވެ. ❁ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްބަތްވަނީ (ހެޔޮކަންތަކުން ބަނދުވެފައި) ކަސްބަހާ އެގޮތް
ބަނދުކުރެވިގެންނެވެ. ❁ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ = އެބަހީ އެމީހުން އެބުނި ބަސްތަކުން އެމީހުންނަށް ވީ لعنة
ލިބުނީއެވެ. ❁ بَلْ = އެބަހީ އެހެންނޫނެވެ! އެހެންނޫނެވެ. ❁ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ = އެކަލާނގެ ދެއަތްބުރިވަނީ
ފުޅާކޮށް ހުޅުވިފައެވެ. (ހެޔޮކަމާއި ނިޢުމަތާއި ދީވިފައެވެ.) ❁ يُنفِقُ = އެކަލާނގެ ހަރަދުކުރައްވައެވެ. ❁ كَيْفَ يَشَآءُ
= އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތަކަށް. ❁ وَلَيَزِيدَنَّ = އެބަހީ އެކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ كَثِيرًا مِّنْهُم =
އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކަށް. ❁ مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗެހި. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ
رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ طُغْيَانًا وَكُفْرًا = އެމީހުންގެ (إنكار ކުރުމުގައި غُلُوّ ކުރުމާއި الله ގެ މައްޗަށް
ކާފަރުވުމުގައި) ދުށްކުރުމާއި ކާފިރުވުން. ❁ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ = އެބަހީ މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ މެދުގައި
ލައްވައިފީމެވެ. ❁ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ކުރުމާއި ރުޅިވެރިކަން. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة
ދުވަހާ ހަމައަށް. ❁ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا = އެމީހުން އަލިފާނެއް ރޯކުރާ ކޮންމެ ފަހަރަކު. ❁ لِّلْحَرْبِ
= ހަނގުރާމައަށް. ❁ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ = الله އެ އަލިފާން ނިއްވާލައްވައެވެ. ❁ وَيَسْعَوْنَ = އެބަހީ
އެމީހުން މަސައްކަތްކުރެއެވެ. / ހިނގައެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا = ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް. ❁ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ
= އެބަހީ الله ލޯބިނުވާނެއެވެ. ❁ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ = ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް. ❁ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
ءَامَنُوا۟ = އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން أهل كتاب ން (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ން) الله އާއި محمّد رسول
الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އީމާންވިނަމަ.) ❁ وَٱتَّقَوْا۟ = އެބަހީ އެމީހުން ބިރުވެތިވިނަމަ / تقوى ވެރިވިނަމަ. ❁
لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ ކުށްތަކާ ނައްތާލައްވާނީމެވެ. ❁
سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަމެއް / އެމީހުންގެ ފާފަތައް. ❁ وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ = އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން
މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން ވައްދަވާނީމެވެ. ❁ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ = نعمة ތަކުގެ ސުވަރުގެތަކަށް. ❁ وَلَوْ أَنَّهُمْ
= އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى ން) ❁ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ = توراة އާއި إنجيل قائم
ކުރިނަމަ. (އެފޮތްތަކުގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރިނަމަ.) ❁ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ = އެބަހީ (قرآن ގައި) އެމީހުންނަށް
ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކާއި. ❁ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން. ❁ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުންގެމަތިން އެމީހުން ކެއީހެވެ. (އެބައި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާރޭވެއްސަވައި އޭގެ ސަބަބުން ގަސްތަކަށް ހެދި މޭވާ ނިޢުމަތުގެ ލިބިހުރީހެވެ.)۞ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުންނާއި (އެބައި ބިމުން ނުކުންނަ ގިނަނިޢުމަތްތައް އެމީހުންނަށް ލިބިހުރީހެވެ.)۞ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިންވެއެވެ.۞ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ = (عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) ތެދުމަގުސަމާލުވި عدل ވެރި ޖަމާޢަތެކެވެ. ۞ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންކުރާ عمل ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި يهودى ން ބުނެއެވެ. الله ގެ އަތްޕުޅުވަނީ ބަނދުކުރައްވާފައިވާގޮތުން ކަސްތޮޅުވ އެގޮތި ބަސްދީކުރުވިދެއްވެ. (އެބަހުން އެމީހުން مُراد ކުރަނީ الله بَخِيْلُ ކަމުގައެވެ.) އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަސްތޮޅުވ އެގޮތިއްޖެއެވެ. (އެބަހުން މާތްދުކުރެވުނީ އެމީހުން بَخِيْلُ ކުރެއްވުމަށް ވާ دعاء އެއްކަމަށެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ހުރީތަދުވ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަސްތޮޅުވެއްޖެއެވެ. ވަރަކާލާ آخرة ދުވަހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް ނ عذاب ން ކަސްތޮޅުވެއްޖެއްވެސް ވާހަކައެވެ. والله أعلم)

(٦٥) އަދި ކިތާބުވެރިންނަށްވެ؟ އަހުލުކިތާބީން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) މުއުމިން ފަރާތްގާ ނިކުއްނާރީގައެވެ. އަހުލުކިތާބީން އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ ފަހުމަކުން އަހުލުކިތާބީން ދުނިޔޭގައި ކުރި ނުބައި ކަންކަން ފުއްސަވާ ދެއްވާނެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކިތާބީ ފުރުސަތު ربّ ގެ حضرة ން ކިތާބީ ފުރުސަތަ ބާވައިލެއްވެވި ސަބަބުން އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަށް ހަމަކާފަރުކަން އިތުރުވެގެންދަނީ إِنْكَارُ ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންނެވެ. الله ގެ މާތްކަމުގައި މަޤާމަކަށް ދަރަޖެހޭކަދުވެ. އަދި ޔަހޫދީ ނަޞާރާ ކިތާބީ ފުރުސަތަ ބާވައިލެއްވި (އެބައި يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ މެދުގައި) عداوة ތަކާއި ކުރިފެކާމަ ދުނިޔޭފުރަގާއި قيامة ދުވަހަށްދާންދެން ދެމިހުރިއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމައިގެ އަލިފާނުގެ އަލިފާނު ހުޅުރުވާލަމުން ދާއިރުގައި الله އެ އަލިފާނު ނިއްވާލައްވައެވެ. އަދި އެމީހުން ބިންގަނޑު ފަސާދަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރަނީއެވެ. (އެއީ الله ގެ އަމުރުތަކަށް ނުކިޔަމަންވާ އަދި ރަސޫލުންނަށް ދެކޮޅުހަދާ އަދި އަހުލުކިތާބީގެ أمر އާއި ނަހީއާއި خلاف ވެގެނެވެ. އެއީ ބިންގަނޑު ފަސާދަކުރުމެވެ.) އަދި ފަސާދަކުރާމީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. އަދި ހަމަކާފަރުވެރިން يهودى ންނާއި نصارى އިން (الله އަށާއި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވެ (އަހުލުކިތާބީގެ أمر ތަކަށް ނަހީތަކަށް) ތަބާވެ تقوى ވެރިވިނަމަ ހަމަކާފަރުވެރިން އަހުލުކިތާބީގެ އެމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި އެމީހުންގެ ކުށްފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވީމެވެ. އަދި ހަމަކާފަރުވެރިން نعمة ތަކުގެ ފަރި ސުވަރުގެތަކަށް ކިތާބީ ފުރުސަތަ ލިބޭ އެމީހުން ވައްދަވާނީމެވެ.

(٦٦) އަދި އެމީހުން ހަމަކާފަރުވެރިން توراة އާއި إنجيل އާއި قائم ކުރިނަމަ (އެބައި ތޯރާތާއި އިންޖީލުގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރިނަމަ) އަދި އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗާއި ތަބާވެ ތިބިނަމަ (އެބައި މި ފަހުގެ قرآن އަށްވެސް) އެމީހުން عمل ކުރިނަމަ އެމީހުންގެ މަތިންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުން އެމީހުން ކެއީހެވެ. (އެބައި އެމީހުންނަށާ ރިޒުގުގެ أصل ކަމުގައިވާ ވާރޭވެހުން އެމީހުންނަށް ދިނީ ބިމުގެ އެންމެހައި خَيْرَات ތަކެއް އެމީހުންނަށް ލިބިހުރީހެވެ.) އެމީހުންގެތެރޭގައި (عيسى عليه السّلام އާއިމެދުވެސް) ތެދުމަގުސަމާލުވި عدل ވެރި ޖަމާޢަތެކެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އެކުރާ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ وَإِن لَّمۡ تَفۡعَلۡ فَمَا بَلَّغۡتَ رِسَالَتَهُۥۚ وَٱللَّهُ يَعۡصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَسۡتُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُواْ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرٗا مِّنۡهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗاۖ فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدۡ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمۡ رُسُلٗاۖ كُلَّمَا جَآءَهُمۡ رَسُولُۢ بِمَا لَا تَهۡوَىٰٓ أَنفُسُهُمۡ فَرِيقٗا كَذَّبُواْ وَفَرِيقٗا يَقۡتُلُونَ ﴿٧٠﴾

ތަފްސީރު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ = އޭ رسول ފުޅާއެވެ! (އޭ محمّد رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެވެ.)❁ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެތި ކަލޭގެފާނު އިއްވަވާށެވެ! (رسول ކަން އިއްވަވާށެވެ!) ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.❁ وَإِن لَّمۡ تَفۡعَلۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަން ނުކުރައްވައިފިއްޔާ. (تَبْلِيغْ ނުކުރައްވައިފިއްޔާ އެންމެ އާދަތެއް އެންމެ ކުޑަ أمر - ވެސް ނާންނަ ކުރައްވައިފިނަމަވެސް.)❁ فَمَا بَلَّغۡتَ رِسَالَتَهُۥ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ رسول ކަން ނުއިއްވެވީއެވެ.❁ وَٱللَّهُ يَعۡصِمُكَ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރި ކުރައްވާ ސަލާމަތްތެރިކުރައްވާނެއެވެ.❁ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ކިބައިން / މީސްތަކުންގެ އަނިޔާއިން.❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ =ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް.❁ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ أهل كتاب ންނެވެ.❁ لَسۡتُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍ = ކަލޭމެން އެކަށައަޅާ ދީނީގައިވެސް ނުވެއެވެ. (ކަލޭމެން އެއްވެސް ތެދުމަގެއްގައި ނުވެއެވެ.)❁ حَتَّىٰ تُقِيمُواْ = ކަލޭމެން قائم ކޮށްފިނަމަ މެނުވީ. (عمل ކޮށްފިނަމަ މެނުވީ.)❁ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ = توراة އާއި إنجيل (توراة ގެ أهل ވިޔަސް توراة އަށް عمل ކޮށް إنجيل ގެ أهل ވިޔަސް إنجيل އަށް عمل ކޮށްފިނަމަ މެނުވީ)❁ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. (محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.)❁ مِّن رَّبِّكُمۡ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.❁ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرٗا مِّنۡهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންކޮޅު ގިނަމީހުންނަށް އިތުރުވާނެއެވެ. އިތުރު ކުރާނެއެވެ.❁ مَّآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި.❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.❁ طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗا = إنكار ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތުމާއި (اللّٰه އަށް ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ކާފިރުކަން.❁ فَلَا تَأۡسَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!❁ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ = ކާފިރުވި ބައިމީހުންގެ މައްޗަށް.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން.❁ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ = އަދި يهودى ވީމީހުން. وَٱلصَّٰبِـُٔونَ = އަދި صَائبى އިންސާނުން (އެއީ مَلاَئِكَة ންނަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން.)❁ وَٱلنَّصَٰرَىٰ = އަދި نصارى އިން.❁ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް އީމާންވި މީސްތަކުން.❁ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. وَعَمِلَ صَٰلِحٗا = އަދި އެމީހަކު صالح عمل ކޮށް.❁ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ބިރުވެރިކަމެއް.❁ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿٦٩﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާކަށް ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ لَقَدۡ أَخَذۡنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމެވެ.❁ مِيثَٰقَ

بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ = بَنى إسرائيل ންގެ عهد ކަރުވަޅު.۞ وَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رُسُلٗاۖ = رَسُول ން. كُلَّمَا جَآءَهُمۡ رَسُولُۢ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް رَسُول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި.۞ بِمَا لَا تَهۡوَىٰٓ أَنفُسُهُمۡ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ނުރުހޭ ކަމަކާއިގެން.۞ فَرِيقٗا كَذَّبُواْ = އެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު (އެ رَسُول ން) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَفَرِيقٗا يَقۡتُلُونَ ﴿٧٠﴾ = އަނެއްބަޔަކު (އެ رَسُول) قتل ކުރިއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އޭ رسول އާއެވެ! - محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ކަލާމްތައް އިއްވަވާށެވެ! (رسول ކަން އަދާކުރައްވާށެވެ!) ކަލޭގެފާނު ފަހެ އެކަން ނުކުރައްވައިފިއްޔާ (އެއްވެސް އާޔަތެއް އެއްވެސް أمر ފުރިހަމަކޮށް ނުއިއްވަވައި ވަންހަނާކުރައްވައިފިއްޔާ) ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ رسول ކަން ނުއިއްވެވީއެވެ. އަދި اللّه تعالى މީސްތަކުންގެ ކިބައިން (މީސްތަކުންގެ ނުބައިކަމުން) ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް اللّه تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٦٨) އޭ يهودى ންނާއި نصارى ންނެވެ. توراة އާއި إنجيل އާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި) ކަލޭމެން ޤާއިމުކޮށް عمل ކުރުމަށް ދާންދެން ކަލޭމެން އެއްވެސް عمل ކުރިކަމަކަށް ނުވެއެވެ. (އެހެނީ އެތަކެތީގައި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ خبر ތަކާ صريح ކަމުގައިވެއެވެ. ވީމާ އެހެންވީމާ ތަކެއްޗަށް عمل ކުރުމަށް ދާންދެން ކަލޭމެން އެއްވެސް ތެދުމަގެއް هداية ގައިވާކަމަކަށް ނުބެލެވޭނެއެވެ.) އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗެއް ސަބަބުން އެމީހުންކުރެ ގިނަބައެއްގެ އިންކާރުކުރުމާ ނުބައިކަމާއި ކުފުރުވެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔުމުގައި ދެނޫ އިތުރު ނުވެއެވެ. اللّه އަށް ދޮގުހަދައިގެން ކާފިރުވުން އިތުރުވާކަން ކަނޑައެޅިއެވެ. ކާފިރު ބައެއްގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ.

(٦٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވީމީހުންނާއި އަދި يهودى ވީމީހުންނާއި صابئ ންނާއި (އެއީ ملائكة ންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނެވެ. / ނުވަތަ دين އެއް ނެތް މީހުންނެވެ.) އަދި نصارى ންނާއި މިއުންމަތުން اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވެ އަދި صالح عمل ކުރިމީހުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބިރެއް ނެތެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމަށްފަހު މުއުމިނުންކަމުގައިވާނީ އިސްލާމްދީނުގައި ބޭފުޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ޤަބޫލުކޮށް އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަ މީހުންނެވެ.

(٧٠) ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عهد ކަރުވަޅު ހިފެއްވީމެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ޤަބޫލުކޮށް އަދި އެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ން ފޮނުއްވީމެވެ. (ފަހެ) އެމީހުންގެ هواى نفس ނުރުހޭ ކަމަކާއިގެން رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އޭގެ އެއްބަޔަކު އެ رسول ގެ رسول ކަން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު އެ رسول އާ قتل ކުރިއެވެ.

وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ وَإِن لَّمْ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾

ލުޣަތު

وَحَسِبُوٓاْ = އަދި ހީކުރިން ހިތުމި. ۞ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ = އެއްވެސް إمتحان އެއް - بَلاَء އެއް
ނުލިބޭނެކަމަށް.۞ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ = ދެން ހީކުރިން حقّ އާއިމެދު އަނދިރިވެ އަދި ބީރުވެގެން ކަންފަ އަދި حقّ
ކަލިމަތައް އަޑުއަހަން މުޅިން ބީރުވެއްޖެއެވެ.۞ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = ދެން الله އެމީހުންނަށް توبة ލެއްވެވިއެވެ.۞
ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ = ދެން އަނދިރިވެ ކަންފަ ބީރުވެއްޖެއެވެ. ۞ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން.۞
وَٱللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ = އެމީހުން އުޅޭ ކަންތައްތަކަށް.۞
لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން يقين އެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ =
ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެއީ.۞ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ = مريم ގެދަރިކަލުން ދަރިކަލުން المسِيْحُ އެވެ. (عيسى އެވެ.)۞
وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ = އަދި مَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ!
۞ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! رَبِّى وَرَبَّكُمْ = އެއީ އަހުރެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ رَبُّ
ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު الله އަށް شريك އުޅުއްވާފި (ދަންނައެވެ!)۞ فَقَدْ
حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހެއްގެމައްޗަށް حرام ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގެ.۞
وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ = އަދި އޭނާގެ ތަންނާންވާތަނަކީ ނަރަކައެވެ. وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަކަށް
ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ = އެއްވެސް نصر ދިނުމަކަށް. لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން
ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ތިންއެއްގެ ތިންވަނައެވެ.۞ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ =
އަދި އެއްވެސް إله އެއް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެކެގެ إله ކަމުގެ ވެރިޔާ. އެއީ الله
އެވެ.۞ وَإِن لَّمْ يَنتَهُواْ = އަދި ހީކުރިން (އެބަހަ ބަސްބުނުން) ނުހުއްޓަވިއްޔާ.۞ عَمَّا يَقُولُونَ =

އެމީހުން އެބުނާ ތަކެތިން. ❁ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ޖެހޭނެއެވެ.

ބިޔާނެއެވެ. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ❁ أَفَلَا

يَتُوبُونَ = އެމީހުން ފަހެ توبة ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ رجوع ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ❁ إِلَى ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة އަށް. ❁

وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ج = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ނުދަންނަވާނޭ ހެއްޔެވެ؟ ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ

رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾ = އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) އަދި އެމީހުން ހީކުރި އެމީހުންނަށް (އެކަމުގެ ސަބަބުން) އެއްވެސް إمتحان އެއް عقوبة އެއް ނާންނާނެކަމަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން حقّ މަގުން ކަނުވެ އަނދިރިވެ (ތެދުމަގުގެ كلمة އެއް) ނުއިވޭހާވަރުން ބީރުބަހެރިކަމުގައި (مَعْنَوِى ގޮތުން) ވެއްޖެއެވެ. ދެން އަލުންވެސް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހާމަވަންތަކަމުން) އެމީހުންނަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ދެން އަލުންވެސް އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ކަނުވެ ބީރުވެއްޖެއެވެ. (ތެދުމަގަކަށް ނުބަލައި حقّ ބަހެއް ނުއަހައިއެވެ.) އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައް اللّه ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ مريم ގެ ދަރިކަލުން اَلْمَسِيْحُ އޭ (عيسى ގެފާނު) ބުނިމީހުން يقين ނުންވެސް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި اَلْمَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبُّ ކަމުގައިވާ اللّه އަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އަށް شريك ކުރާމީހާ (ދަންނައެވެ.) ފަހެ އެމީހާގެ މައްޗަށް اللّه ސުވަރުގެ حرام ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އޭނާ قيامة ދުވަހުން ގޮސް ވަންނާނީ ނަރަކައަށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއެއް ނުވެއެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ތިންއެއްގެތެރެއިން ތިންވަނައެވެ. (نصارى ންގެ ބައެއް فِرْقَة ތަކު ގޮތުގައި اللّه އީ = سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އާއި عيسى عليه السّلام އާއި مريم ގެފާނެވެ. އަދި ދިނޫސްތޫރިޔަތުން ބުނާ فِرْقَة ވެސް ވެއެވެ.) އަދި ހަމަ އެންމެ إله އެއްމެނުވީ އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ނުވެއެވެ. (އެއީ اللّه އެވެ.) އަދި އެމީހުން އެބުނާ ބަސްބުނުމުން އެމީހުން ހުއްޓިނުލެއްޔާ (އެމީހުން އީ ކާފަރުންކަމުގައި ބަލަންޖެހޭނެއެވެ.) އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧٤) އެމީހުން ފަހެ اللّه އަށް توبة ވެ އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ނުދަންނަވާނޭހެއްޔެވެ. އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾

ލަފުޒީ

مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ = ހަމަ مَرْيَمُ ގެ ދަރިކަލުން ٱلْمَسِيْحُ ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا رَسُولٌ = رسول ކަލެއްކަމުގައި މެނުވީ. ✿ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ފާއިތުވެގެންވެއެވެ. ✿ ٱلرُّسُلُ = رسول ން. ✿ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ = އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ ތެދުވެރި صدّيقة އަކުކަމުގައިވެއެވެ. ✿ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ = އެދެބޭކަލުން ކާއެއްޗެހި ކައިތެއްވެއެވެ. ✿ ٱنظُرْ = ކަލޭގެފާނު ބަލާށެވެ! ✿ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْأَيَاتِ = އެމީހުންނަށް ހެކިތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ ކިހާއާކާރަކުން ކަން. بيان ކޮށްދެއްވަނީ ކިހިނެއްކަން ބަލާށެވެ! ✿ ثُمَّ ٱنظُرْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ބަލާށެވެ! ✿ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދުރުކުރެވެނީ ކިހިނެއްތޯ / އެނބުރިގެންދަނީ ކިހާވަރަކަށްތޯ؟ ✿ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَتَعْبُدُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްތޯ؟ ✿ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ✿ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އިޚްތިޔާރު ނުވާއެއްޗަށް مِلْكُ ވެގެންނުވާ ތަކެއްޗަށް. ✿ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ = ގެއްލުމެއް ނުވަތަ މަންފާއެއް. ✿ وَٱللَّهُ = ހަމަ اللّٰه އީ. ✿ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ✿ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ✿ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ = ކަލޭމެން ނުކުރާށެވެ! (އެއީ یهودی ންނާއި نصارى ންނެވެ.) أهل كتاب ންނޭވެ! ✿ ކަލޭމެންގެ دين ގައި غُلُوّ ނުކުރާށެވެ! (مَدَح ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ! عيسى عليه السّلام އާއި ކަލޭމެންނަށް. ✿ غَيْرَ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫން ގޮތަކަށް / حقّ ނޫން ކަންކަމުގައި. رسول ބޭކަލުންނަށް.) ✿ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ = ހަމަ ކަލޭމެން tبع ނުވާށެވެ! ✿ أَهْوَآءَ قَوْمٍ = ބަޔަކުގެ هواى نفس އާއި / އަމިއްލަ އެދުމާއި. ✿ قَدْ ضَلُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދުނު. ✿ مِن قَبْلُ = ކުރިން. ✿ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا = ހަމަ ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދާލީއެވެ. ✿ وَضَلُّوا۟ = ހަމަ އެމީހުން މަގުފުރެދުނެވެ. ✿ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ = މަގުގެ ސީދާތެރިކަމުން. ✿ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންނަށް لَعْنَة ލެވިއްޖެއެވެ. ✿ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِي إسرائيل ގެ ތެރެއިން. ✿ عَلَىٰ

لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = داؤد އާއި عيسى بن مريم (عليهما السّلام) ދެކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން.۞ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ = އެހެން އެކަމަކީ އެމީހުން އުރެދުމުގެ ސަބަބުން.۞ وَّكَانُواْ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް ގަނޑުވެރިކަމުގައިވީއެވެ.۞ كَانُواْ لَا يَتَنَاهَوْنَ = އެމީހުންވީ ނަހީނުކުރާކަމުގައެވެ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ = އެމީހުން ކުރާ مُنْكَرَاة .۞ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީކަންތައްތައް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން المسِيْح އައީ ހަމަ رسول ކަލޭގެފާނުކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އޭގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ އިސްވެދިޔަ رسول ންފަދަ رسول އެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ ތެދުވެރި ބޭކަނބަލެކެވެ. صِدِّيْقَة އެކެވެ. އެދެމަފިރިކަނބަލުންވެސް ކާނާ ބުއިމަށްޖެހިވަޑައިގަތެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) މިމަސްއަލަތަކުގެ އެމީހުންނަށް دليل ތަކެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވާގޮތް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ދެން އެބައިމީހުން ޙައްޤުން ދުރަށްޖެހޭގޮތް (އެނބުރިދާގޮތް) ނިކަން ބައްލަވައިގަންނަވާށެވެ!

(٧٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނދަގޫއެއް ނުވަތަ ފައިދާއެއްކަމަކަށް އަދި މަންފާއެއްވެސް ކަލޭމެންނަށް ނުދޭ ތަކެއްޗަކަށް الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ އަދި الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٧) އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دِيْنُ ގައި އެއްވެސް حقّ އެއްނޫން غُلُوُّ ނުކުރާށެވެ! (مَدَح ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދާށެވެ! (عيسى (عليه السّلام) އަކީ الله އެއްޗެއްނޫނެވެ. އޭނާ ހަމަ الله ގެ އަޅާއި رسول ކަލޭގެފާނެވެ. حقّ ވެސް އެއީއެވެ.) އަދި މީގެކުރިން ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެއްގެ هواى نفس އާއި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުން (އެމީހުންނާ تبع ވި) އެތައްބަޔަކު މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ޞިރާޠުލްމުސްތަޤީމުން ފުރެދިއްޖެއެވެ.

(٧٨) داؤد عليه السّلام އާއި عيسى عليه السّلام އާއި ދެކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން بنى إسرائيل ންނަށް لعنة ލެވިއްޖެއެވެ. އޭގެ އެމީހުންގެ އުރެދުމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٩) އެމީހުންވީ އެމީހުންކުރާ مُنْكَرَاة ން ހުއްޓުވުމާ އަދި އެހެން މީހުންކުރާ مُنْكَرَاة ނަހީނުކުރާ ކަމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކީ ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެއްކަން يقين އެވެ.

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ۝٨٠ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ۝٨١ ❁ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۝٨٢

ލުޣަތު

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ކަލޭގެފާނަށްފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ.❁ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ

كَفَرُوا۟ ۚ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންނާ وَلَايَة ކުރާމީހުން. (އެކާފިރުންނަށް ހިމާޔަތްދޭ ސަހަރާތްތެރިންކަމުގައި ބަލައި

އެމީހުންނަށް ސަހަރާތްތެރިވާމީހުންނެވެ.)❁ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ

= އެމީހުންގެ نفس ތަކެއް އެމީހުންނަށް ޙާޟިރުކުރިކަންތައް.❁ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް

الله ގެ ކޯފާލެއްވުމެވެ.❁ وَفِى ٱلْعَذَابِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން عذاب ގައި.❁ هُمْ خَٰلِدُونَ ۝٨٠ = އެމީހުން

ދެމިތިބޭނެ ހަމައަބަދަށެވެ.❁ وَلَوْ كَانُوا۟ = އެމީހުން ވިނަމަ.❁ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި الله އަށް

އީމާންވެއްޖެކަމުގައި.❁ وَٱلنَّبِىِّ = އަދި نبي އާއަށް.❁ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު

ތަކެއްޗަށްވެސް.❁ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ = އެމީހުން (އެބައި ކާފިރުންނާއި مشرك ން އެއި) ސަހަރާތްތެރި نصر

ދިނުމަށް ކަމުގައި إختيار ނުކުރިހެވެ.❁ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުންނީ.❁

فَٰسِقُونَ ۝٨١ = ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)❁ ❁ لَتَجِدَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً = عداوة ތެރިކަން އެންމެގަދަވެގެންވާކަމުގައި.❁ لِّلَّذِينَ

ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް (محمّد ގެފާނަށް އީމާންވި މީހުންނަށް) ٱلْيَهُودَ = يهودى ން.❁ وَٱلَّذِينَ

أَشْرَكُوا۟ = އަދި شريك ކުރިމީހުންނާއި (مشرك ންނާއި)❁ وَلَتَجِدَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁

أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً = އެބައިމީހުން އެންމެ ގާތްކުރިމީހުން ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި.❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް.

ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = އެއި ބުނާމީހުންނެވެ.۞ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ نصارى އިންނޭ.۞

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ.۞ بِأَنَّ مِنْهُمْ = އެއުރެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެތެރެއިންވެއެވެ.۞ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا

= قِسِّيسِين ންނާއި رَاهِب ން.۞ وَأَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން

ކިބުރުވެރިނުވެއެވެ. ބޮޑާނުވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ކާފަރުންނަށް އެމީހުންގެ ސަޕޯޓްތެރިކަންދީ އެމީހުންގެ ތިމާމެންގެ نصر ވެރި ސަޕޯޓްތެރިކަންކުރުމަކީ ހަޑިޢަމަލް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އެއިސްކުރިކަށްތަކީ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ الله ގެ ކޯފާ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލެއްވުމެވެ. އަދި އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ عذاب ގައެވެ.

(٨١) އަދި އެމީހުން الله އަށާއި نبي އާ އަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާނަމަ އެއުރެންގަތެކަށްވެސް ކާފަރުން އެއީ ތިމާމެންގެ ސަޕޯޓްތެރިކަންކުރުމަށް ބަލައި إختيار ނުކުރެއެވެ. އަދި އެއުރެންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ.

(٨٢) ކަލޭގެފާނު (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނަށް عداوة ތެރިކަން އެންމެގަދަވެގެންވާނީ يهودى ންނާއި އަދި مُشْرِك ންނަށްކަމަށް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް އެންމެގާތް ލޯބިވެތިވުން ގާތްކަމަށްވާނީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ ތިމާމެންނީ نصارى އިންނޭ ބުނާމީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެތެރޭގައި قِسِّيسِين ންނާއި رَاهِبُ ން ތިއްބެވެ. (قِسِّيسِين އަކީ: عَالِمُ ންނާއި، އަޅުކަންކުރާ ދީނުގެ تَبَعَ ވާމީހުންނެވެ. حقّ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރާ/ މީސްތަކުންނަށް ދީނުގެ ބުނެދޭ މީހުންނެވެ. رَاهب ންނަކީ ދުނިޔެދޫކޮށް އަޅުކަންކުރުމަށް ނިކަންވި އަޅުވެރިންނެވެ.) = زُبْدَةُ التَّفْسِيْر =

އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يهودى ންނަކީއެން) މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާވެ ނުގަންނާނެއެވެ. އަދި ކިބުރުނުވެއެވެ؟ تَوَاضُعُ ވެރިވާނެއެވެ.

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ۖ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا سَمِعُوا = އަދި އެމީހުން އަޑުއިވިއްޖެ. ❁ مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ = رسول އާއަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެތި (قرآن) ❁ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ = އެމީހުންގެލޮލުތައް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނޭ. ❁ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ = ކަރުނަ ފުރިގެންގޮސް އޮހިގެންދާހާލު. އޭގެސަބަބަކީ. ❁ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ = حقّ ގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެއްޗަކާހުރެ ސަބަބުން. ❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ رَبَّنَا آمَنَّا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ فَاكْتُبْنَا = ފަހެ އަޅަމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ! ❁ مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ = ހެކިވެރިންނާއިއެކު (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ أمّة ގެމީހުންނާއިއެކު.) ❁ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ = އަދި އަޅަމެން الله އަށް އީމާންނުވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ❁ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ = އަދި حقّ ގެތެރެއިން އަޅަމެންނަށް އައިސްފައިވާއެއްޗަށް. ❁ وَنَطْمَعُ = އަދި އަޅަމެން ހިތްވަރުވެއެވެ. ❁ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا = އަޅަމެންގެ رَبّ އަޅަމެން ވައްދަވާނެކަމަށް. ❁ مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ = صالح މީހުންނާއިއެކު. ❁ فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ = ފަހެ الله تعالى އެމީހުންނަށް ثواب ދެއްވައިފިއެވެ. ❁ بِمَا قَالُوا = އެމީހުން ބުނިއެއްޗެހީގެ ސަބަބުން. ❁ جَنَّاتٍ = ސުވަރުގެތަކެއް ❁ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ = އޭގެދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ. ❁ خَالِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އޭގައިދެމިހުންނަ حال. ❁ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ❁ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ = إحسان ތެރިންގެ جزاء އެވެ. ❁ وَالَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީހުން. ❁ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا = އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ أُولَٰئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ❁ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ❁ لَا تُحَرِّمُوا = ކަލޭމެން حَرَام ނުކުރާށެވެ! ❁ طَيِّبَاتِ = ރަނގަޅުތަކެތި. ❁ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ = الله ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެއްވި. ❁ وَلَا تَعْتَدُوا = އަދި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނައަޅައިނުދާށެވެ! ❁ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ = އަދި الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ❁ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ = ހައްދުފަހަނައަޅައިދާމީހުންނަށް. ❁ وَكُلُوا = އަދި ކަލޭމެން ކާށެވެ! ❁ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒްގުން. ❁ حَلَالًا طَيِّبًا = حلال ރަނގަޅުތަކެތި. ❁ وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ الَّذِي = އެކަލާނގެއީ. ❁ أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) އަދި رسول އާގެފާނަށް (އެބަހީ: محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެފާނަށް) ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި އެމީހުން އަހައިލުމާ ކަށަވަރުން ދެނެގެންނެވި حقّ ގޮތުގައިން އެމީހުންނަށް އެނގުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ލޮލުން ކަރުނަ ފައިބަނިކޮށް ފެނިގެންދެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން ތެދުކޮށްފީމުއެވެ. އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ ހެކިވެރިންނާއެކު އަހަރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ! (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ أمّة ގޮތުގައި އަހަރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ! / އެއީ قيامة ދުވަހުން އެހެން أمّة ތަކަށް ހެކިދޭނޭ މީހުންނެވެ.)

- (ދަންނަށެވެ! މިއާޔަތްތަކުގައި އިޝާރާތްވެގެންވަނީ حَبْش ކަރައިން އަމީރުގެ ރަސްގެފާނު نَجَاشِي ފޮނުއްވައިގެން ނުވަތަ جعفربن أبى طالب އާއިއެކު އެރަށުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައި قِسِّيسِين ނަސާރި رَاهِبُ ންގެ ވާހަކައެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ رسول އާ قرآن ކިޔަވައިދެއްވީމާ އެބައިމީހުން އީމާންވި حقّ ދަސްކަމާ ވާހަކަ الله އަށް ބިރުން އެބައިމީހުންގެ ލޮލުން ކަރުނަ ފައިބާ ސަބަބުގެ ވާހަކައެވެ. މިވާހަކަ إبن كثير ގެ تفسير އާއި تفسيرالطبرى ގައިވެސް بيان ކުރެވިފައެވެ.) އަދިވެސް އެބައިމީހުން ދަންނަވައިދިނުމަށް الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.

(٨٤) الله އަށާއި އަދި حقّ ގޮތުގައިން އަހަރެމެން އަމިއްލައަށް ލިބިގެންވާ އަހަރެމެން އީމާން ނުވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ އަދި އަހަރެމެން ދަރުމަވެރި އަހަރެމެންގެ ربّ އަހަރެމެން صالح މީހުންގެ ތެރެއަށް ވައްދަވައިދެއްވުމަށް ދަންނަވަމުއެވެ. (އެއާއި މީހުންނަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ إصحاب ންނެވެ.)

(٨٥) ދެން ފަހެ އެމީހުން އެބުނި ބުނުމުގެ ސަބަބުން الله تعالى އެމީހުންނަށް ثواب ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައްދުވާ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަންތާނގައި އެމީހުން ދެމިހުންނާނޭތީއެވެ. އަދި إحسان ތެރިންގެ ދަރުމައަކީ ، ތިޔައީ އެއީއެވެ.

(٨٦) އަދި ކާފަރުވެ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީސްތަކުން (ދަންނަށެވެ!) އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

(٨٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! الله تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال ކޮށްދެއްވި ރަނގަޅު ތަކެތިން (އަމިއްލައަށް) حرام ތަކެތިކަމުގައި ނުހަދާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެތީގައި (ބޭނުންކުރުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދާށެވެ! (ބޭނުންކުރާއިރުވެސް الله އާއި އޭނާގެ رسول އާގެ ގައިދަށުގެ ތެރޭގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދާށެވެ!) އަދި އިތުރު ނުކުރާށެވެ!) އެހެނީ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٨٨) އަދި الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެ ތެރެއިން حلال ރަނގަޅު ތަކެތި ކާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ތެދުކޮށްގެން ތިބިމީހުންނެވެ.)

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَـٰنِكُمْ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَـٰنَ ۖ فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّـٰرَةُ أَيْمَـٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾

ލުޣަތު

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه ކަލޭގެފާނު ނުހިއްޕަވައްވާނެ. / عقوبة ނުދެއްވާނެ.۞ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَـٰنِكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިމަކާގެތެރެއިން އެއްވެސް قصد އެއްނެތި / ހިތުގެ يقين ގައެއްނޫންކޮށް ހުވައިކުރާތީ (ހިތު عربي ނޫން ތަކެއްޗަކަށް ވިސްނަގެންނެވެ.) ۞ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހިއްޕަވައްވާނެ. / عقوبة ދެއްވާނެ.۞ بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَـٰنَ = ކަލޭގެފާނު ހިތުގައި عزم ކޮށް قصد ކޮށްގެން ކުރާ ހުވައިން.۞ فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ = ފަހެ އޭގެ كفّارة އަކީ.۞ إِطْعَامُ = ކާންދިނުމެވެ. مُدُّ ދިނުމެވެ.۞ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ = ދިހަ މިސްކީނުންނަށް.۞ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ = ކަލޭގެފާނު ކާންދޭ މެދުމިނުގެ ކާނާއިން.۞ أَهْلِيكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް.۞ أَوْ كِسْوَتُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން (ދިހަ މިސްކީނުން) ނިވައިކުރާނެ ހެދުން / އެމީހުންނަށް ހެދުން ދިނުމެވެ.۞ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ = ނުވަތަ ކަނބުލޭގެއް މިނިވަންކުރުމެވެ. (އަޅަކު އަމަތު މިނިވަންކުރުމެވެ.)۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ފަހެ ނުލިބިއްޖެމީހާ / ނުފޯރުއްޖެމީހާ.۞ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ = ފަހެ (އޭނާ) ތިންދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ.۞ كَفَّـٰرَةُ أَيْمَـٰنِكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިތަކުގެ كفّارة އެވެ.۞ إِذَا حَلَفْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ހުވައިކޮށްފިއްޔާ.۞ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިތައް ރައްކާތެރިކުރާށެވެ! (އަޅައި ހުވައިކުރުން އަމަލު ނުކުރާށެވެ! / އަދި ހުވައިކޮށްފިނަމަ خلاف ނުވާށެވެ! / ކުށްވެރިވާކަމަށް ހުވައިކޮށްފިނަމަ كفّارة ދޭށެވެ!) ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّٰه ކަލޭގެފާނުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.۞ ءَايَـٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭގެފާނު شكر ކުރުމަށް.۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ = ހަމައެކަނި ރާއާއި ބަނޑުބެލުމާއި ޖުވާކުޅުމާއި ۞ وَٱلْأَنصَابُ = އަދި نُصُب ތައް (އަޅުކަންކުރުމަށް ބަހައްޓާ ހިލަތަކާއި ބުދުތައް)۞ وَٱلْأَزْلَـٰمُ = އަދި ފާލުބަލާ ތިރިތަކާއި (ނަސީބު ބަލަން ބޭނުންކުރާ ދަނޑިދަނޑިކޮޅުތައް) މިތަކެތިވާނީ ކަނބަލުވެ ۞ رِجْسٌ = ނަޖިސްދާތެވެ / ތަކެތިކަމުގައިވެއެވެ.۞ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شيطان ގެ عمل ގެތެރެއިންވާ.۞ فَٱجْتَنِبُوهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަންތަކުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އެކަންތަކާ ގާތް ނުވާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭގެފާނު ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވުމަށްޓަކައެވެ.۞ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = شيطان އާ އެދޭކަމަކަށްވަނީ.۞ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ = ކަލޭގެފާނުގެ ދެމެދުގައި އުފެއްދުމަށެވެ. (ދެމެދުގައި ކޮށްދިނުމަށެވެ.) ۞ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ދުޝްމަނުކަމާއި ނުރުހުން.۞ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ = ރާބުއިމާއި ޖުވާކުޅުމުގައި. ۞ وَيَصُدَّكُمْ = އަދި އެޝައިތާނާ ކަލޭގެފާނު ދުރުކޮށް ހުއްޓުވުމަށެވެ. ۞ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ذِكْرُ ން.۞ وَعَنِ

ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ނަމާދުންނާއި.۞ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ އެކަންކަމުން ހުއްޓާލާނޫހެއްޔެވެ؟ ۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ۞ وَٱحْذَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (ބަސްނުއަހާ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިކަމުގައިވިޔަސް. ۞ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް ޒިންމާއަކަށްވަނީ.۞ ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ = بيان ފާޅުކޮށް އިއްވައިދިނުމެވެ. / بيان ފާޅުކޮށްދޭގޮތުގައި އިއްވައިދިނުމެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٩) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހުވައިކުރުމުގައި އެއްވެސް قصد އެއްނެތި ހިތުގެ يقين ކަމެއްނެތި ކަލޭމެން ކުރާ ހުވައަށް الله ކަލޭމެންނަށް عقوبة ނުދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ لَغْو އެވެ. عَرَبِي ންގެތެރޭގައި އެއީ ވަރަށްގިނަ ކަމެކެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ހިތުގައި عزم ކޮށް ހަމަ قصد ގައިކުރާ ހުވައިން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހިއްޕަވާނެއެވެ. އެބަހީ: އެފަދަ ހުވައިގެ ކައްފާރާ އަދާ ދިހަ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عامّ މިނުން ކައިބޮއި ގުޅުމުންގެ ކާނާއަކުންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (ދިހަމިހުންނަށް) ހެދުން ދިނުމެވެ. ނުވަތަ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ. ދެންފަހެ އެއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރެވޭފަދަ ތަނަވަސްކަމެއްނެތްމީހާ ތިންދުވަސް ރޯދަހިފުމެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ހުވައިތަކުގެ كفّارة އެވެ. ކަލޭމެން ހުވައިކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެން ހުވައަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! (ހުވައިއަށް ކޮށްފިއްޔާ އޭގެ خلاف ނުވާށެވެ!) އަދި كفّارة ދޭންޖެހިއްޖެ ހިނދެއްގައި އެކަމަށް ފަރުވާކުޑަނުކުރާށެވެ! / އަދި ހުވައިކުރުމަށް އަވަސްވެ ނުގަންނާށެވެ! الله تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށެވެ. / ނުވަތަ ކަލޭމެން شكر ކުރުމުގެ أمّيد އުއްމީދުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! ހުވައިގެ ވައްތަރުތަކާއި كفّارة ގެ ދިގު تفصيل ވާހަކައާއި حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިއީ އަދި އެކަމުގެ فرصة އެއްނޫނެވެ. އެ فرصة ލިބުނުމާ އެބައި އަދި بيان ކޮށްދޭނީމެވެ. إن شاء الله .

(٩٠) އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ބަނގުރާއާއި (އެބަހީ ރާބުއިމާއި) ޖުވާކުޅުމާއި އަޅުކަންކުރުމަށް ބަހައްޓާފައިވާ ހިލަތަކާއި (ބުދުތަކާއި – އެބަހީ އަޅުކަންކުރުމާއި) ނަސީބުގެ ވަރުބަލަން ފާލުބެލުމާއި (ތިރިތިރިޔޭ ހަރާމްގެން ފާލުބެލުމާއި) މި އެންމެހައި ކަންތައްތަކީ ނަޖިސް ކަންކަމެކެވެ. އެއީ شيطان އާގެ عمل ގެތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. ފަހެ އެކަންކަމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވާ نصيب ލިބިގަތުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٩١) شيطان އާ އެދޭކަންނަކަށްވާނީ عداوة ބިރުކަމާއި ދުވެރިކަން ކަލޭމެން (مؤمن ންގެ) މެދުގައި އުފެއްދުމަށެވެ. ދުރުވެރިކަމުވުމަށެވެ. އެއީ ރާއާއި ޖުވާގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އޭނާގެ އެދުމަކީ الله ގެ ذِكْرُ ނުކުރުމާއި الله ހަނދާންކުރުމުންނާއި އަދި ނަމާދުކުރުމުން ކަލޭމެން މަނާކޮށް ދުރުކުރުމަށެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ މިކަންކަމުން ހުއްޓާނުލާނޫހެއްޔެވެ؟ ހުއްޓާލައިގަންނާށެވެ!

(٩٢) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ امر ފުޅުތަކާއި خلاف ވުމަށްޓަކައި) ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަމުރާއި ނަހީއަށް ކިޔަމަންނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަވެސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول އާގެ މައްޗަށް ޒިންމާއަކަށްވަނީ ބަޔާންވެގެންވާގޮތުގައި އިއްވައިދިނުމެވެ.

لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْتُلُوا۟ ٱلصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ۚ وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

ލަފްޒީމާ

لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އިތުރުން صالح عمل ކުރި.۞ جُنَاحٌ = އެއްވެސްކުށެއް. އެއްވެސް ފާފައެއް.۞ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ = އިތުރުން ކަރަހިބިގެން އެއްޗަކަށް. / އިތުރުން ބޭއްވިއްޖައަކުން.۞ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ = އިތުރުން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَّءَامَنُوا۟ = އަދި އިތުރުން އީމާންވެ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އިތުރުން صالح عمل ކޮށް.۞ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ = ދެން އިތުރުން تقوى ވެރިވެ – ބުނެވިދިޔަ އަދި އިތުރުން އީމާންވެއްޖެއްޔާ.۞ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ = ދެން އިތުރުން تقوى ވެރިވެ އަދި އިތުރުން إحسان ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ = އަދި إحسان ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންނެވެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ.۞ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ = ޝިކާރަޔާގެ ބައެއްޗަކުން. ޝިކާރަކުރާ ބައެއްޗެއްސެއް (ބައެއްޗެއްސެއްގައި ރިޔާ ބިރުވެ.)۞ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ = އަތްތަކާއި ކަލޭމެންގެއަތްތަކުން ފިޔަވަނަށް.۞ وَرِمَاحُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތުންސިމަޅުންނާއި.۞ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ = الله ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށް (ކަލޭމެނަށް ދެނެއަރުވާދެއްވުމަށް.)۞ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ = غيب ގައިވާ އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާނީ ކާކުތޯ.۞ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ = ފަހެ (الله ގެ حدّ) ހުރަސްއަރައިފިމާ.۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެކަމުގެ ކުރިން އިމްތިޙާން ކުރައްވާނަމަ حرام ކުރައްވާ إمتحان ކުރެއްވުމަށްފަހު)۞ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تَقْتُلُوا۟ ٱلصَّيْدَ = ކަލޭމެން އެއްވެސް ޝިކާރަ ނުމަރާށެވެ!۞ وَأَنتُمْ حُرُمٌ = ކަލޭމެން (حجّ އަދި ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާ حال.۞ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا = އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއިން ބައެއް (إحرام ބަނދެގެންވާ حال) ގަސްތުގައި މަރައިފިނަމަ (ދަނެއް ދޭށެވެ!)۞ فَجَزَآءٌ = ފަހެ އޭގެ جزاء އަދި / އޭގެ ބަދަލަކީ.۞ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ = نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކުން އޭނާ މަރާލި ޝިކާރައާ އެއްގޮތް (كفّارة ގޮތުން) ދިނުމެވެ.۞ يَحْكُمُ بِهِۦ = އޭގެ حُكم ކުރާނީ!۞ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ عدل ވެރި ދެމީހުން.۞ هَدْيًۢا = هَدْىُ އެއްގެގޮތުން. (ހަދިޔާއެއްގެގޮތުން)۞ بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ = كعبة الله އަށް ދާނޭ (مكّة ގެ حرم އަށް هدية ކުރުވާ)۞ أَوْ كَفَّٰرَةٌ = ނުވަތަ

كفّارة ދިނުމެވެ.۞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ = އެއިމިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ. ۞ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا = ނުވަތަ އެއާއި ހަމަހަމަވާވަރަށް ރޯދަހިފުމެވެ. ۞ لِّيَذُوقَ = އޭނާ ރަހަލިބިގަތުމަށް.۞ وَبَالَ أَمْرِهِۦ = އޭނާ ކުރިކަންތަކުގެ عذاب ގެ)۞ عَفَا ٱللَّهُ = اللّه عفوء ކުރެއްވީއެވެ.۞ عَمَّا سَلَفَ = (މި حكم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން) އިސްވެދިޔަކަމަކުން ކަންތަކަށް.۞ وَمَنْ عَادَ = އަދި އިއާދަވެއްޖެމީހާ. (އެބައި އެފަދަކަމެއް އަނބުރާ ކޮށްފިމީހާ)۞ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން اللّه ބަދަލުހިއްޕަވާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ = އަދި اللّه މީ، ގަދަފަދަވަންތަ ކާތްރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾ = ބަދަލު ހިއްޕެވުމުގެ ވެރި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ރާ حرام ވުމުގެ ކުރިން އެމީހުން ބޮއިކެއުމަކުން ރާ حرام ވުމުގެ ކުރިން ގުނޑުވެރިވާނަމަވެސް) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން تقوى ވެރިވެ އީމާންވެ އަދި صالح عمل ކުރިނަމައެވެ. ދެން އެމީހުން تقوى ވެރިވެ އީމާންވެ ދެން تقوى ވެރިވެ إحسان ތެރިވެއްޖެއްޔާއެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުންނާއި ކަލޭމެންގެ ރުމްޙަތަކުން ކަލޭމެން ލިބިގަންނަ އެއްޗަކުން ޝިކާރައިން ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ ، اللّه ނުފެނި غيب ގައި اللّه އަށް ބިރުވެތިވާމީހުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެކަލާނގެ ފާޅުކުރައްވަން ދެއްކެވުމަށެވެ. ދެންފަހު އަނބުރާ (އެބައި ޝިކާރަކުރުން حرام ވުމުގެ إمتحان އަށްފަހު) ދެން ހައްދުފަހަނައަޅައިފިމީހާ ދަންނައެވެ! ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٩٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން (حجّ އަށް ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާ حال ކަލޭމެން އެއްގަމު ޝިކާރަ ނުކުރާށެވެ! އެއްގަމު ސޫރި ނުމަރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއީން އެއްޗެއް ހަމަގަސްތުގައި މަރައިފިމީހާ ދަންނައެވެ! ފަހެ އޭނާގެ ޖަޒާ جزاء އަކީ އޭގެ عقوبة އަކީ އޭނާ އެމަރާލިއެތީގެ އެއްޗެއް (كفّارة އެއްގެ ގޮތުން) ދިނުމެވެ. އެއެއްޗެއް މިންވަރު ކުރާނީ ކަލޭމެންކުރެ عدل ވެރި ދެމީހެއް حكم ކުރާގޮތެވެ! އެއީ ގެންގޮސް ޒަބަޙަކުރާ هَدِيَة އެއްގެ ގޮތުން ދޫކުރެވޭ هَدْى އެކެވެ. ނުވަތަ އޭގެ ދުވެ كفّارة އަކީ މިސްކީނުންތަކަށް ކާންދިނުމެވެ. (އެއީ އޭނާ އަރުވާ ޝިކާރައެއްގެ އަގުގެ މިންވަރަށް، އެއަށްވާ ތަކެއްޗެވެ. ނުވަތަ އެވަގުތުގެ އަގު އެތަކެއްޗާއި މަކާ ގައި ހުރި ވިޔަފާރިއެވެ. ނުވަތަ އޭގެ އަގާއި ހަމަހަމަވާވަރަށް ރޯދަހިފުމެވެ. (ކޮންމެ مُدّ އެއްގެ މިންވަރަށް ދުވަހަކެވެ.) އަދި މިއާޚަޢުގައިވާ كفّارة ތަކުގެ މިންވަރުކުރުމުގައި علم ވެރިންގެތެރޭގައި އެކިވަރުވަރުގެ إختلاف ވެއެވެ. އެކަން ހަނގުރާކުރުން ހުއްޓެވެ.) އަދި މި كفّارة ތަކީ އެއީކަމަށްވާތީ އޭނާ އެކުރި ކަމެއްގެ ވަބާލު عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަތުމަށެވެ. (އަދި މި حكم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން) އިސްވެދިޔަކަމަކުން ކަންތަކަށް اللّه عفو ކުރެއްވީއެވެ. (އަދި މި حكم އައުމަށްފަހު) ދެން އެފަދަކަމަކަށް إعاد ވެއްޖެމީހާ އަނބުރާގެންވުމާ (ދަންނައެވެ! ފަހެ اللّه އޭނާގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ބަދަލުހިއްޕެވުމުގެ ވެރި ކާތްރަސްކަލާނގެއެވެ.

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ ۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ قُل لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

ލަފްޒުތައް

أُحِلَّ لَكُمْ = ކަލޭފުޅުންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގެ ޝިކާރަކުރުން. ۞ وَطَعَامُهُۥ = އަދި އެ ކެއުމާއި. ۞ مَتَٰعًا لَّكُمْ = ކަލޭފުޅުންނަށާ مَنْفَعَ އެއްގޮތުގައި. ۞ وَلِلسَّيَّارَةِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ۞ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭފުޅުންނަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ صَيْدُ ٱلْبَرِّ = އެއްގަމު ޝިކާރަކުރުން. ۞ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا = ކަލޭފުޅުން إحرام ބަނދެގެންވާހާ ހިނދަކު. ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭފުޅުން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ = އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭފުޅުން مَحْشَر ކުރެވޭނެ ކަލާނގެއެވެ. އެއްކުރެއްވޭނެ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ = الله تعالى كعبة الله (ގެފުޅު) ހެއްދެވީ ۞ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ = އެއީ حرمة ތިބިފައިވާ ގެއެވެ. (އަޅަން ހެއްދެވީ)۞ قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްޓަކާ قِوَام އެއްކަމުގައި. (އެބަހީ: އެމީހުން ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންތައް صلح ކުރާ أصل އެއްކަމުގައި.) ۞ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ = އަދި حرمة ތިބިފައިވާ މަސްތަކާއި. ۞ وَٱلْهَدْىَ = އަދި ގެންދެވޭތަކާ هَدِيَة އާއި. ۞ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ = ގޮތުގައިލާ هَدْى އެއްގޮތްމެން ކަނޑައި قلادة އަޅުވާފައިވާ جمل އާއި. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެކަންތައްތައް އެގޮތަށް ހައްދަވާފައިވަނީ) ۞ لِتَعْلَمُوٓا۟ = ކަލޭފުޅުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ۞ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ. ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން. ۞ ٱعْلَمُوٓا۟ = ކަލޭފުޅުން ދެނެގަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ = عقوبة ދެއްވުން ގަދަވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެކަން. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެކަން. ۞ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ = رسول އާގެމައްޗަކު (ވާޖިބުވެގެން) ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ = (رسول ކަން) އިއްވައިދެއްވުން މެނުވީ. ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭފުޅުން ފާޅުކުރާހާކަމެއް / ފާޅުކުރައްވާ ކަމެއް. ۞ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ = އަދި ކަލޭފުޅުން ވަންހަނާކުރާހާކަމެއްވެސް. ۞ قُل لَّا يَسْتَوِى = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ = ނުބައި އެއްޗެހިއާއި ރަނގަޅު އެއްޗެހި. ۞ وَلَوْ أَعْجَبَكَ = އަދި ކަލޭގޮތް عجائب ކުރުވިޔަސް. ۞ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ = ނުބައި އެއްޗެހީގެ ގިނަކަމުން. ۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ

ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ يَـٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ.❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ކުރި / ކާމިޔާބުވާނޭތޯއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٦) ކަނޑުގެ ޝިކާރަކުރުމާއި އަދި އެ ޝިކާރަކޮށްގެން ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (ރަށުގައި قائم ވެތިބޭމީހުން) ނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވާ مَنْفَعَ އެއްގޮތުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން (حجّ އަށް ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާހިނދެއްގައި އެއްގަމު ޝިކާރަކުރުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حرام ވެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެކަންކަން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް الله حرام ކުރައްވައިފިއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއާ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނެ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٧) البَيْتُ الحرَام ކަމުގައިވާ كعبة އެބަހީ ގުދުސް الله ހަދައްވައިވަނީ މީސްތަކުންގެ دين އާއި ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް صلح ކުރާ أصل އެއްޗެއްކަމުގައެވެ. އަދި حرمة ތެރިވެގެންވާ މައްސަރާއި ގުރުބާނުގެންވާ هَدْيُ އާއި – އެބަހީ އެތަނަށް هَدِيَة ގޮތުގައި ގެންދާ نَعَمْ ސޫފީގެ ބާވަތްތަކާއި އަދިކަރުގައި قِلاَدَة އަޅުވާފައިވާ نَعَم ސޫމްޖާއި މިހިރާތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ޚަލްޤު މީސްތަކުންގެ دين އާއި ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންތައް ސަލާމަތްކޮށްދޭ أصل ތަކެއްކަމުގައެވެ. (ގުދުރަތީ ކާފިރުންނަށް أمان ކަން ހުރިތަނެކެވެ. حرمة ތެރި މައްސަރުތަކުގައި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރުން އަނިޔާކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. އަދި ގުދުރަތް هدى ހިފައިގެންދިޔާއި އަދި ޤާނާގެ هدى އާއިވެސް ދިމާކޮށް އަނިޔާކޮށް ނުހަދާށެވެ! އެއީ جاهليّة ޒަމާނުއްސުރެ މީސްތަކުންގެ އާދައެވެ. އެގޮތުން މިކަންކަންވެސް ހަދައިވަނީ މީސްތަކުން ސަލާމަތްކޮށްދޭ أصل ތަކެއްކަމުގައެވެ. والله أعلم) އަދި އެކަންކަމާއި އެގޮތުގައިމީން ޚާއްޞަ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެއްޗެ الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ.

(٩٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ދެއްވުންބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٩٩) رسول ކަށް އިއްވައިދިނުމުގެ رسول ކަމުގެމައްޗަށް (ވާޖިބު) ވެގެންނުވެއެވެ. (އެބަހީ: رسول ކާއިބަރުގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް އޮތީ އިއްވައިދިނުމެވެ. ކިޔަމަންތެރިންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް جزاء ދެއްވުން ޚާއްޞަވާނީ الله އަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ފައުޅުކުރާކަންތަކާއި ވަންހަނާކުރާކަމުގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٠) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނުބައާ ރަނގަޅު (ނުބައިތަކެއްޗާއި ރަނގަޅުތަކެތި) އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިން ކާފިރުންނާއި މުއުމިނުން - حرام އާއި حلال ދެން މިހެން......) މިއެއްވެސް ދެ އެއްޗެއް އެއްވަރުނުވާނެއެވެ. އަދި ނުބައި ކަންތައް – އަދި ނުވަތަ ނުބައިމީހުން ގިނަކަމުން ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވިޔަސް (ނުބައި އެއީ ރަނގަޅުކަމުގައިވާން އެއްގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވެވޭތޯއެވެ. އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ކަލޭމެން تقوى ވެރިވާށެވެ!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَسۡـَٔلُواْ عَنۡ أَشۡيَآءَ إِن تُبۡدَ لَكُمۡ تَسُؤۡكُمۡ وَإِن تَسۡـَٔلُواْ عَنۡهَا حِينَ يُنَزَّلُ ٱلۡقُرۡءَانُ تُبۡدَ لَكُمۡ عَفَا ٱللَّهُ عَنۡهَا ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٞ ﴿١٠١﴾ قَدۡ سَأَلَهَا قَوۡمٞ مِّن قَبۡلِكُمۡ ثُمَّ أَصۡبَحُواْ بِهَا كَٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٖ وَلَا سَآئِبَةٖ وَلَا وَصِيلَةٖ وَلَا حَامٖ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ ۖ وَأَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُواْ حَسۡبُنَا مَا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَهۡتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَا تَسۡـَٔلُواْ = ކަލޭމެން ސުވާލުނުކުރާށެވެ! / ނުއަހާށެވެ. ۞ عَنۡ أَشۡيَآءَ = އެކިއެކި އެއްޗެއްސާމެދު / އެކިއެކި ކަންކަމާމެދު ސުވާލުނުކުރާށެވެ! ۞ إِن تُبۡدَ لَكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް ފާޅުވެއްޖެއްޔާވެސް (ސުވާލުގެ ޖަވާބު ފާޅުވެއްޖެއްޔާ) ۞ تَسُؤۡكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވާނޭއެވެ. ۞ وَإِن تَسۡـَٔلُواْ عَنۡهَا = އަދި ކަލޭމެން އެކަންކަމާއި މެދު ސުވާލުކުރަންޏާ. ۞ حِينَ يُنَزَّلُ ٱلۡقُرۡءَانُ = قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ވަގުތު. ۞ تُبۡدَ لَكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް (އެއްޗެއްގެ ޖަވާބު) ފާޅުވެދާނެއެވެ. ۞ عَفَا ٱللَّهُ عَنۡهَا = އެކަންކަމަށް الله عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٞ ﴿١٠١﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ހިލްމުވެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَدۡ سَأَلَهَا قَوۡمٞ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމާމެދު ބަޔަކުމީހުން ސުވާލުކުރިއެވެ. ۞ مِّن قَبۡلِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން. ۞ ثُمَّ أَصۡبَحُواْ = ދެން އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. ۞ بِهَا كَٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = އެކަންކަމަށް ކާފަރުވެބަހައްޓާ ބަޔަކު ކަމުގައި. ۞ مَا جَعَلَ ٱللَّهُ = الله ނުލައްވައެވެ. ۞ مِنۡ بَحِيرَةٖ وَلَا سَآئِبَةٖ = އެއްވެސް بَحِيْرَة އެއްވިޔަސް އަދި سائبة އެއްވިޔަސް. ۞ وَلَا وَصِيلَةٖ وَلَا حَامٖ = އަދި އެއްވެސް وصيلة އެއްވިޔަސް އަދި حامي އެއްވިޔަސް. ۞ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކާފަރުން. (ކާފަރުވި މީސްތަކުން) يَفۡتَرُونَ = އެމީހުން ދޮގުހަދައިގެންނަނީއެވެ. ۞ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ = الله ގެ حضرة އަށް ދޮގު. ۞ وَأَكۡثَرُهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަ ބަޔަކުމީހުން. ۞ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ = ބުއްދި ނުކުރެއެވެ. فكر ނުކުރެއެވެ. ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ۞ تَعَالَوۡاْ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! ۞ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް. (އެބައިމީ ޤުރުއާން) ۞ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާގެ އަރިހަށް. (رسول އާ ތަބާވުމަށްޓަކައި އަރިހަށް) ۞ قَالُواْ حَسۡبُنَا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުދެއެވެ. ۞ مَا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآ = އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތުގައި ވަނިކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ދުށްގޮތް/ ދެމިތިބިގޮތް. ۞ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިން ވިޔަސް ހެއްޔެވެ؟ ۞ لَا يَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا = އެއްޗެއް ނޭނގޭ ބައެއްކަމުގައި؟ ۞ وَلَا يَهۡتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ = އަދި ތެދުމަގު ނުލިބޭ ބައެއްކަމުގައި.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް (މާތްﷲ ބާނުއްވައިދެއްވާނެ) އެއްޗެހީގެ حكم ނޭނގޭ ތަކެއްޗާއިމެދު ކަލޭމެން ސުވާލު ނުކުރާށެވެ! (رسول އާއި ސުވާލު ނުކުރާށެވެ!) އެއްޗެހީގެ حكم ކަލޭމެންނަށް ހާމަވެ ފާޅުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަން ލިބޭނެއެވެ. އަދި قرآن ބާވައިލެއްވުމުގައި ވަޙީ އެފަދަ ސުވާލުތައް ކަލޭމެން ކުރަމުންދާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އޭގެ حكم ފާޅުވެގެންދާނެއެވެ. (އޭރުން އިބާދަތް ދަތިކަން/ ހުސްކަމުގެ ކަން ލިބޭނެއެވެ.) الله ވަނީ އެފަދަ ކަންކަން عفو ކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އަބަދު ކުށްތިބިއަކަށް ބަދަލު ނުދިނުމަށްވުރެ ފުރުޞަތު ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(١٠٢) ހަމަކަލޭމެންނަށް އެފަދަ ކަންކަމާއިމެދު ކަލޭމެންގެ ކުރިން ބައެއް ބަޔަކުމީހުން ސުވާލުކުރިއެވެ. (ދެން އޭގެ حكم ތަށް ހާމަވުމުން) އެމީހުން އެކަން ދޫކޮށްލައި ކާފިރުވިއެވެ.

(١٠٣) الله تعالى އެއްވެސް بَحِيْرَة އެއް އަދި سَائِبَة އެއްވެސް އަދި އެއްވެސް وصيلة އެއްވެސް އަދި އެއްވެސް حامي އެއްވެސް ނުލައްވައެވެ. (އެއީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مشرك ން އަމިއްލައަށް އުފައްދާފައިވާ ނަންތަކެއްކަމެވެ.) އަދި އެކުށްއެކަމަކު ކާފިރުވި މީސްތަކުން الله تعالى ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަންނަނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ބުއްދި ނުކުރެއެވެ. ނުވިސްނަތެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَحِيْرَة އަކީ، އަންހެން جمل އެވެ. އޭގެ ކަންފަތް ތޮށިފައިވާ ދެން އޭގެކިރު طَاغُوة އަށް خاصّ ކުރެވިއެވެ. (އެއީ ބުދުތަކަށް ބާރުވަރުގައިވާ މީހާއަށެވެ.) އެހެންމީހުން އޭގެކިރު ފުރުން މަނާވެ. ކަންފަތް ފަޅާލާފައި ބެހެއްޓުމަކީ އޭގެ علامة އެވެ.

سَائِبَة އަކީ: އެއްވެސް އަންހެން جمل އެވެ. މީހަކަށް ބަލިއްޔެއް ކަމެއް ދިމާވެގެން ނަދުރު ބެނުމަށްވާ جمل އެވެ. މިބަލިން ސަލާމަތްވެއްޖެއްޔާ (މިސާލަކަށް) ދެން އޭގެމައްޗަށް ސަވާރު ނުވުމާއި އަދި އޭތި ބޭނުންނުކުރުމަށް ހުއްޓުވާލުމަށް ދޫކޮށްލާފައިވާނެއެވެ. ފުރާވެސް ބޭނުންނުކޮށް ބޭނުވިއެވެ. މިހެނެ ބަހައްޓާ ނުވާނެއެވެ.

وصيلة: އަކީވެސް އަންހެން جمل އެވެ. އެއީ އަންހެން އެއްޗެއް ވިހައިފާ ދެންވެސް އަންހެން އެއްޗެއް ވިހައިފިއްޔާ އެއްޗީ އެމީހުންނަށެވެ. އަންހެން އެއްޗަކާއި ފިރިހެން ފިރިހެން އެއްޗެއް ވިހައިފިއްޔާ އެއީ އެމީހުންގެ إله ނަށްކަމެވެ.

الحامي އަކީ: އެއީ ފިރިހެން ޖަމަލެވެ. އެއަށް ދިހަދަރިން ލިބުނީމާ އޭގެ ބުރިކަރި حماية ކުރެވުނީއެވެ. ދެން އޭގެ ބުރިކަރިމައްޗަށް ސަވާރު ނުވެވޭނެއެވެ. އަދި އޭތި ކާންދޭނުކަން ވިނަކައި ފެންބޮއިހުރުމަށްވެސް މަނާނުކުރެވޭނެއެވެ.

= زُبْدَة التفسير =

(١٠٤) އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަށް ބަލާށޭ ކަލޭމެން رسول ގެ ކިބައިއްޔާ އެއްޗެއް ބަލާށޭ ކަލޭމެން އަންނާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނީ އަހަރުމެން އާދޭސް އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން އެގުރުއްޔާއި ދެމިހުރި ވަނީގެ އަހަރުމެން ފުދޭނެތެވެ. ކީއްތޯ އަހަރުމެންނަށް ކާބަފައިންނަށް އަޖައިބު ގަދަޙާލު ހުރިނަމަވެސް އެހެންނޭ. އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް އެއްވެސް ތެދުމަގެއް ނޭނގުނުނަމަވެސް ހިދާޔަތެއް ލިބިފައިނުވާނަމަވެސް، އަދި އެމީހުންނަކީ އެއްވެސް ތެދުމަގެއް ނުލިބިގެންވާ މީހުންނަމަވެސް ހެއްޔެވެ؟ އެހެންހަމަ ބުނާނީހެއްޔެވެ؟

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَيۡكُمۡ أَنفُسَكُمۡۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهۡتَدَيۡتُمۡۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ١٠٥ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ شَهَٰدَةُ بَيۡنِكُمۡ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ حِينَ ٱلۡوَصِيَّةِ ٱثۡنَانِ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ أَوۡ ءَاخَرَانِ مِنۡ غَيۡرِكُمۡ إِنۡ أَنتُمۡ ضَرَبۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَأَصَٰبَتۡكُم مُّصِيبَةُ ٱلۡمَوۡتِۚ تَحۡبِسُونَهُمَا مِنۢ بَعۡدِ ٱلصَّلَوٰةِ فَيُقۡسِمَانِ بِٱللَّهِ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ لَا نَشۡتَرِي بِهِۦ ثَمَنٗا وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰ وَلَا نَكۡتُمُ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ إِنَّآ إِذٗا لَّمِنَ ٱلۡأٓثِمِينَ ١٠٦ فَإِنۡ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسۡتَحَقَّآ إِثۡمٗا فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَحَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡأَوۡلَيَٰنِ فَيُقۡسِمَانِ بِٱللَّهِ لَشَهَٰدَتُنَآ أَحَقُّ مِن شَهَٰدَتِهِمَا وَمَا ٱعۡتَدَيۡنَآ إِنَّآ إِذٗا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٠٧

ލަފްޒީ މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ عَلَيۡكُمۡ أَنفُسَكُمۡ = ކަލޭފުޅުންގެމައްޗަށްއޮތީ
ކަލޭފުޅުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެވެ.❁ لَا يَضُرُّكُم = ކަލޭފުޅުންނަކަށް ގެއްލުމެއް ދެއްވާނެމެއްނޫނެވެ.❁ مَّن ضَلَّ =
މަގުފުރެދުނު މީހަކާއިމެދު.❁ إِذَا ٱهۡتَدَيۡتُمۡ = ކަލޭފުޅުން ތެދުމަގުގައި ހިނގައްޖެއްޔާ.❁ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ =
ކަލޭފުޅުން رُجوع ވުންވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ جَمِيعٗا = ކަލޭފުޅުން އެންމެން.❁ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން
އަންގަވާނެ ކަލޭފުޅުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.❁ بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ١٠٥ = ކަލޭފުޅުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ شَهَٰدَةُ بَيۡنِكُمۡ = ކަލޭފުޅުންގެ ދެމެދުގައި ހެކިވުމަކީ.❁
إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ = ކަލޭފުޅުންގެ ތެރެއިން އެކަކު ގާތު حاضر ވެއްޖެއްޔާ.❁ حِينَ ٱلۡوَصِيَّةِ = އެވަގުތު وَصيّة
ކުރާވަގުތު.❁ ٱثۡنَانِ = ދެމީހުން.❁ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ = ކަލޭފުޅުން (مؤمن ންގެ) عدل ވެރިދެމީހުން.❁ أَوۡ
ءَاخَرَانِ = ނުވަތަ އެހެންދެމީހުން.❁ مِنۡ غَيۡرِكُمۡ = ކަލޭފުޅުން (مؤمن ން) ނޫން މީސްތަކުން (ދެމީހުން.)❁ إِنۡ
أَنتُمۡ ضَرَبۡتُمۡ = ކަލޭފުޅުން ހިނގައްޖެ / ދަތުރުކުރައްވައިފި.❁ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި.❁ فَأَصَٰبَتۡكُم = ދެން
ކަލޭފުޅުން مُصِيبَة ޖެހިއްޖެ.❁ مُّصِيبَةُ ٱلۡمَوۡتِ = މަރުގެ مُصِيبَة .❁ تَحۡبِسُونَهُمَا = ކަލޭފުޅުން އެދެމީހުން
ހިފަހައްޓަވާށެވެ! / ބަންދުކުރައްވާށެވެ! ❁ مِنۢ بَعۡدِ ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދުކޮށްފަހު - (عصر ނަމާދުކޮށްފަހު) ❁ فَيُقۡسِمَانِ بِٱللَّهِ
= އެދެމީހުން ހުވާކުރާށެވެ الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ! ❁ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ = ކަލޭފުޅުން شكُّ ވެއްޖެ.❁ لَا نَشۡتَرِي بِهِۦ
ثَمَنٗا = އަހުރެމެން އެއަގަކަށް އެއްޗެއް ނުހިފާނަމެވެ. (رشوة އެއް ނުހިފާނަމެވެ.)❁ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰ = އަދި
ތިމަންނައާ ގާތްތިމާގެ މީހަކަށްވީނަމަވެސް.❁ وَلَا نَكۡتُمُ = އަދި އަހުރެމެން ވަންހަނާ ނުކުރާނަމެވެ.❁ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ الله
ގެ ހެކިބަސް.❁ إِنَّآ إِذٗا = އެހެންކަމަކު ވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ.❁ لَّمِنَ ٱلۡأٓثِمِينَ ١٠٦ =
ކުށްވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ فَإِنۡ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا = ދެން ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެދެމީހުންނާމެދު
ފާޅުވެއްޖެއްޔާ / ހާމަވެއްޖެއްޔާ.❁ ٱسۡتَحَقَّآ إِثۡمٗا = އެދެމީހުންނަށް ފާފަ حقّ ވެއްޖެކަމުގައި (خيانة ކުރިކަމުގައި)❁
فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ = އެހެންދެމީހުން ތެދުވެ ހުންނާށެވެ! ❁ مَقَامَهُمَا = އެދެމީހުންގެ ބަދަލުގައި.❁ مِنَ ٱلَّذِينَ
ٱسۡتَحَقَّ عَلَيۡهِمُ = އެމީހުންގެމައްޗަށް (وصيّة) حقّ ވީމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ ٱلۡأَوۡلَيَٰنِ = مَيّت އާއި

އެންމެ ގާތްމީހުންނެވެ.۞ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ = އެދެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ! ۞ لَشَهَٰدَتُنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ހެކިބަސް (އަހުރެމެންގެ ހުވައި)۞ أَحَقُّ مِن شَهَٰدَتِهِمَا = އެދެމީހުންގެ ހުވައަށްވުރެ މާ حقّ ކަންތައްޕެވެ. ۞ وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ = އަދި އަހުރެމެން (އަހުރެމެންގެ ހުވައިގާ) ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދަމެވެ.۞ إِنَّآ إِذًا = އެހެންކަމަށްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާނީ. ۞ لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޙައްޤު (އެންމެ ފުރަތަމަ) ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެވެ. (އެ نفس ތަށް إصلاح ކުރާށެވެ!) ކަލޭމެންގެ نفس ތަށް ތެދުމަގުގައިވާނަމަ އެހެންބަޔަކު މަގުފުރެދުމަކުން ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުދެއެވެ. (منكراة ނަހީކުރުމަށްފަހު އެހެންބަޔަކު قبول ނުކުރިއަސް އޭގެ ކަލޭމެނަށް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެންމެން ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންގެންދިޔަކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް تفسير ކުރުމުގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ ފަހުޒަމާނަކަށްއައިސް މީސްތަކުންގެ عمل ތައް ނުބައިވެ الله ގެ أمر ފުޅުތަކަށް ފަރުވާލެއް ނުބަލައްޓައި އުޅޭނީދު މީހާމެންގެ އަމިއްލަ نفس إصلاح ކޮށް ބާރުބަރުކުރެވޭތާ ބަހަނުކުރަކަމުން ގެއްލުމެއްނުވާނެ ކަމަށެވެ. އެއާ خلاف އަށް މިއާމެންނަށްވެސް ނުބައިމީހުންނާކުވެ ދެއްކެނަކަށްވެ އެމީހުންނާ އެއްގޮތްވެއްޖެއްޔާ ދެން އެނބުރިގެނެވެ. والله أعلم.

(١٠٦) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރަމުންދާއިރު ކަލޭމެންނަށް މިހާކަން މަރު حاضر ވެ އޮތް وصيّة ކުރަންޖެ ކަލޭމެން مؤمن ންކުރު عدل ވެރި ދެމީހުން (އެ وصيّة ގެ ކަންތަކުގައި) ހެކިވެރިކުރުން ހެއްޖެވެ. ނުވަތަ އެހެންދެމީހުން (އެބަހީ: مؤمنُ ން ނޫން އެހެން دين އެއްގެ ދެމީހުން) ހެކިވެރިކުރާށެވެ! (ދެން ތަރިކައިސް وصيّة އަދާކުރުމުގައި) އެދެހެކިންނާމެދު خيانة ގެ ޝައްކު ކަލޭމެންނަށް ޝައްކުވެއްޖެއްޔާ ނަމާދުގެ ފަހުން (އެބަހީ عصر ނަމާދަށްފަހު) އެދެމީހުން ހިފަހައްޓައި އެދެމީހުންލައްވައި الله ގަންދީ ހުވައިކުރުވާށެވެ! އެދެމީހުން މިމަސްއަލާގެ ހުވައިގައި ކިޔަށެއްވާނެމީހަކާނަމަވެސް އެއްވެސް رشوة އެއް ނުހިފާނަމެވެ އަދި الله އަށްޓަކައި އަހުރެމެންގެ ހެކިބަސް ވިއްކައިނުލާނަމެވެ. އަދި ވިއްކައިލާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ކަނޑައެޅިގެން ފާފަވެރިންކަމުގައި ކަމަށްޓަކައި ހުވައިކުރާށެވެ!

(١٠٧) ދެން ފަހުން އެދެމީހުންނަށް (އެބަހީ ހުވައިކުރި ދެމީހުންނަށް) ފާފަ حقّ ވެއްޖެކަމުގައި ސާބިތުވެފެއްޖެއްޔާ، (އެބަހީ: އެދެމީހުން خيانة ތެރިވެ ދޮގުހުވައިކުރިކަން ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ) ميّت އާގެ ގާތްމީހުންނެރު އެ وصيّة حقّ ވާމީހުންގެ ތެރެއިން ދެމީހުން (ކުރިންދެމީހުން ދޮގުހެދިކަމުގައި) الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ! އެދެމީހުންގެ ހުވައިގައި މިއާމެންގެ ހުވައި އެދެމީހުންގެ ހުވައަށްވުރެ މާ حقّ ކަންތައްޕެކަމާއި އަދި މިއާމެން ހުވައިގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާކަމަށް ހުވައިކުރާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެ އެބަހީ އަނިޔާވެރިވެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَـٰدَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَـٰنٌۢ بَعْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾ ۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا عِلْمَ لَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

ތަރުޖަމާ

ذَٰلِكَ = އެގޮތް (އިޝާރާ: މި بيان ވެދިޔަގޮތް)۞ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ = އެދިހުން ގެނަސްވެގެން ގާތްކަންބޮޑުވެ.۞ بِٱلشَّهَـٰدَةِ = ހެކިބަސް / ނުވަތަ ހުވައި.۞ عَلَىٰ وَجْهِهَآ = އޭގެ حقّ ގޮތުގައި. ۞ أَوْ يَخَافُوٓا۟ = ނުވަތަ އެދިހުން (فضيحة ވެދާނެކަމުގެ) ބިރުގަތުން ބޮޑުވެ.۞ أَن تُرَدَّ أَيْمَـٰنٌ = ހުވައި (ވާރުތަވެރިންނަށް) އުރުވައި ރައްދުވެދާނެކަމަށް.۞ بَعْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ = (ކުރީ ހުވައިކުރި) އެހުވުމުގެ ހުވައިތަކުރު.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަންނޭޅައި އަހާށެވެ.! وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾ = فاسق ބަޔަކަށް.۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ = الله تعالى رسول ބޭކަލުން ޖަމާކުރައްވާދުވަހު (އެދުވަހަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.)۞ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ مَاذَآ أُجِبْتُمْ = ތިޔަބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދެއްވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ۞ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ.۞ لَا عِلْمَ لَنَآ = އަޅަގަނޑުމެންނަށް އެއްވެސް ޢިލްމެއްނުވެއެވެ.۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަލާނގެއީ އިބަރަސްކަލާނގެއީ.۞ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ = غيب ތަކެއް ދެނެވޮޑިގަންނަވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) އެގޮތް އެބަހީ މިއާޔަތްތަކުގައި މި بيان ކުރެއްވިގޮތް އެހެން މައްސަލައިގައި ހެކިވެރިޔާއި ހުވައި އާދޭ ސީދާތެރިކަމުގައި قائم ވުން ގޮތަކަށް ބެލެވޭތޯ. ނުވަތަ ކުރީ ހުވައިކުރި މީހުން ހުވައިކުރުމަށްފަހު އަދުން (ميّت އާގެ ވާރުތަވެރިންނަށް) ހުވައި ރައްދުވެދާނެކަމުގެ ބިރުވެރިކަން ކުރެވިދާނެއެވެ. (ޙަލާލުނުވާ ގޮތަކަށް ހުވައިކުރުމުން މިލާފުން فضيحة ވެދާނެކަމަށް ބިރުގަތުމުން ނުކުރެވިދާނެއެވެ. والله أعلم) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! (އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާ أمر ތަކަށް ކިޔަމަންވެ وعظ نصيحة) ކަލޭމެން އަޑުއަހާށެވެ! އަދި فاسق ވި މީސްތަކުންނަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. ١٠٦ ން ١٠٨ އަށް މިވާ ތިން އާޔަތުގައި މިވަނީ تَمِيْمُ الدَّرى އާއި (رضى الله عنه) އަދި عَدِيّ بن بَدَّاء އާއި ދެކަލުން އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން ވިޔަފާރިކުރުމަށް ޝާމްއަށް ދިޔައިރު އެމީހުންނާއެކު ކަމަށް ހުރި މީހަކު حاضر ވިހިނދު ޥަޞިއްޔަތްކުރި وصيّة ގެ خبر އާއި އެއާބެހޭ ޤިއްޞާ ކަމަށް ވާހަކަ އެކަށާކަމަށްވާގޮތުގައި صحيح البخارى ގެ ٢٧٨ ވަނަ حديث ގެ شرح ގައި ވަނީ ވާހަކައެވެ. الحافظ ابن حَجَرَ فَتْحُ البَارِىގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ. މަރުވެދާނެ މަރުގެ ކުރިން ނަކަތެވެ وصية ކުރުމަށް ބަޔާންކުރުމަށް ހުކުމްކުރައްވައިފައެވެ. ދެން ކަމެއްގައިވެސް ދީނުގެ وصيّة ކަން ނަކަތަ ވާރުތަވެރިންނަށް އެކަމާއި ގެންގޮސްދިނުމަކަށް حوال ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެދެމީހުން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުގެ އެއްޗެއް ނަގާ ވިއްކާލާ ބައެއްބާކީ ހެޔޮކަމެއް ވާރުތަވެރިންނަށް ގެންގޮސް ދިންއެވެ އެހެން އެކަމަކީ ބަލާކުރުމުގެ ފަހުން އެ وصيّة ގެ ތެރެއިން އެއްޗެއް މަދުވެފައި ހުރިކަން ފާހަގަވެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަޟްރަތަށް އެމީހުން ދެކޮޅަށް ޝަކުވާ ހުށަހެޅިއެވެ. ދެން ތިބި ވާރުތަވެރިން ހުވައިކުރުވިއެވެ. ނަމަވެސް ވާރުތަވެރިންގެ ފަރާތުން ދެމީހަކު ދަޢުވާކުރުމުން އެދެމީހުން ތަކުރާރުކުރަމުން ދިޔައީ ވާރުތަވެރިންގެ ހަޤީޤަތް އެދެމީހުންނަށް ގެނެސްދެވުނުކަމުގައި ހުވައިކުރުމުންނެވެ. މިއީ އާޔަތުގައި އެވަނީ އެޤިއްޞާ ވާހަކައެވެ. والله أعلم .

(١٠٩) الله تعالى رسول ބޭކަލުން ޖަމާކުރައްވާ ދުވަހު އެބަހީ: قيامة ދުވަހު (އެދުވަހާއި ދުރު ބިރުވެތިވާށެވެ!) ދެން އެބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދެއްވުނީ ކިހިނެއްކަމުގައިތޯއެވެ؟ (އެބަހީ رسول ކަލުން ދަޢުވަތުދެއްވުމުން أمّة ގެ ފަރާތުން ލިބިވަޑައިގެން ކިހިނެއް ޖަވާބުތޯއެވެ؟ އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ނުވަތަ އަހަރެމެން ނުދަންނަމެވެ. (އެއީ ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެބޭކަލުންނަށް ދަންނަވާ ޖަވާބެއް ނެތިގެން مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގައިވާ غيب ތަކުގެ ދަންނަވާ ބޭކަލަކީ ކަލާނގެއެވެ.

إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى ۖ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّۦنَ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى وَبِرَسُولِى قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

ތަރުޖަމާ

إِذْ قَالَ ٱللَّهُ = الله وحي ކުރައްވާހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ❁ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން

عيسى (عليه السّلام) އެވެ! ❁ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭގެފާނު

ހަނދުމަކުރެއްވާށެވެ! ❁ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ މަންމާފުޅުގެމައްޗަށާއި. ❁ إِذْ أَيَّدتُّكَ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގަދަފަޅުއްވައިދެއްވިހިނދު. ❁ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = طاهر ވެގެންވާ روح ނޫ (جبريل عليه السّلام)

ގެންގޮސްދެއްވުމުން. ❁ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅުދައްކަވާ. ❁ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا =

(ކުޑަކުއްޖެއްގެގޮތުގައި) ވިހާބަރުމަތިގައި އުމުރުގައިވެސް އަދި ބޮޑު ފިރިހެނަކުގެ ގޮތުގައިވާ حال. ❁ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ

ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުން އުނގަންނައިދެއްވިހިނދު. ❁ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ

= އަދި حكمة އާއި އަދި توراة އާއި އަދި إنجيل އާއި (އުނގަންނައިދެއްވިހިނދު). ❁ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ = އަދި ކަލޭގެފާނު މަށިން

ހެއްދެވި ހިނދު (ހަނދުމަކުރެއްވާށެވެ!) ❁ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ = ދޫނީގެ صُور އަށް. ❁ بِإِذْنِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ

އިޛުނަފުޅުގެން ❁ فَتَنفُخُ فِيهَا = ދެން ކަލޭގެފާނު އެއްޗަކަށް ފުމެލައްވަމުއެވެ. ❁ فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِى = ދެން އެއީ

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުގެން ދޫނިޔަކަށް ވެއެވެ. ❁ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ = އަދި އުފަންލޯކަނު

މީހުންނާއި ކަށިމުސްނަކުރާ ބަރުސްބަލިޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ޝިފާދެއްވައެވެ. ❁ بِإِذْنِى

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުގެން. ❁ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުގެން

މަރުވެފައިވާމީހުން (ކަށްވަޅުން) ދިރުއްވައި ނެރުއްވާހިނދު (ހަނދުމަކުރެއްވާށެވެ!) ❁ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ

إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން بنى إسرائيل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دفاع ކުރައްވާ ދުރުކުރެއްވިހިނދު

(ހަނދުމަކުރެއްވާށެވެ!) ❁ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއެކު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް

ވަޑައިގެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރެއްވާށެވެ!.) ❁ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ބުނީއެވެ. ❁ مِنْهُمْ

އުޅުނުގެތެރެއިން ◈ إِنْ هَـٰذَآ = މި ނޫނެވެ. ◈ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ. ◈

وَإِذْ أَوْحَيْتُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިހިނދު / إلْهام ކުރެއްވިހިނދު. ◈ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـنَ = حوارى ނުންނަށް. (حَوَارى ނުންނަކީ عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ބޭކަލުން.) ◈ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށް އީމާންވާށެވެ! ◈ وَبِرَسُولِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާ އަށާއި ◈ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖެމެވެ. ◈ وَٱشْهَدْ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ހެކިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ! ◈ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ◈

إجْمَالِي މާނަ

(١١٠) مريم ގެފާނުގެދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަށް الله وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށާއި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅުގެމައްޗަށްވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ روح القُدس ގެ ބާރުވެރިކުރައްވައި - (جبريل عليه السّلام) ގެ ބާރުވެރިކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވާ ސާބިތުކަންދެއްވިހިނދުގައެވެ. ކަލޭގެފާނު ހަމަ ވިހާލާ ތޮށިމަތީގައިވާ ކުޑަކުއްޖަކުކަމުގައިވީ حال ކުޑަކުއްޖާއި އަދި ބޮޑު ފިރިހެނަކުކަމުގައިވާ حال ބޮޑު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަތައް ދެއްކެވިއެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދެއްވާފާނީ ލިޔުމާއި ޙިކުމަތާއި توراة އާއި އަދި إنجيل އުގަންނުވައިދެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ ކަލޭގެފާނަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު މަށިން ދޫނިއެއްގެ ސިފައިގެ ހެދުމާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުގެން އުފައްދަވައި ކަލޭގެފާނު ފުމެއްލެވުމުން ހަމަ ދޫނިޔަކަށްވެގެން ދެއެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި އުފަންވީއްސުރެ ކޮރުވެ އުޅޭ މީހުންނާއި ބަރަސްބަލި ޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުން ކަލޭގެފާނު ޝިފާދެއްވާފައެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުން ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވާފައެވެ. އަދި بنى إسرائيل ގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން (އުޅުނުން ކަލޭގެފާނު މަރާލަން ޤަސްދުކުރީ (قصد ކުރިހިނދު) ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން بنى إسرائيل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دفاع ކޮށްދެއްވާ ދުރުކޮށްދެއްވީމެވެ. ދެން ކަލޭ ގާތަށް ކާފިރުވި މީހުން ބުނީ މިއީ ހަމަ بيان ވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. (އެބަހީ عيسى عليه السّلام ގެންނެވި معجزات ތަކަކީ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެކެވެ.)

(١١١) އަދި حَوَارِىُّ ނުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ وحى ކުރެއްވުމުން އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖެމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި އިބަރަސްކަލާނގެ ހެކިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ!

إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۖ قَالَ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةً مِّنكَ ۖ وَٱرْزُقْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ فَإِنِّىٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾

މަޢުނާ

إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ = حَوَارِيُّ ން ތަބާވެރިންނު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެ ދަރިކަލުން ތަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ.❁ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކުރެއްވުމަށް ވަޑައިގެންފަވާނެ ހެއްޔެވެ؟❁ أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً = ފޭބުއްވުމަށް = އަހަރެމެންނަށް ކާނާ ތަށި ބާވައިލެއްވުން.❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން.❁ قَالَ = ވިދާޅުވިއެވެ عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެން مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.

قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.❁ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا = އަހުރެމެން އެދެނީ އެއިން ކެއުމަށެވެ.❁ وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ހިތްތަށް ހަމަޖެހިލުމަށެވެ.❁ وَنَعْلَمَ = އަދި އަހުރެމެން ދެނެގަތުމަށެވެ.❁ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން ތެދުބަސްކުރެއްވިކަން. ❁ وَنَكُونَ عَلَيْهَا = އަދި އެކަމުގައި ވުމަށް ތެދުކަމަށް ހެކިވެރިންގެ ތެރެއިން.❁ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾ = ހެކިވެރިންގެ ތެރެއިން.❁ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = مريم ގެ ދަރިކަލުން ތަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ ، ވަލްވިޔާ الله އެވެ.!❁ أَنزِلْ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންނަށް ފޭބުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! ❁ مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ކާނާތަށިގެ ތަށިއެއް.❁ تَكُونُ لَنَا = އަހަރެމެންނަށް ވާނޭ ވާހަކަތައް.❁ عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا = އަހަރެމެންގެ ފުރަތަމަ މީހުންނާ ފަހުމީހުންނަށް عيد އެއްކަމުގައި އަދި ހަމަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހިތްވަރު ދިއްކަވާ. ❁ وَءَايَةً مِّنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ حضرة ން ދެއްވާ دليل އެއްކަމުގައި.❁ وَٱرْزُقْنَا = އަދި އަހަރެމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَأَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނީ.❁ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ ރިޒުގު ދެއްވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ފަރާތެވެ. ❁ قَالَ ٱللَّهُ = الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެ ތަށި ފޭބުއްވާނަން ކަށަވަރުކަމުގައި.❁ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އޭގެފަހުން ކާފިރުވާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!)❁ فَإِنِّىٓ أُعَذِّبُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ! ❁ عَذَابًا = (ގޮތެއްގެ ނަމުގައި) عذاب އެއް.❁ لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا = އެހެން عذاب ނުދެއްވާނޭ މީހަކަށް ދެއްވާފައިވާ.❁ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾ = عَالَم ތަކުގެ ތެރެއިން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٢) (عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ން) ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރުކުރައްވާށެވެ!) އޭ مَرْيَم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام އެވެ!) އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުޑުން ކާނާތަށިގަނޑެއް ބާވައިލެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޭނެތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ!

(١١٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެދެނީ އެއިން އަޅުގަނޑުމެން ކެއުމާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަށް ހަމަޖެހުމާއި އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތެދުބަސްކުރެއްވިކަން އަޅުގަނޑުމެން އެނގުމާއި އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް ހެކިވެރިންކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންވުމަށެވެ.

(١١٤) مريم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ ، މާތްވެގެންވާ الله އެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުޑުން ކާނާތަށިގަނޑެއް ބާވައިލައްވާށެވެ! އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި އަދި ފަހުގެ މީހުންނަށް عيد އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (އެބަހީ މިހާރުތިބިމީހުންނާއި ފަހުން އަންނަ ބައިމީހުންނަށް عيدއެއްގެގޮތުންނާއި އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމަށް ކަމުގެ މައްޗަށް دليل އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވާށެވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެންމެހެޔޮރިޒުގުދެއްވާ ރިޒުގުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٥) الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެތަށިގަނޑު ބާވައިލައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. ދެންފަހު އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެތަށިގަނޑު ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު) ކަލޭމެންކުރެ ކާފިރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް މުޅި عَالم ތެރޭގެ އެއްވެސްމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ނުދެއްވާ ވަރަށް (އެފަދަ عذاب ން) عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ.

وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَـٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَـٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ ۚ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِى بِهِۦٓ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِى كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ ٱللَّهُ هَـٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّـٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ لِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌۢ ﴿١٢٠﴾

މަޢުނަދާ

وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ = އަދި الله وحى ކުރެއްވިހިނދު. ❁ يَـٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެކަނބަލުންގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ! ❁ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ވިދާޅުވީ ކަލޭގެފާނުހެއްޔެވެ؟ ❁ ٱتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ = މިމަންކަލޭގެފާނާއި މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅު ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ކުރާށެވެ! ❁ إِلَـٰهَيْنِ = ދެ إلهُ ންކަމުގައި. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أَقُولَ = މިއަޅާއަށް ބުނުމެއް. (حقّ ވެގެން ނުވެއެވެ. ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ = މިއަޅާއަށް އެއްވެސް حقّ އެއްނެތްކަމެއް / حقّ އެއްނެތް ވާހަކައެއް ❁ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ = މިއަޅާ އެބުނި ވާހަކައެއް ބުނެފައިވާނަމަ. ❁ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އެވާހަކައެއް ދެނެވޮޑިގެންވީއެވެ. ❁ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي = މިއަޅާގެ نفس ގައިވާކަމެއް / ވާ އެއްޗެއް – އިބަރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَلَآ أَعْلَمُ = އަދި މިއަޅާއަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ مَا فِي نَفْسِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ذات ފުޅުގައިވާ އެއްޗެއް. / ހިތްފުޅުގައިވާކަމެއް. ❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ. ❁ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ = غَيْبُ ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާ ފުރިހަމަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَا قُلْتُ لَهُمْ = މިއަޅާ އެމީހުންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. ❁ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِي بِهِۦٓ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެކަމަކުން މިއަޅާއަށް أمر ކުރެއްވި ކަންތައްފިޔަވައި. ❁ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = (އެއީ) ކަލޭމެން الله އަށް عبادة ކުރާށެވެ! ❁ رَبِّي وَرَبَّكُمْ = އެއީ މިމަންކަލޭގެފާނާ އަދި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ❁ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا = އަދި މިއަޅާ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި حاضر ވެހުރީމެވެ. ❁ مَّا دُمْتُ فِيهِمْ = މިއަޅާ އެމީހުންގެތެރޭ ދެމިހުރިހާހިނދަކު. ❁ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ މަރުގެންނެވިހިނދު. ❁ كُنتَ أَنتَ = ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް رَقِيْب ކަލާނގެކަމުގައި. (އެމީހުންގެ ހިނގާކަންތައް ބަލައިލައްވާ ބެލެހެއްޓެވުމަށް ކަލާނގެކަމުގައި) ❁ وَأَنتَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ = ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް އަދި ހުރިހާއެއްޗެއްގެމައްޗަށް ހެކިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ إِن تُعَذِّبْهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވިނަމަވެސް. ❁ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުންނެވެ. ❁ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވިނަމަވެސް. ❁ فَإِنَّكَ أَنتَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالَ ٱللَّهُ الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ هَـٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّـٰدِقِينَ = މިއަދަކީ ތެދުވެރިންނަށް

مَنْفَعَ ކުރާނެ ދުވަހެވެ. ۞ صِدْقُهُمْ އެމީހުންގެ ތެދުން. ۞ لَهُمْ جَنَّٰتٌ = އެމީހުންނަށްހުރީ ހަމަ ސުވަރުގެތަކެވެ. ۞
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު
ދެމިތިބޭނެއެވެ. ۞ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ = اللّٰه އެމީހުންނަށް ރުއްސުންލެއްވިއެވެ. ۞ وَرَضُوا۟ عَنْهُ = އަދި އެމީހުން
އެކަލާނގެއަށް ރުހިގެންވެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ (١١٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ. ۞ لِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْكُ خاصّ ވެ ވޮޑިގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. ۞ وَمَا فِيهِنَّ = އަދި
އެތަންތާނގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ۞ وَهُوَ އަދި އެކަލާނގެއީ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ (١٢٠) = ހުރިހާކަމެއްގަޔަށް
ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ވެރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٦) އަދި اللّٰه تعالى وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ مريم
ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ! މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ
މަންމާފުޅު އައި اللّٰه ފިޔަވައި ދެ إله ންކަމުގައި ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ކުރާށޭ މިތުރާލި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީތޯއެވެ؟
އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. މިޔަގާއަށް އެއްވެސް حقّ އެއް ނުވާކަމެއްގެ
ވާހަކަ މީސްތަކުންނަށް ބުނުމަކީ އަހުރެންމަކަށްވެސް ހެޔޮވާކަމެއްނޫނެވެ. މިޔަގާ އުފުރަ
އަހުރެންބުނިނަމަވެސް ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އެކަން ދެނގެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. މިޔަގާގެ نفس ގައި
ވާނަމަވާކަމެއް ތިބާރަސްކަލާނގެ ދެނގެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ ذات ފުޅުގައިވާ އެއްވެސް ކަމެއް
މިޔަގާއަކަށް ނޭނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ غيب ތަކެއް ދެނގެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.
(١١٧) ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެމަށް މިޔަގާއަށް أمر ކުރެއްވިކަމެއްފިޔަ މިޔަގާ އެމީހުންނަށް ނާންގަމެވެ.
ނުބުނަމެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނީ ތިބާރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ أمر ފުޅެވެ. އެއީ) ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަން
ކުރާށޭމެވެ! އޭނާ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. (މިހެންނެވެ.) އަދި މިޔަގާ އެމީހުންގެތެރޭގައި
ވިހިނދު މިޔަގާވީ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިއަކުގައި حاضر ވެގެންނެވެ. ދެންފަހެ ތިބާރަސްކަލާނގެ މިޔަގާ
މަރުގެންނެވުމުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ބަލާވަޑައިގަންނަވާ رَقِيْب އަކަކުމުގައި ވޮޑިގެންވީ ހަމަ
ތިބާރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ. (١١٨) ތިބާރަސްކަލާނގެ
އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވިނަމަވެސް (އެއީވެސް ހަމަ حقّ އެވެ.) އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް
ފާފަފުއްސަވައިދެއްވިޔަސް (އެއީ ތިބާރަސްކަލާނގެ رحمة އާއި فضل ވަންތަކަމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެއީވެސް
ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ (އާދެ: ގަދަފަދަވަންތަ) حكمة
ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.
(١١٩) اللّٰه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އާދެ: قيامة ދުވަހުން اللّٰه وحى ކުރައްވާނެއެވެ.) މިއަދަކީ ތެދުވެރިންނަށް
އެމީހުންގެ ތެދުވެރިކަން އެމީހުންނަށް مَنْفَعَ ކޮށްދޭނެ ދުވަހެވެ. އެމީހުންނަށް އޮތުވަހުން ހުރި އެތަންތާނގެ ދަށުން
ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކާއި (އާދެ: ސުވަރުގެތަކާއި) އެތާނގެ نعمة އެވެ. އެމީހުން ހުރިހާދުވަހަކު އެތާ
ދެމިތިބޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް اللّٰه ރުއްސުންލެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް اللّٰه އަށް ރުހިގެންވެއެވެ.
ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.
(١٢٠) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅިވެރިކަމާއި އަދި އެތަންތާނގައިވާ ތަކެއްޗާއި خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه
އަށެވެ. (ކަލޭމެން ތިބާރުކުރާގޮތަށް عيسى عليه السّلام އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކަށް އަދި އެހެން
އެއްވެސް مخلوق އަކަށް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ވެރިވޮޑިގެންވެއެވެ.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورَةُ الأَنْعَامِ ގެ މާނަ

سُورَةُ الأَنْعَامِ — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٦٥)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ ۖ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ۝١ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ۝٢ وَهُوَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ۝٣ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۝٤ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٥ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَٰرَ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ۝٦

ލުޣަވީ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހަމްދުކުރުމަކީ تعريف ކުރި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. ✵ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ ✵ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ✵ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ = އަދި އެކަލާނގެ އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން ލެއްވިއެވެ. (ހެއްދެވިއެވެ.) ✵ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ދެން ކާފިރުވި މީސްތަކުން ✵ بِرَبِّهِمْ އެބައިމީހުންގެ رَبّ އާއި ✵ يَعْدِلُونَ ۝١ = شريك ކޮށް ބަހައިލައިގަނެ ހަމަހަމަކުރަނިވެއެވެ. ✵ هُوَ ٱلَّذِى ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ✵ خَلَقَكُم = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ✵ مِّن طِينٍ = މެށިން. ✵ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا = ދެން އެކަލާނގެ مُدَّة އެއް ނިންމެވިއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އެވެ.) ✵ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ނަންކިޔެވިގެންވާ مُدَّة އަކާއި (އެއީ آخرة ދުވަހެވެ.) ✵ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ۝٢ = ދެން ކަލޭމެން (ކާފިރުން) ޝައްކު ކުރަނިވެއެވެ. ✵ وَهُوَ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަ اللّٰه އެވެ. ✵ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވެސް އަދި ބިމުގައިވެސް. (އެބަހީ: އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް مَعْبُود އަކީ، އަދި ވެރިއަކީ ހަމަ اللّٰه އެވެ.) ✵ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✵ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސިއްރާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ފާޅުގެ. ✵ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✵ مَا تَكْسِبُونَ ۝٣ = ކަލޭމެން ކުރާ عَمَلُ ތަކެވެ. ✵ وَمَا تَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ކައިރިއަކަށް ނާދެއެވެ. ✵ مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް. ✵ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކުން ނޫން ✵ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا = އެމީހުން އެއާއި ދުރުވެގަތުމަކާ ނުލައި. ✵ مُعْرِضِينَ ۝٤ = ހަރުއްޓެވި ދުރުކަމުގައި ✵ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ✵ بِٱلْحَقِّ = حقّ (އެއީ قرآن އެވެ. / ނުވަތަ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) ✵ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ކައިރިއަށް އައިއިރުން. ✵ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ = ފަހެ ނިކަންމެ އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް އަންނާނެއެވެ. ✵ أَنۢبَٰٓؤُا۟ = خبر ތަކެވެ. ✵ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٥ = އެމީހުން އެކަމަކަށް މަލާމާތްކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ. ✵ أَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން

ނުދެކެފައިވޭތޯއެވެ؟ / އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ ✻ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންކުރީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިހާވަރެއްގެ ✻ مِّن قَرْنٍ = أمّة ތަކުގެތެރެއިން ✻ مَّكَّنَّهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބިމުގައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވީމެވެ. ✻ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިނުދެއްވާގޮތަކަށް. އަދި ކަންތައް ✻ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ވާރޭވެއްސެވީމެވެ. ✻ مِّدْرَارًا = ބޮޑުކޮށް / ގިނަ عدد އަކަށް. ✻ وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَرَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެންކޯރުތައް ދުއްވީމެވެ. ✻ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ = އެމީހުންގެ (ގަސްގަހުގެ) ދަށުން ދުއްވާގޮތަށް. ✻ فَأَهْلَكْنَهُم = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ✻ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެސަބަބުން. ✻ وَأَنشَأْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. ✻ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން.
✻ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾ = އެހެން قرن އެއް. / އެހެން أمّة އެއް. ✻

إجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (އެއީ ކާފަރުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި އިސްލާމްކަމުގެ އަލިކަން ނުވަތަ ޖާހިލުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި ޢިލްމުކަމުގެ އަލިކަން.) ދެން (މިފަދަ ބޮޑު ކަލާނގެއަށް) ކާފަރުވެރިންވަނީ އެއްކަލާނގެކަމުގައި الله އާއި) يعني: އެމީހުންގެ ربّ އާއި ހަމަހަމަ މީހުން شريك ކޮށް ބައިވެރިކޮށް އެހެންފުށުން ފަރާތްތަކާއި ހަމަހަމަކުރަނީއެވެ.

(٢) ކަލޭމެން މަށިން އުފެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ: آدم ގެދަރިންގެ ބައްޕަ آدم عليه السّلام އުފެއްދެވީ މަށިންނެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ مدّة އެވެ. އެއީ އުފެދުމުގެ ފަހުން މަރުވަންދެންނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ނަންދެވިފައިވާ مدّة އެއް ނިޔާކުރެއްވިއެވެ. އެއީ آخرة އެވެ. މަރުވުމުގެފަހުން قيامة އަށް ދިރުއްވުމެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ قدرة ގެ ބާރުގައިވެސް) ޝައްކުކުރަނީއެވެ.

(٣) އަދި الله އީ އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގެ مَعْبُود އެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ مالك އެވެ. ވެރިޔާއެވެ. ކަލޭމެންގެ ސިއްރުތަކާއި ފާޅުތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ސިއްރުން ދައްކާ ވާހަކައާއި ކުރާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުގައި ދައްކާވާހަކަ ދައްކާ ވާހަކައާއި ކަންކަމާއި ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާއި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. **(٤)** އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ: ކާފަރުންގެ ގާތަށް) އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް ދޭހަވާ دليل ކަމާ އަދި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ނަބީކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކަމާ) دليل ތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް دليل އެއް، حجّة އެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެއާ ދުރަށް ފުރަގަސްދީ ގޮސް ދުރުވެ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެއިން އެއްވެސް دليل އެއް قبول އެއް ނުކުރެއެވެ.) **(٥)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް حقُّ އައިއިރުން (އެބަހީ: قرآن އައިއިރުން ނުވަތަ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ފޮނުއްވައިގެންވުމުން) އެމީހުން އެ حقُّ ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީހުން އެ އުޅުނު ކަންތައް (ޓަކައި އެމީހުން) އަޅާނުލާ ހުންނަ ކަންތައްގެ خبر ނިކަންމުނިކޮށް އެމީހުންގެ ގާތަށް އަންނާނެއެވެ.

(٦) އެމީހުންގެ ކުރިން (އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން) ހަލާކުކުރެއްވި أمّة ތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީ ކިހާވަރެއްކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ (އެމީހުންގެ އަސަރުތައް ނުދެކެނީތޯއެވެ؟) އަދި އެ މީހުންގެ

مشرك ންނާތޯ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ނުދެއްވާތޯކަމުގައިވިޔަސް އެމީހުންނަށް ދެއްކެވި އެމީހުން ބިރުގަދި ހަމަޖެއްސަވައިދިނިމުވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ބާވާތްތައްސަވައި އަދި އެމީހުންގެ ގަސްތުތަކާގަޑުން ފެންނާގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިންގެވިޔަސް. ދެންވެސް އެމީހުން (އެމީހުންގެ رسول ނުދެއްކޭނެ ދިމާން ނުވިހިނދުން) އެމީހުންގެ ފޮރުގެ ސަލަމަތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން قرن އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَٰبًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ وَقَالُواْ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ ٱلْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ۝٨ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ۝٩ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنْهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝١٠ قُلْ سِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ۝١١ قُل لِّمَن مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝١٢

ތަރުޖަމާ

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ.❁ كِتَٰبًا ފޮތެއް. فِي قِرْطَاسٍ = ކަރުދާހުގައި. (ކަރުދާހުގައި ލިޔެވިގެން)❁ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ = ދެން އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އޭގައި ބީހިއްޖެ.❁ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = ހަމަކާފަރުވީމުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން ބުނާހުއްޖެ.❁ إِنْ هَٰذَآ = މި ނޫނެވެ.❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ = ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ.❁ وَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުނޫއެވެ.❁ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް މަލާއިކަތާ ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް. ނުވަތަ ބާވައިލެއްވިއްޔާ ނޫންތޯ؟❁ مَلَكٌ = މަލާއިކަތުބޭކަލަކު. (ނުވަތަ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން)❁ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލަކު ބާވައިލެއްވިނަމަ.❁ لَّقُضِيَ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމޭނެއެވެ. (އެމީހުން ހަލާކުވެ ނިމިގެންދާނެއެވެ.)❁ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ۝٨ = ދެން އެމީހުންނަށް ލަސްދިނުމެއް ނުވެއެވެ.❁ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رسول އަކީ މަލާއިކަތުބޭކަލަކު ކަމުގައި ލައްވާނަމަ.❁ لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އޭބަކަލަކު ފިރިހެނެއްގެ ސިފައިގައި ލައްވާނެއެވެ.❁ وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޮޅުވައިލައްވައިފީމުއެވެ.❁ مَّا يَلْبِسُونَ ۝٩ = އެމީހުން އޮޅުވާލާ ކަންތައް.❁ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން މަލާމާތް ކުރެވުނެވެ.❁ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންނަށް.❁ فَحَاقَ = އަދި ވަށައިލިއްޖެއެވެ.❁ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ = މަލާމާތްކުރި މީހުންނަށް.❁ مِنْهُم = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝١٠ = އެމީހުން އެކަމަކަށް މަލާމާތްކުރާ ކަންތައް.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ سِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާ ހަދާށެވެ!❁ ثُمَّ ٱنظُرُواْ = ދެން ނަޒަރު ދާށެވެ!❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކޮންފަދައެއްކަން.❁ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ۝١١ = ދޮގުކުރި މީހުންގެ ފަހުކޮޅު (އެމީހުންގެ ނިމުން)❁ قُل

لِّمَن = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކާކަށްކަމުހެއްޔެވެ؟ (ملك ވެގެންވަނީ ކާކަށްކަމުހެއްޔެވެ؟)۞ مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާތަކެތި.۞ قُل لِّلَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަށެވެ! (އެތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ!)۞ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ ذاتُ ފުޅުގެމައްޗަށް ލާޒިމްކުރެއްވިއެވެ.۞ ٱلرَّحْمَةَ = رحمة .۞ لَيَجْمَعَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ޖަމާކުރައްވާހުށީމެވެ.۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހަށް.۞ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ. / ނުވަތަ އެކަމާމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ގެއް ނަގައިލާ ހަލާކުކުރިމީހުން.۞ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ކަރުދާހުގައި ލިޔެވިގެންވާ ފޮތެއް ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް ދެން އެފޮތް އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ބިންމަތީގައި އަތުލިޔަސް ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ހަމަ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ.

(٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް މަލާއިކަތަކު ބާވައިނުލައްވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ. މި ނުވަތަ (އެކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަން ތެދުކަން بيان ކޮށްދޭނޭގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި މަލާއިކަތަކު ބާވައިލައްވައި ފެންނަގޮތަށް ހުރެވޭގޮތަށް ބާވައިނުލައްވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وحى ކުރައްވައެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތަކު ބާވައިލެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައް ނިމިހުރީއެވެ.

(٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާ رسول އަކީ ملائكة ބައެއްކަމުގައި ލެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެ ملائكة ބައެއްކަމުގައިވިޔަސް ފިރިހެނެއްގެ ސިފައިގައި ފިރިހެނަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެއްގޮތްކަމެއް ވާނީ ބޯހެކި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އޮޅުވައިލެއްވީހެވެ.

(١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެކުރިން ވެއްޖެއްޖެ رسول ބޭކަލުންނަށް ވެސް މަލާމާތްކުރެވުނެވެ. (އެބަހީ: އެ أمّة ތަކުގެ أهل ވެރިން އެބައެއްގެ ގައުމު ރަސޫލުން رسول ބޭކަލުން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރިއެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން رسول ބޭކަލުން މަލާމާތްކުރިމީހުން އެކަމަކާއި މަލާމާތްކުރި ފުރައްސާރަކުރި ތަކެތި އެބަހީ عذاب އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.

(١١) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު ދެކޮޅުހެދި މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!) ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބައިގަތުމަށްފަހު ރަނގަޅަށް ބަލައިލާށެވެ! ދެން ބަލާށެވެ! ދޮގުކުރި މީހުންގެ ކޮންފަދަ ނިމުމެއް ހިނގާފައިވާތޯ ބަލާށެވެ!

(١٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ ބަލާށެވެ! އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެ ކަމެއް ނެތެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަށެވެ. އެތަކެތި ملك ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ ذات ފުޅުގެމައްޗަށް رحمة ލާޒިމްކުރެއްވިއެވެ. (އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ رحمة ތަކުން ދެއްވާ ގޮތެއްގޮތެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހު އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްކުރައްވާނެއެވެ. (އެއީވެސް އެކަލާނގެ رحمة އެވެ. عقوبة އަވަސް ނުކުރައްވައި توبة ވާން އަވަހު توبة ވުމަށް مُهْلَة ދެއްވިއެވެ. އެއީ رحمة ގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ދަލީލެއްގެ ކަމުގައެވެ.) އަދި އެ قيامة ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. ނުވަތަ މިކަމާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތައް ގެއްލުމައް ހަލާކުކުރިމީހުން ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

۞ وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

ތަރުޖަމާ

❁ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ملك ވެވޭގޮތުގައެވެ.❁ مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑުގައި ދުވާލު ހަމަހިމޭންވެގެންވާއެއްޗެއް. (އެބަހީ: ހުރިހާއެއްޗެއް) ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله ނޫން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟❁ أَتَّخِذُ وَلِيًّا = އަހުރެން وَلِيّ އަކުކޮށްގަނެ ހިފާނީ. (ސަރަޙައްދުވިބައްނަކުކޮށްގަނެ إختيار ކުރަންވީ)❁ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ =އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންގަނޑުގެތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَهُوَ يُطْعِمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކާންދެއްވައެވެ. ރިޒުގުދެއްވައެވެ.❁ وَلَا يُطْعَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކާންދެއްވުމެއްނުވެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ރިޒުގު ނުދެވޭނެއެވެ.)❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنِّىٓ أُمِرْتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ. ❁ أَنْ أَكُونَ = އަހުރެންވުމަށެވެ.❁ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ = އެންމެފުރަތަމަ إسلام ވީމީހާކަމުގައި ❁ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުވާށެވެ! مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.❁ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى = އަހުރެން އަހުރެންގެ رَبّ އަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ.❁ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް.❁ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ = އެމީހެއްގެ ކިބައިން (عذاب) ދުރުކުރެވިއްޖެ މީހާ. (ދަންނައެވެ!)❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.❁ فَقَدْ رَحِمَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވީމެވެ.❁ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ.❁ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ = ބާއްޖެވެގެންވާ ނަސީބެވެ.❁ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ޖެއްސަވައިފިއްޔާ.❁ بِضُرٍّ = އެއްވެސް ދަތި އުނދަގޫކަމަކުން. فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ = ފަހެ އެ كَشْفُ ކުރާނޭ އަދި ދުރުކުރާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ.❁ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް ޖެއްސަވައިފިއްޔާ - ދުޢާތަކާއި ދެއްވަވައިފިއްޔާކުން (އެކަން ވިޔަނުދިނުމަށް ހިފެހެއްޓޭނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ.)❁ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ފަހެ އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް.❁ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެހެނިހެން

ޤާހިރުވެވޮޑިގެން ދެނެވޮޑިގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މަތީގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ. (ހުރިހާ ތަކެތީގެ ބާރުފުޅުން މަތީގައެވެ.)۞ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތެރި މާތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި ރޭގަނޑުގައި ހުންނަހާ އެއްޗެއްސާއި ދުވާލު ހުންނަހާ އެއްޗެއްސަކީ خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވާ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! اللّه ނޫން އެހެންއެއްޗެއް، އެހެންކަލާކަށް ސަރަހައްދުކުރައްވާ ކަލާނގެއަށް، وَلِيّ އަކަށްލުމުގައި އަހުރެން ހިފާނީ ހެއްޔެވެ؟ إختيار ކުރަންވީ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެއީ އުޅުއްވާ ބަޔަކު މީސްތަކުންނަށް ކާބަދަލުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ (އަޅުތަކުންނަށް) ކާނދެއްވައެވެ. ރިޒުގު ނުދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ރިޒުގު ނުދެވޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންނަށް އަމުރުވެވިގެންވަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ إسلام ވީމީހާކަމުގައި ވުމަށެވެ. އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް مشرك ންގެތެރެއިން ނުވާށެވެ.

(١٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އަހުރެންގެ رَبّ އަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ ބޮޑުދުވަހުގެ عذاب އަށެވެ. (އަހުރެންނަށް އެ عذاب ދެއްވައިފާނެތީއެވެ.)

(١٦) އެދުވަހުގެ ޢަޒާބުން އެމީހަކު عذاب އަނބުރާލެވިއްޖެ މީހާ ދެކެ ކަލާނގެ ރަޙްމަތް (ރަނގަޅުވެއްޖެއެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވީއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ނަސީބު އެއީއެވެ.

(١٧) އަދި اللّه تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގުލެއް - ދަތިކަމެއް ޖެއްސެވިއްޔާ ހަމަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެކަށް ފިލުވާލެވޭނެ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއް ދެއްވިއްޔާ (އެކަން ކަލޭގެފާނަށް ލިބުމަށް ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.) ފަހެ އެކަލާނގެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨) އަދި އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ މަތީން ހުރިހާ ކަމެއް ނިންމަވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އެހެން ހުރިހާއެއްޗެއް ނިކަމެތިކަމާ قَاهِر އެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ތެރި މާތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَـٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

ލުޣަތު

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَـٰدَةً = ހެކިދިނުމުގައި އެންމެބޮޑީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱللَّهُ شَهِيدٌۢ = اللّٰه އެވީ ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ = އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު. ❁ وَأُوحِيَ إِلَيَّ = އަދި އަހުރެންނަށް وحى ކުރެވުނެވެ. (وحى ކުރެއްވުނެވެ.) ❁ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن. ❁ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ = އެ قرآن ން ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރުމަށް. ❁ وَمَنۢ بَلَغَ = އަދި އެ قرآن ފޯރިއްޖެހައިމީހަކަށް. (تَبْلِيغ ކުރުމަށްޓަކައި) ❁ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ = ކަލޭމެން ހެކިވަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އާއިއެކު އެހެން إله ންތަކެއް ވާކަމަށް. ❁ قُل لَّآ أَشْهَدُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން ހެކިނުވަމެވެ. ނުވާނެކަމުގައެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = އެކަލާނގެއީ ހަމައެކަނި އެކަކު إله އެކެވެ. ❁ وَإِنَّنِي بَرِيٓءٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ބަރީއަވެގެންވާ މީހެކެވެ. ❁ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ = ކަލޭމެން މިޔަ شريك ކުރާއެއްޗެހިން. ❁ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = މިއަޅުގަނޑުމެން ފޮތް ދެއްވިމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى ންނެވެ.) ❁ يَعْرِفُونَهُۥ = އެމީހުން އެ إسلام دين ނުވަތަ / اللّٰه އެވީ އެއްކަލާނގެ إله ކަން / ނުވަތަ محمّد ގެފާނު އެވީ حقّ ނަބިއްޔާކަން / ދަންނާނެއެވެ. ❁ كَمَا يَعْرِفُونَ އެމީހުން ދަންނަހަކަށްވުރެން. އުނގެދަރިން. ❁ أَبْنَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިން. ❁ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތައް ގެއްލުވައި ހަލާކުކޮށްލިމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) ❁ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ = ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވެތެވެ. وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = ދޮގުހަދައިގަތްމީހާއަށްވުރެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި. ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ = ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ނުވެތެވެ. - ނުލިބޭނެއެވެ. ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ އަނިޔާވެރިންނަކަށް. ❁ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން مَحْشَر ކުރައްވާދުވަހުން. ❁ جَمِيعًا = އެ އެންމެން. ❁ ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ = ދެން شريك ކުރިމީހުންނަށް މިއަޅުގަނޑުމެން އަންގަވާނީމެވެ. ❁ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ = ކަލޭމެންގެ شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ❁ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން އޮބަހައްޓައިގެން شريك ންކަމުގައި ހީކުރި. ❁ ثُمَّ لَمْ

تَكُن فِتْنَتُهُمْ = ދެން އެމީހުންގެ އެ إمتحان ނުވެއެވެ. (އެސުވާލުގެ ޖަވާބު ނުވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެމީހުން ހަމަ ބުނުން މެނުވީ.۞ وَٱللَّهِ رَبِّنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ اللّٰه ގަސަމިން ބުނަމެވެ.۞ مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ = އަހަރެމެންނީ مشرك ނުވާކަމުގައި ނުވަމުއެވެ. / އަހަރެން شِرْكُ ނުކުރަމުއެވެ.۞ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުހެދި ގޮތްފަދައި ކޮންގޮތެއް ކަލޭގެފާނު ނިހާރަ ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس މަތިމަތީގައެވެ.۞ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ.۞ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީ ތަކެތި. (އަޅުކަންކުރަމުން ބުދުތައް)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހެކިދިނުން އެންމެބޮޑުވެގެންވާނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ اللّٰه އެވެ. އަޅުގަނޑާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދުގައި ހެކިވެރިޔާ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި މިޤުރުއާން ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވީ ކަލޭމެންނާއި އަދި މި قرآن އިވޭނެ މީހަކަށް إنذار ދެއްވުމަށެވެ. اللّٰه އާއިއެކު އެހެން إلهُ ންތަކެއްވާކަމުގައި ކަލޭމެން ހެކިވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން އެކަމަށް ހެކިދިނަސް) މިކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހެކިނުދެއްވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެކަނިވެރި ހަމައެކަނި إله ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިޔަ شريك ކުރާތަކެތިން އަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ.

(٢٠) މިމަންޒަރުގައި އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވި މީހުން އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިން އެކަން يعنى: އެކަލާނގެ އެއީ ހަމަ އެކަކު إله އެއްކަން ނުވަތަ إسلام دين އެއީ حقّ دين ކަން ނުވަތަ محمّد ގެފާނު އެއީ حقّ نبى އެކަން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރިންދަރިން އެނގޭފަދައިން އެނގޭނެއެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަށް ގެއްލުވާ ހަލާކުކުރިމީހުން ދަންނަށެވެ! ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

(٢١) އަދި اللّٰه އަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެން މިހަކަތްތެރި ވެއްޖެމީހަކަށް އަނިޔާވެރިޔާ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ ވެސް ބޮޑު ދޮގުވެރިޔާ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް كامياب ނުވާނެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެންމެހައި މިމަންޒަރުގެ محشر ކުރައްވާނޭ ދުވަހުން ދެން شريك ކުރިމީހުންނަށް މިމަންޒަރުގެ وحى ކުރައްވާ އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން شريك ނުކުމުގައި ހިތްޕުނުން شريك ކުރި شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން ބުނަނީ ދޮގުހަދާގޮތަށް އެތަކެތި ނިކަން ދެއްކުންބަލާށެވެ!)

(٢٣) ދެން އެމީހުންގެ އެ فتنة އިގެ يعنى: އެސުވާލުގެ ޖަވާބު އެމީހުން މިފަދައިން ބުނުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. "އަހަރެމެންގެ رَبُّ اللّٰه ގަސަމިން ދަންނަވަމެވެ. އަހަރެން مشرك ންގެތެރޭގައިން ނުވެއެވެ."

(٢٤) އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس މަތިމަތީގައެވެ ދޮގުހެދި ގޮތްފަދައި ކޮންގޮތެއް ކަލޭގެފާނު ނިހާރަ ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީ ތަކެތި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ.

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوكَ يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُوا۟ يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا۟ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا۟ لَعَادُوا۟ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٢٨﴾

ލުޣަތު

وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. (އެ مشرك ންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)❁ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ = ކަލާގެފާނަށް ވިދާޅުވާތަކަށް އަހާމީހުން.❁ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި ފޮތްވިލާވެ.❁ أَكِنَّةً = ފަރިގަނޑެއް / ހުރަހެއް.❁ أَن يَفْقَهُوهُ = (އެވިދާޅުވާ އެއްސެވުން) އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭގޮތުން.❁ وَفِي آذَانِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައިވެއެވެ.❁ وَقْرًا = ބުރަކަމެއް / ބީރުކަމެއް.❁ وَإِن يَرَوْا = އަދި އެމީހުން ދެކެނަމަވެސް / އެމީހުން ދުށުއަސް.❁ كُلَّ آيَةٍ = ކޮންމެ ދަލީލެއް / ކޮންމެ حجّة އެއް.❁ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا = އެއަށް އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ. / ނުވާނެއެވެ.❁ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ = ކަލާގެފާނު އަރިހަށް އެމީހުން އަތުވެއްޖެހާހިނދުން.❁ تُجَادِلُونَكَ = ކަލާގެފާނާއި އެމީހުން جدَل ކުރާ حال .
❁ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފަރުވީމީހުން ބުނެއެވެ.❁ إِنْ هَٰذَا = މިނޫނެވެ. / މި قرآن ނޫނެވެ.❁ إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ = އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ބުނުންތަކުގެ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައިމެނުވީ.❁ وَهُمْ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން)❁ يَنْهَوْنَ عَنْهُ = އެކަލާގެފާނުންގެ ކިބައިން (މީސްތަކުން) ނަހީކުރެއެވެ. މަނާކުރެއެވެ.❁ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ = އަދި މީސްތަކުން އެކަލާގެފާނުންގެ އަރިހުން ދުރުވެއެވެ.❁ وَإِن يُهْلِكُونَ = އަދި އެމީހުން ހަލާކުނުކުރެއެވެ.❁ إِلَّا أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކެއްމެނުވީ.❁ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް (އެކަން) إحساس ވެސް ނުކުރެވެއެވެ.❁ وَلَوْ تَرَىٰ = އަދި ކަލާގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމަ.❁ إِذْ وُقِفُوا = އެމީހުން ބެހެއްޓިފައިވާހިނދު. (ބަލަހައްޓައި ބެހެއްޓިފައިވާހިނދު)❁ عَلَى النَّارِ = ނަރަކަޔާއިގާ.❁ فَقَالُوا = ދެން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ = އަހުރެމެން އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) ރައްދުކުރެވޭނަމަ ކޮންމެވަރަ ރަނގަޅުވީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَلَا نُكَذِّبَ = އަދި އަހުރެމެން ދޮގު ނުކުރުމަކީ.❁ بِآيَاتِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތައް.❁ وَنَكُونَ = އަދި އަހުރެމެންވެސް.❁ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ = مؤمن ންގެތެރެއިން.❁ بَلْ بَدَا لَهُم = އަދި ބިއްޔެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް ހާމަވެއްޖެއެވެ.❁ مَّا كَانُوا تُخْفُونَ = އެމީހުން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ކަމެއް. (كُفْر އާއި نفاق އާ مَعْصِيَة)❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.❁ وَلَوْ رُدُّوا = އަދި އެމީހުން (އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް)

ރައްދުކުރެވުނުނަމަވެސް (ޖެހުނުވެސްނަމަ.※) لَعَادُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إعاد ވީހެވެ. (އަލުންވެސް ކުރީހެވެ.)※

لِمَا نُهُواْ عَنْهُ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނުކަންތަކަށް (ކާފަރުކަމާއި نفاق އަށް.)※ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٢٨﴾

= އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ.※

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި އެ مشرك ންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާތަކެތީގެ އަޑުއަހާމީހުންވެއެވެ. ހަމައެކަނި އަހާމީހުންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭނޭ ގޮތުން ފުރާޅު ނުވަތަ ނިވައެއް ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެމަތީގައި ބަރުކަމެއް ލެއްވީމެވެ. އަދި ކޮންމެފަދަ دليل އެއް حجّة އެއް އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް އެމީހުން އެއަށް އީމާންނުވާނެއެވެ. ތެދުނުކުރާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް ކަލޭގެފާނާއި ޖަދަލުކުރަމުން ދާނޭކަމުގައެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމުގެމައްޗަށް دليل ކުރާ دليل އެމީހުންނަށް ފެނުމަކުން އެ دليل باطل ކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި جدل ކުރާނެއެވެ.) ކާފަރުވެރިން ބުނާނެއެވެ. މި قرآن މިއީ ހަމަ އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ތާރީޚުގެ ކިޔާފައިވާ ދޮގު ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

(٢٦) އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން މީސްތަކުން ދުރުކޮށް ނަހީކުރެއެވެ. ވަކިކުރެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން (އޭގެސަބަބުން) އެކަލޭގެފާނާއި ދުރަށްދެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަން ނުދެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެ مشرك ން އެގެއްލުން އެމީހުންގެ نفس ތަށް މެނުވީ ހަލާކު ނުކުރެއެވެ. (އޭގެސަބަބުން الله ގެ ކާފަރުވުމާއި عذاب އެމީހުންނަށް حقّ ވެއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެކަންވެސް إحساس ނުކުރެވެއެވެ.

(٢٧) އަދި އެމީހުން އެބަލި مشرك ންތައް قيامة ދުވަހުން ނަރަކައިގާ ބަންދުވެފައި ބެހެއްޓިފައިހުރި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވުނު ނަމައެވެ. ފަހެ އެހިނދު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން އަލުން ދުނިޔެއަށް ޖެހޭނެ ނަމަ ބާބުން އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުނުހަދާނަމެވެ! އަދި އަހުރެމެންނީ مؤمن ންގެތެރެއިން ނަމެވެ. (އެކަމަކު މިއީ ހަސްރަތުގާތުގާ ބާބުން ދެން ކޮންފައިދާއެއްކަމެވެ؟ މިހާރު ނުވި ތިމައްކާރެއް ބާރެއް ނުވެނެއެވެ.)

(٢٨) އަދި ކިއްވެސްނެތެވެ؟ މީގެކުރިން އެމީހުން ވަންހަނާކުރެއްވިގައިވި ކަންތަކެއް، ފަހެ ކާފަރުކަމާއި منافق ކަން އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ހުރި ހަލާކާއި عذاب އެމީހުންނަށް ހާމަވެ ފެނިގެންދިޔައެވެ. ފަހެ އެދުވަހުން އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންގެ حاضر ގައި އެމީހުންގެ އެ فضيحة ފެނިގެންދާނެއެވެ. އަދި (އެމީހުން އެއްރޭގަކަމަށް) އަލުންވެސް އެމީހުން ދުނިޔެއަށް ޖެހުނުނަމަވެސް ކަނބަލުވެސް އެމީހުންގެ އެއްޗާއި ކަންތަކާ އެމީހުން رجوع ވާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަ ދޮގުވެރިންނެވެ.

وَقَالُوٓاْ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُواْ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَـٰذَا بِٱلْحَقِّ ۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُواْ يَـٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ ٱلَّذِى يَقُولُونَ ۖ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَـٰكِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ مشرك ން ބުންޏެވެ.)❁ إِنْ هِيَ = އެ ނޫނެއްނެވެ.❁ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا = އަހުރެމެންގެ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ. (ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން މެނުވީ.)❁ وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އަހުރެމެންނީ (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރިގެން ފޮނުއްވޭނޭ ބައެއް ނޫންނެވެ. ❁ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވިނަމަ.❁ إِذْ وُقِفُواْ = އެމީހުން ބެހެއްޓިވިހިނދު.❁ عَلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.❁ أَلَيْسَ هَـٰذَا بِٱلْحَقِّ = އަޅެފަހެ މިއީ حقّ އެއްނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: محشر އަށް ގެނެސް حِساب ބެއްލެވުން މިއީ حقّ އެއްނޫންހެއްޔެވެ؟)❁ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.❁ بَلَىٰ وَرَبِّنَا = އަޅުގަނޑުގެ رَبّ ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. އާދޭ ހަމަ حقّ އެއެވެ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.❁ فَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.❁ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެން ކާފަރުވާކަމުގައި ހުރިކަމުގެ ސަބަބުން.❁ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހެދި މީސްތަކުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.❁ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރުމުން.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ = އެމީހުންގެ ގައިން قيامة އަތުވެއްޖެ ހިނދުގައި.❁ بَغْتَةً = ހަމަކުއްލިއަކަށް.❁ قَالُواْ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ يَـٰحَسْرَتَنَا = އޭ ހިތާމައެވެ ދެރަކަމާއެވެ.❁ عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا = އެކަމުގައި އަހުރެމެން ކުރުވާލެއްވެގެން ދިޔަކަމުގެ ވައްތަރަށް.❁ وَهُمْ يَحْمِلُونَ = އަދި އެމީހުން އުފުލާ حال .❁ أَوْزَارَهُمْ = އެމީހުންގެ (ފާފަތަކުގެ) ބުރަތައް. ފުރަގަހުން.❁ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މަތީގައި.❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ!❁ سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ = އެމީހުން އުފުލާ ބުރަ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނޫނެވެ.❁ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ = ކުޅިވަރާއި غافل ވުމެއް ކަމުގައި މެނުވީ. (އެބަހީ ކުޅިވަރެއްހެން ހިސާބުކުރެވޭ އެއްޗެއް މެނުވީ)❁ وَلَلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގޮތުގައި.❁ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާ މީހުންނަށް / ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް. أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން ބުއްދި ނުހިންގަނީހެއްޔެވެ؟ / ނުވިސްނާނީހެއްޔެވެ؟❁

قَدْ نَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވެމެވެ. إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ކުރުއްވާކަން. ٱلَّذِى يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ ތަކެތިން. فَإِنَّهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. لَا يُكَذِّبُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުނުކުރެއެވެ. وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން. بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް. تَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ދޮކޮޅުހަދަނީއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. (آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެންގެ މިދުނިޔޭގެ حياة ނޫން އެހެން حياة އެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން ތެދުވާނޭ ބަޔަކު ނޫނެވެ.

(٣٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެމީހުން - އެބަހީ އެ مشرك ން - އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ކޮޅަށް ބެހެއްޓެވިގައި ތިބޭތަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމައެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާހުށީއެވެ. މިއީ އަސްލުވެސް حقّ އެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ محشر ކުރެއްވުމާ حِسَاب ބެއްލެވުމާ ޖަޒާދެއްވުމަކީ حقّ އެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެމެންގެ رَبّ ގަސަމުކޮށް ދަންނަވަމެވެ. އާއެ ހަމަ حقّ އެކަމެވެ. އެކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ކާފިރުވާކަމުގައިވިކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ!

(٣١) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި މީސްތަކުން ގެއްލި ހުސްވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ހަމަކުއްލިއަކަށް قيامة އަތުވެއްޖެއްދުވަހުން އެމީހުން އެބުނެއެވެ. ކަށަވަރުކޮށް ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުނުއިރު. (ދުނިޔޭ ގައި قيامة ފެށުން) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ قيامة ގާއިމުވުމާ ދޭތެރޭ ކުރުވާ إهمال ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން އަހަރެމެންނަށް ހުރި ހިތާމައެވެ ތެދުވެގެންވެ! އަދި އެމީހުންގެ ބުރަކަތިތަކުގައި އެމީހުންގެ ފާފަތައް އުފުލާ حال ގައެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އުފުލާ ފާފަތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ! އުފުލާ ބުރަތަކީ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٣٢) އަދި ދުނިޔޭގެ މި حياة އަކީ ހަމަ ކުޅިވަޅުކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކުޅިވަޅާއި ކުޅެކުޅުމާއި އަށްބޮޑު ކުޅިވަރު ނިމިގެން ދެމިހުރި އަންނަކަމަކަށް ނުވެއެވެ.) އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ކަށަވަރުން آخرة ގެ ގޮތަށް ހެޔޮވެގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. ކަލޭމެން ދެން ވިސްނާ فكر ކޮށް ބުއްދިކޮށް ނުހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٣٣) އަދި އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރުއްވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވެމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުނުކުރެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އަނިޔާވެރިން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮކޮޅުހަދަނީ އިންކާރުކުރަނީއެވެ.

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِى ٱلسَّمَآءِ فَتَأْتِيَهُم بِـَٔايَةٍ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى ٱلْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٣٥﴾ ۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން رسول ން ދޮގުކުރެވުނެވެ.۞ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް.۞ فَصَبَرُوا = ފަހެ އެބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا = އެބޭކަލުން ދޮގުކުރެވުނުކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް. وَأُوذُوا = އަދި އެބޭކަލުންނަށް އުނދަގޫދެވިވަޑައިގެންނެވުނެވެ. ۞ حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން.۞ وَلَا مُبَدِّلَ = އަދި ބަދަލުކުރާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ.۞ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ = الله ގެ كلمة ތަކަށް.۞ وَلَقَدْ جَاءَكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ.۞ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ = رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން خبر ۞وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް މައްޗަށް ބޮޑުކަމުގައިވިނަމަ.۞ إِعْرَاضُهُمْ = އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުން.۞ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެއްޖެނަމަ.۞ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا = ބިންގަނޑާ މެދުގައި ހޮޅިއެއް.۞ فِي الْأَرْضِ ބިމުގައި. ۞ أَوْ سُلَّمًا = ނުވަތަ ސިޑިއެއް (އުޑުމަތަށް ކުރިމަތިލާފައިވާ)۞ فِي السَّمَاءِ އުޑުގައި. އެދިވަޑައިގެން.۞ فَتَأْتِيَهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް ގެނެސްދެއްވުމަށް.۞ بِآيَةٍ عَلَامَة އެއް / حجّة އެއް. (ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ)۞ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ހިދާޔަތުގެ މަތީގައި.۞ لَجَمَعَهُمْ = އެމީހުން ޖަމާކުރައްވައިފީހެވެ. ۞ عَلَى الْهُدَىٰ = ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް.۞ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ = ޖާހިލުންގެތެރެއިން.۞ ۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ = ޖަވާބުދޭނީ ހަމައެކަނި.۞ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ = އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. ۞ وَالْمَوْتَىٰ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުން.۞ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ = الله تعالى އެމީހުން ދިރުއްވާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ إِلَيْهِ = ދެން ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން رجوع ވާނީ. ۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް دليل އެއް / علامة އެއް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެތޯ؟۞ مِّن رَّبِّهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ

ربّ ގެ حضرة ން.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً = علامة އެއް / دليل އެއް ބާވައިލެއްވުމުގެމައްޗަށް. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެއުރެންކަމުގެ އިތުރުންކޮޅު ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ = އެނގިގެންނުވާ ނުދަނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި رسول ން ދޮގުކުރެވުނެވެ. (އެބަހީ: އެކިއެކި أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رسول ން އަށް އެ أمّة ތަކުގެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންނާމެދު ދޮގުކުރުމުގެ އަނިޔާތައް ކެތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވަންދެން އެބޭކަލުން ކެތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި الله ގެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުކުރާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ كلمة ތަށް ބަދަލުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން މި أمّة ގައިވެސް އެންމެފަހުން نصر ލިބެނީ رسول އާ އަށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން ބައެއް خبر ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައެވެ.

(٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފުރަގަސްދިނުމަކީ ކަލޭގެފާނަށް ދަތިކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެވޭނަމަ ބިމުގެތެރެއިން ބިންގަނޑުގެ މަގަކުން ވަދެގެން ނުވަތަ އުޑަށް އަރާނޭ ސިޑިއެއް ހޯދައިގެން (މުޢުޖިޒާތަކަށް ހެޔޮވެގެން) އެމީހުންގެ ގާތަށް ހުށަހަޅާނޭ ތިއްލިބަތްތަކެއް ގެނައިސް ހުށަހަޅާނޭ ދަލީލެއް - އެހެންނަމަ ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވާނަމަ - އެހެނަސް ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ދަލީލާއި حجّة ހުށަހެޅިޔަސް އެމީހުން ނުކަރައެވެ.- އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަދަށް دليل އެއް بُرْهان އެއް ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިނަމަވެސް އެމީހުން ނުކަރައެވެ. الله ގެ أزل ގެ علم ގައިވާ ގޮތުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނެކަން ކުރިންވެސް އެނގިވަޑައިގެން ހުރެއްވިއެވެ.) އަދި الله އެދިވަޑައިގަތްނަމަ އެ އެންމެން ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް އެއްކުރެއްވިހެއެވެ. އަދި ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ނުވާންވާނެއެވެ!

(٣٦) ކަލޭގެފާނުގެ دعوة އަށް إجابة ދެނީ އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. (އެބަހީ: مَنْفَع އެއް ލިބޭގޮތަށް ބަސްފުޅު އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.) (ކާފިރުން އެއީ މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމާއެވެ. ފަހެ އެއުރެން ސިފަކުރެއްވީ މަރުވެފައިވާ މީހުންނާއެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާމީހުން الله محشر އަށް ފުރުއްދަވާނެއެވެ. (ކާފިރުންނާއި މުއުމިނުން ދެބައިވެސް.) ދެން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٧) އަދި ކާފިރުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން (އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަމުގެމައްޗަށް دليل ދޭނޭ) دليل އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ނުލެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލެއްވުމަށް الله ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއުރެންކަމުގެ އިތުރުންކޮޅު ގިނަމީހުން އެކަން ނުދަނެއެވެ.

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ مَّا فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ مِن شَيْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

މުފުރަދާތު

وَمَا مِن دَآبَّةٍ = އަދި އެއްވެސް دابّة އެއް ނުވެއެވެ. (ފުރާނަލައިގެން حركاة ކުރާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ دابّة އެކެވެ.) ❁ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ = އަދި އުދުހޭ އެއްވެސް ދޫނިޔެއްވެސް ނުވެއެވެ. ❁ بِجَنَاحَيْهِ = އޭގެ ދެފިޔަތަށިން. ❁ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم = ކަލޭމެން ފަދަފަދައިން أمّة ތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ. ❁ مَّا فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ مِن شَيْءٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް (إهمال ކުރައްވާ ފަރުވާކުޑަކުރައްވާ ދޫކޮށްލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ = ދެން އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން محشر ކުރެވޭނެ. (އެއްކުރެވޭނެ) ❁ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުން. ❁ صُمٌّ وَبُكْمٌ = ބީރު ގޮޅު އަދި ގޮސްގޮސްވެފައެވެ. ❁ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ = އަނދިރިކަމުގައި. ❁ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ = اللّٰه އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު (ފަރުދަކަށެވެ!) ❁ يُضْلِلْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ❁ وَمَن يَشَأْ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު (ފަރުދަކަށެވެ!) ❁ يَجْعَلْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު ލައްވައެވެ. ❁ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ = ސީދާތެދުމަގުގެ މަތީގައި. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَرَءَيْتَكُمْ = ކަލޭމެން ދަންނަން ދީބަލާށެވެ! ❁ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް اللّٰه ގެ عذاب އައުމުން. ❁ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް قيامة ދުވަސް އައުމުން. ❁ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން دعاء ކުރާނީ ތިމަރަފުސީ اللّٰه ނޫން ކަލާނގެއަކަށްތޯއެވެ؟ ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންނަމަ (ކަލޭމެން ޖަވާބުދީބަލާށެވެ.) ❁ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ = އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ؟ ކަލޭމެން دعاء ކުރާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ فَيَكْشِفُ = ދެން އެކަލާނގެ ފިލުއްވާދެއްވައެވެ. ❁ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރި އެކަމެއް. ❁ إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ وَتَنسَوْنَ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދުމަނެތިވާނެއެވެ. ❁ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެން شريك ކުރިތަކެތި. ❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ أمّة ތަކަށް. ❁ فَأَخَذْنَٰهُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. (އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން

ހިތްޖެހިފައެވެ.)﴿ بِٱلْبَأْسَآءِ = فقير ކަން ޖައްސަވައިގެން. ﴿ وَٱلضَّرَّآءِ = ބަލިމަޑުކަމާއި. ﴿ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ

(٤٢) = އެމީހުން ބިރުވެތިވެ إخلاص ތެރިވުމަށް.﴿

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި ބިންމަތީގައި حركاة ތެރިވާ ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއްވިޔަސް، އަދި އޭގެ ދެފިޔަވަޅުން ފުރާ ކޮންމެ ދޫނިއެއްވިޔަސް ހަމަ ކަލޭމެންނާކަހަލަ أمّة ތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (إنسان ނަކީ أمّة އެކެވެ. جنّ ނަކީ أمّة އެކެވެ. ހަތަރެސްފައިޖެހި ޖަނަވާރުތަކެވެސް أمّة أمّة އެވެ. ދޫނިސްތޫރާސްތީ أمّة އެކެވެ. ފަނިފަނުސަސްއަހިގެ ވައްތަރުތައްވެސް أمّة ތަކެކެވެ. މިހުރިހާތަކެއްގެ ހާލަތައް ބެލެހެއްޓުމާއި ރިޒުގުދެއްވާކަށް ދެނެވި އަޅުކަންކުރާގޮތް حقّ ވެސް ކޮންތަކަކަށް ކަންފުރައްވައިގެން؟ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.) މިމަންޒަރުތަކާއި ހުޅުވާލެވުނުކަމުގައި ފޮތުގައި ނިކަމެތްއެއް ހަމަ އެކަލާނގެ ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ ހުރިހާކަމެއް ފޮތުގައި بيان ކުރައްވައިފައެވެ. ހުރިހާކަމެއްގެ ހުރިހާ حال ތަކެއް لوح المحفوظ ގައި بيان ކުރައްވައިފައެވެ. ދެން އެތަކެތި محشر ކުރައްވާނެ يعني: قيامة ދުވަހުން އެއްކުރައްވާނެ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.)

(٣٩) އަދި މިމަންޒަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިމީހުންނީ އަނދިރީގެތެރޭގައިވާ ބީރު އަދި މަންމަން ބައެކެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނީ حقّ ބަސްއަހާލާ ބީރުބައެކެވެ. އަދި حقّ ބުނެއް ނުބުނާ މަންމަން ބައެކެވެ. އެމީހުން އެވާނީ كافر ކަމުގެ އަނދިރީގައި حيوان ފަދައެވެ.) الله އެދިވަޑައިގަންނަވާމީހަކު އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާމީހަކު ހަމަ ސީދާމަގުމަތީގައި ޖައްސަވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أَذَلُ ގެ علم ފުދޭ ނިޔާކުރެއްވުމެވެ.) والله أعلم .

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (މި مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ގެ عذاب އަތުވެއްޖެއާ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް قيامة އަތުވެއްޖެއާ قيامة قائم ވެއްޖެއާ ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާނީ الله ނޫން އެހެންފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ފަރާތަކުން مدد އެދޭ އެދުމެއް ލިބޭނެހެއްޔެވެ؟) ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައި ވަންޏާ ކަލޭމެން ނިކަން ޖަވާބުދީބަލާށެވެ!

(٤١) އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރި ކަންތައް އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ނަމަ އެކަލާނގެ كشف ކުރައްވާ ދުރުކުރައްވާ ފިލުއްވާނެއެވެ. އަދި (އެވަގުތު) ކަލޭމެން އެތަކެއްޗާއި الله އާއިއެކު شريك ކުރިތަކެތީގެމީހުން، ބޭނުންކޮށްގަތީން ކަލޭމެން ހަނދާންނައްތާލާނެއެވެ. ހަނދާންނެތިގެންދާނެއެވެ.

(٤٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ أمّة ތަކަށްވެސް މިމަންޒަރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ދެންފަހެ (އެމީހުން އެބަހީ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ން ދޮގުކުރިހިނދުން) އެމީހުންނަށް فقير ކަމާއި ބަލިމަޑުކަމާއި ދެރަތަކާއި ނިކަމެތިކަމާއި އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. (އަދި އެމީހުން إيمان ވެ ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ސަބަބުން މިމަންޒަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިތްޖެހިފައެވެ.) އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވެ إخلاص ތެރިވުމަށެވެ.

فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟ وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم = ފަހެ އެމީހުންގެއަށް އައިހިނދުން بَأْسُنَا = މިޔަން ރަސްކަލާނގެ ބަލާ ކާރި تَضَرَّعُوا = އެމީހުން ބިރުވެތިވެ إخلاص ތެރިވިނަމަވެސް.❁ (އެހެން ނުވިއެވެ.)❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.❁ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ގަދަވެ ހަރުކަށިވިއެވެ.❁ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ އެމީހުން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ.❁ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައް.❁ فَلَمَّا نَسُوا = ފަހެ އެމީހުން ހަނދާންނެތުނުހިނދުން. (عمل ކުރުން ދޫކޮށްލިހިނދުން)❁ مَا ذُكِّرُوا بِهِۦ = އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތައް.❁ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ މިޔަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހުޅުވައިދެއްވީމެވެ.❁ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާކަމެއްގެ / ހުރިހާތަކެތީގެ ދޮރުތައް (ރިޒްޤުގެ ތަނަވަސްކަމާއި صحّة ގެ ސަލާމަތްކަމާއި ދުނިޔަވީ ހުރިހާ ނިޢުމަތްތަކެއް ދެއްވީމެވެ.)❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا = އެމީހުން އުފާވެއުޅުނުހިނދުން.❁ بِمَآ أُوتُوٓا = އެމީހުންނަށް ދެވުނުތަކެތީން.❁ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً = ދެން މިޔަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަމަކުއްލިއަކަށް ހިފެހެއްޓީމެވެ.❁ فَإِذَا هُم = ދެން އެހިނދުން އެމީހުން.❁ مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން (ހިތްވަރުކުޑަވީއެވެ. / އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔައެވެ.)❁ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ = ފަހެ އެމީހުންގެ ބުރިކަނޑައިލެވުނެވެ. (އެންމެފަހުމީހާވެސް ހަލާކުވިއެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا = އެ އަނިޔާވެރިވި / شريك ކުރި މީހުން❁ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި އެންމެހައި ثناء އާއި تعريف އެއްކޮށް الله އަށެވެ.❁ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾ = އެއީ عالم ތަކުގެ ربّ އެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގޮވާ ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ހިތަށް خبر ދީބަލައިދީބަލާށެވެ!❁ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ = الله ހިފުއްވައިފިއްޔާ / الله ގެންދަވައިފިއްޔާ.❁ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އިވުމާއި ކަލޭމެންގެ ފެނުން.❁ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވައި.❁ مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްހެއްޔެވެ؟ يَأْتِيكُم بِهِ = ކަލޭމެނަށް އެތަކެތި ގެނެސްދޭނީ.❁ ٱنظُرْ = ކަލޭގޮވާ ނިޔަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ = މިޔަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތައް ބަޔާންކުރައްވާ އަނބުރާލައްވާ ކޮންފަދައަކުންކަން.❁ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ = ދެންވެސް އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެނީއެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގޮވާ ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَرَءَيْتَكُمْ = ކަލޭމެން ހިތަށް خبر ދީބަލާށެވެ!❁ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ = ކަލޭމެންނަށް الله ގެ عذاب އަތުވެއްޖެއްޔާ.❁

بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً = ހަމަކުއްލިއަކަށް ނުވަތަ ފާޅުގައި ފެންނަހެން.۞ هَلْ يُهْلَكُ = ފަނާ ހަލާކުވާނޫނުހެއްޔެވެ؟ (އެބައި ހަލާކުނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކުކަލުގެނުވި. (مشرك ންގެނުވި)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ފަހެ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان އައިރުން އެމީހުން ބިރުވެތިވެ ނިކަމެތިވެ إخلاص ތެރިވީނަމައެވެ. (އެހެންނުވީއެވެ.) އަދި ނިކަމެތިނުވީތޯ؟ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވެ ގެންދިޔައެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަމުންދިޔައި (ނުބައި) ކަންތައްތައް شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދިނީއެވެ.

(٤٤) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް أمر ކުރެއްވި ކަންތައް އެމީހުން ނުކޮށް ދޫކޮށްލިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރިހާ نعمة ގެ ދޮރުތައް ހުޅުވައިލީމެވެ. (ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ نعمة އެއްދެއްވީމެވެ. ދިރިއުޅުމާއި ތަނަވަސްކަމާ ބަދަން ފަސޭހަކަމާއި ވިޔަފާރިކަމާ ދެއްވީމެވެ.) އެއީ އެމީހުން އެކަމުގައި އުފާކޮށް މަޖާކޮށް ހުރިހިނދެވެ. ދެން ހަމަކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވުމަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެހައިރުން އެމީހުން ހިތްވަރާ ބިރުބިޔަވެ ނާއުއްމީދުވެގެން ތިބީއެވެ.

(٤٥) ފަހެ އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކުގެ ފަހު ކެނޑިއްޖެއެވެ. ހަލާކުކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއްކޮޅަށް عالم ތަކުގެ رَبّ އަށެވެ.

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އިވުންތެރިކަމާއި ފެނުންތެރިކަމާ الله ގެންދަވައިފިއްޔާ އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެހިއްސަވައިފިއްޔާ ބަލާށެވެ! ދެން އެތަކެތި ކަލޭމެނަށް ގެނެސްދޭނީ الله ނޫން ކޮން إله އެއްތޯއެވެ؟ (އެފަދަ ކަމެއް ކުރެވޭނޭ އެހެން ދެވަނަ إله އެއް ނުވެއެވެ.) آية ތަކާއި حجّة ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވާގޮތް އަނބުރާ އެއްގޮތް ނޫންގޮތަށްކުރައްވާ ކަމާ ކަލޭގެފާނު ނިހާރަހާ ބަލާށެވެ! ދެންވެސް އެމީހުން (قبول ނުކޮށް) އެނބުރި ފުރަގަސްދެނީއެވެ.

(٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ގެ ޙަޟްރަތުން އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ގެ عذاب ހަމަކުއްލިއަކަށް ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަލަބަލައި ތިއްބާ ހަމަފާޅުގައި އަތުވެއްޖެއްޔާ ބަލާށެވެ. އަނިޔާވެރިންގެނުވި، އެބައި مشرك ން ގެނުވި ހަލާކުވާނޫނުހެއްޔެވެ؟

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ = އަދި މިވަނީ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާގޮތް رسول ކަލުންގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދޭއެވެ ބިރުވެރިކަމުގެ إنذار ދެއްވާ ބޭފުޅުންގެ ގޮތުގައި މެނުވީ. ❁ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ = ފަހެ إيمان ވެ إصلاح ވެއްޖެމީހާ. ❁ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަކު ބިރުވެރިކަމެއް ނެތެވެ. ❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެއުރެން ހިތާމަކުރާނޭ ބައިމީހުން ވެސް ނުވެއެވެ. ❁

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރި މީހުން. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = މިވަގުތުގައި ހުރި ކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންނަށް عذاب ޖެހޭނެއެވެ. عذاب ލިބޭނެއެވެ. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ = އެމީހުން قاسق ވީކަމުގެ ސަބަބުން - (ކިޔަމަން ނުވީކަމުގެ ސަބަބުން.) ❁ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّآ أَقُولُ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބުނަމެވެ. ❁ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ގާތުގައި الله ގެ خزانة ތަކެއްވެއެވެ. ❁ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް غيب ގެ علم އެނގޭވާހަކަވެސް (ވިދާޅުނުވާނެވެ.) ❁ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވަމެވެ. ❁ إِنِّى مَلَكٌ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަލާއިކަތުންކަމުގެ ވާހަކަވެސް. ❁ إِنْ أَتَّبِعُ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް تبع ނުވަމެވެ. ❁ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރައްވާ އެއްޗަކަށް މެނުވީ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هَلْ يَسْتَوِى = ހަމަހަމަވާނެހެއްޔެވެ؟ ❁ ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ = ލޮލުން ނުފެންނަ މީހާއި ލޮލުން ފެންނަ މީހާ. ❁ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَأَنذِرْ بِهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެ قرآن ން إنذار ދެއްވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް. ❁ أَن يُحْشَرُوٓا۟ = އެމީހުން محشر ކުރެވުނުމަށް. ❁ إِلَىٰٓ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. ❁ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ = އެއްވެސް ސަހަރާވެރިޔަކުވެސް އަދި شفاعة ތެރިޔަކުވެސް. ❁ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށް؟ ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި دعاء ކުރާމީހުން ދުރުކުރައްވާ ނުލައްވާށެވެ! ❁ رَبَّهُم = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ❁ بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ❁ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ = އެމީހުން އެކަލާނގެ وجه ދެކެ އެދިގެން. ❁ مَا عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކު ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ = އެމީހުންގެ ހިސާބުން އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ وَمَا

مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިސާބުން އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن شَيْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗަކެއް.۞ فَتَطْرُدَهُمْ = ދުރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ފައްސަވައިލައްވައިފިއްޔާ.۞ فَتَكُونَ= ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނާނީއެވެ.۞ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾ = އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެއްވެސް أمّة އަކަށް) رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައްވަމެވެ. ދެން އެބޭކަލުންނަށް إيمان ވެ، އެބޭކަލުން ތެދުކޮށް إصلاح ކޮށް އެބަހީ: ހެޔޮ عمل ކޮށް ގެންގުޅޭމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނީ ހިތާމަކުރާނޭބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންނަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ) ކާފަރުވުމުގެ عذاب ލިބޭހުށްޓެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ކަންކުރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެބަހީ އެމީހުން ދީނުކަނޑާލާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٥٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންގެ އަތުގައި الله ގެ خزانة ތަކެއްވެއޭ އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކަށް غيب ގެ علم އެނގޭއޭވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ މަލާއިކަތުންކަމުގައިވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް އިއްވާ وحي ގައިވާ އެއްޗަކަށް ފިޔަވައި އަހުރެން تبع ވާކަމުގައި ނުވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަނުލާ ނުފެންނަ މީހާއި އަދި ލޮލަށްފެންނަމީހާއި ދެމީހުން އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ކަނުލާ ފެންނަކަމެއްނެތް އެއްވެސް عبرة އެއް حاصل ނުކުރާ ކާފިރުމީހާއި عبرة حاصل ކޮށް އީމާންވެގެންވާ مؤمن މީހާއި ދެމީހުން) އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ މިދެމީހުންގެ حال އެއްވަރުނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ވިސްނާ فكر ކޮށް ނަހަދަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟

(٥١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ތިމާމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް محشر ކުރެވޭނެކަމާއިމެދު يعنى: އެއްކުރެވޭނެކަމާއިމެދު ބިރުވެތިވާ އަޅުންނަށް ކަލޭގެފާނު އެ قرآن ން إنذار ކުރައްވާ ބިރުވެތިކުރައްވާށެވެ! އެމީހުންނަށް އޭރުން ތިމާމެންނަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކުވިޔަސް އަދި شفاعة ތެރިޔަކުވިޔަސް ނުވާކަން އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަންނާނެއެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް އެމީހުން ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވުމަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ!

(٥٢) އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ ގެ وجه ދެކެ އެދިގެން - އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް އެދިގެން – ހެނދުނާއި ހަވީރު އެމީހުންގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށް (فرض ފަސްނަމާދުކޮށް) ހާޒިރުވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުރުކުރައްވާ ފައްސަވާ ނުލައްވާށެވެ! (އެބަސް) އެމީހުންގެ ހިސާބުގެތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (އެމީހުންގެ ހިސާބަކީ ކަލޭގެފާނު ذمّة ވާކަން ނޫނެއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިސާބުގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (އެހެން އެކަށޭގޮތުން) ދުރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ފައްސަވައިލައްވައި ދުރުކުރައްވައިފިއްޔާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަމުގެސަބަބުން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ! ابن مسعود ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއް أبو جعفر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. نبيُّ الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް قريش ންގެ ބޮޑެތި ބައެއް މީހުން އައެވެ. އޭރު ކާފަރު ބައެކެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި مسلم ންގެ މާތްބައެއް އެކަމަކު ނިކަމެތިވެ ދެރަ ضعيف ބައެއްވެއެވެ. އެއީ صَهَيبُ އާއި عَمَّار އާއި بِلاَل އާއި خَبَّابُ އާއި އަދިވެސް މިފަދަ އެހެންމީހުންނެވެ. ދެންފަހެ قريش ންގެ ބޮޑެތި ކާފަރުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދެންނެވި ކަލޭގެފާނު މިއަށް ރުހިވަޑައިގަންނަވަނީ މިމިސްކީނުންނާމެދުހެއްޔެވެ؟ އަހުރެމެން ދޫކޮށް الله އެބައެއްގެމައްޗަށް ނިޢުމަތްދެއްވާފައިވާ ބޭކަލުންނަކީ މިއީތޯއެވެ؟

އަހުރެމެން މިމީހުންނާއި تبع ވެގެން އުޅެންވީތޯއެވެ؟ އެމީހުން އުޅޭގޮތަށް އުޅެންވީތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުކުރައްވައި ފައްސަވައިދެއްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުކުރައްވައި ފައްސަވައިދެއްވައިފިއްޔާ އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާ تبع ވެވުން أمّيد ކުރަމެވެ. މިއެވެ. އެ واقعة އާއި ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައިވެއެވެ. މިގޮތުގައިވާ ވަރަށްގިނަ ރިވާޔަތް އައިސްފައިވެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۖ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

ޝަރުޙުވާ

وَكَذَٰلِكَ =އެފަދައިން.۞ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = ތަހަ ބާގެ އެއްބައެއްގެ ފަރާތުން އަނެއްބަޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ.۞ لِّيَقُولُوٓا۟ = އެއީ އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. أَهَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުންނަށްތޯއެވެ؟۞ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ދެއްވައިވަޑައިގެންނެވި.۞ مِّنۢ بَيْنِنَآ = އަހުރެމެންގެތެރެއިން (އަހުރެމެން ދިޔައިރު)۞ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުކަލާނގެއަކީ الله ނޫން ޝުކުރުވެރިންތޯ؟ (އެބަހީ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ އެކަލާނގެއެވެ.)۞ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ = شكر ވެރިން.۞ وَإِذَا جَآءَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާމީހުން.۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް سلام ވެއްޖެއެވެ.۞ كَتَبَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ލާޒިމްކުރެއްވީ. فرض ކުރައްވައިފިއެވެ. ކަނޑައަޅުއްވައިފިއެވެ.۞ عَلَىٰ نَفْسِهِ = އެކަލާނގެ ذات ޒާތުގެމައްޗަށް.۞ ٱلرَّحْمَةَ = رحمة .۞ أَنَّهُۥ =ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ.۞ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا = ކަލޭމެންކުރެ ނުބައިކަމެއްކޮށްފިމީހާ ۞ بِجَهَٰلَةٍ = ނޭނގިގެން. / ޖާހިލުކަން.۞ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ = ދެން އެއަށްފަހު އޭނާ توبة ވެއްޖެ.۞ وَأَصْلَحَ = އަދި އޭނާ إصلاح ކޮށްފި. (صالح عمل ކޮށްފި)۞ فَأَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ =އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީ.۞ وَلِتَسْتَبِينَ = އަދި بيان ކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ.)۞ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ = مُجْرِمُ ންގެ މަގު.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنِّى نُهِيتُ= ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަހީވެވިގެންވެއެވެ. ۞ أَنْ أَعْبُدَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުން. ۞ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން ތިޔައެދޭތަކެއްޗަށް. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ދޫކޮށް. ۞ قُل ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ هواى نفس އާއި (ކަލޭމެންގެ އަމިއްލައެދުމާއި) ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ނުވާހުށީމެވެ! ۞ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا = އެހެން ހަދައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މަގުފުރެދިއްޖައީމެވެ. ۞ وَمَآ أَنَا = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވާނަމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބައެއްގެފަރާތުން އަނެއްބަޔަކު إمتحان ކުރައްވާ ގޮތްކުރައްވަވި އެފަދައިންނެވެ. އޭރު އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. "އަހުރެމެންގެމެދުން الله ދަރުމަވަންތަކޮށްދެއްވީ ގެންނެވިބަޔަކީ މިމީހުން ހެއްޔެވެ؟ (މިސްކީނާއި ފަޤީރުންނެއްތޯ؟) މީގެ جواب ގައި الله އަންގަވަނީ: شكر ކުރާމީހުން ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންނަވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ނުވޮޑިގެންވޭތޯ؟ އެބަހީ ދެނެވޮޑިގެންނަވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ އެކަލާނގެ ذات ފުޅުގެމައްޗަށް رحمة فرض ކުރައްވާ ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ނޭނގިގެން ޖާހިލުކަމުގެތެރޭގައި ނުބައިކަމެއްކުރުމަށްފަހު ދެން އެމީހަކު އޭގެފަހުން توبة ވެ صالح عمل ކޮށްފި ކަމުގައި ވިޔަކަސް (އެކަލާނގެ ފުއްސަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އޭރު މި سورة ގެ މަތިމަތިން مشرك ންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތައް بيان ކުރައްވާ ވަޑައިގެންނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުން مُجْرِمُ ންގެމަގު بيان ކުރެއްވުމަށެވެ. (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުންނަގޮތާއި أصول ތައް ހުންނަގޮތް ވިސްނަކަށްނަނގަސް އެންގެވުމަށެވެ.)

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ مشركُ ންނޭވެ!) الله ދޫކޮށްފައި އަޅުކަމަކަށް ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުން އަހުރެމެން ނަހީވެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: الله ވަނީ އެކަން އަހުރެމެން މަނާކުރައްވާފައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ هوى نفس އާއި - ކަލޭމެންގެ އަމިއްލައެދުމާއި އަހުރެން تبع ނުވާހުށީމެވެ. އެހެންކަމަށްވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެން އުޅޭގޮތަށް އަހުރެން تبع ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މަގުފުރެދިއްޖައީމެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގެންވާމީހުންގެތެރެއިން އަހުރެން ނުވާނަމެވެ.

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِيَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾ ۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ بيان އެއްގެމަތީގައެވެ.
حجّة އެއްގެމަތީގައެވެ. ❁ مِّن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ وَكَذَّبْتُم بِهِ = އަދި ކަލޭމެން
އެކަލާނގެ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ❁ مَا عِندِي = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހުގައި ނުވެއެވެ. ❁ مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ =
އެއްޗެއް އަވަސްކޮށްދޭން އެދިލަވަރުން ކަލޭމެން ތިއަވަސްކުރާއެއްޗެއް. (އެބަހީ: عذاب)❁ إِنِ الْحُكْمُ = حكم ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا لِلَّهِ
= الله އަށް މެނުވީ. ❁ يَقُصُّ الْحَقَّ = އެކަލާނގެ حقّ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. (حقّ ނިޔާކުރައްވައެވެ.)❁ وَهُوَ =
އަދި އެކަލާނގެއީ. ❁ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ﴿٥٧﴾ = އެންމެ ރަނގަޅު ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّوْ أَنَّ عِندِي = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހުގައިވާނަމަ. ❁ مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ = ތި އެއްޗެއް
އަވަސްކޮށްދޭން ކަލޭމެން ތިއަވަސްކުރާއެއްޗެއް. ❁ لَقُضِيَ الْأَمْرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައްނިމިގެންދިޔައީހެވެ. ❁ بَيْنِي
وَبَيْنَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެނާއި ދެމެދު. ❁ وَاللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁
بِالظَّالِمِينَ ﴿٥٨﴾ = އަނިޔާވެރިންނާމެދު. ❁ ❁ وَعِندَهُ = އަދި ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ❁
مَفَاتِحُ الْغَيْبِ = غَيْبُ ގެ ތަޅުދަނޑިތައް. ❁ لَا يَعْلَمُهَا = އެއެއްޗެއް ނޭނގެއެވެ. (غَيْبُ ގެ އެތަކެތި ނޭނގެއެވެ.)❁
إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ. ❁ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِي الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ވާއެއްޗެއް. ❁ وَمَا تَسْقُطُ = އަދި ނުވެއްޓެއެވެ. ❁ مِن وَرَقَةٍ = އެއްވެސް
ފަތެއްވިޔަސް. ❁ إِلَّا يَعْلَمُهَا = އެފަތެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާގޮތުން. ❁ وَلَا حَبَّةٍ = އަދި
އޮށެއްވިޔަސްވެސްއެވެ. ❁ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ = ބިމުގެ އަނދިރިތަކުގެ ތެރޭގައި. ❁ وَلَا رَطْبٍ = އަދި ތެތް
އެއްޗެއްވިޔަސް. ❁ وَلَا يَابِسٍ = އަދި ހިކިއެއްޗެއްވިޔަސް. ❁ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾ = بيان ވެގެންވާ
ފޮތެއްގައިވާގޮތުން. ❁ وَهُوَ الَّذِي = އަދި އެކަލާނގެއެވެ. ❁ يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ = ރޭގަނޑު ކަލޭމެންގެ
ފުރާނަތައް ހިފަވައްޗަވަނީ. ❁ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم = އަދި ކަލޭމެން ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِالنَّهَارِ = ދުވާލު (އެބަހީ ދުވާލުކުރާ ކަންތައްތައް)❁ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ = ދެން
އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އަނބުރާ ދިރުއްވައެވެ. (އެބަހީ ހޭލުއްވައެވެ.)❁ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى =
ކަނޑައެޅި ނަންކިޔެވިފައިވާ مدّة އެއް ނިމުމަށްޓަކައި. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މުއްދަތެވެ.) ❁ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ =

ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި رجوعَ ވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ بيان އެއްގެމަތީގައެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްކަލައުވެންތިކަމާއި އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކުރައްވާންވާކަމުގެ حجّة އާއި دليل ގެމަތީގައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ދޮގުކުރީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއަށް އަވަސްވެވުމަށް އެދޭ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ނުވެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންނަށް عذاب އައުމެވެ. އަދި އެ عذاب ގެނައުމުގައިވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަކަމެއްނުވެއެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު حكم ކުރެއްވުން ހަމަ الله އަށް ފިޔަވާ ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ حقّ ބަސް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި حقّ ނިޔާކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްޗެއް އަވަސްވުމަށް ކަލޭމެން ތިއެދޭއެއްޗި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާއިދެމެދު ކަންތައް ނިމިއްޖައީހެވެ. (އަދި ކަލޭގެ ދުޢާވާނީ الله އަށެވެ. އެ عذاب ފޮނުއްވާނީ وقت އައުމުން. އަދި ކޮންއިރަކު ފޮނުއްވާނެކަން ދެނެވޮޑިގަންނަވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނާމެދު (ކަންތައްކުރައްވާނޭގޮތް) ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٥٩) އަދި غيب ގެ ތަޅުދަނޑިތައްވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އެތަކެތި ހަމަ އެކަލާނގެއަށް ފިޔަވާ ނޭނގޭނެއެވެ. (ابن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ އެއީ މައިގަނޑު ފަސްއެއްޗެކެވެ. لقمان ސޫރަތުގެ ނިމުމުގާ بيان ވެގެން އެވަނީ އެފަސްކަމެވެ. އެއީ (١) قيامة ޤާއިމުވާނެވަގުތު އެނގުން. (٢) ވާރޭވެހުމާއި ބެހޭ ކަންތައްތައް އެނގުން. (٣) މައިމީހާގެ رَحِمُ ގައިވާ ސިފައުތައް އެނގުން. (٤) މާދަމާ ކުރާނެކަންތައްތަކެއްވެސް އެނގުން. (٥) މަރުވާނީ ކޮންބިމަކުކަން ކޮން ބިމެއްގައިކަން އެނގުން. މި ފަސްކަމެވެ. والله أعلم) ފަހެ މިކަންކަން އެކަލާނގެ ނޫން ހަމައެކަކުވެސް ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި އެއްގަމާއި ކަނޑުގައިވާހާކަމެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ގަހުން ވެއްޓޭ ފަތެއްވިޔަސް އެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބިމުގެ އަނދިރި ތަންތަނުގެ އަނދިރިކަމުގައިވާ ޢަށަގަނޑެއްވިޔަސް އަދި ތެތް ނުވަތަ ހިކިފައިވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް އެ އެއްޗެއް بيان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައި ނުވެއެވެ. އެއީ لوح المحفوظ އެވެ. (ފަހެ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަދި އެތެރެގައިވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٦٠) އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި (ފަހެ ނިދާއިރު) ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ހިފެހެއްޓެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގުނަވަންތަކުން ކުރި ކަންތައްތައްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެން އަލުންވެސް (ފަހެ: ދުވަހު ފުރާނަތައް ހިފެހެއްޓެވުމަށްފަހު / ހޭލުމަށްފަހު) ދެން އަލުންވެސް ދުވާލު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެންވާ مُدّة އަށާއި ހަމައަށް ކަލޭމެން މަސައްކަތްކޮށް އުޅުމަށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ވޭތިކޮށް މަރުވާންދެންނެވެ. ދެން އަލުންވެސް ކަލޭމެން (قيامة ދުވަހުން) رجوع ވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައިވީހެއްދެން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ.

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَـٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَـٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَىٰنَا مِنْ هَـٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾

ލުޣަތު

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ (ހުރިހާތަކެތި ދުރުކުރައްވާ) ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެމަތީގައިވާ - (މަތިވެރިވެގެންވާ)۞ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވައެވެ.۞ حَفَظَةً = (ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ތަކާ) ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލުން، މަލާއިކަތުން.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ = އަތުވެއްޖެއުމަންދާނދެން.۞ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ = ކަލޭމެންކުރެމީހަކަށް މަރު.۞ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا = މިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެބަހީ: ފޮނުއްވި މަލާއިކަތްބޭކަލުން އޭނާގެ މަރުހިއްޕަވައެވެ.۞ وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ = އެބޭކަލުން އެކަމަށް ކުޑަކުޑަވެސް ނުކުރައްވާ ގެއްލުވުން حال/ ނުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ ދެން އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ފޮނުއްވޭނެއެވެ.۞ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށް.۞ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ = އެމީހުންގެ حقّ ސަރުކާރުވެރިޔާއެވެ.۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ۞ لَهُ ٱلْحُكْمُ = ހުރިހާ حكم އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ހުރިހާ ނިޔާއެއްވެސް އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.۞ أَسْرَعُ ٱلْحَـٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ = ހިސާބު އެންމެ އަވަހަށް ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مَن يُنَجِّيكُم = ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވަނީ ކާކުހެއްތޯ؟۞ مِّن ظُلُمَـٰتِ ٱلْبَرِّ = އެއްގަމުގެ އަނދިރިކަމުން.۞ وَٱلْبَحْرِ = އަދި ކަނޑުގެއި.۞ تَدْعُونَهُۥ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ތިޔާ دعاء ކުރަމުން.۞ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً = ދަރަވެ ޚާމޮށްގެން އަދި ސިއްރުން.۞ لَّئِنْ أَنجَىٰنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަން ސަލާމަތްކުރެއްވިއްޔާ.۞ مِنْ هَـٰذِهِۦ މިއީން. މިއަނދިރިކަމުން / މި مُصيبة ން.۞ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ = شكر ވެރިންގެ ތެރެއިން / شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا = ކަލޭމެން އެތަނުން ސަލާމަތްކުރައްވަނީ ހަމަ الله އެވެ.۞ وَمِن كُلِّ كَرْبٍ = އަދި ކޮންމެ ދަތިތަކަކުން ހިތާމަތަކުންވެސް.۞ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ ދެން ކަލޭމެން (އަޅުގަނޑުމެން) شرك ކުރަނީއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هُوَ ٱلْقَادِرُ = ކުޅަދުންވަންތައީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުމަށް.۞ عَذَابًا = عذاب އެއް.۞ مِّن فَوْقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މަތިން.۞ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުން.۞ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެކިއެކި ބައިބައިކޮށް ޚަލްތުވަ. (ތަފާތު رأي ތަކާއި އުޅުންތަކުގެ ވެރި ބައިބައިކޮށް ގުޅާލުމުގެ)۞ وَيُذِيقَ بَعْضَكُم = އަދި ކަލޭމެންކުރެ ބައެއްމީހުންނަށް

އުނިކަމުގެ ތަޅަފޮޅުކަމާއި. ❁ بَأْسَ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ ބާރުގެތަދު / އަނިޔާވެރިކަމުގެ عذاب. ❁ ٱنظُرْ = ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْأَيَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި دليل ތައް ބަދަލުކުރައްވަނީ ކިހިނެއްކަން. ❁ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ވިސްނާ فكر ކުރުމަށްޓަކައި. وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެ قرآن ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ކަށަވަރުވެގެން حقّ އެވެ. ❁ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް وكيل އަކުކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ. (ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފާރަވެރިއަކުކަމުގައި ނުވަމެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި އެކަލާނގެއީ (ޒާތާއި ސިފަތަކާއި ބާރުކުރައްވުމާ) އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ތައްލިޔުމަށް ބަލަހައްޓާ ބެލެހެއްޓުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حَفَظَة ން ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތުން ކަލޭމެން ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތް ބާލުވުމަށެވެ. ކަލޭމެންކުރު މިހާރަށް މަރުއަތުވެއްޖެއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުން ބާލުވުމަށް އޭނާ މަރުއްލަވައެވެ. (އެއީ مَلَكُ الْمَوْتُ ގެ أعوانُ ންނެވެ. / އެހީތެރިންނެވެ.) އަދި އެބާލުވުން އެއިން ފުރާނައެއް ގެއްލުމެއް ނުލައްވައެވެ.

(٦٢) ދެން އެމީހުންގެ حقّ ވެރިޔާ ސަރަޙައްދުކުރައްވާ ކަލާނގެއާ اللّٰه ގެ حضرة އަށް އެނބުރި އަރުވެވޭނެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެންމެހައި حكم އަކީ ހިމާޔަތް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވާ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ އަވަހަށް ހިސާބުބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިކަމުން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެނީ ކާކުހެއްތޯ؟ (އެފަދަ حال ގައި) ކަލޭމެން ދެރަވެގެންވާ حال ގައިވެސް އަދި ސިއްރުންވެސް ކަލޭމެން دعاء ކުރާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވާނެއެވެ.) މިބަލާމުސީބާތުގެ އަޑިން މިއަންނިރިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަމެން شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންވާނެމެވެ.

(٦٤) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެކަމުންނާއި އަދި ކޮންމެ ހިތާމައަކުން ރިހުމަކުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވަނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ. ދެން އަލުންވެސް ކަލޭމެން شرك ކުރަނީއެވެ.

(٦٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ މަތިން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަދަށުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވުމަށް ކަލޭމެން ތަޅަފޮޅުވުމަށް ބާރުހުރިވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން ތަފާތު ބަޔަކަށް ބަހާލައްވައި ތަފާތު رأى ތަކާއި އެދުންތަކާއެކު ފިރިކަށަކަށްވުމުގައި ލެއްވުމަށްފަހު އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއްބައެއްގެ ބާރުގެ ތަދު އަނިޔާވެރިކަމުގެ عذابގެ ތަދު ދެއްކެވުމަށްފަހު ކަލޭމެން ތަފާތުބަޔަކަށް ވެގެންވާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކިއެކި ތަފާތު دليل ތަކާއި حجّة ތައް ގެންނަވާ ބަދަލުކުރައްވާ ކަންކަންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٦٦) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން މި قرآن ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ކަށަވަރުވެގެން حقّ އެވެ. (އަދި) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް وكيل އަކުކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފާރަވެރިއަކު އަދި ކަލޭމެންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓާ ބެލެހެއްޓުމަކުކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ.)

لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَا ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ = ކޮންމެ خبر އަކަށްވެސް قرار އެއްވެއެވެ. حقيقة އެއްވެއެވެ.❁ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ނިކަންތުކުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިގަންނާނެއެވެ.❁ وَإِذَا رَأَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ.❁ الَّذِينَ يَخُوضُونَ = އެވެދެވެންނަވާހުރެން (މަލާމާތްކޮށް ކުޅުދުއްލައިކޮށް ވާހަކަދައްކާ)❁ فِي آيَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާމެދުގައި.❁ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައި އެކަހެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ حَتَّىٰ يَخُوضُوا = އެމީހުން ވަދެ ވާހަކަދައްކަންފަށާތެން.❁ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ = އެހެނަކަ (އެ قرآن ދޫކޮށްލައި) އެހެން ވާހަކަތަކެއްގައެވެ.❁ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ = އަދި شيطان އާ ކަލޭގެފާނު ހަނދާންނެތުމަށްޓަކައި ވިޔަސް.❁ فَلَا تَقْعُدْ = ދެން ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނާއިއެކު) އިށީނދެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! بَعْدَ الذِّكْرَىٰ = ހަނދާންކުރެއްވުމަށްފަހު.❁ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއިއެކު / مُشْرِك ންނާއިއެކު.❁ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ = އަދި تقوى ވެރިވާ މީސްތަކުންނަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ = އެމީހުންގެ ހިސާބުން އެއްވެސްކަމެއް. (އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ޖަވާބުދާރީއެއް އެއްވެސްމީހަކަށް ނުވާނެއެވެ)❁ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ = އަދި އެކަމަކު ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. (އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ.)❁ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށް (އެމީހުން އެކަން ދޫކުރުމަށް)❁ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެމީހުން ހަދައިގަތްމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!❁ لَعِبًا وَلَهْوًا = ކުޅިވަރަކަށާއި މަޖާކުޅެއްގެ ގޮތުގައި.❁ وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ حياة އެމީހުން ހުށްޓުވައިލައި (އެބި ދުނިޔެއަށް އިސްކަންދީ آخرة ގެ ކަންތައް ފަސްކުރުން)❁ وَذَكِّرْ بِهِ = އަދި މި قرآن ން (ކަލޭގެފާނު) އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވައި نصيحة ދެއްވާށެވެ!❁ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އެއް (ހަލާކުގެ ތެރެއަށް/އިޒާތެއްގެ ތެރެއަށް) ނުވެއްޖެ ވަނީމައެވެ.❁ بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއްކުރި ކަންތައްގެ ސަބަބުން (ފާފައިގެ ސަބަބުން)❁ لَيْسَ لَهَا = އެ نفس އަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِن دُونِ اللَّهِ = الله ފިޔަވައި.❁ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ = އެއްވެސް ސަހަރެއްވެރިއަކުވެސް އަދި شفاعة ތެރިއަކުވެސް (ނުވެއެވެ.)❁ وَإِن تَعْدِلْ = އަދި އެ نفس އެއް فدية ދިނަސް.❁ كُلَّ عَدْلٍ = ކޮންމެ فدية އެއް.❁ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَا = އެ نفس އެއްގެ ކިބައިން ނުނަގާނެއެވެ. / قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا =

އުމުރުން އެއި ހަވާލުވެވުނު މީހުންނެވެ. (ހަވާލުކުރި މީހުންނެވެ.)۞ بِمَا كَسَبُواْ = އުމުރުންކުރި ކަންތައްތަކުގެސަބަބުން / ކުރިމަތިވާނެ ސަބަބުން. ۞ لَهُمْ شَرَابٌ = އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބުއިމެއްވެ.۞ مِّنْ حَمِيمٍ = އެންމެ ގަދަ ހޫނުވުމުގެ (އެފެނަކީ އަރައި ދެން އެހެން ދިއްލާއަރައިގެން ވަރަށް ހޫނު ގަދައަށް ކެކި ފެނެވެ.) ۞ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އާއި.۞ بِمَا كَانُواْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގައި ވީކަމުގެ ސަބަބުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ކޮންމެ خبر އަކަށްވެސް قرار ވުމެއްވެއެވެ. حقيقة ހާމަވުމެއް ވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭނެ ވަގުތެއް އަދި ތަނެއްވެއެވެ. (ދުނިޔެމަތީ قرآن ގެ ތެދުކަން ސާބިތުކުރުމުން އެންމެ مهمّ އެއްކަމަކީ ބަދުރު ހަނގުރާމައެވެ. ދެން އާޚިރު قيامة ދުވަހެވެ.) އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެކަންކަން އެނގިދާނެއެވެ.

(٦٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި باطل ކޮށް ދޮގުކުރުމުގައި ވަދެ ވާހަކަ އުޅޭބަޔަކު ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށް އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އޭގެ އެމީހުން އެ قرآن ގެ ވާހަކައިން އެހެން ވާހަކައެއްގެ ތެރެއަށް ވަދެ ފެށިއްޖެއްޔާއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި شيطان އާގެ ސަބަބުން އަމުރު އެކަން ހަނދުމަފުޅު ނެތިކޮށްލައިފިއްޔާ ހަމަ ހަނދުމަފުޅުވާއިރަށް އެމީހުންގެ ތެރެއިން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ، އެމީހުންގެތެރޭ އިށީނދެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަނދުމަފުޅުވުމަށްފަހު ދެން އެ އަނިޔާވެރިންނާއި (އެ مشرك ންނާއި އެކު) އިށީނދެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

(٦٩) އަދި تقوى ވެރިވެހުރިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެމީހުންގެ (ކާފިރުންގެ ތެރެއިން) ހިސާބުކުރެއްވުމުގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެއީ ހަނދާންކޮށްދިނުމެކެވެ. ދީނުގެމަގުގައި ކުރުވުން ކަންތައް އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމެކެވެ. (އެމީހުން ކުރި ކަންތައް ހަމަޖެހިގެން ހުއްޓައިލައިފާނެއެވެ.)

(٧٠) އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެއީ ކުޅިވަރު އަދި މަޖާވެރި ކުޅުވަ އެއްޗެއްކަމުގައި ހަދައި އަދި ދުނިޔޭގެ حياة އެމީހުން ހެއްލުވާލި މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އަދި މި قرآن ން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާ نصيحة ދެއްވާށެވެ! އޭގެ އެއްވެސް نفس އެއް އެ نفس އެއް ކުރި ކަމެއްގެ ސަބަބުން ހަވާލުވެގެންދާނެ ވެއްޓިގެންނުދާތީއެވެ. (ނުވެއްޖެ މަރުގެ ކުރިއްޔާއެވެ. ދެން އަދި ކޮންމެވެސް) الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަރަޙައްދުކުރަނިވިއަކުވެސް އަދި شفاعة ތެރިއަކުވެސް އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި (އެފަދަ ކުށެއްކުރި نفس އެއް) ކިތަންމެ فدية އެއް (قيامة ދުވަހުން) ދިނަސް އެ نفس ގެ ފަރާތުން އެ فدية ނުހިފޭނެއެވެ. قبول ނުވާނެއެވެ. އެފަދަ މީހުންނީ އެމީހުން ކުރި ކަމެއްގެ ސަބަބުން ހަވާލުވެގެން އެއްލައިލެވުނު މީހުންނެވެ. عذاب އަށް ހަވާލުވެވުނު މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުންނާނީ ހޫނުކަން އޮތް ނިހާޔަތަށް ކޮށްވާރުގެ ހޫނު ފެނުގެ ބުއިމެވެ. އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އޭގެ އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގައި ވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

قُلۡ أَنَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعۡقَابِنَا بَعۡدَ إِذۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسۡتَهۡوَتۡهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلۡأَرۡضِ حَيۡرَانَ لَهُۥٓ أَصۡحَٰبٌ يَدۡعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلۡهُدَى ٱئۡتِنَا ۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلۡهُدَىٰ ۖ وَأُمِرۡنَا لِنُسۡلِمَ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنۡ أَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ ۖ وَيَوۡمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ۚ قَوۡلُهُ ٱلۡحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلۡمُلۡكُ يَوۡمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

ލުޣަތު

قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ أَنَدۡعُواْ = އަހުރެމެން ގޮވާނަމުހެއްޔެވެ؟ / دعاء ކުރާނަމުހެއްޔެވެ؟❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ مَا لَا يَنفَعُنَا = އަހުރެމެންނަށް ފައިދާނުކުރާއެއްޗަކަށް.❁ وَلَا يَضُرُّنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދިނުމުގެ ބާރުނުވާއެއްޗަކަށް.❁ وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعۡقَابِنَا = އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ފުރަގަސްތަކުގެ މައްޗަށް ރައްދުވާނެހެއްޔެވެ. (އަހުރެމެން އަނބުރާ ކުފުރުވެރިކަމަށް رجوع ވެ.)❁ بَعۡدَ إِذۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ = الله އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު.❁ كَٱلَّذِى = އެމީހާ ފަދައިން.❁ ٱسۡتَهۡوَتۡهُ ٱلشَّيَٰطِينُ = شيطان ން އޭނާ މަގުފުރެއްދީގެން އޮތްތަނުގައި.❁ فِى ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި.❁ حَيۡرَانَ = حيران ވެގެންވާ حال.❁ لَهُۥٓ أَصۡحَٰبٌ = އޭނާއަށް އެކުވެރިންތަކެއް ވެއެވެ.❁ يَدۡعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلۡهُدَى = އެމީހުން އޭނާއަށް ތެދުމަގަށް ގޮވައެވެ.❁ ٱئۡتِنَا = ކަލޭ އަހުރެމެން ކައިރިއަށް އަންނާށެވެ!❁ قُلۡ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ތެދުމަގު.❁ هُوَ ٱلۡهُدَىٰ = ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.❁ وَأُمِرۡنَا لِنُسۡلِمَ = އަދި އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.❁ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް. ❁ وَأَنۡ أَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމަށް.❁ وَٱتَّقُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވުމަށެވެ.❁ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيۡهِ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ تُحۡشَرُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން محشر ވެވޭނީ. (އެއްވެވޭނީ)❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ = އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވީ.❁ بِٱلۡحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.❁ وَيَوۡمَ يَقُولُ كُن = އަދި "ވޭވާ" ވިދާޅުވާއިރުން އެކަލާނގެ އަންގަވާފުޅުގެ (ހުސްފުޅަށް ފުރުޞަތުއަށްވާށެވެ!) ❁ فَيَكُونُ = ފަހެ އެހަމަށްވެ ދެން އެވެއްޖެއެވެ.❁ قَوۡلُهُ ٱلۡحَقُّ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަކީ ހަމަ حقّ އެވެ. ❁ وَلَهُ ٱلۡمُلۡكُ = އަދި އެންމެހާ ވެރިކަމެއް / އެންމެހާ މިލްކުވެރިކަމް – ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.❁ يَوۡمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ = ޞޫރުގައި ފުމެލެވޭދުވަހު.❁ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ = އެއީ غيب ގެ އިލްމުވާ ކަލާނގެއެވެ އަދި ފެނިގެންވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿٧٣﴾ = حكمة ވެރިވަ އަދި خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭވާ އަދި އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭވާ ތަކެއްޗަށް (ބުދުތަކާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ ތަކެއްޗަށް) الله ފިޔަވައި އަހުރެމެން ގޮވާ دعاء ކޮށްހަދަންވީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله تعالى އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ފުންނާބުތަކުގެމައްޗަށް ރައްދުވާންވީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ إسلام ދީން ދޫކޮށް އަލުންވެސް ކާފަރުވާންވީހެއްޔެވެ؟ އެއީ شيطان އާއި تبع ވެގެން އޭނާ މަގުފުރެދި حيران ވެގެން ބިންމަތީގައި (ދަނޑިވަޅުއް ނޫނީ) ހުންނަމީހަކު ފަދައިން ހެއްޔެވެ؟ އަދި އޭނާއަށް އެކުވެރިންތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އޭނާއަށް ތެދުމަގަށް އައުމަށް ގޮވައެވެ. އަހުރެމެން ކައިރިއަށް އަންނާށޭ ގޮވައެވެ. (އެކަމަކު އޭނާ އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއެވެ. އޭނާވަނީ حيران ވެފައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް أمر ލިބިގެންވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި އަދި އެހެންތަފްސީރުތަކުން علم ވެރިން ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އޭނާއަށް އެކުވެރިންތަކެއް ވެއެވެ. ތޮޅިބަސްފުޅުން މުސްލިމުންކުރުވުމަށް شيطان ހާސަކުރާ އަދި އެ شيطان ހާއަށް އެކުވެރިންތަކެއްވާކަމަށެވެ. އަދި އެއެކުވެރިން އެ حيران ވެގެންވާމީހާއަށް އަންނާށޭ (ތެދުމަގަށް އަހުރެމެން ކައިރިއަށް މިތެދުމަގަށް އަންނާށޭ) ގޮވަންކަމަށެވެ. އެހެންވެ الله އެކަލާނގެ رسول ހާއަށް އެއަންގަވަނީ ތެދުމަގަކީ ހަމަ الله ގެ ތެދުމަގެކަމަށެވެ. އިސްލާމްދީން އެކަމީ ތެދުމަގުކަންނޭނގެކަމަށެވެ...... والله أعلم بالصّواب

(٧٢) (އަދި އަހުރެމެންނަށް أمر ލިބިގެންވަނީ) ނަމާދު قائم ކުރުމަށާއި އަދި އަހުރެމެން އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭން ހުށްޓެވެ. އެއްކުރެވޭން ހުށްޓެވެ.

(٧٣) އަދި حقّ ގޮތުގައި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް "ވާށޭ" އަންގަވައި އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާދުވަހުން ދެން އެތަކެތި އުފެއްޔެވެ. ހުރިހާ ތަކެތި އަލުން إعاد ވީއެވެ. އެކަލާނގެ އަބަސްފުޅު އެއީ ހަމަ حقّ ބަސްފުޅެވެ. އަދި ތަޅަފިލިފުންމަވައިފާވާދުވަހުގެ ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ غيب ގައިވާ ކަންތަކާއި ފެންނަކަންތަކެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތެރި ގަދަރުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً ۖ إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا ۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ حَنِيفًا ۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

ލުޣަތު

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ لِأَبِيهِ ءَازَرَ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ءَازَر އަށް. ۞ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً = ބައްޕަ إله ންގެ ގޮތުގައި ބުދުތަކެއް إختيار ކުރައްވަނީތޯ؟ ۞ إِنِّيٓ أَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ދެކެނީ (ބައްޕަ) އާއި. ۞ وَقَوْمَكَ = އަދި ބައްޕަގެ قوم ގެމީހުންނާއި. ۞ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ = بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދިގެންވުމުގައި ވާކަމަށެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި ހަމައެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: حقّ دين އަށް އެކަލޭގެފާނަށް މަގުދައްކަވައިދެއްވި ފަދައިން)۞ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވަނީ. ۞ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْكُ - ނުވަތަ دليل ތައް.۞ وَلِيَكُونَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ = توحيد އާއި هداية ، يقين ކުރެއްވުންގެ ތެރެއިން.۞ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ރޭގަނޑު އަނދިރިވެފިހިނދުން.۞ رَءَا كَوْكَبًا = އެކަލޭގެފާނު ތަރިއެއް ދެކެވަޑައިގަތެވެ.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ رب އަކީ މިއީއެވެ. ۞ فَلَمَّآ أَفَلَ = ދެން ފަހެ (އެތަރި) غائب ވިހިނދުން.۞ قَالَ = (އަދި އެކަލޭގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ = غائب ވެ ނެތިދިޔާ އެއްޗެހިތަކަށް އަޅުގަނޑު ލޯބިނުކުރަމެވެ.۞ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހަނދު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ بَازِغًا = އަރައިގެން އަންނަނިކޮށް.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަޅުގަނޑުގެ رب އެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَلَ = ދެން ފަހެ (ހަނދު) غائب ވިހިނދުން.۞ قَالَ = ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى = ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުގެ رب އަޅުގަނޑަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައިފިނަމަ.۞ لَأَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން.۞ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً = ދެން ފަހެ އިރު އަރައިގެން އަންނަނިކޮށް ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ قَالَ هَٰذَا رَبِّى = ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަޅުގަނޑުގެ رب އެވެ.۞ هَٰذَآ أَكْبَرُ = އެންމެބޮޑީ މިއީއެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَلَتْ = ދެން (އިރު) غائب ވިހިނދުން / ނިވައިވިހިނދުން. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ =

ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ قومުގެމީހުންނޭވެ! ﴿ إِنِّي بَرِىٓءٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. (ވަކިވެގެންވެއެވެ.)﴿ مِّمَّا تُشْرِكُونَ (٧٨) = ކަލޭމެން شريك ކުރާތަކެތިން.﴿ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެ އަހުރެންގެ މޫނު ކުރިމަތިލީމެވެ.﴿ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ފަރާތަށް (އެކަލާނގެއަށް.)﴿ حَنِيفًا ۖ = إخلاص ތެރިވެގެންނާ حال توحيد އަށް ސީދާވެގެން.﴿ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވަމެވެ.﴿ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ (٧٩) = مشرك ންގެތެރެއިން.﴿

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނު ބައްޕަ ءَازر އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކޮށްދީ ކުރައްވާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕާ ބުދުތަކެއް إله ންތަކެއްކަމުގައި ބަލައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެއީ إله ންކަމުގައި ހަދައި إختيار ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދެކެނީ ބައްޕައާއި އަދި ބައްޕަގެ قوم ގެމީހުން بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ވާކަމުއެވެ.

(٧٥) އަދި ހަމައެފަދައިން (އެބަހީ حقّ އަށް އެކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވިފަދައިން) إبراهيم (عليه السّلام) އަށް އުޑުތަކާއި ބިމުގެ دليل ތައް / ނުވަތަ ملك ތައް މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވަނީ އެވެއްޖެކަމުންނެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު (توحيد އާއި هداية) يقين ކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ވުމަށްޓަކައެވެ.

(٧٦) ދެން ރޭގަނޑު އަނދިރިވުމުން އެކަލޭގެފާނު - يعنى: إبراهيم (عليه السّلام) ތަރިއެއް ދުށުއްވައިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ ހިތާމައެވެ.) މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. ދެން އެތަރި ނިވައިވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ނިވައިވާ غائب ވެއްޖެކަތަކެއް އަހުރެން ލޯބިވެއް ނުކުރަމެވެ. (ނުކުރާނަމެވެ.)

(٧٧) ދެން ހަނދު އަރައިގެން އަލިކޮށްދިން އެކަލޭގެފާނު ދުށުއްވައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. ދެން އެއީ غائب ވީހިނދުން - ނިވައިވީހިނދުން - އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ رَبّ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވާހުށީ މަގުފުރެދުނު މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٧٨) ދެން އިރުއަރައިގެން އަލިކޮށްދިން ދުށުއްވައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. (މިއީ އެއިންބޮޑު) އެންމެބޮޑީ މިއެވެ. ދެން އެއީ ނިވައިވެ غائب ވީހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.– އޭއަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިބައި ކަލޭމެން މިހަ شريك ކުރާތަކެތިން - الله އާއި ކަލޭމެން ޝިރުކުކުރާ ތަކެތިން - ހަމަ ދުރުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. (ދުރުވެ އެއްކިބާވެގެންވެއެވެ.)

(٧٩) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން ނުބުމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި ފަރާތަށް - (الله އަށް) އަހުރެން އަހުރެންގެ މޫނު ކުރިމަތިލީމެވެ. (އެފަރާތަށް އަހުރެން ޢިބާދަތްތެރިވެއްޖެއީމެވެ.) އެއީ إخلاص ތެރިވެގެންނާ حال توحيد އަށް ސީދާވެގެންނެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން އަހުރެން ނުވަމެވެ.

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

މުފްރަދާތު

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން ޖަދަލުކުރިއެވެ. (توحيد އާއިބެހޭގޮތުން ޖަދަލުކުރިއެވެ.)۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އާއިމެދު (އެބަހީ: الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއިމެދު) އަހުރެންނާއި ޖަދަލުކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟۞ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ.۞ وَلَآ أَخَافُ = އަދި އަހުރެން ބިރެއްނުގަންނަމެވެ.۞ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާ ތިޔަ شَرِيكُ ކުރާތަކެއްޗާއިމެދު.۞ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا ۗ = އަހުރެންގެ رَبّ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއްމެނުވީ.۞ وَسِعَ رَبِّى = އަދި އަހުރެންގެ رَبّ ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ = علم ގެމަތިން - އެބަހީ - ދެނެވޮޑިގެންވާގޮތުގެމަތިން - ހުރިހާ އެއްޗެއްގެމައްޗަށެވެ.۞ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން ދެން عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަނެނުގަންނާނެހެއްތޯއެވެ؟

۞ وَكَيْفَ أَخَافُ = އަދި އަހުރެން ބިރުގަންނާނީ ކިހިނެއް ކޮންގޮތަކަށްހެއްތޯއެވެ؟۞ مَآ أَشْرَكْتُمْ = ކަލޭމެން ތިޔަ شريك ކުރިތަކެއްޗަށް.۞ وَلَا تَخَافُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުނުގަންނަހުއެވެ.۞ أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން.۞ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް شريك ކުރިކަމާމެދު.۞ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ = އާއިމެދު އެކަލާނގެ ބާވައިލައްވާފައިނުވާ އެއްޗަކާއި.۞ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެއްވެސް دليل އެއް / حجّة އެއް.۞ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ = ދެ جماعة ންކުރެ ކޮން جماعة އެއްތޯއެވެ؟۞ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ = އަމާންކަމަށް حقّ ކަންބޮޑީ.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އީމާންކަމާއި އެއްނުކޮށް / ވައްސުނި ނުކޮށް.۞ بِظُلْمٍ = އެއްވެސް އަނިޔާއެއް. އެބަހީ އެއްވެސް شِرْك އެއް.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން ތަންތަނެވެ.۞ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ = (آخرة ގައި) އަމާންކަންހުރީ އެމީހުންނަށެވެ.۞ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ = (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު)

ތެދުމަގުގައިވާ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައިވާގޮތު.❁ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ = އަދި އެއީ (އެބަހީ: إبراهيم ގެ ޤައުމު އެދުރެއްކުރި)

މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ حجّة ތަކެވެ. دليل ތަކެވެ. ❁ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އަށް

މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ ދެއްވީ.❁ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމައްޗަށް. (قوم އާއި ދިމާކޮށް) ❁

نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ = މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ ދަރަޖަތައް އުފުއްލަވަމެވެ.❁ مَّن نَّشَآءُ = މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ

އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް.❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ.❁ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (٨٣) = حكمة

ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٠) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން (توحيد އާއިމެދު - އެބަހީ - الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއިމެދު) އެކަލޭގެފާނާ ޒުވާބުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން الله އާއިމެދު އަހުރެންނާއި ޒުވާބުކުރަނީހެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދެނެގަތުމާ حقّ މަގަށް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް މަގުދައްކަވައިފިއެވެ.) އަދި އަހުރެންގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވުމާނުލައި (އެބަހީ އެކަލާނގެ حضرة ގައި އަހަރެން ބިރުވެރިކަމެއް ދިމާވުން) ކަލޭމެން މިއަދު އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރާ ތަކެތީގެ (އެބަހީ ބުދުތަކުގެ) އަހުރެން ބިރުގަންނާކަށް. އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ ފުޅާވެގެންނެވެ. ހުރިހާއެއްޗެއްގެ އެންމެހާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ބުދުތަކަކަށް އެއްޗެއް ނޭގެއެވެ.) ކަލޭމެން ފަހެ عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަންނާނީހެއްތޯ؟

(٨١) އަދި ކަލޭމެން شريك ކުރިކަމާއިމެދު - އަދި ކަލޭމެން شريك ކުރި ތަކެއްޗަށް އަހުރެން ބިރުގަންނާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްތޯ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެއްޗަކުން ކުރެވިދާނެ ހާނިއްކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނާތަކާއި ކަލޭމެން الله އާއި ބައިވެރިކޮށް شريك ކުރަނީ ބިރުނުގަނެއެވެ. ފަހެ (އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި) މިދެ جماعة ންކުރެ އަމާންކަމަށް حقّ ވާންޖެހޭ ކަލޭމެނީ އެއްކޮށް އެނގޭބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ ކޮންބައެއްހެއްތޯ؟ (ދީބަލާ ޖަވާބެއްދީބަލާ!)

(٨٢) އީމާންވެގެންވާމީހުން އަދި އެމީހުންގެ އީމާންކަމާއި އެއްވެސް ޒުލުމެއް އެބަހީ شرك އެއް އެއްކޮށް ނުގޮތް މީހުން ބިރުވެރިކަމުން ރައްކާތެރިކަމީއެވެ. (آخرة ދުވަހުން) އަމާންކަން ހުރީ އެމީހުންނަށެވެ. އަދި

(ދުނިޔޭގައި) ތެދުމަގު ލިބިގެންވާމީހުން ވެސް އެއީއެވެ.

(٨٣) އަދި އެއީ މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ حجّة ތަކެވެ. އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް

އޮޅުވާލި حجّة ތަކާއި دليل ތަކާއި މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި دليل އެވެ. حجّة އެވެ. قوم

ގެމީހުންގެމައްޗަށް دليل ދެއްކެވުމަށެވެ. މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު އެބައެއް ދަރަޖަތަކަށް

މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ

ކަލާނގެއެވެ.

وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَـٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ كُلاًّ هَدَيۡنَاۚ وَنُوحًا هَدَيۡنَا مِن قَبۡلُۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَـٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَـٰرُونَۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحۡيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلۡيَاسَۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسۡمَـٰعِيلَ وَٱلۡيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًاۚ وَكُلاًّ فَضَّلۡنَا عَلَى ٱلۡعَـٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنۡ ءَابَآئِهِمۡ وَذُرِّيَّـٰتِهِمۡ وَإِخۡوَٰنِهِمۡۖ وَٱجۡتَبَيۡنَـٰهُمۡ وَهَدَيۡنَـٰهُمۡ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهۡدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۚ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَـٰهُمُ ٱلۡكِتَـٰبَ وَٱلۡحُكۡمَ وَٱلنُّبُوَّةَۚ فَإِن يَكۡفُرۡ بِهَا هَـٰٓؤُلَآءِ فَقَدۡ وَكَّلۡنَا بِهَا قَوۡمًا لَّيۡسُواْ بِهَا بِكَـٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނަށް) ދެއްވީމެވެ. ۞ إِسۡحَـٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ = إسحاق ގެފާނާއި (إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން) يعقوب އާއި (عليهما السّلام)۞ كُلاًّ هَدَيۡنَاۚ = އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.۞ وَنُوحًا هَدَيۡنَا مِن قَبۡلُۖ = އަދި އޭގެކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) އަށް ތެދުމަގުދެއްކެވީމެވެ.۞ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ: نوح (عليه السّلام) ދަރިކޮޅުގެތެރެއިންވެސް.۞ دَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَـٰنَ وَأَيُّوبَ = داؤد ގެފާނާ سليمان ގެފާނާއި އަދި أَيُّوب ގެފާނު (عليهم السّلام) ۞ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَـٰرُونَۚ = އަދި يوسف ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި هارون ގެފާނު(عليهم السّلام) ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން (އެބަހީ: މިބޭކަލުންނަށް ހެޔޮ جزاء ދެއްވިފަދައިން.۞ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٨٤﴾ = إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަމެވެ.۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحۡيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلۡيَاسَۖ = އަދި زكريّا ގެފާނާއި يحيى ގެފާނާއި عيسى ގެފާނާއި އަދި إلياس ގެފާނު (عليهم السّلام) މިބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.۞ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ = މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް صالح ވެރިންގެތެރެއިންވާ ބޭކަލުންނެވެ.۞ وَإِسۡمَـٰعِيلَ وَٱلۡيَسَعَ = އަދި إسماعيل ގެފާނާއި اَلْيَسَعُ ގެފާނު (عليهما السّلام) އާއި.۞ وَيُونُسَ وَلُوطًاۚ = އަދި يونس ގެފާނާއި لوط ގެފާނާއި (عليهما السّلام) މިބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.۞ وَكُلاًّ = އަދި މިއިން ކޮންމެބޭކަލަކަށްވެސް.۞ فَضَّلۡنَا عَلَى ٱلۡعَـٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ = عالم ތަކުގެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން މާތްކުރެއްވީމެވެ.۞ وَمِنۡ ءَابَآئِهِمۡ وَذُرِّيَّـٰتِهِمۡ وَإِخۡوَٰنِهِمۡۖ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ބަފައިންނާއި ދަރިންނާއި އަދި أخ ންގެތެރެއިން (އެއްބަޔަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ.)۞ وَٱجۡتَبَيۡنَـٰهُمۡ = އަދި އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ކަމަށާއި نبي ކަމަށް) إختيار ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَهَدَيۡنَـٰهُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް މަގުދެއްކެވީމެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٨٧﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް.۞ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ.۞ يَهۡدِي بِهِۦ = އެތެދުމަގުން އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. (އެމަގަށް توفيق ދެއްވައެވެ.) مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۚ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް.۞ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ = އަދި އެބޭކަލުން (އެބަހީ:

رسول ންގެވި نبى އިން) شريك ކުރެއްވިނަމަވެސް.۞ لَحَبِطَ عَنْهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން باطل ވެއްޖެއީހެވެ.۞ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ = އެބޭބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަމުގައިވި (ހެޔޮ) عمل ތަކެވެ.۞ أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބޭބޭކަލުންނީ.۞ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ފޮތްދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ.۞ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ = އަދި حكم އާއި نبى ކަމާއި.۞ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިމީހުން (އެބަހީ: قريش ން) މި قرآن ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ.۞ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއާޔަތްތައް حوال ކުރައްވައިފީމުއެވެ.۞ قَوْمًا = ބަޔަކާއިއެވެ.۞ لَّيْسُوا بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ = އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ ބަޔަކުކަމުގައިނުވާނޭ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ - إبراهيم عليه السّلام އަށް إسحاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި (إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން) يعقوب ގެފާނުވެސް ދެއްވީމެވެ. އެއިން ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ. އަދި އޭގެކުރިން نوح (عليه السّلام) އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ نوح (عليه السّلام) ގެ ދަރިފަސްކޮޅުން داؤد ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި أيّوب ގެފާނާއި يوسف ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި هارون ގެފާނު (عليهم السّلام) މިއެންމެ ބޭކަލުން ތޫނުއްވީމެވެ. (މިއެންމެ ބޭކަލުންނީ إحسان ތެރި މާތް ބޭކަލުންނެވެ.) އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٨٥) އަދި زكريّا ގެފާނާއި يحيى ގެފާނާއި عيسى ގެފާނާއި إلياس ގެފާނާއި عليهم السّلام (މިއެންމެ ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.) މި އެންމެ ބޭކަލުން صالح މާތްބޭކަލުންނެވެ.

(٨٦) އަދި إسماعيل ގެފާނާއި اَلْيَسَعُ ގެފާނާއި يُونُسُ ގެފާނާއި އަދި لوط ގެފާނާއި (عليهم السّلام) މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލެއްވެސް (އެޒަމާނުގައިވީ) ޢާލަމްތަކުގެމައްޗަށް މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(٨٧) އަދި އެބޭބޭކަލުންގެ ބައްޕައިންނާއި ދަރިފަސްކޮޅުންނާއި أخُ ންގެ ތެރެއިންވެސް (ބައެއްބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭބޭކަލުން (رسول ކަމާއި نبى ކަމަށް) إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ސީދާމަގަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭބޭކަލުންނަށް މަގުދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.

(٨٨) އެއީ اللّه ގެ ތެދުމަގެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ އެތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެބޭބޭކަލުންވެސް އެބަހީ (رسول ބޭކަލުންނާއި نبىބޭކަލުންވެސް) اللّه އަށް شريك ކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ކުރައްވާ ހުރި عمل ވެސް باطل ވެގެންދާނެއެވެ.

(٨٩) އެބޭބޭކަލުންނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ފޮތާއި حكم އާއި އަދި نبى ކަން ދެއްވައިފައިވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި މިމީހުން (އެބަހީ: މި قريش ން) އެއަށް އެބަހީ އިންކާރުކޮށް ކާފަރުވެއްޖެނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއަށް ބަޔަކު ހަވާލުކުރައްވާނަމެވެ. އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ އެއީ مدينة ގެ أنصار ންނާއި / އަދި ކުރީ ނަސްރާނީންނާއި އަދި نبى ބޭކަލުންނާއި އަދި އެއީ مهاجر ންނާއި أنصار ންނާއި މުޅިދުނިޔޭގެ علم ވެރިންނާއި خيال ތަކެއް ކުރެވޭ މީހުންނެވެ. واللّه أعلم بالصّواب)

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًاۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍۗ قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِۖ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًاۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْۖ قُلِ ٱللَّهُۖ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَاۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِۦۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

މުފްރަދާ

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބޭބޭކަލުންނެވި. ۞ هَدَى ٱللَّهُ = اللّه އެބޭބޭކަލުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވި ބޭކަލުންނެވެ. فَبِهُدَىٰهُمُ = ދެން އެބޭބޭކަލުންގެ ތެދުމަގަށް. ۞ ٱقْتَدِهْ = އެބޭބޭކަލުންނާއި تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! إقتداء ވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އެކަމުގެ މައްޗަކުން (އެބަހީ ރިސާލަތު އިއްވުމުގެ މައްޗަކުން) މިޔަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ.۞ أَجْرًا = އުޖޫރައެއް ދަރުމައެއް / މުސާރައެއް.۞ إِنْ هُوَ = އެއީ ނޫނެވެ. (އެ قرآن ނޫނެވެ.)۞ إِلَّا ذِكْرَىٰ = وعظ ދީ نصيحة އެއްކަމުގެ ގޮތުގައި.۞ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾ = عالم ތަކަށެވެ.۞ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން اللّه އަށް قدر ކޮށް إحترام ނުކުރިއެވެ.۞ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ = އެކަލާނގެއަށް قدر ކުރުން حقّ ވާގޮތަކަށް.۞ إِذْ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނިހިނދުން.۞ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިނުލައްވައެވެ.۞ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސް آدم ދަރިއަކަށް އެއްޗެއްވެސް.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ކާކުހެއްތޯ؟۞ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) އެ ގެނެސްދެއްވި (توراة)۞ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް އަލިކަމާއި ތެދުމަގެއްގެ ގޮތުން.۞ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ = ކަލޭމެން އެފޮތް ކަރުދާސްތަކަކަށް (ބައިބައިން) ލިޔެއެވެ. ހަދައެވެ.۞ تُبْدُونَهَا = ކަލޭމެން އެކަރުދާސްތައް ފާޅުކުރެއެވެ.۞ وَتُخْفُونَ كَثِيرًا = އަދި (އެއިން) ގިނަބައެއް ކަލޭމެން ފޮރުވަނީއެވެ.۞ وَعُلِّمْتُم = އަދި ކަލޭމެނަށް އުނގަންނައިދެވިއްޖެއެވެ.۞ مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނޭނގޭ ކަންތައްތަކެއް.۞ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ނޭނގޭ.۞ قُلِ ٱللَّهُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ اللّه އެވެ.۞ ثُمَّ ذَرْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!۞ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ باطل ގޮތްތަކުގައި ކުޅެކުޅެމުން.۞ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ = އަދި މިއީ ފޮތެކެވެ.۞ أَنزَلْنَٰهُ = އެފޮތް މިޔަންކަލޭގެފާނު ބާވައިލެއްވީ ۞ مُبَارَكٌ = ބަރަކާތްތެރި.۞ مُّصَدِّقُ = ތެދުކުރާ حال .۞ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އެފޮތުގެ ކުރީގެ ތަކެތި ތެދުކޮށް.۞ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ = އަދި أمُّ القرى - يعنى مكّة އަށް إنذار ކުރެއްވުމަށެވެ.۞ وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އެތަނުގެ ވަށައިގެންވާ ބައިތަކަށް.۞ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ = އަދި إيمان ވާ މީސްތަކުން.۞

بِٱلْأَخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ۞ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ.۞ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންނާ حال .

۞ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެމައްޗަށް އެމީހުން ރައްކާތެރިވާކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ދެން އެބޭބޭކަލުންނީ اللّه އެބޭކަލުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި ބޭކަލުންނެވެ. ދެން އެބޭކަލުންގެ ތެދުމަގާއި ކަލޭގެފާނު إقتداء ފުޅުކުރައްވާށެވެ! تبع ފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި نبى ބޭކަލުންނީ اللّه އެބޭކަލުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި ބޭކަލުންނެވެ. ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންގެމަގާއި تبع ފުޅުކުރައްވާށެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رسول ކަމުން އިއްވަވާފަދަ އެއްވެސް ދަރުމައެއް އުޖޫރައެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. އެ قرآن އެއީ ހަމަ وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. عالم ތަކަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

(٩١) އަދި اللّه އަށް قدر ކޮށް إحترام ކޮށް ޖެހޭ ކުރުން حقّ ގޮތަށް އެމީހުން اللّه އަށް قدر ކޮށް ޖެހޭ ނުކުރެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނިހިނދުގައެވެ. އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް اللّه ބާވައިނުލައްވައެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! موسى (عليه السّلام) އެފޮތާއިގެން އެވަޑައިގެންނެވި ފޮތް يعني: توراة ބާވައިލެއްވީ ކާކުހެއްވެ؟ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހިދާޔަތެއްކަމުގައި (އެބަހީ ތެދުމަގު ދައްކަވާނަނަށް) نور އާއި ތެދުމަގުގެ ގޮތުންނެވެ. ކަލޭގެފާނު އެފޮތް ކަރުދާސްތަކެއްކަމުގައި އެބައިބައިކޮށް ދައްކަނީ ބައެއް ފޮތްކޮޅުތަކެވެ. އަދި ގިނަބައި ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވާ ކުރިމުއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ނޭނގޭތަކެތި ކަލޭގެފާނަށް އުނގެނުވިއްޖެއެވެ. އެބަހީ މި ކީރިތި قرآن ން عربى ނަސްރަ މީހުން ނޭނގޭ ބައެއް ބައެއްގެ (އެއީ އިސްވެދިޔަ أمة ތަކުގެ خبر ތަކާއި އަދި ދުނިޔެ ރަސްރަސް ކަންކަމުގެ خبر ތަކާއި އަދި قيامة ދުވަހުގެ خبر ތަކާއި އަދިވެސް އެބައެއް خبر އެއް މިފަދައިން اللّه تعالى ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނެވެ.) މި خبر ތަކެއް ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ނޭނގޭނެއެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! موسى عليه السّلام އަށް އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ اللّه އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ باطل خيال ތަކާއި ވާހަކަތަކުގައި ކުޅެމުން ދިޔުމަށް އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

(٩٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) މިފޮތަކީ އެބަހީ މި ކީރިތި قرآن އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. އެފޮތުގެ ކުރީގެ ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އެފޮތަކީ مكّة އާއި އެހާގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް إنذار ކުރައްވުމަށްޓަކާ ފޮތެކެވެ. އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެމައްޗަށް ރައްކާތެރިވެއެވެ. (އެބަހީ ފޮތަށް އީމާންވާނީ آخرة އަށް އަދި حساب ބެއްލެވުމަށް، ثواب އާއި عذاب އަށް ޔަޤީންވާ މީހުންނެވެ.)

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ ۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ ۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

ލަފުޒުވާ

وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކާކުހެއްދެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = އުފައްދައިގަތުމީހަކަށްވުރެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ

كَذِبًا = الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް. ❁ أَوْ قَالَ = ނުވަތަ އެމީހަކު ބުނި. ❁ أُوحِيَ إِلَيَّ = އަހުރެންނަށް وحي

ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ = އަދި އޭނާއަށް وحي ކުރައްވާފައިނުވެއެވެ. ❁ شَيْءٌ = އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁

وَمَن قَالَ = އަދި އެމީހަކު ބުނި (ބުނީހަކަށްވުރެ) ❁ سَأُنزِلُ = ނިކަންމުޅި އަހުރެން ބާވައިލައްވާނަމެވެ. ❁ مِثْلَ

مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވިފަދައިން. ❁ وَلَوْ تَرَىٰ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގަންނަވާނަމަ. ❁ إِذِ

ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިންވާހިނދު. ❁ فِي غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ސަކަރާތުގައި. ❁ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި

މަލާއިކަތް ބާސްފުޅާ حال ގައި. ❁ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ = އެބައިމީހުން އަތްފުޅުތައް ދިގުކުރައްވައިގެން (އަތްދިގު

ކުރައްވައިގެން) ❁ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރާނަތައް ނެރެބަލާށެވެ! ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ = މިއަދު

ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. ❁ عَذَابَ ٱلْهُونِ = ނިކަމެތިވާގޮތުގެ عذاب ގެ. ❁ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ = ކަލޭމެން

ބުނަމުދިޔަ ސަބަބުން. ❁ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް ތެދުނޫން ގޮތުގައި. ❁ غَيْرَ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތުގައި. ❁ وَكُنتُمْ

= އަދި ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ❁ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ = އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއިދުރަށް. ❁ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ = ބޮޑާވެރިވެ

ބޮޑާވެތިވެ ކަލޭމެން. ❁ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް

އައިސްފީމުއެވެ. ❁ فُرَٰدَىٰ = އެކަނި އެކަނިން. ❁ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން

ހެއްދެވިފަދައިން. ❁ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެފުރަތަމަ ފަހަރު. ❁ وَتَرَكْتُم = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައިފީމުއެވެ. ❁ مَّا

خَوَّلْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވިމަތާއި. ❁ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްފަރާތުން. ❁ وَمَا

نَرَىٰ مَعَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއި އެކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކިވޮޑިނުގަންނަވަމެވެ. ❁ شُفَعَآءَكُمُ =

ކަލޭމެންގެ شفاعة ތެރިންނަށް. ❁ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހީކުރި ❁ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ = ހަމަކަށަވަރުން

އުތުރުއްސަލާ ކަލޭގެފާނުގެ شريك ންކަމުގައި / شفاعة ތެރިންކަމުގައި. ❁ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންނާއިދެމެދު (ގޮތުން) ކަނޑައިގެންފިއެވެ. ❁ وَضَلَّ عَنكُم = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައިން ގެއްލިހިނގައްޖެއެވެ. ❁ مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭގެފާނު އެދަސްކޮށްތިބި ހިކުރަނިކަމުގައިވާ ތަކެތި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) الله تعالى ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ އެފަދަ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އުމިހަކަށް وحي ބާވައިލެއްވުނީސް މިމަންނާއަށް وحي ބާވައިލެއްވޭ ބުނިމީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެންވެސް الله ބާވައިލެއްވިފަދައިން ބާވައިލައްވާނަމެވެ. (އެފަދަ عبارة ކިޔައިފިއެވެ.) މިފަދައިން ބުނާ މީސްމީހުންނަށްވުރެ ވަކިންބޮޑުވި އަނިޔާވެރިންނަކީ ދެން ކާކުހެއްހެއްތޯ؟

• ދަންނައުވާ! މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިފައިވަނީ ވަކިބަޔަކުގެ ބަސްތަކާއި ދެކޮޅުގައިކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެބައިމީ مُسَيْلَمَةُ الْكَذَّاب އެވެ. އޭނާ ބުނިކަމުގައިވަނީ الله تعالى ނަބިއްޔަކުކަމުގައި ފޮނުއްވި އޭނާކަމަށެވެ. محمّد ގެފާނު ނޫން ކަމަށެވެ. އަނެއްމީހަކީ عبد الله بن سعد بن أبى سَرَح އެވެ. އޭނާ ބުނިކަމުގައިވަނީ އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް وحي ބާވައިލެއްވޭކަމަށެވެ. އަދި مسيلمة ވެސް އެހެންބުނިކަމުގައިވެއެވެ. (މިވާހަކައަށް طبرى ގެ تفسير ގައިވެސްވެއެވެ. والله أعلم) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަނިޔާވެރިން މަރުގެ ވޭންތަކުގައި حاضر ވެގެންވަނިކޮށް ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނަމަ ބޮޑުކަމެއް ދެކެވޭނެއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ އަތްތަށިތައް ދިއްކުރައްވާ ދަންމަވައިގެން (އެމީހުންނަށް ޖެހުމަށްވެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ نفس ތަކެއް يعني: ފުރާނަތައް ނެރެދޭށެވެ! މިއަދު ކަލޭގެފާނުންނަށް އިހާނެތިކުރަނިވި عذاب ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނު الله تعالى ގެމައްޗަށް حقّ ނޫން (ދޮގު) ބަސްތަކެއްބުނުމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކަލޭގެފާނު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٩٤) އަދި (އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ތިމަޔައި އެކަނި އެކަނިން (ކޮންމެ މީހަކު އެކަނި މުޅިފުރައް ދަރިއެއް ގެންގުޅުން އެކަށައްވެސް ނުލައި) އެވެ. އެންމެފުރަތަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ދުނިޔޭގައި) ކަލޭގެފާނުންނަށް ދެއްވިތަކެތި ކަލޭގެފާނުގެ ފުރަގަހުން ދުނިޔެއަށް - ދޫކޮށްލައިފީއެވެ. އަދި އުތުރުއްސަލާ ކަލޭގެފާނު شفاعة ތެރިންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހިފެހެއްޓުން ތަކެތި ކަލޭގެފާނާއެކު ވާނިކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނުވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އުތުރުއްސަލާއި ކަލޭގެފާނުންނާއިދެމެދު (ގޮތުން) ކަނޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު (شفاعة ތެރިންކަމުގައި) ހިފަހައްޓައި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައިން ގެއްލިހިނގައްޖެއެވެ.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾

ލުޣަތު

۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ.۞ فَالِقُ ٱلْحَبِّ = ތޮށްޓަކުފަޅުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱلنَّوَىٰ = އަދި އޮށާއި. ۞ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އެކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން۞ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ = އަދި އެކަލާނގެ މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން. ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ = އެކަންކަން އުފެއްދެވީ اللّه އެވެ. ۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ = ފަހެ حقّ ދޫކޮށްފައި ކޮންތާކުން އެނބުރިދާނީ ކޮންފަދަ ހަލަކުން ހުރެތޯ؟۞ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ = (އެކަލާނގެއީ) ފަތިހުގެ އަލިކަން ފަޅުއްވާ އަލިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا = އަދި ރޭގަނޑު އެއީ ހަމަޖެހުން އެއްކޮޅުކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.۞ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި ދުވަހާއި ހަނދު އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.۞ حُسْبَانًا = (އެތަކެތީގެ) ދައުރުކުރުން ވަކިހިސާބަކަށް / ވަކިމިންވަރަކަށް.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ: އެބަޔާ އެތަކެތި ވަކި قواعد އަކުން ހިނގާގޮތަށް ލެއްވުން އެއީ.۞ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ = عزّة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަނޑައެޅުއްވައިވާ މިންވަރެވެ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ.۞ جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތަރިތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. / ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا = އެއިން ކަލޭމެން (ދަތުރުކުރާއިރު މަގުދެނެގަތުމަށް) ތެދުމަގު ހިދާޔަތްވުމަށް.۞ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިކަންތަކުގައި.۞ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް (ހެކިތައް) ތަފުސީލުކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ = (اللّه ގެ ޤާދިރުކަން) ދެނެގަންނަބަޔަކަށް / އެނގޭބަޔަކަށް.۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنشَأَكُم = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ.۞ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެންމެ ނަފުސަކުން. ۞ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ = (ފަހެ ބައްޕަގެ ތުނބުކޮޅުން) ބަނޑުމައިގައި قرارވެވުނު މީހުންނާއި ބިމުގެއަޑީގައި ބިނާވިމީހުންވެ. / ނުވަތަ رَحِمُ ގައި قرار ވެވުނުވާމީހުންނާއި ރިއްސުންގެ صُلْبُ ގައިވާމީހުންވެ.۞ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތަފުސީލު ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ = ވިސްނާ ބަޔަކަށް.۞ ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އޮށްފަޅުއްވައި އަދި އޮށްތެރި ނުކުއްތަވާ ކަލާނގެއެވެ. މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން ދިރޭތަކެތި އެކަލާނގެ ނެރުއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދިރޭތަކެތިން މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި حقّ ގެތް ދުރުކޮށް ކަލޭމެން އަނބުރާލެވޭނީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްޔެވެ؟ (حقّ ވަންތަ الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުން ބޮޑުވެ އަޅުކަމުން ކަލޭމެން ދުރުކުރެވޭނީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްޔެވެ؟)

(٩٦) އަދި އެކަލާނގެއީ ފަތިސްގެ އަލިކަން ފަޅުއްވައިދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑު އެއީ ހިމޭން އެއްޗެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ވަކި مُدّة އަކަށް ދާގޮތަށް ތަރުތީބުކޮށް އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (ނުވަތަ އަހަރުތަކާއި މަސްސަރުތަކާއި އަދި ދުވަސް ހިސާބުކުރެވޭ އުސޫލަކަށް ލައްވައިފިއެވެ.) އެއީ عزّة ވަންތަ އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ تقدير ކުރައްވާ މިންވަރުކުރައްވާ ގޮތުގައިވާ ގޮތެވެ.

(٩٧) އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތަރިތައް ލައްވައިދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި ކަލޭމެން މަގުދައްކާ ތިމާގެ ގޮސްލާނެ ޚަބަރުތައް އެނގޭނޭ ގޮތަށް ހަމަތަކަށް ދަތުރުކުރުމަށެވެ. ސާފުކޮށްދޭ ދެނެގަތުމަށެވެ. އަދި (الله ގެ ބާރުގެ އެކަލާނގެ) އެއްކަލާނގެކަމާއި ކަލާނގެ ބާރުކަމާއި ދަލީލުތައް ސާބިތުކޮށްދޭ މިގޮތަށް ހެކިތައް ހުޅުވާލައްވާ ކަލާނގެގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ.

(٩٨) އަދި ކަލޭމެން އެންމެ نفس އަކުން ހައްދަވައިދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެ نفس އަކީ آدم عليه السّلام އެވެ.) ދުނިޔެ ކަލޭމެންގެ ތިބޭތަނެއްގައި މައިންގެ ބަނޑުގައި (رَحِمُ ގައި) قَرار ވެގެންވާތަނާއި ބަފައިންގެ صُلْبُ ގައިވާ ތަނެއްގައި. / ނުވަތަ ބިންމަތީ قرار ވެގެންވާތަނާއި ބިމުގެ އަޑީގައި (قبر ގައި) ބަހައްޓާތަނެވެ. އަދި ތަކެތި ވިސްނާ ފަހުމްވާ ބަޔަކަށް (އެއްކަލާނގެކަމާއި ކަލާނގެ ބާރުކަމުގެ دليل ތައް) ހެކިވާ دليل އާއި حجّة ތައް (دليل ތައް) ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ބަޔާންކޮށް بيان ކޮށް ދެއްވައިފީމެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۗ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ ۖ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَٱعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾

ލުޣަތު

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ބާވައިލެއްވި. ❁ مَآءً = ފެން. ❁ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ނެރުއްވީމެވެ. ❁ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ގަސްގަހާގެހި. ❁ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ނެރުއްވީމެވެ. ❁ خَضِرًا = ފެހިކުލައިގެ ރޮގަސްތައް (ނުވަތަ ފެހިކުލައިގެ ރޮކަނޑުކި އެއްޗެއް) ❁ نُّخْرِجُ مِنْهُ = އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވަމެވެ. ❁ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا = އެކަތިމަތިއަށްއޮތް އަންނަނިވި އަޅާ ބޮނިޔާބޮނި ފުރައިވާ ކަށިވިލާތައް. (ކަރާގަނޑުގައި ހުންނަ ބަވަތްތައް) ❁ وَمِنَ ٱلنَّخْلِ = އަދި ކަރުކުރު ރުކުން. ❁ مِن طَلْعِهَا = އޭގެ އޮށުން ނެރުއްވަމެވެ. ❁ قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ = ގާތްގާތުންވާ ދިގުގަސްތޭ. (ކަރުރުގެ އެލިކަހިވާ ދިގުގަސްތޭ) وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ = އަދި ދޫބިސްކަރުދުގެ ބަގީޗާތައް. ❁ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ = އަދި ޒައިތޫނާއި އަނާރެއި. (މިތަކެތީގެ ގަސްތަކާއި) ❁ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ = އެއްވައްތަރުގެ ދާތަކާއި އަދި އެއްވައްތަރުނޫން ދާތާއި. ❁ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ = ކަލޭމެން އޭގެ މޭވާއަށް ބަލައިބަލާށެވެ.' إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ = އޭގެ މޭވާލުވެއްޖެއްޔާ / އަދި ދޮންވެ ފާގާވެއްޖެއްޔާ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ = (އޭ ކަލޭމެންނޭވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަސޭގައި ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް / ތެދުކުރާ ބަޔަކަށް. ❁ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް ލައިފިއެވެ. (ބައިވެރިކަން ލިއެވެ.) ❁ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ = ޖިންނީންގެ ބައިވެރިންތަކެއް. ❁ وَخَلَقَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީމާ حال (އެބަހީ އެމީހުން ހެއްދެވީ اللّٰه އެވެ.) ❁ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ = އަދި ދޮގު بُهْتَان ދޮގުގެގޮތުން އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ވާކަށުގައި ހަދައިފިއެވެ. ❁ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ = ފިރިހެންދަރިންނާއި އަންހެންދަރިން. ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އަސްލުގެއްނެތި. ❁ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މާތްވެގެންވެއްޖެއެވެ. ❁ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތަކުން. ❁ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = (اللّٰه އަކީ) ހެދުމެއްނެތި މިސާލެއްނެތި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ = އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލުފުޅުން އެކަލޭގެފާނަށް ކޮންގޮތަކަށްކަން ހުރެވޭނީ؟ ❁ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އަނބިކަނބަލެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ = އަދި އެކަލާނގެ

ހުރިހާއެއްޗެއް ހެއްދެވިއެވެ. ❁ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٠١) = އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުމަށް حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކުނުވެއެވެ.❁ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ = އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ (އެހެންވީ) ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (١٠٢) = ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް وكيل އެވެ. (ބެއްލެވުންތެރިއާއި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٩) އަދި އުޑުން ފެންބާވައިލައްވާ ވެއްސެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެންފަހެ އެފެނުން ބިމަށްޓަކައި ހުރިހާ ބާވަތްތަކެއްގެ ގަސްގަހާގެހި ފަޅައިގެންދެވިއެވެ. އަދި ފެހިފެހިކަން ބިންގަނޑަށްކަލާނގެ ފެހިއެއްޗެހި ނެރުއްވިއެވެ. (އެއީ އެއިން ގަނޑު ނަރަބީޖު ނުކުންނަ އެއްޗެހިވެ.) އަދި އެއިން ބިންގަނޑަށްކަލާނގެ އެކަކި މައްޗަށް އަރާކަށިބައިގެ ބަނޑުބަނޑުގެ ކައްޓަލިތަކުން ބިނާވާ ގޮތުގެ ގަނޑުތައް ނެރުއްވިއެވެ. (އެއީ ކަނޑާދަނޑު ތަކާއި ބަޑުބަޑު ބޮޑުބޮޑު ގަސްގަހުގެ ބާވަތްތަކެވެ.) އަދި ރުއްގަހާއި ހިކިގަސްގަހާއި ފިނީގަސްތަކުން ގަހުގެ ބާވަތްތަކެވެ. (ނުވަތަ އެއީ އަނބުގަހާއި ކިނބިގަސްފަދަ ގަސްގަހެވެ.) އަދި ދިމާވެސްތަކުންނަ ބަނޑުކުރެވިއެވެ. ވިލަނބަސްފަދަ ގަސްގަހުގެ (އަނގުރުން) ހެއްދެވިއެވެ. އަދި زيتون އާ އަނާރުފަދަ (އެބަހީ: އެއީ ގަސްތަކެއް) ވިލަނބަސްފަދަ ގަސްގަހުގެ ނުކުތުވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށް ވާފަދަ އެއްގޮތަކަށްނުވާ ގޮތް ގޮތެވެ. / އަދި އެއްގޮތަކަށްވާގޮތަށް ތަރުތީބުވި ފަދަ ގޮތެވެ. އަދި އެގަސްގަހުގެ މޭވާތަށް ނުކުންނަހިނދު އަދި އެއީ ދޮންވެ ފެނެވީ ފަދަ ކަލޭމެން ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ. ވިސްނާ فكر ކުރެ ބަލާށެވެ. (އެ ވިސްނުންތަކަށް) ތެދުކުރާ މީހުންނާ ބަލާކަން އެކަލާނގެކަމުގެ ކަށަވަރުކަމާ އަޅާލާށާ ވެސްގޮތުގެ دليل ވާކަމަކަށްވާނެއެވެ.

(١٠٠) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ އެ مشرك ން) اللّه تعالى ގެ ބަރަސްކަތްކަނުވާ ޖިންނީންގެ ހުރިހާނަކަ شريك ކަމާއި ނިސްބަތްކޮށް ކަލައިކުރިއެވެ. އަދި އެކަލޭ އެ ޖިންނީއަށް ހެއްދެވި އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަޅުވިލާގެ ދަރިކަން ކޯއްލާ އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ފިރިހެންދަރިންނާއި އަންހެންދަރިންނާކަމުގައި އެއްވެސް ޢިލްމެއް ނެތި ގަބޫލުކުރިއެވެ. އެއްވެސް އަސްލެއްނެތި ހަދައިގަނެއްޔާއެވެ. އަދި އެމީހުން ސިފަކުރާ ކަންތަކެއްގެ ދިމާވަށް ހުރިހާ ނުވަދިނަމަ طاهر ވެގެން ކަލާނގެ ހުރިހާ ސިފަތަކުން ތިމާ މާތްވެ ތިބި ފަދަ އެވެ.

(١٠١) (اللّه އެއީ) ހަދާ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި އުޑުތަކާއި ބިން ހަދާ ދެއްވި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ދަރިއަކު ހުންނާނީ ކިހިނެއްވާހޯ؟ އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާކަމެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٢) އެއީ اللّه އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ خالق އެވެ.) ހަމައެކަނި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް وكيل އެވެ. ހުރިހާކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ ބެއްލެވުންތެރިއާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْأَيَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

ލުޣާތު

لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ = (خَلْقُ ތަކުންގެ) ލޮލުތަކަށް އެކަލާނގެ ފެނިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. / ނުދެކެވޭނެއެވެ. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ.۞ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ = ހުރިހާ ލޮލުތަކެއް ފެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ. / ހުރިހާ ލޮލުތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ = އޯގާވަންތަ ސިއްރުތަކުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެގާތަށް بَصَائِر އަތުވެއްޖެއެވެ. (ތެދުމަގުގައި حجّة އަތުވެއްޖެއެވެ.)۞ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ = ފަހެ (އެ حجّة އާއި دليل އަކުން) ވިސްނާ فكر ކޮށް دليل ފެނިގެންދިޔާ، އޭގެ ފައިދާއަކީވެސް އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَنْ عَمِىَ = އަދި (އެ حجّة އާއި دليل ތަކަށް) ކަނުވެއްޖެމީހާ [illegible]. ۞ فَعَلَيْهَا = ފަހެ އެކަމުގެ ގެއްލުމާ ހާނިއްކުރި ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި [illegible] ނުވެމެވެ.۞ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް رَقِيب އަކަށްވުމަކީ، (ކަލޭމެންގެ عمل ތަކާ ބެހޭގޮތުން ހިސާބުކުރާ ބާރުލިބިފައިވާމީހަކީ)۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نُصَرِّفُ ٱلْأَيَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة އާއި دليل ތަކާ ގޮތްގޮތަށް ތަފާތުކޮށް ބަޔާންކުރައްވަމެވެ.۞ وَلِيَقُولُوا = އަދި އެމީހުން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ دَرَسْتَ = ކަލޭގެފާނު (أهل كتاب ގެގާތުން) ކިޔަވާ ދަސްކުރީމެވެ. ۞ وَلِنُبَيِّنَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ = (حقّ) ދަންނަބަޔަކަށް. ۞ ٱتَّبِعْ = ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي އާއި. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ وَأَعْرِضْ = އަދި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ = مُشْرِكُ ންނާއި۞ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ۞ مَآ أَشْرَكُوا = އެމީހުން شريك ނުކުރީހެވެ. ۞ وَمَا جَعَلْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުލައްވަމެވެ.۞ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا = އެމީހުންގެ عمل ތައް

ބަލަހައްޓަވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾ =
އެމީހުންގެމައްޗަށް وكيل ތިކަލަކުކަމުގައި / އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް حوال ވެވޭނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) (خَلق ތަކުންގެ) ލޮލަކަށް އެކަލާނގެ ފެނިވަޑައިނުގަނެވޭނެއެވެ. އެކަލާނގެ ދުށުމުގެ ކުޅަދާނަކަން (ދުނިޔޭގައި) ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލަކު އެކަލާނގެ އެންމެހައި ތަކެތި ލޮލަށް ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އާލާވަންތަ، ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ހުރިހާ خبر އެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٤) (އޭ މީސްތަކުންނޫ!) ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (ޤުރުއާނާއި ދުރުވަރު ޢަޤްލީދަލީލާ) حجّة އާއި دليل އައްސަވައިފިއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ފަހެ އެ حجّة އާއި دليل ތަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް عبرة އާ دليل ލިބިގަންނާނެ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެކަމުގެ ލާބަ ނަފާ ހުރީ ހަމަ އެމީހެއްގެ نفس އަށެވެ. އަދި އެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކުން އަނދިރިވެ އެއްޗެއް فكر ނުކުރި މީހާ ދަންނައެވެ. އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާނިކަމެއް ހުރީ ހަމައެކަމަކަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު رَقِيب ތިކަލަކުކަމުގައި – އެބަހީ ކަލޭމެންގެ عمل ތައް ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓަވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި އަހުރެން ނުވެއެވެ.

(١٠٥) އަދި މިގޮތަށް ސޫރަތްތަކުގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ގޮތްގޮތަށް ތަފާތުކޮށް بيان ކުރައްވަނީ އެގޮތަށްވެއެވެ. (އެބަހީ މިސޫރަތުގައި މިގޮތަށް ސޫރަތްތަކުގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް ތަފާތުކޮށް بيان ކުރައްވައިފި ހުރިހާ ސޫރަތްތަކުގެ أمر އާއި ނަހީގެ ތަފާސީލް ކަލޭމެންނަށް ނޫނީ ކަންތައްތައް މިގޮތަށް ސޫރަތްތަކުގެ بيان ކޮށްދެއްވުމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު أهل كتاب ންގެ ގާތުން ކިޔަވާ ފިލުވިކަމުގައި އެމީހުން ބުނުމަށެވެ. އަދި حقّ އެއް حقّ ކަން ދަންނަ ބަޔަކަށް މިގޮތަށް ސޫރަތްތަކުގެ بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ.

(١٠٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ وحى އަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި مشرك ންގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٠٧) އަދި الله އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެމީހުން شريك ނުކުރިހެވެ. އަދި މިގޮތަށް ސޫރަތްތަކުގެ އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓަވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުލައްވަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް حوال ވެވޭނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا تَسُبُّوا = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހުތުރު އެއްޗެހި ނުކިޔާށެވެ! ۞ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި އެމީހުންގެ دعاء ކުރާތަކެތިއަށް (مشرك ންގެ إله ންތަކަށް)۞ فَيَسُبُّوا اللَّهَ = ފަހެ އޭރުން އެމީހުން اللّه އަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔާނެތެވެ.۞ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް ޢިލްމެއްނެތި އަނިޔާވެރިކަމުން.۞ كَذَلِكَ زَيَّنَّا = އެފަދައިން ދީނަށްތަބާނުވާގެ ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެއުރެއްގެ عمل .۞ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم = ދެން އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައެވެ.۞ مَّرْجِعُهُمْ = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާ ތަންވަނީ.۞ فَيُنَبِّئُهُم = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީކަންތަކާމެދު.۞ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގަންދެ ހުވައިކުރިއެވެ.۞ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން.۞ لَئِن جَاءَتْهُم آيَةٌ = އެމީހުންނަށް آية އެއް / دليل އެއް ކަނޑައެޅިގެން ކައިރިވެއްޖެއްޔާ.۞ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ دليل އަށް އީމާންވާނެކަމުގައި.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ دليل ތަށް ވާނީހަމައެކަނި اللّه ގެ حضرة ގައެވެ.۞ وَمَا يُشْعِرُكُمْ = އަދި ކަލޭމެނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންކަމެއްތޯ؟۞ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއާޔަތް / އެ دليل އައިސްގެންވިޔަސް.۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ = އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުން އީމާންނުވާނެކަން.۞ وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިތްތައް ފުރަގަސްދީ އަނބުރާލާވާލައްވާނެއެވެ.۞ وَأَبْصَارَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޯތަކާއި.۞ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا = އެމީހުން އީމާންނުވީފަދައިން.۞ بِهِ = އެއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް.۞ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު.۞ وَنَذَرُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ.۞ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾ = އެމީހުންގެ ޠާޣީކަމުގައި އުޅެމުން ނުވަތަ ހައިރާންވެގެން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) الله ފިޔަވައި އެހެނުން دعاء ކުރާ ބުދުތަކަށް (އެބަހީ مشرك ންގެ إله ން ތަކަށް) ކަލޭމެން ހުތުރު އަރައިނުލާށެވެ! ފަހެ، އެއުރެން - އެބަހީ ހުތުރުބަސްކިޔުމުގައި ކުރިޔަށް ދާނެ އެހެނުން އެއްވެސް علم އެއް ނެތި، ޢަދާވަތްތެރިކަމުގައި الله އަށް ހުތުރުބަސްތައް ކިޔާނެތެވެ. އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ عَمَلُ ހިތްގައިމުކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދިމިނުންނަށްވެސް ބަލައިގަތުމަށްޓަކައި شيطان އާއި ވަސްވާސްތަކުގެ ސަބަބުން ހިތްގައިމުކަމުގެ ޒީނަތްތެރިކޮށް ދެއްވީމެވެ.) ދެން އެހެނުން އެނބުރި رجوع ވުން ހުށަހަ رجوع ވާނޭ ތަނަކީ އެހެނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ. ދެން އެހެނުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ އެހެނުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٠٩) އަދި الله ގަސަމްކޮށް ހުވައިކޮށް އެހެނުން ބުނެއެވެ. އެހެން އެހެނުންގެ ގައިގައި އާޔަތް (އެބަހީ محمّد ގެ ރިސާލަތު رسول ކަން އެގޮތް رسول ކަމުގެ دليل ކަމަށް دليل އެއް حجّة އެއް) އައިސްފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެހެނުން އެއާއި ދެއް، އެބަހީ އީމާންވާނޭ ކަމަށްވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެން دليل އެއް معجزة އެއް ގެނައުން ވާހަކަކުރަމުގެ الله ގެ حضرة ންނެވެ. (އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ.) އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެ دليل އެއް - معجزة އެއް އަތުވެސް އެހެނުން އީމާންނުވާނެ ކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް إحسان ކުރުމުގެ ކޮންކަމެއްކުރާނީތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ ތިބާގެ قراءة ގައިވާގޮތުން އެ دليل އެއް އެ معجزة އެއް ގެނެސްދިނަސް އެހެނުން ކަލޭމެން (މިހާ مشرك ން) އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި މިކަން ކޮންމެ ވެސް ޝަކުވާ މިހާރުގެ މަޢްލޫމުއެވެ. والله أعلم)

(١١٠) އަދި އެހެނުންގެ ހިތްތަކާއި އެހެނުންގެ ލޮލާއި ދިމާކުރަސްވާގެ ފުރަތަމަ ކުރީ ދުވަސްވަރުގައި ކަމުގައިވާ ކަމެއް ބަދަލުކޮށްލާނަމެވެ. އީމާންކަމާއި ދުރުގައި ހުރެސްވެސް އެއީ ތުހުމަތު ބުނާ އެހެނުން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވި ކަމުގެ ދުނިޔޭގައި ވަޢުދުވަނީ އެ އީމާން ކުރިން އަވަހަށް ނުވާނެއެވެ. އޭ رسول الله އެވެ. އެހެނުންގެ އެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ދުރުން އެޅިއެޅިފައިވާ ކަލޭގެފާނު އެހެނުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا۟ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ مُفَصَّلًا ۚ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾

ލުޣަތު

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް.۞ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތް ބާވައިލުން.۞ وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ = އަދި އެމީހުންނާއި މަރުވި މީސްތަކުން ވާހަކަދެއްކިނަމަވެސް. ۞ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރެއްވިނަމަވެސް (އެއްކުރެއްވިނަމަވެސް)۞ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا = ކޮންމެ އެއްޗެއް ހަމަ ކުރިމަތީގައި (ހަމަޖެހިގެން) ނުވަތަ قبيلة قبيلة އަށް.۞ مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوٓا۟ = އެމީހުންނަކީ އީމާންވާނެ ބައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = اللّه އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މެނުވީ. ۞ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ ۞ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ = އެމީހުންނަށް އެކަން ނޭނގެއެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.۞ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ = ލެއްވީމު نبى އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ عَدُوًّا = عَدُوّ އަކު. (عَدُوّ ނަ)۞ شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ = އެއީ އިންސާނުންނާއި ޖިންނީންގެ شيطان ންނެވެ.۞ يُوحِى بَعْضُهُمْ = އެބައެއް ބައެއްމީހުން ވަސްވާސްދެއެވެ.۞ إِلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއަކަށް.۞ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ = ޒީނަތްތެރި ބަސްތަކެއް.۞ غُرُورًا = ގެއްލުންތެރިކޮށްލާ.۞ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ.۞ مَا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ.۞ فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. ۞ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ = އަދި އެމީހުން އުފައްދަމުންގެންދާ ދޮގުތަކާއި. ۞ وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ = އަދި އެއާއި ބޮޑުވާނެ ހިތްތައް ފާރަވިއްޖައްސަވައިގެން.۞ أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި.۞ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = އެމީހުން آخرة ތެދުނުކުރާ ހިތްތަކާއި.۞ وَلِيَرْضَوْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަން ރުއްސަވައިދޭތޯ.۞ وَلِيَقْتَرِفُوا۟ = އަދި އެމީހުން عمل ކުރަމުންދާ. (ނުބައި عمل ކުރުމަށްޓަކައި.)۞ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން ކުރާ ނުބައި ކަމަކަށްވާނޭތޯއެވެ. ۞ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ = اللّه ނޫން އަހުރެން ހޯއްދަވާނީތޯ؟ (އެހެން ފަތުވާ.) ۞ أَبْتَغِى حَكَمًا = حكم ކުރާ ފަތުވާދެއްވާނޭކަލަކު އަހުރެން އެހެނީ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ.۞ مُفَصَّلًا = تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދީފައިވާ حال. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވިމީހުން. ۞ يَعْلَمُونَ = އެމީހުން ދަނެއެވެ. ۞ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ =

ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބާވައިލައްވިގެންވާ ފޮތެއްކަން. ۞ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ۞ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމަތިން (مشرك ންގެމަތިން) މަލާއިކަތުން ބާވައިލެއްވިން ފޮނުއްވިނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރިގެން ތެދުވެ އެމީހުންނާއި ވާހަކަދެއްކިނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ ހުރިހާއެއްޗެއް ހަމަ ފެންނާނެގޮތަށް قبيلة قبيلة އަށް ބައިބައިން ޖަމާކުރައްވާ محشر ކުރެއްވިނަމަވެސް الله އިރާދަފުޅުގެންނަވައިގެންނޫނީ ދެނެވޭ އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ އެކަން ނުދަންނަމީހުންނެވެ.

(١١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ شيطان ން ދުޝްމިނުވެރިން ކުރީގެ نبي ބޭކަލުންނަށްވެސް އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ ތެރެއިން މިގޮތަށް شيطان ން ދުޝްމިނުވީމެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ عدوُّ ންނެވެ. އެބައިމީހުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ޖިންނީތަކުގެ ބުނުންތަކުން ހޮޅުޅުވާލާ ކުރުވެރިކަމާއި ހިތްއަރުވާލަދެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އިރާދަފުޅުގެންނެވިނަމަ އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ. ފަހެ އެމީހުންނާއި އެމީހުން އުފައްދާކަންތައް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.

(١١٣) އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންގެ ހިތްތައް އެއަށް ލެނބިގަނެތެވެ. (އެބަހީ شيطانُ ންގެ އެ ޖިނައްޓެރި ޚިޔާނާތްތެރިކަމަށް) ލެނބިގަނެތެވެ. އަދި އެމީހުން އެއަށް ރުހުމަތެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ނުބައި عمل ތައް އެމީހުން ކުރުމަތެވެ.

(١١٤) އަދި حكم ކުރާ ފަރާތެއްގެ ގޮތުން الله ނޫން އެހެންފަރާތެއް އަހުރެން އެދެންވީހެއްތޯ؟ އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދީ حال ފޮތްބާވައިލައްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވިމީހުންނަށް އެފޮތަކީ ކިތާބު يعنى ކިތާބު قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. ފަހެ ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾

ލުޣަތު

وَتَمَّتْ = އަދި ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. ❁ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ كلمة ތައް. ❁ صِدْقًا وَعَدْلًا = ތެދުވެރިކަމާއި عدل ވެރިކަމުގެ ގޮތުން. ❁ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ = އެކަލާނގެ كلمة ތައް ބަދަލުކުރާނޭ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِن تُطِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވާ ގިނަބައިމީހުންނަށް. ❁ يُضِلُّوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރެއްދުވާނެއެވެ. ❁ عَن سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގުން. ❁ إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވަނީ ހަމައެކަނި. ❁ إِلَّا الظَّنَّ = ހީކުރުމަކަށް. ❁ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ = ހަދަހަދާ ދޮގުހަދާ ބައެއްކަމުގައި މެނުވީ. ❁ إِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله ﷺ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ. ❁ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑެވެ. ❁ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ = އެކަލާނގެ މަގުން ފުރެދިގެންވާ މީހުން. ❁ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑެވެ. ❁ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން. ❁ فَكُلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ. ❁ مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެއްޗެއްގެ މަތީގައި الله ގެ ނަންފުޅު ކިޔެވުނު އެއްޗަކުން. (صحّ ގޮތުން ކަތިލެވުނު އެއްޗަކުން.) ❁ إِن كُنتُم = ކަލޭމެން ވާނަމަ. ❁ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި. ❁ وَمَا لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް ކޮންކަމެއްވީ؟ ❁ أَلَّا تَأْكُلُوا = ކަލޭމެން ނުކައި. ❁ مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެއްޗެއްގެ މަތީގައި الله ގެ ނަންފުޅު ކިޔެވިފައިވާ ތަކެތިން. ❁ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ❁ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި ތަކެތި. ❁ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ = އެއްޗަކަށް މަޖުބޫރުވެގެން ކަލޭމެން ބޭނުންވާ އެއްޗެއް ފިޔަވައި. ❁ وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަމީހުން. ❁ لَّيُضِلُّونَ = މަގުފުރައްދައެވެ (މީސްތަކުން) ❁ بِأَهْوَائِهِم = އެމީހުންގެ އެދުންތަކުން. ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ = އެއްވެސް އިލްމެއް ނެތި / علم

އެއްޗެއް. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ. ۞ هُوَ أَعْلَمُ = ދެނެވޮޑިގެންވަޑައިގަންނަވަނީ
އެކަލާނގެއެވެ. ۞ بِٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ = حَدُّ ފަހަނައަޅައިގެންދާމީހުންނާމެދު. ۞ وَذَرُوا = އަދި ކަލޭމެން
ދޫކޮށްލާށެވެ. ۞ ظَٰهِرَ ٱلْإِثْمِ وَبَاطِنَهُۥٓ = ފާޅުވެގެންވާ ފާފަ އަދި ފޮރުވި ސިއްރުވެގެންވާ ފާފަ. ۞ إِنَّ
ٱلَّذِينَ يَكْسِبُونَ ٱلْإِثْمَ = ހަމަކަށަވަރުން ފާފަތައް ހޯދާމީހުން. (ދަންނާށެވެ.) ۞ سَيُجْزَوْنَ = ނިކަންހުރެ
އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. ۞ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٥) އަދި عدل ވެރިކަމާއި ތެދުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ كلمة ފުރި ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ. (ކީރިތި قرآن އަކީ އެގޮތަށް ފުރިހަމަ كلمة ތަކެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ كلمة ތަކެއް ބަދަލުކުރާނޭ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.

(١١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ބިންމަތީގައިވާ ގިނަމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންފިއްޔާ އެމީހުން الله ގެމަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރެއްދޭނެއެވެ. އަދި ހަމަ ހީއާއި ވަހުމަށް އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ދޮގުހަދާ خيال ކުރާބަޔަކަށްވުމުގައި ފިޔަވައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١١٧) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ، އެކަލާނގެމަގުން ފުރެދޭމީހުން މާތް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތެދުމަގުގައިވާ މީހުންވެސް މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(١١٨) ފަހެ އޭގެމައްޗަށް الله ގެ ނަންކިޔެވިގެންވާ ތަކެތި ކާށެވެ. (އެބަހީ: بسم ކިޔައިގެން صحّ ގޮތުގެ މަތިން ކަތިލެވިގެންވާ ތަކެތީގެ މަސް ކާށެވެ.) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާ ބަޔަކަށްވާނަމަ. އެއީ ހުއްދަކަމެކެވެ.

(١١٩) އަދި އެއްޗެއްގެމައްޗަށް الله ގެނަންކިޔެވިގެންވާ ތަކެތިން ކަލޭމެން ނުކައި ހުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދީފައިވާ ކަމެއް ހާލަތެއްގައި ބޭނުންކުރަން މަޖުބޫރުވާ حال ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް حرام ކަމުގައިވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ގިނަމީހުން ވަނީ އެމީހުންގެ علم އެއްނެތި ނަފްސާއި هوى نفس އަށް ތަބާވެ ރަނގަޅު ދީނުން ފުރެއްދޭ ގޮތަށް ގިނަބަޔަކު ވަނީ ކަމެވެ. (އެއްވެސް صحّ دليل އެއްނެތި މީހުންނަށް ފުރެދިގެންވާ فتوى ދިނުމުގެ ސަބަބުން ގިނަބަޔަކު ވަނީ މަގުފުރެދިފައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މީހުންގެ حدّ ފަހަނައަޅައި حدُّ ނަގާ ބަޔަކަށްވާ މީހުންނާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٠) ފާޅުވެގެންވާ ފާފަ އަދި ފޮރުވި ސިއްރުވެގެންވާ ފާފަ ދޫކޮށްލާށެވެ. (ނުވަތަ ގިނަ އަދި މަދު ފާފައެއް ނުވަތަ:ހުރިހާ ފާފައެއް ދޫކޮށްލާށެވެ......) ހަމަކަށަވަރުން ފާފަތައް ކުރާ މީހުންނަށް އެމީހުން ހޯދި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

މުފުރަދާތު

وَلَا تَأْكُلُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުކާށެވެ! ۞ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ = އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް الله ގެ ނަންފުޅު ނުގަނެވޭ އެއްޗެހިން. ۞ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فاسقُ ކަމެކެވެ. އުފުރުމެކެވެ. ۞ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން شيطان ނުތައް. ۞ لَيُوحُونَ = ކަނޑައެޅިގެން އަންގައި خبر ދެއެވެ. ۞ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ = އެމީހުންގެ ސަހަރާތްވެރިންނަށް، އެމީހުންގެ وَلِي ންނަށް. ۞ لِيُجَادِلُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ޖަދަލުކުރުމަށް. ۞ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ. ۞ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ مشرك ންނެވެ. ۞ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا = މަރުވެގެންވާ މީހަކު ކަމުގައިވީމީހަކުހެއްތޯއެވެ؟ ۞ فَأَحْيَيْنَاهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު ދިރުއްވީމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا = އަދި އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نور އެއްލެއްވީމެވެ / އަލިކަމެއްލެއްވީމެވެ. ۞ يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ = އޭނާ އެއަލިކަމުގެސަބަބުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިހިނގާ. ۞ كَمَن مَثَلُهُ = އެމީހެއްގެ މިސާލުފަދަމީހަކު ފަދަހެއްތޯއެވެ؟ ۞ فِي الظُّلُمَاتِ = އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި. ۞ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا = އޭނާ އެއަނދިރިކަމުން ނުނިކުންނަ ކަމުގައިވާ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ = ކާފިރުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިއްޖެއެވެ. ۞ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައްތައް. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. (ކާފިރުންނަށް އެމީހުންގެ عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވި ފަދައިން) ۞ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ = ކޮންމެ ރަށެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا = އެރަށުގެ ބޮޑެތި މީހުން އެއީ އެރަށުގެ مُجْرِمِ ންނަކަމުގައި. ۞ لِيَمْكُرُوا فِيهَا = އެމީހުން އެރަށުގައި ނުބައިގޮތްތަކާ (دين އަށާ نبي އާއަށް ނުބައިގޮތްތައް ހަދައި) ۞ وَمَا يَمْكُرُونَ = އަދި އެމީހުން مَكْرُ ހަދާކަމުގައިނުވެއެވެ. / ހީވާކަމުގައިނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށްމެނުވީ. (އޭގެ ނުބައިކަން ނާރާނީ އެމީހުންނަށެވެ.) ۞ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަން إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އަދި އެއްޗެއްސެއްގެ މައްޗަށް اللّه ގެ ނަންފުޅު ނުގަނެވި މަރުވެފައިވާ އެއްޗެހިން ކައްވާށެ ނުކާށެވެ! (އެބަހީ: މަސްކާއުން ހަލާލު ޖަނަވާރެއްނަމަވެސް بسم ކިޔައިގެން صحّ މަގުން ނުކަތިލެވިފައިވާކަމުން ނުކާށެވެ.) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން فاسق ކަމެކެވެ. އުރެދުމެކެވެ./ ނުވަތަ ހައްދުފަހަނައަޅައި ދީނުން ބޭރުވުމެކެވެ. އަދި شيطان ން އެމީހުންގެ ولي ންނަށް (ސަހަރާވެރިންނަށް) خبر ދެއްވައި އަންގައި ހަދާނެކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ކައްވާން مؤمن ންނާ جدل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކައްވާނަމަވެސް އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކައްވާންނަކީވެސް مشرك ންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ شيطان ނަކީ އެއީ فَارِس ކަރައިގެމީހުންނާއި ދެކޮޅުވެސް އެމީހުން مجوسي ދީނުގައި އުޅުނީމީހުންނެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ولي ންނަކީ ބަސްފުޅުން މުޝްރިކުވެސް مكّة ގެ قريش ގެ ބޮޑުބޮޑު مشرك ންނެވެ. އެމީހުން جدل ކުރިކަމުގައިވީ މުޝްރިކީގެ މަސްކެއުމާއި ގުޅިގެންނެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކުގެ ތަފްސީލް މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި ދިއްލިގެންދެއެވެ. واللّه أعلم - = تفسير طبرى ބަލައްވާށެވެ. =

(١٢٢) މަރުވެގެންވާ މިހެންކަމުގައިވާފައި ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކު ދިރުއްވައި އަދި އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نور އެއްލައްވައި އެ نور ގެ އަލިގައި މީސްތަކުންގެ ދުރުގައި ހިނގާބިނގާވެއުޅޭ މީހަކާއި އަނދިރިތަކެއްގެތެރޭގައި އޮވެ ނުކުތެވެއްނުވާ ކަންނަމީހަކާއި ދެމީހުން އެއްވަރުވެއެވެ؟. ކާފިރުން އެމީހުންކުރާ ނުބައި عمل ތައް އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއީ مؤمن މީހާއާއި ކާފިރުމީހާއާއި ކާފިރުގެ މިސާލުކޮށްދެއެވެ. مؤمن މީހާއަށް اللّه هداية ދެއްވާކަމަކީ އޭނާ އެއްވެސް ދުވަހަކުގައި އެނބުރިނުދާނެ ދިރުމެއްކަމާއެވެ. އަދި ކާފިރުމީހާ ހަޔާތުގައިވިޔަސް އެއްވެސް ގޮތަކަށް އޮތީ މަރުގައި. ކާފިރުކަމާއި ޖާހިލުކަމުގެ ގަދަ އަނދިރިގައެވެ. އެދުވިމީހުން އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމައެފަދައިން ކާފިރުންނަށް އެމީހުންއުޅޭ ނުބައި عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވި ފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ރަށެއްގައިވާ ކަމުގެ ބޮޑެތިންގެ ތެރެއިން އެއީ އެރަށުގެ مُجْرِمُ ންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. (އެއީ އެމީހުން އެގޮތް إختيار ކުރީމައެވެ.) ދެން އެމީހުން އެރަށުގައި مَكْرُ ތައްހަދާ ގޮތްތައް ހަދާނެއެވެ. (اللّه ގެ دين އާއި دين ގެ أهل ފުރަނަބަރުތަކާ ކުރިމަތިން ބޮޑުބޮޑު ގޮތްތައް ހަދާ مشروع ތައް ހަދާނެއެވެ. ބޭރުފުށުން ترقّى އާއި ކުރިއެރުމުގެ ނަމުގައެވެ. އެތެރެފުށުން إسلامى دين ހަލާކު ކުރުމަށެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެހަދާ مَكْرُ ބޮޑުންތަކުގެ ނުބައިކަން ހަމައެކަނި އެމީހުންނަށެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެގޮތް ނޭނގެއެވެ. إحساس ނުކުރެވެއެވެ.

وَإِذَا جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ قَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ ۘ ٱللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ ۗ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ ۞ لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا جَآءَتْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ. ✵ ءَايَةٌ = އެއްވެސް دليل އެއް. حجّة އެއް. ✵ قَالُوا

= އެމީހުން ބުނެއެވެ. / ބުނާނެއެވެ. ✵ لَن نُّؤْمِنَ = އަޅުގަނޑުމެން އީމާންނުވާނަމެވެ. ✵ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ =

އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްސެވިއްޖެއްޔާމެނުވީ. ✵ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول ންނަށް ދެއްވި ފަދަ އެއްޗެއް.

(معجزة އެއް.) ✵ ٱللَّهُ أَعْلَمُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެއެވެ. ✵ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ = އެކަލާނގެ رسول ކަން

ދެއްވާނީ (ކޮންބައެއް-) ކަމެއް. ✵ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا = ނިކަންތުރުކަން ފާފަވެރިވި މީހުންނަށް ޖެހޭނެއެވެ. ✵

صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން. ✵ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ = އަދި ގަދަފަދަގެންވާ

عذاب އާއި. ✵ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾ = އެމީހުން ނުބައިގޮތުގައި ހަދާ مَكْرُ ތަކާއި ހީލަތްތަކުގެ ސަބަބުން. ✵ فَمَن

يُرِدِ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އިރާދަކުރެއްވިމީހާ (ތިންތަނެއް.) ✵ أَن يَهْدِيَهُۥ = އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު

ދައްކަވައިދެއްވުމަށް ✵ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ = އެކަލާނގެ އެމީހެއްގެ ހިތް (ޞަދުރު) ތަނަވަސްކުރައްވައި ފުޅާކުރައްވައެވެ. ✵

لِلْإِسْلَٰمِ = އިސްލާމްދީނަށް. ✵ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހަކު މަގުފުރެއްދެވުމަށް

އިރާދަކުރައްވާނަމަ (ތިންތަނެއް.) ✵ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ = އެކަލާނގެ އެމީހާގެ ހިތް ހައްދަވައެވެ. ✵ ضَيِّقًا حَرَجًا

= (އީމާނަކަށް ތަނެއްނުލިބޭ) ދަތި އަދި ހަނި އެއްކޮޅަށް ދެރަވެގެންވާ. ✵ كَأَنَّمَا = އެމީހާ ކަންނޭނގެ އަރާހެއްޔެވެ؟ ✵

يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ = ވަރުގަދައީ އަރައިގެންނުދާނެކަމަކަށް. (އުޑުގެ ކަންތައް ވައިގެތެރޭގެ ސަރަހައްދު

ނުވައިކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ) ✵ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ✵ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ = ނަޖިސްކަން

ނުވަތަ عذاب الله ލައްވައެވެ. ✵ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ = އީމާންނުވާ މީހުންގެ މައްޗަށް. ✵ وَهَٰذَا

صِرَٰطُ رَبِّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ މަގެވެ. ✵ مُسْتَقِيمًا = ސީދާވެގެންވާ حال

✵ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْآيَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކުގެ تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ✵

لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ = نصيحة އާއި وعظ ނާ عبرة ލިބިގަންނަ ބަޔަކަށް.۞ ۞ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ = އެމީހުންނަށް دارالسّلام يعني: ސަލާމަތުގެ ގެދޮރު އެބަހީ ސުވަރުގެވެއެވެ.۞ عِنْدَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެއީ އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ. ۞ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ = އެމީހުން عمل ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އަދި އެމީހުންނާއަށް (އެބަހީ: مشرك ންނަށް) — نبى اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެގެންނެވި دين އެއީ صحّ އަދި حقيقة އެއްކަން އަންގައިދޭ) ކަންތައްދليل އެއް حجّة އެއް އައިސްފައިވާއިރުވެސް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. اللّه ތަޢާލާގެ އެހެނިހެން رسول ބޭކަލުންނަށް އެއިކަނަކަށް معجزة އެއް (موسى عليه السّلام ގެ އަސާދަނޑުކަހަލަ — صالح عليه السلاّم ގެ ޖަމަލުގެ جمل ކުރުކުރަ معجزة އެއް) އައުމަށްފަހުންނެއް ގެންގުޅުއްވައިފިނަމަ އަހުރެމެން އީމާންނުވާނެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި اللّه އަ އަންގަވަނީ) اللّه އެކަލާނގެ رسول ކަން ތަޢާލާނަމަކަށް އަދި ދެއްވާނީވަނީ ދެއްވާނީ ދަނޑުވެރި ގަޑެއް ބޭ ވެ. (އަދި معجزة އެއް ތަޢާލާނާގަޔާއިރު ނުވަތަ ނޫނީ ދަޤީގަޔާ ތެއް އަދި އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި ފަހަރަކުން ނުބައި ކަންތައްތަކުރާ ކުށްވެރިން اللّه ގެ حضرة ގައި ނިކަމެތި ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން ހުށަހަޅުއްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން مَكْر ތައްހަދަ ގޮތުގައި ކުރާކަމަށްގައިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ގަދަވެގެންވާ عذاب އެމީހުންނަށް ހުށަހަޅުއްވާނެއެވެ.

(١٢٥) ފަހެ اللّه تعالى އެމީހަކަށް ތެދުމަގުދެއްކެވުމަށް އިރާދަކުރައްވާފާހަމަ ދެންނެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހެއްގެ މަތިގައި ފުން ދުރައެއް ކަމަށް ފަދައިން ހުރަތެއް ފަށައިގެން ދިއުމެވެ. އަދި ޝިރުކާއި ކުޅަދާނަކަމުގެ ޖާހިލުވެރިކަން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ އެމީހެއްގެ މަތިގައި ފުން ދުރައެއް (އީމާންކަމާއި ތެދުމަގުގެ ފާރަވަން) އެކަލާނގެ ދަތިކުރައްވާ އުނދަގޫކުރައްވައެވެ. އެހެންނަމަ އެކަލާނގެ މަތިކަން އަދި ގުޅެނީ ޝިރުކާއި ކާފިރުކަމެވެ. (ފައިމަދުވާ އަޅުތަކެއް ގުޅާވޭތޯ ނޫޅެއް އުނދަގޫވެ ލުއިކޮށްލެވޭނެ ފަދަކަމަށް ވާތީއެވެ.) އީމާންނުވާ މީހުންގެ ހިތްތަކަށް اللّه تعالى ހަރުދަނާކުރައްވާނީ ނުބައި عذاب ތަކެއްކަމުގައި އެކުރައްވައެވެ.

(١٢٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ތިވަނީ އެކަލާނގެ މިއަންނަ ގޮތްތެރި) މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ސީދާ މަގެވެ. ތެދުވެގެންވާމަގެވެ. نصيحة އާއި وعظ ނާ عبرة ލިބިގަންނަ ބައެއްގެ ހެދުމަށް ތިކަން އާޔަތްތަކަށް ދަލީލު /- دليل ތަކާއި تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ.

(١٢٧) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި دَارُ السّلام ވެއެވެ. އެއީ ސަލާމަތުގެ ގެކޮޅެވެ. ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއީ އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ (ހެޔޮ) عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾

ލުޣަތު

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންمحشر ކުރައްވާ ދުވަހުން. ۞ جَمِيعًا = އެ އެންމެން އެކީ (مشرك ންނާ އެމީހުން އަޅުކަންކުރިމަކުއްތާ އަދި شيطان ވެސް) ۞ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ = (އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާހުއްޓެވެ.) އޭ جنّ ތަކުގެ جماعة އެވެ. ۞ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގިނަކޮށްފިއްސެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْإِنسِ = އިންސާނުންގެ ކިބައިން (އިންސާނުން މަގުފުރައްދުވުން)۞ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ރަހުމަތްތެރިން ބުނެއްޖެއެވެ. ދަންނަވާނެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْإِنسِ = އިންސާނުންގެ ތެރެއިން. ۞ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ۞ ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ = އަޅަމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ކިބައިން އަރާމު ލިބިގަންނައިފިއެވެ. ۞ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا = އަދި އަޅަމެން އަޅަމެންގެ أجل އާއި ހަމައަށް / وقت އާއި ހަމައަށް ފޯރައްޖައީމެވެ. ۞ ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا = އެ أجل އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވި. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައިފިއެވެ. (وحى ކުރައްވާނެއެވެ.) ۞ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَآ = އެތާ ކަލޭމެން ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ. ۞ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި (ވަގުތެއްގައި ފިޔަވައި)۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ.۞ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ = حكمة ވަންތަ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ نُوَلِّى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވަމެވެ. وَلِىُّ ކަމުގައި ހައްދަވަމެވެ. ۞ بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންކުރެ އެއްބަޔަކު. ۞ بَعْضًۢا = އަނެއްބަޔަކަށް. ۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައި ކަސްބުކުރުން (ހެދިގެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން.)۞ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = އޭ ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ދެ جماعة އެވެ. ۞ أَلَمْ يَأْتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ނާންނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ رُسُلٌ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލުން.۞ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى = އެބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެއްވަމުން.۞ وَيُنذِرُونَكُمْ = އަދި އެބޭކަލުން ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދެއްވަމުން ، ބައްދަލުވުމާމެދު. ۞ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا = ކަލޭމެންގެ މިދުވަހާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.۞ شَهِدْنَا = އަޅަމެން ހެކިވެއްޖައީމެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا = އަޅަމެންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް. ۞ وَغَرَّتْهُمُ = އަދި އެމީހުން

ހެއްލުވިއެވެ.۞ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة - (ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން)۞ وَشَهِدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހެކިވެއްޖެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް.۞ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީކަމަށް. ۞ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾ = ކާފިރުންކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) އަދި އެކަލާނގެ އެންމެން محشر ކުރައްވާދުވަހު (مشرك ނޫނީ އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކާއި އަދި شيطان ނޫނީ މިހުރިހާތަކެތި އެއްކުރައްވާ محشر ގެ ميدان އަށް ޖަމާކުރައްވާ ދުވަހުން) އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާހުށްޓެވެ. އޭ ޖިންނިންގެ جماعة އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނުން މަގުފުރައްދާ ބޮޑުވާހުދުން ކަލޭމެން ގިނަކޮށްފިއެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން އެމީހުންގެ ސަރަޙަވެރިން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ އެއްބަޔަކު ކިބައިން އަނެއްބަޔަކު އަރާމުލިބިގެންފިއެވެ. (ޖިންނިންގެ ކިބައިން އިންސާނުން އަރާމުލިބިގަތުމަކީ الله ފިޔަވައި ޖިންނިންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކަމާއި އަރާމުލިބިގަތުމަށް އެދުމެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ ކިބައިން ޖިންނިން އަރާމުލިބިގަތުމަކީ އިންސާނުން ޖިންނިންނަށް މާތްކަންދިނުމާއި ބޮޑާކަން މަތިވެރިކުރުމެވެ.) ދެންފަހު އިންސާނުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. މިއަދު މިވީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވި أجل يعني: حياة ގެ މުއްދަތު ނިންމާލީމެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން قائم ވެތިބޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވި ވަގުތެއްގައިވެސް އެތަނުގައި ދެމިތިބޭނޭމެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٩) އަދި އަނިޔާވެރިން އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބަޔަކުގެ وَلِيُّ ނަކަމުގައި އެބައި ސަރަޙަވެރިންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ އެހެރައިންނެވެ. އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٣٠) އޭ ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންނާއި ދެ جماعة ގެމީހުންނޭވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެނަށް ކިޔައި އަދި ކަލޭމެން މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާނެކަމުގެ إنذار ކުރައްވަމުން މިދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވަމުން ކަލޭމެންގެގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިނުގަންނަވައެއްސެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެން ތިޔަކަންތަކުގެމައްޗަށް އަހަރެމެންގެ نفس ތަކަށް ހެކިވެއްޖައީމެވެ. (رسول ން ވަޑައިގެން إنذار ކުރެއްވިއެވެ.) ދެން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ހެއްލުންތެރިކުރުވިއެވެ. (އޭގެ ޒީނަތާއި ފުރިހަމަކަމުގައި مَشْغُول ވެ ކާފިރުންގެ ޢަޤީދާތަކާއި ހިނގުމުގައި އަދި މާއްދީ އެކި ކަންކަމުގައި އެއްގޮތަކުންވެސް آخرة ހަނދާންނެތުމަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ކާފިރުންކަމުގައެވެ.

ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۚ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَءَاتٍ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾

ލުޣާތު

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ (رسول ން ފޮނުއްވައި خبر ދެއް އަންގަވަނީ) ۞ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ރަސް ނުވާކަމެވެ. ۞ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެއަކަށް ۞ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިވުމާއެކު އެރަށްރަށުގެ = وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾ = އަހުލުވެރިން أهل ވެރިން غافل ވެގެންވާ حال. ۞ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ = އަދި ކޮންމެ ގޮތެއް މިވަނީ ދަރަޖަތަކެވެ (ނުބައި عمل ކުރިމީހާ ގެ عمل ކުރިމީހާ) ۞ مِّمَّا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި عمل ން. ۞ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ غافل ވެވޮޑިގެންނުވާ ކަލާނގެ ނުވެއެވެ. ۞ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައްތަކުގެ ބާރުގައި. ۞ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ އަމިއްލަ ވަންތަ މުސްތަޣްނީ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذُو ٱلرَّحْمَةِ = رحمة ވެރިވާ. ۞ إِن يَشَأْ = އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ۞ يُذْهِبْكُمْ = ކަލޭމެން ގެންދަވައި ފާނެއެވެ. ۞ وَيَسْتَخْلِفْ = އަދި އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ خليفة ވެރިކުރަވައިފާނެއެވެ. ۞ مِنۢ بَعْدِكُم = ކަލޭމެންގެ ފަހުން. ۞ مَّا يَشَآءُ = އިރާދަކުރައްވާ (أمّة އެއް) ۞ كَمَآ أَنشَأَكُم = އިރާދަކުރައްވާ ކަލޭމެން އުފެއްދެވިހެން. ۞ مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ = އެހެން ބައެއްގެ ދަރިފަސްކޮޅުން . (އެއީ نُوحُ عَلَيْهِ السلاَم ގެ ނަވްމުންނައި ދަރިފަސްކޮޅުން ކަމަށްވާ ނަފްސުތަކުން.) ۞ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވޭ ކަންތައް (عذاب އައުން.) ۞ لَءَاتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އަންނަންޖެހޭ. ۞ وَمَآ أَنتُم = އަދި ކަލޭމެންނަކީ ۞ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ = (اللّٰه) ނުކުޅެދުއްވާނެ ބައެއް ނޫނެވެ. ۞ قُلْ يَٰقَوْمِ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ۞ ٱعْمَلُوا۟ = ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ! ۞ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތަންމަތީގައި (ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި)۞ إِنِّى عَامِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް މިވީ عمل ކުރާމީހެކެވެ.۞

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހުން ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.۞ مَن تَكُونُ لَهُۥ = އުޅެނީކޮން ހެވިކަން ވާނީ ކާކުކަން؟ ۞ عَـٰقِبَةُ ٱلدَّارِ = ގޮވަތީގެ ފަހުކޮޅު. (ފަހުކޮޅު كامياب ކުރުވިހަކަމު)۞ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ ކާމިޔާބު ނުވާނޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣١) އެގޮތަކީ އެބަހީ الله رسولُ ން ފޮނުއްވައި މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮބުއްދި އަންގަވައިދެއްވުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ މީސްތަކުން غافل ވެގެންވާ حال ތަކުގައި ހަލާކުކުރައްވާކަލާކުކަމުގައި ނުވާތީއެވެ.

(١٣٢) އަދި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް އަދި ކޮންމެބައިތަކަށްވެސް (ހެޔޮ عمل ކުރިއަސް ނުވަތަ ނުބައި عمل ކުރިއަސް) ދަރަޖަތަކެއްވެއެވެ. (އެ عمل ތަކަށް އެކަލާނގެ جزاء ދެއްވާހުއްޓެވެ.) އަދި އެމީސްތަކުން ކުރަމުންދާ عمل ތަކުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ غافل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٣٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ ހުރިހާތަކެތިން އަމިއްލައަށް ތެދުވެވޮޑިގެންވާ ފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ رحمة ގެވެރިކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ގެންދަވާ ނައްތާލައްވާ ކަލޭމެންނަށްފަހު އެކަލާނގެ އެދެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކު ގެންނަވައިދޭނެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންވެސް އަނެއްބައެއްގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އުފެއްދެވި ފަދައިންނެވެ.

(١٣٤) (އޭ މުޙައްމަދު އަލައިހިއްސަލާމް! الله އަށް شريك ކުރާ مشرك ންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާފައިވާ وعد ވެގެންވާ އެއީ يعنى: عذاب ކަނޑައެޅިގެން އަންނާނެއެވެ. އަދި އެ عذاب އައުމުން الله ނުކުރައްވާނެއެއްވެސް ބާރެއް ކަލޭމެންނަކު ނުވެއެވެ.

(١٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެންގެ ބާރުގައި ކަލޭމެން ކުރަމުންދާ عمل ކުރަމުން ގެންދާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް عمل ކުރާނަމެވެ. ދެންފަހުން ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވެގެންވާނީ ކޮންބައެއްކަން ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ ކާމިޔާބު ނުވާނޭނެއެވެ.

وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ نَصِيبًا فَقَالُوا۟ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ ۗ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا۟ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه އަށް خاصّ ކޮށްދިނެވެ ✿ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ = ދަނޑުން އުފެއްދެވި ގޮތްގޮތުގެ ބާވަތްތަކުން ✿ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نَعَمُ ޖަނަވާރުތަކުންނާއި. نَصِيبًا = ބައެއް. ވަކިބައެއް. ✿ فَقَالُوا۟ = ދެން އެމީހުން ބުނެއެވެ ✿ هَٰذَا لِلَّهِ = މިބައި މިއީ اللّه އަށް خاصّ ބައެވެ ✿ بِزَعْمِهِمْ = އެމީހުން ހިތާހުރި / އެމީހުން ހީކުރާގޮތުން ✿ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا = އަދި މިއީ އަހަރުމެންގެ شريك ންނަށްވާބައެވެ ✿ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ = ދެން އެމީހުންގެ شريك ންނަށް خاصّ ވެގެންވާބައި ✿ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ = ދެން އެއް (އެއިން އެއްވެސް) اللّه އަށް ނުފޯރުވެއެވެ ✿ وَمَا كَانَ لِلَّهِ = އަދި اللّه އަށްވާބައި (އެބައި) ✿ فَهُوَ يَصِلُ = ދެން އެއް ފޯރުވެއެވެ. واصل ވެއެވެ. ✿ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ شريك ންނަށް. ✿ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ = އެމީހުން އެ حكم ކުރާކަންތަކުގެ ނުބައިކަމެވެ!. / އެ حكم ކުރާގޮތުގެ ނުބައިކަމެވެ! ✿ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބައިމީހުންގެ ދަރިންނާ ޖަހިލުވުން اللّه އަށް ބައިއެޅުން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުފަދައިން) ✿ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ = އެތައްބަޔަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ ✿ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = مشركُ ންގެތެރެއިން. ✿ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ = އެމީހުންގެ ދަރިން މެރުން. ✿ شُرَكَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ شريكُ ންތައް. ✿ لِيُرْدُوهُمْ = އެމީހުން ހަލާކުކުރުމަށް - އެމީހުން شريكُ ންތައް ✿ وَلِيَلْبِسُوا۟ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދީނުން ޝައްކުވެރިކުރުމަށެވެ. ✿ دِينَهُمْ = އެމީހުންގެ دين. ✿ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. مَا فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކަން ނުކުރީހެވެ. ✿ فَذَرْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. ✿ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ = އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަންތައްތަކާއި.

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) އަދި ދަނޑުވަޅުތަކުގައި الله ހެއްދަވާފައިވާ ޖަނަވާރުންނާއި އަދި نَعَم ސޫފީގެ ތެރެއިން ބައެއް އެމީހުން الله އަށް خاصّ ކުރިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިބައި މިއީ الله އަށެވެ. އަދި މިބައި މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ شَرِيْكُ ންނަށެވެ. މިއީ އެމީހުން ހިކުރާގޮތެވެ. އަދި އެމީހުންގެ شَرِيْكُ ންނަށް يعنى ބުދުތަކަށް ވާބައިން الله އަށް އެއްޗެއް ނުފޯރާނެއެވެ. الله ގެނަމުގައި ހަދާފައިވާބައިން ނުވާނެއެވެ. އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވާބައިން އެމީހުންގެ شريكُ ންތަކަށް ފޯރާނެއެވެ. އެމީހުން އެ حكم ކުރާގޮތް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްލާމްދީން އައުމުގެކުރިން مشرك ންގެމީހުން ދަނޑުވަޅުން ނުކުންނަ ތަކެތީންނާއި އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރެއިން ބައެއް الله ގެނަމުގައި ބަހައްޓައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބުދުތަކާއި شيطان ންނަށް ބައެއްބަހައްޓައެވެ. އެތަކެތި ހުންނަނީ ބުދުތައް ބަލަހައްޓާ މީހުންނަށެވެ. سَدَنَة ންނަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ شريك ންގެބައިން خرد ކޮށް ހުސްވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ އެއިން އެއްޗެއް ކަނޑުވެސްޖެހިދާން މަދުވެއްޖެއްޔާ الله އަށް އެދިބައިން ނަގައި އެތަން ފުރިހަމަކުރެއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. الله އަށް ބޭނުންވާވަރު ހުރިގެންނަވާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ފުއްދަވާގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި الله އަށް خاصّ ކުރިބައިން صدقة ދިނުމަށްވެސް ނުވަތަ އެއްޗެއް ވެއްޖެނަމަވެސް އެއިން މަދުވެއްޖެއްޔާވެސް އެމީހުންގެ شريك ންގެބައިން الله ގެ ބައަކަށް އެއްޗެއް އިތުރު ނުކުރާނެއެވެ. މިއީ ހައްޤާވެސް އެމީހުންގެ خيال ން އެމީހުން ކޮންގެންދާ ކަންކަމެވެ. الله ގެ އަމުރުވެސް އަންގަވާފައި އޮވެގެންނޫނެވެ. މިވާހަކައަށް ގިނަ ރިވާޔަތްތަކުން طَبَرى ގެ تفسير ގައިވެއެވެ. މިޢާމަލާ ދޭ خلاصة އެވެ. والله أعلم .

(١٣٧) އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންނާއި ޖަނަވާރުތަކުން މަރާކަން ބައިއަޅައިގެން ބޮޑުން ޖިހާލަތުގެ ފަދައިން مشرك ންގެ ގިނަމީހުންނަށްޓަކައި އެމީހުންގެ ދަރިން މެރުން ރީތިކޮށްދިނީ އެމީހުންގެ شريك ންނެވެ. އެމީހުންނަށް ހަލާކުކޮށްދިނުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދީން އެމީހުންނަށް މަޅިކޮށްދިނުމަށެވެ. އަދި الله އެދިވޮޑިގެންފިނަމަ އެމީހުން އެކަން ނުކުރިހެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ އެމީހުންނާއި އެމީހުން އަމިއްލައަށް ހަދާ ކަންތައް ދޫކޮށްލާށެވެ.

وَقَالُوا۟ هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَٰمٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَٰمٌ لَّا يَذْكُرُونَ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا۟ مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا ۖ وَإِن يَكُن مَّيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓا۟ أَوْلَٰدَهُمْ سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا۟ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّوا۟ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ مَّعْرُوشَٰتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۚ كُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُوا۟ حَقَّهُۥ يَوْمَ حَصَادِهِۦ ۖ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَقَالُوا = އަދި އެމީހުންބުނެއެވެ. (އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.)۞ هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ = މިއީ نَعَم ސޫދިމަތާއެވެ.
އަދި ދަނޑުގެ.۞ حِجْرٌ = حَرَام ވުމިގެންވެއެވެ.۞ لَّا يَطْعَمُهَآ = އެއީން ނުކާނެއެވެ. (ކެއުން
ހުއްދަނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا مَن نَّشَآءُ = އަހުރެމެން އެދޭބަޔަކުމެނުވީ.۞ بِزَعْمِهِمْ = އެމީހުން ހިތަށްއަރާގޮތުން /
އެމީހުން ދައުވާކުރާގޮތުން. ۞ وَأَنْعَٰمٌ = އަދި نَعَم ސޫދިމަތާއްތަކެވެ.۞ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا = އެތަކެތީގެ ބުރިކަށިތައް
حَرَام ވެގެންވެއެވެ. އެއަށް ސަވާރުވުން حَرَام ވާނެއެވެ. ۞ وَأَنْعَٰمٌ = އަދި نَعَم ސޫދިމަތާއްތަކެވެ.۞ لَّا يَذْكُرُونَ =
ނަންނުކިޔާނެއެވެ.۞ ٱسْمَ ٱللَّهِ = اللّه ގެނަންފުޅު۞ عَلَيْهَا = އެތަކެތީގައި ވައްކަރަ (އެއީ ބުރަން ކަތިލާހިނދެއްގެވެ.
އަދި އޭގެމަތީ حجّ ދަތުރުވެސް ނުދެއްވާނެއެވެ.) ۞ ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ = އެކަލާނގެ ދެކޮޅަށްހަދާ ދޮގު بُهْتَان
އުފުއްދާ ދޮގެއްގެ. ۞ سَيَجْزِيهِم = ނިކަންމުޅި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާދޮގުގެމަތިން އަދާކުރާކަމުގެ ސަބަބުން.۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން
ބުނެއެވެ.۞ مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ = މި نعم ސޫދިމަތާގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތި (ކިރާއި / ބަނޑުދަރި
ފަދަ)۞ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا = އެއީ ހަމަ އަހުރެމެންގެ ފިރިހެނުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ.۞ وَمُحَرَّمٌ
عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ އަނބިންނަށް حرام ވެގެންވެއެވެ.۞ وَإِن يَكُن مَّيْتَةً = އަދި އޭގެ
މަރުވެއްޖެނަމަ. (މިބަނޑުގައިވާ ދަރިމަރުވެގެންވާނަމަ.)۞ فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ = ފަހެ އޭގައި އެމީހުންވެސް ބައިވެރި
ބައިވެރިވެގެންވެއެވެ.۞ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ = ނިކަންމުޅި އެމީހުން (ދޮގު) ސިފަކުރިކަމަށް އެކަލާނގެ
ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَدْ خَسِرَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުންވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓا۟ أَوْلَٰدَهُمْ = އެމީހުން
އެމީހުންގެ ދަރިންމަރާލި މީހުން.۞ سَفَهًا = ޖާހިލު ކަމުގައި ބޭވަކޫފުކަމުން. ۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި.۞
وَحَرَّمُوا = އަދި އެމީހުން حرام ކޮށް.۞ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށްދެއްވި رِزْقُ ۞ ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ
= اللّه ދެކޮޅަށްހަދާ ދޮގުގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާފަދައިން.۞ قَدْ ضَلُّوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞
وَمَا كَانُوا = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ.۞ مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ = ތެދުމަގުލިބިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ
= އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنشَأَ = އުފެއްދެވި. ހެއްދެވި. ۞ جَنَّٰتٍ مَّعْرُوشَٰتٍ = އަރިކޮޅުތަކުގައި ބަރާއަރާ

(މާބިސްކަދުރުފަތްގަނޑު ހިޔަ) ފޮތިގަނޑު އުފުއްދަވައިވާ ބަގީޗާތައް. ۞ وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ = އަދި ފޮތިގަނޑު ނުއުފުލާ ބަގީޗާތަކެވެ. ۞ وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ = އަދި ކަދުރު ގަހާއި. އަދި ދަނޑުވެ. ۞ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ = އޭގެ މޭވާ (ގަދުގެ ނަމިތާ) ތަފާތުވެގެންވާ. ۞ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ = އަދި ޒައިތޫނާ އަނާރުގަހާއި. ۞ مُتَشَٰبِهًا = (ބާވަތުގެ ވައްތަރު) އެއްގޮތްވެގެންވާ. ۞ وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ = އަދި އެއްގޮތްނޫން. (ނުވަތަ ތަފާތުވާ)۞ كُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦٓ = ކަލޭމެން އެތަކެތީގެ މޭވާ ކާށެވެ.! إِذَآ أَثْمَرَ = އޭގެ މޭވާ އަލުވެއްޖެއްޔާ. ۞ وَءَاتُوا۟ حَقَّهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އޭގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ! ޖަހާއި ނަގާށެވެ! ۞ يَوْمَ حَصَادِهِۦ = ހާސިލްކުރާ ދުވަހު. ۞ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ! ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ۞ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ = އިސްރާފުކުރާމީހުންނަށް ލޯބިވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٨) އަދި އެ مشرك ން ބުންޏެވެ. މި نعم ސޫފީތަކާއި އަދި މިދަނޑުގެ ތަކެތިވެސް އަހުރެމެން އެދޭބަޔަކަށް ވެނިވި حرام ވެގެންވެއެވެ. މަނާވެގެންވެއެވެ. އެއި އެމީހުންގެ ނިޔާވެއެވެ. އެމީހުން ހިހުރާގޮތެވެ. (އެއި ބުދުބަޔަކަށް ހާއްސަވީމުނަން ހިރިތަކެއްޓެވެ. އެއި ވަނިބައެއްކަމެވެ.) އަދި ބައެއް نعم ސޫފީ މިތަކެތި އެތަކެތީގެ ބުރިކަހިބައެއް حرام ވެގެންވެއެވެ. (އެތަކެއްޗަކީ ސަވާރުވާ އެއްޗެހި ބަރުއުފުލާކަމުން އެމީހުން ހިއްސާ حرام އެވެ. އަދި އަނބުއްބައި نعم ސޫފީ އެއަށް الله ގެނަން ކިޔުމަކަށް ނުވެއެވެ. (އެއި ބުދަށް ކަހިވާ ތަކެއްޗެވެ. ނުވަތަ އޭގައި حجّ އަށް ދިއުމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. (މިކަހިރާ ކަލާކާއި ނަސްބަކަތި ހަމަ އެމީހުންގެ جاهل ކަމުން އެމީހުންގެ خيال އަށް ކުރިކަހަލަގޮތް.) އެއި الله ގެ ރަސޫލަކުކުރަތަ ދޫކުރަތްވެގެންނެވެ. (އެހެން އެކަލާނގެ މިޔަން އެއްގޮތް حكم އެއް ކުރައްވާފައެއްނުވެ.) އެމީހުން އެދޫކުރާ ކަންތައްތަކަށް ނިކަންކުރު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ جزاء ދެއްވާނެވެ. (١٣٩) އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ން ބުންޏެވެ. މި نعم ސޫފީގެ ބަނޑުގައިވާތަކެތި އެއި އަހުރެމެންގެ ފިރިހެނުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ އަންހެނުންނަށް حرام ވެގެންވެއެވެ. (ބަނޑުގައިވާތަކެތީގެ މުޅިތިބި ކިރާއި ދަރީ ބަނޑުއޮތް ދަރިއެވެ. ދަރިވެސް ކުއްލަން ބާރުނަރުކުރީ ތަކެއްޗެވެ. މިއީ جاهلية ޒަމާނުގައި مشرك ން އެމީހުންގެ ބުދުތަކާއި ދަރިވެސް طاغوت އަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޖަނަވާރު ވައްތަރުތަކެވެ. އޭގެ ކިރުފެނުން އެހެންމީހުންނަށް ހުއްދަނުވާނެއެވެ. އެއީ بَحِيْرَة އާ ކިޔާ ވައްތަރެވެ. އޭތި ފާރަގެކުރުމަށް ކަށްފައުންނާނި ތެރެއިފާއެވެ.) ދަރިވާދަ އޭގެބަނޑުގައި އޮތްދަރި މަރުވެފައިވާނަމަ އޭގައި އަންހެނުންވެސް شريك ވާނެއެވެ. ބައިވެރިވާނެއެވެ. ނިކަންކުރު އެމީހުންގެ އެދޫގެ ސިފަކުރުންތަކަށް الله ޒަޒާދެއްވާނެއެވެ. (١٤٠) އެއްވެސް އަސްލެއް علم އެއްނެތި جاهل ކަމާއި މޮޔަކަމުގެސަބަބުން މިދާޒުން ދަރިން މަރައި އަދި އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި حلال ރިޒުގު ، الله އަށް ދޮގުހަދާގޮތުން ގޮތެއް حرام ކޮށްގެނިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުން الله ދެއްވި ރިޒުގު حرام ކުރުމުގައި ކަމުގައިވި އެމީހުން ޒަމާނީގެ ވައްތަރުތަކެއް އެކި ނަންނަމުގައި އެކިމީހުންނަށް حرام ކުރުމެވެ. އަދިވެސް އެބާވަތުގެ ބައެއް ކަންތައްތަކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތުން އެމީހުން މަގުފުރެދުނީއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބުމަށް ބަދަލުކުރުމެއް އެމީހުން ނުލިބުނެވެ. (١٤١) ދަނޑުދާ ވެޔޮވަޅުތަކުން މާބިސްކަދުރު ފޮތިގަނޑު ހިޔަ ފޮތިހެއް އުފުއްދަވައިވާ ބަގީޗާތަކާއި އަދި އެގޮތަށް ފޮތި އުފުއްދަވައިނުވާ ބަގީޗާތަކެއް ހެދުމި އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އޭގެ މޭވާއާއި ތަރިއިގެ ރަހަ ތަފާތުވެގެންވާ ކަދުރުގަހާއި އެކިބާވަތްތަކުގެ ދަނޑުގެ މޭވާތަކާއި އަދި ޒައިތޫނާއި އަނާރުގަހުގެ ބާވަތް ހެދެވިފައިވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. އެގައި ހަރަކާއި ސިފައިގަތުން އެއްގޮތް މޭވާއާއި ސިފަ ތަފާތުވާފަދަ ހަރަ އެއްގޮތް އަދި ހަރަކާތަކެއްފަދަ ސިފައިގާ އެއްގޮތްވެގެންވާތަކެތިފަސްގެސްވެއެވެ. މިހެރާ ބާވަތްތަކެގެ މޭވާއާ ގޮތްތަކުގެ ވައްތަރުތަކެވެ. އެމޭވާތަކާއި އޭތި ނެރުން ކާއިމާހަމަކުރާށެވެ! އަދި މޭވާއާ ދަނޑުވެރިކުރާ ދުވަހު އޭގެ حقّ

އަދާކުރާށެވެ! (އެބަހީ: އެއިން ޒަކާތްދޭންޖެހޭ އެއްޗެއްސުން ޒަކާތްދޭށެވެ! އެއީ ދިހަ وَسْقُ ނުވަތަ ތިންސަތޭކަ صَاع ގެ މިންވަރަށް ހުރެއްޖެއްޔާ ޒަކާތަކީ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައި ނުވަތަ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައިގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. މީގެ تفصيل فقه ފޮތްތަކުގައި ބަލައިގަންނާށެވެ.) އަދި إسراف ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إسراف ކުރާމީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۖ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾

މުފްރަދާތު

وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نَعَم ތަކުގެ ތެރެއިންވެސް. ❁ حَمُولَةً وَفَرْشًا = ބުރަ އުފުލާ ބޮޑެތި ޖަނަވާރާއި ކުޑަ ޖަނަވާރު. ❁ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކައިހަދާށެވެ!. ❁ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ❁ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!. ❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް. ❁ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންނަށް. ❁ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾ = عداوة ތެރިޔަކު بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ. ❁ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ = އަށްޖޯޑު (އެކަކާއިގެ ޖޯޑުތަކެވެ.) ❁ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ = ضَأْنُ ބަކަރިގެ ދޭއް. (ފިރިހެނާއި އަންހެނާ ޖޯޑަކަށް زَوْجُ އެކެވެ.) (ފިރިހެން އެއްކަލި އަންހެން އެއްކަލި އެއީ ދެ زوج އެވެ.) ❁ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ = އަދި مَعْزُ ބަކަރިގެ ދޭއް (އެކަކާއިގެ ޖޯޑުތަކެވެ.) ޖޯޑުދެއްކަލި زوج އެކެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآلذَّكَرَيْنِ = ފިރިހެން ދެބައިތޯއެވެ؟ ❁ حَرَّمَ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީ. ❁ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ނުވަތަ އަންހެން ދެބައިތޯއެވެ؟ (حرام ކުރެއްވީ) ❁ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އެ ދެބައިވެސް ބަނޑީގައިވާއެއްޗޯއެވެ؟ ❁ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ = އަންހެން ދެބައިގެ رَحِمُ ގައި. ❁ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ = ކަލޭމެން ނިކަން ދަނޑިވަޅުން ހަމަކަށަވަރުން خَبَرُ ދީބަލާށެވެ! ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ. ❁ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ = އަދި جَمَلُ ގެ ތެރެއިން ދޭއް. ❁ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ = އަދި ގެރިގެތެރެއިން ދޭއް. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآلذَّكَرَيْنِ = ފިރިހެން ދެބައިތޯއެވެ؟ ❁ حَرَّمَ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީ. ❁ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ = ނުވަތަ އަންހެން ދެބައިތޯއެވެ؟ ❁ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އެ ދެބައިވެސް ބަނޑީގައިވާއެއްޗޯއެވެ؟ ❁ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ = އަންހެން ދެބައިގެ رَحِمُ ގައި. ❁ أَمْ كُنتُمْ

شُهَدَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން حَاضِرُ ވެ ހުރިވާނތިޔަހެއްޔެވެ؟ ۞ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا = الله ކަލޭމެނަށް އެގޮތަށް وصيّة ކުރެއްވިހިނދު / أمر ކުރެއްވިހިނދު. ۞ فَمَنْ أَظْلَمُ = އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކޮންކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެމައްޗަށް އުފައްދައިގަތުމުގެ ގޮތުން. ۞ كَذِبًا = ދޮގެއް. (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކުނުވެއެވެ.)۞ لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް.۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމަކާއިނުލައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ (١٤٤) = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) އަދި نَعَم ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރޭގައި ބުރަ އުފުލާ ބޮޑެތި ޖަނަވާރާއި، އެއްޗެހި ނުއުފުލާ ކުދި ޖަނަވާރުވެސް ވެއެވެ. (ބޮޑެތި ޖަނަވާރާއި ބަކަރި ، ގެރި ފަދަ ޖަނަވާރާއެވެ. ކުދި ޖަނަވާރާއި ބަކަރިއާއެވެ. ފަހެ الله ކަލޭމެނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ކާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި تبع ނުވާށެވެ! (އެބަހީ އޭނާގެ އަމުރުތަކަށް ނުކިޔަމަންވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެނަށް އޭނާގެ عداوة ފާޅުކަން ބާރުގަދަ ފާޅުވެގެންވާ عدوّ އެކެވެ.

(١٤٣) ދެންފަހެ (މި ބޮޑެތި ޖަނަވާރާއި ކުދި ޖަނަވާރުގެ) އަށް ބާވަތެއް އުފެއްދެވިއެވެ. އެއީ ضَأن ބަކަރީގެ ދެވައްތަރެވެ. (އަންހެން އެއްޗާއި ފިރިހެން އެއްޗެވެ. ކޮންމެ އެއްޗަކީ زوج އެކެވެ. އަންހެން އެއްޗާއި ފިރިހެން އެއްޗާއި ދެމީ އެއީ ދެޖޯޑެވެ. ދެ زوج އެވެ.) އަދި مَعْز ބަކަރީގެ ދެވައްތަރު އުފައްދަވައި ދެއްވިއެވެ. އެއީ زوجين އެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (އެބަހީ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! الله حرام ކުރެއްވީ މިދެ ފިރިހެން އެއްޗެހްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ދެއަންހެން އެއްޗެހްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ދެއަންހެނުންގެ رَحِمُ ގައިވާ އެއްޗެހްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން އިލްމީ ދަލީލަކާއިއެކު ކަލޭގެފާނަށް ޚަބަރު ދީބަލާށެވެ. އެމީހުން ކޮންމެ ގޮތަކަށް ޚަބަރުދީފިނަމަވެސް އެމީހުންގެ ބަސް ދޮގުވާނެއެވެ. الله حرام ނުކުރައްވާ ބާވަތްތަކާއި ބާވަތްޕައްތާ ހަމައެކަނި އެމީހުން حرام ކުރުމަށް ނިސްބަތް ކުރައްވާ ދޮގެކެވެ. އަދި الله حرام ކުރެއްވީއޭ ބުނުމަކީ އެއިރުގެ އެމީހުން ކައިރިން ނިސްބަތް ކުރާ ދޮގެކެވެ. ދޮގުހަދައިވެސް އެމީހުންގެ دعوى باطل އެވެ.

(١٤٤) އަދި جمل ގެ ތެރެއިން ދެބާވަތް (ފިރިހެން އެއްޗާއި އަންހެން އެއްޗެއް) އުފައްދަވައި ދެއްވިއެވެ. އަދި ގެރިގެ ތެރެއިންވެސް ދެބާވަތް އުފައްދަވައި ދެއްވިއެވެ. ކޮންމެ ވައްތަރަކީ ދެ زوج އެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ ފިރިހެން ދެމީހާހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ އަންހެން ދެމީހާހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެދެބާވަތުގެ حرام ކުރެއްވީ އަންހެންދެމީހުންގެ رَحِمُ ގައި އުފެދިގެންވާ ތަކެތިހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެތަކެތީގެ ބަސްގެތައް ކޮބައިތޯއެވެ؟ ނުވަތަ الله އެކަމަށް ކަލޭމެނަށް أمر ކުރައްވާ وصيّة ކުރެއްވިހިނދު ކަލޭމެން އެތާ حاضر ވެ ހުރިވާން ތިބީހެއްޔެވެ؟ (ކިއެއް އެއްވެސް ކަމެއް ނުވިއެވެ. ހަމަ ހުސްދޮގެކެވެ. ފަހެ މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް ދޮގު ހަދައިގެން الله ގެމައްޗަށް ބޮޑުތުހުމަތު ހަދައިގަންނަ މީހާ އަށްވުރެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކޮންކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.

قُل لَّآ أَجِدُ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾ فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

ތަރުޖަމާ

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَآ أَجِدُ = މިވަންކަލޭގޮތަށް ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ❁ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ = މިވަންކަލޭގޮތަށް އިއްވުނު وحى ގެތެރެއިން. ❁ مُحَرَّمًا = حرام ކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް (نعم ސޫފީގެތެރެއިން حرام ކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް)❁ عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ = ކާމީހަކު ކެއުމަށް. ❁ إِلَّآ أَن يَكُونَ އެއްޗެއް ވެއްޖެއްޔާމެނުވީ. ❁ مَيْتَةً = މުޑައްދާރުކޮށްލެވިފައި. (އެބަހީ شريعة ގައި މަސްކެއުން حرام ގޮތަށް މަރުވެފައިވާ އެއްޗެއް)❁ أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا = ނުވަތަ އޮއްސާލެވޭ. (ލޭއް) ❁ أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ = ނުވަތަ އޫރުމަސް (ލޭއް)❁ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ނަޖިހެވެ. (مَعْنَوى ގޮތުން ނަޖިހެވެ.) ❁ أَوْ فِسْقًا = ނުވަތަ فِسْقُ ކަމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = އެއެއްޗެއް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަތިލެވުނު. ❁ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ (ބަނޑުހައިވެ) ކާންޖެހިއްޖެ މީހަކު. ❁ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ = ދެކޮޅުވެރިކަމުގައި عداوة ތެރިކަމުގައި. (އެއީ މުސްލިމުންނާ ބަޣާވާތްތެރިވެގެން ނުވަތަ ހަމަ ޙައްދު ފަހަނައަޅައި ނުވާ ގޮތުގައެވެ. އެއިރު ކަނޑައެޅިގެންވާ ގޮތަކަށް ކެއުމަށް މިވެނި ކަމެއް ޙަލާލެވެ.) ❁ فَإِنَّ رَبَّكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮތުގެ رَبّ އެވެ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ = ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީމީހުންގެ މައްޗަށް. ❁ حَرَّمْنَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَرَامކުރެއްވީމެވެ. ❁ كُلَّ ذِي ظُفُرٍ = ނިޔަފަތިވާ ކޮންމެ ކަންފަތެއް. އެއީ جمل އާއި نَعَامَة ފަދަ ތަކެތީގެ. ❁ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ = އަދި ގެރިއާ ބަކަރީގެ ތެރެއިން. ❁ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ = މިވަންނަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. ❁ شُحُومَهُمَآ = އެދެބައިގެ ސަރުބީ. ❁ إِلَّا مَا حَمَلَتْ = އުފުލި އެއްޗެއްމެނުވީ. ❁ ظُهُورُهُمَآ = އެދެބައިގެ ބުރިކަށި (އެބަހީ ބުރިކަށިގައި ތަތްލާފައިވާ ސަރުބީމެނުވީ.) ❁ أَوِ ٱلْحَوَايَآ = ނުވަތަ ގޮހޮރުގެ ބަނޑުގައި އޮތުގެ ސާފުކަމުގައި.) ❁ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ = ނުވަތަ ކަށިގައި އެއްކޮށްވާ (ސަރުބީމެނުވީ) ❁ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم = އެއީ މިވަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި. ❁ بِبَغْيِهِمْ = އެމީހުންގެ ދެކޮޅުވެރިކަމުންނެވެ. ❁ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރިޔާސަތު ހަމަވެރިވެވޮޑިގެންވަމެވެ. ❁ فَإِن كَذَّبُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގޮތް ދޮގުކުރިއްޔާ. ❁ فَقُل ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ.

ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ.❁ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ = ތަނަވަސް رحمة ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ = އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާގެބާރާއި عذاب އަނބުރާ ރައްދުނުކުރެވޭ ފުއްޓެވެ.❁ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ = مُجْرِمُ ނުގެބައިން ނުބައިންނާދާ ފާފަވެރިންގެ ބައިން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މުޝްރިކުންނަށް ޢިލްމުގެ ރޫޙު ދޭން ވަޙީކުރެއްވުމާއި (މަސްދަރުން حلال އެއްޗެއްގެ މަސް) ކާލުމެއްގެ މައްޗަކަށް حَرَام ވެގެންވާނެތީ، މިޤަސްދަކަށް ކަލޭގެފާނު ދެނެވޭތޯ ނުގެންނަވާށެވެ. (ކަލޭމެން مشرك ނު އަމިއްލައަށް حرام ކޮށްގެން ތިބެވޭ بَحِيْرَة އާއި سَائِبَة އާއި وصيلة އާއި ޙާމީފަދަ ބާވަތްތަކުގެ ސަބަބަށް ހުރިހާގޮތަކުން ތިބެނުވެއް އެއްވެސް) މިޤަސްދަކަށް ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى ގެތެރޭގައި حرام ވެގެންވާނެތީ މިޤަސްދަކަށް ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވެ. ފަހެ އެތަކެއްޗަކީ މަރުވެގެންވާ ތަކެއްޗަކީ، އޮހިގެންދާ ލޭ ނުވަތަ ރިޖްސް ރޫޙެވެ. ނަޖިހެވެ. އަދި الله ގެ ނަންފުޅު ނުކިޔައި ބޭނުންކޮށް ނުވަތަ އެހެން ކާފިރުވެފައިވާ ތަކެއްޗަކީ ކަމަށްލާ ކަނޑާކަމަށް ބޯހިލަވާ ރޫޙެއް ދިނުމެވެ. ކުރިމަތިވިޔަސް حرام އެވެ. ދެންފަހެ (ކާނެއެއްޗެއް ނެތި) مَجْبُورُ ވެއްޖެ މީހަކާ އެތަކެއްޗަކީ الله حرام ކުރައްވާ ތަކެތި ކިޔަނާ ކުރެވޭގޮތަށް ބޭނުންތަކެއް ކުރިކަމުގެ ދިނިހަމަ ވިޔަސް ވަގުތުވަގުތުން ބޭނުމެއްގެ ދަށުން ކަމަށްވާނަމަ ވިސްނައިން ކުރާގޮތާ ބާވަތް. ނުބަލައިނުވެއެވެ. (ދެކަމަ ވިސްނަވާ އަތަކަށް ނިކުމެން الله عفوء ކުރައްވާން أمّيد ކުރެވެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަކީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤٦) އަދި ނިޔަފަތިހުރި ކަންފަތުގެ ތަކެތި މިހެންބަސްކަލާނގެ ޢަދުވެރިކޮށް يهودى ންނަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ މުރާދުކުރެވޭ ޝައިތާނުގެ ޢަމަލު ފިތުރަތު ގެއްލިގެންދިއުމަށް ދަސްކުރެވޭ ޖަނަވާރު) جمل އާއި نَعَامَة ފަދަ ޗާނގެ ތަކެއްޗާ يعنى ދިހަ ފަރަސްބާއިވާ ތަކެތި مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) އަދި ގެރިބަކަރިގެ ތެޔޮނުކުރެވިފައިވާ އެތަކެތީގެ ބޮޑިކަރިގެއްލާއި ގަދަނޮސްގެ ކުލަގެއްލާއި އަދި ކަށިތަކާއި އެކުލެވިފައިވާ ސަރުބީ އެކުލެވިފައިވާ މިޤަސްދަކަށް އެއިރުން ގެރިބަކަރިއާ ބުރާކުރެވޭ ފަރުނަކީ حرام ކުރެއްވީމެވެ. އެ جزاء އެދިނުމަކީ މިޤަސްދަކަށް ވެގެންވާ ދިޔައުމަށް އެގޮތަކާއި ނުބައިޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކީއްވެ خبر ދެއްވައި ބޭއްވުމެ ތެދެއްވަނީ ކަލޭގެފާނެވެ.

(١٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރަނީއެވެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ رب އަކީ ތަނަވަސް رحمة ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާއި عَذَاب ނުބައި مجرم ކުރުވެރިންގެ ބައިން އަނބުރާ ރައްދެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ ۞ قُلْ تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

މުފްރަދާތު

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = شريك ކުރި މީހުން ނިކަންތުރު ބުނާނެއެވެ.۞ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = اللّه
އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ.۞ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا = އަޅުގަނޑުމެންވެސް އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންވެސް
شريك ނުކުރީމުއެވެ.۞ وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސްއެއްޗެއް حرام ނުކުރީމުއެވެ.۞
كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރި ۞
حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ = އެމީހުން ރަހަލިބިގެންދިޔަ ދާންދެން.۞ بَأْسَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެގެ ޢަޛާބު.۞ قُلْ = (އޭ
رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ = ކަލޭމެންގެ އަތުގައި އެއްވެސް علم
އެއްވޭތޯއެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެންކިޔާ شريك ތަކެތި حرام ކުރުން ހުއްދަވާނޭކަމުގެ އެއްވެސް دليل
އެއްވޭތޯއެވެ؟۞ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ = ދެން އެއެއްޗެއް (ޢިލްމާ) ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނެރެދޭށެވެ. ۞ إِن
تَتَّبِعُونَ = ކަލޭމެން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلظَّنَّ = ހަމަ ހީއަކަށް ވުރެ.۞ وَإِنْ أَنتُمْ = އަދި
ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ = خيال ކޮށް ވާހަކަ ހިނގާ ބަހަނާކުރާމީހުން ވެސް. ۞ قُلْ
ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ = مُراد ކަމަށް ފުރިހަމަވާ ބާރުގަދަ دليل ވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.۞
فَلَوْ شَآءَ = ފަހެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން
އެންމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފީއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ = ކަލޭމެންގެ ހެކިން
ގެނެސް ދޭށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ = އެމީހުން ހެކިދޭނޭ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން
(ކަލޭމެން ގޮސްއަށްކަން) އެތަކެތި حرام ކުރެއްވީ اللّه ކަމުގައި.۞ فَإِن شَهِدُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހެކިދިންނަމަ.۞ فَلَا
تَشْهَدْ مَعَهُمْ = ފަހެ ކަލޭގޮތް އެމީހުންނާއެކު ހެކިވެދެއްވާ ނުދެއްވާށެވެ! ۞ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ = އަދި
އެމީހުންގެ ނަފްސުގެ އެދުމާއި تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އެމީހުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި.۞ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި އެމީހުން إيمان ނުވާ. ۞ بِٱلْـَٔاخِرَةِ =
آخرة ދުވަހަށް.۞ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާ حال .۞ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ = އެމީހުންގެ رَبّ އާ شريك
ކުރާކަމުގައި.۞ ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! ۞ أَتْلُ =
ތިމަންކަލޭގޮތް ކިޔަވައިދޭނަމެވެ.۞ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ رب ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حرام

ކުރެއްވިތަކެތި.۞ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا = އެކަލާނގެ އާއި އެއްޗަކާވެސް ކަލޭމެން شريك ނުކުރާށެވެ! وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވާށެވެ! وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! (ދަރިދިޔައްބާ ވަޅުލެއްވެސް ނުލާށެވެ!)۞ مِّنْ إِمْلَٰقٍ = فقير ވުމާހުރެކަމަށް.۞ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ = މިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާނީމެވެ.۞ وَإِيَّاهُمْ = އަދި އެކުދިންނަށާއި.۞ وَلَا تَقْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! ٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކާއި.۞ مَا ظَهَرَ مِنْهَا = އޭގެތެރެއިން ފާޅުވާކަންތައްތަކާއި.۞ وَمَا بَطَنَ = އަދި ފޮރުވިގެން ވަންހަނާވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި ۞ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ = އަދި ކަލޭމެން މީހުން ނުމަރާށެވެ! (އެއްވެސް نفس އެއް ނުމަރާށެވެ!)۞ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = އެ نفس އެއް الله حرمة ތެރިކުރެއްވި.۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ ނުލައިގެން. (حقّ އަކާއި ލައިގެން މެނުވީ) ۞ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (١٥١) = ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ވިސްނާހުރުމުގެ أمّيد ގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) (އަދި) شريك ކުރިމީހުން ބުނަންހުރީ ބުނާނެއެވެ. الله އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އަހުރެމެންވެސް އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް الله އަށް شريك ނުކުރީމުއެވެ. އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް حرام ވެސް ނުކުރީމުއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) މި قريش ންގެ ކުރީގެ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންވެސް ދޮގުހަދައިންނެވެ. (އެމީހުން ނިކަމެތިކަމަށް ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުން) މިމަންނަކަލާނގެ ކާތު އަރައި عذاب އެމީހުންނަށް އަރައިގަތުމަށްދާންދެންނެވެ. ކަލޭގެފާނު ބުނެދޭށެ ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން މިއަދު شريك ކުރާކަމާއި ތަކެތި حرام ކުރުމުގެ) އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ކަލޭމެންގެ އަތުގައި އެބައޮތްތޯއެވެ؟ އެހެންވެއްޖެއްޔާ دليل އެއް ނުވަތަ حجّة އެއް ނިކަން އަހުރެމެންނަށް ދައްކަބަލާށެވެ! ނިކުމެ ބަލާށެވެ! (އެފަދަ دليل އެއް ނެތްކަމެވެ.) ކަލޭމެން ހަމަ ހުސް ހީކަރުން تبع ވެ ބުރަވާކަމުގައި ދޮގުހަދަނީއެވެ. އަދި ހަމަ ތަޚްމީނު ކުރެވޭ ކަމެއްގައި ދޮގުވިހާކަމެވެ. (١٤٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ބާރުގަދަ ފުރިހަމަ دليل ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ ކަލޭމެން އެންމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފީއެވެ. (ތެދުމަގަށް واصل ވުމުގެ توفيق އެކަލާނގެ ދެއްވައިފީއެވެ.) (١٥٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން މިއަދު حرام ކުރުމުގައި މިއަދު ހަމަޖެހިގެންތިބޭ) އެތަކެތި حرام ކުރެއްވީ الله ކަމުގައި މިއަދުބާރު ދޭނެ ކަލޭމެންގެ ހެކިވެރިން ގެންނަވާށެވެ! ކަލޭމެން އަވަސްވެގެން ހެކިވެރިންނަށް ގޮވާލާށެވެ! ފަހެ ވީއިރު އެމީހުން ހެކިދިނަސް ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި އެކު ހެކިނުދެއްވާށެވެ! އަދި (އެމީހުންގެ هوى نفس އާއި ބޭކާރު އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ހީކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!) މިމަންނަކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުންގެ އަދި އާޚިރަތަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އާއި އެހެނިހެން ތަކެއްޗާއި شريك ކުރާ حال آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުންގެ އަމިއްލަ ހިތްހަމަޖެހުމަށް تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!
(١٥١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! އެބަލި މިއީ ބުނެދޭނަން އަހުރެމެންނަށް އަދި ގެރިބަކަރި ފަދަ ޖަނަވާރު حرام ކުރެއްވި الله ކުރެއްވިކަމެއް ބަޔާން ކޮށްދޭނަމެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެއްވި ކަންތައް އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދޭނަމެވެ. އެއީ (١) ކަލޭމެން

އެކަލާނގެއާއިއެއްވެސް الله އާއި شريك ނުކުރާށެވެ! (އެއީ حرام ކަމެކެވެ.) (٢) އަދި މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމައި إحسان ކުރާށެވެ! (މައިންބަފައިންނަށް ނުބައިކޮށް ހިތުން حرام ވެގެންވެއެވެ.) (٣) ދަރިންނަށް ކާންދޭން ނެތިގެ ކަމުގެން فقير ވެދާނެތީ ކަމުގެން ދަރިން ނުމަރާށެވެ.! (ދަރިން މެރުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) ކަސްދައިގެން ކަމުގެންނާއި އަދި އެކުދިންނަށް މިމަންޒަލުގައި رِزْق ދެއްވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެވެ. (٤) އަދި فاحش ކަންތައްތަކާއި ކައިރިނުވާށެވެ! (އެއީ حرام ކަމެކެވެ.) އެގޮތުގައިވެސް ފާޅުގައާއި ސިއްރުގައި ވާ ކަންތައްތަކެވެ. (ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ ސިއްރުން ޒިނޭކުރުމާއި ފާޅުގައި إعلان ކޮށްގެން ޒިނޭކުރުމަށެވެ.) އަދި އެނޫންވެސް ކަންތައްތަކަށް ބުނެވިދާނެއެވެ. والله أعلم بالصّواب (٥) އަދި الله ހަރާމް ކުރެއްވި އެއްވެސް ނަފްސެއް ޙައްޤަކާއި ނުލައި މަރާކަށް ނުވާށެވެ! (ޙައްޤުގައި މަރުމަކީ ކަންކުރުމައި ދުވަހަކު ގާތިލަށް ނުލައިވެ.) الله ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައިވާ އަމުރުތަކެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނުމަށްޓަކައެވެ.

ꕤꕤꕤꕤꕤꕤꕤꕤꕤꕤ

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۖ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَٱعْدِلُوا۟ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ ٱللَّهِ أَوْفُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

ލުޣަތު

وَلَا تَقْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ!، مَالَ ٱلْيَتِيمِ = يتيم ކުދިންގެ މުދަލާއި. ۞ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކުން ކަންކުރުމުގައި މެނުވީ. ۞ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ = އޭނާ بالغ ވެ تصرّف ކުރެވެންދެން. ۞ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ = އަދި މިންތަކާއި ބަރުދަން ފުރިހަމަކޮށް ހަމަކުރާށެވެ!، بِٱلْقِسْطِ = عدل ވެރިކޮށް. ۞ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = އެއްވެސް نفس އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަކުލީފުކޮށްނުވަމެވެ. ۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކުން މެނުވީ. ۞ وَإِذَا قُلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބަސް ބުނެފިއްޔާ. حكم އެއް ކުރަންޏާ. ۞ فَٱعْدِلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ!، وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ = (އެ حكم ލިބޭ މީހަކީ) ގާތްތިމާގެ މީހަކަށް ވިޔަސް. ۞ وَبِعَهْدِ ٱللَّهِ أَوْفُوا۟ = އަދި الله ގެ عهد ފުރިހަމަކުރާށެވެ!، ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ = ކަލޭމެން ذِكْر ކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށް. ۞ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى = އަދި މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގެވެ. ۞ مُسْتَقِيمًا = ސީދާވެގެންވާ حال. ۞ فَٱتَّبِعُوهُ = ފަހެ އެމަގަށް ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ! ۞ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ = އަދި ކަލޭމެން (އެހެން) މަގުތަކަށް تبع ނުވާށެވެ! ۞ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ = ފަހެ އެއުރެން ކަލޭމެންނާއި އެކަލާނގެ މަގާއި ވަކިކޮށްލާނެއެވެ. ۞ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ۞ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެ، تقوى ވެރިވުމަށް. ۞ ثُمَّ = ދެން

(އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.)۞ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ = موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތޯރާތް ދެއްވީމެވެ. (توراة ދެއްވީމެވެ.)۞ تَمَامًا = ހަމަ ފުރިހަމަކޮށް (نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށް)۞ عَلَى ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ = އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮކުރެއްވި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް.۞ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ = އަދި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ تفصيل ކަމުގައިވުމަށް.۞ وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައެވެ.۞ لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމުގެ أميد ކުރެވޭ. ތެދުކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٢) އަދި (٦) يتيم ންގެ މުދަލާއި ކައިރިވެސް ނުވާށެވެ.! އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކުން ފިޔަވައެވެ. (ރަނގަޅު ގޮތެއްގެ މަތިން އެމުދަލާއި ގާތްވުމަކީ ހިމާޔަތްކުރުމާއި ބަލަހައްޓައިދިނުމެވެ. އަދި ބަރަކާތް ލިބޭގޮތަށް މުއާމަލާތްކުރުމެވެ. فقير އެއްނަމަ އޭނާގެ މަސައްކަތުގެ އުޖޫރައަކަށް ކިތަންމެ މަދުން ބޭނުން ނުކުރުމެވެ. އެހެން އެއްޗެއްސަކަށް އެމުދަލާއި ގާތްނުވުމެވެ.) އޭނާ އުމުރުން بالغ ވެ ވިސްނުން ރަނގަޅުވަންދެން ފުރިހަމަކޮށް ބަރާބަރަށް ކިރާށެވެ. (٧) އަދި މިނުއްވަރާއި ވަޒަން عدل ވެރިކަމާއި ފުރިހަމަކޮށް ދޭށެވެ.[١] (އެއާއި ހިލާފުވުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނުކުޅެދޭވަރުގެ تكليف އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުޖައްސަވަމެވެ. (މި عبارة ގެ މާނަކުރުމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވަނީ މިނުއްވަރާއި ވަޒަނުގައި ކުރެވޭ ކުޑަކުޑަ ތަފާތެއްނޫނީ ވެސް އެކަލާނގެ عفو ވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. ދެ إختيار ން ހުސްވެގެންވާ ކަމުގައި ވިޔަސް ބޮޑުއެއް ނުލެވޭފަދައިން ހަމަހަމަ ވަޒަންކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައިފައެވެ.) (٨) މީހުނާ ގޮތުގައި ކަލޭމެން ވާހަކަދައްކާއިރު ބަސްދޭނަމަ عدل ވެރިވާށެވެ! (٩) އަދި اللّه ގެ عهد ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! (ހިނދަކަށް خلاف ވުމަކީ حرام ކަމެކެވެ.) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ذِكر ކޮށް وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(١٥٣) އަދި (١٠) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާމަގެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދީނާއި ސީދާމަގެވެ. ދީނުގެ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި ހުރެވެ. والله أعلم) ފަހެ އެމަގަށް ކަލޭމެން އެމަގުގައި تبع ވާށެވެ! އަދި އެހެން ދީނުގެ މަގުތަކުގައި تبع ނުވާށެވެ! ފަހެ އެމަގުތައް (އެހެން އެހެން މަގުތަކުގައި تبع ވުމާއެކު) އެކަލާނގެ މަގުން ކަލޭމެން ވަކިވަކިކޮށް ބަހައިލާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށެވެ. ބިރުވެތިވުމަށެވެ.

(١٠٤) ދެން وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ފޮތްދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ދިނުމަށެވެ. (ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ބޮޑަށް ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުން ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. / ނުވަތަ إحسان ތެރިންނަށް نعمة ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. މިހިސާބު ގޮތަށްވެސް މި عبارة ގެ މާނަކުރެވިދާނެއެވެ. والله أعلم بالصّواب) ދެން އެއަށްވުރެ އެންމެ ބޮޑަށް ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ تفصيل ގޮތުގައެވެ. دينى ހުރިހާކަމެއްގެ تفصيل ކަމުގައިވުމަށެވެ. އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެއްކަމުގައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ربّ އާއި އެމީހުން ބައްދަލުވުމާމެދު ތެދުކޮށް އީމާންވުމަށެވެ.

وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَن تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلْكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

ލުޣަތު

وَهَٰذَا كِتَٰبٌ = އަދި މިއީ (މިހިރީ قرآن އެވެ) ފޮތެކެވެ. ۞ أَنزَلْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ مُبَارَكٌ = بركاة ލެއްވިގެންވާ. ۞ فَاتَّبِعُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެފޮތަށް تبع ވާށެވެ! ۞ وَاتَّقُوا = އަދި ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމަށްޓަކައެވެ. ۞ أَن تَقُولُوا = އެއީ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވީ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށެވެ.) ۞ إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَٰبُ = ފޮތް ބާވައިލެއްވިފައިވަނީ ހަމައެކަނި. ۞ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ = ދެ جماعة އަކަށެވެ. (އެއީ يهودى ންނާ نصارى ންނެވެ.) ۞ مِن قَبْلِنَا = އަހުރެމެންގެ ކުރިން. ۞ وَإِن كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ. ۞ عَن دِرَاسَتِهِمْ = އެމީހުންގެ (އެފޮތް) ކިޔެވުމުން / ކިޔަވައިދިނުމުން. ۞ لَغَافِلِينَ ﴿١٥٦﴾ = ކަންނޭނގޭ غافل ވެގެންނެވެ. ۞ أَوْ تَقُولُوا = ނުވަތަ ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ. ۞ الْكِتَٰبُ = ފޮތް. ۞ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް އަހުރެމެން ތެދުމަގުގައިވާނެކަން يقين އެވެ. ۞ فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް دليل އައީއެވެ. (عرب ބަހުން ފޮތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގެ ދ دليل ވިއެވެ.) ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި އެއީ ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުންނެވެ. ۞ فَمَنْ أَظْلَمُ = ފަހެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްދެވެ؟ ۞ مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ. ۞ وَصَدَفَ عَنْهَا = އަދި އެއާއި ދުރަށް އެނބުރިހިގައި ۞ سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެނބުރި ދުރަށްދާ މީހުންނަށް ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ عَنْ آيَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން. ۞ سُوءَ الْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ / ނުވަތަ ނުބައި عذاب ގެ. ۞ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ދުރަށްދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ފަހެ إنتظار ކުރަނީ ކޮންކަމެއްހެއްދެވެ؟ ۞ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް މަލާއިކަތުން އައުމާއި ފިޔަވައި (މަރުވެއްދުމަށްޓަކައި) ۞ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަޑައިގަތުން ފިޔަވައި (ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް) ۞ أَوْ يَأْتِيَ = ނުވަތަ އައުމަށް (ފިޔަވައި) ۞ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބައެއް އާޔަތް (ޤިޔާމަތުގެ ޢަލާމާތް

އިންތިޒާރުކުރަނީ) އައުމަށްޓަކައެވެ. ۞ يَوْمَ يَأْتِي = އަންނަދުވަހުން. ۞ بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް / ބައެއް دليل އަންނަދުވަހު.۞ لَا يَنفَعُ نَفْسًا = އެއްވެސް نفس އަކަށް منفع ނުކުރާނެއެވެ.۞ إِيمَٰنُهَا = އެ نفس އެއް އެވާ إيمان ކަމުގެ.۞ لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ = އޭގެކުރިން އީމާންވެގެންނުވާ.۞ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا = ނުވަތަ އޭނާގެ އީމާންކަމުގައި (އީމާންވެގެން) ހެޔޮކަމެއްކޮށްފައި ނުވާ. ۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ٱنتَظِرُوٓا۟ = ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ۞ إِنَّا مُنتَظِرُونَ (١٥٨) = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް إنتظار ކުރާނީމުއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٥) އަދި މިފޮތަކީ (އެބަހީ މިހިރީ قرآن އަކީ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ އެފޮތަށް ކަލޭމެން އެފޮތަށް تبع ވާށެވެ! (އެފޮތުގައިވާގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ!) ކަލޭމެނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ. رحمة ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

(١٥٦) (އޭ مُحَمَّدُ ގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުންނޭވެ !) (މިބަރަކާތްތެރި ހިރީ قرآن ކަލޭމެނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ) ކަލޭމެން ބުނެފާނެތީއެވެ. ނުވަތަ ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ފޮތް ބާވައިލެއްވިފައިވަނީ އަހުރެމެން ކުރީގެ (قريش ނޫން ކުރީގެ) އެބަޔަށް جماعة އެއްގެމައްޗަށެވެ. (އެއީ يهودى ންނާއި نصارى އިންނެވެ. އަހުރެމެން قريش ންގެ މައްސަލައަކީ ނޫނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އެފޮތް ކިޔެވުމާއި دِرَاسة ކުރުމާއި غافل ވެގެންނެވެ. (އެބަސް އެފޮތުގެ ބަހެއް އަހުރެމެންގެ ބަހަކުންނޫނެވެ.)

(١٥٧) ނުވަތަ (މި قرآن މިބާވައިލެއްވީ) ކަލޭމެން މިފަދައިން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. އެބަސް "އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ފޮތެއް ބާވައިލެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް ހުރީ އަހުރެމެންވީހެވެ." އޭގެ ޙަޤީޤަތުގައި الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. މިހާރު ދެން ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެނަށް دليل އައިސްފައެވެ. (އެއީ عرب ބަހުންވާ ފޮތެއް ބާވައިލައްވާފައެވެ. ދެން މިހާރު ނަގާނެ ހުއްޖަތެއް ނުހުންނާނެއެވެ.) އަދި އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ފަހެ ދެން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކޮށް އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެއްކިބާވާ މީހަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ފަރާތަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ބަދަލުގައި ނުބައިވެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެއްކިބާވާ މީހުންނަށް ނިކަންނުބައި عذاب ގެ ނުބައިކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ފުރަގަސްދީ އެއިން އެއްކިބާވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥٨) އެމީހުން ފަހެ ملائكة ބަލަހައްޓަނީ (މަރުގެ ޙާލަތުގައި ރޫހު ހިފުމަށް) ފެނިގެން ނުވަތަ ކަލާނގެފާނުގެ رَبّ ރަސްކަލާނގެ محشر ގެ މައިދާނަށް ވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ކަލާނގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް އައުމަށްޓަކައި (އެބަހީ ހުނަނގަރާއި ޤިޔާމަތުގެ ޢަލާމާތްތަކުން ބައެއް) އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލާނގެފާނުގެ رَبّ ގެ ބައެއް އާޔަތް ފެނިއްޖެދުވަހު (އެބަހީ ހުނަނގަރާއި ޤިޔާމަތުގެ ޢަލާމާތްތައް ފެނިއްޖެދުވަހު) އޭގެކުރިން އީމާންވެގެން ނުވާ عمل ކުރި ނަފްސަކަށް ފައިދާއެއް ނުވާނެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! އަހުރެމެންވެސް إنتظار ކުރަނީއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ވަކި ވަކި ކުރި މީހުން.

وَكَانُوا۟ شِيَعًا = އެމީހުންވި އެތައްބައިބަޔަކަށް. ބައިބައިވެގެން. لَّسْتَ مِنْهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެތެރެއިން

ނޫނެވެ. فِى شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއްގައި. إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ

ކަންތައްވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ثُمَّ يُنَبِّئُهُم = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ. بِمَا كَانُوا۟

يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައްތަކެވެ. مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމާއިގެން އައިމީހާ

ދަންނަވައެވެ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا = ފަހެ އެމީހަކަށް އެފަދަ ދިހަގުނަ ލިބޭނެއެވެ. (އެފަދަ ދިހަބައިވަރު

ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ.) وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އަދި ނުބައިކަމަކާއިގެން އައިމީހާ (ދަންނަވައެވެ) فَلَا يُجْزَىٰٓ =

ފަހެ އޭނާއަށް جزاء ނުދެއްވޭނެއެވެ. إِلَّا مِثْلَهَا = އޭގެއެއްފަދަ ވަރަށް މެނުވީ. وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ =

އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާނުކުރެވޭނެއެވެ. قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّنِى هَدَىٰنِى

رَبِّىٓ = ހަމަކަށަވަރުން މިޒަންކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވީ މިޒަންކަލޭގެފާނުގެ رب އެވެ. إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ

= ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށް. دِينًا قِيَمًا = ސީދާވެގެންވާ ދީނަކަށްވާ ތެދުދީނެއް. مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = އެއީ إبراهيم عليه

السّلام ގެ دين އެވެ. حَنِيفًا شرك ކުރުމާއި ދުރުވެ ހުއްޓި ކިބައިވެގެންވާ. (توحيد އަށް ސީދާ) وَمَا كَانَ = އަދި

އެކަލޭގެފާނު ވެގެނެއް ނުވެއެވެ. مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ = مُشْرِك ންގެތެރެއިން. قُلْ = (އޭ رسول الله

އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى = ހަމަކަށަވަރުން މިޒަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި އަދި

މިޒަންކަލޭގެފާނުގެ ذَبح ކުރުމާއި، އަޅުކަމާއި: ކަތިލުމާއި وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى = އަދި މިޒަންކަލޭގެފާނުގެ

ދިރިއުޅުމާއި މިޒަންކަލޭގެފާނު މަރުވުމާއި (މަރުވުމާއި) لِلَّهِ = الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. رَبِّ

ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ = އެއީ عالم ތަކުގެ ހުރިހާއެއްޗަކަށް تربيّة ދެއްވާ އެކަލާނގެ رَبّ އެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٩) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ބަޔަކަށްވީމީހުން އެބައިމީހުންނަކީ. (އެއީ يهودى ނަޞާރާއި نصارى މީހުންނާއި ދެންވެސް މި أمّة ގެ بِدْعَة ވެރިންފަދަ އެންމެހާމީހުންނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ އެއްވެސްކަމެއްގައި مسؤل ވެގެން ނުވެއެވެ. / ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެ بِدْعَة ވެރިންގެ ކަންކަމުގެ އެއްވެސްކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކަންތައްވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. (އެކަލާނގެ فيصلة ކުރައްވާނުއްޖެވެ.) ދެން އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٦٠) ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމީހާ / ހެޔޮކަމެއްކުރިމީހާ (ދިހަގުނައެވެ) ވަރު އޭނާއަށް އޭނާކުރި ހެޔޮކަމުގެ ދިހަގުނަ ثواب ހުއްޓެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއްކުރި މީހާ ދިހަގުނަ އޭނާ ކުރި ފާފައާއި އެއްވަރު ޖަޒާދެވުމެ އޭނާއަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާނުވާނެއެވެ. (الله އެއްވެސް މީހަކަށް އަނިޔާ ވެރިވެ ވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ.)

(١٦١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ސީދާމަގަށް މަގުދައްކަވައި ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ ސީދާވެގެންވާ دين އެއްކަމުގައިވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين އެވެ. އެއީ شرك އާއި ދުރުވެ އަދި توحيد އަށް ލޯބިވެގެންވާ ދީނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(١٦٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކަތިލުމާއި – (ذَبَح ކުރުމާއި) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުމާއި އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަރުވުމާއި މިހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ހުރިހާ އެއްޗެއްސަށް تربيّة ކުރައްވާ އެއްކަލާނގެ رَبّ އެވެ.

لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿١٦٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

لَا شَرِيكَ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އެއްނުވެއެވެ. ބައިވެރިއެއްނުވެއެވެ.* وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ = އަދި މިގޮތަށްކަލޭގެފާނަށް امر ވެވުނި އެގޮތަށެވެ.* وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ = އަދި މިމަންކަލޭގެފާނީ (މި أمّة ގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވި މީހާއެވެ. އެންމެފުރަތަމަ مسلم އެވެ.* قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! أَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله ނޫން އެހެންފަރާތެއްހޯއްދަވާތޯއެވެ؟* أَبْغِى رَبًّا = ربّ އެއްގޮތުގައި އަހުރެން އެދިގަންނަންވީ. (އަހުރެން إختيار ކުރަންވީ)* وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި އޭނާ ހުރިހާތަކެއްޗެއްގެ ربّ އެވެ.* وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި އެއްވެސް نفس އެއް ކުރާއެއް ނުކުރެއެވެ.* إِلَّا عَلَيْهَا = އެ نفس އެއްގެމައްޗަށް މެނުވީ.* وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި ފުރައިގެ ބުރަދަރުފުރާލާ ބުރަނުއުފުލައެވެ.* وِزْرَ أُخْرَىٰ = އެހެން نفس އެއްގެ ބުރައެއް.* ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = ދެން ހުރިހާކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.* مَّرْجِعُكُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވެންނެވީ.* فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ.* بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ = އެކަމަކާއިގުޅިގެން ކަލޭމެން إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކެވެ.* وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމައެކަލާނގެއެވެ.* جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި ކަލޭމެން ލެއްވީ.* وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކުރެ އެއްބައިމީހުން އުފުއްލަވައިފިއެވެ.* فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ = އަނެއްބައެއްގެމައްޗަށް ދަރަޖަތަކުން.* لِّيَبْلُوَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.* فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިތަކެތީގައި.* إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ.* سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ = عقوبة އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވާ ވަރަށް رحمة ލެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.*

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އަކު ނުވެއެވެ. ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ މި أمّة ގައި އެންމެފުރަތަމަ ކިޔަމަންތެރިވެ الله އަށް خُضُوعَة ތެރިވިވީއެވެ. އެންމެފުރަތަމަ مسلم އެވެ.

(١٦٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رَبّ އެއްގޮތުގައި އަހުރެން إختيار ކުރަން އުޅެނީ الله ނޫން އެހެންފަރާތެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާތަކެއްޗެއްގެ رَبّ އެވެ. (ހުރިހާތަކެތި ހައްދަވާ ބަލަހައްޓަވާ އެތަކެތި تربيّة ކުރައްވާ އެތަކެތީގެ ވެރިޔާއެވެ.) އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އެހެންމީހެއްގެ ފާފައެއްގެ ނުބައިކަން ހަމަ އެ نفس އެއްގަމެއްކަން ގެންދި ނުވެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) ފާފައިގެ ބަރު އުފުލާލާނީ އެހެން މީހެއްގެ ފާފައިގެ ބުރަންޏެއް ފުރާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެންމެންވެސް އެނބުރި އަނބުރާ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވެކުރަމުން ކަންތައްކުރި خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٦٥) އަދި ކަލޭމެން ބިމުގެ خليفة އިން ކަމުގައި ލެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެމަތިން ދަރަޖަތައް އެކަލާނގެ މަތިކޮށްލެއްވިއެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވި ތަކެތީގައި ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެތަކެތީގެ حقّ ގޮސްގައި އަދާކުރާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެންނެވީ ގެންގުޅޭ ކަލޭމެން ދެކެވަޑައިގަނުމަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ عقوبة އަވަސްކޮށްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި رحمة ލެއްވުންވަންތަ ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأَعرَاف ގެ މާނަ

سُورة الأَعرَاف — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠٦)

الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيۡكَ فَلَا يَكُن فِي صَدۡرِكَ حَرَجٞ مِّنۡهُ لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾ وَكَم مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأۡسُنَا بَيَٰتًا أَوۡ هُمۡ قَآئِلُونَ ﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعۡوَىٰهُمۡ إِذۡ جَآءَهُم بَأۡسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرۡسِلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيۡهِم بِعِلۡمٖۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾

ތަރުޖަމާ

الٓمٓصٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ތާރަން ދަނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. (ނަމަވެސް ބައެއް ބޭކަލުން އެއަކުރުތަކާއިމެދު بحث ކުރައްވައެވެ. އެފަދަ އަދި ބައެއް ކަންތައްތަކުގެ ބަޔާންވެއެވެ. އެއީ މިޞްޙަފުން އެނގެން ތަފްސީރުތަކުން. إن شاءَ اللّه) ❁ كِتَٰبٌ = މިއީ ފޮތެކެވެ. ❁ أُنزِلَ إِلَيۡكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު. ❁ فَلَا يَكُن فِي صَدۡرِكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމަތީގައި ނުވާހުށިކަމެވެ. ❁ حَرَجٞ مِّنۡهُ = އޭގައިމެދު އެއްވެސް ދަތިކަމެއް / ޝައްކެއް. ❁ لِتُنذِرَ بِهِۦ = އެފޮތުން ކަލޭގެފާނު އިންޒާރުދެއްވުމަށެވެ. ❁ وَذِكۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް نصيحة އާއި وعظ ދެއްވުމަށެވެ. ❁ ٱتَّبِعُواْ = ކަލޭމެން تبع ވޭށެވެ.! مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم = ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެ. ❁ مِّن رَّبِّكُمۡ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.❁ وَلَا تَتَّبِعُواْ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ.! مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ސަރަދާރުންނަށް. ❁ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾ = ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިގަންނަނީ މަދުމަދުންނެވެ.❁ وَكَم مِّن قَرۡيَةٍ = އަދި ކިތައް ރަށްރަށެއް؟ (ކިތައްރަށުގެ أهل ތަކުންނަށްތޯއެވެ؟) ❁ أَهۡلَكۡنَٰهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁ فَجَآءَهَا بَأۡسُنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބު އެމީހުންނަށް އައެވެ.❁ بَيَٰتًا ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު. (ނިދާފައިވާއިރު)❁ أَوۡ هُمۡ قَآئِلُونَ ﴿٤﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން قَيْلُوْلَة ކުރާވަގުތު. (ދުވާލު މެންދުރު ނިދާފައިވާއިރު) ❁ فَمَا كَانَ دَعۡوَىٰهُمۡ = ފަހެ އެމީހުންގެ ބުނުން ނުވިއެވެ. ❁ إِذۡ جَآءَهُم بَأۡسُنَآ = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބު / عقوبة އައިއިރު.❁ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނުމެވެ.❁ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައިވީމެވެ. ❁ فَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرۡسِلَ إِلَيۡهِمۡ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކަށް رسول ން ފޮނުއްވެވުނު ބަޔަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ وَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުންނާއިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ.❁ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيۡهِم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (خبر ކިޔާ ކިޔައިދެއްވާހުށީމެވެ.❁ بِعِلۡمٖۖ = ދެނެވޮޑިގެންވުމާއެކު.❁ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾ = އަދި އެމީހުންނާއި ދުރުގައި غائب ވެގެންވާ (غافل ވެގެން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާކަށް ނުވެމެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓصٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މޮޅަށް ދަންނަވޭގޮތުގައި الله އެވެ. އެއްއަކުރުން ބަޔާން عالم ނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ މާނައީ: أَنَا اللّٰه أَفْضَلُ މިއެވެ. މިގެ މާނައީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ الله އެވެ. އެންމެ މާތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ الله ގެ ނަންނުތަކެވެ. ނުވަތަ އެއީ قرآن ގެ ނަމެކެވެ. ތަދި އެއެން ގޮސްތޮތަން ކިޔާތަކުރެވިއެވެ. والله أعلم

(٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) މިއީ ކަލާނގެ ކޮޅުން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެބަހީ މި قرآن ތަކީ الله ކަލާނގެ ކޮޅުން ބާވައިލައްވާ ފޮތެކެވެ. އެހާމެދު ކަލާނގެ ފޮނުއްވާ ހިތްޖެހުމަށް އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުވާހުށިކަމެވެ! އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވާހުށިކަމެވެ. އެއީ އެފޮތުން ކަލާނގެ إنذار ކުރައްވުމަށެވެ. ތަދި އެއީ مؤمن ންނަށާ ذكراى އެކެވެ. وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ.

(٣) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން تبع ވެރެވެ! ތަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން وليُّ ންނާއި تبع ނުވާށެވެ. އެބަހީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން ސަރަކާތުވެރިންގެ ނުބައި ތަދި شرك ގެ عمل ތަކާއި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ! ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިގަންނަނީ މަދުމަދުންނެވެ.

* (ދަންނަވައެވެ! تفسير قرطبى ގައި އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެފައިވަނީ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުވެސް اللّٰهُ ގެ ދީނަށް ކަލޭމެން ތަބާ ވެރެވެ! ތަދި އިހުޔާ މަޛްހަބުތަކާއި ތަބާ ނުވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ވަނި އެހެނިހެން ސަރަކާތްވެރިންގެ މުދާރިކު މިއާދުގައި ހަމަ ސިއްރާ މަޛްހަބުތަކުގެ ވެރިންނަކުރުގައެވެ. ވިޔަސް މަޛްހަބަށް ތަބާ ނުވުމަށް މިވަނީ ފިޤުހާނުގައި އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. މިހެންވީކަން ހުރިހާވެސް الله ގެ އަމުރުތަކެއް ތަދި ރަސޫލާގެ އަމުރުތަކެއް ނެތިވެސް އަހުރުވެން މަޛްހަބުގަނުގައި އަޅުކަންކުރުމީ ތަދި ކުރަންއެންގުމީ ހިތާމަހުރިކަމެކެވެ. އެއަޅުކަން ބަލައިގަންނަނީ ކާކުބާވައެވެ؟.......)

(٤) ތަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިތައް ކިތައް ރަށްރަށެއްވެ؟ (މިހެނި އެމީހުން މިމަންރަސްކަލާނގެއާއި މިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނާއި ތަދި އިތުބާރުން ގެންނަވިނަމަކާއި ދޭކުރުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ދޭނެ އެމީހުން ކުރި ފާފައިގެ ސަބަބުން މިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އެމީހުންނަށް ތަދި އެމީހުން ނިދާފައިތިއްބާ ރޭގަނޑުއެވެ. ނުވަތަ ދަންވަރު އެމީހުން ނިދާފާ ވަގުތުއެވެ.

(٥) ދެންފަހެ މިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އެމީހުންނަށް ތަދިނިދުން "ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނާމެނީ ތަނިވާލިވިން ކަމުގައެވެ." مشرك ނުކަމުގައެވެ. މިހެން އެމީހުން ބުނުންކަމުގައި މުނީ ނުވެއެވެ. (އެމީހުންގެ އެހެން އެއްވެސް عُذْر އެއް دليل އެއްނެތެވެ. ބަހަނާއެއްނެތެވެ.)

(٦) ދެން ހަމަކަށަވަރުން رسول ން ފޮނުއްވުނު މީހުންނާމެދު މިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާނަކަން ކަށަވަރެވެ. (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުން އެބައިމީހުންނަށް ފޮނުއްވުނު އެންމެހުންނާއި قيامة ދުވަހުން ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެމީހުން މިމަންރަސްކަލާނގެ أمر އާއި نهى އާއިމެދު ކަންތައްތަކުރީ ކިހިނެއްކަމާމެދު ސުވާލުކުރާހުށީމެވެ. ތަދި އެކަންކަމަށް جزاء ދެއްވާހުށީމެވެ.) ތަދި ހަމަކަށަވަރުން رسول ބޭކަލުންނަށް ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެބޭކަލުން رسول ކަން އިއްވެވީމާ ނުވަތަ ނުހިއްވި މިހިނާ ގޮތްގޮތެއް ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ.

*ދަންނަވައެވެ. ހިދާޔަތަށް އެކަލާނގެދަރުމަދޭ ގަވާއިދުން އެދުވަހުން އަސުވާލުކުރައްވާ އެކަލާނގެ އެދުރާތްތަކާއި އަކުރަށްތަކީ ވެފުރުން އެކަލާނގެ إعْتِرَافُ ކުރައްވާ އެމީހުންގެ މައްސަރަށް حُجَّة قَائِمُ ކުރައްވުމަށެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ނުވާތީއެއްނޫނެވެ.

(٧) ތަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން އެމީހުންނަށް ދެނެވޮޑިގެން އެކަލާނގެ ވާހަކަ ވާހަކަ ތަދި خبر ތަކެއް ދެއްވާހުށީމެވެ. ތަދި އެމީހުންގެ ކަންތައް غائب ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކު މިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ. (އެމީހުން عمل ކުރަމުންދިޔައީ އެކަލާނގެ މިމަންރަސްކަލާނގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަމުންނެވެ.)

وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ⑧ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ⑨ وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ⑩ وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ⑪ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ⑫ قَالَ فَٱهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَٱخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ⑬

މުފްރަދާ

وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަހުން (قيامة ދުވަހުން) ވަޒަންކުރެއްވުން. އެބަހީ: عمل ތައް ވަޒަންކުރައްވާ ބަރުމިން ބެއްލެވުން. ۞ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حقّ އެއްޗެވެ. ۞ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ = ފަހެ އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) ވަޒަން ބަރުވެއްޖެނަމަ (ދަންނައެވެ!)۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ⑧ = އެއީ ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިވިމީހުންނެވެ. ۞ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ = އަދި އެމީހެއްގެ ހެޔޮކަމުގެ ވަޒަން ލުއިވެއްޖެނަމަ (ދަންނައެވެ!)۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم = އެމީހުންގެ نفس ތައް ގެއްލި ހަލާކުވީމީހުންނެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ⑨ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި تَمْكِينُ ދެއްވީމެވެ. ވަޒަންފުރިކުރެއްވީމެވެ.۞ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެތަނުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ مَعَٰيِشَ = ދިރިއުޅުން.۞ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ⑩ = ކަލޭމެން شكر ކުރަނީ މަދުމިންވަރަކުންނެވެ. ۞ وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ.۞ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން صُورة ކުރެއްވީމެވެ. ސިފަކުރެއްވީމެވެ.۞ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = ދެން މަލާއިކަތްބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ = ތިޔަބޭކަލުން آدم އަށް (عليه السّلام) سجدة ކުރައްވާށެވެ! ۞ فَسَجَدُوٓا۟ = ފަހެ އެބޭކަލުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްފިޔަވައި. ۞ لَمْ يَكُن = އޭނާ ނުވިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ⑪ = سجدة ކުރާމީހުންގެތެރެއިން. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ (އިބްލީސް مخاطب ކުރައްވައި) وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ مَا مَنَعَكَ = ކަލޭ މަނާކުރީ ކޮންއެއްޗެއް ހުއްޓުވީ؟ ۞ أَلَّا تَسْجُدَ = ކަލޭ سَجِدَة ކުރުމުން.۞ إِذْ أَمَرْتُكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭއަށް أمر ކުރެއްވިހިނދުން. ۞ قَالَ = އިބްލީސް ދަންނަވިއެވެ. ۞ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ = އަހަރެންވަނީ އޭނާއަށްވުރެ ހެޔޮގޮތުގައެވެ.۞ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަހަރެންހެއްދެވީ

އަލިފާނުންނެވެ.۞ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فَٱهْبِطْ مِنْهَا = ފަހެ ކަލޭ އެތަނުން ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ!)۞ فَمَا يَكُونُ لَكَ = ފަހެ ކަލެއަކަށް ނުވެއެވެ. (ކަލެއަށް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.)۞ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا = ކަލޭ އެތާ ބޮޑާވުން. (އެސުވަރުގެގައި ބޮޑާވުން.)۞ فَٱخْرُجْ = ފަހެ ކަލޭ ނުކުންނާށެވެ.! إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿١٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ނިކަމެތިވެ އިހާނެތިކުރެވިގެންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި (قيامة ދުވަހުން) މީސްތަކުންގެ عمل ތައް މަޒަންކުރައްވާ حساب ބެއްލެވުމަކީ ހަމަ حقّ ކަމެކެވެ. އެއީ ކޮންމެހެން ހިނގާނޭ ކަމެކެވެ. (އެކަމަކީ އިމާންވުމަކީ واجب ކަމެކެވެ.) ފަހެ އެމީހެއްގެ ހެޔޮކަމުގެ مِيزَان ބަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވީ (ސުވަރުގޭގެ) ނަސީބުވިބުން ނަސީބުވެވިމީހުންނެވެ.

(٩) އަދި އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) مِيزَان ލުއިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ ނަފްސުތައް ގެއްލުވައިލައި ހަލާކު ކުރި މީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ވަޒަންވެރިކުރައްވާ تَمْكِين ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެތާނގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދިރިއުޅުން ލެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން شكر ކުރަނީ ކުޑަމަދުންނެވެ.

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. (ކަލޭމެންގެ ބައްޕާ آدم عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން صورة ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ صورة ކުރެއްވީމެވެ. މި ދެ عبارة ގެ މާނަ އަދި އެހެން ގޮތަކަށްވެސް ބުނެވޭގައެވެ. އެކަމަކު އެންމެ مُعْتَبَرُ ގޮތް މިދެންނެވީއެވެ. – والله أعلم) ދެން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށޭ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ. – ދެންފަހެ إِبْلِيسُ ފިޔަވާ އެންމެ ބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް سَجِدَة ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެ إِبْلِيسُ سَجِدَة ކުރި މީހުންގެ ތެރޭގައި ނުވިއެވެ.

(١٢) އެކަލާނގެ (އެ إبليس އާއި مخاطب ކުރައްވައި) وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް (يعنى: آدم ގެފާނަށް) سجدة ކުރުމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވިހިނދުން ކަލޭ سجدة ނުކޮށް އެކަމުން މަނާކުރީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ.؟ سجدة ނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ ތިމަންނާ މާހެޔޮވެގެންނެވެ. އެހެނީ ތިބާރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ ތިމަންނާ ހައްދަވާފައިވަނީ އަލިފާނުންނެވެ.

(١٣) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭ އެސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ! އެތަނުގައި ކަލޭ ބޮޑާވެ ތަކައްބަރު ނުވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލެއަށް ހުއްދަވެގެންވާކަމެއްނޫނެވެ. (އަދި އެހެންތާކު ހުރެގެންވެސް ބޮޑާވުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭ ނުކުންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ނިކަމެތިވެ އިހާނެތިވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ.

قَالَ أَنظِرْنِيٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ ٱخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ = އިބުލީސް ދަންނަވައިފައެވެ. ✽ أَنظِرْنِيٓ = މިއަހަރެން މުހުލަތު ދެއްވާނދޭވާތޯ! ވަގުތު ދެއްވާނދޭވާތޯ.! إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ = ދިރުއްވާ ދުވަހާއިހަމައަށް. (މިސޮޅަކުން ތިރިގެން ދިރުއްވާ قيامة ދުވަހަށް)✽ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ✽ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ މުހުލަތުދެވިގެން – ވަގުތު ދެވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ✽ قَالَ = އިބުލީސް ދަންނަވައިފައެވެ. ✽ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِي = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަހަރެ މަގުފުރެއްދެވީމާ ހަލާކުކުރެއްވިކަމުގެ ސަބަބުން. ✽ لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް (އެމީހުން يعني: އާދަމުގެދަރިންނާއި އިދިކޮޅަށް) މިއަހަރެ އިށީންނާނަމެވެ. އެމީހުންނަށް ހަސަދުކުރާނަމެވެ.✽ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާމަގު (إسلام دين) ✽ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم = ދެން ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެ އެމީހުން ކައިރިއަށް އަންނާނަމެވެ. ✽ مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން.✽ وَمِنْ خَلْفِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުންނާއި. ✽ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި.✽ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ = އަދި އެމީހުންގެ ވައަތްފަރާތުންނާއި.✽ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ދެކެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.✽ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ = ޝުކުރުކުރާ މީހުންކަމުގައި. ✽ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ✽ ٱخْرُجْ مِنْهَا = ކަލޭ އެތަނުން ނުކުންނާށެވެ! ✽ مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ = ދެރަކުރެވި ނިކަމެތިކުރެވި ފައްސައިލުވިގެންވާ حال ✽ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވީމީހުން. (ދަންނައެވެ!)✽ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރާލާނަމެވެ.✽ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން އެންމެން އަތުވެގެން.✽ وَيَٰٓـَٔادَمُ = އަދި އޭ آدم އެވެ.✽ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ = ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގޭގައި.✽ فَكُلَا = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން ކެއުންކުރައްވާށެވެ! مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا = ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން އެދޭގޮތަކުން.✽ وَلَا تَقْرَبَا = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން ގާތްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ =

މިގަހާއި. (އެއީ خاصّ ގަހެއް.) فَتَكُونَا = ތިޔަދެކަލުން ވާނޭ ދެބަފައިން ގެއްލިގެންވާ ބަޔަކު ފަދައިން ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ⑲ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން.

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އިބްލީސް ދަންނަވައެވެ. މީސްތަކުން (އަލުން ދިރިގެން) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ދުވަހާ ހަމައަށް މިއަދާއަށް ވަގުތު ދެއްވާ مُهْلَةُ ދެއްވާނދޭވެ!

(١٥) اللّه وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ إنْتِظَار ކުރެވިގެންވާ - (ވަގުތު ދެވިގެން) ވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٦) އިބްލީސް ދަންނަވައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަދާ މަގުފުރައްދަވާ ހަމަކަށަވަރުވީކަމަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން އާދަމުންނަށް (އާދަމުގެދަރިންނާ އިދިކޮޅަށް) މިއަދާ މަގުބަރުކަރުގައި އިންނަނުމެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ސީދާމަގު އާދަމުންނަށް ރޭވިވާ ބަންދުކުރާނުމެވެ.

(١٧) ދެން ހަމަކަށަވަރުން އާދަމުންގެ ކުރިމަތިންނާއި އާދަމުންގެ ފަހަތުންނާއި އާދަމުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި އަދި އާދަމުންގެ ވައްތަރާތުންވެސް މިއަދާ އާދަމުންގެގަތަށް އަންނަނުމެވެ. އަދި އާދަމުންކުރެ ގިނަމީހުންނަށް شكر ކުރާމީހުންކަމުގައި އިބަރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވިފައިނުވާނެއެވެ. (ގިނަމީހުން ވާނީ ނުބައިމީހުން ކަމުގައެވެ.)

(١٨) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ނިކަމެތިކުރެވި ދުރުކުރެވި ފުރައްސާރަކުރެވިގެންވާ حال ކަލޭ މިސްވަރުގެއިން ނުކުންނާށެވެ! އާދަމުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވާމީހުން ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމުގެ ނަރަކަ ފުރާލާނީ ކަލޭއާއި، ކަލޭއާއި تبع ވާމީހުންނާއި އެންމެން އެކައްޗެވެ.

(١٩) އަދި އޭ آدم (عليه السّلام) އެވެ! ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ދެކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޑައިގެންނެވުމަށް ވާދޭއެވެ! އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ފަރާތަކުން އެތަންގެ ފުރިކެއްތާ ކެއުން ކާވާދޭއެވެ! އަދި މިގަހާއި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން ގާތްވެވަޑައިގަންނަވާނުދޭވެ! (އެގަހެއް ފުރިކެއްތާ ކެއްވުމުގެ! (އެއީ ކޮންގަހެއްކަމުގެ ގަޔާކަށް އެނގޭނީ صحّ خبر އެއް ނެތެވެ.) އެގަސް ކައިދަވައިފިއްޔާ އެބަހީ އެގަހުން ފުރިކެއްތަވައިފިއްޔާ ތިޔައީ ދެކަނބަލުންވާނީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާކުރި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.)

فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَـٰنُ لِيُبْدِىَ لَهُمَا مَا وُۥرِىَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَـٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّى لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَـٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

މުފުރަދާތު

فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَـٰنُ = ދެންފަހެ شيطانُ އެދެކަނބަލުންނަށް ވަސްވާސްދިނެވެ. ❁ لِيُبْدِىَ لَهُمَا =
އެދެކަނބަލުންނަށް ފޮރުވިފައިވާ. ❁ مَا وُۥرِىَ عَنْهُمَا = އެދެކަނބަލުންގެ ކިބައިން ނިވައިކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް.
(އެބައި عورة ފޮރުވިފައިވާ)❁ مِن سَوْءَٰتِهِمَا = އެދެކަނބަލުންގެ عورة ގެތެރެއިން. ❁ وَقَالَ = އަދި އޭނާ
ދެންނެވިއެވެ. ❁ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا = ތިޔަދެކަނބަލުންގެ رَبّ ތިޔަދެކަނބަލުންނަށް ނަހީނުކުރައްވައެވެ. ❁
عَنْ هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ = މިގަހުގެ ފަރާތުން. (މިގަހުން ފައިދާނުލިބުމަށް)❁ إِلَّآ أَن تَكُونَا = ތިޔަދެ
ކަނބަލުން ވެވަޑައިގަންނާ ނުވަތަ ދެމަލާއިކަތުން ❁ مَلَكَيْنِ = ދެމަލާއިކަތުންގެ ގޮތުގައި. ❁ أَوْ تَكُونَا =
ނުވަތަ ތިޔަދެކަނބަލުން ވެވަޑައިގަންނާނެތީއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْخَـٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ = ދާއިމީ މީހުންގެ ތެރެއިން. ❁
وَقَاسَمَهُمَآ = އަދި އޭނާ އެދެކަނބަލުންނަށް ހުވައިކުރިއެވެ. ❁ إِنِّى لَكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަދެ
ކަނބަލުންނަށްޓަކައި އަހަރެން ވަނީ ❁ لَمِنَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
ނަސޭހަތްތެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ = ފަހެ އޭނާ ދޮގުހެދުމުގެ ސަބަބުން
އެދެކަނބަލުން ވައްޓާލިއެވެ. (ކުށަށް ވައްޓާލިއެވެ.)❁ فَلَمَّا ذَاقَا
ٱلشَّجَرَةَ = ދެންފަހެ އެދެކަނބަލުން އެގަހުގެ މޭވާ ރަހަބެއްލެވިހިނދު. ❁ بَدَتْ لَهُمَا = އެދެކަނބަލުންނަށް
ފާޅުވެއްޖެއެވެ. ❁ سَوْءَٰتُهُمَا = އެދެކަނބަލުންގެ عورة . ❁ وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا = އަދި އެދެ
ކަނބަލުން عورة މައްޗަށް ނިވައިކުރައްވަން ފެށެވިއެވެ. ❁ مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ
(ގަހުގެ) ފަތުން. ❁ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ = އަދި އެދެކަނބަލުންގެ رَبُّ އެދެކަނބަލުންނަށް نِدَاء ދެއްވިއެވެ. ❁
أَلَمْ أَنْهَكُمَا = ތިޔަދެކަނބަލުންނަށް މަނާކުރެއްވީ ނޫންހެއްޔެވެ؟ ❁ عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ
= އެގަހުގެ ފަރާތުން (އެގަހުން ފައިދާނުލިބުމަށް)❁ وَأَقُل لَّكُمَآ = އަދި ތިޔަދެކަނބަލުންނަށް
ވިދާޅުވެއްވީ ނޫންހެއްޔެވެ؟ (އެބައި وحي ކުރެއްވީމެވެ.)❁ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ لَكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔަދެކަނބަލުންނަށްޓަކައި شيطان އަކީ. ❁ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ. ❁ قَالَا رَبَّنَا =
އެދެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ رَبُّ އެވެ! ❁ ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا = އަހަރުމެން އަހަރުމެންގެ نفس ތަށް
އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا = އަދި އިބަރޭސްކަލާނގެ އަހަރުމެންނަށް ނުފުއްސަވައިފިއްޔާ. ❁
وَتَرْحَمْنَا = އަދި އިބަރޭސްކަލާނގެ އަހަރުމެންނަށް رحمة ނުލައްވައިފިއްޔާ. ❁ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން

އަޅުގަނޑުމެން ވާނުއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْخَسِرِينَ ﴿٢٣﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވީ މީހުންގެތެރެއިން. ۞ قَالَ ٱهْبِطُوا۟ = އުލާހުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން ފައިބާށެވެ! ۞ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ = ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عَدُوّ ން ކަމުގައިވާ حال . ۞ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ކަލޭމެންނަށް ކަމުގައިވެއެވެ. ۞ مُسْتَقَرٌّ = قرار ވެ ހަމަޖެހިގެން ތިބުންތަން. (އެބުނީ ބިމުގެމަތީގައި އުޅުން ބިމުގެއަޑީގައި)۞ وَمَتَـٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ = އަދި ވަކި مُدّت އަކަށް އުފާވެރި ތަކެތީގައި ބޭނުންކުރުމެވެ.۞ قَالَ އުލާހުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ.۞ فِيهَا تَحْيَوْنَ = ކަލޭމެންގެ حياة ވާނީ އެތަނުގައެވެ.۞ وَفِيهَا تَمُوتُونَ އަދި ކަލޭމެން މަރުވާނީވެސް އެތަނުގައެވެ.۞ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރެވޭނީވެސް ހަމަ އެތަނުންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) ދެންފަހެ شيطان އާ ދެބަފައިމީހުންނަށް ވަސްވާސްދޭންފެށިއެވެ. (ނުބައިގޮތް ހިތަށް ވިސްނައިދިނުމެވެ.) އެއީ ދެބަފައިމީހުންގެ ނިވައިކުރެވިގެންވާ عورة ފާޅުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. މިގަހުން ދެބަފައިމީހުން މަނާކުރެއްވީ ދެބަފައިމީހުން މަލާއިކަތުންނަށްވެދާނެތީއާއި ނުވަތަ دائمى ގޮތެއްގައި ސުވަރުގޭގައި ނިތިއްބަވާފަދަ ދެމިތިބޭ މީހުންކަމުގައި ވެދާނެތީއެވެ. ދެބަފައިމީހުންގެ رَبّ މަނާ ނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ މިގަހުން ކެއުމުން ދެބަފައިމީހުން ދެމަލާއިކަތުން ނުވަތަ دائمى ގޮތެއްގައި މިތާ ދެމިތިއްބަވާނެ ބަޔަކަށް ވެދާނެތީއެވެ.)

(٢١) އަދި އޭނާ ހުވައިކޮށްފައި ދެބަފައިމީހުންނަށް ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންވަނީ ތިޔަދެބޭކަލުންނަށް نصيحة ދޭ މީހެކެވެ.

(٢٢) ފަހެ އޭނާގެ ހީލަތްތެރިކަމުގެ ސަބަބުން ދެބަފައިމީހުން (ހަލާކުގެމަގަށް) ވައްޓާލައިފިއެވެ. (ކަލާނގެ މަނާކުރެއްވި ގަހުން ކެއުމަށެވެ.) ފަހެ ދެބަފައިމީހުން އެގަހުން ރަހަބަލައިފިއެވެ. ފަހެ ދެބަފައިމީހުން އެގަހުން ރަހަބަލައި ކެއުމުން ދެބަފައިމީހުންގެ عورة ފާޅުވެ كشف ވެއްޖެއެވެ. އަދި ދެބަފައިމީހުންގެ عورة ގައި ސުވަރުގޭގެ ފަތްތަކުން ނިވައިކުރަން ފެށިއެވެ. އަދި ދެބަފައިމީހުންގެ رَبّ ދެބަފައިމީހުންނަށް نداء ކުރެއްވިއެވެ. (އުލާހުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ.) އެގަހުން ކެއުމުން ދެބަފައިމީހުން މަނާކުރެއްވި نهى ނުކުރައްވަމުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ނަހީކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާ އެއީ ދެބަފައިމީހުންނަށް بيان ވެގެންވާ عدوّ އެއްކަމުގައި ނުބުނަމުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އެންގެވީމެވެ.)

(٢٣) އެދެ ދެބަފައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ ކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް ނުފުއްސަވައި އަދި رحمة ނުކުރައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންވާނީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައިންނެވެ.

(٢٤) އުލާހުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عدوّ ންކަމުގައިވާ حال ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެން قرار ވެ ހަމަޖެހިގެން މިތިބުންތަން ބިމުގައި ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. (އެބުނީ ބިމުގެމަތީގައި ނުވަތަ މަރުވުމަށްފަހު ބިމުގެ އަޑީގައެވެ.) އަދި ވަކި مدّت އަކަށް އުފާވެރި ތަކެތީގައި ބޭނުންވުމެވެ.

(٢٥) އުލާހުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ حياة ވާނީ، އެބަހީ ދިރިއުޅުންވާނީ އެތަނުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން މަރުވާނީވެސް އެތަނުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރެވޭނީވެސް ހަމަ އެތަނުންނެވެ.

يَـبَنِيٓ ءَادَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ وَرِيشًا ۖ وَلِبَاسُ ٱلتَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ۚ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَـبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ ۗ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۗ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

ލުޣަތު

يَـبَنِيٓ ءَادَمَ = އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ❁ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. ❁ لِبَاسًا = ލިބާހެއް. ❁ يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ عورة
ނިވައިކުރާނެ. (عورة ނިވައި ކުރުމަށް.) ❁ وَرِيشًا = އަދި ޒީނަތެއް / އަދި ރީތިކަމާއި ފުރިހަމަކަން. ❁ وَلِبَاسُ
ٱلتَّقْوَىٰ = އަދި تقوى ގެ ހެދުން. (އެބަހީ صالح عمل ކުރުމާއި الله އަށް ބިރުވެތިވުން.) ❁ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ
މާ ހެޔޮކަމެއްވެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އާޔަތްތަކުގެތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. ❁ لَعَلَّهُمْ
يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ذكر ކޮށް ހަނދުމަކުރުމަށް أمّيد ވާތީ. (އެމީހުން وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށް) ❁ يَـبَنِيٓ ءَادَمَ =
އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ❁ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އާ ކަލޭމެން فتنة ގައި ނުޖައްސާހުށިކަމެވެ! (شيطان އާ
ކަލޭމެންނަށް ފަސާދަ ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ނުދޭށެވެ!) ❁ كَمَآ أَخْرَجَ = އޭނާ ނެރުނު ފަދައިން. ❁ أَبَوَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ
މައިންބަފައިން. ❁ مِّنَ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެއިން. ❁ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا = އޭނާ
އެދެކަނބަލުންގެކިބައިން އެދެކަނބަލުންގެ ލިބާސް ނަގައިގަތެވެ. (ހެދުން ނަގައިގަތުން) ❁ لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ =
އެދެކަނބަލުންނަށް އެދެކަނބަލުންގެ عورة ދައްކުމަށް. ❁ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެން
ދެކެއެވެ. ❁ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ = އޭނާއާއި އޭނާގެ قَبِيلَة އާއި (އެއީ ޖިންނީންނެވެ.) ❁ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ =
ކަލޭމެންނަށް އޭނާމެން ނުފެންނާނެހެން. ❁ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ شيطان
ން ހައްދަވައިފީމެވެ. ❁ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯތެރިންކަމުގައި. ❁ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ = އީމާންނުވާ މީސްތަކުންނަށް.
❁ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً = އަދި އެމީހުން (يعنى: الله އަށް އީމާންނުވާމީހުން) فاحش ކަމެއްކޮށްފިއްޔާ. ❁ قَالُوا۟ =
އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެކަމުގެމަތީގައި
ވާތީއެވެ. (އެކަން ކުރަނިކޮށެވެ.) ❁ وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا = އަދި އެކަމަށް الله އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ❁

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަމުރުނުކުރައްވައެވެ. ނުވެސްނުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ بِٱلْفَحْشَآءِ = فاحش ކަންތައް ❁ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ބުނަނީހެއްޔެވެ؟❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ عورة ނިވާކުރުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިބާސް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. (އެބަހީ: ފޭރާންކުރުވާނޭތަކެތި ތަކެއްޗާއި އަދި ކުރުވާނޭ ތަކެތި ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީމެވެ.) އަދި ޒީނަތާއި ރިވެތިވުމުގެ ތަކެއްޗާއި ބިސްތޮޅިއަވާސް ފޭރާމާއި ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އަދި تقوى ލިބާސްތަކީ ހެޔޮ ފޭރާން (އެބަހީ: صالح عمل ތަކުން އެއީ މާތްކަމުގެ ފޭރާނެވެ.) މިކަންތައް ތަކަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންމެހައި قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިން ވާކަންތަކެވެ. އެއީ އެމީހުން ذكر ކޮށް وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٢٧) އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން (آدم ގެފާނާއި حوّاى ގެފާނު) شيطان އާ އެއްސޮޅުވައިގެން ނެރުނީފަދައިން އެ شيطان އާ ކަލޭމެން فتنة ފިލުވައިނުލާހުށިކަމެވެ! އެސޮރުގެ މަކަރުފިތުނަވެރިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ވެއްޓިއިދިނުލާހުށިކަމެވެ! ފަހެ އެސޮރުގެ މަކަރުފިތުނަވެރިކަމުން އެދެމަފިރިންގެ ލިބާސް ނިކުތައިގެންދިޔައެވެ. އެއީ އެދެމަފިރިންގެ عورة އެދެމަފިރިންނަށް ދެއްކުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ شيطان އާ އާއި އެސޮރުގެ ނަސްލު އެސޮރުގެ قبيلة ގެމީހުން ކަލޭމެން ދެކެއެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންނަށް އެބައިމީހުން ނުފެންނާނޭގޮތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان ން އެއީ މިފަރާތްތަކުގެ ސަރަޙައްދުތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވި އެކުވެރިން ކަމުގައި الله އަށް އީމާންނުވާ މީހުންނަށެވެ.

(٢٨) އަދި އެމީހުން فاحش ކަމެއްކޮށްފިއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތަށް ކުރަމުން ދިޔަތަން އަހުރެމެން ދުށީމެވެ. (އެމީހުން ކުރާތަން ނަސްރާނީން ކުރާކަމެކެވެ.) އަދި މިކަމަށް الله އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! فاحش ކަންތައް الله އަމުރު ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ނުވެސްނުކުރައްވާނެއެވެ. الله تعالى ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް ބުނަނީހެއްޔެވެ؟

- ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޒަމާނުގައި فاحش ކަންތައްތަކަށް عربى ންގެ ބޮޑުބައެއް އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން ގެގޮތުގައި طَوَاف ކުރަނީ عُرِيَان حال ގައި ލިބާސްނުލައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީ އެމީހުންގެ މިކަން ކުރަނީ ކާބަފައިން ކުރިގޮތަށެވެ. އަދި އެކަމަށް الله أمر ކުރައްވާފައެވެ. މިކަމަކީ އެމީހުން الله ގެ މައްޗަށް ހަދާ ދޮގު ބުހުތާނެކެވެ. ކުރެއްވި بيان ކޮށްދެއްވައި މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. މިހެން فاحش ކަންތައް އިސްލާމްދީން قبول ނުކުރާ އަދި ސަލާމަތް ބުއްދި قبول ނުކުރާ ކަންތަކެވެ.

قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ خُذُوا۟ زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزْقِ ۚ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަމުރުކުރެއްވީ عدل ވެރިވުމަށެވެ.۞ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ކުރިމަތިލާށެވެ! (قبلة އަށް ކުރިމަތިލާށެވެ!)۞ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ = ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް (ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ ތަނެއްގައި.)۞ وَٱدْعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! (އަޅުކަންކުރާށެވެ!) ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ = އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެދުވެރިކޮށް حال ۞. كَمَا بَدَأَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އަލަށް އެއްވެސް އަސަރެއްނެތި) ފެއްދެވިފަދައިން. ۞ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެން އަނބުރާ إعاد ވާނެއެވެ. (އެބަހީ محشر އަށް ދިޔުންވާނެއެވެ.) ۞ فَرِيقًا هَدَىٰ = އެއްބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ توفيق ދެއްވިއެވެ.۞ وَفَرِيقًا = އަދި އަނެއްބަޔަކު (ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ!)۞ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވިއެވެ.۞ إِنَّهُمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ = شيطان ން ތައް ހިފާ إختيار ކުރީއެވެ.۞ أَوْلِيَآءَ = ރަހުމަތްތެރިން ތަކެއް ކަމުގައި. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހީކުރެއެވެ. ۞ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންނަކީ ތެދުމަގުގައި ކަމަށް ۞ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ އާދަމުގެދަރިންނޭވެ! ۞ خُذُوا۟ زِينَتَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ޒީނަތްތެރިކަން ހިފާށެވެ! (އެބަހީ: ޒީނަތްތެރިވާށެވެ!)۞ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ = ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައި (ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި.)۞ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ = އަދި ކަލޭމެން އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ! إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ.۞ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ = އިސްރާފުކުރާ މީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.۞ قُلْ مَنْ حَرَّمَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! حرام ކުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ زِينَةَ ٱللَّهِ = الله ދެއްވި ޒީނަތްތެރިކަން.۞ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ

އަޅުތަކުންނަށް ނެރުއްވާފައިވާ. وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزْقِ = އަދި ރިޒުޤުގެ ތަނަވަސް حلال ތަކެއްޗާއި.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ هِىَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެއީ އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ތަކެއްޗެވެ.۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. (ކާފިރުން އެއިން ބައިވެރިވިޔަސް)۞ خَالِصَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި ހަމަ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ.۞ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށިން.۞ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ.۞ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ = ދަންނަބަޔަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ عدل ވެރިވުމަށެވެ. (ހުރިހާކަމެއްގައި ސީދާކޮށް حقّ حقّ އަށް ނުވަތަ حقّ އަށް ބެލުމަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ (ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް) كعبة الله އަށް – (ގިބުލައަށް) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ސީދާކޮށް قائم ކުރުމަށެވެ. އަދި އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކުރާ حال ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ނެތުމުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވިހެން ކަލޭމެން قيامة ދުވަހުން (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރުއްވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. (محشر ކުރައްވާނެއެވެ.)

(٣٠) އެއްބަޔަކަށް الله ތެދުމަގުގެ توفيق ދެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއްބައެއް (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެމައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވިއެވެ. އެމީހުން މިމީހުންގެ ސަރަޙައްދުފުރިހަމަވި الله ދޫކޮށްލައި شيطان ން ކަލުންގެ ބަލައި إختيار ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތަކަށި ހަމަކަނަވަރުން މިމީހުން މިތިބީ ތެދުމަގުގައިކަމަށެވެ.

(٣١) އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ނަމާދުކުރާ ކޮންމެތަނެއްގައި – އަދި ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި (ޒީނަތާއި ދަރާގެން ހެދުން ހެދުމުގެތެރެއިން ރީތިހެދުން) إختيار ކުރާށެވެ. އެބަހީ: ނަމާދުކުރަނިކޮށް މިމީހުން ބޮޑުކޮށް ފަހަރުދާރީ ހެދުންނަށާއި (ސަތަރު ނިވާކުރުމަށް) ހެދުމުގެ ރީތިކަމާއެކު ހެދުން ބޭނުންކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! ކަލޭމެން (އެއްކަލަމެއްގައިވެސް) إسراف ނުކުރާށެވެ! އެހެނީ إسراف ކުރާމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (لِبَاس އާއި زِيْنَة ތެރިވުމާ ބެހޭގޮތުން) الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ނެރުއްވާ حلال ކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ حلال ކޮށްދެއްވާފައިވާ حلال ތަނަވަސްކަމާ – ރިޒުޤު - حرام ކުރީ ކާކުހެއްތޯ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ އީމާންވީ މީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ހުރި ތަކެއްޗެވެ. (ކާފިރުން އެއިން ބައިވެރިވިޔަސް ވެއެވެ.) އަދި އެއީ قيامة ދުވަހުން ހަމަ خاصّ ވެ مؤمن ންނަށް ތަކެއްޗެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އަދި دليل އާއި حجّة ތަކާއި ކޮށް بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދެއްވަނީ ވިސްނާ ދަނެގަތުމަށް މީހުންނަށެވެ.

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى ۙ فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٦﴾

ލުޣަތު

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ حرام ކުރެއްވިކަންތަކަކީ.
ٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކެވެ. ❁ مَا ظَهَرَ مِنْهَا = އޭގެތެރެއިން ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތައް. ❁ وَمَا بَطَنَ
= އަދި އޭގެތެރެއިން ފޮރުވިގެން ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ = އަދި ފާފަކުރުމާއި އަދި
ދަރުޢުވަނާ بغاوة ކުރުމާއި. ❁ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި. ❁ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން
الله އަށް شريك ކުރުމާއި. (އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިކުރުމާއި) ❁ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا = އެއަށް އެއްވެސް
دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިނުލެއްވޭ ތަކެއްޗާއި. ❁ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ
ރަސްކަލާނގެއާމެދު ބުނުމެވެ. ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭމެން ނުދަންނަކަމެއް. ❁ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ = އަދި
ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް أجل އެއްވެއެވެ. (الله އާއި رسول އާ ދެކޮޅުހަދާ ކޮންމެބަޔަކުވެސް ހަލާކުވާން
ވަގުތުތަކެއްވެއެވެ.) ❁ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެ أجل އައި ދުވަހު އަވަސްވެއްޖެއްޔާ. ❁ لَا
يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً = ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް އެމީހުން ފަސްނުވެވޭނެއެވެ. ❁ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ =
އަދި އެމީހުން (އެއަށްވުރެ) އިސްވެސް ނުވެވެއެވެ. ކުރިވެސްނުވެވެއެވެ. ❁ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ. إِمَّا
يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް رسول ން ވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ
= އެބޭކަލުން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވަމުން. ❁ ءَايَٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ فَمَنِ ٱتَّقَىٰ =
ފަހެ ކާކު تقوى ވެރިވެއްޖެމީހާ. (އީމާންވެ ކިޔަވަންތެރިވެއްޖެމީހާ) ❁ وَأَصْلَحَ = އަދި އެމީހަކު إصلاح ކޮށް
(ހިތަމަންވެ صالح عمل ކޮށް) ❁ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނުވެއެވެ. ❁ وَلَا
هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާން ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި
ދޮގުހެދިމީހުން / ދޮގުކުރިމީހުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ = އަދި

އެއާޔަތްތަކަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވި. ❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ.❁ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމައެތާނގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ حَرَام ކުރައްވާކަންތަކަކީ އެންމެހައި فاحش ކަންތަކެވެ. އެއީ (އިސްލާމްދީން قبول ނުކުރާ އަދި ސަލާމަތް ބުއްދި ނަފުރަތުކުރާ ކަހަލަ ހަޑިހުތުރު ކަންކަމެވެ.) ޒާހިރުވެގެން ފޮރުވޭ އަނިޔާކަންތަކާއި އަދި ފާފަވެރިވުމާއި ވަރަށްގާތުގައިވާ ކަންތައްތަކާއިވެސް ގެއެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ حرام ކުރައްވާ ގޮތުގެމަތީގައި އެއްވެސް حقّ އަކާނުލައި ދުލުންނާއި بغاوة ކުރުމާއި، އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ ތަކެތި الله އާއި شريك ކުރުމާއި، އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުގެ ނޭނގޭ ތަކެތި ބުނުމެވެ.

(٣٤) (الله އާއި رسول ން ދޭކޮޅުހެދި) އަދި ކާފަރު أمّة އަކަށްވެސް (ހަމައަކަށް عذاب އައިސް ހަލާކުވުމަށް) މުއްދަތެއްވެއެވެ. ކަނޑައެޅި ޢަދަދަކަށް ވަގުތުން ވަގުތަށްވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ އެވަގުތު އަތުވެއްޖެ ހިނދުކޮޅަކުވެސް އެމީހުން ލަސްނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއަށްވުރެ އިސްވެސް ނުވާނެއެވެ. ފަހެ އެވަގުތަށްވުރެ އެމީހުން ހަލާކު އަވަސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٥) އޭ آدم ގެ ދަރިންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެއްވުމަށް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފިއްޔާ ދެން އެބޭކަލުންނަށް إيمان ވެ ކިޔަމަންތެރިވެ އަދި إصلاح ކޮށް ފަހެ صالح عمل ކޮށްގެން ދިޔާ ދަރިންނޭވެ! ފަހެ تقوى ވެރިވެއްޖެ މީހާ ފަހެ އެފަދަމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٣٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކޮށް އަދި އެއާޔަތްތަކާމެދު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެއްޖެމީހާ ފަހެ އެފަދަމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އެތާނގައެވެ.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوٓا۟ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَـٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ فِى ٱلنَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَـٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَـٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

މުފްރަދާ

فَمَنْ أَظْلَمُ = އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެންމީހަކަށްވުރެ / بُهْتَان ހެދި މީހަކަށްވުރެން. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އޭނާގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ލިބޭނެއެވެ.۱ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ نَصِيبُ ލިބޭނެއެވެ.❁ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުން (ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުން ހުރި ނިޔަލަށް، އަޖަލާ عمل އާ އަދި ރިޒްޤު ލިބޭނެއެވެ.)❁ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން. ❁ رُسُلُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (މަރުއްދުވާ ملائكة ބޭކަލުން) ❁ يَتَوَفَّوْنَهُمْ = އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ މަރުއްދުވާހިނދުއެވެ. ❁ قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަމުން ގޮވާ دعاء ކުރިމަކުރި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.❁ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެތަކެތި އަޅުގަޑުމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ.❁ وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް ހެކިދޭނެއެވެ.❁ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީކަމަށް ❁ كَـٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ = ކާފަރުންކަމުގައި.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ (އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން) وحي ކުރައްވާނެއެވެ.❁ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ = ކަލޭމެން (ނަރަކައިގައިވީ) ބައެއް ޖަމާޢަތްތަކެއްގެތެރެއިން ވަންނާށެވެ.! قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم = ކަލޭމެންގެ ކުރިން ފާއިތުވީ ގޮސްފައިވާ.❁ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން.❁ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި.❁ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ = ޖަމާޢަތެއް (ނަރަކައަށް) ވަދެއްޖެ ކޮންމެފަހަރަކު.❁ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا = އޭގެ އެހެން: أخت އުފަލި: އެހެން أمّة ގެ މީހުން ދިމާއަށް لعنة ދެއެވެ.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا = އެ ތަނުގައި އެކުގައި جمع ވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން. (ޖަމާވެއްޖެއުމާ)❁ قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ފަހު މީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ لِأُولَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރީ މީހުންނަށް.❁ رَبَّنَا هَـٰٓؤُلَآءِ = އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! މިމީހުން.❁ أَضَلُّونَا = އަޅުގަނޑުމެން މަގުފުރެއްދީއެވެ.❁ فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا = ފަހެ އެމީހުންނަށް ދެގުނަ

عذاب ދެއްވާންދޭވާ! ۞ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ. ۞ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ކަލޭމެންކުރެ ކޮންމެ ބަޔަކަށް) ޑަބަލުވެއެވެ. ۞ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ = އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ = އަދި އޭގެ ކުރީގެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ لِأُخْرَىٰهُمْ = އޭގެ ފަހުގެމީހުންނަށް. ۞ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِن فَضْلٍ = އެއްވެސް މާތްކަމެއް. ۞ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ! بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٧) ފަހެ الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އެމީހުންނަށް ލޯޙުން ކަނޑައެޅިފައިވާ نصيب އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ދުވަސްބަހާ ރިޒުގާ އަދި އަޖަލު ކަނޑައެޅިގެންވާމުއްދަތު) ފުރިހަމައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މަރުހިނގުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާ ملائكة ބަޔަކުން އެމީހުންގާތަށް ހަމައަށް ވަޑައިގެންފުރާނަ ނަގާއިރު. އެބަޔަކުން (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަމުން އައި އެއްޗެހި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެ ބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެއެއްޗެހި އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ. (އަހަރެމެން ދޫކޮށް އެއެއްޗެހި ހިނގައްޖެއެވެ.) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އެމީހުންނީ ކާފިރުންކަމުގައި އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް އެމީހުން ހެކިވާނެއެވެ.

(٣٨) الله (އެމީހުންނަށް) قيامة ދުވަހުން އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެކުރިން ނަރަކައަށްވަން ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ أمّة ގެތެރެއަށް އެ ޖަމާޢަތުން ނަރަކައަށް ކަލޭމެންވެސް ވަންނާށެވެ! (އެއީ ކަލޭމެންގެކުރީގައިން ކާފިރުކަމާއި ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި އިސްވެދިޔަ މީހުންނެވެ.) އަދި ކޮންމެ أمّة އެއްގެ މީހުންވެސް ނަރަކައަށް ވަނުމުން އޭގެ އަޚާ أمّة ގެ މީހުންނަށް لعنة ދެނެއެވެ. އެހެންވެސް އެންމެފަހުގައި ކާފިރު أمّة ތަކެއް އެހަރަކަށް ޖަމާވެ ހަމަވީމާ ފަހުން އައިމީހުން ކުރިން އައިމީހުންނާމެދު، އިސްވެރިޔާކަން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! މިމީހުން މިއީ އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދި މީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ޑަބަލް عذاب ދެއްވާންދޭވާ! الله އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެންކުރެ ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް ޑަބަލް عذاب ވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٣٩) އަދި އެމީހުންގެ (އެބަހީ: ނަރަކައިގައިވާ ކާފިރު أمّة ތަކުގެތެރެއިން) ފަހުން އައިމީހުންނާ مخاطب ކޮށް ފުރަތަމަވި މީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް މާތްކަމެއް އަދި ނުވެއެވެ. ފަހެ الله تعالى މިއަންގަވަނީ مخاطب ކުރައްވައި އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރާ ކަމުގައިވި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَـٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ ۖ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ ۖ وَنُودُوٓا۟ أَن تِلْكُمُ ٱلْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

ލަފުޒީ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުން.۞ وَٱسْتَكْبَرُوا۟
عَنْهَا = އަދި އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ބޮޑާވެ ބޮޑުވެރިވެގަތްމީހުން.۞ لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށްޓަކައި
ނުހުޅުވޭނެއެވެ.۞ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުގެ ދޮރުތައް.۞ وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އެމީހުން ސުވަރުގެ
ނުވަންނާނެއެވެ.۞ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ = جمل ވަދެއްޖެއުމަށްދާންދެން.۞ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ = މިސްރުގެ ތޮގައިން.۞
وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجْزِى ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مجرم ންނަށް (ނުބައި
ޢަމަލުކުރާ މީހުންނަށް) ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ = އެމީހުންނަށްވަނީ ނަރަކައިގެ (އަލިފާނުގެ)
ބިސްތަރުތަކެވެ.۞ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ = އަދި އެމީހުންގެމަތީގައި (ބަރަކަސްނުޖެހޭގޮތަށްނިވާވި) އަލިފާނުގެ
ފޮތިތަކެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجْزِى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް نفس
އަކަށް ބުރަނުޖައްސަވަމެވެ.۞ إِلَّا وُسْعَهَآ = އެ نفس އަކަށް ތަނަވަސްވާ ކުޅަދާނަވާވަރަކަށްމެނުވީ.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ
= އެމީހުން އެއީ.۞ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ =
އެމީހުން އެތާނގައި ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ.۞ وَنَزَعْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިގުޅައިގެންނެވީމެވެ.۞ مَا فِى
صُدُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި.۞ مِّنْ غِلٍّ = ކުޑަވެރިކަމާއި حسد ވެރިކަމުގެ ތަކެތިންނާ.۞
تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެމީހުންގެދަށުން ކޯރުތައްހިނގާ.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.
(ބުނާނެއެވެ.)۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء ވަނީ الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَـٰذَا = އެއީ
މިތަނަށް (ސުވަރުގެއަށް) އަޅުގަނޑުމެން މަގުދެއްކެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ = އަދި ތިމަމެންނަކީ
ހިދާޔަތްލިބިގަނެވުމަކަށް އަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ.۞ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެން الله ތިމަމެންގެ ހިދާޔަތްނުދެއްވިނަމަ.۞
لَقَدْ جَآءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رُسُلُ رَبِّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ގެ رسول ން.۞ بِٱلْحَقِّ =

حقّ އާއިގެން. حقّ ދީނާއިގެން.۞ وَنُودُوٓا = އަދި އެމީހުންނަށް ނިދާއިއްވޭނެއެވެ.۞ أَن تِلْكُمُ ٱلْجَنَّةُ = އެ (ސުވަރުގެ ވަންތަވެރިންނޭވެ!) މިއީ އެސުވަރުގެއެވެ.۞ أُورِثْتُمُوهَا = އެތަން ކަލޭމެން ވާރުތަކުރީ.۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކޮށް އަދި އެއާޔަތްތަކަށް ބޯލަނބާ كِبْرُ ވެރިވެއްޖެ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ހިސްކޫރުގެ ދޮވަރިން ޖަމަލު ވަދެއްޖައުމަށްދާންދެން އެމީހުންނަށްޓަކައި އުޑުގެ ދޮރުތަކެއް ނުހުޅުވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް رحمة ގެ އަސަރެއްވުމަކީ އެއާވެސް ދުރުކަމެކެވެ.) އަދި مُجْرِمُ ނަމަނަ އެބައި ނުބައިންނަށާ މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެގޮތަށިންނެވެ.

(٤١) އެމީހުންނަށްވާނީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތަޅުމަތިއްޓެވެ. އެއީ އެމީހުން އިރިނދު އޮށޯވެވޭނެތަނެވެ. (އެކަމަކު ދަން އޮވޭ އަރުވުކުރާނީ ކޮންފަދައެއްކަމުނުދަނެވެ؟ ކޮބައިތޯއްޓެވެ ނޫން އެހެންގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު މަރުއްވެސް ނުވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ މަތީގައި އެތުރުވެސް ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ފޮތިއެކެވެ. ނިވައެކެވެ. (نَعُوذ بِاللّه مِنَ النَّارِ) އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ނަމަނަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެގޮތަށިންނެވެ.

(٤٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވާވަރަށް عمل ކުރިމީހުން) އެއްވެސް އެއްވެސް نفس އަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާވަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ تكليف ނުޖެއްސަވަމެވެ. އެފަދަމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތަނުގައެވެ.

(٤٣) އަދި ދުނިޔެވެރިކަމުގައި حسد ވެރިކަމުގެ ގޮތުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާނަމަ ވާތަކެއްޓެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކުމެގެންނުދާނެއެވެ. އެސުވަރުގެ ވަންތަވެރިންގެ ތަޅުން އާރުތަށް ދުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅަގެންނަށް މިސުވަރުގެއަށް އައުމަށް توفيق ދެއްވައި މަގުދެއްކެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި اللّه އަޅަގެންނަށް މިސީދާމަގު ނުދައްކަވާނަމަ އެކަމަށް ތެދުމަގު މިޔަށް ބައްޓަނުވުމަކަށް އަޅަގެން ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގެންގެ رَبّ ގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވީ حقّ އާއިގެންނެވެ. (އަޅަގެން އެ حقّ އާއި تبع ވީއެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް نداء އިއްވޭނެއެވެ. (އޭ ސުވަރުގޭގެ أهل ވެރިންނޭވެ!) މިއީ އެސުވަރުގެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިގެން وعد ކުރެއްވި ސުވަރުގެއެވެ.) ކަލޭމެން އެތަން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ عمل ގެ ސަބަބުން ވާރުތަކުރައްވައެވެ.

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَـٰبُ ٱلۡجَنَّةِ أَصۡحَـٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدۡ وَجَدۡنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلۡ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمۡ حَقًّاۖ قَالُواْ نَعَمۡۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنُۢ بَيۡنَهُمۡ أَن لَّعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَـٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾ وَبَيۡنَهُمَا حِجَابٌۚ وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٌ يَعۡرِفُونَ كُلَّۢا بِسِيمَـٰهُمۡۚ وَنَادَوۡاْ أَصۡحَـٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَن سَلَـٰمٌ عَلَيۡكُمۡۚ لَمۡ يَدۡخُلُوهَا وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ﴿٤٦﴾ ۞ وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَـٰرُهُمۡ تِلۡقَآءَ أَصۡحَـٰبِ ٱلنَّارِ قَالُواْ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَـٰبُ ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالًا يَعۡرِفُونَهُم بِسِيمَـٰهُمۡ قَالُواْ مَآ أَغۡنَىٰ عَنكُمۡ جَمۡعُكُمۡ وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٨﴾

މުފްރަދާ

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَـٰبُ ٱلۡجَنَّةِ = ހަމަ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ގޮވާލާނެއެވެ.* أَصۡحَـٰبَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނަށް.* أَن قَدۡ وَجَدۡنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ފެނިއްޖެއެވެ.* مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ وعد ކުރެއްވި އެއް އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި. * فَهَلۡ وَجَدتُّم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ފެނިއްޖެހެއްތޯ؟* مَّا وَعَدَ رَبُّكُمۡ حَقًّا = ކަލޭމެންގެ رَبُّ وعد ކުރެއްވި އެއް އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި.

قَالُواْ نَعَمۡ = އެމީހުން (އެބަހީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން) ބުނާނެއެވެ. އާއެކެވެ.* فَأَذَّنَ مُؤَذِّنُۢ بَيۡنَهُمۡ = ހަމަ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ގޮވާ ބޭކަލަކު ގޮވައިލައްވާނެއެވެ. * أَن لَّعۡنَةُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ لعنة ހުރީއެވެ.* عَلَى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް / مشرك ންގެ މައްޗަށް.* ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މަގުން (އެހެންމީހުންނަށް) ބަންދުކޮށް ހުރަހަޅާމީހުންނެވެ.* وَيَبۡغُونَهَا عِوَجًا = ހަމަ އެމަގު ގުދުމަގަކަށް އެދޭމީހުންނެވެ. * وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَـٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾ = ހަމަ އެމީހުން آخرة ދޮގުކުރާ ކާފިރުންގެ حال ގައި. * وَبَيۡنَهُمَا حِجَابٌ = ހަމަ އެދެފަރާތު - (ސުވަރުގެއާ ނަރަކައާދެމެދު) ފާރެއްވެއެވެ. ހުރަހެއްވެއެވެ. (އެއީ أعۡرَافُ އެވެ ކިޔާފާރެވެ.) * وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٌ = ހަމަ أعۡرَافُ ގެމަތީގައި ފިރިހެނުން ތިބޭނެއެވެ.(ބަޔަކުވެސް އެއީ. އެމީހުންގެ ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަން ހަމަހަމަވެގެން ސުވަރުގެއަށްދާން ތިބޭމީހުން. އެއީ އެއިރު އެއި الله ގެ رَحۡمَةُ އަށެވެ.) * يَعۡرِفُونَ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެބަހީ: أعۡرَافُ ގެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ)* كُلَّۢا بِسِيمَـٰهُمۡ = ކޮންމެބައެއްވެސް އެމީހުންގެ علامة ން. (ސުވަރުގެވަންތަކުރާނެބައި ނަރަކަވަންތަކުރާނެބައި) * وَنَادَوۡاْ = ހަމަ އެމީހުން ގޮވައިލާނެއެވެ. * أَصۡحَـٰبَ ٱلۡجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް. * أَن سَلَـٰمٌ عَلَيۡكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމްވާށިއެވެ. * لَمۡ يَدۡخُلُوهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ނުވަދެއެވެ - ސުވަރުގެއަށް - ނުވަދެއެވެ.* وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން އެދަނީ ވަންނަން އެދޭމީހުންގެ حال ގައި. (އެބަހީ أعۡرَافُ ގެމީހުންނެވެ. ނަމަވެސް ސުވަރުގެއަށްވަންނަން އެދޭމީހުން.)* ۞ وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَـٰرُهُمۡ = ހަމަ އެމީހުންގެ - އެބަހީ أعۡرَافُ ގައިތިބި މީހުންގެ - ލޮލަށް އަނބުރާލެވިއްޖެއްޔާ.* تِلۡقَآءَ أَصۡحَـٰبِ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނާ ދިމާލަށް.* قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. * رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا = އާ

އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހަރެމެން ނުލައްވާށެވެ!❁ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ = މި އަނިޔާވެރިންނާއިއެކު.❁

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ = އަދި أعْرَاف ގެ އެކުވެރިން ގޮވައިލާނެއެވެ.❁ رِجَالًا = ބަޔަކަށް.❁ يَعْرِفُونَهُم = އެމީހުންނަށް މީހުންއެނގޭނެއެވެ.❁ بِسِيمَٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ން.❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން (މިމީހުން) ބުނާނެއެވެ.❁ مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރެވެ.❁ جَمْعُكُمْ = ކަލޭމެން ޖަމާކުރުކަން (ކަލޭމެން ޖަމާކުރި މުދަލާ ގިނަދަރިންނަކަން)❁ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެއީ ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިން ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނަށް ގޮވާނެއެވެ.އަދިބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبّ އަހުރެމެންނަށް ކުރެއްވި وعد އެއީ ތެދު حقّ ކަމުގައި އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް ކުރެއްވި وعد އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ފެނިއްޖެހެއްތޯ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާއެކެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެދެމެދުގައި ގޮވާލާމީހަކު ގޮވާލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންގެމައްޗަށް اللّه ގެ لعنة ހުއްޓެވެ.

(٤٥) އެއަނިޔާވެރިން އެއީ اللّه ގެމަގު يعنى: އިސްލާމްދީން އެހެންމީހުންނަށްވެސް ބަންދުކޮށް ހުރަސްއެޅި ގޯހިމީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެން ދުނިޔާގައި ބޮޑުކަން އެދޭމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ آخرة ދޮގުކޮށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

(٤٦) އަދި އެދެބަޔަކުގެދެމެދުގައި ހުރަސްއެއްވެއެވެ. حِجَاب އެއްވެއެވެ. އެބަހީ: ސުވަރުގެއާ ނަރަކައާ ދެމެދު ހުރަސްއެއްވެއެވެ. އެއީ أعراف އެ ފާރާ ކުރެވެ. އަދި އެ أعراف ގެމަތީގައި ބައެއްމީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކޮންމެބައެއްވެސް އެމީހުންގެ علامة ތަކުން ދަނެގަތް އެނގޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ސުވަރުގޭވަންތަވެރިންނާއި ނަރަކަވަންތަވެރިން أعراف ގެ أهل ވެރިންނަށް ދަނެގަތް އެނގޭނެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭވަންތަވެރިންގެ މޫނު އަލިވެ އުޖާލާވެގެންވުމާއި ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ މޫނުތައް ކަޅުވެގެންވުމާއި ދެ ނޫވެގެންވުމެވެ.) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: أعراف ގެ أهل ވެރިން ސުވަރުގޭވަންތަވެރިންނަށް ގޮވާލާނެއެވެ. – (އާ ސުވަރުގޭވަންތަވެރިންނޭ.) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. އެމީހުން يعنى: أعراف ގެ أهل ވެރިން އެސުވަރުގެއަށް ވަދެފައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން އަދި އުއްމީދުކުރެއެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން يعنى: أعراف ގެމީހުންގެ ލޮލުފުށް ނަރަކަވާލާއި ދިމާއަށް އަނބުރާލެވިގެންއާދާ (އެބަސް ފެނިގަތުމުން) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ! މިއަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އަހުރެމެން ނުލައްވާށެވެ1

(٤٨) އަދި أعراف ގެމީހުން (ނަރަކަވަންތަވެރިންނަށް) ބައެއްމީހުން ގޮވައިލާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހުރި علامة ތަކާއި ނިޝާންތަކުން އެއީ ކޮންބައެއްކަން ދަނެގަތް އެނގޭނެއެވެ. އަދި ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ޖަމާކުރި ތަކެތިންނާއި އަދި ކަލޭމެންނާއި ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުން ކަލޭމެންނަށް ކޮން ފައިދާއެއް ކުރީތޯ؟ (އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވިއެވެ.

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ كَمَا نَسُوا۟ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

މުފުރަދާ

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ = މިމީހުންނަކީ އެއުރެންތޯ؟ (މިމީހުންނަކީ އެއުރެންތޯ؟) ۞ أَقْسَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހުވައިކުރި.۞ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ = އެމީހުންނަށް اللّٰه އެކަލާނގެ رحمة ނުލައްވާނެކަމަށް.۞ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = (اللّٰه އެމީހުންނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.! لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެން މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނެތެވެ. ۞ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.۞ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ގޮވާލާނެއެވެ.۞ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް.۞ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ޑައްސަވައިލާށެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَآءِ = ފެނުގެތެރެއިން. މިނުވަތަ.۞ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = ނުވަތަ اللّٰه ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުގުގެތެރެއިން. (މިނުވަތަ) ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވަނީ އެދެއްޗިވެސް حرام ކުރައްވާފައެވެ.۞ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ = އެމީހުންގެ دين إختيار ކުރިމީހުންނެވެ. (ހަދައިގަތީމީހުންނެވެ.)۞ لَهْوًا وَلَعِبًا = މަޖާވެރިކަމަކާއި ކުޅިވަރަކަށްއޮޅުވާ ކަމަކަށް.۞ وَغَرَّتْهُمُ = އަދި އެމީހުން ހަލާކުކޮށް ۞ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން. ۞ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ = ފަހެ މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަނދުމަނެތިކޮށްލައްވާ ގޮތަށް ހަދައިލައްވާނެއެވެ.۞ كَمَا نَسُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންނެތިކޮށްލި ގޮތުގެމަތިން. (ހަނދާންނެތުމަށް ދޫކޮށްލި ގޮތަށް.)۞ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا = އެމީހުންގެ މިދުވަހާއި ބައްދަލުވުން.۞ وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއްޔާގެ ސަބަބުންނާއި ۞ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ ކަމުގައި.۞ وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ: މައްކާގެ މީހުންގެ ގާތަށް) ފޮތެއް ގެނެސްދެއްވީމެވެ.۞ فَصَّلْنَٰهُ =

މިޤުރްއާނާގެ އެތެރޭ تفصيل ކުރެއްވީމެވެ.۞ عَلَىٰ عِلْمٍ = ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެމަތިން.۞ هُدًى وَرَحْمَةً
ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުން. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް / ތެދުކުރާބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) اللّٰه ގެ رحمة ނުލިބޭނެކަމަށް ކަލޭމެން (مشرك ން) ބުނި ހުވައިކުރި މި މުސްކީނުން ދިމާވެގެންތޯ؟ (އެބަހީ مؤمن ންގެ ފަގީރު ދުވަތި ضعيف ބައިތިކުރުގައިވީއެވެ.) اللّٰه އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނެތެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައިތިކުރުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

(٥٠) އަދި ނަރަކަވަންތައްވީމީހުން ސުވަރުގެވަންތައްވީމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. ބުނާނެއެވެ. ފެނުގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އޮއްސައިދީބަލާށެވެ! ނުވަތަ اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި رزق ތެރެއިން ބައެއް އަހަރެމެންނަށްވެސް ދީބަލާށެވެ! އެމީހުން އެބަހީ ސުވަރުގެވަންތައްވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވަނީ ކާފިރުންގެމައްޗަށް އެތަކެތި حرام ކުރައްވާފައެވެ.

(٥١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ دين ކުޅިވަރަކާއި މަލާމާތެއްކަމުގައި ހަދައިގެ މީހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔޭ ދިރިއުޅުން އެމީހުން ހެއްލުވައިލިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މިދުވަހާއި އެބައިމީހުން ބައްދަލުވުމާއި އެމީހުން ހަނދާންނައްތައިލި ފަދައިން މިއަދު އަހަރެމެން އެމީހުން ހަނދާންނައްތައިލަމެވެ. (ބަސްގަނޑުވާ ފިލަވައިގެންފަދައިން حال عذاب ގެތެރޭގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލާނީ ހަނދާންނައްތައިލާފަދައިންނެވެ.) އަދި އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) މިޤުރްއާނުގެ އާޔަތްތަކާ ދެކޮޅުހެދީ އެއަށް ކާފިރުވެގެންވީ ސަބަބުންނެވެ.

(٥٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިޤުރްއާނުގެ އެކާފިރުންގެގާތަށް ގެނެސްދިނީމެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވި قرآن އެވެ.) މިޤުރްއާނުގެ އެތެރޭ (حقّ އާއި باطل ވަކިވާގޮތަށް) تفصيل ކޮށްދެއްވީ ހަމަ މިޤުރްއާނުގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ މަތިންނެވެ. އަދި ތެދުކުރާ ބައިމީހުން (އީމާންވާ ބައިމީހުން) ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުންނެވެ.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން – އެބަހީ: އެ مشرك ން – އެބަ އިންތިޒާރު ކުރަނީހެއްތޯ؟ ۞ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ =

އެކަމުގެ ފަހުކޮޅުގެ جزاء ދެނުން / އެކަމުގެ عذاب ދެނުން. ۞ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ = އަދި އެކަމުގެ عذاب އާއި نتيجة

އަންނަދުވަހު. ۞ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ = އެކަން ހަނދާންނައްތައިލިމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ مِن قَبْلُ =

ކުރީކޮޅުން. ۞ قَدْ جَآءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އައެވެ. / ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ رُسُلُ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ

رسول ން. ۞ بِٱلْحَقِّ = ސީދާ حقّ އާއިގެން. ۞ فَهَل لَّنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟ ۞ مِن شُفَعَآءَ =

އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު. ۞ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ = އެބޭކަލުން އަހުރެމެންނަށް شفاعة ތެރިވުމަށް. ۞ أَوْ نُرَدُّ = ނުވަތަ

އަހުރެމެން (އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް) ރައްދުކުރެވުމެވެ. އަހުރެމެ.ވޭތޯއެވެ؟ ۞ فَنَعْمَلَ = ދެން ކުރުން އަހުރެމެން عمل

ކުރުމަށް. ۞ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ = އަހުރެމެން (ކުރި) ކުރި عمل ނޫން އެހެން عمل އެއް. ۞ قَدْ خَسِرُوٓا۟

أَنفُسَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތައް ނަރަކައިގާ ގެއްލުވާލާ ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. ۞ وَضَلَّ عَنْهُم

= އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ۞ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާ

ކަލާކަމެއްހެދި (الله ޝަރީކުގައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރިތަކެތި). ۞ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ

رَبّ އަކީ الله އެވެ. ۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ

ކަލާނގެއެވެ. ۞ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަ ދުވަހުގެ މުއްދަތެއްގައި. ۞ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ = ދެން އެކަލާނގެ عرش

އަށް إِسْتَوَى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ = އެކަލާނގެ ދުވާލުގެމައްޗަށް ރޭގަނޑު ގެންނަވާ

ނިވައިކުރައްވައެވެ. ۞ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا = އަދި އޭތި އެބަހީ ރޭގަނޑު އަވަސްއަވަހަށް ދުވާލު ހޯދައެވެ. ۞

وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ = އަދި އިރާއި ހަނދާއި އަދި ތަރިތަށް. ۞ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ = އެކަލާނގެ

އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންވެގެންވާހާލު. ۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ.! ۞ لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ = އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވުމާއި

އަދި ހުރިހާކަމެއްވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ تَبَارَكَ ٱللَّهُ = اللّٰه بركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ = އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. ۞ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާށެވެ!۞ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً = ނިކަމެތިކަމާއި ވަށްވެތިކަމާއިއެކު.۞ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައިގަންނާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އެމީހުން ދެން އެކަމުގެ تَأْوِيل އަންނަދުވަހު އެބަ އިންތިޒާރުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަންތަކުގެ عذاب އަންނަދުވަހު އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް އެކަމުގެ عذاب އަންނަދުވަހުން މިގޮތުން އެކަން ހަނދާންނެތިގެންވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންގެ ގާތަށް رَبّ ގެ رسول ން حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ފަހެ އެދުވަހުން އެމީހުން އެކަމަށް إقرار ވެ އެއްބަސްވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދެން އެއްބަސްވުމުގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) ފަހެ އެބަހުރިތޯ އަހަރުމެންނަށް شفاعة ކުރާނެ އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު އަހަރުމެންނަށް ވާނެބާވައެވެ؟ ނުވަތަ އަހަރުމެން (ދުނިޔޭގައި ކުރިންކުރި) عمل އަނބުރާ ހެޔޮ عملއެއް ކުރުމަށް އަހަރުމެން ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރެވޭނެބާވައެވެ؟. ޖަވާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ. (ޖަވާބުނުލިބޭނެ ކަމަށް ބަހުއްޓަވާށެވެ؟.) އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުމާ ހަވާލުކޮށްލައިފިމީހުންނެވެ. އަދި (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުން ދޮގުހަދަމުން ތިބި (އެބަހީ: اللّٰه ފިޔަވައި އަޅުކަމުގައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދުތައް) އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދިޔައީއެވެ.

(٥٤) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ اللّٰه އެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަދުވަހުގެތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْش އަށް استوى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ދުވާލުގެމައްޗަށް ރޭގަނޑު ނިވައިކުރައްވައެވެ. ރޭގަނޑު އަވަސްކަމާއިއެކު ދުވާލަށް އެދިގަންނައެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދާއި ތަރިތައް އެކަލާނގެ أمر ފުރަތަން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެންމެހައި ތަކެތި އުފެއްދެވުމާއި އެތަކެތީގެ އެންމެހައި އަމުރުތައް (އަދި حكم އެއް) خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. اللّٰه ބަރަކާތްތެރިވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި رَبُّ އެވެ.

(٥٥) ނިކަމެތިކަމާއި ވަށްވެތިކަމާއި ވަޤާރުވެރިކަމާއިއެކު ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވާށެވެ! އަދި އަޑުގަދަ ނުކުރާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން (دعاء ކުރުމުގައިވެސް) ހައްދުފަހަނަޅައިގަންނަ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. (دعاء ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިއުމަކީ މިސާލަކަށް - ގާތަށް ހަރާމްކަން ވާގޮތަށް دعاء ކުރުން - މިފަދަ حقّ ނޫން ކަންކަމަށް دعاء ކުރުން ފަދަ ކަންކަމެވެ.)

وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾

ބަސްމާނަ

وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: ބިމުގައި شرك ނުކުރާށެވެ! އެއީ އެންމެބޮޑު ފަސާދައެވެ.)※ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا = އެބިން إصلاح ވުމަށްފަހު – (اللّٰه ގެ حقّ ދިނުމަށްފަހު) ※ وَٱدْعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ/ ދަންނަވާށެވެ!※ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެތިކަމާއި ދަރުވެތިކަމާއިއެކު (އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުގަތުމާއި އެކަލާނގެ ثواب އާއި رحمة އަށް ދަރުވެތިވާ حال) ※ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ رحمة . ※ قَرِيبٌ = ގާތީ ގާތްވެގެންވެއެވެ. ※ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ = إحسان ތެރިންނަށް. ※ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމައެކަލާނގެއެވެ.※ يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިޖެހުއްވަނީ.※ بُشْرًا = އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރެއްގެ ގޮތުން. ※ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة (އެބަހީ: ވާރޭގެ) ކުރިމަތިން.※ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ = އުފުލައިފިމަތަން ※ سَحَابًا ثِقَالًا = (ފެނުން ބަރުވެގެންވާ ވިލާތަށް.※ سُقْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވިލާ ދުއްވައިވީމެވެ.※ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ = މަރުވެފައިވާ ބިމަކަށް.※ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ފެން ވެއްސެވީމެވެ.※ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުއްސަވައިދިނީމެވެ.※ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = ހުރިހާ މޭވާއެއްގެ ބާވާ / ގަސްގަހުގެ މޭވާތަށް.※ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.※ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުއްސަވާނީ.※ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން (قيامة އަށް ތެދުވުން) ހަނދާންކޮށް ذِكر ކުރުމަށް؟ ※ وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ = އަދި ރަނގަޅު ބިމެވެ.※ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ = އޭގެ ގަސްގެހި ނުކުމެއެވެ.※ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ = އޭގެ رَبّ ގެ إذن ދެއްވުމުން.※ وَٱلَّذِى خَبُثَ = އަދި ނުބައިވެގެންވާ ބިމެވެ. (ދަންނައެވެ!)※ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا = نَكِدُ ގޮތުގައި އޭގެދުން ނުނިކުމެއެވެ. (އެބަހީ: ދަތިއުނދަގޫކަމާ ގޮތުގައި/ ބޭކާރުކަމާ ގޮތުގައި)※ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.※ نُصَرِّفُ ٱلْأَيَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތް ބަޔާންކުރައްވަނީ.※ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ = شكر ކުރާބައެއްގެ.※ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ.※ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.※ فَقَالَ يَٰقَوْمِ = ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!※ مَا لَكُم

مِّنْ إِلَـٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ غَيْرُهُۥٓ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުފުޅުގަންނަވަޑައިގަންނަވަމެވެ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٥٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ބިންގަނޑު إصلاح ވެ الله ގެ كلمة ފުޅު ފެތުރުމުން ހަމަޖެހުމަށްފަހު ކަލާނގެން އެބިމުގައި شريك ކޮށް ނުހަދާށެވެ. شريك ކުރުން އެއީ އެންމެބޮޑު ފަސާދައެވެ. (އަދި ހުރިހާ ބޮޑެތިބޮޑުގެ ފަސާދައެއް މިއާދޭގެ ދަށަށް ވެއެވެ.) އަދި ކަލާނގެން އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވާ حال ގޮތުގައި އެކަލާނގެ رحمة އާއި ثواب އަށް އުއި ދެރިވެތިވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް الله ގެ رحمة ކައިރި ގާތްވެގެންވެއެވެ.

(٥٧) އަދި އެކަލާނގެ رحمة ކުރިމަތީގައި ވާރޭއައުމުގެކުރިން ވާރޭއައުމުގެ އުފާވެރި ނިޝާނެއްގެގޮތުން ވައިފޮނުއްވާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެ ވައި ފުރިން ބަރުވެފައިވާ ވިލާތައް އުފުލައިފުމަށްތަކާނުންނެވެ. އެއީ މަތިވެ ހަސަރުކޮށްފައިވާ ބަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވިލާގަނޑެއް ދުއްވަވަމެވެ. ދެން އެ ވިލާގަނޑުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެންބޭއްސަވަމެވެ. އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ކަސްތަކުގެ މޭވާތައް (މަރުވެފައިވާ މީހުން ނެރުއްވަމެވެ. ކަލޭމެން (محشر އަށް ދިރުއްވާލަން) ކަނޑައެޅިފައިވާ ނިޔާމާއި ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. (އާޚިރަތުން ފުރުޞަތު ބިމުން ގަސްތައް ފަޅައިގަންނަގޮތަށެވެ. މިކަންކަމުގައި بيان ކުރައްވައި) ކަލޭމެން آخرة ހަނދާންކޮށް ذِكر ކުރުމަށެވެ.

(٥٨) އަދި (ބިންގަނޑު) ރަނގަޅު ބިން (ދަނޑުވެރިޔާ) އެބިމެއްގެ رَبُّ ގެ إذن އަށްފަހު ރަނގަޅު ގަސްގަހާގެހި ރަނގަޅުކޮށް ނުކުމެއެވެ. އަދި (ބިންގަނޑު) ނުބައިވެގެންވާ ބިން (ދަނޑުވެރިޔާ!) މަދުމަދުން އަދި އުނދަގޫކޮށް ފިޔަވައި އެއްވެސް ނުނުކުމެއެވެ.ނު ގަޑެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތައް އަދި دليل ތައް ތަކުރާރުކޮށް ބަޔާންކުރައްވަނީ شكر ކުރާ ބަޔަކަށެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވަނީ الله ތަޢާލާއާ وحي ގެ މިސާލެވެ. ފާރުވެރިޔާ ރަނގަޅު ބިންގަނޑަށް ރަނގަޅު އަސަރުކުރާގޮތަށް مؤمن ންގެ ހިތްތަކަށް ރަނގަޅު އަސަރުކޮށް އީމާންވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ شكر ކުރެއެވެ. وحي ގެ މިސާލު އެވަނީ ކުރީ ފާއިތުވެދިޔަ އާފާ ފާރުގެ މިސާލުގައެވެ. ރަނގަޅު ބިންގަނޑު އެއީ مؤمن އަގެ ހިތެވެ. އަދި ނުބައި ބިންގަނޑު އެއީ كافر ގެ ހިތެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ފާސިދު އެއިން އެއްވެސް އަސަރެއްނުކުރެ އީމާންވެ ކިޔަމަންވެ الله އަށް شكر ނުކުރެއެވެ. والله أعلم .

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް حقّ إله އަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންނަށް އަރައިގަތުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަންނަވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

قَالَ ٱلۡمَلَأُ مِن قَوۡمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَٰقَوۡمِ لَيۡسَ بِي ضَلَٰلَةٞ وَلَٰكِنِّي رَسُولٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦١﴾ أُبَلِّغُكُمۡ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمۡ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوَعَجِبۡتُمۡ أَن جَآءَكُمۡ ذِكۡرٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنكُمۡ لِيُنذِرَكُمۡ وَلِتَتَّقُواْ وَلَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيۡنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَأَغۡرَقۡنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمۡ هُودٗاۗ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾

ލަފްޒުތާ

قَالَ ٱلۡمَلَأُ مِن قَوۡمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތިން ދެންނެވިއެވެ. ❁ إِنَّا لَنَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ. ❁ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٦٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމަށެވެ. ❁ قَالَ يَٰقَوۡمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم އެވެ! ❁ لَيۡسَ بِي ضَلَٰلَةٞ = އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް މަގުފުރެދުމެއް ނެތެވެ. ❁ وَلَٰكِنِّي رَسُولٞ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނީ رسول އެކެކެވެ. ❁ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦١﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ❁ أُبَلِّغُكُمۡ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޯމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަމެވެ. ❁ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ رسول ކަންކަން. ❁ وَأَنصَحُ لَكُمۡ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޯމެންނަށް نصيحة ދެއްވަމެވެ. ❁ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ގެ حضرة ން އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٦٢﴾ = ކަލޯމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް. ❁ أَوَعَجِبۡتُمۡ = އަދި ކަލޯ ކަލޯމެން ޙައިރާންވީ ހެއްޔެވެ؟. ❁ أَن جَآءَكُمۡ ذِكۡرٞ = ކަލޯމެންނަށް نصيحة އާއި وعظ އެއް އައުމާމެދު. ❁ مِّن رَّبِّكُمۡ = ކަލޯމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنكُمۡ = ކަލޯމެންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނެއް. (ވަޙީ ކުރައްވައިގެން) ❁ لِيُنذِرَكُمۡ = އެމީހާ ކަލޯމެންނަށް إنذار ދެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ وَلِتَتَّقُواْ = އަދި ކަލޯމެން تقوى ވެރިވުމަށް – ބިރުވެތިވުމަށް. ❁ وَلَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ﴿٦٣﴾ = އަދި ކަލޯމެންނަށް رحمة ލިބުމަށްޓަކައި. ❁ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَأَنجَيۡنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު (އީމާންވި މީހުން) ވެސް ❁ فِي ٱلۡفُلۡكِ = ނައުގައިގައި. ❁ وَأَغۡرَقۡنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ = ދޮގުކުރި މީސްތަކުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَآۚ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آيات ތަކަށް. ❁ إِنَّهُمۡ كَانُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ قَوۡمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ = (حقّ ދެކިނުލާ) ލޯފަންވެފައިވާ ބަޔަކަށް. ❁ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمۡ هُودٗاۗ = އަދި عَاد ބަޔަށް އެމީހުންގެ ބޭބެ أخ هُود (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ قَالَ يَٰقَوۡمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޯމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ = ކަލޯމެންނަށް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ غَيۡرُهُۥٓۚ

= އެކަލާނގެ ދުށުވި.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ / ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ نوح އެވެ!) އަހުރެމެން ދެކެނީ ކަލޭގެފާނު ބާނޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމުގައެވެ.

(٦١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް މަގުފުރެދުމެއްނުވެއެވެ. އަދި އެހެންއެކަމަކު ތިމަންކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންވާ رسول އަކީއެވެ.

(٦٢) ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭތަކެއް الله ގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٦٣) އަޖެ ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން މީހަކަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އެއް އަދި ذِكر އެއް އައުމަކީ ކަލޭމެން عجائب ވާކަމަކަށް ވީހެއްޔެވެ؟. އެއީ އަދި ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް އެންމެ ފަހެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

(٦٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ (مؤمن) މީހުން ނައްޓާލެއްވީ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ކަނޑުގައި) غرق ކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ (حقّ އާއިމެދު) ކަނު އަނދިރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ.! نوح عليه السّلام މީހުންނާއި ދިމާއަށް ފޮނުއްވީ އެންމެ ފުރަތަމަ شرك ފެށުނުތަނުން އެކަން މަނާކުރެއްވުމަށް الله ފޮނުއްވި رسول އާއެވެ. آدم عليه السّلام އާއި نوح عليه السّلام ގެ قوم ގައި شرك ފެށުނުތާ ފަސޭހަ ދިހަވަރަކަށް ވީއެވެ. އެދުވަސްވަރު شرك ނެތެވެ. އެހެންނަމަވެސް شرك ފެށުމުން الله ފިޔަވައި ބުދަށް އަޅުކަންކުރަން ފެށުމުން، الله تعالى نوح عليه السّلام رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުގައި ނުވަސަތޭކަ ފަންސާސް އަހަރު ހޭދަކުރެއްވިއެވެ. އިމާންވީ ވަރަށްމަދު ބަޔަކެވެ. އެންމެފަހުން މުޅިދުނިޔެއަށް ޢާމު طُوفان އެއް ފޮނުއްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: نوح عليه السّلام ގެ ނައުމަށް ތިބި މީހުން ފިޔަވައި އެހެން އެންމެން ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވުމަށް ދެއްވިއެވެ. އެއީ ހައްޕާވެސް ހެދިއްޖެނެވެ. މިވާހަކަ قرآن ގެ އެކި ތަންތަނުގައި އެކި عبارة ން އައިސްފައިވެއެވެ. ވާހަކައިގެ ތަފްޞީލަކަށް ނުވާތީ ހަމައެކަނި އާޔަތްތަކުގެ ވަރަށް ކުރު މާނައެއް ދިނުމަށެވެ.

(٦٥) އަދި عاد ބަޔަކާ ދިމާއަށް އެމީހުންގެ أخ هُود (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ދުށުވި ކަލޭމެންނަކަށް (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟

قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۚ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِى ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾

މުފުރަދާ

قَالَ ٱلْمَلَأُ = އަދި ބޮޑެތިމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީހުންގެ. ۞ مِن قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން. ۞ إِنَّا لَنَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ. ۞ فِى سَفَاهَةٍ = جاهل ކަމެއްގައި ވަނިކޮށެވެ. ۞ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާއިމެދު ހީކުރަނީ. ۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ = ދޮގުވެރިންގެތެރެއިން ވާކަމަށެވެ. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ = އަހުރެންގެ ކިބައިގާ جاهل ކަމެއް ނުހުރެއެވެ. ۞ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އަހުރެން މިވީ رسول އަކީމެވެ. ۞ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ أُبَلِّغُكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެމުން ގެންދަމެވެ. ۞ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى = އަހުރެންގެ ربّ ގެ رسول ކަން. ۞ وَأَنَا۠ لَكُمْ = އަދި އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ. ۞ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ = އަމާނާތްތެރި نصيحة ތެރިއަކީމެވެ. ۞ أَوَعَجِبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން عجائب ވެއްޖައްޔެވެ؟ ۞ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ = ކަލޭމެންނަށް نصيحة އާއި وعظ އެއް އައުމާމެދު. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربُّ ގެ حضرة ން. ۞ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ ފިރިހެނަކަށް. ۞ لِيُنذِرَكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް إنذار ދެއްވުމަށް. ۞ وَٱذْكُرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ذكر ކުރާށެވެ! ۞ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން خليفة ންކަމުގައި ލެއްވިހިނދު. ފަހުން ގެންނެވިހިނދު. ۞ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ = نوح ގެ ފަހުގެ قوم ގެމީހުންނަށްފަހު. ۞ وَزَادَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ۞ فِى ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً = ހެއްދެވުމުގައި (ބޮޑެތިކަން) ބާރުވަންތަކަން. ۞ فَٱذْكُرُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ۞ ءَالَآءَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نعمة ތައް. ۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބުވުމަށްޓަކައި. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ أَجِئْتَنَا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން ގާތަށް ވަޑައި

ވަޑައިގެންނެވީ ۞ لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ = އަޅުގަނޑުން الله އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް އެންގެވުމަށްތޯއެވެ؟ ۞ وَنَذَرَ = އަދި އަޅުގަނޑުން ދޫކޮށްލައި.۞ مَا كَانَ يَعْبُدُ = އަޅުކަންކުރިކަމުގައިވީތަކެތި. ءَابَآؤُنَا ۚ = އަޅުގަނޑުންގެ ކާބަފައިން. ۞ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންނެސްދެއްވާށެވެ! ۞ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް وعد ކުރައްވިއެއްޗި (އެ عذاب) ۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނުވެވަޑައިގެންނަ ވަންޏާ. ۞ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ = ތެދުވެރިންގެތެރެއިން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތި ކާފިރުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ هود އެވެ!) އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ ކަލޭގެފާނު جاهل އަދި މޮޔަކަމުގެތެރޭގައިވާކަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހީވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންކަމަށެވެ.

(٦٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް جاهل ކަމެއް މޮޔަކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑަކީ عالم ތަކުގެވެރި ربّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާފައިވާ رسول އަކީމެވެ.

(٦٨) އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަނީއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭމެންނަށްޓަކާ އަމާނާތްތެރި نصيحة ތެރިއަކީމެވެ.

(٦٩) ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެތެރެއިން ފިރިހެނަކަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ذكر އެއް (نصيحة އާއި وعظ އެއް) އައުމާއިމެދު ކަލޭމެން عجائب ވީހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެމީހަކު ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި نوح (عليه السّلام) ގެ قوم އަށްފަހު ކަލޭމެން ބިމުގައި އެކަލާނގެ خليفة ންތަކުކުރެއްވިކަން ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ގައްދުވުމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގައިގޮތުން ތަނަވަސްކަމުގައި އިތުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. (ހަށިގަނޑު ބޮޑެތިކޮށް صحّة ދުރުހެލިކަމާއި ހައްކަވަރުކޮށްދެއްވިއެވެ.) އަދި الله ގެ نعمة ތަށް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވުމަށެވެ.

(٧٠) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ الله އަށް އެކަނި އަޅުގަނޑުން އަޅުކަންކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވުމަށާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރިކަމުގައިވީތަކެތި - އެބަހީ ބުދުތައް - އަޅުގަނޑުން ދޫކޮށްލުމަށް އަމުރުކުރައްވަންތޯއެވެ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައިވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވަމުންދާކަމަށް ތިޔަ وعد ކުރައްވާ (އެ عذاب) ނިކަން ގެނެސްދެއްވައިބައްލަވާ ށެވެ.

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ أَتُجَـٰدِلُونَنِى فِىٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ ۚ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحًا ۗ قَالَ يَـٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ هَـٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ - هود ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ رِجْسٌ وَغَضَبٌ = عذاب އާއި ކޯފާ. ❁ أَتُجَـٰدِلُونَنِى = ކަލޭމެން އަޅުގަނޑާއި جدل ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ فِىٓ أَسْمَآءٍ = ނަންތަކެއްގައި. (ނަންތަކަކާއިމެދު)❁ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ = އުނގެނީ ކަލޭމެން ކިޔާފައިވާ. ❁ وَءَابَآؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި. ❁ مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا = އެއަށް الله ބާވައިލައްވާފައިނުވާ. ❁ مِن سُلْطَـٰنٍ = އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް.❁ فَٱنتَظِرُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! إِنِّى مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވެސް ކަލޭމެންނާއެކުގައި.❁ مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ = إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރޭގައިމެވެ. ❁ فَأَنجَيْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވީމީހުން ވެސް ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.❁ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އަކުން. ❁ وَقَطَعْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑައިލެއްވީމެވެ. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ބުރިކަނޑައެއް. (އެމީހުންގެ ބޭރު) ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ = އަދި އެމީހުން އީމާންތެރި ބައެއްކަމުގައި ނުވިއެވެ.❁ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحًا = ثَمُودُ ބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ قَالَ يَـٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.❁ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (އަޅުގަނޑުގެ ބަސްފުޅަކީ ތެދެއްކަމުގެ) دليل އެއް އައިސްފިއެވެ.❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން.❁ هَـٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ = މިއީ الله ގެ جَمَلُ ފުޅެވެ. ❁ لَكُمْ ءَايَةً = މިއީ ކަލޭމެންނަށް دليل އެއްވެ. حجّة އެއްވެ.❁ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ = ފަހެ ކަލޭމެން

އާއި ކަލޭބޭފުޅުގެން ދުރުކުރާށެވެ! ❁ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِ ۖ = اللّه ގެ ބިމުގައި.❁ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ = އަދި އޭގައި އުއްވާސް ނުބައިކަމެއް ނުލިއްބާށެވެ! / އެއަށް ގެއްލުމެއްނުދޭށެވެ!❁ فَيَأۡخُذَكُمۡ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭމެންނަށް ޢަޒާބުދޭނެއެވެ.❁ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٧٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ - هُود عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عذاب އާއި ކޯފާ واقع ވެއްޖެއެވެ. (އަދި حقّ ވެއްޖެއެވެ.) ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކިޔާފައިވާ ހުސްނަންތަކާއިމެދު ކަލޭމެން ޒުވާބުކުރަނީހެއްތޯ؟ އެތަކެއްޗަށް(އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރުމާއިމެދު) އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް اللّه ބާވައިލައްވާފައިނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް (اللّه ކުރައްވާ حكم ނާއިމެދު) إنتظار ކުރާށެވެ! އަހުރެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީއެވެ.

(٧٢) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި - އެބަހީ - هُود عليه السّلام - އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެ ބުރިކަނޑައިލައްވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުންކަމުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ.

(٧٣) އަދި ثمود ބަޔަކުމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުން أخ صالح (عليه السّلام) - رسول ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވާ އެހެންއެއްވެސް (حقّ) إله އެއް ކަލޭމެންނަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (އަހުރެން މިދަންނަވާ އެއި ތެދުކަމުގެ ވަރަށްބޮޑު دليل ކުރި) دليل އާއި حجّة ކަލޭމެންނަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. އެ حجّة އަކީ މިވަނީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. މިއީ اللّه ގެ جَمَل ހުވެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނާ ބެހޭގޮތުން دليل އެކެވެ. حجّة އެކެވެ. ފަހެ اللّه ގެ ބިމުން އާއި ކަލޭބޭފުޅުގެން ދުރުކުރާށެވެ! އެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނިކަމެއްލެއް ގެއްލުމެއްދިން ނުދޭށެވެ! ގެއްލުމެއްދިން އެއަށް ނުބައިކަމެއްކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! ثمود ބަޔަކުމީހުން مُعْجِزَة އަކަށް އެދުނީއެވެ. އެއީ رسول ބޭކަލެއްކަން ثابت ވާފަދަ دليل އެކެވެ. ދެންފަހެ صالح (عليه السّلام) އެމީހުންނާއިގެން އެޗާ ފާރުގާތުގައި ބިމުން އުފުލިފައިވާ އުސްގަނޑުގަނޑު (ބޮޑު ހިލަގަނޑަކުން ކުޑަފަރުބަދައެއްގެ ބަނޑުން) ކުރެވޭނެ ވަރަށް އެބަދުއާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނާ އެމީހުން އެދުނުދުއާ ... ގަބޫލުކުރި ... ފުރުވާ ... އެމީހުންނަށް ... جَمَل އެވެ. صالح ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ اللّه ގެ جَمَل ހުވެވެ. އެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދޭށެވެ! އާއި އަމިއްލައަށް ކަލޭބޭފުޅުގާނެއެވެ. ކަލޭމެން ހުރުވާލާށެވެ! އެއްދުވަހު ބަނދަރުން ބޮއި ޖަހާލެވެ. އަނެއް ދުވަހު ކަލޭމެންނެވެ. ދެން ދުވަސްކޮޅެއްގެ ފަހުން އެބަޔުގެ ކާފަރުންގެ جماعة އެއް ނުކުމެ އެ جَمَل ކަތިލި ގަތުލުކުރިއެވެ. ދެން ބިންހެލުމުގެ ބާރުން އެމީހުންނަށް عذاب އައިސް އެމީހުން މަރުވެ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ގެރިއަށް ދިރާސާކުރުމަށް ދެވޭ ދަރުސެކެވެ. މިވާހަކަވެސް قرآن ގައި تكرار ކުރެވިއެވެ.

وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا۟ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوْا۟ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾

ލުޣަތު

وَٱذْكُرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭގެފުޅުން ހަނދާންކުރާށެވެ.! إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ = އެކަލާނގެ ކަލޭގެފުޅުން خليفة ންގެ ގޮތުގައި ލެއްވިކަން. ۞ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ = عاد ޤައުމުގެ ފަހުން ހުންނަވާއިރު. ۞ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފުޅުން ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. ۞ تَتَّخِذُونَ = އަދި ކަލޭގެފުޅުން ހިފައި / إختيار ކޮށް.

۞ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا = އޭގެ ފަށަލަތަކުން – އެބަހީ ފެތިފަހި ބިންތަކުން ހަމަބިންތަކުން ، ގަނޑުވަރުތައް.

۞ وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ = އަދި ފަރުބަދަތަކުން ކޮށަމުން ކަލޭގެފުޅުން ހަދަނީއެވެ. ۞ بُيُوتًا = ގެތައް. ۞ فَٱذْكُرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭގެފުޅުން ހަނދާންކުރާށެވެ.! ۞ ءَالَآءَ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة ތައް. ۞ وَلَا تَعْثَوْا۟ = އަދި ކަލޭގެފުޅުން فساد ކޮށް ހަލާކުކޮށް ބޮޑުވެރި ނުކުރާށެވެ.! ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ = فساد ކުރާބަޔަކު ކަމުގައި حال . ۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތި މީހުން – (ވެރިމީހުން) ބުންޏެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = އެމީހުން ބޮޑާވި كِبْرُ ވެރިވި. ۞ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފުޅުގެ قوم ގެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ = ނިކަމެތި ދެރަވެވުނުމީހުނަށް. ۞ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ އީމާންވީ މީހުންނަށް. ۞ أَتَعْلَمُونَ = ކަލޭގެފުޅުން ދަންނަންތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ = ފޮނުއްވެވުނު صالح (عليه السّلام) އަކީ ފޮނުއްވެވިގެންވާ ބޭކަލެއްކަން. ۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފުޅުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން – އެބަހީ ނިކަމެތި ދެރަވީމީހުން – ބުންޏެވެ. ۞ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ = ފޮނުއްވެވުނު އެކަލޭގެފުޅާއެކު ފޮނުވުނު ކަންތައްތަކަށް އަހުރެމެން ވަނީ. ۞ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ = އީމާންވެގެންވާ ބަޔެކެވެ. / ތަޞްދީޤުކުރާ ބަޔެކެވެ. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވެރިވި މީހުން ބުންޏެވެ. ۞ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ = ފޮނުއްވެވުނު ކަލޭގެފުޅުން އެއްޗަކަށް އީމާންވީ އެއްޗަކަށް އަހުރެމެން ވަނީ. ۞ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ = ކާފިރުވެ ވެގެންނެވެ. ۞ فَعَقَرُوا۟ ٱلنَّاقَةَ = ދެން ފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ އެ قوم ގެ ކާފިރުން) އެ جمل ކަށް ކަޑިކަޑިކޮށްލިއެވެ. ۞ وَعَتَوْا۟ = އަދި އެމީހުން

ދެކޮޅުހެދީއެވެ.۞ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުރަތަން. وَقَالُوا يَـٰصَـٰلِحُ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ صالح އެވެ!۞ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިޔަ وعد ކުރި ކަށަވަރު އެއި (އެ عذاب) ނިކަން ގެނެސްދީބަލާށެވެ! ۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވީނަމަ.۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ⟨٧٧⟩ = ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން / رسولބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.۞ فَأَخَذَتْهُمُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. (އެމީހުން ގަތީ ހިފައިފިއެވެ.) ۞ ٱلرَّجْفَةُ = ގުޑުމާއި ގަދަފަދަ ޒަލްޒަލާ. ۞ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގެތެރޭގައި ވެއްޓިފައިވެއެވެ.۞ جَـٰثِمِينَ ⟨٧٨⟩ = ކަކޫތަކުމައްޗަށް ތިބިތިބި މަރުވެގެންވާ حال.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި عاد ބާވައިގެމީހުންނަށްފަހު ބިމުގެ خليفة ން ކަމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވިކަން ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހަމަޖައްސަވައި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބިމުގެ ފަޅުތަކުގައި - އެބަހީ ހަމަ ބިންގާތަކުގައި - ކަލޭމެން ގަނޑުވަރުތައް ހަދައި އަދި ފަރުބަދަތަކުން ގޭގެތައް ކަލޭމެން ގޮވައި ހަދައެވެ. ފަހެ (ކަލޭމެންގެމައްޗަށްވާ) الله ގެ نعمة ތައް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަންތައް ހަދާކަށް ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!

(٧٥) އަދި صالح ގެފާނުގެ ޤައުމުގެ ތެރެއިން (ނުކިޔަމަންތެރިވި) قوم ގެ كِبْرُ ވެރި ބޮޑުވެރިން – ނިކަމެތިން – ބުންޏެވެ. صالح އަކީ އޭނާގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާފައިވާ رسول އަކަށް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން – އެބަހީ ނިކަމެތި ދުރުވެރިން – ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަމަކާއިގެން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މުޅިން އީމާންވެގެންނެވެ.

(٧٦) كِبْرُ ވެރި ބޮޑާމީހުން ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އެއްޗެއްކަން އީމާންވި އަޅުގަނޑުމެން މުޅިން ކާފިރުވެގެންނެވެ. (އެބަހީ - صالح ގެފާނުގެ رسول ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން މުޅިން ކާފިރުވެގެންނެވެ.)

(٧٧) ފަހެ އެ قوم ގެ ކާފިރުންތަކުންބަޔަކު އެ جَمَلُ ކަތިލުމަށް މަރައިލިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުރަތަން ދެކޮޅުހެދީއެވެ. ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ، އޭ صالح ގެފާނެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަހޭ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލަކުކަމުގައިވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވާކަމަށް ތިޔަވިދާޅުވާ عذاب އެއް ނިކަން ގެނެސްދީބަލާށެވެ.

(٧٨) ފަހެ ގަދަފަދަ ފުރާނާއި زَلْزَلَة އެއް އައިސް ގޭގެ އަޑުފަރާތް އެމީހުންގެ ގެތެރެއަށް ތިބިތިބި ކަކޫމައްޗަށް ތިބިވެގެންވާ حال އެމީހުން ވެއްޓިފައިވިއެވެ. އެމީހުން މަރުވެ ހަލާކުވެގެންދިޔައީއެވެ.

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَـٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَـٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٧٩﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

ތަރުޖަމާ

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = ދެންފަހެ صالح (عليه السّلام) އެމީހުންނާ ފުރަގަސްދެއްވައިފިއެވެ. ۞ وَقَالَ يَـٰقَوْمِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ قوم މީހުންނޭވެ! لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. ۞ رِسَالَةَ رَبِّى = އަހުރެންގެ رَبُّ ގެ رسول ކަން. ۞ وَنَصَحْتُ لَكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވެއްޖެއީމެވެ. ۞ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٧٩﴾ = نصيحة ތެރިންނަށް ކަލޭމެން ލޯބިނުކުރަމުއެވެ. ۞ وَلُوطًا = އަދި لُوط އަށް لُوط عليه السّلام މިޔަންގެ رسول ކަމަށްޓަކައި ފޮނުއްވީމެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރާށެވެ! إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ = ކަލޭމެން فَاحِش ކަންތައްތަކަށް ހިނގައްޖެއްތޯއެވެ؟ ۞ مَا سَبَقَكُم بِهَا = އެކަމުގައި ކަލޭމެންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔައެއް ނުވެއެވެ. ۞ مِنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް އެކަކު. ۞ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ = ދުނިޔޭގެ / عالم ތަކުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ފިރިހެނުން ގާތަށް ހިނގައްޖެއެވެ. ۞ شَهْوَةً = شَهْوَة ގެގޮތުން. (އެބުނީ ފުއްދުމުގެ ގޮތުން) ۞ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުން ދޫކޮށް. ۞ بَلْ = އަދި ކިއްޔަކާއްތޯއެވެ؟ ۞ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނަކީ ۞ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ = إسْراف ކުރިތަކުނާއެވެ. (حرام ކަންތައްތަކަށް ބަލާބާއްވެ ހަދާކުރަމުގައި އަހަރެންނަށްދިޔަ ބައެކެވެ.) ۞ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ جواب ނުވިއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނުމަށްވުރެ. (އެގޮތް އެއްޗެހިއަށް ނަށްއެޅޭނުބަ ބުނެއްވުނެ) ۞ أَخْرِجُوهُم = އެމީހުން (އެބަހީ لوط ގެ ފާރާ އެކަލޭގެފާނު تبع ވިމީހުން) ނެރޭށެވެ! ۞ مِّن قَرْيَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރަށުން. ۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަކީ. ۞ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ = طاهر ވެގެންނަ ބައެކެވެ. ۞ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = ދެން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން މިޔަންގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ إِلَّآ ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ۞ كَانَتْ = އެކަމަނާވީ. ۞ مِنَ ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ = ބާކީވެހުރިހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (عذاب ގައިވާހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) ۞ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم = އަދި މިޔަންގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް

ވެއްސެވީމެވެ.۞ مَّطَرًاۖ = (ނުބައިވެގެންވާ) ވާރޭއެއް. (އެއީ ސަޤަބުން އުޑުން ހިލަގަނޑުވެރި) ۞ فَٱنظُرۡ ދެން ކަލޭގެފާނު ނިކަންބައްލަވާށެވެ! (فكر ކުރުމަށް ކުރައްވާށެވެ!) ۞ كَيۡفَ كَانَ = ވީކޮންފަދައަކުންކަން.۞ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٨٤﴾ = ނުބައިންނަށްވާ އަދި- ބޮޑެތިފާފަތައްކުރާމީހުންގެ ނިމުން / އުމުރުގެ ފަހުކޮޅު. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٩) އަދި އެކަލޭގެފާނު - އެބަޔަކު صالح ގެފާނު އެމީހުންނާ ދުރަށްސޮތުޅުއްވާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ރައްބުގެ رسول ކަން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް نصيحة ތެރިވާމީހުންނަށް ކަލޭމެން ލޯބިނުކުރަމުއެވެ. އެމީހުންގެ ބަސްނުއަހަމުއެވެ.

(٨٠) އަދި لُوط (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރުމަށް ކުރައްވާށެވެ! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން عالم ގެ އެކަކުވެސް (ދުނިޔޭގެ އެއްވެސްބަޔަކު) ކަލޭމެންގެކުރިން ނުކުރާ فاحِش ކަންތައް ކަލޭމެން ކުރަނީއެވެ. (ޖިރަހެންކުރިކުރެވޭނީއެވެ.)

(٨١) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން شَهْوَة ގެގޮތުން (އުދުންފުށުގެ ގޮތުން) އަންހެނުން ދޫކޮށައި ފިރިހެނުން ގެންނަނީއެވެ. لِوَاط ކުރަނީއެވެ. އަދި ޔާއްހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ (حرام ކަންތައްކުރުމާއި އުނދުގުގައި) إسراف ކުރާ ބައެކެވެ. ހައްދުފަހަނަޅާފައިވާ ބައެކެވެ.

(٨٢) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ جواب ގައި (އަންނަނިވިފަދައިންގޮތަށް ނުވެއެވެ.) އެމީހުން ބުނި އެބަޔަކު އެއީ އެއްބަޔަކު އަންހެބަޔަކަށް ބުނި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރަށުން އެމީހުން ނެރޭށެވެ! އެބަޔަކު لوط ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވީމީހުން ނެރޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިމަންމީހުން ދިޔޭ طاهر ވެގެންނަ ބައެކެވެ.

(٨٣) ދެން އެކަލޭގެފާނާއި - އެބަޔަކު لُوط (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ގޮތުގައި ދޫކޮށް އެންމެހައި ބާއްޖަވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. (އެބަޔަކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެހައި أهل ވެރިން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާވި (عذاب ގައި) ބާކީވެތިބި މީހުންގެތެރޭގައި ހިމެނުނެވެ.

(٨٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (ވަރަށްބޮޑު ނުބައިވެގެންވާ) ވާރޭއަކުން ވާރޭވެއްސެވީމެވެ. ދެން ނުބައިންނަށްވާމީހުންގެ ނިމުން އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅުވެގެންދިޔައީ ކިހާދުވެގެން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެބަޔަކު އެކަމަށް فكر ކުރުމަށް ކުރައްވާށެވެ!

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُوا۟ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ فَٱصْبِرُوا۟ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾

ލުޣަތު

◈ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް. (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) أَخَاهُمْ شُعَيْبًا = އެމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ (عليه السّلام) .◈ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! ◈ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލާނގެ الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލާނގެނޫނަސް އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ.◈ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެއަށް / އެކަލާނގެފިޔަވައި.◈ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ ހަށިން دليل އަތުވެއްޖެއެވެ.◈ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލާނގެގެ رَبّ ގެ حضرة ން.◈ فَأَوْفُوا۟ = ފުރިހަމަ ކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރާށެވެ!◈ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ = މިންވަރު ކިރުން. ◈ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް އުނި ނުކުރާށެވެ! މަދުނުކުރާށެވެ.! أَشْيَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. ◈ وَلَا تُفْسِدُوا۟ = އަދި ކަލާނގެ ފަސާދަނުކުރާށެވެ!◈ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ◈ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا = އޭގެ إصلاح ވުމަށްފަހު. ◈ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލާނގެއަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ = ކަލާނގެ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.◈ وَلَا تَقْعُدُوا۟ = އަދި ކަލާނގެ ނުއިށީނދޭށެވެ! بِكُلِّ صِرَٰطٍ = ކޮންމެ މަގެއްގައި.◈ تُوعِدُونَ = ބިރުދައްކަމުން حال (شعيب ގެ ފާހަގަ ތަކެއްގަނާ ބިރުދައްކަމުން حال)◈ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލާނގެ اللّٰه ގެ މަގުން ކޮޅުން (އެކަލާނގެ دين އަށް ވަދެނުގަތުމަށް ހުރަސްއަޅައި) ◈ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް إيمان ވި ކޮންމެ މީހަކު.◈ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا = އަދި ކަލާނގެ އެމަގު ގޮތްދޮވަން އެދޭ. ◈ وَٱذْكُرُوٓا۟ = އަދި ކަލާނގެ ހަނދާންކުރާށެވެ! إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا = ކަލާނގެ މަދުއަދަދަކަށްވެފައި ވީއިރު. ◈ فَكَثَّرَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލާނގެ ގިނަކުރައްވައިފިއެވެ.◈ وَٱنظُرُوا۟ = އަދި ކަލާނގެ ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ! (فكر ކުރައްވާށެވެ!)◈ كَيْفَ كَانَ = ވީކޮންފަދައަކުންކަން / ވީގޮތް.◈ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ނިމުން. ◈ وَإِن كَانَ = އަދި ވީނަމަ.◈ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ = ކަލާނގެ ތެރެއިން ބައެއް جماعة

އެއްގޮތަކަށް.☸ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ = އަހަރެންނާއިގެން މިމަސައްކަތްތަކާއެކު ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާން (ވިއަސް.)☸ وَطَآئِفَةٌ = އަދި އަނެއް جماعة އެއް. ☸ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ = އުމުރުން އީމާންނުވިއެވެ. ☸ فَٱصْبِرُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!☸ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ = ﷲ ތަޢާލާގެ = ނިޔާކުރައްވަންދެން / حكم ކުރައްވަންދެން. ☸ بَيْنَنَا ۚ = އަހަރުމެންގެދެމެދުގައި.☸ وَهُوَ = އަދި ﷲ ތަޢާލާގެ އެއީ. ☸ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ (٨٧) = އެންމެހެޔޮ حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ☸

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެގާތަށް އުމުރުންގެ أخ شُعَيْبُ (عليه السّلام) މިމަންޒަރުގައި ކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އުފައްދާވަޑައިގަތް ކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އުޅޭނޭތަކަލާނގެ حقّ إله އެއް ކަލޭމެންނަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ކަލޭމެންގެގާތަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ މިންވަރާއި ކިރުން ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި މީސްތަކުންގެ ތަކެތި ކަލޭމެން އުނި ނުކުރާށެވެ! އަދި ބިން صُلح ކޮށް ރަނގަޅުކުރެވުނުތަނުން ފަސާދަ ކަލޭމެން ނުބޮޑުނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާ އެގޮތް ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ.

(٨٦) އަދި ކަލޭމެން (شُعَيْبُ ގެ ދީނަށް އަރިހަށްދާމީހުން ބިރުގަންނަވާލަމުން) ކޮންމެމަގެއްގައި އިށީނދެ ނުތިބޭށެވެ! އަދި الله އަށް އީމާންވާ އަނބަނދަޔާން އަދި الله ގެމަގު މީސްތަކުންނަށް ބަންދުކޮށް ނުހަދާށެވެ! އަދި އެމަގު ގޮދުރާ ކަމަކުރުވަން ކަލޭމެން މަސައްކަތް ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންނަކީ ދާދިމަދުބައެއްކަމުގައި ވެފައިވަނިކޮށް އުނަގެންގެ ކަލޭމެންގެ عدد ގިނަކޮށްދެއްވިކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި فاسد ކުރާމީހުންގެ ނިމުން ހުރި ކޮންގޮތަކުންކަން ކަލޭމެން ދެކެބަލާށެވެ! (އުކާފަން فكر ކުރާށެވެ!)

(٨٧) އަދި ކަލޭމެންކުރެ ބައެއް މިމަންޒަރުގެ އުފައްދާވަޑައިގަތް ކަލާނގެ ކަންތައް – އީމާންވިއަސް އަނެއްބައެއް އުފައްދައެނަމާ އީމާންނުވިއެވެ. ފަހެ އަހުރެމެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު الله حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވާނދެން ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި އުފައްދާ އެއީ އެންމެހެޔޮ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ يَٰشُعَيْبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾

މަރުޢުވާ

۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތިމީހުން / ވެރިމީހުން ބުންޏެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީމީހުންގެ۞ مِن قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ ޤައުމުގެ قوم ގެ ތެރެއިން.۞ لَنُخْرِجَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނު ނެރެފާނުމެވެ!۞ يَٰشُعَيْبُ = އޭ شُعَيْب އެވެ!۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އީމާންވީމީހުންނާ ވެސް ނެރެފާނުމެވެ.۞ مِن قَرْيَتِنَآ = އަހަރެމެންގެ ރަށުން.۞ أَوْ لَتَعُودُنَّ = ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަދެދާނީ އަހަރެމެންގެ ދީނަށެވެ!۞ فِى مِلَّتِنَا ۚ = އަހަރެމެންގެ ދީނަށެވެ.۞ قَالَ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ = އަހަރެމެން ނުރުހިފައިވިޔަސްތޯއެވެ؟ (އެބަސް ހަމައެކަމާނުރުހުނުއެވެ؟)۞ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ދޮގުހަދައި ވީއެވެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله تعالى ގެ حضرة އަށް ބޮޑުދޮގެއް ހެދުމުން.۞ إِنْ عُدْنَا = އަހަރެމެން އަނބުރާ رجوع ވެއްޖެއްޔާ.۞ فِى مِلَّتِكُم = ކަލޭމެންގެ دين އަށް.۞ بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ = الله އަހަރެމެން އެ دين ން ދުރުކުރެއްވީ ސަލާމަތްކުރައްވާފައިވާއިރު.۞ وَمَا يَكُونُ لَنَآ = އަދި އަހަރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުވެއެވެ.)۞ أَن نَّعُودَ فِيهَآ = އެ دين އަށް އަނބުރާ إعاد ވުން.۞ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަވެސް.۞ رَبُّنَا ۚ = އެއީ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.۞ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۚ = އަދި އަހަރެމެންގެ رَبّ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ދެނެވޮޑިގަތުން ފުޅާވެގެންވެއެވެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ = އަދި އަހަރެމެން وكيل ކުރަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.۞ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ!۞ ٱفْتَحْ بَيْنَنَا = އަހަރެމެންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރައްވާށެވެ!۞ وَبَيْنَ قَوْمِنَا = އަހަރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނާއި ދެމެދުގައްޔާއި.۞ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުން.۞ وَأَنتَ = އަދި އިބަރާސްކަލާނގެއީ.۞ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ = އެންމެރަނގަޅު ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ ބޮޑެތިމީހުން ބުންޏެވެ.۞ مِن قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ ޤައުމުގެ قوم ގެ.۞ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا = ކަލޭމެން ކަލޭމެން شُعَيْب ގެފާނަށް تبَع ވެއްޖެއްޔާ.۞ إِنَّكُمْ إِذًا = އެހިނދުގައި ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގެއްލިގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ = ގެއްލިގެންވާ ޒިޔާނާއި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.۞ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ = ދެން ވިރުވައި

އެމީހުންނަށް عذاب ގެ زَلْزَلَة ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތެރޭގައި ހަމިސްކޮށްވިއްޖެއެވެ. ❁ جَاثِمِينَ (٩١) = މަރުވެ ކަކޫޅުގެމައްޗަށް ތިރިވެގެންނާ ބަނޑުދަށުކޮށްލައިގެން ހުރެ. ❁ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا = شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން. ❁ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا = އެމީހުން ދެންކޮންތަނަކަށްތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެތާ ދިރިނޫޅޭފަދައެވެ. ❁ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا = އަދި شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! ❁ كَانُوا هُمُ الْخَسِرِينَ (٩٢) = އެމީހުންނީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލިގެންވާ މީހުންކަމުގައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތިން كِبر ވެރިވެބޮޑުވެގެން ދަންނަވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ ގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މުއުމިނުންނާ މިހުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަށުން ނެރެދޫކޮށްލާނަމެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނަށް ކަލޭމެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް ވައްދާނަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ނުރުހިއްޖެކަމުގައިވެސް ތިޔަހެން ހަދައިދޭނޭހެއްޔެވެ؟

(٨٩) ކަލޭމެންގެ دين ން الله އަޅުގަނޑުމެން ދުރުކުރައްވައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭމެންގެ دين އަށް އަޅުގަނޑުމެން ވަދެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން الله އަށް ދޮގު އުފައްދައިފިކަން ކަށަވަރެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ ކަލާނގެ الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމެއްނޫނީ އަޅުގަނޑުމެން އެދީނަށް އަނބުރާ رُجُوع ވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށޭނަކަމެއްނޫނެވެ. ހުރިހާއެއްޗެއްގެ ޢިލްމު އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ ހުރިހާއެއްޗަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން وكيل ކުރަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑުމެންގެ قوم ގެމީހުންނާއި އަޅަގަނޑުމެންނާއި ދެމެދު حقّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރައްވާ حكم ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ރަނގަޅަށް حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތި ކާފަރުންގެމީހުން (އެހެން އެހެންމީހުންނަށް ބުންޏެވެ.) ކަލޭމެން شعيب ގެފާނާއި تبع ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލިގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٩١) ދެން އެމީހުންނަށް رَجْفَة ޖެހިއްޖެއެވެ. އެބަހީ زَلْزَلَة އާއި ގަދަފަދަ ހޮރުގަނޑު އެމީހުންނަށް ޖެހި އެމީހުން މަރުވެ ކަކޫޅުގެމައްޗަށް ތިރިވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ގޭގޭތެރޭގައެވެ.

(٩٢) شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! އެމީހުން އެތާ ދިރިނޫޅޭފަދައެވެ. (އެންމެން މަރުވެ ނެތިގެންދިއެވެ.) شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރި މީހުންވީ ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލިގެންވާ މީހުންކަމުގައެވެ.

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا۟ وَّقَالُوا۟ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَٰتٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَٰهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾

ލުޣަތު

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = ދެން އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ شُعَيْبُ (عليه السّلام) އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުރަގަސްދެއްވައިފިއެވެ.❁ وَقَالَ يَٰقَوْمِ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިފީމެވެ.❁ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى = އަހުރެންގެ رَبُّ ގެ ރިސާލަތުތަކެވެ.❁ وَنَصَحْتُ لَكُمْ އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. فَكَيْفَ ءَاسَىٰ = ދެން އަހުރެން ހިތާމަކުރަންވީ ކޮންފަދައަކުން ގައުމަކަށް؟❁ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ = ކާފިރުވެއްޖެ ގައުމަކާމެދު. (ދީނާއި ﷲ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.)❁

وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާފައެވެ. ❁ مِّن نَّبِىٍّ = އެއްވެސް ނަބިއްޔެއް.❁ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا = އެރަށެއްގެ أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕަވައިފިނުމީ. (އިލާހީބާރު ކުރައްވައިފިނުމީ). ❁ بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ = فقير ކަމާއި އުނިދެރަމާއި ޖެއްސެވުމުން.❁ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ = އެމީހުން މަޑުމޮޅުވެ ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.❁ ثُمَّ بَدَّلْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރެއްވީމެވެ.❁ مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ = ނުބައިކަމުގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮކަން. (ނުބައި ގޮތަށް ބަދަލުކުރެއްވީ)❁ حَتَّىٰ عَفَوا۟ = އެމީހުން ގިނަކަމަށް ފުދުނަތާނދެން. (މުދަލާ ދަރިން ގިނަވެ އުފާވެރިކަމުގައި ތާށިވިން)❁ وَّقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ޖެހުނެވެ. ❁ ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ = އުނދަގޫކަމާއި ފަސޭހަ، (فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަން)❁ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً = ދެންފަހެ ހަމަކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ.❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް إحساس ވެސްނުވާ حال. ❁

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އެރަށްރަށަށް رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވި) ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން.❁ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ = އެމީހުން އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ. ❁ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހުޅުއްވައިދެއްވީމުއެވެ.❁ بَرَكَٰتٍ = ބަރަކާތްތައް / ގިނަގުނަ ހެޔޮކަންތައް.❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުން.❁ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން (رسول ންނާއި އެބޭކަލުން ގެންނެވިތަކެތި)

ދޮގުކުރީއެވެ. فَأَخَذْنَـٰهُم = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުންކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ أَفَأَمِنَ = އަދި ފަހެ އަމާންވެގެންވޭތޯއެވެ؟۞ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިން. ۞ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا = އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާއާއި عذاب އައުމާމެދު.۞ بَيَـٰتًا = ރޭގަނޑު ވަގުތު. ۞ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ = އެއުރެން ނިދާފައިހުއްޓާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ ދުރަށް އެނބުރި ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަހުރެންގެ رَبّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. (ފަހެ އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން އީމާންނުވޭ ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ.) ކާފިރުބައެއްގެ މައްޗަށް އަހުރެން ހިތާމަކުރަންވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٩٤) (ދެންފަހެ الله وَحِي ކުރައްވައެވެ.) އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް އެއްވެސް نبي އަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވައިފީއްޔާ އެރަށެއްގެ أهل ވެރިންނަށް فقير ކަމާއި އުނދަގޫތަކާއި ބަލާމުސީބާތްތަކުން ޖެއްސެވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން މަޑުމައިތިވެ ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.

(٩٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަތުގައި (އޮތް فقير ކަމާއި އުނދަގޫ) ހެޔޮކަމަކަށް ބަދަލުކުރައްވަމެވެ. (ތަނަވަސްކަމާއި އުފާވެރިކަމަށް ބަދަލުކުރައްވަމެވެ.) އެއީ އެމީހުން މުދަލާއި ދަރިންގެ ނަސްލުގެ ގޮތުން ގިނަވަންދެނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށް އުނދަގޫތާއި ފަސޭހަ (ނިޢުމަތާއި فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަމާއި) ކަށް ޖެހުނެވެ. ދެންފަހެ ހަމަކުއްލިއަކަށް އެއްވެސް ފާރަވެރިކަމެއްނެތި އުޅުނުއިރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް إحساس އެއްވެސްނުވާ حال ގައެވެ. އެއީ الله ގެ مَكر އެވެ. إسْقِدْرَاج އެވެ. މުޅިހަމަޖެއްސުމާއި ހިއްޕެވުމެވެ.

(٩٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެރަށްރަށަށް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އުޑާއި ބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް بركاة ތަށް އެބައި ގިނަގިނައިން ހުޅުވައިދެއްވީސްކަމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން (އެ رسول ބޭކަލުން ގެނެސްދެއްވި ކަންތައް ދޮގުކުރީއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(٩٧) އަދި ފަހެ ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އެމީހުން ނިދާފައިހުއްޓާ ރޭގަނޑު ވަގުތުގައި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާއާއި عذاب ނާންނާނެކަމަށް އެމީހުން އަމާންވެގެންވޭތޯއެވެ؟ (އެހެންނުވާނެތީ ބިރުގަންނާށެވެ.)

أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾
أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ أَن لَّوْ نَشَآءُ أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾
تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ
يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم
مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾

މުފްރަދާތު

أَوَأَمِنَ = އަދި ހަމަ އަމާންވެގެންވިހޭތޯ؟ ❁ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން. ❁ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެ عذاب އައުމާމެދު. ❁ ضُحًى = ضُحَى ވަގުތު. (ދުވާލުގެ ހެނދުނުގެ) وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ = އެމީހުން ކުޅެމުންދަނިކޮށް. ❁ أَفَأَمِنُوا۟ = އެމީހުން ފަހެ އަމާންވެ ހިތްހަމަޖެހިގެންވިހޭތޯ؟ ❁ مَكْرَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަކަރާއިމެދު. ❁ فَلَا يَأْمَنُ = ފަހެ އަމާންވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مَكْرَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަކަރަށް. إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ = ގެއްލި ހުރިހާކަމެއްގެ ބަރުލުގެ ބޭކަލުންނޭ. ❁ أَوَلَمْ يَهْدِ = ދެން ފަހެ بيان ނުވެއްޖެހޭތޯ؟ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ = ބިން ވާރުތަވާ މީހުންނަށް. ❁ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ = އެބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށްފަހު، (އެމީހުން ގެއްލިގެންދިޔަ ފަހުން) ❁ أَن لَّوْ نَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ. ❁ أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެ ވަށްއެކުވެ މުސީބާތް ޖައްސަވައިދެވޭނެއެވެ. (އަދި: ނުބައިވެރިންނާ ބޮޑުން ކާފަރުން ގެ عذاب ޖެއްސެވީ ހިޔާލު.) ❁ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ސިއްކަޖައްސަވައި ލެއްވުން. ❁ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަޑުނާހާވެއެވެ. ❁ تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެރަށްރަށް. ❁ نَقُصُّ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަދައްކަވަމެވެ. ❁ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ = އެރަށްރަށުގެ خبر ތަކުން. ❁ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ رسول ން. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު. ❁ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވާކަށް ނުވެގެންނެވެ. ❁ بِمَا كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރި ކަންތަކަށް. ❁ مِن قَبْلُ ۚ = ކުރީގައި. ❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = اللّه ސިއްކަޖައްސަވައެވެ. ❁ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ = ކާފަރުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް. ❁ وَمَا وَجَدْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފެނުއްވީމެވެ. ❁ لِأَكْثَرِهِم = އެމީހުންގެ ގިނަބައެއްގެ ކިބައިން ❁ مِّنْ عَهْدٍ = އެއްވެސް عهد އެއް. عهد ފުއްދުމުގެ ކިބައިގައި. ❁ وَإِن وَجَدْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނުއްވީމެވެ. ❁ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުންގެ ގިނަބައެއް فاسقُ ންކަމުގައިވާތީ. ❁ ثُمَّ بَعَثْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِهِم = އެމީހުންގެ ފަހުން. ❁

مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام)۞ بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން۞ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ =
فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށް۞ فَظَلَمُواْ بِهَا = ފަހެ އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވިއެވެ. (އެއާޔަތްތަކަށް
ކާފަރުވިއެވެ.)۞ فَٱنظُرۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގެން ބައްލަވާށެވެ!۞ كَيۡفَ كَانَ =
ވީކޮންފަދައަކުންކަން. (ނުވަތަ ވީގޮތް) عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ފަހުކޮޅު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٨) އަދި ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އެމީހުން ދުވާލުގެ ضُحَى ވަގުތު ކުޅެނިއުޅޭތާ އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފަރުގައި عذاب ނާންނާނެކަމަށް އެމީހުން އަމާންވެގެންހުރެއްޖެތޯ؟ (އެހެންނީބެން ހުށަހެޅުވާނެތެވެ. — ދިވެހިރާއްޖޭގައިވެސް ފުރަތަމަ ކަސްތޮޅުވެރިއަކު ބަޔަކާ މަރުވެގެންދިޔައީ އެވަގުތުއެވެ.)

(٩٩) އެމީހުން ފަހެ الله ގެ މަކަރުން އަމާންވީހެއްޔެވެ؟ ގެއްލިހުރިފަރާތްތަކުގެ ބަޔަކުމެނުވީ الله ގެ މަކަރުން އަމާންނުވާނެއެވެ.

(١٠٠) ބިމުގައި ކުރިން ދިރިއުޅުއްވިމީހުންގެ ހަލާކުވުމުގެފަހުން ފަހެ ބިމު ވާރުތަވެރިވާމީހުންނަށް بيان ވެ ނުދެއްވަވީތޯއެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީފަދައިން) މިމީހުންވެސް މިމީހުން ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާކަން.. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވާފުޅުވެރިކަން.. ފަހެ އެމީހުން (وعظ އާއި نصيحة ގެ ބަސް އެމީހުންނަށް ނޭއިވޭނެއެވެ.)

(١٠١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އެރަށްރަށުގެ خبر ތިޔަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަދެއްވަމާ بيان ކޮށްދެއްވަމާ ރަށްރަށް (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންގެގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ މިގޮތުގެން އެމީހުން ދޮގުކުރިކަމަކަށް އީމާނެއް ބަހައްޓާކަމުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އައްމަލުކުރިން الله ގެ ދަރުމަކުރެއްވުމުގައި އެއީ ދޮގުހެދިންތަކުގައި އަދި އެމީހުން ރަސޫލުބޭކަލުން ގެނެސްދެއްވި ދޮގުކުރިކަމުގައިވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއިރުވެސް الله ގެ ދީނުގައި ދަމުނުވީ އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި ބަސްތަކުގެ ބޭނުންކުރީ. މިއީ ތަފްސީރުގައި މިވަނީ أَبُو جَعْفَرُ الطَّبَرِي ވިދާޅުވި ގޮތެވެ.) والله أعلم .

އަދި الله تعالى ކާފަރުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވައި ބަންދުކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٠٢) އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ވާފާއެއް عهد ފުއްދުމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން އެއީ فاسق ންކަމުގައި ދެކެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

(١٠٣) ދެން އެމީހުންގެފަހުން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން موسى (عليه السّلام) فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ ބޭނުންކުޅަދާނެވެ. ފަހެ فاسد ންގެ (ފަސާދަކުރާމީހުންގެ) ފަހުކޮޅު ވީގޮތެއް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوٓا۟ إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فرعون އެވެ.! ❁ إِنِّي رَسُولٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ފޮނުއްވައިފައިވާ رَسُول އެކެވެ. ❁ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ❁ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ = އަޅުގަނޑު ނުބުނުން އަޅުގަނޑުމައްޗަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. عَلَى ٱللَّهِ = الله تعالى ގެމައްޗަށް. ❁ إِلَّا ٱلْحَقَّ = حقّ އެއްގޮތެއް. ❁ قَدْ جِئْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މިއައީ. ❁ بِبَيِّنَةٍ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އަކާއިގެންނެވެ. (معجزة އަކާއިގެންނެވެ.) ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ فَأَرْسِلْ مَعِىَ = ފަހެ އަޅުގަނޑާއެކު ފޮނުވާށެވެ!- ❁ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ = بَنِي إسرائيل ން. ❁ قَالَ = ބުނެ (فرعون) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ = ކަލޭ دليل އަކާއިގެން އައިމެއްނަމަ. (معجزة އަކާއިގެން އައިމެއްނަމަ) ❁ فَأْتِ بِهَآ = ފަހެ އެ معجزة ނިކަން ގެންނަބަލާށެވެ.! ❁ إِن كُنتَ = ކަލޭގެ ބުނުމުގައި ތެދުވެރިއެއްނަމަ. ❁ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން. ❁ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާމުބާރަކު އެއްލައިލެއްވިއެވެ. ❁ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން އޭގެ، އެބަހީ އެއަސާމުބާރަކު. ❁ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ = بيان ވެގެންވާ ހަރުފަތަކަށް ވީއެވެ. ❁ وَنَزَعَ يَدَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްމުބާރަކު ނެރުއްވިއެވެ. ❁ فَإِذَا هِىَ = އެހައިރުން އެއަތްމުބާރަކު. ❁ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ = ބަލާމީހުންނަށް ހުދުވެގެންވެއެވެ. ❁ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތި މީހުން ބުނެފިއެވެ. ❁ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ قوم ގެ. ❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިކަލޭގެފާނު މިއީ. ❁ لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ = ޙަރުގެނދޭ سحر ހަދަނަ سِحر ވިރެއްޔެކެވެ. ❁ يُرِيدُ = އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވައި. ❁ أَن يُخْرِجَكُم = ކަލޭމެން ނެރުއްވާލުމަށް. ❁ مِّنْ أَرْضِكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ ބިމުން. ❁ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަމުރުކުރަނީ ކޮންކަމަކަށްތޯއެވެ؟ (ކަލޭމެންނަށް ފެންނަނީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟) މިއީ فرعون ބުނިބުނުމެވެ. ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون) ގެ ކަންތައް ފަސްކޮށްލައްވާށެވެ. ❁ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ = އަދި ރަށްރަށަށް ފޮނުއްވާށެވެ! (އެބަހީ ސިފައިން ފޮނުއްވާށެވެ.) ❁ حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ = އެއްކުރާ حال . ❁ يَأْتُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ގެނެސްދޭނެއެވެ. (އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އެނބުރިގެންއަންނާނެއެވެ.) ❁ بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

= سِحر ދަންނަ ކޮންމެ سِحر ވެރިއަކާއިގެން. ۞ وَجَآءَ = އަދި އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ ٱلسَّحَرَةُ فِرۡعَوۡنَ = فرعون ގެ سِحر ވެރިން. ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން (فرعون އަށް) ދަންނަވައެވެ. ۞ إِنَّ لَنَا لَأَجۡرًا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުޖޫރައެއް ބޮނަސްއެއް ލިބެންވާނެއެވެ. ۞ إِن كُنَّا = އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޖެއްޔާ. ۞ نَحۡنُ ٱلۡغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ = ކާމިޔާބުވިގެން އަޅުގަނޑުމެނަކީ ގަދަވެރިންކަމުގައިވެއްޖެއްޔާ. ۞ قَالَ نَعَمۡ = އާން އާއެކެވެ ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ (އެބަހީ فرعون އާއެކެ ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ وَإِنَّكُمۡ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ. ۞ لَمِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ = ކާމިޔާބުވެގެން (އަޅުގަނޑާ) ގާތްވާނޭ މީހުންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فرعون އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާފައިވާ رسول އެކެވެ.

(١٠٥) اللّه އަށް حقّ ބަސްއެއްނޫނީ ނުބުނުން އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެން ގާތަށް މިއައީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއިގެންނެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑާއެކު بَنِي إسرائيل ން ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!

(١٠٦) ބުނެ ފޮނުއެވެ. (އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭ ތިޔަ އައީ معجزة އަކާއިގެންކަމުގައިވާނަމަ އެ معجزة އެއް ނިކުމެ ގެނެސްބަލާށެވެ! ކަލޭ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންކަމުގައިވާނަމަ ކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(١٠٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާދަނޑި އެއްލާލައްވައިފިއެވެ. ދެން އެހަކަށިން ހެޔޮ بيان ވެގެންވާ ހުނިގަނޑަކަށް ވެއްޖެއެވެ.

(١٠٨) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު (ޖީބުގެތެރެއިން) ނެރުއްވައިފިއެވެ. ދެންހިނދު އެއަތްޕުޅު ބަލާމީހުންނަށް ހުދުއޮށްގެނެވޭގޮތަށް ވިއްސައެވެ.

(١٠٩) فرعون قوم ގެ ބޮޑެތިމީހުން ދަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ سِحر ދަންނަ سِحر ވެރިއެކެވެ.

(١١٠) އޭނާ އެދެނީ ކަލޭމެންގެ ބިމުން ކަލޭމެން ނެރުމަށެވެ. (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ދެންނަމަ ބޮޑުވަނީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(١١١) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ކަންތައް ފަސްކުރައްވާށެވެ! (ނުވަތަ އެމީހުން ބަންދުކުރައްވާށެވެ!) އަދި މަސިރުގެ ރަށްތަކަށް (ސިފައިން) ފޮނުއްވާ (سِحر ވެރިން) އެއްކުރައްވާށެވެ!

(١١٢) އެމީހުން މަސިރުގެ ރަށްތަކުން ޙިކުމަތާއި سِحر ދަންނަ ކޮންމެ سِحر ވެރިއަކާއިގެން އެމީހުން އަންނާނެއެވެ. (ދެން فرعون އެކިރަށްރަށަށް ސިފައިން ފޮނުއްވައި سِحر ވެރިން ޖަމާކުރިއެވެ.)

(١١٣) އަދި فرعون ގެ سِحر ވެރިންތައް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އަދި އެމީހުން فرعون އަށް ދަންނަވާ އެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ގަދަވެއްޖެކަމުގައި ވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޮޑު އުޖޫރައެއް ބޮނަސްއެއް ލިބެންވާނެއެވެ.

(١١٤) فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. އާއެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ އަޅުގަނޑާގާތް މީހުންކަމުގައި ވާނެ މީހުންނެވެ. އެންމެ ކުއްތަންވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

قَالُواْ يَـٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُواْ ۖ فَلَمَّآ أَلْقَوْاْ سَحَرُوٓاْ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُواْ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُواْ صَـٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سَـٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوهُ فِي ٱلْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُواْ مِنْهَآ أَهْلَهَا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَـٰفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾

މުފްރަދާތު

قَالُواْ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން - އެބަހީ سِحر ވެރިން - ދަންނަވައެވެ. އޭ موسى އެވެ!.۞ إِمَّآ أَن تُلْقِيَ = ތިޔަށެއް ކަލޭގެފާނު (އަސާގެފާނު) އެއްލަވާށެވެ!۞ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ = ނުވަތަ ތިޔަށްނޫނިއްޔާ އަހުރެމެން ވާނޭއެވެ.۞ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ = އަހުރެމެން މިތި އެއްލާލުމަށްކުރާމީހުން.۞ قَالَ أَلْقُواْ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ! ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ.!۞ فَلَمَّآ أَلْقَوْاْ = ދެން އެމީހުން (އެމީހުންގެ سِحر ގެތަކެތި) އެއްލައިފި ހިނދުން.۞ سَحَرُوٓاْ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ލޯތަކަށް سِحر ޖެހިއްޖެއެވެ. (ލޯތައް ބަނދުކޮށްލައިފިއެވެ.) ۞ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ = އަދި އެމީހުން ބިރުގެންނެވިއެވެ.۞ وَجَآءُو = އަދި އެމީހުން އައީ. (އެމީހުން ގެނައީ)۞ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ سِحرެއްގެ.۞ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام އަށް) وحي ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ عصا ތަށި އެއްލަވާށެވެ! / ۞ فَإِذَا هِيَ = ދެކަހިރުން އޭގެ - (އެބަހީ: އަސާގެފާނު އެއްލެވުމުން ދެން އޭގެ)۞ تَلْقَفُ = ދިރުވައެވެ. ކަށައެވެ.۞ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން ދޮގުން ހަދާފައިވާ ތަކެތި.۞ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ = حقّ قائم ވެއްޖެއެވެ. / حقّ ފާޅުވެ ބާޠިލުވެއްޖެއެވެ.۞ وَبَطَلَ = އަދި باطِل ވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.۞ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ = އެމީހުން ކުރަމުން ދިޔަ ތަކެއްޗެވެ.۞ فَغُلِبُوٓاْ هُنَالِكَ = ފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ: سحر ވެރިން) އެތާ ދެރަވެއްޖެއެވެ. ދެރަވެއްޖެއެވެ.۞ وَٱنقَلَبُواْ = އަދި އެމީހުން އެނބުރިހިނގައްޖެއެވެ.۞ صَـٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ = ދެރަވެ ދެރަވެގެންވާ حال ނިކަމެތިވެގެން.۞ وَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سَـٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾ = އަދި سحر ވެރިން سجد ކުރާ حال ވެއްޓިއްޖެއެވެ.۞ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا = އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ.۞ بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް.۞ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެއީ موسى އާއި هَارون ގެ رَبّ އެވެ.۞ قَالَ فِرْعَوْنُ = فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. ءَامَنتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އޭނާ މަތިކުރީހެއްޔެވެ؟ / އޭނާއަށް إيمان ވީހެއްޔެވެ؟ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަދިނުމުގެ ކުރިން / إذن ދިނުމުގެ ކުރިން.۞ إِنَّ هَـٰذَا لَمَكْرٌ = މިއީ ހަމަކަށަވަރުން މަކަރުހެދުމެވެ.۞ مَّكَرْتُمُوهُ

فِي ٱلْمَدِينَةِ = އެމަކަރު ކަލޭމެން ހަދައިގެންދިޔައިރު.۞ لِتُخْرِجُوا مِنْهَآ = އެރަށުން ނެރުމަށްޓަކައި.۞ أَهْلَهَا = އެރަށުގެ أهل ވެރިން.۞ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެކަލޭމެން ދަންނާނެއެވެ.۞ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ކަނޑާލާނަމެވެ!۞ وَأَرْجُلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތަކާއި.۞ مِنْ خِلَافٍ = ތަފާތުކޮށް (ކަނާތާ ވާތްފައި....)۞ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ = ދެން އަހުރެން ކަލޭމެން صَلِيْب ކަން އަރުވާނަމެވެ.۞ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ = (ކަލޭމެން) އެންމެން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٥) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެބަހީ سِحر ވެރިން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! އެއްކޮށް ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު) އެއްލަވާށެވެ! އެއްކޮށް އަހަރެމެން ވިއްޔާ އެއްލާލަނީ ކަމުގައި ވާނީއެވެ.

(١١٦) އެކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ سِحر ދެއްކުމުގެ ميدان އަށް އެއްލާށެވެ! (سِحر ހަދާށެވެ!) ދެން ވަގުތު އެމީހުންގެ (سِحر ގެ ވާހަކައެއް ދެނެގަތުމަށް) އެކަކުވެސް ނުހުރެވޭ އަތުގައި ميدان އަށް އަޅައިލިއިރު މީސްތަކުންގެ ލޮލަށް سِحر ޖެހިއްޖެއެވެ. ލޮލަށް ފެނުނު ބަދަލުވުން ހިނގައްޖެއެވެ. (އެދަނޑިތަކާއި ވާށިތަކަކީ ހަމަ ހަގީގަތުގައި ހަރަކާތްކުރާ ކަމަށް ހީވާފަދަ حركاة ކުރަން ފެށިއެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ މިކަންތައް މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވަދެއްޖެއެވެ. އެމީހުން އައީ، ހަމަބޮޑު ބޮޑު سِحر އެކެވެ.

(١١٧) އަދި މިވަގުތުގައި موسى (عليه السّلام) އަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު އެއްލަވާށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާގަނޑު އެއްލެވިއެވެ.) އެކައިރުން އެމީހުން އެބަހީ سِحر ވެރިން އެއްލި އެންމެހާ ދަނޑިތަކާއި ވާށިތައް ގިނަގުނު އެތަކެއް ތަކެތި ކާލިއެވެ. އެބަހީ موسى ގެފާނުގެ އަސާގަނޑު ހަރަކާތްކޮށް އެއްލި سِحر އާއި سِحر ވެރިންގެ سِحر ކާލި ދުރުކޮށްލިއެވެ.

(١١٨) އަދި حقّ ހާމަވެ ބަރާބަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެ سِحر ވެރިން ހަދާފައިވާ باطل ވިއެވެ.

(١١٩) އެހިނދު سِحر ވެރިން ދެރަވެ ބަލިވެއްޖެއެވެ. އަދި ނިކަމެތިވެގެންވާ حال އަށް ފޯރައްޖެއެވެ.

(١٢٠) އަދި އެންމެހައި سِحر ވެރިން سجدة އަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.

(١٢١) އަދި އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް އަހަރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ.

(١٢٢) އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ވެރި رَبّ އެވެ.

(١٢٣) (سِحر ވެރިންނަށް) فرعون ވިޔާޅުވިއެވެ. އަހަރެން ކަލޭމެނަށް ހުއްދަ ނުދީހިނދު ކަލޭމެން އޭނާއަށް إيمان ވީހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ތިޔައީ ހަމަކަލޭމެން މިރަށުގައި ޝަރީކުވެގެން ހަދާފައިވާ މަކަރެކެވެ. އެއީ މިރަށުގެ أهل ވެރިން މިރަށުން ނެރުމަށެވެ. ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން (މިކަމުގެ ހިތިކަން) އެނގޭނެއެވެ.

(١٢٤) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ކަނޑާލާނަމެވެ (ކަނާތާ ވާތްފައި ވާގޮތަށް) އަހުރެން ކަނޑާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެންމެން صليب އަށް އަރުވާނަމެވެ.

قَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا ۚ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱسْتَعِينُواْ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓاْ ۖ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوٓاْ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا وَمِنۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوٓاْ = ދެން ބުނެފިއެވެ. ❁ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް. ❁ مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ = އެނބުރި ދާނޭ ބަޔެކެވެ. ❁ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ = ކަލޭ އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ބަދަލު ނުހިފަމެވެ. ❁ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާންވީކަމުގެ ސަބަބުން ❁ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ لَمَّا جَآءَتْنَا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އެ އާޔަތްތައް އައިއިރުން. ❁ رَبَّنَآ = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ ވެ! ❁ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا = އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިއްވަވައިދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ކިޔަމަންތެރި ބަޔަކު ކަމުގައިވާ حال އަޅަމެން މަރުވަޑައިގަންނަވާނދޭވެ! ❁ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ = އަދި ބޮޑެތިމީހުން ބުންޏެވެ. (فرعون އާ مخاطب ކޮށް ބުނެފިއެވެ.) ❁ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ޤައުމުގެ ❁ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ = موسى އާއި އަދި އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުން ދޫކޮށްލަނީތޯއެވެ؟ ❁ لِيُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ބިމުގައި ފަސާދަފެތުރުމަށް. ❁ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނުގެ إله ން ދޫކޮށްލަންތޯ. ❁ قَالَ = އޭނާ يعني: فرعون ބުންޏެވެ. ❁ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ = ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން އެމީހުންގެ ފިރިހެން ދަރިންތައް މަރާލާނަމެވެ. ❁ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ = އަދި އަހުރެމެން އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ދިރުވާނަމެވެ. (ނޮކަރުކަމަށް ދޫކޮށްލާނަމެވެ.) ❁ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މަތީގައި އަހުރެމެން ގަދަވެގެންވަމެވެ. ❁ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ = ގަދަފަދަ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ = موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ٱسْتَعِينُواْ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ން ވާގިއެދޭށެވެ! ❁ وَٱصْبِرُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންވަނީ مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެބިން ވާރުތަކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ مِّنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ = އަދި ފަހުކޮޅުގެ ރަނގަޅުކަން ލިބިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ. ❁ قَالُوٓاْ أُوذِينَا = موسى (عليه السّلام) އާ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނަށް

އުނދަގޫކުރެވުނެވެ. އުނދަގޫކުރެވިއްޖެވެ. އެބަހީ އަހުރެމެންގެ ދަރިންތައް މަރަނީއެވެ.☸ مِن قَبۡلِ أَن تَأۡتِيَنَا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން.☸ وَمِنۢ بَعۡدِ مَا جِئۡتَنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު (رسول ކަމުގައި) ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހުވެސް.☸ قَالَ =އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.☸ عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُهۡلِكَ عَدُوَّكُمۡ = ކަލޭމެން ربّ ކަލޭމެން ދުޝްމަނާ ހަލާކުކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.☸ وَيَسۡتَخۡلِفَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އެމީހުންގެ ބަދަލުގައި) خليفة ވެރިކުރައްވާމެ.☸ فَيَنظُرَ = ދެން އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނަވާ ހުއްޓެވެ.☸ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ = ކަލޭމެން عمل ކުރަނީ ކިހިނެއްކަންކަން.☸

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٥) އެ سِحر ވެރިން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އެނބުރިދާނޭ ބައެކެވެ.

(١٢٦) އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތައް އަހުރެމެންނަށް އައިއިރުގައި އެއަށް އީމާންވިކަމުގެ މަތީ ކަމާ އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފާ އަދި އަހުރެމެންނަށް عقوبة ދޭންނުކުރަނީއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިޙްސާނުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ކިއްބަރުވެތިވެގެންވާ حال އަހުރެމެން މަރުވެރިކުރައްވާނދޭވެ!

(١٢٧) އަދި فرعون ގެ ޤައުމުގެ މީހުން (فرعون އަށް) ދެންނެވިއެވެ. موسى އާއި އަދި އޭނާގެ މީހުން، މުޅި ބިންގައި ފަސާދަ ކުރުމަށް ދޫކޮށްލާނީ ތޯ؟ އަދި ކަލޭގެ ލާހުތަކާއި ދޫކޮށްލާނީތޯ؟ فرعون ބުންޏެވެ. ނުކަންތަކުގެ އަހުރެމެން އެމީހުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މަރާނަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ދިރިހުރުމަށް ދޫކޮށްލާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުހިންގާ މީހުންނެވެ.

(١٢٨) موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. بنى إسْرائيل އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން اللّه ގެ حضرة ން މަދަދު އެދޭށެވެ. އަދި ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބިމަކީ اللّه އަށް خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެބިން ވާރުތަވެރިކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ފަހުކޮޅުގެ ރަނގަޅު ނިމުމަކީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

(١٢٩) އެމީހުން – އެބަހީ بنى إسْرائيل - (موسى عليه السّلام) އަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިންވެސް އަހުރެމެންނަށް އުނދަގޫތައް ދެވުނެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންގެ ދަރިންތައް އެމީހުން މަރަނީއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް رسول ކަމުގައި ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހުވެސް އަހުރެމެންނަށް އުނދަގޫތައް ދެވުނެވެ. (ދަރިންތައް މަރަނީއެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިޔާ އެބަހީ فرعون ހަލާކުކުރެއްވުން އުއްމީދުކުރެވެއެވެ. أمّيد ކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (އެމީހުން ހުސްބަދަލުގައި) ކަލޭމެން خليفة ވެރިކުރައްވާނެތެވެ. ދެން އޭރުން ކަލޭމެން عمل ކުރާގޮތް އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނަވާނެއެވެ.

وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ ۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُواْ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ فَٱسْتَكْبَرُواْ وَكَانُواْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ ٱلرِّجْزُ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ ۖ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلرِّجْزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَلَقَدْ أَخَذْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ (އިމްތިޙާން ކުރެއްވީމެވެ.) ۞ ءَالَ فِرْعَوْنَ = فرعون އާއި އޭނާއާ تبع ވެރިން. ۞ بِٱلسِّنِينَ = ހަޑުހަލުކަން ޖެއްސެވުމުގެން. ۞ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާމަކާއި ގަހުގެ އާމްދަނީ މަދުކުރައްވައިގެންނެވެ. ۞ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ = އެމީހުން وعظ نصيحة ލިބިގަންނާތޯ. ۞ فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ އަދި އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުގޮތް އަތުވެއްޖެއްޔާ (صحّة އާއި މުއްސަނދިކަމާއި ފަސޭހަކަން އަތުވެއްޖެއްޔާ) ۞ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީކަމަކަށް އަހުރެމެންނަށް ހައްޤުވާ އެއްޗެކެވެ. ۞ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިގޮތެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (ބަލިމަޑުކަމާއި / ފަގީރުކަމާއި / ނިކަމެތިވުމާއި ދަތިކަމާއި) ۞ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) ގެ ސަބަބުން ކަމުގައި ދެކެއެވެ. ۞ وَمَن مَّعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކުގައިވާ مؤمن ންގެއާއި. ۞ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ = ދަންނާށެވެ! އެމީހުންގެ އެވާ ސަބަބުކަމުގައިވަނީ. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ حضرة ން އަންނަ ކަންތަކެވެ.) ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަ މީހުންނަކީ އެކަން ނުދަންނަ قوم لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ = އެމީހުންނަކީ ނުދަންނަ ބައެކެވެ. ۞ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ فرعون ގެމީހުން ބުނެއެވެ.) ۞ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ = (އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގެނެސްދޭ معجزة އެއް ގެންގުޅުއްވިޔަސް. ۞ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا = ކަލޭގެފާނު އެކަމުން އަހުރެމެންނަށް سحر ޖެއްސަން. ۞ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ނޫނެވެ. ۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ = طوفان އާއި ގުރުބުޅިތަކާއި. ۞ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ = އަދި އުކުނާއި

ބޮޑާއި.۞ وَٱلدَّمَ = އަދި ލޭތައި.۞ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ = މިއީ بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތަކެކެވެ. مُعْجِزَة ތަކެކެވެ.۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކިބުރުވެރިވިއެވެ. ބޮޑާވިއެވެ.۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވިއެވެ.۞ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ = ނުބައި ނުލަފާ ބަޔަކަށްވުމުގައި – ބޮޑެތިކުށްކުރާ ބަޔަކަށްވުމުގައި.۞ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އައިސްވެއްޖެ ހިނދު.۞ ٱلرِّجْزُ = އެ عذاب / އެއިންކޮންމެ مصيبة އެއް.۞ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ موسى އެވެ.۞ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ.۞ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ = ކަލޭގެފާނަށް عهد ކުރެއްވި / ކަލޭގެފާނަށް نبي ކަމުގެ މަތިން.۞ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ފިލުއްވައި ދުއްވައިފިއްޔާ.۞ ٱلرِّجْزَ عذاب / ކާރިތަ / އެ مصيبة ۞. لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާހުށީމެވެ. / ކަލޭގެފާނު ތެދުކުރާހުށީމެވެ.۞ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ފޮނުވާހުށީމެވެ.۞ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ = ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުން.۞ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ފިލުއްވައިދިނުމުން.۞ ٱلرِّجْزَ = عذاب / ކާރިތަ / مصيبة ۞. إِلَىٰٓ أَجَلٍ = ވަކި ދުވަސްވަރަކަށް.۞ هُم بَٰلِغُوهُ = އެދުވަސްވަރަކަށް އެމީހުން ވާސިލްވާ. (އެއީ ކަނޑުގައި غرق ވުމެވެ.)۞ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ = އަނބުރާ އެމީހުން އެ عهد ފުހެލައި އެއްލައިލަނީއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވަސްތަކުންނާއި މޭވާ ކުޑަކުރުމުން (މިފަދަ މިފަދަ ކަންކަމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرعون އާއި އޭނާގެ تَبَعَ ވެރިން ހިއްލުއްވީމެވެ. (ޢަޛާބު ކުރެއްވީމެވެ.) އެއީ އެމީހުން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣١) ފަހެ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް އައިސްފިއްޔާ (އެބަހީ فرعون ގެ މީހުންނަށް ދާނާކަމާ – ނުވަތަ ފަސޭހަކަމާ – ނުވަތަ صحّة ގެ ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިކަމަކީ އަހަރުމެން ހައްޤުވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ (ބަނޑުހައިކަމާ / ބަލިކަމާ / އުނދަގޫކަމާ ފަދަ ނުބައިކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) އެކަމަކީ موسى ގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާ تَبَعَ ވެވުނު މީހުންގެ ސަބަބުން ވާކަމެކެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް ލިބުނު ސަބަބަކީ الله ގެ حضرة ން އަންނަ ކަންކަމެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ތައް ނުބައިވުމުން ލިބޭ ކަންކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ حكمة ދެނެ

ނިސްބަތްކުރަމުން އަންނަ ކަންކަމެވެ. موسى ގެފާނުންގެ ފަރާތުންޖެހިގެންވާކަންތައްތަކެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަން ނޭނގެއެވެ.

(١٣٢) އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ فرعون ގެ تبع ވެރިން ބުނެއެވެ. އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެކަމަކުން ނުވަތަ އެއްޗަކުން، އަހުރެމެންނަށް سحر ކުރެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެގާތަށް ކޮންމެފަދަ معجزة އެއް ގެނައިނަމަވެސް އަހުރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނޭ ބައެއްކަމުގައި ނުވެމެވެ.

(١٣٣) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (عبرة حاصل ކުރުމަށް) طوفان އާއި ގޮއްވާމަލާ އާއި އުކުނާއި – އަދި ބޯކާއި އަދި ލެއި ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ بيان ވެ ވަކިވެގެންވާ دليل ތަކެކެވެ. معجزة ތަކެކެވެ. ފަހެ އެމީހުން އުޅުނީ ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާވީއެވެ. އަދި އެމީހުންނީ ނުބައިކުޅަ ބަޔަކުކަމުގައިވިއެވެ. ބޮޑުމި ކާފިރުކަ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ކަމުގައިވާ قبطي ންނަށް الله تعالى އަދަބުތަކާއި މުސީބަތްތަކާއި ބަލާއި ޖެއްސެވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހިދާޔަތަށް موسى عليه السّلام ގެ رسول ކަން ތަޞްދީޤުކޮށް قبول ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އޭގެ އެއްކަމަކީ (1) طوفان އެވެ. އެއީ ވާރޭވެހުމުގެ طوفان އެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ދަނޑުބިމާއި ގަސްގަހާ ބޮޑު مصيبة އަކަށް ވެގެންދިޔުމުން موسى ގެފާނަށް އެމީހުން ދެންނެވި، އޭ موسى އެވެ. އަހުރެމެންގެ ކިބައިން މިކަން ދުރުކޮށްދިނުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދަންނަވައި ދެއްވާށެވެ. އަހުރެމެންގެ ކިބައިން މިކަން ދުރުކޮށްދީފިއްޔާ އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި بَنِي إسرائيل ފޮނުވައިލާނަމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އަށް دعاء ކުރައްވައި އެކަން ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ހަމަ އެކަން ދުރުކޮށްދިނުމާއެކު އެމީހުންނަކީ وعد ފުއްދައިފިއެވެ. އީމާންވެސް ނުވެއްޖެއެވެ. އަދި موسى ގެފާނު އަރިހަށް بَنِي إسرائيل ފޮނުވައިލުމެއްވެސް ނުދިނެވެ. އަދި ނުބައިކަމުގައި އިޞްރާރުވިއެވެ. (2) ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވީ ގޮއްވާމަލާގެ لشكر އެވެ. އެސްކުރުގެ އަހިސް އެމީހުންގެ ދަނޑުބިމާއި ކައި ފަޅުފަތްތަކާއި ކަނޑައިލިއެވެ. މި مصيبة ކުރީގެ مصيبة އަށްވުރެ މާބޮޑުވެއްޖެއެވެ. މިފަހަރުވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިގެން ކުރީގެ شرط ތަކުގެ މައްޗަށް އެކަން ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ދެންވެސް عهد ފުއްދައިފިއެވެ. ދެން ފޮނުއްވީ (3) އުކުނުގެ لشكر އެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ނިދިނެތިއްޖެއެވެ. ހިތާގެ ނުނިދިލައިބޭގެން އުކުނު ނަގަމުން. ކަށިގަނޑުތައް ހިކެއްޖެއެވެ. ގަހަކިގެއިވެސް އެބައިވަށައިލިއެވެ. މި مصيبة ބޮޑުވުމުން އަނބުރާވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިގެން އީމާންވުމުގެ شرط ގެމައްޗަށާއި އަދި بَنِي إسرائيل ފޮނުވައިދިނުމުގެ شرط ގެމައްޗަށް އެކަން ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އަނބުރާވެސް އެމީހުންގެ ހުވައި ފުއްދައި ނުބައިކަމުގައި ދެމިހުރިއެވެ. ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވީ (4) ބޯކާގެ مصيبة އެވެ. އެތަކެތީގެ އުނދަގޫކަމުން ތަށިތަކާއި ކާތަކެތި އިންނަ ތަންތަނާއި މުށިތަކާއި ބޯކަތަކެވެ. ބަނޑުން އަނގަޔަށް ދުވައިރާއިރު ބޯކަތެވެ. ބޯކަތެވެ. މިކަމުގެ އުނދަގޫ ބޮޑުވުމުން އަނބުރާވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައި الله އަށް دعاء ކުރެއްވުމުން އެކަން

ފިލުވައިދެންދިނީއެވެ. އެއީވެސް ކުރިން ހުރަހަކާ ދީ شرط ގެ މައްޗަށެވެ. މިފަހަރުވެސް ހުވައި އުވާލާ ނުކިޔަމަންތެރިވެގަތީއެވެ. ދެން އަކަލާނގެ އަމުރުންނަން ޖުޒުއުގެ (5) ނޯޓު ބަލާލައްވާށެވެ. އަމުރުން ބޮޑުނަކަންވެސް ހުންނަނީ ފެނެވެ. ވަޒީރާއި ކޮށްފައިވާ ފެނެވެ. ބަޔަށް ރިވާޔަތްކުރައްވާތީ ނިކަކޮށްވެސް ފެހަށް ލިބެވެ. ކަންތައްތަކެއް މިކަން ބޮޑުވެގެންވެސް موسى ގެ ކާރަން ދަންނަވައިގެން އެކަލޭގެފާނު دعاء ކުރައްވަވާން އެކަން ފިލުވައިދިނީއެވެ. ކަންތައް ހަދަކުރުވެސް އިހުސާނުވާ بَنِى إسرائيل موسى عليه السّلام ގާއިމުކުރި ޖިންސުވެރިގެ شرط ގެ މައްޗަށެވެ. ނަމަވެސް އެކަމަކު ހަމަ ފިލުވިކުރުން އަދިކަން ހުވައި އުވައިލިއެވެ. ޖާދޫގަރުންނެވެ.

ފަހު އިސްވެދިޔަ ކަންތައްތަކަކީ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނާ ދިމާވީ ބައިތަކަކީ ފަރުވާލެއްނުވާ معجزة ތަކެއްކަމަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވިއެވެ. އެމީހުންވީ ނުބައި ނުލަފާ ބައެއްކަމުގައެވެ. مجرمُ ބައެއްކަމުގައެވެ.

(١٣٤) އެމީހުންނަށް عذاب ހަމަޖެއްސެވުމާއި – އެބަހީ ކުރިން بيان ކުރެވުނު ގޮތުގައިވާ ކަންތައްތަކުން ކޮންމެ ހަމަ ދިމާވިއިރަށް އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދަންނަވައެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ޔާ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނަށާ عَهْد ވެވިގެން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން މިކަން ފިލުވައިދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާހުށީމެވެ. އަދި بَنِى إسرائيل ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ފޮނުވައިދެއްވާނަމެވެ.

(١٣٥) ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ مدّة އަކަށް ވާސިލުވާންޖެހޭ އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ނަގައިދީ كشف ކުރެއްވުމުން، އެއަށްފަހު އެމީހުން އެމީހުންގެ وعد އުވާލައިފިއެވެ. (އެކަންތައްތައް އެމީހުންގެ ޢާދަކަމަކަށް ހެދިފައިވިއެވެ.)

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُوا۟ ۖ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

ލުޣަތު

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ދެންފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޓެވީމެވެ. ❁ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ = ދެންފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْيَمِّ = ކަނޑުގައި. ❁ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ❁ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ = އެ އާޔަތްތަކަށް غافل ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَأَوْرَثْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ = ދެރަކުރެވި ނިކަމެތިކުރެވިގެންވާ ޤައުމަށް. ❁ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا = ބިމުގެ مشرق ތަރަފާއި އޭގެ مغرب ތަރަފު. (އެބަހީ: بيت الْمَقْدِس ގެ ބިމާއި فَلَسْطِيْنُ ގެ ބިމެވެ.) ❁ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ލައްވާފައިވާ. ❁ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ كلمة ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. ❁ ٱلْحُسْنَىٰ = ރަނގަޅުވެގެންވާ. ❁ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بنى إسرائيل ގެމައްޗަށް. ❁ بِمَا صَبَرُوا۟ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَدَمَّرْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވާ ބަރުބާދުކޮށްލެއްވީމެވެ. ❁ مَا كَانَ يَصْنَعُ = ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ❁ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ = فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެމީހުން. ❁ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾ = އަދި އެމީހުން ހަދާކަމުގައިވީ ތަންތަން. (ބޭރުގެ ތިމާ ގަސްތަކާއި މަތިޖެހުންތަކާއި) ❁ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل އަށް ކަނޑު ހުރަސްކުރުވާދެއްވީމެވެ. (ހުރަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.) ❁ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ = ދެން އެމީހުން ބައްދަލުވިއިރު ޤައުމަކާ އައެވެ. ❁ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ = އެމީހުން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ. ❁ لَّهُمْ = އެމީހުންނަށްވާ. ❁ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ: بَنُو إسرائيل ދެންނެވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ! ❁ ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا = އަހުރެމެންނަށް ހަދައިދެއްވާށެވެ إله އެއް (ބުދެއް) ❁ كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ = އެމީހުންނަށް ވާފަދައިން إله ތަކެއް ހުރިހެން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭމެންނީ ޖާހިލު ބަޔެކެވެ.۞ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނީ. (އެބަހީ: އެބުދަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނީ)۞ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ = އެމީހުން އުޅުނު ކަންތައްތައް ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔެކެވެ.۞ وَبَٰطِلٌ = އަދި باطل ވެގެންވެއެވެ.۞ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ = އެމީހުން އުޅުނުކަމުގައިވި ކަންތައްތައް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) ދެން އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިއްޕަވައި ކަނޑުގައި އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންނީ އާޔަތްތަކާމެދު غافل ވެގެންވި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٣٧) އަދި ދެރަވެ ނިކަމެތިކުރެވިގެންވާ މިސްކީންކޮށްނަން (އެބަހީ: فرعون ގެ އަޅުވެތިކަމުގެ ދަށުގައި ނިކަމެތިކުރެވިފައިވާ بنى إسرائيل މީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގެ مشرق ތަކާއި مغربُ ތައް ވާރުތަކޮށް ދެއްވީމެވެ. (ބިންވެސް އެއީ بَيْتُ المَقْدِس އާއި فَلَسْطِيْنُ ގެ ބިންކަމުގައެވެ. والله أعلم) އެތަނުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާލާނަގައި بركاة ދެއްވާފައިވާ ތަނެވެ. އަދި بنى إسرائيل ގެމައްޗަށް ކަލާނގެ ވަޢުދުވުން ربّ ގެ ބަސްފުޅު – (ތަނަވަސްކަމު ބަސްފުޅު) ފުރިހަމަވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެބަސްފުޅަކީ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ فِي ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُواْ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ މިއެވެ.) (سورة القصص: ٥-٦) އެމަންޖެހުނު ބަދަލުގައި ދެއްވާފައެވެ.) އެމީހުންނަށް އެފަދަ نعمة އެއް އެދުއްވި އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެ މީހުން ކުރަމުން އައި ކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުން ހަދާކަމުގައިވާ އިންފަރާ ގަސްދެފަރުތަކާއި ތަނަވަސްގެތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައިފީމެވެ.

(١٣٨) އަދި بنى إسرائيل އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑު ހުރަސްކޮށްދެއްވީމެވެ. ދެންފަހު އެމީހުން ބުދުތަކަކަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކާ ދިމާވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ ބުދުތަކެއްގައި) ދާންފެށިއެވެ. އަދި އެމީހުން يعنى: بنى إسرائيل ގެ މީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. އެމީހުންނަށް إله ތަކެއްވާފަދައިން (އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކެއްވާފަދައިން) އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް إله އެއް (ބުދެއް) ހައްދަވައިދެއްވާށެވެ! موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނީ ހަމަ جاهل ބަޔެކެވެ. ވަރަށްބޮޑު ނުބައި ބަޔެކެވެ.

(١٣٩) ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންގެ (އެބަހީ: އެބުދަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނީ) އެމީހުން އުޅުނު ކަންތައް الله تعالى ހަލާކުކުރައްވާ فاسد ކުރައްވާން ބަޔެކެވެ. އަދި އެމީހުންނުކުރަމުންދާ ކަންތައް باطل ވެގެންވާ ބަޔެކެވެ.

قَالَ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۖ يُقَتِّلُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ ۞ وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ أَرِنِيٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِي وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِي ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبْحَٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَغَيْرَ ٱللَّهِ = اللّه ނޫން އެހެންފަރާތެއްކަމުގައިތޯ؟ ❁ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި إله އަކަށް އަދެއްސަން އެދެންވީ. ❁ وَهُوَ فَضَّلَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ = (އެޒަމާނުގެ) އެންމެހާ ޚަލްގުތަކަށް. ❁ އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!)❁ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ އާއިލާގެ ބައިމީހުން. ❁ يَسُومُونَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ތަކުލީފުދެއި / ނުބައިކޮށްހިތައި. ❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ. / ނުބައި عذاب ގެ. ❁ يُقَتِّلُونَ أَبْنَآءَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރައި. ❁ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ނުމަރައި ދޫކޮށް. ❁ وَفِي ذَٰلِكُم = އަދި ހަމަ ކަލޭމެނަށް އެކަންތައްތަކުގައިވިއެވެ. ❁ بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ ބަލާއެއް. / އިމްތިޙާނެއް. ❁ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ. ❁ وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް وعد ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً = ތިރީސްރޭ (އެއީ އެކަލާނގެއާއި مُنَاجا ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.)❁ وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތާވަލު (އިތުރު ދިހަރޭ އިތުރުކޮށްގެން ފުރިހަމަކުރެއްވީމެވެ. ❁ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ مِيْقَات ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. ❁ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً = ސާޅީސްރޭގައި. ❁ وَقَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام އަށް. ❁ ٱخْلُفْنِي فِي قَوْمِي = ތިބާ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގައި އަޅުގަނޑު ތިއްބުން (خليفة އަކަށް) ހުންނަވާށެވެ! ❁ وَأَصْلِحْ = އަދި ކަންތައްތައް إصْلاَحُ ކުރައްވާށެވެ!1 ❁ وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި تبع ވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!❁ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ މަގަށް. ❁ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ = ދެންފަހެ موسى (عليه السّلام) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ لِمِيقَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ميقات އަށް. (وعد ކުރެއްވި وقت އާއި މަކާނަށް)❁ وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެކަލޭގެފާނާ ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ!❁ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ = މިއަޅާއަށް އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ބަލާލެވޭނެގޮތަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ لَن تَرَىٰنِي = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފެންނާނެއެވެ. / ނުދެކޭނެއެވެ. ❁ وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ފަރުބަދައަށް ބައްލަވާށެވެ.! ❁ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ = ފަހެ އޭގެ ތާކުގައި

ތަންކޮޅެއް قرار ވެ ހުރުމެއްތާ.۞ فَسَوْفَ تَرَىٰنِي = ފަހެ ނިކަންހުރެ ދެން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނިވާނެއެވެ.۞ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ = ދެން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ تَجَلّي ވެވޮޑިގެންވިހިނދުން. (جلال ވަންތަ ރިވެތިކަމުގެ އަލިކަންތިލުވެވިގެންދިޔުން)۞ لِلْجَبَلِ = ފަރުބަދައަށް. جَعَلَهُۥ دَكًّا = އޭގެ ކުދިކުދިވެގެންގޮސް އެއްސަމާސަވެއްޖެއެވެ. (ކުދިކުދިވެފޮޅިގެންދިޔައެވެ.)۞ وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا = އަދި موسى عليه السّلام ހޭނުވެގެން ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَاقَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ހޭވެރިކަން އަރުވައިދިނުމުން.۞ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ = ކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ރަސްކަލާނގެ ކަލޭ طاهر ވަންތަކަލާނގެއެވެ! تُبْتُ إِلَيْكَ = ތިމަނާ ރަސްކަލާނގެ ހަޒްރަތަށް توبة ވެއްޖައީމެވެ.۞ وَأَنَا۠ = އަދި ތިމަނާ ވެއީ.۞ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾ = އެންމެ ފުރަތަމަ އީމާންވި މީހާއެވެ. (بنى إسرائيل ގެ އެންމެ ފުރަތަމަ مؤمن އެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. الله ނޫން އެހެން إله އެއް ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އަޅުކަން އެދެންވީހެއްޔެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެވީ (މިޒަމާނުގައި) އެންމެހާ ޤައުމުތަކަށްވުރެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(١٤١) ދެން فرعون ގެ آل ންގެ އަތްދަށުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންވާ عذاب ދެމުންދިޔައެވެ. (އަނގޮވެރިކޮށް ކަލޭމެން ނިކަމެތިކުރިއެވެ.) އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރާލިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ދިރިހުރިތަނުގައި ބަހައްޓައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ إمتحان ވެއެވެ.

(١٤٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އާއި مناجا ދެންނެވުމަށް) موسى (عليه السّلام) އާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިރީސް ރޭގެ وعد ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ مِيْعَاد އިތުރު ދިހަ ރެއާއި ފުރިހަމަ ކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ އެ مِيْقَات ސާޅީސް ރޭއާއި ފުރިހަމަވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ކަލޭގެފާނުގެ أخُ هارن عليه السّلام އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ އަހަރުމެންގެ قوم ގައި އަހަރުމެން ދިޔުމުން ފަހުގައި خليفة އެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނަވާށެވެ! އަދި ކަންތައް إصلاح ކުރައްވައި އަދި فاسد ކާރީ މީހުންގެ މަގައި تبع ވެ ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٤٣) އަދި موسى عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ مِيْقَات އަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (އެބަހީ وعد ކުރެވިފައިވާ ތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަލޭގެފާނާ ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ ތިމަނާގެ رَبّ އެވެ! ތިމަނަށް ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާދޭށެވެ! ބަލާލެވޭނެ ހައިސިއްޔަތު ދެއްވާނދޭވެ! އެ نعمة ދެއްވާނދޭވެ! އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފެންނާނެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކޭކަށް ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ފަރުބަދައަށް ބައްލަވާށެވެ! އެފަރުބަދަ އޭގެތަނުގައި قرار ވެ ހުރެއްޖެއްޔާ ފަހެ އަވަހަށް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނިވާނެއެވެ. ދެން ފަހެ ފަރުބަދައަށް އެކަލާނގެ تَجَلِّي ވެވޮޑިގެންވުމުން – (އެކަލާނގެ نور ދުށުމުން އަލިކަންތިލުވެވިގެންދިޔުމުން) ފަރުބަދަ ކުދިކުދިވެފޮޅިގެންދިޔައެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ހޭނުވެގެން ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ހޭވެރިވެވަޑައިގެންނެވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ އަހަރެންގެ رَبّ އެވެ!) ރަސްކަލާނގެ ކަލޭ طاهر ވަންތަކަލާނގެއެވެ! ތިމަނާ ރަސްކަލާނގެ ހަޒްރަތަށް توبة ވެއްޖައީމެވެ. ތިމަނާއީ (މި أمّة ގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ އީމާންވި މީހާއެވެ.

قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنِّى ٱصْطَفَيْتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَـٰلَـٰتِى وَبِكَلَـٰمِى فَخُذْ مَآ ءَاتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُۥ فِى ٱلْأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَىْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا۟ بِأَحْسَنِهَا ۚ سَأُو۟رِيكُمْ دَارَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾ سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَـٰتِىَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلْغَىِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَـٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَلِقَآءِ ٱلْـَٔاخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! إِنِّى ٱصْطَفَيْتُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތް خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ✻ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެމައްޗަށް. ✻ بِرِسَـٰلَـٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަން ދެއްވުމުން. ✻ وَبِكَلَـٰمِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަސް وحى ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ✻ فَخُذْ مَآ ءَاتَيْتُكَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތަށް ދެއްވި ތަކެތި ހިފައިގަންނާށެވެ! وَكُن = އަދި ކަލޭގޮތް ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ✻ مِّنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ = شكر ކުރާމީހުންގެތެރެއިން ✻ وَكَتَبْنَا لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގޮތަށް ލިޔުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ✻ فِى ٱلْأَلْوَاحِ = ފިލާއިތަކުގައި. مِن كُلِّ شَىْءٍ مَّوْعِظَةً = ކޮންމެ އެއްޗަކުން އަދި ކޮންމެކަމަކުން وعظ އާއި نصيحة. ✻ وَتَفْصِيلًا = އަދި تفصيل އާއި ބޭނުން (حكم ތަކުގެ بيان އެއްގެ ގޮތުން)✻ لِّكُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް / ކޮންމެކަމަކަށް.✻ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ = ފަހެ އެތަކެތި ބާރުގަދަކޮށް ހިފާށެވެ!✻ وَأْمُرْ قَوْمَكَ = އަދި ކަލޭގޮތުންގެ قوم އަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ! يَأْخُذُوا۟ بِأَحْسَنِهَا = އެމީހުން އޭގައިވާ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެއް ހިފުމަށް✻ سَأُو۟رِيكُمْ = ނިކަން ގާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާނެވެ. ✻ دَارَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾ = ނުބައިމީހުންގެ فاسق ންގެ ގެދޮރު. (އެއީ ނަރަކައެވެ.)✻ سَأَصْرِفُ = ނިކަން ގާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބުރާލައްވާނެވެ. ✻ عَنْ ءَايَـٰتِىَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން (އާޔަތްތަކާއި ދުރަށް.)✻ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވާމީހުން. ✻ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ✻ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫން ގޮތަކަށް. ✻ وَإِن يَرَوْا۟ = އަދި އެމީހުން ދުށުމަސް / ފެނުނަސްވެސް.✻ كُلَّ ءَايَةٍ = ކޮންމެ دليل އެއް. / (އެއްކަލާނގެކަން ސާބިތުކުރާ ކޮންމެ حجّة އެއް.)✻ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا = އެމީހުން އޭގެ މައްޗަށް އީމާން ނުވާނެއެވެ. ތެދު ނުގަންނާނެއެވެ. ✻ وَإِن يَرَوْا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއަސް. (އެމީހުން ފެނުނަސް)✻ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ = هداية ގެ ތެދުމަގު.✻ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا = އެމީހުން އެމަގު ނުހިފާނެއެވެ. (އެމީހުން މަގެއްގެގޮތުން އެމަގު إختيار ނުކުރާނެއެވެ.)✻ وَإِن يَرَوْا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއަސް.✻ سَبِيلَ ٱلْغَىِّ = މަގުފުރެދުމުގެ ހަލާކުގެ މަގު.✻ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا = މަގެއްގެގޮތުން އެމަގު އެމީހުން ހިފާނެއެވެ. / إختيار ކުރާނެއެވެ.✻ ذَٰلِكَ = އެކަން އެއީ.✻ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުރިއެވެ. ދޮގުހެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.✻ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ✻ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ.✻ عَنْهَا

غَـٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ = އެއްޗެއްސަކަށް غافل ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ = އަދި ދޮގުކުރި މީސްމީހުން.۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞ وَلِقَآءِ ٱلْأَخِرَةِ = އަދި آخرة ގައި ބައްދަލުވުންވާކަމާއި.۞ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ.۞ هَلْ يُجْزَوْنَ = އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވޭނީހެއްޔެވެ؟ / އެމީހުންނަށް ޖަޒާ ނުލިބޭނެއެވެ.۞ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން މެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٤) އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަން ދެއްވުމުންނާއި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމުގެ ގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިއެއްޗެއްގައި ގަދަކަމާ ހިފުއްޓަވާށެވެ! އޭގައިވާގޮތުން ޢަމަލުކުރައްވާށެވެ! އަދި شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ލިޔުއްވީމެވެ (دين ގެ ގޮތުންނާއި އަދި ދުނިޔަވީ ގޮތުން بَنُو إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ބޭނުންވާ) ކޮންމެކަމެއްގެ އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ مَوْعِظَة ލިޔުއްވާދެއްވީމެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ وعظ އާއި نصيحة އާއި ހަލާލާއި ހަރާމް – ލިޔުއްވީމެވެ. އަދި اللّه ގެ أمر ތަކާއި ނަހީގެ تفصيل بيان ކޮންމެއްވާ ލިޔުއްވީމެވެ. ފަހެ (އޭ موسى عليه السّلام އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެ ލިޔުއްވީމެ ހިފުއްޓަވާށެވެ! އަދި އޭގައިވާ ރަނގަޅު ގޮތުގެ މަތިން ހިނގާ عمل ކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ! فاسق ވެއްޖެ ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ގެތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކަންހުރި ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާނީމެވެ. (آخرة ގައި އެމީހުންގެ ޖާގަ ދައްކަވާނީމެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.)

(١٤٦) އަދި އެއްވެސް حقّ އެއްނުލާ ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبْر ވެރިވާ މީސްމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ދުރަށް ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަނބުރާލައްވާނީމެވެ. (އެއީ ހިތާ ފައްސަލައިގެ އާޔަތްތަކެވެ. مَوْجُود ވެގެންވާ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ވެސް އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކެވެ. އެތަކެއްޗަށް ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ ދުރު އެމީހުންނަށް ބަންދުކުރައްވާނީމެވެ. قرآن ވެސް މިއީ އެކަލާނގެ دليل އެވެ. އޭގާގައި ވިސްނާފިކުރުކުރުމުގެ ދުރުވެސް އެމީހުންނަށް ބަންދުކުރައްވާނީމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެ دليل އެއް އަދި ކޮންމެ حجّة އެއް ފެންނަ ނަމަވެސް އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް هداية ގެ ސީދާ ތެދުމަގު ފެންނަނަމަވެސް އެމީހުން އެއީ މަގެއްކަމުގައި ނުހިފާނެއެވެ. تبع ނުވާނެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުމާ ހަލާކުގެ މަގު އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން މަގެއްގެ ގޮތުން އެމަގު ހިފާނެއެވެ. އެއީ އެކަން އެމީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެތަކެއްޗަކާ غافل ވެގެންނެވެ. (ނުވިސްނިފައެވެ.)

(١٤٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި އަދި آخرة ގައި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި (އެބަހީ قيامة ދޮގުކުރި) މީސްމީހުންނަކީ (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެ ހުރިހާ عمل ތައް باطل ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކަށް ވުރެ އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވޭނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެކަމަށް ވުރެ جزاء ނުދެއްވޭނެއެވެ.ޙަޤީޤަތުގައި ނުދެއްވޭނެއެވެ.

وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ (١٤٨) وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ (١٤٩) وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ (١٥٠)

މުފްރަދާތު

وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ގެ قوم ގެ މީހުންނިޔާ إختيار ކޮށްފިއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުން (އެކަލޭގެފާނު ميقات އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު) ۞ مِنْ حُلِيِّهِمْ = އެމީހުންގެ ގަހަނާތަކުން.۞ عِجْلًا جَسَدًا = ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް.۞ لَّهُۥ خُوَارٌ = އެއަށް خُوَار ވާ. އަޑުގޮވާއޮތް.۞ أَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކޭތޯވެއެވެ.؟ / އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯވެއެވެ؟ ۞ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެމީހުންނާ ވާހަކަނުދައްކާކަން.۞ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް މަގުދައްކައި ނުދޭކަން.۞ ٱتَّخَذُوهُ = އެމީހުން އެއީ (ދިރާއެއްގެ ގޮތުގައި) ހިފާ إختيار ކޮށްފިއެވެ.۞ وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ (١٤٨) = އަދި އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. / مشرك ންކަމުގައެވެ.۞ وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ أَيْدِيهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްމައްޗަށް ވެއްޓިހިނދުން / އެބަހީ އެމީހުން ހިތާމަކުރިހިނދުން – އެގިރިއަށް އަޅުކަންކުރީމުން އެކަމާ ހިތާމަކުރިހިނދުން.۞ وَرَأَوْا = އަދި އެމީހުން ދެކިފިއެވެ. / އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ.۞ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިގެންވާކަން. قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا = އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އަޅަގަނޑަށް رحمة ނުކުރެއްވިނަމަ. وَيَغْفِرْ لَنَا = އަދި އެކަލާނގެ އަޅަގަނޑަށް ނުފުއްސަވައިފިނަމަ.۞ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ (١٤٩) = ގެއްލި ވާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عليه السّلام (مِيْقَاتُ ން) އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ غَضْبَٰنَ أَسِفًا = ކޯފާވެ ވަޑައިގެން ހިތާމަކުރައްވާ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަކަން ތިޔަބައިމީހުން ކުރީ ނުބައިކަމެއްގެ ނުބައިކަމާއެވެ! (ނުބައި ތަނެއްގައެވެ.) مِنۢ بَعْدِىٓ = އަހުރެންނަށް ފަހުން. ۞ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ أمر އަށް (ކާމިޔަށް) އަވަސްވެގެން ދިޔައީތޯ؟۞ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިލަފަތް އެއްލައިލެއްވިއެވެ.۞ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون (عليه السّلام) ގެ ބޮލުގައި ހިފެއްވިއެވެ.۞ تَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދަމާލައްވާ حال

ކޮޅު . ❁ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ.❁ إِنَّ ٱلْقَوْمَ = ހަމަކަށަވަރުން قوم ގެމީހުން.❁ ٱسْتَضْعَفُونِى = އެމީހުން އަހުރެންނަކީ ضعيف މީހަކަށް ހަދައިފިއެވެ. އަހުރެންގެ ބަސްނުއަހައެވެ.❁ وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى = އެމީހުން އަހުރެން މަރާލުމަށް ގާތްވިއެވެ.❁ فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ = އަދި عداوة ތެރިން ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނަށް عُقُوبَة ދިނުމުން އުފާކުރުވިރަނުދެއްވާށެވެ! وَلَا تَجْعَلْنِى = އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ!❁ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއިއެކު / އަނިޔާވެރިންގެތެރޭގައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) އަދި موسى(عليه السّلام) އަންގަހުރު އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ مِيْقَات އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ފުރައްވާފައި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެމީހުންގެ ގަހަނާތަކުން ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް ހަދައި (އަޑުގަނޑުލާ إله އެއްކަމުގައި) އެގެރި إختيار ކުރީއެވެ. އެގެރިގައި (ހަޤީޤީ ގެރި) ގޮވާގޮތަށް އަޑު އިވޭ ޖަސަދެއްވެއެވެ. އެބަސަށް ވައި ވަނީމާ ގެރިގޮވާއަޑުކަހަލަ އަޑުއިވެއެވެ. އޭތި އެމީހުންނާ ވާހަކަ ނުދައްކާކަމާއި އެމީހުން ނުވިސްނާނީތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް ތެދުމަގެއް ނުދައްކާކަމާވެސް އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެގެރި إله އެއްގެގޮތުގައި إختيار ކުރީ އަޅުކަންކުރިއެވެ. އޭގެސަބަބުން އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ.

(١٤٩) އަދި އެމީހުން — އެބަހީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރިމީހުން އެކަމާ ހިތާމަކުރިހިނދުން އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ މަގުފުރެދިފައިކަން ރަނގަޅަށް އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އަޅަމެންގެ رَبّ އަޅަމެންނަށް رحمة ނުލައްވައިފިނަމަ އަދި އެކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ނުފުއްސަވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٥٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ميقاتُ ން އެނބުރިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު (އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވަޑައިގެން) ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ ފަހުން ކަލޭމެން ތިޔަހެދި ކަންތައް ވަރަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ أمر ލަސްވަނީ (އެކަލާނގެ ކޯފާއަށް) އަވަސްކޮށްލުމަށްޓަކައިތޯއެވެ؟ އަދި އެކަލޭގެފާނު ލޯޙަތައް އެއްލާލައްވާފައި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون عليه السّلام ގެ) ބޮލުގައި ހިފުއްވައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ދަމާލައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން قوم ގެމީހުން އަހުރެންނަކީ ނިކަމެތި މީހަކަށް ހަދައި އަހުރެންގެ ބަސްނުއަހައެވެ. އެމީހުން އަހުރެން މަރާލުމަށް ގާތްވިއެވެ. ފަހެ عداوة ތެރިން އަހުރެންނަށް عقوبة ދެއްވުމުން އުފާކުރުވާނުލައްވާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިންގެތެރޭގައި އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ! مشرك ންނާއެކު އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ!

قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

ލުޣަވީ

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ مُوسَى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ.). އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى = މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ أخ އާއަށް ފުއްސަވާނދޭވެ.!❁ وَأَدْخِلْنَا = އަދި އަޅަމެން ވައްދަވައިދެއްވާނދޭވެ.!❁ فِى رَحْمَتِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް.❁ وَأَنتَ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ.❁ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ = އެންމެބޮޑަށް رحمة ލައްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ = ހަވަކަރަވަޅުން ގެރި (إله އެއްކަލަކުގެއި) ހިފާ إختيار ކުރިމީހުން.❁ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ = ނިކަންނުހުރު އެމީހުންނަށް (ބޮޑުވެގެންވާ) ކޯފާއެއް ލިބޭހުށްޓެވެ. ❁ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.❁ وَذِلَّةٌ = އަދި ދެރަނިކަމެއްވެސްމެއެވެ.❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.❁ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް މިވަންތަރަސްކަލާނގެ حزاء ދެއްވަނީ.❁ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައިކަންތައް ކުރި މީސްތަކުން.❁ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا = ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން توبة ވީ.❁ وَءَامَنُوٓا۟ އަދި އެމީހުން އީމާންވެ.❁ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެފަހުގައިވެސް ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެއީ.❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى = އަދި موسى عليه السّلام ގެ ކޯފާއިން ހަމަޖެހިލެއްވުމުން ވަޑައިގެންނެވުމުން.❁ ٱلْغَضَبُ = ކޯފާވުން.❁ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ = ތިލަބަޑު ހިއްޕަވައިފިއެވެ. ❁ وَفِى نُسْخَتِهَا = އެތަކެތީގެ ލިޔުއްވުމުގައި ވެއެވެ.❁ هُدًى وَرَحْمَةٌ = ތެދުމަގާއި رحمة . لِّلَّذِينَ = އެބަޔަކަށް.❁ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ = އެބަޔަކު އެބަޔަކުގެ رَبّ އަށް ކަނޑައެޅިގެން ބިރުވެތިވާ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥١) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގޭ رَبّ އެވެ. މިއަޅުގަނޑާއި މިއަޅުގޭ أخ އަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެގެ رحمة ފުޅުތެރެއަށް އަޅުގަނޑުމެން ވައްދަވާނދޭވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ رحمة ފުޅުވެން އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٢) ހަމަކަށަވަރުން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީސްތަކުންނަށް ނިކަންހުރި އުމުރުގެ رَبّ ގެ حضرة ން (ބޮޑުވެގެންވާ) ކޯފާއެއް ލިބޭނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން ލިބޭނެއެވެ. ދޮގުވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٥٣) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރި މީސްތަކުން (ދަންނަވާށެވެ!) ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން توبة ވެ، އަދި އީމާންވެއްޖެއްޔާ - ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ ދިނަދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ފުޅުވެން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންވެސް ހަމަ އެފަދައެވެ.)

(١٥٤) އަދި موسى عليه السّلام ގެ އެކާފާ ހަށިފުޅުން ގޯސްވިހިނދުން ފިލާތަކުތައް ނަގައިފިއެވެ. އަދި އެފިލާތަކުތަކުގެ مَضْمُوْنُ ގައި (އޭގެ ލިޔުއްވުމުގައި) އެބައިމީހުންގެ رَبّ އަށް ބިރުވެތިވާ ބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة ވެއެވެ.

وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَـٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّـٰىَ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَـٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾ ۞ وَٱكْتُبْ لَنَا فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَـٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

ލުޣަވީ

وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام إختيار ކުރެއްވިއެވެ.۞ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން.۞ لِّمِيقَـٰتِنَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ميقات އަށް (عِجْلُ ގެ ކަންތައްގެ توبة ވުމަށް توبة ދަންނަވައިދޭ ތަނަށްޓަކައި)۞ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެއަށް رَجْفَةُ ހިފިހިނދުން (އެބަހީ އެމީހުނަށް ގަދަފެންގަނޑު زَلْزَلَة އާއި އަޑުފަން އައިސް ބޭހުށިހިނދުން) ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبُّ އެވެ!۞ لَوْ شِئْتَ = އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިޔަށްކުރިންވެސް އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިއްޔާމުއެވެ.۞ وَإِيَّـٰىَ = އަދި މިއަޅާއި.۞ أَتُهْلِكُنَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކުކުރައްވަނީތޯއެވެ.۞ بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ = އަޅުގަނޑުމެންގެތެރެއިން މޮޔަ جاهل ން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކުން.۞ إِنْ هِىَ = އެކަން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِتْنَتُكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ إمتحان ކަމުގައިމެނުވީ.۞ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ = އެއިން އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ.۞ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. أَنتَ وَلِيُّنَا = އަޅުގަނޑުގެ ސަރަހައްދުކުރައްވާ ރަސް އިބަރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ فَٱغْفِرْ لَنَا = ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ! ۞ وَٱرْحَمْنَا = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެނަށް رحمة ލެއްވާނދޭވެ!۞ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَـٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާތަކުގެ އެންމެ ހެޔޮ ފަރާތެވެ.۞ وَٱكْتُبْ لَنَا ۞ = އަދި އަޅުގަނޑުމެނަށް ލިޔުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! / ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވާނދޭވެ!۞ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً = މިދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމެއް. ހެޔޮކަން.۞ وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۞ = އަދި آخرة ގައިވެސް ހެޔޮކަން.۞ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އިބަރަސްކަލާނގެއަށް توبة ވެއްޖައީމެވެ. رجوع ވެއްޖައީމެވެ.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.۞ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب (ދަންނަވާށެވެ!) ގެ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވަމެވެ.۞ مَنْ أَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް.۞ وَرَحْمَتِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة.۞ وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ = ހުރިހާއެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.۞ فَسَأَكْتُبُهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކަންތުރާ ގެ رحمة ލިޔުއްވާހުށީމެވެ.۞ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާމީހުންނަށް (ފާފަތަކުން ދުރުހެލިވާ

މީހުންނަށެވެ.)۞ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދޭ.۞ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން.۞ بِـَٔايَـٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٥) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ مِيْقات އަށް ވަޑައިގަތުމަށް إختيار ކުރެއްވިއެވެ. (މިއީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ކުރިންބައިކަންތަކަށް توبة ވުމުގެ އެދުމުގައި الله އަށް ދަންނަވާ أستغفار ކުރެއްވުމާއި ކުއްތަންވުމުގެ ގޮތުން އެއީ مِيْقات އެކެވެ. ދެންފަހު مِيْقات އަށް ދެވުމަށްފަހު އެމީހުންނަށް موسى عليه السّلام އެންގެވީ سجدة އަށް ތިރިވުމަށެވެ. سجدة ކުރުމަށެވެ. އެންގެން سجدة އަށް ތިރިވުމުން الله تعالى موسى عليه السّلام އަށް وحي ބާވައިލެއްވިއެވެ. ބަސްފުޅުތަކުގެ އަޑު އެމީހުންވެސް އަހާލުމަށްވިއެވެ. ދެންފަހު وحي ނިމުމުން އެމީހުން ބުނުނީ ދެންނެވީ الله އަހުރެމެންނަށް ދެއްކެވިއްޔާ މެނުވީ އަހުރެމެން އީމާންނުވާނަމެވެ. ދެންފަހު މިއިރުގިނަތަކުގެ ބަސް ދެންނެވުމުން އެމީހުންނަށް އައީ ގަދަހުރިގަނޑު އަޑުފަރާތުގެ. އެއީ رَجْفَة އެވެ. އެއަޑު ފަހަރާ موسى عليه السّلام ޙާލަތުގައި ދެން އެންމެން މަރުވިއެވެ.)

(ދެންފަހު އެމީހުންނަށް އެ رَجْفَة ޖެހި އެންމެން މަރުވެގެން ދިޔުމުން موسى عليه السّلام (ވަރަށް ހިތާމަފުޅާއެކު އަސްކުރުގަދަދަންނަވުމުގެއްދަންނަވިއެވެ.) الله އަށް ދަންނަވިއެވެ. ހޭ އަހުގެ رَبّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނުވާނަމަ މީގެކުރިންވެސް ތިބާރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިއްޔެވެ. އަދި މިއަހަރެމެން ހަލާކު ކުރައްވައިފިޔެވެ. އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންވާ މޮޔަ جاهل ބަ ކުރަމުންގެންދާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެން ހަލާކު ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަން އެއީ ތިބާރަސްކަލާނގެ ޖެއްސަވާ إمتحان ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. އޭގެސަބަބުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އެދެންނެއް މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެދެންނަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ ސަރަޙަވެރިޔާއެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންނަށް رحمة ލެއްވާނދޭވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ عفو ކުރައްވާ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

(١٥٦) އަދި މިދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންނަށް ހެޔޮކަން (صالح عمل ކުރުމުގެ توفيق) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި آخرة ގައިވެސް އަހަރެމެންނަށް (ފާފަފުއްސެވުން) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް رجوع ވެ توبة ވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެބަޔަކަށް ދިމާކުރައްވަމެވެ. ޖެއްސަވަމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رحمةލިޔުއްވާނީ އެބަޔަކު تقوى ވެރިވާ އަދި ޒަކާތްދޭ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ބުރަވެރިވާމީހުންނަށެވެ.

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَـٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَـٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَـٰلَ ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَـٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ = އެމީހުންނަކީ رسول އަށް تبع ވާމީހުންނެވެ. ❁ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ = އެއީ أمِّيّ ނަބިއްޔާއެވެ. (مُحَمَّدٌ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلّم)އެވެ ❁ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ފެންނާނެ. ❁ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ = އެމީހުންގެ އަތުގައި ލިޔެވިގެން ވަނިކޮށް (އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިގެންވަނިކޮށް)❁ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ = توراة އާއި إنجيل ގައި. ❁ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރައްވާ. ❁ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް مُنْكَرَاة ނަހީކުރައްވާ. ❁ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَـٰتِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު ތަކެތި حلال ކުރައްވާ. وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَـٰٓئِثَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ނަޖިސް ނުބައިތަކެތި حرام ކުރައްވާ.❁ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބުރަވެފައިވާ عَهْد ތައް ނެތިކުރައްވާ.❁ وَٱلْأَغْلَـٰلَ = އަދި ކަސްތޮޅުވެފައިވާ (ބޮޑެތިސަކަތްތެރިކަންތައްތަކާ ހުރިހައި تكليف ތަކާއި)❁ ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮތް.❁ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވި މީސްތަކުން.❁ وَعَزَّرُوهُ އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް قَدَرُ ކޮށް މަތިވެރިކުރިއެވެ.❁ وَنَصَرُوهُ އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދިނެވެ.❁ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ އަދި އެމީހުން نور އަށް تبع ވިއެވެ. (قرآن އަށް تبع ވި) ❁ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނާއެކު ބާވައިލެއްވުނު. (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު)❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ = ކާމިޔާބުވެރިން އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެރިންނެވެ.❁ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.! إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެންނަކީ الله ގެ ޙަޟްރަތުގެ رسول އާއެވެ. ❁ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا = ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް. ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެ އެއީ އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން (މިލްކުވެރިކަން)❁ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ އިލާހަކު ނުވެއެވެ.)❁ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ (ދިރުއްވާ) މަރުއްވަވައެވެ.❁ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އީމާންވާށެވެ! ❁ وَرَسُولِهِ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް.❁ ٱلنَّبِىِّ

ٱلْأُمِّىِّ = އުއްމީ أمِّىّ ނަބިއްޔާއެވެ. (ލިޔުންކިޔުންނުވާ ނަބިއްޔާއެވެ.)۞ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = އެކަލޭގެފާނު اللّه އަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވާ. (اللّه ތަޢާލާއަށާއި) وَكَلِمَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލިމަތްތަކަށެވެ. ۞ وَٱتَّبِعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ! لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގުލިބުމުގެ آمّيد ގައި / ތެދުމަގުލިބޭތޯ.۞ وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى (عليه السّلام) ގެ قوم ގެތެރޭގައިވެއެވެ.۞ أُمَّةٌ ބައެއްމީހުން.۞ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް ތެދުމަގުގެ ލިބިގެންވާ / حقّ މަގަށް ތެދުމަގުދައްކައެވެ.۞ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾ = އަދި حقّ ގޮތުގައި އިންސާފު عدل ވެރިވާ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٧) އެމީހުންނަކީ رسول އާއަށް تبع ވާމީހުންނެވެ. އެ رسول އަކީ أمِّيّ نَبِي އެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އެމީހުން ގެންގުޅޭ توراة އާއި إنجيل އާއި މިދެފޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި خبر ވެސް ލިޔެވިގެންވާ نَبِي އާއެވެ. އެއީ محمد صلّى الله عليه وسلم އެވެ. އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި منكرات ތަކުން މީސްތަކުންނަށް ނަހީކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅުތަކެތި حلال ކޮށްދެއްވާ އަދި ނަޖިސް ނުބައިތަކެތި މީސްތަކުންނަށް حرام ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި (بنى إسرائيل ންނަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ދަތިއުނދަގޫ) عهد ތަކާ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު ނައްތަވާ ފުރައިކަންތަކާ އަދި ބުރަކަމި تكليف ތަކާ ދަތިކަންތައްތަކާ ނެތިކުރައްވާނެއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވެ އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަރުކޮށް މަތިވެރިކޮށް إحترام ކޮށް އަދި އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު ބާވައިލެވުނު نور ކަމުގައިވާ މާތް قرآن އަށް تبع ވާ މީސްތަކުން (ދަންނަވައެވެ!) ކާމިޔާބުވާނީ އެމީހުން އެއީ ދާއިމީ ނަސީބުވެރިވާ ބައެކެވެ.

(١٥٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަ ކަލޭމެން އެންމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ اللّه ގެ رسول އާއެވެ. އެކަލާނގެއަށް، އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅި مِلْكُ ހުރިހާތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ނޫން އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއްވެސް حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ ތަކެތި މަރުއްވަވައެވެ. ދެން ކަލޭމެން اللّه އަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވާށެވެ! އެއީ أمِّيّ نَبِي އާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު اللّه އާއި އެކަލާނގެ އެންމެހާ كَلِمَة ފުޅުތަކަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ތެދުކުރައްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބޭތޯ އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ!

(١٥٩) އަދި موسى عليه السّلام ގެ قوم ގައި މީސްތަކުންނަށް حقّ އަށް މަގުދައްކާ أمّة އެއް ވެއެވެ. ބަޔަކުވެއެވެ. (އެ أمّة ގައި އެބައި بنى إسرائيل ގައި ހުރިހާ މީހުން އެއްކަހަލަ ނޫނެވެ. ރަނގަޅުމީހުން ވެއެވެ. މިއާއެކުގައި އެވަނީ އެވާހަކައެވެ.) އެމީހުން حقّ ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި عدل إنصاف قائم ކުރެއެވެ.

وَقَطَّعۡنَٰهُمُ ٱثۡنَتَيۡ عَشۡرَةَ أَسۡبَاطًا أُمَمٗاۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ إِذِ ٱسۡتَسۡقَىٰهُ قَوۡمُهُۥٓ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡحَجَرَۖ فَٱنۢبَجَسَتۡ مِنۡهُ ٱثۡنَتَا عَشۡرَةَ عَيۡنٗاۖ قَدۡ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٖ مَّشۡرَبَهُمۡۚ وَظَلَّلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلۡغَمَٰمَ وَأَنزَلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ۝١٦٠ وَإِذۡ قِيلَ لَهُمُ ٱسۡكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةَ وَكُلُوا۟ مِنۡهَا حَيۡثُ شِئۡتُمۡ وَقُولُوا۟ حِطَّةٞ وَٱدۡخُلُوا۟ ٱلۡبَابَ سُجَّدٗا نَّغۡفِرۡ لَكُمۡ خَطِيٓـَٰٔتِكُمۡۚ سَنَزِيدُ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ۝١٦١ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنۡهُمۡ قَوۡلًا غَيۡرَ ٱلَّذِي قِيلَ لَهُمۡ فَأَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمۡ رِجۡزٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَظۡلِمُونَ ۝١٦٢

ލުޣާތު

وَقَطَّعۡنَٰهُمُ = އަދި އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ އެ بنى إسرائيل ން ބައިބައިކުރެއްވީމެވެ. ވަކިވަކިކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱثۡنَتَيۡ عَشۡرَةَ أَسۡبَاطًا = ބާރަ قَبِيلَة އަކަށް. (يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ قَبِيلَة އެއް) ۞ أُمَمًا = أمّة ތަކަކަށް.۞ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ إِذِ ٱسۡتَسۡقَىٰهُ قَوۡمُهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ފެނަށް އެދުނުހިނދުން.۞ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡحَجَرَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑުން ހިލަގަނޑަށް ޖެހުއްވާށެވެ!۞ فَٱنۢبَجَسَتۡ مِنۡهُ = ދެންފަހެ ފަޅައިގެންގޮސް އެއިން ނުކުމެއްޖެއެވެ.۞ ٱثۡنَتَا عَشۡرَةَ عَيۡنًا = ބާރަ އާރު. (ބާރަފަޅި)۞ قَدۡ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ބައެއްވެސް ދެނެގަތެވެ. (ކޮންމެ قَبِيلَة އަކަށް އެނގިއްޖެއެވެ.)۞ مَّشۡرَبَهُمۡ = އެމީހުން ބޯންވީތަން.۞ وَظَلَّلۡنَا عَلَيۡهِمُ = އަދި އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހިޔާކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ ٱلۡغَمَٰمَ = ވިލާގަނޑު.۞ وَأَنزَلۡنَا عَلَيۡهِمُ = އަދި އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰ = مَنُّ އާއި سَلْوَى (مَنُّ އަކީ ގަސްގަހުގެ ފަތްފަތުގައި ފައިބައިލާހުންނަ ފޮނިރަހައެއްހުރި ތަކެއްޗެކެވެ. سَلْوَى އަކީ ދޫނިތަކެވެ.)۞ كُلُوا۟ = އަދި (އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭމެން ކާށެވެ!۞ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި حلال ރަނގަޅުތަކެތިން.۞ وَمَا ظَلَمُونَا = އަދި އަހުރެމެންރަސްކަލާނގެއަށް އެމީހުން އަނިޔާނުކުރެއެވެ.۞ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވީ. أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ۝١٦٠ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.۞ وَإِذۡ قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނުހިނދު (بنى إسرائيل ންނަށް ބުނެވުނުހިނދު)۞ ٱسۡكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةَ = މިރަށުގައި (بَيْتُ المَقْدِسُ ގައި) ކަލޭމެން ވަޒަންވެރިވާށެވެ!۞ وَكُلُوا۟ مِنۡهَا = އަދި ކަލޭމެން އެތަނުން ކައިހަދާށެވެ!۞ حَيۡثُ شِئۡتُمۡ = ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް.۞ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެންބުނާށެވެ! (އަހުރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާށެވެ!)۞ وَٱدۡخُلُوا۟ ٱلۡبَابَ سُجَّدٗا = سجدة ކުރާ حال (ބޯލަނބައިގެންވާ حال) ކަލޭމެން ދޮރުގެ

ދޮރުން ވަންނާށޭ!۞ نَّغْفِرْ لَكُمْ އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުށްތަކަށް ފުއްސަވާނަމެވެ.۞ خَطِيٓـَٔتِكُمْ = ކުށްތަކުގެ ފާފަތައް.۞ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ = ނިކަންހުރި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާނަމެވެ.۞ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންކުރެ އަނިޔާވެރިން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.۞ قَوْلًا = ބަސް / ބަހެއް.۞ غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބުނެވުނު އެހެން ބަސްބުނުމަކަށް އެމީހުން ބަދަލުކުރިއެވެ.۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ (އެއުރެން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ = އެއުރެން އަނިޔާވެރިވާކަމުގައިވީކަމުގެ ސަބަބުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުން އެބަޔަކީ بنى إسرائيل ން ބާރަ سِبط އަށް ބައިކޮށް ވަކިވަކި ކޮށްލެއްވީމެވެ. (سِبْط އަކީ يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިކޮޅުންނަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ.) بنى إسرائيل ގެ ތެރޭގައި سِبْط ހިސާބުކުރެވޭ قَبِيلَة ގެ ގޮތުގައެވެ. އެއީ (12) ބާރަ ދަރިކޮޅުންނެވެ. ބާރަ قَبِيلَة އެވެ. والله أعلم) = زُبْدَةُ التّفسير =

އެއީ ބާރަ أمّة އެވެ. އެބައިމީހުން ފެނަށް ބޭނުންވިހިނދުން موسى عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮށިން ހިލައިގައި ތަޅުއްވާށެވެ! (ދެން ކަލޭގެފާނު ތަޅުއްވުމުން) އޭރިއަ ފަޅަފަޅައިގެންގޮސް ބާރަ އާރު ފެން ނިކުމެގެން ދިޔައެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް އެބަޔަކު ފެންބޮންނަތަން ހަމަޖެހިގެން އެނގިއްޖެއެވެ. (އެއީ ކޮންމެ قَبِيلَة އަކަށް އާރެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންގެމައްޗަށް ވިލާގަނޑުން ހިޔާކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مَنُّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އަދި އެއުރެންނަށް އެންގެވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި حلال ރިޒުގުން ކާށެވެ! (ދެން އެއުރެން ނުކިޔަމަންތެރިވެ އަނިޔާވެރިވިއެވެ.) އަދި އެކަމުން އެއުރެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަމުން އެއުރެން އަނިޔާވެރިވީ އެއުރެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށެވެ.

(١٦١) އަދި ކަލޭމެން މިރަށުގައި (بَيْتُ ٱلْمَقْدِسُ ގައި) ވަޒަންވެރިވާށޭ، އަދި ކަލޭމެން އެތަނުގެތެރެއިން ކައިބޮއިހަދާށޭ، އަދި އެދޮރުން ފުއްސެވުން އެދިގަނެ ބުނާށޭ. އަދި ހިތްވަރަށް ބޯލަނބައިގެން ދޮރުން ވަންނާށޭ، އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުށްތަކަށް ފުއްސަވާނަމެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާނަމެވެ. ހެޔޮ ދިނުމާއި މަތިވެރިކަން މިއުޅެނީ (ހެޔޮލަފާކަމާއެކުގެން ...).

(١٦٢) ފަހެ އެމީހުންކުރެ އަނިޔާވެރިން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އެއުރެންނަށް ބުނެވުނު ބަހެއް ނޫން ބަސްބުނުމަކަށް ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންގެމައްޗަށް އުޑުން عذاب އެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ އެއުރެން އަނިޔާވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَسْئَلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾ وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِۦٓ أَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍۭ بَـِٔيسٍۭ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿١٦٦﴾

ލުޣަތު

وَسْئَلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ = އަދި ރަށާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!۞ ٱلَّتِى كَانَتْ އުރަން ހުރި.۞ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގެ އައްސޭރިގައި.۞ إِذْ يَعْدُونَ = އެމީހުން ހައްދުފަހަނަ އަރައިގަންނަމުން ދިޔަހިނދު.۞ فِى ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހުގެ މައްސަލައިގައި / ހޮނިހިރުދުވަހުގައި.۞ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ = އެމީހުންގެ މަސްތައް އެމީހުންގެ ގާތަށް އަންނަހިނދު.۞ يَوْمَ سَبْتِهِمْ = އެމީހުންގެ ހޮނިހިރުދުވަހު. (މަސްދޫނިތަކުގައިވެސް.)۞ شُرَّعًا = (ފެންމަތީގައި) ފެނިފެނިގެން. حال.۞ وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ = އަދި އެމީހުން ހޮނިހިރުދުވަސް ނުކުރާ ދުވަހު. (މަސްދޫނި ނުހިފާދުވަހު.)۞ لَا تَأْتِيهِمْ = އެމަސްތައް އެމީހުން ކައިރިއަކަށް ނާދެއެވެ.۞ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم = މިގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އިމްތިޙާނު ކުރައްވަމެވެ.۞ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾ = އެމީހުން فَاسِقُ ވާކަމުގެ ސަބަބުން.۞ وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ބުނިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!)۞ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا = ކަލޭމެން ބަޔަކަށް وعظ ދީ نصيحة ދެނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ = الله އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. (الله ވެސް އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވާނެ ކަމާއެކުވެ.)۞ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެ ކަމާއެކުވެ.۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ عذاب އަކުން.۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ = އުޅޭ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް عُذْر ދެއްކުމަށެވެ. (ގޯސްކަންތައްތަކުން ނަހީކުރުމަކީ އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ކުރެވޭ فرض އެއް. عُذْر އެވެ.)۞ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ = އަދި އެމީހުން (އެކަމުން ދުރުވެ) ތަޤްވާވެރިވުމަށެވެ.۞ فَلَمَّا نَسُوا = ފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ ހޮނިހިރުދުވަހު ހައްދުފަހަނަ އަރައިގަންނަ މީހުން) ހަނދާންނައްތައިލިހިނދު / ނުވަތަ އެމީހުން ދޫކޮށްލިހިނދު)۞ مَا ذُكِّرُوا بِهِۦ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު نصيحة ދޫކޮށްލިހިނދު.۞ أَنْجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ = ނަހީކުރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.۞ عَنِ ٱلسُّوٓءِ = ނުބައިކަންތަކުން.۞ وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަދި އަނިޔާވެރިވި

ވީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ. بِعَذَابٍ بَئِيسٍ = ގަދަފަގެންނާ عذاب ދެކުން. بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٥) = އެމީހުން ފާސިގުވާކަމުގެ ސަބަބުން. فَلَمَّا عَتَوْا = ފަހެ އެމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަހިނދުން. عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ = އެކަންތަކުން އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނު ކަންތަކުގައި. قُلْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ. كُونُوا = ކަލޭމެން ވާށެވެ! قِرَدَةً خَاسِئِينَ (١٦٦) = ގެއްލިހަފާލެވޭ ނިކަމެތިވެގެންވާ ރާމަކުނުތަކަކަށް ކަން.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަނޑުގެ އައްސޭރިގައިވާ ރަށަށްވެދު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ! (بنى إسرائيل ނަށާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!) އެއީ އެރަށުގެ މީހުން ހޮނިހިރުދުވަހަށް މާތްކުރަ ހިތުވުމުގެ ވައްސަކަތުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެން ހޮނިހިރުދުވަހު (ހޮނިހިރުދުވަހަށް މާތްކުރަ ހިތާހިނދު) މަސްތައް ފެންމަތީގައި ފާޅުވެ ގެތަން އަރައެވެ. އަދި ހޮނިހިރުދުވަސް ނޫންދުވަހު މަސްތައް ގެތަން ނާރައެވެ. ފާޅުނުވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރައްވަނީ އެގޮތަށެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦٤) އަދި ހޮނިހިރުދުވަހު ކުށްވެރިކަންކުރުން އެމީހުންނަށް ވަނީ މަނާ ކުރެވިފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކުށްވެރިން ހަނދާން ކުރުން ކުށްވެރިކަން ކުރިމީހުންނަށް އެކަން މަނާކުރާށޭ ނަސޭހަތް ދިންނެވެ. އަދި މި ނަސޭހަތް ދިން މީހުންނަށް އެހެން ބައެއް ބުނީ "الله އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރައްވާނޭ ބައެއްގެ ކަލޭމެން ދޭން وعظ ދީ نصيحة ދޭންވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އެބައިމީހުން ގަދަފަގެންނާ عذاب ދެއްވާނޭބައެއްގެ ކަލޭމެން وعظ ދޭންވީ ކީއްކުރަން ހެއްޔެވެ؟" އެމީހުން އޭގެ جواب ގައި ބުނެފިއެވެ. "އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި عذر ދެއްކުމުގެ ގޮތުންނެވެ. (ކުށްކަންކުރާ މަނިކުރުން ނަހީ ކަންތައް ނަހީކުރުމުގެ فرض އަދާކުރުމުގެ عذر ދެއްކުމަށެވެ.) އަދި އެނބުރި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ހަދާނެކަމަށާއި ހޮނިހިރުދުވަހު ހައްދުފަހަނަޅައިގެންނުދިޔުމަށް އެބައިމީހުނަށް تقوى ލިބިދާނެއެވެ."

(١٦٥) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންނަށް - އެބަޔަކު ހޮނިހިރުދުވަހުގެ حرمة ކަނޑާ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދިޔަ މީހުންނަށް - އެބައިމީހުންނަށް نصيحة ދީވި وعظ ދެވުނު ކަންތައް އެމީހުން ހަނދާން ނެތިގެންދިޔައެވެ. (އެބަޔަ وعظ ދިން މީހުންގެ وعظ ހަނދާންނައްތައިލައި، އެ ޢަދުދުގައި ދުވިއިހިނދުން) އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަން ނަހީކުރާ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވައިދެއްވީމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން އެބަޔަ އެކަން ނަހީކުރާމީހުންނަށް ގަދަ عذاب އެއް ބާރުސޮޅައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަކީ ފާސިގުންކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦٦) ފަހެ އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނު ކަންތަކުގައި އެމީހުން މާގަނޑު ދިމިގެންދިޔުމުން ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔަހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ. ކަލޭމެން ގެއްލިހަފާލެވޭ ނިކަމެތިވެގެންވާ ރާމަކުނުތަކަކަށް ވާށެވެ! - ފަހެ ހޮނިހިރުދުވަހު މަސްހިފި يهودى ން ރާމަކުނުންގެ ސިފައަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައެވެ.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ ٱلصَّـٰلِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَـٰهُم بِٱلْحَسَنَـٰتِ وَٱلسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَـٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِن يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَـٰقُ ٱلْكِتَـٰبِ أَن لَّا يَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ ۗ وَٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަންގަވާ إعلان ކުރެއްވިހިނދު. ۞ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވާނެކަމުގައި. އެބަހީ يهودى ންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވާހުށީމެވެ. ۞ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށްދެން. ۞ مَنْ يَسُومُهُمْ = އެމީހުންނަށް ތަކުލީފުދޭނޭބަޔަކު. / އެމީހުންނަށް ނުބައިކޮށްހިފާނޭ ބަޔަކު. ۞ سُوءَ الْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ. لَسَرِيعُ الْعِقَابِ = ކަނޑައެޅިގެން عقوبة އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِنَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ۞ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ = އެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާކަލާނގެއެވެ. وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި އެމީހުން ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ކުރެއްވީމެވެ. ۞ أُمَمًا = އުއްމަތްތަކަކަށް / ޖަމާޢަތް ބައިބަޔަކަށް. (މިއީ يهودى ންނެވެ.) ۞ مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ = އެމީހުންގެތެރޭގައި صالح މީހުންވެއެވެ. ۞ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެއަށްވުރެ ދަށުމީހުންވެއެވެ. ۞ وَبَلَوْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބަލާޖެއްސެވީމެވެ. بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ = ހެޔޮކަންތަކާއި ނުބައިކަންތަކުން ޢާއްސަވައިގެން. ۞ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ = އެމީހުން އެނބުރިދާނެކަމަށް (އެނބުރި رجوع ވުމަށް). ۞ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ފަހުން އައެވެ. ۞ خَلْفٌ = (ނުބައި) ބައިދަރިންނެއް. ۞ وَرِثُوا الْكِتَابَ = އެމީހުން ތަރިކައަށްލިބުނު (توراة ވާރުތަވެ) ۞ يَأْخُذُونَ = އެމީހުން ހިފައެވެ. ۞ عَرَضَ هَٰذَا الْأَدْنَىٰ = މިއަވަސް ފަނާވެގެންދާ ދުނިޔޭގެ ބާތިލު. (رِشْوَةُ) ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ سَيُغْفَرُ لَنَا = ނިކަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ۞ وَإِنْ يَأْتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެގާތަށް އައުމަށް ޖެހިއްޖައަސް / އެމީހުންގެ ތިމާވެށްޖެހިއްޖާ. ۞ عَرَضٌ مِثْلُهُ = އެފަދަ އެހެން ދުނިޔެއެއް. / (އެހެން رِشْوَةُ އެއް) ۞ يَأْخُذُوهُ = އެމީހުން އެއާފައެއް ހިފައެވެ. / އެ رِشْوَةُ އެއް ހިފައެވެ.) ۞ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ = އަޚިޛުވެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުހިފެއްޓީތޯ؟. (އެބަހީ ހިއްޖެވިފައެވެ.) ۞ مِيثَاقُ الْكِتَابِ = ފޮތުގެ عَهْدُ ކަށަވަރު. (އެއީ ފޮތުގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމުގެ عَهْدُ އެވެ.) ۞ أَنْ لَا يَقُولُوا = އެމީހުން ނުބުނުމަށް. ۞ عَلَى اللَّهِ = اللّه ގެ ރަސްކަންފުޅުގެމައްޗަށް. ۞ إِلَّا الْحَقَّ = حقّ ބަސްފުޅުމެނުވީ. ۞ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ = އަދި

އެމީހުން އުޚުރަވީދުވަހުގެ ކިޔަވާ دراسة ކުރިއެވެ. ❁ وَٱلدَّارُ ٱلْآخِرَةُ = އަދި آخرة ގެ ދުވަހީ ❁ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާބައިމީހުންނަށް / ބިރުވެތިވާބައިމީހުންނަށް. ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދިނުލައްވަނީހެއްޔެވެ؟ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަންގަވާ إعلان ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެކަލާނގެ އަންގަވައިފިއެވެ. قيامة އާއި ހަމައަށްދާންދެންވެސް އެމީހުންނަށް عذاب ގެ ނުބައި ގޮތް ދެއްކުމަށްޓަކައި - އެބަހީ يهودى ންނަށް ނުބައި ގޮތް ދެއްކުމަށްޓަކައި ގަދަވެރިވާ މީހުންބަޔަކު އެކަލާނގެ ފޮނުއްވާނެއެވެ. (ކުރީގެ ޒަމާންތަކުގައިވެސް يهودى ންނަށް އަނިޔާކުރި ބުޚުތުނައްޞަރު ފަދަ ރަސްރަސްކަލުން ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ އެކަން ކުރިއަށް ދިޔަގޮތެވެ. އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން ދިމާކުރެއްވި ގޮތްތަކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އާއި عقوبة އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އާއި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٨) އަދި ބިމުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުން ބައިބައި ކުރެއްވީމެވެ يعنى: ބައިވަރު ޖަމާޢަތްތަކަކަށް جماعة جماعة ން ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ތަންތަނުގައި ދިރިއުޅެނިވިއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި صالح ގޮތުގައި ހުރެނީ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެހެން ދަރަޖައިން ހުރެނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ހެޔޮ ކަންތައްތަކާއި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ތަޖުރިބާކުރެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުމަށެވެ.

(ހެޔޮކަންތައްތަކަކީ ބޮޑުވުން ބަދަލު މާލާއި ދިރިއުޅުމުގެ ތަނަވަސްކަމާއި ދުއްސަނދިކަމާއި އަމާންކަމެވެ. ނުބައިކަންތައްތަކަކީ ދިރިއުޅުން ދަތިވުމާއި فقير ކަމާއި ދަތިތަކާއި ގެއްލުންތަކެވެ.)

(١٦٩) ދެން ފަހުން އެބައިމީހުންނަށްފަހު (އެބަހީ، ހެޔޮކަންތައްތަކާއި ނުބައިކަންތައްތަކުން ތަޖުރިބާކުރެއްވުމަށްފަހު) أمر ކުރެއްވި ނުބައިކަންތައްތަކުގައި ނުހަނު ބޮޑަށް ފަހަރު ނުބައިބައެއް އައެވެ. އެމީހުން ކިޔަވަމުން އައި ފޮތް ވާރުތަވެގެން ދުނިޔޭގެ ފައިދާއަށް ހިފައިފިއެވެ. رِشْوة ހިފައިފިއެވެ. (ފޮތުގެ حكم ބަދަލު رِشْوة ގަނެގެން ބަދަލުކުރިއެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުނީ ނިކަންހުރި އަހަރެމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. ދެން އަދި އަލުންވެސް އެފަދަ އެއްޗެއް ފެނިއްޖެ ނަމަ އެމީހުން رِشْوة އެއް ހިފާނެއެވެ. (އޮތީ بقرة ސޫރަތުގެ 79 ވަނަ އާޔަތުގައިވެސް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތަށެވެ.) ފޮތުގެ ޢަހުދު ކަމުގައި ތިބެނިވި ބަޔަކު ހަމަ اللّه ގެ މައްޗަށް ނޫން ހަޤީޤަތެއް ބުނުމަކީ، އެއީ ދީނުގެ ބަޔާނެއް ފެއްދެވުމެވެ. އެއީ ދީނުގެ ހުކުމްތަކާ ޚިލާފަށް ބަދަލުކުރިއެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް وَيل އޮތީއެވެ. ގަދަ عذاب ދެއްވާނެކަމަށް އެކަލާނގެ އަންގަވައިފިއެވެ.)

އެފަދަމީހުންގެ ފަރާތުން ފޮތުގެ مِيْثَاق ހިފެހެއްޓުމަށް ނުހިފައިފިނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ހިފައިފިއެވެ. عهد ކަމަށްވާ ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. އެމީހުން اللّه ގެ މައްޗަށް حقّ ބަހެއްމެނުވީ ނުބުނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އުޚުރަވީދުވަހުގެ ކިޔަވާ دِرَاسَة ކުރި / ސަބަބާކުރަމުންވެއެވެ. (އެހެންވެ އޮތީ އެމީހުން އެނގިހުރިއެވެ.) تقوى ވެރިވާ اللّه އަށް ބިރުވެތިވާބައިމީހުންނަށް آخرة ގެ ދުވަހީ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. - ކަލޭމެންނަށް ފަހެ އެކަން ނުވިސްނޭހެއްޔެވެ؟ އެކަމަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَٰبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾ ۞ وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ = އަދި ހިފަހައްޓާމީހުން / عمل ކުރާމީހުން. ✻ بِٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި / ފޮތުގައިވާގޮތަށް
عمل ކުރާމީހުން. ✻ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރި. ✻ إِنَّا لَا نُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ. ✻ أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾ = إصلاح ކުރާމީހުންގެ عمل. ✻ ✻ وَإِذْ
نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަ ދުރާލާ އުފުއްލެވިހިނދުން. ✻ فَوْقَهُمْ އެމީހުންގެމައްޗަށް بَنِى
إسرائيل މީހުންގެމައްޗަށް. ✻ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ = އެކަށްޗަކަހަރައްހެވެ؟ އެ ހިޔަނި ހިޔާކަނޑެއްހެންނެވެ. / ހިޔާއަކާ
ވިޔާކަނޑެއްހެންނެވެ. ✻ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ހީކުރިއެވެ. ✻ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް
ވެއްޓިގެންދާނޭކަމަށެވެ. ✻ خُذُوا۟ = (އެމީހުންނަށް އަންގަވައިދެއްވެވެ.) ކަލޭމެން ހިފާށެވެ! (عمل ކުރާށެވެ!) ✻ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم
= ކަލޭމެނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވިފޮތްގައި (ފޮތުގައި) ✻ بِقُوَّةٍ = ވަރުގަދަކޮށް. ✻ وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ހަނދާންކުރާށެވެ! ✻ مَا فِيهِ = އޭގައިވާ އެއްޗެއް. ✻ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް /
ބިރުވެތިވުމަށް. ✻ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ހިފެއްވިހިނދު. ✻ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެދަރިންގެ
ކިބައިން. ✻ مِن ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުން. ✻ ذُرِّيَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު. ✻ وَأَشْهَدَهُمْ =
އަދި އެމީހުން ހެކިކުރެއްވިއެވެ. ✻ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގެމައްޗަށް. ✻ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ =
ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމުހެއްޔެވެ؟ ✻ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާއެކެވެ. (ތިޔައީ
އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ.) ✻ شَهِدْنَآ = އަޅަގަނޑުމެން ހެކިވެއްޖައީމެވެ. ✻ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން
ކަލޭމެން ބުނެދާނެތީއެވެ. (އެބަހީ އުޒުރުވެރިން ނުބުނުމަށެވެ.) ✻ إِنَّا كُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެނީ ✻ عَنْ
هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ = މިކަމުން غافل ވެގެންނެވެ. ✻ أَوْ تَقُولُوٓا۟ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނެދާނެތީއެވެ. (އެބަހީ:
ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ✻ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا = ހަމަކަށަވަރުން شريك ކުރީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންނެވެ. ✻ مِن
قَبْلُ = މީގެ ކުރިން. ✻ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً = އަދި އަޅުގަނޑުމެނީ ދަރިފަސްކޮޅަކަށްވާކަމުގައެވެ. ✻ مِّنۢ بَعْدِهِمْ =

އެމީހުންނަށްފަހު.❁ أَفَتُهْلِكُنَا = އަޅުގަނޑު ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކުކުރައްވަނީތޯއެވެ.❁ بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ = باطل ކަންތައްކުރާމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުން.❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.❁ نُفَصِّلُ ٱلْآيَـٰتِ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަމެވެ.❁ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾ = އަދި އެއީ އެމީހުން (ޝިރުކުން) އެނބުރި رجوع ވުމަށެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٠) އަދި ފޮތުގައި ހިފައި އޭގައިވާގޮތަށް ރަނގަޅަށް عمل ކޮށް އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް ހުރިމީހުން، (އެއީ إصلاح ކުރިމީހުންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إصلاح ކުރާމީހުންގެ عمل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ.

(١٧١) އަދި (طور) ފަރުބަދަ ހުރިތަނުން ފުނާލައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ބޮލުމަތީގައި ހިއްޕަވައިލީމެވެ. އެއީ ކަނޑުފަތުރުއްޔެވެ! އެއީ ހިޔާވަހި އެމީހުންގެ ބޮލުމަތީގައި ހިއްޕަވައިލީމެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތުން ވެއްޓޭކަހަލައަށް ހީވިއެވެ (އެވަގުތު ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ފޮތް އެއީ ބާރުގަދަކޮށް ހިފައިގަންނާށެވެ! އަދި އޭގައިވާ އެއްޗެއް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވުމަށެވެ. تقوى ވެރިވުމަށެވެ. (بنى إسرائيل ންގެ حال ހުށަހަޅައިދިނުމެވެ.)

(١٧٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ آدم ގެދަރިން އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތެރެއިން އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ނެރުއްވައި حال (އެމީހުން ނަފްސުތަކަށް ހެކިކުރެއްވިހިނދު (ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނޫންހެއްޔެވެ!) އެ އެންމެންނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމުހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ނޫނެކޭ ތިރަސް ތިބާ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. (ދެންނެވީ އޭގެ އެއްބަސްވުމެވެ. ހެކިވަނީ އެމީހުން.) އަޅުގަނޑުމެން ހެކިވެއްޖައީމެވެ. އެގޮތަށް އެކަމުގެ އެމީހުން ހެކިވެރިކުރެއްވީ އަޅުގަނޑުމެން ތިކަންތަކާ ގާފިލް ވެގެންނެއް غافل ވެގެންނެ قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. (އަދި މިއާޔަތުގެ މާނަ ބަޔަކު مفسّر ން އެހެންގޮތަކަށް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތަކީ، آدم ގެދަރިން الله ގެ ރަސޫލުންގެ، ތިރައްޔަ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އީ ދެންނެވުމާ ملائكة ހެކިވުން ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިކަންތަކުން ހެކިވެއްޖައީމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވަނީ މިކަންތަކުން غافل ވެގެންނޭ قيامة ދުވަހުން މިހެން ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. މިއާޔަތުގެ ترجمة ކުރެއްވި ގޮތެވެ. والله أعلم)

(١٧٣) ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. (ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން شريك ކުރީ މީގެކުރީން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އެމީހުންގެފަހުން އައި ދަރިފަސްކޮޅެކެވެ. (މިހެން ކަލޭމެން ބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ފަހެ باطل ކަންތައް ކުރާމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކުކުރައްވަނީތޯއެވެ.

(١٧٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެމީހުން އެނބުރި ތައުބާވެ ހަމަޖެހިގެން رجوع ވުމަށެވެ.

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! نَبَأَ ٱلَّذِىٓ = އެމީހާގެ ވާހަކައިގެ خبر. ۞ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا = އެމީހާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދެއްވީމެވެ. ۞ فَٱنسَلَخَ مِنْهَا = ފަހެ އޭނާ އެއިން މުޅިން ދުރުވެ ވަކިވެގެންދިޔައެވެ. ނިކުމެގެންދިޔައެވެ. ۞ فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ = ދެންފަހެ شيطان އޭނާއާ تبع ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ = އަދި އޭނާވީ މަގުފުރެދިގެންވާ ހަލާކުވީ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَلَوْ شِئْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ. ۞ لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا = އޭނާ އެއާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަތިވެރިކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّهُۥٓ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އޭނާ. ۞ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ = ބިމަށް ދުނިޔެއަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. (ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ބުރަވެއްޖެއެވެ.) ۞ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ هواى نفس އާއި تبع ވިއެވެ. ۞ فَمَثَلُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ مثال އަކީ. ۞ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ = ކުއްތާގެ މިސާލުފަދައެވެ. ۞ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ = އޭގެމައްޗަށް ބުރުއްސިއްޔާ ދޫދިގުކޮށް ހަޅޭއްލަވައެވެ. / ދޫކޮށްލައިފިނަމަވެސް. ۞ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث = ނުވަތަ ބުރުނުއްސަ ދޫކޮށްލައިފިނަމަވެސް ދޫދިގުކޮށް ހަޅޭއްލަވައެވެ. ۞ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ = މިސާލުކޮށްދެ މިސާލެ އެއީއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރި. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ = އެމީހުން فكر ކުރުމަށް. ۞ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ = އެބައިމީހުންގެ މިސާލު ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރި. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ وَأَنفُسَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް. ۞ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ = އެމީހުންވި އަނިޔާވެރިވާކަމުގައެވެ. ۞ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ = الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިމީހާ. ۞ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى = ތެދުމަގުގައިވާ މީހަކީ އޭނާއެވެ. ۞ وَمَن

يُضْلِلْ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި ތަކެތި. (ދަންނާށެވެ!)۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾ = ފަހެ ގެއްލި ހިތާމަވެރިވާނީ އެއުރެންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހަކަށް ދެއްވި މީހާގެ ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވާށެވެ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! ދެންފަހެ އޭނާ އެއާޔަތްތަކުން ދުރުވެ ވަކިވެ ނިކުމެގެންދިޔައެވެ. ދެން އޭނާއާ تبع ވީ شيطان އާއެވެ. ފަހެ އޭނާ ވީ މަގުފުރެދުނު ހަލާކުވި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

- ދަންނާށެވެ. މިއާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްކުރައްވާ މީހަކީ بنى إسرائيل ގެ މީހެއްކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ ބާޢޫރާ يلعم ނުވަތަ بَلَعَام އެވެ. އޭނާއަކީ الله نبى ކަން ދެއްވިކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާއަށް إسم الله الأعظم ދެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. ނުވަތަ الله ގެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކެއް އޭނާއަށް އަންގަވައިދެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެކަންތަކުން ދުރުވެގަން އެކަންކަމުން ބަރީއަވިކަމުގައިވެއެވެ. ދެން އޭނާ شيطان އަށް تبع ވެ ގެއްލި ހަލާކުވިއެވެ. އަދި އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވޭ އެމީހަކީ أمَيّة بن أبى الصَّلتُ ކަމާ މީހެއްކަމަށެވެ. މިވާހަކައަށް طبرى ގެ تفسير ގައިވެސް ދިގުވެގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިމާމުބުޚާރީވާގޮތަ صحّ ރިވާޔަތެއް ނުވާކަމުގައި أبوجعفر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم – ދެން އަނެއް އާޔަތުގައި އިވޭގޮތައި ބާވަތްތަކުން އެއަންގަވަނީ.

(١٧٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން އުފުއްލަވައިފީމުއެވެ. މަތިވެރިކުރައްވައިފީމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ބިމަށް ލެނބިގެންފިއެވެ. އެބަހީ ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރިއެވެ. އަދި އޭނާގެ هواى نفس އާއި تبع ވިއެވެ. އޭނާގެ މިސާލަކީ ކުއްތާގެ މިސާލެވެ. އޭގެމައްޗަށް ބުރަކޮށްލިޔަސް ދޫކޮށްލިޔަސް ވާތުވައިލައެވެ. އަދި ބުރުނުކޮށް ދޫކޮށްލާއިރުވެސް ދުލުވައިލައެވެ. (އޭނާވެސް الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ދިނުމާވެސް ކަމެއްނުވެ ދުރުވެގެން رجوع ނުވިއެވެ. އަދި الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ނުދިނުމާވެސް ކަމެއްނުވެ ދުރުވެގެން رجوع ނުވިއެވެ. އެހެންވީ އެކުއްތާ مثال އެއްގޮތްވިއެވެ.) ދެން އެ އަންގަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެ مثال އަކީ އެއީއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް

يعنى: قوم ގެމީހުންނަށް ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! އެއީ އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށެވެ.

(١٧٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެ مثال އެއީ ނުބައިވެގެންވާ مثال އެކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٧٨) الله އެމީހަކަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި މަގަކު (ދަންނާށެވެ!) އެމީހަކީ އެއީ ތެދުމަގުގައި ވާނޭ މީހެކެވެ. ތެދުމަގު ދިނުގެންވާމީހެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި މީހަކު (ދަންނާށެވެ!) ގެއްލި ހިތާމަވެރިވާ ބަޔަކީ އެއީއެވެ.

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾ وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ ۗ مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވައިފީމެވެ. ۞ كَثِيرًا = ގިނަބަޔަކު. ۞ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން. ۞ لَهُمْ قُلُوبٌ = އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއް ވެއެވެ. ۞ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا އެމީހުން އެހިތްތަކުން (ހެޔޮކަންތައް) ނުވިސްނާ. ۞ وَلَهُمْ أَعْيُنٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ލޮލުތަކެއް ވެއެވެ. ۞ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا = އެމީހުން އެލޮލުތަކުން (حقّ ކަންތައް) ނުދެކެތެވެ. ۞ وَلَهُمْ ءَاذَانٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަންފަތްތަކެއް ވެއެވެ. ۞ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ = އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން (ރަނގަޅު ކަންތައް) ނުއަހަތެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ = އެމީހުން نعم ސޫފި ފަދައެވެ. ۞ بَلْ هُمْ أَضَلُّ = އަދި ބިރުއްޓަރުވެ؟ އެމީހުން އެއަށްވުރެ މަގުފުރެދިގެން ވަނީއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾ = ކަލާނގެއާ ދުރުވެގެން غافل ވެގެންވާ ބަޔަކީ އެއީއެވެ. ۞ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވު ކަލާނގެއަށް ލާއިގުވާ. ۞ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ އެންމެ ރަނގަޅު އެންމެ ހެޔޮ ނަންތައް ވެއެވެ. ۞ فَٱدْعُوهُ بِهَا = ފަހެ އެނަންތަކުން ކަލާނގެއަށް ގޮވާ دعاء ކުރާށެވެ! وَذَرُوا۟ = އަދި ދޫކޮށްލާށެވެ! ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ = إلْحَادُ ކުރާމީހުން. (އެނަންތަކުން ބަދަލުކުރާމީހުން / ނުވަތަ ބަދަލު ނަގާމީހުން.) ۞ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ = އެކަލާނގެ ނަންތަކުގެތެރޭގައި. ۞ سَيُجْزَوْنَ = ނިކަންނުވާނެ އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. ۞ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ = އެމީހުން އެކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ. ۞ وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވި މީހުންގެ ތެރޭގައި أمّة އެއްވެއެވެ. ބަޔަކުވެއެވެ. ۞ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް މަގުދައްކާ / ނުވަތަ حقّ އަށް މަގުދެއްކުމާއި. ۞ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ = އަދި އެ حقّ އާއިއެކު ނިޔާކުރާ. عدل إنصاف ކުރާ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރި މީސްމީހުން. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آيات ތަކަށް / حجّة ތަކާއި دليل ތަކަށް. ۞ سَنَسْتَدْرِجُهُم = ނިކަންނުވާނެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إستدراج ނު ހިއްޕަވާނެއެވެ. އެބަހީ: مُهْلَة ދެއްވާފައި ހިއްޕަވާނެއެވެ. ۞ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ = އެމީހުންނަށް ނުދެނެ އެނގޭގޮތުން. ۞ وَأُمْلِى لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލަސްކުރައްވާ ދުނިޔޭގައި ދޫކޮށްލައްވާ ހުރިހެވެ. ۞ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ވަރުގަދައެވެ. ۞ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ = އެމީހުން ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ. ۞ مَا بِصَاحِبِهِم = އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާގައި ނުވެއެވެ. (رسول އާގެ ބަހުގައި

ނުވެއެވެ.) مِّن جِنَّةٍ = އެއްވެސް މޭރަކަމެއް / ނުވަތަ ޖިންނިބަލިގެ އަސަރެއް.۞ إِنْ هُوَ = އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނުވަތަ ބަޔާންކޮށްދޭ نذير އަކުކަމުގައިމެނުވީ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައަށްޓަކައި ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންކުރެ ގިނަބަޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެހިތްތަކުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާކަން އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަން އެއްކައުވަންތަކަމަށް ކަމަކަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ލޯތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެލޯތަކުން اللّٰه ގެ قدرة ދައްކުވައިދޭ دليل ތަކަށް ބަލާއިރު تدبير އާއި ނުހަދައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކަންފަތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން اللّٰه ގެ ޚަބަރު އާޔަތްތައް ނުއަހައެވެ. އަހައި فكر ނުކުރެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަ نعم ސޫފިތަކެވެ. އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދިގެންވާމީހުންނެވެ. އަދި غافل ވެގެންވާ ބަޔަކީ އެމީހުންނެވެ.

(١٨٠) އަދި އެންމެރަނގަޅުވެގެންވާ އެންމެ ރިވެތި ނަންފުޅުތަކެއް اللّٰه އަށްވެއެވެ. ފަހެ، އެނަންފުޅުތަކުން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން دعاء ކޮށް ގޮވާލާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ނަންފުޅުތަކުގައި إلْحَادُ ކުރާމީހުން ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ! (إلْحَادُ ކުރުމަކީ އެނަންފުޅުތައް ބަދަލުކޮށް ހެދުމެވެ. ނުވަތަ އެއިން ނުބައި مُرَاد ކުރުމެވެ. އަދިވެސް އެފަދަ އެންމެހައި ކަމެކެވެ.) ނިކަންފުރުޖެ އެމީހުން އެކުރާކަމުގައިވީ ނުބައި عمل ތަކަށް އެމީހުންނަށް جزاء ދެވޭނެއެވެ.

(١٨١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި خلق ތަކުންގެ ތެރޭގައި حقّ އަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭ ބަޔަކުވެއެވެ. އެމީހުން ތެދުމަގު ދައްކަނީވެސް حقّ އަށެވެ. އަދި އެ حقّ މަގުން އެމީހުން ނިޔާކުރަނީ عدل إنصاف ކުރުމެވެ.

(١٨٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ!) ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތަށް އެމީހުންނަށް ތަންކޮޅެއް مُهْلَةُ ދީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާހުށީމެވެ.

(١٨٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَةُ ދެއްވާ ފުރުޞަތުދެއްވާ ހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ވަރަށް ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.

(١٨٤) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާއާމެދު (މާތް رسول ﷺ އާއިމެދު) ވިސްނާ فكر ނުކުރޭތޯއެވެ؟. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތަށިގާ އެއްވެސް ޖިންނިބަލިކަމެއް / މޭރަކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ނުވަތަ بيان ކޮށްދޭ نَذِيْر އަކުކަމުގައިމެނުވީ، އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

أَوَلَمْ يَنظُرُوا۟ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ وَأَنْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَدِ ٱقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَا هَادِىَ لَهُۥ ۚ وَيَذَرُهُمْ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّى ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْـَٔلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِىَ ٱلسُّوٓءُ ۚ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

މުފްރަދާތު

أَوَلَمْ يَنظُرُوا۟ = އެމީހުން ހަމަ ބަލާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމުގައިވާތަކެއްޗަށް. އަދި އެތަނުގެ ވެރިކަމަށް. ۞ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ = އަދި الله ހައްދަވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް. ۞ مِن شَىْءٍ = ތަކެތީގެ ތެރެއިން. ۞ وَأَنْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ = އަދި ވެދާނެކަން ނުބަލަތީއެވެ. / ނުވަތަ ވެސް أمّيد ކުރެވެއެވެ. ۞ قَدِ ٱقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ = އެމީހުންގެ އަޖަލު ހަމަކަށަވަރުވުން ގާތްވެގެންވުން. ۞ فَبِأَىِّ حَدِيثٍ = ފަހެ ކޮންވާހަކައަކަށްހެއްޔެވެ.\؟ ۞ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ = އޭގެފަހުން (ޔަޢުނީ قرآن އަށްފަހު) ދެން އެމީހުން އީމާންވާނީ. ۞ مَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = الله މަގުފުރެއްދަވާ މީހަކު. (ދެނެގަންނާށެވެ!) ۞ فَلَا هَادِىَ لَهُۥ = ފަހެ އޭނާއަށް މަގުދައްކާނެ ތެދުމަގު މީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ وَيَذَرُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައެވެ. ۞ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ = އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި މަގުފުރެދިގެން ހުއްޓާ حال. ނުވަތަ އަނދިރި ކަންތައްތަކުގައި. ۞ يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ސުވާލުކުރާނީއެވެ. ۞ عَنِ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ދުވަހާމެދު. ۞ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا = އެ قائم ވާނީ ކޮންއިރަކުންތޯ؟ ۞ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ އިލްމު ހުރީ ހަމައެކަނި ۞ عِندَ رَبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ = އޭގެ ވަގުތު އެކަމުގެ ހާމަކޮށްދެއްވާނީއެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ ثَقُلَتْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. / އުޑުތަކާއި ބިމުގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަން އެނގުން ބޮޑުކަމެއްވެއެވެ. ބުރަކަމެއްވެއެވެ. ۞ لَا تَأْتِيكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ނާދެއެވެ. قيامة ނާންނާނެއެވެ. ۞ إِلَّا بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް މެނުވީ. ۞ يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރައްވައެވެ. ۞ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނު ހޯދައިގަނެގެން ހުރި ފަދައިން ދެނެހުރި ކަމުގައިވާހެއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ = އެކަމުގެ އިލްމު ހުރީ ހަމައެކަނި الله ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾ = އެމީހުން ނުދަނެތެވެ. ۞

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي = މިމަންކަލޭގޮތްނަށް نفس އަށް މިމަންކަލޭގޮތަށް ދިފާޢުވެވެން ނުވެއެވެ.۞ نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا = مَنْفَعٌ އެއްވިޔަސް އަދި ގެއްލުމެއްވިޔަސް.۞ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ = الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ.۞ وَلَوۡ كُنتُ = އަދި އަހުރެންނީވިއްޔާ.۞ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ = އަހުރެންނަށް غيب އެނގޭމީހަކުކަމުގައި.۞ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ = ހަމަކަށަވަރުން ގިނަކޮށްފައި އަހުރެން ހެޔޮކަންތައްތައް.۞ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ = އަދި ނުބައިކަމެއް އަހުރެން ގައިގާ ނުޖެހިދާނެއެވެ.۞ إِنۡ أَنَا۠ = އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ = ބިރުވެރިކުރައްވާ خبر ދެއްވާ އަދި އުފާވެރިކުރައްވާ خبر ދެއްވާމީހަކު ކަމުގައިމެނުވީ.
لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١٨٨ = އީމާންވާބަޔަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٥) އެމީހުން ބަލާ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާތަކެއްޗަށް އަދި އެތަންތާނގެ ވެރިކަމަށް ބަލާ فكر ކުރު ނުކުރަނީބާވައެވެ؟ އަދި الله ހައްދަވާފައިވާ އެންމެހާތަކެތީގައި (ބަލާ ވިސްނާ ނުކުރަނީބާވައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ أجل ގާތްވެގެންވުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ގާތްވެގެންވެދާނެއެވެ. އެމީހުން ދެން ކޮން ހަދީޘެއް قرآن އަށްފަހު (އެބަހީ: قرآن އަށް އީމާންނުވެ) ދެން އެމީހުން އީމާންވާނީ ކޮންވާހަކައަކަށް ބާވައެވެ؟

(١٨٦) الله މަގުފުރެއްދަވާފައިވާ (ދަންނައެވެ!) އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި މަގުފުރެދިފައިވާ ދުވުމުގާ حال އެކަމުގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައެވެ.

(١٨٧) އަދި قيامة ވާނީ ކޮންއިރަކުންތޯ އަހައި ކަލޭގޮތާ އެމީހުން ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ އެނގުންވަނީ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައެވެ. (މިމަންކަލޭގޮތަކަށް ނޭނގެއެވެ.) އޭގެ އެނގުންވަނީ މިމަންކަލޭގޮތުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ. އެކަންވުމުގެ ވަގު އެކަލާނގެއަށް ފިޔަވައި ހަމައެކަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ނަންގަވައެވެ. (ކިޔާމަތް ކުއްލިއަކަށް ގާއިމްވެގެންވާ رسول އަކަށް نبي އަކަށްވެސް ނަންގަވައެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ބުރަވެގެންވެއެވެ. ކަލޭގޮތްނަށް ހަމަކުއްލިއަކަށް މެނުވީ قيامة ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ قيامة އަންނާނީ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ. އެމީހުން يعنى: مشرك ނު ކަލޭގޮތާ އެކަމާބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރަނީއެވެ. ކަލޭގޮތް އެކަން ދަންނަވާހެން ހީކޮށްގެންނެވެ. ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ علم ވަނީހަމައެކަނި - الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި އެންމެގިނަ މީސްތަކުން ނޭނގެއެވެ.

(١٨٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ (އަދި ކަމެއްމެނުވީ) އަހުރެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އެއްވެސް مَنْفَعٌ އެއްވިޔަސް އަދި ނުވަތަ ގެއްލުމެއް އުނިކުރުމެއްވިޔަސް އަހުރެންނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް غيب އެނގޭނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ގިނަކޮށްފައި އަހުރެން ހެޔޮކަންތައްތައް. އަދި ނުބައިކަމެއް އަހުރެންގެ ގައިގާ ނުޖެހިދާނެއެވެ. އަދި އަހުރެންނީ ނަރަކައިގެ خبر ދީ ބިރުވެރިކުރައްވާ خبر ދެއްވާ (އަދި ސުވަރުގެގެ ވާހަކައިން) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާމީހަކު ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. އެއީ إيمان ވާ ބަޔަކަށެވެ.

❁ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ۖ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِۦ ۖ فَلَمَّآ أَثْقَلَت دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا ۚ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمْ ۚ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾

މަރުޢަދާ

❁ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم = އެކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެން ހެއްދެވީ. ❁ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެއްވެ نفس އަކުން. (އެއީ آدم عليه السّلام އެވެ.)❁ وَجَعَلَ مِنْهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެ نفسން ހެއްދެވިއެވެ.❁ زَوْجَهَا = އެ نفس ގެ އަނބި. حوّى ގެފާނު.❁ لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا = އެ نفس ގެ އަނބިގޭ ފަރާތުން ހަމަޖެހުން ލިބިގަތުމަށް ❁ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا = ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު ނިވައިކުރެއްވިހިނދު. (އެބަހީ: ޖިމާޢުކުރެއްވިހިނދު)❁ حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا = ލުއިލުއިބަރު ބަލިވިހިނދެއްގައެވެ.❁ فَمَرَّتْ بِهِۦ = ދެން އެކަމަނާގެ رَحِمُ ގައި އެދުން ދިރުމުގެއްޖެއެވެ. / ނުވަތަ އެކަމަނާ އޮތީގެން ބުރަވެ ހިނގާފުޅުނުގައެވެ.❁ فَلَمَّآ أَثْقَلَت = ދެންފަހު ބުރަވެހިނދުން / ދަރިފުޅު ބޮޑުވިހިނދުން.❁ دَّعَوَا ٱللَّهَ = އެދެކަލުންގެ اللّٰه އަށް دعاء ކުރެއްވިއެވެ.❁ رَبَّهُمَا = އެދެކަލުންގެ رب އަށް ❁ لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا = ކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް صالح ދަރިކަލަކު ދެއްވައިފިނަމަ ދެއްވައިފިނަމަ.❁ لَّنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ވާނޭމެއެވެ.❁ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ = شكر ކުރާ އަޅުންގެ ތެރެއިން.❁ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا = ދެންފަހު އެކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް صالح ދަރިކަލަކު ދެއްވީމާ.❁ جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ = އެދެކަލުންނަށް އެކަލާނގެއަށް شريك ތަކެއް ލެއްވިއެވެ.❁ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا = އެކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވި ދަރިފުޅު ތިޔައީ / ތިޔައީ.❁ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ = ދެން اللّٰه މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވިއެވެ.❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ތަކެތި ފިޔަވައި.❁ أَيُشْرِكُونَ = އެމީހުން (އެކަލާނގެއާއި) شريك ކުރަނީހެއްޔެވެ؟.❁ مَا لَا تَخْلُقُ شَيْـًٔا = އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދާތަކެތި (ބުދުތައް)❁ وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ = އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވިގެންވާ ތަކެތިކަމުގައިވާ حال. ❁ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ لَهُمْ نَصْرًا = އެމީހުންނަށް نصر އެއް ދެއްވުމެއް (އެބަހީ: ބަދަލު އަރާކަށް ކުރަން ނުކުރެވޭނެ) نصر ދިނުމެއް ކުޅަދުނުވާނެއެވެ.)❁ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ = އަދި އެތަކެތީގެ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަކަށް.❁ وَإِن

تَدْعُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެ ތަކެތްތަކަށް ގޮވިޔަސް ۞ إِلَى ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް.۞ لَا يَتَّبِعُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ تبعَ ނުވާނެއެވެ.۞ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހަމަހަމައެވެ.۞ أَدَعَوْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެން އެތަކެތްތަކަށް ގޮވިޔަސް / އެތަކެތްތަކަށް ގޮވުމުން ދުރުވިޔަސް.۞ أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަހެއް ނުބުނެ ހަނުހިމޭންވެތިބުމާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨٩) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ހަމައެކަނި ނަފްސެއްގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ (آدم عليه السّلام އެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އެ نفس ން އެ نفس ގެ އަނބި. حوّى ގެ ހެއްދެވިއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާގެ ފަރާތުގައި ހިތްހަމަޖެހިލެއްވުމަށެވެ. ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާ ހިމެނިކުރެއްވީމާ (އެބަހީ އެކަމަނާއާއި جِمَاعُ ފުޅުކުރެއްވީމާ) ލުއި ބަރުދަނެއް (އިސްވެދާ އަސަރުގެ ބަރުދަނެއް) އެކަމަނާ ރައްކާކުރެއްވިއެވެ. ދެން ފަހެ އެ ބަރުދަން ބޮޑުވެ ބަރުވެގަތުމުން، ދެމަފިރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ރަސްކަލާނގެއަށް (ދަރިފުޅެއް ދެއްވަވާނެ ކަމަށް) ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ. އިޓަށް ކަލާނގެ صالح ދަރިފުޅެއް ދެއްވާފިނަމަ ތިމަން ދެމަފިރިން ހަމަކަށަވަރުން شكر ކުރާ އަޅުންގެ ތެރެއިން ވާހުށީމެވެ.

(١٩٠) ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ އެދެމަފިރިންނަށް صالح ދަރިފުޅެއް ދެއްވުމުން، އެކަލާނގެ ދެއްވި ދަރިފުޅުގައި شريك ތަކެއް ހަދައިފިއެވެ. (ޖަހާލެއްވުމަކީ: شريك ހެއްދެވި ނަމެއް ދިނުމެވެ. އެ ވިހާ ދަރިފުޅަށް ނަމެއްދެއްވީ عبد الحَرث ކަމުގައިވިއެވެ. އެއީ شيطان ގެ ވަސްވާސް ދެއްވި ދެމަފިރިންގެ ނަޒަރުތައް ހިނގިގެން ހިނދުއެވެ. - الحَرث އަކީ الله ގެ ނަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ شيطان ގެ ނަމެވެ. މިވާހަކަ أبو جعفر الطّبرى ގެ تفسير ގައިވެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން تفسير ތަކުގައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. والله أعلم) ފަހެ އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތިން އެބަހީ مشرك ން شريك ކުރާތަކެތި ލިއްބެވުމާއި އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩١) އެއްޗެއް ނުހައްދާތީ ފަރާތްތަކަކަށް (ބުދުތަކަކަށް) އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރަނީހެއްތޯ؟ އަދި އެތަކެތި އެވަނީ ހެއްދެވޭނެތާ ތަކެތި ކަމުގައެވެ. مخلوق ނޫނެވެ.

(١٩٢) އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދިނުމަކަށްވެސް - (އެބަހީ އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر އެއް ދިނުމަކަށްވެސް) އެތަކެއްޗަކަށް (އެބުދުތަކަށް) ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަށް އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر އެއް ދިނުމަކަށްވެސް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.

(١٩٣) (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގުގެ ޙަޤީގަތަށް ގޮވާ دعوة ދިނަސް އެމީހުން ކަލޭމެންނާ تبع ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް دعوة ދިނުމާ ނުވަތަ دعوة ނުދީ ހަނުހިމޭންވުން އެއްފަދަ ހަމަހަމައެވެ. (އެމީހުން ހެޔޮމަގަށް ނާންނާނެއެވެ.)

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ ۖ فَٱدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ قُلِ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ إِنَّ وَلِـِّۧىَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْكِتَـٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދުޢާކުރާތަކެތި. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާފަދަ އަޅުންތަކެވެ. ❁ فَٱدْعُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަކަށް دعاء ކުރާށެވެ! فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ = ފަހެ އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށް إجابة ދެއްވަން ކަލޭމެން އިތުބާރުކުރާށެވެ! ❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ❁ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ = އެތަކެއްޗަށް ފައިތަކެއް އޮތްހެއްޔެވެ؟ ❁ يَمْشُونَ بِهَآ = އެފައިތަކުން ހިނގާނެ. ❁ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ = ނުވަތަ އެތަކެއްޗަށް އަތްތަކެއް އޮތްހެއްޔެވެ؟ ❁ يَبْطِشُونَ بِهَآ = އެއަތްތަކުން އެތަކެތި. ތަކެއްޗަށް ހިފޭނެ. ❁ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ = ނުވަތަ އެތަކެއްޗަށް ލޮލެއް ވޮއްޓެވެ؟ ❁ يُبْصِرُونَ بِهَآ = އެލޮލުން އެތަކެތި ތަކެތި ދެކޭނެ. ❁ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ = ނުވަތަ އެތަކެއްޗަށް ކަންފަތްތަކެއް ވޮއްޓެވެ؟ ❁ يَسْمَعُونَ بِهَا = އެކަންފަތުން އެތަކެއްޗަށް އަޑުއަހާނެ. ❁ قُلِ = (އޭ رسول الله އާ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ شريك ތަކަށް ގޮވާށެވެ! ❁ ثُمَّ كِيدُونِ = ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް (ނުބައިގޮތްތައް) ހަދާށެވެ! ❁ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފުރުޞަތުނުދޭށެވެ! ❁ إِنَّ وَلِـِّۧىَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސަހަރާވެރިޔާ ٱلله އެވެ. ❁ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْكِتَـٰبَ = އެކަލާނގެ އީ ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ. ❁ يَتَوَلَّى ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ = صالح މީހުންނަށް ސަހަރާވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ދުޢާކުރާ. ❁ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ لَا يَسْتَطِيعُونَ = އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. / ނުވެއެވެ. ❁ نَصْرَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް نصر ދިނުން. ❁ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ = އަދި އެތަކެއްޗަށް އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަކުވެސް. ❁ وَإِن تَدْعُوهُمْ = ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް ގޮވާ دعاء ކުރިނަމަވެސް. ❁ إِلَى ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް. ❁ لَا يَسْمَعُوا۟ = އެތަކެތި އަޑެއްނާހާނެއެވެ. / ނުވެސް އަޑުނާހާނެ. ❁ وَتَرَىٰهُمْ = އަދި ކަލޭ އެތަކެތި / ތިބޭ ތަނަށް ބަލާއިރު ފެންނާނެ. ❁ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ = ކަލޭއަރަށް އެތަކެތި ބަލާކަމުގައިވެސް. / އެތަކެތި ބަލާހެން. ❁ وَهُمْ = އަދި އެތަކެތީގައި حال . ❁ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ = ނުދެކެނީ (ނުފެންނަ) ތަކެއްޗެއްކަމުގައިވެސް. ❁ خُذِ ٱلْعَفْوَ = عفو ދެއްވުމުގެ ހިތްވަރުގައި / عفو

ކުރައްވާށެވެ.! وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ = އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރައްވާށެވެ!۞ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ = އަދި مشرك ން ޖާހިލުންގެ އެނބުރި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ދޫކޮށް އަޅުކަމްކޮށް ގޮވާލަ دعاء ކުރާއެއްޗެއްސަކީ ހަމަ ކަލޭމެންނާފަދަ އަޅުންނެވެ. (مخلوق ންނެވެ.) ކަލޭމެން އަޅުކަމްކޮށްގޮވާ دعاء ކުރޭ އަދި އިޖާބަތޯބަލާ އެދޭށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ޖަވާބުދިނުމަށްޓަކައިގޮވާލާށެވެ (ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ! އެބައިމީހުން އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްދެވޭނެހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(١٩٥) (އޭ މިތިބި مشرك ންނޭވެ! ބުނެބަލާ! އަޅުކަންކުރާ މިބުދުތަކަށް) އެބައިމީހުންނަށް (އެބަޔަކު އަޅުކަމްކުރާ) އެބައިމީހުންނަށް ހިނގާފައިދާން ފައިތަކެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަޔަކު ހިނގާން ފައިތަކެއް ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ އަތްތިލަވައި ހިފާން ބާރުކަތަކެއްވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަޔަކު ތަކެތި ހިފާނެ އަތެއް ނުވެއެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންނަށް ބަލާ ފެންނާނެ ލޯ ތަކެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަޔަކު ބަލާފެންނާނެ ލޯތަކެއް ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް އަޑުއަހާނެ ކަންފަތްތަކެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަޔަކު އަޑުއަހާނެ ކަންފަތެއް ނުވެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެން مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ شريك ންކަމަށް ހަދާ دعاء ކުރާށެވެ! (އަދި ކަލޭމެންނާ އެބައިމީހުންގެ ބޭނުން) އަޅުގަނޑާ ދެކޮޅަށް ހަދާ مكر އެއް ހަދާށެވެ! އަދި އަޅުގަނޑަށް އެއްވެސް فرصة އެއް، އަދި ލަސްކުރުމެއްވެސް ނުދީށެވެ! (އެބައިމީހުން މިއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އެއީ އެއި جَماد އެއްޗެހި ތަކެއްޗެވެ. منفع އަދި ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ملكُ ވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންވީއިރު ކަލޭމެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟)

(١٩٦) އަދި އަޅުގަނޑުގެ ސަލާމަތްކުރައްވާ ރަސްކަލަކީ الله އެވެ. އެކަލާނގެއީ ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ عمل ތައް صلح ވެގެންވާ صالح މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ސަލާމަތްދެއްވައި ވަލީވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ސަލާމަތްދެއްވާ ރައްޗެވެ.)

(١٩٧) އަދި އެކަލާނގެ ދޫކޮށް ކަލޭމެން ބާލާ دعاء ކުރާ އެއްޗެހި ތަކެއް ކަލޭމެންނަށް نصر ދިނުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަށްވެސް ނުކުޅެދެއެވެ. (ދެން އެކަލާނގެއާއި ހަމަހަމަކޮށް އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަން ހަދަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟)

(١٩٨) އަދި (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން މިއަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ތެދުމަގުގެ ފާރަތަށް ކަލޭމެން ގޮވާލިޔަސް އެތަކެތި އަޑު ނާހާނެއެވެ. އަދި ކަލޭ އެތަކެތި ދެކެނީ / ނުވަތަ އެތަކެތި ފެންނަނީ ކަލޭގެ ބާލުމަށްބަލާކަމެވެ. ހަގީގަތުގައި ބަލާފެނޭކަމެއް އެތަކެއްޗަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٩٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު عفو ކުރައްވާ ލުއިކަމެއް ހިފެހެއްޓެވޭށެވެ! عفو ކުރައްވާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރައްވާށެވެ! އަދި ޖާހިލުންގެ ހިތްހަމަނުޖެހޭ ކަންތައްތަކުން އެނބުރި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އޭގެ މާނައީ އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ގޯސްކަންކުރާ މީހުންނަށް ގޯސްކަމުން ބަދަލު ނުހިއްޕަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ އިސްލާހު ކުރުމަށް ކަންތައް ހަދަވާ މީހުން އިސްލާހު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނަށް ޖާހިލުވާ މީހުންނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ. މިއެވެ. والله أعلم) =تفسير الطّبرى=

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِن رَّبِّي ۚ هَٰذَا بَصَائِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾

ލުޣަތު

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދީ ހުސްތުރުކުރު ވަންޏާ / ނުވަތަ ކާރުކުރުވަންޏާ. ۞ مِنَ الشَّيْطَانِ = شيطان އާގެ ފަރާތުން. ۞ نَزْغٌ = ކަސްދެއްގެން ވަސްވާސްކުރުވުން. ۞ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله ގެ حضرة ން ވާގިއެދިވަޑައިގެން حماية އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިވީމީހުން. ۞ إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ = އެމީހުންނަށް ވަސްވާހެއް ނުވަތަ خيال އަރުވައިދީއްޖާ. ۞ مِّنَ الشَّيْطَانِ = شيطان އާގެ ފަރާތުން. ۞ تَذَكَّرُوا = އެމީހުން ހަނދާންކުރެއެވެ. (الله ގެ ހައިބަތްތަކާއި އެކަލާނގެ ނިޢު ހަނދާންކުރެއެވެ.) فَإِذَا هُم = ދެން އެހައިރުން އެމީހުން. ۞ مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ = ލޯފެނިވެ (އަންބަދަރުކުން ހުއްޓެލާފާނެއެވެ. ۞ وَإِخْوَانُهُمْ = އަދި އެސްތޮރުވެރީންގެ أخ ންތައް. (އެބަހީ: شيطان އާގެ ބަޔަކު ހެއްލިގެންވާމީހުން)۞ يَمُدُّونَهُمْ = އެ شيطان ންތައް އެމީހުން ދަމައި ގެންގުޅެއެވެ. ۞ فِي الْغَيِّ = މަގުފުރެދިގެންވާ ގޮތުގައި (އެކަލާ ކުރެއްވުމަށް)۞ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ = ދެން އެބައިމީހުން ހުއްޓައިނުލާނެއެވެ. (މަގުދުރުކުރާނެއެވެ.) ۞ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِآيَةٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އާޔަތެއް ގެނެސްނުދެއްވާނަމަ (އެމީހުން އެދޭ ކަލޭގެފާނު އާޔަތެއް ވަޙީނުކުރައްވާނަމަ.)۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا = ކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް އެއާޔަތް ހަދައިނުލީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ إختيار ކޮށްނުލީ إختيار ނުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنَّمَا أَتَّبِعُ = ހަމައެކަނި އަހުރެން تبع ވަނީ ކަހަލައެވެ. ۞ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވަޙީވާ وحي އާއެވެ. ۞ مِن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. هَٰذَا بَصَائِرُ = މިއީ (އެބަހީ މި قرآن އަކީ) حجّة ތަކެކެވެ. / بيان ތަކެކެވެ. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ތެދުމަގުދެއްކުމާއި رحمة އެވެ. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ = އަދި قرآن ކިޔަވައިދީފިނަމަ. ۞ فَاسْتَمِعُوا لَهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށް ކަންފާޅު އަޑުއަހާށެވެ! ۞ وَأَنصِتُوا = އަދި ވިސްނާ ބަރާބަރުކަމާއެކު ހުންނާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބިދާނެއެވެ. ۞ وَاذْكُر رَّبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ذكر ކުރައްވާށެވެ!۞ فِي نَفْسِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نفس ގެތެރޭގައި. ۞ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً = خُشُوْعَة ތެރިކަމާއި / ބިރުވެރިކަމާ ބިރުވެރިކަމާއެކު. ۞ وَدُونَ الْجَهْرِ =

އަޑުހަރުނުލާ / ބާރުނުލާ.❁ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަސްތެރިންނުވާގޮތުގައި (دعاء ކުރުއްވުމުގައި)❁ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ = ހެނދުނާ ހަވީރު.❁ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮވަޅެއިގެންނުވާށެވެ.! مِّنَ ٱلْغَـٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ = غافل ންގެތެރެއިން.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައިވާ ބައެކުން.❁ لَا يَسْتَكْبِرُونَ = އެބައެކުން ބޮޑާވެގަނެއިނުގަނެއެވެ. އެއީ ދަތާރިކަމްބޮޑުކަމުންނެވެ.❁ عَنْ عِبَادَتِهِ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި / تَوَاضُعُ ވެރިވުމާމެދު.❁ وَيُسَبِّحُونَهُ = އަދި އެބައެކުން އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ.❁ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾ = އަދި އެބައެކުން سجدة ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠٠) އަދި ކަނޑައެޅިގެން شيطان އާގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްއެއްލާ ކޯފާއުފެދުވަންތާ ކަލޭގެފާނު الله ގެ حضرة ން ވާދިއެދިވަޑައިގެން حماية އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގީ އަޑުއަހުއްވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠١) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިވެފައިވާމީހުން شيطان އާގެ ވަސްވާސެއް ނުވަތަ ބާރުގަ خيال އެއް އައިސް މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ އެމީހުން الله ގެ ހައިބަތްތެރިކަމާއި ނިޢުމަތް ހަނދާންވެ އެކަލާނގެ ބަހަށް ނުބައިކަމުން ދުރުވެގަންނަނީ ފުރަތަމައިން ދުރުވެގަތުމަށެވެ.

(٢٠٢) އަދި އެ شيطان އާގެ أخ ނުބައިމީހުން (އެބަހީ شيطان އާގެ ބަސްބަހާ ހެޔޮމަގު ދޫކޮށް تبع ވާމީހުން) އެ شيطان ން އެމީހުންގެ أخ ން މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް ދަމައިގެންދެއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެކަން ދުރުކުރުމަކަށް ނުބައި ކަންތައް ދުރުކުރެއެވެ. ކުރިއަށް ގެންދަނީއެވެ.

(٢٠٣) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ: مشرك ންގެ ގާތަށް) އާޔަތެއް ނުގެނައުމުން (އެބަހީ އާޔަތް ބޭނުންވެގެން ދެންނެވި ފަދައިން) އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހައްދަވައިގެން އާޔަތެއް ނުގެނައީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (އާޔަތެއް އަމިއްލައަށް ހެއްދެވީމާ ކިއްޔެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން تبع ވާނީ ހަމައެކަނި އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ން އަހުރެންނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى އާއެވެ. މި قرآن މިއީ ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން އަލިކަމާއި دليل ތަކެކެވެ. حجّة ތަކެކެވެ. އަދި އީމާންވާބައެއްގެ ބޭފުޅުންނަށް رحمة އެކެވެ.

(٢٠٤) އަދި قرآن ކިޔެވޭނަމަ ކަލޭމެން އެއަށް ކަންލައި އަޑުއަހާށެވެ. ފަސްޖެހިގެން ހުރޭ! އޭރުން ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބިދާނެއެވެ.

(٢٠٥) އަދި ކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ نفس ތެރޭގައި تواضع ވެރިކަމާއި ބިރުވެތިކަމާއި އަޑުހަރުނުކޮށް ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! الله ގެ ذِكر ކުރައްވާށެވެ! އަދި ދުޢާކުރުމުގައި دعاء ކުރައްވާށެވެ! އަޑުހަރުނުލާ ހެނދުނާ ހަވީރު دعاء ކުރައްވާށެވެ! ذِكر ކުރައްވާށެވެ! އަދި غافل ވާބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ފޮވަޅެއިގެންނުވާށެވެ! (ދަންނައެވެ! މިތަނުގައި ކަލޭގެ مخاطب އަކީ أمّة ގެ އެންމެހައި މީހުންނެވެ. مخاطب އެވެ.)

(٢٠٦) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ބައެކުން (މަލާއިކަތުބޭކަލުން) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުން ބޮޑާވެ ބިރުވެރިވެގަނެއި ނުގަނެއެވެ. އަދި އެބައެކުން އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އަދި އެބައެކުން سجدة ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأَنْفَال ގެ މާނަ

سُورَة الأَنْفَال — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٥)

يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡأَنفَالِۖ قُلِ ٱلۡأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصۡلِحُوا۟ ذَاتَ بَيۡنِكُمۡۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ۝١ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ۝٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ۝٣ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقًّاۚ لَّهُمۡ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَمَغۡفِرَةٌ وَرِزۡقٌ كَرِيمٌ ۝٤ كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ۝٥ يُجَٰدِلُونَكَ فِي ٱلۡحَقِّ بَعۡدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلۡمَوۡتِ وَهُمۡ يَنظُرُونَ ۝٦

ތަރުޖަމާ

يَسۡـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ކުރެއެވެ.۞ عَنِ ٱلۡأَنفَالِۖ = أَنْفَال އާއިބެހޭ (عَنِيْمَة މުދަލާބެހޭ / އޭގެ حكم އަހާއިރުގައި)۞ قُلِ ٱلۡأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِۖ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَنْفَالُ خَاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށާއި رسول އަށެވެ.! فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ.! وَأَصۡلِحُوا۟ ذَاتَ بَيۡنِكُمۡۖ = އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާގެ ދެމެދު إصلاح ކުރާށެވެ!۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އޭނާގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ۝١ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ. ۞ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ = مؤمن ންނަކުގައި ވާކަން ކަނޑައެޅި. ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ = (އެމީހުން ގާތުގައި) اللّه ذِكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ (اللّه ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ).۞ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން އަންނަ މީހުންނެވެ.۞ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ.۞ ءَايَٰتُهُۥ = އޭނާގެ އާޔަތްތައް.۞ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنًا = އެމީހުންނަށް (އާޔަތްތަކުން) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދިނުމުން.۞ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ رَبّ އަށް.۞ يَتَوَكَّلُونَ ۝٢ = އެމީހުން وكيل ކުރެއެވެ. އިތުބާރު ކުރެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން.۞ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ.۞ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެތިން.۞ يُنفِقُونَ ۝٣ = އެމީހުން ހޭދަކުރެއެވެ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقًّاۚ = حقّ ގޮތުގައިވާ مؤمن ންނެވެ.۞ لَّهُمۡ دَرَجَٰتٌ = އެމީހުންނަށް (މަތިވެރިވާ) ދަރަޖަތަކެއް ވެއެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. ۞ وَمَغۡفِرَةٌ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި.۞ وَرِزۡقٌ كَرِيمٌ ۝٤ = އަދި މަތިވެރިވާ ރިޒުޤާއި.۞ كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވި ފަދައިން. ۞

مِنْ بَيْتِكَ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުންގެ ގެއިން.۞ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެ ބައެއް جماعة އެއް.۞ لَكَٰرِهُونَ ۝٥ = ކަނޑައެޅިގެން ނުރުހިގެންވެއެވެ. ۞ تُجَٰدِلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جدل ކުރެއެވެ.۞ فِي ٱلْحَقِّ = حقّ އާއިމެދު. (ހަނގުރާމައާމެދު)۞ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ = ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހު.۞ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ = އެމީހުން ދަމާލެވި ގެންދަނީކަހަލައެވެ.۞ إِلَى ٱلْمَوْتِ = މަރަށް.۞ وَهُمْ يَنظُرُونَ ۝٦ = އެމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބާ حال .۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رسول الله އެވެ!) أنْفَال އާއިމެދު އެބައި غنيمة މުދަލާއިމެދު އެމީހުން يعني: أَصْحَابُ ބޭކަލުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَنْفَال ހުރީ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށެވެ. (އެބައި: އެދުވަހުގެ އަންގަވައިފައިވަނީ غنيمة މުދަލާއިމެދު عمل ކުރަންވީގޮތެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭ ދެމެދު إصلاح ކޮށް ރަނގަޅުކުރާށެވެ! އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައި ވާނަމައެވެ. (އެބައި: ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.)

- ދަންނައެވެ! أَنْفَال މި لفظ ގެ މުރާދަކީ ކޮބައިކަމާމެދު مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެންމެ ގިނަބަޔަކުން ބުނެފައިވާގޮތް މަތީގައި ލިޔުނީ މިބަސްތަކެވެ. والله أعلم .

(٢) ކަނޑައެޅިގެންވާ (حقيقي) مؤمن ންނަކީ އެމީހުންނަށް الله ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ - الله ގެ ذِكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވަދެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ އާޔަތްތައް ކިޔުވިއްޖެއްޔާ އެއާޔަތްތަކުން އެމީހުންގެ إيمان ކަން އިތުރުކޮށްދޭ މީހުންނެވެ. (އެބައި: އެއާޔަތްތަކުގެ މާނައިގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ޔަޤީންކަން އިތުރުވެ ތަޞްދީޤުކުރުމުގައި ދިރުންތެރިވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަކީ ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ رَبّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންނެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުންނަކީ ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން ހަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. ޒަކާތް ދޭމީހުންނެވެ.

(٤) އެމީހުން ދަންނައެވެ! އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން حقّ ގޮތުގައިވާ مؤمن ންނެވެ. އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންނަށް (މަތިވެރި) ދަރަޖަތަކާއި ވެއެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤުވެސް އެމީހުންނަށްވެއެވެ.

(٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ކަލޭގެފާނުންގެ ގެއިން ނުކުއްމަވައިފިން. مؤمن ންގެ ބައެއްމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުރުހުން ކަމުގައިވިއެވެ. މިއީ بَدْر ހަނގުރާމައެވެ.

(٦) حقّ އާއިމެދު (އެބައި بَدْرُ ހަނގުރާމައާމެދު) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جَدَل ކުރައްވައެވެ. (އެމީހުން ކުރެއްވި جَدَل އެއްކަމުގައި تفسير علم ވެރިންނާއި سِيرَة عِلْمُ ވެރިންގެ ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވަނީ އެކަލޭގެފާނު مَدِينة އިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއިރު ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނަވާ ވާހަކަ ވިދާޅު ނުވެގެންނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ހަނގުރާމައަކަށް ތައްޔާރުވެވިގެން ނުވެއެވެ. ހަތިޔާރާ ކާނާ އެތުރޫ ވަރަށް ނުގެނެވިގެންނެވެ. مدينة އިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ أبُوسُفِيَان ގެ ވިޔަފާރި قَافِلَة އަށް ދިމާކުރައްވާށެވެ.) ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނަށް الله أمر ކުރައްވައިފައި ވެދާ ނުކުރައްވާފައިވާން އެމީހުންނަށް ބަޔާންވެގެން އެނގިއްޖެއެވެ. (ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވީމާ) އެމީހުންނަށް ހީވީ އެމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބާ މަރުދާރުއަށް އެމީހުން ދަމާލެވި ގެންދަނީހެންނެވެ.

وَإِذْ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحْدَى ٱلطَّآئِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ ٱلشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَـٰتِهِۦ وَيَقْطَعَ دَابِرَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ ٱلْحَقَّ وَيُبْطِلَ ٱلْبَـٰطِلَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾ إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَٱسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّى مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِۦ قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއްވިހިނދު.❁ إِحْدَى ٱلطَّآئِفَتَيْنِ = ދެ جماعة ނުވަތަ އެއް جماعة .❁ أَنَّهَا لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން (އެއް جماعة) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކަމަށް.❁ وَتَوَدُّونَ = އަދި ކަލޭމެން ލޯބިކުރީމުއެވެ.❁ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ ٱلشَّوْكَةِ = އެއްވެސް عزّة އެއް قَدَر އެއްނެތް (جماعة)❁ تَكُونُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވުމަށް.❁ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަފުޅުކުރައްވަނީ.❁ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ = حقّ إسلام دين ފެތުރުވުމަށާއި ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައެވެ.❁ بِكَلِمَـٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން. / އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުން.❁ وَيَقْطَعَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަނޑައިލައްވާ ނިއްވުމަށެވެ.❁ دَابِرَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧﴾ = ކާފިރުންގެ ބުރިތަކެވެ / توحيد ނެތި ނިކަމެތި ބަޔެކުގެ أصل މުލް.❁ لِيُحِقَّ ٱلْحَقَّ = އެކަލާނގެ حقٌّ تَحْقِيقُ ކުރުމަށާއި ސާބިތުކުރުމަށެވެ.❁ وَيُبْطِلَ ٱلْبَـٰطِلَ = އަދި بَاطِل: باطل ކުރުވުމަށްޓަކައެވެ. / باطل ކަންތައްތައް ނައްތާލެއްވުމަށެވެ.❁ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾ = ނުބައި ނުރުހޭ މީހުން ނުރުހުނަސް.❁ إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ސަލާމަތާ نَصْر އަށް އެދުނުހިނދުން.❁ فَٱسْتَجَابَ لَكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިޖާބަދެއްވިއެވެ.❁ أَنِّى مُمِدُّكُم = (އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މަދަދުކުރާ ކަލޭމެންނަށް ޖަވާބުދެއްވާ ކަމަށްވެއެވެ.❁ بِأَلْفٍ مِّنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުން ބަވެސް ދާނެ އެއްހާސް ބޭ ފައިވާ ތަނުން.❁ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ = އެއްބަޔަކަށް ފަހު އަނެއްބަޔަކަށް ޖޫ ދާއިރާގައި ކުރާ ފަރާތުންނެވެ.❁ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެކަން ނުލައްވައެވެ. (އެބަހީ: މަލާއިކަތުން ބޭއްވުން) ވަގުތެއްގައި ފޮނުއްވުމެއް ނުލައްވައެވެ.)❁ إِلَّا بُشْرَىٰ = އުފާވެރިކަމެއް ކަމުގައި މެނުވީ.❁ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِۦ = އަދި އެކަމުން ހިތްޖެހި ސަކަބުން ހަމަޖެހުމަށްޓަކައިއެވެ.❁ قُلُوبُكُمْ ۚ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް.❁ وَمَا ٱلنَّصْرُ = އަދި نصر ލިބުން ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧) اللّه تعالى ކަލޭފާން (مؤمن ން) ނަށް ދެ جماعة ތެރެއިން އެއް جماعة ދެއްވާނެކަމަށް وَعْدُ ކުރެއްވި ހިނދުން ކަލޭފާން ލޯބިކުރީ އެ ދެ جماعة ތެރެއިން އެއްވެސް عزّة އެއް قدر އެއް ނެތް جماعة ކަލޭފާނަށް ލިބުމަށެވެ. އަދި އެކަމަކު اللّه تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ އެކަލާނގެ أمر ތަކާއި ބަސްފުޅުތަކުން حقّ ސާބިތުކުރެއްވުމަށެވެ. إسلام ދީން ސާބިތުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ބުރިކަށި ކަނޑައިލެއްވުމަށެވެ. توحيد އާއި ދިދަ މަތިވެރިކޮށް ނަގާލެއްވުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއީ މިސްރިޔާ ދެ جماعة އަކީ أَبُوسُفِيَان ގެ ވިޔަފާރި قافلة އާއި އެ قافلة ސަލާމަތް ކުރުމަށް مكّة އިން ނުކުމެ ކާފިރުންގެ جماعة އެވެ. މި ދެ جماعة ނުވަތަ އެއް جماعة مؤمن ންނަށް ދެއްވާނެކަމުގައި اللّه وعد ކުރެއްވިއިރުން مؤمن ންނަށް އެދުނީ ވިޔަފާރި قافلة ލިބުމަށެވެ. އެއީ އެއްވެސް عزّة އެއް ބާރެއް ނެތް قافلة އެވެ. އެއީ ހަމަ އެކަނި ދުނިޔޭގެ މަންފާއެކެވެ. ނަމަވެސް اللّه އެދިވަޑައިގަތީ مؤمن ންގެ އަތްމަތިން إسلام دين عزّة ވެރިކުރެއްވުމަށެވެ. مكّة ގެ ކާފިރުންގެ ބޮޑެތި މީހުން ހަނގުރާމަވެ އެމީހުން ބަލިވެ ނިމިދިއުމަށެވެ. بَدْر ގައި ހަނގުރާމަ ހިނގައި އެކަން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަތް ގޮތަށް ނިމުނެވެ. والله أعلم .

(٨) (އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ) حقّ ސާބިތުކުރެއްވުމަށާއި تحقيق ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި باطل، باطل ކުރެއްވުމަށެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އަޅުކަން اللّه އަށް އެކަނި خلاص ކުރެއްވުމަށާއި ބިދުޢަތް އަޅުކަން ކުރުން باطل ކުރެއްވުމަށެވެ. ނުބައި ނުލަފާ مُجرم ން ނުރުހި ދެކޮޅަށް ވެސް ވިޔަސް ވެއެވެ.

(٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭފާން ކަލޭފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި (عدواة ތެރިންނާ ދެކޮޅަށް) نصر އާއި ސަލާމަތަށް އެދި دعاء ދަންނަވަމުން ދިޔަ ހިނދު، އެކަލާނގެ ކަލޭފާނަށް دعاء އިޖާބަކުރެއްވިއެވެ. (އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެއްބަޔަކަށްފަހު އަނެއް ބަޔަކަށް ވިދިވިދިގެން ވަޑައިގަންނަވާ އެއްހާސް މަލާއިކަތުން ބާރުވެރިކޮށް ކަލޭފާނަށް އެހީތެރިކަން ފޮނުއްވައިގެން މަދަދު ކުރައްވާނީމެވެ.

(١٠) އަދި އެކަން އެއީ އުފަލާ މަލާއިކަތުން ބަޔަކު ފޮނުއްވުން އެއީ - އުފާވެރިކަމާ ކަލުބަށް ތަނަވަސް ވުމަށެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭފާނުގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެވެ. ނަމަވެސް نصر ލިބުން اللّه ގެ حضرة ން ދެއްވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ އެކަލާނގެއެވެ.

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ⑪ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ۚ سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا ٱلرُّعْبَ فَٱضْرِبُوا فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ⑫ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ⑬ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابَ ٱلنَّارِ ⑭

ލުޣަތު

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ = އަދި އުނަގަނޑެއް ކަލާފުޅުން ނިދީން ނިވައިކޮށްދެއްވިހިނދުން. (ނިދިދެއްވިހިނދުން)۞ أَمَنَةً مِّنْهُ = އުނަގަނޑެއް حضرة ންވާ އަމާންކަމެއްގެގޮތުން.۞ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم = އަދި އުނަގަނޑެއް ކަލާފުޅުން މައްޗަށް ފައިސޯފުއްދެވި.۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން.۞ لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ = އޭގެން ކަލާފުޅުން طاهر ފުޅުކުރުމަށް.۞ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ = އަދި އުނަގަނޑެއް ކަލާފުޅުންގެ ކިބައިން ގެންދެވުމަށް.۞ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ހަޅުތަށް. (ނުބައި ވަސްވާސްތައް)۞ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ = އަދި ކަލާފުޅުންގެ ހިތްތައް އުނަގަނޑެއް އުޅުމުގެ ކުރެއްވި ބަންދުކުރުމަށް.۞ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ⑪ = އަދި އޭގެ ސަބަބުން ކަލާފުޅުންގެ ފައިތިލަތައް އުނަގަނޑެއް ސާބިތުކުރުމުގެ ކުރެއްވުމަށް.۞ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحي ކުރައްވާހިނދު. ހަނދުމަކުރާށެވެ. (ކުރެއްވިހިނދު.)۞ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށް.۞ أَنِّي مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން އެކުގައި. (نصر އާއި مدد ދިނުމަށް) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާށެވެ.۞ فَثَبِّتُوا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = ފަހެ އީމާންވި މީހުން ސާބިތު ކުރާށެވެ! (މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް عزم ދީ ގަދަކޮށް މުއުމިނުންގެ ނަސްރު صحّ ކުރުމަށް މުއުމިނުންނަށް نصر ދިނުމުގެ.)۞ سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީހުންގެ ހިތްތަކަށް ނިކަމެތިކަން ދޫކުރެއްވުމަށް ވަޑައިގަތްތެވެ.۞ ٱلرُّعْبَ = ބިރުވެރިކަން.۞ فَٱضْرِبُوا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތަޅާށެވެ.۞ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ = (ކާފިރުންގެ) ކަނދުރާތަކުގެ މަތިގައި.۞ وَٱضْرِبُوا مِنْهُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންގެ ތަޅާށެވެ!۞ كُلَّ بَنَانٍ ⑫ = އަތްފައިގެ ކޮންމެ އިނގިލިތަކެއްގައި / ކޮންމެ ގުނަވަނެއް.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ އެއީ. (އެބަހީ: އެފަދަ عذاب އެމީހުންނަށް އެރުވީ)۞ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި خلاف ވެގެންވެ. / ދެކޮޅުހެދި ކަމުގައެވެ.۞ وَرَسُولَهُۥ ۚ

وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާ خلاف ވެ ދެކޮޅުވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!)۞ فَإِن ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٣﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ = (އޭ ކާފިރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެ عذاب ގެ ރަހަ (ދުނިޔޭގައި) ޗިބެގަންނާށެވެ. ۞ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ވެއެވެ. (آخرة ދުވަހުން ވެއެވެ.)۞

عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٤﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب / ނަރަކައިގެ عذاب .

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން އަމާންކަމުގެ ގޮތުން ނިދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނިވައިލެއްވީއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނިންދުވީއެވެ. އަދި އެއިން ކަލޭމެން طاهر ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އުޑުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފެންވެއްސެވީއެވެ. އަދި އެއީ شيطان އާގެ ހަޑިހުތުރު ވަސްވާސްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ދުރުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވާ އެކަށީގެންވާ ހައްދަވާ ގަދަކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރެއްވުމަށެވެ.

(١٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ މަލާއިކަތުންނަށް وحي ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެކަލާނގެ އެބޭފުޅުންނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭފުޅުންނާއެކު ވޮޑިގެންވަމެވެ. ފަހެ إيمان ވެގެންވާ މީސްތަކުން ސާބިތުކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުންގެ عزم ތައް ގަދަކޮށްދެއްވައި އެމީހުންގެ ނިޔްޔަތްތައް صحّ ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވާށެވެ!) ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން ވައްދަވާ ދެއްވާނަމެވެ. ފަހެ ތިޔަބޭފުޅުން (ނުވަތަ مؤمن ން) އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގައި ތަޅާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ކޮންމެ ގުޅުގައި ނުވަތަ އިނގިލިތަކުގައި ތަޅާށެވެ!

(١٣) އެއީ - އެބަޔި އެ عذاب އެމީހުންނަށް ދެވެންޖެހުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އިދިކޮޅު ހެދިއެވެ. އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އިދިކޮޅު ހަދައިފި ކޮންމެ މީހަކު (ދަންނައެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) (އަދި އޭ ކާފިރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) މި عذاب ގެ ރަހަ ޗިބެގަންނާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި ކާފިރުންނަށް ހުރީ އަލިފާނުގެ عذاب އެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. (މިއާޔަތްތަކުން މިއިޝާރާތްކުރެވިގެންވަނީ ބަދުރު ހަނގުރާމައެވެ.)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِىَ ٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَآءً حَسَنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٨﴾ إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ ۖ وَإِن تَنتَهُوا۟ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا۟ نَعُدْ وَلَن تُغْنِىَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! (اللّٰه އާއި رسول އާ ތަޞްދީޤުކުރި މީހުންނޭވެ!)۞ إِذَا لَقِيتُمُ = ކަލޭމެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން. ۞ زَحْفًا = ގައިގާއިވެ ބޮޑުވެގެން. ۞ فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ފުރަގަސް ނުދޭށޭވެ! وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُۥٓ = އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެމީހެއްގެ ފުރަގަސްދިން މީހާ.۞ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ = ހަނގުރާމައިގެ އެއްގެން އުޅުމަކަށް (ނުވަތަ މަކަރާކަމަކަށް) އަނބުރައިގެ މީހަކުކަމުގައިވީ.۞ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ = ޖަމާޢަތަކަށް (لَشكَرُ ގެ) އެއްގެން حماعة އަކަށް ދިއުމަށް އަނބުރާލި މީހަކުކަމުގައިވިއްޔާ.۞ فَقَدْ بَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެނބުރި ދިޔައީ. ۞ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ކޯފާއިގެންނެވެ. ۞ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހެއްގެ ޖާގަހަކީ ނަރަކަޔެވެ.۞ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ = އަދި (އެތަނީ އެޖާގަހަކީ) ނުބައިވެގެންވާ ޖާގައެކެވެ.۞ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ = އެމީހުން މަރައި ކަލޭމެންނެއްނޫނެވެ.۞ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ = އަދި އެމީހުން މަރުވާލެއްވީ އެކަލާނގެ اللّٰه އެވެ. ۞ وَمَا رَمَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުއުއްލަވައެވެ. (ހިލަގަނޑުވަލު ނުއުއްލަވައެވެ.)۞ إِذْ رَمَيْتَ = ކަލޭގެފާނު އުއްލަވަލު އެއްލަވައިލެއްވިހިނދު ۞ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ = އަދި އެއްޗެހިއެއްލަވަލު އުއްލެވީ اللّٰه އެވެ.۞ وَلِيُبْلِيَ ٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ = އަދި އޭގެ އެކަލާނގެ حضرة ން مؤمن ނުންނަށް إمتحان ޖެއްސެވުމަށްވެއެވެ.۞ بَلَآءً حَسَنًا = ރަނގަޅުގޮތެއްގެ ރިވެތިވެގެންވާ إمتحان ތަކުން (نعمة ތަކުން).۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ.۞ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ ذَٰلِكُمْ = (އޭ ކަލޭމެންނޭވެ!) އެކަންކަން ކަލޭމެންނަށް އެހިޔާކުރުމެވެ.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ. ۞ مُوهِنُ كَيْدِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٨﴾ = ކާފިރުންގެ ހީލަތް ބަލިކުރައްވާ ضَعِيْفُ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ = (އޭ مشرك ނުންނޭވެ!) ކަލޭމެން فتح އާއި ނަސްރަށް އެދޭކަމުގައިވަނީ.۞ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކައިރިއަށް فتح އާއި ނަސްރު އައިސްފިއެވެ. ۞ وَإِن تَنتَهُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކާފިރުކަމުން ފުރަގަސްދޭނަމަ ހުއްޓާލައިފިއްޔާ ۞ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަމީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ. ۞ وَإِن تَعُودُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން (ކާފިރުކަމަށް) إعاد ވެއްޖެ. ۞ نَعُدْ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް (އުހުދު ހަނގުރާމާ ދުވަހުން) އިޢާދަކުރައްވާހުށީމެވެ. وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ لشكر ނުވަ ކަލޭމެންނަށް ފުއްދައެއް ނުދޭނެއެވެ. شَيْـًٔا އެއްވެސްކަމެއް ❁ وَلَوْ كَثُرَتْ = ކިތަންމެ ގިނަވެގެންވިޔަސްމެއެވެ. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި اللّه تعالى ވޮޑިގެންވަނީ ❁ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ = مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫއެވެ! ކާފިރުންގެ لشكر ގައިގޮތުގެ ޒަޙްފުވެގެންނާ حال ކަލޭމެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ފުރަގަސް ނުދޭށެވެ! (އެބަހީ: އެމީހުންނާ ދިމާކޮށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!)

(١٦) އަދި އެދުވަހުން ހަނގުރާމަގެ އެހެން އުކުޅަކަށް ނުވަތަ މަކަރަކަށް (ފަހުން ކުރިއަށް އަރާ ދިމާކުރުމުގެ ގަސްދުގައި) ފަހަތަށް ޖެހިލި މީހާ ފިޔަވައި، ނުވަތަ لشكر ގެ އެހެން جماعة އަކަށް ދިޔުމަށް އަނބުރާދިޔަ މީހާ ފިޔަވައި (މިދެގޮތުން ފިޔަވައި) ފުރަގަސްދީފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ރުޅިވެރިކަމާއެކު އެނބުރިއްޖެއެވެ اللّه ގެ حضرة ން ކޯފާއިގެންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އޭނާގެ އެނބުރޭތަނަކީ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١٧) (بَدْرُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު) ކަލޭމެން مؤمن ންގެ އަތްތަކުން مشرك ން މެރިއައީ ނޫނެވެ. އަދި މެރީއެއްނޫނެވެ؟. (ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން އެކަމުގައި حركاة ދެއްވީ ނަމަވެސް) އެމީހުން މެރީ (حقيقة ގައި) ހަމަ اللّه އެވެ. (އެހެނީ އެ އެންމެހައި ކަންތައް ހިންގަވާ مُسَبِّبُ އަކީ اللّه އެވެ.) އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެ مشرك ންނާ ދިމާއަށް ކަލޭގެފާނު ގޮއްވަމުންދަ (އަތްލުމުގެ ވެލި) އެއްލެވީ ކަލޭގެފާނެއްނޫނެވެ. (حقيقة ގައި) ކަލޭގެފާނު ގޮއްވާލެއްވީ ހަމަ اللّه އެވެ. އަދި އެހެންއެއްލެވީ އެ އެއްލެވުމުގެ ހަމަ اللّه އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ حضرة ން مؤمن ން ރަނގަޅު ގޮތަށް ހެޔޮ نعمة އަކުން إمتحان ކުރައްވާފަ ވަޑައިގަތުމަށެވެ. (އެއީ عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް نصر ލިބިވަޑައި އެމީހުންގެ ތަކެތި غنيمة ކުރައްވާފައި އެ مؤمن ންގެ عمل ތަކުގެ ދަރުމަ ސަވާބުކުރައްވާފައި އަދި رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި جهاد ކުރުމުގެ މަތިކަން އެމީހުންނަށް ދައްކަވާދެއްވުމެވެ. بَلاَءً حَسَنًا މި لفظ ން މުރާދުކުރެވޭ މާނައަކީ އެއީއެވެ. = تفسير الطّبرى =) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) (އޭ ކަލޭމެންނޫއެވެ!) އެކަން އެގޮތަށް އިނދެވުނީއެވެ (އެބަހީ: مؤمن ންނަށް نصر ދިނުމާއި ކާފިރުންނަށް ފަޅާއަރުވައި مشرك ން ބަލިކުރުއްވުމެވެ) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ مشرك ންގެ ޚިޔާލަތްތައް ބާތިލުކުރައްވާ ضَعِيْفُ ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާހިއްޔެވެ.

(١٩) (އޭ مشرك ންނޫއެވެ!) ކަލޭމެން فتح އާއި ނަސްރު (حقّ ބަޔަކަށް ދެއްވުމަށް اللّه ގެ حضرة ން) އެދުނުއިރުދުން ދިއައްސެ (حقّ މީ މުއުމިނުން) فتح އާއި ނަސްރު އައިސްފައެވެ. (އެއީ مؤمن ންނަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (ދެންވެސް) އެކަމަށް إعاد ވާންޏާ އެބަހީ އެކަލޭގެފާނާ ދިމާކޮށް ހަނގުރާމަކުރުން ދިޔާފާނަމާ ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ހަމަ އެކަމަށް (ކަލޭމެން ހަލާކު ކުރުއްވުމަށް) إعادވެވޮޑިގެންނެ ވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ لشكر ކިތަންމެ ގިނަވީނަމަވެސް އެ لشكر ން ކަލޭމެނަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދޭނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވޮޑިގެންވަނީ مؤمن ންނާއި އެކުގައެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱسْتَجِيبُوا۟ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱتَّقُوا۟ فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنكُمْ خَآصَّةً ۖ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

ބަސްމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ❁ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކިޔަމަން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށޭވެ! ❁ وَرَسُولَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ކަލޭގެފާނަށް. ❁ وَلَا تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ = އަދި ކިޔަމަން އެކަލޭގެފާނަށް ފުރަގަސް ނުދޭށޭވެ! ❁ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ = ކިޔަމަންވުމަށް އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލައްވާ ބަސްފުޅު އަހަމުން حال. ❁ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ކިޔަމަން ނުވާށޭވެ! ❁ كَٱلَّذِينَ قَالُوا۟ سَمِعْنَا = އަޑުއެހީމު އަހައިލީމޭ ބުނިމީހުން ފަދައިން. ❁ وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ނުއަހާކަމުގައިވާ حال. ❁ ❁ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ނުބައި دابَّة އަކީ (حركاة ކުރާ ދިރުންތެރިޔާ) ❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި. ❁ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ = ބީރު އަދި މަންމަން ބޮލުގެ. ❁ ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ = އެއުރެންނަކީ ނުވިސްނާ. وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ = އަދި الله تعالى އެއުރެންނާމެދު ދެނެވޮޑިގެން ވީނަމަ. ❁ خَيْرًا = ހެޔޮކަމެއް. ❁ لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އިއްވަވާ ހުށީ. ❁ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އިއްވެވިނަމަ. ❁ لَتَوَلَّوا۟ = އެއުރެން ފުރަގަސްދީ ދާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ = އެއުރެން އެނބުރިގެންވާ حال. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ٱسْتَجِيبُوا۟ لِلَّهِ = ކިޔަމަން الله އަށް ޖަވާބުދޭށޭވެ! ❁ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رسول އާ އަށް. ❁ إِذَا دَعَاكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންނަށް ގޮވާލެއްވިއިރު. ❁ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ = ކިޔަމަން ދިރުންދޭ ކަންތަކަށް. (ކިޔަމަންތެރިކަމަށް / حقّ އަށް.) ❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކިޔަމަން ދަންނާށޭވެ! أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ހުރަސްއަޅުއްވާކަން ❁ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ = މީހާއާއި އޭނާގެ ހިތާ ދެމެދު. وَأَنَّهُۥٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. (ދަންނާށޭވެ!) ❁ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކިޔަމަން محشر ކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށް. ❁ وَٱتَّقُوا۟ فِتْنَةً = އަދި ކިޔަމަން فتنة އަކުން (إمتحان އަކުން) ބިރުވެތިވާށޭވެ! ❁ لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنكُمْ

خَآصَّةً = ކަށަވަރުންވެސް ހަމަ خاصّ ވެ އަނިޔާވެރިންނަށް ނުޖެހޭނެ. (އެ އުނދަގޫތަކުގެ ޒިޔާން)۞

وَٱعْلَمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ. ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾ =

عقوبة ދެރަވަންތަކުރުމުގައި ވަރުގަދަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނުން ބަސްފުޅު އަޑުއަހަމުންދާހާ حال ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ފުރަގަސްނުދޭށެވެ!

(٢١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަމައެކަނި ކަންފަތުން އަޑުއަހައި އެ އަޑުއިވުމެއްގެ مَنْفَعَ އެއް ނުލިބޭ މީހުން ފަދައިން (مشرك ންނާއި منافق ންފަދައިން) ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން އެންމެނުބައިވެގެންވާ دَابَّة އަކީ (އެންމެނުބައި މީހުންނަކީ) ބީރު އަދި ގޮނގު މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނާ މީހުންނެވެ. (އެއީ އިންސާނުންނަށް ވާނީ އެންމެ ދެރަ ޖިންސެއްވެއެވެ. ކަންފަތަށް އަޑު ނުއިވޭ އަނގައިން ބަސްނުބުނެވޭ އަދި އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ - މީހުން ކަންތައް ހުރި މިފަދަ ދޫނި އެއްވެސް ބޮޑުދުއްޔެއް މިހެނެވެ.) (އެއީ حقّ އަށް تبع ނުވާ މީހުންގެ މިސާލެވެ. އެފަދަ އެއްވެސް حسّ އަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރާމީހުންނެވެ.)

(٢٣) اللّه تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ވާކަމުގައި ދެނެވޮޑިގެންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިއްވަވައިފީހެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިއްވެވިނަމަވެސް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިހެވެ. އެމީހުން އަނބުރާ ނުކިޔަމަންތެރިވެ ދާނޭ حال ގައެވެ.

(٢٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް حياة އާއި ދޭކަމަކަށް (حقّ ކަމަކަށް / ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) اللّه އާއި رسول އާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވައިފިއްޔާ ކަލޭމެން اللّه އާއި رسول އާއަށް ޖަވާބުދޭށެވެ! (ބަސްއަހައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީހާއާއި އޭނާގެ ހިތާއި ދެމެދު ހުރަސްކުރައްވައެވެ. ހިފަހައްޓަވައެވެ. އެބަހީ: اللّه އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ހިތުގެ ތެރެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަދެނުދިނުމަށް ހިފަހައްޓަވައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٥) ހަމައެކަނި خاصّ ކޮށް ކަލޭމެންނުކުރެ އަނިޔާވެރިންނަށް ނުޖެހޭނޭ فِتْنَة އަކާއިމެދު ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. (އެބަހީ: އެ فتنة އެއް އަނިޔާވެރިންނާއި އަދި އެހެން މީހުންނަށްވެސް ޖެހިދާނެއެވެ. އެއީ اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އިޖާބަނުދިނުމާއި مُنْكَرَات ނަހީނުކުރުމާއި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ޖިހާދުނުކުރުމުގެ ސަބަބުން ޖެހިދާނެ فتنة އެކެވެ. ހަލާކެވެ. އެކަމުގައި އެންމެންވެސް ހަލާކުވެގެންދާނެއެވެ.) އަދި اللّه މީ عقوبة ދެރަވަރު ގަދަވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾

ލުޣަތު

وَٱذْكُرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ = ކަލޭމެން ދާދި އަދަދު މަދުކޮށް ތިބިއިރު.❁

مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނިކަމެތިވެފައިވާ ބަލަދުކަމުގައި.❁ تَخَافُونَ = ކަލޭމެން ބިރުގަނެ.❁

أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ކަލޭމެން ޖަހައިގެންގޮސްކަމުގެ. (މައްކާއިރާގެ ކާފިރުން)❁ فَـَٔاوَىٰكُمْ =

ދެން ދޭން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް (މަދީނާގައި) ތަނެއް ދެއްވިއެވެ.❁ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ نصر

ދެއްވައި ކަލޭމެން ގަދަކުރެއްވިއެވެ.❁ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = އަދި އެކަލާނގެ ހެޔޮގޮތުގެ حلال

ތަކެތިން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވިއެވެ.❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ

ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް خيانة ނުކުރާށެވެ!

وَٱلرَّسُولَ = އަދި رسول އާއަށް.❁ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَٰنَٰتِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމާނާތްތަކަށް خيانة

ނުކުރާށެވެ.❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަނިވި حال. ❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ.

أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިން ވާކަން ކަށަވަރު. ❁ فِتْنَةٌ = فِتْنَة

އިމްތިޙާނުގައެވެ. إمتحان އެއްކަމުގައެވެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى (ދަންނާށެވެ!)❁ عِندَهُۥٓ

أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ

އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! إِن تَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.❁ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا

= އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް فُرْقَان އެއް ލައްވާނެއެވެ. (حقّ އާ بَاطِلُ ވަކިކޮށް އެނގޭނެ އެއްޗެއް ލައްވާނެއެވެ.)❁

وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށްތަކުން ފުއްސަވާނެއެވެ.❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ

ކުށްތައް.❁ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް)❁ وَٱللَّهُ ذُو

ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ = އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِذۡ يَمۡكُرُ بِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި މެދު ރޭވާ ހީލަތުގެ ❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީހުން (مكّة ގެ ކާފިރުން)❁ لِيُثۡبِتُوكَ = ކަލޭގެފާނު ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް.❁ أَوۡ يَقۡتُلُوكَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށްޓަކައި.❁ أَوۡ يُخۡرِجُوكَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު (ރަށުން) ނެރުމަށްޓަކައި. وَيَمۡكُرُونَ = އެމީހުން ނުބައި ރޭވާ މަކަރު ހަދައެވެ.❁ وَيَمۡكُرُ ٱللَّهُ = އަދި الله ވެސް ރޭވާ މަކަރުހައްދަވައެވެ.❁ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلۡمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ = އަދި الله އީ އެންމެރަނގަޅު މަކަރު ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން (مكّة ގެ) ބިމުގައި ނުހަނު ނިކަމެތިވެތިން އަދި عدد މަދުބަޔަކުކަމުގައިވީކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި އެހެނިހެން މީހުން ކަލޭމެން ތަޅައިގަނެފާނެކަމާމެދު (މަރައިފާނެކަމާމެދު) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެފައެވެ. – (އެ حال ގައި ވަނިކޮށް) އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ސަލާމަތުން އަމާންކަމާއެކު ތިބޭތަން ވަޒަންދެއްވިއެވެ. (އެއީ حرم އެވެ. مكّة ގެ حرم އެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް نصر ދެއްވައި ގަދަކަންދެއްވިއެވެ. އަދި ތަނަވަސްކޮށް حلال ތަކެތީގެ ރިޒުޤު އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވިއެވެ. މިހުރިހާކަމެއްވެސް ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށެވެ. (٢٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް އެނގިހުރެ حال ކަލޭމެން الله އަށާއި رسول އަށާއި خيانة ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމާނާތްތަކަށް خيانة ނުކުރާށެވެ! (٢٨) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ إمتحان އެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ދަންނަވައެވެ، ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަނީ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. (٢٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ حقّ އާއި باطل ވަކިކުރެވޭނެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ލައްވާނެއެވެ. حقّ އާއި باطل ވަކިކުރެވޭނެ މަގެއް ލައްވާނެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންގެ عدواة ތެރިންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެނަށް نصر ދެއްވައި އެމީހުން ބަލިކުރެއްވުމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް (ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް) އެކަލާނގެ ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމުގެ ވެރި ، فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ، ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން (އެބަހީ: مكّة ގެ ކާފިރުން) ކަލޭގެފާނު ހިފާ ހައްޔަރުކުރުމަށް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ރަށުން ނެރުމަށް އެމީހުން ގޮތްތަކެއް ހަދާ މަކަރުތަކެއް ރޭވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!

އަދި الله ވެސް މަކަރު ހައްދަވާ ގޮތެއް ހައްދަވައެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނާކާމިޔާބު ކުރެއްވުމަށާއި ކަލޭގެފާނަށް ކާމިޔާބު ދެއްވުމެވެ.) އަދި الله އީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ތަދަބީރު މަކަރު ހައްދަވާ ގޮތް ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. الله މަކަރުހައްދަވައިވާ ކަމަކީ އެކަލާނގެ مُقَدَّسُ ޛާތުފުޅާއި އެކަލާނގެއަށް ލާއިޤުވާ ގޮތުގައެވެ. އެއީ ޚިޔާނާތްކަމުގެ خلقُ ތަކުން ސާފުވެގެންނެވެ.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَـٰذَآ ۙ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَـٰذَا هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

ލަފުޒީ

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔުވިއްޖެއްޔާ. ۞ ءَايَـٰتُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞
قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.)۞ قَدْ سَمِعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަހައިފީމެވެ.۞
لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا = އަހުރެމެން އެދޭނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ބުނީމެވެ. (ކިޔައިފީމެވެ.)۞ مِثْلَ هَـٰذَآ =
މިފަދަ އެއްޗެއް (މިކަލާމާފަދަ އެފަދަ ކަލާމެއް قرآن އެއް.) ۞ إِنْ هَـٰذَآ = މިނޫނެވެ. ۞ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ވާހަކަތަކާއި ނުބައި އަސާސްތައް ވަސްވާސްތަކާ ވާހަކަތަކާ ކަމުގައިމެނުވީ.۞
وَإِذْ قَالُوا = އަދި އެމީހުން (يعنى: مكّة ގެ مشرك ން) ބުނިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!۞ ٱللَّهُمَّ = (އެމީހުން
ބުނެފިއެވެ.) ޔާ ރަސްކަލާނގެ اللّٰه އެވެ!۞ إِنْ كَانَ هَـٰذَا = މިކަމަކީ (އެބަހީ: محمّد ގެފާނުގެ ދީނަކީ
ތެދެއްކަމުގައިވާނަމަ)۞ هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތުން حضرة ން ވާ حقّ ކަމުގައި. ۞
فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ވެއްސެވުމަށްވާށެވެ!۞ حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ހިލަގަނޑުތައް.۞
أَوِ ٱئْتِنَا = ނުވަތަ އަހުރެމެންނަށް ގެންނަވާށެވެ.! بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ۞ وَمَا
كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ = އަދި اللّٰه އީ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނޭ ކަލާނގެއަކު ނުވެއެވެ.۞ وَأَنتَ فِيهِمْ
= ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ حال . (އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވޮޑިގެން)۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ = އަދި
اللّٰه އީ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާ ކަލާނގެއަކު ނުވެއެވެ. ۞ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ފާފަ
ފުއްސެވުން އެދިދަންނަވާ حال . ۞ وَمَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه
އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވުމުގެ ސަބަބެއް. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް اللّٰه عذاب ދެއްވުން حقّ އެވެ.)۞ وَهُمْ يَصُدُّونَ
= އަދި އެމީހުން މަނާކޮށް ހުރިހެއެވެ. ބަންދުކުރަނީއެވެ.۞ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ الحَرَامُ ން.
(އަޅުކަން ކުރުމުން ހަރަދުން.) ۞ وَمَا كَانُوٓا أَوْلِيَآءَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ وليُّ ން ކަމުގައި އެމީހުން

ނުވެއެވެ.۞ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ = އެކަލާނގެ ولى ން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ تقوى ވެރިން މެނުވީ. ۞

وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެކަމަކު މުޝްރިކުންކޮޅު ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ (٣٤) = އެމީހުންނަކަށް

ނޭނގެއެވެ.۞ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނަމާދު ނުވެއެވެ.۞ عِنْدَ ٱلْبَيْتِ = ގެފުޅުގެ

ކައިރީގައި. ۞ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً = ޝިލަބުން ފުމުމާއި އަތްތިލަބަޖެހުންކަމުގައި މެނުވީ. ۞ فَذُوقُوا۟

ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ!۞ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٥) = ކަލޭމެން

ކާފަރުވާކަމުގެ ސަބަބުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވާއިރު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން (ތިޔަބާވަތުގެ އެއްޗެހި) އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެން ބޭނުންނަމަ އެބާވަތުގެ އެއްޗެހި އަހުރެމެންވެސް ކިޔައިދޭނަމެވެ. އަދި ތިޔައީ (އެބަހީ: قرآن އަކީ) ހަމަ އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ أصل އެއް ނެތް ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٣٢) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން ދުޢާކުރިހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ! (އެމީހުން ދުޢާކުރިއެވެ. އޭ ކަލޭގެ الله އެވެ! (محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި) މިވާހަކަތަކީ ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން حقّ އެއްކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން ހިލަތަކެއް ވެއްސަވާނދޭވެ! ނުވަތަ އަހުރެމެނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ދެއްވާނދޭވެ!

(٣٣) (އޭގެ جواب އަކަށް الله وحى ކުރައްވައެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގޮފުޅު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވަނިކޮށް އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވާނެކަމުގައި الله ވާކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރަމުންދާއިރު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަކީ الله ވާކަށް ނުވެއެވެ. (ފަހެ مكّة ގެ مشرك ންނަށް بدر ހަނގުރާމައިގައި އާޚިރު عذاب އެއް ލިބި މަރުވެގެންދިޔައީ ބަދަލު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމީހުން ނުކުމެވަޑައިގެން مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވުމަށްފަހުގައެވެ.)

(٣٤) ފަހެ އެމީހުންނަށް الله عذاب ނުދެއްވުމަށް ހުރީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަކީ مَسْجِدُ ٱلْحَرَام އަށް އަޅުކަމަށް ގާތްވާމީހުން ދުރުކުރި ހިފަހައްޓާ ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެކަލާނގެ وليُّ ން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ وَلِيُّ ން ކަމުގައި تقوى ވެރިންމެނުވީ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު މުޝްރިކުންކޮޅު ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٣٥) އަދި ގެފުޅުގެ ކައިރީގައި އެމީހުންކުރާ ނަމާދަކީ ޝިލަބުން ފުމުމާއި އަތްތިލަބަޖެހުންކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އަދި ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު އެމީހުންނަށް އޮންނާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ކާފަރުވި ކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. (އެމީހުންގެ ބޮޑެތިމީސްތަކުން ޤަތުލުކުރެވުން عذاب އަކަށް އެދިފައެވެ.)

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَنتَهُوا۟ يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا۟ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން. ❁ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ މުދަލތައް ޚަރަދުކުރެތެވެ. އަދި ޚަރަދުކުރާނެތެވެ. ❁ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުމަށް (އިސްލާމްދީނަށް ވަރަށްދިނުމަށް) ❁ فَسَيُنفِقُونَهَا = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެމުދަލތައް ޚަރަދުކުރާނެތެވެ. ❁ ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ = ދެން އެމުދަލތައް ނުވަތަ އެކަންތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާނެތެވެ. ❁ حَسْرَةً = ހިތާމައަކަށް. ❁ ثُمَّ يُغْلَبُونَ = ދެން އެމީހުން ބަލިވާނެތެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން. ❁ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ = ނަރަކައަށް އެއްކުރެވޭނެތެވެ. ❁ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ = އެއީ الله تعالى ވަކިކުރައްވާފައެވެ. ❁ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ = ތަނަގަޑު އެއްކޮޅެއްގެ ތެރެއިން ނުބައި އެއްކޮޅު (ބައްޖެވެރިންގެ ތެރެއިން ހެޔޮއެޖެވެރިން) ❁ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ = އަދި އެކަލާނގެ ނުބައިކަލުތި ލައްވާވަރުތެވެ. / ❁ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް. ❁ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا = އަދި އެހުރިހާއެއްޗެއް ބޭޖު ފުރިވަރަކަށް ވަލުވާލެވެ. ❁ فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ = ދެން އެބޭޖު ފުރިވަރު އެކަލާނގެ ނަރަކައަށް ލައްވާލެއްވުމެވެ. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ގެއްލުންވެރިން އެމީހުން އެއީ ގެއްލި ހުށަހެޅޭނީ މީހުންނެވެ. ❁ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފަރުވީ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ إِن يَنتَهُوا۟ = އެމީހުން (އެމީހުންގެ އެކާފަރުކަމުން) ހުއްޓައިލައިފިއްޔާ. ❁ يُغْفَرْ لَهُم = އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. ❁ مَّا قَدْ سَلَفَ = އިސްވެދިޔަ ތަކެއް. (އިސްވެދިޔަ ފާފަ) ❁ وَإِن يَعُودُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަލުން އެނބުރިއައިސް (އެކާފަރުކަމަށް) އިއާދަކުރާނަމަ. ❁ فَقَدْ مَضَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔައީއެވެ. ❁ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ = އިސްވެދިޔަ އައްވަލުމީހުންގެ ގޮތުގައެވެ / މިސާލެވެ. (ނުވަތަ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގައި ހަލާކުވި ކާފަރުންގެ ގޮތުގައެވެ) ❁ وَقَـٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ.! حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ = އެއްވެސްކަމަކަށް ފިތުނައެއް އޮތުމަކާ: އެއްވެސް شرك އެއް ނެތިއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ = އަދި މުޅި ދީން އޮތުމަކާ: އުޅުއްވަން އަޅުކަމާއި طَاعَة الله އަށް خلاص ވެއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން (އޮތުމަކާ: شرك ނުކޮށް) ހުއްޓައިލައިފިއްޔާ ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ❁ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ❁ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ދަނެގަންނާށެވެ.! ❁ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަހަރާވެރިޔާއެވެ. ❁

نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ = އެއީ އެންމެ ރަނގަޅުވެރިޔާ ސަލާމަތްކުރައްވާ އެހީތެރިޔާއެވެ.۞ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެންމެރަނގަޅުވެރިޔާ نصر ދެއްވާއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ހަމަކާފަރުވެރިން ކާފަރުވި މީސްތަކުން الله ގެ މަގުގަބަންދުކުރުމަށްޓަކައި މުދާތައް ހޭދަކުރެއެވެ. އަދި މުދާ ހޭދަކުރާނެއެވެ. ދެން އެމުދާތަކަކީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމައެއް ކަމުގައެވެ. ދެން އެމީހުން ދެރަވާނެއެވެ. އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެވޭނެއެވެ. (٣٧) އެއީ (އެބަހީ: އެމީހުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެވުނީ) ރަނގަޅުގޮތުގެމީހުން ނުބައި – ބައްޔަތުވެރިންގެމީހުން ވަކިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ދެން އެއްބަޔާ ނުބައި އެހެންބަޔަކާ އެއްބަސްކަމާ ޖަމާކުރައްވައި އެކަތިމަށްޓަކައި ބޮޑުފުށަކަށް ހަދައްވައި ދެން އެހެންބަޔާ އެފުށްޓަށް ނަރަކަށް ވައްޓާލެއްވުމަށެވެ. އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

• (ދަންނައެވެ. الله ގެ މަގުބަންދުކުރުމަށް إسلام دين އާއި مسلم ނަށް ހާނިކުރުމަށް ކާފަރުން މުދާ ހޭދަކުރުމަކީ އެއީ އެމީހުންގެ ކަމެކެވެ. އަބަދުވެސް އެމީހުން އެކަން ކުރާނެއެވެ. އަދި ކުރިއަށް އޮތްދުވަސް އެމީހުން އެކަންކުރާނެކަމަށް ގާއިމުވެސް صريح ކޮށް އެބަ އެނގެއެވެ. ކުރީ مكّة ގެ ކާފަރުންނެވެ. މިހާރު ترقّي ގެ މުޅި ކާފަރުންނެވެ. ރިހި ނަސާރަވެގެންވެ. ސޯވިޔަތު ޔޫނިއަން – ޔޫރަޕު – ކުރިސްޓިޔަން – އަދި އެނޫންވެސް އެކިއެކި ނަސްރާނީގެ އާރަޕު ކުރިމަ އަކުރުގެ ނަމުގައި ޖަމްޢިއްޔާ جمعية ތަކާއި جماعة ތަކާއި ބޭނުތަކާއި ހަދައި އެކިއެކި ނަމުގައި އެކިތަން ވެރިކޮށް އުޅެނީ އެކަމެވެ. ކާފަރުން إسلام ދަރަން އިސްރާއީލަށް ދީގެ މިސްރަށް އެކިވެސް ނުބައިވާނެއެވެ. وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ މިއީ وحى ގެ ޔަގީން ބަސްފުޅެވެ. -

يهودى ދަރުމަތަށް އަދި نصارى ދަރުމަތަށް އެމީހުންގެ دين އާއި ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގެން ނުވަތެވޭފަކާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަކާ ނުރުހޭނެއެވެ. – ދުވަހަކު ނުރުހޭނެއެވެ. މިއެވެ. އެމީހުން ނުރުހޭ އެންމެނަކަށް މިހާރުގެ ޖަހާލަތާ ލިބޭއިރު މިއަދުގެ ހިސާބުން ބަދަލުވާ އެމީހުން ނުރުހޭ މީހުންނަކީ مسلم ނުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޖަހާލަތާ ނުންނެވެ. ރުހޭމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް تبع ވެމީހުންކަމުގައި الله އާ ބަދަލުކުރިއެވެ. ނުރުހޭ ބަދަލަށް އެކިއެއް މަދަރުސްވެގެން مُستحيل ކަމެކެވެ. ނުވަތަ އެނބުރޭ ކަމެކެވެ. މިކަންކަމަށް ވިސްނުމުންނަވާށެވެ.)

(٣٨) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކާފަރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެމީހުން އެކިބާވެ ދުރުވެ (الله އަށާއި رسول އާއަށް إيمان ވެ ކާފަރުކަމުން ދުރުހެލިވެގެން) އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކުރި އިސްރާފުތަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެނބުރި ދުރުކަމަށް އެކާފަރުކަމާ ފުރިހަމަވެގެންވާނާ އިސްރާފުތަށް أمّة ތަކާއި މިހި ކާފަރުންނަށް ކުރީގެ (ނުވަތަ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގައި މަރުވުނު ކާފަރުންނަށް ކަންކުރެވި ކަލޭފުނިޔާގެ ވެރިކަމުވެސް ވޭއްދެއްވިއެވެ.

(އެއީ الله ކަންތައް ގެންގުޅުއްވާގޮތެވެ.)

(٣٩) އަދި އެއްވެސް ފިތުނައެއް އެހެނީ يعني: شرك އެއްނުވެ ކުރިކަމާއި ދަރަޖަށްޖެހިކަން ހަމައެކަނި الله އަށް خلاص ވެވަޑައިގަތުމަށް އެކާފަރުންނާ ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ. ފަހެ، އެމީހުން شرك ނުކޮށް / އަދި އެނބުރި ދަރަޖަށްޖެހިކަމުން ހުއްޓިލައިފިއްޔާ (الله އަށް އެކަން ވަންހަނާ ނުވާނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކާފަރުވެރިން الله އީ އެމީހުންކުރާ ކަންތައް ދެނެވަޑައިގަންނަވާ ބަލައިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. (٤٠) އަދި އެމީހުން އެކަމުން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެމީހުން ގާތުގައި ކަންތައްތަކުން އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ) ފަހެ، ކަލޭމެން (مؤمن) ދަންނާށެވެ. ހަމަކާފަރުވެރިން الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަލާމަތްކުރައްވާ އެހީތެރިޔާއެވެ. އެއީ އެންމެރަނގަޅު ސަލާމަތްކުރައްވާ އެހީތެރިޔާއެވެ. އަދި އެންމެރަނގަޅު نصر ދެއްވާއެވެ.

۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ إِذْ أَنتُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا وَهُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ وَٱلرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَٱخْتَلَفْتُمْ فِى ٱلْمِيعَٰدِ ۙ وَلَٰكِن لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ عَنۢ بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) ދަންނާށެވެ.۞ أَنَّمَا غَنِمْتُم = ހަނގުރާމަކުން ކަލޭމެން غنيمة ކޮށި އެއްޗެއް.۞ مِّن شَىْءٍ = ކޮންމެ ތަކެތިން.۞ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައި އެވީ اللّٰه އަށެވެ.۞ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رسول އާ އަށެވެ.۞ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި (رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނެވެ. އެބޭކަލުންނީ هَاشِمُ ދަރިކޮޅެވެ.)۞ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި يَتِيمُ ންނަށާއި مِسْكِين ންނަށާއި.۞ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = ދަތުރުވެރިންނަށާއި.۞ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް إيمان ވާކަމުގައިވާނަމަ.۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށްވާނަމަ.۞ يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ = فُرْقَانُ ގެ ދުވަހު. (حقّ އާއި بَاطل ވަކިކުރި ދުވަހު)۞ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ = ދެ جماعة ބައްދަލުވި ދުވަހު (مؤمن ންގެ جماعة އާއި مكّة ގެ مشرك ން جماعة އާއި)۞ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ = އަދި اللّٰه تعالى އީ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ أَنتُم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ވީހިނދު.۞ بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا = އުސްބިމުގެ (مدينة އާއި ގާތްކޮޅުގައި.۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން يعني: مكّة ގެ مشرك ން.۞ بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ = އުސްބިމުގެ (مدينة އާއި) ދުރުކޮޅުގައި.۞ وَٱلرَّكْبُ = އަދި (أبوسفيان ގެ) ވިޔަފާރި ގާފިލާ.۞ أَسْفَلَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތިރީގައި (އެބަހީ: ކަނޑުއައްޑުގެފަރާތު ތިރިމަތީގައި)۞ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދެބައިގައި وعد ކުރިނަމަވެސް. ۞ لَٱخْتَلَفْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން إختلاف ވީހެވެ. ދެކޮޅުވީހެވެ.۞ فِى ٱلْمِيعَٰدِ = ކަނޑައެޅި ވަގުތާއިމެދު.۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް، (ދެ لشكر ބައްދަލުކުރެއްވީ) ۞ لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا = އެއީ اللّٰه ކަމެއް ނިންމަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ كَانَ مَفْعُولًا = އެކަމެއް އެކަށީގެން (تقدير ކުރެއްވި) ފުރިހަމަކުރުމަށެވެ.۞ لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ = ހަލާކުވާމީހަކު ހަލާކުވުމަށެވެ.۞ عَنۢ بَيِّنَةٍ = حجّة އާއި دليل ން. (އެކަން އެނގުމަށްފަހު)۞ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ = އަދި ދިރިހުރިމީހަކު ދިރިހުރުމަށެވެ.۞ عَنۢ بَيِّنَةٍ = حجّة އާއި دليل ން. (އެކަން އެނގުމަށްފަހު)۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ.۞ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ = ކަންނޭނގިވޮޑިގަތް އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދައްކަވަމުން.۞ فِى مَنَامِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި (ހުވަފެނުގައި)۞ قَلِيلًا = މަދުކޮށް (لشكر ގައި މީހުން މަދުކޮށް)۞ وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا = އަދި އެމީހުން ގިނަކަމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް

ދެއްކުވިނަމަ. ﴿لَّفَشِلْتُمْ﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ފިޔަވައްޓާނެއެވެ. ﴿وَلَتَنَٰزَعْتُمْ﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދެބަސްވެ خلاف އުފެދިދާނެއެވެ. ﴿فِى ٱلْأَمْرِ﴾ = ކަންތައްގައި. ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ﴾ = އަދި އެކަންކަމުންވެސް الله (އެކަލާނގެ) ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ﴿بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ (٤٣) = ހިތްތަކުގައި ވާހަކަތައް (ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ސިއްރުތަކާއި).

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން غنيمة ގޮތުގައި ކޮންމެ حاصل ކުރި ކަންތައް އެއްޗެއް އެއްކޮށްލެވޭ ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައިވަނީ الله އަށާއި رسول ޔާއި (رسول ގެ) ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި - يتيم ންނަށާއި - مِسْكِين ންނަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް إيمان ވެގެންވާ ކަމުގައިވާނަމައެވެ. އަދި فرقان ދުވަހު އެބަހީ: حقّ އާއި باطل ވަކިކުރި ދުވަހު އުދުވެހި ދެ لشكر ބައްދަލުވި ދުވަހެވެ. (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންގެ لشكر އާއި مكّة ގެ قريش ންގެ ކާފިރު لشكر އާއި ދެ لشكر އެވެ. އެދެ لشكر بَدْرُ އެވެ ކިޔާ ميدان ގައި ބައްދަލުވުމުން حقّ އާއި ވަކިވުމަށް باطل ވަކިވެގެން ފެނިގެން ދިޔައެވެ. ކާފިރުން ބަލިވެ مؤمن ންނަށް نصر ލިބިގެންދިޔައެވެ.) އަދިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާގެ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގައި إيمان ވެގެންވާކަމުގައިވާނަމައެވެ غنيمة ގެ ތަކެތި ބެހުމުގައި ހަމައެކަނި އަމުރު ކުރާށެވެ! އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٢) އަދި ކަލޭމެން مؤمن ން مدينة އާއި ގާތްކޮޅުގައި (އެބަހީ: بَدْرُ ކަނޑުއްދަ ހިސާބުގެ مدينة އާއި ގާތްކޮޅުގެ) އެންމެ ކައިރި ހިސާބުގައި އަދި އެމީހުން - އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ންގެ لشكر އެއްޗެއްގެ مدينة އާއި ދުރުކޮޅުގައި އަދި (أبوسفيان ގެ) ގާފިލާ އަށްވުރެ ދަށްކޮޅުގައި ކަނޑުއްދައިގެ ކައިރިން ގެންދަމުންނެވެ) އަދި ކަލޭމެންގެ ދެބައި (ދެ لشكر ބައްދަލުވުމަށް) ވަޢުދުވެވުނުނަމަ އަދި ވަޢުދުވުމަށްފަހު ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެން ހުރިވަގުތު ދާކަށް وَعْدُ ކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ދެބައި ދެބަސްވެ إختلاف ވީހެވެ. އަދި އެކަމުގައި (ދެ لشكر އެ ميدان ގައި ބައްދަލުވާކަމެއް ނުވާނޭވެ) އެހެނީ الله ގެ تقدير ގައި ކަނޑައެޅި ވާނުވާނެކަމެއް ނިންމަވާ ހިންގެވުމަށެވެ. އެއީ ހަލާކުވާ މީހަކުވެސް حجّة އާއި دليل އާއިއެކު ހަލާކުވުމަށެވެ. އަދި ދިރިހުރުން ނުވާ މީހަކުވެސް حجّة އާއި دليل އާއިއެކު ދިރިހުރުމަށެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހެއްގެ ކަންތައް ރަނގަޅަށް ސާބިތުވެ އެނގުމަށްފަހުގައި عذر އެއް ނެތް ހާލުގައި ކުރާނޭގޮތަށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން - އެބަހީ - قريش ންގެ ކާފިރު لشكر - ކަލޭގެފާނުންގެ ހުވަފެނުގައި ދައްކަވާ މަދުބަޔަކުކަމުގައެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ހިތްތައް ގަދަވެ ހަނގުރާމައަށް ހިތްވަރުދެވި عدوّ ންނާ ދިމާކުރުމުގެ ބާރުއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެއީ ގިނަބައެއްގެ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނަށް (ހުވަފެނުގައި) އެކަލާނގެ ދެއްކެވިނަމަ ކަލޭމެން ފުރަގަސް ބަލިކަށިވެ ހިތްވަރުދެރަވެ ފިޔަވައްޓާނެއެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ ކަންތައްގައި ފުރަގަސް ވާހަކައިގައި ބެދުފެއްޓޭނެއެވެ. އެކަންކަމުންވެސް އެހެނީ ކަލަކަން الله ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَٱثْبُتُوا۟ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾

މުފުރަދާތު

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން ދައްކަވާހިނދު.۞ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ = ކަލޭމެން (އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވިހިނދު.۞ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا = ކަލޭމެންގެ ލޮލަށް މަދުބައެއްކަމުގައި.۞ وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަދުކަމުގައި ދައްކަވައި.۞ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا = އެއީ الله ކަމެއް ނިންމެވުމަށްޓަކައި ނިންމަވާފައިވާ.۞ كَانَ مَفْعُولًا = އެކަމަކީ އެކަލާނގެ تقدير ގައި ވެފައިވާކަމެވެ.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.۞ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ = ކަންތައްތައް رُجُوع ވެގެން ދަނީ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً = ކަލޭމެންނަށް (ހަނގުރާމަވެރި ކާފަރު جماعة އެއް ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.۞ فَٱثْبُتُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ސާބިތުވާށެވެ!۞ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! (الله ހަނދާންކުރާށެވެ!) ۞ كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން.۞ لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައި.۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! وَرَسُولَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް.۞ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދެބަސްވެ އަޚާލިފުން ނުވާށެވެ! ۞ فَتَفْشَلُوا۟ = ފަހެ (އެހެންނަމަ) ކަލޭމެން ބިރުގަނެ ބަލިކަށިވެދާނެތެވެ.۞ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ވަސްވެރިކަން ގެއްލިދާނެތެވެ.۞ وَٱصْبِرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ = ނުކުތް މީހުންފަދައިން.۞ مِن دِيَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ގޭދޮރުތަކުން.۞ بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ = ބޮޑާކަމާއި މީސްތަކުންނަށް ދައްކާލުމަށް.۞ وَيَصُدُّونَ = އަދި އެމީހުން ހުރަސްއަޅާ ހިފެހެއްޓޭ.۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުން.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އީ. بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ = އެމީހުން ކުރާހައިކަމެއް ވަށައިލައްވައިގެންވާ އެކަލާނގެއެވެ.۞ (ދަންނަވާނެ ގޮތެއް އެކަލާނގެއެވެ.)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) އާ مشرك ންނާއި ބައްދަލުކުރިއިރު ކަލޭމެންގެ ލޮލަކަށް އެ مشرك ން މަދުކަމުގައި އެކަލާނގެ ދައްކަވައި އަދި އެމީހުންގެ ލޮލަކަށް ކަލޭމެން މަދުކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެއްކެވީ އެކަލާނގެ تقدير ގައި ވާންކަމަށް ނިމިފައިވާކަމެއް ނިންމަވާ ނިޔާކުރެއްވުމަށެވެ.ކަލޭމެންނަށް ދެއްކެވީއެވެ. (އެއީ مشرك ންގެ މައްޗަށް مؤمن ން ގަދަކުރައްވައި اللّٰه ގެ كلمة މަތި މަތިވެރިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެންމެހައިކަމެއް رُجُوعَ ވުންވަނީ اللّٰه ގެ حضرة އަށެވެ.

(٤٥) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއި (ހަނގުރާމަވެރި ކާފަރު) جماعة އެއް ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ (ميدان ގައި) ތަންގަދަކޮށް ސާބިތުވާށެވެ! އަދި اللّٰه އަށް ގިނަގިނައިން ذِكر ކުރާށެވެ! (اللّٰه ހަނދާންކުރުން ގިނަކުރާށެވެ!) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވެ ނަސީބު ލިބުމަށެވެ.

(٤٦) އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! - އަދި ކަލޭމެން (ކަންކަމުގައި ދެބަސްނުވާށެވެ! އަރައިރުން ނުވާށެވެ! (އެހެން ހަދައިފިއްޔާ އެބަހީ: ދެބަސްވެވުންޏާ) ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ދެރަވެގަންނާނެއެވެ. ދެން އޮރުން ކަލޭމެންގެ ވަސްފިލައިގަންނާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއެކުގައެވެ.

(٤٧) އަދި ބޮޑާވެގެންވާ حال މީސްތަކުންނަށް ދެއްކުމަށްޓަކައި ތިމާމެންގެ ގޭތެރެ ދޫކޮށްލަފައިކަން ނުކުމެ މީހުން ފަދައިން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަކީ اللّٰه ގެ މަގުން މީސްތަކުން ބަންދުކޮށް ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އީ އެމީހުންކުރާ ހުރިހާކަމެއް ދަނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّيٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ ۗ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۙ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ. ❁ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ (ނުބައި) عمل ތައް. ❁ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ = އަދި އިބްލީސް (އެކާފަރުންނަށް) ބުނެއެވެ. މިއަދު ކަލޭމެންނަށްގަދަވެވޭނެ ގަދަވާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. (އެއީ بَدْرُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހެވެ.) ❁ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ އަވަށްޓެރި އެހީތެރިއަކަށެވެ. ❁ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ ފަހެ ދެ لشكر ދުށްދުށުނުމުން (مؤمن ންގެ لشكر އާއި مشرك ންގެ لشكر އެކްޔާ ދިމާވުމުން) ❁ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އިބްލީސް އިބްލީސްގެ ދެފުންނާބަދަލުކަމަށް ފަހަތަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ وَقَالَ = އަދި އިބްލީސް (مشرك ންނަށް ބުނެއެވެ.) ❁ إِنِّي بَرِيٓءٌ مِّنكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ❁ إِنِّيٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން ނުދެކޭނޭތަކެއް އަހުރެން ދެކެމެވެ. ❁ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން اللّٰه އަށް ބިރުގަންނަމެވެ. ❁ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ = އަދި اللّٰه ގެ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ = އަދި منافق ންގެމީހުން ބުނިހިނދު. ❁ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (إيمان ކަމާއިމެދު ޝައްކު) ބަލިވާ މީހުންނާއި. ❁ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ = މިމީހުން = يعني: މި مؤمن ން – އެމީހުންގެ دين އެމީހުން އޮޅުވާލައިފިއެވެ. ❁ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރާމީހާ (އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގަންނަވައެވެ.) ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވެ. ❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭދެކޭނަމަ ދެކެވިދާނެވާނަމަ. ❁ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް ބަޔަކު ވަޑައިގެން ކާފަރުންގެ ފުރާނަތައް ނަގަވާނޭ ހިނދު. ❁ يَضْرِبُونَ = އޭބަޔަކު ތަޅުއްވައެވެ. ❁ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސްތަކަށް. (އަދި ވިދާޅުވެއެވެ.) ❁ وَذُوقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ! ❁ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ (އެއީ އަދި قيامة ދުވަހުން އަންނަން އޮތް عذاب އެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި شيطان އެމީހުންނަށް އެބަހީ: مشرك ންނަށް – އެމީހުންގެ ނުބައި عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުމުން އޭނާ އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. މިއަދު މީސްތަކުންކުރެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނޭ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އަހުރެން މިހާރު ކަލޭމެންގެ އަވަށްޓެރި އެހީތެރިޔާކަމެވެ. ދެންފަހެ ދެ لشكر އެއް ދިމާއިދިމާވި އެބަހީ: مؤمن ންގެ لشكر އާއި مشرك ންގެ لشكر އެއް ދިމާއިދިމާވި ހިނދު ފަހަތަށް ފަހަތަށް ފަސްޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަތަކެތި އަހުރެންނަށް އެބަފެނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން الله އަށް ބިރުގަންނަމެވެ. އަދި الله އީ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. شيطان ފަހަތަށް ފަހަތަށް ފަސްޖެހުނީ مؤمن ންގެ لشكر ގައިވާ މަލާއިކަތުންތަކުން ފެނިގެންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! بَدْرُ ހަނގުރާމަ ހިނގިދާނުވަތު އެ ميدان އަށް شيطان ދިޔައީ مكّة ގެ ކާފިރު لشكر އަށް އެހީވެދޭށް ދިއްކަވާގެން بَنِي مُدْلَجُ ވެންޏާގެ سُرَاقَةُ بنُ مَالِك بنُ جَعْشَم ގެ ސޫރައިގާ ސޫރައިންނާވެސް އުޅެގެނެވެ. ދެންފަހެ އެސޫރު قريش ންގެ ކާފިރު لشكر އަށް يقين ކޮށްދިނީ، މިއަދު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަކުވެސް ގަދަވާނުވާނޭކަމެވެ. އަހުރެން މަގުސަދު ހަމަ ކަލޭމެންގެ جارُ އަކަށެވެ. އެހީތެރިއަކަށެވެ. މިގޮތުން ވަރަށް ސަލާމަތްވުމުގައި ދުވަސްވީއިރު مؤمن ންގެ لشكر ން ملائكة ތަކުން ފެނި އަދި جبريل ވަޑައިގެން އޭނާ ހިފަހައްޓަވަން ދެއްވަދީހިއިރު އަވަހަށް ދުވެފީގެން مشرك ންގެ ގޮތަށް ދިޔައީ ބުނެއެވެ. ބަލަބަ سُرَاقَة އެވެ. ކޮބާ ތިޔައީ ތިޔަބުނީ އަހުރެންގެ ތެރެއިން ތިޔައީ ރެއިން ދުވަހުން ފިލައިގަނެގެންތޯއެވެ؟ އޭނާ ބުނެއެވެ. އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަތަކެތި މަށަށް އެބަފެނެއެވެ. އަދި الله އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ. الله އީ ނުހަނު عقوبة ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

= تفسيرالطبرى އިން =

(٤٩) އަދި منافق ންނާއި އަދި އެބަޔަކު ހިތްތަކުގައި (إيمان ކަމުގައިވާ ބަލިކޮޅުވުމެއް) ބަލިކަންވާބަޔަކު ބުނީ ބުނިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ) މިމީހުން ވަނީ (ހަނދުމަކުރާށެވެ) އެމީހުންގެ ދީނުގައި އޮޅިގެން ހުރެއެވެ. (މީގެ ބުނުމާ އެމީހުން) މިމީހުން ކެނޑިފިއެވެ. (ހިޖުރަކުރެވިފައިވާ ބަޔަކު ނުވެދާނެ) އެމީހުން ބުނެއެވެ. يعنى (محمّد ގެ ރާއްޖޭގެ ރިޔާސަތުން تبع ވެގެންނެވުން) އެމީހުންގެ دين އެމީހުން ހެޔޮވުމުގައި ހަދައިގެން ހުރެއެވެ. (އެގޮ مناسبة ގައި الله އަށްތަކުވިއެވެ.) އެމީހުން الله އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރެއްވޭ (ދަންނައެވެ! އެމީހަކަށް އަކާސިގެ ފުދިގެންނެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިމީހުންނަކީ بَدْر ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށްފަހު ކަމުގައި ވިއެވެ. ނަމަވެސް ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރި ނުވެއެވެ. ކާފިރުންގެ ނިސްބަތުގައި مؤمن ންގެ لشكر ގެ މީހުން މަދުކަމުން އެމީހުން ބުނީ މި مؤمن ން މިހާ ދިމަ مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކުރަން އެނބުރުމީ އެމީހުންގެ دين ގެ ސަބަބުން ހެއްލިވެގެންނެވެ. އެމީހުން އެއްސަބޫ مؤمن ން ދެރަވާނެކަމަށް ހިތްވެގެންނެވެ. والله أعلم)

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުންގެ މީހުންގެ ފުރާނަތައް ملائكة ތަކުން ހިފާވަރަށް ކަލޭގެފާނު ދުށުމަކީ ފެނިވަޑައިގެންނަވާނަމައެވެ. އަދި އެބައިތަކުން އެ مشرك ންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސް ތަޅައިގަތުން ވިދާޅުވެއެވެ. ކަލޭމެން އަލިފާންގެ عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުން ދެއްވާނެ عذاب އެމީހުންނަށް ވެއެވެ.)

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۙ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۙ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾ ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾

ލަފްޒީ މާނަ

ذَٰلِكَ = އެހެންވީ. ※ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަށް ހުށަހެޅި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ※ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله. ※ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިއަކު ކަމުގައިނުވާ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ※ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ آل ންގެ ޢާދަ ފަދައެވެ. ※ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނައި. ※ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވިއެވެ. ※ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެމީހުން ހިފެއްވިއެވެ. بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ※ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ※ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾ = عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ. ※ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ※ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً = نعمة އެއް ބަދަލުކުރައްވާ ކަލާނގެއަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ※ أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ = އެއްވެސް قوم އެއްގެ މައްޗަށް ދެ نعمة އެއްދެއްވި. ※ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ = އެބައިމީހުން ބަދަލުކުރާހާ ހިނދަކުމެނުވީ. ※ مَا بِأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް. ※ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ. ※ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ※ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ آلُ ންގެ ޢާދަފަދައެވެ. ※ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނައި. ※ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ※ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް. ※ فَأَهْلَكْنَٰهُم = ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ※ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން. ※ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرعون ގެ آل ން (ކަނޑުގައި) غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ※ وَكُلٌّ = އަދި އެއްކޮންމެން. ※ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾ = ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. ※ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ނުބައި دَابَّة އަކީ (ދިރޭތަކެއްޗަކީ) ※ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި. ※ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެކާފިރުވި މީހުންނެވެ. ※ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. ※ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން. ※ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ عَهْد ކަށަވަރުކުރެއްވި. ※ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ = ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ عَهْد ތަކެތި ރޫޅައިލައެވެ. ※ فِى كُلِّ مَرَّةٍ = ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް. ※ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތި ނުވެއެވެ. ※

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) މި عذاب ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ ކަލޭމެން އަތުގެކުރި އިސްކޮށްފައިވާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނެވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.

(٥٢) فرعون އާއި އަދި އޭގެކުރީގެ މީހުންގެ އާދަފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: بَدْر ހަނގުރާމައިގައި މުޝްރިކު ކާފިރުންނަށްވެސް އެދިމާވީ فرعون އާއި ދެންވެސް އެހެން ނުބައި ނުކުތާ މީހުންނަށް ދިމާވިފަދައިންނެވެ.) އެމީހުންވެސް الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވީއެވެ. ދެން الله تعالى އެމީހުން ހިއްފަވައި ހަލާކުކުރެއްވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٣) އެގޮތުގައި، (އެބަހީ: بدر ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކާފިރުންނަށް އަރާބޭ عذاب އައީ ދެއްވައި ހަލާކުކުރެއްވީ އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ބަޔަކުގެ މައްޗަށް الله تعالى ދެއްވާފައިވާ نعمة ، އެބައެއްގެ نفس ގައިވާ ކަންތައް އެބަދަލު އަމިއްލައަށް ބަދަލުކޮށް تغيّر ކޮށްފިނަމަ މެނުވީ الله تعالى އެބަދަލަކަށް އެދެއްވި نعمة ބަދަލު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަޑުއެހެވޮޑިގެންނެވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންނެވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނަވައެވެ! قريش ނުގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި نعمة އަކީ الله تعالى އެކަލާނގެ މާތް رسول އާ އެމީހުންގެ މެދުގައި ފޮނުއްވުމެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އަމިއްލައަށް އެ نعمة ބަދަލުކުރިއެވެ. އެމާތް رسول އާއަށް إيمان ނުވެ، އަދި އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށް، އެކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަކުރުމެވެ. ދެންފަހެ الله تعالى ދެއްވި އެބަދަލު نعمة ބަދަލުކުރައްވައި އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކަށް އެކަލާނގެ ހިންގެވި ސުންނަތެވެ. (سُنَّةُ اللّه وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلاً)

(٥٤) فرعون އާއި އޭނާގެ آلُ ނުގެ އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން ފަދައެވެ. (އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ނުގެ مشرك ނުވެސް فرعون ގެ آلُ ނުގެ އަދި އެމީހުންގެ ކުރީން ވީ މީހުންފަދަ އާދަފަދައިން ކާފިރުންނާ ހަމަޖެއްސޫމެވެ.) އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ. (މިމީހުންވެސް މިމީހުންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ.) ދެންފަހެ މިތަންނަށްތަކާއިގެ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހިއްފަވާ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (މިމީހުންވެސް މިތަންނަށްތަކާ އެއްވެގެން ވާހި އެހެންނެވެ.) އަދި فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަނޑުގައި މިތަންނަށްތަކާގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ. އެއްކޮންމެ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٥٥) الله ގެ حضرة ގައި އެންމެގޯސް دابّة އަކީ ދިރޭ އެއްޗަކީ ކާފިރުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. (الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި ކުޑަދަރިންނަށްކަން ބުނެދީ ނުކުރެއެވެ.)

(٥٦) އެމީހުންނަކީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ عهد ކޮށް އެގޮތުން ދެއްކި މީހުންނެވެ. (އެއީ ދެފަރާތުގައި صُلْحَ ފިރިކަން ބޭއްވުމަށް އަންނަބަޔަކު ހަނގުރާމަ ނުކުރުމަށް ހަނގުރާމަކުރާބަޔަކާ އެހީވެދިނުމަށް ދެންފަހެ އެޙާލަތުގެ ކަންކަމުގައެވެ. އެއީ بَنِى قُرَيْظَة އާއި އެފަދަ މީހުންނެވެ.) ދެން އެމީހުން عهد ކުރި ކޮންމެފަހަރަކު عهد އުވާލައެވެ. އަދި އެމީހުން (الله އަށް) ބިރުނުގަނެއެވެ. / ނުވަތަ އެ عهد އަށް ރައްކާތެރި ނުވެއެވެ.

فَإِمَّا تَثۡقَفَنَّهُمۡ فِي ٱلۡحَرۡبِ فَشَرِّدۡ بِهِم مَّنۡ خَلۡفَهُمۡ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوۡمٍ خِيَانَةً فَٱنۢبِذۡ إِلَيۡهِمۡ عَلَىٰ سَوَآءٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡخَآئِنِينَ ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَبَقُوٓاْۚ إِنَّهُمۡ لَا يُعۡجِزُونَ ﴿٥٩﴾ وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٖ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ تُرۡهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمۡ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمۡ لَا تَعۡلَمُونَهُمُ ٱللَّهُ يَعۡلَمُهُمۡۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيۡءٖ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ يُوَفَّ إِلَيۡكُمۡ وَأَنتُمۡ لَا تُظۡلَمُونَ ﴿٦٠﴾ ۞ وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلۡمِ فَٱجۡنَحۡ لَهَا وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦١﴾

މުފްރަދާތު

فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވެވޭ އެބަހީ: عَهْدُ އުވައިލި މީހުންނާއި ބައްދަލުވެވޭ، އަދި ކުޑަދާނަވެއްޖެއްޔާ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަނެވިއްޖެއްޔާ.* فِي ٱلْحَرْبِ = ހަނގުރާމައިގައި.* فَشَرِّدْ بِهِم = ފަހެ އެމީހުންގެ ސަބަބުން އެބަހީ: އެމީހުންނަށް ދެއްވާ އަދަބުގެ ސަބަބުން ފަލިފަލިކޮށްލައްވާ ފައްސާލައްވާށެވެ.* مَّنْ خَلْفَهُمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާމީހުން.* لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން އެއްކަލަ ވިސްނާ وعظ ލައި نصيحة ލިބިގަތުމަށް.* وَإِمَّا تَخَافَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަންނަވާނަމަ.* مِن قَوْمٍ خِيَانَةً = ބަޔަކުވެރިންގެ ފަރާތުން خيانة އަކާއިމެދު، (عَهْدُ އުވާލުމުގައި)* فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެއްވާލާށެވެ! (ކަލޭގެފާނުވެސް އެ عهد އުވާލާކަން އަންގާށެވެ.)* عَلَىٰ سَوَآءٍ = ހަމަހަމައަށް. (ދެފަރާތް ހަމަހަމައަށް عهد އުވާލާކަން ދެނެގަތުމަށެވެ.)* إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.* لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٨﴾ = خيانة ތެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.* وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ނުހިތާށެވެ/ނުހީކުރާށެވެ. سَبَقُوٓا۟ = އެމީހުން (އަޅުގަނޑު) ކުރިއަރައި ދުވެސްލައިގަތް.* إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުޅެދުވައިނުލެވޭނެއެވެ.* وَأَعِدُّوا۟ لَهُم = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރާށެވެ!* مَّا ٱسْتَطَعْتُم = ކަލޭމެންނަށް ކުޅެދޭވަރަކަށް ކުޅެދޭހާވަރަކަށް. އެއްޗެއް.* مِّن قُوَّةٍ = ބާރުގެ ތެރެއިން.* وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ = (ހަނގުރާމަގައި) އަސްތަކުން ބަނދެގެންނުމާއި. ތަޔާރީ ކޮށްގެން.* تُرْهِبُونَ بِهِۦ = އޭގެން ކަލޭމެން ބިރުގެންނަވާތަން / ދިރުވާލުމަށް.* عَدُوَّ ٱللَّهِ = الله ގެ عَدُوٌّ ން.* وَعَدُوَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިންނާއި.* وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ = އަދި އެމީހުން ފިޔަވައި އެހެން ބައެއް.* لَا تَعْلَمُونَهُمُ = ކަލޭމެންނަކަށް އެމީހުން ނޭނގެއެވެ.* ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ = الله އެބައިމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَيْءٍ = އަދި ތަކެތިން ކޮންމެ އެއްޗެއް ކަލޭމެން ހޭދަކުރި ކުރިއަސް.* فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.* يُوَفَّ إِلَيْكُمْ = (އެއްކޮށް) ކަލޭމެންނަށް ހަމަހަމައަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވޭނެއެވެ.* وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރައްވާނެއެވެ.* ۞ وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކޮށް صُلْح ގެ

ފަރާތަށް ލުއިތި ބުރަވަންޏާ / އެކަމަށް އެދިއްޖެ.❁ فَٱجْنَحْ لَهَا = ކަލޭގެފާނުވެސް އެއަށް ޖެހިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ. (الله އަށް އިތުބާރު ކުރައްވައި އެފަރާތަށް حوال ކުރައްވާށެވެ.) ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއީ. ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ (٦١) = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިތިބި އެބާވަތުގެ މީހުން މިމީހުންގެ ސަބަބުން ބައިބައިވެ ފަލިފަލިވެގެންދާގޮތުގެ އަދަބެއްދީ عقوبة ދެއްވާށެވެ. އެއީ އެބާވަތުގެ ކަމެއް ދެން ކުރަން ނުކެރޭވަރަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް عبرة އަކަށްވެ نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٥٨) އަދި ބަޔަކުމީހުންގެ ފަރާތުން خيانة އެއްވުމުގެ ބިރުވެރިކަމެއް ކަލޭގެފާނަށް ވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: عهد އުވާލުންފަދަ خيانة އެއްގެ ބިރުވެރިކަންވެއްޖެއްޔާ) ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހުންނަށް ހަމަހަމައަށް އެކަން އެއްލައި ދޫކޮށްލާ ހަމަހަމަކޮށްލައްވާށެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުވެސް عهد އުވާލައި ހަނގުރާމަވާނަން ހުކުމްގެންވާކަން އަންގާށެވެ. މިނުން ނާޖިން މިނާޒަތަށެވެ.) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެނުގަންނަވާނެއެވެ.

(٥٩) ކާފަރުންގެ މީހުން (އަތުންގެ) ދުވެ ފިލައިގަތީއޭ ދެކޭނެ ކަމަށް އެމީހުން ހީނުކުރާތިކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް މުއުމިނުންނަށް ނުކުޅަދާނަކޮށްލެވޭނެއެވެ.

(٦٠) އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެވޭ ހުރިހާ ބާރެއް އަދި (ހަނގުރާމައިގައި އަސްބާބެއްގެ ގޮތުގައި ދިޔުމަށް ރަބާޠުން ކުރެވޭނެ ވަސީލަތް ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތައްޔާރުކުރާށެވެ! އެކަމުގެ ސަބަބުން الله ގެ عدوّ ންނާއި ކަލޭމެންގެ عدوّ ން ބިރުގަންނާނެއެވެ. އަދި މިމީހުން ނޫނީވެސް އެހެން ބަޔަކުވެސް ބިރުގަންނާނެއެވެ. އެބަޔަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. އެބަޔަކު الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި ކަލޭމެން އެއްޗަކާއި ޚަރަދުކުރާނަމަ އޭގެ ބަދަލު ފުރިހަމައަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެނަށް އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިނޫން ބަޔަކުގެ މަސައްކަތްތެރިން ނޭނގޭ އަދި الله އެބައަޔަ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ބަޔަކީ ޔަހޫދީންނަށް ބަސްމަގުދާ ފަރާތްތަކެއް ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ بَنُوْ قُرَيْظَة ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އެއީ فارس ކަމަށާއި ވީކަމަކުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ منافق ންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ جنّ ންކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. والله أعلم)

(٦١) އަދި އެމީހުން އެބަހީ އަދާވާތްތެރިން ހަނގުރާމަކުރަމުން ދާތީ صُلْحَ ވުމަށް ލުއިތި އެކަމަށް އެދިއްޖެނަމަ ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހުންނާއި صُلْحَ ވުމަށް ލުއިތި (صُلح ވުމުގެ قواعد ގެމަތިން) صلح ވާށެވެ. އަދި الله އަށް وكيل ކޮށް އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِن يُرِيدُوٓاْ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَسْبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِ ۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾

ލުޣަވީ

وَإِن يُرِيدُوٓاْ = އަދި އެމީހުން އެދެންޏާ / قصد ކުރަންޏާ. ۞ أَن يَخْدَعُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަކަރުހަދަ ހެދިލަން. ۞ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ފުދޭގޮތުގައިވާނީ الله އެވެ. ۞ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވާ ބާރުދެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ بِنَصْرِهِۦ = އެކަލާނގެ نصر ދެއްވުމުން. ۞ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ = އަދި مؤمن ންގެ ފަރާތުންނެވެ. (أنْصَارِىّ ބޭކަލުންގެ ފަރާތުންނެވެ.) ۞ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ ހިތް އެއްބައިކުރެއްވި އެކުވެރިކުރެއްވިއެވެ. (އެބައިމީހުންނަކީ أنْصَارِىّ ބޭކަލުންގެ أوس ޤަބީލާއި خَزْرَج ޤަބީލާގެ މީހުންނެވެ.) ۞ لَوْ أَنفَقْتَ = ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންގެ އެކުވެރިކަމަށްޓަކައި) ހުރިހާ އެއްޗެއް ހޭދަކުރެއްވިޔަސް. ۞ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި. مَّآ أَلَّفْتَ = ކަލޭގެފާނު އެކުވެރި ނުކުރެއްވިހެވެ. (އެކުވެރި ނުކުރެއްވިނެވެ.) ۞ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ ދެމެދު ۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ = އަދި އެކަމަކުވެސް الله އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި އެކުވެރި ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبيّ އާއެވެ! ۞ حَسْبُكَ ٱللَّهُ = الله ކަލޭގެފާނަށް ފުދެއެވެ. / الله ކަލޭގެފާނަށް ފުދެއްވައި ދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި تبع ވެތަބާވާއި ۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = ކަލޭގެފާނު مؤمنُ ންނަށް ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ! ۞ عَلَى ٱلْقِتَالِ = ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައްޗަށް. ۞ إِن يَكُن مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ވާނަމަ. (ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ވާނަމަ.) ۞ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ = ކެތްތެރިންގެ ވިހިމީހުން. ۞ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ = ދުއިސައްތަ މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ.. ۞ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ވާނަމަ. ۞ مِّا۟ئَةٌ = (ކެތްތެރި) ސަތޭކަ މީހުން. ۞ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا = އެއްހާސް މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުންގެ ތެރެއިން. ۞ بِأَنَّهُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ. قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ = ނުވިސްނާ

ބައްޓެވެ. ❁ ٱلْـَٔـٰنَ = މިހާރު.❁ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން الله ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ❁ وَعَلِمَ އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ތެރޭގައި ބަލިކަށި ހިނގައިދިޔަ ވާހަކަ. ❁ فَإِن يَكُن مِّنكُم ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ތެރޭގައިވާނަމަ. ❁ مِّائَةٌ صَابِرَةٌ = ކެތްތެރި ސަތޭކަ މީހުން.❁ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ ۚ = ދުއިސައްތަ މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ.❁ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ތެރޭގައި ވާނަމަ. أَلْفٌ (ކެތްތެރި) އެއްހާސް މީހުން.❁ يَغْلِبُوٓا أَلْفَيْنِ = ދެހާސް މީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ الله ގެ އިޒުނަފުޅުގަން. وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾ = އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާ އެކުގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަކަރުހަދާ ޚިޔާނާތް قصد ކުރަންބޭނުންވިޔަސް الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމައެ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ نصر ން نصر ދެއްވައިގެންނާ އަދި مؤمن ންގެ ފަރާތުން (أنصاريّ ބޭކަލުންގެ ފަރާތުން) ކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި ކަލޭގެފާނުންގެ ކަންތައް ގެރާކޮށްދެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) އަދި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: أنصاريّ ބޭކަލުންނެވެ أَوْسُ ވަންހަރާއި خَزْرَجُ ވަންހަރާއި ދެބައިމީހުންގެ) ހިތްތަށް އެކުވެރިކުރައްވައި އެއްކުރެއްވިއެވެ. ބިންމަތީގައިވާ ތަކެތި ހުރިހާ ކަންތައްގެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެކުވެރިކުރައްވަން ގަސްތުކުރެއްވިނަމަވެސް) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެކުވެރި ނުކުރެއްވިހެއެވެ. އަދި އެކަމަކުވެސް الله އެމީހުންގެ ދެމެދު އެކުވެރިކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٤) އޭ نبيّ އާއެވެ! ކަލޭގެފާނަށާއި مؤمن ންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވެގެންވާ މީހުންނަށް الله ފުދެއެވެ. (އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ ނަސްރުގައާއި دفاع ކޮށްދެއްވުމަށް الله ފުދެއެވެ.)

(٦٥) އޭ نبيّ އާއެވެ! ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ މައްޗަށް مؤمن ންނަށް ޝައުޤުވެރިކޮށްދެއްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ (مؤمن ންގެ) ތެރޭގައި ކެތްތެރި ވިހިމީހުން ތިބިއްޔާ (ކާފިރުންގެ) ދުއިސައްތަ މީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެތެރޭގައި (ކެތްތެރި) ސަތޭކަމީހުން ތިބިއްޔާ ކާފިރުންގެ އެއްހާސް މީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭ ބައެކެވެ. (މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ ފެށިގެންގޮސް ކުރީކާލުގެ قواعد އެވެ.)

(٦٦) މިހާރު الله تعالى ކަލޭގެފާނުންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުންގައި ضَعِيفُ ކަން އެބަހީ ބަލިކަށިކަން ހުރިކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ، ކަލޭގެފާނުންގެތެރޭގައި ކެތްތެރި ސަތޭކަމީހުންވާނަމަ (ކާފިރުންގެ) ދުއިސައްތަމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުންގެތެރޭގައި އެއްހާސްމީހުން ވާނަމަ އެމީހުންގެ ދެހާސްމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ އިޛުނަފުޅުގެންނެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. މިއީ މިހާރުގެ قواعد އެވެ.

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَـٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَـٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّمَن فِىٓ أَيْدِيكُم مِّنَ ٱلْأَسْرَىٰٓ إِن يَعْلَمِ ٱللَّهُ فِى قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِن يُرِيدُوا۟ خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا۟ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

ލުޣަތު

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ = އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. / ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ. ۞ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ =
އެބޭކަލަކަށް أسيرُ ން ތިބުމެވެ: (ހަނގުރާމައިގައި ހައްޔަރުވި މީހުންތިބުމެވެ.) ۞ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ
= ބިމުގައި ގިނަގަދަކޮށް (ގިނުން ކާފިރުން) قتل ވެ ޖެހިގަތުމަށް އޭރުއިރެއްގައިވަނީކަމުގައެވެ. ۞ تُرِيدُونَ = ކަލޭމެން
އެދެނީއެވެ. ۞ عَرَضَ الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ސާމާނު، ދުނިޔޭގެ މުދާ. ۞ وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ = އަދި الله
އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ آخرة އެވެ. ۞ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ = އަދި الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ. ۞ لَّوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ލިޔުމެއް ނުވާނަމަ. سَبَقَ = ކުރިއްޖެހުނު.
لَمَسَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގައިގައިޖެހޭނެއެވެ. ބިރުގަދަގޮތެއް. ۞ فِيمَآ أَخَذْتُمْ = ކަލޭމެން ހިފިކަމުގައި
ސަލާމަތް. ۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ = ބޮޑުވަރުގެ عذاب އެއް. ۞ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން غنيمة
ކުރިމަތިވީން ކަލޭމެން ކާށެވެ! (ބޭނުންކުރާށެވެ!) ۞ حَلَالًا طَيِّبًا = حلال އަދި ރަނގަޅުތަކެތިކަމުގައިވާ حال . ۞
وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! ۞ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٦٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ۞ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ۞ قُل
لِّمَن فِي أَيْدِيكُم = ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުގައިވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مِّنَ الْأَسْرَىٰ = ހައްޔަރުވި
މީހުންކުރެ. ۞ إِن يَعْلَمِ اللَّهُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވާނަމަ. (އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ۞ فِي
قُلُوبِكُمْ خَيْرًا = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްވާނަމަ. (إيمان ކަމުގައި إسلام ކަމުގެ ކަމެއް ވާކަން.) ۞
يُؤْتِكُمْ خَيْرًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ހެޔޮކަންތައްދެއްވާނެއެވެ. ۞ مِّمَّا أُخِذَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތުން
ހިފުނު ތަކެއްޗަށްވުރެ. ۞ وَيَغْفِرْ لَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފާފަފުއްސަވާނެއެވެ. ۞ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٧٠﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِن يُرِيدُوا = އަދި އެމީހުން
قصد ކުރިޔަސް. خِيَانَتَكَ = ކަލޭގެފާނަށް خيانة ތެރިވުމަށް. ۞ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله
އަށް خيانة ތެރިވިއެވެ. (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެ ކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަކުރިއެވެ.) ۞ مِن قَبْلُ = ކުރިން

(ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން.)۞ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ ۗ = ފަހެ (ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި) އެމީހުން އަތުވައިގަތުމަށް އެކަށިގެންވެއްޖެއެވެ.۞ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ހަނގުރާމައިގައި ހިފި ހައްޔަރުވާ ކާފިރުން (فِدْيَة ދީފާ ދޫކޮށްލުމަށް) އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ބައިތިއްބެވުމީ އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް އެކަށީގެންވާކަމެއްނޫނެވެ. ބިމުގައި ކާފިރުން މަރައި ދީނުގެ ބާރުވެއްޖައުމަކަށްފަހުމިންނެވެ. (އެބަހީ: އެކާފިރުން މަރައި ބިމުގައި ދީނުފެތުރިފައި އޮތުމަށްފަހުގައެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ މުދާ އެދެނީއެވެ. އަދި الله އެދިވޮޑިގެންވަނީ آخرة އެވެ. އެއީގެ ދަރުމަވާ ثواب އެވެ. އަދި الله އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٨) الله ގެ حضرة ން ކުރިން އިސްވެދިޔަ ތަޤުދީރެއް ނުވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ހިފި މުދަލުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖައީހެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ ނިޔާގައި بَدْر ހަނގުރާމައިގެ أهل ވެރިންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ކުރިން އިސްވެދިޔަ ތަޤުދީރެއް ނުވާނަމަ ކާފިރުން ހައްޔަރުކޮށް އެމީހުން فدية ނަންގަވައި އެމީހުން ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުން ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އަތުވެއްޖައީހެވެ.)

- މިދެއާޔަތް އައީ މިފަދަ بدر ހަނގުރާމައިގައި ހައްޔަރުވި ކާފިރުންގެ އަތުން فدية ނަންގަވާ ދޫކޮށްލެއްވުމާ އިސްތިޝާރަވެރިކޮށް ބައެއް خبر އެވެ. ކަނޑައަޅަން فدية ނަގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލެއްވި الله އެދިވޮޑިގެންވާގޮތް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެވާހަކައިގެ تفصيل ވެސް حديث ފޮތްތަކާއި سيرة ފޮތްތަކުގައި ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.)

(٦٩) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން غنيمة ކުރި ތަކެތީގެތެރެއިން ތަނަވަސްކޮށް حلال ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުން ކާށެވެ! (އެބަހީ: الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް حلال ކުރެއްވި ދުނިޔޭގެ އެއްޗެހީގެ ބޭނުންހިފާށެވެ!) އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٠) އޭ نبي ކަލޭގެފާނު! ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްދަށުގައި ހަނގުރާމައިގެ އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ހައްޔަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްވާކަމުގައި (އެބަހީ: إسلام ކަމާއި إيمان ކަމުގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް ވާކަމުގައި) الله ދެނެވޮޑިގެންވާނަމަ (އެކަލާނގެ ހެޔޮކަމެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުން ނަގާފައިވާ فدية ގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮވުންތަކާއި ރިޒުޤު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް خيانة ތެރިވުމަށް قصد ކުރަނީނަމަވެސް (އެބަހީ: إيمان ނުވެ ތިބެ إيمان ވިކަމުގައި ފާޅުކުރިކަމުގައިވިޔަސް އެއީ عجائب ކަމެއްނޫނެވެ.) އެމީހުން އެއީ ކުރީގައިވެސް الله އަށް خيانة ތެރިވިއެވެ. (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވި އަދި ކަލޭގެފާނާއި ހަނގުރާމަ ކުރިއެވެ.) ފަހެ ދެން ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުން އަތުވައިގަތުމަށް އެކަލާނގެ ހަމަޖައްސަވައިފިއެވެ. الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يُهَاجِرُوا۟ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَىْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ ۚ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنكُمْ ۚ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٧٥﴾

ލުޣަތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުން. (مُهاجِريّ ބޭކަލުން)۞ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި.۞ وَجَٰهَدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ޖިހާދުކުރި.۞ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން.۞ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.۞ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ = އަދި ޖާގަދެއްވި ބައެއްކަލުންނާއި މީހުން. (أنصاريّ ބޭކަލުން.)۞ وَّنَصَرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން نصر ދިނީ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަވާށެވެ!)۞ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އެހެން އަނެއްބަޔަކުގެ ސަހަރާވެރިންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީމީހުން.۞ وَلَمْ يُهَاجِرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ނުކުރި.۞ مَا لَكُم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަހަނަ ނުވެއެވެ.۞ مِّن وَلَٰيَتِهِم = އެމީހުންގެ ސަހަރާވެރިކަމުގެ ތެރެއިން.۞ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް. (نصر ދިނުމެއް / ތަރިކަގެކަމުގެ ވާރުތަވުމެއް.)۞ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ = އެމީހުން هجرة ކުރަންދެން.۞ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން نصر އެދިއްޖެއްޔާ.۞ فِى ٱلدِّينِ = ދީނުގެކަމުގައި. (އެއްދީނުގެ ބައެއްގެ ގޮތުން - مشرك ންނާއި ދިކޮށްގައި)۞ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ = ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް نصر ދިނުން واجب ވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍۭ = ބައެއްގެމައްޗަށް ފިޔަވައި.۞ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ = ކަލޭމެންނާ އެބައިމީހުންނާ ދެމެދު (ހަނގުރާމަނުކުރުމުގެ) عهد އެއްވާ.۞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ = އަދި الله تعالى އީ ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތައް.۞ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾ = ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން.۞ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރާވެރިންނެވެ.۞ إِلَّا تَفْعَلُوهُ = އެކަން ކަލޭމެން ނުކުރިއްޔާ (އެބަހީ: ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ދީނުގެ ގޮތުން نصر ނުދިނިއްޔާ / ނުވަތަ ވާރުތަ ނުކުރިއްޔާ.)۞ تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި فتنة އަކަށް ވާނެއެވެ.۞ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾ = އަދި ބޮޑު ފަސާދަވެރިކަމަކަށް ވާނެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީމީހުން.۞ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކޮށް.۞ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި. މިއީ مُهاجِرُ ންގެ ވާހަކައެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ = އަދި ޖާގަދެއްވި ހަމައެކަނި މީހުން. (أنصاريّ ބޭކަލުން)۞ وَّنَصَرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދިނީ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا = މިމީހުންނަކީ ކަށަވަރުން ހަމަ حقّ ގޮތުގައި مؤمن ންނެވެ.۞ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ ފާފަ ފުއްސެވުމެވެ.۞ قٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ = އަދި މާތްވެގެންވާ ރިޒްޤުވެސް.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި إيمان ވީމީހުން.۞ مِنۢ بَعْدُ = އޭގެފަހުގައި.۞ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކޮށް.۞ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއެކު އެމީހުން

ޖިހާދުކުރި. ❁ فَأُولَٰئِكَ مِنكُمْ = އެ އެންމެން ވެސް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން. ❁ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކު. ❁ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާ أولى ކަން ބޮޑުވެ. ❁ فِي كِتَابِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ ފޮތުގައި. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ❁. بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٢) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން އަދި هجرة ކޮށް ދިޔަ މީސްތަކުން (މިއީ مُهاجر ންގެ ވާހަކައެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ޖާނާމާލުން اللّٰه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރިމީހުންނާއި - އަދި (هجرة ކޮށް ދިޔަމީހުންނަށް ގޮތިގެދޮރު ހަމަޖެއްސައިދީ އަދި އެމީހުންނަށް نصر ދިންމީހުން (ދަންނަވައެވެ!) (މިމީހުންނަކީ مدينة ގެ أنصارىّ ބޭކަލުންނެވެ.) މިދެބައިމީހުން އެއީ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. = (عَداوة ތެރިންގެމައްޗަށް އެއްއެހީވެވެ. އެއްބަޔަކީ އަނެއްބައެއްގެ أخ ންނެވެ. (وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ) މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ދެބައިމީހުންގެ ތަރިކަ ވާރުތަވުމުގެ ޙުކުމް ބާޠިލުވެގެންދިޔައެވެ..) އަދި إيمان ވެގެން مدينة އަށް هجرة ކޮށް ނުފޯސްމިތިބިމީހުން (ދަންނަވައެވެ!) އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިކަމުގެ އެއްވެސްކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އެހީވުމާއި ވާރުތަވުމުގެ އެއްވެސްކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް واجب އެއްނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން هجرة ކޮށް ދާންދެނެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން ދީނުގެ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން نصر އެދި ވާހަކަދައްކައިފިނަމަ (އެބަހީ: مشرك ންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުގައި نصر އެދިއްޖެނަމަ) އެމީހުންނަށް نصر ދިނުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް واجب އެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު (ހަނގުރާމަނުކުރުމުގެ) عهد އެއްވާ ބަޔަކާ ދިކޮޅަށް نصر ދީ އެހީވެދޭކަށްނުވެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައްކުރާ ގޮތް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٣) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން އޭގެ އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. (އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބައެއްގެ نصر ވެރިންނެވެ. ވަލީވެރިންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (مؤمن ން) އެކަން ނުކުރިއްޔާ - އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ދިނުމުގެ ގޮތުން نصر ނުދީފިއްޔާ ނުވަތަ ވާރުތަނުކުރިއްޔާ ބިންމަތީގައި فتنة އަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި ބޮޑު ފަސާދައަކަށް ވާނެއެވެ.

(٧٤) އަދި އީމާންވެގެން مدينة އަށް هجرة ކޮށްގެން އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުންނާއި (އެބަހީ: مُهاجِرىّ ބޭކަލުންނާއި) އަދި އެމީހުންނަށް ގޮތިގެދޮރު ހަމަޖައްސައިދީ نصر ދިން މީހުންނާއި (އެބަހީ: مدينة ގެ أنصارىّ ބޭކަލުންނާއި) އެދެބައިމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން حقّ مؤمن ންނެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒްޤެވެ.

(٧٥) އަދި އޭގެފަހުގައި އެބަހީ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ނުވަތަ مهاجرىّ ބޭކަލުންނާއި أنْصارىّ ބޭކަލުންގެ وِلاَيَة އަންގަވާ އެދެބައިމީހުންގެ حكم ބާޠިލުކުރެއްވުމަށްފަހު ފަހުން އީމާންވެގެން هجرة ކޮށްގެން ތިޔަބައިމީހުން مؤمن ންނާއިއެކު جهاد ކޮށްފި މީހުންވެސް ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. نصر ދިނުމާ އެހީވުމާ ވާރުތަވުމުގެ ޙުކުމްގައި ކުރިން އެދިޔަ މީހުންނަށްވެސް ހަމަ حكم އަދި އެ حقّ މިމީހުންގެމައްޗަށްވެސް ހަމަ ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި ގާތްތިމާގެމީހުން އޭގެ އެއްބައެއްގެ މައްޗަށް އަނެއްބަޔަކީ حقّ ބޮޑުވެ. ވާރުތަވުމަށް ބޮޑުވެ. އެއީ اللّٰه ގެ ފޮތުގެ حكم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ހުރިހާކަމެއް - އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

سُورَة التوبة ގެ މާނަ

سُورَة التوبة — އާޔަތުގެ އަދަދު (١٢٩)

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝١ فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَـٰفِرِينَ ۝٢ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٣ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَـٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ۝٤

ލަފުޒީ މާނަ

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ = (މިއީ) الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުންވާ ބަރީއަވުމެވެ. ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނާއި عهد ކުރިމީހުންނާއި (އެކުރިޔާންބެކުރި މީހުންނާއި)❁ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝١ = مُشْرِك ންނެވެ. ❁ فَسِيحُوا فِي ٱلْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭމެން (مشرك ން) ބިމުގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުކުރާށެވެ! ❁ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ = ހަތަރު މަސްދުވަހު. ❁ وَٱعْلَمُوٓا = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ. ❁ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ = الله ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކުންނޫނެވެ. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى މީ. ❁ مُخْزِى ٱلْكَـٰفِرِينَ ۝٢ = ކާފިރުން ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކުރައްވާން ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ = އަދި (މިއީ) الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުންވާ إعلان އެކެވެ. ❁ إِلَى ٱلنَّاسِ = (އެންމެހައި) މީސްތަކުންނަށް. ❁ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ = ބޮޑު ޙައްޖުގެ ދުވަހު حجّ ދުވަހު. (ބޮޑު عيد ދުވަސް / ނުވަތަ حجّ ދުވަސް)❁ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِيٓءٌ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ބަރީއަވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގެ ❁ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = مشرك ންގެ ކިބައިން. ❁ وَرَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާވެސް (ބަރީއަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.)❁ فَإِن تُبْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (مشرك ން) توبة ވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = ފަހެ އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެއެވެ. ❁ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ❁ فَٱعْلَمُوٓا = ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ اللّٰه ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކުންނޫނެވެ. ❁ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ❁ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٣ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއްގެ ވާހަކައިން. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނާއި عهد ކުރި މީހުން ފިޔަވައި. ❁ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = މުޝްރިކުންގެތެރެއިން. ❁ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا = ދެން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސްކަމެއް (އެ عهد

ނެ) އުނިކުރުމާ.۞ وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުންނާ (އިދިކޮޅަށް) އެމީހުން އެހީނުވާ.۞ أَحَدًا = ހަމައެކަކާވެސް. ۞ فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ = ފުރި = ކަލޭގެފާނުން (مؤمن ން) އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާށެވެ!۞ عَهْدَهُمْ = އެމީހުންގެ عهد . إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ = އެމީހުންގެ އެ مُدَّة ހަމަ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ۞ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިއީ (ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނާއި) عهد ކުރި ، (އެގްރީމެންޓްކުރި) مشرك ންގެ ކިބައިން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުން ވާ ބަރީއަވުމެކެވެ. ބަރީއަވާކަން އެންގުމެވެ. (އެއީ އެމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެމީހުންނާ ދެމެދުވި عهد އާއި އެގްރީމެންޓާއި އެމީހުން خلاف ވެގެންނެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި ކުރާ عهد އަކީ މުޅި إسلامى أمّة އާ ކުރާ عهد އެވެ.)

(٢) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ހަތަރުމަސްދުވަހުވަންދެން ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުކުރާށެވެ. (އޭގެފަހުގައި ދެން ހަނގުރާމަވާނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ الله ނުކުޅެދުވައިލެވޭނެ ބައެއްނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކާފިރުން ފަޟީޙަތް ނިކަމެތިކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އަދި (މިއީ) ބޮޑުވެގެންވާ حجّ ދުވަހު - يعنى: ބޮޑު عيد ދުވަހު - އިންސާނުންގެ މުސްތަޤުބިލުންނަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުން ކުރައްވާ إعلان އެކެވެ. އެންގެވުމެކެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ مشرك ންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވޮޑިގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رسول އާވެސް ވަނީ (مشرك ންގެ ކިބައިން) ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވެ. (އެކަން ހަރުގައި إعلان ކުރުމެކެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (مشرك ން) توبة ވެ الله ގެ މަގަށް رجوع ވެއްޖެއްޔާ އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ الله ނުކުޅެދުވައިލެވޭނެ ބައެއްނޫނެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެން ކޮންތާކުހުރި ފިލާބަޔަކަށްނުވާނެ އުޅުނަސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އަތުގައި ހިފައްވާނެއެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ގެ خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٤) مشرك ންގެތެރެއިން ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި عهد ކޮށް، އެ عهد ގަ އެއްވެސް ތަކެއްޗެއް އުނި ނުކޮށް عهد ގަ ރަނގަޅަށް ސާބިތުވެހުރިބައި އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި خلاف ވެ ދުޝްމަނުންނަށް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އެހީތެރިކަމެއް ނުދީ ވާތްދީފައިނުވާ މީހުން އެބަހީ: ކުރި عهد ގަ ރަނގަޅަށް ހުރި مشرك ންނާއިމެދު ދަންނަވައެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ އެ عهد އޭގެ މުއްދަތު ހަމަވާންދެން ފުރިހަމަ ކުރާށެވެ! (އެމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާ ނުކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ فَمَا ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾

މުފްރަދާތު

فَإِذَا ٱنسَلَخَ = ފަހެ ނިމިއްޖެއްޔާ. ވޭތުވެހިނގައްޖެއްޔާ. ❁ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ = حرمة ތެރި މަސްތަކުތައް. ❁ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ = ފަހެ مشرك ންތައް މަރާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ! ❁ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް އެމީހުން ފެންނަތާކުން. ❁ وَخُذُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފަހައްޓާށެވެ! ހިފައިގަންނާށެވެ! أسير ކުރާށެވެ! ❁ وَٱحْصُرُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން ބަންދުކުރާށެވެ! حِصار ކުރާށެވެ! ❁ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އިށީނދާށެވެ! އެބަހީ: އެމީހުން ގެންގުޅޭ އިންތިޒާރުގައި މިށްޓާށެވެ! ❁ كُلَّ مَرْصَدٍ = އިންތިޒާރުކުރާ ކޮންމެ ތަނެއްގައި (ކޮންމެ މަގެއްގައި) ❁ فَإِن تَابُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެއްޔާ. ❁ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށްފިއްޔާ. ❁ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދީފިއްޔާ. ❁ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންގެ މަގުން އެމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ.! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މި. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ފުޅުވެސް ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مشرك ންގެ އެކަކުވެސް. ❁ ٱسْتَجَارَكَ = އެދިއްޖެ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން جِوَار އަށް އެދިއްޖެއްޔާ. (އަމާންކަމަށް އެދިއްޖެއްޔާ) ❁ فَأَجِرْهُ = ފަހެ އެމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު އަމާންކަން ދެއްވާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ = އޭނާ الله ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަންދެން (قرآن އަޑުއަހަންދެން) (އޭނާއަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ) ❁ ثُمَّ أَبْلِغْهُ = ދެން އޭނާ (توبة ވެ إسلام ވުމެއް ނުވެގެންވާނަމަ) އޭނާ ރައްކާވާނެ ތަނަށް. ❁ مَأْمَنَهُۥ = އޭނާ އަމާންވާނެތަނަށް. (އޭނާގެ ވަޠަނަށް ނުވަތަ مشرك ންގެ ހަމައަށް) ❁ ذَٰلِكَ = އެކަމަކީ ހަމަޖެހުނީ. ❁ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބައެއްކަމުގައެވެ. ❁ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ނޭނގޭ. ❁ كَيْفَ يَكُونُ = އޮންނާނީ ކޮންގޮތަކަށް ހުރުމަކަށްތޯ؟ ❁ لِلْمُشْرِكِينَ = مشرك ންނަށް ❁ عَهْدٌ = عهد އެއް. ❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި. ❁ وَعِندَ رَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ހަޟްރަތުގައި. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ = ކަލޭމެން ހެދި (އެބަހީ: رسول الله އާއި) عهد ވި މީހުންނެވެ. ❁ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ ٱلْحَرَام ގެ ކައިރީގައި - مَسْجِدُ ٱلْحَرَام ގައި. ❁ فَمَا ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް قائم ވެއްޖެއްޔާ (عهد މަތީ قائم ވެ ހުރިއްޔާ) ❁ فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންނަށް قائم ވެ ހުންނާށެވެ! (عهد މަތީ قائم ވެ ހުންނާށެވެ!) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى تقوى ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥) ދެންވެސް حرمة ތެރިވެގެންވާ މަހުސަރުތަށް ނިމިއްޖެއްޔާ. (އެބަހީ: مُحرّم މަސް ނިމިއްޖެއްޔާ) ދެން مشرك ންގެ މީހުން ކަލޭމެންނަށް ފެންނަތާކުން މަރާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުން ހިފާ އަސީރުކޮށް حصَار ކޮށް އެބަހީ: އަމިއްލައަށް تَصرّف ނުކުރެވޭ ގޮތަށް ބަންދުކޮށް ހަރާށެވެ! އަދި އެމީހުން އަތުވެދާނެތަނަކަށް إنتظار ކުރާށެވެ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ކޮންމެ މަގެއްގައި إنتظار ކޮށް ބަލަބަލައި ތިބޭށެވެ! ދެންވެސް އެމީހުން توبة ވެ އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދީފިއްޔާ ދެން އެމީހުންގެ މަގުން ދުރުހެލިވާށެވެ! (ދެން ދޫކޮށްލާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! تفسير الطّبرى ގައި إبن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ.

- بَرَاءَةُ ގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި عهد އެއް ވެފައިވާ مشرك ންގެ مُدَّة ހަމަ އާޔަތް إعلان ކުރެއްވުމަށްފަހު ربيع الآخر ގެ ދިހަވަނަ ދުވަހާއި ހަމައަށެވެ. އެއީ އެއަހަރުގެ حجّ މަހުގެ ދިހަވަނަ ދުވަހުން އެއަހަރުގެ ربيع الآخر މަހުގެ ދިހަވަނަ ދުވަހެވެ. ހަތަރުމަހެވެ.

- مشرك ން ކުރި عهد އުވާލައި ހިރިމީހުންނާމެދު ބަޔާން عهد އެއް ނެތެވެ. (އެއީ **محرّم** މަސް ނިމެންދެންނެވެ.)

- އަދި مشرك ން ކުރި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި عهد ކޮށް عهد ނެތް އެއްވެސް ގޮތަކުން އުނިއިތުރު ނުކޮށް ސާބިތުވެހުރި މީހުންގެ مدّة ހަމަވާ އެ عهد ގައިވާ مدّة ހަމަވާންދެނެވެ.

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) مشرك ންކުރެ އެއްވެސް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އަމާންކަން އެދިއްޖެއްޔާ އެމީހަކަށް އަމާންކަން ދެއްވާށެވެ! އެއީ އޭނާ الله ގެ كلام އަޑު އެހުމަށެވެ. އެބަހީ: ކީރިތި قرآن ގެ ބަޔާން އޭނާ އަޑުއަހައިލުމަށެވެ. (އަދި އޭނާއަށް އިސްލާމްގައި قرآن ކިޔައިދޭށެވެ!) ދެން އޭނާ ރައްކާތެރި ތަނަށް އަމާންކަން ދީގެން ފޮނުވާށެވެ! (އެއީ އޭނާ توبة ވެ إسلام ވުމުން ...) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނޭނގޭ ބައެކެވެ. (إيمان ނުވާ އެމީހުންނަކީ ... ނޭނގޭ ބައެކެވެ.)

(٧) الله تعالى އާއި އޭނާގެ رسول އާގެ އަރިހުގައި مشرك ންނަށް عهد އެއް ذمّة އެއް ކޮންއިރެއް حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟. ހަމައެކަނި مَسْجِدُ الْحَرَام ގެ ކައިރީގައި ކަލޭމެން (مؤمن ން) އާއި عهد ކުރި އެމީހުން ފިޔަވައި ... (އެމީހުންނަކީ كِنَانَة ޤަބީލާގެ بَنوبَكر ގަބީލާގެ ބައެއް ކަމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން މީގެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދު عهد ގެ މަތީ ސާބިތުވެގެން ކަމުގައި ވިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) އާއިމެދު عهد މަތީ قائم ވެ ތިބިއްޔާ ކަލޭމެން مؤمن ންވެސް އެމީހުންގެ އެ عهد މަތީ قائم ވެ ތިބޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا۟ عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا۟ فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ يُرْضُونَكُم بِأَفْوَٰهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨﴾ ٱشْتَرَوْا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِى مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِن نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُم مِّنۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا۟ فِى دِينِكُمْ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ لَآ أَيْمَٰنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ﴿١٢﴾

ލުޣަތު

كَيْفَ = ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: عهد އުވާލައި ނުވަތަ عهد އެއް ނުކުރާ ބަޔަކަށް الله ގެ ذمّة އާއި عهد އެއް ހުންނާނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟) ❁ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއްޔާ. ❁ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ބަލައިނުގަންނާނެއެވެ. ފުރުވާލައި ނުބަލަހައްޓާނެއެވެ. ❁ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً = އެއްވެސް ގާތްކަމަކަށްވެސް އަދި (ވަޢުދުތައް عهد އެއްގެ) ذمّة އަކަށްވެސް. ❁ يُرْضُونَكُم = އެމީހުން ކަލޭމެން ރުއްސައެވެ. ❁ بِأَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން. ❁ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން ދެކޮޅު ހަދައެވެ. (އެއްބަސް ނުވެއެވެ.) ❁ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ❁ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. ❁ اشْتَرَوْا = އެމީހުން ވިއްކައިފިއެވެ.. ބަދަލުކޮށްފިއެވެ. ❁ بِآيَاتِ اللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކާ. ❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް. ❁ فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލާނގެ މަގު ބަންދުކޮށްފިއެވެ. ❁ إِنَّهُمْ سَاءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައިކޮށްފިއެވެ. ❁ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައް. ❁ لَا يَرْقُبُونَ = އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ. / ބަލައެއް ނުލާނެއެވެ. ❁ فِي مُؤْمِنٍ = އެއްވެސް مؤمن އަކާއި ދޭތެރޭ. ❁ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً = އެއްވެސް ގާތްކަމަކަށްވިޔަސް އަދި عهد އެއްގެ ذمّة އަކަށްވިޔަސް. ❁ وَأُولَٰئِكَ = އަދި އެމީހުން ދަންނާށެވެ! ❁ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ = ހައްދުފަހަނަޅައިގެން އެމީހުން އެއީ ހައްދުފަހަނަޅާ މީހުންނެވެ. ❁ فَإِنْ تَابُوا = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެއްޔާ. وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރިއްޔާ. ❁ وَآتَوُا الزَّكَاةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިނިއްޔާ. ❁ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ = ފަހެ އެއުރެން އެއީ دين ގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. ❁ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށްދެއްވަމެވެ. ❁ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ = ދަންނަ ބަޔަކަށް. ❁ وَإِن نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވާ އަދި عهد ތަކެއް އުވާލިއްޔާ. ❁ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ عهد އަށްފަހު. وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ دين އާއިމެދު عيب ހިފައި ފުރައްސާރަ ކޮށް ހަދައިފިއްޔާ. ❁ فَقَاتِلُوا

= ފަހެ ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ❁ أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމުގެ إمام ންނާއި. ❁ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ❁ لَآ أَيْمَـٰنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް عهد އެއް ނުވެއެވެ. ❁ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ⑫ = އެމީހުން (އެކަންތަކުން) ދުރުހެލިވުމަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨) (عهد އުވާލި ބަޔަކަށް ނުވަތަ عهد އެއް ކޮށްފައި ނެތް ބަޔަކާއިމެދު) الله ގެ ذمّة އެއް އަދި عهد އެއް ހުރުން حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟. އެހެނީ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް މިއާތް ގަދަވެގަތްނަމަ ކަލޭމެންނާއިމެދު އެމީހުން ގާތްކަމަކާއިމެދުވިޔަސް އަދި ފުރިހަމަ عهد އަކާއި ذمّة އަކާއިމެދުވެސް އެއްވެސް ފަރުވާއެއް ބެލުމެއް ނުބައްލަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެންނާއިމެދު އެމީހުން ހިތްހެޔޮކަމެއް ހަދައިފާނެއެވެ.) އެމީހުން ކަލޭމެން ރުއްސަނީ ހަމަ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުންނެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން ދެކޭން ދިމާކަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. الله ގެ ހިތަވަރުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٩) އެމީހުން އެބަހީ: ކާފިރުން الله ގެ އާޔަތްތަކާ ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކައިފިއެވެ. (ބުނެވޭ أبوسفيان އެމީހުންނަށް ކާއެއްޗެހިދީގެން އެމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި ދެމެދުގައިވާ عهد އުވާލި ކަމަށެވެ. والله أعلم) ދެން އެމީހުން الله ގެ މަގު މީސްތަކުންނަށް ބަންދުކޮށްލިއެވެ. (إسلام دين އަށް މީހުން ވަދެން މަނާކޮށް އަދި إسلام دين ގައި ތިބި މީހުން އެދީނުން ބޭރުކުރުވާފާ މަސައްކަތްކޮށްލިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٠) އެމީހުން އެއްވެސް مؤمن އެއްގެ ގާތްކަމަކަށް އަދި ވެފައިވާ عهد އެއްގެ ذمّة އަކަށް އެއްވެސް ބެލުމެއް – އަދި ފަރުވާލެއް ނުބަލައެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަ ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް ބަޔެކެވެ.

(١١) ފަހެ އެމީހުން توبة ވެ އެކަމު ދޫކޮށް، އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިނުމަށް ގަބޫލުވެއްޖެނަމަ އެއީ ހަމަ دين ގެ ތެރޭގައި ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. އަދި ވިސްނާނުފުން ބަޔަކަށް ޓަކައި އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށްދެއްވަމެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުން عهد ކަނޑައެޅުމަށް ފަހު ހުވާ އެއްބަސްވުންތައް ފުޅުބުރިކޮށް އަދި ކަލޭމެންގެ (مؤمن ންގެ) دين އާއިމެދު عَيب ހިއަރީ ފުރައްސާރަކޮށް ޖެހިއްޖެނަމަ (އެއީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ.) ފަހެ ކާފިރުންގެ އެ إمام ންނާއި ސުވާލުކުރާނެ ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް عهد ކަނޑައެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: عهد އުވާލި ކާފިރުންނާއިމެދު حرمة ބެލުމަކަށް އެއްވެސް عهد އެއް ހުރުމެއް ނުވެއެވެ.) އެއީ އެމީހުން އެކަންތަކުން ދުރުހެލިވުމަށެވެ.

أَلَا تُقَـٰتِلُونَ قَوۡمًا نَّكَثُوٓاْ أَيۡمَـٰنَهُمۡ وَهَمُّواْ بِإِخۡرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةٍۚ أَتَخۡشَوۡنَهُمۡۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخۡشَوۡهُ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٣﴾ قَـٰتِلُوهُمۡ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ بِأَيۡدِيكُمۡ وَيُخۡزِهِمۡ وَيَنصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ وَيَشۡفِ صُدُورَ قَوۡمٍ مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذۡهِبۡ غَيۡظَ قُلُوبِهِمۡۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تُتۡرَكُواْ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُواْ مِنكُمۡ وَلَمۡ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَلِيجَةًۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلۡمُشۡرِكِينَ أَن يَعۡمُرُواْ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ شَـٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلۡكُفۡرِۚ أُوْلَـٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَـٰلُهُمۡ وَفِي ٱلنَّارِ هُمۡ خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾

ލުޣަތު

أَلَا تُقَـٰتِلُونَ قَوۡمًا = ކަލޭމެން ބައެއް ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟ ۞ نَّكَثُوٓاْ أَيۡمَـٰنَهُمۡ = އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ عهد ފުޅާލީ. ۞ وَهَمُّواْ بِإِخۡرَاجِ ٱلرَّسُولِ = އަދި އެމީހުން رسول އާ (ޙަރަމުން) ނެރުއްވުމަށް قصد ކުރި (އަދި ނެރުއްވި) ۞ وَهُم بَدَءُوكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންނާ (ހަނގުރާމަ) ފެށި އެމީހުންނެވެ. ۞ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު. ۞ أَتَخۡشَوۡنَهُمۡ = ކަލޭމެން އެމީހުން ދެކެ ބިރުގަންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ فَٱللَّهُ أَحَقُّ = ފަހެ الله حقّ ކަންބޮޑުވެ. ۞ أَن تَخۡشَوۡهُ = އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާން. ۞ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٣﴾ = ކަލޭމެންނީ مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ. ۞ قَـٰتِلُوهُمۡ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِأَيۡدِيكُمۡ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން. ۞ وَيُخۡزِهِمۡ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ފުރައްސާރަކުރައްވާ ނިކަމެތި ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَيَنصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَيَشۡفِ = އަދި އެކަލާނގެ شفاء ދެއްވާނެއެވެ. ފަސޭހަކަން ދެއްވާނެއެވެ. ۞ صُدُورَ قَوۡمٍ مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٤﴾ = مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް. ۞ وَيُذۡهِبۡ = އަދި އެކަލާނގެ ދުއްވާލައްވާނެއެވެ. / ނެތިކޮށްލައްވާނެއެވެ. ۞ غَيۡظَ قُلُوبِهِمۡ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ރުޅިވެރިކަން. (حسد ވެރި ރުޅިވެރިކަން) ۞ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ = އަދި الله توبة ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَمۡ حَسِبۡتُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ހިތަށްއެރީ ހެއްޔެވެ؟ أَن تُتۡرَكُواْ = ކަލޭމެން ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް. ۞ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ = އަދި الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ނުހުރެގެން. (އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ފާޅުނުކުރައްވާހިނދު) ۞ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُواْ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންނުތެރެއިން جهاد ކުރި ބަޔަކު. ۞ وَلَمۡ يَتَّخِذُواْ = އަދި އެމީހުން ނުހިފައި. / إختيار ނުކޮށް. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ وَلَا رَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ ފިޔަވައި. (رسول އާ ފިޔަވައިވެސް إختيار ނުކޮށް) ۞ وَلَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ = އަދި مؤمن ންނާއި. (مؤمن ން ފިޔަވައިވެސް إختيار ނުކޮށް) ۞ وَلِيجَةً = رحمة ތެރި އެހީތެރިއެއް. ۞ وَٱللَّهُ خَبِيرٌ = އަދި الله އީ خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. / خبر ވެރި އަންގަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު. ۞ مَا كَانَ لِلۡمُشۡرِكِينَ =

مشرك ންނަށް ހުއްދައެއްނޫނެވެ.۞ أَن يَعْمُرُوا = عِمَارة ކުރުން.۞ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ މިސްކިތްތައް.۞

شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެކިވާ حال .۞ بِٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމަށް.۞

أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަށެވެ)۞ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް باطل ވެގެންދިޔައެވެ.۞

وَفِى ٱلنَّارِ = އަދި ހަމަނަރަކައިގައެވެ.۞ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އެބަޔަކު އެބަޔަކު ކުރި عهد ކަނޑަވައި އުވާލި ބައިޢާއިދުކުރު ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީހޭއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަކީ رسول އާ އެކަލޭގެފާނުންގެ ރަށުން ނެރުއްވުމަށް މަސައްކަތްކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރަ ފެށި މީހުންނެވެ. ކަލޭމެން (مؤمن ން) ބިރު އެމީހުންދެކެ ބިރުގަންނަނީހޭއްތޯއެވެ؟. ބިރު އެގޮތުގަ ކަން ބިރުވެތިވުމުގެ ގޮތުން ބިރުވެތިވާން الله **އަށް ބިރުވެތިވުން** ވާ **حقّ** ކަންތައެވެ. ކަލޭމެންނަކީ **مؤمن** ންކަމުގައި ވާނަމައެވެ.

(١٤) ކަލޭމެން ބިރު އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން الله އެމީހުންނަށް **عذاب** ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދަރުހަމަކުރައްވާ މަލާމާތް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް އެކަލާނގެ شفاء ދެއްވާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް شفاء ދެއްވާ ބައެއްވެސް ބުނާހަރުކަމުގެ މާދާރެއްވީ ގައިވަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ حَلِيْفُ ންކަމުގައިވާ خُزَاعَة ވަންހަރެވެ. (واللّه أعلم)

(١٥) އަދި ކާފިރުން މަތާ އެމީހުންނަށް އަރުވާދެއްވަނީ އެއްބަޔަކު ބައެއް مؤمن ންގެ ހިތްތަކަށް ހިތްހަމަޖެހުމާއި ކުރިތެރިކަމުގެ ދެއްވާ ހިތްވަރަށް ނެތިކުރައްވައި ދޫކޮށްލައްވާ ގޮތް ކަމެވެ. އަދި اللّه تعالى އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބައެއްގެ މަތިން އެކަލާނގެ توبة ގަބޫލުކުރައްވާ ގޮތެވެ. އަދި اللّه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން جهاد ކުރި މީހުންނާއި އަދި اللّه އާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި مؤمن ންނަށް ފިޔަވައި އެހެން ބައެއްގެ ތެރެއިން رحمة ގެއި إخلاص ގެއި ސިއްރުގެ ރަހުމަތެއް ނުހިފާ މީހުންނަށް (إختيار ނުކުރާ މީހުންނަށް) މިކަންކަން اللّه ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގައި ވާގޮތް تحقيق ވެ ފާޅުވެގެންވުމަށް ކަލޭމެން (ހަމަ مؤمن ންނަށް ބަލާ) އެއްވެސް إمتحان އެއް ނުކުރައްވާ ދޫކޮށްލައްވާނެކަމަށް ކަލޭމެން ހިތަށްއެރީތޯއެވެ.؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ އިމްތިހާން އެކަލާނގެ ކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި اللّه އީ ކަލޭމެން ކުރާކަމެއް ކަމުގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ލިބިގެން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އަދި مشرك ން ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެމައްޗަށް ކާފިރުކަމަށް ހެކިވާ **حال ގައި** اللّه ގެ މިސްކިތްތައް عمارة ކޮށް މަރާމާތުކޮށް ހެދުމީ އަދި ބިނާކުރުމުވެސް مشرك ންނަށް ހުއްދައެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނީ އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް باطل ވެގެންވާ ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަނަރަކައިގައެވެ.

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ ۞ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَجَٰهَدَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾

މުފުރަދާތު

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ މިސްކިތްތައް عمارة ކުރަންވާނީ ކަނަވަރި.❁ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ.❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް.❁ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހާ ނަމާދު قائم ކުރި.❁ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހާ ޒަކާތްދިނީ.❁ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ = އަދި الله އަށް ފިޔަވައި ބިރު ނުގަތްމީހާ.❁ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވާނެތެވެ. (އެމީހުން ވުން أمّيد ކުރެވޭތެވެ.)❁ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ = ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުންގެ ތެރެއިން.❁ ۞ أَجَعَلْتُمْ ކަލޭމެން ހަދައިފީމުތޯ؟ / ހަދައިފީމުތޯ؟❁ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ = حَجَّاجِيْن ނަށް ފެންދިނުން.❁ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = އަދި مسجدالحرام ހެދުމާއި ބިނާކުރުމާއި.❁ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = الله އަށް إيمان ވި މީހަކު ފަދައިން.❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް.❁ وَجَٰهَدَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހަކު الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރި؟❁ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ حضرة ގައި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ. އެއްވަރު ނުވާނެތެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުން.❁ وَهَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި.❁ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން.❁ أَعْظَمُ دَرَجَةً = އެމީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެ.❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއި.❁ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ = ނަސީބުވެރިންނެވެ.❁ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވަނީއެވެ.❁ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة ލިބިގަތުމުގެ.❁ وَرِضْوَٰنٍ = ރުހުންވެވުމާއި.❁ وَجَنَّٰتٍ = އަދި ސުވަރުގެތަކާއި.❁ لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް ލިބިގަތުމަށް.❁ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ

(٢١) = އެތަނުގައި قائم ވެގެންވާ نعمة ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ❁ عِندَهُۥٓ = އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ.❁ أَجْرٌ عَظِيمٌ (٢٢) = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ! لَا تَتَّخِذُوٓا۟ = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ/ إختيار ނުކުރާށެވެ!❁ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ބޭބެއިން ❁ أَوْلِيَآءَ = ސިއްރުވެރި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި.❁ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ = އެމީހުން ކާފިރުކަން ލޯބިކުރަންޏާ.❁ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމުގެ މައްޗަށް. وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންކުރެން އެމީހުން އެއީ ސިއްރުވެރި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދައިފި މީހުން.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ (٢٣) = ދެން އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٨) الله ގެ މިސްކިތްތައް ބިނާކޮށް عمارة ކުރަންވާނީ ހަމައެކަނި الله އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހާ ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތް ދޭމީހުންނެވެ. އަދި الله އަށް ފިޔަވައި ބިރުވެތިނުވާ މީހުންނެވެ. (ފަހެ މިދެންނެވި ސިފަތައް ހުރި މީހުން ދަންނައެވެ!) އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގުގައި ތިބޭ މީހުންކަމުގައިވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (މިސްކިތް ބިނާކޮށް މަރާމާތުކުރަންވާނީ އެފަދަމީހުންނެވެ.)

(١٩) حاجي ންނަށް ފެންދިނުމާއި مَسْجِدُ الحرام عمارة ކުރުމާއި (މިކަންކަން ކުރާ މީހުންނާއި) الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވެ އަދި އެމީހާ الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހާއާއި އެއްވަރުކޮށްތޯއެވެ؟ الله ގެ حضرة ގައި އެދެބައިމީހުން ހަމަހަމައެއްނޫނެވެ. (الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުން الله ގެ حضرة ގައި މާމަތިވެރިއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٠) އީމާންވެގެން އަދި އެމީހުން هجرة އަށްގޮސް އަދި މުދާތަކާއި ފުރާނައިން الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ!) الله ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(٢١) އެމީހުންގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އާއި ރުއްސެވުމާއި އަދި ސުވަރުގެތަކުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވައިއެވެ. އެތަނުގައި އެމީހުންނަށް قائم ވެގެންވާ نعمة ތައްވެއެވެ.

(٢٢) އެތަނުގައި އެމީހުން އަބަދާ އަބަދު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވެއެވެ.

(٢٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ1 ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ން إيمان ކަމުގެމައްޗަށް ކާފިރުކަން ލޯބިކުރަންޏާ އެމީހުން އެއީ ސިއްރުވެރި نصر ދިނުމުގައި ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! އެމީހުން إختيار ކޮށްފި މީހުން ދަންނައެވެ! ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި. ❁ وَأَبْنَآؤُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި. ❁ وَإِخْوَٰنُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންނާއި. ❁ وَأَزْوَٰجُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބީންނާއި. ❁ وَعَشِيرَتُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. ❁ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا = އަދި ކަލޭމެން ހ އެއްކުރި މުދާތަކާއި. ❁ وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا = އަދި އުޅުމާ ނުހިނގައިދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ ވިޔަފާރިއާއި. ❁ وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ = އަދި އެބްނަސަރަށް ކަލޭމެން ރުހޭ ގެދޮރުތަކާއި. ❁ أَحَبَّ إِلَيْكُم = ކަލޭމެންނަށް(މިމިރާކަމި) ލޯބިވެރިކަން ބޮޑުވެއްޖެނަމަ. ❁ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއިންވުރެ. ❁ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމާއި. ❁ فَتَرَبَّصُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ = اللّٰه އެކަލާނގެ أمر ގެނައުމަށް ދާންދެން. (އެބަހީ: اللّٰه ގެ ޢަޒާބު އަރުވަން) ❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ = فاسق ވެއްޖެ ބަޔަކަށް. ❁ لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް نصر ދެއްވިއެވެ. ❁ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ = (ހަނގުރާމައިގެ) އެތައް ތަނެއްގައި / ގިނަ ތަންތަނުގައި. ❁ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ = އަދި حُنَيْنُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުވެސް (نصر ދެއްވިއެވެ.) ❁ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ = ކަލޭމެން عجائب ވީހިނދުން. ❁ كَثْرَتُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގިނަކަމާއިމެދު. ❁ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا = (އެކަމުން) ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުޅުނެވެ. ❁ وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިން ހަނިވިއެވެ. ❁ بِمَا رَحُبَتْ = އެބިމުގެ ފުޅާކަމާއިއެކުގައެވެ. ❁ ثُمَّ وَلَّيْتُم = ދެން ކަލޭމެން އަނބުރާ ދިޔައީއެވެ. ❁ مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ = ފުރަގަސްދީގެން حال. ❁ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ = ދެން اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ އަމާންކަމާއި ހަމަޖެހުން

ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول އާގެ މައްޗަށް. ❁ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ންގެ މައްޗަށާއި. ❁ وَأَنزَلَ جُنُودًا = އަދި އެކަލާނގެ لشكر އެއް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ لَّمْ تَرَوْهَا = އެ لشكر ކަލޭމެން ނުދުށްނަމަވެސް ❁ وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް عذاب ދެއްވިއެވެ. ❁ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ❁ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ = ކާފިރުންގެ ޖަޒާއެވެ. ❁ ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ = ދެން الله توبة ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި. ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ ބައްޕައިންނާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި އަދި ކަލޭމެން އެއްކޮށް ހޯދާ މުދަލާއި އަދި އެމުދާ ނުހިނގައިދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި އަދި ކަލޭމެން ރުހޭ ގެދޮރުތަކާއި (މި މިތަކެތި) ކަލޭމެންގެ ކައިރީގައި الله އާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމާއި ދިމާކޮށްލުމަށްވުރެ ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވާނަމަ ދެން الله ގެ أمر ފުރުގެ އައުމާގެ إنتظار ގައި އުޅޭށެވެ: الله ގެ عذاب އައުމާގެ إنتظار ގައި ކަލޭމެން ތިބޭށެވެ!

އެކަމަކީ އެއީ الله ގެ عذاب އަތުވެދާނެ ކަމެކެވެ. އަދި فاسق ބައެއްގެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٥) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހުނައިގެ ދުވަހުގެ އިތުރުން އެތައް ميدان އެއްގައި الله تعالى ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި حنين ހުނައިގެ ދުވަހުގައިވެސް (އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވިއެވެ.) އެދުވަހު ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ عدد ގިނަކަމާއިމެދު عجائب ވިހިނދުންވެސް އެގިނަކަމުން ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުދުމެއް ނުދިނެވެ. (އެދުވަހު) ބިންގަނޑުގެ ތަނަވަސްކަމާއެކުވެސް އެބިންގަނޑު ކަލޭމެންނަށް ދަތިވެގެންވިއެވެ. އަދި ފުރަގަސްދީ حال ކަލޭމެން އެނބުރި (ميدان ން) ފުރަގަސްދިނީއެވެ.

(٢٦) ދެން (އެ ދަތިކަމަށްފަހު) الله تعالى އެކަލާނގެ رسول އާގެ މައްޗަށާއި مؤمن ންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ سَكِينَة (އެބަހީ: އެކަލާނގެ އަރާމުކަމާއި ހަމަޖެހުން) ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަ އެދުން لشكر އެއްވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވިއެވެ. ކާފިރުންނަށް އެކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެއީ ކާފިރުންތައް ميدان ގައި މަރުވެ އަނިޔާވެ أسيرُ ކުރެއްވުމެވެ. އަދި މުދާތައް مؤمن ންނަށް غنيمة ވުމެވެ.)

(٢٧) ދެން الله އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބަޔަކަށް އޭގެފަހުގައި (އެބަހީ: مؤمن ންނަށް ބިންގަނޑު ދަތިވި ހުނައިގެ ދުވަހުގެ ކަންތައް ގަދަވެގެން ދިޔަފަހުގައި) الله تعالى توبة ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُواْ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَـٰذَا ۚ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ قَـٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَـٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُواْ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَى ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ ۖ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَٰهِهِمْ ۖ يُضَـٰهِـُٔونَ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ ۚ قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۚ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَـٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓاْ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!◈ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ = ހަމަކަށަވަރުން
مشرك ންނަކީ ނަޖިހެވެ.◈ فَلَا يَقْرَبُواْ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ = ފަހެ އެމީހުން مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި
ގާތްނުވާހުށިކަމެވެ.◈ بَعْدَ عَامِهِمْ هَـٰذَا = އެމީހުންގެ މިއަހަރަށްފަހުން.◈ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً = އަދި ކަލޭމެން
فقير ކަމަށް ބިރުގަތިއްޔާއެވެ.◈ فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ ނިކަމެތިނުވާ ކަލޭމެން اللّٰه މުސްތަޣުނީކުރައްވައި
ދެއްވާނެއެވެ.◈ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ
އިރާދަފުޅުވެއްޖެއްޔާ.◈ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ.◈ قَـٰتِلُواْ = ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!◈ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް
އީމާންނުވާ މީހުންނާއި.◈ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށްވެސް (އީމާންނުވާ) ◈ وَلَا يُحَرِّمُونَ =
އަދި އެމީހުން حرام ނުކުރާ.◈ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ާ حرام ކުރެއްވިތަކެތި.◈ وَلَا
يَدِينُونَ = އަދި އެމީހުން دين ވެރިނުވާ (އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިނުވާ)◈ دِينَ ٱلْحَقِّ = حقّ ދީނަށް (حقّ
ދީނަކީ اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ)◈ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީސްތަކުންގެތެރެއިން (يهودى
ންނާއި نصارى ންގެތެރެއިން) ◈ حَتَّىٰ يُعْطُواْ ٱلْجِزْيَةَ = އެމީހުން جزية ދިނުމަށްޓަކައި.◈ عَن يَدٍ = އަތުން
އަތަށް.◈ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ = އެމީހުން ނިކަމެތިވެގެންވާ حال.◈ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އަދި يهودى ން
ބުންޏެވެ.◈ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ = عُزَيْرُ އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ.◈ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَى = އަދި نصارى އިން
ބުންޏެވެ.◈ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ = المسيح އަކީ (عيسى ގެފާނަކީ) اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ.◈ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم =
އެއީ އެމީހުންގެ ބަސްތަކެވެ.◈ بِأَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން. ބުނާ.◈ يُضَـٰهِـُٔونَ = އެމީހުން
ހަމަހެއްދެއެވެ. ކުރިންއުޅުނު.◈ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުންގެ ބަހާ.◈ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން.◈ قَـٰتَلَهُمُ
ٱللَّهُ = اللّٰه އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވާށިއެވެ! (އެމީހުންނަށް اللّٰه لعنة ކުރައްވާށިއެވެ!)◈ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ =

އެމީހުން (އެކަލާނގެއަށް) ދޮގުހަދަނީވެސް ކޮންކަހަލަކަމަކުންހެއްޔެވެ؟۞ ٱتَّخَذُوٓا۟ އެމީހުން (يعنى: يهودى ންނާއި نصارى ދީން) ހިފައިފިއެވެ. / إختيار ކޮށްފިއެވެ.۞ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ = އެމީހުންގެ علم ވެރިންނާއި راهبُ ން.۞ أَرْبَابًا = رَبُّ ން ކަމުގައި. مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مَرْيَم ގެ ފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى އާއި.۞ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَٰهًا وَٰحِدًا = އެއްކަލާނގެއަކަށް ހަމައެކަނި إله އަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ.۞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ އެހެންއިލާހެއް ހައްގު إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ سُبْحَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهرވަންތައެވެ.۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ = އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައްތަކުން. (شرك ކުރާތަކެތިން.)۞ (٣١)

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން مشرك ންނަކީ (معنوى ގޮތުން) ނަޖިހުމެވެ. އެމީހުންގެ عمل ތައް ނަޖިހެވެ. ފަހެ އެމީހުން މިއަހަރަށް ފަހު مسجد الحرام އާއި ގާތްނުވާ ހުއްޓަވާށެވެ! (އެއީ هجرة ދީން ނުވަވަނަ އަހަރެވެ. އަދި مسجد الحرام އަކީ ކޮއްބަސްތޮޅުން މުތަކުރިވަނީ مكّة އާއި ދެން مكّة ގެ حرم އެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން -އަށް مشرك ން مسجد الحرام އަށް ނާއުމުގެ) ސަބަބުން فقير ވުމަށްކަމުގައި ބިރުގަތުމާ ކަލޭ ނިކަންނުކުރާ اللّٰه تعالى އިރާދަފުޅުކޮށްފިއްޔާ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކުރަމުން ކަލޭމެން މުއްސަނދި ކުރައްވައި ފުދުންތެރިކަން ދެއްވާހުށްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން މިފަދަ އެބައި:- يهودى ންނާއި نصارى ދީނުގެ - اللّٰه އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ާ حرام ކުރެއްވި ތަކެތި حرام ނުކުރާ އަދި حقّ دين ން دين ވެރިނުވާ (އެބަހީ: حقّ ގޮތުގައި اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާ މީހުން ނިކަމެތިވެގެން حال އަތުންއަތަށް ކަލޭމެންނަށް جِزى ދިނުމަށްދާންދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!

(٣٠) އަދި يهودى ން ބުނެއެވެ. عُزَيْرُ އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި نصارى ދީން ބުނެއެވެ. المسيح يعنى: عيسى (عليه السّلام) އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ބުނާ (ހުސްބަސް) ބަހެކެވެ. މީގެކުރީގެ ކާފިރުންގެ ބަހާއި މިބައިމީހުންގެ ބަހާއި ހަމަ އެއްގޮތެވެ. اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ލައްވާފައެވެ! އެމީހުން ހަގީގަތުގެ މަގުން ބޭރުކުރެވިގެންދަނީ އެކަލާނގެ އާޔާތް ދޮގުހަދަނީވެސް ކޮންކަހަލަކަމަކުންހެއްޔެވެ؟

(٣١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ علم ވެރިންނާއި رَاهِبُ ން يعنى: އަޅުވެރިން އެއީ اللّٰه ފިޔަވައި ربّ ންކަމުގައި ހިފީ ބައެކެވެ. އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން المسيح ވެސް ربّ އަކުކަމުގައި ހިފިއެވެ. އަދި (އެކަށީގެންވާ ހަމައެކަނި އެއްކަލާނގެ إله އަކަށްކަމުގައިވާ އަޅުކަން ކުރުމަށްމެނުވީ އެމީހުންނަށް أمر ކުރެވިފައެއްނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އަކު ނުވެއެވެ.އެއީ اللّٰه އެވެ. އެމީހުން އެ شرك ކުރާތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَـٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۗ وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

މުފްރަދާތު

يُرِيدُونَ = އެދިގެން އުޅުނީއެވެ. أَن يُطْفِئُوا = އެދިގެން ނިވައިލުމަށެވެ.۞ نُورَ اللَّهِ = الله ގެ نور (އިސްލާމްދީން.)۞ بِأَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން.۞ وَيَأْبَى اللَّهُ = އަދި الله ދެކޮޅުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ إِلَّا أَن يُتِمَّ نُورَهُ އެކަލާނގެ نور އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްވުރެ.۞ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ = ކާފިރުން ނުރުހުނަސްވެސް.۞ هُوَ الَّذِي = އެކަލާނގެއީ.۞ أَرْسَلَ رَسُولَهُ = އެކަލާނގެ رسول އާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ = ތެދުމަގާއި حقّ دين އާއިގެން.۞ لِيُظْهِرَهُ = އެ دين ފާޅުކުރެއްވުމަށް (އެހެން މަތިވެރި ކުރެއްވުމަށެވެ.)۞ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ = އެންމެހާ دين ތަކެއްގެމަތަށް.۞ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = مشرك ންގެމީހުން ނުރުހުނަސް.۞ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = ޔާ އީމާންވީމީހުން ދެނެގަންނާށެވެ!۞ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ = ގިނަގިނަ ބަޔަކުން (يهودى ންގެ) ގިނަ عَالِمُ ން.۞ وَالرُّهْبَانِ އަދި (نصارى ންގެ) ގިނަ އަޅުވެރިންނާއި.۞ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ = ގިނަގިނަ ބަޔަކުން އެދިގެން މީސްތަކުންގެ މުދާތައް ކަނީއެވެ.۞ بِالْبَاطِلِ = باطل ގޮތުގައި. رشوة ގޮތުން.۞ وَيَصُدُّونَ = އަދި އެދިގެން ބަންދުކޮށް ހުރަހަޅަނީއެވެ.۞ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގު.۞ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ = އަދި جمع ކޮށް ކަންޒުކުރާމީހުން.

۞ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ = ރަނާއި ރިހި.۞ وَلَا يُنفِقُونَهَا = އަދި އެދިގެން އެތަކެތި ހޭދަނުކުރާ.۞ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި. (ޖިހާދުކުރުމުގައި)۞ فَبَشِّرْهُمْ = ދެން އެދިގެންނަށް (އިލާހީ) خبر ދެއްވާށެވެ.۞ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ.۞ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا = އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ހޫނުކުރެވޭ ދުވަސް (އެބަހީ: އެތަކެތި ދިއްސަވަން ހޫނުކުރެވޭ ދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ.)۞ فِي نَارِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި.۞ فَتُكْوَىٰ بِهَا = ދެން އެއިން އިސްތިރި ކުރެވޭނެއެވެ. (އެއިން ތަންތަން ކަވާތުރުއެވެ.)۞ جِبَاهُهُمْ =

އެމީހުންގެ ނިތްކުރިތަކުގައި.❁ وَجُنُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަރިކަށިތަކާއި.❁ وَظُهُورُهُمْ ﷺ = އަދި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައެވެ. (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ❁ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ = މިއީ ކަލޭމެން އެއްކޮށް ކަނޑުއްޖެ ހުރި ތަކެއްޗެވެ.❁ لِأَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް. ❁ فَذُوقُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ!❁ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން ކަނޑުއްޖާ ހަދައިގެންވީ ތަކެއްޗެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެމީހުން އެދެނީ – (އެމީހުން قصد ކުރަނީ) އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ފުމެލައިގެން الله ގެ نور ނިވާލައިލަން ބޭނުމެވެ. (އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ދޮގުބަސް ހަދައިގެން إسلام دين އަށް ދިސްކޮޅުން ފަނޑުކުރުމަށް އަދިއަޅާ باطل އެއްޗެހިތަކުގައި ހުރުމަކުން.) އެކަމަކު ކާފިރުން ނުރުހި ވިއްޔާވެސް އެކަލާނގެ دين ފުރިހަމަކުރައްވާނެކަން ދެނެވޭ الله މަނާކުރެއްވީ ގަސްދުކޮށްފައެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުވެރިކަމުން ވިޔަސް އެކަލާނގެ دين ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ.)

(٣٣) އެކަލާނގެއީ ތެދުމަގާއި حقّ دين ގެއްލިގެން އެކަލާނގެ رسول ގެ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެހެންހުރިހާ دين ތަކެއްގެ މައްޗަށް އެ دين ފުރިހަމަކުރައްވާ ގަދަފަދަކުރުއްވުމަށެވެ. مشرك ން ނުރުހި ވިޔަސްމެއެވެ.

(٣٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވާ! ހަމަކަށަވަރުން حَبْرُ ންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނާއި رَاهِبُ ންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން باطل ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ މުދާ ކައިއެވެ. (އެއީ رِشْوَة ގެ ގޮތުންނާއި އަދި دُنْيَوِي ކުޑަ ފައިދާއަކާ الله ގެ وحي ބަދަލުކޮށްގެންނެވެ. - حَبْرُ ނަކީ يهودى ން ގެ ދީނީ ބޮޑުކަލުންނެވެ. عالم ންނެވެ. رَاهِبُ ނަކީ نصارى ންގެ އަޅުވެރިންނެވެ. މިއީ عامّ ކޮށްލާ ގޮތެވެ.) އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރަނިއެވެ. (إسلام دين އަށް މީހުން ވަނުމުގެ ހުރަސްއަޅައިއެވެ. އެއިގޮތުގޮތުންނެވެ.) އަދި ރަނާއި ރިހި އެއްކޮށް كَنْزُ ކޮށް خَزَانَة ކޮށް އެއިން الله ގެ މަގުގައި ހަރަދުނުކުރާމީހުން (މުދަލުން ދޭންޖެހޭ حقّ زكاة ނުދޭމީހުން) އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٣٥) އެދުވަހު ނިއްސަލާ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުން ހޫނުކުރެވޭ ދުވަހެވެ (ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) ފަހެ އެތަކެތިން އެމީހުންގެ ނިތްކުރިތަކާއި އަރިކަށިތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައި އަޅުން އަޅާ ކަވާލި ނިޝާނުކުރެވޭނެއެވެ. (އަޅަންޖަހާ އެންގޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. މިއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށްޓަކައި جمع ކޮށް خزانة ކުރި ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން جمع ކޮށް خزانة ކުރިތަކެއްޗީގެ ރަހަ ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާށެވެ!

إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثۡنَا عَشَرَ شَهۡرًا فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوۡمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ مِنۡهَآ أَرۡبَعَةٌ حُرُمٌۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُۚ فَلَا تَظۡلِمُوا۟ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمۡۚ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلۡمُشۡرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ كَآفَّةًۚ وَٱعۡلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِي ٱلۡكُفۡرِۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا۟ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُۚ زُيِّنَ لَهُمۡ سُوٓءُ أَعۡمَٰلِهِمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَا لَكُمۡ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُوا۟ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلۡتُمۡ إِلَى ٱلۡأَرۡضِۚ أَرَضِيتُم بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِۚ فَمَا مَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

ލަފްޒީ

إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ = ހަމަކަށަވަރުން މަހުސަރުތަކުގެ عدد. ❁ عِندَ ٱللَّهِ اللّٰه ގެ حضرة ގައި.❁ ٱثۡنَا عَشَرَ شَهۡرًا = ބާރަ މަހުސަރެވެ.❁ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ފޮތުގައި. (އެއީ ލޯޙު މަޙްފޫޡުގައި އެކަލާނގެ ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތުގެ.)❁ يَوۡمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ = އުޑުތަކާއި ބިންމަތް ހެއްދެވިދުވަހު.❁ مِنۡهَآ أَرۡبَعَةٌ حُرُمٌ = އޭގެތެރެއިން حرمة ތެރި ހަތަރު މަހެއްވެއެވެ.❁ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ = ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ.❁ فَلَا تَظۡلِمُوا۟ فِيهِنَّ = ދެން ކަލޭމެން އެމަހުސަރުތަކުގައި އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ!❁ أَنفُسَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް.❁ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلۡمُشۡرِكِينَ = އަދި ކަލޭމެން مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކޮށް އެމީހުން މަރާށެވެ!❁ كَآفَّةً = ކަލޭމެން އެންމެންއުޅެގެން.❁ كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކޮށް މަރާ ފަދައިން.❁ كَآفَّةً = އެ އެންމެންއުޅެގެން. وَٱعۡلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!❁ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނާ އެކުގައެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ އިރުވާލެއްވުމާއި خاصّ ވެގެންވާ ވާގިކަމާއެވެ.) إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ = ހަމަކަށަވަރުން نَسِيءُ އަކީ (މަހުސަރުގެ ދުވަސްވަރު އިސްކުރުން ފަސްކުރުމަކީ) زِيَادَةٌ فِي ٱلۡكُفۡرِ = ކާފަރުކަމުގައި އިތުރުވުމެކެވެ.❁ يُضَلُّ بِهِ = އެއިން މަގުފުރެދިގެންދެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްމީހުން.❁ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا = އެމީހުން އަހަރަކު حلال ކުރެއެވެ. އެބަހީ: އެއްއަހަރަކު އެ أَشۡهُرُ ٱلۡحُرُمُ ގެ މަހުސަރު حلال ކަމުގައި ހަދައިފައެވެ.❁ وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا = އަދި އަނެއް އަހަރު އެމަހުސަރު حرام ކަމުގައި އެމީހުން ހަދައެވެ.❁ لِّيُوَاطِـُٔوا۟ = އެމީހުން އެއްގޮތްކުރުމަށްޓަކައި. (ހަމަހަމަ ކުރުމަށްޓަކައި)❁ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حرام ކުރެއްވި މަހުތަކުގެ (މަހުސަރުގެ) عدد.❁ فَيُحِلُّوا۟ = ދެން އެމީހުން حلال ކޮށްލައެވެ.❁ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حرام ކުރެއްވި އެއްޗެ. (އެމަހުސަރު)❁ زُيِّنَ لَهُمۡ = އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ سُوٓءُ أَعۡمَٰلِهِمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ނުބައި. (އެމީހުންގެ ނުބައި عمل)❁ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي = އަދި اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ = ކާފަރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ!❁ مَا لَكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް ކިހިނެއްވީހެއްތޯ؟. / ކީއްވެގެންހެއްތޯ؟.❁ إِذَا قِيلَ لَكُمۡ = ކަލޭމެނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.❁ ٱنفِرُوا۟ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަޔަށް ނުކުންނާށޭ.

اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ = ކަށަވަރުން ބިމަށް ބަރުވެ ދިޔައީ / ބަރުހިފީ ކަންނެތްވީއެވެ.۞ أَرَضِيتُم = ކަށަވަރުން ރުހިވީހެއްތޯ؟۞ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް. مِنَ الْآخِرَةِ = آخرة އަށްވުރެ ބޭރަށް.۞ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ފަހެ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އަރާމާ މަޖާ ނުވެއެވެ.۞ فِي الْآخِرَةِ = آخرة ގައި (آخرة އާ އަޅާބަލާއިރު) ۞ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ = ކުޑަ މަދުއެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައި މަހުސަރުމަހުގެ عدد އަކީ ބާރައެވެ. ބާރަމަހެވެ. އެއީ الله ގެ ފޮތުގައިވާ ގޮތެވެ. (ވަތަ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތުގައިވާގޮތެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިދުވަހުން ފެށިގެން އެކަލާނގެ ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާގޮތެވެ. އޭގެތެރެއިން ހަތަރުމަސްދުވަސް حرمة ތެރި ކަމުގައިވާއެވެ. (އެއަހަރުމަހަކީ - حديث ގައި ބަޔާންވެގެންވާ ފަދައިން ذوالقعدة - ذوالحجة - مُحَرَّم އަދި رَجَب މިހަތަރުމަހެވެ.) ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ. ފަހެ އެ (حرمة ތެރި) މަހުސަރުމަހުތަކުގައި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ! (އެގޮތަށް މަހުސަރުމަހުތަކުގައިވެސް އަނިޔާ ކުރުން ހުއްޓުވައިލެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ މާތްތެރި އެމަހުސަރުމަހުތަކުގައި އަނިޔާކުރުމުގެ ފާފަ ވަކިން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ހަނގުރާމަކުރުމުންވެސް މަނާކުރެއްވިއެވެ.) (އެހެންމަހުސަރުމަހުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުން މަނާވެގެންނުވެއެވެ.) އަދި مشرك ން އެއްކޮށްވެގެން ކަލޭމެން (مؤمن ންނައި) ހަނގުރާމަކުރާ ފަދައިން ކަލޭމެން مؤمن ން އެއްކޮށް އެކުވެގެން مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނާއިއެކުގައެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ އެހީވެދެއްވުމުން خَاصَّ ވެގެންވާ ގޮތަކަށެވެ.)

(٣٧) ހަމަކަށަވަރުން މަހުސަރުމަހުތަކުގެ ދުވަސްމަހުތަކުގެ عدد އިތުރުކުރުން ނުވަތަ ކުޑަކުރުމަކީ އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމަށް ކާފިރުކަން އިތުރުކުރުވާކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުން މަގުފުރެދިގަންނައެވެ. އެމީހުން އެއަހަރު ކާފިރުން އެއްއަހަރަކު حلال ކުރެއެވެ. (އެއްއަހަރަކު حرمة ތެރި މަސް حلال މަހެއްކަމުގައި ހަދައެވެ. އެއީ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށެވެ. އަދި އެމަހުސަރުމަހުގެ ބަދަލުގައި އެހެންމަހެއް حرمة ތެރި މަހެއްކަމުގައި ހަދައެވެ.) އަދި އަނެއްއަހަރަކު އެމީހުން حرام މަހެއްކަމުގައި ހަދައެވެ. قواعد ގެ ހަމަ حرمة ތެރި މަހެއްކަމުގައި ހަދައި ހަނގުރާމަ ނުކޮށް ތިބެއެވެ. އެގޮތުން އެހެދުނީ އެބަހީ މަސް ބަދަލުކޮށް ހަދަނީ الله حرمة ތެރިކުރެއްވި މަހުސަރުމަހާއި عدد **ގޮތުން** އެއްގޮތްކުރުމަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން الله حرام ކުރެއްވި މަހުސަރު حلال ކުރެއެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ حلال ކުރެއްވި މަހުސަރު حرام ކުރެއެވެ.) (މިއާއެކުގެ ތަރުތީބުގައި އިސްކުރާ ހުރިވާކަހަ ދަންނަވަމެވެ.) އެމީހުންނަށް އެމީހުން ކުރާ عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކުރެވިފައިވެއެވެ. އެބަހީ شيطان އާ އެމީހުންނަށް އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. އަދި ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٣٨) އޭ إيمان ވެގެންވާ މީހުންނޭވެ. الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރަން ނުކުންނާށޭ ކަލޭމެނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ބިމަށް ބަރުހިފިފައި ނުކުންނަން މިތިބީ ކަލޭމެން ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. ކޮންސަބަބަކާ ހުރިހެއްޔެވެ؟ آخرة ގެ ބަދަލުގައި ދިރިއުޅުމަށްވުރެ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ކަލޭމެން ރުހިވީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ آخرة ގެ حياة ގެ نِسْبَةُ ގައި ދުނިޔޭގެ މި حياة އަކީ ކުޑަ ކުދަ އަރާމުކޮށްދޭ މަޖާކޮށްދިނުމެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ
نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ
سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿٤٠﴾ ٱنفِرُوا۟ خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

ލުޣަތު

إِلَّا تَنفِرُوا۟ = ކަލޭމެން ޖިހާދުގެދަތުރަށް ނުނިކުމެއްޖެއްޔާ. ❁ يُعَذِّبْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ. ❁ عَذَابًا أَلِيمًا = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން. ❁ وَيَسْتَبْدِلْ = އަދި އެކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. ❁ قَوْمًا غَيْرَكُمْ = ކަލޭމެން ނޫން އެހެން ބަޔަކަށް. ❁ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އުނދަގޫއެއް އަދިގެއްލުމެއްވެސް ކަލޭމެނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި الله تعالى އީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް. ❁ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.. ❁ إِلَّا تَنصُرُوهُ = ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް (محمّد ގެފާނަށް) نصر ނުދިނަސް فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވިއެވެ. ❁ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުން އެކަލޭގެފާނު (مكّة އިން) ނެރުއްވިހިނދު. ❁ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ = ދެމީހުންކުރެ އެކަކު ކަމުގައި (ދެވަނަ މީހާކަމުގައި) ވެގެންވާ حال ގޮތެވެ. ❁ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ = އެދެމީހުން (އެދެބޭކަލުން) ހޮހޮޅުގައި ވިހިނދު. ❁ إِذْ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިޔާ (أبوبكر ގެފާނަށް) ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ لَا تَحْزَنْ = ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا = ހަމަކަށަވަރުން الله އަޅުގަނޑުމެންނާއެކު ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ سَكِينَتَهُۥ = އެކަލާނގެ އަރާމުކަމާއި ހަމަޖެހުން. ❁ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް. ❁ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް لشكر ތަކުން ގަދަކަން ދެއްވިއެވެ. ❁ لَّمْ تَرَوْهَا = ކަލޭމެންނަށް އެ لشكر ނުފެނުނު. ❁ وَجَعَلَ = އަދި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ❁ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުންގެ كلمة (شرك ގެ كلمة) ❁ ٱلسُّفْلَىٰ = ދަށަށް (ދަށް އެއްކޮށްލައްވައި) ❁ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ كلمة ތެދު (توحيد ގެ كلمة ތެދު) ❁ هِىَ ٱلْعُلْيَا = އެއީ ހަމަކަނޑައެޅިގެން މަތިވެރި **كلمة** ތެދުކަމުގައި. ❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ = އަދި الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱنفِرُوا۟ = ކަލޭމެން ޖިހާދުގެދަތުރަށް ނުކުންނާށެވެ.! خِفَافًا وَثِقَالًا = ލުއިކަމާއި ބުރަކަމާއި އެކުވެސް. وَجَٰهِدُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ! ❁

بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދާތަކުންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުން.۞ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި. ۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާއެއްޗެވެ.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައިވަންޏާ.۞

✿ إِجْمَالِي މާނަ ✿

(٣٩) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުނުކުމެވިއްޔާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނޫން އެހެން ބަޔަކު އެކަލާނގެ ގެންނަވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބަދަލުކުރައްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެކަލާނގެއަކަށް އެއްވެސް އުނިކަމެއް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٠) ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް نصر ނުދިނަސް (الله އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވާފުއްޗެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނު مكّة އިން ނެރެއްވިހިނދުވެސް الله އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވިއެވެ. އެއީ ދެމީހުންކުރެ ދެވަނަ މީހާކަމުގައި ނުވަތަ އެކަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވިހިނދުގައެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުން ހޮހޮރެއްގައިވީހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެކުވެރިޔާ (أبوبكر الصّدّيق رضى الله عنه) އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އަޅުގަނޑުމެންނާއިއެކު ވޭތެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް الله އެކަލާނގެ އަމާންކަމާއި نصر އަދި ހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުފެނުނަ لشكر އެއް ތިރީސްވައިގެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ގެރިކަށްދެއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ كلمة - އެބަހީ: شرك ގެ كلمة ދަށް އެއްކޮށްލައްވަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި الله ގެ كلمة މަތި - އެބަހީ: توحيد އާއި إسلام دين ގެ كلمة މަތި - އެއީ ކަނޑައެޅިގެން މަތީ كلمة ކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٤١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ލުއިކަމާއި އަދި ބުރަކަމާއިއެކު (އެބަހީ: ހިތްވަރާއި، ކަންނެތްކަމާއިއެކުވެސް، އަދި فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަމާއިއެކުވެސް، އަދި ޒުވާންކަމާއި މުސްކުޅިކަމާއިއެކުވެސް - ސިއްޙަތާއި ބަލިމަރުގައިވެސް، - އަދި ކޮންމެ حال އެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ޖާނުން الله ގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ! ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް (جهاد ގެ ފާއިދާ) އެނގޭނަމަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވަނީ އެއެވެ.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّٱتَّبَعُوكَ وَلَـٰكِنۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ ۚ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَتَعْلَمَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ أَن يُجَـٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً وَلَـٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْقَـٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾

މުފުރަދާތު

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا = ގާތް غنيمة އެއްޗަކުގައި ވީނަމަ. ۞ وَسَفَرًا قَاصِدًا = އަދި ގާތް ފަސޭހަ ދަތުރެއް
(ކަމުގައިވީނަމަ) ۞ لَّاتَّبَعُوكَ = އެމީހުން (އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށްޖެހުނުމީހުން) ކަލޭގެފާނަށް
ހަމަކަށަވަރުން تبع ވީހެވެ. އެހެނަސް ދުރުވެއްޖެއެވެ. ۞ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ =
އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދުރު ދަތުރު ދިގުވެއްޖެއެވެ. ۞ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ = އަދި ހުވާކުރާނެ އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ
ކުރާނެއެވެ. ۞ لَوِ اسْتَطَعْنَا = އަހަރެމެންނަށް ކުޅަދާނަވީނަމަ. ۞ لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން
ކަލޭމެންނާއެކު ނުކުމެއެވެ. ۞ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތައް ހަލާކުކުރަނީއެވެ. ۞ وَاللَّهُ
يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން
ދޮގުވެރިންކަން. ۞ عَفَا اللَّهُ عَنكَ = اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު
އެމީހުންނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) ހުއްދަދެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް
ބަޔާންވެގެން بيان ވެ އެނގިވަޑައިގެންނެވުމަށް. ۞ الَّذِينَ صَدَقُوا = ތެދުވެރިވި މީހުން. ۞ وَتَعْلَمَ
الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ = އަދި ދޮގުވެރިން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވުމަށް. ۞ لَا يَسْتَأْذِنُكَ = ކަލޭގެފާނު
ކިބައިން ހުއްދަ ނުއެދެއެވެ. ۞ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ = اللّٰه އަށް އީމާންވާމީހުން. ۞ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ = އަދި
آخرة ދުވަހަށް. ۞ أَن يُجَاهِدُوا = އެމީހުން جهاد ކުރުމަށް. ۞ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ
މުދަލުންނާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން. ۞ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ = އަދި اللّٰه އީ تقوى ވެރިން ދަންނަ
ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ހުއްދަ އެދެނީ ހަމައެކަނި. ۞ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ = اللّٰه އަށް އީމާން ނުވާމީހުންނެވެ. ۞ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. وَارْتَابَتْ
قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް (اللّٰه ގެ އަމުރުތަކާމެދު) ޝައްކުވެއްޖެއެވެ. ۞ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ =
އަދި އެމީހުންގެ ޝައްކުގެ ތެރޭގައި. ۞ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ = ދުރުހެލިވެ އުޅޭ حال . ۞ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ =
އަދި އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް) ނުކުންނަން ބޭނުންވިނަމަ. ۞ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً = އެމީހުން އެކަމަށް
ތައްޔާރުވުން ތައްޔާރުކުރާނެއެވެ. ۞ وَلَـٰكِن كَرِهَ اللَّهُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّٰه ނުރުހިވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞

ٱنۢبِعَاثَهُمْ = އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް) ދާނުވުމަށް. ۞ فَثَبَّطَهُمْ = ދެން އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް) ބުރުހުރިވެ ޖެހިލުވިއެވެ.۞ وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ. ކަލޭމެން (ގޭގައި) ހިނގާބައިތިބޭށޭ! ۞ مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾ = ހިނގާބައިތިބޭ މީހުންނާއެކު (ބަލިމީހުންނާ އަންހެނުންނާ ކުދިކުދިންނާއެކު) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٢) ހަނގުރާމައަށް ދާންޖެހުނުކަން އެއީ ގާތްތަނެއްކަމުގައިވީނަމަ غنيمة ލިބޭ ގާތުން ލިބިދާނެ އަދި ދަތުރަކީ ދުރުވެސް ނޫން ކުޑަދަތުރެއްކަމުގައިވީނަމަ (ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެ ދިޔުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދައިން އިޖާބަދީ ނުކުމެ ދިޔުމަށް) ހަނގުރާމައަށް ދިޔައީސް. އަދި އެއަށްވުރެ ދުރު ދަތުރެއްކަމަށްވާތީ އެމީހުން ދެކެވުނުކަމެވެ. (އެއީ تَبُوكْ ހަނގުރާމައެވެ. ދުރު ދަތުރެކެވެ. ދިޔުމަށް ބުރަވެގެންދިޔައީއެވެ.) އަދި އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ. ކުޅަދާނަވެއްޖެނަމަ ކަލޭގެފާނާއެކު ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެދިޔައީމުއެވެ. (ހަމަ އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ ދޮގު ހުވައިކުރުމުން ސަބަބުން) އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ހަލާކުކުރަނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ދޮގުވެރިންކަން ކަށަވަރުކޮށް اللّٰه ދަންނަވޭ ގޮތުވެއެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) އިޖާޒަތްދީ ހުއްދަދެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ތެދުވެރިންނާއި އަދި ދޮގުވެރިން ރަނގަޅަށް بيان ވެ ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމަށްދަން ދެންތިބެންވެ.

(٤٤) اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ފުރާނަ جهاد ކުރުމަށް ނުކުމެގެން ކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދައިން އިޖާޒަތަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިން اللّٰه މާގަދަ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٥) (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދައިން އިޖާޒަތައް ކަމަކުރާނީ اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާމީހުންނެވެ. އަދި (اللّٰه ގެ އައްޑަކުރާވާހަކަތަށާއިމެދު) އެމީހުންގެ ހިތްތައް ޝައްކުގައިވާމީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެ ޝައްކުގައި ދެދުފުގެ އެރިއެރިދިޔައީއެވެ.(ހަމަހިރިވެގެންވެއެވެ.)

(٤٦) އަދި އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމަށް) ގަސްދުކުރިނަމަ (މުދަލުން) އެމީހުން އެކަމުގެ ތައްޔާރީތަށް ކުރިހެވެ. އަދި އެމީހުން ހަށިކުރުމަކަށް اللّٰه تعالى އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ދާނުވުމަށް ރުހިވޮޑުނުގަތެވެ. ދެން އެކަމަށް އެމީހުން ބުރުހުރިވެ ޖެހިލުވިއެވެ. އަދި (ގޭގައި މީބާ ބަލިމީހުންނާއި އަންހެނުންނާއި ކުދިކުދިންނާއެކު) ކަލޭމެން ގޭގައި ހިނގާބައިތިބޭ އެމީހުނަށް އެންގެވުނެވެ.

لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

މުފްރަދާތު

لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم = އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެތެރެއަށް ނުކުތުނަމަވެ. ✿ مَّا زَادُوكُمْ = އެމީހުން (يعنى: އެ منافق ން) ކަލޭމެނަށް އިތުރު ނުކޮށްދިނީހެވެ. ✿ إِلَّا خَبَالًا = ފަސާދަވެރިކަމާއި ގެއްލުންދިނުމެވެ. ✿ وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދެތެރެއިން ދުވެފައިވާނެ (ފަސާދަ ހިންގުމަށް) އަވަސްއަވަހަށް يقين ނުވެސް އެމީހުން ވަދެވަދެނުކުންނާނެއެވެ. ✿ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ = އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެމީހުން އެދޭނީ ހަމަ فتنة އެވެ. ✿ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެމީހުންގެ (ޚަބަރު ގެނަސް) އަޑުއަހާމީހުންވެއެވެ. ✿ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި اللّٰه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ = އަނިޔާވެރިން (ގެކަންތައް) ✿ لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން - އެބަހީ: އެ منافق ން - فتنة ހުށަހަޅަން އެދުނެވެ. ✿ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ✿ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކަންތައް - އެބަހީ إسلام دين - އޮޅުވާލުމަށްޓަކާ باطل ކަންތައްތައް އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ. ✿ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ = حقّ އައުމާއި ހަމައަށް ދާންދެން. (އެއީ اللّٰه ގެ نصر އެވެ.) ✿ وَظَهَرَ = އަދި ފާޅުވިއެވެ. ✿ أَمْرُ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ أمر ތަކެވެ - އެބަހީ: اللّٰه ގެ دين ފާޅުވިއެވެ. ✿ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން ނުރުހިއްޖެއެވެ. ✿ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ =އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ބުނާމީހުން ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރޭގައެވެ.) ✿ ٱئْذَن لِّى = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) ހުއްދަދެއްވާށެވެ! ✿ وَلَا تَفْتِنِّىٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު فتنة ގައި ނުޖައްސަވާށެވެ! ✿ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ✿ فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެވެއްޓުނީ ފިތުނައަށެވެ. ✿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ. ✿ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ = ކާފިރުން ވަށާލައިގެންވެއެވެ. ✿ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ = ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ (فتح ކަހަލަ އުފާވާނެކަމެއް) ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ✿ تَسُؤْهُمْ = އެމީހުން ދެރަވެ ނުބައިވެއެވެ. (އެމީހުންގެ ހިތް ނުބައިވެއެވެ.) ✿ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް مصيبة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ✿ (އެއީ قتل ވުން زخم ވުން - ދެރަވުން ފަދަ ކަންކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ). يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ✿ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ކަންތައް ހިފައިގެންފީމެވެ. (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ސަލާމަތް ގޮތަށް އަހުރެމެން ހިފައިގެންފީމެވެ.) ✿ مِن قَبْلُ = (މި مصيبة ޖެހުމުގެ) ކުރިން.

۞ وَيَتَوَلَّوْا = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީއެވެ. ۞ وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން އުފާކުރާ حال .

۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّن يُصِيبَنَا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް مصيبة ނުޖެހޭނެއެވެ. ۞ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا = الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވައިވާކަމެއް މެނުވީ. ۞ هُوَ مَوْلَىٰنَا = އޭނާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރަކާރުވެރިޔާއެވެ. (نصر ދެއްވާ ސާހިބާއެވެ.) ۞ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله އަށް.۞ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ = ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ! (އިތުބާރު ކުރާހުރިކަމެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އެ منافق ން ކަލޭމެންނާއެކު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުނަމަވެސް ކަލޭމެންނަށް ފަސާދަވެރިކަމާއި ގެއްލުންދިނުމޭ އެމީހުން އިތުރުނުކުރާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުތެރެއަށް އަވަސްއަވަހަށް ވަދެ ފަސާދަކުރާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާދެކޮޅަށް އެމީހުން އެދޭނީ ހަމަ فتنة އެވެ. ނަމަވެސް ކޮންމެވެސް ބައެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެމީހުންގެ (ބުނާބަސް އަހާމީހުން) އަޑުއަހާމީހުން ވެއެވެ. އަދި الله تعالى އަނިޔާވެރިން ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٨) އަދި މީގެ ކުރިންވެސް އެމީހުން فتنة އަރާ އެދުނެވެ. (އެއީ أُحْد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް އެނބުރިއްޖެކަމުގައި ކަމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް يعنى: إسلام دين ގެ ކަންތައް އޮޅުވާލުމަށް ބަނޑަހަކަތި باطل ކަންތައް އެމީހުން އެދުނެވެ. މިސަބަބުން ކަންތައް ބަދަލުވިއެވެ. އެއީ الله ގެ نصر އައިސް الله ގެ أمر ފުޅު އުފެދި: الله ގެ دين ދަށުވެގެނޑަށް އޮތް ނުރުހޭހާލުގައެވެ. އެމީހުން ނަފްރަތްކުރާ ހާލު، އެމީހުން ނުރުހޭހާލުގައި حال ގައެވެ.

(٤٩) އަދި އެ منافق ން ތެރޭގައި މީހުން ބުނާމީހުން ވެއެވެ. ކަލޭގެފާނުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމަށް) އިޒުނަދެއްވާށެވެ! އަދި އަޅުގަނޑަށް فتنة ލުއި ނުކުރައްވާށެވެ. (މީހުން ބުނި جدّ بن قيس ކިޔާމީހަކު ކަމަށް ބުނެއެވެ. بَنِى الأصْفَر ގެ يعنى: رومى ންގެ ދަރިން އަންހެނުން ދެއްކުން إمتحان ނުކުރައްވާށެވެ!) ދަންނާށެވެ.! އެމީހުން އެވެއްޓުނީ ހަމަ فتنة އަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންގެ ވަށައިގެން ނަރަކަ ވާނެއެވެ.

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިޔައީ فتح ވެގެންދަނ - غنيمة އެއް حاصل ވެގެންދަނ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮ އަދި އުފާވާކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ދެން منافق ންގެ މީހުން ނުބައިވެ ދެރަވާނެއެވެ. އަދި زَخم ވެގެންދަނ - قتل ވެގެންދަނ ދެރަކަމެއް مصيبة އެއް ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުން މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައްކުރީ ރައްކާތެރި ސަލާމަތްވާގޮތަށް ހިފައިގެންނެވެ. (އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ސަލާމަތްވާގޮތުގައި މި مصيبة ޖެހުމުގެ ކުރިންވެސް ހިފައިގެންނެވެ. އަދި އެމީހުން އުފާކުރާ حال ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ދެއެވެ.

(٥١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވައިވާ ކަމެއް މެނުވީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރަކާރުވެރި نصر ދެއްވާ ސާހިބާއެވެ. އަދި مؤمن ން ކަނޑައެޅިގެން الله އަށް وكيل ކުރާ ހުރިކަމެވެ. އިތުބާރުކުރާ ހުރިކަމެވެ!

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾ فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَٰرَٰتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟❁ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ = ދެހެޔޮކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިވިޔަސް. (އެއީ ހެޔޮވި عدوّ ންގެ މައްޗަށް فتح ލިބި غنيمة ލިބި ކާމިޔާބުވުމެވެ. އަނެއް ހެޔޮވި قتل ވެ شهيد ވުމެވެ. މިއީ ސުވަރުގެއެވެ.)❁ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް إنتظار ކުރަމުއެވެ.❁ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް مصيبة ޖެއްސެވުމަށް.❁ بِعَذَابٍ = عذاب އެއް ދެއްވައިގެން. ❁ مِّنْ عِندِهِۦٓ = ސުބްޙާނަހޫގެ حضرة ން.❁ أَوْ بِأَيْدِينَا = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތްމަތިން. فَتَرَبَّصُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ!❁ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަމުއެވެ. ❁ قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا = ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިކަމާއިއެކު ނުވަތަ ނުރުހުމާއިއެކު ހޭދަކުރާށެވެ!❁ لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ إِنَّكُمْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީއެވެ. ❁ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ = فاسق ބައެއްކަމުގައި. ❁ وَمَا مَنَعَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް މަނާ ނުވެއެވެ. ❁ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން قبول ވުމުން.❁ نَفَقَٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ ހޭދަތައް. ❁ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް ކާފިރުވެފައިވުމެވެ.❁ وَبِرَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް. وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދަށް ނާދެއެވެ.❁ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ = އެމީހުން ކަންނެތްކަމާއި حال ގައިމެ.❁ وَلَا يُنفِقُونَ = އަދި އެމީހުން ހޭދަ ނުކުރެއެވެ.❁ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުން ހިތްހަމަނުޖެހިފައިވާ حال ގައިމެ. ❁ فَلَا تُعْجِبْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވައިނުލާހުށިކަމެވެ!❁ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންނާއި ދިމާއިންވެސް. ❁ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = ހަމައެކަނި الله އިރާދަކުރައްވަނީ.❁ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا = އެއުކަމުގައި އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ.❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކެއް (އެބަހީ: ފްރާނަތައް) ނިކުމެދާނެއެވެ.❁ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވެފައިވާ حال ގައި. ❁ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގަންދެވޭ ހުވައިކުރެއެވެ. (ހުވައިކުރާނޭ ތިމާއަށް.) ❁ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެންގެތެރެއިގެ ކަމަށް.۞ وَمَا هُم مِّنكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. ۞
وَلَٰكِنَّهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އަކީ ۞ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ = ބިރުގަންނަ ބައެކެވެ. (ކަލޭމެންނަށް ބިރުވެރިވާ ބައެކެވެ.) ۞ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً = އެމީހުންނަށް (ރައްކާއެއް ލިބޭ) ސަލާމަތްވާނެތަނެއް ފެންނަނަމަ.۞
أَوْ مَغَارَاتٍ = ނުވަތަ ފަންގާނު ހޮހޮޅެއް. (ފެންނާނަމަ.) ۞ أَوْ مُدَّخَلًا = ނުވަތަ ބިމުގައި ގޮނޑުފަދައިވާ ގޮޅެއް. (ފެންނާނަމަ)۞ لَوَلَّوْا إِلَيْهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެތަނަކަށް އެމީހުން އަނބުރިގެންނާނެ ކަމަށްވެއެވެ.۞
وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން އަވަސްވެގަންނަމުންދާ حال .۞

إجْمالِي މާނަ

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ!(އެ منافق ންނަށް) ތިޔަފަރާތްތަކުން އެއް ގޮތަށް ދެގޮތުގެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާމެދު އެބަ إنتظار ކުރައްވަނީތޯ؟ (އެއީ ގޮތެއް عدوّ ންގެ އަތުން غنيمة ލިބިގެން فتح ވުންލިބުމަށް ކާމިޔާބުވުމެވެ. - އަނެއް ގޮތަކީ ހަނގުރާމަގައި قتل ވެ شهيد ވެގެން ދިއުމެވެ. މިދެ ނަތީޖާއަކީ ކަނޑައެޅިގެން ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާމެދު މި إنتظار ކުރަނީ الله تعالى ސިފައާ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް عذاب އެއް ދެއްވުމަށެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް عذاب އެއް ދެއްވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެން އެދޭ ކަންތަކަށް إنتظار ކުރާށެވެ! އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީމެވެ.
(٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހިތްވަރުން ޚަރަދުކުރިއަސް ނުވަތަ ނުރުހުމާއެކު ޚަރަދުކުރިއަސް ކަލޭމެންގެ ހިތައިން އެކަން قبول ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ فاسق ބައެކެވެ. (الله ގެ ހިތަމަނުން ނުކުތުގެންވާ ބައެކެވެ.)
(٥٤) އެމީހުންގެ ހިބައިން އެމީހުންގެ އެއްޗެހިތަކުން قبول ނުކުރެވުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول ގެއަށް ކާފިރުވިކަން ކަމުގައި ވެއްޖެ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަކީ ކާފިރުވި ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަންނޭނގިކަމާއިގައި حال ވެސް ނަމާދަށް ނާދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނުރުހިގެންވާ حال ގައިމެނުވީ އެމީހުން ޚަރަދު ނުކުރެއެވެ.
(٥٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عجائب ނުކުރާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އިރާދަކުރައްވަނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެތަކެއްޗިން އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނުކުމެގެން ދިއުމަށެވެ.
(٥٦) އަދި އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާނެ ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެހެންނަމަވެސް) އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. އަދި ހިއްސާއުވައޭތޯ؟ އެމީހުންނަކީ (ކަލޭމެންނަށް) ބިރުގަންނަ ބައެކެވެ.
(٥٧) އެމީހުންނަށް (ރައްކާއެއް ލިބޭތަން) އެމީހުން ސަލާމަތްވާނެތަނެއް ފެންނަނަމަ ނުވަތަ ފަންގާނު ހޮހޮޅެއް ފެންނާނަމަ ނުވަތަ ބިމުގައި ގޮނޑުފަދަ ގޮޅެއް ފެންނާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެތާނަކަށް އަވަސްވެގަންނަ حال އެމީހުން ހިނގައިދާނެއެވެ.

وَمِنۡهُم مَّن يَلۡمِزُكَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنۡ أُعۡطُواْ مِنۡهَا رَضُواْ وَإِن لَّمۡ يُعۡطَوۡاْ مِنۡهَآ إِذَا هُمۡ يَسۡخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ رَضُواْ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤۡتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَٱلۡغَٰرِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۖ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ﴿٦٠﴾ وَمِنۡهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ ٱلنَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٞۚ قُلۡ أُذُنُ خَيۡرٖ لَّكُمۡ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤۡمِنُ لِلۡمُؤۡمِنِينَ وَرَحۡمَةٞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡۚ وَٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٦١﴾

ތަރުޖަމާ

وَمِنۡهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ވެއެވެ. އެބަހީ މުނާފިޤުންގެތެރެއިން ވެއެވެ.۞ مَّن يَلۡمِزُكَ = ކަލޭގެފާނަށް عَيب ކިޔާމީހުން.۞ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ = صدقاة ގައި. (صدقاة ގެ ކަންތައްތަކުގައި) ۞ فَإِنۡ أُعۡطُواْ مِنۡهَا = ފަހެ އެއިން އެމީހުންނަށް ދެވިއްޖެއްޔާ.۞ رَضُواْ = އެމީހުން ރުހެއެވެ.۞ وَإِن لَّمۡ يُعۡطَوۡاْ مِنۡهَآ = އަދި އެއިން އެމީހުންނަށް ނުދެވިއްޖެއްޔާ.۞ إِذَا هُمۡ = އެހައިރުން އެމީހުން.۞ يَسۡخَطُونَ ﴿٥٨﴾ = ރުޅިއާދެއެވެ. ނުރުހެއެވެ.۞ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ رَضُواْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ރުހުންތެރިވީނަމަ.۞ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުންނަށް ދެއްވިކަމަކާމެދު.۞ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުނި (ނަމަ) ۞ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ފުދެއެވެ.۞ سَيُؤۡتِينَا ٱللَّهُ = ނިކަންހުރެ الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.۞ مِن فَضۡلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން.۞ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އެވެ.۞ إِنَّآ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން.۞ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ = އަޅުގަނޑުމެން އެދިގެން ހުރީ الله ގެ حضرة ށެވެ.۞ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ = صدقاة ހިނގާނީ ކަނޑައެޅި (މިއީ ޒަކާތުގެ ވާހަކައެވެ.) ۞ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ = فقير ންނަށާއި مسكين ންނަށެވެ.۞ وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا = އަދި އޭގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށާއި (މިއީ ޒަކާތް އެއްކުރާ މީހުންނެވެ.) ۞ وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ = ހިތް އިސްލާމަށް ބޭނުންވާމީހުންނަށާއި.۞ وَفِي ٱلرِّقَابِ = އަދި އަޅުން މިނިވަންކުރުމުގައެވެ.۞ وَٱلۡغَٰرِمِينَ = އަދި ދަރަނިވެރިންނަށާއި.۞ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމުގައެވެ.۞ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ = ދަތުރުވެރިންނަށާއި.۞ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ވާ فرض އެއްގޮތުގައެވެ.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ﴿٦٠﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَمِنۡهُمُ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ ٱلنَّبِيَّ = ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން.۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ هُوَ أُذُنٞ = އެކަލޭގެފާނަކީ އެއީ ކަންފަތެކެވެ. (ކޮންމެ މީހެއްގެ ކިބައިން ކޮންމެ އެއްޗެއް އަޑުއަހާވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި ތެދުކުރައްވައެވެ.)۞ قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أُذُنُ خَيۡرٖ لَّكُمۡ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮ ކަންފަތެކެވެ. (އެބަހީ: ހެޔޮއެއްޗެހި އަޑުއަހާ ތެދުކުރައްވައެވެ.)۞ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ = الله ތެދުކުރައްވައެވެ.۞ وَيُؤۡمِنُ لِلۡمُؤۡمِنِينَ = އަދި

مؤمن ން ތަސްދީޤުކުރައްވައެވެ. ❁ ﴿وَرَحْمَةٌ﴾ = އަދި އެއީ رحمة އެކެވެ. ❁ ﴿لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ﴾ ކަލޭމެންގެ އީމާންވީ ބަޔަކަށް.❁ ﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ﴾ = އަދި رسول الله އަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން. (ދަންނައެވެ!) ❁ ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝٦١﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އަދި އެ منافق ންގެތެރޭގައި صدقة ގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭގެފާނަށް عَيب ކިޔާމީހުންވެއެވެ. ފަހެ، އެމީހުންނަށް އެއިން ދެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ރުހޭއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއިން ނުދެވިއްޖެއްޔާ އެހައިރުން އެމީހުން ރުޅިއާދެއެވެ.

(٥٩) އަދި އެމީހުންނަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ދެއްވިތަކެއްޗަށް އެމީހުން ރުހުނުނަމަ. "އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ފުދެއެވެ." އަދި ނިކަންނުހުރެ الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި رسول އާވެސް ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިއުޅެނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ށެވެ. މިހެން އެމީހުން ބުނިނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅު ހެއްޔެވެ؟.

(٦٠) صدقة ވަނީ (އެބަހީ: صدقة ދެވެން حقّ ވާބަޔަކީ) فقير ންނަށާއި مسكين ންނަށާއި صدقة އެއްކޮށް جمع ކުރުމުގައި މަސައްކަތް ކުރާމީހުންނަށާއި އަލަށް إسلام دين އަށް ވަން މީހުންނަށާއި އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށާއި ދަރަނިވެރިންނަށާއި الله ގެ މަގުގައިވާ (ހަނގުރާމަވެރިންނަށާއި ދީނަށްޓަކައި جهاد ކުރާމީހުންނަށް) އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. މިއީ ބާވަތުގެ މީހުންނަށެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ން ވާ فرض އެއްގޮތުންނެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައި އެވަނީ ޒަކާތް ބެހޭނެ އަށްބާވަތުގެ މީހުންނެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބާވަތަކާމެދު علم ފިޤުހުން ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. شرح އެއްގޮތުންނެވެ. އެވާހަކަތަކަށް އަދި ކުރުން ވާހަކަދައްކަން ބޭނުމިއެވެ.

(٦١) އަދި އެ منافق ންގެތެރޭގައި نبى الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނީ ކަންފަތެކެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ މީހެއްގެ ބަހައިން ކޮންމެ އެއްޗެއް އަޑުއަހައްވައެވެ. އަދި ތަސްދީޤުކުރައްވައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު ހެޔޮ ކަންފަތެކެވެ. އެބަހީ ހެޔޮ އެއްޗެހި އަޑުއަހާ ތަސްދީޤުކުރައްވައެވެ.) އެކަލޭގެފާނު الله ތަސްދީޤުކުރައްވައެވެ. އަދި مؤمن ން ތަސްދީޤުކުރައްވައެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ އީމާންވީ މީހުންނަށް رحمة އެކެވެ. އަދި رسول الله އަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمۡ لِيُرۡضُوكُمۡ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرۡضُوهُ إِن كَانُواْ مُؤۡمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمۡ يَعۡلَمُوٓاْ أَنَّهُۥ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدٗا فِيهَاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡخِزۡيُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحۡذَرُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيۡهِمۡ سُورَةٞ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمۡۚ قُلِ ٱسۡتَهۡزِءُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ مُخۡرِجٞ مَّا تَحۡذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلۡتَهُمۡ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلۡعَبُۚ قُلۡ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعۡتَذِرُواْ قَدۡ كَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡۚ إِن نَّعۡفُ عَن طَآئِفَةٖ مِّنكُمۡ نُعَذِّبۡ طَآئِفَةَۢ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ مُجۡرِمِينَ ﴿٦٦﴾

މުފްރަދާތު

يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمۡ = އެމީހުން އެބަހީ: އެ منافق ން - الله ގަންދީ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހުވައިކުރެއެވެ. ❁ لِيُرۡضُوكُمۡ = އެއީ ކަލޭމެން ރުއްސުވުމަށެވެ. ❁ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ. أَحَقُّ أَن يُرۡضُوهُ = އެދެވިގެންވާ ރުއްސުވުން އެމީހުންނަށް މާ حقّ ކަންތައްގެވެ. ❁ إِن كَانُواْ مُؤۡمِنِينَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުންނަކީ مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ. ❁ أَلَمۡ يَعۡلَمُوٓاْ = އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ. ❁ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އިދިކޮޅުވެރިވާ - خلاف ވެރިވާ. ❁ فَأَنَّ لَهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ހުރީ. نَارَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނަކަށް ❁ خَٰلِدٗا فِيهَاۚ = އޭނާ އެތާ ދެމިހުންނަ حال. ❁ ذَٰلِكَ ٱلۡخِزۡيُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނިކަމެތިކަމަކީ އެއީއެވެ. ❁ يَحۡذَرُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ = منافق ން ބިރުގަންނައެވެ. ❁ أَن تُنَزَّلَ عَلَيۡهِمۡ سُورَةٞ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް سورة އެއް ބާވައިލެއްވުމާމެދު. ❁ تُنَبِّئُهُم = އެމީހުންނަށް خبر ދީ. ❁ بِمَا فِي قُلُوبِهِمۡۚ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި. ❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱسۡتَهۡزِءُوٓاْ = ކަލޭމެން މަލާމާތް ކުރާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ مُخۡرِجٞ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ނެރުއްވާވޮޑިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَّا تَحۡذَرُونَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެން ބިރު ބިރުގަންނަ ތަކެތި. ❁ وَلَئِن سَأَلۡتَهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރެއްވިއްޔާ. لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ إِنَّمَا كُنَّا = އަހުރެމެން ވީ ކަމަކީ. ❁ نَخُوضُ وَنَلۡعَبُۚ = ސަމާސާޖެހުމާއި ވާހަކަ ކުޅުޅުމުން ވާހަކަދައްކަމުންދިޔައީ ކަމަށެވެ. ❁ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާމެދުހެއްޔެވެ؟ ❁ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރަމުންދިޔައީ. ❁ لَا تَعۡتَذِرُواْ = ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ، ބަހާނާ ނުދައްކާށެވެ! ❁ قَدۡ كَفَرۡتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ❁ بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡۚ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމުގެ ފަހުން. ❁ إِن نَّعۡفُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عفوء ކުރެއްވިޔަސް. ❁ عَن طَآئِفَةٖ مِّنكُمۡ = ކަލޭމެންނުކުރެ ބައެއްގެ (ބަސްވެރި عفوء ކުރެއްވި އެންމެ މިހާރު ކަމަށެވެ.) ❁ نُعَذِّبۡ طَآئِفَةَۢ = އަނެއްބަޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. ❁ بِأَنَّهُمۡ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ❁ كَانُواْ مُجۡرِمِينَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންވީ ނުބައި މީހުން ކަމުގައެވެ. مجرم ންނަކަމުގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެ منافق ންގެ މީހުން ކަލޭމެން مؤمن ން ރުއްސުވުމަށްޓަކައި ހުވައިކުރެއެވެ. (އެހެންނަމަވެސް) الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ރުއްސުވުން އެމީހުންނަށް ވާ حقّ ކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުން އެއީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާއެވެ.

(٦٣) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ދިރިކޮޅުވެ خلاف ވާމީހާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކަ ހުންނާނެކަން އެމީހުންނަށް ވަނީ ނޭނގިއްޖެހެއްޔެވެ؟ އޭނާ އެމީހަކު ދާއިމުންނަ حال ގައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ދުރަހިކަމެއްކަމީ އެއީއެވެ.

(٦٤) منافق ން އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައިވާ (ނިފާޤު) ތަކެތި بيان ކޮށް ދެއްވާނޭ سورة އެއް އެމީހުންގެ މައްޗަށް – އެމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ބާވައިލައްވާފާނެކަމަށް منافق ން ބިރުގަންނައެވެ. އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން މަލާމާތް ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކަލޭމެން ބިރުގަންނަ ތަކެތި ނެރުއްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވަނީ منافق ންގެ ބަޔަކު رسول އާ ދެކޮޅަށް مؤمن ންނަށް މަލާމާތްކުރުމަށް ގެލިގެން ކަމުގައިވިއެވެ. والله أعلم .

(٦٥) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހަރުމެންވީ (ދަތުރުގެ ވަރުބަލި ފިލުވައިލުމުގެ ގޮތުން) ސަމާސާގެ ބުރުއަށް ވަދެވާ ކުޅެލުމަކާއި މަޖާ ވާހަކަތަކެއް ދައްކަމުން ބަހުސްކުރީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން މަލާމާތްކުރީ ފުރައްސާރަ ކުރަމުތޯ الله އަށާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ހެއްޔެވެ؟

(٦٦) ކަލޭމެން عذر ދައްކާ ބަހާނާދައްކާކަށް ނުހަދާށެވެ! ކަލޭމެން ތިޔައީ ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމުގެފަހުން ކާފަރުވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންކުރެ ބަޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عفو ކުރެއްވިޔަސް އަނެއްބަޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ مُجْرِم ން ކަމުގައެވެ. ނުބައި ނުލަފާ މީހުން ކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތާއި މީގެ ފަހުގެ ދެއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ ކަމުގައި تفسير ކޮށްދެއްވާފައި حديث ޝަރީފުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި أصحاب ބޭކަލުން تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގެންނެވި لشكر ގައި منافق ންގެ ބަޔަކުވެސް ވިއެވެ. ދަތުރުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޖައްސަވާފައި منزل އެއްގައި لشكر މަޖިލިހެއްގައި ތިބި މި منافق ން އެއްބަޔަކު ދެރަކޮށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި أصحاب ބޭކަލުންނަށް ހުތުރު ފުރައްސާރަކުރާ ފަދައިން މަލާމާތްކުރިއެވެ. އެހެޔޭ އަހަރެން އޭގެ ޤާރީވެގެންވާ أصحاب ބޭކަލުން އިންކާރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ދޮގުހަދަނީ ބުނެވެ. އަހަރެން މިދިޔަ ވާހަކަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދަންނަވާނަމެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ޙަޟްރަތަށް ވަޑައިގެންނެވި އިރު قرآن އެކަމުގައި އިސްވެދިޔަ ދެއާޔަތް ބާވައިލައްވާ ދެއްވި ކަމުގައި މިއަންނަނީ ޤާރީން ކަމުގައި ނަގާކަށް އަޅުއްވައިފިއެވެ. މިވާހަކަ تفصيل ކޮށް حديث ޝަރީފާއި تفسير ޝަރީފުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم .

ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۗ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ هِىَ حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَـٰدًا فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَـٰقِهِمْ فَٱسْتَمْتَعْتُم بِخَلَـٰقِكُمْ كَمَا ٱسْتَمْتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُم بِخَلَـٰقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَٱلَّذِى خَاضُوٓا۟ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ وَأَصْحَـٰبِ مَدْيَنَ وَٱلْمُؤْتَفِكَـٰتِ ۚ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

ލުޣަވީ

ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتُ = منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުން.۞ بَعْضُهُم = ބައެއް އެއްބަޔަކު ވަނީ. مِّنۢ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއެކުގައިވެއެވެ.۞ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ = އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ منكرات ތަކަށެވެ.۞ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ = އަދި އެމީހުން ހެޔޮ ކަންތައް ނަހީކުރެއެވެ.۞ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް (ޚަރަދުކުރުމުގައި) ހިފަހައްޓަނީއެވެ. ۞ نَسُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله ހަނދާންނައްތައިލިއެވެ.۞ فَنَسِيَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެވެސް އެމީހުންގެމީހުން ހަނދުމަނެތިކޮށް ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން منافق ން (ދަންނާށެވެ!) ۞ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ = އެއުރެން ހަމަ فاسق ންނެވެ. وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ = الله تعالى منافق ންނަށް وعد ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ = އަދި منافق އަންހެނުންނަށާއި. ۞ وَٱلْكُفَّارَ = އަދި ކާފިރުންނަށާއި.۞ نَارَ جَهَنَّمَ = ނަރަކަގެ އަލިފާން.۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެއަށް ދެމިހުރެ حال . ۞ هِىَ حَسْبُهُمْ = އެއީ އެމީހުންނަށް ފުދޭނެއެވެ.۞ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވިއެވެ. ۞ وَلَهُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރެ.۞ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ = ދާއިމީ عذاب އެއެވެ. (عذاب ގައިމު قائم ވެހުރޭ عذاب އެއެވެ.) ۞ كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = (އޭ منافق ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންފަދައިންނެވެ.۞ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً = އެމީހުންވީ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.۞ وَأَكْثَرَ = އަދި ގިނަ.۞ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَـٰدًا = މުދަލާއި ދަރިން.۞ فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَـٰقِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ نصيب ން ފައިދާ ހިފައިގަތެވެ.۞ فَٱسْتَمْتَعْتُم = ފަހެ ކަލޭމެން ފައިދާ އުފުލައިފީމުއެވެ. ۞ بِخَلَـٰقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نصيب ން (الله ދެއްވިކަމުގައިވާ) ۞ كَمَا ٱسْتَمْتَعَ = ފައިދާ ހިފައިގަތްފަދައިން.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުން.۞ بِخَلَـٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ نصيب ން.۞ وَخُضْتُمْ = އަދި (ދީނާއި باطل ގޮތުގައި) ކަލޭމެން ވަދެގެންނިޔައީއެވެ.۞ كَٱلَّذِى خَاضُوٓا۟ = އެމީހުން ވަދެގެންފައިވާ ފަދައިން. أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް باطل ވެގެންދިޔައެވެ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.۞ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން.۞ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ގެއްލުންވެރި މީހުންނެވެ.۞ أَلَمْ يَأْتِهِمْ = އެމީހުންނަށް ނާދެއެވެ (މި منافق ންނަށް ނާދޭތޯއެވެ؟)۞ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުންގެ خبر .۞ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ = نوح قوم އާއި عاد قوم އާއި ثمود قوم ގެ.۞ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم ގެފާނުގެ قوم އާއި.۞ وَأَصْحَـٰبِ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَنُ ގެ

އެކުވެރިންނާއި. ❁ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ = އަދި مؤتَفِكَاتُ ގެ أهل ވެރިންނާއި (مؤتَفِكَات އަކީ ފުރޮޅިގެން ދިޔަ ރަށްތަކެވެ. އެއީ لوط قوم އެވެ.) ❁ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު. ❁ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކު الله ނުވެއެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވި. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުން (ދަންނައެވެ!) އޭގެ އެއްބައެއްވަނީ އަނެއްބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެއީ ހަމަ އެއްބައެކެވެ. ކަމުގެ ބައިވެސް އިމާންކަން ބޮޑުވުން ގޮތްތަކުން އެއްގޮތުގައި ކަންކަމުގައި ވަންހަނާކުރެއެވެ.) އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ منكرات ތަކަށް ކުރުމަށެވެ. (އެއީ الله އަދި އެކަލާނގެ رسول އަމުރު ނުކުރައްވާ ކަންތަކެވެ.) އަދި އެމީހުން މަނާކުރަނީ ހެޔޮކަންތަކުން ކުރުމަށެވެ. (الله އަދި އެކަލާނގެ رسول އަމުރު ކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކެވެ.) އަދި އެމީހުން (حقّ މަގުގައި ހަރަދުކުރުން ނުކުރުމަށް) އެމީހުންގެ އަތްތަށް ހިފަހައްޓައެވެ. އެމީހުން الله ހަނދާން ނައްތާލައިފިއެވެ. (މާނަ: އެމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންވުމާއި އެކަލާނގެ أمر ތަކަށް تبع ވުމަށް އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ.) ފަހެ الله ވެސް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަނދާންނައްތާލެއްވީއެވެ. (މާނަ: الله އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމަށް توفيق ދެއްވުމާއި ރަޙްމަތް ދެއްވުން ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން منافق ން ނީ ކަށަވަރުން فاسق ންނެވެ.

(٦٨) އަދި منافق ފިރިހެނުންނަށާއި منافق އަންހެނުންނަށާއި ސިއްރު ކާފަރުންނަށާއި މިމީހުންނަށް الله وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. އެމީހުން އެއަށް ދެމިހުރޭ حال ގައެވެ. އެމީހުންނަށް ފުދޭނީ ހަމަ އެތަނެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ދާއިމީ އަޛާބު عذاب އެވެ.

(٦٩) (އޭ منافق ންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަކީ އިސްވެދިޔަ ކަލޭމެންނާހަމަ މީހުން ފަދައެވެ. އެމީހުން (ކަލޭމެންނަށްވުރެ) ގާބިލުކަމުގައި އަދި މުދަލާއި ދަރިން ގިނަ ބާރުގަދަ ކަމުގައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންނަށް ލިބުނު ނަސީބުގައި (الله ދެއްވިފައިވާގައި) އުފާވެރިވެ ފައިދާ ނެގިއެވެ. ކަލޭމެންވެސް ކަލޭމެންނަށް ލިބުނު ނަސީބުގައި އުފާވެރިވެ ފައިދާ ނެގީމުއެވެ. (މާނަ: آخرة ގެ ނަސީބުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ ނަސީބުގައި ފައިދާ އުފުލައިފީމުއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ނަސީބުން ފައިދާ އުފުލިހެންނެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް (ދީނުގައި باطل ގެ ތެރެއަށް) ވަދެގަތްފަދައިން ކަލޭމެންވެސް (ދީނުގައި باطل ގެތެރެއަށް) ވަދެގެންފީމުއެވެ. އެފަދަމީހުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެ ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ އެންމެހައި ހެޔޮ عمل ތައް باطل ވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٧٠) އެމީހުންގެ ގާތަށް (މާނަ: منافق ންގެ ގާތަށް) އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ނާންނާނެބާވައެވެ؟ އެއީ نوح قوم - عَاد އާއި އަދި ثَمُوْدُ قوم އަދި إبراهيم ގެފާނުންގެ قوم އާއި مَدْيَن ގެ أهل ވެރިންނާއި ބަންޑުންޖެހިފައިވާ ރަށްރަށުގެ يعني: لوط قوم ގެ خبر އެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ނަމަވެސް އެ أمّة ތަކުގެ ކާފަރުން އެބޭކަލުން ދޮގުކުރި އަދި އިމާން ނުވުމުގެ ސަބަބުން الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންވެސް އިމާން ނުވިއްޔާ ވާނީ ހަމަ އެފަދައިން ގޮތެވެ.) އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވިއެވެ.

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ = އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި އަދި مؤمن އަންހެނުން (ދަންނާށެވެ!) ۞ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކު ވަނީ ۞ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކުގެ ސަހަރާތެރިން ކަމުގައެވެ. ۞ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ = އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ ހެޔޮކަންތަކަށެވެ. ۞ وَيَنْهَوْنَ = އަދި އެމީހުން ނަހީކުރެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = مُنْكَرَاة ތަކުން ۞ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. ۞ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. ۞ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއެވެ. ۞ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށާއި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) ۞ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ = ނިކަން ޔަގީނުން الله އެމީހުންނަށް رحمة ލައްވާނެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް الله وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށާއި ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކެއް / ސުވަރުގެތަކެއް ހިނގާފައިވާ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަނުގެ ތިރިން ދޮށް. ۞ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ދެމިތިބޭ. ۞ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً = އަދި ރީތިވެގެންވާ މަސްކަނުތަކާއި. (މާބޮޑުތަނަށް.) ۞ فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ = عدن ގެ ދާއިމީ ސުވަރުގެތަކުގައި. (ބަގީޗާތަކުގައި) ۞ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ލިބޭ ރުއްސެވުން ۞ أَكْبَرُ = ވުރެބޮޑުކަމެއް ވަނީ. ۞ ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ އެއީ. ۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބީ ލިބުމެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبى އާއެވެ! ۞ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ = ކާފިރުންނާއި منافق ންނާއި ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ! ۞ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ! ۞ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ۞ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ = އަދި އެއީ ގޯސްވެގެންވާ ނުބައި ތަނެކެވެ. ۞ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ އެމީހުން ހުވާކުރެއެވެ. ۞ مَا قَالُوا۟ = އެމީހުން (އެބަސް) ނުބުނާކަމަށް. ۞ وَلَقَدْ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ = ކާފަރުކަމުގެ كلمة . ۞ وَكَفَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ۞ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ = އެމީހުންގެ އިސްލާމްވުމަށްފަހު. ۞ وَهَمُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ގަސްދުކުރިއެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ =

އެމީހުންނަށް ނުވެވުނު ކަންތައް.۞ وَمَا نَقَمُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ނުރުހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އިންކާރު ކުރިކަމުގައި ނުވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުން މުއްސަނދިކޮށްދެއްވިކަން ފިޔަވައި.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން.۞ فَإِن يَتُوبُواْ = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެނަމަ.۞ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް އެކަން ހެޔޮކަމަކަށް ވާނެއެވެ.۞ وَإِن يَتَوَلَّوْاْ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.۞ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން.۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.۞ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު.۞ وَلَا نَصِيرٍ (٧٤) = އަދި އެއްވެސް ވާގިވެރިއެއް نصر ދެވިދެއްވިޔަސް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން ވެސް އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. نصر ދެރި ވާގިވެރިންނެވެ. އެމީހުން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް އަމުރުކުރެތެވެ. ނަހީކުރެތެވެ منكرات ތަކުން މަނާކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. އަދި އެމީހުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ނިކަންހުރި الله رحمة ލައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٢) އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށް އަބަދީގެ ދަރުން ހުރި ދާއިމީ ސުވަރުގެތައް (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާނަމަކަށް الله وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. އަބަދާ އެމީހުން ދިރިއުޅޭނޭހުށްޓެވެ. އަދި قائم ވެ ދެމިހުރޭ ސުވަރުގެތަކުގައި ރީތިރީތި ގެދޮރުވެސް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންވާ ކަމަކީ الله ގެ ރުއްސެވުންވެސް އެމީހުންނަށް ލިބިގަތުމެވެ. الله އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ نصيب އަކީ އެއީއެވެ.

(٧٣) އޭ نبى ކަލޭގެފާނެވެ! ކާފިރުންނާއި އަދި منافق ންނާއި ދެކޮޅަށް جهاد ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. އެއީ އެނބުރި ދިއުމަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٧٤) އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާނީ އެ كلمة ނުބުނާކަމަށް (އެބަހީ: كُفْرُ ގެ كلمة ނުބުނާކަމަށް) ބުނެއެވެ.. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން كُفْرُ ގެ كلمة ބުނެއެވެ. އެމީހުންގެ إسلام ކަމަށްފަހު އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުވެވުނު ކަންތައް އެމީހުން ކުރަން ގަސްތުކުރިއެވެ. އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުން މުއްސަނދިކޮށްދެއްވިކަމުގައި ފިޔަވާ އެމީހުން އިންކާރުކޮށް ނުރުހުންވިކަމުގައި ނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެނަމަ އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އިނގިލުވެ އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ الله تعالى ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ބިމުގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު نصر ދެވިދެއްވާ ނުވާހުށްޓެވެ.

• ދަންނައެވެ! މި كُفْرُ ގެ ބަސްބުނި މީހުންނަކީ منافق ންގެ ބައެކެވެ. އެމީހުން ބުނިބަސަކީ (إِنْ كَانَ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ حَقًّا لَنَحْنُ أَشَرُّ مِنَ الْحَمِيرِ) މާނައީ: محمّد ގެނައުން އެގެންނެވި ކަންތައް އެއީ حقّ އެއް ކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން حِمَار އަށްވުރެ ނުބައެވެ. މިއެވެ. އަދި އެމީހުން ނުވިކަމެއް އެމީހުން قصد ކުރިކަމަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم - قتل ކުރުމެވެ. - އަދި މިއާބެހޭ ގޮތުން ހުރި ވާހަކަތަކީ تفسير ގައި بيان ކޮށްފައިވެއެވެ.

والله أعلم بالصّواب .

۞ وَمِنْهُم مَّنْ عَـٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنْ ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

މުފްރަދާތު

۞ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ۞ مَّنْ عَـٰهَدَ ٱللَّهَ = اللّٰه އަށް عهد ކުރިމީހުން. ۞ لَئِنْ ءَاتَىٰنَا = ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެންނަށް ދެއްވައިފިއްޔާ. ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. لَنَصَّدَّقَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން صدقة ދޭހުށީމެވެ. ۞ وَلَنَكُونَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާހުށީމެވެ. مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ = صالح މީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވިހިނދުން. ۞ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ بَخِلُوا۟ بِهِۦ = އެމީހުން އެއަށް بَخِيْلُ ވިއެވެ. ۞ وَتَوَلَّوا۟ = އަދި އެމީހުން ފުރަގަސްދިނީއެވެ. ۞ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ = އެމީހުން އެނބުރުނުގެ ނުވާ حال . ۞ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އޭގެ ފަހުގައި نِفَاقُ ކަން (ދެލިބުންތެރިކަން) ވެއްދެވިއެވެ. ۞ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި. (ހިތްތަކަށް) ۞ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް. ۞ بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّٰه އާއި خلاف ވިކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ مَا وَعَدُوهُ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެ وعد ކުރިކަންތަކާމެދު. ۞ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ = އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި. ۞ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: منافق ންނަށް) ނޭނގެނީ ހެއްޔެވެ. ۞ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = **ހަމަކަށަވަރުން** اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ (އަމިއްލަ نفس ގެ) ސިއްރުތަކާއި އަދި އެމީހުން ސިއްރު ބުނުއްސުމާ. وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه މީ. ۞ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ = غيب ތަށް ވަރަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ = عيب ކިޔާމީހުން. ۞ ٱلْمُطَّوِّعِينَ = އަމިއްލައިން تقوى ވެރިންނަށް. (تَطَوُّعُ ގެ ގޮތުން صدقاة ދޭ މީހުންނަށް) ۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެތެރެއިން. ۞ فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ = صدقاة ދިނުމުގައި. وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ = އަދި ނުލިބޭމީހުންނަށް - (ނުލިބޭމީހުންނަށް) ۞ إِلَّا جُهْدَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްވަރާއި މަސައްކަތްތެރިކަމުން. (މަސައްކަތްކޮށް ލިބޭ އާމްދަނީން) ۞ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ = ފަހެ

އެމީހުން މިމީހުންނާއި މަލާމާތްކުރެއެވެ. ۞ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنۡهُمۡ = الله އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވާނެއެވެ.۞ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ހުރި ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި - އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރޭގައި الله އާއި عهد ކުރި މީހުންވެއެވެ. (އެ عهد އަކީ) އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އަހުރެމެންނަށް (މުދާދެއްވާ ތަނަވަސްކަން) ދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން صدقاة ދޭހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން صالح މީހުންގެތެރެއިން އަހުރެމެންވާހުށީމެވެ. (އެމީހަކީ ثَعْلَبَة بن حَاطِب الأنْصَارى ކަމުގައި ބުނެވުނެވެ. == نفسير طبرى -)

(٧٦) ދެންފަހެ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް (މުދަލާއި ތަނަވަސްކަން) ދެއްވިހިނދުން އެމީހުން އެ فضل ވަންތަކަމަށް بَخِيْلُ ވެ ދުރުވެގެންގޮސްފިއެވެ. އަދި الله ގެ عهد އަށް ފުރަގަސްދީފިއެވެ.

(٧٧) ދެންފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އާޚިރަތްދުވަހުން نفاق ލާން يعني: ދެކެވޭދުވަހާހަމައަށް ވައްދަވައިފިއެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާދުވަހާއި ހަމައަށެވެ. މުޅިދުވަހަށްދާންދެނެވެ. އެހެން އެއީ އެމީހުން الله އާއި އެމީހުން ކުރި وعد އާއި خلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނިބަސް ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٨) އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ގެ ސިއްރުތަކާއި އެމީހުންގެ ސިއްރު ނަޖުވާކަމެއްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީތޯއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ غيب ތަކަށް މާބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟

(٧٩) صدقاة ގެ ކަންތައްތަކުގައި އަމިއްލައިން تقوى ވެރި މުއުމިނުންނާއިމެދުގައާއި އަދި ފަޤީރުންގެ މަސައްކަތާއި ހިތްވަރުން އެކަކު ކުޑަޔަކުއްޔާ صدقاة ކުރި މީހުންނާއި މިސްކީނުންނަށް މަލާމާތްކުރާ عَيب ކިޔާ މީހުން ދަންނައެވެ! الله تعالى އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވާނެ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ وَكَرِهُوٓا۟ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَالُوا۟ لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا وَلَن تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ! (ދަންނަވިޔަސް)❁ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ނުދަންނަވިޔަސް. ❁ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވިޔަސް.❁ سَبْعِينَ مَرَّةً = ހަތްދިހަފަހަރު.❁ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް الله ނުފުއްސަވާނެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ. ❁ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ = އެއުރެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފަރުވީއެވެ. بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް. ❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ = فاسق ވެރިޔާ ބަޔަކަށް.❁ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ފަހެ ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުން އުފާކޮށްފިއެވެ.❁ بِمَقْعَدِهِمْ = އެމީހުންގެ مَقْعَدُ ތިބުމުގައި (އެމީހުން مجلس ގައި ހިނގައިނުދިޔުމުގެން. ❁ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول އާ ދިމާ خلاف ވެގެން.❁ وَكَرِهُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ނުރުހުންވެރިވިއެވެ.❁ أَن يُجَٰهِدُوا۟ = އެމީހުން جهاد ކުރުމަށް.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލުންނާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުން. ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (منافق ން ބުންނެވެ.) ❁ لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ = ހޫނުވަގުތުގައި ހަނގުރާމައަށް ދާން أمر ނުކުރައްވާށެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ نَارُ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާން.❁ أَشَدُّ حَرًّا = ހޫނުކަން ގަދަވެއެވެ. ❁ لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ = އެމީހުންނަށް ވިސްނޭނަމަ فَهْمْ ވާނަމަ.❁ فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا = ފަހެ އެމީހުން ކުޑަކޮށް ހުނުނަގާށެވެ!❁ وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا = އަދި އެމީހުން ގިނައިން ރޮނިގަންނާށެވެ! جَزَآءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން.❁ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން ހޯދައިގަތް ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. (ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން).❁ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تعالى ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ رُجُوع ކުރައްވައިފިއްޔާ.❁ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ އެބައި منافق ންކުރެ – ބައެއްގެ ގާތަށް.❁ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ = ދެން ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ހުއްދައިން އެދި އެދިއި ❁ لِلْخُرُوجِ = (ކަލޭގެފާނާއެކު ހަނގުރާމައަށް) ނުކުތުމަށް.❁ فَقُل = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا = ކަލޭމެން ދުވަހަކުވެސް މިކަލޭގެފާނާއެކު ނުނިކުންނާނެއެވެ! ❁ وَلَن تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا = އަދި ކަލޭމެން (ދުވަހަކުވެސް) މިކަލޭގެފާނާއެކު عدوّ ންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ!❁ إِنَّكُمْ رَضِيتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ރުހިއްޖައީވެ.❁ بِٱلْقُعُودِ = ހިނގައިނުދިޔުމަށް. ❁ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު.❁ فَٱقْعُدُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ހިނގައިނުދާށެވެ! ❁ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ = ނުގޮސް ފަހަތަށް

ޖެހުނު މީހުންނާއިއެކު. ۞ وَلَا تُصَلِّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރުމުގެ ނުލައްވާށެވެ! عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ = އެމީހުންތެރެއިން މަރުވެއްޖެ އެކަކުގެ މައްޗަށްވެސް. ۞ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް / އެއްގޮތަކަށްވެސް. وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ = އަދި އޭނާގެ ޤަބުރުގެ ކައިރީގައި قائم ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފަރުވީއެވެ. ۞ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އޭނާގެ رسول އާ އަށް. وَمَاتُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަރުވީއެވެ.۞ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾ = އެމީހުން فاسق ންކަމުގައިވާ حال . ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް - އެބަހީ އެ منافق ންނަށް - ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރެއްވިޔަސް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ނުކުރެއްވިޔަސް، އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް ހަތްދިހަފަހަރު دعاء ކުރެއްވިޔަސް الله تعالى އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާހުށްޓެވެ. އެހެން އެވީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އޭނާގެ رسول އާ އަށް ކާފަރުވީ ކަމުގެ. އަދި فاسق ޤައުމަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ހުށްޓެވެ.

(٨١) رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނު މީހުން އެމީހުންގެ މަޤްޢަދުތަކުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި خلاف ވެ އިށީނދެތިބުމަށް އުފާކުރިއެވެ. އަދި الله ގެ މަގުގައި އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން ޖިހާދުކުރުމަށް އެމީހުން ނުރުހުނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނިއެވެ. ގަދަހޫނުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެ ނުދާށެވެ! (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނަރަކައިގެ އަލިފާން މާހޫނު ގަދައެވެ. އެކަމް ކަލޭގެފާނުން އެނގޭނަމައެވެ.(އެމީހުންނަށް ފަހުމްވިދާޅުވާށެވެ!)

(٨٢) ފަހެ އެމީހުން މަދުން ހެނދެތިބޭށެވެ! (އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި خلاف ވެ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ހުއްޓުމުގެ އުފާވުން ހީނުވުމެވެ!) އަދި އެމީހުން އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ސަބަބުން ގިނަގިނައިން ރޮއިތިބޭށެވެ!

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ الله تعالى ، އެ منافق ންގެ ތެރެއިންވެސް جماعة އެއްގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ ގެންދަވައިފިއްޔާ (އެބަހީ: ހަނގުރާމައިން އަނބުރާ ވަޑައިގެންފިނަމަ) އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް) ނުކުތުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޒުނަ އެދޭނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދުވަހަކުވެސް (ހަނގުރާމައަށް) ނުނިކުންނާނެއެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭގެފާނާއެކު ދުވަހަކުވެސް ކަލޭގެފާނާއެކު عدوّ ންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ފުރަތަމަ ފަހަރު (تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމަށް) ނުނިކުމުގެ ގޮތުގައި އިށީނދެތިބުމަށް ރުހުނީއެވެ. (ނުނިކުމެވީއެވެ.) ފަހެ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނު މީހުންނާއިއެކު ކަލޭގެފާނުންވެސް (ގެގައި) އިށީނދެ ތިބޭށެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ ތެރެއިން - (އެބަހީ: އެ منافق ންގެ ތެރެއިން) މަރުވެއްޖެ އެކަކުގެ މައްޗަށްވެސް ކަލޭގެފާނު (ކަނު) ނަމާދު ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އޭނާގެ ކަބުރުގެ ކައިރީގައި قائم ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އޭނާގެ رسول އާއަށް ކާފަރުވީއެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވީ فاسق ންކަމުގައިވާ حال ގައެވެ.

وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَـٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَـٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ ٱسْتَـْٔذَنَكَ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ ٱلْقَـٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَـٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ جَـٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

ލުޣަތު

وَلَا تُعْجِبْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވިޔަ ނުދޭށެވެ!۞ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَـٰدُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ދަރިންނެވެ.۞ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = اللّه تعالى އިރާދަކުރައްވަނީ ކަމަކީ. أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا = އެތަކެތިން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ނެއް (ފުރާނަ ނެއް) ނުކުތުމަށެވެ. ۞ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال.

۞ وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި سورة އެއް ބާވައިލެއްވިއްޖެއްޔާ. ۞ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވާށެ! (އެފަދައިން أمر ކުރާ)۞ وَجَـٰهِدُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެ! ۞ مَعَ رَسُولِهِ = އެކަލާނގެ رسول އާ އެކުގައި. ۞ ٱسْتَـْٔذَنَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) ހުއްދަ އެދެއެވެ.۞ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ފުދުންތެރި މުއްސަނދިން.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (ބުނާނެއެވެ.)۞ ذَرْنَا = އަހަރެމެން (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމަށް) ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!۞ نَكُن مَّعَ ٱلْقَـٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾ = ގޭގައި ތިބޭ މީހުންނާއެކުގައި އަހަރެމެން ވާހުށީމުއެވެ.۞ رَضُوا۟ = އެމީހުން ރުހުނީއެވެ.۞ بِأَن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވުމަށް. ۞ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ = (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތުގައި ތިބި މީހުންނާ އެކުގައި ވުމަށް. ۞ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ސީލުކަށި ޖަހާފިއެވެ. ۞ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭނެއެވެ. (އެމީހުން ނުވިސްނަނެވެ.) ۞ لَـٰكِنِ ٱلرَّسُولُ = އެހެންނަމަވެސް رسول އާ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި އީމާންވި މީހުންނެވެ.

۞ جَـٰهَدُوا۟ = އެބޭކަލުން جهاد ކުރެއްވިއެވެ.۞ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ މުދަލާއި އަދި އެބޭކަލުންގެ نفس ތަކުން. ۞ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެބޭކަލުން (ދަންނާށެވެ!)۞ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ = އެބޭކަލުންނަށް ހެޔޮ ހެވަ ތަކެވެ. / ހެޔޮކަންތައްތަކެވެ. ۞ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލުން އެއީ.۞ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ = ހަމަ

ކާމިޔާބު ނަސީބުވެރިވެގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ.☸ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = الله تعالى އެބޭކަލުންނަށް (قيامة ދުވަހުން ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ☸ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކެއް ، ސުވަރުގެތަކެއް.☸ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދުވާ.☸ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް.☸ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެތަނުގައި އެބޭކަލުން ދެމިތިއްބަވާނެއެވެ. ☸ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ (٨٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.☸

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި އެމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނެއް ކަލޭގެފާނު عجائب ވިޔަސްދެއްވާށެވެ! الله تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވާކަން ކަނަވަރި އެތަކެތިން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި عذاب ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފަރުންކަމުގައިވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނުކުތުމަށެވެ. (މަރުވުމަށެވެ.)

(٨٦) އަދި الله އަށް އީމާންވުމަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއެކު އަރިހުގައި جهاد ކުރުމަށް (أمر ކުރާ) ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ އެމީހުންގެތެރޭގައިވާ ފައިސާވެރި މުއްސަނދި ޤުދުރަތުވެރިން (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނަ އެދޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް) އިށީނދެތިބޭ މީހުންނާއެކު ގޭގައިތިބި މީހުންނާއެކު އަހުރެމެންވެސް ތިބުމަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

(٨٧) (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް) ފަސްވެފައިތިބި މީހުންނާއެކު ތިބުމަށް އެމީހުން ރުހިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖަހައިލެވިއްޖެއެވެ. ފަހެ، ދެން އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ.

(٨٨) އެހެންނަމަވެސް رسول އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީހުން - އެބޭކަލުންގެ މުދަލާއި ޖާނުން އެބޭކަލުން جهاد ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެބޭކަލުންނަށް ހުރީ ހަމަ ހެވެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ކާމިޔާބު ނަސީބު ލިބިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ.

(٨٩) الله تعالى އެބޭކަލުންނަށް - އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވަދުވާ އޮންނަ ބަގީޗާތަކެއް - ސުވަރުގެތަކެއް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެތަނުގާ އެބޭކަލުން ދެމިތިއްބަވާނެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوا۟ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

ލުޣަތު

وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ = އަދި عُذْر ދައްކާ މީހުންތައް އައިސްފިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = أَعْرَاب ންގެ ތެރެއިން. (ކަރި ރަށްރަށުގައި ދިރި / بَادِيَة ގައި ދިރި عربى ން) ۞ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަނގަދޭތޯ ހިތާނުމަށްޓަކައި؟ ۞ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ދޮގުކުރިމީހުން ހިނިނދެ ތިބެއްޖެއެވެ.۞ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންނަށް ހިނގާނެތެވެ ޖެހޭނެއެވެ.۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ = ދެރަނިކަމެތި މީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. (ضعيف ންނަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ.) ۞ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ = އަދި ބަލިމީހުންނަށްވެސް ކަމެއްނެތްވާހެ (ކުށެއް ނުވެއެވެ.)۞ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ = އަދި ނުލިބޭ މީހުންނަށްވެސް ކަމެއްނެތްވާހެ (ކުށެއް ނުވެއެވެ.) مَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ޚަރަދުކުރާނެ އެއްޗެއް. ۞ حَرَجٌ = އުނދަގޫކަމެއް.۞ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ = އެމީހުން الله އަށް إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ وَرَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށާއި.۞ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ = إحسان ތެރިންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن سَبِيلٍ = އެއްވެސް މަގެއް.۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ = އަދި الله އީ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްވަންތަ رحمة ފުޅުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެއައި މީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް ކަމެއްނެތެވެ. (ކުށެއްނުވެއެވެ.)۞ لِتَحْمِلَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އުފުލައިދިނުމަށް އެރުވުމަށް / ގެންދިޔުމަށް އެރުވުމަށް ۞ قُلْتَ = ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވި.۞ لَآ أَجِدُ = މަގޭ އަތުގައި ނެތެވެ / މަގޭ އަތުގައި ނުލިބެއެވެ. ۞ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ = އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުން އުފުލާނެ ވާހަކަ ލިބުނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަރުވާނެ އެއްޗެއް.۞ تَوَلَّوْا = އެމީހުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގޮސްފިއެވެ.۞ وَّأَعْيُنُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުން ތިބިޔަ حال .۞ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ = ކަރުނައިން ފުރި / ކަރުނަ ފައިބައިގަތުމުން. ۞ حَزَنًا = ހިތާމައިން. ۞ أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން ޚަރަދުކުރާނެ އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ނުލިބޭތީ. ۞ ۞ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ = (عقوبة ދެއްވުމުގެ) މަގުވަނީ ހަމައެކަނި. ۞ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ = ހުއްދަ ހޯއްދަވައި ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އިޒުނަ އެދޭމީހުންގެ މައްޗަށެވެ.۞ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ = އެމީހުން މުއްސަނދިން ކަމުގައިވާ حال / ވާހާ حال . ۞ رَضُوا۟ = އެ މީހުން

ދުރުހިއްޖެ.❁ بِأَن يَكُونُوا = އެމީހުން ވުމަށް.❁ مَعَ الْخَوَالِفِ = (ހަނގުރާމައަށް ނުދާސޯ) ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުންނާއެކުވުމަށް.❁ وَطَبَعَ اللَّهُ = އަދި الله ސިއްކަޖެއްސެވައިފިއެވެ.❁ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި.❁ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ދުރުތަންތަނުގައި - އެބަހީ بَادِيَة ގައި އުޅޭ މީހުން يعنى: أعراب ން (އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދާސޯމެހުމަށް) އެމީހުންނަށް އިޒުނަދެއްވުމަށް - އެބަހީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އިޒުނަދެއްވައިދެއްވުމަށް عذر ތަކެއް ދައްކާމީހުންގަނޑެއް އައެވެ. (އެއީ تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ނުދާންވެގެންނެވެ.) އަދި الله އާއި رسول އާ ދޮގުކުރިމީހުން - يعنى: الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ދޮގުހެދިމީހުން (ދޮގު عذر ދެއްކި މީހުން) ތިބިނަމެވެ! އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދާސޯމެހިއެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފިރުވެއްޖެ މީހުންނަށް ހިތާމަކުރު ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހޭހުށްޓެވެ.

(٩١) ضَعِيفُ ންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. އެބަހީ: ބަލިކަށި ވަރުދެރަވެފައިވާމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. އަދި ބަލިމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް އަދި ތިމާގެން خرد ކުރާނެ އެއްޗެއް ނުލިބޭ މީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާނަމަ (ހަނގުރާމައަށް ނުދިއުމުގެކުށް) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. އެއީ عذر ވެރިންނެވެ. الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާ إحسان ތެރިންނަށް عقوبة ދެއްވުމުގެ އެއްވެސް މަގެއް ނެތެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٢) އަދި އެބަހަށް (އަހަރެމެން ހަނގުރާމައަށް ސަވާރިއެއް ނުލިބިގެން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް އެމީހުން އުފުލައިދެއްވާ (ގެންގޮސްދެއްވުމަށް) އެދި ދަންނަވާލީމާ، ކަލޭގެފާނު އުފުލައިދޭނެ ސަވާރިއެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ނެތޭ ވިދާޅުވުމުން އެމީހުން ހަރަދުކުރާނެ އެއްޗެއް ނުލިބޭތީ ހިތާމައިން ކަރުނަ ދިއްލައިލާ އެމީހުންގެ ލޮލުން ކަރުނަ އޮހޮރެމުން ދިޔަ حال ދިޔަމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް ކުށެއްނެތެވެ. (އެއީވެސް عذر ވެރިބައެކެވެ.)

(٩٣) ކުށްވެރިވެ عقوبة ލިބޭނީ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނާ ހުއްދަ އެދޭ މުއްސަނދިންނަކީކަމުގައިވާ حال (ހަނގުރާމައަށް ނުދާސޯމެހުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޒުނަ އެދޭމީހުންނެވެ. (އަދި އެއިއްޔާ عذر ނާއިރުކާ) ހަނގުރާމައަށް ނުދާސޯމެހި މީހުންނާއިއެކު ތިބުމަށް އެބަހީ ގޭގައިތިބުމަށް އެމީހުން ދުރުހިއްޖެމީހުންނެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެއްސެވައިފިއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކަށް (އެކަމުގައި ހުރި ފާފައާއި ގެއްލުމެއް) ނޭނގޭނެއެވެ.

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾

ތަރުޖަމާ

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ = އުޒުރުން (އެބަ ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔަމީހުން منافق ން) – ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ކައިރިޔަށް عذر ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ = ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަ ނިމިގެން) އެމީހުން ކައިރިޔަށް އެނބުރި رجوع ވެއްޖެއްޔާ. ❁ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّا تَعْتَذِرُوا = ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ! لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެންގެ ބަސް ތެދުނުކުރާނަމެވެ. ❁ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަހުރެމެންނަށް خبر އަންގަވައިފިއެވެ. ❁ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ = ކަލޭމެންގެ خبر ތަކުން. ❁ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ = އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންގެ عمل ތައް ހުންނަގޮތް الله ދެކެވޮޑިގެންވާނެއެވެ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ދައްކަވާނެއެވެ. (توبة ވުމާ ނުވުމަށް ކަނޑައެޅި ދެނެވޮޑިގަތުމަށް)❁ وَرَسُولُهُ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާވެސް (ދެކެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.)❁ ثُمَّ تُرَدُّونَ = ދެން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ = ސިއްރާއި ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް. ❁ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. (އަދި ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.) بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ވިކަންތަކުގެ. ❁ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ = ނިކަންހުރެ އެމީހުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި الله ގަންދީ ހުވާކުރާނެއެވެ. ❁ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ = ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަ ނިމިގެން) އެމީހުން ގާތަށް އެނބުރި އަތުވެއްޖެއްޔާ.❁ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ = އެއީ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން އެނބުރި ގޮސްފާނޭތޯއެވެ. (އެމީހުން ނުބަސްގޮތުން އެއްކޮށް ނުކުމެހުރުމަށެވެ. އެކަމާ ނުބައިވުމަށެވެ.)❁ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ = ފަހެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން އެނބުރި ގޮސްނާށެވެ! (އެމީހުން ވަކިވާށެވެ!)❁ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ނަޖިހެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ތައް ނުބައިވީތީ ހުތުރުވެ.)❁ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.❁ جَزَاءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން.❁ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަމެއްގެ ސަބަބުން. (ފާފައިގެ ސަބަބުން.)❁ يَحْلِفُونَ لَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހުވާކުރާނެއެވެ. ❁ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ރުހުން ދޭށެވެ. فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ރުހުނަސް.❁ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.❁ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ = فاسق ވެއްޖެ ބަޔަކަށް.❁

ٱلْأَعْرَابُ = بَادية ގައި އުޅޭ عربي ން (ދުރުދުރުގެ ރަށްރަށުގައި އުޅޭ عربي ން)❁ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا = ކާފިރުކަން ގަދަވެއެވެ. އަދި نفاق ކަމުގައިވެސް ގަދަވެއެވެ.❁ وَأَجْدَرُ = އަދި އެކަށީގެންވުން ބޮޑެވެ.❁ أَلَّا يَعْلَمُوا = އެމީހުންނަށް ނޭނގުން.❁ حُدُودَ مَا أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެ حدُّ ތަކެވެ. (حكم ތަކާއި سنّة ތަކެވެ)❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٤) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައިން ނިމިގެން އެ منافق ންގެ ގާތަށް (ތަބޫކުން) އަތުވެއްޖެއްސާ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް އައިސް عذر ދައްކާނެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ! އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންގެ ބަސް قبول އެއް ނުކުރާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ خبر ތައް الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އަދި ނިކަންނުވާ ކަލޭމެންގެ عمل ތަކަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ބައްލަވާނެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން توبة ވެގެން ތަނަވަސްވާތޯ ނުވަތަ نفاق ކަމުގައި ދެމިހުންނަންތޯ؟ މިކަމުގެ ބައްލަވާނެއެވެ. ދެން (މަރުވުމަށްފަހު) ސިއްރާއި ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ خبر ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. (އަދި އޭގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާވެސް ދެއްވާނެއެވެ.)

(٩٥) ކަލޭމެން (مؤمن ން ހަނގުރާމަ ނިމިގެން) އެ منافق ންގެ ގާތަށް އެނބުރިއައުމާ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ. (އެއީ ތިމާގެ އަދި باطل عذر ތައް ދައްކާފައެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން مؤمن ން އެމީހުންނާ ނުބައި އެމީހުންނަށް ހުތުރުދެއްކުމުގައި ނިކަމެތިކަމަށެވެ. އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެގަތުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުން (އެކިބައިން ދުރުކޮށް) އެމީހުން ނުބައި ދޫކޮށްލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނަޖިހެވެ. އެމީހުންގެ އަންނައުމާއި عمل އަކީ ހުތުރު އަދި باطل عمل އެވެ. (އަދި قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންގެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (ހަރާމިގަމު ޤާފިލުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٩٦) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ހުވައިކުރާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ باطل އަދި ދޮގު عذر (ތަކަށް ރުހިވަޑައިގަތުމަށެވެ.) އެމީހުންގެ އެކަމުގެ مقصد އަކީ އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ރުހުމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ރުހުނަސް فاسق ބައިމީހުން الله ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. (އެއީ قاسق ބައެކެވެ.)

(٩٧) (މަދީނާއާއި) ދުރު ރަށްރަށުގައި އުޅޭ عربي ން ކާފަރުކަމާއި منافق ކަން ގަދަވެއެވެ. އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތީގެ حدّ ތައް - އެބަހީ: حكم ތަކާއި سنّة ތައް ނޭނގުމަށްވުރެ މާއެކަށީގެންވުން ބޮޑެވެ. (އެއީ: وحي ބާވައިލެއްވުން ހިނގާއި އެމީހުން އުޅޭ ހިސާބާއި ދުރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ ٱلدَّوَآئِرَ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ ۚ أَلَآ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ۚ سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾

ތަރުޖަމާ

وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ = އަދި أعرابى ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ = އެމީހާ ހޭދަކުރާ ތަކެތި (مشرك ންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ހޭދަކުރާތަކެތި) ހިފަނީވެސް. ❁ مَغْرَمًا = ނަގުދު ގެއްލުމެއްކަމުގައި ގޮތުގައެވެ. ❁ وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން (مؤمن ން) ކުރިމަތިވާނެ އުނދަގޫ إنتظار ކުރެއެވެ. ❁ ٱلدَّوَآئِرَ = (ނުބައި ގޮތްތައް ހިނގުމުން / مصيبة ތަކަށް ފޯރުވުން. ❁ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ = ނުބައިވުމުގެ ގޮތްތަކާއި مصيبة ތަކުގެ ދައުރު ❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ = އަދި اللّٰه އީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ = އަދި أعرابى ންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް އީމާންވާ މީހުން ❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. ❁ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ = އަދި އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ހޭދަކުރާ ތަކެތި ހިފަނީ. ❁ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ކުއްތުރުވުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި. ❁ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول (اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم) ގެ دعاء ލިބުމަށް އެދިގެންނެވެ. ❁ أَلَآ = ކަށަވަރުން ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ = އެއީ އެމީހުންނަށް ކުއްތުރުވުމުގެ ސަބަބެކެވެ. ❁ سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ = ވަދެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. اللّٰه تعالى އެމީހުން اللّٰه ގެ حضرة އަށް ކުއްތުރުވުމުގެ ސަބަބެކެވެ. ❁ فِى رَحْمَتِهِۦٓ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ = އެންމެ ފުރަތަމަ ކުރިއަރައިގެން ބުނީ އެމީހުންނެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ = مهاجرى ބޭކަލުންނާއި إنصارى ބޭކަލުންނެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم = އަދި އެ ބޭކަލުންނަށް تبع ވީ މީހުންނާއި. ❁ بِإِحْسَٰنٍ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި. ❁ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ = އެ ބޭކަލުންނާމެދު اللّٰه تعالى ރުހިވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ وَرَضُوا۟ عَنْهُ = އަދި އެ ބޭކަލުންވެސް އެކަލާނގެއާމެދު ރުހިއްޖެއެވެ. ❁ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެ ބޭކަލުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ❁ جَنَّٰتٍ = ސުވަރުގެތަކެއް. ❁ تَجْرِى تَحْتَهَا = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ދެކެވޭ. ❁ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެ ބޭކަލުން އަބަދަށް ހުންނަވާނޭ ގޮތުގައެވެ. ❁ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބު ނަސީބެއެވެ. ❁ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مِّنَ

ٱلۡأَعۡرَابِ = أعرابى ންގެ ތެރެއިން. ۞ مُنَٰفِقُونَ = منافق ން.۞ وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡمَدِينَةِ = އަދި مدينة ގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން ވެއެވެ. (އެބަހީ: منافق ންވެއެވެ.)۞ مَرَدُواْ عَلَى ٱلنِّفَاقِ = منافق ކަމުގައި އަޑިހުން ދެމިތިބީ / ثابت ވެތިބީ.۞ لَا تَعۡلَمُهُمۡ = ކަލޭގެފާނަކަށް އެމީހުންނެއް ނޭނގޭނެއެވެ. ۞ نَحۡنُ نَعۡلَمُهُمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ۞ سَنُعَذِّبُهُم = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ مَّرَّتَيۡنِ = ދެފަހަރަށް، (އެއީ އެއްފަހަރު ދުނިޔޭގައި އަނެއްފަހަރު ކަބުރުގައެވެ.)۞ ثُمَّ يُرَدُّونَ = ދެން އެމީހުން ރައްދުވާނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٖ ١٠١ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އަކަށް. (ނަރަކައިގެ عذاب އަށް)

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) އަދި أعرابى ންގެތެރޭގައި އެމީހުން އަތުން (مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް) ހޭދަކޮށް ދޭ އެއްޗެއް ޖުރުމާނާއަކަށް ގެއްލުމަކަށް ހިތާ މީހުން ވެއެވެ. އެގޮތަށް ދެކޭ މީހުން ވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް ދިމާވާނެ މުސީބާތްތަކާއި مصيبة ތަކާ ދިމާވާތަން އެމީހުން إنتظار ކުރަމުން ތިބޭ މީހުންވެއެވެ. ނުބައި ގޮތްތަކާއި مصيبة ތައް ހަމަ އެމީހުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި الله އީ އަޑުއަހައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٩) އަދި أعرابى ންގެތެރޭގައި الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އަތުން (مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް) ހޭދަކުރާ ތަކެތި - އެމީހުން އެކަމަށް ކުރާ ހޭދަ އެއީ الله ގެ حضرة އަށް ކުއްތަވުތަކަށް ތަކެއްޗާއި ހިތާ މީހުން - އެގޮތަށް ދެކޭ މީހުންވެއެވެ. އަދި رسول الله (صلّى الله عليه وسلّم) ގެ دعاء ލިބުމާއި އަދި އެކަމުގެ ފާއިދާ ލިބުމަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ! އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ރަހުމަތެއް. ނިކަންހުރެ الله تعالى އެމީހުން އެކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް ވައްދަވާހުށްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٠) مهاجرىّ ބޭކަލުންނާއި أنصارىّ ބޭކަލުންނަށް (إسلام دين އާއި إيمان ކަމަށް) އިސްވެގެން ފުރަތަމަ ބޭކަލުންނާއި އަދި ރަނގަޅު ހެޔޮ إحسان ގޮތުގައި އެބޭކަލުންނާއި تبع ވެވިދާނޭ الله ރުހިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދައުރުވާ ސުވަރުގެތައް އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން އެތަނުގައި ދާއިމީކޮށް ދެމިތިބޭނޭއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބު އެއީއެވެ.

(١٠١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ވަށައިގެންވާ ދުވެ ރަށްރަށުގައި ދިރިއުޅޭ أعراب ންގެތެރޭގައި منافق ންވެއެވެ. އަދި مدينة ގެ أهل ވެރިންގެތެރޭގައިވެސް منافق ންވެއެވެ. އެމީސްމީހުން منافق ކަމުގައި ثابت ވެ ދެމިތިބެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް ނޭނގޭނެ މީހުންނެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެފަހަރަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. (ބުނެވުނީ އެއީ އެއްފަހަރު ދުނިޔޭގައި އަނެއްފަހަރު ކަބުރުގައި ކަމަށެވެ. والله أعلم) ދެން އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އަށް - (ނަރަކައިގެ عذاب އަށް) އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ.

وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا۟ عَمَلًا صَٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

ލުޣަތު

وَءَاخَرُونَ = އަދި އަނެއްބަޔަކު.❁ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވިއެވެ. خَلَطُوا۟ = އެމީހުން އެއްކޮށް ވައްސުނުކުރިއެވެ. (މިކްސްކުރިއެވެ.)❁ عَمَلًا صَٰلِحًا = صالح عمل (އެއީ އެމީހުންގެ إعتراف ވުމާއި توبة ވުމެވެ.)❁ وَءَاخَرَ سَيِّئًا = އަދި އަނެއްބައި عمل އާއި (ނުބައި عمل އަކީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އާއިއެކު ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނުމުގައި ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިނުވުމެވެ.) ❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ = اللّه تعالى އެމީހުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (އެއީ إعتراف ވި މީހުންނެވެ.) إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މި.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ހުރެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެމީހުންގެ މުދަލުން صدقة އެއް ނަންގަވާށެވެ! ❁ تُطَهِّرُهُمْ = އެމީހުން طاهر ކުރުމަށް.❁ وَتُزَكِّيهِم بِهَا = އަދި އެއިން އެމީހުން ސާފުކުރުމާއި ތަރުބިއްޔަތުކުރުމަށް. وَصَلِّ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން دعاء ކުރައްވާށެވެ! إِنَّ صَلَوٰتَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ دعاء ވެސް އެއީ. ❁ سَكَنٌ لَّهُمْ = އެމީހުންނަށްވާ ހަމަޖެހުމެކެވެ. (އެއީ اللّه އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވިކަމުގެ ދަލީލެކެވެ.)❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ = އަދި اللّه تعالى މި އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ވެސް ނޭނގޭބާވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ❁ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ = ކަނޑައެޅިގެން އަޅުތަކުންގެ توبة قبول ކުރައްވާކަން ❁ عَنْ عِبَادِهِۦ = އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ފަރާތުން.❁ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ = އަދި އަޅުތަކުންގެ صدقة ހިއްޕަވައެވެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން اللّه މި. ❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ގަބޫލުކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ހުރި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ!❁ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ = ފަހެ ނިކަންމުން اللّه

ކަލޭމެންގެ عمل ތަށް ދެކެވޮޑިގަންނަވާ ހުށްޓެވެ.۞ وَرَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި. ۞ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ންނާއި. ۞ وَسَتُرَدُّونَ = އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ = غيب ގައިވާ ކަންތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް. ۞ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ.۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٢) އަނެއްބަޔަކީ - އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބި މީހުންކުރެ އަނެއްބަޔަކީ - އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވީމީހުންނެވެ. އެމީހުން صالح عمل އާއި އަދި ނުބައި عمل އެއްކޮށް މައްސަރި ކުރީއެވެ. (އެމީހުންގެ صالح عمل އެއްކަމަކީ ބައިވެރިވި އެމީހުން ކުރަނީ إعتراف ވުމާއި توبة ވުމެވެ. އަދި ނުބައި عمل އެއްކަމަކީ ބައިވެރިވި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމާއި ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރި ނުވުމެވެ.) الله އެމީހުންނަށް توبة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ މުދަލުން ކަލޭގެފާނު ވަކިކުރެއްވުމަށް إعتراف ވީ މީހުންގެ މުދަލުން ކަލޭގެފާނު صدقة އެއް ނަންގަވާށެވެ! އެއީ އެމީހުން طاهر ކޮށް ސާފުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ރާޅު ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން دعاء ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ دعاء ކުރުން އެއީ އެމީހުންނަށް ހަމަޖެހުމެކެވެ. (އެއީ الله އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވުމުގެ ގަޔާވަން دليل ކުރާނޭކަމެކެވެ.) އަދި الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٤) الله އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ توبة قبول ކުރައްވާ އަދި صدقة ނަންގަވާ ކަލާނގެކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭބާވައެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަނޑައެޅިގެން توبة ލެއްވުން ގިނަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٥) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ! ނިކަންހުރެ الله ކަލޭމެންގެ عمل ދެކެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި ދެކެވޮޑިގެންނަވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ންވެސް ދެކޭނެއެވެ. އަދި غيب ގައިވާ ކަންތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.

وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾

ލުޣަތު

وَءَاخَرُونَ = އަދި އަނެއްބަޔަކު (تبوك ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބި އަނެއްބަޔަކު)۞ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ އަމުރުފުޅާއި ހަވާލުވެގެން އެބައިމީހުންގެ ނިޔާފުޅު އަންނަންދެން ވަކިކުރެވިފައިވެއެވެ.۞ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ = އެއްކޯ އެބައިމީހުންގެ އެދިވޮޑިގެންނަމަ عذاب ދެއްވުމަކަށެވެ. ۞ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެއްކޯ އެބައިމީހުންގެ އެދިވޮޑިގެންނަމަ توبة ގަބޫލުކުރެއްވުމެވެ. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި ހިފާ إختيار ކުރިމީހުން. (ބިނާކުރިމީހުން)۞ مَسْجِدًا = މިސްކިތެއް.۞ ضِرَارًا = (مؤمن ންނަށް) އުނދަގޫކުރުމަށް / ދަތިކުރުމަށް۞ وَكُفْرًا = ކާފިރުވުމަށާއި.۞ وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ން ވަކިކުރުމަށާއި.۞ وَإِرْصَادًا = އަދި إنتظار ކުރުމަށާއި.۞ لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ހަނގުރާމަކުރި މީހަކަށް. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَلَيَحْلِفُنَّ = އަދި އެމީހުން ހުވައިކިޔާނެތެވެ (ބުނާނެއެވެ.)۞ إِنْ أَرَدْنَآ = އަހުރެމެން ނުއެދުނީމުއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ = ހަމަހެޔޮކަމެއްފިޔަވައި. ހެވާއި އެހީތެރިކަން ފިޔަވައި.۞ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ = އަދި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އައީ ދޮގުހަދާ މީހުންކަމުގައި. ۞ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا = ކަލޭގެފާނު އެ މިސްކިތުގައި ދުވަހަކުވެސް قائم ނުވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ.! لَّمَسْجِدٌ = ކަށަވަރުން އެއްމިސްކިތެއް. ۞ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ = تقوى ގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެވުނު.۞ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ = ފުރަތަމަ ދުވަހުން ފެށިގެން.۞ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ = އެމިސްކިތުގައި ކަލޭގެފާނު قائم ވެވޮޑިގެންނެވުމަށް ވުރެ حقّ ކަމެއްވެއެވެ.۞ فِيهِ رِجَالٌ = އެމިސްކިތުގައި ތިބިއެވެ ފިރިހެނުން.۞ يُحِبُّونَ = އެމީހުން ލޯބިވާ. ۞ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ = އެމީހުން طاهر ވުމަށް. وَٱللَّهُ يُحِبُّ = އަދި الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ = طاهر ވާމީހުންނަށް.۞ أَفَمَنْ أَسَّسَ = އަދި ފަހެ ބިނާކުރި މީހާ ހެއްޔެވެ؟۞ بُنْيَٰنَهُۥ = އޭނާގެ ބިނާ.۞ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން تقوى ގެ މައްޗަށް.۞ وَرِضْوَٰنٍ = އަދި ރުއްސެވުމާއި. ۞ خَيْرٌ = ހެޔޮކަމުގައިވީ.۞ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ = ނުވަތަ އޭނާގެ ބިނާ ބިނާކުރިމީހާ ހެއްޔެވެ؟۞ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ = ދަތުރުން ފެންނާލާ ވެއްޓޭން ކައިރިވެފައިވާ ކައިރީގައި. ۞ فَٱنْهَارَ بِهِۦ = ދެން އޭނާއާއެކު އެތި ވެއްޓިއްޖެއެވެ.۞ فِى نَارِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި.۞ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) (تبوك ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބި މީހުންކުރެ) އަނެއްބައިމީހުން ތިބެނީއެވެ! الله ގެ أمر ފޮނުވުން އަންނަންދެން
އެމީހުންގެ ކަންތައް ފަސްކުރެވިގެންވެއެވެ. އެއީނޫނީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. އެއީނޫނީ އެކަލާނގެ
އެމީހުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވުމެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރިވި ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٠٧) އަދި (مؤمن ންނަށް) އުނދަގޫކޮށް ދެރަކުރުމަށާއި ކާފަރުވުމަށާއި مؤمن ންގެ ދެމެދުގައި ފަޅާކޮށް
ބައިބައިކުރުމަށާއި އަދި މީގެކުރިން الله އަށާއި އޭނާގެ رسول ާ އާއި ހަނގުރާމަކުރި ކުރީގައި ތިބި އެއްބަޔަކު إنتظار ކުރި
މިސްކިތެއް ބިނާކޮށް ހެދިމީހުންނެވެސް منافق ންނެވެ ބަޔެކެވެ. އަދި އެމީހުން ގަސަމް ކުރައްވާނެ ރިވެތިކަން
އަރުވާލުމެން މިކަމުގައި ހަމަ ހެޔޮކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން
ދޮގުވެރިންކަމުގައި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މި منافق ން މިބުނާ މިސްކިތް ހެދީ أَبُوعَامِرُ الرَّاهِب ގެ މީހާގެ أمر އަށެވެ. އޭނާ الله އާއި رسول
އާއި ދެކޮޅު ހަދައި މީހެކެވެ. އޭނާ އެމީހުންނަށް ބުނީ ކަލޭމެން މިސްކިތެއް އަޅާ ތައްޔާރުކޮށްދޭށެވެ! އަހުރެން رُوم
ކަރައިގެ قَيْصَرُ ކައިރިއަށް ގޮސް ސިފައިންނާއި ހަތިޔާރު ހިފައިގެން އައިސް محمّد ގެ ބާރާއި އޭނާގެ ރަސޫލުންގެ أصحاب
ން ނެރުއްވާލާނަމެވެ. އެމީހުން އޭނާގެ ބަސް އަހައި މިސްކިތް އެޅީއެވެ. އެމީހުން އެކަން ކުރިއިރު ބޭނުންކުރަނީ
ދެރަކަމާއި ނިކަމެތި ފަޤީރު ބަލި މީހުން ގާތްކުރުމަށެވެ. އެމީހުން އެހެން ބުނެ މަސްލަހަތު ދައްކައިގެން ދިޔައީއެވެ.(އެ މިސްކިތް
މަސްޖިދުލްޟިރާރުކަމުގައި ނަން ކިޔާ ضِرَارُ މިސްކިތުގެ ނަމުންނެވެ.) ނަމަވެސް އެމީހުން އެ إنتظار ކުރި أبوعامر އައުމެއްނުވެއެވެ.
ދެން މިސްކިތަށާ ނިމުމުން - މިސްކިތް ހުޅުވުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގަންނަވަނީ ކަމަށެވެ. ހަނގުރާމައިން
އައިސް ތިރީސް ކައިރިވި އިރު އުޅުއްވާ ނަގަބަނަ ކަމަށެވެ. ދެން ފަހުން ހަނގުރާމައިން ނިމިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުމުގެ
ކުރިން الله تعالى އެމިސްކިތުގެ ހަޤީޤަތް خبر ދެއްވައި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ދެއްވީއެވެ. އެއީ قائم
ވެވަޑައިގެންނެވުމަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔަކު ފޮނުއްވައި އެމިސްކިތް ހަލާކު
ކުރައްވާ ނިކަމަކުރައްވައިފިއެވެ. އެކަމަށް إشارة ކުރައްވާ الله وحى ކުރެއްވި ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ މިއީއެވެ.

= زيدة التفسير =

(١٠٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމިސްކިތުގައި ދުވަހަކުވެސް قائم ވެވަޑައިގެން ނުނަމާދުކުރައްވާށެވެ! (އޭގެ ބަދަލުގައި
ނަމާދުކުރައްވާށެވެ!) އެންމެ ފުރަތަމަ ދުވަހުވެސް تقوى ގެމަތީގައި ބިނާކުރެވުނު މިސްކިތުގައި ކަލޭގެފާނު قائم
ވެވަޑައިގެންނެވުމަކީ ވީ حقّ ކަމެއްކަމެވެ. طاهر ވެގަތުމަށް ލޯބިކުރާ މީހުން އެ މިސްކިތުގައި ވެއެވެ. އަދި طاهر
ވާމީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިބާރުކުރި ލިމިސްކިތަކީ مدينة ގެ قُبَاء މިސްކިތްކަމާއި المَسْجِدُ النَّبَوِي ކަމާއި މިކަމުގައި مفسّر ންގެ
ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ގިނަބައިކުރީން ބުނެފައިވަނީ އެއީ مسجد النّبوى ކަމަށެވެ. والله أعلم بالصّواب .

(١٠٩) ފަހެ ހަމަފުރަތަމަ الله ގެ حضرة ން تقوى ވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވުމުގެ މައްޗަށް - އެބައި
އެކަލާނގެ ހަމަޖެހިލައްވާ މައްޗަށް އެމީހާގެ ބިނާގެ ބިނާ އަޅައިފާ ހުއްޓެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހާގެ ބިނާގެ
ބިނާ ވެއްޓެން ވާދިއައި އެއްފަޅަ ލޮނުކަޑުމަތީގައި ބިނާކޮށް މީހާއެވެ؟ ދެން އެމީހާއާއެކު އެބިނާ
ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެން ދިޔައީއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.

(މިއާޔަތުން މި بيان ކޮށްދެއްވަނީ الله ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި عمل ކުރިމީހާގެ عمل ގެ މިސާލާއި އެކަލާނގެއަށް އުރުދުވާއި ގަޑުފުރޫދުގެ ބުނާގައި عمل ކުރިމީހާގެ عمل އާ ދެމިހުންނާގެ عمل ގެ މިސާލެވެ. مسجد النّبوى އަދި الله އަށް طاعة ވުމި ރިޟާއަށްޓަކައި ތަޤުވާގައި ބިނާކުރެވިފައިވާ މިސްކިތެވެ. منافق ން ހެދި ضِرَارُ މިސްކިތަކީ އުރުދުވާއި ގަޑުފުރޫދުގެ މައްޗަށް ބިނާ އެޅިފައި މިސްކިތެވެ.

لَا يَزَالُ بُنْيَـٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ ٱلتَّـٰٓئِبُونَ ٱلْعَـٰبِدُونَ ٱلْحَـٰمِدُونَ ٱلسَّـٰٓئِحُونَ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّـٰجِدُونَ ٱلْـَٔامِرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱلْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

ލުޣަތު

لَا يَزَالُ بُنْيَـٰنُهُمُ = އެމީހުންގެ ބިނާ ނުފިލާނެއެވެ.۞ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً = ޝައްކާއި وَهْم ގެމަތީގައި އެމީހުން އަޅައި ބިނާކުރި.۞ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި. ۞ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ކުދިކުދިވެފަޅަފަޅަވުމާ.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞

إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގަތުމުގައިވޮޑިގެންވިއެވެ. (ގަންނެވިއެވެ.)۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ކައިރިން. (مؤمن ންގެ ކިބައިން)۞ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم = އެމީހުންގެ نفس ތަށް. އަދި އެމީހުންގެ މުދަލަށް.۞ بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެވާކަމުގައި. (ސުވަރުގެ ދެއްވާ ގޮތުގައި)۞ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރެތެވެ. (ހަނގުރާމަކުރަނީމެވެ)۞ فَيَقْتُلُونَ = ދެން އެމީހުން (ކާފަރުން) މަރައެވެ.۞ وَيُقْتَلُونَ = އަދި އެމީހުން قتل ވެއެވެ. شهيد ވެއެވެ.۞ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا = އެކަލާނގެ حضرة އަށްވާ حقّ وعد ގެ ގޮތުގައެވެ. ۞ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ = توراة އާއި إنجيل އާއި އަދި قرآن ގައިވެސް.۞ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން އިތުރަށް عهد ފުއް ފުއްދަވާނީ.۞ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އުފާކުރާށެވެ! ۞ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ = އެވިޔަފާރިކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން ވިޔަފާރިކުރި ވިޔަފާރިއާމެދު. ۞ وَذَٰلِكَ هُوَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެއީ.۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾

= ޢިބާދަތްކުރާ ނަސޫޙެވެ. ۞ ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ = (އެއީ توبة ވާމީހުންނެވެ. އަދި އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.۞ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ = (އެއީ) حمد ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ރޯދަވެރިންނެވެ.۞ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ = (އެއީ) ركوع ކޮށްހަދާ މީހުންނެވެ. އަދި سجدة ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ = (އެއީ) ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރާމީހުންނެވެ.۞ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ = (އެއީ) منكراة ނަހީކުރާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ = އަދި އެއީ اللّه ގެ حدّ ތަކާ قائم ކުރާމީހުންނެވެ. (ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.)۞ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ.!

إجْمَالِي މާނަ

(١١٠) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި وهم އުފެއްދި ބިނާ (އެމިސްކިތް) އެމީހުންގެ ހިތްތައް ކެނޑިކޮށްލެވުން ފިޔަވައި ނުފިލާނެއެވެ. (ކެނޑިކޮށްލެވުން މަރުވުން ނުވަތައެވެ.) އަދި اللّه އީ (އެ منافق ން އެމިސްކިތް) ބިނާކުރި ޙާލަތު ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެ އަތުން އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ نفس ތައް އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެދެއްވާގޮތުގައި اللّه تعالى ގަތުމަށް ގަންނަވައެވެ. (ގަންނަވައެވެ.) އެއީ اللّه تعالى ގެ މަގުގައި އެމީހުން ހަނގުރާމަކޮށް دين ގެ عداوة ތެރިން މަރައި އަދި އެމީހުންވެސް شهيد ވެދިއުމަށެވެ. އެއީ توراة ގައި އަދި إنجيل ގައި އަދި قرآن ގައި بيان ކުރައްވާފައިވާ އެކަލާނގެ حقّ وَعد ފުޅެކެވެ. އަދި اللّه ގެ حضرة ން އެމީހަކަށްވާ عَهْدُ ފުއްދަވައިދެއްވާ (ފުރި އެފަދަމީހަކަށްވުރެ ތެދުވެރި ރަސްކަލަކު މީހަކު ނުވެއެވެ.) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން އެވިއްކާފައިވާ ކަލޭމެން ކުރި ވިއްކާފައިވާ އުފާކުރާށެވެ! (އެބަހީ: اللّه ގެ މަގުގައި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ޖާނުން ޖިހާދުކުރި މީހުން އާޚިރަތުގައި ސުވަރުގެ ލިބޭމަގު ނަފާހުރި ވިޔަފާރިއެކެވެ. އެކަމާމެދު އުފާކުރާށެވެ!) އަދި ޢަޒީމްވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١١٢) އެމީހުންނަކީ އެއީ توبة ވާމީހުންނެވެ. އަޅުކަންކުރާމީހުންނެވެ. حمد ކުރާ މީހުންނެވެ. ރޯދަވެރިންނެވެ. ركوع ކުރާމީހުންނެވެ. سجدة ކުރާ މީހުންނެވެ. ހެޔޮކަންތައްތަކަށް އަމުރުކުރާމީހުންނެވެ. منكراة ނަހީކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި اللّه ގެ حَدُّ ތަކަށް ރައްކާތެރިވާ - އެ حدّ ތަކާ قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި مؤمن ންނަށް - ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ ۚ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾

ޝަރުޙު

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ = نبی އާ އަކަށް ނުވެއެވެ. (نبی އާއަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވި މީހުންނަށްވެސް.۞ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ = مشرك ންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރުއްވުން. وَلَوْ كَانُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ވިޔަސްވެސް. ۞ أُو۟لِى قُرْبَىٰ = ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި. ۞ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހު.۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ (އެބަހީ: ގާތްމީހުން އެއީ - ނުވަތަ مشرك ން އެއީ)۞ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންކަމުގައި. ۞ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުން ނުވެއެވެ. ۞ لِأَبِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް. ۞ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ = ކުރައްވާފައިވާ وعد އަކާސަބަބުން މެނުވީ.۞ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ = އެބައްޕައަށް އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނު) އެ وعد އައްކުރުއްވި.۞ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ = ފަހެ ފާޅުވެ އެކަލޭގެފާނަށް ބައްޕާފުޅު އެނގިވަޑައިގަތުމުން.۞ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެއީ (އެބަހީ: އެބައްޕަ އެއީ) عَدُوٌّ لِّلَّهِ = اللّه އަށްވާ عدوّ އެއްކަމުގައި.۞ تَبَرَّأَ مِنْهُ = އެކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދުރުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އެއީ.۞ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾ = ގިނަގިނައިން دعاء ކުރައްވާ - توبة ވެވަޑައިގެންނެވާ رَحْمُ ގަދަ علم ވެރި ކެތްތެރި ޙަލީމު ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. ۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا = އަދި اللّه تعالى އީ އެއްވެސް قوم އެއް މަގުފުރެއްދަވާނޭ ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ.۞ بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު. ۞ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިނަމަމެނުވީ.۞ مَّا يَتَّقُونَ = އެމީހުން ދުރުވެގަންނަންޖެހޭ ކަންތައް / ތަކެތި. (އެމީހުން އެކަމަކުން ދުރުވެގަންނަންވީކަމެއް ނުކޮށްފިނަމަ) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى

އެކަމާއިގައިން خاصّ ވެގެން ވެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން / އެތަންތާގައި ވާހާތަކާއި. ۞ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۚ = އެކަލާނގެ (ތަކާއި) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވެއެވެ.۞ وَمَا لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު.۞ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾ = އަދި نصر ވެރިއަކުވިއަސް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٣) نبى އާއަށްވިއަސް އަދި އީމާންވެގެންވާ މުއުމިނުންނަށް ވިއަސް مشرك ންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުމުން އެއީ އެކަށީގެންވާކަމެއްނޫނެވެ. ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނީ ޖަޙީމުގެ ޔަޤީންވެ ގޮތުބަޔާންކަމުގައިވިއަސް އެމީހުންނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ރަނގަޅަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހު – އެބަހީ: އެމީހުން އެ شرك ގަމަތީ މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އެދި دعاء ކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

(١١٤) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން دعاء ފުޅުކުރެއްވުން އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރައްވާނެކަމަށް وعد އެއްގޮތަކަށް ކުރުގައި ވާތީ ނުވެއެވެ. (އެއީ مُدّة ހަމަވެއްޖެ.) ދެންފަހު އެބައްޕައަކީ اللّٰه އަށްވާ عدوّ އެއްކަމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި ބައްޕަވާއިގެން ވުމުން، (مشرك އެއްކަމުން އެނގިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން) އެކަލޭގެފާނު އެބައްޕަގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުން ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އަކީ ގިނަގިނައިން دعاء ކުރައްވާ توبة ވެވަޑައިގެންނަވާ رحم ލޯބި ގިނަ علم ވެރި ކެތްތެރި ބޭކަލެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(١١٥) އަދި އެއްވެސް ބަޔަކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އެބަޔަކު އެކަމަކުން ރައްކާތެރިވާ ދުރުވާނެކަންތައް ކަށަވަރު އެންގެވުމަށްފަހު (އެކަމަކުން ދުރުވެހުރެގެން ތިބުމާ ގުޅިގެން) އެމީހުން މަގުފުރެއްދަވާ ކަލާނގެ ނޫނެވެ. (مشرك ންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުން نهى ކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭމެން އެ نهى ގެތެރެއަން ވަދެއްޖައްޔާމުސްތިލޫ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުފުރެއްދަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْكُ ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އެކަލާނގެ ތަކާއި ދިރުއްވާ މަރުއްވަވެއެވެ. އަދި اللّٰه ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކުވެސް އަދި نصر ވެރިއަކުވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.

لَّقَدْ تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ ٱلْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

لَّقَدْ تَّابَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه توبة ލައްވައިފިއެވެ.❁ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = نبى އާގެމައްޗަށް.❁ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ = އަދި مُهَاجِرُ ންނާއި أَنْصَارِيَّ ބޭކަލުންގެމައްޗަށާއި.❁ ٱلَّذِينَ = އެބޭކަލުންނީ.❁ ٱتَّبَعُوهُ = އެކަލޭގެފާނަށް نبع ވި ބޭކަލުންނެވެ.❁ فِي سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ = ދަތިވި ވަގުތު (ހިތަދަ ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގެ ހިސާބުގައި އުނދަގުލު)❁ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ = ގާތްވެގެންވުމަށް.❁ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ޖަމާޢަތެއްގެ ހިތްތައް ހަރަކާތްކުރުމުގެ حقّ މަގުން ދުރަށްދިޔުމުގެ.❁ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް توبة ލައްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތިރިގެން ލޯބިވެ.❁ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލައްވާ ބާރުވެރިއެއް ކަމުގަ ކަލޭގެ ❁ وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ = އަދި ތިންބޭކަލުންގެމައްޗަށްވެސް (اللّٰه توبة ލައްވައިފިއެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ = އެބޭކަލުން (ގެ توبة قبول ކުރެއްވުން) ފަސްކޮށްލެވުނެވެ.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ = އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ދަތިވެއްޖެއެވެ ބިމުގެ ހުރިހާތަނެއް.❁ ٱلْأَرْضُ = ބިންގަނޑު (އެއީ ހިތްވަރުބޮޑުވެގެންނެވެ.)❁ بِمَا رَحُبَتْ = އެބިންގަނޑު ބޮޑުކަމާއި އެކުގައިވެސް.❁ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެބޭކަލުން ނަފްސުތަކަށް ދަތިވެއްޖެއެވެ.❁ أَنفُسُهُمْ = އެބޭކަލުންގެ نفس ތަކެއް.❁ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެބޭކަލުން يقين ކުރެއްވިއެވެ.❁ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ސަލާމަތްވުމަށް ރެކިދާނެ އެއްވެސް ތަނެއް ނެތްކަމަށް.❁ إِلَّآ إِلَيْهِ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށްމެނުވީ.❁ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ލައްވައިފިއެވެ.❁ لِيَتُوبُوٓا۟ = އެބޭކަލުން توبة ވުމަށް.❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ކަލާނގެއެވެ.❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ.❁ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! وَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ވާށެވެ! ❁ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ = ތެދުވެރިންނާއިއެކު.❁ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ = مدينة ގެ أهل ވެރިންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އަނިޔާވެރިން ނުވެވެ. / ހެޔޮ ނުވެވެ.)❁ وَمَنْ حَوْلَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަކަށް (ވެސް ނުވެވެ.) ❁ مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ = أعراب ންގެތެރެއިން.❁ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ = އެމީހުން ފަސްވެ ހުރުމަކީ / ފަހަތުގައި ހުރުން.❁ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ رسول އާ ދުރަށް - (رسول އާ ނުކުތުމަށްފަހު ވަކިވެގެން ހުރުމަކީ)❁ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ނުރުހުމަކީ / ލޯބިކުރުމަކީ.❁ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ދުރުކޮށްލައި.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ

އެހެން އެވީ. ❁ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. ❁ ظَمَأٌ = ފެންބޯވައިގަތުމެއް. ❁ وَلَا نَصَبٌ = އަދި ވަރުބަލިކަމެއްވިޔަސް. ❁ وَلَا مَخْمَصَةٌ = އަދި ބަނޑުހައިހޫނުކަމެއްވިޔަސް. ❁ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި. وَلَا يَطَئُونَ مَوْطِئًا = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ބިމަކަށް / ތަނަކަށް ފައިވެސް ނުޖައްސައެވެ. ❁ يَغِيظُ الْكُفَّارَ = ކާފިރުން ރުޅިއަރުވާ ދެރަކުރުވާފަދަ. ❁ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ = އަދި އެއްވެސް عدوّ އެއްގެ ކިބައިން އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުލިބޭ. ❁ نَيْلًا = އެއްބާވަތެއްގެ އަނިޔާއަކުންވެސް ❁ إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް ލިޔުއްވިއްޖެއްސުމެ. ❁ عَمَلٌ صَالِحٌ = صالح عمل އެއް / ދަރަޖައެއް، ثواب އެއް. ❁ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެއްލުއްވައި ނުލައްވަމެވެ. ❁ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٧) ހަމަކަށަވަރުން نَبِيّ އާއަށް الله توبة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި مهاجرىّ ބޭކަލުންނަށާއި أنصارىّ ބޭކަލުންނަށްވެސް (الله توبة ލައްވައިފިއެވެ.) އެބޭކަލުންނީ ދަތިވި ވަގުތު އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީހުންނެވެ. (އެއީ تبوك ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު ހިރާގެތަކުން ކަންތައްގަނޑު ނިސްބަތްވެގެން އުޅުނުވަގުތެވެ.) އެއީ އޭގެތެރެއިން جماعة އެއްގެ (ބައެއްގެ) ހިތްތައް حقّ މަގުއި ދުރަށް ފިނބިމަށް ގާތްވެދަނޑިވަޑައިގަތެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެބޭބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٨) އަދި އެބޭކަލުންގެ توبة قبول ކުރެއްވުން ފަސްކުރެވިފައިވާ ތިން ބޭކަލުންގެ މައްޗަށްވެސް الله توبة ލައްވައިފިއެވެ. (އެތިންބޭކަލުންނަކީ كَعْبُ بن مَالِكُ ގެފާނާއި هِلَالُ بن أُمَيَّة ގެފާނާއި مِرَارَة بن رَبِيعَة ގެފާނައެވެ. މިއީ أنصارىّ ބޭކަލުންނެވެ. = طبرى =) މިބޭކަލުންނަށް الله توبة ލެއްވީ އެބޭކަލުންނަށް (ބިންގަނޑުގެ ތަނަވަސްކަމާއެކުވެސް) ދަތިވެ، އަދި އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް نفس ތަކުވެސް ދަތިވެއްޖެއުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް الله ގެ حضرة ން އަމާންވާނެ ކާރެއްނުވާކަން އަދި عذاب އަރުން ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ން މެނުވީ ނެތްކަން އެބޭކަލުންނަށް يقين ވެވަޑައިގެންނެވުމަށް ފަހުގައެވެ. މިކަންކަމަށް ފަހު ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ބަލައިގަތެވެ. އެބޭކަލުން توبة ވެވަޑައިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ތެދުވެރިންނާއިއެކު ކަލޭމެން ވާށެވެ! އެތިންބޭކަލުންނަށް توبة ލެއްވުމުގެ އަސްލުސަބަބަކީ ސަބަބެއްކަމުގައިވީ އެބޭކަލުން ތެދު ވިދާޅުވުމެވެ.

(١٢٠) مدينة ގެ أهل ވެރިންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ أعرابى ންނަށްވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމުން ފަހަތުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތުގައި ތިބުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލޭގެފާނާ ކަމެއްނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ نفس މުބާރަކުގެ ކަމަކަށް ވުރެ ގެ نفس ތަކާ އިސްކޮށް އަދި نفس ތަކަށް ލޯބިކުރުމެއް އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ ފުށުން ނުވާނެއެވެ. އެކަން އެހެން އެވީ، އެމީހުންނަށް ލިބޭ ކޮންމެ ފެންބޯވައިގަތުމެއްވިޔަސް އަދި ވަރުބަލިކަމެއްވިޔަސް އަދި الله ގެ މަގުގައި ލިބޭ ކޮންމެ ބަނޑުހައިހޫނުކަމެއްވިޔަސް އަދި ކާފިރުން ރުޅިއަރުވާ ދެރަކުރުވާފަދަ އެމީހުން ފައިވައްޓާ ކޮންމެ ބިމެއްވެސް އަދި عدوّ އެއްގެ އަތުން ލިބޭ ކޮންމެ އަނިޔާއެއްވިޔަސް އޭގެ ކޮންމެ ކަމަކުން އެމީހުންނަށް صالح عمل އެއް ލިޔުއްވިގެންނުވާ ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެބާވަތްގެ ކޮންމެ ކަމަކަށް އެމީހުންނަށް ހެޔޮ عمل ލިޔުއްވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ الله ގެއްލުއްވައި ނުލައްވަމެވެ.

وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ ۞وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ غِلْظَةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ހޭދައެއް ނުކުރެއެވެ.۞ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً = ކުޑަނަމަވެސް އަދި ބޮޑުކަމުގައިވިޔަސް.۞ وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ވާދީއެއް ކަނޑައެއް ނުކުރެއެވެ.۞ إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް (އެކަމުގެ އުޖޫރަ) ކަނޑައެޅި ލިޔުއްވިގެންވާ މެނުވީ.۞ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ = އެމީހުންކުރި ކަމުގައިވީ عمل އަށް ވުރެ ހެޔޮ ޖަޒާ.۞ ۞ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ން ނުވެއެވެ. / مؤمن ންނަށް އެކީ ކަމެއްނޫނެވެ.۞ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً = އެންމެން އެކީ ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުން.۞ فَلَوْلَا نَفَرَ = ނުކުންނަން ނަމަވެ. ނުވަތަ ނުދިޔައީ ކިއްވެގެންތޯއެވެ.۞ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކޮންމެ جماعة އަކުންވެސް.۞ طَآئِفَةٌ = ބައެއްމީހުން.۞ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ = އެމީހުން دين ގައި فقه ވެރިވުމަށް / ދީނުގެ حكم ތައް ދަސްކުރުމަށް.۞ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ قوم އަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ = އެމީހުން (ތަޢުލީމު ހާސިލުކޮށް) رجوع ވެއްޖެއްޔާ. އެހެންމީހުން ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.۞ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ގައި.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم = ކަލޭމެންނާއި ގާތުގައި ޖެހިގެން ތިބި މީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ.۞ مِّنَ ٱلْكُفَّارِ = ކާފިރުންގެ ތެރެއިން.۞ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެމީހުން ދެކޭށެވެ! (އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ދެރަކޮށްދޭށެވެ!)۞ غِلْظَةً = ހަރުކަށިކަމާއި عداوة ތެރިކަން.۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވަނީ.۞ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ = تقوى ވެރިންނާއި އެކުގައެވެ.۞ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި އެއްވެސް سورة އެއް ބާވައިލެއްވިއްޖެއްޔާ.۞ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ

= ތިޔަ އެމީހުންގެތެރޭގައި ބުނާމީހުން ވެއެވެ. (އެބަހީ: منافق ންގެތެރޭގައި ބުނާމީހުންވެއެވެ.) ﴿ أَيُّكُمْ ﴾ = ކޮންފަރާތަކު ހާދަވަރަށްއިތުރުވީ؟﴿ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ﴾ = އިތުރުކޮށް (މިއާޔަތް) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދިނީ.﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ﴾ = ތިޔަ إيمان ވެރިވި މުސްލިމުން ދަންނައެވެ.! ﴿ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا ﴾ = ތިޔަ އެމީހުންނަށް (އެއާޔަތް) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދިނެވެ. ﴿ وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ ﴾ = އެމީހުން އުފާވެރިކޮށް حال .

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އަދި އެމީހުންކުރާ ކުޑަކުޑަ ހަރަދެއްވިޔަސް ބޮޑެތި ހަރަދެއްވިޔަސް އަދި ކަނޑައުކާ ވާދީއެއްވިޔަސް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ މިއިން އެއްވެސްކަމެއް އެމީހުންނަށް (ޘަވާބުލިބޭގޮތަށް) ލިޔުއްވިގެންނޫނީ ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރިކަމުގެ ރަނގަޅު ބަދަލު ދެއްވުމަށް الله އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ.

(١٢٢) އަދި مؤمن ން އެންމެންނަކަށް ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވެން ނުޖެހެއެވެ. އަދި ކޮންމެ جماعة އަކުންވެސް ބައެއްމީހުން دين ގައި فقه ވެރިވުމަށް (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ތިބުމަށް) ދާންވާނެއެވެ. ނުވަތަ ނުކުތީ ކީއްވެހޭތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުން ދީނުގައި فقه ވެރިވެގެން އެމީހުންގެ قوم ގެ މީހުންގެގައިގާތަށް އެނބުރި އަންނައިރު އެމީހުންނަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައެވެ 1 އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނަ އަދި تفسير علم ވެރިން ވަރަށް ތަފާތުގޮތްގޮތަށް ތިލާވަތްކުރައްވައެވެ. މިތާ ތިލާވަތްކުރި މާނައަކީ އަޣްލަބުއްޔަތުގެ އިޚްތިޔާރެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(١٢٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޫ! ކާފިރުންގެތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖެހިގެން ހުންނާ މީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ހަރުކަށިކަމާއި عدواة ފެނިދާން އެމީހުން ދެނެގަންނާނެއެވެ! (އެބަހީ: ހަރުކަށިކަމާއި ގޯސްގޮތުގައި ވިޔަސް ފެނިދާން އެމީހުން) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޤްވާވެރިންނާ އެކުގައެވެ.

(١٢٤) އަދި އެއްވެސް ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފި ކޮންމެހިނދެއްގައި މިސޫރަތުގެ ސަބަބުން އީމާންކަން އިތުރުވީ ކޮންބަޔަކުތޯއެވެ؟ މީހުން އަހައިފުން އެ منافق ންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ތިޔަ އީމާނުވި މީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެތެރެއަށް އެމީހުންނަށް އީމާންކަން އިތުރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އުފާވެރިކޮށް حال ގައެވެ.

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ ۚ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ حَسْبِيَ ٱللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

މުފްރަދާ

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން ދަންނައެވެ! ۞ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިކަމެވެ. (منافق ކަމުގެ ބަލިކަމާ) ۞ فَزَادَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއާއެކު އިތުރުކޮށްދިނެވެ. ۞ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ = އެމީހުންގެ ޝައްކާއި ޝައްކާއި وَهُم ގެމަތަށްކަމަށް / ނުވަތަ وهم ނުބައިކަމުގެމައްޗަށް ނުބައިކަން. ۞ وَمَاتُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަރުވި. ۞ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال . ۞ أَوَلَا يَرَوْنَ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީބާވައެވެ؟ ۞ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إمتحان ކުރެވޭކަން. ۞ فِي كُلِّ عَامٍ = ކޮންމެ އަހަރަކު. ۞ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ = އެއްފަހަރު ނުވަތަ ދެފަހަރު. ۞ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ = ދެންވެސް އެމީހުން توبة ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި عبرة حاصل ކުރައިގަންނަކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި އެއްވެސް ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވިއްޔާ. ۞ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ = އެމީހުން ބައެއްމީހުން ބަލައެވެ. ۞ إِلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ ކައިރި. ۞ هَلْ يَرَىٰكُم = ކަލޭމެން ދެކެނީބާވައެވެ؟ (ކަލޭމެންނަށް އެބަ ބަލައިލައްޗޭވެ.؟) ۞ مِّنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް މީހަކު. ۞ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ ۚ = ދެން އެމީހުން އެނބުރިދިޔައެވެ. ۞ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم = الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް (އީމާންކަމުގެ ހެޔޮކަމުން) އެނބުރުއްވައިފިއެވެ. ۞ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ސަބަބުން. ۞ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ = ނުވިސްނާބަޔަކުކަމުގައި. ۞ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ مِّنْ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (ކަލޭމެންގެ نَسَبُ ނ / ކަލޭމެންގެ ޤައުމުން / ކަލޭމެން ދަންނަ) ۞ عَزِيزٌ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ދަތިކަމެކެވެ. / އުނދަގޫވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ. ۞ مَا عَنِتُّمْ = ކަލޭމެން ވަރުބަލިވާކަން. ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫ ޖެހުން. ۞ حَرِيصٌ عَلَيْكُم = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ދެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވުމަށް ހިތްވަރު ދެއްވައިގެންވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ۞ بِٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް. ۞ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ = ނުހަނު އޯގާވެރި رَحْمُ ތެރި ބޭކަލަކުކަމުގައިވެއެވެ. ۞ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ۞ فَقُلْ = ތިބާ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ حَسْبِيَ ٱللَّهُ = މިއަޅާނަށް ފުދެނީ الله ވެއެވެ. ۞ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ

ގެންދެވި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش ގެ ވެރި رَبّ އެވެ. ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٥) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި منافق ކަމުގެ ބަލިކަންވާ މީހުން ދަންނައެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ ޝައްކާއި وهم ގެމައްޗަށް ޝައްކާއި وهم އިތުރުވިއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ނުބައިގެމައްޗަށް ނުބައި އިތުރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވެގެންދިޔައީ كافر ންކަމުގައިވާ حال ގައެވެ.

(١٢٦) އަހަރެއް ކޮންމެއަކަހަރަކު އެއްފަހަރު ދެފަހަރު ނުވަތަ އެމީހުން إمتحان ކުރެވޭކަން އެމީހުންނަކަށް ނުފެނޭތޯއެވެ؟ (އެއީ ހަނގުރާމައިގެ ގޮތުން ނުވަތަ / ބަލިވަޅުކަމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ދެންވެސް ކޮންމެވެސް ގޮތަކުންނެވެ.) ދެންވެސް އެމީހުން توبة ނުވެއެވެ. އަދި عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٢٧) އަދި (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި އެ منافق ންގެ ވާހަކަ) ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ – يعني: منافق ންގެ خبر އެކުލެވިގެންވާ ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ އެމީހުން – އެބައި منافق ން – އެކެއް އަނެކަކަށް ބަލައެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. އެއްވެސް މީހަކު ކަލޭމެން އެބަބަލައިހެއްޓޭތޯއެވެ؟ (އެހެންބަޔަކު އެމީހުންނަށް ނުބަލާ ތަންވަޅު ބަލައި) އެއަށްފަހު އެތުރެވެ އެމީހުން އެނބުރި ދެއެވެ. ފަހެ އެހެންވެ الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތައް (إيمان ކަމާއި އެންމެހައި ހެޔޮކަމާ ދުރަށް) އަނބުރާލައްވައެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ނުވިސްނާބައަކު ކަމުގައިވާތީއެވެ.

(١٢٨) (އޭ عربى ންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގައިން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެތެރެއިން (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ ނަސަބުން – ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ދަންނަ ބޭކަލަކު) رسول ބޭކަލަކު ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫވާ ވާހަކަތަކާ ކަންތައްތަކުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްސަރު ބޮޑުކަމަކަށްވެއެވެ. އުނދަގޫވުމަކީ ބަރުކަމަކަށްވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް (ހެދާޔަތާއި ހެޔޮކަން) އެކަލޭގެފާނު ދަރުމަވެރިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް މައްސަރު ނުހުރެ ޝަފަޤަތްތެރި رحم ބޮޑު ބޭކަލަކު ކަމުގައިވެއެވެ.

(١٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު (ގެނެސްދެއްވި حقّ އަށް) އެމީހުން ފުރަގަސްދީ އިޢުރާޟު ކުރިއްޔާ –ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ފުދެއެވެ. الله ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة يونس ގެ މާނަ

سُورة يونس　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٠٩)

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ① أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ ② إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ③ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ④

ތަރުޖަމާ

الٓر = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ރަނގަޅަށް ދަންނަވައިދެއްވާނީ ހަމަ الله އެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = (އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (މިއީ ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)۞ ٱلْحَكِيمِ ① = حكم ގަތުވެގެންވާ.۞ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا = މީސްތަކުންނަށް عجائب ކަމަކަށްވީހެއްޔެވެ؟۞ أَنْ أَوْحَيْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވުން. ۞ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ފިރިހެނަކަށް. ۞ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ = އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް إنذار ކުރެއްވުމަށް. وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށްޓަކައި.۞ أَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް. ۞ قَدَمَ صِدْقٍ = (ތެދުވެރި މަތިވެރި ދަރަޖައެއް) ހެޔޮކަމުގެ ދަރުމަތާ ދެއްވާފަދަ ثواب ހެޔޮކަމުގެ عمل. ۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. ۞ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ = ކާފިރުންގެ މީހުން ބުންޏެވެ.۞ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މިކަލޭގެފާނު މިއީ) ۞ لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ ② = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ سحر ވެރިއެކެވެ.۞ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަކީ الله އެވެ.۞ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި.۞ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ = ދެން އެކަލާނގެ عرش އަށް إِسْتِوَاى ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ = އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވައެވެ.۞ مَا مِن شَفِيعٍ = އެއްވެސް شَفِيع އެއް ނުވެއެވެ. (އެހީއެއްދެއްވުމަށް އެދިދާނެ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ އިޛުނަލެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ. ۞ فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރާށެވެ! ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ③ = ފަހެ ކަލޭމެން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނާނުވެއްޔެވެ؟۞ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ

جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.* وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا = އެއީ اللّٰه ގެ حقّ وعد ތެދެކެވެ. (އެބަހީ: މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވާ محشر ކުރައްވުން އެއީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާ حقّ وعد ތެދެކެވެ.) * إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ خَلْقُ ތަކުން (އަލަށް) ހައްދަވަން ފެއްޓެވީއެވެ. * ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެއްފަހަރު މަރުވުމަށްފަހު އަލުން إعاد ކުރައްވައެވެ.

لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް ثواب ދެއްވުމަށެވެ.* وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.* بِٱلْقِسْطِ = عدل إنصاف އަށް. * وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނާށެވެ!)* لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ = އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ އެންމެ ހޫނު ފެނުގެ ބުއިމެވެ. وَعَذَابٌ أَلِيمٌ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އާއި. * بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުން.

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ. މިއީ حكم ގަދަރުވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. އެބަހީ: ޙިކިމީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٢) އެމީހުންގެތެރެއިން އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ބާވައިލެއްވީމާ އެކަން މީސްތަކުންނަށް عجائب އަކަށްވީހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެބަކަލަކީ މީސްތަކުންނަށް ނަރަކައިގެ ވޭނާއިން ބިރުގަންނަވާ أنذار ކުރައްވުމަށެވެ. އަދި مؤمن ންނަށް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ރަނގަޅު ދަރުމަތާއި ثواب ހުރިކަމުގެ ނުވަތަ ތެދުވެރި މަތިވެރި ދަރަޖަ ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވުމަށެވެ. (އެއީ އެމީހުން عمل އެމީހުންކޮށްފައިވާ ރިވެތި ކަންތައްތަކެވެ. ދެންވެސް އެކަލޭގެފާނު އެފަދައިން رسول ކަން އިއްވެވުމުން) ކާފިރުންގެ މީހުން ބުނީ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކަނޑައެޅި بيان ފެނެންހުރި سِحر ވެރިއެކެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ اللّٰه އެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަވީރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިންހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެން عرش މައްޗަށް އެކަލާނގެ إِسْتِوَاى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް تدبير ކުރައްވައެވެ. (ކަންތައްތައް ނިންމަވައެވެ. ހިންގަވައެވެ.) އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެކަލާނގެ އިޛުނަ ދެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ އެއްވެސް މީހަކަށް شفاعة އެއްވާނެ ހަމައެކަނިވެސް ނުވެއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއީ اللّٰه އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދިވެސް ކަލޭމެން عبرة حاصل ކޮށް نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނާނުވާނެހެއްޔެވެ؟

(٤) ކަލޭމެން އެންމެން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން) އެނބުރި رُجُوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ اللّٰه وعد ކުރައްވާފައިވާ حقّ وعد ތެދެކެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި حِسَاب ބައްލަވާ جزاء ދެއްވުމަށް محشر ކުރައްވުމަކީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ حقّ وعد ތެދެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަލަށް ފެއްޓެވީ خَلْقُ ތަކުން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން މަރުވުމަށްފަހު، އެކަލާނގެ އެއްފަހަރު إعاد ކުރައްވާނީއެވެ. އަލުން ދިރުއްވާނީއެވެ. އެއީ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް عدل ގޮތުގައި ޘަވާބު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހޫނުކަން އެންމެގަދަ ދަރަޖައަކަށް އަރާފައިވާ ގަދަހޫނު ފެނުގެ ބުއިމާއި އަދި ގަދަފުށްގަނޑާ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ إِنَّ فِى ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً = އިރު އެއީ އަލިކަންތޮރުވާ ތަކެއްކޮށް

ކަމުގައިލެއްވީ.❁ وَٱلْقَمَرَ نُورًا = އަދި ހަނދު نور އެއްކަމުގައި ލެއްވީވެސް.❁ وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ = އަދި

އެކަލާނގެ އަހަނދު މަންޒިލުތަކެއްގައި މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ.❁ لِتَعْلَمُوا۟ = އެއީ ކަލޭމެން އުނގެނި

ގަނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ = އަހަރުތަކުގެ ޢަދަދާއި އަދި ހިސާބު.❁ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ

ذَٰلِكَ = الله އެތަކެތި ނުހައްދަވައެވެ.❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ.❁ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ =

އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވައެވެ.❁ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ = ދަންނަ ބައެއްޓަށް.❁ إِنَّ فِى

ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތުވުމުގައި ދިއުމާއި ބަދަލުވެ އައުމުގައެވެ. (އެބަހީ: އެކަތެއްގެ ފަހު

އަނެކަތި އައުމުގައެވެ.)❁ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ = އަދި الله ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތީގައެވެ.❁ فِى

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި.❁ لَءَايَٰتٍ = ކަށަވަރުން بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل (ހެކި)❁

لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾ = تقوى ވެރިވާބައެއްޓަށް (الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބައެއްޓަށް)❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ

لِقَآءَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް ބިރުވެތިނުވާ މީހުން. (އެބަހީ: ނުތަރުހީވާ)❁

وَرَضُوا۟ = އަދި އެމީހުން ރުހި❁ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް. (އެބަހީ: آخرة ގެ ބަދަލުގައި

ދުނިޔެއަށް ރުހި.)❁ وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا = އަދި އެދުނިޔެއަށް އެމީހުން ހިތްހަމަޖެހި. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި

ކަށަވަރުވެގެން އެމީހުންނަކީ.❁ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް (ކުރީގައިވާ ބުނެވުނު

އެއްކަލަވަންތަކަމުގެ دليل އާ حجّة ތަކަށް) غافل ވެގެންވާ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން ދަންނަނދޭ❁ مَأْوَىٰهُمُ

ٱلنَّارُ = އެމީހުން ގޮސް ނިމިގެންދާ ނަރަކައެވެ.❁ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ = އެމީހުން

އެކަލަޔިމެއްވާނެތީވެ ސަލާމަތުން (ދާއިމީ ސަލާމަތުން) ✿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެ ތިބޭމީހުން. ✿ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ✿ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް) މަގުދައްކަވައެވެ. ✿ بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ إيمان ކަމުގެ ސަބަބުން. تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ = އެމީހުންގެ ދަށުން - (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ގަސްގަހާގެހިން އެމީހުންގެ ބަގީޗާތަކުން) ކޯރުތައް ދުއްވާނެ. ✿ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٩﴾ = نعمة ތަކުގެ ފުރި ބަގީޗާތަކުގައި (ސުވަރުގެތަކުގައި)

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އެކަލާނގެއި އަލިކަންދޭތަކާ އެއްޗެއްކަމުގައި އިރުހެއްދެވި އަދި ހަނދު އޭގެ نُور އެއް ކަމުގައި ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަހަރުތަކުގެ عدد ދެނެގަތުމަށާއި އަދި ކަނޑުވެން ހިސާބު ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ހަނދު އެކަމަށް މަންޒިލްތަކުގައި يعني: ދަރަޖަތަކުގައި قَرَارُ ކުރައްވައި މިންވަރުކުރައްވައި ކަލާނގެއެވެ. الله تعالى އެތަކެތި حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ ނުހައްދަވައެވެ. އަދި ތަންތަނުގެ ދަންނަ މީސްތަކުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ آية ތައް تفصيل ކުރައްވައި بيان ކުރައްވައެވެ. (الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަން ދަންނަ ބަޔަކަށް ވިސްނާ އެކަން ދަންނަ މީސްތަކުންނަށް އެކަލާނގެ آية ތަކާއި حُجَّة ތައް تفصيل ކުރައްވައެވެ. އެއީ نَقْلِي ދަލީލާއި عَقْلِي ދަލީލެވެ.

(٦) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަށައެކަށް ފަހަރު އަނބުރާ އަންނަގޮތުން ތަފާތުކުރެއްވުމުގައްޔާއި އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި الله ހެއްދެވި ހުރިހާ مَخْلُوق ތަކުގައި الله އަށް ބިރުވެތިވާ تقوى ވެރިވާ ބަޔަކަށް (އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މައްސަލަ) ދަލީލުތަކާ دليل އާއި حجّة އާއި ހެކިތަކެއް ކަށަވަރެވެ.

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް ހިތުލުމެއް ނުވާމީހުން (ނުވަތަ އެކަލާނގެ ނުބައްދަލުވާނެ)، (އަދި آخرة ގެ حياة ގެ ބަދަލުގައި) ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ރުހި އަދި އެތަނާއިމެދު ހިތްހަމަޖެހި އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް غافل ވެއްޖެމީހުން ދަންނާށެވެ!

(٨) އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ، قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ހޯދައިގަތް ތަކެތީގެ ސަބަބުންނެވެ. ކުރި ދުނިޔޭގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٩) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެންވާ صالح عمل ކުރިމީހުން ދަންނާށެވެ! އެމީހުންގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެއަށް މަގުދައްކަވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ إيمان ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެސުވަރުގެއަކީ އެތަނުގެ أهل ފިރިހެނުންނަށް އާރާމާއި ދުލާ ތަނެކެވެ. (އެބަހީ: އާރާމާ އެމީހުންގެ ގަސްގަހާގެހީގައި އެމީހުންނަށް ފަސޭހަވާނޭ ޝަރުތު ދުލާ އާރާމާ ތަކެވެ.) އެއީ نعمة ތަކުގެ ފުރި ސުވަރުގެއެވެ.

دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ ۞ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ ۙ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾

ލުޣަވީމާނަ

دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا = އެމީހުންގެ އެތަނުގެ دعاء އަކީ. "سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ" މިއެވެ. (އެބަހީ: ހޭ މާތް الله އެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެއެވެ.) ۞ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ = އަދި އެތަނުގައި އެމީހުންގެ تَحِيَّة އަކީ سَلاَم އެވެ.۞ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ دعاء ގެ ނިންމުމަކީ. ۞ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ "ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ " މިއެވެ. (އެބަހީ: އެންމެހައި تعريف ثناء އެއް حقّ ވެގެންވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ الله އަށެވެ.) ۞ ۞ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ = އަދި الله އަވަސްކުރައްވާނަމަ.۞ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ = މީސްތަކުންނަށް ނުބައި.۞ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ = އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަން އަވަސްކޮށްދެއްވާފަދައިން.۞ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ أَجَلُ (يعنى: މަރު) ނިމިގެންދާނެއެވެ.۞ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަކަށް ބިރުވެރިނުވާ މީހުން ދޫކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވަމެވެ.۞ فِى طُغْيَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމާ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި.۞ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ = ދުރުދުރުއުޅޭ حال : ހައިރާންވެ އުޅުއްވާފައި.۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ. (ކާފިރު އިންސާނާއަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ)۞ ٱلضُّرُّ = ދަތިކަން / އުނދަގޫކަން.۞ دَعَانَا = އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރެއެވެ.۞ لِجَنۢبِهِۦٓ = އޭނާ އަރިމަތިން އޮށޯވެގެން.۞ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا = ނުވަތަ އިށީނދެގެން ނުވަތަ ކޮޅަށްހުރެގެން.۞ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން ދުރުކުރެއްވީމާ.۞ ضُرَّهُۥ = އޭނާގެ އުދަގޫ އުނދަގޫކަން.۞ مَرَّ = އޭނާ އޭނާގެ (ކުރިގެ) حال ގެމަތީ ދެމިހުރެއެވެ.۞ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ = އޭނާ ކޮންމެވެސްއެއްވެ. އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ނުކުރާހާފަދައިން.۞ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ = އޭނާއަށް ޖެހުނު އުނދަގޫކަމަށް.۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ = (ޒީނަތްތެރިކުރެވުނެވެ) إسراف ކުރާމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކުރެވުނެވެ.۞ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތައް.۞ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمّة ތަކެއް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން (مكّة ގެ مشرك ންނެވެ.)۞ لَمَّا ظَلَمُوا۟ =

އެމީހުން އަނިޔާވެރިވިހިނދުން.۞ وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ = بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން. وَمَا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُواْۚ = އަދި އެމީހުން (އެ رسول އާއަށް) އީމާންވާކަށް ނުވެއެވެ.۞ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي = މިގޮތަށް ކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ⑬ = ނުބައިކުށްތަކުރާ ބަޔަކަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެތާނގައި އެމީހުންގެ دعاء އަކީ نِداء އަކީ "سُبۡحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ" މިއެވެ. (މިބަސްފުޅުގެ މާނައީ، އޭ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. މިއެވެ.) އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ تَحِيَّة އަކީ سَلام އެވެ. (އެއީ އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކުރާ ސަލާމެވެ. ނުވަތަ ملائكة ން ވަޑައިގެންކުރައްވާ سلام އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެންމެފަހުގެ دعاء އަކީ އަދި نداء އަކީ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ އެވެ. (މާނައީ، އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ عالم ތަކުގެ ހެއްދެވި އެންމެން ބަލަހައްޓަވާ އެންމެން تربيّة ކުރައްވާ އެންމެމާތްވެގެންވާ رَبّ އަށެވެ. މިއެވެ.)

(١١) އަދި الله تعالى މީސްތަކުންނަށް ނުބައިގޮތް އަވަސްކުރައްވާނަމަ އެމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތް އަވަސްކުރައްވާފަދައިން. (މާނައީ: ބަރަކާތުގެން ހެޔޮކަން ކުރެއްވުމަށް އިތުރުކުރައްވާފަދައިން ނުބައިކަން ހިނގައިދޭ ފަސޭހަކަމާއެކު އަވަސްކުރައްވާފަދައިން) ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ أَجَلُ يعنى: މަރު ނިމުން ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މިގޮތަށް ކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް ހިތްވަރު ނުވާމީހުން އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި މަގުފުރެދުމުގެ ތެރޭގައި ދުވުންއުޅުމަށް މިގޮތަށް ކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވަމެވެ.

(١٢) އަދި އިންސާނާއަށް ހުސްކަމެއް ދެރިޔާކަމެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ އޭނާ އަރިމަތީން ބޮތޮށް ނުވަތަ އިށީނދެގެން ނުވަތަ ކޮޅަށްހުރެގެން އޭނާ މިގޮތަށްކަލާނގެއަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވައެވެ. ފަހެ ވަރަށް މިގޮތަށްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން އޭނާގެ ދަތިކަން ދުރުކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ އޭނާ ކުރިން ނުބައިކަންތަކުގައި (ކާފިރުކަމުގައި) ދެމިހުރެއެވެ. އަދި އޭނާ ކޮންކަމަކަށް ދަތިކަމެއް ޖެހިގެން މިގޮތަށްކަލާނގެއަށް دعاء ކޮށް ނުދަންނަވާކަހަލައެވެ. އެފަދައިން (މާނައީ: މިނުކިޔަމަންތެރި އިންސާނާ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ދެމިހުންނަފަދައިން) ޙައްދުފަހަނައަޅާ إسْراف ކުރާ ނަފްސަށް نبى ނަށް تبع ނުވާ މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން ކުރާކަމެއް ރީތިކޮށް ހިތަށް ފެންނާނެކަމެވެ.

(١٣) (އޭ قريش ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ أمّة ތަކެއްވެސް އެމީހުން شرك ކޮށް الله ގެ أمر އާއި خلاف ވެ އަނިޔާވެރިވިހިނދުން މިގޮތަށްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން އެމީހުން ރަސޫލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެމީހުން އީމާންވެބައިނުވެ ކަމުގައި ނުވިއެވެ. އެހެންވެ މިގޮތަށްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (އޭ قريش ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށްވެސް ބަސްނުއިއްވާނަމަ ހަމަ އެހެންނެވެ.) ނުބައިކުށްތަކުރާ މީސްތަކުން މިގޮތަށްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ ۙ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾

ތަފްޞީލު

ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ. ۞ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި. ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން. ۞ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން ކަންތައްކުރާގޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (مكّة ގެ مشرك ންގެމައްޗަށް) ކިޔަވައިދެވޭއިރު. ۞ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތައް. قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތާއި ބައްދަލުވުމަށް އުއްމީދުނުކުރާ މީހުން ބުނެއެވެ. (ބުނެއެވެ.) ۞ ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ = މި قرآن ނޫން އެހެން قرآن އެއް ގެންނަވާށެވެ. ۞ أَوْ بَدِّلْهُ = ނުވަތަ އެ قرآن ބަދަލުކުރައްވާށެވެ! ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مَا يَكُونُ لِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް (ޖާއިޒުވެގެން) ކެރޭނެކަމެއް ނުވެއެވެ. ۞ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ = އެ قرآن ބަދަލުކުރުމަކީ. ۞ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލައަށް. ۞ إِنْ أَتَّبِعُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ނުވަމެވެ. ۞ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވޭ އެއްޗަކަށް މެނުވީ. ۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ. إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އުރުވެރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އޭ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ۞ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެ قرآن ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިނުދެއްވީމެވެ. ۞ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަން އަންގަވައިނުދެއްވީހެވެ. ۞ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު عُمُر ގެ ދުވަސްތަކެއްގައި ވަޑައިގެން ހުންނެވީމެވެ. (ސާޅީސް އަހަރު)۞ مِّن قَبْلِهِۦٓ = އެ قرآن ނާޒިލުވުމުގެ ކުރީން. ۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ނުވިސްނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ فَمَنْ أَظْلَمُ = ފަހެ

އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = އުފައްދައިގެންނިސްބަތްކުރި ❁. عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އެމީހަކު އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ۝١٧ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިންފާފަވެރިން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) ދެން އެމީހުންނަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން (قريش ން) ބިމުގައި خليفة ވެރިކުރެއްވީމުއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކަންތައްކުރާގޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުކުރައްވާ ދެއްކެވުމަށެވެ.

(١٥) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވާއިރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްދަލުވުމަށް ބިރުވެރިނުވާމީހުން (ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުނުވާމީހުން) ބުނެއެވެ. މި قرآن ނޫން އެހެން قرآن އެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ! ނުވަތަ އެ قرآن ބަދަލުކޮށްދީބަލާށެވެ! (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު އަމިއްލަފުޅުގައި އެ قرآن ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް އެއްވެސްކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. (ނުވަތަ ކުރެވޭނެކަމެއްނޫނެވެ. / ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ.) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى އަށް ދެނޑިވި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވާކަށްމެނުވެ ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އުރެދިއްޖެއްޔާ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ (قيامة ދުވަހުގެ) عذاب އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އެ قرآن ނުކިޔަވައިދީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެ قرآن އުގަންނައިދެއްވާ ނުދެއްވީހެވެ. އަދި އެ قرآن ކިޔަވައިދިނުމުގެކުރިން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ޢُمُر ގެ ދުވަސްތަކެއް (ސާޅީސްއަހަރު) ހުރީމެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެކަމަށް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟

(١٧) ފަހެ الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު އުފައްދައިގެންނިސްބަތްކުރި މީހާއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލާނގެ آية ތައް ދޮގުކުރިމީހާއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުހުންނާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިންފާފަވެރިން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِىٓ ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَضُرُّهُمْ = އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭފަދަ ތަކެއްޗަށެވެ. وَلَا يَنفَعُهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދޭފަދަ ތަކެއްޗަކަށް ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا = މިއީ އަހުރެމެންގެ شفاعة ތެރިންނެވެ. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައި. قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް خبر ދީނީހެއްޔެވެ؟ ۞ بِمَا لَا يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވާ ނުވާގޮތަކަށް އެއްކަމެއްގެ (سبحان اللّه) ۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވިއަސް. ۞ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުން އެއުޅުކަންކުރާތަކެތި ފިޔަވައި (އެ ޝަރީކު ކުރާތަކެތިފިޔަވައި). ۞ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އެއްކަމުގައިމެނުވީ. (އެއް دين އެއްގެ ބައެއްކަމުގައިމެނުވީ) ۞ فَٱخْتَلَفُوا۟ = ދެން އެމީހުން إختلاف ވިއެވެ. ދެބަސްވިއެވެ. ۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި كلمة އެއް އިސްވެގޮސްވެފައިނުވާނަމަ. (އަޒަލުގައި ވާން ދެންނެވިފައިވާ) ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖައީހެވެ. ۞ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން އެކަމުގައި ދެބަސްވެ إختلاف ވާކަމުގެ. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެބަހީ: مشرك ން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ = އެކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް دليل އެއް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟ (ނުވަތަ ބާވައިލައްވާނުވަނީއެވެ.) ۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ = غيب ގެ ޢިލްމުކަމަކީ خاصّ ވެގެންވާކަން ކަނޑައެޅި اللّه އަށެވެ. فَٱنتَظِرُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ۞ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުކަލޭގެފާނު ވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ މީސްތަކުންނަށް ރަހަލައްވައިފިނަމަ. ۞ رَحْمَةً

= رحمة އެއްގެ. مِّنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُمۡ = އުނދަގޫތަކުގެފަހުން ދަތިކަމަކަށްފަހު - ބޭޤުދުރަތުވެރިކަމަކަށްފަހު.۞ إِذَا لَهُم مَّكۡرٌ = އެބައިމީހުން އެމީހުންނަށް އޮތީ މަކަރާއި حيلة ހެދުމެވެ. މަޢާމަލާތްކުރުމެވެ. ۞ فِيٓ ءَايَاتِنَا = މިވަނީ ބަހުސްކަނޑާތަކުގެ އާޔަތްތަކާމެދުގައި.۞ قُلِ ٱللَّهُ أَسۡرَعُ مَكۡرًاۚ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله މަކަރުހެއްދެވުން މާއަވަހެވެ. ۞ إِنَّ رُسُلَنَا = ހަމަކަނޑައެޅިން މިވަނީ ބަހުސްކަނޑާތަކުގެ رسول ން (ރައްކާތެރިއްވާ މަލާއިކަތުން)۞ يَكۡتُبُونَ مَا تَمۡكُرُونَ ﴿٢١﴾ = ކަލޭމެން ހަދާ މަކަރުތައް ލިޔުއްވައެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން - އެބަހީ مشرك ން - އެއުޅުއްވަންކުރަނީ އެހެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދޭ އަދި އެހެނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއްނުދޭތަކަށް ތަކާއްޖަހެވެ. އަދި އެހެން ބުނަނީ މިތަކެއްޗަކީ (ބުދުތަކަކީ) الله ގެ حضرة ގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް شفاعة ތެރިވާނޭ شفاعة ތެރިން ތަކެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް އަދި ބިމުގައިވެސް الله ދެނެވޮޑިނުގެންނެވި އެއްޗެއްގެ خبر ކަލޭމެން الله އަށް ދެނީހެއްޔެވެ؟ (އެގޮތަށް الله ގެ حضرة ގައި އެބުދުތަކަށް شفاعة ވާނެ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއްނެތެވެ.) އެހެން އެ شريك ކުރާތަކެތި ފިޔަވައި الله ހުސް طاهر ވެ ހުސްދިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩) އަދި އެއް دين އެއްގެ މައްޗަށް ވެސް މީސްތަކުން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެންމެހައި މީސްތަކުންވީ އެއް دين އެއްގެ أهل ވެރިޔަކަށެވެ. އެއީ توحيد ގެ دين އެވެ.) ދެންފަހުން އެހެން إختلاف ވެ ދެބަސްވިއެވެ. (އެއްބަޔަކު ކާފިރުވެ އަނެއްބަޔަކު مؤمن ން ކަމުގައިވިއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން كلمة ފުރައްސާރަ ނުވާނަމަ (އެބަހީ: މީސްތަކުން أجل ހަމަވާންދެން ބައިތިއްބެވުމުގެ كلمة ފުރާ ނުވާނަމަ) އެހެންގެދުރުގައި އެ إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަންތަކާއިމެދު ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖެއިހެވެ.

(٢٠) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެބަހީ: محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް - (ފާހަގަ ރަނގަޅު ވަތްވާފަދަ މުޢުޖިޒާތެއް) معجزة އެއް دليل އެއް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާށް ނުވަނީތޯ! ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟" ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "އެފަދަ އެންމެހައި غيب ގެ ކަންތައް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! حقّ حقّ އަށް އަދި بَاطِلُ باطل އަށް ނިޔާކުރެއްވުމުގެ ވަގުތަށް) ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! އަހުރެންވެސް މިވަނީ ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރޭގައިވެ."

(٢١) އަދި މީސްތަކުންނަށް ޖެހުން ބަލި ދަތިކަމަކަށްފަހު މިވަނީބަހުސްކަނޑާތަކުގެ އުމީސްތަކުންނަށް رحمة އެއްގެ ރަހަމަތްކަވައިފިއްޔާ އުހަމްސާފަހަކާތް ދުވަސްކޮޅު ހަރުއްތަ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ގެ مَكر މާ އަވަހެވެ. إسْتِدْرَاجُ ން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހިއްލަވައި عقوبة ދެއްވުން މާއަވަހެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި މިވަނީބަހުސްކަނޑާތަކުގެ ޝަރުއްވާފައިވާ ملائكة ބަޔަކުން ހަމަކަނޑައެޅިން ކަލޭމެން ބިރުކުރާ މަކަރާއި ޙީލަތްތައް އަދި ރާވާ ނުބައި ޚިޔާނާތައް ލިޔުއްވައެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا۟ بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ = ކަލޭފުޅުން ހިނގަވައި (އަދި ދުއްވަވައި) ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ = އޮއްގަނޑާއި ކަނޑުގައި. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ = ކަލޭފުޅުން ނަވުގައި (ދޯނިގައި ދުވާ އުޅަނދުގައި) ވެއްޖެހުމުމަތިވަނދުން. ۞ وَجَرَيْنَ بِهِم = އަދި ކަލޭފުޅުންނާއިގެން އެ އުޅަނދު ދުވެވި. ۞ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ = ރަނގަޅު ވައިގައި. ۞ وَفَرِحُوا۟ بِهَا = އަދި އެމީހުން އެކަމާ އުފާކޮށް. ۞ جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ (ދެން) އަރުވަރު ގަދަވައިޖެހިއްޖެ. ۞ وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ އަދި އެމީހުންނަށް ރާޅުތައް އަތުވެއްޖެ. ۞ مِن كُلِّ مَكَانٍ = ހުރިހާ ފަރާތަކުން. ۞ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ހިތަށްވެއްޖެ. ۞ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވަށައިލެވިއްޖެކަމުގައި / ނިސްބަތުގެ ބޮޑުވެއްޖެ ކަމުގައި. ۞ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން (ދެން) الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ. ދީންހަމަވައި. ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަކޮށް (دعاء) إخلاص ތެރިކަމާ حال . ۞ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ = މިބަލާމުސީބާތުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން شكر ވެރިންގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާހުށީމުއެވެ. ۞ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ މިބަލާމުސީބާތުގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމާ ހިނދުން. ۞ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = އެއަށްފަހު އެމީހުން ބިމުގައި ނުހައްގުން ޒުލުމްކުރެއެވެ حدّ ފަހަނައަޅައި ދެއެވެ. ۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ = އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭފުޅުންގެ ނުހައްގުން ޒުލުމްވެރިކަމާއި باغي ކަމެވެސް (އެބަހީ: އެކަމުގެ ނަތީޖާ ނަފްސުތަކެއް) ކަލޭފުޅުންގެ نفس ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. ۞ مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ = އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މަތާޢެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް).۞ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ = ދެން ކަލޭފުޅުން އެނބުރި رجوع ވުންވެސް ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَنُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭފުޅުންނަށް خبر އަންގަވާނީއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭފުޅުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ކަލާނގެ ހިނގަވައި ދަތުރުކުރުވުމު ކުރުވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެކަންކަމުގެ މަގުތަކުދަތުރުފަސޭހަކޮށްދެއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) ކަލާނގެ ނަޢުމަތުފަހުގައި (އެބަހީ: މޫދުގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި) ވެއްޖެއްމަތިން ދަނޑުދަނޑުވެ. ދެންފަހެ އެބަރަކާތާއިގެން އެއުޅަނދު ރަނގަޅު ވައިގައި ދުވެދެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. (ދެން ޙާލުގައި) އެއުޅަނދަށް ގަދަވައިޖެހިދެއެވެ. ކަނޑުގެރާޅު ހުރިހާ ފަރާތަކުން ރާޅުތައް އެމީހުންނަށް އަރައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހިފާނީ އެމީހުންގެ ވަށައިގެން ހަލާކު ވާނެކަމުގައި ޔަޤީންކުރެއެވެ. (ދެން) އެމީހުން ވަރަށް إخلاص ތެރިކަމާއެކު الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ. (ދަންނަވާށެވެ.) ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑު މިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ވާހުށީ شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ: ކާފަރުންތެރޭގައި ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خلاص ކުރާބަޔަކުކަމުގައިވާނީވެއެވެ.)

(٢٣) ދެންފަހެ މިމީހުންނަށް ސަލާމަތްކުރުއްވައިދެއްވުމުން، އެބައިމީހުން އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި ބިމުގައި އަނިޔާވެރިވެ ނުޙައްޤުގޮތުގައި بغاوة ކުރަނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންގައިދެނީއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ނުޙައްޤުގޮތުގައި ހަމަކަށަވަރުންގައިދެމުންދާ ނުބައިކަން ރައްދުވާނީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس މައްޗަށެވެ. (الله އަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ކުޑަ އަރާމުކޮށްލުމެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ނުޙައްޤުގޮތުން މަޖާކުރަން އުޅޭ ވަގުތުކޮޅެއް އެއީ ކުޑަވަގުތުކޮޅެކެވެ.) ދެން ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ رجوع ވުންވަނީ ހަމަ މިއަޅުގަނޑުމެންގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ދެން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި މިއުޅުން) ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެނަށް ދޭނީމެވެ.

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾ ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މިސާލުވާކަން ކަނޑައެޅި (އޭގެ މިސާލަކީ)۞ كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބާވައިލެއްވި ފެނެއްގެ މިސާލެވެ. مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން. ۞ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ = ދެން އެފެނާއި ގުޅިއްޖެ. އެއްވެ މައްސަލަވެއްޖެ. نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ ހަށިދިރުވާއެއްޗެހި۞ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ މީސްތަކުންނާއި نَعَم ޖަނަވާރު ކާއެއްޗެހިކަމުގައިވާ ބާވަތްތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ = ބިންގަނޑު ހިފައިފިއްޔާ ފުރިހަމަކަން - ބިންގަނޑު ފުރިހަމަކަމުގައި ރީތިކަމުން. އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން ۞ زُخْرُفَهَا = އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން. ۞ وَٱزَّيَّنَتْ = އަދި ޒީނަތްތެރިވެއްޖެ.۞ وَظَنَّ أَهْلُهَآ = އަދި އެއާއެކު أهل ވެރިން ހިތެވެ. ۞ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއާއެކު ބާރުހުރިކަމަށް. (އެބަހީ: އެގަސްގަހުގެ މާތާ ތިރީގެ... ކަނޑައި އެއިން ފައިދާނެގުމަށް) ۞ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا = (ދެން) އެއަށް ރޭގަނޑު ނުވަތަ ދުވާލު ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފޮނުއްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ: އެއަށް ހަލާކުވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ.)۞ فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއަށް ހަދައިލެއްވީމެވެ ގަސްގަހާ ހަމަ އަޅައިލާފައިވާ ކަހަލައެވެ. ۞ كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެ އެތާ ހަމައެކަނިވެސް ނުވާހަކަސް. ۞ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަމިފަދައިން تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވަމެވެ އާޔަތްތަކުގެ. ۞ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ = ފިކުރު ކޮށް ހިތާހިތާ ވިސްނާ ބައެއްމީހުންނަށް.۞ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ = الله ގޮވައިލައްވައެވެ دارالسّلام އަށް. ސުވަރުގެއަށެވެ.۞ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾ = ސީދާ ތެދު ހަމަ ތެދުމަގަށެވެ. (އިސްލާމް ދީނުގެ މަގަށެވެ) ۞ ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = إحسان ތެރިވެވެ (تقوى ވެރި ވެފައިވާ) މީހުންނަށް ۞ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ = ސުވަރުގެއާ އަދި އިތުރު نعمة (ﷲ ގެ ރީތި وجه ދެކިވަޑައިގަތުމުގެ ނިޢުމަތް ހާއްޞަ نعمة خاصّ ވެސް ލިބޭނެއެވެ.) ۞ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ނުވައްދާނެއެވެ. ۞ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ = އަނދިރިކަމާއި ނިކަމެތިކަމެއް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން. ۞ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ދެމިހުންނާނެ ތަނަކީ އެސުވަރުގެއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރިމީހުން. (ދަންނައެވެ!)۞ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا = އެމީހުން ލިބޭނީ ނުބައިކަމެއްގެ އެއިގެ ބަދަލުގައި އެއިގެ މިސާލެވެ.۞ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ = އަދި އެމީހުން ނިކަމެތިކަން ވައްދާނެއެވެ.

۞ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ = އެމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ން ރައްކާ ކޮށްދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.۞ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިކޮށްލެވިފައިވާ ކަހަލައެވެ.۞ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا = ގޮވަސްއެޅޭ އަނދިރިރޭގެ ބައިތަކެއް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އުޅޭނެއެވެ.۞ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا = އަދި އެ އެންމެން މުޝްރިކުންނާގެ محشر ކުރައްވާދުވަހުން.۞ ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = ދެން شَرِيكُ ކުރިމީހުންނަށް މުޝްރިކުންނާގެ وحي ކުރައްވާނީއެވެ.۞ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން (މުޝްރިކުންނާގެ‌އާއި) شَرِيكُ ކުރިތަކެތި މިތާގާ މިތިބޭ!۞ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ = ދެން މުޝްރިކުންނާގެ އަތުރިމީހުންގެ ދެމެދު ވަކިކުރައްވާނީއެވެ. ۞ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم = އަދި އެމީހުންގެ شَرِيكُ ނުވާތަކުން ބުނާނެއެވެ. ۞ مَّا كُنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވީމެވެ.۞ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ = މިތަންބައިމީހުންނަކީ އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ މިސާލަކީ މުޝްރިކުންނާގެ އުޅުން އުޅޭވައިފަތެއް ފުރަގަސްއެޅޭ މިސާލެވެ. ދެން މިސާލުކުރައްވާފައި نَعَم ސޫފިކަލާނގޭ ގަސްގަހާގެހަށްސަރު އެދޭވ ވިލި އެކަމެ (ގަސްގަހާ ހެދިގެން ބިންގަނޑު ތަރުތީބުވެ ޒީނަތްތެރިވެ އަދި އެބިންގެ أهل ވެރިންނަށް ދެން އެގަސްގަހާގެހި ޖަމާވާ މުއްސަރު ކާވާގޮތަށް ޖެހުނީއެވެ. ދެން އެކަނޑުން ރޭގަނޑު ވަގުތުއް ނުވަތަ ދުވާލު ވަގުތުއް އެކަށަށް މުޝްރިކުންނާގެ އަމުރުގެ (އެބަހީ: އެކަން ހަމަކުރައްވާވާދޭ އަމުރުކުރު) އަތުވެދިއެވެ. ދެން އެކަލަ ދިހެކަސްގޮ އެސަރީ ވިރިފައިވާ ތަކެއްކަމުގައި މުޝްރިކުންނާގެ އެކަމުން ހަދައިލެވުނެވެ. އެކަން ކޮންފަދައެއްތޯ؟ އެކަލަ އިއްޔެ އެއްވެސްގަހެއް އަދި ދިހެއް ނެތް ތަކެއްފަދައެވެ. فِكر ކުރާ މިސާލެއް ހަދަން މުޝްރިކުންނާގެ (قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ) دليل ތަކާއި حجّة ތައް މުޝްރިކުންނާގެ نفصيل ކޮށްދެއްވި އެވާހަކަ ދަންނަވައިދެއްވީމެވެ. (އެބަސ: ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުންވެސް އެގަސްގަހާ ހަލާކުވާ ގޮތަށް ހަލާކުވާނެއެވެ.)

(٢٥) އަދި الله سبحانه وتعالى (މިސާލުކުރައްވައި) ގޮވާލައްވަނީ دَارُالسَّلام އަށެވެ. ސުވަރުގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކު އެކަލާނގެ ސީދާމަގާ ތެދުމަގަށް ހިދާޔަތްދެއްވާއެވެ.

(٢٦) (ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ހެޔޮ عمل ކުރި) إحسان ތެރި މީހުންނަށް - قيامة ދުވަހުން – ސުވަރުގެ ހުއްޓެވެ. އަދި އިތުރަށްމަތި نعمة ތަކެއްވެސް އެވެ. ދަރަޖައިން އެންމެމަތީ نعمة އަކީ ސުބްحانه الله ގެ وجه ދެކޭ ބާރުދާގެ نعمة އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި އެއްވެސް ކަޅުކަމެއް އަދި އެއްވެސް ދަރަނިކަމެއްކަމެއް ނުވާހުއްޓެވެ. (ހުސްނަގި نعمة ތަކުގެ އިތުރުކަމުގެ ތޭޖެހެވެ.) އެމީހުން އެއީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އުޅޭނެއެވެ.

(٢٧) އަދި ނުބައިކަންތައްކޮށް ކުރި މިސާލަކަށް ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުށަހެޅި އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަމާއި އެއްފަދަ ބަދަލެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިލެވޭނެވާނި ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމުންނެވެ. އަދި الله ގެ ކޯފާއާއި عذاب ން އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ހަމައެކަކުވެސް އެމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންގެ މޫނުތައް ކޮންފަދައެއްތޯ؟.ކަޅުރޭގަނޑެއްގެ ބައެއް އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިކޮށްލާފައިވާ ކަހަލައެވެ. އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އުޅޭނެއެވެ.

(٢٨) އަދި އެއްދުވަހުން މުޝްރިކުންނާގެ محشر ކުރައްވާދުވަހުން شريك ކުރިމީހުންނަށް މުޝްރިކުންނާގެ وحي ކުރައްވާނީއެވެ. ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން (މުޝްރިކުންނާގެ ފިރިޔަށް އެދުރުވެވޭކަން އަޅުކަންކުރި) شريك ކުރި ތަކެތި މިތާގާ މިތިބޭ. ދެން މުޝްރިކުންނާގެ އެމީހުންނާއި شريك ކުރާ އެއްސުރުންނާއި ދެމެދު

ވަކިކުރައްވާނެތެވެ. އަދި އެ شريك ތަކުން شريك ކުރިމީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަޅުކަން ކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾

ލަފްޒުމާނަ

فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = ފަހެ الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.* شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ = އަޅުގަނޑުމެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދުގެ ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި.* إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ = ހަމަކަލޭމެންގެ ޢިބާދަތުން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެން ވީހީ غافل ވެގެންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް ނޭނގެއެވެ.* هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ = އެހިނދު ކޮންމެ نفس އެއް ވެސް ކުރިއަށްފޮނުވިކަންތައް ދަންނާނެއެވެ.އަދި އެ نفس އެއް އިސްކުރިކަމެއް.* مَّآ أَسْلَفَتْ = އެ نفس އެއް ކުރިއަށް ފޮނުވި ކަމެއް. (ހުށަހެޅިގެންދިއުމުން.) وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ حضرة އަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ.* مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ = އޭނާ އެމީހުންގެ حقّ ވެރިއާއެވެ.* وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިދާނެއެވެ.* مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުން ގެންގުޅުނު (ދޮގުން އަޅުކަންކުރާ إله ންނެވެ.)* قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!* مَن يَرْزُقُكُم = ކަލޭމެންނަށް ރިޒްޤުދެއްވަނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ (އެމީހުންނަށް ދިނުމަށް އުޑާއި ބިމުގެ ތެރެއިން ވިދާޅުވާށެވެ!)* مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުން.* أَمَّن = ނުވަތަ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟* يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ = އިވުމާއި ފެނުމުގެ މިލްކުވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ.* وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އަދި ދިރިހުރިއެއްޗެހި ނުކުއްޅުވައިދެއްވަނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟* مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ އެއްޗަކުން.* وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ = އަދި މަރުވެފައިވާ އެއްޗެއް ނުކުއްޅުވައިދެއްވަނީ.* مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރިހުރި އެއްޗަކުން.* وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ = އަދި ކަންތައްތައް تَدْبِيرُ ކުރައްވަނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟* فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ = ފަހެ ނިކަންޏާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ.* فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!* أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްތޯއެވެ؟* فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ (ކަލޭމެންނަށް!) އެއީ الله އެވެ.* رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ = އެއީ ކަލޭމެންގެ حقّ رَبُّ އެވެ.* فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ = ފަހެ حقّ (قبول ނުކުރުމަށްފަހު) قبول ކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްތޯއެވެ؟* إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ = މަގުފުރެދުމެވެ. ދެން قبول ކުރެވޭނީ މަގުފުރެދުމެވެ.* فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން (حقّ ދޫކޮށް) އެނބުރި ދަނީ ކޮންތާކަށްހެއްތޯއެވެ؟* كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން حقّ

ފިޔަވައި މަގުފުރެދިގެން އުޅޭބޭފުޅުންތަކުގެ މައްޗަށް) ۞ حَقَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ كلمة ދުވި حقّ ވި.۞ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓاْ = فاسق ވި ފިސާދުވެރިންގެމައްޗަށް.۞ أَنَّهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٣٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إيمان ނުވާނެއެވެ. (އިމާންނުވާނެއެވެ.) ۞ قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރޭގައި ވޭތޯއެވެ.؟۞ مَّن يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ = އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި އަލަށް خلق ތަކުން ހައްދަވާނެ ފަރާތެއް. ۞ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެ خلق މަރު (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން إعاد ކުރާނެ. قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ = الله އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި خلق ތަކުން ފަށައިގެން ހައްދަވައެވެ. ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެހެނިހެން އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٣٤﴾ = (حقّ ފިޔަވައި) ކަލޭމެން އެނބުރިގެން ކޮންފަރާތަކަށް ދަނީ ހެއްޔެވެ؟۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ފަހެ ކަލޭމެންނާއި އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދެމެދުގެ ހެކިވެރިއަކަށްކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރި އަޅުކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނީ غافل ވެގެންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٣٠) އެދުވަހުން ކޮންމެ نفس އެއްވެސް އެ نفس އެއް ކުރިން ކުރިއަށްފޮނުވި ކަންތައް ކުރި އަންގާނަމަ ކަންކަމާއި ސާފުކޮށް ބައްދަލުވާނެއެވެ. އަދި އަނބުރާ ގެންދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ حقّ ސަރުކާރުވެރިޔާ ކަމުގައިވާ الله ގެ حضرة އަށް އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ދޮގުހަދައިގެން އަޅުކަންކުރި ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް އެމީހުންނާ ގެއްލިހިނގާނެއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑާއި ބިމުން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވަނީ ކާކުތޯ އެ مشرك ން ކުރެން އަހުސަވައި ބައްލަވާށެވެ! ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުމުގެ مِلۡكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ (އަހުސަވައިބައްލަވާށެވެ!) އަދި މަރުވެފައިވާތަކެތިން ދިރުންތަކެތި، އަދި ދިރުންތަކެތިން މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވައި އަދި ކަންތައްތައް تدبير ކުރައްވަނީ ކާކުތޯ އެމީހުން ކުރެން ސުވާލު އަހުސަވައިބައްލަވާށެވެ! (އޭގެ ޖަވާބުގައި) ސީދާކޮށް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެ އަހުސަވާށެވެ! ކަލޭމެން ފަހެ ބިރުވެތިނުވާން ހެއްޔެވެ؟

(٣٢) (އޭ ފިސާދުވެރިންނޭވެ!) މިކަންކަމެއް ކުރައްވާ ފަރާތަކީ ކަލޭމެންގެ حقّ رَبُّ ކަމުގައިވާ الله އެވެ. حقّ قبول ނުކުރުމަށްފަހު ދެން قبول ކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްކަމުގައިތޯއެވެ؟ ދެން ހަމަ މަގުފުރެދުން މެނުވީ قبول ކުރާކަށް އެހެން އެއްޗެއްނުވެއެވެ. ފަހެ حقّ ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިގަނެވޭ ކޮންފަރާތަކަށްތޯއެވެ؟

(٣٣) (އެމީހުން حقّ ފިޔަވައި މަގުފުރެދުނު ފަދައިން އަނބުރާ ދުރުވެގެން ހުރިހިނދު) ހަމައެފަދައިން އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެބަޔާ فاسق ވުމުގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ދުވި حقّ ވެއްޖެއެވެ. އެ كلمة ދުވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إيمان ނުވާނެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أزَلى علم ގައިވާ ގޮތެވެ.)

(٣٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މުޝްރިކު مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރޭގައި އިސްވެދިޔަ އެއްވެސް مثال އެއްނެތި خلق ތަކުން އަލަށް ފަށައިގެން ހައްދަވާނެ شريك އަކު އަދި (އޭގެފަހުން މަރުވުމަށްފަހު) ހަމައެއާ އަލުން إعاد ކުރައްވާނެ شريك އަކު ވޭތޯއެވެ؟ الله އެއްވެސް مثال އެއްނެތި ހަމަ އަލަށް ފެށުއްވައިގެން خلق ތަކުން ހައްދަވައެވެ. ދެން އެހެނިހެން އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. حقّ ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިގެން ކޮންފަރާތަކަށް ދަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ދެން ހުރަސްނުވާނެއެވެ.)

قُلۡ هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهۡدِىٓ إِلَى ٱلۡحَقِّۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهۡدِى لِلۡحَقِّۗ أَفَمَن يَهۡدِىٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهۡدَىٰۖ فَمَا لَكُمۡ كَيۡفَ تَحۡكُمُونَ ۝٣٥ وَمَا يَتَّبِعُ أَكۡثَرُهُمۡ إِلَّا ظَنًّاۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغۡنِى مِنَ ٱلۡحَقِّ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِمَا يَفۡعَلُونَ ۝٣٦ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ أَن يُفۡتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصۡدِيقَ ٱلَّذِى بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَتَفۡصِيلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا رَيۡبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝٣٧ أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ۝٣٨ بَلۡ كَذَّبُواْ بِمَا لَمۡ يُحِيطُواْ بِعِلۡمِهِۦ وَلَمَّا يَأۡتِهِمۡ تَأۡوِيلُهُۥۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٣٩

ލުޣަތު

قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ شريك ންތަކުގެ ތެރޭގައި ވޭތޯއެވެ؟ ❁ مَّن يَهۡدِىٓ = ތެދުމަގު ދައްކަވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް. ❁ إِلَى ٱلۡحَقِّ = حقّ އަށް. ❁ قُلِ ٱللَّهُ يَهۡدِى = الله ތެދުމަގު ދައްކަވަތެވެ - ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لِلۡحَقِّ = حقّ އަށް. ❁ أَفَمَن يَهۡدِىٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ = ފަހެ حقّ އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތަށްތޯއެވެ؟ ❁ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ = تبع ވުމުން حقّ ވަންތަ. ❁ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ = ނުވަތަ ތެދުމަގު ނުދެއްކޭ ފަރާތަށްތޯއެވެ؟ ❁ إِلَّآ أَن يُهۡدَىٰ = އެފަރާތަށް ތެދުމަގު ދެއްކުނުނަމަ މެނުވީ. ❁ فَمَا لَكُمۡ = ކަލޭމެނަށް ވީކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ ❁ كَيۡفَ تَحۡكُمُونَ ۝٣٥ = ކަލޭމެން ވީހެ حكم ކުރަނީ ކޮންކަހަލަ ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ ❁ وَمَا يَتَّبِعُ أَكۡثَرُهُمۡ = އެމީހުންގެ ގިނަބައިމީހުން تبع ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ظَنًّا = ހަމަ (ޝައްކު) ހިޔާލަކަށް މެނުވީ. ❁ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغۡنِى = ހަމަކަށަވަރުން ހިޔާލަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡحَقِّ شَيۡـًٔا = حقّ ގެ ބަދަލުގައި އެއްވެސް ކަމަކަށް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا يَفۡعَلُونَ ۝٣٦ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތައް. ❁ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ = އަދި މި قرآن ނުވެއެވެ. ❁ أَن يُفۡتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله تعالى ފިޔަވައި ދޮގުހަދައިގެން ގެނެވޭ އެއްޗަކަށް. (އެބަހީ: މި قرآن އަކީ ހަމަ الله ގެ حضرة ން ވާ އެއްޗެކެވެ. މީހަކު ދޮގުހަދައިގެން ކިޔާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ.) ❁ وَلَٰكِن = އަދި ކިޔެއްކަމަކުއެވެ؟ ❁ تَصۡدِيقَ ٱلَّذِى بَيۡنَ يَدَيۡهِ = އޭގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް ތެދުވެރިކަން ދޭ ފޮތެކެވެ. ❁ وَتَفۡصِيلَ ٱلۡكِتَٰبِ = އަދި ފޮތް بيان ކޮށްދޭ تفصيل ކޮށްދޭ ފޮތެވެ. ❁ لَا رَيۡبَ فِيهِ = އެކަމުގައި ޝައްކެއް ނެތް ފޮތެވެ. (ނުވަތަ ޝައްކެއް ނެތް އެއީ) ❁ مِن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝٣٧ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވި. ❁ أَمۡ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ ٱفۡتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު ދޮގުހަދައިގެން ގެނައީ މި قرآن ކަމުގައި. ❁ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّثۡلِهِۦ = (އެހެން ފަދައިން) ވީމާ ކަލޭމެން އޭގެ ސޫރަތާ އެއްފަދަ ސޫރަތެއް ގެނޭށެވެ! ❁ وَٱدۡعُواْ = އަދި ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ! ❁ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم = (އެހީއަށް) ކަލޭމެނަށް ކުޅަދާނަވީ ބަޔަކު. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ۝٣٨ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ. ❁ بَلۡ كَذَّبُواْ = އަދި ކިޔެއްކަމަކުއެވެ؟ އެމީހުން

ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ = ތިމާމެންނަށް އެކަމުގެ معلومات ނުވާކަންތަކަށް.۞ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ = އަދި އެމީހުންނަށް އޭގެ تَأْوِيل ނާދިމެ. تفسير ނޭނގޭ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރި. ۞ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ = ފެންނިހުރީ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ يعني:مشرك ކާފަރުވެރިޔާކުންނަށް ނިކަން ދެކެވެ! ۞ ކާތްވެރިކަމުގެ ނިކަން ދެކެވެ! ۞ ނުގެ ނިމުން. (ކަފާރާވެ)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރެއިން حقّ އަށް މަގުދައްކައިދޭނެ ޝަރީކެއް އެބައުޅޭހެއްތޯއެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަނޑައަޅާ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله حقّ އަށް މަގުދައްކަވައެވެ. އަދިވީ އެފަދަ މަގުދައްކަވާ ހެއްދެވުމުގެ حقّ ތަބާވުން حقّ ކަށަވަރު ތުބާ އިއްބާ ދަރަ ކަމަކީ ތިބާމެ ދަރާ ދިވެހިންނަށް ތާއަތާ ހިފުހައްޓާގެ؟ ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ވީތީ ކީއްވެގެންހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ޤަބޫލުކުރަނީ حكم ކުރަނީ ކީކޭވެ ކާފަރުކަމުގެ ތެރެއިންތޯއެވެ؟

(٣٦) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ހަމަ ހީކަރުން ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. حقّ ގެ مُقَابِلُ ގައި ހީކަރުން ތަބާވުމުން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާ ކަންތައް ބަލައިވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

(٣٧) އަދި މި قرآن އަކީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ޚުދު ހަދައިގެންވާ ތަކެއް ނޫނެވެ. (އެބަހީ: މި قرآن އަކީ ހަމަ الله ގެ حضرة ން ވަހީކުރެއްވި ފޮތެކެވެ.) އަދި ދޮގު ހަދައިގެން ކުރެވޭ ކަލާމެއް ނޫނެވެ. މި قرآن އަކީ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގެ الله ބާވައިލެއްވި ފޮތްތައް ތެދުކުރާ ފޮތެކެވެ. އަދި الله ބާވައިލެއްވި حكم ތަކުގެ تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދޭ ފޮތެކެވެ. އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. އަދި އެފޮތަކީ عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. މި قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނު ހަދައިގެން ގެނައި ތަކެއްކަމަށެވެ. (ދޮގު الله އަށް نسبة ކުރިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! (އެހެންކަމަށްވާނަމަ ކަލޭމެންނާ ހަމަ ބަހަށް ކުޅަދާނަ أديب ންނެވެ.) ކަލޭމެން އެފަދަ އެންމެ سورة އެއް ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް އެހީވެދޭނެ الله ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވާނެ މީހުން ގޮވައިބަލާށެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންނަކަށް ވާނަމަ އެވެ.

(٣٩) އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެހެއްތޯއެވެ؟. އެމީހުންނަށް އޭގެ خبر ދަމަހަށް ނޭނގޭ އަދި އެކަމުގެ معلومات ނެތިކަމުގައި އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އޭގެ ޙަޤީޤަތަށް تفسير އެއް شرح އެއް ނާއިސްނެވެ. މީހުންގެ يعني: މި مكّة މީހުންގެ ކުރީގައި ވޭތުވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް ހަމައެފަދައިން އެމީހުންގެ رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ. ފަހެ ބަލާ އަނިޔާވެރި مشرك ންގެ ކަންތައް ވީގޮތްދެކެވެ ކާފަރުވެރިކަމުގެ ނިކަން ދެކެވެ! ކަފާރާއާ ނިކަން

وَمِنۡهُم مَّن يُؤۡمِنُ بِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن لَّا يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ وَرَبُّكَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمۡ عَمَلُكُمۡۖ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعۡمَلُ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَۚ أَفَأَنتَ تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوۡ كَانُواْ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيۡكَۚ أَفَأَنتَ تَهۡدِي ٱلۡعُمۡيَ وَلَوۡ كَانُواْ لَا يُبۡصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ ٱلنَّاسَ شَيۡـٔٗا وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوۡمَ يَحۡشُرُهُمۡ كَأَن لَّمۡ يَلۡبَثُوٓاْ إِلَّا سَاعَةٗ مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيۡنَهُمۡۚ قَدۡ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُواْ مُهۡتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعۡضَ ٱلَّذِي نَعِدُهُمۡ أَوۡ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيۡنَا مَرۡجِعُهُمۡ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفۡعَلُونَ ﴿٤٦﴾

ލުޣަތު

وَمِنۡهُم مَّن يُؤۡمِنُ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބަހީ: مكّة مشرك ންގެތެރޭގައި – އެ قرآن އަށް. އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެބަހީ: ހިތުން އަމިއްލަ نفس އަށް އެއީ ތެދެއްކަމުގައި قبول ކުރެއެވެ.❁ وَمِنۡهُم مَّن لَّا يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އަމިއްލަ نفس އަށްވެސް އެއީ ތެދެއްކަމުގައި قبول ނުކުރާމީހުން ވެއެވެ. ❁ وَرَبُّكَ أَعۡلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٤٠﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުން – (ފާފަކުރާމީހުން.) ❁ وَإِن كَذَّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއްޔާ. ❁ فَقُل = ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ لِّي عَمَلِي = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ عمل ވެއެވެ. دين ވެއެވެ.❁ وَلَكُمۡ عَمَلُكُمۡۖ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ވެއެވެ. دين ވެއެވެ. ❁ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ = ކަލޭމެންނީ ބަރީއަވެގެންވާމީހުންނެވެ.❁ مِمَّآ أَعۡمَلُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކުރާ عمل ން.❁ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވާމީހެކެވެ.❁ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެންގެ عمل ން. ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން. ❁ وَمِنۡهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ مَّن يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު (ޤުރުއާން) އަޑުއަހާމީހުން.❁ أَفَأَنتَ تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ = ކަލޭގެފާނު ބީރުބައިމީހުންނަށް އިއްވަވާނީހެއްޔެވެ؟❁ وَلَوۡ كَانُواْ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންނަކީ ބުއްދި ނުކުރާބައެއްކަމުގައި ވިޔަސް.❁ وَمِنۡهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ مَّن يَنظُرُ إِلَيۡكَۚ = ކަލޭގެފާނަށް ބަލާމީހުން.❁ أَفَأَنتَ تَهۡدِي ٱلۡعُمۡيَ = ކަލޭގެފާނު ލޯފަންމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާނީހެއްޔެވެ.❁ وَلَوۡ كَانُواْ لَا يُبۡصِرُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުންނަކީ ނުފެންނަބައެއްކަމުގައި ވިޔަސް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން މާތް الله . ❁ لَا يَظۡلِمُ ٱلنَّاسَ شَيۡـٔٗا = ހަމައެއްވެސް ގޮތަކުން މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރައްވައެވެ.❁ وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުން. ❁ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރަނީއެވެ. ❁ وَيَوۡمَ يَحۡشُرُهُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާ ދުވަހު.❁ كَأَن لَّمۡ يَلۡبَثُوٓاْ = އެމީހުން ތިބިކަމުގައިނުވާފަދައެވެ؟ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ހަމައެކަނި ދުވާލުގެ.❁ إِلَّا سَاعَةٗ مِّنَ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ވަގުތުކޮޅެއްގެ މިންވަރު.❁ يَتَعَارَفُونَ بَيۡنَهُمۡۚ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ކުރެވޭ تعارف ވެގެން حال ގައިވާމީހުން.❁ قَدۡ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލިއްޖެއެވެ ދޮގުކުރިމީހުން.❁ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް (ثواب އާއި عذاب ދޮގުކުރިމީހުން.)❁ وَمَا كَانُواْ مُهۡتَدِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި

ތެދުފުޅުގެ މިތުން ބަޔަކާމެދުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ. ۞ **وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ** = އަދި އެހެންޏާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާހުރިގޮތް. ۞ **بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ** = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާ ބައެއްކަންތައް (ބައެއް وعد) ۞ **أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ** = ނުވަތަ (އޭގެކުރިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނެވިޔަސް. ۞ **فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ** = ދެން އެމީހުން رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ **ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ** = ދެން الله އީ ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ **عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ** (٤٦) = އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކުގެމައްޗަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) مكّة ގެ مشرك ންގެތެރޭގައި އެ قرآن އަކީ حقّ ތެދުކަލާމެއްކަމަށް ހިތާ އަދިއަރައި قبول ކޮށް ތެދުކުރާމީހުން ވެއެވެ. (ތެދުކުރަނީ ބޭރުގައި ދެކެވުނުހުރިކަމުނުވެ.) އަދި ތިމާގެ އަމިއްލަ نفس އަށް ތެދުނުކުރާ މީހުން ވެއެވެ. (އެމީހުން جاهل ކަމުން ތެދުނުކުރަނީއެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތެދުނުކުރާ މީހުންގެ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ތެދުނުކުރިއްޔާ ދާދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ عمل ވެއެވެ. - އެ ގެ جزاء ވެއެވެ. ނުވަތަ دين ވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ގެ جزاء ވެއެވެ. ނުވަތަ دين ވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ކުރާކަންތައްތަކުން ކަލޭމެން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

(٤٢) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބަޔަކު: އެ مشرك ންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަ ބަސްފުޅު އަޑުއަހާމީހުން ވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބީރުން އަޑުއިވުއްވަ فِكر ނުކުރާބައިމީހުން. އިހުސާސްނުވާ ހަމަކަލޭގެފާނު ކުޅިތަކުޅިނެތް ވިސްނުން ނެތްމީހުން ވިސްނުމަށް އެއީ ގެއްލި ދިޔަބައެއް އެވެ.)

(٤٣) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ބަލާމީހުން ވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަނދިރިބައިކުރަން ކަންތައް ދެއްކި ވިދާޅުވިއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިދެއްކޭ ކަންތައް އިވުންނެތް ކޮރު އަދި ލޮލުން އަނދިރިމީހުނަށް ވިސްނުން ނެތްމީހުން ވިސްނުމުގެ توفيق الله ދެއްވާ ނަމަ ވިސްނުމުގެ ކުރިއަށް ނުކުތް ކަމެވެ.

(٤٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ބޭކަނުން މީސްތަކުންނަށް ظلم ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން ظلم ކޮށްލަނީ ހަމަ މީސްތަކުން އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ތިމާގެ ظلم ކުރާ ސަބަބުންނެވެ.

(٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާދުވަހު (އެއްކުރައްވާދުވަހު) އެމީހުންނަކީ ހަމަ ދުނިޔޭގައި އެއްބައިގައި ހުރި މީހުންކަމަށް تعارف ވެވަޑައިގަންނަވާ ހަމަ ދުވާލު ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ލޮބުވާ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ހުރިތަން ހިތްޕުޅުގައިވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް ތެދުނުކުރިމީހުން އެބަޔަކު آخرة ތެދުނުކުރިމީހުން -ގެއްލި ހާނިވެއްޖެއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށް ތިބި އެމީހުން ނުވިއެވެ.

(٤٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ مشرك ންނަށް وعد ކުރައްވާ ބައެއް عذاب ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގައި ހުންނެވިއިރު) ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާލެއްވިޔަސް. ނުވަތަ އޭގެކުރިން ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާލެއްވިޔަސް. ދެން އެ އެންމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَـٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ۚ ءَآلْـَٔـٰنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ أَحَقٌّ هُوَ ۖ قُلْ إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

މުފުރަދާ

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް رسول އަކުވެއެވެ.۝ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ = ފަހެ ދެން
އެމީހުންގެ رسول އާ (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ވަޑައިގަތުމުން. ۝ قُضِىَ بَيْنَهُم = އެމީހުންގެ މެދުގައި
ނިޔާކުރެވޭނެއެވެ.۝ بِٱلْقِسْطِ = عدل ގައި.۝ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ
ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۝ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) ۝ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ
= ކޮބާ وعد (ކުރައްވާފައިވާ) އަންނާނީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟ ۝ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިންނަމަ
ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ۝ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۝ لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى =
އަހުރެންގެ نفس އަށް ދިނުމަކަށް ނުކުޅެދެއެވެ.۝ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = ގެއްލުމެއްދިނުމެއް އަދި منفع އެއްދިނުމެއް.۝ إِلَّا
مَا شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗަކާމެނުވީ.۝ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް މުއްދަތެއްވެއެވެ.
(ނިމުމުގެ ވަގުތެއްވެއެވެ.) ۝ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަ ވެއްޖެނަމަ (أَجَلُ ޖެހުމުން.)۝ فَلَا
يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً = ފަހެ އެމީހުން (އެވަގުތުކޮޅަކު) ލަސްކުރެވޭކަށްވެސް ފަސްނުވެވޭނެއެވެ.۝ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾
= އަދި އެމީހުން (އެވަގުތުކޮޅަކު) އަވަސްވެސް ނުވެވޭނެއެވެ. ۝ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ
މިފަދަމީހުންނޭވެ!) ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ! ۝ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ عذاب
އަތުވެއްޖެނަމަ. ۝ بَيَـٰتًا أَوْ نَهَارًا = ރޭގަނޑުގައި ނުވަތަ ދުވާލުގައި. ۝ مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ = އޭގެން -
އެބަހީ: އެ عذاب ން އަވަސްކުރަން އެދޭނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ۝ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ = مجرم ންގެ ވެރިން /
ނުބައި ކުށްވެރިން. ۝ أَثُمَّ = އޭރުންތޯއެވެ؟ ۝ إِذَا مَا وَقَعَ = އެ (عذاب) އަތުވެއްޖެއިރު. ءَامَنتُم
بِهِۦٓ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެ إيمان ވީހެވެ. ۝ ءَآلْـَٔـٰنَ = މިހާރުތޯއެވެ؟ ۝ وَقَدْ كُنتُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭމެން ވީއެވެ. ۝ بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ = އެކަން އަވަސްކުރުމަށް އެދޭމީހުންކަމުގައި.۝ ثُمَّ قِيلَ = ދެން ބުނެވޭނެއެވެ.
/ އެންގޭނެއެވެ.۝ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް / مشرك ންނަށް. ۝ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ
= ދެމިހުންނަނިވި عذاب ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާށެވެ! ۝ هَلْ تُجْزَوْنَ = ކަލޭމެންނަށް جزاء އެބަދެވޭނީތޯއެވެ؟. إِلَّا
بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ عمل ން މެނުވީ. ۝ ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ = އެމީހުން -

يعنى: مشرك ން – ކަލޭގެފާނުން ކިބައިން خبر އަހައެވެ.۞ أَحَقٌّ هُوَ ﷺ = އެއީ ހަމަ حقّ ގޮތްތޯއެވެ؟. / ތެދުތޯއެވެ.

۞ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِي وَرَبِّيٓ = އާއެކެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަސަމެން ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ﷺ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުގައިވެސް حقّ ގޮތެވެ. ۞ وَمَآ أَنتُم = އަދި ކަލޭމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ بِمُعۡجِزِينَ (٥٣) = ނުކުޅެދިއްދައިލެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް رسول ބޭކަލަކުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ رسول އާ އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުންގެ މެދުގައި عدل ވެރިކޮށްމެދުގައި ނިޔާކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. (އެބައި: رسول އާ ވަޑައިގެން ދިނަމަ ގޮވާލެއްވުމަށްފަހު ދެން إيمان ނުވިނަމަ ދެން އެމީހުންނަށް عذاب ފޮނުއްވައި އެމީހުންގެ ކަންތައް ނިންމަވައެވެ. / ނުވަތަ قيامة ދުވަހުން ކޮންމެ أمّة އެއްގެ ގާތަށް އެ أمّة އެއްގެ رسول ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުންގެ މެދުގައި حساب ބެއްލެވުމާ جزاء ދެއްވާ ނިމޭއެވެ. މިދެގޮތަށް مفسّر ންގެ ފަރާތުން بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(٤٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއަދު ވިދާޅުވާ ދުވަހެއް/ މިއަދު وعد ކުރައްވާ ދުވަހަކީ عذاب އައުން ދެއްވާނީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.

(٤٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نفس އަށް ގެއްލުމެއްދިނުމެއް އަދި منفع އެއްދިނުމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރަކަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް މުއްދަތެއްވެއެވެ. އެމީހުންގެ އެމުއްދަތު ހަމަވެއްޖެ ދުވަހަކު ކުޑަވަގުތުކޮޅަކު ފަސްނުވެވޭނެއެވެ. އަދި އެވަގުތުގެ ކުރިން ވަގުތުކޮޅަކު އަވަސްވެސް ނުވެވެއެވެ.

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަލާނގެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ރޭގަނޑު ނުވަތަ ދުވާލު އަތުވެއްޖެއްޔާ ދެން مجرم ން އެ عذاب ތެރެއިން އަވަސްކުރުމަށް އެދޭނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟

(٥١) އެ عذاب ތެދުވުމުން އޭރުން إيمان ވާނީ ކަލޭމެންނަށް އެ عذاب އައުމުން ދެން އެހިނދުން ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންވަނީ އެ عذاب އައުން އަވަސްކުރަން އެދިފައެވެ.

(٥٢) ދެން އެހިނދުން އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް يعنى: مشرك ންނަށް އަންގާނެއެވެ. ދާއިމުންނިތި عذاب ގެރަހަ ކަލޭމެން ދިހެލާށެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެވޭކަމުގައި އެބަވޭތޯއެވެ؟ (އެބައި: ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވިތީ އޭގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ) އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންނާއި ސުވާލުކޮށް އަހާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިވިދާޅުވާ ކަންތައް އެއީ ހަމަ حقّ ތެދުތޯއެވެ؟ (އެއީ قيامة އައުމާއި ހިސާބުބެއްލެވުމާ / ޖަޒާ ދެއްވާ، މިއީ ހަމަ حقّ ތެދުތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އާއެކެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަސަމުކޮށްފައި ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުގައިވެސް حقّ ގޮތެވެ. (އަދި އެކަންކަން އެކަލާނގެ الله ހިންގަވައިރުން ކުޅެއްދިއްޔަނި) ނުކުޅެދިއްދައިލެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى ٱلْأَرْضِ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ ۖ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾

ލަފްޒީ

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ = ކޮންމެ އަނިޔާވެރިވި ކޮންމެ نفس އަކަށްވިޔަސް (ވާނަމަ) ۞ مَا فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާހައިތަކެތި. ۞ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެއިން އޭނާ (قيامة ދުވަހުން) فدية ދިނީހެވެ. وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ = އަދި އެމީހުން ހިތާމަ ވަންހަނާކުރާނެތެވެ. ۞ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުން عذاب ދެކެފިހިނދު. ۞ وَقُضِيَ بَيْنَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެވޭނެތެވެ. ۞ بِٱلْقِسْطِ = عدل އިން. ۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އަނިޔާނުވެވޭނެތެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށެވެ. (مِلْكُ ވެގެންވެއެވެ.) ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިތަކެތި. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް (އެކަން) ނޭނގެއެވެ. ۞ هُوَ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ (ތިމާ) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެގާތަށް وعظ نصيحة އައިސްފިއެވެ. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ = އަދި ހިތްތަކުގައިވާ (جاهل ކަމުގެ ބައްޔަށްވާ) شفاء އާއި / ފަރުވާއާއި. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެވެ. ۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ = مؤمن ންނަށްވާ. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ = (ކަލޭގޮތަށް ބާވައިލެއްވި وحي އާ ދީނުވެސް އެއިނގިން އެކުލަވައި ހުރިކަމެއްވެސް) الله ގެ فضل ވަންތަކަމުންނާއި އަދި އެކަލާނގެ رحمة ންނެވެ. ۞ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ = ފަހެ އެކަމަށްޓަކައި އެމީހުން އުފާކުރާހުށިކަމެވެ! ۞ هُوَ خَيْرٌ = އެކަމީ (އެބަހީ: إسلام دين އާއި وحي) ގާ ހޯދައިގަންނަވާ. ۞ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އެއްކުރާ ތަކެތިއަށްވުރެ. (ދުނިޔޭގެ ތަކެތިވުރެ)۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ދެކެހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ!) ۞ مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم = الله ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބާވައިލެއްވި ތަކެތިން. ۞ مِّن رِّزْقٍ = ރިޒުޤުގެ ގޮތުން. ۞ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ = ކަލޭމެން އޭގެ ތެރެއިން ބައެއްތަކެތި

ތަފްޞީލުއެވެ. ❁ حَرَامًا وَحَلَالًا = (ޙަރާމްކަމަށް) حرام ތަކެތިކަމުގައްޔާ حلال ތަކެތިކަމުގައި.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ = (އެކަމަށް) الله ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަދެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَمْ عَلَى آللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ الله ގެމައްޗަށް ކަލޭމެން ދޮގުހަދަނީހެއްޔެވެ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٤) އަދި ގޯސްކުރައްވާ ކޮންމެ نفس އަކަށް (އެ نفس އެއް عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި) فدية ދޭން ބިމުގައިވާހާތަކެތި ލިބިގެންވިޔަސް އެ عذاب އިން ދުރުވުމަށް އެތަކެތިން فدية ދިނީހެވެ. އަދި އެއުރެން ހިތާމަ ފޮރުވާނެތެވެ. (އެއީ އެއުރެންގެ ތަބާވެރިންނަށް ނުދެކޭނެގޮތަށެވެ.) އަދި އެއުރެންގެމެދުގައި - އެބަހީ ގޯސްކުރާމީހުންގެ ތަބާވެރިންނާއި އެއުރެންނާއި تبع ވި މީހުންގެމެދުގައި - عدل ވެރިކަމާއެކު ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް (އިތުރު) އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٥٥) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތީގެ ملك ވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. (އެހެންވީމާ ގޯސްކުރާ މީހުން فدية ދޭން އެއްޗެއް ކޮންތާކުން ލިބޭނީހެއްޔެވެ؟) އަދި ދަންނާށެވެ! الله ގެ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ وعد ތެދުވެއެވެ. (އެބަހީ: ގޯސްކުރާމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެއުރެންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٥٦) އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ މަރުއްވައެވެ. (ގޯސްކުރާ މަރުވުމަށްފަހުގައި އަލުން ދިރުއްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٥٧) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހިތްތަކުގައިވާ جاهل ކަމުގެ ބައްޔަށް شفاء އާއި އަދި مؤمن ންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة ހަމަކަށަވަރުން އަތުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (މިކަންކަމާ ގުޅިގެން ބާއްޖަވެރިވާށެވެ! وحى އާއި ދީނުގެ ނިޢުމަތާއި نعمة އަދި) الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ލިބުން ފާހަގަކުރާށެވެ. ފަހެ އޭގެސަބަބުން އެއުރެން އުފާކުރާ ހިނދެވެ. އަދި އެކަމަކީ (އެބަހީ: قرآن އާއި إسلام دين) އެއުރެން އެއްކުރާ ދުނިޔޭގެ ތަކެތިން މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މައްކާގެ مشرك ންނޭވެ!) ތިޔަ ބުނެދީބަލާށެވެ! الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާފައިވާ ރިޒުގުތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ތިޔަބުނެދީ ކަލޭމެން (ޙަލާލްކަމަށް) ބައެއްތަކެތި حرام ކަމުގައި ހަދައި އަދި ބައެއްތަކެތި حلال ކަމުގައި ހަދައިފީއެވެ. ކަލޭގެފާނު (އެއުރެންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމަށް އެ حكم ބަދަލުކުރުން الله ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަދެއްވީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެން الله އަށް ދޮގުހަދަނީހެއްޔެވެ؟

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތް ބައެއްތަކެތި حرام ކޮށް އަނެއްބައެއްތަކެތި حلال ކޮށް ހަދާ ވާހަކަ أنفال ސޫރަތުގައިވެސް ވެއެވެ. މިއީ ހަމަ مشرك ންގެ ކަންތައްތަކެވެ. مشرك ން އެކުރާ ކަމަކީ الله ގެ حكم ބަދަލުކުރުމެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ وعيد ސިފަވާނެއެވެ. والله أعلم .

وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا۟ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾ أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْآخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾

މުރާދު

وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ = އަދި އުފައްދައިގަންނަމީހުން ހީކުރަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އޯގާވަންތަކަމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. ❁ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުން. ❁ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ. ❁ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެއްވެސްކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. ❁ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ން ކިޔަވައިދެއްވާ އެއްވެސްކަމެއް. ❁ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ = އަދި ކަލޭމެން އެއްވެސް عمل އެއް ނުކުރެއެވެ. ❁ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا = ހެކިވެރިންގެ ގޮތުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހުންނެވީމެ. އެއީ الله ހުރިހާ ކަމެއްގައި حاضر ވެވޮޑިގެންވާކަމެވެ. ❁ إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ = ކަލޭމެން އެކަމުގައި ފަށައިގަންނަހިނދު. ❁ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް غائب ވެގެން ނުވެއެވެ. ނިވައިވެގެންނުވެއެވެ. ❁ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ = ذَرَّة އެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުވެސް. فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ = ބިމުގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައިވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެ ކުޑަކަމެއްވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَكْبَرَ = އަދި ބޮޑުކަމެއްވިޔަސް. ❁ إِلَّا فِي كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾ = بيان ވެގެންވާ ފޮތުގައި ލިޔެވިގެންވާގޮތުގައި މެނުވީ. ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وَلِيُّ ން ❁ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނެތެވެ. ❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނެ އެއްވެސް ކަމެއް އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އެމީހުންނަކީ إيمان ވި މީހުންނެވެ. وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތިވެތިބި تقوى ވެރިވެތިބި ކަމުގައިވެ. ❁ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ = އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު އެމީހުންނަށް ހުށްޓެވެ. ❁ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْآخِرَةِ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައާއި އަދި آخرة ގައިވެސް. ❁ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ كلمة ތަކަށް އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއްނުވެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ. ❁ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ ބަސް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރުވައި

ނުދެއްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًاۚ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި عزّة އެއްވަނީ الله އަށެވެ.۞ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ = އެކަލާނގެ އީ އަޑުއަހުއްވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އަދި الله އަށް ދޮގުހަދައިގަތުމީހުން (حلال ކުރެއްވި ތަކެތި حرام ކޮށް، حرام ކުރެއްވިތަކެތި حلال ކޮށް) ގެންގުޅުމީހުން އެމީހުންނާމެދު قيامة ދުވަހުން الله ކަންތައްކުރައްވާނެކަމާމެދު އެމީހުން ހީކުރަނީ ކޮންގޮތަކަށްބާވައެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ (އަޅުތަކުންގެ ކުށަށް عقوبة އަވަސްނުކުރައްވާ) މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

(٦١) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ކަމެއްގައިވިޔަސް، އަދި قرآن ތެރެއިންކޮޅެއް ކިޔަވާ ވިދާޅުވިޔަސް އަދި ކަލޭފާނުމެން އެއްވެސްއަމަލެއްކުރައްވާއިރުވެސް އެކަމެއްގައިވާއިރު ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް الله ޝާހިދުވެވޮޑިގެންނުވާ އެއްކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެކަމެއްކުރައްވާއިރުވެސް ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް الله ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ބިމުގައިވިޔަސް އަދި ނުވަތަ އުޑުގައިވިޔަސް ذرّ އެއްގެ ބަރުދަނުގެ އެއްޗެއްވިޔަސް އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ވަކިވެގެން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއެއްޗަކަށް ކުޑަކޮށް ކުޑައެއްޗަކަސް އަދި ބޮޑުއެއްޗަކަސް އެއްޗެއް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔެވިގެންވާ ގޮތުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް ލިޔެވިގެންވެއެވެ.

(٦٢) ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وَلِيُّ ންގެމައްޗަކަށް ބިރެއްނެތެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެހެނީ އެމީހުންނީ الله އެމީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފައިވާ ބައެކެވެ.)

(٦٣) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: الله ގެ وَلِيُّ ންނަކީ - إيمان ވީމީހުންނެވެ. އަދި الله އަށް ބިރުވެތިވީމީހުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވީމީހުންނެވެ.

(٦٤) އެމީހުންނަށް ހުރި ދުނިޔޭގައި آخرة ގައިވެސް بُشْرَى އެވެ. އުފާވެރިކަމެވެ. އަދި الله ގެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ - كاميابى އަކީ އެއީއެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔޭ حياة ގައްޔާއި آخرة ގައިވެސް އުފާވެރިކަމެވެ.)

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ - يعنى އެ مشرك ންގެ – ވާހަކަތަކުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަވިހަނުދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި عزّة އެއް މިލްކުވެވޮޑިގެންވަނީ الله އަށެވެ. ހުރިހާ ބާރެއްވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެމީހުންގެ ވާހަކަ ބަދަލު ހިފުއްވަން އެދިވޮޑިގެންވިއިރަކުން ބަދަލުހިފުއްވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވާ މީހަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.) އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހުއްވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ۖ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

މުފުރަދާ

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ = ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ބަޔަކު.❁ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ބަޔަކާއި. ❁ وَمَا يَتَّبِعُ = އަދި تبع އެވަނީ ކޮންއެއްޗަކާއިހެއްޔެވެ؟ (އަދި އެ تبع ވާބަޔަކާއި) ❁ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އެދާވިފަރުން.❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި شُرَكَآءَ = އެބައިބައި شريك ންތަކަށް. ❁ إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا ٱلظَّنَّ = ހިޔަން ދެނުވި.❁ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ = ހަދަހިތުން خيال ކުރާބަހަކު ކަޑުގައިވެސްނުވި.❁ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމައެކަލާނގެއެވެ.❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑު ލެއްވީމެވެ. ❁ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެރޭގަނޑުގައި ކަލޭމެން (ދުވާލުގެ ވަރުބަލިކަންފިލުވުމަށް) ހަމަޖެހި މަޑުމައިރުވުމަށް.❁ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا = އަދި ދުވާލު އަލިފެންނަނިވިގޮތަށް ކަލޭމެނަށް. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.❁ لَءَايَٰتٍ = ކަންތައްތައް بيان ވެގެންވާ دليل . ❁ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ = އަޑުއަހާބަޔަކަށް. (ބަސްއަހާ فكر ކުރާބަޔަކަށް.)❁ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. الله ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ سُبْحَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ هُوَ ٱلْغَنِىُّ = އެކަލާނގެއީ (އެއްވެސް خلق އަކުންނަށް) ބޭނުންނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާއެއްޗެ އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާއެއްޗެއްވެސްމެއެވެ. ❁ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍ = ކަލޭމެން ގާތުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ❁ بِهَٰذَآ = އެކަލާނގެދަރިކަމަށް (ملائكة ނަމަވީ الله ގެ އަންހެންދަރިންނެވެކަމުގައި ބުނުމުގެ) ❁ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ.؟❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެނަށް ނޭނގޭކަންތައް. قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދައިގަންނަމީހުން. ❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު. ❁ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ❁ مَتَٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައިވާ އުފާވެރިކަމެކެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ = ދެން އެމީހުން رجوع ވުންވަނީ ހަމަ މިވަންހަޅުކަލާނގެ

حضرة އަށެވެ.◈ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުނަށް ރަހަދައްކަވާނީމުވެ. ◈ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ = ގަދަވެގެންވާ عذاب ގެ.◈ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން ކާފަރުވާކަމުގައިވީކަމުގެ ސަބަބުން.◈

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ބައިވެސް މިލްކުވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި شريك ނަގައިގެން ގޮވާލާހުން އެ تبع ވަނީ ކޮންއެއްޗަކާއި ބާވައެވެ؟ ހަމަހުސް ހީއަކަށްގޮސް އެމީހުން تبع ވާކަމުގައިނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ خيال އެއްކޮށްލާ ބަޔަކު ކަމުގައިމެނުވީ އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٦٧) ކަލޭގެމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑުލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ (ދުވާލުގެ މަސައްކަތުގެ ވަރުބަލިކަން ފިލުވައި) ކަލޭގެމެން ކަލޭގެމެންގެ نفس ތަނަވަސް ހަމަޖެހުން ލިބުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ދުވާލު އެއީ އަލިކޮށްދީ އެއްޗެހިކަމުގައި ދެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވޭ ބަސްއަހާ (އަދި فكر ކުރާ) ބަޔަކަށް ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٨) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުނެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެފަދަ ކަންތަކުން) އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ އެއްވެސް مخلوق އަކާއި ނުބައި ކުރިމަތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެއްޗި مِلْكُ ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަރިކަލަކަށް ބޭނުންތެރިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.) އެހެން ކަލޭމެން ބުނުމުގެ (އެބަހީ: الله އަށް ދަރިކަލަކުވާކަމަށް ބުނުމުގެ) އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ الله އާމެދު ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް ބުނަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަންނަ މީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٧٠) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުފާވެރި ދުވަސްކޮޅެއް ހޭދަކޮށްލާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުނަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ގެ ރަހަދައްކަވާނީމުވެ. އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކާފަރުވާކަމުގައިވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾

ތަފްސީރު

۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ކިޔަވާވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! نَبَأَ نُوحٍ = نُوحُ (عليه السّلام) ގެ خبر . ۞ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. (قوم ގެމީހުންނޭވެ!) ۞ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެއްޖެއްޔާ. ۞ مَّقَامِى = (ކަލޭމެންގެ ދުރުގައި) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ مقام . ۞ وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި އަހުރެން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމާއި. ۞ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ = ފަހެ الله ގެ حضرة އަށް އަހުރެން وكيل ކޮށްފީމެވެ. ۞ فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ޖަމާކުރާށެވެ! (عَزْمُ ކުރާށެވެ!) وَشُرَكَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ شريك ންނާއި (ބައިވެރިންނަށް ގޮވާށެވެ!) ۞ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ފޮރުވިފައިވާކަމަކަށް. ۞ عَلَيْكُمْ غُمَّةً = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮރުވިގެން (ނުސާފުވެގެން) ۞ ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ = ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެކަން (އެބަހީ ކަލޭމެން ކުރަން ބޭނުން) ކަލޭމެން ނިންމާށެވެ! ۞ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ލަސްކޮށްނުދޭށެވެ! ۞ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމުން) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ۞ فَمَا سَأَلْتُكُم = ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. (ސުވާލުކޮށްނުލައްވަމެވެ.) ۞ مِّنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް. ۞ إِنْ أَجْرِىَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ. ۞ وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ۞ أَنْ أَكُونَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ވުމަށް. ۞ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ = މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން) فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ۞ فَنَجَّيْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ وَمَن مَّعَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނާއި. ۞ فِى ٱلْفُلْكِ = ނައުގައި. ۞ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ޚަލީފައިން. (އެބަހީ: އަނބުރާ ބިމު ވެރިންގެ) ބިމުގައި ދެންހުރި ބިމަށްވެރިންކަމުގައި. ۞ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ = ވިސްނާލައްވާށެވެ! ކިހިނެއް ވީކަމެއް ދެކިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ = އިންޒާރުދެއްވުނު މީހުންގެ ނިމުން. އެއީ ހަލާކުވުމެވެ. ۞ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ = ދެން އެކަލޭގެފާނަށްފަހު

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ✱ رُسُلاً = رَسُولُ ބޭކަލުން. إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ قوم ތަކަށް.✱

فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ދެން އެބޭކަލުން ބަޔާންވެގެންވާ معجزة އާއި دليل އާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.✱ فَمَا كَانُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ނުވިއެވެ.✱ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ بِهِۦ = އެއެއްޗަށް

އެމީހުން ދޮގުކުރި އެއްޗަކަށް إيمان ވިޔަދޭނެކަމުގައި.✱ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން. كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.✱ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ (٧٤) =

ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް މީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި.✱

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެ مشرك ންނަށް نوح عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ! އެއީ އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުންނެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! (ކަލޭމެންގެ މެދުގައި) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ مقام އާއި ދަރަޖަ އަދި ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު الله ގެ އާޔަތްތައް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމާއި ނަޞީޙަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމާ ދިމާލުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ، ދެން އެކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށް ނުވަތަ ދުރުކޮށްލުމަށް ހަދާ قصد ކޮށްފިއްޔާ) ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރީ ހަމައެކަނި الله އާއެވެ. ދެން އަދި ކަލޭމެން ކުރަން قصد ކުރާކަމެއް ކުރުމަށް ޢަޒުމްކޮށްގެން އަދި އެކަމުގައި އެހީވާނޭ ކަލޭމެންގެ ޝަރީކުންތަކާއެކު ގޮތްތަކެއް ހިންގާށެވެ! ދެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް ފޮރުވިގެންނުވާ ގޮތަށް ފާޅުގައި ހުންނަހުށިކަމަށް ނިންމާ ދެން ވަގުތަކު ލަސްނުކުރައްވާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހަމަޖައްސާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ފުރުސަތެއް ނުދީ ނިންމައިލާށެވެ!

(٧٢) ފަހެ ކަލޭމެން (ތިމަންކަލޭގެފާނާއި تبع ނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދިނީއްޔާވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް - ޘަވާބެއް - ނުއެދެމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ދެއްވާނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حضرة ންނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ.

(٧٣) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަދި އެކަލޭގެފާނާ އެކަލޭގެފާނާއެކު ނަވުގައި ތިބިމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން يعنى: ނަވުގައި ތިބިމީހުން އެއީ ދުނިޔޭގެ ފުރިހަމަގައި އުފެދިގެންނުކުމެފާމީހުން ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވީމެވެ. އިންޒާރުދެއްވުނު މީހުންގެ ނިމުން އެމީހުންގެ حياة ގެ ފަހުކޮޅު ވީގޮތްތެރިއަށް ބަލާށެވެ! ކަލޭގެފާނު ފާހަގަކުރައްވާށެވެ! (އެ طوفان ގައި ދުވަހުގެ އެންމެހައި ބަޔަކު ހަލާކުވެގެން ދިޔައެވެ. ބާކީވީ ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނާއެކުގައިވި مُؤمِنُންނެވެ.)

(٧٤) ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ކިތައްމެ رسول ބޭކަލުންނެއް އެބޭބޭކަލުންގެ قوم ތަކަށް رسول ކަމާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ކުރީން ދޮގުކުރިކަންތަކަށް إيمان ވިޔަދޭނެކަމުގައި ނުވިއެވެ. ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް މީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَـٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ بِـَٔايَـٰتِنَا فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوٓا۟ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَـٰذَا وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّـٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ٱئْتُونِى بِكُلِّ سَـٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

މުފްރަދާތު

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم = ދެން އެބޭކަލުންގެ ފަހުން މިޔަންރަސޫލުކާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ مُّوسَىٰ وَهَـٰرُونَ = موسى އާއި هارون (عليهما السّلام) ۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ = فِرْعَوْنُ އާއި އޭނާގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށް. ۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = މިޔަންރަސޫލުކާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. ވަޒަންވެރިވެއްޖެއެވެ. ۞ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ = އަދި އެމީހުންވީ مجرم ނުބައި ގައުމަކަށެވެ. ފަހެ... ۞ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = ދެން އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އައިއިރު. (معجزة އާއި دليل އައިއިރު)۞ مِنْ عِندِنَا = މިޔަންރަސޫލުކާނގެ حضرة ން. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ بيان ވެގެންވާ سحر އެކެވެ. ۞ قَالَ مُوسَىٰٓ = موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ = ކަލޭމެން حقّ އަށް (حقّ އާއިމެދު) ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް حقّ އައިއިރުން. ۞ أَسِحْرٌ هَـٰذَا = މިއީ سِحْر އެކެވެ. ނުވަތަ سِحْر އެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّـٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ = އަދި سِحْرُ ވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا = ކަލޭ އައީތޯ އަހަރުމެންގެ ގާތަށް ވަކިކުރުމަށްޓަކައި އަހަރުމެން އަނބުރާލުމަށްޓަކައިހެއްޔެވެ؟۞ عَمَّا وَجَدْنَا = އަހަރުމެން ދުށް އެއްޗެއިން. عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا = އެއްޗެއްގެމަތީގައި އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން ތިބިތާ ۞ وَتَكُونَ لَكُمَا = އަދި ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް ލިބުމަށްޓަކައެވެ.. ۞ ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ބޮޑުކަމާއި ވެރިކަން. ۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހަރުމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް އީމާންވާ ބަޔަކަށް. (މުޢުޖިޒާތް ބަޔާންކުރުމަށް) ۞ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِى. = އަހަރެންގެ ގާތަށް ގެނޭށެވެ!۞ بِكُلِّ سَـٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ = ކޮންމެ ދަންނަ سحر ކުރާ سحر ވެރިއެއް.۞ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެން سحر ވެރިން އައިއިރުން.۞ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ = موسى (عليه السّلام)

އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. أَلْقُوا = ކަލޭމެން އުކާށެވެ! (އެއްލާށެވެ!) ۞ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން އުކާށޭއެއްޗެއް. ۞ فَلَمَّآ أَلْقَوْا = ދެންފަހެ އެމީހުން އުކިހިނދުން. ۞ قَالَ مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ ۖ = سحر ގެގޮތުން ކަލޭމެން އެގެނައި އެއްޗެއްސަކީ (ކުރިކަމެއްސަމައްސާ) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންހުރެ اللّه تعالى އެއެއްޗެއް باطل ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ރަނގަޅު ނުކުރައްވައެވެ. / صُلْحَ ނުކުރައްވައެވެ. ۞ عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ = فاسد ކުރާމީހުންގެ عمل . ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެބޭބޭކަލުންނަށްފަހު ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى އާއި هارُون (عليهما السّلام) رسول ކަމާއިގެން فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެމީހުން ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އެބޭބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި معجزة ތަކާއިގެންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެގެންނިއެވެ. كِبر ވެރިވެގެންނިއެވެ. އެމީހުންނީ مجرم ނުބައި ޤައުމެކެވެ. ފާފަވެރިން ކަމުގައެވެ.

(٧٦) ދެންފަހެ އެމީހުންގެގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން حقّ އައިހިނދުން. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام އެގޮތުގައްޔާ ގޮވައިލައްވަމުންދާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންނާ حقّ ގޮވައިލެއްވުމުގެ دليل އާއި حجّة އައިހިނދުން) އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެކެވެ.

(٧٧) موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެގާތަށް حقّ އައިހިނދުން ކަލޭމެން ތިޔަބުނަނީ އެއީ سحر އެއްކަމަށްތޯއެވެ؟ (އެހެންކަމަށްވާނަމަ) ހަމަ يقين ންވެސް سحر ވެރިންނަކީ ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٧٨) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތެއްގެމަތީގައި ވިހުރެތް އަހުރެމެން ދެމިތިބި (އަޅުކަންކުރި) އަހުރެމެން އަނބުރާލާލައްވަން ގެއްސެވެ؟ ބޮޑުކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއެރުން ޖެއްސެވުމަށްތޯއެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް (އެބަހީ: موسى އާއި هارون عليهما السّلام ދެމީހުންނަށް) ބިންމަތީގައި ބޮޑުކަމާއި ވެރިކަން ލިބުމަށްތޯއެވެ؟ ތިޔަދެމީހުންނަށް إيمان ވާނެ ބަޔަކުކަމުގައި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ.

(٧٩) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. سحر ދަންނަ ހުރިހާ سحر ވެރިން އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ގެންނާށެވެ!(ދެން فرعون އަންގައިގެން އެތަށްބަޔަކު އެންމެ ގަދަ سحرވެރިން ގެނުވައި ޖަމާކުރުވައިފިއެވެ.)

(٨٠) ދެންފަހެ سحر ވެރިން އައިހިނދުން موسى عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (سحر ގެގޮތުން ކަލޭމެން އުކާށޭއެއް ކަލޭމެން (ميدان އަށް) އުކާށެވެ!

(٨١) ދެންފަހެ އެމީހުން އެތަކެތި އުކައިލިހިނދުން موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. سحر ގެގޮތުން ކަލޭމެން ގެނައި އެއްޗެއް (ކުރިމަކަމެއް) ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންހުރެ اللّه تعالى باطل ކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން فاسد ކުރާމީހުންގެ ޢަމަލު اللّه تعالى ސުލްޙަ ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ.

وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ = އަދި الله تعالى حقّ ސާބިތުކުރައްވައެވެ. ۞ بِكَلِمَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ كلمة ތަކުގެ ސަބަބުން.
(އެކަލާނގެ أمر ތަކުގެ) ۞ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ = مُجْرِم ން ނުރުހުނަސް (ފާފަވެރި އުރެދުންތެރިން
ނުރުހުނަސް) ۞ فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ = ފަހެ موسى (عليه السّلام) އަށް އީމާން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن
قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ން ދަރިކޮޅުތަކުން ނޫނީ. (ޒުވާނުންކޮޅެއް މެނުވީ) ۞ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ
= އެއީ فرعون ގެ ޖަބަރޫތުން ބިރުވެތިވެ ހުރެއެވެ. ۞ وَمَلَإِيْهِمْ = އަދި (އެ އީމާންވީ) މީހުންގެ أشراف ންގެ
ބިރުގައިހުރެ. ۞ أَن يَفْتِنَهُمْ = އެމީހުން فتنة ގައި ވެއްޓިދާނެ ކަމުގައި. ۞ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން فرعون . ۞ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބިމުގައި ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. ۞ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ
ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ދިޔަ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. ۞ وَقَالَ مُوسَىٰ
يَٰقَوْمِ = އަދި موسى عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ =
ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖެ ކަމުގައިވާނަމަ. ۞ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ = ފަހެ އެކަލާނގެ އަށް ކަލޭމެން وكيل
ކުރާށެވެ! ۞ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ = ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ކަމުގައިވާނަމަ. ۞ فَقَالُوا۟ = ފަހެ
އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا = އަހަރެމެން وكيل ކުރީމު ހަމަ الله އަށެވެ. ۞ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا = އޭ
އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން ނުލައްވާނދޭވެ! ۞ فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ = އަނިޔާވެރިވި قوم ގެ
މީހުންނަށް فتنة އަކަށްވާގޮތަށް. ۞ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ގެ ސަބަބުން އަހަރެމެން ސަލާމަތް
ކުރައްވާނދޭވެ! ۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ = ކާފަރު قوم ގެ ކިބައިން. ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ =
އަދި موسى އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ އާއި (عليهما السّلام) މިދެކަލުންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ۞
أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا = ތިޔަދެކަލުންގެ قوم އަށް إختيار ކުރައްވާ ހިއްޕަވާށެވެ! ހަދައްސަވާށެވެ! ۞ بِمِصْرَ

بُيُوتًا = مصر ގައި ގެތަކެއް / (ނުވަތަ މިސްކިތްތަކެއް) ❁ وَٱجْعَلُواْ بُيُوتَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ގެތައް ހަދާށެވެ، ❁ قِبْلَةً = قبلة އަށް (قبلة އަށް مُقَابِلُ ވާގޮތަށް ނުވަތަ ނަމާދުކުރާތަންތަކަށް) ❁ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ❁ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވާށެވެ، ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އަދި اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ كلمة ތަކުން (أمر ތަކުން) حقّ ސާބިތުކުރައްވައެވެ. مجرم ން (ފާފަވެރި އެތުރެންތެރިން) ނުރުހުނަސް ވެސް މެއެވެ.

(٨٣) ފަހެ موسى عليه السّلام އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ން މަދުބައެއްކުދިންނޫނީ (އެބައި ދަރިކޮޅެއް ފިޔަވި) އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވެއެވެ. އެއީ فرعون އާއި އަދި އެ إيمان ވީމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުންނާ ބިރުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން (إيمان ވީކަން އެނގިއްޖެނަމަ) އެބޮޑެތިމީހުން فتنة ކޮށްފާނެކަމުގެ ބިރަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން فرعون ބިމުގައި ބޮޑާވި كبر ވެރިވެއްޖެކަސްކަމަކަށްވެއެވެ. އަދި އޭނާވީ ހައްދުފަހަނަޅައިގަތްމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٤) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّٰه އަށް إيمان ވެއްޖެނަމަ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން وكيل ކުރާށެވެ! ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމައެވެ.

(٨٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން وكيل ކުރީ ބަރޯސާކުރަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މީސްތަކުންނަށް فتنة އެއްކަމުގައި އަހުރެމެން ނުހައްދަވާނދޭވެ! (އެމީހުން އަހުރެމެން فتنة ފިތުނަކުރާ އަހުރެމެން ވިސްނުންފިލުވާ! إمتحان ނުކުރައްވާނދޭވެ!)

(٨٦) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ފުޅުން ކާފިރު قوم ގެ ކިބައިން އަހުރެމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ.

(٨٧) އަދި موسى އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون (عليهما السّلام) އަށް އަހުރެމެންކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ތިޔަދެބޭކަލުން مصر ގައި ގެތަކެއް ނުވަތަ މިސްކިތްތަކެއް ތިޔަދެބޭކަލުންގެ قوم ގެ މީހުންނަށްޓަކައި إختيار ކުރައްވާށެވެ، ހައްދަވާށެވެ! އަދި އެގެތައް قبلة އަށް މުޤާބިލްވާގޮތަށް ހައްދަވާށެވެ!(އެއީ ބިރުވެރިވާވަގުތު ނަމާދު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! އަދި مؤمن ންނަށް (ކިޔަމަންތެރިންނަށް) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ ۞ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾

ލަފްޒީ

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ = އަދި موسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رب އެވެ! إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ قرعون އަށާއި އަދި އޭނާގެ ޖަމާއަތަށް ދެއްވައިފީމުއެވެ. ❁ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا = ޒީނަތްތެރިކަމާއި މުދަލެއް. ❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ = އޭ އަހަރެމެންގެ رب އެވެ! އެއީ އެމީހުން ކަލާނގެ މަގުން މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ.❁ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ رب އެވެ! ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލަށް ނެތިގެންދާގޮތް ހަލާކުކޮށްދެއްވާނދޭވެ!❁ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަށް ހަރުކަށިކޮށްދެއްވާނދޭވެ! فَلَا يُؤْمِنُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެތެވެ.❁ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ = އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ފެނިއްޖައުމަށް ދާންދެން.❁ قَالَ = الله تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ދެކަލުންގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވައިފީމުއެވެ. فَٱسْتَقِيمَا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދެކަލުން ސީދާމަގުގައި (ކަނޑައެޅިގެންވާ ގޮތުގައި) ތިބޭށެވެ!❁ وَلَا تَتَّبِعَآنِّ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެކަލުން تبع ނުވާށެވެ! ❁ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ = ނުދަންނަ ބަޔަކުގެ މަގަށް. (އެމީހުންގެ ގޮތަށް)❁ ❁

وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل މީހުން ކަނޑު ހުރަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون އެމީހުންނަށް تبع ވިއެވެ. (ފަހަތުން) وَجُنُودُهُۥ = އަދި އޭނާގެ ސިފައިންނާއި.❁ بَغْيًا وَعَدْوًا = ވަރުގަދަކަމާއި عداوة ގެ ގޮތުން (އަނިޔާވެރިކަމުގެ ގޮތުން) ❁ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ = އޭނާ غرق ވުން ހާސިލުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން. (އޭނާ ގެ) ❁ قَالَ ءَامَنتُ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ❁ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ = ހަމަކަށަވަރުން إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނޫ އިސްރާއީލު ފަރާތަށް إيمان ވެއްޖެ ކަލާނގެ ފިޔަވައި.❁ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ = އަދި އަހަރެން مسلم ންގެ

ތެރެއިންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ ءَآلْـَٔـٰنَ = މިހާރުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ކަލޭ އީމާންވާނީ މިހާރުހެއްޔެވެ؟) ❁ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (عذاب އައުމުގެ) ކުރިން ކަލޭވަނީ އުރުދުވެރިވެއެވެ. ❁ وَكُنتَ = ކަލޭވީމުއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ = فاسد ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު. ❁ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ = ކަލޭގެ ހަށިގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. ❁ لِتَكُونَ = ކަލޭވުމަށްޓަކައި. ❁ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً = ކަލޭގެ ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް عبرة އަކަށް. ❁ وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަބަޔަކު. ❁ مِّنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ عَنْ ءَايَـٰتِنَا لَغَـٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން غافل ވެގެންވާކަން ކަށަވަރުވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި موسى عليه السّلام ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ فرعون އަށާއި އޭނާގެ قوم ގެބޭފުޅުންނަށް ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި زينة ތެރިކަމާއި ގިނަ މުދާ ދެއްވައިފިއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އެމީހުން އެމުދަތަކުން މީސްތަކުން ކަލާނގެ ސަބީލުން ދުރުކޮށް ގެންދެއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އެމީހުންގެ މުދަލަށް ހަލާކު ލައްވައި ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިކޮށްލައްވައި ގަދަކޮށްލައްވާނދޭވެ! (އެއީ إيمان ނުވާނެ ގޮތަކަށް) ވޭންދެނިވި عذاب ނުފެންނަހާހިނދަކު އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

(٨٩) اللّه وحی ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަދެބޭކަލުންގެ دعاء ، اللّه އިޖާބަކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ތިޔަދެބޭކަލުން ސީދާމަގުގައި (ކިޔަމަންތެރިކަމާއިއެކު) ތިއްބަވާށެވެ! އަދި ކަލާނގެ ޙަޤީޤަތް ނޭނގޭ މީހުންގެ މަގަށް ތިޔަދެބޭކަލުން تبع ނުވާށެވެ!

(٩٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل މީހުން ކަނޑު ހުރަސްކުރައްވައިފީމެވެ (ހުރަސްކުރުވީމެވެ). ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ފަހަތުން އެމީހުންނާއި تبع ވީ فرعون އާއި އޭނާގެ ސިފައިން ދުޝްމަނުކަމާއި عداوة ތެރިކަމުގެ ގޮތުން އައެވެ. ދެން އެ فرعون ކަނޑުގެ ތެރޭގައި غرق ވާން ގާތްވެއްޖެހިނދު އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. بنى إسرائيل މީހުން އީމާންވެގެން އުޅޭ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ނުވާކަމަށް އަހުރެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ތެދުކޮށްފީމެވެ. އަދި އަހުރެންވަނީ مسلم ންގެ ތެރެއިންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٩١) (އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّه وحی ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭ އީމާންވާނީ މިހާރުހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ މީގެކުރިން އުރުދުވެރިވެއެވެ. އަދި ކަލޭވީ فاسد ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٩٢) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަދު ކަލޭގެ ހަށިގަނޑު ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް دليل އަކަށް عبرة އަކަށް ވުމަށް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންނުގެ ގިނަބައެއްމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން غافل ވެގެންވެއެވެ.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޏަކަށްވާނީ ބޯތުރްވިދެވެ.(ނުވަތަ މަންޒިލްވިދެވެ.)❁ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީއިސްރާއީލު މީހުންނަށް. ❁ مُبَوَّأَ صِدْقٍ = ތެދުވެރި މަންޒިލްތަކަށް❁ وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި މިމަންޏަކަށްވާނީ އެމީހުންނަށް ރިޒުގުދެއްވިދެވެ.❁ مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން. ❁ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން إختلاف ނުވެއެވެ. ❁ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ = އެމީހުންނަށް علم ލިބިއްޖެއުމަށްފަހުންނެވެ. ❁ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ،) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރައްވާހުއްޓެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި إختلاف ވެގަތުމެއް ކަންތަކާއިމެދު. ❁ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކުވެރިވާނަމަ. ❁ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް މިމަންޏަކަށްވާނީ ބާވައިލައްވާތަކެތީގާއިމެދު. ❁ فَسْـَٔلِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްކިޔަވާ މީހުންނާ. مِن قَبْلِكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ. ❁ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް.❁ فَتَكُونَ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ = ގެއްލި ހާރުވާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް حقّ ވެއްޖެ މީހުން.❁ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ (عذاب ގެ) كلمة ތުގެ. ❁ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން إيمان އެއް ނުވާނެއެވެ.❁ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ = އަދި އެމީހުން ކައިރިއަށް އައިނަމަވެސް.❁ كُلُّ ءَايَةٍ = ކޮންމެ

އާޔަތުގައި - ކޮންމެ دليل އެއް. ❁ حَتَّىٰ يَرَوُا = އެމީހުން ދެކެފެންނަންދެން.❁ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾ =
ވޭންދެނިވި عذاب ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ން ތެދުވެރިވުމުގެ ތަނަކަށް – ވަޒަންވެރިކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭތިއްބެވީމެވެ. (އެއީ شام ކަރައިގެ بيت المقدس ކަމުގައިވިއެވެ.) އަދި ރަނގަޅު حلال ރިޒުގު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް علم އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެމީހުން إختلاف ނުވެއެވެ. (يعنى: بنى إسرائيل ންގެ ގޮތުގައި محمّد ގެފާނުން رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވާނެކަމުގެ معلومات އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކަށްދާންދެން އެމީހުންގެގޮތުގައި مشهور ވެގެންވެއެވެ. އެކަމާމެދު އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ދެބަސްވުމެއް إختلاف ވެފައެއްނުވެއެވެ. ދެން އެމީހުންގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން އެކަލޭގެފާނާ އެމީހުން ދެބަސްވެ إختلاف ވިއެވެ. والله أعلم) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ގޮތުގައި އެމީހުން އެކަމާމެދު ދެބަސްވި އަދި إختلاف ވާކަމުގައި ވިކަންތަކާމެދު ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމްކުރައްވާނެއެވެ.

(٩٤) ފަހެ رسول الله އެވެ! ތިބާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى އާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ޝައްކުއްގައިވާނަމަ ފޮތްކިޔަވާމީހުންނާ އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްކިޔަވާ يهودى ނަސާރާން ނިކަން އެއްސަވައިބައްލަވާށެވެ! އެއީ عبد الله بْنُ سَلاَم ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ. (يقينُ ނުވެސް ވިޔަސް رسول އެއްކަމުގެ حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ.) ފަހެ ޝައްކުކުރާމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

(٩٥) އަދި الله ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ފަހެ އޭރުން ގެއްލި ހާދުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންފާނެއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ތެދުވެ - (لَعْنَة ގެ كلمة ތެދުވެ – ނުވަތަ عذاب ގެ كلمة ތެދުވެ) حقّ ވެއްޖެބަޔަކު إيمان އެއް ނުވާނެއެވެ.

(٩٧) އަދި އެމީހުންގެގާތަށް ކޮންމެ آية އެއް ކޮންމެ معجزة އެއް އައިކަމުގައި ވޭންދެނިވި عذاب އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން (އެމީހުން إيمان ނުވާނެއެވެ.) އަދި عذاب އައުމުން ދެންވާ އީމާނަކުން ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ.

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَـٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَـَٔامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْـَٔايَـٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

ލުޣަތު

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ = އެއްވެސް ރަށެއް ވިނަމަވެސް.)❁ ءَامَنَتْ = އެރަށުގެ ބަޔަކު އީމާންވި❁ فَنَفَعَهَآ إِيمَـٰنُهَآ = އެބަޔަކަށް އީމާންކަމުން ފައިދާކުރި.❁ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ = نُوْنُسُ (عليه السلّام) ގެ قوم މީހުން.❁ لَمَّآ ءَامَنُوٓاْ = އެމީހުން އީމާންވީހިނދުން.❁ كَشَفْنَا عَنْهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން كَشْفُ ކުރެއްވީމެވެ. ދުރުކުރެއްވީމެވެ.❁ عَذَابَ ٱلْخِزْيِ = ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب .❁ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ وَمَتَّعْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަރާމުދެއްވީމެވެ.❁ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ = މުއްދަތަކަށް.❁ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ لَأَمَنَ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވާނެއެވެ.❁ مَن فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާ ބަޔަކު.❁ كُلُّهُمْ جَمِيعًا = އެ އެންމެން އެކުގައި.❁ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް مَجْبُور ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟. حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ = އެމީހުން مؤمن ން ކަމުގައި ވުމަށްޓަކައި ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ.❁ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ = އަދި އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. (ކުޅަދާނަ ނުވެއެވެ.)❁ أَن تُؤْمِنَ = އީމާންވުމަކީ.❁ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަފުޅުގެ މަތިން.❁ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ = އަދި އެކަލާނގެ عذاب ނުވަތަ ކޯފާލައްވައެވެ.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ = ނުވިސްނާމީހުންގެމައްޗަށް / ބުއްދީގެ ބޭނުން ނުކުރާމީހުންގެ މައްޗަށް.❁ قُلِ ٱنظُرُوا = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، ކަލޭމެން ނިކަން ބަލައިބައްލަވާށެވެ! (ބަލާ فكر ކުރާށެވެ!)❁ مَاذَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗަށް. (ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ކޮންއެއްޗެއްތޯ)❁ وَمَا تُغْنِي ٱلْأَيَـٰتُ = އަދި دليل ތަކާއި عبرة ތަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.❁ وَٱلنُّذُرُ = އަދި إنذار ކުރާ رسول ބޭކަލުންގެ ފަރާތުން.❁ عَنْ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ = އީމާން ނުވާބަޔަކަށް.❁ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ = ފަހެ އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ.)❁ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا = އިސްވެދިޔަ (ފާއިތުވި) أمّة ތަކުގެ ދުވަސްތަކާ ދެކޮޅަށް. (އެބަޔަކުގެ عذاب ދެވުނުގޮތަށް.)❁ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރީގައި.❁ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ!❁ إِنِّي مَعَكُم =

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެން އުޅެމެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ސަލާމަތް ކުރައްވަމެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީހުންނެވެ. ❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން ❁ حَقًّا عَلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށްވާ حقّ އެއްވެ. ❁ نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ = مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވަމުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (اللّه ގެ عذاب އައުމަށްފަހު އީމާންވި) އެއްވެސް ރަށެއްގެ ބަޔަކަށް އެމީހުންގެ އެ އީމާންކަމުން يُونس ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ފިޔަވާ منفع އެއް ނުކުރިއެވެ. އެމީހުން يعني: يونس ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން – އީމާންވިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ދެރަނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ދުރުކުރައްވައި كشف ކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مدّة އަކަށް އަރާމުދެއްވީމެވެ. ދުނިޔޭގައި ތިބުން މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ.

(٩٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ބިންމަތީގައިވާ އެންމެން އެކަށް އީމާންވެއްޖެއިސްކަންކަށަވަރެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަ މީސްތަކުން مؤمن ންކަމުގައިވުމަށްޓަކައި އެމީހުންނަށް مجبور ކުރައްވައި ގަދަކަމުން ކުރައްވާނީތޯއެވެ؟

(١٠٠) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް اللّه ގެ އިޛުނަފުޅާއެކުގައިމެނުވީ (އެކަލާނގެ ހިދާޔަތާއެކުގައި) إيمان ވުމަކަށް އެކަށީގެންވާކަށްނުވެތެވެ. ވިސްނާވާއެއްނުވެސް. އަދި اللّه ގެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކަށް ނުވިސްނާ އަދި އެއިން عبرة އެއް حاصل ނުކުރާބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ރިޖްސު ނުވަތަ عذاب ލައްވައެވެ.

(١٠١) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ކޮންކޮންކަމެއްތޯ ނިޝާން ކަލޭމެން ބަލައި އެއިން عبرة حاصل ކޮށް فكر ކޮށްބަލާށެވެ! އަދި އީމާންނުވާބަޔަކަށް دليل ތައް عبرة ން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި إنذار ކުރައްވާ رسول ންގެ ފައިދާއެއްވެސް ނުކުރާނެއެވެ.

(١٠٢) އަދި އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުން ދެކޮޅުހެދި أمّة ތަކަށް އައިކަހަލަ ދުވަސްތަކާކަހަލަ ގޮތެއް (އެބަޔަކަށް عذاب އަންނާނެގޮތް) މިމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: މިމީހުން إنتظار ކުރަނީ އެފަދަ عذاب އަކަށެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީމެވެ.

(١٠٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވަމެވެ. އަދި مؤمن ންވެސް ސަލާމަތް ކުރައްވަމެވެ. އަދި އެފަދައިން مؤمن ން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ވާ حقّ އެކެވެ.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.! ۞ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ = ކަލޭމެން ޝައްކެއްގައިވާނަމަ. ۞ مِّن دِينِى ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު. ۞ فَلَآ أَعْبُدُ = ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ނުކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާ އެއްޗެއްސަކަށް. مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ وَلَٰكِنْ އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ أَعْبُدُ ٱللَّهَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ الله އަށެވެ. ۞ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުވެރިކުރައްވާ. ۞ وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިވަޑައިގަތެވެ. ۞ أَنْ أَكُونَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ވުމަށް. ۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން. ۞ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މޫނު ސީދާކުރައްވާށެވެ! (ސީދާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!) ۞ لِلدِّينِ = إسلام دين އަށް. ۞ حَنِيفًا توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال . ۞ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ وَلَا تَدْعُ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުގޮވާށެވެ! دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَنفَعُكَ = ކަލޭގެފާނަށް منفع ނުކުރާ އެއްޗަކަށް. ۞ وَلَا يَضُرُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުންނުދޭ. (އެއްޗަކަށް) ۞ فَإِن فَعَلْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަން ހައްދަވައިފިއްޔާ. ۞ فَإِنَّكَ إِذًا = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނުވާނީ. ۞ مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ޖައްސަވައިފިނަމަ. ۞ بِضُرٍّ ދަތި ކަމެއް. ۞ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ = އެކަން ފިލުވައިދޭނޭ އެކަލާނގެވެސް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމަކަށް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ. ۞ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ = ފަހެ އެކަލާނގެ فضل ވަންނަކަން އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެ މީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ يُصِيبُ بِهِۦ = އެކަލާނގެ އެކަމެއް ޖައްސަވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ ۞ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ = ދެރަވިނަމަވެސް ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް حقّ އައިސްފިއެވެ. ۞ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ = ފަހެ މަގުދެއްކުން ލިބިގެންވީމީހާ. ۞ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ =

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެ ތެދުމަގުގައި ދިޔަގެންނަނީ އެމީހާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَنْ ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ. (ދަންނާށެވެ!) ۞ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހެއްގެ އަމަލުފުރެދުމުގެ ވަބާލު އެމީހެއްގެ މައްޗަށެވެ.۞ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ވަކީލަކު ބަލަހައްޓާ ކަލޭގެފާނު ނޫނެވެ.۞ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާ ބާވައިލެއްވުނު ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ وَٱصْبِرْ = އަދި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ = الله حكم ކުރައްވާންދެން. (ނިޔާކުރައްވާންދެން.) ۞ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެރަނގަޅަށް حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މިމަންކަލޭގެފާނުގެ دين އާއިމެދު ޝައްކުވެރިވާ ކަމުގައިވާނަމަ (އެއީ ޝައްކުވެރިވާކަމަށްވާނަމައެވެ. ޝައްކުވެރިވާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ دين އަށެވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދަރުވަމުންދާ ބުދުތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަމެއް ނުކުރާހުށީމެވެ. يعنى: الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރާހުށީމެވެ. (އެއީ އެއްވެސް منفع އެއްދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ ބުދުތަކެކެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވަރުވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވިފައިވަނީ مؤمن ންގެ ތެރޭގައިވުމަށެވެ.

(١٠٥) (އަދި އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވައި މިފަދައިންނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ސީދާ إسلام دين އަށް އެނބުރިވަޑައިގެން އެ دين މަތީ قائم ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ފަރާތެއް ނުވާށެވެ!

(١٠٦) އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ ތަކެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވާ دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެހެން ހަދައިފިނަމަ ކަލޭގެފާނު ވާނީ ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންގެތެރޭގައިވެ. مشرك ންގެތެރޭގައެވެ.

(١٠٧) އަދި الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގުލެއް - ބަލިމަޑުކަމެއް - ޖެއްސެވިއްޔާ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެކަން ފިލުވައިދެއްވާނެ ކަލަކުނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެކަން އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެ ކަލަކުނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް ކަންކަން ދެއްވަނީ ހެޔޮކަމެވެ. (އުނދަގޫ ބަލިމަޑު ފިލުވައި ހެޔޮކަމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޫއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުންގެގާތަށް حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ الله ގެ ފޮތެވެ.) ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ތެދުމަގު އެއީ ހަމަ އޭނާގެ ފައިދާ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ ދަންނާށެވެ! އޭނާގެ އަމަލުފުރެދުން އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވަކީލުކަމުން ބަލަހައްޓާކަށް ނޫނެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނީ رسول ކަން އިއްވާނޭ ބަލަހައްޓާ.)

(١٠٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى އަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި الله حكم ކުރައްވާންދެން ނިޔާކުރައްވާންދެން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެންމެރަނގަޅަށް حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة هود ގެ މާނަ

سُورَة هود — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢٣)

الٓر ۚ كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

الٓر ۚ = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ.) ❁ كِتَٰبٌ = ފޮތެކެވެ. އެބަހީ: މި قرآن .
(ނުވަތަ މިދި ފޮތެވެ.) ❁ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ = އޭގެ އާޔަތްތައް حكم ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ ثُمَّ فُصِّلَتْ =
ދެން تفصيل ކުރައްވައިފިއެވެ. بيان ކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ = حكمة ވަންތަ خبر ދެނެވޮޑިގަންނަވާ
ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. ❁ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. ❁ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ = اللّٰه އަށް މެނުވީ.❁
إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ = މިއަޅާ ކަލޭމެންނަށް ވާނީ އެކަލާނގެ حضرة ންނެވެ.❁ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ =
ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދޭމީހާއާއި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދޭމީހާ ކަމުގައެވެ.❁ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވާށެވެ.❁ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް. ❁ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ = ދެން
ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް توبة ވާށެވެ! ❁ يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا = އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދުނިޔޭގައި
ރަނގަޅު ފައިދާކުރެއްވުމެއް ދެއްވާނެއެވެ.❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔެވިގެންވާ މުއްދަތަކަށް.❁ وَيُؤْتِ
= އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.❁ كُلَّ ذِى فَضْلٍ = ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއްކުރާ މީހަކަށް. (اللّٰه ގެ وجه ޓަކައި
އެހީތެރިވުމާއި) فَضْلَهُۥ ۖ = އޭނާގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ثواب . ❁ وَإِن تَوَلَّوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި
ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.❁ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ބިރުގަންނަން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް
ޖެހިދާނެކަމަށްވާ ބިރުވެރިކަމަށް.❁ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ = ބޮޑުދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ❁ إِلَى ٱللَّهِ
مَرْجِعُكُمْ ۖ = ކަލޭމެން رجوع ވާނީ ހަމަ اللّٰه ގެ حضرة ށެވެ. ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ = ކޮންމެކަމަކަށް ވަރުގަދަ ބާރުހުރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّهُمْ =
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ❁ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެމީހުން ވަޅަލައެވެ. (ދުރުސްކިޔެއެވެ
ދެލާވައެވެ.) ❁ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ = އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެ ވަންހަނާވުމަށް. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁

حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޭރާންތަކުން ނިވައިވާހިނދު. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވެއެވެ.۞ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތައް. وَمَا يُعْلِنُونَ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތައްވެސް. ۞ إِنَّهُ عَلِيمٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾ = ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ވާގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله تعالى އެވެ. މިފޮތަކީ މިއީ (އެބަހީ: މި ކީރިތި قرآن މިއީ) މިފޮތުގެ حكم ތަކާއި أمر އާއި نهي ގެތަކުން ކަށަވަރުގެންވާ ފޮތެކެވެ. ދެން ثواب އާއި عذاب ދެއްވުމުގެގޮތުން تفصيل ކުރެވިގެންވެއެވެ. މިފޮތް ބާވައިލައްވައިގެންވަނީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ.

(٢) (އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم حديث ކުރައްވައެވެ.) (އެފޮތުގެ حكم ތައް تفصيل ވެގެންވަނީ ކަލޭމެން الله ނޫން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް އެންގެވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ نَذِيْر އެއްކަލޭގެއި އަދި بَشِيْر އެއްކަލޭގެފާނުވެސް އެންގެވުމަށެވެ. (އެބަހީ: ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް عذاب ހުރިކަމުގެ ބިރުވެރި خبر އާއި އަދި ކިޔަމަންތެރިންނަށް ދަރުމަވެރިކަމުގެ ثواب ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދޭކަލޭގެފާނެއްކަމުގައިވެސް އެންގެވުމަށެވެ.)

(٣) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުމަށް އެންގެވުމަށް ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވުމަށްވެސް އެންގެވުމަށެވެ. އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّت އަކަށް ކަލޭމެންނަށް އަރާމުކަމާއެކު ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ މަރުވަންދެން ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަމައި ބާކީހުރި އުމުރުގެ فرصة ދެއްވުމެވެ.) އަދި ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއްގެ ވެރިއަކަށް އޭނާ އެކަމުގެ ހެޔޮކަމަކަށް އެކަލާނގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ثواب ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭމެންނާ މެދު ބިރުގަންނަމެވެ. (އޭ މިސްކީނުންނޭވެ!) ބޮޑުދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެކަމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވައިގަންނަވަމެވެ.

(٤) ކަލޭމެން އެނބުރިދިއުން، އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ކޮންމެކަމަކަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥) ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: مُنافق ންކުރެ ބައެއްމީހުން) އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވާންވެގެން، ވަންހަނާވާންވެގެން އެމީހުންގެ ފުއްޕަށް ގުދުކުރެއެވެ. (އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމީހުން ކައިރިން ވަޑައިގަންނަވާއިރު އެމީހުން މޫނު ނިވައިކޮށް ގުދުވެ ބޯހަޅައިގެން ހިނގައެވެ. އެމީހުން އެގޮތް އެކުރަނީ ކަލޭގެފާނަށް ނުވަތަ الله އަށް ނިވައިވާންކަމަށެވެ.) ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޭރާމުން ނިވައިކުރުމަށްނަގައިގަތު އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތައްތައްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިހެންވީއިރު ދެން އެކަލާނގެއަށް ނުފެންނާން ބޭނުންވަނީ އަދި ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟)

۞ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۥٓ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

❁ وَمَا مِن دَآبَّةٍ = އަދި އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. (ބިންމަތީގައި) إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا = އެއެއްޗެއްގެ ރިޒުޤު الله حوال ވެގެންވާގޮތުން. ❁ وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا = އަދި އެއެއްޗެއް قرار ވެ ހަމަޖެހޭތަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَمُسْتَوْدَعَهَا = އަދި އެއެއްޗެއް (މަރުވުމަށްފަހު) އޮންނާނެ ތަނަކާއި / ބެހެއްޓޭނެތަނަކާއި.❁ كُلٌّ = ހުރިހާކަމެއް (އެ دابّة އަކާއިބެހޭ ހުރިހާކަމެއް) ❁ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ = ފާޅުކަމާއި بيان ވެގެންވެއެވެ.❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެ އެވީ. ❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި.❁ وَكَانَ عَرْشُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ عرش (އެތަންތަން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން) ވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْمَآءِ = ފެނުގެމަތީގައި.❁ لِيَبْلُوَكُمْ = އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا = عمل ރަނގަޅުވެގެންވަނީ ކަލޭމެންކުރެ ކޮންމީހަކުކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް.❁ وَلَئِن قُلْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ.❁ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ދިރުވޭނޭ ބައެކެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ = މަރުވުމަށްފަހު.❁ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ إِنْ هَٰذَآ = މިނޫނެވެ. (މިކަލޭގެފާނު މިދައްކަވާ ވާހަކަ ނޫނެވެ.) ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ = ބާރަށްފާޅުވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައިމެނުވީ.❁ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ލަސްކޮށްދީފިނަމަ. ❁ ٱلْعَذَابَ = عذاب❁ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް.❁ لَّيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ مَا يَحْبِسُهُۥٓ = އެ عذاب އައުމަށް ހުރަހެއް ކޮބައިތޯއެވެ. / ކޮންކަމަކުންތޯއެވެ. ❁ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ = ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް އެ عذاب އަންނަދުވަހު.❁ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب އަނބުރައިގެންދެވޭނެ ނުވެއެވެ. / دفاع ކުރާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. ❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ. (ވަށައިލާނެއެވެ.) ❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾ = އެކަމަކާއިމެދު އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ކަންތައް (އެބަހީ: عذاب އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ. ނުބައްދަލުވާނެއެވެ.) ❁ وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް ރަހަލައްވައިފިނަމަ.❁ مِنَّا رَحْمَةً = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަމެވެ.) ❁ ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން އެ نعمة ނަގައިގަންނަވައިފިނަމަ. ❁ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މާޔޫސް

މާޔޫސްވެދެއެވެ. ❁ كَفُورٌ ⑨ = ކާފަރުވުން ބޮޑުވެރިޔާކަމުގައި ވެއެވެ. (نعمة އަށް ކާފަރުވުން ބޮޑުވެރިޔާކަމުގައިވެދެއެވެ.)❁ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نَعْمَاءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة ގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ. ❁ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ = އޭނާއަށް ޖެހުނު އުނދަގޫތަކައި ދައްކަވާފަހު. ❁لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން ނުބައިތައް ދުރުވެއްޖެއެވެ.❁ إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ⑩ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހުންނާނީ އުފާވެ فخر ވެރިވެފައެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި ބިންމަތީގައި حركات ކުރާ އެއްވެސް ދިރޭއުޅޭއެއްޗެއްގެ ރިޒުޤު الله حوال ވެގެންވާ ގޮތުގެ ބަޔާނެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗަކަށް ރިޒުޤު ދެއްވުންވަނީ الله އަށް ކަނޑައެޅިފައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ހިންގެވުން ކަމެކެވެ. އަދި އެ ކޮންމެ ދިރޭއުޅޭއެއްޗެއް އުޅޭނެތަނާއި ވަޑައިގަންނަ ތަނާއި މަރުވެގެންދާތަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއްޗެއްގެ ކޮންމެ ޙާލެއް، ޙާލަތެއް، معلومات އެއް (އެއްޗެއް ގެންދިޔުމުގެ ކުރިން) ލޫޙުލްމަޙްފޫޡުގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. (ކަނޑައެޅި ދިޔަ ތަކެއްޗެއް ބަދަލެއް ނުވާނެއެވެ.)

(٧) އަދި އެކަލާނގެ އެއީ ހަދުވަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި (އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން) އެކަލާނގެ عرش ފެނުގެ މަތީގައި ހުރީއެވެ. (އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އެތަކެތި ހެއްދެވީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް) ކަލާނގެ عمل ކުރުމުގައި އެންމެ ރަނގަޅީ ކާކުކަން ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ކަލާނގެ إمتحان ކުރައްވައި ތަޖުރިބާކޮށް ބެއްލެވުމަށެވެ. އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ތިބާ ކަލާނގެދުވަހު މަރުވެ ދިޔުމަށްފަހު ދިރުވިގެން ތެދުވާނެ ކަމަށް ބުނެފިއްޔާ ކާފަރުވި މީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލާމާއި އެއީ ހަމަ ސِحْر އެއްކަމުގައި ވީ ނޫނެވެ.

(٨) އަދި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ ވަގުތު مدّت އަކަށް މިވަންތަނުސާނާގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ފަސްކުރައްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ عذاب ފަސްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލާނގެ ދައްކަވާނެ عذاب އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ! އެ عذاب އެމީހުންނަށް އަންނަދުވަހުން އެ عذاب އެމީހުންނަށް އަނބުރައިލެވޭނެ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއާ دفاع ކޮށްދޭނޭ އެއްވެސް ކަލާނގެއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްޗެހިކަމަށްބަލައި މަލާމާތްކުރި ކަމެއް (އެ عذاب) އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ.

(٩) އަދި މިވަންތަނުސާނާގެ حضرة ން އިންސާނާއަށް رحمة އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ. (ރިޒުޤުގެ ބާވަތުގެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ރަހަދައްކަވައިފިއްޔާ) އޭނާ ވަރަށް ހިތްހަމަޖެހި އުފާވާނެއެވެ. ދެން މިވަންތަނުސާނާގެ އޭނާގެ ކިބައިން އެ رحمة ނަގާލައްވައިފިއްޔާ އޭނާ އަވަހަށް ނިކަމެތިވެ ހިތްދަތިވެ ކަރުބޯވެގެން ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މުޅިން مايوس ވެދެއެވެ. އަދި ކާފަރުވުން ބޮޑުވެރިޔާކަމުގައިވެއެވެ. الله ގެ نعمة އަށް نَاشكرى ވެދެއެވެ.

(١٠) އަދި އޭނާއަށް ދިމާވި އުނދަގޫތަކާއި ހިތާމަތަކަށްފަހު މިވަންތަނުސާނާގެ އޭނާއަށް نعمة ގެ ރަހަ (ދުނިޔޭގެ ފުރިހަމަކަން) ދައްކަވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ކިބައިން ނުބައިތައް ފިލައިގެންދިޔައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހިތްވަރުގަދަވެ فخر ވެރިވެގެންނެވެ. (އޭނާ ބޮޑާވެ މަލާމާތްކުރާނެއެވެ. الله އަށް شكر ކުރާކަށް ހަނދާނެއް ނުވާނެއެވެ.

إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾ فَلَعَلَّكَ تَارِكُۢ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَضَآئِقُۢ بِهِۦ صَدْرُكَ أَن يَقُولُواْ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ ۚ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُواْ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَٰتٍ وَٱدْعُواْ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٣﴾ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ = ޞަބުރުވެރިވީމީހުން ފިޔަވާ. ۞ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުން ތަންނަށްއެވެ! އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ۞ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާނޭކަހަލައެވެ.۞ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحي ގެ ބައެއް. ۞ وَضَآئِقٌ بِهِۦ صَدْرُكَ = އަދި އެ وحي އާއިގެން ކަލޭގެފާނުން ހިތްދަތިކުރައްވާ. (ކަލަކަޅުވެއެވެ.) ۞ أَن يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުން.۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިނުލެވުނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (ބާވައިލެއްވޭނަމައެވެ.) ۞ كَنزٌ = خزانة އެއް. أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއެކު މަލާއިކަތުންކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިނަމައެވެ.۞ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ = ކަލޭގެފާނުވަނީ ހަމައެކަނި نذير އަކަށްކަމުގައެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله ހީ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެކަމަކަށް ވަކީލުވެވޮޑިގެންވާ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ = وكيل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ހުރިހާކަމެއް ބެލެހެއްޓެވުން އެކަލާނގެ ސިފަކުރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ.)

۞ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ۞ ٱفْتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އެ قرآن ހަދައިގަތްކަމަށް ގޮތުގައެވެ. ۞ قُلْ فَأْتُواْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ!۞ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ = އެއާއެއްފަދަ ދިހަ ސޫރަތެއް.۞ مُفْتَرَيَٰتٍ = ހަދައިގަތް ހަދައިގެން. ۞ وَٱدْعُواْ = އަދި ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ!۞ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم = ކަލޭމެނަށް ގޮވޭނެވަރަށް ހުރިހާ މީހުން. ۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٣﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.۞ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ = ފަހެ އެމީހުން (އެކަމުގައި) ކަލޭމެނަށް ޖަވާބު ނުދިނިއްޔާ.۞ فَٱعْلَمُوٓاْ = ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ = ހަމައެކަނި ބާވައިލެވުނީ (އެ ޤުރްއާން) الله ގެ علم ގެ ތެރެއިން ކަމުގައެވެ. (އެކަލާނގެ إذن ލައްވައެވެ.) ۞ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އަދި ހަމަތެދުވެސް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އާއި އަޅުކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ إله އަކު ނުވާކަމާއެވެ. ۞ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ކިޔަމަންތެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވާނެތޯއެވެ؟ ۞ مَن كَانَ يُرِيدُ = އެދިލައްވައިފިމީހާ. ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا

= (ހަމައެކަނި) ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން. ۞ وَزِينَتَهَا = އަދި އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި. ۞ نُوَفِّ إِلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާހުށީމެވެ. ބާރަބަރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا = އޭގާ އެމީހުން އެކުރި މަސައްކަތްތަކުގެ ދަރުމަ (ދުނިޔޭގައި ދެއްވާހުށީމެވެ.) ۞ وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ۝١٥ = އަދި އޭގާ އެމީހުންނަށް މަދުނުކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ދަންނަހެވެ! ۞ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އެމީހުންނަށް آخرة ގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلنَّارُ = ނަރަކަޔުމެވެ. ۞ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އޭގާ (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަންތައް ނެތިގެންދިއުމެވެ. ۞ وَبَٰطِلٌ = އަދި باطل ވީއެވެ. ۞ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝١٦ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވި ކަންތައް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) ކެތްތެރިވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންގެންވިއެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ وحي ގެ ބައެއް ކަލޭގެފާނު ދޫކުރައްވާކަހަލައެވެ. އަދި އެ وحي އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅު ދަތިވެގެންވާކަހަލައެވެ. އެއީ އެމީހުން މިހެން ބުނާތީއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް خزانة އެއް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއިއެކު ملائكة ން ނުވަތީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އޭގެ جواب ގައި الله އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ نذير އެކެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. އަދި الله ކޮންމެކަމެއް قائم ކުރައްވާ تدبير ކުރައްވައެވެ.

(١٣) އަދި ހެއްޔެވެ! އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް قرآن އުފެއްދިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންކަމުން އެއާއި ގުޅޭގޮތުގެ ދިހަސޫރަތް ކަލޭމެން ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި الله ފިޔަވައި (އެކަމުގައި އެހީއަށް) ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވީހާ ބޭފުޅަކަށް ގޮވާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން މިކަން ހަދައިބަލާށެވެ! ނުހެދޭނެއެވެ!

(١٤) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް އިޖާބަދީފިއްޔާ ދެންދެނެގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބާވައިލެއްވުމަކީ އެވަނީ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލައްވުމަކީ) الله ގެ ދެނެވޮޑިގަތުމުން އެކަލާނގެ إذن ފުރިގެންނެވެ. (އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ކިޔަމަންވެގެން ބޯލަނބާނުނެހެއްޔެވެ؟

(١٥) ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة އާއި އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދޭމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާ އެދުނިޔޭގައި ކުރާ عمل ތަކުގެ ބާރަބަރަށް جزاء ދެއްވައި ހަމަ ކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން އޭގާ އެކުރި އެއްވެސް عمل އެއްގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް މަދުނުކުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٦) އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ނަރަކަފުޅު ނޫނީ ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އަދުވަހުން ހުންނާނީ ހަމައެކަނި ނަރަކައެވެ. އެމީހުން އެދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ގެ ދަރުމައާ ثواب ނެތިވެ باطل ވެގެން ދިޔައެވެ. (އެހެންވާންޖެހުނީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި عمل ކުރީ الله ގެ وجه ފުޅު އެދިގެންނަކަށް ނޫނެވެ. آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب ނުލިބުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމައެކަނި ދުނިޔެއެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ ۚ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ۝١٧ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ ٱلْأَشْهَٰدُ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ أَلَا لَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ۝١٨ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ۝١٩

މަފުޢަދާ

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = دليل އެއްގެމަތީގައިވާ މީހާ. ۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ން.۞ وَيَتْلُوهُ = އަދި އެކިޔަވާ. އެ قرآن ކިޔަވައިދެއްވާ. ۞ شَاهِدٌ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حضرة ންވާ ހެކިވެރިޔަކު. (جبريل) ۞ وَمِن قَبْلِهِۦ = އަދި އޭގެކުރީގައިވެއެވެ.. ۞ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ = موسى (عليه السّلام) ގެ ފޮތް (توراة)۞ إِمَامًا وَرَحْمَةً = އިމާމެއްކަމުގައްޔާއި رحمة އެއްކަމުގައި.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން (ޔަހޫދީ بنى إسرائيل ން) އެއަށް އީމާންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެ قرآن ނުވަތަ މި أمّة ގެ نبى އާ ތަސްދީޤުކުރެއެވެ.)۞ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ = އެއަށް (قرآن އަށް ނުވަތަ نبى اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ.۞ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ = އެންމެހައި ޖަމާޢަތްތަކުގެތެރެއިންވެސް. (އެންމެހައި دين ތަކުގެތެރެއިން.) ۞ فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ = ފަހެ އޭނާއަށް وعد ވެވިގެންވަނީ ނަރަކައެވެ. ޔަގީނުންނެވެ. ۞ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެއާމެދު (އެ قرآن އާމެދު) ޝައްކެއްގައި ނުވާށެވެ!۞ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ حقّ އެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އެކަމަކު ގިނަމީސްތަކުން. ۞ لَا يُؤْمِنُونَ ۝١٧ = އީމާނެއް ނުވެއެވެ. / ތަސްދީޤުނުކުރެއެވެ.۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވެގަތުމުގައި ކާކު އެއްވާނީ؟۞ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = ހަދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = اللّه ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ = އެމީހުން ހުށަހެޅޭނެއެވެ.۞ عَلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް.۞ وَيَقُولُ ٱلْأَشْهَٰدُ = އަދި ހެކިވެރިން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ملائكة ބޭކަލުން ނުވަތަ رسول ބޭކަލުންނެވެ.)۞ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ = މިއީ ދޮގުހެދި މީހުންނެވެ.۞ عَلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ މައްޗަށް.۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ! لَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ۝١٨ = އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ لعنة ވެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ = އެއީ ހުރަސްއަޅާ މީހުންނެވެ. ۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަގުން. ۞ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا = އަދި އެމީހުން އެމަގު

ގުދުރާތް ބަޑުކުރަންއެދޭ.۞ وَهُم بِٱلْأَخِرَةِ = އަދި ހަމަޖެއްސިގެން އެމީހުން آخرة އަށް. هُمْ كَفِرُونَ ﴿١٩﴾ =
އެމީހުން ކާފަރުވެގެންވެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަގުވަރު އެމީހާގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއްގެމަތީގައިވާމީހާ ފަދައިވާނެތޯ؟ (އެބަހީ: މިފަދަމީހާއާއި ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި އޭގެ ޒީނަތް އެދިގެން މަސައްކަތްކޮށްދިރިއުޅޭމީހާ ދެމީހުން ހަމައެއްވަރުވާނެތޯ؟ އެއްވަރުނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

ދެންފަހެ އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ގެމަތީގައިވާ މީހަކީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. އަދި އެބަޔާންވެގެންވާ دليل ހެއްކާ ފިޔަވައިވެރިވެނީ އެކަލާނގެ حضرة ންވާ شاهد އަކު ވެއެވެ. ހެކިވެރިއަކުވެއެވެ. (އެއީ جبريل عليه السّلام އެވެ.) އަދި އޭގެކުރީގައި موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްވެއެވެ. އެފޮތުވެސް جبريل عليه السّلام ހެއްކާ ފިޔަވައިވެރިވިއެވެ. އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ އާދަމީ މީސްތަކުންނަށް إمام އެއްކަމުގައެވެ. رحمة އެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ވެއެވެ. (އެބަހީ: އާދަމީ بنى إسرائيل ން އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ. އެފޮތުގައި މި ނަބިއްޔާގެ ސިފަފުޅު ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދި އެ قرآن އަށް ނުވަތަ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް كافِرُ ވެއްޖެއްޔާ ފަހެ އެމީހާގެ ޖާގައަކީ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ قرآن އާމެދު ޝައްކުއުފެދިގެންވާމީހަކުކަމުގައި ނުވާށެވެ ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ވާ حقّ އެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. ބުރަނުކުރެއެވެ. (މިއާޔަތުގެ މާނަ ގިނަގޮތްގޮތަށް ތަފްސީރުކޮށްފައިވެއެވެ. މިއީ އޭގެއެއްގޮތެވެ.)

(١٨) އަދި اللّه ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެން މީހަކަށްވުރެ ވަކިން އަނިޔާވެރިކަންބޮޑު ކާކުހެއްތޯ؟ (އެބަހީ: އެހެންވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އެފަދަމީހުން قيامة ދުވަހުން الله تعالى ގެ حضرة އަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة އަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އަދި ހެކިދޭމީހުން ބުނާނެއެވެ (ملائكة ބުނާނެއެވެ. ނުވަތަ رسول ބުނާނެއެވެ) މިއީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދިމީހުންނެވެ. (މިއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.) ދަންނާށެވެ!
އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ لعنة ހުއްޓެވެ.

(١٩) އެމީހުންނަކީ اللّه ގެ މަގު ހިފެހެއްޓި ބަންދުކުރިމީހުންނެވެ. އަދި އެމަގު ގުދުރާތް ބަޑުކުރަން އެދޭމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަޖެއްސިގެން އެމީހުންވަނީ آخرة އަށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

أُوْلَـٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُواْ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ۘ يُضَـٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۚ مَا كَانُواْ يَسْتَطِيعُونَ ٱلسَّمْعَ وَمَا كَانُواْ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُوْلَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَن لَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

أُوْلَـٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُواْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނުކުޅެދުވައިދެވޭން
ބަހަނާކުރުމުގައި. ✽ وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. ✽ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ✽
مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު. يُضَـٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންނަށް عذاب ގެބަރުކުރެވޭނެއެވެ.
✽ مَا كَانُواْ يَسْتَطِيعُونَ = އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެވުނެވެ. ✽ ٱلسَّمْعَ އަޑުއަހަން (حقّ ބަސް އަޑުއަހަން.) ✽
وَمَا كَانُواْ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި (حقّ އެއްޗެއް) ފެންނަބަލައިލާކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✽ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
= ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ✽ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަށް ހަލާކުދި މީހުންނެވެ. ✽
وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ✽ مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން
ދޮގުހަދާކުރުކަމުގައިވީ ތަކެތި (އަޅުކަންކުރި ބުދުތައް) ✽ لَا جَرَمَ = ޝައްކެއް حقّ އެއްވެ. ✽ أَنَّهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ =
ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެމީހުންނީ. ✽ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ = އެންމެބޮޑަށް ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ
މީހުންނެވެ. ✽ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީހުން ✽ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި صالح
عمل ކުރި. ✽ وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް توبة ވެ ވަޔެރިވި. ✽ أُوْلَـٰٓئِكَ =
އެމީހުންނީ. ✽ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ✽ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން
ދެމިހުންނާނޭ ހަމަ އަބަދާއަބަދަށެވެ. ✽ ✽ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ = ދެބައިގަނޑުގެ (ކާފިރުބައިގަނޑާ مؤمن ބައިގަނޑުގެ)
މިސާލަކީ. ✽ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ = ކަން އަނދިރި އަދި ބީރު މީހަކާއި. ✽ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ =
ލޮލުންފެނޭ އަދި އަޑުއިވޭ މީހަކާއި ދެމީހުންގެ މިސާލެވެ. ✽ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا = މިސާލުގައި ދެމީހުން
އެއްވަރުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ ✽ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެން نصيحة ލިބިގަންނާނެ ނޫންހެއްޔެވެ؟ ✽ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
نُوحًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (رسول ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމުސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ. ✽ إِلَىٰ

قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް. ۞ إِنِّي لَكُمْ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް ۞ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٢٥) = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އަކެވެ. (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. އެއީ اللهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޑުނަހަން ޒިޔާދަތްތެރިވަރުން ނަރަކައިގެ ޢަޒާބު ހުންނާނެކަމުގެ خبرއެވެ.)۞ أَن لَّا تَعْبُدُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށޭ (އެންގެވުމަށެވެ.)۞ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ = الله އަށްމެނުވީ. ۞ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިރުފުޅުގަންވަޑައިގެންނަވަމުއެވެ. عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ (٢٦) = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވެދާނޭ ދުވަހަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އެމީހުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންނަކީ ބިންމަތީގައި (الله) ނުކުޅެއްދައި ނުލެވޭނެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ސަރަޕަރުސްތުވެރިޔަކު ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ގިނަކޮށްދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް حقّ ބަހެއް އިވުމަށް ކުޅަދާނަވެވޭނޭ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި حقّ އެއްޗެއް ފެންނާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ نفس ގެއް ނަގައިލިމީހުންނެވެ. ގެއްލުވައިލި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދަ ކުރުގައިވިމަކަމި (ބުދުތަކެއް) އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދާނޭއެވެ.

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި އެންމެބޮޑަށް ގެއްލިގެންވާނީ މީހުންކަމުގައިވުމީ عجائب އެއްނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ حقّ ކަމެކެވެ.

(٢٣) (އެމީހުންގެތެރެއިންވެސް) ޔަޤީންވެގެން صالح عمل ކޮށް އަދި އެމީހުންގެ رَبّ އަށް توبة ވެ ބިރުވެތިވީމީހުން ދެންވިއެވެ. އެމީހުން އެއީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ހަމަ އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ.

(٢٤) ދެބައިގަނޑުގެ މިސާލަކީ – އެބަހީ: ކާފިރުބައިގަނޑާއި مؤمن ންނާއި ދެބައިމީހުންގެ މިސާލަކީ، ކަނު އަދި ބިހުރިކަމާއި ބޯކަން ފެންނަ އަދި ކަންފަތްމަތިން އިވޭ މީހާއާ ދެމީހުންގެ މިސާލެވެ. މިދެމީހުން ހަމަ މިސާލުގެގޮތުން ހަމަހަމަވާން އެއްތޯ؟ (ހަމަހަމަ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ކަލޭމެން ފަހެ نصيحة ލިބިގަންނަކަށްނުހަދާހެއްޔެވެ.

(٢٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نُوح (عليه السّلام) رسول ކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ފޮނުއްވީމެވެ. (އެކަލޭގެފާނު قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް نذير އަކެވެ. (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ.)

(٢٦) އެއީ الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށޭ (މިފަދައިން އެންގެވުމަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނޭ ދުވަހަކުން މިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަންވަޑައިގެންނަވަމުއެވެ. الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށްފިއްޔާ މިބާ عذاب حقّ ވާނެއެވެ.

فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِىَ ٱلرَّأْىِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍۭ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ބޮޑުންނާއި ކާފިރުން ދެންނެވިއެވެ.✵ مِن قَوْمِهِۦ =
އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ.✵ مَا نَرَىٰكَ = އަހުރެމެންނަކަށް ކަލޭގެފާނު ނުފެނެއެވެ. ✵ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا =
އަހުރެމެންނާއިފަދަ آدم ގެ ދަރިއަކުކަމުގައި މެނުވީ.✵ وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި تبع ވީމީހުން
އަހުރެމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ. إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا = އެމީހުން އެއީ އަހުރެމެންގެތެރެއިންވާ އެންމެދެރަ
ދަރަޖައިގެމީހުންކަމުގައި މެނުވީ.✵ بَادِىَ ٱلرَّأْىِ = رأي ފުރުސަތުގެންނުވާމީހުންނެވެ. (ހަމަހަމަހާގޮތެއްނެތް މީހުންނެވެ.) ✵
وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށްވުރެ ކަލޭމެންނަށް ވާ އަހުރެމެން ނުދެކެމެވެ.✵ مِن فَضْلٍ =
އެއްވެސް ފަޟީލަތެއް.✵ بَلْ = އަދި ޔަޤީނުން؟✵ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެންނާމެދު
އަހުރެމެންނަށް ހީވަނީ ދޮގުވެރިންކަމުގައެވެ. ✵ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ
ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭ. ✵ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ =
ތިމަންކަލޭގެފާނު علم އާއި معرفة ދިނުމަކަށްގެ މަތީގައިވާނަމަ. ✵ مِّن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة
ން.✵ وَءَاتَىٰنِى = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަތުވައި ވަންޏާ رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة
އެއް(އެއީ ނަބީކަމެވެ.) ✵ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ = އަދި އެ رحمة ކަލޭމެންނަށްވުރެ އަނދިރިކުރެވިއްޖެއެވެ. ✵
أَنُلْزِمُكُمُوهَا = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށްވުރެ އެ رحمة لازم ކުރަންވީއެއްތޯ. (ކުރެވޭނެއްތޯ؟) ✵
وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެ رحمة ނާއިމެދު ނުރުހިގެންވާ حال. ✵ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ
ތިމަންގެ قوم ގެ މީހުންނޭ.✵ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا = އެކަމުގެ މައްޗަކަށް. (އެބަހީ: رسول ކަމު
އިއްވައިދިނުމުގެ މައްޗަކަށް.) އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން މުދަލެއް ނުއެދެމެވެ. ✵ إِنْ أَجْرِىَ =
ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.✵ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށްމެނުވީ. ✵ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި
ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.✵ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އީމާންވި މީހުން ފައްސާލާ މީހަކުކަމުގައި. ✵ إِنَّهُمْ

مُّلَـٰقُواْ رَبِّهِمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ރައްބު އާއި ބައްދަލުކުރާނޭ ބައެކެވެ.۞ وَلَـٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمۡ =
އަދި އެކަމަކު ތިޔަބޭފުޅުން ކަލޭމެން ދެކެނީ. قَوۡمٗا تَجۡهَلُونَ ﴿٢٩﴾ = جاهل ނުދަންނަ ބައެއްކަމުގައެވެ.۞
وَيَـٰقَوۡمِ = އޭ ތިޔަބޭފުޅުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! مَن يَنصُرُنِي = ތިޔަބޭފުޅުންނަށް نصر ދޭނީ
ކާކުހެއްތޯ؟ ۞ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން (الله عقوبة އެއް ދެއްވައިފިނަމަ.) ۞ إِن طَرَدتُّهُمۡ ތިޔަބޭފުޅުން
އެމީހުން ދުރުކޮށް ފައްސަވައިލުމުގެ ސަބަބުން ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް نصيحة
ލިބިގަންނަން ނުކުރައްވަނީތޯ؟ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ކާފިރުވި ބޮޑެތިން ބުނީއެވެ. (އޭ نوح އެވެ!) ކަލޭގެފާނަކީ ހަމަ އަހަރެމެންނާ ހަމަ آدم ގެ ދަރިކޮޅުގެ އިންސާނެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުދެކެމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވީ މީހުންނަކީ އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެ ދަށު ދެރަ ބަޔަކު ފިޔަވައި رَأْيُ ގެ ގޮތުން ހަލުއިކަމާއެކު ނުވިސްނާ ބައެއްކަމުގައި މެނުވީ އަހަރެމެން ނުދެކެމެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށްވުރެ ކަލޭމެންގެ ފަޟީލަތެއް އިތުރުވާކަމެއް އަހަރެމެން ނުދެކެމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ކަމެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ އަހަރެމެން ދެކޭގޮތުގައި ދޮގުވެރިންކަމުގައެވެ.

(٢٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބައްލަވާށެވެ! ތިޔަބޭފުޅުންގެ ތިޔަބޭފުޅުންގެ ربّ ގެ حضرة ން علم އާއި مَعْرِفَة ލިބިވަޑައިގެން ހުރިކަމުގައިވާއިރު އަދި ތިޔަބޭފުޅުންނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއް ލިބިވަޑައިގެންނެވިއިރު يعني: نبى ކަމާއި رسول ކަން ލިބިވަޑައިގެންނެވިއިރު އަދި އެ رحمة ކަލޭމެންނަށް ފޮރުވިގެންދާ ގޮތަށް ހުރިނަމަ ކަލޭމެން އެކަމަށް ނުރުހުމުގައި حال ތިޔަބޭފުޅުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަން ލާޒިމު ކުރަންވީތޯއެވެ؟ (އެކަން لاَزِمُ ކުރަންވީތޯއެވެ؟) އެކަން އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ކަމެއްތޯއެވެ؟ الله ނިޔާކުރައްވާނޭ ކަލޭމެންގެ ކަންތައް الله އާއި وكيل ކުރީމެވެ.)

(٢٩) އޭ ތިޔަބޭފުޅުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުން رسول ކަމަށް ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދޭތީ އެކަމަކަށް
އުޖޫރައެއް ބޭނުންވާތީ (أجُور އެއް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. ތިޔަބޭފުޅުންގެ އުޖޫރަ ވާނީ ހަމައެކަނި الله ގެ
حضرة ގައެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ދުރުކޮށްލުމެއް މުއުމިނުން ފައްސަވައިލާނީ ތިޔަބޭފުޅުން ނޫނެވެ. އެމީހުންނީ
އެމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުކުރާނޭ ބައެކެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ކަމެއްތޯއެވެ؟ އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބޭފުޅުން
ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންނީ ހަމަ جاهل ނުދަންނަ ބައެއްކަމުގައެވެ.

(٣٠) އޭ ތިޔަބޭފުޅުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުން އެމީހުން يعنى: إيمان ވެރިން ދުރުކޮށް
ފައްސަވައިލުމުގެ ސަބަބުން الله ގެ حضرة ން عقوبة އެއް އަތުވެއްޖެނަމަ ދެން ތިޔަބޭފުޅުންނަށް نصر ދީ ވާވީގެން ކާކުހެއްތޯއެވެ؟
ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ވިސްނާ نصيحة ލިބިގަންނަން ނުކުރައްވަނީތޯއެވެ؟

وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ قَدْ جَٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَعَلَىَّ إِجْرَامِى وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾

މުފުރަދާތު

وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި اللّه ގެ خزانة ތަކެއް ވެއެވެ.۞ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް غيب އެއް ނޭނގެއެވެ.۞ وَلَآ أَقُولُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާމެވެ.۞ إِنِّى مَلَكٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ މަލާއިކަތެކޭ. ۞ وَلَآ أَقُولُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. ۞ لِلَّذِينَ تَزْدَرِى أَعْيُنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ލޯތަކަށް އެމީހުން ދެރަކޮށް ހަގީރުކަމުގައި ދެކޭމީހުންނަށް.۞ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا = اللّه އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. (އިމާންކަން ނުދެއްވާނެއެވެ)۞ ٱللَّهُ أَعْلَمُ = اللّه ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާކަމެއް. ۞ إِنِّىٓ إِذًا = އެހެންވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވާނީ. ۞ لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންކަން يقين އެވެ. ۞ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ نوح އެވެ.۞ قَدْ جَٰدَلْتَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ކުރެއްވީމެވެ. فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ގިނަކޮށްފީމެވެ.۞ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާށެވެ! ۞ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް وعد ކުރައްވާ (عذاب) ۞ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާނަމަ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ = އެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާނީ ހަމައެކަނި اللّه އެވެ. (އެކަން ތިމަންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.)۞ إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެއްޔާއެވެ.۞ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ = އަދި އެކަން ނުކުރެވޭގޮތަށް ހުރަސްއެޅޭ ބަޔަކު ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.۞ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ نصيحة ން ކަލޭމެންނަށް މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ.۞ إِنْ أَرَدتُّ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުކުރިނަމަވެސް.۞ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދޭން.۞ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ = اللّه އިރާދަކުރައްވަނީނަމަ. ۞ أَن يُغْوِيَكُمْ = ކަލޭމެން މަގުފުރެދިގެންވުމަށް ސިފަވެގެން އެއްކަލާނގެކަމުގައިވާ. ۞ هُوَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ އަދި އެކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِلَيْهِ

تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން (مكّة ގެ مشرك ން) ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ = އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ مُحَمَّد ގެފާނު نوح (عليه السّلام) ގެވާހަކަ ނުވަތަ މި قرآن ހަދައިއުފައްދަވައިގެން ގެންނެވީއެވެ. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ = މިވަންތަކަލޭގެފާނު ހަދައިއުފައްދަވައިގެން އެވާހަކަ ނުވަތަ މި قرآن ގެނައިކަމުގައިވާނަމަ. ۞ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي = (އެކަމުގެ) ފާފަ ޒިންމާނީ ހަމަ މިވަންތަކަލޭގެފާނަށެވެ.۞ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٌ = އަދި މިވަންތަކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތަކުގެ ފާފައިން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި މިވަންތަކަލޭގެފާނުގެ އަތްގައި الله ގެ خزانة ވެއްޖެކަމަށް ކަލޭމެންނަށް މިވަންތަކަލޭގެފާނު ވިދާޅެއްނުވާނަމެވެ. އަދި މިވަންތަކަލޭގެފާނަކީ غيب ނޭނގޭއެވެ. އަދި މިވަންތަކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތެއްކަމަށް ވިދާޅެއްނުވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ލޮލަށް އެމީހުންނަކީ މާދަރު ދެރަބަޔަކުކަމުގައި ދެކޭމީހުންނަކީ – އެބަހީ: إيمان ވީމީހުންނަކީ - الله އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުދެއްވާނެކަމަށްވެސް މިވަންތަކަލޭގެފާނު ވިދާޅެއް ނުވާނަމެވެ. އެމީހުންގެ نفس ތެރޭގައިވާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އެހެން ހަދައިފިއްޔާ (އެބަހީ: އިމާންވީ މީހުން ދުރުކޮށް ފައްސަވައިލައިފިއްޔާ އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުދެއްވާނެ ބުނެފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަކަލޭގެފާނު ވާނީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންކަމަކަށަވަރެވެ.

(٣٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ نوح އެވެ! ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި جدل ވަރަށްގިނަވެސް ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެއަރިހަށް އަންނާނެކަމަށް މިއަވިދާޅުވާ އަދި وعد ކުރައްވާ އެއްޗެ يعني: عذاب އަޅުގަނޑުމެންގެއަތަށް ގެނައްސަވާށެވެ! ކަލޭގެފާނީ ތެދުވެރިޔަކު ކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މި عذاب ކަލޭމެންނަށް ގެންނަވާނީ ހަމަ الله އެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ދެން ހުރެވެން މި عذاب دفاع ކޮށް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދޭނެ ބަޔަކުނޫނެވެ.

(٣٤) އަދި މިވަންތަކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވުމަށް قصد ކުރެއްވިޔަސް الله ކަލޭމެން ގުމުރާހުކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ މަގުފުރެއްދަވައިފިނަމަ މިވަންތަކަލޭގެފާނުގެ نصيحة ން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެން رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٥) (الله ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުން يعني: مكّة ގެ مشرك ން އެބުނަނީ އެކަލޭގެފާނު يعني: محمّد ގެފާނު نوح ގެފާނުގެ ވާހަކަ ހޯދައި އެކުލަވައިގެން އެވާ މި قرآن އާއި نُوح (عليه السّلام) ގެވާހަކަ އެކަލޭގެފާނު ހަދައިއުފައްދަވައިގެން ގެންނެވީކަމަށްހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިވަންތަކަލޭގެފާނު ހަދައިއުފައްދަވައިގެން މި قرآن ހަދައި އޮޅުމާ الله އަށް نسبة ކުރަނަމަ އެކަމުގެ ކުށް އަދި ފާފަ ޒިންމާނީ ހަމަ މިވަންތަކަލޭގެފާނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ފާފައިން މިވަންތަކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾ وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ سَخِرُوا۟ مِنْهُ ۚ قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾

މުފުރަދާ

وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ = އަދި نوح عليه السّلام އަށް وحى އިއްވެވުނެވެ.۞ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާން ނުވާނެއެވެ. ۞ مِن قَوْمِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ قوم ން.۞ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ = ހަމަކަށަވަރުން (މިހާރު) އީމާންވެއްޖެމީހުން މެނުވީ.۞ فَلَا تَبْتَئِسْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ނާއުއްމީދު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކަށް.۞ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނައުކާ ހައްދަވާށެވެ! ۞ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި أمر ކުރެއްވުމުގެ މަތިން.۞ وَلَا تُخَٰطِبْنِى = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި مخاطب ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާމެދު. ۞ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ غرق ވެވިގެންވާ ބައެކެވެ. غرق ވާނޭ ބައެކެވެ.۞ وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ނާއުކުރައްވަމުން ދަނީއެވެ.۞ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ = އަދި ބޮޑުންގެ ބަޔަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ކައިރިން ފާއިތުވިއިރު.۞ مِّن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެތެރެއިން. سَخِرُوا۟ مِنْهُ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރިއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا = ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެނަށް މަލާމާތްކުރަންޏާ.۞ فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެނަށް މަލާމާތްކުރާނަމެވެ.۞ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެން މަލާމާތްކުރާފަދައިން. فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރެ ކަލޭމެނަށް އެނގޭނެއެވެ. އެނގިދާނެއެވެ.۞ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = عذاب އެއް އަންނާނީ ކާކަށްކަން.۞ يُخْزِيهِ = އޭނާއަށް ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކަން ގެނެސްދޭ.۞ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ = އަދި އެމީހަކުގެ މައްޗަށް ފައިބާނޭ.۞ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ = دائمى عذاب އެއް. (އެއީ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ.) ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ފޮނުއްވައި ވަޑައިގެންނެވުމުން. (އަދިހަނދުން)۞ وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ = އަދި އުދުންތަކުން ފެން އަރައިގަތުމުން. (ފެންއަރައި ފައިބައިފިއެވެ.)۞ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوح (عليه السّلام) وحى

ކުރައްވިއެވެ. އާދެ، އުފުއްލަވާށެވެ! (އެނައުގައި އަރުވާށެވެ!) ۞ مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ކޮންމެ (ބާވަތަކުން) ޖޯޑު ޖޯޑުވާގޮތަށް ދެއްޗި. ۞ وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި. ۞ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ = އުމުރުންގެމައްޗަށް (ހަލާކުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَمَنْ ءَامَنَ = އަދި إيمان ވީމީހުންނާއި. ۞ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންނުވެއެވެ. إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ = ދާދި މަދު ބަޔަކުމެނުވީ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި نوح (عليه السّلام) އަށް وحي އިއްވުނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންކުރެ މިހާރު އީމާންވެއިވާމީހުން ފިޔަވައި ދެން އެހެންމީހަކު قوم ގެ އީމާންނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތަކާމެދު ކަލޭގެފާނު مايوس ވެވަޑައިގެން ހިތާމަކުރުމަކު ނުކުރައްވާށެވެ!

(٣٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި أمر ފުޅާއެއްގޮތަށް ކަލޭގެފާނު ނައުކާގެ ހައްދަވާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުންނާމެދު (مشرك ންނާއިމެދު) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި مخاطب ކުރައްވައި ބަސްފުޅު ވިދާޅުނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ غرق ވެގެންދާނޭ ބައެކެވެ.

(٣٨) އަދި އެކަލޭގެފާނު ނައުކާ ހައްދަވަމުންދެއެވެ. (އެއީ އެއްގަމުގައެވެ. މޫދާ ދުރުގައެވެ.) އަދި ތަނުގެ ބޮޑެތިމީހުން އެކަލޭގެފާނު (ނައުކާ ހައްދަވާތީ) ކައިރިންފާވަޑައިގަންނަ ކޮންމެފަހަރަކު އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރެއެވެ. (އެމީހުން ބުނާކަމުގައިވެއެވެ. މިހާރު نبى ކަމެއް ދޫކޮށްލައްވާފައި ވަޑާންކުރެއްޖެތޯއެވެ. އަދި ތިޔަ ނައު ތިބައި އެއްގަމުގައިދުއްވާ ނަވެއްޗެއެވެ. އެހެންނަމަ ކޯރު ހިނގާބައި ނޫނޭއެވެ. މިއީ މަލާމާތެއް އެމީހުންބުނާ ބައެއްބަސްތައް ކަމުގައިވެއެވެ.) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވެއެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް މަލާމާތްކުރަންޏާ އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެން ތިޔަ މަލާމާތްކުރާގޮތަށް ކަލޭމެންނަށް މަލާމާތްކުރާނަމެވެ.

(٣٩) އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހަކަށް ދެރަނިކަމެއްވެގެންވާ عذاب އެއް އަންނާނެމީހަކީ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭހުށްނެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް (آخرة ދުވަހުން) ނެރަކައިގެ دائمى عذاب އެއް އަންނާނެ މީހަކު އެނގޭހުށްނެއެވެ.

(٤٠) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅު އައިސްދިޔުމުން ކައްކާ އުނދުންތަށުން (އަދި ހަމަ ސޫރަ ތިމުން) ފެން އަރަން ފެށިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެކަލޭގެފާނަށް) އަންގަވައިފީމެވެ. ކޮންމެ ދިރޭތަކެތިއަކުން ޖޯޑު ޖޯޑުގޮތަށް ދެއްޗި އެނައުގައި އަރުވާށެވެ! އަދި އުމުރުއްގެމައްޗަށް (ހަލާކުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެފައިވާމީހުން ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންވެސް އަރުވާށެވެ! އަދި އީމާންވެގެންވާމީހުންވެސް އެނައުގައި އަރުވާށެވެ! އަދި މަދުބައެއްމީހުން މެނުވީ އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެން ނުވެއެވެ.

﴾ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ يَـٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ وَقِيلَ يَـٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَـٰسَمَآءُ أَقْلِعِى وَغِيضَ ٱلْمَآءُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ ۖ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَـٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

ލުޣަވީ

❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا = ކަލޭމެން އެއަށް އަރާށެވެ!❁ بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ = އޭގެ ދުއުވުމާއި އަދި އޭގެ ބަނދަރުކުރެއްވުމީ اللّه ގެ إسم ފުޅުންނެވެ. ❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވީ. ❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ = އަދި އޭތި އެމީހުންނާއިގެން ދުވެއެވެ. ❁ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ = ފަރުބަދަތަކެއްފަދަ ރާޅުތަކެއްގެ ތެރޭގައި. ❁ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ = އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. (ގޮވާލައްވައިއެވެ.)❁ وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ = އަދި އޭނާވަނީ ވަކިވެގެންނެވެ. ❁ يَـٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިކަލުންގެއެވެ. އަހުރެމެންނާއެކު (ނަވަށް) އަރާށެވެ!❁ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭ ނުވާށެވެ!❁ مَّعَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾ = كافر ނާއިއްޔާއެކު. ❁ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ.❁ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ = އަހުރެން ފަރުބަދަރަކަށް އަރާ ހަމަޖެހިލާނަމެވެ. ❁ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ = އެފަރުބަދަ އަހުރެން ފެނުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެއެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ މީހަކުނުވެއެވެ. ❁ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އަމުރުފުޅުގެން.❁ إِلَّا مَن رَّحِمَ = އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހަކުމެނުވީ.❁ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ = އަދި އެދެމެދު ރާޅު ހުރަސްއެޅިގެންވިއެވެ. ❁ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ = ފަހެ އޭނާވީ (އެދަރިކަލުންވީ) غرق ވިމީހުންގެތެރެއިންނެވެ.❁ وَقِيلَ يَـٰٓأَرْضُ = އަދި އަންގަވައިފިއެވެ. އޭ ބިމުއެވެ! (އެބަހީ: اللّه ބިމަށް އަންގަވައިފިއެވެ.) ٱبْلَعِى مَآءَكِ = ބިމުގެ ފެން ބިމާ ދިރުވައިލާށެވެ! (އެބަހީ: ފެން ހިންދާށެވެ!)❁ وَيَـٰسَمَآءُ أَقْلِعِى = އަދި އޭ އުޑުއެވެ! ބިމާގެ ފެން ހިފަހައްޓާށެވެ!
❁ وَغِيضَ ٱلْمَآءُ = އަދި ބިމުގެ ތެރެއަށް ފެންވަރު ހިކިއްޖެއެވެ.❁ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ = އަދި ކަންތައް ނިމިއްޖެއެވެ.❁ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ = އަދި الجُوْدِيُّ ކިޔާ ފަރުބަދަމައްޗަށް (ނަވާގެ) ޖެހި ހަމަޖެހުނީއެވެ.❁ وَقِيلَ = އަދި އަންގަވައިފިއެވެ. / ބުނެވުނެވެ. ❁ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް ދުރުވުން ދުރުކަމާއެވެ. (اللّه ގެ رحمة އާއި ދުރުކަމާއެވެ.)❁ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ = އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުން ربّ އަށް مناجا ދެންނެވިއެވެ. ❁ فَقَالَ رَبِّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ

އަހުގެ ربّ އެވެ! ❁ إِنَّ ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުގެ ދަރިކަލުންވަނީ މިއަހުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.❁ وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ وعد ފުޅު އަކީ ހަމަ حقّ ތެދެވެ. ❁ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެމޮޅަށް حكم ކުރައްވާ އަދި حكم ގެ ވެރިޔާއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެނަވަށް ކަނޑުން އަރާށެވެ! އެނަވުގެ ދުއްވުމާއި އަދި އެނަވުގެ ބަނދަރުކުރެއްވުންވަނީ الله ގެ إسم ފުޅުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ކަނބުޅެއް އެދިގެން ދިނަދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٤٢) އަދި އެނައުމަތީ އުމުރުންނާއިގެން ފަރުބަދަތަކުގެ ބޮޑުމި ރާޅުތަކުގައި ދުއްވަމުންދެއެވެ. އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުނަކަށް ގޮވާލައްވައިފިއެވެ. އޭރު އޭނާ ވަނީ ވަކިން ކަނޑުގައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! އަހުރެމެންނާއެކު ނަވަށް އަރާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނާއެކު ނުވާށެވެ!

(٤٣) އެދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެން ފަރުބަދައަކަށް އަރާ ހަމަޖެހިލާނަމެވެ. އެފަރުބަދަ އަހުރެން ފެނުން ސަލާމަތްކޮށްދީފާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަދު ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ އެއްވެސް މީހަކު ނުވާނެއެވެ. މިއީ الله ގެ أمر ފުރުން ހިނގަމުންދާކަމެވެ. އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހަކުގެން ސަލާމަތެއް ނުވާނެއެވެ. (އަދި އެދިސާބަރު ދެބަފައިންގެ ވަރަކަ ދޭއިރަން) އެދެބަފައިކަލުންގެ ދެމެދަށް ރާޅެއް ހަރަސްވެއްޖެއެވެ. (ދެން އެދަރިކަލުން ގެއްލިހިއެވެ.) އަދި އޭނާވި غرق ވެގެންދިޔަ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٤٤) އަދި ބުނެވުނެވެ. (އެބަހީ: الله އެންގެވިއެވެ.) އޭ ބިމާއެވެ! ތިބާގެ ފެން ދިރުވައިލާށެވެ! އަދި އޭ އުޑާއެވެ! ތިބާގެ ފެން ހިފަހައްޓާށެވެ! އަދި ބިމުގެތެރެއަށް ފެންގަނޑު ގެންދިޔުމުގެ މަސައްކަތް ހިނގައްޖެއެވެ. އަދި ކުރިއަކުރި ނިމިއްޖެއެވެ. (އެންމެހައި ކާފިރުން ހަލާކުވެ ދިޔައެވެ.) އަދި الجُودِيُّ ހިޔާ ފަރުބަދައިގައި ނަވަކަ ހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. ބަނދަރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެންގެވުނެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ހުރި ދުރުކަމާއެވެ. الله ގެ رحمة އާއި ދުރުކަމާއެވެ.

(٤٥) އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް مناجا ދެންނެވިއެވެ. دعاء ދެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުގެ ދަރިކަލުންވަނީ މިއަހުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (އޭނާ ވިއަސްލައް ނަސީބެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ وعد ފުޅު އަކީ ހަމަ حقّ وعد ފުޅެކެވެ. (އެއީ މިއަހުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނެކަމުގެ وعد ފުޅެވެ.) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެމޮޅަށް حكم ކުރައްވާ حاكم އެވެ.

قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيۡسَ مِنۡ أَهۡلِكَۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيۡرُ صَٰلِحٖۖ فَلَا تَسۡـَٔلۡنِ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۖ إِنِّيٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ۝٤٦ قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِكَ أَنۡ أَسۡـَٔلَكَ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞۖ وَإِلَّا تَغۡفِرۡ لِي وَتَرۡحَمۡنِيٓ أَكُن مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ۝٤٧ قِيلَ يَٰنُوحُ ٱهۡبِطۡ بِسَلَٰمٖ مِّنَّا وَبَرَكَٰتٍ عَلَيۡكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٖ مِّمَّن مَّعَكَۚ وَأُمَمٞ سَنُمَتِّعُهُمۡ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٞ ۝٤٨ تِلۡكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡغَيۡبِ نُوحِيهَآ إِلَيۡكَۖ مَا كُنتَ تَعۡلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوۡمُكَ مِن قَبۡلِ هَٰذَاۖ فَٱصۡبِرۡۖ إِنَّ ٱلۡعَٰقِبَةَ لِلۡمُتَّقِينَ ۝٤٩

ތަފްސީރު

قَالَ يَٰنُوحُ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ نوح (عليه السّلام) އެވެ! ❁ إِنَّهُۥ لَيۡسَ مِنۡ أَهۡلِكَۖ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭގެފާނުގެ أهل ބޭފުޅުންގެތެރެއިން ނޫނެވެ. ❁ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيۡرُ صَٰلِحٖۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ صلح ނޫން عمل އެކެވެ. (މި جملة ގައިވާ މާނައިގައި ތަފްސީރުގެ إختلاف ވެއެވެ. إجمالى މާނައިގައި خلاصة ދަންނަވާލަން. إن شاء اللّه) ❁ فَلَا تَسۡـَٔلۡنِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު މިޒަންވަރުކަލާނގެއަށް ސުވާލު ނުކުރާށެވެ! ❁ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۖ = އެކަމެއްގެ އެނގުމެއް ކަލޭގެފާނަށް ނުވާކަންތަކުގައި. ❁ إِنِّيٓ أَعِظُكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިޒަންވަރުކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وعظ ދެއްވަމެވެ. ❁ أَن تَكُونَ = ކަލޭގެފާނު ވުމުގައި ނުވެވުމަށް. ❁ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ۝٤٦ = ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: نوح (عليه السّلام) ދަންނަވައެވެ. އަޅުގެ ربّ އެވެ! إِنِّيٓ أَعُوذُ بِكَ = މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން حِمَاية އެދި ރައްކާތެރިވަމެވެ. ❁ أَنۡ أَسۡـَٔلَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެއާ މިއަޅާ ސުވާލު ދަންނަވާމުން. ❁ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞۖ = މިއަޅާއަށް އެކަމެއްގެ علم ނެތިގެންވާ ކަންތަކާއިމެދު. ❁ وَإِلَّا تَغۡفِرۡ لِي = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ނުފުއްސަވައިފިއްޔާ. ❁ وَتَرۡحَمۡنِيٓ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް رحمة ނުލައްވައިފިއްޔާ. ❁ أَكُن مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ۝٤٧ = މިއަޅާވާނީ ގެއްލުން ލިބިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ قِيلَ يَٰنُوحُ = ބުނެވުނެވެ. އޭ نوح އެވެ. ❁ ٱهۡبِطۡ بِسَلَٰمٖ مِّنَّا = މިޒަންވަރުކަލާނގެ حضرة ން ސަލާމަތްތެރިކަމާއެކު ފައިބާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَبَرَكَٰتٍ عَلَيۡكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންނަށް ލެއްވެވި ބަރަކާތްތަކާއެކު. ❁ وَعَلَىٰٓ أُمَمٖ مِّمَّن مَّعَكَۚ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި (مؤمن ންގެ) ޖީލުތަކުގެ މައްޗަށެވެ. ❁ وَأُمَمٞ سَنُمَتِّعُهُمۡ = އަދި އެބައިމީހުން (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) އަރާމުކޮށްދެއްވާނޭ ބައެއް ޖީލުތަކެއްގެ މައްޗަށެވެ. ❁ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا = ދެން އެމީހުންނަށް މިޒަންވަރުކަލާނގެ حضرة ން ޖެހޭނެއެވެ. (އެހެންނަމަ). ❁ عَذَابٌ أَلِيمٞ ۝٤٨ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. އެއީ ކާފިރުންނަށް مشرك ންނަށެވެ. ❁ تِلۡكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡغَيۡبِ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެ خبر ތަކަކީ (يعنى: نوح عليه السّلام ގެ خبر ތަކާ ދިމާ) غَيۡب ގެ خبر އެވެ. ❁ نُوحِيهَآ إِلَيۡكَۖ = މިޒަންވަރުކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ خبر ތައް

އަންގަވާ.❁ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ = އެ خبر ތައް ދެނެވަޑައި ގަންނަވާ ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ = ކަލޭގެފާނުވެސް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންވިއަސް.❁ مِن قَبْلِ هَٰذَا = މީގެކުރިން.❁ فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ إِنَّ ٱلْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ފަހުކޮޅުވަނީ (އެބަހީ: ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވުންވަނީ) تقوى ވެރިންނަށެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެދަރިކަލުން ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل صالح عمل ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (ބުނެވުނީ އޭނާ شرك ކުރާކަމުގައެވެ. والله أعلم) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންގެ މަސައްކަތެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދެންނެވި ދެންނެވުން صالح عمل ގެތެރެއިން ނުވެއެވެ. މިއީ ترجمة ވެއެވެ. طَبرى راجِحُ ކުރައްވައި ފަހުން މިދެންނެވި ގޮތެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(الله وحى ކުރައްވައެވެ. އޭ نوح އެވެ! ކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެ خبر އެނގިވަޑައިގެންނުވާ ކަންތައްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުދަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު جاهل ންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިގެންނުވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وعظ ދެމެވެ. نصيحة ދެމެވެ.

(٤٧) އެކަލޭގެފާނު يعني: نوح (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ އެނގިގެންނުވާ ކަންކަމާއިމެދު އިބަރަސްކަލާނގެއާ ދެންނެވުމާއިމެދު ސުވާލުކުރުން އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ސަލާމަތްވުމައި ރައްކާތެރިކަން ދެއްވުން އެދެމެވެ. ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ނުފުއްސަވާނަމަ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް رحمة ނުލައްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވާނީ ގެއްލި ހާލުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٤٨) وحي އިއްވެވުނެވެ. އެބަހީ: الله تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ نوح އެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ ސަލާމަތެއްގެ ރައްކާތެރިކަމާއި ފައިބާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ދަރިކޮޅުން އަންނާނޭ مؤمن ންގެމައްޗަށް ވާ بركاة ތަކާއި އެކުގައެވެ. އަދި އެހެންބަޔަކު ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ކުޑަ އަރާމުކުރުވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާނެ ބައެއްކަމުގައިވާ ބަޔަކާއިވެސް ވެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. (މިމީހުންނަކީ الله ގެ أَزَلي علم ނިޔާކުރެއްވުމުގައި ކާފިރުވުމަށް ލިޔުއްވާފައިވާ މީހުންގެ ދަރިކޮޅުން އަންނާނޭ ކާފިރުންނެވެ.)

(٤٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެ خبر ތަކަކީ يعني: نوح عليه السّلام ގެ خبر ތައް މިއީ - ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ خبر ތައް وحي ކުރައްވާ غَيْبُ ގެ خبر ތަކެވެ. ކަލޭގެފާނުވެސް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންވެސް މީގެކުރީ އެބަހީ: މި وحي ގެކުރީ މި خبر ތައް ދަންނަކަމުގައި ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމުގެ ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވުންވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى فَطَرَنِىٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ يَٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعْتَرَىٰكَ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٍ ۗ قَالَ إِنِّىٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ وَٱشْهَدُوٓا۟ أَنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِۦ ۖ فَكِيدُونِى جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِلَىٰ عَادٍ އަދި عادُ ބައިގެމީހުންގެއަރިން (ފޮނުއްވީމެވެ.) أَخَاهُمْ هُودًا = އެމީހުންގެ أخ هود (عليه السّلام)
❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ اعْبُدُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه
އަށް އަޅުކަންކުރާށޭވެ! ❁ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެނަށް އެހެން އެއްވެސް (حقّ)
إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ إِنْ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ =
ދޮގުވެރިބަހަކުކަމުގައިމެނުވީ.❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! (قوم ގެ މީހުންނޭވެ!) ❁ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
أَجْرًا = މިކަންކަމާގުޅޭގޮތުން އަހުރެން ކަލޭމެނުގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމެވެ. (އުޖޫރަ: رسول
ކަން އިއްވައިދިނުމުގެ މައްޗަކަށެވެ.) ❁ إِنْ أَجْرِيَ = މިކަންކަމާގުޅޭގޮތުން އުޖޫރައެއްނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا عَلَى الَّذِي
فَطَرَنِي = ތިމަނުގެ ތެރެއިން މިކަންކަލޭގެފާނުން ހެއްދެވި ފަރާތަށްމެނުވީ.❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ
ބުއްދި ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ (އެއްކަލާ ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟) ❁ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ
މީހުންނޭވެ! اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވާށޭވެ!❁
ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ = ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވާށޭވެ!❁ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ
ކަލޭމެނަށް ވާރޭ ތޫނުކޮށް ވެއްސަވާނެއެވެ.❁ مِّدْرَارًا = ބޮޑަށް. ❁ وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ބާރު
އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހުރި ބާރުގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَا تَتَوَلَّوْا = އަދި ކަލޭމެން
ފުރަގަސްނުދޭށެވެ! مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ = ކުށްވެރި حال / ނުވަތަ كافر ވާ حال . ❁ قَالُوا يَٰهُودُ = އެމީހުން
ބުނެފިއެވެ. އޭ هود އެވެ! مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ނުގެނެސްދެއްވައެވެ. (ޞައްޙަކަމުގެ ހެކިތަކެއް
ދޭކަމުގެ ހެއްކެއް) އެއްވެސް حجّة އެއް، دليل އެއް ނުގެނެސްދެއްވައެވެ. ❁ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން
ނުވަމުއެވެ.❁ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ންތައް ދޫކޮށްލާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ عَنْ قَوْلِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅަކަށްޓަކައި.❁ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކުކަމުގައި
އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. ❁ إِن نَّقُولُ = އަހުރެމެން ނުބުނަމުއެވެ.❁ إِلَّا اعْتَرَاكَ = ކަލޭގެފާނަށް

ޖެހުނީކަމުގައި ދެންނެވީމު. ❁ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ ބައެއް إله ންގެ ފަރާތުން. ❁ بِسُوٓءٍ ۗ = ނުބައެއް. މާރާކަމެއް. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّيٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނު الله ހެކިކުރުވަމެވެ. ❁ وَٱشْهَدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ! ❁ أَنِّي بَرِيٓءٌ = މިމަންކަލޭގެފާނު ވަކި ބަރީއަވެގެންވެމެވެ. ❁ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން މިއަ شريك ކުރާތަކެތިން. ❁ مِن دُونِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَكِيدُونِي جَمِيعًا = ފަހެ ކަލޭމެން އެންމެން މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ރަވައިބަލާށެވެ! ❁ ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ = ދެން ކަލޭމެން މިމަންކަލޭގެފާނަށް ލަސްކޮށް ނުދޭށެވެ! ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި عاد ބޭކަލުންގެ މީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام رسول ކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަކަށް އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުވެރިބަސްހަދާކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: الله ފިޔަވައި إله ންކަމުގައި ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ދޮގެވެ. އެއްވެސް މާނައެއްގައި އަޅުކަން އެއަށް ވާޖިބު حقّ އެއްކަމެއްނުވެއެވެ.)

(٥١) އޭ އަހުރެންގެ قوم އޭވެ! މިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މައްޗަކަށް އެބަހީ: رسول ކަން ކަލޭމެނަށް އިއްވުމުގެ މައްޗަށް—ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. - މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ މިމަންކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ފަރާތް ކަމުގައިވާ ކަލާނގެ حضرة ން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދި ނުކުރަންނަނީހެއްޔެވެ؟

(٥٢) އަދި އޭ މިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވާށެވެ! އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބޯވާރޭ ފޮނުއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ބާރުގެ މައްޗަށް އިތުރުބާރެއް އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި حال / ނުބައި كافر ވާ حال ގައި ފުރަގަސްނުދޭށެވެ!

(٥٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ هود ގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް (މުޢުޖިޒާތެއް ވަޑައިގެން ގެނެސްދެއްވާ ގޮތަކަށް) ނުގެންނަވަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހަމަ ވިދާޅުވާ ވިދާޅުވުމަކަށް އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ންތައް ދޫކޮށްލާނީ ނޫނެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٥٤) (އަހުރެމެންގެ إله ންތަކަށް ހުތުރުބަސް ވިދާޅުވުމުގެ ސަބަބުން) އަހުރެމެންގެ ބައެއް إله ންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮންމެވެސް މާރާކަމެއް ޖެހިފައިގެންވާ ކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެމެން ނުބުނަމެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަކީ މިއަދުވެސް އެ إله ންގެ ފަރާތުން ނުބައި މާރާކަމެއް ޖެހިފައިގެންވާ ބޭކަލެކެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނު الله ހެކިކުރުވަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންވެސް ހެކިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މިއަ شريك ކުރާތަކެތީގެ ކިބައިން އަހުރެންނަކީ ބަރީއަވެގެންވެމެވެ.

(٥٥) އެކަލާނގެ މެނުވީއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެންމެން (ކަލޭމެންނާ އަދި ބުދުތަކާއެކުގައި) މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ރޭވުމަށް ގެއްލުމެއްދޭން ނިންމާށެވެ! އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަންފަސްކުރުމެއް ނުދޭށެވެ!

إِنِّى تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّى وَرَبِّكُم ۚ مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّى قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَنَجَّيْنَـٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ ۖ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

إِنِّى تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކުރީމެވެ. رَبِّى وَرَبِّكُم = އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނާ އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رب އެވެ.✿ مَّا مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌ بِنَاصِيَتِهَآ = އެއެއްޗެއްގެ ނިތްކުރިއާ ދިމާ މަތީ އިސްތަށިގަނޑުގައި އެކަލާނގެ ހިފުއްވައިގެންވާމެނުވީ. (އެބަހީ: އެއެއްޗެއް އެކަލާނގެ ބާރުގެދަށުގައިވާމެނުވީ)✿ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب ވަނީ.✿ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ = ހަމަ حقّ ސީދާ މަގުގައެވެ. / عدل إنصاف ގައެވެ. ✿ (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) فَإِن تَوَلَّوْا = ފަހެ އެއުރެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ދެނެގަންނާށެވެ!) ✿ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ.✿ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމަކާއިގެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ކަންތައް.✿ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّى = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب خليفة ފުޅުކުރައްވާނެއެވެ. ✿ قَوْمًا غَيْرَكُمْ = ކަލޭމެން ނޫން ބައެއް.✿ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ✿ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب އީ.✿ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.✿ (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ފޭބިއިރުން. (عذاب އައިއިރުން) ✿ نَجَّيْنَا هُودًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ هود (عليه السّلام) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.✿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އަދި އީމާންވެގެންތިބިމީހުންނާއި. ✿ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة ން.✿ وَنَجَّيْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.✿ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ = (قيامة ދުވަހުގެ) ގަދަވެގެންވާ عذاب ން.✿ وَتِلْكَ عَادٌ = އަދި އެއީ عاد ބަޔެއްގެ މީހުންނެވެ. (ހަލާކުވެގެން ދިޔައީ)✿ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ = އެއުރެން އެއުރެންގެ رب ގެ آية ތަކަށް އިންކާރުކުރިއެވެ.✿ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ = އަދި އެއުރެން އެކަލާނގެ رسول ންނަށް ނުކިޔަމަންވިއެވެ.✿ وَٱتَّبَعُوٓا۟ = އަދި އެއުރެން تبع ވިއެވެ.✿ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ = حقّ އާއި ދެކޮޅު ޖެހި ކޮންމެ ޖައްބާރެއްގެ އަމުރަށް.✿ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا = އަދި މި ދުނިޔޭގައި އެއުރެންނާއި تبع

ކުރެވިއްޖެއެވެ. لَعْنَةً = لعنة އެއް. (الله ގެ ކާފަރުން.)۞ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް. (الله ގެ ކާފަރު تبع ކުރުވޭނެއެވެ.) ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ!۞ إِنَّ عَادًا = ހަމަކަށަވަރުން عاد ބަޔަކީ މީހުން. ۞ كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފަރުވިއެވެ.۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ!۞ بُعْدًا لِّعَادٍ = عاد ބަޔަކީމީހުންގެމައްޗަށް (ޙައްޤުން) ދުރުވެގެންވެއެވެ.۞ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ = އެއީ هود (عليه السّلام) ގެ قوم އެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކޮށްފީމެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއެއްޗެއްގެ ނިތްކުރިގަނޑުގައިވާ އިސްތަށިގަނޑު ހިފައްޓަވައިގެންނެވި ނޫނީ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗެއްވެސްވަނީ އެކަލާނގެ ބާރުގެދަށުގައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަނީ حقّ މަގުގައެވެ. عدل إنصاف ގައެވެ. (މިހެނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު މިދަޢުވަތުދެއްވަނީ އެކަލާނގެ މަގަށެވެ. ކަލޭމެން އެމަގަށް އަދި އެމަގުބަސްދުކުރަނީއެވެ. އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެއްލުވި ނުކުރައްވާނެއެވެ.)

(٥٧) (الله ވަޙީކުރައްވައިއެވެ.) ދެން އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނިއްޔާ (މިފަދައިގޮތަށް!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްޗަކާއިގެން ކަލޭމެންގެގާތަށް އަރުވާލެވުނު އެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނަށް އިއްވައިފީމެވެ. (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވައިފީމެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭމެން ހަލާކުކުރައްވައި ކަލޭމެން ނޫންބައެއް ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެއަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހުރިހާއެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވައެވެ.

(٥٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ދުވު އައިސްދިޔު އެބަހީ: عذاب އައިސްދިޔުމުން هُودُ عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނާއިއެކު إيمان ވެގެންވީމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެގޮތުންނެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުގެ ގަދަވެގެންވާ عذاب ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(٥٩) އަދި އެއީ އެބަހީ: މި بيان ވެގެން އެދިޔައީ عاد ބަޔަކީމީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހެދިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޖާބިރު رسول ބޭކަލުންނަށް ނުކިޔަމަންވިއެވެ. އަދި حقّ މަގާއި ދުރުވެގެންވާ ބޮޑާ ކޮންމެ މީހެއްގެ أمر އާއި އެމީހުން تبع ވިއެވެ.

(٦٠) އެމީހުންނަށް މިދުނިޔޭގައިވެސް އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް لعنة، تبع ވެވިގެންވިއެވެ. އެބަހީ: الله ގެ ކާފަރު تبع ވެވިގެންވިއެވެ. ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން عاد ބަޔަކީމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފަރުވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! عاد ބަޔަކީމީހުން (ޙައްޤާއި الله ގެ رحمة އާއި) ދުރުވެގެންވިއެވެ. އެއީ هُودُ عليه السّلام ގެ قوم މީހުންނެވެ.

❁ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَٱسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَآ ۖ أَتَنْهَىٰنَآ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُۥ ۖ فَمَا تَزِيدُونَنِى غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

❁ وَإِلَىٰ ثَمُودَ = އަދި ثَمُودُ ޤައުމުގެމީހުންނާއަށް (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) ❁ أَخَاهُمْ صَالِحًا =
އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) ❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم
ގެ މީހުންނޭވެ! ❁ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް
އެހެން އެއްވެސް (حقّ) إله އަކުނުވެއެވެ. ❁ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.❁ هُوَ أَنشَأَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން
އުފެއްދެވިއެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން (އެބަހީ: ކަލޭމެން އުފެއްދެވުމުގެ ފުރުމަތަކުގައިވާ آدم ގެފާނު އުފެއްދެވީ
ބިމުންނެވެ.) ❁ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ކަލޭމެން ވަޒަންވެރި ކުރެއްވިއެވެ.❁
فَٱسْتَغْفِرُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ދަންނަވާށެވެ!❁ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ = ދެން
އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން توبة ވާށެވެ! رجوع ވާށެވެ! ❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ
ربّ އީ. ❁ قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ = ކުއްލިއަވަހާ ގާތްވޮޑިގެންވާ دعاء އިޖާބަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ =
އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ صالح އެވެ! ❁ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ
ތެރޭގައި އުންމީދުކުރެވޭ ބޭކަލަކަށް ވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ قَبْلَ هَٰذَآ = މީގެކުރިން. (ކަލޭގެފާނުގެ މިދަޢުވާކުރައްވައިގެ
ކުރިން.) ❁ أَتَنْهَىٰنَآ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް މަނާކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ❁ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا =
އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރުން. ❁ وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ޝައްކެއްގައެވެ.❁ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ = އެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު
އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލައްވާ އެއްޗަކާމެދު. ❁ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ = ޝައްކުކުރާ ބަހަނާކުރުވާފަދައެވެ.❁ قَالَ يَٰقَوْمِ =
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر
ދީބާށެވެ! ❁ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = މިޔަންކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅި بيان ފެނުމާއި دليل އެއްގެމަތީގައިވާނަމަ. ❁

مِّن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންނާ. ❁ وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް رحمة އެއް އަރުވައިފައި. (نبى ކަމާއި حكمة އާއި إسلام دين އަރުވައިދެއްވިއްޔާ) ❁ فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން (عذاب އަރުވައިފިނަމަ) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ إِنْ عَصَيْتُهُۥ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އުރުދުއްވައިފިނަމަ. ❁ فَمَا تَزِيدُونَنِى = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ނުކޮށްދޭނެއެވެ. ❁ غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމެވެ. ❁

إجْمَالِى މާނަ

(٦١) އަދި ثمود ބަޔެއްގެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ކަމުގައި އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއި ބިމުން ކަލޭމެން ހައްދަވަން ފެއްޓެވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ ބަފައިކަލުން ކަމުގައިވާ آدم عليه السّلام އުފެއްދެވީ ބިމުގެ ވެލިންނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެބިމުގައި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން رجوع ވެ توبة ވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އާއި ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ އަދި دعاء އިޖާބަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٢) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ صالح ގެފާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ މިޔަކުރީގައި އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައި އުއްމީދުގެންނާ مقبول މީހަކުކަމުގައެވެ. މިހާރު އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އެއްޗެއްސަށް އަހަރެމެން އަޅުކަންކުރުން ކަލޭގެފާނު މަނާކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކަށް ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް ތިޔަގޮވާލައްވާ ކަންތައްތަކުގައި އަހަރެމެން މިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ޝައްކުގައެވެ. ޝައްކުކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެގެންނެވެ.

(٦٣) އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްގަމުގައިވެފައި އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް رحمة އެއް އަރުވައިފިއްޔާ (އެބަހީ: نبى ކަމާއި حكمة އާއި إسلام دين އަރުވައިފިނަމަ) ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އުރުދުއްވައިފިއްޔާ الله ގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް عقوبة އެއް ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އެކަމުން دفاع ކޮށް نصر ދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟) އެހެންވެއްޖެއްޔާ ގެއްލުމާ ހަލާކުވުމީ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ނުކޮށްދޭނެއެވެ.

وَيَٰقَوۡمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمۡ ءَايَةٗۖ فَذَرُوهَا تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابٞ قَرِيبٞ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖۖ ذَٰلِكَ وَعۡدٌ غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَآ إِنَّ ثَمُودَاْ كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُنَآ إِبۡرَٰهِيمَ بِٱلۡبُشۡرَىٰ قَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞۖ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجۡلٍ حَنِيذٖ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

وَيَٰقَوۡمِ = އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ = މިއީ الله ގެ جمل ރުއެވެ. ۞ لَكُمۡ ءَايَةٗ = ކަލޭމެންނަށް حجّة އެއްވެ. دليل އެއްވެ. فَذَرُوهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އޭތި ދޫކޮށްލާށެވެ! ۞ تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِ = الله ގެ ބިމުން އޭތި ކައިބުއިމަށްޓަކައި. ۞ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ = އަދި ކަލޭމެން އަނިޔާ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނދަގޫއެއް ނުދޭށެވެ! ۞ فَيَأۡخُذَكُمۡ = ފަހެ (އެހެން ހަދައިފިއްޔާ) ކަލޭމެންނަށް ޢަޒާބު ފޯރާނެއެވެ. ۞ عَذَابٞ قَرِيبٞ ﴿٦٤﴾ = ކައިރިވާ عذاب އެއް. ۞ فَعَقَرُوهَا = ފަހެ އެމީހުން އޭގެ ބޯކަނޑާލިއެވެ. (އޭގެ ފައިކަނޑާލިއެވެ.) ۞ فَقَالَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުގައި އުފާވެރިވެ ހުރެބަލާށެވެ! ۞ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖ = ތިންދުވަހު (އެދުވަހުން ކަލޭމެންނަށް ހަލާކު އަންނާނެއެވެ.) ۞ ذَٰلِكَ وَعۡدٌ = އެއީ (ކަލޭމެންނަށް ދެވުނު) وعد އެއްވެ. ۞ غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ ﴿٦٥﴾ = ދޮގުނުކުރެވޭ. ۞ (އެކަމަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ.) فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު (عذاب) އައިއިރު. ۞ نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވި މީހުންނަށް. بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އަކުން. ۞ وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍ = އަދި އެދުވަހުގެ ފާޑު ނިކަމެތިކަމުންނެވެ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ۞ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ = އެއީ ހިތްވަރުގަދަ ކަލާނގެއެވެ. عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުން ހިފައިގަތްއެވެ. ۞ ٱلصَّيۡحَةُ = އަޑުގަދަ ސަޑު (އެމީހުންނަށް ގަދަ ޖެހުމެއް ޖެހިއެވެ.) فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުގައި ކަކޫޖަހާ ތިބިހާލު ވެއްޖެއެވެ. جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ = (މަރުވެގެން) ބޯދަނޑިވެފައިވާ ހާލު حال. ۞ كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآ = އެމީހުން ކުރިން ދިރިއުޅެފައިނުވާހެންނެވެ؟ އެމީހުން އެތާ ދިރިނޫޅުނުހެންނެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّ ثَمُودَاْ كَفَرُواْ رَبَّهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ثَمود ބައިމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފަރުވިއެވެ. ۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ۞ بُعۡدٗا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ = ثمود

ބާވައިގެމީހުން ދުރުވެގެންވެއެވެ. (الله ގެ رحمة އާއި ހެޔޮކަމާ ދުރުވެގެންވެއެވެ.) ۞ وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެބަހީ ފޮނުއްވި ملائكة ން إبراهيم (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ بِٱلْبُشْرَىٰ = އުފާވެރި خبر އާއިގެން.۞ قَالُوا۟ سَلَٰمًا = އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ قَالَ سَلَٰمٌ = އެކަލޭގެފާނުވެސް سلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ فَمَا لَبِثَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ލަސްވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.۞ أَن جَآءَ އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުން. ۞ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ (٦٩) = ފިހެފައިވާ ގެރިއެއް ހިފުވައިގެން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم އެވެ! (ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މިޤައުމާވާ ވާހަކަ ދެއްކެވުމަށްޓަކައި) ކަލޭމެންނަށް حجّة އެއްކަމުގައި މިއީ الله ގެ ޖަމަލުކުޅެވެ. ފަހެ ބިމުން ކައިބޮއި ހަދަން ކަލޭމެން އޭނާ ދޫކޮށްލާށެވެ! އަދި އެއަށް އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެން އެއަށް ގެއްލުމެއް ނުކުރާށެވެ! އެހެންވެއްޖެކަމަށްވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް ގާތުގައިވާ عذاب އަތުވެދާނެއެވެ.

(٦٥) ފަހެ އެމީހުން އޭގެ ފައިތިލަކަށްދެއްކި އޭނާ މަރައިލިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު يعني: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން، ކަލޭމެން ގެތެރޭގައި ތިންދުވަސްވާންދެން އަރާމުކޮށް މަޖާނަގަންނާށެވެ! (ދެން އޭގެ ފަހުގައި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عذاب އަތުވާނެއެވެ.) އެއީ ދޮގުވެވިގެން ނުވާ وعد އެކެވެ.

(٦٦) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ދުވި އައިސްދުން (އެބަހީ: އެ قوم ގެމީހުންނަށް عذاب އައިސްދުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح (عليه السّلام) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައި إيمان ވެގެންވި މީހުންވެސް ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެކެވެ. އަދި އެދުވަހުގެ އަނިކަމުތިކަމާއި ދުރުކަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (ތަންނަށެވެ!) އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٧) އަދި ގަދަޔަށް ފާޑުގަނޑުގެ އަޑެއް އެމީހުން ހިފައިލިއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އައީ ގަދަޔަށް ފާޑުގެ ސަބަބުން އެމީހުން މަރުވެއްޖެއެވެ.) އެމީހުންގެ ގެތެރޭގައި ބިމަށްވެރިފައިވާ حال އެމީހުން ފަތިސްނުވިއެވެ. އެމީހުން މަރުވެދިޔައެވެ.

(٦٨) އެމީހުން ކޮންދުވަހަކުވެސް އެތާ ދިރިނޫޅުއްވާހެއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ثمود އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފިރުވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ثمود ބާވައިގެމީހުންނަށް (الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.

(٦٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ން އެބަހީ: ملائكة ބޭކަލުން – إبراهيم عليه السّلام ގެ އަރިހަށް އުފާވެރި خبر އާއިގެން ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ކަލޭގެފާނަށް سلام ދެއްވުމަށް ސަލާމް ކިޔުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެންފަހެ އެބޭކަލުންނަށް ސަލާމް ކިޔުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ލަސްވެވަޑައިނުގަންނަވައި ފިހެފައިވާ ގެރިއަރާއިގެން إبراهيم (عليه السّلام) ވަޑައިގެންފިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ހިތުހުރެއްވީ އިންސާނުންގެ ޞޫރައިންވާ مهمان ންކަމަށެވެ. އެހެންވެ مهمان ންނަށް ކެއުމަށް ގެރިއެއް ގެންނެވިއެވެ.)

فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۚ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَٰهَا بِإِسْحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾

މުފްރަދާތު

فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ = ފަހެ އެބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުތައް އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ❁ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ = އެއާދިމާއަށް (އެކާނާއަށް) ނުދާތީ. (ފިރިނުކުރެއްވުމާއި)❁ نَكِرَهُمْ = އެބޭކަލުންނާމެދު އިންކާރުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً = އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ إحساس ކުރެވިވަޑައިގަތެވެ. قَالُوا لَا تَخَفْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ބިރުވެރިނުވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ❁ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ = މިއަޅުގަނޑުމެން ފޮނުއްވިފައިވަނީ. إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ = لوط قوم އަށެވެ. ❁ وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ކައިރީގައި ހުންނެވިއެވެ.❁ فَضَحِكَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ ހިނިތުންވެވަޑައިގަތެވެ. ❁ فَبَشَّرْنَٰهَا = ފަހެ މިއަޅުގަނޑުމެން އެކަމަނާއަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވީމެވެ. ❁ بِإِسْحَٰقَ = إسحاق (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ.❁ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ = އަދި إسحاق ގެ ފަހުން (މާފަހުކޮޅުގައި) ❁ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ = يعقوب (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ.❁ قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހައްހު عجائب އެއްޗެކެވެ ދެރަކަމެވެ!❁ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ = މިއަޅުގަނޑަށް ދަރިން ވިހެވޭނެބާއެވެ؟ މިއަޅުގަނޑަކީ عجوز އެކެކެވެ. ❁ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا = އަދި މިއިންސާނާ މިއަޅުގަނޑުގެ ފިރިކަލުންނެވެ. އެއީ މުސްކުޅިއެކެވެ. ❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީކަމެއް.❁ لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ = عجائب ކަމެކެވެ. ❁ قَالُوٓا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ = ކަލޭގެ الله ގެ أمر ފުޅާމެދު (الله ގެ ނިޔާފުޅާމެދު) عجائب ވެވަޑައިގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ = އަދި الله ގެ رحمة އާއި އެކަލާނގެ بركاة އެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ވާށެވެ.❁ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ = އޭ (إبراهيم ގެފާނުގެ) ގެގެ أهل ވެރިންނޭވެ. ❁ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ، حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ އަދި مدح އާއި ثناء އާއި މަތިވެރިކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَلَمَّا ذَهَبَ = ފަހެ ދުރަށް ދިޔައިރުން. عَنْ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ❁ ٱلرَّوْعُ = ބިރުވެރިކަން❁ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި خبر ލިބިވަޑައިގެން ❁

تُجَـٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ = (އޭރުންފަހު އެކަލޭގެފާނު) لوط قوم އާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ސުވާލު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަވާބު މަޝްވަރާކުރެއްވުމަށް جدل ކުރައްވާން ފެއްޓެވިއެވެ.۞ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އަކީ. ۞ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ = ކެތްތެރި – ހިތްހަމަވެރި - توبة އާ رجوع ވެ ވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) ދެންފަހެ (ފިރިހެނުންގެ ސިފައިން ވަޑައިގަތް) އެބޭކަލުންގެ އަތްތަކުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ކާނާއަށް واصل ނުވާކަމުގެ (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ފިރިހެނުންގެ ސިފައިން) އެބޭކަލުންނަށް ކާތަކެތި ހުށަހެޅުމުން ކާނެތަކެތި ބޭނުން ނުކުރައްވާތީ އެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުގަތުން ވެވަޑައިގަތުން ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެހެނީ އަރަބިން مهمان އަކަށް ކާތަކެތި ހުށަހެޅުމުން އެ مهمان އެއްޗެއް ނުކައިފިނަމަ އެ ފަރާތުން އެ مهمان އަކީ ނުބައި قصد އެއް އޮތް މީހެކެވެ. އެހެން ކަމަށްވުމުން ބިރުގަތުމަކީ ސިފައިގެ ކަމެކެވެ.) ދެންފަހެ އެ ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! މިމަންބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ لوط قوم އަށެވެ. (އެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވުމަށެވެ.)

(٧١) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ކޮޅަށް ހުންނެވިއެވެ. އަދި ހިނިތުންވެލެއްވިއެވެ. އަދި إسحاق (عليه السّلام) އެކަމަނާއަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާއަށް ދެއްވީމެވެ. އަދި إسحاق ގެ ފަހުން (މާމަދިރިކަލެއްކަމުގައި) يعقوب (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގައެވެ.

(٧٢) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އާދޭހެ عجائب އެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! މިމަންކަމަނާ މުސްކުޅިވެ عجوز ވެފައެވެ. މިމަންކަމަނާ ދަރިން ވިހާނަންހެއްޔެވެ؟ އަދި މިޚަންދުވީ މިމަންކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނެވެ. އެކަލޭގެ މުސްކުޅި ބޭކަލެކެވެ. (ބުނެވޭ ގޮތުން އެކަމަނާގެ عمر ފުރާ 99 އަހަރުކަމުގައެވެ. އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެ عمر ފުރާ 100 އަހަރުކަމުގައެވެ. = تفسير الطبرى =) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަކަށް عجائب ކަމެކެވެ.

(٧٣) އެބޭކަލުން يعنى: މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. اللّٰه ގެ ނިޔާކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެ عجائب ވެވަޑައިގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ތި (إبراهيم ގެފާނުގެ) ގޭގެ أهل ވެރިންނޭވެ. އެއީ މިޢަހުދުގެ ނަބީގެ މަތީގައި اللّٰه ގެ رحمة އާއި އެކަލާނގެ بركاة އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حمد ކުރެއްވުމަށް އަދި مدح އާއި ثناء އާއި މަތިވެރިކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٧٤) ދެންފަހެ إبراهيم عليه السّلام ގެ ކިބައިން ބިރުފިލާ ފިލައިގެންދިޔައިރުން އަދި އެކަލޭގެ إسحاق (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر ލިބިވަޑައިގެންނެވުމުން ދެން އެކަލޭގެފާނު لوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ دفاع ގައި އެބޭކަލުންނާ ވާހަކަދައްކަވައި جدل ކުރައްވައިފިއެވެ.

(٧٥) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަކީ ކެތްތެރި اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރި އަދި اللّٰه އަށް توبة ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.

يَـٰٓإِبۡرَٰهِيمُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَـٰذَآ ۖ إِنَّهُۥ قَدۡ جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّهُمۡ ءَاتِيهِمۡ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُودٖ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطٗا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا وَقَالَ هَـٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٞ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوۡمُهُۥ يُهۡرَعُونَ إِلَيۡهِ وَمِن قَبۡلُ كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يَـٰقَوۡمِ هَـٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطۡهَرُ لَكُمۡ ۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُخۡزُونِ فِي ضَيۡفِيٓ ۖ أَلَيۡسَ مِنكُمۡ رَجُلٞ رَّشِيدٞ ﴿٧٨﴾ قَالُواْ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنۡ حَقّٖ وَإِنَّكَ لَتَعۡلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوۡ أَنَّ لِي بِكُمۡ قُوَّةً أَوۡ ءَاوِيٓ إِلَىٰ رُكۡنٖ شَدِيدٖ ﴿٨٠﴾

ލުޣަތު

يَـٰٓإِبۡرَٰهِيمُ = (އިބްރާހީމް ވިދާޅުވިއެވެ.) އާ إبراهيم عليه السّلام އެވެ/ ❁ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَـٰذَآ ۖ = މިކަންތައްދޫކޮށް ދުރުވެ ވަޑައިގެންނަވާށެވެ/ (އެބަހީ: لوط قوم دفاع ކުރެއްވުމަށް ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!) ❁ إِنَّهُۥ قَدۡ جَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އައުމުއްޖެއެވެ. ❁ أَمۡرُ رَبِّكَ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުޅު. ❁ وَإِنَّهُمۡ ءَاتِيهِمۡ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަންނަހުށްޓެވެ. ❁ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُودٖ ﴿٧٦﴾ = ރައްދު ނުކުރެވޭނޭ - دفاع ނުކުރެވޭނޭ عذاب އެއް. ❁ وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (އެބަހީ: މަލާއިކަތުބޭކަލުން) ވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ❁ لُوطٗا = لوط (عليه السّلام) **ގެއަށްވަނުމުން** ❁ سِيٓءَ بِهِمۡ = އެބޭކަލުންނާމެދު ނުބައިވެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން لوط عليه السّلام އަށް ކަންބޮޑުވުމެއް ނުބައިވުމެއްޖެއެވެ.) ❁ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا = އަދި އެބޭކަލުންނާމެދު ހިތްވަރުދެރަވެ ހިތްޕުޅުހަނި ވެއްޖެއެވެ. (އާއި އަދި އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންކަން އެނގި ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.) ❁ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هَـٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٞ ﴿٧٧﴾ = މިއަދަކީ މި އުނދަގޫ مصيبة ބޮޑު ދުވަހެކެވެ. (ނުބައި ކަންބޮޑު ދުވަހެކެވެ.) ❁ وَجَآءَهُۥ قَوۡمُهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން އަވަސްވެއްޖެއެވެ. ❁ يُهۡرَعُونَ إِلَيۡهِ = ހަލުވިކަންވާ ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް. ❁ وَمِن قَبۡلُ كَانُواْ = އަދި ކުރިންވެސް އެމީހުން ވިއެވެ. يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ = ނުބައި ކަންތައް ކުރާކަމުގައި. (ފިރިހެނުންގެ ކިބައިގައި) ❁ قَالَ يَـٰقَوۡمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިވަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ❁ هَـٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي = މިއީ މިވަންކަލޭގެފާނުގެ އަންހެން ދަރިންނެވެ. ❁ هُنَّ أَطۡهَرُ لَكُمۡ ۖ = އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް ވާ طاهر ކަންބޮޑެވެ. ❁ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ وَلَا تُخۡزُونِ فِي ضَيۡفِيٓ ۖ = އަދި މިވަންކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުންގެ ކިބައިގައި މިވަންކަލޭގެފާނު ނިކަމެތި ނުކުރާށެވެ! ❁ أَلَيۡسَ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ނުވޭތޯއެވެ؟ ❁ رَجُلٞ رَّشِيدٞ ﴿٧٨﴾ = حقّ ދަންނަ، ތެދުމަގު ދެނެގަތް މީހެއް. ❁ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ لَقَدۡ عَلِمۡتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. ❁ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަންހެންދަރިންގެ ކިބައިން އަހަރުމެންނަކަށް ނުވާކަމެވެ. ❁ مِنۡ حَقّٖ = އެއްވެސް حقّ އެއް. ❁ وَإِنَّكَ لَتَعۡلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް

ދެންވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.☸ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ = އަހުރެމެން މިއުޅޭ އެއްޗެއް. (އެއީ ފިރިހެނުންނެވެ.) قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.☸ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً = ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާރެއްވާނަމަ ނަމައެވެ. (އެހީވާނޭ ބައެއްވާނަމައެވެ.) ☸ أَوْ آوِي = ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ބާރުލިބިވަޑައިގަންނަން ދާނެ.☸ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ = ގަދަފަދަކަށެއް - ވަރުބޮޑު - (ގައުމީވާގެ ބާރަށް) ☸

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٦) (މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ހޭ إبراهيم (عليه السّلام) އެވެ. ކަލޭގެފާނު މިކަންތަކުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެބަހީ: لُوْطُ قوم دِفَاعُ ކުރުއްވުމަށް ނުހުށަހަޅުއްވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ދުވެ އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން دفاع ނުކުރެވޭނޭ عذاب އެއް އެމީހުންނަށް އަންނަހުށްޓެވެ.

(٧٧) އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުބޭކަލުން لُوط (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެބޭކަލުންނާމެދު އެކަލޭގެފާނު (ލޫޠު) ނުބައިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާމެދު ހިތާމަފުޅުވެން އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ދަތިވެއްޖެއެވެ. (އެބޭކަލުން ރީތި ފިރިހެނުންގެ ސިފައިގައި ތިއްބެވުމާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ފިރިހެނުންނާއެކުވުމުގެ ވަބާގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަކަން އަދި އޭރު އެނގިވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަދަކީ އުދަނގޫވާ مصيبة ބޮޑު ދުވަހެކެވެ. ނުބައިކަންބޮޑު ދުވަހެކެވެ.

(٧٨) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ހަލުވިކަންމަތިވެގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފިއެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިތިބި ދޮރާނުންނަށް ހީވި ފިރިހެނުންތަކެއްކަމަށް ހިތާނެވެ.) އަދި މިއަދުގެ ކުރީންވެސް އެމީހުންވީ އެއްޗިހިކަމަށް يعني: لِوَاطُ ކުރުން ހިންގާބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! މިއީ ތިމަންގެ އަންހެނުން ދަރިންނެވެ. އެކުދިން ކަލޭމެންނަށް މާ طاهر ވާނެއެވެ. (قواعد ނ އެކުދިންގެ ބޭނުންހިފާށެވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މެހުމާނުންނާމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަރަކާތް ނިކަމެ ނުކޮށްދާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި حقّ ދަންނަ ރަނގަޅު ވިސްނުންގައިވާ އެކަކުވެސް ނެތީހެއްޔެވެ؟

(٧٩) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަންހެނުންދަރިންނާމެދު އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް حقّ އެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިއުޅޭ އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އަހުރެމެން އެދެނީ ފިރިހެނުންނެވެ.)

(٨٠) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާރެއްދެއްވާނަމައެވެ. ނުވަތަ އެފަރާތަކުން ބާރުލިބިގަންނަން ދާނޭ ގައުމީވާގެ ބަދަލު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވާނަމައެވެ.

قَالُواْ يَـٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيۡكَۖ فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ بِقِطۡعٖ مِّنَ ٱلَّيۡلِ وَلَا يَلۡتَفِتۡ مِنكُمۡ أَحَدٌ إِلَّا ٱمۡرَأَتَكَۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا مَآ أَصَابَهُمۡۚ إِنَّ مَوۡعِدَهُمُ ٱلصُّبۡحُۚ أَلَيۡسَ ٱلصُّبۡحُ بِقَرِيبٖ ﴿٨١﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٖ مَّنضُودٖ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَۖ وَمَا هِيَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٖ ﴿٨٣﴾ ۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ وَلَا تَنقُصُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَۖ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيۡرٖ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٖ مُّحِيطٖ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

قَالُواْ يَـٰلُوطُ = އެބަތަކުން (يعنى: މަލާއިކަތުންބަތަކުން) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ لوط އެވެ! ۞ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ = ތިމަންބަތަކުންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ رسول ންނެވެ.۞ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيۡكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ހަމައަކަށް ނުފޯރާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާއެއް ނުހެދޭނެއެވެ.) ۞ فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން ރޭގަނޑުގެ ތެރޭގައި ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! بِقِطۡعٖ مِّنَ ٱلَّيۡلِ = ރޭގަނޑުގެ ބައެއްގެ ތެރޭގައި. ۞ وَلَا يَلۡتَفِتۡ = އަދި އެނބުރި ބަލައިނުލާހުށިކަމެވެ! مِنكُمۡ أَحَدٌ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަކުވެސް. ۞ إِلَّا ٱمۡرَأَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ۞ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާއަށް ޖެހޭނެއެވެ.۞ مَآ أَصَابَهُمۡ = އެމީހުންނަށް ޖެހޭކަމެއް. (އެމީހުންނަށް ޖެހޭ عذاب) ۞ إِنَّ مَوۡعِدَهُمُ ٱلصُّبۡحُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް وعد ވެވިފައިވާ ވަގުތަކީ ފަތިހެވެ. ۞ أَلَيۡسَ ٱلصُّبۡحُ بِقَرِيبٖ ﴿٨١﴾ = ފަތިހަކީ ކައިރިވެގެންވާ ވަގުތެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ ۞ فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا = ފަހެ ވަގުތު ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عذاب ގެ) އަމުރު އައިސްފުމުން. ۞ جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا = އެރަށުގެމަތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ سَافِلَهَا = އެރަށުގެ ތިރިފަރާތްކަމުގައި. ۞ وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا = އަދި އެރަށުގެމަތިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެއްސެވީމެވެ. ۞ حِجَارَةٗ = ހިލަ. ۞ مِّن سِجِّيلٖ = ކުނޑިތަން ހަރުވެފައިވާ. (ނުވަތަ އަލިފާނުން ހަދާފައިވާ) ۞ مَّنضُودٖ ﴿٨٢﴾ = ވެތިލައްވައިގެން އަނދަވާލެވިފައި. ۞ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވާ (علامة ލެވިގެން) ۞ وَمَا هِيَ = އަދި އެހިލަ ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٖ ﴿٨٣﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއި (مكّة ގެ މުޝްރިކުން) ދުރުކަމުގައެއްނުވާކަމުގައި. ۞ ۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا = އެމީހުންގެ أخ شُعَيْب (عليه السّلام) ۞ قَالَ يَٰقَوۡمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!۞ مَا لَكُم = ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّنۡ إِلَٰهٍ = އެއްވެސް (حقّ) إله އެއް ۞ غَيۡرُهُۥ = އެކަލާނގެ ނޫން ۞

وَلَا تَنقُصُوا = އަދި ކަލޭމެން އުނި ނުކުރާށެވެ! ۞ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ = މިނެއްޓާ ކިރުއެވި. (އެބަހީ: މިނުމާ ކިރުމާއެވެ.) ۞ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން ފެންނަނީ ވުއްސަނދިކަމާ ތަނަވަސްކަމުގައި ވާތީއެވެ. ۞ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިރުގަންނަވަމުންނަވަމެވެ. ۞ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ (٨٤) = ވަށައިލާފައިވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އާއިމެދު. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) އެބަލަކުން يعني: މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ لوط (عليه السّلام) އެވެ! ތިމަންބޭކަލުންނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފޮނުއްވާފައިވާ (މަލާއިކަތް) ބޭކަލުންނީމުއެވެ. އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނާ ހަމައަކަށް ނުފޯރާނެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާން ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުއްގައި ހިނގަވައި (މިރަށުން) ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ތިޔައިން އެކަކުވެސް އަނބުރާ ފަހަތް ނުބަލާށެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ހަމައެކަނި ދޫކުރާށެވެ. އެމީހުންނަށް އަތުވާ عذاب އެއް އެކަމަނާއަށްވެސް ޖެހޭނެއެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކީ ފަތިސްވެއެވެ. ފަތިސްވާކަށް ކުޑަގައި ނުވޭތޯއެވެ؟

(٨٢) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ދުވެ އައިއިރުން އެބަހީ: އެމީހުންނަށް عذاب އަރުވަން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު އައުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށުގެ މަތިފުށް ތިރިކޮށް ފުއްޕީމެވެ. (ބަންޑުން ޖެއްސެވީމެވެ.) އަދި އެއްވަރަށް އުޑުން ވެއްސެވި ހުނިހިލަ ވާރޭ އެރަށުގެ މައްޗަށް ވެއްސެވީމެވެ. އެއީ ހިލަކުދިންބަރެއް ހަށްޔަށްވެފައިވާ ވެއްޓިވެއްޓި މަތިމަތިން ވެއްޓުނެވެ.

(٨٣) (އެހިލަކުދިންވަނީ) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާހަގަކޮށް ސިއްކަޖަހައިގެންނެވެ. (އެއީން ކޮންމެ ހިލަކަކުން ޖެހޭނޭ މީހާގެ ނަން ފާހަގަކުރެވިގެންނެވެ.) އަދި އެކަން މިމުޝްރިކުންނާއި (އެބަހީ: مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް) ދުރުވެގެންވާ ކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٨٤) އަދި مدين ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ شعيب (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ނޫން (حقّ) އަޅުކަމެއްލިބޭ إله އެއް ކަލޭމެނަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން މިނިކިރުން އުނި ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުށިވަޑައިގަންނަވަމުގައި ކަލޭމެންވަނީ ހަމަ ހެޔޮގޮތެއްގައެވެ. އެބަހީ: ތަނަވަސްކަމާއި ވުއްސަނދިކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަމުންނަވާނީ عذاب ވަށައިލާފައިވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށެވެ.

وَيَـٰقَوْمِ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ يَـٰشُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَـٰٓؤُا۟ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَـٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ وَيَـٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِىٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَـٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَيَـٰقَوْمِ = އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ❁ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ = ކަލޭމެން މިނާއި ހަމަހަމަކުރާށެވެ! (މިނުން ބަރާބަރަށް ފުރިހަމަކުރާށެވެ!)❁ وَٱلْمِيزَانَ = އަދި ކިރުއްޔާއިވެސް. (އެބަހީ: ކިރުމުގައި) ❁ بِٱلْقِسْطِ = عدل إنصاف އާއި. ❁ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން މީހުންނަށް ގެއްލުން އުނިކޮށް ނުދޭށެވެ!❁ أَشْيَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. (މީހުންގެ ޙައްޤު މުދާ.) ❁ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ނުބައިކަންތައް ނުކުރާށެވެ! (އުނދަގޫކަން ނުހިންގާށެވެ!) ❁ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ = ފަސާދަވެރިކަމާ حال . ❁ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ބާކީކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނަކަމުގައި ވާނަމަ. ❁ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ނޫނެވެ.❁ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކަމަކަށް ފާރަވާ ބަލަހައްޓަވާކަލަކު.❁ قَالُوا۟ يَـٰشُعَيْبُ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! ❁ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދު ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ❁ أَن نَّتْرُكَ = އަހަރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް. ❁ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا = އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އެއްޗެހި. (ބުދުތައް) ❁ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا = ނުވަތަ އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ މުދަލުގައި ކަންތައްކުރުން. ❁ مَا نَشَـٰٓؤُا۟ = އަހަރެމެން އެދޭގޮތަކަށް. ❁ إِنَّكَ لَأَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ ހަމަ ކަލޭގެފާނެވެ. ❁ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ = ކީރިތި އަދި ތެދުމަގުގައިވާ ބޭކަލަކަށް يقين އެވެ. (މިހެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އަރާރުންވެސް މަލާމާތުގެ ގޮތުންނެވެ.)❁ قَالَ يَـٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ދެކެން خبر ދީބަލާށެވެ! (ކަލޭމެން ދެކެން ދީބަލާށެވެ!)❁ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ތިމަންކަލޭގެފާނު بيان ވެގެންވާ حجّة އެއްގެމަތީގައިވާނަމަ / ހެކިވެރި دليل ގެމަތީގައިވާނަމަ.❁ مِّن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ وَرَزَقَنِى مِنْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރިޒްގުއްދެއްވައި. ❁ رِزْقًا حَسَنًا = ހެޔޮވެގެން حلال ރިޒްގަކުން. ❁ وَمَآ أُرِيدُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ❁ أَنْ أُخَالِفَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނާ خلاف ވުމަކަށް. (މަގުމަތިވާކަށް)❁ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމަކުން ކަލޭމެން ނަހީކުރާ ކަންތައްތަކަށް.❁ إِنْ أُرِيدُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْإِصْلَـٰحَ = إصلاح ކުރުމެވެ. (ކަލޭމެން إصلاح ވެގަތުމެވެ.) ❁ مَا ٱسْتَطَعْتُ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކުން.❁ وَمَا

تَوْفِيقِيٓ = މިޔަންކަލޭގެފާނަށް توفيق ލިބުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا بِٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ. ۞ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = މިޔަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ = އަދި މިޔަންކަލޭގެފާނު توبة ވެ رجوع ވެވަޑައިގަންނަވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِيٓ = މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންގެ ދެކޮޅުވެރިކަން ހަމަ ދެކޮޅުވެރިކަން ހަމަ ހިންގާނުލާށެވެ! (ސަބަބަކަށް ހަމަހިންގާނުލާށެވެ!) أَن يُصِيبَكُم = ކަލޭމެންނަށް ޖެހުމަށް.۞ مِّثْلُ مَآ أَصَابَ = ޖެހުނުފަދަ ކަންތައް. ۞ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ = نوح **ގެފާނުގެ** قوم އަށް ނުވަތަ هود **ގެފާނުގެ** قوم އަށް އަދި ނުވަތަ صالح **ގެފާނުގެ**قوم އަށް. ۞ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ = އަދި لوط ގެ **ގެފާނުގެ**قوم ނުވެއެވެ.۞ مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭމެން ދުރުބަޔަކުކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން މިނުގަނޑުން ހަމަހަމަކަމުން عدل إنصاف ކުރާށެވެ. އަދި (މިނުގަނޑުގައި) މީހުންނަށް އެމީހުންގެ ތަކެތި މަދުންކުރާނުދޭށެވެ! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ حال ބިމުގައި އަނިޔާކުރުން ނުހިންގާށެވެ!

(٨٦) الله ކަލޭމެންނަށް ބާކީކުރައްވާ އެއްޗަކީ (އެބަހީ: މީހުންގެ حقّ މަދުނުކޮށް ދިނުމާ ދެކޮޅުގައި އެއްޗެއް) ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާނެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ އެއީ މާހެޔޮވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ރަކިވެ މިހުރިހާކަމުގައި މިޔަންކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.

(٨٧) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެތިކަން އަހުރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ މުދަލުގައި އަހުރެމެން ބޭނުންވާގޮތެއް ކުރުން ދޫކޮށްލުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދު ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރައްވަނީތޯއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ކެތް މަތި އަދި ތެދުމަގުގައިވާ ބޭކަލަކު ކަން يقين އެވެ. (މިއީ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން ބުނި ބަސްކެވެ.)

(٨٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ބަލާބައިލާށެވެ! މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން މިޔަންކަލޭގެފާނު بيان އާއި حجّة ގެމަތީގައި ވެވަޑައި އަދި އެކަލާނގެ މިޔަންކަލޭގެފާނަށް ރިޒްގު ދެއްވައިފިއްވާނަމަ ހެޔޮ ރިޒްގެއް (ކަލޭމެން ބަލާށެވެ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟). އަދި މިޔަންކަލޭގެފާނު އެކަންކަމުން ކަލޭމެންނަށް މަނާކޮށް ނަހީކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގައި މިޔަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާއި خلاف ނުވާނަމެވެ. خلاف ވާކަށް ނޭދެމެވެ. ކަލޭމެން إصلاح ކުރުމަށްމެނުވީ މިޔަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައި ނުގަންނަވަމުއެވެ. އެއީ މިޔަންކަލޭގެފާނަށް ކުރެވެނިވި މިންވަރަކަށެވެ. އަދި މިޔަންކަލޭގެފާނަށް توفيق ލިބުން ހަމަ الله ގެ حضرة ންނެވެ ނުވެއެވެ. މިޔަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި މިޔަންކަލޭގެފާނު رجوع ވެ توبة ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٩) އަދި އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންގެ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަން އާއި نوح عليه السّلام ގެ قوم އަށް ނުވަތަ هود عليه السّلام ގެ قوم އަށް ނުވަތަ صالح عليه السّلام ގެ قوم އަށް ޖެހިފައިވާ ކަންތައް (އެފަދަ عذاب) ކަލޭމެންނަށް ޖެހުމަށް ސަބަބަކަށް ނުހަދާށެވެ! އަދި لوط عليه السّلام ގެ قوم (އެބަހީ: އެ قوم ގެ تاريخ) އަދި ކަލޭމެން ދުރުބަޔަކު ނޫނެވެ.

وَٱسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُواْ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ ۖ وَٱرْتَقِبُوٓاْ إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُواْ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رب ގެ حضرة ގައި ފާފަފުޅުއްސެވުން އެދިދެންނަވާށެވެ! ❁ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ = ދެން ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް رجوع ވާށެވެ! توبة ވާށެވެ!❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ❁ رَحِيمٌ وَدُودٌ (٩٠) = رحمة ލެއްވުން ބޮޑު (توبة ވާ އަޅުންނަށް) ނުހަނު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالُواْ يَٰشُعَيْبُ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ = ކަލޭގެފާނު ތިޔަވިދާޅުވާ ގިނައެއްބަސްތަކުގެ (حقيقة) އަހުރެމެންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ.❁ فِينَا ضَعِيفًا = އަހުރެމެންގެތެރޭގައި ނިކަމެތި މީހެއްކަމުގައި. ❁ وَلَوْلَا رَهْطُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ ނުވާނަމަ (ކަލޭގެފާނުގެ جماعة ނުވާނަމަ)❁ لَرَجَمْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު رَجَمُ ކުރީމުއެވެ. ❁ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.❁ بِعَزِيزٍ (٩١) = عزّة ވެރި ބާރަކަށްކުޅަދާނަވެގައި / ބާރުހުރި ބާރަވަންތަކަމެއްގައި. ❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! أَرَهْطِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެމީހުން (ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ جماعة) ❁ أَعَزُّ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެ ގައިގައި ވާ عزّة ވެރިކަން ބޮޑުވީއެވެ؟.❁ مِّنَ ٱللَّهِ = الله އަށްވުރެ. ❁ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ؟. (އެއްފަރާތަކަށް ލެއްވީއެވެ.) ❁ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا = ކަލޭމެންގެ ބުރަކަށީގެ ފުރަގަހަށް. ❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ (٩٢) = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ފޯރައިގަނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ނިގާހުގައި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަ ކަމެއް ކުރާށެވެ! / ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ!) ❁ إِنِّى عَٰمِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް عمل ކުރާން މިހެކެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހު ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = އެމީހަކަށް عذاب އަންނާނީ އެއީ ކޮންމީހަކަށްކަން.❁ يُخْزِيهِ = އެމީހަކު ދުލުހެޔޮ ނިކަމެތިކުރާނޭ.❁ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ = އަދި ދޮގުވެރިޔަކީ އެއީ ކޮންމީހަކުކަން.❁ وَٱرْتَقِبُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން إنتظار ކޮށް ބަލަބަލާ ތިބޭށެވެ! إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ

(٩٣) = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ ބަޔަކުމެވެ.۞ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފޮނުއްވައިފިނަމަ. (އެބަހީ: އެ قوم ހަލާކުކުރުއްވުމުގެ ނިޔާކުރެއްވުން އައިއިރުން.)۞ نَجَّيۡنَا شُعَيۡبًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ شُعَيْبُ (عليه السّلام) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވި މީހުންނައި. ۞ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އަކުން. ۞ وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންގައި ހިފައިފިއެވެ. (އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ.) ۞ ٱلصَّيۡحَةُ = އަޑުގަދަ ސިއްޔެއް.۞ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުގައި ފައިބޯކޮށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.۞ جَٰثِمِينَ (٩٤) = މަރުވެ ތިރިވެގެންވާ ބައަކު ކަމުގައި.

ޖުމްލަ إجْمَالي މާނަ

(٩٠) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަކީ رحمة ފުޅުވަންތަ އަދި توبة ވާ އަޅުތަކުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩١) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާ ގިނަބައެއް އަހުރެމެންނަށް ނުވިސްނެއެވެ. (އޭގެ حقيقة އެއް ނޭނގެއެވެ.) އަދި އަހުރެމެން ދެކޭ ކަލޭގެފާނަކީ އަހުރެމެންގެތެރޭގައި ضعيف ބާރުދެރަ ކަމުގައެވެ. ދެރަނިކަމެތި މީހެއްކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ جماعة ނުވާނަމަ (ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުން ނުވާނަމަ) އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު رَجَم ކޮށްލީމުހެވެ. ގަލުން ތަޅައިމަރައިލީހެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ އަހުރެމެންނަށް عزّة ތެރި ބާރުގަދަ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ބާރުހުރި ބާރުގަދަ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٩٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ (ނުވަތަ جماعة) ކަލޭމެންގެ ގާތުގައި الله އަށްވުރެ عزّة ތެރިވެގެންވަނީ ބާރުގަދަވެގެންވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފުރަގަހަށް ހެޔްލައިފީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ވަށައިގެންވެއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެނަށް ކުރެވޭކަމެއް ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި ތިބެގެން ކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް عمل ކުރާހުށީމެވެ. ފަހެ އެމީހަކަށް ދެރަކޮށް ނިކަމެތިކޮށްލާނެ عذاب އެއް އަންނާނީ އެއީ ކާކަށްކަން ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އަދި ދޮގުވެރިޔަކީ ކާކުކަންވެސް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ ބަޔަކުމެވެ.

(٩٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފޮނުއްވައިފިނަމަ (އެބަހީ: އެ قوم ހަލާކުކުރުއްވުމުގެ ނިޔާކުރެއްވުން އައިއިރުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ شعيب عليه السّلام އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަދި އީމާން ވެގެންވާމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ خاصّ رحمة އަކުނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވި މުޝްރިކުންނަށް – (مشرك ންނަށް) ގަދަ އަޑުގަދަ އައިސްލިއްޖެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތެރޭގައި މަރުވެ ތިރިވެގެންވާ ބައަކު ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَآ بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَۖ وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ بِرَشِيدٖ ﴿٩٧﴾ يَقۡدُمُ قَوۡمَهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَأَوۡرَدَهُمُ ٱلنَّارَۖ وَبِئۡسَ ٱلۡوِرۡدُ ٱلۡمَوۡرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِۦ لَعۡنَةٗ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ بِئۡسَ ٱلرِّفۡدُ ٱلۡمَرۡفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيۡكَۖ مِنۡهَا قَآئِمٞ وَحَصِيدٞ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡۖ فَمَآ أَغۡنَتۡ عَنۡهُمۡ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِي يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖ لَّمَّا جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَۖ وَمَا زَادُوهُمۡ غَيۡرَ تَتۡبِيبٖ ﴿١٠١﴾

ލުޣަތު

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ = އެމީހުން ކޮންފަހަރަކުއްތޯ؟ އެމީހުން އެތަނުގައި ނުއުޅުނުހެނެވެ. أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ = مدين އަށް ދުރުވެގެންވެއްޖެއެވެ. (الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއްޖެއެވެ.) ❁ كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ = ثمود ބާވަތުގެމީހުންނަށްވީފަދައިން (الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވީފަދައިން.❁ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) رسول ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ❁ وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ = އަދި (الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ކަމާ) حجّة ތަކާއިގެން. (معجزة ތަކާއިގެން) ❁ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށް.❁ فَٱتَّبَعُوٓاْ = ފަހެ އެމީހުން تبع ވިއެވެ. (ބޮޑެތިން تبع ވީ) ❁ أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَ = فرعون ގެ أمر އަށެވެ. (فرعون ވަނީ اللّه އާއި موسى (عليه السّلام) ދޫކޮށްލީއެވެ. ❁ وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ = އަދި فرعون ގެ أمر ނުވެއެވެ.❁ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾ = ތެދުމަގުގައި. (ހެޔޮކަމުގައި) ❁ يَقۡدُمُ قَوۡمَهُۥ = އޭނާ يعني: فرعون އޭނާގެ قوم ގެ ކުރިމަތީގައި ހުންނާނެއެވެ. (އިސްވެރިޔަކަށް ހުންނާނެއެވެ.) ❁ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = ޤިޔާމަތްދުވަހުން❁ فَأَوۡرَدَهُمُ ٱلنَّارَ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ނަރަކައަށް ގެންނާނެއެވެ. وارد ކުރާނެއެވެ. (އެއީ ފެންބުއިމަށް ފެންގަނޑަށް ގާތަށް ގެންދާކަހަލައެވެ.) ❁ وَبِئۡسَ ٱلۡوِرۡدُ ٱلۡمَوۡرُودُ ﴿٩٨﴾ = އަދި އެއީ ނުބައި: އޭނާ އެމީހުން އެވައްދާތަނަކީ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِۦ = އަދި އެމީހުންނާ މިދުނިޔޭގައި تبع ކުރެވުނެވެ.❁ لَعۡنَةٗ = لعنة އެއް. ❁ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް (އެބަހީ: قيامة ދުވަހުންވެސް لعنة ވާނެއެވެ.) ❁ بِئۡسَ ٱلرِّفۡدُ ٱلۡمَرۡفُودُ ﴿٩٩﴾ = އެހީއަކަށް ދެވުން އެއީ ނުބައިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. ❁ ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡقُرَىٰ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) މި خبر ތަކަކީ ރަށްރަށުގެ خبر ތަކުގެތެރެއިންވާ خبر ތަކެވެ. ❁ نَقُصُّهُۥ عَلَيۡكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ خبر ތައް ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ❁ مِنۡهَا قَآئِمٞ وَحَصِيدٞ ﴿١٠٠﴾ = އެތަނުން ބައެއް ރަށްރަށް (عمارة ތަކާއިއެކު قائم ވެގެންވެއެވެ. އަދި ބައެއްގެ

ރަށްރަށް ހަލާކުވެ ބަރުބާދުވެގެންވެއެވެ.) وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގަންނަވަމެވެ. ۞ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ ۚ = އަދި އެއުރެންއަތުން އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. ۞ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަބައިން ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. ۞ ءَالِهَتُهُمُ = އެމީހުންގެ إله ންތަކެވެ. ۞ ٱلَّتِي يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރަން ގޮވާ دعاء ކުރި. ۞ مِن شَيْءٍ = އެއްވެސްކަމަކު. ۞ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފޮނުއްވައިލެއްވުމުން. ۞ وَمَا زَادُوهُمْ = އަދި އެތަކެތި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުކޮށްދެއެވެ. ۞ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އެމީހުން ކޮންކަހަލައެއްތޯ؟ އެމީހުން އެތަނުގައި ދިރިނޫޅުއްޓާހެން ކަހަލައެވެ. ދަންނާށެވެ! ثمود ބައިގެ މީހުންނަށް اللّه ގެ رحمة ދުރުވެގެންދިޔަހެން مَدْيَن ގެ أهل ވެރިންނަށްވެސް اللّه ގެ رحمة ދުރުވެގެންދިޔައެވެ.

(٩٦) އަދި موسى عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމަށް دليل ކުރާ) حجّة ތަކާއި دليل ތަކާއެކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.

(٩٧) އޭނާ فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑުންގެގާތަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން تبع ވީ فرعون ގެ أمر އާއެވެ. (فرعون ވަނީ اللّه އާއި موسى عليه السّلام ދެކޮޅުހަދާމީހެކެވެ.) އަދި فرعون ގެ ކަންތައް ތެދުމަގުގައި ހުރިކަމެއްގައި ނޫނެވެ.

(٩٨) އޭނާ އެދުވަހު: فرعون އޭނާގެ قوم ގެ ކުރިމަތީގައި ހުރޭ يعنى: އިސްވެހުރެގެން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވައްދާނެއެވެ. ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ގެންދާތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(٩٩) އަދި މިދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް لعنة تبع ވެގެންވެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުވެސް އެމީހުންނަށް لعنة ވެއެވެ. އެއީ އިނާމަށްދެވުނު ވެވުނު އަނގަމް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. (އޭގެ ދުނިޔޭގެ لعنة އަށްފަހު آخرة ގެ لعنة ގެ ވާހަކައެވެ. އޭގެ فرعون އެމީހުންނަށް ވެރިން އިނާއެވެ.)

(١٠٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އިސްވެދިޔަ ވޭތުވެދިޔަ އެކިރަށްރަށުގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވީ خبر ތަކެވެ. އަދި އެރަށްތަކުގެތެރޭގައި ހަލާކުނުވެ އަދިއަށްދާންދެން ހުރި ރަށްރަށްވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި ހަލާކުވެ ބަރުބާދުވެފައިވާ ރަށްރަށްވެއެވެ.

(١٠١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވަމެވެ. އަދި އެއުރެންއަތުން އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފޮނުއްވައިލެއްވުމުން – އެބަހީ: އެބަޔަކު ހަލާކު ކުރެއްވުމުގެ أمر ފޮނުއްވައިލެއްވުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަމާ دعاء ކުރިކަލާނގެ يعنى: އެމީހުންގެ އަޅުވާ إله ންތަކުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސްކަމަކުން ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. އަދި އިތުރު ގެއްލުމާއި ހަލާކުއްވުން އެބަދަލުގައި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުކުރެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِيَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِي ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِي ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

ލުޣަތު

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ހިފުއްވުން އެގޮތެއްވެ. ۞ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް އެކަލާނގެ ހިފުއްވިއްޔާ. ۞ وَهِيَ ظَٰلِمَةٌ = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال)۞ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިފުއްވުން އެއީ. ۞ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ = ވޭންދެނިވި ގަދަފަދަ ހިފުއްވުމެކެވެ.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ކަނޑައެޅި ބައްޓަންވެގެންވާ عبرة . ۞ لِّمَنْ خَافَ = ބިރުވެތިވާ ބައެއްނަށް. ۞ عَذَابَ ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގެ عذاب އަށް. ۞ ذَٰلِكَ يَوْمٌ = އެއީ ދުވަހެކެވެ. ۞ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ = އެދުވަހަށް މީސްތަކުން ޖަމާވާ. ۞ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ = އަދި އެއީ ހާޒިރުވާ ދުވަހެކެވެ.۞ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ = އަދި އެދުވަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަސްނުކުރައްވަމެވެ.۞ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ = عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّة އަކަށްމެނުވީ. ۞ يَوْمَ يَأْتِ = އެދުވަސް އައުންވާހިނދު. ۞ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އެއް ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ. ۞ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ ހުއްދައާއިގެންމެނުވީ. ۞ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ = ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ ބަދުނަސީބުވެރިންނާއި ބާއްޖަވެރިންނެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ = ފަހެ އަބާއްޖަވެރިވި މީހުން ދަންނައެވެ! ۞ فَفِي ٱلنَّارِ = ފަހެ އެމީހުން ނަރަކައިގައެވެ.۞ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ = އެމީހުންނަށް އެތާނގައި زفير އާއި شَهِيق ވެއެވެ. (އެއީ އުނދަގޫ ނޭވައިލާ ހިނދު ބޭރަށް ނޭވައިލުމާއި އެތެރެއަށް ނޭވައިލުމެވެ. زفير އަކީ ބޭރަށް ނޭވައިލުމެވެ. شهيق އަކީ އެތެރެއަށް ނޭވައި ލެއްވުމެވެ.) ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ.۞ مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިންވަރަށް ދެމިއޮތްހާހިނދަކު. (އެބަހީ: އަބަދުގެ އަބަދަށް) ۞ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗަކާމެނުވީ. (މިންވަރުކުރެއްވުމާމެނުވީ) ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ۞ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކުރައްވާ ކަލާނގެ ހަމަ

ކަންތައް ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ ❁ = އަދި ބާއްޖަވެރިވީމީހުން ދަންނައެވެ! ❁ فَفِى ٱلْجَنَّةِ = ފަހެ ސުވަރުގެގައެވެ.❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އަބަދުން އެތާ ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. ❁ مَا دَامَتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިން ދެމިއޮތްހާހިނދަކު. (އިބާރާ: އަބަދާއަބަދު) ❁ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި. (މިންވަރުކުރެއްވުމުން) ❁ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾ = ކެނޑިނުދާނެ ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٢) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަހަރެއްގެ ބަރަކާ އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال އަހަރެއް ހިފެއްވާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަލާނގެ އަހަރެއް ހިފެއްވުމީ ހަމަ އުފުލައިނުލެވޭ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިފުއްވުމަކީ ވޭންދޭ ގަދަފަދަ ހިފުއްވުމެކެވެ.

(١٠٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި – އިބާރާ: ދިމަހުރަސްކަލާނގެ އަހަރެއްކުރުމުގައި ހަރުކަށިކަމުގެ ދުވަހުގެ آخرة ދުވަހުގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ عبرة ވެއެވެ. وعظ ވެއެވެ. އެދުވަހަކީ އެދުވަހަކަށް މީސްތަކުން (ކަންތަވެރިކަމުން ނުކުމެގެން) ޖަމާވާނޭ ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހަކީ އެއީ ހާޒިރުވާނޭ ދުވަހެވެ. ނުވަތަ حاضر ވާނޭ ދުވަހެވެ.

(١٠٤) އަދި ކަނޑައެޅި عدد ވެގެންވާ مدّة އަކަށްމެނުވީ މިލްކުވެރިކަލާނގެ ދުވަސް ފަސްނުކުރައްވަމެވެ.

(١٠٥) އަދި އެދުވަސް އައުމުން އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅަކާމެނުވީ ހަމައެއްވެސް نفس އެއް ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން ވެސް އަބާއްޖަވެރިންނާއި ބާއްޖަވެރިންވެއެވެ.

(١٠٦) ފަހެ އަބާއްޖަވެރިން ދަންނައެވެ! އެމީހުން (އެދުވަހުން) ނަރަކައިގައެވެ. އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި އިވޭނީ އަނަރަކަ ބައިރަށް ނުވައިދާ އަޑެއި އަދި އާއި އެތެރެއަށް ނުވައި ހިފިހައްޓާ އަޑެވެ.

(١٠٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރެއްގެން އަބަދާއަބަދު އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވީކަމެއް ހަމަ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٨) އަދި ބާއްޖަވެރިވީމީހުން ދަންނައެވެ! ފަހެ އެމީހުންވަނީ ސުވަރުގޭގައެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރެއްގެން އެމީހުން އެތާ ދާއިމީގޮތުގައި ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. އެއީ ކެނޑިނުދާނޭ ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (ދެމިހުންނަ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.)

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކެއްގައި ނުވާށިއެވެ. ۞ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَآءِ = މިމީހުން (ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ مشرك ން) މިއަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއިމެދުގައި. ۞ مَا يَعْبُدُونَ = އެމީހުން އަޅުކަން ނުކުރެއެވެ. ۞ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم = އެމީހުންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރާގޮތަށްމެނުވީ. مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބައި ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ = އުނިކުރެއްވުމެއްނެތި. ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. (توراة) ۞ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ = ފަހެ އެފޮތާމެދު إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި كلمة ފުރަތަމަ ކުރިއްސުރެ ވެފައިނުވާނަމަ. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖައީހެވެ. ۞ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެފޮތާމެދުގައި ކަނޑައެޅިގެން ޝައްކެއްގައެވެ. ۞ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ = ޝައްކުކުރާކަމުގައިވާ حال (އެއީ حقّ ކަމާއި باطل ކަމާމެދު). ۞ وَإِنَّ كُلًّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ މީހަކު. ۞ لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނޭއެވެ. ۞ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ . ۞ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތަކަށް. (عمل ތަކުގެ ޖަޒާ) ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ۞ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ = އެމީހުން ކަންކުރާ ކަންތައް خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ فَٱسْتَقِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ސީދާވެ ވަޑައިގެން ހުންނަވާށެވެ. ۞ كَمَآ أُمِرْتَ = ކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް. ۞ وَمَن تَابَ مَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި توبة ވެގެންވާ މީހުންވެސް (ސީދާވާށެވެ!) ۞ وَلَا تَطْغَوْا = އަދި (އުޅުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ! ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(١١٢) = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުލެނބޭށެވެ!
(ބުރަނުވާށެވެ!)۞ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް.۞ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ = ފަހެ އޭރުން
ކަލޭމެންގައި އަލިފާންޖެހިގެންނެވެ. (ނަރަކައަށް ދާންޖެހިގެންނެވެ.) ۞ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި
ކަލޭމެންނަށް الله ފިޔަވައި ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއެއް ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ (١١٣) =
ދެން ކަލޭމެންނަކަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ މިބައިމީހުން އަޅަނީ: ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ مشرك ން – އެއަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ޝައްކު ނުކުރައްވާ ހުރިކަމެވެ. އެމީހުންގެ ކާބަފައިން މީގެކުރިން އަޅުކަންކުރާފަދައިންނޫނީ މިމީހުންވެސް އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިމީހުން ބަލަނީ މިއަޅުކަންކުރަނީ ކާބަފައިންނަށް تبع ވުމަށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ حقّ (ހެޔޮވެސް ނުބައިވެސް) ހަމަ މަދުކުރުމަކާއި ނުލައި ބަދަލުދެއްވާހުށީމެވެ.

(١١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެފޮތާއިމެދު إختلاف ވެވުނެވެ. (އެއްބަޔަކު އެފޮތް ތެދުކޮށް އަނެއްބަޔަކު ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން كلمة އެއް އިސްވެގޮސްފައިނުވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖައީހެވެ. (އެކަލާނގެ حضرة ން އިސްވެގޮސްފައިވާ كلمة އަކީ عذاب ލަސްކުރެއްވުމުގެ كلمة އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެފޮތާއިމެދު ޝައްކުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. (އެއީ حقّ ތޯ ނުވަތަ باطل ތޯ މިކަމާގެދުރުއެވެ.)

(١١١) އަދި އިސްވެރިޔަ މީހުންކުރެ ކޮންމެމީހަކުގެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހަކު ކުރި عمل ތަކަށް އެމީހަކަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާ ބަދަލު ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެމީހުންކުރާ عمل ތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވުނުފަދައިން ކަލޭގެފާނު ސީދާވެވަޑައިގެން ހުންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި توبة ވެވަޑައިގެން މީހުން ބޭކަލުންވެސް (ސީދާކަންމަތީ قائم ވެ ތިއްބަވާށެވެ!) އަދި (އަޅުކަމުގައި) ހައްދުފަހަނަ އަރައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٣) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް ކަލޭމެން ބުރަވެ އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ނުލެނބޭށެވެ! ފަހެ އޭރުން ހަމައިމިއްޔާ ކަލޭމެންގެ ގައިގާ އަލިފާން ޖެހިގެންނެވެ. (ކަލޭމެން ނަރަކައަށް ވަންނަން ޖެހިގެންނެވެ.) އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً ۖ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾

ލުޣަތު

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރުމު قائم ކުރައްވާށެވެ! ۞ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައި. ۞ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ގާތްގާތްގަޑީގައާއި.۞ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮކަންތައްތައް.۞ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ގެންދެއެވެ. (ފިލުވައިލައެވެ.) ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ - (މިބަޔާންވެދިޔަ ވާހަކައަކީ) ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ = وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަމީހުންނަށް نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކުރުމެވެ. ۞ وَٱصْبِرْ އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވާށެވެ.! فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެއެވެ. ۞ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ۞ فَلَوْلَا كَانَ = ފަހެ ނުވިއްޔާދެން ބައެއްވެ؟۞ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ = ބުއްދިއާއި دين ގެ ފަރި ވިސްނުންތެރިންގެތެރެއިން ބާކީ ތިބި މީހުން.۞ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ = އެމީހުން ފަސާދަވެރިކަން ނަހީކުރާ.ބަޔަކުކަމުގައި ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ إِلَّا قَلِيلًا = މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި.۞ مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ސަލާމަތްކުރެއްވިމީހުންކަމުގައި. ۞ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުން تبع ވީ. ۞ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ = އެމީހުން އުފާވެރިކޮށްދެވުނު ދުނިޔޭގެ މަޖާތަކެވެ. ۞ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ = އަދި އެމީހުންވީ مجرم ންނަކަށެވެ. ނުބައިމީހުންނަކަށެވެ.۞ وَمَا كَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަޑައިގެންނެވެ. ۞ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރައްވާނޭކަށް ކަމުގައި.۞ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިކަމުގައި.۞ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ = އެރަށުގެ أهل ވެރިން إصلاح ކުރާމީހުންކަމުގައިވާ حال . ۞ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ = ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ލައްވައިދެއްވިއެވެ. ۞ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް.۞ وَلَا يَزَالُونَ = އަދި އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. ۞ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ = إختلاف ވާ حال / ދެބަސްވުމުން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٤) އަދި ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައްޔާ އަދި ރޭގަނޑުގެ ގަޑިތަކުގައި (ވަގުތުތަކުގައި) ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قَائِمُ ކުރައްވާށެވެ! (މިއީ فرض ފަސްނަމާދުގެ ވަގުތުތަކަށް ކުރައްވާފައި އިޝާރާތްކޮށްފައިވަނީ مُفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ހަސަނާތްތަކުން ސައްޔިއާތްތައް ނައްތާލައެވެ. ފުހެލައިދެއެވެ. (އެބަހީ ހަސަނާތްތަކީ ސައްޔިއާތްތަކަށް ކައްފާރާތެއް ވެގެންދެއެވެ.) އަދި މިވާހަކަތަކީ وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަކަކުންނަށް (ذِكر ކުރާމީހުންނަށް) ވާ نصيحة ތަކެކެވެ. وعظ ތަކެކެވެ.

(١١٥) އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވިއްޔާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ الله تعالى ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެއެވެ.

(١١٦) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެތެރޭގައި ބިމުގައި ފަސާދަ ހިންގުމުން މަނާކުރާ ބުއްދިވެރިން ކުޑަ ބަޔަކު މެނުވީ ނުވެއެވެ. ... އެމީހުންގެ ތެރެއިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވި ... ބުއްދިވެރިން ... އެމީހުންނަކީ ... لَذّة ... ބަޔެކެވެ. مجرم ންނެވެ.

(١١٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއަރަށްތަކުގެ أهل ވެރިން مصلح ންކަމުގައިވާ حال ހަމަ (ރަގަޅު) ... ހަލާކު ނުކުރައްވާނެއެވެ.

(١١٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނުން ހުރިހާ أمّة އެއް ... ވާނެއެވެ. (ހަމަ ސިއްރާ مسلم ންކަމުގައި ...) އަދި އެމީހުން إختلاف ވެ ... ދާނެއެވެ.

(އެއީ دين ތަކާއި مذهب ތަކާއި ... إختلاف ވެވެ.)

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِي هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

ތަފުސީރު

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ رحمة ލެއްވި އަޔަކު ފިޔަވާ.❁ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ އެގޮތަށްޓަކައެވެ. (رحمة ލައްވުމަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ إختلاف ވުމަށްޓަކައެވެ. والله أعلم) ❁ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ كلمة ފުރި ފުރިހަމަވެގެންވިއެވެ.❁ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރާލައްވާހުށީމެވެ. مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން. ❁ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ = އެ އެންމެންނަށް. ❁ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވާ ހުރިހާ ވާހަކަތައް މިއީ. ❁ مِنْ أَنبَآءِ الرُّسُلِ = رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ مَا نُثَبِّتُ بِهِ = އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވާ ތަކެއްޗެވެ..❁ فُؤَادَكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ހިތްފުށް.❁ وَجَآءَكَ فِي هَٰذِهِ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް މިސޫރަތުގައި. އައްޔެވެއްޖެއެވެ.❁ الْحَقُّ = حقّ ❁ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ = އަދި وعظ އާއި އަދި ذِكْرُ . ❁ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ = مؤمن ންނަށް. ❁ وَقُل = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އީމާންނުވާމީހުންނަށް.❁ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި (ތަންކޮޅުގައި) عمل ކުރާށެވެ! ❁ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުމެންވެސް عمل ކުރާނޭމީހުންނެވެ. ❁ وَانتَظِرُوا = އަދި ކަލޭމެން އިންތިޒާރު ކުރާށެވެ!❁ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުމެންވެސް إنتظار ކުރާނޭމީހުންނެވެ. ❁ وَلِلَّهِ = އަދި خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب.❁ وَإِلَيْهِ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ = ހުރިހާކަމެއް (ހުރިހާ އެއްޗެއް) رجوع ވެވޭނީ ❁ فَاعْبُدْهُ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ!❁

وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! ۞ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ. ۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٩) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ رحمة ލެއްވި އަޔަކު ފިޔަވައެވެ. އެމީހުން ހެއްދެވީ އެގޮތުގެމަތީގައެވެ. (އެބަހީ: رحمة އަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ إختلاف ވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރައްވާހުށީ ޖިންނީންގެތެރެއިންނާއި މީސްތަކުންގެތެރެއިން އަޔައިގެންނެވެ. (އެހެންވާތީ އެންމެންނަކީވެސް އެއް جِنْس އެއް. والله أعلم)

(١٢٠) رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިކިޔައިދެއްވާ ވާހަކަތަކުގައި އެއިން ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސާބިތުކޮށްދެއްވާ ތަކެތިވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތުގައި مؤمن ންނަށް حقّ އާއި وعظ އާއި އަދި ذِكر އާއި نصيحة ހުރިތަކެތި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ.

(١٢١) އަދި އީމާންނުވާމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކަލޭގެ ތަނުގައި ތިބެ ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި عمل ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް عمل ކުރާހުށީމެވެ.

(١٢٢) އަދި ކަލޭމެން (ނަން شيطان وعد ކުރި ކަންތައަކަށް) ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله وعد ކުރެއްވި ކަންތައަކަށް) إنتظار ކުރާހުށީމެވެ.

(١٢٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ غيب خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް – ހުރިހާ އެއްޗެއް رجوع ވެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ غافل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة يُوسف ގެ މާނަ

سُورة يُوسف	އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١١)

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلْغَـٰفِلِينَ ﴿٣﴾ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّى رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِى سَـٰجِدِينَ ﴿٤﴾ قَالَ يَـٰبُنَىَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا۟ لَكَ كَيْدًا ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾

މުރާދު

الٓر = (މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތް ދަންނަވާގޮތަށްވުރެސް الله އެވެ.) ۞ تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱلْكِتَـٰبِ = އެއި ފޮތުގެ
އާޔަތްތަކެވެ. ۞ ٱلْمُبِينِ ﴿١﴾ = بيان ކުރެއްވި (حرام އާއި حلال .... تفصيل ކޮށް ބަޔާންކުރާ) ۞ إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ
= ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا عرب ބަހުން قرآن
އެއްގޮތަށްކަމުގައި.۞ لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ۞ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ = (އަ
رَسُولُ الله އެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ۞ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ =
އެންމެރަނގަޅު – އެންމެ ރިވެތި – ވާހަކަ. ۞ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް
ބާވައިލެއްވި وَحِي ގޮތުގައިން۞ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قرآن ގައި. ۞ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ = އޭގެ ކުރީގައި
ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންވިއަސް. ۞ لَمِنَ ٱلْغَـٰفِلِينَ ﴿٣﴾ = އެވާހަކައިން غافل ވެވަޑައިގެންނެވިމީހާ
ބަޔަކުގެތެރޭގައި. (އެހިނދުވަޅުގައިހިނގާދިޔަ ކަމުގައި) ۞ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ = يوسف (عليه السّلام)
އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ يَـٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅުވެ! ۞ إِنِّى رَأَيْتُ =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން (ހުވަފެނުގައި) ދުށީމެވެ.۞ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا = އެގާރަ ތަރި. ۞ وَٱلشَّمْسَ
وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު. ۞ رَأَيْتُهُمْ = އަހުރެން އެތަކެތި ދުށީމެވެ. ۞ لِى سَـٰجِدِينَ ﴿٤﴾ =
އަހުރެންނަށް އެތަކެތި سجدة ކުރާތި. ۞ قَالَ يَـٰبُنَىَّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ
ދަރިފުޅުވެ! ۞ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ = ކަލޭގެ ހުވަފެން ކިޔައިނުދޭށެވެ! ۞ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ = ކަލޭގެ أخ

ނަނަން. ۞ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيْدًا = ކަލޭ ހަސަދުން އުވިގެން ކަލެއަށް ނުބައިގޮތް ހަދާނެއެވެ. (عداوة ތެރިވާނެއެވެ.)

۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لِلْإِنسَٰنِ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ އިންސާނާއަށް. ۞ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ = (عداوة ތެރިކަން بيان ވެގެންވާ عدوّ އެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މިއަކުރުތަކުގެ މާނައެއް - ހަމަ މުޅިއެކަނި ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އެއީ بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދޭ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ: މުޞްޙަފުގައި حرام حلال ހަމަ ތަފާތުކޮށްދީ هداية ސާފުކޮށް بيان ކޮށްދޭ ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)

(٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ عرب ބަހުންނާ قرآن އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. عرب ބަހުންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށެވެ.

(٣) (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.) މި قرآن ގައި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވާ وحي ގައިވާ އެންމެ ރީތި އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރައްވައި ކިޔައިދެއްވާ ހުރީމެވެ. ހަމަ އޭގެކުރީގައި - އެބަހީ: މި وحي ގެ ކުރީގައި ކަލޭގެފާނު އެވާހަކައާމެދު غافل ވެވަޑައިގެންވިއްޔާސެވެ. އެކަމުގައި ނުދަންނަވާ ކަމުގައިވީމީހެއްކަމުގައެވެ.

(٤) يوسف - (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެގާރަ ތަރިއާއި ހަމަ އިރާއި ހަނދު ހުވަފެނުގައި އަހުރެންނަށް ފެނުނީ އެތަކެތި އަހުރެންނަށް سجدة ކުރާތީއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ يوسف ގެ ބައްޕާފުޅު يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅުގެއެވެ! ކަލޭގެ ހުވަފެން ކަލޭގެ أخ ނަށް ކިޔައިނުދޭށެވެ! އެހެން ހަދައިފިއްޔާ އެބަހީ: ކިޔައިދީފިއްޔާ އުވިގެން ކަލެއާ عداوة ތެރިވެ ނުބައި ގޮތެއް ކަލެއާމެދު ހަދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ އިންސާނުންނަށް عداوة ތެރިކަން ބަޔާންވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ.

وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ ۞ لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُوا۟ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾

ލުޣަވީ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން ❁ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރައްވާހުށްޓެވެ.❁ وَيُعَلِّمُكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވާނެއެވެ. مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ = (ހީސްވަކުންނަން ހުވަފެންތަކައި ފެންނަ) ވާހަކަތަކުގެ نفسير (ހުވަފެން تفسير) ❁ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ = އަދި އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ = އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ دين ގެ أهل ވެރިންނަށް. ❁ كَمَآ أَتَمَّهَا = އެކަލާނގެ އެ (نعمة) ފުރިހަމަކޮށްދެއްވިފަދައިން. ❁ عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީގައި ކަލޭގެފާނުގެ ދެކާބަފައިކަލުންގެމައްޗަށް. ❁ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ = އެއީ إبراهيم عليه السّلام އާއި إسحاق عليه السّلام އެވެ.❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ❁ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ = ހަމަކަށަވަރުން يوسف (عليه السّلام) ގެ ސިއްރުގައިވެއެވެ.❁ وَإِخْوَتِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ންނާއި. ❁ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ = ސުވާލުކުރާ ބަޔަކަށްވާ عبرة އާއި حجّة . إِذْ قَالُوا۟ = އެމީހުން (يعنى: يوسفގެ أخ ން އެމީހުންނަށް) ބުނިހިނދުން. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.) ❁ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން يوسف އާއި އޭނާގެ أخ . ❁ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا = އަހުރެމެންގެ ބައްޕައަށް މާލޯބިވެވިކަންބޮޑުވެއެވެ.❁ مِنَّا = އަހުރެމެންނަށްވުރެ. ❁ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ = އަދި އަހުރެމެންނަކީ (ބާރުގަދަ جماعة އެކެވެ.) ❁ إِنَّ أَبَانَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ބައްޕަ. ❁ لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ = ކަލޭމެން يوسف قتل ކުރާށެވެ! ❁ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا = ނުވަތަ އޭނާ ބިމަކަށް އެއްލައިލާށެވެ! ❁ يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ = (އޭރުން) ކަލޭމެންގެ ބައްޕަގެ މޫނު ކަލޭމެންނަށް (އެކަނި) ހުސްވެދާނެއެވެ. ❁ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އަދި އޭނާއަށްފަހު (އެބަހީ: يوسف ނެތިކުރުމަށްފަހު) ކަލޭމެންވެދާނެއެވެ. ❁ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ = صالح އަދި

صُلْحَ ވެރިބަޔަކަށް. ❁ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ބުނެފިއެވެ. ❁ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ= ކަލޭމެން يوسف ނުމަރާށެވެ! ❁ وَأَلْقُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު އެއްލައިލާށެވެ! ❁ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ = ވަޅުގެ އަޑިޔަށް – (بيت المقدس ގައިވާ ވަޅުއެއްކަމަށް ބުނެވޭ) ❁ يَلْتَقِطْهُ = (އޭނާ) އޭނާ ނަގައިގެން ގެންދާނޭއެވެ. ❁ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ = ދަތުރުކުރާ ބައެއްމީހުން. ދަތުރުވެރިބަޔަކު. ❁ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ⑩ = ކަލޭމެން ކަމެއްކުރާބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ. (އެކަން ކުރާށެވެ!) ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި އެފަދައިން އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނަށް ތެދުވެރިކަމާއި އިޚުލާސްތެރި سجدة ކުރުމުގެ ދެއްކެވިފަދައިން ހަމައެފަދައިން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނަށް ހުވަފެން تعبير ކުރުމުގެ ދެނެގަތުން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށާއި އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ دين ގެ أهل ވެރިންނަށްވެސް އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެއީ މީގެކުރީގައި ކަލޭގެފާނުގެ ދެކާބަފައިކަލުންނަށްވެސް ވެސް ދެއްވިފަދައިންނެވެ. يعنى: إبراهيم عليه السّلام އާއި إسحاق عليه السّلام ގެ މައްޗަށްވެސް އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވިފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ نعمة ގެ މުރާދަކީ نبى ކަމުގެ ކަމުގައި بيان ކުރެވިފައިވެއެވެ.)

(٧) ހަމަކަށަވަރުން يوسف (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ންނާއިމެދުގައި ހިނގާދިޔަ ކަންތައްތަކުގައި ސުވާލުކުރާ ބަޔަކަށްޓަކައި عبرة އާއި دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٨) އެއީ އެމީހުން – އެބަހީ: يوسف ގެ أخ ން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނިހިނދުގައެވެ. އެމީހުން ބުނި، ހަމަކަށަވަރުން يوسف އާއި އަދި އޭނާގެ أخ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައަށް ލޯބިވެގެންވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވުރެ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕަ އޮތީ ބަރާބަރުގެ ގޮތުން جماعة ކުރާނޑުބެއްގައެވެ.

(٩) ކަލޭމެން يوسف قتل ކުރާށެވެ! ނުވަތަ ބޭރުގެ ބިމަކަށް އޭނާ އެއްލައިލާށެވެ! އޭރުން ކަލޭމެންގެ ބައްޕަގެ މޫނު ކަލޭމެންނަށް ހުސްވެގެންވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ނެތުމަށްފަހު ދެން ކަލޭމެން ތަނަވަސް صالح ބަޔަކުވެގެންވާނެއެވެ.

(١٠) އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބުނި މީހަކު ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެން يوسف قتل ނުކުރާށެވެ! އަދި އޭނާ ވަޅުގަނޑެއްގެ އަޑިޔަށް ވައްޓާލާށެވެ! (އެއީ غيبة ٱلْجُبِّ)ކިޔާ އެނގިފައިވާ مشهور ވެގެންވާ ތަނެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެއީ بيت المقدس ގައިވާ ވަޅުއެއްކަމަށް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم) ދެން ދަތުރުކުރާ ގާފިލާއެއްގެ ބައެއް އޭނާ ހޯދައިގެން ގެންދާނޭއެވެ. ކަލޭމެން ކަމެއްކުރަންވާ އެހެން ހަމައެވެ!

(ދެން ފަހުން މިބުނި ރާއްޖާ مؤتمر ނިންމީ އެމީހުންގެ ބޮޑުބޭބެގެ ރައުޔަށެވެ. އެއީ އެކިއެކި ފަރާތް تنفيذ ކުރަންވާގޮތަށެވެ.)

قَالُوا۟ يَـٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۬نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَـٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَـٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَـٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَـٰسِرُونَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا ذَهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓا۟ أَن يَجْعَلُوهُ فِى غَيَـٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَـٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَـٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَـٰدِقِينَ ﴿١٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالُوا يَـٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާފުޅުއެވެ! ۞ مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް އަމާންވާކަމަށް ނުދެކެވޭ ހެއްވޭގެންތޯއެވެ؟۞ عَلَىٰ يُوسُفَ = يوسف ގެފާނާމެދު (يوسف އާއިމެދު) ۞ وَإِنَّا لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އޭނާއާމެދު ۞ لَنَـٰصِحُونَ ﴿١١﴾ = ކަސިޔާއެދިގެން نصيحة ތެރިންނެވެ. إخلاص ތެރިންނެވެ. ۞ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا = އަހުރެމެންނާއެކު މާދަމާ އޭނާ ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!۞ يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ = (އޭނާ ފެނުމުން ބަގީޗާ ހުރިތަނަކުން ކެއުން) އަދި ކުޅުމެވެ ۞ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَـٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އޭނާ ރައްކާތެރި حماية ދެވޭނެ މީހުންނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: (يعقوب عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ޒުވާނާ ހިތާމަކުރުވޭ / ހިތާމަވާނީ. ۞ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ = ކަލޭމެން އޭނާ ގެންގޮސް ދިއުމެވެ. ۞ وَأَخَافُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެރިވެސް ވެއެވެ. ۞ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ = ފަރުވާލެއް ކަމަށް އެއްވެސް ވަގުތެއް ... ۞ وَأَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ۞ عَنْهُ غَـٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ = އޭނާ ދޫކޮށް غافل ވެގެން. ۞ قَالُوا۟ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭނާ ވިޔަސް ކަމެއް ވިއްޔާ (އޭނާ ފަރުވާލެއް ކެއިމާ.) ۞ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ = އަހުރެމެން މިހެން ބޮޑުބަޔަކު جماعة އެކަމުގައި حال . ۞ إِنَّآ إِذًا لَّخَـٰسِرُونَ ﴿١٤﴾ = އެހެންކަމުން ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ގެއްލުންވާ ބަޔަކުއެވެ. ۞ فَلَمَّا ذَهَبُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު (يوسف އާއިގެން) ދިޔަހިނދުން. ۞ وَأَجْمَعُوٓا۟ أَن يَجْعَلُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބައްލަވާލަން އެއްބަސްވެއްޖެއެވެ. ۞ فِى غَيَـٰبَتِ ٱلْجُبِّ = ވަޅުގަނޑެއްގެ އަޑިއަށް. ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ = އަދި يوسف عليه السّلام އަށް މިވަހީކުރައްވާފައިވާ وحى ކުރެއްވީމުއެވެ. ۞ لَتُنَبِّئَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނޭކަމަށް ۞ بِأَمْرِهِمْ هَـٰذَا = އެމީހުންގެ މިކަންތައް. (މިކަމެއް عمل ގެ) ۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ = އެމީހުންނަށް ނުވިސް އެނގިނުލާ حال . ۞ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ

ބައްޕަގެ ގާތަށް އައީމުއްސެވެ. ❁ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ = عشاء ވަގުތު (އަނދިރިވީފަހުން) ރޯހުން. ❁ قَالُوا يَٓأَبَانَآ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. ❁ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ = އަހަރެމެން (ދުނިއްލާ އަސްދުއްވުމުގައި) ވާދަކުރަންދިޔައީމެވެ. وَتَرَكْنَا يُوسُفَ = އަދި އަހަރެމެން يوسف ދޫކޮށްލައި ބައިންދައީމެވެ.❁ عِندَ مَتَٰعِنَا = އަހަރެމެންގެ ސާމާނުގެ ކައިރިގައި.❁ فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ = ފަހެ ވިނަވަރު އޭނާ ކައިފިއެވެ.❁ وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންގެ ބަސް ތެދުކުރައްވަނީކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ = އަހަރެމެންނަކީ ތެދުބުނާ ބަޔަކުކަމުގައިވިޔަސް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. يوسف ގައިމުގައި ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް އަމާންވެވޮޑިގެންނުވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށްޓަކައި އަހަރެމެންނަކީ نصيحة ތެރި إخلاص ތެރިބަޔަކުމެވެ.

(١٢) މާދަމާ އަހަރެމެންނާއެކު (ބަކަރި ހެއިހަރައްޗަން ދާއިރު) އޭނާފޮނުއްވާ މަޖާކޮށްލާ ކުޅެކުޅުމަށް ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ، އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އޭނާ ރައްކާތެރި حماية ކުރާހުށީމެވެ.

(١٣) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހިތާމަވެރިކަން އަންނަނީ ކަލޭމެން އޭނާއާއިގެން ދިޔުމުންނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަންނަވަނީ ކަލޭމެން އޭނާގެ ގައިން غافل ވެގެންވަނިކޮށް ވިނަވަރު އޭނާ ކައިފާނެތީއެވެ.

(١٤) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އަހަރެމެން މިހާބަޔަކު جماعة އެއްކޮށްހުރެ އޭނާ ވިނަވަރު ކައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އޭރުން އަހަރެމެންނަކީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވެއެވެ. (ތިޔައީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ވާނެކަމެއްނޫނެވެ.)

(١٥) ދެންފަހެ އެމީހުން އެބަހީ: يوسف ގެންގޮސް أخ ން ބައްޕަ ކައިރީ އޮޅުވައިލައިގެން އެކަލޭގެފާނާއިގެން - އެބަހީ: يوسف ގެންގޮސް - ދިޔަހިނދުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ވަޅުގަނޑުގެ އަޑިތެރެއަށްލުމަށް ޢަޒުމްކޮށްފިއެވެ. (އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު އެއަށްލައިފިއެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (يوسف ގެފާނަށް) وحى ކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް މިކަމުގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާހިތާ حال ގައެވެ. އެއީ އަދި މާފަހުންވާނެ ކަމެއްކަމެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނު ވަޅަށްލައިފާ) ހަވީރު އަނދިރިވީފަހުން (عشاء ވަގުތު) ރޯހުން އެމީހުންގެ ބައްޕަގެ އަރިހަށް ހިނގައްޖެއެވެ.

(١٧) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. އަހަރެމެންގެ ސާމާނުތަކުގެ ކައިރީގައި يوسف ބައިންދާފައި އަހަރެމެން ދިޔައީ (ދުނިއްލާ އަސްދުއްވުން ފަދަ ކަންކަމުގައި) ވާދަކުރާށެވެ. ފަހެ އެވަގުތު ވިނަވަރު އައިސް يوسف ކައިފިއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވިޔަސް ކަލޭގެފާނަށް އަހަރެމެންގެ ބަސްތެދުކުރެއްވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.

وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَـٰبُشْرَىٰ هَـٰذَا غُلَـٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَـٰعَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

وَجَآءُو = އަދި އެމީހުން އައީ. ❁ عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ = އެކަލޭގެފާނުންގެ (يوسف ގެ) ގަމީސްކޮޅުގައި ދޮގުލޭއާއިގެންނެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދީފިއެވެ. أَنفُسُكُمْ = ކަލޭމެންގެ هواى نفس أَمْرًا = ކަމެއް ❁ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ = ފަހެ ވީމާކަމަށްވާ ކެތްތެރިކަމުގައި ރިވެތި ކެތްތެރިކަމެވެ. ❁ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ = އަދި ވާގިއެދެވޭން ވާހުށްޓެވީ الله އެވެ. عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން ވިދާޅުވާ ކަންތަކާމެދު. ❁ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ = އަދި ދަތުރުކުރާ قافلة އެއް އައެވެ. ❁ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފެންގެނައުމަށް އެމީހުން ފޮނުވައިފިއެވެ. ❁ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ބާލިދި (އެވަޅަށް) ޖެއްސެވިއެވެ. (އަދި يوسف ބާލީގައި އެއްލުނެވެ.) ❁ قَالَ = އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ❁ يَـٰبُشْرَىٰ هَـٰذَا غُلَـٰمٌ = އޭ بُشْرَىٰ އެވެ. މިއީ غُلاَم އެކެވެ. ❁ وَأَسَرُّوهُ بِضَـٰعَةً = އަދި قافلة މީހުން ވިޔަފާރި މުދަލެއްކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރިއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތައް. ❁ وَشَرَوْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ވިއްކައިލިއެވެ. ❁ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ = ކުޑަ އަގަކަށް. ❁ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ = عدد ވެވޭ ކުޑަ دِرْهَمު ތަކަކަށް. ❁ وَكَانُوا۟ فِيهِ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާމެދުވީ. ❁ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ = ބޭނުންވުމެއްނެތް زاهد ބައެއްކަމުގައެވެ. އަގައިމަތިވުމެއްނެތް ކިޔާގައެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ގަތްމީހާ ބުންޏެވެ. مِن مِّصْرَ = مِصْرُ ން. لِٱمْرَأَتِهِۦٓ = އޭނާގެ އަންހެނުންނަށް. ❁ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ = ކަލޭ އޭނާގެ ދިރިއުޅުމުގެ مقام ޝަރަފުވެރިކުރާށެވެ!❁ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ = އޭނާ އަހަރެމެންނަށް މަންފާކުރާނެކަން ހުރެދާނެއެވެ. ❁ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا = ނުވަތަ އޭނާ އަހަރެމެންގެ ދަރިއަކަށް ހަދައިފާނެއެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ = އަދި މިގޮތަށް ބާރުދެއްވާ

يوسف (عليه السّلام) އަށް. ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާ تمكين ކޮށްދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.۞ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި.۞ وَلِنُعَلِّمَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ مِن تَأۡوِيلِ ٱلۡأَحَادِيثِۚ = ހުވަފެންތަކުގެ تفسير. وَٱللَّهُ غَالِبٌ = އަދި الله تعالى އީ ގަދަފަދަވަންތަ ވާގިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَمۡرِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަންތައްތަކުގައި.۞ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަބަޔަކު ۞ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.۞

إجمالي މާނަ

(١٨) އަދި އެމީހުން އައީ އެކަލޭގެފާނުގެ ގަމީސްތެރޭގައި ދޮގުލޭ ހާކައިގެންނެވެ. (ބަކަރިއެއް ކަތިލައި އޭގެ ލޭ ހާކައިގެންނެވެ.) އެކަލޭގެފާނު يعني: يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބޭފުޅުންގެ ހިތާ نفس ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ކަމެއް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. (އެކަން ކުރީއެވެ.) ދެން އަހުރެންނަށް ރަނގަޅީ ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ އަހުރެންނަށް އޮތީ ރީތި ސަބުރުކުރުމެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ބުނާ ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު ވާގިލިބިވަޑައިގަންނަވާނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ. ތިޔަބުނާ ކަމުގެ حقيقة އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩) ދެން ދަތުރުވެރިންތަކެއް قافلة އެއް (يوسف ގެފާނު އެޅުއްވުނު ވަޅުގަނޑުގެ ކައިރިއަށް) އައެވެ. އަދި އެމީހުން ފެނަށް ފޮނުވާ މީހާ ފޮނުވިއެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ބާލިދީ ވަޅަށް ވައްޓާލިއެވެ. (އަދި يوسف އޭގައި ހިފަހައްޓަވައިފިއެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވަޅުން އަރުވައިލެއްވިއެވެ. އޭނާ ބުންޏެވެ. އޭ بُشْرَىٰ އެވެ. (މިއީ އޭނާގެ އެކުވެރިއާގެ ނަމެވެ.) ނުވަތަ އޭނާ ދެއްކި ބޮޑު އުފާވެރިކަމުގެ كلمة އެކެވެ. އޭނާ ބުންޏެވެ. މިއީ غلام އެކެވެ. ކުއްޖެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު قافلة ގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ވަގަށް ވިއްކުމަށްޓަކައި ފޮރުވައިގަތެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަމަށް ކަންތައް ކުރާ އެއްޗެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން ކުޑަ އަގަކަށް ގުނާލެވޭ دِرْهَمُ ތަކަކަށް އެކަލޭގެފާނު يعني: (يوسف) ބާޒާރުގައި ވިއްކާލިއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ އެކަލޭގެފާނަށް ފޮނުވާ ގިނަ أهميّة ނުދޭ ބޭނުން ނެތް މީހުންގެ ގޮތުގައެވެ. زَاهِدُ ބޭނުން ނެތް މީހުންނެވެ.

(٢١) އަދި مصر ން އެކަލޭގެފާނު ގަނެވިއްޖެ މީހާ، އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ބުންޏެވެ. ކަލޭ މިކުއްޖާގެ ދިރިއުޅުމާ مقام ރީތިކޮށްދޭށެވެ! (ހެޔޮގޮތުގައި ބަލަހައްޓާށެވެ!)

- (ދަންނަވާލަމެވެ! އެމީހާއީ مصر ގެ خزانة ތަކާ ގުޅޭ ކަންތަކުގެ ވެރިޔާ قِطْفِير އެވެ. އޭނާ مشهور ވެގެން ތިބީ عزيز مصر ގެ ނަމުންނެވެ. އެއީ مَاليّة ގެ ވަޒީރެވެ. ފަހުން يوسف عليه السّلام ހުންނެވީ އެ مقام ގައެވެ. އޭނާގެ އަނބިކަނބަލެއްގެ ނަމަކީ ذليخا އެވެ. ނުވަތަ ރާޢީލް މިކަހަލަ ނަމެކެވެ. މި عزيز އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ބުންޏެވެ. އޭނާ يعن: يوسف ގެ ފަރާތުން އަހުރެމެންނަށް مَنْفَعَ ކުރުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި އަހުރެމެން އޭނާ ބަލާނީއެވެ. މިއެވެ.)

- الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އުގަންނަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله تعالى އީ އެކަލާނގެ ކަންތައްތަކުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެދެވޮޑިގެންވާ ކަމެއް ނިންމަވައެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަބަޔަކު ނޭނގެއެވެ.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ قَالَتْ مَا جَزَآءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

މުފުރަދާތު

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބުއްދިފުޅުގައި ޢުވާންކަމުގެ ބާރުގަދަވިހިނދުން.۞ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا = ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި އެކަލޭގެފާނަށް ވިސްނުންތެރިކަމާއި علم ދެއްވީމެވެ..۞ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى = އަދި އެފަދައިން ޙިކުމަތްތެރިކަމުގެ ޖަޒާދެއްވަމެވެ. ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް. ۞ وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا = އެއަންހެނުންގެ ގޭގައި އެކަލޭގެފާނު ވި ގޭގެ އަންހެނުންމީހާ ޒުލައިޚާއެވެ އެކަލޭގެފާނަށް އެދުނެވެ. (އެއީ އެކަމަށް ޖިންސީގުޅުމެއްހެދުމަށެވެ.) ۞ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުޅަށް. وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ = އަދި އެކަމަނާ (ދޮރުތައް) ތަޅުލައްވާލެއްވިއެވެ. ۞ وَقَالَتْ = އަދި އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ هَيْتَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ޖެހޭކައިރި ވަރަށް ކައިރިވާށެވެ. އަންނާށެވެ. ۞ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَعَاذَ ٱللَّهِ (އެބަހީ: ތިޔަކަމުން ރައްކާތެރިވުމަށް الله ގެ حضرة ން ފަރިއްކުރި ސަލާމަތްވުން އެދެމެވެ.)۞ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ (ކަމަނާގެ ފިރިކަލުނ) ދަރުމަނު ބަލަހައްޓާ މީހާ. ۞ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ = އެކަލޭގެފާނު ދަރުމަނުގެ ކަންތައް ރަނގަޅުކުރެއްވިއެވެ.۞ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ۞ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނާމެދު (ނުބައިކަމެއް ކުރުމަށް) قصد ކުރިއެވެ.۞ وَهَمَّ بِهَا = އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް އެކަމަނާއާމެދު قصد ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَوْلَآ أَن رَّءَا = އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ. ۞ بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ دليل ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން އެގޮތުގައި.۞ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ނުބައިކަންތައް ޙިކުމަތްތެރިކަމާގެ ދުރުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَٱلْفَحْشَآءَ = އަދި فاحش ކަންތަކާއި (ޒިނޭއާއި) ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ. ۞ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ = ޙިކުމަތްތެރިކަމާގެ إخلاص ތެރި އަޅުންނެވެ.۞ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ = އެދެމީހުން ދޮރާއި ދިމާއަށް ހަލުވިކަމާއެކު ދުވެފައިވިއެވެ.۞ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ = އަދި އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ قَمِيص ފަޅާ ފަޅައިލެއްވިއެވެ.۞ مِن دُبُرٍ = ފުރަގަހުން. ۞

وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا = ކުއްލިއަކަށް ދެމީހުންނަށް އެކަމަނާގެ ސާހިބުމީހާ يعنى: ފިރިމީހާ – ދިމާވެއްޖެއެވެ. ❁ لَدَا الْبَابِ = ދޮރުކައިރިން. ❁ قَالَتْ مَا جَزَآءُ = އެކަމަނާ ދަންނަވައެވެ. عقوبة އެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ مَنْ أَرَادَ = قصد ކުރިމީހާގެ.❁ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا = ކަލޭގެފާނުންގެ އަންހެނުންނާއިމެދު ނުބައިކަންތައްކުރުމަށް ❁ إِلَّآ أَن يُسْجَنَ = ޖަލަށްލެވުމާއިމެނުވި.❁ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ = ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއްދިނުން.

(ދެންނެވި)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ބުއްދިފުޅާއި ޖިސްމާނީގެ ބާރުފުޅު ގަދަވެހުރުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ޙިކުމަތާއި ވިސްނުންފުޅާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެގޮތުގައިންނެވެ.

(٢٣) އަދި އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވި ގޭގެ އަންހެނުންމީހާ އެކަލޭގެފާނާ ހިތައިވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާވެރިކަމާއެކު އެކަލޭގެފާނުންގެ نفس ފުޅަށް (ހިތައިވުމުގެ نَظَرُ ން) އެދިވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ ގޭގެ ދޮރުތަށް ތައްޓާލައި (އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ.) ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ތައްޔާރުވީމެވެ. އަންނަވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَعَاذَ اللّٰهِ އެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރިވުމަށް اللّٰه ގެ حضرة ން ވާގިއެދި ސަލާމަތަށް އެދެމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ – އެބަހީ: ކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަކީ އަޅުގަނޑުންނަށް ނުހަނު މާތްކޮށް ހިތްހެޔޮ ސާހިބާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނާއިމެދު (ނުބައިކަންތައްކުރުމަށް) قصد ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް އެކަމަނާއާއިމެދު قصد ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ އާޔަތްތައް – يعنى – އެކަލޭގެފާނުން އެކަމުން މަނާވެގެންނެވާނެކަމުގެ - دليل އާއި بُرْهَان އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ އެކަލޭގެފާނުންވެސް އެކަމަނާގެ ފަރާތަށް ފެނިވަޑައިގަތުމަކަށްދެއެވެ. (އެބަހީ: އެމަގުބު އެބާވަތުގެ دليل އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްކެވުނެވެ.) އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އެންމެހައި ނުބައިކަންތައްތަކާއި ޖިންސީގޮތުގެ فاحش عمل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކުރައްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إخلاص ތެރި އަޅުންގެތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ.

(٢٥) އަދި އެދެމީހުން ގޭގެދޮރާދިމާއަށް އަވަސްވެގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ يعنى: يوسف ގެފާނުންގެ ގަމީސްކޮޅު ފުރަގަހުން ފަޅައިގެންދިޔައެވެ. (އެއީ يوسف ގެފާނު އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް އަވަހަށް ދުވެވަޑައިގަތުމުން زليخا އެކަލޭގެފާނު އަތުލައިގަތުމަށް އަވަސްވެގަތުމުގައި އެކަމަނާއަށް ހިފުނީ ފަހަތުން ނުވަތަ ފުރަގަހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ގަމީސްކޮޅުގައެވެ. އެހެންވެ ގަމީހަށް ފަޅައިގެން ދިޔައީއެވެ.) އަދި ހަމަ ދިމާވީގޮތުން ދޮރުކައިރިން އެކަމަނާގެ ސާހިބުމީހާ އެބަހީ: އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން ދެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއެވެ. އެހިނދު އެކަމަނާ (ކުރިން ބަލައިލުމުގެ ގަސްދުގައި) ދަންނަވައިފިއެވެ. ކަލޭގެފާނުންގެ އަންހެނުންނާއިމެދު ނުބައިކަންތައް ކުރުން ގަސްދުކުރިމީހާގެ جزاء އަކީ يعنى: عقوبة އަކީ ޖަލަށްލުވުމާއިމެނުވި ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއްދިނުމެވެ.

قَالَ هِىَ رَٰوَدَتْنِى عَن نَّفْسِى ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا ۚ وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفْسِهِۦ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

ތަފްސީރު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعني: يوسف ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَن نَّفْسِي = އަހުރެންގެ ހިތައިވެ އަހުރެންނާ ދިމާކުރައްވަން އުޅުއްވި އެކަމަނާއެވެ. ❁ وَشَهِدَ شَاهِدٌ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ހެކިދިނެއެވެ. ❁ مِّنْ أَهْلِهَآ = އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން. ❁ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ = އެކަލޭގެފާނުގެ قميص **ކޮޅު** ފެޅިފައިވީނަމަ. ❁ مِن قُبُلٍ = ކުރިމަތިން. ❁ فَصَدَقَتْ = އެކަމަނާ ތެދުބުނީއެވެ. ❁ وَهُوَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގަމީސް ފެޅިފައިވަނީނަމަ. ❁ مِن دُبُرٍ = ފުރަގަހުން. ❁ فَكَذَبَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ ދޮގުހެދިއެވެ. ❁ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ = ދުށުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޮޅު ފެޅިފައިހުރިތަން ފެނުނުހިނދުން. ❁ مِن دُبُرٍ = ފުރަގަހުން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: އެ އަންހެނާގެ ފިރިކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.. ❁ إِنَّهُۥ مِن كَيْدِكُنَّ = ކަލޭމެންގެ މަކަރުހެދުމުން މިއީ ވެގެންދިޔަ ކަމެކެވެ. ❁ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެންގެ މަކަރުހެދުން މަށަށްވުރެ ބޮޑެވެ. ❁ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا = އޭ يوسف އެވެ! ކަލޭ މިކަން ހާމަނުކޮށް އެއްކިބާވެވޭތޯ! ❁ وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ = (އޭ زليخا އެވެ.) ކަލޭގެ ކުށަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުން އެދެވޭތޯ! ❁ إِنَّكِ كُنتِ = ކަލޭމެން ވީކަމަކީ. ❁ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾ = ކުށްވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ = އަދި ބޭރުގެ އަންހެނުންތަކެއް ބުނެދެއެވެ. ❁ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ = عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން. ❁ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفْسِهِۦ = އޭނާ ގެންގުޅޭ ޒުވާނާގެ نفس އެކަނބަލުންގެ شَهْوَة އަށް އެދިކަނބަލުން. ❁ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا = އެކަމަނާގެ ހިތް ދަމައިގެން ލޯބީގެ ފާރުގަ ހިފާލައިފިއެވެ. ❁ إِنَّا لَنَرَىٰهَا = ތިމަންމެންނަށް އެކަމަނާ ފެނެނީ. ❁ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ހުރިހެއްޔެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންގެ ގައިން ވިހާނުދާގޮތަށް އަރަންއުޅުއްވީ އެކަމަނާއެވެ. އެވަގުތު އަދި އެކަމަނާގެ أهل ފިރިހެނުންކުރެ މީހަކު އެކަމާމެދު ހެކިދިނެވެ. (ބަސްފުޅު މިހެކިވެރިޔަކީ ތަންމަތީގައިވާ ވަރަށް ގުޅުއްޖެހިއެކަމަނާއެވެ.) އެހެއްޔާ ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކުރިމަތިފަރާތުން ފަޅައިގެންވަނީނަމަ އެކަމަނާ އެބުނީ ތެދެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.

(٢٧) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ފުރަގަހުން ފަޅައިގެންވަނީނަމަ އެކަމަނާ ދޮގުހެދިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (މިކުއްޖާގެ މިހެކިދެއްވުމަކީ الله ދެއްކެވި مُعْجِزَة އެކެވެ. މިހެނީ އެކުއްޖަކީ ހަމަ ވިހައި ތަންމަތީގައިވާ ވަރަށްކުޑަކުއްޖެކެވެ.)

(٢٨) ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޮށި ފުރަގަހުން ފަޅައިގެންވާކަން ފެނުނުހިނދުން އޭނާ އެބުނީ: އަންހެނުންމީހާގެ ފިރިމީހާ ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަމަކީ ތިޔަކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތްތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٢٩) އޭ يوسف އެވެ! ކަލޭ މިކަން ހަނދާންނުކުރައްވާށެވެ! މިވާހަކަ ނުދައްކަވާށެވެ، އަދި (އޭ زليخا އެވެ!) ކަނބުލޭގެ ކުށުގެ މާފަށްއެދިލައްވާށެވެ، ހަމަކަށަވަރުން ކަނބުލޭ ވަނީ ކުށްވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٠) އަދި އެރަށުގެ އަންހެނުންތަކެއް ބުނެއެވެ. عزيز ގެ އަންބިކަނބަލުން އޭނާ ގެންގުޅޭ އަޅުކުއްޖަކާގެ نفس އެކަނބުލޭގެ شَهْوَة އަށް ގޮނޑުވަން ދަންނަވަނީއެވެ. އެކުއްޖާގެ ލޯބި އެކަމަނާގެ ހިތުގެ އެތެރެއަށް ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. (އެކުއްޖާދެކެ ހިތައިވަރުގަދައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދެކެނީ އެކަމަނާ ބޭރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމަށެވެ.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ أَكْبَرْنَهُۥ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَـٰشَ لِلَّهِ مَا هَـٰذَا بَشَرًا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى لُمْتُنَّنِى فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ فَٱسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّـٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَىَّ مِمَّا يَدْعُونَنِىٓ إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٣٣﴾

މަރުޖަދާ

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ = ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ (މަކަރާތް) ވާހަކައިގެ އަޑު އެކަމަނާ އަޑުއިވުމުން. ❁ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ = އެކަމަނާ އެކަނބަލުންނަށް دعوت ދެއްވިއެވެ. ❁ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ = އަދި އެކަމަނާ އެކަނބަލުންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ❁ مُتَّكَـًٔا = ލޮނބޮށިގެން އިށީނދެވޭ ތަނެއް / (އަރިވެރިކަމާއިގެން ކެވޭ އެއްޗެހި) ❁ وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ = އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަނބަލަކަށް އެކަމަނާ ދެއްވިއެވެ. ❁ سِكِّينًا = ޗަކުފިޔަތްކޮޅެއް ނުވަތަ ވަޅިއެއް. ❁ وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ = އަދި އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ يوسف އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވުމުން. ❁ أَكْبَرْنَهُۥ = އެކަލޭގެފާނު ޢަޖައިބުކަމާ ބޮޑުކަން އެކަނބަލުންނަށް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. ❁ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކެނޑީއެވެ. ❁ وَقُلْنَ حَـٰشَ لِلَّهِ = އަދި އެކަނބަލުން ބުނޫއެވެ. ❁ حَـٰشَ لِلَّهِ = އެވެ. (އަތަރީ: الله ގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއިއެވެ!) ❁ مَا هَـٰذَا بَشَرًا = މިއީ آدم ގެދަރިއެއް ނޫނެވެ. ❁ إِنْ هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނު ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ = މާތްވެގެންވާ މަލާއިކަތުބޭކަލަކު ކަމުގައި ނޫނީ. ❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ يعني: عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى لُمْتُنَّنِى فِيهِ = އެހެންކަމުން މިއީ ތިޔަކަނބަލުން އަހަރެންނަށް ކުށްވެރިކުރި ބޭކަލެވެ. ❁ وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ = އޭނާގެ ގައިން (ވިސްނުމަށްދޫކުރައްވާން) އަހަރެން އެދުނީމެވެ. ❁ فَٱسْتَعْصَمَ = ފަހެ އޭނާ ރައްކާތެރިވެގެން ވަކިވިއެވެ. ❁ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ = އަދި އޭނާ ނުކުރިނަމަ. ❁ مَآ ءَامُرُهُۥ = އަހަރެން އޭނާއަށް އަމުރުކުރާކަންތައް. ❁ لَيُسْجَنَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޖަލަށްލެވޭނެއެވެ. ❁ وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّـٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވާނީ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! ❁ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَىَّ = ޖަލު މިއަޅާއަށް ލޯބިވެގެންވާ ގޮތެވެ. ❁ مِمَّا

يَدْعُونَنِىٓ إِلَيْهِ ۖ = މިއަޅުގަނޑަށް އެދިގެން އެގޮވާ އަދި އެކަމަކަށް އެ އެދޭ ކަންތައްތަކަށްވުރެ. ۞ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅުގެ ކިބައިން ދުރުނުކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ كَيْدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ޙީލަތް / މަކަރު. أَصْبُ إِلَيْهِنَّ = މިއަޅު އެކަނބަލުންގެ ފަރާތަށް ޖެހިދާނެތެވެ. ۞ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٣٣﴾ = އަދި މިއަޅުވާނީ ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ މަލާމާތުގެ އަޑު عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން އެއްސެވިހިނދުން އެކަމަނާ އެކަނބަލުންނަށް دعوة އެއް ދެއްވައިފިއެވެ. (ޒިޔާފައެއް ހަދައިފިއެވެ. އެއީ ކެއުމުގެ ޒިޔާފައެކެވެ.) އަދި އެކަނބަލުން ބަސްގަތް ލެނގިލައިގެން ތިބޭފަދަ ތަނެއް ތައްޔާރުކޮށްދިނެވެ. ވަކިން ކަނޑައިގެން ކެއުމަށް އެއްޗެއް ވަކިން ކަނޑައިގެން ކެއުމަށް ތަރުކާރީ ތަކެތި ތައްޔާރުކޮށްދިނެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަކަށް ވަޅިއެއް ދެއްވައިފިއެވެ. (އަދި އެކަނބަލުން ކޮޅަށް ވަޅިން ކަނޑައިގެން ކާން ފަށައިފިއެވެ.) - އެކަމަނާ يوسف ގެ މަނަށް ދެންނެވިއެވެ. އެކަނބަލުން ކުރިމަތިއަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންގެ ކުރިމަތިއަށް ނުކުމެވަޑައިގަތީއެވެ.) އަދި އެކަނބަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ފެނުނުހިނދުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހުސްނާއި ރީތިކަމާއި މާތްކަން އެކަނބަލުންނަށް ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. (އަޖައިބު އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުކޮށް ފެނުނެވެ.) އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކުގެ ކަރުވެ ކަޑައިފިއެވެ. އަދި އެކަނބަލުން (عجائب ވެ އަނގައިން ބުނެގެން) ބުނީ حَاشَ لِلَّهِ އެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމާއިއެވެ!) މިއީ އިންސާނެކެވެ. މިއީ آدم ގެ ދަރިއެއްނޫނެވެ. މާތްވެގެންވާ މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން މާތް ކުރިމަތީގެ ނުވަތަ މަލާއިކަތެއް ނޫނެވެ.

(٣٢) އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ: يعنى عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކަރުގައި އަޅުކަނޑިނަން މަލާމާތްކުރި މީހާއީ އެއީއެވެ. (ކަލޭމެންނަށް މަލާމާތްކުރީ މިއަޅުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިމުއްސިނަން ވާތްދިނުމަށް އަޅުގަނޑު އަތުކުރީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑަށް ދެވަނަ ކަމަށް ރުހުމުގެ މާއިދާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު އެންގި ކަންތައް ނުކުރައްވާ ކަމުގައިވާނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އެކަލޭގެފާނު ޖަލަށް ލެއްވޭނެތެވެ. ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އެހާމަ ނިކަމެތި ދަރަޖައިގެ މީހެއްކަމުގައި ދެއްވާނެތެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! އެދިގެން އެކަމަކަށް މިއަޅުގެ ކިބައިން އެއެދިގެވާ ކަންތައްތަކަށްވުރެ ޖަލު މިއަޅަށް މާލޮބިވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ޙީލަތް މިއަޅުގެ ކިބައިން ދުރުނުކުރައްވައިފިއްޔާ މިއަޅު އެކަނބަލުންގެ ފަރާތަށް ޖެހިދާނެތެވެ. އަދި މިއަޅުވާނީ ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْءَايَٰتِ لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވިއެވެ. ❁ فَصَرَفَ عَنْهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ދުރުކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ كَيْدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ކަލާނގެ އެވެ. ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ثُمَّ بَدَا لَهُم = ދެން އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْءَايَٰتِ = އެމީހުންނަށް علامة ތައް ފެނުމަށްފަހު. ❁ لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ = ދުވަސްކޮޅަކަށް އެކަލޭގެފާނު ޖަލަށްލުމަށް. ❁ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު ޖަލަށްވަނެވެ. ❁ فَتَيَانِ = ދެޒުވާނުން. ❁ قَالَ أَحَدُهُمَآ = އެމީހުންކުރެ އެކަކު (يوسف ގެފާނަށް) = ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން (ހުވަފެނުގައި) ދެކެމެވެ. (ދެއްކުނެވެ.) ❁ أَعْصِرُ خَمْرًا = އަހުރެން ރާތަކެތި (ޗޭބުސާކުރުތަކެތި) ❁ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ = އަދި އަނެއްމީހާ ދަންނަވައެވެ. ❁ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން (ހުވަފެނުގައި) ދެކެމެވެ. (ދެއްކުނެވެ.)❁ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى = އަހުރެން އަހުރެންގެ ބޮލުމަތީގައި އުފުލާތީ. ❁ خُبْزًا = ރޮށި. ❁ تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ = އެއިން ދޫނި ކައިހަދައެވެ. ❁ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ = އަހުރެމެންނަށް އޭގެ تفسير ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ.! ❁ إِنَّا نَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ. ❁ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ = إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް ކާނާ ނާންނާނެއެވެ. ❁ تُرْزَقَانِهِۦٓ އެކާނާއެއް ކަލޭމެންނަށް ❁ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް އޭގެ تفسير ގެ خبر މިއަހުރެން އަންގައިދީފިނަމަ. އެބަހީ އޭގެ خبر އަންގައިދޭނަމެވެ. ❁ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا = ކަލޭމެން ދެމީހުންގެ ގާތަށް އެކާނާއައުމުގެ ކުރިން ❁ ذَٰلِكُمَا = ކަލޭމެން ދެމީހުންނެވެ! އެއީ. (އެބަހީ: މި علم އަކީ)❁ مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އުގަންނަވައިދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިންވާ علم އެކެވެ. ❁ إِنِّى تَرَكْتُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވައިފީމެވެ. ❁ مِلَّةَ قَوْمٍ = ބަޔަކުމީހުންގެ دين. ❁ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް إيمان ނުވާ. ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ❁ بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދެކޮޅަށް

ކާފަރުވާ.۞ وَٱتَّبَعْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވީ. ۞ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ = ތިމަންގެ ކާބަފައިންގެ دين އެއެވެ.۞ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ = އެއީ إبراهيم އަދި إسحاق އަދި يعقوب (عليهم السّلام) އެވެ. ۞ مَا كَانَ لَنَآ = އަދި ތިމަންމެންނަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ۞ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ = ތިމަންމެން الله އަށް شريك ކުރުން. ۞ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކުން. ۞ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا = އެއީ ތިމަންމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެކެވެ. ۞ وَعَلَى ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެމައްޗަށާއި.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު ގިނަމީހުން.۞ لَا يَشْكُرُونَ (٣٨) = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް يعني: يوسف (عليه السّلام) އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިޖާބަދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް އެކަނބަލުންގެ ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٥) ދެން އެމީހުންނަށް އެބައި عزيز އަށް އެފެނުނު دليل ތަކެއް ފެނުމަށްފަހު ދެން ފެނުނީ ކުއްލިއަކަށް އެކަލޭގެފާނު ޖަލަށްލުމެވެ.

(٣٦) (ދެން يوسف عليه السّلام ޖަލަށްލެވުނީއެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އެއްޗެން ދެޒުވާނުން ވެސް ޖަލަށްވަނެވެ. (އެއީ އެރަށުގެ ރަސްކަލެކުގެ ކާނާ ކައްކާމީހާއާއި ބުއިން ދޭމީހާއެވެ.) އެއިން ދެމީހުން އެކަކު ޖޭލުގައި ހުރިތާ ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށްފަހު ހުވަފެނެއް ފެނުނެވެ. އެމީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ޔާ يوسف އެވެ. ތިމަންނައަށް ހުވަފެނުގައި ފެނުނީ ތިމަންނަ ހަމުރަ ފުނާޅިއެވެ. އަދި އަނެއްމީހާވެސް ހުވަފެނެއް ފެނުނުކަން ދަންނަވައިފިއެވެ. ތިމަންނައަށް ފެނުނީ ތިމަންގެ ބޮލުމަތީގައި ބަނޑިއެއްގައި ރޮށި އުފުލާހުރިތަނެވެ. އަދި އޭގެން ދޫނިތައް ކާކަމެވެ. (ޔާ يوسف އެވެ.) ތިމަންމެންނަށް މިހުވަފެނުގެ تعبير ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ދެކެނީ ކަލޭގެފާނީ إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންކަމެވެ.

(٣٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް ކާނާގެނައުމުގެ ކުރިން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއަދު ދެމީހުންގެ تفسير ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދޭނަމެވެ. މިއީ ދެމީހުންނާ. އެކަމަކީ އެބައި: ހުވަފެނުގެ تفسير ކުރާ علم އަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އުގަންނައިދެއްވި ކަންތައްތަކުގެތެރެއިންވާ علم އެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ ބައެއްގެ دين ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވައިފީމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ آخرة ދުވަހަށް ކާފަރުވެގެންވާމީހުންނެވެ.

(٣٨) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންކަލުންނަކީކަމުގައިވާ إبراهيم އާއި إسحاقُ އާއި އަދި يعقوب (عليهم السّلام) ގެ ބޭބޭކަލުންގެ مِلَّة އާއިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ دين އާއެވެ. އަދި އެއްވެސް ޗީޒަކުން އެއްވެސް އެއްޗަކާއި الله އާއި شريك ކުރުމީ ތިމަންބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ. އެއީ ތިމަންބޭކަލުންގެ މައްޗަށާއި އަދި މީސްތަކުންގެމައްޗަށްވާ الله ގެ فضل ވަންތަކަމެކެވެ. އެހެނަސް ގިނަ މީސްތަކުންނަކީ ގިނަމީހުން (الله އަށް) شكر ނުކުރެއެވެ.

يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسْقِى رَبَّهُۥ خَمْرًا ۖ وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِۦ ۚ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِى ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيْطَـٰنُ ذِكْرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ إِنِّىٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنۢبُلَـٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَـٰتٍ ۖ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ أَفْتُونِى فِى رُءْيَـٰىَ إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

މުފްރަދާ

يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ = އޭ ހަރުގެއިގެ ޖަލުގެ އެކުވެރިންނޭވެ! ۞ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ = ބަޔާބަޔަށް ވަކިވަކިވެގެންވާ ربّ ންތަކެއްހެއްތޯ؟ ۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވަނީ. ۞ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ = ނުވަތަ އެއްކައުވަންތަ (ހުރިހާއެއްޗަކަށް ގަދަވެރިވެވޮޑިގެންވާ) ކަލާނގެ ވަންތަ الله ހެއްތޯ؟ ۞ مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ = ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާކަލުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَسْمَآءً = ހަމަ ނަންތަކަކަށް މެނުވީ. ۞ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ = ކަލޭމެން އުފައްދައިގެން ކިޔާފައިވާ. ۞ وَءَابَآؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި ۞ مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا = الله އެއާމެދު ބާވައިލައްވާފައިނުވާ. ۞ مِن سُلْطَـٰنٍ = އެއްވެސް دليل އެއް. ۞ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ = الله އަށްމެނުވީ حكم ނުވެއެވެ. ۞ أَمَرَ = އެކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް. ۞ إِلَّآ إِيَّاهُ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ. ۞ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ = ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ. ۞ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ = އެކުޅުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ = އޭ ހަރުގެއިގެ ޖަލުގެ އެކުވެރިންނޭވެ! ۞ أَمَّآ أَحَدُكُمَا = ތިޔަދެމީހުންކުރެ އެކަކު ދަންނައެވެ!(އޭނާގެ ކުރީގެ ވަޒީފާ ވެރިސޮއިކަލަށް) ۞ فَيَسْقِى رَبَّهُۥ خَمْرًا = އޭނާ އޭނާގެ ސޮއިބެއިމާއަށް ރާބޯންދޭނެއެވެ. (ރަސްގެފާނަށް ރާބޯއިދިނުމުގެ وظيفة އަށް ވާޕަސްވެގެން.) ۞ وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ = އަނެއްމީހާ ދަންނައެވެ! ۞ فَيُصْلَبُ = ފަހެ އޭނާ صليب ކޮށް ވާނެއެވެ. ۞ فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ = ދޫނި ދޫނި ކާނެއެވެ. ۞ مِن رَّأْسِهِۦ = އޭނާގެ ބޮލުން. ۞ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމިއްޖެއެވެ. (ކަނޑައެޅިއްޖެއެވެ.) ۞ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ = އެކަމާމެދު ކަލޭމެން ދެމީހުން فتوى އެ ދިން. ۞ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ لِلَّذِى ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ = ސަލާމަތްވާނެކަމަށް އެދެމީ ސަލާމަތްވެދާނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ހިތްވަމުން ވިދާޅުވި މީހާއަށް. ۞ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ. ۞ ٱذْكُرْنِى = ތިޔަބައިމީހާ ވާހަކަދައްކާށެވެ. عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެ ސޮއިބެއިމާގެ (ރަސްގެފާނުގެ) . ۞ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ފަހެ شيطان އާ އޭނާއަށް ހަނދާން ނައްތާލައިފިއެވެ. ۞ ذِكْرَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ސޮއިބެއިމާ ހަނދާންކޮށްދިނުން. ۞ فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ޖަލުގައި ލަސްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ = ތިންއަހަރާ ނުވައަހަރާ ދެމެދުގެ

ދިހައަހަރާ ދުވަހުގެ އަހަރުތަކެއްގައި. ۞ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު (يعنى: އެތަނުގެ مصر ގެ ރަސްގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّىٓ أَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް (ހުވަފެނުގައި) ފެނުނެވެ. ۞ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ = ފަލަ ހަތްގެރި. ۞ يَأْكُلُهُنَّ = އެތަކެތި ކައެވެ.۞ سَبْعٌ عِجَافٌ = ހިކި އަނގޮތްތަކު ހަތްގެރި. (އަރިހު) ۞ وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ = އަދި ފަޔާ ފެހި ހަތްކުދިކަރާވަޅި.۞ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ = އަދި އެހެން ހިކި ހަތްކުދިކަރާވަޅި. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ = އޭ ބޮޑެތި މީހުންނޭވެ. ۞ أَفْتُونِى فِى رُءْيَٰىَ = އަހުރެންގެ ހުވަފެނުގެ فتوى ކަލޭމެން ދީބާރުދޭށެވެ!۞ إِن كُنتُمْ = ކަލޭމެން ވަނީނަމަ. ۞ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾ = ހުވަފެނުގެ تعبير ކިޔާދެވޭކަމުގައި ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) އޭ އަހުރެންގެ ޖަލުގެ ދެއެކުވެރިންނޭވެ! ހުރިގޮތުގޮތުން ވަކިވަކި ބައިބައިވެގެންވާ رَبُّ ންތަކާ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެއްކައުވަންތަ އަދި ހުރިހާއެއްޗަކާ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ގަދަވަންތަ الله ހެއްޔެވެ؟ (ދަންނާށެވެ! މިއީ يوسف عليه السّلامގެ ދަޢުވަތު ދިނުމުގެ ފުރުޞަތު ކަމުގައި ފެނުނެވެ.)

(٤٠) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހަމަ ހުސްނަމަކަށްވާ ނަންތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަމުންދަނީ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެނަންތަކަކީ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ޚާއްޞަކޮށްފައިވާ ހުސް ނަންނަމެވެ. އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާނެކަމުގެ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް الله ބާވައިލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި (އަޅުކަންކުރުމުގެ ގޮތުގައި) حكم ކުރެއްވުން الله އަށްމެނުވީ ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުދީނަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަބައިމީހުން ނޭނގެއެވެ.

(٤١) އޭ ޖަލުގެ އަހުރެންގެ ދެއެކުވެރިންނޭވެ! ކަލޭމެން ދެމީހުންކުރެ ފުރަތަމަ މީހާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އަކީ ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ސާހިބުމީހާއަށް އެބަހީ: ރަސްގެފާނަށް ރާބޯންދޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ރަސްގެފާނަށް ޚާދިމުކަމުގެ އެމުއްދަތުގެ مقام ގައި عيّن ކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ.) އަދި އަނެއްމީހާ ދަންނައެވެ! އޭނާގެ ކަރުގެ އަރިމަތީ ދަނޑިއެއްގައި صليب ކޮށް ހުރުވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބޯގެ މަސް ދޫނިތަކެއް ކައިހައިގަންނާނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ. އެއީ ހުވަފެނުގައި ބޮލުމަތީ ބާސްކެޓެއްގައި ރޮށި އުފުލާފައިވާތީއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ދެމީހުން فتوى ހޯދަމުން ގެންދިޔަ ދެކަންތައްތަކުގެ މައްސަލަ އެކަމަށް ފައިސަލާކުރެވިއްޖެއެވެ. އެދެމީހުންގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އަކީ އެއީއެވެ.

(٤٢) އަދި އެދެމީހުންކުރެ އެކަލޭގެފާނަށް އޭނާ ސަލާމަތްވާނެކަމަށް ޔަޤީންވެވުނު މީހާއަށް އެކަލޭގެފާނު يعنى: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ސަލާމަތްވެގެން ރަސްގެފާނުގެ ގާތުގައި އަހުރެންގެ ވާހަކަ ހަނދާންކޮށްދީބަލާށެވެ! (އަހުރެންނާމެދު މިޔަހާލު ބުނެދީބަލާށެވެ!) ފަހެ އޭނާ ސަލާމަތްވެގެން ގޮސް ރަސްގެފާނުގެ ގާތުގައި ހަނދާންކޮށްދިނުން ހަނދާން ނައްތާލެވުނެވެ. ދުވަސްތަކެއް ވަންދެން އެކަލޭގެފާނު ޖަލުގައި ހުންނަވަން ޖެހުނެވެ. يوسف عليه السّلام ޖަލުގައި ހުންނެވީ ކިހާ ދިގު މުއްދަތަކަށްތޯ. والله أعلم

(٤٣) އަދި (އެތަނުގެ مصر ގެ) ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް ހުވަފެނުގައި ފަލަ ހަތްގެރި ފެނުނެވެ. އަދި ހިކި އަނގޮތްތަކު ހަތްގެރި އެގެރިތަކުގެ ހަތްގެރި ކައިލައެވެ. އަދި ފެހިކުދިކަރާގެ ހަތްކުދިކަރާވަޅި އަދި އެހެން ހިކި ހަތްކުދިކަރާވަޅި ފެނުނެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ ބޮޑެތި މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ ހުވަފެނުގެ تعبير ކިޔާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެންގެ މިހުވަފެނުގެ تعبير އެބަހީ: އޭގެ فتوى ދީބާރުދޭށެވެ!

قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٍۖ وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفۡتِنَا فِى سَبۡعِ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٌ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ لَّعَلِّىٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِى سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأۡتِى مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٌ شِدَادٌ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٍ = މިއީ ނިދުމުގައި ފެންނަ ދޮގު ވާހަކަތަކާއި ބާވަތުގެ خيال ތަކެވެ. ۞ وَمَا نَحۡنُ = އަދި އަހަރުމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ = ދޮގު އަދި ވާހަކަތަކުގެ ތަކެތީގެ تعبير . ۞ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = ދަންނަބަޔަކު ނުވަމުއެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا = އަދި އެސަލާމަތްވީ މީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ مِنۡهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ (ޖަލުގައި ހުވަފެން ފެނިގެން تفسير ކުރުވުން ދެމީހުންކުރެ ސަލާމަތްވީ މީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ.) ۞ وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ = އަދި ހަނދާންނެތި ދިގުދުވަސްތަކެއް ވުމަށްފަހު އޭނާ ހަނދާންވެގެންއެވެ. ۞ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ = އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް އެހުވަފެން تفسير ކޮށްދީފާނަމެވެ. ۞ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހަރެން (ޖަލަށް) ފޮނުއްވާށެވެ! (ދެން އޭނާ ޖަލަށް ގޮސް يوسف عليه السّلام ގެއަރިހަށް ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރު އަހައިލީއެވެ.އޭނާދަންނަވައިފިއެވެ.) ۞ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ = އޭ يوسف އެވެ. އޭ ތެދުވެރިޔާއެވެ. ۞ أَفۡتِنَا = އަހަރުމެންނަށް ފަތުވާދެއްވާށެވެ. ۞ فِى سَبۡعِ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ = ފަލަ ހަތްގެރިއާމެދު. ۞ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٌ = (އެފަލަ ހަތްގެރި) ކައިލައެވެ. ހިކި ހަށިހުރި ހަތްގެރި އައިސް. ۞ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٍ = އަދި ފެހި ހަތްކުޅަ ގަސްދާއި. ۞ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ = އަދި އަނެއް ހިކި ހަތްކުޅަ ގަސްދާއި. ۞ لَّعَلِّىٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ = އަހަރެން މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ރުޖޫވުމުގެ أمّيد ގަތެވެ. ۞ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގުމަށް. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ = ކަލޭމެން ހަތްއަހަރު އާދަވެގެން ކުރާގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަން ކުރާނެއެވެ. ۞ دَأَبًا = އާދައިގެ މަތިން ވިރިވިރިގެން ۞ فَمَا حَصَدتُّمۡ = ދެން ފަހެ ކަލޭމެން ކަނޑާ އެއްޗެއް. ۞ فَذَرُوهُ فِى سُنۢبُلِهِۦٓ ފަހެ އެއްޗެއް އޭގެ ކުދަގަސްގައި ދޫކޮށްލާށެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا = މަދުންމަދު ނޫނީ. ۞ مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ =

ކަކޫފޮށް ކާއެއްޗެހިގެތެރެއިން.(ކައުމަށް)۞ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ = ދެން އޭގެފަހުން އަންނާނެއެވެ. ۞ سَبْعٌ شِدَادٌ = ގަދަފަދަ ހަތް (އަހަރު) ތަދުވެރި ހަތްއަހަރު.۞ يَأْكُلْنَ = އެއަހަރުތަކުން ކާނެއެވެ. (އެބަހީ: އެ އަހަރުތަކުގެ أهل ވިޔަސް ކާނެއެވެ.) ۞ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ = އެއަހަރުތަކަށް ކަކޫފޮށް އިސްކުރިތަކާއި. (ކުރި އިތުރުކޮށް ޖަމާކުރިތަކާއި)۞ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ = ކަކޫފޮށް ރައްކާކުރިތަކާއިން މަދުއެއްޗެއް ފިޔަވައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. މިއީ ނިދުމުގެތެރޭގައި ފެންނަ ހުރި އަދި ތަކެތިތަކުރާކަށް ބާކަކުމަތަކެއްޗެވެ. އެބާވަތުގެ ހުރި އަދި ތަކެތިތަކުގެ ނުބައި ތަކެތީގެ تفسير ދަންނަވަބަޔަކު ކަމުގައި އަޅުގަޑުމެން ނުވަމެވެ. އެމީހުންނަށް އޭގެ تفسير އެއް ނޭނގުނެވެ.

(٤٥) އަދި އެދެމީހުންކުރެ (އެބަހީ: ޖަލުގައި ހުވަފެންފެނިގެން އޭގެ تفسير ކުރުވުނު ދެމީހުންކުރެ) ސަލާމަތްވީމީހާ އެތައްދުވަހަކު (يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިވާހަކަ ހަނދާންނުކުރެވުމަށްފަހު) ހަނދާންވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: يوسف عليه السّلام ގެމަތިން ހަނދާންވެއްޖެއެވެ. އޭނާ ދަންނަވާފާނަން ތިޔަބޭފުޅުންނަށް. އަޅުގަޑު މީހާ ފާހަގަކުރާނަން އޭގެ تفسير ކޮންތިކަކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އަޅުގަޑު (ޖަލަށް) ފޮނުއްވާށެވެ! (ދެން އެމީހާ ޖަލަށްގޮސް يوسف عليه السّلام އަށް އެހުވަފެނުގެ تفسير ކޮށްދެއްވުމަށް އެދިލައިދެންނެވިއެވެ. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ.)

(٤٦) އޭ يوسف (عليه السّلام) އެވެ. އޭ ތެދުވެރިޔާއެވެ. ތިޔަބޭފުޅާގެ ކަށަވަރުކަމާއި ކަކޫފޮށް އަޅުގަޑުމެންނަށް فتوى ދެއްވާބައްލަވާށެވެ. އެގަވައިބަށްގަނޑު ހަތްގެރިގެ އަރުގަނޑު ހިފާ ހަތްގެރި އަޅުވާކަމުގައި. އަދި ފެހިވާ ހަތްކަރުވާގަނޑެއް އަދި ހިކި ހަތްކަރުވާގަނޑެވެ. (މިއީ ރަސްގެފާނު ފެނުނު ހުވަފެނެވެ. ފަހެ ކަކޫފޮށް މިހުވަފެނުގެ تفسير ނުވަތަ އެއިން ދެނެގަތުމަށް ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ.) އަޅުގަޑު މީސްތަކުންގެ ގާތަށް (އެ تفسير އާއިގެން ރުޖޫޢަވާ އުއްމީދު ކުރަމެވެ. އެބަހީ: أمّيد ގަދަވެ.އެމީހުން އެކުރުހުރިހާ އެނގޭނޭނެއެވެ.

(٤٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ހާދަވެގެން ކުރާގޮތަށް ހަތްއަހަރު ދަނޑުވެރިކަން ކުރާށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ހޯދުނު އެއްޗެއް އޭގެ ކަރާގަނޑުގައި ބަހައްޓާށެވެ. އޭގެތެރެއިން ކަލޭމެން ކާނެ ބޮޑުންކުރާ މަދުއެއްޗެއް ފިޔަވައެވެ.

(٤٨) ދެން އޭގެފަހުގައި ގަދަފަދަ ތަދުވެރި ހަތްއަހަރު އަންނާނެއެވެ. އެއަހަރުތަކުގައި ކަލޭމެން ކާނީ ކުރިއަހަރުތަކުގައި ބަހައްޓަފައިވާ ތަކެއްޗެވެ.

ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّى بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ ۚ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾

ތަފްސީރު

ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = ދެން އޭގެ ފަހުގައި އަންނާނެއެވެ. ۞ عَامٌ = އަހަރެއް. ۞ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ = އެއަހަރު މީސްތަކުންނަށް ވާރޭވެސް ލިބޭނެއެވެ. ۞ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި ހަމަ އެއަހަރު އުފިހުން ކުރާނެއެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِى بِهِۦ = ކަލޭމެން އޭނާ އަހުރެންގާތަށް ގެންނާށެވެ! (يوسف ޖަލުން ނެރެގެން ގެންނާށެވެ1) ۞ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ = ދެން ފަހެ ޤާޞިދުވިޔާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދިޔައިރުއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ޔަޢުނީ: يوسف (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭ ކަލޭގެ ސާހިބުވެރިޔާގެއަށް އެބަހީ: ރަސްގެފާނުގެ އަރިހަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ1 ۞ فَسْـَٔلْهُ = ފަހެ ކަލޭ އޭނާއާ ސުވާލުކުރާށެވެ. (އެރަސްގެފާނުކޮޅުން އަހާށެވެ!)۞ مَا بَالُ ٱلنِّسْوَةِ = އަންހެނުންތަކުގެ مقصد ކިހިނެއްބާވައެވެ؟. ۞ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކެފީ. ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނުގެ رب އެއީ ۞ بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ = އެކަނބަލުންގެ މަކަރާއި ހީލަތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ޔަޢުނީ: ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. مَا خَطْبُكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުންގެ ޙާލު مقصد ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ۞ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ = ތިޔަކަނބަލުން يوسف އާއި ހިތައިވިޔުމުގައި.۞ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ބޭނުމުގައި. ۞ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ = އެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ حَٰشَ لِلَّهِ އެވެ. އެބަހީ الله ގެ ޙަޟްރަތު طَاهِرُ ވަންތަކަމާއެވެ!۞ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ = އަހުރެމެންނަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނޭނގެމެވެ. ۞ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ = عزيز ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.۞ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ ٱلْحَقُّ = މިހާރު حقّ ފާޅުވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ.۞ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ = އެކަލޭގެފާނާއި ހިތްއެދި އަހުރެންނެވެ. ۞ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުރުޞަތަށް. ۞ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ = އެއީ އޭނާއަށް (ސާހިބާއަށް އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ވިރިޔާ) އެނގުމަށެވެ. ۞ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނެތިސް އަހުރެން (ޚިޔާނަތް) خيانة

އަޅުގަނޑު ނުކުރާނަން. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ރަނގަޅުނުކުރައްވާ ސިފަ ނުކުރައްވާކަން. ❁

كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾ = خيانة ތެރިންގެ މަކަރާ ހީލަތް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) ދެން އޭގެ ފަހުގައި އަހަރެއް އަންނާނެއެވެ. އެއަހަރުގައި މީސްތަކުންނަށް ވާރޭވެސް ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެއަހަރު މީސްތަކުން (ކާބިސްކަދުރު ފަދަތަކެތި) ފިޔާނެއެވެ. (ތެޔޮފިޔާނެއެވެ.) ދެން އެމީހާ އައިސް ރަސްގެފާނަށް އެ تفسير ކިޔައިދިނެވެ.

(٥٠) އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف ގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް ގެންނާށެވެ! (ދެންފަހެ ރަސްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މީހަކު ފޮނުއްވިއެވެ.) ފަހެ އެފޮނުއްވި މީހާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދިޔުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ يوسف ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) "ކަލޭ ކަލޭގެ ސާހިބުމީހާގެ ތަނަށް ދާށެވެ! އެބަހީ: ރަސްގެފާނުގެ އަރިހަށް ދާށެވެ! އަދި އޭނާގެ ކިބައިން ސުވާލުކޮށްލާށެވެ! އެކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކެނޑި އަންހެނުންގެ مقصد ހުރި ކޮބައިތޯ އެކަނބަލުންނަށް އުޅުނީ ކީއްވެތޯ ސުވާލުކޮށްލާށެވެ." (ދެން އެމީހާ އަނބުރާ އައިސް ރަސްގެފާނަށް ދެންނެވުމުން އެކަނބަލުންނާ ސުވާލުކުރަން ވިދާޅުވިއެވެ.)

(٥١) ކަލޭމެން يوسف ގެފާނުންގެ نفس ދެކެ شهوة ގެ ފާޅަމަށް ޖެހުމުގެ مقصد ހުރި ފަހަރު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. الله ގެ حضرة ން ސުބްޙާނަލްލާހެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ކުށެއް ނުބައެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. عزيز ގެ އަންހެނާ ވިދާޅުވިއެވެ. މިހާރު حقّ ފާޅުވެ بيان ވެއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ދެކެ ފަސާދައަށް فاحش ކަމުގެ ބޭނުމުގައި ގޮވައިގެން މަސައްކަތްކޮށްލީ އަޅުގަނޑެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥٢) އެގޮތަށް މިވާހަކަ އަޅުގަނޑު މިބާރުކުރަނީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ފިރިމީހާ ނޫނީ غيب ގައި އޭނާއަށް خيانة ތެރިންވާ މީހެއްކަން އޭނާއަށް އެނގުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން خيانة ތެރިންގެ މަކަރާއި ހީލަތް الله ކާމިޔާބު ނުކުރައްވާނެއެވެ. (މިއީ عزيز ގެ އަންހެނަކަށްވެސް زليخا ގެ ވާހަކަ ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ދެން އަންނަ އާޔަތުގައިވެސް އެވަނީ އެކަމަނާގެ ވާހަކަކަމުގައިވެއެވެ.)

ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެއެވެ. އެއާޔަތުގައި އެވާ ވާހަކައަކީ يوسف عليه السّلام ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުކަމުގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެނަސް ޙާފިޒުގައި އެވަނީ تفسير ابن كثير ގައި رَاجِعُ ކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ. އެގޮތް ބޮޑައިރެއްވުމުގެ سياق އާއި ގުޅުން ބޮޑުކަމުގައި އެމަނިކުފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(والله أعلم)

۞ وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِىٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِى ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ ٱجْعَلْنِى عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّى حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ ٱلْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِى بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّىٓ أُوفِى ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾

ތަރުޖަމާ

۞ وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِىٓ = އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ نفس ބަރީއަ ނުކުރަމެވެ. ۞ إِنَّ ٱلنَّفْسَ = ހަމަކަށަވަރުން نفس އަކީ. ۞ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ = ކަނޑައެޅިގެން ނުބައިކަންތަކަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. ۞ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّىٓ = އަހުރެންގެ ربّ رحمة ލެއްވި نفس އެއް ފިޔަވައެވެ. ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ربّ އަކީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ = އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِى بِهِۦٓ = ކަލޭމެން އޭނާ އަހުރެން ކައިރިއަށް ގެންނާށެވެ! ۞ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِى = އަހުރެންނަށްޓަކައި އަހުރެން އޭނާ خاصّ ކުރާނަމެވެ. ۞ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ = ފަހެ ދެން އޭރަސްގެފާނު އޭނާއާ ވާހަކަދެއްކެވި ހިނދު. ۞ قَالَ = އޭރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا = މިއަދު ކަލޭގެފާނަކީ އަހުރެމެންގެ ގާތުގައި. ۞ مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ = ދަރަޖައިގެ ވެރި އަމާނާތްތެރިއެކެވެ. ۞ قَالَ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ ٱجْعَلْنِى = ތިމަންކަލޭގެފާނު ލައްވަވާށެވެ. ۞ عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ = (ބިމުގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަމަށެވެ. (ރަށުގެ ماليّة ބަލަހައްޓާ ހިންގަން) ۞ إِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ. ۞ حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ = އެކަމުގެ ބަލަހައްޓާތެރިއެއް އަދި އެކަން ދެނެވޮޑިގެން ވިސާރަދެކެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف عليه السّلام އަށް. (مصر ގެ) ބިމުގައި تمكين ދެއްވީމެވެ (ހަމަޖެހުމާއި ބާރުދެއްވީމު) ۞ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا = އެކަލޭގެފާނު އެބިމުން މަންޒިލު ހިފެހެއްޓީމަށް. ۞ حَيْثُ يَشَآءُ = އެކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރައްވާ ތަނެއްގައި ދިރިއުޅުއްވަން. ۞ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވަމެވެ. ۞ مَن نَّشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ۞ وَلَا نُضِيعُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައެއް ނުލައްވަމެވެ. ۞ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ۞ وَلَأَجْرُ ٱلْآخِرَةِ خَيْرٌ = އަދި آخرة ގެ ދަރުމަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނަށް. ۞ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވެ. ۞ وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ = އަދި يوسف عليه السّلام ގެ أخ ން އައިސްފިއެވެ. ۞ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ = ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހުޒޫރަށް ވަދެއްޖެއެވެ. (ވަދެއްޖެއެވެ.) ۞ فَعَرَفَهُمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން

އެނގިވަޑައިގެންފިއެވެ.۞ وَهُمْ = އަދި އެއުރެންނާ حال . ۞ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ = އެކަލޭގެފާނު ނޭނގޭ ބަޔަކު ކަމުގައި.۞ وَلَمَّا جَهَّزَهُم = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިހިނދުން.۞ بِجَهَازِهِمْ = އެއުރެންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވަންޖެހޭ ތަކެތި. (ދަތުރުގެ ތައްޔާރީ) ۞ قَالَ = (އެއަށްފަހު) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱئْتُونِي بِأَخٍ لَّكُم = ކަލޭމެންނަށް އޮތް أخ ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް ގެނެސްދޭށެވެ! ۞ مِّنْ أَبِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ ފަރާތުން.۞ أَلَا تَرَوْنَ = ކަލޭމެން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنِّيٓ أُوفِي ٱلْكَيْلَ = އަހުރެން މިނުން ފުރިހަމަކޮށްދޭކަން. ۞ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ = އަދި މެހެމާންކަލޭގެފާނުގެ ގޮތުގާނުނަން އެންމެ ހެޔޮ ގޮތުގާނުދެރި އަހުރެންކަމުގައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އަދި އަހުރެންގެ نفس ބަރީއަ ނުކުރަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން نفس އަޅާ ނުބައިކަންތަކަށް أمر ކުރާ އެއްޗެކެވެ. الله رحمة ލެއްވި نفس އެއްފަހަރުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންގެ ربّ އެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (މިއާއަތް މިލަސް ހަމަކުރި އާޔަތާ ގުޅިފައެވެ.) އެކަށީގެ ތަފާސީރެވެ. (والله أعلم)

(٥٤) އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. " އަހުރެންގާތަށް ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު ގެންނާށެވެ! އަހުރެން އަހުރެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އެކަށް خاصّ ކުރާނުމަށެވެ. (ދެން ފަހު އެކަލޭގެފާނު ގާތުން ވާހަކަދައްކަވައި އެކަލޭގެފާނާއި ރަސްގެފާނު ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވިހިނދުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަދު ކަލޭގެފާނީ އަހުރެންގެ ގާތުގައި ދަރަޖަ އާއި قدر ހުރި أمانة ތެރިއެކެވެ. މަތިވެރިއެކެވެ."

(٥٥) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ބިމުގެ خزانة ތަކުގެމައްޗަށް އެބައި: ރަށުގެ ماليّة ކަމްކަން ތިމަންކަލޭގެފާނު ޒިންމާދާރުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ އެކަމުގެ ކަމަށް ރައްކާތެރިވާ އަދި އެކަން ދަންނަ މީހެކެވެ. (އެކަމަށްޓަކައި الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.)

(٥٦) މިގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف (عليه السّلام) އަށް (مصر ގެ) ބިމުގައި تمكين ދެއްވީމެވެ. ހަމަޖެހިލައްވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ތަނަކުން އުޅުއްވުމަށް ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަތުމަށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށްޓަވުމެވެ. رحمة ލައްވަވާށެވެ. إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވާ ނުލައްވަވާށެވެ.

(٥٧) އަދި آخرة ގެ ދަރުމަ އީމާންވެ تقوى ވެރިވާ މީހުންނަށް މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥٨) އަދި يوسف عليه السّلام ގެ أخ ން އައިސްވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތަށް އެއުރެން ވަދެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއުރެން އެނގިވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި އެއުރެން ވީ އެކަލޭގެފާނު ނޭނގޭ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٥٩) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވަންޖެހޭ ތަކެތި ތައްޔާރުކޮށްދެއްވާ (ދަތުރަށް ފޮނުއްވިހިނދުން) ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންނަށް އޮތް أخ (بنيا مين) ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ ފަރާތުން ގެނެސްދޭށެވެ!" މިނުން އެންމެ ރަނގަޅަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ ތިމަންކަލޭގެފާނުކަން ކަލޭމެން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ އަދި މެހެމާންކަލޭގެފާނުގެ ގޮތުގައި އެންމެ ހެޔޮ ގޮތުގައި ބަލައިގަނެ މީހާއެވެ. (އެކަންވީމާ ކަލޭމެން އެނގޭނެއެވެ.)

فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ ۖ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް އޭނާ ނުގެނަސްފިއްޔާ.◈ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِي =
އަހުރެން ކައިރިން ކަލޭމެނަށް މިންކިރުމެއްނުވާނެވެ. ◈ وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންގާތަށް
ނުންނާށެވެ! ◈ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ◈ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ = އަހުރެމެން އޭނާ ގެންދިޔުމަށް އޭނާގެ
ބައްޕާގެ އަރިހުން އެދޭނަމެވެ. (ކޮންމެވެސް ގޮތެއް ހަދައިގެން އެކަންފުޅު ބާރުނަގާނަމެވެ.) ◈ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ =
އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެކަންކުރާމީހުންނެވެ. ◈ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ غُلاَم
ންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ◈ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ = އެމީހުން ގެނައި ވިޔަސާމާނު ކަލޭމެން ލާށެވެ.◈ فِى رِحَالِهِمْ =
(އެމީހުންނަށް ނުސަމާލުކަމުގައި) އެމީހުންގެ ދަބަރުތަކުގެ ސާމާނުތަކުގެ ތެރެއަށް.◈ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ = އެއީ އެމީހުން
ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ◈ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ = އެމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖެއްޔާ. ◈ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ =
އެމީހުންގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް. ◈ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައި.◈
فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ = ފަހެ އެމީހުން رجوع ވިހިނދުން. ◈ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ = އެމީހުންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް. ◈ قَالُوا۟
يَٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާފުޅުއެވެ. ◈ مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ = އަހުރެމެންނަށް
މިންކިރުން މަނާވެއްޖެއެވެ. ◈ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ أخ އަހުރެމެންނާއެކު
ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!◈ نَكْتَلْ = އަހުރެމެން މިންކުރަން. ◈ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އަހުރެމެން އޭނާ ރައްކާތެރިކޮށްދޭނޭ މީހުންނެވެ. ◈ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ◈ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ =
ކަލޭމެން އޭނާގެ މައްޗަށް އަމާންވާންޖެހޭނީތޯ؟ ◈ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ = ކަލޭމެން އަމާންވީފަދައިންމެނުވީ.◈
عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ ۖ = މީގެކުރިން އޭނާގެ أخ އަށްޓަކައި އަމާންކުރީ. (يوسف ގެމައްޗަށް) ◈ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا ۖ =

ރައްކާތެރިކުރެއްވުމުގެގޮތުން الله މާ ހެޔޮވެ. ۞ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رحم ލައްވާ ފަރާތްތަކުގެތެރެއިން رحم އެންމެބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) "ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ނުގެނައިއްޔާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ދޭން ކަލޭމެނަށް މިންދިނުމެއް ނުވާނެ. (ވިއްކާލިއުމެއް ނުވާނެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެ ކައިރިއަށް ކަލޭމެން ނާންނާށެވެ!"

(٦١) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. "އަހުރެމެން އޭނާ ގެންދިޔުމަށް އޭނާގެ ބައްޕާގެ އަރިހުން އެދޭނަމެވެ. ކޮންމެވެސް ގޮތެއް ހަދައިގެން އެކަން ބަލާނަމެވެ. އެކަން ކުރާނަމެވެ."

(٦٢) އަދި އެކަލޭގެފާނު (يوسف عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ غُلامންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އެމީހުން ކާނާގަތުމަށް ގެނައި ތަކެތި (އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތަށް) އެމީހުންގެ ދަބަސްތަކުގެތެރެއަށް ލާށެވެ/ އަނބުރާ ގެންދާށެވެ! އެމީހުން އެމީހުންގެ أهل ވެރިންގެގާތަށް އަނބުރާ ހިނގައްޖައުމާ އެތަކެތި އެމީހުންނަށް ރައްދުވެފައިވާކަން އެނގިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން އަނބުރާ އައުމުގެ أمّيد ގައެވެ."

(٦٣) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބައްޕާގެ ގާތަށް އަނބުރާ رجوع ވިއިރުން އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކާނާދިނުން މަނާވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އަހުރެމެންގެ أخ بُنْيَامِين އަހުރެމެންނާއެކު ނުގެންދިޔައީއާއެވެ.) ފަހެ އޭނާވެސް އަހުރެމެންގެ أخ އަހުރެމެންނާ އެކު ފޮނުއްވާދެއްވާށެވެ! އޭރުން އަހުރެމެންނަށް މިންވާނެއެވެ. (ކާނާ ލިބޭނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އޭނާއަށް ރައްކާތެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައިވާނެއެވެ."

(٦٤) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މީގެކުރީ ކަލޭމެންގެ أخ (يوسف) ގެމައްޗަށް ކަލޭމެން އަމާނާތްތެރިވިފަދައިން ފިޔަވާ ކަލޭމެން މިއޭނާގެމައްޗަށް އަމާނާތް ރައްކާތެރިކުރާނީތޯ؟ (އެބަހީ: ވީ ހަމައެގޮތަށް.) ފަހެ، ރައްކާތެރިކުރެއްވުމުގެގޮތުން الله މާ ހެޔޮވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ رحم ލައްވާ ފަރާތްތަކުގެތެރެއިން رَحم އެންމެބޮޑު ކަލާނގެއެވެ."

وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَٰعَهُمْ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ۖ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا نَبْغِى ۖ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا ۖ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ۖ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ يَٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُوا۟ مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

މުފުރަދާ

وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَٰعَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ސާމާނުތައް އެމީހުން ހުޅުވައިލިހިނދުން. ✲ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުން ގެންދިޔަ މުދަލާއި / ނުވަތަ ވިޔަސާރާއި ދުށިއެވެ. ✲ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް ރައްދުވެގެން ވަނިކޮށް. ✲ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. ✲ مَا نَبْغِى = މިގެއިތުރަށް ދެން އަހުރެމެން އެދޭނީ ކޮންކަމެއްހެއްދޯ؟ ✲ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا = މިއީ އަހުރެމެންގެ މުދާތަކެވެ. (ތަކެތި ގެންނަން ދޭންދިޔަ ވިޔަސާރާއި ސާމާނެވެ.) ✲ رُدَّتْ إِلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް އަނބުރާ ރައްދުވެއްޖެއެވެ. ✲ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا = އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ أهل ވެރިންނަށް ކާނާ ގެންނާނީމެވެ. ✲ وَنَحْفَظُ أَخَانَا = އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ أخ އާއަށް ރައްކާތެރިވާނީމެވެ. (ރައްކާތެރިކުރާނީމެވެ.) ✲ وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ = އަދި އަހުރެމެން جمل އެއް ބަރުދަނަށް މިންން އިތުރުކުރާނީމެވެ. ✲ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ = އެއީ ދަތިނުވާ ސަހަލު މިންދިނުމެކެވެ. ✲ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ✲ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ = ކަލޭމެންނާއެކު ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާ ނުފޮނުވާހުށީމެވެ. ✲ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ދީފާނދެން. ✲ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން އިތުބާރުކުރެވޭ ވަޢުދެއް. (އެބަހީ: الله ގަންދީ ހުވައިކުރުވުމެވެ.) ✲ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އޭނާ އަހުރެންނަށް ގެނެސްދޭން ވާނެއެވެ. ✲ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ = ކަލޭމެން ހާލަތެއްގައި ތިބިއުމުގެ ހާލުގައިމެނުވީ. (އޭނާ ނުގެނެސްދެވޭނެ ގޮތަކަށް ހުރަހެއް ޖެހިއްޖެނަމަ) ✲ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައިކުރުވުމު އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިހިނދުން. ✲ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ✲ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ = ތިމަންކަލޭގެފާނު މިބުނާއެއްޗަކާމެދު الله އަކީ وكيل އެވެ. ✲ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ✲ يَٰبَنِىَّ = އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންނޭވެ! ✲ لَا تَدْخُلُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވަންނާށެވެ! ✲ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ = އެއްދޮރަކުން. (އެއްވަގުތެއްގައި އެންމެން އެކުއެކީގައި ނުވަންނާށެވެ!) ✲ وَٱدْخُلُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން

ވަންނާށެވެ!۞ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ = ތަފާތު ދޮރުތަކުން. (ތަފާތު މަގުތަކުން.) ۞ وَمَآ أُغْنِي عَنكُم = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ކަނޑުވާލެވޭނެ ފައިދާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيْءٍ = اللّٰه ގެ حضرة ންވާ އެއްވެސްކަމެއް (قَضَاقَدَر ގެ ނިޔާއެއް) ۞ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ = اللّٰه އަށްމެނުވީ حكم އެއް ނުވެއެވެ. (حكم ގެ ވެރިޔަކީ اللّٰه އެވެ.) ۞ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާހުރިހާމީހުން وكيل ކުރާނޭ ކަމެވެ. ۞ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾ = وكيل ކުރާ ކުރާމީހުން ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٥) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަބަރާގެ ސާމާނުތައް ހުޅުވިހިނދު އެމީހުން ކާނާގަންނަން ގެންދިޔަތަކެއްޗާ އަންބުރާ އެމީހުންނަށް ދޭފައިވާ ތަކެތި ވޮނިގެން ދެވިފައިވާތީ އެމީހުން ފާގަތިވެއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާފުޅާއެވެ! މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ފާތް އަހުރެމެން ބޭނުންވާނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ / ނުވަތަ މިއީ އަހުރެމެން އެދޭކަމެއްނޫންތޯ. މިވެނި އަހުރެމެން ގެންދިޔަ އަގަށްދޭ ތަކެތި ދަބަރާގައި ހުރި ތަކެތިވެސް އަހުރެމެންނަށް އަނބުރާދެވިފައެވެ.(މިވާ އަހުރެމެން އަތުން ނުގަނެއެވެ.) އަދި އަހުރެމެންގެ أهل ވެރިންނަށް ކާނާ ގެނައުމަށްޓަކައިވެ. އަދި އަހުރެމެން ގެ أخ މާއަށް އަހުރެމެން ބަލަހައްޓާހުށީމެވެ. އަދި އިތުރު بعير އެއްގެ ކާނާ (އިތުރު جمل އެއް ބަރުދަނުގެ ކާނާ) އަހުރެމެންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ (އެމަނިކުފާނުގެ نسبة ގައި) ތަދުވަކެތްޔަށް މިސްރުގެ ރަސްގެ ..."

(٦٦) އެކަލޭގެފާނު يعنى: يعقوب (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއާ އަނބުރާ ގެނެސްދޭނޭކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ގެ عهد ކަށަވަރުކޮށްދީ ގެނައުމަށް ވަޢުދެއް ތިމަންކަލޭގެފާނާ ބަދަލުކުރާ ދެމެދުގައި... ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާ ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ފޮނުވާނެއެވެ. އެއީ ބާކީވާ ތިޔަބައިމީހުން ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިއަށް... ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ހުސްވެ ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ... وكيل" (ދެން އެމީހުން އެ عهد ކަށަވަރު ކޮށްދިނުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެމެން މިދެންނެވި عهد ކަށަވަރާމެދު اللّٰه އާ وكيل އެވެ." (އަހުރެމެން އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ أخ حوال ކުރެއްވިއެވެ.)

(٦٧) އަދި يعقوب عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން (މިޞްރަށް) އެންމެން އެއް ދޮރަކުން ނުވަންނާށެވެ! އަދި ތަފާތު ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ! އަދި اللّٰه ގެ حضرة ން އަންނަ ކަމަކުން އެއްވެސްކަމެއް -އެބަހީ: އެކަލާނގެ قَضَاقَدَر ނިޔާކުރައްވާ އެއްވެސްކަމެއްގެ ތެރެއިން ކަމަކުން އެއްވެސް ނުރައްކަލެއްގެ ކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ދުރުކޮށް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމެއްގެ حكم اللّٰه ގެ حضرة ން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވެސް وكيل ކުރީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އަދި وكيل ކުރާމީހުން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާ ހުރިހާމީހުން ..."

وَلَمَّا دَخَلُواْ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِي عَنْهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا ۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَـٰهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَـٰرِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُواْ وَأَقْبَلُواْ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُواْ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَمَّا دَخَلُواْ = އަދި އެކުދިން ވަތްހިނދު. ۞ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم = އެކުދިންނަށް އެކުދިންގެ ބައްޕަ

އަމުރުކުރެއްވިގޮތަށް. ۞ مَّا كَانَ يُغْنِي عَنْهُم = އަދި އެކަން އެކުދިންނަކަށް ފުދުއްވައިދިނުކަމުގައި

ނުވިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيْءٍ = اللّه ގެ حضرة ން އައި ނުވަތަ އަތުވެދާނޭ އެއްވެސްކަމެއް. ۞ إِلَّا حَاجَةً =

ހަމައެކަނި ބޭނުމެއް މެނުވީ. ۞ فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ = يعقوب (عليه السّلام) ގެ نفس ފުރާނައިގައި. قَضَاهَا =

އެކަލޭގެފާނު އެކަން ފުއްދުއްވުމަށް/ އެކަންނިންމެވުމަށް ۞ وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ

علم އޮންނެވި ބޭކަލެކެވެ. ۞ لِّمَا عَلَّمْنَهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވި علم ގެ. ۞

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު މީސްތަކުންގެ ގިނަބައިމީހުން ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ =

އެކުދިންނަކަށް އެނގޭތޯ ނޭނގެއެވެ. ۞ وَلَمَّا دَخَلُواْ = އަދި އެކުދިން ވަތްހިނދު. (އެކުދިން މިޞްރަށް) ۞

عَلَىٰ يُوسُفَ = يوسف (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް. ۞ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ

أخ އެއްކޮށްލެއްވިއެވެ. (އެއް މަންމައިގެ ބިޔަދަރިކަލުން ހަމަޔަށްޝުވިއެވެ.) ۞ قَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (أخ

އާއަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭގެ أخ އެވެ. (يوسف އެވެ.) ۞

فَلَا تَبْتَئِسْ = ފަހެ ހިތާމަކުރާށެ ނުވާ أمّيد ނުވާށެވެ! ۞ بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ = އެކުދިން އެކުރި

ކަންތައްތަކުގެ. ۞ فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކުދިންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިހިނދު

ތައްޔާރުކުރެވޭނެގޮތަކަށް. (ކާއެތިކަމުގެ އެއްޗިހި.) ۞ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ = سِقَايَة ލެއްވިއެވެ. (ރަސްގެފާނު

ހިއްދަވާ ތަށިބާއްވާ) ۞ فِي رَحْلِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނު ގެ أخ ގެ ސާމާނުތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. ۞ ثُمَّ

أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ = ގޮވާ މީހަކު ގޮވައިލިއެވެ. ۞ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ = އޭ قافلة އެވެ! (އޭ قافلة ގެ މީހުންނޭވެ!) ۞

إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ (٧٠) = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ވަގުންނެވެ. ۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުން މިމީހުންގެ (އެބަހީ: ގޮވާމީހުންގެ) ކުރިމަތިލިއެވެ. ۞ مَاذَا تَفْقِدُونَ (٧١) = ކަލޭމެންނަށް ގެއްލިހީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ. ۞ قَالُوا = އެމީހުން يعني: ގޮވާމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ = އަހަރެމެންނަށް ގެއްލިހީ ރަސްގެފާނުގެ صُوَاع އެވެ. އެއީ މިސްކަޅުކުރުމަށް ބޭނުން އެއްޗެވެ. ۞ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ = އަދި އޭތި ގެނެސްދޭމީހަކަށް ލިބޭނެއެވެ. ۞ حِمْلُ بَعِيرٍ = جمل އެއް ބަރުދަން މުދާ.۞ وَأَنَا بِهِۦ زَعِيمٌ (٧٢) = އަދި އަހަރެންނަކީ އޭގެ حوال ވެރިޔާއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ބައްޕަ އެ އަންގަވައިދެއްވިގޮތަށް އެރަށަށް ވަތްހިނދުން الله ގެ حضرة ން ލިބޭ އެއްވެސްކަމަކުން ކަމެއް އެމީހުންގެ ދިފާޢުކޮށް ފައިދާއެއް ހުރިކަމަކަށް އެކަން ނުވިއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި يعقوب عليه السّلام އެކަލޭގެފާނު ގެ ހިތްޕުޅުގައި نفس ދެކެން ވެވަޑައިގަތުމާއި ބޭނުމެއްކަމުގައި ހުރި ކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ އެބަހީ: يعقوب عليه السّلام އަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ދަސްކޮށްދެއްވި ގޮތުން އިލްމުވެރިއެއް ކަމުގައި ވެވަޑައިގެންވިއެވެ. އަދި އެނގިވަޑައިގަތުމަކީ މީސްތަކުންގެ ގިނަ ބަޔަކަށް ނޭނގޭ ކަމެކެވެ.

(٦٩) އަދި އެމީހުން يوسف (عليه السّلام) ގެ ގާތަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނު ގެ أخ އެކަލޭގެފާނު ގެ ގާތަށް ގެންގުޅުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އޭނާއާ ސިއްރުން ހަމަޖެހުނު ކަމެއް ބުނެދެއްވިއެވެ. "މިވަނީ ކަލޭގެ أخ (يوسف) އެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ހިތާމަނުކުރާށެވެ!"

(٧٠) ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވުމުން (ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި) ހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސާމާނުގައި ބޯބުއިމުގެ މިސްކަޅުކުރާ ތައްޓެއް ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. ދެން ގޮވާމީހަކު ގޮވައިލިއެވެ. "އޭ قافلة ގެ أهل ވެރިންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ވަގުންނެވެ."

(٧١) އަދި އެމީހުން ގޮވާމީހުންގެ ކުރިމަތިލައި އެ قافلة ގެ أهل ވެރިން ބުންޏެވެ. ކަލޭމެންނަށް ގެއްލިހީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟

(٧٢) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހަރެމެންނަށް ގެއްލިހީ މިސްކަޅުކުރާ ރަސްގެ ތައްޓެވެ. އަދި އެތައްޓެއް ގެނެސްދޭމީހާއަށް جمل އެއް ބަރުދަން މުދާދެވޭނެއެވެ. އަދި އަހަރެން މިކަމަށް އެމީހަކަށް އެއްޗެއްދޭނޭ حوال ވެގެންނެވެ.

قَالُواْ تَٱللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُواْ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُواْ جَزَٰٓؤُهُۥ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَآءِ أَخِيهِۚ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ ۞ قَالُوٓاْ إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِۦ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًاۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾

ލަފުޒީމާނަ

قَالُوا تَاللَّهِ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.(يوسف عليه السّلام الله ގަސަމު ހުވައިކުރަމުއެވެ.* لَقَدْ عَلِمْتُم =
ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. * مَّا جِئْنَا = އަހުރެމެން ނާންނަމުއެވެ. * لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ
= ބިންމަތީގައި ފަސާދަކުރުމަށް.* وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾ = އަދި ވަގުންކަމުގައި ބަޔަކުކަމުގައި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. *
قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: އަޒީޒުގެ މީހުން ބުނެއެވެ.) * فَمَا جَزَاؤُهُ = ފަހެ އެކަމުގެ جزاء އަކީ
ކޮބައިހެއްޔެވެ. (އެބަހީ: ވަގަކަށްވާ މީހާއަށް ކޮބައިހެއްޔެ؟) إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުވެރިން
ކަމުގައިވާނަމަ. قَالُوا = އެމީހުން (يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން) ބުނެއެވެ. * جَزَاؤُهُ = އެކަމުގެ جزاء އަކީ.
* مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ = އެމީހެއްގެ ދަބަރާގެ ސާމާނުގެތެރޭގައިން އެއި ފެނިއްޖެމީހާ. * فَهُوَ جَزَاؤُهُ =
އެމީހާކީ އޭގެ ޖަޒާއެވެ. (އެއީ ވަގަކަށްވާ ޖަޒާއެވެ.) * كَذَٰلِكَ نَجْزِي = އަހުރެމެން ޖަޒާދެމުއި
އެފަދައިންނެވެ. * الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް. * فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު
އެމީހުން ދަބަސްތަކުން (ކޮތަޅުތަކުން) ފަށައިފިއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ސާމާނާއި ކޮތަޅުތަކުން ފަށައިފިއެވެ.) *
قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ (بنيا مين ގެ) ދަބަހުގެ ކުރިން. * ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا = ދެން
އެކަލޭގެފާނު އެއި ނެރުއްވައިފިއެވެ. * مِن وِعَاءِ أَخِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ދަބަހުން ނުވަތަ ކޮތަޅުން.
* كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.* كِدْنَا لِيُوسُفَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ يوسف (عليه السّلام) އަށް
ރޭވުއްވީމެވެ. * مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ހިފެހެއްޓެވުން އެކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ.* فِي
دِينِ الْمَلِكِ = ރަސްގެފާނުގެ ދީނުން ރަސްގެފާނުގެ حكم ން.* إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ = الله އިރާދަކުރައްވައިގެން
ނޫނީ.* نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ = ދަރަޖަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވަމެވެ. * مَّن نَّشَاءُ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް. * وَفَوْقَ = އަދި އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. * كُلِّ
ذِي عِلْمٍ = ކޮންމެ علم އާއި ވެރިޔަކަށްވުރެ. عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއްވެއެވެ. * ۞ قَالُوا =
އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. * إِن يَسْرِقْ = އޭނާ ވަގަށްހިފައިފިނަމަ. (އެއީ ބިންޔާމީނުން.) * فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ

= ހަމަކަށަވަރުން އާސާއަށާވާ أخ އަކު ވަގަށްނަގައިފިއެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ = ފަހެ يوسف (عليه السّلام) އެމީހުންގެ އެ كلمة ވަންހަނާކުރިއްޔެވެ. ❁ فِي نَفْسِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި. ❁ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެ كلمة ފާޅުގައި ނުކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا = މަޤާމުގައި ކަލޭމެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَصِفُونَ (٧٧) = ކަލޭމެން ބުނާ ސިފަކުރާ ކަންތައްތައް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުންޏެވެ. "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަހުރެމެން އައީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް ނޫންކަން ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވާނެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ ވަގުންކަމުގައި ނުވަމުއެވެ."

(٧٤) އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ: ރަސްގެފާނުގެ މީހުން ބުންޏެވެ.) "ކަލޭމެން ދޮގުވިޔަސް ކަމުގައިވާނަމަ ދޭން އަދަބުގެ جزاء އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟" (އެބަހީ: ވަގަށްނެގިކަން ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ ދޭން އަދަބުގެ ބަދަލަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟)

(٧٥) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުންޏެވެ. "އެމީހެއްގެ ދަބަރުތެރެއިން އެއެއްޗެއް ފެނިއްޖެ މީހާގެ ބަދަލަކީ ވަގަށްނެގިމީހާ އެހެނަ ބަދަލެވެ. އަހުރެމެން އަނިޔާވެރިންނަށް ބަދަލުދެނީ އެގޮތަށެވެ."

- ބަންދުކުރެވުމެވެ. (ބުނެވުނީ يوسف ގެފާނު ގެ أخ ންގެ ޤައުމުގައި ހިނގަ قواعد އަކީ މީހަކު ވަގަށްނެގިއްޔާ އޭނާ އަހަރެއްދުވަހު އެމީހަކަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް ސާމާނު ނަގާފައި އެ މީހާ حوال ކުރުމެވެ. والله أعلم)

(٧٦) ދެންފަހެ يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ أخ بِنْيَامِين ގެ ސާމާނު ބެލެއްވުމުގެކުރިން ދެން ތިބި އެހެނިހެން أخ ންގެ ސާމާނުތައް ބަލަން ފެށްޓެވިއެވެ. ދެން އޭގެފަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ أخ بِنْيَامِين ގެ ސާމާނު ބެލެއްވުމުގައި އޭގެތެރެއިން އެ ތަށި ނެރުއްވައިފިއެވެ. މިގޮތަށް ތަދުބީރުކުރެއްވީ يوسف عليه السّلام އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ހިފެހެއްޓެވުމަށް ރޭވުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. الله އިލްހާމުކުރައްވައިދެއްވައިގެން މެނުވީ އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ، ރަސްގެފާނުގެ حَيثية ން ހިފެހެއްޓުމުގެ އެކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެހެން ގޮތުގައި އެއްވެސް حقّ އެއްނެތެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހުންގެ ދަރަޖަތައް އުފުއްލަވަމުއެވެ. އަދި ކޮންމެ عالم އެއްގެމަތީ އެހެން عالم އަކުވެއެވެ. އަދި އެންމެމަތީ عالم އަކީ الله މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٧) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ބުންނަވައެވެ. "އޭނާ ވަގަށްނެގިއަސް (އެއީ އަދި ހައިރާނުވާކަމެކެވެ.) މީގެކުރިން އާސާއަށާވާ އޭނާގެ أخ އެއްވެސް ވަގަށްނަގައިފިއެވެ." (އެމީހުންގެ އެބަހުން މުރާދުކުރީ **يوسف عليه السّلام**އެވެ.) ފަހެ يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި އެމީހުންގެ އެ كلمة ވަންހަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ كلمة އެމީހުންނަށް ފާޅުކޮށްނުދެއްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންނަކީ މަޤާމުގައި ކަލޭމެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބުނާ ސިފަކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

قَالُوا۟ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَـٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّظَـٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ خَلَصُوا۟ نَجِيًّا ۖ قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمْ فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾ ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ ﴿٨١﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالُوا = يوسف ގެފާނު ގެ أخ ން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ يَآأَيُّهَا الْعَزِيزُ = އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ތެރިޔާއެވެ.)۞ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް عمر ދުރުވަސްވީ މުސްކުޅި ބައްޕައެއްވެއެވެ.۞ فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ = އޭނާގެ ބަދަލުގައި އަހުރެމެންގެތެރެއިން އެކަކު ބަހައްޓަވާށެވެ!۞ إِنَّا نَرَاكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ދުށީމު. ۞ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ = إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مَعَاذَ اللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތް އެދެމެވެ.۞ أَن نَّأْخُذَ = އަޅުގަނޑުމެން ހިފުމާމެދު / ބަހައްޓުމާމެދު. ۞ إِلَّا مَن وَجَدْنَا = އަޅުގަނޑުމެން ދުށް މީހަކުމެނުވީ.۞ مَتَاعَنَا عِندَهُ = އެމީހެއްގެއަތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ތަކެތި. (އެއީ) ۞ إِنَّا إِذًا = އެހެންކަމަށްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވާނީ ۞ لَظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ فَلَمَّا اسْتَيْأَسُوا مِنْهُ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން މާޔޫސްވެހިނދުން. ۞ خَلَصُوا نَجِيًّا = އެމީހުން އެކަނި އެކަހެރިން ޖަމާވެ ސަލާހުކުރިއެވެ. (ސިއްރުގައި ވާހަކަދެއްކިއެވެ.) ۞ قَالَ كَبِيرُهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުމީހާ ބުންޏެވެ. (އެއީ رُوبِيل ނުވަތަ شمعون އެވެ.) ۞ أَلَمْ تَعْلَمُوا = ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنَّ أَبَاكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ. ۞ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެ ގައިގައި ހިފުއްވިއެވެ. (ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހިފުއްވިއެވެ.) ۞ مَوْثِقًا مِّنَ اللَّهِ = الله ގެ عَهْدُ ކަށަވަރު. ۞ وَمِن قَبْلُ = އަދި މީގެކުރިން. ۞ مَا فَرَّطتُمْ فِي يُوسُفَ = يوسف އާއިމެދު ކަލޭމެން ހެޔޮނުގޮތުގައި ކަންކުރިދިޔުމުގެ ސަބަބުންނާއި. ۞ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ = ފަހެ އަހުރެން މިބިމުން ދުރަށް ނުދާނަމެވެ. (މިބިމުން ނުފުރާނަމެވެ.) ۞ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِي أَبِي = އަހުރެންގެ ބައްޕަ އަހުރެންނަށް ހުއްދަ ދެއްވައިފިނަމަ މެނުވީ. ۞ أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي = ނުވަތަ الله އަހުރެންނަށްޓަކައި حكم ކުރެއްވިއްޔާމެނުވީ. ۞ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ހެޔޮ حكم ކުރައްވާ ފަރާތެވެ.

﴿ ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް ދާށެވެ! ﴿ فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވާށެވެ! އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ! ﴿ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުގެ ދަރިކަލުން ވައްކަންކޮށްފިއެވެ. ﴿ وَمَا شَهِدْنَآ = އަދި އަހުރެމެން ޝަހާދަތްނުދެމެވެ. ﴿ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا = އަހުރެމެންނަށް އެނގޭއެއްޗަކަށްމެނުވީ. ﴿ وَمَا كُنَّا = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. ﴿ لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ (٨١) = غيب ގަޔާ ރައްކާތެރިކުރާބަޔަކުކަމުގައި. (އެބަހީ: ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު ނިދާފައިވާއިރުން އޭނާ ރައްކާތެރިކުރާބަޔަކުކަމުގައި އަހުރެމެންނުވަމެވެ. ﴿

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) يوسف ގެފާނު ގެ أخ ނަ ދަންނަވައިފައެވެ.. "އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ތެރިޔާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް عُمر ނަ ދުވަސްވީ މުސްކުޅި ބައްޕައެއްވެއެވެ. (އެކުއްޖާ ދާންވާހިނދު އެބައްޕައަށް ހުރެދާނެ ވަރަށްބޮޑު ހިތާމައެވެ.) ފަހެ އޭނާގެ ބަދަލުގައި އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން އެކަކު ބަހައްޓަވައިދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގޭފާނު ފެނިވަނީ إحسان ތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ."

(٧٩) އެކަލޭގެފާނު يعني: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އެމީހެއްގެ ބަދަލުގައި އަހުރެމެންގެ އަތުން ފެނުނުމީހާ ނޫން އެހެންމީހަކު ހިފެހެއްޓުމުން الله ގެ حضرة ނަ ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތްކަން އެދެމެވެ. އެބަހީ: އެހެން ހިފާކަން ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެހެން ހަދައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ."

(٨٠) ދެން އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނާ އުޅޭނެގޮން ވާހަކަދެއްކޭ ގޮތެއް ނުފެނި) މާޔޫސްވެނިކޮށް އެމީހުން އެކަހެރިކޮށް ސިއްރު ޝޫރާކޮށްފިއެވެ. އެމީހުންގެ ބޮޑެތްކުދި މީހާ ބުންޏެވެ. (އެއީ رُوبيل ނުވަތަ شمعُون އެވެ.) "ކަލޭމެންގެ ބައްޕާ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ނަ عهد ކަނޑައަޅުއްވައި ހިފެހެއްޓެވިކަން ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެކަން އެނގޭނެއެވެ.) އެއީ އެ أخ ބައްޕާގެ އަރިހަށް އަނބުރާގެންނައުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މީގެކުރީ يوسفއާއިމެދު ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންގޮސް ސަކަތްތެރިވެއެވެ. ފަހެ އަހުރެންނަކީ އަހުރެންގެ ބައްޕާ ދިއުމަށް އިޒުނަދައްވައިދެއްވާއިރު ނުވަތަ الله އަހުރެންނަށްޓަކައި حكم ކުރައްވަންދެން މިބިމުން އަހުރެން ވަކިނުވާނަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެމަތިވެގެންވާ حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ."

(٨١) "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބައްޕާގެ އަރިހަށް އެނބުރިދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވާ ދޭށެވެ! އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުގެ ދަރިކަލުން ވައްކަންކޮށްފިއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް އެނގޭ ފަދައިން ކަމެއްގެ މައްޗަށްމެނުވީ އަހުރެމެން ޝަހާދަތްނުދެމެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް غيب އަށް ރައްކާތެރިވާބަޔަކުކަމުގައި ނުވެމެވެ. (އެބަހީ: އޭނާ ނިދާފައިވާ އޭނާ ރައްކާތެރިކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ވައްކަންކުރާނެކަމުގެ ކުރިން ވީކަމެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.)"

وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ يَٰبَنِىَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ރަށާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ: ރަށުގެ މީހުންނާއެވެ.) ❁ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا = އެތަނުގައި އަހުރެމެން އުޅުނީއެވެ. ❁ وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا = އަދި އެ قافلة އެއްގައި އަހުރެމެން އައި قافلة ވެސް (އެގޮތަށް މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا = އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކު ކަލޭމެންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ ކަމެކެވެ. ❁ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ = އަދި އަހުރެންގެ ކެތްތެރިވުމަކީ ރިވެތި ކެތްތެރިވުމެކެވެ. ❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا = الله އަހުރެންގެ ގާތަށް އެއުރެން جمع ކޮށްދެއްވުން أمّيد ކުރަމެވެ. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ❁ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (يعنى: يعقوب ގެފާނު) އެމީހުންގެ ދޮށުން އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ = އޭ يوسف ގެއަށްޓަކައި ހިތާމައެވެ. ❁ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދެލޯ ހުދުވީއެވެ. (ކިރިޔާކުއްވެސް ފެނިލެއްވުނުކަމަށް ދެވިފަ ކަމުގޭ ޓުރިވިވިއޭއްވެ) (ކަރުނަ އެޅީގެ ހުރިވެއްވެ.) ❁ مِنَ ٱلْحُزْنِ = ހިތާމަފުޅުގެން. ❁ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުވީ ހިތާމަފުޅު ބޮޑުކުރައްވާ ހިފެހެއްޓެވި މީހެކެވެ. (ދޮވެދިން ހިތާމައިން ބަސްމުޅުމިޔާދުގެ ބޭނުން ހިފެހެއްޓެވި މީހެކެވެ.) ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ = الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު يوسف ހަނދާންކުރައްވާ ހުއްޓަވައިނުލައްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: އަބަދު ހަނދާންކުރައްވަމުންދާނެވެ.) ❁ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا = ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑު ހިތާމައިން ހުއްޓަވާލުމަށް ކަނޑާނުލައްވާ ދުޅަހެޔޮކަން ގެއްލިވަޑައިގަންނަވާންދެން. ❁ أَوْ تَكُونَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ❁ مِنَ ٱلْهَٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ = ހަލާކުވާމީހުންގެ ތެރެއިން. (މަރުވެދާނެމީހުންގެ ތެރެއިން) ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ = ހަމައެކަނި އަހުރެންގެ ބޭނުންތައް ހިތާމަތައް شكوى خاصّ ކުރަނީ ❁ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން އަހުރެން ދަންނަ ކަންކަން ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެން ނުދަންނަ ކަމެއް. ❁

يَـٰبَنِىَّ = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިންނޭވެ! ٱذْهَبُواْ فَتَحَسَّسُواْ = ކަލޭމެންދާށޭވެ! އަދި އެއްވެސް ހިސާބަކުން ހޯދާބަލާށޭވެ! ۞ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ = يوسف އާއި އޭނާގެ أخ ގެ. وَلَا تَاْيْـَٔسُواْ = އަދި ކަލޭމެން أمّيد ކަނޑައިނުލާށޭވެ! / މާޔޫސްނުވާށޭވެ! ۞ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۚ = اللّه ގެ نعمة އާއި رحمة ން ۞ إِنَّهُۥ لَا يَاْيْـَٔسُ = ހަމަކަށަވަރުން أمّيد ކަނޑައިނުލައެވެ. މާޔޫސްނުވެއެވެ. ۞ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نعمة އާއި رحمة ން.۞ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾ = ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކުމެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) "އަދި ކަލޭމެން އަހުރެމެން އުޅުނު ރަށުގެ މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށޭވެ! އަދި އަހުރެމެން އައި ގާފިލާގެ މީހުންނާވެސް ސުވާލުކުރައްވާށޭވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުވެރިންނީމުއެވެ. (މިއީ ދޮގެއް އެމީހުންކުރުން އައްސަވާށޭވެ!)"

- ދެން މިބައިމީހުން އައިސް ބައްޕާ އަރިހުގައި މިހުރިހާ ވާހަކަތައް ދެންނެވީއެވެ. އަދި އެވާހަކަތައް އަޑުއަހުއްވައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(٨٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެނަށް ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުން ކަމެއްކުރުމަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދީފިއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން ކުރުމަށް قصد ކޮށްފައިވާ ކަމެކެވެ.) ފަހެ މިކަމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ކެތްތެރިކަމަކީ ރިވެތިވުމެއްވާ ކެތްތެރިކަމެކެވެ. އަދި اللّه އެބައިމީހުން ހުރިހާ މިކަމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ޖަމާކޮށްދެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

(٨٤) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަޔާ: يعقوب (عليه السّلام) އެމީހުންގެ ދުރަށް އެނބުރިވަޑައިގެން ފުރަގަސްދެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ يوسف ގެމައްޗަށް ހުރި ހިތާމައާއި ބޮޑުކަމާއެވެ!" އަދި ހިތާމަފުޅުގެން (ރޮއްވުމުގެ ސަބަބުން) އެކަލޭގެފާނުގެ ދެލޯފުޅު ދޮށިން ހުދުވެއްޖެއެވެ. ކަޅުކަލިފުޅު ދޮށިން ހުދުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ ހިތާމަފުޅު ބޮޑުކަމުން ދެރަވެފައިވާ ހިތްތެރޭގައި ހިފެހެއްޓެވިގެންނެވެ. ނަމަވެސް ހިތާމަފުޅު ބަސްފުޅު ވިދާޅުނުވެވޭ ހިތްތެރޭގައި ހިފެހެއްޓެވިގެންނެވެ.

(٨٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "اللّه ގަސަމެވެ. ކަލޭގެފާނު يوسف ގެ ހަނދާންކުރައްވަން ދޫނުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުކަމުގައި ހަނިކޮށް ދުލުން ފަސާދަ ވެއްޖެއްޔާމުން ގާތްވެގެންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހަލާކު ވެއްޖެއްޔާމުން ގާތްވެގެންނެވެ."

(٨٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެ ޚިޔާލާއި ހިތާމައިގެ شكوى ފާޅުކުރައްވަނީ اللّه ގެ حضرة އަށް خاصّ ގޮތުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނުދަންނަ ކަންތައްތައް ތިމަންކަލޭގެފާނު اللّه ގެ حضرة ން އެނގިގެން ވޮޑިގެންވެއެވެ."

(٨٧) "އޭ އަހުރެންގެ ދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެން (ދަތުރުކޮށް) ގޮސް! އަދި يوسف އާއި އޭނާގެ أخ ގެ خبر އެއްވެސް ހިސާބަކުން ހޯދާބަލާށޭވެ! އަދި اللّه ގެ رحمة އާއި نعمة ން أمّيد ކަނޑައިނުލާށޭވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކުމެނުވީ اللّه ގެ رحمة ން أمّيد ކަނޑައިނުލައެވެ."

- ދެން މިބައިމީހުން އަލުންވެސް ދަތުރުކޮށްގެން يوسف ގެގާތު ގެ އަރިހަށް ދިޔައީއެވެ. އެވާހަކަ ދެން އަންނަ އާޔަތްތަކުގައި އެވަނީއެވެ.

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾ ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾

ތަރުޖަމާ

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތަށް يعنى: يوسف عليه السّلام ގެ ޙަޟްރަތަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ✻ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ عزيز އެވެ.✻ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ = އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ أهل ވެރިންނަށް އުނދަގޫތަކާއި ދަތިކަން ޖެހިއްޖެއެވެ.✻ وَجِئْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން މިއައީ. ✻ بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ = މަދު درهم ކޮޅަކާއިގެންނެވެ. ނުވަތަ ދުވަސްވެ ނުވިކޭ ތަކެއްޗާއިގެންނެވެ. ✻ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް (ކާނާ) މިންކުރުން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާށެވެ!✻ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް صدقة ދެއްވާނދޭވެ! ✻ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى .✻ تَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ = صدقة ދެއްވާމީހުންނަށް ހެޔޮ جزاء ދެއްވައެވެ. ✻ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދަންނަވިތޯއެވެ؟ ✻ مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ = يوسف އާއި އޭނާގެ أخ އާއިމެދު ކަލޭމެން ކަންތައްކުރިގޮތް. ✻ إِذْ أَنتُمْ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭމެންނީ جاهل ނުކަމުގައިވީހިނދުން. (ކަލޭމެންނަށް ނޭނގިގެން) ✻ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ✻ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ = ކަލޭގެފާނު ތިޔައީ ކަށަވަރުކަމާއެކު يوسف ހެއްޔެވެ؟ ✻ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ✻ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ = އަހުރެންނަކީ يوسف އެވެ. އަދި މިއީ އަހުރެންގެ أخ އެވެ. ✻ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އިޙްސާންތެރިވެވޮޑިގެންފިއެވެ. ✻ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު تقوى ވެރިވެ އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ. (ދަންނަށެވެ!) ✻ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . لَا يُضِيعُ = ގެއްލުވާ ނުލައްވައެވެ. ✻ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ✻ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. اللّه ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ✻ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ މަތިވެރި ކުރައްވައިފިއެވެ. ✻ وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ = އަދި ކަށަވަރުކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ. ✻ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ✻ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ = ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް މިއަދު އެއްވެސް މަލާމާތެއް އަދި ފާޑުކިޔުމެއް ނެތެވެ. (އެހެނީ ކަލޭމެން

ކުރަން إعتراف ވެ މަޢާފަށް އެދިލައްވައެވެ.) ❁ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ.❁ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رحمة ލައްވާ ފަރާތްތަކުގެތެރެއިން އެންމެބޮޑަށް رحمة ލައްވާ ފަރާތެވެ. ❁ ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا = އަހުރެންގެ މިގަމީސް ހިފައިގެން ކަލޭމެންދާށެވެ!❁ فَأَلْقُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެއަޅާށެވެ! ❁ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى = އަހުރެންގެ ބައްޕަގެ މޫނުމަތީގައެވެ.❁ يَأْتِ بَصِيرًا = (އެކަލޭގެފާނު ގެ) ލޯތަކުގެ އަލިކަން އަންނާނެއެވެ.❁ وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަހުލުވެރިންނާއިގެން މިތަނަށް ކަލޭގެފާނު ގެ އަރިހަށް އަންނާށެވެ. ❁ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ = އެންމެހައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ގެ އަރިހަށް - يعني: يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް - ވަދެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. "އޭ عزيز އެވެ. (عزّة ތެރިއާއެވެ.) އަހުރެމެންނާ އަހުރެމެންގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބޮޑުވަރުގެ ކަމާއި ދަތިކަންތަކާއި ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އަހުރެމެން މިއައީ މަދުވެއިސްތާކަމާއިގެންނެވެ. (ނުވަތަ ނުވިކާ އިހުގެ دِرْهَم ކޮޅަކާއިގެންނެވެ.) އެހެންވީ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް މިނުން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައި އަދި އަހުރެމެންނަށް صدقاة ވެސް ދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން صدقاة ދޭމީހުންނަށް الله تعالى ޖަޒާދެއްވާނީ ސަވާބު ދެއްވާހުށްޓެވެ."

(٨٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "يوسف އާއި އޭނާގެ أخ (بِنْيَامِين) އާ ދެބެ ކަލޭމެންނަށް ނޭނގިތިބިބެގެން جاهل ކަންމަތީ ތިބިގެން ކަލޭމެން ކަންތައްކުރިގޮތް ކަލޭމެން ދަންނަވާތޯއެވެ؟"

(٩٠) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު މިއަދީ ކަނޑައެޅިގެން يوسف ހެއްޔެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން މީ يوسف އެވެ. އަދި މިއީ އަހުރެންގެ أخ އެވެ. (بِنْيَامِين އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންގެމައްޗަށް އާލާވަންތަކޮށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. إحسان ވަންތަވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު تقوى ވެރިވެ އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެ ކަމުގައިވާނަމަ ދަންނަހުށިއެވެ! (އެމީހަކީ إحسان ތެރިއެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ الله تعالى ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށްޓެވެ."

(٩١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު މާތްކުރައްވާ މަތިވެރިކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީމު އަހުރެމެން ހުއްޓެވެ.

(٩٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް މިއަދު އެއްވެސް މަލާމާތެއް އަދި ފާޑުވިދާޅުވުމެއް ނުވެއެވެ. (އެހެނީ ކަލޭމެން ކުރަން إعتراف ވެ معاف އަދި އެދިލީމެވެ.) الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ! އަދި އެކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

(٩٣) "އަހުރެންގެ މިގަމީސް ހިފައިގެން ކަލޭމެން ދާށެވެ! އަދި އަހުރެންގެ ބައްޕަގެ މޫނުމަތީގައި ކަލޭމެން އެއްޗަށްލާށެވެ! ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ގެ ލޯތަކުގެ އަލިކަން އަނބުރާލާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ أهل ވެރިންނާއިގެން އެންމެން އަހުރެންގެ ގާތަށް އަންނާށެވެ!"

وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾ فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ = قافلة (مصر ން ، عزيز ގެ ރަށުން) ވަކިވިހިނދުން. ۞ قَالَ أَبُوهُمْ = (كَنْعَان ގައި ހުންނަވާތީގައި) އެމީހުންގެ ބައްޕަ (ޢަލައިހިއްސަލާމް) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންނަށް يوسف ގެ ވަސްވިދެއެވެ. ۞ لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެން އަހަރެންނަށް މޮޔަކަމާ ގުޅުވައިލާފައި ތުހުމަތުކުރުން ނިސްބަތްކޮށްނުލާނަމައެވެ. ۞ قَالُوا تَاللَّهِ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. الله ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ۞ إِنَّكَ لَفِي ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިހާރުވެސް ހަމަ ކުރީގެ ދުވަސްވީ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ۞ فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ = ދެންފަހެ އުފާވެރި خبر އައިހިނދުން. (يوسف ގެފާނުންގެ އަރިހުން އުފާވެރި خبر ހިފައިގެން އައިމީހާ އައިހިނދުން.) ۞ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ = އޭނާ (އެގަމީސްކޮޅު) އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތީގައި އެޅުއްވިއެވެ.۞ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ލޯފުޅުގެ އަލިކަން އަނބުރާ އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ = އަހަރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަންހެއްޔެވެ؟ ۞ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން އަހަރެންނަށް މާތްވަޙީން އިނގޭގޮތަށް. އެނގޭކަމުގައި. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ۞ قَالُوا يَٰٓأَبَانَا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާފުޅުގެއެވެ! ۞ ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ = އަހުރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށްޓަކައި دعاء ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީމު އަހުރެމެން ވީމެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ނިކަންތެރި އަހަރެން دعاء ކުރާނަމެވެ. ۞ رَبِّىٓ = އަހަރެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި. إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ = ދެންފަހެ އެމީހުން - އެބަހީ: يعقوب عليه السّلام

އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން – يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން. ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ބެއްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު ގާތްކޮށްލައްވާ ބައްދާ ލެއްވިއެވެ.۞ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱدْخُلُواْ مِصْرَ = ކަލޭމެން مصر އަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ (٩٩) = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ حال. ۞

إجمالي މާނަ

(٩٤) އަދި (يوسف عليه السّلام ގެ އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރާ أخ ން ދަތުރުކުރައްވައިގެން مصر ން ފުރިއްޖެވެ.) އެ قافلة مصر ން ، عزيز ގެ އަރިހުން ވަކިވެނިކުތުން (شام ކަރައިގެ كَنْعَان ގައިވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބެއްޕާފުޅު يعقوب عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) "ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް يوسف ގެ ވަސް އިބޭއްދެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް މުސްކުޅިކަމާއި ފިސާރި ބުއްދިވެރިކަން ނިސްބަތް ނުކުރާނަމައެވެ."

(٩٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ތިއުޅުއްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ދުރުވެފައިވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ."

(٩٦) ދެން ފަހެ އުފާވެރިކަމާއިގެން އައިމީހާ އައިރުން (އެއީ يوسف عليه السّلام ގެ ގަމީސްކޮޅު ހިފައިގެން އައިމީހާއެވެ.) އެހެރީން އެމީހާ އެ ގަމީސްކޮޅު އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ: يعقوب عليه السّلام ގެ މޫނުމަތީގައި އަޅުއްވައިލިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ލޯފަތްތަށް އަލިކަމުން އަތުވެއްޖައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اللّه تعالى ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް މިއަންނަކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންވާކަމަށް އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ނުބުނަންހުރީމެވެ؟ އެބަހީ: އެވާހަކަ ބުނީމެވެ." އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕާއެވެ. އަހުރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އަހުރެމެންނަށްޓަކައި دعاء ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކުށްވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ."

(٩٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ނިކަންހުޅު އަހުރެން دعاء ކުރާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

- ދަންނައެވެ! ދެން މިވާހަކައަންނަނީ އެ އެންމެން يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް مصر އަށް ދިޔުމަށް ދަތުރުފުއްޓެވިއެވެ.

(٩٩) ދެން ފަހެ އެއެންމެން (مصر އަށް ވަދެވަޑައިގެން) يوسف عليه السّلام ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: يوسف عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ބެއްޕާފުޅާ މަންމާފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގާތްކޮށްލައްވާ ބައްދަލުކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "اللّه އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ حال ގައި އެންމެން مصر އަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ."

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَٰىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ۝١٠٠ ۞ رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِىِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ۝١٠١ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ۝١٠٢

ތަރުޖަމާ

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމަފުޅު އުފުއްލެވިއެވެ.۞ عَلَى ٱلْعَرْشِ = تخت ގެމަތީގައި.۞ وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا = އަދި އެދުރުން އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި (يوسف عليه السّلام އަށްޓަކައި) سجدة އަށް ވެއްޖެއެވެ.۞ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅެވެ.۞ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَٰىَ = މިއީ އަހުރެންގެ ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ.۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީގެ. (މީގެކުރިން ފެނުނު) ۞ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ربّ އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ.۞ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް إحسان ތެރިވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.۞ إِذْ أَخْرَجَنِى = އެކަލާނގެ އަހުރެން ނެރުއްވިހިނދު.۞ مِنَ ٱلسِّجْنِ = ޖަލުން.۞ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ = އަދި (شَامُ ކަރައިގެ) بَادِيَة އިން ނެރުއްވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގެންނެވިއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނު ފަސާދަކޮށް ނުބައިކުރުމަށްފަހު.۞ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ = އަހުރެންނާއި އަހުރެންގެ أخ ންނާ ދެމެދު.۞ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިހެންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އޯގާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ لِّمَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމަކަށް.۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.۞ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ۝١٠٠ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ ۞ رَبِّ = (يوسف عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ އަހުގެ ربّ އެވެ!۞ قَدْ ءَاتَيْتَنِى = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަގާއަށް ދެއްވައިފިއްވެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُلْكِ = ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: مصر ގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަން)۞ وَعَلَّمْتَنِى = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަގާއަށް އުގަންނަވައިދެއްވައިފިއްވެވެ.۞ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ = ހުވަފެނު تفسير ގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް.۞ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އޭ ނުބޫވުތަކުގެތެރެއިން އުފެއްދެވި ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެ!۞ أَنتَ وَلِىِّۦ = މިއަގާގެ ސަރަހައްދުވެރިޔާ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.۞ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަގާ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައި ވަފާތުކުރައްވާނދޭވެ!۞ وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ۝١٠١ = އަދި

صالح މީހުންގެ ބޭކަލުން - އެބަހީ: نبي ބޭކަލުންނާއި މިއާ ގުޅުވައިދެއްވާނދޭވެ! (އެބޭކަލުންގެ ދަރަޖައާ ثواب މިއަދާއެކުގައި ދެއްވާނދޭވެ!) ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެބަހީ: މިސޫރަތުގައި بيان ވެދިޔަ خبر ތަކަކީ. ❁ مِنْ أَنبَآءِ ٱلْغَيْبِ = غيب ގެ خبر ތަކުގެ ތެރެއިންވާ خبر އެވެ. ❁ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ﷺ = (އަހަރެން رسول الله އަށް!) އެ خبر ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރައްވަމު. ❁ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ނުވެމުއެވެ. (يوسف ގެފާނުގެ أخ ންގެ ތެރޭގައި ނުވެމުއެވެ.) ❁ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ رَأيُ ތަކެއް ގުޅުވައިލި ވަގުތު. ❁ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުން ޚިޔާނާތްތެރިވާ حال . (يوسف ގެފާނު ވަޅަށް ލެއްވުމަށް) ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٠) އަދި އެކަލޭގެފާނުން ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ عرش އަށް –އިސްކުރައްވާފައިވަނީ- އުފުއްލެވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް - يعني: يوسف عليه السّلام އަށް (سلام ކުރުމަށް އަރިހުގެ ދުވަސްވަރުގެ ޢާދަ ގޮތުން) އެއުރެންފުޅު سجدة އަށް ވެއްޓިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅާ! މިއީ ކުރިން އަހުރެން ދުށް ހުވަފެނުގެ تفسير އެވެ މިއީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ رب އެކަމަކު حقّ އެއްކަލަކަށް ހައްދަވައިފިއެވެ. (އެހުވަފެނުގެ އެއްޗެހި އެކަންތައްވެއިފިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލާނގެ رب ތިމަންކަލާނގެއަށް މަސްލަހަތާއި إحسان ވަންތަކަމާ ދެއްވިއެވެ. އެއީ ތިމަންކަލާނގެ ޖަލުން ނެރުއްވި ދުވަހުއެވެ. އަދި ތިޔައެންމެން (شام ކަރައިގެ) بَادِيَة އިން މިތަނަށް ގެންނެވިއެވެ. އެއީ އަހުރެންނާއި އަހުރެންގެ أخ ންނާ ދެމެދު ޝައިޠާނާ ފަސާދަ ނުބައިކަމެއް ލައިދިނުމަށްފަހުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލާނގެ رب އެއީ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އިރުއްޔަތްތެރިވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަ އޭނާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގަންނަވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

(١٠١) (يوسف عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ.) "އޭ އަހުރެންގެ رب އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަދާއި ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ދެއްވައިފިއްވެއެވެ. (އެބަހީ: مصر ގެ خزانة ތަކުގެ ވެރިކަން އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިއެވެ.) އަދި ހުވަފެން تعبير ކޮށް تفسير ކުރުމުގެ އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަދާއިން އުގަންނަވައިދެއްވައިފިއެވެ. އޭ ނިމުމެއްތެރިއިން އުޅަގަނޑާއި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ! އިބަރަސްކަލާނގެއީ ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް ހަމަ މިއަދުގެ وَلِيُّ އެވެ. ސަލާމަތްވެރިއާއެވެ. ވީހިނދު އިބަރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال މިއަދާ މަރުގަންނަވާފާނދޭވެ! އަދި މީސްތަކުންގެ صالح ބަޔަކާ ގުޅުވައިގެން ލައްވާނދޭވެ! އެބަހީ: نبي ބޭކަލުންގެ މިސްލުގައި މިއަދާވެސް ލެއްވައި އެބޭކަލުންގެ ދަރަޖައާއި ثواب މިއަދާއަށް ދެއްވާނދޭވެ!"

(١٠٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެއީ - އެބަހީ: މިސޫރަތުގައި މި بيان ވެގެންދިޔަ އެންމެހައި خبر ތަކެއް ވާހަކަތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ގެ ذريعة އިން އަންގަވާ غيب ގެ خبر ތަކެވެ. އަދި އެމީހުން يعني: يوسف ގެފާނުގެ أخ ން އެކަލޭގެފާނުން ވަޅަށްލައިގެން ޚިޔާނާތްތެރިވުމަށް ގޮވާލެއްވުން ނިންމައިލި ވަގުތު ކަލޭގެފާނު އެތާ ވަޑައިގެން ނުވެމުއެވެ.

وَمَآ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوۡ حَرَصۡتَ بِمُؤۡمِنِينَ ١٠٣ وَمَا تَسۡـَٔلُهُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٤ وَكَأَيِّن مِّنۡ ءَايَةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ يَمُرُّونَ عَلَيۡهَا وَهُمۡ عَنۡهَا مُعۡرِضُونَ ١٠٥ وَمَا يُؤۡمِنُ أَكۡثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشۡرِكُونَ ١٠٦ أَفَأَمِنُوٓاْ أَن تَأۡتِيَهُمۡ غَٰشِيَةٞ مِّنۡ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوۡ تَأۡتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٠٧ قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِيۖ وَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٠٨

ތަރުޖަމާ

وَمَآ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ = އަދި ގިނަމީސްތަކުން ނުވެއެވެ.(ނުވާނެއެވެ.)۞ وَلَوۡ حَرَصۡتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ތަރިވެރިވެވަޑައިގެންނެވިނަމަވެސް. ۞ بِمُؤۡمِنِينَ ١٠٣ = مؤمن ނުވާހުށެވެ.۞ وَمَا تَسۡـَٔلُهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިގެންނަވަނީވެސް ނޫނެވެ. ۞ عَلَيۡهِ = އެކަމުގެމައްޗަށް. (رسول ކަން އިއްވެވުމުގެމައްޗަށް) مِنۡ أَجۡرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް. ۞ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ = އެއީ ހަމަ ذِكر އެއް ކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ. (وعظ އާއި نصيحة އެއްކަމުގައި މެނުވީ) ۞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٤ = عالم ތަކަށްވާ. ۞ وَكَأَيِّن مِّنۡ ءَايَةٖ = އަދި ކިތައްކިތައް عبرة އާއި حجّة ތަކެއްވެއެވެ. فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި. ۞ يَمُرُّونَ عَلَيۡهَا = އޭގެމަތީން އެމީހުން ހިނގާބިނދެވެ. (އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން އެތަކެއް ފެންނަމުންދާނޭ) ۞ وَهُمۡ عَنۡهَا مُعۡرِضُونَ ١٠٥ = އަދި އެތަކެއްޗަކުން އެމީހުން ފުރަގަސްދީގެންވާ حال. ۞ وَمَا يُؤۡمِنُ أَكۡثَرُهُم = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އީމާންނުވެއެވެ. ۞ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް. ۞ إِلَّا وَهُم مُّشۡرِكُونَ ١٠٦ = އެމީހުން شرك ކުރާ حال ގައިމެނުވީ.۞ أَفَأَمِنُوٓاْ = އެމީހުން ފަހެ އަމާންވެގެންވަނީހެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: اللّٰه އަށް إيمان ނުވާމީހުން އަމާންވެގެންވަނީހެއްތޯއެވެ؟) ۞ أَن تَأۡتِيَهُمۡ غَٰشِيَةٞ = ނިވައިލާފައެއް އެމީހުންނަށް އައުމާ ދެމެދު. ۞ مِّنۡ عَذَابِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ عذاب ގެ.۞ أَوۡ تَأۡتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް قيامة އައުމާ ދެމެދު. ۞ بَغۡتَةٗ = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް. ۞ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٠٧ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެމުއްޔާ. ۞ قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިއީ މިއަޅުގަނޑުގެ މަގެވެ. أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ = މިއަޅުގަނޑު اللّٰه ގެ حضرة އަށް ގޮވާލަމެވެ دعوة ދެމެވެ. ۞ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ = ދެނެގަތުމާއި يقين ކަމާއެކު. ۞ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِيۖ = މިއަޅުގަނޑާއި އަދި މިއަޅުގަނޑަށް تبع ވީ ބަޔަކު. ۞ وَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި މިއަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٠٨ = مشرك ންގެތެރެއިން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ކިތަންމެވަރަކަށް ދަރިވެރިވެވަޑައިގެންނެވިޔަސް މީސްތަކުންނަކީ ގިނަމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. ނުވާނެއެވެ.

(١٠٤) އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް - އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رسول ކަން ޙިއްސުވުމުގެމައްޗަށް - އެމީހުންގެކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ޠަލަބުކޮށް އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމުއެވެ. އަދި އެއީ އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުންގެ رسول ކަމުގެ تَبْلِيْغُ އަކީ ހަމަ عالم ތަކަށްވާ ذِكر އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. (وعظ އާއި نصيحة އާއި عبرة އެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ.)

(١٠٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ކިތައްކިތައް عبرة އާއި حجّة ވޭތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން އެތަކެތި އެބަހީ: އެ عبرة އާއި އެކަލާނގެ قدرة ދޭހަކޮށްދޭ އެއްކަލުވަންތަކަމުގެ حجّة ތަކެއް އަސްމާނާއި ބިމުގައި ހުރެއެވެ. އެމީހުން އެވަނީ އެތަކެތިން غافل ވެގެންނެވެ.

(١٠٦) އަދި މީސްތަކުންނަކީ ގިނަމީހުން الله އަށް شرك ކުރާ حال ގައިމެނުވީ އީމާންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: الله އަށް އީމާންވެގެންވާ ގިނަމީހުންވެސް އިބާދަތްތަކުން الله އަށް شرك ކުރެއެވެ. އަޅުކަމުގައާއި حكم ގައްޔާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ކަންކަމުގައެވެ.)

(١٠٧) الله އަށް إيمان ނުވާ މީސްތަކުން އެވަނީ އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ حضرة ން عذاب އެއް އައިސް ގާތުގައި އެމީހުން ނިވައިވެގެން ނުދާނެކަމާ މެދު އަމާންވެގެންނެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ކުޑަވެސް އެނގުމެއް އަދި إحساس އެއްވެސް ނެތި ހަމަކުއްލިއަކަށް އެމީހުންނަށް قيامة قائم ނުވާނެކަމަށް އަމާންވެގެންނެއްތޯއެވެ؟

(١٠٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިމަންކަލޭގެފާނާ މިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވެގެންވާމީހުން ދެނެގަތުމާއި يقين ކަމާ އެކު އަދި حجّة އާއި دليل އާ އެކު الله ގެ حضرة އަށް ގޮވާ دعوة ދީ ގޮވާލާ މަގަކީ މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަގެވެ. އަދި الله ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ނުވަމެވެ.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

ލުޣަތު

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ (رسول ކަމުގައިދެން ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. ❁ إِلَّا رِجَالاً = ހަމަ ފިރިހެނުން ފިރިހެނުންނެވެ. ❁ نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ = ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحى ކުރައްވާ. ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންކުރެ. ❁ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން – (يعنى: މި مكّة ގެ مشرك ން) ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުނުކޮށް ނުހަދަނީތޯއެވެ؟ ❁ فَيَنظُرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ދެކޭށެވެ! (عبرة حاصل ކުރާށެވެ!) ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކިހިނެއްކަން / ނުވަތަ ކޮންފަދައެއް. ❁ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = މިމީހުންގެ ކުރިން ވޫދިޔަ މީހުންގެ (އެފަދަމީހުންގެ) މީހުންގެ ނިމުން / ފަހުކޮޅު. ❁ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ކަންތައްނިމޭތަން آخرة ގެ ގެދޮރު. ❁ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = تقوى ވެރިވެއްޖެމީހުންނަށް މާހެޔޮގޮތްވެގެންވެއެވެ. ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ = ކަލޭމެން ހަޅޭ ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ = رسول ން مايوس ވެއްޖެހިނދަކާހަމައަށް.❁ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެބޭކަލުންނަށް ހީވެއްޖެއެވެ. ❁ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ދޮގުކުރެވިއްޖެކަމުގައި. ❁ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا = (އެހިސާބަށް ދިޔުމުން) ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އައެވެ. ❁ فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ = ފަހެ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު ސަލާމަތްކުރެވުނެވެ. ❁ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا = އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި ކަށާ އަނބުރާ ރައްދުނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ = ނުބައިންތަކުންގެ ބައިގެން. ❁ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ވާހަކައިގައި عبرة އެބައެވެ.❁ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ = ބުއްދިވެރިންނަށް.❁ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ = އަދި އެއީ ދޮގަށް ވާހަކައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. (قرآن އަކީ ދޮގެއްނޫނެވެ.) ❁ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއީ. ❁ تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އެއީ އޭގެކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ ފޮތެކެވެ. ❁ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ

= އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް تفصيل ކޮށް بيان ކުރުމެވެ. وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގުދެއްކުމާއި رحمة އެވެ. ۞

لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾ = އީމާންވާބައެއްގެ / ތެދުކުރާ ބައެއްގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި ތިބާގެކުރީގެ أهل ފަތިހުކުރެ ހަމަ ފިރިހެނުންގެތެރެ މީހުންތަކުސްތަކުގެ ކަލާނގެ ވަޙީކުރެވުނު رسول ކަމުގައިން ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އަންހެނުންނާއި ނޫނެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއިވެސް ނޫނެވެ. طبرى) އެބަކަލުންނަށް އެބަހީ: އެފިރިހެނުންނަކީ މީހުންތަކެއްގެތެރެއިން وحى ބާވައިލައްވައިވެވެ. އެމީހުން يعنى: مكّة ގެ مشرك ން ފަހެ ބިމުގައި ދަތުރުކުރުމެއްނުކޮށް ހިނގާބިނގާ ނުބަލައިލީތޯ؟ އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން އުޅެގެންދިޔަ (އެބަޔަކުގެ مشرك ނުކުރާވިދ) ކަންތައްވީގޮތް ދިޔައީ ކޮންފަދައަކަށްކަން ނުބަލަން އެމީހުން ދެކެބަލާނޭވެ! عبرة حاصل ކޮށްދޭވެސްވެ! އަދި تقوى ވެރިވީއެބަހުގެ ބައިތަކުގެ آخرة ގެ ގެދޮރު މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ވިސްނާ فكر ނުކުރާހުށީތޯ؟

(١١٠) رسول ބޭކަލުން މާޔޫސްވެއްޖެއުމަށްދާނދެން ގޮވާލެއްވުމަށް (އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ ގައުމުގެމީހުން އީމާން ވެ) އަދި أمّة ތަކުގެމީހުން ހަމައެކަނި ދޮގުކޮށް އެކަމަށް ގަބޫލުނުކުރިއިރު رسول ބޭކަލުން މާޔޫސްވެއްޖެއުމަށްދާނދެން) އަދި މިތަނުބޭކަލުން ދޮގުކުރެވިއްޖެކަމަށް އެބޭކަލުން ހިތުހަމަޖެހިވަޑައިގެންވިއެވެ. (އެހެންބަސް ދިޔައީން) މިތަނުގެ ގަބޫލުނުކުރާގެ نصر އެބޭކަލުންނަށް އައެވެ. އަދި މިތަނުގެ ގަބޫލުނުކުރާގެ އެދިވޭ ގަރީބަ ބައިތަކުގެ ސަލާމަތްކޮށްދެވުނެވެ. (އެހެނިހެން މިސްކީނުން ހަލާކުވިއިރުވެސް) އަދި މިތަނުގެ ގަބޫލުނުކުރާގެ ކާފަރުން ކުރި عقوبة ނުބައި ނުރައްކަލަށް ނުލެވި އަނބުރާ ބަލައިގެންވެއެވެ. ނުލެވި ހިނގާލައިއެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ވާހަކަތަކުގައި (އެބަހީ: يوسف عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ބައްޕާފުޅާ ދެމެދު ހިނގި ކަންތަކުގައި) ބުއްދިވެރިންނަށް ބޮޑު عبرة ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެއީ ދޮގުވެގެން ވާހަކައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ހަމައެކަނި ތެދުކަމުގެ (قرآن އެވެ) އެއީ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގައިވާ ތެދުކުރާކަމާއި ތެދުކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވާ ފޮތެވެ. އަދި އެއީ ތެދުމަގު إيمان ވާބައެއްގެ ތެދުމަގުދެއްކުމާއި رحمة އެވެ. وباللّه التوفيق ٠

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الرّعد ގެ މާނަ

سُورة الرّعد | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٣)

الٓمٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ۗ وَٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى مَدَّ ٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنْهَٰرًا ۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾

ލުޣަތު

الٓمٓر ۚ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތް ދަންނަވާ ގޮތުގައި اللّه އެވެ. (މިއީ إعجاز القرآن ގެތެރެއިންވާ އަކުރުތަކެކެވެ. މިއީ މިއަކުރުތަކާގުޅޭ ބަސްތަކާ އެއްވުމާއި ތަރުތީބާއި ބައްދަލުވުމެވެ. والله أعلم.۞ تِلْكَ = އެއީ: އެބަޔަ (މިސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކަކީ) ۞ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ۗ = ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. [(توراة އާއި إنجيل ގެ އާޔަތްތަކެވެ. / ނުވަތަ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.) މިއީ ترجمة ވެއެވެ. ކަލީން އެއީ طبرى ގެ ترجمة އެވެ. ދަރުން އެއީ إبن كثير ގެ ترجمة އެވެ.އަދި ދަރުގެ ބަސްއޮޅުވާލައްވާނެ ބަސްތަކެވެ.) ۞ وَٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ބައިކަށްވާކަމެއް.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން.۞ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حقّ ތެދެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެނަސް ގިނަމީސްތަކުން.۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ = ތެދުނުކުރެތެވެ. އީމާންނުވެތެވެ.۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = اللّه އެއީ. ۞ رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތައް އުފުއްލަވައި ކަނޑައެޅުއްވެވި. ۞ بِغَيْرِ عَمَدٍ = އެއްވެސް ތަނބަކާ ނުލައި. ۞ تَرَوْنَهَا ۖ = އެތަނބެއް ކަލޭމެން ދެކޭނެ. ۞ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން އެކަލާނގެ إستواء ވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ = عَرْش މައްޗަށް ۞ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރުއްވިއެވެ. ۞ كُلٌّ يَجْرِى = އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ދުވެއެވެ. ދަތުރުކުރެއެވެ.۞ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔެވިގެންވާ މުއްދަތަކަށް.۞ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيرْ ކުރައްވައެވެ. ۞ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ = އަދި އެކަލާނގެ دليل ތައް (އާޔަތް) تفصيل ކުރައްވައެވެ. ۞ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އާ ބައްދަލުވުމަށް ކަލޭމެން يقين ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ مَدَّ ٱلْأَرْضَ = ބިންދަނޑު ފަތުރުއްވި. ۞ وَجَعَلَ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެތާގައި ލެއްވިއެވެ.۞ رَوَٰسِىَ وَأَنْهَٰرًا ۖ = ފަރުބަދަތަކާއި ކޯރުތައް.۞ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = އަދި (މޭވާގެ) ކޮންމެ ބާވަތެއްގައި.۞ جَعَلَ فِيهَا = އެކަލާނގެ އޭގައި ލެއްވިއެވެ.۞ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ = ދެޖޯޑު ހަމަހަމަ ދެބައި. ފިރިހެން އަންހެން. ۞

يُغْشِي ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ ۚ = ރޭގަނޑުން ދުވާލު އަނދިރިކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَأَيَٰتٍ = (ކުދުރަތުގެ ނިޝާނުތަކާ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ކުރާ) ކަނޑައެޅިގެންވާ ހެކިތަކާއި دليل ތައް. لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾ = فكر ކުރާ ބައެއްމީހުންނަށްޓަކައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓر ۚ : މިބާވަތުގެ އެންމެހައި رَمْزُ ގެ މާނައެއް އަދި އޭގެ މުރާދެއް މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله تعالى އެވެ. މިއިން އެންމެބޮޑު ގަދަކަމުގައި آدم ގެދަރިންނަށް ބުނެދެއްވުމީ إعجاز القرآن ގެބާރުއިންނާ ހަރުފުތަކެއްކަމުގައެވެ. އާޔަތްތަކުގައި ބައެއް ބަސްތަކުގެ رَأى ވެއެވެ. تفسير الطّبرى ގައި إبن عبّاس رضى الله عنهما ގެ ރިވާޔަތެއް މިޙުރުފުތަކުގެ މިޢުނާތަކާއި ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އޭގައިވަނީ """أنا اللّهُ أرى"""" މިހެންނެވެ. މިގެ މާނައަކީ ބެލެއްވުމުގައި ބެނުމެވި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ الله އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވަމެވެ. މިއެވެ...

ދެން އެއަންގަވަނީ މިސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކަކީ ފުރިހަމަ އާޔަތްތަކެވެ. މިފޮތަކީ ރޮއްބަސްފުޅާއި ގުޅޭ ވެސް ކުރި إختلاف އެއްވެއެވެ. طبرى ގެ تفسير ގައިވަނީ އެއީ توراة އާއި إنجيل ކަމުގައެވެ. إبن كثير ގެ ترجمة ގައިވަނީ އެއީ ޤުރުއާނުމީ قرآن ކަމަށެވެ. އަދި ފަހުގެ تَحْقِيقُ ތަކުންވެސް އެގޮތަށް ދެކެއެވެ. ދެން އަދި މިއީ ކަންކުރުމުގެ އާޔަތްތަކެއްނަމަވެސް الله ބާވައިލެއްވި ފުރުޤާނުގައިވާނޭ مؤمن ނުވަނީ މައްސަލައެއް ނުއޮޅޭނެއެވެ. ދެން އަދި އެއަންގަވަނީ ކަލޭގެފާނަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވީ ތެދެއްކަމަށް ހަމަ حقّ ތެދުކަމުގައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންނަށް ގިނަމީހުން ތެދުނުކުރާ ކަމުގައެވެ. އެއަށް އީމާންނުވާ ކަމުގައެވެ.

(٢) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ދެކޭ އުޑުވެސް ތަނބަކާ ނުލައި އުފުލާ ހިފެއްވީ ހަމަ الله އެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْشِ މަތީ إِسْتِوَاى ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވިއެވެ. އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ކަނޑައެޅި عَيّن ވެގެންވާ ވަގުތުކޮޅަކަށް ދަތުރުކުރާ ދަތުރެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާގޮތަކަށް ކަންތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވާ ހިންގަވައެވެ. މިކަމާކަމުގައިވެސް މިވަނީ ކަލޭމެން ގެއްލި ربّ އާއި ކަލޭމެން ބައްދަލުވާނެކަން ތެދުކަން يقين ކުރުމަށެވެ. قيامة ދުވަހު محشر ކުރެއްވުމާއި جزاء ދެއްވުން يقين ކުރުމަށެވެ.

(٣) އަދި ބިންގަނޑު ފުޅާކުރެއްވީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އޭގެމަތީ ފަރުބަދަތަކާއި ކޯރުތައް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ގަސްގަހާގެހި މޭވާތަކުން ނުވަތަ އަދި އެއިން ކޮންމެ ވައްތަރެއްގައި ޖޯޑު ހަމަކޮށް ލެއްވިއެވެ. (މިސާލަކަށް، މިރުހާ) عَمَلِي تحقيق ގެ ގޮތުން ސާބިތުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.) އަދި ރޭގަނޑުން ދުވާލު އަނދިރިވާގޮތަށް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ވަރަގަދަ دليل ކުރާ ގިނަގަނޑު دليل އާއި ހެކި ވާކަންކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެކަން ވިސްނަން އެނގޭނީ އަދި قبول ކުރާނީ ކަންކަމަށް ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބައެކެވެ.

وَفِي ٱلْأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَٰوِرَٰتٌ وَجَنَّٰتٌ مِّنْ أَعْنَٰبٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَآءٍ وَٰحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي ٱلْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ ۞ وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمْ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلْأَغْلَٰلُ فِيٓ أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَفِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވެއެވެ. ✿ قِطَعٌ مُّتَجَٰوِرَٰتٌ = ގާތްގާތުގައިވާ ބައިބައި. ✿ وَجَنَّٰتٌ مِّنْ أَعْنَٰبٍ = އަދި މާބިސްކަދުރުގެ ބަގީޗާތަކާއި. ✿ وَزَرْعٌ = އަދި ދަނޑުވެރިކަމާއި. وَنَخِيلٌ = އަދި ކަދުރު ގަހާއި. ✿ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ = ދެފުރަގަސްދޭތި ގަހާއި، އެއްފުރަގަސްދޭ ގަހާއި. ✿ يُسْقَىٰ بِمَآءٍ وَٰحِدٍ = ފެންދޭވެސް ހަމަ އެއްފެނުންނެވެ. ✿ وَنُفَضِّلُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފަޟްލުދެއްވަމެވެ. بَعْضَهَا = އޭގެއެއްބަޔަކަށް ✿ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ މާތްކަމަށް ✿ فِي ٱلْأُكُلِ = ކާއުމުގެ ގޮތުން. ✿ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ✿ لَأَيَٰتٍ = ކަށަވަރު ހެކިތައް ބަޔަކަށް ✿ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ = ވިސްނާ ބުއްދިވެރި ބަޔަކަށް. ✿ وَإِن تَعْجَبْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަ مُشْرِكُ ނ ކަލޭގެފާނު ހައިރާންވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ عجائب ވެވަޑައިގަންނަވާނަމަވެސް. ✿ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ބުނުމަކީ عجائب ކަމެކެވެ. أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا = އެހެނީ (އަހުރެމެން ވިއްސަވެ ހިފިއްޖެއްޔާ) = އަހުރެމެން ✿ أَءِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ = އަހުރެމެން ދެން އަލުން އުފެދޭނެތޯ؟ ✿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ✿ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފިރުވީ މީހުންނެވެ. ✿ وَأُوْلَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ٱلْأَغْلَٰلُ فِيٓ أَعْنَاقِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ބޮޑުބޮޑު ދަގަނޑު ބުރިތައް އެޅިފައިވާ މީހުންނެވެ. ✿ وَأُوْلَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން އެއީ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ✿ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٥﴾ = އެމީހުން ދާއިމީ ގޮތުގައި ހުންނާނޭ މީހުންނެވެ. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި މިބިމުގެ ބިންގަނޑުގައި ގާތްގާތުގައިވާ އެއްބައި އަނެއްބައާ ތަފާތުވާގޮތަށް ބައިބައިވެފައެވެ. (އެއީ އެގޮތަށް ގަނޑުތަކުންވެސް މިޔާރާ قارّة ތަކެއް އެބައި ކޮންމެ ބިންބިމަކަށް ތަފާތުވެފައިވާތީއެވެ. ނަމަވެސް ބިމުގެ ފަސްގަނޑުފަށް ތަފާތުވެފައިވާ ގޮތުންނެވެ. އަދި މިފަދަ ބިންތަކުގެ ފަސްގަނޑުތަކުގެ ތަފާތުވުމަކީ އެއިން دليل ކުރާއެވެ.) އަދި އަނގޫރުގެ އަނބުގަނޑުތަކާއި ދަނޑުބިމާއި ދަނޑުވެރިކަން ފަހަރުގެ ނަމަވެސް އެއްބަނޑު ދަނބުއަށްދިނެވެ ކަރުދާސް ގަހާއި ލަޓިގަސް ލޮނުވެސް ތަކެތި ނަމަވެސް ވިނަނުދީ ކަރުދާސް ތަކެތި ދަނޑުބިމާއި އެކަނިނުވާ (އެއީ المدينة المنوّرة ގެ قُبَا ގައި ހިނގާތަނެއް ދަނޑުވެރިކަމާއި ތަނާވަރު ރިޒުޤު ގެ އެއްޗިހި ބާއްވާ ހުރިތަނެވެ. އަދި ކަރުދާސް ދަނޑުވެރިކަމުގައި ވަގުތެއް ހާއްޞަ خاصّ ކަމެއް ފިޔަވައި ގެއްލުމެއް ގެއްލުމާއި ނުލިބޭ ކަމުގެ ދާއިރާ ވަރަށްބޮޑުވެފައެވެ. والله أعلم)

ދިންނަވާ މިފަދަ ބާވަތްތަކުގެ ގަސްގަހާގެހިތަށް ފެންދިނުމަށް ހަމަ އެއްފެނެއްކަމުގައެވެ. އެއީ ވާރޭފެނެވެ. ވިޔަސް ދަރިބާވަތެވެ. އަދި ބައެއްސަރަހައްދެއް ކައިޔުން ތަފާތުވެގެންދާ ގޮތާއި ބައެއްގެ ފުރުޞަތު މިތަންކަށް ތަކެތި ބާރުބޮޑުވީތީއެވެ. ކާބޯތަކެތި، ކުރުކޮށް، ކެކުޅު ހިތިކޮށް...... ފިނި މިހުނަރުގެ ކޮޅަށް ހަމަހަމައަކަށް ގެއްލިވެދެއެވެ. ހަމަހަމަ ވަނީ ވިސްނަވާ ވަހަކަތަކުގައި الله ގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މައްސަލަ دليل ކުރާ دليل ބެއްލެވުމަށް ހަމަކުރައްވާ ނިޝާން ފެނިގެން ޅެމިލައްވާލެއްވާ ވިސްނާ އަދި عبرة حاصل ކުރާ ބަޔަކަށެވެ.

• ދަރިވަރުންނޭ! އިންސާނުންގެ ފެށުމީ ހަމަގައިމުވެސް ސުލާލާ ވިލާވެ. އެކިއެކި ތަކެތިން ކަމަށްވިޔަސް ހަމަހަމަ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ބޮޑު ހަމަ އެއްވެސްކުރުމެވެ. ބައްޕައަކީ ހަމަ آدم عليه السّلام އެވެ. ނަމަވެސް ތަނަވަސް ދަރިންގައި ތަފާތެވެ. ތަފާތު ބާވަތްތަކުން އެކުލެވިގެން قبول ކުރި ވަރަކަށްކަމެވެ. އަނެއްބައި قبول ނުކުރީއެވެ.

(٥) އޭ رسول الله އެވެ! އެ مشرك ނަމަވެސް ކަލާނގެ ދޭހަކުރުމާ ކަލާނގެ ވާހަކަ عجائب ފެނުނު ކަމެއްނަމަވެސް އެއަށް އަދި އަރާ عجائب ކަމެއްނެތެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މިބަހުގައިވާ عجائب ކަން އަދި މާބޮޑެވެ. އެމީހުން އެބުނެއެވެ. "އަހުރެމެން މަރުވެ ކުނިކުނިވެ ވެއްޔަށްވާއިރު ފެން އަލުން އަހުރެމެން އާއިރު އުފައްދަވާނެ ކަމުގައެވެ؟ محشر ކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟" ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަކީ ރަސްކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމާ إنكار ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ކާފިރުކަންމަތީ ދެމިހުރި މީހުންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ކަރުދާސްތަކުގައި ނަރަކައިގެ ވަޅުތަކެއްޖެހުމެވެ. އަދި އެއީ ނަރަކައިގެ ވެރިން ދާއިމީ ގޮތުގައި ހުންނާނެ މީހުންނެވެ.
އެމީހުން ދެމިތިބޭ ހަމަ އެތަނުގައެވެ.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ ۖ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އަވަސްކޮށްދިނުން އެދެއެވެ. ۞ بِالسَّيِّئَةِ = ނުބައި/ عقوبة އާއި ހަލާކު. ۞ قَبْلَ الْحَسَنَةِ = ރަނގަޅުގެ ކުރިން. ސަލާމަތާއި عافية ގެ ކުރިން. ۞ وَقَدْ خَلَتْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. مِنْ قَبْلِهِمُ = އެމީހުންގެ ކުރިން ۞ الْمَثُلَاتُ = އުދާރަ މިސާލުތައް. ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ عقوبة ތައް. (އެއިން عبرة حاصل ނުކުރަނީ ކީއްވެގަތެއްތޯ؟.) ۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެވީ.۞ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް މީސްތަކުންގެ ފާފަފުއްސަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވީއިރުވެސް.(އެމީހުން ތައުބާވާނަމަ އެކަމުގެ) ۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެވީ. ۞ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަ ކަލާނގެއެވެ. وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނީމަތޯއެވެ. / ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވުނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟.۞ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އެއް. ۞ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ = ކަލޭގެފާނީ ވާންނަރުކަރުވައިދެއްވާ އިންޒާރުދެއްވާ ބަޔަކުކަލޭގެއެވެ. ۞ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾ = އަދި ކޮންމެ قوم އަކަށްވެސް ތެދުމަގުދައްކަވާ ބޭކަލަކު ވެއެވެ. ۞ اللَّهُ يَعْلَمُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ = ކޮންމެ އަންހެނަކުވެސް ބަލިވެއްޔާ (ބަނޑުގައި) އުފުލާ އެއްޗެއް. ۞ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ = އަދި رحم ތައް މަދުކުރާ އެއްޗެއްވެސް. ۞ وَمَا تَزْدَادُ = އަދި އިތުރުކުރާ އެއްޗަކާއި. ۞ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ކޮންމެ އެއްޗެއް - އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ވެއެވެ. ۞ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ = މިންވަރުކުރެވިގެން.۞ عَالِمُ الْغَيْبِ = އެކަލާނގެއީ غيب ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَالشَّهَادَةِ = އަދި ފާޅުގައި ވާން ކަންކަމާއި. ۞ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ = ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ (ހުރިހާ ތަނަކަށްވުރެ) މަތިވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ سَوَاءٌ مِنْكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ހަމަހަމައެވެ.

۞ مَّنْ أَسَرَّ ٱلْقَوْلَ = ބަސް ސިއްރުކުރާމީހާ. ۞ وَمَن جَهَرَ بِهِۦ = އަދި އެބަސްގަދަޔަށް ބުނާމީހާ.

وَمَنْ ۞ هُوَ مُسْتَخْفٍ = އަދި ނިވައިގެ ފޮރުވިގެންވާ މީހާ. ۞ بِٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑު. ۞ وَسَارِبٌ بِٱلنَّهَارِ (١٠) = އަދި ދުވާލު ފާޅުވެގެންވާމީހާ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި ސަލާމަތާ عافية ގެކުރީގައި އެމީހުން އަރިހުން އެދުނީ عقوبة އާއި ހަލާކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެފަދަ مثال ތަކެއް އެމީހުންގެ ކުރިންވެސް އިސްވެގެންގޮސްވެއެވެ. އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންގެ ބަސްދޮގުކުރި ޤައުމުތަކުންނާއި އަދި އެމީހުންނަށް އައި عذاب ވީގޮތުން އިސްވެދިޔައީއެވެ. އެފަދަކަމުން މިމީހުން عبرة حاصل ނުކުރަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟

އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ رب އެއް މީސްތަކުން شرك ކުރުމާއި ނަފްސުތަކަށް ގޯނާކުރުމާ އެކުވެސް އެމީހުން توبة ވުމުން މީސްތަކުންނަށް މާފުކުރައްވާ ވެރިޔާ ކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ ދަލީލަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة ން معجزة އެއް އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާނުލެއްވީއެވެ. ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟" އޭގެ جواب ގައި الله ގެ ރަސޫލާއަށް – ކަލޭގެފާނަކީ ހަމައެކަނި إنذار ކުރައްވާ ބޭކަލެކެވެ. އަދި ކޮންމެ قوم އަކަށްވެސް އެމީހުންނަށް މަގުދައްކާ هادى އެއްވެއެވެ. މަގުދައްކާ ދައްކާވިދާޅުވާ ބޭކަލެކެވެ. އެއީ އެ قوم ގެ نبي އާއެވެ.

(٨) ކޮންމެ އަންހެނަކު ބަލިވެ ބަނޑުގައި އުފުލާ ދަރިއެއްގެ خبر ވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ބަނޑުގައި ހުރި ދަރިފުޅަށް حيض ގެ ލޭއަޅުވާލުމުގެ ނިސްބަތުން رَحِمُ ގެތެރެއިން މަދުވާ ވަގުތާއި އަދި އިތުރުވާ ވަގުތެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އޭގެ ނިސްބަތަކުން ބަލިވެއިންނުމުގެ ދުވަސް މަދުވެ އިތުރުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް އަދި ކޮންމެކަމެއް އެކަލާނގެ حضرة ގައި މިންވަރު ކުރެވިގެންވެއެވެ. އެއާ ޚިލާފުނުވާނެއެވެ.

(٩) އެކަލާނގެއީ غيب ވެ ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ ކަންތަކާއި ފާޅުގައި ފެންނަން ހުންނަ ކަންތައްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުކަން ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ އަދި ހުރިހާ ތަނެއްގެ މައްޗަށް މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ސިއްރުން ބަސްބުނާމީހާ އަދި އެބަސް ފާޅުކޮށް ބުނާމީހާ އަދި ރޭގަނޑު ނިވައިގެން އަނދިރީގައި ފޮރުވިގެން ބަސްބުނާމީހާ އަދި ދުވާލު ފާޅުގައި ބަސްބުނާމީހާ އެކަލާނގެއަށް ހަމަހަމައެވެ. ދެނެވޮޑިގެންވުމުގައި އެއްސަމާވެގެން ހަމަހަމައެވެ.

لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ مِّنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ يَحۡفَظُونَهُۥ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡۗ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ سُوٓءٗا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعۡدُ بِحَمۡدِهِۦ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيفَتِهِۦ وَيُرۡسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ وَهُمۡ يُجَٰدِلُونَ فِي ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلۡمِحَالِ ﴿١٣﴾

މުފުރަދާ

لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ = އޭނާއަށް مُعَقِّبَة ން ވެއެވެ. އެއީ އޭނާ ބެލެހެއްޓުމަށް ވަގުތީގޮތުން މަލާއިކަތް ބަދަލުވަނީއެވެ. ۞
مِّنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ = އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ފުރަގަހުގައި. ۞ يَحۡفَظُونَهُۥ = އެބޭކަލުން
އޭނާ ރައްކާތެރިކުރައްވައެވެ. ۞ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِ = الله ގެ އަމުރުން. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله
ބަދަލުނުކުރައްވައެވެ. ۞ مَا بِقَوۡمٍ = قوم އެއްގައިވާއެއްޗެއް. (އެއީ نعمة އެއް) ۞ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ = އެމީހުން
ބަދަލުކޮށްފިނަމަމެނުވީ. ۞ مَا بِأَنفُسِهِمۡ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވާއެއްޗެއް – ހެޔޮކަންތައްތަކާއި صالح عمل .
۞ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ. ۞ بِقَوۡمٖ سُوٓءٗا = ބަޔަކާމެދު ނުބައެއް ، ހާލާކެއް ،
ނުވަތަ عذاب އެއް. ۞ فَلَا مَرَدَّ لَهُۥ = އޭކަމެއް ނުވަތަ އެއެއްޗެއް އަނބުރާ ރައްދުވެވޭނެކަމެއްނުވެއެވެ. ނުޖެހި
ނުދާނެއެވެ. ۞ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހީތެރިއަކު ނުވެއެވެ. ۞ مِّن وَالٍ ﴿١١﴾ =
އެއްވެސް ސަލާމަތްވެރިޔެއް. ۞ هُوَ ٱلَّذِي ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ = ކަނޑުވިދުން
ވިދުވަރުދައްކަވަނީ. ۞ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا = ބިރުވެރިވާ އަދި ތަމަޢުވެރިވާ އެއްޗެއްގެގޮތުގައި. ۞ وَيُنشِئُ = އަދި
އެކަލާނގެ އުފައްދަވައެވެ. ۞ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾ = ބަރު ވިލާތައް. ފެނުން ބަރުވެފައިވާ ވިލާތައް. ۞
وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعۡدُ = އަދި رَعۡدُ އެބަހީ: ގުގުރި تسبيح ކިޔައެވެ. (رَعۡدُ އެއީ މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން މަލާއިކަތެއް حديث ގައި
އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ ގަދަ ވައްކަރުގައިވެސްވެއެވެ.) ۞ بِحَمۡدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް حمد ކުރުމާ އެކު.
މަތިވެރިކަމާ ثناء ކިޔަމުންނެވެ. ۞ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيفَتِهِۦ = އަދި ملائكة ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުގަނެ
تسبيح ކިޔަމުންނެވެ. ۞ وَيُرۡسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ = އަދި އެކަލާނގެ ގުގުރި އަލިފާން ފޮނުއްވައެވެ. ۞ فَيُصِيبُ بِهَا =
ދެން އެކަލާނގެ އެ އަލިފާން ލިބިގަތުމަށް / އެ އަލިފާން ޖަހައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ
އިރާދަފުޅުވާ ބޭފުޅަކަށް. ۞ وَهُمۡ يُجَٰدِلُونَ فِي ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ ވާހަކައިގައި جدل ކުރާ حال . ۞ وَهُوَ
شَدِيدُ ٱلۡمِحَالِ ﴿١٣﴾ = އެކަލާނގެއީ عقوبة ދެއްވުމުގައި ހިތްހަރުކަން ގަދަފަދަކަން ކަލާނގެއަކަށްވާ حال ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އިންސާނާގެ އަށާ ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށްޓަކައި އެއްބަދަލުވާ އާނާގެ ކިބައިން އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާއިރަށް އެކާ ވިދިގެން އޭނާ ރައްކާތެރިކުރުމަށް ވަޑައިގަންނަވާ އަނބުރާ ބަދަލުވާ އޮންނާގޮތަށް ވަޑައިގަންނަވާދޭތެރެ ތަރުތީބުވެގެންވާ މަލާއިކަތުން އިންސާނަކަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ރޭގަނޑު އަދާ ބަދަލުވާ ބަދަލުވާ އިންސާނުންނަށް ބަދަލުވާ މަލާއިކަތުން ޖަމާޢަތެއް އެއްކަލަ ބަދަލުވެއެވެ. މިބަދަލުވުން الله ގެ އަމުރުފުޅުން އިންސާނާގެ އަޔާ ރައްކާތެރިކުރުމަށް ބަދަލުވެއެވެ.

އަދި އެއްވެސް ބަޔަކަށް الله ދެއްވާފައިވާ نعمة އެއް އަދި رحمة އެއް އެބަޔަކުގެ نفس ތަކުގައިވާ ހެޔޮކަންތައްތަކާއި صالح عمل ތައް تَغَيَّر ކޮށް އެމީހުންގެ نفس ތައް ބަދަލު ނުކުރާހާ ހިނދަކު الله ގެ نعمة އާއި رحمة އިންސާނުގެ ބަދަލު ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެއްވެސް قوم އަކަށް الله تعالى عذاب އެއް ނުވަތަ ހާލާކެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ދެން އެކަން އަނބުރާ ރައްދުވާކަށް ނުވެއެވެ. އެ عذاب އެއް އަދި އެ ހާލާކެއް އަތުވެދާ ހާލަތުގައިއަދި ފިލާނެތަނެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ބާރެއް ނުވެއެވެ. އަދި އިންސާނުގެ ކާރިޔަ އެއްވެސް ސަލާމަތްވުމެއް ވާކަށް ނުވެއެވެ. (އަދި އެފަރާތުން ކަންކުރަނީ ކަލަކުރުމުގެ އިރާދަފުޅު އިންސާނުގެ ހިތްތަކާއި ދިރާސާ ދިނުމަކާ ދިނުމަށް ވުރެ ހެޔޮ ދުނިޔެއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އިންސާނުގެ ޖާނަށާއި އަހަރެން مصيبة ދެން އެއްވެސް ގެނައުމަކުން ނަފްސުގެ ނަގާނަށް ނުވެދާނެއެވެ.)

(١٢) އަދި ބިރުވެރިވުމާ އުއްމީދުގެ ގޮތުން ދިލިހިލާ އުއްމީދުކުރުމުގެ ވިދުން - އެބަހީ: ދިޔަވެރިން ބިރުވެރިވާ އަދި ރަހުމަތް قائم ވެވޭގޮތުން ވާރޭ ދިލިހިލާ އުއްމީދުކުރުމުގެ ވިދުވުންވެސް ދަދަ އިންސާނުންނަށެވެ. އަދި ފެނުން ބަރުވެގެންވާ ވިލާތަށް އިންސާނުގެ އުފެއްދެވި حركات ކުރެވެއެވެ.

(١٣) އަދި ގުގުރި الله އަށް تسبيح ވިދާޅުވެ އިންސާނުންނަށް حمد ثناء ދަންނަވައެވެ. އަދި މަލާއިކަތުން ބިރުވެރިވެގެން حمد ثناء ދަންނަވައެވެ. އަދި އިންސާނުގެ ހިތް ގިނަ ވާވިޔާ ތަނަކަށް އަރާވެ ތައްޔާރުކުރެއްވެއެވެ. އަދި ކާފިރުން الله ގެ ބާރުގެ ހާލަތުގައި ދިމާކުރައްވާ ވެއެވެ. ބައެއް އިސްލާމްކުރާތަނުގައި ދުވަސްތަކާއި الله އާ ދެކޮޅު جدل ކޮށް އިންސާނުގެ قدرة ތަކަށް ހަމަނުޖެހިގެނެވެ. އިންސާނުގެ عقوبة ދިއްލުވުމަށް ހައްގުވުން ގަދަވެގެންވާ ކާރިޔާނުގެ ކުރެއްވި حال ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! الرَّعْدُ މިއީ ދިލިހިލުން ހިއާ ގުގުރިއެވެ. މާތްވެގެން މިވަނީ ގުގުރި تسبيح ވިދާޅުވާ ކަމަށެވެ. އަދި الله އަށް حمد ވެސް ކުރައްވާކަމަށެވެ. މިގޮތަށް تفسير علم ވެރިންގެ ދެމެދުގައި إختلاف އެއް ހިނގާފައިވެއެވެ. عامّ ގޮތެއް ގޮތަ مفسّر ން ވިދާޅުވަނީ އެއީ މިވާގެ ކަލާމަކާއި حوال ކުރައްވާފައިވާ މަލާއިކަތާކަމަށެވެ. އެއަޑަކީ އިންސާނުގެ ޢާޖިޒުވުންގެ ދެމެދުކުރާ ކަމަށެވެ. އަދި އެ އަޑުވެސް އިންސާނުގެ ސަރުކާރު އަހުމަދުގެ އަޑުވެސް ޖެހޭކަމަށެވެ. الله ގެ إذن ދެކެން މިކަންކަމުގެ ހިނގުން ދާއިރާ ތެރެއަށެވެ.

އަދި އަކްއަޅައި ބޭނުމްކުރާ ވިދާޅުވި رَعْدُ މިއީ އެއްވެސް ދިއްލުވާ ގަދަކަމެއް ދެއްކުމެވެ. ހިތްހަރު ވަރުގައެވެ. ދެން ގިނަމަސްދުވ ބަޔަކު އަންނަނީއެކަމެވެ. މިއީވެސް ހަމަ الله ގެ އިރާދަފުޅުން ވެސް ދާއިރާތެރެއަށެވެ. والله أعلم بالصّواب = تفسير قرطبى =

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ۩ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ قُلِ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّٰرُ ﴿١٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާވެ. ۞ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ = حقّ دعاء ۞. وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި دعاء ކުރާ މީހުންނަށް. ۞ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތްތަކަށް. ۞ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم = دعاء ކުރާމީހުންނަށް އެތަކެތި - ދީ ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ. ۞ بِشَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކުން ޖަވާބެއް ނުދޭނެއެވެ. ۞ إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ = އޭނާގެ ދެއަތްތިލަ ފެންފަރާތަށް ދިއްކޮށްލާ ފަދައިންނެވެ. ۞ إِلَى ٱلْمَآءِ = ފެނަށް. ۞ لِيَبْلُغَ فَاهُ = އޭނާގެ އަނގައަށް ފެން އަރުވައިދިނުމަށް. ۞ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ = އަދި އޭނާ އެފެން ފޯރުވައިދޭކަށްވާ މީހަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންގެ دعاء ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ = މަގުފުރެދުމެއްގެ ތެރޭގައި މެނުވީ. ۞ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ = އަދި سجدة ކުރެއެވެ الله އަށެވެ. އެބަހީ: ކިޔަމަންތެރިވެން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ الله އަށެވެ. ۞ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް. ۞ طَوْعًا وَكَرْهًا = ރުހި ކިޔަމަންތެރިވެގެންނާއި އަދި ނުރުހި ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވެސް. ۞ وَظِلَٰلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ހިޔަނިވެސް. (މިއީ ބިމުގައި ހުރިތަކެތީގެ ހިޔަނި އެއާ އިންސާނާގެ ހިޔަނިވެސް. އެހިޔަނިވެސް އެ سجدة ކުރައްވައެވެ.) ۞ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ۩ ﴿١٥﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ހައްދަވާ ބަލަހައްޓަވާ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ قُلِ ٱللَّهُ ۚ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ الله އެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! أَفَٱتَّخَذْتُم = ކަލޭމެން ހިފީ إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟ ۞ مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ސަރަހަދުވެރިންތަކެއް. ۞ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވާއެވެ. نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ = އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވިއަސް. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هَلْ يَسْتَوِى = ހަމަހަމަ ވާނޭހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ = ކަނުލޮލާއި ފެންނަލޮލާ ދެމީހުން. ۞ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى = ނުވަތަ ހަމަހަމަވާނޭހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ = އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން. ۞ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ = ނުވަތަ އެމީހުން الله އަށް شريك ންތަކެއް ލައިފިހެއްޔެވެ؟ ۞ خَلَقُوا۟ = އެތަކެތި (އެ شريك ންތަކުން) ހެއްދިއްޖެހެއްޔެވެ؟ ۞ كَخَلْقِهِۦ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވިކަހަލަ ގޮތަކަށް. ۞ فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ

عَلَيۡهِمۡ = ދެން އެމީހުންނަށް ދެވަތަކުންނެއްހެދި خلق ތަކެއް ވަކިނުވީހެއްޔެވެ؟ ۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ = ހުރިހާތަކެތި ހައްދަވާ ކަލާނގެ ހަމަ الله އެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ ۞ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ ﴿١٦﴾ = ދެވަނައެއްނުވާ އެއްކައުވަންތަ އަދި ބާރުކަން އެފުރިހަމަ حقّ ވެގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) دعاء ކުރުން حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. إجابة ކުރައްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި مشرك ންގެ މީހުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް (އެ شريك ންތަކަށް) دعاء ކޮށް ގޮވާ އެހެރީމީހުންނަށް އިޖާބަ ނުކުރާނެއެވެ. އެއްވެސްގޮތަކުން އަޑުއިވެސް ނުލާނެއެވެ. އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އެފަދަ ތަކެއްޗަކަށް ގޮވާ دعاء ކުރާމީހާގެ މިސާލަކީ ފެނަށްޓަކައި ހުޅުވައިގެން ފެންއޮތްތަނަކަށް އަތްދިއްކޮށްގެން ހުރި އަނގައިން ފެނަށް ގޮވާމީހާގެ މިސާލެވެ. އެހެން ހުރި ނަމަވެސް ފެނުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ތިއްކެއް އަނގައަށް ނުވަދޭނެއެވެ. ކާފިރުން ބުދުތަކަށް ދަންނަވާއިރުވެސް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާކަމުން ގޮވާ دعاء ކުރާ ކާފިރުން ކުރާ دعاء ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަމަ ގެއްލުމުގައި ހުންނާނެ މަގުފުރެދިފައެވެ.

(١٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބައިވަރު ރުހި ހިތްވަސްތެރިވެގެންވެސް އަދި ނުރުހި ނުހިތްވަސްތެރިވެގެންވެސް، ހިތްވަސްތެރިވުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު، އެމީހުންގެ ހިޔަނިތައްވެސް އެކަލާނގެއަށް سجدة ކުރެއެވެ. ހިތްވަސްވެގެންވެއެވެ.

(١٦) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟" އެބައިމީހުން ބަލަހައްޓަވާ އެތަނުގެ ވެރިރަސް ކާކުހެއްޔެވެ؟" ކަލޭގެފާނު އޭގެ جواب ގައި ވިދާޅުވާށެވެ! "އެއީ الله އެވެ." ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "ކަލޭމެން ދެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ސަރަހައްދުވެރިންތަކެއް إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟. އެތަކެއްޗަކަށް އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް އެއްވެސް މަންފާއެއް އަދި ގެއްލުމެއް ދިނުމެއް ނުވެއެވެ." ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "ލޯފަން ނުފެންނަމީހާއާއި ފެންނަމީހާ ހަމަހަމަވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ ދިމާކަމަކު އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން مؤمن ނާއި ކާފިރުން ހަމަހަމަވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ." އަދި އެ مشرك ންގެމީހުން الله އަށް شريك ންތަކެއްވާކަމުގައި ހަދައި ދެން އެ شريك ންތައްވެސް الله ތަކެއްޗާ ހައްދަވާފަދައިން ތަކެތި ހައްދައި ދެވަތަކުން ހައްދަވިތަކެތި އެމީހުންނަށް ވަކިނުވީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "އެއްވެސްތަކެއްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ހުރިހާ އެއްޗެއް ހައްދަވާ ކަލާނގެ ހަމަ الله އެވެ. އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ އަދި ބާރުކަން އެފުރިހަމަވެގެންވާ حق ވެގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ ٱبْتِغَآءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَٰعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾ لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾ ۞ أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰٓ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން އުދާގާނުގެ ފެން ބާވައިލެއްވިއެވެ. / ވެއްސެވިއެވެ. ۞ فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ =
ދެން ތިޔަ ވާދީތަކުން ފެން ދުއިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ۞ بِقَدَرِهَا = އޭގެ މިންވަރަށް ބޮޑު ވާދީތަކަށް އޭގެ މިނުން،
ކުޑަ ވާދީތަކަށް އޭގެ މިނުން. ۞ فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ = އަދި އެ سَيْل ގެންގޮސް އުފުލިއްޖެއެވެ.
ފެނުގަނޑުގެ މައްޗަށް އަރައިއްޖެއެވެ. ۞ زَبَدًا رَّابِيًا = މައްޗަށް އަރާފައިވާ ފޮނުގަނޑެއް. ގަނޑުގަނޑެއް.۞ وَمِمَّا
يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ = އަދި އަލިފާނުގައި އުފުލުން ހުނަރުން ރިހުމާ (مَعْدَن) ގެރޭރަތިއްލެސް ފެއްވި
ٱبْتِغَآءَ = ގަނޑާ ހޯދުމަށް އުރިގެން.۞ أَوْ مَتَٰعٍ = ނުވަތަ ހިފޭގެންގޮސް ތަކެތި. (ހޯދުމަށް
އުރިގެން)۞ زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ = އެފަދަ ފޮނުގަނޑު - މަތިކަމަށް އަރާ ރައްކާވަގަނޑު. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞
يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ = الله تعالى حقّ އާއި باطل ގެ މިސާލުޖަހައްސަވައެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ = ފަހެ
ފޮނުގަނޑު - (އެމަތިކަމަށް އަރާ ގަނޑުގަނޑު) ދަތުރުވެއެވެ!۞ فَيَذْهَبُ جُفَآءً = ބޭކާރުވެ ވައްޓަން
އަރައިގެންދެއެވެ.۞ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ = އަދި މީސްތަކުންނަށް މަންފާކުރާ ތަކެތި. (ރިހިއާއި ރަން ފަދަ ތަކެތި،
ދިނިނުގެ معدن ނަމަ ދިރިގެން އެގޭގައި ބާލިކުރެވިފަހައި) ۞ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ = އޮވެއެވެ (ބިމުގެ) ބިމުގައި
ކަންތައްތަށް އޭގެ އެގޭގައި ސާބިތުވެހުރެއެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ يَضْرِ ٱللَّهُ = الله ޖަހައްސަވައެވެ.۞
ٱلْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾ = مثال ތަށް. ۞ لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ = (އިޖާބަދިން ކިޔަމަންތެރިވީމީހުން) އިޖާބަދީން
މީހުންނަށްވެއެވެ. ۞ لِرَبِّهِمُ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ۞ ٱلْحُسْنَىٰ = ސުވަރުގެ. ۞ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟
= އަދި (އިޖާބަދީ ކިޔަމަންތެރިނުވި) އިޖާބަނުދިން މީހުން. ۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް.۞ لَوْ أَنَّ لَهُم =
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ވިޔަސް. ۞ مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ ހުރިހާއެއްޗެއް.۞ وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ
= އަދި އެހާއެއް އެއާއެކު.۞ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެއްޗެއް އެމީހުން فدية ދިނީހެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ
އެމީހުންނަށް ވާނީ.۞ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ = ހިސާބުގެ ނުބައިކަމެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ފާފައެއް معاف
ނުކުރައްވާނެއެވެ.۞ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހުންގެ ތާށަވަ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.۞ وَبِئْسَ
ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾ = އަދި އެއީ ނުބައިވެގެން ތިބޭތަނެވެ.۞ ۞ أَفَمَن يَعْلَمُ = ފަހެ ދަންނަމީހާ.۞ أَنَّمَآ

أُنزِلَ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮނޑަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގޮނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حقّ ކަން. ۞ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰٓ = އަނދިރިމީހާ ފަދައިން ތޯއެވެ؟ (ތިމާގެމައްޗަށް فرض ވެގެންވާ ކަންތައްތަކެއްވެސް ނޭނގޭ ނޭނގޭ – އެއްވެސްކަމެއްނޭނގޭ ނޭނގޭ جاهل މީހާ ފަދައިންތޯއެވެ؟)۞ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ = وعظ نصيحة ލިބިގަންނަނީ ކަށަވަރީ. أُولُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ١٩ = ބުއްދިވެރިންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) اللّٰه تعالى އުޑުން ފެންވެއްސެވީއެވެ. އެފެން ވާދީތަކަށް އެދި އެ ވާދީއެއްގެ ބޮޑުމިނަކަށް ފެން ބާލާފައެވެ. ދެން އެފެންގަނޑުގެ މަތީގައި ހަޖި ބައްޓަކަށްލާފައިވާ ފޮނޑުގަނޑެއް އުފުލި ފެންގެމަތީގައި އަރައެވެ.

އަދި މަނިކުފާނުގެ ބޭނުންތަކަށް ރިހި ރަން ފަދަ ތަކެތި ދެމަނިކުރުމަށް އަލިފާނުން ވިރުވާ އެއިބާވަތްތަކުގެ مَعْدَن ގެމައްޗަށް އެކަންތާތަކުގެ މަތީގައި އެފަދައިން އުފުލޭ ވިއްސާރާ ދަރުމާ ބޮނޑު ނުކުތް ސާފުނޫނު އަރައިގަތެވެ. اللّٰه تعالى حقّ އާއި بَاطل ގެ މިސާލުޖެއްސެވީ އެފަދައިންނެވެ. ދެންފަހެ، ވާދީގެމައްޗަށް އަރައިގަތް ފޮނޑު ގޮވޭސް ބޮނޑު ނުކުތުމުގަ ވަރަށްއަރައިގެން ހިނގައިދެއެވެ. އަދި مَعْدَن ވިރުވާ ކަންތާތަކުގެމައްޗަށް އަރާފައިވާ ގަނޑު ހަމަ އަދި ބޯކުރުބަޔަށް ދެއްކުމަށް ތަކެތި ގައިން ފަހަރުފޮއްލެވެ. ދެން މިސާލުތަކެއް އެކަށައެޅުއްވި ފަދައިން ކުރިމަތިލާ ދެވަނަ ބަޔަކީ ފައިދާއެވެ. ދެން މިސާލުތަކަށް ފެނުނު ބާކީ ހުރި އަދި ފައިދާވާ مَعْدَن ثابت ވެ ހުރެއެވެ. اللّٰه تعالى މިސާލުތައް ޖެއްސެވީ އެފަދައިންނެވެ. މިސާލުތަކުން އަޅުން ވިސްނާ އެއިން عبرة حاصل ކުރާށެވެ.

މިއީ حقّ އާއި باطل ގެ ދިރިހުރި މިސާލެވެ. باطل އަކީ ކުރިކޮޅު ދެކޮޅުވެރިކަމެއް ފެންގަނޑުމަތީގެ ފޮނޑު ފަދައިން ފެންގަނޑުގެ އަރައިގެން ދިޔަކަމާ އެއްކަމެކެވެ. حقّ އަކީ މިސާލުތަކުގައި ފައިދާހުރި ބާކީހުރި އެއްކަމެކެވެ. އެކި ވަރަށް ބޮޑަށްގެން ނުދާނެއެވެ. ވާދީގެ ފެންގަނޑުގެ ފައިދާ ސާބިތުވެ ހުންނާނެއެވެ.

ހަމައެފަދައިން معدن ވިރުވާ ކަންތާތަކުގެމައްޗަށް އެރި ބޯކުރުބަޔަކީ باطل ގެ މިސާލެވެ. އެބައި ދުރައްލެވިގެންދެއެވެ. ފައިދާހުރި ބާކީހުރި ކަންތާތަކުގެ އަޑީގައި ސާބިތުވެހުންނާނެއެވެ. އެއީ حقّ ގެ މިސާލެވެ. واللّٰه أعلم

(١٨) اللّٰه އަށް އިޖާބަދީ އަދި رسول އާއި تبع ވެ ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަތީ ބޭފުޅުންނަށް ރަނގަޅު ކަމާއި ربّ އަށް އިޖާބަދީ ކިޔަމަންތެރިވީ رسول އާއި تبع ވީ މީހުންނަށް ހުރި قيامة ދުވަހުން ސުވަރުގެއެވެ. ދެއްވާ ނިޢުމަތް نعمة އެވެ. އަދި اللّٰه އަށް އިޖާބަ ނުދީ رسول އާއި تبع ނުވީ މީހުން ދަންނައެވެ! قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުރި عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް އެމީހުންނަށް ދުނިޔެ ދުނިޔޭގެ ހުރިހައި ފަސް ތަކެއްޗާއި އެއާއެކު އިތުރު އެހާމިނެއް ލިބުނުކަމުގައިވީނަމަވެސް އެއްޗެއް ފدية އެއްގެގޮތުގައި ދީ ސަލާމަތްވުމަށް ބޭނުންވާނެއެވެ. (ނަމަވެސް އެއީ ދެން ފައިދާކުރާނެކަމެއް ނޫނެވެ.) އެމީހުންނަށް ހުރި ހިސާބު ބޮޑުވެގެންވާ އެންމެ ގޯސް ހިސާބެވެ. އެއީ އެއްވެސް ކަމެއްގައި عفو ނުވާ ހުރިހާ ކުށެއްގެ عذاب ދިނުމެވެ. އެމީހުންގެ ތިބެންޖެހޭ ތަނަކީ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. އެއީ ނުބައި ތަންމައްޗެކެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮނޑަށް ކަލޭގޮނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ތަކެތި އެއީ حقّ ކަން ދަންނަމީހާއި ކަނުމީހާއި އެކަކު: ތިމާގެމައްޗަށް فرض ވެގެންވާ ކަންތައްތަކެއްވެސް ނޭނގޭ އެއްވެސް ކަމެއްނޭނގޭ ނޭނގޭ جاهل މީހާއި ދެމީހުން އެއްފަދަވާނެތޯއެވެ؟. ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން وعظ نصيحة އާއި عبرة ލިބިގަންނާނީ ބުއްދިވެރިންނެވެ.

ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ ٱلْمِيثَٰقَ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَٰمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާތު

ٱلَّذِينَ يُوفُونَ = އެމީހުންނަކީ - އެބަހީ: ބުއްދިވެރިންނަކީ - ފުއްދާމީހުންނެވެ. ❁ بِعَهْدِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ وعد - اللّه ގެ وَصِيَّة - اللّه ގެ أمر ހުކުމެއް. ❁ وَلَا يَنقُضُونَ = އަދި އެމީހުންނަކީ އުވައިނުލާ މީހުންނެވެ. ❁ ٱلْمِيثَٰقَ ﴿٢٠﴾ = ވަޢުދާއި وعد. ❁ وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ = އަދި އެއީ ގުޅުވާމީހުންނެވެ. (رَحِمُ ގުޅުވާމީހުންނެވެ.) ❁ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ = އެކަމާގުޅޭ - އެކަންތައްތައްގުޅުވުމަށް - اللّه أمر ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. أَن يُوصَلَ = އެކަން ގުޅުވުމަށް. (އެއީ رَحِمُ އެވެ.) ❁ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާމީހުންނެވެ. ❁ وَيَخَافُونَ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތިވެ. ❁ سُوٓءَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢١﴾ = ހިސާބުކުރުމުގެ ނުބައިކަމާއި - (ހިސާބުކުރުމާ ވަރުގަދަ جدَل ކުރުމުގެ) وَٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = އަދި އެއީ ކެތްތެރިވާމީހުންނެވެ. ❁ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ وجه ހޯދުމަށް އެދިގެން ހިތްވަރާއެކު ކެތްތެރިވެގެން. ❁ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރި ❁ وَأَنفَقُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރި ❁ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = މިއަޅުގަނޑުމެން ދެއްވި އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ❁ سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރާއި ފާޅުގައިވެސް. ❁ وَيَدْرَءُونَ = އަދި އެމީހުން ދުރުކުރާ. ❁ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ = ހެޔޮކަމުން ނުބައިކަން ނުބައިކަންތައް. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ. ❁ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ =އެމީހުންގެ ކޮޅުގައި ހުންނާނީ ސުވަރުގެއެވެ. ❁ جَنَّٰتُ عَدْنٍ = އެއީ قائم ވެތިބޭ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. ❁ يَدْخُلُونَهَا = އެމީހުން އެތެރެވާނެ ވަންނާނެތެވެ. وَمَن صَلَحَ = އަދި صلح ވެގެންވާ މީހުންނާއި - އެބަހީ: ހެޔޮމީހުންނާއި ❁ مِنْ ءَابَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަފައިންނާއި ❁ وَأَزْوَٰجِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި ❁ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ❁

وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން. ۞ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަދެއިގަންނަވާ ހުއްޓެވެ. ۞ مِّن كُلِّ بَابٍ (٢٣) = ހުރިހާ ދޮރަކުން. ۞ سَلَـٰمٌ عَلَيْكُم = (އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމްހުއްޓެވެ. ۞ بِمَا صَبَرْتُمْ = ކަލޭމެން ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ (٢٤) = ދެން އެމީހުންގެ ޢިބާދަތްތެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި އެއާ ވިދިގެން އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެ ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) މިބުނާ ބުއްދިވެރިންނަކީ الله ގެ عهد ތަށް ފުއްދާމީހުންނެވެ. އަދި އެއްވެސްގޮތަކުން ފިލުވައިލާ عهد ކަނަވަޅާ އުވައިނުލާ މީހުންނެވެ.

(٢١) އަދި އެމީހުންނަކީ الله تعالى އެމީހުންނަށް އެ އެއްޗެއް ކަނޑައިނުލައި ގުޅުވުމަށް أمر ކުރައްވާފައިވާ އެއްޗި ގުޅުވާމީހުންނެވެ. އެބަހީ: رَحِمُ ގުޅުވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ އަދި حِسَاب ބެއްލެވުމުގައި جدل ކުރުވި އެކަމުގެ ނުބައިކަމާމެދު ބިރުވެތިވާމީހުންނެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އެދިގެން ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ސިއްރުގައި ފާޅުގައިވެސް الله ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ހެޔޮކަންތައް ކުރުމުގެ ސަބަބުން ނުބައިކަންތައް ދުރުކުރާމީހުންނެވެ. އެމީހުން ދަންނާށެވެ! އެމީހުން ޢިބާދަތްތެރިވުމާ ގުޅިގެން އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރި ސުވަރުގެއެވެ.

(٢٣) قائم ވާ ދިރާ ސުވަރުގެތަކަށް އެމީހުން ވަންނަހުއްޓެވެ. އަދި އީމާންކަމާއި ޢިބާދަތްތެރިވުމުގެތެރެއިން صلح ވެ ހަމަޖެހިގެންވާނަމަ އެމީހުންގެ ބައްޕައިންނާއި އަނބިންނާއި ދަރިންތަކުވެސް އެމީހުންނާއެކު ސުވަރުގެއަށް ވަންނަހުއްޓެވެ. އަދި ސުވަރުގެ ކޮންމެ ދޮރަކުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އުފާވެރި خبر ދާއިގެން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވަދެއިގަންނަވާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. "ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމްހުއްޓެވެ. ކަލޭމެން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެނަށް އެއާ ވިދިގެން ލިބުނު ސުވަރުގެ ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ."

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا مَتَٰعٌ ﴿٢٦﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ ٱللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَـَٔابٍ ﴿٢٩﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ = އަދި އުވާލާހުށިން. ✵ عَهْدَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ عهد. ✵ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ = އެ عهد ހެދުމުން ގަދަފަށް އޭގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމަށް އެއްބަސްވުމަށްފަހު. ✵ وَيَقْطَعُونَ = އަދި އުޅުން ކަނޑައިލާ. ✵ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ = އެކަމަކަށް اللّه أمر ކުރެއްވި ކަންތައް. / ނުވަތަ އެއި. ✵ أَن يُوصَلَ = ގުޅުވުމަށް. (رَحِمُ ގުޅުވުމަށް (اللّه އަށް އުޅުނު)) ✵ وَيُفْسِدُونَ = އަދި އުޅުން ފަސާދަކުރާ. ✵ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ✵ أُو۟لَٰٓئِكَ = އުޅުން ތަންނަށް. ✵ لَهُمُ ٱللَّعْنَةُ = އުޅުންނަށް ހުރީ ހަމަ لعنة އެވެ. (اللّه ގެ رحمة އާ ދުރުވުމެވެ.) ✵ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٢٥﴾ = އަދި އުޅުންނަށްހުރީ (آخرة ގައި) ނުބައިގެއެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ. ✵ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = اللّه ރިޒުގު ފަޅާލައްވާވެއެވެ. ✵ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް. ✵ وَيَقْدِرُ = އަދި އެކަލާނގެ (އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ✵ وَفَرِحُوا۟ = އަދި އުޅުން އުފާވިއެވެ. (ރިޒުގު ފަޅާލެއްވުމުން) ✵ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އާ ގުޅޭ، ދިރިއުޅުމާމެދު. ✵ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނުވެއެވެ. ✵ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة އާ އަޅާބަލައިލުމުން. ✵ إِلَّا مَتَٰعٌ ﴿٢٦﴾ = ކުޑިކުޑި އެއްޗެއްކަމުގައި މެނުވީ. (ދަތުރުވެރިޔާ ދަތުރުކުރުމަށް ގެންދާ ކުޑަ އެއްޗެއްހެން) ✵ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީމުން ބުނެއެވެ. ✵ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާނުވީމަތޯއެވެ. / ނުވަތަ ބާވައިނުލައްވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ✵ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އެއް. ✵ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✵ إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މަގުފުރައްދަވައެވެ. ✵ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކު. ✵ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ✵ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ = توبة ވެ، رجوع ވިމީހަކަށް. ✵ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ✵ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم = އަދި އުޅުންގެ ހިތްތައް ހަމަޖެހި ގައިމުވެއެވެ. ✵ بِذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ذِكر އާ / اللّه ހަނދާންކުރުމުން. ✵ أَلَا = ދަންނާށެވެ1 ✵ بِذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّه ހަނދާން ކުރުމުން / اللّه އާ ذِكر ކުރުމުން. ✵ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ = ހިތްތައް ހަމަޖެހެއެވެ. ގައިމުވެއެވެ. ✵ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުން. ✵ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އުޅުން

صالح عمل ކުރި. ۞ طُوبَىٰ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް طُوْبَى ވެއްޖެ. (އެއީ އުފާވެރިކަމެވެ. ނުވަތަ އެއީ ސުވަރުގޭގައިވާ ގަހެކެވެ.......) ۞ وَحُسْنُ مَئَابٍ ﴿٢٩﴾ = އަދި އެނބުރިދާނެ ރަނގަޅުތަން އެމީހުންނަށް ވެއްޖެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި އެބައިމީހުން اللّه އާ މެދު ވެވިފައިވާ عَهْدُ ކަނޑައިލުމާއި، އެ عَهْدُ ގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމަށް އެއްބަސްވުމަށްފަހު އެކަން އެއްފަސް ފުރޮޅާލާ ނުބައިކަމުގައި، އަދި ނުކަނޑައި ގުޅުވުމަށް اللّه އެމީހުންނަށް أمر ކުރައްވާފައިވާ ތިމާގެކަމުގެ رَحم ކަނޑައިގަތުމުން އަދި އެމީހުން اللّه އަށް އުރެދި ބިން ފާސިދުކަންތައްކުރުމުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ لعنة އެވެ. اللّه ގެ رحمة އާ ދުރުވުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ آخرة ގެ ގޯތިގެ ނުބައިކަމެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.

(٢٦) اللّه އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ ރިޒުގު ތަނަވަސްކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ ދަތިކުރައްވައެވެ. ރިޒުގު މަދުކުރައްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެކަލާނގެ ރިޒުގު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވުމުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް އުފާވެ މަޖާނަގައެވެ. އަދި އެކަމަކު آخرة ގެ ދިރިއުޅުމަށް ބަލާއިރު ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަކީ ހަމަ ދާދިކުޑަ މިންވަރެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ދަތުރުވެރިއަކު ދަތުރުމަތީގައި ގެންދާ ކުޑަ އެއްޗިހިތަކެއްހެން މަދުއެއްޗިހިތަކެކެވެ.

(٢٧) އަދި ކާފިރުން މިސާލުކޮށް ބުނެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނަށް يعنى: محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ދޭހެ معجزة އެއް ބާވައިލައްވާފައި ނުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ދޭހެ خزانة އެއްވެސްކަހަލަ – ނުވަތަ އަހަރެމެން މަގާއިދުކަމަށް ބާލައިދީ ހުންނަވާނަމަ معجزة އެއް ނުލިބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟" އޭގެ جواب ގައި اللّه އަށް އަންގަވަނީ އާ رسول اللّه އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "اللّه تعالى އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކު މަގުފުރައްދަވައި، އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވުމަށް މަގުދައްކަވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. معجزة ބާވައިލެއްވުމާ ނުލެއްވުމެއްވެސް ވަނީ އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. معجزة އެއްނުލައިވެސް ހިދާޔަތްދެއްވުން ހިންގަވަނީއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އަޔާގެ ހިތަށް اللّه ވައްދަވާ ނޫރެކެވެ. އަލިކަމެކެވެ."

(٢٨) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: توبة ވީމީހުންނަކީ އީމާންވެގެން އެމީހުންގެ ހިތްތައް اللّه ގެ ذِكر ން މައިތިރިވެ ހަމަޖެހިގެންވާ މީހުންނެވެ. اللّه ހަނދާންކޮށް ދުލުން ذكر ކުރުމުގެ كلمة ތައް ކިޔާމީހުންނެވެ. اللّه އަށް ذكر ކުރުމަކީ ހިތްތައް ހަމަޖެހި މައިތިރިވެ ހިތްތަކަށް سُكُونَة ލިބޭކަމެއްކަން ދަންނާށެވެ!

(٢٩) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް قيامة ދުވަހުން طُوْبَى ވެއްޖެ. އަދި އެނބުރިދާނޭތަން ލިބުމަށް ރަނގަޅުތަނެއް ވެއްޖެ. (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. طُوبى އަކީ އެއްމާނައެއްގައި ކޮޅުނުލެވޭގޮތުގެ އުފާވެރިކަމެވެ. ނަމަވެސް މުފައްސިރުންގެ تفسير ގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ އަސަރުތަކަކުން ބަޔާންކުރާ طوبى އަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ ގަހެކެވެ. ސުވަރުގޭގެ ގާތަށްގަ ދުވިގެން އަންނަނީ އެގަހުގެ ބޮޑުކަމުގައިވެއެވެ. ދުލި ސުވަރުގޭގައިވަނީ އެގަހުގެ ހިޔާގައިވެއެވެ. – واللّه أعلم: = تفسيرطبرى = އަށް ބައްލަވާށެވެ. މިގަޑަބަހި ދީގާހަލަކެވެ.

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِيٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ ٱلَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَا۟يْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

ލުޣަތު

كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ أَرْسَلْنَٰكَ فِيٓ أُمَّةٍ = ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމުއެވެ ޤައުމަކަށް ރަސޫލެއްކަމުގައި
ފޮނުއްވީ ۞ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެގޮސްފައިވާ. ۞ أُمَمٌ = أمّة ތަކެއް.
لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ދިނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ ٱلَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ =
ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَهُمْ يَكْفُرُونَ = އެމީހުން ކާފިރުވާ حال . بِٱلرَّحْمَٰنِ
= رحمن ވަންތަ اللّٰه އަށް. ۞ قُلْ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هُوَ رَبِّي = އެއީ
އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = އަހުރެން وكيل ކޮށް އިތުބާރު ކުރަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ = އަދި
އަހުރެން އެނބުރި ތައުބާވެރިވެ ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ۞ وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قرآن
އަކީ. ۞ سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ = އެ قرآن ގެ سببން ފަރުބަދަތައް ހިނގައިގެން ދާނެ ގޮތަށް އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް نَقْلُ ވެގެން
۞ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ = ނުވަތަ އޭގެ سببން ބިންގަނޑު ކަނޑައިފަޅައިގެން. ۞ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ =
ނުވަތަ އޭގެ سببން މަރުވެފައިވާ މީހުން ވާހަކަދައްކައިފިނަމަ. (އެފަދަ قرآن އެއް ވާނަމަ އެ قرآن
އެއްކަމުގައިވާނީ މިސްކިތުގެ قرآن އެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ނުވެއެވެ.) ۞ بَلْ = އަދި
ކިޔެއްތޯއެވެ؟ ۞ لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا = ހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. (އެކަލާނގެ
އިރާދަކުރައްވާނަމަ ކަންތައް ވާނެއެވެ. مُعْجِزَة އެއް ދެއްވުމާއި ނުދެއްވުމަކީވެސް
އެކަލާނގެ ކަމެވެ.) . ۞ أَفَلَمْ يَا۟يْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = ފަހެ އީމާންވި މީހުން ނާއުއްމީދު ނުވީހެއްޔެވެ؟
۞ أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ = اللّٰه تعالى އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ۞ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا = އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް
އެކަލާނގެ ހިދާޔަތް ދެއްވާނެކަމާމެދު ۞ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ދިމާވެދާނެއެވެ.
۞ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ = އެމީހުން ކުރިކަންތަކުގެ سببން. (ކާފިރުކަމާއި ކުށްތަކުގެ سببން)
އެމީހުންނަށް ދިމާވެދާނެ ހުރަސްތަކެއް. ۞ قَارِعَةٌ = ބޮޑު مصيبة އެއް. ۞ أَوْ تَحُلُّ = ނުވަތަ އެ (مصيبة)
އެރުވޭނެ / އަރައިފާނެ. ۞ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރާ ކައިރިއަށް. ۞ حَتَّىٰ يَأْتِيَ =

އަތުވެއްޖެއުމަށްދާންދެން. ❁ وَعْدُ ٱللَّهِ = الله ގެ وعد ފުޅު (އެއީ އެމީހުންގެ މަރުވެ. ނުވަތަ قيامة قائم ވުމެވެ.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ❁ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ = އެކަލާނގެ وعد ފުޅާ خلاف ވެ ވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަލާމާތް ކުރެވުނެވެ. ❁ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް. ❁ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مهلة ދެއްވީމެވެ. ❁ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން ފާއިތުވެގޮސްފައިވާ أمّة ތަކަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވިފަދައިން ކަލޭގެފާނުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަ އެފަދަ أمّة އަކަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ކާފަރުވާ حال ގައިވެސް ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ކިޔަވާ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. رسول ކަން އިއުލާނުކުރައްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ”އެ رحمن އީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ربّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. حقّ އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެން وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަހުރެން توبة ވެ رجوع ވެވޮޑިގެންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.“

(٣١) އަދި އެ قرآن ގެ ސަބަބުން ފަރުބަދަތައް ހިނގަމުން ދެވިގެންގޮސް އެހެންތަނަކަށް ދިޔަނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ އެ قرآن ގެ ސަބަބުން ބިން ހިރިހިލަކުން ބިންގަނޑު ކުރިއަރާފައި އަދި ނުވަތަ އެ قرآن ގެ كرامة ން މަރުވެފައިވާމީހުން ވާހަކަދައްކާހައިވެސް (އެ قرآن އެއްކަލާމެއްގައިވިޔަސް ހަމަ قرآن އެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކާފަރުންނަކީ އީމާންނުވާނޭ މީހުންނެވެ.) އަދި ހިއްސާކުރާނެއެވެ؟ އެންމެހައި ކަމެއް خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.(އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ ގޮތުންނޫނީ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. مُعْجِزَة އެއް ދެއްކިޔަސް އީމާނެއް ނުލާނެއެވެ.) އަދި ކާފަރުވެއްޖެ މީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެބަހީ: އެމީހުން الله އަށް ކާފަރުވެ رسول ން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ބޮޑެތި ހާދިސާ ނުވަތަ كَارِثَة އެއް އަބަދުން ލިބެމުންދާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގާތުގައި ދިރިއުޅޭތަން ކައިރީ مصيبة އެއް އަތުވެއްޖެއުމަށްދާންދެން އެކަލާނގެ ދެކޮޅުވެރިން ލިބިދޭނެއެވެ. (މިތާ مصيبة އަކީ مكّة فتح ކުރެއްވުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަޑައިގަތުން ކަމުގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. އެއީ الله ގެ وعد ފުޅުގެ މުރާދެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ ކުރެއްވި وعد ފުޅާ خلاف ވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٢) އޭ رسول الله އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން ވަޑައިގެންނެވި رسول ންނަށްވެސް ކާފަރުން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރިއެވެ. އަދި އެކާފަރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަންވަޅުދިނީމެވެ. އޮމާންކަމާއިއެކު މުހުލަތު ދެއްވީމެވެ. ދެން ހަމަ ކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޭބުނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ أَم بِظَـٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا۟ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾ ۞ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ أُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ ۖ وَّعُقْبَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾

ލަފުޒީ މާނަ

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ = އަޅެފަހެ قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެހެއްޔެވެ؟ ❁ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއްގެ މައްޗަށް. (ރައްކާތެރިކުރެއްވުމުގައި ހިފެހެއްޓެވުމުގައި ބެލެހެއްޓެވުމުގައި) ❁ بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި عمل ތަކާއި ގުޅިގެން ❁ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް شريك ން ހަދައިފިއެވެ. ❁ قُلْ = އޭ رسول الله އާދެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ سَمُّوهُمْ = ކަލޭމެން އެއެއްޗެހީގެ ނަންކިޔާށެވެ! (إله އެއް ބުނެވޭވަރު އެއީތޯއާ ބަލާށެވެ. الله ނޫން إله ނުވާނެއެވެ.) ❁ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް خبر ދެނީހެއްޔެވެ؟ ❁ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި އެކަލާނގެ ދަންނަވަޑައިނުގަންނަވާ އެއްޗަކާ ❁ أَم بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ = ނުވަތަ ހަމަ ބަސް ފަޅާއަރާ ގޮތުން ހުސް ބަހަކުންހެއްޔެވެ؟ ❁ بَلْ = އަދި ކިއްވެހެއްޔެވެ؟ ❁ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވި މީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިއްޖެއެވެ. ❁ مَكْرُهُمْ = އެމީހުންގެ مَكْرُ - އެބަހީ: އެމީހުން ބުނާ شرك ގެ ބަސް. ❁ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ = އަދި އެމީހުން (الله ގެ) މަގުން ދުރުކުރެވިގެންވެއެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުން الله ގެމަގުން އެހެންމީހުން ދުރުކުރިއެވެ. / ދެ قراءة އެއްގޮތެވެ. ❁ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފިމީހާ. ❁ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނޭ އެއްވެސް މީހަކު ނުވެއެވެ. ❁ لَهُمْ عَذَابٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި عذاب އެވެ. އެއީ އެމީހުން ހައްޔަރުކުރުމާއި قتل ކުރުމާއި ފަދަ ކަންކަމެވެ. ❁ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ عذاب ❁. أَشَقُّ = ގަދަފަދައެވެ. ހިތްދަތިކަމުން ބޮޑުވެއެވެ. ❁ وَمَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން (އަޒާބުން ރައްކާތެރިކުރާ) އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾ = ރައްކާތެރިކުރާނޭ އެއްވެސް ރައްކާތެރިއެއް. ❁ ❁ مَثَلُ الْجَنَّةِ = ސުވަރުގެގެ مثال އަކީ. ❁ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ = تقوى ވެރިންނަށް އެ وعد ވެވިގެންވާ. ❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا = އޭގެ ދަށުން ދުއްވައެވެ. ❁ الْأَنْهَارُ = ކޯރުތަކެވެ. ❁ أُكُلُهَا دَائِمٌ = އޭގެ ކާނެތި އަބަދުގެ ދާއިމީއެވެ. ❁ وَظِلُّهَا = އަދި އޭގެ ހިޔާވެސް އަބަދުގެ ދާއިމީއެވެ. ހިޔަވަހި ކަމުގައިވެސް ހުންނާނެއެވެ. ކުޑަ ކުޑަކަމެއް

ނުވެއެވެ. އެގޮތަކީ (އިރުއް ނުވެއެވެ.) ۞ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْۚ = އެއީ تقوى ވެރިވި މީހުންގެ ނިހާޔަތްތެރިކަމުގެ ފަހުކޮޅެވެ. ۞ وَّعُقْبَى ٱلْكَافِرِينَ = އަދި ކާފިރުންގެ ނިހާޔަތްތެރިކަމުގެ ފަހުކޮޅަކީ. ۞ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾ = އަލިފާނެވެ. ނަރަކައެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ހަމަގައި ކޮންމެ نفس އެއްގެމަތީގައި ބަލަހައްޓަވާ ހިފެހެއްޓެވުމާ އަދި އެ نفس އެއް ކުރި عمل އެއް ބެލެހެއްޓެވުމުގައިގެން قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއާ ، އެއްވެސް ބާވަތަކުން އަޅުގެ ނުކުމާ އެއްޗެއް ނުވެސްނަ އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރެވޭ ބުދުތަކާ ހަމަހަމަކުރެވޭނެތޯ؟ الله އަށްވާ شريك ނުކަމުގައި އެމީހުން އެބުދުތައް ހަދައިފިއެވެ. އޭ رسول އާއެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ”އެމީހުން އެބުދުތަކަށް ނަންކިޔައިބަލާށެވެ! އެމީހުން އެބުދުތަކަށް إله ނަން ކިޔައިދިނުމަށް އެއީ އެނގިދޭތޯ ބަލާނަމެވެ. އެހެނީ الله އަށް شريك އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއްކަލައުވަންތައެވެ. އެހެން إله އަކުވެސް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ބިމުގައި އެކަލާނގެއަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ އެއްޗެއްގެ خبر އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ދިނީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ހަމަ ބަސް ފުރިކޮށްލާ ދޮގު ބަސްތަކެއް އެމީހުން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް ދަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމާ شرك ގެ ބަސް އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިއްޖެއެވެ. شيطان އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުން ދުރުކުރެވިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން الله ގެ މަގުން އެހެންމީހުން ދުރުކުރި ބަޔަކުކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި الله އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވައިފިނަމަ ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.“

(٣٤) އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ހުރި ކަންބޮޑުވުމުގެ عذاب ވެއެވެ. (އެއީ ހަނގުރާމަގައި ހައްޔަރުވުމާއި / مؤمن ންގެއަތުން އެމީހުން މަރުވުމާއި އަދި ބޭއްޔަ ބަލާ مصيبة ތަކުގެ.) އަދި آخرة ގެ عذاب މާގަދަފަދައި ހުރިދަތިކަން ގަދަވެގެ. އެއީ ނަރަކައިގެ ވަނދުވާ عذاب ވެއެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ން އަލުވެރިން އެއްވެސް عذاب އެއް ހުރަސްއަޅައިދޭނެ ދެކުމެއް އެމީހުން دفاع ކޮށްދޭނެ ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٣٥) تقوى ވެރިންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ސުވަރުގޭގެ މިސާލަކީ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދޮވޭ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ. އެތާނގެ ކާތަކެތި އެއީ ހުސްވެގެންނުދާނެ ދާއިމީ އެއްޗެކެވެ. އަދި އެތާނގެ ހިޔަލާވެސް ހަމަ ދާއިމީ އެއްޗެކެވެ. އެހެނީ އަވިދޭނެ އިރުއް ނުވެއެވެ. تقوى ވެރިވި މީހުންގެ ނިހާޔަތްތެރިކަމުގެ ފަހުކޮޅަކީ ޖަންނަތެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީހުންތަކުގެ ނިހާޔަތްތެރިކަމުގެ ފަހުކޮޅަކީ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ.

وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ ۚ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَـٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَـٰبِ ﴿٣٩﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވި މީހުން. (އެބަހީ އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލާނގެފާނަށް އީމާންވި މީހުން)۞ يَفْرَحُونَ = އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. ۞ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލާނގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ = އަދި (އެހެނިހެން ދީންތަކުގެ) جماعة ތަކުގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ۞ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ = އޭގެ ބައެއް ތަކެއްޗަށް އިންކާރު ކުރާމީހުން.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާނގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّمَآ أُمِرْتُ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިވަޑައިގަތީ. ۞ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ = الله އަށް އަޅުކަން ކަށަވަރުކޮށް ކުރުމަށެވެ.۞ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦ = އަދި އަޅުކަމުގައި އެކަލާނގެއާއި شريك ނުކުރުމަށެވެ. ۞ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ = އަޅުކަމުގައި إخلاص ތެރިކަމާއެކު އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވައިލަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾ = އަދި އަޅުގަނޑު އެނބުރި ދިޔުންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި ހަމައެފަދައިން. ކަލާނގެފާނަށް ފޮތްބާވައިލެއްވި ފަދައިން. ۞ أَنزَلْنَـٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ حُكْمًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ حكم އެއްގެގޮތުގައި. ۞ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ = އަދި ކަލާނގެފާނު تبع ވެވަޑައިގެންފިނަމަ. ۞ أَهْوَآءَهُم = އެމީހުންގެ ހަވާ نفس އާއި / އެ مشرك ން އެދޭގޮތާއި. بَعْدَمَا جَآءَكَ = ކަލާނގެފާނަށް އައިހަށް އައުމަށްފަހު.۞ مِنَ ٱلْعِلْمِ = علم ގެތެރެއިން އައިސްފައިވާ / وحي ގެ ތެރެއިން އައިސްފައިވާ. ۞ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ކަލާނގެފާނަކަށް ނުވާނެއެވެ.۞ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރާއިވެރި އެއްވެސް ۞ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ = އަދި ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ރައްކާތެރިއެއް ۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ = ކަލާނގެފާނުގެ ކުރިން رسول ން ބަޔަކު. ۞ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ލެއްވީމެވެ. أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً = އަނބިންނާއި ދަރިފަސްކޮޅު. ۞ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ = އަދި އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.۞ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ = އެއްވެސް معجزة އެއް ގެންނެވުމަކަށް ۞ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ إذن ލިބިވަޑައިގެންނޭވީ. ۞ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ = ކޮންމެ މުއްދަތަކަށް ނިޔަމަކުރެވިފައިވާ ލިޔުމެއްވެއެވެ. / ނުވަތަ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ކޮންމެ ކަމަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތެއްވެއެވެ. ۞ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ = الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ފޮހެވޮޑިގަންނަވައެވެ. ۞ وَيُثْبِتُ = އަދި އިރާދަފުޅުވާތަކެތި އެކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވައެވެ.۞ وَعِندَهُۥٓ = އަދި

އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ. ۞ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ (٣٩) = ޖުމްލަ أصل - މައިގަނޑު. (އެއީ لَوحُ المَحْفُوظ އެވެ. ނުވަތަ حلال އާއި حرام ކަމުގައިވިއެވެ.)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އިމާންވި މީހުންގެތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދިންމީހުން އުފަލި: (އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް އިމާންވި މީހުން)ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި قرآن އަށް އުފާކުރެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ދީންދީންގެ أهل ފިރުޤާތަކުގެ ބާވައިލެއްވި ބައެއްބައެއްކަމަށް އިންކާރުކުރާމީހުންވެއެވެ. އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިވަޑައިގެންނެވީ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާއި ހަމައެކަކުއްޔަކާވެސް شريك ނުކުރުމަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު إخلاص ތެރިކަމާއެކު އަޅުކަންކުރަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެނބުރިލާނީވެސް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٧) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ޔަގީނުން قرآن ބާވާފައި ލެއްވީމުއީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވާފައިލެއްވީ عرب ބަހުންނާ حكم ތަކެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ އެފޮތާއިގެން ވަޙީގެންނެވި رسول އާއަކީ عربى އެކެވެ. އަދި ފޮނުއްވި އެފޮތް އަރަބިޔާ މައިގަނޑު މީހުންނަކީ ހަމަ عربى ންނެވެ. އެފޮތުން ޖުމްލަ مقصد حاصل ވުން ފަސޭހަވުމަށް ފަސޭހަކޮށްދިނީމެވެ). އަދި ކަލޭގެފާނަށް علم ގެތެރެއިން ނުވަތަ وحى ގެ خبر ތަކެއް ލިބިލައްވާ ތަކެތި އައުމަށްފަހު، އެ مشرك ންގެ هوى نفس އާއި އެމީހުންގެ އަރުވާ އެދުމާއި ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ الله ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް އެހީތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. دفاع ކުރައްވާނެ ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތުކޮށްދޭނެ އަކުވެސް (ސަލާމަތްކުރާނެވެސް މަދަދުވެރިއަކުވެސް) ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވާނެއެވެ.

(٣٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް މީސްތަކުންނަށް رسول ން ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އަނބިންނާއި ދަރިފަސްކޮޅުވެސް މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ދިނީމެވެ. (އެގޮ މާނައީ އެބޭކަލުންވެސް ދިރިހުރި ހަމަ އާދަމީދަރިންކަމުގައެވެ. ملائكة ބޭކަލުންކަމުގައި ނުވެއެވެ.) އަދި އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކަށް الله ގެ أمر ލިބިވަޑައިގެންނެވި އެއްވެސް معجزة އެއް ގެންނެވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. ކޮންމެ ކަމަކަށް ދެއްވާނޭކަމެއްނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ޖުމްލަ ލިޔުއްވިފައެވެ. އެއީ الله ގެ قضاء قدر ނިޔާކުރުއްވާފައިވާ ގޮތެވެ.

(٣٩) އަދި އެކަލާނގެ الله އެދިވޮޑިގެންނެވީ އެއްޗެއް ސާބިތުކުރައްވައި އެއްޗެއް ނައްތާލައްވައި ބަދަލުކުރައްވައި ހަރުލަވައެވެ. އަދި ޖުމްލަ أصل އާއި މައިގަނޑުވެސް އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އެއީ لَوحُ المَحْفُوظ އެވެ. އަދި އެއީ حلال އާއި حرام ކަމުގައި ބައެއްބަޔާން بيان ކުރައްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم .

وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾

މުރާދު

وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަހުރެމެން ދެއްކީމާ މިމުޝްރިކުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިޔަސް. ❁ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ = އަހުރެމެން (مشرك ންނަށް) ދެއްވުމަށް މިމުޝްރިކުންނާމެދު وعد ކުރައްވާ ބައެއް ކަންތައް / عقوبة އާއި عذاب. ❁ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ = ނުވަތަ މިމުޝްރިކުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާ ހިނދުވެސް. ❁ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވާ ކަންތައް ހަމައެކަނި އިއްވައިދެއްވުމެވެ. رسول ކަން އިއްވައި ދެއްވުމެވެ. ❁ وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ = އަދި حساب ބެއްލެވުން އޮންނާނީ މިމުޝްރިކުންނާމެދު އަހުރެމެންގެ މައްޗަށެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ ނުދަނެނީތޯއެވެ؟. ❁ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا = ހަމަކަށަވަރުން މިމުޝްރިކުންގެ ބިންތަކުގެ މަތިން ކުޑަކުރައްވާކަން. ❁ مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ = އޭގެ ފަރާތްތަކުން. ❁ وَٱللَّهُ يَحْكُمُ = އަދި الله حكم ކުރައްވައެވެ. (އެދިވަޑައިގަންނަވާގޮތަކަށް ކަންތައް ގެންދަވައެވެ.) ❁ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ ކުރައްވާ حكم އަނބުރާލުމަކީ حكم އަށް إعتراض އުފެއްދުމާއި ދެކޮޅުހެދުން ނުކުރެވޭނެ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. ❁ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَقَدْ مَكَرَ = އަދިހަމަކަށަވަރުން މަކަރުހެދިއެވެ. ނުބައިގޮތް ރޭވިއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = މިމުޝްރިކުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް. ❁ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ = ފަހެ އެންމެހައި މަކަރެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ = ކޮންމެ نفس އެއްވެސް ހޯދައިގަންނަކަމެއް. ❁ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ = އަދި ނިކަންމުޅަ ކާފިރުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾ = آخرة ގެ ދާރުގެ ހެޔޮ ނިމުން ލިބޭނީ ކާކަށްކަން. ❁ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުން ބުނެއެވެ. ❁ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ = ކަލޭގެފާނަކީ ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލަކު ނޫނެވެ. رسول އެއް ނޫނެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا = ހެކިވެރިއަކަށް ކުރައްވާ الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ =

ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާ ދެމެދު.۞ وَمَنْ عِندَهُۥ = އަދި އިލާހީފޮތުގެ ޢިލްމު ލިބިގެންވާ މީހާއި (عبد الله بْنُ سَلاَمْ ގަވާހަ) ۞ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾ = ފޮތުގެ علم۞.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) އޭ رسول الله އެވެ! އެ مشرك ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ وعد ކުރެއްވި ބައެއްތަކުގެ عقوبة އާއި عذاب ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިފީމެވެ. ނުވަތަ އެކަން ދެއްކެވުމުގެ ކުރީން ކަލޭގެފާނު ވަފާތުކުރައްވަން ކުރީމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވާ ކަންތައްތަކަކީ رسول ކަން އިއްވައިދިނުމެވެ. އަދި ހުކުމްކުރުމާއި ހިސާބު ބެއްލެވުން (އަދި ޖަޒާދެއްވުން) އޮންނާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަތުގައެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު އެކިފަރާތުން މަދުކުރައްވާ އުނިކުރައްވާކަން އެމީހުންނަށް އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ންނަށް ފަހެ ނުދެކޭތޯއެވެ. އަދި މިހާރު މިތިބި مشرك ންނަށްވުރެ އިސްލާމްވާމީހުން (އިސްލާމްދީން ފެތުރުމާއި ފަތުޙުތަކުގެ ސަބަބުން) ބައްލަވާށެވެ. ކުރީގައި އެހެން ރަށްތަކުގެ ބައްޔަށެވެ. މާލަމާ އަށް ދަރަކަށްވެ. ދީނާއި ރަސްކަލާނގެ ދީން އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ފަދައަކުން حكم ކުރައްވައެވެ. ބޭނުންވާޖެހިގެންނެވި ކަންތައް ގެނައުމަކީ ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހުކުމް ޝަރީޢަތުގެ އިންސާފުގެ ބަލާ މިސާލެއް ހުރިހާ ތަނަކަށް ވަކިކޮށްދޭ ވެރިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކުރައްވާ حكم އަނބުރާލަން إعتراض އެއް ކޮށްލާ ކޮންމެ حكم އަނބުރާ ގެންދިޔަ އެކަލޭގެ ދަތުރަށް. އަދި އެކަލާނގެއި قيامة ދުވަހުން އަޑުއަހައިގެން حساب ބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٢) އަދި އެ كافر ންނަށް އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް ކާފަރުންނަށް އަމިއްލަގެ رسول ންނާމެދު مكر ހަދާ ނުބައިގޮތް ކުރިއެވެ. އަދި އެންމެހައި مكر އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެބަހީ: އެންމެހައި ހުރިހާ ކަމެއް ވާނީ الله އަށެވެ. ކޮންމެ نفس އެއްވެސް އެކުރިއަމަލެއް ނުވަތަ ކުރިއެއް ކުރި عمل އެއް އެކަލާނގެ ދަންނަވަގެންނެވެ. އަދި آخرة ގައި ހެވާ ނުބައި ވެސް ކޮންބައިތަކަކަށް ނިކަން ހުރި އެކާފަރުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އެއީ ހެޔޮލަފާ މީހުން ސަވާބުގެއްސާމް ނުބައި ނުލާފިވުން ނަރަކައަށް ވަނީމައެވެ.

(٤٣) އޭ رسول الله އެވެ! އަދި ކާފަރުން މިހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ފޮނުއްވިގެންވާ ބާކިޔެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. رسول ބާކިޔެއް ނޫނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާދެމެދު ހެކިވުމަށްކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަހުރެންނަކީ رسول ބާކިޔެއްކަމަށް އެކަލާނގެ ހެކިވޮޑިގެންނެވިއެވެ.) އަދި عبد الله بن سلام ގަވާހު އިލާހީ ކިތާބުގައި تَورَاةُ ފަދަބާވަތެއްފޮތުގެ ޢިލްމު علم ވާ ކޮންމެ މީހަކުވެސް ހެކިވެއެވެ.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة إبرَاهِيم ގެ މާނަ

سُورة إبراهيم | އާޔަތުގެ އަދަދު (٥٢)

الٓر ۚ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ لِتُخۡرِجَ ٱلنَّاسَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِ رَبِّهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ ﴿١﴾ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلۡأَرۡضِ ۗ وَوَيۡلٌ لِّلۡكَٰفِرِينَ مِنۡ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يَسۡتَحِبُّونَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡءَاخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوۡمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمۡ ۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٤﴾

ލަފުޒީ

الٓر = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދުއް މާތް ދެންނެވިގެންވާ ހަމަ الله އެވެ. ❁ كِتَٰبٌ = (މި قرآن އަކީ)
ފޮތެކެވެ. ❁ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ = ތިޔަ ނަބިއްޔާ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ ❁ لِتُخْرِجَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު
މީސްތަކުން ނެރުއްވުމަށް. ❁ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ = (ކާފިރުކަމާއި ޖާހިލުކަމުގެ އަދި جاهل ކަމުގެ) އަނދިރިން. ❁ إِلَى
ٱلنُّورِ = (އީމާންކަމާއި ޢިލްމުގެ علم ގެ) އަލިކަމުގެތެރެއަށް. ❁ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ
އިޛުނަށްފަހު. ❁ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ⑴ = عزّة ވަންތަ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މަގަށް.
ٱللَّهِ ٱلَّذِى = الله އެއީ ❁ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
= އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި ❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި ❁ وَوَيْلٌ لِّلْكَٰفِرِينَ =
އަދި ކާފިރުންނަށް ހަލާކު ހުށްޓެވެ. عذاب ހުށްޓެވެ. ❁ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ⑵ = ހަރުކަށި عذاب ގެ. ❁ ٱلَّذِينَ
= އެކާފިރުންނަކީ. ❁ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރާމީހުންނެވެ. ❁ عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ
= آخرة ގެމައްޗަށް. ❁ وَيَصُدُّونَ = އަދި އެމީހުން މަނާކޮށް ބަންދުކުރެއެވެ. ❁ عَنْ سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله
ގެ މަގުން. ❁ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا = އަދި އެމަގު ހޫރޭތޯ ގޮތްކުރުވަން އެމީހުން އެދެއެވެ. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ
ކަންތައްގެން އެމީހުން އެވަނީ ❁ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ⑶ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن
رَّسُولٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް رسول އަކު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ
قوم ގެބަހުން މެނުވީ. ❁ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ = އެއީ އޭނާ އެމީހުންނަށް بيان ކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ. ❁ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ

مَن يَشَآءُ = ދެންފަހު الله ، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ۞ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِى މާނަ

(١) ބައެއް ސޫރަތް ފެށޭތަނުގައި އަންނަ ވަކިއަކުރުގެ މުރާދެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ މާނަތައް ފުރިހަމައަށް އެނގޭގޮތަކަށް ނުވާތީ مفسّرުންނާއި عالمުންނަށްވެސް ވަނީ خيال އާއި ތަފާތުއެވެ. މިސޫރަތް ފެށިގެންވެސް މިވަނީ ހަމަ އެފަދަ އަކުރުތަކެކެވެ. والله أعلم . (އޭ رسول الله އެވެ!) މި قرآن އަކީ ތިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ފޮތެކެވެ. (ކާފިރުކަމާއި މަގުފުރެދުމާއި جاهل ކަމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން) ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުން ނެރުއްވައި އީމާންކަމާއި ތެދުމަގާއި علم ގެ އަލިކަމުގެތެރެއަށް އެރުވުން ވެއްދެވުމަށެވެ. އެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ شريعة ގެ މަގަށް އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ އިޛުނަފުޅަށް މަގުދައްކަވާށެވެ.

(٢) الله އީ عزّة ވަންތަ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ގެ وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (وَيْلُ އަކީ ނަރަކަވަންތަވުމެއްވެރިން ގައިން އޮހޮރޭ ހޫރިއަލުގެ وادى އެއްކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ ގަޔަށްދޭނުގެ وادى އެއްކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) والله أعلم .

(٣) މިދުނިޔެގެ ކާފިރުންނަކީ آخرة ގެ حياة ގެމައްޗަށް ދުނިޔޭގެ حياة އިސްކޮށް އެދޭ ލޯބިކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް الله ގެ މަގު (އެކަލާނގެ دين) ބަންދުކޮށް އެއިން ވަންނަން އުޅޭމީހުންނަށް -އަދި އެއިނަށް އުނގެނޭ މީހުންނަށް - އެކަން މަނާކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ الله ގެ ދީން ބަދަލުކޮށް ހުރަސްއެޅުމަށްޓަކައި تأويل ކޮށް އޮޅުން ގޮތްތަކަށް އަޅާމީހުންނެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٤) އަދި ތިމަންނަކަލާނގެ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު އެބޭކަލުގެ قوم ގެ މީހުން ވާހަކަދައްކާ ބަހުންނޫނީ رسول ކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވަމެވެ. (ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލުގެ رسول ކަން އިއްވަވައި އެބޭކަލު އެފޮނުއްވުނު ބަޔެއްގެ ވާހަކަ ދައްކާ ބަހުންނެވެ.) އެއީ އެބޭކަލު އެ قوم ގެ މީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ދެން އަދި އެބައިމީހުން ނަސޭހަތް ވިސްނާ ހެދުމަށެވެ. ދެންފަހު الله އެ އިރާދަކުރެއްވިމީހަކަށް މަގުފުރެއްދަވައި އަދި އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَآ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ ٱلظُّلُمَـٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾

ތަފްސީރު

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ❁ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ = (އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ قومُ (بَنِى إسرائيل) ނެރުއްވާށެވެ!❁ مِنَ ٱلظُّلُمَـٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ = (كافر ކަމާއި جاهل ކަމުގެ) އަނދިރިން (إيمان ކަމާއި علم ގެ) އަލިކަމަށް. ❁ وَذَكِّرْهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ! ❁ بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޔާމުގެ واقعة ތަކެވެ. (إمتحان ގެގޮތުން ފޮނުއްވާ އުނދަގޫތަކާއި مصيبة ތައް - ނިޢުމަތްތަކެވެ) ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަށަވަރުވެގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. ❁ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ އަދި (الله ގެ نعمة ތަށް) ގިނަގިނައިން شكر ވެރިވާ ކޮންމެ މީހަކަށެވެ. ❁ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ❁ ٱذْكُرُوا۟ = ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވީ الله ދެއްވި نعمة. ❁ إِذْ أَنجَىٰكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު. ❁ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ آل ނގެ މީހުން. ❁ يَسُومُونَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެނަށް ދަނީ ކޮށްދެއެވެ. (تَحَمَّلُ ކުރުމަށް ގޮސްދިއުމެވެ.) ❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަން. (ނުބައި عذاب) ❁ وَيُذَبِّحُونَ = އަދި އެމީހުން ކަތިލައެވެ ❁ أَبْنَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފިރިހެން ދަރިން ❁ وَيَسْتَحْيُونَ = އަދި އެމީހުން ދިރުވާ ދޫކޮށްލައެވެ. ❁ نِسَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ❁ وَفِى ذَٰلِكُم = އަދި އެކަމުގައި ކަލޭމެނަށް ކަށަވަރުވެގެންވެއެވެ.❁ بَلَآءٌ = إمتحان އެއްވެއެވެ.❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ.❁ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެނަށް إعلان ކުރެއްވި އެންގެވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރާށެވެ!)❁ لَئِن شَكَرْتُمْ = ކަލޭމެން شكر ކުރިއްޔާ. ❁ لَأَزِيدَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (نعمة ތައް) އިތުރުކޮށްދެއްވާނަމެވެ.

۞ وَلَئِن كَفَرْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނާޝުކުރުވެއްޖެއްޔާ. (ދަންނާށެވެ!)۞ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ނުހަނު ގަދަވެގެންވެއެވެ.۞ وَقَالَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނާޝުކުރުވަންޏާ.۞ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެތިވެސް އެކީއެކަން (ނާޝުކުރުވަންޏާވެސް)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މާތް الله އީ ۞ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި معجزة ތަކާއިއެކު موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. (އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވީމެވެ.) ނާޝުކުރުކަމާއި جاهل ކަމުގެ އަނދިރިން ކަލޭގެފާނުގެ أمّة ނެރުއްވާށެވެ! އަދި إيمان ކަމާއި علم ގެ އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް އެމީހުން ވައްދަވާށެވެ! އަދި الله ގެ އައްޔާމު واقعة ތަކާއި مصيبة ތައް އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ! (އިސްރާއީލަށް أمّة ތަކަށް ދިމާވި ކަންތައްތައް އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކޮންމެ ކެތްތެރިވާން ގިނަ އަދި ގިނަގިނައިން شكر ކުރާކަމަށް (الله ގެ قدرة ދެއްކުމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ) ދަލީލުތަކާއި حجّة ތައްވެއެވެ.

(٦) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެމައްޗަށް الله ދެއްވި (ބޮޑު) نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ فرعون ގެ آل ންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދެވެ. އެ فرعون ގެ މީހުން ކަލޭމެންނަށް عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ ތަދަތައް ކާރިއެވެ. ބޮޑެތި تكليف ތަކެއްވެސް ޖައްސައިދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރައި އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ދިރިހުރި ދޫކޮށްލައެވެ. (ޝައްކެއްވެސް ނެތް ގޮތުގައި) އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حَضْرَةُ ން ބޮޑުވެގެންވާ إمتحان އެއްވެއެވެ.

(٧) އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާ إعلان ކުރެއްވިހިނދު ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެ އެންގެވިއެވެ.) ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އަށް شكر ކުރިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نعمة އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. (نعمة އަށް ޝުކުރު ކުރުމުގެ އެންމެދަށު ކަމަކީ ޔާދަކަންތެރިވުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ނާޝުކުރުވެއްޖެއްޔާ (عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ގަދަވެގެންވެއެވެ.

(٨) އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނާއި އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެން ނާޝުކުރުވިޔަސް (އެކަމުން الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަބަދުވެސް ذات ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި (އެކަލާނގެ ހިންގަވާ ކަންތަކަށް) حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ ۛ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ ۛ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ ۚ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾ ❁ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ قَالُوا إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ يَأْتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ނުއައީހެއްޔެވެ؟ ❁ نَبَؤُا الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ (أمّة ތަކުގެ) خبر ތައް. ❁ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ = އެއީ نوح قوم އާއި عاد قوم އާއި އަދި ثمود قوم އެވެ. ❁ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ = އަދި އެއުރެންގެ ފަހުން އައި މީސްތަކުންނާއި. ❁ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ = الله ފިޔަވައި އެމީހުންގެ عدد އާއި މިންވަރު ދަންނަވޭކަސް ނުވެއެވެ. ❁ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِالْبَيِّنَاتِ = بيان ވެގެންވާ دليل އާއިގެން. ❁ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތައް ރައްދުކޮށްލިއެވެ. (އަތްތައް އަޅައިލިއެވެ.) ❁ فِي أَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގައި. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން (އެ رسول ންނަށް) ދަންނަވައިލިއެވެ. ❁ إِنَّا كَفَرْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ކާފިރުވެގެންނެވެ ❁ بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ = ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗަކާއިގެން ފޮނުއްވުނު ތަކެއްޗަށް ❁ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ޝައްކެއްގައެވެ. ❁ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލާ ތިޔަ ކަންތަކަށް ❁ مُرِيبٍ = ޝައްކު ކުރެވޭފަދަ ހިތްހަމަނުޖެހޭ حال. ❁ ❁ قَالَتْ رُسُلُهُمْ = އެބައިމީހުންގެ رسول ން އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ = الله އާއިމެދު ޝައްކެއް ވާހެއްޔެވެ؟ (އެއީ حقّ إله ކަމާމެދު ޝައްކު ކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟) ❁ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އެއީ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ފެށުއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَدْعُوكُمْ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާލައްވައެވެ. (އެކަލާނގެ އަޅުކަމަށް ތެދުވުމަށް ހިތްވަރުދެއްވައި އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ގޮވާލައްވައެވެ.) ❁ لِيَغْفِرَ لَكُم = އެއީ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވާށެވެ. ❁ مِّن ذُنُوبِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައްކުރެ ބައެއްކަން. ❁ وَيُؤَخِّرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ލަސްކޮށްދެއްވުމަށެވެ.❁ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިގެންވާ މުއްދަތަކަށް. (قيامة ދުވަހަށް) ❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިލިއެވެ. ❁ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا =

އަހުރެމެންނަކީ آدم ގެ ދަރިންކަމުގައިމެނުވީ.❁ تُرِيدُونَ = ތިޔަބޭކަލުން ތިޔައެދިވަޑައިގަންނަވަނީ أَن تَصُدُّونَا = އަހުރެމެން މަނާކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށެވެ. ❁ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ = އަޅުކަންކުރާކަމުގައިވި ތަކެތިން. (ބުދުތަކުން.) ءَابَآؤُنَا = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ❁ فَأْتُونَا = ތިޔަބޭކަލުން އަހުރެމެންނަށް ގެނެސްދެއްވައިބައްލަވާށެވެ.! بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ = بيان ވެގެންވާ حجّة އަދި دليل ❁.

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر ކަލޭމެންނަކަށް ނުލިބޭހެއްޔެވެ؟ (އާދޭ ދެންނެވީ ލިބިވަޑައިގެންފައެވެ.) އެއީ نوح عليه السّلام ގެ قوم އާއި عاد ބައިގެމީހުންނާއި ثمود ބައިގެމީހުންނާއި އަދި އެމީސްމީހުންގެ ފަހުން ދިޔަ އަދި މީސްމީހުންނެވެ. އެމީހުންގެ عدد އާއި މިންވަރު الله ނޫން ފަރާތަކަށް ނޭނގެއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އަދި އެބޭބޭކަލުންގެ رسول ކަން އެ أمّة ތަކަށް އިއްވެވުމުން) އެ أمّة ތަކުގެ ކާފަރުންތައް ރުޅިއައިސްގެން އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގައި އަތްތައްއެޅިއެވެ. (އިނގިލިތަކުގައި ދަތިގަތެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ތިޔަބޭކަލުން އެއްޗެއްކަމުގައިގެން ފޮނުއްވެވިގެން ތަކެއްޗަކަށް އަހުރެމެން ކާފަރުވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބޭކަލުން އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލައްވާ ކަންތަކާމެދު ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ޝައްކުކޮށްގައެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެކަމަށް ޝައްކުކުރާ ބަތިލެވެ.

(١٠) އެމީހުންގެ رسول ން އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. الله އާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްވާނެހެއްޔެވެ؟ (އެއީ حقّ إله ކަމާމެދު ޝައްކުވާނެހެއްޔެވެ؟) އެއީ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވަނީއެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން قبول ކުރުމަށާއި އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރުމަށެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެތެރެއިން ފުއްސަވާދެއްވުމަށެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (އެބަހީ: قيامة ދުވަހަށް) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ފަސްކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެމީހުން ބުންޏެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަކީވެސް ހަމަ އަހުރެމެންފަދަ آدم ގެ ދަރިންކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުންނެއް ނޫނެވެ.) ތިޔަބޭކަލުން އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރަމުންއައިސް ތަކެތިން (ބުދުތަކުން) އަހުރެމެން ދުރުކުރެއްވުމަށް އެކަން މަނާކުރައްވާށެވެ. ފަހެ (ތިޔަބޭކަލުން ތިޔައިދިކޮޅު ހުށަހަޅާ ތެދުކަމުގެ) بيان ވެގެންވާ دليل އަހުރެމެންނަށް ގެނެސްދީބައްލަވާށެވެ!

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَمَا كَانَ لَنَآ أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رسول ން ވިދާޅުވިއެވެ.✿ إِنْ نَحْنُ = އަހުރެމެން ނުވަމެވެ.
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = ކަލޭމެންނާއިފަދަ آدم ގެދަރިންކަމުގައިވުމުން މެނުވީ. ✿ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله
تعالى.✿ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބޭފުޅެއްގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތްދެއްވައެވެ.✿ مِنْ
عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ✿ وَمَا كَانَ لَنَآ = އަހުރެމެންނަށް ނުކުޅެދެއެވެ.
(އެކަލާނގެ އިޒުނަލާއިނުލައި) ✿ أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَٰنٍ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އަހުރެމެން دليل އެއް حجّة އެއް معجزة
އެއްގެނައުން. ✿ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ إذن ލިބިގެންމެނުވީ. ✿ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله އަށް.✿
فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ =ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ!✿ وَمَا لَنَآ = އަހުރެމެންނަކަށް
ނުވެއެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް ހުއްޓުވުމެއްނުވެއެވެ. ✿ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް وكيل ނުކުރުމަކީ /
އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުނުކުރުމެއް.✿ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް
އަހުރެމެން ސަލާމަތްވާނޭ މަގުތައް ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ✿ وَلَنَصْبِرَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އަހުރެމެން ކެތްކުރާހުށީމެވެ.✿ عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا = ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް ދިން އުނދަގޫތަކަށް.✿ وَعَلَى ٱللَّهِ
= އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ الله އަށް އެކަނި.✿ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾ = ފަހެ وكيل ކުރާމީހުން وكيل
ކުރާހުށިކަމެވެ.✿ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެފިއެވެ.✿ لِرُسُلِهِمْ = އެމީހުންގެ
رسول ންނަށް.✿ لَنُخْرِجَنَّكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ނެރެދޫކުރާހުށީމެވެ.✿ مِّنْ أَرْضِنَآ = އަހުރެމެންގެ
ބިމުން.✿ أَوْ لَتَعُودُنَّ = ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެން އެނބުރިދާހުށިކަމެވެ.✿ فِي مِلَّتِنَا =
އަހުރެމެންގެ دين އަށް.✿ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް وحى
ކުރެއްވިއެވެ.✿ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނިޔާވެރިން
ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ.✿ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން

ބިމުގައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާ تمكين ކޮށްދެއްވާ ހުށީމުއެވެ. ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން. ۞ ذَٰلِكَ = އެގޮތަށް އެކަންކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިނގަވާފުރި ۞ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ހުންނަންޖެހޭނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް. ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް. ۞ وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعيد އަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (ކަލޭމެން ތިޔަބުނާގޮތަށް) ކަލޭމެންނަކީ آدم ގެދަރިން ކަމުގައިވުމުގައި އަހުރެމެން ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى އެކަލާނގެ އަޅުންކުރެ އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބައިމީހުންނަށް حقّ މަގަށް توفيق ދެއްވައެވެ. އަދި الله ގެ އިޒުނަފުޅާ ނުލައި އަހުރެމެންނަށް دليل އެއް حجّة އެއް އަދި معجزة އެއް ގެނައުމަކީ އަހުރެމެންނަށް އެކަށީގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ مؤمن ން ހަމައެކަނި الله އަށް އިތުބާރުކޮށް وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ!

(١٢) އަދި އަހުރެމެން الله އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރު ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް ސަލާމަތީ މަގުތައް ދައްކަވައިދެއްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ކާފިރުންނާއި مشرك ންގެ ފަރާތުން) އަހުރެމެންނަށް ދެވޭ އުނދަގޫތަކަށް ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކެތްކުރާހުށީމެވެ. އަދި وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރާމީހުން ހަމައެކަނި الله އަށް وكيل ކޮށް ބަރޯސާވާހުރިކަމެވެ!

(١٣) އަދި ކާފަރުންގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ންނަށް ދަންނަވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ބިމުން ތިޔަބޭކަލުން ނެރެއްލާހުށީމެވެ. ނޫނިއްޔާ އަހުރެމެންގެ ދީނަށް ތިޔަބޭކަލުން ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުންގެ ربّ އެބޭކަލުންނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނިޔާވެރިން - مشرك ން - ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުން ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާ ވަޒަންވެރިކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ. އެގޮތަށް އެކަންކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ހުއްޓުވުންހުންނަންޖެހޭ مقام އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި ކާފަރުގެ ބަސްފުޅުތަކަށް ބިރުވެތިވާ އަޅުންނަށެވެ.

وَٱسۡتَفۡتَحُواْ وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ وَيُسۡقَىٰ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ وَيَأۡتِيهِ ٱلۡمَوۡتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍۖ وَمِن وَرَآئِهِۦ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ أَعۡمَٰلُهُمۡ كَرَمَادٍ ٱشۡتَدَّتۡ بِهِ ٱلرِّيحُ فِي يَوۡمٍ عَاصِفٍۖ لَّا يَقۡدِرُونَ مِمَّا كَسَبُواْ عَلَىٰ شَيۡءٍۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٨﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ وَيَأۡتِ بِخَلۡقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱسۡتَفۡتَحُواْ = އަދި އެބޭކަލުން (الله ގެ حضرة ން) نصر އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَخَابَ = އަދި ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ۞ كُلُّ جَبَّارٍ = ކޮންމެ ބޮޑާ ޖެއްބާރުކަލާ ۞ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ = ދެކޮޅުވެރި ۞. مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ = އޭނާގެ ކުރިމަތީގައިވަނީ جهنّم އެވެ. ނަރަކައެވެ. ۞ وَيُسۡقَىٰ = އަދި އޭނާއަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ. ۞ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ = ދަލާއި ލޭއިގެ ފެނުން. ۞ يَتَجَرَّعُهُۥ = އޭނާ އެބޮއެއެވެ. (ބޮން މަސައްކަތްކޮށް ކުޑަކުޑައިން ބޮއެއެވެ.) ۞ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ = އޭނާއަށް އެއި ދިރުވާލަން ގާތްވެސް ނުވާނެއެވެ. (އެހެންވީ ދެވިހުރި ދުނިދަތިވާނެއެވެ.) ۞ وَيَأۡتِيهِ ٱلۡمَوۡتُ = އަދި އޭނާއަށް މަރުއަންނާނެއެވެ. ۞ مِن كُلِّ مَكَانٍ = ހުރިހާތަނަކުން. ۞ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍۖ = އަދި އޭނާ މަރުވާނެ ދިހަނަކު ދަމި ނުވެވެއެވެ. ۞ وَمِن وَرَآئِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ކުރިމަތީގައިވަނީ (އަދި އެއަށްފަހުގައިވެސް އޮންނާނީ) ۞ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ = ގަދަވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ މިސާލަކީ. ۞ بِرَبِّهِمۡۖ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ۞ أَعۡمَٰلُهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތަކެވެ. كَرَمَادٍ = އަޅިފަދައެވެ. ۞ ٱشۡتَدَّتۡ بِهِ ٱلرِّيحُ = ވައި އޭގެ ބޮޑުކޮށްފައިވި. ۞ فِي يَوۡمٍ عَاصِفٍۖ = ވައިގަދަ ދުވަހެއްގައި. ۞ لَّا يَقۡدِرُونَ = އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނެ ނުވެވެއެވެ. ۞ مِمَّا كَسَبُواْ = އެމީހުން އެކުރި މަސައްކަތުން. (ހެޔޮކަމެއްގެ) عَلَىٰ شَيۡءٍۚ = އެއްވެސްކަމަކަށް / އެއްވެސް އެއްޗަކަށް. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީއެވެ. ۞ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ އަދި ކުރެންދާދުރު މަގުފުރެދުމެވެ. ۞ أَلَمۡ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާކަމުއެވެ؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވިއެވެ. ۞ بِٱلۡحَقِّۚ = حقّ ގޮތުގައި. ۞ إِن يَشَأۡ = އެކަލާނގެ ޝައުގުވެރިވެވަޑައިގަތުމުން. ۞ يُذۡهِبۡكُمۡ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގެންދަވައިފިއެވެ. ۞ وَيَأۡتِ = އަދި އެކަލާނގެ

ގެންނަވައި. ❁ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ = އުފެން އަދު خَلْقُ ތަކެއް. އުފެންބަރަކު. ❁ وَمَا ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ނުވެއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾ = اللّه އަށް އެއްވެސް ދަތިކަމެއްކަމުގައި. (އެއީ اللّه އަށް ބޮޑުކަމަކަށް ނުވެއެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި އެ رسولُ ބޭކަލުން اللّه تعالى ގެ حضرة ން އާދޭސްކުރެއްވުމުގެމަތިން نصر އަށް އެދިވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ކޮންމެ ބޮޑާ ނުކިޔަމަންތެރި ދެކޮޅުވެރިއަކު ގެއްލި ހަލާކުވިއެވެ.

(١٦) އަދި އޭނާ ކޮންމެ جبّار ނުބައިމީހެއްގެ ކުރިމަތީގައިވާނީ ނަރަކައެވެ. އޭނާގެ ގަދަ عذاب އެވެ. އަދި އޭނާއަށް صديد ބޯންދޭނެއެވެ. (އެއީ ކާފަރުން އެތެރެކުރަނީން ނުލެވުނަ ދިޔަވަރަކާއި ލޭފެޅޭގެ ފޫއާއި ޖެހިއެވެ. އަދި އުނގުޅެއްޖެހޭވަރުން ބޯންވީމާއެވެ. والله أعلم (اللّهم أجرنا من ذالك)

(١٧) އޭނާ އޭގެ ބޯން އަނގައިން އަރާނެއެވެ. (އޭގެ ނުބައިކަމާއި ހިތިކަމުން) ދިރުވައިދެނޭ ގޮތްވެގެން ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު ބޯންނެއެވެ. އަދި މުޅިން ދިމާއަކުން އޭނާއަށް މަރުއަންނާނެއެވެ. އެބަހީ: މަރުވާނެ އުދަނގޫތަށް ވާނެއެވެ. އެކަމަކު އޭނާ މަރުނުވާނެއެވެ. އަދި އެ عذاب ގެ ފަހުގައި ދެރަހާކަމާ އަދި ގަދަވެގެންވާ عذاب އެވެ. نعوذ با للّه .

(١٨) އެބައިމީހުންގެ ރަބ އަށް ކާފަރުވިމީހުން ކުރި عمل ގެ މިސާލަކީ އަޅިގެ މިސާލެވެ. ވައިބާރު ދުވަހެއްގައި ވައި އަޅިސް އެޅިޔަމެއް ބުރުއްސަވައިލާ އަދި އެއާ އެކައްޗެއްވެސް ނުހި ސާފުވެގެންދިޔަ އަޅިގެ މިސާލެވެ. އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ން އެމީހުންނަށް އެއްވެސްކަމެއް ކުރެވިދާނެ ނުވާނެއެވެ. (އާޚިރަތްގައި އެއްވެސް ثواب އެއް ދަރުމައެއް آخرة ދުވަހުން ނުވާނެއެވެ.) ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކީ އެއީއެވެ. އެއަޅިގެ މިސާލެވެ.

(١٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން حقّ ގޮތުގައި اللّه تعالى އުޑުތަކާއި ބިންހަރުދަނާގޮތެއްގައި ހެއްދެވިކަން ދެކެއްނުވަތީ ހެއްޔެވެ؟ (އެކަން ތަސްދީގު ކޮށްދޭން ބޭނުމެވެ.) އެކަލާނގެ އިރާދަވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ގެއްލުވައި އަދި އެހެން އަލަ خلق ތަކެއް މިތަނަށް ގެންނަވައިފާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެކަމަކީ އެއީ اللّه تعالى އަށް ބޮޑުކަމެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަން މަތިކުރެއް އުނދަގޫ ކަމަކަށް ވެސް ނުވާނެއެވެ.

وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا = އަދި އެންމެން އެކީއެކަށް الله تعالى ގެ حضرة އަށް ފާޅުވެނިކުންނާހުށްނެއެވެ. (އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން ފާޅުވެނިކުންނާހުށްނެއެވެ.) ❁ فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ = އަދި ދެރަނިކަމެތިވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެން އުޅުނުމީހުންނަށް. ❁ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެން (ދަރިފަސްކަމުގައި) އުޅުނުބަޔަކުކަމުގައި އަހުރެމެންވީމުއެވެ. ❁ فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ކިބައިން دفاع ކޮށްދޭނޭބަޔަކުތޯއެވެ؟ ❁ مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب ން. ❁ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗަކުން / އެއްވެސް މިންވަރަކުން. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ = الله އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިނަމަ. ❁ لَهَدَيْنَٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކާލީމުހެވެ. ❁ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމައެވެ. ❁ أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا ކެތްމަދުވިޔަސް ނުވަތަ ކެތްތެރިވިޔަސް. ❁ مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ = ސަލާމަތްވާނެތަނެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި ޝައިޠާނު ބުނާނެއެވެ. ❁ لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމުނު ހިނދުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَعْدَ ٱلْحَقِّ حقّ وعد ތެދު. ❁ وَوَعَدتُّكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރީމެވެ. ❁ فَأَخْلَفْتُكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނާ ކުރި وعد އާއި خلاف ވީމެވެ. ❁ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް އަހުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް - ثابت دليل އެއް. ❁ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ = އަހުރެން ހަމަ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލުމުން މެނުވީ. ❁ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް އިޖާބަދިނީއެވެ. ❁ فَلَا تَلُومُونِى = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ! ❁ وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް މަލާމާތްކުރާށެވެ! ❁ مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ = ކަލޭމެން ސަލާމަތް ކުރުވާ މީހަކުކަމުގައި އަހުރެން ނުވެއެވެ. ❁ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ = އަދި އަހުރެން ސަލާމަތް ކުރުވާ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ إِنِّى كَفَرْتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދެކޮޅުހެދީމެވެ. އިންކާރުކުރީމެވެ. ❁ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ = ކަލޭމެން އަހުރެން شريك ކުރި ކަންތަކުގައި. (الله އަށް ކަލޭމެން ކުރި އަޅުކަމުގައި އަހުރެން ބައިވެރިކުރުމުގެ ކުށުގައި) ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. (ދުނިޔޭގައި) ❁ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން (ދަންނާށެވެ!) ❁

لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.۞ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި إيمان ވި މީސްތަކުން ވައްދަވައިދެއްވެއެވެ. (ވައްދަވާނެއެވެ.)۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަށް. ސުވަރުގޭގެތަކަށް.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވުދުވާހުންނަ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަންތާ ދެމިހުރޭތޯ حال.۞ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އިޒުނަފުޅަށް.۞ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا = އެތަނުގައި އެމީހުންގެ تَحِيَّة އަކީ (ސަލާމްކުރުމަކީ)۞ سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾ = سلام މިކަލިމައެވެ. (އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކުރައްވާ ސަލާމެވެ.)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އެ އެންމެން އެކީ ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން الله تعالى ގެ حضرة އަށް ހާޒިރުވާނެއެވެ. محشر ގެ ميدان އަށް ހުސްބިމަށް ޖަމާވާނެއެވެ. ދެންފަހު ދުނިޔޭގައި އުޅުނިއިރު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވި މީހުންނާ تبع ވެގެންއުޅުނު ދެރަނިކަމެތިން އެމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެންވީ ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. (ކަލޭމެން ބުނިހާކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ކުރީމުއެވެ.) ފަހެ الله ގެ عذاب ގެތެރެއިން އެއްވެސް މިންވަރެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ކަލޭމެން دفاع ކޮށްދޭނޫނުހެއްޔެވެ؟ ދެން ޖަވާބުދޭނެއެވެ. އެމީހުން يعنى: ބޮޑެތިމީހުން ބުނާނެއެވެ. الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިނަމަ އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދީފީމުހެވެ. (މިހާރު) އަޅުގަނޑުމެން ކެތްތެރިކަމެއްނެތި ހަޅޭއްލެވުނަސް ނުވަތަ ކެތްތެރިވިޔަސް ހަމަހަމައެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސަލާމަތްވާން ދާނެ ތަނެއް ނެތެވެ.

(٢٢) ކަންތައްތައް ނިމުމުން شيطان ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ: ސުވަރުގެވަންތަޔިން ސުވަރުގޭގައި ހަމަޖެހި ނަރަކަވަންތަޔިން ނަރަކައިގައި ހަމަޖެހި ނިމުމުން شيطان ބުނާނެއެވެ. އެއީ އެސޮރު ނަރަކައިގައި ހުރެ ނަރަކަވަންތަޔިންނާ مخاطب ކޮށް ބުނާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ހަމަ حقّ وعد ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަހުރެންވެސް ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރީމެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނާކުރި وعد އާއި އަހުރެން خلاف ވީމެވެ. އަދި އަހުރެން وعد ކުރިއިރު އެބަސް ثابت ކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާނެ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް އަހުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން ބާރުގަދަކޮށް އުޅުމަށް ގޮވާލުން ނޫން އެހެން އެއްވެސް ގޮތެއްނުވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން (الله ދޫކޮށްފައި) އަހުރެންނަށް އިޖާބަދިނީއެވެ. الله ގެ حقّ وعد އަށް އިޖާބަ ނުދިނީއެވެ. އެހެންވީމާ ދެން ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ1 އަދި ވިސްނައިލާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް މަލާމާތް ކުރާށެވެ! ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރާކަށް މިހާރުކަމުގައި އަހުރެން ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެން ސަލާމަތްކުރާކަށް ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީގެކުރީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނިއިރު ކަލޭމެން الله އަށް ކުރި އަޅުކަމުގައި އަހުރެން ބައިވެރިކުރުމާމެދު އަހުރެން ދެކޮޅުހެދީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް – يعنى: مشرك ންނަށް – ހުރީ (قيامة ދުވަހުން) ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٢٣) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވުދުވާހުންނަ ބަގީޗާތަކަށް ސުވަރުގޭގެތަކަށް (قيامة ދުވަހުން) ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ إذن ފުޅުން އެމީހުން އެތާ ދެމިހުރޭތޯ حال ގައެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި ملائكة ބޭކަލުން އެ ސުވަރުގެވަންތަޔިންނާ ކުރާ ސަލާމަކީ ހަމަ سلام މި ކަލިމައެވެ.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْتِىٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾

މުފްރަދާތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާކަށްނުވޭތޯ؟ ۞ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = اللّٰه تعالى މިސާލެއް ޖެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން. ۞ كَلِمَةً طَيِّبَةً = ރަނގަޅު كلمة އެއް. ۞ كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ = ރަނގަޅު ގަހެއްފަދައިން. ۞ أَصْلُهَا ثَابِتٌ = އޭގެ ބުޑު (ބިމުގައި) ރަނގަޅަށް ހަރުލާ ސާބިތުވެގެންވާ. ۞ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ (٢٤) = އަދި އޭގެ ގޮފިތައް އުޑަށް އަރައިފައިވާ. ۞ تُؤْتِىٓ أُكُلَهَا = އޭގެ މޭވާ ދެވޭ. ۞ كُلَّ حِينٍ = ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި. ۞ بِإِذْنِ رَبِّهَا = އޭގެ ވެރި ربّ ގެ إذن ލިބިގެން. ۞ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ = އަދި اللّٰه تعالى މިސާލުތައް ޖައްސަވައެވެ. ۞ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٥) = އެމީހުން وعظ ލިބި نصيحة ލިބުމުގެ أمّيد ގައި. ۞ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ = އަދި ނުބައި ހަޑި كلمة އެއްގެ (مثال ޖެއްސެވީއެވެ.) ۞ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ = ނުބައި ވިޔަނުގާ ގަހެއްފަދައިންނެވެ. ۞ ٱجْتُثَّتْ = އެ ފުރިފައިވާ / ވަކިވެފައިވާ. ۞ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ = ބިމުމަތިން. ۞ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ (٢٦) = އެއަށް އެއްވެސް قرار ކަމެއް ހަމަޖެހުމެއްނުވާ. ۞ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުން اللّٰه ثابت ކުރައްވައެވެ. ۞ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ = ثابت ބަހުގައި (لاَ إله إلاّ اللّٰه محمّد رسول اللّٰه ގައި) ۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ۞ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައިވެސް. ۞ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) اللّٰه تعالى މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ۞ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ކުރައްވައެވެ. ۞ مَا يَشَآءُ (٢٧) = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ކަމެއް. ۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާކަށްނުވޭތޯ؟ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ = ބަދަލުކުރި މީހުންނަށް. ۞ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نعمة ۞ كُفْرًا = ކާފިރުކަމަށް. ۞ وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ قوم އެމީހުން ވައްޓާލައި. ۞ دَارَ ٱلْبَوَارِ (٢٨) = ހަލާކުގެ ގެފާޅަށް. ۞ جَهَنَّمَ = އެއީ جهنّم އެވެ. ۞ يَصْلَوْنَهَا = އެމީހުން އެނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެތާ އަނދާނެއެވެ. ۞ وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ (٢٩) = އެއީ قرار ވާ ތިބެވަން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) اللّٰه تعالى ރަނގަޅު ކަލިމައެއްގެ މިސާލުޖެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާކަށްނުވޭތޯ؟ (އެމިސާލު ޖެއްސެވީ) ރަނގަޅު ގަހެއްފަދައިންނެވެ. އޭގެ ބުޑު މައިގަނޑު ރަނގަޅަށް ބިމުގައި ހަރުލާ ސާބިތުވެފައިވެއެވެ. އަދި އޭގެ ގޮފިތައް މައްޗަށް އަރައިގެންގޮސްފައެވެ.

(٢٥) އެގަހުގެ މޭވާ އެގަހުގެ ވެރި ربّ ގެ إذن ލިބިގެން ކޮންމެހިނދެއްގައިވެސް ދިނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް اللّه تعالى މިސާލުތައް ޖައްސަވަނީ އެމީހުން نصيحة ލިބި وعظ ދިނުމަށް عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

• ދަންނަށެވެ! މިދެއްކެވުން މިސާލު ކުރެއްވީ ރަނގަޅު كلمة އަކާއިގުޅޭ مفسّر ންގެ ބަސްތަކުގައިވެއެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ شَهَادَة أَن لاَ إله إلاّ اللّه މި كلمة ކަމަށެވެ. (އެބަހީ: اللّه ނޫން إله އަކު ނުވާކަމަށް ހެކިވުންކަމަށެވެ.) އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ مؤمن އަކާއި إيمان އެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ ހަމަ ސީދާ مؤمن އަކާކަމަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ގަހަކީ އެއީ ކަދުރު ގަހަކަށްވުމަށް ވިދާޅުވާ مفسّر ން ވެސްއެވެ. ކޮންމެއަކަސް مؤمن އަކާ ބިމުގައި ގަސްވެފައިވާ ރަނގަޅު ސާބިތުވެހުރި ގަހާ اللّه އަށް ذِكر ކޮށް ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމުން އަކަސްތައްތައް ވަގުތުން އުޑަށް އުފުލެއެވެ. އެއީ ގަހުގެ ގޮފިތައް މައްޗަށް ގޮސް އުޑާއި ހަމައަށް ދާ މިސާލެވެ. ކޮންމެހިނދެއްގައިވެސް އޭނާ ذكر ކޮށް ހެޔޮކަން ކުރުމުން އޭގެ ދަރުމަދާ ސަވާބު އޭނާއަށް ލިބެއެވެ. އެއީ ގަހުގެ މޭވާ އަބަދު ލިބޭވާ މިސާލެވެ. ކަދުރު ގަހަކީވެސް އޭގެ މޭވާއާ ފައިދާ އަބަދުވެސް ލިބޭވާ އެއްޗެކެވެ. واللّه أعلم .

(٢٦) އަދި ނުބައި كلمة އެއްގެ މިސާލަކީ ނުބައި ގަހެއްގެ މިސާލެވެ. އެގަސް ބިމުން ދުރު ވަކިވެފައިވެއެވެ. އެގަހަށް އެއްވެސް ހަރުދަނާކަމެއް ثابت ކަމެއް ނުވެއެވެ.

• ދަންނަށެވެ! ނުބައި كلمة އަކީ كافر ކަލިމާގެ ބަސް ކާފަރު ބަހެވެ. شركގެ ބަހެވެ. އަދި އޭގެ މިސާލުއްކަމުގައި އެވަނީ ނުބައިގަހެއްގެ މިސާލެވެ. އެގަހަކީ އޭގެ މޭވާކަދުރުގައިވާ حَنْظَلَةُ އެވެ ކިޔާ ހިތި ނުބައި މޭވާއެއް ނުކުންނަ ގަހެކެވެ. ކާފަރުންގެ عمل އަކީވެސް އެފަދަ އެއްޗެކެވެ. އޭނާގެ عمل އަކީ ބިމުގައި ސާބިތު އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ عمل އުޑަށް ނާރާނެއެވެ. އެއަކަށް ثواب އެއް ނުލިބެވެ. އޭނާ عمل ޤަބޫލިއްޔާ އޭނާގެ ބަރަކަތްހިމެނޭނެއެވެ. قيامة އަށް ދާންދެންނެވެ. واللّه أعلم

(٢٧) إيمان ވީ މީސްތަކުން ސާބިތު ބުނެބަސް މަތީ اللّه تعالى ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ސާބިތުކުރައްވައެވެ. އެއީ لاَ إله إلاّ اللّه محمّد رسول اللّه އެވެ. އަދި آخرة ގައިވެސް އެބައިމީހުން އެބަސްމަތީ ސާބިތުކުރައްވައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން - مشرك ން اللّه تعالى އެމީހުން މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އަދި اللّه تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނަވާކަމެއް ކުރައްވައެވެ.

• ދަންނަށެވެ! إيمان ވީ މީސްތަކުން اللّه تعالى ثابت ކުރައްވާ ވަރަކަށްގޮތްތަކުގައި އެމީހުންނާއި ކައްވަޅުގައި ސުވާލު ކުރެވުމުންނާއިދު اللّه تعالى އެމީހުން ރަނގަޅު جواب ދެއި ސާބިތުކުރައްވާ ކަމުގައި ޞައްޙަ ޙަދީޘްތަކުން އައިސްފައިވެއެވެ. واللّه أعلم .

(٢٨)، (٢٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) اللّه ގެ نعمة ކާފަރުކަމަކަށް ބަދަލުކުރިމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ قوم ހަލާކުގެ ގެދޮރަށް ވައްޓާލިއެވެ. އެގެދޮރަކީ جهنّم އެވެ. ނަރަކައެވެ. އެއީ ހަމަ ގޯސް قرار ލިބޭ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

• ދަންނަށެވެ! މިއާޔަތުގައި ސިފަވެގެން މިދަނީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާއި مكّة ގެ ކާފަރު قريش ންގެ ވާހަކަތަކުގައި تفسير علم ވެރިން ވަރަށްގިނަ ބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް اللّه ދެއްވި نعمة އަކީ اللّه ފޮނުއްވި މާތް رسول އާއެވެ. محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ نعمة އެވެ. އެމީހުން އެ نعمة އަށް ކާފަރުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެކޮޅަށްވެސް ނުކުމެ ނެތިކުރުމަށް މަސައްކަތް ކުރިއެވެ.އެ نعمة ކާފަރުކަމަކަށް ބަދަލުކުރިއެވެ. އަދި އެ قوم ގެ ބޮޑެތި ކާފަރުންގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭ

އެބައްބަރުކަލުވެސް ހަލާކުގެތެރެއަށް ވެއްޓިއްޖެވެ. ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އެބައްބަރުކަލު ކާފިރުކަންމަތީ މަރުވެދިޔައީއެވެ. މިފަދަކަމެއްގެ ސަބަބު މައްކާގެ ކާފިރުންނާއި ގުޅިގެން އައިސްފައި ހާއްސަކޮށް އެމީހުން ކަނޑައަޅުއްވާ އަންގަން އާދޭސްތަކަށް ނުވަތަ އެއްގޮތަށްވެސް ނުވެވެ. ދީނީޤާނޫނާއި ބާރުގަދަވެރިކަން މަގުތަކެއް ޚިޔާލީ قرآن އާއި މާތް سنّة ގައިވާ حكم ތަކާއި ހަމައެއް ނުކުރެ އެހާ خلاف قانون ތަކެއް ހަދާ އެއަށް تبع ވުމަކީ އަމުދުކުރާ ބަޔަކު މިއުއްމަތުގެ ތެރޭން ނުވަންނާނެ ބާވައްތޯ؟ މައްސަލަ ހަމަ އެއްމައްސަލަކަށްވެ. ތަނާއި މިހުރިގެ ތަފާތެއް ވެސް ނެތްކަން ބާއްވާށެވެ. والله أعلم .

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِهِۦ ۗ قُلْ تَمَتَّعُواْ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ (٣٠) قُل لِّعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُواْ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ (٣١) ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ (٣٢) وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ (٣٣) وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ (٣٤)

ތަރުޖަމާ

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا = އަދިއެމީހުން الله އަށް شريك ތަކެއް ލިއެވެ. ۞ لِّيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِهِۦ = الله ގެ މަގުން ދުރުކޮށްލުމަށްޓަކައި (މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް)۞ قُلْ تَمَتَّعُواْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ1 ކަލޭމެން އަރާމުކުރާށެވެ! ۞ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެނބުރި ދާނޭތަނީ. ۞ إِلَى ٱلنَّارِ (٣٠) = ނަރަކައިގައެވެ.۞ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ1 ۞ لِّعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް. ۞ يُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!۞ وَيُنفِقُواْ = އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރާށެވެ! ޚަރަދުކުރާށެވެ!۞ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިމަތަކުން. سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރާއި އަދި ފާޅުގައި. ۞ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ = އައުމުގެ ކުރިން.۞ يَوْمٌ = ދުވަހެއް. لَّا بَيْعٌ فِيهِ = އެދުވަހު ގަނެވިއްކުމެއް ނުވެއެވެ. / فدية އެއް قبول ކުރެވުމެއް ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا خِلَٰلٌ (٣١) = އަދި رحمة ކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله سبحانه وتعالى އެވެ. ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި. ۞ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ފެން ބާވައިލެއްވިއެވެ. فَأَخْرَجَ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ އެފެނުން ނެރުއްވިއެވެ.۞ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = ގަސްގަހާގެ މޭވާތައް. (ބާވަތްތަކެއް) ۞ رِزْقًا لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުގެ ގޮތުގައި. ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނައުތައް ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.۞ لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި ދުއްވުމަށް. ۞ بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން. ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ (٣٢) = އަދި

ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ކުރުމަށް ހިދުމަތް ކުރުއްވިއެވެ. ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އިރާއި ހަނދު ހިދުމަތްކުރުއްވިއެވެ.۞ دَآئِبَيْنِ ۖ = ދާއިމީގޮތުގައި އަދާއުސޫލުގެމަތިން. ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ﴿٣٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ހިދުމަތްކުރުއްވިއެވެ.۞ وَءَاتَىٰكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެވެ. ۞ مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ = އެ އެއްޗެހިކަން ކަލޭމެން އެދުނުހާ ތަކެތިން.۞ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه ގެ نعمة ތައް ގުނާ عدد ކުރިނަމަވެސް.۞ لَا تُحْصُوهَآ ۗ = ކަލޭމެންނަށް އެތަކެތި ހިސާބު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާވެއެވެ.۞ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ = (اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް شكر ނުކުރާ) نفس އަށް އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަދި (އެ نعمة ތަކަށް) ގިނައިން ކާފަރުވާ މީހަކުކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އަދި އެމީހުން اللّٰه އަށް شريك ންތަކެއް ހެދީ އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިކުރިއެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ މަގުން މީސްތަކުން ދުރުކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުން މަގުފުރެދިގެންދަނީއެވެ. އޭ رسول اللّٰه އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި مدّة އަކު އުފާކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެނބުރިދިއުންވާނީ ނަރަކައަށެވެ. ނަމަވެސް އެނބުރިދާތަން އެއީ ނުބައިތަނެކެވެ.

(٣١) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު މުއުމިންވެރިކަލުންނަށް إيمان ވެއްޖެ މުއުމިންވެރިކަލުންގެ އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! އަދި މުއުމިންވެރިކަލުންގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ހޭދަކުރާށެވެ! (اللّٰه ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކޮށް صدقاة ދީ ހަރަދުކުރާށެވެ!) އެއީ އެއްވެސް ވިޔަފާރިއެއް ނެތް އަދި فدية އެއް قبول ވެގެންނުވާ އަދި رحمة ލިބިދާނެ އެއްވެސް ރަހުމަތްތެރިއަކު ނުލިބޭނެ (قيامة ދުވަސް) އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.

(٣٢) އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދަވައިފައިވާ ފަރާތަކީ ހަމަ اللّٰه އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. ފެން އެފެނުގެ ބާރުގައި ސަބަބުން ގަސްގަހުގެ މޭވާތަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނިޢުމަތްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ކަނޑުގައި ދުވާ ނައުތަކާއި (ބޯޓުތަކާއި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރު) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ހިދުމަތްކުރުއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކޯރުތަކުގެ އެކަލާނގެ ހިދުމަތްކުރުއްވައިފިއެވެ.

(٣٣) އަދި ދާއިމީގޮތުގައި އަދާއުސޫލުގެމަތިން އިރާއި ހަނދު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ހިދުމަތްކުރުއްވައިފިއެވެ. އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލުވެސް (قواعد ނަ ތަރުތީބުވާ ހިސާބުގައި) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ހިދުމަތްކުރުއްވައިފިއެވެ.

(٣٤) އަދި އެއްޗެއްކަން ކަލޭމެން އެދި އެކަލާނގެއާއި ސުވާލުކުރި ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްކަން ފުދިއްޖެ އެކަލާނގެ ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّٰه ގެ نعمة ތައް ގުނާ عدد ކުރިނަމަވެސް އެ نعمة ތައް ކަލޭމެންނަށް عدد ކޮށް ހިމެނޭ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހާ ގިނަވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ (އެ نعمة ތަކުގެ شكر އެކަލާނގެ ނުކުރާތީ) ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ކާފަރުވާ ކުދިން (ބޭނުން) އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވާ ގިނަގިނައިން ކާފަރުވާ މީހަކުކަމުގައެވެ.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى وَهَبَ لِى عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم (عليه السلام) ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.) ❁ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ = އޭ އަޅުގެ ربّ އިލާހު1 މިރަށް ރައްކާތެރިކުރައްވާށެވެ ❁ ءَامِنًا = އަމާންކަމާއެކު ކަމުގައި.❁ وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ = އަދި މިއަޅާއާއި މިއަޅާގެ ދަރިން ދުރުކުރައްވާ އަޅުގަނޑުމެން ރައްކާތެރިކުރައްވާށެވެ! ❁ أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ އަޅުކަން ކުރުމުން ބުދުތަކަށް ❁ رَبِّ = އޭ އަޅުގެ ربّ އިލާހު! ❁ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ = ހަމަކަށަވަރުން އެބުދުތައް މަގުފުރެއްދިއެވެ. ❁ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންކުރެ އެތައްބައެއްގެ. ❁ فَمَن تَبِعَنِى = ފަހެ މިއަޅާ تبع ވެއްޖެމީހާ. (ދީނަށް!) فَإِنَّهُۥ مِنِّى = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ އެވީ މިއަޅާގެ سنّة ގައި (ޖަމާޢަތުގައި) ވީމީހެކެވެ. ❁ وَمَنْ عَصَانِى = އަދި މިއަޅާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީ މީހާ (ކަލޭގެފާނު. ގަފޫރުވެވޮޑިގެންވާ.) ❁ فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ رَّبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އިލާހު!❁ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ދިރިއުޅުމަށް ބޭއްވީމެވެ. ❁ مِن ذُرِّيَّتِى = މިއަޅާގެ ދަރިކޮޅުން.❁ بِوَادٍ = ވާދީއެއްގައި. ❁ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ = ދަނޑުވެރިކަމެއް ނެތް (ގަސްގަހާ ނެތް) ❁ عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ = ކަލޭގެފާނުގެ حرمة ވެރި ގެދޮރާ ކައިރީގައި. ❁ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އިލާހު!❁ لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ❁ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ = ފަހެ މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކެއް ލައްވާށެވެ! ❁ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް (ދާން ބޭނުންވާ) ހިތްތައް ލޯބިކުރާ ގޮތަށް. ❁ وَٱرْزُقْهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ރިޒްގު ދެއްވާށެވެ! ❁ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާގެ ބާވަތްތަކުން. (ކަނޑައެޅިގެން ޝުކުރުކުރުމަށް) ❁ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުން شكر ކުރުމަށްޓަކައި.❁ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އިލާހު!❁ إِنَّكَ تَعْلَمُ = ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ = އަހަރެމެން ވަންހަނާކުރާ ކަމާއި އަހަރެމެން ފާޅުކުރާކަން ❁ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله تعالى އަށް ވަންހަނާއެއް ނުވެއެވެ. ❁ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ = ބިމުގައްޔާއި އުޑުގައިވެސް. ❁ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ تعريف އާއި شكر އެއް حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.

۞ ﴿ٱلَّذِى وَهَبَ لِى﴾ = އަޅުގަނޑަށް މިދަރިން ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ ﴿عَلَى ٱلْكِبَرِ﴾ = عُمُرُ ން ދުވަސްވީމާއިރު.

۞ ﴿إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ﴾ = إسماعيل (عليه السّلام) އާއި إسحاق (عليه السّلام)۞ ﴿إِنَّ رَبِّى﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ربّ އެއީ. ۞ ﴿لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ﴾ (٣٩) = دعاء އަޑުއައްސަވައިދެއްވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ދެންނެވިހިނދު ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިރަށް (مكّة) އަމާން ރައްކާތެރިކަމުގައި ހައްދަވާނދޭވެ! އަދި މިއަޅާއާ މިއަޅާގެ ދަރިން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމާ ދުރުކުރައްވާނދޭވެ!

(٣٦) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެތި يعني: އުޅުދުރަތް މީސްތަކުންނަށް މަގުފުރެދުނު ސަބަބަކަށް ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ މިއަޅާއާއި تبع ވެއްޖެމީހާ (މިއަޅާގެ ދަލީލަށް تبع ވެއްޖެމީހާ) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ މީހެކެވެ. މިއަޅާގެ ދީނުގައި އަދި މިއަޅާގެ سنّة ގައިވާ މީހެކެވެ. އަދި މިއަޅާއަށް އުރުދުއްޖެވީމީހާ މިއަޅާގެ ދީނުގައިވާ މީހެއް ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٧) އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އެއްވެސް ދަނޑުބިމެއް ގެއްލުނު ހުސްވެލިއަށް މިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ބަޔަކު މިއަޅާ ވަޒަންވެރިކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ حرمة ތެރިކުރައްވާފައިވާ ކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅުގެ ކައިރީގައެވެ. މިއަޅާ އެގޮތަށް މިކަމުގައި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅު ކައިރީގައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

ފަހެ މީސްތަކުންކުރެ ބައެއްމީހުންގެ ހިތްތައް (الله އަށްޓަކައި ދީނީލޯބިކަމާއި އެގޮތުގައިވާ ޝައުޤުވެރިކަމާއިއެކު) އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް ލޯބިންދެވޭނެ ކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅަށް ލައްވާނދޭވެ! (މިބަސްފުޅުން މުރާދުކުރެވޭނީ މީސްތަކުން އެތަނަށް حجّ އަށް އައުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުން ކަމުގައި ބައެއް مفسّر ން ބުނެއެވެ.) އަދި މާތްވާ ބާވަތްތަކުގެ ގަސްގަހުގެ އެއްޗެހިން نتيجة ތަކުން އެމީހުންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާނދޭވެ! އެއީ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ނިޢުމަތަށް شكر ކުރުމަށްޓަކައި ވެދާނެ أمّيد ގައެވެ.

ނޯޓު: ކަންމިހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ މި دعاء ގެ بركاة އާއި އެގެ އަސަރު މިހާރު އެތަނުން ދުވަހަކާނުލާ ފެންނަނީއެވެ. ދުނިޔޭ ތަރުކާތެރިއާއި އެކިއެކި ބާވަތްތަކުގެ މޭވާ مكّة އާއި ގާތުގެ ވަށައިގެންވާ ހިސާބަށް ވަޑައިގަނެ އެކި މާނަކުރާތަކުން ބޮޑަށް ކުރަވާލެވެ.

(٣٨) އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ސިއްރުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި އަޅަމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައް ކަލޭގެފާނަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ބިމުގައާއި އުޑުގައި ހުރިހާއެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް الله އަށް ސިއްރުވެގެން ނުވެއެވެ.

(٣٩) އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އާއި ثناء އެއްކޮޅަކީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ މިއަޅާގެ عمر ން ދުވަސްވީމާއިރުގައި މިއަޅާއަށް إسماعيل އާއި إسحاق (عليه السّلام) މިދަރިން ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ربّ އެއީ دعاء އަޑުއައްސަވައިދެއްވާ ކަލާނގެކަން يقين އެވެ.

رَبِّ ٱجْعَلْنِي مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي ۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ۖ وَأَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنذِرِ ٱلنَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ ٱلْعَذَابُ فَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رَبَّنَآ أَخِّرْنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ ٱلرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوٓا۟ أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾

މުފްރަދާތު

رَبِّ ٱجْعَلْنِي = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ ލައްވާނދޭވެ1 ❁ مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދު قائم ކުރާމީހަކުކަމުގައި. ❁ وَمِن ذُرِّيَّتِي = އަދި މިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅުންވެސް (ނަމާދު قائم ކުރާމީހުން ލައްވާނދޭވެ!) ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ❁ وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ = އަދި މިއަޅާގެ دعاء قبول ކުރައްވާނދޭވެ1 (މިއަޅާގެ އަޅުކަން قبول ކުރައްވާނދޭވެ1) ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ❁ ٱغْفِرْ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ = މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ މައިންބަފައިންނަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! ❁ وَلِلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ންނަށްވެސް. (ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ!) ❁ يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ = ހިސާބުކުރާ حساب ބޭއްވުމުގަން ކޮޅަށް ތެދުވާދުވަހު. (قيامة ދުވަހު) ❁ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا = އަދި الله تعالى غافل ވެވޮޑިގެންވާކަމަށް ހިތުނު ނުކުރައްވާށެވެ!❁ عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) ކުރާކަމުން ގެންނާ ކަންތައްތަކާމެދު.❁ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ = އެމީހުން ފަސްކުރައްވަނީ ކަންކަނޑައެޅިފައިވާ.❁ لِيَوْمٍ = ދުވަހަކަށް ޓަކައެވެ. ❁ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾ = އެދުވަހުގައި ލޯތަކުގެ މަތިވެރިކަން ހުރެދާ ދުވަހު. ❁ مُهْطِعِينَ = އަވަސް އަވަސްއިން. ❁ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ = އެމީހުންގެ ބޯތައް މައްޗަށް އުފުލިގެންވާ حال . ❁ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޯތައް އެމީހުންނާ ހަމައެކަނި ޖެހިގެންނެވެ. (އެމީހުންގެ ލޯތައް ނުލެވިފައި އެކީގައި ނުލެވޭނެ)❁ وَأَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް މުޅިން ހުސްވެގެން ވާނެއެވެ. ނުވިސްނި ހިތްތައް ވެގެން حيران ވެގެންވާނެއެވެ..❁ وَأَنذِرِ ٱلنَّاسَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް މީސްތަކުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ! ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ❁ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންނަށް عذاب އައިސް ދުވަހުގެ.❁ فَيَقُولُ = ވަގުތު ބުނާނެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން. ❁ رَبَّنَآ = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ.! أَخِّرْنَآ = އަޅަމެން ފަސްކޮށްދެއްވާނދޭވެ! (عذاب ފަސްކޮށްދެއްވާނދޭވެ!) ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ = ކުޑަދުވަހު މުއްދަތަކަށް. ❁ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ = ތިބާގެ އަޅަމެން

ތިބާރަސްކަލާނގެ دعوة އަށް އިޖާބަދެއްވާނީމެވެ. ✻ وَنَتَّبِعِ ٱلرُّسُلَ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން رسول ންނާއި تبع ވާނީމެވެ. ✻

(اللّٰه އަމިއްލައަށް وَحِي ކުރައްވާ ބަސްފުޅެވެ.) أَوَلَمْ تَكُونُوٓاْ = ކަލޭމެން ކުރީ ނުވަތުމުއްޔެވެ؟. ✻ أَقْسَمْتُم

مِّن قَبْلُ = ދުނިޔޭގައި (ދިރިއުޅުމުގައި) ހުވައި ކުރިކަމުގައި. ✻ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް قيامة

ދުވަސް ނުވާނޭކަމުގައި. ✻

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަޅާ ނަމާދު قائم ކުރާމީހެއްކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ!. އަދި މިއަޅާގެ ދަރިކޮޅުގެތެރެއިން އެފަދަމީހުން ލައްވާނދޭވެ! (އެބަހީ: ނަމާދު قائم ކޮށް اللّٰه ގެ أمر ތަބާވާ ޞާލިޙުންނާ އަދި ނަހީވެރިން ދުރުވާ ބައެއްކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ލައްވާނދޭވެ! އޭ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އަދި މިއަޅާގެ دعاء قبول ކުރައްވާނދޭވެ!

(٤١) އޭ އަޅު ގެ ربّ އެވެ! މިއަޅާއަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި މިއަޅާގެ މައިންބަފައިންނަށާއި އަދި مؤمن ންނަށްވެސް ޙިސާބުކުރެވޭ ހިސާބު ބެއްޓެވުމަށް اللّٰه ގެ حضرة ގައި ކޮޅަށް ތެދުވާނެ ދުވަހުން ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ!

(٤٢) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަދި މިއަނިޔާވެރިން - مشرك ން - ކުރާކަންތައްތަކާމެދު اللّٰه غافل ވެވޮޑިގެންވާކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހީނުކުރައްވާށެވެ! އެމީހުން އެވަނީ އެދުވަހެއްގައި ލޯތައް މަރުކަޒުވެ ހުއްޓި ނުލެއްޕި ހުންނަ ދުވަހަކަށްޓަކައި ލަސްކުރައްވާފައެވެ.

(٤٣) އެމީހުންގެ ބޯތައް އުފުލި (ބިރުވެރިކަން ބޮޑުކަމުން ހުރިގޮތަށް) ލޯތައް ހުއްޓި ކަޅިތަކުގެ ކަޅިތައްބޮޑުވެ އަވަސްއަވަހަށް ބޮޑުވަން ލޯތަށް ދަތުރުވެގެން ގުޅިގެން ދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ފުރިހަމަ ކަރުދާހަކަށް ހުސްވެ، އެއްޗެއް ނުވިސްނި حيران ކަމުގައިވާނެއެވެ. (އެއްވެސް އެއްޗެއް ހިތުގައި ނުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަ ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٤٤) އަދި (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އުޅުއްވާ ގައުމަށް رسول ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނު މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރައްވާށެވެ! އެއީ އެމީހުންނަށް عذاب އަންނަ قيامة ދުވަހުގެ ވާހަކައިންނެވެ. އުދުވަހުން އަނިޔާވެރިން يعني: مشرك ން – ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ 1 ކުޑަ مدّة އަކަށް ގާތް مدّة އަކަށް އަޅުގަނޑު ފަސްކުރައްވާނދޭވެ! އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން عذاب ދުރުކުރައްވާނދޭވެ! ތިޔަހެން ތިބާރަސްކަލާނގެ دعوة އަޅުގަނޑު قبول ކޮށް އެއަށް އިޖާބަދޭނީމެވެ. އަދި رسول ބޭކަލުންނާ އަޅުގަނޑު تبع ވާނީމެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّٰه އަމިއްލައަށް ވަޙީކުރައްވާ ބަސްފުޅެވެ.) ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން ދިރިއުޅުމުގައި މިއިރު ކަލޭމެން آخرة އަށް ނާންނާނޭކަމުގައި – قيامة ނުވާނޭކަމުގައި ހުވައިކުރިކަމުގައި ކަލޭމެން ކުރީ ނުވަތުމުއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: قيامة ނުވާނޭކަމަށް ކަލޭމެން ހުވައިކުރިކަމާ ބެހޭގޮތުންނެވެ.)

وَسَكَنتُمْ فِي مَسَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُواْ مَكْرَهُمْ وَعِندَ ٱللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾ فَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ رُسُلَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ ٱلْأَرْضُ غَيْرَ ٱلْأَرْضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ ۖ وَبَرَزُواْ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ ٱللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هَٰذَا بَلَٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُواْ بِهِۦ وَلِيَعْلَمُوٓاْ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُوْلُواْ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٢﴾

ލުޣަތު

وَسَكَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ވަޒަންވެރިވެ އުޅުނީމުއެވެ. ❁ فِي مَسَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا = އަނިޔާވެރިވި
މީސްތަކުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި / އެމީހުން އުޅުނު ތަންތާނގައި. أَنفُسَهُمْ = އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް
އަނިޔާވެރިވި. ❁ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެ އެނގިއްޖެއެވެ. /އެނގިގެންދިޔައެވެ.❁ كَيْفَ
فَعَلْنَا بِهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާމެދު ކަންތައްކުރެއްވީ ކޮންފަދަޔަކަށްކަން (ނުވަތަ
ކަންތައްކުރެއްވީގޮތް)❁ وَضَرَبْنَا لَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދައްކަވައި ދެއްވައިފީމުއެވެ.❁
ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ = مثال ތައް.❁ وَقَدْ مَكَرُوا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ. ގޮތް ޙީލަހެދިއެވެ.❁
مَكْرَهُمْ = އެމީހުން އެދެކި މަކަރެއް. އެމީހުންގެ ޙީލަތް. وَعِندَ ٱللَّهِ مَكْرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ مكر
އާއި ޙީލަތް الله تعالى ގެ حضرة ގައިވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ شرك އާއި ނުބައިކަން އެކަލާނގެ
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)❁ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މަކަރުވީނަމަވެސް. ❁ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾
= އޭގެން ފަރުބަދަތައް ފިލައިގެންދާފަދަ (ފަރުބަދަ އެއްކޮށް ނެތިގެންދާފަދަ) ❁ فَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭ ނުދެކޭށެވެ الله
އާދެވަރު ހިތުގެ ނުކުރައްވާގޮތަށް!❁ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެ ކުރުއްވި وعد ފުއްދެވުން خلاف ވެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއަކަށް. رُسُلَهُۥٓ = އެކަލާނގެ رسول ންނަށް❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ.❁ عَزِيزٌ =
عزّة ވަންތަ (ގަދަފަދަވަންތަ) ކަލާނގެއެވެ. ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ = ބަދަލު ހިފުއްވުންތެރި❁ يَوْمَ تُبَدَّلُ ٱلْأَرْضُ
= އެދުވަހު ބިން ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ غَيْرَ ٱلْأَرْضِ = މިހާރު އޮތް ބިން ނޫން އެހެން ބިމަކަށް.❁
وَٱلسَّمَٰوَٰتُ = އަދި އުޑުތަކާއި (ހަމައެފަދައިން) وَبَرَزُوا = އަދި އެމީސްތަކުން ނުކުމެ.❁ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ
ٱلْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ = އެއްކައުވަންތަ ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށް.❁ وَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ = އަދި ކަލޭ ދެކޭނެއެވެ – (مجرم ން)
– ކުށްވެރިން ފާފަވެރިން ނުބައިމީހުން.❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން❁ مُّقَرَّنِينَ فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ =
އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ކަރުތަކާއި ކަސްތޫރު ދަމާވައި ބަނދެވިގެންވާ ހާލު.❁ سَرَابِيلُهُم = އެމީހުންގެ
ގަމީސްތައް ވާނެއެވެ.❁ مِّن قَطِرَانٍ = ކަޅުރަނގުރުން ހަދާފައި. (އެއީ އަލިފާން ހިފާ ހުރިހާ ތެލެއް ކަމަށް ވާ مادّة އެއްޗެވެ.)❁
وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ނިވައިލާނެއެވެ އަލިފާނުން.❁ لِيَجْزِيَ ٱللَّهُ = އެއީ
الله تعالى ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ.❁ كُلَّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކަށް.❁ مَّا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަމެއްގެ.❁
إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ.❁ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٥١﴾ = ޙިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ

ކަލާނގެއެވެ.۞ هَـٰذَا = މިއީ. (މި قرآن އަކީ) ۞ بَلَـٰغٌ لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްވާ އިއްވައިލުމެކެވެ. ۞ وَلِيُنذَرُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުން އެ قرآن ން (اللّه ގެ ކޯފާއާއި އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެރިވާ ހުރިކަމެވެ! ۞ وَلِيَعْلَمُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ދަންނަހުރި ކަމެވެ! ۞ أَنَّمَا هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއީ / اللّه އެއީ. ۞ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެންމެ إله އެއްކަން. (އެއީ އެއްކައުވެރިކަމާ إله އެވެ.)۞ وَلِيَذَّكَّرَ = އަދި وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަހުރިކަމެވެ! ۞ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٥٢﴾ = ބުއްދިވެރިން/ ބުރިބިޔުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި ކަލޭމެން ވަޒަންވެރިވެގެން ތިއްބެވީ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންގެ ގެދޮރުތަކުގައެވެ. އެމީހުން އުޅުނު ތަންތާނގައެވެ. އަދި އެމީހުންނާއިމެދު މަތިވެރިރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރެއްވިގޮތް ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެގެން ތިއްބެވެ. (އެމީހުން މަތިވެރިރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވި ގޮތެވެ.) ނަމަވެސް ކަލޭމެން ވިސްނައި ނުގަތީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން ކުރާކަމުގެ މިސާލު (ހާލަތާ ގުޅޭ) ދެއްކެވީމެވެ. ކަލޭމެންގެ حال ވެސް އެހެން ވާނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ شرك ކުރުމުގެ مثال ބަޔާން ކުރެއްވީމެވެ. ނަމަވެސް ކަލޭމެން ޢިބްރަތެއް ނުލިބިގަތީއެވެ. ފަހެ މިހާރު ކަލޭމެންނަށް މިއައީ ބޮޑު عذاب ގެ ވަގުތެވެ. ކަލޭމެންނަށް عذاب ލިބުމުގެ ވަގުތު ކައިރިވެއްޖެއެވެ.

(٤٦) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ މަކަރުހެދުން ހެދިއެވެ. ބޮޑުބޮޑު މަކަރުތަކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މަކަރުހެދުން އޮތީ اللّه ގެ حضرة ގައެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންގެ ބޮޑުވުމާއި شرك ، اللّه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އެމީހުންގެ މަކަރު ބޮޑުވިޔަސް ފަރުބަދަތައް ފުނޑުފުނޑުވާ ފަދައެއް ނޫނެވެ.

(٤٧) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ފަހެ اللّه އީ އެކަލާނގެ رسول ންނަށް ކުރެއްވި وعد ފުއްދަވައި خلاف ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި ހީނުކުރައްވާށެވެ! (އެ وعد ފުއްދަވާ އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި ތަބާވި މީހުންނަށް نصر އާއި كامياب ދެއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް ދިނުމުގެ ހުރިހާ وعد ފުއްދަވާ ފަދައިން ފުއްދަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އެބަހީ: ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(٤٨) އެއީ މިބިމާއި ބިން ނޫން ބިމަކަށް ބަދަލުވާ ދުވަހެވެ. (މިބިން ބަދަލުވެ ހުސް ފިހެލުވި ބިމަކަށް ވެގެންނެވެ.) އަދި މިއުޑުތަކުވެސް އެހެން އުޑުތަކަކަށް ބަދަލުވާނެއެވެ. އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުން ކަހަރުވެރިވަންތަ އެއްކައުވެރިކަމާ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ނުކުމެގެން ދާނެއެވެ.

(٤٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އަދި އެދުވަހުން – އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނު ކުށްވެރިން يعني:مجرم ން ޒަންޖީރުތަކުގައި އެކުގައި ބަނދެވިފައި ހުރިކަން ދެކޭނެއެވެ.

(٥٠) އެމީހުންގެ ގަމީހަކީ ރަލުގެ قَطِرَانُ އޭ ކިޔުނު ތާރުގެ ގަމީހެވެ. (އެއީ ބޮޑު ވަސްދުވާ ތާރެއް، ހަރަނގުގެއްނަމަ ހަށިގަނޑުގައި އަލިފާން ރޯވުމަށް ބާރުކުރާ ފަދަ ތަކެތިކުރެ އެއްއެއްޗެވެ. ހިރަގަޅު ހޯދުމަށް ބޭނުންކުރާ ތާރު ބާވަތެކެވެ. والله أعلم) އަދި އެމީހުންގެ މޫނުމަތި އަލިފާނުން ނިވައިކޮށްލާނެއެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި ނިކަމެތިވުމުގެ އަލިފާނުން ނިވައިވެފައެވެ.

(٥١) އެކަން އެހެން ހެއްދެވީ اللّه تعالى ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއްކުރި މަސައްކަތެއްގެ ކުރި عمل ގެ جزاء ދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ހިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٢)މި قرآن މިއީ މީސްތަކުންނަށްވާ އިއްވައިލުމެކެވެ. އެބަހީ: اللّه تعالى ގެ حضرة ން އެންގެވި މީސްތަކުންނަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި عبرة އަންގަވާ އިއްވަވައިލުމެކެވެ. އަދި އެމީހުން ބިރުވެރިވާ وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަހުރިކަމެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ހަމަ އެންމެ إله އަކު ކަން އެމީހުން ދަންނަހުރިކަމެވެ! އަދި ބުއްދިވެރި މީހުން نصيحة އާއި وعظ އާއި عبرة ލިބިގަންނަހުރިކަމެވެ1 واللّه أعلم بالصّواب .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الحِجْر ގެ މާނަ

سُورة الحِجْر	އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩٩)

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا۟ وَيَتَمَتَّعُوا۟ وَيُلْهِهِمُ ٱلْأَمَلُ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤﴾ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا۟ إِذًا مُّنظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾

ލުޣަތު

الٓر = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތްވަންތަ ދެންނެވިފައިވާ الله އެވެ. ۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = މިއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (قرآن ގެ ކުރިމަތި ބަޔާންކުރައްވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.) ۞ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ = އަދި بيان ކޮށްދޭ قرآن އެވެ.۞ رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުން އެދިގަންނާނެއެވެ. ގިނަފަހަރަކުއެވެ.۞ لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ = އެމީހުން مسلم ންކަމުގައިވީނަމައެވެ. ۞ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا۟ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކައިބޮއިފުމަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ۞ وَيَتَمَتَّعُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަރާމުކުރުމަށްޓަކައި. ۞ وَيُلْهِهِمُ ٱلْأَمَلُ = އަދި އެމީހުންގެ أمّيد ތަކާއި އުންމީދުތަކުގައި ހެއްލިގަތުމަށް. ۞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ = ފަހެ ނިކަންނުރަކާ އެމީހުންނަށް (އެކަމުގެ ނަތީޖާ) އެނގިގެންދާނެއެވެ. ۞ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް ރަށެއް ހަލާކުކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤﴾ = އެރަށަކަށް ކަނޑައެޅި ވަގުތެއް عَيَّنْ مُدّة އެއްވަރަކާއި ގުޅިގެން. ۞ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ = އެއްވެސް أمّة އަކަށް އިސްވެވެން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ أَجَلَهَا = އެ أمّة އެއްގެ أَجَلُ / މުއްދަތު. (ހަލާކުވުމުގެ ވަގުތު) ۞ وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٥﴾ = އަދި އެމީހުން ފަސްވެވެން ނުވެވޭނެއެވެ.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (مكّة ގެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ = އޭ އެމީހާގެ މައްޗަށް قرآن ބާވައިލެވިފައިވާ މީހާއެވެ! ۞ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ މޮޔައެކެވެ. ۞ لَّوْ مَا تَأْتِينَا = ކަލޭގެފާނު އަހަރުމެންގެ ގާތަށް ވެއްޖެނަމަ ގެނެސްދިނުމަށް. ۞ بِٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތް ބާރައިގެން. ۞ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧﴾ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންގެ ތެރޭގައިވާނަމަ ބުނާކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވާ ތެދުވާނަމަ. ۞ مَا نُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތުން ބާވައިލައެއް ނުދައްވަމެވެ. (ނިޒާމުގެ ބޭނުމަކު) إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި މެނުވީއެވެ. ۞ وَمَا كَانُوٓا۟ إِذًا = އަދި އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ.۞ مُّنظَرِينَ ﴿٨﴾ = މުހުލަތެއް ދެވިގެން ތިމަންކަލާނގެ. ۞ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكر

ބަލަހައްޓާވާހުށީމެވެ. އެބަހީ: قرآن ބަލަހައްޓާވާހުށީމެވެ. ۞ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ރައްކާތެރިކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) ބައެއް ސޫރަތް ފެށޭތަނގައިވާ الر ފަދަ ޙުރޫފުތަކުގެ މާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އެއީ إلهى ސިއްރުތަކެކެވެ. ތަފްސީރުބޭކަލުން ފާޅުކުރައްވާފައިވަނީ خيال ތަކެކެވެ.

މިއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (މިސާ މިވާ ފޮތުގެ މުރާދަކީ قرآن ގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވިފައިވާ توراة ، إنجيل ފަދަ ފޮތްފޮތްކަމުގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެތެރޭގައި أبوجعفر الطبرى ވެއެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ސޫރަ قرآن ކަމުގައި ވިދާޅުވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި الإمام الشوكانى ވެއެވެ.) އަދި މިއީ ތެދުމަގާއި هداية ބަޔާންކޮށްދޭ قرآن އެވެ.

(٢) ކާފިރުވީ މީސްތަކުންވެސް އެމީހުން مسلم ން ކަމުގައި ވުމަށް ތަމަންނާކުރާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! قيامة ދުވަހުން - قبلة ގެ أهل ވެރިންނަށް ކުރިމަތިވާނެ ބައެއް ކުށުގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށް ވައްދާލެވޭ ނަރަކައިގައި ހުރި ކާފިރުން އެމީހުންނާ ދިމާކޮށް إسلام ވުމުން ވީފައިދާއެއް ކޮބައިތޯ އަހައި ދިމާކުރުމުން الله تعالى އާ إسلام ން ނަރަކައިން ނެރުއްވާ ވަގުތު ކާފިރުންވެސް مسلم ންކަމުގައި ވީނަމަ ރަނގަޅޭ ހިތުން އަރާނެއެވެ. ހިސާބުތަކަ އާދަމުން އެ ހިސާބާމާވަނީ އެކަމަކެވެ. والله أعلم

(٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެ مشرك ންގެމީހުން ކައިބޮއިހަދާ މަޖާކުރަމުން އަދި އެމީހުންގެ أمّيد ތަކާއި އަދި خيال ތައް ކުރިމަތިން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ނިކަންނުކުރާ އެކަމުގެ (ނަތީޖާ) އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވި އެއްވެސް أمّة އެއް އެ أمّة އެއް ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް ކަނޑައެޅި عَيّن ވެގެންވާ ވަގުތު ވަގުތެއް ލިޔުއްވާފައިވާގޮތުންނެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ أمّة އެއް ހަލާކު ކުރެއްވުމަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަގުތެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.)

(٥) އަދި އެއްވެސް أمّة އެއް އެ أمّة އަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތަށްވުރެ އިސްނުވެއެވެ. އަދި ފަސްވެސް ނުވެއެވެ.

(٦) އަދި مكّة ގެ مشرك ން (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް) ދަންނަވިއެވެ. އޭ قرآن އޮބާވައިލެވުނު މީހާއެވެ! ކަލޭގެފާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ޖިންނެކެވެ. مَجْنُون އެކެވެ.

(٧) ކަލޭގެފާނު އަޑުގެންގޮސްދޭ މަރަން މަލާއިކަތުން ބޭނުންވާ އެއް ވަޙީގެންނުވިނަމައެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل އެއްގޮތުން ملائكة އާ ނުގެންނަވާ ކީއްވެތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނު މިދައި ތެދުވެރިއެއްކަމުގައިވާނަމަ އެބަސް ނުގެއްނުވާ ކީއްވެތޯއެވެ؟

(٨) (އެގޮ جواب ގައި الله އަ އަންގަވަނީ) حقّ ގޮތެއްގައިމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ملائكة އާ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ދެން ملائكة އާ ފޮނުއްވައިފިއްޔާ ދެން އެބައިމީހުނަށް ލަސްކޮށްދީއެއް ނުވާނެއެވެ. (ހަލާކުވެ ނިމިދާނެއެވެ.)

(٩) ހަމަކަށަވަރުން قرآن ބާވައިލައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ރައްކާތެރިކުރައްވާހުށީމެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي شِيَعِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١١﴾ كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُۥ فِي قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَظَلُّوا۟ فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوٓا۟ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَٰرُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّٰهَا لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَٰهَا مِن كُلِّ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ ٱسْتَرَقَ ٱلسَّمْعَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ން) ފޮނުއްވީމެވެ. ✽ مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ✽ فِي شِيَعِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް. جماعة ތަކަށް. ✽ وَمَا يَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ✽ مِّن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު. ✽ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١١﴾ = އެބޭކަލަކާމެދު އެމީހުން މަލާމާތްކުރާ ނޫނީ. ✽ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ✽ نَسْلُكُهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވަދައްވަމެވެ. (މަލާމާތްކުރުން ވަދައްވަމެވެ.) ✽ فِي قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ = ކުށްވެރިންގެ ހިތްތަކުގައި. ✽ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ = އެމީހުން އެ (ذِكْرُ) قبول ނުކުރެއެވެ. އެ قرآن ތެދު ނުކުރެއެވެ. ✽ وَقَدْ خَلَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔައެވެ. (އެމީހުން ފަދައެވެ.) ✽ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ ގަވާއިދު. ✽ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހުޅުވައިދިނަމަ. ✽ بَابًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ދޮރެއް. ✽ فَظَلُّوا۟ فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ = ދުވާލު އެދޮރުން އެމީހުން އުޑަށް އަރަމުން ދިޔަޔަސް. ✽ لَقَالُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ✽ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَٰرُنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންގެ ލޯތައް މަސްތުވެއްޖެއެވެ. ✽ بَلْ = އަދި އަހަރުމެން ސިޙުރުކުރެވިފައިވާ ބައެކެވެ؟ ✽ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾ = އަހަރުމެން މީސް، سِحْرُ ހެދިފައިވާ ބައެއްކަމުގައެވެ. (މީސްނޫނީ حقّ އެއްނޫނެވެ.) ✽ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي ٱلسَّمَآءِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުގައި ލެއްވީމެވެ. ✽ بُرُوجًا = بُرُج ތަކެއް / ބޮޑެތި ތަރިތައް. (އިރުހަނދާއި ތަރިތަކުންނާ ބޮޑެތިތަރިތައް) ✽ وَزَيَّنَّٰهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުޑު (ބަލާމީހުންނަށް) ޒީނަތްތެރިކުރެއްވީމެވެ. ✽ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٦﴾ = ބަލާމީހުންނަށް. ✽ وَحَفِظْنَٰهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުޑު ރައްކާތެރިކުރެއްވީމެވެ. ✽ مِن كُلِّ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ = رحمة ން ދުރުކުރައްވާ ލަޢުނަތްލެވިގެންވާ لعنة ކޮންމެ شيطان އެއްގެ ކިބައިން. ✽ إِلَّا مَنِ ٱسْتَرَقَ ٱلسَّمْعَ = އައުރުން ވަގަށް ކަންދީ شيطان އެއްގެ މީހަކުހެން. ✽ فَأَتْبَعَهُۥ = ފަހެ އޭނާ تبع ކުރައްވައެވެ. (އޭގެ ފަހަތުން ފޮނުވައެވެ.) ✽ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ = (އޭގެ އަލިވެރި) بيان ކުރާ ވިދާވިދާ އަލި. ✽ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިން. ✽ مَدَدْنَٰهَا = އެބިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިގުކޮށް ފަތުރުއްވީމެވެ. ✽ وَأَلْقَيْنَا فِيهَا = އަދި އެބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވައިލެއްވީމެވެ. / ހަރުލެއްވީމެވެ. ✽ رَوَٰسِيَ = ފަރުބަދަތައް. ✽ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا

= އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ފެޅުއްވީމެވެ. (ހެއްދެވީމެވެ.) ❁ مِن كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ އެއްޗަކުން. ❁ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ = ކަނޑައެޅި އަނދާޒާގެ ވަޒަނު / މިންވަރުކުރެވިގެންވާ ވަޒަނު. ❁ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އޭގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ مَعَايِشَ ދިރިއުޅުންތައް. (ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް) ❁ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ﴿٢٠﴾ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް ރިޒުގުދެއްވާކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާ ތަކެއްޗަކަށް. (އެންމެހައި ދިރުމަތަކިއްޔާގެ ވާހަކައެވެ.) والله أعلم❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން أمّة ތަކަށްވެސް މިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(١١) އަދި އެއިން އެއްވެސް أمّة އަކަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއިރު އެމީހުން އެބޭކަލަކަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރުމައި ދުރުވި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ބޭކަލަކާމެދުވެސް އެ أمّة ތަކުގެ ބަޔަކު މަލާމާތްކޮށް ހަދައެވެ.)

(١٢) مجرم ންގެ ހިތްތަކުގައި (ނުބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި) މިމަންރަސްކަލާނގެ (މަގުފުރެދުން) ވައްދަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٣) އެމީހުން އެ قرآن އަށް ނުކުރެއެވެ. އެފަދައިން ހިނގާ ސުންނަތެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެފަދަ މީސްތަކުން ހިނގާދިޔަ أمّة ތަކުގައި ހިނގާދިޔަގޮތެވެ.

(١٤) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އުޑުން ދޮރެއް ހުޅުއްވައިދެއްވައިފިނަމަ އަދި އެދޮރުން އެމީހުން މައްޗަށް އަރަމުން ދިޔަޔަސް އެމީހުން ޤަބޫލެއް ނުކުރާނެއެވެ.

(١٥) "އަހަރުމެންގެ ލޮލަށް މަސްތުކޮށްލެވިފައެވެ. ނޫނީ އަހަރުމެންނަކީ ސިހުރު ޖަހާލެވިފައިވާ ބަޔެކެވެ. (މިފެންނަ ފެންނަގޮތް حقّ އެއްނޫނެވެ.)"

(١٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުގައި بُرُج ތަކެއް ލައްވައިފީމެވެ. (އެއީ އިރުހަނދާއި ތަރިތަކާއި ބެހޭ ތަރިތަކުގެ ގޮތުގައި ހުންނަ ފަސްކުރެތި ތަކެވެ.) އަދި ބަލާމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކަމަށް އެއްޗެއް މިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކުރެއްވީމެވެ.

(١٧) އަދި رحمة ން ބައިދުކުރެވި لعنة ލިބިފައިވާ ކޮންމެ شيطان އެއްގެ ފަރާތުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުޑު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٨) އެހެނީ ވަގަށް ސިއްރު އަޑުއަހާ شيطان އެކެވެ. ފަހެ އެފަދަ شيطان އަކަށް ދިޔާލައް އަލިފާނުގެ ހިލައެއް ފަހަތުން ގޮސްގެ ދިރިހުރިހާ ތަނެއް ދިރިރީގައިފިއެވެ. (ނުވަތަ ގަދަގޮތަ ކުރެހި ހަލާކުކޮށްލައެވެ.)

(١٩) އަދި ބިންގަނޑު (ދަންނައެވެ!) މިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގަނޑު ދަމްދަމާ ފުޅާކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެބިންގަނޑުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ޖައްސަވައި ހަރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެބިންގަނޑުގައި ކޮންމެއެއްޗެއް ކަނޑައެޅި عَيَّن ވަޒަންވާ ގޮތަކަށް މިންވަރުކުރެއްވި قواعد އަކުން ފެއްވީމެވެ.

(٢٠) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި ކަލޭމެންގެ ދިރިއުޅުން ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންނާ އެތަކެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ރިޒުގުދެއްވާ ނުޖެހޭތަކެއްޗާއި އަދި މީހުންގެ ދިރިއުޅުންތަކުގެ އެތަނުގައި ލެއްވީމެވެ. (އެއީ އެންމެހައި ތަކެއްޗާ ދިރިއުޅުން އެއާ ގުޅޭ ވާހަކައެވެ.) والله أعلم

وَإِن مِّن شَىۡءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعۡلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرۡسَلۡنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ فَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسۡقَيۡنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمۡ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحۡنُ نُحۡيِۦ وَنُمِيتُ وَنَحۡنُ ٱلۡوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدۡ عَلِمۡنَا ٱلۡمُسۡتَقۡدِمِينَ مِنكُمۡ وَلَقَدۡ عَلِمۡنَا ٱلۡمُسۡتَـٔۡخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحۡشُرُهُمۡۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٍ مِّنۡ حَمَإٍ مَّسۡنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާތު

وَإِن مِّن شَىۡءٍ = އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ = އެ އެއްޗެއްގެ خزانة ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައިވާގޮތުން މެނުވީ. ۞ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަކެތި ބާވައި ނުލައްވަމެވެ. ۞ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعۡلُومٍ ﴿٢١﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މިންވަރަކަށް މެނުވީ. ۞ وَأَرۡسَلۡنَا ٱلرِّيَٰحَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައިތައް ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ لَوَٰقِحَ = تَلْقِيح ކުރާ. (ވިލާގަނޑު ހެދުން ފުރުވާލާދޭ އަދި / ވަސްވަރުގެ މާވާ ފުރުވާދޭ) ۞ فَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ބާއްވާލީމެވެ. ۞ مَآءً = ފެން.

فَأَسۡقَيۡنَٰكُمُوهُ = ދެންފަހެ އެފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބޯން ދެއްވީމެވެ. ۞ وَمَآ أَنتُمۡ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ۞ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ = އެފެން خزانة ކުރާ ބަރަކާތްކުރައި / ނުވަތަ މަސްހުނިކުރާން ބަރަކާތްކުރައި. ۞ وَإِنَّا لَنَحۡنُ نُحۡيِۦ وَنُمِيتُ = އަދި ޤަކާޢި ދިރުއްވާ މަރުއްވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ وَنَحۡنُ ٱلۡوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ = އަދި އުރުދިކާ ތަކެތި ވާރުތަވެރިވެވޮޑިގެންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَقَدۡ عَلِمۡنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވީމެވެ. ۞ ٱلۡمُسۡتَقۡدِمِينَ مِنكُمۡ = ކަލޭމެން ކުރީ އިސްވެދިޔުން. (ކުރި ޒަމާނުގެ މަރުވެދިޔަވުން) ۞ وَلَقَدۡ عَلِمۡنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވީމެވެ. ۞ ٱلۡمُسۡتَـٔۡخِرِينَ ﴿٢٤﴾ = އަދި ފަސްވާނޭ މީހުންނާއި. ۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ . ۞ هُوَ يَحۡشُرُهُمۡ = އެމީހުން އެއްކުރައްވާނީ محشر ކުރައްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ (آدم عليه السّلام) ހެއްދެވީމެވެ. ۞ مِن صَلۡصَٰلٍ = ޗަކަޅިލާ އެއިން ޙަގީގީޓަކައް ހެދެވިން. ۞ مِّنۡ حَمَإٍ مَّسۡنُونٍ ﴿٢٦﴾ = تَغَيَّرُ ވެ ނުބައިވަސްދުވާ ކަޅުމަށިގެ. ۞ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ = (ޖިންނިންގެ ބައްޕަ) جانُّ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލާ

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ✻ مِن قَبْلُ = ކުރިން. (އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން) ✻ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ

(٢٧) = އަލިފާންގެ ހޫނުވައިން / ނުވަތަ އަލިފާންގެ ހުޅުގަނޑުން.✻

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އެއްވެސްއެއްޗެއް އެއްޗެއްގެ خزانة ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައިވާ މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެބަހީ: ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ خزانة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މިންވަރަކަށްމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަކެތި ބާވައިލައްވަމެވެ. (ވާރޭވެސް ހަމައެފަދައެވެ.)

(٢٢) އަދި ވިލާގަނޑުގެ ފެނާއި ގަސްގަހުގެ މާވާ تَلْقِيحُ ކުރާ ވައިރޯޅިތައް ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން (މަތިން) ވާރޭފެން ބާވައިލައްވަމެވެ. ދެން އެފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބޯންދެއްވަމެވެ. އަދި އެފެން ބިމުގައި خزانة ކޮށް ރައްކާކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އެވާރޭފެން އަރައިނގިހުރުމުގެ ބާރެއް ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ދިރުމަށްޓަކައެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަކެތި ދިރުއްވާ މަރުއްވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހުރިހާތަކެތި ވާރުތަވެރިވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) އަދި ކަލޭމެން ކުރީން ކުރިން މަރުވެ ހަލާކުވެގެންދިޔަމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ ފަހުން އައިސް މަރުވާނެމީހުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.

(٢٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެއުރެން މީހުން قيامة ދުވަހުން އެއްކުރައްވާނީ، محشر ކުރައްވާނީ ހަމަ ކަލާގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٦) އަދި تَغَيُّر ވެ ނުބައިވަސްދުވާ ކަޅުކުލައިގެ ޖަރަނިފަދަ އެއިން އަޑުއިވޭ ހަކުރުމިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ.

- ދަންނައެވެ! آدم عليه السّلام ހެއްދެވުން މަށީގެ ބާވަތްތަކުން އައިސްފައިވާ لفظ ތައް ތަފާތުކޮށް އައިސްފައިވެއެވެ. تُرَابُ – طِيْن – حمإ مَسْنُوْن – صَلْصال – މި لفظ ތައް އައިސްފައިވަނީ އެއި ސަރަހައްދެއްގައެވެ. ދަންނަވާ މި لفظ ތައް ترجمة ކުރުމުގައި ބައެއްފަހަރު ވަރަށްތަފާތުން އަންގަނީ تُرَاب (ނުވަތަ ވެލި) ފެނާއެކުވީމާ ހިކަނި طِيْن އެވެ. (އެއީ މަށިވެ.) ދެން އެމަށި ގިނަދުވަސް ވަސްދުވަނީ ބަދަލުވީމާ އެއީ، حَمإ مَسْنُوْن އެވެ. (ނުބައިވަސްދުވާ ކަޅުމަށި) ދެން އެހަނދުރު ގިނައިރު ހުރެ ހިކުމުން ގަދަވީމާ އެއީ صَلْصال އެވެ. މިއީ އެކަލާގެފާނު ހެއްދެވުނު މަށިބަރު އައީ އެގޮތަށް ދަންނަވާ. والله أعلم = زُبْدَة التّفسير =

(٢٧) އަދި އެކަލާގެފާނުން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖިންނީންގެ ބައްޕަ جانُّ އަލިފާންގެ ހޫނުވައިން ނުވަތަ އަލިފާންގެ ސާފު ހުޅުގަނޑުން ހެއްދެވީމެވެ.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ إِنِّى خَـٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَـٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَـٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ يَـٰٓإِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُن لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُۥ مِن صَلْصَـٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ ٱللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾

ތަފްސީރު

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحي ކުރެއްވިހިނދު. ۞ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް. ۞ إِنِّى خَـٰلِقٌۢ بَشَرًا = ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނު ބަޝަރަކު އިންސާނަކު ހައްދަވާނަމެވެ. ۞ مِّن صَلْصَـٰلٍ = ޖަހައިލިޔަސް އަޑުއިވޭ ގަދަ ފެއްސެވެ. ۞ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ = تَغَيُّر ވެ ނުބައިވަސްދުވާ ކަޅުމަށިގެ. ۞ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ = ފަހެ މިމަނިކުފާނު އެ ހެއްދެވުން ފުރިހަމަކުރެއްވީމާ. ۞ وَنَفَخْتُ فِيهِ = އަދި މިމަނިކުފާނު އޭގެ ތެރެއަށް ފުމެލެއްވީމާ. ۞ مِن رُّوحِى = މިމަނިކުފާނުގެ روح ން. ۞ فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَـٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ = ފަހެ މިއާދަމަށް ކަލޭމެން سجدة ކުރާ حال ގިރާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ فَسَجَدَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ۞ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ = އެ އެންމެހައި ބޭކަލުން އެކުގައެވެ. ۞ إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސް ފިޔަވައި. ۞ أَبَىٰٓ = އެއްޗަހި މަނާވެގެންހިއްޖެއެވެ. ۞ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿٣١﴾ = سجدة ކުރެއްވި ބޭކަލުންނާ އެކުވުމުން. (سجدة ނުކުރިއެވެ.) ۞ قَالَ يَـٰٓإِبْلِيسُ = (اللّٰه تعالى) وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ إبليس އެވެ.۞ مَا لَكَ = ކަލޭ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ / ކަލޭއަށް ކޮން عذر އެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ = سجدة ކުރެއްވި ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ނުވުމަށް. ۞ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ لَمْ أَكُن لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ = مخلوق އަކަށް ނުވަތަ آدم ގެ ދަރިއަކަށް سجدة ކުރާނެ ވުޅާގެ ތަކެއް ނުވެއެވެ. ۞ خَلَقْتَهُۥ مِن صَلْصَـٰلٍ = އިބަރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހައްދަވައިގެން ނުވަތް ގަދަ ފެއްސެވެ. ۞ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ = ނުބައިވަސްދުވާ ކަޅުމަށިގެ.۞ قَالَ = اللّٰه تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَٱخْرُجْ مِنْهَا = ކަލޭ އެތަނުން (ސުވަރުގެއިން) ނުކުންނާށެވެ! ۞ فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަކީ رَجِيْم އެކެވެ. (رحمة ން ބޭރުވެ لعنة ލިބިފައިވާ إبليس އެވެ.)۞ وَإِنَّ عَلَيْكَ ٱللَّعْنَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ މައްޗަށް لعنة ވެއެވެ. ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ = ޙިސާބުބެއްލެވުމުގެ ދުވަހާ ހަމައަށް. ۞ قَالَ

رَبِّ = އެސޮރު ދަންނަވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ1 ❁ فَأَنظِرْنِي = ފަހެ މިއަޅާއަށް مُهْلَة ދެއްވާނދޭވެ! ❁ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ = މީސްތަކުން ތެދުވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް. (محشر ދުވަހާ ހަމައަށް) ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ فَإِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވެސް. ❁ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ = مُهْلَة ދެވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ملائكة ތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحى ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރުވާށެވެ!. (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) تَغَيَّر ވެ ވަސްބަދަލުވެފައިވާ މަށީގެ ހަރުމަށިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނަކު ހައްދަވާހުށީމެވެ.

(٢٩) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހައްދަވައި ފުރިހަމަކުރައްވައި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رُوحُ ން އޭނާ ފުމެލެއްވުމުން ފުރާނައަޅުއްވައިފިއްޔާ ތިޔަބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް سجدة ކުރުމަށް ވެއްޓޭށެވެ! (އޭނާއަށް إحترام ކުރުމުގެގޮތުން سجدة ކުރާށެވެ!) ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ފުރިހަމަކުރެއްވުމުން.

(٣٠) ދެންފަހެ އެއްކޮޅަށް ملائكة ތަކުން އެކަލޭގެފާނަށް سجدة ކުރެއްވިއެވެ.

(٣١) إبليس ފިޔަވައެވެ. سجدة ކުރިމީހުންގެތެރޭގައިވުމަށް އޭނާ މަނާވެގެންފިއެވެ. އެބަހީ: އޭނާ سجدة ނުކުރިއެވެ.

(٣٢) الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. "އޭ إبليس އެވެ! سجدة ކުރި ތަކުރުންގެތެރެއިން ކަލޭ ނުވާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭ سجدة ނުކުރާނީ ކޮންކަމަކާހުރެހެއްޔެވެ؟"

(٣٣) އޭނާ ދަންނަވިއެވެ. "ދުޅަވެ ނުބައިވަސްދުވާ މަށީގެ މަށިގަނޑުކޮށް އިބަރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ مخلوق އަކަށް سجدة ކުރާން މިހުނަކަމުގައި މިއަޅާ ނުވެއެވެ."

(٣٤) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. "ފަހެ ކަލޭ އެސުވަރުގެއިން ނުކުންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަކީ رَجِيمُ އެވެ." އެބަހީ: رحمة ން ބޭރުވެ لعنة ލެއްވިގެންވާ شيطان އެވެ.

(٣٥) "އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް ކަލޭއަށް لعنة ލެއްވިގެންވެއެވެ."

(٣٦) އެސޮރު ދަންނަވިއެވެ. "އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! ފަހެ މީސްތަކުން محشر އަށް ތެދުވާދުވަހާ ހަމައަށް މިއަޅާއަށް مُهْلَة ދެއްވާނދޭވެ1"

(٣٧) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވެސް مهلة ދެވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. އެއާ އަވަހަށް ކަލޭ މަރުނުވާނެއެވެ.

إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَىَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَٰبٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٧﴾

މުފްރަދާތު

إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ = ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަގުތަށް. ۞ قَالَ رَبِّ = އޭނާ ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! بِمَآ أَغْوَيْتَنِى = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ މަގުފުރެއްދެވި ފަދައިން. ۞ لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންނަށް (އިބަރަސްކަލާނގެއަށް އުރުދުވާ ކަންތައްތައް) ޒީނަތްތެރިކޮށްދޭހުށީމެވެ. ۞ فِى ٱلْأَرْضِ ބިމުގައި. ۞ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުން މަގުފުރައްދާ ވާ ވެއްޓޭހުށީމެވެ. ۞ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ = އެ އެންމެން އެކީ. ۞ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ = އެމީހުންކުރެ އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުންނާއި. ۞ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުން إخلاص ތެރިވެގެންވާ. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَىَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ = މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށްވާ ސީދާމަގެވެ. (حقّ މަގެވެ.) ۞ إِنَّ عِبَادِى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (إخلاص ތެރި) އަޅުންނަށް. ۞ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބާރެއްނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ = ކަލޭގާއި تبع ވި މީހަކަށްމެނުވީ. ۞ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ = غاوى ންގެތެރެއިން / މަގުފުރެދިގެންވާ ނުބައިމީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ وَإِنَّ جَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ އެވީ. ۞ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ = އެހުރިހާ މީހުންނަށް وعد ވެވިފައިވާ ތަންކަން ކަށަވަރެވެ. ۞ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَٰبٍ = އެތަނަށް يعنى: ނަރަކައަށް ހަތްދޮރުވެއެވެ. ހަތް ދަރަޖަ ހިމެނެއެވެ. ۞ لِّكُلِّ بَابٍ = އެއިން ކޮންމެ ދޮރަކަށްވެއެވެ. ۞ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ = = އެމީހުންކުރެ ބައެއް ކަނޑައެޅިގެންވާ ބައެއް. ۞ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންވަނީ. ۞ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ = ބަގީޗާތަކާއި އާރުތަކުގައެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެއްޗީގެ نعمة ގައެވެ.) ۞ ٱدْخُلُوهَا = (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާށެވެ! ۞ بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾ = سلامة ކަމާއި އަމާންކަމާއިއެކު. ۞ وَنَزَعْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަގައްވައިފީމެވެ. (ނަގައްވާނީމެވެ.) مَا فِى صُدُورِهِم = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ

ތަކެއް. ۞ مِّنْ غِلٍّ = އެކަކު އަނެކަކާމެދު ހުރި ހަސަދަވެރިކަމާއި ނުބައިސިފަތަކުން ۞ إِخْوَانًا = أخ ންކަމުގައިވާ حال . ۞ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾ = އެނދުތަކުގައި އެކަކު އަނެކަކާ ކުރިމަތިލައިގެން

މިއީ حال . ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެއީ ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަގުތާއި ހަމައަށެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށެވެ.

(٣٩) އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. "އަހަރެންގެ ربّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ މަގުފުރައްދަވާ رحمة ނު ދުރުކުރައްވާތީވެ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ބިމުގައި (އެމީހުންނަށް) ޒީނަތްތެރިކޮށްދޭނަމެވެ. އަދި އެއުރެން މުޅިން އެކުގައި އަހުރެން މަގުފުރައްދާނަމެވެ.

(٤٠) އެމީހުންކުރެ ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރި ބަޔަކު ފިޔަވައެވެ."

(٤١) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. "އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގެއްކަމާ حقّ ސީދާމަގެވެ.

(٤٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރި އަޅުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެ އެއްވެސް ބާރެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި حقّ މަގުންފުރެއްދި މަގުފުރެދިގެންވާމީހުންކުރެ ކަލޭއާ تبع ވާ މީހުންގެ މައްޗަށް ފިޔަވައި ކަލޭގެ ބާރެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭއާ نبع ވާއެވެ.)"

(٤٣) އެއުރިހާމީހުންގެ مَوْعِدُ އަކީ އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރެވިގެންވާ ތަނަކީ قيامة ދުވަހުން ހަމަ ނަރަކައެވެ.

(٤٤) އެނަރަކައަށް ހަތްދޮރުވެއެވެ. ހަތްބާވަތެއްވެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބާވަތަކަށް އެމީހުންކުރެ ބައެއް ކަނޑައެޅިގެންވާ ބަހާކުރެވިއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި ފެތޭގޮތަށް ތަރުތީބުންނެވެ.)

(٤٥) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރި މީހުންނަކީ قيامة ދުވަހުން ބަގީޗާތަކާއި ހިނގާފޯރުތަކުގައެވެ. (ސުވަރުގޭތެރޭގައި އޮންނަ ކޮޅާކޮޅުގައި ހިނގާފޯރުތަކެވެ.)

(٤٦) (އެއުރެންނަށް ކިޔައިދެވޭނެއެވެ.) ސަލާމަތްކަމާއި އަމާންކަމާ އެކު ތިޔަބައިމީހުން ސުވަރުގެތެރެއަށް ވަންނާށެވެ!

(٤٧) (އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ހިތްތަކުގައިވީ އެކަކުއަނެކަކާ ދެމެދުގައި ބޯދައިގަތާ) ނުބައިސިފަތަކާއި حسد ފިލުވައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނައްޓަވައި ދުރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެއުރެންދާނީ ތަޚުތުތަކުގެ މަތީގައި އެކަކު އަނެކަކާ ކުރިމަތިލައި އެމީހުން ތިބޭ أخ ން ކަމުގައިވާ حال ގައެވެ.

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ ۞ نَبِّئْ عِبَادِىٓ أَنِّىٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِى هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَـٰمًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا۟ بَشَّرْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَـٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾

ލަފްޒީ މާނަ

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ = އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި އުފުލޭނެ ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. ۞ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ = އެތަނުން (يعني: އެ ސުވަރުގެއިން) ނެރުއްވޭނޭ ބަޔަކަށްވުމަކުން. ۞ نَبِّئْ عِبَادِىٓ = (އޭ رسول الله އެވެ!) މިޔަންބަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު خبر ދެއްވާށެވެ!- ۞ أَنِّىٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލަކީ ހަމަކަލަކަމުގައެވެ. މިޔަންބަރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ وَأَنَّ عَذَابِى = އަދި ހަމަކަލަކަމުގައެވެ މިޔަންބަރަސްކަލާނގެ عذاب (ދޭންނަށްވެ!) ۞ هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ = އެއީ ހަމަ ވޭންދެނިވިގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ وَنَبِّئْهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ! ۞ عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ މެހެމާނުންގެ. ۞ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ = އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ވަދެއްޖެހިނދުގެ. ۞ فَقَالُوا۟ سَلَـٰمًا = އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބޭކަލުންގެ ކިބައިން ބިރުގަނެގެންވަމެވެ. ۞ قَالُوا۟ لَا تَوْجَلْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެ ނުލައްވާށެވެ! ۞ إِنَّا نُبَشِّرُكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނަށް ބުޝާރާތް ދެމެވެ. ۞ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ = علم ލިބި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެ ކަމުގެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَبَشَّرْتُمُونِى = ތިޔަބޭކަލުން އަހުރެންނަށް (އެކަމުގެ) خبر ދެއްވީތޯ. ۞ عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ = އަހުރެންނަށް މުސްކުޅިކަން އައިސްފައިވާ ހާލުގައި (ހެޔޮ ލުއިގެ) ۞ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ = ތިޔަބޭކަލުން ތި خبر ދެއްވަނީ ކޮންކަމަކުންތޯއެވެ. ۞ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ بَشَّرْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ = މިޔަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނަށް މިދެއްވީ ހަމަ حقّ خبر އެވެ. ۞ فَلَا تَكُن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވާވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مِّنَ ٱلْقَـٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ = أمّيد ކަނޑައިލާ މީހުންގެތެރެއިން. ۞ قَالَ =

އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ وَمَن يَقْنَطُ = އަދި نَا أمّيد ވެ مَايُوس ވާނީ ކާކުހެއްދެވެ؟ ❁ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ = އެމީހާގެ ربّ ގެ رحمة އިން. ❁ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ ބަޔަކުމެނުވީއެވެ. (أمّيد ނުކަނޑާނެއެވެ.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އެމީހުންނަށް އެސުވަރުގޭގައި އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންއެސުވަރުގެއިން ނުކުންނާނެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އަދި ހިއެއްނުކުރައްވާތޯ؟. دائمى ގޮތުގައި އަބަދަށްޓަކު އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި އެ نعمة ގައި ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ.)

(٤٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު خبر ދެއްވާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން (އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް توبة ވެ ފުލުން ފާފައިގެމަތީ ދެމިނުތިބޭ މީހުންނަށެވެ.)

(٥٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އީ ގަދަފަދަ އަދި ވޭންދެނިވި އެއްޗެއްކަމާއި (އެއީ ފާފަކުރުމުގައި توبة ނުވެ ދެމިތިބޭމީހުންނަށެވެ.)

(٥١) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إبراهيم (عليه السّلام) ގެ މެހެމާނުންގެ خبر ދެއްވާށެވެ! (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް الله ފޮނުއްވި ملائكة ބޭކަލުންނެވެ.)

(٥٢) އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު (سلام ރައްދުކުރައްވައިފައި) ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުން މިވަނީ ތިޔަބޭކަލުންގެ ފަރާތުން ބިރުގަންނަށެވެ." (އެކަލޭގެފާނު އެހެން ވިދާޅުވީ އެއީ ކާނބޯއެއްކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވިހިނދުންނެވެ.)

(٥٣) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ބިރުފުޅުގެން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނަށް علم ވެރި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވަމެވެ!"

(٥٤) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެންނަށް މުސްކުޅިކަން އައުމަށްފަހު ތިޔަބޭކަލުން އެކަމުގެ خبر އަހަރެންނަށް ދެއްވަނީތޯއެވެ؟ ތިޔަބޭކަލުން އަހަރެންނަށް މިއަދު خبر ދެއްވަނީ ކޮންކަމަކުންތޯއެވެ؟"

(٥٥) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނަށް މި خبر ދެއްވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ފަހެ الله ގެ رحمة އިން أمّيد ކަނޑައެޅިގެންވާބަޔަކުގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.

(٥٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުން ފިޔަވައި އެމީހާގެ ربّ ގެ رحمة އިން أمّيد ކަނޑައިލާ މީހަކު ނުވާނެއެވެ."

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ ۙ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا۟ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ وَٱمْضُوا۟ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ ملائكة ބޭކަލުންނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމުން) ❁ فَمَا خَطْبُكُمْ = ތިޔަބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ ބޭނުންފުޅަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ❁ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ = އޭ ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންނޭވެ! ❁ قَالُوٓا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ. ❁ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ = ނުބައިމީހުންގެ (مجرم) ބައެއްގެ ގާތަށެވެ. (އެއީ لوط قوم އެވެ.) ❁ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ = لوط ގެފާނުގެ آل ނުފޭނުވެއެވެ. (އޭނާގެފާނާއި تبع ވިމީހުން ފިޔަވައެވެ.)❁ إِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން. ❁ لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ = އެއުރެން ހުރިހާ ސަލާމަތްކުރައްވާނޫނެވެ. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އޭނާގެފާނުގެ އަންހެނާކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. (އޭނާގެ ކަނބަލުންނަކީ ވަޒީފާ ކުރައްވައިފީއެވެ.) قَدَّرْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިންމަވައިފީމެވެ. /ކަނޑައަޅުއްވައިފީމެވެ.❁ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ފަހަތުގައި ހުންނަ ބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. (ހަލާކުވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) ❁ فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ = ފަހެ ދެން لوط ގެފާނުގެ آل ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ = ފޮނުއްވެވުނު (ملائكة) ބޭކަލުން. ❁ قَالَ = އޭނާގެފާނު يعني: لوط (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައީ އިންކާރުކުރެވިފައިވާ ބައެކެވެ. އެބަހީ: ތިޔައީ ނޭނގޭ ބައެކެވެ. ❁ قَالُوا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.❁ بَلْ جِئْنَٰكَ = އަދި ކިޔެއްނެއްޔެވެ؟ ތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދިޔައީ. ❁ بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން އެކަމުގައި (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ قوم މީހުން އެކަމާމެދު) شكّ ކުރި ކަންތަކާއިގެންނެވެ. (عذاب އާއިގެންނެވެ.) ❁ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ = އަދި ތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެނައީ ހަމަ حقّ އާއިގެންނެވެ. (އެ حقّ އަކީ عذاب އެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުންނީ ތެދުވެރިންނަކަށް يقين އެވެ. ❁ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން ހިނގަވާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ (އަނދިރިކަންގަނޑު) ވަގުތެއްގައި. ❁ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ (يعني: أهل ވެރިންގެ) ފަހަތުގައި تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިއަށް ފޮނުއްވާށެވެ!) ❁ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ = އަދި ކަލޭގެފާނުންކުރެ

އަކަށްވެސް އިނބުރި ނުބަލާށެވެ! ❁ وَٱمْضُواْ = އަދި ކަލޭމެން ދާށެވެ! (އަވަސްއަވަހަށް ދާށެވެ!)❁ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެނަށް أمر ލިބުނު ތަނަށް. (ނުވަތަ أمر ލިބުނުކަމަށްވާތަނަކަށް) ❁ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ = އަދި ނިންމަވާކަމުގެ އެކަލޭގެފާނަށް (لوط عليه السّلام) އަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ އެކަންތައް. ❁ أَنَّ دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ) ބުރިކަނޑައެވެ. ❁ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾ = ފަތިސްވުމާ حال ކަނޑައިލެވޭނޭކަމަށް. މުޅިން ނިމިގެންދާނެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) އެކަލޭގެފާނު يعني: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންނޭވެ! ތިޔަބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ ބޭނުންތެރިކަމަކީ އަދި مقصد ކޮބައިތޯއެވެ؟" (މިހެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ އެއީ ملائكة ބޭކަލުންކަން އެނގިވަޑައިގަތުމަށްފަހުގައެވެ.)

(٥٨) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ފޮނުއްވިގެންވަނީ ނުބައިވެގެންވާ قوم އަކަށެވެ. مجرم ބަޔަކުގެ قوم އެއް ހަލާކުކުރުމަށްޓަކައެވެ." (އެއީ لوط عليه السّلام ގެ قوم އެވެ.)

(٥٩) "لوط عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ آل ން ފިޔަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވެ إيمان ވި މީހުން ފިޔަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން އެ އެންމެން ސަލާމަތްކުރާހުށީމެވެ.

(٦٠) އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާއާމެދު ނިޔާކުރެވިފައިވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ ފަހަތުގައި ދެމިހުންނަ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރުމަށެވެ. ހަލާކުވާމީހުންގެ ތެރެއިން ވާނޭކަމަށެވެ."

(٦١)،(٦٢) ދެންފަހެ ފޮނުއްވިގެންވާ ملائكة ބޭކަލުން لوط عليه السّلام ގެ آل ންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭކަލުންނީ إنكار ކުރެވޭނޭ ބައެކެވެ. ނޭނގޭ ބައެކެވެ."

(٦٣) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި ނޫނެކެވެ. މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މިއައީ ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ ކަންތައްޗާއިގެންނެވެ. عذاب އާއިގެންނެވެ.

(٦٤) އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މިއައީ حقّ އާއިގެންނެވެ. (އެ حقّ އަކީ عذاب އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެންނީ ހަމަ ތެދުވެރިންނެވެ.

(٦٥) ފަހެ ރޭގަނޑުގެ (އަނދިރިކަންގަދަ) ވަގުތެއްގައި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ބޭރުކުރައްވައިގެން (މިރަށުން ނުކުމެވަޑައިގެން) ހިނގާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ يعني: أهل ބޭރުންގެ ފަހަތުން تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު ފަހަތަށް އިނބުރި ނުބައްލަވާށެވެ1 އަދި ކަލޭމެނަށް أمر ލިބުނުކަމަށްވާ ތަނަކަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٦٦) އަދި ނިންމަވާކަމުގެ އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުން -(لوط قوم ގެ ބަޔަކު)- ފަތިސްވުމާ حال މުޅިން ހަލާކުވެގެންދާނޭކަމެވެ.

وَجَآءَ أَهۡلُ ٱلۡمَدِينَةِ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيۡفِي فَلَا تَفۡضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُخۡزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓاْ أَوَلَمۡ نَنۡهَكَ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمۡرُكَ إِنَّهُمۡ لَفِي سَكۡرَتِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُشۡرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٖ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾

ލުޣަތު

وَجَآءَ أَهۡلُ ٱلۡمَدِينَةِ = އަދި ރަށުގެ أهل ހުރިހާ އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ سَدُوم ކިޔާރަށެވެ.) ❁ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٦٧﴾ = އުފާކުރާ حال . ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: لوط عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيۡفِي = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނަކީ އަހުރެންގެ މެހުމާނުންނެވެ. ❁ فَلَا تَفۡضَحُونِ ﴿٦٨﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެން فضيحة ނުކުރާށެވެ! ❁ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ وَلَا تُخۡزُونِ ﴿٦٩﴾ = އަދި އަހުރެން ލަދުގަނޑަށް ނިކަމެތި ނުކުރާށެވެ.! ❁ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَوَلَمۡ نَنۡهَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް ނަހީ ނުކުރަންހުރީމުއެވެ؟ މަނާ ނުކުރަންހުރީމުއެވެ؟ ❁ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ކިބައިން. (އެބަހީ: އެއްވެސް މީހަކާ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ގޮވާލުމެއް ކަމުގައި ހެއްދެވުން މަނާ ނުކުރަންހުރީމުއެވެ؟) ❁ قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިމީ އަހުރެންގެ އަންހެންދަރިންނެވެ.❁ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެން އަހުރެންގެ أمر އަށް ކިޔަމަންވާނަމަ. (އެކުދިންނާ އިންނާށެވެ1) لَعَمۡرُكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ދިރި عُمُر ހުރެ ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهُمۡ لَفِي سَكۡرَتِهِمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުޅެނީ އެމީހުންގެ މަސްތުވެގެން / އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގައި. ❁ يَعۡمَهُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަންފަ އަނދިރިވެފައެވެ.❁ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ = ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް އަޑުގަދަ ގޮވުމެއް އައިސްޖެހިއްޖެއެވެ. (جبريل ގެ ގޮވާލުމެއް ހުރެ - ނުވަތަ عذاب ގެ އަޑު) ❁ مُشۡرِقِينَ ﴿٧٣﴾ = އިރުއަރާ ވަގުތު. ❁ فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا = ދެންފަހެ އެރަށުގެ މަތިފުށް ތިރިފުށަށް މިވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ޚަލްގިވިއެވެ.❁ وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް މިވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެއްސުވީއެވެ. ❁ حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ = ސިންގިލުގެ ވާރެ. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން ވާންވާނެ دليل ތަކެއް. لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ = ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ عبرة حاصل ކުރާ މީހުންނަށް. ❁ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٖ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެރަށްވަނީ (އެ سَدُوم ރަށް ކިޔާރަށެވެ.) ކަނޑައެޅިގެން ހުރި بيان ވެގެންވާ މަގެއްގައެވެ. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި دليل ވާކަން ހުރި ވާގެންކަށަވަރުވެ.❁ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ = مؤمن ންނަށް - الله އަށް إيمان ވި ބަޔަކަށް. ❁ وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން أيكة ގެ އެކުވެރިންވީއެވެ. ❁ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އަދި އެރަށުގެ أهل ވެރިން އުފާކުރާ حال (لوط ގެފާނުގެ އަރިހަށް) އައިސްފިއެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި ملائكة ބޮޑުކުދިން ރީތި ޒުވާނުންގެ صورة ގައިވާތީ އެމީހުންގެ ގައިގަން އަޅާ فاحش ކަންތައް ކުރަންވެގެންނެވެ. އެރަށުގެ މީހުންނަކީ عامّ ކޮށް ޒުވާނުންނާ އެޅޭ މީހުންނެވެ. އަންހެނުންގެ ބޭނުން ނުކުރެއެވެ. އެމީހުން ހަމަކުރުވެގެންދިޔައީ އެކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. މި ملائكة ބޮޑުކުދިންނަކީ އެމީހުންނަށް عذاب އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ބޮޑުކުދިންނެވެ. އެއީ ملائكة ނުކަމެއް އަދި އެކަން لوط ގެފާނަށްވެސް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.)

(٦٨) ދެންފަހެ لوط عليه السّلام (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މިބޮޑުކުދިންނަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މެހުމާނުންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނު فضيحة ނުކުރާށެވެ! (އެމީހުން ގައިގަން އަތް ނުއަޅާށެވެ!)

(٦٩) "އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެރަކޮށް ނިކަމެތިކޮށް ނުހަދާށެވެ!"

(٧٠) އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. "ދުނިޔޭގެ މީސްތަކުން މެހުމާނުން ކަމުގައި ގެންނެވުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް މަނާ ނުކުރަނީމުހެއްޔެވެ؟" (އެބަހީ: އެކަން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް މަނާކޮށްފައެވެ.)

އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ އަހުރެމެންގެ އަންހެންދަރިންނެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ أمر އަށް ކިޔަމަންވާނަމަ އެކަންކުރާށެވެ." (އެކުދިންނާ އިނދެގެންނެވެ.)

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ عُمُرު ހުރި (حياة ދުވަސް) ގަސަމްކުރައްވައި ހުވަ وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ އެމީހުންގެ މަސްތުވުމުގައި / އަދި އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގައި ދެރެދެރެއްގެ ތެރޭގައެވެ. އަދިރިވެފައެވެ.

(٧٣) އަދި ދިއްލާއިރުވުމާއެކު އެމީހުންނަށް عذاب ގެ އަޑު ފޯރާދުވަނީ އައިސް ޖެހިއްޖެއެވެ

(٧٤) ފަހެ އެރަށުގެ މަތިފުށް ތިރިފުށަށް ހެދުމުން ގަލުގެ ވާރޭ ވެއްސެވީއެވެ. (جبريل عليه السّلام ގެ ފިޔަތްތަކުން އެރަށް އުފުއްލަވައި އުޑާ ހަމައަށް ގެންގޮސް އަނބުރާ ފުރަށް ވެއްޓެވިއެވެ.) އަދި މަލުގެ ގާތަކުން އެރަށުގެ މީހުންނަށް ވާރޭ ވެއްސެވީއެވެ.

(٧٥) ހަމަކަށަވަރުން މިކަމުގައި ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ މީހުންނަށް عبرة حاصل ކުރެވޭނެ ކަންތައް ބައްލަވާ بيان ވެގެންވާ ނިޝާނުތަކެވެ.

(٧٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެރަށަކީ އެބަހީ: لوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުން އުޅުނު ރަށް سَدُوْمُ މިހާރުވެސް ކަނޑާނުލެވި ހުރި މަގެއްގައެވެ. (އެއީ قريش ން شام ކަރައަށް ދަތުރުކުރާ މަގެވެ. އަދި މިމާނަ ކުރެވިފައި ވަނީ قرآن ގެ ބައެއް މުފައްސިރުން ގެންނެވި عبارة ން އަހެއްޓިއެވެ.)

(٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: لوط قوم ގެ މީހުން ހަލާކުވި ގޮތުގައި) މުއުމިނުންނަށް ބޭނުންކުރެވޭ ނިޝާނުތަކެއް) مؤمن ންނަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ވެއެވެ. عبرة ވެއެވެ.

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން أَيْكَة ގެ އަހުލުވެރިން އަނިޔާވެރިންކަމުގައިވެއެވެ. (أَيْكَة އަކީ ގަސްބިނާ އިންނަ ބޮޑު ފަޅުރަށެކެވެ. އެރަށަށްވެސް شُعَيْبُ عليه السّلام رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އެހެންވީމާ شُعَيْبُ عليه السّلام رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވި ދެރަށެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ مَدْيَن އާއި أَيْكَة އެވެ. އެވާހަކަ تفسير الطبرى ގައި بيان ވެގެންވެއެވެ.)

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ ٱلْحِجْرِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا فَكَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا۟ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ ۖ فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވީމެވެ. ۞ وَإِنَّهُمَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެދެރަށްވަނީ (أيكة ރަށާއިރަށާ لوط قوم ގެރަށާއި) ۞ لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މަގެއްމަތީގައެވެ. (މިސްރާއި ޝާމާއި ދެމެދުގައެވެ.) ۞ وَلَقَدْ كَذَّبَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ أَصْحَٰبُ ٱلْحِجْرِ = حجر އެވެރިއާ ރަށުގެ أهل ވެރިން. ۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ = ރަސޫލުން ބޭކަލުން. ۞ وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކުދެއްވީމެވެ. (صالح ގެފާނުން ލައްވައިގެ معجزة ދެއްކެވީމެވެ.) ۞ فَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾ = އެ دليل ތަކާއި معجزة ތަކުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީގެން ހުންނަ ބަޔަކުކަމުގައި. ۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ = ފަރުބަދަތަކުން ކޮނެގެން (ކޮންނެގެން) ހަދާކަމުގައި. ۞ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ = (ބިރު ހަމަޖެހިލާއަމަކު) އަމާންވެގެންވާ ގޭގެ. ۞ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ = ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް (عذاب ގެ އަޑުގަދަ އަޑިއަޑިގަތުމެވެ.) ۞ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ = ހެނދުނުވާ ހާލު حال . ۞ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއްނުކުރެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ދުރުކޮށްނުދިނެވެ). ۞ مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾ = އެމީހުން ކުރިކަންތައްތައް. (އެމީހުން ކުރި ނުބައި عمل ތައް) ۞ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިން ނުހައްދަވަމެވެ. ۞ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އެދެމެދުގައި ވާތަކެއްޗެހި. ۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ކަމާއިއެކު މެނުވީ. (عدل ، إنصاف ށް ޖެހިގެން) ۞ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް. ۞ لَءَاتِيَةٌ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަންނަން އޮތް ދުވަހެކެވެ. ۞ فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ = އަދި ރަނގަޅު ރިވެތި ގޮތުގައި معاف ކުރާށެވެ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ. ۞ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އުފެއްދެވި އަދި ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى = السَّبْعُ المثانى ގެ އާޔަތްތައް. ۞ وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ = އަދި މަތިވެރިގެންވާ / ބޮޑުވެގެންވާ قرآن އެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٩) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފީމެވެ. (އެއީ އެމީހުން ގޯނާކުރުމުގެ ސަބަބުން عذاب ފޮނުއްވައި ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެދެރަށް ވަނީ بيان ފެނޭންވާ މަގެއްގެމަތީގައެވެ. (އެބަހީ: މި أَيْكَة ކިޔާރަށާއި لوط قوم ގެމީހުން އުޅުނު ރަށާއި ދެރަށްވަނީ މީސްތަކުން عامّ ގޮތް ދަތުރުކުރާމަގުތަކުގެ މަގެއްގައެވެ. މަގަށް إمام ކިޔާފައިވަނީ إمام އަކީ ފެންނަ މީހުން އާންމާ تبع ވާމީހާއެވެ. މަގަކީވެސް އާދަމީގައި މީހުން تبع ވެގެން ހިނގާއުޅުނުކަމުގައިވާމީއެވެ. والله أعلم)

(٨٠) އަދި الحِجْرُ ގެ أهل ވެރިން އެމީހުންގެ ގާތަށް اللّٰه ފޮނުއްވި رسول އެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. (އެއީ صالح عليه السّلام އެވެ. الحِجْرُ އަކީ صالح ގެޤައުމު ދިރިއުޅުނު ރަށް ކިޔާނަމެކެވެ.)

(٨١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކެއް އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ صالح ގެޤައުމުގެ رسول ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ ވަށައިގެން دليل ކަމާ معجزة ތަކާއި حجّة ތަކެވެ.) އަދި އެމީހުންނަކީ އެ އެންމެހައި دليل ތަކުން އިބުރަތް ފުރަގަސްދިނުން ބަޔަކުކަމުގައިވީއެވެ. އެ دليل ތަކާ ދުރުހެލި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٨٢) އަދި އެމީހުންނީ ފަރުބަދަތަކުން ކަނޑައި ގެތަކެއް އަމާންވުމަށް ގެތައް ހެދިބަޔަކު ކަމުގައެވެ. (އެމީހުން ހިތުގައި އެގެތައް اللّٰه ގެ عذاب ން ނަޖާތް ދިނުމުގައި އެމީހުން އަމާންކަންދޭނެކަމާ ސަލާމަތްކަންދޭނެކަމަށެވެ. އެކަމަކު اللّٰه ގެ عذاب އައިސްދިޔައިރު އެއިން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ.)

(٨٣) ފަހެ ފަތިސްވަގުތު އެމީހުންނަށް ހަލާކުގެ އަޑުފަތްގަނޑު އައިސްޖެހިއްޖެއެވެ.

(٨٤) ފަހެ އެމީހުންކުރި (ނުބައި عمل ތައް) އެމީހުން عذاب ން ސަލާމަތްކޮށްނުދިނެވެ. އެ عمل ތަކުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުފުދުނެވެ.

(٨٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންނާއި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗެއް ހަމަ حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ. عدل ވެރިކަމުގައި މެނުވީ ނުހައްދަވަމެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ހަލާކުކުރެއްވި أمّة ތަކެއް ހަލާކު ކުރެއްވީވެސް ހަމަ عدل ވެރިކަމުގައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނަން ދުވަހެއްކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ރަނގަޅު ރީތި ގޮތަކުން އެމީހުންނަށް معاف ކުރައްވާށެވެ! عفو ކުރައްވާށެވެ! އެ مشرك ންގެ ފަރާތުން އަނބުރާދިނުމުގައިވެސް ނަގާނުލައްވާށެވެ! (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ހަޖަވަރު އަދުވާތެރިކަމަށް ނަގާނުލައްވާށެވެ1)

(٨٦) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ހުރިހާތަކެތި ހައްދަވައި އަދި އެންމެހައިކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް السَّبْعُ ٱلْمَثَانِى އާއި ބޮޑުވެގެންވާ މާތް قرآن ދެއްވީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. السَّبْعُ ٱلْمَثَانِى އާއިމެދު تفسير علم ވެރިންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. އެތަނުން ބޮޑުބަޔަކުގެ راجِحُ ބަހަކީ އީ سورة الفاتحة އެވެ. الحمد އެވެ.

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ إِنِّىٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾ ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَٱعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

ލަފްޡު

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ދެލޯފުޅުން ނުބައްލަވާ ހުރިކަމެވެ! (ޙުރުދު ނުދައްކަވާށެވެ1) ۞ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ = އެތަކެތީން މީސްތަކުންކުރެ ބަޔަކަށް އެމީހުންގެ ދުއްސަރިހުންނަން ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް. ۞ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފިޔަތޮށި ތިރިކުރައްވާށެވެ! (އެގޮތުގައި ބަލަހައްޓަވާށެވެ!) ۞ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ = مؤمن ންނަށް. ۞ وَقُلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ إِنِّىٓ أَنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑީ. ۞ ٱلنَّذِيرُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ = بيان ފާޅުވާ نَذير އެވެ. ۞ كَمَآ أَنزَلْنَا = އެއީ މިއަޅުގަނޑުމެން (عذاب ބާވައިލެއްވި ފަދައިންނެވެ. ۞ عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾ = مُقْتَسِمُ ންގެމައްޗަށް. (ބައިބައިކުރި ބައިމީހުންގެމައްޗަށް) ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ = قرآن ލި މީހުންނެވެ. (قرآن ހަދައިލި މީހުންނެވެ.) ۞ عِضِينَ ﴿٩١﴾ = ބައިބައިކޮށް (އީމާންވާބައިކަށާއި އިންކާރުވާބައެއްކަމަށް) ۞ فَوَرَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަންދެއްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވަވެ. ۞ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ ސުވާލުކުރައްވާނީމެވެ. ۞ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ = އެ އެންމެހައި. ۞ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ = އެމީހުން އުޅުނު ކަންތައްތަކާމެދު. ۞ فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް أمر ފޮނުއްވައިވަޑައިގަތް ކަންތައް ފާޅުކުރައްވާށެވެ1 ۞ وَأَعْرِضْ = އަދި އެނބުރި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ = مشرك ންގެ ކިބައިން. ۞ إِنَّا كَفَيْنَٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ކާފީވެއްޖެ ފުރައްސާރަކުރާމީހުންގެ ކިބައިން މީސްތަކުންގެ ކަލޭގެފާނަށް ފުރައްސާރަކުރާމީހުންނާމެދު. ۞ ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ = އެމީހުންނަކީ ލައްވާ މީހުންނެވެ / إختيار ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ مَعَ ٱللَّهِ = اللّه އާއިއެކު. إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އެއް. ۞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ وَلَقَدْ نَعْلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ أَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު. ۞ يَضِيقُ صَدْرُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ދަތިވެގެންވާކަން. ۞ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ = އެމީހުން ބުނާ ބަސްތަކުން. ۞ فَسَبِّحْ = ފަހެ تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ بِحَمْدِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު. ۞ وَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ = سجدة ކުރާމީހުންގެ ތެރޭގައި. وَٱعْبُدْ رَبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾ = ކަލޭގެފާނަށް يقين އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި އެމީހުންކުރެ މުދާވެރި މުއްސަނދި މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ލޯފުޅު ނުދައްކަވާށެވެ! އެއަށް ނުބައްލަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި مؤمن ންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ ފިޔަތަޅު ތިރިކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުންނަށް އޯގާތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ1 އެމީހުންނާމެދު ހަރުކަށިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!)

(٨٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ މިއީ بيان ދެއްވާ نَذير އެވެ. (الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ހިތި عذاب ހުރިކަމުގެ ބިރުވެރި خبر ދޭ މީހާއެވެ.)

(٩٠) އެއީ مُقْتَسِمُ ންގެ މައްޗަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ފޮނުއްވި ފަދައިންނެވެ.

(٩١) އެމީހުންނަކީ قرآن ބައިބަޔަށް (އީމާންވާބައިބަޔާއި އީމާންނުވާބައި ބައިބައި) ބައިބައިކޮށް ބެހީމީހުންނެވެ.

- ތަންބީހެވެ. مُقْتَسِمُ ގެ لفظ ގެ ترجمة އަކީ ބައިބަޔަށް ބަހާލީމީހުންނެވެ. ތަފްސީރު އެ لفظ ން މުރާދުކުރެވޭ ބަޔަކާއިމެދު مفسّر ންގެ ބަސްމަގުތަކެވެ. އެއީ (١) يهودى ންނާއި نصارى އިން ކަމުގައި ވިދާޅުވެ ބޭކަލުންވެއެވެ. އެމީހުންވެސް އެ قرآن ގެ އެއްބައިން إيمان ވެ އަނެއްބައިން ކާފަރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޮތްވެސް ބެހިއެވެ. ބައެއްބޭކަލުން އެއްބައިން إيمان ވެ އަނެއްބައިން ކާފަރުވިއެވެ. އަދި އެއީ (٢) قريش ންގެ ބަޔަކުކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. އެމީހުންވެސް އެއްބައިން އިޤްރާރުވެ އަނެއްބައިން ކާފަރުވިކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެއީ (٣) صالح عليه السّلام ގެ قوم ގެ ބައެއްކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. އަދިވެސް އިތުރު ޤައުލުތަކެއް ބުނެވިފައިވެއެވެ. ފަހެ ހިރިހީ قرآن ގެ އެއްބައި ތުރުކޮށް އަނެއްބައި ދޫކޮށްލި ކަންތައްކަމަށްވެސް ވިދާޅުވެފައިވާ މަޝްހޫރުކަމުގައި مفسّر أبو جَعْفَرُ الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (ދީން އަތުލައިގަތުން ދިފާޢުކުރުން؟؟؟ ބައެއް އަރުވަން ކުރެއްވިބަސް ކުރަންކަމުގެސުރުކީ ބައެއް ބޭކަލުން ވާހަކަފުޅުކުރައްވާފައިވާ ކަމުގައިވިއެވެ. މިކަން ޤަބޫލުކުރެވޭ - ވަރަށްކަންބޮޑު ހިތްހަމަޖެހޭގޮތުގައި ބުނެވިފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ދޭތެރޭގައި ބަޔާންކުރެވޭނެ......والله أعلم)

(٩٢)،(٩٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަންދެއްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވަމެވެ. ނިކަންހުރެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާ (يعنى: قرآن ބައިބައިކުރި މީހުންނާ) آخرة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި މިބައިން އެމީހުން އެކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ.

(٩٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވުނު ކަންތައްހާމަކުރައްވާށެވެ! އަދި مشرك ންގެ ކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ1

- ތަންބީހެވެ! މިއާޔަތަކީ نبى ކަމުގެ ކުރީކޮޅުގެ آية އެއްކަމުން މިބަސްފުޅުގެ މާނައިގައިވާ އަންގަވައި އާޔަތުގެ حكم ކުރިއަށްދިޔައީ އާޔަތު ބަޔާނުކޮށްދީފައިވާ منسوخ ވެގެންވެއެވެ. މިހާރުވެސް مشرك ންނާ ދިމާލުގެ حكم އެވެ. توبة ސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކުން އެކަން ބަޔާންކޮށް ދެއްވައެވެ. والله أعلم

(٩٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ، އަދި އިސްތިހްޒާއުކުރާމީހުން މަލާމާތުކުރާމީހުންގެ ދިމާލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފުދިލައްވާހުށީމެވެ.

(٩٦) އެމީހުންނަކީ الله އާ އެކު އެހެން إله އެއްވެސް ހިފާ إختيار ކުރާމީހުންނެވެ. ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެކަމާ ކަންތައްތަކުގެ (ނުބައިކަން) آخرة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٩٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކުން ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ތަނަވަސްކުޑަވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.

(٩٨) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވާ އެކު تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ1 އަދި سجدة ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(٩٩) އަދި ކަލޭގެފާނަށް يقين އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގަންނަވަންދެން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ!

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النّحل ގެ މާނަ

سُورة النّحل — އާޔަތް ޢަދަދު (١٢٨)

أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوهُۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرُوٓاْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِن نُّطۡفَةٖ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٞ مُّبِينٞ ﴿٤﴾ وَٱلۡأَنۡعَٰمَ خَلَقَهَاۗ لَكُمۡ فِيهَا دِفۡءٞ وَمَنَٰفِعُ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمۡ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسۡرَحُونَ ﴿٦﴾ وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ إِلَىٰ بَلَدٖ لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ إِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

أَتَىٰٓ أَمْرُ ٱللَّهِ = اللّه ގެ أمر ދުވަސް އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ = ދެން އެ އަވަސްވުމަށް ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ. ۞ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތިން. (އެކަލާނގެއާ ބައިވެރިކުރާ ތަކެތިން) ۞ يُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ = وحى އާއި رحمة އާއިގެން اللّه ملائكة ފޮނުއްވަވައެވެ. ۞ مِنْ أَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް. ۞ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބައެއްގެ މައްޗަށް. ۞ مِنْ عِبَادِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ۞ أَنْ أَنذِرُوٓا۟ = އެއީ އިންޒާރުކުރުން (ބިރުވެރިކުރުމަށް) އަންގަވާ إنذار ކުރައްވާށެވެ. ۞ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ކަލާނގެ ޝާން ވީ އެރޭން حق إله އަހު ނުވާކަން. ۞ فَٱتَّقُونِ ﴿٢﴾ = ދެން އަހުރެން ކަލޭމެން މިވަނީ ކަލާނގެ އަށް އެކަން އަޅުކަންކުރާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އެކަލާނގެ އުފެއްދެވި ބިމާއި އުޑުތަކެވެ. ۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. (عدل ވެރިގޮތުގައި) ۞ تَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެއްޗަށް ވުރެ. ۞ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ. ۞ مِن نُّطْفَةٍ نطفة އަކުން. (މަނިފޮޅަކުން) ۞ فَإِذَا هُوَ = ދެން އެއީ އެބަ ވެއްޖެއެވެ. ۞ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾ = بيان ވެގެންވާ ދެބަސްވެރިއަކަށް. ۞ وَٱلْأَنْعَٰمَ = އަދި نَعَم ޖަނަވާރު. (އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.) خَلَقَهَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެތަކެތި ހެއްދެވިއެވެ. ۞ فِيهَا دِفْءٌ = އޭގައި ހޫނުކުރުވާތަކެތި ވެއެވެ. (ފިނިން ހިމާޔަތްވުމަށް ހެދުން ފަދަ ތަކެތި) ۞ وَمَنَٰفِعُ = އަދި ގިނަގުނަ منفع ތަކެއް. ۞ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ = އަދި އެއިން ކަލޭމެން ކައިހަދަމެވެ. ۞ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އޭގައި ފުރިހަމަކަމާއި ރީތިކަން ވެއެވެ. ۞ حِينَ تُرِيحُونَ = ހަވީރުވަގުތު ކަލޭމެން އޭގެ ގެންނަ އިރުގައެވެ. ۞ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ = އަދި ހެނދުނުވަގުތު ކަލޭމެން އެތަކެތި ނެރެފޮނުވާއިރުގައެވެ.

۞ وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ = އަދި އުސްތޮރުތަކުން ކަލޭމެންގެ ބަރުދަނުތައް އުފުލައިދެއެވެ. (ބަރުދަނުތަކާއި އުފުލައިދެއެވެ.) ۞ إِلَىٰ بَلَدٍ = ރަށަކަށް. (އެއްރަށުން އަނެއްރަށަށް)۞ لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ = އެރަށަށް އެތަކެތިފުރުވާލައިގެން ބަލާނުދެވޭ ކަލޭމެން ނުވެވޭނެއެވެ. إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ = އުނދަގޫވެގެން އުފުލައިގެންވެސް ނޫނީ. ۞ إِنَّ رَبَّكُمۡ = ހަމަކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ رب އެއީ. ۞ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އާރާމުވެވޮޑިގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجۡمَالِي މާނަ

(١) الله ގެ أمر ފުރިހަމަ ވެގެންދިޔައީ. ފަހެ އެކަން އަވަސްކުރުމަށް ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ. مشرك ންގެ ތެރެއިން الله އާއި ބައިވެރިކުރާ އެ شريك ތަކާ އެކަލާނގެ ދުރުވެ ވޮޑިގެންވާ ގޮތުން ޠާހިރު ވެއްޖެ ކަލާނގެ ވަހުދާނިއްޔަތު ފާހަގަކުރެވޭނެއެވެ.

• ދަންނަށެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވާ الله ގެ أمر ކުރުމަކީ ބަސްތަކަކުން ގެންގުޅުއްވީއެވެ. (١) ބައެއް ބުނާ ގޮތުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފޮނުއްވުމެވެ. (٢) އަނެއްބައި ބުނާގޮތުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ مشرك ންގެ މައްޗަށް ވާނެ الله ގެ عقوبة ވެއްޓުމެވެ. (٣) އަދި އަނެއްބައިބުނާގޮތުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ قيامة ދުވަސް އަންނަންވާ ކަމެވެ. والله أعلم

(٢) އަދި އެކަލާނގެ أمر ފުރުޞަތު وحي ގެނެސްދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ އެ ނަބިއްޔުން ވަހުގެއެވެ. ملائكة ބާ ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ އެ نبي ވަރުން ނުވަތަ رسول ބޭކަލުން. މިގޮތަށެވެ. އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް إنذار ދެއްވާތީ. ލާ إله އަށްވުރެ ބޮޑުވާނެ އިލާހެއް ނުވޭ ދެބަސް ކަމަށް ބަލާތަކުރާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެން މިމަށް ބިރުވެތިވާ ދެވާތީ. (މިދަންނަވަސް ދޭހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!) شريك ކުރުމާ ދުރުވެ ބިރުވެތިވާށެވެ!

(٣) އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ހަމަ عدل ވެރިކަމާއިއެކުއެވެ. حقّ ބަހާއެކުގައެވެ. އެ مشرك ންގެ މިހުން އެކަލާނގެއާ އެ شريك ކުރާ ތަކެއްޗާ ދުރުވެ އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ގޮތެވެ.

(٤) އަދި މަނިކުފާނު ހެއްދެވީ އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ. (އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ ފުރަތަމަ ދަނޑިފަކުން ފުރާނަ ލައްވައި ނުހެޔޮކުރަން ދެ ފަރާތެއް. ސިޔާސަތު ނުދަސްވެދާ) ދޫން އެހާއިރުން އިންސާނާ ވަހި ދުޝްމަނެއް ކަމަށް ދެކެމުއެވެ. (الله ގެ قدرة ބުރަކަން قبول ނުކުރާ އެކަލާނގެއާ ދިމާ ދެކޮޅު ހަދާ ކަމުގެ އެވެ.)

(٥) އަދި އެކަލާނގެ نَعَم ސޫފި ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ جمل އާއި، ގެރިއާއި، ބަކަރިއެވެ.) އޭގައި ކަލޭމެންގެ ހިފާފަދަ ފައިދާތައް. (އެބަހީ: އޭގެ ދެލިފިލާ ހިސާބުގެ ހޯދަނީ ސަރުދަމުގެ ރަނގަޅު ކުޑައްގެ ދަލްޓްބުދެ). އަދި މިގޮތުން ހެދޭ منفع ބައެއް ހިމަނާ ހިތްގަދަ ފޮތެއް. (އޭގެ ކިރުއާއި - އޭގެމަސް ސަވާރުވުމާއި - ދަނެ ހުރިފެވި ޖެހޭގި ފެނުމާއި ކަނޑާ ފަތުރެއް ކެދީސް މަސްރޯ އެދެވޭ) އަދި އޭގެ މާލާއި ސަލާމުގެ ކަލޭމެން ކައި ހަދާދެއެވެ.

(٦) އަދި ހަވީރު ފަހުރުގައި އުސްތޮރުތައް ކުއްލިއްޔާތައް ގެންނަހިނދު އަދި ހެނދުނު ފަހުމު އުސްތޮރުތަކުން ކުއްލިއްޔާތަކުން ތަރާގަލަކާ ގެންދާކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ފަރިތަ ރީތިކަމެއް ފެނިގަނެވެއެވެ.

(٧) އަދި އެއްރަށުން އަނެއްރަށަށް ކަލޭމެންގެ ބަރުދަނުތައް އުސްތޮރުތަކުން އުފުލައިދެއެވެ. އެތައް ބައިވަރު އުނދަގޫތައް ބަރުދަސަރުކާރުކުރުމުން އެރަށަށް އެތައްކާލާއިގެން ފޮނުން ބަރަށް ކުރުމަށް ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. (އުފުލާ ބަރުދަނުތައް އުސްތޮރުތަކުން އުފުލައިދެއެވެ.) ހަމަކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ رب އެއީ އާރާމުވެވޮޑިގެންވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން يقين އެވެ.

وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ وَٱلْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى ٱللَّهِ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۚ وَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً ۖ لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ وَٱلْحَمِيرَ = އަދި އަސްއާއި بَغَلُ އާއި حِمَار (އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.) ۞ لِتَرْكَبُوهَا = އެއީ އެތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށެވެ. ۞ وَزِينَةً = އަދި ޒީނަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ۞ وَيَخْلُقُ = އަދި އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭތަކެއްޗެވެ. ۞ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް ޚާއްޞަވެގެންވެއެވެ. (اللّٰه تعالى އަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ.) ۞ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ = حقّ ސީދާމަގުގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުން. ۞ وَمِنْهَا جَآئِرٌ = އަދި އެމަގުތަކުގެ ތެރޭގައި އަނިޔާވެރި ކުދިމަގުތަކެވެ. (شيطان އާގެ މަގުތަކެވެ.) ۞ وَلَوْ شَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަވެސް. ۞ لَهَدَٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެން އެންމެންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިފީސްކަމެވެ. ۞ هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެންބޭއްވެވީއެވެ. ۞ لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ = އެފެނުން ކަލޭމެންނަށް ބުއިންވެއެވެ. ۞ وَمِنْهُ شَجَرٌ = އަދި އެފެނުން ގަސްތަކެވެ. (ގަސްގަހާގެހި ހެދެއެވެ.) ۞ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ = އެގަހުން ކަލޭމެން ގެރިބަކަރިފަދަ حيوان ތަކަށް ކާންދެއެވެ. ۞ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ = އަދި އެފެނުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ތަކެތި ހައްދަވައެވެ. ۞ وَٱلزَّيْتُونَ = އަދި ޒައިތޫނާއި ۞ وَٱلنَّخِيلَ = ކާށިގަސް ރުކާއި ۞ وَٱلْأَعْنَٰبَ = އަދި މޭވާ ގަސްތަކެވެ. (ހެއްދަވައެވެ.) ۞ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = އަދި ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މޭވާގެ ތެރެއިން. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ. (اللّٰه ގެ ... قدرة ގެ دليل ވެއެވެ.) ۞ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ = ... ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ... ۞ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. ۞ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު. ۞ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ ... ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ... ۞ لَءَايَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ = ... (...) ۞ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ...

ހެއްދަވާފައިވާ ތަކެތި. (ކުލަވަން ތަފާތުވެފައެވެ.) ❁ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި.❁ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވެގެންވާ.❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެބައެވެ.❁ لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ = وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަ ބަޔަކަށް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި އަސްއާއި بَغَل އާއި حِمار އުފެއްދެވީ އުޅަނދުގެ ގޮތުގައެވެ. އެތަކެތީގައި ތިބެ ދަތުރުކުރުމަށް އެތަކެތި ތަފާތުކުރެއްވީއެވެ. ހަމަ ހިތްގައިމުކަމުގެ ސަބަބުން ޒީނަތަކަށް ވާގޮތުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނޭނގޭ ގޮތްގޮތުން އެތަކެތި ހެއްދަވައެވެ. (ދުވެލިތަކާއި މުސްކުރާ އަދި ބޯޓާއި ހަވާ އުޅަނދުތަކާއި އެނޫންވެސް ތަކެތި ހެއްދެވީއެވެ.)

(٩) އަދި حقّ ސީދާމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުން އެއީ اللّه تعالى އަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި މަގުތަކުގެ ތެރޭގައި ގޮތްމަގުވެސް އެބައެވެ. އަނިޔާވެރިމަގު ފަދައެވެ. (އެއީ شيطان ގެ މަގެވެ.) އަދި اللّه تعالى އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ތިޔަ އެންމެންނަށް އެކުގައި އެތަކެތި ތެދުމަގު ދައްކަވައިދީފިއެވެ.

(١٠) އަދި އުޑުން ވާރޭވެހިއްސަވާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. اللّه އެވެ. އެވާރޭ ތަކެތިން ބޯއިމަށްވެއެވެ. އަދި އެވާރޭ ގަސްގަހުން ފެއްބެއެވެ. އެގަސްގަހަށް ދޫކޮށްލުމަށް ތަކެތިން އެއީ ގިރިބަކަރިތަކާއި އެހެނިހެން ޖަނަވާރުތަކަށް ކާނާއެވެ. ދިރިހުރުމަށް ހަރާ ގަހެވެ.

(١١) އަދި އެވާރޭ އެކަލާނގެ ތަކެތިން ދަނޑުބަން ހެއްދަވައިދެއްވައެވެ. އަދި ޒައިތޫނިގަހާއި ކަދުރު ގަހާއި މޭވާގަހާއި އަދި ހުރިހާ މެއްވާތަކުގެ ވާހަ ސަބަބުން އެވާރޭގެ އެކަލާނގެ ނިޢުމަތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަށް އެކަމަކީ ކަންކަމުގައި ކަންކަމުން ބުއްދިވާން ފިކުރުކުރާބައަކަށް (اللّه ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މަތިކަން ދެނެގަނެވޭނެ دليل ކުރެ) دليل ތަކާއި ހިދާއަތްވާ ކަންކަން ހުރެއެވެ.

(١٢) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލާއި އަދި އިރާއި ހަނދާއި އެކަލާނގެ ކަމުގައި ދިރިއުޅުމަށް ތަސްލީމުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ أمر ފުދިގެން ތަރިތަށް ދިރިއުޅުން ކުރިއަރަނީއެވެ. މިތަކެތި ދިމާކޮށް ދިރިއުޅުމަށް ބުއްދިވެރިން ހަމަކަށަވަރުން ތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެ ކަމަށާއި ބޮޑުމިނުގެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ބާރުވެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ކުރާ ހުއްޖަތާއި حجّة ވާކަން ހުރެއެވެ. ބުއްދީގެ ބޭނުންކޮށް ހިތުވަސްގަ ބައަކަށެވެ.

(١٣) އަދި އެކަލާނގެ ތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިމުގައި ހެއްދަވާފައިވާ އެކިއެކި ތަފާތު ކުލަކުލައިގެ ތަކެތީގައިވެސް (އެބަހީ: އެތަކެތި އެކަމާ ފުދިގެން ނިޒާމު އަދި އެކަލާނގެ نظام ތަރުތީބުކަމާއި ނަމަގުޅޭގޮތަށް ހެއްދަވާފައިވާކަމީ) އެތަކެތި ހެދުމަށް ތަފާތުކުރެއްވި އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ކަމެއްކަން ހުރެއެވެ. وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަ ބައަކަށެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَـٰرًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَـٰمَـٰتٍ ۚ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ = ކަނޑު ޚިދުމަތްކުރުއްވީ. ❁ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ = އޭގެން ކަލޭމެން ކެއުމަށް. (އޭގެ މަސްކެއުމަށް) ❁ لَحْمًا طَرِيًّا = ތާޒާ މަސް. ❁ وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ = އަދި އޭގެތެރެން ކަލޭމެން ނެރުމަށް. ❁ حِلْيَةً = ގަހަނާ. (ގަހަނާ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ރަތްދޮޅި)❁ تَلْبَسُونَهَا = ކަލޭމެން އަޅާ ގަހަނާ. ❁ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ = އަދި ނަވުތައް ކަލޭ ދެކެއެވެ. ❁ مَوَاخِرَ فِيهِ = އޭގައި މުޅިކަނޑު ފަޅާފައި. ❁ وَلِتَبْتَغُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ ފަޟްލުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން. ❁ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ = އަދި އެކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖެއްސެވިއެވެ. ❁ أَن تَمِيدَ بِكُمْ = ކަލޭމެން އިނގޭން (ބިންހެލުން) حركاة ވެ ނުހެލިގެން ދިއުމަށް. ❁ وَأَنْهَـٰرًا وَسُبُلًا = އަދި ކޯރުތަކާއި މަގުތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ❁ لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ = ކަލޭމެން މަންޒިލްތަކަށް ދިއުމަށް ހިދާޔަތު ލިބި ތެދުމަގު އެނގުމަށްޓަކައި. ❁ وَعَلَـٰمَـٰتٍ = (އަދި އެހެނިހެން) علامة ތަކެއް. (އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.) ❁ وَبِٱلنَّجْمِ = އަދި ތަރިތަކުން. ❁ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުން މަގުދެނެ ހިދާޔަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. ❁ أَفَمَن يَخْلُقُ = ފަހެ އުފައްދަވާ ފަރާތަކީ. ❁ كَمَن لَّا يَخْلُقُ = ތަކެތި ނުއުފައްދާ ފަރާތާ އެއްފަދަ ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ نصيحة އާއި وعظ ހިފާނުލަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَإِن تَعُدُّوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގުނާ عدد ކުރިޔަސް. ❁ نِعْمَةَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نعمة . ❁ لَا تُحْصُوهَآ = އެ نعمة ތައް ކަލޭމެނަކަށް ހިސާބުކޮށް ނުނިންމޭނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى މި. ❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދަންނަވައެވެ. ❁ مَا تُسِرُّونَ = ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާ ކަންތައް. ❁ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައް. ❁ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެހި. (އެބަހީ ބުދުތައް) ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ❁ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا = އެއްޗެއް އުފެއްދުމުގެ ޤުދުރަތެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَهُمْ

تَخْلُقُونَ ⑳ = އަދި އެތަކެތިވަނީ ހެއްދެވިގެންނެވެ. ۞ أَمْوَاتٌ = އެއީ މަރުވެފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ غَيْرُ أَحْيَاءٍ = ދިރުމެއްވާ ތަކެއްޗެއްނޫނެވެ. ۞ وَمَا يَشْعُرُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ۞ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ㉑ = އެތަކެތި محشر އަށް ފޮނުއްވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަންވެސް / ނުވަތަ އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ފޮނުއްވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ކަނޑު ޚިދުމަތުކުރުއްވާފައިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން އެކަނޑުގެ ތާޒާމަސް (ބާނައިގެން / ނުވަތަ ހިފައިގެން) ކެއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަނޑުން ކަލޭމެން އަޅައިއުޅޭނެ ގަހަނާ ނެރުމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ: ގަހަނާގައި ބޭނުންކުރާ ރަތްމުދާއި ތަކެތި ނެރުމަށެވެ.) އަދި ނަވްފަހަރު އެކަނޑުގައި ކުރިއަށް ދުއްވައިދާތަން ކަލޭ ފެނެއެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަމުން ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށެވެ. (އެބަހީ: ވިޔާފާރި ދަތުރު ފަދަ ދަތުރުތަކުން އާދަ ފައިދާ ހޯދުމަށެވެ.) އަދި އެކަންކަމުން ކަލޭމެން اللّٰه އަށް شكر ކުރުމުގެ مقصد ގައެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެންނާއިގެން ބިންގަނޑު حركاة ކޮށް އަދި ނުހެލުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖެއްސަވައި ހަރުކުރެއްވީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވުމުގައި މަގުދެނެގަތުމަށް ކޯރުތަކާއި އަނގަޔަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ކޯރުތަކާއި މަގުތައް ލެއްވީއެވެ.

(١٦) އަދި (އެބި ވަގުތުގައި) މަގުމަތީގެ ފާހަގަކުރުމަށް ބައިވަރު علامة ތައް އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ. އަދި ރޭގަނޑު ވަގުތު ތަރިތަކުން އެމީހުން މަގުމަތީގެ ދަނެގަންނާނެގޮތް އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ.

(١٧) އަނގައޮ (މި عَجائب ފާފަރ ހެދިހަދައިވަޑައިގަތް) އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ކަލާނގެއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހެއްދެވޭ ތަކެއްޗާ ބޭރުތަކާ ހަމަހަމަ؟ يعني: ބުދުތަކާ އެއްވަރުވާނެތޯ؟ އެއްގޮތްވާނެތޯ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (އެހެންވީމާ އެކަލޭގެ އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ކަލޭމެން اللّٰه ގެ އެއްޗެހި އެކަލާނގެއާ شريك ކުރަނީ ހަމަވާނެތޯ؟) ކަލޭމެން ވަޒް وعظ ދީ نصيحة އަށް ދިވެހިން އެއްގޮތް ވިސްނާކަށް ނުވޭހެއްތޯ؟

(١٨) އަދި ކަލޭމެން اللّٰه ގެ نعمة ތައް ގުނާ عدد ކުރަން އުޅުނަސް އެތަކެތި ހިމަނައި ނުލެވޭނެ ބިނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه މީ ފިޔަވައިލެއްވުން ގިނަވަޑައިގަންނަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

(١٩) އަދި ކަލޭމެން ސިއްރުކޮށް ކުރާކަންތައް އަދި ފާޅުގައި ކުރާކަންތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަންތައް އެކަލާނގެ ހެދިހަދަ جزاء ދެއްވާނެއެވެ.)

(٢٠) އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ންގެމީހުން اللّٰه ފިޔަވައި އެތަކެތި ޢަބާދާ dعاء ކޮށް އަޅާނީ އެތަކެތި އެބަހީ: ބުދުތަކެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދާ އެވެ. އަދި އެތަކެތި އެއީ ހެއްދެވިގެންވާ ތަކެއްޗެވެ.

(٢١) އެތަކެތި އެއީ މަރުވެފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. (އެބަހީ: أصل އަށް އެތަކެތިގައި ދިރުމެއް ނުވެއެވެ.) އެއީ ދިރިހުރިތަކެއްޗެއްނޫނެވެ. އެތަކެތި محشر އަށް ފޮނުއްވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަންވެސް އެތަކެއްޗަކަށް ނޭނގެއެވެ. ނުވަތަ އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރި މީސްތަކުން محشر އަށް ފޮނުއްވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަން އެއްވެސް ގޮތަކުން އެތަކެއްޗަކަށް ނޭނގެއެވެ.

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۚ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

ލަފުޒީ މާނަ

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۚ = ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކަކު إله އެވެ. ❁ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ދެން إيمان ނުވާ މީސްތަކުން. ❁ بِالْآخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ❁ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި إنكار ކުރާ حال ގައެވެ. ❁ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ އަދި އެމީހުންވަނީ ބޮޑާވެގެންނެވެ. كِبْرُ ވެރިވެގެންނެވެ. ❁ لَا جَرَمَ = حقّ ވެރިކަމެވެ. ❁ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންނަވައެވެ. ❁ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން ސިއްރުކުރާ ކަންތައް. ❁ وَمَا يُعْلِنُونَ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާއި. ❁ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ = ކިބުރުވެރިންނާ / ބޮޑާވާ މީހުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެ ނުވަންނަވައެވެ. ❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާއި. ❁ مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ = އެއީ ދިރުސްވެރިއަލީންގެ ތުނޑުކޮޅު ނުބައި باطل ވާހަކަތަކެވެ. ❁ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ = އެއީ އެމީހުން އުފުލާނެ ފާފަތައް ފުރިހަމަކޮށެވެ. ❁ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ = ފުރިހަމަކޮށް قيامة ދުވަހުން. ❁ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم = އަދި އެމީހުން މަގުފުރެއްދި މީހުންގެ ފާފަތަކާއި. ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ = އެއްވެސް އެނގުމަކާ ނުލައި. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުން އުފުލާ ފާފައަކީ ނުބައިކަމެވެ.❁ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން مَكْرُ ހެދިއެވެ. (ނުބައިގޮތް ހެދިއެވެ.) ❁ فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم = ދެން الله ގެ ކަލާގެ أمر އައެވެ އެމީހުންގެ ބިނާކަމަށް އެވެ. ❁ مِّنَ الْقَوَاعِدِ = އެތަނުގެ ބިންގާތުން ފެށިގެން. ❁ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ = ދެން އެމީހުންގެ މަތިން (އެބިނާގެ) ފުރާޅު ވެއްޓުނެވެ.❁ مِن فَوْقِهِمْ = އެމީހުންގެ މަތިން. ❁ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ = އަދި އެމީހުންނަށް عذاب އައެވެ.❁ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް إحساس އެއް ނުކުރެވޭނެހެން ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއްކަލާނގުވަންތަ އެންމެ إله އެކެވެ. ފަހެ، آخرة ތެދުކަމަށް إيمان ނުވާމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވެސް މުޅިން إنكار ވެގެންނެވެ. الله ގެ އެއްކަލާނގުވަންތަކަން قبول ނުކުރެއެވެ. وعظ އާއި نصيحة އާއި އެއްޗަކުން ނުވަންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެވަނީ ބޮޑާވެގެންނެވެ. كِبْر ވެރިވެގެންނެވެ.

(٢٣) حقّ ގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަމާއި އަދި އެމީހުން ފައުޅުކުރާ ކަމެއްވެސް الله ދަންނަވޮޑިގެންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވާ كبر ވެރިވާމީހުންނަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٢٤) އަދި آخرة قبول ނުކުރާމީހުންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ އެމީހުންނަށް އަހައިފިއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. "އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދައްކާވާހަކަ ހުރާފާތް ނުބައި باطل ވާހަކަތަކެވެ."

(٢٥) އެމީހުން އެހެން އުޅުނީ قيامة ދުވަހުން ހަމަ ބޮޑުބުރަ ފުރިހަމަކޮށް އެމީހުންގެ ފާފަތައް އުފުލުމަށެވެ. އަދި އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތި އެމީހުން މަގުފުރެއްދިމީހުންގެ ފާފައިގެ ބުރައިންވެސް އުފުލުމަށެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އުފުލި ފާފަފާ ބުރަތަކުގެ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރީގެމީހުން ނުބައި ރޭވުންތަކެއްރޭވި رسول ންނާ އިދިކޮޅަށް مَكَرُ ކޮށްފިއެވެ. ފަހެ، الله ގެ ކުރެއްވި أمر ފޮނުއް އެމީހުންގެ بِنَاء ކުރަން އަރިސް ބިންގަލުން ފުޅުގެން އެތެރެން ހަލާކުވިއެވެ. އަދި ފުރާޅުވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް ވެއްޓި އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް إحساس އެއްވެސްނެތި އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب އައިއެވެ.

- ދަންނަވާށެވެ! މިއާޔަތުން މިއިޝާރާތްކޮށްދެއްވާ މީހުންނަކީ نَمْرُودُ بنُ كَنْعَان އާއި އޭނާގެ މީހުންކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ إبراهيم عليه السّلام ގެ إله ހޯދާ އެ إله قتل ކުރުމަށް އުޑުމަށް ދިއުމަށް ބޮޑުގަނޑުވަރެއް އަރުވައި އުސްކޮށްލިއެވެ. އަދި އެ ގަނޑުވަރުގެމައްޗަށް އަރައި މިބަރައިވެސް إله ނުފެނުނެވެ. އަދި الله تعالى އެބުރު ބިނާ ބިންގަލުން ފުރިގެން ހަލާކުކޮށްލެއްވި އެގަނޑުވަރުގެ ފުރާޅުވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އަދި އެއްބަސް ހަމަ ކޮށްވާކަ ބަސް ދުނިޔޭގައިވާ ދިހަފަހެއް ގާސިތުދިއެވެ. ފަހެ، الله تعالى އެބުރުގެ ނިކުމަން މަތިރައްޔަށް ވެއްޓަލައި އެމަރިއި ސިކުނޑިގައި ދަހައަށް އިންނަކަލުގައިވެއެވެ. އަދި އެ نَمْرُود އަށް މުޅިފުރާނަލުގައިވެސް މަޑުވާތޯކަން އޭނާގެ ބޮޑުގައި ތޮއްޓާއެވެ. އޭނާ މަރުވީކަލުގައިވެސް އެތެރޭގެ ތަޅައިކަލުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم = تفسير الطّبرى =

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَـٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

ލަފްޒުތައް

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދެން قيامة ދުވަހުން. ۞ تُخْزِيهِمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވައި ދެރަކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَيَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާވުއްވާނެއެވެ. ۞ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ = މިއަހަރެންނަސްކަލާނގެއާ شريك ވެރިން شريك ކުރި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَـٰٓقُّونَ فِيهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން مشرك ވެ (މިއަހަރެންނަސްކަލާނގެއާ) خلاف ވެ ދެކޮޅުހެދީމުއެވެ. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = علم ދެވުނު މީހުންނެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުގެ ދެރަނިކަމެތިކަމާއި ނުބައިކަންވެއްޖެވެ. ۞ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ ۞ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = އެއި ملائكة ތަކުން އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕަވާނޭ ހާލަތުގައެވެ. ۞ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ۞ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ أمر ތަކަށް (އެދުވަހުން) ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ހުށަހެޅުއްޖެވެ. ۞ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ = (އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އަހަރެން އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުކުރަމެވެ. ۞ بَلَىٰٓ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިޔައްދެއްޔެވެ؟ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ހީ ދަންނަވޭގޮތާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކެއް. ۞ فَٱدْخُلُوٓا۟ = ވަދެ ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ! ۞ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން. ۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެތާ ދެމިތިބޭގޮތަށް. ۞ فَلَبِئْسَ = ވަރަ ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ = ކިބުރުވެރިން (ބޮޑާވެރިންގެ) ތާނގެ (ދެމިތިބޭތަން) ۞ ۞

وَقِيلَ = އަދި (ބުނެވޭނެއެވެ.) ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = تقوى ވެރިވިމީހުންނަށް. ۞ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ قَالُوا۟ خَيْرًا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ ހެޔޮ. ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = ހެޔޮކަންތައްކުރި މީހުންނަށް ވެއެވެ. (إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހުންނަށް ވެއެވެ.) ۞ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا = މިދުނިޔޭގައި. ۞ حَسَنَةٌ = ހެޔޮކަން. / اللّه ގެ حضرة ގައި كرامة ވެއެވެ. ۞ وَلَدَارُ

ٱلْأَخِرَةَ = އަދި ކަށަވަރުންވެސް آخرة ގެ ގެދޮރު. ❁ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުންނާނެ ގެދޮރަކީ ކަނޑައެޅިގެން نعمة ގެ ގެދޮރެކެވެ. (نعمة ގެ ސުވަރުގެއެވެ.) ❁ جَنَّتُ عَدْنٍ = އަބަދު قائم ވެހުރޭ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. ❁ يَدْخُلُونَهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނާނެތެވެ. ❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާނގެ ދަށުން ދެމުންދެއެވެ. ❁ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ❁ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައި. ❁ مَا يَشَآءُونَ = އެމީހުން އެދޭހާކަމެއް / އެދޭ އެއްޗެއް. ❁ كَذَٰلِكَ އެފަދައިން. ❁ يَجْزِي ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ = اللّه تعالى تقوى ވެރިންނަށް جزاء ދެއްވައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ދެން قيامة ދުވަހުން اللّه تعالى އެމީހުން ދެރަކުރައްވައި ނިކަމެތިކުރައްވާހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާހުއްޓެވެ. ކަލޭމެން މިޙަންގަސްކަލާނގެއާ އިދިކޮޅަށް خلاف ހަދަން ގެންގުޅުނު شريك ންތައް ކޮބައިހުއްޓެވެ؟ ދެންފަހު علم ވެރިން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުގެ ދެރަކަމާއި ނުބައިކަން ކާފިރުންގެމައްޗަށް ހުންނާނުހުއްޓެވެ.

(٢٨) މިބަޔަ ކާފިރުންނަކީ އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާ ވިޔުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެދުވަހުން اللّه ގެ أمر ތަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާހުއްޓެވެ. (އަދި އެމީހުން އެދުވަހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. (އެއީ ޢާލިމުވުޅި اللّه تعالى وحى ކުރައްވާނެއެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުޖެހެ. އަދި ކިޔައްދިނީހޭ؟ ކަލޭމެން ކުރިކަމެއް ކަލޭމެންގެ اللّه تعالى ހަމަކަށަވަރުން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٩) (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ! އެއާ ދެމިތިބޭގޮތަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެތިބުންގެ މިތަނަކީ ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާތަނެވެ.

(٣٠) އަދި تقوى ވެރިވާ މީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. އެމީހުންކުރެން އަހާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. "އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ ހެޔޮ." އަދި މިދުނިޔޭގައި إحسان ތެރިވެ ހެޔޮކޮށްތިބުންނަށް (އެބަހީ: اللّه އާއި رسول އާއަށް إيمان ވެ ހެޔޮ عمل ކުރިމީހުންނަށް) ހެޔޮކަން ހުރެއެވެ. އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ حياة ގައި اللّه ގެ كرامة އާއި މަތިކަން ހުރެއެވެ. އަދި آخرة ގެ ގޮތުގެ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިވި ހެޔޮކޮށްތިބުންގެ ގޮތުގެދޮރަކީ ކަނޑައެޅިގެން نعمة ގެ ގެދޮރެކެވެ.

(٣١) އަބަދު قائم ވެހުރޭ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. (އެއީ تقوى ވެރިންގެ آخرة ގެ ގެދޮރެކެވެ.) އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާނެއެވެ. (ކޯރުތައް ދެމުންދެއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެތާނގައި އެމީހުން އެދޭހާ އެއްޗެއްވެއެވެ. اللّه تعالى تقوى ވެރިންނަށް جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَـٰمٌ عَلَيْكُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾

ތަފްސީރު

ٱلَّذِينَ = އެ تقوى ވެރިންނަކީ / އެމީހުންނަކީ. ۞ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = ملائكة ބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕަވާނެ މީހުންނެވެ. ۞ طَيِّبِينَ = ރަނގަޅުވެގެންވާ حال (طاهر ވެ ގޮތްވެގެންވާ حال) ۞ يَقُولُونَ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ۞ سَلَـٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭފުޅުންގެމައްޗަށް ސަލާމްލެއްވުއްޖެވެ. އަމާންކަންލެއްވުއްޖެވެ. ۞ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭފުޅުން ސުވަރުގެއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭފުޅުން (ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟) ۞ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = އެމީހުންގެގާތަށް (އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕެވުމަށް) ملائكة ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ފިޔަވައި. ۞ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުޅު އައުމަށްވުރެ. (އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް عذاب އައުމުގެ أمر ފުޅެވެ. ނުވަތަ محشر ދުވަހު ޤިޔާމަތުގެ أمر ފުޅެވެ.) ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ (يعنى: مكّة ގެ مشرك ންގެ) ކުރީގެމީހުންވެސް ކަންތައްކުރި. ۞ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ۞ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވި. ۞ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރާ ބަޔަކަށްވުމުންނެވެ. ۞ فَأَصَابَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. / ދިމާވެއްޖެއެވެ. ۞ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައި. (ހުކުމެއްގެ عقوبة) وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިގަތެވެ. ۞ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ = އެކަމަކާ ގުޅި އެމީހުން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް. (އެއީ الله ގެ ކޯފާއި عذاب އެވެ.) ۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = އަދި شرك ކުރި މީހުން ބުންޏެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ۞ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. (އަހަރެމެންގެ އިލާހު ދަންނަވަމުންނަމަ) ۞ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ = އަހަރެމެންގެ ކިޔަވައި އަޅުކަމެއް ނުކުރީމުއެވެ. ۞ مِن شَىْءٍ = ހަމައެއްކަމެއްވެސް ۞

نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންވެސް. ۞ وَلَا حَرَّمْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން حرام ވެސް ނުކުރީމުއެވެ. ۞ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްގެން ހަމަ އެކަކިއްޗެއްވެސް ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން ވޭތިވެދިޔަ މީހުންވެސް ކަންތައްކުރި ۞ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ = ފަހެ رسول ންގެ މައްޗަށް އެބަވޭތޯއެވެ؟. (އެބަހީ: رسول ންގެ މައްޗަށް واجب ވެގެން ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ = بيان ވާފަދައިން އިއްވައިދެއްވުންމެނުވީ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ - އެމީހުން طاهر ވެ ގާތްވެގެންވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ملائكة ބޭކަލުން ހިއްޕަވާ މީހުންނެވެ. ވަޑުގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެ ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. "ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (އަމާންކަން ހުއްޓެވެ.) ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ކުރަމުންގެންދިޔަ (ރަނގަޅު) ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ!"

(٣٣) އެމީހުންގެގާތަށް - އެބަހީ: އެ مكّة ގެ مشرك ންގެ ގާތަށް - އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕެވުމަށް ملائكة ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމަށްމެނުވީ އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުޅު އައުމަށްމެނުވީ އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ (އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ އެކަމަށެވެ.) (އެކަލާނގެ أمر ފުޅުގެ ބުނުވުން ބަހުގެ مراد އަކީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް عذاب އައުމެވެ. ނުވަތަ محشر އަށް ފޮނުއްވުމެވެ.) مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިގެ مشرك ންވެސް ކަންތައްކުރީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٣٤) ދެންފަހެ އެމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން އެބަހީ: ގޯނާގެ عقوبة އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަމަކާއިގެން އެމީހުން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް އެބަހީ: (الله ގެ ކާފާރާއި عذاب) އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.

(٣٥) އަދި الله އާއި އެހެނިހެން ދަރާޖެތިކަމާއި شريك ކުރި މީހުން ބުނެއެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އަޅުގަނޑުމެންވެސް އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންވެސް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އަޅުކަން ނުކުރީމުއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި حرام ވެސް ނުކުރީމުއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ހަމަ ކަންތައްކުރީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. ފަހެ بيان ވެގެންވާފަދައިން އިއްވައިދެއްވުންމެނުވީ رسول ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް އެހެ واجب ވެގެންވާކަމެއްތޯއެވެ؟ އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ޒިންމާކަމަކީ رسول ކަން الله އެންގެވިފަދައިން ބަޔާކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ. މީސްތަކުންގެ عمل ތަށް حساب ކުރައްވައި އެއަށް جزاء ދެއްވުމަކީ الله އަށް خاصّ ވެގެންވާކަމެކެވެ.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللَّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُواْ فِي الْأَرْضِ فَانظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُواْ بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُواْ أَنَّهُمْ كَانُواْ كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

ތަފްސީރު

وَلَقَدْ بَعَثْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް رسول ކަލޭގެ. (އެއީ އުޅޭކަލުން ވިދާޅުވުމަށްވެ.) ❁ أَنِ اعْبُدُواْ اللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ = އަދި ކަލޭމެން طاغوت އާއި ދުރުވެ އެއްކިބާވާށެވެ! ❁ فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ مَّنْ هَدَى اللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވީމީހުން. ❁ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ = އެމީހާގެމައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވީ މީހުން. ❁ فَسِيرُواْ فِي الْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބަލާށެވެ! ދަތުރުފަތުރުކޮށް ބަލާށެވެ.! فَانظُرُواْ = އަދި ކަލޭމެން ބަލައިބަލާށެވެ! ދެކިބަލާށެވެ! ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން/ވީގޮތް.❁ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު (الله އެމީހުންނާމެދު ކަންތައްކުރެއްވިގޮތް) ❁ إِن تَحْرِصْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދަހިވެތިވެވަޑައިގެންނެވިޔަސް. ❁ عَلَى هُدَاهُمْ = އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވުމަށް. ❁ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. ❁ مَن يُضِلُّ = އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވާ އަޔަކަށް. ❁ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ = نصر ދޭނޭ އެހީތެރިޔަކުވެސް. ❁ وَأَقْسَمُواْ بِاللَّهِ = އަދި الله ގަންދީ އެމީހުން (مكّة ގެ قريش ން) ހުވައިކުރިއެވެ. ❁ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަހުވައިން. ❁ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ = الله ނުފޮނުއްވާނެ ދިރުއްވާ. ❁ مَن يَمُوتُ = މަރުވާމީހުން. ❁ بَلَى = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ދިރުއްވާނެއެވެ.❁ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا = އެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް حقّ وعد ވުމުގައެވެ. (އެބަހީ: އަލުން މަރުވީމީހުން محشر އަށް ފޮނުއްވާނަމަކީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد އެއީ حقّ އެކެވެ.) ❁ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން ނޭނގެއެވެ. ❁ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ = އެއީ އެމީހުންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. (އެބަހީ: محشر އަށް ފޮނުއްވާ މީސްތަކުންނަށް އަންގަވައި بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ.) ❁ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ = އެކަމާ ދޭތެރޭ އެމީހުން ދެބަސްވި إختلاف ވާކަންތައް. (محشر އަށް ފޮނުއްވުމުގެ ކަންތައް.) ❁ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁

أَنَّهُم كَانُوا كَـٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ދޮގުވެރިންކަމުގައިކަން. ۞ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަސްފުޅު ކޮންމެއެއްޗަކާމެދުވެސް ވާހަކަފުޅަކީ. ۞ إِذَآ أَرَدْنَـٰهُ = އެ އެއްޗަކާ މެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن = އެއްޗަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެވާން وحي ކުރެއްވުމެވެ. ۞ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ އެހައިރުން އެކަމެއް އުފެދެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ އެބޭކަލުން އެ أمّة ތަކަށް އަންގަވާ أمر ކުރައްވާފައެވެ. (ކަލާނގެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި ކަލާނގެން طاغوت އާ ދުރުވެ އެއްކިބާވާށެވެ! (طاغوت އަކީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް عامّ ކޮށް ކިޔާނަމެކެވެ. އެކަން تفصيل ބަޔާންވާނެއެވެ. އެވާހަކަ އެހެން مقام އެއްގައި އަދި بيان ކުރާނީއެވެ. إن شاء الله)

ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެތެރޭގައި الله ތަޢާލާގެ ހިދާޔަތް ލިބުނުމީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވެއްޖެ މީހުންވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބައިގާ ތަޙުޤީޤުކޮށްލާށެވެ ހަދައިބަލާށެވެ! އަދި ދޮގުވެރިންގެ ފަހުކޮޅު އެމީހުންގެ ނިމުމަކީ ކޮންފަދައަކުންކަން ދެކިބަލާށެވެ!

(٣٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ލިބުމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު ތަމަނާވެވަޑައިގެންފިނަމަވެސް (އެއަކީ އެބަސް ޤަބޫލުކުރުމެވެ.) އެބަސް ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާ މީހަކަށް ހިދާޔަތް ނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު ނުވެއެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުން يعنى: مكّة ގެ قريش ން الله ގަންދީ ގަތުމުގައި ގިނައިންގެ ހުވާކުރެއެވެ. "މަރުވެއްޖެމީހަކު الله تعالى محشر އަށް ނުފުއްދަވާނެއެވެ." (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އާ وحي ކުރައްވަނީ) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ފުއްދަވާނެއެވެ. (އަޅުގަނޑުމެން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ފުއްދަވާނަމަ އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد ފުރިހަމަ) ހަމައެކަލާނގެ حضرة އިން ވާ حقّ وعد ފުރިހަމަ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٣٩) (އެކަލާނގެ އަޅުކަނުން محشر އަށް ފުއްދަވަނީ) އެކަމަކާ މެދު އެބައިމީހުން ދެބަސްވި إختلاف ވާކަންތައް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށާއި އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ތިމަންނާމެން ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުވެރިންކަން އެނގުމަށެވެ.

(٤٠) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްޗަކާ (ކުރުމަށްފަހު) އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެއްޗަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރައްވާކަށް ހަމައެކަނި ވާނީ ވާށޭ މިހެންނެވެ. ދެން އެކަމެއް އުފެދެއެވެ. އޭ ފުދުނީއެވެ. (މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދިރުވައި محشر ކުރައްވާލެއްވުން ހަމައެކަނި ކަލޭކަމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދަތިތަކެއް ނުވާކަމެކެވެ.)

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۚ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخْسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِى تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެމަގުގައި هجرة ކުރި މީސްތަކުން. ❁ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމަށްފަހު. ❁ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ވަޒަންވެރިކުރައްވައި ހަމަޖެއްސެވުމުގެ ފުރުޞަތުދެއްވާނެތެވެ. ❁ حَسَنَةً = ރަނގަޅުތަނަކުގައި / مدينة ގައި.❁ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ ދަރުމަ - ޘަވާބު - އެއަށްވުރެ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ❁ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ. ❁ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = އެމީހުންނީ ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ.❁ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތުންގެ ކުރީގައި (رسول ކަމާއިގެން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. ❁ إِلَّا رِجَالًا = ފިރިހެނުންފިޔަ. ❁ نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحي ބާވައިލައްވަމުވެ. ❁ فَسْـَٔلُوٓا۟ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ނިކަން ސުވާލުކޮށްބަލާށެވެ!❁ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ = ذِكر ގެ أهل ވެރިންނާއި (އެބަހީ: أهل كتاب ންކުރެ مؤمن ންނާއި ނުވަތަ قرآن ގެ أهل ވެރިންނާއި) ❁ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނަމަ. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެން. (އެބަހީ: އެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.)❁ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلذِّكْرَ = ذِكْرُ - (މި ފިލިޔަ قرآن) ❁ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ = ކަލޭގޮތް މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް. ❁ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި. ❁ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި އެމީހުން ވިސްނާ فِكر ކުރުމަށްޓަކައި. ❁ أَفَأَمِنَ = ފަހެ ރައްކާތެރިވެއްޖެހޭތޯއެވެ؟ ❁ ٱلَّذِينَ مَكَرُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައި މަކަރުހެދި މީހުން. ❁ أَن يَخْسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން الله تعالى ބިންގަނޑު ގަންނަވައިލެއްވުމާ މެދުގައި. ❁ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އައުމާ މެދު.❁ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ނުވާގޮތުންނެވެ.❁ أَوْ يَأْخُذَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވުމާ މެދު. (އެމީހުން ރައްކާތެރިވެއްޖެހޭތޯއެވެ؟) ❁ فِى تَقَلُّبِهِمْ = އެމީހުން އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް نَقْل ވެދުވެދުއްވާއިރު.

(ދަތުރުކުރުމުގައި) ❁ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ = ފަހެ (الله) ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ أَوْ يَأْخُذَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާފާނެތީ. (އެމީހުން އަމާންވެގެންވަނީހެއްޔެވެ؟.)❁ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ = ބިރުވެރިކަމުގެމަތީގައި. (އެބަހީ: މީހުން މަދުކުރައްވައިގެން / މަރުވެގެން ނުވަތަ قتل ވެގެން)❁ فَإِنَّ رَبَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رب އެވެ.❁ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) އަދި އަނިޔާވިބޮޑުވުމަށްފަހު الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅުތަނެއްގައި ވަޒަންވެރިކުރައްވާނަމެވެ. ހަމަޔަޤީނުން ސަވާބުދެއްވާނުހިމެވެ. (އެރަނގަޅު ތަނަކީ مدينة ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ آخرة ގެ އުޖޫރައާއި ދަރުމަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٤٢) އެމީހުންނަކީ ކެތްތެރިވީމީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ رب އަށް އެކަނި وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. އިތުބާރުކުރާ މީހުންނެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ހަމަ ފިރިހެނުންނޫނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އެބަހީ: رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ ހަމަ آدم ގެދަރިންކުރެ ފިރިހެނުންނެވެ. ملائكة ނޫނެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحي ބާވައިލައްވަމެވެ. (އޭ رسول الله ގެ رسول ކަން قبول ނުކުރާމީހުންނެވެ!) ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނަމަ ذِكْر ގެ أهل ވެރިންނާކުރެން ކަލޭމެން ސުވާލުކޮށްބަލާށެވެ! (ذِكر ގެ أهل ވެރިންނަކީ أهل كتاب ނުވަތަ علم ވެރި مؤمن ންނެވެ. ނުވަތަ قرآن ގެ أهل ވެރިންނެވެ.)

(٤٤) (އެރަސޫލުބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ) بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ. އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكر (އެބަހީ: ކީރިތި قرآن) މިބާވައިލައްވަނީ މީސްތަކުންނަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެތި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ވިސްނާ فِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެކަމުގެ مقصد ގައެވެ.

(٤٥) (مؤمن ންނަށް އަނިޔާކުރާ އަދި) އެމީހުންގެ ނުބައިގޮތްތައް ރޭވި އަދި ރާވާ މީހުން އެއީ الله އެމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަންނަވައިލެއްވުމާ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެވޭހާ عذاب އެމީހުންނަށް އައުމާމެދު އަމާންވެގެންވާނީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެއިން ކަމެއްނުވާނެކަމާ މެދު ހިތްހަމަޖެހި އަމާންވެގެންވާނީތޯއެވެ؟)

(٤٦) ނުވަތަ އެމީހުން އެކިއެކި ކަންކަމުގައި حركاة ކުރިހުރި ދަތުރުފަތުރުކުރުމުގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކުކުރައްވާފައިވުމާމެދު (އެމީހުން އަމިއްލަ އަމާންވެގެންވާނީތޯއެވެ؟) ފަހެ އެފަދަކަމެއް الله ކުރެއްވިޔަސް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٤٧) ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމާއިއެކު އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާފާނެތީ އެމީހުން އަމިއްލަ އަމާންވެގެންވާނީތޯއެވެ؟ އެއީ މީހުން މަދުކުރައްވައި ހަލާކުކުރައްވާފައިވުމުންނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ކަލާނގެއަކީ ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެހެނީ އަވަސްކަމެއް ކުށްވެރިންނަށް ދިނުމާ އެކުވެސް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބޮޑު عقوبة އެއް އެކަލާނގެ ނުފޮނުއްވައި ލަސްކުރައްވާ ފަރުވާކުރައްވައިފައެވެ.)

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا۟ ظِلَـٰلُهُۥ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ۩ ﴿٥٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ إِلَـٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَإِيَّـٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًا ۚ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = ދުށުމުން – يعنى: ދެންބަހީގޮތަށް ބަލާލުމުން – ނުދެކެނީތޯވެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ހުރުމުން ތޯވެ؟.۞ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ = الله ހައްދަވާފައިވާއެއްޗަކަށް. (ވަސް – ގަސްބަނި ދުނިޔެވެސް އެއްޗެހިއާއިމެދުގައި)۞ مِن شَىْءٍ = ތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ يَتَفَيَّؤُا۟ ظِلَـٰلُهُۥ = އެތަކެތީގެ (ހިޔާ) ހިޔާ ނުވަތަ ހިހެނިގެންދެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ = ކަނާތްފަރާތާއި އަދި ވާތްފަރާތަށް. (ނުވަތަ ހެނދުނާއި ހަވީރު) ۞ سُجَّدًا لِّلَّهِ الله އަށް سجدة ކުރުމުގެގޮތުން.۞ وَهُمْ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެތަކެތި ނިކަމެތިވެ/ ދެރަވެގެންވާ حال ގައި ހަމަޖެހިގެންވާ حال. ۞ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ = އަދި الله އަށް އެކަނި سجدة ކުރެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިތަކެތި. ۞ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = دابّة ގެތެރެއިން ވާހައިތަކެއްޗާއި (އަދި ملائكة ތަކުވެސް.) އަދި މަލާއިކަތުންނާވެސްވެގެން. ۞ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި އެބައިމީހުން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިނުވެއެވެ. ۞ يَخَافُونَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ مِّن فَوْقِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ މަތީގައިވާ. ۞ وَيَفْعَلُونَ = އަދި އެބައިމީހުން ކުރައްވައެވެ. مَا يُؤْمَرُونَ ۩ ﴿٥٠﴾ = އެބައިމީހުންނަށް أمر ވެވުނުކަމެއްވިއްޔާ. ۞ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ = އަދި الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ = ކަލޭމެން إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ إِلَـٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ދެ إله ން. ۞ إِنَّمَا هُوَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ އަކީ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެންމެ إله އެކެވެ! ۞ فَإِيَّـٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ = ފަހެ ހަމަ މިވަންހަރުމަތްތެރިކަލާނގެއަށް އެކަނި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިތަކެތި. ۞ وَلَهُ ٱلدِّينُ = އަދި ދީނުވެސް ކިޔަމަންތެރިވުން އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެ ހަމަ އެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. وَاصِبًا = دائمى ގޮތުގަޔާއި ۞ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ = ދެން ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވަނީ الله ނޫން އެހެންކަލާނގެއަކަށްހެއްޔެވެ؟ ۞ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ = އަދި ކަލޭމެންނަށްލިބިގެންވާ ވާންޏާ نعمة އަކީ. ۞ فَمِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ = ދެން ފަހެ ކަލޭމެނަށް (އަނިޔާއެއް ގެއްލުމެއް) ތަދުވެރިބަލިވެދާނަމަ.۞ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ = ހަމަ އެކަނި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ގޮވާ އާދޭސްކުރެއެވެ.۞ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްސަރަހައް

އެކަލާނގެ ދުރުކުރައްވާ ފިލުވައިދެއްވައިފިއްޔާ.۞ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم = ތިޔައިމީހުން ކަލޭމެންނެއް جماعة އެއްގެބަޔަކު. ۞ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް شريك ކުރެއެވެ. ۞ لِيَكْفُرُوا = އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް / ދެއްވި نعمة އަށް. ۞ فَتَمَتَّعُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ނިޢުމަތުން މަޖާނަގަނެވެ!۞ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ ނިކަންމުޅި (ތިމަންކަލޭގެ ނުބައިކަން) ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އެމީހުން يعني: مؤمن ނުވާއިމީހުން ނުބައިގޮތްގަތުމުގައި ހުރެ މީހުން اللّه ހައްދަވާވަޑައިގަތް އެއްޗެހިގެ ހިޔަނިތަކަށް ބަލާ ވިސްނާ فِكر ކޮށް ނުހަދަނީހެއްޔެވެ؟ (އެއީ ގަސްގަހާގެހި ފަދަ ތަކެތީގެ ކަނާތާއި ވާތްފަރާތުން ދިލިހުރުމަށް ބަދަލުވާ ހިޔަނިތަކާ ހިޔަނި ޖެހޭ ތަން ޖެހޭތަކާ ބެހޭ އެއްޗެއްސެވެ.) ފަހެ އެހިޔަނިތަކުގެ ހަރަކާތްތަކުގައި ވެސް ހުރި ހެކިތަކަކީ ހިނގައިދާ ޙާލަތަކީ ވެސް ސުޖޫދުކުރާ ސިފަ ދައްކައިދޭ ނިޝާނެކެވެ. އެއީ އެހިޔަނިތައް ވެސް حال اللّه އަށް سجدة ކުރުމެވެ.

(٤٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ދާބަތަކެއް، ދާބަތަކަށް (ބިމުގައި ހިނގާ ކޮންމެ) دَابّة އެއްވެސް ފަދަ: މިއީ ކޮންމެ އެއްޗަކުވެސް ހިނގާ ތަކެތިއެވެ. އަދި ملائكة ބޭކަލުންނެވެ. ކަލާނގެއަށް اللّه އަށް سجدة ކުރެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަކީ އެކަލާނގެއަށް سجدة ކުރުމަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިނުވެއެވެ.

(٥٠) އަދި އެބޭކަލުންގެ މަތީގައިވާ އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް އެބޭކަލުން ބިރުވެތިވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އަމުރުކުރެވުނު ކަންތައް އެބޭކަލުން ކުރައްވައެވެ.

(٥١) އަދި اللّه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ދެ إله ން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! (اللّه އާއި އަނެއް އެއްކަލާނގެ ބައިވެރިއަކަށް (شريك) ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއީ އެއްކައުވަންތަ އެއް إله އެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ!

(٥٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވූ ملك ވެގެންވެއެވެ. އަދި އަބަދަށް އަޅުކަންވާ ތާއަތުގެ (ކިޔަމަންތެރިކަމާއި إخلاص ތެރިކަމާ އެކު) ވެވުން حقّ ވާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަޅެފަހެ اللّه ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވަނީހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ ބިރުވެތިވާން ޖެހޭނީހެއްޔެވެ؟) އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ނޫންބަޔަކަށް ކަމެއް ނުނެވެ.

(٥٣) އަދި ކަލޭމެންނަށް ލިބިފައިވާ ހުރިހާ نعمة އަކީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة ންވާ نعمة އެކެވެ. ދެން އަދި ކަލޭމެންނަށް (ބަލިމަޑުކަމާއި ގެއްލުންތަކުން ފަދަ ކަންކަމާއި ހުރިހާ ބިރުވެރިކަމާއި ގެއްލުމުން) އުނދަގުލެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް ގޮވާ އާދޭސްކުރަމުއެވެ.

(٥٤) ދެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އުނދަގޫ އެކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވާ كشف ކުރައްވައިފިއްޔާ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު އެމީހުންގެ ربّ އަށް شريك ކުރެއެވެ.

(٥٥) އެއީ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އަށް ދެކޮޅުހެދި ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (މުޅިދުނިޔޭގައި) މަޖާނަގައި އަރާމުކޮށްލާށެވެ! ފަހެ ނިކަންމުޅި (ތިމަންކަލޭގެ ނުބައި) ކަލޭމެން ދެނެގަންނާނެއެވެ. އެކަން އެނގިދާނެއެވެ.

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ۗ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

ލުޣަތު

وَيَجْعَلُونَ = އަދި އެމީހުން ލައެވެ. އެމީހުން ހަމަޖައްސައެވެ. ❁ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ = އެމީހުންނަށް (حقيقة އެއް) ނޭނގޭ ތަކެއްޗަށް. (ބުދުތަކަށް) ❁ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް. ❁ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ = الله ގަސަމެވެ ހުވައިކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެން ދޮގުހަދަމުން ގެންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު. ❁ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ = އަދި އެމީހުން - يعني: مشرك ން - الله އަށް އަންހެން ދަރިން ކަނޑައަޅައެވެ. ❁ سُبْحَانَهُ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ❁ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުން އެދޭތަކެތި يعني: ފިރިހެން ދަރިން ކަނޑައަޅައެވެ. ❁ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم = އަދި އެއިން މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ. ❁ بِالْأُنثَىٰ = އަންހެންދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ. (އަންހެންދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ) ❁ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا = އޭނާގެ މޫނު (އެކަމާ ދެރަވެ ހިތާމައިން) ފިއްސުން ކަޅުވެގެންދެއެވެ. ❁ وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ = އޭނާ (އެކަމާމެދު ހިތާމައާ ރުޅިން ފުރިގެން) އެކަން ފޮރުވަމުން ހިތުގައި ބަހައްޓައެވެ. ❁ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ = އޭނާ މީސްތަކުންގެ ކައިރިން ނުފެނިގެންދެއެވެ. ފޮރުވިގެން غيب ވެގެންދެއެވެ. ❁ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ = އޭނާއަށް އެ خبر ދެވުނު އެއްޗެއް ނުބައިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ = (އޭނާ ހިތްހަމަނުޖެހިގެން. ދެރަކަމާއެކު.) ނިކަމެތިކަމާ ދެރަކަމާ އެކު އެއްކޮށް ހިފަހައްޓާނެ ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ = ނުވަތަ އެއްކޮށް ވެލީގައި (ދިރިހުރެ) ވަޅުލާ ނިކަމެތިކޮށް ހަލާކުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުންގެ އެ حكم ކުރާގޮތް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَثَلُ السَّوْءِ = ނުބައިވެގެންވާ މިސާލުތައް. (ހުރިހާ ނުބައި ސިފަތައް) ❁ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ = އަދި الله އަށް މަތިވެރިވެގެންވާ މިސާލުތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި އެމީހުންނަށް (އެއްވެސް حقيقة އެއް އަދި ގެއްލުމެއް منفع އެއް) ވާކަން ނޭނގޭތަކެއްޗަށް އެބައި: ބުދުތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ބައެއްދެނީއެވެ. ބައި ހަދަނީއެވެ. الله ގަސަމާ ހުވައިކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުހަދާއުޅުނު ކަންތަކާބެހޭގޮތުން ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ ބުދުން ބައިއަޅާގޮތަކަ أنعام ސޫރަތުގައި بيان ވެގެންވާނެއެވެ.)

(٥٧) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ންގެމީހުން الله އަށް އަންހެންދަރިން نِسْبَة ކުރަނީއެވެ. (އެމީހުން ބުނަނީ ملائكة ތަކުންނަކީ الله ގެ އަންހެންދަރިންކަމުގައެވެ. މިގޮތުން އަންހެން ދަރިން އެއީ އެމީހުން އެދޭގޮތަށް نِسْبَة ކުރަނީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نِسْبَة ކުރަނީ ފިރިހެން ދަރިންނެވެ.) އެކަލާނގެއަށް ދަރިއަކުވުމުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުން نِسْبَة ކުރަނީ އެމީހުންއެދޭ ތަކެއްޗެވެ. އެއީ ފިރިހެންދަރިންނެވެ.

(٥٨) އަދި އެއިން މީހަކަށް އަންހެންދަރިއަކު ލިބިއްޖެކަމުގެ خبر ދިނުމާ އެމީހާގެ މޫނު (އެކަމާ ދެރަވެ ހިތާމަވެރިން) ކަޅުވެ ބަރުވެދެއެވެ. އަދި އޭނާ (އެކަމާ ހިތާމަވެރި ހާލަތުގައި) ގިރިފިރިކަމުން ފުރިގެންވާ حال އެކަން ފޮރުވައިލަން ވަންހަނާކުރެއެވެ.

(٥٩) އަދި އޭނާއަށް އެ خبر ދެވުނުކަމުގެ ނުބައިކަމުން (އެބައި: އަންހެންދަރިއަކު ލިބުމުގެ ނުބައިކަމުން) އޭނާ މީސްތަކުންނާ ދުރުވެ ވަންހަނާވެދެއެވެ. ނިވައިވެދެއެވެ. އަދި އޭނާ ދެރައަކަށް ތެދުވި ހުރެއެވެ. ނިކަމެތިކަމާއި ދެރަކަމާ އެކު އެއްޗާ ހިފެހެއްޓުމަށް ގޮތެއްހޯދާ އުޅޭނެއެވެ؟ ނުވަތަ އެއްޗާ (ދިރިހުއްޓާ) ވެލިގަޔަށް ވަޅުލާ ނިވައިކުރާނެތޯއެވެ؟ ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އެކުރާ حكم ގެ ހުރި ނުބައިކަމާއެވެ!. އެއީ ވަރަށްވެސް ނުބައި حكم އެކެވެ. (މިހެނީ އެމީހުން نِسْبَة ކުރާގޮތަށް ނުރުހޭ އަންހެންދަރިންނެއް الله އަށް نِسْبَة ކޮށް އެމީހުން އެދޭ ފިރިހެންދަރިންނެއް އެމީހުންނަށް نِسْبَة ކުރުމީ ނުބައި حكم އެކެވެ. އަދިއެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ދަރިއަކު އެކަލާނގެއަށް ނިސްބަތްކުރުމީ އެންމެބޮޑު ގޯސް ކަމެއްކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.)

(٦٠) آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުންނަކީ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވާ مثال އެވެ. (ޖާހިލުކަމާއި الله އަށް ކާފަރުވުމާ މިފަދަ މިސާލެވެ.) އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވަނީ އެންމެ މަތިވެރިވި މާތްވެގެންވާ مثال އެވެ. (ދިރިހުރުމާއި ފުރިހަމަކަމާއި ވުޖޫދުހުރުމާއި ތަނަވަސްކަމާއި ދަންނަވާ ދެއްވުމާއި...... މިފަދަ މިފަދަ މިސާލެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

މުފްރަދާތު

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ = އަދި الله تعالى މީސްތަކުން ހިއްޕަވާ عقوبة ދެއްވާނަމަ.❁ بِظُلْمِهِم = އެމީހުންގެ އަނިޔާގެ ސަބަބުން. (އެކުރުމުގެ ސަބަބުން)❁ مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا = އެތަނގެ މަތީގައި އުޅެނިވި ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ. (ބިމުގެމަތީގައި ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ.) ❁ مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭ، ހިނގާއުޅޭ އެއްޗެއް. ❁ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުން ފަސްކުރައްވަނީއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިދެއްވާ މުއްދަތަކަށް. ❁ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަ އައުމުން – އަޖަލު ޖެހުމުން. ❁ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً = ހިނދުކޮޅެއްވެސް އެމީހުން ފަސްނުވާނެއެވެ.❁ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި (ހިނދުކޮޅެއް) އެމީހުން އަވަސްނުވާނެއެވެ. އިސްވެސް ނުގެންނާނެއެވެ.❁ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ލަނބައެވެ. (نسبة ކުރަނީއެވެ.) ❁ مَا يَكْرَهُونَ = އެމީހުން ނުރުހޭތަކެތި. (އަންހެންދަރިން) ❁ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ = އަދި އެމީހުންގެ ދުލަށް ދޮގުސިފަކުރަނީއެވެ. (ދޮގުހަދަނީއެވެ.) ❁ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ = ހެޔޮކަންތައްތައް އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާކަމަށް. (އެބަހީ: އެމީހުން އެދޭ ދަރިފުޅުންތަކުން އެމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވާކަމަށް)❁ لَا جَرَمَ = ޝައްކު = حقّ އެވެ. واجب އެވެ. ❁ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ (ނަރަކައިގައި) ފަސްކޮށްލެވިގެންވާމީހުންނެވެ. (ނަރަކައަށް ދުރުކުރެވި ހަމަހާރުންދެވި މީހުންނެވެ.)❁ تَٱللَّهِ = الله ގެ ذاتُ ފުޅު ގަސަމްކުރައްވައި އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.❁ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ން) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް އެކި أمّة ތަކަށް. ❁ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = ދެންފަހެ شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ.❁ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. (الله އަށް شرك ކުރުމާއި رسول ން ދޮގުކުރުން) ❁ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ = ފަހެ އެސޮރު އައި މިއަދު (މިދުނިޔޭގައި)

އެމީހުންގެ وَلِي އެވެ. ވެރިޔާއެވެ. ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ދުވަހު) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީމުއެވެ.۞ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އެކަމާ ދޭތެ އެމީހުން إختلاف ވިކަމެއް. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުންނެވެ. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި (آدم ގެދަރިންކުރެ އެކުރަ) މީހުންގެ ނުބައިކަމާއި އަނިޔާގެ ސަބަބުން الله تعالى މީސްތަކުން ހިފައްވާ ހިފުއްވާކަމުގައިވާނަމަ ބިންމަތީގައި އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް (ނުވަތަ ޖަނަވާރެއް) އެކަލާނގެ ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ލަސްކޮށްދެއްވައެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ އެމުއްދަތު އައިސްފިނަމަ ހިނދުކޮޅެއްވެސް ފަސްނުވާނެއެވެ. އަދި އެއްކޮޅަކު ހިނދުކޮޅެއް އަވަސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٦٢) އަދި އެމީހުން - އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން - އެމީހުން ނުރުހޭ އެއްޗި އެބަހީ: އަންހެންދަރިން - الله އަށް نِسْبَة ކުރެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުއެއްޗެއްވާކަމުގައި - އެބަހީ: ފިރިހެންދަރިން خاصّ ވެގެންވާކަމުގައި އެމީހުންގެ ދުލުތައް އެއްޗެ ސިފަކުރެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ކަނޑައެޅިގެންހުރީ حقّ އެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ނަރަކައިގައި ދޫކޮށްލެވި ހަނގާރާމަތީގައިވާ މީހުންކަމުގައި ތިބޭނޭ މީހުންނެވެ. އެއީ عجائب އެއްނޫނެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ގެ ذاتُ ޙައްޤު ކަށަވަރުވާ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން أمّة ތަކަށް رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ދެންފަހެ شيطان އާ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރެމުންއައި (ނުބައި) ކަންތައްތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. އެމީހުން (رسول ބޭކަލުން ގެނައި توحيد އާއި އެބޭކަލުންގެ نصيحة ނުއަހައި شيطان އާގެ ފަހަތުން ދިޔައީއެވެ.) ފަހެ މިއަދު މިދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ ސަހަރެބެހިއްޔަކީ އެ شيطان އެވެ. (އޭނާ ނުބައިގޮތްވާ ސަހަރެބެހިޔާއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހު ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٦٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެމީހުންގެމެދުގައި إختلاف ވެގެންވާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި ، އަދި އީމާންވެގެންވާ ބަޔަކަށް ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތްކަމުގައި ދެނެވި ނުވެއެވެ.

وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

وَٱللَّهُ أَنزَلَ = އަދި الله ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ۞ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = އަދި އެކަލާނގެ އެފެނުން ބިންގަނޑު ދިރުއްވިއެވެ. ۞ بَعْدَ مَوْتِهَآ = އެބިން މަރުވެ ހުރުމަށްފަހު. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި دليل ވެއެވެ. (الله އެއްކަލާނގެކަމާއި ކުދުރަތްވަންތަކަމުގެ دليل ވެއެވެ.) ۞ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ = (މިބަސްއަހާ) އަޑުއަހާބަޔަކަށް. (ފަހުމްކުރެވޭގޮތަށް އަޑުއަހާ ބަޔަކަށް) ۞ وَإِنَّ لَكُمْ فِي ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نعم ސިފައިގައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވެއެވެ. ۞ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅިގެންވާ عبرة. ۞ نُّسْقِيكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބޯންދެއްވަމެވެ. ۞ مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ = އެތަކެތީގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ = އަދި ގުއި ލޭގެ ދެމެދުން. ۞ لَّبَنًا خَالِصًا = ސާފުސާފު ކިރު. (ގުއިއާ ލޭއިން ސާފުސާފު ކިރު) ۞ سَآئِغًا لِّلشَّرِبِينَ ﴿٦٦﴾ = ބޮއިލާ މީހުންނަށް ދިރުވެއިލާން ފަސޭހަ. (ބިރުވެ އަރައިގަތުމުން ނުހުރެ) ۞ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ = އަދި ކަދުރުގަސްތަކުގެ މޭވާތަކުން. (عبرة ވެއެވެ.) ۞ وَٱلْأَعْنَٰبِ = އަދި މީބާސްކަދުރުގެއްނުތައް. ۞ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا = އެއިން (އަރަޤި: ކަދުރާ މީބާސްކަދުރުން) ކަލޭމެން ހަދައެވެ. ۞ وَرِزْقًا حَسَنًا = އަދި حلال ރިޒުޤެއް. ކަލޭމެން ހަދައެވެ. ސަރުކާރު إختيار ކުރަމެވެ. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَأَيَةً = ކަނޑައެޅި ބާރުވެރިކަމާ دليل އާއި حجّة ۞ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = ބުއްދިވެރި فكر ކުރާބަޔަކަށް. ۞ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ اِلْهَام ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِلَى ٱلنَّحْلِ = މާމުއި ކުރެވޭތަކަށް. ۞ أَنِ ٱتَّخِذِي = މިބަހުން ހަދާށެވެ! ހަދާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا = ފަރުބަދަތަކުގެ ގެތައް ގެދޮރު. (ކުރެވޭނެ ހަރުގަނޑު) ۞ وَمِنَ ٱلشَّجَرِ = އަދި ގަސްގަހުގެ ތެރެއިން. ۞ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ = އަދި އިމާރާތް ގެގެ އެއްޗެހިގައި ހަދާ ކުރެވޭ ކޮޅިތަކުގައި ބަޔަކު ކަނޑާކަހަލަ (ނުވަތަ މާތްސިފަ ފަތްތަކުގެ ހިޔާގަނޑުގައި) ۞ ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = ދެން މިކަހަލަ ތަފާތު މޭވާތަކުން ކާށެވެ! ۞ فَٱسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ = ދެން މިބަ މިބަގެ ربّ ގެ މަގުތަކުގައި ހިނގާށެވެ! މަގުތަކުގައި ހިނގާށެވެ! ۞ ذُلُلًا = (އެމަގުތައް) ކިޔަމަންތެރިވެ ފަސޭހަކުރެވޭގޮތް حال . ۞ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا = އެތަކެތީގެ ބަނޑުތަކުން ނިކުމެއެވެ. ۞ شَرَابٌ = ބުއިމެއް. ބޯންއެއްޗެއް. (މާމުއި) ۞

مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވެގެންވާ. ۞ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ = އޭގައި މީސްތަކުންނަށް شفاء ވެއެވެ. (ބަލިފަސާދަކުން ފުއްވެއެވެ.) ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކުލެވިގެންވާ ހުރިހާކަމުގައި އޭގެ ގޮތުގައި ކާނާއެއްކަމަށް އަދި ބޭހެއްކަމުގައި ބޭނުންކުރުމާއި) މިކަންކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَآيَةً = ކަނޑައެޅި ބައްލަވާށެވެ ތަރުތީބު. (އެކުލެވިގެންވާ ކަންތައް ހިނގާ ގޮތްތައް قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ۰) ۞ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަންކަމަށް ފިކުރުކުރާ ބައެއްމީހުންނަށް ބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٥) އަދި الله تعالى އުޑުން ފެންވެރިކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވުމަށްފަހު ހަށިގަނޑު ދިރުއްވައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ އެބިން ދިރުއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމަށް އަދި މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާނެކަމުގެ ވަރަށްބޮޑު دليل ކަމާ دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ މިޤުރްއާނީ قرآن ގެ ބަސްފުޅަށް އަޑުއަހާ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބައެއްމީހުންނަށެވެ.

(٦٦) އަދި نعم ސޫފާވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ކަށަވަރުން دليل އާއި حجّة ވެއެވެ. (وعظ نصيحة ވެއެވެ.) އެމަކަރާ ބަނޑުގައިވާ ގޮހޮރާއި ލޭގެ ތެރެއިން (އެއީ ނުގެނޑުގަނޑު) ހަމަ ސާފު ސާފުކިރު ބޮއިންނަށް ހިތްހަމަޖެހޭ ރަހަ ފުޅު ކަމުގައި ކަށަވަރުން ބޮއެމުގެ ކަމަށްވަނީ. އެކިރު ބާވާ މީހަކަށް ނުހަނު ފަސޭހަކަމާއި ގުނަވަންތަކުގެ ބިޔަ ތިޔަ ދިރުމަށްތައް ފަސޭހަވެގެންވެއެވެ.

(٦٧) އަދި ކަދުރު ގަހާއި މުސްކުޅި ގަހާއިތުރުގެ ކަށަވަރުކޮށްވެސް (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ) دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އެތަކެތީން މަސްތުވާ ތަކެއްޗާއި އަދި حلال ރިޒުގު ކަށަވަރުން ހެދުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް ވިސްނައި ބުއްދިކުރާ ބަޔަކަށް އެކަމުގައިވެސް دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި މާތްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ إلهام ކުރެއްވިއެވެ. (އަންގަވައިދެއްވިއެވެ.) ފަނިމަދަރަށް ކަލޭގެފާނު ފަރުބަދަތަކުގައި އަދި ގަސްގަހުގައި ބޯކަސީގައި އަށްސާގަހައި ހުރިހާ ގަހެއްގައި ފަނިމަދަރަށް ހިފެހެއްޓުމަށް ގެފުޅުތަކާއި ފުއްޓަށްގެންގޮސް ހެދުމަށް!

(٦٩) ދެން ހުރިހާ ތަފާތު މޭވާއިން ކައިހަދާށެވެ! (އެއީ މާތްކަލާނގެ ދޫކުރެއްވި ތަކެތީން ތަފާތުކޮށް.) އަދި ތިބާގެ ربّ ގެ ފަސޭހަކޮށްދެއްވި މަގުތަކުގައި މަގުމަތިން ހިނގާ ނުކުމެ ކަލޭގެ ލިބުނީ ގެނައުނީ. (އެބަހީ ފަސޭހަކޮށްދެއްވި މަގުތައް ހިނގާ ހަދާށެވެ) އަދި އޭގެ ބަނޑުން ބޭރުވެއެވެ. ބޮއެވޭ ތަކެއްޗެއް. (މާމުއި) ނުހަނު ރަނގަޅެވެ. އޭގައި މީސްތަކުންނަށް ބޭހެއް شفاء އޮތްކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް ފިކުރުކުރާ ވިސްނާ ބަޔަކަށް އެކަމުގައި دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ. (އެބަހީ: ފަނިމަދަރުގެ ގޮތްތައް ވިސްނާ ކަމާ ބެހޭ ތަފާތު ޒާތްޒާތުގެ ކާނާ ތަކެއްޗާއި ކަމުގެ ގިނަ ތަފާތު ކުލަ ކުލަ މާމުއި ބޮއެވޭ ތަކެއްޗާއި ވިސްނަން ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށް ބާވައިލި ހުރިހާ އިތުރު ކަމެއް ފަނިމަދަރަށް إلهام ކުރެއްވުމާ ގުޅޭ ކަންކަން الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމަށް ގަދަފަދަކަމަށް دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ.)

وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمۡۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ لِكَيۡ لَا يَعۡلَمَ بَعۡدَ عِلۡمٖ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٞ قَدِيرٞ ﴿٧٠﴾ وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلرِّزۡقِۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُواْ بِرَآدِّي رِزۡقِهِمۡ عَلَىٰ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ فَهُمۡ فِيهِ سَوَآءٌۚ أَفَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةٗ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ هُمۡ يَكۡفُرُونَ ﴿٧٢﴾ وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمۡلِكُ لَهُمۡ رِزۡقٗا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ شَيۡـٔٗا وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾

ލަފުޒުވާ

وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ = އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވީ اللّه އެވެ. ❁ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمۡ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުގެންނަވައެވެ. ❁ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން ރައްދުކުރެވޭ ދިރުންވެއެވެ. ގެންދާ ދިރުންވެއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ = އެންމެ فَاسِدُ عُمُر އަށް / އެންމެ ނިކަމެތި عُمُر އަށް. ❁ لِكَيۡ لَا يَعۡلَمَ = ނުދެނެގަތުމަށްޓަކައި / ނުދެނެގަންނަހާ ގޮތުން. ❁ بَعۡدَ عِلۡمٖ = އިނގުމަށްފަހު. ❁ شَيۡـًٔا = އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ. ❁ عَلِيمٞ قَدِيرٞ ﴿٧٠﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ فَضَّلَ = އަދި اللّه މާތްކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ = ކަލޭމެންގެ ބައެއް އެހެން ބައެއްގެ މައްޗަށް. ❁ فِي ٱلرِّزۡقِ = ރިޒުގުގައި / ރުޒިގުގައި. ❁ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُواْ = ފަހެ (ރިޒުގުގައި) މާތްކުރެވުނު މީހުން ނުވެއެވެ. ❁ بِرَآدِّي رِزۡقِهِمۡ = އެމީހުންގެ ރިޒުގު ދޫކޮށްދޭހާ ފަރާތްތަކަކަށް. ❁ عَلَىٰ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ = އެމީހުން ކަނާތްއަތް مِلْك ކުރިމީހުންނަށް. (އެބަހީ: އަޅުންނަށް) ❁ فَهُمۡ فِيهِ سَوَآءٌ = އެމީހުން ތިބޭ ހަމަހަމަވުން އެއްވަރުވާނޭ. (އެބަހީ: އަޅުންނާ ސަރިކުންނާ އެއްގޮތަށް އެއްވަރުވާނޭއުސޫލަކުން) ❁ أَفَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٧١﴾ = ފަހެ ތިޔަ އެމީހުން اللّه ގެ نعمة އަށް ދެކޮޅުހަދަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمۡ = އަދި اللّه ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ❁ مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا = ކަލޭމެންގެ نفس ތެރެއިން އަނބިން. (އެބަހީ: އެއްޖިންސުން އަނބިން ހެއްދެވިއެވެ.) ❁ وَجَعَلَ لَكُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ❁ مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ އަނބިންގެ ދަރިން. ❁ بَنِينَ وَحَفَدَةٗ = ފިރިހެންދަރިންނާއި ދަރިދަރިން. ❁ وَرَزَقَكُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން ❁ أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ = ފަހެ ބަލާ باطل އަށް ހެއްޔެވެ؟ يُؤۡمِنُونَ = އެމީހުން ގެ إيمان ވަނީ. ❁ وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލާނގެވީ اللّه ގެ نعمة އަށް ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ هُمۡ يَكۡفُرُونَ ﴿٧٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުފަލުކުރަނީ. ❁ وَيَعۡبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރަމުންދެއެވެ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ =

اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށްޓަކައި މިލްކުވެގެންނުވާ ތަކެއްޗަށް. (ބުދުތަކަށް)۞ رِزْقًا އެއްވެސް ރިޒުގެއް ދިނުމަށް. ۞ مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުންވިޔަސް. ۞ شَيْـًٔا އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ = އަދި އެއްކަލަކަށްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) އަދި ކަލޭފާނުން ހެއްދެވީ اللّٰه އެވެ. އަދި ދެން ކަލޭފާނުން މަރުގެންނަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އަދި މަރުގެންނަވާފުގެ ކުރިން) ކަލޭފާނުންގެ ބައެއްމީހުން މުސްކުޅިވެގެންގޮސް އެންމެ ނުބައި عُمُر ކަމުގައިވާ أَرْذَلِ الْعُمُر އަށް ފޯރުކުރައްވައެވެ. އެއީ ވަރަށްބޮޑުވެ ހަނދާންނެތިގެން ކުޑަކުދިންނާ ފަދަ ހާލަތަކަށް ރުޖޫޢަވާ ނޫނީ ހިސާބަށް ފޯރުކުރައްވައެވެ. ބުއްދިހުރި ގޮތުން ދަނެގެންހުރިކަންތައްވެސް ނުދަނެވޭ ހާލަތަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭފާނުންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ މަތިވެރިކޮށްފައިވެއެވެ. (އެއްބަޔަކަށް ފަރާތުން ރިޒުގުގެ ގޮތުން ވަރަށްގިނަ އެއްޗެހި ދެއްވާފައެވެ.) އަދި އެފަރާތްތަކުން ރިޒުގު ދިނުމުގައި މަތިވެރިކުރެވިފައިވާ މީހުން އެމީހުންގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ބައެއް މިލްކުވެގެން އެމީހުންނަށް އަޅުންނާއި، އަޅުންގެ ޙާލަތު ދެމިއޮތް ހަމަހަމަކަމެއް ހިއްސާއެއް އެމީހުންނަށް ދޭކަށް ފަދަ ކަމަކަށް ބޭނުން ނުވެތެވެ. (އެއީ އެމީހުން ހަމަހަމަ ވުމަށް ބޭނުންނުވެއެވެ.)

(މިހެން މިކަން ހުރިއިރު اللّٰه ގާއި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން اللّٰه އަށް ޝަރީކުންގެ ގޮތުގައި ހަދާނެތޯ؟ އަޅުންނާއި ހަމަހަމަ ނުވާ ތަކެއްޗެއް اللّٰه ގާއި އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަމުގައި އެއްފަދަ ކަމުގެ ހަމައެއް ދަށުގައި ހިއްސާކުރަނީ ހަދައިގެން ހަމަހަމަ ކޮށްދޭތޯ؟. ބުއްދިގެ ބޭނުންތެރިވެސް ނުކުރެވޭތޯ؟. ބުދުތަކާ ބިރުވެރިވެގެން شريك ކުރުން ހަދާނޫ ނޫން ކަންތައްތަކެއްތޯ؟) އެމީހުން ކޮން ފަދަ ނުޝުކުރުވެރިކަމެއްތޯ! އެމީހުން ހާލު اللّٰه ގެ نعمة އަށް ދެކޮޅުހަދަމުން إنكار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٧٢) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭފާނުންގެ އެއްޖިންސުން ކަލޭފާނުމެނަށް އަނބިންހެއްދެވިއެވެ. (ނުވަތަ آدم عليه السّلام ގެ ކަނޑުއްތަކުން އަނބިކަނބަލުން ހެއްދެވިއެވެ. ޙަވާ ގެނައުމުގައި مفسّر ން ހެދިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައިވާފަދައިންނެވެ.) އަދި ކަލޭފާނުމެންނަށް ކަލޭފާނުންގެ އަނބިންގެ ކިބައިން ދަރިންނާއި ކާފަދަރިން އުފައްދަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި ތަނަވަސްކޮށް حلال ތަކެތިން ކަލޭފާނުމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވިއެވެ. އަދި ދެން އެމީހުން އެ ބާތިލުވެގެންވާ ތަކެއްޗަށް އީމާން ވަނީ ތޯ؟ إيمان ވަނީ باطل އަށްހެއްޔެވެ؟. باطل عقيدة ތަކެއްޓަށްތޯއެވެ؟ (ބުދުތަކަށް منفع ލިބޭނެކަމަށް ގަބޫލުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟. އަދި اللّٰه ގެ نعمة ފެނުނު އެމީހުން ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ. اللّٰه حلال ކުރެއްވި ތަކެތި އެމީހުން حرام ކޮށް ދެކޮޅުހަދަނީއެވެ.)

(٧٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެއްވެސްކަމެއް އެއްޗެއް ދިނުމަކަށް މިލްކުވެގެންނުވާ ތަކެއްޗަކަށް (އެބަހީ: ބުދުތަކަށް) اللّٰه ފިޔަވައި އެ مشرك ން އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމަކަށްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. (އެހެންމީ ތަކެއްޗަކީ اللّٰه ގެ މިލްކެވެ. ބުދުތަކަށް ކިހިނެއް ދެވޭނީހެއްޔެވެ؟)

فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾

ލުޣަތު

فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ނުޖަހާށެވެ. ٱلْأَمْثَالَ = مثال ތައް ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = اللّٰه މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. عَبْدًا مَّمْلُوكًا = މީހަކަށް މިލްކުވެގެންވާ އަޅެއް ۞ لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމާއި ކުޅަދުނަވާނުވެއެވެ. ۞ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا = އަދި އުޅެހާނަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ރިޒުޤުދެއްވި މިނިވަންއަޅެއް (މިސާލަކީ)۞ رِزْقًا حَسَنًا = ރަނގަޅު حلال ރިޒުޤެއް ۞ فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާ އެރިޒުޤުން ހޭދަކުރެއެވެ. ۞ سِرًّا وَجَهْرًا = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި.۞ هَلْ يَسْتَوُۥنَ = އެމީހުން ފަހެ ހަމަހަމަވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް ހުރިހާ اللّٰه އަށެވެ. ۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަބައެއްމީހުން. އެމީހުންނަކީ ޖާހިލުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = އަދި اللّٰه تعالى މިސާލުޖައްސަވައިފިއެވެ. رَّجُلَيْنِ = ދެފިރިހެނެއްގެ ۞ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ބަންދަނެވެ. (އަޑުނާއިވާ ގޮތަކަ ނުދެއްކޭ) ۞ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް ކުރުމަކު އެހެނަކަށް ދެވެނަ ނުކުޅެވެ.۞ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ = އަދި އެހެނަކަ އެކަމުގެ ސަރުބުމިހާރު ބޮޑުބަރުކެވެ. އުނދަގުލެކެވެ. ۞ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ = އޭނާ ކޮންހިސާބަކަށް ފޮނުވިޔަސް / އެއްވެސްހެއުވެ. ۞ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ = އޭނާ އެއްވެސް ހެވަކާއިގެން ނުގެނެއެވެ. ހެޔޮކަމެއް ނުގެންނާނެއެވެ. ۞ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ = އޭނާ އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ = އަދި عدل ވެރިކަމަށް އަމުރުކުރާމީހާއި. (حقّ ބަސްބުނާމީހާއާއި) ۞ وَهُوَ = އަދި އޭނާވާ حال ۞. عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ = ސީދާމަގުމަތީގައިވާ ހާލުގައި. ۞ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْبُ خَاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ.۞ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ = އަދި قيامة ދުވަހު ކަންތައް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا كَلَمْحِ

ٱلْبَصَرِ = އެސްތިޔަޖެހުންފަދައިން ވެސްމެ / ލޮލުގެ ބެލުމެއްފަދައިން ވެސްމެ. ۞ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ = ނުވަތަ އެކަން އެއަށްވުރެވެސް އަވަހެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ = ކޮންމެކަމަކަށްމެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން اللّه އަށް އެކިއެކި މިސާލުތައް ނުޖަހާށެވެ! (اللّه އާއި އެހެންތަކެތްތާއި އެއްފަދަ ނުކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٧٥) އަދި اللّه تعالى މިސާލެއް ޖެއްސަވައިފިއެވެ. އެއީ މިލްކުވެގެންވާ އަޅެއްގެ މިސާލެވެ. އޭނާ އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުކުޅެދެއެވެ. އަދި اللّه ގެ ޙަޟްރަތުން އޭނާއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ހޯދިދެއްވައެވެ. އޭނާއަށް އެއްވެސްކަމެއް ކުރުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވެއެވެ. (އެހެނީ އޭނާއަކީ މިލްކުގެ އަޅެކެވެ.) މިއީ ކާފިރުމީހުންގެ މިސާލެވެ. އެކަލާނގެއަށް ދެއްވާފައިވާ ރިޒުގުން ހޯދުމަށް އެއްވެސް ކުޅަދާނަކަމެއް ނެތެވެ. މިފަދަމީހާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ރިޒުގުދީ حلال ރިޒުގެއްދެއްވާފައިވާ މީހަކާ މިސާލުކުރެވޭނެ مؤمن އަކާއިދެމީހުން އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ ދެން އަދި އޭނާ ސިއްރުގައި ފާޅުގައި އެރިޒުގުން ހަރަދުކުރެއެވެ. اللّه ގެމަގުގައި ހަރަދުކުރެއެވެ. މިދެމީހުން ހަމަވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (ބަޔަކު ބުނެއެވެ. މިއީ މުއުމިނާއި ކާފިރުގެ މިސާލެވެ. ހަމަ ސީދާ اللّه އާއި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެހެންހެން ފަރާތްތަކާއި މިދެފަރާތުގެ މިސާލެވެ.) އެހެނީ ބުދަކީ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެންވާ ހެއްދެވިގެންވާ مخلوق އެކެވެ. އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. اللّه އަކީ ހުރިހާ ބާރެއްގެ ވެރިފަރާތެވެ. މިދެފަރާތް ދެން މިސާލުޖެހުމެއްވެސް ހެޔޮވެއެވެ. ކޮންފަދައަކުން ބަރާބަރުވާނެ ހެޔޮވާނެކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٧٦) އަދި ދެފިރިހެނުންގެ މިސާލު اللّه ޖެއްސަވައިފިއެވެ. އެމީހުން އެކަކީ ގޫނގާ އަދި ބީރުފިރިހެނެކެވެ. އެއްވެސްކަމަކަށް އޭނާއަކަށް ކުޅެދޭނެއެއްނޫނެވެ. (އެހެނީ އަޑުއެހީވެސް ވަކަކައް ނުދެއްކޭތީއެވެ.) އަދި އޭނާއަކީ އޭނާގެ ސާހިބުބީގެ މަތީބަރު ބުރަ ބޮޑެތިކޮށްގެނެވެ. (ބަލަހައްޓަން ޖެހޭ ވަސީލަތެއްނެތި ފަސޭހަވުމެވެ.) ކޮންތަނަކަށް ފޮނުވިއަސް ހެޔޮކަމެއް ނުގެނެސްދެއެވެ. މިފަދަ މީހާއި ސީދާ ތެދުމަގުގައިވާ حال حقّ ބަސްބުނެ عدل އިންސާފުގައި أمر ކުރާމީހަކާއި އެއްވަރުވާނެ ހެއްޔެވެ؟

مُجَاهِدُ ވިދާޅުވާކަމުގައިވިއެވެ. މިމިސާލަކީ اللّه سبحانه وتعالى އާއި އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ إله ންތަކާއި ދެމެދުގެ މިސާލެވެ. واللّه أعلم

(٧٧) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި غَيْبُ (އެބަހީ: ފޮރުވިގެންވާ ނުފެންނަ އެންމެހައިކަންތައް) ދެނެވޮޑިގެންވުމަކީ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. (قيامة ގެ ކަންތައްވެސް އޭގެތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ.) އަދި قيامة ވުމުގެ ކަންތައް އެބަހީ: قيامة ވުން ހަމައެކަނި އެސްތިޔަޖެހުންފަދައިން އަވަސްކަމެއްކަމުގައި ވެސްމެ ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް އަވަސްކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމަކަށްމެ اللّه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلْأَنْعَٰمِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ ۙ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَآ أَثَٰثًا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾

ލުޣަތު

وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم = އަދި الله ކަލޭމެން ނެރުއްވީމެވެ. ❁ مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މަންމަމެންގެ ބަނޑުތެރެއިން. ❁ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا ކަލޭމެންނަކީ އެއްޗެއްވެސް ނޭނގޭ حال . ❁ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ = އިވުމާއި (ކަންފަތާއި) ލޮލާއި އަދި ހިތާއި. ❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް. ❁ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ = އެމީހުން ދޫނި ތަކަށް ނުބަލަނީބާވައެވެ. (ނުދެކެނީބާވައެވެ.) ❁ مُسَخَّرَٰتٍ = ކިޔަމަންތެރި ކުރެވިގެންވާ. (ހިފެހެއްޓިގެންވާ) ❁ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ = އުޑާއިބިމާއި ދެމެދު ހުސްބައިގައި / ވައިގައި. ❁ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ = الله ފިޔަވައި އެއްޗަކު (ވެއްޓިގެން ނުދިއުމަށް) ހިފަހައްޓަވާ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް ވެއެވެ. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ❁ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا = ކަލޭމެން (ހިމަޔާއި ގޮތައި ތިބުމަށްޓަކައި) ގޭގެތެރެއިން ތިބޭނެތަނެއް. (ދިރިއުޅުން) އުޅޭ ތަނެއްގައި قائم ވެ ތިބޭނެތަންތަނެވެ. ❁ وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ مِّن جُلُودِ ٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَم ޖަނަވާރުގެ ހަންގަނޑުން. ❁ بُيُوتًا = ގެތައް. (ޚަތިމާ ފަދަތަކެއްޗާއި) ❁ تَسْتَخِفُّونَهَا = އެތަކެތި ކަލޭމެން ލުއިލުއިކޮށް އުފުލާ ހަދާތީއެވެ. ❁ يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ = ކަލޭމެން ދަތުރުކުރާ ދުވަހާއި އަދި ހަށަގައި قائم ވެތިބޭ ދުވަސްވަރުގައެވެ. ❁ وَمِنْ أَصْوَافِهَا = އަދި އެތަކެތީގެ ފަތަރުގެ ކަށިކޮޅާއި وَأَوْبَارِهَا = އަދި އެތަކެތީގެ ފަތަފަތި ތިރީގެ ފަތަރާއި وَأَشْعَارِهَآ = އަދި އެތަކެތީގެ އިސްތަރިކައި ފުއް. ❁ أَثَٰثًا وَمَتَٰعًا = ގެދޮރުގެ ތަކެތި އަދިވެސް ބޭނުންކުރާ ބޭނުންތެރި ތަކެތި. ❁ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾ = މުއްދަތަކަށް / ވަގުތުކޮޅަކަށް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މަމިންގެ ބަނޑުތަކުން ނެރުއްވީ الله تعالى އެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭ حال ގައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި (ކަންފަތާއި ލޮލާއި) އަދި ހިތްލެއްވީއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٧٩) އަދި އުޑުގައި ބިމާ ދުރުދުރާ ހުސްޖާގައި ނުވަތަ ވައިގައި - جوّ ގައި - ހިފެހެއްޓިފައި ކިޔަމަންކުރުވިގެންވާ ދޫނިތަކަށް އެމީހުން يعنى: مشرك ންގެމީހުން ނުބަލަނީބާވައެވެ؟ އެތަކެތި ނުވެއްޓިތިބޭބާވައެވެ. الله ފިޔަވައި އެތަކެތި (ވެއްޓެނުދީ) ހިފަހައްޓަވާފައި ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެތަކެތި ވެއްޓެނުދީ ހިފަހައްޓަވަނީ ހަމަ الله އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި (އެބަހީ: އުދުހޭ ދޫނިތައް ވެއްޓެނުދީ ހިފަހައްޓަވާ ކަމުގައި) އެކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ތަކެއް ވެއެވެ. الله ތެދުކޮށް إيمان ވާ ބަޔަކަށެވެ.

(٨٠) އަދި الله تعالى ކަލޭމެންގެ ގެތަކުގައި ވަޒަންވެރިވުން (ހަމަޖެހިގެން ދިރިއުޅުން) ލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް نَعَم ޖަނަވާރުގެ ހަމުގައިވެސް އެކަލާނގެ ގެތައް ލެއްވިއެވެ. އެއީ ފޮނިފޮޅާ ތަނބުގެ އުފުލަން ފަސޭހަ ގެތައެވެ. އެއީ ދަތުރުކުރާއިރު އަދި އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް نقل ވާއިރު އުފުލާހުރުން ފަސޭހަވެ ހުރިގޮތަށް ހެދިފައިވާ ގެތަކެވެ. އަދި قائم ވެތިބޭހިނދުވެސް އެގޮތް ފަސޭހަވާންނެއްނެވެ.

އަދި އެތަކެތީގެ އިސްތިޢާރާ ފަރުވާތަކުރުމާއި އާދަމީގެ ހިމަނާކުރިގައި ކަލޭމެންނަށް ގެވި ކަންވާރާއި އަދި ވަކިއްދަތަކަށް ޚިދުމަތްގަނޑުގައި ބޭނުން ކުރުވާ ތަކެތި ލައްވާފައެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްތިފާދާ ޙާޞިލުކުރުމަށް ބަހައް ގޮވި ކަންވާރުވަރާ އުޅުނުކަމުގައި ވިއެވެ.
- أصْوَاف އަކީ صُوف ގެ لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ غَنَمُ ބިކަރާ ބަކަރީގެ ކެކުޅެވެ.
- أَوْبَار އަކީ وَبَرُ ގެ لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ ޖަމަލުގެ އިސްތަށިފެވެ. ކެކުޅެވެ.
- أَشْعَار އަކީ شَعْر ގެ لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ مَعْزُ ބަކަރީގެ ކެކުޅެވެ. والله أعلم

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْجِبَالِ أَكْنَٰنًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلْحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾

މަރުޢުދާ

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ❁ مِّمَّا خَلَقَ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެތަކެތީގެތެރެއިން.❁
ظِلَٰلًا = ހިޔާ. ❁ وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْجِبَالِ أَكْنَٰنًا =
ފަރުބަދަތަކުގައި كُنُّ ތައް (كُنُّ އަކީ ދިރިއުޅެވޭވަރުގެ ހޮހަޅަ.)❁ وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَٰبِيلَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް
ފޭރާންތައް ލެއްވިއެވެ. ❁ تَقِيكُمُ ٱلْحَرَّ = ކަލޭމެން ހޫނުން ސަލާމަތްކުރާ (ކަފަފޭރާން) އަދި ކަށިކިބާ / ކިއްލާޑި
❁ وَسَرَٰبِيلَ = އަދި ފޭރާން ލެއްވިއެވެ (ދަގަނޑުފޭރާން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ) ❁ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ =
ހަނގުރާމައިގައި ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރުމަށް.❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ يُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ = އެކަލާނގެ
نعمة ކަލޭމެންނަށް ފުރިހަމަކުރައްވައެވެ. ❁ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް)
ކިޔަމަންވެ އެކަލާނގެއަށް إخلاص ކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން (އިމާންނުވެ)
ފުރަގަސްދީ ދުރަށްވެއްޖެނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ❁ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ = ފަހެ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް
އޮތީ އިއްވައިދިނުމެވެ. ❁ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ = بيان ކޮށްދިނުމެވެ. ❁ يَعْرِفُونَ = އެމީހުން ދަންނައެވެ. (އެ مشرك
ންގެމީހުންނަށް އެނގެއެވެ.)❁ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نعمة. ❁ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا = ދެން އެމީހުން އެ نعمة އަށް
ކާފަރުވެއެވެ. (އިންކާރުކުރެއެވެ.) ❁ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ
ކާފަރުންނެވެ. ❁ وَيَوْمَ نَبْعَثُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާނޭ ދުވަހު (ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ!) ❁
مِن كُلِّ أُمَّةٍ = ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް.❁ شَهِيدًا = ހެކިވެރިއަކު. (އެއީ އެ أمّة އެއްގެ ނަބިއްޔާއެވެ.) ❁ ثُمَّ
لَا يُؤْذَنُ = ދެން إذن ނުދެވޭ. لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް. ❁ وَلَا هُمْ = އަދި
އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ = عِتَاب ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދެވޭ. (ތައުބާވެ ރުއްސެވުމަކަށް އެދެވޭ)
❁ وَإِذَا رَءَا = އަދި ދެކިއްޖެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އެ އަނިޔާވެރިވީމީހުން. ❁ ٱلْعَذَابَ = عذاب . ❁

فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ = ފަހެ، އެމީހުންގެ ކިބައިން (عذاب) ލުއިކުރެވޭނެއެއްނޫނެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾ =
އަދި މުހުލަތު ދެވޭނެބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨١) އަދި الله تعالى ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެއްޗެހީގައި ހިޔާލުއްވިއެވެ. (އެއީ ގަސްގަހާގެހި ފަދަ ފަރުބަދަތަކުގަ ދޮރުފޮށް ކާނބުއް އެއްކޮށްދިނެވެ.) އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ كُنَّ ލެއްވިއެވެ. (كُنَّ އަކީ މީހުންނަށް ދިރިއުޅެވޭފަދަ ގޮހޮރު ހުންނަ ތަންތަނެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ހޫނުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި (ކަމީހާ ތަނބިދާ ސިއްރާރީގެ ހެދުންތަކާ) ހެދުމާއި އަދި ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު ޒަރުދުކަޓާ ދިފާޢުގެ ހެދުންފަދަ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ نعمة ތަމާމު ކުރައްވައިން އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރައްވަނީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަން إخلاص ތެރިކަމާއެކު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٨٢) އަދި އޭ رسول الله އެވެ! (އެމީހުން އިޢުރާޟުވެ އެކަމަށް ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް (އެބަހީ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް އަދި ހުތުރެއް ޒިންމާކޮށްދެއްވާކަށް ނުޖެހެނީއެވެ.) ފަހެ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަށް ލާޒިމުކަމަކީ އެމީހުންނަށް بيان ކޮށްދިނުމުގައި رسول ކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ.

(٨٣) އެމީހުން – އެބަހީ: އެ مشرك ން - الله ގެ نعمة ތަކަށް ދަންނައެވެ. ދެން އެމީހުން އެ نعمة އަށް ފުރަގަސްދީފިއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ އިންކާރުކުރާ ކާފަރުންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވާ نعمة ގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ رسول ކަމެވެ. ނުވަތަ މިސޫރަތުގައި الله ހިތްވަރު ދެއްވައިތަކާއި ފާހަގަކުރެއްވި އެކަލާނގެ ގިނަގުނަ نعمة ތަކެވެ. މުޝްރިކުންގެ حقيقة ގައި އެމީހުން ތަކަށް ދަންނައެވެ. ދެން ދެކޮޅުހަދައިފިއެވެ.

(٨٤) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް ހެކިވެރިޔަކު ތެދުކަމާއެކު ޤިޔާމަތްދުވަހުން (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު) އެހެކިވެރިޔަކީ ކޮންމެ أمّة އެއްގެވެސް ނަބިއްޔާއެވެ. ދެން ކާފަރުންނަށް عُذْر ދެއްކުމުގެ ހުއްދަ ނުދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ތައުބާވުމަށް فرصة ވެސް ނުދެއްވޭނެއެވެ. ނުވަތަ އަލުން ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ ގޮސް عمل ކުރުމުގެ ފުރުޞަތެއްވެސް ނުދެއްވޭނެއެވެ.

(٨٥) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް عذاب ފެނިއްޖެނަމަ، އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ. އެކަން ތަކަށް އެމީހުންނަށް އޮޅުވާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ވަގުތެއް ދެވޭނެ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا۟ مِن دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِذَا رَءَا = އަދި ދެކެފިއްޔާ. ❁ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = شريك ކުރިމީހުން. شُرَكَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ إله ންތައް. (ބުދުތަކާއި އެނޫންވެސް شريك ންތައް) ❁ قَالُوا۟ رَبَّنَا = އެމީހުން ދަންނަވާނެތެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ❁ هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا = މިއީ އަޅަމެންގެ شريك ންތަކެވެ. (إله ންތަކެވެ.) ❁ ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا۟ = އަޅަމެންނަކީ އަޅަމެން دعاء ކޮށް އަޅުކަންކުރި. ❁ مِن دُونِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ = ބަސް އަޅައިލި އެމީހުންނަށް ބަސް އެއްލާނެތެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނާނެތެވެ.) ❁ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ދޮގުވިޔަންކަރުވެރިއެވެ. ❁ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ❁ ٱلسَّلَمَ = ކިޔަމަންތެރިކަން. ❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދައިއުޅުނު. (الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަމުންއުޅުނު) ❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ދަންނަވާށެވެ!❁ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެމަގު ބަންދުކޮށް. ❁ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب އިތުރުކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ فَوْقَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެމަތީގައި. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ = އެމީހުން ފަސާދަކުރަމުންދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَيَوْمَ نَبْعَثُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާ ދުވަހުގައި. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ1) ❁ فِي كُلِّ أُمَّةٍ = ކޮންމެ أمّة އަކުން. شَهِيدًا عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއެއްކަމުގައި. (އެއީ އެ أمّة އެއްގެ نبي އެވެ.) مِّنْ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نَسْلُ ން. (އެމީހުންގެ ތެރެއިން) ❁ وَجِئْنَا بِكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވާނޮމެވެ. ❁ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ = މިއަދިމީހުންގެމައްޗަށް (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުންގެ أمّة ގެމައްޗަށް) ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ❁ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ކަލާމްފުޅުގެ ގޮތުގައި ތިބާ ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ بيان އެއްގެގޮތުން.

(ހުރިހާ އެއްޗެއް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް) ۞ وَهُدًى = އަދި ތެދުމަގާއި ۞ وَرَحْمَةً = އަދިرحمة އާއި وَبُشْرَىٰ

= އަދި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު.۞ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾ = مسلم ންނަށް (اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٦) އަދި اللّٰه އާއި އެއްބައިވަންތަ شريك ކުރިމީހުންނަށް އެމީހުން އެ شريك ކުރިތަކެތި ފެންނަހިނދުން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން اللّٰه އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ތިރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެބައިމީހުން އަހަރެމެން އަޅުކަންކުރި شريك ކުރިތަކެތި މިވެނީއެވެ." ދެންފަހެ އެ إله ންނެވެ. އެ إله ން ނަކަލުކުރާނެ ބަސް شريك ންނަށް އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރި މީހުން ދޮގުވެރިންނެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުވެރިންނެވެ." (އަޅުކަންކުރިކަމަށް ކަލޭމެން ބުނާ ބަސް ދޮގުވެއެވެ.)

(٨٧) އަދި އެދުވަހުން އެބަޔަކު قيامة ދުވަހުން އެ مشرك ން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދައި އުފައްދާ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި إله ންތަކެއް އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދާނެއެވެ.

(٨٨) ކާފިރުވެ މިސްކީނުން އަދި އެމީހުން اللّٰه ގެމަގުން ދުރުކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުން فَسَاد ކުރިކަމުގެ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް عذاب ގެ މައްޗަށް عذاب އިތުރުކުރައްވާނީމެވެ.

(٨٩) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް އެ أمّة އަކަށް ހެކިދެއްވުމަށްޓަކައި ހެކިވެރިއަކު ބާކީކޮށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާށެވެ! (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އަދި ކޮންމެ أمّة އެއްގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ހެކިވެރިޔަކީ އެ أمّة އެއްގެ نبى އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު މި أمّة ގެ މީހުންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި ބާކީކޮށް ކުރައްވައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވާނެއެވެ. އަދި مسلم ންނަށް ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ بيان އެއްގެގޮތުން މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިކަމަށް ތިބާ ބާވައިލެއްވީމެވެ. قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އާއި އަދި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުގެ ގޮތުންނެވެ.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّتِي نَقَضَتۡ غَزۡلَهَا مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثٗا تَتَّخِذُونَ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرۡبَىٰ مِنۡ أُمَّةٍۚ إِنَّمَا يَبۡلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަމުރު ކުރައްވައެވެ. ۞ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ = عدل ވެރިވުމަށާއި إحسان ވެރިވުމަށް. ۞ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށް އެދިގެންވާ حقّ ދިނުމަށާއި. (އެމީހުންނަށް ދިނުމަށާއި) ۞ وَيَنۡهَىٰ = އަދި އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވައެވެ. ۞ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِ = فاحش ކަންތައްތަކާއި، مُنْكَرَاة ތަކާއި އަދި އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަން. ۞ يَعِظُكُمۡ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް. وعظ ދެއްވާ نصيحة ދެއްވައެވެ. لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށް. ۞ وَأَوۡفُواْ = އަދި ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! بِعَهۡدِ ٱللَّهِ = الله ގެ وعدު. ۞ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާއި عهد ކޮށްފިނަމަ. ۞ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ = އަދި ކަލޭމެން ހުވައިތައް / އަދި عهد އުވައިނުލާށެވެ! بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا = އެ ހުވައިތައް ކަށަވަރުކޮށް ގަދަކުރުމަށްފަހު. ۞ وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން الله ލައިދީފައެވެ. ۞ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًا = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓަވާ ފަރާތެއްކަމުގައި / ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿٩١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް. ۞ وَلَا تَكُونُواْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! كَٱلَّتِي نَقَضَتۡ غَزۡلَهَا = އެއަންހެނުންގެ ކަށިގޮތަށް ނިއްވާ އޮޅިއިރު އަނބުރާ އުވައިލި އަންހެނާ ފަދައިން. ۞ مِّنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ = އެއުރެން ބުރިކޮށް ގަދަކުރުމަށްފަހު. ۞ أَنكَٰثٗا = ނިއުލާފައި ފިލައިގެންދާގޮތަށް. ۞ تَتَّخِذُونَ أَيۡمَٰنَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ހުވައިތައް ކަލޭމެން ހިފައެވެ. ۞ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ވަކަރުކަން / ޚިޔާނާތްތެރިކަން. خيانة އަކަށް. ۞ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ = އެއްބައެއްގެ މީހުން ބޮޑުވުމަށް. هِيَ أَرۡبَىٰ مِنۡ أُمَّةٍ = އަނެއްބައެއްގެ މީހުންނަށްވުރެ ގިނަވެގެން ބޮޑުވުމަށްޓަކައި. ۞ إِنَّمَا يَبۡلُوكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަނީއެވެ. ۞ بِهِۦ =

އެކަށަވަރުން. ❁ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާހުށްޓެވެ. ❁

يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ = އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވިކަންތައް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ހަމަކަށަވަރުން عدل ވެރިވުމަށާއި إحسان ތެރިވުމަށާއި އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ ދެއް ދިނުމަށާއި އިތުރުކުރުމަށް اللّه أمر ކުރައްވައެވެ. އަދި فَاحِش ކަންތައް ކުރުމާއި مُنْكَرَاة ނުބައި ޢަމަލު އަނިޔާވެރިވުމާއި މިކަންކަމުން އެކަލާނގެ މަނާކުރައްވައި نهي ކުރައްވައެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވަނީ ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓެވެ.

- ތަންބީހެވެ! فَاحِش ކަންތައްތަކީ ބޮޑުކުށްތަކާއި ހަޑިހުތުރު ކަންތައްތަކެވެ. مُنْكَرَاة އަކީ شريعة ނުރުހޭ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އެންމެހައި ފާފަތަކެވެ. بَغْيُ އަކީ ޢަދާވާތާއި އަނިޔާވެރިކަމެވެ. = زُبْدَةُ التّفسير =

(٩١) އަދި ކަލޭމެން اللّه **އާއި عَهد** އެއްކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެން اللّه ގެ عهد ފުއްދާށެވެ! ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި عهد ތަކާއި (އެއްބަސްވުންތަކާއި) ޙަލީފުކޮށް ކަށަވަރުކޮށް ގަސަމްކޮށްފިއްޔާ ދެން އެ عهد އެއް އެ އެއްބަސްވުމެއް ކަލޭމެން އުވައިނުލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގަސަމްކޮށް ކަލޭމެންގެ ބަސްމަތީގައި އަދި ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން اللّه ލައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٢) އަދި އޭނާގެ ހަރުކޮށް ވެހުނު ރޮނގު ފަހުން ފަނޑުކޮށްފަދަ ބަޔަކު ނުވާށެވެ! ކުރިން ކުރިކަން ވަރުގަދަކޮށް ދަޅައި ފަހުން ފަނޑުކޮށްލި އަންހެނަކުފަދައިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! (عهد ކަށަވަރުކުރުމަށް އެއްބަސްވުންތަކުގެ تَصْدِيق ކުރަން ހުވައިކޮށް ފަހުން އެ عهد އާއި ހުވާތައް އަދި އެ އެއްބަސްވުން އުވައިލައިގަތުމާ ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!) އަދި އެއްބަޔަކަށްވުރެ އަނެއްބަޔެއްގެ عدد ގިނަވެ ބޮޑުވުމަށް ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ކުރާ ހުވާއި عهد މަކަރަކަށް ހެދުމަށް ޚިޔާނާތް ހެދުމަށް ހަދާނުލާށެވެ. (އެހެން ބަޔަކަށް! ކުރީ އެއްބަސްވުންތަކަށް ވުރެ މުއްސަނދި ބަޔަކު ލިބުނު ކަމަށް ފަދަ ޕާޓީގެ މަގުބޫލު ބޮޑުކަމަށް عدد ގިނަކަމަށް ހިތަކުރުމުގެ ގޮތުން ވާޤިފުވުމުގައި عدد ގިނަކަމުގެ ސަބަބުން ކުރިމަތިވެވޭ ވަރުގަދަ ކަމަށް عهد އުވައިނުލާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެފަދަ ކަންތައް އެއީ (އެބަހީ: عهد ކަށަވަރުކުރުން އެއްބަސްވުން ފުއްދުމަށް އެހެން) اللّه تعالى ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް قيامة ދުވަހުން އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ދެބަސްވެ إختلاف ވެވުނު ކަންކަން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا۟ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

ލުޣަވީ

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ لَجَعَلَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލައްވަވައިފީސް. ❁
أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް. (حقّ ގެމަގުގައިވާ އެއް أمّة އަކަށް)❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ❁ يُضِلُّ
مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބޭފުޅުން މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ❁ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ
އިރާދަކުރައްވާ ބޭފުޅުން ތެދުމަގަށް ސީދާކުރައްވައެވެ. ❁ وَلَتُسْـَٔلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.
❁ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު. ❁ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ = އަދި
ކަލޭމެންގެ ހުވައިތަކުގެ ހަދާނުލާށެވެ! / ނުހައްދަވާށެވެ!❁ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މެދުގައިވާ މަކަރުހީލަތް /
ނުވަތަ ޚިޔާނާތުގެ ވަސީލަތަކަށް. ❁ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ = ފަހެ ފައިތިލަ ތެޅިގެންދާނެއެވެ.❁ بَعْدَ ثُبُوتِهَا =
އެފައިތިލަ ސާބިތުވުމަށްފަހު. ❁ وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ = އަދި ކަލޭމެން ނުބައިކަމުގެ ރަހަ ބަލާ / عذاب ގެ
ރަހަބަލާ. ❁ بِمَا صَدَدتُّمْ = ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިނުމުގެ ސަބަބުން / ނުވަތަ ހުރަސްއެޅުމުގެ ސަބަބުން. ❁ عَن
سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގު. ❁ وَلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب
އެއް. ❁ وَلَا تَشْتَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުގަންނާށެވެ!/ ބަދަލުނުކުރާށެވެ! ❁ بِعَهْدِ ٱللَّهِ = الله ގެ عهد . ❁
ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަކުޑަ އަގަކަށް / ދުނިޔޭގެ ތަކެއްޗަކަށް. ❁ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة
ގައިވާތަކެތި. ❁ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ހެޔޮވެގެންވާ ކަލޭމެންނަށް. ❁ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ =
ކަލޭމެން އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ. ❁ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ = ކަލޭމެންގެ އަތުގައިވާތަކެތި ފަނާވެދާނެއެވެ. / ނިމިގެންދާނެއެވެ.
❁ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި (ދެމިހުރި نعمة) ބާކީވެ ދެމިހުންނާނެއެވެ.❁ وَلَنَجْزِيَنَّ
ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا۟ = އަދި ކެތްތެރިވި މީސްތަކުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ދީފާނަމެވެ. ❁
أَجْرَهُم = އެމީހުންގެ ދަރުމަ ސަވާބު. ❁ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި)
عمل ކުރަމުންދިޔަ ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ރަނގަޅުގޮތަށް.❁ مَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا = صالح عمل ކޮށްފިމީހާ.❁ مِّن ذَكَرٍ أَوْ
أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ކަމުގައިވިޔަސް. ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އަދި އެމީހާ
مؤمن އަކަށްވުމާއެކު حال. ❁ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ދިރުއްވާނަމެވެ އެމީހާ

ދިރުޔަމެއް ދެއްވާނީމެވެ. ❁ حَيَوٰةً طَيِّبَةً = ރަނގަޅު حياة އެއް. ❁ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ جزاء ދެއްވާނީމެވެ. ❁ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ = އެމީހުން عمل ކުރަމުންދިޔަ ވަރަށްވުރެ ރަނގަޅަށެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި الله تعالى އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ކަލޭމެން އެންމެންނަކީ (حقّ ދީނުގެމަތީގައި) އެއް أمّة އަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލައްވައިދީފާނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު އެކަލާނގެ ތެދުމަގުދައްކަވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އަޙްދި ދުނިޔޭގެ ތަޤްދީރުގައިވާ عدل އާއި حكمة އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުގެންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު ކަލޭމެންނާ (قيامة ދުވަހުން) ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.

(٩٤) އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި ކުޅަދާ ހުވައިކަމަކަށް އެއީ ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި މަކަރާއި خيانة އަކަށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ. އެހެން ހަދައިފިނަމަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަ (ސާބިތުވުމަށްފަހުގައި) ސަލާމަތް ހުރުމަށްފަހު ހަލާކުގެވެށިއަށް ކަލޭމެން ވެއްޓިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން الله ގެމަގު ބަންދުކޮށް ކުރިމަތިލުމުގެ ސަބަބުން ނުބައި عذاب ދުނިޔެ ކަލޭމެންނަށް ލިބިދާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٩٥) އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތް އިހުސާނުކުރެއްވި الله ގެ عهد ކަލޭމެން ބަދަލުކޮށް މިއްލައިގައި ނުހަދާށެވެ! (އެބަހީ: الله ގެ ދުނިޔެހެދުން ނިޔާވިޔަސް ނުވަތަ الله ގެ ދީނުގެ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މާތްރަސްކަލާނގެ ތަރައްޤީ ކަލޭމެން އެވަރުވިޔަސް) (އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެންގެ އަތުގައިވާ ތަކެތި މާތްރަސްކަލާނގެ ހުސްވެ ނިމިގެންދާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައިވާ ތަކެތި (ثواب އާއި ދަރުމަ) ކަލޭމެންނަށް އެންމެ މާގިނަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٩٦) ކަލޭމެންގެ އަތުގައިވާ ތަކެތި ހުސްވެނިމިގެންދެއެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާ ތަކެތި ހުސްނުވެ ދެމިހުރެއެވެ. އަދި ކެތްތެރިވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން އަބަދު عمل ކުރަމުންދިޔަ މާބޮޑު ރަނގަޅު ދަރުމަ މިންރަސްކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދެއްވާނީމެވެ.

(٩٧) ފިރިހެނުންކަމުގައިވިޔަސް އަދި އަންހެނުންކަމުގައިވިޔަސް އީމާންވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ حياة އެއް ދެއްވާނީމެވެ. (އެއީ حلال ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ދެމިހުރުމަށް توفيق ދެއްވުމެވެ. އެހެނީ ސަލާމަތުގެ ދިރިއުޅުން ދެއްވުމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل އަށްވުރެ މާރަނގަޅު ދަރުމަވާ ثواب އެމީހުންނަށް މިންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާނީމެވެ.

- ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާންޖެހެއެވެ. ފިރިހެނުންނަކީ صالح عمل ކުރުމުން އާޚިރަތުގައި އަންހެނުންނަށް صالح عمل ކުރުމުން އާޚިރަތުގައި ތަފާތުވާނެއެވެ. ކޮންމެ ބޭފުޅަކުވެސް އަޅުއެއްގެ ނިސްބަތުގައި صالح عمل އެވެ. ދަރުމަވެރިންގެ ދަރަޖަމަތިކުރެވޭ ތަފާތެވެ. މިކަމަށް ޝަރުޢީ ނުހުއްޓެވެ.

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ ۙ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

ލަފުޒީމާނަ

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ = ތިބާ ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވަގުތުވަންޏާ. فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ = ތިބާ ކަލޭގެފާނު الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި حماية އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ = رَجِيْم شيطان ގެ ނުބައިކަމުން. (رَجِيْم އަކީ رحمة ން ބޭރުކުރެވިފައިވާ އެއްޗެކެވެ.) ۞ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެޝައިތާނަށް އެއްވެސް ބާރެއްނުވެއެވެ.۞ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްމީހުންގެ މައްޗަކަށް.۞ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް.۞ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ = އެމީހުން وكيل ކުރާ.۞ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ބާރު ވާނީހަމައެކަނި.۞ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ = އޭނާއަކީ އެމީހުންގެ ވެރިއަކަށްހަދާ ބަޔަކުންގެމައްޗަށެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކެއް شريك ކުރާމީހުންގެމައްޗަށެވެ. ۞ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ آية އެއް ބަދަލުކުރައްވައިފިނަމަ. ۞ مَّكَانَ ءَايَةٍ = އާޔަތެއްގެ ތަނުގައި (އެބަހީ: آية އެއްގެ ބަދަލުގައި آية އެއް ގެންނަވައިފިނަމާ) ۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا يُنَزِّلُ = އެކަލާނގެ ބާވައިލައްވާކަން އެއްޗެއް (حكم) ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން (يعنى: مشرك ން) ބުނެއެވެ. ۞ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ ދޮގުވިދާޅުވާ މީހެކެވެ.۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ކިޔެއްކެއްތޯ؟ އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ نَزَّلَهُۥ = އެބާވައިލެއްވީ އެބަހީ: އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ. ۞ رُوحُ ٱلْقُدُسِ = طاهر ފުރިހަމަ روح އެވެ. (جبريل عليه السّلام އެވެ.) ۞ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން حقّ ގޮތުގައި. ۞ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްމީހުން (އެމީހުންގެ إيمان ގައި) ސާބިތުކުރައްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ = އަދި ތެދުމަގާއި އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދިނުމަށެވެ.۞ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾ = ކިޔަމަންތެރިންނަށް. مسلم ންނަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާންޏާ رحمة ން ދުރުކުރެވިފައިވާ ނުބައި شيطان އާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެބަހީ: أَعُوذُ ވިދާޅުވާށެވެ!

(٩٩) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން ތިބި އަދި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެ شيطان އާ ހަކަށް އެއްވެސް ބާރެއްނުވެއެވެ.

(١٠٠) އޭނާއަށް ބާރުލިބިގެންވަނީ ކަނޑައަޅާ އެމީހުންގެ ވެރިޔާކަމުގައި ބަލައިގަންނަމީހުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެއްސިއްކޮން ޒަމާތްތެރިކޮށް شريك ކުރާމީހުންގެ މައްޗަށެވެ.

(١٠١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرآن ގެ އާޔަތެއްގެ ބަދަލުގައި آية އެއް ބަދަލުކުރެއްވުމުން - ނުވަތަ ކުރިއްސުރެ حكم އެއްގެ ބަދަލުގައި އެހެން حكم އެއް ބަދަލުކުރައްވައިފިނަމަ (އެހެނީ الله ބާވައިލައްވާން حكم އެއް ނުވަތަ آية އެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.) ބުނެގެންވެސް އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުނަނީ ކަލޭގެފާނަކީ ހަދައިގެން ބުނާމީހެކެވެ. އަދި ކިޔައްވަނީ އެހެން ބަޔަކުން ކިޔާދޭ ބަސްތަކެވެ. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(١٠٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން حقّ ގޮތުގައި طاهر ވެގެންވާ روح يعنى: جبريل عليه السّلام އެވެ. އެއީ إيمان ވެގެންވާ މީހުން ސާބިތުކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެ قرآن ގެ نَاسِخُ مَنْسُوخُ އަށް އެމީހުން إيمان ވުމުން އެމީހުންގެ إيمان ކަށް ގަދަވެ ހުރުހަނާވާނެއެވެ.) އަދި އެއީ الله ގެ أمر ތަބާވާކަން ކިޔަމަންވެ ބޮޑުބާރުލީ މުސްލިމުންނަށް އުފާވެރިކަމެކެވެ.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِىٌّ وَهَـٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَـٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾

ބަސްމާނަ

وَلَقَدْ نَعْلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ❁ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ =
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: އެ مشرك ން) ބުނެއެވެ. ❁ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ = އެކަކު ކިޔަވައިދެނީ يعنى: محمّد
ގެފާނަށް އެ قرآن އުނގަންނައިދިނީ ކަމަށްދަންނަވައެވެ. ❁ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ = އެމީހުން
އިޝާރާތްކުރާ ފަރާތުގެ ބަހަކީ عَجَمِي ބަހެކެވެ. (عرب ނޫން ބަހެކެވެ.)❁ أَعْجَمِىٌّ = ބަހަކީ: އެކަކާގެ ބަސްނޫން قرآن
އުނގަންނައިދޭމީހާގެ عَجَمِي ނަމަ ވީއެވެ.❁ وَهَـٰذَا = އަދި މިއީ – ބަހަކީ: قرآن މިއީ. ❁ لِسَانٌ عَرَبِىٌّ
مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عرب ބަހެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان
ނުވާމީހުންނެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ آية ތަކަށް. ❁ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.
(ނުވަތަ الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.)❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި
ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.❁ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ = ދޮގުހަދައިލަނީ ހަމައެކަނި. ❁ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ =
އީމާނުނުވާ މީސްމީހުންނެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަލޭގެފާނު
އެމީހުން އެއީ. ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ = ދޮގުވެރިންނެވެ. ❁ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހާ.❁
مِنۢ بَعْدِ إِيمَـٰنِهِۦٓ = އޭނާގެ އީމާންކަމަށްފަހު. ❁ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ = މަޖުބޫރުކުރެވިގެން މީހާފިޔަވައި.❁ وَقَلْبُهُۥ
مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ = އަދި އޭނާގެ ހިތް އީމާންކަމަށް ހަމަޖެހިގެންވާ حال. ❁ وَلَـٰكِن = އަދި
އެކަމަކުވެސް. ❁ مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا = އެމީހެއްގެ ހިތް ކާފިރުކަމަށް ހުޅުވި ބައްޓަންވެއްޖެމީހާ.
(ދަންނަހުށެވެ!) ❁ فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ = ފަހެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރީ ކޯފާއެވެ. ❁ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ

حضرة ށް. ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٦) = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ: އެބަހީ އީމާންކަމުންފަހު އެމީހުން އެކާފިރުވީ. ۞ أَنَّهُمُ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ۞ ٱسْتَحَبُّوا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރީއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގެމައްޗަށް. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ (١٠٧) = ކާފިރުވެއްޖެބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ مشرك ންގެމީހުން ބުނާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް يعني: محمّد ގެފާނަށް އެ قرآن އުގަންނައިދެއްވަނީ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމެވެ. އެމީހުން އެފުރައްސާރަކަން އެޅުވާ ބަހަކީ عَجَمِي ބަހެކެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނަށް އެ قرآن އުގަންނައިދޭ މީހަކީ عَجَمِي އެކެވެ. عرب ނޫން މީހެކެވެ. (އެމީހަކީ بَلْعَام ކިޔާމީހެކެވެ. ނުވަތަ رُومي ންގެ خبر ކިޔާ މީހެކެވެ. ނުވަތަ يَعِيش ކިޔާ މީހެކެވެ. މިއީ ހުރިހާވެސް عرب ނޫން މީހުންނެވެ.) = تفسير الطبرى = އަދި މި قرآن އަކީ ބަޔާންވެގެންވާ عرب ބަހުން ފޮތެކެވެ. (އެހެންވީއިރު އެފަދަކަލަމެއްވެސް ތަޢުލީމުދީގެން ފަހަނައަޅައެއްނުވާނެއެވެ.)

(١٠٤) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންނުވާ މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ގައި) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(١٠٥) ދޮގުއުފައްދައި ދޮގުހަދާކަށްކަނޑައަޅަނީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٠٦) އެމީހަކު އީމާންވުމަށްފަހު އަދި އެމީހާގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހިފައި މައިތިރިވެގެންވާ حال مجبور ކުރެވިގެން الله އަށް ކާފިރުވެއްޖެ ކަމެއް ކުރުވިއްޖެމީހާ (ދެންނެވުމެވެ!) ފިޔަ އެމީހާ ބުނާބަހަކުން އަދި ކަމަކުން އެމީހާގެ މައްޗަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހެއްގެ ހިތް ކާފިރުކަމަށް ތަނަވަސްވެ ގަސްދުގައި ކުފުރުގެ ބަސްބުނުމުން ނުވަތަ ކާފިރުވާކަށް ކަނޑައަޅައި ކުފުރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާ ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ދުވަހުން) ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذب އެވެ.

(١٠٧) އެ عذاب އެމީހުންނަށް حقّ ވީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން آخرة ގެ މައްޗަށް ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى ٱلْأَٓخِرَةِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُواْ ثُمَّ جَٰهَدُواْ وَصَبَرُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ يَوْمَ تَأْتِى كُلُّ نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾

ލުޣަތު

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެން އެއީ.❁ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި اللّه ސިއްކަޖެއްސެވި މީހުންނެވެ.❁ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ = އަދި އެއުރެން ގެ އިވުންތަކުގައްޔާއި އަދި އެއުރެން ގެ ލޯތަކުގެމަތީގައިވެސް.❁ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެން އެއީ. ❁ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ = غافل ންނެވެ.❁ لَا جَرَمَ = حَقُّ ކަމެކެވެ. (عجائب ކަމެއްނޫނެވެ.) ❁ أَنَّهُمْ فِى ٱلْأَٓخِرَةِ = ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެއުރެން. ❁ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ = ގެއްލި ހާނިކަވެރިންވާ މީހުންނަކީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ.❁ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ❁ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ = هجرة ކުރިއެއުރެންނަށް. ❁ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُواْ = އެއުރެންނަށް فتنة ލިބިގެންވުމަށްފަހު / إمتحان ވެވުމަށްފަހު. ❁ ثُمَّ جَٰهَدُواْ وَصَبَرُوٓاْ = ދެން އެއުރެން جهاد ކޮށް އަދި ކެތްކުރި. ❁ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އޭގެ ފަހުގައި. ❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رحمة ދެއްވާ ބޮޑުވެރިކަމާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ۞ يَوْمَ تَأْتِى كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އެއް އަންނަދުވަހު. ❁ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا = އެ نفس ގެ ޙައްޤުގައި جدل ކުރާ حال (އެ نفس އެއްގެ ވާހަކަޔަށް جدل ކުރާ حال)❁ وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމަކޮށްދޭ. ❁ مَّا عَمِلَتْ = އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ ކަންތަކުގެ. (ދެވި ނުބައިގެ ޖަޒާވެސް)❁ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ = އަދި އެއުރެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً = އަދި اللّه تعالى ރަށެއްގެ މިސާލެއްޖައްސަވައެވެ. (އެއީ مكّة ގެ މިސާލެވެ.) ❁ كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً = އެރަށް އަމާން އަދި ހަމަޖެހުމާއި ހިތްހަމަޖެހުމުގައިވީއެވެ.❁ يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا = އެރަށުގެ ރިޒްޤު ފަސޭހަކަމާއި ތަނަވަސްކަމާ އެކު އެރަށަށް އަތުވެއެވެ.❁ مِّن كُلِّ مَكَانٍ = ހުރިހާ ތަނަކުން. ❁ فَكَفَرَتْ = ދެން

އެރަށް ކާފަރުވެއްޖެ. (އެބަހީ: އެރަށުގެ أهل ވެރިން ކާފަރުވެއްޖެ) ۞ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް. ۞ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ = ދިން اللّٰه އެރަށަށް ރަހަލެއްކަމުގައި. ۞ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ = ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ ލިބާހުގެ (ބަނޑުހައިހޫނުކަން ޖެއްސެވުމެވެ.) ۞ وَٱلْخَوْفِ = އަދި ބިރުވެރިކަމާއި. ۞ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ = އެމީހުންކުރާކަމުގެ ވާސިތާއިގެ ސަބަބުން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) އެމީހުންނަކީ اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އަދި އެމީހުންގެ އިވުންތަކުގައްޔާއި އަދި ލޮލުތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވާފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން غافل ނުނަކީ އެމީހުންނެވެ.

(١٠٩) عجائب އެއްނޫނެވެ. حَقٌّ ކަމެކެވެ. އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހާލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(١١٠) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންނަށް އުނދަގޫތަކާއި إمتحان ތަކާ ޖެހުމަށްފަހު (اللّٰه ގެމަގުގައި) هجرة ކޮށް ދެން جهاد ކޮށް އަދި ކެތްތެރިވީމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އެކަންކަމަށްފަހު ގިނަގިނައިން އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١١) ކޮންމެ نفس އެއް އެ نفس އެއްގެ ފަރާތުން جدل ކޮށް حجّة قائم ކުރުމަށް މަސައްކަތްކޮށް އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް (ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ) عمل ތަކަށް ފުރިހަމަ جزاء ދެއްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އަދިވެސް އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(١١٢) އަދި اللّٰه تعالى ރަށެއްގެ މިސާލެއްޖައްސަވައެވެ. އެރަށަކީ އަމާން އަދި ހިތްހަމަޖެހުން ރަނގަޅަށްލިބިގެންވީއެވެ. (تفسير علم ގެ أهل ވެރިންގެ ގިނަބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ مكّة ކަމުގައެވެ.) އަދި ރިޒުގު ފުރިހަމަކޮށްލިބުން އެރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް ތަނަވަސްކަމާއި ފުއްސާރަކަމާ އެކު ހުރިހާ ތަނަކުން އައެވެ. ދެން އެރަށުގެ أهل ވެރިން اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް ކާފަރުވިއެވެ. ދެންފަހެ އޭގެސަބަބުން ބަނޑުހައިހޫނުކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ލިބާސް އެމީހުންގައި اللّٰه تعالى ލެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންކުރި ކަމުގައިވީކަންތަކުންނެވެ.

- ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށްޓަކައި ބަނޑުހައިހޫނުކަމަށް رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ دعاء ލިބުނު އެމީހުންނަށް ޖެހުނީ ބަނޑުހައިހޫނުކަމެވެ. ބަނޑުވިހި ބަނޑުހައިހޫނުކަމުން ގަނޑުވެރިކަންވެސް ފުރާނުނިކި ހިސާބަށް ދިޔައީއެވެ. އެމީހުންނަށްޓަކައި ބިރުވެރިކަމަކީ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެމީހުން أسير ކުރެއްވުމެވެ. والله أعلم – އެވަގުތަ دُخان ސޫރަތުގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ވެއެވެ.

وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ ظَـٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَـٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَـٰذَا حَلَـٰلٌ وَهَـٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ جَآءَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ رَسُولٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން رسول ބޭކަލަކު. ۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެ رسول އާ ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް عذاب ޖެހިއްޖެއެވެ. ۞ وَهُمْ ظَـٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ۞ فَكُلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ! ۞ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެތެރެއިން. حَلَـٰلًا طَيِّبًا = حلال ރަނގަޅުތަކެތިން. ۞ وَٱشْكُرُوا نِعْمَتَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ نعمة އަށް شكر ކުރާށެވެ! ۞ إِن كُنتُمْ = ކަލޭމެންވެއްޖެނަމަ. ۞ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާކަމުގައި. ۞ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީ ކަށަވަރީ. ۞ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ = މަރުވެފައިވާއެއްޗާއި ލޭއެވެ. ۞ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ = އަދި ޢޫރުމަހާއި ۞ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = އަދި الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޑުއުފުލާ ކަތިލެވިފައިވާ ތަކެތިކަމުގައި. ۞ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ مجبور ވެއްޖެމީހާ / ކެއުމަށް ބޭނުންވެއްޖެމީހާ. ۞ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ = بغاوة ތެރިކަމާއި ދަތުރުވެރިކަމެއްނެތި. (މިތަން لفظ ގެ މާނައި ބޭނުންވާވަރަށްވުރެ ގިނައިން ބޭނުން ނުކުރުމާއި حلال އެއްޗެއްލިބޭފަދައިން ދުރު ތަނަވަސްކަމުން ގިނައިން ބޭނުންނުކުރުން.) ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ފުޅުވެން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَا تَقُولُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ. ۞ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ = ކަލޭމެންގެ ދުލުން ސިފަކުރާ ކަންކަމަށް. ۞ ٱلْكَذِبَ = ދޮގު. ۞ هَـٰذَا حَلَـٰلٌ = މިއީ حلال އެވެ. (ނުވަތަ މިކަން حلال އެވެ.) ۞ وَهَـٰذَا حَرَامٌ = އަދި މިއީ حرام އެވެ. (ނުވަތަ މިކަން حرام އެވެ.) ۞ لِّتَفْتَرُوا عَلَى ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ މައްޗަށް އުފުއްދުމަށްޓަކައި. ۞ ٱلْكَذِبَ = ދޮގު. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އުފައްދައިގަންނަމީހުން. عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله تعالى ގެ މައްޗަށް ދޮގު ۞ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ =

އެމީހުން ކާމިޔާބުނުވާނެއެވެ. ۞ مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ = އެއީ ދާދިކުޑަ އަރާމުކޮށްދެކެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އުފާ ވެގެންވާނީ ދާދިކުޑަ ދުވަހަކަށެވެ.) ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. އެހެންވީމާ ގޯސްކަމުން އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال އެމީހުންނަށް عذاب އައިސްފިއެވެ. (އެއީ ބަނޑުހައިހޫނުކަމާއި ބިރުވެރިކަމާއި بدر ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެދިއުމެވެ.)

(١١٤) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން الله ގެ ރިޒުޤު ތެރެއިން حلال ޠާހިރުގައި ކައިހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންނީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައިވަންޏާ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ نعمة ތަކަށް (الله ގެ نعمة ތަކަށް) شكر ކުރާށެވެ!

(١١٥) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރައްވަނީ މަރުވެފައިވާތަކެއްޗާއި ލޭއާއި އޫރުމަހާއި އަދި އެއްޗެއް الله ގެ ނަންނޫނީ މަތިގައި ނަންގޮވައިލައި ކަތިލާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ ކާނެއެއްޗެއް ނެތި ޒަރޫރަތްވެ ކަނބަޒާޖެހިފައިވާ ހަމަހިމަނުގަ ފުރިހަމަކަމުން އަދި އެއީ أصل ގައި حرام ތަކެއްޗެކޭ ގައި قبول ކުރުމާއިއެކު އެމީހާ އަނިޔާވެރިއަކުކަމުގައި ނުވާހާލު އެއިން އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށް (އެމީހެއްގެމައްޗަކު ފާފައެއްނެތެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދެރަވިތަކުން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

(١١٦) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދައިގެން ގޮތްދެއްކުމަށްޓަކައި ކަލޭމެންގެ ދޫތަކުން އެސިފަކުރާ ދޮގުތަކުން "މިއީ حلال އެއް ، އަދި، މިއީ حرام އެއް" މިހެން ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދާމީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(١١٧) އެމީހުންގެ (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އުފާވެ ދުވަސްކޮޅު އެއީ) ދާދިކުޑަ އަރާމުކޮށްދެކެވެ. އަދި (آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ وَءَاتَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾

ލުޣަތު

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ނަމަދުވައިވި މީހުންގެމައްޗަށް. ۞ حَرَّمْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީމެވެ. ۞ مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔައިދެއްވިތަކެތި. ۞ مِن قَبْلُ ۖ = މީގެކުރިން. (أنعام ސޫރަތުގައި) ۞ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގަންނަވަމެވެ. ۞ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވީ. ۞ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާކަމުގައެވެ. ۞ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ = ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ . ۞ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ = ނުބައި ކަންތައްކުރި މީހުންނަށް. ۞ بِجَهَٰلَةٍ = ނޭނގުމުން. ۞ ثُمَّ تَابُوا۟ ދެން އެމީހުން توبة ވެއްޖެ. ۞ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުގައި. ۞ وَأَصْلَحُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން إصلاح ވެއްޖެ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެފަހުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވީ. ۞ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام)۞ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ = الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވޮޑިގެންވާ أمّة އެއްކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞ حَنِيفًا = شرك ނުކުރާ توحيد އަށް ސީދާވެވޮޑިގެންވާ. ۞ وَلَمْ يَكُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ = އެކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ތަކަށް شكر ކުރައްވާ حال ގައި. ۞ ٱجْتَبَىٰهُ = އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ۞ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ = އަދި ސީދާވެގެންވާ މަގުގެމަތީގައި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ۞ وَءَاتَيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމެއް (ރަނގަޅުކަމެއް.) ۞ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނު ވެވޮޑިގެންވާނީ۞

لِمَنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صالح ންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. ۞ أَنِ ٱتَّبِعْ = ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم ގެފާނުގެ ملّة އަށް. ۞ حَنِيفًا = شرك ން ދުރުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال . ۞ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނުވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.. ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން.

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٨) އަދި މީގެކުރިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ بيان ކުރެއްވި ތަކެތި يهودى ނަ މީސްތަކުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ أَنْعَام ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ތަފާއިލުންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޭ ނުކުރައްވަމެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާކަމުގައިވިއެވެ.

(١١٩) ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (ދަންނާށެވެ!) ނޭނގިގެން ނުބައިކަންތައްތައް ކުރިމީހުން އެކަން ކުރުމަށްފަހު توبة ވެ އަދި އެމީހުންގެ حال ތަށް إصلاح ކޮށްފިއްޔާ ދެކެވުނުގައި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާ رحمة ލައްވާފައްވާތީއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٠) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام ވެވަޑައިގެންނެވީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާ أمّة އެއްކަލުގައެވެ. شرك ން ދުރުވެވަޑައިގެން توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ ހެޔޮކަން އުނގަންނަވައިދެއްވާ مُعَلِّم އެއްކަލުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(١٢١) الله ގެ نعمة ތަކަށް شكر ކުރެއްވާ ބޭކަލަކުކަލުގައެވެ. އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ.

(١٢٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުނިޔޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް (ރަނގަޅުކަލަމެއް) ދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދުނިޔެ ދުވަހުގެ ނިމުނުދެން މީސްތަކުންގެ ދޫމަތިން އެކަލޭގެފާނަށް ރިވެތި ثناء ކިޔުމާއި تعريف ކުރުން ލިބުމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވާނީ ކަނޑައެޅިގެން صالح ވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ދެން شرك ން ދުރުވެ توحيد އާ ސީދާވެގެންވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين އާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام مشرك ންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَـٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَٱصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

ލަފްޒުތައް

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ = ޚާއްޞަކުރެވުނީ ފެށިގެންވާކަން ކަނޑައެޅި. (އެބަހީ: އަޅުކަމަށް ވަކިކޮށްލުމާ ޚާއްޞަކޮށްދެވުނީ ފެށިގެންވެސް) * عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އަޅުކަމާ ގުޅޭ ދުވަސްކަމަށް إختلاف ވެރިކުރެއްވި ހޮވައިދެއްވިއެވެ. * وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. * لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. * يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. * فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ = އެމީހުން އެކަމާ ގުޅޭ إختلاف ވެގަންނަމުން ދިޔަ ކަންކަމުގައި. * ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މަގަށް ގޮވާލައްވާށެވެ! (إسلام دين އަށް ދަޢުވަތު ދެއްވާށެވެ!) * بِٱلْحِكْمَةِ = حكمة ތެރިކަމާއެކު. (اللّٰه ގެ وحى އިން) * وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ = އަދި ރަނގަޅު نصيحة އާއި وعظ އިން. * وَجَـٰدِلْهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ جدل ކުރައްވާށެވެ. * بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުން. * إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ * هُوَ أَعْلَمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. * بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުން ގެއްލި މަގުފުރެދިއްޖެ މީހާ * وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. * بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާމީހުން * وَإِنْ عَاقَبْتُمْ = އަދި (އެ مشرك ން) ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް عقوبة ދީ އަނިޔާކޮށްފިއްޔާ * فَعَاقِبُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން (އެމީހުންނަށް) عقوبة ދީ އަނިޔާކުރާށެވެ! * بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެ عقوبة ދެވުނު ފަދައިން (އަނިޔާވި އެއްވަރު ނުކުރާށެވެ!) * وَلَئِن صَبَرْتُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ. * لَهُوَ خَيْرٌ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ހެޔޮވަންތަ ކަމެކެވެ. * لِّلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ = ކެތްތެރިވާމީހުންނަށް. * وَٱصْبِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގަންނަވާށެވެ! * وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވުމަކީ اللّٰه ގެ حضرة ން ލިބޭކަމެވެ. * وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! * وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތްދަތި ދަތިކަމެއްގައި ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! * مِّمَّا يَمْكُرُونَ

(١٢٧) = އެމީހުން އެހަދާ މަކަރުތަކާއި ކަލޭގެފާނު ހިތްދަތިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله (ތެދުވެރިންނާ) ❁ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ = تقوى ވެރިވީމީހުންނާ އެކުގައެވެ. (އެމީހުންނަށް ވާގިދެއްވުމުގައެވެ.) ❁ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ (١٢٨) = އަދި އެމީހުންނަކީ إحسان ތެރިންކަމުގައިވާ މީހުންނާއި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) ހޮނިހިރުދުވަސް ޙައްޤުވެފައިވަނީ އެދުވަހާ ދޭތެރޭ ދެބަސްވެ إختلاف ވީމީހުންގެމައްޗަށެވެ. އަދި (އޭ رسول އާއެވެ!) قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނު ގެ ربّ އެމީހުންގެ ދޭތެރޭ ގައި إختلاف ވެ ދެބަސްވާ ކަންތަކާ ދޭތެރޭ حكم ކުރައްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

- ދަންނައެވެ! ހޮނިހިރުދުވަހާ ދޭތެރޭ إختلاف ވީ ހަފްތާގެ ދުވަސްތަކުގެތެރެއިން يهودى ން إختيار ކުރާން ދުވަހެއް إختيار ކުރަން އެންގެވީމާ އެއްބަޔަކު ބުނީ ހުކުރުދުވަސް ކަމަށެވެ. އަނެއްބަޔަކު ބުނީ ހޮނިހިރުދުވަސް ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ބުނީ އާދިއްތަދުވަސް ކަމަށެވެ. އެންމެފަހުން އެމީހުން إختيار ކުރީ ހޮނިހިރުދުވަހެވެ. ހުކުރުދުވަހުގެ ހަޤީޤަތް ނޭނގުނެވެ. އެމީހުންގެގޮތުގައި ހަފްތާގެ މާތްދުވަހަކީ ހޮނިހިރުދުވަހެވެ.

والله أعلم

(١٢٥) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މަގަށް އެބަހީ: إسلام دين އަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާށެވެ! އެއީ حكمة އާއި قرآن ގެ وعظ އާއި نصيحة އާއި إرشاد ންނެވެ. އަދި ރަނގަޅުގޮތެއްގައި އެމީހުންނާ جدل ކުރައްވާށެވެ1 ދަންނައެވެ1 މިއާޔަތުން މި އިސްލާމްދީނަށް ގޮވާލެއްވުމުގެ ތިން ގޮތުގެ ތަރުތީބު ބަޔާންކުރައްވައެވެ. ފުރަތަމަ حكمة ންނެވެ. އެއީ جاهل ންނާމެދުގައެވެ. ދެވަނައަށް وعظ އާއި نصيحة ންނެވެ. އެއީ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ދަންނަ އެކަމަކު ޢަމަލުގައި ނުހިފާ މީހުންނަށެވެ. ތިންވަނައަށް جدل ކުރެއްވުމާއެކުގައެވެ. އެއީ ބޮޑާވެރިވެ ދަންނަ ތަކައްބުރުވެރި މީހުންނަށެވެ. މިތިންބައިމީހުންނާމެދު އޮތް ތިން ދަރަޖައަށް ނުވިސްނައި دعوة ނާރާކާތެރިވުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެމަގުން ގެއްލި މަގުފުރެދުނުމީހާ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގަތް މީހުންވެސް އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٦) އަދި އޭ مشرك ންގެމީހުން ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް عقوبة ދީ އަނިޔާކޮށްފިއްޔާ އެމީހުން ކަލޭމެނަށް އަނިޔާކުރި عقوبة ދިނުމުގައިވެސް ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން އަނިޔާކުރި عقوبة ދޭށެވެ! (އެއަށްވުރެ މައްޗަށް ނުގޮސްތޯއެވެ!) އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް عقوبة ނުދީ ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ يقين ކުރާށެވެ އެކަމީ މާހެޔޮވެގެންވާކަމެކެވެ.

(١٢٧) އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު ގެ ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަކީވެސް الله ގެ حضرة ގައެވެ. އެބަހީ: އެއީ الله ގެ توفيق އާއި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެހީތެރިވެދެއްވުމުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެބަހީ: އެ مشرك ން އީމާންނުވުމުން) ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ1 އަދި އެމީހުން إسلام دين އާ ދެކޮޅަށް ރާވާރޭވުމާއި ހަދާ މަކަރުގެ ސަބަބުން ހިތްދަތި ނުކުރައްވާށެވެ!

(١٢٨) ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުވެރިންނާ تقوى ވެރިވީމީހުންނާއި އަދި އެމީހުންނީ إحسان ތެރިންކަމުގައިވާ މީހުންނާ އެކުގައެވެ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الإسراء ގެ މާނަ

سُورة الإسراء | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١١)

سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾ وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ وَجَعَلْنَـٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا ﴿٢﴾ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَـٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَـٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾

ތަފްސީރު

سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا = ރޭގަނޑެއްގައި އެކަލާނގެ އަޅާ ހިނގެވި ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެކު! ۞ مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ ٱلْحَرَام ން (كَعْبَة اللّه ގެ ފުރުޖުރި مكّة ގެ حرم) ۞ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا = مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَى އަށް (އެއީ بَيْتُ المَقْدِس ގައިވާ މިސްކިތެވެ. حرم އެވެ.) ۞ ٱلَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ = އެތަނާއި އެތަނުގެ ވަށައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިކުރެއްވި ތަނެވެ. ۞ لِنُرِيَهُۥ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (އެއަޅާއަށް) ދެއްކެވުމަށެވެ. ۞ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެއްކައުވަންތަކަމާ قدرة ވެރިކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން. ۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ފޮތް (توراة) ދެއްވީމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَـٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އަދި بنى إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކުމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ލެއްވީމެވެ. ۞ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ = (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ مِن دُونِى وَكِيلًا ﴿٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި شريك އަކު / ކަންކަން حوال ކުރާނެ ފަރާތެއް. ۞ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ = އާ نوح عليه السّلام އާއިއެކު (ނަވާގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލެވިމުންގެ ދަރިންނެވެ! ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާން ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ نوح عليه السّلام އެވެ.) ۞ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ = (އެކަލާނގެ نعمة ތަކަށް ގިނަގިނައިން شكر ކުރައްވާ حمد ކުރައްވާ ބޭކަލަކަށެވެ. ۞ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل ންނަށް ނިޔާކުރެއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގައި. توراة ގައި. ۞ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން (بَيْتُ ٱلْمَقْدِس ގެ) ބިމުގައި ފަސާދަކުރާނޭކަމުގައި ۞ مَرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަކަށް. ۞

وَلَتَعْلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ މަތިވެރިކަމުގައި. ❁ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ = ވަރަށްބޮޑެގެން ބޮޑާވެ މަތިވެރިކަން. ❁ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا = ފަހެ އެދެފަހަރުންކުރެ ފުރަތަމަ ފަހަރުގެ وعد ފުރު އައިއިރުން. ❁ بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (بني إسرائيل ންގެމައްޗަށް) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ عِبَادًا لَّنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ވާއަޅުންތަކެއް. ❁ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ = ގަދަބާރުގެވެރި. ❁ فَجَاسُوا خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ = ފަހެ އެމީހުން ގޯތިގެދޮރުތަކުގެ ތެރެއަށް ވަދެ ހޯދާހޯދާ ބަރުބާދުކުރިއެވެ. ❁ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾ = އަދި އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ހިނގާނެ وعد އެއްކަމުގައިވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ރޭގަނޑެއްގެ ވަގުތުކޮޅެއްގައި އެކަލާނގެ އަޅާ محمد صلّى الله عليه وسلّم ، مكّة ގައި ހުންނަ مَسْجِدُ الْحَرَام ން بَيْتُ الْمَقْدِس ގައި ހުންނަ مَسْجِدُ الْأَقْصَى އަށް ގެންދެވީ ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! އެ مَسْجِدُ الْأَقْصَى އަކީ އެތާނގެ ވަށައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ بركاة ލައްވާލެއްވީމާ ތަންތަނެވެ. (އެއީ ގާވާއާއި ފެންގެ މުއްސަނދިކަމާއި އަދި نبى ބޭކަލުންނާއި صالح ބޭބޭކަލުން އުޅުއްވި ތަންތަން އެތާވާތަނެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ހެޔޮއެއްޗެހި ލިބޭނެތާ ތަންތަނެވެ.) ދަންނަވަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ އެގެންދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްކަލައުވަންތަކަމާއި قدرة ބޮޑުކަމުގެ ބައެއް دليل އާއި عجائبات އެކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް توراة ދެއްވީމެވެ. އަދި އެފޮތް އެއީ بني إسرائيل ންނަށްވާ ތެދުމަގެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގަވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލާނގެން شريك އަކު އެބަހީ– ކަންކަމުގައި ބަރޯސާކޮށް حوال ކުރާން އެހެންފަރާތެއް إختيار ނުކުރާށެވެ!

(٣) އޭ نوح عليه السّلام އާއިއެކު ނައުގައި އުފުއްލެވިމީހުންގެ ދަރިންނޭވެ! (އެބަހީ: އެންމެހައި މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލާނގެން الله އަށް شكر ކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ޝުކުރުވެރިވެވޮޑިގެންނެވި – އެބަހީ: نوح عليه السّلام ވެވަޑައިގެންނެވީ ގިނަގިނައިން الله އަށް شكر ކުރައްވާ އަޅަކުކަމުގައެވެ.

(٤) އަދި موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތުގައި އެބަހީ: توراة ގައި بني إسرائيل ންގެ މީހުން ބިމުގައި يعنى: بيت المقدس ގައި ދެފަހަރެއްގެމަތީ الله އަށް އުޅުނި فساد ފެތުރިކަން އުފައްދާނެކަމަށް ނިޔާކުރައްވައި ނިންމަވާފައިވާނެއެވެ. އަދި ވަރަށްބޮޑެގެން (މީސްތަކުންގެމައްޗަށް) ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވާނެކަމަށް ނިންމެވީމެވެ. (އެމީހުން أشعياء قتل ކޮށް أرْمِيَاء ހައްޔަރުކޮށް ގެންދިޔައީއެވެ.)

(٥) ދަންނަވަން އެދެފަހަރުންކުރެ ފުރަތަމަ ފަހަރުގެ އައިއިރުން (އެބަހީ: ފުރަތަމަ ފަހަރުގެ އެމީހުން އުޅުނު ބިމުގައި ފަސާދަކުރިހިނދުން) އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެމީހުން ހަލާކުކުރުމަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން ވަރަށްގަދަފަދަ ބާރުގެ އަޅުން ފޮނުއްވީމެވެ. އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (އެމީހަކީ بَابِل ކަރައިގެ بُخْتُنَصْرُ އާއި އޭނާގެ لشكر ތަކުގައި ބުނެވެނެވެ. މިއީ ވަރަށް إختلاف ހުރި ވާހަކަތަކެކެވެ. والله أعلم بالصّواب)

ދަންނަވަން އެމީހުން އަރައިގެން ގޯތިގެދޮރުތަކުގެތެރެއަށް ވަދެ މީހުންމަރާ މާލު ތަންތަން ހަލާކުކުރިކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ހަމަ ކޮންމެހެން ހިނގާނެކަމެއްކަމުގައި وعد ލިބިގެންވި ކަމެކެވެ.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْـَٔاخِرَةِ لِيَسُـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ = ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަލޭމެންނަށް (އޭبنى إسرائيل ންގެ މީހުންނޭވެ!) ގަދަކަމާއި ވެރިކަން ރައްދުކުރައްވައިފީމެވެ. ✿ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް. ✿ وَأَمْدَدْنَٰكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރައްވައިފީމެވެ. ✿ بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ = މުދަލާއި ދަރިންނެން. ✿ وَجَعَلْنَٰكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ. ✿ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ = ހަނގުރާމައިގައި عدد ގިނަބަޔަކަށްވުމަށް. ✿ إِنْ أَحْسَنتُمْ = ކަލޭމެން (ހެޔޮ عمل ގަދަ) ރަނގަޅުކޮށް ކަންތައްކުރިއްޔާ. ✿ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ = އެއީ ހަމަކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ކަލޭމެންކުރި ރަނގަޅެކެވެ. (އެބަހީ: އޭގެހެޔޮކަން އޮންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) ✿ وَإِنْ أَسَأْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުބައިކޮށް ކަންތައްކުރިއްޔާ. ✿ فَلَهَا = (އޭގެ ނުބައި އޮންނާނީ) ވެސް ހަމަ އެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. ✿ فَإِذَا جَآءَ = ފަހެ އަތުވެއްޖެއްޔާ. ✿ وَعْدُ ٱلْأَخِرَةِ = އަނެއް وعد ވަގުތު. (ފަހުގެ وعد ވަގުތު) ✿ لِيَسُـُٔوا وُجُوهَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ނުބައިކުރުމަށް. (ބޭއިމީހުން ދެރަކުރުމަށް) ✿ وَلِيَدْخُلُوا ٱلْمَسْجِدَ = އަދި އެމީހުން مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَى އަށް ވަންނަމަށް. ✿ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެމީހުން ފުރަތަމަ ފަހަރަށް އެތެރެވި ގޮތަށް. ✿ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا = އަދި އެމީހުން އަރައި ގަދަވެގެން ތަނެއް ހަލާކުކޮށް ބޮޑުވަޅުކުރުމަށް. ✿ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ހަލާކުކުރުމަކުން. ✿ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ = (އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ✿ وَإِنْ عُدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން (ނުބައިކަމާ فاسد ކަމަށް) إعاد ވެއްޖެ. ✿ عُدْنَا = މިވަނިކަމަށްވާގޮތަށް (ކަލޭމެން قتل ކުރުމަށްވަގުތުގައި ، ނިކަމެތިކުރުމަށްވަގުތު) إعاد ވެ ވޭތުވެދިޔަ ގޮތަށް. ✿ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ = އަދި މިވަނިކަމަށްވާގެ جَهَنّم ލެއްވީމެވެ. ✿ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ = ކާފިރުންނަށް ޖަލެއްކަމުގައި އެކުލެވިފައިވާ ތަނަކަށް / ނުވަތަ ޖަލެއްކަމުގައި. ✿ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن . ✿ يَهْدِى = މަގުދައްކަވައި ތެދުމަގަށް. ✿ لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ = އެންމެ ސީދާ ގޮތަށް. ✿ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި (އެ قرآن) مؤمن ންނަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ. ✿ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އެ مؤمن ންނަކީ صالح عمل ތައް ކުރާމީހުންނެވެ. ✿ أَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް. ✿ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް. ثواب އެއް. ✿ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާމީހުން.۞ بِالْآخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް.۞ أَعْتَدْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ދެން އަލުންވެސް (އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ!) އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ގަދަފަދަކުރައްވައި ވެރިކަމާއި ބާރު ކަލޭމެންނަށް ރައްދުކުރައްވާނީމެވެ. އަދި މުދަލާއި ދަރިންނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް مدد ކޮށްދެއްވައި ގަދަކުރައްވާނީމެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ عدد ގިނަބަޔަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލައްވާނީމެވެ.

(٧) ކަލޭމެން (ބަލާއިރު عمل ގެ ގޮތުން) ރަނގަޅުކޮށް ހެޔޮކޮށް ކަންތައްތައްކުރިއްޔާ އެކަމުގެ ހެޔޮކަމާއި ރަނގަޅުކަން އަދި އޭގެ ދަރުމަވަންތަ ثواب ހުންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނުބައިކޮށް ކަންތައްތައްކުރިއްޔާ އެކަމުގެ ނުބައިކަމާއި ދެރަކަން ހުންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށެވެ.

ދެންފަހު ދުވަސްވަރަކު (بني إسرائيل ންގެމީހުން ބިންމަތީ ފަސާދަކުރުމުން) الله ގެ أمر ފުރިހަމަވާން އުފެދުމުގެ وقت އައިރުން ދުން އެކަން އައީ (އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ބޮޑުތިބޭގި ދިމާން ދުޝްމަނުން ފޮނުއްވައި ނުބައިކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމަށްފަހު ދުޝްމަނުން ނިކަމެތިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ عدواة ތެރިން އަރައިގަންނައިގެން بَيْتُ المقدس ގައިވާ مَسْجِدُ الْأَقْصَى ކުރީފަހަރުވެސް އެއައި عدوّ ން ހަލާކުކުރިފަހަރުން ހަލާކުކޮށް އެމީހުން އެއްޗިހި ހިފާތަނެއް ދުވެސް ބަރުބާދުކޮށް ސުންނާފަތިކުރުވިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. بني إسرائيل ން ދެވަނަފަހަރަށް ކުރި އެންމެބޮޑު فَسَاد އަކީ يَحْى عليه السّلام قتل ކުރުމާއި تورات ގެ حكم ތަކަށް އަޅާނުލާކަމުގައިވެއެވެ. އެފަހަރު އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ފޮނުއްވީ مَلِكُ الرُّوم ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.—والله أعلم

ކޮންމެއަކަސް މިވާހަކަތަކުގައި ވަރަށް إختلاف ފުޅުތަކެއް ވާހަކަތަކެވެ.

(٨) (އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (ކަލޭމެން توبة ވެ الله ގެ މަގަށް رجوع ވުމުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލައްވާނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އުރުދުމާއި مَعْصِيَة ގެތެރެއަށް އަލުންވެސް رجوع ވެ އެފަދަ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެސް ކަލޭމެން ނިކަމެތިކުރެއްވުމާއި ، قتل ކުރެއްވުމާއި ، އަޒާބުދެއްވުމުގެމަގަށް رجوع ވާހުށީމެވެ. (ޖަޒާ ، عمل އާއި އެއްގޮތަށެވެ.) އަދި ނަރަކަ އެއީ ކާފިރުންނަށް ޖަލަކަށްވާ ގޮތަށް ނުވަތަ އެމީހުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ.

(٩) ހަމަކަށަވަރުން މި ކީރިތި قرآن މަގުދައްކަވަނީ ހަމަ އެންމެ ސީދާ މަގުދައްކަވައެވެ. އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރާ މުއުމިނުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަންތަ ثواب އެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر މި قرآن ދެއްވައެވެ.

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާ މީހުންނަށް (ދަންނައެވެ!) ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ ۖ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ عَجُولًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

މުފްރަދާތު

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ دعاء ކުރެއެވެ. ❁ بِٱلشَّرِّ = ނުބައިން (އޭނާގެ نفس އަށް ނުބައިގޮތުގައި ދެރަވެރިވުމަށް) ❁ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ = އޭނާގެ نفس އަށް ހެޔޮގޮތް دعاء ކުރާފަދައިން. ❁ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ ވިއެވެ. ❁ عَجُولًا ﴿١١﴾ = (ކޮންމެކަމަކަށްވެސް) އަވަސްވެގަންނަ މީހަކަށް ވެގެން. ❁ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ ءَايَتَيْنِ = ދެ دليل ކަމުގައި. (އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ) ❁ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ = ފަހެ ރޭގަނޑުގެ آية (ހަނދު ނުވަތަ ރޭގަނޑު) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކަމެތިކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ = އަދި ދުވާލުގެ آية (އެބަހީ: دليل) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ مُبْصِرَةً = އަލިކަން ދެއްކޭކަމުގައި. ❁ لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا = فضل ވަންތަކަން (ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައް حاصل ކުރުމަށް) ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށް. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رب ގެ حضرة ން. ❁ وَلِتَعْلَمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށް. ❁ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ = އަހަރުތަކުގެ عدد އާއި (މަސްދުވަހުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ) ހިސާބު. ❁ وَكُلَّ شَىْءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް. ❁ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ = ފަހެ އެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑައެޅިގެން بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ = އަދި ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް. ❁ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ عمل އެބަހީ: އޭނާކުރިކަންތައްތަކުގެ ފަލް އޭނާއަށް لازم ކުރެއްވީމެވެ / ކޮންމެހެން އެޅުވީމެވެ. ❁ فِى عُنُقِهِۦ = އޭނާގެ ކަރުގައި. ❁ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނެރުއްވާހުށީމެވެ. ❁ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ = އޭނާއާ ދިމާވާ ބައްދަލުވާނޭ ފޮތެއް. ❁ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ = ފަތުރާލައިފައިވާ ހާލު / ހުޅުވާލައިފައިވާ ހާލުގައެވެ. ❁ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ = (އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭ ކަލޭގެ ފޮތް ކިޔާށެވެ! ❁ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭގެ نفس އަށް ފުދެއެވެ. ❁ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ = ކަލޭގެ މައްޗަށް ހިސާބުކުރާ މީހަކު ކަމުގައި. ❁ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ = ތެދުމަގަށް ހިދާޔަތް ލިބިއްޖެ މީހާ. (ދަންނައެވެ!) ❁ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ އޭނާ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަނީ

އޭނާގެ نفس އަށެވެ.۞ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ. (ދެންނަމަވެ!) ۞ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا = ފުރެ
އޭނާގެ މަގުފުރެދުމުގެ ގެއްލުމެއް ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ.۞ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި އުފުލާމީހަކު (ފާފައިގެ
ބުރައުފުލާމީހަކު) ނުއުފުލާނެއެވެ.۞ وِزْرَ أُخْرَىٰ = އެހެންމީހެއްގެ (ފާފައިގެ) ބުރައެއް.۞ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ =
އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ عذاب ދެއްވާކަށްވާކަލާނގެއެއް ނުވީމެވެ.۞ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފުމަށްދާންދެން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އިންސާނާ رحمة ލިބުމާ ގުޅޭކަންތައްތަކަށް دعاء ކުރާފަދައިން އޭނާގެ މައްޗަށް ނުބައި ކަންތައް ހިނގާދިޔުމަށްވެސް އޭނާ دعاء ކުރެއެވެ. (އެއީ ހިތްދަތިވެ ދެރަވާ ކަންތައް ހިނގާދިޔާ ވަގުތު ތިމާގެ نفس އަށް ހަލާކާއި مصيبة އައުމަށް دعاء ކުރުމެވެ.) އަދި އިންސާނާ ވަނީ އަވަސްވެރިކަމާ ކަމުގައެވެ. (ކެތްތެރިކަންކުޑަ މީހަކުކަމުގައެވެ.)

(١٢) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެއީ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ) ދެ علامة ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ކަމުގައިވާ علامة ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނދިރިކުރެއްވީމެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ކަމުގައިވާ علامة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ ބަލައި ފެންނަގޮތަށް އަލިކޮށްގެންނެވެ. (އަދި ރޭގަނޑުގެ علامة އެއީ ހަނދުކަމާއި ދުވާލުގެ علامة އެއީ އިރުކަމުގައި ވިދާލާ ބަލަހައްޓަނިވިކަމުގައެވެ. والله أعلم) ދެންވެސް ތިޔަބައިމީހުން ދިރިއުޅެން ދާދި ކަސްބުން ރަبّ ގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގެން ހޯދުމަށް ޓަކައި އަދި އަހަރުތަކުގެ عدد ދެނެގަތުމަށާއި ހިސާބުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ ހިސާބު ދެނެގަތުމަށެވެ. އަދި ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް ވެސް އެއްކޮށް تفصيل ކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٣) އަދި ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް އޭނާކުރާ عمل އޭނާގެ ކަރުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުއްވީމެވެ. (އެއީ އޭނާ ދިރިއުޅެން ފަށައިފިނަމަވެސް) އަދި ފަތުރައިލެވިފައިވާ ފޮތެއް قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނެރުއްވާނީމެވެ. (އެއީ އޭނާގެ عمل ގެ ފޮތެވެ.)

(١٤) (قيامة ދުވަހުން އޭނާއަށް އަންގާނެއެވެ.) ކިޔާ ކަލޭގެ ފޮތްކިޔާށެވެ. މިއަދު ކަލޭގެ نفس ގެ މައްޗަށް ހިސާބުކުރާމީހަކުކަމުގައި އެކަލޭ ފުދެއެވެ.

(١٥) ފުރަ ތެދުމަގުގެ މަތިންދިޔަ (ދެންނަމަވެ!) އެކަމުގެ ދަރުމަތާއި ސަވާބު ލިބޭނީ ހަމަ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާވެސް (ދެންނަމަވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާނިކަ ބުރަ ހަމައެކަނި އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ފާފައިގެ ބުރަ އުފުލާމީހަކު އެހެންމީހެއްގެ ފާފައިގެ ބުރަ ނުއުފުލާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އަކު ފޮނުއްވައިފުމަށްދާންދެން ދުނިޔޭގައި ގައުމެއް (ހިސާބުކުރެއްވުމަށް) عذاب ދެއްވާކަށްވާކަލާނގެއެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވީމެވެ. (އެބަހީ: ހިސާބުކުރެއްވުމަށް ގައުމަށް رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައި އެބޭކަލަކު ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ ދެންފި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިސާބުކުރައްވައި عذاب ދެއްވާނީމެވެ.)

وَإِذَآ أَرَدْنَآ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا۟ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ فَدَمَّرْنَـٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَـٰٓؤُلَآءِ وَهَـٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾

ތަފްސީރު

وَإِذَآ أَرَدْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަށެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށް. ۞ أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا = އަމުރުކުރީ مُتْرَف ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް. (ޢިއްޒަތްތެރިވެފައިވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރައްވަމުއެވެ. ۞ فَفَسَقُوا۟ فِيهَا = ދެން ފަހެ އެމީހުން (ޢިއްޒަތްތެރިންވެސް) އެރަށުގައި ފާސިޤުވެ ނާޙައްގުތަކުގައިވެއެވެ. ۞ فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ = ދެން ފަހެ އެރަށަށް (أهل ވެރިންނަށް) ވަޢުދުވި ޢަޛާބުގެ ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَدَمَّرْنَـٰهَا = ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށް ހަލާކުކުރައްވައި ބޮޑުބޮޑުކުރެއްވީމެވެ. ۞ تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުކުރުއްވުމަކުން. ۞ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިތައްކަހަލަ ހަލާކުކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނައިން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) مِنَ ٱلْقُرُونِ = قَرْنُ ތަކުގެ ބައިމީހުން. (أمّة ތަކުގެ ބައިމީހުން ۞ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ = نوح عليه السّلام އަށްފަހުން. ۞ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ = އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކުގެ ވާހަކަ ދަނެވޮޑިގެން. ۞ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾ = خبر ލިބިވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް. ۞ مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ = މިދުނިޔެ ދުނިޔެއެދޭކަލޭގަހެއް ވިއަ. (ދުނިޔެއެވެ!) ۞ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަވަހަށް އޭނާއަށް ދީވޮޑިގެންނެވީމެވެ. ۞ مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އެއްޗެއް. ۞ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނަރަކަ ލައްވާފީމެވެ. ۞ يَصْلَىٰهَا = އޭނާ އެތާގައި ވަދެއެވެ. (ނާރު އޭނާ އަނދައެވެ.) ۞ مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ = ނިކަމެތިވެ ފާޑުކިޔުންލިބިގެން ރަޙްމަތުން ދުރުވެގެން. حال (اللّه ގެ رحمة އާއި ދުރުވެގެން) ۞ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْـَٔاخِرَةَ = އަދި آخرة އެދިއްޖެ (އެބަހީ: آخرة ގެ ދަރުމަވާ ثواب އެދިއްޖެ) ۞ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا = އަދި އެއްޗަށްޓަކައި ޖެހިލުންވާ عمل ކުރި. (އެއީ اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ އަދި އެކަލާނގެ ރިޟާއަށްޓަކައި عمل އެވެ.) ۞ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ إيمان ވެގެންވާ حال. ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެން. (އެފަދަމީހުން) ۞ كَانَ سَعْيُهُم = އެމީހުންގެ عمل ވިއެވެ. ۞ مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ = شكر ވެރިވެވޭގޮތަށް. ۞ كُلًّا نُّمِدُّ = ކޮންމެބައެއްގެ ހަނދުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ

މަދަދުދެއްވާގޮތެވެ.❁ هَـٰٓؤُلَآءِ وَهَـٰٓؤُلَآءِ = އެބައިމީހުންނަށާއި މިބައިމީހުންނަށް (އެބަހީ: ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނާއި آخرة އެދޭ މީހުންނަށް) ❁ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުމުން.❁ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުންތަކެއްވެސް ❁ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ = އުނިވާނޭ އެއްޗެއްކަމުގައި. / މަނާވާނޭއެއްޗެއްކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެރަށެއްގައި ތިބި مُتْرَف ންނަށް (اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) أمر ކުރައްވަމެވެ. (مُتْرَف ނަމަކީ ނުބައި ނުލަފާ جبّار ންނާއި ކަންކަމުގައި ފެތިފައިވާ ބޮޑެތިމީހުންނާއި އަނިޔާވެރި ތަކަބުރުވެރިންނާއި ނުބައި ނުލަފާ ފުއްސަރިންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ދިނަ نعمة ތިބި އެކަމުގައި ތަނަވަސްވެ ބޮޑާވެ ހަ ޤާނޫނާމީހުންނެވެ. جملة ކަން ބަލާއިރު ތަންގައި ބަސްވިޔާމީހުންކަމު ތަނަވަސްކަމުގައި އުޅޭ ނުބައިމީހުންނެވެ. واللّه أعلم)

ދެންފަހު މިބައިމީހުން އެރަށުގައި ނުބައިކަންތައްތައްކޮށް ފާސިދުކަންވާނެތެވެ. ދެން އެރައްޔިތުން އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ކަލާމް ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ. ދެން އެކީއްކޮށްލައްވާކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށެއް ހަލާކުކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރައްވަމެވެ.

(١٧) އަދި نوح عليه السّلام ގެފާނުގެ ފަހުންވެސް أمّة ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (އެހެން އުމުރުން ކާފަރުވެ ނުކިޔަމަންތެރިވި މީހުންނެވެ.) އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަލޭގެ خبر ކުރައްވާނޭކަލާނގެއްކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއްވެސް ކަމެއް އެކަލާނގެއަށް ސިއްރުވެގެން ނުވެއެވެ.

(١٨) މިއަވަސްވެގެންވާ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ފާބަދައި منفع އަށް އެދޭމީހަކަށްވިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި މީހަކަށް މިދުނިޔެއިން ދެއްވާފަހުމަވެ. ދެން އޭނާއަށް قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަހަންނަމު ނިކަމެތިވެ. މަލާމާތްލިބި اللّه ގެ رحمة ން ދުރުވެގެންވާ حال ގައި އެނަރަކައަށް ވަންނަހުއްޓެވެ.

(١٩) އެހެނަސް إيمان ވެގެންވާ حال އަދި آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب އެދިގެން އެ آخرة އަށްޓަކައި آخرة ގައި كامياب ވާފަދަ عمل ތަކެއް ކޮށްފިމާ ދަންނަހެވެ! ފަހެ އެފަދަމީހުންގެ عمل ތަކާއި މަސައްކަތްތަކަކީ އެއީ شكر ވެރިވެވޭނޭ عمل އެވެ. (اللّه تعالى އެފަދަމީހުންނަށް ސަވާބުގެ نعمة ތަކެއް ދެއްވާނެއެވެ.)

(٢٠) އަދި އެމީހުންނާއި (އެބަހީ: ދުނިޔެ އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާމީހުންނާއި) އަދި މިމީހުންނަށް (އެބަހީ: آخرة އެދިގެން آخرة އަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރާމީހުންނާއި ދެބައިމީހުންނަކަށް ކޮންމެ ބައެއްކަށްވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުންތަކުން އެކަލާނގެ مدد ކޮށްދެއްވަމެވެ. (ކޮންމެ ބައެއްކަށްވެސް އެބައެއް އެދޭގޮތަކަށް ކުރިއަށް ދިޔުމުގެ ތަނަވަސްކަން ދެއްވަމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އެދެއްވާ ދެއްވުންތައް (ދުނިޔޭގައި) މަނާކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. (ކާފަރަކަށްވިޔަސް مشرك އަކަށްވިޔަސް މަނާކުރެވިފައިވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކަށް ދެއްވަމެވެ.)

ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

ٱنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނިރީކްޝަންކުރައްވާށެވެ!❁ كَيْفَ فَضَّلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަޟީލަތްދެއްވި ގޮތްވަރުވީ ކޮންކަން.❁ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެމީހުން އެއްބަޔަކުގެ މައްޗަށް އަނެއްބައެކު.❁ وَلَلْآخِرَةُ = އަދި ކަށަވަރުން آخرة ❁. أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ = (تقوى ވެރި މުއުމިނުންނަށް) ދަރަޖަތައް މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.❁ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ = މުއުމިނުންނަށްވާއި މަތިވެރި ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.❁ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ = ކަލޭ الله އާއެކު ނުހަދާށެވެ. (الله އާ ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ.) ❁ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކު. (އެހެން شريك އަކު) ❁ فَتَقْعُدَ = ފަހެ އިށީނދެހުރެން ކަލޭ ވާނެއެވެ. مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ = ފާޑުކިޔުމަށްލައިވެގެން ދޫކޮށްލެވިގެންވާހާލު ކަލޭގައި ❁ ❁ وَقَضَىٰ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެ (ވެރިރަސްގެ) رب ހުކުމްކުރެއްވިއެވެ. (އަމުރުކުރެއްވީ)❁ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ = އެކަލާނގެ ނޫން ކަލާނގެއަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.❁ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް (ކަލޭމެން) إحسان ހެޔޮވެރިވުމަށެވެ. ❁ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ = ކަލޭގެ ގާތުގައި ފޯރައިފިނަމަ.❁ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު މުސްކުޅިވެފި.❁ أَوْ كِلَاهُمَا = ނުވަތަ އެދެމީހުންނަށް. (މުސްކުޅިވެފި) ❁ فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ = ފަހެ ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް أُفٍّ ވެސް (ހުއްޓެވެސް) ނުބުނާށެވެ!❁ وَلَا تَنْهَرْهُمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް އަޑުގަދަކޮށް ބޮޑުވެރިކަމާ ނުހަދާށެވެ!❁ وَقُل لَّهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ!❁ قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ = މާތްބަސް. (އަދަބުވެރިބަސް) ❁ وَٱخْفِضْ لَهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ތިރިކޮށްދޭށެވެ!❁ جَنَاحَ ٱلذُّلِّ = ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ.❁ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ = رحمة ގެ ގޮތުން.❁ وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލޭ ދަންނަވާށެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رب އެވެ!❁ ٱرْحَمْهُمَا = އެދެމީހުންނަށް އިޙްސާނުވަންތަކަމުގެ رحمة ލައްވާނދޭވެ!❁ كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ = އެދެމީހުން މިއަހަރެން ކުޑައިރު تربية ކުރިހެއްދިހެން އެދެމީހުންނަށް ރަޙުމަތްލެއްވުން.❁ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ = ކަލޭމެންގެ رب ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް - (މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮލުންވާތީ ނުވަތަ ހިތުގެ ގޮތްތަކުން) ❁ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ = ކަލޭމެން (ނިޔަތުގައި) صالح ބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ. فَإِنَّهُۥ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ އަރިހަށް ރުޖޫ جزاء ދެއްވާނެތީ.)❁

لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ = ތިމާގެ ގާތަށް توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާމީހުންނަށް ޔަގީނަށް ފުއްސަވާކަލާނގެކަމުގައި.۞ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ = އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ.! وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ = އަދި މިސްކީނުންނަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް (އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ!)۞ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ = އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ދިނަ خرد ނުކުރާށެވެ! (އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ!)

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބަޔަކުގެ މައްޗަށް އަނެއްބަޔަކު މާތްކުރައްވާ ދުނިޔެވީކަންތައްތަކުގައިވެސް ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި (آخرة އެއީބޮޑުބައެކަން) ހަމަކަށަވަރުންވެސް آخرة ގެ ދަރަޖަތައް އަދި އެތާނގެ ثواب އާއި ދަރުމަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. މާތްކުރައްވުމުގައި ދުނިޔެވީކުރައްވުމަށްވުރެ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٢٢) ކަލޭ الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކު އެހެން شريك އަކުނުހަދާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! ފަހެ އެހެން ހަދައިފިނަމަ (އެބަހީ: އެހެން إله އެއް إختيار ކޮށްފިނަމަ ލަދުވެރިވެގެންވާ މަލާމާތް ދެރަކުރެވިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައި ކަލޭވާހުށީއެވެ. (އެބަހީ: ملائكة ބަކަމުންނާއި صالح އަޅުންގެ ފަރާތުން މަލާމާތްލިބިގެން الله تعالى ގެ ފަރާތުން ނިކަމެތި ކުރެވި ދެރަކުރެވިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި ވާހުށީއެވެ.)

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ أمر ކުރެއްވީ / ނުވަތަ ނިޔާކުރެއްވީ / ނުވަތަ حكم ކުރެއްވީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ނޫން އަޅުކަމަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވުމަށެވެ. ހެޔޮލޮބުން ކަންތައްކުރުމަށެވެ. އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ނުވަތަ އެދެމީހުން ކަލޭގެ ގާތުގައި ވަނީނަމަ (ކަލޭގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ވަނީނަމަ) މުސްކުޅިކަމާ ހަމައަށް ފޯރައިފިއްޔާ (އެބަހީ: އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ނުވަތަ ދެމީހުން މުސްކުޅިވެ ގައިބާރުދެރަވެގެންވާ حال ކަލޭއަށް ބަލަންޖެހިގެން އައިސް މީހަކު ކުރާ ކަމުދާން ނުވަތަ ބޮޑާބަހުން ކަލޭ ހިތްހަމަ ނުޖެހިގެން އަހިސް މިހާރަށް ކަލޭ ލެއްކޮށްވެސް ނުބުނާށެވެ! އަދި އެދެމީހުންނަށް ނުބައިގޮތެއް ބުނުމުގެ އެއްވެސް ބަސް އެމީހުން ސިއްސުވާ ބިރުގަންނަވައި ނުހަދާށެވެ! އަދި އެދެމީހުންނަށް އޯގާތެރި ބަހަކުން ބަސްބުނާށެވެ!

(٢٤) އަދި އޯގާތެރިކަމާއި رحمة ގެ މަތިން ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ ތިރިކޮށްދޭށެވެ! (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް ބާރަބަރަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭ ދަންނަވާށެވެ! އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! އެދެމީހުން މިއަޅާ ކުޑަކުދިކޮށްހުރި ހިނދު ލޯބިވެ ބަލާ تربية ކޮށްދިނީހެންނެވެ އެދެމީހުންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ!

(٢٥) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ نفس ތެރޭގައިވާކަންތައް ކަލޭމެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކަންހިތުމާއި ނުބައިކަން ހިތުމުގެ ކަލޭމެންގެ ހިތުގައިވާ އެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ނިޔަތްތަށް ތެދުކަން صالح ކަންތަކެއްނަމަ (އެފަދަ حال ގައި ވާވާ ކުށަކަށް عفو ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމާގެ ގާތަށް توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާމީހުންނަށް ޔަގީނަށް ފުއްސަވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٦) އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ ދޭށެވެ! އަދި مسكينُ ންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ!~ އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި ދިނަ خرد ތަށްކޮށް إسراف ކޮށް ނުހަދާށެވެ!

إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ = ހަދަހާވަރުން حقّ ހަމަ ނުވާގޮތަށް ދިނަ خرد ކުރާ ހިސާބަށްވުރެ ގިނައިން ⁂ كَانُوٓا۟ = އެމީހުންވި

⁂ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ = އެއީ شيطان ނުގެ أخ ނުންކަމުގައެވެ. ⁂ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان ވިއެވެ. ⁂

لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ = އޭނާގެ ربّ އަށް ކާފަރުވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަމުގައި. ⁂ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އިސްތިރުވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އެއްޗެއް

ދެއްވަން ނެތިވާއިރު ނުލިބިވަޑައިގަންނަވާ ހިތްޕަސްޓަކަން ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުން) ⁂ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ

= ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އަރައިން (ރިޒްޤު ލިބިގަތުން) އެދިވަޑައިގެން. ⁂ تَرْجُوهَا = ކަލޭގެފާނު އެ

رحمة އެއް އެދިވަޑައިގަންނަވާ. ⁂ فَقُل لَّهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! قَوْلًا مَّيْسُورًا

﴿٢٨﴾ = ރަނގަޅު ފަސޭހަ ބަހެއް. ⁂ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްގުޅުން ނުވަތަ ނުލައްވާށެވެ! ⁂ مَغْلُولَةً

إِلَىٰ عُنُقِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކަރުގައި ކަސްބަނޑުއެޅިގެންވާ ގޮތަށް އެއްޗެއްހަރުކުރައްވައި. (އެބަހީ: އެއްވެސް އެއްޗެއްނުދެއްވާ

ދަތިކުރައްވައި ނުވަތައްވާށެވެ! މިކަނަން حقّ ގަތަށްދެއްވާށެވެ!) ⁂ وَلَا تَبْسُطْهَا = އަދި އެއަތް

ދަތުކުރެއްވުމުގައި ފަޅައިނުލައްވާށެވެ! ⁂ كُلَّ ٱلْبَسْطِ = އެއީ އެކަން ފުރިހަމަކޮށްދޭކަން. (އެބަހީ: އަތްބޭލުމުގައި ތަޅުއެއްކާރު

އެކަނބުރާއާ ހުށަހެޅި ނުކުރައްވާށެވެ!) ⁂ فَتَقْعُدَ = ފަހެ އެހެހިރުން ކަލޭގެފާނު ފުށުޅެއިވަޑައިގަންނާށެވެ.

(މީހުންގެ ކާރަކޮޅުތައް ގިނަވެގެން ތުއްތުމާ ކަލޭގެފާނު ފުށުޅެއިވަޑައިގަންނާށެވެ.)) ⁂ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ =

މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގެން ހިތާމަކުރައްވާ ގޮތުގައި. (މިހާރު ޤަދަރުވަރު ތަޅުވޭތަ އަހަރުވެ ބޮޑަށް ހާދަބިނޭ

އާދައިގެ ދަރަނިދައްކައިވެސް އިރުވާއެވެ.) ⁂ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ⁂ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ

= ރިޒްޤު ފުޅާކުރައްވައި ދެއްވައެވެ. ⁂ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް. ⁂ وَيَقْدِرُ = އަދި

(އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ⁂ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ

އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ކަންތައްތައް ވޮޑިގެން ވިއެވެ. ⁂ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ = خبر ދަންނަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ

ކަލާނގެ ކަމުގައި. ⁂ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ = (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! ⁂

خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ ۖ = فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން. ۞ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ = އެމީހުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِيَّاكُمْ ۚ = އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް (ރިޒުޤުދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.)۞ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކުދިން މެރުމަކީއެވެ. ۞ خِطْـًٔا كَبِيرًا (٣١) = ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައެވެ.۞ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ = އަދި ކަލޭމެން ޒިނޭއާ ގާތްނުވާށެވެ! ۞ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ވީ فاحش ކަމެއްކަމުގައެވެ. (ހުތުރުކަންބޮޑު އަދި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންވާ ކަމަކަށެވެ.) ۞ وَسَآءَ سَبِيلًا (٣٢) = އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި ބޭކާރު خرد ކޮށް إسراف ކުރާމީހުންނަކީ شيطان ންގެ أخ ންނެވެ. އަދި شيطان އަކީ އޭނާގެ ربّ އަށް ކާފަރުވެގެން ބޭޝުކުރުވެރިޔަކުކަމުގައެވެ.

(٢٨) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އަކަށް އެދިވަޑައިގެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން މޫނުފުޅު އަނބުރުއްވައިފިނަމަވެސް (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުން އެބައިމީހުންގެ حقّ އަދާކުރެއްވުމަށް ފުރުޞަތުގައި މިހާރު އެއްޗެއް ނެތުމުން އަދި ރިޒުޤަށް އެދިވަޑައިގެން ކުރިއަށް އޮތް މޫނުފުޅު އަނބުރުއްވައިފިނަމަވެސް) ވެސް އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު ލުއިބަހަކުން ވިދާޅުވާށެވެ!

(٢٩) އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ދެއްވުމަކުން ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ކަރުގައި އަޅުވައި ބަނދެލެއްވުމާއެކު ނުބާއްވާށެވެ! އަދި އެއަތް އެކަށިކަމަކަށް ފުޅާކުރައްވައި ހިއްޕަވާ ނުލައްވާށެވެ! (އެބަހީ: ކަންފަތެއް ދެއްވަނީ އެއްޗެއް ދެއްވަވަށް ހުއްޓަވައިގެން!) އަދި ހުރިހައި އެއްޗެއް ދެއްވައިލައްވައިގެން ފަހުން މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގެންނެވި ޙާލު އަދި ހިތާމަކުރައްވަމުން ތިއްބެވުމަށްވެސް! (އެބަހީ: ކަންފަތެއް ކުރަންޖެހިއްޖެ ޙާލަތުގައި ނުލިބިވަޑައިގެން މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގެންފައެވެ. އަދި އެހެނީކަމަށް އަތްމަތިކޮށްވާކަށް ހިތާމަކުރަންޖެހުންނެވެ.)

(٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޔަކަށް ރިޒުޤު ފުޅާކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވީ އަޔަކަށް ރިޒުޤު މަދުކުރައްވާ ދަތިކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޭދެނިވި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ خبر ތަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

(٣١) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) އަދި فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! އެކުދިންނަށާއި އަދި ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ (އަދި ދެއްވާނީވެސް) ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކުދިން މެރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައިވާއެވެ.

(٣٢) އަދި ކަލޭމެން ޒިނޭއާ ގާތްނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވަނީ ހުތުރުކަންބޮޑު، އަދި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންވާކަމެކެވެ. އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ. (އެއީ އެކަމުގެ ވެރިޔާ ނަރަކައަށް واصل ކުރަނިވި މަގެކެވެ.)

- ދަންނައެވެ! الله މިވަނީ ޒިނާ حرام ކުރައްވާފައި އެކަންޏެއްނޫނެވެ. އަދި ޒިނޭއާ ގާތްވުމެވެ. އެއާ ގާތްވެވޭ ނުވަތަ އަންގަވާފައެވެ! އެއީ އެކަން حرام ކުރެއްވުމުގެ އެންމެވަރު ދަރަޖައެވެ. والله أعلم .

وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَـٰنًا فَلَا يُسْرِف فِّى ٱلْقَتْلِ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ ٱلْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ ٱلْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَلَا تَقْتُلُوا ٱلنَّفْسَ = ތިޔަ ކަލޭމެން نفس އެއް ނުމަރާށެވެ! ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حرام ކުރައްވާފައިވާ އެވާ. ❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއިގެން ނޫނީ. ❁ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا = ތިޔަ އަނިޔާވެރިވުމުގެ ގޮތުން قتل ވެއްޖިއްޔާ. (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ فَقَدْ جَعَلْنَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާފައެވެ. ❁ لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَـٰنًا = އޭނާގެ ولي ވެރިޔާއަށް ބާރެއް. ❁ فَلَا يُسْرِف = ފަހެ އޭނާ އިސްރާފު ނުކުރާހުށިކަމެވެ. (ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުކުރާހުށިކަމެވެ.) ❁ فِى ٱلْقَتْلِ = قتل ކުރުމުގައި. (މީހުން މަރުމުގައި) ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވިއެވެ. (އެބަހީ: މަރުވީމީހާގެ ولي ވެރިޔާވިއެވެ.) ❁ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ = نصر ލިބިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި. ❁ وَلَا تَقْرَبُوا = ތިޔަ ކަލޭމެން ގާތްނުވާށެވެ! ❁ مَالَ ٱلْيَتِيمِ = ޔަތީމުންގެ މުދަލާއި. ❁ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުންނޫނީ. ❁ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ = އޭނާ ބާލިޣުވެ ބާރުވާ ހަމައަށް ދާންދެން. ❁ وَأَوْفُوا بِٱلْعَهْدِ = ތިޔަ ފުރިހަމަކުރައްވާ عهد ތަކާއި އެކުވެރިވުންތަކަށް ކަލޭމެން ފުއްދާށެވެ! ވަފާތެރިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلْعَهْدَ = ހަމަކަށަވަރުން عهد ތަކީ. ❁ كَانَ مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾ = ސުވާލު ކުރެވޭ އެއްޗެއް ކަމުގައިވިއެވެ. ❁ وَأَوْفُوا ٱلْكَيْلَ = ތިޔަ ކަލޭމެން މިނުން (މިނިކުރުން) ފުރިހަމަކޮށްދޭށެވެ! ❁ إِذَا كِلْتُمْ = ކަލޭމެން މިނަންޏާ وَزِنُوا = ތިޔަ ކިރާ ވަޒަންކުރާށެވެ! – ކިރާށެވެ.! بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ = عدل ތެރި ސީދާ މީޒާނުން. (ހަމަހަމަ ކަންޓާނުން) ❁ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ ހެޔޮ (يعنى: މިނިކުރުން عدل ތެރިކަމާއި ހަމަހަމަކޮށް ކުރުން ހެޔޮގޮތެއްވެއެވެ.) ❁ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ = ތިޔަ ثواب ލިބި ދަރުމަ ލިބޭގޮތުން މާރަނގަޅު ގޮތެވެ. ❁ وَلَا تَقْفُ = ތިޔަ ކަލޭ ތަބާނުވާށެވެ. / ނުހިނގާށެވެ! / ނުކުރާށެވެ.! مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ = އެ އެއްޗަކާމެދު ކަލޭއަށް އެނގޭނެ އެއްޗަކާމެދު. (އަނގައިން ބުނެ ކަލޭއަށް ނޭނގޭ ކަމަކާ ނުދަނނަވާށެވެ!) ❁ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންފަތާއި ލޯތަކާއި ހިތާއި ހިތް. ❁ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެއިރުގާ އެއްޗެއްވެސް.

(އެ ކަންތަ އެހެއްޓުމެއް.) ✿ كَانَ = ވިއްޖެ ✿ عَنْهُ مَسْئُولاً ﴿٣٦﴾ = އޭނާގެ ފާހަގައިން ސުވާލުކުރެވޭނެއެއްޗެއްކަމުގައި ✿ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا = އަދި ކަލޭ ބިމުގައި ބޮޑާކަމާއި فخر ފުރިކަމާއެކު ނުހިނގާށެވެ! ✿ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ= ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބިންގަނޑު ފަޅައިނުލެވޭނެއެވެ! ✿ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً ﴿٣٧﴾ =އަދި ފަރުބަދަތަކަށް އުސްވެސް (ދިގުވެސް) ނުވާނެއެވެ! ✿

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި اللّه تعالى حرمة ޙުރިކުރައްވާފައިވާ އެއްވެސް نفس އެއް (މަރަން މަރުހިފުންކަނަކަ) حقّ އަކާއި ނުލައި ނުމަރާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިކަމުގައި (އަނިޔާވެރިވެގެން) މަރައިލެވިއްޖެ ކަންތާ މީހެއްގެ ولي ވެރިޔާއަށް ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދިމަޝަރަސްކަނާގެ ބާރެއް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ قصاص ގެ ގޮތުން މަރަން މަރުހިފުމުގެ ބާރާއި މަރުދިނަ ހިފުމައި މިފަދަ ބާރެވެ.) ފަހެ قتل ކުރުމުގައި / (މަރުމުގައި) ޙިސާބުފުރުގެ ހައްދުފަހަނައިގެން ނުދާށެވެ! އެބަހީ: މަރަން މަރުހިފުމުގައި قواعد ތައް خلاف ވެގެން އަނިޔާގެ ނުހަދާށެވެ! (މިއަދުތަކާ މިކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލާ ކަންފުމިހާރު ފަހު ހަމަކުރާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މަރާލެވުނުމީހާގެ ولي ވެރިޔާއަށް نصر ލިބިވެރިވާ މީހެކެވެ.

(٣٤) އަދި ތަރިކަގެ ކޮންމެގޮތަކަށް ފުރިހަމަ ވެރިވެ ކޮށްތަނަ ކީމައް ތާގާތުން ތަމްސީލުކުރާށެވެ! (ތަރިކަގެ ކޮންމެތަނަ އެކަމާ ދަނެއްކޯރާ ޒަމާނުކޮށް ހެޔޮގޮތަކަށް އެކަށޭނެ ގޮތެއްގައި حقّ ވާ خرد ކުރުމެވެ.) އެއީ އޭނައްހަ بالغ ވެ ބޮޑުވާ ހަމަޖެހުމަށެވެ. އަދި ކަމެއްގެ عهد ތަކާއި އެއްބަސްވުންތައް ކަންކުރާށެވެ ފުއްދާށެވެ! (އެއީ اللّه އާއިއެކު عهد ތަކާއި މީސްތަކުންގެ މެދުގައިވާ عهد ތަކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން عهد ތަކާ (قيامة ދުވަހުންވެސް ސުވާލުކުރެވޭނެ އެއްޗެކެވެ.

(٣٥) އަދި މިނުން ކޮށްފަށް ހަމަހަމަކޮށް ފުއްދާށެވެ! އަދި عدل ވެރި ސިދާ މީޒާނުން / ތިރާޒިއެއް ކިރާށެވެ! (އެބަހީ: ހިތުން ހަމަހަމަކޮށްދޭށެވެ.) ثواب ގެ ތެރެއިގައިވެސް އެކަން މާގޮތްބޮޑުވާނެއެވެ.

(٣٦) އަދި އެ އެއްޗެއްގައި ކަލޭގެ އިލްމުއްނެތް އެއްޗެއްގެ ނުވަތަ ކަމެއްގެ ފަހަތަ ކަލޭ ނުދައްކަވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަންފަތާއި ލޮލާއި އަދި ހިތާ (މިހުރިހާ އެއްޗެއް) އޭގެ ވެރިޔާ ސުވާލުކުރެވޭނެ ތަކެއްޗެވެ. قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٣٧) އަދި (އޭ އިންސާނާއެވެ!) ބިމުގައި ބޮޑާވެ فخر ވެރިކަމާއެކު ނުހިނގާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން (ގޮސްވަރުޖެހިއަސް) ކަލޭގެ ބިންގަނޑު ފަޅައެއް ނުލެވޭނެއެވެ. އަދި (ބޮޑާވެ ފަރިހަނދުވިޔަސް) ފަރުބަދަތަކާ އެއްވަރަކަށް ދިގުވެސް ނުވާނެއެވެ. އުސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾ أَفَأَصْفَىٰكُمْ رَبُّكُم بِٱلْبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لِيَذَّكَّرُوا۟ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

كُلُّ ذَٰلِكَ = އެހުރިހާކަމެއް. ❁ كَانَ سَيِّئُهُۥ = އޭގެ ނުބައިކަންތައްތައް. ❁ عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި. ❁ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ = އެކަލާނގެ ނުރުހުންތެރިކަންވާ ކަންތައްތަކުގައި. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ - (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمر ތަކާއި نهى ތަކަކީ) ❁ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ =ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى ގެތެރެއިންވާ ތަކެތިކަމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ = حكمة ގެތެރެއިން. ❁ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ = ތިބާ الله އާއެކު ކަލޭ ނުލާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! ❁ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން شريك އެއް / ބައިވެރިއެއް. ❁ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ = ފަހެ (އެހެންކަމުގައިވާނަމަ) ކަލޭ ނަރަކައަށް އެއްލައިލެވޭނެއެވެ. ❁ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾ = މަލާމާތްލިބި ފައްސަރިކުރެވިގެންވާ حال ގައި. ❁ أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެން خاصّ ކުރެއްވީތޯއެވެ؟ ❁ بِٱلْبَنِينَ = ފިރިހެންދަރިންނެވެ. (ފިރިހެންދަރިން ނިސްބަތްކުރުމުން) ❁ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = ތިބާ އެކަލާނގެ ملائكة ބަޔަކުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ذات ދެކޮށް ހިއްޕެވީ. (إختيار ކުރައްވައި) ❁ إِنَٰثًا = އަންހެންދަރިން (އަންހެންދަރިންނޭ) ❁ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ = (އެހެންކަމުން ކަލޭމެންނަށް) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބުނަނީއެވެ. ❁ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ = (ކުށާއި އަބުރައިގެ ގޯސްކަން) ވަރަށްބޮޑު ބޮޑުބަސްތަކެއް ބަހެއް. ❁ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا = ތިމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވައިފިމެވެ. (ތަކުރާރު عبارة ން بيان ކުރެއްވީމެވެ.) ❁ فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ❁ لِيَذَّكَّرُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންކޮށް عبرة ލިބިގަތުމަށް. ❁ وَمَا يَزِيدُهُمْ = ތިބާ އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ = نَفْرة ކަންތައްތެރިވެ. (حقّ އާއި ދުރަށް ދިޔުންމެނުވީ) ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ = އެކަލާނގެއާ އެކުގައި، إله ންތަކެއްވާނަމަ. ❁ كَمَا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާފަދައިން. ❁ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ

އެއިލާހުންގެ އަރިހަށް ދިޔުމަށް. ❁ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ = عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއަށް. (واصل ވުމަށް) سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ = މަގެއް. ❁ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންޏާވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ (ދޮގު بُهْتَان ތަކާއިން) ❁ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾ = ވަރަށްބޮޑު މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވުމަކުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އުނގެނިދެއްވި (އެބަހީ: وَقَضى رَبُّك މިއާޔަތުން ފެށިގެން 38 ވަނަ އާޔަތާއި ހަމައަށް އައި އާއްމު ޙުކުމްތަކުގައި އާއި نهي ތަކުގެ) ނުބައިކަން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވަނީ އެކަލާނގެ ނުރުހިވޮޑިގެންވާ ކަމާ ކަންތައްތަކުގައެވެ.އެކަލާނގެ ކޯފާވާ ވޮޑިގެންވާ ކަންތައްތަކުގައެވެ.

(٣٩) އެއީ އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمر އާއި نهي ތަކަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكمة ގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ وحي ގެ ތެރެއިންވާބަޔެއްކަމުގައެވެ. ދެން الله އާ އެކު އެހެން إله އަކު ކަލޭ إختيار ނުކުރައްވާށެވެ. شريك އަކު ނުލާށެވެ. ފަހެ އެހެން ހަދައިފިނަމަ (އެބަހީ: އެކަލާނގެއާ އެކު شريك އަކު إختيار ކުރައްވައިފިނަމަ) އަޒާބުތަކުގެ މަލާމާތް ލިބި އަދި الله ގެ رحمة ން ދުރުކުރެވިގެންވާ حال ގައި ނަރަކައަށް އެއްލައިލެވިގެންނެވެ.

(٤٠) (އޭ مشرك ންނޭވެ! މާތްވެގެންވާ الله ގެ އަންހެންދަރިންނަކީ ބުނާމީހުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން جِنْسُ خاصّ ކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ذات ފުދުން އަންހެން جِنْسُ إختيار ކުރެއްވީހެއްތޯއެވެ؟ އެހެން ކަލޭމެން ބުނާކަލިމަވަނީ ހަމަހަމަނުވާކަމެއް (ދޮގާއި ބުހުތާނުގެބަހެއް) ކަލޭމެން ތިޔަބުނަނީ ވަރަށްބޮޑު ބަހެކެވެ.

(٤١) އަދި މިގޮތަށް މިކަލާނގެ މި ކީރިތި قرآن ގައި ތަފާތު ވައްތަރުވައްތަރުގެ دليل އާއި حجّة ތަފާތު عبارة ން ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ހަނދާންކޮށް عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި (އެކަމަކު) نفرة ތެރިކަމާއި حقّ އާ ދުރަށްދިއުން މެނުވީ އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެމީހުން އެބުނާ ގޮތަށް އެކަލާނގެއާ އެކު އެހެން إله ން ތިބިއްޔާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެ حضرة އަށް ދިއުމަށް (އެކަލާނގެއާ ކުރިމަތިލެވުމަށް) އެ إله ންތައް މަގެއް އެދިހޯދާނެއެވެ. ޔަޤީނެވެ.

(٤٣) އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ންގެ މީހުން އެބުނާ ބުހުތާނުން / އެއްބައިވަންތަކަމުން ފިޔަވައި الله تعالى މާތްވެ ދުރުވެވަޑައިގެން މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۗ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٗاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا ﴿٤٦﴾ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٤٩﴾

ލުޣަތު

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ = ހަތްއުޑާއި ބިން އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. ۞ وَمَن فِيهِنَّ = އަދި އެތަންތާނގައިވާ ބައެއް (مؤمن ންނ) ۞ وَإِن مِّن شَيۡءٍ = އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައި حمد ކުރާކަމުގައި މެނުވީ. ۞ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ = އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. ނޭނގެއެވެ. ۞ تَسۡبِيحَهُمۡ = އެތަކެތީގެ تسبيح އެއް. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެވީ ގެންވާ ފަރާތެވެ. ۞ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾ = ކާމިލުވެ (ކުށްތިރިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ) ފިނިފިނޑިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ = އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާއިރު. (ކިޔަވައިދެއްވާއިރު) ۞ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ = ކަލޭގެފާނާއި އަދި އީމާންނުވާމީހުން ދެމެދުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައެވެ. ۞ بِٱلۡأٓخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ۞ حِجَابٗا مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾ = (ނުވިސްނޭނޭގޮތުގައި) ނިވައިކުރުވާފައިވާ ފަރުދާއެއް (އެއީ ހިތްގައިވާ ފަރުދާއެކެވެ.) ۞ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި މިތަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ أَكِنَّةً = ފުރާޅެއް. ނިވާފޮށް ۞ أَن يَفۡقَهُوهُ = އެއީ އެ (ކިޔަވައިދެއްވާ ކަލާމް) ނުވިސްނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ وَقۡرٗا = ބައްދަލެއް. (ބުރަކަމެއް.) ۞ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ذكر ކުރައްވައިފިނަމަ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ނަންފުޅުކިޔަވައި ވިދާޅުވެ لا إله إلاّ اللّه ކިޔަވާ ވިދާޅު ވެއްޖެއްޔާ) ۞ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ = قرآن ގައި. ۞ وَحۡدَهُۥ = އެކަލާނގެ = އެއްކަލައުވަންތަކަމަށް. (އެބަހީ: އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ كلمة ކިޔައިދެއްވާ) ۞ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ = އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީ ހިނގައިދެއެވެ. ۞ نُفُورٗا ﴿٤٦﴾ = نَفْرَة ވެ ނުރުހިގެން. ۞ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ = މިތަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ۞ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ = އެމީހުން އެ އަޑުއަހާ އެއަށް އަޑުއަހާ. ۞ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް (ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ) އަޑުއަހާއިރު. ۞ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ = އެހިނދު އެމީހުން އެކަހެރި نَجْوَى ވަހަކަދައްކަމުންދާ (ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާއިރުގައެވެ.) ۞ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިން ބުނިހިނދުން. ۞ إِن تَتَّبِعُونَ = ކަލޭމެން تبع ވާކަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ = سِحْرُ ލެވިފައިވާ

މިހާކާމެދުން. ❁ أَنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ❁ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް مثال ޖަހައިނީ ކޮންގޮތަކަށްކަން. ❁ فَضَلُّوا۟ = ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. ❁ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾ = ފަހެ (حقّ) މަގަށް އެމީހުންނަށް ކުޅެދޭކަށް ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން) ބުންޏެވެ. ❁ أَءِذَا كُنَّا عِظَـٰمًا وَرُفَـٰتًا = އަހުރެމެން ކަށިތަކަކާއި ހިކިފަސްވެގެންދިޔަ ހިނދުއެވެ؟. ❁ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ = އަހުރެމެން (އަލުން ދިރުވިގެން) ތެދުވާނީ. ❁ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ = އައު ހެއްދެވުމަކުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) ހަތް އުޑާއި ބިމާއި އަދި އެތަންތާނގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗަކުން އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމެވެ. އެކަމަކު އެއެއްޗެހި ކިޔާ تسبيح ކަލޭމެން ނުވިސްނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ (އަދި ކުށްވެރިންނަށް عقوبة ނުދެއްވާ) އަދި ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވާކަމީ ހަމަ ތެދެކެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ދެއްވާއިރު آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާ އެ މީހުންނާއި ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު (ކަލޭގެފާނުގެ ކިޔަވާދެއްވުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވިސްނޭނެ ގޮތަށް) އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި ދެމެދު ނިވައެއް ލައްވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކީރިތިކަމާއި އިންސާފުގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤٦) އަދި އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭގޮތަށް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނިވާތަކެއް ލައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ބުރަކަން ލައްވައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ދެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން يعني: لاَ إله إلاّ الله ކިޔަވާ ދެއްވާއިރު އެކަލާނގެ ذِكر ކުރައްވައި ހަނދާންކުރައްވާއިރު އެ مشرك ންގެ މީހުން ނުރުހި نفرت ވެގެން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިދެއެވެ.

(٤٧) އެމީހުން يعني: އެ مشرك ން ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ދެއްވާއިރު އަޑުއަހަނީ ކޮންމަޤްޞަދެއްގައިކަން އަހުރެމެން ދަނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ نَجْوى ހަދައި ސިއްރު ވާހަކަދައްކާ ހިނދު ޒާލިމުން ބުނަނީ: ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވަނީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކަށް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. تبع ނުވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނާ ދޭތެރޭ އެމީހުން مثال ޖަހައިނީ ކޮންގޮތަކަށްކަން ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! (އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހެކެވެ. އެއީ ޝާޢިރެކެވެ. އެއީ މަޖުނޫނެކެވެ....... އަދިވެސް އެފަދަ އެހެންތަކެއްޗެހި ކިޔައެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެގޮތުގައި حقّ މަގު ގެއްލި މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގަކަށް واصل ވުމަށް އެމީހުންނަށް ކުޅެދޭކަށް ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން މަރުވެ ކަށިތަކަކާއި ހިކި ފަސްވެގެންދިޔަ ހިނދުވެސް އަހުރެމެން ހެއްދެވުމެއްގެ ގޮތުގައި އަލުން ދިރުވިގެން ތެދުވާނީހެއްޔެވެ؟ (ނުތެދުވާނެއެވެ. އެއީ ވާނެކަމެއް ނޫނެވެ.)

۞ قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

ލުޣަތު

۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ كُونُوا۟ حِجَارَةً = ކަލޭމެން ހިލައަށްވާށެވެ! أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ = ނުވަތަ ދަގަނޑަކަށް (ވާށެވެ!) ۞ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ހިތަށް އަރާތަކަށްވީ ގޮތެއްގެ އެންމެބޮޑު އެއްޗަކަށްވާށެވެ! . ۞ فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ދެން އެމީހުން އެބުނާނެ ނިކަންހުރެ ބަލާށެވެ ۞ مَن يُعِيدُنَا = އަހުރެމެން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުއްވާ) ދިރުއްވާނީ ކާކުބާވައެވެ؟ ۞

قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ = އެއީ ނުބޫނުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. (الله އެވެ.) ۞ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަ ފަހަރު. ۞ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާއަށް އެމީހުންގެ ބޮލުން މަލާމަތް ނަގަނަގާ ޖެހިކުރާނެތެވެ. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ مَتَىٰ هُوَ = (ދިރުއްވުން) ވާނީ ކޮން އިރަކުންބާވައެވެ؟ ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞

عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ = ކައިރިވެދާނެކަމުގައި އެކަންވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (ކައިރިވާނެއެވެ.) ۞ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نِدَاء ކުރައްވާދުވަހެވެ. ޖާމެއްވާދުވަހުގައެވެ. ۞ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ހަމްދުކުރަމުން ޖަވާބުދޭނެތެވެ. (ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވާނެތެވެ.) ۞

وَتَظُنُّونَ = އަދި ކަލޭމެން (އުޅުނުވަރުން) ހީކުރާނެތެވެ. ۞ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) މަދުދުވަހަކު މެނުވީ ނޫޅުނުކަމަށެވެ. ۞ وَقُل لِّعِبَادِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (تقوى ވެރި) އަޅުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެމީހުން (އެއްބަސްވާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް) ރަނގަޅު ބަސް ބުނެ ފާޅުކުރުމަށެވެ. ۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان . ۞ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ދެބަސްވުން ޖައްސައިދެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އީ. ۞ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް ފާޅުގައިވާ ދުޝްމަނަކަށެވެ. ۞ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عدوّ އަކަށްވެގެން. ۞ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ގެ ربّ ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައެވެ.۞ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ

އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާވޮޑިގެންނެވެ.☸ وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ = އަދި މިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.☸ عَلَيْهِمْ وَكِيلاً (٥٤) = އެމީހުންގެމައްޗަށް وكيل އަކު ކަމުގައި.☸ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.☸ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު.☸ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަކަލާނގެ ފަޟީލަތްދެއްވީމެވެ.☸ بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ = ބައެއް نبى ބޭކަލުން އަނެއްބައި نبى ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް.☸ وَءَاتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا (٥٥) = އަދި داؤد عليه السّلام އަށް މިމަންނަކަލާނގެ زَبُوْر ދެއްވީމެވެ.☸

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހިލައަށް ނުވަތަ ދަގަނޑަށް ވާށެވެ!

(٥١) ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެންމެބޮޑު އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ވާށެވެ. (އެފަދަ ބޮޑު އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ވިޔަސް) ދެން ނިކަންހުރެ އެމީހުން މިމަންނަކަލާނގެ ދިރުއްވައިދޭނީ ކޮބައިތޯ ބުނާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ފުރަތަމަވެސް ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. اللّه އެވެ. ދެން އޭރުން ނިކަންހުރެ ކަލޭގެފާނާ ދިމާލަށް އެމީހުންގެ ބޮލުތައް ހަލުވެލާވައި ބުނާނެއެވެ. މިކަން ވާނީ ކޮންއިރަކުން ތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަން ކައިރިވީކަމަށް ވެދާނެއެވެ.

(٥٢) އެއީ މިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نِدَاء އިއްވާ ދުވަހެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް މިމަންނަކަލާނގެ نِدَاء އިއްވާވާ ގޮތަކީ ހަމަ ސަރަހައްދަށް ނުކުމެވާށެވެ1) ދެން (އެދުވަހުން) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ޙަމްދުކުރަމުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރި ކަމާއެކު ޖަވާބުދޭނެއެވެ. (އަދި އެދުވަހުން) ކަލޭމެން ހީކުރާނީ ދުނިޔޭގައި ދާދި މަދު ހިނދުކޮޅެއްގައިމެނުވީ ކަލޭމެން ނުހުރީކަމަށެވެ.

(٥٣) އަދި (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ރަނގަޅު ބަސްތަކެއް ބުނުމަށް މިމަންނަކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ފިތުނަފަސާދަ އުފައްދައި ވަސްވާސްދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ އިންސާނުންނަށް ފާޅުގައި ހާމަކޮށް عداوة ތެރިއެކެވެ.

(٥٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންގެ އެންމެ ގާތުން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭ رسول اللّه އެވެ! އެމީހުންގެމައްޗަށް ވަކީލަކު ކަމުގައި މިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. (މިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ މިމަންނަކަލާނގެ رِسَالَة އެމީހުންނަށް އިއްވައިދެއްވުމަށެވެ.)

(٥٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން نبى ބޭކަލުން ތެރެއިން އެއްބައި ބޭކަލުންގެމައްޗަށް އަނެއްބައި ބޭކަލުން މިމަންނަކަލާނގެ ފަޟީލަތްދެއްވީމެވެ. އަދި داؤد عليه السّلام އަށް މިމަންނަކަލާނގެ زَبُوْرُ ދެއްވީމެވެ.

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾ وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

މުފްރަދާތު

قُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން (إله ންކަމުގައި އަދި ربّ ންކަމުގައި) ހީކުރާތަކެއްޗަށް (އަދި ބޭކަލުންނަށް) ގޮވައި دعاء ކޮށްބަލާށެވެ!❁ مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ދޫކޮށް. ❁ فَلَا يَمْلِكُونَ = އެތަކެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ އެބައަޔަކަށް ملْك ވެގެން ނުވެއެވެ. (ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.) ❁ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އުނދަގޫތައް ފިލުވައި ދޫކޮށް. ❁ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ = އަދި އުނދަގޫ އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމަށްވެސް (ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.) ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބޭކަލުންނަކީ / އެތަކެތިންނަކީ. ❁ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ = دعاء ކުރައްވާ، އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ.❁ إِلَىٰ رَبِّهِمُ = އެބޭކަލުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް.❁ ٱلْوَسِيلَةَ = ކުއްލިއަވަސް އެދިވަޑައިގަތުން / ގާތްކަން. ❁ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ = އެބޭކަލުންކުރެ އެންމެ ކުއްލިއަވަސް ގާތްވުމުގެ ގޮތުންބޭކަލަކު. ❁ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ رحمة އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ❁ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ عذاب . ❁ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ = ބިރުވެތިވާން އެއްކަލަ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ. ❁ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށެއް ނުވެއެވެ. (އެއްވެސް قرية އެއް ނުވެއެވެ.) ❁ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا = އެރަށް މިވަންހަލާކުކުރާގޮތުގެ ގޮތުން ކުރައްވާން ދެންނުވީ. ❁ قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން / قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން. ❁ أَوْ مُعَذِّبُوهَا = ނުވަތަ އެރަށަކަށް (އެރަށެއްގެ ބައިތަކަށް) މިވަންހަލާކުކުރާގޮތުގެ عذاب ދެއްވާގޮތުންނޭވެ. ❁ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަވެގެންވާ عذاب އަކުން. ❁ كَانَ ذَٰلِكَ = އެކަންވީއެވެ.❁ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾ = ފޮތުގައި ލިޔެވިގެން. (لوح ٱلْمَحْفُوظُ ގައި ލިޔެވިގެން)❁ وَمَا مَنَعَنَآ = އަދި މިވަންހަލާކުކުރާގޮތުގެ ގޮތުން ފޯރުކޮށްދެނީގަދަވެގެން.❁ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَـٰتِ = معجزة ތަށް މިވަންހަލާކުކުރާގޮތުގެ ފޮނުއްވުމުން. (އެބަހީ: މި أمّة ގެ مشرك ން އެދިގެން معجزة ތަކުން ފޮނުއްވުން) ❁ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ = ދިޔަވިދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުން (معجزة) ދޮގުކޮށް ނުލަދުގަތުމުގެ ސަބަބުން ނުވެއެވެ.❁ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ = އަދި މިވަންހަލާކުކުރާގޮތުގެ ثمود ބަޔަކަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً = دليل އެއްގޮތުން (معجزة އެއްގޮތުން) جَمَلُ ރުޅި. ❁ فَظَلَمُوا۟ بِهَا = ފަހެ އެމީހުން

އެއަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. ❁ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْآيَٰتِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل އާއި عبرة ނުފޮނުއްވަމެވެ.

❁ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾ = ބިރުގެންނެވުމަށްމެނުވީ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި إله ންކަމުގައާއި ربُّ ން ކަމުގައި ހަދައިގެން އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ގޮވާ دعاء ކޮށްބަލާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ޖެހިފައިވާ އުނދަގުލާއި ދަތިކަން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފިލުވައިދިނުމުގެ އެއްވެސް ބާރުވެރިކަމެއް އެފަރާތްތަކަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ އުނދަގޫ އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރައިލުމުގެ ބާރުވެސް އެއިން ފަރާތްތަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. ކުޅަދާނަވެސް ނުވެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން އިޝާރާތްވެގެން މިވަނީ مشرك ންކުރާ ملائكة ބޭކަލުންނާއި عُزَيْرُ ގެފާނާއި عيسى ގެފާނާއި (عليهم السّلام) މިބޭބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި ބައެކެވެ. ފަހެ މިއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކީ الله ގެ إِذْنَ ފުރަން ގެންދި އެއްވެސް ކަމެއްކުރެއްވުން ބޭކަލުންނަކަށްނުވެވޭނެއެވެ. އެހެން އެއްވެސް ބޭކަލަކީ إله އަކުކަމުގައި ނުވަތަ ربّ އަކުކަމުގައިވުން އެކަށީގެންވާ ބޭކަލުންނަކަށްނުވެވޭނެއެވެ. އެއީވެސް ހަމަ الله ގެ އަޅުންނެވެ. الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ ގާތްބޭކަލުން ތިބޭނެއެވެ. ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް الله ގެ حضرة އަށް ގާތްވުމަށާއި ކާމިޔާބުވުން އެދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ އެވާހަކައެވެ. والله أعلم .

(٥٧) އެބޭކަލުންނީ އެބޭކަލުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް ގާތްވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެކުއްމަސްވުމުގައި އެންމެ ކާމިޔާބު ވަޑައިގަންނަވާނީ ކޮންބޭކަލަކުތޯ ބެއްލެވުމަށް ވާދަކުރައްވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ رحمة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައި އަދި އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވެ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ عذاب އަކީ ބިރުވެތިވެވެންވާ އެއްޗެކެވެ.

(٥٨) قيامة ވުމުގެ ކުރިން އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވާ ނުވަތަ އެރަށެއްގެ އަހުލުވެރި ބައަކަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުދެއްވާ އެއްވެސް ރަށެއް ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ قَرْيَة އެއްވެސް قيامة ވުމުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވާނީމުއެވެ. ނުވަތަ އެރަށެއްގެ ބައަކަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ދެއްވާނީމުއެވެ. އެއީ އެބައަކު رسول ން ދޮގުކޮށް الله ގެ أمر ތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އެކަންވަނީ ފޮތުގައި يعني: لَوْحُ المَحْفوظ ގައި ލިޔުއްވިފައެވެ. ޤަޟާކުރައްވާފައެވެ.

(٥٩) އަދި (މި أمّة އަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭނުންވާ معجزة ފޮނުއްވުން މަނާވެގެންވަނީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް (معجزة ފޮނުއްވުމަށްފަހު) އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އޭރުން އެ أمّة ތަކެއް ހަލާކުވެދިޔައިރުން މި أمّة ވެސް ހަލާކުވެދާނެތީއެވެ.) އަދި ثمود ޤައުމުގެ މީހުންނަށް دليل އެއްގޮތުން - معجزة އެއްގޮތުން جمل ދެއްވިމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. އަދި މިސާލުތަކުން ބިރުގެންނެވުމަށްމެނުވީ – ނުވަތަ ކުއްލިއަކަށް ހަލާކުގެ ފޮނުއްވައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދަ معجزة ފޮނުއްވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެފަދަ معجزة އެއް ފޮނުއްވުމަށްފަހު ދެން رسول އާ ދޮގުކޮށްފިއްޔާ ހަމަކުއްލިއަކަށް عذاب އަތުވެދާނެއެވެ.)

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ ۚ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!) ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ❁ أَحَاطَ بِالنَّاسِ = މީސްތަކުން ވަށާލައްވައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެ ޢިލްމާއި ޤުދުރަތުން އެކަކުވެސް ދުރުވެގެން ނުވާނެއެވެ.) ❁ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا = އަދި ހުވަފެން ނުވަތަ ދެއްކެވި ދެއްކެވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުރައްވަމެވެ. ❁ الَّتِي أَرَيْنَاكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްކެވީމެވެ.❁ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްވާ إمتحان އެއް ކަމުގައި މެނުވީ.❁ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ = އަދި لعنة ލެއްވިގެންވާ ގަހެއް. (އެގަސްވެސް إمتحان އެއް ކަމުގައިމެނުވީ ނުލައްވަމެވެ.) ❁ فِي الْقُرْءَانِ = قرآن ގައި ނަންގަނޑުވިގެންވާ. ❁ وَنُخَوِّفُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބިރުގަންނަވަމެވެ. ❁ فَمَا يَزِيدُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވެއެވެ.❁ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައިވުމެވެ / حقّ އާއި ދެކޮޅަށްހުރުމުގައިވުމެވެ. ❁ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ = އަދި ملائكة ތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިހިނދު. ❁ اسْجُدُوا لِآدَمَ = ތިޔަބައިމީހުން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ! ❁ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ = ދެންފަހެ إبليس މެނުވީ އެ އެންމެހައިބައިމީހުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ.❁ قَالَ = އޭނާ ބުނެފިއެވެ.❁ ءَأَسْجُدُ = އަހުރެން سجدة ކުރާނަމުތޯއެވެ؟ ❁ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ = ތިޔަރަސްކަލާނގެ މެޓިން ހައްދަވާ مخلوق އަކަށް. ❁ قَالَ = އެޝައިޠާނު ބުނެފިއެވެ.❁ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ = ތިޔަރަސްކަލާނގެ މިއަހުރެންގެމައްޗަށް މާތްކުރެއްވި مخلوق އާ ދެކި ނިކަން خبر ދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ! ❁ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ = ތިޔަރަސްކަލާނގެ މިއަހަރެން ފަސްކުރައްވައިފިއްޔާ. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހާ ހަމައަށް. ❁ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު މަގުފުރައްދާ ވެއްޔާ ހިފާނަމެވެ.❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ = ކުޑަމަދު ބަޔަކު ފިޔަވައި. ❁ قَالَ اذْهَبْ = الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭދާށެވެ!

(ކަލޭ މިއަހަރެ ވަސްވާސްދެއްވާށެވެ. قيامة އާއިޖެހެންދެންނެވެ.) ☸ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވީމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) ☸ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ އެއީ އެމީހުންނާއި ކަލޭއާއި އެންމެންގެ ޖަޒާއެވެ. ☸ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ = ފުރިހަމަ ބަރާބަރުވެގެންވާ جزاء އެއްގޮތުން. ☸

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަށައިގަނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މިފަދައިން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ! (އެކަލާނގެ قدرة ތެރެއިން ދެން ބޭރުވެގެން ހަމައެކަކަށްވެސް ބާރު ނުވެވޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އިޙާޠަކުރެއްވުމުން ރައްކާތެރިކަން މިމަންޒަރުތައް ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކޭ ބިރުވެރިކަން ފަދައި ނުކަންބަލާ ހިނގާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް رسول ކަން އިއްވާށެވެ!) އަދި މިމަންޒަރުތައް ކަލޭގެފާނަށް އެދެއްކެވީ ދެއްކެވުން (އެއީ إسراء އާއި معراج ގެ ރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް އެދެއްކެވުން އެއިއްޔާ ތަކެއްޗާއި ތަންތަނެވެ ވާހަކައެވެ.) އެއީ މީސްތަކުންނަށް إمتحان އެއްކަމުގައި ހެދުމަށް މިމަންޒަރުތައް ނުލައްވަމެވެ. (އޭގެ ސަބަބުން އެއްބައެއް މީސްކުން ގަބޫލު ކަމެއް ޤަބޫލުކުރިކަން ގަބޫލުވެއެވެ.) އަދި قرآن ގައި އެގެނެއްގެ ވަރަކަ ނަރަކަތެރިވާ لعنة ލެއްވިގެން އެވަގަހުގެ ވަރަކަވެސް އެއީ މީސްތަކުންނަށް إمتحان އެކެވެ. (އެގަހަކީ زَقُّوم ގަސްކަމުގައި ބުނަ مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) އަދި މިމަންޒަރުތައް އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ން (އެއިއްޔާ ގޮތުގެމުން) ބިރުގަންނަވާލެވެ. ފަހެ ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމާއި حقّ އާ ދުރަކަށްދިއުމުގައި އެމީހުންނަށް އިތުރުވެއެވެ.

(٦١) އަދި آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރުމަށް މިމަންޒަރުތަކުން ملائكة ތަކުނަށް މިމަންޒަރުތަކުގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ދެންފަހެ إبليس ނޫން އެހެންމީހާ ބައިވެރިން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭ إبليس (الله އަށް) ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ މަޓިން ހެއްދެވިއްޔާ مخلوق އަކަށްތޯއަހަން سجدة ކުރަންވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: سجدة ނުކުރާނަމެވެ.)

(٦٢) އަދި އޭ إبليس ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަށާގެ މައްޗަށް މާތްކުރެއްވި مخلوق އާއިމެދު ބައްލަވާށެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަށާ قيامة ދުވަހާއިހަމައަށް ފަސްކުރެއްވިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ހުވައިކޮށްފާ ދަރިންވެއްޖެ. މަދުބައެއްފިޔަވައި އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު މަގުފުރައްދާ ވާލައްދާނުމިފައެވެ.

(٦٣) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭދޭވެ! (ކަލޭ މިއަހަރެ قيامة އާއި ހަމައަށް ވަސްވާސްދެއްވާ ފަހެވެ.) ފަހެ އެމީހުންކުރެ ކަލޭގެ تبع ވީ އެންމެންގެ ޖަޒާއީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ބަރާބަރު ފުރިހަމަ ޖަޒާއެއްގޮތުންނެވެ.

وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ فِى ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

ލުޣަތު

وَٱسْتَفْزِزْ = އަދި ކަލޭ ދަސްކުރުވާ ޖަހިލުކޮށް ބަލާށެވެ! ۞ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލެއަށް ކުޅަދާނަވީހާބަޔަކު. ۞ بِصَوْتِكَ = ކަލޭގެއަޑުން / ކަލޭގެއަޑުގެ ސަބަބުން. ۞ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭ ގޮވައިއްލުވާށެވެ! ۞ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ = ކަލޭގެ އަސްވެރިންނާއި (އަސްވާރުންވެރިންނާއި) ފައިމަގުގައި ހިނގާމީހުންނާއި. ۞ وَشَارِكْهُمْ = އަދި ކަލޭ އެމީހުން ބައިވެރިކުރާށެވެ! ۞ فِي ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ = މުދަލާއި ދަރިންގެއިވެސް. ۞ وَعِدْهُمْ = އަދި ކަލޭ އެމީހުންނަށް وعد ވެސް ކުރާށެވެ! (އެބަހީ: قيامة ނުވާނެކަމުގައި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ނުވާނެކަމަށް.... وعد ކުރާށެވެ.) ۞ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އެމީހުންނަށް ނުކުރާ وعد ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ = ހަދަސްލާ އޮޅުވާލުމަކަށްމެނުވީ. ۞ إِنَّ عِبَادِى = ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކަސްކަލާނގެ (ޢިބަދަތްތެރި) އަޅުން. ۞ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ = އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ކަލެއަށް އެއްވެސްބާރެއް حجة އެއްނުވެއެވެ. ۞ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަލާނގެ ބަރާބަރެއްވާކަންމަތީގައި ... قائم ކުރައްވާ ކަލާނގެ ވަކީލުކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ رَبُّكُمُ = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ނައުތަކު ދުއްވަވާ. ۞ فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ۞ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން ކަލޭމެން ހޯދައި އެދިގަތުމަށް / ލިބިގަތުމަށް. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާމެދު އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ = رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެއް ކަމުގައި. ۞ وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫއެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ. (ކަނޑުގައި غَرَق ވުންފަދަ) ۞ فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ۞ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ = ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާ ފަރާތްތައް ގެއްލިގެއެވެ. (އެބައިމީހުންނާއިއްތެވެ.) ۞ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ = އެކަލާނގެ މެނުވީ. (الله މެނުވީ) ۞ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ

= ދެންފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްގަމަކަށް ގެންދަވައި ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއިރު. ⊛ أَعْرَضْتُمْ = ކަލޭމެން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފީއެވެ. (شريك ކުރުން ފެށުނުކުރެއެވެ.) ⊛ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާވީއެވެ.

⊛ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ = (اللّه ގެ نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކުކަމުގައި. ⊛

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި ކަލޭ އަޑުގެއްލުވައިގެން އެމީހުންކުރެ ކަލޭއަށް ކުޅަދާނަވީ ބަޔަކު ޖެހިލުންކުރުވައި ދަތުރުކުރުވައި ހަލާކުކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެ އަސްވާރުންނާއި ފައިމަގުގެ ލަޝްކަރުން ގޮވާށެވެ! އަދި ކަލޭ އެމީހުންނަށް މުދަލާއި ދަރިންނުގައި ބައިވެރިކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް وعد ތައް ކުރާށެވެ! (قيامة ނާންނާނެކަމާއި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަނުވާނެކަމަށް އެމީހުންނަށް وعد ކުރާށެވެ. ދުނިޔޭގައި ނޫޅޭ މަޖަލެއް ނެތްކަން ބުނާށެވެ.) އަދި شيطان އާގެ وعد ހަމަ އޮޅުވާލުމަކުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. شيطان އާގެ އަޑަކީ އަޑުގެ ކަމުގައި أَبُوجَعْفَر الطّبرى އެކަށައަޅާފައިވާ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވަނީ އެއީ ލަވަކާއި ކުޅިވަރުކަމަށެވެ. އެއީ مُجَاهِد ރަޙި ބަޔާންކުރެއްވިގޮތެވެ. އަދި إبن عبّاس رضى اللّه عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ލިޔުއްވާފައިވަނީ އެއަޅުވި اللّه އަށް އުޅުދުވަކަން ގޮވާ ކާޑު މީހުންގެ އަޑެވެ. واللّه أعلم.

- އަދި މުދަލުގައި ބައިވެރިކުރުމަކީ شريعة ގައި حَرَام ކުރައްވާފައިވާގޮތްތަކުން މުދާ ހޯދުމެވެ. ދަރިންގެ ގޮތުންނަމަވެސް ވައްކަންކޮށްގެން ނަމަވެސް އަދި ނުވަތަ ޒިނޭގެ ދަރިންނަމަވެސް މެއެވެ.

- ދަރިންނަށް ބައިވެރިކުރުމަކީ ޢިބާދާތްގެން ދަރިން ގޮވުމާ ބަދަލުގައި އަޑުގެ ނަމުގެ ދަރިންނަށް ނަންކިޔުމާއި މިފަދަ ގޮތްގޮތެވެ. واللّه أعلم .

(٦٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢިބާދަތްކުރާ އަޅުތަކުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބާރެއް އަދި دليل އެއް حجّة އެއް ކަލޭއަކަށް ނުވެއެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެ ވެރިރަސް ރައްކާތެރިކުރައްވާ އަދި ކަލޭގެ ވެރިރަސް ކަންތައް ސިފައިކުރައްވާ قائم ކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި اللّه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަނޑުގައި ނައުފަހަރު ދުއްވަވައި ހަދަ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. اللّه އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން (ވިޔަފާރިއާއި ދެންވެސް އެހެން ބާރުތަކުގައި) ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުހަނު އޯގާވެރިވެވޮޑިގެން رحمة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٦٧) އަދި ކަނޑުގައި ކަލޭމެނަށް ދަތިއުނދަގޫ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (غَرَقُ ވެދާނެކަމުގެ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) اللّه ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް ކަލޭމެން ގޮވާ އަޅުކަންކޮށްއުޅުނު ހުރިހާ ފަރާތްތަކެއް ގެއްލިހިދެއެވެ. (އެއިން ފަރާތްތަކެއްގެ އެހީއެއް މަދަދެއްނުލިބެއެވެ.) ދެންފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްގަމަކަށް ގެންދަވައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއިރު ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ. شريك ކުރުމަށް ނުކުމެއެވެ. (اللّه ގެ ޢިބާދަތުން ނުކުމެ އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ.) އަދި އިންސާނާވީ (اللّه ގެ نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކުކަމުގައެވެ.

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

ލުޣަތު

أَفَأَمِنتُمْ = ދަޅުވަރު ކަލޭމެން ތިބީ އަމާންވެގެންހުރީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއިގެން ގަނޑުވައިގަތުމާމެދު. (ގަނޑުވައި ނގެންނަވާނެކަމާމެދު.) ۞ جَانِبَ ٱلْبَرِّ = އެއްގަމުގެ އެއްފަރާތް / ބިމުގެ އެއްފަރާތް. ۞ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވުމާމެދު. ۞ حَاصِبًا = ހިލަ. (ހިލަވާރޭގެ ތޫފާނެއްފޮނުއްވުމާމެދު) ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން ނުފެންނާނެއެވެ.(ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ = (އެކަލާނގެ عذاب ދިފާއުކުރާނޭ އެހީތެރިއެއް.) ۞ أَمْ أَمِنتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަމާންވެގެންހުރީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެތަނަށް އަނބުރާ (ކަނޑަށް إعاد ނުކުރައްވާނޭކަމާމެދު) ۞ تَارَةً أُخْرَىٰ = އަނެއްކާވެސް. ۞ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވައި. ۞ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ = އެއްޗެހި ހަލާކުކޮށްލާފަދަ ގަދަވައެއް. ۞ فَيُغْرِقَكُم = ދެން ކަލޭމެން غَرَق ކޮށް. ۞ بِمَا كَفَرْتُمْ = ކަލޭމެން ކާފިރުވެގެން ސަބަބުން. ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނާނެއެވެ. ۞ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ = އަހަރެމެންގެމައްޗަށް އިންސާފުހޯދައިދޭނޭ تبع ވެރިއެއް (ހީވާގިވެރި އެހީތެރިއެއް.) ۞ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިޙްތިރާމްކުރެއްވީމެވެ. ۞ بَنِىٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެދަރިން. ۞ وَحَمَلْنَٰهُمْ = އަދި އިޙްތިރާމްކުރެއްވީމެވެ. އުފުލުއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި. ۞ وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި އިޙްތިރާމްކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވީމެވެ. ۞ مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = حلال ރަނގަޅު ތަކެތިން. ۞ وَفَضَّلْنَٰهُمْ = އަދި އިޙްތިރާމްކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا = އިޙްތިރާމްކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުން خلق ކުރެއްވި ގިނަ ތަކެއްޗަކަށްވުރެ. ۞ تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މާތްކުރެއްވުމަކުން. ۞ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ = އަދި ގޮވާލައްވާ ދުވަސް. ކޮންމެ ޖަމާއަތެއް (ހަނދުމަކުރޭ!) ۞ ۞ = އެބައިމީހުންގެ إمام ގެ ނަމުން. (އެއީ އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި تبع ވެ إقتداء ކުރި إمام ކަމުގައި ބޮޑުވެރިޔާ / ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ލިޔެވިފައިވާ ފޮތް.) ۞ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ = ފަހެ އެމީހެއްގެ ފޮތް ދެއްވިފައި ވާ ۞ بِيَمِينِهِۦ = އޭނާގެ ކަނާތުން / ކަނާތް އަތުގައި. ۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެން. ۞ يَقْرَءُونَ

كِتَـٰبَهُمْ = އެމީހުންގެ ފޮތް ކިޔާނެއެވެ. ۞ وَلَا يُظْلَمُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. ۞

فَتِيلًا (٧١) = فَتِيْلاً އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް. (ފަތީލާއަކީ ކަދުރުއަށިގަނޑުމަތީގާ އޮތް ފުށުންނާ ދިގަށްވާ ހުދުކުލަ ފޮނިފަތް ކަދުރުގެ ފޮތްފަތްކަށެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އަދިވެސް ކަލޭމެންނާއިގެން ބިމުގެ އެއްފަރާތް ގަނޑުވައިގަތުމާމެދު އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިރުވެރި އުފާވެވޭންހުރެއްޖެތޯ؟ ގަނޑުވައި ނުގަންނަވާނެކަމަށް ހިތްހަމަޖެހިގެންތިބޭހުރެއްޖެތޯ؟ ނުވަތަ އުޑުން ހިލަބޮކާއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވުމާ މެދު ކަލޭމެން އުފާވެވޭންވެސްހުރެއްޖެތޯ؟ ދެން އެކަލާނގެ عذاب ން ކަލޭމެން دفاع ކުރާނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

- ވަންނަހެވެ. ދުނިޔޭގެ ދިމާވާ އެތަންމިތަނަށް އެކިބާވަތްތަކުގެ މުސީބާތަކި މިއާދަތު މިއިންސާނާކާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. ދާދި ހިހަމަނޑުވަރު އެދިހަ ސުނާމީ އާއި އެއާ ދާދިގާތުގައި ކިސަކުއްޖެ ނިވައިވާވަރަން ނަގާރެއިރަހައި ކާރިކިރިވާގެންދާ ބޮންފަތިގެން އެކިތަންތަން ހަވާކަވާގެންދާ ތަންތަން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި ކިބައިކަމުގެ އެއްކަމުވަންތަކަމުގެ علامة އުޅޭތަނާއި ބިމުގައި ކޮންމެދުވަހަކު އެބަ ހިނގައިދާނެއެވެ؟ މީސްތަކުން މިވަނީ އެބާވަތުގެ ކަންކަމުން މުޅިން غافل ވެގެންނެވެ.

(وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ (١٠٥)) سورة يوسف: ١٠٥

(٦٩) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ނުވަތަ ކަލޭމެން ތިރީގައި އަލުންވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެ ކަނޑަށް އަނެއްކާވެސް إعاد ނުކުރައްވާނެކަމަށް (إعاد ކުރައްވާވާފައި) އުފާވެވޭންހުރެއްޖެތޯ؟ ދެން ކޮށްމުން (އެބަހީ: އަލުން ކަނޑަށް ކަލޭމެން إعاد ކުރައްވައިފިއްޔާ) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (ސާފުތާނައް ހަލާކުކުރާވައިގެ) ގަދަވައެއް ފޮނުއްވައި ދެން ކަލޭމެން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކަނޑަށް غرق ކުރައްވައިފާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންނާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރެއްވިގޮތާ ބެހޭގޮތުން އެކަލާނގެ ބުނުއްވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ تبع ކުރާނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެން ނުދެކޭނެއެވެ.

(٧٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އާދަމުގެދަރިން (بنى آدم) ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އުފުއްލެވީމެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ރިޒުޤު އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ خلق ކުރެއްވި ގިނަބައެއްގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މާތްކުރުއްވުމަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(٧١) ކޮންމެ ބައެއްވެސް އެބައެއްގެ إمام ގެނައުމުގައި ގޮވައިލާދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެ إمام އަކީ އެބައެއް ދުނިޔޭގައި تبع ވެ إقتداء ވެގެންހުރި މީހާކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. / ނުވަތަ އެބައެއްގެ ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. والله أعلم) ދެން ފަހެ (އެދުވަހުން) އެމީހެއްގެ عمل ގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ކަނާތުން ދެއްވިއްޖެ މީހާ އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޮތް ކިޔާނެއެވެ. فَتِيْلاً އެއްގެ މިންވަރަކުވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާނުވެވޭނެއެވެ. (فَتِيْلاً އަކީ ކަދުރު ށަގައިވާ ތުނި ފުއްގަނޑު ތެރޭގައިވާ ކަދުރުގެ ހިމަ ފޮތްފަތެވެ.)

وَمَن كَانَ فِي هَـٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن كَانَ فِي هَـٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ = އަދި މިދުނިޔޭގައި (اللّٰه ގެ قدرة ތެދުކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ نعمة ތަކާ ދޭތެރޭ) ކަންކޮޅު غافل ވެގެންވާމީހާ ❁ فَهُوَ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ أَعْمَىٰ = ފަހެ އޭނާ آخرة ގައިވެސްވާނީ ކަންކޮޅު އަނދިރިވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައެވެ. ❁ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ = އަދި މަގުފުރެދުން މާބޮޑުވެގެންނެވެ. ❁ وَإِن كَادُوا۟ = އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ން ގާތްވެގެންވެއެވެ. ❁ لَيَفْتِنُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فِتْنَة ވެރިކުރުމަށް. ❁ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ وحي ކުރައްވައި. ❁ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސްކަލަންނުގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ދޮގެއް ހެއްދުވުމަށް. ❁ غَيْرَهُۥ = އެހެންބަސްތަކެއްކަމަށް. (ބާވައިލައްވާފައިވާ ބަސްފިޔަވައި އެހެން ބަސްތަކެއްކަމަށް) ❁ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ = އަދި އޭރުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު [illegible]. [illegible]. ❁ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ = ރަޙްމަތްތެރިއަކަށް. ❁ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ސާބިތު ނުކުރެއްވިނަމަ. ❁ لَقَدْ كِدتَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ގާތްވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ލެނބިވަޑައިގަތުމަށް. ❁ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ = ކުޑަމިންވަރަކަށް. ❁ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ = އެހެންވީއިރުގައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ރަހަދައްކަވާނެއެވެ. ❁ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި عذاب ގެ ދެގުނަ (مشرك ންގެ عذاب ގެ ދެގުނަ) ❁ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ = އަދި آخرة ގެ ދެގުނަ عذب އާއި. ❁ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ = ދެން އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދެކޮޅަށް نصر ދޭނޭ ހަމައެކަކުވެސް. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ އިދިކޮޅަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދޭނޭމީހަކު.) ❁ وَإِن كَادُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތްވެގެންވިއެވެ. ❁ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ = (مكّة ގެ) ބިމުން ކަލޭގެފާނު ބޭރުގެންނަވާ ސިއްސުވައިލުމަށް. ❁ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު އެބިމުން ނެރުއްވުމަށްޓަކައި. ❁ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ = އަދި އެހެންވީނަމަ އެމީހުން ދެމިނުހުންނާނެއެވެ. ❁ خِلَٰفَكَ = ކަލޭގެފާނުންނަށްފަހު. ❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ = ކުޑަދުވަހަކު ނޫނީ. ❁ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ސުންނަތެވެ. ❁ قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާދަކަށް (އެ أصول އަށް) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ = އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އަދި މިދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު (اللّٰه ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމާއި އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ نعمة ތަކަށްފުރި ނުވިސްނާ އެކަލާނގެއަށް ދެކޮޅު) ހިތް غافل ވެ ކަނުވެގެންވާމީހާ ފަހު ދުވަހު آخرة ގައިވެސް ވާނީ ކަނުވެ އަނދިރިވެގެންވާމީހަކު ކަމުގައެވެ. އަދި މަގު ފުރެދުނު ގޮތުން ވާ މީހަކު ކަމުގައެވެ.

(٧٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ންގެމީހުން މިޤުރުއާނުގެ ވަޙީގެ ބަދަލުގައި ތިބާ ވަޙީގެ ވަޙީކުރެއްވި ފިތުނަ ފިތުނައިން ތިބާ ފުރެދުމަށް ފިތުނަލާން ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި މިޤުރުއާނުގައި ތިބާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތެއް ނޫން ގޮތަކަށް އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި ތިބާ ހެދުމަށެވެ. އަދި އެހެން ގޮތަކަށް ތިބާ ހަދައިފިނަމަ (އެބަހީ: އެމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް ހަދައިފިނަމަ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ތިބާ އެމީހުން ހަދާނެއެވެ.

(٧٤) އަދި މިޤުރުއާނުގައި ތިބާގެ ސާބިތުކަމެއް ލިބިދެއްވާ ނުކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ކުޑަކޮށް ކުޑަކޮށް ޖެހިލައްވާނެ ގޮތަށް ވާހަކަ ދައްކާލާނެތެވެ.

(٧٥) އެހެންވީއިރު – އެބަހީ: އެމީހުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ޖެހިލައްވާފައިވާނަމަ – ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حياة ގެ عذاب އާއި އަދި މަރުގެ عذاب ގެ ދެގުނަ. (އެބަހީ: ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ عذاب ގެ ދެގުނަ) ގެތިބާއަށް ދެއްވީމުހެވެ. (ދެން ތިބާއަށް! އަހަރެމެން ފަރާތުން ކުރިމަތިލެވޭނެ ކާކުވެސް ނުވާނެއެވެ. (ދަންނައެވެ! އެއީ مشرك ންނަށް ދެއްވާ عذاب ގެ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ = زيدة التّفسير =)

ދެން އަދި މިޤުރުއާނުގައިވާ ނަމަވެސް ތިބާއަށް نصر ދެއްވާ ތިބާއަށް ރަހުމަތްކުރެވޭ ތިބާއާއި ގުޅިފައިވާ ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ.

(٧٦) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން – ތިބާ ރަށުން ބާހަރު - مكّة ގެ ބިމުން - ނެރެއްވުމަށް ބޭނުންވާ ތިބާ ބިރުގަންނަވާ ސިއްސުވާލުމުގައިވެއެވެ. ފަހު އެހެންނަމަވެސް (އެބަހީ: އެމީހުން ތިބާ އެބަދުނު ނުކުތުމަށް) ތިބާ ފައިބައިގެން ދެން އެމީހުން އޭގެއިން ފަހުކޮޅު ތިއްބަވާނަ ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެކެވެ. (އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އައުމުގެ ކުރިން އެމީހުން ހަލާކުވެއްޖެހެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި އަދި އެހެން ގޮތަކުން މާނަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން ބާކީވާން اللّٰه ގެ أمر ލިބެން އެކަލާނގެ مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވުން އެއީ އެމީހުން ނެރުމަށް ނުކުމެވުމުގައި މަސައްކަތްކުރިއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ނުކުމެވޮޑިގެންނެވުމަށް ފަހު އެ ބަޔަކު ތަބާނުވެ އެމީހުން ނުލިބެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ނަގާލިއާ އުޅުން ޖެހިލިއިރުގެ جبّار ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެލިއްޔެވެ. واللّٰه أعلم .

(٧٧) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެއީ ތިބާގެ ކުރިން ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ سنّة އެވެ. އެއީ ތިބާގެ ކުރިން رسول ންނަށް ވެސް އެހެން އުސޫލެވެ. އަދި އަހަރެމެން ބަދަލެއް އައުމެއް ތިބާ ނުވާނެއެވެ. ތިބާ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

- އެބަހީ: ކަނޑައެޅި أمّة އަކަށް ފޮނުއްވި رسول ން ފޮނުއްވާ އެމީހުން ނެރުމަށް ފަހު އެ أمّة ހަލާކުކުރެއްވުމަކީ މިޤުރުއާނުގައި ވާ ހަމަ ބަޔަކު ނޫންވެސް ހުރިހާ އަކީ ރަސޫލުންގެ އުސޫލެވެ. އެއީ މިޤުރުއާނުގައި سنّة އެވެ. އެކަމަކު ބަދަލެއް ނާންނާނެއެވެ. رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم مكّة އިން مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވީ اللّٰه އަމުރުކުރައްވައިގެންނެވެ. ދެން ނުކުމެވޮޑިގެން مكّة ގެ مشرك ން قصد ކުރިމަސް އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ނުލިބުނެވެ. އެކަލާނގެ مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރު އެ مشرك ންގެ عمل އެއް ނުނެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ أمر ފުރިގެންނެވެ.

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ ۚ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

ލުޣަތު

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! (ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ!) ◆ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ = އިރު (މެންދުރު) ފަނބައިލުމުން. (މެންދުރު ނަމާދާއި عصر ނަމާދުގެ އިޝާރަތް) ◆ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިވުމާ ހަމައަށް. (مغرب ނަމާދާއި عشاء ނަމާދު ގެ އިޝާރަތް) ◆ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ = އަދި ހެނދުނުގެ ކިޔެވުން. (ހެނދުނު ނަމާދުގެ އިޝާރަތް) ◆ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ = ހަމަކަށަވަރުން ހެނދުނު ނަމާދު. ◆ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ = ހާޒިރުވެވިގެންވާ (ނުވަތަ حاضر ވެވިގެންވާ) ނަމާދެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ◆ وَمِنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑު. ◆ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ قرآن ން تَهَجُّدُ ކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ: ރޭގަނޑު ނިދަވައި ނަމާދުތެރޭ ކިޔަވައްވާށެވެ!) ◆ نَافِلَةً لَّكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނަށް خاصّ ވެގެންވާ އިތުރުކަމަކަށެވެ. ◆ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުމަށް ކަމަށްވެއެވެ. ◆ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ = حَمْد ލިބިވޭގެންވާ مقام އަކަށް. ◆ وَقُل رَّبِّ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ އަހުގެ ربّ އެވެ! ◆ أَدْخِلْنِى = މިއަހަރެ ވައްދަވާނދޭވެ! ◆ مُدْخَلَ صِدْقٍ = ވެއްދުމަކީ ތެދުވެރިވާކަން. (އެބަހީ: المدينة المنوّرة އަށް) ◆ وَأَخْرِجْنِى = އަދި މިއަހަރެ ނެރުއްވާނދޭވެ. ◆ مُخْرَجَ صِدْقٍ = ނެރުމަކީ ތެދުވެރިކަމަކުން. (އެބަހީ: مكّة المكرمة އިން) ◆ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަހަރެން ލައްވާނދޭވެ! ◆ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ = نصر ލިބި حجّة އެއް / ގަދަ دليل އެއް. ◆ وَقُلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ◆ جَآءَ ٱلْحَقُّ = حقّ އައިސްފިއެވެ. ◆ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ = އަދި باطل ހަލާކުވެ ނެތިވެ ހިނގައްޖެއެވެ. ◆ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ = ހަމަކަށަވަރުން باطل. ◆ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ = باطل ވީ ނެތިދާ އެއްޗެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ◆ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرآن ން ބާވައިލައްވަމެވެ. ◆ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ = އެއީ رحمة އާއި އަދި ބަލިގެ شفاء (ބަލި ފަސާދަކުރަނިވި ތަކެތި) ◆ لِّلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް. (އެހެންމީހުންނަކަށް ނޫނެވެ.) ◆ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުވެއެވެ. ◆ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމެ. ◆ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ = އަދި އިންސާނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ދެއްވައިފިނަމަ. ◆ أَعْرَضَ = އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذكر ން އެނބުރިދެއެވެ.) ◆ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދުރުވެ)

އޭނާ އޭނާގެ ފަރާތަށް ޖެހިދެއެވެ. ۞ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އަދި އޭނާއަށް ނުބައިޖެހިއްޖެއްޔާ. (އުނދަގުލާއި مصيبة ޖެހިއްޖެއްޔާ) ۞ كَانَ يَئُوسًا ﴿٨٣﴾ = އޭނަ މުޅިން أمّيد ކަނޑައިލާ މާޔޫސްވެގެންވާމީހަކުކަމުގައިވެއެވެ. ۞

إجمالي މާނަ

(٧٨) އިރުގުލުމުން ފަށައިގެން ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! އަދި ފަތިސްނަމާދުވެސް قائم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ފަތިސްނަމާދަކީ ހާޒިރުވެވޭނަމާދު ނުވަތަ حاضر ވެވޭނަމާދަކަށްވާކަމުގައިވެއެވެ. (އެބަހީ: އިންސާނުންނާއިއެކު ދުވާލު ތިއްބަވާ ملائكة ބަދަލުވުމާއި ރޭގަނޑު ތިއްބަވާ ملائكة ބަދަލުވުން ފަތިސްނަމާދަށް حاضر ވެވަޑައިގެންނެވުމެވެ. އިތުރުފުޅުން ވިތުރުވާޖިބުކަމުގައި މިއާއެކުން فَرْضُ ފަތިސްނަމާދަށް އިސްތިޙުބާބުވެގެންވެއެވެ.)

(٧٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ރޭގަނޑު ތަހައްޖުދު (އަވަހަކަށްވުރެ ގިނައިން ނިދާލުމަށްފަހު) ތަހައްޖުދު ނަމާދުފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެއީ ކަލޭގެފާނަށް خاصّ ވާޖިބާ ކަމެކެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނު حمد ލިބިވެވޭނޭ مقام އަކަށް (قيامة ދުވަހުން) ފޮނުއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(٨٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ދަންނަވާށެވެ!) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަޅާ ތެދުވެރި ވަންނަތަނަކަށް ވައްދަވާނދޭވެ! އަދި ތެދުވެރިތަނުން މިއަޅާ ނެރުއްވާނދޭވެ! (މިބަސްފުޅުގެ تفسير އެއްކަމުގައި تفسير علم ވެރިންގެ ވަރަށްގިނަ ބަޔަކު ވިދާޅުވަނީ ވަންނަތަނަކީ ތެދުވެރިތަނަކީ المدينة المنوّرة އެވެ. އަދި ނެރުއްވާ ތެދުވެރިތަނަކީ مكّة المكرمة އެވެ.) އަދި މިބަރަކާތްތެރިވާ حضرة ން މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާ حجّة އެއް އަދި ގަދަ دليل އެއް ދެއްވާނދޭވެ! އެއީ مدينة ގައި إسلامى دولة އެއް قائم ކޮށްދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެންފުޅުކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.

(٨١) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ. باطل ހަލާކުވެ ނެތިގެންދިއައްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން باطل އެއީ ނެތިދާނޭ އެއްޗެކެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި އެވާ حقّ އާއި باطل އާއިމެދު ބަސްބަހާލާފައެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ ގެ މުރާދަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ. باطل އަކީ شيطان އާއެވެ. އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ އަކީ مشرك ނާއާ جهاد ކުރުމެވެ. باطل އަކީ شرك އެވެ. އަދި އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ އަކީ އުޅަގެއްގައި الله ގެ ތައުޙީދުގެ ގޮތުގައި އުޅެނދެއްކަން ކިއުނަސްޔަކުރުމާ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. އަދި باطل އަކީ އޭގެ ދިރިޔާތެވެ. = والله أعلم =

(٨٢) އަދި މި ކީރިތި قرآن ގައި مؤمن ންނަށްޓަކައިވާ ބަލިތަކުގެ شفاء (ފަރުވާ) އާއި އަދި رحمة ވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ކީރިތި قرآن ން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމާ އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٨٣) އަދި އިންސާނާއަށް ދިރިހަޔާތާއި އުނދަގުލާއި مصيبة ފިލުވައި މިމަންޏަކަށްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة ދެއްވާ ވަގުތުގައި ދެއްވިތަކަށްމިއަންޏަކަށްކަލާނގެއަށް ذِكر ކޮށް شكر ކުރުމުން އޭނާ އެނބުރި ފުރަގަސްދީއެވެ. އެކަންކަން ނުކުރެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ނުބައިކާއި އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއްޔާ އޭނާއަކީ މުޅިން ނާއުއްމީދުވެ މާޔޫސްވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައި ވެއެވެ.

قُل كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! كُلٌّ يَعْمَلُ = ކޮންމެ މީހަކުވެސް عمل ކުރާނެއެވެ. ۞ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ = އޭނާގެ ގޮތަށް / އޭނާގެ މަގަށް / ނުވަތަ އޭނާގެ دين އަށް. ۞ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.۞ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ = މަގުގެ ގޮތުން އެންމެ ތެދުމަގުގައިވަނީ ކާކުކަން.۞ وَيَسْـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. (ސުވާލުކުރަތެވެ.) ۞ عَنِ الرُّوحِ ۖ = ރޫޙާއި މެދު. ۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي = ރޫޙަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާކަމެކެވެ. (އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ.) ۞ وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ = އަދި علم ގެތެރެއިން ކަލޭމެންނަށް ދެވިގެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ = ކުޑަކޮށް މެނުވީ. ۞ وَلَئِن شِئْنَا = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ.۞ لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންދަވައިފީމުއެވެ. ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ = ދެން އެކަމާމެދު ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.۞ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ އެކަން ސިފާރިޝްކޮށްދޭނެ އެކަކުވެސް (އެއްވެސް دليل އެއް) ۞ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާ رحمة އެއްގެންނޫނީ. ۞ إِنَّ فَضْلَهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އާލާވަންތަކަން. فضل ވަންތަކަން. ۞ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑުއެއްޗެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ = ކަށަވަރުވެސް އިންސީންނާއި ޖިންނީން ޖަމާވިއަސް.۞ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا = އެމީހުން ގެނައުމަށްޓަކައި އެއްކޮން.۞ بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ = މި قرآن ފަދަ قرآن އެއް.۞ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ = އެމީހުން އެފަދަ قرآن އެއް ނުގެންނާނެއެވެ. (ނުގެނެވޭނެއެވެ.) ۞ وَلَوْ كَانَ = އަދި ވިޔަސް. ۞ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އެހީތެރިކަމުގައި. ވާގިވެރިންކަމުގައި. ۞ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ގިނަގުނަ ގޮތްގޮތަށް) بيان ކުރައްވައިފީމެވެ.۞ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ = މި قرآن ގައި. ۞ مِن كُلِّ مَثَلٍ

= ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުން. ❁ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ = އަދި ގިނަ މީސްތަކުން މަނާވެގެންވިއެވެ.❁ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ = ކާފަރުވުންމެނުވީ. (حقّ އާ އިދިކޮޅުވުންމެނުވީ) ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ = އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނަކަށް އީމާން ނުވާހުށީމެވެ.❁ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ = ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް ބިމުން ފަޅުއްވައިދެއްވާންދެން. ❁ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ = ފެންއާރެއް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކޮންމެ މީހަކުވެސް އޭނާގެ ގޮތަށް ނުވަތަ އޭނާއަށް ފެންނަގޮތަކަށް عمل ކުރަމުންދެއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެންމެ ތެދުމަގުގައި ވަނީ ކާކުކަން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨٥) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) رُوح އާއިމެދު އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއިމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رُوح އަކީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާ خاصّ ވެގެންވާ ކަންކަމުގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. (އެކަން ކަލާނގެއިންނޫނަކު ނޭނގޭނެއެވެ.) އަދި علم ގެތެރެއިން ދޭތި މަދުމިންވަރެއް ދެއްވި ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިފައިވަނީއެވެ.

(٨٦) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންދަވައިފީމުއެވެ. (قرآن ގެ އެންމެހައި علم އެއް ގެންދަވައިފީމުއެވެ.) ދެން އެކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ އިދިކޮޅަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ وَكالة ކުރާނޭ وكيل އަކު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

(٨٧) ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގޮތުންނެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي އެކަލާނގެ ގެންދަވައިނުލައްވައި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި ކުރައްވާފައި ثابت އޮތީ ހަމައެކަލާނގެ رحمة އާއި فضل ވެރިކަމުގެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ فضل ވެރިކަން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٨٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އިންސީންނާއި ޖިންނީން ޖަމާވެގެން އެފަދަ قرآن އެއް ގެނައުމަށް މަސައްކަތްކުރިޔަސް އެފަދަ قرآن އެއް ނުގެނެވޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވެ އެހީތެރިވިޔަސް އެކަމެއް ނުވާނެއެވެ.

(٨٩) އަދި މި قرآن ގައި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ވައްތަރަކުންވެސް مثال ތަކެއް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުން (حقّ އާއި އިދިކޮޅުހެދި) كافر ވުންމެނުވީ إختيار ނުކުރިއެވެ. (އެކަލާނގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް قبول ކުރުމުން މަނާވެގެންވިއެވެ.)

(٩٠) (އޭ رسول الله އެވެ1) އަދި އެ مشرك ން ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. (މިއަރުގެ) ބިމުން ފެންއާރެއް ފަޅުއްވައިދެއްވާންދެން އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާހުށީމެވެ.

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَـٰرَ خِلَـٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَـٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَـٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

މުފްރަދާތު

أو تكون لك جنّة = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް ބަގީޗާއެއް ވެއްޖައުމަށްދާންދެން. ۞ مّن نخيل وعنب = ކަދުރު ގަހާއި މާބޮސްކަދުރުގެ. ۞ فتفجّر الأنهر = އަދި ފެންއާރުތައް ފަޅައިގެން ދުވެފައިދާންދެން. ۞ خلالها = އެގަސްތަކުގެ މެދުން. ۞ تفجيرا (91) = ކަނޑައެޅިގެން ވާ ފެންއެރުވުމަކުން. ۞ أو تسقط السّماء = ނުވަތަ އުޑު (އުޑުގަނޑުގަނޑަށް) ވެޓި. ۞ كما زعمت = ކަލޭގެފާނު ތިޔަހިތަފުޅުބުނެއްވާ ފަދައިން. ۞ علينا = އަހުރެމެންގެމައްޗަށް. ۞ كسفا = އުޑުގަނޑުގަނޑަށް. ۞ أو تأتي بالله والملئكة = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު اللّه އާއި ملائكة ބޭކަލުން ގެންނަވައިދެއްވުމަށްދާންދެން. ۞ قبيلا (92) = ހަމަ ކުރިމަތީގައި / ނުވަތަ ޖަމާޢަތް قبيلة އަޅައްވުމަށް ފެންނަނގޮތަށް. ۞ أو يكون لك بيت = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް ގެއެއް ވެއްޖައުމަށްދާންދެން. ۞ مّن زخرف = ރަނުގެ. (ބިނާކޮށްފައިވާ ގޮތުގައިވާ) ۞ أو ترقى في السّمآء = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު (އުޑުގަނޑަށް / ނުވަތަ ސުވަރުގެއަށް) އެރުއްވައިފިޔަސް. ۞ ولن نّؤمن لرقيّك = އަދި ކަލޭގެފާނު އެރުން އަހުރެމެން ޤަބޫލުކުރާނެ ގޮތަކަށް އަހުރެމެން قبول ނުކުރާނަމެވެ. ۞ حتّى تنزّل علينا = އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވައިދެއްވަންދެން. ۞ كتبا نّقرؤه = އަހުރެމެން އެފޮތް ކިޔަވާލެވޭނޭފަދަ. ۞ قل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ سبحان ربّي = އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! ۞ هل كنت = އަހުރެން އުޅެނީތޯއެވެ؟ ۞ إلّا بشرا رّسولا (93) = (رسول ކަމާއިގެން) ފޮނުއްވިގެންވާ آدم ގެދަރިއަކަށް ކަމުގައި މެނުވީ. ۞ وما منع النّاس = އަދި މީސްތަކުން މަނާނުވެއެވެ. ۞ أن يؤمنوا = އެމީހުން إيمان ވުމުން. ۞ إذ جآءهم الهدى = އެމީހުންގެ ގާތަށް ތެދުމަގު އައިހިނދުން. ۞ إلّآ أن قالوا = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ۞ أبعث الله = اللّه ފޮނުއްވިހީތޯއެވެ؟. (اللّه ފޮނުއްވާފަ ނުވާތޯއެވެ؟.) ۞ بشرا رّسولا (94) = رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައި آدم ގެދަރިއަކު. ۞ قل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ لّو كان في الأرض = ބިންމަތީގައި ވީނަމަ. ۞ ملئكة يمشون مطمئنّين = ملائكة ބޭކަލުން ހަމަޖެހިލައިގެން ހިނގާ ކަމުގައި. ۞ لنزّلنا

عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ބާވައިލައްވީމުސް. ۞ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ = رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި މަލާއިކަތެއްބޭކަލު ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا = ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދެއެވެ. ۞ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ = އަހުރެންނާ ކަލޭމެންނާ ދެމެދު. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން ވޭގެންވިއެވެ. ۞ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾ = خبر ދަންނަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަލައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩١) ނުވަތަ ކަދުރު ރުކާއި މީބިސްކަދުރުގެ ބަގީޗާއެއް ކަލޭގެފާނަށް އޮވެގެން އެގަސްތަކުގެ ތެރެގައި ފެންކާރުތައް ފޮޅިގެން ދުއްވިއްޖައުމަށް (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނެމެވެ.)

(٩٢) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހިތަށް ފުޅުކޮށްލެއްވި ގޮތަށް އުޑު ކޮޅުކޮޅުކޮށް އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ވެއްޓިގެންދާ ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ދިމާލަށް قبيلة އަކަށްފަދަ ގޮތުން ދިމާވާ ގޮތަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި الله އާއި ملائكة ބޭކަލުން ގެންނަވައިފިއްޔާ (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނެތެވެ.) ނުވަތަ ހަމަ ފަހުގައި އަހުރެމެންނަށް الله އާއި ملائكة ބޭކަލުން ފެންނަފަދަ ގޮތަކަށް ގެންނަވައިފިއްޔާ އަހުރެމެން އީމާންވާނަމެވެ.

(٩٣) ނުވަތަ ރަންގެ ޒީނަތްތެރިވެގެންވާ ގެއެއް ކަލޭގެފާނަށް ހުރުމާއި ނުވަތަ (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނެތެވެ.) ނުވަތަ އުޑަށް ކަލޭގެފާނު އަރައިވަޑައިގަތުމަށް. އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމަށް بيان ވާގޮތަށް ލިޔުއް އަހުރެމެން ކިޔާނޭ ފޮތެއް ގެންނަވަންދެން ކަލޭގެފާނު އަރައިވަޑައިގަތުމަށް އަހުރެމެން ޤަބޫލު ނުކުރާނަމެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ! މިކަހަލަ ބާތިލު ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުގައި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ربّ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. މާތް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވިވަޑައިގަތް آدم ގެދަރިއަކުކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެން އެހެންކަހަލަ ފޮނުއްވެވިގެންވާ رسولއަކީވެ. (އެބަހީ: އަހުރެން ޢިލާހުއެއް ނުވަތަ މަލާއިކަތެއް ނޫނެވެ.) އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގައި ދިނުމުގެ ބާރެއް ނުހުރެވެ.

(٩٤) އަދި ހިދާޔަތުގެ ކަމަށް އައިސްފައިވާ ދުވަހުގެ ހިތުންގެ ބޭފުޅުން إيمان ނުވުމުގެ ސަބަބަކީ " الله تعالى آدم ގެދަރިއަކު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވިއްސެވީތޯ؟" މިހެން އެބޭކަލުން ބުނުމުގެ ސަބަބުން ނޫނެވެ.

(٩٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ބިމުގައި ހިނގާ ހަމަޖެހިލައިގެން ހަމަހިފަޒުގައި މަލާއިކަތުން ހުރެމާނަމަ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން މަލާއިކަތެއްބޭކަލު ފޮނުއްވީމުސް.

(٩٦) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނާއި މިއަހުރެންނާ ދެމެދުގައި ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ خبر ދަންނަ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ބަލައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَـٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَـٰمًا وَرُفَـٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّـٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَـٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

މުފްރަދާތު

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ = އަދި الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއަކަށް. (ދަންނަށްވާ!) ❁ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ = ފަހެ އޭނާއަކީ އެވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންނެވެ. / ތެދުމަގުގައިވާމީހާ އޭނާއެވެ. ❁ وَمَن يُضْلِلْ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި އަކަށް (ދަންނަށްވާ!) ❁ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށްޓަކައި ފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އެހީތެރިން نصر ދޭނޭ) އެހެން نصر ދެއްވާނޭ ވަލިއްޔުންނެއް. ❁ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ = އަދި މިވަންހަމަސްކަލާނގެ قيامة ދުވަހުން އެމީހުން محشر ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ❁ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތިން ގެންދަވާނެ. (މޫނުމަތިން) ❁ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا = ކަނުއަނދިރި ގޮނގު އަދި ބީރުބަހަރަނުގެ ގޮތުގައި. ❁ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންގެ ވަގުތީ (ޖާގަ) ނަރަކައެވެ. ❁ كُلَّمَا خَبَتْ = އެ ނަރަކައިގެ އަދުގަދަކަމުގައި ، ހިފާލާ ކާއްޔަލިމަރުވެގެން ❁ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ = މިވަންހަމަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަލިފާން އިތުރުކުރައްވާނަމެވެ. އެއީ އިތުރުކަން ދެރަކުރުމެވެ. ❁ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُم = އެއީ އެމީހުންގެ جزاء އެވެ. ❁ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ بِآيَاتِنَا = މިވަންހަމަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا = ހަމަކަށަވަރުން ކަށިތަކެއް ވެގެން ހިނގައިދާހިނދުއެވެ؟ ❁ وَرُفَاتًا = އަދި ފުޅަ ވެއްޖެއްޔާ. ❁ أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ އަލުން ދިރުވެއްވޭތޯއެވެ؟ ❁ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ = އާ ޚަލްޤެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިކަން. ❁ قَادِرٌ = އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގައި ❁ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ސިފައިގެ އެހެން އެމީހުން އުފައްދަވަން. ❁ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. މުއްދަތެއް ، (އެބަހީ: އެ مشرك ން ހަލާކުކުރައްވާނެ ވަގުތެއް) އެކަލާނގެ ހަމަޖައްސަވައި ❁ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެއާމެދު ޝައްކެއްނުވާ ❁ فَأَبَى ٱلظَّالِمُونَ = ފަހެ

އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) މަނާވެގެންނުވިއެވެ.(އެމީހުން ޤަބޫލުނުކުރިއެވެ.) ۞ إِلَّا كُفُورًا (٩٩) = ދެކޮޅުވެރިކަންވެރިވުމި / كافر ކަންވެރިވުމި.۞ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّوۡ أَنتُمۡ تَمۡلِكُونَ = ކަލޭމެންނަށް މިލްކުވާނަމަ. ۞ خَزَآئِنَ رَحۡمَةِ رَبِّيٓ = އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ رحمة ގެ خزانة ތައް. (މުދަލުގެ خزانة ތައް) ۞ إِذًا لَّأَمۡسَكۡتُمۡ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން (އެއިން خرد ނުކޮށް) ހިފެހެއްޓީހެވެ. ۞ خَشۡيَةَ ٱلۡإِنفَاقِۚ = فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން. ۞ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާވީއެވެ. ۞ قَتُورًا (١٠٠) = بَخِيل ހަރުކަށިކަމުގައި. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٧) އަދި الله އެމަނިކުފާނު ތެދުމަގުގެ ދައްކަވާފިނަމަ (ރަސޫލާއެވެ!) ތެދުމަގުގައިވާ މީހަކީ އެމީހެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާފިނަމަ (ރަސޫލާއެވެ!) ފަހެ އެމީހަކު މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި نصر ދީ ވާގިވެރިވާނޭ އެހެން نصر ވެރިންނެއް ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވުމެއްނުވާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާނީ އެމީހުންގެ މޫނުމަތިން ދާހުރެއެވެ. ކަނު ގޮނގު ބިހިރުގޮތުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތިބޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ހޫނުކަން ކުޑަވެފައިވާ ކޮންމެ ފަހަރަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެލިފާނުގެ ހޫނުކަން އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ.

(٩٨) އެމީހުންނަށް އެ ޖަޒާ ހަމަޖެއްސެވީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ބުނިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެއީ އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން ބުނީއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ފަސްވެ ކަށިތަކާއި ހަކަތަކަށް ވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން އާ ޚަލްޤުކުރެވިގެން އަލުން ދިރި ތެދުވާނީތޯއެވެ؟ (އެއީ ވާނެކަމެއްނޫނެވެ.)

(٩٩) (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިކަން އެމީހުންނަށް ފެނިގެންނުވެއެވެ؟ (އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނެއެވެ.) އެހެނީ ކަންތައް ކުޑަކޮށްވުރެ ބޮޑުކަންތައްކުރެއްވި ކަލާނގެއަށް އެމީހުން ފަދަ ސިފައިގައި އެމީހުން އަލުން ހެއްދެވުމަށް ބާރުހުންނެވުމެވެ. ފަހެ އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) ގަބޫލުކުރީ ދެކޮޅުވެރިކަން ފިޔަވައި އިތުރު ނުކުރެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ބޮޑުކަން ގަބޫލުކުރީ ދެކޮޅުވެރިކަމެވެ.)

(١٠٠) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة ގެ خزانة ތައް އެބަހީ: މުދަލުގެ خزانة ތައް ކަލޭމެންނަށް ملك ވިޔަސްވެސް فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން ކަލޭމެން އެއިން خرد ނުކޮށް ދިޔަކަން އެއްކޮށް ނުދީ ހިފެހެއްޓީހެވެ. އަދި އިންސާނާވީ بخيل ހަރުކަށިކަމުގައެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا (١٠١) قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا (١٠٢) فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا (١٠٣) وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا (١٠٤) وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (١٠٥)

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ދެއްވީމެވެ. ✿ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ = بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ ނުވަ دليل / ނުވަ معجزة. ✿ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު بنى إسرائيل ގެ ކިބައިން ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! ✿ إِذْ جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު (موسى عليه السّلام) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ✿ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون އެކަލޭގެފާނަށް ބުނެފިއެވެ. ✿ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ = އޭ موسى އެވެ! އަހަރެން ކަލޭގެފާނު ހީކުރަމެވެ. ✿ مَسْحُورًا (١٠١) = سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހެއްކަމުގައި ހީކުރަމެވެ. ✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعنى: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ لَقَدْ عَلِمْتَ = (އޭ فرعون އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެއަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ✿ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ = މިއާޔަތްތައް. (يعنى: އިސްވެދިޔަ ނުވަ معجزة) ބާވައިލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ربّ ވަންޏާ. ✿ بَصَآئِرَ = އެއީ دليل ތަކެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ عبرة حاصل ކުރަންޖެހޭ ފަދަ اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކެވެ.) ✿ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ = (އޭ فرعون އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އަހަރެން ހީކުރަމެވެ. ✿ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا (١٠٢) = އޭ فرعون އެވެ! ކަލޭގެ ހަލާކުވާނެ މީހެއްކަމުގައި ހަލާކުވެގެންވާ މީހެއްކަމުގައެވެ. ✿ فَأَرَادَ = ފަހެ އޭނާ ބޭނުންވިއެވެ. (فرعون ބޭނުންވި) ✿ أَن يَسْتَفِزَّهُم = އެމީހުން يعنى: بَنُو إسرائيل ން – ނިކުމެ ދާގޮތަށް ނުކުތުމަށް. ✿ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން (مصر ގެ ބިމުން) ✿ فَأَغْرَقْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ (އެބަހީ: فرعون) غرق ކުރައްވައިފީމެވެ. ✿ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا (١٠٣) = އަދި އޭނާއާ އެކުގައިވީ އެންމެހައި މީހުން. ✿ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. ✿ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنُو إسرائيل ންނަށް. ✿ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވެ ތިބޭށެވެ! (بَيْتُ المقدس ގެ ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވެ ތިބޭށެވެ!) ✿ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ = ފަހެ آخرة ގެ وعد ހަމަވެއްޖެއްޔާ. ✿ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا (١٠٤) = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްކޮށް ގެނެސް ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. ✿ وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ ހަމަ ޙައްޤުގައެވެ. ✿ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ = އަދި އެ قرآن (محمّد ގެފާނަށް) ބާވައިލައްވަނީ ހަމަ حقّ އާއިގެންނެވެ. ✿ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ

= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾ = އުފާވެރި خبر ދެއްވާ ބަޝީރަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ނަޛީރަކު ކަމުގައިމެނުވީ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންވާ ފާޅުވެގެންވާ ނުވަ دليل އެބަހީ: ނުވަ معجزة ދެއްވީމެވެ. (އެ ނުވަ معجزة އަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ عصاء ކޮޅު ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްތިލައިގެ معجزة –، طوفان ، ގޮޅިފަތްތަރި ، އުކުޅު–، ބޯކި ، ލޭ ، ހިޔަވަޅު އަހަރުތަކުގެ–، ގޮތް މަދުކުރައްވާފައި ، މިއެވެ. (މިގެ ބައެއް معجزة ގައި إختلاف ހުރިނަމަވެސް މި معجزة ތަކަކީ އެންމެން ދަންނަ مشهور معجزة ތަކެވެ. واللّه أعلم) (އޭ رسو اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި އެބަހީ: بنى إسرائيل ންނާ ސުވާލުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު – يعنى: موسى عليه السّلام މިއަރިވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ފަހެ فرعون އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގާފުޅު ހިތަށް ކަލޭއަކީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހެކެވެ. (ނުވަތަ سحر ފަރިތަ ކޮށްފައިވާ މީހެކެވެ.)

(١٠٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ فرعون އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވީ ބިމާއި އުޑުތަކުގެ ވެރި ربّ ކަލާނގެ މެނުވީ ނޫންކަން ކަލޭއަށް ރަނގަޅަށް އެނގިގެންވެއެވެ. އެއީ اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި ކުޑަކުރެއްވުމާއި ބެހޭ بيان ކޮށްދޭ، އަދި ހަމައެކަނި رسول ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ މައްކަތަށް دليل ކުރާ عبرة ނެގުމަށްވާ دليل ތަކެވެ. އޭ فرعون އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހިލާކުވާނެ (ނުވަތަ يقين ކުރާނެކަމުގައި) ކަލޭއަކީ ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން ހުސްވެގެންވާ މީހެކެވެ. ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހެކެވެ.

(١٠٣) އަދި އެބަހިސާބުގައިވުން (مصر ގެ) ބިމުން ނެރުމަށް ސިއްސުވައިލުމަށް އެ فرعون قصد ކުރިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި އަދި އޭނާއާއެކުގައިވާ މީސްތަކުން އެ އެންމެން ކަނޑުގައި غرق ކޮށްލީމެވެ.

(١٠٤) އަދި އޭގެފަހުގައި بنى إسرائيل ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. ކަލޭމެން (بيت المقدس ގެ) ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވާށެވެ! ދެންފަހެ آخرة ދުވަހުގެ وعد ފުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެންމެން (ކައްވަޅުތަކުން ނެރުއްވައި) މައްސަރާ ކުރެއްވުމަށް އެއްކޮށް ގެނެސްދޭނީމެވެ.

(١٠٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ حقّ އާއިގެންނެވެ. (އެއީ اللّه ގެ أمر ފުރުޞަތާއި نهى ތަކާއި حكم ތަކާއި عدل إنصاف އާއި أخلاق އާއި ދީނުވެސް އެބާވަތުގެ އެންމެހައި حقّ ތަކާއިގެންނެވެ. އަދި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާ ހަމައަށް އެ قرآن واصل ވިޔަސް ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. (އަދި އޭ رسول اللّه އެވެ!) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބަޝީރަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ނަޛީރަކު ކަމުގައިމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވަމެވެ.

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَهُ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾ قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَـٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَـٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَٱبْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ وَلِىٌّ مِّنَ ٱلذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

ލުޣަތު

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَهُ = އަދި މިވަނީ ބަސްބަސްކޮށްލައްވާގެ ހ قرآن بيان ކޮށްދެއްވައި تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ = ކަލޭގެފާނު ހ قرآن މީސްތަކުންނަށް ކިޔަވާ ވިދާޅުވެދެއްވުމަށްޓަކައި. ۞ عَلَىٰ مُكْثٍ = ލަސްލަހުން. (تَرْتِيلُ ކޮށް) ۞ وَنَزَّلْنَهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾ = އަދި މިވަނީ ބަސްބަސްކޮށްލައްވާގެ ހ قرآن ބަސްބަހަށް ބާވައްލަވައިގެން. (ތަދުރީޖުކޮށް ބާވައްލެވީމެވެ.) ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ = (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހ قرآن އަށް إيمان ވާށެވެ! ނުވަތަ ނުވާށެވެ! (އެކަމަކުން الله ގެ رحمة ގެ خزانة އަށް އުނިކަމެއް ނުވާނެއެވެ.) ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = ހަމަކަށަވަރުން علم ދެއްވުނު މީހުން. ۞ مِن قَبْلِهِۦٓ = ހ قرآن ގެ ކުރީގައި (قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކުގެ ބަޔަކަށް ވިސްނުމިލިބުނު) ۞ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (ހ قرآن) ކިޔެވިއްޖެއްޔާ. ۞ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ (الله އަށް) سجدة ކުރާ حال ވެއްޓިގަނެއެވެ. (އެބަހީ: سجدة ކުރެއެވެ.) ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ سُبْحَـٰنَ رَبِّنَآ = އަޅަމެންގެ ربّ ގެ ހުސް طاهر ކަން ބޮޑުކަމާއެވެ! ۞ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންގެ ربّ ގެ وعد ފުރިހަމަވެއެވެ. ۞ لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ = އެއީ ކަށަވަރުން ވެގެންވާނޭ ކަމެއް ކަމުގައި. (އެބާވުތު ސަކަރާތްކުރެވޭ.) ۞ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ = އަދި އެމީހުން ރޮ حال އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ (سجدة ގައި) ވެއްޓިގަނެއެވެ. ۞ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾ = އަދި ހ قرآن އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިކަމާއި މަޑުމައިތިރިކަން އިތުރުކޮށްދެއެވެ. ۞ قُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَـٰنَ = ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ދުޢާކުރާށެވެ! ނުވަތަ رحمن އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ދުޢާކުރާށެވެ! (އެއީ ހަމަ އެއް إله އެކެވެ.) ۞ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ = އެއިންކޮން ނަމަކުން ކަލޭމެން دعاء ކުރިޔަސް دعاء ކޮށް ދެންނެވޭށެވެ! (އެއީ ވެސް إله އެކެއްކަމުންނެވެ. އެއީ ހަމަ އެއް إله އެކެވެ.) ۞ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އެންމެ ރިވެތި ފުރިހަމަ ނަންތައް ވެއެވެ. خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ۞ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުގައި ހަޑުކޮށް ތިލަކުރައްވާ ނުވާށެވެ! (އަދި دعاء ކުރައްވާއިރުވެސް) އަޑު ބޮޑު ގަދަކުރައްވާ ނުވާށެވެ! ۞ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا = އަދި އޭގައި އަޑު ވަރަށް ސިއްރު ކުރައްވާ ނުވާށެވެ! (މާބޮޑަށް އަޑުމަޑު ނުކުރައްވާށެވެ!) ۞ وَٱبْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ = އެދެމެދުން މަގެއް (ވަސަތު) އިޚްތިޔާރުކުރައްވާށެވެ! (إختيار ކުރައްވާށެވެ!) ۞ وَقُلِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ثناء خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ۞ ٱلَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا = އެކަލާނގެ ދަރިއަކު / ދަރިކަލަކު إختيار ނުކުރެއްވި. ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ. ۞ شَرِيكٌ فِى

ٱلْمُلْكِ = އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި مِلْكِيّةُ ގައި އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް. ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ وَلِيٌّ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. (ބޭނުންވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.) ۞ مِّنَ ٱلذُّلِّ = ނިކަމެތިކަމުގައި ދެރަކަމުގެ ތެރެއިން (نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ބޭނުންވުމަކީ ދެރަކަމުގައި ނިކަމެތިކަމުގެތެރެއިންނާ ކަމެކެވެ. އެފަދަ ފަރާތެއް إله ތަކަށްވުން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.) ۞ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾ = އަދި އެކަލާނގެ މަތިކުރައްވާ عزّة ވަންތަކުރައްވަން އެންގެވިވަރަށް އެކަލާނގެ މަތިކުރައްވާ عزّة ވަންތަކުރައްވާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن بيان ކޮށްދެއްވައި حقّ އާއި باطل ވަކިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނު އެ قرآن މީސްތަކުންނަށް ތަސްހީލުން تَرْتِيْلُ ކޮށް ހިމޭނުން ކިޔައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ކަންކަމާއިގެން އެކިފަހަރުމަތިން ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(١٠٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެ قرآن އަށް إيمان ވާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން إيمان ނުވާށެވެ1 (އެކަމުން الله ގެ رحمة ގެ خزانة އަށް އުނިއިތުރެއް ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން علم ދެއްވުނު މީހުންގެމައްޗަށް އެ قرآن ކިޔައިދެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ މޫނުމައް (الله އަށް) سجدة ކުރާ حال ވެއްޓިގެންދެއެވެ.

(١٠٨) އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ وعد އެއީ ކަށަވަރުގެން ވާނޭކަމެކެވެ. އެއީ ޝައްކެއްނެތްކަމެކެވެ.

(١٠٩) އަދި އެމީހުން (އެ قرآن ގައިވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި عبرة ގެ ސަބަބުން) ރޮމުން حال އެމީހުންގެ މޫނުމައް الله އަށް سجدة އަށް ވެއްޓިގެންދެއެވެ. އަދި އެ قرآن އެމީހުންނަށް މަޑުމައިތިކަމާއި ބިރުވެރިކަން އިތުރުކޮށްދެއެވެ. (މިއީ يهودى ންނާއި نصارى ންގެތެރެއިން ތިބި ބަޔަކުގެ مؤمن ންގެ خبر އެކެވެ.)

(١١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މިޤައުމު مشرك ންނެވެ1) ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން رحمن އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ގޮވާށެވެ! އެތަނުން ކޮންގޮތަކަށް ގޮވިޔަސް މައްސަލައެއްނެތެވެ. (އެއީ ދެ إله އެއްނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ އެއްކަލާނގެ އެއް إله އެކެވެ. އެއީ الله އެވެ.) ތިޔަ އެކަލާނގެއަށް އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ އެންމެ ފުރިހަމަ އެންމެ ރިވެތި ނަންފުޅުތަކެއްވެއެވެ. އެންމެ ފުރިހަމަ ސިފަފުޅުތަކެއްވެއެވެ. އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ނަމާދުފުޅުކުރައްވާއިރު މާބޮޑަށް އަޑުގަދަ ނުކުރައްވާށެވެ! ނުވަތަ دعاء ކުރައްވާއިރު މާބޮޑަށް އަޑުމަޑުކޮށް ނުކުރައްވާށެވެ! މާބޮޑަށް ވަންހަނާ ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެދެމެދުގެ މަގެއް إختيار ކުރައްވާށެވެ!

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާއި އަދި މިއާޔަތުން މުރާދުވާ މާނައާ ދެކޮ ވަރަށްބޮޑު إختلاف އޮވެއްޖެއެވެ. އެފަދަކަމެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިހެންވެ މިވަރަކަ ކަނޑައަޅާކަށްނުކެރީމެވެ.

(١١١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ދަރިކަލަކުނުވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި މިލްކުގައި ބައިވެރިވާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި (ދެރަވުމުންނަށް نصر ވެރިންނާއި އެހީތެރިން ބޭނުންވާކަމަށް) އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ބޭނުންވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. (އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ޤުދުރަތާއިގެން ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ عمل ފުޅާއި ބަސްފުޅުން އެކަލާނގެ عزّة ވަންތަކުރައްވައި މަތިކުރައްވާށެވެ. (އެކަލާނގެ ހައިބަތްވަންތަކުރައްވައި ބޮޑުކުރައްވާށެވެ.)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الكَهف ގެ މާނަ

އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١٠)	سُورة الكَهف

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبۡدِهِ ٱلۡكِتَٰبَ وَلَمۡ يَجۡعَل لَّهُۥ عِوَجَاۜ ۝١ قَيِّمٗا لِّيُنذِرَ بَأۡسٗا شَدِيدٗا مِّن لَّدُنۡهُ وَيُبَشِّرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرًا حَسَنٗا ۝٢ مَّٰكِثِينَ فِيهِ أَبَدٗا ۝٣ وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗا ۝٤ مَّا لَهُم بِهِۦ مِنۡ عِلۡمٖ وَلَا لِأٓبَآئِهِمۡۚ كَبُرَتۡ كَلِمَةٗ تَخۡرُجُ مِنۡ أَفۡوَٰهِهِمۡۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبٗا ۝٥ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمۡ إِن لَّمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَسَفًا ۝٦ إِنَّا جَعَلۡنَا مَا عَلَى ٱلۡأَرۡضِ زِينَةٗ لَّهَا لِنَبۡلُوَهُمۡ أَيُّهُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗا ۝٧

ލުޣަތު

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ = ޙަމްދުކުރުމަކީ تعريف އާއި ثناء އެވެ. خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.❁ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبۡدِهِ = އެކަލާނގެއާއި އެކަލާނގެއަޅާ (محمّد صلّى الله عليه وسلّم) ގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ٱلۡكِتَٰبَ = ފޮތް – އެބަހީ: ކީރިތި قرآن – ❁ وَلَمۡ يَجۡعَل لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެފޮތުގައި ނުލައްވަވައެވެ. ❁ عِوَجَاۜ ۝١ = އޮޅުވެރި ގޮތްތަކެއް. باطل ކަމެއް.❁ قَيِّمٗا = (އެއި) ސީދާ عدل ވެރި ފޮތެއްކޮށެވެ. لِّيُنذِرَ بَأۡسٗا شَدِيدٗا = ގަދަފަދަގޮތުގެ (ހަރުކަށި) عذاب ހަކަތަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ބިރުވެރިކުރުމަށްޓަކައެވެ.❁ مِّن لَّدُنۡهُ = އެކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. ❁ وَيُبَشِّرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އެއުރެން صالح عمل ކުރެއެވެ. أَنَّ لَهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނަށް ހުރިކަމަށް. ❁ أَجۡرًا حَسَنٗا ۝٢ = ރަނގަޅުވުގެންވާ ދަރުމަ. ❁ مَّٰكِثِينَ فِيهِ = އެއުރެން އެދަރުމައިގައި ދެމިތިބޭ. ❁ أَبَدٗا ۝٣ = އަބަދު – ދާއިމީގޮތުގައި.❁ وَيُنذِرَ = އަދި އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކުރައްވަނީއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ قَالُواْ = އެބުނިމީހުން.❁ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗا ۝٤ = الله ދަރިކަލަކު ހިފެއްވީ إختيار ކުރެއްވީއެވެ ❁ مَّا لَهُم بِهِۦ = އެމީހުންނަކަށް އެކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެނގުމެއް ބޭނުމުގައި ނުވެއެވެ.) ❁ مِنۡ عِلۡمٖ = އެއްވެސް އެނގުމެއް.❁ وَلَا لِأٓبَآئِهِمۡۚ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. (އެއްވެސް އެނގުމެއް) ❁ كَبُرَتۡ كَلِمَةٗ = އެމީހުން އެބުނި كلمة އަކީ ބޮޑުވެގެންވާ كلمة އެކެވެ.❁ تَخۡرُجُ مِنۡ أَفۡوَٰهِهِمۡۚ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ނިކުންނަ. ❁ إِن يَقُولُونَ = އެމީހުން ނުބުނެއެވެ. (އެމީހުން ބުނާކަމުގައި ނުވެއެވެ.)❁ إِلَّا كَذِبٗا ۝٥ = ދޮގެއްމެނުވީ. ❁ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު نفس ދޫކޮށް ހަލާކު ކުރައްވާކަށްވަދެއެވެ. ❁

عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ އަސަރުތަކުގެމަތީގައި. (އެމީހުން قبول ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން) ۞ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ = އެމީހުން އީމާންނުވުމުން. ۞ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ = މިވާހަކައަށް. (މި ކީރިތި قرآن އަށް) ۞ أَسَفًا ﴿٦﴾ = ހިތާމައިން. ۞ إِنَّا جَعَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުއެވެ.۞ مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވާ ތަކެތި.۞ زِينَةً لَّهَا = އެބިމަށް ޒީނަތެއްކަމުގައި. ۞ لِنَبْلُوَهُمْ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ.۞ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ = އެމީހުންކުރެ عمل ކުރުމުގެގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކާކުކަން) ދެއްކެވުމަށް) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހައި حمد އާއި ثناء އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އަޅާގެމަތީގައި (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެމަތީގައި) ފޮތް يعني: މިކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެފޮތުގައި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ގޮތަކުން ކަތިކަމެއް ނުލައްވައެވެ.

(٢) އެއީ ސީދާވެގެންވާ عدل ފުރި ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މުޝްރިކުންނަށް الله ގެ حضرة ން އަތުވެދާނެ ގަދަފަދަ ބޮޑު عذاب އަކާ މެދު އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޝްރިކުންނަށް إنذار ދެއްވުމަށެވެ. ބުޝާރާތް ދެއްވުމަށެވެ. އަދި صالح عمل ކުރާ مؤمن ންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ރަނގަޅުވެގެންވާ ޘަވާބު ދަރުމައެއް ހިނގާނޭކަމުގެ އުފާވެރި خبر އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. އެއީ ފޮތް ބާވައިލެއްވުމުގެ އެއް مقصد އެވެ.

(٣) އެމީހުން އެދަރުމައިގައި (އަބަދުގެ އުފާވެރިކަމުގައި) އަބަދާއަބަދުމެ ދެމިހުންނާނެއެވެ. ސުވަރުގޭގައެވެ.

(٤) (އަދި އެކަލާނގެ އަޅާ ބާވައިލެއްވި) الله ދަރިކަލަކު ހިފެއްވީ އެވެ! إختيار ކުރައްވައިފިއޭ ބުނާ މީހުންނަށްވެސް އެކަލާނގެ إنذار ދެއްވައި ބިރުވެރިކުރުވުމަށެވެ.

(٥) އެކަލާނގެއާ މެދު ނުވަތަ އެމީހުން އެބުނާ ބުނުމާމެދު އެމީހުންނަށްވެސް އެއްވެސް އިލްމެއްނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް އެއްވެސް އިލްމެއް - علم އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަނގައިން ނުކުންނަ ބޮޑުވެގެންވާ كلمة އެއްކަމުގައި ވާހަކަ ނުވެއެވެ. އެމީހުން ބުނަނީ ހަމަ ސީދާދޮގުކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން يعني: ކާފިރުންގެ قوم ގެމީހުން މި ކީރިތި قرآن އަށް إيمان ނުވެ / ތެދުނުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެކަލާ ހިތާމަކުރެމުން ކާފިރުން ކާފިރުންގެ نفس ކުރެ ހަލާކުކުރައްވާކަހަލައެވެ. އެކަލާ ހިތާމަކުރެ ނުކުރައްވާށެވެ.

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ބިންމަތީގައިވާހާތަކެތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގެ ޒީނަތެއްކަމުގައި ލެއްވީމުއެވެ. އެއީ އެމީހުން - يعني: ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކުރެ عمل ކުރުމުގެގޮތުން އެންމެ ރަނގަޅުވެގެންވަނީ ކާކުތޯ ބެއްލެވުމަށް إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. އެކަން تحقيق އަށް ގެންނެވުމަށެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރައްވާއި نهي ކުރައްވާ ކަންކަމުގައި ހަމަހަމަކޮށްދިނުމަށް ކާކުތޯ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެނގުމަށެވެ.

وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟ مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾ إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބިންމަތީގައިވާއެއްޗެހި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާހުށީމެވެ. ۞ صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވާ ހުސް ހަމަހަމަބިމަކަށް. (އެބަހީ: ބިންމަތީގައިވާއެއްޗެހި ހަލާކުކޮށްލުމަށްފަހު ބިން ހުސް ހަމަހަމަ ބިމަކަށް ހައްދަވާހުށީމެވެ.)۞ أَمْ حَسِبْتَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ހިތުފުޅުކުރެއްވީތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ = ހަމަކަށަވަރުން ހޮހޮރުގެ އަހުލުވެރިން (كَهْفُ ބޭގައިވިހުރިން) ۞ وَالرَّقِيمِ = އަދި އެއީ ލިޔެވިފައިވާ ލިޔުމެކެވެ. ۞ كَانُوا = އެކަކަސްކަންވީކަމުގައި. ۞ مِنْ ءَايَاتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قدرة ފުޅާކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ) دليل ތަކާއި حجّة ތަކުގެތެރެއިން عجائب ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ = އެޒުވާނުން ވަންހިނދުން. ۞ إِلَى الْكَهْفِ = އެހޮހޮރަށް (އެމީހުންގެ ދީނަށްޓަކައި ފިލައިގަތުމަށް) ۞ فَقَالُوا = ފަހެ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ رَبَّنَا ءَاتِنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! ۞ مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً = ކަލޭގެފާނުގެ حضرة ން رحمة އެއް. ۞ وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا = އަދި އަޅަމެންގެ ކަންތައްތަކުގައި އަޅަމެންނަށް ފަސޭހަކަންތައް ލައްވާދެއްވާނދޭވެ! ۞ رَشَدًا ﴿١٠﴾ = ރަނގަޅުކަމާއި ތެދުމަގާ ވާގޮތަށް عمل ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު. ۞ فَضَرَبْنَا عَلَى ءَاذَانِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި (ނިދި) ޖެއްސެވީ ބަންދުކުރެއްވީމެވެ. ۞ فِي الْكَهْفِ = ހޮހޮރުގައި. ۞ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ = ގިނަ އަހަރުތަކެއް. (عدد ކުރެވިދާނެ ގިނަ އަހަރުތަކެއް) ۞ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހޭލުއްވީމެވެ. އެމީހުން ނިދާފައިވި މުއްދަތު ބަލާތޯ ۞ لِنَعْلَمَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުމަށް (تحقيق ކުރައްވައި ދެއްކެވުމަށް) ۞ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى = ދެ جماعة ން ކޮބާ ކަންތައް ހަމަގޮތުގައި ހިސާބުކުރީ. ۞ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾ = އެމީހުން ހުރެވުނު މުއްދަތު ރަނގަޅަށް ދަންނަނީ. ۞ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ۞ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި އެމީހުންގެ خبر ތަކެއް. ۞ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ޒުވާނުންތަކެކެވެ. ۞ ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް އީމާންވި. ۞ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު އިތުރުކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް (އީމާންކަމުގެ نُوْرُ ން) ބަންދުކޮށް ގަދަކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِذْ قَامُوا = އެމީހުން (ކާފަރު ރަސްގެ ކުރިމަތީގައި) ތެދުވެހުރިހިނދުން. ۞ فَقَالُوا = އެމީހުން (އެ ރަސްގެއަށް) ދެންނެވިއެވެ. رَبُّنَا = އަޅަމެންގެ ربّ އަކީ ۞ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ربّ އެވެ. ۞

لَن نَّدْعُوَاْ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا = އަހުރެމެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އަކަށް ދުޢާ دعاء ނުކޮށް ނުކުރާނަމެވެ. ❁ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا = އެހެން އަހުރެމެން ހަދައިފިއްޔާ (އެބަހީ: އެހެން إله އަކަށް ދުޢާކޮށްފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ބުނީއެވެ. ❁ شَطَطًا (١٤) = ދުރު އަދި باطل ކަމެއް ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ވާހަކައެއް ބުނުން ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބިންމަތީގައިވާއެއްޗެހި ހަލާކުކުރައްވާ އެބިން އެއްވެސްއެއްޗެއް ނުވާ ހާލަތުން ހުސްބިމަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާނީމެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން كَهْفُ ވާހަކައިގެ މީހުންނާއި އަދި އެގާރުގައި ލިޔެވިފައިވާ ލިޔުމާއި މިކަންކަމީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قدرة ބާރުކަމާއި އެއްކަލަވަންތަކަމުގެ) دليل ދޭކަމާއި علامة ދައްކައިދޭކަންކަމުން ބޮޑު عجائب ކަމެއްކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހީކުރެއްވީތޯއެވެ؟

(١٠) އެޒުވާނުން އެހެރަ ފަޅުތެރޭގައި އެގާރު منزل ކުރިހިނދުން އެމީހުން (الله އަށް) ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަހަރެމެނަށް رحمة އާއި ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ ކަންތައްތަކުގައި (އިބަރަސްކަލާނގެ ރިޟާވެވޭ ގޮތުން ކާފިރު قوم ގެ ދުލުން ޙިފާޒަތްވުން ފަދަ ކަންތައްތަކުގައި) އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ عمل ކުރުމުގައި އަހަރެމެނަށް ސީދާމަގު ފަހިކޮށްދެއްވާނދޭވެ!"

(١١) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކަށް ޖެހެވީމެވެ (ބުރަބަޔަށް ނިދިގެން) ގަނޑު ނިދިއެއްގައި عدد ކުރެވޭ އަހަރުތަކެއް އެމީހުން ނިންދަވާ ބޭއްވީމެވެ.

(١٢) ދެން އަނބުރާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހޭލައްވައި (މީހުން ހޭލާ ހިސާބަށް) ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ނިދާ ތިއްބެވި މުއްދަތު ދެ جماعة ގެ ތެރެއިން ކޮން جماعة އަކުން ބޮޑަށް ދެނެގަނެވޭތޯ އެކަން تحقيق އަށް ހާމަކުރުމަށެވެ.

- އެދެ جماعة އެއްކަމުގައި ބުނެވެނީ مؤمن ންނާއި كافر ންނެވެ ދެބައެއްކަމެވެ. والله أعلم

(١٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ ގޮތުގައި އެމީހުންގެ خبر ވާހަކަތައް ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ އަށް إيمان ވި ޒުވާނުން ބައެކެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިދާޔަތް އަދި إيمان ކަމުގައި ތެދުވުމުގެ އިތުރުކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٤) އަދި އެމީހުން (އެރަސްގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައި ތެދުވެހުރެ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް (އީމާންކަމުގެ نور ން) ބަންދަކުރައި ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. (އެމީހުންނަށް ސާބިތުކަން ދެއްވީމެވެ.) ފަހެ އެމީހުން (އެރަސްގެފާނަށް) ބުނީއެވެ. އަހަރެމެންގެ ربّ އަކީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އަކަށް އަހުރެމެން ދުޢާ دعاء ނުކުރާނަމެވެ. އަދި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާ دعاء ކޮށް ހަދައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ދުރު އަދި باطل ކަމެއް ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ވާހަކައެއް އަހުރެމެން ބުނިކަމުގައިވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

- ދަންނައެވެ! އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި އަދި ފަހުން މިއަންނަ ބައެއް ވާހަކަ ދަތުރުތަކުގައި بيان ކުރެވިފައިވާ مشهور كَهْفُ ވާހަކައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައިގެ خلاصة އެވެ. އެމީހުންނަކީ تفسير طبرى ގައި بيان ވެގެންވާ ގޮތުގައި عيسى عليه السّلام ގެ دين މަތީގައި ދެމިހުރި مؤمن ންނެވެ. އެއީ إسلام دين އައުމުގެ ކުރީގައެވެ. އެމީހުންގެ ރަށުގައި

بيان ކުރައްވާފައިވަނީ أَفْسُوس ކިޔާ ރަށްކަލަކަށެވެ. އެއީ މިހާރު طَرْسُوْس އެވެ. އެރަށުގެ ރަސްގެފާނަކީ ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ ރަޖާއެކެވެ. އެއީ دِقْيَفُوس ކިޔާ މީހެކެވެ. އެ ރަޖާ އެރަށުގެ އެންމެން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މަޖުބޫރުކުރިއިރުން މިދެންނެވި ޒުވާނުން އެކަން ބޯލެނބުމުން الله ބާވައިލެއްވި دين ދޫނުކުރުމަށް الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި އެރަޖާގެ ފިލައިގެން އެމީހުން ގޮސް ފުރުޅަކަށް ވަދެވަޑައިގަތެވެ. އެފުރުޅަކީ ކިޔަނީ بنجلوس އެވެ. އެ ޒުވާނުން އެމީހުންގެ ހަމަޖެއްސެވުން الله تعالى ގަދަ ނިންދައްވާ އެމީހުން ނިންދަވާލެއްވިއެވެ. ދުވަސް އެމީހުން ގާއެއްގައި ބިންބަހައްޓާ އެތެރޭގައި ވަރަށްބޮޑެތި ކުރުފުޅުވެ. كَهْفُ ސޫރަތުގެ ނަންވެސް މިވަނީ އެމީހުން ހުރިގޮތް މިހެން އެނގިލާނުވެ. ދުވަސް ކުރުވިއެވެ. كَهْفُ އެއީ ހުރިގޮތް. ދުން މިއަށްނަ އާދަމްތައްގެއިވެސް އެވަނީ އެމީހުންގެ ވާހަކައެވެ.

هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمُنَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗۖ لَّوۡلَا يَأۡتُونَ عَلَيۡهِم بِسُلۡطَٰنِۭ بَيِّنٖۖ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ﴿١٥﴾ وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّن رَّحۡمَتِهِۦ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا ﴿١٦﴾ ۞ وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا ﴿١٧﴾

ލުޣަތު

هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمُنَا = (އެމީހުން އެމީހުންނާބެހޭނެއެވެ.) ހަރުދަނާގެ قوم ގެ މީހުން. ✵ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗ = އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފިޔަވައި إله ންތަކެއް إختيار ކުރީއެވެ. ✵ لَّوۡلَا يَأۡتُونَ عَلَيۡهِم = އެމީހުން (އެ إله ންތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ މައްޗަށް) ހެކިކަމުގައި ޔަގީނުކަމެއް ނުގެނައީތޯ؟ / ސާބިތު ދެއްކުމެއް ނުގެނައީއެވެ. ✵ بِسُلۡطَٰنِۭ بَيِّنٖ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއް / ސާބިތު حجّة އެއް.✵ فَمَنۡ أَظۡلَمُ = އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކު ކާކުހެއްތޯ؟ ✵ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ = ދޮގުހަދައިގެން މީހަކަށްވުރެ. عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ﴿١٥﴾ = الله تعالى ގެ حضرة އަށް ދޮގެއް ✵ وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ = (އެ ޒުވާނުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ބުނެވެ.) ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި (އެބަހީ: قوم ގެ މީހުންނާއި) ވަކިވެއްޖެނަމަ.✵ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ = އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި.✵ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ = ފަހެ ކަލޭމެން ފުރުޅަށް ވަދެގަންނާށެވެ. ✵ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم = ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެނަށް ފުޅާކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ✵ مِّن رَّحۡمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއިން.✵ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަންތައްތަކުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްދޭނޭކަމާ ފަސޭހަކަން ދެއްވާނެއެވެ. ✵ مِّرۡفَقٗا ﴿١٦﴾ = އާރާމުކަމާއި منفع ކުރަނިވި ތަނެއް. ✵ ✵ وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެއެވެ. ✵ إِذَا طَلَعَت = އެ އިރު އަރައިފިއްޔާ.✵ تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ = އެމީހުންގެ ފުރުޅުގެ ކަނާތްފަރާތުގައި / ކަނާތްފަރާތުގައި. ✵ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ = ކަނާތްފަރާތަށް.✵ وَإِذَا غَرَبَت =

އަދި އެ އިރު އޮއްސިދާނާ. ☸ تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ = އެމީހުން ވާތްފަރާތަށް ދޫކޮށްލައެވެ. ☸ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާ حال . ☸ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ = އެ ހޮހަޅުގެ ތެރޭގެ ހުސްތަނެއްގައި. ☸ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އެއީ اللهގެ (قدرة ބާރުކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. ☸ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ = الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއަކާ. (ހެދެނީއެވެ.) ☸ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ = ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހަކީ ހަމަ އެއީއެވެ. ☸ وَمَن يُضْلِلْ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފިއަކާ. (ހެދެނީއެވެ.) ☸ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވާނެއެވެ. ☸ وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿١٧﴾ = އެހީތެރި ސީދާމަގު ދައްކައިދޭ ސަހަރަލޮބުއަކު. ☸

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) (އެޒަމާން مؤمن ނޫން އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނިކަމުގައި الله އާ އަންގަވަނީ) އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުން الله ފިޔަވައި އެހެން إله ނުވަތަ ހިފައި إختيار ކޮށްފިއެވެ. އެމީހުން އެ إله ނުވަތަ އަޅުކަންކުރުން صحّ ވާނެކަމަށް ބާރުގެންވާ ގޮތު ދަލީލެއް ގެނައިސްދޭށެވެ. دليل އެއް ނުގެނައި ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ފަހެ الله އާމެދު ބޮޑު ދޮގެއް އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ވަރަށް ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.)

(١٦) (އަދިވެސް އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެފެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި – އެބަހީ: قوم ގެ މީހުންނާއި އަދި އެމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާ ވަކިވެހިނދުން ދެން ހޮހަޅަށް ދަމާހިނގާށެވެ! ކަލޭމެންގެ ربّ އެކަލާނގެ رحمة ކަލޭމެންނަށް ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައި އަދި ކަލޭމެންނަށް މިކަމުގައި ފަސޭހަވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ފަސޭހަކޮށްދެއްވައި އާސާނީ منفع ހުރި ކަންތަކެއް އެކަލާނގެ ދެއްކަވާނެއެވެ. (ދެން ފަހެ މިބައިމީހުން ހޮހަޅަށް ގޮސް ހޮހަޅުގައި އޮށޮށްވިހިނދުން ގަނޑު ނިދިން الله އެމީހުން ނިންދަވައިފިއެވެ. ދެން ޗާހިގެން މިއަހަރަ އާދޭގައި މިވަނީ އެމީހުން ނިދާފައިވީއިރުވެސް الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާފައިވާ كرامة އާއި هَيْبَة އާއި މާތްކަމުގެ ބަޔާން خبر އެވެ. والله أعلم)

(١٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި އިރުއަރައިގެން އަންނައިރު އެމީހުންގެ ހޮހަޅު ފިޔަވައި ކަނާތްފަރާތަށް އިރު ދުރުވެގެންދާއިރު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އިރުއޮއްސޭއިރު ވާތްފަރާތަށް ދުރުވެގެންދާއިރު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންވަނީ އެހޮހަޅުގެ ތެރޭގެ ހުސްތަނެއްގައެވެ. (މި މިކަންތަކަކީ الله ގެ قدرة ބާރުކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ) دليل ތަކާއި حجّة ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއަކާ ހެދެނީއެވެ1 ތެދުމަގުގެ އިވާމީހަކީ އެމީހާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފިއަކާ ހެދެނީއެވެ! އެމީހަކަށް ސީދާ ރަސްތާ ދައްކައިދޭނެ ސަހަރަލޮބުއަކު ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވާނެއެވެ.

وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا وَهُمۡ رُقُودٞۚ وَنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ بِٱلۡوَصِيدِۚ لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِيَتَسَآءَلُواْ بَيۡنَهُمۡۚ قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ كَمۡ لَبِثۡتُمۡۖ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۚ قَالُواْ رَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ فَٱبۡعَثُوٓاْ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمۡ هَٰذِهِۦٓ إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ فَلۡيَنظُرۡ أَيُّهَآ أَزۡكَىٰ طَعَامٗا فَلۡيَأۡتِكُم بِرِزۡقٖ مِّنۡهُ وَلۡيَتَلَطَّفۡ وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا = އަދި އެމީހުން ހޭލައިގެން ތިބިކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَهُمْ رُقُودٌ = އެމީހުން އޮތީ ނިދާފައިވާ حال . وَنُقَلِّبُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ފުރަޅުއްވަމެވެ. ۞ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ = ކަނާތްފަރާތަށާއި ވާތްފަރާތަށް. ۞ وَكَلْبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުއްތާ. ۞ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ = އޭގެ ދެއަތް ފަތުރައިގެންވެއެވެ. ۞ بِالْوَصِيدِ = (އެހޮހޮރުގެ) ދޮރުމަތީގައި / ނުވަތަ ގޮތިފުށުގައި / ނުވަތަ ވަދެވޭތަނުގައި. ۞ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބައްލަވައިލައްވިނަމަ. ۞ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފުރަގަސްދެއްވައި ދުއްވައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުން ފުރިއްޖާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ކަށަވަރުގައިވާ ހައިބަތާއި عزّة ދެއްވާފައިވުމުންނެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހޭލެއްވީމެވެ (ހޭއަރުވައި އަލުންފެށް ދިރުއްވައި) ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި އެމީހުން އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ۞ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބުނާމީހަކު ބުންޏެވެ. (އެއްމީހެކެވެ.) ۞ كَمْ لَبِثْتُمْ = ކަލޭމެން (ނިދިފައި) ހުސްވެތިބީ ކިހާއިރަކުމެއްތޯ؟ ۞ قَالُوا = (އޭގެ އަނެއްބައިމީހުން) ބުންޏެވެ. ۞ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ = އަހަރެމެން ހުސްވީ (ނިދިފައި) ތިބީ ދުވަހަކެވެ. ނުވަތަ ދުވަހުގެ ބައެއްގައެވެ. ۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އޭގެ އެއްބަޔަކު ބުންޏެވެ.) ۞ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ = ކަލޭމެން (ނިދިފައި) ހުސްވެތިބިމިންވަރު ކަލޭމެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެކަކު ފޮނުވާށެވެ! ۞ بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ = (ރިހި) ފައިސާއިގެން. ۞ إِلَى الْمَدِينَةِ = ރަށަށް. ۞ فَلْيَنْظُرْ = ފަހެ އޭނާ ބަލައިލާށެވެ. ۞ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا = އެތަކެތީގެ (أهل ވިކަންނުވާ) ކާނާ އެންމެ حلال ވެފައި طاهر ވެގެންވާ ކާނާ. ۞ فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ = ފަހެ އެއިން ރިޒުގެއްގެން (ކާނާއެއްގެން) ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސްދޭށެވެ. ۞ وَلْيَتَلَطَّفْ = އަދި އެމީހާ ވަރަށް މަޑުމައިތިރިކޮށް ހިނގާށެވެ. ۞ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ

أَحَدًا ﴿١٩﴾ = އަދި ހަމައެކަކަށްވެސް ކަލޭމެންގެ خبر ވިއްސާނުލާށެވެ! ❁ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ❁ إِن يَظْهَرُوا۟ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފެނިއްޖެއްޔާ ❁ يَرْجُمُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން رَجَمُ ކުރާނެއެވެ. (މަރާލާނެއެވެ.) ❁ أَوْ يُعِيدُوكُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދާނެއެވެ. ❁ فِي مِلَّتِهِمْ = އެމީހުންގެ دين އަށް (ބަދަލުކުރަން) ❁ وَلَن تُفْلِحُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾ = އަދި އޭރުން ދެން ދުވަހަކުވެސް ކަލޭމެން ސަލާމަތްނުވާނެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި އެމީހުން އޮށޯވެ ނިދާފައި ތިބިއިރުވެސް އެމީހުން ހޭލާފައި ތިބިކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހީކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަނާތްފަރާތާއި ވާތްފަރާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ފުރޮޅުއްވަމެވެ. އެއީ އެއްގޮތަކަށް ތިބެމުން ގެއްލުމެއްވެދާނެތީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކުއްތާ ފައިތައް ދިއްކޮށްލައިގެން ގުހާގެ ދޮރާށްކުރިމަތީގައި އޮތެވެ. އެމީހުން އެ حال ގައިވަނިކޮށް ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގެންނެވިނަމަ އެމީހުންނާއި ދުރަށް ކަލޭގެފާނު ފިލައިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެކުރިވަޑައިގަންނަވާ كرامة އާއި هيبة ގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ބިރުން ފުރިއްޖެއިހެވެ. (އެގޮތުގައި އެމީހުން ތިބިސަބަބަކީ އަހަރުތަކެއްވަންދެން ތިބުމެވެ. މިއީ الله ގެ قدرة ތަކުގެ ތެރެއިން ބައިވެރިވެއްޖެ ކަމެކެވެ.)

(١٩) އަދި ހަމަ އެފަދައިން (އެބަހީ: އެޖާތުން އުފެއްދެވި ނިދުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ނިދުއްވާލެއްވިއިރު ބަދަލުގައި) އެމީހުން ހޭލުއްވައި ކޮޅުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރެއްވުމަށެވެ.

(ދެންފަހެ އެމީހުން ހޭލައިގެން) އެއްބައިމީހަކު އަނެއް ބުންޏެވެ. "ކަލޭމެން ނިދިގެން މިހާރަކަށް ތިބީ ކިހާވަރަކަށްހެއްޔެވެ؟". އެމީހުން ބުންޏެވެ. "އަހުރެމެން މިތިބީ އެއްދުވަސް ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ." އަދި އަނެއްބައިމީހުން ބުނެފިއެވެ. "ކަލޭމެން ވަސްވިއްޖެވެރި ކަލޭމެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެގޮތަށް އަހުރެމެންނަށް ނޭނގެއެވެ.)" ދެންފަހެ ކަލޭމެންކުރެ އެކަކު މި ރިހިފައިސާގެއްޔާއި ރަށަށް ފޮނުވާ! އަދި އެތާގެ އެރަށުގެ أهل ވެރިންކުރެ ކާނާ އެންމެ حلال ވެގެން طاهر ވެގެންވާ ކާނާ ބަލާށެވެ! އަދި އޭގެން ކަލޭމެންނަށް ކާނާގެ ބައެއް އަންނަހުށިކަމެވެ. އަދި އޯގާ މަޑުމައިތިރިވެ ރަނގަޅަށް ބަލައިގެން ހުށައްޓަވާށެވެ1 އަދި އެކަކަށްވެސް ކަލޭމެންގެ خبر އެއް އެނގި إحساس އެއްވިއްސާނުލާށެވެ!

(٢٠) "އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފެނިއްޖެ ކަލޭމެންގެ خبر އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން رجم ކުރާނެއެވެ. މަރާލާނެ ހަލާކުކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ ނިކަމެތިކޮށް އެމީހުންގެ دين އަށް (ބަދަލުކުރަން) އެމީހުން ގެންދާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ ދުވަހަކުވެސް ދެން ކަލޭމެން ކާމިޔާބުނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ސަލާމަތްނުވާނެއެވެ." (މިމީހުންނަކީ މި ހިތި މުޅިމީހުންނަކީ ނިދުމުގެ عامّ ކޮށް މީހުން ނިދާފަހަރަކަށްވުރެ. الله މިތަނުގެ ނިދުމަކީ معجزة އެއްގައިވާ ކަމަކަށް ތަނަވަސް ވުމަށް. ވާނީވެސް އެހެންކަމެވެ.)

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ ۖ فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا ۖ رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا بِٱلْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

ލުޣަވީ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ = ޢިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (އަންނެއްބައިމީހުން)
ފައުޅުކުރެއްވީމު. ޤަސްދަކީ ۞ لِيَعْلَمُوا = އެމީހުން ދަންނަގޮތަށްޓަކައެވެ. ۞ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ =
ހަމަކަށަވަރުވުން اللّٰه ގެ وعد ވުޅެ އެއީ حقّ އެއްޗެއްކަން. ۞ وَأَنَّ السَّاعَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުވުން قيامة ދުވަސް. ۞
لَا رَيْبَ فِيهَا = އޭގައި ޝައްކެއްނެތްކަމެވެ. (އަންނާނެކަމުގައި ޝައްކެއްނެތެވެ.) ۞ إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ =
އެމީހުންގެތެރޭގައި ދެބަސްވެ إختلاف ވެގެންދިޔަ. ۞ أَمْرَهُمْ = އެމީހުންގެ ކަންތައް ގުޅިގެން. ۞ فَقَالُوا = އަދި
އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا = ކަށަވަރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެމީހުންގެ ذِكْرَى ގައި) ބިނާކޮށްލާ
ބިނާއެއް ހަދާށެވެ! ۞ رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންގެ ކަންތައް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ۞ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا = ކުރިހޯދި ގަދަވެގެންވި މީހުން ބުނެއެވެ. ۞ عَلَىٰ أَمْرِهِمْ = އަދި
އެމީހުންގެ ކަންތައްގައި. ۞ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެން ހިފާނަމު
ހަދާނަމު ۞ مَسْجِدًا ﴿٢١﴾ = މިސްކިތެއްކަމުގައި. ۞ سَيَقُولُونَ = ނިކަންމެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ ثَلَاثَةٌ =
އެއީ ތިން (ފިރިހެނުން.) رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ = ހަތަރުވަނައީ އެމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ. ۞ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ =
އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ ފަސްފިރިހެނުންނެވެ. ۞ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަވަނައީ އެމީހުންގެ
ކުއްތާއެވެ. ۞ رَجْمًا بِالْغَيْبِ = غيب އަކީ ނިކަމެތިކަމުގެ ދަށުން. (ޙާ ދަރަނި އުނަގިއެވެ.) ނޭނގި ހިތަށްއެރުމަށް. ۞
وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ ހަތްފިރިހެނުންނެވެ. ۞ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ
އަށްވަނައީ އެމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ رَبِّي أَعْلَمُ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ
ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެއެވެ. ۞ بِعِدَّتِهِمْ = އެމީހުންގެ عدد އަކާ ގުޅޭ. ۞ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ = މަދުމީހަކުމެނުވީ
އެމީހުންގެ عدد އެނގިގެނެއް ނުވެއެވެ. ۞ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާމެދު ދެބަސްވެ
ވާހަކަދައްކަވާށެވެ! جدل ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا = ފައުޅުގޮތެއްގައި جدل ކުރުމެއްމެނުވީ. (އެއީ قرآن
ނާޒިލްވި ފަދައިން.) ۞ وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާމެދު (ސުވާލުކޮށް ފަތުވާނުހޯއްދަވާށެވެ) ފަތުވާ
ނުހޯއްދަވާށެވެ! ۞ مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް. އެބަހީ: أهل كتاب ނުވަތަ ހަމައެކަނި ޔަހޫދީންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މިފަދައިން) އެކުވެރިން އަސްޙާބުލްކަހްފުގެމައްޗަށް ފާޅުކުރައްވައި ދެއްކެވީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ އެއްކަމާއި އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ ޝައްކެއްނެތި އަންނާނެ ދުވަހެއްކަން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި محشر އަށް ޖަމާކުރެވުމާމެދު ދެބަސްވެ إختلاف ވެރިވެގެންނެވެ.

- ތަފްސީރުތައް 1 (ކުރީގެ އެކުވެރިން އަހަރުތަކެއްގައި ނިދިފައިވީ ދިގުމުއްދަތެއްގެތެރޭގައި އޭރު އުއްމަތުގެ ވެރިޔަކަށް ހުރި ބާދިޝާހުގެ ނަމަކީ دِقْيَفُوس މަޖޫސީޔަކު އަދި އޭނާ إسلام ރަސްކަލަކު (تيذوسيس) ރަސްކަލަކު ވެއްޖެއެވެ. މީސްތަކުން إسلام ވާ عيسى عليه السّلام ގެ دين ގައި ދެމިހުރިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޖަމާނދިޔަމުން މީސްތަކުންގެތެރޭގައި އަޅުންތަކެއް މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުމަކީ قيامة އަށް ޖަމާވުމާމެދު ދެބަސްވުން އުފެދި إختلاف ވެއް އުފެދިއްޖެއެވެ. އެކަމާ ރަސްގެފާނު ވަރަށް ކަންބޮޑުވެ ވަޒީރުން މީސްތަކުން ޖަމާކުރެވެނެކަމުގެ دليل އަކަށް (އެވަރަ معجزة އަކަށް) الله ގެ حضرة ށް އެދިވަޑައިގެން دعاء ކުރައްވާވަޑައިގެންވިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ކުރީގެ އެކުވެރިން ނިދިފައިވީ ހޮހޮޅުގައި ތިބޭމީހުން އެކަކު ރަށަށް އަރައިގެން އޮޅުނިގަތުމަށް ދިޔައިރު ގަސްދުގެން ފައިސާގެ ޖަމާން ދިރުވުވައިވާއިން އާންމާ ބާޒާރުގެ މީހުން ސަލާމްކުރަން ވެއްޖެއެވެ. އެމީހުން ރަސްގެފާނަށް އެކަމަށް ޔަމާގެ ގެނައެވެ. ދެން ރަސްގެފާނު އާންމުކުރަން خبر ވެއް ޔައްސަވައި ފެށިއޭގެގޮތަށް އެނދިވެޑައިގެން އާންމުކުރަން ބަޔަކު ކުރީގެ އެކުވެރިންގެ އާނގެ ހޮޅުން ވަޑައިގެންފައިވެ. ކުރީގެ ދިރި އާނގެ އެހެން އެކުވެރިން ބަސްފުޅު ވިދާޅުވެ ރަސްގެފާނަށް މައްސަލަ ރަނގަޅަށް ސާފުވެވަޑައިގެން އޭރު الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލަވަންތަކަމުގެ حجّة އެއްކަމާއި އަދި قيامة ވާނެކަމުގެ ޔަޤީނަކަމުގެ دليل އެއްކަން ރަސްގެފާނާއި އަދި ގަޔާވާމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އެހެނީ ތިންސަތޭކަ އަހަރުއަހަރުވާންދެން ބައިނަ ނިންދަވައި ބާރިއަށްބަދަލުކޮށްފަ ޖަމާއެއްވެސް ބަދަލުއްނުނައިސް އެމީހުންގެ ގޮތްމަތިކޮށްވެސް އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުކުރެއްވި އަރަދުނުވެއްޖެއެވެ ބަޔަކު ދިރިއެއްކުރަނީ މަރުވީމާ އަލުން ދިރުވުމަށްވެސް الله ގެ ޤުދުރަތްވާތީއެވެ. ކިބައިމީހުން ހޮޅިތަކަ އެއްވެސް އުނިކަމާބުގަ ސަލާމަތުން ބޭރުކުރަނީއެވެ ބޭރިކަމަށްވާ ނުކުތާއެކެވެ.

وَكَذٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ - މިތަނުން އިޝާރާތްކުރަނީ ކުރީގެ އެކުވެރިން އެހާމަ ދުވަހު ނިދިފައިހުންނެވި ކަހަލަގޮތްވާ އެހެން ގޮތަކަށް އަނބުރާދިރުމުގެ ދެއްކެވި ވާހަކައެވެ. އެ ކުރީގެ އެކުވެރިން މިތަނުގެ މީހުންނަށް ދެއްކެވުމަކީ الله تعالى އަޑުއިވޭގޮތުން އެމީހުން ގަނީ ނިދިން ނިންދަވައި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ނިވައިކުރެއްވިއެވެ. މިއީ ވަރަށް ދިގުވާހަކައެވެ. تفصيل ބޮޑުކަމަށް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. އަދި ފަހުން މިއަށް آية ތަކުންވެސް ބަޔާން تفصيل ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. والله أعلم)

(الله تعالى وحى ކުރައްވަމުއެވެ.) އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އެބައި ރަށުގެ މީހުން ބުނެއެވެ. "އެމީހުންނަށް يعنى: ކުރީގެ އެކުވެރިންނަށް ކަލާގަން ބިނާކުރުން ހަލާކުވި އެއީ ހަމައެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާނީ އެމީހުންގެ ربّ އެވެ." ދެން ކުރީގެ އެކުވެރިންގެ ކަންތަކާމެދު އެންމެ ކުޑަކުރަން ބަސްކުރިމީހުން . "އަހަރުމެން އެމީހުންނަށް ބިނާކުރާނީ މިސްކިތެކެވެ."

(٢٢) (އަދި ކުރީގެ އެކުވެރިންގެ ކަންތައްތަކާމެދު ވާހަކަދެކޭމީހުން) އެމީހުން ނިކަންބުނާނެއެވެ. "މިއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި އެމީހުންގެ عدد އާއިމެދު ވާހަކަދެއްކި މީހުންގެ ވާހަކައެވެ." އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. "އެއީ ތިންމީހުންނެވެ. އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނައީ އެމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ." އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އެއީ ފަސްމީހުންނެވެ. އެމީހުންގެ ހަވަނައީ އެމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ. އެއީ غيب އަށް ހިލައްލާފައެވެ. (އެބަހީ: ނާނގި

ރިވާޔަތް ބުނާބުނުވެލެވެ.)" އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އެއީ ހަތްމީހުނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަށްވަނައަކީ އެމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ." (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "އެމީހުންގެ عدد އެއް ތިމަންކަލާނގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މަދުމީހަކަށްމެނުވީ އެމީހުންގެ عدد ނޭނގެއެވެ. އަދި ޖަދުލުކުރުންވާ حجّة އާއި بيان އަކަށްޓަކުރުގައި ދުށުވި އެމީހުންނާމެދު (أهل كتاب ންނާއި) جدل ނުކުރާށެވެ! އަދި ގުހާގެ އެކުވެރިންނާއިމެދު އެމީހުންކުރު އެބަހި: (أهل كتاب ންކުރު) އެކަކުގެ ގާތުންވެސް فتوى ނުހޯއްދަވާށެވެ!"

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىْءٍ إِنِّى فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىْءٍ = އަދި އެއްވެސްކަމަކާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާ ހުށިކަމެވެ! ❁ إِنِّى فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މާދަމާ އެކަން ކުރައްވާނަމެވެ. ❁ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއޭ (މިހެން ވިދާޅުވެއްވުމުގައި) ❁ وَٱذْكُر رَّبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހަނދުމަ ކުރައްވާށެވެ! ❁ إِذَا نَسِيتَ = ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުރެއްސިއްޖެއްޔާ. وَقُلْ = އަދި ވިދާޅުވާށެވެ1 ❁ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى = އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގުގައިއޮތުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ❁ لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ = ތެދުމަގަށްގާތްވުން މިއަށްވުރާ ގާތްކަމަކަށް. ❁ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހޮހޮރުގައި ހުރެވިއްޖެއެވެ. ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ = ތިންސަތޭކަ އަހަރު. ❁ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުން ނުވައެއް އިތުރުކުރިއެވެ. (ނުވައަހަރު އިތުރުކުރިއެވެ.) ❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ = އެމީހުން (އެހޮހޮރުގައި) ހުރެވިމިންވަރެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب (އެހެންމީހުންނަށް ސިއްރުކަމެއް ދެނެވޮޑިގެން) އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ = އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވުމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި އެކަލާނގެ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވުމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ❁ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު ❁ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ حكم ގައި ކަލޭގެފާނު ބައިވެރިނުކުރައްވާށެވެ.

۞ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ = ހަމައެކަކުވެސް.۞ وَٱتْلُ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާވިދާޅުވާށެވެ! ނުވަތަ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރައްވާފައިވާތި. ۞ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ފޮތުން. ۞ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުގެނައުމެއް ނުވެއެވެ. (ބަދަލުކުރާނޭމީހަކު ނުވެއެވެ.) ۞ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.۞ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾ = ފިލައިގަނެވޭނޭތަނެއް / ސަލާމަތްވެވޭނޭތަނެއް. ۞

إِجْمَالِى މާނަ

(٢٣) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ (މިހެން ވިދާޅުވުމަކާނުލާ) ހަމަކަށަވަރުން.

(٢٤) މާދަމާ އަހަރެން ކުރާނަމޭ އެއްވެސް ކަމަކާމެދު ވިދާޅުނުވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހަނދާން ނައްތާލެއްވިއްޔާ ހަނދާންކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އަހަރެންގެ ربّ އަދި މިއަށްވުރެ ރަނގަޅު މަގަކަށް އަހަރެން މަގުދައްކަވާނެކަމުގެ أمّيد ކުރަމެވެ.

(٢٥) އެމީހުން އެބައި: ހޮހަޅައިގެ ތެރޭގައި ތިބީ (އެހެންވެސް ބުނެއެވެ) (ތިންސަތޭކަ އަހަރު) އެމީހުންގެ ހޮހަޅައިގެ ތެރޭގައި ތިންސަތޭކަ އަހަރު (ނުވަ އަހަރު) ތިއްބެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ނުވަ އަހަރު އިތުރުކުރީއެވެ. އެއީ ޤަމަރީ ހިސާބުން ނަމަވެސް ތިންސަތޭކަ ނުވަ އަހަރުވެއެވެ. އެއީ މިލާދީ ސަނަތުން ޝަމްސީ ހިސާބުން ނަމަވެސް ތިންސަތޭކަ އަހަރެވެ.

(٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ "އެމީހުން ހޮހަޅައިގެ ތެރޭގައި ތިބި މުއްދަތު الله އެންމެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވައެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވާ ކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!. އަދި އެކަލާނގެ އަޑުއިވޭވޮޑިގެންވާ ކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!" އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުންނަށް އެހީތެރިޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حكم ގައި ހަމައެކަކުވެސް ކަލޭގެފާނު ބައިވެރިނުކުރައްވާށެވެ! (الله ބައިވެރިކުރުމަކީ حكم ގައި خلاف ވުން އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނުވާނެ ކަމެއް އަދި قانون އެއް އަދި قواعد އެއް ކިޔަމަންތެރިވުން އެކަލާނގެ حكم ގައި އެކަށީގެން ބައިވެރިވާކަމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމެވެ. އެއީ إلهيّة ގައި شريك ކުރުމެވެ. އަދި މިހިސާބުން كَهْفُ ބައިގެ ކަންތައް ވާހަކަ ނިމުނީއެވެ. والله أعلم)

(٢٧) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ފޮތުން މިވަރުގެ ކަލާމުގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ وحى ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ! ނުވަތަ އެ وحى އާއި تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލާނގެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުގެނައުމެއް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުގެނައުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ސަލާމަތްވެވޭނޭތަނެއް ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާވެ އެހެންއެއްވެސް ތަނަކަށް ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

ލުޣަވީ

وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ نفس ހުރުމަށް ކެތްކުރައްވާށެވެ! ۞ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާމީހުންނާއެކު (އަޅުކަންކުރާމީހުންނާއެކު) ۞ بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ = ހެނދުނާއި ހަވީރު ۞ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެ وجه ހުރެ އެދޭ (އެކަލާނގެ ރިޟާއެދިގެންނެވެ) ۞ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ދެލޯ އަނބުރުއްވައިނުލައްވާށެވެ! ۞ عَنْهُمْ = އެމީހުން ދޫކޮށް. (އެމީހުންނާއި ދުރަށް)۞ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ޒީނަތަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައިގެން. ۞ وَلَا تُطِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ = މިވަންތަކަލާނގެ އެމީހެއްގެ ހިތް غافل ކުރެއްވީމުއެވެ ۞ عَن ذِكْرِنَا = މިވަންތަކަލާނގެ ހަނދުމަކުރުމުން - ذِكر ކުރުމުން.۞ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ هوى نفس އާ تبع ވި. ۞ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾ = އަދި އޭނާގެ ކަންތައް ގެއްލިހަލާކުވެގެންވި حق އާއި خلاف ވެގެންވި - ނުވަތަ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވި۞ وَقُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ = حقّ ވަނީ ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن = ފަހެ އެދޭމީހަކު ފަހެ އޭނާ إيمان ވާށެވެ!۞ وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ = އަދި އެދޭމީހަކު ފަހެ އޭނާ ކާފިރުވާށެވެ.!۞ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް މިވަންތަކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ۞ نَارًا = އަލިފާނެއް (ނަރަކަ) ۞ أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا = އެއާގެ ފާރުތަކެއް (ނުވަތަ އަލިފާނުގެ ދުމުގެ ފަށުފަރުތަކެއް) އެމީހުން ވަށައިލައިގެންވެއެވެ. ۞ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަޑުގަދަކޮށްގެން (ނުވަތަ ފެނަށް) އެހީއަށްއެދިއްޖެނަމަ. ۞ يُغَاثُوا۟ = އެމީހުންނަށް ފެންދެވޭނެއެވެ. ۞ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ = مُهْلُ ކަހަލަ ފެނަކުން. (مُهْل އަކީ ވިރުވާލެވޭ مَعْدَن އެވެ. / ނުވަތަ ތެލުގެ ކަހަލަ ދިޔައެވެ. /

ނުވަތަ ތެލުން ކައްކައިގެން ނުކުންނަ ގަދަހޫނުގެ. (والله أعلم) ❁ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ = މޫނުތައް ފިހިން، ހިހެނީ އަންދަވައިގާ. ❁ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ = އެބޯއިން އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ބޯއިމެކެވެ. ❁ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ = އަދި އެތަން އެއީ (ނަރަކަ އެއީ) ގޮސްތިބޭ ޖާގައިން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން. وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތައް ކުރި. ❁ إِنَّا لَا نُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ = عمل ގެރިގަން ރަނގަޅު ގޮތް عمل ކުރިމީހުންގެ ދަރުމަ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ وجه ލޮބިވެ އެދިގެން / އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އެދިގެން ހެނދުނާއި ހަވީރު (ނުވަތަ ދުވާލާއި ރޭގަނޑު) އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާމީހުންނާ އެކު ކަލޭގެފާނުގެ نفس ލޮބުވާ ކެތްކުރައްވާށެވެ1 އެމީހުންނާ އެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދިވަޑައިގެން، އެމީހުން ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުގެ ދެލޮލު އަނބުރުއްވައި ނުލައްވާށެވެ! (އެމީހުންނާ ދުރުވެ ވަކިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!)

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމާއި ذِكر ކުރުމުން ދުރުން ހިތް غافل ކުރައްވާފައިވާ ، އަދި އެމީހަކު އެމީހެއްގެ هوى نفس އާ تبع ވެގެންވާ މީހަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެފަދަމީހާގެ ކަންތައްވަނީ ދުރުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންނެވެ. ނުވަތަ حقّ އާއި خلاف ވެ ހައްދުފަހަނައަޅާފައެވެ.

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ1 "حقّ އައީ ކަލޭފުޅުގެ ربّ ގެ حضرة ންނެވެ. (هداية ދެއްކެވުމާއި މަގުފުރެއްދެވުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. މިވަންކަލޭގެފާނަކަށް ނޫނެވެ.) ފަހެ އިމާންވާން އެދޭމީހަކު އެމީހަކު إيمان ވާށެވެ! އަދި ކާފިރުވާން އެދޭމީހަކު ފަހެ އެމީހަކު ކާފިރުވާށެވެ1 (އެމީހަކު އެދޭގޮތެކެވެ.)" ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް (مشرك ންނަށް ވަނީ ހަމަ އޭގެތެރޭންނެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަލިފާނެއް ތައްޔާރުކުރައްވާފީމެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ. އެ އަލިފާނުގެ ފާރުގަނޑު އަލިފާނާއި ދުމުގެ ފާރުތަކެއް އެމީހުން ވަށައިގެން ވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ފެނަށް އެދި އާދޭސްކުރާނަމަ ވިރިފައިވާ مَعْدَن ގެ ނުވަތަ ތެޔޮ ކާކައިގެ ފެނުން އެމީހުންނަށް ފެން ދެއްވޭނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ މޫނުތައް ހިހި އަންދައިގެންދާނެއެވެ. އެބޯއިން އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ބޯއިމެކެވެ! އަދި އެތަނީ ގޮސްތިބޭ ޖާގައިން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٣٠) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صالح عمل ތައް ކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ރަނގަޅު ގޮތް عمل ކޮށް عمل ކުރިމީހުންގެ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ.

أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۚ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ ۞ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَـٰبٍ وَحَفَفْنَـٰهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ ءَاتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا ۚ وَفَجَّرْنَا خِلَـٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَـٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾ وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَـٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ. (އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރި) ۞ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ = قائم ވީތާ ސުވަރުގެއެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެމީހުންގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެވާ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ކޮޓަރިތަކާއި ގަސްތަކުގެ ދަށުން) تُحَلَّوْنَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ގަހަނާ އަޅާނެއެވެ. ۞ مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ = ރަނުގެ އުގާޅަކުން. ۞ وَيَلْبَسُونَ = އަދި އެމީހުން ލާނެއެވެ. ۞ ثِيَابًا خُضْرًا = ފެހިކުލައިގެ ހެދުން. ۞ مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ = ހަރުވި ޙަރީރުގެ ތުނި ބާވަތާއި އަދި ބޯ ބާވަތުގެ. ۞ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا = އެމީހުން އަސްވަރުތަކައި ލެނބިގެން ތިބޭ حال . ۞ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ = ސޯފާތަކުގެ މަތީގައި. ۞ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ = (އަސްވަރުތަކުގެ އެއި) އެންމެ ރަނގަޅުވެގެންވާ ثواب އެވެ. ދަރުމައެވެ. ۞ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ = އަދި އަސްވަރުތަކުގެ ތަސްބީހު އަރާމުކުރުމަށް ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. ۞ ۞ وَٱضْرِبْ لَهُم = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ޖައްސަވައިދެއްވާށެވެ! ۞ مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ = ދެމީހުންގެ މިސާލު. ۞ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކަށް މިއަޅުގަނޑުމެން ލެއްވީމެވެ. ۞ جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَـٰبٍ = ދޮމެސްތަކުރުގެ ދެބަގީޗާ. ۞ وَحَفَفْنَـٰهُمَا بِنَخْلٍ = އަދި އެދެބަގީޗާ ވަށައިގެން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަދުރު ރުއް ލެއްވީމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ = އަދި އެދެބަގީޗާގެ ދެމެދުގައި މިއަޅުގަނޑުމެން ދަނޑެއް ލެއްވީމެވެ. ۞ كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ = ދެބަގީޗާވެސް. (ދެބަގީޗާއިންކުރެ ކޮންމެ ބަގީޗާއެއްވެސް) ۞ ءَاتَتْ أُكُلَهَا = އެއެއްޗެއްގެ ކާނާ (ގަސްތަކުގެ މޭވާ) އަރުވައިދިނެވެ. (ދަނޑުވެރިކަމާއި ގަސްތަކުން ފުރިހަމައިން ލިބުނެވެ.) ۞ وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا = އަދި އޭގެ މޭވާއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް މަދުވެގެން ނުވެއެވެ. (ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ބާރަވަރުގެންވެއެވެ.) ۞ وَفَجَّرْنَا = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ފަޅުވައި ހިނގުވީމެވެ. ۞ خِلَـٰلَهُمَا = އެދެބަގީޗާގެ ދެމެދުގައި نَهَرًا ﴿٣٣﴾ = ކޯރެއް ۞ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ = އަދި އޭނާއަށް ގިނަވެގެންވާ މާލު. (ނުވަތަ ރަނާއި ރިހި / ނުވަތަ ގިނަ

މުޙާވަރާވެ.) ❁ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ އެކުވެރިޔާއަށް ބުންޏެވެ. ❁ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ = އޭނާ އެކުވެރިޔާއާ ވާހަކަދައްކަމުގެ ތެރޭގައި. ❁ أَنَاْ أَكْثَرُ مِنكَ مَالاً = މުދަލުގެ ގޮތުން ކަލޭއަށްވުރެ އަހުރެން ގިނައެވެ. (މުދާ ގިނައެވެ.) ❁ وَأَعَزُّ نَفَرًا (٣٤) = އަދި މީހުން ގިނަކަމުގެ ގޮތުން ވާ عزّة ބޮޑެވެ. (މީހުން ގިނައެވެ.) ❁ وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ބަގީޗާއަށް ވަނެވެ. ❁ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ = އޭނާ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ❁ قَالَ مَآ أَظُنُّ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހުރެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. ❁ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا (٣٥) = މިބަގީޗާ ދުވަހަކުވެސް ހަލާކުވެގެންދާނެކަމަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެބައިމީހުންގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވަމުންދާ، ގަސްގަހާގެހިން ފުރިފައިވާ ސުވަރުގެތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ހުރީއެވެ. އެބައިމީހުން އެތާނގައި ރަނުންވާ އަތުގައިއަޅާ ތަކެތިން ޒީނަތްތެރިވާނެތެވެ. އަދި ފަތުރުވެގެ ލޮނުގެ ރޭޝަމުން ފެހިކުލައިގެ ހެދުން ލާނެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެސޮފާތަކުގެ މަތީގައި ލެނގިލައިގެން ތިބޭނެތެވެ. އެސޮފާތަކުގެ ދަށުގައި ހުރިހާ ނިޢުމަތެއް ވެއެވެ. ރަނގަޅު ثواب އާއި نعمة އެވެ. ރަނގަޅުވެގެންވާ نعمة އެވެ. އަދި އެއީ ޖަންނަތުގެ އަރާމުކުރުމަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ ތަނެވެ.

(٣٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް - يعنى: އެ مشرك ންނަށް - ދެމީހުންގެ مثال ޖަހައިދެއްވާށެވެ. 1 އެމީހުން ދެމީހުން (މުއުމިނާއި ކާފިރު) މިސްކީނުން ކާފިރުވުމުގެ ދެބަގީޗާ ދެއްވީމެވެ. އަދި އެދެބަގީޗާ (ކަދުރުގަހުގެ ބާޑަށް) ވަށައިގެން މިސްކީނުން ކަދުރުގަހުން ފުރައްވާފައެވެ. އަދި އެދެބަގީޗާގެ ދެމެދުގައި ދަނޑުވެރިކަމް ލައްވާފައެވެ.

(٣٣) ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގައި މޭވާއިން ފުރާލާފައިވެއެވެ. އެގެ މޭވާއި نتيجة ގެ ތެރެއިން ކުޑަ މިންވަރަކުންވެސް މަދުވެއް ނުވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އެދެބަގީޗާގެ ދެމެދުގައި (ގަސްތަކުގެ ތެރޭގައި) މިސްކީނުން ކާފިރުވުމުގެ ފެންއާރެއް ފޮޅުއްވައި ހިނގުއްވީމެވެ. (ހިނގާ ގޮތަކުން ކަންއެއްގައި އޭނާއަށް ބަރާބަރުވެގެންވެއެވެ.)

(٣٤) އަދި އޭނާއަށް ގިނަވެގެންވާ މާލުވެއެވެ. (އަދި ރަންއާއި ރިހި އަދި ގިނަމުދާލުވެއެވެ.) ދެންފަހެ އޭނާ އޭނާގެ އެކުވެރިޔާއާއި (فقير މީހާއާ) ވާހަކަދައްކަމުގެ ތެރޭގައި ބުންޏެވެ. "ކަލޭއަށްވުރެ އަހުރެން މުދާ ގިނަވެފައި އަދި މީހުން ގިނަކަމުގެ ގޮތުން ވާ عزّة ބޮޑެވެ."

(٣٥) އަދި އޭނާ އޭނާގެ ބަގީޗާއަށް ވަނީ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ. (އެއީ محشر އަށް ޤަބޫލުނުކުރާ كافر ވުމާއި قيامة ވުމާ ދުރު ޝަރީޢަތްވުމާއި މިބަގީޗާގެ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހުރެން ހީކުރާގޮތުގައި އަހުރެންގެ މިބާޣީ ދުވަހަކުވެސް ހަލާކުވެގެން ނުދާނެއެވެ.

وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾

މުރާދު

وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً = އަދި قيامة ދުވަސް އަންނާނެކަމަކަށް އަހުރެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. ۞ وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى = އަދި (ކަލޭފުޅުން ތިޔަބުނާ ގޮތަށް قيامة ވެގެން) އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ ގެފާނަށް ދުވެއްސެވިނަމަވެސް. ۞ لَأَجِدَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް ފެންނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ۞ خَيْرًا مِّنْهَا = މިބަގީޗާއަށްވުރެ ހެޔޮ ގާރަނަގޭ ތަނެއް ۞ مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ = އެނބުރިދާނެތަނެއްގެ ގޮތުން. ۞ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ = އޭނާއަށް އޭނާގެ (فقير) އެކުވެރިޔާ ބުނެލެވެ. ۞ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ = އޭނާ އަނބުރާލަމުން ވާހަކަދައްކަމުންދާ ހާލުގައި. ۞ أَكَفَرْتَ = ކަލޭ ކާފަރުވެއްޖެހޭތޯ؟ ۞ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ = ކަލޭ އުފެއްދެވި ފަރާތަށް. ۞ مِن تُرَابٍ = ވެލިން (އާދަމް عليه السّلام ގެ.) ۞ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނިކޮޅުން - (ދެން ކަލޭ މަނިކޮޅަކުން އުފެއްދެވި) ۞ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭ ފިރިހެނަކު ފުރިހަމަ ކުރެއްވި. ۞ لَّٰكِنَّا۠ = އެހެންނަމަވެސް އަހުރެން. (ގަބޫލުކުރަނީ.) ۞ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى = اللّه އެވެ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ۞ وَلَآ أُشْرِكُ = އަދި އަހުރެން شريك ނުކުރަމެވެ. ۞ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ = އަހުރެންގެ ربّ އާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ = ކަލޭ ކަލޭގެ ބަގީޗާއަށް ވަންނައިރު ۞ قُلْتَ = މިހެން ނުބުނީ ކީއްވެ. ۞ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ = (އެއީ މާނައަކީ اللّه އިރާދަކުރެއްވި ގޮތެވެ. اللّه ގެ حضرة ން މެނުވީ ބާރެއް ނުވެއެވެ. މިއެވެ.) ۞ إِن تَرَنِ = ކަލޭ އަހުރެން ފެނިއްޖެނަމަ. ۞ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالًا = އަހުރެން ކަލޭއަށްވުރެ މުދާ މަދުކޮށްވާ. ۞ وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ = އަދި ދަރިންނާއި. ۞ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ = އަދި އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް ދެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ۞ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ = ކަލޭގެ ބަގީޗާއަށްވުރެ ހެޔޮތަކެއްކަން. ހެޔޮތަކެއްކަމެއް. ۞ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا = އަދި އެކަލާނގެ (ކަލޭގެ ބަގީޗާގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވައި) ۞ حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް. ۞ فَتُصْبِحَ = ދެން އެބަގީޗާ ۞ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ = އެއްވެސް އެއްޗެއްނުވާ ސާފު (ފައި ހިއްލޭ ތަނެއް) ބިމަކަށް. ۞ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا = ނުވަތަ އޭގެ ފެން ފުންވެގެން ބިމުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެން އެއްވެސް ފެންނުފެނި ނެތިގެން އެވެ. ۞ فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ = ދެން ކަލޭ އެފެން ހޯދައިގަތުމަށް ކަލޭ ކުޅަދާނަވެވޭނެ ނުވާނެއެވެ. ۞ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ = އަދި އޭނާގެ މޭވާތައް ވަށާލައިގަނެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ހަލާކު އައިސް އޭނާގެ

ގޯވާތީއެވެ ވަރަށްމާ ހަލާކުކޮށްލެވިއްޖެއެވެ.) ❁ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ = ދެންފަހެ އޭނާގެ ދެއަތްތިލަ ފުރޮޅާ حال އޭނާ ފަތިސްވެއްޖެއެވެ.❁ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا = އޭނާ އެއަށްކުރި خرد ގެމައްޗަށް.❁ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا = އެ ގަސްތަކާ އޭގެ ދަނޑިތަކާ ވައްޓަފައި ވެއެވެ ❁ وَيَقُولُ = އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ.❁ يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ = އަހުރެން شريك ނުކުރިނަމަ ކޮންތަރެ ރަނގަޅުވީހެވެ؟ ❁ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ = އަހުރެންގެ رب އާއި ހަމަ އެކަކާވެސް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި (އޭނާ ބުނެއެވެ.) "އަހުރެން ހިތުކުރެވޭގޮތުގައި ތިޔަބުނާ قيامة ދުވަހެއް ނާންނާނެއެވެ. (އަދި ކަލޭ ތިޔަބުނާގޮތަށް قيامة قائم ވެގެން) އަހުރެން އަހުރެންގެ رب ގެ حضرة އަށް ދެވުނުނަމަވެސް އަހުރެންގެ މިބަގީޗާއަށްވުރެ މާހެޔޮ ރަނގަޅުތަނެއްކަމުގައި އަހުރެންނަށް އެނބުރި ދެވޭތަނުގެ ގޮތުން ލިބޭނެއެވެ."

(٣٧) އޭނާގެ (فقير) އެކުވެރިޔާ އޭނާއަށް ވަރަކަށްދައްކާ حال ބުނެއެވެ. "ކަލޭ ކަލޭއުފެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެއްޖެއިތޯއެވެ. އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެ ބައްޕަ (آدم عليه السّلام) ވެލިން ހައްދަވައި އަދި ކަލޭ މަނިކުޅުފުޅުތިކަކުން ހައްދަވައި ދެން ފުރިހަމަ ބާލިޣު ފިރިހެނަކަށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށެވެ."

(٣٨) އެކަމަކުވެސް އަހުރެން (އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުނުވާނީމެވެ.) الله އީ ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެންގެ رب އެވެ. އަހުރެން އަހުރެންގެ رب އާއި ހަމައެކަކާއިވެސް شريك ނުކުރާނީމެވެ. ބައިވެރި ނުކުރާނީމެވެ.

(٣٩) ކަލޭ ކަލޭގެ ބަގީޗާއަށް ވަދެއްޖެ "الله އިރާދަކުރެއްވިއެއްޗެވެ. الله ގެ حضرة ނުލާހިކު ބާރެއް ލިބޭނެއް ނުވެއެވެ." މިހެނެހިން ބުނަންވީއެވެ. (އެހެނެހިން ނުބުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟) ކަލެއަށްފެނުނު އަހުރެން މުދަލާއި ދަރިން މަދުކަމުގައި ކަލޭ ދެކޭނަމަވެސްމެއެވެ.

(٤٠) "އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް ކަލޭގެ ބަގީޗާއަށްވުރެ މާހެޔޮއެއްޗެއް ދެއްވުން أمّيد ކުރަމެވެ. އަދި ކަލޭގެ ބަގީޗާއަށް އެކަލާނގެ އުޑުން عذاب އެއް ފޮނުއްވައި އެތަނި އެއްވެސް އެއްޗެއްނުވާ ފަހިކަރާއްސާފުކަނަކަށް އޮމާން ހުސްބިމަކަށް ހައްދަވައިފާނެއެވެ.

(٤١) ނުވަތަ އެތަނުގެ ފެން އެތަނުގެ ބިމުގެ އަޑިއަށް އެކަށްވަދެގެންގޮސް ފެންހޯދުމަށް ނުކުޅެދޭހާ ވެދާނެއެވެ. ދެން އޭރުން އެފެން ހޯދުމަށް ކަލެއަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެއެވެ."

- ދަންނަވަމެވެ! ކަންތިރިތަކެއްވެސް އެއީއެވެ. ދެބަގީޗާގެވެރިޔާ ބަގީޗާއަން ދިރާއިރު އެމީހާ އެކަން ހަލާކުވެފައިވާ1 ކަންތައްތަކެއް ބާރުއަރާ ރޭންބުވައި އެކަން މުޅިން ސުންނާފަތިވެ ހަލާކުވީއެވެ. އޭނާ އެކަންތަކަށް ކުރި خرد އާއި ހޭދަކުރި ބަދަލުގައި އެއްވެސް منفع އެއް ލިބުނުތި ގަސްތަކެއްވި ބަދަލުބޭނުވީއެވެ. ދެން މިލިކާ ދެމިން އާޚިރަތުގައި އެއަށް އެއްބަސް ވަރަކަށް خلاصة އެވެ.

(٤٢) އަދި އޭނާގެ މާލަކަށް (އޭނާގެ މުދާތަކަށް) ވަރަށްކަލަވެރިކޮށްއެވެ. އެބަހި: އޭނާގެ މުދާތަކަށް ކަންފަތުވެސް އާޚިރަށް الله ޢަޒާބުވައި އަތަކާއި ހަލާކުކޮށްލައްވައިފިއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެބަގީޗާއަށްކުރި خرد އާއި އަދި އެހެންޑާއިހަރުމާ مصيبة ގެ ސަބަބުން އެކަމާ ހިތާމައިން އޭނާގެ ދެއަތްތިލަ ފުރޮޅާކަލުގައިވިއެވެ. އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ. "އަހުރެން އަހުރެންގެ رب އާއި އެކަކާވެސް شريك ނުކުރިނަމަ ކޮންތަރަ ރަނގަޅުވީހެއްޔެވެ؟".

وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾ ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾

މުފްރަދާތު

وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ = އެއީ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް جماعة އެއްނުވިއެވެ.۞ يَنصُرُونَهُۥ = އޭނާއަށް نصر ދޭނޭ-
(އެހީވާނޭ) ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ۞ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ = އެއީ (عذاب) مَنعَ ކުރެވޭނެ މީހަކު
ކަމުގައި އޭނާ ނުވިއެވެ.۞ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ = ފަހިކަމުގައި مِلْك އާއި ވެރިކަން ހަމައެކަނި.۞ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ = حقّ ވަންތަ
اللّه އަށެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުގެ.) ۞ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا = އެކަލާނގެއީ ثواب ދެއްވުން ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.
وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ = އެއީ ފަހުކޮޅު ބަދަލުދެއްވުން ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱضْرِبْ لَهُم = (އޭ رسول
اللّه އެވެ!) ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ޖެއްސަވައިދެއްވާށެވެ.1 ۞ مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މިސާލު.
كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުތުރުވައިލެއްވި ފެނެއް ފަދައެވެ. ވާރޭފަދައެވެ.۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން.۞
فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ = އެއީ އެފެން ދެވި އެއްވެ މަސްހުނިވެ. ۞ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ ގަސްގިނޑުތަކެވެ. ۞
فَأَصْبَحَ هَشِيمًا = ދެން އެގަސްގިނޑުތައް ހިކި ކުދިކުދިވެ. ۞ تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ = ވައި އަރައިގެން އެތަކެތި
ބުރުއްސައިލާ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އެއީ اللّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް
ކުޅަދުންވަންތަކޮށް ވާގޮތުގައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ = މުދަލާއި ދަރިންނަކީ.۞ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا =
ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ޒީނަތްތެރިކަމެވެ.۞ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ = އެއީ بَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ (يعنى: آخرة އަށް
ފައިދާކުރާ ހެޔޮ ކަންތައް عملއެއް) ۞ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގޮތުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ހެޔޮކަންތައްތަކެވެ. ۞
ثَوَابًا = ثواب ގެގޮތުން. (ދަރުމަ ދިނުމުގެގޮތުން.) ۞ وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ = އެއީ أمّيد ކުރުމުގެގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާއެވެ.۞
وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ދުއްވާލައްވާ ވިއްސާރައްވާ ދުވަހު
(ހިނގައިގެންދާގޮތަށް!) ۞ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً = އެއީ (އެއްވެސްއެއްޗެއްނެތި) ފައުޅުވެގެންވާގޮތަށް
ކަލޭގޮތް ބިންގަނޑު ދެކިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.۞ وَحَشَرْنَٰهُمْ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر

ކުރައްވާ (އެއްކުރައްވާ) ހުރީމުއެވެ. ۞ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ = އަދި އެމީހުންކުރެ އެކަކުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫނުކުރައްވާހުރީމުއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި އޭނާއަށް نصر ދީ އެހީތެރިވާނެ އެއްވެސް جماعة އެއް الله ފިޔަވައި އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި (الله ގެ عذاب) مَنَعَ ކުރުވާނުފިކަމުގައި އޭނާ ނުވެއެވެ.

(٤٤) (قيامة ދުވަހުން) ވިލާޔަތާއި مِلْكُ ވަނީ ހަމައެކަނި حقّ ވަންތަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެގެ ثواب ދެއްވުމުގައި ހެޔޮވެގެންވާނީ އަދި ފަހުކޮޅުގެ ދަރުމަވެރި جزاء ދެއްވުމުގައި ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލާނގެފާނު އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މިސާލު ޖެހެއްސަވައިދެއްވާށެވެ! އެއީ އުޑުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފެނެއްގެ މިސާލެވެ. ވާރޭގެ ސަބަބުން ބިމުގެ ގަސްގަހާގެހި، އެއްގޮތަކާއި އަނެއްގޮތާ (ގަސްތަކާއި ރަތަކުރާތަކާއި ފަދަ) ދެން ގަސްތަކާއި ކުރީގެ ވިލާތަކުގެ ގޮތަށް ބައްޔެއް ނުވާގޮތަށް ހުރުމަށްފަހު އެތަކެތި ހިކި ވަޔާއެކު ފުމެން ހުރީއެވެ. އަދި الله تعالى ކޮންމެކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. الله تعالى ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މިސާލު ދުނިޔެއަށް ޖެހެއްސެވީ ދުނިޔެ އެއްގޮތަކަށް قائم ވެ ނުހުންނައްނަ ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން ދުނިޔެ ވެސް ދޫކޮށްގެން ހުންނަނީ ހަމައެކަނި حالة އެއްގައި ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި ދުނިޔެ އައްޔަ ފަހަރު ނުވާނެއެވެ. ދުނިޔެވެސް ދުވަހަކު ނެތިގެން ދިޔަ އަނެއްކާ ދުވަހަކު ވެސް ދުނިޔެ ވަރަށް ތަންކޮޅަކަށް منفع ކުރާނެއެވެ. ހުރިހާ ތަނެއްގައި ނެތިދާނެއެވެ. ދުނިޔެވެސް ހުރީހީއެވެ. ދުނިޔޭގެ ފަރާތް ވާގިވެރި ނުވުމަށް ފައިދާކުރާނެއެވެ. އެހެންވެ ކުރުމުގެ ބާޒާރެއް ނުކުރާނެއެވެ. — واللّٰه أعلم މިއީ حكمة ތެރެއިން ބައެއްކަމެވެ.

(٤٦) މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ޒީނަތެވެ. އަދި بَاقِيَاتُ الصَّالِحَات އަކީ ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި މާ ރަނގަޅު ثواب ގެ ގޮތުން އަދި ފަހުކޮޅުގެ އުއްމީދުގެ ގޮތުން މާ ރަނގަޅު ކަމެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَاقِيَاتُ الصَّالِحَات އަކީ ދެމިހުރި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކެވެ. ބައެއް މުފައްސިރުން ބުނީ މީގެ މުރާދަކީ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْم މިބަސްތަކެވެ. އަދި އަނެއްބައެއް ބުނީ ފަސްނަމާދު ކަމަށެވެ. ބައެއް ބުނީ فرض ފަސްނަމާދު ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައެއް ބުނީ ހުރިހާ ހެޔޮ ޢަމަލު ކަމަށެވެ. އެއީ آخرة ގެ ފައިދާ ލިބޭ صالح عمل އެއް ކަމަށެވެ. އެއީ ބާކީވެ ހުންނަ ހެޔޮ عمل އެއްވެސް ކަމަކަށެވެ. އަދި މިބުނުންތަކަކީ ބައްޓަމެއް ކަމެވެ. واللّٰه أعلم .

(٤٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ދުއްވައިލައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) އަދި ބިމުގައި ހުރި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނެތި ހަމަޖެހިފައި ވާނޭ ކަލާނގެފާނު ދެކިވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. (ނުވަތަ އެބިމުގައި ވަޅުލެވިފައިވާ މީހުންނާއި ތިރީގައިވާ ޚަޒާނާތައް ވަނީ ކަލާނގެފާނު ދެކިވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ.) އަދި އޭގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ދޫނުކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާ ހުރީމުއެވެ. އެއްކުރައްވާ ހުރީމުއެވެ.

وَعُرِضُوا۟ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَـٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَـٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَـٰذَا ٱلْكِتَـٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا ۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ ۚ بِئْسَ لِلظَّـٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

މުފްރަދާތު

وَعُرِضُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހުށަހެޅިވެއްޖެއެވެ. – އެބަހީ: އެމީހުން ހުށަހަޅާލެވޭނެއެވެ. ☸ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. ☸ صَفًّا = ސަފުހަދައިގެން. ☸ لَّقَدْ جِئْتُمُونَا = (އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އައީމުއެވެ. ☸ كَمَا خَلَقْنَـٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވިހެއްޔެވެ. ☸ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު. ☸ بَلْ زَعَمْتُمْ = އަދި ހީކުރީމުއެވެ؟. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ހިތުގައިވީއެވެ. ☸ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުލައްވާނެކަމަށް. (މިއީ قيامة ދުވަހުގައި މީސްތަކުން ތަރުތީބުކުރެވޭނެ ވަޢުދު.) ☸ مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ = ކަށަވަރުވެވޭނެ ވަގުތެއް. އަދި ބަހައްޓައި. ☸ وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ = އަދި (عمل ގެ) ފޮތްތައް ބަހައްޓަވާނެއެވެ. ☸ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެ مجرم ން (ކުށްވެރި ންތަކުން) ދެކެވޭނެއެވެ. ☸ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ = އޭގައިވާ ތަކެއްޗާ ބިރުވެތިވެގެން ފެންނަނީއެވެ. ☸ وَيَقُولُونَ يَـٰوَيْلَتَنَا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ ހަލާކުވުމޭ ކަލޭގެ ބޮޑުކަމެވެ. ☸ مَالِ هَـٰذَا ٱلْكِتَـٰبِ = މިއީ ކޮންކަހަލަ ފޮތެއްހެއްޔެވެ؟. (عجائب ފޮތެކެވެ.) ☸ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً = ކުޑައެއްޗެއްވެސް ބޮޑުއެއްޗެއްވެސް ދޫނުކޮށްލައެވެ. (އެބަހީ: ބޮޑު ފާފައެއްވެސް ކުޑަ ފާފައެއްވެސް ދޫނުކޮށްލައެވެ.) ☸ إِلَّآ أَحْصَىٰهَا = އެއެއްޗެއް ގުނައި ހިމަނައިފައިވާގޮތުން. ☸ وَوَجَدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ. ☸ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި عمل އެއް حاضر ވެގެންވާތީ. ☸ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. ☸ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ = ހަމައެކަކަށްވެސް. ☸ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް وحى ކުރެއްވިހިނދު. ☸ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ = ކަލޭމެން آدم (عليه السّلام) އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ! ☸ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ = ފަހެ إبليس ފިޔަވައި އެހެންބައިމީހުން سجدة ކުރިއެވެ. ☸ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ = އޭނާ ވީ جنّ ންގެތެރެއިންނެވެ. ☸ فَفَسَقَ

= ފަހެ އޭނާ ނިކުމެގަތީއެވެ. ۞ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ أمر ދޫކޮށް (އަނގަބަހާ أمر ފުޅު ހަރުދަނާކޮށް ނުކުތުމެވެ.) ۞ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އޭނާ ހިފަނީ إختيار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ وَذُرِّيَّتَهُۥ = އަދި އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅާއި أَوْلِيَآءَ = ރަހުމަތްތެރިންކަމުގައި ۞ مِن دُونِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ = އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ عدوُّ ންކަމުގައިވާ حال . ۞ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ އެބަދަލު މާ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް ސަފުކަމުން ހުށަހަޅުއްވާނެއެވެ. (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) "ހަމަކަށަވަރުން ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ކަލޭމެން ހެއްދެވިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން އައީއެވެ. އަދި ހީކުރީއެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ހިތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަޢުދުވެވިފައި (އެބަހީ: ހިސާބުބެއްލެވުމާ عمل ތަކަށް جزاء ދެއްވުމަށް) ވަޢުދުވެވިފައި ނުވާކަމަށެވެ." (މިއީ قيامة ދުވަހު ކާފިރުންނަށް އަންގަވާނެ ބަސްފުޅެކެވެ.)

(٤٩) އަދި عمل ގެ ފޮތް ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. (އެބަހީ: عمل ގެ ފޮތް ކޮންމެމީހެއްގެ އަތުގައި ބައްލަވައިފިއެވެ.) ފަހެ مجرم ން -އެބަހީ: ނުބައިމީހުން- އެމީހުންގެ ފޮތުގައިވާ ކަންތައްތަކާމެދު ބިރުން ސިހިގެން ތިބިތަން (ކަލޭގެފާނު) ދެކެވޭނެއެވެ. އަދި ބުނާނެއެވެ. "އަހަރެމެންގެ ހަލާކެވެ! މިއީ ކޮން ފޮތެއް ހެއްޔެވެ! ކުޑަކަމެއްވެސް ބޮޑުކަމެއްވެސް ހިސާބުކޮށް ނުލާ ދޫކޮށްނުލައެވެ. (ހުރިހާ އެއްޗެއް ލިޔެވިއްޖެއެވެ.)" އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރިކަންތައް عمل ތައް حاضر ވެގެންވާ ގޮތަށް ދެކޭނެއެވެ.

(٥٠) އަދި آدم (عليه السّلام) އަށް سجدة ކުރުމަށް ملائكة ތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިދެއްވި (ހަނދާންކުރައްވާށެވެ!) ފަހެ إبليس ފިޔަވައި އެންމެން ملائكة ތަކުން سجدة ކުރީއެވެ. އޭނާއީ جِنِّ ންގެ ތެރެއިންވިއެވެ. ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ربّ ގެ أمر ފުޅު ހަރުދަނާކޮށް އަނގަބަހާ ޚިލާފުވެ ނިކުމެގަތީއެވެ. آدم عليه السّلام އަށް سجدة ނުކުރިއެވެ.

(އޭ آدم ގެ ދަރިންނޫއެވެ!) އެ إبليس އާއި އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު ތިޔަބައިމީހުންގެ عدوّ ންކަމުގައިވާ حال ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެއުރެން ރަހުމަތްތެރިންކަމުގައި ބަލައި إختيار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ކާފިރުން އަދި އަނިޔާވެރިންގެ ބަދަލު ނުބައިވެގެންވެއެވެ. (އެއީ الله އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ބަދަލުގައި إبليس އަށް ކިޔަމަންވުމެވެ.)

۞ مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ أَكْثَرَ شَىْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّهُمْ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

މުފްރަދާތު

۞ مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް (އެހީވާން) އެމީހުން حاضر ނުކުރައްވަމެވެ. ۞ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުފެއްދެވި ބިން ގެނެވުނުއިރު. ۞ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތައް ގެއްލުވުމުގެ ދުވަހުވެސް. ۞ وَمَا كُنتُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންނުވަމެވެ. ۞ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ = މަގުފުރެދުވާމީހުން ހިއްޕެވޭ އަދި إختيار ކުރައްވާކަށްވުރެ. ۞ عَضُدًا ﴿٥١﴾ = އެހީތެރިންކަމުގައި ۞ وَيَوْمَ يَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ (مشرك ންނަށް) وحي ކުރައްވާދުވަހު.(އެމީހުންނަށް وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ.) ۞ نَادُوا۟ = ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ.! شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ = އަޅުގަނޑުމެން ބުނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ شريك ންކަމުގައި - (ބައިވެރިންކަމުގައި) - ކަލޭމެން ހިތްވަރުގަނޑުކަށް. ۞ فَدَعَوْهُمْ = ދެން ވަނީ އެމީހުން އެބަޔަކަށް ގޮވާހުށެވެ. ۞ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ = ފަހެ އެބަޔަށް އެމީހުންނަށް إجابة ނުދެއްވެއެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ލެއްވީމެވެ. ۞ مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ = ހަލާކުވާކަހަލަ / ނަރަކައިގެ ވާދިއެއް / عداوة ތެރިކަމެއް. ۞ وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ = އަދި مجرم ން ނަރަކަ ދެކޭހުށެވެ. فَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް އިނގޭނެއެވެ. يقين ކުރާނެއެވެ. ۞ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނާނެކަން. ۞ وَلَمْ يَجِدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ. ۞ عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾ = އެނަރަކައިން ދުރަށްދާނެތަނެއް. ۞ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަކުރާރުކޮށް ބަޔާންކުރެއްވީމެވެ. (މިސާލުތައް ޖަހައިދެއްވީމެވެ.) ۞ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ۞ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްޓަކައި مِن كُلِّ مَثَلٍ = ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މިސާލެއް. ۞ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާވިއެވެ. أَكْثَرَ شَىْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ = جدل ގިނަ އެއްޗަކުން ބޮޑަށް ގިނަ ގަނޑުވަރުގައި. ۞ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ = އަދި މީސްތަކުން މަނާނުކުރެއެވެ. ۞ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ = އެމީހުން އީމާންވުން.

۞ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰ = އެމީހުންގެ ގާތަށް ތެދުމަގު އައިސްފިއިރު. ۞ وَيَسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދުމުގައި. ۞ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އައުމުގައިމުގި ۞

سُنَّةُ ٱلۡأَوَّلِينَ = ހިސާބު أمّة ތަކުގެ ގޮތަށް.۞ أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އައުމަށްވުރެ.

قُبُلًا ۝٥٥ = ހަމަކުއްލިއަކަށް / ނުވަތަ ހަމަފާޅުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމުގައި (އިބްލީހާއި) إبليس އާއި އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު حاضر ނުކުރައްވަމެވެ. އަދި އެމީހުން (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ހައްދަވަމުން) حاضر ނުކުރައްވަމެވެ. އަދި މަގުފުރައްދާމީހުން ކަމުގައިވާ އެހީތެރިންގެ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހިފަމެވެ. (އަދި ޝައިޠާނުން. އެކުވެރިން ކަމުގައި އެއްވެސް އެއްޗަކުން އެމީހުންގެ ބޭނުމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަކަށްނުޖެހެއެވެ.)

(٥٢) (އަދި އެ مشرك ނުންނަށް) އެކަލާނގެ އަންގަވާނެ ދުވަހުގެ (ހަމަ ކޮބާތޯ ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާ! (އެކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شريك ތަކެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަ ހަދަމުން ދިޔަ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބުނި އެބައިމީހުން ގޮވާށެވެ! (އެއީ އެބައިމީހުން نصر ދީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب مَنَع ކުރާނެތޯ.) ދެން ފަހެ އެމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ގޮވާށެވެ jawab ނުދޭނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި شريك ންނާއި ދެމެދު عداوة ގެ ހަލާކުވާ ތަނެއް ލައްވާނެއެވެ. / ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ވާދީއެއް ލައްވާނެއެވެ. / ނުވަތަ ހަލާކުވާނެތަނެއް ލައްވާނެއެވެ.

(٥٣) އަދި ނުބައި ކުށްވެރިން (مجرم ން) ނަރަކަ ދެކޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އެތަނަށް ވެއްޓޭނެކަމަށް އެމީހުން ޔަޤީންކުރާނެއެވެ. އަދި އެތަނުން ދުރަށް (އެހެން ބަދަލުވާނެ މަގެއް) ހޯދާނެ ތަނެއް އެމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٥٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލެއް މީސްތަކުންނަށްޓަކައި މި قرآن ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި އިންސާނާ ވަނީ جدل ކުރުމުގައި، އިތުރަށް އެއްޗަކަށްވުރެ ގިނަ ގޮތުގައެވެ.

(٥٥) އަދި މީސްތަކުންނަށް ހިދާޔަތް އައުމަށްފަހު އެމީހުން إيمان ވުމާއި މާތްވެ އެމީހުން ގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސަވައިދިނުން ދެންނެވުމަށް މަނާވެގެންވަނީ ކުރީގެ أمّة ތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެގެންގުޅުއްވި أصول އަދި އާދަ އެމީހުންނަށް ވެސް އައުން ކުރުމެވެ. ނުވަތަ ކުރިމަތިކުރުމަށެވެ. އެއީ عذاب އަންނަންދެން އިންތިޒާރު ކުރުމެވެ. ނުވަތަ ކުއްލިއަކަށް ނުވަތަ ހަމަފާޅުގައި އެމީހުންނަށް عذاب އައުމަށްވުރެ ކުރިންނެވެ.

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَٰدِلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ ۖ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَمَآ أُنذِرُوا۟ هُزُوًا ﴿٥٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِىَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَفُورُ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا۟ لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا۟ مِن دُونِهِۦ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰٓ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ = އަދި މިފޮނުއްވާ ކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާބޭކަލުންކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައިމެނުވީ. ۞ وَيُجَٰدِلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން جدل ކުރަނީއެވެ. ۞ بِٱلْبَٰطِلِ = باطل ކަންކަމުން / باطل ތަކުގެން. ۞ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ = އެއިން އެމީހުން حقّ باطل ކޮށް حقّ ނެތިކޮށްލުމަށެވެ. ۞ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى = އަދި މިފޮނުއްވާ ކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ހިފައި / ހަދައި ۞ وَمَآ أُنذِرُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް إنذار ދެއްވުމަށް ގެނެސްދެއްވި / ބިރުވެރިކަމުގެ ކަންތައް ތަކެއްޗެއް. ۞ هُزُوًا ﴿٥٦﴾ = މަލާމާތް ކުރުމައި / ފުރައްސާރަ ކުރުމަށްޓަކައި.

۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވީ ކޮން މީހެއް؟ ۞ مِمَّنْ ذُكِّرَ = ހަނދާން ކޮށްދެވިފައިވާ މީހަކަށްވުރެ. بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން ۞ فَأَعْرَضَ عَنْهَا = ދެން އެމީހާ އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދިނީ. ۞ وَنَسِىَ = އަދި ހަނދާން ނައްތާލީ. ۞ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ = އޭނާގެ ދެއަތް ކުރިއަށް ފޮނުވި ކަންތައް. (އޭނާ ކުރި ފާފަތައް) ۞ إِنَّا جَعَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިފޮނުއްވާ ކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި. ۞ أَكِنَّةً = މަތިގަނޑުތައް / ފޭރާތައް / ބޯރިތައް. ۞ أَن يَفْقَهُوهُ = އެމީހުން އެ ކަލާމް ވިސްނޭގޮތްނުވާނެހެން. ۞ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި وَقْرًا = ބަރުކަން / ބޯކަން (ލައްވާލީމެވެ.) ۞ وَإِن تَدْعُهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ގޮވާލައްވާ. (دعوة ދެއްވައިފި) ۞ إِلَى ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް. ۞ فَلَن يَهْتَدُوٓا۟ إِذًا = ދެން އެމީހުން އަބަދަކު ތެދުމަގަށް ނުވާނެއެވެ. ۞ أَبَدًا ﴿٥٧﴾ = ދުވަހަކުވެސް. ۞ وَرَبُّكَ ٱلْغَفُورُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذُو ٱلرَّحْمَةِ = رحمة ގެވެރި. ۞ لَوْ يُؤَاخِذُهُم = އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިސާބުކުރައްވާނަމަ (عذاب ދެއްވާނަމަ) ۞ بِمَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ހޯދިހޯދުނު ކަންތަކުގެ ސަބަބުން (އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން) ۞ لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلْعَذَابَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސްކޮށްދެއްވީހެވެ. ۞ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ = އަދި ހިއްސެއްހެވެ؟ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތެއްވެއެވެ. ۞ لَّن يَجِدُوا۟ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ނުފެނޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ = ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއްމެ. ۞ وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰٓ = އަދި އެރަށްތައް (އެރަށްރަށުގެ މީހުން) ۞ أَهْلَكْنَٰهُمْ = މިފޮނުއްވާ ކަލާނގެ

ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁ لَمَّا ظَلَمُوا = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވީހިނދުން. ❁ وَجَعَلْنَا = އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ لِمَهْلِكِهِم = އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް. ❁ مَّوْعِدًا (٥٩) = ކަނޑައެޅި عيّن ވަގުތަކާ ވަކިވަގުތެއް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައި މެނުވީ މާތްރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އެބަހީ: މާތްރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ މާތްރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާ މީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ސުވަރުގެއާއި އެތަނުގެ ތަފާތު نعمة ތަކުގެ ހެޔޮކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށާއި އަދި މާތްރަސްކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ނަރަކައާއި އެތަނުގެ ތަފާތު عذاب ހިތިކަމުގެ ބިރުވެރި خبر ދެއްވުމަށެވެ.) އަދި ކާފިރުވީމީހުން ޝިރުކުގެ باطل އަދި ތަކުތަކުން ދިޔަ دليل ތަކުން جدل ކުރަނީއެވެ. އެއީ حقّ ނައްތާލުމަށާއި حقّ ފޭލައިލުމަށެވެ. އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އެމީހުންނަށް إنذار ކުރެވުނު ބިރުވެރިކަންތަކާއި އެއީ މަލާމާތަށް ފުރައްސާރަކުރާކަން ހަދައިގަތެވެ.

• ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައިވާ ءَايَاتِي އަކީ ކީރިތި قرآن އާއި ދަރުމަ ރަސޫލުގެ ވަހީ وحي އެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް إنذار ކުރެވުނު ބިރުވެރިކަމަކީ رسول ބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު معجزة ތަކާއި عَادُ ޤައުމާއި ފިރުޢައުނުގެ ކަންތައްތަކެވެ. މިހިރާ ތަކެއްޗަކީ މަލާމާތަށް ހެދި ، باطل އަދި ކުފުރުވެރިކަމުގައި ކާފިރުންތައް ހަދައިގަތެވެ.

(٥٧) އަދި އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަށް ދެން އެ آية ތަކުން އެނބުރި ދިޔަ އަދި އެކަލާނގެ ހަޤީޤަތް ހަނދާންނެތިގެން ވަކިކޮށްލި އަނިޔާވެރިއެއް ކާކުހެއްތޯ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުހުންނާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭގޮތަށް ތިރީސްނޭޅުމެއް މިބައެއް ކުރަހައެއް ލައްވައިފީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެމަތީގައި ބައްދަލެއް (ބޮޑުކަމެއް) ލައްވައިފީމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތެދުމަގަށް ގޮވާލެއްވިނަމަވެސް ދާއިމަށްވެސް ހަމަ އެބައިމީހުން އެއްގޮތަކަށް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ رحمة ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން ކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސްކުރައްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނަށް (عذاب ދެއްވުމުގެ) ވަކިވަގުތެއް ކަނޑައެޅިގެން ވެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ސަލާމަތްވާނެ ހިމާޔަތެއް އަދި ސަލާމަތްވާނެތަނެއް އެމީހުންނަކަށް ނުފެނޭނެއެވެ.

(٥٩) އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ އެހަލާކުކުރެއްވި ހުރިހާ ރަށްތަކެއް އަހަރެމެންގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވީހިނދުން އަހަރެމެން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. މާތްރަސްކަލާނގެ ވަކިވަގުތެއް ކަނޑައަޅުއްވައިފީމެވެ. (އެކަނޑައެޅުއްވި ވަގުތު އަހަރެމެން ހަލާކުވެގެންދިޔައީއެވެ. އެކަންކަމުން މި مكّة ގެ أهل ވެރިން عبرة حاصل ކުރުން އެއްވެއެވެ.)

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾ فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَـٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيْتَ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ فَإِنِّى نَسِيتُ ٱلْحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيْطَـٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ ۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۚ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنَـٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَـٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

މާނަ

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ = އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޚާދިމާއަށް ވިދާޅުވިހިނދުން. ❁
لَآ أَبْرَحُ = އަޅުގަނޑު (އަޅުގަނޑުގެ ދަތުރު) ނުހުއްޓާނުލާނަމެވެ. ❁ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ = އަޅުގަނޑު ފޯރައްޖައުމަށްދާންދެން.
❁ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ = مَجْمَعَ البَحْرَيْن އަކީ (ދެކަނޑު ބައްދަލުވާތަން) ❁ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ = ނުވަތަ
ޒަމާންތަކަކު އަޅުގަނޑު ހިނގާނީމެވެ. ❁ فَلَمَّا بَلَغَا = އެދެބައިމީހުން ފޯރިހިނދުން. ❁ مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا = އެދެކަނޑު
ބައްދަލުވާ جمع ވާތަނަށް. ❁ نَسِيَا حُوتَهُمَا = އެދެބައިމީހުން އެދެބައިމީހުންގެ މަސްދަމިން ހަނދުމަފުޅު
ނެތިއްޖެއެވެ. ❁ فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ = ދެން އެމަސް އޭގެ މަގުހިފައިފިއެވެ. (އެމަސް ހިނގައްޖެއެވެ.) ❁ فِى ٱلْبَحْرِ
سَرَبًا ﴿٦١﴾ = ކަނޑުގައި ދަތުރުކުރުމަށް. ❁ فَلَمَّا جَاوَزَا = އެދެބައިމީހުން (ދެކަނޑު ބައްދަލުވާތަން)
ފަހަނައަޅައިގެންފުރި ހިނދުން. ❁ قَالَ لِفَتَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު (يعني: موسى عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ
ޚާދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަންވަރުގެކާއެއްސަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންނާށެވެ! ❁ لَقَدْ
لَقِينَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިއްޖެއެވެ. ❁ مِن سَفَرِنَا هَـٰذَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މިދަތުރުގައި ❁
نَصَبًا ﴿٦٢﴾ = އުނދަގޫތަކެއް ވަރުބަލިކަން. ❁ قَالَ أَرَءَيْتَ = އޭނާ (يعني: ޚާދިމާ) ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު
ދެކެވޮޑިގެންނެވިތޯ! ❁ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ = އަޅުގަނޑުމެން އެހިލަ ކައިރީގައި އަރާމުކުރުމަށް ހުއްޓުނު ވަގުތު. ❁
فَإِنِّى نَسِيتُ ٱلْحُوتَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު މަސްދަމިން ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. ❁ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ = އަދި
އަޅުގަނޑު އެމަސްދަމިން ހަނދާންނެތުނީ ނުލަފާވައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلشَّيْطَـٰنُ = شيطان ފަރާތުން. ❁ أَنْ أَذْكُرَهُۥ =
އަޅުގަނޑު އެމަހުގެ ވާހަކައިން ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަށް. ❁ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ = އަދި އެމީ އޭގެމަގު ހިފައިފިއެވެ.
(އެމަސް ދިޔަމަގުން ހިނގައްޖެއެވެ.) ❁ فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ = ކަނޑުގައި عجائب ގޮތަކަށް. ❁ قَالَ =
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ = އަޅުގަނޑު މިއުޅުނީ
މިތަނެވެ. (މަސްދަމިން ހަނދާންނެތުނުތަން.) ❁ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا = ދެން އެދެބައިމީހުން ފަހަތަށް ގޮސްދިއުމަށް

(އަސަރުތަކުގެމައްޗަށް تبع ވެގެން) ފަހަތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އައިތަނަށް އަލުންވެސް ހިނގާފާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞

قَصَصًا (٦٤) = އެއަސަރަށް تبع ވެގެން.۞ فَوَجَدَا عَبْدًا= ފަހެ އަޅަކު (خَضِرُ عليه السّلام) އެދެބޭކަލުންނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ مِّنْ عِبَادِنَآ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެއް ۞ ءَاتَيْنَاهُ رَحْمَةً = އެބޭކަލަކަށް މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ދެއްވާފައިވާ.۞ مِّنْ عِنْدِنَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން.۞ وَعَلَّمْنَاهُ = އަދި އެބޭކަލަކަށް މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުގަންނަވައިދެއްވީމެވެ. ۞ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا (٦٥) = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން علم އެއް. (خاصّ علم އެއް.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ އަޅުކަމުގައިވާ ޚާދިމުއަށް (يُوْشَعُ بنُ نُون އަށް) ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ އާއި ހަމައަށް (ދެކަނޑު އެއްވާތަނަށް - ދެކަނޑު ގުޅޭތަނަށް) ދެވިއްޖައުމަށްދާންދެން ނުވަތަ އެތައްއަހަރުތަކެއްވަންދެން އަހުރެންގެ މިދަތުރު ކުރިޔަށް ގެންދާހުށީމެވެ."

(٦١) ފަހެ އެދެ ދެބޭކަލުން އެހިސާބަށް ވަޑައިގެންފުޅުހިނދުން (އެބަހީ: އެދެކަނޑު ގުޅޭ ހިސާބަށް) ވަޑައިގެންފުޅުހިނދުން އެދެބޭކަލުން (ގެންގޮސްފައިވާ) މަހުގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކުރު ނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އެމަސް ކަނޑުގެތެރެއަށް ފުރަޕިލާ ގޮސް ކަނޑުގައި މަގެއް ހަދައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުއްޔަށް ފިލިގޮތުގައި މަގެއްކަމުގައެވެ.)

(٦٢) ފަހެ އެދެ ދެބޭކަލުން އެތަން ފަހަނައަޅައި ކުރިއަށް ވަޑައިގެންފުޅުހިނދުން موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޚާދިމުއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެމެންގެ ހެނދުނުގެ ކާއެއްޗެހިގެންނަންވާ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ މިދަތުރުގައި އަހުރެމެންނަށް އުނދަގުލާއި ވަރުބަލިކަން ލިބިއްޖެއެވެ."

(٦٣) އެޚާދިމު ދަންނަވައެވެ. "ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! އަހުރެމެން އެހިލަގަނޑުގެ ކައިރިއަށް އަރާވެ ހުރިހިނދުން އެމަހުގެ ވާހަކަ ހަނދުމަނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އަހުރެން އެމަސް ހަނދާންނެތުމަށް ހެދީ شيطان އާކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ."

(٦٤) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން އެދުނީ އެއީއެވެ." ފަހެ އެދެބޭކަލުން އެދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިމަގުގެ އަސަރާ تبع ވެގެން އައިތަނަށް رجوع ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެމަސް ދިޔަގޮތް ދިމާ ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)

(٦٥) ފަހެ އެތަނުން އެދެބޭކަލުން، މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންކުރެ އަޅަކު ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއަޅަކީ މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެއަޅާއަށް رحمة އެއް (خاصّ رحمة އެއް) ދެއްވާފައިވާ އަޅެކެވެ. އަދި އެއަޅާއަށް މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (خاصّ) علم އެއް އުގަންނަވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ (خَضِرُ عليه السّلام ކަމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވިއެވެ.)

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ = އެކަލޭގެފާނަށް موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.❁ هَلْ أَتَّبِعُكَ = އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނާ تبع ވެއްޖެއްޔާއެވެ؟ (އެއީ ތަބިޢުވުމަށް ދަންނަވާލެއްވުމެވެ.؟) ❁ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑަށް އުނގަންނައިދެއްވުމުގެ މައްޗަށް. ❁ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ = ތެދުމަގުގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް އުނގެނުއްވިއެއްޗާ ތެރެއިން ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (خَضِرُ عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑާއެކު ކެތްކޮށް ނުވާނެއެވެ. ❁ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ = ކެތްތެރިވުމެއް ގެންގުޅުއްވުމަށް ކިހިނެއް ❁ وَكَيْفَ تَصْبِرُ = ތިބި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާނީ ހިނގައްޖެއްޔާއެވެ؟ ❁ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ = އެކަލޭގެ خبر ތިބި علم ކަލޭގެފާނަށް އިހާތަ ކުރައްވާފައިނުވާ ކަމެއްގައި. قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ سَتَجِدُنِىٓ = ހިތަށްއަރުވާ ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ. ❁ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކެތްތެރިއަކު ކަމުގައެވެ.❁ وَلَآ أَعْصِى لَكَ = ތިބި އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެވޭ. ❁ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ = އަމުރެއްގައި. (އަމުރުގެ ބާރުން) ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: خَضِرُ ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ. ❁ فَلَا تَسْـَٔلْنِى = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާއި ސުވާލު ނުކުރައްވާށެވެ.❁ عَن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމަކާ ބެހޭގޮތުން. ❁ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ = އަޅުގަނޑު އެކަމުން ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުކޮށްދެއްވާހާ ދުވަހަކަށް ❁ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾ = ހަނދާންކޮށްދިނުން بيان ކޮށްދިނުމާ ހަމަޔަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) موسى عليه السّلام އެބޭކަލަކަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތެދުމަގާއި حقّ ގޮތުގައިން ކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވިފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން އަހުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު އުގަންނަވައިދެއްވުމުގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނާ އަހުރެން تبع ވެންތޯއެވެ؟ (ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އަހުރެން ގެންދަވާނުތޯއެވެ.؟)"

(٦٧) އެބޭކަލުބެ ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެންނާ އެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގެން ހުންނެވުމަކަށް ކުޅަދާނަވެވޭ ނުވާނެއެވެ.

(٦٨) އެކަމެއްގެ އެއްވެސް އެނގުމެއް އަދި خبر އެއް ކަލޭގެފާނަށް އެނިގވަޑައިގެންފައި ނުވާކަމެއްގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ކެތްކުރައްވާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟"

(٦٩) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. "الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ ކެތްތެރިއަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަކަށް އަހުރެން ނުއުރުދުނުވާނީމެވެ."

(٧٠) އެބޭކަލުބެ ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވަންޏާ (އަހުރެންނާއެކު ވަޑައިގަންނަވަންޏާ) އެއްވެސްއެއްޗަކާ ގުޅޭ އަދި އެއްވެސްކަމަކާ ގުޅޭ އަހުރެން އެކަމެއް بيان ކޮށްދިނުމުގެކުރިން ކަލޭގެފާނު ފަހައިގެން ވާހަކަދައްކަވައިގެންނުވެވޭނެ އެއްވެސްކަމަކާ ގުޅޭ އަހުރެންނާ ސުވާލު ނުކުރައްވާށެވެ!"

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

މުފްރަދާތު

فَٱنطَلَقَا = ދެންފަހެ އެދެ ދެބޭކަލުން (موسى عليه السّلام އާއި خضِرُ عليه السّلام އާ) ދެބޭކަލުން (އެކުގައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا = އެދެބޭކަލުން ސަވާރުވެވަޑައިގެންފުމަށްދާންދެން. ۞ فِي ٱلسَّفِينَةِ = ނަވަށް. ۞ خَرَقَهَا = އެބޭކަލަކު يعني: (خضِرُ عليه السّلام) އެނަވު ފަޅުއްސަވައިލެއްވިއެވެ.۞ قَالَ أَخَرَقْتَهَا = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެނަވު ފަޅުއްސަވައިލެއްވީތޯއެވެ.؟۞ لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا = އެނަވުގެ أهل ފަރާތް (ކަނޑުގައި) غرق ކޮށްލެއްވުމަށްތަކައި. ۞ لَقَدْ جِئْتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ ۞ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ منكرة ކަމެއް. قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: (خضِرُ عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَلَمْ أَقُلْ = އަހުރެން ނުބުނަމުތޯއެވެ؟ ۞ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެ ވަޑައިނުގަންނަވާނެކަން. ۞ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ = އަހުރެންނާއެކު ކެތްތެރިވެވަޑައި ގަންނަވާކަން.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: (موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ لَا تُؤَاخِذْنِي = ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ނުހިފެހެއްޓަވާށެވެ. (އަހުރެންނަށް ކުށްއެކަމުގައި ނުބައްލަވާށެވެ.) ۞ بِمَا نَسِيتُ = އަހުރެން ހަނދާންނެތިގެން ވީކަމަކާ ދުރު. ۞ وَلَا تُرْهِقْنِي = އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނަށް ނުޖެއްސަވާށެވެ. ۞ مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾ = އަހުރެންގެ ކަންތަކުގައި އަހުރެންނަށް ދަތި އުނދަގޫ. ۞ فَٱنطَلَقَا = ދެންފަހެ އެދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا = އެދެބޭކަލުން ކުޑަ ފިރިހެންކުއްޖަކާ ބައްދަލުވެ ވަޑައިގެންފުމަށް ދާންދެން ۞ فَقَتَلَهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: خضِرُ ގެފާނު) އެކުއްޖާ މަރުއްވަވައިލެއްވިއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً = ކަލޭގެފާނު ހަމަ طاهر نفس އެއް މަރުއްވަވައިލެއްވީތޯއެވެ؟ ۞ بِغَيْرِ نَفْسٍ = އެހެން نفس އަކާ ނުލައި (އެހެން نفس އެއްގެ بدل އަކާ ނުލައި) ۞ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިއަދުކުރެއްވީ ވަރަށްބޮޑުވެގެންވާ منكرة ކަމެއް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) ދެންފަހު އެދެބޭކަލުން - އެބަހީ: موسى عليه السّلام އާ خَضِرُ عليه السّلام އާއި ދެބޭކަލުން (އެކުއެކުގައި) ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެއީ އެދެބޭކަލުން ނަވަކަށް އަރާވަޑައިގެންފުމަށްފަހުންނެވެ. (ދެން އެދެބޭކަލުން ނަވަން އަރާވަޑައިގެން ހަމަޖެހިވަޑައިގަތުމަށްފަހު) خَضِرُ عليه السّلام އެނަވުގެ (ފިޔައެއް ނައްޓާލާފައްވާ) ނަވު ފުވައްޓަވާލައްވައިފިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު އެނަވުގެ أهل ވެރިން غرق ކޮށްލުމަށްޓަކައި އެނަވު ފުވައްޓަވާލެއްވީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކުރެއްވީ ބޮޑުވެގެންވާ منكراة ކަމެކެވެ."

(٧٢) خَضِرُ عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެންނާއެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގެން ނުވުންނެވޭނެ ވާހަކަ އަހުރެން ނުދަންނަވަންތޯއެވެ." (އެބަހީ: ދެންނެވީމެވެ.)

(٧٣) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން ހަނދާންނެތުނުކަމާ މެދު ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ކުށެއްކުރިކަމުގައި ނުބައްލަވާށެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ކަންތަކުގައި އަހުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު ދަތި އުނދަގޫ ނުޖެއްސަވާށެވެ."

(٧٤) ދެންފަހު އެދެބޭކަލުން އެވަޑައިގެންނެވުމުން ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެއީ އެދެބޭކަލުން ކުޑަކުއްޖަކާ ބައްދަލުވެވަޑައިގެންފުމަށްފަހުންނެވެ. ދެންފަހު خَضِرُ عليه السّلام އެކުއްޖާ މަރުއްވާލައްވައިފިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއްވެސްފުރާނައެއްގެ މަރުގެ ބަދަލުގައި ނުލައި ހަމަ طاهر نفس އެއް ކަލޭގެފާނު ތިޔަ މަރުއްވާލެއްވީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކުރެއްވީ ވަރަށްވެސް ބޮޑުވެގެންވާ منكراة ކަމެކެވެ."

۞ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَىْءٍۭ بَعْدَهَا فَلَا تُصَٰحِبْنِى ۖ قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّى عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهْلَ قَرْيَةٍ ٱسْتَطْعَمَآ أَهْلَهَا فَأَبَوْا۟ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥ ۖ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِى وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

މާނަ

۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: خَضِرُ ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَلَمْ أَقُل لَّكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް ނުދަންނަވަންތޯއެވެ.؟ ۞ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެވަޑައިގަންނަވާނެ ވާހަކަ. ۞ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ = އަހުރެންނާއިއެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވުމަކަށް. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِن سَأَلْتُكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ. ۞ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا = އެކަމަށްފަހު (މިފަހަރުން ފަހު) ދެން އެއްޗެއްގެ ކަމުގައި ވާހަކައިން. ۞ فَلَا تُصَاحِبْنِي = ދެން ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނާއި ސުޙުބަތްތެރިނުވާށެވެ. ۞ قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ފުދިއްޖެއެވެ. ލިބިއްޖެއެވެ. ۞ عُذْرًا ﴿٧٦﴾ = ޢުޛުރެއް. ۞ فَانطَلَقَا = ދެންފަހެ އެދެ ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا = އެދެ ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމަށް ދާންދެން. ۞ أَهْلَ قَرْيَةٍ = ރަށެއްގެ أهل ވެރިންގާތަށް. ۞ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا = އެދެބޭކަލުން އެރަށުގެ أهل ވެރިންގެ ކިބައިން ކާއެއްޗެއް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ فَأَبَوْا = ދެންފަހެ އެމީހުން މަނާވެގެންފިއެވެ. ۞ أَن يُضَيِّفُوهُمَا = އެދެބޭކަލުންނަށް ضِيافَةُ ދެއްވުމަކަށް. (ކާން ބޯންދިނުމަކަށް) ۞ فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا = ދެންފަހެ އެދެބޭކަލުން އެރަށުން ފާރެއް (ބިއްދޭންޏެއް) ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ = އެފާރު ވެއްޓޭ ހިސާބުގައިވާ. ވެއްޓެން ބޭނުންވާ ގޮތަށްވާ. ۞ فَأَقَامَهُ = ދެން އެކަލޭގެފާނު (يعني: خَضِرُ ގެފާނު) އެފާރު ތެދުކުރައްވައި ހަމަކޮށްދެއްވިއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (يعني: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ لَوْ شِئْتَ = ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ. ۞ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ = އެކަމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު އުޖޫރައެއް ހިފެވުނީހެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: خَضِرُ عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ = މިވަގުތު މިއީ އަހުރެންނާ ކަލޭގެފާނާ ދުރުވާ ވަކިވުމެވެ. ۞

سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ = އަދި ނިކަންތުޅު އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް تفسير ދަންނަވާ بيان ކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.۞ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ = އެކަންކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވުނު ކަންކަމުގެ ۞ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ = ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވުމުގެ ގޮތުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) خَضِرُ عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑާއެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވާނެކަމަ ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑު ނުދަންނަވަންތޯއެވެ؟. އެބަހީ: ދަންނަވައިފީމެވެ.

(٤٦) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. މިފަހަރަށްފަހު ދެން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ ދެން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާއެކު ނުއުޅުއްވާށެވެ. އޭރުން ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާ ވަކިވެވަޑައިގެންނެވުމަށް) އަޅުގަނޑުގެ ފަރާތުން عُذْرُ އައި ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންފިނޫންތޯއެވެ؟.

(٧٧) ދެންފަހެ އެދެބޭކަލުން (އަލުންވެސް) ހިނގަވަޑައިގަންނަވައިގެން ވަޑައިގެންފިއެވެ. އެއީ އެދެބޭކަލުން ރަށަކަށް أهل ފަރާތްތަކާއި ހަމައަށް ވަޑައިގެންފުމަށްދާންދެނެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުން އެރަށުގެ أهلފަރާތުގެ ކިބައިން ކާއެއްޗެއް ގޮތުގައި އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެދެބޭކަލުންނަށް ކާއެއްޗެއް ދިނުމުން (މެހުމާންދާރީ ކުރުމަށް) މަނާވެގެންފިއެވެ. (ކާއެއްޗެއް ނުދިނެވެ. ދެން އެދެބޭކަލުން އެތަނުން ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) އަދި ފައްޓާން ގޮތްވެފައިވާ ފާރެއް އެރަށުން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން خَضِرُ عليه السّلام އެފާރު ތެދުކޮށްދެއްވާ ހަރުދަނާކޮށް قائم ކުރެއްވިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ މިކަމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނަށް ފައިސާއެއް ނަގާދެއްވިދާނެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު يعنى: (خَضِر عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. މިފަހަރު ދެން މިއީ އަޅުގަނޑާއި ކަލޭގެފާނާއި ދެމެދު ވަކިވާ ފަހަރެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވުނު ކަމުގެ ފުރިހަމަވެވަޑައިގެންނެވުން ކަންކަމުގެ خبر ނިކަންތުޅު އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވާ بيان ކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَٰكِينَ يَعْمَلُونَ فِى ٱلْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا ٱلْغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَآ أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَآ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِى ٱلْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُۥ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ وَمَا فَعَلْتُهُۥ عَنْ أَمْرِى ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

މުފުރަދާތު

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ = ފަހެ ދޯނިނަމަވެ. ۞ فَكَانَتْ لِمَسَٰكِينَ = އެއީ މިސްކީނުން ބައެއްގެ ނަފްއަށްކަމުގައިވިއެވެ.

۞ يَعْمَلُونَ فِى ٱلْبَحْرِ = އެމީހުން ކަނޑުގައި މަސައްކަތްކުރާ. (އެބަހީ: މީހުންގެ ފައިދާއަށް ކުއްޔަށް ދަތުރުކުރާ) ۞

فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا = އަހުރެން قصد ކުރީ އެނައު عَيْبُ ކުރުމަށެވެ. ۞ وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ = އަދި

އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވިއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އެދާން ގޮސްފުނުކުރާ ދިމާގައި) ރަސްކަލަކު. ވިއެވެ. ۞ يَأْخُذُ كُلَّ

سَفِينَةٍ = (އަނިޔާވެރިކަމާއެކު ދޯނިގަނެ) ކޮންމެ ދޯނިއެއް އެމީހާ އަތުލައިގަނެއެވެ. ۞ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ = ފުރިގަނެގެން.

۞ وَأَمَّا ٱلْغُلَٰمُ = އަދި އެކުދިކުއްޖާ ދޯނިނަމަވެ. ۞ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ = ފަހެ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަކީ ދެ

مؤمن ންނަކަމުގައިވިއެވެ. ۞ فَخَشِينَآ أَن يُرْهِقَهُمَا = ދެންފަހެ އެކުއްޖާ ޠާޣީވެގެން އެދެމީހުންނަށް އެކުއްޖާ

އިތުރުކޮށްދީ ބޮއްސަޅިފުށްކަމަށް އަހުރެން ބިރުވެރިވިއެވެ. طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ = ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި

ކާފިރުކަން. ۞ فَأَرَدْنَآ = ފަހެ އަހުރެން އެދުނީ. ۞ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا = އެދެމީހުންގެ ربّ އެދެމީހުންނަށް

ބަދަލުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ۞ خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً = އެކުއްޖާއަށްވުރެ ދީންވެރިކަމުގައި ހެޔޮ طاهر ކުދިންވެރިއެއް

މާޔޮހޮ ބަޔަކަށް ކުއްޖެއް. ۞ وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ = އަދި (އެދެމީހުންނަށް) رَحْمُ އާއި އޯގާތެރިކަމާ ގާތް. ۞

وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ = އަދި އެފާރު ދޯނިނަމަވެ. ۞ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ = ފަހެ يتيم ދެކުދިންނަށް

ވެއްޖެއްކަމުގައި އެފާރު ވިއެވެ. ۞ فِى ٱلْمَدِينَةِ = ރަށުގައި. ۞ وَكَانَ تَحْتَهُۥ = އަދި އޭގެ

ދަށުގައިވިއެވެ. ۞ كَنزٌ لَّهُمَا = އެދެކުދިންނަށްވާ خزانة އެއް. ۞ وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا = އަދި އެދެކުދިންގެ

ބައްޕައަކީ صالح މީހެއްކަމުގައިވިއެވެ. ۞ فَأَرَادَ رَبُّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވީ. ۞ أَن

يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا = އެދެކުދިން (بالغ ވެ) ގަދަވަރުކަމަށް ފޯރުމަށެވެ. ۞ وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا = އަދި

އެދެކުދިން އެދެކުދިންގެ خزانة ނެރުމަށެވެ.۞ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގޮތުން. ۞ وَمَا فَعَلْتُهُۥ عَنْ أَمْرِى = އަދި އަހުރެންގެ އަމިއްލަ رَأيُ އާއި ވިސްނުމަކުން އަހުރެން އެކަންކަން ކުރީކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ = އެއީ تفسير އެވެ. بيان އެވެ. ۞ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ = އެކަންކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދުނަވެވަޑައިނުގަނެވުނު ކަންކަމުގެ.۞ صَبْرًا (٨٢) = ކެތްތެރިވުމުގެ ގޮތުން./ ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) ޚަޟިރު ދަންނަވައެވެ. ޚަޟިރު އާއި ނަބިއްޔާ ...
[illegible]

(٨٠) އަދި [illegible] mؤمن [illegible]

(٨١) އަދި [illegible] طاهر [illegible] رَحم [illegible]

(٨٢) އަދި [illegible] يتيم [illegible] خزانة [illegible] صالح [illegible] ربّ [illegible] تصرّف [illegible] خزانة [illegible] ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة [illegible] رَأى [illegible] تفسير [illegible]

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَـٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَـٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾

މުފްރަދާތު

وَيَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ތިބާ އެދިގެން يعنى: مشرك ން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ = ذُوالْقَرْنَيْنِ އާއި ބެހޭގޮތުން – (އެއީ ރަސްކަލެއް) ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم = ނިކަންހުރެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔައިދޭނަމެވެ. ❁ مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ذِكر – يعنى: (خبر). ❁ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَءَاتَيْنَـٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކޮންމެ އެއްޗަކުންވެސް (ކޮންމެކަމަކުންވެސް) ދެއްވީމެވެ. ❁ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ = علم އެއް / އެކަމެއް ލިބުނުމަގެއް. ❁ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ = ފަހެ ވަގުތު އެކަލޭގެފާނު ސަފަރުކުރި تبع ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (މަގެއް تبع ވެވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ = އެކަލޭގެފާނު ފުރަތަމަ ދެންނެވެ./ ވަޑައިގެންނެވުނުހިނދުން. ❁ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ = އިރުއޮއްސޭތަނަށް (އެބަހީ: އިރުއޮއްސޭ ފަރާތުން ބައްރު ނިމި ކަނޑު ފެށޭ ފަރާ ހިސާބަށް / ފަހެ އޭނާގެ ފެނުނީ އެސަރަހައްދެވެ.) ❁ وَجَدَهَا تَغْرُبُ = އަދި އެ އިރުއޮއްސޭ އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ ބަލާބެލުމަށް ފެންނަގޮތެވެ.) (ابن كثير)) ❁ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ = ކަޅުކިބި ފެންގަނޑެއްގައި (ގަދަހޫނު ފެންގަނޑެއްގައި (زُبْدَةُ التّفسير)) ❁ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا = އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ބައެއް މީހުން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ قُلْنَا يَـٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ ذوالقرنين އެވެ.❁ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ = އެއްކޮށް ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. (އެއީ كافر ބައެއްވެ.) ❁ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ = އަދި އެއްކޮށް އެމީހުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު ހެޔޮގޮތް ކަނޑައަޅުއްވުމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވުމާ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައި دعوة ދެއްވާ އެއްވުމެވެ.) ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَمَّا مَن ظَلَمَ = ނަމަވެސް ظلم ކުރި މީހާ (شرك ކޮށް ދުވެރިކޮށްފި މީހާ) ހަމަނަށެވެ. ❁ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނީއެވެ.❁ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ = ދެން އޭނާ އެނބުރި ربّ ގެ حضرة އަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. ❁ فَيُعَذِّبُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ❁ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ = ވަރަށްބޮޑު ބިރުވެރި عذاب އެއް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން – (يعني: يهودى ނަޞާރާއިން مشرك ން ބުނެއެވެ.) ذُوْالْقَرْنَيْنِ އާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން އެކަލޭގެފާނުގެ خبر (وحى ގެ ذريعة އިން) ކިޔައިދޭހުށީމެވެ.

• ދަންނައެވެ. ذُوْالْقَرْنَيْنِ އަކީ ކާކު ކަމާއިބެހޭގޮތުން تفسير علم ވެރިންގެ ތެރޭގައާއި تاريخ ތެރޭގައި إختلاف ތަކެއްވެއެވެ. މާގިނަ ދަންނަތެރިންގެ ބަސްވަނީ رَحِمَ الله އެވެ. أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި ބުނެވިގެންވެއެވެ. އޭނާ رُوم ކަރައިގެ ޒުވާނެކެވެ. ގަދި ގަދަ އެތުންކަމުގައި وَهب بن مُنَبّة ގެ ގަދިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އޭނާ ملائكة ބޭކަލަކެއްކަމަށެވެ. ގަދި زبدة التّفسير ގައިވެސް އިސްކަންދަރު الإسْكَنْدَر بن فيليبوس ކަމަށެވެ. ގަދި މިސްރުވެރިޔާ ވަރަށްގިނަ ބޮޑުބޮޑު ހިސާބުތައްވެއެވެ. ކާންބޮޑުވަނަ الله އެބޭކަލަކު ވަރަށްގިނަ وَسِيْلة ތަކެއް ދެއްވާފައިވާ ބޭކަލެކެވެ. އެ ވަސީލަތްތަކުގެ ބާރުގައި އެކަލޭގެފާނު ވަރަށްގިނަ ކަންތައްތައް ކުރެއްވިކަމުގައި قرآن ގައި މިވަނީ الله ހުރިހާކަމެއް އެންގެވުމެވެ. އެކަމަށް ހުރިހާކަމެއް إيمان ވާންޖެހެއެވެ. والله أعلم .

(٨٤) (الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިޒަމީނުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ބާރުގައި تَمْكِيْنُ ކުރި ދެއްވީމެވެ. އެބަހީ: ކަންތައްތައް ކުރުމަށްޓަކައި ހަމަޖެހިލައްވައިދެއްވީމެވެ. ގަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ علم އާއި އެކަންކުރާނެގޮތް މިޒަމީނުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.

(٨٥) - (٨٦) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެ علم އާއި وسيلة ތަކާއި تبع ވެވަޑައިގެން ދަތުރުފުޅުކުރެއްވީ އިރުއޮއްސޭ ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެބަސް تفسير ކުރެއްވި ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އޭގެ مغرب ދެކުނުގެ بَرُّ ނިމުންދުން ވަޑައިގެންނެވިކަމަށެވެ. ދެން ކުރިމަތިލިއީ އަޅި ކަނޑެވެ. އޭގެ مُحِيْطُ الهَادِى އެވެ. ޕެސިފިކް އޯޝަނެވެ.) ގަދި ކަޅުވަދި ފެންގަނޑެއްގައި އިރު އޮއްސޭތީ އެކަލޭގެފާނަށް ދެކިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އޭގެ ބަލާބެލުމުގައި ފެންނަކޮށްލައިގަތުމުގައި تفسير علم ވެރިންކުރެ ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. والله أعلم) ގަދި އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ބައެއްމީހުން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އޭގެ ކާފިރުބައެއްކަމުގައި ވެއެވެ.) (الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. މިޒަމީނުގައި ބާރުދެއްވެއެވެ.) އާ ذُوْالْقَرْنَيْنِ އެވެ. އެއްކޮޅު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން الله ގެ އައްޑަށް ވަންނަވަންކަށް قبول ނުކޮށް ގަދި ކަލޭގެފާނަށް ކިރިޔާމިނިވަނުވެލައްވާ އެމީހުން މަރުވުމެވެ.) އެއްކޮޅު އެމީހުން ހެޔޮގޮތުގައި އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ދީނަށް دعوة ދެއްވާށެވެ!

(٨٧) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ގަދިކޮބައިތޯއެއްޖެހޭ – އެބަހީ: شرْكُ ގެ ތެރޭގައި ކުރިހަމަޖެހި – ދަންނައެވެ. ފަހެ ނިކަމަހުތު އެމީހަކު ހަމަގައިން عذاب ދެއްވާނަމެވެ. ގަދިހުނާ އެމީހަކާ އެމީހަކުގެ ربّ ގެ حضرة ގަދި ރުޖޫޢުވާނެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް ގަދަފާގެންގާ عذاب (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާނެއެވެ.

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾

މުފްރަދާތު

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ = އަދި إيمان ވެއްޖެވިޔާ ތަންނަށެވެ. ۞ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އުޅުނާ صالح عمل ކުރި.۞

فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ = ފަހެ އެމީހަކަށް جزاء އެއްގޮތުގައި "اَلْحُسْنَى" (ސުވަރުގެ) ހުންނަ ހުއްޓެވެ.۞

وَسَنَقُولُ لَهُۥ = އަދި އެމީހަކަށް ނިޔަންނުކަށް އަހުރެން ބުނާނަމެވެ. ۞ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ = އަހުރެމެންގެ

ކަންތައްތަކުގައި ލުއިކަމާ ގުޅޭ ކަންތައްތައް. (الله އަށް ކުއްތަންވާން ތައުލީމު ދިނުމަށް) ۞ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾

= ދެން އޭނާ ކަންތައްތަކުގެ މަގެއް تبع ވެވަޑައިގެން ވަޑައިގަތީ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ

ٱلشَّمْسِ = އިރުއަރާތަން ވަޑައިގެންފިއްޔާތަކާ ވަޑައިގަތުމުންނެވެ. ۞ وَجَدَهَا تَطْلُعُ = އޭނާ ކަންތައް

އެ އިރުއަރާތަން ދެކެވަޑައިގަތީ. ۞ عَلَىٰ قَوْمٍ = ބައެއް މީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم =

އެމީހުންނަށް ހިމާޔަތްތެރިކަމެއް ނުލައްވައެވެ. ۞ مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ = އެ އިރުގެ ކަރުނަމުގައި އެއްވެސް

ނިވައެއް. ۞ كَذَٰلِكَ = އެހެނެވެ.۞ وَقَدْ أَحَطْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހިމާޔަތްތެރިކަމުގެ

ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކެވެ. ۞ بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ = އޭނާގެ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުގައި علم އެއް އަދި ޚަބަރުގެ. ۞

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ = ދެން އަނެއްކާވެސް އޭނާ ކަންތައްތަކާ މަގެއް تبع ވެވަޑައިގެން

ވަޑައިގަތީ. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ = ދެ ފަރުބަދަ ދެމެދަށް (ދެ ފަރުބަދައިގެ ދެމެދަށް)

ވަޑައިގަތުމުންނެވެ. ۞ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا = އަދި އެ ދެފަރުބަދައިގެ ކައިރިން އޭނާ ކަންތައް ބައެއް

ދެކެވަޑައިގަތީ. ۞ لَّا يَكَادُونَ = އެމީހުން ގާތްވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ =

ބަސްތަކުގެ މާނަ / (މީހުން ބަހެއް ދަންނަވާކަށް) ۞ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ

ذُوالْقَرْنَيْنِ އެވެ.۞ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ = ހަމަކަށަވަރުން يَأْجُوجُ مَأْ جُوْج މީހުންނީ. ۞ مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ

= އުޅުމުންނޭ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެކެވެ. ۞ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް ޓެކްސްއެއް ކަނޑައަޅަންތޯއެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ = ކަލޭގެފާނު ހަދައިދިނުމަށް / ހެއްދެވުމަށްޓަކައި ۞ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ = އަހުރެމެންނާ އެމީހުންނާއިދެމެދު ހުރަހެއް / ފާރެއް / ބަންދެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހާ ދަންނަވާށެވެ. ފަހެ، އެމީހަކަށް ރަނގަޅު جزاء ހުރެއްޖެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް ފަސޭހަ ކަމުގެ އަމުރުން عمل ކުރާނީމެވެ. އެއީ الله އާއި ކުއްލިއެއްވެސް ގޮތަކަށް عمل ކުރާމީހުންނާއި ގުޅޭގޮތުން معاملة ކުރާނީމެވެ.

(٨٩) ދެން އެކަލޭގެފާނު މަގެއް تبع ކުރެއްވިއެވެ (އަނެއްކާވެސް ކުރިއަށް) ފެށިގެންދިޔައެވެ.

(٩٠) އެއީ އިރުއަރާތަނަށް ހަމަޔަށް ފޯރުވައިގަތުމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަތީ ބަޔަކު ހަމަ އިރުއަރާހިސާބުގައެވެ. އެމީހުންނަށް އިރުއަރާ ދިމާލުން އެއްވެސް ހުރަހެއް ނެތެވެ. (ބިނާވެސް އެމީހުންނަށް އެއްޗެއް ހޯދިއެއް ނުހުރެވެ. އަދި ބިނާކުރަން ތިބީ ފަރާތަކަށް ހަރުފާސް އެވެ. ފާރާއި ގެދޮރު ރަހަތަކެއް ނުހުރެއެވެ. ވީއެވެ. ފަހަރަ ޖަންގަލި ފޭރާންތަކުގެ ދެމެދުގައި ދިރިއުޅުނެވެ.)

(٩١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައިވާ علم އާއި تجربة ތަކެއް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (زبدة التفسير) ނުވަތަ އިރުއަރާހިސާބުގައިވާ އެބަޔަކު އެއްޗެހީގައި ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެމީހުން خلق ކުރެއްވީ ތިމަންރަސްކަލަނގެއެވެ. ނުވަތަ ގޮތެއްގެމަތިންނެވެ. = تفسير الطبرى =

(٩٢) ދެން އަނެއްކާވެސް އެކަލޭގެފާނު މަގެއް تبع ކުރެއްވިއެވެ (ސަމާލުކަމާކީ ހިސާބަށް ވަޑައިގެން ފެށިގެންދިޔައެވެ.

(٩٣) އެއީ ދެފަރުބަދައާ ދެމެދަށް ވަޑައިގަތުމަށް ހަމަޔަށް ފޯރުވައިގަތުމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެތަނުން ދެފަރުބަދައިގެ ކުރިމަތިން ބަޔަކު ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މީހުން ދަނޑިވަޅަކީ فَهْمُ ކުރުމަކީ ވިސްނައިގަތުމަކީ އެމީހުން ގާތްވެސް ނުވެއެވެ.

(٩٤) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ذوالقَرْنَيْنِ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ގެ މީހުންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެކެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެމެންގެއިން ޓެކްސެއް (ޖިޒްޔާއެއް) ނަންގަވާނަމެވެ. އެއީ އަހުރެމެންނާއި އެބައިމީހުންނާއިދެމެދު ކަލޭގެފާނު ހުރަހެއް ހަދައިދެއްވުމުގެ މައްޗަށެވެ.

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَـٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَـٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هَـٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّى ۖ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّى جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّى حَقًّا ﴿٩٨﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ = އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ربّ ދެއްވާފައިވާ ބާރާއި ވެރިކަމާއި ސާމާނު (ކަލޭމެންގެ ޢަޠިއްޔާތަށްވުރެ) މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ = ފަހެ ކަލޭމެން ބާރުގެ ގޮތުން (މަސައްކަތްތެރިންނާއި މުދާގެންގޮސް) އަހުރެންނަށް އެހީވޭށެވެ. ۞ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ = ކަލޭމެންނާއި އަދި އެމީހުންނާދެމެދު އަހުރެން ފާރެއްހަދައިދޭނަމެވެ. ۞ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ = ފާރަކަށް. ۞ ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ = ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަރުވާށެވެ ދަގަނޑުގެ ބޮޑިބޮޑިކޮޅު ގެނެސްދޭށެވެ. / ދަގަނޑު ގެނެސްދޭށެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ = ހަމަހަމަވެއްޖެއުމަށް ފަރުބަދަ. ۞ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ = ދެފަރުބަދައިގެ ކޮޅުތަކާއި. ۞ قَالَ ٱنفُخُوا۟ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފުމެލާށެވެ. (އަލިފާން ރޯކޮށްލާށެވެ.) ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا = އެއުރެން ދަގަނޑު އަލިފާނަކަށް ހެދުމުން / ވިރުވުމުން. ۞ قَالَ ءَاتُونِىٓ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަރުވާށެވެ ގެނެސްދޭށެވެ.۞ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭގެމައްޗަށް ވިރިފައިހުރި (ނުވަތަ ދަގަނޑު ނުވަތަ ތިލަ) އޮއްސާލާނަމެވެ.۞ فَمَا ٱسْطَـٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ = ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް އެފާރުގެމަތިން އަރަން ކުޅަދާނަ ނުވިއެވެ.۞ وَمَا ٱسْتَطَـٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ = އަދި އޭގައި ތަޅައިލުމަށް (ފުރަޅުއަޅާލުމަށް) ވަޅު އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވިއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު - يعنى: ذُوا الْقَرْنَيْنِ - ވިދާޅުވިއެވެ.۞ هَـٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّى = މިއީ އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رَحْمَة އެކެވެ. ۞ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّى = ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعد ފުރި އަތުވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: އަލިފާން ނުކުތުމުގެ وقت އައިސްފިއްޔާއެވެ.) ۞ جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ = ބިމާ ހަމަހަމަކޮށްލައްވާނެ ތަނެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އެފާރު ހައްދަވާނެއެވެ. ۞ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّى = އަދި އަހުރެންގެ ربّ ގެ وعد ތެދުވެއެވެ.۞ حَقًّا ﴿٩٨﴾ = حقّ ވެގެންވާ އެއްޗަކަށް ވުމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގެންނަށް ربّ ދެއްވާފައިވާ ބާރާއި ސަލާމަތް (ކަލޭމެންގެ ޚަޒާނާއި ބޮކާރަންވެރި) މާލުތަކުވެސް ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ބާރުގެގޮތުން އެހީވޭ: މަސައްކަތު ހިންގާނެމީހުންގެގޮތުން އަޅުގެންނަށް އެހީވެދޭށެވެ. ބޭނުންވަނީ މަސައްކަތް ހިންގާނެމީހުންނެވެ. އޭރުން ކަލޭމެންނާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދު އަޅުގެން ހުރަހެއް - (ފާރެއް) ޖަހައިދޭނަމެވެ.

(٩٦) ކަލޭމެން އަޅުގެންނަށް ދަގަނޑު ބުރިބުރި (ދަގަނޑުގެ ބައިވަރުބައިތައް) ގެންނާށެވެ. އެއީ ދެފަރުބަދައިގެ ކޮޅާއި ހަމަވާންދެންނެވެ. (ދެން އެމީހުން އެކަންތައް އެގޮތަށް ކުރީމާ ވިދާޅުވިއެވެ.) ދެން ކަލޭމެން އެތަނަށް އަލިފާންޖަހައި ރުކާރު ފުމެހަދާށެވެ. އެއީ އެދަނޑާ ދަގަނޑު އަލިފާނަށްވާންދެންނެވެ. ވީންދެންނެވެ. ދެން ވިދުނީމާ ކަލޭމެން އަޅުގެންނަށްގާގޮތަށް އެތަކެތި ގެންނާށެވެ. އަޅުގެން އެތަކެތި އެތަނަށް އުއްސާރިދީމެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ އެހީއާއިއެކު ވަރުގަދަ ބޯފާރެއް ފެއްސުވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ އެފާރު ބައްޓަންކޮށް ގެތެރެ ދެވުނެވެ. والله أعلم)

• ދަންނަވައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންވާ يأجوج ومأجوج މީހުންގެ ވާހަކައާއި އަދި އެމީހުން އެކިމީހުންގެ ގޮތުގައި ހަޤީޤަތުގައި ذوالقرنين ލެއްވި ބޭފުޅެއްގެ ވާހަކަ تفسير ފޮތްތަކާއި تاريخ ފޮތްތަކުގައި އެކި عبارة ތަ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެއީ ކުރު ރިވާޔަތްތަކެކެވެ. އެވާހަކައެއް އަދި އެކަން فرصة އެއްގައި بيان ކުރެވޭނެ ބާރެއްނެތެވެ. ކޮންމެއަކަސް މި يأجوج ومأجوج މީހުން އަދި قيامة قائم ވުމާއި ގާތުގައި ދުނިޔެއަށް ނިކުންނާނެ ވާހަކައާއި އެއީ عمر ދޭވޭ އަދި މީހުން ގިނަ ބައެއްކަމާއި އެމީހުންނަކީ ގިނަބައެއްގެ އެއްކޮށް ކައިރިއަކާ ބައެއްކަމާއި މިވާހަކައެއްވެސް އެފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި އެވަނީ އޭގެ إشارة ތަކެކެވެ. والله أعلم .

(٩٧) (ذُوا الْقَرْنَيْنِ އެފާރުހަދައިވާ ނިންމުމާ ދެން يأجوج ومأجوج ގެ މީހުންނަށް އެއްޗެއްކަމެއްވެސް މިސްތަކެއްވެސް ނަގާފައެއް ކުޑަކޮށްއެއް ނުވެއެވެ. އެވާހަކަ الله تعالى وحی ކުރައްވާފައި މިވަނީއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެފާރުގެ މައްޗަށް އަރާފައެއް ކުޑަ ނަގައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެފާރު ފޮޅިބަހެއް ހަދާފައެއް ކުޑަ ނުވެއެވެ.

(٩٨) (އެކަލޭގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة އެކެވެ. ދެންފަހު އެބައިމީހުން ނުކުތުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعد ފުރާއި أمر ފުރާ ދުވަހު އަޅުގަނޑުމެން އެކަށަނަގެ އެފާރު ހަލާކުކޮށްލުމާއި ބިމާ ހަމަހަމަކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އަޅުގެންގެ ربّ ގެ وعد ފުރުގެ އެއީ حقّ ވެގެންވާ އެއްކަމެއްގެތެރެއިވެއެވެ. (އެބަހީ: يقين ނުވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ. އެމީހުން އެފާރު ހަލާކުކޮށް ނިކުންނާނީ قيامة ވުމާއި ގާތްކޮށެވެ. އެއީ دَجَّالُ ގެ ފަހުންނެވެ. تفسير ފޮތްތަކުގައި އެވާހަކަ އެކަމަށްވުނުވެއެވެ. والله أعلم)

۞ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾

މުފްރަދާތު

۞ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އުދުވައި ދޫކުރައްވާ ހުރީމެވެ. ۞ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއި ގުޅިގެން ވަޅި ވައްސާލާގޮތަށް. ۞ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ = އަދި ސޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ފުމެލެވޭނެއެވެ.) ۞ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެން (حساب ބެއްލެވުމަށް) ޖަމާކުރައްވާ ހުރީމެވެ. ۞ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ހުށަހަޅުއްވާހުރީމެވެ.۞ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކާފިރުންނަށްޓަކައި ހުށަހެޅުއްވުން. ۞ الَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ = އެމީހުންގެ ލޮލަށް ނިވައިވެގެންވި މީހުންނެވެ. ۞ عَنْ ذِكْرِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަފުޅާއި ذِكر ކުރުމުން. (حقّ އާއި قبول ކުރުމުގެ ކުރުމުން.) ۞ وَكَانُوا = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ = (حقّ دليل ތަކާ) އަޑުއަހަން ކުޅަދާނަވެވިގެން ނުވާ މީހުންގޮތުގައި. ۞ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا = ފަހެ ކާފިރުވި މީސްތަކުން ހީކުރީއެވެ.؟ (ހީކުރީއެވެ؟.) ۞ أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ (صالح) އަޅުންނިޔަމަން / إختيار ކުރުމަށް. ۞ مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ންކަމުގައި / إله ންކަމުގައި. ۞ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ۞ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ = ކާފިރުންނަށް ޒިޔާފަތެއްކަމުގައި. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކިޔައިދެއްވާށެވެ!۞ هَلْ نُنَبِّئُكُم = ތިމަންނާމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދެންނެވީމެވެ؟ ۞ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ = عمل ގެ ގޮތުން އެންމެ ގެއްލުންވެރިވީ މީހުންގެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދުވަހުން (يَأجوج ومأجوج) ގެ މީހުން އެހެރީ ޒުވައްޓާގަވައި ނުކުންނަ ދުވަހުން ނުވަތަ/ قيامة ދުވަހުން) އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ މައްސޫނިވެ އެކުވެރިޔަށް ދޫކޮށްލައްވާނެވެ. ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންނާއި އެކުވެ އެއްކޮށް ގަނޑެއްވާނެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) ޞޫރުގައި ފުންމަވާފުޅުވެއްޖެއްޔާ ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެންނަށް އެކައްޗަކަށް ޖަމާކުރައްވާނެވެ.

(١٠٠) އަދި އެ قيامة ދުވަހުން ކާފިރުންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ހުށަހަޅުއްވާނެވެ. ހާމަކުރައްވާ ފާޅުކުރައްވާނެވެ.

(١٠١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ (ލޮލުގެ) ލޮލަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ذِكْرُ ކުރުމާއި حقّ ބަސް قبول ކުރުމުން މުޅިން ނިވައިވެ އަނދިރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް حقّ ބަހެއް އަދި دليل އެހުމަށް ކެތްތެރިވެވޭކަށްނުވާ ބަރުކަނުގައި އެމީހުންވިއެވެ.

(١٠٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުން (ملائكة ތަކުންނާ عيسى عليه السّلام ފަދަ صالح އަޅުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުންގެ وَلِيُّ ންކަމުގައި ހިފައި إختيار ކުރުމަކީ ކާފިރުންގެ މީހުން ހިތަށްއެރީހެއްތޯއެވެ؟. (އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އެބަޔަކުންނަކީ އެކާފިރުންގެ عداوة ތެރިންނެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް މެހެމާނުކަން قيامة ދުވަހުން ދެއްވަނީ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٠٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) عمل ގައި އެންމެ ގެއްލުންތެރިވެގެންވާ ބަޔަކީ خبر ކޮށްދެއްވަންތޯ ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެއްވަންތޯއެވެ؟. މީހުން ވިދާޅުވާށެވެ.

ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَلِقَآئِهِۦ فَحَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا۟ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَـٰتِى وَرُسُلِى هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّـٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

މުފްރަދާތު

ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ❁ ضَلَّ سَعْيُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް ގެއްލިހަލާކުވި މީހުންނެވެ. (ބާޠިލުވެގެންދި
عمل ކުރިމީހުންނެވެ.) ❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ وَهُمْ يَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހީކުރާ
حال.❁ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ = ހަމަ ރަނގަޅަށް އެމީހުން އެކުރާ عمل ރަނގަޅުކަމުގައި. أُو۟لَـٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެމީހުން އެއީ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނެވެ.❁ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް
(حجّة ތަކާއި دليل ތަކަށް) ❁ وَلِقَآئِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމާއިދެކޮޅަށް. فَحَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ =
ފަހެ އެމީހުންގެ (އެފަދަ) عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ. ❁ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް
ބަރުދަނެއް ނުކުރާހުށީމެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ = އެއްވެސް ވަޒަނެއް. (އެއްވެސް
ބަރުދަނެއް) ❁ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންގެ އެކަމުގެ جزاء އަކީ ނަރަކައެވެ.❁ بِمَا كَفَرُوا۟ = އެމީހުން
ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَـٰتِى وَرُسُلِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ
رسول ންނާއިމެދު އެމީހުންނުކުރި (އާޔަތްތަކާއި رسول ންނާމެދު އެމީހުން عمل ކުރީ) ❁ هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ = މަލާމާތާ އަދި
ފުރައްސާރައިގެމަތިން.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ
= އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. كَانَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިއެވެ.❁ جَنَّـٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ = فِرْدَوْس އޭ
ކިޔާ ސުވަރުގެ. ❁ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހުން ފައިބައިތިބޭ ތަނަކަށް. (ޒިޔާފަތެއްގެ
ގޮތުގައި) ❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހާލުގައެވެ. ❁ لَا يَبْغُونَ عَنْهَا = އެމީހުން
އެތަނުން ބަދަލުވުމަކަށް ނުއެދޭނެތެވެ.❁ حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ = އެތަން އެއްވެސްތަނަކަށް ބަދަލުކުރުމަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) އެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެއްވެސް ބޭނުމެއްނެތި ގެއްލިގެންދިޔަ عمل ކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތަކީ ހެޔޮކަންތައްކުރަމުން އެމީހުން އުޅުނީ ހަމަ ރަނގަޅުކަންތައްކަމުގައެވެ.

(١٠٥) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށާއި އަދި އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާންކަމަށް ކާފިރުވީ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: آخرة ދުވަސް އިންކާރުކުރިމީހުންނެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުން ކުރި އެންމެހައި عمل باطل ވެގެންދިޔައެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ عمل ގެ އެއްވެސް ثواب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަހައްޓަވާކަށްނުވާނެއެވެ.

(١٠٦) އެމީހުން އެކުރި ކަންތައްތަކުގެ އެމީހުންގެ جزاء އަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެއީ މަލާމާތުކުރުމާއި ފުރައްސާރަކުރުމަށް އެއްޗެއްކަމުގައި އެމީހުން ހިފައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٠٧) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ފައިބައިތިބުމަށް ވާނީ ނުޒުލުގައި (ގެސްޓް ހައުސް އެއް) فردوس އެކުލެވޭ ސުވަރުގެތަކުގައިވާނެއެވެ. (فردوس ގެ މާނައަކީ ބަގީޗާ ބަގީޗާއިން ގިސްބަދަލުވާ ގަސްތަކެވެ. ގައިގަނޑުގައި ހުރި ގިސްބަދަލުތަކެވެ. މެދުގަނޑު އެއްކަލަކަށް ހުންނަނީ ބާބިސްކަރުބެވެ. އެއީ رُومی ބަހުން ބަގީޗާއެވެ. زيدة التفسير = فردوس އެއީ ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖަތަކުން އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ މެދުގައިވާ އަޅުގަނޑެވެ. رحمن ވަންތަ الله ގެ عرش ހުރެވެނީ އެތަނާ މަތީގައެވެ. ސުވަރުގޭގެ ކޯރުތައް ފެށިގެން އަންނަނީ އެތަނުންނެވެ. = طبرى =)

(١٠٨) ދެންފަހެ މި ސުވަރުގޭގައި އަބަދުގައި އެމީހުން ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުން އެހެންތަނަކަށް ބަދަލުވުމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ.

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا ﴿١١٠﴾

މުފްރަދާތު

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا = ކަނޑު ދެލީ ދެލިކަމުގައިވިނަމަވެސް. ❁ لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى = މިމަނިކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ كلمة ތަކަށް (ކަލިމަތަށް ލިޔުމަށް) ❁ لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑު ހުސްވެއްޖެއީހެވެ. ❁ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى = މިމަނިކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ ކަލިމަތައް ހުސްވުމުގެ ކުރިން. ❁ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ = އަދި އެކަނޑާ އެއްވަރު އެހެން ދެލި އެއްޗެއް މަދަދުގެގޮތުގައި ގެނައަސްވެސް.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = މިމަނިކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަލޭމެންނާ އެއްފަދަ ކަލޭގެފާނުންނަކީ آدم ގެ ދަރިއަކުކަމުގައެވެ. ❁ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = މިމަނިކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވޭ. ❁ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ إله އަކީ. ❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ = ހަމަ އެކަކު إله އެކެވެ. ❁ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ = ފަހެ އުއްމީދުކުރާކަމުގައިވާމީހާ / ނުވަތަ ބިރުވެތިވާކަމުގައިވާ މީހާ. ❁ لِقَآءَ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމަށް. ❁ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا = ފަހެ އޭނާ صالح عمل ތަ عمل ކުރާށެވެ! ❁ وَلَا يُشْرِكْ = އަދި އޭނާ ބައިވެރިނުކުރާށެވެ! / شريك ނުކުރާށެވެ! ❁ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ = އޭނާގެ ربّ ގެ އަޅުކަމުގައި. (އޭނާގެ ربّ އަށް ކުރާ އަޅުކަމުގައި) ❁ أَحَدًا ﴿١١٠﴾ = ހަމައެކަކުވެސް. އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ كلمة ތަކު ލިޔުމަށް ދެލިކަމުގައި ކަނޑުވީނަމަ އަދި އެފަދަ އިތުރު ކަނޑެއް ގެނައިނަމަވެސް ތިމަންނަމެންގެ ربّ ގެ كلمة ތަކުލިޔުން ނިމުމުގެކުރިން އެކަނޑު ހިކިގެންދާނެ ކަމަށްވާނެއެވެ. (كلمة ތަކީ އާޔަތްތަކެވެ.)

(١١٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެން ފަދަ ކަލޭމެންނާއެކު آدم ގެ ދަރިއަކު ކަމުގައެވެ. (އެކަމަކު) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރައްވައެވެ. (އެ وحي ގައިވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ إله ވާކަލާނގެ ކަލޭމެނީ އެކަކު إله ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، އެމީހަކު ربّ އާއި ބައްދަލުވުމަށް އުންމީދުކުރާނަމަ ބަލާށެވެ ހެޔޮ އަމަލު ފަހެ، އެމީހާ صالح عمل ކުރާހުށިކަމެވެ. އަދި އޭނާ ربّ ގެ އަޅުކަމުގައި އެހެން: އޭނާގެ ربّ އަށް އަޅުކަމުގައި ހަމައެކަކުވެސް، އެކަކުވެސް ބައިވެރިނުކުރާށެވެ. އެކަލާނގެއާ شريك ނުކުރާށެވެ!

• ފާސްނަގައެވެ. صالح عمل އަކީ: އެ عمل އެއްގައި ތިން شرط އެއް ފުރިހަމަވެގެންވާ عمل އެވެ. އެއީ (١) الله އަށް إخلاص ތެރިކަމާއިއެކު އެއްވެސް شِرْك އެއް ބައިވެރިވެގެންނުވާ عمل ކަމަށްވުން. (٢) رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ سنّة ގައިވާގޮތަށް އުނިއިތުރު ނުކޮށް އެ عمل އެއް ކުރުން. (٣) އެ عمل އަކީ مسلم އަކުކުރި عمل ކަމަށްވުން މިއެވެ. މިތިން شرط ނުހުރި شرط އެއް އުނިވެއްޖެނަމަ އެ عمل އަކީ صالح عمل އެއްނޫނެވެ.

مَريَم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة مريم | އާޔަތުގެ އަދަދު (٩٨)

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ مِن وَرَآءِى وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنِى وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾

ލަފްޒީ މާނަ

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ = (މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތްރަސް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.)۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ =(މިއީ) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. / بيان ކޮށްދިނުމެވެ.۞ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ = އެކަލާނގެ އަޅާ زَكَرِيَّا (عليه السّلام) ގެ މައްޗަށް ލެއްވި. ۞ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައިދިން. ۞ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ = ވަންހަނާކޮށްގެންވާ ސިއްރު ދަންނަވައިގަތުން. ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ.۞ إِنِّي وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ކަށިތައް ބަލިކަށިވެ ضَعِيْفُ ވެއްޖެއެވެ.۞ وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا = އަދި ބޮލުގައި ނުރައިހަވެ ފުރިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ބޮލުގައި ނުރައިހަވެއްޖެއެވެ.۞ وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ = އަދި އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެއަށް (މިގޮތަށްގެއިވަސް) دعاء ދަންނަވައި ނުލިބިއެވެ. ۞ شَقِيًّا ﴿٤﴾ = ނާކާމިޔާބުވެ ގެއްލިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި. ۞ وَإِنِّي خِفْتُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ބިރުގަތީމެވެ.۞ ٱلْمَوَٰلِيَ = މިއަޅާގެ ބޮޑުބޭބޭ ދަރިންނާއި މާމުއްސަލަތެކާއި. ۞ مِن وَرَآءِى = މިއަޅާގެ ފަހުގައި / މިއަޅާ މަރުވުމަށްފަހު. ۞ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِي عَاقِرًا = އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ ދަރިން ނުވިޔާ މީހެއްކަމުގައި ވިއެވެ.۞ فَهَبْ لِي مِن لَّدُنكَ = ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާއަށް ދެއްވާނދޭވެ! ۞ وَلِيًّا ﴿٥﴾ = وَلِي އަކު / ދަރިކަލަކު.۞ يَرِثُنِي = އުފަރިވާނެ މިއަޅާ ވާރުތަވާނެ (މިއަޅާގެ މުދާ ވާރުތަވާނެ) ۞ وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ =

އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ آل ން ގެ ވާރުތަން (نبى ކަމުން) ވާރުތަވެރިއަކު. ✿ وَٱجْعَلْهُ = އަދި އެދަރިކަލުން ލައްވާނދޭވެ. رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾ = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ރުހިވޮޑިގެންވާ ދަރިކަލަކު ކަމުގައި

إجْمَالِي މާނަ

(١) كٓهيعٓصٓ (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މުރާދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.)

(٢) (އޭ رسول الله އެވެ.) މިއީ ކަލާގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އަޅާ زكريا عليه السّلام އަށް ލެއްވި رحمة ގެ ވާހަކަ بيان ކޮށްދެއްވުމުގެ ވާހަކައެވެ.

(٣) އެކަލާގެފާނު يعنى: زكريا عليه السّلام އެކަލާގެފާނުގެ ربّ އަށް ވަންހަނާ ސިއްރުގޮތުގައި دعاء ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.)

(٤) އެކަލާގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ކަށިތައް ބަލިކަށިވެ ضعيف ވެއްޖެއެވެ. (މުސްކުޅިވުމުގެސަބަބުން) މިއަޅާގެ ބޮލުގައި ހުދުބަޖަހައި ހުދުދިހަވެއްޖެއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. (މިހާތަނަށްވެސް) އިބަރަސްކަލާނގެއަށް މިއަޅާ ދަންނަވާ دعاء ގައި އަބާއްޖަވެރި ނާކާމިޔާބު އަދުކަލަކުގައި މިއަޅާ ނުވެއެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މަރުވުމަށްފަހު މިއަޅާގެ ބޭބޭކަލުންނާއި ކާވެރިން (دين އަށް ފަރުވާބެހިނުވެ އަދި دين އަށް عمل ނުކޮށްފާނެކަމަށް) މިއަޅާ ބިރުވެތިވެއްޖައީމެވެ. އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކުކަމުގައިވިއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ މިއަޅާއަށް އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ولى އަކު ދެއްވާނދޭވެ. ދަރިކަލަކު ދެއްވާނދޭވެ.

(٦) އެދަރިކަލުން މިއަޅާގެ ވާރުތަވެރިއަކަށް އަދި يعقوب عليه السّلام ގެ آل ންގެ ވާރުތަވެރިއަކަށް نبى ކަމުން ވާރުތަވެރިއަކަށް ދަރިކަލަކަށް ލައްވާނދޭވެ. އަދި އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. އަދި އެދަރިކަލުންނަކީ ރުހިވޮޑިގެންވާ ދަރިކަލަކަށް ލައްވާނދޭވެ. (އެބަހީ: އެދަރިކަލުންނަކީ އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުކަލުންނަށްވެސް ރުހޭ ދަރިކަލަކު ކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ.)

يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ۝٧ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا ۝٨ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ۝٩ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ۝١٠

ލުޣަތު

يَٰزَكَرِيَّآ = (اللّٰه وحی ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ زَكَرِيَّا އެވެ! ۞ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވަމެވެ. ۞ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ = އެދަރިކަލުންގެ ނަމަކީ يَحْيَى އެވެ. ۞ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ۝٧ = އެދަރިކަލުންގެ ކުރިން އެއްވެސް މީހަކަށް އެނަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުދެއްވަމެވެ. އެބަހީ: އެނަން ކިޔާފައިވާ އެހެންމީހެއް ނުވާނެއެވެ. ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ۞ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ = މިއަޅާއަށް ދަރިއަކުލިބޭނީ (ދަރިއަކުލިބޭނީ) ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟ ۞ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا = އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ ދަރިން ނުވާ ވިހާނުލާކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މުސްކުޅިކަމުގެ ކޮޅުން ފޯރައްޖައީއެވެ. ۞ عِتِيًّا ۝٨ = ކުރިއަށް ބުޑުކަލިފައިވާސްކަން (عمر ނިމުމާ ކައިރިވާވަރަށް) ۞ قَالَ كَذَٰلِكَ = އެކަލާނގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މަލާއިކަތާ ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަންތައް ހުރީ އެގޮތަށެވެ. ۞ قَالَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحی ކުރެއްވިއެވެ. ۞ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ. ۞ وَقَدْ خَلَقْتُكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީމެވެ. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ۝٩ = އަދި (އޭރު) ކަލޭގެފާނު އެއްޗެއްކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އޭރު ކަލޭގެފާނުގެ އެއްވެސް އަސްލެއް ދުނިޔޭގައި ނުވެއެވެ.) ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ۞ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً = މިއަޅާއަށް (އެކަމުގެ) علامة އެއް ހައްދަވައިދެއްވާނދޭވެ. ۞ قَالَ ءَايَتُكَ = އެކަލާނގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. (އެކަމުގެ) ކަލޭގެފާނުގެ علامة އަކީ. ۞ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަ ނުދެއްކެވުމެވެ. (ނުދެއްކެވިދާނެއެވެ.) ۞ ثَلَٰثَ لَيَالٍ = ތިންރޭގަނޑު. (ތިން ރޭދުވާ ދުވަހުން) ۞ سَوِيًّا ۝١٠ = صحّ ކަނޑު ހަށިގަނޑު. (ނުވަތަ ވިދިވިދިގެން) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) (اللّه تعالى އެކަލާނގެފާނުންގެ دعاء ޤަބޫލުކުރައްވައި އެކަލާނގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ زكريّا (عليه السّلام) އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ދަރިކަލަކުދެއްވާނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވަމެވެ. އެދަރިކަލުންގެ ނަންފުޅަކީ يحيى އެވެ. އަދި އެނަން މީގެކުރީގައި އެއްވެސްމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާ އެއްފަދަ އެކަކުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީގެކުރީގައި ނުދެއްވަމެވެ.

(٨) އެކަލޭގެފާނު يعنى: زكريّا (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް ދަރިކަލަކު ވާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟. މިއަޅާގެ އަންހެނުން ދަރިންނުވާ މީހަކު ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި މިއަޅާ މުސްކުޅިވެ ދުވަސްވެގެންގޮސް ކަށިތައް ބުރިން ބަލިކަށިވެގެންވެއެވެ.

(٩) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މަލާއިކަތާ ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަންތައްހުރީ އެގޮތަށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީގެކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ ކަލޭގެފާނުގެ އެއްވެސް އަސްލެއްނެތިއެވެ.

(١٠) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް އެކަމުގެ علامة އެއް ދައްކަވައިދެއްވާނދޭވެ!. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނަށްވާ علامة އަކީ ހަށިގަނޑު ސާލިމުކޮށް ތިންރޭދުވަހުން މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަފުޅު ނުދެއްކެވުމެވެ. (ދުލުގައި ދަތިކަމެއްނުހުރެގެން އިޝާރާތުން މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަފުޅުދައްކަވާނެއެވެ.)

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾ يَـٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَـٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَرْيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = ނިކުތް = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ކުރިމަތަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ = محراب ގެތެރެއިން. ❁ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން އެމީހުންނަށް އިޝާރާތުން އަންގަވައިފިއެވެ. ❁ أَن سَبِّحُوا۟ = އެމީހުން تسبيح ކިޔުމަށް. ❁ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾ =ހެނދުނާއި ހަވީރު. ❁ يَـٰيَحْيَىٰ = އޭ يحيى އެވެ. ❁ خُذِ ٱلْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ = ފޮތުގައި (توراة ގައި) ބާރަށް ހިފަހައްޓާށެވެ! (އޭގައިވާގޮތަށް عمل ކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحُكْمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حكم ދެއްވީމެވެ. (ތޯރާތް ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ ބާރު ދެއްވީމެވެ.) ❁ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ = ކުޑަކުދިކުއިރު. (بالغ ވުމުގެ ކުރިން) ❁ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا = އަދި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެގޮތުންނެވެ. ❁ وَزَكَوٰةً = އަދި (ފާފައިން) طاهر ކުރުމުގެ ގޮތުންނާއި. (صالح عمل ކުރުމުގެ ތަނާއި) ❁ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ = އަދި تقوى ވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮ ހިތްވަރަކަށްތެރިއެއްކަމުގައި. ❁ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ = އަދި ނުކިޔަމަންތެރި جبّار ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَسَلَـٰمٌ عَلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތްކަން ހުރިއެވެ. ❁ يَوْمَ وُلِدَ = އެކަލޭގެފާނު ވިހެއްވުނު ދުވަހު. ❁ وَيَوْمَ يَمُوتُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވަފާތުވާ ދުވަހުގައްޔާއި. ❁ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދިރިއުޅުއްވައިގެން ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ދުވަހުގައްޔާއި. ❁ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَرْيَمَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ފޮތުން އެބަހީ: ކީރިތި قرآن ން مَرْيَمُ ގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا = އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންގެ ކައިރިން ނުކުމެވަޑައިގެން އެކަހިވެވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ❁ مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ = (مِحْرَابُ ގެ) އިރުމަތީ ފަރާތު ތަނަކަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِحْرَاب ން (ނަމާދުކުރައްވާ އަޅުކަންކުރައްވާތަނުން) ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން ހެނދުނާއި ހަވީރު އިރުން تسبيح ކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަތުން (އިޝާރާތުން) އެންގެވިއެވެ.

(١٢) (ދެންފަހެ زكريّا عليه السّلام ގެފާނަށް يحيى ގެފާނު ލިބިވަޑައިގެންފިއެވެ.) އޭރުން الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ يحيى އެވެ. ކަލޭގެފާނު ފޮތުގައި يعنى: توراة ގައި ގަދައަށް ހިފަހައްޓަވާށެވެ! އެބަހީ: އެފޮތުގައިވާގޮތަށް ރަނގަޅަށް عمل ކުރައްވާށެވެ! އަދި އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކުދިކުދިއިރު އެކަލޭގެފާނަށް حكم ދެއްވީމެވެ. ތެދަށް ވިސްނާ فكر ކުރެއްވުމުގެ ބާރުދެއްވީމެވެ.

(١٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންނާ ހެޔޮލަފާކަމާއި މާތްކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ފާފައިން ފަޔަވައިގެން طاهر صالح عمل ކުރައްވާ ބަޔަކުގެ ގޮތުންނެވެ. ވީ އެކަލޭގެފާނު ފަޔަވައިގެންނެވި تقوى ވެރި މާތް ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(١٤) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮ އަދި ކިޔަމަންތެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި ބޮޑާ، ނުކިޔަމަންތެރި ބޭކަލަކުކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ފަޔަވައިނުގަންނަވައެވެ.

(١٥) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ރައްކާތެރިކަމާއި އަދި އަމާންކަމާއި އަދި އެކަލޭގެފާނު އުފަން ދިރުއްވައި محشر އަށް ފޮނުއްވާ ދުވަހުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލާމަތްކަމާއި އަމާންކަން ހުންނާނެއެވެ.

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) މި ޢާލީ قرآن ން مَرْيَم ގެފާނުންގެ ވާހަކަ މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންނާއި ދުރަށް مِحْرَاب ގެ އިރުމަތީ ފަރާތަކަށް ނުކުމެވަޑައިގެން އެކަހެލަވައިގެންނެވިހިނދުން(ކަންވީގޮތް ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!.)

فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتْهُ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

މުފްރަދާތު

فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން ކުރިމަތީގައި އެކަމަނާ ހިއްޖުވައިލިއެވެ. ۞ حِجَابًا = ފަރުދާއެއް / ފާރެއް / ހުރަހެއް. ۞ فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا = ދެންފަހެ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ رُوحَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ روح (جبريل عليه السّلام) ۞ فَتَمَثَّلَ لَهَا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއަށް تَمْثِيلُ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ./ އެކަމަނާއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. ۞ بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ = ފުރިހަމަ آدم ގެދަރިއެއްގެ ގޮތުގައި. ۞ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނުގެ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އެދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން حماية އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. ۞ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ = ކަލޭގެފާނަކީ تقوى ވެރިއަކު ކަމުގައިވާނަމަ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ = އަޅުގަނޑު ވާކަށްނިކަންމެ ކަލަންނަގެ ربّ ގެ رسول އަކު ކަމުގައެވެ. ۞ لِأَهَبَ لَكِ = އަޅުގަނޑު ކަލަންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. ۞ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ = طاهر ދަރިކަލަކު. ۞ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ = އަޅުގަނޑަށް ދަރިއަކު ވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ۞ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ = އަޅުގަނޑާ ގައިގާ آدم ގެދަރިއަކު ނުބައްސައެވެ. ۞ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ = އަދި ޒިނޭކުރާ ކަމަކު އަޅުގަނޑު ނުވަމެވެ. ۞ قَالَ كَذَٰلِكِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންވާނީ އެގޮތަށެވެ. ۞ قَالَ رَبُّكِ = ކަލަންނަގެ ربّ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. ۞ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ = އަދި އެދަރިކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނީ ފަސޭހައެވެ. / ދެއްވާނީ. ۞ ءَايَةً لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދަލީލަކަށް / علامة އެއްކަމުގައެވެ. ۞ وَرَحْمَةً مِّنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްކަމުގައެވެ. ۞ وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ = އަދި އެކަމަކީ (الله ގެ علم ގައި) ނިންމެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ. ۞ فَحَمَلَتْهُ = ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަލުން ބަލިވެއިވެއެވެ. ۞ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަމަނާ (އެކަމަނާގެ ބަނޑުގައިވާ) ދަރިކަލުން އާއެކު ވަކިވެވަޑައިގަތެވެ. ۞ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ = ދުރު ހިސާބަކަށް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) ދެން އެކަމަނާ އެމީހުން ފިއްލަވައި ފިއްލަވައި އެބަހީ: އެކަމަނާގެ أهل ވެރިން ފިއްލަވައި އެމީހުންނަށް ނުފެންނާނެގޮތަށް ނިވައެއް ހިއްޕަވައިފިއެވެ. އެމީހުންނަށް ނުފެންނާނެގޮތަށް ނިވައަކަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ އަރިހަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رُوح ފޮނުއްވީމެވެ. އެބަހީ: جِبريل عليه السّلام ފޮނުއްވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ފުރިހަމަ آدم ގެދަރިއެއްގެ ސިފައިން ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(١٧) އެކަމަނާ (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެކިބައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުންއެދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން އަރުވަން حماية އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. ކަލޭއަކީ تقوى ވެރި މާތްމީހަކުކަމުގައިވަންޏާއެވެ. (އާދެ އެއީ ކާކު ކަލޭއާ އެކަމަނާއަށް އެގިވަޑައިގަންނަވައެވެ.)

(١٨) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަމަނާއަށް طاهر ދަރިކަލަކު ދެއްވުމަށް ކަލާނގެ ربّ ފޮނުއްވި رسول އަކީމެވެ.

(٢٠) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ދަރިކަލަކުލިބިވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްތޯ؟ އެހެނީ އަހުރެންނަށް ގައިގާ آدم ގެދަރިއަކު ނުބޭހެއެވެ. އަދި ޒިނާކުރާމީހަކުކަމުގައި އަހުރެން ނުވަމެވެ.

(٢١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންތައްހުރި ކަމަނާ ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ. (ކަލާނގެ ގައިގާ آدم ގެދަރިއަކު ނުބޭހެއެވެ. އަދި ކަމަނާއަކީ ޒިނާކުރާ މީހެއްނޫނެވެ.) ނަމަވެސް ކަލާނގެ ربّ وحي ކުރެއްވި އެކަމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދަދިފަސޭހަ ކަމެއްކަމަކެވެ.. (އެބަހީ: ކަމަނާއަށް ދަރިކަލަކު ދެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދަދިފަސޭހަ ކަމެއްކަމަކެވެ.) އަދި އެދަރިކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްވާރުނީ މީސްތަކުންނަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ދެރިކަމާއި އެއްކަލަކުވަންތަކަމުގެ) علامة އެއްކަލަކުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްކަލަކުގައެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله ގެ علم ކުރީގައި ނިޔާކުރެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ.

(٢٢) ދެންފަހު އެކަމަނާ އެދަރިކަލުންނާއިގެން ޙާމިލާވެ އިންނަވައިފިއެވެ. (އެދަރިކަލުންނަކީ عيسى عليه السّلام އެވެ.) އަދި އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ ބަނޑުފުޅުގައިވާ އެދަރިކަލުންނާއިގެން ދުރު ހިސާބަކަށް ވަޑައިގެން މީސްތަކުންނާއި ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَـٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَـٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَـٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِى وَٱشْرَبِى وَقَرِّى عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِىٓ إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَـٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَـٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَـٰٓأُخْتَ هَـٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

މުފްރަދާތު

فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ = ފަހެ ވިހާ ބަލީގެ ތަދު އޭނާ ގެނެސްފިއެވެ. ❁ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ = ކަދުރު ގަހެއްގެ ގޮށްޓާ ހަމައަށް. ❁ قَالَتْ = އޭނާ ބުންޏެވެ. ❁ يَـٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَـٰذَا = މިޔަށް ކުރިން އަހުރެން މަރުވީނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުވީސްދޯ؟ ❁ وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ = އަދި ހަނދާން ނައްތާލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް ވީނަމަ. ❁ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ = ފަހެ އޭނާގެ ދަށުން (ޖިބްރީލް) އޭނާއަށް ގޮވާލިއެވެ. ❁ أَلَّا تَحْزَنِى = ކަލޭ ހިތާމަނުކުރާށެވެ! ❁ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ = ކަލޭގެ ރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. ❁ تَحْتَكِ = ކަލޭގެ ދަށުގައި ❁ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ = ކުޑަ ކޯރެއް. ❁ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ = އަދި ކަލޭގެ ގާތަށް ހަރުފާލާށެވެ! ❁ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ = ކަދުރު ގަހުގެ ގޮށްޓަށް. ❁ تُسَـٰقِطْ عَلَيْكِ = ކަލޭގެ މައްޗަށް ވެއްޓޭނެއެވެ. ❁ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ = ތާޒާ ކަދުރު. ❁ فَكُلِى وَٱشْرَبِى = ކަލޭ ކާށެވެ! އަދި ބޮއެވެ! ❁ وَقَرِّى عَيْنًا = އަދި ލޮލަށް ފިނިކަން ހޯދާށެވެ! ❁ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا = އަދި ކަލޭ އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން އެކަކު ފެނިއްޖެނަމަ. ❁ فَقُولِىٓ = ފަހެ ކަލޭ ބުނާށެވެ! ❁ إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَـٰنِ صَوْمًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ރޯދައެއް ނަދުރުކުރީމެވެ. ❁ فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު ❁ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ = އިންސާނަކާ ❁ فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا = ފަހެ އޭނާ، އޭނާގެ قوم ގެ ގާތަށް އައެވެ. ❁ تَحْمِلُهُۥ = އޭނާ އުފުލައިގެން ❁ قَالُوا۟ يَـٰمَرْيَمُ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ مَرْيَم އެވެ. ❁ لَقَدْ جِئْتِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ގެނެސްފީމުއެވެ. ❁ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ = ބޮޑު ކަމެއް. ❁ يَـٰٓأُخْتَ هَـٰرُونَ = ހާރޫނުގެ އުޚުތު އެވެ. ❁ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ = ކަލޭގެ ބައްޕަ ނުވެއެވެ.

ނުބައިމީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ = އަދި ކަލޭގެ މަންމަ ނުވެއެވެ.❁ بَغِيًّا (٢٨) =
ޒިނޭކުރާ މީހަކުކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަދި ކަދުރު ރުކާއްގެ ގޮވަތި އެކަމަނާ ބައްލާވުމުގެ ވޭންވަރުގަދަވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.
އަހުރެންނަށް މިކަންޖެހުމުގެ ކުރިން އަހުރެން މަރުވެގެންވީނަމަ (މިސްކިތުންގެ ހިތްޕަކުން) އަހުރެން ހަނދާނެއްނުވާފަދަ
ހަނދާންނެތް މިހާލަތުގައިވާނަމަ ކޮންތަކެއް ރަނގަޅުވީސްއޮތެވެ؟ (އަދި އެކަމަނާ عيسى عليه السّلام ވިހެއީ
ރުކްކާލުވަޔަށް ގެންނެވިއެވެ.)
(٢٤) ދެންފަހު އެކަމަނާގެ ދަށުން ނުވަތަ ތިރިން ފަރާތުން އެކަމަނާއަށް ނިދާއިލެވުނެވެ.
އެކަމަނާއަށް ގޮވާލައްވާފައެވެ. ކަލޭގެ ހިތާމަވެ ނުލައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ربّ ކަލޭގެ ތިރީގައި
ތިރިމަތިން ފެންކޯރެއް ހައްދަވައިފިއެވެ.
(٢٥) އަދި ކަލޭ ކަދުރުރުއް ކަލޭގެ ގާތަށް ދަންމަވާ ހަރުކަތްތެރިކުރައްވާށެވެ! އޭރުން ކަލޭގެ މައްޗަށް ފަސްކާވަލިހާ ތާޒާ
ރަޖޯ ކަދުރު ވެއްޓޭނެއެވެ.
(٢٦) ފަހެ ކަލޭ ކަދުރު ބަރިކެއްވައި ފެންބޮ ހިތްފަހި ހަމަޖައްސަވާށެވެ. އަދި ކަލޭއަށް
އާދަމުގެ ދަރިއަކު ފެނިވަޑައިގެންނެވިއްޔާ "އަހުރެން މިއަދު رحمن ވަންތަ الله އަށް ރޯދައެއް ނަދުރުކުރީމެވެ. ފަހެ މިއަދު
އަހުރެން އިންސާނަކާ ވާހަކަ ނުދައްކާނަމެވެ." މިހެން ވިދާޅުވާށެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިޝާރާތުގައި ތަފާތުކުރާ ތަރައްޔާ ރުހުމުން ވާހަކަ ދެއްކުން ނިސްނަކުރުގައި ވެއެވެ.

= تفسيرطبرى =

އަދި މިކަމަނާއަށް މިއިވެއިގެންނިވީ އަޖައިބަކީ غَيْبُ ގެތެރޭން الله تعالى جبريل عليه السّلام ފޮނުއްވައިގެން އިއްވެވި
ވަހީއަކުއްކަމަކަށް އަދި އެއީ ސިއްރު عيسى عليه السّلام ވިހާލެއްވި ބަސްފުޅުތަކުއްކަމަށް މިގޮތުގައި تفسير
ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިދެގޮތްތަކުން ކޮންގޮތެއްވިޔަސް الله تعالى ގެ حضرة އަށް ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް
ނުވެއެވެ. والله أعلم .
(٢٧) ދެންފަހު އެކަމަނާ އުފަންކުރެއްވި ދަރިފުޅު (ބައްކާއްވާ ފަދައިން) އުފުލުއްވައިގެން އެކަމަނާގެ قوم ގެ
މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ مَرْيَم އެވެ. ކަލޭ ތިއައީ ތަދުވާފަދަ
ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (ވަރަށް ހަޑިހުތުރު فاحش ކަމެކެވެ.)
(٢٨) އޭ هَارون ގެ أخت އެވެ. ކަލޭގެ ބައްޕައަކީ ނުބައި ނުލަފާ މީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެ
މަންމައަކީ ޒިނޭކުރާ މީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (ކަލޭގެ ފަރާތުން އެފަދަކަމެއް ހާދިސާވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟)

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَـٰبَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَـٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِى وَلَمْ يَجْعَلْنِى جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَـٰمُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾

ލުޣަތު

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ = ދެން އެކަމަނާ އެކުއްޖާ ދައްކަވަމުންނަން إشارة ކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ❁ كَيْفَ نُكَلِّمُ = އަހުރެމެން ވާހަކަ ދައްކާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ❁ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ = ވިހޭތާ މަދުދުވަސްވީ ކުޑަކުއްޖަކާއި ކުޑަކުއްޖަކާއި. ❁ قَالَ = އެކުއްޖާ ދަރިކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ اللّه ގެ އަޅާއެވެ. ❁ ءَاتَانِىَ ٱلْكِتَـٰبَ = އަހުރެންނަށް ފޮތް އެއްވޮށްޓެވިއެވެ. ❁ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އަހުރެން نبى އަކުކަމުގައި ލެއްވެވިއެވެ. ❁ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا = އަދި އަހުރެންނަށް بركاة ލެއްވިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ އަހުރެން ލެއްވިއެވެ. ❁ أَيْنَ مَا كُنتُ = އަހުރެން ކޮންތަނެއްގައިވިޔަސް. ❁ وَأَوْصَـٰنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. أمر ކުރެއްވިއެވެ. ❁ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ = ނަމާދުކުރުމާއި ޒަކާތްދިނުމަށް. ❁ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ = އަހުރެން ދިރިހުރިހާ ހިނދަކުއެވެ. ❁ وَبَرًّا بِوَالِدَتِى = އަދި އަހުރެންގެ މަންމައަށް ހެޔޮ ހިތާ ފަރާތެއް ކަމުގައި. ❁ وَلَمْ يَجْعَلْنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަހުރެން ނުލައްވައެވެ. ❁ جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ = ބޮޑާވެގެންވާ އަނބުރާ ނުކިޔަމަންތެރި ކަމުގައި. ❁ وَٱلسَّلَـٰمُ عَلَىَّ = އަދި އަހުރެންގެ މައްޗަށް ސަލާމަތްކަން - އަމާންކަން ހުރުމެވެ. ❁ يَوْمَ وُلِدتُّ = އަހުރެން ވިހެވުނު ދުވަހު. (ދުނިޔެއަށް އައިދުވަހު) ❁ وَيَوْمَ أَمُوتُ = އަދި އަހުރެން މަރުވާދުވަހުގައްޔާއި. ❁ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ = އަދި އަހުރެން ދިރިގެން (محشر އަށް) ފޮނުއްވާދުވަހުގައްޔާއި. ❁ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ = އެއީ مريم ގެދަރިކަލުން عيسى އެވެ. (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކުގެ عيسى عليه السّلام ގެ ވާހަކަތަކެވެ.) ❁ قَوْلَ ٱلْحَقِّ = އެއީ حقّ ބަހެވެ. (އެބަހީ: عيسى عليه السّلام) އާއި ބެހޭ ވާހަކަތަކުން حقّ ބަހަކީ މި قرآن ގައި އޮތްގޮތެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއްނުންނެވެ. ❁ ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ = އެކަމުގައި އެމީހުން ދެބަސްވެ جدَلُ ކުރަނީ ހަމަގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ދެން އެކަމަނާ އެތުއްޖުގެ ދަރިކަލުންނަށް إشارة ކޮށްލެއްވިއެވެ. (އެކަމަނާގެ إشارة ން މުރާދުކުރެއްވީ ކަލޭމެން އެދަރިކަލުންނާއި ވާހަކަ ދައްކާށެވެ!) އެހިނދު އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ހަމަދެންމު ވިހެއި ކުޑަކުއްޖަކާއި އަހުރެމެން ވާހަކަ ދައްކާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟

(٣٠) އެހިނދު އެދަރިކަލުން يعنى: عيسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ الله ގެ އަޅާއެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ފޮތް ދެއްވައިފިއެވެ. އެބަހީ: ފޮތްދެއްވުމަށް ނިޔާކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް نبى އަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ.

(٣١) އަދި އަހުރެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައި އަހުރެންނަށް بركاة ލެއްވިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. މީސްތަކުންނަށް منفع ބޮޑުމީހަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެބޮޑު އެއްމަންފާއަކީކަމުގައިވީ ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރެއްވުމާއި مُنكَراة ނަހީކުރެއްވުންކަމުގައިވިއެވެ.) އަދި އަހުރެން ދިރިހުރިހާ ހިނދަކު ނަމާދުކުރުމާއި زكاة ދިނުމަށް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް وصيّة ކުރައްވައިފިއެވެ. އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣٢) އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ މަންމައަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމާއި ގާތްކޮށް ހިތުމަށް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ބޮޑާ؛ ހިތްހަރުކޮށި އަބާރުޝަޤީއަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ އަހުރެން ނުލައްވައެވެ.

(٣٣) އަދި އަހުރެން ދުނިޔެއަށް އައިދުވަހުގައްޔާއި އަދި އަހުރެން މަރުވާދުވަހުގައްޔާއި އަދި އަހުރެން އަލުން ދިރިގެން محشر އަށް ފޮނުއްވާދުވަހުވެސް އަހުރެންގެމައްޗަށް شيطان އާ އާއި އޭނާގެ لشكر ގެ ނުރައްކަލުން އަމާންކަމާއި ސަލާމަތްކަން ހުއްޓެވެ.

(٣٤) (الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އެއީ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى އެވެ. އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކަކީ مرْيم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ حقّ ވާހަކަތަކެވެ. އެމީހުން އެވާހަކަތަކާއިމެދު جدل ކޮށް އަރައިރުންވަނީއެވެ.

مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَـٰنَهُۥٓ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَـٰكِنِ ٱلظَّـٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

މުފްރަދާތު

مَا كَانَ لِلَّهِ = اللّه އަށް ނުވެއެވެ. އެކަލޭގެ ޝާނުވެއެވެ. ❁ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ = އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުން. / إختيار ކުރެއްވުން. ❁ سُبْحَـٰنَهُۥٓ ۚ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއި ޝާނުވެއެވެ. ❁ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އެކަލާނގެ ކަމަކަށް ނިޔާކުރައްވާ ނިންމަވަންޏާ. ❁ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވަނީ "ވޭ" މިބަސްފުޅުންނެވެ. ❁ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ އެހިނދުން އެކަމެއް އުފެދިގެންވެއެވެ. ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ رَبِّى وَرَبُّكُمْ = އަހުރެންނާއި ހަމަ ކަލޭމެންގެ رب އެވެ. ❁ فَٱعْبُدُوهُ ۚ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ސިއްޔާ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ މިއީއެވެ. ❁ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ = ފަހެ (عيسى عليه السّلام އާދިމާލު) جماعة ތަށް إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ❁ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި. ❁ فَوَيْلٌ = ފަހެ ނަރަކައިގެ ވަދީ عذاب ހުއްޓެވެ. ❁ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް. ❁ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ދިމާވުން. (ނުވަތަ އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްވާ ބޮޑު ދުވަސް جماعة އަށް އެމީހުން حاضر ވުމުން.) ❁ أَسْمِعْ بِهِمْ = އެމީހުންގެ ހުރި އިވުމުގެ ގަދަކަމާއެވެ. ❁ وَأَبْصِرْ = އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމުގެ (ގަދަކަމާއެވެ.) ❁ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ حضرة އަށް އެމީހުން އަންނަދުވަހު. ❁ لَـٰكِنِ ٱلظَّـٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ = އެހެންނަމަވެސް މިއަދު (އެބަހީ: ދުނިޔޭގައި) އަނިޔާވެރިންވަނީ. ❁ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބާޠިލުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) އެއްވެސްދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުމަކީ ނުވަތަ إختيار ކުރެއްވުމަކީ اللّه އަށް އެއް ކަމުދާކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެ ޝާނާއި ފައްޓަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަލާނގެ އެފަދަ ކަންތަކުން ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއި ޝާނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަމަކަށް އިރާދަކުރައްވައި ނިޔާކުރައްވަންޏާ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ "ވޭ" وحى ކުރައްވައެވެ. ދެން އެހިނދުން އެކަމެއް އުފެދިގެންވެއެވެ. (عيسى ގެފާނު އެއްކަލަވުންވެސް ހަމައެފަދައިންނެވެ.) عيسى عليه السّلام އަކީ اللّه ގެ ދަރިކަލަކުނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ.

(٣٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ. (حقّ ސީދާ دين އަކީ އެއީއެވެ.)

(٣٧) ދެންފަހެ (عيسى عليه السّلام އާއިމެދުގައި) އެމީހުންގެތެރޭގައި އެކިއެކި جماعة ތަކެއް إختلاف ވެ ދެބަސްވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެންމެދުވަހި މީސްމީހުން އެއްވާ ބޮޑު جماعة އަކާ އެމީހުން حاضر ވާދުވަހު ކާފިރުވި މީސްމީހުންނަށް ހަލާކާއި ގަދަ عذاب ހުށްޓެވެ.

(٣٨) އެ ކާފިރުވި މީސްމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނަދުވަހު އެމީހުންގެ އަޑު އިވުމުގެ ގަދަކަމާއެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމުގެ ބާރުގަދަކަމާއެވެ! ނަމަވެސް އަނިޔާވެރި މީސްމީހުން މިއަދު މިދުނިޔޭގައި އޮވަނީ (حقّ ފެންނާނެދުވަހު ލޮލުން ކަނުވެ އަދި حقّ އިވޭނެދުވަހު) ކަނުލުން ބިރުވެ بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. عيسى عليه السّلام الله އުފަން އުފެއްދެވުމުން އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން ހަތަރުބަޔަކަށް ބެހިގެން ދިޔައެވެ. އެ أمّة ގެ މީހުން ހަތަރު فقه ވެރިން إختيار ކޮށް عيسى عليه السّلام ގެ ކަމުގައި މިހަތަރު މީހުން ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ބެލިއެވެ.
- އެބަޔަކު ފުރަތަމަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) ގެ ކަމުގައި ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ޖަވާބުގައި އޭނާ يعنى: فقه ވެރިޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ الله އެވެ. ބިމަށް ފައިބައިވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ދެން ހައްދަވާފައި އުއްމަތް ހައްދަވައި ދިރުއްވާފައި އުއްމަތް ދިރުއްވާ ދެން އުޑަށް ވަޑައިގެންނެވީއެވެ." މިއީ އެ فقه ވެރިޔާގެ ބަހެވެ. އޭނާގެ އެބަހަށް މީސްމީހުން ބަޔަކު تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ نصارى ންގެ اَلْيَعْقُوْبِيَّة ކިޔާ فِرْقَة ކޮޅެކެވެ. – ދެން އަނެއް ތިން فقه ވެރިން އޭނާއާ ދިމާއަށް ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލެއަކީ ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި އަހުރެމެން ދެކެމެވެ.
- ދެން ދެވަނަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) ގެ ކަމުގައި ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އޭނާ ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި މިނާގެ މިބަހަށްވެސް މީސްމީހުންކޮޅެއް ބަޔަކު تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ نصارى ންގެ النَّسْطُوْرِيَّة އެވެ ކިޔާ فِرْقَة ކޮޅެކެވެ. ދެންހުރި އަނެއް ދެ فقه ވެރިން އޭނާއަށް ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލެއަކީ ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި އަހުރެމެން ދެކެމެވެ.
- ދެން ތިންވަނަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) ގެ ކަމުގައި ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. އޭނާ ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ إله އެކެވެ. އަދި އޭނާގެ މަންމައަކީ إله އެކެވެ. އަދި الله އެއީ إله އެކެވެ. މިނާގެ މިބަހަށްވެސް މީސްމީހުންކޮޅަކު تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ نصارى ންގެ إسْرَائِيْلِيَّة އެވެ ކިޔާ فرقة ކޮޅެކެވެ. ދެން ހަތަރުވަނައަށް އިންނެވި އޭނާއަށް ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލެއަކީ ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި އަހުރެމެން ދެކެމެވެ.
- އަދި ހަތަރުވަނަމީހާ ބުންޏެވެ. އެހެނެއް ނޫނެވެ. عيسى (عليه السّلام) އެއީ الله ގެ އަޅާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ رسول އާއެވެ. އެއީ الله ގެ كلمة ފުޅެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ روح އެވެ. = تفسير الطبرى =

ދެންފަހެ މިއެންމެ ފަހުން އެބުނި حقّ ބަހެވެ. قرآن بيان ކޮށްދެއްވީވެ. އެންމެ އެކަށީގެން ކަމުގައްޔާ حقّ ތެދުބަހެވެ.

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ إِبْرَٰهِيمَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّى قَدْ جَآءَنِى مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَٱتَّبِعْنِىٓ أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَـٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَـٰنَ ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

މުފްރަދާތު

وَأَنذِرْهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ۞ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ = ހިތާމަކުރާދުވަހު. ۞ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމިވައްޖެހިނދު. (ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެ ކަންތައް ނިމުނީމާ) ۞ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ = އަދި އެމީހުން (މިހާރު ދުނިޔޭގައި) غافل ކަމުގައިވާ حال . ۞ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެމީހުން إيمان ނުވާ حال . ۞ إِنَّا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ. ۞ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ބިން ވާރުތަކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ وَمَنْ عَلَيْهَا = އަދި އޭގެމަތީގައިވާ ބައެއްގެ. ۞ وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް ހަމަ މިވަންތަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَٱذْكُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! ۞ فِى ٱلْكِتَـٰبِ إِبْرَٰهِيمَ = ފޮތުން (އެބަހީ: މި قرآن ން) إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ= ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ = ތެދުވެރި ބޭކަލެއްކަމުގައި އަދި نبى ބޭކަލެއްކަމުގައި (ތެދުވެރި ނަބިއްޔަކަށްކަމުގައި.) ۞ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ= އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިހިނދު ۞ يَـٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ. ۞ لِمَ تَعْبُدُ =ކީއްވެ (ބައްޕަ) އަޅުކަންކުރައްވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ= އަޑު ނާހާ އަދި ނުފެންނަ ތަކެއްޗަށް. ۞ وَلَا يُغْنِى عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ = އަދި ބައްޕައަށް އެއްވެސް ކަމަކަށް ފައިދާނުދޭ. ۞ يَـٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ. ۞ إِنِّى قَدْ جَآءَنِى = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ގާތަށް އައްވައްޖެއެވެ. (އަހުރެންނަށް ލިބިއްޖެއެވެ.) ۞ مِنَ ٱلْعِلْمِ = علم ގެތެރެއިން. ۞ مَا لَمْ يَأْتِكَ = ބައްޕަގެ ގާތަށް ނައިސްފައިވާ. ۞ فَٱتَّبِعْنِىٓ = ފަހެ އަހުރެންގެ ބައްޕަ އަހުރެންނަށް تبع ވާށެވެ. ۞ أَهْدِكَ = އަހުރެން ކަލޭގެ(ބައްޕައަށް) އަހުރެން މަގުދައްކާދޭނަމެވެ. ۞ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ = ސީދާ ހަމަހަމަ މަގު ۞ يَـٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ. ۞ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَـٰنَ = ބައްޕަ شيطان އާއަށް އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ! (ހިތަމަން

ނުވާނެވެ!.) ۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާ.۞ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ
ކަލާނގެއަށްވީއެވެ.۞ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ = އުރެދިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) (اللّٰه تعالى وحي ކުރައްވިއެވެ. އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) ހިތާމައިގެ ދުވަހުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ! ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! އެއީ (ހިސާބުބެއްލުމުގެ ދުވަހުގެ) އެންމެހައި ކަންތައް ނިމިގެންދާހިނދުންނެވެ. އެމީހުން އެވަނީ މިދުނިޔޭގައި غافل ވެގެންވާ حال ގައެވެ. (ކަންވެގެންދާގޮތް ނުދެނެގެން اللّٰه ގެ حضرة އަށް ދިއުމާއި ހިސާބު ބެއްލުމާ ބެހޭގޮތުންވާކަމާ މި ކަންތަކަށް غافل ވެގެންނެވެ.) އެމީހުން إيمان އެއް ނުވެއެވެ. އެއީން އެއްވެސް ކަމެއް ބޭނުންކުރައެވެ.

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބިމާއި އަދި ބިމުގެ މަތީގައިވާހާބަޔަކު (ބިމުގައި ވާހާބައެކު) ވާރުތަކުރާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ އެންމެން އިނބުރި رجوع ވެންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٤١) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) އަދި މި ފޮތުގައި قرآن ން إبراهيم عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ކިޔައިދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ إبراهيم عليه السّلام ވަރަށްގިނައިން ތެދުވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(٤٢) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު (ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހަރެންގެ ބައްޕާއެވެ. ކަންފަތަށް އަޑުނީވާ އަދި ލޮލަށް ނުފެނޭ ތަކެއްޗަކަށް އަދި ބައްޕައަށް އެއްވެސް ކަމަކުން ފައިދާ ނުދޭ ތަކެއްޗަކަށް ބައްޕަ އަޅުކަންކުރަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

(٤٣) އޭ އަހަރެންގެ ބައްޕާއެވެ! علم ގެތެރެއިން ބައްޕައަށް އައިސްނުވާ ތަކެތި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންނަށް އައިސްފިއެވެ. އެހެންވީ ބައްޕަ އަހަރެންނާއި تبع ވާށެވެ! އަހަރެން ބައްޕައަށް ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގު ދައްކައިދޭނަމެވެ.

(٤٤) އޭ އަހަރެންގެ ބައްޕާއެވެ. ބައްޕަ شيطان އާއަށް އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާވަނީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް އުރެދިފައެވެ.

يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ لَأَرۡجُمَنَّكَۖ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيّٗا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَۖ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيّٗا ﴿٤٧﴾ وَأَعۡتَزِلُكُمۡ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدۡعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيّٗا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۖ وَكُلًّا جَعَلۡنَا نَبِيّٗا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُم مِّن رَّحۡمَتِنَا وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ لِسَانَ صِدۡقٍ عَلِيّٗا ﴿٥٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕާފުޅާ. ۞ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަމެވެ. ۞ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ = ބައްޕާފުޅަށް عذاب އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް / އަތުވެދާނެކަމަށް. ۞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން. ۞ فَتَكُونَ = ދެން ބައްޕަ ވާނޭމެވެ. ۞ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا ﴿٤٥﴾ = شيطان އާގެ نصر ވެރިއަކަށް. ۞ قَالَ = އޭނާ – يعنى: إبراهيم ގެ ބައްޕަ ބުންޏެވެ. ۞ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي = ކަލޭ އަޅުގަނޑުގެ إله ންނަށް ފުރައްސާރަކުރަނީތޯ؟ ۞ يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ = އޭ إبراهيم އެވެ. ۞ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ = ކަލޭ (އެކަމުން) ދުރުހެލިނުވެއްޖެނަމަ. ۞ لَأَرۡجُمَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭ رَجَمُ ކުރާހުށީމެވެ. ۞ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيّٗا ﴿٤٦﴾ = އަދި ސަލާމަތުން އަޅުގަނޑާ ދުރުވެގެންވާށެވެ! ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (يعنى: إبراهيم عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَ = ކަލެއަށް (ބައްޕައަށް) ސަލާމަތްވާށިއެވެ. ۞ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓ = ނިކަންހުރެ އަޅުގަނޑު ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށްދީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާނަމެވެ. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيّٗا ﴿٤٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުނަށް އެކަލާނގެވަނީ ކަރުނަވެރިކަމާއެކު ލޯބިވެރިވެވޮޑިގެންނެވެ. ۞ وَأَعۡتَزِلُكُمۡ = އަޅުގަނޑު ކަލޭމެން ވަކިވެދާނަމެވެ. ۞ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެހިން. ۞ وَأَدۡعُواْ رَبِّي = އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާހުށީމެވެ. ۞ عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ = އަޅުގަނޑު ނުވުން أمّيد ކުރަމެވެ. (އަޅުގަނޑު ނުވުމަށްޓަކައި) ۞ بِدُعَآءِ رَبِّي = އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް ކުރާ دعاء ގައި. شَقِيّٗا ﴿٤٨﴾ = އަބާއްޖަވެރިއަކަށްވުމުގައި. ۞ فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ވަކިވެވަޑައިގެން. ۞ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެހިން. ۞ وَهَبۡنَا لَهُۥٓ = ދެއްވީމެވެ އެކަލޭގެފާނަށް ދަރިކޮޅުން. ۞ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ = إسحاق ގެފާނާއި يعقوب ގެފާނާއި (عليهما السّلام) ۞ وَكُلًّا جَعَلۡنَا نَبِيّٗا ﴿٤٩﴾ = އަދި އެއިން ކޮންމެ

ބޭކަލުން نبى ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُم= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް (ތަނަވަސްކަމާއި) ދެއްވީމެވެ. ❁ مِّن رَّحْمَتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން.❁ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ثناء އާއި ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި تعريف .❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އޭ އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕައެވެ. އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަނީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން ބައްޕައަށް عذاب އެއް އައިސް ޖެހިދާނެތީއެވެ. އޭރުން ވާނީ شيطان އާ ގެ ولى ކަމުގައި އަދި އޭނާއަށް نصر ދޭ މީހަކު ކަމުގައި ބައްޕަ ވާނެއެވެ. (ދެން އޭނާއާއެކު ނަރަކައިގައި އެންމެން ޖެހިދާނެއެވެ.)

(٤٦) ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. އޭ إبراهيم އެވެ. ކަލޭ އަޅުގަނޑުގެ إله ންތަކަށް ފުރަގަސްދީ ހުރީ އެއްކިބާވެހުރީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭ އެކަންތަކުން ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ (ބުދުތަކަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ދެއްކުން ދޫކޮށްނުލައިފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެ رَجَمُ ކޮށްލާނަމެވެ. އަދި ސީދާ އަޅުގަނޑާއި ކަލޭ ދުރުވެގެންނާށެވެ!

(٤٧) އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕައަށް سلام އެވެ. ނިކަންހުރެ އަޅުގަނޑު ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދި އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިދަންނަވާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް ނިކަން އޯގާވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٨) އަދި ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ދުޢާ އަޅުކަންކުރާތަކެތިންވެސް އަޅުގަނޑު ވަކިވާނަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށް އަޅުކަންކުރާނަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް ކުރާ دعاء އާއި އަޅުކަން އަޅުގަނޑު ނަބާއްޓެއްވިއަކަށްނުވުމަށް ނުލިބިގެން أمّيد ކުރަމެވެ.

(٤٩) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިންނާއި އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން (އެބުދުތަކުން) ދުރުވެ ވަކިވެވަޑައިގަތުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إسحق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި يعقوب ގެފާނު (ކާފަރިކަލުގެފާނުގެ ގޮތުގައި) ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ބޭކަލުން نبى ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

(٥٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން އެބޭކަލުންނަށް ތަނަވަސްކަމާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް މަތިވެރިވެގެންވާ ރިވެތި ثناء އާއި تعريف ދެއްވީމެވެ. (ހުރިހާ أمّة އެއްގައިވެސް އެބޭކަލުންނަށް تعريف އާއި ثناء ވެއެވެ.) والله أعلم

وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ وَنَٰدَيْنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥ مِن رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِسْمَٰعِيلَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِدْرِيسَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَٱذْكُرْ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ! ❁ فِى ٱلْكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ = ފޮތުން (يعنى: މި ކީރިތި قرآن ން) موسى – عليه السّلام ގެ ވާހަކަ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ مُخْلَصًا = ހަމަކަށަވަރުން إختيار ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ = އަދި رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ وَنَٰدَيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއިއްވެވީމެވެ. ❁ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنِ = طُوْر ފަރުބަދައިގެ ކަނާތްފަރާތުން. ❁ وَقَرَّبْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ގާތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ = މުނާޖާ ދެންނެވުމުގެ ގޮތުން. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ مِن رَّحْمَتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން. ❁ أَخَاهُ هَٰرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخُ هارون އަށް. ❁ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ = نبى ކަމުން. ❁ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮތުން (ކީރިތި قرآن ން) ހަނދުމަކުރާށެވެ. ވާހަކަފުޅު ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ! ❁ إِسْمَٰعِيلَ = إسماعيل (إسماعيل عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ صَادِقَ ٱلْوَعْدِ = وعد ފުޅު ތެދުވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައި. وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނީ رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް أمر ކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވިއެވެ. ❁ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ = ނަމާދުކުރުމާއި زكاة ދިނުމަށް. ❁ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވިއެވެ. ❁ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ = ރުހިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި. ❁ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮތުން (ކީރިތި قرآن ން) ވާހަކަފުޅު ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ! إِدْرِيسَ = إدْرِيس (إدريس عليه السّلام ގެ ވާހަކަ) ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ = ގިނަގިނައިން ތެދުވެރިވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާ نبى

ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞ وَرَفَعْنَاهُ =އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީމެވެ. ۞ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ = މަތިވެރިމަގާމަކަށް (މަތިވެރިދަރަޖައަކަށް) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު މި ފޮތުގައި قرآن ން ވިސްނަވައިދެއްވާށެވެ موسى عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ޔާދުކުރައްވާށެވެ. ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ފަވަޑައިގެންނެވީ إختيار ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. (رسول ކަމާއި الله ގެ ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވުމަށް إختيار ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ފަވަޑައިގެންނެވީ رسول ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.

(٥٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ طور ފަރުބަދައިގެ ކަނައިން އެކަލޭގެފާނަށް ކަނާއަތްފަރާތުން ގޮވާލެއްވީމެވެ. نِدَاء ލެއްވީމެވެ. (ގޮވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި مُنَاجاه ދެންނެވުމުގެ ގާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ގާތުކުރެއްވީމެވެ.

(٥٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން އެކަލޭގެފާނުންގެ أخ هارون (عليه السّلام) نبى އަކުކަމުގައި ހައްދަވައި އެކަލޭގެފާނަށް ޝާއިދުކުރެއްވުމަށް ދެއްވީމެވެ.

(٥٤) އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު މި ފޮތުގައި قرآن ން ވިސްނަވައިދެއްވާށެވެ إسماعيل (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން وعد ފުރުއް ތެދު (އިތުބާރުހުރި ނިކަމެތިވާ) ބޭކަލަކުކަމުގައި އަދި رسول ބޭކަލަކުކަމުގައާއި نبى ބޭކަލަކުކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ފަވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٥٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ ވެރިންނަށް އަދި أهل ނަމާދުކުރުމަށާއި زكاة ދިނުމަށް އަމުރުކުރައްވާ ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ރުހިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ފަވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٥٦) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮތުގައި قرآن ން ވިސްނަވައިދެއްވާށެވެ إدريس (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ފަވަޑައިގެންނެވި (އިތުބާރުހުރި ނިކަމެތިވާ) ތެދުވެރި ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި މަތިވެރި ދަރަޖައަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީމެވެ.

أُولَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ ۚ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُ ٱلرَّحْمَـٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَأُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَـٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَـٰمًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾

ލުޣަތު

أُولَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބޭބޭކަލުންނަކީ. ۞ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = الله އެބޭބޭކަލުންނަށް نعمة ދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ. ۞ مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = نبى ބޭކަލުންނެވެ. ۞ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުން. ۞ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ = އަދި نوح (عليه السّلام) އާއިއެކު މިވަންހަނާކަލާނގެ (ނައްވާލެއްވި) އުޅަނދުމަތީގައިވީ ބޭކަލުންގެ ދަރިކޮޅުގައިވާ ބޭކަލުން. ۞ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުން. ۞ وَإِسْرَٰٓءِيلَ = އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުން. ۞ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ = އަދި މިވަންހަނާކަލާނގެ ތެދުމަގުދެއްކެވި އަދި މިވަންހަނާކަލާނގެ خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ. ۞ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެބޭކަލުންނަށް ކިޔައިދެވޭހިނދު. ۞ ءَايَـٰتُ ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ الله ގެ އާޔަތްތައް. ۞ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ = އެބޭކަލުން ކިބައިވެޓިއްޖައޮވެ حال سجدة ގައި ރޮއްވަމުން ވެޓި ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ ۞

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ = ދެން ދެން އެބޭކަލުންގެ ފަހުން އައެވެ. (އަންނާނެއެވެ.) ۞ خَلْفٌ = ފަހުން އަންނަބަޔަކު. ۞ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު ނަގައިލާނެއެވެ. ۞ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ = އަދި އެމީހުން شهوة ތަކަށް تبع ވެ. ۞ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ = ފަހެ ނިކަންނުރާ އެމީހުން އެއްވާނެއެވެ. ۞ غَيًّا ﴿٥٩﴾ = غيّ އެވެ ކިޔުން

ނަރަކައިގެ ފުންވާދީގަނޑެކެވެ. إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ = توبة ވެ އީމާންވެއްޖެ ބަޔަކުމެނުވީ. ۞ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އެމީހާ صالح عمل ކުރި. ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން. ۞ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = އެމީހުން

ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެތެވެ. ۞ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއްގައި އަނިޔާ

ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ جَنَّـٰتِ عَدْنٍ = އެއީ قائم ވެތިބޭ ސުވަރުގެތަކެވެ. ۞ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَـٰنُ عِبَادَهُۥ =

އެއީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވުމަށް وَعْدُ ކުރައްވާފައިވާ ސުވަރުގެތަކެވެ. ސުވަރުގެއެވެ.

❁ بِالْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި / ނުފެނި. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وَعْدُ ފުރިހުމެވެ. ❁ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ = ދެއްވާނެ އެއްޗެއްކަމުގައި. ❁ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާނގައި ނުއަހާނެއެވެ.❁ لَغْوًا = އެއްވެސް ބޭކާރު ވާހަކައެއް. ❁ إِلَّا سَلَـٰمًا = ހަމަ ސަލާމްގެ އަޑުފިޔަވައި. (ނުއަހާނެއެވެ.) ❁ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އެތާނގައި އެމީހުންގެ ރިޒުގުވެއެވެ. ❁ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު

إجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އެބޭބޭކަލުންނަކީ (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ނަންގެނެވުނު رسول ނުވަތަ نبي އިންނަކީ) نبي ބޭކަލުންކުރެން އެބޭބޭކަލުންގެމައްޗަށް މާތްރަސްކަލާނގެ نعمة ދެއްވި (خاصّ) ބޭބޭކަލުންނެވެ. އެއީ آدم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި نُوحُ عليه السّلام އާއެކު މާތްރަސްކަލާނގެ އުފުއްލެވި ބޭކަލުންގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި إبراهيم عليه السّلام އާއި يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައި إختيار ކުރެއްވި ބޭބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެވޭއިރު އެބޭކަލުން ރޮއިރޮއިކުރައްވާ حال سجدة އަށް ވެޓިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٥٩) ދެންފަހެ މި ބޭބޭކަލުންގެ ފަހުން އެހެން ބައިގަނޑެއް އައެވެ. އެބައިމީހުން ނަމާދު ނަގައިލާ އަދި شهوة ތަކާއި (شَهْوَاني އެދުންތަކާއި) ތަބާވިއެވެ. (އެފަދަ މީހުން ފަހުން އަންނާނެއެވެ.) އެފަދަ މީހުންނާއި ނިކަން ގުރުވި غَيُّ އާއި ބައްދަލުވާހުށީއެވެ. (ނަރަކައިގެ عذاب ގަދަވެގެންވާ وَادى އެއްކަމުގައިވާ ތަނަކަށް ވަދެވޭނެއެވެ.)

(٦٠) ތައުބާވެއިން (ދީނަށް ރުޖޫޢަވެ) توبة ވެ صالح عمل ކުރިމީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެފަދަމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނާހުށީއެވެ. އަދި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އަނިޔާއެއް އެމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٦١) އެމީހުން ދެމިއުޅުން ވަންނާނީ ސުވަރުގެއާއި قائم ވެގެންވާ ބަގީޗާތަކަށެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ވަޢުދުވެވި غَيْبُ ގައި (އެބަހީ: ނުފެނި) އެކަލާނގެ وَعْدُ ކުރައްވާފައިވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وعد ފުރުވި އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަންނާނޭކަމެކެވެ. ހިނގާނެ ކަމެކެވެ.

(٦٢) އެމީހުން އެސުވަރުގެއިދަށުގައި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ باطل އަދި ބޭކާރު ވާހަކައެއް ނުއަހާނެއެވެ. މަލާއިކަތް ބޭކަލުންގެ ސަލާމްގެ އަޑުފިޔަވައި ނުއަހާނެއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުން ސަލާމް ކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ ރިޒުގު ހެނދުނާއި ހަވީރު އެމީހުންނަށް ލިބިލިބިގެންވާނެއެވެ. (ދުނިޔޭގައި ހަވީރުގެ ނިސްބަތުން ދިނީ ދުނިޔޭގެ ނިސްބަތުންނެވެ. އެހެނީ قيامة ދުވަހުން ހެނދުނާއި ހަވީރެއް ނުވާނެއެވެ.)

تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُۥ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾

މުފުރަދާ

تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ = އެސުވަރުގެ. ۞ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا = އެތަނަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވާ ތަނެކެވެ. ۞ مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ = އެމީހަކު تقوى ވެރިއަކުކަމުގައިވި.۞ وَمَا نَتَنَزَّلُ = އަދި އަޅުގަނޑުން ނުފައިބަމެވެ. (އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފައިބާވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.) ۞ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ އަމުރުފުޅަކުންމެނުވީ. ۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا = އަޅުގަނޑުންގެ ކުރިމަތީގައިވާތަކެތީގެ (آخرة ގެ) އެންމެހައި ކަމެއް ۞ وَمَا خَلْفَنَا = އަދި އަޅުގަނޑުންގެ ފަހަތުގައިވާ ތަކެތި (ދުނިޔޭގެ حياة އާއި) ۞ وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހައި ކަމަކާއި. ۞ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނު ربّ ހަނދުމަފުށުއްވާވޭގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ. ۞ وَمَا بَيْنَهُمَا= އަދި އެދެދޭތެރޭގައި ވާހާތަކެތީގެ ۞ فَٱعْبُدْهُ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް (އެކަނި) އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ!۞ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ۞ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ = އެކަލާނގެއާއި އެއްފަދަ އެއްވެސް إله އަކު ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައިފިތޯއެވެ. (ފުރިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.) ۞ وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ ބުނެއެވެ. (آخرة قبول ނުކުރާ އިންސާނާ ބުނެއެވެ.) ۞ أَءِذَا مَا مِتُّ = އަޅުގަނޑު މަރުވެއްޖެނަމަ. ۞ لَسَوْفَ أُخْرَجُ = ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންނުލު އަޅުގަނޑު (ކަށްވަޅުން) ނުކުތުވޭނޭތޯއެވެ؟ ۞ حَيًّا ﴿٦٦﴾ = ދިރިގެން. ۞ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި ފަހެ އިންސާނާ ހަނދާން ނުކުރާތީ ބަލައެވެ؟ ۞ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީކަން. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ = އަދި އޭނާގެ އެއްވެސް އަސަރެއްނެތި. (އޭނާ އެއްވެސްއެއްޗެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.) ۞ فَوَرَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގަންދެއްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. ۞ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި އަދި شيطان ންނާއި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވާހުށީމެވެ. އެއްކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން حاضر ކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ حَوْلَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ވަށައިގެން.۞ جِثِيًّا (٦٨) =

ކަކޫމަތީގައި ތިރިވެގެންވާ حال. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އެސުވަރުގެއަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވި އަޅުތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވާ ސުވަރުގެއެވެ.

(٦٤) جبريل عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އާ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ އަމުރުފުޅަކާނުލާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ފައިބާވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.) އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި އޮންނަންއޮތް آخرة ދުވަހާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ފަހަތުގައި ދޫކޮށްލައިފާ މިތާ ދުނިޔެއާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ ކަމެއް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށެވެ. އަދި އެއީ އެއްވެސް ކަމެއް ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ހަނދުމަނެތިވާފަދަ ގޮތެއް ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބެއްކަމުގައި تفسير ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم جبريل عليه السّلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިހާރު ޒިޔާރަތްކުރައްވާ ވަރަށްވުރެ ގިނައިން ވަޑައިނުގަންނަވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ މިސުވާލާއި ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم

(٦٥) އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ކަންތައްތަކުގެ ربّ އެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެކަލާނގެއާއި އެއްފަދަ އެހެން إله އަކު ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައިފިހެއްޔެވެ؟

(٦٦) އަދި (آخرة ދުވަސް قبول ނުކުރާ) އިންސާނާ ބުނެއެވެ. އަހުރެން މަރުވެއްޖެއްޔާ ދިރިގެން އަލުންވެސް ކައްވަޅުތަކުން ނެރުނުގެން (محشر އަށް) ނުކުމެވޭނެހެއްޔެވެ؟

(٦٧) ފަހެ އެ އިންސާނާގެ އެއްވެސް އަސަރެއްވެސް ހިފައެއްވެސް ނެތިއްސެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވިކަން އޭނާ ފަހެ ހަނދާން ނުކުރަނީ ބާއެވެ؟ (އޭނާ އެކަކު ހަނދާންކުރަނީ ކީއްވެގެން\ އެފަދަ ބަޔަކު އޭނާ ބުނާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟)

(٦٨) ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި (އެބަހީ: آخرة قبول ނުކުރާ މީހުންނާއި) އަދި ޝައިޠާނުންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ގެ ميدان އަށް އެއްކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ވަށައިގެން ކަކޫމަތީގައި ތިރިކުރައްވާފައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން حاضر ކުރައްވާހުށީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި مفسّر ންގެ ގޮތަކީ ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. މިތާ ދޫކޮށް ހަމައެކަނި ބޭރުފުށުން މާނަ އެކަނި ލިޔުނީއެވެ.

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّنَذَرُ ٱلظَّـٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَـٰثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾

މުފްރަދާ

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަގާނީމާ ވަކިކޮށްދެއްވާނެތެވެ. ❁ مِن كُلِّ شِيعَةٍ = ކޮންމެ ބައެއްގެ ތެރެއިން.

❁ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އެއީ އެންމެ ގަދަފަދަ ގޮތުގައި ކުށްވެރިވީ

މީހަކީ ކޮންބަޔެއްތޯ - (އެންމެ ގަދަފަދަ ގޮތުގައި މުހިންމު) ❁ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ = ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ގާތްވުން. ❁ ثُمَّ لَنَحْنُ

= ދެން ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ. ❁ أَعْلَمُ = ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. ❁ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

= އަލިފާނުގެ ތެރެއިން އެންމެ ގާތް ގޮތުގައި عذاب ގެ ތެރެއަށް عذاب ގެ ތެރެއަށް ވަދެ ގޮސް ރަނގަޅަށް ފިސޭނެ މީހުން ކޮބައިތޯ. ❁

وَإِن مِّنكُمْ =އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެސް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا وَارِدُهَا = އެތަނަށް ވަދެ ފައިބާ މީހަކު (އެ

ނަރަކައިގެ މަތިން ދުވެފައިވާ صِرَاطُ الْمُسْتَقِيْمُ ގެ މަތިން ދާން ޖެހޭނެ.) ❁ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ

حَضْرَةُ ގައި އެކަން ވެއްޖެއެވެ. ❁ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ =ކަނޑައެޅިގެން ނިންމަވާފައިވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ ثُمَّ نُنَجِّى

= ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާނީމެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ = تقوى ވެރިވި މީސްތަކުން. ❁ وَّنَذَرُ

ٱلظَّـٰلِمِينَ فِيهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނިޔާވެރިން އެނަރަކައަށް ދޫކޮށްލައްވާނީމެވެ. ❁ جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ =

ކަކޫމަތީގައި ވެށޭގޮތުގައި (ކޯއްޗަށް ވެރިވެސް). ❁ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދޭއިރު (އެ

މީހުން ދެނެގަތުމަށް) ❁ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ قَالَ ٱلَّذِينَ

كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް. ❁ أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ =

ދެބައިމީހުންކުރެ ކޮންބަޔަކުތޯ؟ ❁ خَيْرٌ مَّقَامًا = مقام ގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވަނީ (ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތުން ހެވި

❁ وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ = އަދި مجلس ގެ ގޮތުން ރިވެތިވެގެންވަނީ. ❁ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އަދި

އެމީހުންގެކުރިން (އެބަހީ: مكّة ގެ ކާފިރުންގެކުރިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިހާބަޔަކުތޯ؟ ❁ مِّن

قَرْنٍ = قَرْنُ ގެތެރެއިން (أمّة ތަކުގެތެރެއިން) ✵ هُمْ أَحْسَنُ = އެމީހުން މާރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. (މާރިވެރިވެގެންވެއެވެ.) ✵ أَثَاثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾ = ގެވެރި ކަންތާރުގެގޮތުންނާއި منظر ގެގޮތުން. ✵

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) ދެން، رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އެންމެ ނުކިޔަމަންތެރިކަންގަދަވީމީހުން އެ ކޮންމެ جماعة އަކުންވެސް މިވަންހަރުކަލާނގެ ނުކުއްވާހުށީމެވެ.

(٧٠) ދެން އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެންމެ ގަދަ عذاب ގައި ދިޔުންވާނީ ކޮންބައެއްކަންވެސް މިވަންހަރުކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަންކަށަވަރެވެ.

(٧١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެތެރެއިން ދޯޒަޚަށްނުދާނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

- (އެކަންވާގޮތަކީ ތަފްސީރުކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި: صِراطَ الْمُسْتَقِيْم އެވެ ކިޔާ ކަމުގައި ނަމަކަށްވާ ބާރު ދެމިގަތުމެވެ. އެންމެންވެސް އެގޮތުން ދާނެއެވެ. އެމީހެއްގެ عمل ގައި ހުރި ގޮތުންބައިކަމުގައި އެގޮތުން ދިޔުމުގެ އުނދަގޫކަމާއި ފަސޭހަކަންވެއެވެ. މިއާދި މުއުމިނުންނަށް ދާދިހުއްޓައެވެ. ދިޔުމުގައި ވެސްކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ނުބައިކަމުގެއިން ގެއްލިގެން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ވީއްލެވޭކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم)

ދެން އެންމެންވެސް އެގޮތުން ދިޔުމަކީ ކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނިންމަވާފައިވާ ކަމެކެވެ.

(٧٢) ދެންފަހު تقوى ވެރި މީހުން މިވަންހަރުކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާ މިންޖުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން - (مشرك ން) އެމީހުންގެތެރެއިން އެމީހުންގެ ކަކޫމަތީގައި އޮތްކަމަށް ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ.

(٧٣) އަދި بيان ވެގެންވާ މިވަންހަރުކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދެވެން) ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ إيمان ވި މީހުންނަށް ކާފިރުން ކިޔައެވެ. އަހަރުމެން ދެބައިމީހުންކުރެ (އެބަހީ: އީމާންވިމީހުންނާއި ކާފިރުންނަށް ދެބައިމީހުންކުރެ) މިޤާމާއި ޖަމާއަތް ރަނގަޅީ ކޮންބައެއްތޯ؟ (އަހަރުމެން ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންތޯ؟)

(٧٤) މި مكّة ގެ ކާފިރުންގެކުރިން ކިތައްކިތައް قَرْن ގެމީހުން - ކިތައްކިތައް أمّة މިވަންހަރުކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމުހެއްތޯ؟ (އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ أمّة ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެމީހުންނީ (މި مكّة ގެ أهل ވުރެންމާބޮޑު) ގެވެރި ކަންތާރުގެގޮތުންނާއި އަދި ރީތިކަމާއި منظر ގެގޮތުން މާރިވެރިވި ބަޔަކުވެއެވެ.

قُلْ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلْعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ هُدًى ۗ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ مَن كَانَ فِي الضَّلَالَةِ = މަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައިވާ މީހާ. (ދެންނެވެ.) ۞ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ = ފަހެ رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެކަލާނގެ (އޭނާގެ މަގުފުރެދުން ދިގުކުރައްވާނީއެވެ. ۞ مَدًّا = ދިގުކުރައްވުމަކުން. ۞ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا = އެމީހުން ދެކެފިކަމުގައިވާނަމަ. ۞ مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ އެއްޗެ. ۞ إِمَّا الْعَذَابَ = އެއީ އެއްކޮށް (ދުނިޔޭގައި) عذاب އެވެ. ۞ وَإِمَّا السَّاعَةَ = އެއްކޮށް قيامة ދުވަހެވެ. (އެދުވަހުގެ عذاب އެވެ.) ۞ فَسَيَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަން ހުށި އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا = މަންޒިލުގައި ނުބައިވެގެންވާ ކޮންބައެއްކަން. ۞ وَأَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾ = އަދި لشكر ދެރަވެގެންވި ނިކަމެތި ކޮންބައެއްކަން.وَيَزِيدُ ۞ اللَّهُ = އަދި الله އިތުރުކުރައްވައެވެ.۞ الَّذِينَ اهْتَدَوْا = ތެދުމަގު ލިބިގަތުމީހުންނަށް. هُدًى = ތެދުމަގު. ۞ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ = އަދި بَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ. ۞ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ = ކަލޭގޮފުޅުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ހެޔޮވެގެންވާއެވެ. ۞ ثَوَابًا = ثَوَاب ގެގޮތުން. ۞ وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾ = އަދި رُجُوع ވުމަށްޓަކައި ހެޔޮވެގެންވާގޮތުން.۞ أَفَرَأَيْتَ = ކަލޭގޮފުޅު ނިކަން خبر ދެއްވާށެވެ.! ۞ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދެކޮޅުހެދިމީހާގެ. ۞ وَقَالَ = އަދި އޭނާ ބުނި. ۞ لَأُوتَيَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަށް ދެވޭނެއެވެ. ۞ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ = މުދަލާއި ދަރިން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައިވާ މީހާ ދަންނައެވެ. رحمن ވަންތަ މާތްރަސްކަލާނގެ އޭނާ އެމަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައި ދަމަހައްޓަވާނެއެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. އެއެއްޗަކީ އެހެންޏާ (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުންނަށް عذاب އައުމެވެ. ނުވަތަ قيامة ދުވަހުގެ عذاب އެވެ. އޭރުން ދެން ތަނުގެގޮތުން ނުބައިވެގެންވަނީ ކޮންބައެއްކަން ނިކަންތުރު އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އަދި لشكر ގެގޮތުން ނިކަމެތިވެގެންވަނީ ކޮންބައެއްކަންވެސް ނިކަންތުރު އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٧٦) އަދި އީމާންވާ މީހުންގެ ހިދާޔަތްތެރިކަން الله އިތުރުކުރައްވަނީއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أمر ތަކަށް ކިޔަމަންވުމާއި އެކަލާނގެ ނަހީތަކުން ދުރުވެގަތުމުގެ توفيق އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވުމެވެ. އޭރުން އީމާންކަން އަބަދުވެސް އިތުރުވަމުން ހުންނާނެއެވެ.) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) بَاقِيَات الصَّالِحَات - ثواب ގެ ގޮތުންނާއި رجوع ވާތަނާއި ފަހުކޮޅުގެ ގޮތުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَاقِيَات الصَّالِحَات **މާއިދުރު** - كَهْفُ ސޫރަތުގެ 46 ވަނަ އާޔަތުގައި ކުރިންވެސް ވާހަކަ ކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އެތަނުން ބައްލަވައިލެއްވުން އެދެވެއެވެ.

(٧٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވިމީހާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވިތޯއެވެ. އޭނާގެ ބަސްގަނޑުން ނިކަން خبر ދީބާއެވެ. އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހަރެންނަށް ހަމަކަށަވަރުން މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވޭނެއެވެ. އެބަހީ: قيامة ދުވަހުންވެސް މުދަލާއި ދަރިންދެއްވޭނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިބަޔާންވާ މީހަކީ العَاصُ بنُ ٱلْوَائِلُ السَّهْمِي ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ أصحاب ބޭކަލުންގެ ބަޔަކަށް އޭނާ އަދާކުރަންޖެހިފައިވާ ދަރަނިތައް ހުރިކަމުގައިވިއެވެ. އޭނާގެ އަތުން އެތަކެތި ހޯދުމަށް އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން އޭނާ ބުންޏެވެ. ސޫރަތުގައި ރަނާއި ރިހިއާއި ފަތުރު ފޮތިތާ އަދި ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މާލާ ހުންނަކަމުގައި ކަލޭމެން ހިކުރަނުދުންނައްވާތޯއެވެ؟ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އާއެ ހުރެއެވެ. ދެން އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެންގެ ދަރަނިތައް ދައްކާނީ آخرة ދުވަހުންނެވެ. އަދި ބުންޏެވެ. الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަހަރެންނަށް މުދަލާއި ދަރިންދެއްވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދިޔާ ހޯދަކަށް ދެއްވޭނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާގެ މިސާލު ވާހަކަ قرآن ގައި بيان ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ރިވާޔަތްތަކުވެސް އެބަހުރެއެވެ. = تفسير الطبرى =

أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ = އޭނާއަށް غَيْبُ އެނގިއްޖެއްސެވެ؟ ۞ أَمِ ٱتَّخَذَ = ނުވަތަ އޭނާ ހިފީއްސެވެ؟ (ލިބިގަތީއްސެވެ؟) ۞ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ = رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ން عَهْدُ އެއް. (އޭނާالله އަށް إيمان ވެ صلح عمل ކުރީއްސެވެ؟) ۞ كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނުވެ. ۞ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ = އޭނާ އެބުނާއެއްޗެއް ނިކަންފުރުކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާހުށީމެވެ. ۞ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ عذاب ގައި ދިގުދެމިގެންދާގޮތަށް ހުށީމެވެ. ۞ مَدًّا ﴿٧٩﴾ = ގަދަ ދުވެއްލުއްވުމަކުން. ۞ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ = އަދި އޭނާ އެބުނާއެއްޗި (ދަރިންނާއި މުދާ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެދުވަހުން އޭނާއަށް މުދަލާ ދަރިން ނުވާނެއެވެ.) ۞ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އޭނާ އަންނާނީ ހަމައެކަނިވެގެންނެވެ. ۞ وَٱتَّخَذُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހިފީއެވެ. إختيار ކުރީއެވެ. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً = اللّه ފިޔަވައި إله ންތަކެއް. ۞ لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވުމަށްޓަކައި. ۞ عِزًّا ﴿٨١﴾ = عزّة އެއް / ގަދަކަމެއް / عذاب ން ސަލާމަތްވުމެއް. ۞ كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނުވާނެއެވެ. ۞ سَيَكْفُرُونَ = ނިކަންނުވާ އެތަކެތި އިންކާރުކުރާނެއެވެ. / ބަރީއަވެވަނީނެއެވެ. ۞ بِعِبَادَتِهِمْ = އެތަކެއްޗަކަށް އެމީހުން އަޅުކަ މަތްކުރުމާ. ۞ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެތަކެތި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާނެއެވެ. ۞ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ = ދިމާއިދިކޮޅަށް. ۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާހުށީއެވެ؟ (އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާހުށީއެވެ.) ۞ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ شيطان ން ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = كافر ންގެ މައްޗަށް. ۞ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މަކުރުއްދުވާލި ގޮތުގެމަތީގައި އުސްކުރުވަން އެމީހުން حركاة ކުރުވައި ހަރުކަތްތެރިކުރާ. ۞ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް (عذاب އައުމަށް) އަވަސްނުވާށެވެ. ۞ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ = ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ (عمل ތަކާއި ނޭވާތައް) عدد ކުރައްވަމުއެވެ. ۞ عَدًّا ﴿٨٤﴾ = عدد ކުރެއްވުމުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އޭނާ ހަމަ އެހެން އެބުނީ އޭނާއަށް غيب އެނގިގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން އޭނާ عهد އެއް ހިފީހެއްޔެވެ؟ . (އެބަހީ: އޭނާ الله އަށް އީމާންވެ صالح عمل ކުރީހެއްޔެވެ. އެހެންވެސް ނޫނެވެ. ހަމަ ބުނާ ހުސް ބުނުމެކެވެ.)

(٧٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާ އެބުނާގޮތް ނުވާނެއެވެ. އޭނާ އެބުނާ އެއްޗެއް ސިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ މުދަލާއި ދަރިންނެވެ. އަދި عذاب ގެތެރޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ދަމަހައްޓަވާނެއެވެ.

(٨٠) އަދި އޭނާ އެބުނާތަކެތި އެބަހީ: ދަރިންނާއި މުދާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކުރައްވާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނީ ހަމައެކަނިންނެވެ.

(٨١) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: އެ مشرك ން الله ފިޔަވައި إله ންތަކެއް ހިފައި إختيار ކުރިއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެތަކެތީގެ ފަރާތުން عزّة އާއި ބާރުލިބުމަށެވެ. ނުވަތަ عذاب ން ސަލާމަތްވުމުގެ ކަމަށެވެ. شفاعة ލިބިދާނެކަމަށެވެ.

(٨٢) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރުމާމެދު (قيامة ދުވަހުން) އެތަކެތި އެމީހުންނާ އިދިކޮޅުހަދާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތި ވާނީ ދިމާ އެމީހުންގެ އިދިކޮޅަށެވެ.

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންގެމައްޗަށް ޝައިޠާނުން ފޮނުއްވާކަން ކަލޭގެފާނު އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެޝައިޠާނުން އެކާފިރުންގެ ހިތުން މަގުފުރެއްދުމާއި އުނގުޅައިދީ ގަދަކޮށް حركاة ލިބިފައި ވަސްވާސްކުރުމަށެވެ. އެއުރެން ގެންގުޅެނީ ވަރުބޮޑުކޮށެވެ.

(٨٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب އަވަހަށް އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ނޭވާތައް عدد ކުރައްވައި ބައްލަވަމެވެ. ހިސާބުކުރައްވަމެވެ.

يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾

ލުޣަތު

يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ = މިތަންނަށްތަޤުވާވެރިން تقوى ވެރި މީހުން محشر ކުރައްވާދުވަހު. ۞ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة އަށް.۞ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ = جماعة جماعة އަށް. وفد وفد އަށް. ۞ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ = އަދި مجرم ން - ނުބައިމީހުން - މިތަންނަށްތަޤުވާ ދަމާ ގެންދަވާނެ ދުވަހު. ۞ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް. ۞ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ = ފެންބޮއިމަށްދާ حال ، ކަރުހިއްކައިގެން. ۞ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ = އެމީހުންނަކަށް شفاعة އެއް ވެރިނުވާނެ. ۞ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ = ހިފައިފި މީހަކަށްމެނުވީ. (ލިބިގެންވާމީހަކަށްމެނުވީ) ۞ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ގައި.۞ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ = عهد އެއް. (އެއީ الله އަށް إيمان ވެ އެކަލާނގެ رسول އާ ތަބާވެ އެކަލާނގެ أمر ކުރެއްވި ކަންތައްތައް ނިކުމެކުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުވެގެންވުމެވެ.) ۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ = رحمن ވަންތަ الله ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَّقَدْ جِئْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގެނެސްފީމުއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ބަހެއް. ۞ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ބަހެއް. منكر ބަހެއް.۞ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ =އުޑުތައް ގާތްވެގެންވެއެވެ. ۞ يَتَفَطَّرْنَ = ފަޅައިގެންދިއުން ކުދިކުދިވުމަށް. ۞ مِنْهُ = އެބުނުން އެބުނެވުނު ސަބަބުން. ۞ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ = އަދި ބިންގަނޑު ފަޅައިގެންދިއުން. (ގާތްވެގެންވެއެވެ.) ۞ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ =އަދި ފަރުބަދަތައް ވެއްޓުމަށް. ۞ هَدًّا ﴿٩٠﴾ = ހަލާކުވެ ކުދިކުދިވެގެން. (ދިއުން ގާތްވެގެންވެއެވެ.)۞ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ = رحمن ވަންތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ނިސްބަތްކުރުން.۞ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ = އަދި رحمن ވަންތަ الله އަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ۞ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ = އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ހިފެއްވުމެއް إختيار ކުރެއްވުމެއް.۞ إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ އެންމެހައި މީހުން ނުވެއެވެ.۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައްޔާއި. ۞ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة

އަށް އަންނަމުންދެނީ. (އަންނާނުމުންދެނީ) ❁ عَبۡدًا ﴿٩٣﴾ = އަޅެއްގެ ގޮތުގައި. (އަޅަކަށް) ❁ لَّقَدۡ أَحۡصَىٰهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެ އަޅުން ހިމަނުއްވާފައިވެއެވެ. ❁ وَعَدَّهُمۡ عَدًّا ﴿٩٤﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ އެ އަޅުންކަންނޭގެ عدد ރަނގަޅަށް ބައްލަވާ ހިސާބުކުރައްވާފައެވެ. ❁

ᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓ إِجْمَالِي މާނަ ᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓ

(٨٥) تقوى ވެރި މީހުންނަށް ރަޙްމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވައި އެއްކުރައްވާނީ ވަފުދުގެ ގޮތުގައެވެ. (ހަދިޔާ ގެނެސް ގެންދާ ބައެއް ގޮތަށެވެ.) އުޅަނދުތަކުގައި ސަވާރުވެގެން جماعة جماعة އަށް ބައިބަޔަށް رحمن ވަންތަ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.

(٨٦) އަދި ކުށްވެރިން - مجرم ން – ފެންބޯވައި ކަނޑިހުރިކަމުގައި ކަރުހިއްކައިގެން حال ރަޙްމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އިސްކޮށް ގެންދެވޭނެއެވެ.

(٨٧) (مؤمن ން އެއްބަޔަށް އަނެއްބަޔަކަށް شفاعة ކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިގެންވާނެ) މިސާކުރެވުނު ކުށްވެރިންނަށް شفاعة ލިބުމުގެ ބާރެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ން عهد ލިބިފައިވާ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ حضرة އަށް إيمان ވެ صالح عمل ކޮށް رسول އަށް إيمان ވެ ތަބާވެ ހިތުމަށް ކަލިމަތުއްޝަހާދަތް ކިޔާފައިވާ މީހުންނެވެ. އެފަދަ މީހުން شفاعة ކުރާނެއެވެ.

(٨٨) އަދި ކާފިރުން ބުންޏެވެ. رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ހިފެއްވިއެވެ. ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ.

(٨٩) (އޭ މިބަސް ބުނާ ކާފިރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެބުނީ ބޮޑުބޮޑު އިސްކަމާ ހުރި ބަސް ބަހެކެވެ.

(٩٠) އެބަސްބަހުން އުޑުތައް ފަޅައިގެން ދިއުމަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ. އަދި ބިން ފަޅައިގެން ފަޅަފަޅަވެގެން ގޮސް އަދި ފަރުބަދަތައް ހަލާކުވެ ވެއްޓިގެން ދިއުމަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ.

(٩١) رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވާކަމަށް ބުނުމުގެ ސަބަބުން ބޮޑު ފާފައެކެވެ.

(٩٢) رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ހިފެއްވުމަކީ، ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ ޝަރަފަށް އެކަލާނގެއަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. ބޭނުންވާ ގޮތެއް ކަމާއެކުރެއްވުމުގެ ގުދުރަތުގެ ބާރު އެކަލާނގެ އަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

(٩٣) رحمن ވަންތަ الله އަށް އަޅެއްގެ ގޮތުގައި އަންނާނެ مخلوق އެއްގޮތަކީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ހުރިއެވެ. (އެބަހީ: ހުރިހާ مخلوق އެއްވެސް قيامة ދުވަހުން الله ގެ އަޅެއްގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.)

(٩٤) ހަމަކަށަވަރުން ރަޙްމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ عدد ގުނާ ބައްލަވާ ހިސާބުކުރައްވާފައެވެ. (އެއްވެސް مخلوق އެއް ގެއްލި ހުރިވެސް ނުހުރި ނުދާނެއެވެ.)

ᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓᘓ

وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

މުފްރަދާތު

وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ = އަދި އެހުރިހާ މީހުން ހުރިހާ އަޑުން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނަހުށްޓެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ = އެކަނި އެކަނިން. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާނުވި މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ = رحمن ވަންތަކަލާނގެ ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށްޓަކައި ލޯބިވެއްލެވެ. ❁ وُدًّا ﴿٩٦﴾ = ލޯބިވެރިކަން (مؤمن ންގެ ހިތްތަކުގައި مُحَبَّة ލައްވާނެއެވެ.) ❁ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިކަލޭގެފާނުގެ އެ قرآن ލުއިކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ بِلِسَانِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުން. ❁ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ = އެ قرآنން ކަލޭގެފާނު تقوى ވެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް. ❁ وَتُنذِرَ بِهِۦ = އަދި އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ = ދެކޮޅުވެރިވާ ގަދަބަޔަކަށް. ❁ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން (އެބަހީ: މި مكّة ގެ مشرك ންގެކުރިން) ކިތަންމެ ގިނަ ބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވީމުއްވެ. ❁ مِّن قَرْنٍ = قَرْن ތަކުގެ ތެރެއިން - أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު ކަލޭގެފާނަށް ފެނޭތޯއެވެ؟ مِّنْ أَحَدٍ = އެކަކު އެއްވެސްމީހަކުގެ. ❁ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް އަޑެއް ހިމުގުމް ކަލޭގެފާނަށް އިވިވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ؟ އެހަރަ އަޑެއް ހިމުނުއެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އަދި އެހުރިހާ މީހުން قيامة ދުވަހުން އެކަކި އެކަކިން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނުއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން (ތަންނަށްއެވެ.) رَحمن ވަންތަ ކަލާނގެ ނިކަންހުރުމު އެމީހުންނަށް ލޯބިވެރިކަން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ލައްވާނުއެވެ.

(٩٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށް އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނުން އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ދޮގުވެރިކަން ގަދަވެގެންވާ ބައަކަށް (مكّة ގެ قريش ންނަށް) އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ.

(٩٨) އަދި އެ قريش ންގެކުރިން ކިތައް أمّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލައްވައިފީން ނޫންހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނަމީހުން (އެމީހުން ނިޔާވެގެންދިއުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންކުރެ އެކަކުގެ إحساس އެއްވެސް ހިތްހެޔޮވެސް ކަލޭގެފާނަށް ފެނެއެވެ؟ ނުވަތަ އެއިން މީހެއްގެ އަޑުއިވޭތޯ ހިތްވެއްޖެސް ކަލޭގެފާނަށް އަޑުއަހަން ލިބޭތޯއެވެ؟ (މިއީން އެއްވެސްކަމެއް ނުވެއެވެ.)

بِفَضْل الله ورحمته لقد انتهيت من ترجمة سورة مريم

والحمد للّه ربّ العالمين

طه سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة طه | އާޔަތް ޢަދަދު (١٣٥)

طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلاً مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾ ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾

ލުޣަތު

طه ﴿١﴾ = އެ ޙުރޫފާތެވެ. / އެ އިސްމުޝަރީފެވެ. (މިގެ މުރާދަކީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.)۞ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْقُرْءَانَ = މި ކީރިތި قرآن . ۞ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ = ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވުމަށް / އުނދަގޫވެވޮޑިގެންވުމަށް. ۞ إِلَّا تَذْكِرَةً = ހަނދާންކޮށް عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައި. (وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައި) ۞ لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ = ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް. ۞ تَنزِيلاً = ބާވައިލެއްވުމަށްޓަކައި –/ ބާވައިލެއްވުމެއްކަމުގައި. ۞ مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ = ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ން. ۞ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾ = އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ އުޑުތަކުގެ. ۞ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ الله . ۞ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ = عَرْش މަތީ استواء ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައި ބިމުގައިވާއެއްޗެއް.۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައިވާ އެއްޗެއް. ۞ وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ = އަދި ތެތްވެއްޓުގެ ދަށުގައިވާ އެއްޗެއް. ۞ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅުގެ އަޑުފުޅު ގަދަކޮށްލެއްވިޔަސް. (އަދި މަޑުކޮށްލެއްވިޔަސް) ۞ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ = ސިއްރާއި އަދި ވަރަށްސިއްރު. ۞ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެއި حقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު އެކަލާނގެއަށްމެނުވީ ނުވާ الله އެވެ. ۞ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ = އެންމެހައި ރިވެތި ހެޔޮގޮތް ނަންފުޅުތައް خاصّ ވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ =

އަދި (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައިސްއެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވިއްޖެއެވެ.) ❁

حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿٩﴾ = موسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މި كلمة ގެ މާނައަކީ އޭ ފިރިހެނާއެވެ. މިއީ سُرِيَانِي ބަހުން ކިޔާގޮތެވެ. އަދި نَبْطِي ބަހުންނަމަ އޭ އިންސާނާއެވެ. މި كلمة އިން މުރާދުކުރެވެނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ދެން ފަހުން މިއަންނަ އާޔަތް އެގޮތުގެމައްޗަށް دليل ކުރެއެވެ. والله أعلم .

(٢)-(٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ނުއުފުލޭވަރުގެ تَكْلِيف އެއް ޖެހުމަށް ބުރަކުރުއްވަމަކަށް ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް قرآن ބާވައި ނުލައްވަމެވެ. (އެކަމަކު) قرآن ބާވައިލެއްވީ ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ وعظ نصيحة އާއި عبرة އަށެވެ.

(٤) އެ قرآن އައީ ބިމާއި އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ އުޑުތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ންނާ ބާވައިލެއްވުމުގެގޮތެވެ.

(٥) رحمن ވަންތަ الله عرش މަތީ إستواى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.

(٦) އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗާއި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފަސްގަނޑުގެ (ބިމުގެ ދަށުގައި) ވާހާތަކެއްޗާއި މުޅިހުރިހާ ތަކެތި خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(٧) އަދި (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅު އަޑުއުފުލައްވާއިރުވިޔަސް (އަދި މަޑުކޮށްކިޔުއްވިޔަސް އެކަލާނގެއަށް ހަމަހަމައެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ސިއްރުކޮށްހުންނަ ސިއްރުކުރާ ތަކެއްޗާއި އަދި ތިމާގެ نفس އަށް ވަސްވަސާކުރާތަކެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) އެކަލާނގެއީ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި يعنى: الله ފިޔަވައި (ޢިބާދަތްކުރުމަށް حقّ) އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އެންމެ ރިވެތި ނަންފުޅުތައް އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.

(٩) އަދި (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް موسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ އެނގިވަޑައިގެންފިހެއްޔެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނު މަދްޔަނުން أهل ވެރިންނާއިއެކު صَحَرَاى ގައި ރޭގަނޑު މަގު ގެއްލިފައެވެ. ފިނިބާރު ރޭއެކެވެ.)

إِذْ رَءَا نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّىٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ فَٱسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِىٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

إِذْ رَءَا نَارًا = އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނެއް ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ❁ فَقَالَ لِأَهْلِهِ= ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ٱمْكُثُوٓا۟ = ކަލޭމެން ތަހުލުވެލައްވާށެވެ. ❁ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا =ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަލިފާނެއް ދެކެފީމެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދިނުމުގެ أمّيد ގަތުމެވެ. مِّنْهَا بِقَبَسٍ = އޭގެން އަލިފާން ދަނޑިބުރިއެއް. / ނުވަތަ އޭގެން އަލިކޮޅެއް. ❁ أَوْ أَجِدُ = ނުވަތަ އަހުރެން ދުށުމަށް. (ދުށުމުގެ أمّيد ގަތީ.) ❁ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ⑩ = އަލިފާނުގެ ގާތުން މަގުދަލީލެއް. (މަގުދައްކާނެ މީހަކު) ❁ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ نُودِىَ = ނިދާކުރައްވައިވުނެވެ. ގޮވާލެއްވުނެވެ. ❁ يَٰمُوسَىٰٓ ⑪ = އޭ موسى އެވެ. ❁ إِنِّىٓ أَنَا۠ رَبُّكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ.❁ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ފައިވާންދެފައި ބާލާށެވެ. ❁ إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިވަނީ.❁ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ⑫ = طُوًى އެވެ މުޤައްދަސް (طاهر) ވާދީގައެވެ. ❁ وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ❁ فَٱسْتَمِعْ = ފަހެ (އެހުންވާ) ކަލޭގެފާނު އައްސަވާށެވެ. ❁ لِمَا يُوحَىٰٓ ⑬ = وحى ކުރެވޭ އެއްޗަކަށް. ❁ إِنَّنِىٓ أَنَا ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރަސްކަލާނގެއީ اللّٰه އެވެ. ❁ لَآ إِلَٰهَ = އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّآ أَنَا۠ = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَٱعْبُدْنِى = ފަހެ (އެހެންވީ) މިވަންހަރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. ❁ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ. ❁ لِذِكْرِىٓ ⑭ = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައި. ❁ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް އަންނާނެއެވެ. (އަންނާނެ އެއްޗެކެވެ.) ❁ أَكَادُ أُخْفِيهَا = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ذات ފުށުންވެސް އެދުވަސް ވަންހަނާކުރައްވަން

ގޮވާލެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަކަށްވެސް އެހެންމީހެއްގެ ގޯނާއެއްނާރުވާނެއެވެ.) ۞ لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަމަކަށް. ۞ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا = ފަހެ އެ قيامة ދުވަސް (ތަސްދީޤުކުރުމަށް) ކަލޭގެފާނު ހުއްޓުވިދާނުވާނެއެވެ.۞ مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا = އެ قيامة ދުވަސް އީމާންނުވާ މީހާ. وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ هوى نفس އާއި تبع ވެއްޖެމީހާ. ۞ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވެވަޑައިގަތުމެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިތާ ތިބޭށެވެ. އަހުރެންނަށް އަލިފާނެއް ފެނުނެވެ. އެތަނުން (ކަލޭމެން ހީގެދުމަށް) ދަރުބާރެއް ހިފައިގެން ކަލޭމެން ގާތަށް އަހުރެން އައުން أمّيد ކުރަމެވެ. ނުވަތަ އަލިފާނުގެ ކައިރިން މަގުދައްކައިދިނުމަށް މީހަކު ފެނުން أمّيد ކުރަމެވެ. އެތަނުން ތެދުމަގު ލިބިދާނެއެވެ.

(١١) ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް (އަލިފާނުގެ ކައިރިއަށް) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލެވުނެވެ. نِداء ކުރެވުނެވެ. އޭ موسى އެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ފައިވާނުދެބުރި ބާލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިއޮތީ طُوَى އޮއްސާ مقدّس طاهر ވާދީގައެވެ.

(١٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ކަމަށް) ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރެއްވީމެވެ. އެހެންކަމުން وحى ގައި އިއްވާ އެއްޗަކަށް އަޑުއަހާށެވެ.

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ الله އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަ ކުރެއްވުމަށް ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް އަންނާނެއެވެ. (އެއީ އަންނާނެ އެއްޗެކެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذات ފިޔަވައިވެސް އެހެންވެސް ވަންހަނާކުރައްވާނެ ގޮވާލެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: އެއްވެސް މީހަކަށް އެނގުން ނާރުވާގޮތަށް.) އެހެންވެސް އަންނަހުރީ ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއްގެ (ހެވާ ނުބައިގެ) ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ.

(١٦) ފަހެ قيامة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ހުއްޓުވިދާނުވާނެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު قيامة ދުވަހަށް ތަސްދީޤުކުރުމުން ކަލޭގެފާނު އެހެން ބަހަށް އެހީތެރިނުވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު އޭނާ ހުއްޓުވައިލިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވެދާނެއެވެ.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِى وَلِىَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَىٰهَا فَإِذَا هِىَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَٱضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَـٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾

ލަފުޒުގެ މާނަ

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފުޅުގައި މިހުރީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ؟ ❁ يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ = އޭ موسى އެވެ. ❁ قَالَ هِيَ عَصَايَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެއީ މިއަގާގެ އަސާއެވެ. ❁ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا = އޭގައި ލެނބިލައިގެން މިއަގާ ބުރަވަރުވަމެވެ. (ހިނގާއިރުގައްޔާ ކޮޅަށް ހުންނައިރު ވިއްސާ) ❁ وَأَهُشُّ بِهَا = އަދި އެއިން މިއަގާ ގަހުން ފަތްބިންނަމެވެ. ❁ عَلَىٰ غَنَمِى = މިއަގާގެ ބަކަރިތަކަށް. ❁ وَلِىَ فِيهَا = އަދި އޭގައި މިއަގާއަށް ލިބެއެވެ. ❁ مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ = އެހެނިހެން ބޭނުންތަކެއްވެސް. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ❁ أَلْقِهَا يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ = އޭ موسى އެވެ. އެތި އެއްލާލާށެވެ. ❁ فَأَلْقَىٰهَا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތި އެއްލާލެއްވިއެވެ. ❁ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން އެތި (ވެއްޖެއެވެ.) ❁ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ = ދުވާ ހަރުފަތަކަށް. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ❁ خُذْهَا = ކަލޭގެފާނު އެތި ހިފާލާށެވެ! وَلَا تَخَفْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ❁ سَنُعِيدُهَا = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތި إعاد ކުރައްވާނެމެވެ. (ހައްދަވާނީމެވެ.) ❁ سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ = އޭގެ ކުރީގެ حالة އަށް / އޭގެ ކުރީގެ ވައްތަރަށް (އަސާއަކަށް) ❁ وَٱضْمُمْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ބަނދެލައްވާށެވެ. ❁ إِلَىٰ جَنَاحِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ جَنَاح އަށް (އަރިމަތީގައިވާ ކިލަދީގެ ތެރެއަށް) ❁ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = (އެއީ ނުބައެއްގެ) ހުދުކަލަކަށް ނުކުމެއްޖެއެވެ. ❁ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ = ނުބައިކަމެއް ނުލައި / ބަލިކަމެއް ނުލައި. ❁ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ = މިއީ އަދި އެހެން معجزة އެކެވެ. / އެހެން ދަލީލެކެވެ. ❁ لِنُرِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިދެއްވުމަށް. ❁ مِنْ ءَايَـٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑެތި ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = ކަލޭގެފާނު فرعون ގެ ގާތަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުހަނު ވަރަށް ބޮޑަށް ހައްދުފަހަނަޅައިފިއެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ = މިއަގާއަށް މިއަގާގެ ގާތުގައި (ހިތްޕުޅު) ފުޅާކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ❁ وَيَسِّرْ لِىٓ

أَمْرِى ﴿٢٦﴾ = އަދި މިއަޅާއަށް ކަންތައް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ۞ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً = އަދި ގޮށް ދޫއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! ۞ مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ = މިއަޅާގެ ދުލުން. ۞ يَفْقَهُواْ قَوْلِي ﴿٢٨﴾ = (އާދޮން) އެދިގެން މިއަޅާގެ ބަސް فَهْمُ ކޮށް ވިސްނައިގަތުން އެދެމެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އޭ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފުޅުގައި ތިއޮތީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(١٨) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެއީ މިއަޅާގެ އަސާއެވެ. (މިއަޅާ ހިނގާއިރުގައްޔާ އަދި ކޮޅަށް ހުންނައިރުވެސް އާގެ ވަށްކަށް މިއަޅާ ބުރަވެލުމަށް އަދި އެއިން މިއަޅާގެ ބަކަރިތަކަށް މިއަޅާ ގަހުން ފަތްބޭލުމަށް އެއްޗެވެ. އަދި އެހެން އެތައް ބޭނުންތަކެއް އޭގައި މިއަޅާއަށް ވެއެވެ.

(١٩) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ. އޭތި އެއްލަވާބައްލަވާށެވެ.

(٢٠) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭތި އެއްލައިލިއެވެ. ދެންފަހެ އެހައިރުން ދުވާ ހަރުފައަކަށް އޭތި ވެއްޖެއެވެ.

(٢١) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އޭގައި ހިފުއްވާށެވެ. އަދި ބިރުފުޅުގަންނަވައިނުގަންނަވާށެވެ. ނިކަންހުރެ ތިމަންނަކަލާނގެ އޭތި ކުރީގެ حالة އަށް ރައްދުކުރައްވާހުށީމެވެ. (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭގައި ހިފުއްވުމުން އޭތި އަސާއަކަށް ބަދަލުވެއްޖެއެވެ.)

(٢٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްފުޅު އަރިކަށާ އަތާއި ދޭތެރެއަށް ޖައްސާ ބައްލަވާށެވެ. (ދެން އެއަތްފުޅު ނުރައްވާއިރު) އެއަތްފުޅު ނުކުންނާނީ އެއްވެސް ބަލިއެއް އަދި ނުބައެއްނެތި ހުދުކޮށެވެ. އަލިކޮށެވެ. (އެއީ އަސާކަށީގެ معجزة ގެ އިތުރުން) އެހެން دليل އެކެވެ. އެހެން معجزة އެކެވެ. (މި دليل ތަށް)

(٢٣) މިއީ ތިމަންނަކަލާނގެ (އެއްކަލަށްވަންތަ ކަލާނގެ ކުދަރަތުވަންތަކަމަށް دليل ކުރާ) ބޮޑެތި دليل ތަކެއްގެތެރެއިން މިންވަރެއް ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިދިނުމަށް ޓަކައެވެ.

(٢٤) ކަލޭގެފާނު فرعون ގެގާތަށް (رسول ކަމުގައި) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުހައްދަށް ފަހަނަޅައި ބޮޑާވެ ހައްދުފަހަނަޅައިފިއެވެ.

(٢٥) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އާދެދޭ ربّ އެވެ! މިއަޅާގެ ހިތް ތަނަވަސްކޮށްދެއްވާނދޭވެ. (އެއީ ތިބާރަސްކަލާނގެ އިއްވާ وحي ވިސްނައިގަތުމަށްޓަކައެވެ.)

(٢٦) (އަދި نبى ކަމާއި رسول ކަމުގެ مَسْؤُلِيَّةُ) މިއަޅާއަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާދޭވެ.

(٢٧) އަދި މިއަޅާގެ ދުލުގައިވާ ގޮށް ދޫއްސަވާދެއްވާދޭވެ. ދުފަސޭހަކޮށްދެއްވާދޭވެ.

(٢٨) އެއީ މިއަޅާގެ ވާހަކައާއި ބަސް މިސްކީނުން ވިސްނާ فَهْمُ ކޮށްގަތުމަށްޓަކައެވެ.

وَٱجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَٰرُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِيٓ أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ ﴿٣٧﴾ إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِي ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ فِي ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِيٓ ﴿٣٩﴾

ލުޣަތު

وَٱجْعَل لِّي وَزِيرًا = އަދި މިއަޅާއަށް ވަޒީރަކު يعنى: އެހީތެރިއަކު ލައްވާދެއްވާ! ❁ مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ = މިއަޅާގެ އަހުލުވެރިންކުރެން. ❁ هَٰرُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ = އެއީ މިއަޅާގެ أخ هارُون އެވެ. ❁ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِي ﴿٣١﴾ = އޭނާގެ ސަބަބުން މިއަޅާގެ ބުރިކަށި (ބާރު) ވަރުގަދަކުރައްވާނދޭވާ! وَأَشْرِكْهُ = އަދި އޭނާ ބައިވެރިކުރައްވާނދޭވާ! ❁ فِيٓ أَمْرِي ﴿٣٢﴾ = މިއަޅާގެ ކަންތަކުގައި (نبى ކަމާއި رسول ކަމުގައި) ❁ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ގިނަގިނައިން އަޅުގަނޑުން تسبيح ކިޔުމަށް. ❁ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ = އަދި ގިނަގިނައިން އަޅުގަނޑުން އިބަރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކޮށް ذِكر ކުރުމަށް. ❁ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅުންނާއިގެން ފާޅުގެންވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ = ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރެއްވި އެދިވަޑައިގެންނެވި ކަންތައްތައް ދެއްވިއްޖެއެވެ. ❁ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ = އޭ موسى އެވެ! ❁ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރުސަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް إحسان ވަންތަކަމާއެކު ދެންނެވީމެވެ. ❁ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ ﴿٣٧﴾ = އެހެން ފަހަރަކުވެސް. ❁ إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ = އެއީ މިވަންހަރުސަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަށް إلْهَام ކުރެއްވިހިނދުގައެވެ. ❁ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ = އެ إلْهَام ކުރެއްވި އެއްޗެއް. ❁ أَنِ ٱقْذِفِيهِ = ކަލޭމާ އެދަރިކަލުންނާއެވެ! އެއްލައިލާށެވެ.! ❁ فِي ٱلتَّابُوتِ = تَابُوت އަށް. (ބޮޑުފޮއްޓަށް) ❁ فَٱقْذِفِيهِ = ދެން ކަލޭމާ އެފޮށި އެއްލާށެވެ! ❁ فِي ٱلْيَمِّ = ކަނޑަކަށް (نِيْل ކޯރަށް) ❁ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ = ދެން ކަނޑު އޭގައި އެއްލާނޭހެވެ! (ތާޒާބަޔަށް ގެންނަނީހެވެ.) ❁ بِٱلسَّاحِلِ = ގޮނޑުދޮށަށް. ❁ يَأْخُذْهُ = އެ ފޮށި ނަގާނެއެވެ / ހިފާނެއެވެ. ❁ عَدُوٌّ لِّي = މިވަންހަރުސަކަލާނގެއަށްވާ عَدُوٌّ (يعنى: فرعون) ❁

وَعَدُوٌّ لَّهُۥ = އަދި އޭގެ އަދަވެރިކުރެންވެސް عَدُوّ އެވެ. ۞ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި (އަޅުގަނޑުގެއި) ލެއްވީމެވެ. ۞ مَحَبَّةً مِّنِّي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ލޯބިވުމެކަން. ۞ وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِيٓ ﴿٣٩﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނިލަމާ ބެއްލެވުމުގެދަށުން ކަންތައް ހިންގުމަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި މިއަޅާގެ أهل ބޭފުޅުންގެތެރެއިން މިއަޅާއަށް وَزِيْر އެއް (يعنى: އެހީތެރި ވާގިވެރިއެއް) ލައްވާނދޭވާ.

(٣٠) އޭނާ މިއަޅާގެ أخ هَارون އެވެ.

(٣١) އޭނާގެ ސަބަބުން މިއަޅާގެ ބާރުކަރުވަރު ގަދަކޮށްދެއްވާނދޭވާ! (މިއަޅާގެ ބުރަކަށި ގަދަކޮށްދެއްވާނދޭވާ!)

(٣٢) އަދި މިއަޅާގެ ކަންތައްތަކުގައި (އެބަހީ: نبى ކަމާއި رسول ކަމުގައި) އޭނާ ބައިވެރިކޮށްދެއްވާނދޭވާ!

(٣٣) އޭނާ މިއަޅުގަން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ގިނަގިނައިން تسبيح ކިޔުމަށެވެ.

(٣٤) އަދި ގިނަގިނައިން މިއަޅުގަން އިބަރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކޮށް ذِكر ކުރުމަށެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ވަނީ މިއަޅުގަންނާމެދު ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައެވެ.

(٣٦) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެކަންކަމަށް އެދިވަޑައިގެން ދިޔަ ސުވާލުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފީމެވެ.

(٣٧) އަދި އެހެންފަހަރަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް إحسان ތެރިވެވޮޑިގެން ދަރުމަވަންތަވެފައިވާ ވޮޑިގެންނެވީމެވެ. (އެއީކަލޭގެފާނު ވަރަށްތުއްތުކުއްޖަކުއިރުއެވެ)

(٣٨) އޭރު ކަލޭގެފާނުންގެ މަންމާފުޅަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ إِلْهَام ކުރެއްވި އެއްޗެއް إلهام ކުރެއްވިހިނދުގައެވެ.

(٣٩) (އެކަމަކީއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِلْهَام ކުރެއްވީމެވެ.) ކަމަނާ އަދަވެރިކުރެން ބޮޑުފުށްޓަކަށް ލައްވާލައި ކަނޑަށް އެބަހީ: نِيْلُ ކޯރަށް އެއްލާލާށެވެ! ދެން ކަނޑު އެކުރި ގޮނޑުދޮށަށް އެއްލާލާނެކަމެވެ. އެބަހީ: ހާވުލުތަކުން ލައްވާލާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އަދަވެރިކުރެންގެ عَدُوٌّ يعنى: فرعون އެކުރި ނަގައިގަންނާނެއެވެ. އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައެއް އަޅުންގެއި) ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލޯބިޤާއިސްކުރީމެވެ. އަދި އެހެންމަ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނިލަމާ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުން ހިންގުމަށެވެ.

إِذْ تَمْشِىٓ أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ۖ فَرَجَعْنَـٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَـٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّـٰكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَـٰتِى وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾

މުފްރަދާ

إِذْ تَمْشِىٓ أُخْتُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ أخت ކަމަނާ (مريم) ހިނގާވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ۞ فَتَقُولُ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَلْ أَدُلُّكُمْ = އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދޭންވީހެއްތޯ؟ ހިސާބަށް ދަންނަވައިދޭންވީހެއްތޯ؟ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ﷺ = އެދަރިކަލުންނާ حوال ވެ ބެލުމާއި ބަލަހައްޓާނެ މީހަކު. فَرَجَعْنَـٰكَ = ފަހެ މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު رجوع ކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أُمِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަ އަރިހަށް. ۞ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا = އެއީ އެކަމަނާގެ ލޮލުފިނި ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (ހިތްހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ.) ۞ وَلَا تَحْزَنَ = އަދި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމަށް. ۞ وَقَتَلْتَ نَفْسًا = އަދި ކަލޭގެފާނު މީހަކު މަރުއްވީމެވެ. ۞ فَنَجَّيْنَـٰكَ = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. مِنَ ٱلْغَمِّ = އެކަމުގެ ހިތާމައިން. ۞ وَفَتَنَّـٰكَ فُتُونًا = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު އެތައް إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فَلَبِثْتَ سِنِينَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަހަރުތަކެއްވަންދެން ހުންނެވީމެވެ. ۞ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ = مَدْيَنُ ގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި. ۞ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ = ދެން ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތު ކަލޭގެފާނު މިތަނަށް ވަޑައިގެންނެވީމެވެ. ۞ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ = އޭ موسى އެވެ. ۞ وَٱصْطَنَعْتُكَ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ رِسَالَة އާއި نُبُوَّة އަށް. ۞ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ = ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ أخ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ بِـَٔايَـٰتِى = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ۞ وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަލުން މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ذِكر ން (ހަނދާންކުރުމުން) ލަސްވެ ބަލިކަށިނުވާށެވެ! ۞ ٱذْهَبَآ = ތިޔައިގެ ދެކަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = فرعون ގާތަށް. ۞ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބޮޑާވެ ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ. ۞ فَقُولَا لَهُۥ = ފަހެ ތިޔައިގެ ދެކަލުން އޭނާއަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ قَوْلًا لَّيِّنًا = މަޑުމައިތިރި ނަރުމު ބަހަކުން. ۞ لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ = އޭނާ ހަނދާންކޮށް ވިސްނައިފާނެތީއެވެ. ۞ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ =

ނުވަތަ އޭނާ ބިރުވެރިވެދާނެތީ. ❁ قَالَا رَبَّنَآ = އެދެކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! ❁ إِنَّنَا نَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑު ބިރުވެރިވަނީ. ❁ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ = އޭނާ އަޅަގަނޑުގެމައްޗަށް (عقوبة) އަވަސްކޮށް ފޯރުވާނެއެވެ. ❁ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ = ނުވަތަ އޭނާ ހައްދުފަހަނަޅައިފާނެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٠) (އޭ موسى އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ أُخْتُ ކަމަނާ (ކަލޭގެފާނާބެހޭ خبر އެއް ހޯދުމަށް) ހިނގަމާފައި ދިޔަހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނު ތުއްތުކުއްޖެއްކަމުގައި ކޮށްޓަކަށްލައްވައި ނީލްކޯރަށް އެއްލައިލުމަށްފަހު فرعون ގެ ގަނޑުވަރުގެ މީހުން އެތެރޭހަށް ކަލޭގެފާނަށް ކިރުދޭނެ އަންހެނަކު ހޯދަމުން ހިނދުގައެވެ. ދެން އެކަމަނާ (فرعون ގެ ގަނޑުވަރުގެ މީހުންނަށް) ބުނެލިއެވެ. އެއްބަޔަކަށް ދެއްކޭތޯ ބަލާ އަދި ކިރުދިނުމަށް މީހަކު ބަލައިދޭން އަހުރެން ކަލޭމީހުންނަށް އަންގައިދޭންހެއްޔެވެ؟ (ދެން ދެން) އެކަމަނާގެ ބަހާއި އެއްބަސްވެވުން ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅުގެ އަރިހަށް ކަލޭގެފާނު رجوع ކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ލޯފުގަން ފިނިކަން ގެނައުމަށާއި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމަށެވެ. (ދެން ކަލޭގެފާނު ޤިބްޠީއެއް މަރާލެއްވީ) އެމީހެއްގެ يعني: قِبْطِي ނަށް މީހަކު މަރާލެވުނުއެވެ. އަދި އެމީހާ މަރާލުމުގެ ހިތާމައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އެތައް ގޮތަކުން إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ (رسول ކަމުގެ مسؤليّة އުފުލުއްވުމަށެވެ.) އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތުގައި ކަލޭގެފާނު އަހަރުތަކެއް ހޭދަކުރެއްވީއެވެ. އޭ موسى އެވެ. ދެން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު رسول ކަމުގެ مسؤليّة އަދާކުރެއްވުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެއީ ނިޔާކުރެވިފައިވާ ވަގުތެވެ.

(٤١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ކަމަށް) ކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވީމެވެ.

(٤٢) ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون ގެފާނާއި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ أية ތަކާއިގެން ތިޔަދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނަވާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكر ކުރުމުން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމުން) ތިޔަ ދެބޭކަލުން ބަލިކަނުވާށެވެ. ލަސްނުވާށެވެ.

(٤٣) ތިޔަ ދެބޭކަލުން فرعون ގާތަށް ވަޑައިގެންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޠާޣީވެ ނުހަނު ބޮޑަށް ހައްދުފަހަނަޅައިފިއެވެ.

(٤٤) ތިޔަ ދެބޭކަލުން އޭނާއަށް މަޑުމައިތިރި ބަހެއް / އާސާނު ބަހެއް ބުނެދޭށެވެ. އެއީ އޭނާ ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަނެދާނެތީއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ބިރުވެރިވެދާނެތީއެވެ.

(٤٥) އެދެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަގަނޑު ބިރުގަންނަނީ އޭނާ އަޅަގަނޑުގެ މައްޗަށް عقوبة އަވަސްކޮށް ދިނުން ފާނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ހައްދުފަހަނަޅައިފާނެއެވެ.

قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ✲ لَا تَخَافَآ = ތިޔަ ދެކަލުން ބިރުފުޅުގަންނަވަގެއި ނުގަންނަވާށެވެ. ✲
إِنَّنِي مَعَكُمَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަނީ ތިޔަ ދެކަލުންނާ އެކުގައެވެ. ✲ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ
﴿٤٦﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އައްސަވަމެވެ. އަދި ބައްލަވަމެވެ. ✲ فَأْتِيَاهُ = ފަހެ ތިޔަދެކަލުން އޭނާ ގާތަށް
ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ✲ فَقُولَآ = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަލުން (އޭނާއަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. ✲ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رسولންނިދެވެ. ✲ فَأَرْسِلْ مَعَنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނާއެކު
ފޮނުއްވާށެވެ! (އަހުރެމެންނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ.) ✲ بَنِي إِسْرَآءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުން. ✲ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ = އަދި
އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވާށެވެ! عذاب ނުދޭށެވެ! ✲ قَدْ جِئْنَاكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު
އަރިހަށް ދިޔައީ. ✲ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އާއިގެންނެވެ. ✲ وَالسَّلَامُ
= އަދި ސަލާމަތްކަމެވެ. ✲ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ ﴿٤٧﴾ = ތެދުމަގަށް تبع ވީމީހަކަށް. ✲ إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَآ
= ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް وحي ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. ✲ أَنَّ الْعَذَابَ = ހަމަކަށަވަރުން عذاب ހުރީ. ✲ عَلَىٰ
مَن كَذَّبَ = (الله ގެ އާޔަތްތަކާއި ރަސޫލުން) ދޮގުކުރިމީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. ✲ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ = އަދި
ފުރަގަސްދިނިން. ✲ قَالَ = އޭނާބުނެއެވެ. (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ✲ فَمَنْ رَبُّكُمَا = ކޮބާތޯ ތިޔަދެކަލުންގެ ربّ އަކީ
ކާކުހެއްތޯ؟ ✲ يَـمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ = އޭ موسى އެވެ. ✲ قَالَ=އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ.
✲ رَبُّنَا = އަހުރެމެންގެ ربّ އަކީ. ✲ الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ= އެކަލާނގެއި ކޮންމެއެއްޗަކަށްވެސް
އޭގެތަ ހަނގުން އެއްޗެއް ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ވާނީ އާއި صورة ސިފަދެއްވި

ކަލާނގެއެވެ.) ❁ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ = ދެން އެއެއްޗަކަށް މަގުދެއްކެވިކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالَ = އޭނާ – يعنى: فرعون

ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ކަންތައް

ކިހިނެއްހެއްދެވެ؟ (އުޅުނުހާމަކުރު ކަލާ ބުނަނީ ކިހާކަހެއްދެވެ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. މިއަދުބޭކަލުން ބުނުއްވަންޏާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާގެންވަނީ މިއަދުބޭކަލުންނާ އެކުގައެވެ. މިއަދުބޭކަލުންގެ ބަސްއަހައްސަވާ އަދި ބައްލަވާވޭ ގެންވެވެ.

(٤٧) މިއަދުކަލުން އޭނާއަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ތިބާގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ ފޮނުއްވި ދެ رسول ންނެމެވެ. (ދެންފަހެ އެދުބޭކަލުން فرعون ގެގައި دين އަށް ގޮވާލައްވާ) އަދި ވިދާޅުވެއެވެ. އަހުރެމެންނާއެކު بنى إسْرائيل ފޮނުއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ގެނައީ މިއައީ ތިބާގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އާއިގެންނެވެ. އަދި ސަލާމަތްކަން ހުރީ ތެދުމަގާއި تبع ވެއްޖެ މީހަކަށެވެ.

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން عذاب ހުރީ (الله އާއި رسول ން) ދޮގުކުރި އަދި إيمان ކަމުން ފުރަގަސްދިން މީހަކަށެވެ.

(٤٩) (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ފަހެ موسى އެވެ! ކަލޭމެން ދެމީހުންގެ ربّ އަކީ ކާކުހެއްދެވެ؟

(٥٠) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެމެންގެ ربّ އަކީ ކޮންމެ ތަކެތީގެ ޚަލްޤުކަން އެއްޗެއް އެއްޗަކަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. / ނުވަތަ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް އޭގެ ސިފައާއި صورة ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކޮންމެ އެއްޗަކަށް (އެ އެއްޗެއްގެ ބޭނުންތަކާ ފެއްދޭގޮތް ދަންނަވައި އެކަމުގެ) هداية ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٥١) (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ފަހެ އެހެންވީއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ދައުރު ކިހިނެއްހެއްދެވެ؟ އުޅުނުހާ ކަންތައްތަކަށް ކިހިނެއްވީހެއްދެވެ؟

قَالَ عِلۡمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٖۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مَهۡدٗا وَسَلَكَ لَكُمۡ فِيهَا سُبُلٗا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّن نَّبَاتٖ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُواْ وَٱرۡعَوۡاْ أَنۡعَٰمَكُمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾۞ مِنۡهَا خَلَقۡنَٰكُمۡ وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً أُخۡرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدۡ أَرَيۡنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئۡتَنَا لِتُخۡرِجَنَا مِنۡ أَرۡضِنَا بِسِحۡرِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ عِلۡمُهَا = އެ أمّة ތަކުގެ ކަންތައްތައް ނުވަތަ އެމީހުންނާބެހޭ އެނގުން (އެމީހުންގެ معلومات) ވަނީ.۞ عِندَ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ فِي كِتَٰبٖ = ފޮތެއްގައި.

۞ لَّا يَضِلُّ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތި / އެمعلومات – ގެއްލިނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލ ނުހަށްދަވާނެއެވެ.۞ وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ = އަދި ހަނދުމަތްނެތިވެވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِي = އެކަލާނގެއީ. ۞

جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ފުރާޅު ކަމުގައިލެއްވީ.۞ مَهۡدٗا = ތަންމަތިކޮށްއަޅައިދީގެން. ۞

وَسَلَكَ لَكُمۡ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެބިމުގައި ފުރައްވައިއެވެ.۞ سُبُلٗا = މަގުތައް. ۞ وَأَنزَلَ

مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مَآءٗ = ފެން. ۞ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦٓ = އަދި

އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. ۞ أَزۡوَٰجٗا = ޖޯޑުޖޯޑު. ۞ مِّن نَّبَاتٖ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ = ތަފާތު

ގޮތްގޮތުގެ ގަސްގަހާގެހި.۞ كُلُوٓاْ = ކަލޭމެން ކާށެވެ! وَٱرۡعَوۡاْ أَنۡعَٰمَكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންގެ نعم ސޫފާތަކަށް ކާންދޭށެވެ!

۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިކަންކަމުގައި (މިއަދަށް ބުނެވުނު ކަންތައްތަކުގައި) ވެއެވެ. ۞ لَأٓيَٰتٖ = (اللّٰه ގެ

އެންމެ ބޮޑު قدرة ގެ ތެދު دليل ކަމުގައި) [illegible]. ۞ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ = ބުއްދިވެރި أهل

ވިސްނުންތެރިން. ۞ مِنۡهَا ۞ خَلَقۡنَٰكُمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވީމެވެ. (އާދަމްގެ ދަރިން.) ۞

وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ = އަދި ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އަނބުރާ إعاد ކުރައްވާނެއެވެ.

(ވަޅުލުމުގެ ގޮތުން.) ۞ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ = އަދި އެބިމުން (އެބަހީ: ވަޅުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން

(قيامة ދުވަހުން) ނެރުއްވާނެއެވެ. ۞ تَارَةً أُخۡرَىٰ ﴿٥٥﴾ = އަނެއްކާވެސް.۞ وَلَقَدۡ أَرَيۡنَٰهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވައިފީމެވެ (فرعون) އަށް. ۞ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް

އާޔަތްތަކާއި/ دليل ތަކާ. ❁ فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ = ދެން އެކަލޭގެ ދޮގުކުރި އަދި (إيمان ވުމުން) މަނާވެގަތީއެވެ.

❁ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ.❁ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا = ކަލޭ ތިއައީ އަހަރުމެން ނެރުމަށްތޯއެވެ. ❁ مِنْ أَرْضِنَا =

އަހަރުމެންގެ ބިމުން. ❁ بِسِحْرِكَ = ކަލޭގެ سِحْرُ ން / سِحْرُ ގެ ބާރުގައި. ❁ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ = އޭ موسى އެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުންގެ އިލްމުވަނީ އަދި އެމީހުންގެ معلومات ވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައިމާ ފޮތެއްގައެވެ. އެކަލާނގެ އެއިން އެއްޗެއް މަދުކުރައްވާ ހަނދާންނެތިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހަނދުމަފުޅުވެސް ނެތިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

(٥٠) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު މެތްޕޮއްޓެއްހެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި މަގުތައް ހެދުއްވިއެވެ. އަދި އުޑުން ފެންބާވައިލެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަފާތު ވައްތަރުވައްތަރުގެ ގަސްގަހާގެހި ޖޯޑުޖޯޑުން ނެރުއްވީމެވެ.

(٥١) އަދި އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެގަސްގަހުން ކަލޭމެން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ نعم ސޫފިތަކަށް ކާންދޭށެވެ، ހިއްޓަވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: އާޔަތްތަކުގައި އޮވާ ކަންކަމުގައި) ބުއްދީގެ أهل ވިސްނުންތެރި ކަސްރުއްޔަ بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. އެބަހީ: الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ دليل ތަކެއްވެއެވެ.

(٥٢) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެބިމުންނެވެ. އަދި (މަރުވީމާ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމަށް ކަލޭމެން إعاد ކުރައްވާނީމެވެ. (ބިމުގައި ވަޅުލާނީމެވެ.) ދެން އަލުން ދެވަނަފަހަރަށް އެބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ނެރުއްވާނީމެވެ. (އެއީ حِسَاب ބައްލަވާ ދުވަހު ދިރުއްވައިގެން.)

(٥٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްކެވީމެވެ. ދެން އޭނާ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި – إيمان ވުމުން – މަނާވެގަތީއެވެ.

އަދި އޭނާ (موسى عليه السّلام އާއި مخاطب ކޮށް) ބުންޏެވެ. އޭ موسى އެވެ! ކަލޭ އަހަރުމެންގެ ބިމުން ތިއައީ ކަލޭގެ سِحْرُ ގެ ބާރުން އަހަރުމެންގެ ބިމުން ނެރުމަށްތޯއެވެ.

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِۦ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوا إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾

ލަފުޒީމާނަ

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުވެސް ކަލޭއަށް ސިޙްރު ގެންނާނުމެވެ. ۞ مِّثْلِهِۦ = ހަމައެފަދައިގެ.

۞ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންނާ ކަލޭއާއި ދެމެދުގައި ކަނޑައަޅާށެވެ. ۞ مَوْعِدًا = ކަނޑައެޅޭ ވަގުތަކާއި ތަނެއް. ۞ لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ = އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅާގެން އެވަގުތާ خلاف ނުވާ. ۞ وَلَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭވެސް (خلاف ނުވާނެ) ۞ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ = ދެބައި ހަމަހަމަވާނެ ތަނެއް. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.)۞ مَوْعِدُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކަނޑައެޅޭ ވަގުތަކީ. ۞ يَوْمُ الزِّينَةِ = ޒީނަތްތެރިވާދުވަހެވެ. އެއީ عيد ދުވަހެވެ.۞ وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ޖަމާކުރެވޭއިރު. ضُحًى ﴿٥٩﴾ = ضُحَى ވަގުތު. (ދުވާލުގެ ކުރީބައިގައި) ۞ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون (حقّ ދޫކޮށް) އެނބުރި ދިޔަގޮސްފިއެވެ. فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ = ދެން އޭނާގެ مكر ޖަމާކޮށްފިއެވެ. އެބަހީ: ސިޙްރު ވެރިން ޖަމާކޮށްފިއެވެ.۞ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ = ދެން އައީއެވެ. (ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަށް އައީއެވެ.) ۞ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ = އެމީހުންނަށް يعني: سِحْرُ ވެރިންނަށް – موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ وَيْلَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަލާކަށް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.۞ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا = الله އަށް ކަލޭމެން ދޮގެއް ނުހަދާށެވެ - بُهْتَان އެއް ނުތުނާށެވެ.

۞ فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ = ފަހެ އޭނާން عذاب އެއް އަރިހުން އ عذاب އަކުން ކަލޭމެން ހަލާކުވާނެއެވެ.۞ وَقَدْ خَابَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ۞ مَنِ افْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ = ދޮގުހެދި މީހަކު.۞ فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން (يعني: سِحر ވެރިން) – އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި ދެބަސްވެ خلاف ވިއެވެ.۞ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި. ۞ وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެމީހުން ސިއްރު ޖަލްސާކުރިއެވެ.۞ قَالُوا = އެމީހުން (އެމީހުންނަށް) ބުންޏެވެ. ۞ إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ = ހަމަކަށަވަރުން މިދެ ދެ ސިޙްރު ވެރިންނެވެ. ۞ يُرِيدَانِ =

އެދުވިހުން އެދުނީ. ۞ أَن تُخْرِجَاكُم = އެދުވިހުންނެވެ ކަލޭމެން ނެރުމަށެވެ. ۞ مِّنْ أَرْضِكُم = ކަލޭމެންގެ ބިމުން. ۞ بِسِحْرِهِمَا = އެދުވިހުންގެ ސިޙުރު ގެ ބާރުން. وَيَذْهَبَا = އަދި އެދުވިހުން ދިއުމަށެވެ. ۞ بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭމެން ތަރީޤަތު ޢާލާއިގެން / ތަރީޤަތު ދީނާއިގެން / ނުވަތަ ތަރީޤަތު މުހާރާއިގެން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) ފަހެ ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން ކަލޭގާތަށް ހަމަ އެފަދަ ސިޙުރެއް ގެންނަހުށީމުއެވެ. ފަހެ ކަލޭއާ އަހުރެމެންނާ ދެމެދުގައި ބައްދަލުވާނޭ ވަގުތަކާއި ތަނެއް ކަނޑައަޅާށެވެ. އަދި އެވަގުތަކީ އަދި އެތަނަކީ އަހުރެމެންނާއި ކަލޭއާއި خلاف ނުވާ ހަމަހަމަ ވަގުތަކާއި ތަނަކަށް ވާންވާނެއެވެ.

(٥٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެވަގުތަކީ ޒީނަތްތެރިވާދުވަހެވެ. - عيد ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުގެ ضحى ވަގުތު يعنى: ދުވާލުގެ ކުރީބައިގެ މީސްތަކުން ޖަމާވެވޭނެއެވެ. ޖަމާކުރަންވާނެއެވެ.

(٦٠) ފަހެ فرعون حقّ އާއި ދުރަށް އެނބުރި ދުރަށްގޮސްފިއެވެ. އަދި އޭނާ ސިޙުރު ފެރޭން ޖަމާކޮށް ގޮތްތަށް ރާވައިފިއެވެ. ދެން ކަނޑައަޅައިގެންވާ ވަގުތު އެތަނަށް އަތުވެއްޖެއެވެ.

(٦١) موسى – عليه السّلام – އެމީހުންނަށް يعنى: سِحْرُ ފެރޭނުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަލާކު ވެއްޖެ. ނުހަނު ކަލޭމެން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް ނުހަދާހުރިކަމަށެވެ. ފަހެ އޭނާ عذاب އެއް އަރުވާ ކަލޭމެން ހަލާކުވެދާނެއެވެ. އަދި ދޮގުވެރި ކޮންމެ މީހަކު ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

(٦٢) ދެންފަހެ އެމީހުން يعنى: سِحْرُ ފެރޭން އެމީހުންގެ ކަންތައްގައި އެމީހުންގެދެމެދުގައި ދެބަސްވެ އަރައިރުން އުފެދިއްޖެއެވެ. (އެއްބަޔަކު ބުނެއެވެ. موسى އާއި هارون ދެމީހުންނަކީ ދެ سِحْرُ ފެރޭން ކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެމެން ގަދަވާނެއެވެ. އަދި އެހެން އެއްބަޔަކު ބުނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ސިއްރު ޖަހާސޮކުރިއެވެ.

(٦٣) އެމީހުން يعنى: سحر ފެރޭން – ބުންޏެވެ. (އެސިއްރު ޖެހިސޮގައި އެމީހުން ބުނި) ހަމަކަށަވަރުން މިދެމީހުންނަކީ يعنى: موسى އާއި هارون ދެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ދެ سِحْرُ ފެރޭންނެވެ. އެމީހުން އެ އެދެނީ އެދެމީހުންގެ سِحْرُ ގެ ބާރުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބިމުން ނެރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތަރީޤަތު (ތަރީޤަތު ދީން) ދުރުކުރުމަށެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބޮޑުބޮޑުންގައި މިތި ތަރީޤަތު މުހާރާއިގެން ގެނުވެ. އެއީ بنى إسرئيل ނަށެވެ.)

فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗاۚ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ﴿٦٤﴾ قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ فَإِذَا حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوۡجَسَ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلۡنَا لَا تَخَفۡ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡأَعۡلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلۡقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْۖ إِنَّمَا صَنَعُواْ كَيۡدُ سَٰحِرٖۖ وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيۡثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلۡقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدٗا قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

ލުޣަތު

فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ = (އަދި އުޅުންތެރިކަމެވެ.) ތިޔަ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރޭވުމާއި ކަންތައް ގަދަކޮށް ރަނގަޅުކުރާށެވެ. ❁ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗا = ދެން ކަލޭމެން އެއްސަފަކަށް އަންނާށެވެ. ❁ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދު ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. ❁ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ﴿٦٤﴾ = މަތިވެރިވެއްޖެމީހާ ގަދަވެއްޖެމީހާ. ❁ قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ موسى އެވެ. ❁ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ = އުކުންތޯ ކަލޭގެފާނު (އަސާގަނޑު) އެއްލާލާނީއެވެ. وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ = އުކުންތޯ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ.❁ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ ﴿٦٥﴾ = އެންމެ ފުރަތަމަ އުކާލާނީ ކަލޭމެންތޯ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ بَلۡ أَلۡقُواْ = އަދި ލިބުއްސާށެވެ؟ ކަލޭމެން (ތިޔަތި) އުކާށެވެ. (ދެން އެމީހުން ސިޙުރު ގެނައުމި ސިޙުރު ހަދާފައި ميدان އަށް އެކަލޭގެފާނު.) ❁ فَإِذَا حِبَالُهُمۡ = އެހައިރުން އެމީހުންގެ ވަޅުތަކާއި. ❁ وَعِصِيُّهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ އަސާގަނޑުތައް. ❁ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ = އެކަލޭގެފާނަށް يعني: موسى عليه السّلام އަށް – ހީވެއްޖެއެވެ. ❁ مِن سِحۡرِهِمۡ = އެމީހުންގެ ސިޙުރުގެ ސަބަބުން. ❁ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ ﴿٦٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެތި ދުވަނިކަމުގައި - حركات ކުރަނިކަމުގައި. ❁ فَأَوۡجَسَ = ފަހެ إحساس ވި ވަޙްޝަތްވެރިކަން. ❁ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ = موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުގައި ބިރުވެރިކަން.❁ قُلۡنَا = މިވަރުގަދަ ރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ لَا تَخَفۡ = ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ ވަޙްޝަތްނުގަންނަވާށެވެ! إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މާތްވީ. ❁ ٱلۡأَعۡلَىٰ ﴿٦٨﴾ = (އެމީހުންގެ ތެރޭގައި) އެންމެ މަތިވެރިވީ. ❁ وَأَلۡقِ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްލަވާށެވެ. ❁ مَا فِي يَمِينِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްއަތުގައިވާ އެއްޗެ (އަސާގަނޑު) ❁ تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْ = އެމީހުން ހެދި (ސިޙުރު ގެ) ތަކެތި ކައި ނިމުމަށްފަހުގައެވެ. ❁ إِنَّمَا صَنَعُواْ = އެމީހުން ހެދިކަންތަކަކީ ❁ كَيۡدُ سَٰحِرٖ = އެއީ ސިޙުރު ވެރިންގެ މަކަރެވެ. ❁ وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ = އަދި ސިޙުރު ވެރިޔާ ކާމިޔާބު ނުވެއެވެ. ❁ حَيۡثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾

= އޭނާގެ އެއްވެސްތަކެއް. (އޭނާ އަދި އޭނާގެ އެއްވެސްތަކެއް) فَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ = ފަހެ އެންމެހައި ސިޙުރު ވެރިން (سَجِدَ އަށް) ވެއްޓިއްޖެއެވެ. ◈ سُجَّدًا = سَجِدَة ކުރާ حال . ◈ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ◈ بِرَبِّ هَـٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾ = هارون އާއި موسى (عليهما السّلام) ގެ ربّ އަށް.◈

إجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އެ މީހަ ސިޙުރު ވެރިންނަށް. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ސިޙުރު ގެ ތަކެތިތަކާއި ހުރިހާ ގަދަކަމާއި ކުރާށެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެއްސަފަކަށް އަންނާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދު މަތިވެރިވާ ގަދަވެއްޖެމީހާ ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ.

(٦٥) އެމީހުން يعني: ސިޙުރު ވެރިން ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ. އަނބުރާލާ ކަލޭގެފާނު (އަސާތަށް) އެއްލާވާނެވެ. އަދި ނުވަތަ ތިމަންނަމެން (ސިޙުރު ގެ ސާމާނު) އުކާލާ ފުރަތަމަ މީހުން ކަމުގައި ވާނެ ހެއްޔެވެ.

(٦٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އުކާލާށެވެ! ކަލޭމެން އުކާލިއެވެ! (ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ސިޙުރު ގެ ވަޅުތަކާއި ދަނޑިދަނޑިތައް އުކާލިއެވެ.) ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ސިޙުރު ހެއްދެވި ހުވަފެނެއް ފަދައިން އެމީހުންގެ ވަޅުތަކާއި ދަނޑިތައް އަވަހަށް އެކަލޭގެފާނަށް يعني: موسى عليه السّلام އަށް ހީވެއްޖެއެވެ. ސިޙުރު ދެއްކުން ބާޠިލު ހަމަކަށަވަރުން ދުވަނިކޮށްވާ ގޮތަށް ހީވެއެވެ. حركاة ކުރަނިކޮށްވާ ގޮތަށެވެ. އެއީ ހަމަގައިމު ސިޙުރު އެވެ.

(٦٧) ފަހެ موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި ބިރުވެރިކަމެއް إحساس ވެވަޑައިގެންފިއެވެ.

(٦٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ އެންމެ މަތިވެރި ބޭފުޅާއެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންނަށްވުރެ މަތިވެރިވާނީއެވެ.

(٦٩) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފަތުގައި ހުރިތަކެތި އެއްލާވާށެވެ. އެމީހުން އުފެއްދި ތަކެތި ގިރާލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުފެއްދި ތަކެއްޗަކީ ސިޙުރު ވެރިންގެ ހީލަތެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ސިޙުރު ވެރިޔާ ކޮންތާކަށް ދިޔަޔަސް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަސާތަށް އެއްލެވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ميدان ގައި حركاة ކުރަމުން ދިޔަ ސިޙުރު ގެ ހުރިހާތަކެއްޗެއް (އެ ވަޅުތަކާއި ދަނޑިދަނޑިތައް) އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަށް ހުސްކޮށް ގިރާލައިފިއެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ދެކޭށެވެ. އެހިނދު ސިޙުރު ވެރި އެންމެން އީމާންވެއްޖައެވެ.)

(٧٠) ފަހެ އެންމެހައި ސިޙުރު ވެރިން سجدة ކުރާ حال ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: سجدة ކޮށްފިއެވެ. އަދި އެމީހުން (އާދެ އަޅުގަނޑުމެން) ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން هارون އާއި موسى عليهما السّلام ގެ ربّ އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ ٱلسِّحْرِ ۗ وَٱللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿٧٣﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ = ބުނީ ބުންޏެވެ. އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. ❁ ءَامَنتُمْ لَهُۥ = ކަލޭމެން (سِحْرُ ވެރިން) އީމާންވީ يعنى: موسى އަށް އީމާންވީހެއްޔެވެ؟ ❁ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން އިޛުނަ ނުދިނިސް. ❁ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمْ = ހަމަކަލޭމެންގެ ބޮޑާއީ ކަލޭމެންގެ އުސްތާޛު މޫސާކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް އުގަންނައިދިން. ٱلسِّحْرَ = سِحْرُ ❁ فَلَأُقَطِّعَنَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައިލާނަން އަހުރެން ކަނޑާލާނެވެ. أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތަކެވެ. ❁ مِّنْ خِلَٰفٍ = ތަފާތުކޮށް / ކަނޑާލާނީ ކޮށް / ކަނާތާއި ވާތްފައި. ❁ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން صليب އަށް ޖަހާނަމެވެ. فِي جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ = ކަރުހި ތުނޑުގެ ގަސްގަނޑުގައި. ❁ وَلَتَعْلَمُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިގަންނާނެވެ. ❁ أَيُّنَآ = އަހުރެމެންކުރެ ކޮންބައެއްކަން. (އަހުރެންނާ موسى އާ ދެމީހުންކުރެ) ❁ أَشَدُّ عَذَابًا = عذاب ދެއްވުމުގައި ގަދަވީ ކޮބައި. ❁ وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ = އަދި ދެމިހުރުންބޮޑީ (ކޮންބައެއްތޯ)❁ قَالُوٓا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެބަހީ: سِحْرُ ވެރިން فرعون އާއިމެދު ބުންޏެވެ.❁ لَن نُّؤْثِرَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭ އިސްނުކުރާނަމެވެ. / ކަލޭގެ ބަސް إختيار ނުކުރާނަމެވެ.❁ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އައިސްފައިވާ ހެކިތަކުގެ މައްޗަށް.❁ مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ = ބާރަށްދޭހަވާ ދަލީލުތަކާއި ހެކިތަކުން. ❁ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا = އަދި އަހުރެމެން ހެއްދެވި ފަރާތާއި ކަލޭއާއިމެދު ކަލޭއަށް އިސްކަންނުދެމެވެ. ❁ فَٱقْضِ = ފަހެ ކަލޭ ހުކުމްކުރާށެވެ. ނިންމާށެވެ.❁ مَآ أَنتَ قَاضٍ = ކަލޭ ނިންމާ ކަމެއް / ކަލޭ ހުކުމްކުރާ ކަމެއް.❁ إِنَّمَا تَقْضِى = ކަލޭ ނިންމާނީ ހިންގާނީ ހަމައެކަނި. ❁ هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ = ދިރިއުޅުމެވެ. / ދިރިއުޅުމުގެ حياة ގައެވެ. ❁ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ لِيَغْفِرَ لَنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ފުއްސަވުމަށް. ❁

خَطَٰيَٰنَا =އަޅުގަޅުމެންގެ ކުށްތައް.۞ وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު މަސައްކަތް ކުރި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަޖުބޫރުކުރި ކަންތަކާއި. ۞ مِنَ ٱلسِّحۡرِۗ =ސިޙުރު ގެ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން. ۞ وَٱللَّهُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ ﴿٧٣﴾ = އަދި اللّه މާހެޔޮވެރި ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އޭނާ يعني: فرعون ބުންޏެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަޅުގަނޑު إِذْنَ ނުދިނިސް ކަލޭމެން އޭނާއަށް އީމާންވީހޭތޯވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަކީ އެބަހީ: موسى އަކީ ކަލޭމެންނަށް ސިޙުރު އުގަންނައިދިން ކަލޭމެންގެ ބޮޑުމީހާއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ތަފާތުކޮށް އެބަހީ: ކަނާތްފަޔާއި ވާތްއަތް (ކަނާތްއަތާއި ވާތްފައިވާގޮތަށް) އަޅުގަނޑު ކަނޑާލާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަދުރު ގަސްގަސްގެ ގަސްގަނޑުތަކުގައި ކަނޑައަޅައިގެން ކަލޭމެން صَلِيْبُ ކުރާނަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑާއި موسى އާއި ދެމީހުންކުރެ عذاب ގަދަވެރި ދެމިހުރުން ބޮޑީކާކުކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. (سِحْرُ ފެންނަނީ އެތަކެތި ބަދަލުވެފައިވާ ހެންނެވެ. ބޮޑު سِحْرُ ފެންނަތެވެ. سِحْرُ އާއި معجزة އާއި ތަފާތުކަން އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ކޮންމެ فَنّ އެއްގެވެސް އޭގެ أهل ފެނިބަލަކަން އޭގެ حقيقة އެނގޭނެއެވެ. موسى ގެފާނުގެ ކަމަކީ سِحْرُ ނޫންކަން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި އަވަހަށް އީމާންވީއެވެ. فرعون ދެކުން ޖާހިލުވަނީ އޭގެ ޖާހިލުކަމެވެ.)

(٧٢) އެމީހުން يعني: سحر ފެނިން فرعون އަށް ބުންޏެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގާތަށް އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام އެގެންނެވި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއްގެމައްކަށް އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހެއްދެވި ފެށުއްވި ކަލާނގެ މާތް اللّه ގެ މައްކަށް އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެ ބަސް އިސްކުރެއްވޭނެ ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭ ހުކުމް އެއްކަމެއް ކަލޭ ހުކުމްކުރޭ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ކުރެވޭނީ ކަލޭގެ ކިބައިން ހަމަ މި ދުނިޔޭގެ حياة ގައެވެ. އާޚިރަތުގައެއް ނޫނެވެ. އެކަންތަކެއް ދުވަހެއް ނިމޭނެއެވެ. اللّه އިސްތިޤާމަތެއް ކުރައްވާއެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވާމަށާއި އަދި سحر ގެތެރޭގައި ކަލޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް مجبور ކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ނުރުހޭގޮތާ حال އަޅުގަނޑުމެން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ކުށްތަކުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވާދެއްވުމަށެވެ. އަދި (ثواب ދެއްވުމުގެ ގޮތުން ކަލޭއަށްވުރެ) اللّه މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި (عقوبة ދެއްވުމުގައި عذاب ދެއްވުމުގެ ގޮތުން) އެކަލާނގެ عذاب އާއި عقوبة ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ.

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَـٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَـٰفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު ربّ ގެ حضرة އަށް އައިސް. ❁ مُجْرِمًا = ނުބައިންލަވާ މީހެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ހުރީ ނަރަކައެވެ. ❁ لَا يَمُوتُ فِيهَا = އޭނާ އެތާ މަރުވާނުވެއެވެ. ❁ وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ = އަދި އޭނާ އެތާ ނުދިރިހުންނާނެއެވެ. ❁ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا = އަދި مؤمن އަކަށްވެގެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އައިމާ. ❁ قَدْ عَمِلَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ صالح عمل ކޮށް. ❁ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުންނަހުށްޓެވެ. ❁ ٱلدَّرَجَـٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖަތަށް. ❁ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ = އެއީ قائم ވެހުރި ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތާގެ ތިރިން ކޯރުތައް ދުވަދުވާހުރެގެން. ❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެތަނުގާ އަބަދުން ދެމިހުންނަހުށްޓެވެ. ❁ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ❁ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ = (ތަޒައްކީވި) طاهرُ ވެއްޖެމީހާގެ ޖަޒާއެވެ. ❁ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން ރޭގަނޑު ކަނޑުމަތިން ހިނގަވާފައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ فَٱضْرِبْ لَهُمْ = އަދި ކަނޑުމަތިން އެމީހުންނަށް މަގެއް ތަޅައިދެއްވާށެވެ. ❁ طَرِيقًا = މަގެއް. ❁ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ❁ يَبَسًا = ހިކި. ❁ لَّا تَخَـٰفُ دَرَكًا = އަތުވެދާނެކަމަށް ބިރެއް ކަނޑުމަތިން ނުވާ. ❁ وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ = އަދި (غرق ވެދާނެކަމުގެ) ބިރެއް ނުގަންނަވަންވާ. ❁ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون އެމީހުންނާއި تبع ވިއެވެ. (އެމީހުންގެ ފަހަތުން އައެވެ.) ❁ بِجُنُودِهِۦ = އޭނާގެ ސިފައިންނާއެކު. ❁ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ = ފަހެ އެމީހުން ކަނޑުގައި ނިވައިކޮށްލިއެވެ. ❁ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ = އެމީހުން ނިވައިކުރި އެއްޗަކުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިމީހަކުވެގެންވާ حال (قيامة ދުވަހުން) އެމީހެއްގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އައިމާ ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާއަށް ހުރީ ނަރަކައެވެ. އެތަނުގައި އޭނާ މަރުވެސްނުވާނެއެވެ. އަދި ނުދިރިހުންނާނެއެވެ.

(٧٥) އަދި އެމީހަކު ކަނޑައެޅިގެން صالح عمل ކޮށް مؤمن އަކަށްވެގެންވާ حال އެމީހެއްގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އައިމާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެއުރެން މީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން މަތިވެރި ދަރަޖަތަކެވެ.

(٧٦) އެދަރަޖަތަކަކީ قائم ވެތިބޭނެ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައެވެ. އެމީހުން އެތަނުގައި ދެމިހުންނާ حال ގައެވެ. އެދަރަޖަތަކީ نعمة އެކުނި ގޯހެއިން طاهر ވެއްޖެ މީހުންގެ ޖަޒާއެވެ. އެއީ އެފަދަ މީހުންގެ ދީނެއްގެ جزاء އެވެ ثواب އެވެ.

(٧٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް وحي ކުރައްވައިފީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން - އެބަހީ: بنى إسرائيل ންނާއިގެން - ކަނޑުމަތީން ރޭގަނޑު ހިނގަވާށެވެ. (މިޞްރުން) ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ކަނޑުގައި ހިކިމަގެއް ކަނޑުމަތީން ޖައްސަވައިދެއްވާށެވެ. އެމަގަކީ (فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަނޑުމަތީން އަޅުވައިގަނެފާނެކަމުގެ ބިރެއްނުވާ އަދި غرق ވެދާނެކަމަށް) ކަނޑުމަތީން ބިރުނުގަންނަވާ ގޮތުގައެވެ.

(٧٨) ދެން ފަހެ فرعون އޭނާގެ لشكر އާއިއެކު އެމީހުންގެ ފަހަތުން تبع ވެގެން އައެވެ. ދެން އަދި އެމީހުން يعنى: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ކަނޑުގެ ތެރެއިން ނިވައިވެގެންދިޔައެވެ. غرق ވެ މަރުވެގެން ދިޔައެވެ. (މިއާދެވަޑައިގަތީ موسى عليه السّلام އާއި فرعون އާއި ދެމެދު އެކަށައެޅުނު ވާހަކައެވެ. އަދި އެކަމާ ބެހޭވާހަކަތައް فرعون ގެ ވާހަކައެވެ. މީގެ قرآن ގެ އެހެން ތަންތާގައި އައިސްފައެވެ.)

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَـٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَـٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون މަގުފުރެއްދެވިއެވެ. ۞ قَوْمَهُۥ = އޭނާގެ قوم . ۞ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ = އަދި އޭނާ (އެމީހުންނަށް) ސީދާމަގު ނުދެއްކިއެވެ. ۞ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ ބަނީ އިސްރާއީލުންނޭވެ. ۞ قَدْ أَنجَيْنَـٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ مِّنْ عَدُوِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ عَدُوّ ގެ ކިބައިން. ۞ وَوَٰعَدْنَـٰكُمْ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއްވީމެވެ. ۞ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ = طور ފަރުބަދަރުގެ ކަނާއަތްފަރާތްގައިއަން. ۞ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ = مَنّ އާއި سَلْوَى. ۞ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކާށެވެ! (އެންގެވީމެވެ.) ۞ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރަނގަޅު ރިޒުޤުން (حلال ތަކެތިން.) ۞ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ = އަދި އޭގައި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ! (އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ.) ۞ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންދާނެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަރުވާލާނެއެވެ. / ކަލޭމެނަށް ޖެހިގެންދާނެއެވެ.) ۞ غَضَبِى = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކޯފާ. ۞ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ = އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް واجب ވެއްޖެމީހާ. ۞ غَضَبِى = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކޯފާ. ۞ فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (ނަރަކައިގެ އަޑިއަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.) ۞ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެއީ ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لِّمَن تَابَ = توبة ވެއްޖެމީހަކަށް. ۞ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އީމާންވެ އަދި صالح عمل ކުރި. ۞ ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ = ދެން އޭނާ ތެދުމަގުގައި ހުރި. (ސީދާވެހުރި / عمل ސީދާކުރި) ۞ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަވަސްކުރެއްވީ ކޮންކަމަކާތޯއެވެ؟ ۞ عَن قَوْمِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ދޫކޮށްލައި. ۞ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ =

އޭ موسى އެވެ.! قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ❁ هُمْ أُولَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى = އެމީހުން އެވަނީ މިއަޅާގެ ފަހަތުގައެވެ. (ފަހަތުން އަންނަނީއެވެ.) ❁ وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ = އޭއަޅުގެ رب އެވެ. މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އައަވަހަށް އައީމެވެ. ❁ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ލިބިގަތުމަށެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٩) އަދި فرعون އާއާގެ قوم މުޅިން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ. (އެއީ އޭނާ އެމީހުންނަށް الله އަށް ކަފުރުވުމަށް އަމުރުކޮށް ސީދާމަގުން އެމީހުން ދުރުކުރިހިނދުންނެވެ.) އަދި އޭނާ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކައިދިއެވެ. (އެއީ އެމީހުން موسى عليه السّلام އާއި تبع ވެ އެކަލޭގެފާނު ތެދުކުރުމުން އެމީހުންނަށް މަނާކުރިހިނދުންނެވެ.)

(٨٠) އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ عدوّ ގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. އަދި طور ފަރުބަދައިގެ ކަނާތްފަރާތު ކައިރިއަށް ކަލޭމެން ދިއުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރީމެވެ. (އެއީ موسى عليه السّلام އަށް وحى ބާވައިލައްވާއިރު އެމީހުންވެސް الله ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަށެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ބޮޑު نعمة އެކެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (ކާނާއެއްގެ ގޮތުން) مَنُّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމެވެ. (މިދެބާވަތުގެ ތަފްސީރު ހިނގައްޖެއެވެ.)

(٨١) (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެ حلال ރިޒުގުން ކަލޭމެން ކާށެވެ. އަދި އެރިޒުގު ކެއުމުގައި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ. އެހެން ހަދައިފިނަމަ – އެބަހީ: ހައްދުފަހަނައަޅައި ހިނގައްޖެނަމަ – ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާ حقّ ވެ واجب ވާނެއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާ حقّ ވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ނަރަކައިގެ އަޑިއަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.

(٨٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ، توبة ވެ އަދި إيمان ވެ صالح عمل ކޮށް ދެން އެސީދާ މަގުގައި ތެދުމަގުގައި قائم ވެ ހުރި ކޮންމެމީހަކަށް ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٨٣) އޭ موسى – عليه السّلام – އެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށްވުރެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތުމަށް އަވަހަށް مِيْعَاد އަށް ވަޑައިގެންނެވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

(٨٤) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެމީހުން މިއަޅާގެ ފަހަތުން އައަންނަނީއެވެ. އެމީހުން އެވަނީ މިއަޅާއާއި تبع ވެ މިއަޅާގެ އަސަރުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް މިއަޅާ އަވަހަށް އައީ އިބަރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުމަށެވެ. ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށެވެ.

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރީމުއެވެ. ۞ قَوْمَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން. ۞ مِنْ بَعْدِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން (ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުމުގެފަހުން) ۞ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ = އަދި سَامِرِي އެމީހުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ. ۞ فَرَجَعَ مُوسَى = ފުރަތަމަ موسى – عليه السّلام – އެނބުރިވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ إِلَى قَوْمِهِ =އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް. ۞ غَضْبَانَ أَسِفًا = ގަދަރަނގު ކޯފާވެ އަދި ހިތާމަފުޅުވެވަޑައިގެން حال . ۞ قَالَ يَا قَوْمِ =އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ۞ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެން ޙަސަން وعد ނުކުރެއްވިންތޯއެވެ؟ ۞ وَعْدًا حَسَنًا = ރަނގަޅު ވަޢުދެއް وعد އަކުން. ۞ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ =އަދި ދިގުވި ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ދެމިގެން ދިގުވީއެއްތޯއެވެ؟ ۞ الْعَهْدُ = ޒަމާން / ވަޢުދު. ۞ أَمْ أَرَدْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެދުނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޖެހުމަށް / އަރުވަން. ۞ غَضَبٌ = ކޯފާއެއް. ۞ مِنْ رَبِّكُمْ =ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ فَأَخْلَفْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން خلاف ވެ. ۞ مَوْعِدِي ﴿٨٦﴾ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ وعد އާއި. ۞ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ = އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ وعد އާއި خلاف ނުވަމުއެވެ. ۞ بِمَلْكِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ إختيار ގައި. ۞ وَلَكِنَّا حُمِّلْنَا أَوْزَارًا = އަދި ބިއްޗަކެއް؟ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަރުކަށްއެއްޗެއް އުފުލުވުނީއެވެ. ۞ مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ = ޤައުމުގެ މީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތަކެތިން (ޤައުމުގެ މީހުންގެ ގަހަނާގެ ތަކެތިން) ۞ فَقَذَفْنَاهَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން އެތަކެތި (އަލިފާނަށް) އެޅީމުއެވެ. (ނުވަތަ ވަޅަކަށް އެޅީމުއެވެ.) ۞ فَكَذَٰلِكَ = ފަހެ އެފަދައިންނެވެ. ۞ أَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ = سَامِرِي ވެސް (އެތަކެތި އަލިފާނަށް) އެޅިއެވެ. (ނުވަތަ ވަޅަށް އެޅިއެވެ.) ۞ فَأَخْرَجَ لَهُمْ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުންނަށް

ނުކުތީއެވެ. ۞ عِجْلاً جَسَدًا=ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑު (އެއީ مثال ގައި) ۞ لَّهُۥ خُوَارٌ= އޭގައި (ގެރިގެ) އަޑެވެ. ۞ فَقَالُوٓا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެއީ سَامِرِي އާއި އޭނާގެ تبع ވެރިންނެވެ.) ۞ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ = މިއީ ކަލޭމެންގެ إله އެވެ. ۞ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ = އަދި موسى – عليه السّلام – ގެ إله އެވެ.۞ فَنَسِيَ (٨٨) = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ނެތިއްޖެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީއެވެ. (އެ موسى އަށެވެ.) ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުން إمتحان ކޮށްފީމެވެ. އަދި سَامِرِي އެމީހުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ.

(٨٦) ފަހެ موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ގަދައަށް ކޯފާވެވަޑައިގެން ހިތާމަފުޅުކުރައްވާ حال ކޯފާ އަރުވައި رجوع ވެވަޑައިގެންފިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު وعد ފުޅު ނުކުރައްވައިހުރީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ކުރެއްވި عهد އާއި وعد ގެ މުއްދަތު ދިގުވީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެރުން ކަލޭމެން އެދިހެއްޔެވެ؟ މިމަންކަލޭގެފާނުންގެ وعد އާއި عهد އާއި ކަލޭމެން خلاص ވީ އެހެންވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން عهد ވެފައިވަނީ موسى عليه السّلام އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.)

(٨٧) އެމީހުން ދެންނެވީއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ قصد ގައި ކަލޭގެފާނުންގެ عهد އާއި خلاف ވެއްޖެއްނޫނެވެ. އަދި ހިއްޕެވީއެވެ. ރަށްގެމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތަކެތިން – އެބަހީ: ގަހަނާގެ ތަކެތިން – ބޮޑެތި ބަރުތަކެއް ބައިވަރުތަކެއް – އަޅުގަނޑުމެން އުފުލީމެވެ. ދެން އެތަކެތި އަލިފާނަށް (އަލިފާނަށް) ނުވަތަ ވަގަށް އެޅީމެވެ. سَامِرِي ވެސް ހަމައެފަދައިން އެތަކެތި އަލިފާނަށް އެޅީއެވެ.

(٨٨) އަދި އޭނާ ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް މިސްކީނުންގެކުރިމައްޗަށް އުފެއްދި ނުކުތީއެވެ. އޭގައި ގެރިގެއަޑުފަދަ އަޑެއް ހުއްޓެވެ. އަދި ގެރިގާތްގަނޑަކަށް އެއިން އަޑެއިވިއެވެ. އަދި އެމީހުން – އެބަހީ: سَامِرِي އާއި އޭނާއަށް تبع ވީމީހުން ބުނީ – މިއީ ކަލޭމެންގެ إله އެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ގެ ވެސް إله އެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِيْقات އަށް ވަޑައިގެންފައިވަނީ ގެންދަވަން ހަނދުމަފުޅު ނެތިއްޖެއެވެ.

أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَـٰرُونُ مِن قَبْلُ يَـٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟ أَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَـٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾ قَالَ يَـٰهَـٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

މުފްރަދާތު

أفلا يرون = އެމީހުން ދެކެ ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ / ނުބަލަނީހެއްޔެވެ. ✿ ألا يرجع إليهم = އޭގެ އެމީހުންނަށް ރައްދުނުކުރާކަން. قولا = އެއްވެސް ބަހެއް. ✿ ولا يملك لهم = އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި އެއަށް މިލްކުވެގެން ނުވާކަމާއި ضرا ولا نفعا ﴿٨٩﴾ = ގެއްލުމެއްވިޔަސް އަދި މަންފާއެއްވިޔަސް. ✿ ولقد قال لهم هرون = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ من قبل = އޭގެކުރިން. ✿ يقوم = އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ✿ إنما فتنتم به = އޭގެސަބަބުން - އެބަހީ: ގެރިއާގެ ސަބަބުން - ކަލޭމެން فتنة ވެރި ކުރެވިއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. ✿ وإن ربكم الرحمن = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربُّ އަކީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✿ فاتبعوني = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ. ✿ وأطيعوا أمري ﴿٩٠﴾ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ✿ قالوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ✿ لن نبرح عليه عكفين = އަހުރެމެން އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ދެމިހުރުން ދޫނުކުރާނަމެވެ. ✿ حتى يرجع إلينا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް رجوع ވެވަޑައިގެންނެވުމަށްދާންދެން. ✿ موسى ﴿٩١﴾ = موسى عليه السّلام. ✿ قال يهرون = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. - އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ هارون އެވެ. ✿ ما منعك = ކަލޭގެފާނަށް مَنَعَ ކުރެއްވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ✿ إذ رأيتهم ضلوا ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން މަގުފުރެދުނު ތަން ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ✿ ألا تتبعن = ކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވެވަޑައިގެންނެވުމަށް ނުވިކީއްވެހެއްޔެވެ؟ ✿ أفعصيت أمري ﴿٩٣﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް އުރެދިވަޑައިގެންނެވީހެއްޔެވެ؟ ✿ قال = އެކަލޭގެފާނު يعنى: هارون - عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ يبنؤم = އޭ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ. ✿ لا تأخذ بلحيتي = އަހުރެންގެ ތުނބުޔަށް ނުހިއްޕަވާށެވެ. ✿ ولا برأسي =

އަދި އަޅުގަނޑުގެ ބޮލުގައިވެސް ނުހިއްޕަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ބިރުގަތީއެވެ. = إِنِّي خَشِيتُ ۞ أَن تَقُولَ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފާނެކަމަށް. ۞ فَرَّقْتَ = ކަލޭގެފާނު ބައިބައިކޮށްލީއެވެ. ۞ بَيْنَ بَنِيَ إِسْرَآءِيلَ = بنى إسرائيل ނުގެ މެދުގައި. ۞ وَلَم تَرْقُبْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރި ނުވިއެވެ.۞ قَوْلِي (٩٤) = އަޅުގަނޑުގެބަހަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٩) އެމީހުން ދެކެ، އެމީހުންގެ ފަރާތަކަށް އެއްވެސް ބަހެއް ޖަވާބެއް އެއި ނުދޭކަން ނުވަތަ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަށް ދިނުމަކަށް ނުވަތަ އެމީހުންނަށް منفع އެއް ދިނުމަކަށްވެސް އެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވާކަން އެމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯއެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނުނިގޭތޯއެވެ؟

(٩٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހާރޫނު ކުރިން އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން – هارون عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރިގެ ސަބަބުން – އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް إمتحان ޖެހިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: الله ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ الله އެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނުގެ أمر އަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

(٩١) އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގަންނަވަންދެން އަޅުގަނޑުމެން އެއަށް يعنى: އެގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމުން ފިޔަނުޖަހާނެމެވެ. އެބަހީ: އެގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ހުރިމެވެ.

(ދެންފަހެ هارون عليه السّلام އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކާއި އަޅުއްވައި ނުލެއްވިކަމަށް ހިތާމަ ކުރައްވައި...)

(٩٢) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ހޭ هارون عليه السّلام އެވެ. އެމީހުން މަގުފުރެދިފައިވާކަން ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަތުމުން އެކަމުން އެމީހުން މަނާނުކުރުމަށް ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟

(٩٣) ކަލޭގެފާނު މިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ނުވަތަ މިމަންކަލޭގެފާނުގެ أمر ށް ފުރަގަސް ކަލޭގެފާނު ދެއްވައިގެންނެވީތޯއެވެ؟

(٩٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: هارون – عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. ހޭ އަޅުގަނޑުގެ މަންމަގެ ދަރިކަލުފުޅާއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ތުނބުޅީގައި ނުހިއްޕަވާށެވެ!. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ބޮލުގައިވެސް ނުހިއްޕަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ނު ވަކިވަކިކޮށް އަދި އަޅުގަނޑުގެ ބަހަށް ރައްކާތެރިނުވިއޭ ދިމާވަނި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފާނެކަމަށް އަޅުގަނޑު ބިރުގަތީއެވެ. (އެހެންނަމަ އަޅުގަނޑުވެސް އެމީހުންނާ ވަކިވެ ދުރުވިނަމެވެ.)

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَٰسَٰمِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُواْ بِهِۦ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى ﴿٩٦﴾ قَالَ فَٱذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُۥ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِى ٱلْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ فَمَا خَطْبُكَ = ކަލޭގެ مقصد ކޮބި
ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ۞ يَٰسَٰمِرِيُّ ﴿٩٥﴾ = އޭ ސާމިރީއެވެ. ۞ قَالَ = އޭނާ – އެބަހީ: سَامِرِي – ދެންނެވިއެވެ.۞
بَصُرْتُ = އަހުރެން ދުށީމެވެ. / އަހުރެންނަށް އެނގުނީއެވެ.۞ بِمَا لَمْ يَبْصُرُواْ بِهِۦ = އެމީހުން ނުދުށް އެއް
އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތަކެއް.۞ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً = ދެން އަހުރެން ކަނޑައެޅިގެން މުށެއްތަކެއް ނެގީއެވެ. ۞ مِّنْ
أَثَرِ ٱلرَّسُولِ = رسول ގެ އަސަރުން – އެބަހީ: جبريل عليه السّلام އަރާވަޑައިގެން އިންނެވި އަސްގެ ފައިގަނޑު
އަޑިމަތިން) ۞ فَنَبَذْتُهَا = ދެން އަހުރެން އެމުށްތަކެއް އުކާލީމެވެ. (އެގޮތުގެ ވަށްކަން އުކާލީމެވެ.) ۞
وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ سَوَّلَتْ لِى = އަހުރެންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދިނީއެވެ. ۞ نَفْسِى ﴿٩٦﴾ =
އަހުރެންގެ نفس ۞.قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ فَٱذْهَبْ =
(އޭ سَامِرِي އެވެ.) ކަލޭ ދޭށެވެ.۞ فَإِنَّ لَكَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ = ހަމަކަލަހަށް ވާނެއެވެ. (ދުނިޔޭގެ) حياة ގައި ކަލެއަށްވާނީ.۞
أَن تَقُولَ = ކަލޭ ބުނުމެވެ.۞ لَا مِسَاسَ ۖ = ނުބޭއްސާށެވެ. (ބީހުމެއްނުވާށެވެ. އެބަހީ: އޭނާ މީހަކާ ބީހުމެއް އަދި
އެހެންމީހުން އޭނާ ގައިގައި ބީހުމެއް ނުވާށެވެ.) މިހެން ބުނުމެވެ. ۞ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا = އަދި ހަމަކަލަހަށް ވާނެއެވެ
ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަޢުދުވެވުނު ދުވަހެއް ވާނެއެވެ. ۞ لَّن تُخْلَفَهُۥ ۖ = އެވަޢުދެއް ކަލޭ އިސްކުރެވޭ ނުވެވޭނެއެވެ. ۞
وَٱنظُرْ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ = އަދި ކަލޭގެ إله އަށް ބަލާށެވެ. ۞ ٱلَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۖ = ކަލޭ އެއަށް
އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެހުރި. ۞ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަށްކަލޭގެފާނު އޭތި އަންދާލައްވާނެވެ. ۞ ثُمَّ
لَنَنسِفَنَّهُۥ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން މިވަށްކަލޭގެފާނު އޭތި ބުރުއްސާލައްވާނެވެ. (ދުއްވާލައްވާނެވެ.) ۞ فِى ٱلْيَمِّ =
ކަނޑުގައި.۞ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ = ތަންކޮޅެއް ބުރުއްސާލުމަކުން. ۞ إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ = ކަލޭމެންގެ إله ވާކަށްވާނީ
ހަމަ اللّٰه ކަމުގައެވެ. ۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ނުވާ إله

އެވެ. ۞ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އެކަލޭގެފާނު ޔަޢނީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ سَامِرِى އެވެ. ކަލޭ އެކަން ހެދީ ކޮން مقصد އެއްގައިހެއްޔެވެ؟ (ކީއްވެ ހެދީގެންހެއްޔެވެ؟)

(٩٦) އޭނާ ޔަޢނީ: سَامِرِى ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ނުދެކޭ އެއްޗެއް އަޅުގަނޑު ދުށީމެވެ. (އެއީ جبريل عليه السّلام އަސްވާރުވެގެން އިންނެވި އަހުގެ ފައިގަނޑުގެ އަސަރުގައިވާ ތަކެތީގައި ދިރުމުގެއަސަރުތަކަކީއެވެ.) ދެން رسول ގެ އަސަރުން – އެބަހީ: جبريل عليه السّلام އަސްވާރުވެގެން އިންނެވި އަހުގެ ފަޔުން އަޅުގަނޑު މުށެއްގަނޑު ނެގީމެވެ. ދެން އަޅުގަނޑު އެގެރިގެމައްޗަށް އަޅުގަނޑު އުކައިލީމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ نفس އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ އެފަދައިންނެވެ. (ދެން އެގެރި ދިރުނީއެވެ.)

(٩٧) އެކަލޭގެފާނު ޔަޢނީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ސާމިރީއެވެ. ކަލޭދާނދެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ކަލޭއަށް އޮތީ "لاَمِسَاس" މިހެން ބުނުމެވެ. ބިރުވެއް ނުވެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭ މީހުނާގައި ނުބީހާށެވެ. އަދި އެހެންމީހުންވެސް ކަލޭގެ ގައިގާ ބީހުމެއްނުވެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަޢުދެއް ކަލޭއަށް ވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެވަޢުދަކުން ކަލޭ ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ. އެއީ ކަލޭއަށް عذاب ދެއްވުމުގެ ވަޢުދެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އަދި ކަލޭ އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެގެންހުރި إله އަށް (އެގެރިއަށް) ކަލޭ ނިކަން ބަލައިލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭތި އަންދާލާނުމެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން ދެން ކަނޑަށް ވިދުވައިލާނުމެވެ.

(٩٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ކޮންމެ އެއްޗަކަށްމަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾

މުފްރަދާތު

كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ نَقُصُّ عَلَيْكَ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.) މިވަންނަވަނީ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ۞ مِنْ أَنْبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކެވެ. ۞ وَقَدْ ءَاتَيْنَاكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންނަވަނީ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ مِنْ لَّدُنَّا = މިވަންނަވަނީ حضرة ން. ۞ ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ = ذِكر އެއް. އެބަހީ: ޝަރަފު قرآن. ۞ مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ = އެއިން އަރިހުވެ ފުރަގަސްދިނީމާ. (އެބަހީ: قرآن ން ފުރަގަސްދިނީމާ ۞ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އުފުލާނެއެވެ. ۞ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ = ފާފައެއް. (ބޮޑުފާފައެއް ކަމަށްވާ) خَالِدِينَ فِيهِ = އޭގައި (އެފާފައިގެ ސަބަބުން ނަރަކައިގައި) ދެމިތިބޭ حال . ۞ وَسَآءَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ حِمْلاً ﴿١٠١﴾ = އުފުލުން. يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ = ޞޫރުގައި ފުންމެވޭދުވަހު. ۞ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ = އަދި މިވަންނަވަނީ ނުބައިމީހުންތަށް މިދުވަހު އެއްކުރާނެ محشر ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ۞ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ = (ލޮލުގެ) ނޫދުވެގެންވާ حال. ۞ يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ސިއްރުސިއްރުން ބުނާނެއެވެ. (އެކަކު އަނެކަކަށް) ۞ إِنْ لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ލަސްވެހުންނެވީއެވެ. (ނުވަތަ ކަބުރުގައި ލަސްވެހުންނެވީއެވެ.) ۞ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ = ދިހަދުވަހު މެނުވީ. ۞ نَحْنُ أَعْلَمُ = މިވަންނަވަނީ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ۞ بِمَا يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނާ އެއްޗެއް. ۞ إِذْ يَقُولُ = ބުނާނެތީ. ۞ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً = އެމީހުންކުރެ ބޮޑުބުއްދިވެރިން އެންމެ ފުރިހަމަވީމީހުން. ۞ إِنْ لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ލަސްވެހުންނެވީއެވެ. ۞ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ = އެންމެ ދުވަހަކު މެނުވީ. ۞ وَيَسْأَلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރަނީއެވެ. ۞ عَنِ الْجِبَالِ = ފަރުބަދަތަކާބެހޭގޮތުން (قيامة ދުވަހުން ފަރުބަދަތަކަށް ވާނޭގޮތަކާބެހޭގޮތުން) ۞ فَقُلْ

= ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ يَنسِفُهَا رَبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތިހުރި ތަނުން ދުއްސަވާލައްވާ އަދި ފަނާކޮށް ބޮޑުއްސަވާލައްވާހުށްޓެވެ.۞ نَسْفًا (١٠٥) = ކަނޑައެޅިގެން ދުއްސަވާލެއްވުމަކުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٩) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.) އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކެއް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔައިދެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ موسى عليه السّلام ގެ خبر ތަކެއްވެސް ކިޔައިދެއްވިފަދައިންނެވެ. އަދި ހަމަކަނޑަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ذِكر އެއް އަރުވައްދެއްވީމެވެ. އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.

(١٠٠) އެ قرآن ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ ހަމަކަނޑަވަރުން އެމީހާ قيامة ދުވަހުން ބޮޑުވަޒަނެއް ބުރައެއް އުފުލާނެއެވެ. އެއީ ފާފައިގެ ބުރައެވެ.

(١٠١) އަދި އެފާފައިގެ ސަބަބުން އެފަރާ ދިމުން ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ. قيامة ދުވަހުން އެމީހުން އުފުލާ ބުރައިގެ ހާދި ނުބައިކަމާއެވެ.

(١٠٢) ޞޫރުގައި ފުންމަވާދުވަހު (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ). ނުބައިންތަކާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދުވަހުން محشر ކުރައްވާނީ ލޯމައް ނޫކުލާ حال ގައެވެ. (އެއީ ފުރަޅުވައިގެ ހޮވުގެ ގަދަކަމުން ލޯމައްކަޅުކަމާ ޒާތްކޮށްގެ ހުންނާނެއެވެ. والله أعلم .

(١٠٣) އެމީހުންގެމެދުގައި (އެދުވަހުން) ސިއްރުސިއްރުން ވާހަކަދެއްކުން ހިނގާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި / ނުވަތަ ޤަބުރުގައި) ހަމަ އެންމެ ދިހަ ދުވަސް ނޫނީ ނުހުރީމުއެވެ.

(١٠٤) އެމީހުން އެބުނާއެއްޗަކާ (އެބަ ސިއްރުން ބުނާއިރުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާމެ ގަޑުން ބޭނުމެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ރީތި ބުއްދިވެރިކަމުން އެންމެ ފުރިހަމަމީހުންވެސް ބުނި ތިޔަބައިމީހުން ދުވަހުކޮޅަކު (ދުނިޔޭގައި / ނުވަތަ ޤަބުރުގައި) ހުރީ އެއްދުވަހުކޮޅެކެވެ.

- ފަންނަކައެވެ. ބުއްދިވެރިޔާ ދުނިޔޭގެ ޒަމާނެއް އެންމެ ކުރުޒަމާނެއްކަމުން ދެކޭހެން މިފަދަ ބަޔަށް މިބުނީ އެފަދަމީހުންނަކީ ބުއްދިވެރިކަމާއި ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދުނިޔެ އަދި އާޚިރަތުގެ ތަފާތުވުންތަކަށް ހާމަވާނީ ކިހާވަރަކަށްތޯއެވެ؟

(١٠٥) އަދި قيامة ދުވަހުން ފަރުބަދަތަކަށް ވާނީ ކިހިނެއްތޯ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތި އެހެރިތަނުން ދުއްސަވައި ކުދިކުދިކޮށް ބޮޑުއްސަވާލައްވާހުށްޓެވެ.

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۝١٠٦ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ۝١٠٧ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ۝١٠٨ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ۝١٠٩ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ۝١١٠ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ۝١١١ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ۝١١٢

ލުޣަތު

فَيَذَرُهَا = ފަހެ އެފަރުބަދަތައް ހުރިތަންތަން އެކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވާހުށްޓެވެ. / ބަހައްޓަވާހުށްޓެވެ. ۞ قَاعًا صَفْصَفًا ۝١٠٦ = އަޑި ގުޅިންކަމެއްނުވާ ހުސްބޯޑުތަން ބިމަކަށް. ۞ لَّا تَرَىٰ فِيهَا = ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ۞ عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ۝١٠٧ = އެއްވެސް ގޮދުރުދުރުކަމެއް އަދި އުސްދަށްކަމެއްވެސް. ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ۞ يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާހުށްޓެވެ. ۞ ٱلدَّاعِىَ = ގޮވާ ބޭކަލަކާއި. ۞ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ = ހަމަ އެބޭކަލަކާ ދިމާއަށް ސީދާކަމާއި އަވަސްކަމާއެކު.(އެއްވެސް ކަޅިކަމެއްނެތި.) ۞ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ = އަދި (خَلْقُ ތަކުންގެ) އަޑުތައް ބިރުވެރިވެ މަޑުވެގެންވާނެއެވެ. ۞ لِلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ اللّه އަށް. فَلَا تَسْمَعُ = ކަލޭ ނުއަހާނެއެވެ. / ކަލޭގެފާނަށް އިވިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. ۞ إِلَّا هَمْسًا ۝١٠٨ = ފިޔައަޅާ އަޑުގެންނޫނީ. ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ۞ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ = شَفَاعَة ގެ މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. ۞ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އެކަލާނގެ إِذْنَ ދެއްވިމީހެއްގެ ފިޔަވައި. ۞ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ۝١٠٩ = އަދި ބަހުގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވީމީހާ. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވައެވެ. ۞ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ކަންތައް (قيامة ދުވަހުގެ ކަންތައް) ۞ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް (އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކެވެ.) وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ۝١١٠ = އަދި އެކަލާނގެ ذات ދެނެގަތުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް ނުވެއެވެ. ۞ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ = އަދި (خَلْقُ ތަކުންގެ) މޫނުތައް ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންވާނެއެވެ. لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ = ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި މަޚްލޫގުންގެ ކަންތައްތަކުގައި قائم ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް! وَقَدْ خَابَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހާލުވެއްޖެއެވެ. ۞ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ۝١١١ = އަނިޔާއެއް އުފުލިމީހާ / شِرك ކުރިމީހާ. ۞ وَمَن يَعْمَلْ = އަދި عمل ކުރާމީހާ. ۞ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ =

صالح عمل ކޮށްފިނަމަ.۞ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ إيمان ވެގެންވާ حال . ۞ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا = ފަހެ އަނިޔާއެއް ވެދާނެކަމަކަށް އޭނާއަކަށް ބިރެއްނުގަނެއެވެ.۞ وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ = އަދި (އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ނަ) އުނިވެދާނޭކަމަކަށްވެސް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) ދެން އެފަރުބަދުތަކުގެ ހިތިތަންތަން އަދި ވަޅުގަނޑުތަކެއް އެއްވެސް ބުރިއެއް ނެތް ފަސްބިމަކަށް އެކަލާނގެ ހަދައްވާނެއެވެ.

(١٠٧) އެބިމުގައި އެއްވެސް ވަޅެއް އަދި އެއްވެސް އުސްތަނެއް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނާނެއެވެ.

(١٠٨) އެދުވަހުން ގޮވާމީހާ تبع ވާނެއެވެ. ބޭރުވާނެ ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ. (އެއީ محشر ގެ ميدان އަށް އެއްވުމަށް ގޮވާ ގޮވުމެވެ.) އެއްވެސް ކަމަކަށް ބޭރުނުވެވޭނެއެވެ. އަދި ހުރިހާ އަޑުތައް ވަރަށް މަޑުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި ހުރިހާ ކަމެއް ކީރިތިވެގެންވާނެއެވެ. خَلْقُ ތަކުންގެ ބާރު އަޑު ބިރުވެރިވެ މަޑުވެގެންދާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ފިޔަވަޅު އެޅުމުގެ އަޑެއް ނޫން އެއްވެސް ތަކެއް ނާއިސްވާނެއެވެ.

(١٠٩) شَفَاعة ކުރުމަށް رحمن ވަންތަ اللّٰه إِذْنَ ދެއްވި މީހާގެ شَفَاعَة ނޫން ގެންދާ އެދުވަހުން شَفَاعَة=ގެ މަންފާ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެފަދަ މީހާ شَفَاعَة ކުރުމަށް މިހާރު ބަހުގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންނެވި ބަސް ބުނުމަށް އަމުރުކުރެއްވި މީހާގެ شَفَاعَة ގަބޫލުކުރެއްވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔެގައި ތިބީމުގައި لاإله إلاّ اللّٰه ބުނެ މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި ވާ މީހެކެވެ.)

(١١٠) އަދި އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް (އެބަހީ: އެމީހުންގެ آخرة ދުވަހުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ ކަންތައް) އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ذَاتُ ދާއިރަކުން - އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކާއި إسم ފުޅުތަކާއިބެހޭ އެމީހުންގެ އިލްމުން ނުފެތޭނެއެވެ.

(١١١) އަދި ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި ހުރިހާކަމެއް ކުރައްވަން قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް އެދުވަހު ހުރިހާ މޫނުތަކެއް ދަށްވެ ނިކަމެތިވެގެންވާނެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) ޒާލިމުވެ އުފުލި މީހާ ނިކަމެ شرك އެއް އުފުލި މީހާ ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހުސްވެއްޖެއެވެ.

(١١٢) އަދި އޭނާ مؤمن ވެގެންވާ حال صالح عمل ތަކުން ކޮންމެވެސް ތަކެއް ކޮށްފިއެވެ. ފަހެ އަނިޔާއެއް ވެދާނެކަމަކަށް އޭނާ ބިރެއްނުގަނެއެވެ. އަދި (އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ނަ) އުނިވެދާނޭކަމަކަށްވެސް ބިރެއްނުގަނެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾

ލުޣަތު

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ أَنزَلْنَٰهُ = އެޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ قرآن އަކަށް. ۞ وَصَرَّفْنَا فِيهِ = އަދި އެޤުރުއާނުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވާތްގޮތްގޮތަށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ الْوَعِيدِ = ބިރުވެރި وعد ތައް. ބިރުވެރިކަމުގެ ބަސްފުޅުތައް. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައި. ۞ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އުފައްދައިދެއްވުމަށް. ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ = وعظ އާއި نصيحة. ۞ فَتَعَٰلَى اللَّهُ = ފަހެ الله تعالى މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ الْمَلِكُ الْحَقُّ = އެއީ ހުރިހާކަމެއްގެވެރި حقّ ވަންތަ الله އެވެ. ۞ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْءَانِ = އަދި قرآن އާއިގެން ކަލޭގެފާނު އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. ۞ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ = އެ قرآن ގެ وحي ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް ނުނިމެނިސް. ۞ وَقُل = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (ދަންނަވާށެވެ.) ۞ رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ = ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް علم އިތުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ۞ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰٓ ءَادَمَ = آدم عليه السّلام އަށް. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ فَنَسِىَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުނެތިއްޖެއެވެ. ۞ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عزم އެއް ދެކެވޮޑިނުގަންނަވަމެވެ. ۞ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށް وحي ކުރެއްވިހިނދު. ۞ اسْجُدُوا لِءَادَمَ = آدم ގެފާނަށް ތިޔަބޭކަލުން سجدة ކުރައްވާށެވެ. ۞ فَسَجَدُوٓا = ފަހެ އެބޭކަލުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްފިޔަވައި. ۞ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ = އޭނާ ދެކޮޅު ހެދިއެވެ. ۞ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ޔާ آدم އެވެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި إبليس މިއީ) ކަލޭގެފާނަށާ عدوّ އެކެވެ. ۞ وَلِزَوْجِكَ = އަދި

ކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި. ❁ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا = އޭނާ ތިޔަދެކަނބަލުން ނުކުތުވައިނުލުއްވާށެވެ. ❁ مِنَ

اَلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެއިން. ❁ فَتَشْقَىٰ (١١٧) = ފަހެ އުނދަގޫތަކުން ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވެފުރުޅުވާނެއެވެ. /

އަބައްދަވެރިވެވެއިގެން ފާނުއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٣) އެފަދައިންނެވެ. އެބަހީ: ދީނާނަކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް صالح عمل ކުރުމަށް ހިތްވަރުދެއްވައި އަދި ކާފިރުކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ عرب ބަހުންނާ قرآن އެއްގެ ގޮތުގައި ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ގައި وَعِيْدُ ގެ އެބަހީ: ބިރުވެރިކަމުގެ وعد ތަށް ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް އަލި عبارة ން ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވާތޯއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް وعظ އާއި نصيحة އުފައްދަވައިދެއްވުމަށެވެ.

(١١٤) ފަހެ اللّه تعالى (އެންމެހައި خلق ތަކުން މަތިވެގެން) މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ ވެރި مَالِك އެވެ. حقّ ވަންތަ اللّه އެވެ. އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް قرآن ގެ وحى ގެ ބަސްފުޅު ބާވައިލައްވާ ނިންމެވުން (ނުވަތަ އެބަސްފުޅުގެ މާނައާއި بيان ކޮށްދެއްވުން) އެ قرآن އާއިގެން އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. (أصحاب ންނަށް އެބަސްފުޅު ކިޔާދެއްވާ ނިމެންދެންނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ތިޔަ ގޮތަކުން علم އިތުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ.

(١١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم ގެފާނަށް މީގެކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عهد ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެ عهد ހަނދުމަފުޅުނެތިއްޖެއެވެ. (އެ عهد އަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ ވަކިގަހަކުން ކެއުމުގެ ކަންކަމުން ދުރުހެލިވެ ހުރެއްވުމުގެ أمر ފުޅެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން عهد ހިފެހެއްޓެވުމުގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.

(١١٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށް އެންގެވީމެވެ. ތިޔަބޭކަލުން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ. ފަހެ إبْلِيس ފިޔަވައި އެހެން ބޭކަލުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ ބަލައިނުގަތެވެ. ބޮޑާވެގަތީއެވެ.

(١١٧) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ آدم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ – އެބަހީ: މި إبْلِيس އަކީ – ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް عَدُوّ އެކެވެ. ފަހެ އޭނާ ތިޔަދެކަނބަލުން ސުވަރުގެއިން ނުކުތުނުލާށެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ – (އެބަހީ: ސުވަރުގެއިން ނުކުތުމާ) ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވެފުރުޅުވާނެއެވެ.

(ދުނިޔޭގެ مَعِيْشَة ހޯދުމުގައި ތަހުލުކަވާނެއެވެ.)

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾

ތަފްސީރު

إِنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށްވެއެވެ. ۞ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا = އެތާނގައި ބަނޑުހައި: (ސުވަރުގޭގައި) ބަނޑުހައިނުވުން. ۞ وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ = އަދި ބަރަހަނާ ނުވުމާއި.۞ وَأَنَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު. ۞ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا = އެތާނގައި ފެންބޯވައިގަތުމެއް ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަވިނުގަނެއެވެ. ހޫނުގެ އުނދަގޫ ނުވާނެއެވެ. ۞ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ = ދެންފަހެ ސައިތާނު އެކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދިނީއެވެ. ۞ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ = އަދި އެސޮރު ދެންނެވިއެވެ. އޭ آدم އެވެ. هَلْ أَدُلُّكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް ދަލީލުކޮށްދޭންތޯއެވެ.۞ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ = ދާއިމުކަމުގެ ގަހަކަށް (އެގަހުން ކައިފިއްޔާ ދުވަހަކުވެސް މަރުނުވާނޭ) ۞ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ = އަދި ފަނާއެއްނުވާނެ ވެރިކަމަކަށް.۞ فَأَكَلَا مِنْهَا = ފަހެ އާދަމް ދެބަފައިން އެގަހުން ކެއްވިއެވެ. ۞ فَبَدَتْ لَهُمَا = ފަހެ ދެބަފައިންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ۞ سَوْءَٰتُهُمَا = ދެބަފައިންގެ ފަރުދާކުރަންޖެހޭ ތަންތަން. (عورة ތަން) ۞ وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا = އަދި ދެބަފައިން ނިވައިކުރައްވާން ފެށިއްވައިފިއެވެ.۞ مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެގެ ފަތްތަކުން. ۞ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ = އަދި آدم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އަމުރަށް ހިލާފުވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ = އަދި ސީދާމަގުން ނެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ فَتَابَ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ توبة ގަބޫލުކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް توبة ގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا = ތިޔަދެމީހުން ދެބަފައިން އެއްކޮށް އެތަނުން ފައިބާށެވެ. (ނުވަތަ އިބިލީހާއި ތިޔަދެބަފައިން ފައިބާށެވެ.)۞ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ

عَدَاوة ލިބިންނެވެ. ۞ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم= ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގާތަށް އަންނަހުއްޓެވެ. ۞ مِّنِّي هُدًى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ތެދުމަގު. ۞ فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَاىَ =ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގާއި تبع ވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ۞ فَلَا يَضِلُّ =ފަހެ އޭނާ މަގުނުފުރެދޭނެއެވެ. ۞ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ =އަދި އޭނާ އަބާއްޖަވެރި ނުވާނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٨) ހަމަކަށަވަރުން އުސްވަތްގަނޑުގައި ކަލޭގެފާނު ބަނޑުހައިވުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ބަރަހަނާ حال ގައި ޖެހުމެއްނުވާނެއެވެ.

(١١٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުސްވަތްގަނޑުގައި ކަލޭގެފާނު ކަރުހިއްކައިގަތުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހޫނުގެ އުނދަގޫވުމެއް ނުވާނެއެވެ.

(١٢٠) ފަހެ شَيْطَان އެކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދިނީއެވެ. (އެކަލޭގެފާނަށް ނަފްސުކުރުވުން ގަހުގެ ފަރާތުން ދެވުނެވެ) އެކަލޭގެފާނަށް ޖިންނީއިބްލީސްދިނީއެވެ.) އެސޮރު ބުނެއެވެ. އޭ آدم އެވެ. ދިރިހުރުންހުރި ގަހަކާއި ފަރާތަށް އަރުވަން ކަލޭގެފާނަށް ދަލީލުދޭން ހުށަހަޅައެވެ. (އެގަސް ކާ ކަލޭގެފާނު ދިރިހުރުމަށް ދާއިމީވާނެއެވެ.) އަދި އެއީ ދާއިމީ މުލްކެއްގެ ވެރިކަމެއް ނިމުމެއް ނެތް ކަމެކެވެ.

(١٢١) ފަހެ އޭގެ ދެކަނބަލުން އެގަހުން ކާވަޑައިގަތީއެވެ. ދެންފަހެ އެދެކަނބަލުންނަށް އެދެކަނބަލުންގެ عورة كَشْفُ ވެއްޖެއެވެ. ހަމަވެއްޖެއެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ ގަސްގަހުގެ ފަތުން އެދެކަނބަލުންގެ عورة ނިވައިކުރައްވަން ފަށައިވަޑައިގަތީއެވެ. ފަހެ آدم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އުރެދިވަޑައިގެން ސީދާމަގުން ނެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ.

(١٢٢) ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް توبة ލައްވައި ސީދާމަގަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ.

(١٢٣) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ آدم އެވެ.) ތިޔައީގެ ދެކަނބަލުން އެކުއެކީ އެތަނުން – يعنى: ސުވަރުގެއިން (ބިމަށް) ފައިބައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (ނުވަތަ ތިޔައީގެ ދެކަނބަލުންނާއި إبْلِيس އާއި އެންމެން ސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ. މިދެބަސްވެސް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) އޭގެ ބައެއްމީހުން އެހެންބައެއްމީހުންނަށް عَدُوٌّ ނުބައިމީހުން ވާހުށިކަމުގައިވެ حال ގައެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު އަންނަހުއްޓެވެ. (އެއީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި ފޮތްތަކުގެ ވަޙީ ފޮނުއްވައިގެންނެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގާއި تبع ވެއްޖެމީހާ (ދުނިޔޭގައި) މަގުނުފުރެދޭނެއެވެ. އަދި (آخرة ގައި) ގެއްލި ހިތާމަވެރިވާކަށްނުޖެހޭނެއެވެ.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾

މުފްރަދާތު

وَمَنْ أَعْرَضَ = އަދި އެންމެ ކުރަށްދިޔަ ގޮސްފިމީހާ / ފުރަގަސްދިނީ މީހާ. ۞ عَنْ ذِكْرِى = މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ ذِكر ން / މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ ދީނުން / މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ ޤުރުއާނުން. ۞ فَإِنَّ لَهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށްވެއެވެ. ۞ مَعِيشَةً ضَنكًا = ދަތި ދިރިއުޅުމެއް. (އެ بَرْزَخُ ގެ عالم ގައި ކަބުރުގައިވެސް أولى ވެގެންވެއެވެ.) ۞ وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ އޭނާ قيامة ދުވަހުން محشر ކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ = ލޯފަންވެފައި ވަނިކޮށްގެން. ۞ قَالَ رَبِّ = އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. ކަލާނގެ ربّ އެވެ. ۞ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ = ލޯފަން ކަމުގައި މިއަޅާ محشر ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ۞ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ (ދުނިޔޭގައި) ފެނޭ ބަލާ ވަނިކޮށްގެން ހުރީމެވެ.۞ قَالَ كَذَٰلِكَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ. އެއީ އެފަދައިންނެވެ.۞ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا = ކަލޭގާތަށް މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އައެވެ. ۞ فَنَسِيتَهَا ۖ = ކަލޭ އެއާޔަތްތައް ހަނދާންނައްތާލީމުއެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ = މިއަދުވަސް ކަލޭގެމީން ހަނދާންނައްތާލެވޭނެއެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى = އަދި މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ مَنْ أَسْرَفَ = شَهْوَة ތަކުގައި ގިނަވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާ. ۞ وَلَمْ يُؤْمِنۢ = އަދި އޭނާ އީމާން ނުވިއެވެ.۞ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ۚ = އޭނާގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ عذاب . ۞ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ = ގަދަކަށް ކުރިއަރާ ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ.۞ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބަޔާން ވެ ނުދެވޭ ހެއްޔެވެ. ۞ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރިން މިމަންޢަރާސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކިތައްތައް ބައިމީހުން. ۞ مِّنَ ٱلْقُرُونِ = أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން.۞ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۗ = އެމީހުން (مكّة ގެ މީހުން) ހިނގާބިނާ އެމީހުންގެ ގެދޮރުގެ ތެރެއިން ހިނގާތީއެވެ. (އެބަހީ:

ދިރިއުޅުނު أمّة ތަކެއް ހަލާކުކުރެވުނު ގޮތްތަކެވެ.) ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞

لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެވެ. ۞ لِّأُولِي ٱلنُّهَىٰ (١٢٨) = ހެޔޮވިސްނުން ހުރިމީހުން

ސިކުނޑީގެ ވެރިބައިމީހުން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكْرُ ން (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމުން - ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ دين ން ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުން -) ފުރަގަސްދީފައި ދުރުވެގެންފިމީހާ ދަންނައެވެ. އޭނާއަކަށް ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުމަކީ ވަރަށް ދަތިކަމެކެވެ. (ނުވަތަ ޤަބުރުގައި އޭނާގެ ދިރިއުޅުމަކީ ދަތިކަމެކެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ محشر ކުރައްވާނީ ކަނުލެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

(١٢٥) އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. ކީއްވެ ކަނުލެއްގެ ގޮތުގައި محشر ކުރެއްވީ ލިބިފައިވާއިރު؟ ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު ކީއްކުރަން ތިމަން އަނދާމީހަކު ކަމުގައިވެއެވެ.

(١٢٦) އެކަލާނގެ (އެބޭފުޅާ) وحي ކުރައްވާނެއެވެ. އެފަދައިން (ދުނިޔޭގައި) އުޅުނުއިރު ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ آيات ތައް (حجّة ތަކާއި دليل ތައް) އައެވެ. ފަހެ ކަލޭ އެތަކެތި ހަނދުމަފުށްޓެވެ. އެފަދައިން މިއަދު ކަލޭވެސް ހަނދާންނުކުރެވޭނެ ކަމުގައި ދޫކޮށްލެވޭނެއެވެ.

(١٢٧) އަދި (ދުނިޔޭގައި މޮޅު شَهَوَاتُ ގައި) إِسْرَاف ކޮށް ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آيات ތަކަށް إيمان ނުވި ކޮންމެ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވާ ގޮތަކީ މިއެވެ. (އެއީ ކަނުލެއްގެ عذاب އެވެ.) އަދި آخرة ގެ عذاب ގަދަކަން ބޮޑުވެގެން ދެމިހުރުން މާބޮޑެވެ.

(١٢٨) އެމީހުންގެ ކުރިން - އެބަހީ: مكّة ގެ މުޝްރިކުންގެ ކުރިން - ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި (ނޫޙުގެ ޤައުމާއި ސަމޫދު ޤައުމާއި ޢާދު ޤައުމާ) ފަދަ - އެތައް أمّة އެއް ހަލާކުކުރެއްވިކަން އެމީހުންނަށް ފަހެ بيان ވެ ނުދޭތޯއެވެ. (އަންގައިނުދެއެވެ.) މި مكّة ގެ މީހުން އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން ދިރިއުޅުނު ތަންތަނުގައި ހިނގާބިނގާ ހުރެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ހެޔޮވިސްނުން ހުރި ސިކުނޑީގެ ވެރިބައިމީހުންނަށް ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ވެއެވެ.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ ءَانَآىِٕ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾

ލުޣަތު

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި ބަސްފުޅެއް އިސްވެދިޔަ ކަމުގައި ނުވާނަމަ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ لَكَانَ لِزَامًا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (އެ عذاب) لاَزِم އެއްކަލަކަށް ވެއްޖެއީހެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން ވަކިނުވާ ދެމިހުންނަ އެއްކަލަކަށް ވެއްޖެއީހެވެ.) ❁ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ = އަދި ކަނޑައެޅި عيّن ވެވުނު މުއްދަތަކާއި. فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެމީހުން (يعنى: مشرك ން) ގެ ބުނާބަސްތަކަށް ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ =އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު تسبيح ކުރައްވާށެވެ. ❁ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ =އިރުއެރުމުގެ ކުރިން (ފަތިސްނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا =އަދި އެ އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިންނައި (عَصْر ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَمِنْ ءَانَآيِ الَّيْلِ= އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައްޔާއި (عشاء ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ فَسَبِّحْ = އަދި ކަލޭގެފާނު تَسْبِيْح ކުރައްވާށެވެ. ❁ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ = ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައްޔާއި (ޒުހުރު ނަމާދާއި مغرب ނަމާދުކުރައްވާށެވެ.) ❁ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ =ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާތޯ. ❁ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ ނުދަންނަވާށެވެ. (ބަލަން ނުބައްލަވާށެވެ. / ނުވަތަ އެދިވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.)❁ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރު މުއްސަނދި އަދި އެބަޔަކު ފުރުސަތުދީ ދިރިހުރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަކަށް. ❁ زَهْرَةَ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا = އެއީ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ ޒީނަތާއި ސޮބަގުވެ. ❁ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ = އެއީ އެބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރުމަށެވެ.❁ وَرِزْقُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ރިޒުޤު. ❁ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ = މާހެޔޮވެގެން ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٩) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުން ހައްދަވާބޭކުރުއްވި ربّ ގެ ބަސްފުޅެއް އިސްވެގޮސްފައި ނުވާނަމަ (އެބަހީ: މި أمّة ތަށް عذاب ދެއްވުން ލަސްކުރައްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ) އެ عذاب އެއީ لاَزِم އެއްޗަކަށް ވެއްޖެއީހެވެ. (މި أمّة ތަކުންވެސް عذاب ނައީހެވެ.) އެހެންނަމަވެސް އެކަންވަނީ ވަކިކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކަށް އެބަހީ: قيامة ދުވަހަށް ލަސްކުރެވިފައެވެ.

(١٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ނުގެމީހުން ކަލޭގެފާނާމެދު އެބުނާއުޅޭ ވާހަކަތަކާއިމެދު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ބުނި - އެއީ ދޮގުވެރިއެކެވެ. - سحر ވެރިއެކެވެ. - ކަހިނެކެވެ. - މޮޔައެކެވެ. ދެންވެސް...... އެފަދަބަސްތަކެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރުއްވައިގެން تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ އިރުއެރުމުގެ ކުރީގައާއި އަދި އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރީގައާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައާއި އަދި ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަންތައް اللّه ގެ حضرة ން ލިބުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްވަނީ فرض ފަސްނަމާދުގެ ވަގުތުތަކަށް ކަމުގައި مفسّر ން بيان ކުރައްވައެވެ. والله أعلم .

(١٣١) އަދި ދުނިޔަވި ޒީނަތުންނަން މިމީހުންކުރެބަޔަކާގެ ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނުންގެ ލޮލުފުޅު ނުދަންނަވާށެވެ. އެއަށް ބަލަމުންނުހުރުއްވާށެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ ޒީނަތާއި އުފާތަކެ މަޖާތެވެ. އެއީ މިމީހުންކުރެބަޔަކާގެ އެމީހުން إمتحان ކުރުމަށްޓަކައި ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ ރިޒުޤު (ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި ކަލޭގެފާނަށް ހުރި ދަރުމަތާއި ثواب) މާހެޔޮވެފައި ދެމިހުންނަނީއެވެ.

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَـٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَـٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

ތަފްސީރު

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް (ގޭމީހުންނަށް) ނަމާދުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ. ۞ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަމުގެމައްޗަށް (ނަމާދު قائم ކުރުމުގެ މައްޗަށް) ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا = ކަލޭގެފާނުގެ نفس އަށް ރިޒްގު ދެއްވުމަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ۞ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ރިޒްގު ދެއްވާނީމެވެ. ۞ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ = އަދި ފަހުކޮޅުވެރި - އެބަހީ: ފަހުކޮޅުގައި ހެޔޮކަންވަނީ تقوى ގެ أهل ވެރިންނަށެވެ.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެބަހީ: مشرك ންތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ = އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް معجزة އެއް ގެންނަވާނަމައެވެ. ނުވަތަ معجزة އެއް ނުގެނެސްދެނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ أَوَلَمْ تَأْتِهِم = އެމީހުންގެ ގާތަށް ނާދޭހެއްޔެވެ؟ ۞ بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ = ކުރީގެ صُحُفُ ތަކުގައިވާ ކަންކަމުގެ بيان. ۞ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَـٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިނަމަވެސް.۞ بِعَذَابٍ = عذاب އަކުން ފޮނުއްވައިގެން.۞ مِّن قَبْلِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. (محمّد ގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން) ۞ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް رسول އަކު ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ = ދެން އަހުރެމެން ތިބާރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް تبع ވުމަށް. ۞ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ = އަހުރެމެން (ދުނިޔޭގައި) عذاب ން ނިކަމެތިވުމުގެ ކުރިން. ۞ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ = އަދި (آخرة ދުވަހުން ނަރަކައަށްވަދެ) ދެރަވެ ނިކަމެތިވުމުގެ ކުރިން. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ = ކޮންމެ މީހަކީ إنتظار

ކުރާހިދެކެވެ.۞ فَتَرَبَّصُوا ۖ = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް إنتظار ކުރާށެވެ. ۞ فَسَتَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަން ދެން ކަލޭމެން އެނގޭނެއެވެ. ۞ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ = ސީދާވެގެންވާ حقّ މަގުމަތީގައި ވީ ކޮންބައެއްކަން. ۞ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾ = (މަގުނުފުރެދި) ތެދުމަގުގައި ވީ ކޮންބައެއްކަމާއި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް - އެބަހީ: އަނބިދަރިންނަށް - ނަމާދު قائم ކުރުމަށް އަމުރުކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަމުގެމަތީގައި މަސައްކަތް އެބަހީ: ނަމާދު قائم ކުރުމަށް - ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ރިޒުޤާއިބެހޭގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލެއް ނުކުރައްވަމެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރިޒުޤު ދެއްވާނީމެވެ.) އަދި ފަހުކޮޅުވަނީ - އެބަހީ: آخرة ދުވަހުގެ ހެޔޮނަތީޖާވަނީ تقوى ގެ أهل ވެރިންނަށެވެ.

(١٣٣) އަދި އެ مشرك ން ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: محمّد ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން (އިރުޝާދުމާނުގެ نبى ން ގެންނެވިކަހަލަ) معجزة އެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންނަވާނުދަނީއެވެ. ފަހެ އެކަކަށް معجزة އެއް ނުގެންނެވި ހެއްޔެވެ؟ (ދެން ޖަވާބުގައި الله އަންގަވައެވެ.) އެމީހުންނަށް ފަހެ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް ބާވައިލެއްވި صُحُفُ ތަކުގައިވާތަކެތި (أخبر ތައް) ފަހެ ނާންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގައިވެސް معجزة އަށް އެދި އެއަށް ގެނެސްދެއްވުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަލާކާއި عذاب އައިސް އެމީހުން ބަރުބާދުވެގެންދިޔައީކަން އެބަހީ ފާހަގަވެގެންނެވެ). އެމީހުންނަށް އެ خبر ތައް އައިސްފައިވާނެއެވެ.

(١٣٤) އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد ގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން عذاب އެއް ފޮނުއްވައިގެން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެންގެ ގާތަށް رسول އަކު ނުފޮނުއްވީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ رسول ބާކަމަކު ފޮނުއްވިނަމައެވެ. އަހަރެމެން ދުނިޔޭގައި މި عذاب ން ހަލާކުވެ އަދި آخرة ގައި ނިކަމެތިވެ ވަބާ ދެރަވުމުގެ ކުރިން އަހަރެމެން އެ رسول ގޭއަށް އިޝާރާތްވި އާޔަތްތަކަށް تبع ވެވުނީސް އެއްހެންނެވެ. تبع ވީމުއެވެ.

(١٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު - އެ مشرك ންނަށް - ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެމެންނާ ކަލޭމެންނާ ދެބައިމީހުންކުރެ ކޮންމެ ބައެއްވެސް إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. ސީދާ حقّ މަގާ ބައިގައި އަދި މަގުނުފުރެދި ތެދުމަގުގައިވާ ބައަކީ ނިކަންދެން ކަލޭމެން އެނގިދާނެއެވެ.

والحمد للّه على كرمه واحسانه

الأنبياء سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأنبياء — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١٢)

ٱقۡتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمۡ وَهُمۡ فِي غَفۡلَةٖ مُّعۡرِضُونَ ۝١ مَا يَأۡتِيهِم مِّن ذِكۡرٖ مِّن رَّبِّهِم مُّحۡدَثٍ إِلَّا ٱسۡتَمَعُوهُ وَهُمۡ يَلۡعَبُونَ ۝٢ لَاهِيَةٗ قُلُوبُهُمۡۗ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ هَلۡ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡۖ أَفَتَأۡتُونَ ٱلسِّحۡرَ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ۝٣ قَالَ رَبِّي يَعۡلَمُ ٱلۡقَوۡلَ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ۝٤ بَلۡ قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمِۭ بَلِ ٱفۡتَرَىٰهُ بَلۡ هُوَ شَاعِرٞ فَلۡيَأۡتِنَا بِـَٔايَةٖ كَمَآ أُرۡسِلَ ٱلۡأَوَّلُونَ ۝٥

ތަރުޖަމާ

ٱقۡتَرَبَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ. ❁ حِسَابُهُمۡ = އެމީހުންގެ ހިސާބުބެއްލެވުން ❁ وَهُمۡ فِي غَفۡلَةٖ = އެމީހުން غَافِلُ ކަމެއްގައި (غَافِلُ ކަމެއްގައިވާ حَالُ) ވަނިކޮށް. ❁ مُّعۡرِضُونَ ۝١ = އަނބުރިފުރަގަސްދީގެން ❁ مَا يَأۡتِيهِم مِّن ذِكۡرٖ = އެމީހުން ގާތަށް އެއްވެސް ذِكۡر އެއް ނާދެއެވެ. (قرآن ގެ އެއްވެސް آية އެއް ނާދެއެވެ.) ❁ مِّن رَّبِّهِم مُّحۡدَثٍ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތާޒާކޮށް ފޮނުއްވިގޮތުން. ❁ إِلَّا ٱسۡتَمَعُوهُ = އެމީހުން އެ ذِكۡر އެއް - (އަޑުއަހައި) އަހައިގަތުމުން މެނުވީ. ❁ وَهُمۡ يَلۡعَبُونَ ۝٢ = އެމީހުން ކުޅޭ حال ގައި (އެމީހުން އެއާއިމެދު ކުޅިގަނޑެއްކަމަށް ހަދައިގެންނޫނީ.) ❁ لَاهِيَةٗ قُلُوبُهُمۡ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް غَافِلُ ވެގެންވާހާލު. ❁ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَى = އަދި އެމީހުން (ރަހަސްކޮށް) ސިއްރު ވާހަކަދެއްކިއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަނިޔާވެރިވި / އެ مشرك ން. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ❁ هَلۡ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٞ = މިއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އުފެދުނު އިންސާނަކު ފިޔަވައި ނޫނެވެ؟ (ތިޔަބައިމީހުންފަދަ އިންސާނެއް ނޫންހޭ.) ❁ مِّثۡلُكُمۡ = ތިޔަބައިމީހުން ފަދަ. ❁ أَفَتَأۡتُونَ ٱلسِّحۡرَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން سحر އަށް ގާތަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ۝٣ = ތިޔަބައިމީހުން ބަލަބަލާ ތިބެމެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعنى: محمّد صلّى الله عليه وسلّم - ❁ رَبِّي يَعۡلَمُ ٱلۡقَوۡلَ = މިކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދަންނަވައެވެ. (ކޮންމެ ބަހެއް ދަންނަވައެވެ.) ❁ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުގައި އަދި ބިމުގައިވާ. ❁ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ۝٤ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بَلۡ قَالُوٓاْ = އަދި ބުނެއްކޮށްބުނެއެވެ؟ އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. ❁ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمِۭ = އެއީ: (އެބަހީ: محمّد ގެ ފާނުން ދެއްކެވިއެއް ވަހީކަމުގައި) އަށްބަހެއް ދަހިރާގެ تفسير އެއް ނޫނެވެ. ❁ بَلِ ٱفۡتَرَىٰهُ = އަދި ކިޔައެއްކޮށް ދެއްވިއެވެ؟ އެއީ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން ...

ދޭހެއެވެ.۞ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ = އަދި ހިތްހަދައްޓެވެ؟ އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާޢިރެކެވެ.۞ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް. مُعْجِزَة އެއް ގެނެސްދޭށެވެ. ގަރުނުތަކުގައި ފޮނުއްވެވުނު ނަބިއްޔުންނެވެ؟۞ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ۝٥ = ހިސާބުގައި رسول ން ފޮނުއްވި (موسى ގެފާނުގެ عصا ފަދަ صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަ ފަދައިން ދެންނެވުމެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ހިސާބުބެލުމުގެ ދުވަސް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ހިސާބުބެލުމާއި قيامة ދުވަސް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. އެއީ މީސްތަކުން (އެބަހީ ކާފިރުން) غافل ވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެމީހުންނަކީ ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٢) އަދި (މީސްތަކުންގެ ގާތަށް) އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އާއްވެސް ذِكر އެއް އައިސް (އެބަހީ: قرآن ގެ އާއްވެސް އާޔަތެއް އައިސް) އެމީހުން އެއަށް އަޑުއަހަނީ ކުޅެކުޅެ ކަމުގައި ވެގެން އެމީހުން عمل ކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ: އާޔަތެއް ބާވައިލެއްވި ކަމަށް އެމީހުން އަޑުއަހައި ކުޅިވަރު ކުޅެވެ.)

(٣) އެމީހުންގެ ހިތްތައް ވާނީ غافل ވެގެންނެވެ. އަދި (އެއާޔަތްތައް ދޭހަނުކޮށް) އެމީހުން ސިއްރުގައި ގެންގުޅުނު ފަރާތަކަށް ވާހަކަދައްކައެވެ. އެބަހީ: އެ مشرك ން ނަބިއްޔާ ގާތު ސިއްރުގައި ގެންގުޅޭ ވާހަކައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި رسول އަކީ މިއީ ހަމަ ކަލޭމެން ފަދަ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމުގައިވާ މީހެކެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނު ގެންނަ އެއްޗަކީ سحر އެކެވެ. ކަލޭމެން ބަލަމުން ހުރެ އެކަމަކަށް سحر ގެ حال ގައި އެކަމަށް ތަބާވާނެއެވެ؟ އެއާ تبع ވާނެއެވެ؟ (މިއީ މިމީހުން އެއްބަސްވެ ބުނާ ވާހަކަތަކެކެވެ. އެމީހުން ބުނަނީ قرآن އަކީ سحر އެއްކަމުގައެވެ.)

(٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އުޑާއި ބިމުގައިވާ (ކޮންމެ ވާހަކައެއް ކޮންމެ ބުނުމެއް) ވެސް ކޮންމެ ބަސްތަކެއްވެސް ދަންނަވޭ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވައިދެއްވާ ދަންނަވައިދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥) އަދި ހިތްހަދައްޓެވެ؟ އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުންޏެވެ. محمّد ގެފާނު އެދައްކަވާ ވާހަކައީ އެބަހީ: ހިހިމި قرآن އަކީ – އެއްވެސް އަސްލެއްނެތް ގޮތްތަކެވެ - تفسير ންކުރާ ބަޔަކު ބުނާ ހުވަފެނެއް ފަދަ ވާހަކަތަކެކެވެ. އަދި ހިތްހަދައްޓެވެ؟ ބާވައިލެއްވި ނަމަވެސް އެ قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން އުފައްދަވާ ވާހަކަތަކެކެވެ. އަދި އަނެއްބަހީ ބޮޑު އަދި ހިތްހަދައްޓެވެ؟ އެއީ ޝާޢިރެކެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާޢިރެކެވެ. (އަދި މިނޫނެސް ގޮތްގޮތަށް އެމީހުން ހިތާވެ....) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ދެން ގެފާނުގެ رَسُول ން ގެނެސްދިނަކަށް معجزة އެއް އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާ ހިތްވަރެއްވޭތޯއެވެ؟ އެފަދަ معجزة އެއް ގެނެސްދެއްވާ ނަމަވެ.

(އެއީ موسى ގެފާނުގެ އަސާގެ - صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަ - އަދި عيسى ގެފާނުގެ މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވުމަކަށް معجزة އެވެ. ދެންފަހެ މިބައިމީހުންގެ މިބަސްގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވައި....)

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَـٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَـٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَـٰلِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَـٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَـٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَـٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުން – އެބަހީ: مكّة ގެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން އީމާންނުވެއެވެ. ❁ مِّن قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކުން. ❁ أَهْلَكْنَـٰهَآ = އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ. ❁ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ފަހެ إيمان ވާނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: މި أمّة ގެމީހުން ފަހެ އީމާންވާނީހެއްޔެވެ؟) ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ހަމަ ފިރިހެނުންނޭފިޔާ رسول ކަލުންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ބާވައިލައްވާ. ❁ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ގެ أَهْل ވެރިންކުރެން ކަލޭމެން ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ. އެބަހީ: އިސްލާމީ ދީނުގެ ކުރީގެ أهل ވެރިންކުރެން (توراة އާއި إنجيل ދެފޮތުގެ أهل ވެރިންކުރެން) ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ. ❁ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނަމަ. ❁ وَمَا جَعَلْنَـٰهُمْ جَسَدًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން އެއީ ހަމަ ހުސްހަށިގަނޑަކަށް ނުލައްވަމެވެ. ❁ لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެއް ނުކާނޭ. ❁ وَمَا كَانُوا۟ خَـٰلِدِينَ ﴿٨﴾ = އަދި އެބޭކަލުންނަކީ (މަރުނުވާނޭ) ދާއިމީ ބާކީވާ ބޭކަލުންވެސް ނުވެއެވެ. ❁ ثُمَّ صَدَقْنَـٰهُمُ ٱلْوَعْدَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ތެދުކުރެއްވީމެވެ. ❁ فَأَنجَيْنَـٰهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَمَن نَّشَآءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކުވެސް. ❁ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ = އަދި (އިސްރާފުވެރި ކާފިރު ކަލުންގެ) ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔަ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَـٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފޮތެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ فِيهِ ذِكْرُكُمْ = އޭގައި ކަލޭމެންގެ ذِكْرُ ވެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ شرف އާއި މާތްކަމާއި މާތް أخلاق ނަންގަތުންވެއެވެ) ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ވިސްނާ فِكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦) (އެފަދަ معجزة އަކީ އެއީ އެ معجزة ގެންނަވައި އިލާހުންނުވެގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކުރީގެ އެއްވެސް أمّة އެއްގެ މީހުން އެ معجزة ގެންނެވުމަކުން ވަކި إيمان އެއްނުވެއެވެ. މި أمّة ގެ މީހުން ފަހެ إيمان ވާނީހެއްޔެވެ؟

(٧) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ހަމަ ފިރިހެނުން ފިޔަވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަލުންގެ ގޮތުގައި ފޮނުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ މިދިޔަ مشرك ންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނޭނގޭނަމަ ذِكْرُ ގެ أهل ވެރިންނަށް ސުވާލު ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ: ކުރީގެ ފޮތްފޮތްކަމުގެ ތެރޭގައިވާ توراة އާއި إنْجِيل ގެ أهل ވެރިންނަށް ސުވާލު ކުރައްވާށެވެ. އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައިވެސް އެވާހަކަ ވާނެއެވެ.)

(٨) އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ކާއެއްޗެއް ނުކެއްވުމާ ހަމަ ހުސްހަށިގަނޑުގެ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުންނަކީ ހަމަ ކައިބޯއިހުރެއްވި ފިރިހެނުންނެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންނަކީ އަބަދަށްމެ ދުނިޔޭގައި ބާކީވެތިބޭނެ ގޮތުގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ނުލައްވަމެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުންނަކީ ހަމަ އަބަދަށްވެސްމެ ބާކީވާނެ ނުވެއެވެ.)

(٩) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ފުރިހަމަކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ إيمان ނެތި މީހުން ހަލާކުކުރައްވައި އެބޭކަލުންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ފުރިގެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޭނެ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެކަންޏަށް (ކާފިރުކަމުގެ ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތް) މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (ކާފިރު أمّة ތަކެއްފެނި ހަމަ އެހެންނެވެ.)

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އޭ قريش ންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ذِكْرُ ބާރުތެރިވާނޭ ފޮތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. (މިއާދެމެގައި މީގާ ذكر ވާނީ ތިޔަކަލުންގެ شرف ވެރިކަމާއި ތެދުކަމާއި أخلاق ގެ މޮޅުކަމާއި مَحَاسِنُ އެވެ. ބާވައިލެއްވީ ފޮތަކީ އެއީ ހިތްހަމަ قرآن އެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ކުރައްވާށެވެ.

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾

ލުޣަތު

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ = އަދި ރަށްތަކުގެތެރެއިން ކިތައްރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމުންހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.◈ كَانَتْ ظَالِمَةً = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވި (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أَهْلُ ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވި)◈ وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا = އަދި އޭގެފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. (އެރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ.)◈ قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ = އެހެން قوم އެއް. އެހެން ބައެއް.◈ فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَابُ ގެ إحْسَاس އެމީހުންނަށްވިހިނދުން.◈ إِذَا هُم = އެހައިރުން އެމީހުން.◈ مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ = އެރަށުން އެމީހުން ދުވަނީއެވެ. (ދުވެދުވެ ފިލަނީއެވެ.)◈ لَا تَرْكُضُوا۟ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ދުވެ ނުފިލާށެވެ.◈ وَٱرْجِعُوٓا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާށެވެ.◈ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ = އުފާވެރިކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތަނަވަސްކަމާއި ލުއިފަސޭހަކަމުގައި (އެ نعمة ތަކަށް)◈ وَمَسَٰكِنِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެތާވީ ގެދޮރުތަކަށެވެ.◈ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.◈ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިތި ހަލާކުގެ ބޭކާރުކަމެވެ.◈ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ.◈ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެބުނުން (ހިތި ހަލާކުގެ ބޭކާރުކަމެވެ!) މިންވަރު ގެއްލުން ނުހުއްޓި ދެމިހުރީއެވެ.◈ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކަނޑާލެވިފައިވާ ދަނޑުފަދަ ހަމައަށް.◈ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ = ފަނާވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި ލެއްވީއެވެ.◈ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑާއި ބިން ނުހައްދަވަމެވެ.◈ وَمَا بَيْنَهُمَا = އޭގެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.◈ لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ = ކުޅިވަރުކުރާ ބައެއްގެގޮތުގައި / ބޭކާރުކަމަކަށް / بَاطِلُ ކަމަކަށް.◈ لَوْ أَرَدْنَآ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންފިނަމަ.❁ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލެއް އަދި ދަރިކަލެއް ހިފެވުމަށް.❁ لَّٱتَّخَذْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަނބިކަނބަލެއް ހިފެވައިފީމެވެ.❁ مِن لَّدُنَّآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން.❁ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ⑰ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއި އެފަދަ ކަމެއް ކުރައްވާން ކަނޑައެޅުއްވުނުނަމަ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އަސްމާނުތަކުގައި އެތަންތަނުގެ أَهْلُ ވެރިންވުމުން (އެބަހީ: ކާފިރުންކަމުގައިވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން قوم އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(١٢) ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: رَسُولُ ބޭކަލުން ދޮގުކުރި الله އަށް إيمان ނުވެވުނު މީހުންނަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب ގެ إِحْسَاس ވެރިއްޖެހިން / (އެހެދުނުހިނދުން) އެމީހުން އެތަނުން ދުވެފިލަން ފަށައިފިއެވެ.

(١٣) (އޭރުން އެމީހުންނަށް އުނގެޅުނެވެ.) ކަލޭމެން ފިލަން ނުދުވާށެވެ. އަދި އެ އުފާވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން ބޭއްވި ކާފަރުވި އެއްގަމަށް އެބަހީ: އެ نعمة ތަކަށް ކަލޭމެން رجوع ވާށެވެ. (އޭގައި މަޖާނަގަނޭތޯ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ގެދޮރަށް ރުޖޫޢުވާށެވެ. ކަލޭމެންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.

(١٤) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ މައްސަރުހި ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ.

(١٥) ފަހެ އެމީހުންގެ އެބުނުން يعنى: " އޭ އަހުރެމެންގެ މައްސަރު ހި ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމެވެ." މިބުން ބުނުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މަރުވެ ތަންޏާވެގެންވާ ބަރުކާކުގައި ޖެއްސަވައިފިމަށް ދަނޑުން ކެނޑިއްޖާއެވެ. އެބަހީ: އެމީހުން އެ عَذَاب ގައި މަރުވެއްޖެއްޖެއްޖަން ދަނޑު އެމީހުން ގޮވާގަނިބާއްޖެއެވެ.

(١٦) އަދި އުޑާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހަކާތި ބާކަރު އަދި ކުޅިވަރުކޮށްލައިގައި ނުވަތަ باطل ގޮތެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި ވަރަށްބޮޑު حكمة ތަކެއް އެކަލާނގެ ލެއްވިވަޑައިގެންފައެވެ.)

(١٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލަކު ނުވަތަ ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވާނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަނބިކަނބަލަކު އަދި ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއި އެފަދަކަމެއް ކުރައްވާނަ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

ލުޣަތު

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ = އަދި ކިއްޔެއްތޯ؟ މިވަނީ ހަނދަސްކަނޑާނީ حقّ އެއްލަވާފެވެ. (حقّ ބާވައިލައްވާފެވެ.)۞ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ = بَاطِلُ ގެމަތަށްޓަކައި.۞ فَيَدْمَغُهُۥ = ދެންވަރު ޙައްޤު (އެ بَاطِل) ހަލާކުކުރައްވައެވެ. (باطل ގެ ސޮލުސިއްޙާގު ކަނޑައިދެނީއެވެ.)۞ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ = ފަހެ އެހައިރުން ޙައްޤު (އެ بَاطِلُ) ނެތިގެންދެއެވެ. / ފިލައިދެއެވެ.۞ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ހަލާކާއި عَذَاب ހުށްޓެވެ.۞ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން (اللّه އަށް) ދިރުސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން.۞ وَلَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު.۞ وَمَنْ عِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބަޔަކުން. (މަލާއިކަތުބަޔަކުން)۞ لَا يَسْتَكْبِرُونَ = އެބަޔަކުން ބޮޑާނުވެއެވެ. كِبْرُ ވެރި ނުވެއެވެ.۞ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެން. (އަޅުކަންކުރުމާއިދުރުން.)۞ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އެބަޔަކުން ވަރުބަލިވެފައެއް ނުވެއެވެ.۞ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެބަޔަކުން تَسْبِيح ވިދާޅުވެއެވެ.۞ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި އެބަޔަކުން ބަލިކަށިވެ ފަސްޖެހުމެއްނުވެއެވެ.۞ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً = ނުވަތަ (އަދި ކިއްޔެއްތޯ؟) އެމީހުން إله ންކަމުގައި إختيار ކުރީއެއްތޯ؟۞ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ = އެ إله ންތަކަށް މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުވާ محشر ކުރެވޭނެހެން؟۞ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ = އެދެތާނގައި (އުޑާއި ބިމުގައި) إله ންތަކެއް ވީނަމަ.۞ إِلَّا ٱللَّهُ = اللّه ފިޔަވައި. لَفَسَدَتَا = އެދެތަން ފަސާދަވެ ހަލާކުވެގެން ދާނެއެވެ.۞ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّه ގެ ދުށް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَرْشِ = އެއީ عرش ގެ ربّ އެވެ.۞ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން / އަދި އެއްޗެހިތަކުން.۞ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ = އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަންތަކާމެދު ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެމީހުންނާމެދު - އެމީހުން ކުރާކަންތަކާމެދު - ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ކިއްލިއްޔެއްތޯ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَاطل ގެމަށްޓަކަށް حقّ އެއްލަވާލާ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ ތޮއް ޕިރިމި قرآن كافر ކަމާއި އަކަމުގެ أهل ފަރިތަގެމަށްޓަކަށް ބާވައިލައްވަވާ.) ދެން ވަރު އެ باطل ކަން މުޅިން އަކަން ހަލާކުވެގެންދެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުއެޅިފަދަކަށް ބޮޑުގައިތިޔާ ބޮޑުވަރުގެންދާ ސިކުނޑިއާއެކު ކުރިމަތިލާފައި ފަޅައިގެންދާ ކަމެއްފަދަ ގޮތަކަށެވެ.) އަހަރެންނަށް ދޮން އެ باطل މުޅިން ފިލައިގެން ނެތިގެންދެއެވެ. އަދިކަލޭމެން الله އަށް ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް ވަނީ عذاب ހުށްޓެވެ. މިއާދައިން މިކަހަލަ ބަސްބުނާ ބަޔަކީ ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ބޭކަނބަލުންނަކީ الله ގެ ދަރިންކަމުގައި ބުނާކަހަލަ ގޮތަށެވެ. تَعالَ اللّٰهُ عَنْ ذالِكَ علوًا كَبِيْرًا ·

(١٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް ހުރީ مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން - އެބަހީ: مَلَكُوتِيَّ عَالَمْ ގައިވާ ބޭކަލުން - يعني: ملائكة ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރުމުން ބޮޑާވެ كبر ވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވަރުބަލިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(٢٠) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެބޭކަލުން (الله އަށް) تَسْبِيْحَ ކިޔުއްވާ އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ކަން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަމުގައި ލަސްވެވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ.

(٢١) އަދި ކިއްލިއްޔެއްތޯ؟ އެ مشرك ންގެމީހުން ބިމުންހޯދާފައިވާ ކަލާނގެތައް ކަމުގައި މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުން محشر އަށް ދިރުވައިގެން ނެރޭނެ إله ންތަކެއް ބޭއްދާ ހިފާ إختيار ކުރިކަމުގައިތޯ؟ (އެއީ ކީއްވެ ތިޔަ ކަލާނގެތަކަކަށްވާނީ.)

(٢٢) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި الله ފިޔަވައި އެހެން إله އެއްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެތި ފަސާދަވެއްޖެއްސެވެ. (އެގޮތަކީ އެއް إله އަކު އުޑާއި ބިމުގައި ހިންގަވާ ކަންތައް އަނެއް إله އަކު ނުރުހުނީމާ. އަނެއް إله އަކު ނުރުހުނީމާ ހިންގުންތަކާއި އިރުވެރިވުމުގައި ވަރަށް ބޮޑު ހަލާކެއް ދިމާވެ. ދެން ހުރިހާ ކަމަކަށް ތަފާތުވާނެ ހަލާކެއް ގެނެސްދިނުމެވެ. ދެން އޭގެ نظام ނަ ނެތުވި ފަސާދަވެގެންދެއެވެ. މިފަދަ މިސާލެވެ.) އަދި އެމީހުން يعني: އެ مشرك ން އެސިފަކުރާ ކަންތަކުން ހިތަޅުމުގައި الله ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ. އެއީ عرشي ގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٢٣) އެކަލާނގެ ހިންގަވާ އެއްވެސްކަމަކާއިމެދު އެކަލާނގެއާއި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ސުވާލުކުރަނީ ކޮނޫމީހަކުތޯ؟ އެއީ خود مختار رَبّ العالمين އެވެ.) އަދި ކަލޭ އެމީހުން އެބަހީ: އަޅުތަކުން - ކުރާކަންތައްތަކާއިމެދު ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. (الله ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ ۖ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

ލުޣަތު

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟۞ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله ންކަމުގައެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓައިގެން ތިޔަބައިމީހުންގެ دليل ގެނެސްދީބަލާށެވެ.۞ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ = މިއީ – يعنى: މި قرآن އަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ خبر އެވެ.۞ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر އެވެ.۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނައެއްކަމުގައެވެ؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން.۞ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ = އެމީހުންނަކަށް حقّ އެއް ނޭނގެއެވެ.۞ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެވަނީ (حقّ قبول ކުރުމުން) ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.۞ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ مِن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު.۞ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ = އެބޭކަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާގޮތުގެ.۞ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވާ (އަޅުކަންކުރުމަށް حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ = ފަހެ އެހެންވީމާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށެވެ.۞ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން – ބުނެއެވެ. رحمن ވަންތަ الله ދަރިއަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ. / ހިފެއްވިއެވެ.۞ سُبْحَـٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އަދި ކިޔައެއްސޭހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެބަހި: މަތިވެރިކޮށްލެއްވުނު ގަދަރުވެރި ޢަޅުތަކެކެވެ.۞ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ = އެބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބަހުން ކުރިނުއަރަތެވެ.۞ وَهُم = އަދި އެބައިމީހުންނަކީ حَالُ) ۞ بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ = ހަމަސިއްރު އެކަލާނގެ أمر ފުރަގަސް ކަންތައްތަކުރައްވާ ކަމުގައި.۞

ތަފްސީރު

(٢٤) ނުވަތަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނުން އެބަހީ: مشرك ން - إله ންތަކެއް ހިފާ إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން އެކަމުގެހެއްކަމަން - އެބަހީ: الله ފިޔަވައި إله އަކު إختيار ކުރުން ހެއްދަވާނަކަމުގެހެއްކަމަން - حجّة އާއި دليل ގެނެސްބަލާށެވެ. މި ޛިކުރި قرآن އަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނާއިއެކުގައިވާ މީހުންގެ ذكر ތަކެއި (يعنى: خبر ތަކެއި) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر ތަކެވެ. (އެއީ އެއްވެސް أمّة އަކަށް الله ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު إختيار ކުރުމަށް الله އަންގަވާފައި ނިކަން އަޔައިބާވަތެވެ. އެކަކަށް އެންގެވުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ގިނަމީހުންނަކީ حقّ އެއް ނޭނގޭއެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެބުރި (حقّ قبول ކުރުމަށް) ފުރަގަސްދިނީއެވެ.

(٢٥) އަދި "ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންވާން حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށޭ" މިހެން ނާންގަވާ އެއްވެސް رسول ބޭކަލެއް ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގައިވެސް رسول ކަމާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٢٦) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. رحمن ވަންތަ الله ދަރިކަލަކު ހިފުއްވައިފިއެވެ. إختيار ކުރެއްވައިފިއެވެ. (އެމީހުން ބުނީ އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކަމަށެވެ. އޭގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވަނީ) އެކަލާނގެ ޒާތް طاهر ވަންތައެވެ. އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެބޭކަލުންނަކީ މާތްކުރެވިގެންވާ الله ގެ އަޅުންތަކެކެވެ. (الله ގެ ދަރިންނެއް ނޫނެވެ.)

(٢٧) އެބޭކަލުން (އެބަހީ: ملائكة ބޭކަލުން) އެކަލާނގެއަށްވުރެ ކުރިން ބަސްފުޅު އިސްނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ: ބަސްފުޅެއް وحى ކުރައްވާމުގެ ކުރިން އިސްވެ ބަސްފުޅެއް ނުދައްކަވައެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން ކަންތައްކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅުގައެވެ.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައް. (އެބައިމީހުން ކުރެއްވި عمل ތަކެއް)❁ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައްތައް. (އަދި ނުކުރައްވާ ކަންތައްތައް) ❁ وَلَا يَشْفَعُونَ = އަދި އެބައިމީހުން شَفَاعَة ތެދުވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.❁ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ = އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް މެނުވީ.❁ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ = އަދި އެބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ.❁ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެން ފުންކަށިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ ❁ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ = އަދި އޭގެތެރެއިން މިފަދައި ކޮންބައެކުވިޔަސް ބުނެފިއްޔާ؟ (އެއިން އެއްވެސް ބައެއް މިފަދައެއްބުނެފިކަމުގައިވެސް.)❁ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އެކެވެ.❁ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ = ފަހެ އެފަދަ އަޅާކަށް މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ جَهَنَّم ގެ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ނަރަކައިން ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.❁ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަމެވެ.❁ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފިރުންނަށް ދިޔުން ނުދެކިއްޖެތޯއެވެ. (ނުދެކޭހެއްޔެވެ؟)❁ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން.❁ كَانَتَا رَتْقًا = އެއްބައި ވަކިނުވާ އެކަތިގަނޑަކަށް ހުރީކަން.❁ فَفَتَقْنَٰهُمَا = ދެންފަހެ މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ އެއްބައި ވަކިވަކިކޮށްލެއްވީމެވެ.❁ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ = އަދި ފެނުން މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.❁ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ = ދިރުމުންދިރި ކޮންމެއެއްޗެއްހެދި. (އެބަހީ: ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ކޮންމެ ތަކެއްޗެއްގެ حياة މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ ފެންމަތިން ލެއްވީމެވެ.)❁ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ = ފަހެ އެބަ ނުވާކަށް إيمان ނުވާނެއެވެ؟ (ފަހެ އެމީހުން إيمان ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟)❁ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ = އަދި މިވަރުގަސްތުކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖެއްސެވީމެވެ.❁ أَن تَمِيدَ

بِهِمْ = އެމީހުންނާއިގެން ހެލި، ތެޅިގަތުމީ. (حركاة ނުކުރުމަށްޓަކައި)۞ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. ނުވަތަ علامة ތައް ލެއްވީމެވެ.۞ سُبُلًا = އެއީ މަގުތަކެވެ.۞ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައި۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައްތަކާއި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތަކެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ކުރެއްވި ފަހަކަށް ދުނިޔޭގައި ކަންތައްތަކާއި އަދި ކުރައްވާނެ ކަންތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޔަކަށް މެނުވީ އެބޭކަލުން شَفَاعة ތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތިއްބަވަނީ އެކަލާނގެއަށް ބިރުން މުޅިން ޚާޝިޢުވެވަޑައިގެންނެވެ.

(٢٩) އަދި ތިމަންނާއީ الله ފިޔަވައި إله އެކޭ ވިދާޅުވެ އޭގެތެރެއިން ކޮންބޭކަލަކުވެއްޖެއްޔާވެސް؟ (އެއްބޭކަލަކުވެސް އެހެން ވިދާޅުނުވެއެވެ.) އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެހެން ވިދާޅުވިނަމަ އެބޭކަލަކަށް ނަރަކައިގެ އަޒާބު ޖަޒާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٠) އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ވަކިނުވެ އެކަތިގަނޑަކަށް އޮތްކަން އެކާފިރުންގެ މީހުންނަކަށް ނޭނގޭތޯއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެތި ވަކިކުރައްވާ ދުރުކުރެއްވީމެވެ. (އުޑުއުފުއްލަވާ ބިން ތިރިކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ފެނުން ދިރިހުރި ކޮންމެއެއްޗެއް - ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ކޮންމެއެއްޗެއް - ފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުން ފަހެ ތެދުނުކޮށް إيمان ނުވާނޭ ބާވައެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ إلهيّ ވަންތަކަން ތެދުނުކޮށް އެކަލަން إيمان ނުވާނޭ ބާވައެވެ.

(٣١) އަދި ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މީސްތަކުންނާއިގެން އެބިންގަނޑު حركاة ކޮށް ތެޅިގަތުމީއެވެ. (ނުތެޅުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ علامة ތަކާއި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މަގުހިނގާ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ ءَايَـٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ ٱلْخُلْدَ ۖ أَفَإِيْن مِّتَّ فَهُمُ ٱلْخَـٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَـٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَـٰنِ هُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلْإِنسَـٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ ءَايَـٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުލެއްވީމެވެ.❁ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ = ރައްކާތެރިކުރެވިގެންވާ ފުރާޅެއްކަމުގައި.❁ وَهُمْ عَنْ ءَايَـٰتِهَا = އަދި އޭގެ ހެކިތަކާއިމެދު އެއުރެންވަނީ.❁ مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ = ފުރައްސާރަކުރާމީހުންނެވެ.❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ހެއްދެވީ.❁ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ = އިރާއި ހަނދާއި.❁ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ = ކޮންމެ އެއްޗެއް ފަލަކެއްގައި ފަތަފަތައެވެ. (مَنْزِل އެއްގައި ދަތުރުކުރެއެވެ.)❁ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ = އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ.❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ.❁ ٱلْخُلْدَ ۖ = (މަރުނުވެ) ދެމިހުރުން.❁ أَفَإِيْن مِّتَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖެއްޔާ.❁ فَهُمُ ٱلْخَـٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ = ދެން އެމީހުން ދެމިހުންނާނެތޯއެވެ؟ (އެމީހުންވެސް ނުދެމިހުންނާނެއެވެ.)❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް.❁ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ = މަރުގެ ރަހަ ބަލާނެއެވެ.❁ وَنَبْلُوكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަމެވެ.❁ بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ = ނުބައިކަމާއި ހެޔޮގެ فِتْنَة އިން – އެބަހީ: إمتحان ން.❁ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަނބުރާ ރައްދުކުރެވޭނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ. (ދަރުމަވަންތަ)❁ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރުމަށް ފުރައްސާރަކުރާމީހެއް ގޮތުގައި ނޫނީ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ނުހިފަތެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތް ފުރައްސާރަކުރެއެވެ.)❁ أَهَـٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ންނަށް ހުތުރުކޮށް (އެބަހީ ހުތުރުކޮށް ބުނާ) މީހާއަކީ މިއީތޯއެވެ؟❁ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَـٰنِ هُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުން رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަންފުޅު ހަނދާންކުރުމާމެދު އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.❁ خُلِقَ ٱلْإِنسَـٰنُ = އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ.❁ مِنْ عَجَلٍ = އަވަސްކަމުން ހެއްދެވިއެވެ. (އެބަހީ:

ކާންވެގަތުމަށްގައިވެސް އަވަސްކުރާ طبيعة ގައެވެ.)۞ سَأُورِيكُمْ ءَايَـٰتِى = ނިކަންހުރުށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް (އެބަހީ: عذاب އާއި ގުޅޭ) ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާހުށީމެވެ.۞ فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (٣٧) = ފަހެ (އެކަން) އަވަސްކޮށްދިނުން ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އަދި އެއް ބައި (ބިންގަނޑުމުވާ) ރައްކާތެރި ފުރާޅެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެވަނީ އޭގެ އެކިއެކި علامة ތަކާއިމެދު (يعنى: އިރުހަނދާއި ތަރިތަކާއި މިބާވަތުގެ ތަކެއްޗާއިމެދު) غافلވެ ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٣٣) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދާއި މިހުރި އެއްޗެއް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެ ކޮންމެ އެއްޗެއް فَلَك އެއްގައި ފަތަނީއެވެ. އެބަހީ: مَنْزِل އެއްގައި ދައުރުކުރެއެވެ. (މިހުރި ހެއްދެވީވެސް الله ގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެވަންތަކަމުގެ ދަލީލެވެ.)

(٣٤) އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް (ދުނިޔޭގައި ހަމޭށް) ދާއިމުކަމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. އަދިފަހެ ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ފަހެ ހަމޭށްވެ ދެމިހުންނާނީތޯ؟ (އެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ.)

(٣٥) ކޮންމެ نفس އަކުވެސް މަރުގެރަހަ ލިބިގަންނާނެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތަކުންނާއި ނުބައި ކަންތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެބަހީ: ތަދުވަޅުކަން ޞަބުރުކުރުމުގައި އަދި ތިޔާގެކަން ޝުކުރުކުރުމުގައި إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رُجُوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފަރުންގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތް ނޫނީ ނުކުރެއެވެ. (އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ إله ންތަކަން ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔާ މީހަކީ މިއީހެއްތޯ؟ އަދި އެމީހުން އެވަނީ رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަކުރުމާއި ކާފަރުވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

(٣٧) އިންސާނާ ހެއްދެވިގެންވަނީ އަވަސްކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. (قُرَيْش ންވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސްކޮށްދިނުން އެދުނީ ހަމަ އެބާވަތުގެތެރެއިންނެވެ.) ނިކަންހުރުށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عذاب އާއި ގުޅޭ) ގެ އާޔަތްތަކަށް ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާހުށީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން އަވަސްކޮށްދިނުން ނުއެދޭށެވެ.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ۗ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

މުފްރަދާތު

وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: مُشْرِك ން ބުނެއެވެ.)۞ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިއަދުބުނާ
މިވާ وعد ފުރިހަމަވާ ކޮންއިރަކުތޯ ކަންތިރިވާނީކޮންއިރަކުންތޯ؟۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ
ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ.۞ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީމީހުން ދަންނަނަމަ އެއިރެއް ނުވާނެއެވެ.۞ حِينَ لَا
يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ = އެމީހުންގެ މޫނުތަކުން ދުރުކުރެވި ނުލެވޭއިރު.۞ ٱلنَّارَ = އަލިފާން.۞
وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުންނާއި.۞ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެމީހުން އެއް
نصر ލިބިގެން ބަރަކާތްދީގެން ނުވެއެވެ.۞ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً = އަދި އެމީހުންނަށް އާދެ ދިމާވާނީ ހަމަ
ކުއްލިއަކަށެވެ. (އަނގަތަކައިގެ އަލިފާނު ދިމާވާނީ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ.)۞ فَتَبْهَتُهُمْ = ފަހެ އެއަލިފާނު އެމީހުން
ހައިރާންކޮށްލާނެއެވެ. (އެމީހުން حيران ކޮށްލާނެއެވެ.) ۞ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا = ފަހެ އެމީހުންނަށް
އަލިފާނު ދުރުކުރުމަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެވޭނީ
ބަރަކާތްލިބިގެން ނުވެއެވެ.۞ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަލާމާތްކުރެވުނެވެ.۞ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
= ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رَسُول ންނަށްވެސް.۞ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ = ފަހެ މަލާމާތްކުރި މީހުންނަށް ވެރިވިއެން
ތަމަސްކުރިމީހުން.۞ مِنْهُم = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ = އެކަމާއިމެދު
(އެއްޗެހިކިޔައިމެދު) އެމީހުން މަލާމާތް ކުރިކަންތަށް. (އެ عذاب)۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ.۞ مَن يَكْلَؤُكُم = ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓަނީ ކާކުހެއްތޯ؟۞ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ =
ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.۞ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ اللّٰه ގެ حضرة ން (އެކަލާނގެ حضرة ން އަރައިގަތުން عقوبة
ދޭނެ) ۞ بَلْ هُمْ = އަދި ކިއްއެއްތޯ؟ އެމީހުން / އެ مشرك ން.۞ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ
ربّ ގެ وعظ އާއި نصيحة އާދެވި އެވަނީ. (އެކަލާނގެ ذِكر އާއި نصيحة ން އެވަނީ) ۞ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ =
އެނބުރި ފުރަގަސްދީ ގެންނެވެ.۞ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إله ންތަކެއްވިއްޔެވެ؟۞
تَمْنَعُهُم = އެމީހުން އެކަލާނގެ ދަރުބާރުން.۞ مِّن دُونِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި / ތިމަންރަސްކަލާނގެ

عذاب ނޫ.۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ = އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނެ ނުވެއެވެ.۞ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަކަށް.۞ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مِّنَّا يُصْحَبُونَ (٤٣) = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން) ސަލާމަތްކުރެވޭނެ ރައްކާތެރިކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަބުނާ ކަމެއް ތިޔަބުނާ وعد އައުމަކީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ. ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތެދުބަސްވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.

(٣٩) ކާފިރުންގެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުން ނަރަކައިގެ އަލިފާން ފަހަނައަޅާ ހިފެހެއްޓޭނެ ވަގުތު އެމީހުންނަށް ފެންނަނަމަ އެކަން އެނގޭނެއެވެ. (އެމީހުން توبة ވެ إيمان ވެސް އަވަސްވީހެވެ.) (ނަމަވެސް ދެން އެދުވަހުން) އެމީހުންނަށް نصر ލިބޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއަލިފާން އެދުވަހުން އެމީހުންގަމު ހިފާނެއެވެ.

(٤٠) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަން އަންނާނީ (އެބަހީ: އެނަރަކައިގެ އަލިފާން / ނުވަތަ قيامة ދުވަސް އަންނާނީ) ހަމަ ކުއްލިއަކަށެވެ. އެއައިރުން އެމީހުން އެއަލިފާނުން ނިވައިކޮށްލާނުލެއްވޭނެއެވެ. ނުވަތަ حيران ކޮށްލާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއަލިފާން ދުރުކޮށް ރައްދުކޮށްލާކަށް ކުޅަދާނެވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ނުދެވޭނެއެވެ. ލަސްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ.

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުގެ ކުރިން ޖެހިވުނު رَسُول ބޭކަލުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރެވުނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންކުރި އެބަހީ: އެ مشرك ންކުރި އެ رسول ބޭކަލުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި މީހުންނަށް އެމީހުން އެމަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް ވަށައިލައިފިއެވެ. އެބަހީ: އެ عذاب އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ. ދިނީތެރޭގައިވެސް އެމީހުން ހީކުރި ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެ أمّة ތަކުގެ ކާފިރުން ހަލާކުވެ ދިޔައީއެވެ. (މި أمّة ގެ މީހުން އެކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން (عذاب އައުމަށް ނުވެއްޖެއްކާ) ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި (އަދި ހުރިހާ ވަގުތުތަކެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުން އެވަނީ رحمن ވަންތަ الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ން މޫނު އަނބުރާލައި ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٤٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން އެމީހުން މަނާކޮށް ސަލާމަތްކުރާނެ إله ންތަކެއް އެމީހުންނަށް (އެ مشرك ންނަށް) ވާނީ ވާހެއްޔެވެ؟ (ނުވެއެވެ.) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر އެއް ދިނުމަށް ވިޔަސް އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނެ ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސްކަންފުޅުގެ ފަރާތުން نصر އެއް ލިބި ރައްކާތެރިކަމެއް ލިބޭނޭ ތަކެތިކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَآ ۚ أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْيِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

މުފްރަދާތު

بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި ހެއްޔެވެ؟ މިމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ މިބައިމީހުންނަށް (مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް) ދުނިޔޭގެ نعمة ދެއްވީމެވެ.✽ وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށާއި.✽ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ = އެމީހުންގެ عمر ދިގު ވެއްޖެއުމަށްދާންދެން.✽ أَفَلَا يَرَوْنَ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ. (އެމީހުންނަށް ނުފެންނަނީ ހެއްޔެވެ.)✽ أَنَّا نَأْتِي ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނަށް ބިންގަނޑު މަދުކުރައްވާކަން✽ مِنْ أَطْرَافِهَآ = އޭގެ ފަރާތްފަރާތުން.✽ أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނީ ފަހެ ގަދަވެރިންހެއްޔެވެ؟✽ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!✽ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْيِ = ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް إنذار ދެއްވަނީ وحي އިންނެވެ.✽ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ = އަދި ބީރުކަންފަތުގެ މީހުން ނާހާނެއެވެ. ނަސޭހަތް. (އެބަހީ: ކަންފަތަށް ނުއިވޭ ބީރު މީހުންނަށް نصيحة އާއި وعظ ގެ ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ.)✽ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުންނަށް إنذار ދެއްވިއަސް / ބިރުދެއްކެވިޔަސް.✽ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ = އަދި ކުޑަވެސް އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ✽ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ عذاب ން.✽ لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.✽ يَٰوَيْلَنَآ = އޭ އަހުރެމެންނަށް ހުރި ހަލާކެއް ބޮޑުކަމާއެވެ!✽ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.✽ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ = އަދި މިވަންހަސްކަލާނގެ عدل ވެރިކަމުގެ مِيْزان ބަހައްޓަވާނީމެވެ.✽ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހަށް.✽ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا = ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ.✽ وَإِن كَانَ = އަދި (އެ عمل) އެއްވިޔަސް.✽ مِثْقَالَ حَبَّةٍ = އޮށެއްގެ މިންވަރެއްގެ ބަރުދަނުގައި.✽ مِّنْ خَرْدَلٍ =

ތޮށިޔޭގެ ބަރުދިން.۞ أَتَيْنَا بِهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ގެންނަވާހުށީމެވެ.۞ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ

(٤٧) = އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލަކުކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ހިތްއަހުރުވެ؟ މި مكّة ގެ أهلم ވެރިންނަކާއި އަދި އެމީހުންގެ އިސްވެރިޔަ ކާބަފައިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަންވަޅުދެއްވާ އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވާނެގޮތުގެ نعمة ދެއްވާހުށީއެވެ. އެއި އެމީހުންގެ عمر ދިގުވެއްޖެ مُدّة ދިގުވެއްޖެއުމަށްދާންދެންނެވެ. ބިންގަނޑުގެ އަތިރާތިރި ފަރާތްފަރާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަދުކުރައްވާ އުނިކުރައްވާކަން އެމީހުންނަށް ފެނި ނުފެނޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން ފަހެ (ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށްވުރެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށްވުރެ) ވަކިން ގަދަވެރި ބަލަގަދަކުގައި ވީހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެއެވެ.)

(٤٥) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މި إنذار ކުރައްވަނީ وحى އިންނެވެ. މި قرآن ންނެވެ. އަދި މިގޮވާލުމުގެ އަޑު ބީރުމީހުން ނުއަހައެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނިވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުކަމުން ހިތްގައިމުން ބީރުވެފައިވާ ބައަކަށް نصيحة ދީއި وعظ ދިނަސް) އެމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެވުނަސް އޭގެ މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. އޭގެ އަޑު ނުއަހާނެއެވެ.

(٤٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ عذاب ގެ މިންވަރެއް އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ހުރި ހަލާކެއެވެ ބޮޑުހިތާމައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން މިވަނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٤٧) އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عدل ވެރިކަމުގެ مِيْزَان ބަހައްޓަވާ ހުށީމެވެ. ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް މިންވަރެއްގެ އަނިޔާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. (އަދި ކޮންފަރާތަކުން عمل އަކީ) ތޮށިއްޗޭބަރައެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރެއްކަމުގައިވިޔަސް (ހެވަސް ނުބައަސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ގެންނަވާ ހިސާބުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلۡفُرۡقَانَ وَضِيَآءً وَذِكۡرًا لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم بِٱلۡغَيۡبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشۡفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكۡرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلۡنَٰهُۚ أَفَأَنتُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ إِبۡرَٰهِيمَ رُشۡدَهُۥ مِن قَبۡلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِيٓ أَنتُمۡ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُواْ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدۡ كُنتُمۡ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُمۡ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٥٤﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هارُون (عليهما السّلام) އާއި ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلۡفُرۡقَانَ = حَقُّ ވަކިކުރާ حجّة އާއި دليل – يعني: عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ حُجَّة) ۞ وَضِيَآءً = އަދި އަލިކަމާއި އެބަހީ: توراة އާއި. وَذِكۡرًا لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ = އަދި تقوى ވެރިންނަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި.۞ ٱلَّذِينَ = އެ تقوى ވެރިންނަކީ.۞ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.۞ بِٱلۡغَيۡبِ = غَيۡبُ ގައިވާ.۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން.۞ مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشۡفِقُونَ ﴿٤٩﴾ = آخرة އާއިމެދު ބިރުވެތިވެގެންވާއެވެ. ފަސްކަޅިވެގެންވާއެވެ.۞ وَهَٰذَا ذِكۡرٌ مُّبَارَكٌ = އަދި މިއީ (މި قرآن އަކީ) ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ ذِكۡر އެއްވެ. (އެބަހީ: وعظ އެއްވެ. نصيحة އެއްވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމުގެ އެއްޗެވެ.)۞ أَنزَلۡنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމު.۞ أَفَأَنتُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ = އެހެންވީއިރު ކަލޭމެން މިފޮތަށް އިންކާރު إنكار ވެގެންވާ އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ނުޖެހިގެންނުވާނެތޯއެވެ؟۞ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ إِبۡرَٰهِيمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ رُشۡدَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ ތެދުމަގުން. (ތޫނުފިލުމުގެ توفيق)۞ مِن قَبۡلُ = ކުރިން (نبى ކަމުގެ ކުރިން) وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއި އެކަލޭގެފާނާމެދު (ކުރިންވެސް) ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައިވީމެވެ.۞ إِذۡ قَالَ = އެއީ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދުއެވެ.۞ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށްޓަކައި.۞ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ = މިއީ ކޮން صورة ތަކެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ކޮންބުދުތަކެއްތޯއެވެ؟۞ ٱلَّتِيٓ = އެއީ ތަކެތި.۞ أَنتُمۡ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ = އެތަކެއްޗަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމުގައި قَائِمُ ވެތިބޭ.۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން.۞ لَهَا عَٰبِدِينَ

(٥٣) = ހަމަ އެއަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ. ❁ قَالَ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَقَدْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ❁ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން. ❁ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ (٥٤) = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هَارُون އާއި (عليهما السّلام) ދެކަލުންނަށް حَقُّ ވަކިކުރާނެ حجّة އާއި دليل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެއީ عَداوة ތެރިންގެމައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ ދަލީލެވެ.) އަދި ދީނުގެ حكم ތަކަށް އަލިކަންދޭ ފޮތް توراة އާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށް وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެމީހުންނަކީ – އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ - غَيْبُ ގައިވާ އެބައިމީހުންގެ رَبّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ކިޔާމަތްދުވަހުން އެބައިމީހުންނަކީ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވެ ފުންކަތިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٠) އަދި މި قرآن އަކީ بَرَكَاة ލިބިގެންވާ ذِكْرُ އެކެވެ. وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެކެވެ. އެފޮތް (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް) ބާވައިލައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން މިފޮތަށް އިންކާރު ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ إنكار ކޮށްކޮށް ހުރެވޭހެއްޔެވެ؟

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަށް نبى ކަމުގެކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނުންގެ ރުޝްދުވެރިކަން (ތެދުމަގުގެ توفيق) ދެއްވީމެވެ. އަދި އޭނާގެފާނަކީ إيمان ކަމާއި توحيد ގެ أهل ވެރިއެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާގެންވީމެވެ.

(٥٢) އެއީ އޭނާގެފާނު ބައްޕައަށާއި އަދި އޭނާގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުން ދާއިމް قائم ވެ ތިބިބަ ބުދުތަކަކީ – މިބުދުތަކަކީ ކޮންއެއްޗެތިތަކެއް ހެއްޔެވެ؟ ކީއްކުރާ އެއްޗެއްތަކެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ހަމަ އެއަށް – އެތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ. (އެހެންވެ އަހުރެމެންވެސް އަޅުކަންކުރަނީއެވެ.)

(٥٤) އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.

قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا۟ مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟ سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ فَأْتُوا۟ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾

މުފްރަދާތު

قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ❁ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ ހަމަ حَقُّ އާއިގެންތޯއެވެ؟ ❁ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަނީ ކުޅޭކުޅޭ މީހުންގެތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟ ❁ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ. ❁ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ. ❁ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ = އެކަލާނގެއީ އެތަކެތި ނެތުމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ = އަދި އެ ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ އެކަމުގެ ހެކިދެއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَتَٱللَّهِ = الله ގަންދީ ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ބުދުތަކަށް ހީލަތްހަދާނަމެވެ. (އެބަހީ އެތަކެތި ހަލާކުކޮށްލާނަމެވެ.) ❁ بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން އެނބުރި ދުރަށްދިޔުމަށްފަހު. ❁ فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަކެތި ކެތިކޮށި އެތިބާފުޅަކަށް ހައްދަވައިފިއެވެ. ❁ إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ = އެތަކެއްޗަކާ ބޮޑުއެތި ފިޔަވައި. ❁ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ دين އަށް رُجوع ވުމަށް. (ނުވަތަ އެބޮޑު ބުދަށް رجوع ވުމަށް. (އެއީ ކޮބައިތޯ ސުވާލުކުރުމަށް)) ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން (يعنى: އެ قوم ގެ މީހުން) ބުނެއެވެ. ❁ مَن فَعَلَ هَٰذَا = މިކަން ކުރީ ކާކުތޯއެވެ؟ ❁ بِـَٔالِهَتِنَآ = އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަށް ނަމަގާއިމެވެ. ❁ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ އެވީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އޭގެ މީހުން ބުނެއެވެ.) ❁ سَمِعْنَا فَتًى = ޒުވާނެއްގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން އަހާފީމެވެ. ❁ يَذْكُرُهُمْ = އޭނާ އެތަކެއްޗަކަށް عَيْبُ ކިޔައި ހުތުރު ބަސްބުނާ. ❁ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ = އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ فَأْتُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ

ގެންނާށެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ލޮލުއްތެރެން / މީހުންނަށް ފެންނަހެން. ۞ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުން حاضر ވުމަށް / ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ حقّ އާއިގެންތޯއެވެ. ނުވަތަ ހަމަކުޅެކުޅޭ މީހެއްގެ ގޮތުގައި (ސަކަރާތްކުރައްވަނީތޯއެވެ.)

(٥٦) އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ކިޔެއްސެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ އުޑުތަކާއި ބިން ރަސްމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު މިކަމަށް ހެކިދޭ ކަމަށްވާ ހެކިވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥٧) الله ގަސަމެވެ ބުނަމެވެ. ކަލޭމެން އަނބުރައިފައިދާ ހިނދު (عيد ގެ حفلة އަށް ދިޔުމަށްފަހު) ކަލޭމެންގެ ބުދުތަކަށް ހަރުކަށިކޮށް ކަމެއްކުރާނަމެވެ.

ނޯޓް: މިބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށްވަނީ ދިމާވި މީހުންނަށް ނީވޭ ވަރަށެވެ. އިވުނުކަމަށްވަނީ އެކަކު މީހަކަށެވެ.

(٥٨) ދެންފަހެ (އެމީހުން عيد ގެ ކަންތައްތަކަށް ނުކުމެގެންދިޔުމުން) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބުދުތައް އެންމެބޮޑު ބުދުގެ ފިޔަވައި ކުދިކުދިކޮށްލައްވައިފިއެވެ. (އަތުގައިހުރި ކަށިގޮށީ ހަނގާރި އެބޮޑު ބުދުގެ ކަރުގައި އެޅުއްވައިފިއެވެ.) އެއީ އެމީހުން އެނބުރި އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށް رُجوع ވުމަށެވެ. (ނުވަތަ އެބޮޑު ބުދަށް އަހައި އެސުވާލަށް رجوع ވުމަށެވެ.)

(٥٩) (އެމީހުންގެ عيد ނިންމާފައި ބުދުތަކުގެ ގާތަށް އަނބުރާ އެތަނަށް ވަދެވުނުއިރު ހުރި ގޮތް ފެނުމުން އެކަމާ عجائب ވެގެންނެވެ.) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަށް މިގޮތް ހެދީ ކާކުބާވައެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ.

(٦٠) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ހުތުރުބަސްބުނެ عَيْبُ ކިޔާ ޒުވާނަކު ގޮވާލާ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން އަހާލެވިއެވެ. އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ. (މިބަސް މިބުނީ ކަމުގައިވިސް إبراهيم ގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންގެ ބުދުތަކަށް ހަރުކަށިކޮށް ކަމެއްކުރާނަމޭ ވިދާޅުވިކަން އެއަށްފަހު އެއިރު ފެނިގެނެވެ.) والله أعلم .

(٦١) އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެފިއެވެ. މީސްތަކުންގެ ލޮލުތަކަށް ފެންނަހެން އޭނާ ކަލޭމެން ގެންނާށެވެ. އެއީ މީސްތަކުން حاضر ވުމަށެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައެވެ.

قَالُوٓاْ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُواْ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓاْ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُواْ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُواْ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓاْ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا = މިކަންތައް ކަލޭހެއްދެވެ؟ ۞ بِـَٔالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ނަށްކަން. يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ = އޭ إبراهيم އެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއްޔެއްހެއްދެވީ؟ އެކަންތައް އެމީހުންގެ މިބޮޑުބުދު ބޮޑެވެ. ۞ فَسْـَٔلُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް (ބުދުތަކަށް) އަހައިބަލާށެވެ! ۞ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ = އެބަތަކަށް ބަސްބުނެ ވާނަމަ. ۞ فَرَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން (قوم ގެމީހުން) އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކަށް رجوع ވެ އެކަކު އަނެކަކަށް ބަލާހަދަން ފަށައިފިއެވެ.) ۞ فَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެއްބަހަކު އަނެއްބަހަކަށް ބުނެފިއެވެ.) ۞ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އަނިޔާވެރި ބައެކެވެ.۞ ثُمَّ نُكِسُواْ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ = ދެން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ބޮލަށް އަނބުރާލެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ބާޠިލުކަމަށް رُجوع ވެއްޖެއެވެ.)۞ لَقَدْ عَلِمْتَ = (އެމީހުން إبراهيم ގެފާނަށް ބުނެފިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަށް އެނގިގެންވެއެވެ. ۞ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ = މިއެއްޗެހި ބަސްބުނާ ފަރާތަކަށްނުވާކަމެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا = ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާއެއްޗަކަށްކަން. ۞ وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ = އަދި ކަލޭމެނަށް (އެއްވެސް) ގެއްލުމެއް ނުދޭ. ۞ أُفٍّ لَّكُمْ = ކަލޭމެނަށް ހުތުރު ފުރައްސާރައި ހުށްޓެވެ! ۞ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ = އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާއެއްޗަކަށްވެސް ހުށްޓެވެ. ۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެނަށް ވިސްނުން ނެތީ ބާވައެއްތޯއެވެ؟) ۞ قَالُواْ حَرِّقُوهُ = އެމީހުން (އެއްބަހަކު އަނެއްބަހަކަށް) ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އޭނާ

އަންދާލާށެވެ!. ﴿وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ﴾ = އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންނަށް نصر ދޭށެވެ!. ﴿إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ﴾ (٦٨) = ކަލޭމެންނަކީ ކަމެއް ކުރާނެ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ.

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) (ދެންފަހެ އެމީހުން إبراهيم ގެފާނު ހާޒިރުކޮށް ގެނެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ސުވާލުކުރިއެވެ.) އޭ إبراهيم އެވެ. އަހުރެމެންގެ إله ންނަށް މިކަން ހެދީ ކަލޭތޯއެވެ؟

(٦٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްޗެއް ކަމަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އެކަމެއް ކުރީ މިބޮޑުއެތި ބޮޑެތީއެވެ. އެއީ ބަސްބުނެއެއް ކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ނިކަން އެއެތިކުން އަހައި ސުވާލުކޮށްބަލާށެވެ!.

(٦٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކަށް رُجوع ވެ އެކަކު އަނެކަކަށް ބަލަބަލާފައި ވިސްނަން ފެށިއެވެ. އަދި ބުނިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. އެހެން އެއީ އެއްވެސް ބަހެއް ނުބުނާ އެއްޗިއްސަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. / ނުވަތަ إبراهيم ގެފާނަށް ތުހުމަތުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٦٥) ދެން އެމީހުން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ގޯސްކުރުމަށް رُجوع ވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުން إبراهيم ގެފާނަށް ބުނިއެވެ.) މިއަޅުގަނޑުމެން ދަންނަ ފަދައިން މިއެއްޗެހި ވާހަކަ ނުދައްކާނެކަން ކަލޭ ދަންނާނެއެވެ.

(٦٦) إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ އެއްޗިއްސަކަށް الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٧) ކަލޭމެންނަށާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތިޔަ އެއްޗެހިތަކަށް ދެރައެވެ! ހުތުރުކަމެވެ!. ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަކީ ބުއްދިއެއް ނެތް ބައެއްހެއްޔެވެ؟)

(٦٨) (ދެންފަހެ إبراهيم ގެފާނުގެ حجّة ގަދަވެ އެމީހުންގެ ބަސް ހުސްވެގެން ދެން އެމީހުން އޭނާގެ ހައްޤުގައި އަނިޔާވެރިކަން ބޭނުންކޮށް ބުނިއެވެ.) ކަލޭމެން އޭނާ އަންދާލާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންނަށް نصر ދޭށެވެ!. ކަލޭމެން ކަމެއް ކުރާނަމަ އެހެން ހަދާށެވެ!. (މިއީ عامّ ކޮށް ޒާލިމުންގެ قواعد އެވެ. މިއާގެ دليل އެއް ނެތްގޮތް ދެނެވުނީމާ އަނިޔާކުރާށެވެ.)

قُلْنَا يَـٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَـٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَـٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَـٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَـٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَـٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَـٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَـٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَـٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَـٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَـٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾

ތަފްސީރު

قُلْنَا يَـٰنَارُ = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ އަލިފާނުއެވެ. ❁ كُونِى بَرْدًا وَسَلَـٰمًا = ފިނި އަދި ސަލާމަތް އެއްޗަކަށް ވާށޭވެ! ❁ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ = إبراهيم ގެފާނަށް. ❁ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައި ކޮށްލަން ގަސްތުކުރިއެވެ. ❁ فَجَعَلْنَـٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ = ފަހެ މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ އެންމެގެއްލުން ލިބޭ ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَنَجَّيْنَـٰهُ وَلُوطًا = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) މިވަންހަރުސްކަލާނގެ (عِرَاق ކަރައިން - އެބޭކަލުންގެ عدوّ ނުބައިމީހުން) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَـٰرَكْنَا فِيهَا = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އޭގައި ބަރަކާތްތެރިކަން ލެއްވި ބިމަށް (شَام ކަރައިގެ ބިމަށް) ❁ لِلْعَـٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ = عَالَم ތަކަށް. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (إبراهيم عليه السّلام އަށް) ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = إسحاق عليه السّلام އާއި يَعْقُوبُ عليه السّلام ❁ نَافِلَةً = އިތުރު ދެއްވުމަކަށް (ހަދިޔާއަކަށް) ❁ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ❁ جَعَلْنَا صَـٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ صالح ބޭކަލުންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން إمام ންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ أمر ފުރަން އެބޭކަލުން (މީސްތަކުންނަށް) މަގުދައްކަވައެވެ. ❁ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށް. ❁ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދު قائم ކުރުމާއި. ❁ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ = ޒަކާތްދިނުމަށާއި. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިއެވެ. ❁ لَنَا عَـٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ = ކަސްދެއްގެން މިވަންހަރުސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރައްވާބޭކަލުންކަމުގައި. ❁ وَلُوطًا ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا = އަދި لُوطُ عليه السّلام އަށް މިވަންހަރުސްކަލާނގެ نَبِى ކަމާއި އަދި عِلم ދެއްވީމެވެ.

(ނުވަތަ ކަންކަން ނިންމަވާނެގޮތުގެ حُكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ.) ۞ وَنَجَّيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ = ރަށުން.۞ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ = ހަޑިހުތުރު ކަންތައްތަކާ ރަށުން (لِواط ކުރި ރަށުން) އެއީ سَدُوم އެވެ. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ۞ فَٰسِقِينَ (٧٤) = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) (ދެން އެމީހުން ބޮޑު އަލިފާންގަނޑެއްގެތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލައިލިއިރު އަލިފާންގަނޑަށް الله އަންގަވައި إبراهيم ގެފާނުގެމައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްތެރިކަމާއި އެއްކޮށްވާށެވެ. އެކަލާނގެ އެ އަންގަވައިން މިވަރަށްހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. އެ އަލިފާނަށްވެ. إبراهيم ގެފާނުގެ މައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްކަން ލިބި އެއްޗަކަށް ކަލޭވާށެވެ. (އެކަން އެގޮތަށް ހަމަޖެހުނެވެ.)

(٧٠) އެމީހުންގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތަކަށް ކުރުމަށް ހިތުމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނައި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި އެންމެގެއްލުން ވި ބޮޑު ބަޔަކު ބަޔަކަށް އެއްކޮށްލައްވައެވެ.

(٧١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عراق ކަރައިގެތެރެން - ނުވަތަ އެމީހުންގެ عذاب ން) އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) ސަލާމަތްކުރައްވައި އެންމެހައި عالم ތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމަކައި بركاة ލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެބިމަށް) އެބަކުރުން ގެންދެވީމެވެ.

(٧٢) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އެބައި: إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إسحاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި ކާފަބަފައިގެ ދަރިފުޅުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއީން ކޮންމެ ބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ކުރެއްވި ބޭކަލުން ކަމުގައި ލައްވައިވީމެވެ. (الله އަށް ކިޔަމަންތެރި އަޅުންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.)

(٧٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން (މިސްރާބުނުކުރަން) ތެދުމަގު ދައްކަވާ إمام ންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ލެއްވީމެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށާއި ނަމާދު قائم ކުރުމަށާއި ޒަކާތްދިނުމަށާއި މިކަންކަމަށް އެބޭކަލުންނަށް އަންގަވައި وحي ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންވީ ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރައްވާ އަޅުންކަމުގައެވެ. (عليهم السّلام)

(٧٤) އަދި لوط عليه السلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نبي ކަމާއި علم ވެރިކަން ދެއްވީމެވެ.(މި އާރަބިގަޔާއިވާ حكم ގެ މާނައަކީ نبي ކަމުގައި ނުވަތަ ކަންކަން ނިންމުމުގެ حكمކަމުގައިވި އެވެ.) އަދި ހަޑި ހުތުރު ކަންތައްތައް ކުރާމީހުން އުޅޭ ރަށުން (އެއީ ފިރިހެން ކުޑަކުދިން سَدُوْم އަލިވެރިން ރަށެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގެ މީހުންވީ ނުބައިބަޔަކުކަމުގައެވެ.

وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

ލުޣަތު

وَأَدْخَلْنَٰهُ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވެއްދެވީމުވެ. ۞ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް. ۞ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވީ صالح ބޭކަލުންގެތެރެއިންނެވެ. ۞ وَنُوحًا = އަދި نُوحُ عليه السّلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. ۞ إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން (އެބަހީ: إبراهيم އަދި لوط عليهما السّلام ގެކުރިން) اللّٰه އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވިހިނދު. ۞ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމުވެ. ۞ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ = ފަހެ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކުރެއްވީމުވެ. (އެއީ ކަލާނގެއަށް مؤمن ންނެވެ.) ۞ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވަރުގެ ހިތާމައިން. އެބަހީ: طوفان ގެ غَرَق ވުމުން. ۞ وَنَصَرْنَٰهُ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމުވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހެދި ޤައުމުގެ ކިބައިން. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައިބަދުކަލުމީހުންގައި. ۞ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެން غَرَق ކުރެއްވީމުވެ. ۞ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ = އަދި دَاوُودُ އާއި سُلَيْمان އާއި (عليهما السّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. ۞ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ = އެދެކަލުން ދަނޑުބިމެއްގެ حكم ކުރައްވަމުންދެއްވިހިނދު. ۞ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ = (ރޭގަނޑުވަގުތު) އެދަނޑަށް ވަދެގެންގޮސްހިނދު. ۞ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ = އެއްބަޔެއްގެ ބަކަރިތަކެއް. (ވަރަށް ދަނޑު ގެއްލުންދީފައެވެ.) ۞ وَكُنَّا = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ވީމުވެ. ۞ لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ = އެދެކަލުންގެ حكم އަށް حاضر ވެވޮޑިގެން / ނުވަތަ ހެކިވެވޮޑިގެން. ۞ فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ = ފަހެ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެ قَضِيَّة / ނުވަތަ އެ مسألة ، سليمان ގެފާނަށް ވިސްނައިދެއްވީމުވެ. (عليه السّلام) ۞ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ދެކަލުން. ۞ ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ حُكْم އާއި عِلْم ދެއްވީމުވެ. ۞ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ = އަދި ދާއޫދުގެފާނާއެކު (عليه السّلام) މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކޮށްދެއްވީމުވެ. ۞ ٱلْجِبَالَ = ފަރުބަދަތައް. ۞ يُسَبِّحْنَ = އެތަކެތި تَسْبيح ކިޔާގޮތަށް. ۞ وَٱلطَّيْرَ ۚ = އަދި ދޫނިތަކުވެސް (تَسبِيح ކިޔާގޮތަށް). ۞ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ = އަދި އެކަންތައް ހެދެވުމީ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ވީމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވެއްދެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ صالح ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٧٦) އަދި نوح عليه السلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! (އެއީ إبراهيم عليه السلام އާއި އަދި لوط عليه السلام ގެ ވުރެކުރީގެ) ކުރިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު الله އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވި ހިނދުގައެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إجابة ކުރެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ބެއިން (ޔަޤީންކޮށްގެން مؤمن ން) ބޮޑު ފުނޑުވާ ހިތާމައިން ނަޖާތްދެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ބޮޑު ފުނޑުވާ طوفان އެވެ.

(٧٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރި މީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ނުބައި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މުޅިން غرق ކުރެއްވީމެވެ. (طوفان ގައި غرق ކުރައްވައި ގެއްލުވީމެވެ.)

(٧٨) (އޭ رسول الله އެވެ. އަދި داوُد އާއި سليمان (عليه السلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ އެދެ ދަރިކަލުން ދަނޑެއްގެ حكم ކުރައްވަމުން ދިޔަވަގުތެވެ. އެދަނޑުގެ މީހުން ނުކުންނަން ބަކަރިތަކެއް ރޭގަނޑު ވަދެއްޖެގައި ވަނީ ދަނޑު ހަލާކު ކޮށްލާފައި ގެނެސްފައެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުންގެ حكم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حاضر ވެވޮޑިގެންވީމެވެ. ނުވަތަ ހެކިވެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٧٩) ފަހެ އެقَضِيَّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ سليمان ގެފާނަށް ވިސްނައި ދެއްވީމެވެ. (އެބަޔަ އެދެ ބޭކަލުނަށް حكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި داوُد (عليه السلام) އާއެކު ފަރުބަދަތައް ޔަދަރަނަކުރެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު تسبيح ކިޔުއްވާއިރު ފަރުބަދަތައް تسبيح ކިޔާއިރު އަދި ދޫނިތަކުވެސް އެކަލޭގެފާނާ تسبيح ކިޔުއްވާއިރު تسبيح ކިޔާ ގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަވަން ކުރެއްވީމެވެ. މިއެންމެކަމެއް ކުރަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. داوُدُ ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި عَلَيْهِمَا السّلام ދަރިކަލުންގެ ދުވަހު حكم ކުރެއްވި قَضِيَّة އަކީ، ބަކަރިތަކެއްގެ ވެރިޔަކާއި ދަނޑުވެރިޔަކާ ދެމެދު ބަކަރިތަކުގެ ސަބަބުން ދަނޑު ހަލާކުވި قَضِيَّة އެވެ. داوُد عليه السّلام ނިންމެވީ ބަކަރިތައް ދަނޑުވެރިޔާއަށް ދޭށެވެ. ބަކަރިތަކުގެ ވެރިޔާއަށް އެއްޗެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އެ މައްސަލައިގައި سليمان ގެފާނު ނިންމެވީ އެހެންގޮތަކަށެވެ. سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެ نَبِي اللّٰه އެވެ. އެހެންނޫނީ އެގޮތަށް:-

ދަނޑުގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތައް ގެންގޮސް އެއިން ފައިދާނަގަނީއެވެ. އަދި ބަކަރިތަކުގެ ވެރިޔާ ދަނޑު إصلاح ކޮށް ބަކަރިތައް ވަންދެން ހެދުމުގެ ބަކަރިގެ ވެރިޔާއަށް ބަކަރިއެވެ. ދަނޑުވެރިޔާއަށް ދަނޑެވެ. ކުރިންހުރި ގޮތަށް ބަދަލުކޮށް ނިންމައެވެ. މިއީ سليمان عليه السَّلام ގެ ނިންމުމެވެ. داود عليه السَّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ނިންމެވި ކަލޭގެފާނު މިހާރުކުރައްވާ ނިންމުމެވެ. އެގޮތް ރަނގަޅެވެ. سليمان عليه السَّلام އަށް اللّٰه تعالى އެގޮތް ވިސްނައިދެއްވީއެވެ. ދުނިޔޭ މި أمّة ގައި އެ قضيّة ގެ حكم އެންނަގޮތަކީ، ދުވާލު ވަގުތު ދަނޑުވެރިޔާ ރަނގަޅަށް ބަލަހައްޓާށެވެ. ރޭގަނޑު ވަގުތު ބަކަރި ދަނޑަށް ވަދެއްޖެނަމަ އެގެ ހަލާކު ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ޒިންމާވާނެއެވެ. ރޭގަނޑުގައި ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތަކާ ދަނޑުވެރިޔާ ދަނޑަކަށް مسؤل ވާނެއެވެ. ދުވާލު ވަގުތު ދަނޑުވެރިޔާ ދަނޑަށް مسؤل ވެއެވެ. واللّٰه اعلم . މިއީ މިން نبى ންގެ މިން ނިންމުމެވެ. ކޮންމެ ބޭކަލަކަށްވެސް اللّٰه حكم އާއި علم ދެއްވައެވެ. މުޅިދާ ކަމެއް ބައްޓަންކުރެއްވި اللّٰه ގެ حِكْمَة ވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމެވެ!

وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ ۖ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾

މުފުރަދާ

وَعَلَّمْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (داود عليه السَّلام އަށް) އުނގަންނަވައިދެއްވީމުއެވެ. ۞ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހަނގުރާމައިގެ ލިބާސް ހެއްދެވުމުގެގޮތް (ނުވަތަ ހަތިޔާރު ހަދާނެގޮތް) ۞ لِتُحْصِنَكُم = ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި. ۞ مِّنۢ بَأْسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަނގުރާމައިން. ۞ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ ކަލޭމެންނީ شُكر ކުރާ ބަޔަކުދޯއެވެ؟ ۞ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ = އަދި سليمان عليه السَّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައި (ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމުއެވެ.) ۞ عَاصِفَةً = ގަދަވަރު ވީ حال. ۞ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ أمر ގެ މަތިން އެވައި ދެއެވެ. (އެވައި ދުއްވަނީކޮށް) ۞ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނެއްގައި ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް. (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ۞ وَكُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ. ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ = މުޅިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލަކު ކަމުގައި. ۞ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ = އަދި شَيْطَانُ ންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް (يعنى: سليمان عليه السَّلام އަށް) ޓަކައި ކަނޑުގެ އަޑިއަށް ފީނާ شَيْطَانُ ން. ۞ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ = އެނޫންވެސް އެހެން ކަންތައްތަކެއް. (އެބަހީ: ބިނާކުރުމާ تمثيل ހެދުމާ ފަދަ އެހެން ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ.) ۞ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނާ ރައްކާތެރިވެއްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ. ۞ وَأَيُّوبَ = އަދި أَيُّوبُ (عليه السَّلام) ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! ۞ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ކުރައްވާ ދަންނަވައިގަތުމުން. ۞ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ = (އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއެވެ. ۞ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ رَحْمُ އެންމެބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي ވާހަ

(٨٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ: داود عليه السّلام އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައިގައި ބޭނުންކުރާނޭ (ދަގަނޑު ދަރަނާ) ލިބާސް ހެއްދަވާނޭގޮތް ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ހެއްދަވާނޭގޮތް ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަނގުރާމައިގައި ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަކީ شكر ކުރާނޭ ބައިމީހުންތޯއެވެ؟

(٨١) އަދި سليمان عليه السّلام އަށް ގަދައަށްޖެހޭ ވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް އެވައި އެތާނގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. (ހެނދުނުން ފަހަރެގެން މެންދުރަށް މަސްދުވަހުގެ ރާސްތާއަށް އަދި މެންދުރުފަހުން އިރުއޮއްސޭއިރަށް މަސްދުވަހުގެ ރާސްތާއަށް ދަތުރުކުރައްވައެވެ.) އަދި މިހުރިހާ ކަމަކާއި އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٨٢) އަދި شيطان ންގެތެރޭގައި سليمان عليه السّلام އަށް ކަނޑުގެއަޑިއަށް ފީނައިދޭ شيطان ވެއެވެ. (އެބައިމީހުން ރަތްމުތާއި އެހެނިހެންވެސް ބޭނުންތެރިވާ ތަކެތި ނަގައިދެއެވެ.) އަދި ބިނާކުރުމާއި صُورة ތަކެއް ހެދުމާއި އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްވެސް އެކުރަމުން ކޮށްދެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ކުރާ ކަމެއް ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާ ކަލަކުކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ.

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި أيُّوبُ عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ!. އެކަލޭގެފާނު ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން އުނދަގޫޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުމުގައި އެންމެބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِي رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِي ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

މުފްރަދާތު

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إجاب ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައިވާ ކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިއްލަވާ كَشْفُ ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ مِن ضُرٍّ = އުނދަގޫތަކުގެތެރެއިން. (ބަލީގެތެރެއިން) ۞ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ދެއްވީމެވެ. ۞ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ = އަދި އެފަދަ އެހެން ބައެއް (އިތުރަށް) އެމީހުންނާއެކު ދެއްވީމެވެ. ۞ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެގޮތުން. وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ = އަދި تقوى ވެރި އަޅުވެރިންނަށްވާ عبرة އާއި وعظ އެއްގެގޮތުން.۞ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ = އަދި إسماعيل ގެފާނާއި إدْرِيس ގެފާނާއި އަދި ذُلْكِفْلِ (عليهم السّلام) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ۞ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ = މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ވަނީ ކެތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ވައްދަވައިފީމެވެ.۞ فِي رَحْمَتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة އަށް.۞ إِنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންވަނީ. ۞ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ = صالح ވީ ބޭކަލުންގެތެރެއިންނެވެ. ۞ وَذَا ٱلنُّونِ = އަދި މަހުގެވެރިޔާ (يونُس عليه السّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.۞ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا = އެކަލޭގެފާނު ކޯފާވެގެންވަޑައިގެންފާ حال ތާގު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު. ۞ فَظَنَّ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހީކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުޅަދުންވަންތަކަމެއް ނުހުންނާނޭކަމަށް. ۞ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަނދިރިކަންތަކުގެތެރޭގައި دُعاء ކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ. ۞ إِنِّي كُنتُ =

ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވެއްޖެއީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިން. ۞ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ۞ وَنَجَّيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْغَمِّ = ހިތާމައިން / ދެރައިން. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ نُـجِي ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވަމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމައި ޖިސްމުގައި ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ އުނދަގޫތަކާއި ބަލިމަޑުކަމާއި ދުރުކުރައްވައި كشف ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (ކުދިންގެ) އަނބިކަނބަލުން أهل ވެރިންނާއި އަދި އެއާއެކު އެހާމިހާރަށް ދެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި تقوى ވެރި މީހުން އަޅުވެރިންނަށް عبرة ހާސިލު وعظ ލިބުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(٨٥) އަދި إسْمَاعِيل ގެފާނާއި إدْرِيسُ ގެފާނާއި އަދި ذُوالْكِفْلِ (عليهم السّلام) މިބޭބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! މިހުރިހާ ބޭކަލުންވެސް ވަރަށް ގިނައިން ކެތްތެރި ބޭކަލުންނެވެ.

(٨٦) އަދި އެހުރިހާ ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައްދަވައިފީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވަރަށް ގިނައިން صالح ންގެތެރެއިންނެވެ. رَسُول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٧) އަދި މަހުގެފާނު ކަލޭގެފާނު يعنى: يُونُسُ عليه السّلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ކޯފާވެ ވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު ހިފެހެއްޓުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ކުދުރަތެއް ނުލިބޭނޭކަމަށް ހީކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އަނދިރިތަކުގެ ތެރެގައި (މަހުބަނޑުގެ އަނދިރިއާ ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއާ ކަނޑުގެ އަނދިރީގެތެރޭގައި އޮންނަވައިގެން) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައި توبة ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ މެނުވީ ޢިބާދަތްކުރުމުގެ حقّ ލިބިވަޑައިގެންވާ إله އަކު ނުވެއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.

(٨٨) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމައި އަދި ހިތާމައާއި ދެރައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. مؤمن ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. يُونُسُ عليه السّلام ގެ ވާހަކައިގައި ވަރަށްގިނަ إختلاف ވެއެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ނަގާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ إختلاف ގެތެރެއަށް ވަންނާކަށް މިފޮތުގައި ބޭނުންނުވެއެވެ.

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

މުފްރަދާތު

وَزَكَرِيَّآ = އަދި زَكَرِيَّا (عليه السّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ❁ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނު
އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިހިނދު. ❁ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا = ތިމަރުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ
(ދަރިއަކުނުލާ) އެކަނިމާއްކަނި فَرْد އަކަށް ދޫކޮށްނުލައްވާށެވެ! (ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ!.) ❁ وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ އަދި ވާރުތަވާނޭގެތެރޭގައި އެންމެހެޔޮކޮށް ވާރުތަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ
= ފަހެ މިވަރަކަށްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ = އަދި މިވަރަކަށްކަލާނގެ
އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السّلام) ދެއްވީމެވެ. (هِبَة އިންދެއްވީމެވެ.) ❁ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ = އަދި
މިވަރަކަށްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صُلْح ކޮށްދެއްވީމެވެ ދަރިވެވޭކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁
إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން ވެގެންވިއެވެ. ❁ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި
އަވަސްވެގަތުމަށްޓަކައި ވާދަކުރާކަމުގައި. ❁ وَيَدْعُونَنَا = އަދި އެއުރެން މިވަރަކަށްކަލާނގެއަށް دعاء
ކުރެއްވިއެވެ. ❁ رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ = رَحْمَة އަށް އެދިވާއިގެންނާ حال ގައެވެ. އަދި عذاب އަށް
ބިރުވެރިވުމާއިގެންނާ حال ގައެވެ. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެއުރެން ވިއެވެ. ❁ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ =
ހަމަސީދާ މިވަރަކަށްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ މަޑުމޮޅިވެއިގެންނާ ކަމުގައި. ❁ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا =
އަދި އެކަމަނާގެ ފުރޭރުމަތި ރައްކާތެރިކުރެއްވިކަމަނާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ مريم ގެފާނެވެ. ❁
فَنَفَخْنَا فِيهَا = ފަހެ މިވަރަކަށްކަލާނގެ އެކަމަނާ (ގެ ލިބާހު ޖީބަށް) ފުމެލެއްވީމެވެ. ❁ مِن رُّوحِنَا =
މިވަރަކަށްކަލާނގެ حضرة ންވާ روح ން. ❁ وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ = އަދި އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން
މިވަރަކަށްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ = عَالَم ތަކަށްވާ دليل އެއްކަމުގައި
(ޢާދަކުރުވުން ހިފާވާގޮތުގެ އެއްބަސްކަމުގައި) ❁ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި أمّة އަކީ

(ކަލޭމެންގެ މި دين އަކީ) ۞ أُمَّةً وَاحِدَةً = ހަމައެކަ أمّة އެކެވެ. (އެއްދީނެކެވެ.) ۞ وَأَنَا رَبُّكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެކެވެ. ۞ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾ = އެހެންވީ ކަލޭމެން ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٩) އަދި زَكَرِيَّا عليه السَّلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ތިމަންއަޅުގަނޑު ހަމައެކަނި فَرْد އަކު ކަމުގައި ދޫކޮށްނުލައްވާނދޭވެ. (މިއަދާއަށް ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ.) އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެންމެހާއެއްޗެއްގައި ވާރިޘުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السَّلام) ދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صلح ކޮށްދެއްވައި ރަނގަޅުކޮށްދެއްވީމެވެ. (ދަރިނުލިބޭ ހާލަތުން ދަރިލިބޭ ހާލަތަށް ހެއްދެވީމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ބޭކަލުންނީ ހެޔޮކަންތަކުގައި އަވަސްވެގަތުމަށް ބާރުއަޅުއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައިގެންނާއި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި ކަމާއަށް ބިރުން އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ މަޑުމައިތިރިވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައެވެ.

(٩١) އަދި އެކަމަނާގެ ފަރުދުބަސް އެކަމަނާ ރައްކާތެރިކުރެއްވި ކަމަނާ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! (އެއީ عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން مَرْيَم ގެ ވާހަކައެވެ.) ފަހެ އެކަމަނާގެ ތެރެއަށް ތިމަން (ރޫޙު ކަރުވަޅުގެހައަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުމެލެއްވީމެވެ. (އެއީ جبريل عليه السَّلام އަށް އަމުރުކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނގަފުޅުންނެވެ.) އަދި އެކަމަނާއާއި އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން (عيسى عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީ އެންމެހާ عالم ތަކަށް دليل އެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ ބަފައަކާއި ނުލައި عيسى عليه السّلام ދުނިޔެއަށް ފާޅުވުމަކީ يقين ނުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމައި އެއްކަލަ دليل ގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.)

(٩٢) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މިދީނުގެ أُمَّة އަކީ ހަމަ އެއް أُمَّة އެކެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. (ބުދުތަކާއި ޝަރީކުންގެ إله ންތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ!.)

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَٱقْتَرَبَ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ فَإِذَا هِىَ شَٰخِصَةٌ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾

މުފްރަދާތު

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ކުދިކުދިކޮށް ފިރުއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ދީނުގައި إختلاف ކޮށް އެކުއެކި ބައިބައިކޮށް ފިރުއެވެ.) ❁ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި. ❁ كُلٌّ = އަދި އެންމެހާމީހުން. ❁ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾ = އަހުރެމެނަށް رُجوع ވާނީ ހަމަ މިވަންހަކަށްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ފަހެ صالح عمل ކުރާމީހުން. (ދަންނައެވެ.) ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ مؤمن އަކަށްވެގެންވާ حال . ❁ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ (ހެޔޮ) عمل ގެއްލުވައިލެއްވުމެއް. (عمل ގެ ބަދަލު އަދި ثواب ނުގެއްލޭނެއެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ = އަދި މިވަންހަކަށްކަލާނގެއި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل ތަށް ލިޔުއްވައި ބަލަހައްޓަވާފައިވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށެއްގެ (أهل ވެރިންގެ) މައްޗަށް حَرَام ވެގެންވެއެވެ. ❁ أَهْلَكْنَٰهَآ = އެރަށެއް މިވަންހަކަށްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވާ. (މިސްރާބުކުރު ކަލާކުރައްވާ) ❁ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަލުން އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) رُجوعَ ވުން. (رُجوعَ ވުން حَرَام ވާނެއެވެ. / އެބަހީ: އެއީވާނުކަމެއްނެތެވެ.) ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ = ހުޅުވިއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ = يَأجوج وَمَأْجوج (ގެ ފާރުތަން) އެބަހީ: އެމީހުން ނުކުތުމަށްދޮރުހުޅުވުނުއިރުން. ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ❁ مِّن كُلِّ حَدَبٍ = ކޮންމެ އުސްތަނަކުން. ❁ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިގެންނާނެއެވެ. (ދުވެގެންނާނެއެވެ.) ❁ وَٱقْتَرَبَ = އަދި ގާތްވެއްޖެއެވެ. ❁ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ = حقُّ ވެގެންވާ وَعْدُ ކުރެވުނު. (قِيَامَة قَائِمُ ވުން.) ❁ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން. قيامة ވުމުން. ❁ شَٰخِصَةٌ = ބިރުން ފެނިގެންވާގޮތަށް ހުއްޓިފެވެ. ❁ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ ލޮލުގައި. (ބޮޑުވެގެންވާގޮތުހުއްޓެވެ.) ❁ يَٰوَيْلَنَا = (އެމީހުންގޮވާނެއެވެ.) ކާ އަހުރެމެންނަށް ހައި ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމެވެ. ❁ قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ =

ހަމަކަށަވަރުން غَافِلُ ކަމުގައި އަހުރެމެން ވެއްޖައީމުއެވެ. ✿ مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމާމެދު. (محشر އަށް ފޮނުއްވައި حساب ބެއްލެވުމުގެ ދުވަހުގެ ކަމާމެދު) ✿ بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾ = އަދި ޝައްކެއްނެތެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.✿

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި މީސްތަކުން އެމީހުންގެ دين ގެ ކަންތައްތައް އެމީހުންގެމެދުގައި ކުދިކުދިކޮށް ބައިބައިކޮށް إختلاف ވެއް ދެއްކަމެއްވިއެވެ. (ކަންތައްބަހަކީ އެބައެއްގެ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓީއެވެ.) އަދި އެހެރީގާ މީހުން އެންމެފަހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. (ދީން އެމީހުންކަން حقّ ދެކޭއެއް ދެއްވާނީއެވެ.)

(٩٤) ފަހެ إيمان ވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) ފަހެ އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ދަރުމަވަންތައި ثواب އަށް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ عمل ތައް ލިޔުއްވައި ބަލައިގަނެ ކަވައިދެވެ.

(٩٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ ރަށްތަކެއްގެ أهل ވެރިން ދުވަހުން ދިރިއުޅުއްވި أهل ވެރިކަމުގެ ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ رجوع ވުމަކީ حَرَام ކަމެކެވެ. އެބަހީ ވާންނެތްކަމެކެވެ.

(٩٦) يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ގެ މީހުންގެ ހުރަސް ހުޅުވިއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. ދުން އެހައިހުރިން އެމީހުންގެ ކޮންމެ އުސްބިމަކުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިދާނެއެވެ. (ބޮޑުބޮޑު ކަނޑާ އުދަރަކުން ދުވަހުގެ ފިއްތައިދާނެވެ. – އެބައިމީހުންނަކީ قيامة ވުމުގެ ކުރީގައި ދުނިޔެއަށް الله ފޮނުއްވާނޭ ބައެކެވެ. عُمر ރީގެ ތަރިންގެ ބައެކެވެ. އެމީހުންނާބެހޭ تفصيل صَحَّ حَدِيث ތަކުން ސާބިތުވެ އެނގެން އެބައޮތެވެ. އެވާހަކަ އަދި އެހެން فرصة އަކުން ބަޔާންކުރެވޭނެ أمّيد ގައި ކުރުކޮށްލަމެވެ.)

(٩٧) އަދި حَقُّ وَعْدُ ކުރިބު ގާތްވެއްޖައެވެ. އެބަހީ: قيامة ވުމަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ. (ފަހެ قيامة ވެއްޖައުމާ ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ ލޯތައް ހުރިހިތާ ހުއްޓިގެންދާނެއެވެ.) (އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) ދޯ އަހުރެމެންނަށް ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ މިކަމުން – އެބަހީ: محشر އަށް ފޮނުއްވައި حِسَاب ބެއްލެވުމުގެ ދުވަހުގެ ކަމުގައި - غَافِل ވެގެންނެވެ. އަދި ޝައްކެއްނެތެވެ؟ އަހުރެމެން މިވަނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ
فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾
لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ هَٰذَا
يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

ލުޣަތު

إِنَّكُمْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ❁ وَمَا تَعْبُدُونَ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ حَصَبُ جَهَنَّمَ = އުދި ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. ❁ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނޭމެވެ. ❁ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ = މިތަކެތިވީނަމަ (މިބުދުތައްވީނަމަ) ❁ ءَالِهَةً = إله ންތަކެއް ކަމުގައި. ❁ مَّا وَرَدُوهَا ۖ = އެތަނަކަށް ނުވަދޭނެއެވެ. ❁ وَكُل = އަދި ހުރިހާމީހުންނާ ހުރިހާތަކެތި (مشرك ންނާއި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދުތައް) ❁ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ = ހަމަ އެތާ ދެމިތިބޭނޭއެވެ. ❁ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާވެއެވެ. (އަނަރަކައިގެވަސް) ❁ زَفِيرٌ = ނަހަރަ ނުތަވިލާ ހަޅޭ. ❁ وَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެތާނގައި. ❁ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ = އެއްވެސްއަޑެއް ނުއިވޭނެއެވެ. އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް ނުއަހާނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބަޔަކަށް އިސްވެގޮސްފައިވާމީހުން. ٱلْحُسْنَىٰٓ = ބޮޑުހެޔޮކަން / ސުވަރުގެ. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން. ❁ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ = އެއިން ދުރުކުރެވިގެންވާނެއެވެ. ❁ لَا يَسْمَعُونَ = އެމީހުން ނާހާނެއެވެ. ❁ حَسِيسَهَا ۖ އެތާނގެ (އަނަރަކައިގެ) އެއްވެސް حركاة އެއް – އަދި ހިލުމުގެއަޑެއްވެސް. ❁ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާނީ. (އެމީހުންވާ حال) . ❁ فِي مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކު އެދޭހާކަމެއްގައި. ❁ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ = ދެމިތިބޭ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ❁ لَا يَحْزُنُهُمُ = އެމީހުންނަށް ހިތާމަ ނުގެއްސެވޭނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތާމަ ނުގެނެސްދޭނެއެވެ. ❁ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ = ބޮޑު ބިރުވެރިކަމާ ސިހުމާއި ހިތާމައިގެ. (قيامة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން / ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ބިރުވެރިކަން) ❁ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި އެބައިމީހުންނާއި ملائكة ބައްދަލުކޮށް ބޮޑުވަރުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ هَٰذَا يَوْمُكُمُ = (އަދި ވިދާޅުވާނެއެވެ.) މިއީ ކަލޭމެންގެ ދުވަހެވެ. ❁ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެ وعد ވެވިފައިވާ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ مُشْرِك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންނާއި އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. (އެއާ އަނގަތާން ތަކެއްޗާވެ.) ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ.

(٩٩) އެބުދުތަކަކީ إله ންތަކެއް ކަމުގައިވީނަމަ އެތަކެތި ނަރަކައަށް ނުވަދެވުނީހެވެ. (އެއާ އަނގަތަކަށް ނުވަދޭނެއެވެ.) އަޅުކަންކޮށް އަޅުކަންކުރި އެންމެންނާއި އަދި އަޅުކަންކުރާ އެންމެން ނަރަކައިގައި ދާއިމީވާހުށްޓެވެ.

(١٠٠) އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ހިތްވަރުގެ ނޭވާގެ އަޑެވެ. (ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ނޭވާގެ އަޑެވެ.) އެތާނގައި ތިބޭއިރު އެމީހުންނަށް އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް ނުއިވޭނެއެވެ. (تفسير الطَّبَرى ގައި އަދި އެހެނިހެން ބައެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. ނަރަކައިގައި ދާއިމީ މީހުންގެ މީހުންގެ ނަރަކައަށް ލުވައިދެއްވާ ނަރަކައިގެ ބޮޑުތަކެއް ތެރޭގައި ލާނެއެވެ. ދެން އެތާނގައި އެހެން ތަކެއް ތިބޭނެއެވެ. ދެން އެގޮތުގައި ބޮޑުތަކެއް ތިބޭނެއެވެ. އެހާ އެންމެނާ ބޭނުމެއެވެ. އެއްވެސް އަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. އެނާއެން ހިތާމަ عَذَاب ލިބޭނީ އެނާއެން އެކަނިހުންނެވެ).

(١٠١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބަޔަކަށް ގޮތްޖެހިލެއްވުން އިސްވެގެންވާ މީހުން (ސުވަރުގެވަންތަވާނެމީހުން) އެނަރަކައިން ދުރުކުރެވިގެންވެއެވެ. އެމީހުން އެތަނަށް ނުވަންނާނެއެވެ.

(١٠٢) އެމީހުން އެނަރަކައިގެ އެއްވެސް حركاة އެއްގެ އެއްވެސް ހިތްވުން إحساس އެއްގެ އަޑެއް ނުއަހާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ތިބޭނީ އެމީހުންގެ نفس ތަށް އެދޭ نعمة ގައި މަޖާކުރަމުން ދާއިމީވާގޮތުގައެވެ. ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ހަމަ ހެވެ.

(١٠٣) قيامة ދުވަހުގެ ބޮޑު ވޭތުނާ ބިރުވެރިކަން އަދި އެދުވަހުގެ ހިތާމަ އެމީހުންނަކަށް ނުދެރަނުވާނެއެވެ. (ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ނުރައްކަލާއި އެމީހުންނަކަށް ނުދެރަނުވާނެއެވެ.) އަދި ملائكة ބައްދަލުވެ އެމީހުންނާއި ބައްދަލުކުރައްވައި އެމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. އެބައްދަލުވަން ފާހަގަކުރާނެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވުނު ދުވަހަކީ މިއީއެވެ.

ᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚᘛᘚ

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ أَنَّ ٱلْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ ٱلصَّـٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِى هَـٰذَا لَبَلَـٰغًا لِّقَوْمٍ عَـٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

މުފުރަދާ

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ވަށްލަން ޖެއްސަވާފުޅުވަސް. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.) ۞ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ = ފޮތަށް ގަނޑުތައް ވަތްޖަހައިލާފަދައިން. ۞ كَمَا بَدَأْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރަތަމަ ފެށެވިދިޔަތަން. ۞ أَوَّلَ خَلْقٍ = ފުރަތަމަ ހައްދަވާފަދައިން. (ފުރަތަމަފަހަރަ މިސްރަތަކުން ހައްދަވިފަދައިން) ۞ نُّعِيدُهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަލުން إعاد ކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ وَعْدًا عَلَيْنَآ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށްވާ وعد އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ۞ إِنَّا كُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާހުށީމެވެ. ۞ وَلَقَدْ كَتَبْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلزَّبُورِ = زَبُور ގައި (ފޮތްތަކުގައި) ۞ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْرُ އަށް ފަހުގައި (ނުވަތަ تَورَاة އަށް ފަހުގައި) ۞ أَنَّ ٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު. (ސުވަރުގޭގެ ބިންގަނޑު) ۞ يَرِثُهَا = އެބިންގަނޑު ވާރުތަކުރާނީ. (ސުވަރުގެ ވާރުތަކުރާނީ) ۞ عِبَادِىَ ٱلصَّـٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންނެވެ. ۞ إِنَّ فِى هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއެއްޗެހީގައި (މިސޫރަތުގައި / ނުވަތަ މި قرآن ގައިވެއެވެ.) ۞ لَبَلَـٰغًا = ކާފީވާ بيان ވެދިނުމާ وعظ އާއި نصيحة އާއި فَرَائِض ތަކެއް. ۞ لِّقَوْمٍ عَـٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ = اللّٰه ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُوْلُ ވެގެންވާ ބަޔަކަށް. ۞ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رحمة އެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. ۞ لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ = عَالَمْ ތަކަށް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެވިއްޖެއެވެ. أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ވާކަން ނަމަވެސް. ۞ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކަކު إله އަކަ ކަމުގައެވެ. (އެއީ الله އެވެ.) ۞ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ (އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާސްތެރިކަމާއެކު އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ خلاص ކުރުމުގައި) އެކަލާނގެއަށް ބޯލަނބާ މީހުންނަށްވާނޫންހެއްޔެވެ؟ ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) ފޮތް ކަރުދާސްގަނޑު ފަތްޖަހާލާފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ފަތްފަތްޖައްސަވާދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ!. (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އުފެއްދެވުން خَلْقُ ފެށުނު ގޮތަށް [illegible] إعاد [illegible]

(١٠٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން توراة އަށްފަހު ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައިވާ (زَبُور ގައި) ނުވަތަ لَوحُ المحْفُوظ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވައިފިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގެ ބިން ވާރުތަކުރައްވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ زَبُور އާއިބެހޭ مُفَسِّر ންގެ ބަސްބަސްތަފާތެވެ. އަޅުގަނޑު ލިޔެފައި އެވަނީ އޭގެ އެއްބަސްފުޅެވެ. އެއީ ابن جَرِيرُ الطَّبرى ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅެވެ. والله أعلم .

(١٠٦) ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ގައި ނުވަތަ މިސޫރަތުގައި، الله ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُول ވެ ހުންނަ އަޅުތަކުންނަށް ކާފީވާ بيان ވެގެންވާ وعظ އާއި نصيحة އަދި فَرَائِض ތަށް އަދި އެހެންވެސް އުނގެނުމެވެ.

(١٠٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) عَالَمُ ތަކަށް رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رَسول ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމީ عالم ތަކަށް رحمة އަކަށެވެ.

(١٠٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވެވިގެންވަނީ ކަލޭމެންގެ إله ވާކަލާނގެ ހަމައެކަނި إله އެކަލާނގެއެވެ. (އެއީ އެންމެހައި ތަކެތީގެ ربّ ކަމުގައިވާ الله تعالى އެވެ.) ކަލޭމެން ފަހެ (އެކަލާނގެ އަށްއެކަނި ކުރާގޮތުގައި އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކޮށްދީގެން) އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާނޫ ބާވަރުބަޔަކުންތޯއެވެ؟ އެބަހީ: ބާވަރުބައި ކިޔަމަންވާށެވެ.

فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُلْ ءَاذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍۖ وَإِنْ أَدْرِيٓ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَٰلَ رَبِّ ٱحْكُم بِٱلْحَقِّۗ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

ލުޣަތު

فَإِن تَوَلَّوْاْ = ފަހެ އެމީހުން (إسلام دين ން) އަނބުރި ފުރަގަސް ދިނިއްޔާ. ۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ ءَاذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍۖ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާ (ދެފަރާތް ހަމަހަމަގޮތަށް) މި إعْلاَنَ ކުރީމެވެ. މާނައީ: ހަނދުމަފަދަ إعْلاَنَ ކުރީމެވެ.) ۞ وَإِنْ أَدْرِيٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. ۞ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ = ގާތްވެގެންވާކަމެއް ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ކަމެއް. ۞ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް. ۞ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެތެރެއިން ބާރަށް ބުނާބަސް. (އިސްލާމްދީނާ ދިރިކޮށް ބުނާބަސް.) ۞ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَإِنْ أَدْرِي = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. ۞ لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ = އެކަންތައް ކަލޭމެންނަށް فِتْنَة އަކަށް އަދި إمتحان އަކަށްވެދާނެއެވެ. (މާނައީ: ކަލޭމެންނަށް مُهْلَة ދެއްވުން އެއީ إمتحان އަކަށް ވެދާނެއެވެ.) ۞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ = އަދި ވަކިމުއްދަތަކަށް ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އުފާވުމަށް މަތާޢުކުރުމަށްޓަކައި. ۞ قَٰلَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ۞ ٱحْكُم بِٱلْحَقِّۗ = (ތިމަންކަލޭގެފާނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! ۞ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ = އަދި އަޅަމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ اللّه އެވެ. ۞ ٱلْمُسْتَعَانُ = އެދިގަންނަން ވާއިލާހެވެ. ۞ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަސިފަކުރާ ކަންތައްތަކާއިމެދު. (ހަދާ ދޮގުތަކާއިމެދު) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) ދަންނަވާ އެވިދުން - އެބަހީ: އެ مشرك ން - إسلام دين ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާ ދެފަރާތް ހަމަހަމަ ވާގޮތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު (ހަނދުމަފަދަ) މި إعلان ކުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ލިބިގެންވާ ކަންތައް - (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ عذاب - ނުވަތަ ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދެރަވާނެ ތިމަންކަލޭގެފާނު إسلام دين ގަބޫލުކުރުން - ނުވަތަ قيامة ގެ عذاب) ގާތްވެގެންވާ ކަމެއް ނުވަތަ ދުރުގައިވާ ކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(١١٠) (އިސްލާމްދީނާ ދިދިކޮޅަށް) ކަލޭމެން ބުނާ ބަސްތައް އަޑުގަދަކޮށް ބުނާބަސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١١) - (١١٢) އަދި ކަލޭމެންނަށް މުހުލަތުދެއްވާފައިވަނީ ކަލޭމެންނަށްވާ إمتحان އެއްކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ. އަދި ދުވަސްކޮޅަކު ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އުފާކޮށްލުމަށްކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ. އެއިން އެއްވެސްކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. (މިއަޅާއި މިބައިމީހުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އޭ އެންމެހައި مشرك ންނޭވެ. ކަލޭމެން ބުނާބަސް ދޮގުތަކާއި މިޔަ ސިފަކުރާ ސިފަތަކާއިމެދު ވާގިއެދެވޭނީ ރަޙްމަތުގެ ربّ ކަލާނގެއެވެ. رحمن ވަންތަ الله އެވެ.

الحجّ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحجّ — އާޔަތުގެ އަދަދު (٧٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾

މުރާދު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ގެ ބިންހެލުން / ގުގުރުން / ތެޅުމަކީ.۞ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ = އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. / ބިރުބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (އެދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ!.) ۞ يَوْمَ تَرَوْنَهَا = އެދުވަހު ކަލޭމެން އެދުވަސް ދެކޭހިނދު ވެލެވެސް ކިރުދޭ އިރުގައި ހުރިހާ ކޮންމެ ވެސް. ۞ تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ = ކޮންމެ ކިރުދޭ މަންމައެއް ހަނދާންނެތި غافل ވެގެންވާނެއެވެ ۞ عَمَّآ أَرْضَعَتْ = އޭނާ ކިރުދޭ ކުއްޖާ ހަނދާން ނެތި ދޫކޮށްލައިގެން. وَتَضَعُ = އަދި ވެއްޓިގެންދާނެއެވެ. (ދުވަސް ހަމަނުވާހާ ކުރިން ވެއްޓޭނެއެވެ.) ۞ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا = ބަނޑުއިން ކޮންމެ އަންހެނެއްގެ ބަނޑުގައި ހުރި ދަރި. ۞ وَتَرَى ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން ދެކޭނެ (އެދުވަހު) މީސްތަކުން ދުނިޔޭގެ ހަމަނުޖެހިފައިވާ. ۞ سُكَٰرَىٰ = މަސްތުވެގެންވާ ގޮތަށް. (މަސްތުވާ ބުއިމެއް ބޯނުލައި) ۞ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ = އަދި އެމީހުންނަކީ މަސްތުވެގެންވާ ބަޔަކު ނޫނެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّٰه ގެ عذاب . ۞ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ = اللّٰه އާއިމެދު (އެބަހީ: اللّٰه ގެ قدرة ތެރިކަމާއިމެދު) جدل ކުރާމީހުން. ۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް علم އަކާއި ނުލައި. (އަސްލުގައި ނުދަނެ.) ۞ وَيَتَّبِعُ = އަދި އޭނާ تبع ވެ. ۞ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾ = ނުކިޔަމަންތެރި ކޮންމެ شيطان އަކާއި. ۞ كُتِبَ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް ނިޔާކުރެވިގެންވެއެވެ. (شيطان އާގެމައްޗަށް ނިޔާކުރެވިގެންވެއެވެ.) / ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ۞ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ =

ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާއި تبع ވާ އޭނާގެ ބަސްބޮޑުކާރުތި ލިޔާ. ۞ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެމީހަކު މަގުފުރެއްދުން.۞ وَيَهْدِيهِ = އަދި އޭނާ އެމީހަކަށް މަގުދައްކާއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب އަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ މީސްތޮކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެއީ އެކަލާނގެ އަންގަވި واجب ތައް އަދާކޮށްދެއްވުމާއި حرام ކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުމަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުގެ زَلْزَلة އަކީ (ދުނިޔެ ތެޅިގަތުން ގުޅިގެން ދިމާވާ) ބިރުބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

(٢) އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ބޮޑުކަމުން އެދުވަހުން ކޮންމެ ކިރުދޭމަކު ކަލޭގެފާނު ދަރިވަރެއް ކިރުބޮއިމަވާ ދަރިފުޅުގެ މަތިން ހަނދާންނެތި غافل ވެގެންވާނެއެވެ. (އެއީ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.) އަދި ބަލިވެއިން ކޮންމެ އަންހެނެއްގެ ބަނޑުގައި އޮތްދަރި (ދަރިވަސް ހަމަނުވަނީސް) ވެއްޓޭނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުން ދެކޭނީ މަސްތުވެގެންވާ ބައެއް ގޮތަށެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން އެވަނީ މަސްތުވެގެންނެއްނޫނެވެ. އަދި ކޮބައިތޯއެވެ؟ الله ގެ عذاب ގެ ގަދަކަމުން އެމީހުންނަށް ވެވިފައިވާ ގޮތެވެ. (ބޯދިޔައް ބުއިން ހަމައިން ނެއްޓި މަސްތުވެފައިވާ ހިވާގޮތެވެ.)

(٣) އަދި އެބައިމީހުންނަކީ އެއްވެސް އެނގުމަކާ علمގެ އަލިކަމެއްނެތި الله ގާއިމުކުރު (އެބަހީ: الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމާއިމެދު) جَدَل ކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި ނުބައިކަމުގައި ކޮންމެ شيطان އަކާއި އެތަބާވެގެން تبع ވެއެވެ. (އެބަހީ: ގަދަފަދަ ކުރުމުގައި شيطانއާގެ ވަސްވާސްތަކާއި އޭނާގެ ބުނުންތަކާއި تبع ވެއެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން އެ شيطان އާ އާއިމެދު ނިޔާކުރެވި ކަނޑައެޅިގެންވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ تبع ވެއްޖެ ކޮންމެ މީހަކު ކަނޑައެޅިގެން އެމީހާ އޭނާ މަގުފުރައްދާނެއެވެ. އަދި އެމީހާ އޭނާއަށް މަގުދައްކާނީ ސިޔާ އަލިފާނުގެ عذاب އަށް ދިއުމަށެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ = ކަލޭމެން ޝައްކެއްގައި ވާނަމަ. ❁ مِّنَ ٱلْبَعْثِ = مَحْشر އަށް ފޮނުއްވުމާމެދު. ❁ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. (އެބަހީ: آدم عليه السّلام ހެއްދެވީމެވެ.) ❁ مِّن تُرَابٍ = ވެލިން. ❁ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނިކުޅުތިކަކުން. (ކަލޭމެން ހެއްދެވީ މަނިކުޅުތިކުރެވިގެންނެވެ.) ❁ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ = ދެން ގަނޑުވި ލޭގަނޑަކުން. (އެބަހީ: އެމަނިކުޅުތިކު ގަނޑުވި ލޭގަނޑަކަށް ބަދަލުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ = ދެން މަސްގަނޑަކުން. (އެބަހީ: ގަނޑުވިލޭ ގަނޑު މަސްގަނޑަކަށް ބަދަލުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ = صُورة ތަނަވަސް ފުރިހަމަ ތަމާމާއި ތަނަވަސް صورة ފުރިހަމަނުވާތަން. (ފުރިހަމައާއި ފުރިހަމަނުވާތަން) ❁ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާރާއި ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ދައްކަވައި ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.) ❁ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ = އަދި رَحِمُ ތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرار ކޮށްދެއްވަމެވެ. ❁ مَا نَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއް. ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިގެންވާ މުއްދަތަކަށް. (ބިމަށް ނެރުއްވުން ދުވަސް ހަމަވާންދެން.) ❁ ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا = ދެން ކުޑަކުޑަ ކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި (މަންމަގެ ބަނޑުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން (ބަނޑުން ދުނިޔެއަށް) ނެރުއްވައެވެ. ❁ ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ބާރާއި ފުރިހަމަވުން ގައިމުކުރަމުގެ عُمُر އަށް ފޯރުއްވުމަށްޓަކައި. ❁ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَّن يُتَوَفَّىٰ = މަރުވެގެން ދާމީހުން. ❁ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން. ❁ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ = أَرْذَلُ الْعُمُر އަށް ރައްދުކުރެވޭމީހުން. ❁ لِكَيْلَا يَعْلَمَ = ނުދެނެގަތުމަށްޓަކައި. (އެނގުމާއި ނުދެނެގަތުމަށްޓަކައި) ❁ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ = އެނގުމަށްފަހު އަނެއްކާވެސް. ❁ شَيْـًٔا =

އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ = އަދި ކަލޭ ބިންގަނޑު ދެކޭނެއެވެ. ❁ هَامِدَةً = ހިކިހަނަރަވެސް ވެފައި ވަނިކޮށް. ❁ فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގަނޑުގެމައްޗަށް ފެން ވެއްސަވައިފިއްޔާ. ❁ ٱلْمَآءَ = ވާރޭ ފެން. ❁ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ = އެބިންގަނޑު حركاة ތެރިވެ ފުޅާވެއްޖެއެވެ.❁ وَأَنۢبَتَتْ = އަދި ހެދިއެވެ. ❁ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾ = (ހެއްދެވިއްވާފައިވޭ) ރީތި ކޮންމެ ޖޯޑަކުން. (ހެއްދެވިއްވާފައިވޭ ރީތި ޖޯޑުޖޯޑު)

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! محشر އަށް ދިޔުމާއިމެދު ކަލޭމެންނަށް ޝައްކުއުޅޭނަމަ (ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ أصل ހެއްދެވުމަށް ވިސްނާ فكر ކޮށްބަލާށެވެ.) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ފުރަތަމަ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަފުޅުކަމުގައިވާ آدم عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ ވެލިންނެވެ. ދެން ކަލޭމެން ހެއްދެވީ މަނިކުރުވަރުކުރެއްވުމުން. ދެން އެމަނިކުރުވަރު (މަންމަގެ رَحِمُ ގައި) ގަނޑުލެއިކޮޅަކަށް ހެއްދެވީމުއެވެ. ދެން އެގަނޑުލެއިކޮޅު މަސްކޮޅަކަށް ހެއްދެވީމުއެވެ. އެއީ آدم ގެ ދަރިއަށްގެ صورة ބަނދަކަށް ފުރިހަމަވާ ގޮތަށްއެވެ. އަދި صورة ފުރިހަމަނުވާ ގޮތަށްއެވެ. (އެބަހީ: ބައެއް ފަހަރަށް ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް ނުވެ މައިމީހާގެ رَحِم ން ވެއްޓިދެއެވެ.) ހުރިހާ ގޮތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެވަންތަކަން ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ދެން އެ އިންސާނާ މައިމީހާގެ رَحِمُ ގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرار ކުރައްވައި ބެއްލެވީމެވެ. އެއީ ބިމުވިނުމުގެ މުއްދަތު ހަމަވާންދެންނެވެ. ދެން ކުޑަކުދިންގެ އެއްޗަކާއި ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ދުނިޔެއަށް ނެރުއްވީމެވެ. ދެން ކަލޭމެން ބާލިޣުވާ ހިނދަށް ގެނެސްދެއްވުމަށް ކަލޭމެން ދިރިއުޅުއްވާ عُمر އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކުރައްވަމެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން މަރުވެގެންދާ ބައެއް ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި މުސްކުޅިވެ ވިހަކާރިވާ ގޮތަށް ނާސްގެ ވަރަށް - أَرْذَلُ العمر އަށް ކުރިޔަސްބަން ދެން ދާން މަރުވެދިޔުމަށް ދޫކުރެވިގެންނެވެ. އިސްސަބަބަކީ ބަނޑުގައިން ތަނބުރު ނޭނގޭއެވެ.. އެއީ ކުރިން ބަނޑުގައިން ތަނބުރު އެނގި ކޮންމެ ކަމެއް އެނގުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި ބިންގަނޑު ހިކިވެ ހަރުވެސް ފެނި ޖެހުނު ކަލޭގެ ދުވަހުން ގަސްގަހާ ނުލައެވެ. ދެން ފަހު އެބިންގަނޑަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެން ވެއްސެވުމުން އެބިންގަނޑު ހަރަކާތްތެރިވެ ފުދެވެ. އަދި ހެއްދެވިއްޖެ ރީތި އަދި ނަފާ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ޖޯޑު ޖޯޑު އެބިންގަނޑުން ހެދެއެވެ. މިއެވެ. (މިބަޔާންކުރެވުނު ކަންތައްތަށް ހިނގަވާ ކަލަކަން މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުން ދިރިއުޅުންވާކަން ކޮންމެ ސަލާމަތް ބުއްދިއަކަށް އެނގެންވާނެކަމަށް ދޭހެވެއެވެ. މާތް الله އަށްވުރެ މަތިވެރި ދިޔައަސް އަޅާލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމާ ކަމަށް ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ ހެޔޮ توفيق އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާށިއެވެ. آمين)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٨﴾ ثَانِيَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

ذَٰلِكَ = އެއީ. ۞ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ. ۞ هُوَ ٱلْحَقُّ = އެއީ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގެ (ހަޤީޤަތް އުފެއްދެވި ވުޖޫދު حقّ ކުރެއްވިކަމުގެ.) ۞ وَأَنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވަނީ. ۞ وَأَنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް އެއީ އަންނާނެ އެއްޗެކެވެ. ۞ لَّا رَيْبَ فِيهَا = އެދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى (ދިރުއްވާފައި) ފޮނުއްވާނޭކަމެވެ. ۞ مَن فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٧﴾ = ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީހުން. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ = الله އާއިމެދު جَدَلُ ކުރާމީހުން – (الله ގެ އެއްކަލައުވެންތިކަމާއި قدرة ތެރިކަމާއިމެދު جَدَلُ ކުރާމީހުން.) ۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމަކާއި ނުލައި. ۞ وَلَا هُدًى = އަދި ތެދުމަގަކާއިވެސް – (ނުލައި) ۞ وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٨﴾ = އަދި (ޢާޅާ ބޮޑުކޮށްގެން) އަލިކޮށްދޭނެ ފޮތަކާއިވެސް (ނުލައި) ۞ ثَانِيَ عِطْفِهِۦ = (ބޮލާ ބޮޑާކަމުން / ގޮތްގޮތް ގޮވައިލުމުގެ ގޮތުން ކިބުރުވެރި ހިތަކާއި. ۞ لِيُضِلَّ = މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައި. (މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް) ۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުން. ۞ لَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ = އޭނާއަށް ދުނިޔޭގައި ހީނު ނިކަމެތިކަމެވެ. ۞ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން މިތިބަ ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަލައްވާނަމެވެ. ۞ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٩﴾ = އަނދައަންދާފައިވާ އަލިފާނުގެ عذاب . ۞ ذَٰلِكَ = (އޭނާއަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) އެ عذاب ކަލޭގެ އަތްތަކުން ކުރީގައި. ۞ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ = ކަލޭގެ ދެއަތް ކުރިއަށް ފޮނުވި عَمَلُ ގެ ސަބަބުންނެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ۞ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ = އަނިޔާވެރިއެއްކަމުގައި ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾ = އަޅުތަކުންނަށް. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ = الله އަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން. ۞ عَلَىٰ حَرْفٍ = ޝައްކުކޮށް ހިތްދެބައިވާ حال. ۞ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ = ފަހެ ހެޔޮކަމެއް އޭނާއަށް ލިބިއްޖެނަމަ.

(ތަނަވަސްކަމުގައި ދُنْيَوى ހެޔޮ ދިމާވެއްޖެއްޔާ).❁ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ = އޭނާ އެ دين ގައި ސާބިތުވެ ހިތްހަމަޖެހެއެވެ. ❁ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ = އަދި އޭނާއަށް (ދުލާ މަދުވުންފަދަ) ނުބައިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ❁ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ = އޭނާ އޭނާގެ މޫނުމައްޗަށް ފުރަގަސްދެއެވެ. (مُرْتَدُّ ވެ ކާފިރުވެދެއެވެ.) ❁ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةَ = އޭނާ ދުނިޔެއާއި آخرة ހަލާކުވެ ގެއްލުންވެއްޖެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ. ❁ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ⑪ = بيان ވެގެންވާ ގެއްލި ހަލާކުވުމެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އެއީ (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި އެއްކަލަޅުވެންތަކަމުގެ مثال ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލާމުން ދައްކަވައި އެވާހަކަތައް ހަނދާންކޮށްދެއްވަނީ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއީ ޙައްޤުކަން އެނގޭނެތަން ފެނުން حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން ދަނެ އެގޮތުގައި ވަޙީދުކުރުމަށް إيمان ވެ ތެދުކުރުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވާ ކަލާނގެކަމާއި އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާކަން އެނގުމަށެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނާނޭ ދުވަހެއްކަން ކަށަވަރެވެ. އޭގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުހުރެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން قَبْر ތަކުގައިވާ މީސްތަކުން اللّٰه تعالى އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشر އަށް ފޮނުއްވާނެއެވެ. (އަދި عمل ތަކަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)

(٨) އަދި އެއްވެސް علم އެއް އޮނިގަނޑެއް، އަދި ތެދުމަގު ދައްކައިދޭ ނޫރެއް އަދި އޭނާ އެބަސް އެއްގޮތް ތެދުކަމަށް دليل ދޭނެ އެއްވެސް ފޮތެއް ނެތި އަދި ކަލާމު ނޫރު اللّٰه ގެ ބަސްކަންތައްތަކާމެދު جَدَل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.

(٩) އަދި އެމީހުންނަކީ ކިބުރުވެރިކަމާއެކު ބޮލުދަމާ ނުރުހޭތާހިރު ހެދިއެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ މަގުން މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ. އޭނާއަށް ދުނިޔޭގައި ހުތުރު ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އަނދައަންދާ އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްކަވާހުށީމެވެ.

(١٠) (އަދި އޭނާއަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) އެގޮތަށް عذاب ކަށްއަރަ ލިބޭނީ ކަލޭ އިސްކޮށްފައިވާ عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّٰه ނުވެއެވެ.

(١١) އަދި ޝައްކުއެއްގައި ހުރެގެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ރިޒުގު ތަނަވަސްވުންފަދަ دنيوى ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެ دين މަތީ قائم ވެހުރެއެވެ. ހިތްހަމަޖެހެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް فِتْنَة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ތަދުމަޖެހުންފަދަ ދަތި އުނދަގޫއެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އޭނާ އޭނާގެ މޫނު މައްޗަށް ފުރަގަސްދެއެވެ. އެބަހީ: دين ދޫކޮށް ކުފުރަށް ރުޖޫޢަވެއެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ނަގައިލައެވެ. بيان ވެގެންވާ ގެއްލުމާއި ހަލާކަކީ އެއީއެވެ.

يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا۟ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِۦ ۚ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ﴿١٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾

ތަރުޖަމާ

يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި އެނާ دعاء ކުރެއެވެ. / އަޅުކަންކުރެއެވެ.۞ مَا لَا يَضُرُّهُۥ = އެނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާ ބަޔަކަށް. (ބުދަކަށް) ۞ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ = އަދި އެނާއަށް مَنْفَع އެއް ނުވާ ބަޔަކަށް. ۞ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ. ۞ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެވެ. ۞ يَدْعُوا۟ = އެނާ دعاء ކުރަނީއެވެ. އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. ۞ لَمَن ضَرُّهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެއެއްޗެއްގެ ގެއްލުން ۞ أَقْرَبُ = ގާތްކަން ބޮޑުކަމުގައިވާއެއްޗަކަށް. ۞ مِن نَّفْعِهِۦ = އޭގެ مَنْفَع އަށްވުރެން. ۞ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ = ކަނޑައެޅިގެން نَصْرُ ދިނުމާ(އަޅުކަންވެވޭފަރާތް) ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ﴿١٣﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކުވެރިޔާ (އަޅުކަންކުރާފަރާތް) ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تَعَالَى އީމާންވި މީސްތަކުން ވައްދަވައެވެ. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކުރި. ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް / ސުވަރުގެތަކަކަށް. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާނގެ ދަށުން ދުވެމުންދާ. ۞ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى . ۞ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޭ ކަމެއް އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ. ۞ مَن كَانَ يَظُنُّ = ހީކުރާ މީހާ. ۞ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ = اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް نصر ނުދެއްވާނެކަމުގައި. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި. ۞ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ = ދެން އެނާ ވާގޮތުން ދަމާލާށެވެ. ۞ إِلَى ٱلسَّمَآءِ = މައްޗަށް. (ގޭގެ ފަންގިފިލާއަށް / ނުވަތަ ފުރާޅަށް. ۞ ثُمَّ لْيَقْطَعْ = ދެން އެނާ (ދަންޏެއްގައި ބޭލިގެން) އޭގެ ނޭވާ ކަނޑައިލާށެވެ. ۞ فَلْيَنظُرْ = ދެން އެނާ ބަލައިލާށެވެ. ۞ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ = އެނާ އެޅުއި حِيْلَة އާއި ހިތްވަރު ދުރުކުރުވާނެތޯއެވެ؟ ۞ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ = އެނާގެ އުރުދޮޅިކަމާއި حَسَدَ ފިލާކަން. ۞ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ = އަދި އެފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

އެކަލާނގެ ފާނުން ބާވައިލެއްވިމެވެ. ❁ ءَايَـٰتِۢ بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ يَهْدِى مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެފަދަމީހާ اللّه ފިޔަވައި އޭނާ دعاء ކޮށް އަޅުކަންކުރަނީ އޭނާއަށް ގެއްލުމެއް ދެވިދާނެ އަދި އެނބުރިގެން ނުފާލާ އޭނާއަށް އެއްވެސް مَنْفَع އެއްވެސް ނުދޭ ތަކެއްޗަކަށެވެ. ބަލާށެވެ. ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމީ އެއީއެވެ.

(١٣) އޭނާ دعاء ކޮށް އަޅުކަން އެކުރަނީ އެއްޗެއްގެ منْفَع އައި ގާތަށްވުރެ ގެއްލުމާއި ގާތްވާ ހާލަތުގައެވެ. ކަލޭގެފާނު ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ހާލަތުމެ. ކަނޑައެޅިގެން نَصْر ލިބުނު ނުބައި ފުރެނވެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކުލަވާލާފައިވާ ނުބައިވެރިކުރާ ބަލިއްޔާފަދަ އެކަމަކު އެކުލެވިނަސީބުވާ ވާގޮތްވެސް ނުބައިވެރިވެގެންވާ نصر ލިބިފައެވެ. އަދި ނުބައި އެކުލެވިފައެވެ.(އެއީ އެއަށް އަޅުކަން އުޅެނިކުންމެއެވެ.)

(١٤) إيمان ވެގެން صالح عمل ކޮށްއުޅުނު މީސްތަކުން(ދަރާނުއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެމީހުން ސުވަރުގެ ވަރުދަވާމުޖެވެ. އެތަނެއްގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައިދެވިގެން އުޅުތްވެގެއް ހިތާއަތް ގޮސްގެން ކަނޑައޭ އެމީހުން ވަރުދަވާމުޖެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ.

(١٥) اللّه تعالى – محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް نَصْرُ ނުދެއްވާނެކަމަށް ހިތަށްއުފެދި، (އެކަލާނގެ ފާނަށް ދަރުމަވެރިކަމުގެ حسد ވެރިވާނެ) ފަހެ އޭނާ ގެގެ ފުރާޅުގައި ވާގޮތަށް އަޅުވާށި (ދޮންގަނޑު އޭނާ ބަނދެ ދެންޖެހޭ ފަރާތަށް) އޭނާ އެވަގުތު ކަނޑާލާފައެވެ. (އެބަހީ: އޭނާ ހުރިހާ އެއްޗެހީގެ ހަޅުތަތް އެއްވެސް ވާކަށް ނުޖެހިގެންނެވެ.) ދެން އޭނާ އެކަމާ ބަދަލުކުރަން އަދި ގެދޮރު حيلة އަށް ބަލާށެވެ. ފަހެ އެކަންތަކުން އޭނާ ރުއްސަވާފައި ހުރިހާކަމަކަށް ހިތާހިތުން حسد ވެރިކަމުން ކަމަކަށް ނުކުތްކުރެވިއްޖެއެވެ؟ އެކަން އޭނާގެ ރޫޙަށް ތިމާއަށް ގެނުއްސެވެ. (މިއާއެއްގެ تفسير އަދި މިފަދަދަތުތަކަށް ލިބިވެއެވެ.)

(١٦) އަދި އެފަދައިން (އެބަހީ: ރަސޫލުއްލާހުގެ قدرة ގެ މައްސަލަތަކުގައި ތެދުވެރިވާ މުޢުޖިޒާތަކުގެ ރަސޫލުއްލާހުގެ حجّة ގެމަތީ دليل ގެ بيان ކުރިފުދޭ ލަފްޒުތަކެއް) ރަސޫލުއްލާހުގެ އެކަލާނގެ ފާނަށް (އެބަހީ: محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއި حجّة ތަކެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ۝١٧ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ۝١٨ ۞ هَـٰذَانِ خَصْمَانِ ٱخْتَصَمُوا۟ فِى رَبِّهِمْ ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ ٱلْحَمِيمُ ۝١٩

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީހުން. ❁ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވި މީހުންނާއި. ❁ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ = އަދި صَابِى ދީނާއި. (އެއީ ތަރިތަކަށް ނުވަތަ ملائكة ންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ. والله أعلم) ❁ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ = އަދި نصارى ދީނާއި. ❁ وَٱلْمَجُوسَ = އަދި مَجُوسِى ދީނާއި. (އެއީ އަލިފާނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.) ❁ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ = އަދި شريك ކުރި މީހުންނާއި. (ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވައި فَيْصَلَة ކުރައްވާ ދެއްވާނެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މި.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ (އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ) މައްޗަށް. ❁ شَهِيدٌ ۝١٧ = ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ ކަލޭގޮތް ދެނެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟) ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ يَسْجُدُ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް سَجِدَة ކުރެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް سجدة ކުރެއެވެ) ❁ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ބައެއް (ملائكة ބޭކަލުން) ❁ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ބަޔަކާއި.(މަޚްލޫޤުން) ❁ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ = އަދި އިރާއި ހަނދާއި ތަރިތަކާއި. ❁ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ = އަދި ފަރުބަދަތަކާއި ގަސްގަހާގެހިއްސާއި އަދި އެންމެހާ ދިރޭތަކެއްޗާއި. ❁ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނުގެ ގިނަބަޔަކާއި. (އެއީ مؤمن ންނެވެ.) ❁ وَكَثِيرٌ = އަދި ގިނަބަޔަކުވެއެވެ. ❁ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب حقّ ވެއްޖެވެ. ❁ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ = އަދި اللّه އެމީހަކު ނިކަމެތިކުރައްވައިފި ބައެއްޗެއްކުރައްވައިފިއްޔާ. ❁ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ = ފަހެ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް مُكْرِم އަކު ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އޭނާ މާތްކޮށްދޭނޭ ޝަރަފުވެރިކޮށްދޭނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކުރައްވައެވެ. ❁ مَا يَشَآءُ ۩ ۝١٨ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ ކަމެއް. ❁ ۞ هَـٰذَانِ خَصْمَانِ = މި ދެ خَصْمُ ންނެވެ. (ދިރިއުޅުމުގެ ދެބައިކުރާ ދެފަރާތުންނެވެ.) ❁ ٱخْتَصَمُوا۟ فِى رَبِّهِمْ =

އުބައިމީހުންގެ ربّ އާއިމެދު އެމީހުން ޚަޞަމަކުރުމުގެ ދެބަސްވިއެވެ. ❁ فَالَّذِينَ كَفَرُواْ = ފަހެ ކާފަރުވީ މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) ❁ قُطِّعَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައިލެވޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ކަނޑާފައިވާނެއެވެ.) ❁ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ = އަލިފާނުގެ ހެދުންތަކެއް. ❁ يُصَبُّ = އަޅާ = އޮއްސާލާނެއެވެ. ❁ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ = އެމީހުންގެ ބޯތަކުގެ މަތިން. (އެމީހުންގެ ބޮލުން) ❁ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ = އަންގޮޅި ހޫނުކަން ގަދަ ފެން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުންނާއި އަދި يَهُودى ދީނަށްގޮސްވި މީހުންނާއި އަދި صَابِي އިންނާއި އަދި نَصَارى އިންނާއި مَجُوسِي ންނާއި އަދި شَرِيكُ ކުރި މީހުންނާއި މި އެންމެންގެ ދެމެދުގައި اللّٰه تعال قيامة ދުވަހުން فيصلة ކުރައްވައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالىﷻ ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ހާޒިރުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. صابى ންނަކީ سَمَاوِي އެއްވެސް دين އެއް قبول ނުކުރާ ބައެއްކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ ތަރިތަކަށް ނުވަތަ މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(١٨) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކުގައިވާ ބިމުގައިވާ އެއްޗެހި اللّٰه تعالى އަށް سجدة ކުރައްވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (އުޑުތަކުގައިވާ މީހުންނަކީ ملائكة ބޭކަލުންނެވެ. ބިމުގައިވާ މީހުންނަކީ އިންސާނުންނާއި ޖިންނިންނެވެ. ދެންވެސް އެހެނިހެން خَلق ތަކެވެ.) އަދި އިރާއި ހަނދާއި ތަރިތަކާއި ފަރުބަދަތަކާއި ގަސްގަހާގެހިއާއި އަދި دَابَّة ތަކާއި އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބަޔަކާއި (އެއީ މުއުމިނުންނެވެ.) މިހުރިހާތަކެތިވެސް اللّٰه އަށް سجدة ކުރެއެވެ. (މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން سَجِدَة ކުރާބަޔަކީ مؤمن ންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب حقّ ވެއްޖެ ގިނަބަޔަކުވެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއި ނިފާޤުވެރިކަމުންނެވެ.) އެކަމަކު އެމީހުންގެ ހިތްހެޔޮކޮށް اللّٰه އަށް سجدة ނުކުރެއެވެ. އަދި اللّٰه އެމީހަކު ދެރަކުރައްވާ إهانة ތެރި ކުރައްވައިފިމީހަކު ދަންނައެވެ. އެމީހަކު މާތްކޮށް ބޮޑުޝަރަފުވެރިކުރާނެ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެދިވޮޑިގެންވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ.

(١٩) މިއީ ދެ خَصْمُ ންނެވެ. (އެބަހީ އަނބުރާލާ ދެމެދުގައި حُجّة قائم ކޮށް ދެކޮޅުހެދި ދެބައިމީހުންނެވެ. މި ދެ خَصْمُ ންނަކީ ކޮންބައެއްކަމާމެދު مفسّر ންގެ ދެމެދުގައި ތަފާތު خيال ތަކެއްވެއެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ: بَدر ހަނގުރާމަދުވަހު ދެފަރާތުން مُبَارَزَة އަށް ނުކުތް مؤمن ންނާއި ކާފަރުންކަމުގައެވެ. އަނެއްބަޔަކު ވިދާޅުވަނީ އެއީ مؤمن ންނާއި أهل كتاب ންނަކަމުގައެވެ. އަދި މިނޫންގޮތަކަށްވެސް ބަޔާންކޮށްފައެވެ). والله أعلم بالصّواب .

يُصْهَرُ بِهِۦ مَا فِى بُطُونِهِمْ وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَـٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَـٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَـٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

ލަފްޒުމާނަ

يُصْهَرُ بِهِۦ = އޭގެ ސަބަބުން ވިރިގެން އުނގެން ފައިބާނެއެވެ. ❁ مَا فِى بُطُونِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަނޑުތެރޭގައިވާތަކެތި. (ބަނޑުގައިވާ ގުނަވަންތައް) ❁ وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ = އަދި ހަންތަކާއި. ❁ وَلَهُم مَّقَـٰمِعُ = އަދި އެމީހުންނަށް ތަޅާނެ މުގުރުތަކެއްވެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ބޮލުގައި ތަޅާ މުގުރުތަކެވެ.) ❁ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ = ދަގަނޑުންވާ. ❁ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ = އެމީހުން އެދޭ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި. ❁ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا = އެމީހުން އެތަނުން (އަނދަރާއިން) ނުކުތުމަށް.❁ مِنْ غَمٍّ = ހިތާމައާއި ވޭނުން.❁ أُعِيدُوا۟ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނަށް އިއާދަކުރެވޭނެއެވެ. ތޮޅުވޭނެއެވެ. ❁ وَذُوقُوا۟ = (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަތިވެގެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ! ❁ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވައްދަވައެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އީމާންވެގެންވާ صالح عمل ތައްކޮށް މީސްތަކުން. ❁ جَنَّـٰتٍ = ސުވަރުގެތަކަށް. (ސުވަރުގެ ބަގީޗާތަކަށް) ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައިހިނގާފައިވާ. ❁ يُحَلَّوْنَ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާ ގަހަނާ އެޅުވޭނެއެވެ.❁ مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ = ރަނުގެ އަތުގައިލާން. ❁ وَلُؤْلُؤًا ۖ = އަދި މުތުފުށުންނާއި. ❁ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا = އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ ލިބާސަކީ. ❁ حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ = ހަރީރެވެ.❁ وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ = އަދި އެމީހުންނަށް މަގުދެއްކެވުނެވެ އެންމެ (ރަނގަޅުބަހަށް) އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައިފިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން (އެއީ لاَ اِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ އެވެ.) ❁ وَهُدُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް (ރަނގަޅުބަހަށް) މަގުދައްކަވައިފިއެވެ. ❁ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ = حمد ލިބި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ (ތައުޙީދާ) މަގަށް (އިސްލާމް ދީނަށް). ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ❁ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން (އެހެންމީހުން) اللّٰه ގެ މަގުން ހުރަސްއަޅާ (އެބަހީ ބަންދުކޮށް) ❁ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = އަދި مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި. (އެތަނަށް މީހުން އަރައިރުން ހުއްޓުވާ)

❁ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ = އެތަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ.❁ لِلنَّاسِ سَوَآءً = މީސްތަކުންނަށް ހަމަހަމަޔަށްއެކަމުގައި.❁ ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ = އެތާ ދިރިއުޅޭ މީހުންނާއި އަދި އެހެން ރަށްރަށުން އަންނަމީހުންނާއި. ❁ وَمَن يُرِدْ فِيهِ = އަދި އެތާނގައި قَصْدُ ކޮށްފިމީހާ. (ހިތްކޮށްފިމީހާ) ދަންނައެވެ. ❁ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިވެގެން حقّ އާއި ދުރަށް ޖެހުމެވެ. ❁ نُّذِقْهُ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަހަދައްކަވާހުށީމެވެ. ❁ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އާދެ ސަބަބުން (އެޔުން ބަނޑުގެ ނާރިގަނޑު ތުއްތުވާވަރަށް ފިޔަވަޅުއިޅުވި) ބަނޑުގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެހައި ބޮލުތަކުލާހިތިކަކޮށްލައި ވިރުވައިލައެވެ. އަދި ވިއްޔެން ބާރިދެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހަންގަނޑުވެސް ބާރިދޭއެވެ.

(٢١) އަދި (އެމީހުންގެ ގައިގާޅުޖެހުމަށް) އެމީހުންނަށް ދަގަނޑު ހަނގުރިތަކެއްވެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން އެނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ގެ ވޭނާ ހިތާމައިގެ ސަބަބުން އެތަނުން ނުކުންނަން ހިތާމާ ކޮށްފާ ފަހަރަކު އެމީހުން އެތަނަށް ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ. (ނަރަކައިގެ زَبَانِيَّ މަލާއިކަތް ބާކަވުން އެހަށްފުރިތަކުން އެމީހުންގެ ބޮލުގައި ތަޅާ އެތަނަށް އަނބުރާ ފޮނުވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ބަލަށްވާށެވެ!

(٢٣) إيمان ވެގެން صَالح عمل ތަށް ކުރިމީހުން (قيامة ދުވަހުން) އެތަނެތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގާ ބަގީޗާތަކަށް އެބަހީ: ސުވަރުގެތަކަށް ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުން ވައްދަވާހުށްޓެވެ. އަދި ރަނާއި ރަނުމުތުގެ އުޅާބެ އެމީހުންނަށް އަސުވަރުތަކުގައި އަޅުވާނެއެވެ. އަދި އެސުވަރުގެތަކުގައި އެމީހުންގެ ލިބާހަކީ ފަށުލި ފޭރާމެވެ.

(٢٤) އެމީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް) އެމީހުން ރަނގަޅުބަސްތަކާ ބަދަލުވުން އެބަހީ: لاَ اِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ ގެ ކަލިމައަށް މަގުދައްކާދެއްވުން ވިއެވެ. (އެބަހީ: كلمة ތައް ނިޔާކުރަށްޓައްގެއްލެވިތް عمل ކުރުމުގެ توفيق ލިބިދެއްވުން ވިއެވެ.) އަދި އެއީ حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ اللّٰه ގެމަގަށް (އިސްލާމް ދީނަށް). މަގުލިބިދެއްވުން ވިއެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުންނާ (އަދި އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް) اللّٰه ގެ މަގު ބަންދުކުރި އަދި مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް މީސްތަކުން އަރައިނުގަތުމަށް ބަންދުކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެގޮތަކަށް މަގުވެގެން ހިނގަގެއްލިހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެވެ.) އެ مسجد الحرام އަކީ އެތާނގައި قائم ވެތިބޭ އުރުނދެ މީހުންނާއި އަދި އެހެން ރަށްރަށުން އަންނަ މީހުންނާއި އެކުއެކަށް ހަމަހަމަވެގެންވާ ތަނެކެވެ. އެއީ އެންމެހައި مسلم ން ހަމަހަމަ ތަނެކެވެ. އަދި އެތާނގައި އަނިޔާވެރިވުމުގެ ގޮތުން حقّ އާއި ދުރަށް ޖެހުމަށް قصد ކޮށް ހިތްކޮށް ވީއެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ދައްކަވާހުށީމެވެ. (އެބަހީ: އެތާނގައި އަނިޔާވެރިވުމަށް ވިސްނާ ހިތުމަތީގައިވެސް އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަދައްކަވާހުށީމެވެ. އަދި އެއާ އަނިޔާވެރިކަމެއް ހިންގައިފިނަމަ ކިހާވަރަކަށް ކަމުދާނެބާވެ؟)

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَـٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَـٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَـٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم عليه السّلام އަށް بيان ކޮށްދެއްވައި އަންގަވައިދެއްވިހިނދު. އެކަން ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ! ❁ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ = ގެދޮރުގެ ތަން / ގެދޮރު ހުރިތަން. ❁ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا = (އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު މިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްވެސް ތަކެއްޗެއް شريك ނުކުރާށެވެ. ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ. ❁ وَطَهِّرْ بَيْتِىَ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ގެދޮރު طاهر ކުރައްވާށެވެ. ❁ لِلطَّآئِفِينَ = طواف ކުރާމީހުންނަށް. ❁ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ = އަދި قيام ކޮށް ركوع ކޮށް سَجدَة ކުރާ މީހުންނަށް. (އެބަހީ: ނަމާދުކޮށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނަށް.) ❁ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ = (އޭ إبراهيم ގެފާނެވެ!) އަދި މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ! إعلان ކުރައްވާށެވެ! ❁ بِٱلْحَجِّ = حجّ އަށް / حجّ އަށް އައުމަށް / ގެދޮރު قصد ކޮށްގެން އައުމަށް. ❁ يَأْتُوكَ رِجَالًا = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (ގެދޮރު ކައިރިއަށް) އެމީހުން ފައިމަގުމަތީ އަންނާނެތެވެ. ❁ وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ = އަދި އަނގަތޮޅި ބަނޑުހިނދި ކޮންމެ جمل އެއްގެމަތީ. (އެބަހީ: ސަވާރުވެގެން) ❁ يَأْتِينَ = އެތަކެތި އަންނަހުއްޓެވެ. ❁ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރު ކޮންމެ ހިސާބަކުން ދުރު ކޮންމެ މަގަކުން. ❁ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَـٰفِعَ لَهُمْ = އެއީ އެމީހުންނަށް (ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ) مَنْفَعَ ތައް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގެ ނަންފުޅު ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ. اللّه ހަނދާން ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ❁ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި عَيَّنْ ވެގެންވާ ދުވަސްވަރުތަކެއްގައި. (أَيَّام التشريق ގެ ދުވަސްވަރުތަކުގައި. މިސާލަކަށް) ❁ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم = އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުގުން. (ރިޒުގުގެ ސަބަބުން). ❁ مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَـٰمِ ۖ = نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ فَكُلُوا۟ مِنْهَا = (އެމީހުންނަށް އެންމެގޮތްލުމަށް.) ކަތިލުމުން އޭގެން ކައިހަދާށެވެ! ❁ وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ = އަދި ދަތިކަމުގެ ބޭނުންތެރިކަމުގައި ހުރި فقير ނިކަމެތިންނަށް އޭގެން ކާންދޭށެވެ! ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު ހުރިތަން ދައްކަވައިދިނު ހަނދުމަކުރު ކުރައްވާށެވެ. (އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާންގެވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެކަށްޗަކާވެސް شريك ނުކުރާށެވެ. ބައިވެރިނުކުރާށެވެ. އަދި طواف ކުރާމީހުންނާއި ނަމާދުގައި قائم ވެތިބޭ މީހުންނާއި رُكوع ކޮށް سَجدَة ކުރާ މީހުންނަށް އެބަހީ: އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު طاهر ކުރައްވާށެވެ. (شرك އާއި بدعة އާއި އެންމެހައި ހަޑިހުތުރު ކަންކަމުން كَعْبَةُ الله طاهر ކުރައްވާށެވެ.)

(٢٧) (އެ إبراهيم عليه السّلام އެވެ.) حجّ އަށް އައުމަށް ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލައްވާ إعلان ކުރައްވާށެވެ. (حجّ އަށް އައުމަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި كَعْبَة الله (ގެފުޅު) قصد ކޮށްގެން އައުމެވެ.) ދެން އާދުން މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ފައިމަގުގައްޔާއި އަނގަބުރު ޖަމަލުތަކުގައި (އެބަހީ: ސަވާރުވެގެންނާއި) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (ގެފުޅު قصد ކޮށްގެން ދުރު ހިސާބުން އަންނަ ހުއްޓެވެ.)

(٢٨) އެއީ އެމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ مَنفع ތަށް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި (يعنى: أَيَّامُ التَّشْرِيق ގެ ދުވަސްތަކުގައި) އެމީހުން الله އަށް ذِكر ކޮށް އެކަލާނގެ ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި نَعَمْ ސޫފީގެ ޖަނަވާރު ސަބަބުންނެވެ. (ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވާފައެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެތީން ކައިކާށެވެ. އަދި ގޮތްހުސްވެ ބޭނުންތެރިވެފައިވާ فقير ނިކަމެތި އެއިން ކާންދޭށެވެ.

ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾ حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ = ދެން އެމީހުންގެ ހަޑިތައް ފިލުވާށުވެ. (އެއީ إحْرام ބަނދުވުމުގެ ސަބަބުން ވެރިވެފައިވާ ހިރަފުހާ ދިގުވެފައިވާ އިސްތަށިފަދަ އެއްޗެހި ފިލުވުމެވެ. މީހުން އިސްތަށްޓަށް ކަތުރާލުން ހިފަހައްޓާފައި ބޭއްވުމެވެ. ނުވަތަ ކޮށުމެވެ.) ❁ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ = އަދި އެމީހުން ނަދުރުތައް ފުއްދަދޭށެވެ. (މީގެ މުރާދަކީ حجّ ގައި ކަތިލާން ނިޔަތްގެންނެވި ކަތިލާށެވެ! قربان ކުރާށެވެ!.) ❁ وَلْيَطَّوَّفُوا = އަދި އެމީހުން طَوَاف ކުރާހުށިކަމެވެ. (އެއީ طَوَافُ ٱلْإِفَاضَة އެވެ.) ❁ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ = ޤަދީމީ جَبَّارُ ންގެ ހިފައިންވެސް ރައްކާތެރިކުރައްވާ މިނިވަންކުރައްވާފައިވާ ދުވަސްވީ ގެފުޅުގައެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ: (އެބަހީ: ހަޑިތައް ފިލުވުމާއި ذبح ކުރުމާ ގުޅިގެން طواف ކުރުމާއި މިފަދަ ކަންކަމަކީ حجّ ގެ واجب ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަންތައްތަކެވެ.) ❁ وَمَن يُعَظِّمْ = އަދި މާތްކޮށްހިތާ قدر ކުރެއްވިހާ ❁ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حرمة ތަކަށް. (އެއީ: مكّة އާއި حجّ އާއި عمرة ގެ ކަންތަކާއި އަދިވެސް އެފަދަ ކަންތަކެވެ.) ❁ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ = ފަހެ އެކަން އޭނާއަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ عِندَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައި. ❁ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް نَعَم ޖިންސު حلال ކުރެވިގެންވެއެވެ. ❁ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (މަނާކަމުގައި ތިލާވަތްކުރެވޭ ތަކެތި މެނުވީ.) ❁ فَٱجْتَنِبُوا ٱلرِّجْسَ = ހަޑިހުތުރު އެއްކިބާވާ ދުރުވެގަންނާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ = ބުދުތަކުގެތެރެއިން. (އެބަހީ: ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދުރުވެގަންނާށެވެ.) ❁ وَٱجْتَنِبُوا قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾ = އަދި ދޮގުބަސް ބުނުމުން ދިރުބައިވިޔުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. ❁ حُنَفَآءَ لِلَّهِ = اللّٰه އަށް تَوْحِيد ސީދާކޮށްގެންވާ حال. ❁ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރާމީހުން ކަމުގައި ނުވާ حال . ❁ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް شريك ކުރެއްވިހާ. (ކަންނަކައެވެ.) ❁ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އޭނާ ވަކިން ވެއްޓުނު މީހަކު ފަދައެވެ. (ވެއްޓި މީހަކު ފަދައެވެ.) ❁ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ = ދެން ދޫނި އޭނާ

(ވެއްޓުމުގެކުރިން) ދޫނިޖަހައިގަނެ. ۞ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ = ނުވަތަ ވައި އޭނާ ވިއްސާރި މިހާރުވަރަށްގެންދެއެވެ. ۞ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ = ދުރުތަނަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަޅިތައް ސާފުކޮށްލާހުރިކަމެވެ! (އެއީ ބޮޅުފުތާއި ކަކުލުސްތައްތާއި ކިހިލިފަތި އިސްތަށި ފަދަ އިސްތަށި ކުރުކުރުމާއި ވިއްސާރިކަމަށް ބޭނުންވާ ބުރިތައް ކަނޑާލުން ފަދަ ކަންތައް.) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަދުރުތައް ފުއްދާށެވެ! އެބަހީ: ގެރިބަކަރި ކަތިލުންފަދަ ކަތިލުމަށް ކަމަށްވާ! قربان ކުރާށެވެ. އަދި ބޮޑުގެ ޖަހާބޭނުމާ ނަޒާޒާއިރުގެ ކިބައިން الله ތަޢާލާގެހައިރުގެ ތަރުޖަމާ ދުވަސްވީ قَدِيْم ގެދުވަހުގެ އެމީހުން طَوَاف ކުރާހުރިކަމެވެ!. އެއީ طَوَاف ٱلإِفَاضَة އެވެ. މިއާއެޑްޓިކުގެ މިވަނީ حجّ ގެ ބައެއް حكم ތަކުގެ އިޝާރާތްތަކެވެ. މިކަމުގެ تفصيل حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައިވެއެވެ.

(٣٠) އިސްލާމީ ކަންތައްތަކާ، (އެބަހީ: ބޯވުމާއި ވަގުތުސާކުރުމާއި – ކަތިލުމާއި - طواف ކުރުމާއި މިކަންކަމާ حجّ ގެ واجب ތަކެއްތުރިހުންގާ ކަންކަމެވެ. ގެރިބަކަރި ދާކަންކަން ހިނގުމާއި حُرمَة ތެރިވުމުގެ ހުކުން ކުރާ ކަންކަމެވެ.) އަދި الله ގެ حرمة ތަކަށް ދަމާކަން ހިނގާ قَدَر ކަށްދިކޮށް ދަތުރުކުރެވެ. ފަހު އެއީ އޭނާއަށް އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ހެވެވެ. (الله ގެ حُرمَة އަދި مكّة އާއި حجّ عمرة ގެ ކަންކަމާއި އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާފައިވާ އުޅުދުންތަކާއި މިފަދަ މިފަދަ ކަންކަމެވެ.) އަދި ކަތިލުމުގެމައްކަން މަސްވެރިންނާ ތަކެތި ކަލުގައި الله ޙަރާމްކޮށްފާ ތަކެތި ފިޔަވައި نَعَم ޖަހާއިން ބާވަތްތަކުން ކަތިލުމުގެ حلال ވެވިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ حلال ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. (މަރާތަކުގެ ކަލުގައި ބުލުވުމާ مائدة ސޫރަތުގައި بيان ކުރައްވާފައި އެވާ ތަކެއްޗެވެ.) ފަހު ބުދުތަކަށް ޢިބާދަތްކުރުމުން ކަތިލުމުގެ ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި ދޮގު ބަސްތަކުން ބުދުތަކުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުބަސްތަކުން ބުދުތަކުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި އެހެނިހެން މީސްމީހުންނަށްވެސް ދޮގު ނުހެދާށެވެ.)

(٣١) އެއީ އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރާމީހުންނަށް ނުވެމުން الله އަށް توحيد ސާފުކުރަނިވާ حال ގައެވެ. އަދި الله އަށް شريك ކުރި މީހާ ކޮންފަދައެއްތޯ؟ އޭނާ ވަނީ ވެއްޓެވިއްޖެއްވާ ދޫނިޖަހައިގަނެ މިހާ ފަދައެވެ. ނުވަތަ ދުރުހިސާބަކަށް ވައި ބުރުއްސައިގެންދިޔަ މިހަކު ފަދައެވެ. (ތަފުސީރާ އާޔަތް ބަލާ.)

ᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥᴥ

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

ލަފުޒުގެ މާނަ

ذَٰلِكَ = އެއީ އެބަހީ: މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ކުރެއްވި الله ގެ أمر އާއި ނަހީތަށް. ۞ وَمَن يُعَظِّمْ = އަދި ގަދަރުކޮށް ހިތާ قدر ކުރާހިނދު. ۞ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ = الله ގެ شَعِيْرَة ތަކަށް (އެބަހީ: علامة ތަކަށް) ޢިބާދަތްތަކުގައި ބުރުގަތުގެ ދުޢާތަށް - ޤުރުބާނީ ނުބައިނުން - توحيد އަދި ސުވާލުން - حجّ ގެ އަޅުކަން އަދާކުރުން - ގެރިއަދި ރަހިމާކުރުމަ جمل ބަގަރާތާއި ތަނބަވުރުކުރުން. ۞ فَإِنَّهَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމަކީ ގަދަރުކުރާ ހިތްތަކުގެ. ۞ مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ = (الله އަށް) ހިތުގެ ބިރުވެތިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ = ކަލޭމެންނަށް އޭގައި. (އެބަހީ: جمل ގައި) مَنْفَعَ ތަކެއްވެއެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެވޭނޭ މުއްދަތަކަށް. (އެއީ ކަތިލާވަގުތު ޖެހުމާއެވެ.) ۞ ثُمَّ مَحِلُّهَآ = ދެން އޭގެ ތަނަކީ (އެބަހީ: جمل ބަނޑުއެޅުވުން ހަމަވާނީ) ۞ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ = ގެދުގައި ހަމަވާނެއެވެ. (بَيْتُ العتيق އަކީ ގެދުގެވެ.) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް. ۞ جَعَلْنَا مَنسَكًا = قربان ކުރެވޭނެއްހެން - ނުވަތަ ديني ކަންތައް - މިފަދައިން ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. ۞ لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ = އެއީ އެމީހުން الله ގެ ނަންފުޅު (الله) ހަނދާންކުރުމަށެވެ. ذِكر ކުރުމަށެވެ. ۞ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم = އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން. ۞ مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَم ސޫފީގެ ޖަނަވާރުތަކުން. ۞ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ إله އަކީ އެއް إله އެކެވެ. ۞ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ = ފަހެ އެކަލާނގެ އަށް ކަލޭމެން ބޯލަނބާ (އިސްލާމް) ވާށެވެ. ۞ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ = އަދި (الله އަށް) ކިޔަމަންތެރި އަޅުކަންވެރިންނަށް ބުޝާރާތް خبر ދެއްވާށެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ (ކިޔަމަންތެރި އަޅުކަންވެރިންނީ) ۞ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ = الله ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ. ۞ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުން (الله އަށް ބިރުން) ތެޅިގަނެތް މީހުންނެވެ. ۞ وَٱلصَّٰبِرِينَ = އަދި އަދި ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. ۞ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ = އެމީހުންނަށް ލިބުނު ކަންކަމަށް (مُصِيبَة އަށް) ۞ وَٱلْمُقِيمِى

ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި އެއީ ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. ❁ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން (ތަކެތީން) ❁ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން ހަރަދުކުރެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެން އެވަނީ الله ގެ أمر އާއި نهي އެވެ.އެއީ އެކަލާނގެ شَعِيرَة އެވެ. އަދި الله ގެ شَعِيرَة ތަކަށް މާތްކަން ހިމާ قدر ކުރުން އެއީ الله تعالى އަށް ހިތްގައި އުފެދިދާއިމާ ބިރުވެރިކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. (މިދުންނެވި شَعِيرَة ތަކެތީގެތެރޭގައި ގެރިމަސް ހަދިޔާކުރުވާ جمل އާއި ގެރިބަކަރިވެއެވެ. އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓާ ރަނގަޅަށް ކާރިޔާ ރަނގަޅުކުރުންވެސްވަނީ އެ شَعِيرَة ތަކަށް إحترام ކޮށް قدر ކުރުމުގެ ތެރެއިންނެވެ.)

(٣٣) އަދި އެތަކެތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް مَنْفَعَ ތަކެއްވެއެވެ. ވަކި مدّة އަކަށެވެ. (އެވަގުތުތަކުގައި އޭގެ ކިރުގެ ބޭނުން ކުރުމާއި އޭގެ ބުރިކަރިމައްޗަށް ސަވާރުވުމާއި އޭގެ ގަހަނޑުގެ ބޭނުންކުރުމާއި މިފަދަ مَنْفع ތައްވެއެވެ.) ދެން އޭގެ مَحَلّ އަކީ ގެންދާން ތަނަކީ ގެޔެވެ. بَيْتُ العَتِيْق އެވެ.

(٣٤) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް قُرْبَان ކުރުން ތަނަވާއި ވަގުތެއް - دِيْنِي ކަމެއްގެއް ނުވަތަ عيد އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި نَعَم ސޫފީގެ ރިޒުޤުގެ نعمة ގެ މައްޗަށް އެމީހުން الله ހަނދުމަކޮށް އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެއްإله އެވެ.(އެއީ الله އެވެ.) ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ ބޯލަނބާށެވެ! އަދި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާ ބައެއްމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(٣٥) އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެ ސިފަތަކީ) الله ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖައުމާ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވަންނަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް ދިމާވާ مصيبة ތަކަށް ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން އެމީހުން ހަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. (ޒަކާތާއި صدقاة ދީ ހަދާމީހުންނެވެ..)

وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

وَٱلْبُدْنَ = އަދި جمل (ޖަމަލު) އަންގެން جمل އާއި އަންގެން ގެރިއަށް بَدَنَة ކިޔައެވެ.) ۞ جَعَلْنَٰهَا لَكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށަވަރުން އެހެއްދެވީމެވެ. ۞ مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ = އަލާމާތްތަކުން اللّٰه ގެ علامة ތަކެއްގެތެރެއިންނެވެ. ۞ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ = އޭގައި ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ކަށަވަރުންނެވެ. ۞ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا = ވީމާ ކަށަވަރުން އެއަށް اللّٰه ގެ ނަންފުޅު ގަންނަވާށެވެ! ۞ صَوَآفَّ = އެއްފަހި ބަންދުވެ އަރައިރުވެފައިވަނިކޮށް ކޮށެވެ ހުންނަ حال . (ކައިރިކުރުމަށް ތިބާއާގައި ކަވާރި بسم ކިޔައި دعاء ކިޔާށެވެ.) ۞ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا = ދެން އޭގެ އަރިމަތި (ބިމާއި) ޖެހިއްޖެއްޔާ (މަރުވެގެން ވެއްޓިއްޖެއްޔާ) ۞ فَكُلُوا۟ مِنْهَا = ކަށަވަރުން އެއިން ކާށެވެ! (އަމުރު: ކާއިކާއިގެން ކާށެވެ!) ۞ وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ = އަދި ބިމާ އަތުގައިވާ އެއްޗަކުން ފުއްދައިގެން ސަލާމް ނުޖެހޭ ހުންނަ فقير މީހާއަށް އެއިން ކާންދޭށެވެ! ۞ وَٱلْمُعْتَرَّ = އަދި ވަސްކާގެން ދިމާވާ މީހާ އަތުން ފިސާރީ. (އެކަމަކުވެސް ކާންދޭށެވެ! އަންހެއްވެސް ސަލާމް ނުޖެހޭ.) ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަށަވަރުން އެހެދެވި (نعم ސޫހި) ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ = ކަށަވަރުން شكر ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ = اللّٰه تعالى އަށް واصل ނުވާނެއެވެ. (އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ނުވެއެވެ.) ۞ لُحُومُهَا = އެއެތިގެ މަސް. ۞ وَلَا دِمَآؤُهَا = އަދި އެއެތިގެ ލޭވެސް. ۞ وَلَٰكِن يَنَالُهُ = އަދި އެކަމަކު އެކަލާނގެ حضرة އަށް واصل ވާނީ. (އެކަލާނގެ އަރިހުގައި ގަންނަވާ) ۞ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން تقوى ވެރިކަމެވެ. / إخلاص ތެރިކަމެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ سَخَّرَهَا لَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެއެތި ކިޔަމަންކޮށް ދެއްވިއެވެ. ۞ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް މަތިވެރިކަމާ އެކަލާނގެ قدر تَكْبِيرُ ކިއުމަށް. عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ =

އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިކަމަށްޓަކައި. ۞ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނު إحسان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި بَدَنَة (އެބަހީ: އަންހެންޖަމަލާއި އަންހެން ގެރި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ޚައްޤުކުރައްވައިފީ اللّٰه ގެ علامة ތަކުގެތެރެއިންނެވެ. އެތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހެޔޮކަމެވެ. އެތަކެއް ފައިދާވެއެވެ. (އަންހެންޖަމަލާއި އަންހެން ގެރީގެ މަހަކާ ބަނޑުވިލަރެއްޗެހި އެއިން އުމުރާތުރުކުރެވިސް ހާގެ ޖިންސު އެކަށެވެ.)

ދެންފަހެ އެތަކެތި ކަތިލުމަށްޓަކައި އެއްފަހި ބަނދުވި އަނގައިން ފޮއްގަނޑުގެ މަތީގައި ހުރެ (އެތަކެތި ކަތިލާ ވަގުތު) ކަތިލާއެއްވަން اللّٰه ގެ ނަންމަތިކުރާށެވެ. އެބަހީ: بسم ކިޔައި دعاء ކިޔާފައި ކަތިލާށެވެ! ދެން އެގެ އަރިކަށި ބިމުގައި ޖެހިއްޖެއްޔާ އެބަހީ: މަރުވެގެން ބިމަށްޖެއްސާ ދެން ކަލޭމެން (ކައްޗާ ކޮށިފުރަތަމަގެން) އެއިން ކާށެވެ! އަދި ބިމާގެ އަތުގައިވާ އެއްޗަކުން ކިއިސަކިއާ ފުރެއްޓައިފައިގެން ސަވާލުކުރަކައި ހުންނަ فقير މީހާއަށްވެސް އެއިން ކާންދޭށެވެ! އަދި މަސްކުރެއް ލިބޭތޯ ބިމާގެ ގާތަށް އައިސްއުޅޭ މިސްކީނުވެސް އެއިން ކާންދޭށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަކެތި އެބަހީ: نَعَم ސޫފީ ކަލޭމެނަށް ކިޔަމަންކުރުވައިދީ އެދުވައިންނެވެ. އެކަމުން ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٧) އެތަކެތީގެ މަހެއްވެސް އަދި އެތަކެތީގެ ލޭއިޔަރެއްވެސް اللّٰه ގެ حضرة އަށް واصل ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެއްޗަކުން އެކަލާނގެ ބޭނުންފުޅެއް ނުވެއެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ حضرة އަށް واصل ވާނީ އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންގެ ހިތައިން تقوى އެވެ. އެތަކެތި ކަތިލުމުގައި ކަލޭމެންގެ ހިތުގެ إخلاص ތެރިކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެތަކެތި ކިޔަމަންތެރިކުރުވައިދެއްވީ އެގޮތުގައެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ކަމެއްގެ ބާރުވެސް اللّٰه ގެ حضرة ގައިކަން އެކަލާނގެ އަށް ދަންނަވާލުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تَكْبِيْر ކިޔުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ: ކަލިމާ ވަޙުމު اللّٰه أكْبَرُ ކިޔުމަށެވެ. اللّٰه އަށް މަތިވެރި ހިތައި އެކަލާނގެއަށް قدر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވިކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُواْ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

މުފުރަދާތު

❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى دفاع ކުރައްވާނެތެވެ. ❁ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އީމާންވި މީހުންގެ ފަރާތުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ❁ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ = ގިނަގިނައިން خيانة ކުރާ އެއްވެސް މީހަކަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ.❁ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ = ކާފަރުވެރިކަން ބޮޑު. (اللّه ގެ نعمة އަށް ކާފަރުވުން ބޮޑު) ❁ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ = ހަނގުރާމަކުރެވޭ މީހުންނަށް (ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ) ހުއްދަދެއްވިއެވެ. ❁ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُواْ = އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމުން މީހުންނެވެ. ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُواْ = އެމީހުން އެއި ނެރުނު މީހުންނެވެ. ❁ مِن دِيَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން. ❁ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި. ❁ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނުމުގެތެރެން. ❁ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަހުރެމެންގެ ربّ އަކީ اللّه އެވެ. ❁ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ = އަދި اللّه ގެ دفاع ކުރެއްވުން މީސްތަކުންނަށް ނުވާނަމަ. ❁ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ކިބައިން. ❁ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ = صَوْام ތަކެއް ހަލާކުވެއްޖެއިހެވެ. (އެއީ رَاهِبُ ން އަޅުކަންކުރާ ތަންތަނެވެ.)❁ وَبِيَعٌ = އަދި نصارى ންގެ ފައްޅިތަކާއި.❁ وَصَلَوَٰتٌ = އަދި يهودى ންގެ ފައްޅިތަކާއި.❁ وَمَسَٰجِدُ = އަދި إسلام ންގެ މިސްކިތްތަކާއި. ❁ يُذْكَرُ فِيهَا = އެތަންތާނގައި (އެމިސްކިތްތަކުގައި) ނަންގަނެވޭ. / ذِكر ކުރެވޭ.❁ ٱسْمُ ٱللَّهِ اللّه ގެ ނަންފުޅު. ❁ كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން. ❁ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه نصر ދެއްވާހުށްޓެވެ. ❁ مَن يَنصُرُهُۥٓ = އެކަލާނގެއަށް نصر ދޭމީހަކަށް. (އެކަލާނގެ دين އަށް نصر ދޭމީހަކަށް) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى (އެކަލާނގެއަށް) إيمان ވެރިވުންގެ ފަރާތުން دِفَاع ކުރައްވައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން خيانة ތެރިވާ ކާފިރުކަލުންނަށް އެކަކަށްވެސް ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٩) ހަނގުރާމަވެވޭ މީހުންނަށް (ހަނގުރާމަކުރުމުގެ) އިޒުނަދެއްވިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވުން މީހުންނެވެ. (މިއީ مشرك ންގެ އަނިޔާތަކުން دفاع ކުރުމަށްޓަކައި مؤمن ން އާ مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ދެއްވި ފުރަތަމަ ހުއްދައެވެ. އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم هجرة ކޮށް މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ފަހުގައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވުމަށް الله تعالى ކުޅަދުންވަންތަކަމާއިއެކު ވޮޑިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٤٠) އެމީހުންނަކީ އެބައި: އަނިޔާ ލިބިގެން މީހުންނެވެ، ތިމަންނަމެންގެ ربّ އަކީ ހަމައެކަނި الله އާ ބުނުން ނޫން އެހެންއެއްވެސް ސަބަބެއްނެތި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި އެމީހުންގެ ގެދޮރުވެރިކަމުން ނެރުނު މީހުންނެވެ. (މިއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުން الله އަށް إيمان ވެ އެކަލޭގެފާނާ تبع ވި مكّة ގެ أهل ވެރިންނެވެ. مشرك ންގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާތައް ލިބުނު މީހުންނެވެ.) އަދި މީސްތަކުން އެއްބަޔަކުގެ ކިބައިން އަނެއްބަޔަކު دِفَاع ވެވުނުކަމަށް الله ފައްސާވައި ނުލައްވާނަމަ رَاهِب ން އަޅުކަންކުރާ އަންގޮޅިތަކާއި ފައްޅިތަކާއި نَصَارى ން އަޅުކަންކުރާ ތަންތަނާއި يهودى ންގެ ފައްޅިތަކާއި އަދި އެތަންތާނގައި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރެވޭ އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރެވޭ مسلم ންގެ މިސްކިތްތަކާއި މިއެންމެހައި ތަންތަން ހަލާކުވެ ނެތިގެން ހިނގައްޖައީހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ دين އަށް نصر ދިން މީހަކަށް الله އެމީހަކަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَـٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَـٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَـٰفِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

ލަފުޒުތައް

ٱلَّذِينَ = އެމީހުން (އެބަހީ: އެއަނިޔާ ލިބުނު މީހުން.) ۞ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބިމުގައި تَمْكِينُ ކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ. އެބަހީ: ވަޒަންވެރިކުރުވައި ހަމަޖައްސަވައިދެއްވައިފިއްޔާ. أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. ۞ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ = އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރެއެވެ. ۞ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ = އަދި مُنْكَرَاة ތަކުން ނަހީކޮށް މަނާކުރެއެވެ. ۞ وَلِلَّهِ عَـٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ = އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ ނިމުންވެގެންވާ (جَزاء ދެއްވުން) خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. ۞ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިނަމަވެސް. ۞ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިން (مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން) ދޮގުކުރިއެވެ. (رسول ދޮގުކުރިއެވެ.) ۞ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ = نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި عاد ބައިމީހުންނާއި އަދި ثمود ބައިމީހުންވެސް (އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރިއެވެ.) ۞ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި އަދި لوط عليه السّلام قوم ގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَأَصْحَـٰبُ مَدْيَنَ ۖ = އަދި مَدْيَنُ أهل ވެރިންވެސް (އެމީހުންގެ رسول) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ދޮގުކުރެވުނެވެ. ۞ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَـٰفِرِينَ = ފަހެ ކާފިރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަސްވެގެންދެއްވައި مُهْلَة ދެއްވީމެވެ. ۞ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ۞ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންކާރުކުރުން ބަދަލުހިއްޕެވުން ހުރީ ކޮންފަދައަކުންކަން (ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.!) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: އިމާންވީމީހުންނަކީ މިމުސްލިމުންނަށް ބިމުގައި ބާރުދެއްވައި تَمْكِين ކޮށްދެއްވައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވައިފިއްޔާ އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާނެއެވެ. އަދި ޒަކާތްދޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރާނެއެވެ. އަދި منكراة ނަހީކުރާނެއެވެ.(މިއާޔަތުގައި އެވަނީ މިސްލިމުންނަށް ހެޔޮވާހަކައެވެ.) އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ ނިހާޔަތު خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. (ކަންކަމުގެ جزاء ދެއްވުން އޮންނާނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.)

(٤٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އަދި އެމީހުން – يعني: مكّة ގެ مشرك ން – ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިޔަސް (އެހެންވީއިރު އަދި ހާސްވެލައްވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި އަދި عَاد ގެ މީހުންނާއި ثَمُود ގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި رَسُول ބޭކަލުން) ދޮގުކުރިއެވެ.

(٤٣) އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި لوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި رسول ން) ދޮގުކުރިއެވެ.

(٤٤) އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންވެސް (އެމީހުންގެ رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި موسى عليه السّلام ދޮގުކުރެވުނެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންވެސް އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ.)

ދެންފަހެ މިއުންމަތުގައި أمّة ތަކުގެ ކާފިރުންނަށް މިމުޝްރިކުންނާގެ އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ދެއްވައި ދެން ހިފެއްވީމެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޭރު މިމުޝްރިކުންގެ إنكار ވާގޮތް ކިހާވަރަށް ނުހަނު ބޮޑުވެފައެވެ!. (ކަލޭގެފާނުގެ أمّة ގެ މީހުންނަށްވެސް ހަމަ އެގޮތްވެދާނެއެވެ. އެބަހީ: އެ أمّة ތަކުގެ ކާފިރުން ހަލާކުކުރެއްވީ رسول އާއިމެދު ކުފުރުވެ رسول ދޮގުކުރިކަމަށްވާނަމަ ވެސް ހަމަ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށްވެސް ހަމަ ވިއްޖެއެވެ.)

فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

ލުޣަވީ

فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ = ކިތަ ރަށެއްރަށް ހަލާކު. ❁ أَهْلَكْنَٰهَا = އަހަރެންމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁

وَهِىَ ظَالِمَةٌ = އަހަރެންމެން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حَال (އަހަރެންމެންގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حَال) ❁

فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا = ފަހެ އަހަރެންމެންގެ ބިންތަކުގެމަތީގައި (އަހަރުގެ ފުރާޅުން) ވެރި ވީރާނާވެގެންވާ

حَالُ. ❁ وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ = އަދި ދޫކޮށްލެވި ބޭނުންކުރެވިގެންވާ ވަޅެއް. (އަދި ބޭނުންކުރެވިގެންވާ ހިތައްވަޅު

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީންކަމުގެ؟ ❁ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ = އަދި ގަދަފަދަ ވަރުގަދަ (ހިތައް)

ގަނޑުވަރު ހަލާކުކުރެއްވީންކަމުގެ؟ ❁ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަގައި އެމީހުން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ

ދަތުރުކުރުމެއް ނުކުރާނޭތޯއެވެ؟ ❁ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ = ދެން އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއްވުމަށް. ❁ يَعْقِلُونَ

بِهَآ = އެހިތްތަކުން އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ❁ أَوْ ءَاذَانٌ = ނުވަތަ ކަންފަތްތަކެއް. ❁ يَسْمَعُونَ بِهَا

= އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން އަޑުއަހާ ގެތުމަށް. ❁ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ލޯތައް

ކަނުވެ އަނދިރި ނުވެއެވެ. ❁ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހިތްތައް އަނދިރިވެ

ކަނުވެއެވެ. ❁ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ = މޭތެރޭގައި ހުރިހިތްތައް. ❁ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ = އަދި

عَذَاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ❁ وَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ = އަދި اللّٰه

އެކަލާނގެ وعد ފުއްދެވުމަށް خِلاف ވެވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ. ❁ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ = އަދި (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.)

ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެންމެ ދުވަހެއް. ❁ كَأَلْفِ سَنَةٍ = އަހަރާސް އަހަރުދުވަހެވެ. ❁ مِّمَّا

تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ގުނާ عدد ކުރާ. ❁ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ = އަދި ހިތައް ރަށެއްހެވެ؟

❁ أَمْلَيْتُ لَهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަހަރެންމެން. (އަހަރެންގެ أهل ވެރިންނަށް) مُهْلَةُ ދެއްވައި ލަސްކުރެއްވީ

(عذاب ލަސްކުރުއްވި) ❁ وَهِيَ ظَالِمَةٌ = ރަށްރަށް (އެބަހީ: ރަށްރަށުގެ أهل މީހުން) އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ❁ ثُمَّ أَخَذْتُهَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށް ހިފެއްވީމެވެ. (އެރަށުގެ أهل މީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)

❁ وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެނބުރި އައުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި ރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (އެބަހީ: ރަށްރަށުގެ أهل މީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال) ކިތައްކިތައް ރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) ރަށްރަށްވެސް ރަށްރަށުގެ ބިންގަނޑުތައް މަތިން ހަލާކުވެ ފުރޮޅި ބޮޑުބޯތަކުވެއްޖެއެވެ. އަދި أهل މީހުން ނެތި ބޭނުންކުރުން ދޫކޮށްލެވިފައިވާ ކިތައްކިތައް ވަޅު އަދި ހުސްވެފައިވާ ކިތައްކިތައް ބޮޑެތި ގަސްރު (މާޅޮސްތަކެއް) ދޫކޮށްލެވިފައިވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެފަދަ ވަރަށްގިނަ ތަންތަން ވެއެވެ. މިތަންތަނުން ދަސްވެގެން عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٤٦) ފަހެ އެމީހުން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުދަތުރުކޮށް ނުބަލަނީހެވެ. (އެބަހީ: رسول ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ދަރުމަވަންތަ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅު ހަދާ ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ ޙާލުން عِبْرَة حَاصِل ކުރުމަށްޓަކައި ބިމުގައި ހިނގާ ދަތުރުދަތުރުކޮށް ނުބަލަނީހެވެ.) އަދި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުދަތުރުކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ވިސްނާ فكر ކުރާނެ ހިތްތަކެއް އެމީހުންނަށް ލިބިގަންނާނެއެވެ. ނުވަތަ ހަމަޖެހޭ ކަންފަތްތަކެއް ލިބިގަންނާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ލޯތަކެއް ކަނުވާ އަނދިރިވެއެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބޭނުންވާމަތީގެ މަގުމަތީގައިވާ ހިތްތަކެއް ކަނުވާ އަނދިރިވެގެންވަނީއެވެ.

(٤٧) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ން عذاب އަވަސްކުރުމަށް ކަނޑައެޅުން އެދެނީއެވެ. (ނަމަވެސް الله އެކަލާނގެ وعد ކުރައްވާފައިވާ ވަގުތެއްވުމުން) الله تعالى އެކަލާނގެ وعد ފުރުއްވުމުގައި خلاف ވެވޮޑިގެން ނުވާނެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެ وعد ފުރުއްވާނީ ވަގުތު ޖެހުމުން އެކަމެއް ހިނގާވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅުން ރبّ ގެ حضرة ގައި އެންމެ ދުވަހަކީ ކަނޑައެޅުން ދުނިޔޭގައި عَدَد ކުރާ އަހަރުގެ އެއްހާސް އަހަރެވެ.

(٤٨) އަދި އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ތިމަންރަސްކަލާނގެ مُهْلَة ދީ ލަސްކުރެއްވި ކިތައްކިތައް ރަށްރަށް ވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ރަށްރަށުގެ أهل މީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާއިރުވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސް ނުކުރައްވައި ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ވެއެވެ.) ދެން مُهْلَة ދެއްވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެއްވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެނބުރި އައުންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِىٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ކަނަވާ ކަމަކީ. ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْر އަކު ކަމުގައެވެ. ބިރުގެންނެވުމުގެ ބޮޑުކަމު ކަމުގައެވެ. ❁ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ތަކުރި. ❁ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސެވުން ހުންނެވެ. ❁ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ = ޝަރަފުވެރިވާ ރިޒުޤާއި. ❁ وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ = އަދި މަސައްކަތްކުރި މީހުން. ❁ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގައި باطِلُ ކުރުމަށް / ނުކުޅެދުންތެރިކުރުމަށް.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ❁ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ مِن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رَسُول ބޭކަލަކު. ❁ وَلَا نَبِىٍّ = އަދި نَبِى ބޭކަލުންވެސް. (ނުފޮނުއްވަމެވެ.) ❁ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ = އެބޭކަލަކު ކިޔަވާ ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ ❁ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އާ. އެކަމުގައި ލުމެވެ / ވަސްވާސްދިނުމެވެ. (بَاطِل ވާހަކަ ވަސްވާސްދިން.) ❁ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ = އެބޭކަލަކު ކިޔަވާ ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް. ❁ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ = ފަހެ ފުސްސަވައެވެ اللّه تعالى بَاطِلُ ކުރައްވައި مَنْسُوخُ ކުރައްވައެވެ. (ނައްތާލައްވައެވެ.) ❁ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އެވައްދާލި بَاطِل ވާހަކަ. ❁ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ ۗ = ދެން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. (بَاطِل ވާހަކައިން ސާފުކޮށް ރައްކާތެރިކޮށް خالص ކުރައްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ = އަދި اللّه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި حكمة ވެރިވަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لِّيَجْعَلَ ❁ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ = އެއީ شيطان އެ ވައްދާލި ވާހަކަ އެކަލާނގެ ލައްވާވުމަށެވެ. ❁ فِتْنَةً = فِتْنَة އެއް ކަމުގައި / މަލާމާތުގެ ކަމެއް ކަމުގައި. ❁ لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ =

އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި މުނާފިޤުކަމުގެ ބަލިކަންވާ މީހުންގެ. ۞ وَٱلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގަދަވެފައިވާމީހުންގެއާއި. (އެއީ مشرك ންނެވެ.) ۞ وَإِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންވަނީ.۞ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٣) = ކަނޑައެޅިގެން ދުރުވެގެންވާ ދެކޮޅުވެރިކަމެއްގައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ނިސްބަތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަށަވަރު نَذِير އަކު ކަމުގައެވެ. (شرك ން ދުރުނުވެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ދެމިހުރެއްޖެނަމަ عذاب އަތުވެދާނެކަމުގެ ބިރުވެރި خبر ދޭއާށެވެ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.)

(٥٠) ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤު (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަހުއްޓެވެ.

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް باطل ކޮށް ނުކުޅެދުންތެރިކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އަޅަގަނޑު ކިޔަވާ ވިދާޅުވެއްޖެ އެކިޔަވާ ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް شيطان އެއްޗެއް باطل ވާހަކައެއް ނުވައްދާ އެއްވެސް رَسول ބޭކަލަކުވިޔަސް އަދި نبي ބޭކަލަކުވިޔަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވައްވަމެވެ. (އެބަހީ: ކިޔުމުގެ ބޭކަލުގެ ކިޔަވާވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށްވެސް شيطان އެއްޗެއް باطل ވާހަކައެއް ވައްދައިވެއެވެ.) ދެންފަހު – اللّه تعالى އެ شيطان އެ އިއްވާލާ އެއްޗެއް – ނިވައިކުރައްވައި باطل ކުރައްވައެވެ. އަދި އޭގެފަހުގައި اللّه تعالى އެކަލާނގެ آية ތައް خلاص ކުރައްވައި ރަނގަޅަށް ސާބިތުކުރައްވައެވެ. އަދި اللّه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٣) އެއީ شيطان އާ އެއްކަލޭގެފާނުގެ ކިޔަވާ ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް އެއްޗެއް އެވައްދުވި އެކަލާނގެ ދެއްވައިވާ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި نِفَاقُ ގެ ބަލިކަންވާ މީހުންގެ ހިތްތަކަށާއި އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގަދަވެފައިވާ މީހުންގެ ހިތްތަކަށާއި فِتْنَة އެއްކަމުގައި އެބަހީ މަގުފުރެދުމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) ވަނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދުރުވެގެންވާ ދެކޮޅުވެރިކަމެއްގައެވެ. (اللّه ގެ أمر ތަކާއި خلاف ވެ حقّ އާއި ވަރަށް ދުރުގައެވެ.)

وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾

މުފްރަދާތު

وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި علم ގެ أهل ވެރިން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ✵ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ކަން. ✵ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ✵ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ = ދެން އެމީހުން އެކަން إيمان ވުމަށްޓަކައި. ✵ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެކަން (އެ قرآن އަށް) މަޑުޖެހިވެ ކިޔަމަންވުމަށް. ✵ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ✵ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ކަލާނގެއެވެ. ✵ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަށް. ✵ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ހުއްޓިނުލާނެއެވެ. ✵ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ = އެއާއިމެދު (އެ قرآن އާއިމެދު) ޝައްކުކުރުމުގައިވުމުން. ✵ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ = އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަސް އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން. ✵ بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް. ✵ أَوْ يَأْتِيَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން. ✵ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ = (އާދަމާބަޅުންނަށް رحمة ނެތް) ނުބައި ދުވަހެއްގެ عذاب. (އެއީ بدر ގެ ހަނގުރާމަ / ނުވަތަ قيامة ދުވަސް – والله أعلم) ✵ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ = އެދުވަހުން ވެރިކަމާއި ބާރުވެރިކަމީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ✵ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެތެވެ. ✵ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން. (ދަންނައެވެ.) ✵ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ = އެމީހުންނަށް نعمة ގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ. ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. ✵ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ✵ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އަދި މިއަޅަގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ✵ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން. (ދަންނައެވެ.) ✵ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب އެވެ. ✵ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟

އަދި هجرة ކުރި މީސްތަކުން. ❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.❁ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ = ދެން އެމީހުން قتل ވި. ❁ أَوْ مَاتُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން މަރުވި. ❁ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާނެއެވެ. ❁ رِزْقًا حَسَنًا = ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިޒުގަކުން. (ޖަންނަތުގެ ثواب ނަ) ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ. ❁ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ރަނގަޅަށް ރިޒުގު ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٤) އަދި އެކަލާނގެ އަކަން ލިއްބި – (އެބަހީ: شيطان އެވެއްލުވި އެއްޗެއް ނައިކުރައްވައި باطل ކުރައްވައި އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް خلاص ކުރައްވައި ސާބިތުކުރައްވާ) علم ގެ أهل ވެރިންނަށް އެ قرآن ގައިވާ آية ތައް އެއީ ހަމަ حقّ ކަން ދެނެގަނެ ދެން އެއާޔަތްތަކަށް إيمان ވެ ތެދުކޮށް އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެ قرآن އަށް މަޑުމައިތިރިވެ ކިޔަމަންވެ ބިރުވެތިވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ އަދި ދެއްކަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٥٥) އަދި كافر ވީ މީސްތަކުން އެ قرآن އާއިމެދު ޝައްކުގައި ވުން ދިމާވަމުންދާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް قيامة قائم ވެއްޖެއުމަށް ދާންދެންނެވެ. ނުވަތަ (އެކަށީގެންނުވާ) އެއްވެސް رحمة އެއްނެތް ދުވަހެއްގެ عذاب އައުމަށްދާންދެންނެވެ. (އެދުވަހަކީ قيامة ދުވަހެވެ. / ނުވަތަ بَدر ގެ ދުވަހެވެ.) والله أعلم

(٥٦) އަދި އެދުވަހުން އެންމެހައި ވެރިކަމާއި ބާރުވެރިކަން ހަމަ الله އަށް خاصّ ވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ތައް ކުރި މީހުންނަށް نعمة ތަކުގެ ސުވަރުގެތަކެއްވެއެވެ.

(٥٧) އަދި كافر ވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ނިކަމެތިކޮށްލަވާނޭ عذاب އެވެ.

(٥٨) އަދި الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މީސްތަކުން ދެން އެމީހުން (އަނގުގައި) قَتل ކުރެވި ނުވަތަ މަރުވެދިޔަ މީހުން (ދަންނައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިޒުގެއް ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެވާ ثواب އާއި ދަރުމައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އެންމެ ހެޔޮ ރިޒުގުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

ތަރުޖަމާ

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން (އެބަހީ: هجرة ކޮށް ދިޔުމުގައި قتل ވެ މަރުވިޔުން) ތަނަކަށް ވައްދަވާހުއްޓެވެ. ❁ يَرْضَوْنَهُۥ ۗ = އެމީހުން އެކަށަނަން ރުހޭނެ (އެބަހީ މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެއެވެ.) ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ. ❁ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން (هجرة ކުރިމީހުންގެ حقيقة ތެދު) ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ކޯފާވެވޮޑިނުގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.) ❁ ❁ ذَٰلِكَ = އެގޮތެވެ. (މިކަމަށްޓަކައި) ❁ وَمَنْ عَاقَبَ = އަދި عقوبة ދިނުމާ. (އަނިޔާވެރި بغاوة ކުރިމީހާ) ❁ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ = އޭނާއަށް ދެ عقوبة ދިނުން ވަރަކަށް. (އަނިޔާވެރިޔާއަކަށް) ❁ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ = ދެން (އަނިޔާވެރިޔާ އޭނާގެ މައްޗަށް بغاوة ކުރިއެއްޗެވެ. ❁ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެހީވެދެއްވާނެ نصر ދެއްވާނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عفوء ކުރައްވާ، ފަރާތްތަކުން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ. (އެބަހީ: އެދެއްވާ نصر ދެއްވާ: - އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުން ދެއްވާ نصر އެވެ.) ❁ بِأَنَّ ٱللَّهَ = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ❁ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވަހުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. ❁ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވަހު ވައްދަވައެވެ. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ = އަޑުއައްސަވާ، ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ. (އެބަހީ: ދުވަހުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވަހު ވައްދަވައި އެހެންކުރައްވަނީ) ❁ بِأَنَّ ٱللَّهَ = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ❁ هُوَ ٱلْحَقُّ = އެއީ حقّ إله ކަމުގައިވާތީއެވެ. ❁ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (އެ مشرك ން) އެދާ دعاء ކުރާތަނުގައި (ބުދުތައް) އެއީ. ❁ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.❁ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ = އެއީ ހަމަ باطل ތަކެއްކަމެވެ. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى.❁ هُوَ ٱلْعَلِىُّ

ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ = އެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުގެ ކަލާނގެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުން ފެންފައިބާވައިދެއްވިއެވެ. ۞ فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ = ދެންފަހެ ބިންގަނޑު ވެއްޖެއެވެ. ۞ مُخْضَرَّةً ۚ = ފެހިވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެގެވެސް ކަމުގައި - އަދި خبر ތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން އެވިހުން (އެބަހީ: هجرة ކުރުމުގައި قتل ވެ މަރުވެގެންދިޔަމީހުން) ދުނިޔޭގައި އެކަލާނގެ އެވިހުން ވަދެވާނޭތާއެވެ. (އެއީ މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ކެއްތިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ ކުށްމަދު ކަލާނގެއެވެ.

(٦٠) އެހެނީ މިކަމަށްޓަކައި މީހަކަށް ނުލަބަ ބަދަލަކަށް އަނިޔާއެއްކޮށްފި بغاوة ކުރި މީހާއަށް އޭނާ އެކުރި ކަންތަކުގެ އަނިޔާއާ عقوبة ދެވުމަށްފަހު ދެން އަލުން އޭނާއަށް އަދަބުދެވި އަނިޔާވެރިވެ عقوبة ދެވިއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން (އޭނާއަށް އެއަނިޔާކުރި މީހާގެމައްޗަށް) الله تعالى އޭނާއަށް نَصْرُ ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عفوء ކުރައްވާ ބޮޑު އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦١) އެއީ - (އެބަހީ: އެދެއްވާ نصر އަކީ އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަ ކަމުން ދެއްވާ نصر އެވެ.) އެހެނީ الله تعالى ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ރޭދުވާ ބަދަލުކުރައްވައެވެ. އެއީވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުން ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٢) އެއީ - އެބަހީ: ރޭދުވާ އެކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ حقُّ ވަންތަ إله ކަމުގައި ވިކަމުގެ. އަދި އެ مشرك ންގެމީހުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެބަކަށްތަކަށް (އަޅުކަމަކަށް) ގޮވާ دعاء ކުރާ އެންމެހައިބަޔަކީ ހަމަ ސިފައި باطل ބަޔެކެވެ. އެއްވެސް މަންފާއެއްގައި إله އެއްނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުން ފެންފައިބާވައިދެއްވާކަން ކަލޭގެފާނު އަނިލަވައިގެންފައި ނުދެކެވޮޑިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެބަހީ އަނިލަވައިގަންނަވާށެވެ. ދެން ބިންގަނޑު ފެހިއެއްޗެހިކަމަށް ވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ގަސްގަހާގެހިގައި ފެހިވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަންގަހައި ކުދިކުދި އެއްޗެހިސަސްރުރަށް ދެނެވޮޑިގެން އަދި خبر ކުރެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَـٰزِعُنَّكَ فِى ٱلْأَمْرِ ۚ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَإِن جَـٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾

މުފްރަދާ

لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާ ތަކެތި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެއްޗެއި. ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ. ❁ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ = ކަންނެތްވެވޮޑިގެންވާ ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْد އާއި تَعْرِيف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮވާފުޅު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންކުރައްވާދެއްވައިފައިވާކަން. ❁ مَّا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވާހާތަކެތި. ❁ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى = އަދި ނައުތަކަށް (ފުރާވައި) ދުވާ (އުޅަނދުފަހަރު) ދުވުމެވެ. ❁ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ❁ بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أَمْر ފުޅުން. ❁ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑު ހިފަހައްޓަވައެވެ. ❁ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތިއަށް ވެއްޓުން ނުވާ. ❁ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅަކުން މެނުވީ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީސްތަކުންނަށްޓަކައި. ❁ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ = ކަންނެތްވެވޮޑިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ أَحْيَاكُمْ = ކަލޭމެން ދިރުއްވީ. ❁ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން ކަލޭމެން މަރުއްވަވާ / މަރުއްވަވައެވެ. ❁ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ = ދެން (އަލުންވެސް) ކަލޭމެން ދިރުއްވަވާ. ❁ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން إِنْسَان އާ (الله ގެ نعمة އަށް) ނާޝުކުރުވެރިވެގެންވެއެވެ. ❁ لِّكُلِّ أُمَّةٍ = ކޮންމެ أمّة އަކަށް. ❁ جَعَلْنَا مَنسَكًا = މިވަނީ ބަހައްޓަވާފައިވާ مَنْسَك އެއް ލައްވައިފީމެވެ. (عيد ކުރުން ފަދަ ޢިބާދަތްތަކާއި - ފަދަ ޤުރުބާނީ ކަހަލަ / ذَبَح ކުރުމެވެ.) ❁ هُمْ نَاسِكُوهُ = އެއުރެން عيد ކޮށް ذَبَح ކޮށް ކަމުދާ ހަކަތަ އަޅުކަންކުރެވެ. (ކޮންމެ ޤައުމަކަށްވެސް އެކަކަށް ވަކިވަކި ޤާނޫނުތަކެއް.) ❁ فَلَا يُنَـٰزِعُنَّكَ = ފަހެ އެއުރެން

ކަލޭގެފާނާއި އަރައިރުންވެ جَدَل ނުކުރާހުށިކަމެވެ!۞ فِي ٱلۡأَمۡرِۚ = ކަންތައްގައި. (ذَبح ކުރުމާއި ފެދިއުޅުއްވުމުގައި) ۞ وَٱدۡعُ إِلَىٰ رَبِّكَۖ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ! ۞ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدٗى = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގެއްގައެވެ. ۞ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٦٧﴾ = ސީދާވެގެންވާ. ۞ وَإِن جَٰدَلُوكَ = އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ން ކަލޭގެފާނާއި جدل ކުރަންފަށާ. ۞ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ = ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑެވެ. ۞ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަކުރާ ކަންތައް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވާހާތަކެތި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަމިއްލަ ذات ފުދާއިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން يقين އެވެ.

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް (އިންސާނުންނަށް) ބަކައި الله تعالى ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އުޅަނދުފަހަރު އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން ކަނޑުގައި ދުއްވައެވެ. މިކަންކަން ދެކެވަޑައިގެން ނުވަނީހެއްޔެވެ؟. އެބަހީ: ދެކެވަޑައިގެންވަނީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅަކާނުލައި ބިމުގެ މައްޗަށް އުޑުވެއްޓުން ނުލައްވައި އެކަލާނގެ ހިފަހައްޓަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ މީސްތަކުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެން ދިރުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވަވައެވެ. ދެން (އަލުން محشر ކުރުއްވުމަށް) ކަލޭމެން ދިރުއްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާއީ (الله ގެ نعمة އަށް) ނާޝުކުރުވުން ބޮޑު މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٧) ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް ޢިބާދަތްކުރާނެގޮތުގެ مَنْسَكُ އެއް ލައްވައިދެއްވީމެވެ. (އެއީ قُرْبَان ކޮށް ފެދިއުޅުއްވުމާ عيد ކޮށް ހަރަކާތްތެރިވާ ވަގުތުތަކެވެ.) އެތަންތާނުގައި އެބައިމީހުން قربان ކޮށް عيد ކޮށް ހަދައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޝަރީޢަތެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނުގެ قربان ކުރުމާ عيد ކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި އެމީހުން ދެބަސްވެ جَدَلُ ނުކުރާހުށިކަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރުމަށް ހައްދަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގައެވެ.

(٦٨) އަދި އެ مشرك ންގެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جَدَل ކޮށްފިނަމަ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَـٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَـٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

މުފްރަދާތު

ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ اللّٰه ކަލޭމެންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ.◈ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ◈ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަލޭމެން އެކަމެއްގައި إختلاف ވާކަމުގައިވީ ކަންތަކާއިމެދު. ◈ أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވަނީހެއްޔެވެ؟. ◈ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ◈ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ = އުޑާއި ބިމުގައިވާހާއެއްޗެއް / އަދި އެއްޗެހި. ◈ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَـٰبٍ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (އެބަހީ: ދެނެވޮޑިގެންވުން) ވަނީ ފޮތެއްގައެވެ. އެބަހީ: ލޫޙުއްގައި ލިޔުއްވި ނަޤުލުކުރުވިގެންނެވެ.◈ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް (އެބަހީ: އެލިޔުއްވުން / ނުވަތަ خَلْقُ ކުރުއްވުން މެދުގައި حكم ކުރެއްވުން.) ◈ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ = اللّٰه تعالى އަށް ފަސޭހަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައެވެ.◈ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން – يعنى: مشرك ންގެމީހުން – އަޅުކަން ކުރަނީއެވެ.◈ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި.◈ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَـٰنًا = އެއަށް (އަޅުކަންކުރުމަށް) އެއްވެސް دليل އެއް ބާވައިލައްވާފައި ނުވާ ތަކެއްޗަކަށް. (ބުދުތަކަށް) ◈ وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ = އަދި (އެއީ إله ންކަމުގެ) އެއްވެސް އިލްމެއް އެމީހުންނަށް ނުވާ ތަކެއްޗަކަށް. ◈ وَمَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ދޭނެމީހަކު قيامة ދުވަހުން ނުވެއެވެ. ◈ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކިޔުވެވިއްޖެއްޔާ. ◈ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ◈ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ މޫނުތަކުން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވޭނެއެވެ. ◈ ٱلْمُنكَرَ ۖ = ނުރުހުން.◈ يَكَادُونَ يَسْطُونَ = އެމީހުން ހަމަލައިގަތުމަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ.◈ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭ މީހުންގެ

މައްޗަށް (مؤمن ންގެ މައްޗަށް) ۞ ءَايَٰتِنَا ۚ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞

أَفَأُنَبِّئُكُم = ތިމަންނަކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވަންހުށިތޯ؟۞ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ = އެއަށްވުރެ ކަލޭމެންނަށް

ނުބައިވެގެންވާކަމެއްގެވާހަކައިން.۞ ٱلنَّارُ = އެއީ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ. ۞ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ =

ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް الله وعد ކުރައްވާފައިވާ. ۞ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾ = އެއީވާ އެނބުރިދިއުމަން

ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި އެކަމަކާމެދު ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވާކަމުގައިވި ކަންތަކާމެދު ކަލޭމެންގެ މެދުގައި الله حكم ކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٧٠) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) އުޑުގައި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް (އަދި ވާހާކަމެއް) الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގެން ނުވަނީތޯއެވެ؟ (އެކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެދެނެވޮޑިގެންވާކަމެއް އެއީ ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވިގެންވާ އެއްޗެކެވެ. (އެއީ قيامة އާއި ޖެހެންދެން ވާނެ ހުރިހާކަމެއް الله ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތެވެ. أمّ الكتاب އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެލިޔުއްވުން ނުވަތަ خَلْقُ ތަކުންގެ މެދުގައި حكم ކުރެއްވުން އެއީ الله تعالى ގެ حضرة އަށް ތަދި ކުޑަ ފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٧١) އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ އެކަމަކާ އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާނެކަމުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ އެއްޗަކަށެވެ. (އެއީ ބުދުތަކާއި އެފަދަ ކަންތައް އެއްޗެކެވެ.) އަދި އެތަކެތި އެއީ إله ންކަމުގެ އެއްވެސް އެނގުމެއް އެމީހުންނަކަށްވެސް ނުވާ ތަކެއްޗެކެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް نصر ދޭނެ އެކަކުވެސް قيامة ދުވަހުން ނުވާނެއެވެ.

(٧٢) އަދި بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެވިއްޖެއްޔާ ކާފިރުންގެ މޫނުތަކުގެ މަތީ ނުރުހުމާ ނުބައިވެރިކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أية ތައް އެމީހުންނަށް ކިޔައިދޭ މީހުންގެ ގައިގަށް އެމީހުން ހަރައިގަންނަން ތައްޔާރުވެގެން ގާތްވެގެންވެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް އެއަށްވުރެ ގޯސްބައިކަމެއްގެ خبر އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވަންހުށިތޯ؟ އެއީ ކާފިރުންނަށް الله وعد ކުރައްވާފައިވާ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ. އެއީ އެނބުރިގެން ހުރުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٞ فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخۡلُقُواْ ذُبَابٗا وَلَوِ ٱجۡتَمَعُواْ لَهُۥۖ وَإِن يَسۡلُبۡهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيۡـٔٗا لَّا يَسۡتَنقِذُوهُ مِنۡهُۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا وَمِنَ ٱلنَّاسِۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ ﴿٧٥﴾ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٧٦﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ ضُرِبَ مَثَلٌ = މިސާލެއް ޖެހިވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ فَٱسْتَمِعُواْ لَهُۥٓ = ފަހެ ކަންފަތް އެއަށް ކަންލައި އަހާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގޮވާއަލައި / ދުޢާކުރާ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ❁ لَن يَخْلُقُواْ ذُبَابًا = އެތަކެއްޗަކަށް މެއްސަކުވެސް ނުހެއްދެވޭނެއެވެ. ❁ وَلَوِ ٱجْتَمَعُواْ لَهُۥ = އެކުވިޔާ ތަކެތި އެކަމަށް جمع ވިޔަސް. ❁ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا = ހަމަ އެތަކެއްޗެއްގެ ކިބައިން މެއްސަކު ތަކެއްޗެއް އެއްޗެއް ގެންދިޔަޔަސް. ❁ لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ = އެފަދަ ކިބައިން އެއްޗެއް ނިދުވައިގަން ސަލާމަތްކޮށް ނުލެވޭނެއެވެ. ❁ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ = އެދޭފަރާތް يعنى: އެމީހުންގެ إله ކަމުގައިވާ ބުދު ނިކަމެތިވެގެން ވެއެވެ. ❁ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ = ހަމަ އެދޭފަދަ އެއް - އެބަހީ: މެދި ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّه އަށް قَدَر ކޮށް إحترا ނުކުރެއެވެ. ❁ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ = އެކަލާނގެއަށް قدر ކޮށް إحترام ކުރުން حقّ ވާފަދައިން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ❁ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް ގަދަފަދަވަންތަވެ ހަމަ عزّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ اللّه يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = اللّه تعالى މަލާއިކަތުން ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. ❁ رُسُلًا = رَسُولން. ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = ހަމަ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެސް. (إختيار ކުރައްވައެވެ.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ = އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިން އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން އުފެދުމުގެ ކުރިންވެސް އެބޭކަލުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ وَمَا خَلْفَهُمْ = ހަމަ އެބޭކަލުންގެ ފަހުންވެސް (ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = ހަމަ ހަމަ اللّه حضرة އަށެވެ. ❁ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ = ކަންތައްތައްގެ ނިމުންވަނީ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٣) ދޭ މިސާލުކޮށްދެއްވުން. (ކަނޑައެޅުންތައް) مِثَال އެއް ޖަހުއްވައިފައެވެ. ކަނޑައެޅުން އެއަށް ކަންފަތް އަޅާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކަނޑައެޅުން ތިބި ބޮޑެތިކަލުކަން (ދުނިޔެވީ އިލާހުގަދަތަކާ ތަކުރާރުކަން) އެކުވެ ވެސް ސޮރުވީނަމަވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެކަމުގައި އެއްބާރުލުމެއްދިނަސް ސޮރުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔެކަން ބަޔަކާ ޖެހިއްޖެ ތަކެތީގެ ތެރެއިން (ކާނާ އެބަހުގެ ތަކެތީގެ ތެރެއިން) އެއްޗެއް ފިލި ޖަހައިގެން އަތުލައިގަތުމުގެ ދިޔައަސް އެތިހަކަށް އެއިލާހުގެ އަތުލައިގަންނަ ސަލާމަތް ކުރުމަކަށްވެސް އެބުދުތަކަކަށް ކުޅަދާނަވާގެން ނުވެއެވެ. އެދާއިރީ يعني: ބުދު ނުކުޅެދުނުވެއެވެ. އަދި އެދުވާ އެދި يعني: މަދި ނުކުޅެދުނުވެއެވެ. (ނުވަތަ އެބުދުގެ ފިޔައިން ކަނޑުކަން އެދޭ آدم ގެ ދަރިންނަ ނުކުޅެދުނުވެއެވެ. އަދި އެގެ ފިޔައިން ކަނޑުކަން އެދުވާ ބުދު ނުކުޅެދުނުވެއެވެ.މިދެބައިމީހުން ތަކުރާރުކުރުވެއެވެ. والله أعلم)

(٧٤) އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ން الله އަށް قدر ކުރި إحترام ކުރުން حقّ ވެގެންވާ ވަރަށް قدر ކުރި إحترام ނުކުރެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކަށަވަރުންވެސް ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٥) الله تعالى މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން رسول ން إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. (އެއީ جبريل ގަދަ مِيكائيل ގަދަ........ ބޭބޭކަލުންނެވެ.) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެސް އެކަލާނގެ رسول ން إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٦) އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިންވެސް އެބޭކަލުންގެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުގައިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ފަނާވެދިޔުމަށްފަހު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަންތައްތައް ހުރިހާ ނިމުން ލިބޭނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

މަރުޙަލާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް رُكوع ކުރާށެވެ! އަދި سَجدَة ކުރާށެވެ! އަދި އަޅުކަންކުރާށެވެ! ❁ وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮކަންތައްތައްކުރާށެވެ! ❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށްޓަކައި (اللّه ގެމަގުގައި) جهاد ކުރާށެވެ. ❁ حَقَّ جِهَادِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުގައި جِهَاد ކުރުން حقّ ވެގެންވާފަދައިން. ❁ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެ دين އަށްޓަކައި) إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުލައްވައެވެ. ❁ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ = ދީނުގައި އެއްވެސް ދަތި އުނދަގޫކަމެއް. ❁ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި – ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕައިކަލޭގެފާނު إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلَّةُ ގައި (دين ގައި) ހިފަހައްޓާށެވެ! ❁ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް مُسْلمُންގެ ނަމުން ނަންދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން (އެބަހީ: قرآن ގެ ކުރިން. އިސްވެދިޔަ شريعة ތަކުގައި) ❁ وَفِى هَٰذَا = އަދި މި ކީރިތި قرآن ގައިވެސް. ❁ لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ = އެ رسول (صلّى اللّه عليه وسلّم) ވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ❁ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވެރިންކަމުގައިވުމަށް. ❁ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = ފަހެ (އެހެންވީއިރު) ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޒަކާތްދޭށެވެ! ❁ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި اللّه

ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކޮށް وكيل ކުރާށެވެ!.)۞ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ﷺ = ކަލޭމެންގެ ސަރަކާރުވެރިޔާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ = އެއީ (އެފަދަ އެންމެ ވެރިއަކާ ނުވާ) ރަނގަޅު ވެރިޔާއެވެ. ۞ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެއީ (އެފަދަ އެންމެ نصر ވެރިއަކާ ނުވާ) ރަނގަޅު نصر ވެރިޔާއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٧) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް رُكُوع ކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް سَجِدَة ކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ނަސީބުވެރިވުމަށެވެ.

(٧٨) އަދި ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރާ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރުން حقّ ވާ ވަރަށް އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރާ ގޮތުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް دين ގައި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަތިއެއް އުނދަގުލެއް (ނުއުފުލޭވަރަކަށް ނުލައްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ބަފައިކަލުން ކަމުގައިވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين ގައި ކަލޭމެން ހިފަހައްޓާށެވެ!. އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކާއި شريعة ތަކުގައިވެސް ކަލޭމެންނަށް مسلم ންގެ ނަމުން ނަންދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި މިހިރި قرآن ގައިވެސް އެނަމުން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަން އެހެންވީ رسول (صلّى الله عليه وسلّم) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ހުންނެވުމަށާއި އަދި ކަލޭމެންނީ އެންމެހައި މީސްތަކުންގެމައްޗަށް (قيامة ދުވަހުން) ހެކިވެރިންކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ!. އަދި الله ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކޮށް وكيل ކުރާށެވެ!. ކަލޭމެންގެ ސަރަކާރުވެރި ވެރިޔާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ (އެފަދަ އެންމެ ސަރަކާރުވެރިއަކާ ނުވާފަދަ) ރަނގަޅު ސަރަކާރުވެރިޔާއެވެ. އަދި (އެފަދަ އެންމެ نصر ވެރިއަކާ ނުވާ) ރަނގަޅު نصر ވެރިޔާއެވެ.

المؤمنون سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المؤمنون — އާޔަތުގެ އަދަދު (١١٨)

قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾

މުފުރަދާތު

قَدْ أَفْلَحَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ.۞ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ = مؤمن ން.۞ ٱلَّذِينَ هُمْ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނެވެ.۞ فِي صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި.۞ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾ = ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނެވެ.۞ عَنِ ٱللَّغْوِ = ބޭކާރު ވާހަކާ ކަންތަކުން / بَاطِل ކަންތަކުން. ނުވަތަ އުނދަގޫ ކަންތަކުން.۞ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ = ދުރުވެ ފުރަގަސްދީ ގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނެވެ. = لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުންގެ ޒަކާތް އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނެވެ.۞ لِفُرُوجِهِمْ = އެމީހުންގެ ޢައުރަތްތަކުން.۞ حَٰفِظُونَ ﴿٥﴾ = ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންގެ މައްޗަށްމެނުވީ.۞ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކަނާތްއަތް މިލްކުކޮށްގެންވާ މީހުންނާ މެނުވީ. އެބަހީ: جارية އިންނަން މެނުވީ. ۞ فَإِنَّهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ = އެމީހުންނަކީ މަލާމާތް ލިބިގެން ނުވާ ބައެކެވެ.۞ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ = ފަހެ އެދިގެންފިމީ.۞ وَرَآءَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހަތުން. (އެކަން މެނުން)۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْعَادُونَ ﴿٧﴾ = ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނެވެ.۞ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ عَهْدُ ވަޢުދަށް.۞ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ = ފުރިހަމަކުރާ މީހުންނެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނެވެ.۞ عَلَىٰ

صَلَوَٰتِهِمْ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް. ۞ تُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ = ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ. ۞ أُولَٰٓئِكَ هُمُ =

ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ. ۞ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾ = ވާރުތަކުރާނޭ މީހުންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٢) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ: މިބުނާ ކާމިޔާބު ލިބި مؤمن ންނަކީ) އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި ބިރުވެތިވެ ދެރަވެތިވާ މީހުންނެވެ.

(٣) އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ބޭކާރު / ނުވަތަ بَاطِلُ ކަންތައްތަކުން ނުވަތަ الله އުފެއްދެވި خلق ތަކުންނާއި މެދު ދުރުވެ ނުގަސްނަވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ އެނބުރިފަސްޖެހޭ މީހުންނެވެ.

(٤) އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ މުދަލުން ޒަކާތް ދޭ މީހުންނެވެ.

(٥) އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ ފަރުޖުތަކަށް ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.

(٦) ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި އެމީހުންގެ جارِيَة އިންނަން ގެންގުޅެއެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ މަލާމާތްލިބިގެންވާ މީހުންނެއްނޫނެވެ. އެބަހީ: حلال ގޮތުގައި އަނބިން ނުވަތަ އަޅުއަންހެނުން ބޭނުންކުރުމަކީ ކުށެއްނޫނެވެ.

(٧) ފަހެ އޭގެ ފިޔަވައި އެހެންގޮތަކުން (އެބަހީ: ބިލާގެ އަނބިންނާއި جارِيَة އިން ނޫން މީހަކާ ބިލާގެ ފަރުޖުނަވަން كشف ކުރާ ހާލަތު އަޅާލާ ފިލުވަންބޭނުންވުން) ދަނިންނަމަވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަކީ ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ބޭނުމެވެ. الله އެމީހުންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ހިމަނ ނުކުތުގެންވާ މީހުންނެވެ. ކުށްވެރިންނެވެ.

(٨) އަދި އެ مؤمن ންނަކީ އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި وعد ތަކަށް ފުރިހަމަކުރާ ފަރާތްތަކާ އެކަށީގެން ބެލެހެއްޓުން އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.

(٩) އަދި ހަމަ އެ مؤمن ންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ فرض ނަމާދުތައް ބެލެހެއްޓުން ވަގުތުން ވަގުތަށް އެންގެވިފަދައަކުން އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.)

(١٠) އެމީހުންނަކީ ވާރުތަވެރިން މީހުންނެވެ.

ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ⑪ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ مِن سُلَـٰلَةٍ مِّن طِينٍ ⑫ ثُمَّ جَعَلْنَـٰهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ⑬ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَـٰمًا فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَـٰمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَـٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحْسَنُ ٱلْخَـٰلِقِينَ ⑭ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ⑮ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ تُبْعَثُونَ ⑯ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَـٰفِلِينَ ⑰

ލަފްޒީ މާނަ

ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ = فِرْدَوْسُ ކިޔުން ސުވަރުގެ ވާރުތަވާނޭ މީހުންނެވެ. ۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ⑪ = އެމީހުންނަކީ އެތާ ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ. ۞ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ (يعنى: آدم عليه السّلام) ހެއްދެވީމެވެ. ۞ مِن سُلَـٰلَةٍ = ސާފު طاهر ގިސްލާފައިވާ. ۞ مِّن طِينٍ ⑫ = މަށިގެތެރެއިން. ۞ ثُمَّ جَعَلْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. (އެބަހީ: ދަރިފަސްކޮޅުހެއްދެވީމެވެ.) ۞ نُطْفَةً = މަނިކޮޅަކުން. ۞ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ⑬ = ރައްކާތެރި ޤަރާރު އޮތްތަނެއް. قَرَار ހުރުން (ރައްކާތެރި ތަނެއްގައި) ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ މަނިކޮޅު ހެއްދެވީމެވެ. ۞ عَلَقَةً = ލޭ ކޮޅަކަށް. ۞ فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ލޭކޮޅު ހެއްދެވީމެވެ. ۞ مُضْغَةً = މަސްކޮޅަކަށް. ۞ فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ މަސްކޮޅު ހެއްދެވީމެވެ. ۞ عِظَـٰمًا = ކަށިތަކަކަށް. ކަށިތަކަށް ލެއްވީމެވެ. ۞ فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَـٰمَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ކަށިތަކަށް ނިވާކުރެއްވީމެވެ. ۞ لَحْمًا = މަހުން. ۞ ثُمَّ أَنشَأْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިންސާނާ އަނެއް ހެއްދެވުމަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ۞ خَلْقًا ءَاخَرَ = އެހެން ހެއްދެވުމަކުން. ۞ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ، اللّه ގެ بركاة މަތިވެގެންވެއެވެ! ۞ أَحْسَنُ ٱلْخَـٰلِقِينَ ⑭ = އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ހައްދަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ ثُمَّ إِنَّكُم = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން. (މިއަދި ހުރިހާ) ۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން. (ހަޔާތުގައި ދިރިއުޅުމަށްފަހު) ۞ لَمَيِّتُونَ ⑮ = ހަމަކަށަވަރުން مَيِّتُ ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. (މަރުވާނޭ މީހުންނެވެ.) ۞ ثُمَّ إِنَّكُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ تُبْعَثُونَ ⑯ = (ދިރުވެން) ފޮނުވެވޭނެއެވެ. ۞ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ

މަތީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމުއެވެ.۞ سَبْعَ طَرَآئِقَ = ހަތްއުޑު. (މަތިމައްޗަށްވާ ހަތްއުޑު)۞ وَمَا كُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْخَلْقِ غَـٰفِلِينَ ﴿١٧﴾ = خَلْقُ ތަކުން ހިތަވައި غَافِل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލަނުކަލުދުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އެމީހުންނަކީ فِرْدَوْسُ އެވެ ކިޔުނު ސުވަރުގެ ވާރުތަވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެތަނުގައި ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން މަށީގެ ސާފު ވުށްތޮރިކަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމުއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިނަންގަނޑުވިގެންވާ އިންސާނާއަކީ آدم عليه السّلام އެވެ. والله أعلم)

(١٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު نُطْفَة އަކުން يعني: މަނިފޮދުތަކަކުން ލެއްވީމުއެވެ. އެ نطفة ދެން ރައްކާތެރިތަނެއްގައި قرار ކުރެއްވީމުއެވެ. (އެއީ އަންހެނާގެ رَحِم އެވެ.)

(١٤) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމަނިފޮދު ލޭގަނޑުފުއްލެއްގެ ގޮތަށް ހެއްދެވީމުއެވެ. ދެން އެލޭފުއްލޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަސްކޮޅެއްގެ ގޮތަށް ހެއްދެވީމުއެވެ. ދެން އެމަސްކޮޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށިތަކެއްގެ ގޮތަށް ހެއްދެވީމުއެވެ. ދެން އެކަށިތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަސްލެއްވީމުއެވެ. ދެން އެއިންސާނާ އެހެން ހެއްދެވުމަކުން ހެއްދެވީމުއެވެ. (އެއީ ރޫޙާއި ފުރާނަޖެއްސެވުމާ حِسُّ ފަދަ ބައިވެރިކުރުމާއި ދަރުވަސް ހުރި ކަންތައްތަކެވެ. والله أعلم) ފަހެ الله ގެ ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އެކަލާނގެއީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ހެދުންތެރި އަދި އެންމެ ފުރިހަމަކޮށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ بركاة ވަންތަކަމާއެވެ!

(١٥) (އޭ އިންސާނުންނޭވެ!) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އޭގެފަހުގައި (އެބަހީ: ހެއްދެވުމަށް ދުނިޔޭގައި އުމުރުވެރިވުމަށް) ކަލޭމެން މަރުވެގެން مَيِّت ކުރެވޭނޭމެއެވެ. މަރުވާނޭއެވެ.

(١٦) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) قيامة ދުވަހުން (އަލުން ދިރިގެން محشر އަށް) ފޮނުވޭނޭއެވެ. (އެއީ ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަމެކެވެ.)

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މަތީގައި މަތިމައްޗަށް ހަތްއުޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމުއެވެ. އަދި خَلْقُ ތަކުން ހިތަވައި غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލަނުކަލުދުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ.

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ވެއްސެވީމެވެ. ❁ مَآءً بِقَدَرٍ = ވަކިމިންވަރަކަށް
ފެން. ❁ فَأَسْكَنَّٰهُ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން خَزَانَة ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁
وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ގެންދެވުމުގެމައްޗަށް. ❁ (ނަގާލެއްވުމަށް)
لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކުޅަދުންވަންތަކަލާނގެ ކަމުގައިވަމެވެ. ❁ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހައްދަވައިފީމެވެ. ❁ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތައް. ❁ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ =
ކަދުރު ރުކާއި ޗޭބިސްކަދުރުގެ. ❁ لَّكُمْ فِيهَا = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެބަގީޗާތަކުގައިވެއެވެ. ❁ فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ =
ގިނަގިނަ މޭވާ. ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އެއިން ކަލޭމެން ކައިހަދައެވެ. ❁ وَشَجَرَةً = އަދި އެހެންގަހެއް.
(ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.) ❁ تَخْرُجُ = އެގަސް ނުކުންނަނީ. ❁ مِن طُورِ سَيْنَآءَ = طُورُسِيْنَا އޭ
ކިޔާ ފަރުބަދައިންނެވެ. ❁ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ = އެގަސް ތެޔޮ ހުރެއެވެ. ނުވަތަ އެގަހުންތެޔޮ ނުކުމެއެވެ. ❁
وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ = އަދި ކާމީހުންނަށް ބައިގެންނާ އާއްމުކަމާއި. ❁ وَإِنَّ لَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ. ❁ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَمْ ޖަނަވާރުގައި. ❁ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅިގެން ބަލާފާނެ عبرة. ❁ نُّسْقِيكُم
= ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބޮއްވަވަމެވެ. / ދިއްބެވުވަމެވެ. ❁ مِّمَّا فِى بُطُونِهَا = އެތަކެތީގެ
ބަނޑުގައިވާތަކެއްޗިން. ❁ وَلَكُمْ فِيهَا = އަދި ކަލޭމެންނަށް އެތަކެތީގައިވެއެވެ. ❁ مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ =
ގިނަގިނަ މަންފާތައް. ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެތަކެތިން ކައިހަދައެވެ. ❁ وَعَلَيْهَا = އަދި
އެތަކެތީގެމައްޗަށް. ❁ وَعَلَى ٱلْفُلْكِ = އަދި ދޯނިތަކުގައި ނަވާ އުފުލުއްވަނީއެވެ. ❁ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން
އުފުލިވެވެއެވެ. ❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ نُوحًا = نوح عليه

السّلام ‎.۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ فَقَالَ يَـٰقَوْمِ = ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.۞ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!.۞ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ = އެއްވެސް އެހެން إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ غَيْرُهُۥٓ ۚ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ.؟ / ބިރުވެތިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ.؟۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ވަކިމިންވަރަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ފެންވެއްސެވީމެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބިމުގައި ހިފެހެއްޓެވި خزانه ކުރައްވަމެވެ. އަދި އެފެން ބިމުން ގެންދަވައި ނެތިކުރެއްވުމަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވުމާއެކުގެންވަމެވެ.

(١٩) އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަދުރުގަހާއި މޭބިސްގަހުގެ ބަގީޗާތައް އުފެއްދެވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެބަގީޗާތަކުގައި ގިނަގުނަ މޭވާތައްވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެތަކެތިކައި ހަދަމުއެވެ.

(٢٠) އަދި އެހެން ގަހެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެގަސް ނުކުންނަނީ طُوْرِسِيْنَا އެވެ ކިޔާ ފަރުބަދައިންނެވެ. އެގަހުން ތެޔޮނުކުމެއެވެ. ނުވަތަ ތެޔޮ ނިކުމެއެވެ. އަދި ކާއިރު މިޔަރުނާވާ ތަރުކާރީއެއްކަމުގައި ބޭނުންވެއެވެ. (އެގަހަކީ زَيْتُون ގަސްކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم)

(٢١) އަދި نَعَم ޖަނަވާރުގައި ކަލޭމެންނަށް عبرة ލިބެންހުރެއެވެ. (އެބަހީ: އެޖަނަވާރުގައި ވިސްނާ فكر ކުރާ عبرة حاصل ކުރާ މީހަކަށް الله ގެ نعمة އާއި އެކަލާނގެ قدرة ފެނިގެންދާއި އެއްކަލާނގެކަން ދޭހަވާނެ عبرة އާއި دليل ވެއެވެ.) އަދި އެޖަނަވާރުގެ ބަނޑުގައިވާ ކިރުން ކަލޭމެންނަށް ބޯން ދެއްވަމެވެ. (ކިރުބޮނުވަދެއްވަމެވެ.) އަދި އެޖަނަވާރުގައި ކަލޭމެންނަށް ގިނަގުނަ مَنْفَعَ ތައް ވެއެވެ. އަދި އެޖަނަވާރުން ކަލޭމެން ކައިހަދަމުއެވެ. އަދި އެއާއި ސަރަޙައްދު ކައިހަދަމުއެވެ.

(٢٢) އަދި އެ نَعَم ޖަނަވާރުގެމަތީގައި އަދި ކަނޑުގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި ކަލޭމެން އުފުލޭނެ އަސްލަށް ދަތުރުކުރެއެވެ. ދަތުރުފަތުރު ކުރަމުވެ. ބަރުދަން އުފުލާ ހަދަމުއެވެ. އެއީ ހައްމަވެސް مَنْفَعَ އެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوح عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެހެންއިލާހެއް إله އެއް ކަލޭމެންނަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟.

فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَـٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۙ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَـٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާތު

فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ = ފަހެ ބޮޑެތި އަދި ވެރިމީހުން ބުންޏެވެ.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެކާފަރުވި މީހުންގެ.۞ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ.۞ مَا هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = ކަލޭމެންނާފަދަ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމުގައި މެނުވީ.۞ يُرِيدُ = އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ.۞ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް މާތްވެގަތުމަށެވެ. / މާތްވެރިކަމަށެވެ.۞ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً = ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތުން ބާވައިލެއްވީސްކަމަށް / ފޮނުއްވައިފީހެވެ.۞ مَّا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا = އަހުރެމެން މިފަދަ ވާހަކައެއް ނުއަހަމުއެވެ. فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ = ކުރީގެ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރޭގައިވެސް.۞ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ = މިއީ ހަމަ ފިރިހެނެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.۞ بِهِۦ جِنَّةٌ = އޭނާގެ ބޮލުގައި ޖިންނިބަލިވެރިވެ. (މޮޔަވެރިކަމެއްވެގެން) فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާއާއިމެދު إنتظار ކުރާށެވެ!۞ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ = ހިނދުކޮޅަކަށް / ދުވަސްކޮޅަކަށް.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ!۞ ٱنصُرْنِى = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!۞ بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރި ކަމުގެ ސަބަބުން.۞ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ = ފަހެ މިވަންހަނާކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ = އެކަލޭގެފާނު ނަވެއް ހައްދަވާށެވެ. (ނަވެއް ހައްދަވާށެވެ!.) ۞ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا = މިވަންހަނާކަލާނގެ ބެއްލެވުމުގައި وحي ގެ އިރުޝާދަށް ތަބާވެގެންނެވެ.۞ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا = ފަހެ މިވަންހަނާކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އަތުވެއްޖެއްޔާ.۞ وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ = އަދި ތަނޫރު އުނދުނުން ފެންނަގައި. (އެއީ عذاب އައުމުގެ علامة އެވެ.)۞ فَٱسْلُكْ فِيهَا = ފަހެ ނަވަށް އަރުއްވާ އެކަލޭގެފާނު އަރުއްވަވާށެވެ!۞ مِن كُلٍّ = ކޮންމެ ބާވަތަކުން.۞ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ޖޯޑުން ޖޯޑުން.۞

وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި.۞ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް
އިސްވެގޮސްފައިވާ މީހަކު ފިޔަވާ.۞ الْقَوْلُ = ބަސްފުޅު (އެބަހީ ހަލާކުވުމަށް اللّٰه ގެ ބަސްފުޅު)۞ مِنْهُمْ
= އެމީހުންގެތެރެއިން. (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން) ۞ وَلَا تُخَاطِبْنِي = އަދި ކަލޭގެފާނު
މިވަންހަނާސްކަލާނގެއާއި مخاطب ނުކުރައްވާށެވެ! (މިވަންހަނާސްކަލާނގެއަށް ނުދަންނަވާށެވެ!.)۞ فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا
= އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާއިމެދު.۞ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ غرق ވެގެންވާ
ބައެކެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑުން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުންޏެވެ. މިއީ ހަމަ ކަލޭމެންކަހަލަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު މާތްވެވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި (رسول ބާކަމުގައި ފޮނުއްވުމަށް) اللّٰه އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތުން ބާވައިލައްވާ ފޮނުއްވައިފީހެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ކިބައިންވެސް އަހުރެމެން މިފަދަ ވާހަކައެއް ނާހަމެވެ. (އެބަހީ: اللّٰه ނޫން إله އަކު ނުވާނޭ ބުނާއެއްޗެއް ނާހަމެވެ.)

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ކަޅައިގަތި ޖިންނިބަލި ނުވަތަ މޮޔަކަން ހުރި މީހަކުކަމުގައި ވެދާނެ ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ދުވަސްތަކަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކުގެ إنتظار ކުރާށެވެ! ވާގޮތް ބަލާށެވެ!

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! އެބައިމީހުން (يعنى: މިއަޅާގެ قوم ގެމީހުން) މިއަޅާ ދޮގުކުރާ ކަންކުރުމުގައި މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

(٢٧) ދެންފަހެ މިވަންހަނާސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރައްވައިފިއެވެ. މިވަންހަނާސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި މިވަންހަނާސްކަލާނގެ وحى އާއިއެކު ކަލޭގެފާނު ނައުމާނު ހައްދަވާށެވެ! އަދި މިވަންހަނާސްކަލާނގެ أمر ފުރުއަހިސް (އެބަހީ: قوم ގެ ކާފަރުންގެ ހަލާކުގެ أمر ފުރު އަވަސްވެއްޖެއްޔާ - އަދި އުނދުނުން ފެންފެއްޓުމުން ފެންއަރައި ފުރިއްޖާ ދެން ކަލޭގެފާނު އެނައުމަށް ކޮންމެ ވައްތަރަކުން ޖޯޑުކޮޅެއް ލައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންކޮޅު އެމީހުންގެމައްޗަށް (ހަލާކުވުމުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެގޮސްފައިވާ މީހުން ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންވެސް އޭގެތެރެއަށް ލައްވާށެވެ! (އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް އަރުވައިގަންނަވާށެވެ!.) އަދި އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު (އެބަހީ: އެމީހުންގެ حال އާއިމެދު) މިވަންހަނާސްކަލާނގެއަށް އެއްޗެއް ނުދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ غرق ވެގެންވާ ބައެކެވެ.

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

މުފްރަދާ

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ = ތިބާ ކަލޭގެފާނު ހަމަހަމަވެއްޖެއްޔާ / އަރާވަޑައިގެން ހަމަޖެހިވަޑައިގެންފިއްޔާ.۞ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ = ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނު އަރުވައިލާ މީހުން.۞ عَلَى ٱلْفُلْكِ = ނައުކާގައި.۞ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ތިބާ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި حمد އާއި ثناء އެއްކޮޅަށް الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ = އަނިޔާވެރި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން.۞ وَقُل = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ رَّبِّ أَنزِلْنِى = ދިއަހާ ބާވައްލަވާށެވެ!.۞ مُنزَلًا مُّبَارَكًا = ޖާގަ ދިބާން ބަރަކާތްތެރި ތަނަކަށް.۞ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ ބައިތިއްބެވުމާ އެންމެހެޔޮ ކަލާނގެވެ.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ފެންނަ عبرة .۞ وَإِن كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތަޖުރިބާކުރާ.۞ لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކުރައްވާ إمتحان ކަލާނގެއެވެ. ۞ ثُمَّ أَنشَأْنَا = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން އުފެއްދެވީމެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ = އެހެން أمّة އެއް.۞ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رَسُولًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ކަލޭގެފާނު.۞ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = (އެބަކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ) ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!.۞ مَا لَكُم = ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ = އެކަލާނގެ ނޫން އެހެންއެއްވެސް إله އަކު.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ތިޔަ تقوى ވެރިނުވާން ކީއްވެގެ؟. ބިރުވެތިނުވާނީ ކީއްވެގެ؟.۞ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެބޮޑެތި މީހުން ބުންޏެވެ.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެމީހުން ކާފިރުންނަކުވެގެންވި.۞ وَكَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރިއެވެ.۞ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ދުވަހާއި ބައްދަލުވުން.۞ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް نعمة ތަކް

ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ދެއްވީ.❁ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ مَا هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = ހަމަ ކަލޭމެންނާއިހަމަ آدم ގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި ވެސްމެ.❁ يَأْكُلُ = އެކަލޭގެފާނު ކެއުންދެއްވައެވެ.❁ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ = އެތަކެތި ކަލޭމެންވެސް ހަމަ ކައިހަދާ ތަކެތީން.❁ وَيَشْرَبُ = އަދި ހިތްތެރިވެއެވެ. / ބޯއެވެ.❁ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭމެން ބޮއިހަދާ ތަކެތީން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ދެން ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނާއިއެކު (إيمان ވެގެންވާ) މުސްލިމުން އުޅަނދުގަން އަރާ ހަމަޖެހިވަޑައިގެންނެވީމާ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަންނަނިވި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން ސަލާމަތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭރަބާގެ ربّ އެވެ. بركاة ލިބިވޮޑިގެންވާ ތަނަކަށް މިއަޅާ ބާލައްވާވޮޑިގެންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ހެޔޮކޮށް ބައިތިއްބަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ ކާފިރުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް غرق ކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ مشرك ންނަށް) ކަށަވަރު ބަލާނުވެގެންވާ عبرة އާއި دليل ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވަނީ މީސްތަކުން إمتحان ކުރުމަށް خبر ބަލާލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) ދެން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމުން އެހެން أمّة އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(٣٢) އަދި އުފެއްދެވި ބަޔަކުން މެދުގައި އުފެއްދެވި ބަޔަކުން رسول ކަލޭގެން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ އެބަޔަކު އުފެއްދެވި ބަޔަކު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ قوم ގެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ.) ކަލޭމެން ދެން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟ ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟

(٣٣) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ آخرة އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި އަދި ކާފިރުވީ ބޮޑެތި ސަރުދާރުން ބުންޏެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެމީހުންނަށް ދިނުމަށް نعمة ތަކެއްޗާއި މުއްސަނދިކަން ދެއްވީމެވެ. އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިކަލޭގެ (އެބަހީ: رسول ކަލޭގެން ފޮނުއްވާ ކިޔަމަން ދިނުމަށް) ހަމަ ކަލޭމެންނާއިހަމަ آدم ގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި ވެސްމެ ނުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ ކަނީވެސް އެއްކަލާ ކަލޭމެންވެސް ހަމަ ކައިހަދާ ތަކެތީއެވެ. އަދި ބޯނީވެސް ހަމަ ކަލޭމެން ބޮއިހަދާ ތަކެތީއެވެ. (މިއީ ވަރަށް މުއްސަނދިއެވެ.)

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ فَجَعَلْنَٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَئِنْ أَطَعْتُم = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ = ކަލޭމެންފަދަ آدم ދަރިއަކަށް.۞ إِنَّكُمْ إِذًا = އެހެންކަމަށްވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ.۞ لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެ ބަޔަކުވެ.۞ أَيَعِدُكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރައްވަނީއެތޯ؟ ۞ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު.۞ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا = އަދި ކަލޭމެން މަރުވެ ވެއްޓަށްވެ (މަސްތަކެއް ނެތި) ކަށްޗަކަށް ހިކިދިޔުމަށްފަހު.۞ أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ކަށްވަޅުތަކުން) ނެރުއްވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ = ދުރުވެގެންވެއެވެ. ދުރުވެގެންވެއެވެ.۞ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ވެވޭ ކަންތައް ۞ إِنْ هِيَ = އެއްނުވެއެވެ.(އެހެން حياة އެއް ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا = އަހުރެމެންގެ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ.۞ نَمُوتُ وَنَحْيَا = އަހުރެމެން މަރުވެ ދިރިއުޅެމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު މަރުވެ އަނެއްބައެއް ދިރިއުޅެއެވެ.) ۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމެވެ.۞ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ = ދިރުވާލެވޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ = އެއީ ހަމަ ފިރިހެނަކު ކަލޭގެއި މެނުވީ ނުވެއެވެ.۞ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = އޭނާ الله ގެމައްޗަށް އަމިއްލައަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތެވެ.۞ وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ = އަދި އަހުރެމެންނީ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވަމެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ!.۞ ٱنصُرْنِي = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!.۞ بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން.۞ قَالَ = اللّٰه تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ.۞ عَمَّا قَلِيلٍ = ކުޑަހިނދުކޮޅެއްގެތެރޭގައި. (ކުޑަވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ۞ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާހުށީއެވެ.۞ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އަޑުގަދަ

އައިސް ޖެހިއްޖެއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.۞ فَجَعَلْنَـٰهُمْ غُثَآءً = ފަހެ ދެންމަތީގައި ޢޮޅާރާ ކުނިކާށިތަކެއްފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަދައިދިނީމެވެ.۞ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ = ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަށް (اللّه ގެ رحمة) ދުރުވެގެންވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ކަލޭމެންނާކަހަލަ آدم ގެ ދަރިއަކަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ އޭރުން ކަލޭމެންނަކީ ކަލޭމެންވާނީވެސް ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެ ބައެކެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވެ ވެއްޓިގެން ކަށިތަކެއްވެސް ވިރިޔުމަށްފަހު ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރުއްވޭނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟

(٣٦) ކަލޭމެންނަށް وعد ވާ ކަންތަކުގެ ހާދަ ދުރުކަމާއެވެ. ދުރުކަމާއެވެ.

(٣٧) އަހުރެމެން މިއުޅޭ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ އެހެން حياة އެއް ނުވެއެވެ. އެ حياة ގެތެރޭގައި އެއްބަޔަކު މަރުވެ އަނެއްބަޔަކު ދިރިއުޅެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމެކެވެ.) އަދި އަހުރެމެންނަކީ އަލުން ދިރިގެން ތެދުވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިއީ އެ قوم ގައި ތިބި ކާފަރުންގެ މަތިވެރިން ދުނިޔަނީ ވިސްނައިދިނުމެވެ. ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައި އަދި ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްގައިވެސް سَمَاوِي هِدَايَة އާއި ދުރުބައަކު ކަމުގައި ފެންނަނީ އެބައިމީހުންގެ މިބާ ކަމުގެ މަތިވެރިންނެވެ. ބަސްމަގު މިކަހަލަ އެކަމުގެ ދުނިޔަވީ ނަޒަރިއްޔާތަކުގެ ބޮޑުބާރުގަދަ ބަޔަކީ މިފަދަ މީހުންގެ ފުރާނަ މައްޗަށް ގާދިރު އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި ޖީހުމުންތަކެވެ.)

(٣٨) (އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.) އެކަލޭގެ اللّه ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިފައިވާ ހަމައެކަނި މީހެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އަހުރެމެން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނަމެވެ.)

(٣٩) އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. އެމީހުން ތެދުނުކުރާތީވެ ސަބަބުން މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ.

(٤٠) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ވާހުށީއެވެ.

(٤١) ފަހެ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް حقّ ގޮތުގައި ގަޑުބަޑު އަޑެއް އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވެދިއައީއެވެ. ފަހެ ދެންމަތީގައި ޢޮޅާރާ ކުނިކާށިތަކެއްފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަދައިލެއްވީމެވެ. ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަށް اللّه ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ. (މިވާހަކަ މިއީ صالح عليه السّلام ގެ قوم ކަމުގައިވެއެވެ.)

ثُمَّ أَنشَأۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِمۡ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾ مَا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا تَتۡرَا ۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ ۚ فَأَتۡبَعۡنَا بَعۡضَهُم بَعۡضًا وَجَعَلۡنَـٰهُمۡ أَحَادِيثَ ۚ فَبُعۡدًا لِّقَوۡمٍ لَّا يُؤۡمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَـٰرُونَ بِـَٔايَـٰتِنَا وَسُلۡطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ وَكَانُواْ قَوۡمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ لِبَشَرَيۡنِ مِثۡلِنَا وَقَوۡمُهُمَا لَنَا عَـٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡلَكِينَ ﴿٤٨﴾

ލުޣަވީ

ثُمَّ أَنشَأۡنَا = ދެން ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. ❁ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ = އެމީހުންގެ ފަހުން. ❁ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾ = އެހެން أمّة ތަކެއް. ❁ مَا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ = އެއްވެސް أمّة އަކަށް ކުރިއަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ❁ أَجَلَهَا = އެ أمّة އެއްގެ أجل. ❁ وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެމީހުން ފަސްނުވެވޭނެއެވެ. ❁ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا = ދެން ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رُسُلَنَا تَتۡرَا ۖ = ވިދިވިދިގެން ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ رسول ން. ❁ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً = ކޮންމެ أمّة އަކަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދަކުން. ❁ رَّسُولُهَا = އެ أمّة އެއްގެ رَسُول. ❁ كَذَّبُوهُ ۚ = އެމީހުން އެ رسول އަކު ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَأَتۡبَعۡنَا بَعۡضَهُم بَعۡضًا = ދެން ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް تبع ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު އަނެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ وَجَعَلۡنَـٰهُمۡ أَحَادِيثَ ۚ = އަދި ދުނިޔޭ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. ❁ فَبُعۡدًا = ފަހެ ދުރުވެގެންވާށިއެވެ. (اللّٰه އެކަލާނގެ رحمة އާއި ދުރުކުރެއްވިއެވެ.) ❁ لِّقَوۡمٍ لَّا يُؤۡمِنُونَ ﴿٤٤﴾ = އީމާންނުވާ ބަޔަކު. ❁ ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ = ދެން ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ وَأَخَاهُ هَـٰرُونَ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون އާއި (هارون عليه السّلام އާއި) ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންނަވަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ❁ وَسُلۡطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އާއިގެން. (ބަޔާއިގެން.) ❁ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ ޖަމާޢަތުގެ ގާތަށް. ❁ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވިއެވެ. كِبْرُ ވެރިވިއެވެ. ❁ وَكَانُواْ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ قَوۡمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ = (އަނިޔާވެރިކަމުގައި އުފުލުނުބަޔަކު) މާތްވި ބޮޑުކަމުގައި. ❁ فَقَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ = ފަހެ އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވާންވާނީތޯއެވެ؟ ❁ لِبَشَرَيۡنِ مِثۡلِنَا = އަހުރެމެންނާއި އެއް آدم ގެ ދެމީހުންނަށް. ❁ وَقَوۡمُهُمَا = އަދި

އެދެމީހުންގެ قوم (يعنى: بنى إسرائيل)۞ لَنَا عَـٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ = ނިކަމެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އަހުރެމެންނަށެވެ.۞ فَكَذَّبُوهُمَا = ފަހެ އެމީހުން އެދެބޭކަލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.۞ فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެމީހުންވީ ހަލާކުވެވުނު މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެމީހުންގެފަހުން ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން أمّة ތަކެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(٤٣) އަދި އެއްވެސް أمّة އެއް އެ أمّة އަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަޖަލު ހަމަނުވަނީސް ހަލާކު ނުވެއެވެ. އަދި އެ أمّة އެއް ހަލާކުވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަޖަލަށްވުރެ ފަސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ أمّة އެއްވެސް ހަލާކުވަނީ އެ أمّة އެއް ހަލާކުވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތު އައުމުންނެވެ. އިސްނުވެއެވެ. ފަސްނުވެއެވެ.)

(٤٤) ދެން ފަހުފަހުން އެއް رسول އަކަށްފަހު އަނެއް رسول އަކު ވަޙީގެންނަވާ ގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެ أمّة އެއްގެ رسول އަކު ވަޙީގެންނެވުމުން އެ أمّة އެއްގެމީހުން އެބޭކަލަކު ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ تبع ކުރުއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރުއްވުމަށްފަހު އަނެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރުއްވީމެވެ.) އަދި ދެކެވޭ ވާހަކަތައް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. އަދި إيمان ނުވާ ބަޔަކަށް ދުރުވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އީމާންނުވާ ބަޔަކަށް الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.)

(٤٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام – ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއިއެކު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.

(٤٦) އެއީ فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންވީ (އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުގައި) މަތިވެރި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٤٧) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނާކަހަލަ ދެ آدم ދަރިއަކަށް އަހުރެމެން إيمان ވާންވީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް އަހުރެމެން إيمان ނުވާނަމެވެ.) އަދި އެދެމީހުންގެ قوم އެބަހީ: بنى إسرائيل – ނިކަމެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އަހުރެމެންނަށެވެ.

(٤٨) ފަހެ އެމީހުން އެދެބޭކަލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ހަލާކުވެވުނު މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾

ލަފްޒު މާނަ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. އެބަހީ: توراة . لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ = އެއީ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށެވެ. وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ = އަދި مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނާއި – އެބަހީ: عيسى عليه السّلام އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ءَايَةً = دليل އެއްކަމުގައި. وَءَاوَيْنَٰهُمَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުން ބޭއްވީމެވެ. إِلَىٰ رَبْوَةٍ = އުސްބިމަކަށް. ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾ = ދާޅާއި ދިޔާފެނުގެ ވެރި. يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ = އޭ رسول ބޭކަލުންނޭވެ!. كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = حلال ތަކެތިން ކާށެވެ!. وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކުރައްވާށެވެ!. إِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ. بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަންތަކާއިމެދު. عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ = އަދި (އޭ ތިޔަބޭކަލުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި دين އަކީ. أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް دين އެކެވެ. وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ = ފަހެ އަހުރެން ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް (އެބަހީ ބިރުވެތިވާށެވެ!. فَتَقَطَّعُوٓا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކުދިކުދިކޮށް ބައިބައިކޮށް ފިރުވެއެވެ. أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެމީހުންގެ (دين ގެ) ކަންތައްތައް. زُبُرًا = ފޮތްފޮތަކަށް. كُلُّ حِزْبٍ = ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް / ކޮންމެ ފިރުޤާއެއް. بِمَا لَدَيْهِمْ = އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ ތަކެއްޗާމެދު. فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުން އުފާކުރަނީއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް توراة ދެއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް އެބަހީ: بنىإسرائيل އަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށެވެ!

(٥٠) އަދި مريم ގެފުޅުންގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފުޅުންގެ މަންމާފުޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ ދަލީލެއްކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ތެދުކަމުގެ މައްސަލަތަ دليل އެއްކަމުގައެވެ. ބަފައަކު ނެތިވެސް ދަރިން އުފެއްދެވުމަށް ކުރެއްވުމަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ދަރިފުޅެއްކަމަށެވެ. އަދި މަތިވެރިވާ މީހުން ދިރިއުޅުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެނގޭގޮތަށް ދިރިއުޅެވޭ ހިތްހަމަޖެހޭ ތަނަކަށް ހަދައިދެއްވީމެވެ.) އަދި އެދެމަފިރިކަލުން (مريم ގެފާނާއި عيسى عليه السّلام) ގޮވާލާ މިނިވަން ހުރި އުސްތަނަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އުސްތަނަކީ فلسطين ގެ الرّملة ކަމަށާއި އަދި دِمِشْق ކަމަށާއި އަދި بيت المقدس ކަމަށާއި މިގޮތަށް تفسير علم ވެރިންގެ މެދުގައި ޚިލާފު ދެކެވިގެންވެއެވެ. والله أعلم)

(٥١) އޭ رسول ބޭކަލުންނޭވެ! حلال ތަނަވަސްތަކެތި ކާށެވެ! އަދި صالح عمل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަނީ ދެނެވޮޑިގެންނެވެ. (އެކަންކަމަކަށް ފުރިހަމަ أجور ދިނުމަށްޓަކައި ތަނަވަސްކުރުމަށެވެ.)

(٥٢) އަދި (محمّد ގެފުޅުންގެ އުއްމަތުގެމީހުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި دين އަކީ އެއް دين އެކެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ!

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މި مخاطب ވަނީ އެންމެހައި نبي ބޭކަލުންނަށް ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ ކުރީގެ އާޔަތުގެ سِياق އަންނަގޮތުންނެވެ. އަދި ފަހުގެ އާޔަތްތަކުން އެގޮތަށް دليل ކުރެއެވެ. (އާޔަތުގައި نبي ބޭކަލުންނަށް مخاطب ޚާއްޞަކޮށްވެސް حكم އެންމެހައި އިންސާނުންނަށް ޢާއްމުވާގޮތުންނެވެ.) والله أعلم .

(٥٣) ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ތެރޭގައި) އެމީހުންގެ دين ގެ ކަންތައްތައް ބައިބައިކޮށް ފަތިފަތިކޮށް ފިރުޤާތަކަކަށް ހަދައިލައިފިއެވެ. އަދި ކޮންމެ ބައެއްކޮޅެއް އެބައިމީހުންގެ އަތްގައިވާ އެއްޗަކާއިގެން (ޢަޤީދާތަކާއި ލިބުނު އެއްޗަކާއިގެން) އެމީހުން އުފާކުރަނީއެވެ. (މިއިން ކޮންމެ ބައެއްވެސް ކޮންމެވެސް دين ބައިބައިކޮށް ބޭރު އެއްބައި ހިފައިގެންނެވެ. ބައެއްބައިމީހުންނާ ދިމާވެ ބޭނުންވެއެވެ. ހަމައިން ދެއްކިފައެވެ. އަރުވާލެވުނުވެސް މި أمّة ގައި މިހާރު މިބައިމީހުންނާ އެއްވެސް ތަފާތެއް އެބައޮތް ބާވައެވެ؟. އަހުރެމެންގެ دين ބައިބައިކޮށް ކޮންމެ ބަޔަކު އެއް مذهب އަކަށް ހިފައިގެން ގޮތް ގޮތަށް ފަތުރައިލައެވެ. سَمَاوِي އާޔަތުން އެންމެ ބޮޑަށް ނަހީކުރެއެވެ. ولا حول ولا قوّة إلاّ باالله)

فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ وَهُمْ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

ތަރުޖަމާ

فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ۞ فِي غَمْرَتِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް. ۞ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ = ހިނދުކޮޅެއްވާންދެން / مدّة އަކަށްދާންދެން. ۞ أَيَحْسَبُونَ = އެމީހުން ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެއްއެއްޗަކުން ދެއްވާމަތީ. ۞ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ = މުދަލާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން. ۞ نُسَارِعُ لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާކަމަށް. ۞ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި. ۞ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾ = އަދި ހިތައްނާރައްތޯ؟ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން. ۞ مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ. ۞ مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން ފުރުޅަވެގެންވާމީހުން. (އެކަލާނގެއަށް ބިރުގަނެ ބިރުވެތިވާމީހުން). ۞ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން. ۞ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އީމާންވާ. ۞ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން. بِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ۞ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުން شريك ނުކުރާ. ۞ وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ = އަދި އެމީހުން ދެމުންދާ. ۞ مَآ ءَاتَوا۟ = އެމީހުންނަށް ދެވުނުހާތަކެތި. ۞ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިވެގެންވާ حال. ۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް رُجُوع ވާނޭކަމަށް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ = އެމީހުން އަވަސްވެގަންނަނީއެވެ. ۞ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި. ۞ وَهُمْ = އަދި އެމީހުން. ۞ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ = އެކަންތައްތަކަށް - އެބަހީ: ހެޔޮކަންތައްތަކަށް - ކުރިއަރައިގަންނަމީހުންނެވެ. ۞ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާރެއް ނުއުފުލޭނެ. ۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކުން މެނުވީ. ۞ وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ = އަދި

މިވަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ޤަބޫލުވެއެވެ.۞ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ = حقّ ބަސް ބުނާ / حقّ بيان ކޮށްދޭ.۞ وَهُمْ

لَا يُظۡلَمُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާނުވާނޭ ގޮތުގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އެއީ އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގައި ވަކިހިނދުކޮޅަކާ ހިސާބަށެވެ.

(٥٥) އަދި މިވަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މުދަލާއި ދަރިންގެތެރެއިން ދެއްވާ ދެއްވުމާއިގެން އެމީހުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٥٦) އެއީ އެމީހުންނަށް މިވަންރަސްކަލާނގެ ހެޔޮކަން އަވަސްކޮށްދެއްވަނީކަމުގައި (ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟) އެގޮތެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނަށް إحسان ވެސް ނުވެއެވެ. (އެއީ الله ގެ إِسْتِدْرَاج އެވެ. ޙީލަތެވެ. އޭގެ ޙަޤީޤަތް ވެސް ނޭނގެއެވެ. ކެއްލުމަކަށް ހިތްޖެހުމެވެ.)

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކީ އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާމީހުން ވެސް (الله ގެ عذاب އަށް) ބިރުން ފުންކަލިވެގެންނެވެ. (އެއީ މާތްވެގެންވާ މުއުމިނުންނެވެ.)

(٥٨) އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ آية ތަކަށް إيمان ވެއެވެ. އެއާތަކަށް ތެދުކުރެއެވެ.

(٥٩) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް އެއްވެސްގޮތަކުން شَرِيكُ ނުކުރެއެވެ.

(٦٠) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުން ސިހިގެންވާ حال އެމީހުންނަށް ލިބިދެއްވާ މުދަލުން ޚަރަދުކުރެއެވެ. زكاة ދީ صدقة ދެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް رجوع ވާންޖެހޭ އެކަމާ ބިރުންނެވެ.

(٦١) އެމީހުން ދަންނަހުއްޓެވެ! އެބަހީ: ހެޔޮކަމުގައި ސިފަވެގެންވާ أهل ވެރިން ދަންނަހުއްޓެވެ. އެމީހުންނަކީ ހެޔޮކަންތަކުގައި އަވަސްވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އޭގެތެރެއިން ކުރިއަރާތަ ހުރިމީހުންނެވެ.

(٦٢) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކަށް ވުރެ މިވަންރަސްކަލާނގެ تَكْلِيفُ ނުކުރައްވަމެވެ. ބާރުނުލައްވަމެވެ. އަދި މިވަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި (އަޅުތަކުންގެ عمل ތައް ނަސޚުކުރަ ލިޔުއްވާ) ފޮތެއް ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ނަބައިކަންތައް ކުރި މީހާގެ ނަބައިކަމުގެ ދިމާއަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހެޔޮ عمل ކުރި މީހާގެ ހެޔޮ عمل ނެތި ނުވާނެއެވެ. އޭގެ ثواب ލިބޭނެއެވެ. އޭގެ خِلاَفُ އަށް އެކަމުގެ ސަބަބު ނުލިބޭނެއެވެ.)

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَـٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَـٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ ءَايَـٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ سَـٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ ٱلْقَوْلَ أَمْ جَآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

بَلْ قُلُوبُهُمْ = އަދި ހިތްތަކުތްތޯ؟ އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ. އެމީހުންގެހިތްތަކުވެސް. فِي غَمْرَةٍ =
އަނދިރިކަމެއްގެތެރޭގައެވެ. / غافل ކަމެއްގެތެރޭގައެވެ. ۞ مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމުން. (މި قرآن އާއިމެދުން) ۞ وَلَهُمْ
أَعْمَالٌ = އަދި އެމީހުންނަށް عَمَلُ ތަކެއްވެއެވެ. ނުބައި عمل ތަކެއްވެއެވެ.۞ مِّنْ دُونِ ذَٰلِكَ =
އެކަންފިޔަވައިވެސް. (إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންގެ عمل ފިޔަވައި)۞ هُمْ = އެމީހުން.۞ لَهَا عَـٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ =
އެއަށްޢަމަލުކުރައި (އެތަކެތިފަދަ ޢަމަލުކުރައި) عمل ކުރާނޭއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ހިފުއްވައިފިއްޔާ ފުއްދުމަށްޓަކައި.۞ مُتْرَفِيهِم = އެމީހުންގެތެރެއިން نعمة ލިބި މަޖާކުރުމުގައި އުޅޭ މީހުން.۞ بِٱلْعَذَابِ
= عذاب ން / عذاب ދެއްވައިގެން.۞ إِذَا هُمْ = އެހިނދުން އެމީހުން.۞ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ = އެމީހުން
ސަލާމަތަށް އެދި ގޮވުމުގައިވެއެވެ.۞ لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ = (އެމީހުންނަށް އުނގޭނުވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން މިއަދު
ސަލާމަތަށް އެދި ގޮވުމުގެ ނުލާށެވެ!۞ إِنَّكُم = ހަމަކަކަލޭމެން ކަލޭމެން.۞ مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.۞ ހަމަކަކަލޭމެން = قَدْ كَانَتْ ۞ ވިއެވެ. ءَايَـٰتِى
تُتْلَىٰ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާދެވުނީ.۞ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.۞ فَكُنتُمْ = ފަހެ
ކަލޭމެން ވިއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްތަކުގެ މައްޗަށް.۞ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ = ކަލޭމެން
ފަހަތަށް ޖެހި ކަލޭގެޔަށް. / އެނބުރި رجوع ވާކަމުގައި.۞ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ = އެއާދޭހަށް ކަލޭމެން ބޮޑާވާ حال
(އެބަހީ: مكّة ގެ حرم ގައި ބޮޑާވާ حال)۞ سَـٰمِرًا = ރޭގަނޑު جلسة ކޮށް ވާހަކަދައްކާ حال .۞ تَهْجُرُونَ
﴿٦٧﴾ = (الله އަށް ذِكر ކުރުމާ އަދި حقّ އާއި) ކަލޭމެން ދުރުވާކަމުގައި ވީމެވެ.۞ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ = އެމީހުން
ވިސްނާ تَدْبِير ކޮށް ނުބެލީ ހެއްޔެވެ؟.۞ ٱلْقَوْلَ = الله ގެ ބަސްފުޅުގެ މާނައިގައި ބަސްފުޅުން.۞ أَمْ
جَآءَهُم = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގާތަށް (مكّة ގެ މުޝްރިކުންގެ) އައިސްފީތޯ؟۞ مَّا لَمْ يَأْتِ = ނާންނަ

ކަންތައް.۞ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ = އެމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންނަށް.۞ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ނުނެގުނީހެއްތޯ؟۞ رَسُولَهُمْ = އެމީހުންގެ رسول އާ.۞ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދަނީ އެހެންނަމަތޯއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) ހަދި ކިޔެއްހެއްޔޯ؟. ކަންތައްހުރި އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ން ހިކުމާރާތްތަކަން ނޫނެވެ.) އެމީހުން އެވަނީ މި قرآن އާއިމެދު ކަށްވެ ޝައްކީ ފަހަރުގަދަނެވެ. ހަދި އެމީހުންނަށް އެކަން ފެހާވައި (އެބަހީ: އެމީހުން މިހާރު އެކުރާ عمل ފެހާވައި އެހެން (ނުބައި عمل އެމީހުންނަށް ވެއްޖެ. ނުވަތަ تقوى ވެރި މުއުމިނުންގެ عمل ފެހާވައި އެހެން عمل އެމީހުންނަށް ވެއެވެ.) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެކަންކުރާނެއެވެ. ނުބައި ކަންތައްތައްކޮށް އުޅުއްވާނެއެވެ.

(٦٤) އެއީ އެމީހުންކުރެ نعمة އާއި މަޖާލުގައި ނިކަމެ ކަންތައްކުރާ މީހުންނަށް عذاب ދެއްވައި ޖަހަނަމްގަސްކަރާހުގެ އެމީހުން ހިތްޕަވައި ހަޑާކު ކުރައްވައި ފުރަނޮށްތަށްދެނެވެ. އެހައިރުން އެބަހީ: عذاب ބައްދުން އެމީހުން ސަލާމަތަށް އެދި ހަޅޭއްލަވާނެއެވެ.

(٦٥) (އެހިނދުން އެމީހުނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން މިއަދު ސަލާމަތަށް އެދި ހަޅޭއްލަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަކަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. އެހެއްނެ ނުލިބޭނެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ކިޔަވާދެވުނު ވިއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްތަށްދެވުނުގަމަތަށް ފަހަތަށް ދުއް ކަމުގައި ވިއެވެ. (ކަލޭމެން އެއާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވިއްޔެވެ. ދުރުހެލިވިއެވެ.)

(٦٧) ކަލޭމެން مكّة ގެ حرم ގައި ބޮޑާވެގެންވާ حال ގައި ރޭގަނޑު جَلْسَة ކޮށް الله އަށް ذِكر ކުރުމާއި حقّ އާއި ކަލޭމެން ދުރުވާކަމުގައިވިއެވެ.

(٦٨) އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ންތައް ދެން الله ގެ وحي ބަސްފުޅަން ވިސްނާ تَدْبِيرُ ކޮށް ނުހަދައިނުބަލައެވެ؟. (އޭގައިވާ عبرة އާއި حجّة އެނގިނުހިގެ އެހެންނަމަތޯއެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ގާތަށް ނާންނަ ކަންތައް މިމީހުންގެ ގާތަށް އައީބާވައެވެ؟. (ބޮޑާވެ ކبر ވެރިވެ އެއާ ދުރަށް ދާނީ އެހެންނަމަތޯއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށްވެސް ދުވަހަކު رسول ން ފޮނުއްވައިގެންނެވެ. މިމީހުންގެ ގާތަށްވެސް ދުނިޔޭގައި رسول އަކު ފޮނުއްވައިގެންނެވެ. ކަލޭގެ ހަމަ އެއްކަމުގައެވެ.)

(٦٩) ނުވަތަ އެމީހުންގެ رسول އެމީހުންނަށް ނުނެގުނީބާވައެވެ؟ އެކަލޭގެފާނާމެދު إنكار ކޮށް ދެކޮޅުހަދަނީ އެހެންނަމަތޯއެވެ. (އެ رسول އަކީ އެންމެން ދަންނަ އެމީހުންގެ أمين އެވެ.)

أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۚ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾

ލަފުޒީމާނަ

أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ބުނެއްސަރުތޯ؟ އެމީހުން ބަސްނިޔޭތޯ.✻ بِهِۦ جِنَّةٌ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިގައި
މޮޔަކަމެއް ވެއެވެ.✻ بَلْ = އަދި ބައްލަވާށެވެ؟✻ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު
ވަޑައިގެންނެވީ حقّ އަޅުގަނޑުވެ.✻ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބައިމީހުން.✻ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ =
حقّ އަށް ނުރުހޭމީހުންނެވެ.✻ / حقّ އަށް ދެކޮޅުހަދާމީހުންނެވެ.✻ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ = އަދި حقّ تَبَع ވެއްޖެނަމަ / އެބަހީ:
الله تبع ވެވޭ ގޮތްވިނަމަ.(ނުވަތަ އިސްލާމްދީން تبع ވެއްޖެއްޔާ ✻ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هَوى نفس އާއި /
އަރިހަރަދުކުރާ.✻ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިން ކަނޑަވަރުވެ ފަސާދަވެއްޖެއެވެ.✻
وَمَن فِيهِنَّ = އަދި އެތަންތާނގައިވާ މީހުންނާއި ✻ بَلْ أَتَيْنَٰهُم = އަދި ބެއްލެއްވިއްޖެތޯ؟
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގާތަށް ގެނެސްދެއްވީމެވެ.✻ بِذِكْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ذِكْرُ (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް
حقّ بيان ކޮށްދެއްވުމެވެ.)✻ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ذِكر ން.✻ مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ =
އެނބުރި ފުރަގަސްދީގެންވެއެވެ.✻ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން
އުޖޫރައެއް ސުވާލުކުރައްވަނީތޯ؟✻ خَرْجًا = އުޖޫރައަކަށް / ޢިވަޟަކަށް.✻ فَخَرَاجُ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ
ربّ ގެ أُجور އަދި ދެއްވުމަ.✻ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.✻ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.✻ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ
﴿٧٢﴾ = އެންމެހާ ރިޒުގުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.✻ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ = (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވަނީ.✻ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށެވެ.✻ وَإِنَّ
ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންނުވާމީހުން.✻ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. عَنِ ٱلصِّرَٰطِ
= ސީދާމަގުން ފިޔަވައި.✻ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކައިވެއެވެ. (މަގުން ނެރެވިއްޖެއެވެ.)✻

إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުންގެ ގައިގާ މޮޔަކަމެއް ހުރިކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީހެއްތޯ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެހެއްތޯ؟. އެމީހުންގާތަށް حقّ އައީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އެ حقّ އަށް ނުރުހެނީއެވެ. ދެކޮޅުހަދަނީއެވެ.

(٧١) އަދި "الحَقّ " އެމީހުންގެ هوَى نفس އާއި يعنى: އަމިއްލަ އެދުމާއި تبع ވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން ފާސިދުވެއްޖެއިހެވެ. އަދި އެތަންތަނުގައި ހުރިހާ ތަކެތިވެސް فاسِدُ ވެއްޖެއިހެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ الحَقّ އަކީ اللّٰه سبحانه وتعالى އެވެ..(ނުވަތަ އިސްލާމްދީނެވެ.) އަދި ކިއެއްހެއްތޯ؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ذكر އައީއެވެ. يعنى: އެމީހުންނަށް حقّ بيان ކޮށްދެއްވާ އެއި އައީއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޝަރަފާއިން ދުނިޔޭގެ ދެއްކަވަން މި قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި އެމީހުން އެވަނީ އެމީހުންގެ އެ ذكر ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީ ގެންނެވެ.

(٧٢) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!.) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް ނުވަތަ ޚަރާޖަކަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަނީހެއްތޯ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ އުޖޫރަ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހެޔޮގޮތުގައި ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގަށެވެ.

(٧٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުން ސީދާމަގުން ނެއްޓި ކައިރިވެގެން ދެއެވެ.

۞ وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّواْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُواْ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُواْ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓاْ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾

ލަފުޒުތައް

۞ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް رحمة ލެއްވިނަމަ.۞ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހިފައިވާ ކަށްޓައް (އުނދަގޫ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވައިފިނަމަ.۞ مِّن ضُرٍّ = އުނދަގޫތަކުގެ ތެރެއިން.۞ لَّلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ އަދަބުދުރުވުމުގައި / އިސްރާފުވުމުގައި އެމީހުން ދެރިވެތިބޭނެއެވެ.۞ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ = ދުރުދުރަށްދިޔައީ.۞ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހިފެއްވީމެވެ.۞ بِالْعَذَابِ = عذاب ދެއްވައިގެން. (ބަނދެ ހައިފުރުނކަމާ ތިއުރުގެކަލާގެ)۞ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކިޔަމަން ނުވިއެވެ.۞ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެމީހުން ދެރަވެ މަޑުމައިތިރިނުވެއެވެ.۞ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހުޅުވައި ދެއްވައިފުމުންނެވެ.۞ بَابًا = ދޮރެއް.۞ ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ = ގަދަ عذاب ގެ.۞ إِذَا هُمْ = އެހައިރުން އެމީހުން.۞ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ = އެކަމުން ހިތާމަކޮށްނަހަދައެވެ. (އުއްމީދުކަނޑައިގެން އެމީހުންނަށް ކަލިބާ ނުކުރެވުނު ގޮތްތަކެވެ.)۞ وَهُوَ الَّذِي = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنشَأَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ވަޑައިގެން / ޚަލްޤުކުރެއްވީ.۞ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތްތަކާއި. (ހިތުގައި ކަންކަމާ ބިނާވާ ފިކުރާއި)۞ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރަނީ މަދުކޮށްމެ ކަމެކެވެ.۞ وَهُوَ الَّذِي = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ ذَرَأَكُمْ = ކަލޭމެން ފެތުރުއްވީ.۞ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި.۞ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެއްކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَهُوَ الَّذِي = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ يُحْيِي وَيُمِيتُ = (މަރުވީމާ) ދިރުއްވާ މަރުއްވަނީ.۞ وَلَهُ اخْتِلَافُ = އަދި ބަދަލުވުމާ ކުރުއްވުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ ދެން ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟۞ بَلْ قَالُوا = އަދި ކިޔައެއްގެވެ؟ އެމީހުން ބުނީ.۞ مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ = އިސްވެދިޔަ އަވަދު މީހުންވެސް ބުނިފަދައިން ބުނުމެވެ.۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ أَءِذَا

مِتْنَا = އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެގޮސް ހުރެއްޖެ؟۞ وَكُنَّا تُرَابًا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޖައްޖެ.۞

وَعِظَامًا = އަދި ކަށިތައް. (ހިކިދިޔުމަށްފަހު)۞ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ = އަޅުގަނޑުމެން ތެދުވެވޭނެހެއްޖެ؟۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި މިމީހުންނަށް ކަލާނގެ ރحمة ލެއްވުމާއި އަދި އެމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ އުނދަގޫ (يعنى: فقير ކަމާއި ބަނޑުހައިކަން) މިމީހުންނަށް ފިލުވައިދެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ނުކިއްބަސްވެރިކަމާއި ކާފަރުކަމުގައި ދެމިހުރެ ގޮސް ދަނީއެވެ.

(٧٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނަށް އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ންނަށް ގިނަބަލާތަކުގެ ބާވަތް ލިބުނެވެ. އެއްސަފަރެއްގައި އެމީހުން إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ (އެއީ އެމީހުން ދިރިއުޅުން ދަތިކުރެއްވީއެވެ. ހަމަ ބަނޑުހައިކަން ގެއްސުވީއެވެ. އަދި ހައްދުފަހަނަޅާ قتل ކުރާ ގޮތަށްވެސް ކުރަމުންދިޔައެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުކަމުގައި ނިކަމެތިވީއެވެ. ގޮވާލަނީ ނުވެއެވެ.

(٧٧) މިމީހުންނަށް އެމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަ عذاب ގެ ދޮރު ހުޅުވައިލައްވާލައްވަން ދެންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އުޅުނުފަރާތުގައި ނުކިއްބަސްވެރިކަމުގައި ދެމިއުޅެއެވެ.) ދެން އެ عذاب އެމީހުންނަށް ފޮނުވުން އަރައިރުން އެމީހުން ހިތްވަރު ދެރަވެއްޖެއެވެ. (އާޚިރު ދެން އެމީހުންގެ ފައިދާއެއް ނެތެވެ. މިއީއާޚިރަތުގައިވާ ގަދަ عذاب އަށް مكّة ގެ مشرك ންނަށް ދިމާވި ބަނޑުހައިހުނު ކަން ކުރުގައި ބޭނުމެވެ. / ނުވަތަ އެއީ بَدْرُ ހަނގުރާމަކުރުގައި ބޭނުމެވެ. واللّه أعلم)

(٧٨) އަދި ކަލާނގެއަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ވިސްނުމާއި (ނުވަތަ ކަންތައްތަކާއި ތަފާތު ހިތް) ލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ކަލާނގެ (އެބަހުރި نعمة އަށް) شكر ކުރަނީ ކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ.

(٧٩) އަދި ކަލާނގެ ބިމުން ހެއްދެވީ (އެބަހީ: ބިމުން ހެއްދެވުމާ އަދި ބިމުގައި ފެތުރުއްވީ) ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލާނގެ އެއްކުރެއްވޭ محشر ކުރެއްވުމަށް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٠) އަދި ދިރުވަނީ ދިރުއްވައި މަރުއްވައި އަދި ރޭދުވާ ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ކަލާނގެ އެވަރު ކަންކަމަށް ވިސްނައި فكر ކޮށް ނުބަލަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ فكر ކޮށް ނުބަލާނެހެއްޔެވެ؟

(٨١) އަދި ކިޔައެވެ؟ އެމީހުން ބުނީ ހަމަ ކުރީގެ މީހުންވެސް ބުނިގޮތަށެވެ.

(٨٢) އެމީހުން ބުނި އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެ ވެއްޖައްޖެ ކަށިތައް ހިކިދިޔުމަށްފަހު އަލުންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދިރިގެން محشر އަށް ތެދުވެވޭނެހެއްޖެ؟ (އެބަހީ: ދެން ނުތެދުވެވޭނެއެވެ.)

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَـٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

މުފްރަދާ

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް وَعْدُ ވެވުނެވެ.۞ وَءَابَآؤُنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނާ.۞ هَـٰذَا = މިކަން (ނުވަތަ މިވާހަކަ)۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.۞ إِنْ هَـٰذَآ = މިކަން ނުވެއެވެ. / މިވާހަކަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ ބާކާހުވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އަށް!.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!. (އެމީހުންނާ އަހައްސަވާށެވެ!.)۞ لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ = ބިން މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ (އޭގެ ވެރިޔަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟)۞ وَمَن فِيهَآ = އަދި އޭގެތެރޭގައިވާ ބަޔަކާއި.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް (އެއީ ކާކުކަން އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ.۞ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ = ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އަށެވެ. قُلْ ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިނުގަންނަނީހެއްޔެވެ.؟۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ = ހަތްއުޑުގެ ވެރި ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންނާ އަހައްސަވާށެވެ!.)۞ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عَرْشِي ގެ ވެރި ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ = އެއީ الله އަށޭ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނީހެއްޔެވެ.؟ / ބިރުވެތިނުވާނީހެއްޔެވެ؟۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ مَنْ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ = އެންމެހާ އަތުގައި ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ خَزَانة ވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ وَهُوَ يُجِيرُ = އަދި އެކަލާނގެ އަމާންކަންދެއްވައެވެ. / ނުވަތަ އެކަލާނގެ دفاع ކުރައްވައެވެ.۞ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެއާއި خلاف އަށް އަމާންކަން ނުދެވޭނެއެވެ / ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް دفاع ކޮށްދިނުމެއް ނުވެއެވެ.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް

އެނގޭކަމަށްވަންޏާ.۞ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ = ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އަށެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަނބުރިގަނެވެނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

إجْمَالِي މާނަ

(٨٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށާއި ކާބަފައިންނަށްވެސް މިފަދައިން މި وعد ދެއްވުނެވެ. އެއީ ހަމަ އިސްވެދިޔަމީހުން ދައްކާފައިވާ ދޮގުވާހަކަތަކެއްކަމުގައި ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ باطل ވާހަކަތަކެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ބިމާއި އަދި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެން އެއްސަވައިބައްލަވާށެވެ.؟ ކަލޭމެންނަން އެއީ ކާކުކަން އެނގޭކަމުގައި ވާނަމަ ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ.

(٨٥) (އޭގެ ޖަވާބުގައި) ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންވީއިރު ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިނުގަންނާނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެހެންވީއިރު މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވައި އައުކުރުއްވުން އެކަލާނގެއަށް ދަތިނުވާނެކަން ދެނެގަތުން ހެއްޔެވެ.)

(٨٦) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެން އެއްސަވާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަތް އުޑުތަކާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عَرْشِي ގެ رَبّ އަކީ ކާކުތޯއެވެ؟

(٨٧) ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންވީއިރު އަދިވެސް ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވާނޫނުހެއްޔެވެ؟

(٨٨) އަދި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ خَزَانة ތައް خاصّ ވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ ކާކުގެ އަތްޕުޅުގައިތޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެން އެއްސަވައި ބައްލަވާށެވެ؟. އަދި އެކަލާނގެ އަމާންކަން ދެއްވައެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ޙިމާޔަތްކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ خلاف އަށް އަމާންކަން ނުދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ކަމެއް ޙިމާޔަތްލިބޭނެތަނެއް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެއީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަން އެނގޭނަމަ (ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ!.)

(٨٩) (އޭގެ ޖަވާބުގައި) ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެހެންވީއިރު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް އެކަލާނގެ ޛިކުރާއި ކަލޭމެން ދުރުވަނީ ކޮންކަހަލަކަމަކުންހެއްޔެވެ؟

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾

ތަރުޖަމާ

بَلْ = އަދި ޔަގީނުންނެވެ؟. ❁ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް حقّ ގެނެސްދީފީމެވެ. ❁ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ. ❁ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ = الله ނުހިއްޕަވައެވެ. (الله އަކަށް ނުވެއެވެ.) ❁ مِن وَلَدٍ = އެއްވެސް ދަރިކަލަކު. ❁ وَمَا كَانَ مَعَهُ = އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކު ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ إِلَٰهٍ = އެއްވެސް إله އަކު. ❁ إِذًا لَّذَهَبَ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: އެހެން إله އަކާއެކުވާނަމަ) ހިސާބުގައި ގެންގޮސްފާނެއެވެ. ❁ كُلُّ إِلَٰهٍ = ކޮންމެ إله އަކު. ❁ بِمَا خَلَقَ = އެ إله އަކު ހެއްދެވި އެއްޗެއްގެން ގޮސްފާނެއެވެ. ❁ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް إله ން މަތިވެ ގަދަވެގަންނާނެއެވެ. ❁ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައި إله ންގެމައްޗަށް. ❁ سُبْحَانَ اللَّهِ = الله ހުސް طاهر ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން. ❁ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ = އެނގޭ غَيْبُ ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَتَعَالَىٰ = ފަހެ އެކަލާނގެ މަތިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ކަންތައްތަކުން. ❁ قُل رَّبِّ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންގެ ربّ އެވެ. ❁ إِمَّا تُرِيَنِّي = ތިބާރަސްކަލާނގެ ތިމަންނައަށް ދައްކަވަންޏާ. ❁ مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ = އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް. (އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު عذاب)❁ رَبِّ = ތިމަންގެ ربّ އެވެ❁ . فَلَا تَجْعَلْنِي = ފަހެ ތިމަނާ ނުލައްވަވާށެވެ. ❁ فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން. (مشرك ންގެ ތެރެއިން)❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٠) އަދި ކިއްހެއްތޯ؟ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދިނީމުއެވެ. حقّ އިސްލާމްދީން ގެނެސްދިނީމުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(٩١) الله އަކަށް އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުވެއެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެންވާކަމެއްނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއާއިއެކު އެއްވެސް އެހެން إله އަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެބަހީ: އެކަލާނގެއާއެކު އެހެން إله އަކު ވާނަމަ ނުވަތަ إله ންތަކެއްވާނަމަ ކޮންމެ إله އަކުވެސް އެ إله އަކު ހެއްދެވިއެއްޗެއް ހިފައިގެން ހިނގައްޖައީހެވެ. އަދި ބައެއް إله ން އަނެއްބައި إله ންގެމައްޗަށް މަތިވެ ބާރުފޯރުވާނެހެވެ. އަދި އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން الله ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އަކު ނުވެއެވެ.)

(٩٢) އެކަލާނގެއީ غيب ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން يعنى: مشرك ން އެ شريك ކުރާ ތަކެތިން ދުރުވެ އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣)،(٩٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! އެމީހުންނަށް – އެބަހީ: مشرك ންނަށް وعد ވެވިގެންވާ عذاب އިބަރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާނަމަ، އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ފަހެ މިއަޅާ އަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ނުހައްދަވާނދޭވެ! (އެމީހުންނާއި އެކު ހަލާކު ނުކުރައްވާނދޭވެ!.)

وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

މުފްރަދާތު

وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ. عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާލުމަށް. مَا نَعِدُهُمْ = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَعْدُ ކުރައްވާ ކަންތައް. لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވާފަދައިން ވެއެވެ. ٱدْفَعْ = އަދި ދުރުކުރައްވާށެވެ! دفاع ކުރައްވާށެވެ! بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ ހެޔޮ خُلْق އިން / ރަނގަޅު عمل އިން. ٱلسَّيِّئَةَ = ނުބައިކަންތައް. نَحْنُ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން (الله އާއިމެދު) އެސިފަކުރާ ސިފަކުރުންތައް. وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! أَعُوذُ بِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާ ރައްކާތެރިކަމާއި حماية ދީވަޑައިގަތުމަށް. مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ = شيطان ންގެ ވަސްވާހާއި ސިއްރު ބަސްބުނުން. (ސަމާލުކަމާއި ދަންނަވާމެނުވީ) وَأَعُوذُ بِكَ = އަދި މިއަޅާ ތިބާރަސްކަލާނގެ ރައްކާތެރިކަމާއި حماية ދީވަޑައިގަތުމަށް. رَبِّ = އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ = އެސްކުރުވުން (މިއަޅާގެ ކަންތައްތަކުގައި) حاضر ވުމުންނާއި. حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ = އަތުވެއްޖެއްޔާގެ ވަގުތު. أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ = އެއިން މީހަކަށް މަރު. قَالَ رَبِّ = އޭނާ ބުނެއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ = މިއަޅާ (ދުނިޔެއަށް) رُجوع ކުރުއްވާދެއްވާށެވެ! އަނބުރާ ފޮނުއްވާދެއްވާށެވެ! لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا = މިއަޅާ صالح عمل ކުރުމުގެ أميّد ގައެވެ. فِيمَا تَرَكْتُ = މިއަޅާ ދޫކޮށްލައިފިން / މިއަޅާ عمل ނުކޮށް ދޫކޮށްލައިފިނި ބަލަހައްޓައި. كَلَّآ = އެއްވެސްކަމެއްވެސް އެހެންނުވާނެ ނުވާނެއެވެ. (އޭނާ އެދިކުރާ ނުވާނެއެވެ.) إِنَّهَا كَلِمَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ كلمة އެކެވެ. / ވާހަކައެކެވެ. / ބަސްފުޅެކެވެ. هُوَ قَآئِلُهَا = އޭނާ އެބަސް ބުނާމީހާއެވެ. وَمِن وَرَآئِهِم = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި

ވަނީ. (އަންނަން އޮތްތާނގައިއޮތީ)҂ بَرْزَخٌ = بَرْزَخُ ގެ ދުވަސްތަކެވެ. ކަންވަގުތުގެ موسم އެވެ. (برزخ އަކީ ހުރަހެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި آخرة އާއި ދެމެދު އޮތް ހުރަހެވެ.)҂ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٠٠) = ދިރުއްވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް.҂

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٥) (اللّه وحی ކުރައްވިއެވެ.) އެމީހުންނަށް މިމުޝްރިކުކާފިރުންގެ وَعْدُ ކުރައްވާ ކަންތައް - އެބަހީ: عذاب ކަލޭގެފާނަށް މިމުޝްރިކުކާފިރުންގެ ދެއްކެވުމަށް މިމުޝްރިކުކާފިރުންގެ ކުރިމަތިން ދެއްކެވުމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވަންތައެވެ. (އަދި ކަލޭގެފާނަށް އޭގެ އަސަރުވެސް ނުވާނެއެވެ.)

(٩٦) ރަނގަޅު أخلاق އާއި ހެޔޮ عمل ން ނުބައިކަންތައް دفاع ކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ: مشرك ންގެ އުނދަގޫތަކަށް ކޮންމެހެންވެސް ހެޔޮ أخلاق ން عمل ކޮށް ކުރައްވާށެވެ!) އެމީހުން (اللّه އާއިމެދު) އެސިފަކުރާ ކުރުންތައް މިމުޝްރިކުކާފިރުންގެ ދެންނެވީ ގަންވެއެވެ.

(٩٧) އަދި ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ! އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! ޝައިޠާނުންގެ ވަސްވާހުގެ ޝަރުން ބަސްމަގުކޮށް/ އެސްތިގެ ހަންގެއްސުންމަތިން ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްވުމަށް އިބިލީސްކާފިރުންގެ حضرة ން حماية އާއި ރައްކާތެރި ދިނުމަށްޓަކައެވެ.

(٩٨) އަދި (މިއަޅާގެ އެކިއެކި ކަންކަމުގައި) އެސްތިގެން މިއަޅާގެ ކައިރިއަށް އަޅުގެ حاضر ވުމުންވެސް ރައްކާތެރިކަމާއި حماية އެދެނީ އިބިލީސްކާފިރުންގެ حضرة ންނެވެ.

(٩٩) (އެކާފިރުގެ وَحِی ކުރައްވިއެވެ.)ކާފިރުންކުރ މިހާރު މަރަން حاضر ވެއްޖެއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ رجوع ކޮށްދެއްވާނދޭވެ! ފުރުސަތުދެއްވާށެވެ! (މިއީ مشرك ންގެމީހުން މަރަން حاضر ވާހިނދު ބުނާ ވާހަކައެއްކަމުގައިވެއެވެ.) އަދި އޭނާ ބުނާނެއެވެ.

(١٠٠) އެއީ (ދުނިޔޭގައި މިއަދާ ހަމަޔަށް ކުރި عمل ނުކުޅެ) ދޫކޮށްލައިފިން ކަމަށްވާ ބަޔަކުގެ صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّه وحی ކުރައްވައެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަނަވަރުން އޭނާ ބުނާ (ހަމަ ހުސް) ބަހެކެވެ. އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި بَرْزَخُ އެވެ. ހުރަހެވެ. އެއީ ކަންވާގޮތް ވަގުތެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި آخرة އާއި ދެމެދު އޮތް ހުރަހެވެ. އެއީ محشر އަށް ނުކުތް ދުވަހަށް ދާންދެނެވެ.

فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾

ތަފްސީރު

فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ =ފަހެ ސޫރުގައި ފުމެވިއްޖެއްޔާއި. فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ = ފަހެ ދެމެދު

އެމީހުންގެދުރުގައި ނިސްބަތެއް ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ނިސްބަތުގެ ގާތްކަމުގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ.)

يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ﴿١٠١﴾ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ = އަދި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ސުވާލުކުރެއް

ނުކުރާނެއެވެ. فَمَنْ ثَقُلَتْ = ފަހެ ބަރުވެއްޖެމީހާ. مَوَٰزِينُهُۥ = އޭނާގެ (ހެޔޮކަމުގެ) މީޒާން.

فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. /

ނަސީބުވެރިވާ މީހުންނެވެ. وَمَنْ خَفَّتْ = އަދި ލުއިވެއްޖެމީހާ. مَوَٰزِينُهُۥ = އޭނާގެ (ހެޔޮކަމުގެ)

މީޒާން. فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ

އަމިއްލަ نفس ގެއްލުމުގައި ހަލާކު ދިން މީހުންނެވެ. فِى جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގައެވެ. خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ =

އެމީހުން ދެމިތިބޭނެ. تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ = އެމީހުންގެ މޫނުތަށް ފިހެން އަންދާ ހުޅުގެ. ٱلنَّارُ = ނަރަކަ

وَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އޭގައި. (އެނަރަކައިގައި) كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ = ސިފަހުރިހާލުގައިވާނެއެވެ.

(އެއީ ދަތް ފެންނަގޮތަށް ތުންފަތް ކުރުވެގެންދިޔަ ބޮޑުވެ ހަލަބޮލި ވެފައިވާ ގޮތެއްގައި ހަލާކުވާ

ގޮތެވެ. އަނގައިގެ ދަތްތަށް ދިގުވެފައިވާ ގޮތަށް ބޭރުވެފައެވެ.) والعباد بالله. أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى = (އެ حال ގައި އެމީހުންނަށް

އެންގޭނެއެވެ.) މިވަނީ ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންގެ އާޔަތްތައް ނުވޭތޯއެވެ؟ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = (ދުނިޔޭގައި ކިޔަވައިދެވުނު)

ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެވޭ އާޔަތްތަކެއް ކަލޭމެންނަށް. فَكُنتُم بِهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެއާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރީއެވެ. تُكَذِّبُونَ

﴿١٠٥﴾ = ދޮގުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. قَالُوا۟ رَبَّنَا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ތިމަންމެންގެ ރަބّ އެވެ! غَلَبَتْ

عَلَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއެވެ. شِقْوَتُنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ އަބާއްޖަވެރިކަން. وَكُنَّا = އަދި

އަހަރެމެން ވީމުއެވެ.۞ قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ رَبَّنَآ = އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ أَخْرِجْنَا مِنْهَا = އަހަރެމެން މިނަރަކައިން ނެރުއްވާނދޭވެ!۞ فَإِنْ عُدْنَا = އަހަރެމެން (كافر ކަމަށް إعادَ ވީނަމަވެސް.۞ فَإِنَّا ظَـٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) ދެންފަހެ ސޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ (قِيامَة ވީއިރު). ދެން އެދުވަހުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ނަސަބުގެ ގާތްކަމުގެ އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަކު އަނެކަކާއި ސުވާލުކޮށް ނުކުރާނޭއެވެ. (އެއަށްވުރެ ބިރުވެރިވެފައި ކަންބޮޑުވެ ބޭޒާރުވާނެއެވެ.)

(١٠٢) ފަހެ އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) ވަޒަން ބަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބު ލިބޭނޭ މީހުންނެވެ. آخرة ގެ ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(١٠٣) އަދި އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) ވަޒަން ލުއިވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެގެއްލުނު މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުންދީއްޖެ މީހުންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހުރޭނީ ނަރަކައިގައެވެ.

(١٠٤) އެމީހުންގެ މޫނުތައް ފިހިގެން ދާނެ އަލިފާނުން ދެއްވައެވެ. އަދި އެމީހުން އެނގަތަކާގައި މޫނުގެ ސިކުނޑިއެއް ފިހިގެންވާނެއެވެ. (އެއީ މަތީ ތުންފަތް މައްޗަށް އަރައިގެންގޮސް ބޮލުގެ ދެމެދު ހަމައަށް ފޯރާނެއެވެ. އަދި ތިރީ ތުންފަތް ތިރިއަށް ދެލިގެންގޮސް ފުރޮޅޭ ކަށްޓާ ހިފާނެއެވެ. އަނގައިގެ ދަތްތަށް ފެންނާނެއެވެ. ސިކުނޑިފަދަ ގޮތަށް ވެގެންވާނެއެވެ.) އޭ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ. އަހަރެމެން ނަރަކައިން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ. آمين)

(١٠٥) (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) މިމަންޒަރުތަކުގެ ކުރިން (قرآن ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާދެން ދަންނަވައިދެއްވުމުން) ކަލޭމެންނަށް އަހަރެންގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައި ނުދެވޭނެތޯ؟ (އެހެން: އެއާޔަތްތައް ކަލޭމެން ދޮގުކޮށް ހަދައިފިއެވެ. (ފަހެ ކަލޭމެން މި އެއާޔަތްތައް ދޮގުކުރި ބަދަލު ކަމުގައެވެ.

(١٠٦) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އަހަރެމެންގެ އަބާއްޖަވެރިކަން ގަދަވެގަތީއެވެ. އަދި އަހަރެމެންވީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٠٧) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން މިނަރަކައިން ނެރުއްވާނދޭވެ! އަހަރެމެން ކާފިރުކަމަށް އަނބުރާ إعاد ވީނަމަވެސްމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

قَالَ ٱخْسَـُٔواْ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِى وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّى جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓاْ أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ قَٰلَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُواْ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ قَٰلَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

މާނަ

قَالَ ٱخْسَـُٔواْ فِيهَا = އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާފުއްޖެވެ. ދުރަށްދާ ދިޔަކަލުބައިގެ ކަލޭމެން އެތާ ތިބޭށެވެ!۞ وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން މިއަހަރެންނާ ވާހަކަނުދައްކާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ = ހަމަކަށަވަރުން جماعة އެއް ވިއެވެ. (އެއްބަޔަކު ވިއެވެ.) ۞ مِّنْ عِبَادِى = މިއަހަރެންގެ އަޅުތަކުންނެވެ.۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ رَبَّنَآ ءَامَنَّا = ތިމަގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ.۞ فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا = ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވައި އަދި އަހަރެމެންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ!۞ وَأَنتَ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ.۞ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = رحمة ލެއްވުން އެންމެ ހެޔޮވެރިވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا = އަދި ކަލޭމެން ގަޑުން އެމީހުންނަށް (އަޅުވެތިކުރުމުގެ) މަލާމާތް ކުރައްވާ ހިތްވެއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ = ކަލޭމެން ހަނދާންނެތިގެންދިޔުމާ ހަމައަށް.۞ ذِكْرِى = މިއަހަރެންގެ ذكر މިއަހަރެންގެ ހަނދާންނެތުން.۞ وَكُنتُم = އަދި ކަލޭމެން ވިއެވެ.۞ مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ = އެމީހުންނާމެދު (އެ مؤمن ންނާއިމެދު) މަލާމާތް ހިނގާލުމުގައި.)۞ إِنِّى جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެންގެ އެމީހުންނަށް މިއަދު ދީފި ޖަޒާދެއްވާފީމެވެ. (ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވިމެވެ.)۞ بِمَا صَبَرُوٓاْ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން.۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ = ކާމިޔާބުވާ އެމީހުންނަކީ ނަސީބުވެރިންނެވެ.۞ قَٰلَ = (مشرك ންނަށް) އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ.۞ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) ބިމުގައި ތިބީ ކިހާ ދުވަހަކު ތިބީހޭ؟۞ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ = އަހަރުގެ عدد ގޮތުން.۞ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.۞ لَبِثْنَا يَوْمًا = އަހަރެމެން ތިބީމު ދުވަހަކުއެވެ. / ދުވަހެއްގެ ބައެއްކަމެވެ.۞ أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ = ނުވަތަ

ދުވަހުގެ ބައެއްގައެވެ.۞ فَسْئَلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ = (އަހަރުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ) عدد ބައްލަވާ ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލުންނަށް އައްސަވާށެވެ.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.۞ إِن لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ތިބީވެސް ނުވިބައެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا = ކުޑަ މަދުކޮޅެއް ނޫނީ.۞ لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަންޏާ.۞ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ = އެނގޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) (އޭގެ ޖަވާބުގައި) اللّٰه وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ދެރަހީނަވެފައިހުރެ ކަލޭމެން އެތަނުގައި ތިބޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިއަހަރެންނާ ބަސް ނުބުނާށެވެ.

(١٠٩) ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެންގެ އަޅުތަކުންކުރެ جماعة އެއްގެ ބައެއްވެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. (އޭ ދުނިޔޭގައި އެދުނުއިރު އެމީހުން ކިޔާ دعاء އެވެ.) އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ ކަލާނގެ ދެން އަހަރެމެންނަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވާށެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް رحمة ލައްވާދެއްވާށެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة ލައްވާ އެންމެ ރަނގަޅު ކަލާނގެއެވެ.

(١١٠) (اللّٰه އަންގަވާފައެވެ.) ކަލޭމެން مشرك ން އެމީހުންނަށް يعني: މިއަހަރެންގެ مؤمن އަޅުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކޮށްފީއެވެ. އޭގެ މިއަހަރެންގެ ذكر ން އެބައި: މިއަހަރެންގެ ހަނދާންކުރުން ކަލޭމެންނަށް ހަނދާންނެތިއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. އަދި ކަލޭމެންވީ އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ގޮތުން ހިނގަމުންދިޔައެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެންގެ މިއަދު އެމީހުންނަށް ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން ކާމިޔާބުކުރައްވައި ޖަޒާދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކާމިޔާބީ ލިބިގެން ނަޖާތްވެރިވީ މީހުންނެވެ.

(١١٢) (އެ مشرك ންނަށް) اللّٰه އަންގަވާފައެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބިންމަތީގައި ތިބުނީ ކިހާވަރަކަށް ހެއްޔެވެ؟. އަހަރުގެ عدد ގޮތުން ކިހާވަރަކަށް ހެއްޔެވެ؟

(١١٣) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެމެން ތިބީ އެއްދުވަހުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހުގެ އެއްބައިގައެވެ. ދެން (އަހަރުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ) عدد ގުނާ ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލުންނަށް އައްސަވާށެވެ!

(١١٤) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކުޑަ މަދުވަގުތުކޮޅަކު މެނުވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ނުތިބީއެވެ. އެކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

ލުޣަތު

أَفَحَسِبْتُمْ = ތިޔަބަޔަ ކަލޭމެން ހީކުރީހެއްދެވެ؟۞ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ފައިދާއެއްނެތި.۞ عَبَثًا = ކުޅިވަރުކޮށްލުމަށް / ބޭކާރު ގޮތެއްގައި.۞ وَأَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން.۞ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ = ކަލޭމެން އެނބުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން އެނބުރި ނުގެންނަވާނެކަމަށް.۞ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ = ވީމާ الله تعالى މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ = އެއީ ޙަޤީޤީ ކަމުގައިވާ حقّ ވެރިރަސް الله އެވެ.۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ = އެއީ މާތްވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ = އަދި الله އާއިއެކު ހޮވާ دعاء ކޮށްފިމާ. إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް.۞ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ = އޭނާއަށް އެކަމުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ.۞ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އޭނާގެ ހިސާބުވަނީ.۞ عِندَ رَبِّهِۦٓ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައެވެ.۞ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން ކާފިރުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.۞ وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ!۞ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ = ފާފަ ފުއްސަވާ އަދި رحمة ލައްވާނދޭވެ!۞ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުން އެންމެހައި ހެޔޮވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٥) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވާފައިވަނީ ބޭކާރުގޮތެއްގައި ހަމަ ކުޅިވަރަކަށް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހީކުރީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އެނބުރި رُجوع ނުވާނޭކަމުގައި ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(١١٦) (ފަހެ އެ مشرك ން) އެސިފަކުރާ ކަންތައްތައް ފިޔަވައި - شريك ން ފިޔަވައި – الله تعالى މާމަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ ހުރިހާކަމެއްގެ ވެރި حقّ ވަންތަ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ މާތްވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١١٧) އަދި الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކަށް ގޮވާ دعاء ކޮށްފިމާ (ދަންނައެވެ.) ކޮންމެހެން އެކަމުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހިސާބު އޮތީ ހައްދަވާވޮޑިގެންވާ ربّ ގެ حضرة ގައި އޮންނަހުއްޓެވެ. (އެފަދަ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާހުއްޓެވެ.

(١١٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ!. މިއަޅާއަށް ފުއްސަވާދޭށެވެ!. އަދި މިއަޅާއަށް رحمة ލައްވާދޭށެވެ!. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة ލެއްވުން އެންމެބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

النور سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورَة النور　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٤)

سُورَةٌ أَنزَلْنَٰهَا وَفَرَضْنَٰهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

ލުޣަތު

سُورَةٌ = (މިއީ) ސޫރަތެކެވެ.❁ أَنزَلْنَاهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެސޫރަތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ وَفَرَضْنَاهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މިއަޙުކާމުތަކަށް ޢަމަލުކުރުން) އެ ސޫރަތް ފަރުޟު ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ حكم ތައް فرض ކުރެއްވީ بيان ކުރެއްވީ)❁ وَأَنزَلْنَا فِيهَا = އަދި އެސޫރަތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ = بيان ވީ ހުއްޖަތްތަކާ دليل ތައް.❁ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނެތުމަށްޓަކައި.❁ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي = ޒިނޭކުރާ އަންހެނާއާ، އަދި ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނާއާ.❁ فَاجْلِدُوا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހަރުކޮށްލާށެވެ. (حدّ ޖައްސާށެވެ.)❁ كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް ވަރިހާ.❁ مِائَةَ جَلْدَةٍ = ސަތޭކަ ހަރުކޮށްލުމެވެ. (މިއީ އަނބިން ޒިނޭކުރާ ދޭރު حكم އެވެ.)❁ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބިދާއި / ނަވަކަށް ޖެހުމެވެ.❁ رَأْفَةٌ = އޯގާތެރިކަމެއް. رحمة އާއި ވައްކިރިކަން.❁ فِي دِينِ اللَّهِ = الله ގެ دين ގައި / الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި / حدّ قائم ކުރުމުގައި.❁ إِن كُنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ވަނީނަމަ.❁ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ = الله އަށް އީމާންވާކަމުގައި.❁ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.❁ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް عذاب ދޭއިރުގައި (حدّ ޖައްސާއިރު) حاضر ކުރެވޭހުރިކަމެވެ.❁ طَائِفَةٌ = جماعة އެއް.❁ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ = مؤمن ންނުކުރެން.❁ الزَّانِي لَا يَنكِحُ = ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނާ (ކައިވެނިކޮށް) ނުކުރާނެއެވެ..❁ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً = ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ނުވަތަ - ނުވަތަ مشرك އަންހެނަކާ ނޫނީ.❁ وَالزَّانِيَةُ = އަދި ޒިނޭކުރާ އަންހެނާ.❁ لَا يَنكِحُهَا =

ޝާރާއާ جماع ނުވެވޭ.(ޖިމާއުކުރުން) ހަލާލުކުރާކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ = ޒިނޭކާރާ

ފިރިހެނަކާވެސްމެ - ނުވަތަ مشرك ފިރިހެނަކާ ވެސްމެ.۞ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން حرام ކުރެވިގެންވެއެވެ.

(އެބަހީ: ޒިނޭކުރުން حرام ވެގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަމީހުނާ جماع ވުން حرام ވެގެންވެއެވެ.)۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ

(٣) = مؤمن ންގެމައްޗަށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ސޫރަތެކެވެ. އަދި އެސޫރަތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެސޫރަތުގެއިތުރާ حكم ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެސޫރަތުގައި بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން وعظ ލިބި نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(٢) ޒިނޭކުރާ އަންހެނުންނާއި ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނުންނާ ދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހެއްގެ ގައިގައި ކަޅިހަތް ސަތޭކަ ކަޅިވަޅުން ހަނދުމިނު ޖަހާށެވެ!. (ސަތޭކަ ކަޅިވަޅުން حدّ ޖަހާށެވެ!.) އަދި الله ގެ ދީނަށް ތަންފީޒުކުރުމުގައި އެދެމީހުންނާމެދު ތިޔަބައިމީހުން އޯގާތެރިވެ رَحْمُ ބަޔަކުކަމުގައި ނުހަދާށެވެ!. (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް އޯގާތެރިވެ رحم ކޮށްގެން حدّ ނުޖަހައި ނުދޫކޮށްލާށެވެ!.) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާކަމުގައިވަންޏާއެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް عذاب ދިނުމުގައި - (އެބަހީ: އެދެމީހުންގެ حَدُّ ޖަހާއިރު) مؤمن ންގެ جماعة އެއް حاضر ވާންވާނެއެވެ!.

(٣) ޒިނޭކާރާ ފިރިހެނާ ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ވެސްމެ جماع **ވާކަށް ނުވަތަ ކާވެނިކުރާކަށް** ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޒިނޭކާރާ އަންހެނާ (ދަންނަހައެވެ.) ޝާރާއާ ޒިނޭކާރާ ފިރިހެނަކު ވެސްމެ جماع **ވާކަށް ނުވަތަ ކާވެނިކުރާކަށް** ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި مؤمن ންގެމައްޗަށް އެކަން حرام ވެގެންވެއެވެ. އެބަހީ: مؤمن ންގެމައްޗަށް ޒިނޭކުރުން حرام ވެގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަ މީހުންނާއި جماع ވުން حرام ވެގެންވެއެވެ.(މިބަސްފުޅުގެ مَقْصَد އަކީ ޒިނޭކުރުމާއި ގުޅުން ބޮޑުކޮށްލެވޭނީ މުސްލިމުން އެކަމުން ދުރުވުމަށް ބާރުދެއްވުމެވެ.)

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَٱلْخَٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٨﴾

މަރްހަލާ

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ = އަދި مسلم ދިރިވަން عِفّة ތެރި އަންހެނުންނަށް ޒިނޭގެ ތުހުމަތު ކުރާމީހުން.۞ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا = ދެން އެމީހުން ނުގެނައި. (ނުވަތަ އެމީހުން ނައިސްފާ)۞ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރު ހެކިން. (ނުވަތަ ހަތަރު ހެކިންނާއިގެން)۞ فَٱجْلِدُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދަނޑިޖަހާށެވެ!. (حدّ ޖަހާށެވެ!.)۞ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً = އަށްޑިހަ ފަހަރަކު.۞ وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ހެކިބަހެއް قبول ނުކުރާށެވެ!.۞ شَهَٰدَةً أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް ހެކިބަހެއް.۞ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަންތެރިން ނުކުމެ ބަޔަކުވެ.)۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا = توبة ވި މީސްތަކުން ފިޔަވާ.۞ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި.۞ وَأَصْلَحُوا = އަދި إصلاح ވެއްޖެ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން.۞ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް قَذْفُ ކުރާ (އެބަހީ: ޒިނޭގެ ތުހުމަތުކުރާ)۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުވާ.۞ شُهَدَآءُ = ހެކިން.۞ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުން މެނުވީ. (އެމީހުން އެކަނި ބޭނުންވުމުގަ)۞ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެކަކުގެ ހެކިބަހަކީ. (އެބަހީ ތިމާގެ އަމިއްލަ ހެކިބަހަކީ)۞ أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍ = ހަތަރުފަހަރު ހެކިދިނުމެވެ. (ހަތަރުފަހަރު ހުވައިކުރުމެވެ.)۞ بِٱللَّهِ = اللّٰه ގަންދީ.۞ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި.۞ وَٱلْخَٰمِسَةُ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (ފަސްވަނަފަހަރު ހުވައިކުރުމެވެ.)۞ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ لعنة އަހުރެންގެމައްޗަށް ލިބިދާނެކަމުގައި.۞ إِن كَانَ = އޭނާ ވަނީނަމަ.۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٧﴾ = ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި.۞ وَيَدْرَؤُا

عَنۡهَا ٱلۡعَذَابَ = އަދި އެއަންހެނުންގެ ކިބައިން عذاب ދުރުކުރުވޭނެ (އެބަހީ: حدّ ނުޖަހައި ދޫކުރުވޭނެ)۞ أَن

تَشۡهَدَ = އެ އަންހެނުންގާ ހެކިދިނުމެވެ. (ހުވައިކުރުމެވެ.)۞ أَرۡبَعَ شَهَٰدَٰتِۭ = ހަތަރުހެކި. (ހަތަރު ހުވައި)۞

بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ. (އެބަހީ: އެފިރިހެން މީހާ ވަނީ)۞ لَمِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ

۝٨ = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި عِفّة ތެރި މިނިވަން مُسْلِم އަންހެނުންނަށް قَذْفُ ކުރާމީހުން (އެބަހީ: ޒިނޭގެ ތުހުމަތުކުރާ މީހުން) އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައިނަމަ ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ގައިގައި އަށްޑިހަ އެތިފަހަރުން حدّ ޖަހާށެވެ!. (އެއީ ދިފިހިނާހާ އަނގަ ބަހުންނެވެ.) އަދި އެފަދަމީހުންގެ ކިބައިން ދުވަހަކުވެސް ކަލޭމެން ހެކިބަސް قبول ނުކުރާށެވެ!. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فَاسِقُ ންނެވެ. الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތްމީހުން ބައެކެވެ.

(٥) އެއަށްފަހު (އެބަހީ: ޒިނޭގެ ތުހުމަތު ކުރުމަށްފަހުވެސް) توبة ވެ إصْلَاح ކުރިމީހުން ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ: އެފަދަ މީހުންވެސް توبة ވެ އެމީހުން فَاسِدُ ކުރި ކަންތައް إصلاح ކޮށްފިއްޔާ އެމީހުންގެ ހެކިބަސް قبول ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ فاسق ންކަމުގައި ނުބެލޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް الله توبة ލައްވައި ފާފަފުއްސެވުން أمّيد ކުރެވޭނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިއީ قَذْفُ ކުރާމީހުންނާއި އެމީހުންގެ حدّ އެވެ. މި حكم ތަކުގައި إختلاف ތައްވެއެވެ.)

(٦) އަދި ތިމާމެންގެ އަނބިންނަށް ޒިނޭގެ ތުހުމަތުކުރާމީހުން އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް އެމީހުންގެ نفس ތައްޓޫން އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ (އެބަހީ: އެހެން އެބަސްދޭނެ ދޫން އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ) ފަހެ އެފަދަމީހުންކުރާ އެކަކު (އެބަހީ: ފިރިމީހާ) އޭނާ އެބުނީ ތެދުބަސްކަމަށް الله ގަންދީ ހަތަރު ހުވައިކުރާށެވެ.

(٧) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު އޭނާ އެބުނީ ދޮގެއްނަމަ الله ގެ لَعْنَة ތިމާއަށް ލެއްވިޔަސް ކުރާކަމަށް الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ.

(٨) އަދި އަންހެނުންގެ ކިބައިން (އެބަހީ: އަނބިމީހާގެ ކިބައިން) حَدُّ ދުރުކުރުވޭނެ - عذاب ދުރުކުރުވޭނެ – ހަމަކަށަވަރުން ފިރިމީހާ އޭނާއަށް ދޮގުހެދިކަމަށް /– އޭނާ ވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންކަމަށް الله ގަންދީ ހަތަރުފަހަރު ހުވައިކުރުމުންނެވެ.

وَٱلْخَـٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَـٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

ލުޣަތު

وَٱلْخَـٰمِسَةَ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (އެބަހީ: ފަސްވަނަ ހުވައިކުރާއިރު)❁ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ އަންހެނާގެ މައްޗަށް ހުރުން ހުއްޓެވެ. (މި عبارة ކިޔަންޖެހޭނީއެވެ.)❁ إِن كَانَ = އޭނާ ވަންޏާ. (އިދިކޮޅު ވަންޏާ)❁ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٩﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އިޙްސާނާއި ފަޟްލު ނުވާނަމަ.❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ = ގިނަގިނައިން توبة قبول ކުރައްވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ بُهْتَان ތުހުމަތެއް އައިމީހުންނީ (އެބަހީ ދޮގުހެދި މީހުންނީ)❁ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންގެ جماعة އެކެވެ.❁ لَا تَحْسَبُوهُ = ކަލޭމެން އެކަމުގައި ހިސާބުނުކުރާށެވެ!❁ شَرًّا لَّكُم = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއްކަމުގައި.❁ بَلْ هُوَ = އަދި ކިއްސެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ.❁ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމެވެ.❁ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެއެވެ.❁ مَّا ٱكْتَسَبَ = އޭނާ ހޯދައިގަތް އެއްޗެއް.❁ مِنَ ٱلْإِثْمِ = ފާފައިގެ ތެރެއިން.❁ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ = އަދި ވެރިވެގެންކޮށްދިނީ.❁ كِبْرَهُۥ = އޭގެ ބޮޑުބައި.❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ = އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.❁ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ = ކަލޭމެން އެ އިވުނު. (އެބަހީ ތުހުމަތު އިވިއިރު)❁ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتُ = مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން ހިތަށް ނުގެނައީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ (ހެޔޮ ހިތުނުގަތީއެވެ.)❁ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކޮށް.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެ. (ބުނުނަމައެވެ.)❁ هَـٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ = މިއީ بيان ވެގެންވާ ދޮގެކެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު - އެފިރިމީހާ އެއީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނަމަ މިހާރުނަމަ - (އޭނާ އެބުނަނީ ތުހުމަތެއްކަމަށް) - ތިމާގެމައްޗަށް الله ގެ ކޯފާލެއްވިއަސް ހުވާކަމަށް الله ގަންދީ ހުވައިކުރުމެވެ.

(١٠) އަދި (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވާނަމަ އެކަލާނގެ އޯގާތެރިކަން ނުވާނަމަ އަދި އެކަލާނގެ رحمة ނުވާނަމަ (ހަމަކުއްލިއަކަށްވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް عذاب އައިއްސެވެ. ހަމަގައި ފުރިހަމަވެގެންވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ބިނދިގެންވާ توبة ގަބޫލު حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. މިއީ لِعَان ކުރުމުގެނަމުން مشهور ވެގެންވާ حكم އެވެ.

(١١) ހަމަކަށަވަރުން ކޮޅުވާ بُهْتَان ގެނެސްދިނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން جماعة އެއްގެ ބައެކެވެ. އަދި އެކަމަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުބައެއްކަމަކަށް ހީނުކުރާށެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއްނޫނެވެ؟ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެކެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ފާފައިގެތެރެއިން އޭނާގެ حاصِل ކުރި މިންވަރެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި އުފުލި މީހާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގެ އާޔަތުގައި އަދި ފަހަތުން މިއަންނަ ހަތަރުދިހަ އާޔަތްތަކުގައި މުއުމިނުންގެ މަންމަ عَائِشَة رضى الله عنها އަށް قَذَفُ ކުރެވުނު ނުބައި ތުހުމަތާއި އެކަމުގެ ނުބައި ވާހަކަތަކާއި އިސްލާމްދީނުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އެވާހަކަ مَشْهُورُ ވެގެންވަނީ إِفْكُ ގެ ނަމުންނެވެ. يعنى: " ބޮޑު ދޮގުތުހުމަތުގެ" ވާހަކަ ނަމުންނެވެ. އެއީ ފަރާތް ދިނީ ބަޔަކުންނެވެ. އެވާހަކަ ފެތުރިގެންދިޔައީ مُنَافِقُ ންގެ رئيس ކަމުގައިވާ عبد الله بن أُبَيُّ بن سَلُول ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި ބައެއްމީހުން ހުތުރުކަންތަކުގެ ބައެއް مؤمن ން ވަންނަކަމުގައިވިއެވެ. އެންމެފަހުން عَائِشَة رضى الله عنها އެކަމުން މުޅިން بَرِيءَ ވެވަޑައިގެންފައިކަން ހާމަކޮށް ސާފުކޮށްދެއްވީ الله އެންމެވިއެވެ. އެވާހަކަ تفصيل ކޮށް تفسير ފޮތްތަކާއި حديث ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް އެކަށީގެންވާނެއެވެ. ދެން އެއާ ގުޅިގެން مؤمن ންނަށް الله تعالى وعظ އާއި نصيحة ދެއްވައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.

(١٢) އެވާހަކަ ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއިވުނު مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ހެޔޮގޮތަކަށް ހީނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ.؟ ހެޔޮގޮތަކަށް ހީކުރަންވާނެއެވެ. އަދި މިވާހަކަ މިއީ بيان ވެގެންވާ ބޮޑު ދޮގުތުހުމަތެއް ކަމުގައި ބުނަންވާނެއެވެ. ނުވަތަ މިއީ ބޮޑުދޮގެއް ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

لَّوۡلَا جَآءُو عَلَيۡهِ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذۡ لَمۡ يَأۡتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ لَمَسَّكُمۡ فِي مَآ أَفَضۡتُمۡ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذۡ تَلَقَّوۡنَهُۥ بِأَلۡسِنَتِكُمۡ وَتَقُولُونَ بِأَفۡوَاهِكُم مَّا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٌ وَتَحۡسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ قُلۡتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبۡحَٰنَكَ هَٰذَا بُهۡتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثۡلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٧﴾

މުފުރަދާތު

لَّوۡلَا جَآءُو عَلَيۡهِ = އެމީހުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ނުގެނައީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (ގެނައިސްކަމުދޯ.)✪ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރު ހެކިން.✪ فَإِذۡ لَمۡ يَأۡتُوا۟ = ދެން ފަހެ އެމީހުން ނައިސްނަމަ. (ނުގެނައިސްނަމަ)✪ بِٱلشُّهَدَآءِ = ހެކިވެރިން. فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ، އެބައިމީހުން އެއީ.✪ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި.✪ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ދޮގުވެރިންނެވެ.✪ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވިނަމަ / އޯގާވަންތަކަން ނުވިނަމަ ✪ عَلَيۡكُمۡ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް.✪ وَرَحۡمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.✪ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.✪ لَمَسَّكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހިއްޖެއީސްވެ.✪ فِي مَآ أَفَضۡتُمۡ فِيهِ = އެކަމެއްގެތެރެއަށް ކަލޭމެން ވަދެގަތުމާއިހުރެ ސަބަބުން.✪ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.✪ إِذۡ تَلَقَّوۡنَهُۥ = އެވާހަކަ (އެދޮގުވާހަކަ) ކަލޭމެން ހިފިހިނދުން / ލިބިގަތްހިނދު.✪ بِأَلۡسِنَتِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ދޫތަކުން.✪ وَتَقُولُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބުނަމުން ގެންދިޔައީއެވެ.✪ بِأَفۡوَاهِكُم = ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން.✪ مَّا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٌ = ކަލޭމެނަށް އެވާހަކައާމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ވާހަކަ ✪ وَتَحۡسَبُونَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކައާމެދު ހީކުރަނީއެވެ.✪ هَيِّنًا = ލުއިފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި.✪ وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ = އަދި އެވާހަކަ اللّٰه ގެ حضرة ގައި ވީއެވެ.✪ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި.✪ وَلَوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ قُلۡتُم = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އަޑުއިވުނު ހިނދުން ބުނެވުނީސްދޯ. (ނުބުނެވުނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟)✪ مَّا يَكُونُ لَنَآ = އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އަހުރެމެންނަކަށް އެކަކީގެން ނުވެއެވެ.)✪ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا = މިވާހަކަ އަހުރެމެން ދެއްކުމެއް.✪ سُبۡحَٰنَكَ = އިބަރަށްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.✪ هَٰذَا بُهۡتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ = މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގެކެވެ.✪ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه ކަލޭމެނަށް وعظ

އާއި نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.۞ أَن تَعُودُواْ = ކަލޭމެން އިޢާދަ ނުކުރުމަށް. (ދެވަނަފަހަރަކަށް ނުހެދުމަށް)۞ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا = އެފަދަކަމަކަށް ދުވަހަކުވެސް.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައި ވާނަމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަތަރުހެކިން ގެނައިނަމައެވެ. ފަހެ އެމީހުން ހަތަރުހެކިން އެކަމާއިމެދު ނުގެނައިނަމަ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ الله ގެ حضرة ގައި ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٤) الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަމެއްގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ޖެހިވަންކަންތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖެއީހެވެ. عذاب ނުއައީ ހަމަ الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި رحمة ގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥) ކަލޭމެން އެއްވެސް ޢިލްމެއްނެތް އެވާހަކަ ކަލޭމެންގެ ދުލުން ހިފަހައްޓައި ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން ކަލޭމެން ބުނަމުން ދިޔައިރު ކަލޭމެން ހިތީ އެއީ ކުޑަކުޑަ އާދައިގެ ކުޑަކަމެއްކަމަށެވެ. އަދި އެކަންވީ الله ގެ حضرة ގައި ވަރަށްވެސް ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ.

(١٦) އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އަޑުއިވުނުހިނދު މިފަދަ ވާހަކައެއްދެއްކުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަލާނގެއެވެ! މިވާހަކައަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ބޮޑު بُهْتَانُ ތުހުމަތެކެވެ. މިފަދައިން ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ އެފަދައިން ބުނަންވީއެވެ.

(١٧) އަދި ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ދުވަހަކުވެސް އެފަދަކަމަކަށް އަނބުރާ إعاد ނުކުރުމަށް الله ކަލޭމެންނަށް وعظ ދެއްވާ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝١٨ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝١٩ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝٢٠ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝٢١

ލަފްޒީމާނަ

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = ❁ އަދި الله ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައިދެއްވެ.❁ ٱلْءَايَٰتِ = އާޔަތްތައް.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝١٨ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ލޯބިކުރާމީހުން.❁ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ = فَاحِش ކަންތައް ފެތުރުން. (ޒިނާގެތުހުމަތު)❁ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީސްތަކުންގެތެރޭގައި.❁ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝١٩ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އާދޭސްވަންތަކަން ނުވާނަމަ.❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝٢٠ = އާދޭސްވަންތަކަންބޮޑު رحمة ވެރިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ لَا تَتَّبِعُوا۟ = ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان އާގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި.❁ وَمَن يَتَّبِعْ = އަދި تبع ވެއްޖެ މީހާ. (ތަބާވެއްޖެ.)❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان އާގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި.❁ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަމުރުކުރާނެއެވެ.❁ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ = فَاحِش ކަންތަކާއި مُنْكَرَاة އަށް. (ޒިނާއާއި އަދި ނުބައި ބަސްތަކަށް)❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އާދޭސްވަންތަކަން ނުވާނަމަ.❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި❁ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ = ކަލޭމެންކުރެ އެއްވެސް ސާފުވެއް ނުވީހެވެ. (ޢިސްލާމްކަމުގައި ނުހިފެހެވެ / طاهر ނުވީހެވެ.)❁ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް.❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله ސާފުކުރައްވައެވެ. / طاهر ކުރައްވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ =

އެކަލާނގެ އިރާދަވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ = އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި الله ކަލޭފުޅުމެންނަށް އާޔަތްތައް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަލާނގެ حجّة ތައް ދައްކަވައެވެ. އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩) إيمان ވާމީހުންގެ މުސްލިމުންގެތެރޭގައި فاحش ކަންތައް ފެތުރުމަށް މުސްލިމުން - ބޭނުންވާ ކަންތައް ފެތުރުމަށް މުސްލިމުން އެކަމަކު ޚިޔާނާތްތަށް މުސްލިމުން؛ ދަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރި ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (ތޯބާވި މުސްލިމުން އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭފުޅުމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٢٠) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ލިބިވަޑައިގެންނެން ނުވާނަމަ (الله ގެ عُقُوبة ކަލޭފުޅުމެންގެ މައްޗަށް އަވަސްކޮށްލައްވައިފިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١) ޔާ إيمان ވީމީހުން މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭފުޅުމެން شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި تبع ނުވާށެވެ! އެބަހީ: شيطان އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އޭނާގެ ބަސްމަގުނުލާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާ تبع ވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ فَاحِش ކަންތައްތަކާއި مُنْكَرَات އަށް އަމުރުކުރެއެވެ. (އެބަހީ: ބިރުވެރިކަމާއި ހަޑިހުތުރު ބަސްތައް ބުނުމަށް أمر ކުރެއެވެ.) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ކަލޭފުޅުމެންގެ މައްޗަށް ނުވާނަމަ ކަލޭފުޅުމެން ކޮންމެ އެކަކުވެސް ދާއިމަށް طاهر ނުވީހެވެ. إسلام دين ވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އިރާދަވެގެންނެވި މީހަކު އެކަލާނގެ طاهر ކުރައްވައެވެ. دين ގައި ދެމިހުރުއްވައެވެ. އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓا۟ أُو۟لِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟ ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

وَلَا يَأْتَلِ = އަދި ހުވައި ނުކުރާހުރިކަމެވެ!. ❁ أُولُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ = ކަލޭމެންނުކުރި ފަޟްލުވެރި ބޭކަލުން. ❁ وَٱلسَّعَةِ = މުއްސަނދިވި ތަނަވަސްކަމާއި. ❁ أَن يُؤْتُوٓا۟ = ނުދިނުމުގެ މަތިން. ❁ أُو۟لِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ = ގާތް ތިމާގެ މީހުންނާއި މިސްކީނުންނަށް. ❁ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މީހުންނަށް. ❁ وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން (އެމީހުނަށް) عَفُوء ކޮށް معاف ކުރާށެވެ!. ❁ أَلَا تُحِبُّونَ = ކަލޭމެން ލޯބި ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވައިދެއްވުން. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ = އަދި الله އީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން (ޒިނޭގެ) ތުހުމަތު އަޅުވާ މީހުން / قَذْفُ ކުރާމީހުން. ❁ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = عِفَّة ތެރި އަދި ޒިނާއިން ދުރު غَافِل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް. ❁ لُعِنُوا۟ = އެމީހުންނަށް لعنة ލެވިއްޖެއެވެ. ❁ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ❁ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި. ❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ❁ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންނާމެދު ހެކިދޭ ދުވަހު. ❁ أَلْسِنَتُهُمْ = އެމީހުންގެ ދުލެއް. ❁ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި ފައިތަކެއް. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކަށް. ❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ❁ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް الله ފުރިހަމަކުރައްވައި ދެއްވާނެއެވެ. ❁ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ = އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ حقّ حِسَابُ. ❁ وَيَعْلَمُونَ = އަދި އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ = بيان ކުރައްވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން ނުވަތަ (އެއީ بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން.) ❁ ٱلْخَبِيثَٰتُ = ނުބައިކަންތައްތަކީ / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންވަނީ. ❁ لِلْخَبِيثِينَ = ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. ❁ وَٱلْخَبِيثُونَ = އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންވަނީ. ❁ لِلْخَبِيثَٰتِ = ނުބައިކަންތައްތަކަށް / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. ❁ وَٱلطَّيِّبَٰتُ = އަދި ރަނގަޅު / ރަނގަޅު ކަންތައްތަކީ

އަންހެނުންނަކީ. ❁ لِلطَّيِّبِينَ = ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ. ❁ وَالطَّيِّبُونَ = އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަކީ. ❁ لِلطَّيِّبَٰتِ ج = ރަނގަޅުބަސްތަކަށެވެ. / ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ. ❁ أُولَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ = އެމީހުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. ❁ مِمَّا يَقُولُونَ صلى = އެމީހުން (ތުހުމަތުކޮށްކިޔާ) އެބަސް ތަކުރާރުން. ❁ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ❁ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ = މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤެއް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މާތްކަމާއި ތަނަވަސްކަމުގެ أهل ވެރިން – ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި މިސްކީނުންނާއި އަދި اللّه ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މުހާޖިރުންނަށް ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އަދި އެހީތެރިވުމުގައި ދެއްކުން ނުވަތަ ހުވައި ނުކުރާށެވެ! عائشة رضى اللّه عنها އަށް قَذْفُ ކުރުމުގައި އެފަދަ ނަލަހަ ވާހަކަދެއްކި މީހުންނަށް ފަޅަގަޑު މިންވަރަކަށް ކަލޭމެން عَفُوء ކޮށް މަޢާފްކުރާށް ހިނގާށެވެ! އަޅުގަނޑު اللّه ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭމެން ލޯބި ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މި إشارة ވެގެންދަނީ سيّدنا أبوبكر رضى اللّه عنه އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުދައިތާގެ ދަރި مِسْطَحُ ކިޔާ ބޭކަލަކަށް ފައިސާގެ އެހީ ނުދެއްވުމަށް ހުވައިކުރެއްވިކަމުގެ މައްސަލައާ ގުޅޭ مسألة އަށެވެ. މި مسطح އަކީ عائشة رضى اللّه عنها އާއިމެދު އެފަދަ ވާހަކަ ދެއްކި ބައެއްމީހުންގެ ތެރޭގައި ބައިވެރިވެފައިވާ ބޭކަލެކެވެ. އަދި އޭނާ ފަގީރު فقير ބޭކަލެކެވެ. އަދި إسلام دين އަށްޓަކައި هجرة ކުރެއްވި ބޭކަލެކެވެ. واللّه أعلم . = تفسير طبرى އިން =

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން عفّة ތެރި އަދި ޖާހިލުން غافل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް ޒިނޭގެ ތުހުމަތުކޮށް قَذْفُ ކުރާމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް لعنة ލެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٢٤) (އެމީހުންނަށް އެ عذاب ހުންނާނީ) އެމީހުންގެ ދިދަތަކަށް އެމީހުންގެ ފައިތަކާއި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ގައިގަނޑުވެސް އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތަކަށް ހެކިދޭނެ ދުވަހުންނެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(٢٥) އެދުވަހުން اللّه تعالى އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ حقّ ހިސާބު އެމީހުންނަށް ބަދަލުދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަކަލާނގެ اللّه ކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٦) ނުބައިބަސްތަކުވަނީ ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަކީ ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންނަކީ ނުބައި ބަސްތަކަށެވެ. ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ބަސްތަކުވަނީ ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަކީ ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަކީ ރަނގަޅު ބަސްތަކަށެވެ. ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ. އެބައިމީހުން އެބަހީ: ހެޔޮލަފާ ރަނގަޅުމީހުން މިނުބައި ބަސްތަކުބުނެ ތުހުމަތުކުރާ ކަންތަކުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤެވެ. އެއީ ސުވަރުގެގެ نعمة އެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ ۖ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ!.۞ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ކަލޭމެން ގެތަކަށް ނުވަދެންނާށެވެ!.۞ غَيْرَ بُيُوتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެތައް ނޫން.۞ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ = ކަލޭމެން إذن އެދުމުގައި ނާންނާން / ހުއްދަ ލިބިއްޖައުމަށް ދާންދާން.۞ وَتُسَلِّمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން سلام ކިޔާ.۞ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا = އެގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް.۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަމީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން نصيحة ލިބިގަތުމަށް.۞ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ނުފެނިއްޖެއްޔާ.۞ فِيهَآ أَحَدًا = އެގެތުގައި އެއްވެސް މީހަކު.۞ فَلَا تَدْخُلُوهَا = ފަހެ އެގެތަކަށް ނުވަންނާށެވެ!.۞ حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަދެވިއްޖައުމަށް / ހުއްދަލިބިފައިވާނަމަ.۞ وَإِن قِيلَ لَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.۞ ٱرْجِعُوا۟ = ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވޭށެ! / އެނބުރި ދާށެވެ!.۞ فَٱرْجِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރި ދާށެވެ!.۞ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވާ ކަމެވެ. / ހެޔޮވާ ކަމެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ގެތަކަށް ވަދެވުމުން. (ކަލޭމެން ވަދުމުން ۞ غَيْرَ مَسْكُونَةٍ = މީހުން ދިރިނުއުޅޭ.۞ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ = އެގެތަކުގައި ކަލޭމެންގެ ސާމާނު / ނުވަތަ ބޭނުންތަކެއް.۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައް.۞ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްވެސް.۞ قُلْ = (އޭ رسول

الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ފިރިހެނުންނަށް.۞ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުން ދަށަށްލާށެވެ!. (ނުބަލާށެވެ.) ލޯތިރިކުރާށެވެ.۞ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފުރޮޅުތަކަށް ރައްކާތެރިކުރާށެވެ!۞ ذَٰلِكَ = އެއީ.۞ أَزْكَىٰ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް طاهر ވެގެންވާއެވެ. طاهر ކަންބޮޑުވެގެންވާއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ خبر ލައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކުގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ގެތައް ނޫން އެހެނިހެން މީސްމީހުންގެ ގެތަކަށް ހުއްދައަށް އެދި ހުއްދަ ލިބުމަށްފަހުގައި މެނުވީ ނުވަންނާށެވެ! އަދި އެގެއެއްގެ أهل ވެރިންނަށް سلام ކިޔާށެވެ!. ކަލޭމެން نصيحة ލާއި وعظ ލިބިގަތުމަށްޓަކައި އެއީ ހެޔޮވެގެންވާއެވެ.

(٢٨) ދެންފަހެ އެގެއަކުން ކަލޭމެނަށް މީހަކު ނުފެނިއްޖެއްޔާ (މީހަކު އުޅޭކަމެއް ނޭނގިއްޖެއްޔާ ނުވަތަ ހުއްދަ ނުލިބިއްޖެއްޔާ) ފަހެ ކަލޭމެން އެގެއަކަށް ނުވަންނާށެވެ!. އޭގެ ހުއްދަ ލިބުމަށްދާންދެން. (އަދި ކަލޭމެން ހުއްދަ އެދުމަށްފަހު) އެނބުރިދާށޭ! ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: މިވަގުތު ބައްދަލުވާކަށް ނުކެރޭ އިރުއަށްދާށޭ! މިހެން ބުނެވިއްޖެއްޔާ) ދެން ކަލޭމެން އެނބުރިދާށެވެ!. އެކަން ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވާއެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެންކުރާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި މީހުން ދިރިނޫޅޭ ގެއެއް އެގެއަކަށް ކަލޭމެންގެ މުދަލެއް ނުވަތަ ހިފާނުވާ އެއްޗެއް ވާނަމަ އެގެއަކަށް ވަނުމަކީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވާއެވެ. (މިހުރި إسلام دين ގެ ޤަވާޢިދުން مسلم ނަށަށް ދިރިއުޅުމާ إجتماعي އަދަބުތަކެވެ.)

(٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) مؤمن ފިރިހެނުން (الله حرام ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ނުބަލައި) އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޮލުން ތިރިކޮށް ދަށަށްލާށެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފުރޮޅުތަކަށް (ބޮޑުން ހުއްދަ މިހާރުގެ ...) ރައްކާތެރިކުރާށެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް طاهر ވެ ރަނގަޅުވެގެންވާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުން ހަދާ އެއްޗެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާއެވެ. މިހެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّـٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

ލަފުޒީ

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ = އެކަނބަލުން ނަޒަރުދަށްކޮށް / ލޯތައް ޖެހިލުންކުރުމަށް.۞ وَيَحْفَظْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި.۞ فُرُوجَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ލަދުވެތި ގުނަވަންތައް.۞ وَلَا يُبْدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރުމަށްޓަކައި.۞ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.۞ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا = އެކަނބަލުންގެ ބޭރުން ފާޅުވާ ބައެއްމެނުވީ.۞ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ބޮލުގައި ޖަހާފޮތި. (ދޯޅިޖަހާފޮތި.) ۞ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ގޮށްފަތްކަރަށް (އެކަނބަލުންގެ ކަރުދުވަފަތާއި ކަރުފަތްގަނޑު އަދި ކަންފަތް މުޅިމަތިކޮށްލާށެވެ)۞ وَلَا يُبْدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރާށެވެ.۞ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.۞ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެނުންނަށް މެނުވީ.۞ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ބައްޕައިންނަށް. (މެނުވީ) ۞ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕައިންނާއި. (ބައްޕަގެ)۞ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް މެނުވީ.۞ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިންނާއި (ދަރިކަލުން)۞ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ންނާއި.۞ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނާއި.۞ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أختُ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނާއި.۞ أَوْ نِسَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުންނާއި. (مسلم އަންހެނުންނާއި)۞ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަޅުންނާއި.۞ أَوِ ٱلتَّـٰبِعِينَ = ނުވަތަ ކާއެއް ބުއިމެއްގެ ބޭނުމުގައި تبع ވެގެންވާ މީހުންނާއި.۞ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ = (އަންހެނުންގެ ބޭނުމެއް - އުފެދޭނެ ޝަހުވަތެއް) ނެތް މީހުން.۞ مِنَ ٱلرِّجَالِ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން.۞ أَوِ ٱلطِّفْلِ = ނުވަތަ ކުޑަކުދިން.۞ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ = އެކުދިން ވަޤުފުނުވާ.۞ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ عورة ގެ މައްޗަށް.۞ وَلَا يَضْرِبْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ނުޖަހާށެވެ.۞

بِأَرْجُلِهِنَّ = އެއަންހެނުންގެ ފައިތަކުން. ❁ لِيُعْلَمَ = އެންގުމަށްޓަކައި. ❁ مَا تُخْفِينَ = ނިވައިކޮ ށްހަދާފައިވާ ތަކެތި. ❁ مِن زِينَتِهِنَّ = އެއަންހެނުންގެ ޒީނަތްތެރިކަމުގެ ތެރެއިން. ❁ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް توبة ވާށެވެ. ❁ جَمِيعًا = އެންމެންނާވެ. ❁ أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އޭ مؤمن ންނޭވެ. ❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވުމަށްޓަކައި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށްވެސް (الله حرام ކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް ނުބަލައި) އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޯތައް ތިރިކޮށް ގަބޫލުކުރާނީ އަދި އެމީހުންގެ ފުރުޖުތަކާއި ސިއްރުތަންތަން ރައްކާތެރިކުރާނޭ އެމީހުންނަށް ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތެރެއިން ފާޅުވެގެންދާ މިންވަރަކުން ފިޔަވައި (މިސާލަކަށް ހެދުމުގެ ބޭރު) އެމީހުން ފާޅުނުކުރާށެވެ. ބަލާ ކަންތައްތަކެވެ. އެކަމުގެ بَحْث މިތާ ފިޔަވައި ކުރިއަށް قصد އެއް ނުކުރަމެވެ. ބޭނުންވާ އެއް ބަ إِخْتِيَارُ ގައި ކަންތައްތައް ފެނިގެންދާނެއެވެ.)

އަދި އެއަންހެނުން އެއަންހެނުންގެ ބޯރިގަނޑުގައި ކަރުވަޅު ނިވާވާގޮތަށް ބޯޖަހަނީ ހެދުމުން. (ކަށިގަނޑު ނިވައިކުރާށެވެ.) އަދި އެންނަށް ފިޔަވައި ފިޔަވާ އެއަންހެނުންގެ ޒީނަތް ފާޅުނުކުރާށެވެ. އެއީ (1) އެއަންހެނުންގެ ފިރިން (2) އެއަންހެނުންގެ ބައްޕައިން. (3) އެއަންހެނުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕައިން (ބައްޕަކަލުން) (4) އެއަންހެނުންގެ ފިރިހެންދަރިން (5) އެއަންހެނުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިން (އެއަންހެނުން ނޫންދަރިން) (6) އެއަންހެނުން أخ ން (7) އެއަންހެނުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެން ދަރިން (8) އެއަންހެނުންގެ أخت ންގެ ފިރިހެންދަރިން (9) އެއަންހެނުންގެ އަންހެނުން (އެބައި: مسلم އަންހެނުން) (10) އެއަންހެނުންގެ އަޅުން (11) ފިރިހެންނުންގެ ތެރެއިން ޝަހުވަތެއްގެ ބޭނުންވެފައިވާ ނުވަތަ އެހެންކަމުގެ ބޭނުމެއް ނެތް އަންހެނުންނާދުރު އެދުމެއްނުވާބައެއް ނެތް މީހުން ފިރިހެނުން (12) އަދި އަންހެނުންގެ عورة ގެ މައްސަލަ ނުވާފަދަ ކުޑަކުދިންނައި (އަންހެނުންގެ عورة އަކީ ކޮބައިކަން ނުނަގާވަރުގެ ކުޑަކުދިންނައި) މިމީސްމީހުންނެވެ.

އަދި އެއަންހެނުން އެއަންހެނުންގެ އެތެރޭގައި ވަންހަރާފުގައިވާ އެއަންހެނުންގެ ޒީނަތްތެރިކަން ފާޅުވެގެންދާގޮތަށް ބޯޓުން (މީހުންނަށް އަޑުއިވޭގޮތަށް) ފައިތަކުން (ބިމުގައި) ޖަހާ ނުހިނގާށެވެ. އެންމެހައި مؤمن ންނޭވެ. ކަލޭމެން އެންމެން الله އަށް توبة ވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވެ نصيب ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިދާއިރާގައި بيان ވެވުނުމާ އެކައްޗާ حكم ތަކާއިމެދު ވިސްނުމަށް بيان ވެއެވެ. ދަންނަބޭކަލުންގެ ތަފާތު رَأْيُ ތަކެއްވެއެވެ. މިތާ އެ بيان ކަމަށް އަހަރެން فرصة އެއްގައި بيان ކުރުމުގެ أمّيد ގައި ކުރިއަށްދަމެވެ. واللّٰه وَلِيُّ التَّوفيق ·

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

ލުޣަތު

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ = ހުސްސަރީރުގައިހުންނާ ކާވެނިކޮށްދެއްވާށެވެ.۞ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (އެބަހީ: ކަލޭމެން مؤمن ންގެތެރެއިން) ۞ وَٱلصَّـٰلِحِينَ = އަދި صالح ޢަމަލުތަކުރާމީހުން.۞ مِنْ عِبَادِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަޅުވެރިޔަކުން ކުރެންނާއި.۞ وَإِمَآئِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުންކުރެންނާއި.۞ إِن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވާންޏާއި.۞ فُقَرَآءَ = فقير ންކަމުގައި.۞ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. (މުއްސަނދިކަން ދެއްވާނެއެވެ.)۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން.۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه އީ ۞ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ = ދެއްވުން ފަރާތްކުރެއްވުމުގައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلْيَسْتَعْفِفِ = عفّة ތެރިވާހުށިކަމެވެ. (ހަލާލުހެއްލިނުވާކަމުގައި ގެއްލިރެވިކަމެވެ.)۞ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا = ކާވެނިކުރުމަށް ނުލިބޭ މީހުން.۞ حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވަންދެން.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން.۞ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ = އަދި އެދޭމީހުން.۞ ٱلْكِتَـٰبَ = ލިޔުންލިބުން. (ވަޢުދުވެރިކަން މިނިވަންވާނެކަމުގެ)۞ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކަނާތް މިލްކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން (އަޅުންގެތެރެއިން)۞ فَكَاتِبُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލިޔުއްވާށެވެ.۞ إِنْ عَلِمْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެނަމަ.۞ فِيهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ ހެޔޮއެއް ހުރިކަމުގައި.۞ وَءَاتُوهُم = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދީށެވެ.۞ مِّن مَّالِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މުދަލުން.۞ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ = އެއުރެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި.۞ وَلَا تُكْرِهُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުކުރާށެވެ. / މަޖުބޫރު ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން.۞ فَتَيَـٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުން ކުދިންނަށް.۞ عَلَى ٱلْبِغَآءِ = ޒިނާކުރުމުގެ މައްޗަށް. (ޖިނާހުރުވުމުގައި)۞ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا = އެކަނބަލުން (ޒިނާ ނުކޮށް) عفّة ތެރިވާން އެދިއްޖެ.۞ لِّتَبْتَغُوا۟

= ކަލޭމެން ހޯދުމަށް / އުޅެގަތުމަށްޓަކައި.۞ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބާރުން.۞ وَمَن يُكْرِههُّنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކޮށްފިއްޔާ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى .۞ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ = އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކުރުމަށްފަހު.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٣٣) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެން مؤمن މިނިވަންނުކުރު ހުސްސަރިބައި މީހުންނާއި ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. ދެވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ އަޅުފިރިހެނުންނާއި އަޅުއަންހެނުންގެތެރެއިންވެސް صالح ތަނަގަދު ހުއްސަރިބައިމީހުން ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ فقير ނިކަމެތިކަމުގައިވިޔަސް، الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް ފުދުންތެރިކަންދެއްވައި ތަނަވަސްކަންދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ދެއްވުންބޮޑު ތަނަވަސްވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އަދި ކާވެނިޖެއްސުމަށްވާވަރުގެ ތަނަވަސްކަން ނުލިބޭމީހުން، الله ގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ތަނަވަސްކުރައްވާ ދެން އެމީހުން ހެޔޮކަމުގައި ނަފްސު عفّة ރައްކާތެރިވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަޅުންގެތެރެއިން ލިޔުންކުރުމަށް އެދިއްޖެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން ކަލޭމެންނަށް ހުށަހަޅާ ފައިސާނަގައިގެން (އެބަހީ: އަގަށްކުރާ ލިޔުންކަމަށް ފައިސާދިނުމާ) ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލިޔެދޭށެވެ. (މިބާވަތުގެ ލިޔުމަކަށް: ސާރިބާތް ކަނޑައަޅާ ވަގުތަކަށް ފައިސާ ނުވަތަ އެހެނިހެން މުދަލެއް ދިނުމަށް ސާރިބާތު އެއްބަސްވެގެން ވަގުތަކުން އެފައިސާ އަދާކޮށްފިނަމަ އަޅުމީހާ މިނިވަންވާގޮތަށް ލިޔެދިނުމެވެ. އެއީ އެމީހާގެ ހިއްސާގައި އެއީ ކަލޭމެންގެ ކަމެކެވެ. މިއަޅުމީހާ އަށް حكم އުޅޭނެއެވެ. އެފަދަ އަޅުންނަށް ދީން ލިޔުންތެރިކަމުގައި އެވަގުތު އަޅުންނަށް ދިނުން ކިޔާނީ مُكَاتِبُ އަޅުންނެވެ.

(والله أعلم)

އަދި (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ އަތްމަތީގައި الله ދެއްވާފައިވާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް ލިޔުންތެރިކަމުގެ މިންވަރު އަދާކުރުމަށް ފަސޭހަވުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބާރުމަތިކަމުގެ ތަކެތި ހޯދުމަށް ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުންކުދިން عفّة ތެރިވުމަށް އެދިއްޖެނަމަ ޒިނޭކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް މަޖުބޫރު ނުކުރާށެވެ. އަދި މިކަމަށް އެކުދިންނަށް މަޖުބޫރުކުރާމީހުން ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރުކުރުމަށްފަހު ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް. (حقّ އާއި ބާޠިލު بيان ކޮށްދޭ) ❁ وَمَثَلًا = އަދި مثال ތަކެއް. ❁ مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެތެރެއިން. ❁ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ. ❁ وَمَوْعِظَةً = އަދި نصيحة އާއި وعظ ތަކެއް. ❁ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް. ❁ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = اللّٰه އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ نور އެވެ. / އަލިކަމެވެ. (އެބަހީ: އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކަށް ހިދާޔަތްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.) ❁ مَثَلُ نُورِهِۦ = އެކަލާނގެ نور ގެ مثال އަކީ. ❁ كَمِشْكَوٰةٍ = مِشْكَاة އެއްގެ مِثَال އެވެ. (مِشْكَاة އަކީ ތާނައިވައި ހުންނަ ފާރުގައި ބައްތިބަހައްޓަން ހަދާފައިވާ ތަނެވެ. އެތަން ހުންނާނީ ބޭރަށް ފުންނުވާ ގޮތަށެވެ.) ❁ فِيهَا مِصْبَاحٌ = އޭގައި ބައްތިއެއްވާ. ❁ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ = އަދި އެބައްތި ބިއްލޫރިންވާ. ❁ ٱلزُّجَاجَةُ = އަދި އެބިއްލޫރި. (ކަސްތޮޅަކަށްހެވެ.) ❁ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ = އޭތި ވިދާދޭ ތަރިއެއްހެއްޔެވެ. ❁ دُرِّىٌّ = ރަނގަޅުގެ. ❁ يُوقَدُ = އަލިއްލިގެން ދިއްލަނީ. (އަލިކުރުވަނީ) ❁ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ = بَرَكَاة ލިބޭ ގަހަކުންނެވެ. ❁ زَيْتُونَةٍ = زَيْتُون ގެ. ❁ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ = އިރުމައްޗޭ ފަރާތުގެ ވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިރުއޮއްސޭ ފަރާތުގެ ވެސް ނޫނެވެ. ❁ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ = އޭގެ ތެޔޮ އަލިކުރުން ގާތްވެއްޖެއެވެ. ❁ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ = އޭގައި އަލިފާން ނުޖެހުނަސްވެސް. ❁ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ = އަލިގެމައްޗަށް އަލިއެވެ. ❁ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ = اللّٰه އެކަލާނގެ نُوْر އަށް މަގުދައްކަވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް. ❁ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ = އަދި اللّٰه مثال ތައް ޖައްސަވައެވެ. ❁ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް. ❁ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި ހުރިހާކަމެއް - އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން حقّ އާއި ހިދާޔަތު بيان ކޮށްދޭ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ އުދާހަރަން މިސާލާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށްވާ وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ.

(٣٥) الله އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބައިތަކަށް ހިދާޔަތު ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަލިކަމެވެ. (އަދި މުއުމިނުންގެ އެހެނިހެން މާނަކަމެއް ހިދާޔަތްދެއްވައިފައެވެ.) އެކަލާނގެ نور ގެ يعني: އަލިކަމުގެ ނުވަތަ ހިދާޔަތުގެ މިސާލަކީ مِشْكَاة އެއްގެ މިސާލެވެ. (مِشْكَاة އަކީ ގޭގެ ފާރުގައި ކުޑަކޮށްހަދާފައިވާ ދިއްލުމުގައިވާ ބައްތިލަފަ ބަހައްޓަން ހަދާފައިވާ ތަނެކެވެ. ނުވަތަ ބައްތިއެވެ.) ދެންފަހެ އެ مِشْكَاة ގައި ބައްތިއެއް ވެއެވެ. އަދި އެބައްތިވަނީ ބިއްލޫރިންނެވެ. އަދި އެބިއްލޫރިގެ ސިފަކަމުގައި އަލިކަން ކޮންފަދަކަމެއްތޯ؟ އެއީވެސް ރަންކުލަތަރިއެކެވެ. އެބައްތި ދިއްލެނީ ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ زَيْتُوْن ގަހެއް ތެލުންނެވެ. އަދި އެގަސްހުރީ ހުޅަނގު ފަރާތަކުވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިރުމަތީފަރާތަކުވެސް ނޫނެވެ. އަދި (އޭގެތެލުގެ އަލިކަމާއި ސާފުކަމުގެ ވަރަށް) އޭގައި އަލިވާން ނިކުމެނީ އެއީ އަލިކޮށްދިނުމަށް ގޮވާލާފައެއްނުވިއަސް ވެސް އެވަގުތު އަލިކަން އަލިކަމެއްގެ މައްޗަށް އަލިކަމެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نور ގެ ފަރާތަށް ހިދާޔަތު ދެއްވައެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި الله މިސާލުތައް ޖައްސަވައެވެ. އަދި الله އީ ކޮންމެކަމެއް އެނގިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- (ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ އެކިއެކި كلمة ތަކުގެ މާނައާމެދު އެކިގޮތްގޮތަށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. نُوْرُ ގެ މުރާދަކީ ހިދާޔަތެވެ. ނުވަތަ نور ގެ މުރާދަކީ قرآن އެވެ. مِشْكَاة އެވެ ބުނެވުނު ބަހުގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ބައްތިއަކީ ނަބިކަމެވެ. ބިއްލޫރިއަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުށެވެ. ބަރަކާތްތެރި ގަހަކީ އީ وحي އެވެ. ތެލަކީ دليل އާއި حجّة އާއި އެވެ. މިފަދަ ހައްތާވެސް ކިޔައިދީފައި ވޮއެވެ. ކޮންމެއަކަސް އެންމެ އެކަށީގެންވާ މާނައެއް ކަނޑައެޅުމުގައި ބެލެވެނީ އެކަލާނގެ نور ގެ މިސާލުކަމުގައި – އެކަލާނގެ ބާރުގަދަގެ މިސާލެވެ ބުނުމެވެ. والله أعلم)

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ ۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

މަރުޖަޢާ

فِي بُيُوتٍ = ގެތަކެއްގައި، މިސްކިތްތަކެއްގައި.※ أَذِنَ ٱللَّهُ = اللّٰه އިޒުނަދެއްވާފައިވާ.※ أَن تُرْفَعَ = އުފުލުމަށް.※ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ ނަންފުޅު އެތަންތަނުގައި ކިޔުމަށްޓަކައި (ނަމާދާ قرآن ކިޔުމަށްޓަކައި) ※ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا = އެތަންތަނުގައި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔާ. (އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރާތީވާ)※ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު.※ رِجَالٌ = ބައެއްފިރިހެނުން.※ لَّا تُلْهِيهِمْ = އެމީހުން مَشْغُوْلُ ނުކުރަވައެވެ.※ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ = ވިޔަފާރިއެއް އަދި ގަނުވިއްކުމެއް.※ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ذِكر ފިލުވައި. اللّٰه ގެ ذِكر ން. ※ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި.※ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ = ޒަކާތްދިނުމާއި.※ يَخَافُونَ يَوْمًا = ދުވަހަކާއިމެދު އެމީހުން ބިރުވެތިވާ.※ تَتَقَلَّبُ فِيهِ = އެދުވަހުން ފުރޮޅިގެންދާ.※ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ = ހިތްތަކާއި އަދި ލޮލުތައް.※ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه އެމީހުންނަށް (ޘަވާބު) ދެއްވުމަށްޓަކައި.※ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا = އެމީހުންކުރި ހެޔޮކަންތައްތަކަށް.※ وَيَزِيدَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި.※ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން.※ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ = އަދި اللّٰه ރިޒުޤުދެއްވައެވެ.※ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.※ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ = އެއްވެސް ހިސާބަކާއި ނުލައި.※ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ކަންކަން.※ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް.※ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ = ފަޅު އަދި بِنَاء އެއްވެސް ނެތް ހުސްބިމެއްގައިވާ މާރީޗެއްފަދައެވެ.※ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ = ކަރުހިއްކެގެންވާމީހާ އޭތި ހީކުރެއެވެ.※ مَآءً = ފެނެއްކަމުގައި.※ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ = އޭނާ އެތަނަށް އައިސްފިއްޔާ.※ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا = އޭނާއަކަށް އެއްވެސްއެއްޗެއް ނުފެނުނެވެ.※ وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ = އަދި އޭނާ އޭގެގާތުގައި اللّٰه ވެވޮޑިގެންވާ / اللّٰه ގެ

أمر ކުރެއްވީއެވެ.۞ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަރާބަރަށްދެއްވާ ފުއްދެވެ.۞ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ = އަދި اللّه އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) (އެބަހަކާތަކުގައި ތެލުން ބައްތި ދިއްލާނީ) އެގެތަކެއްގައި اللّه ގެ ނަންފުޅު އުފުއްލެވުމަށް اللّه ހުއްދަދެއްވާފައިވާ އަދި އެތަންތާނގައި އެކަލާނގެ ذكر ކުރުވާ ގެތަކެއްގައެވެ. އެބަހީ: މިސްކިތްތަކުގައެވެ. އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. ނަމާދުކުރައެވެ.

(٣٧) އެނަމާދުކުރާ މީހުންނަކީ ވިޔަފާރިއަކުންނެއްވެސް އަދި ގަނުވިއްކުމަކުންނެއްވެސް اللّه ގެ ذِكر ކުރުމާއި ނަމާދު قائم ކުރުމުންނާއި އަދި ޒަކާތްދިނުމުންނާއި މިކަންކަމުން غافل ނުވާމީހުންނެވެ. އަދި އެދުވަހެއްގައި ހިތްތަކާއި އަދި ލޮލުތައް (ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންނޭވެސް) އާގެ މަތިކަޖެހިކަން ނެއްޓި އަނބުރާލެވޭނެ قيامة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٨) އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރިعمل އަށް اللّه އެމީހުނަށް ހެޔޮޖަޒާދެއްވުމަށް އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި اللّه އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް ހިސާބެއްނެތި އެކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވައެވެ.

(٣٩) އަދި ކާފިރުވީމީހުންގެ މިސާލަކީ (ގެ عمل ތައް ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުންގެ عمل ތައް ގަޔާއި ބިނގާއި ނުޑު ހުސްބިމެއްގައިވާ އަލިވިލިގަނދެއް ފަދައެވެ. ފެންބޯވެއްޖެމީހާ މިހާރަށް ހީވާނީ އެއީ ފެންކަމުގައެވެ. (ފެންކަމުގައި ބެލިމަކަސް) އޭނާ އެތަނަށް ހިނގައްޖައުމާ އޭނާއަކަށް އެކަކަށްއެއްވެސް ނުފެންނާނެއެވެ. (އޭނާ މަކުރުވެގެން އޭނާ ކުރިހެޔޮ عمل ތަށް ބޭނުންވާހިނދު އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ހެޔޮ عمل އެއް ނުފެންނާނެއެވެ.) އަދި އޭނާ ދެކޭނީ اللّه އޭނާގެ ގާތުގައި ވާކަމެވެ. ނުވަތަ اللّه ގެ އަދުލުވެރި އޭނާގެ ގާތުގައި ވާކަމެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަރާބަރަށްދެއްވާ ފުއްދަވައެވެ. އަދި اللّه އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

ލުޣަތު

أَوْ كَظُلُمَٰتٍ = ނުވަތަ އަނދިރިކަނޑެއްފަދައެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ عمل ތައް އޮތީ ފެންނާނީ އަނދިރިކަނޑެއްފަދައިންނެވެ.)❁ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ = ފުންކަނޑެއްގައިވާ - ނުވަތަ ގަދަ ކަނޑެއްގައިވާ.❁ يَغْشَاهُ مَوْجٌ = ރާޅެއް އަރައި ނިވައިކޮށްލާ. (މިއީ ރާޅުބޮޑުކަމުގެ މިންވަރެވެ.)❁ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ = އޭގެ މަތީގައި ރާޅެއްވާ. (އެބަހީ: ރާޅު މަތިމައްޗަށް އުފުލިފައިވާ)❁ مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ = އޭގެމަތީގައި ވިލާގަނޑެއްވާ.❁ ظُلُمَٰتٌ = އަނދިރިކަންތައް.❁ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ = ބައެއް އެއްބައި އަނެއްބައި މަތިމައްޗަށް.❁ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ އަތް ނެރެފިނަމަވެސް.❁ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا = އެއަތް ފެންނާން ކައިރިވެސް ނުވާނެއެވެ. (އެއާ އަނދިރިއެވެ.)❁ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا = އަދި اللّه އޭނާއަށް އަލިކަމެއް ދެއްވާފައިނުވާ ނުވާމީހާ. (ދަންނައެވެ.)❁ فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް އަލިކަމެއް ނުވެއެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭ ނުދެކުނުހެއްޔެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ނުކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟❁ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނަމާދު ކުރެއެވެ.❁ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާއެންމެން.❁ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ = އަދި ދޫނިތައް ވަމުގައި، ވައިގައި ސަފުސަފުގަން ތިބޭ تسبيح ކިޔައެވެ.❁ كُلٌّ = އެހުރިހާތަކެއް.❁ قَدْ عَلِمَ = ހަމަކަށަވަރުން ދަންނައެވެ. (اللّه އެފަރާތަށް إلْهام ކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.)❁ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ = އެއެއްޗެއްގެ ނަމާދާއި އެއެއްޗެއްގެ تَسْبِيح.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި اللّه އީ ދަންނަވޭގޮތް ކަލާނގެއެވެ.❁ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކެއް.❁ وَلِلَّهِ = އަދި اللّه އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.❁ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި مِلْكِيَّةُ / އެންމެހައި ވެރިކަމެވެ.❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ.❁ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ = އެނބުރި ދިއުންވަނީ.❁

إجْمَالِي ވާހަ

(٤٠) ނުވަތަ (އެކާފިރުންގެ عمل ގެ މިސާލަކީ) ފުންގަނޑެއްގައި ނުވަތަ ގަދަކަނޑެއްގައިވާ އަނދިރިތަކެއްގެ މިސާލެވެ. އެކަނޑު ނިވައިކޮށްލާވަރުގެ ރާޅުވެއެވެ. އަދި އެރާޅުގެމަތީގައި ރާޅުވެއެވެ. އަދި އެރާޅުގަން އަނދިރިކޮށްލާވަރުގެ ވިލާގަނޑެއް އެރާޅުގެމަތީގައިވެއެވެ. އެއްއަނދިރި އަނެއް އަނދިރިގެމަތީގައިވާ އަނދިރި ތަކެކެވެ. (ވިލާގަނޑުގެ އަނދިރިއާއި އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިއާއި ދެން އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިއާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިއާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިމިސާލަކީވެސް كافر إنسان އާގެ عمل ތަކުގެ މިސާލެވެ. ގަދަކަނޑަކީ އޭނާގެ ހިތުގެ މިސާލެވެ. ރާޅުތަކުގެ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ الله އާއިމެދު އޮޅު جاهل ކަމާއި ޝައްކުތަކެވެ. ވިލާގަނޑުގެ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ ތުތައިގެ ޤ ތުރުތުރާއި ދަފަރުމަކަވެ. އަދި الله އޭނާގެ ހިތުގައި ޖެހިއްސަވާފައިވާ ހުރަސްއެޅުއްވުން ނުވަތަ ދޫ ސިއްކަތަކެވެ. والله أعلم .

ދުނިޔާ އެގޮތަ އަނދިރީގައި އޭނާގެ ކާފިރުކަމުގައިވާ އަދި ބޮޑަށް ނުރުހުންވެސް އެއަޅާ ފުރުންވެސް އެކަކީގެން ނުވެއެވެ. ގޮތުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި الله އެމީހަކަށް އަލިކަމެއް نور އެއް ދެއްވާފައިނުވާ މީހަކަށް އެއްވެސް نور އެއް އަލިކަމެއް ނުވެއެވެ. (ތެދުމަގުވެސް ހުރި އެފަދައިންނެވެ. الله ގެ حضرة ން މީހަކަށް ތެދުމަގެއްނުވާނަމަ އޭނާއަކަށް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި الله އަށް تسبيح ކިޔާކަން ކަލޭގޮތުނަން އެނގިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ. އަދި ވައިގައި ސަފުސަފުން އުދުހިފައިވާ ދޫނިތަކުވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އަދި އެ ކޮންމެއެއްޗަކުވެސް ކަލާނގެއަށް ކިޔާ تسبيح އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވූ مِلْكُ ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެނބުރި ދިއުންވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَـٰرِ ۝٤٣ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي ٱلْأَبْصَـٰرِ ۝٤٤ وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٤٥

ލުޣަވީ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީމުއެވެ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވިލާގަނޑު ދުއްވަވައެވެ. ގެންދަވައެވެ.۞ ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތަކެއް އެއްކުރައްވާ جمع ކުރައްވައެވެ.۞ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތަކެއް ފުރިވަރުގަދަކޮށް ތަޅުވައެވެ. ފުރިވަރުގަދަކޮށް ހެއްދަވައެވެ.۞ فَتَرَى ٱلْوَدْقَ = ފަހެ ކަލޭ ވާރޭވެހޭ ދެކެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު ވާރޭ ދެކެވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ.)۞ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ = އޭގެ ދޭތެރެއިން ނުކުންނަނިކޮށް.۞ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ބާވައިލައްވައެވެ.۞ مِن جِبَالٍ فِيهَا = އެތަނުގައިވާ ފަރުބަދަތަކުން.۞ مِنۢ بَرَدٍ = ބަރަދު ގެ ތެރެއިން. (ބަރަދަކީ އައިސްގަނޑުކަހަލަ ގަނޑުފުށެވެ.)۞ فَيُصِيبُ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ އެފުން ދިމާކުރައްވައެވެ. އޭގެ ވެއްސުވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.۞ وَيَصْرِفُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެތުރުކުރައްވައެވެ.۞ عَن مَّن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބައެއްގެ ކިބައިން.۞ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ = އަދި އެވިލާގަނޑުގެ ވިދުވަރުގެ އަލި ގެންދެވެނުވެއެވެ.۞ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَـٰرِ ۝٤٣ = ލޮލުގެ ގެންދެވުން. (ލޮލުގެ އަނިޔާނުވެދާނުވުން.)۞ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ފުރަތަށްކުރައްވައެވެ. ބަދަލުކުރައްވައެވެ.۞ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ.۞ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ عبرة (نصيحة އާއި وَعْظ)۞ لِّأُولِي ٱلْأَبْصَـٰرِ ۝٤٤ = ވިސްނުންތެރި فكر ގެ أهل ވެރިންނަށް.۞ وَٱللَّهُ خَلَقَ = އަދި اللّه ހެއްދެވިއެވެ.۞ كُلَّ دَآبَّةٍ = ކޮންމެ ދަބާއެއް. (ދިރޭ ތަކެތިއްގެ ތެރެއިން)۞ مِّن مَّآءٍ = ފެނުން / نُطْفَة އަކުން.۞ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي = ފަހެ އޭގެތެރެއިން ހިނގާ حركاة ތޮރިވާ ބަޔަކީ ވެއެވެ.۞ عَلَىٰ بَطْنِهِۦ = އޭގެ ބަނޑުގެމަތިން. (އެއީ ހަރަކާތާވާ ތަކެތި ވެއެވެ.)۞ وَمِنْهُم

مَّن يَمۡشِي = އަދި އޭގެތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރިވާ ތަކެތިވެއެވެ.❁ عَلَىٰ رِجۡلَيۡنِ = ދެފައިގެމަތިން.

(އަސްދޫނިފަދަ / އިންސާނުންފަދަ)❁ وَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي = އަދި އޭގެތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރިވާ

ތަކެތިވެއެވެ.❁ عَلَىٰٓ أَرۡبَعٖ = ހަތަރެސް ފައި މަތިން. (ގެރިބަކަރިފަދަ......)❁ يَخۡلُقُ ٱللَّهُ = الله

ހައްދަވައެވެ.❁ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁.

عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް.❁ قَدِيرٞ (٤٥) = ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ لَّقَدۡ

أَنزَلۡنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުވެ.❁

إجمالي މާނަ

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވިލާތައް ދަންމަވާގެންދަވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނިގެވެރިއެއްގެން ނުދެކޭތޯއެވެ. (އެކަން އެނިގެވެރިއެއްގެންނުވާނެއެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އެއްކޮށްލައްވައި جمع ކުރައްވައި އެއްވިލާގަނޑު ހަދުއްވައިލާގަނޑު ގަދައާއި ބާރުގަދަ ގަނޑަކަށް ހައްދަވައިލައްވައެވެ. އަދި އެވިލާގަނޑުގެ ތެރެއިން ވާރޭވެހުން ނުކުންނަނީ ކަލޭގެފާނު ދެކޭނެއެވެ. އަދި އުޑުގައިވާ ގަނޑުތަކުން ފިނިގަނޑު ވެއްސަވައެވެ. (ހިލަ ފިނިގަނޑުތަކެއް ގަނޑުފުން ވެއްސަވައެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގައި ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ގަނޑުފުން ދިމާކުރައްވައެވެ. (ދިމާވާއެއްޗާ ބަނޑާއި އެބައެއްގެ މަޅި ހާނިވެދާއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގައި ބައެއްގެ ކިބައިން އެގަނޑުފުން ދުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެވިލާގަނޑުގެ ވިދުވަރުގެ އަލިކަމުން ލޯތައް ގެއްލިދާނެހާ ވަރުވެއެވެ.

(٤٤) الله تعالى ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ފަރިތަކުރައްވައި ބަދަލުކުރައްވައެވެ. އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: ވިލާތައް އުފެއްދެވުމާއި ވާރޭވެހުމާއި އެ ގަނޑުފުން ބާވައިލެއްވުމާއި ބަދަލުކުރެއްވުމާއި ރޭދުވާ މިފަދަކަންކަމުގައި) ހަމަކަށަވަރުން ވިސްނުމާއި ކަންކަމަށް فكر ކުރުމުގެ އެކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް عبرة ވާކަން ކަށަވަރުވެއެވެ. (نصيحة އާއި وعظ ވާކަން ކަށަވަރުވެއެވެ.)

(٤٥) އަދި ބިންމަތީ ހިނގާބިނގާ ހުރިހާ حركاة ލިބިގެން ތިބި ކޮންމެ دَابَّة އެއް (ކޮންމެ مخلوق އެއް) الله ހައްދަވާ ފެނުންނެވެ. އެބަހީ: މަނިއްތުވަރުކަށްމެނުވެ. ދެން އޭގެތެރޭގައި (ހަރުފަތްފަދަ) ބިންމަތީ ބަނޑުއަތޮށްޖަހައިގެން ދުވާ އެއްޗެހިވެއެވެ. އަދި (ދޫނިފަދައިން އިންސާނުންފަދައިން) ދެފައިމަތިން ހިނގާ حركاة ކުރާތަކެތިވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި (ގެރިބަކަރިފަދައިން) ހަތަރެސްފައިމަތިން ހިނގާބިނގާ ތަކެތިވެއެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމެވެ.

لَّقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

ލުގަތު

لَّقَدْ أَنزَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުއެވެ.❁ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ ۚ = (حقّ އާއި ބާޠިލު) ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް / دليل ތަކެއް.❁ وَٱللَّهُ يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.❁ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށް.❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: منافق ން) ބުނެއެވެ.❁ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް އީމާން ވެއްޖައީމެވެ.❁ وَبِٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާއަށްވެސް.❁ وَأَطَعْنَا = އަދި އަހުރެމެން (އެދެކަލުންނަށް) ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ.❁ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ = ދެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ.❁ فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެމީހުންކުރެ އެއްބައިމީހުން.❁ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ = އެއަށްފަހު. (ކިޔަމަންތެރިވާނެކަމުގެ إِقْرَارُ ވުމަށްފަހު)❁ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = مؤمن ންނަކުވެގެން.❁ وَإِذَا دُعُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވިއްޖެ.❁ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ޙަޟްރަތަށް. (ޙުކުމްކުރުމަށް سنّة އަށް)❁ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް.❁ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެބައިމީހުން ފާޅުފިލައިން އެއްބަސްނުވެ.❁ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ = އަނބުރާ ފުރަގަސްދޭހުއެވެ.❁ وَإِن يَكُن لَّهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ވާނަމަ.❁ ٱلْحَقُّ = حقّ (އެމީހުންނަށް ކުރިމަތިވާ މައްސަލަ ޙައްޤާ)❁ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންނާނެއެވެ.❁ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެން / އަވަސްކަމާއެކު.❁ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = ހިތްތަކުގައި އެމީހުންގެ ބަލިކަމެއް ވާނޭތޯ؟. (رسول އާ އާއިމެދު ޝައްކުވެރިވެއްޖެތޯ.)❁ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމާމެދު) ޝައްކުވެރިވެއްޖެތޯ؟❁ أَمْ يَخَافُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބިރުގަންނަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެން ހުކުމްކުރައްވާނެކަމަށް ❁ وَرَسُولُهُۥ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި.❁ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި ކިޔާހުއްޓެވެ. (އެހެންނުނޫނެވެ.) އެމީހުން އެއީ.❁ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.❁ إِنَّمَا كَانَ = ވާކަށް

ކަށަވަރު. (ވަންވާކަން ކަށަވަރު)۞ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ބަސް.۞ إِذَا دُعُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ގޮވިއްޖެއްޔާ.۞ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ދަރުބާރަށް.۞ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރުމަށް.۞ أَن يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނުމެވެ.۞ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި (حقّ އާއި ބާޠިލުގެ) ބައިނުހަމަކަން ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް يعني: دليل ތަކެއް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ސީދާމަގު ދައްކަވައެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން - يعني: މުނާފިޤުންގެ މީހުން - ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން الله އަށާއި رسول އާއަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން (އެދެވޭގޮތަށް) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުގައި (އެބަހީ: އެބަސް އެމީހުން ބުނުމަށްފަހު) އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބައިމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެނީއެވެ. (އެބުރިބަސް ދޮގުކުރެނީއެވެ.) އަދި އެމީހުން އެއީ مؤمن ންނަކަމުގައި ނޫނެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުންގެ މެދުގައި (ވާ مسألة އެއްގައި) حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ދަރުބާރަށް - (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށް ކުރުމަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވިއްޖެއްޔާ އެއިރުން ތާގެ އެއްބަޔަކު އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ. (އެގޮތަށް އެއްބަސްނުވެއެވެ.)

(٤٩) އަދި އެކަމަކީ (مسألة ގައި) އެމީހުންނަށް حقّ ޙާޞިލްވާ އެމީހުނަށް كاميابُ ލިބޭނަމަ ޙާޞިލްވާ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި އަވަސްކަމާއިއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ.

(٥٠) އަދިވެސް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބައްޔެއްވޭތޯއެވެ؟. نِفَاق ކަމުގައި شَكُّ ގެ ބައްޔެއްވޭތޯއެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމާއިމެދު) ޝައްކުވެއްޖެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުންގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައިގަތުމަކަށް އެމީހުން ބިރުވެތިވޭތޯއެވެ؟ އަދި ހީވެއްޖެތޯއެވެ؟ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٥١) مؤمن ންނަކީ (ވާ مسألة އެއްގައި) އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ދަރުބާރަށް (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވިއްޖެއްޔާ مؤمن ންގެ ބަސްއަކީ ކަށަވަރުގައިވާގޮތަށް ކަށަވަރު އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. މިއެއީ އެމީހުން ބުނުމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކާމިޔާބުވާ މީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟ ۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

މުރާދު

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ. ۞ وَيَخْشَ ٱللَّهَ = އަދި اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވެ. ۞ وَيَتَّقْهِ = އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެ. ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ = ނަސީބުވެރިންނެވެ. ۞ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّٰه ގަންދީ ހުވާކުރިއެވެ. (އެއީ اللّٰه އާއި رسول އާގެ حكم އަށް ކިޔަމަންތެރިން މީހުންނެވެ.) ۞ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަހުވައިން. ۞ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ لَيَخْرُجُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުކުންނާނެއެވެ. ۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ لَّا تُقْسِمُوا۟ = ކަލޭމެން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. ۞ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ = (ކަލޭމެންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ) އެނގޭ ކިޔަމަންތެރިކަމެކެވެ. (އެއީ ދޮގެވެ.) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާ. ۞ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ۞ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ۞ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް އޮންނާނީ ކަނޑައެޅި. ۞ مَا حُمِّلَ = އެކަލޭގެފާނަށް ޙަވާލުކުރެވުނު ކަމެވެ. ۞ وَعَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އޮންނާނީ. ۞ مَّا حُمِّلْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް ޙަވާލުކުރެވުނު ކަމެވެ. ۞ وَإِن تُطِيعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ. ۞ تَهْتَدُوا۟ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. ۞ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާގެ މައްޗަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ = (اللّٰه أمر ކުރެއްވި ކަންތައް) ބަޔާންކޮށް ދެއްވުން رسول ކަށް އިންވުމެއް ފިޔަވައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ (އަދި ބިރުގަތަން ކުރިވާ ކުށަން) الله އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހުން ދަންނަމެވެ. އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެގެން ނަސީބުލިބިއްޖެ މީހުންނެވެ.

(٥٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ حكم އަށް ފުރަގަސްދީ ނިކުމެދިޔަ މީހުން) އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން الله ގަންދީ ހުވާކުރިއެވެ. (އަދި ބޭނުމަކީ. އެއީ محمّد ގެފާނެވެ.) ހަމަގޮތުގައިމަ ނުކުމެވަން ކަލޭގެފާނު ހުކަ أمر ކުރައްވައިފިނަމަ ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ނުކުންނާނެ ހުށީމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވަނީ އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެން އެނގިވަޑައިގަތުން ކަލޭމެންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ އެންގިންނަށް އެނގިގެންވާ ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި معْرُوف ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ. (އެއީ ތަޤްވާ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއީ الله ތަޢާލާއެވެ.

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާމުސް (ދަންނާށެވެ.) އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޙަވާލުކުރެވިފައިވާ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ޙَوال ވެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. (އެއީ رسول ކަން އިއްވުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޙަވާލުވެފައި ކަލޭމެނަށް ޙوال ވެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނު أمر ކުރައްވާ ކަންތައް ކުރުމާއި ނަހީކުރައްވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. އަދި (الله أمر ކުރައްވައިފައިވާ) رسول ކަން އިއްވުން މެނުވީ رسول ގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިވުން ޙަވާލުވެ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށެވެ.)

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

މަފުރަދާ

وَعَدَ ٱللَّهُ = الله وعد ކުރެއްވިއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ އީމާންވި މީހުންނަށް.❁ وَعَمِلُوا۟

ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.❁ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން

خَلِيفَة ވެރި ކުރައްވާނެކަމުގައި.❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.❁ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ = އެކަލާނގެ خليفة

ވެރިކޮށްދެއްވި ފަދައިން.❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އޭގެކުރީގައި އުޅުނުމީހުން.❁ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ = އަދި

އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމަޖެއްސެވުއްވާދެއްވާ ކުރެއްވާނެއެވެ.❁ دِينَهُمُ = އެމީހުންގެ دين.❁ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ

= އެމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންނެވި.❁ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން

ބަދަލުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ފަހުން.❁ أَمْنًا = އަމާންކަމަށް.❁

يَعْبُدُونَنِى = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާނެ.❁ لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا = އެމީހުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްވެސް ތަކެއްޗެއް شريك ނުކުރާ.❁ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ.❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ

= އޭގެފަހުން.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ހަމައެކަނި އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ = ފާސިޤުންނެވެ.

(ކިޔަމަންނުވާ ނުބައި މީހުންނެވެ.)❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ

= އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.❁ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.❁

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބިވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.❁ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި

މީސްތަކުންނަކީ ކަލޭގެފާނު ހީ ނުކުރައްވާށެވެ.❁ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި

ނުކުޅެދުންތެރިކުރާނޭކަމަށް.❁ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ = އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.❁ وَلَبِئْسَ

ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ = އެއީ ވަރަށް ނުބައި ވާސިލްވާ ތަނެކެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ބިމުގައި خَلِيْفَة ވެރިކުރުވާނެކަމަށް اللّه (ކަލޭމެންނަށް) وعد ކުރައްވިއެވެ. އޭގެ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންވެސް ބިމުގައި خليفة ވެރިކުރެއްވިފަދައިންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި اللّه ރުހިވޮޑިގެންވާ دين އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވައި އަދި އެމީހުން ބިރުވެރިކަމުގެފަހުން އަމާންކަމަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ބަދަލުކުރައްވާހުށިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެކަށްޗަކާވެސް شريك ނުކޮށްތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އޭގެފަހުގައި ކާފަރުވެއްޖެ މީހުން ދަންނައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. ކިޔަމަން ނުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. (وقت ނާ އަށް އެންގެވިގޮތަށް ކުރާށެވެ. فائِتُ ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އޭގެ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٥٧) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކާފަރުންގެމީހުން اللّه އަށް އަޖުޒުވެ ބިމުގައި އެކަލާނގެ ނުކުޅެއްދިވޭނެކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީނުކުރައްވާށެވެ. އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހު) ހަމަ ނަރަކައެވެ. އޭގެ ހަމަކަށަވަރުން ވަރަށްވެސް ނުބައި ތަނެކެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُواْ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَـٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُواْ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

މުފުރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވީއެއް މީސްތަކުންނޭވެ.✿ لِيَسْتَـْٔذِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުއްދައިން
އިޖާޒަތު ހޯދާށެވެ.✿ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަށް މިލްކުކޮށްފައިވާ މީހުން. (އެބަހީ:
އަޅުންނާއި)✿ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُواْ ٱلْحُلُمَ = އަދި بَالِغ ނުވާ ކުދިންނާއި.✿ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން -
އެބަހީ: މިނިވަންމީހުންގެތެރެއިން.✿ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ = ތިންފަހަރު. (ތިންވަގުތެއްގައި)✿ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ
= ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރިން.✿ وَحِينَ تَضَعُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބާލައިލާ ހިނދުގައްޔާއި.✿ ثِيَابَكُم =
ކަލޭމެންގެ ހެދުން.✿ مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ = މެންދުރުގަނޑުގައެވެ.✿ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ = އަދި عشاء
ނަމާދުގެ ފަހުންނާއި.✿ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށާ ތިން عورة އެވެ. (عورة كشفُ ވާގޮތް
ތިންވަގުތުވެ.)✿ لَيْسَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.✿ وَلَا عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ
މައްޗަކަށްވެސް. ނުވެއެވެ.✿ جُنَاحٌ = ކުށެއް.✿ بَعْدَهُنَّ = އެއިން ފަހުގެ ވަގުތުތަކުގައި.✿ طَوَّٰفُونَ
عَلَيْكُم = (އެމީހުންނަކީ - އެބަހީ: އަޅުންނާ ކުޑަކުދިންނަކީ) ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވަދެނިކުތުން ބޮޑުވާ ބައެކެވެ.✿
بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެމައްޗަށް. (ވަދެނިކުތުން ބޮޑުވާ ބައެކެވެ.)✿ كَذَٰلِكَ =
އެފަދައިން.✿ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = الله ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވައެވެ.✿ ٱلْـَٔايَـٰتِ = އާޔަތްތައް. (دين ގެ
حكم ތައް)✿ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޭގޮތް حكمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.✿ وَإِذَا بَلَغَ
ٱلْأَطْفَـٰلُ = އަދި ކުޑަކުދިން ބާލިގުވެއްޖެއްޔާ.✿ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (އެބަހީ:
މިނިވަންކުދިން)✿ ٱلْحُلُمَ = ބާލިގުވާ ވަގުތަށް ✿ فَلْيَسْتَـْٔذِنُواْ = ފަހެ އެކުދިން އިޖާޒަތު ހޯދާށެވެ. އިޖާޒަ
ތު ހޯދާށެވެ.✿ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ = އިޖާޒަތު ހޯދިހެން - އިޖާޒަތު ހޯދިހެން.✿ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =

ޢާދަކުރިގެ ފަހުން – (އެބަހީ: ބޭރުމީހުންނާއި އަދި ގޮސްމީހުން)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّه ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވައެވެ.۞ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. (دين حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައް)۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ = އަދި اللّه އީ ދަންނަވޭގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އޭ އީމާންވީގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ކަނަޢަތު މިލްކުކުރާފިހުން – (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ އަޅުންނާއި އަދި ކަލޭމެން މިނިވަންނުގެ ތެރެއިންވެސް بالغ ނުވެވޭ (ފިރިހެނުން ގޮސްވެފައިވާ) ކުޑަކުދިންވެސް ކަލޭމެން ދިޔުމަށް (ކާޓަރިއަށް) ވަންނަން އިޒުނަ އެދޭނެވެ. ތިން ފަހަރު. އެއީ ތިންވަގުތެއްގައެވެ. ފަޖުރު ވަގުތަކީ: (1) ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރި (2) ދުވަހުގެ ދެންދުވަހު ކަލޭމެން ހެދުން ބާލައިގަންނަވަގުތު (3) ރޭގަނޑު عِشَاء ނަމާދުގެ ފަހުން. މިތިން ވަގުތެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަ عورة އެވެ. (އެބަހީ: عورة كشف ވާ ވަގުތު ރަނގަޅުތަކެވެ.) އެރޭގަނޑުތެ ފަހުވަގު ދަރި އޮއްބަލުއްގެ ބާރަށްބަލަނި ދިޔަމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްސަލަތަކުގައި އަދި އެމީހުންގެ މައްސަލަތަކުގައި (އެބަހީ: އަޅުންނާއި بَالِغ ނުވާ ކުޑަކުދިންގެ މައްސަލަތަކުގައި) ކުށެއްނެތެވެ. އެހެން އެކުދިންނަކީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއަށް ގޮސް އައިސްވާ ބައެކެވެ. ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ މައްސަލަ – އަނެއްބަޔަކާގެ ތެރެއަށް ގޮސް އައިސްވާ ބައެކެވެ. اللّه تعالى އެކަލާނގެ دين ގެ حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވައި އެފަދައިންނެވެ. އަދި اللّه އީ ދަންނަވޭގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٩) އަދި ކަލޭމެންގެ (އެބަހީ: މިނިވަންނުގެ) ކުޑަކުދިން بالغ ވާ عمر އަށް އައިސް بالغ ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަނުމަށް ބޭނުންވެއްޖެ ހުއްދަ ހޯދައިން ހުއްދަ ހޯދައި އިޒުނަ ހޯދާނީވެ. (އެއީ ހުރިހާ ވަގުތެއްގައެވެ.) اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް يعنى: دين ގެ حكم ތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި اللّه އީ ދަންނަވޭގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلْقَوَاعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّتِى لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝٦٠

ލަފުޒުމާނަ

وَٱلْقَوَاعِدُ = ދަރިމަދިންނެތިގެ ވެފައިވާ މުސްކުޅި އަންހެނުން.❁ مِنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން.❁ ٱلَّتِى = އެކަނބަލުން.❁ لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا = ޚިޔާލެއްގެ ބޭނުމެއްނުވާ އެކަމުގެ އުމުރުމެއްނުވާ.❁ فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ = ފާފަ އެކަނބަލުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއްޖެއެވެ.❁ أَن يَضَعْنَ = އެކަނބަލުންގެ ބާލައިލުމުން.❁ ثِيَابَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ހެދުން – (އެއީ ބޭރަށްލާފައިން ގަނޑުގާ ދިގުލިބާސް - جِلْبَابُ އެވެ.) އެއީ ބުރުގާމިންވާ ބޮޑު ތިރިބާހެވެ.❁ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍ بِزِينَةٍ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ފައުޅުކުރުމަކާއި ނުލައި.❁ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ = އަދި އެކަނބަލުން عِفَّة ލިބިގަތުން. (އެބަހީ: އެދިގު ލިބާސް އެކަނބަލުން ލާފައި ހުރުން.)❁ خَيْرٌ لَّهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝٦٠

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ފިރިންގެ ބޭނުމެއްނުވާ އަދިދަރިމައިން ކަނޑިފައިވާ ކާވެނީގެ މާބޮޑު އުއްމީދެއްނުވާ މުސްކުޅި އަންހެނުން އަންހެނުންގެ ބުރުގާގެމަތިން ވައްޓައިލާ ބޭރުދިލިބާސް ނުލައި ބެހެއްޓުމަކުން އަންހެނުންނަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އަންހެނުންގެ ޒީނަތް ދައްކުވުމަކާއި ނުލައެވެ. އަދި އެކަމުގަ އަންހެނުން عفّة ތެރިވުން އަންހެނުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އަންހެނުންވެސް އަބަދު ދިލިބާސް ލައިގެން އާދައިގެ އަންހެނުންނާ އެއްގޮތަށް ނިވައިވެ ބޮއްކާތިރިވުން މާރަނގަޅުވާނެއެވެ.) އަދި الله އީ (ތިޔަބައިމީހުން ބުނާ ވާހަކަތަކާއި އަދި ހިތްތެރޭގައި ވަންހަނާކޮށްފައިވާ ކަންތައްތައްވެސް) ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّيۡسَ عَلَى ٱلۡأَعۡمَىٰ حَرَجٞ وَلَا عَلَى ٱلۡأَعۡرَجِ حَرَجٞ وَلَا عَلَى ٱلۡمَرِيضِ حَرَجٞ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ أَن تَأۡكُلُواْ مِنۢ بُيُوتِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ إِخۡوَٰنِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ أَعۡمَٰمِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ أَخۡوَٰلِكُمۡ أَوۡ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمۡ أَوۡ مَا مَلَكۡتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوۡ صَدِيقِكُمۡۚ لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَأۡكُلُواْ جَمِيعًا أَوۡ أَشۡتَاتٗاۚ فَإِذَا دَخَلۡتُم بُيُوتٗا فَسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ تَحِيَّةٗ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةٗ طَيِّبَةٗۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ﴿٦١﴾

ލަފްޒީމާނަ

لَّيۡسَ عَلَى ٱلۡأَعۡمَىٰ = އަނދިރިވިމީހާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ފާފައެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَى
ٱلۡأَعۡرَجِ = ފައި ކޮރުވީމީހާގެ މައްޗަކަށްނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ފާފައެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَى ٱلۡمَرِيضِ =
އަދި ބަލިވީމީހާގެ މައްޗަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ފާފައެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ = އަދި
ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.❁ أَن تَأۡكُلُواْ = ކަލޭމެން ކެއުމަކުން.❁ مِنۢ بُيُوتِكُمۡ =
ކަލޭމެންގެ ގެތަކުން.❁ أَوۡ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިންގެ ގެތަކުން.❁ أَوۡ بُيُوتِ
أُمَّهَٰتِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ގެތަކުން.❁ أَوۡ بُيُوتِ إِخۡوَٰنِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު
އެއްބަފާ أخ ންގެ ގެތަކުން.❁ أَوۡ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ أخت ންގެ
ގެތަކުން.❁ أَوۡ بُيُوتِ أَعۡمَٰمِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.❁ أَوۡ بُيُوتِ
عَمَّٰتِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭދައިތަދައިންގެ ގެއިން.❁ أَوۡ بُيُوتِ أَخۡوَٰلِكُمۡ = ނުވަތަ
ކަލޭމެންގެ މައިފުށުގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.❁ أَوۡ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުށުގެ
ބޭދައިތަދައިންގެ ގެއިން.❁ أَوۡ مَا مَلَكۡتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ = ނުވަތަ ކަލޭ◌މެން◌ އަމިއްލަގެ ތަޅުދަނޑިތައް
މިލްކުކޮށްގެންވާ މީހާގެ ގެއިން. (އެއީ وكيل ފަދަ މީހުންނެވެ.)❁ أَوۡ صَدِيقِكُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ
ރަށްޓެހިންގެ ގެއިން.❁ لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ أَن تَأۡكُلُواْ
جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެން އެކީ ތިބެގެންކެއުމަކުން.❁ أَوۡ أَشۡتَاتًا = ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިތިބެ
ކެއުމަކުން.❁ فَإِذَا دَخَلۡتُم بُيُوتًا = ފަހެ ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަންނަނަމަ.❁ فَسَلِّمُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން

ސަލާމްކުރުމެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް.۞ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ންވާ سلام ދެއްވުން.۞ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً = ބަރަކާތްތެރި އަދި ރަނގަޅު.۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ = الله بيان ކުރައްވައެވެ.۞ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް.۞ ٱلْأَيَٰتِ = އާޔަތްތައް. (دين ގެ حكم ތައް.)۞ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) ލޯއަނދިރި މީހާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮރުވެރިޔާގެ މައްޗަކަށް ވެސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބަލިވެރިޔާގެ މައްޗަކަށްވެސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް ކަލޭމެންގެ ގެތަކުން ކެއުމަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިންގެ ގެތަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މަންމައިންގެ ގެއިން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ ފިރިހެނުންގެ ގެތަކުން، ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަންހެނުންގެ ގެތަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭބޭބޭގެ ގެތަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭދައިތަގެ ގެތަކުން - ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުށުގެ ބޭބޭބޭއިންގެ ގެތަކުން - ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުށުގެ ބޭދައިތަބައިންގެ ގެތަކުން - ނުވަތަ ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ތަޅުދަނޑިތައް މިލްކުކޮށްގެންވާ މީހާގެ ގެތަކުން - ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ރައްޓެހިންގެ ގެތަކުން - (މި މީގެއިން އިސްވެދިޔަބައިން އަނދިރި މީހާއި ކޮރުވެރިޔާއި ބަލިވެރިޔާއި އަދި ކަލޭމެން) ކެއުމަކުން އެމީހުންނާއެކު އެއް مجلس ގައި ކެއުމަކުން ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެންމެން ގުޅިގެން جماعة ގައި ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިއެކަނި ކެއުމަކުންވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ގޭގެއަށް ވަންނަނަމަ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް ސަލާމްކުރުމެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބަރަކާތްތެރި ރަނގަޅު ސަލާމްކުރުމެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް (دين ގެ حكم ތައް) ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވާނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި ވަރަށްބޮޑަށް علم ވެރިން إختلاف ވެފައިވެއެވެ. حُكم مَنْسُوخ ވެފައިވާ އާޔަތެއްކަމުގައި ބުނެއްވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. އަދި مَنْسُوخ ނުވާކަމުގައި ބުނެއްވާ ބޭކަލުންވެސް ވެއެވެ. އަދި މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލެއްގެ ފަރާތުގައި އެބައި رأى ތަކެއްވެއެވެ. މިވާ އެކަން ހަނގާންކޮށްދީއެވެ.

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

ލަފުޒުމާނަ

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ން ކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރި.✲ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول ތެދުކުރި މީހުންނެވެ.✲ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވަންޏާ.✲ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ = އެއްވުން ހުރި ބައިވެރިވާ ޖަމާޢީ ކަމެއްގައި. (ހަނގުރާމަކުރުމާ / ނަމާދުފަދަ)✲ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ = އެމީހުން (ވަކިވެގެން) ނުދާނެތެވެ.✲ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އެމީހުން އިޛުނަ އެދިފުރުމަށްދާންދެން.✲ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޛުނަ އެދޭމީހުން.✲ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އަކީ.✲ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ.✲ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ = ދެންފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޛުނަ އެދިއްޖެއާ.✲ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ބައެއް ކަމަކަށް.✲ فَأْذَن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އިޛުނަދެއްވާށެވެ.✲ لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ (އިޛުނަދެއްވުމަށް) މީހަކަށް.✲ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ = އަދި الله ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.✲ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.✲ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލޯބިން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✲

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٢) حَقِيْقَة ގައި مؤمن ންނަކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރީ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރި މީހުންނެވެ. އެތެރެހިތުން ފުރިހަމައަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ (ހަނގުރާމަކުރުންފަދަ ކަމަކަށް مَشْوَرَة ދޭ ޖަލްސާފަދަ) އެންމެން ބައިވެރިވާ ޖަމާގެ ކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި ވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން ހުއްދަނަގަން އެދި އެކަމުގެ އިޖުނަތިބުމަށްފަހުގައި ދުރުވެ (އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އަމިއްލަ އަމިއްލައަށް) ނުދާ މީހުންނެވެ.

(އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޒުނައަށް އެދޭމީހުންނަކީ ކަށަވަރުން اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރި މީހުންނެވެ. އެތެރެހިތުން އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ކަންތައްތަކަކަށް ދިއުމަށްޓަކައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޒުނައަށް އެދިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އިޒުނައެއްދޭން ކަލޭގެފާނަށް ބޭނުންފުޅުވާ މީހަކަށް އިޒުނައެއްދެއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްއެދި اللّٰه ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيۡنَكُمۡ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ لِوَاذٗاۚ فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ قَدۡ يَعۡلَمُ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُواْۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٦٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

لا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ = رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ކަލޭމެން ގޮވާލެއްވުން ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ.
بَيۡنَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި.❁ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ = ކަލޭމެންގެ ބައެއް އަނެއްބައެއް
ގޮވާލުންފަދައިން يا محمّد ކިޔައިގެން ކަލޭމެން ބައެއް އަނެއްބައެއް ގޮވާލާފަދައިން ނުގޮވާށެވެ. އަދި
ޔާއެއްހެއްޔެވެ.؟ يَا رسول اللّه ކިޔައިގެން ނުވަތަ يَا نَبِيَّ الله ކިޔައިގެން ތަޢުޒީމުކޮށް ދަންނަވާށެވެ. قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ =
ހަމަކަށަވަރުން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންކުރެ ނިކުމެވޭ ފިލައިފިލައިގެން
(އެކަކާއެކަކު އަރިހުން) ނުކުމެގެންދާމީހުން.❁ لِوَاذٗاۚ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ބަހާނާވެ ނިކުމެވޭ
ފަރާތްތެރިވާށެވެ.❁ فَلۡيَحۡذَرِ = ފަހެ ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ.❁ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ = خِلاف ވެރިވުން /
ދެކޮޅުހަދާމީހުން.❁ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުތަކާއި.❁ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ = އެމީހުންނަށް فِتۡنَة
އެއް ޖެހިދާނެކަމުގެ. (އެބަހީ: ކާފިރުކަމުގެ ބިރުގެ ކަމުގެ)❁ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް
ޖެހިދާނެކަމުގެ.❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.❁ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ = ދަންނާށެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން ވެގެންވަނީ خاصّ اللّه އަށެވެ.❁ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި
❁. قَدۡ يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ = އެކަމެއްގެ މަތީގައި
ކަލޭމެންވާގޮތެއް. (ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން)❁ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ = އަދި (އެކަލާނގެ أمر
ކުރައްވާ خلاف ވިޔުން) އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ކުރެވޭދުވަހުން.❁ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް
خبر ދެއްވާނެއެވެ.❁ بِمَا عَمِلُواْۗ = އެމީހުން ކުރިކަމެއްގެ.❁ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى ވީ.❁ بِكُلِّ
شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٦٤﴾ = ކޮންމެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِی މާނަ

(٦٣) (އެ مؤمن ންނަކީ.) ކަލޭފާނުގެދުރުގައި ކަލޭފާން އެއްބަސްވަރަކަށް އަށްއެބަހަރަކަށް ޖަމާޢަތެއް އެ محمّد ޞިޙާބައި އެކަލޭގެފާނަށް ނުކުމެވާނެތެވެ. (އަދި ހިނގައްޖެއްސެވެ؟. ފަހަރު އަދަބުވެރިކަމާއިއެކު އެ رسول الله އެވެ. ނުވަތަ يا نَبِيَّ الله މިފަދަގޮތަކަށް ދަންނަވާށެވެ.

ކަލޭފާނުކުރެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރުވުން ފިލުވިލައިގެން މީސްތަކުންގެ ފުރަގަހުން ދުއްވައިގެން (ދިޔަކާވެސް ނުހުރެ) ދާމީހުން الله ދެއްވާޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް فِتْنَة ވެރިކަމެއް ޖެހިދާނެކަމުގެ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހިދާނެކަން ބިރުވެރިވާ ހުށިކަމެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ނަންގަނޑުވެގެންވާ فِتْنَة އަކީ أَبُوجَعْفَرُ الطَّبَرِی މިފާޑުވާގޮތުގައި ކާފަރުކަމެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުން ކާފަރުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަރުވާދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. واللّه أعلم .

(٦٤) (އެ މީސްތަކުންނަކީ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް މިލްކުވީ خاصّ ވެގެންވާ الله އަށްކަމުގައި ކަލޭފާން ދަންނާށެވެ. (އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތްމިވީތާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން) ކަލޭފާނުވާގޮތް މިބިގޮތް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް މީސްތަކުން އެނބުރި رجوع ވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެމީހުންކުރި ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއް އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

الفرقان سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفرقان	އާޔަތުގެ އަދަދު (٧٧)

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

ލަފުޒުތައް

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ = فُرْقَان ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ. (فُرْقَان އަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)۞ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުކަލުމެން محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށެވެ.۞ لِيَكُونَ = އެކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ لِلْعَٰلَمِينَ = عَالَمْ ތަކަށް.۞ نَذِيرًا ﴿١﴾ = نَذِيرْ އަކީ ބިރުދައްކައި / إِنْذار ދެއްވާ ބާރުއަރުވާފަރާތެކެވެ.۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ހުރިހާ މިލްކެއް.۞ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا = އަދި އެކަލާނގެ ދަރިއަކު ނުހިއްޕަވައެވެ.۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ.۞ شَرِيكٌ = އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް.۞ فِى ٱلْمُلْكِ = ވެރިކަމުގައި / މިލްކުގައި.۞ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ = އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.۞ فَقَدَّرَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެއެއްޗެއް މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. ބާރާބަރަށް ރަނގަޅަށް ކުރެއްވިއެވެ.۞ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ = މިންވަރުކުރެއްވުމަކުން.۞ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ = އަދި އެމީހުން ހިއްޕައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. يعنى: مشرك ން (إختيار ކުރިއެވެ.)۞ ءَالِهَةً = إله ންތަކެއް. ބުދުތަކެއް.۞ لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا = އެއްޗިހި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ.۞ وَهُمْ يُخْلَقُونَ = އަދި އެއްޗިހި ހައްދައިވެސް ވެއެވެ.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެއްޗިހިއަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ لِأَنفُسِهِمْ = އެއްޗިހީގެ نفس ތަކަށްވެސް.۞ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = އުނދަގޫއެއްވެސް އަދި مَنْفَعَ އެއްވެސް.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެއްޗިހިއަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً = (އެއްޗެއްގެ) މަރެއްވެސް އަދި ދިރުމެއްވެސް.۞ وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ = އަދި محشر އަށް ދިރުވައިލުމެއްވެސް.۞ وَقَالَ

ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = އަދި ކާފަރުންވީ މީސްތަކުން ބުންޏެވެ.۞ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ إِفۡكٌ = މިއީ ހަދައިގެން އުފެ ތޫގެއްކަމުގައިމުސްތި ނުވެއެވެ.۞ ٱفۡتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހެދި.۞ وَأَعَانَهُۥ عَلَيۡهِ = އަދި އެކަމުގައި މެއްހަނު އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވި.۞ قَوۡمٌ ءَاخَرُونَ = އެހެން ބައެއްކެވެ.۞ فَقَدۡ جَآءُو = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އައީ / އެމީހުން އެދިޔީ.۞ ظُلۡمٗا وَزُورٗا ﴿٤﴾ = އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެކަލާނގެ އަޅާގެމައްޗަށް قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ (މަތިވެރި اللّه) بركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދެއްވުންތަކާ خيرات يعنى: ހެޔޮކަމެއް ގިނަގުނަވެގެންވެއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އަޅާ عَالَمْ ތަކަށް نَذِيرْ އަކު ކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ: إنْذار ކުރައްވާ ބާރުއަޅުއްވާ ކަލޭގެފާނަކަށް ވުމަށްޓަކައެވެ. އެއަޅާ އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއީ) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން (އަދި އެންމެހައިތަކެތި) މިލްކުވާ خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުހިއްޕަވައެވެ. إختيار ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި مِلْكِيَّة ގައި އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިވާ އެއްވެސް އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ تقدير ކުރެއްވިއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗަކަށްވެސް އެއެއްޗަކާ ހަމަޖެހޭ ރަނގަޅު صُلْحَ ފިރިގޮތުގައި ހައްދަވާ ބަރާބަރުކުރެއްވިއެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله ންތަކެއް ހިފައި إختيار ކުރިއެވެ. އެ إله ންތައް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ. އަދި އެތަކެތި ހަމަ ހެއްދެވިގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. مَخْلُوق ންނެވެ. (خالق އެއްނޫނެވެ.) އަދި އެތަކެތި އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބާރެއް އަދި مَنْفَع އެއް ލިބިދިނުމުގެ ބާރެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއްޗެއް މަރުގެނައުމުގެ ބާރެއް (މަރުވުން އަދި حياة އެއް) އެތަކެތި މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން محشر އަށް ފޮނުއްވުމުގެ އެތަކެތި مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. ދެން ކިހިނެއް އެތަކެތި އަޅުކަންކުރުމަށް ހައްޤުވާ ކަލާނގެތަކަކަށް ވާނީ؟

(٤) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. މި قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد ގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން އުފެއްދެވި ދޮގެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވެދިނީ އެހެން ބައެކެވެ. (އެއީ يهودى ންނެވެ.) މިގޮތުން މިބައިމީހުން އެދިޔައީ ދޮގުވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމުގައި ހަމަ އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުހެދުމާއި ގެންނެވެ. (قرآن އަކީ އެއްވެސް مَخْلُوقُ އަކަށް ހެދޭނެއެއްޗެއް ނޫނެވެ.)

وَقَالُوٓاْ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝٥ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٦ وَقَالُواْ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۙ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ۝٧ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ۝٨ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلْأَمْثَٰلَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ۝٩

ތަފްސީރު

وَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ = (މި قرآن އަކީ: އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ބޭކާރު ދޮގުވާހަކަތަކެވެ.)۞ ٱكْتَتَبَهَا = އެކަލޭގެފާނު އެބަސްތައް ލިޔެ ލެއްވީއެވެ.۞ فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެބަސްތަކެއް ހެނދުނާއި ހަވީރު ކިޔައިދެވެއެވެ. بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝٥ = ހެނދުނާއި ހަވީރު.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَنزَلَهُ = އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ.۞ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ = ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٦ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.۞ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. يعنى: مشرك ން ބުންޏެވެ.۞ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ = މިއީ ކޮންކަހަލަ رسول އަކު ހެއްޔެވެ.؟۞ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެހި ކައެވެ. (ފަގީރުންނާއެކެވެ.)۞ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ = އަދި ބާޒާރުގައި (އާދައިގެ މީހުން ފަދައިން) ހިނގައެވެ.۞ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މަލާއިކަތަކު ބާވައިލެވިފައިނުވީ (ބަލައިގަނެވޭގޮތަށް) ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ (ނުވަތަ ބަލައިގަތުމަށް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް.)۞ فَيَكُونَ مَعَهُۥ = އަދި އެމަލާއިކަތު އެކަލޭގެފާނާއެކު ހުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ نَذِيرًا ۝٧ = إنْذار ދެއްވުމަށް ބިރުދައްކައިދިނުމަށްޓަކައެވެ.۞ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް (ބަރަކާތް ދިރި) خزانة އެއް ދެއްވިފައިނުވީ. (خزانة އެއް ނުލެއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟)۞ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަގީޗާއެއް ނުވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.۞ يَأْكُلُ مِنْهَا = އޭގެން އެކަލޭގެފާނު ކާނެ ގޮތަށެވެ.۞ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަދި އަނިޔާވެރިން (يعنى: مشرك ން) ބުންޏެވެ.۞ إِن تَتَّبِعُونَ = (އަށް مؤمن ންނެވެ.) ކަލޭމެން تبع ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ۝٨ = سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކަށް މެނުވީ.۞

ٱنظُرْ = (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް مثال ޖެހެއްސެވީމާ. ނުވަތަ مثال ޖެހެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން. فَضَلُّوا۟ = ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. فَلَا يَسْتَطِيعُونَ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ކުޅެދޭނެ ނުވެއެވެ. سَبِيلًا ﴿٩﴾ = (ސީދާ ތެދު) މަގަށް އައުމަކަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ންގެ މީހުން - ބުންޏެވެ. (މި قرآن އަކީ) އިސްލާމީ މީހުން ދަންނަވާފައިވާ އެއްޗެއް އަސްލެއްނެތް ދޮގުވާހަކަތަކެވެ. އެވާހަކަތައް އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވައިފިއެވެ. ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެވިއްޖެއެވެ. (އެކަލޭގެއަށް يهودى ންނެވެ.)

(٦) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެ قرآن އޮތްބަޔަކަށްވެސް ފޮނުއްވައިގެން ވެވަޑައިގަތީ ސިއްރުތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދިނގިނައިން ފުއްސަވައިދެއްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިއީ ކޮންކަހަލަ رسول އެއް ހެއްޔެވެ؟. އެކަލޭގެފާނުވެސް (އަހަރެމެން ފަދައިން) ކާތަކެތި ކައެވެ. (އަދި އާދައިގެ ބާޒާރުގައި) ބާޒާރުގައި ހިނގަވައެވެ. (އަހަރެމެންނާ ތަފާތެއް ނެތެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި نَذِيْر އެއްގެގޮތުން (މީސްތަކުން ބިރުގެންނުވުމަށް) مَلاَئِكَة ބޭކަލަކު ނުފޮނުއްވީ ހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ މަލާއިކަތް ބޭކަލަކު ފޮނުއްވާން ނުވީއެވެ.

(٨) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭނުންތައް ފުއްދުމަށް ބަރަކާތް ހުރި خَزَانَة އެއް ދެއްވާން ނުވީއެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެއިން ކެއިއްވުމަށް ބަގީޗާއެއް އެކަލޭގެފާނަށް ލިބެން ނުވީއެވެ. އަދި (مؤمن ންނަށް) مشرك ންގެ މީހުން ބުންޏެވެ. سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކާމެދު ކަލޭމެން تَبَع ވެގެންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٩) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެމިސާލުތައް ޖަހައިލީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެބައްލަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނަކީ سحر ޖެހިފައިވާ މީހެއްކަމުގައި ބުނެ އެހެންމީހަކަށްވެސް ދިމާކުރިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދި ގެއްލިއްޖެއެވެ. އެހެންވެ ސީދާ حقّ ތެދުމަގަށް واصل ވުމަކަށް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا ﴿١٠﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾ إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ﴿١٦﴾

ތަރުޖަމާ

تَبَارَكَ = بَرَكاة ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ޝާނަހުމަތިވަންތަ އެކަލާނގެ

އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ދެއްވައިދެއްވާނެ ކަލޭގެފާނަށް.❁ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ ހެޔޮވާ އެއްޗެއް.❁ جَنَّٰتٍ =

އެއީ ބަގީޗާތަކެވެ. قيامة ދުވަހުން (ސުވަރުގެތަކެވެ.)❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދޮހިގެންދާ.❁

ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް.❁ وَيَجْعَل لَّكَ = އަދި އެކަލާނގެ ލައްވާނެއެވެ ކަލޭގެފާނަށް.❁ قُصُورًۢا ﴿١٠﴾ =

ގަސްރުތަކެއް.❁ بَلْ كَذَّبُوا۟ = އަދި ކިއްޔާއްޔާތޯ؟ އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.❁ بِٱلسَّاعَةِ ۖ = قيامة

ދުވަހަށް.❁ وَأَعْتَدْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.❁ لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ = قيامة

ދުވަސް ދޮގުކުރި މީހުންނަށް.❁ سَعِيرًا ﴿١١﴾ = އަލިފާނުގެ. (ނަރަކައެއް)❁ إِذَا رَأَتْهُم = އަދި އެއަލިފާނަށް

ފެނުމާއި އެމީހުން ދުރުއެއްގައި.❁ مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ = ދުރުތަނެއްގެ ތެރެއިން.❁ سَمِعُوا۟ لَهَا =

އެނަރަކައެއްގެ ހަޑިހުރި އަޑުއެހޭނެއެވެ.❁ تَغَيُّظًا = ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑު. (އެއީ އެމީހުންދެކެ އެންމެ

ރުޅިއަރައިގެން އެންމެ ގޮވާ ކުރާ ތަކުރާރުވާ އަޑެވެ. ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑެވެ.)❁ وَزِفِيرًا ﴿١٢﴾ = އަދި

އެންމެ ބޮޑު އަޑުގެ.❁ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا = އަދި އެނަރަކައިގެ ތެރެއަށް އެމީހުން އުކާލެވޭއިރު /

އެއްލާލެވޭއިރު.❁ مَكَانًا ضَيِّقًا = ހަނި ދިމާވާތަނެއް / ހަނިތަނަކަށް.❁ مُّقَرَّنِينَ = އެމީހުން ބަނދެވިގެން

ކަނދުރާތަކުގައި ބަނދެވިގެން حال . ކަރުގައި އެޅުވިގެން حال ❁ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ އެތާ

ގޮވާނެއެވެ އެމީހުން ހަލާކު ހަލާކޭ ކިޔައިގެން.❁ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ = ފައިދާ ހަލާކުގެ ބޮޑުދުވަހެއް.❁ لَّا تَدْعُوا۟

ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭމެން ނުގޮވާށެވެ.❁ ثُبُورًا وَٰحِدًا = އެއް ހަލާކެއް.❁ وَٱدْعُوا۟ އަދި ކަލޭމެން

ގޮވާށެވެ.❁ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ = އެތައް ހަލާކެއް.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު

ވިދާޅުވާށެވެ.❁ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެކަންތަކެއް ހެޔޮވީ އެއީތޯ؟ (އެކަލޭމެން ނުވާނޭތޯ؟)❁ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ =

ނުވަތަ جَنَّةُ الْخُلْد އެވެ ހަމައެކަނި ސުވަރުގެއެވެތޯ؟❁ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ = تقوى ވެރިންނަށް وعد

ކުރުވިފައިވާ.۞ كَانَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެތަންވީއެވެ.۞ جَزَآءً = (އެމީހުންގެ ހެޔޮ عمل ގެ) جزاء

އެއްކަމުގައި / ދެއްވާދެއްވުމެއްކަމުގައި.۞ وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ = އަދި (آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންގޮސް

ތިބޭތަނެއްކަމުގައި.۞ لَّهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތަނުގައިވެއެވެ.۞ مَا يَشَآءُونَ = އެމީހުން އެދޭހާ

އެއްޗެއް.۞ خَالِدِينَ = އެމީހުން ދެމިތިބޭ حال ۞. كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް

އެކަށްވިއެވެ.۞ وَعْدًا مَّسْئُولًا ﴿١٦﴾ = ސުވާލުކުރެވިގެންވާ وَعْدُ އެއްކަމުގައި۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ކަލޭގެފާނަށް އެއަށްވުރެ (އެބަހީ: އެމީހުން އެބުނާވަރަށްވުރެ) މާހެޔޮކަމެއްލައްވާ ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެ ހެޔޮ އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދިޔަދިޔައިން ބަގީޗާތަކެވެ. (ސުވަރުގެތަކެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަސްޖެހި ވަރުބޮޑުކަމުގައިވާ ގަނޑުވަރުތައް ލައްވާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާނެ ދެމިތިބޭ نعمة ތަކެވެ.

(١١) އަދި ހަމައެކަނިތޯއެވެ؟ އެމީހުން – يعني: މުޝްރިކުން - قيامة ދުވަހެއް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހެއް ދޮގުކުރި މީހުންނަށް ހިތިހަރުކަށިއަލިފާނެއް (އަލިފާންގަނޑެއް) ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.

(١٢) އެތަނަކުން އެމީހުން ދުރުހިސާބަކުން ފެނިއްޖެއްޔާމުސް އެނގޭ ރުޅިއައިގަތުމުގެ އަޑަކާއި ވާވިލާގެ އަޑު އެމީހުން އަހާނެއެވެ. އަދި އެތަން ނުވަތަ ދިވެހިގެ ހަރަގަޑުތަކެއްވާ އެމީހުން ތަންގަނޑަށް. އަދި

(١٣) އަދި ކަނޑާފަރުގޮތެއްގައި ބަދުކުރެވިގެންވާ (އެމީހުން ތަދުވެރިކަމުގެ حالُ حال) އެތަނަކަށް ހަރަދު ހަދިދިޔާ

ތަނެއްގައިމެއް އެމީހުން ހަލާކުވުމަށް އެމީހުން އެތަނުގައި ގޮވާނެއެވެ. " އޭ ހަލާކެ ގެނބުނީ ސަލާމަތުގަ."

(١٤) (އެދުވަހު އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) މިއަދު ކަލޭމެން ހަލާކުވުމަށް އެއްފަހަރު ނުގޮވާށެވެ. އަދި އެތަށްއެތަށް ހަލާކަށް ހުރިޔާ ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ.

(١٥) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަޅުގަނޑު ހުރި ތަކެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ تقوى ވެރިންނަށް ދެއްވުމަށް (اللّٰه އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެކަމަށް) وَعد ވެވިގެންވާ وعد ކުރައްވާފައިވާ جَنَّةُ الْخُلْدِ އެވެ ދިރިއުޅުން (ދެމިތިބޭ) ސުވަރުގެއެވެ؟ އެތަން އެމީހުންނަށް އެވަނީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ޘަވާބު ލިބުމަށް ބަދަލެއްގޮތުން. އަދި آخرة ގައި އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެ ތަނެވެ.

(١٦) އެސުވަރުގޭގައި އެމީހުން އެދޭއެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އެކަމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ސުވާލުކުރެވިދާނެ وعد އެކެވެ. (مؤمن ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި ފިތުނާ ސުވާލުކުރެއްވުމަށް اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެސުވާލުކުރެއްވުމަށް اللّٰه ވެސް އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. واللّٰه أعلم)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި އެދުވަސް އެއްކޮށް ގެނެވޭދުވަހު / محشر ކުރައްވާދުވަހު.* وَمَا يَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި.* مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި.* فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާފައިވާ ބަސް. (مَعْبُود ނުވަތަ އިލާހު އަޅުކަން ލިބުމަށް ހައްޤުވެރިވާ)* ءَأَنتُمْ = ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ = މިއަޅުތަކުންނަށް މަގުފުރެއްދީ ތިމަގެ އަޅުން.* أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އަމިއްލައަށް މަގުފުރެދުނީ ހެއްޔެވެ؟* قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ކަލާނގެ طاهر ވަންތައެވެ.* مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ = އަހަރެމެންނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.* أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ = ކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިތްވަރު إختيار ކުރުމަކީ.* مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު.* وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.* مَتَّعْتَهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ދުނިޔޭގެ صحة ދީގެން) މުދަލާއި ފައިދާ ދެއްވީމެވެ.* وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް.* حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ = އެމީހުން ހަނދާން ނައްތާލިއެވެ. ذِكْر ހަނދާންކުރުމެއް (ކީރިތި قرآن ވެސް) ހަނދާނުން ނައްތައިލި.* وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވީ.* قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ = ހަލާކުވެގެންދާ ޤައުމެކެވެ.* فَقَدْ كَذَّبُوكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން ކަލޭމެން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.* بِمَا تَقُولُونَ = ކަލޭމެން ބުނާ ބަސްތަކުގައި.* فَمَا تَسْتَطِيعُونَ = ފަހެ ކަލޭމެން ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.* صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ = (اللّه ގެ عذاب) އެއްލާ ފުރަތަމަކުރުމަކަށް އަދި نَصْر ލިބިގަތުމަކަށްވެސް.* وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން (شِرك ކޮށް) نفس އަށް އަނިޔާކުރާ މީހާ.* نُذِقْهُ = މިބަރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަ ދައްކަވާނަމެވެ.* عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.*

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި އެމީހުން – يعنى: قيامة ދުވަހުކާފިރުމީހުން – އެއްކޮށްކުރައްވާދުވަހު محشر ކުރައްވާދުވަހު އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރިތަކެއްޗާއި އެއްކޮށްކުރައްވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެތަކެތިއަށް – އެބަހީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވުނު ތަކެތިއަށް - وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަކީ މިތިޔަ އަޅުންތައް މަގުފުރެއްދީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އަމިއްލައަށް ހުރަ މަގުފުރެދިގެންހެއްޔެވެ؟.

(١٨) އެބޭކަލުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަރަޙައްދެއް ولي އަކު ހިފުމަށް إختيار ކުރުމީ އަހުރެމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް (ދުނިޔޭގެ صحّة ގެޒާތުން) މުދަލުގެ ފުރިހަމަ نعمة ތައް ދެއްވީއެވެ. އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ رسول ނަށް ބާވައިލެއްވި هداية އާ ދުރުވެގެން އެމީހުން ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކަށެވެ. އެމީހުން މަގުފުރެދިގެން ހަލާކުވީ އަމިއްލައަށެވެ.

(١٩) (ދެންފަހެ الله ފިޔަވައި އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތި އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރި މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެން ވާހަކަ الله تعالى އެތަކެތިއަށް وحي ކުރައްވާނެއެވެ. އާ މިއިބަރުހުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބުނިބަސް އެބައިމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް الله ގެ حضرة ން އަޒުވާލާނެ عذاب އެއް އެއްވެސް ގޮތަކަށް އަނބުރައިލުމަށް ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. (އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް) نصر އެއް ދިނުމަކަށް ކަލޭމެންނަކަށް ކުޅެދޭނެ ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ شِرك ކުރި نفس އަކަށް އަހުރެމެން ބޮޑުވެގެންވާ އިބަރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއްގެ ރަހަ ލައްވާހުށީމެވެ.

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ = رسول ބޭކަލުންކުރެން.۞ إِلَّآ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންވާ ގޮތުގައި.۞ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ = ކާތަކެތި ކައިބޮއިތަކުގައި.۞ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ = އަދި އެބޭކަލުން ބާޒާރުގައި ހިނގާވަޑައިގަތުމުގައި.۞ وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ = ތިޔަބައިގެ އެއްބައެއް އަނެއްބައަކަށް.۞ فِتْنَةً = ފިތުނައެއްކަމުގައި. (އެއްބައެއްކަން ނަޞީބުކަން - އަނެއްބައެއްކަން ފަގީރުކަން. އަނެއްބައެއް فقير ކަމުގައި އަނެއްބައެއް މުއްސަނދިކަމުގައި)۞ أَتَصْبِرُونَ = ކަލޭމެން ތިޔަ ކެތްކުރާނޭހެއްޔެވެ؟۞ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ވޮޑިގެންވަނީ އެންމެހާ حال ތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި އެއްވެސް رسول ބޭކަލެއް އެބޭކަލުން ކާނާ ކެއިންކުރުއްވުމާއި އަދި އެކިބާޒާރުތަކުގައި ބާޒާރުގައި ހިނގަވާ އެއްވެސް ބޭކަލަކު ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ކެއިންކުރުއްވުމާއި ބާޒާރުގައި ހިނގާ އުޅުއްވައެވެ.) އާ ދީސްތިރަކުންނާވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު ލެއްވީ އަނެއްބަޔަކަށް إمتحان އެއް ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކަށް نبى ކަންދެއްވައި އަނެއްބަޔަކަށް ފިރިކަންދެއްވައި އަނެއްބަޔަކަށް މުއްސަނދިކަންދެއްވައި އަދި އަނެއްބަޔަކަށް فقير ކަމުގައިލެއްވުމަކީ ދެން މިހެންނެވެ..... ކޮންމެބަޔަކުވެސް އެބަޔަކަށް ދެވުނު އެއްޗަކަށް ރުހުމެވެ. محمّد ގެފާނަށް ދެއްވުމާ ނުދެއްވައި نبى ކަންދެއްވީ މިގޮތުންނެވެ..... والله أعلم) ކަލޭމެން ކަލޭމެނަށް ލިބޭ ބަލާތަކަށް ކެތްތެރިވާނެތޯއެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވޮޑިގެންވަނީ އެއުރެންގެ حال ބަލަން ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِيٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾

ލަފްޒީ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ = އަދި ބިރުވެރިނުވާމީހުން (ނުވަތަ ނޭދޭމީހުން) ބުނެއެވެ.❁ لِقَآءَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު.❁ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުން ނުވީއެވެ. (ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟.)❁ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް ބާވައިލުން.❁ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربُّ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަންނުވަނީއެވެ.❁ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބޮޑާވެގެންވިއެވެ. - كِبْرُ ވެރިވެއްޖެއެވެ.❁ فِيٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި.❁ وَعَتَوْ = އަދި އެމީހުން (ބޮޑާކަމުގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތީއެވެ.❁ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހައްދުފަހަނައެޅުމުގައި.❁ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންނަށް ފެންނަދުވަހު.❁ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން އުފާވެރިކަމެއް ނެތެވެ.❁ لِّلْمُجْرِمِينَ = ކުށްވެރިންނަށް / مُجْرِم ންނަށް.❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެބަކަމުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ = (ކަލޭމެންނަށް އުފާވެރިކަމެއް ލިބުން) حَرَام އެވެ އަދި حَرَام ވެގެންވެއެވެ.❁ وَقَدِمْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިންމަވައިފީމެވެ. އިރާދަކުރައްވައިފީމެވެ.❁ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا = އެބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ. يعنى: އެ مجرم ންގެމީހުން ކުރިއަށްދިޔަ ކުރި عمل ތަކާއިމެދު.❁ مِنْ عَمَلٍ = عمل ތަކުގެއިން / ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން.❁ فَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެއްދެވީމެވެ. (އެ عمل ތައް ހެއްދެވީމެވެ.)❁ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ = (އަލިފަތުރޭގޮތްހަދާ) ފެންނަ ކުނިފަށަކަށް.❁ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން / ސުވަރުގެވަންތަކުވެރިން.❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.❁ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا = قرار ވުމުގެތަނުގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާތަނެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)❁ وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ = އަދި قَيْلُولَة ކުރާ އަރާމުކުރާ ތަން ރަނގަޅުވެ ހެޔޮވެގެންވާތަނެވެ.❁ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ = އަދި އުޑު ފަޅައިގެންދާ ދުވަހު.❁ بِٱلْغَمَٰمِ = غَمَامُ ވިލާތަކުން (ހުދުވިލާގަނޑު ވިލާތަކުން.)❁ وَنُزِّلَ

ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތް ބާވައިލުން ފައިބާވަޑައިގަންނަވައި.۞ تَنزِيلاً (٢٥) = ކަނޑައެޅިގެން ފައިބާވަޑައިގަތުމުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް ބިރުވެތި ނުވާމީހުން ނުވަތަ އުކަމަށް ކާފިރުން ބުނެއެވެ. (محمّد ގެފާނަށް رسول އަކު ކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް) އަހަރެމެންގެ ގާތަށް ملائكة ބާވައިލަ ފޮނުއްވާށް ނުވަނީއެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތުބާވައިލު ނުޖެހުއްވި ޔައްވެގެންބާވައެވެ؟. ނުވަތަ އަހަރެމެންގެ ربّ އަހަރެމެންނަށް ފެންނާނެނަމައެވެ!. (އޭރުން އެކަލާނގެ އެކަލާނގެފާނުންގެ رسول ކަން ޝަހާދަތަށް އަންގަވައިދީފާވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ مشرك ންގެ މީހުން ބޮޑާވެ އަދި ބޮޑާކަމާއި ނުކިއްބަސްވެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔައެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން މަލާއިކަތުބާވައިލުން ދެކޭދުވަހުން އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއް އެ مجرم ންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެބާވައިލުން (އެމީހުންނަށް ލިބޭގޮތަށް) އުފާވެރިކަން ކައްވަލިނަމަ حرام އެވެ. އަދި ފޮހިގެންފެއެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުން يعنى: مُجْرِمُ ންގެ މީހުން ކުރިކަމަ ކުރިޔާތް عمل އަކާއިމެދު އިސްދަރުކަށުއްވީމެވެ އެބަކަށި ވަރަށް ބޮޑަށްގެންޏާ ކުޑަ ބިހެއްކަށް (ނުވަތަ އަވިރޯނުގެ ތެރޭގައި ސިޓިގުޅޭ) ފަތުރައިން އެމީހުންގެ عمل ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެއްތެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ عمل ނަ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނެއެވެ.)

(٢٤) އެދުވަހުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނާއި قرار ވެތިބުމަށް ހެޔޮވެގެންވާ ތަނެއްގައެވެ. އަދި އެމީހުން قَيْلُوْلَة ކުރުމަށް އަރާމުކުރާތަން ރަނގަޅުވެ ފައްސާވެގެންވެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(٢٥) އަދި غَمَامُ ފިޔަވައި (އެބަހީ: ހުދުވިލާގަނޑެން) އުޑު ފަޅާލައިފޮތުގެ ކުރިކުރިވެ އަދި ކަނޑައެޅިގެން މަލާއިކަތުބާވައިލުން ފޭރުއްވުން (ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ދުވަސް ހަނދުމަކޮށްދޭށްވަމާވެ! އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.)

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ = އެދުވަހުން حقّ ވެރިކަން (ރަސްކަން) ވާނީ.❁ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ = ކަނޑައެޅިގެން رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ.❁ وَكَانَ يَوْمًا = އަދި އެއީ ދުވަހަކަށް ކަމުގައިވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް.❁ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ = ދަތި އުނދަގޫ.❁ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ = އަދި އަނިޔާވެރިޔާ ދަތްއަޅާނެދުވަސް (ހަނދާންކުރާށެވެ.)❁ عَلَىٰ يَدَيْهِ = އޭނާގެ ދެއަތުގައި.❁ يَقُولُ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ.❁ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ = އޭ އަހުރެން ހިތާ إختيار ކުރިނަމަ އަހުރެންނަށް ކާށްކިކަމަ ރަނގަޅުމަގެއްއެވެ؟❁ مَعَ ٱلرَّسُولِ = رسول އާއެކުގައި.❁ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ = މަގެއް.❁ يَٰوَيْلَتَىٰ = އޭހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!❁ لَيْتَنِى = އަހުރެންނަށް ކާށްކިކަމަ ރަނގަޅުވީސްއެވެ؟❁ لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا = އަހުރެން އެފުލާނާ ނުހިފިނަމަ إختيار ނުކުރިނަމަ.❁ خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ = މިތުރަކު ކަމުގައި.❁ رحمة ލިބިގަތުމަށް.❁ لَّقَدْ أَضَلَّنِى = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަހުރެން މަގުފުރެއްދިއެވެ.❁ عَنِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ން. (قرآن އަށް إيمان ވުމުން)❁ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ = އެ ذكر އަހުރެންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު.❁ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އަކީ.❁ لِلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް.❁ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ = ދޫކޮށްލައިގަނެ ކުރުވައި / ދޫކޮށްލައިގެން ދުރުވެގެންދާ ތަނަކަށް.❁ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ = އަދި ސައިދާ رسول އާ ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ يَٰرَبِّ = އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ.❁ إِنَّ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންގެ قوم ގެމީހުން.❁ ٱتَّخَذُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހަދައިގަތީއެވެ. هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قرآن .❁ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ = ދުރުކޮށްލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް. (ކިޔަވަން ނުދާ ސަބަބުން ނުވަތަ ހިތުގައި ނުގެންގުޅުމުން ދުރުކޮށްލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އެދުވަހުން ވެރިކަމާއި ރަސްކަން حقّ ގޮތުގައި އޮންނާނީ ހަމަ ސީދާ رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ. އަދި އެދުވަހަކީ ކާފަރުންނަށްޓަކައި ދަތިއުނދަގޫ ދުވަހެއްކަމުގައިވެއެވެ.

(٢٧) އަދި އަނިޔާވެރިޔާ (مشرك މީހާ) އޭނާގެ ދެއަތުގައި ދަތްއަޅާދުވަސް (ހަނދާންކުރާށެވެ!). އޭނާ قيامة ދުވަހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެން رسول އާއިއެކު މަގެއްހިފައި އެކަލޭގެފާނުގެ މަގުގައި تبع ވެވުނުނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅުވީސްވެއްޔެވެ.؟

(٢٨) އޭ އަހުރެންނަށްހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. (رسولއާގެ މަގުދޫކޮށް) އެފަދަމީހާ އަހުރެންގެ رحمة ބެރިއަޅުކަމުގައި (تبع ވާން މިހާރުކަލުކަމުގައި) ނުހިފުނުނަމަ ކިހާރަނގަޅުވީސްވެއްޔެވެ؟.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދުރާތެރިޔާ تبع ވީކަމާއި އަހުރެން قرآن އަށް إيمان ވިޔަސްނުދީ މަގުފުރެއްދިއީއެވެ. އެއީ އަހުރެންނަށް އެ ذِكر (އެބަހީ: قرآن އަށް އިމާންވާންވާނަކަން އެނގުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި شيطان އާ ވަކި އިންސާނާއަށް ކަރުވަރި އަދި ހަނދާނެއް ފިލުވާލައިދޭއެވެ.

(٣٠) އަދި (އަނިޔާވެރިން އަށްވެސް ބުދުތަކުގައި އުޅުމާއި ދަތްއަޅާ ދުވަހުން يعنى: قيامة ދުވަހުން) رسول صلّى الله عليه وسلّم الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހާގެ قوم ގެމީހުން މި قرآن އަކީ ދުރަށް އެއްލާލެވިފައިވާ އެއްޗެއްކަން ހަދައިގަތީއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ قرآن އަށް حكم ނުކުރާ އަދި އޭގައިވާގޮތަށް عمل ނުކުރާ ކޮންމެމީހަކަށް الله ގެ حضرة ގައި އަރިހުގައިވާ ގަތި وعيد ގެ ބަސްބުނުއްވާ. ބިރުވެރި ބަސްބުނުއްވާ. قيامة ދުވަހުން الله ގެ حضرة ގައި މާތްވެގެންވާ رسول شكوى ދަންނަވާނެއެވެ. قرآن އާއިމެދު أمّة ގެމީހުން ކަންތައްކުރި إهانة ތެރި ގޮތާއިމެދުގައެވެ. ތެދުތެދަށް ދަންނަވާނަމަ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل މީހުން ހަމަ ސަންޖެހުން ސަންޖެހެން އެޔާއިއެއްގޮތެވެ. قرآن ގެ حكم ތައް އެކުރި ހުރިހާ ގައުމުތަކެވެ. މާނަ އަދިއެކަ قانون ތަކާއި قوعد ތަކެއް ހަދާ މާތްވެގެންވާ ބަޔަކަށްވެސް قرآن އަށް މާތްކަން ހިތުގައި ނެތުމެއް އެދުވަހު ނެތް ކާފިރުންގެ ބައެއްގައި ނުވަތަ އެހެނެއްގޮތެއް ސިފަކުރެވޭ ތަރުތީބެއްގައި ބައެއް ވާހަކަތަކެއްވެ. ޖުޒު ބަލައިލުމުގެ مقصد ވެސް ނުކުރެވެ. ނުވަތަ މާތް رسول އާއިއެކުވެސް ނުދާނެ تأويل ތަކެއް އޮތަކީ ނުބައިމީހުން ނުބައި ވިދާޅުގެ އަދިއެކަ އެހެންމީހުން ޖެހިއައިސްނެއެވެ. والعياذ باللّه

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

މުފްރަދާތު

وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: محمّد ގެފާނަށްވެސް عَدُوّ ހަދުވެރިވެރިޔަރިން ۞ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ = ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ عَدُوًّا = عداوة ތެރިޔަކު. (ނުވަތަ عداوة ތެރިން)۞ مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ = مُجْرِم ންގެތެރެއިން. (ނުބައި ނުލަބާ މީހުންގެތެރެއިން)۞ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ = ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތެއްކަމުގައި އަދި نصر ދެއްވާ ފަރާތެއްކަމުގައި.۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީހުން ބުންޏެވެ.۞ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ ނުވެވޭތޯއެވެ. (ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟)۞ ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن ۞. جُمْلَةً وَٰحِدَةً = އެއްފަހަރާ އެއްކޮށެވެ.۞ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށް (އެބަހީ: އެއްފަހަރާ ބާވައިނުލައްވާ)۞ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ސާބިތުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ فُؤَادَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައެވެ.۞ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަކިވަކި ތަރުތީބުން ثابت ކުރައްވާ بيان ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَلَا يَأْتُونَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން ނުގެނައެވެ.۞ بِمَثَلٍ = އެއްވެސް މިސާލެއް.۞ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (އެ مِثَالُ بَاطِلُ ވާހަކަ) حقّ ތެދު ގެންނަވައިދެއްވާގޮތުން.۞ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ = އަދި އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު މާނަ تفصيل އާއި.۞ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ = އެމީހުންނަކީ يعنى: އެ مشرك ންނަކީ، محشر ކުރެވޭ މީހުންނެވެ.۞ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ ވެއްޓި.۞ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުންނަކީ.۞ شَرٌّ مَّكَانًا = މިތަނުގެ ހަރުގެ ތަން ނުބައިވެގެންވާ ބައެކެވެ.۞ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ = އަދި މަގުގެ އެންމެ ގެއްލިފައިވާ ފުރެދިގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.❁ اَلْكِتَبَ = ފޮތް (توراة)❁ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުލެއްވީމެވެ.❁ أَخَاهُ هَرُونَ = އެކަލޭގެފާނުންގެ أخ هارون ގެފާނު.❁ وَزِيرًا (٣٥) = ވަޒީރަކުކަމުގައި. ވާގިވެރިއަކުކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށްވެސް عَدُوّ ނެގެއްވިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ نبي އަކަށްވެސް مُجْرِم ނުބައިމީހުންގެ (ކުށްވެރި ނުބައި މީހުންގެ ތެރެއިން) عدوّ ނެ ލެއްވީމެވެ. އަދި (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ހިދާޔަތުގެ މަގުގައި ކަލޭގެފާނަށް ހިދާޔަތްދެއްވާ ކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވާނެ ކަލާނގެ ކަމުގައި ކުރިމަތީގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް އެއްފަހަރާ قرآن ބާވައި ނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. ނުވަތަ އެއްފަހަރާ ބާވައިލައްވާނުލައްވައެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވައެވެ.) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތިރު ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައިވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަރަށްރަނގަޅަށް ثابت ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމެވެ.

(٣٣) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އެމީހުންގެނައި (އަދި ގެނެސް) ކޮންމެ މިސާލަކަށް އެ مثال އެއް باطل ވާގޮތަށް حقّ ގޮތް بيان ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނައުމަށް ނުލައްވާ އެއް مثال އެއްވެސް އެ مشرك ނުގެނެސް ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ގެނައެ ނުލެއެވެ. އަދި އޭގެ ރަނގަޅު މާނަ تفصيل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގެނައުމެވެ.

(٣٤) އެ مشرك ނުބައި އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ ވަޅުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެވޭނެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ތިބާރުންގެ ގޮތުން ނުބައިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެންމެބޮޑަށް މަގުފުރެދި ގޮސްފައިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އެކަލޭގެފާނުންގެ أخ هارون (عليه السّلام) ވާގިވެރި އެހީތެރިއަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا فَدَمَّرْنَـٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَـٰهُمْ وَجَعَلْنَـٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

މުފްރަދާ

فَقُلْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱذْهَبَآ = ތިޔަދެ ދެކަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (ދާށެވެ.)۞ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ގާތަށް.۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞ فَدَمَّرْنَـٰهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކު ކުރެއްވުމަކުން.۞ وَقَوْمَ نُوحٍ = އަދި نُوحُ عليه السّلام ގެ قوم.۞ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ = އެމީހުން رسول ން ދޮގުކުރިހިނދުން.۞ أَغْرَقْنَـٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَجَعَلْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ.۞ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ = މީސްތަކުންނަށްޓަކާ عِبْرَة އެއްކަމުގައި.۞ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ = އަދި عَاد ޤައުމުގެމީހުންނާއި ثُمود ޤައުމުގެމީހުން. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)۞ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ = އަދި رَسُّ ގެ އެކުވެރިންނާއި. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)۞ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެދެމެދުގައިވާ އެތައް قَرْن ތަކަކާއި. (އެތައް أمّة ތަކަކާއި.)۞ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ = ގިނަގިނަ.۞ وَكُلًّا = އަދި އެއްކިބާ أمّة އެއް.۞ ضَرَبْنَا لَهُ = އެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވީމެވެ. (بيان ކޮށްދިނީމެވެ.)۞ ٱلْأَمْثَـٰلَ = مثال ތައް. حجّة ތަކާއި دليل ތައް.۞ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއް.۞ تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުކުރެއްވުމަކުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: މި قرآن ދޮގުކުރި އެއްޗެހިމީހުން) އައެވެ.۞ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ = ރަށަށް (سَدُوم ރަށް / لوط ގެ ޤައުމުގެމީހުން އުޅުނު ރަށް)۞ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ = ވާރޭ ވެހުނު.۞ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ = ނުބައިވެހުމާ ވާރޭ. (ހިލަވާރޭ)۞ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ = އެމީހުން يعنى: މި

مشرك ން) ފެނިފައެއް ނުވޭތޯ؟❁ يَرَوْنَهَا = އެބައިމީހުން ދެކޭކަށެވެ.❁ بَلْ كَانُوا = އަދި ކިޔައެއްނުވޭތޯ؟ އެމީހުންވީ. މި مشرك ންވީ.❁ لَا يَرْجُونَ = ބިރުގަންނަކަށްނުދެކެއެވެ. / އުއްމީދުކުރާކަށެއްނުވެ.❁ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ = قِيَامَة ދުވަސް.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި އެދެބޭކަލުންނަށް ބިރުވެރިކުރުމުގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ. ބިރުވެރިކުރުމުގެ آية ތަކާއި ދަލީލު ކޮށް މިޔަނިސްގާތަށް (ބިރުވެރިކުރުމުގެ دليل ތަކާއި علامة ތަކާއި ދަލީލުކޮށް މިޔަނިސްގާތަށް يعني: فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ނަށް) ގެންދިޔުމަށް. އެއީ އެމީހުން ތަކުރާރުކޮށް ދޮގުކުރި ކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނަވައިގެން ދެބާބަތަކުން ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އަދި (އެމީހުން ނުހަނުދަރަނިވެރިއެވެ) ބިރުވެރިކުރުމުގެ އެމީހުން އެކަހަލަ ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.

(٣٧) އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم ، އެމީހުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިހިނދުން ބިރުވެރިކުރުމުގެ އެމީހުން غرق ކުރައްވައި ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް عِبْرَة އަކަށް ބިރުވެރިކުރުމުގެ قدرة ތެރިކަމުގެ دليل އެއްކަމުގައި އެމީހުންގެ ކަންތައް ހެދުއްވިއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް - ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ބިރުވެރިކުރުމުގެ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.

(٣٨) (އަދި عاد ބޭކަލުންނާއި ثُمُود ބޭކަލުންނާއި އަދި رَسُّ [1] (ވެރި) ގެ އަހުލުވެރިންނާއި އަދި އެތަކެއްގެ އެތައް أمّة ތަކެއް (ބިރުވެރިކުރުމުގެ ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.)

(٣٩) އަދި އެއިން ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް ބިރުވެރިކުރުމުގެ مثال ތައް ޖެހުމަށްފަހު حجّة ތައް بيان ކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބައެއްވެސް (ނުހަނުދަރަނިވެރިވުމުގެ) އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރުމަށްފަހު ބަރުބާދުކުރެއްވިއެވެ.

[1] رَسُّ އަކީ ބީރެ ވަޅެއްގެ ނަމެވެ. އެއީ إنْطَاكِية ގައިވާ ވަޅެކެވެ. حَبِيْبُ النَّجَّار މަރާލައި ވަޅުލައިފި އެވަޅެވެ. يسن ސޫރަތުގެ ترجمة ގައި އެވާހަކަވެއެވެ. – زُبْدَةُ التّفسير –

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެރި ވާރޭވެހުނު ރަށަށް (ރަށަށް) ވާޞިލުވެއްޖެ ރަށެއް ދިމާލުން يعني: مكّة ގެ مشرك ން ދެވޭ. (އެރަށަކީ ކަލޭގެ އަރިސްކޮށްފައެވެ. އެއީ سَدُوم އެވެ. لُوط ބޭކަލުންގެ ރަށެވެ.) އެމީހުން ފަހެ އެރަށް ދެކެކަށެއް ނުވޭތޯއެވެ؟ (عبرة ހަމައެކަނި ނުލިބުނީތޯއެވެ؟) އަދި ކިޔައެއްނުވޭތޯ؟ އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ބިރުގަންނަނީއެވެ. އެދުވަހުގެ ثواب ހަމަ ނުދެކެނީއެވެ.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَـٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَٱلْأَنْعَـٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا رَأَوْكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގޮތް ދުށުމާއި.※ إِن يَتَّخِذُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގޮތް ނުހިފަތެވެ. / ކަލޭގޮތްފަދަ އެމީހުން ނުބަލަތެވެ.※ إِلَّا هُزُوًا = މަލާމާތުގެ ބޭނުމުގައި މެނުވީ.※ أَهَـٰذَا ٱلَّذِى = (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) މިކަލޭގޮތްތޯއެވެ؟ (މިނިހާއެވެ؟)※ بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ = رَسُول އަކަށްކުރައްވާ اللّه ފޮނުއްވީ.※ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا = (އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) ހަމަކައިރިވިއެވެ އެކަލޭގޮތް އަޅުގަނޑުމެން މަގުފުރެދުވާލާން ވާވަރަށްވުރެ ގެންދެވުނުނަމަވެސް.※ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަށް ފިލުވައި.※ لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا = އަޅުގަނޑުމެން ކެތްތެރިވިނަމަ.※ عَلَيْهَا ۚ = އެފަރާތްތަކާ މަށްޗަށް. (އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި)※ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ = އަދި ނިކަންމުޅި އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.※ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދުން.※ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާމީހެއް ކޮބާކަން.※ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ހިތާ إختيار ކުރިމާ ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައިގެންނެވިތޯއެވެ؟※ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ = އޭނާގެ إله އަކީ އޭނާގެ هوى نفس ކަމުގައި. (އަމިއްލަ އެދުންކަމުގައި)※ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ = އަދި ފަހެ ކަލޭގޮތް އޭނާގެ މައްޗަށް ވެގެންވާނެތޯއެވެ؟※ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ = وكيل އަކަށްކުރުމަށް. (ރައްކާތެރިކަމާ ވެރިކަމަށް)※ أَمْ تَحْسَبُ = ނުވަތަ ކަލޭގޮތް ހިތުމުކުރައްވަނީތޯއެވެ؟※ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންކުރު ގިނަމީހުން.※ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ = އަޑުއައްސަކަމުގައި ނުވަތަ ވިސްނާ فكر ކުރާކަމުގައި.※ إِنْ هُمْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ.※ إِلَّا كَٱلْأَنْعَـٰمِ ۖ = نَعَم ސޫފިޔަތަށްވުރެ.※ بَلْ = އަދި ކުޑައެއްނޫންތޯއެވެ؟※ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދިގެންވެއެވެ.※

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ނޫނީ ނުކުރެއެވެ. (އަދި މަލާމާތުގެ ބަސް އެމީހުން ބުނެއެވެ.) الله رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ މިކަލޭގެފާނު ހެއްޔެވެ؟

(٤٢) (އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ންތަކުގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިވެ އެތަކެތީގައި އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެ ނުތިބިނަމަ އެ إله ންތަކާއި ދުރަށް އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން އަނބުރާލުމަށް ހަމަކައިރިވެގެން ގާތްވެގެންވެއެވެ. މަގުފުރައްދައިލުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. (އޭގެ ޒާތުގައި الله އެ އަންގަވައި) އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދުން ބޭގަން މަގުފުރެދިގެންވަނީ ކާކުކަން ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) މިޒާތަށްވުރެ ނުބައި إله އަކީ މީހާގެ هوى نفس ކަމުގައި އެވަނީ: މީހާގެ ހިތަށް ފެންނަހާ ގޮތެއްކަމުގައި ހަދައި އޭގެ إختيار ކުރިމަ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިމުހޭއެވެ؟ އަޅުވަރު އެފަދަ މީހާ އޭނާގެ އެ جاهل ކަމުގައި އޭނާގެ عمل ތަށް ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓާ وكيل އަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވޭނޭހޭއެވެ؟

- ރިވާވެގެންވެއެވެ. ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ مشرك ންގެ މީހާ ހިލަގަނޑަކާ އަޅުކަންކޮށްކޮށްހުރުމަށް އޭނާއަށް އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު ހިލަގަނޑެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ކުރީ އަޅުކަންކުރި ހިލަގަނޑު ދޫކޮށްލައިފައި ފަހުން ފެނުނު ހިލަގަނޑަށް އަޅުކަންކުރެއެވެ. އަދިވެސް އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު ހިލަގަނޑެއް ފެނިއްޖެއްޔާ މިހާރު އަޅުކަންކުރާ ހިލަގަނޑު ދޫކޮށްލައިފައި ފަހުން ފެނުނު ހިލަގަނޑަށް އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެގޮތުންނެވެ ކުރީ އަޅުކަންކުރާ إله އަކީ އޭނާގެ هوى نفس إختيار ކުރާ އެއްޗަކަށް ވެއެވެ. މިފަދަމީހުންގެ މައްޗަށް އިސްލާމްދީނުގައި އާޔަތް ރަނގަޅަށް تَطْبِيقُ ވެއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٤٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ހިތަށްއެރުއްވީ އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ ޙައްޤު ގަބޫލުކުރާ އަދި ރަނގަޅު ވިސްނާ ބަޔަކު ކަމަށްހެއްޔެވެ؟ (އެހެނެއްނޫނެވެ.) އެމީހުން نَعَمْ ސޫފިތަކާފަދައިން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ހިނގައްޖެއެވެ؟ އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދިގެންވެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوْ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْۦِىَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا وَأَنَاسِىَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا۟ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟. ۞ إِلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް. (ربّ ކަނޑައެޅި ހިނގަވާގޮތް)۞ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ = އެކަލާނގެ ހިޔާގަނޑު ދަންމަވައިދެއްވި ކޮންފަދަގޮތަކުންކަން. (ފަތިސް ފުރާއި އިރުއަރުވާއިރުވެދާދެ ހިޔާގަނޑު)۞ وَلَوْ شَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ވެއްޖެނަމަ.۞ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا = އެކަލާނގެ އެހިޔާގަނޑު ހަމަހިމޭން ހުންނަގޮތަށް ހަދައިވާނެއެވެ.۞ ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ = ދެން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އިރުހެދެއްވީމެވެ.۞ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ = އެއަށް دليل އެއްކަމުގައި އެހިޔާގަނޑުގެ دليل އެއްކަމުގައި. (އިރުއަރުވުން ހިޔާގަނޑު ހިނގައިދާއެވެ.)۞ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ = ދެން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެ (ހިޔާގަނޑު) ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.۞ إِلَيْنَا = މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް.۞ قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ = އަވަސް ހިފެހެއްޓެވުމަކުން. / ނުވަތަ މަޑުމަޑުން ހިފެހެއްޓެވުމަކުން.۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއެވެ.۞ جَعَلَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ހަދައިދެއްވީ.۞ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا = ރޭގަނޑު ލިބާސެއްކަމުގައި. / ނިވައެއްކަމުގައި.۞ وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا = އަދި ނިދި އަރާމުލިބޭއެއްކަމުގައި.۞ وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލު ހެދެއްވިއެވެ.۞ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ = (ހޭލައިގެން މަސައްކަތަށް) ފެތުރިގެންނަ އެއްކޮޅެއްކަމުގައި.۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިފޮނުއްވީ. ވައިޖެއްސެވީ.۞ بُشْرًۢا = އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު.۞ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގެކުރިމައްޗަށް. (ވާރޭގެކުރިއަށް)۞ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އުޑުން ފައްސަވައިދެއްވީމެވެ.۞ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ = ހަމަ ސާފު ސާފުކުރާ.۞ (طهور ގޮތުން) لِّنُحْۦِىَ بِهِۦ = އެއި މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ދިރުއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެފައިވާ ބިންގަނޑެއް.۞ وَنُسْقِيَهُۥ = އަދި އޭގެން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ބުއިމަށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا = މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި

ބަޔެއްތަކަކީ މީގެތެރެއިން نَعَمْ ސުވާރުތަށް.۞ وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا (٤٩) = އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށާއި.۞ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަސްރަހަސޫލާނާގެ އެތެން ބައްސަވާފީމުއެވެ.۞ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި.۞ لِيَذَّكَّرُوا = އެއީ (އެމީހުންގެމައްޗަށްވާ މިމަސްރަހަސޫލާނާގެ نعمة) އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ فَأَبَى = ދެން = މަނާވެގެންވިއެވެ.۞ أَكْثَرُ النَّاسِ = ގިނަމީސްތަކުން.۞ إِلَّا كُفُورًا (٥٠) = ކާފަރުވުމަށްމެނުވީ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) (ފަތިސްނަމާދާއި އިރުއަރާއި ދެމެދުހުންނަ) ހިޔާގެ ކަންތައް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދިގުކޮށްލެއްވިގޮތެއްކަން ނުބައްލަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެކަމަށް فكر ނުކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެހިޔާ ހުއްޓުމެއްނެތި ހަމަހިމޭނުން (އަބަދުމެ) ޤާއިމުކޮށް ހަދާލެއްވީސް ހައްދަވާލައްވާނެއެވެ. ދެން އެހިޔާގެ ދިގުކަމާއި ކުރުކަމަށް دليل އެއްކަމުގައި އިރު އެކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (އެހެނީ އިރުއަރާ އަލިވިއްޖެނަމަ ހިޔާ ހިނގައިދެއެވެ. ހިޔާކަން އެނގެނީ އޭގެ ސަބަބުންނެވެ. ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ ވެސް ބައިކަން އެނގެނީ އޭގެ އިދިކޮޅު އެއްޗަކުންނެވެ.)

(٤٦) ދެން މިމަންޒަރުތަކާގެ حضرة އަށް އަވަސްއަވަހަށް ނުވަތަ މަޑުމަޑުން ސިއްރު ހިފެހެއްޓުމާއެކު އިރުއަރާ މިމަންޒަރުތަކާގެ ހިފެހެއްޓީމެވެ.

(٤٧) އަދި (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑު އެއްޗެއްކަމުގައި ލެއްވީ يعنى: ލިބާސްއެއްކަމުގައި ނިދި އަރާމުގެ ވަގުތެއްކަމުގައި ލެއްވީވެސް އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ދުވަހު އަރައިގަތުމަށްކަމުގައި ލެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލަކީ މަސައްކަތްތެރި ރިޒުގު ހޯދުމަށް ފެތުރެންވާ ވަގުތެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ.

(٤٨) އަދި އެކަލާނގެ رحمة އެއްކަމުގައިވާ ވާރޭވެހުމުގެ ކުރިން (ފެންއަރުވާ މުގުރާވެރިކަމުގެ އުފާވެރިކަން) ވައިތައް ފޮނުވާލެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. اللّه އެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައިފީމެވެ.) އަދި އުޑުން ހަމަސާފު طهور ފެން މިމަންޒަރުތަކާގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެއީ އެފެނުގެ ސަބަބުން މަރުވެފައިވާ ބިމެއް ދިރުވައިލުމަށެވެ. (ގަސްގިހަގެއް ހެއްދުމަށެވެ.) އަދި މިމަންޒަރުތަކާގެ ހެއްދެވީ ޖަނަވާރުތަކާއި نَعَمْ ސުވާރުތަށް އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށް މިމަންޒަރުތަކާގެ އެފެން ބޯންދިނުމަށްޓަކައެވެ. މިއިން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ދިރުވައިލެއްވުމެވެ.

(٥٠) އަދި މިމަންޒަރުތަކާގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެފެން ބައްސަވާފީމެވެ. އެއީ މިމަންޒަރުތަކާގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ދެއްވުންތަކާއި نعمة އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން (نعمة އަށް) ކާފަރުވުން މެނުވީ إختيار ނުކުރިއެވެ. نعمة އަށް شكر ކުރުމުން مَنَع ވެގަތީއެވެ.

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَجَـٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُۥ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވިނަމަ ފޮނުއްވައިފީމުވެސް.۞ فِى كُلِّ قَرْيَةٍ = ކޮންމެ ރަށަކަށް.۞ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ = نَذِيرْ އަކު. إِنْذار ކުރައްވާނޭ ބޭކަލަކު.۞ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَـٰفِرِينَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ ތިބާ ކާފަރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ނުދެއްވާށެވެ!.۞ وَجَـٰهِدْهُم بِهِۦ = އަދި އެއިން (އެބަހީ އެ قرآن ން) އެމީހުންނާ جهاد ކުރައްވާށެވެ.۞ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ޖިހާދަކުން.۞ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެއީ އެކަލާނގެއެވެ.۞ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ = ދެކަނޑު (އެކުއެކު) ހިންގެވި (އެބަހީ ދެކަނޑު ގުޅިގެންވާ ގޮތުގައި)۞ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ = މިއީ ހަމަ މީރުމީރު ފެނެވެ. (މީރުކަން ގަދަ ފެނެވެ.)۞ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ = އަދި މިއީ ހަމަ ލޮނުހިމުން ފެނެވެ. ލޮނުގަދަ ފެނެވެ.۞ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.۞ بَرْزَخًا = ހުރަހެއް. (ދެކަނޑު ދެކަނޑަށް އެކުނުވާނޭގޮތަށް)۞ وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ = ނިވައިކުރާ ނިވައެއް. (حَرام ވެގެންވާ حرام ކަމެއްކަމުގައި)

۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެއީ އެކަލާނގެއެވެ.۞ خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ = ފެނުން ހެއްދެވި (نُطْفَة އަކުން ހެއްދެވި)۞ بَشَرًا = އިންސާނަކު.۞ فَجَعَلَهُۥ = ފަހެ ލެއްވި އެކަލާނގެ އިންސާނާ.۞ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ = ނަސަބުގެ ގާތްތިމާގެކަމުގައި އާއި ކާވެނީގެ ގާތްތިމާގެކަމުގައި / ދަރިފުޅުންނާއި ދަރިފުޅުންގެ ދަރިން.۞ وَكَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއަކު.۞ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރެތެވެ.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ مَا لَا يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް مَنْفَعَ އެއް ނުކުރާ ތަކެއްޗަށް.۞ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭ. (ތަކެއްޗަށް)۞ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ = އަދި ކާފިރުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ މައްޗަށް / ދެކޮޅަށް ربّ ގެ ދެކޮޅަށް.۞ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ =

(شيطان އާއި) އެހީތެރި ވާގިވެރިއަކަށް.۞ وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގެއްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި މެނުވީ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ކޮންމެ ރަށަކަށްވެސް نَذِيرُ އަކު ފޮނުއްވައިފީމުއެވެ. إِنْذَار ކުރާނޭ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފީމުއެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނާއި ދިކޮޅަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަކުން جِهَاد ކުރައްވާށެވެ.

(٥٣) އަދި (މިރުފެން ތޮށްފެން) ދެކަނޑު އެކުއެކުގައި ހަމަނުވާ ގޮތަށް ދޫކޮށްލެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (الله އެވެ.) އެއްކަނޑު މީރު ހަމަ މިރުކަނޑެކެ ފޮނުވެ. އަނެއްކަނޑު މީ ތޮށްކަނޑެކެ ތޮށް ހިތިލޮނުވެ. (ދެކަނޑު މިވަނީ އެކުއެކުގައެވެ.) އެކަމަކު އެދެކަނޑު ދެމެދުގައި (މިހުނަރު ނުނަގާ) ހަރަހެއް އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް ވައްސިލުވެ އެކުނުވާގޮތަށް ބަންދުކުރައްވައި) އެއްކަނޑު އަނެއްކަނޑަށް ވަދެ ދެކަނޑު ދެކަނޑަށް فَاسِدُ ވުން އެއީ حَرام ވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިބާވަތުގެ ތަންތަން يعنى: ދެކަނޑު ޖެހުނު ތަންތަން ފެނުން ފާހަގަކުރެވޭ ކަމުގައިވެއެވެ. އެއްފަރާތުން ފެންފުށްއަރާތަނުގައި ބޮޑުއާއިއެކު ހަމަ މިރުފެނެވެ. އަނެއްފަރާތުން ފެންފުށްއަރާ ނަގައި ބޮޑުއާއިއެކު ހަމަ ގަދަތޮށްފެނެވެ. އެއްކަނޑެވެ. އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ފާރެއް ނުވަތަ ވަކިކުރުމެއް ތޮށްފަހަރު ނުފެނެއެވެ. އެބާވަތުގެ ތަންތަނުން ފެންބޮއިލެވިދާނެ އަދި ގަސްނަޔަށް އެއްކަމާއިއެކު ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. މިފަދަފަހަރު ކަނޑުތަކުގައި الله ގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި އެއްކަލާނގެ ބާރުގަދަކަމުގެ ފުރިހަމަ ހެއްކެވެ. دليل އެވެ.

(٥٤) އަދި އެކަލާނގެއީ يعنى: الله އީ މަނިކުފުރުވަރުކަމުން އިންސާނާ ހައްދަވައި ފެނުން އެއިންސާނާއި ނަސަބުކަމުގެއްޔާއި އަދި ދިޔައްސުރަހުކަމުގައި ގޮތަށް ކާގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: ނަސަބުގެ ދަރިކަމާއި ކައިވެނިކޮށް ވާއްވަތޮށް ގޮތަށްވެއެވެ.) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ކުޅަދުންވަންތަކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.

(٥٥) އަދި އެމީހުން – يعنى: مشرك ން – އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާ އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނދަގޫއެއްވެސް ނުދެވޭ އެއްޗެހިތަކަކަށް އެމީހުން الله ދޫކޮށްފައި އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. އަދި ކާފިރު އިންސާނާވީ އޭނާގެ ربّ އާއި ދިކޮޅަށް (شيطان އާއެކު) ވާގިދޭ ވާގިވެރިއަކު ކަމުގައެވެ.

(٥٦) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.!) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި إِنْذَار ކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމުއެވެ.

قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ ٱلرَّحْمَـٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ قَالُوا۟ وَمَا ٱلرَّحْمَـٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = ބުނޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = މިކަންކަލޭގެފާނު
އަހަރުގެމެހެން ކަލޭގެފާނުގެ ހިތައިން ނުދެއްވާށެވެ. ۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް. ۞ إِلَّا مَن شَآءَ =
އެކަމަކު އެދޭމީހަކުގެންނޫނެ. ۞ أَن يَتَّخِذَ = ހިފުމަށް. (ހިފާށެވެ.!) ۞ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ = އެމީހާ
ގެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުގެ ރަބّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް. ۞ وَتَوَكَّلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ.! /
އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ.! ۞ عَلَى ٱلْحَىِّ = ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް. ۞ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ =
އެކަލާނގެއީ މަރުވުމެއްނުވާ، އަބަދުވެރިކަމާއިއެކު ކަލާނގެ އެވެ.. ۞ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة
އަށް تَسْبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.! ۞ وَكَفَىٰ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކުގެ. ۞ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއީ. ۞
ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَا
بَيْنَهُمَا = އެދެތިންމެދުގައި ވާހައިކަންތައްތައް. ۞ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެމުއްދަތުގައި. ۞ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން
އެކަލާނގެ اسْتِوَاى ވި ވޮޑިގެންފައިވެއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْش މަތީ. ۞ ٱلرَّحْمَـٰنُ = އެއީ رَحْمَن އެވެ. ۞
فَسْـَٔلْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަލާނގެއާއި سُوال ކުރައްވާށެވެ.! ۞ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލޭގެފާނުން. ۞
وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ يعني: اللّه ފިލުވައި ދެއްކުމަށް ފޮނުއްވެވި ކަމަކަށް އެދިޔަ މީހުންނަށް -
ސުޖޫދުކުރައްޗޭ. ۞ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ = ކަލާނގެ ރަޙްމާން رحمن ވަންތަ اللّه އަށް سَجدة ކުރައްވާށެވެ.! ۞ قَالُوا۟ =
އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ وَمَا ٱلرَّحْمَـٰنُ = رحمن އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ۞ أَنَسْجُدُ = އަހަރުމެން سَجدة
ކުރަންވީހެއްތޯއެވެ؟ ۞ لِمَا تَأْمُرُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް. ۞ وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ =
އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރުވެގެންދިޔައީ نَفْرَة ވެރިކަމާއި ދުރުން ފިލައިގެންދިއުމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މައްޗަށް އުޖޫރޭ: رسول ކަން އިއްވާތީ އެކަމުގެމައްޗަށް ކަލޭފާނުގެ ހިތައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކާ / ޖަޒާއަކާ ނުއެދެމެވެ. (އެކަމު ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއެދެނީ) އެދޭމީހަކުވިއްޔާ ހެއްދެވުމަށްޓަކައި އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް ހިފުމެވެ. الله ގެ حضرة އަށް ކުރިމަތިލާއިރު އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި މަރުވެވޮޑިގެން ނުވާނޭ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް يعنى: الله އަށް - ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ.! އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކާ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާކަމަށް ކަލޭގައި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ވަސްވާސްއެއް ނުވެއެވެ.)

(٥٩) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާތަކެތި ހަދުވަހުގެތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْشِ އަށް إسْتواى ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ خبر ލައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ލައްވާ ދެއްވާ ކަލޭގެފާނުގެ އެކަލާނގެއާއި ސުވާލުކުރައްވާށެވެ.! (އެބަހީ އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. - ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ކޮންފަދަ ކަލާނގެއްކަން ސުވާލުކުރައްވަން ތަނަވަސްކޮށް خبر ދަންނަ ފަރާތަކާއި ސުވާލުކުރާށެވެ. - މިތަނުގައިވާ މާނަ ސާފުވެއެވެ. والله أعلم .

(٦٠) އަދި ކަލޭމެން رَحْمنُ ވަންތަ الله އަށް سَجِدة ކުރާށޭ އުނގޮންނަން يعنى: الله ގިނަވައި އެބަސްދޭތެރޭގައި އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އުނގުން ބުނާނެއެވެ. الرّحْمن އަކީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އަޅުތަކުންނަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް އަޅުތަކުން سَجِدة ކުރަންވީހެއްތޯއެވެ؟ (އެބަސް ހަމައެކަނި سَجِدة ނުކުރާނަމެވެ!.) އަދި ނުރުހުމާއި ދުރަށް ފިލައިގެންދިއުން މާނަ އުނގުންނަށް އިތުރުވެއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

މުފްރަދާތު

تَبَارَكَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޑިގެންވެއެވެ.❁ جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ = އެކަލާނގެ
އުޑުގައިލެއްވިއެވެ.❁ بُرُوجًا = ގަނޑުވަރުތައް. މަންޒިލުތައް.❁ وَجَعَلَ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެއުޑުގައި
ލެއްވިއެވެ.❁ سِرَاجًا = ބައްތިއެއް يعنى: އިރު.❁ وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ = އަދި އަލިދޭނެ ހަނދަކާއި.❁ وَهُوَ
ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ.❁ جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ خِلْفَةً
= އެކަކަށްފަހުގައި އަނެކަކު އަނެއްކަކާ. / ނުވަތަ އެކަކު އަނެކަކާއި ތަފާތުކޮށް.❁ لِّمَنْ أَرَادَ =
އިރާދަކުރިމީހަކަށް / قصد ކުރިމީހަކަށް / އުޅުނުމީހަކަށް.❁ أَن يَذَّكَّرَ = (اللّٰه ގެ އަމުރުފުޅު) ހަނދާންކުރުމަށް.❁
أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ = ނުވަތަ (اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް) شُكُر ކުރުމަށް.❁ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ = އަދި رحمن ވަންތަ
اللّٰه ގެ އަޅުތަކުން.❁ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ = އެއީ ބިންމަތީގައި ހިނގާހިނގާ މީހުންނެވެ.❁
هَوْنًا = މަޑުމައިތިރިކަމާއި ހަމަޖެހުމާއިއެކު. (ބޮޑާކަމެއްނެތިކަމާ تَوَاضُعُ ވެރިކަމާއިއެކު)❁ وَإِذَا خَاطَبَهُمُ
ٱلْجَٰهِلُونَ = އަދި ޖާހިލުންތަކުގެ ތެރެއިން މީހުން مُخاطب ކޮށް. (ނުބައި ބަހުން ގޮވާލައިފިއްޔާ)❁ قَالُوا
سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ސަލާމަތް ބަހެއް / ނުވަތަ سلام އާ ބުނެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ =
އަދި އެމީހުންނަކީ ރޭގަނޑު ވޭތުކުރާ މީހުންނެވެ.❁ لِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް.❁ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ =
ސަޖިދަކުރާ حال ގައްޔާއި قيام ކުރާ حال (އެބަހީ: ނަމާދުކުރާ حال)❁ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެއީ
ބުނާމީހުންނެވެ. (ދުޢާގައި دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ.)❁ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.❁ ٱصْرِفْ عَنَّا =
އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ.❁ عَذَابَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عذاب.❁ إِنَّ عَذَابَهَا =
ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގެ عذاب.❁ كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ = ވަނީ ނުފޫޅޭ ކަމަކަށް ކުރެވިފައެވެ. إِنَّهَا سَآءَتْ =

ހަމަކަށަވަރުން އުޅެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ = قَرار ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުންނާއި قائم ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އުޑުގައި ގަނޑުވަރުތަށް ލެއްވި ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމާއި ދަރުމަވަންތަކަން ގިނަވެގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އުޑުގައި ބައްތިއަކާއި އެބަހީ: އިރުއާއި އަދި އަލިކޮށްދޭ ހަނދުއެޅުއްވިއެވެ.

(٦٢) އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ ތޮގަނޑާއި ދުވާލު އެކައްޗަކައްނުފުރާ އަނބުރާ އަންނަގޮތަށް ލެއްވިއެވެ. (އެގޮތަށް ނުވާނަމަ ތޮގަނޑާއި ދުވާލު ވަކިނުވީހެވެ. އަދި އަހަރުމެންނާއި ވަގުތުތަށް އޮޅުން ނުފިލީހެވެ.) އެއީ الله ގެ އަޅުކުރުވުޖެހުމެއް އެދޭމީހަކަށް ނުވަތަ އެކަން قصد ކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ ހަނދާންކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ نعمة އަށް شكر ކުރުމަށް އެދޭމީހަކަށެވެ. (އެމީހަކު އެކަންކުރާ ހުރިކަމެވެ.)

(٦٣) އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަކީ (ދަންނައެވެ.) އުމުރުންނަކީ ބިމުގައި ހިނގާއިރު މަޑުމައިތިރިކަމާއި تواضع ވެރިކަމާއިއެކު ހިނގާމީހުންނެވެ. އަދި ތަންދޮރު ނޭނގޭ جاهل މީހުން އުމުރުންނާއި ވާހަކަދައްކާ ހިތްހަމަނުޖެހޭފަދައިން مُخاطب ކޮށްފިއްޔާވެސް އެމީހުންނަށް ސިޓާ ތުރުބައުން ޖަވާބުދެއެވެ.ނުވަތަ ދިނަވާރަކަސް ދެރައްކައި ހަމައެކަނި ސަލާމު އެވެބުނެއެވެ.

(٦٤) އަދި އުމުރުންނަކީ يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުންނަކީ އުމުރުން ހަށްދަރުވާތްތެރި ކުރައްވާ ربّ އަށް سَجِدَة ކުރުމާއި قِيَامُ ކުރާ حال (އެބަހީ: އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ حال) އުމުރުން ރޭގަނޑު ވޮލިކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٥) އަދި އުމުރުންނަކީ މިފަދައިން ދަންނަވާ دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ. " އޭ އަހަރުމެންގެ ربّ އެވެ.! އަހަރުމެންގެ ކިބައިން ނަރަކައިގެ عَذاب ދުރުކުރައްވާންދޭވެ!". ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގެ عذاب އެއީ (عذاب ކިބައިންވާ އެއްގެ) ވަކިވެނުވާ އެއްކޮށްހަރުގައިވެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން އެތަނަކީ قَرَارُ ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުންނާއި قائم ވެއިތި ތަނުގެ ގޮތުން ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ✿ إِذَآ أَنفَقُوا۟ = އެމީހުން ޚަރަދުކޮށްފިއްޔާ. ޚަރަދުކުރަނީ. ✿ لَمْ يُسْرِفُوا۟ =
އެމީހުން އިސްރާފު ނުކުރެއެވެ. ✿ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ = އަދި އެމީހުން (حقّ) މަދު ނުކުރެއެވެ. ހަސިސް ނުކުރެއެވެ. ✿
وَكَانَ = އަދި އެތަރަކާތުންވިއެވެ. ✿ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ = އެދެމެދުގެ މެދުމިނަކަށް عَدْل
ވަސަތުން ✿ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ✿ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ = الله އާއިއެކު دعاء ނުކުރާ ފަރާތަކަށްވެއެވެ. ✿
إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް. ✿ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ = އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އެމީހުން
ނުމަރައެވެ. ✿ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = الله حُرْمَة ކުރައްވާފައިވާ. ✿ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއި
ޚިލާފަށްމެނުވީ. ✿ وَلَا يَزْنُونَ ۚ = އަދި އެމީހުން ޒިނޭ ނުކުރެއެވެ. ✿ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި
އެކަންތައް ކުރާމީހާ. (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަކަންތައްތައް ކުރާމީހާ.) ✿ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ = ދާނެ عذاب
ލިބިގެންވާނެއެވެ. عقوبة ލިބިގެންވާނެއެވެ. ✿ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ = އޭނާއަށް عذاب ދެގުނަކޮށްދެވޭނެއެވެ. ✿ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ✿ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ = އަދި އޭނާ އެ عذاب ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. ✿ مُهَانًا
﴿٦٩﴾ = ނިކަމެތިވެގެންވާ حال ✿ إِلَّا مَن تَابَ = توبة ވެއްޖެ މީހާ މެނުވީ. ✿ وَءَامَنَ = އަދި
އެމީހާ އީމާންވެ. ✿ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا = އަދި އެމީހާ صالح عمل ކޮށް. ✿ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ
އެބައިމީހުން (ތޯބާވެއެވެ.) ✿ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ = الله ބަދަލުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ✿ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ =
އެމީހުންގެ ނުބައި ކަންތައްތައް ހެޔޮކަމަށް. ✿ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ غَفُورًا رَّحِيمًا
﴿٧٠﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ބޮޑުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✿ وَمَن تَابَ = އަދި توبة ވެއްޖެމީހާ. ✿

وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އެމީހާ صالح عمل ކޮށް.۞ فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ اللّه އަށް توبة ވެއެވެ.۞ مَتَابًا ﴿٧١﴾ = (حقّ) توبة ވުމަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން ޚަރަދުކުރައްވާއިރުގާ އެމީހުން إسراف ނުކުރެއެވެ. (اللّه ގެ އަމުރުފުޅުގައި މުޚާލަފުނުކުރެއެވެ.) އަދި خرد ކުރުން حقّ ވަރަށް خرد ނުކޮށްވެސް ނުހިފަހައްޓައެވެ. އެމީހުންގެ ޚަރަދުކުރުންވަނީ އެދެމެދުގެ މެދުމިނުންނެވެ. عدل ވަރިހަމަކަމުންނެވެ.

(٦٨) އަދި އެމީހުން اللّه އާއިއެކު އެހެން إله އަކަށް دعاء ކޮށް ޢިބާދަނުކުރައެވެ. އަދި اللّه حرام ކުރައްވާ حرمة ތެރިކުރައްވާފައިވާ އެއްވެސް نفس އެއް حقّ އަކާއިގެން މެނުވީ އެމީހުން ނުމަރައެވެ. އަދި އެމީހުން ޒިނާ ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަންކަން ކުރާމީހާ (އެބަހީ: މިސްކުރިޔަ ފާފަގެ ތެރެއިން ކަމެއްކޮށްފި މީހާ) އެކަމުގެ عذاب އާއި عقوبة ލިބޭހުއްޓެވެ.

(٦٩) އަދި قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހަކަށް عذَاب ދިގުކުރެއްވޭހުއްޓެވެ. އަދި އެ عذاب ގައި إهَانَة ތެރިވެގެންވާ حَالُ ގައި ދެމިހުންނަހުއްޓެވެ.

(٧٠) އަދި އެމީހަކު އިމާންވެ تَوبَة ވެ އަދި صَالح عمل ކުރި ކޮށްފި މީހަކު ފިޔަވައެވެ. އެފަދަ މީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ހެޔޮކަންތައްތަކަށް الله ބަދަލުކުރައްވާހުއްޓެވެ. އަދި اللّه ވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި توبة ވެ صالح عمل ކޮށްފިމީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާއީ حق توبة ވުމަކުން توبة ވެއްޖެމީހެކެވެ.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّـٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން)۞ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ = زُوْرُ އަށް حاضر ނުވެއެވެ. (زُوْرُ އަކީ - شِرك ނުވަތަ ދޮގު - ނުވަތަ ރޮނގުބަސް - ނުވަތަ ކުޅިވަރު - ނުވަތަ بَاطِلُ ކަންތަކަށެވެ - އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތަށް ބުނެވޭ.)۞ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ = އަދި އެމީހުންނާ بَاطِلُ ކަމަކާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ. (بَاطِلُ ކަމެއްގެ ގާތުން ދާން ދިމާވެއްޖެއްޔާ)۞ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ = މާތްގޮތަކަށް އެކަމުން ފާސްކޮށް ދެއެވެ. (އެކަމަކު ވަދެ އުޅެގެ ބައިވެރި ނުވެއެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން.)۞ إِذَا ذُكِّرُوا۟ = އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ.۞ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން.۞ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا = އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާދެކޮޅަށް ވެރިނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާއިމެދު عمل ނުކުރެއެވެ.)۞ صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ = ބީރުކޮން އަދި ކަނުކޮން (އެބަހީ: ގަފުލަތުގޮތުން އަޑުނާހައި ނުބަލާ ނުވިސްނައި ނުވެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްވެއެވެ؟. އަޑުއަހައި ބަލާ ވިސްނައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ދަންނަވާ دُعَاء ކުރާ މީހުންނެވެ.۞ رَبَّنَا هَبْ لَنَا = އޭ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހުރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!.۞ مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّـٰتِنَا = އަހުރެމެންގެ އަނބިންގެ ކިބައިންނާއި ދަރިންގެކިބައިން.۞ قُرَّةَ أَعْيُنٍ = ލޮލުފިނި ދަރިކަން./ ހިތްފަސޭހަކަމާއި އުފާވެރިކަން.۞ وَٱجْعَلْنَا = އަދި އަހުރެމެން ލައްވާނދޭވެ!.۞ لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް إمام ންކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އަދި އެމީހުން يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން زُوْرُ އަކަށް حاضر ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި لَغْوُ އަކާއި ދިމާވެއްޖެއްޔާ ރަނގަޅު މާތްކޮށްތަކުން އެކަމުން ދުރުވެގަންނެވެ. (އެކަމުގެތެރެއަށް ވަދެ އެކަމާ ބައިވެރިނުވެއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި بَيَان ވެގެންވާ زُورُ މި لفظ އާއިމެދު ދަންނަބޮޑުކަމުން ބަސްތަފާތުވެއެވެ. އެއީ شِرْك ކަމުގައި ބުނުއްވާނެވެ. ނުވަތަ ލަވަ ނުވަތަ ދޮގުބަސް – ނުވަތަ ކުޅިވަރު – ނުވަތަ ދޮގުހެކިދިނުން – އަދި މިނޫންގޮތްގޮތުންވެސް تفسير ކުރެވިފައިވެއެވެ. އެންމެ عدل ވެރިގޮތެއްކަމަށް أَبُوجَعْفَرُالطَّبرى ވިދާޅުވަނީ باطل ކޮންމެ ކަމެކެވެ. والله أعلم .

އަދި ހަމައެހެންމެ لَغْوُ މި لفظ ގެ މާނައިގައިވެސް ތަފާތު ބަސްތަކެވެ. އެއްވެސް أصل އެއް ވަސީލައެއްނެތް باطل ކޮންމެ ކަމެކެވެ. ޝަރުޢީގޮތުގައި مشرك ން އެމީހުންގެ إله ންތަކަށް މާތްކޮށްހެދުން – ލަވަޔަށް އެހުން – އަދި މިނޫންވެސް މިބާވަތުގެ ކަންތައްތަކެވެ. والله أعلم .

(٧٣) އަދި އެމީހުން يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހުންނަށް ހަނދާން ކުރުވައިދެއްޔާ އެއާޔަތްތަކާމެދު އެމީހުން ބީރުކަންފަތަކުން ނުއަރައެވެ. އަދި ކަނު ދޮރުކަން ނުބަލައެވެ. އެބަހީ: ކަލާނގެފަރާތުން އަޅުމެންނަށް އަދި އެއާމެދު ނުވިސްނާ ނުދެކެއެވެ. އަދި ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ އެއާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރު ކުރެއެވެ. ކަންތަކުގައި އަހައެވެ.

(٧٤) އަދި އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެ ربّ އަށް) ދަންނަވާ دعاء ކުރާމީހުންނެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. އަޅަމެންގެ އަނބީންގެ ކިބައިންނާއި އަޅަމެންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން އަޅަމެންގެ ލޮލަށް ފިނިކަން އަޅަމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! އެބަހީ: އެމީހުންނަކީ ބަސްއަހާ ހެޔޮ تقوى ވެރި ބައިމީހުންކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ! އަދި تقوى ވެރިންނަށާ إمام ންކަމުގައި އަޅަމެން ލައްވާނދޭވެ!

أُوْلَٰٓئِكَ يُجۡزَوۡنَ ٱلۡغُرۡفَةَ بِمَا صَبَرُواْ وَيُلَقَّوۡنَ فِيهَا تَحِيَّةٗ وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ حَسُنَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ﴿٧٦﴾ قُلۡ مَا يَعۡبَؤُاْ بِكُمۡ رَبِّي لَوۡلَا دُعَآؤُكُمۡۖ فَقَدۡ كَذَّبۡتُمۡ فَسَوۡفَ يَكُونُ لِزَامَۢا ﴿٧٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ ޚާއްޞަ ސިފަތައްހުރި އަޅުން)❁ تُجۡزَوۡنَ ٱلۡغُرۡفَةَ = ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖައިގެ ثَوَاب ދެއްވޭނެއެވެ.❁ بِمَا صَبَرُواْ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން.❁ وَيُلَقَّوۡنَ فِيهَا = އަދި އޭތަނުގައި އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވާނެ ކުރާނެއެވެ. ދިވާ ހުއްޓެވެ.❁ تَحِيَّةً وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾ = تَحِيَّة އާއި އަދި سلام ❁. خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނޭހުއްޓެވެ. / ދެމިތިބޭ حال ❁. حَسُنَتۡ = ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. އެތަން ރަނގަޅުވެގެންވާނެއެވެ.❁ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ﴿٧٦﴾ = قَرَار ވުމުގެތަނާއި އަރާމުކުރާތަން ދިރިއުޅުމަށް.❁ قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ مَا يَعۡبَؤُاْ بِكُمۡ رَبِّي = ކަލޭމެންނާއިމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނު ربُّ ކުރައްވާނީ ކޮންކަމަކަށްހެއްޔެވެ؟❁ (ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ربّ އަށްވެސް ފަރުވާއެއް ކަލޭމެންނާއިމެދު ނުބަލައްޓަވާނެއެވެ.)❁ لَوۡلَا دُعَآؤُكُمۡ = ކަލޭމެންގެ دعاء ނުވާނަމަ / ކަލޭމެންގެ އަޅުކަން ނުވާނަމަ.❁ فَقَدۡ كَذَّبۡتُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުހަދައިފީމުއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމުން.)❁ فَسَوۡفَ يَكُونُ = ފަހެ ނިކަންހުރެ (އެކަމުގެ ހުކުމް) އެކަށްވެގެންވާނެއެވެ.❁ لِزَامًا ﴿٧٧﴾ = (عَذَاب) ލާޒިމުވުމުގެ ސަބަބުން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އުޅުމުން يعنى: އިސްތިޤާމަތާ ސާބިތުވެހުރި رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން (ދަންނަށްވެ.) އުޅުމުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އުޅުނުނަމަ ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ثواب އާއި މާތް ދަރަޖަތައް ލިބޭނޭއެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި އުޅުމުން ތިބޭއިރު تَحِيَّة އާއި سَلام އުޅުނުނަމަ ލިބޭނޭއެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ تَحِيَّة އާއި ملائكة ބޭކަލުންގެ سلام އެވެ. ނުވަތަ މިދެއެއްޗަކީވެސް الله ގެ حضرة ންވާ ސަލާމެވެ. والله أعلم .

(٧٦) އެއީ އުޅުމުން އެސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި قَرَارُ ވެ ހަމަޖެހިގެންތިބުމުގެ ގޮތުންނާއި އަރާމުކަމަށް ތިބުމުގެ ގޮތުން އެތަން މާތްވެގެންވެއެވެ. ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ކަލޭމެން دعاء ނުކުރާނަމަ، އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާނަމަ ކަލޭމެންނާއިމެދު މިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެއްވެސް ފަރުވާލެއް ނުބައްލަވާނެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންނާމެދު ދެން އެކަލާނގެ ބަލައްވާނީ ކޮންފަރުވާލެއްތޯއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް) ދޮގުހަދައިފީމުއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެނަށް عذاب ލާޒިމުވުމުގެ ސަބަބުއަކަށްވުމުގައި އެކަން ވާނެއެވެ. އެތޫގެހުރުން ވާނެއެވެ. والله أعلم .

الشعراء سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الشعراء — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٢٧)

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ أَلَّا يَكُونُواْ مُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأۡ نُنَزِّلۡ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةٗ فَظَلَّتۡ أَعۡنَٰقُهُمۡ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأۡتِيهِم مِّن ذِكۡرٖ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ مُحۡدَثٍ إِلَّا كَانُواْ عَنۡهُ مُعۡرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدۡ كَذَّبُواْ فَسَيَأۡتِيهِمۡ أَنۢبَٰٓؤُاْ مَا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلۡأَرۡضِ كَمۡ أَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾

ތަރުޖަމާ

طسٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ مراد އަކީ ދަނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ❁ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ = މިއީ ފޮތުގެ
އާޔަތްތަކެވެ. ❁ ٱلۡمُبِينِ ﴿٢﴾ = ބަޔާންކުރާ. ❁ لَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ކަލޭގެފާނުގެ نَفْس ހުރެ ހަލާކުކުރައްވާކަހަލައެވެ. ❁ أَلَّا يَكُونُواْ = އެމީހުން ނުވިކަމުންބާއި. އެމީހުން
ނުވުމުން. ❁ مُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ = مؤمن ނުވާތީއެވެ. ❁ إِن نَّشَأۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ. ❁
نُنَزِّلۡ عَلَيۡهِم = އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވާނެމެވެ. ❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةٗ = އުޑުން
އާޔަތެއް - دليل އެއް. معجزة އެއް. ❁ فَظَلَّتۡ أَعۡنَٰقُهُمۡ = ދެން އެމީހުންގެ ކަރުދަށްތައް ވާނެއެވެ. (އެމީހުންގެ
ބޮޑެތިމީހުން ވާނެއެވެ.) ❁ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ = އެއަށް ދަށަވެ ކިޔަމަންވެގެން. ❁ وَمَا يَأۡتِيهِم مِّن ذِكۡرٖ =
އަދި އެމީހުންގެގާތަށް - އެއްވެސް نصيحة އެއް / ހަނދާންކޮށްދިނުމެއް ނާދެއެވެ. ❁ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ = رحمن ވަންތަ
ކަލާނގެ حضرة ން. ❁ مُحۡدَثٍ = ބާވައިލެއްވިގެން. ❁ إِلَّا كَانُواْ عَنۡهُ = އެމީހުން އެއާ ފުރަގަސްދީފައި ނޫނީ.
އެމީހުންވާ ނޫނީ. ❁ مُعۡرِضِينَ ﴿٥﴾ = ފުރަގަސްދީގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ فَقَدۡ كَذَّبُواْ = ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَسَيَأۡتِيهِمۡ أَنۢبَٰٓؤُاْ = އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުންގާތަށް خبر ތައް
އަންނާނެއެވެ. ❁ مَا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން އެކަލާމަށް ފުރައްސާރަކޮށް ކުޅެމުން ހުރިކަމުގެ
ކަންތައްތަކުގެ. ❁ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ = އެމީހުން ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. ނުވަތަ ނުދެކެނީ ބާވައެވެ. ❁ إِلَى ٱلۡأَرۡضِ = ބިމަށް. ❁

كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަންތަން ގަސްފެޅުއްވި ކިހާވަރަކަށްކަން.۞ مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ = މާތްވެގެންވާ ކަހަލަ ޖޯޑުކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) طسٓمٓ މިއަކުރުތަކަކީ މިބާވަތުގެ އެހެނިހެން އަކުރުތަކާ އެއްފަދައިން އޭގެ މާނަ އަދި އެއިން އެދެވޭ مُرَاد އެއީ ހަމައެކަނި اللّه ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް خاصّ ވެގެންވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މިއީ بيَان ކުރައްވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ: އެފޮތަކީ ވިސްނާ فكر ކުރާ تَدْبِير ކުރާ މީހަކަށް މިފޮތަކީ ގަދަރުވެރިވަންތަ اللّه ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވިފައިވާ ފޮތެއްކަން بيان ކޮށްދޭ ފޮތެކެވެ. محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަމިއްލަފުޅުގެން ގެންނެވި އެއްޗެއް ނޫންކަން އަންގައިދޭ ފޮތެކެވެ.)

(٣) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އެ مشرك ންގެމީހުން إيمان ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަމާމެދު ދެރަވެވޮޑިގެން ކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުޅު ހަލާކުކުރައްވާނެކަހަލައެވެ. (އެކަމާ ދެރަވެވޮޑިނުގަންނަވާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ واجب އަކީ އިއްވައިދެއްވުމެވެ.)

(٤) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އުޑުން معجزة އެއް ބާވައިލައްވާނަމަ އެމީހުންގެ ކަނދުރާތައް އެއަށް ކިޔަމަންވެ ނިކަމެތިވެއްޖެއިހެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުންކުރެ ޒޯރުން މީހުން އެ معجزة އަށް ނިކަމެތިވެ ދެރަވެއްޖެއިހެވެ. މިބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ ނުރުހިއްޔާވެސް އެމީހުން އެ معجزة އަށް ކިޔަމަންވީހެވެ. (ނަމަވެސް އެހެންނުހައްދަވައި ފައިދާހުރީ އީމާންކަމުގައި غَيْبُ ގެކަންކަމަށް إخْتِيَارُ ގައި އީމާންވާކަމުގައިވާތީއެވެ.)

(٥) އަދި رحمن ވަންތަ اللّه ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވައިގެން އެއްވެސް نصيحة އެއް – އަދި تَنْبِيه އެއް އަލުން އައުމުން އެމީހުން އެއަށް ފުރަގަސްދީގެންމެނުވީ ކަލޭގެއާ ދެކޮޅު އެމީހުންގެ ބޮލަށް ނާރައެވެ. (އެބަހީ: ކީރިތި نصيحة އެއް ކީރިތި وعظ އެއް އެމީހުންގެ އަރިހަށް އައިސް އެމީހުން އެއަށް ފުރަގަސްދެއެވެ.

(٦) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން – އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން – (اللّه ގެ حضرة ން އެމީހުންގެ އަރިހަށް ذِكر އާއި نصيحة) އެމީހުން ދޮގުކުރީއެވެ. ފަހެ ނިކަން އަވަހަށް އެމީހުން އެކަމަށް ފުރަގަސްދީ ހުރި ކަންތައްތަކުގެ (اللّه ގެ عذاب ގެ) خبر ތަކެއް އެމީހުންގެ އަރިހަށް އަންނާނެއެވެ.

(٧) އަދި (آخرة ގައި محشر ގައި ދުވަސްވެރިން ދޮގުކުރާ) އެމީހުން ފަހެ ބިންގަނޑަށް ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟. ބިންގަނޑުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިހާވަރަކަށް މާތްވެގެންވާ ގަސްގަހުގެ ޖޯޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިން ފެޅުއްވީނީހެއްޔެވެ؟. އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ގަސް ފެޅުއްވީމެވެ.

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا ۖ فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްގައި (ބިމުން ގަސްތުރުއްޔާ ފެއްދެވުމުގައި) ވެއެވެ.۞ لَءَايَةً ۖ = ކަނޑައެޅި ބާރުފުޅުގެ دليل އެއް. (قدرة ފުޅުގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ)۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ = مؤمن ންނަކަމުގައި. ފުރިހަމަ ވިޝްވާސްކުރާމީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب އެވެ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދިرحمة ލުއްފުން ގޮވާ ކަނޑައެޅިއްވެ.۞ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ موسى عليه السّلام އަށް ނިދާކުރެއްވި ވަގުތު ހަނދުމަކުރާށެވެ.۞ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ = އަނިޔާވެރި قوم އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް.۞ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ = އެއީ فرعون ގެ قوم އެވެ.۞ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ = އެމީހުން تقوى ވެރި ނުވާނެތޯއެވެ؟. / ބިރުވެތިނުވާނެތޯއެވެ؟۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ.۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން މިއަހުރެން ދޮގުކުރާނެކަމަށް.۞ وَيَضِيقُ صَدْرِى = (އަދި) އަދި މިއަހުރެންގެ ހިތް ތަދުވެގެންދެއެވެ. (ހިތްތަދުވެގެންދެއެވެ.)۞ وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى = (އަދި އަދި) އަދި މިއަހުރެންގެ ދޫ ނުހިނގާނެއެވެ.۞ فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ = ފަހެ (މިއަހުރެންގެ أخ) هارون ގެ ގާތަށް ފޮނުއްވާނދޭވެ!۞ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ = އަދި އެމީހުންނަށް މިއަހުރެންގެ މައްޗަށް ކުށެއްވެއެވެ.۞ فَأَخَافُ = ފަހެ މިއަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން މިއަހުރެން މަރާލާނެކަމަށް.۞ قَالَ كَلَّا ۖ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ނުވާނެއެވެ. (فِرْعَوْنُ قَوم ގެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުވާތްގޮނެވެ.)۞ فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ = ފަހެ ތިޔަ ދެބޭފުޅުން އަހުރެމެންގެ ހެއްކާއެކު دليل ތަކާއެކު ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ إِنَّا مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭފުޅުންނާއެކު

ތިޔަބޭފުޅުންނާއެކުގައެވެ.۞ مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ = އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ހުންނެވީމެވެ.۞ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ = ދެން

ތިޔަބޭފުޅުން ދެކަލުން فرعون ކައިރިއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ فَقُولَآ = އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ދެކަލުން ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِنَّا

رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުންނީ عَالم ތަކުގެ ربّ ޙަޟްރަތުގެ رسول ބޭކަލުންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަލާނގެ ބާރުފުޅާ ގުޅޭ دليل ވެއެވެ. (އެބަހީ: މިސްރުކަމުން ބޮޑުވެރިވެފައި އަލުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ޖަމާކުރުމަށް ކުޅަދާނަކަމުގެ دليل ވެއެވެ. އެހެނީ ބިމުގައި ހެދޭ ގަސްގަހާގެހި ދިރުއްވާ ގޮތުން ބިމުގައި ހެދޭ ތަކެތި މިސްރުކަމުން ދިރުއްވުމަކީ އެކަލާނގެ އަށް ނުވާނެ ކަމެއް ސާބިތުވެއްޖެއެވެ. އެހެން ކަމުންވެސް) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންނަކަށް ނުވިއެވެ.

(٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހަމަޖެހޭ ރަސްކަލާނގެ ربّ އަކީ ކަލާނގެ ޢިއްޒަތްތެރި عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ موسى عليه السّلام އަށް ނިދާކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ އަނިޔާވެރި قوم އަށް (رسول ކަމުގައި) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(١١) އެއީ فرعون ގެ قوم އެވެ. އެމީހުން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟.

(١٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام – ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ!. އެމީހުން މިއަހުރެން ދޮގުކުރާނެކަމަށް މިއަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

(١٣) (އެމީހުން މިއަހުރެން ދޮގުކުރާހިނދު) މިއަހުރެންގެ ހިތްތަނަވަސްނުވެއެވެ. (އަދި ހިތްތަނގުޅިވާނެއެވެ) މިއަހުރެންގެ ދޫ ނުހިނގާނެއެވެ. ދެން އެހެންވީ މިއަހުރެންގެ أخ هارون މިއަހުރެންނާއެކު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!.

(١٤) އަދި އެމީހުންގެ نسبة ގައި މިއަހުރެންގެ މައްޗަށް ކުށެއްވެއެވެ. (އެއީ މިއަހުރެން އެމީހުންގެ މީހަކު މަރާލީމެވެ.)

(١٥) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (فرعون قوم ގެމީހުންނަކަށް ކަލޭގެފާނު ނުމަރާނެއެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން ތިޔަބޭފުޅުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަނީ ތިޔަބޭފުޅުންނާއެކު އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ކަލަކަށެވެ.

(١٦) ދެން ތިޔަބޭ ދެކަލުން فرعون ކައިރިއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. އަދި އޭނާގެ ގާތު ތިމަންނާމެންނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ޖަލްލަޝަނުހޫ رسول ންނެވެ. ވިދާޅުވާށެވެ!.

أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَىَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

ލުޣަތު

أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا = ތިޔަބޭކަލުންނާއިއެކު ކަލޭ ފޮނުވައިދެއްވާށެވެ!❁ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ = بني إسْرَائيل ން.❁

قَالَ = ބުންޏެވެ. އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ.❁ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا = ކަލޭ އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި ކުޑަ

އަހަރުމެން ކަލޭ تربيّة ނުކުރަމުންދާނެތޯ؟❁ وَلِيدًا = ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވާ حال.❁ وَلَبِثْتَ فِينَا = އަދި ކަލޭ

އަހަރުމެންގެ ތެރޭ ވަސްކޮށްފިއެވެ.❁ مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭގެ عمر ން އަހަރުތަކެއްގައި.❁ وَفَعَلْتَ =

އަދި ކަލޭ ކުރީމެވެ.❁ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ = ކަލޭ އެކުރި ކަންތައް (އެއީ މީހާ މަރުމެވެ.) ކަލޭ ކުރީމެވެ.❁

وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭވަނީ (نعمة އަށް) ނާޝުކުރުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ قَالَ =

އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ.❁ فَعَلْتُهَآ = އަހަރެން އެކަން ކުރީމެވެ.❁ إِذًا وَأَنَا۠

مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ = އެހިނދު އަހަރެންވަނީ جاهل ންގެ ތެރެއިންނެވެ. މަގު ފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(މީހުން މަރުމަކީ حرام ކަމެއްކަމުގެ ނުދަނެއެވެ.)❁ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ = ފަހެ އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ

ކައިރިން ފިލައިގެން ދިޔައީމެވެ.❁ لَمَّا خِفْتُكُمْ = އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބިރުގަތުމުން.❁

فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا = ފަހެ އަހަރެންގެ ربّ އަހަރެންނަށް حكم ދެއްވިއެވެ. (އެއީ نبي ކަން ނުވަތަ ކަންކަމަށް

ވިސްނުމާ علم އާއި ދެނެގަތުން.)❁ وَجَعَلَنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަހަރެން ލެއްވެވިއެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ

﴿٢١﴾ = رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.❁ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ = އެ نعمة އެއީ نعمة އެއްހެއްޔެވެ؟ (އަހަރުމެން

ބޮޑުވަންދެން ހެދީމު نعمة)❁ تَمُنُّهَا عَلَىَّ = ކަލޭ ފާޑުކިޔާ އަހަރުމެންގެ ދަރިކޮޅަށް إحسان ކުރިކަމަށް. (ނުވަތަ ...)❁

أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭ بني إسرائيل ގޮލާދުން އަޅުވެތިކޮށްގެން.❁ قَالَ فِرْعَوْنُ = فِرعَونُ

ވިދާޅުވިއެވެ.❁ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ = عَالَم ތަކުގެ ربّ (ނުވަތަ ربّ العَالِمين) އެއީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (يعنى: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި ހެއްދެވިބޭކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާ އެކަލާނގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އަދި އެދެމެދުގައިވާހާތަކެއްޗާއި.۞ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ يقين ކުރާ ބައެއް ކަމުގައިވާނަމައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ބަނީއިސްރާއީލުން އަހުރެމެންނާއެކު ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!.

(١٨) ބުނީ يعنى: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ.!) ކަލޭ ކުޑަކުއްޖަކުކަމުގައިވީ حال ކަލޭ އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައިހުރި އަހުރެން ކަލޭ تربيّة ނުކުރަނިންހެއްޔެވެ؟. (ކަލޭ ބާލާބޮޑުކުރީ އަހުރެންނޫންހެއްޔެވެ؟) އަދި ކަލޭގެ عمر ން ދުވަސްތަކެއްވަންދެން އެތައް އަހަރެއްވަންދެން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި ކަލޭ ހުރީމުއްނޫންހެއްޔެވެ؟.

(١٩) ދެން ކަލޭ އެކުރިކަންތައް ކަލޭ ކުރީއެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން މީހަކުމަރާލީމުއްނޫންހެއްޔެވެ؟. އަދި ކަލޭވަނީ (نعمة އަށް) ކާފަރުވާމީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٢٠) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަރިހުން ކަންތައް އަހުރެން ކުރީމެވެ. އޭރު އަހުރެންވަނީ جاهل ންގެތެރެއިންނެވެ. (ނޭނގޭމީހުންގެތެރެއިންނެވެ..މަގުފުރެދިގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. މީހުން މަރުމަކީ حرام ކަމެއްކަންވެސް ނޭނގެއެވެ.)

(٢١) ދެން އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ބިރުވެތިވުމުން ދުރަށްދިޔައީމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް نبى ކަން އަދި علم އާއި ހުކުމްވެސްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި އަހުރެން رسول ބޭކަލުންގެތެރެއިން ލެއްވައިފިއެވެ.

(٢٢) އަދި މަނިކުފާނު އަހުރެންގެމައްޗަށް ހިއްސާކުރިކަމަށް ވިދާޅުވާ خدمة އާއި بَنُو اسرائيل އަޅުވެތިކުރުމަކީ މަނިކުފާނު ކުރެއްވިކަމެއްތޯއެވެ؟

(٢٣) فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. عَالَم ތަކުގެ ވެރި ربّ (ނުވަތަ رَبّ العالمين) އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ތަކެތި ހެއްދެވިބޭކަލާނގެ އަދި ބަލަހައްޓަވާ އެކަލާނގެ ވެރި ربّ އެވެ. ކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ يقين ކުރާ ބައެއް ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. (އެބަހީ: يقين ކުރާބައެއްކަމުގައި ވާނަމަ އެގޮތް އެނގޭނެއެވެ.)

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ = އޭނާ ބުނެފި: فرعون - އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَلَا تَسْتَمِعُونَ
﴿٢٥﴾ = ކަލޭމެން ނުވަ އޭނާ ބުނާބުނުން ވަކިކޮށް ނާހަންނެހެއްޔެވެ.؟ (عجائب ކަމެއް ބަލާށެވެ ކިހިނެއް)۞ قَالَ رَبُّكُمْ =
އެކަލާނގެއަކީ يعنى: موسى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ.۞ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ =
އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ.۞ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ = ކުރީގެ ۞ قَالَ = އޭނާ -އޭނާ: فرعون
ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنَّ رَسُولَكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رسول އަށް.۞ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ =
ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް ފޮނުއްވެވިފައިވާ.۞ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މޮޔައެކެވެ.۞ قَالَ =
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ = އިރު مَشْرِق އާއި مَغْرِب ގެ ވެސް ربّ އެވެ.۞ وَمَا
بَيْنَهُمَآ = އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.۞ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ އެއްޗެއް
ވިސްނާނެބުއްދި ހުރި. (މީހުން ކަމުގައިވާނަމަ.)۞ قَالَ = އޭނާ -އޭނާ: فرعون ބުނެފިއެވެ.۞ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ =
ކަލޭ ހިފައިފިނަމަ / ކަލޭ إختيار ކުރައްވައިފިނަމަ.۞ إِلَٰهًا غَيْرِى = އަހުރެން ނޫން އެހެން إله އެއް.۞ لَأَجْعَلَنَّكَ =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭ ހަދާނަމެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ = ޖަލަށް ލެވިފައިވާ މީހުންގެ
ތެރެއިން.(އޭނާ: ކަލޭ ޖަލަށްލައިގެން ހުންނާނެވެ.)۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَوَلَوْ جِئْتُكَ = އަހުރެން
ކަލޭގާތަށް އަދިނަމަވެސް ގެނެސްދީފިނަމަވެސް؟۞. بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ = بَيَان ވެގެންވާ އެއްޗަކާއިއެކުގައި. (އަހުރެން
މުޢުޖިޒާތެއް ދައްކައިފިނަމަ ވެސް ސާބިތުވާ)۞ قَالَ = އޭނާ -އޭނާ: فرعون ބުނެފިއެވެ.۞ فَأْتِ بِهِۦٓ =
އެހެންވީއިރު ކަލޭ އެއްޗެއް ގެނެސްދީ ތެދުވެރިއެއްކަމުގައިވާނަމަ.!۞ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ = ކަލޭވީ
ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން ހަމަ ވިސްނުންތެރިއެވެ.۞ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތިގެ

އެއްޗަކަށްވީއެވެ.۞ فَإِذَا هِيَ = އެހައިރުން އާޝިވެއްޖެއެވެ.۞ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ = ފާޅުވެގެންވާ
ހަރުފަތަކަށް.۞ وَنَزَعَ يَدَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޖީބު ނެރުއްވިއެވެ.۞ فَإِذَا هِيَ بَيْضَآءُ = ދެން
އެހައިރުން އޭގެ ހުދުއެއްކަމަކަށް ވެއްޖެއެވެ.۞ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ = ބަލާމީހުންނަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) فرعون އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށް ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ދަން އޭނާ އެބުނާ ވާހަކަތައް ނާހަމުހުށީތޯއެވެ.؟ (މިހެން އޭނާ އެބުނީ عجائب ވާފަދަގޮތަކަށް މަލާމާތް ކުރުމަށެވެ.)

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ.

(٢٧) އޭނާ އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. (އޭ މިސްރުގެ ބޮޑުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެން ތިއައީ رسول އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް މަޖުނޫނެކެވެ. مَجْنُون އެކެވެ.

(٢٨) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެއީ مشرق އާއި مَغْرِب އާއި އަދި އެދެތަނުގެ މެދުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެވެސް ربّ އެވެ. ކަލޭމެންނަކީ އެއްޗެއްވިސްނާ ބަޔަކު ނަމަ ހަމަ ދަންނާނެއެވެ.

(٢٩) އޭނާ ބުންޏެވެ. އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. (އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭ އަހަރެންނޫން އެހެންއެއްވެސް ފަރާތެއް – އެހެން އެއްވެސް މީހަކު إله އަކަށް ހަދައިފިނަމަ إختيار ކުރައްވާ ހަމަކަށަވަރުން ޖަލަށްލާމީހުންގެ ތެރެއިން އަހަރެން ކަލޭ ހަދާނަމެވެ. އެބަހީ: ޖަލަށްލައި ހުކުމްކުރާނަމެވެ.

(٣٠) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އަހަރެން މިބުނާ އެއްޗެއްގެ ތެދުކަން) ބަޔާންކޮށްދޭނޭ އެއްޗަކާއިގެން އަހަރެން ކަލޭގެ ގާތަށް އައިސްގެންވިޔަސް ހައްޔަރުކުރައްވާނެތޯއެވެ؟ އެބަހީ: ޖަލަށްލަވާނެތޯއެވެ؟

(٣١) އޭނާ يعنى: فرعون ބުންޏެވެ. ފަހެ ތިބުނާ އެއްޗެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ! ކަލޭގެ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކު ކަމުގައި ވާނަމައެވެ.

(٣٢) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަށި އެއްލާލެއްވިއެވެ. އެހައިރުން އޭގެ بيان ވެގެންވާ ހަރުފަތަކަށް ވެއްޖެއެވެ.

(٣٣) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޖީބު (ޖީބުފަތިން) ނެރުއްވިއެވެ. އެހައިރުން އޭގެ ބަލާމީހުންނަށް ހުދުއެއްކަމަށް ވެއްޖެއެވެ.

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

ލަފުޒުވާ މާނަ

قَالَ = އޭނާ އަޙަރި: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ = އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ قوم ގެ ބޮޑުބޭފުޅުންނަށް.۞
إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި موسى މީހާ)۞ لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ = سِحْرُ ގެ علم ދަންނަ سحر
ވެރިއެއްކަން يَقِيْن އެވެ.۞ يُرِيدُ = އޭނާ އެދެނީ.۞ أَن يُخْرِجَكُم = ކަލޭމެން ނެރުއްވާލުމަށެވެ.۞ مِّنْ
أَرْضِكُم = ކަލޭމެންގެ ބިމުން.۞ بِسِحْرِهِۦ = އޭނާގެ سِحْرُ ގެ ބާރުގައި.۞ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ =
ކަލޭމެން (އެކަމާ ބެހޭގޮތުން) އަހުރެންނަށް ދޭ مشورة އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞
أَرْجِهْ وَأَخَاهُ = އޭނާއާއި އޭނާގެ أخ ވަގުތުކޮޅަކަށް ލަސްކޮށްލެއްވުން! (އަޙަރި: އެދެމީހުންގެ ކަންތައް ދިރާސާ ކުރެއްވުމަށް
މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ!.)۞ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ = އަދި ރަށްރަށަށް (މީހުން) ފޮނުއްވާށެވެ!۞ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ =
އެއްކުރާ حال . (އަޙަރި: سِحْرُ ވެރިން އެއްކުރާ حال) ۞ يَأْتُوكَ = އެމީހުން ގެންނާނެއެވެ. އަޙަރިކަލޭ
އަށްޓަކައެވެ.۞ بِكُلِّ سَحَّارٍ = سحر ހަދާ ކޮންމެ ބޮޑު މީހަކާއިގެން.۞ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ = سحر ދަންނަ.۞
فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެން سحر ވެރިންތައް އެއްކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ = ދުވަހެއްގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ
ވަގުތަކަށް. (އަދި ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަނަކަށް)۞ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ = އެނގޭ عيّن ވެގެންވާ.۞ وَقِيلَ لِلنَّاسِ = އަދި
މީސްތަކުންނަށް ބުނެވުނެވެ.۞ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން ޖަމާވާނޯންހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން
އެއްވާނޯންހެއްޔެވެ؟.)۞ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ = އަހުރެމެން سحر ވެރިންނާ تبع ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ إِن كَانُوا۟ هُمُ
ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ = ކަމަކީ މިނިކާވެގެންދިޔައީ.۞ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެންފަހެ سحر
ވެރިން އައިސްނުމުން.۞ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ = އެމީހުން فرعون އަށް ދެންނެވިއެވެ.۞ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا =
އަހުރެމެންނަށް އުޖޫރައެއް ކަނޑައެޅިގެން ހުންނާނެހެއްޔެވެ؟۞ إِن كُنَّا نَحْنُ = ކަނޑައެޅިގެން

އަހުރެމެންވެއްޖެއްޔާ. ۞ ٱلْغَٰلِبِينَ (٤١) = ގަދަވީ މީހުންކަމުގައި. ۞ قَالَ نَعَمْ = އޭނާ يعنى: فرعون ބުންޏެވެ.
އާއެކެވެ. ۞ وَإِنَّكُمْ إِذًا = އަދި އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ގަދަވެއްޖެއްޔާ) ކަލޭމެން ވާނެއެވެ. ۞ لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ
(٤٢) = ކަނޑައެޅިގެން (އަހުރެމެންގެ) ގާތްވީމީހުން ކަމުގައި. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އޭނާ އެބަހީ: فرعون އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ ގައުމުގެ ބޮޑެތިންނަށް ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ سحر ގެ عمل ރަނގަޅަށް ދަންނަ سحر ވެރިއެއްކަން يقين އެވެ.

(٣٥) އޭނާ އެއުޅުނީ އޭނާގެ سحر ގެ ބާރުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެބިމުން ނެރެލާށެވެ. ފަހެ އެހެންވީ (އޭނާއާ ބެހޭގޮތުން) ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް ދޭނީ مشورة އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٣٦) އެމީހުން އޭނާއަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭނާއާއި އޭނާގެ أخ ގެ (އެބަހީ: موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام އާއި ދެކަލުންގެ) ކަންތައް އިރުކޮޅަކަށް ފަސްކޮށްލައްވާށެވެ! سحر ކުރިން އެއްކުރުމަށް ފުލުހުން ރަށްރަށަށް މީހުން ފޮނުއްވާށެވެ! އަދި سحر ކުރިން އެއްކުރައްވާށެވެ!

(٣٧) سحر ދަންނަ - سحر އަށް ހުނަރުވެރި ކޮންމެ މީހަކުގެން އެމީހުން ކަށަވަރުން ގެންނާނެގޮތަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ.

(٣٨) ފަހެ ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ކަނޑައެޅި އިރުވެގެންވާ ތަނަކަށް سحر ކުރިންތައް ޖަމާކުރެވިއްޖެއެވެ.

(٣٩) އަދި މީސްތަކުންނަށް އެންގުނެވެ. ކަލޭމެން جمع ވާހުށީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން އެތަނަށް އެއްވާހުށީހެއްޔެވެ؟.)

(٤٠) އެއީ سحر ކުރިން ގަދަވެއްޖެނަމަ އަހުރެމެން سحر ކުރިންނާއި تبع ވުމަށްޓަކައެވެ.

(٤١) ދެންފަހެ سحر ކުރިން فرعون ގާތަށް އައިސްފުން އެމީހުން فرعون އަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެން މިކަމުގައި ގަދަވެ ގަދަވެއްޖެނަމަ އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ލިބޭނެހެއްޔެވެ؟

(٤٢) فرعون ބުންޏެވެ. އާނއެކެވެ. އޭރުން ކަލޭމެންވާނީ އަހުރެމެންގެ އެންމެ ކައިރި އެންމެ ލޯތްބެރި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَلْقُوا۟ = ކަލޭމެން އަޅުވާށެވެ. އެޅާށެވެ.❁

مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެން އަޅާނޭކަމެއް ކަލޭމެނަށް އެޅޭނޭކަމެއް.❁ فَأَلْقَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަޅައިލިއެވެ.❁

حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ = އެމީހުންގެ ވަކަރުތަކާއި އެމީހުންގެ ދަނޑިތަކާއި.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁

بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ބާރުވެރިކަމާއި ވެރިކަމުގެ ގަސަމެވެ.❁ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނީ ކާމިޔާބުވާ ބަޔެވެ.❁ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ = ފަހެ موسى عليه السّلام

އަޅުއްވައިލެއްވިއެވެ.❁ عَصَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދަނޑި.❁ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ = އެހައިރުން އެއީ ހިފައި ނިލަވައިލައެވެ.

ކައިލައިލައެވެ. (ކައިލައެވެ.)❁ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާ ތަކެތި.❁ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ = އަދި سحر

ހަދާ މީހުން ވެއްޓިއްޖެއެވެ.❁ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ = سَجِدَة ކުރާ حال.❁ قَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެފިއެވެ.❁

ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް އަހަރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ.❁ رَبِّ مُوسَىٰ

وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ربّ އެވެ.❁ قَالَ = ބުނެ یعنی: فِرعون ބުންޏެވެ. ءَامَنتُمْ لَهُۥ

= ކަލޭމެން އޭނާއަށް (موسى އަށް) إيمان ވީއްޔެވެ؟❁ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް އަހަރެން إذْن

ދިނުމުގެ ކުރިން.❁ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ، (موسى އަކީ) ކަލޭމެންގެ

ބޮޑުމީހާއެވެ.❁ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ = ކަލޭމެނަށް سحر އުނގަންނައިދިނީ.❁ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހެ

ނިކަންހުރޭ (އަހަރެންގެ عقوبة) ކަލޭމެނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.❁ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން يقين ންވެސް

އަހުރެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ކަނޑާނަމެވެ.✻ وَأَرْجُلَكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތަކާއި.✻ مِّنْ خِلَافٍ = ކަޑަކުރަހަށް. (އެބަހީ: ކަނާތާއި ވައަތުފައި) މިގޮތަށް.✻ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން صَلِيْبُ އަށް އަރުވާ ހުރީމެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ = އެންމެން. (ކަލޭމެން އެންމެން)✻

إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އާ سحر ފެންނަހަރަ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްލާން އެއްޗެއް އެއްލާށެވެ. އުކާން އެއްޗެއް އުކާށެވެ. އޭރު ميدان ގައި މިހުންނައިގެން ތިއްބެވިހެފައެވެ.

(٤٤) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ވާދިރަބަރާއި ހަރުގަނޑު ميدان އަށް އުކާލައިފިއެވެ. (އެއީ سحر ހަދާފައެވެ.) އަދި فرعون ގެ عزّة ބާރުކަމާއި ބާރު ގަސްދިޔުމުގެ އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ގަދަވާން މީހުންނެވެ. ގޮވާން މީހުންނެވެ.

(٤٥) ދެން موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ عَصَا ބިމަށް (އެ ميدان އަށް) އެއްލައިލެއްވިއެވެ. އެހައިރުން އޭގެ (ހުރިހާ ފަރާތަކުން އެމީހުން ހެދި سحر ނަ ميدان ގައި حركاة ކުރަމުންދިޔަ އެއްޗެއް ހުރިހާ ދިޔައިގެން) އެމީހުން ހަދައިގެން ގެންގޮސް އެއްޗެހި ހުރިހާ ހެދި ދިޔައެވެ.

(٤٦) (އެހިނދު موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނު سحر ނޫން ކަމުގައި سحر ފެންނަހަރަ ބަސްގަނޑު އެނގި بَيَان ވެ إيمان ވެއްޖެއެވެ.) ދެން އެއުރެން سحر ފެނި سَجِدَة އަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. عالم ތަކުގެ ربّ އަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ.

(٤٨) އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ربّ އެވެ.

(٤٩) ބުނީ އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަ ނުދެނިސް އިރުގައި ނުދެނިސް ކަލޭމެން އޭނާއަށް إيمان ވީއެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ يعنى: موسى އަކީ - ކަލޭމެންނަށް سحر ދަސްކޮށްދިން ކަލޭމެންގެ ބޮޑުމީހާއެވެ. ދެން ނިކަންހުރޭ (އަހުރެންގެ ހަރުކަށި ކަލޭމެންނަށް ހުރި عقوبة) ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يقين ނުވާ އަހުރެން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި އަދި ފައިތައް ކަނޑާލާނަން (އެބަހީ: ކަނާތާއި ވައަތުފައި) ކަނޑާލާނަމެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެންމެން ކުރިއަށް އަރުވާހުރިމެވެ!

قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَـٰيَـٰنَآ أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَـٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَـٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَـٰهُم مِّن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَـٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾

ތަފްސީރު

قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ = އެމީހުން ބުނޫ: سحر ފެރިން ބޮޑުންޏެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވެއެވެ.۞ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حَضْرَة އަށް އެނބުރިދާނޭ ބަޔަކުވެއެވެ.۞ إِنَّا نَطْمَعُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެދެނީ / ތަރިވެރިވަނީ.۞ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا = އަހުރެމެންގެ ربّ އަހުރެމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ خَطَـٰيَـٰنَآ = އަހުރެމެންގެ ކުށްތަށް. ޚަޠާތައް.۞ أَن كُنَّآ = އަހުރެމެން ވުމުން.۞ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ = އެންމެ ފުރަތަމަ مؤمن ންނަކަށް ވުމާއި.۞ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عليه السّلام އަށް މިވަންހަރުގެފާނު وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ = މިވަންހަރުގެފާނުގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން (بنى اسرائيل ންނާއިގެން ރޭގަނޑު ހިނގާވަޑައިގަތުމަށް / ރޭރޭ ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށް)۞ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ تَبَعَ ވެވޭނެ ބަޔެކެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަލޭމެންގެ ފަހަތުން އަންނާނެއެވެ.)۞ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون ފޮނުވައިފިއެވެ.۞ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَـٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ = ރަށްރަށަށް މީހުން އެއްކުރާ حال / لشكر އެއްކުރާ حال ۞ إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ = (އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނަކީ.۞ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ = ކުޑަ މަދުމީހުންގެ ޖަމާޢަތެކެވެ.۞ وَإِنَّهُمْ لَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަހުރެމެންނަށް.۞ لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ = ކޯފާ އުފެދޭ ކަންތައް ކުރާ ބައެކެވެ.۞ وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން.۞ لَجَمِيعٌ حَـٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެން ހިފާޒަތާއި ހޭލުންތެރިކަމާއެކު ހުރި ބައެކެވެ.۞ فَأَخْرَجْنَـٰهُم = ފަހެ މިވަންހަރުގެފާނު އެމީހުން ނެރުއްވީމެވެ. (فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ނެރުއްވީމެވެ.)۞ مِّن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ = ބަގީޗާތަކާއި ފެންތަކުން.۞ وَكُنُوزٍ = އަދި خَزَانة ތަކުންނާއި.۞ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ = ޝަރަފުވެރި مَقَام ތަކުންނާއި (މަންޒިލްތަކުން / ގޭގޮތަކުން.)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.

(ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ނެރުއްވީ އެފަދައިންނެވެ.)✿ وَأَوْرَثْنَاهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަންތަން ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ.✿ بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ ﴿٥٩﴾ = بَنِي اسرائيل އަށް.✿

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އެމީހުން ބުނެފި: سحر ފިލުވުން ބަނޑެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އެނބުރިދާނޭ ބައެކެވެ.

(٥١) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ދަރިވެރިކަމާއިއެކު އެދެނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުށްތަކާއި ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން (މި أمّة ން) އެންމެ ފުރަތަމަ مؤمن ންކަމުގައި ވުމުންނެވެ.

(٥٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން ބުނެވި: بَنِي إسْرَائيل ންނާއިގެން (ރޭގަނޑު ވަގުތެއްގައި) ހިނގާވާށެވެ ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނީ تبع ވެވިގެންވާ ބައެކެވެ. (ބުނެވި: فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަލޭގެފާނުމެންގެ ފަހަތުން އަންނާނޭއެވެ. ފަހަތުން އަންނާނެއެވެ.)

(٥٣) ފަހެ فرعون ، ރަށްރަށަށް لشكر އެއްކުރާ މީހުން ފޮނުއްވައިފިއެވެ.

(٥٤) (އަދި އޭނާ ބުނީ: މިމީހުންނަކީ ކުޑަ މަދު ބައެކެވެ.) ބުނެވި: بَنُو اسْرائيل އަކީ މަދުބައެކެވެ.)

(٥٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އަޅުގަނޑުމެން ރުޅިއަރުވާ ބައެކެވެ.

(٥٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ހަމަޖެހިގެން އެންމެން ތައްޔާރުވެގެންނެވެ.

(٥٧) ، (٥٨) ފަހެ ބަގީޗާތަކުންނާއި ފެންތަކުންނާއި އަދި އެއްބާވަތުގެ خزَانَة ތަކުންނާއި އަދި މާތްވެގެންވާ ތަންތަނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ނެރުއްވީމެވެ.

(٥٩) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެތަންތަނުން ނެރުއްވީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި އެތަންތަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَنِي اسْرائيل ންނަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ.

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآ ۖ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ ۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾

މުފްރަދާތު

فَأَتْبَعُوهُم = ދިޔުމުން (يعنى: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر) އެމީހުން (يعنى: موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ މީހުން ނާ) تبع ކުރިއެވެ.✵ مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ = އިރުއަރާވަގުތު. ނުވަތަ ހެނދުނު.✵ فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ = ދެބައިވަރު ދެ لشكر (އެއްބަޔަށް އަނެއްބަޔަށް) ފެންނަފަދަވަރަށް ކައިރިވުމުން.✵ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام ގެ އަޞްޙާބުން (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ.✵ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަތުލައިގަނެވޭނޭ މީހުން ބައެކެވެ. (އެބައި: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އަހުރެމެން އަތުލައިގަންނާނެއެވެ.)✵ قَالَ كَلَّآ ۖ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ.✵ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނާ އެކުވެއެވެ.✵ سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ = ނިކަންމެ އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.✵ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = ފަހެ موسى - عليه السّلام - އަށް މިއަޅުގަނޑުމެން وحى ކުރެއްވީމެވެ.✵ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާދަނޑިން ތަޅުއްވާށެވެ!✵ ٱلْبَحْرَ ۖ = ކަނޑުގައި. فَٱنفَلَقَ = ފަހެ އެކަނޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.✵ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ = ފަހެ (ކަނޑުގެ) ކޮންމެބައެއް ވެއްޖެއެވެ.✵ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ = ބޮޑު ފަރުބަދައެއް ފަދައިން.✵ وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން އެތަނަށް ގާތްކުރެއްވީމެވެ.✵ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ = އަނެއްބައިމީހުން (فِرعون އާއި އޭނާގެ لشكر .)✵ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން موسى - عليه السّلام - ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.✵ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އަރިހުގައިވާ އެންމެންނާއި.✵ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾ = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން އަނެއްބައިމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އެވެ.)✵

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ދެންފަހެ މިމީހުން އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް އިރުއަރާ ވަގުތު تبع ކުރިއެވެ. ގޮތްކުރިއެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގައިވާ މީހުންނާއި ގޮތްކުރިއެވެ.

(٦١) ދެންފަހެ ދެ لشكر އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފެންނަފަދަވަރަށް އައިހިނދުން موسى عليه السّلام ގެ އަރިހުގައި ތިބި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އަތުލައި ގަނެވިފައިވާ ބައެކެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އަޅުގަނޑުމެން އަތުލާނެއެވެ.މިއީ موسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެގެން ތިބިމީހުންގެ ބިރުވެރިކަން ހުރިވަގުތެވެ.)

(٦٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް ހިފާން ނުވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަޅުގަނޑާއެކު ވެއެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް މަގުދައްކަވާނެއެވެ.

(އޭ މުސްލިމުންނޭވެ.! موسى عليه السّلام ގެ ހިތުގެ إيمان ކަމާއި ސާބިތުކަމާއި الله އަށް وكيل ކުރެއްވުންތެރި ފެންވަރު ނިކަން ދެރިބަލާށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު އިތުބާރުވެގެންތިބިމީހުންވެސް އެބިރު ގަތުމަށް ފެށިއެވެ. ނަމަވެސް موسى عليه السّلام ގެ ހިތުގެ إيمان ކަމާއި ސާބިތުކަމަކީ އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އޭ الله އަށް وكيل ކޮށް އިސްލާމީ ފެންވަރެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނީ ކޮންކަހަލަ إيمان ކަމެއް ބާވައެވެ؟؟؟

(٦٣) ފަހެ موسى - عليه السّلام - އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާފުޅުން ކަނޑުގައި ޖެއްސެވުމެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާފުޅުން ކަނޑުގައި ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ޖެއްސެވުމުން) ފަހެ އެކަނޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ބަރަބަރަށް ކަނޑުބައިވެގެންދިޔައެވެ. ދެމެދުގައި ފެނުގަނޑު ހިފެހެއްޓި މައުޖޫދުވެހުރިކަމުން އެއީ ކޮންމެ ބައެއް ބޮޑު ފަރުބަދައަކާ ފަދައިން ވެއްޖެއެވެ.

(٦٤) އަދި އެތަނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނެއްބަޔަކުވެސް ގެންނަވާ ގޮތްކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެތަނަށް فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ގެންނެވީމެވެ. ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގައިވާ މީހުން ކަނޑުގެ އެމަގުތަކުން ދުރުވެގެންދިޔުމުން ކަނޑުގެ އަނެއްފަރާތުގައި އެއްކޮށް ހުރިހާ فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ވަނީ އެމަގުތަކުގެމަތީގައެވެ. އެވަގުތު الله تعالى ކަނޑު ކުރީގޮތަށް ހަމަކުރައްވާފައި އެކަނޑުގެތެރޭގައި فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر غرق ކުރެއްވިއެވެ. އެފަދަ އަނިޔާވެރިން ހަލާކުވެގެން ދިޔައެވެ.)

(٦٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ އެންމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނެއްބަޔަކުވީ އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر غرق ކުރެއްވީމެވެ.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

ބަސްމާނަ

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ دليل އޮންނެވެ.۞ وَمَا كَانَ

أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ = مؤمن ންނަކަށްވުމުގައި / ތެދުކުރާ

މީހުންނަކަށްވުމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

= ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ފުޅުވެރި ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި

އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ!۞ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ خبر ތަށް.۞

إِذْ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު ۞ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އަދި

އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަންކުރަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟۞

قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ.۞ نَعْبُدُ أَصْنَامًا = އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރަނީ ބުދުތަކަކަށެވެ.۞ فَنَظَلُّ

لَهَا = ފަހެ އަހުރެމެން އެއަށްޓަކައި قائم ވެތިބެނީއެވެ.۞ عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ = އަޅުކަންކުރުމުގައި / ނަމާދު

ކުރުމުގައި / خدمة ގައި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞

هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ = އެތަކެތި ކަލޭމެންގެ އަޑުއަހަދޭނެތޯއެވެ؟۞ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން (އެތަކެއްޗަށް

ގޮވާލާ. دعاء ކުރާހިނދު.۞ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ = ނުވަތަ އެތަކެތި ކަލޭމެނަށް منفع އެއްދޭނެތޯއެވެ؟ ۞ أَوْ

يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ = ނުވަތަ ގެއްލުމެއްދޭނެތޯއެވެ؟۞ قَالُوا۟ بَلْ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަދި ހިއެއްނުކުރޭތޯއެވެ؟۞

وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން.۞ كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ = އެހެން ކަންތައް

ކުރާތީއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްކުރެއްވި (އެބަހީ: موسى عليه السّلام ސަލާމަތްކުރެއްވުމާއި ސަލާމަތްކުރެއްވުން ދިމާވި ސަބަބާއި އަދި فرعون غرق ކުރެއްވުމާއި އަދި އޭނާ غرق ވުން ދިމާވި ސަބަބާއި މިމިކަންތައްތަކުގައި) ކަނޑައެޅިގެ بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ. (އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައް ހިންގަވާގޮތުގެ އަދި ހިންގަވާނޭގޮތުގެ دليل އެވެ. عبرة އާއި ދަރުސްގެއެވެ.) އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(٦٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވިތަރަބިއްޔަތުކުރެއްވި ربّ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٩) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إبراهيم عليه السّلام ގެ خبر ތައް ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ.!

(٧٠) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަންކުރަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްހެއްޔެވެ؟

(٧١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިއަޅުކަންކުރަނީ ބުދުތަކަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އޭގެ އަޅުކަންކުރުމުގައި ނުވަތަ އެއަށް خدمة ކުރުމުގައި قائم ވެތިބޭނެއެވެ.

(٧٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް ގޮވާއިރު އެތަކެތި ކަލޭމެންގެ އަޑުއަހައިހެއްޔެވެ؟

(٧٣) ނުވަތަ އެތަކެތި ކަލޭމެނަށް منفع އެއްކޮށްދޭނެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ގެއްލުމެއްދޭނެހެއްޔެވެ؟

(٧٤) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟. އަޅުގަނޑުމެން ދުށީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން އެފަދައިން ކަންތައް ކުރާތަނެވެ. (އަޅުގަނޑުމެންވެސް އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރަނީއެވެ.)

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَٱجْعَل لِّى لِسَانَ صِدْقٍ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٨٤﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ أَفَرَءَيْتُم = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން ދުށިބަލާށެވެ!۞ مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ކަލޭގެއިލާހުތަކާއި.۞ أَنتُمْ = ކަލޭމެން.۞ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންނާއި.۞ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّى = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަކީ އަޅުގަނޑުގެ عَدُو ންނެވެ.۞ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ = عَالَم ތަކުގެ ވެރި ربّ ފިޔަވައި.۞ ٱلَّذِى خَلَقَنِى = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ = ފަހެ އަޅުގަނޑުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ އެކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِى هُوَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ = އަޅުގަނޑުންނަށް ކާންދެއްވާނީ އަދި އަޅުގަނޑުންނަށް ބޯންދެއްވާނީ.۞ وَإِذَا مَرِضْتُ = އަދި އަޅުގަނޑު ބަލިވެއްޖެއްޔާ.۞ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ އަޅުގަނޑުންނަށް شِفَاء ދެއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى = އަދި އަޅުގަނޑު މަރުއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ = ދެން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ދިރުއްވާނެއެވެ.۞ وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ = އަދި އެއީ އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަމެވެ.۞ أَن يَغْفِرَ لِى = އަޅުގަނޑުންނަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް.۞ خَطِيٓـَٔتِى = އަޅުގަނޑުގެ ކުށްތަކާއި.۞ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾ = قيامة ދުވަހުން.۞ رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا = އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް حكم އާއި (نبى ކަމާ) ދެއްވާނދޭވެ!۞ وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި صالح ންނާއި މިއަޅާ ގުޅުވައިދެއްވާނދޭވެ!۞ وَٱجْعَل لِّى = އަދި މިއަޅާއަށް ލައްވާނދޭވެ!۞ لِسَانَ صِدْقٍ = ރިވެތިވެގެންވާ ثناء އާއި تعريف.۞ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٨٤﴾ = މީސްތަކުންގެތެރޭގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔައަޅުކަންކުރާތަކެތި ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.

(٧٦) ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ އިރުގެ ކާބަފައިން އަޅުކަން އުޅުނު ތަކެތި ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ.

(٧٧) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެ ރަސްކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާ އެތަކެތީގެ رَبُّ ފިޔަވައި ދުން އެއީ ހުރިހާ ތަކެތިވެސް އަޅުގަނޑުގެ عَدُوّ ންނެވެ.

(٧٨) އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٧٩) އަދި އަޅުގަނޑުންނަށް ކާންދެއްވައި އަޅުގަނޑުންނަށް ބޯންދެއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨٠) އަދި އަޅުގަނޑު ބަލިވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުންނަށް شِفَاء ދެއްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨١) އަދި އަޅުގަނޑު މަރުއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އަޅުގަނޑު ދިރުއްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨٢) އަދި قيامة ދުވަހުން އަޅުގަނޑުގެ ކުށްތަކަށް ފުއްސަވައިދެއްވުން އެދި އެކަމަށް އުއްމީދުކުރަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ.

(٨٣) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ތިމަންނައަށް حكم އެއްދެއްވައި - (އެބަހީ: نبى ކަމެއްދެއްވައި) މާތްވެގެންވާ صالح ންނާއި ތިމަންނަ ގުޅުއްވާނދޭވެ! (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ތިމަންނަ ހައްދަވާނދޭވެ!.)

(٨٤) އަދި އެހެނިހެން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ރިވެތިވެގެންވާ ثناء އާއި تعريف ތިމަންނައަށް ހައްދަވާނދޭވެ!.

وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخۡزِنِي يَوۡمَ يُبۡعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوۡمَ لَا يَنفَعُ مَالٞ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلۡبٖ سَلِيمٖ ﴿٨٩﴾ وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلۡجَحِيمُ لِلۡغَاوِينَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلۡ يَنصُرُونَكُمۡ أَوۡ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبۡكِبُواْ فِيهَا هُمۡ وَٱلۡغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبۡلِيسَ أَجۡمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُواْ وَهُمۡ فِيهَا يَخۡتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَٱجۡعَلۡنِي = އަދި މިއަޅާ ލައްވާނދޭވާ.!✲ مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ = جَنَّةُ النَّعِيم ގެ ވާރިސުންގެ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން.✲ وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ = އަދި މިއަޅާގެ ބައްޕައަށް ފުއްސަވާނދޭވާ.!✲ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވިއެވެ.✲ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން.✲ وَلَا تُخۡزِنِي = އަދި މިއަޅާ ގެއްލުވި ނުލަދުވާނދޭވާ.!✲ يَوۡمَ يُبۡعَثُونَ ﴿٨٧﴾ = މީސްތަކުން (محشر އަށް) ފުނޑުވާލެވޭ ދުވަހު.✲ يَوۡمَ لَا يَنفَعُ = އެއީ މަންފާ ނުކުރާނޭ ދުވަހެވެ.✲ مَالٞ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ = މުދަލާއި ދަރިންނާއި ސަރިކުދިންވެސް.✲ إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް އައިމީހާ މެނުވީ.✲ بِقَلۡبٖ سَلِيمٖ ﴿٨٩﴾ = ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން. (اللّٰه ގެ އެއްކަލަކަށް ޝަރީކެއް ނުކުރުމުގެ ޝިރުކުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން)✲ وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ = އަދި ސުވަރުގެ ކައިރިކުރެވިއްޖެއެވެ.✲ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.✲ وَبُرِّزَتِ ٱلۡجَحِيمُ = އަދި ނަރަކަ ފާޅުކުރެވިއްޖެއެވެ.✲ لِلۡغَاوِينَ ﴿٩١﴾ = މަގުފުރެދި ގެއްލި ގޯސްވެގެންވާ މީހުންނަށް. (ނުވަތަ شيطان ނަށް)✲ وَقِيلَ لَهُمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.✲ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ ﴿٩٢﴾ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަމުންދިޔަ ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟✲ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه މެނުވީ.✲ هَلۡ يَنصُرُونَكُمۡ = އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭނެހެއްޔެވެ؟✲ أَوۡ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ = ނުވަތަ އެތަކެތި އަމިއްލަ نفس އަށް نصر ލިބޭނެހެއްޔެވެ؟✲ فَكُبۡكِبُواْ فِيهَا هُمۡ = އެތަކެތި އެތަނަށް (ނަރަކައަށް) ދޫނޑުވަމަށް އަޅައިލެވޭނެއެވެ.✲ وَٱلۡغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ = އަދި شيطان ނުންނާއި.✲ وَجُنُودُ إِبۡلِيسَ = އަދި އިބްލީހުގެ ސިފައިންނާއި.✲ أَجۡمَعُونَ ﴿٩٥﴾ = އެންމެހައި.✲ قَالُواْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: شيطان ނުންނާއި ބޮޑުބޮޑާއި އަދި إبليس ގެ

ސިފައިންނާއި ދެކޮޅުހެދުމެވެ.)❁ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން އެތާނގައި އެބަހީ: ނަރަކައިގައި ތިބެ އަރައިރުންވާ حال ❁.

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި جَنَّةُ النَّعِيم އެވެ ކިޔާ ސުވަރުގޭގެ ވާރުތަވެރިންގެ ތެރެއިން ތިމަގާ ހެއްދަވާނދޭވެ.!

(٨٦) އަދި ތިމަގޭ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ގޮތްމަގުގެއްލި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٨٧) އަދި މީސްތަކުން محشر އަށް ދިރުއްވާލެއްވޭ ދުވަހު ތިމަގާ ގެއްލުވާ ނުލައްވާނދޭވެ!. ލަދުނުލައްވާނދޭވެ.!

(٨٨) އެދުވަހަކީ މުދަލަކުންނުވިއަސް އަދި ދަރިއަކުންވިޔަސް منفع އެއް ނުލިބޭނޭދުވަހެވެ.

(٨٩) ހަމައެކަނި ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން الله ގެ حضرة އަށްދިޔަ މީހަކު ފިޔަވައެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާމެދު ޝަރީކުކުރުމުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން ދިޔަ މީހާ ފިޔަވައެވެ.)

(٩٠) އަދި (قيامة ދުވަހުން) تقوى ވެރިންނަށް ސުވަރުގެ ގާތް ކުރެވޭނެއެވެ.

(٩١) އަދި ގޮތްމަގު ގެއްލި މަގުފުރެދުނު މީހުންނަށް ނުވަތަ شيطان ނުންނަށް ނަރަކަ ފެއްދުކުރެވޭނެއެވެ.

(٩٢) އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަމުންގެންދިޔަ ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟.

(٩٣) އެއީ الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗެވެ. އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްޔެހެއްޔެވެ؟. (الله ގެ عذاب ން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭތޯއެވެ؟.) ނުވަތަ އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس އަށް نصر ލިބޭތޯއެވެ؟

(٩٤) އެތަކެތި އެމީހުން (އެބަހީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވުނު ތަކެތި ނުވަތަ مشرك ން އެކަހަލަކަން) މޫނުމަތިން އަޅާލެވޭނެއެވެ. އަދި شيطان ން ވެސް އެތަނަށް އަޅައިލެވޭނެއެވެ.

(٩٥) އަދި إبْليس ގެ އަސްކަރާއި ސިފައިންނާއި މުޅިންމުޅިންވެސް އެތަނަށް އަޅައިލެވޭނެއެވެ.

(٩٦) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: شيطان ންނާއި ބޮޑުތަކާއި އަދި إبليس ގެ ސިފައިންނާއި) މިހުރިހާ މީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެ އަރައިރުންވާ حال ބުނާނެއެވެ.

تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَـٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾

ލަފުޒީ މާނަ

تَٱللَّهِ = اللّه ގަސަމެއް ބުނަމުވެ. ✧ إِن كُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީމުއެވެ. ✧ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ

﴿٩٧﴾ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި. ✧ إِذْ نُسَوِّيكُم = އެއި އަހުރެމެން ކަލޭމެން

ހަމަކުރިހިނދުންނެވެ. ✧ بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ = عَالَم ތަކުގެ ވެރި ربّ އާއި. ✧ وَمَآ أَضَلَّنَآ = އަދި

އަހުރެމެން މަގުނުފުރައްދައެވެ. ✧ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ = مُجرم ން ގެނބުވީ. ✧ فَمَا لَنَا = ފަހެ

އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ✧ مِن شَـٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ = އެއްވެސް شَفَاعة ތެރިއަކު. ✧ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ =

އަދި އެއްވެސް ގާތް އެކުވެރިއަކުވެސް. ✧ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ދުނިޔެއަށް އެނބުރި رُجُوع

ވުމެއް ވާނަމަ. ✧ فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ = އަހުރެމެން مؤمن ންނަކުގައިވާހުށީމުއެވެ. ✧ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ

لَـَٔايَةً ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްވެއެވެ. ✧ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم =

އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވިއެވެ. ✧ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ = مؤمن ންނަކުގައި / ތެދުކުރި މީހުންނަކުގައި. ✧

وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ✧ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން

عزّة ވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✧ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން

ދޮގުކުރިއެވެ. ✧ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ = ފޮނުއްވުނު ބޭކަލުން. رسول ބޭކަލުން. ✧ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް

ވިދާޅުވިހިނދު. ✧ أَخُوهُمْ نُوحٌ = އެމީހުންގެ أخ نوح عليه السّلام ✧ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ = ކަލޭމެން تقوى

ވެރިނުވާނެތޯ؟ / ބިރުވެތިނުވާނެތޯއެވެ؟ ✧ إِنِّى لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންނަށްވާ.

رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ. ✧ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.

وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ = އަދި އަހުރެންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ✧

إجْمَالِي މާނަ

(٩٧) اللّٰه ގަސަމި ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ހުރީ ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٩٨) އެއީ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އާއި އަހުރެމެން ކަލޭމެން ހަމަކުރިހިނދުންނެވެ.

(٩٩) އަދި مجرم ން ފިޔަވާ އަހުރެމެން މަގުންފުރައްދައެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދި ބޮޑެތި ނުބައި ނުލަފާ ބައެކެވެ.)

(١٠٠) ފަހެ އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް شَفَاعة ތެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(١٠١) އަދި އެއްވެސް ގާތް އެކުވެރިއަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(١٠٢) ފަހެ އަހުރެމެންނަކަށް އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް رجوع ވުމެއް ވާނަމަ އަހުރެމެން مؤمن ންކަމުގައި ވާހުށީމެވެ.

(١٠٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ. (އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މައްޗަށް އެ قائم ކުރެއްވި حجّة ތަކާއި قوم ގެމީހުންގެ ޖާހިލުން ދިން جواب އާއި މިކަންކަމުގައި ވިސްނާ ބަޔަކަށް ހުރި عبرة އާއި ނަސޭހަތު دليل ވެއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވެއެވެ. ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(١٠٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުން ހައްދަވާބޮޑުކުރެއްވި ربّ އީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٥) އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުން ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٠٦) އެއީ އެމީހުންގެ أخ نوح عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ.

(١٠٧) ތިމަންކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްވާ أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ.

(١٠٨) ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ ۞ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى ۖ لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾

ލުޣާތު

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަންތަކަށްޓަކައި (އެބަހީ: އަހުރެންގެ رسول ކަން އިއްވުމަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަހުރެން ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް.۞ إِنْ أَجْرِىَ = އަހުރެންގެ ދަރުމަވާ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި رب ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ = އަދި އަހުރެންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ أَنُؤْمِنُ لَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެ ފަރާތަށް إيمان ވާނަމަހެއްޔެވެ؟۞ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ = ކަލޭގެ ތަބާވަނީ ދަށު ނިކަމެތިންނެވެ.۞ قَالَ وَمَا عِلْمِى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އަހުރެންނަކަށް އެނގެއެއް ނުވެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަކަމެއް.۞ إِنْ حِسَابُهُمْ = އެމީހުންގެ حِسَاب ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى = އަހުރެންގެ رب ގެ حضرة އަށްމެނުވީ.۞ لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެކަން إحساس ވެއްޖެނަމައެވެ.۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ = مؤمن ން ދުއްވާ ދުރުކޮށްލާ މީހަކުކަމުގައި.۞ إِنْ أَنَا۠ = އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰنُوحُ = އޭ نوح އެވެ. ކަލޭގެފާނު (ބިރުވެރިކުރުމާ އެއްޗެހި) ހުއްޓާނުލައްވައިފިއްޔާ.۞ لَتَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ = رَجَمُ ކުރެވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رَجَم ކުރެއްވިގެންނެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ، ތިމަގެ ربّ އެވެ.۞ إِنَّ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ قوم ގެ މީހުން.۞ كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކޮށްފިއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި އެކަންތަކުގެމައްޗަށް (އެބަހީ: އަޅުގަނޑު رسول ކަމަށް ކަލޭމެންނަށް އިއްވަވާ تَبْلِيغُ ކުރުއްވުމުގެ މައްޗަށް) އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނޭދެމެވެ. ޝުކުރަކަށް ނޭދެމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ދަރުމަ ހަމައެކަނި عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން ދެއްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: އަޅުގަނޑަށް ދަރުމަދެއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ.)

(١١٠) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١١١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ: قوم ގެ ޒަޢީމި ކަމުދާރިވެގެންވާ މީހުން ދެންނެވިއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވާންވީހެއްތޯ؟ ކަލޭގެފާނަށް تبع ވެވުނީ ދަނީ ހަރުދަނާވީ ދެރަނިކަމެތިންނެވެ. (އެބަހީ: ދެރަނިކަމެތިންނާ އަޅުގަނޑުމެންނާ އެއްވަރު ނުވެވޭނެއެވެ.)

(١١٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: نُوح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަކަމެއް އަޅުގަނޑަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުން ކުރަނީ الله قبول ކުރައްވާ عمل އެއްކަމެއް ނުވަތަ ނޫންކަމެއް އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(١١٣) އެމީހުންގެ حِسَاب އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކުރާ عمل ތަކަށް حساب ކުރައްވައި ޖަޒާދެއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް އެކަން އެނގޭނަމައެވެ.

(١١٤) އަދި إيمان ވެގެންވާމީހުން ފަހަށްލާފައި ދުރުކުރާނޭ މީހަކުކަމުގައި އަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ.

(١١٥) ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْر އަކު ކަމުގައި މެނުވީ އަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އަޅުގަނޑަކީ ހަމައެކަނި عذاب އަކުން ބިރުގަންނަވާ إنْذَار ކުރައްވާ ބޭކަލެކެވެ.)

(١١٦) އެމީހުން يعنى: ކާފިރުންގެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ نوح އެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަވިދާޅުވާ ވާހަކަ ހުއްޓައިނުލެއްވިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ رجم ކުރެވޭނެ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހަކުކަމުގައި ވާނެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رجم ކޮށް މަރައިލާނަމެވެ.

(١١٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ قوم ގެ މީހުން މިއަޅާ ދޮގުކޮށްފިއެވެ.

فَٱفْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَٱفْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ = ކަލާ މިއަޅުގަނޑާއި އެމީހުންނާދެމެދު حكم ކުރައްވާނދޭވެ. ނިޔާކުރައްވާނދޭވެ!۞ فَتْحًا = حكم ކުރުން / ނިޔާކުރުން.۞ وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ = އަދި މިއަޅުގަނޑާއި އަދި މިއަޅުގަނޑާއި އެކުގައިވާމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން.۞ فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.۞ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ = ފުރިފައިވާ ބޯޓުގައި ނަވުގައި.۞ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ = ދެން އޭގެ ފަހުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ = ބާކީ ދެންތިބިމީހުން.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَأَيَةً = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ رحمة ފުޅުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ عَادٌ = عَادُ ގައުމުގެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ = ފޮނުއްވުނު ބޭކަލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞ أَخُوهُمْ هُودٌ = އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام.۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑީ ކަލޭމެންނަށް.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ = أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ وَمَا أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަންތަކާމެދު (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މަސައްކަތް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑު

ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް.۞ إِنْ أَجْرِىَ = އަހުރެންގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٨) ފަހެ މިއަޅުގަނޑާއި އެމީހުންނާދެމެދު حكم އެއްކުރައްވައި ނިޔާއެއްކުރައްވާނދޭވެ! އަދި މިއަޅުގަނޑާއި މިއަޅުގަނޑާއިއެކުގައިވާ مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(١١٩) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ފުރިބާރުވެފައިވާ ނައުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٢٠) ދެން އޭގެފަހުގައި ބާކީވި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: نوح عليه السّلام އާ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ مؤمن ން ނައުގައި ސަލާމަތްކުރެއްވުމާއި ކާފަރުން غرق ކުރެއްވުމައި އެހިންގެވި ކަންކަމުގައި) بيان ވެގެންވާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އޭގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(١٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވިވޮޑިގެންވީ ربّ އެއީ ކަށަވަރުވެގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٣) عَاد ބަޔަކުމީހުން އެމީހުންގާތަށް ފޮނުއްވެވުނު رسول ދޮގުކުރިއެވެ. އެއީ هُوْدُ عليه السّلام އެވެ.

(١٢٤) އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރި ނުވާނޭތޯއެވެ؟ (اللّه އަށް ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟)

(١٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށްޓަކާ أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ.

(١٢٦) ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١٢٧) އަދި އެކަމަށްޓަކައި (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވައި ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވުމުގެ މަސައްކަތަށް) އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. އަހުރެންގެ ދަރުމަ ހަމައެކަނި عالم ތަކު ހެއްދެވިވޮޑިގެންވާ އަޅުކަލޭގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންމެނުވީ ނުވެއެވެ.

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

ބަސްމާނަ

أَتَبْنُونَ = ކަލޭމެން ހަދަނީ ހުއްޓެވެ؟ ހަދަނީއޭވެ.✿ بِكُلِّ رِيعٍ = ކޮންމެ އުސްބިންތަކެއްގައި / ކޮންމެ މަގެއްގައި.✿ ءَايَةً = ބިނާއެއް.✿ تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުޅެނީ. ބޭކާރު ކަންތައްކަން.✿ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ = އަދި ކަލޭމެން ހިއްފަހައްޓަނީ ގަސްދުކޮށްފައެވެ. ނުވަތަ ފެންކޮތަރީތަކުގައި ކަލޭމެން ހަދަނީ ހަދައި ހުއްޓެވެ؟✿ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި މަރުނުވެ) ދެމިތިބޭނޭ ކަމަށް.✿ وَإِذَا بَطَشْتُم = އަދި ކަލޭމެން މީހުންގެއިގާ ޖަހައި عقوبة އެއްދޭންޏާ.✿ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ = ކަލޭމެން ޖަހައި عقوبة ދެނީ جَبَّار ނުބައިމީހުން عقوبة ދޭހާވަރަށް ނުހައްދުންނަށްވެ.✿ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! ބިރުވެތިވާށެވެ!.✿ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.✿ وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް (ދީނުގެން) މަދަދުކުރެއްވި ފަރާތަށް ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!.✿ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަކަމެއްޗިން.✿ أَمَدَّكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުދެއްވިއެވެ.✿ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ = نَعَم ޖަނަވާރުތަކާއި ދަރިންނާއި.✿ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ = އަދި ބަގީޗާތަކާއި ފެންތަކުން.✿ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަމެވެ.✿ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް.✿ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.✿ سَوَاءٌ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ވެއްޖެ ހަމަހަމައެވެ.✿ أَوَعَظْتَ = ކަލޭގެފުޅު އަހުރެމެންނަށް وعظ نصيحة ދެއްވިޔަސް.✿ أَمْ لَمْ تَكُن = ނުވަތަ ކަލޭގެފުޅު ނުވިޔަސް.✿ مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ = وعظ نصيحة ދޭ މީހުންގެތެރެއިން.✿ إِنْ هَٰذَا = މިކަން ނުވެއެވެ. (އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ނުވެއެވެ.)✿ إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾

= އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ޢާދަކަމުގައި ވެއްޖެ.۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވެމެވެ.۞ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

= عذاب ދެވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) (ހޫދުގެ) އުސް ކަންމަތިތަކުގައި ނުވަތަ ކަނޑު މަގުތަކުގައި ކަލޭމެން ކުޅެ ވިއްސާރު ކަނބަލުންކުރަމުން އެސްބިނާއެއް ހަދައިނުވެމެތޯ؟ ހަދައިނުވެމެވެ.

(١٢٩) އަދި ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި މަތިވެރި) ދެމިތިބުމަށްޓަކައި ނުވަތަ މިތަނުގައި ދެމިތިބުމަށްޓަކައި - ބޮޑެތި ކިއްލާތަކާއި ފާރުތަކާއި ގަނޑުވަރުތައް ހަދައިނުވެމެވެ. ބިނާކުރައިނުވެމެވެ.

(١٣٠) އަދި ކަލޭމެން ޙަމަލާދޭ އަދަބުދިނުމުގައި عقوبة އެއްދޭނަމަ ކަލޭމެން އެކަށީގެން ނުބައި جبّار ން ކަމުގައި ހުރެ حقّ ނެތިއެވެ. އަނިޔާވެރިކޮށްގައެވެ.

(١٣١) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންވާށެވެ!

(١٣٢) އަދި ކަލޭމެން ދަންނަ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭތަކެތިން ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރެއްވި ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!

(١٣٣) نعم ސޫވިންނާއި ދަރިންނެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދު ކުރެއްވިއެވެ.

(١٣٤) އަދި ބަގީޗާތަކާއި އާރުތަކުން ކޯރުތަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރެއްވިއެވެ.

(١٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ލިބިދާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

(١٣٦) އެމީހުން يعنى: އެ قوم ގެ ކާފަރުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ވަޢުޡުކޮށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވުމާ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު وعظ އާއި نصيحة ނުދެއްވުމާ ހަމަހަމައެވެ. (އަހުރެމެން إيمان ނުވާހުށީމެވެ.)

(١٣٧) މިއީވާހަކަތަކަކީ ހަމަ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ދޮގުވާހަކަތައް ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

(١٣٨) އަދި އަހުރެމެންނަކީ عذاب ދެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެމެވެ.

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްލިއެވެ.۞ فَأَهْلَكْنَاهُمْ = ފަހެ އަހުރެމެން ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ
އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. (އެ قوم ހަލާކު
ކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ.)۞ لَآيَةً = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ = އަދި
އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ = مؤمن ންނަކުގައި / ތެދުވެރި މީހުންނަކުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ
= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ.۞ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި
رحمة ވެރިވުން ތެދުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ ثَمُودُ = ثَمُود ޤައުމުގެމީހުން ދޮގުކޮށްލިއެވެ.۞
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ = ފޮނުއްވުނު رسول ން / ރަސޫލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞
أَخُوهُمْ صَالِحٌ = އެމީހުންގެ أخ صالح (صالح عليه السّلام)۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ = ކަލޭމެން تقوى
ވެރިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟. / ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންނަށް.۞
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.۞ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى
ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން މިކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން
އަހުރެން ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް أجور އެއް.۞ إِنْ أَجْرِيَ = އަހުރެންގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ = عَالَم ތަކުގެ ربّ ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞ أَتُتْرَكُونَ = ކަލޭމެން
ދޫކޮށްލެވޭނެހެއްޔެވެ؟.۞ فِي مَا هَاهُنَا = މިތާވާ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި (މިދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތަކާ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި) ۞
ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ = އަމާންކަމާއިއެކު. (އެއްވެސް ބިރެއް ނެތި)۞ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ = ބަގީޗާތަކުގައި

ކޯރުތަކުގައި.۞ = وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ = ދަނޑުވަޅާއި ކަދުރު ގަސްތަކުގައި.۞ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (١٤٨) = އޭގެ އޮށް ދޮސްވެ ހަޖާވެފައިވާ. (އޭގެ އިހާގަސް ފަޅާވެފައިވާ)۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٩) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި (އެބަހީ: هود ގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުން އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންނަށް) ދަލީލެއްވެއެވެ. عبرة އެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ. ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އީ عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤١) އަދި ثمود ބަޔައިގެމީހުން ފޮނުއްވުނު ر سول ން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٤٢) އީ އެމީހުންގެ أخ (صَالح ގެފާނު) صالح عليه السّلام - ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟.

(١٤٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.

(١٤٤) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١٤٥) އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމަށް ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވުމުގެ މައްޗަށް) އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ދަރުމަ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٤٦) މިތާ މިދުނިޔޭގައިވާ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި އަމާންކަމާއިއެކު އުޅުމަށް ކަލޭމެން ދޫކޮށްލެވޭނެހެއްޔެވެ؟

(١٤٧) ، (١٤٨) އެތާގެ ބަގީޗާތަކާއި ކޯރުތަކާއި ދަނޑުވަޅާއި އަދި އޭގެ އިހާގަސް ދޮސްވެފައިވާ ކަދުރު ގަސްތަކުގެ ތެރޭގައި (މަޖާސަކަން ދޫކޮށްލައިދެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟)

وَتَنۡحِتُونَ مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتٗا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓاْ أَمۡرَ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا يُصۡلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلۡمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا فَأۡتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٞ لَّهَا شِرۡبٞ وَلَكُمۡ شِرۡبُ يَوۡمٖ مَّعۡلُومٖ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابُ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصۡبَحُواْ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَتَنۡحِتُونَ مِنَ ٱلۡجِبَالِ = އަދި ކަލޭމެން ފަރުބަދަތަކާ ބިންވަޅު ނަގައިގެން ހަދަނީއެވެ. ✿ بُيُوتٗا فَٰرِهِينَ
﴿١٤٩﴾ = ރަނގަޅު މޮޅުގޭގޭ. ✿ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. / ބިރުވެތިވާށެވެ!. ✿
وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!. ✿ وَلَا تُطِيعُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން
ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!. ✿ أَمۡرَ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ﴿١٥١﴾ = ނުބައިކަންތަކުގައި ދުރުވިތިބީރުންގެއަމުރުތައް. ✿ ٱلَّذِينَ =
އެއުރެންނީ. ✿ يُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. ✿ وَلَا يُصۡلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ =
އަދި އެއުރެން إصلاح ނުކުރެއެވެ. ✿ قَالُوٓاْ = އެއުރެން ދެންނެވިއެވެ. ✿ إِنَّمَآ أَنتَ = ކަލޭގެފާނު ވާކަށް
ކަށަވަރީ. ✿ مِنَ ٱلۡمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ = سِحۡر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (مَآ أَنتَ = ކަލޭގެފާނު
ނޫނެވެ. ✿ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا = އަހުރެމެން ފަދަ އާދަމުގެދަރިއަކު ކަލޭގެފާނުވީ. ✿ فَأۡتِ بِـَٔايَةٍ = ފަހެ
ކަލޭގެފާނު مُعۡجِزَة އެއް ނިކަން ގެނެސްދެއްވާށެވެ. ✿ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވަންޏާ. ✿ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ
﴿١٥٤﴾ = ތެދުވެރިންގެތެރެއިން. ✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުވެއްޖެއެވެ. ✿ هَٰذِهِۦ نَاقَةٞ = މިއީ جمل އެކެވެ. ✿
لَّهَا شِرۡبٞ = ބޯނޭ ފެން އެއަށް އެބައޮތެވެ. ✿ وَلَكُمۡ شِرۡبُ يَوۡمٖ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ދުވަހެއްގެ ފެންބޯ
ނަސީބެވެ. ✿ مَّعۡلُومٖ ﴿١٥٥﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ. ✿ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ = އަދި ކަލޭމެން އޭގައި
ނުބައިކަމަކާއިގެން ނުޖެހޭށެވެ. (އެހެން ކުރެއްވިއްޔާ ނުކުރާށެވެ.) ✿ فَيَأۡخُذَكُمۡ = ފަހެ އެހެން ކުރެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން
ގަދައަށް ހިފައިފާނެއެވެ. ✿ عَذَابُ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٥٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب. ✿ فَعَقَرُوهَا
ފަހެ އެއުރެން އެއަށް ގަތުލުކުރިއެވެ. ✿ فَأَصۡبَحُواْ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ = ފަހެ ހިތާމަކުރާ حال އެއުރެން
ފަތިސްވެގެންދިޔައެވެ. (އެއުރެން ހިތާމަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.) ✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٩) އަދި ކަލޭމެން ފަރުބަދަތަށް ކޮނެ ފޫހަރަގައިގެން ރަނގަޅު ގޭގެތައް ހަދަނީއެވެ.

(١٥٠) ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.

(١٥١) އަދި ނުބައިކަންތަކުގައި ޙައްދުފަހަނަޅާ مُسْرِف ންގެ أمر އަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިނުވާށެވެ!.

(١٥٢) މިބައި مُسْرِف ންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި إصلاح ނުކުރާ މީހުންނެވެ.

(١٥٣) އެމީހުން - އެބަހީ: ثمود ބަޔަކުގެ ގައުމުން ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ مخلوق ންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ.

(١٥٤) އަހުރެމެންނާކަހަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މީހެކު ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ (ތިޔަދަންނަވާ ވާހަކަތަކުގައި) ތެދުވެރިބޭކަލަކު ކަމުގައި ވަންޏާ ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިޝާން مُعْجِزَة އެއް ގެނެސްދެއްވާށެވެ. رسول ކަމުގައި ބެލުމަށް އޮތުންނެވެ.

(١٥٥) އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. މިއޮތީ ޖަމަލެކެވެ. (اللّٰه ގެ جمل ދުޅެވެ.) (ބަރުދަ) ފެން އެއްދުވަހު އެޖަމަލަށެވެ. (އެދުވަހު ކަލޭމެން ފެންބޯން ނުކުރާށެވެ!) އަދި ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ އަނެއްދުވަހުގެ ފެން ކަލޭމެންނަށެވެ. (އެދުވަހު އެޖަމަލު ފެން ނުބޯނެއެވެ.)

(١٥٦) އަދި ނުބައިކޮށް ގެއްލުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އެޖަމަލުގައި ނުޖެހޭށެވެ! (ކޮންމެސަބަބަކުން ގޮތަކަށް ނުޖެހޭށެވެ.) އޭރު ގެއްލުމަކަށް އޭނައަށް ދޭކަށް ނުކޮށްފިނަމަ!) ފަހެ އެހެންވެއްޖެނަމަ ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަތުވެދާނެއެވެ.

(١٥٧) ފަހެ އެމީހުން އެޖަމަލު ކަތިލިއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުން ހިތާމަކުރާ حال ފަތިސްވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންނީ ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

މުފްރަދާތު

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ = ފަހެ عَذَاب އެމީހުން ހިފައިގަތީއެވެ. (އެމީހުންނަށް عذاب ޢެރިއްޖެއެވެ.)۞ إِنَّ فِي

ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްގައި ވެއެވެ.۞ لَأَيَةً ۖ = ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ دليل ۞. وَمَا كَانَ

أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ = مؤمن ންކަމުގައި. ތެދުވެރި

މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ އެވެ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

= ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ = لُوْطُ قوم ގެ

މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ = ފޮނުއްވެވި ރަސޫލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް

ވިދާޅުވި ހިނދު.۞ أَخُوهُمْ لُوطٌ = އެމީހުންގެ أخ لوط ގެފާނު (لوط عليه السّلام)۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ =

ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތި ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ

ކަލޭމެންނަށް.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އަކީމެވެ.۞ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه

އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް

ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ

މައްޗަކަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން މިއަހުރެން ސުވާލުނުކުރަމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ ۖ = އުޖޫރައެއް أُجور އެއް.۞ إِنْ أَجْرِيَ

= މިއަހުރެންގެ ޖަޒާއާއި أُجور ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ = عَالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة

ގެ މައްޗަށް މެނުވީ.۞ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ = ފިރިހެނުންގެ ކުރިމަތިން ގޮސްލަވަޅަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟۞ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾

= މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން (عَالَم ތަކުގެ ތެރެއިން)۞ وَتَذَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީއެވެ.۞ مَا خَلَقَ لَكُمْ

رَبُّكُم = ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ހައްދަވައިދެއްވި ތަކެއްޗެވެ.۞ مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ = ކަލޭމެންގެ އަނބީންގެ

ދުރުވިން.۞ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ހިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ.۞ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ = (ގަވާއިދުތަކުގައި) ހައްދުފަހަނަޅާފައިވާ ބައެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٨) ދެން އެމީހުންނަށް عذاب އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ ގަދަފަދަ ބިރުވެރިއެއް زَلْزَلَة އެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: ثمود ބަޔަކުގެ މީހުން رسول އާ صالح عليه السّلام ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމުގައި ކަލާގެފާނުންގެ أمّة ގެ މީހުންނަށް) عِبْرة އާއި نصيحة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ނުވުމުގައި ނުވިއެވެ. ތެދުކުރިމީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٥٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހަމަތަކާބޭކުރުއްވި رب އެއީ ކަސްދޭއަދިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٠) އަދި لُوط قوم ގެ މީހުން ފޮނުއްވުން رَسُول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٦١) އެއީ އެމީހުންގެ أَخ لُوط عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ.؟ ބިރުވެރިނުވާނޭހެއްޔެވެ.؟

(١٦٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.

(١٦٣) ދެން ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.

(١٦٤) އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކަށް - އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަކަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ތިމަންކަލޭގެފާނު އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ عَالم ތަކުގެ ވެރި الله ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٦٥) އަދި މީސްތަކުންކުރެ ފިރިހެނުން ކަލޭމެން ގެންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނާ جماع ވަނީއެވެ. ފިރިހެނުންނާ އެކުވަނީއެވެ.)

(١٦٦) އަދި ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހައްދަވާފައިވާ އަންހެނުންތައް ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީއެވެ. ބޭނުން ނުކުރަނީއެވެ. އަދި ހިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟. ކަލޭމެންނަކީ - ގަވާއިދުތަކުގައި ނުބައިކަންތަކުގައި ހައްދުފަހަނަޅާފައިވާ ބައެކެވެ.

قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّى لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ.✿ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَالُوطُ = އޭ لُوط އެވެ. ކަލޭގެފާނު (މިއަދުގެކަންކަމުން) ހުއްޓިވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ.✿ لَتَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާނެއެވެ.✿ مِنَ الْمُخْرَجِينَ (١٦٧) = (ރަށުން) ނެރެވޭ މީހުންގެ ތެރެއިން.✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.✿ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ عمل އަށް.✿ مِّنَ الْقَالِينَ (١٦٨) = ރުޅިއަރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވަމެވެ.✿ رَبِّ = އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ.✿ نَجِّنِي وَأَهْلِي = ތިމަންނައާއި ތިމަންގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!✿ مِمَّا يَعْمَلُونَ (١٦٩) = އެމީހުންގެ އެ عمل ން.✿ فَنَجَّيْنَاهُ = ފަހެ މިވަރުގަދަ ކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.✿ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (١٧٠) = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެހައި أهْل ވެރިންނަށް.✿ إِلَّا عَجُوزًا = އެންމެ عَجُوزُ ދުވެއް ފިޔަވައި. (ބާކީވި އެންމެ ހުވަފެނެއް ފަދައިން)✿ فِي الْغَابِرِينَ (١٧١) = ބާކީވީ މީހުންގެ ތެރެއިން.✿ ثُمَّ دَمَّرْنَا = ދެން މިވަރުގަދަ ކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.✿ الْآخَرِينَ (١٧٢) = ފަހެ އެހެން މީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިވަރުގަދަ ކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެއްސެވީމެވެ.✿ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ = ވާރޭ ވެހުމެއް.✿ مَطَرًا = ފަހެ އަދި ނުބައިވީއެވެ.✿ فَسَاءَ = މަޠަރު.✿ مَطَرُ الْمُنذَرِينَ (١٧٣) = إنْذَار ދެވުނު މީހުންގެ.✿ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ.✿ لَآيَةً = ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ دليل އެއް.✿ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.✿ مُّؤْمِنِينَ (١٧٤) = مؤمن ންނަކަށް / ތެދުވެރިން.✿ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ.✿ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (١٧٥) = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✿ كَذَّبَ أَصْحَابُ لْئَيْكَةِ = أَيْكَةُ ގެ އެކުވެރިން ދޮގުކުރިއެވެ.✿ الْمُرْسَلِينَ (١٧٦) = ފޮނުއްވެވުނު ރަސޫލުން (رسول ބޭކަލުން).✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٧) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ لوط އެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަދައްކަވާ ވާހަކަ ހުއްޓަވައި ނުލެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނުވާނީ (ރަށުން) ނެރެވިގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ. (އެބަހީ: ރަށުން ނެރެލާފާނެތެވެ.)

(١٦٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ ކަލޯމެންގެ ތިޔަ عمل ތަކަށް ރުޅިއައި މީހުންގެތެރޭގައެވެ.

(١٦٩) އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ތިމަންނާއި ތިމަންގެ أهل ވެރިން އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(١٧٠) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެހައި أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވައި ނަޖާތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٧١) ބާކީވެހުރި މީހުންގެތެރޭގައި ވި އެންމެ عَجُوز އަނބު ފިޔަވައެވެ. (މުސްކުޅި އެންމެ އަންހެނަކު ފިޔަވައެވެ. އެއީ لُوط عليه السّلام ގެ އަނބިކަނބަލުންކަމުގައިވިއެވެ. އެކަމަނާވީ ހަލާކުވި މީހުންގެތެރޭގައެވެ.)

(١٧٢) ދެންފަހެ އަނެއް މީސްތަކުން (އެބަހީ: لُوط عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ފިޔަވައި) ދެންހުރިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(١٧٣) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ހިލަގަނޑު) ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމެވެ. ފަހެ إنْذار ކުރެވުނުމީހުންނަށް ވެހުނު ވާރޭ ނުބައިވެގެންވިއެވެ.

(١٧٤) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: لُوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމުގައި) ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށްވާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٧٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިފާލަނެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ އީ عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧٦) أَيْكَةُ ގެ އަހުލުވެރިން - އެރަށުގެ أهل ވެރިން - އެމީހުންގެތެރެއަށް ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. أَيْكَةُ އަކީ أصل ގައި ބޮޑެތިބޮޑެތި ގަސްގަހާ ބަގީޗާއަށް ކިޔާނަމެކެވެ. އެއީ އެރަށުގެ ނަމެވެ. އެހެންވީމާ شُعَيْبُ عليه السّلام ފޮނުއްވާލެއްވީ ދެބަޔަކަށް ދަޢުވަތުދެއްވުމަށެވެ. އެއީ مَدْيَنُ އާއި أَيْكَة އެވެ. قُرطبي ގެ تفسير ގައި އެވާހަކަ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. واللّه أعلم .

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ ۞ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ = އޭރު شُعَيْبُ عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ.؟ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ. رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ. فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! تقوى ވެރިވާށެވެ!. وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!. وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަކަށް) ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަކުން ނުއެދެމެވެ. مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް أُجور އަކަށް. إِنْ أَجْرِيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ. إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން މެނުވީ. ۞ أَوْفُوا الْكَيْلَ = ކަލޭމެން މިނުން ތަކެއްޗަށް ފުރިހަމަކޮށްދޭށެވެ. وَلَا تَكُونُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!. مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ = އުނިކޮށްދޭމީހުންގެތެރެއިން. وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ = އަދި مِيْزَان ނުން (ތިލަފަތުން) ކަލޭމެން ކިރާށެވެ!. الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ. وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން މީހުންނަށް ގެއްލުންނުދޭށެވެ!. أَشْيَاءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. (އެމީހުންގެ ޙައްޤު). وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރަނިކޮށް ބޮޑުބަދު ނުކުރާށެވެ!. مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ = ފަސާދަކުރާ حال. وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!. وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ = އަދި އިސްވެދިޔަ ޖީލުގެ خلق ތަކުންނާއި. قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. إِنَّمَا أَنْتَ = ކަލޭގެފާނު ވާކަށްނެތީ. مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ = سِحر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٧) އެއީ شُعَيْبُ عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟

(١٧٨) ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.

(١٧٩) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން މިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١٨٠) އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެމައްޗަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް أُجُور އަކަށް މިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނުންގެ أجور ހަމައެކަނި عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٨١) ކަލޭމެން މިނުން ހަމަހަމަކުރާށެވެ! ފުރިހަމަކުރާށެވެ. އަދި އުނިކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!

(١٨٢) އަދި ސީދާވެގެންވާ މިޒާނަކުން (مِيْزَان ން) ކަލޭމެން ވަޒަންކުރާށެވެ!

(١٨٣) އަދި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ތަކެތި މަދުނުކުރާށެވެ! އުނި ނުކުރާށެވެ! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ حال ބުރަބަދުކޮށް ނުބައިކަން ފަސާދަކުރާ މީހުންކަމުގައި ނުވާށެވެ!

(١٨٤) އަދި ކަލޭމެންނާއި އަދި އިސްވެދިޔަ خَلْق ތަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް، (الله އަށް) ބިރުވެތިވާށެވެ!

(١٨٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަށަވަރުން سحر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا = އަހުރެމެންފަދަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ.۞ وَإِن نَّظُنُّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް ހީކުރަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވިރެންގެ ތެރެއިންނޭ ކަމަށެވެ.۞ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ނިކަން ވަޓައިލަދޭށެވެ. ވައްޓައިލަދޭށެވެ!۞ كِسَفًا = އުޑުއޮޅިގަނޑު.۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން.۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ.۞ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ = ތެދުވެރިންގެތެރެއިން.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ رَبِّىٓ أَعْلَمُ = މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ތޯއެވެ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައް.۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ.۞ فَأَخَذَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. / އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ.۞ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ = ހިޔާގަނޑުގެ ދުވަހުގެ عذاب ۞. إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވިއެވެ. އެ عذاب ވިއެވެ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަމުގައި.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَءَايَةً = ކަނޑައެޅި ބާރުންވެގެންވާ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވިއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ފުޅުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ.۞ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ يعنى: އެ قرآن އަކީ.۞ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ ބާވައިލެއްވުމެވެ.۞ نَزَلَ بِهِ = އެއާއިގެން - އެބަހީ: قرآن ގެއިގެން - ފައިބާވަޑައިގަތީ.۞ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ = ވަފާތެރިވެގެންވާ جبريل عليه السّلام އެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٦) އަދި ހަމަ އަހުރެމެންފަދަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް ހީވާގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ވަނީ ދޮގުވިދާޅުވާމީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٨٧) ފަހެ ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވަންޏާ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން އެތިއެތިގަނޑު ނިކަން ވައްޓައިބާލާށެވެ!

(١٨٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަކުރަމުންދާ ކަންތައްތައް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެކަންކަމަށް ޖަޒާދެއްވާހުށްޓެވެ.)

(١٨٩) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެން ހިޔާގަނޑުގެ ދުވަހުގެ عذاب އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ عذاب ވީ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. ހިޔާގަނޑުގެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް عذاب އައި ދުވަހެވެ. އެކަންވީގޮތުގެ ޚަބަރުކަމަށް އެބައެ ބޭކަލުންގެ ސަލަފުން ރިވާކުރައްވައި تفسير الطبرى ގައި އެގޮތަށް نفسير ކުރެއްވިއެވެ. އެބަހުގެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّه تعالى ބޮޑުހޫނުގަނޑެއް ފޮނުއްވިއެވެ. ދެން އެބަހުގެ މީސްތަކުން ފިނިކުރުމަށްޓަކައި އެވިލާގަނޑުގެ ހިޔަލަށް ޖަމާވިއެވެ. އެންމެން އެއްވެ جمع ވުމުން އެއިރުވާއަރައްގައިވާގޮތުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަލިފާނުގެ ވާރޭއެ ވެއްސެވުމެ ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވާގޮތުން އެމީހުންނަށް ގަދަޔާ ފަތަކާއި ބިންހެލުމާއި އައިސް މީސްތަކުން މަރުވިއެވެ. واللّه أعلم - = تفسير الطبرى =

(١٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ނުކަމުގައި ނުވިއެވެ. ތެދުކުރާ މީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٩١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުން ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ ربّ އީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩٢) ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن އަކީ عَالم ތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ ގެ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(١٩٣) އެ قرآن އާއިގެން (اللّه ގެ حضرة ން) ފައިބާވަޑައިގެންނެވީ މާތްވެގެންވާ جِبْريل الأمين އެވެ.

عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا۟ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾

ލުޣަތު

عَلَىٰ قَلْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކަށް.* لِتَكُونَ = އެއީ ކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.* مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ = إِنْذَار ދެއްވާ ބަޔަކުކަމުގައިވުމަށް.* بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ = بيان ވެގެންވާ ޢަރަބިބަހުން.* وَإِنَّهُۥ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن ވެއެވެ.* لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގައި. (އިސްވެދިޔަ ބައެއް ފޮތްތަކުގައި)* أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً = އެމީހުންނަށް ވީނު دليل އަކަށް ނުވިތޯއެވެ؟* أَن يَعْلَمَهُۥ = އެކަން އެނގޭކަމުގައިވުން.* عُلَمَٰٓؤُا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ = بَنِى إِسْرَائِيل ގެ عَالِمُ ންނަށް.* وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ = އަދި މިޤުރުއާން ކަލާނގެ އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް.* عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ = عرب ނޫންބަޔެއްގެ މައްޗަށް. عَجَمِى އެއްގެ މައްޗަށް.* فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم = ދެން އޭނާ އެ قرآن އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދިންނަމަ.* مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ = އެމީހުން (يعنى: مكّة ގެ مشرك ން) އެކަލާނގެ إيمان ނުވިހެވެ. ތެދު ނުކުރިހެވެ.* كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ = މިގޮތަށް ކަލާނގެ އެކަން ވައްދައިވީ (إيمان ނުވުން ވައްދައިވީ) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައެވެ.* فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ = ކުށްވެރި ނުބައި مجرم ންގެ ހިތްތަކުގައެވެ.* لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެކަލާނގެ إيمان ނުވާނެތެވެ.* حَتَّىٰ يَرَوُا۟ = އެމީހުން ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ފެންނަންދެން.* ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب * فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކުއްލިއަކަށް (އެ عذاب) ހަމަކުއްލިއަކަށް އަންނާނެއެވެ.* وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެމުންދާ.* فَيَقُولُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.* هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ = އަހުރެމެން ލަސްކޮށްދެވޭނެ ބަޔަކު ތޯއެވެ؟* أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ = އެމީހުން ވީ ތިމަންކަލާނގެ عذاب އަވަސްކުރަން އެދެނީހެއްޔެވެ؟*

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅަށް އެއްޗެއް ގެންނެވީ إنذار ކުރައްވާ ބޭކަލުންގެތެރޭގައިން ކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٩٥) އެއީ بيان ވާ ސާފުވެގެންވާ عرب ބަހުންނެވެ.

(١٩٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ބައެއް سَمَاوِي ފޮތްތަކުގައި ވެސް قرآن ގެ خبر ތިއްބެވެ.

(١٩٧) އަދިވެސް بَنِي إسرائيلން ގެ عَالِم ންނަށް އެފޮތުގެ خبر ތިބި އެނގޭކަން އެއީ އެމީހުންނަށް يعنى: قرآن ޙަގު
إنكار ކުރާ މީހުންނަށް دليل ހެކެއް ނުވެއެވެތޯ؟ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ދިރިއުޅުނުގައި އުޅުނު عالم ންނަށް އެފޮތުގެ خبر ތިބި އެނގޭކަމީ އެއީ ތެދުކަމުގެ دليل އެކެވެ.)

(١٩٨)، (١٩٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް عرب ބަހުން ފިޔަވައި ޢަޖަމީ ބަހަކުން ބާވައިލެއްވީނަމަ ދެން
އެފޮތް އެމީހުންގެ މައްޗަށް (ޢަރަބިން ނޫން މީހަކު) އެފޮތް ކިޔައިދިނުނަމަވެސް އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ނުވީހެވެ.

(٢٠٠) ހަމައެފަދައިން مجرم ންގެ ހިތްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (إيمان ނުވުން) ވައްދަވައި ހަރުކަށިކޮށްލެއްވީ
އެވެ.

(٢٠١) އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ފެންނަންދެން އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ނުވާނެއެވެ.

(٢٠٢) އެމީހުންނަށް އެ عذاب އަންނާނީ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ. އެމީހުންނަށް إحساس ވެސްވުމަކާއި ނުލައެވެ.

(٢٠٣) ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެބަހީ: قرآن އަށް إنكار ކުރި މީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ލަސްކުރެވިދާނެ
ތޯއެވެ؟ މުހުލަތު ދެވިދާނެތޯއެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެން ދިރިއުޅުމަށް އަނބުރާ ގޮސް عمل ކުރުމަށް ފުރުޞަތު ދެވިދާނެތޯއެވެ؟)

(٢٠٤) އެމީހުން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެދިހުންނަނީތޯއެވެ؟ (އެމީހުން އެދެނީ ބަލާށެވެ
ބުނެގެންނެވެ.)

أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾

ތަރުޖަމާ

أَفَرَءَيْتَ = ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގެން ބައްލަވާށެވެ!. / خبر ދީބައްލަވާށެވެ!.۞ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ = މިދަންނަވާލެވުނުގޮތަށް އެމީހުންނަށް އަހަރުތަކެއް ދުނިޔޭގެ އުފާވެރިކަމުން ފުރިހަމަކޮށްދިނަސް.۞ ثُمَّ جَآءَهُم = ދެން އެމީހުންނަށް އައިސްފިއްޔާ ۞ مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ = އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު އެއްޗެ (އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު عذاب)۞ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްދައިނުދެއްވާނެއެވެ. / އެމީހުންނަށް ފުއްދައިދޭ ނުފޫޒެއް ނުލިބޭނެއެވެ.۞ مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ = އެމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމާއެކު ދުނިޔެދިނުމަށް.۞ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ = އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކު ނުކުރައްވަމެވެ.۞ إِلَّا لَهَا = އެއްވެސް ރަށެއް.۞ مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ = އެރަށަކަށް ނުބައި ކަމުގެ ބިރުދައްކާ إنذار ދެއްވާ رسول / ބޮޑުބޮޑު ބަޔަކު ފޮނުއްވައިގެން ނޫނީ.۞ ذِكْرَىٰ = އެއީ ހަނދާންކޮށްދިނުމަށެވެ.۞ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިވެވޭތޯ ބަލާތަނުގައި ކަލޭގެފާނު ... / އަދި އެ ޝައިޠާނުން. = وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ = އަދި އެ ޝައިޠާނުން - އެބަހީ: قرآن ގެނައީ ނޫނެވެ.۞ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ = ޝައިޠާނުންނެއް.۞ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ = އަދި އެއީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.۞ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ = އަދި އެއީ އެމީހުންނަށް ކުރެވޭ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ عَنِ ٱلسَّمْعِ = އެހުމުން. (އެބަހީ خبر އެހުމުން)۞ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ދުރުކުރެވިގެންވާ ބަޔެކެވެ.۞ فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އާއިއެކު ގޮވާ دعاء ނުކުރައްވާށެވެ!.۞ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް.۞ فَتَكُونَ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެ ނަމަ ކަލޭގެފާނު ވާނެތެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ = عذاب ދެއްވޭ މީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَأَنذِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު إنذار ދެއްވާށެވެ!.۞ عَشِيرَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ޢާއިލީ ގާތްމީހުންނަށް.۞ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ = ގާތްތިމާގެ ކަމުގައިވާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠٥) ކަލޭގެފާނު ނިކަން خبر ދެއްވައިބައްލަވާށެވެ. މިމުޝްރިކުންގެ އެމީހުންނަށް އެތައް އަހަރުތަކެއްގެ އަރާމާއި މުއްދަތު ދިންނަމަވެސް

(٢٠٦) ދެން އޭގެފަހުގައި އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ عذاب އެމީހުންނަށް އައިސްފިއަވެސް

(٢٠٧) އެދުވަސް މުއްދަތުގައި ދިރިއުޅުމުން އެއްވެސްކަމެއް އެމީހުންނަށް ނުފޫދޭނެއެވެ. (އެމީހުންގެ شرك ނާ ދުރުވެ توبة ނުވާނެއެވެ.) އެހެންވީ އެމީހުންގެ عذاب ވެސް ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٢٠٨) އަދި މިމުޝްރިކުންގެ އެއްވެސް ރަށަކަށް إنذار ކުރައްވާނޭ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވާފައިވުމެއް ނެތި އެރަށެއް ހަލާކު ނުކުރައްވަމެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ރަށެއްވެސް މިމުޝްރިކުންގެ ހަލާކުކުރައްވައި އެރަށަކަށް رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައި އެމީހުންނަށް إنذار ކުރައްވަމުން ގޮސް އެމީހުން إيمان ނުވީމައެވެ.

(٢٠٩) އެއީ އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަކަށެވެ. އަދި މިމުޝްރިކުންގެ އަނިޔާވެރިވެވޭގޮތަށް ހަލާކުކުރައްވައި ނުވެމެވެ.

(٢١٠) އަދި އެ قرآن ގާއިމުން (އުޑުން ބިމަށް) ގެނެސް ޝައިޠާނުންނެއް ނޫނެވެ.

(٢١١) އަދި އެއީ އެމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުންނަށް ކުރެވޭނެކަމެއްވެސް ނޫނެވެ.

(٢١٢) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ (އުޑުގެ خبر ތަށް އަޑުއެހުން) މަނާކުރެވިގެންވާ ދުރުކުރެވިގެންނެވެ. (އެހެންވީމާ އެ قرآن ގާއިމުން އެމީހުން ގެނެސްދޭނެ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟.)

(٢١٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނު اللّه ގާއިމުގައި އެހެން إله އަކަށް ގޮވާ دعاء ނުކުރައްވާށެވެ.! އެހެން ހެއްދެވިއްޔާމަ عذاب ލިބިގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(٢١٤) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ!

وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٢٢٢﴾ يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ وَأَكۡثَرُهُمۡ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

މުފްރަދާތު

وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ފިޔަވަޅު ތިރިކޮށްދެއްވާށެވެ. (އެބަހީ ލޯބިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.)❁ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ = ކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީހަކާ.❁ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ = مؤمن ންގެތެރެއިން. ❁ فَإِنۡ عَصَوۡكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ.❁ فَقُلۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِنِّي بَرِيٓءٞ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަކަލޭގެފާނު ވަކި ބަރީއަވެގެންނެވެ.❁ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކުން.❁ وَتَوَكَّلۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ!. (އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ!.) عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ = عزّة ވަންތަ، رحمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށެވެ.❁ ٱلَّذِي يَرَىٰكَ = އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާހިނދު.❁ وَتَقَلُّبَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު نَقْلُ ވެވަޑައިގަތުމާއި.❁ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ = سَجِدَة ކުރާމީހުންގެ ތެރޭގައި.❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ = މިމަންޏަކު ކަލޭމެންނަށް خبر ދެންނެވުމެވެ؟❁ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ = ކާކުގެ މައްޗަށް شيطان ކުރިއަރައިގެ.❁ تَنَزَّلُ = އެތުރިގެން ފައިބައެވެ.❁ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ = ދޮގުހަދައިން ގިނަ ކުށްވެރި މީހެއްގެ މައްޗަށެވެ.❁ أَثِيمٖ ﴿٢٢٢﴾ = ދޮގުހަދައިން ފާފަވެރިޔާ.❁ يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ = އެތުރުވެން އަޑު އަހާލައެވެ. (އެބަހީ ފަޅުން ވަގަށް އަހާ خبر كَهِيْن ންނަށް ދެނިޔައެވެ.)❁ وَأَكۡثَرُهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކު. (އެ كهين ންގެ ގިނަބަޔަކު)❁ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ = ދޮގުވެރިންނެވެ. (ނޫނީ އެމީހުންގެ ބޮޑުބަޔަކު ދޮގެވެ.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١٥) އަދި مؤمن ންނުގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވާ މީހަކަށްވިޔަސް އޯގާތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.

(٢١٦) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައި ކަލޭމެންނުގެ ކަންތަކުން މުޅިން ބަރީއަވެގެންނެވެ.

(٢١٧) އަދި عزّة ވަންތަ ގިނަގިނައިން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ!. (އެފަރާތަށް އިތުބާރު ކުރައްވައި ކަންތައްތައް އެފަރާތައި حوال ކުރައްވާށެވެ!.)

(٢١٨) އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނު (ނަމާދުކުރުމަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާހިނދު ދެކެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٩) އަދި ކަލޭގެފާނު رُكوع ކުރައްވާ سجدة ކުރައްވާއިރުވެސް އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٢٠) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢١) އެމީހުންގެ މައްޗަށް شيطان ން ފައިބާ މީހެއްގެ خبر ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ދެއްވަންހެއްޔެވެ؟

(٢٢٢) އެއުރެން ފައިބަނީ ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ އަދި ފާފަވެރިންގެ މައްޗަށެވެ.

(٢٢٣) އެއުރެން (އަޑުއަހާ خبر ތައް) ކަހިނުންނަށް ބުނެދެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ يعنى: ކަހިނުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ދޮގުވެރިންނެވެ. އެމީހުންގެ ގިނަބަސްތަކީ ދޮގެވެ.

وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِى كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱنتَصَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَٱلشُّعَرَآءُ = އަދި ޝާޢިރުން. (ޝާޢިރުންނެވެ.)۞ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ = އެމީހުންނާއި غاوِي ވެރިން تَبَعَ ވެއެވެ. (غاوِي އަކީ شيطانُ އެވެ. ނުވަތަ މަގުފުރެދުނު ނުބައިމީހުންނެވެ.)۞ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ = ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަނަވަރުން އެމީހުން.۞ فِى كُلِّ وَادٍ = ކޮންމެ وَادِي އެއްގައި.۞ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ = ވަލްހަން ދުއްވެ. / ހިނގައިގަނެއެވެ.۞ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ = އަދި ހަމަކަނަވަރުން އެމީހުން، ބުނެއެވެ. / ބުނާނެއެވެ.۞ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ = އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތައް.۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނާއި.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذِكر ކުރި، ހަނދާންކުރި.۞ وَٱنتَصَرُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބި.۞ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ލިބުނުހުރެ.۞ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ނިކަން އެނގޭނެއެވެ.۞ أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾ = އެމީހުން ރުޖޫޢުވާނޭ ތަނެއް ކޮންތަނެއްކަން / އެމީހުން ރުޖޫޢުވާނޭ ތަން ކޮންތަނެއްކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٤) އަދި شاعر ން އެބަހީ: ޝާޢިރުން ތަބާވަނީއެވެ. އެމީހުންނާއި غاوِى މީހުން تبع ވެއެވެ. (غاوى އަކީ شيطان އެވެ. ނުވަތަ މަގުފުރެއްދި ކަސްދު މީހުނެވެ. آدم ގެދަރިކޮޅުގެ ޖިންނިކޮޅުގެ ހަމަހަމައެވެ.)

(٢٢٥) އަދި އެމީހުން ކޮންމެ وادى އެއްގައިވެސް ހިނގާ އަދި ފިލާހަދާތަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭތޯއި ނުދެކެނީބާވައެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކޮންމެ ފަންނެއްގައިވެސް ގޮސްތަށް ހިނގައެވެ.)

(٢٢٦) އަދި އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

(٢٢٧) އެމީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން صالح ކަން އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذِكر ކަން الله ހަނދާންކުރާމީހުން ފިޔަވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމަށްފަހު نصر ލިބުނު މީހުން ފިޔަވައެވެ. (އެއީ: مؤمن ންގެ ތެރޭގައި ތިބި ޝާޢިރުންނެވެ. حسَّان بن ثابت ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭފުޅުންނަކީ ޝިޢުރުގެ ވަސީލަތުން نصر ލިބުނުމީހުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަކީ ނުވަތަ مشرك ންނަކީ ކޮންތަނަކަށް އެނބުރި ދާނޭ ކަމެއް ކޮންތަނަކަށްކަން ނިކަންހުރެ އެނގިގެންދާނެއެވެ. (އެތަނަކީ އެއީ ނަރަކައެވެ. والله أعلم)

النّمل سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة النمل　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩٣)

طسٓ ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ وَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

ތަފްސީރު

طسٓ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދަންނަވީ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ = އެއީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ. (ނުވަތަ މިއީ ހަމަކަށަވަރުން قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)۞ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ = އަދި بَيان ވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.۞ هُدًى وَبُشْرَىٰ = އެއީ ތެދުމަގުދެއްކެވުމެއް އަދި بَشارة އެއްކަމެވެ.۞ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ = مؤمن ންނަށް.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ / ނުވަތަ އެމީހުން.۞ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ.۞ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ޒަކާތް ދޭމީހުންނެވެ.۞ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ކަށަވަރުވެގެން އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް.۞ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުން يقين ކުރެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާމީހުން.۞ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް.۞ زَيَّنَّا لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީމެވެ.۞ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް.۞ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދުޅުހެޔޮކަމުގައި ހިތަހާލެވެ. އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަށަވަރުވެގެން އެމީހުން. (ދަންނަވާލެވެ.)۞ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ = އެމީހުންނަށްވެއެވެ ހަޑި ނުބައި عذاب އެވެ. (عذاب ގެ ނުބައިކަމެވެ.)۞ وَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ދުވަހުގައި އެމީހުން. (ދަންނަވާލެވެ.)۞ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ = އެމީހުން އެއީ އެންމެގެއްލުން ގެއްލި ހުރިމީހުންނެވެ.۞ وَإِنَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު.۞ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން قرآن ދެއްވެނީ (ދަސްކުރައްވާލައްވާ އަންގަވައިދެއްވެނީ)۞ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾ = حكمة ވެރި އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. (އެއީ الله އެވެ.)۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) طسٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. إبن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާގޮތުގައި އެއީ ހުވައެކެވެ. والله أعلم . ހަމަކަށަވަރުން މިއީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٢) އެއީ مؤمن ންނަށްވާ ތެދުމަގުދައްކައި އަދި بَشَارة ދޭކަމެވެ. އުފާވެރި خبر ދޭކަމެވެ.

(٣) މިފަދަ مؤمن ންނަކީ އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ އަދި ޒަކާތްދޭމީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة އަންނާނެކަމަށް އެމީހުން يقين ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން އެދުވަސް ތެދުނުކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ (އެންމެހައި) عمل ތަކެއް އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީމުއެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެކަމުގައި ދުވުނުއެރިގައި ތިބެއެވެ. އަނދިރިވެގެންވެއެވެ. ހިތް އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.

(٥) އެމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ނުބައި عذاب އެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި އެންމެބޮޑަށް ގެއްލި ހާނިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގާފަނު قرآن ލިބިވަޑައިގަންނަވަނީ، އެބަހީ: قرآن ދަސްކޮށްދެއްވައި އުނގަންނަވައިދެއްވަނީ حكمة ވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. (އެއީ މާތް الله އެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.)

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِىَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨﴾ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނު!.)۞ لِأَهْلِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ اهل ވެރިންނަށް.۞ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އަލިފާނެއް ދުށީމެވެ.۞ سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ = ނިކަންހުރޭ ތިޔަބައިމީހުންގެގާތަށް އެތަނުން خبر އެގޭއެއްޗެއް އަރުވައިން އަންނަހުށީމެވެ.۞ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަލިފާންކޮޅަކާއިގެން އަންނަހުށީމެވެ.۞ قَبَسٍ = އެއީ ނަގައިގެން ގެންދާ އަލިފާންކޮޅެކެވެ.۞ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ހޫނުލުމަށްޓަކައެވެ.۞ فَلَمَّا جَآءَهَا = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ نُودِىَ = ނިދާއެއްވުނެވެ. (ގޮވާލެއްވުނެވެ.)۞ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ = ހަމަކަށަވަރުން އަލިފާނުގެ (نُورُ ގެ) ތެރޭގައި بَرَكَاة ލެއްވެވުނު ބޭކަލަކަށް ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އޭގެ ވަށައިގެންވާ ބައިމީހުންނަށް (ބަރަކާތް ލެއްވެވުނެވެ. އެއީ ملائكة ބޭކަލުންނާއި موسى عليه السّلام އެވެ.)۞ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ހުސް طاهِرُ ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨﴾ = އެއީ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ = އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ نور އަކީ) ތިމަން الله އެވެ.)۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ = عزّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އަދި حكمة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَلْقِ عَصَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮޅު އެއްލާލައްވާށެވެ.۞ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ = ދެންފަހެ އެއީ حركاة ކުރަމުން އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ كَأَنَّهَا جَآنٌّ = އެއީ ކަންފަތަކަށްހެއްޔެވެ؟. އެއީ ބޮޑުހަރުފަތެއް ފަދައެވެ.۞ وَلَّىٰ مُدْبِرًا = (އެކަލޭގެފާނު) ފުރަގަސްދެއްވާ އަނބުރާލައިގެން ދިޔައެވެ.۞ وَلَمْ يُعَقِّبْ = އަދި ހުންނެވީކަން رجوع ވެވަޑައި ނުގެންނެވިއެވެ.۞ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.) އޭ موسى އެވެ. ބިރު ނުގަންނަވައިދެއްވާށެވެ.۞

إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ބިރުނުގަންނާނެއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلُونَ ⑩

= ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުން. / رسول ބޭކަލުން.۞

إجمالي މާނަ

(٧) موسى عليه السّلام ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއިރު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނަށް އަލިފާނެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އެތަނުން خبر އެއް ނުވަތަ އަލިފާންކޮޅެއް ހިފައިގެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އަހުރެން އަންނާނަމެވެ. (ކަލޭމެން ހޫނު ލިބުމަށެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ހޫނުކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއިޝާރާތްކޮށްވަނީ ސަފަރެއްގައި موسى ގެފާނު ކަލޭގެފާނުން أهل ވެރިންނާއިގެން مَدْيَنُ ދަތުރުކުރައްވައި مصر އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ކުރެއްވި ދަތުރުކުރެއްވުމެވެ. އެއީ ހިނގާބިނު ތަނެކެވެ. ހިތިހުރުމަށް އަލިފާންކޮޅެއް ބޭނުންވެވަޑައިގެންފައެވެ.

(٨) ދެންފަހު ކަލޭގެފާނު އެއަލިފާނާއި ހަމައަށް (ނުވަތަ އެއަލިކަމާއި ހަމައަށް) ވަޑައިގެންނެވުމުން ކަލޭގެފާނަށް ނިދާ އިއްވެވުނެވެ. (ގޮވައިލައްވެވުނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަލިފާނުގައި - ނުވަތަ އަލިކަމުގައިވާ ކަލާނގެ بَرَكاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއަލިކަމުގެ ވަށައިގެންވާ ބައެކުވެސް بركاة ލިބިގެންވެއެވެ. (އެއީ ملائكة ބޭކަލުންނާއި موسى ގެފާނެވެ.) އަދި اللّه ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. - އެއީ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٩) އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މި نور އަކީ މިއަލިކަމަކީ (ނުވަތަ މި އަލިފާނަކީ) ތިމަން اللّه އެވެ. އެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިދެއާޔަތުގެ تفسير ގައި ދަންނަބޭކަލުން ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މިތާ މިވަނީ އޭގެތެރެއިން އެއްގޮތެވެ. واللّه أعلم بالصّواب

(١٠) (އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތިޔާ އެއްލައްވާށެވެ! (ދެން ކަލޭގެފާނު އެއަސާތިޔާ އެއްލެވުމުން އަސާތިޔާ ހަރުކަށިކަމާއެކު حركاة ކުރަމުން ދިޔައެވެ.) ފަހެ އެއީ ކޮންކަމެއްކަމަށް ހީވެއެވެ؟ އެއީ جانّ އެއް ކަހަލައެވެ. އެއީ ހަރުކަށި ގޮތަކަށެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ފުރަގަސްދެއްވާ ދުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ފަހަތަށް ނުޖެއްސެވިއެވެ. (اللّه وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި رسول ބޭކަލުން ބިރުނުގަންނަވާނެއެވެ.

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ فِي تِسْعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِلَّا مَن ظَلَمَ = އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހަކު ފިޔަވާ.۞ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا = ދެން އެމީހަކު އެއަނިޔާވެރިކަން ހެޔޮކަމަކަށް ބަދަލުކޮށްފި.۞ بَعْدَ سُوٓءٍ = ނުބައިކަމަކަށް ފަހު.۞ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަކޮށްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَدْخِلْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ވައްދަވާށެވެ.۞ فِي جَيْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ޖީބަށް. (ކަމިސްޕުޅުގެ ގޮޅިއަށް)۞ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = (އެއަތްޕުޅު ނުކުމެވާނެއެވެ) އެއަތްޕުޅު ހުދުވެގެންވާ حال ނިކުންނާނެއެވެ.۞ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ = އެއްވެސް ނުބައިކަމެއްނުލައި / އެއްވެސް ބަލިކަމަކާނުލައި.۞ فِي تِسْعِ ءَايَٰتٍ = ނުވަ مُعْجِزَة ގެތެރެއިން. (މިއީ ނުވަ معجزة ގެތެރެއިން އެއްމުޢުޖިޒާއެވެ.)۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ = فرعون އާއި އޭނާގެ قوم އަށް ފޮނުއްވިގެންނެވެ!۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވިއެވެ.۞ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކަށް.۞ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެގާތަށް އައިހިނދުން.۞ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً = ފެނިގެންވާ ގޮތުގައި މިވަންތަކަލާނގެ دليل ތަކާއި حجّة ތައް.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ = މިއީ بيان ވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.۞ وَجَحَدُوا۟ بِهَا = އެމީހުން އެތަކެތި ދެކޮޅުހެދިއެވެ / ދޮގުކުރިއެވެ.۞ وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް (އެއީ ތެދުކަން) يقين ވިއެވެ.۞ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ = (އެމީހުން ދެކޮޅުހެދީ ކިބުރުވެރި) އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުންނެވެ.۞ فَٱنظُرْ = ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. (ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.۞ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ނިމުން / އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހަކު ގެންނެވުމެވެ. (އެބަހީ: އަނިޔާވެރިންނަށް ބިރުވެރިކަންވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހަކު އެކަލު ނުބައިކަމަކަށްފަހު އެކަން ހެޔޮކަމަކުން ބަދަލުކޮށްފިއްޔާ (އެބަހީ: توبة ވެގެން ހެޔޮ عمل ކޮށްފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މީގެ މުރާދަކީ އެމީހަކަށް ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާނެކަމެވެ.)

(١٢) އަދި ކަލާގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ކަލާގެފާނުގެ ޖީބަށް (ކަމީހުގެ ގޮޅަށް) ވައްދަވާށެވެ. ދެން އެއަތްޕުޅު ނެރުއްވާއިރު އެއަތްޕުޅު ނިކުންނާނީ ހުދުކަލުންނެވެ. އަލިކަލުންނެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބައްޔެއް އަދި އެއްވެސް ނުބައެއްގެ ސަބަބަކުން ނޫނެވެ. އެއީ فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ قوم އަށް (رسول ކަމާއިގެން ކަލާގެފާނު ފޮނުއްވާއިރު) ދެއްވާ ނުވަ مُعْجِزَة ގެތެރެއިންވާ އެއްކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ (فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ قومގެމީހުންވީ) فَاسِقُ ބައެކު ކަމުގައެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންނުން ނުކުތުގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.)

(١٣) ދެން އެމީހުންގެ ގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ އަދި موسى عليه السّلام ގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ) دليل ތަކާއި حُجَّة ތައް (معجزة ތައް،) ފެނިގެން بَيان ވެގެން އައިހިނދުން އެމީހުން ބުނީ އެއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحر އެއްކަމުގައެވެ.

(١٤) އަދި އެއީ ހަމަ (الله ގެ حضرة ންވާ حقّ ކަން) އެމީހުންނަށް يقين ވިއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުގެ ސަބަބުން އެބަކަކީ ދޮގުކަން إنكار ކޮށްފިއެވެ. ދެކޮޅުހެދިއެވެ. އަދި ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ނިމުމާއި ފަހުކޮޅުވެގެންދިޔައީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟ އެއީ ހަލާކާއި ގެއްލުމެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ عِلْمًا ۖ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيْمَـٰنُ دَاوُۥدَ ۖ وَقَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَـٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا۟ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ ٱدْخُلُوا۟ مَسَـٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَـٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. ❁ دَاوُدَ وَسُلَيْمَـٰنَ عِلْمًا ۖ = (سَلام ލެއްވި) دَاوُد ގެފާނަށާއި سليمان ގެފާނަށް عِلْمُ. ❁ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ❁ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا = އެކަލާނގެއީ އަހަރެމެން މާތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ގިނަ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ = مؤمن ންގެ ތެރެއިން. ❁ وَوَرِثَ سُلَيْمَـٰنُ دَاوُدَ ۖ = އަދި سليمان ގެފާނު داود ގެފާނުގެ ވާރުތަވެރިޔާ ވެވަޑައިގަތެވެ. ❁ وَقَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ = ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދޫނީގެ ބަސްވިސްނުންތެރިކަން އުނގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ❁ وَأُوتِينَا = އަދި ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދެއްވިއްޖެއެވެ. ❁ مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ = (ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ ތެރެއިން) ބައެއް އެއްޗަކުންބަޔެވެ. ❁ إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ، މިއީއްޔާވީ. ❁ لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ = بَيَان ވެގެންވާ فضل ވެރިކަމެއްކަން يقين އެވެ. ❁ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَـٰنَ جُنُودُهُۥ = އަދި سليمان ގެފާނަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر جمع ކުރެވުނެވެ. ❁ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ = ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންނާއި ދޫނިތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ = އެއުރެން - ނުވަތަ އެބަޔަކު - ވަކި ހިފެހެއްޓިގެންވެއެވެ. ❁ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا = އެއުރެން (އެބަޔާ لشكر) ❁ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ = ހިނިގެ وَادِى އާއި ހަމައަށް. ❁ قَالَتْ نَمْلَةٌ = ހިނިގެއް ބުންޏެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ = އޭ ހިނިގަލާއެވެ. ❁ ٱدْخُلُوا مَسَـٰكِنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަޅުތަކަށް ވަންނާށެވެ. ❁ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَـٰنُ = سليمان ގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން

ފިސްކުރުވިއަ ނުދޭށެވެ.۞ وَجُنُودُهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފައިންނާއި.۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ =

އެއުރެންނަށް (ކަލޭމެންގެ) إحْسَاس ވުމެއް ނުވާ حال ۞.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން سلام ލެއްވި داود ގެފާނަށާއި سلام ލެއްވި سليمان ގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ علم ދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދޫނިފަސްދޫނީއާއި وحشي ޖަނަވާރު ޖިންނި شيطان ގެ ބަސްތަކުން ދެނެވަޑައިގަތުމާއި އަދިވެސް އެތައްކަމެއްގެ علم އެވެ.) އަދި އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ مؤمن އަޅުތަކުންގެ އެތައްބައެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންބޭކަލުން މާތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) އަދި سليمان ގެފާނު داود ގެފާނުގެ ވާރުތަކުރެއްވިއެވެ. އަދި سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދޫނިފަސްދޫނީގެ ބަސްތަކުން އުނގަންނައި ދެއްވިއްޖެއެވެ. (އަދި ހުރިހާކަމަކުގެ ބައިން) ޙިއްސާކަމެއް ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދެއްވިއްޖެއެވެ. الله ދެއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމެއްކަން يقين އެވެ. (އެކަމަކީ ކުރީގެ نبي ކަލުންނާއި رسول ކަލުންނާއި ވިޔަކަން ވެއެވެ.)

(١٧) އަދި جنّ އިންސާނުންނާއި އަދި ދޫނިފަސްދޫނިން އެކުލެވިފައިވާ سليمان عليه السّلام ގެ لشكر އެއްކުރެވުނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ لشكر އެއްކުރައްވައި جمع ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ لشكر ގެ އެންމެ ކުރީގައިވާ ބައެއް އެންމެ ފަހުގައިވާ ބައިވެރިއާ ގުޅުވައިލެވުނެވެ.

(١٨) (ދަތުރުގައި سليمان عليه السّلام އާއި لشكر ފައިގައިން ދަތުރުފުޅު ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި وَادِيْ النَّمْل (ހިނިގަނޑުވަދި) އަށް ވިއްޔާ ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން އެތަނުން ހިނިގެއް (އެހެން ހިނިތަކަށް) ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެން އޭގެ ގެތަކަށް ވަންނާށެވެ. އަދި سليمان ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر އެބޭކަލުންނަށް إحساس ވުމެއްނުވެފައި އެބޭކަލުންގެ (ފައިމަތިން) ކަލޭމެން ފިސްވެދާނެތީއެވެ.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

ތަފްސީރު

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު ހިނިތުރުވެވާ حال ގައި ހަރަކާތަން ހިނިތުންވެވަޑައިގަތެވެ.۞ مِّن قَوْلِهَا = އޭނާގެ ބަހުގެ އަޑުއަހައިގެން.۞ وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލާނގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް إِلْهَام ކުރެއްވުން ދެއްވާނދޭވެ!. އަންގަވައިދެއްވާނދޭވެ!.۞ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އަށް شكر ކުރުމަށްޓަކައި.۞ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ = އެ نعمة ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ދެއްވި.۞ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ = އަދި މިއަޅާގެ ބެއްބެމަންނާއި.۞ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا = އަދި މިއަޅާ صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި (އެކަށޭ إِلْهَام ވެސް ދެއްވާނދޭވެ.)۞ تَرْضَاهُ = އެ عمل އެއް ތިބާރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ.۞ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ رحمة ފުޅުން މިއަޅާ ވައްދަވާނދޭވެ!.۞ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾ = ތިބާރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުންގެތެރެއަށް.۞ وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދޫނިތައް ހޯއްދަވައި ބަލާބެއްލެވިއެވެ.۞ فَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ = އަހުރެންނަށް هُدْهُد ދޫނި ނުފެނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾ = ނުވަތަ އޭނާވީ غائب ވީ މީހުންގެތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟۞ لَأُعَذِّبَنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނަމެވެ. އަދަބުދެއްވާނަމެވެ.۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ عذاب އަކުން. (އޭނާގެ ފިޔަތައް ފާގައި އަވީގައި ބާއްވާލުމެވެ.)۞ أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ = ނުވަތަ އަހުރެން އޭނާ ކަތިލާނަމެވެ.۞ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي = ނުވަތަ އޭނާ އަހުރެންގެ ގާތަށް އަންނަންވާނެއެވެ.۞ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ = ބަޔާން ވެގެންވާ عُذْر އަކާއި حُجَّة އަކާއިގެންނެވެ.۞ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ = ފަހެ ދިގު ނޫން އިރުކޮޅަކު އެކަލޭގެފާނު ތިއްބަވައި ހިނގައްޖެއެވެ. (ނުވަތަ އޭނާ އިރުކޮޅަކު ތިބެފައެވެ.)۞ فَقَالَ أَحَطتُ = ދެންނެވި އޭނާ (އަހުރެން

ދަންނަވައިދިނުމެވެ. އަޅުގަނޑަށް އެނގިއްޖެއެވެ.❁ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ = އެއްޗެއް - ނުވަތަ - އެކަމެއް -
ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ އެއްޗެއް - ނުވަތަ ކަމެއް.❁ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ = އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނު
އަރިހަށް މިއައީ سَبَأ ގެ ޚަބަރެއްގެންނެވެ. (يَمَن ކަރައިގެ سَبَأ އިންނެވެ.)❁ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾ = އެނގިކަށަވަރުވާ يقين
ވެގެންވާ خبر އަކާއިގެންނެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) ދެން އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان އެހިނި އުފާވެރިކަމުން އައްސަވާފައި ހިނިހުނަރު ކުރައްވައި ހިނިތުންވު
ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށާއި އަދި މިއަޅާގެ
ބަފައިކަލުންގެމައްޗަށް ލެއްވި رحمة އާއި نعمة އަށް شكر ކުރުމަށް މިއަޅާއަށް إِلْهَام ކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި
އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާފަދަ صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައިވެސް މިއަޅާއަށް إِلْهَام ކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި
އިބަރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންގެތެރެއަށް މިއަޅާ ވައްދަވާނދޭވެ!

(٢٠) އަދި سليمان عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر ގެ ހުރިހާ ދޫނިތަކަށް ބަލައިލެއްވިއެވެ. އަދި ދެން
ވިދާޅުވިއެވެ. هُدْ هُدْ ދޫނި (ހުދުހުދު ދޫނި) އަޅުގަނޑަށް ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އެދޫނި غائب ވީ
މީހުންގެތެރޭގައިވީބާވައެވެ؟

(٢١) އެދޫނި بَيَان ވެ ދަލީލުވެގެންވާ عُذر އަކާއިގެން ނުވަތަ حجّة އަކާއިގެން އަޅުގަނޑާ ހަމައަށް ނައިސްފިއްޔާ
ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އެދޫނިޔަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ދެއްވާނަމެވެ. ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އޭނާ
ކަތިލާނަމެވެ!

• ދޫނިޔަކަށްވާތީ އަދަބަކީ عقوبة އަކީ ވަރުގަދަ ބޮޑުވެރި އަދަބެއް ބޭއްވުންކަމުގައިވެއެވެ. سليمان عليه السّلام
އެދޫނި ހޯދަވަން ޖެހުނު ސަބަބަކާއިމެދު تفسير علم ވެރިންގެ މެދުގައިވާ އެންމެ ހަރުދަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަޅުގެ
لشكر ށް ފެންހޯދުމަށް ފެނުވި ހިސާބެއް ބައްލަވާފައިވާކަމަށް هُدْ هُدْ ހޯދަވާފައެވެ. އެތަނަކީ މާކުރި އެދުރިގެއް
ފެންހުރި ހިސާބެއް ހޯދަވައި އެކަލޭގެ معلومات ދީ އެއްޗެއްކަމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم .

(٢٢) ދެން سليمان عليه السّلام އެދޫނީގެ ވާހަކަލެއްވުމުގަނޑު ކުރިއަށް ގޮސްވީއިރުވުމެވެ. ނުވަތަ ދޫނި
ނައިސް ކުރިއަށް ގޮސްވުމެވެ. މިދެކޮޅުގެ ترجمة ވެއެވެ. ދެން އެދޫނި އައިސް ދަންނަވި (އޭ سليمان
ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ معلومات އެއް އަޅުގަނޑަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އަޅުގަނޑު
ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މިއައީ يَمَن ކަރައިގެ سَبَأ އިންނެވެ. އެތަނުން އެނގިކަށަވަރުވެގެންވާ يقين خبر
އަކާއިގެންނެވެ.

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةً تَمۡلِكُهُمۡ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٖ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٞ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةً = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަންހެނަކު ފެނިފީމެވެ.۞ تَمۡلِكُهُمۡ = އެމީހުން ملك ކުރައްވާތީ (އެމީހުންގެ ވެރިއަކަށް ވެގެންވާތީ)۞ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٍ = އަދި އެކަމަނާއަށް (ރަސްރަސްކަލުންނަށް ބޭނުންވާ ތަކެތީގެ) ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެވިފައިވެއެވެ. ލިބިގެންވެއެވެ.۞ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަމަނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش އެއްވެއެވެ.۞ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا = އަދި އަހުރެން ފެނީ އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ قوم ގެ މީހުން.۞ يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ = އިރަށް سَجِدَة ކުރާތީއެވެ. އަޅުކަންކުރާތީއެވެ.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި.۞ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = އަދި شيطان އެމީހުނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ.۞ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތައް.۞ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި އެސްތު އެމީހުނަށް (ސީދާ) މަގުބަންދުކުރިއެވެ.۞ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގެއް ނުލިބޭއެވެ.۞ أَلَّا يَسۡجُدُواْ لِلَّهِ = އެމީހުން اللّٰه އަށް سَجِدَة ނުކުރުމަށްޓަކައި / އަޅުކަން ނުކުރުމަށްޓަކައި.۞ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ = އެކަލާނގެއީ ފޮރުވި ނިވައިވެގެންވާތަކެތި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ.۞ وَيَعۡلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކެވެ.۞ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّٰه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެހެން إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾ = އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش ގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދުށީ އެމީހުންގެ ވެރިއެއްކަމުގައި އަންހެނެކެވެ. (އަދި އެއީ އެމީހުންގެ مَلِكَة އެވެ. އަދި ރަސްރަސްކަލުންނަށް ރަސްކަން ހިންގުމުގައި ބޭނުންވާ) ހުރިހާ ތަކެތީގެ ސާމާނެއް ހުރިހާ وَسِيْلة އެއް އެކަމަނާއަށް ދެވިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަމަނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عَرش އެއްވެއެވެ. تَخْت އެއްވެއެވެ.

(٢٤) އަދި އަހުރެންދުށީ އެކަމަނާއާ އެކަމަނާގެ قوم ގެމީހުން الله ދޫކޮށައި އިރަށް سَجدَة ކުރާތީއެވެ. (އިރަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ.) އަދި ޝައިޠާނު އެމީހުންނަށް އެ عمل ތައް ރީތިކޮށް ދައްކައިފައި ވެއެވެ. ފަހެ އެކަމުން އެމީހުން ތެދުމަގުން ހުރަސްއަޅާ ދުރުކޮށްލައިފިއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގެއް ނުލިބޭއެވެ.

(٢٥) (އެޝައިޠާނު އެގޮތަށް އެކަން އެކުރީ) އެމީހުން الله އަށް سَجدَة ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ.) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާތަކެތި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ތަކެތި އަދި ފާޅުކުރާތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އުޑުތަކުގައި ފޮރުވި ނިވައިވެފައިވާ ތަކެއްޗަކީ ވާރޭފެނެވެ. އަދި ބިމުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާތަކެއްޗަކީ ގަސްގަހާގެހިއެވެ. والله أعلم .

(٢٦) الله އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންލިބުމުގެ حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

۞ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ ٱذْهَب بِّكِتَـٰبِى هَـٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَٱنظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ إِنِّىٓ أُلْقِىَ إِلَىَّ كِتَـٰبٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَـٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

މުރާދު

۞ قَالَ سَنَنظُرُ = އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން ބަލާނަމެވެ.۞ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭބުނީ ތެދުތޯ ނުވަތަ ކަލޭއަކީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުތޯ؟۞ ٱذْهَب بِّكِتَـٰبِى هَـٰذَا = އަހުރެންގެ މިސިޓީ ހިފައިގެން ކަލޭދާށެވެ!۞ فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ = ދެންކަލޭ އެމީހުންނައި ދާލައިރު އެސިޓީ އެއްލާލާށެވެ!۞ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ = ދެން ކަލޭ އެމީހުންނާ ދުރަށްޖެހިލާށެވެ.۞ فَٱنظُرْ = ދެން ކަލޭބަލާށެވެ!۞ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ = އެމީހުން مُرَاجَعَة ކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްކަމެވެ؟ އެމީހުން ކުރަނީ ކިހިނެއް؟۞ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެ قوم ގެ ވެރިބޭކަލުންނޭވެ.۞ إِنِّىٓ أُلْقِىَ إِلَىَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އެއްލައިވިއްޖެއެވެ. (ފޮނުވިއްޖެއެވެ.)۞ كِتَـٰبٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ = މާތްވެގެންވާ ސިޓީއެއް.۞ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَـٰنَ = އެސިޓީ އައިސްފައިވަނީ سُلَيْمَان ގެ އަރިހުންނެވެ.۞ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ = އަދި އޭގައިވަނީ (بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ އެވެ.)۞ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ = ތިޔަބައިމީހުން މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ ނުގަންނަވާށެވެ!۞ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެގެން މިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަންނަވާށެވެ! މިއެވެ.۞ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެ قوم ގެ ވެރިބޭކަލުންނޭވެ.۞ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންގެ ކަންތައްތަކުގައި ފަތުވާދެއްވާ ބަސްދެއްވާށެވެ.۞ مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا = މިމަންކަމަނާ ގޮތެއް ނިންމާނީ ކަނޑައި ނުލަމެވެ. (އަދި މިގޮތުގިވެސް ނުނިންމަމެވެ.)۞ حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ހާޒިރުވެތިބެ މަޝްވަރާދެއްވަންދެން / ތިޔަބައިމީހުން مشورة ދެއްވަންދެން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) سليمان عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ هُدْ هُدْ އެވެ.) ކަލޭ ތިޔަބުނީ ތެދެއްތޯ ނުވަތަ ކަލޭއަކީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުތޯ ނިކަންހުރެ އަހުރެން ބަލާނަމެވެ.

(٢٨) އަހުރެންގެ މިސިޓީ ހިފައިގެން ކަލޭ ދާށެވެ. އަދިދެން އެމީހުންގެތެރެއަށް އެސިޓީ ވައްޓައިލާށެވެ! ދެން އެމީހުންނާ ދުރަށްޖެހިލައި ހިނގާށެވެ! އަދި އެކަމާމެދު (އެސިޓީގެ ކަންތަކާއިމެދު އެމީހުންގެ މެދުގައި ވާހަކަދެކެވި مشورة ކުރުވުނީ ކޮންފަދަ ރައްދެއްކަމެއް ކަލޭ ނިކަން ބަލާށެވެ.!)

- ތަންނަށެވެ. ދެން އެސްޓޮރީގެ سُلَيْمَان ގެ ހުކުމް ވިދާޅުވިގޮތަށް ކަންތައްކުރިއެވެ. ދެން އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންގެ މެދުގައި އެސިޓީއާއިމެދު ކުރުވުނު مشورة އާއި ދެކެވުނު ބަހުސް ވާހަކަ ހުރިހާ ކަމެއް މިތިޔާ އާހަރު ތޮކެގައި އެވަނީއެވެ.

(٢٩) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެ މާތްބޭފުޅުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް މާތްވެގެންވާ ސިޓީއެއް އެއްލާލެވިއްޖެއެވެ. ލިބިއްޖެއެވެ.

(٣٠) ހަމަކަށަވަރުން އެސިޓީ އައިސްފައިވަނީ سُليمان ގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި އޭގައިވަނީ – " بسم اللّه الرّحمن الرّحيم " (މިގޮތުގައި ފެށިފައި)

(٣١) ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ބޮޑާވެނުގަންނާށެވެ. އަދި إيمان ވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަންނާށެވެ." މިއެވެ.

- ތަންނަށެވެ. މިއަންހެނަކީ يمن ކަރައިގެ سَبَأ ގެ مَلِكَة އެވެ. އެމީހުންގެ ވެރިޔާއެވެ. އެކަމަނާގެ ނަމަކީ بَلْقِيس އެވެ. އެކަމަނާގެ ބައްޕައަކީ شُراحيل ކިޔާ މީހެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ مشهور بَلْقِيس ކަނބަލުންނެވެ.

(٣٢) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެ ބޮޑެތި މާތްވެރިންނޭވެ. އަހުރެންގެ މިސިޓީގެ ކަންތަކުގައި ކަލޭމެން مَشورة ކޮށް فتوى ދީބަލާށެވެ. ކަލޭމެންގެ حاضر ގައި مشورة ކޮށްގެން ނޫނީ އެއްވެސް ކަމެއް އަހުރެން ނުނިންމަމެވެ. (މިކަމުގައިވެސް ކަލޭމެން ޖަވާބުދީބަލާށެވެ.)

قَالُوا۟ نَحْنُ أُو۟لُوا۟ قُوَّةٍ وَأُو۟لُوا۟ بَأْسٍ شَدِيدٍ وَٱلْأَمْرُ إِلَيْكِ فَٱنظُرِى مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ إِنَّ ٱلْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا۟ قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوٓا۟ أَعِزَّةَ أَهْلِهَآ أَذِلَّةً ۖ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّى مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌۢ بِمَ يَرْجِعُ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُم بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَآ أَذِلَّةً وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

قَالُوا۟ = އެމީހުން يعنى: قوم ގެ ބޮޑެތިން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ نَحْنُ أُو۟لُوا۟ قُوَّةٍ = އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ބާރުގެ ވެރި ބައެކެވެ. ބާރުގަދަ ބައެކެވެ.❁ وَأُو۟لُوا۟ بَأْسٍ شَدِيدٍ = އަދި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ވަރަށް ބާރުގަދަ ބައެކެވެ.❁ وَٱلْأَمْرُ إِلَيْكِ = އަދި އަމުރުކުރުމަކީ ކަމަނާއަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ ކަމެކެވެ. / ކަމަނާއާ ހަވާލުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.❁ فَٱنظُرِى مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ ކަމަނާ أمر ކުރައްވާނޭގޮތް ކަމަނާ ބައްލަވާށެވެ!❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ ٱلْمُلُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން ރަސްރަސްކަލުން. (عَامُّ ރަސްރަސްކަލުން)❁ إِذَا دَخَلُوا۟ قَرْيَةً = ރަށަކަށް ވަދެއްޖެއްޔާ. (ގަދަކަމުން ހަނގުރާމަކޮށްގެން ވަދައިފިއްޔާ)❁ أَفْسَدُوهَا = އެރަށެއް ހަލާކުކޮށް فَاسِدُ ކުރެއެވެ.❁ وَجَعَلُوٓا۟ أَعِزَّةَ أَهْلِهَآ = އެމީހުން އެރަށެއްގެ عِزَّة ތެރި މީހުން ހަދަމުންދެއެވެ.❁ أَذِلَّةً = ނިކަމެތި ދެރަވެރިން ކަމުގައި.❁ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން ކަންތައްކުރަނީ އެފަދައިންނެވެ.❁ وَإِنِّى مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އެމީހުންނަށް (ސިޓީ ފޮނުއްވި ފަރާތަށް) ހަދިޔާއެއް ފޮނުވާނަމެވެ.❁ فَنَاظِرَةٌۢ = ފަހެ ދެން ބަލާނީއެވެ.❁ بِمَ يَرْجِعُ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾ = ފޮނުވުނު މީހުން އަނބުރާ އަންނާނީ ކޮންހަބަރަކާއިގެންތޯ.؟ ❁ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ = ދެން ފަހެ سليمان ގާތަށް އައިރަށް އެމީހުން (ހަދިޔާ ގެނައިމީހުން) އައިސްފިމުން.❁ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މުދަލުން އަޅުގަނޑަށް މަދަދުކުރަނީހެއްޔެވެ؟❁ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ = ފަހެ الله تعالى އަޅުގަނޑަށް ދެއްވާފައިވާ ތަކެތި ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން.❁ بَلْ أَنتُم = އަދި ތިޔައުފާކުރަނީ.؟ ތިޔަބައިމީހުން.❁ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަދިޔާއަށް އުފާކުރަނީއެވެ.❁ ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ = އަނބުރާ އެމީހުންގެ ގާތަށް ދާށެވެ.❁

فَلَنَأۡتِيَنَّهُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިވަންނަވާގޮތުން އެމީހުންގާތަށް ދާހުށީމެވެ.❁ بِجُنُودٖ = ސިފައިންނާއިގެން / لشكر ލަށްކަރާއިގެން.❁ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا = އެ لشكر އާއިމެދު އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަވެވޭނެ ނުވާނެއެވެ.❁ وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންނަވާގޮތުން އެމީހުން އެތަނުން ނެރޭހުށީމެވެ.❁ أَذِلَّةٗ = ނިކަމެތިކޮށް.❁ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުން ނިކަމެތިވެ ދެރަވެގެންވާ حال ❁.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެމެންނަކީ ބާރުގަދަ އަދި ހަނގުރާމައިގައި ގަދަފަދަ ކުޅަ ބަޔަކީއެވެ. އެކަމަކު ކަމުގެ މުޅި އިޚްތިޔާރު ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. ހެއްދެވުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާގޮތަކަށް ބައްލަވާށެވެ!

- ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންގެ ބަހުން ސާބިތުވަނީ އެކަމަށް ވިދާޅުވެއްޖެނަމަ ހަނގުރާމަކުރަން ދާން ތައްޔާރު ތިބިކަމެވެ. އަދި އެގޮތް ބޭނުން އެދޭކަމެވެ. والله أعلم .

(٣٤) އެކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. عامّ ރަސްރަސްކަލުންގެ ގޮތަކީ އެމީހުން ގައުމަކުން ރަށަކަށް އަރައި ގަދަބާރުން ވަދެއްޖެނަމަ އެރަށެއް ހަލާކުކޮށްލައި ފަސާދަކޮށްލުމެވެ. އަދި އެރަށުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުމީހުން (عزّة ލިބިގެން ތިބި ބަޔަކު ނިކަމެތިކުރުމެވެ. އެމީހުން ކަންތައްކުރާނީ އެގޮތަށެވެ.

(٣٥) (އަދި އެކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) އަހުރެން އެމީހުންގެ ގާތަށް ހަދިޔާއެއް ފޮނުވާނަމެވެ. ދެން ހަދިޔާ ގެންދިޔަ ރަސޫލުން އަނބުރާ رجوع ވާއިރު ގެނެސްދޭނީ ކޮންކަމަކާ خبر އާއިގެންތޯ ބަލާ ދެނެގަންނާނަމެވެ. (މި هدية އެކަލޭގެފާނު قبول ކުރައްވައިފިނަމަ އެއީ ހަމަ ދުނިޔޭގެ ރަސްކަލެކެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަކޮށް ދެވޭނެއެވެ. هدية قبول ނުކުރައްވައިފިނަމަ އެއީ ރަސްކަލަކު ނޫނެވެ. އެއީ نبي ބޭކަލެކެވެ. އޭރުން ދެން ޖެހޭނީ ބާރަކަށް ބޯލަނބައިގެން تَبَع ވުމެވެ.)

(٣٦) ދެން ފަހެ (ހަދިޔާ ހިފައިގެން ދިޔަ ރަސޫލު) سليمان ގެ ގާތަށް އައުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް މުދަލުގެ ގޮތުން މަދަދުދެނީތޯއެވެ؟ ފަހެ الله އަހުރެންނަށް ދެއްވާފައިވާ ތަކެތި ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ތަކެއްޗަށްވުރެ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެނަށްތޯ؟ ކަލޭމެންގެ هَدِيَة އާއިގެން އުފާކުރަނީއެވެ.

(٣٧) (މިއަދު ހަދިޔާ ހިފައިގެން) އެމީހުންގެ ގާތަށް އެނބުރި ދާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަމެއްގެ ކުޅަދާނަ ނުކުރެވޭފަދަ ހިފެހެއްޓިދާނެފަދަ لشكر އާއިގެން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަހުރެމެން ދާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ حال ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުން އަހުރެން އެމީހުން ނެރެދޭހުށީމެވެ.

قَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ ۖ وَإِنِّى عَلَيْهِ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَـٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى لِيَبْلُوَنِىٓ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّى غَنِىٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

މުފުރަދާތު

قَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަލޭގެފާނު - يعني: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ބޮޑެތި މީހުންނޭވެ. ❁ أَيُّكُمْ
يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا = އެކަމަނާގެ عرش އަހަރެންނަށް ގެނެސްދޭނީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ކާކުހެއްތޯވެ؟ ❁ قَبْلَ أَن
يَأْتُونِى = އައުމުން އަހަރެންގެ ގާތަށް އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންވެގެން. ❁ مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ = إِسْلَامْ ވެގެންވާ حال /
ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال. ❁ قَالَ عِفْرِيتٌ = ދެރަބާރަލާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނިންގެ
ތެރެއިންވާ. ❁ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ = އަހަރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެތާކެއްސެން ގެނެސްދޭނަމެވެ. ❁ قَبْلَ أَن
تَقُومَ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން. ❁ مِن مَّقَامِكَ ۖ = ކަލޭގެފާނު ތިއިށީންނެވިތަނުން /
ކަލޭގެފާނުގެ ޖަލްސާއިން. ❁ وَإِنِّى عَلَيْهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކުރުމަށްޓަކައި އަހަރެންނަކީ. ❁ لَقَوِىٌّ
أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވަރުގަދަ އަދި أَمَانَة ތެރިއަކީވެ. ❁ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ = (އަދި
އުޅުއްވާ ގައުމީވާ މިހާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގެ عِلْمُ (ފޮތުން ބަޔަކު علم) ❁ أَنَا۠ ءَاتِيكَ
بِهِۦ = އަހަރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެތާކެއްސެން ގެނެސްދޭނަމެވެ. ❁ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ =
ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ ފިޔަވަޅު ގުޅުމުގެ ކުރިން. (ނުވަތަ ތިލަފައިގެ ފަންނަވަރަށް ބަލަހައްޓަވާލުމަށްވުރެ ކުރިން) ❁
فَلَمَّا رَءَاهُ = ފެނިވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނު އެއަށް ދޭތެރޭގައި ވަޒަން ހުރިތަން. ❁ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ
އަރިހުގައި (އެ عرش ހަމަޖެހިގެން ވަޒަން ހުރިތަން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هَـٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى =
މިއީ އިލާހުގެ رَبّ ގެ فَضْل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިންވެ. ❁ لِيَبْلُوَنِىٓ = އިލާހުގެ ރައްޓެހިކަމުގެ إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ❁
ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ = އިލާހުގެ شكر ކުރަމުތޯ ނުވަތަ كافر ވަމުތޯ؟ ❁ وَمَن شَكَرَ = އަދި شكر
ކޮށްފިމަ ދަނޑިވަޅު. ❁ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެ شكر ކުރަނީ އޭނާގެ نفس

އަދާވެ.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. (އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާލަތު ހުރިވެސް ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ.)۞ فَإِنَّ رَبِّي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނުގެ رب އީ.۞ غَنِيٌّ كَرِيمٌ = ފުދިވޮޑިގެންވާ ދީލަތިވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) سليمان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر ގެ ބޭބޭކާ މާލިމުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން يعنى: بَلقيس އާއި އެކަމަނާގެ އަރިހުގައިވާ މީހުން إسلام ވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެން އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރީގައި އެކަމަނާގެ عرش އަހުރެމެންނާއި ހަމައަށް ގެނެސްދޭނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާކުހެއްތޯ؟

(٣٩) ޖިންނީންގެތެރެއިން އިފްރީތަކު ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިތައްގަނޑުވެރިކަމުން ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން (އެބަހީ: މި مجلس ނިމުމުގެ ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަހުރެން އޭތި ގެނެސްދޭނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ އޭގެމައްޗަށް އަމާނާތްތެރި އަދި ބާރުގަދަ މީހެކެވެ.

(٤٠) އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ފޮތުގެ علم ގެ ބައެއްވާމީހާ ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ލޮލުގެ ހުރެއްޓުމާއި ފެއްޓުމުގެ ކުރިން - ނުވަތަ ތެޅުފޮޅުވަން ފެންނަނުކުރި މީހާ އައުމުގެ ކުރިން - ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަހުރެން އޭތި ގެނެސްދޭނަމެވެ. (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ހުރިހާއެއްޗެއް އެނގިވަޑައިގަތުމުން الله އަށް دعاء ކޮށްދެންނެވުމުން އޭގެ ގެނެސް އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: سليمان ގެފާނުގެ ކުރިމަތިގައި ބަހައްޓައިފިއެވެ.)

ދެން سليمان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައި އެ عرش ސާބިތުވެ قائم ވެގެންވާކަން ދެކެވަޑައިގެންފުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެން ހެއްދެވިކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ رب ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް މިދެއްވި ބޮޑު فضل ވަންތަކަމާއި ދެއްވިއަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އަށް އަހުރެން شكر ކުރަންތޯ ނުވަތަ އެ نعمة އަށް އަހުރެން ކާފަރުވާތޯ ބައްލަވައި إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި شكر ކުރާމީހާ އެ شكر ކުރާނީ ހަމަ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އެބަހީ: އެކަމުގެ ފައިދާ ދެވޭނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި އެ نعمة ތަކަށް ކާފަރުވާމީހާ ދަންނައެވެ. އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާލަތު ހުރިވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އޭނާގެ ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނުގެ رب އީ އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެން ވޮޑިގެންވާ އަދި ނުހަނު ދީލަތިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

قَالَ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَآءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ ۖ قَالَتْ كَأَنَّهُۥ هُوَ ۚ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٤٣﴾

މުރާޖަޢާ

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا = ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަނާގެ

عرش އެކަމަނާއަށް ބަދަލުކޮށް تَغَيّر ކޮށްލާށެވެ.❁ نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ = އަހުރެމެން ބަލާނީއެވެ. އެކަމަނާއަށް

ދެނެގަނެވޭތޯ ނުވަތަ ނުދެނެގަނެވޭތޯ؟❁ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ = ނުވަތަ އެކަމަނާވަނީ ތެދުމަގު ނުލިބޭ

ބައެއްގެ ތެރޭގައިތޯ؟❁ فَلَمَّا جَآءَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.❁ قِيلَ أَهَٰكَذَا

عَرْشُكِ ۖ = އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަލޭގެ عرش މިހެންތޯއެވެ؟❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.❁

كَأَنَّهُۥ هُوَ ۚ = ވީހިނދު ހަމަ އެއީކަހަލައެވެ.❁ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ = އަހުރެމެންނަށް علم ދެއްވިއެވެ.

مِن قَبْلِهَا = މިކަމުގެ ކުރިންވެސް.❁ وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾ = (އެކަލޭގެފާނު نبى ކަމާ صحّ ކަމުގެ)❁

އަދި އަހުރެމެން މުސްލިމުންކަމުގައިވެއެވެ. (ތަބާވެ ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ.)❁ وَصَدَّهَا = އަދި އެކަމަނާ މަނާކުރެއްވި

حقّ މަގަށް رجوع ވުމުން މަނާކުރެއްވި.)❁ مَا كَانَت تَّعْبُدُ = އެކަމަނާ އަޅުކަންކުރައްވާތީ.❁ مِن دُونِ

ٱللَّهِ ۖ = الله ފިޔަވައި.❁ إِنَّهَا كَانَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާވީ.❁ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٤٣﴾ = كافر قوم

އެއްގެ ތެރޭގައެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) އެކަލޭގެފާނު يعنى: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަނާގެ عرش (تَخْتُ) އެކަމަނާއަށް ބަދަލުކޮށްލާ تغيّر ކޮށްލައި ހަދާށެވެ. (އެއީ އެކަމަނާ ހައިސް އެ عرش ދެނެގަނެއި) އެއީ އެކަމަނާގެ عرش ކަން އެނގޭތޯ ބެއްލުމަށް ހަދައިދެއްވުމަކީ ނުވަތަ އެކަމަނާ ވަނީ ތެދުމަގުންނެގެ ނުވިސްނާ މީހުންގެތެރޭގައިންތޯ އަހުރެމެން ދެނެނީއެވެ.

(٤٢) ދެންފަހެ އެކަމަނާ (سليمان ގެފާނުގެ އަރިހަށް) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (އެކަމަނާގެ عرش އެކަމަނާއަށް ދައްކާފައި) އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަލޭގެ عرش ވަނީ މިގޮތަށްހެއްޔެވެ؟ މިއާއެއްފަދަހެއްޔެވެ؟ އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ތިޔައީ ހަމަ އެއިކަހަލައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ نبى ކަން صحّ ކަމާއި ތެދުކަމުގެ دليل މީގެކުރީގައިވެސްވަނީ ލިބިފައެވެ. އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. إسلام ވެގެންނެވެ. (މިބަސްފުޅުގެ ترجمة އަދި އެހެންގޮތަކަށްވެސްވެއެވެ.)

(٤٣) حقّ މަގަށް ތެދުމަގުމަތިން ގެނައުމަށް رجوع ވުމުން އެކަމަނާ މަނާކޮށްދީފައިވަނީ الله ފިޔަވައި އެކަމަނާ އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗެވެ. (އެއީ އިރުވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ (ކާފިރުވެގެންވަނީ) ކާފިރު قوم އެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. ކާފިރުއްކަމުގައެވެ.

قِيلَ لَهَا ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

ލުޣަތު

قِيلَ لَهَا = އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ.❁ ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ = ކަމަނާ ގަސްރުވަތުރަން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ فَلَمَّا رَأَتْهُ = ފަހެ އެކަމަނާ އެގަސްރުވަތުރު ދުށީހިނދު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.❁ حَسِبَتْهُ لُجَّةً = އެއީ ކަނޑެއްކަމުގައި (ފެންކަޅުގައި) އެކަމަނާއަށް ހީވެވުނެވެ.❁ وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا = އަދި އެކަމަނާގެ ދެފައިތިލަފިލުވި كشفُ ކުރެއްވިއެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ވަޅުގަނޑުތަކުން ގަސްރުވަތުރެކެވެ.❁ مِّن قَوَارِيرَ = ބިއްލޫރިގެ.❁ قَالَتْ رَبِّ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ކަލާގެ ربّ އެވެ.❁ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މިއަޅާގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ.❁ وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ = އަދި މިއަޅާ سليمان ގެފާނާއިއެކު إسلام ވެއްޖައީމެވެ.❁ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربُّ ކަލާނގެއަށް اللّه އަށް.❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ثَمُودُ ޤަބީލާގެ މީހުންގެ ގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.❁ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا = އެމީހުންގެ أخ صالح ގެފާނު.❁ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށޭ. (އެންގެވުމަށް)❁ فَإِذَا هُمْ = ފަހެ އިރުން އެމީހުންވީ.❁ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ = ޒުވާބުކުރާ ދެބައިމީހުންކަމުގައެވެ.❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.❁ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ = ކީއްވެގެން ނުބައިކަމަށް އަވަސްވެގަތީ. (عذاب އަވަސްވެގަތީ) އެދެނީ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ؟❁ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމަށްވުރެ ކުރިން. (رحمة އަށްވުރެ ކުރިން)❁ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ = ކީއްވެގެން اللّه ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިނުލަނީ ހެއްޔެވެ!❁ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ = ކީއްވެގެންތޯ رحمة ލެއްވުމަށް.❁

إجْمالِي މާނަ

(٤٤) (ދެންފަހެ) އެކަލަނގެ سليمان ގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން) އެކަލަނގެއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަލަނގެ ގަނޑުވަރަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ދެން އެކަލަނގެ ގަނޑުވަރަށް ވަދެވަޑައިގަތުމަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލަނގެއަށް އެގަނޑުވަރު ހީފުޅުވީ ކަނޑުކޮޅުގެއެވެ. ފެންކޮޅުގެއެވެ. (އަދި އެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގަތުމަށް ފެނަށް ފިޔަވާ އެއްޗެހި އެކަލަނގެ ގެންދެވީ ކަރިކޮށްލައި ގޮތަށްވުރެ އެކަލަނގެގެ ދެކަކުމަތިފުޅު ކަޝްފުވިއެވެ. އެހިނދު سليمان ގެފާނު އެކަލަނގެއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ބިއްލޫރިން ގަދަރަށް ހަދާފައިވާ ގަނޑުވަރެކެވެ. (ފެނެއް ނޫނެވެ. ކަނޑެއްވެސް ނޫނެވެ.)

އެކަލަނގެ ދެންނެވިއެވެ. ޔާއަލްލާހ رب އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަގޮ ތިމަގޮގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިމަގޮ سليمان ގެފާނާއެކު عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ކަލާނގެއަށް الله އަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. ބައެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި ލިޔުވިގެންވެއެވެ. سبأ ގެ مَلِكَة ވަޑައިގަތުމުގެ مناسبة ގައި ޖިންނި شيطان ނުނާއި މިސްރުހެރެއްވުމުގައި سليمان ގެފާނު ރިޔާ ގަނޑުވަރެއް ހެއްދެވިއެވެ. އެގަނޑުވަރު ހެއްދެވީ ހެއްދެވުމާއިއެކު ސާފު ވިލުގަދަ ބިއްލޫރިން ހެއްދެވިއެވެ. ތަޚުތުގެއިވެސް އަޖައިބުކުރަނިވި ގަދަ ބިއްލޫރިން ހެއްދެވުމުގައި ޖެހޭ ދަރުގަދައިވެސް ފެން ހިނގާގައި ވައްމާގައި ބަލާ ފަދަ مَلِكَة ގެ عجائب ވާގޮ ތަނިޔާނެވެ. ގަނޑުވަރުގެ خبر ނުނިގާމިހުރުކަމަށް ހިލުކޮށް ގަނޑުވަރަށް ވަންނައިދު ފެންގަނޑެކަށް އެކަލަނގެވެސް އެހެންވެ. އެހެންވެ އެކަލަނގެވެސް ގަނޑުވަރަށް ވަދެވަޑައިގަތުމަށް އެންގެވީމާ ފެނަށްއެރުވިހިނދު ހަދަޔެން ހަމަހަކާ ކަރިކޮށްލައިގަން ވަދެވަޑައިގަންނަވަން ގަސްތުކޮށްލެއްވިއެވެ. = والله أعلم =

(٤٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ثَمُود ބަޔަކުގެ ދިމާލަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ބޭބޭގެއްގެ ރަސޫލު ކަލޭގެފާނުގެ އަޚު صالح ގެފާނު ނިމަކްލާއި ބައިވަރު ބޭފުޅުން ކިޔަވައިދެއްވީ. އެއީ صَالِح عليه السّلام އެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށޭ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ދެބައިވެރިކޮށް ވަކިވެގެން ދިމާލުވެއްޖެއެވެ. އެކަކު - އެބަޔަކު: އެކަލޭގެފާނު އެދެކޮޅަށް ދެބައިވެރިވި އެބައިމީހުންނާ ދިމާޔަށް ފާޅު އަތްލެވުމުގެ ދޭމެދު جماعة ލުތަކެވެ. (އެއީ صَالِح عليه السّلام އަށް تَبَعَ ވި مؤمن ބައެއް ނުކުމެވިދާނެ ކާފިރުންނެވެ.)

(٤٦) އެކަލޭގެފާނު يعني: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ. ހެޔޮކަމާއި رحمة ގެ ކުރީގައި ނުބައިކަމާއި عذاب އަވަހުކުރަން އަވަސްވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: رحمة އާއި ހެޔޮކަމާއި ފޫހި ބަދަލުކުރަމުން ދަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެރިވުމަށް ކުރިއަށް ނުބައިކަމާ عذاب ތިޔަބައިމީހުން إيمان ވާން ދޭތެރޭ ހިންދަމާލީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ފާފަޔަށް ތައުބާވެ الله ގެ حضرة ށް އެދިވާކަން ނުކުރަނީ ތިޔަބައިމީހުން رحمة ލިބިގަތުމަށެވެ.

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَائِرُكُمْ عِندَ اللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

ލުޣަވީ

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ = އެމީހުން (صالح ގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުންގެ ފަރާތުން އަހަރެމެންނަށް ސުންފާރަސް ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ وَبِمَن مَّعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ (إيمان ވި) މީހުންގެ ކިބައިންނާއި. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: صالح ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ طَائِرُكُمْ عِندَ اللَّهِ = ކަލޭމެންގެ ސުންފާރާތަކާއި مصيبات ތައްވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. ❁ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ؟ ކަލޭމެންނަކީ. ❁ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ = إمتحان ކުރެވޭ ބައެކެވެ. ❁ وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ = އަދި އެރަށުގައިވިއެވެ. ❁ تِسْعَةُ رَهْطٍ = ނަގަދަރިއާ ބޮޑެތިމީހުންގެ ނުވަ ފިރިހެނުން. ❁ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ. ❁ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެމީހުން إصلاح ނުކުރެއެވެ. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ = (އަހުރެމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) الله ގަންދީ ހުވައިކުރައްވާށެވެ. ❁ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ރޭގަނޑުގެ ވަގުތެއްގައި ވަދެގެން މަރާލާނީމެވެ. ❁ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ = ދެން ކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ވާރުތަވެރިޔާއަށް އަހުރެމެން ބުނާހުށީމެވެ. ❁ مَا شَهِدْنَا = އަހުރެމެން حاضر އެއް ނުވަމެވެ. / އަހުރެމެންނަކަށް ނުދެކެމެވެ. ❁ مَهْلِكَ أَهْلِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ހަލާކުވި ތަނެއް. (އެއީ ހަލާކުވާތަން ނުދެކެމެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. ❁ وَمَكَرُوا مَكْرًا = އަދި އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ، / ނުބައި ރޭވުމެއް ރޭވިއެވެ. ❁ وَمَكَرْنَا مَكْرًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަކަރު ހެއްދެވީމެވެ. / ރޭވުމެއް ރޭއްވެވީމެވެ. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. (އޭ صالح ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސުންފާކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ ސުންފާކަންވަނީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ إمتحان ވާ ބައެކެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކަށް عذاب ދެއްވޭނެއެވެ.)

(٤٨) އަދި އެރަށުގައި ނަގާކިޔާ ދުއްސަރި ނުވަމީހުން ވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. (އަދި އެންމެމީހުންގެކުރު ކާންތު މީހުންގެ أمر ގެ ދަރުގައި އެބަހީ ބަޣާވާތްވެއެވެ.) އެމީހުން އެއްވެސްކަމެއް إصلاح ނުކުރެއެވެ. (އެއީ صالح ގެފާނާއި دشمن މީހުންނެވެ.)

(٤٩) އަދި އެމީހުން އެއްބަސްވުމަކަށް އަންނަބަސްތަކަން ބުނެފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން صالح ގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައި އެމީހުންގެ އަރައިގަތް ދުވަސްކޮށްލައިފިމަން ހުވާކުރަމެވެ. الله ގަންދީ ހުވާކުރަމެވެ. ދެން އެހެން ހަމަހިފައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ولي ވެރިޔާއަށް އަޅުގަނޑުމެން ބުނާނީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން މަރާ ހަލާކުކުރިތަނު އަޅުގަނޑުމެން ނުދެކެމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތެދުވެރިންނެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއީ ކޮކުކުރިކަމެއްކަމުގައި ނުނިގެއެވެ.

(٥٠) (الله وحى ކުރައްވިއެވެ.) އެމީހުން މަކަރެއް ހަދައި ނުބައި ރޭވުންރޭވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް މަކަރެއްހަދައި ރޭވުމެއް ރޭވީމެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް إحساس އެއް ނުވެއެވެ.

فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَـٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

ލުޣަތު

فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ = ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. ވީގޮތްކިހާކަމަކަށްކަން / ވީގޮތް ❁ عَـٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ރޭވުމުގެ ނަތީޖާ / އާޚިރުވުން. ❁ أَنَّا دَمَّرْنَـٰهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި އެއްކޮށް އެމީހުންގެ قوم ވެސް. ❁ فَتِلْكَ بُيُوتُهُم خَاوِيَةً = ފަޅު އުޅުނު އެމީހުންގެ ގެތަން ހުސްވެ ފަޅުވެގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ. ❁ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ = ދަންނަ ބަޔަކަށް. ❁ وَأَنجَيْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީމީހުން ❁ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިންކަމުގައިވި. ❁ وَلُوطًا = އަދި لوط ގެފާނު (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.)❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ = ކަލޭމެން فاحش ކަންތައް ގެނެސްގަންނަނީހެއްތޯ؟❁ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން ބަލަހައްޓާ ދެނެ حال / ދަންނަ حال ❁. أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً = ކަލޭމެން شهوة ގެ ކަންތައް ފުއްދުމަށް ފިރިހެނުން ގެނެސްގަންނަނީހެއްތޯ؟❁ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުން ދޫކޮށްލާ ❁ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ކިއްހެއްތޯ؟ ކަލޭމެންނަކީ ❁ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾ = މޮޔަދިޔުންގެ جاهل ބަޔެކެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދެން ނިކަން އެމީހުން އެހެދި މަކަރާއި ޙީލަތުގެ ޢާޤިބަތު ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ މުޅި قوم އެކީއެކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި މިއާޔަތުގެ ދަށުގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުން صالح ގެފާނު މަރައިލަން ހެދި މަކަރަކީ: صالح ގެފާނަށް އަރައިގައި (حِجْرُ ގައި) މިސްކިތެއް ވެއެވެ. އެއި އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރައްވާ ތަނެވެ. ދެންފަހެ މިތައިމީހުން ނުކުމެގެން ގޮސް އެއާ ގާތްގައިވާ ހޮޅިގަނޑެއް ވަނީއެވެ. އަދި ބުނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރަން ވަޑައިގެންފާ އަވަހަށް އެކަލޭގެފާނު قتل ކޮށްލާނީއެވެ. ދެންފަހެ الله تعالى އެ ހޮޅިގަނޑު މަތިވެރި ހިލައެއް ބޯއްސަވައި ބަނދުކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި އެހަރުގެ މީހުންނަށް ވެރިވީއެއް ނޭނގުނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކަށް އެހަރުގެ މީހުންވެރިވީއެއް ނޭނގުނެވެ. الله تعالى އެމީހުންނަށް އެއާ عذاب ދެއްވިއެވެ. އަދި ރަށުގެ މީހުންނަށް (ރަށުގެ ގާވަރުންނަށް) ރަށުގައި عذاب ދެއްވިއެވެ. ދެބައިމީހުންވެސް ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ. صالح ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. والله أعلم .

= تفسير الطبرى =

۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَخْرِجُوٓاْ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ ޖަވާބު ނުވިއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނުން މެނުވީ. (އެއްބަސްވެ އަނގައިބަހަށް ބުނުމެނުވި) ۞ أَخْرِجُوٓاْ ءَالَ لُوطٍ = ކަލޭގެފާން لُوْط ގެފާނުގެ آل ނު އަދި އެކަލޭގެފާނައި تبع ވިމީހުން ނެރޭށެވެ. ۞ مِّن قَرْيَتِكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ރަށުން. ۞ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެހުރިހާ މީހުންނަކީ (ނުބައިކަންތަކުން) طاهر ވާ ބައެއްކަމެވެ. ۞ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނައި - އެބަހީ: لوط ގެފާނައި - އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން މެނުވީ. ۞ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާއާމެދު ތަޤްދީރުކުރެއްވީމު އެކަމަނާ (ހަލާކު ވީމީހުންނާއެކު) ބާކީވާ ހަލާކުވާމީހުންގެތެރެއަށެވެ. ۞ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ވާރެއް ވެއްސެވީމެވެ. ۞ فَسَآءَ = އަދި ނުބައިވެގެންވެއްޖެއެވެ. ۞ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ = إنْذَار ލިބުނުމީހުންގެ ވާރޭ. ۞ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްކޮށް الله އަށެވެ. ۞ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެމައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ = އެ إخْتِيَار ކުރެއްވި خاصّ ކުރެއްވިމީހުންނާ. ۞ ءَآللَّهُ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވަނީ الله ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތި ހެއްޔެވެ؟ (ބުދުތަކެއް ހެއްޔެވެ؟.) ۞ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ނުވަތަ (އުޑުތަކާއި ބިންވެސް އުފެއްދެވިކަލާނގެ ކުރެއްވިއެވެ) ބިމާއި ހަމަތަކުން ހެއްޔެވެ؟ ۞ وَأَنزَلَ لَكُم = އަދި ކަލޭގެފާނުމެންނަށް ބާވައްލަވާ. ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ۞ فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ހެއްދެވީމެވެ ބަގީޗާތައް. ۞ ذَاتَ بَهْجَةٍ = ރީތިކަމާއި (ހަރުވަލާއި) ...

ފުރިހަމަކަމުގެ ވެރި.۞ مَّا كَانَ لَكُمْ = ކަލޭގެފާނުންނަކަށް ނުވެއެވެ. / ކަލޭގެފާނުންނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ۞

أَن تُنبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۚ = އެބަގީޗާތަކުގެ ގަސްތައް ފުޅުއްވުމަކަށް / ހެއްދެވުމަކަށް. ۞ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ =

(އަޅުގަނޑު) اللّه އާއިއެކު (އަޅުކަންކުރެވޭން) އެހެން إله އަކުވޭތޯއެވެ؟ ۞ بَلْ هُمْ = އަދި ކިއްސެއްހެއްޔެވެ؟

އެމީހުންނަކީ / يعنى އެ مشرك ންނަކީ.۞ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ = حقّ މަގާއި ދުރުވެގެންވާ ބައެކެވެ. /

މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެކެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) (އެކަލޭގެފާނުންގެ އެބަސްފުޅުތަކުގެ ޖަވާބުގައި) އެ قوم ގެމީހުންގެ جواب އެއްކަމުގައިވީ ހަމައެކަނި މިފަދައިން ބުނުމެވެ. لوط ގެފާނުންގެ آل ން އަދި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީހުން ކަލޭމެން ރަށުން ނެރެލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އެބަހީ: އެރަށުގެ މީހުންނަކީ – (ނުބައިކަންތައްތަކުން) طاهر ވާ ބައެކެވެ.

(٥٧) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން (އެބަހީ لوطގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން (އެކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާއާއިމެދު މިންވަރުކުރެއްވީ ހަލާކުވީމީހުންނާއެކު އެމީހުންގެތެރޭގައި ހުންނަގޮތަށެވެ. (އެމީހުންނާއެކު ހަލާކުވާގޮތަށެވެ.)

(٥٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (ނުބައި) ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމެވެ. ފަހެ إنْذَار ކުރެވުނު މީހުންގެ ވާރޭ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ.!) އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް ހުރީ اللّه އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު އެފަދައިން ވިދާޅުވާށެވެ. އަދި إختيار ކުރެއްވި خاصّ ކުރެއްވިގެންވާ اللّه ގެ އަޅުތަކުންނަށް سلام ހުއްޓެވެ. (ކަލޭގެފާނު. ވިދާޅުވާށެވެ). ހެޔޮވެގެންވަނީ اللّه ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ބައިވެރިކުރާ شريك ންތައް ހެއްޔެވެ؟

(٦٠) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެކަށީގެންވަނީ ކުރިން ހެޔޮވެގެންވަނީ އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ ބުދުތަކަށް ހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދަވައި އަދި ކަލޭގެފާނުންނަށްޓަކައި އުޑުން ފެން ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއަކީ ހެއްޔެވެ؟ (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރީތިކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގެ ވެރި ބަގީޗާތައް ހެއްދެވީމެވެ. އެބަގީޗާތަކުގައި ގަސްހެއްދުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭގެފާނުންނަށް ވާނުކުރެވޭނެއެވެ. اللّه އާއިއެކު އެހެން إله އެއް ވޭތޯއެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ) އަދި ކިއްސެއްހެއްޔެވެ؟. އެމީހުންނަކީ حقّ މަގާއި ދުރުވެ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ.

أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

ތަރްޖަމާ

أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا = ނުވަތަ (އަޅުކަން އިސްތިޙްޤާޤު ކުރުން ހެޔޮވަނީ) ބިންގަނޑު قَرَار ކުރައްވައި ހަމަޖައްސަވައި ދެއްވި ކަލާނގެއަށް ހެއްޔެވެ؟ ۞ وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا = އަދި އެކަލާނގެ އެބިމުގެ މެދުތެރޭގައި (ނުވަތަ އެތެރޭގައި) ކޯރުތައް ލެއްވިއެވެ. ۞ وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ = އަދި އެކަލާނގެ އެބިމަށް يعني: އެބިމަށް ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ. ۞ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ = އަދި ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ۞ حَاجِزًا ۗ = ހުރަހެއް (ލޮނުފެނުގެ ކަނޑާއި މީރުފެނުގެ ކަނޑު އެއްނުވާގޮތަށް) ۞ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = الله އާއިއެކު (އަޅުކަން ލިބޭނެ) އެހެން إله އަކު ވޭތޯއެވެ؟ ۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟. ގިނަ ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ = ނުވަތަ (އަޅުކަން އިސްތިޙްޤާޤު ކުރުން ހެޔޮވަނީ) ކަންބޮޑުވެގެންވާ މުސީބާތްތެރިޔާގެ دعاء އަށް ޖަވާބުދެއްވާ ކަލާނގެއަށް ހެއްޔެވެ؟ ۞ إِذَا دَعَاهُ = އެމީހާ އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާހިނދު. ۞ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ = އަދި އުނދަގޫތައް ފިލުއްވައި ދުރުކުރައްވައި. ۞ وَيَجْعَلُكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހައްދަވައި. ۞ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ = ބިމުގެ خَلِيْفَة ންނަކަށް ލައްވައި. ۞ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = الله އާއިއެކު (އަޅުކަން ލިބޭނެ) އެހެން إله އަކު ވޭތޯއެވެ؟ ۞ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން عبرة އާއި نصيحة ލިބިގަންނަނީ މަދުކޮށެވެ މަދުންނެވެ. ۞ أَمَّن يَهْدِيكُمْ = ނުވަތަ (އަޅުކަން އިސްތިޙްޤާޤު ކުރުން ހެޔޮވަނީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާ ކަލާނގެއަށް ހެއްޔެވެ؟ ۞ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިކަމުގައި. ۞ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = އަދި (رحمة ގެ) ވައިތަކު ފޮނުއްވާ ކަލާނގެއަށް ހެއްޔެވެ؟ ۞ بُشْرًا = ހެޔޮ ހަބަރުގެ ގޮތުގައި / ނުވަތަ އުފާވެރިކަމުގެ ބުޝާރާތް ދެމުން. ۞ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۗ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ކުރިމަތީގައި. (ވާރޭވެހުމުގެ ކުރިން) ۞ أَءِلَٰهٌ

مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = الله އާއިއެކު (އަޅުކަންވާނޭ) އެހެން إله އަކުވާހުއްޓެވެ؟۞ تَعَـٰلَى ٱللَّهُ = الله މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތި ފިޔަވައި۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަރާތަކަށް ކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަށްތޯއެވެ؟) ނުވަތަ ބިންގަނޑު قَرَار ކުރައްވައި ثابت ކުރެއްވި ކަލާނގެއަށްތޯއެވެ.؟ އަދި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ކޯރުތައް ދައްވައި އޭގައި އެކަލާނގެ ފަރުގަދަ ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ. އަދި (ފޮނިފެނުގެ ކަނޑާއި ލޮނުފެނުގެ ކަނޑާއި ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި ދެކަނޑު މައްސުނިވެ މިލުސް ނުވުމަށް ބުރަކަށި) ހަދަހައްޓަވައިފިއެވެ. الله އާއިއެކު އެހެން އެއްވެސް إله އަކުވާހުއްޓެވެ.؟ (ނުވާކަން ކަށަވަރެވެ.) އަދި ކީއްހުއްޓެވެ؟. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް (الله ގެ قدرة ތެދުކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމާއި) ނޭނގެއެވެ.

(٦٢) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަރާތަކަށްކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަށްތޯއެވެ؟) ނުވަތަ ކަންބޮޑުވެ ހާސްވެގެންވާ މީހާ دعاء ކުރާ އެމީހަކަށް އިޖާބަދެއްވައި އަދި އުނދަގޫތައް ދުރުކޮށް ދެއްވާ ކަލާނގެއަށްތޯއެވެ؟ އަދި ބިމުގެ خليفة އިންކަމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން عبرة އާއި نصيحة ލިބިގަންނަނީ މާދަރާވެސް މަދުންނެވެ.

(٦٣) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަރާތަކަށް ކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް ނުދެވޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަށްތޯއެވެ؟) ނުވަތަ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި ކަލޭމެން ތެދުމަގު ދައްކަވާ ކަލާނގެއަށްތޯއެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ رحمة ކަމުގައިވާ ވާރޭގެ ކުރިން ވައިފޮނުއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެހެންވީމާ ހަމަ الله އެވެ.) الله އާއިއެކު އެހެން إله އެއްވާހުއްޓެވެ.؟ (ނުވާކަން ކަށަވަރެވެ.) އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެ شرك ކުރާތަކެތި ފިޔަވައި الله މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

ލުޣަވީ

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ނުވަތަ (އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް ކުރުން ހަމަވާނީ) ފައްޓަވައިގެން خَلْقُ ތަކުން ހައްދަވާ ކަލާނގެއަކަށްތޯއެވެ؟ ❁ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ (މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާ) އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން އަލުން إعَاد ކުރައްވާ ❁ وَمَن يَرْزُقُكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާ ކަލާނގެއަކަށްތޯއެވެ؟ ❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުންނާއި ބިމުން. ❁ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ = الله އާއިއެކު (އަޅުކަންވާ) އެހެން إله އަކު ވޭހެއްޔެވެ؟ ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ = ކަލޭމެން ގެނެސް ކަލޭމެންގެ حجّة އާއި دليل ގެނެސްދޭށެވެ.! ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ. ❁ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ ٱلْغَيْبَ = غَيْبُ ގެ ކަންތައްތައް. ❁ إِلَّا ٱللَّهُ = الله އަށްމެނުވީ. ❁ وَمَا يَشْعُرُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ❁ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން (ކަބުރުތަކުން ނުކުމެ محشر އަށް) ފޮނުއްވާނީ ކޮންއިރަކުންކަމެއް. ❁ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ = އަދި ނިމިއްޖެތޯއެވެ.؟ އެމީހުންގެ عِلْمُ ކުރިއަރާފައިވޭތޯއެވެ. ކުރިއަރަމުންދޭތޯއެވެ. ❁ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ދުވަހުން. ❁ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا = އަދި ނިމިއްޖެތޯއެވެ.؟ އެމީހުން އެކަމާ އޭގެމެދު يعنى: آخرة އާއިމެދު - ޝައްކުގައެވެ. ❁ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ = އަދި ނިމިއްޖެތޯއެވެ؟. އެމީހުން އެކަމާ آخرة އާއިމެދު ކަނުވެފައެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީހުން ބުނެއެވެ. ❁ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا = އަހުރެމެން ފަސްކަމަށް ވެއްޖެއިރުގައި ހެއްދެވޭތޯއެވެ؟ ❁ وَءَابَآؤُنَآ = އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނާއި. ❁ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެން (ކަބުރުތަކުން ނެރެވޭނެތޯއެވެ؟ ❁ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަ އަހުރެމެންނަށް وعد

ވެވުނުވެ. ✿ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ = އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް މީގެކުރިއަށް.✿ إِنْ هَـٰذَآ = މިވާހަކަ ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ރޫޅު އަދި އެއްވެސް އަސްލެއްވަސްލެއްނެތް ވާހަކަތަކެއްކަމުގައިމެނުވީ.✿

ތަފްސީރު

(٦٤) ނުވަތަ (އަޅުކަން އުޅުއްވާތަކަށް ކުރުން ހައްޤުވެގެންވާނީ) އެއްވެސް منفع އެއް ނުދެވޭ އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަކަށްހެއްޔެވެ؟.) ނުވަތަ ފުރަތަމަ ފެށިގެން خلق ތަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށްހެއްޔެވެ؟ ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެކަލާނގެ خلق ތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުންވެސް ދިރުއްވައި إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އުޑާއި ބިމުން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެއީވެސް ހަމަ الله އެވެ.) الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކުވޭހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ مشرك ންނޭވެ. އިސްވެދިޔަ ބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަމެއް ކުރައްވަނީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ކަމުގައި ކަލޭމެން ބުނާނަމަ) އަދި ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެކަމުގެ دليل އާއި حجة ނިކަން ގެންނަބަލާށެވެ. (ނުގެނެވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމައެކަނި الله އަށް ފިޔަވައި އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވާ އެއްވެސްމީހަކަށް غَيْبُ ނޭނގެއެވެ. އަދި (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުތުމުގެ) محشر އަށް އެމީހުން ފޮނުވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަން އެމީހުންނަށް إحْسَاس ވެސް ނުވާނެއެވެ. (غَيْبُ ގެ علم އަކީ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ އެއްޗެކެވެ. قيامة ވާނެ ވަގުތެއް އިނގޭނެވެސްވަނީ އޭގެތެރެއިންނެވެ.)

(٦٦) އަދި ހިއްކެއްހެއްޔެވެ؟ آخرة ދުވަހުން އެމީހުންގެ އިލްމުން (آخرة އާއިމެދު އިލްމުން) ފުރިހަމަވާނެއެވެ. އަދި ހިއްކެއްހެއްޔެވެ؟ (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުން އެވަނީ އެއާމެދު يعني: آخرة އާއިމެދު – ޝައްކެއްގައެވެ. އަދި ހިއްކެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުން އެވަނީ آخرة އާއިމެދު ކަނުވެފައެވެ. އެއްވެސް އިލްމެއް ނެތެވެ.

(٦٧) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް ވަޅުވެ ޗާސް ބިމުހިފުއްޔަށްވުމަށްފަހު އަލުންދިރިގެން ނެރެވޭނޭހެއްޔެވެ؟

(٦٨) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނާއި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ވަނީ (މީގެކުރިއަށް) މިވާހަކަ وعد ކުރެވިފައެވެ. (އެއީ އެއްވެސް މީހަކު ދިރުވިއެއްނުވާނެވެ.) މިވާހަކަތަކަށް އަދި މި وعد ތަކަށް އެއީ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ރޫޅު އަދި ތަކެއްސާބަކު ނުވާ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީނުވެއެވެ.

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބަލާ ދަތުރުކޮށް ހަދައިބަލާށެވެ!. ❁ فَانْظُرُوا = ފަހެ ދެން ދެކިބަލާށެވެ!. (عبرة حاصل ކޮށްބަލާށެވެ!.) ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީއްސުރެހައްދަކީ ކޮންކަން. (ވީގޮތް) ❁ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ = ނުބައިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. ❁ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!. ❁ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތްދަތި ދަތިވެވަޑައިގެން ނުވާށެވެ!. ❁ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން އެހާވާ ނުބައި ރޭވުންތަކުން. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ = މިކަލަކާ وعد އެއްވާނީ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ.؟ (ނުވަތަ މިއަ وعد ކުރައްވާފައިވާ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ؟) ❁ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. (ހިނަކަން ބުނެބަލާށެވެ!.) ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ = ވެދާނެއެވެ. (ވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ.) ❁ رَدِفَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނާ ގާތްވެގެން / ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައި. ❁ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން އަވަސްކުރަން އެދޭ ބައެއްކަންތައް. ❁ وَإِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ❁ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން فضل ވަންތަކަލާނގެ ވެއެވެ. ❁ عَلَى النَّاسِ = މީސްތަކުންގެމައްޗަށް. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. (ދަންނަވައެވެ.) ❁ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ. ❁ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ❁ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާކަންތައް. ❁ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ތަކެއްޗާއި. ❁ وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ = އަދި غائب ވާ ވަންހަނާވެގެންވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ❁ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ = އުޑުގައިވެސް އަދި

ބިމުގައިވެސް. ۞ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ = އެއްއެއްޗެއް بَيَان ކޮށްދޭ ފޮތެއްގައިވާ ގޮތުގެ / ނުވަތަ ލޮޔޮއްގައި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن . ۞ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إِسْرَائِيل ނަށަށް (حَقّ) ވާހަކަ بَيَان ކޮށްދެއްވައެވެ. ۞ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ = އެކަމަކާއިމެދު އޭގެ ގިނަމީހުން. ۞ تَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾ = އެމީހުން إخْتِلاف ވާކަމުގައިވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މިމީހަ ތަކުޒީބުކުރާމީހުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފާ ދޮގުވެރިވި ޤައުމުތަކުގެ ހަލާކުވިގޮތް ބަލާށެވެ! އަދި (މުޖްރިމުން) ނުބައިމީހުންގެ ކުށުގެ ނަތީޖާ ބަލައި އެކަމުގައި فكر ކޮށް عبرة حاصل ކޮށްބަލާށެވެ!

(٧٠) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އެރޭވާ ނުބައި ރޭވުންތަކާއިމެދު ހިތްޕުޅު ދަތިވެ ނުލައްވާށެވެ! (الله تعالى އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާހުށްޓެވެ.)

(٧١) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ހިނދަކު ބުނެބަލާށެވެ! މަޖުބޫރުނަމަ މިއަދު وعد ކުރެވޭ ކަންތައް (عذاب އައުން) ވާނީ ދުވަހަކުންކަމެއްވާރާވެ؟

(٧٢) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން އަވަސްވެދަން މިއަދު އެބާ ބައެއް ކަންތައް ކަރީބުވެގެން ކަލޭމެންނަށް އައުން އެކަށީގެންވެއެވެ. އަޅުވެރިކުރާށެވެ.

(٧٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު رَبّ އީ މީސްތަކުންނަށް މަތިވެރިކަމުގެ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

(٧٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާމެދުވެސް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٥) އަދި އުޑާއި ބިމުގައި غَائب ވެ ވަންހަނާވެގެންވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެއްއެއްޗެއް بَيَان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައިވާ ނުވަތަ بيان ކޮށްދޭ ފޮތެއްގައިވާ ގޮތުގެ ނޫނެވެ. (އެބަހީ: ހުރިހާ އެއްޗެއް ފޮތުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ.)

(٧٦) އެކަންކަމާއިމެދު އެމީހުންނަށް ގިނަމީހުން (يهودى ންނާއި نصارى އިންނަށް ގިނަމީހުން) إختلافވި ދަރަޖަވާ ގިނަކަންތައްތަކުގެ بيان (حقّ ގޮތް) އެކަން ހުރިހާގިނަމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ بَنِى إسرائيل ނަށަށް ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ކިޔައިދެއެވެ.

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞ وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قرآن އަދި) ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުދައްކައި رحمة އެކެވެ. * لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ = مؤمن ންނަށެވެ. * إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. حكم ކުރައްވާނެއެވެ. * بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ حكم ން. * وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. * فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އަށް ބަރޯސާވެ ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! * إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ بيان ވެގެންވާ حقّ ގެ މަތީގައެވެ. * إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ނާއްސަވާނެއެވެ. * وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ = އަދި ބީރުވީމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ވެސް ކަލޭގެފާނަކަށް ނާއްސަވާނެއެވެ. * إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ = އެމީހުން (ނަފްރަތުން) ފުރަގަސްދީފައިވާހާ. * وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނޫނެވެ. * بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ = ލޯކަނުމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާ ކަލާނގެ. * عَن ضَلَٰلَتِهِمْ = އެމީހުންގެ އޮޅުމުގެ މަގުން. * إِن تُسْمِعُ = ކަލޭގެފާނު ނާއްސަވާނެއެވެ. (ނާއްސަވާވާނެއެވެ.) * إِلَّا مَن يُؤْمِنُ = إيمان ވާ ބައެއްކަށްމެނުވީ. (މުޚުލިޞް ބައެއްކަށްމެނުވީ) * بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް. * فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ = އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައި. * * وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ = އަދި (عَذاب ނުވަތަ ބަސް) ވާޖިބުވާ حقّ ވެއްޖެއްޔާ. * عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް. * أَخْرَجْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނެރުއްވާނެއެވެ. * دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން = دابّة އެއް. * تُكَلِّمُهُمْ = އެއީ އެމީހުންނާ ވާހަކަދައްކާނެއެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުން ގައިގައި ޓަކަގަހާނެއެވެ. * أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މިސްކީނުންވީއެވެ. * بِـَٔايَٰتِنَا لَا

يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް يقين ނުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ وَيَوْمَ نَحْشُرُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ جمع ކުރައްވާދުވަސް. (محشر ކުރައްވާދުވަސް) ۞ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا = ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް جماعة އެއް. ۞ مِّمَّن يُكَذِّبُ بِءَايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެތެރެއިން. ۞ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ = ދެން އެއުރެން ކުރި މީހާއި އެންމެފަހު މީހާއާއި ބަނދުވާނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن އަކީ مؤمن ންނަށް ތެދުމަގެއްކަމެވެ. އަދި رحمة އެކެވެ.

(٧٨) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ حكم ން حكم ކުރައްވައިދެއްވާނެއެވެ.އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٩) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅިގެން الله އަށް އިތުބާރުކުރައްވައި وكيل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ بيان ވެގެންވާ حقّ ގައެވެ.

(٨٠) ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް އިއްވައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައި ނުވެއެވެ.) އަދި ބީރުންވެސް އެމީހުން (ނުއަހާނެ ވެގެން) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފައި ދަނީގައި އެމީހުންނަށް وعظ ގެއި نصيحة އިއްވައި ނުދެވޭނެއެވެ. އަންގައެއްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ.

(٨١) އަދި ލޯއަނދިރިވީމީހުން އެމީހުންގެ އޮޅުވެރިކަމުގެ އަނދިރިކަމުގައިވަނިކޮށް އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކާދޭން ބާރަކު ކަލޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ނުވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އީމާންވެ ކިޔަމަންވެގެންވާބަޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތެދުކޮށް އެއާޔަތްތަކަށް إيمانވާ ބަޔަކަށް އިއްވައިދޭން ބާރަކު ކަލޭގައި މުސްލިމުކަލޭގެފާނުވެއެވެ.

(٨٢) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب ގެ ބަސްފަށް ހާލު حقّ ވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުން دَابّة އެއް ނެރުއްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް يقين ނުކުރާކަމުގައިވިއެވެ. (މި دَابّة ނުކުތުމަކީވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ އެއްއަލާމާތެވެ.) والله أعلم

(٨٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުންކުރެ ކޮންމެ أُمَّة އަކުންވެސް جماعَة އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވާދުވަހުން އެކުރައްވާ ދުވަހުން، އެމީހުން ޖަމާކުރި ދެން އެންމެކުރި މީހާއިއާ އެންމެފަހުމީހާވެސް ބަނދުވެ ހައްތަރުވެގެންނެވެ. (ވިސްނުމުގެ ކުރިން)

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَـٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا۟ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى ٱلْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِ ۚ صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

ލަފުޒީމާނަ

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو = (އެއުރެން) އަތުވެއްޖައުމަށްވާންދެން (އެއުރެން އަތުވެއްޖެއުމާ) ✿ قَالَ = އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރައްވާފުއްޖެވެ. ✿ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَـٰتِى = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރީހެއްޔެވެ؟ ✿ وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا = އަދި އެއާޔަތްތަށް ޙައްޤު ގޮތުގައި ކަލޭމެންނަށް مَعْرِفَة ނުވިހެއްޔެވެ؟ ✿ أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަކީ ކަމުގައިވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟. ✿ وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب (ނުވަތަ عذاب ގެބަސްފުޅު) حقّ ވެއްޖެއެވެ. ✿ بِمَا ظَلَمُوا۟ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ✿ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ = ފަހެ އެމީހުން (حجّة އާއި دليل ގެގޮތުން) ބަސްބުނާނުއެވެ. ✿ أَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނިބާވައެވެ. (فِكر ކޮށް ނުހަދަނިބާވައެވެ.) ✿ أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ލައްވާލެއްވިކަން. ✿ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެމީހުން އޭގައި ވަގުތުގައި ހަމަހިމޭނުވެ ދިރިއުޅުމަށް. ✿ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا = އަދި ދުވާލު (ފެނިފައިވާ) އަލިކަމާއި އެކުގައި ކުރެއްވީމެވެ. ✿ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ✿ لَـَٔايَـٰتٍ = ކަންނެއްގެ بَيَان ދެއްކެވި دليل ތަށް. ✿ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ = إيمان ވާބައެއްޓަށް / ތެދުކުރާ ބައެއްޓަށް. ✿ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ = އަދި ސޫރުގައި ފުމެލެވޭދުވަހު. (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) ✿ فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = ފަހެ އުޑުތަކުގައި ވާހައި ހުރިހާ ފަރާތްތަކެވެ. ✿ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ބައެއްގެ. ✿ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި މީހުންނާޓެ. ✿ وَكُلٌّ أَتَوْهُ = އަދި އެންމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް (އަންނަހުއްޓެވެ.) ✿ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ = ނިކަމެތިވެ ދަށަވެގެންވާ حال. ✿ وَتَرَى ٱلْجِبَالَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަތަރެއްވޭހެވެ. ✿ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً = އެއީ ހަރުވެގެންވާ ހުއްޓިފައި ހުރިކަމަށް

ކަޅުގަނޑި ފުދުކުރަތްވާނެއެވެ. ❁ وَهِىَ تَمُرُّ = އެފަރުބަދަތައް ހިނގައެވެ. حركاة ކުރެއެވެ. ❁ مَرَّ ٱلسَّحَابِ ۚ = ވިލާގަނޑު ދާފަދައިން. ❁ صُنْعَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ހެއްދެވުމެވެ. ❁ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ = އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ފުރިހަމަކޮށް ހިތްޕާކޮށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ خبر ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާމެދު.

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٤) އެއްވެގެން އައުމުން ދެން އެކަލާނގެ ވިދާޅުވާނެއެވެ. (ދެން އެއްވެގެން އައިސް ހަމަޖެހުމުން) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވި އާޔަތްތަކަށް ކަލޭމެން ދޮގުކުރީމުހެއްޔެވެ. ކަލޭމެން މިންވަރުނުކުރެވިގެން އާޔަތްތައް ދޮގުކުރީމުހެއްޔެވެ؟ އެއާއެކުވެސް حقّ ގޮތުގައި ކަލޭމެން معرفة ނުލިބުނީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٨٥) އަދި އެމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب (ނުވަތަ عذاب ގެ ބަސްފުޅު) حقّ ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން (އެދުވަހު އިސްތިއުނާފު حجّة އާއި ދިފާޢުގެ ބަސްތަކެއް) ބަސްނުބުނާނެއެވެ.

(٨٦) އެމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަރާމުކުރުމަށްޓަކައި ރޭގަނޑު ހެއްދެވީމެވެ. އަދި (عملى ގޮތުގައި) حركاة ކުރުމަށް (ދުވާލު) ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހެއްދެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަމުގައި ފާހަގަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ނުދެކެވޭހެއްޔެވެ؟ (فكر ކޮށްލަނީސް ބަލަހައްޓާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި - އެބަހީ: ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގައި - ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކަށް ހެކިތަކާއި دليل އާއި حجّة ވެއެވެ. (އެބަހީ ކަންތައްތައް އިސްވެދިޔަ ފަދައިން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވާ ފޮނުއްވާނެކަން އެނގެނެވެ.)

(٨٧) އަދި ސޫރުގައި ފުމެލެވޭ ދުވަހު الله އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު ފިޔަވައި އުޑުތަކުގައި ވާހާ ބަޔަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ބަޔަކު ބިރުގަނެ ހިނގައިދާނެއެވެ. އަދި އެންމެން (ފަހު އަލުން ދިރުމުން) ނިކަމެތިވެ ދެރަވެގެންވާ حال ގައި މާތްރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.

(٨٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަރުބަދަތައް އެހެން ކޮންމެވެސް ފަރުބަދަތަކަށް ހަމަޖެހިފައި ކަށްގަނޑު ހިފުމުގެ ފަދައިން ހީވާނެއެވެ. އެކަމަކު ވިލާ ދާފަދައިން ފަރުބަދަތައް ދާނެއެވެ. حركاة ކުރެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ބަރާބަރުކޮށް ފުރިހަމަކޮށް ހެދެއްވި ކަލާނގެ ހެއްދެވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކެއްގެ خبر އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމީހާ. (ހެޔޮކަމެއްކޮށްފިމީހާ) ۞ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا = ފަހެ އޭނާއަށް އެއަށްވުރެ (އޭނާކުރި ހެޔޮކަމަށްވުރެ) މާހެޔޮދަރުމަ ހުށްޓެވެ. ۞ وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަސް އުފެދޭ ސިހުމާއި ބިރުވެރިކަމުން. ۞ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ = އަމާންވެގެންވެއެވެ. ۞ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އަދި ނުބައިކަމަކާއިގެން އައިމީހާ. (ނުބައިކަންތައްކޮށްފިމީހާ) ۞ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މޫނުމަތިން އެއްލެވޭނެއެވެ. ۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށް. ۞ هَلْ تُجْزَوْنَ = ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނޭހެއްޔެވެ؟. (ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާ ނުދެވޭނެއެވެ.) ۞ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުން ފިޔަވައި. ۞ إِنَّمَا أُمِرْتُ = (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم حديث ކުރައްވައެވެ.) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. ۞ أَنْ أَعْبُدَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. ۞ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ = މިރަށުގެ ވެރި ربّ އަށް. ٱلَّذِى حَرَّمَهَا = އެކަލާނގެއީ އެރަށް حُرمة ތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ = އެކަލާނގެއަށް ހުރިހާ އެއްޗެއް މިލްކުވެގެންވެއެވެ. ۞ وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވިގެންވަނީ. ۞ أَنْ أَكُونَ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ވުމަށެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ = مسلمންގެ ތެރެއިން.(ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން) ۞ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔުއްވުމަށާއި. ۞ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ = ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގަތްމީހާ. ۞ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ - ދަންނަވާށެވެ. ۞ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަށަވަރެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ = إنْذار ދެއްވާ ބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَقُلِ = (އޭ ر سول الله އެވެ.!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ۞ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = ނިކަންމެ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް حجّة ތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާނެތެވެ. ۞ فَتَعْرِفُونَهَا = ދެން އެ دليل ތަކާއި حجّة ތައް ކަލޭމެން

އަނިޔާވެރިންނެވެ. ✵ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެއީ غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.✵ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން. ✵

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٩) ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމީހާ - އެބަހީ: ހެޔޮ عمل ކޮށްގެ މީހާއަށް އޭނާ އެކުރި عمل އަށްވުރެ މާހެޔޮދަރުމަތާއި ثواب **ލިބޭނެ** ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުން އެދުވަހުގެ يعني: قيامة ދުވަހުގެ ސިހުމާއި ބިރުވެރިކަމުން އަމާންވެގެންވެއެވެ.

(٩٠) އަދި ނުބައިކަމާއިގެން އައިމީހާ އެބަހީ: ނުބައިކަންތައް ކުރިމީހާ ދަންނައެވެ. އެފަދަމީހުން (އެދުވަހުން މޫނުމައްޗަށް ވަޅަށް ނަގާލައިން އެއްލާލެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައިތިބިއިރު ކުރާކަމުގައިވި ކަންތައްތަކަށް ވުރެން - އޭގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް جزاء ދެއްވާކަމުގައި ނޫނެވެ. އެބަހީ - އެފަދަ عذاب ދެއްވުމަކީ ދުނިޔޭގައި ދިމާވުން ކުރި ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٩١) (رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم حديث ކުރައްވައެވެ.) މިކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވާކަން ކަލަކަށް ދިނުމުގައި (މި مكّة ގެ ވެރި) ربّ އަށް މިކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެރަށް حُرمة ތެރިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި މިކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ މިކަލޭގެފާނު مسلم ންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. (إخلاص ތެރިކަމާއެކު اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.)

(٩٢) (އަދި މިކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވަނީ) މިކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާދެއްވުމަށެވެ. (ފަހެ މިކަލޭގެފާނަށް تبع ވެ إيمان ވެ) ތެދުމަގު ލިބިގަންނަވާމީހާ ތެދުމަގު އަށް ހިދާޔަތްވެވޭނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އަދި ގޯސް މަގު ގޮތަށް ހިނގާ މީހާގެ نفس އަށެވެ. (އަދި މިކަލޭގެފާނަށް ބުނެލައްވާށެވެ) މަގުފުރެދިގެންދިޔަ ދަންނައެވެ. އެމީހާއަށް މިކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއްނެތެވެ. މިކަލޭގެފާނަކީ ވަކިން ކަލަކަށް إنذار ކުރައްވާ ބިރުދައްކަވާ ކަލޭމެނެވެ. (މަގުފުރެދުނުމީހާގެ މަގުފުރެދުމުގެ ކުށް މިކަލޭގެފާނަކަށް އޮތްކަމެއް ނެތެވެ.)

(٩٣) އަދި (الله وَحِي ކުރައްވައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. ނިކަން ނުކުތު އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ) دليل ތަކެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން (އެދަލީލުތަކާއި حجّة ތަކެއް - އަދި ކަލޭމެންނަށް މިކަލޭގެފާނު މިދެންނެވި نصيحة ގެ حقيقة) ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް ހިތަވައި غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނުވެއެވެ.

قصص سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القصص — އާޔަތުގެ އަދަދު (٨٨)

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

ލުޣަތު

طسٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތްވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ❁ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (يعنى: މިއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.) ❁ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ / ނުވަތަ ބަޔާންކޮށްދެއްވާ. ❁ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވަނީއެވެ. ❁ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ = موسى عليه السّلام އާއި فرعون ގެ خبر ތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ❁ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ = ތެދުކުރާ ބަޔަކަށް. ❁ إِنَّ فِرْعَوْنَ = ހަމަކަށަވަރުން فِرْعَونُ. ❁ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންހިއްޖެއެވެ. ❁ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا = އަދި އޭނާގެ أهل ވެރިން فِرْقَة ތަކަކަށް ހަދައިލައިފިއެވެ. ❁ يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ = އޭގެތެރެއިން އެއް جماعة އެއްގެމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލާ ހަލާކުކޮށްލަނީއެވެ. ❁ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ = އަދި އޭނާ يعنى: فرعون - އެމީހުންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރަނީއެވެ. ❁ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ = އަދި އޭނާ އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ނުމަރައި ދޫކޮށްލަނީއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ. ❁ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ = فَاسِدُ ކަންތައްކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވީ އާލާވަންތަކޮށް އަދި ރަޙުމަތްލެއްވުމަށެވެ. ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ = އެއަށްފަހު ނިކަމެތިކުރެވުނު މީހުންގެ މައްޗަށެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި. ❁ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمام ންނަކަށް ލެއްވުމަށެވެ. ❁ وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ ވާރުތަވެރިންނަކަށް ލެއްވުމަށެވެ. ❁ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (مصر އާއި شام ކަހަލަ) ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވުމަށް ލެއްވުމަށެވެ. ❁ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ = އަދި فرعون އާއި هَامَان އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާށެވެ. ❁ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ލަޝްކަރުތަކާއި އެމީހުންގެ

ސިފައިންނަށެވެ. ❁ مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ބިރުގަންނަ ކަމުގައިވީ ކަންތައް ❁ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ = އަދި މަތިވެރިރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام ގެ މަންމައަށް إلْهَام ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أَنْ أَرْضِعِيهِ = ކަލޭގެ އެކުއްޖާއަށް ކިރުދީ އަރުއްވާށެވެ. ❁ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ = އަދި ކަލޭ އެކުއްޖާގެ މައްޗަށް ބިރުގަތުމުން ވަޅައިގަންނާނެކަމަށް. ❁ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ = ދެން ކަލޭ އެކުއްޖާ ކަނޑަށް އެއްލާލާށެވެ! ❁ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ = އަދި ކަލޭ ބިރުގަތުމެއް ވަޅައިގަންނާނެކަމަށްވެސް! އަދި ހިތާމަކުރުމެއް ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެ އަރިހަށް އެކުއްޖާ ރައްދުކުރައްވާނޭ ކަމުގައިވެއެވެ. ❁ وَجَاعِلُوهُ = އަދި އެކުއްޖާ ލައްވާނެކަމުގައިވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾ = رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) طسم މިއަކުރުތަކަކީ ބައެއް ސޫރަތް ފެށޭތާ ހުންނަ ވަކިއަކުރުތަކުގެ އަކުރުތަކެކެވެ. މިއަކުރުތަކުން އެދޭ މުރާދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ خاصّ ވެގެންވާ ހަމަ الله އެވެ.

(٢) މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގެ يعنى: ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) موسى عليه السّلام އާއި އަދި فرعون ގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ حقّ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދެއްވަމެވެ. (މިޚަބަރު ތެދުކުރާނީ إيمان ވާ ބަޔަކަށް އެއީ ތެދުވެރިކަން އެނގޭނެއެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން فرعون (مصر ގެ ބިމުގައި) ބޮޑާވެ މަތިވެރިވެގެންވިއެވެ. އަދި އޭނާގެ أهل ވެރިން އެކިއެކި فِرقة ތަކަކަށް ހަދައިލިއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެއް جماعة އެއްގެ މީހުން ނިކަމެތިކޮށް ބަލިކަށިކޮށްލިއެވެ. އެއީ بَنى إسرائيل އެވެ. އަދި އޭނާ އެމީހުންގެ ފިރިހެންދަރިން ކަތިލައި އަންހެންދަރިން ދިރިހުރުމަށް ދޫކޮށްލިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ފަސާދަވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥) އަދި މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވަނީ ބިމުގައި ނިކަމެތިކޮށްލެވިފައިވާ މީހުންނަށް ހެޔޮކަމާއި ނިޢުމަތް ދެއްވުމަށެވެ. އެއީ بَنى إسرائيل މީހުންނެވެ. އަދި މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ إمام ންތަކުގައި ލެއްވުމަށް (ވެރިންތަކުގައި ލެއްވުމަށް) އަދި (فرعون އަށްފަހު) އެމީހުންނަކީ ބިންގަނޑުގެ ވާރިސުންތަކުގައި ލެއްވުމަށެވެ. (އެއީ مصر ގެ ބިންގަނޑެވެ.)

(٦) އަދި މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (مصر އާއި شام ކަހަލަ) ބިމުގައި ހަމަޖެހުމާއި ވެރިކަމުގައި تَمْكِيْنُ ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި فرعون އަށާއި هامان އަށާއި އަދި އެދެމީހުންގެ ސިފައިންނަށް އެބަޔަކު އެމީހުން ބިރުގަންނަ ކަންތައް ދައްކަވާލެއްވުމަށެވެ. (އެކަމަކީ بَنى إسرائيل ގެތެރެއިން ދިރިހުރި ކުއްޖަކު އެމީހުންގެ ބާރު ނަގާނެ ކަމެވެ.)

(٧) އަދި މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام ގެ މަންމައަށް إلْهَام ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭ އެދަރިކަލުންނަށް ކިރުދީ އަރުއްވައިދޭށެވެ! އަދިކަލޭ އެދަރިކަލުންގެ މައްޗަށް (فرعون އާއި އޭނާގެ ސިފައިންގެ ފަރާތުން) ބިރުގަތުމުން ވަޅައިގަންނާށެވެ! ދެން ކަލޭ އެދަރިކަލުން ކަނޑަށް (ނީލް ކޯރަށް) އެއްލާލާށެވެ! އަދި ކަލޭ (އެދަރިކަލުންނާމެދު) ބިރުގަތުމެއް ވަޅައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަކުރުމެއްވެސް ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިމަތިވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެ އަރިހަށް އެދަރިކަލުން ރައްދުކުރައްވާނޭ ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކުއްޖާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ކަމުގައި ލައްވާނެކަމުގައިވެއެވެ. (ދެން އެކަލޭ މިބަސްފުޅުގެ މައްޗަށް އެދަރިކަލުން އެއްލާލެއްވީ ނީލް ކޯރަށެވެ.)

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَـٰرِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ وَهُمْ لَهُۥ نَـٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَـٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

މުފްރަދާތު

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ = ފަހެ އެދަރިކަލުން ހޯދައިގެން ނަގައިފިއެވެ. ❁ ءَالُ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ މީހުން. (އާއިލާގެ އަހުލުވެރިން) لِيَكُونَ لَهُمْ = އެއީ އެދަރިކަލުން އެމީހުންނަށް ވެގެންވުމަށެވެ. ❁ عَدُوًّا وَحَزَنًا = عَدُوّ އެއް ކަމުގައްޔާއި ހިތާމައަށްކަމުގައި. ❁ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން فرعون އާއި هامان އާއި. ❁ وَجُنُودَهُمَا = އަދި އެދެމީހުންގެ ސިފައިންނާއި ❁ كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ = އެމީހުންވީ ކުށްވެރިން ކަމުގައެވެ. ❁ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ = އަހުރެންނާ ކަލޭގެ ލޯގެ ފިނިކަމެވެ. ދެލޯމަތީ ފިނިކަމުގެ ވާހަކައެވެ. ❁ لَا تَقْتُلُوهُ = އޭނާ މަރައި ނުލާށެވެ!. (މަނިކުފުޅު އޭނާ ނުމަރާށެވެ.!) عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ = އަހުރެމެންނަށް مَنْفَع ކުރުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ❁ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا = ނުވަތަ އަހުރެމެން އޭނާ ދަރިއަކު ގޮތުގައި ހިފުމަށެވެ. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް إحْسَاس ވެސް ނުވެއެވެ. ❁ وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ގެ މަންމަގެ ހިތްމުބާރަކު ވެއްޖެއެވެ. ❁ فَـٰرِغًا = ހުސްވެގެން (موسى ގެ خيال ނޫން އެހެން خيال އަކުން ހުސްވެގެން) ❁ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ = އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަ ބުނުން ގާތްވެގެންވިއެވެ. ❁ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ހިތްމުބާރަކު ނުހިފެހެއްޓެވިނަމަ. ❁ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ = އެކަމަނާ مؤمن ންގެތެރެއިން ވެގެންވުމަށެވެ. ❁ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ = އަދި އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ أُخْتُ ކަމަނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. قُصِّيهِ = ކަލަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ أَثَر އާއި تَبَع ވާށެވެ.! (އެކަލޭގެފާނު ފަހަތުން ބަލާށެވެ.!) ❁ فَبَصُرَتْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަމަނާ އެކަމަނާއަށް އެކަލޭގެފާނު ދުރުން ފެނުނެވެ. ❁ عَن جُنُبٍ = ދުރުން. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާ حال . ❁ ❁ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް مَنَع ކޮށްލެއްވީމެވެ. ٱلْمَرَاضِعَ = ކިރުދިނުންތައް. ❁ مِن قَبْلُ = ކުރިން. (މަންމަގެ ކުރިން) ❁ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ = އެ أُخت ކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން ދައްކައިދޭންވީތޯއެވެ؟ ❁ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ = ގޭއެއްގެ أهل ވެރިންގެ މައްޗަށް. ❁ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އޭނާއާ ބެލެހެއްޓޭނޭ حوال ވާނޭ. ❁ وَهُمْ لَهُۥ نَـٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި އެމީހުން ވަނީ އޭނާއަށް ނަސޭހަތްތެރިން ކަމުގައެވެ. ❁ فَرَدَدْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދަރިކަލުން ރައްދުކުރެއްވީމެވެ.

❁ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ = އުފަންދިނުމުންގެ މަންމަގެ ގާތަށް. ❁ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا = އެއީ އޭނާމަންމާގެ ލޯ ފިނިވުމަށްޓަކައެވެ. އޭނާމަންމާ ހިތްހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَلَا تَحْزَنَ = އަދި އޭނާމަންމާ ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. ❁ وَلِتَعْلَمَ = އަދި އޭނާމަންމާ ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ފުޅު އެއީ حقّ ކަމެއް.❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެކަމަކު އޭގެ ގިނަމީހުން. لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) ދެން فرعون ގެ آل ން (އާއިލާގެ އަހުލުވެރިން) އެދަރިކަލުން ހޯދައިގެން ގެންނަވައިފިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عدوّ އަކަށާއި އަދި އެމީހުންނަށް ހިތާމައަށްކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން فرعون އާއި هامان އާއި އަދި އެދެމީހުންގެ ސިފައިންވީ ކުށްވެރިންކަމުގައެވެ.

(٩) އަދި فرعون ގެ އަނބިކަނބަލުން (فرعون އަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. (މިދަރިކަލުންނަކީ) އަހުރެންނާއި އަދި ކަލޭގެފާނާއި ދެމީހުންގެ ލޯތަކުގެ ފިނިކަމެވެ. ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. އޭނާ މަރައިނުލާށެވެ.! އަހުރެމެންނަށް مَنفع ކުރުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ދަރިއެއްކަމުގައި އެދަރިކަލުން ގެންގުޅެވިދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެކަމެއްގެ ފަރާތުން الله ކަނޑައެޅުއްވި ކަންތައް ކިހިނެއްކަން އެމީހުންނަކަށް ނޭނގުނެވެ.

(١٠) އަދި موسى عليه السّلام ގެ މަންމާފުޅުގެ ހިތްފުޅު ފުރިފައި (موسى عليه السّلام ގެ خيال ފުރިފައި) އެހެން ހުސްވީ خيال ތަކުން ހުސްވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ހުސްވީ ވީމާއެއްގެއިވެސް ވަނީ موسى عليه السّلام ގެ خيال އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ހިތްފުޅު ނުހިފެހެއްޓެވިނަމަ އެކަމަނާ އެކަމުގެ ޚަބަރު ފާޅުކުރައްވާނެ ގާތްވެގެންވިއެވެ. (އެހެން އެހެއްޓެވީ އެކަމަނާއާ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعد ފުޅު) ތެދުކުރެއްވުމުގެ ތެރެއިން މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި ވުމަށްޓަކައެވެ.

(١١) އަދި އެކަމަނާ (يعنى: موسى عليه السّلام ގެ މަންމަ) އެކަލޭގެފާނުން يعنى: موسى عليه السّلام ގެ أُخْت ކަމަނާ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަމަނާ ގޮސް އެދަރިކަލުންގެ އަސަރުތައް ބަލާށެވެ. އެދަރިކަލުންނަށް ވީގޮތް ބަލާށެވެ. ދެންފަހެ އެ أخت ކަމަނާ ދުރުދުރުގައި ހުރެގެން އެދަރިކަލުން ދެކެވިއްޖެއެވެ. (އެއީ އެދަރިކަލުން ވަނީ فرعون ގެ ގަނޑުވަރުގައެވެ. އެދަރިކަލުންނަށް ހިދުމަތުން މިހާރު ވާނީ ބަލާނީއެވެ!.) އަދި އެކަމަނާއަކީ އެދަރިކަލުންގެ أخت ކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ކުޑަކޮށްވެސް ނޭނގެއެވެ. އަދި إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. (١٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަގެ ކިރިން އެހެން އެއްވެސް ކިރުމައެއްގެ ކިރު އެކަލޭގެފާނަށް މަނާކުރެއްވީމެވެ. (އެކަލޭގެފާނު އެގަނޑުވަރުގައި ތިބި އެންމެހާ ކިރުމައިންގެ ކިރުވެސް އެއްވެސް އަންހެނެއް ކިރު ނުބޮއްވިއެވެ. މުޅި އެތަނުގައިތިބި ކިރުމައިން އައިސް އެކަމާ ދެކުނެވެ. އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އެދަރިކަލުންގެ أخت ކަމަނާ އެތަނަށް ވަދެ ދެންނެވިއެވެ. އެދަރިކަލުންނަށް ކިރުދޭނެ އާއިލާއެއްގެ حوال ވާހަކަ ގެއެއްގެ أهل ފުރި ބަލައިގެ ވާހަކަ އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތު ބުނެދޭންތޯއެވެ.؟ އަދި އެމީހުންވާނީ އެދަރިކަލުންނަށް نصيحة ތެރި إخلاص ތެރި ބަލަހައްޓަދޭ މީހުންނެވެ. (ދެންފަހެ އެކަމަނާ إشارة ކުރީ އެދަރިކަލުންގެ މަންމަގެ ގޭގެއަށެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެދަރިކަލުންގެ މަންމަކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ދެން މަންމަ ގެންގޮސް އެކަމަނާ ހިދުމަތްކުރުމުން އެދަރިކަލުން ހިތްޕުޅު ހިތްހަމަވިއެވެ. ދެން އެދަރިކަލުންނަށް ހިދުމަތްކުރާތީ އެދަރިކަލުން ބަލައިގަތުމަށް أُجُوْر ދެއްވާގޮތަށް މަންމައާއި حوال ކުރެއްވިއެވެ. އެހެން إشارة ކުރައްވައި ދެން މިހެންނަ ހާލަތުގައި وحى ކުރެއްވިއެވެ.

(١٣) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދަރިކަލުން އެދަރިކަލުންގެ މަންމައަށް ރައްދުކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ލޯތަށް ފިނިކަން ގެނައުމަށެވެ. އަދި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ފުޅު އެއީ حقّ ތެދުކަން އެކަމަނާ ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންކުރު ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

ލުޣަތު

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނު بَالِغُ ވެ ގައިޠާޤަތުގެ ބާރުގަދަވިހިނދުން. ۞ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ = ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި އެކަލޭގެފާނަށް دين ގެ فقه އާއި علم ދެއްވީމެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ = إحْسَان ތެރިންނަށް ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި ޖަޒާދެއްވަނީ. ۞ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ރަށުގެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ = غَافِل ކަމުގެ ވަގުތެއްގައި حال . غافل ކަމުގައިވީހިނދު.۞ مِّنْ أَهْلِهَا = އެރަށުގެ ރައްޔިތުންގެ. ۞ فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ = ފަހެ އެރަށުގެ ދެމީހުން ދެފިރިހެނުން ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ يَقْتَتِلَانِ = ތަޅާފޮޅުން ތަޅާފޮޅަނިކޮށް ތިބޭތާ. ۞ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ = މިމީހަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ دين ނިސްބަތެވެ. (بنى إسرائيل އެއެވެ.) ۞ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ = އަދި މިއެހެން މީހަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ عَدُوّ ންގެތެރެއިންނެވެ. (فرعون قبيلة ގެ قِبطى އެއެވެ.) ۞ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ دين ގައިވާމީހާ އެކަލޭގެފާނުގެ އެހީއަށް مدد އާއި އެހީއަށް އެދިއްޖެއެވެ. ۞ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ عَدُوّ ންގެތެރެއިންވާ މީހާގެމައްޗަށް. ۞ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ = ފަހެ موسى عليه السّلام އެމީހާގެ ގާތަށްވަޑައި އަތުގުޅިން ޖެއްސެވިއެވެ.۞ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ = ފަހެ އެމީހާ قتل ކޮށް އެކަން ނިންމަވައިފިއެވެ.۞ قَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ = މިކަމަކީ މިއީ شيطان ގެ عمل އެވެ. ۞ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ = ހަމަކަށަވަރުން އެ އޮޅުވާލަނިވި عَدُوّ އެވެ. އަދި މަގުފުރައްދާ އެއްޗެކެވެ. ۞ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ. ۞ قَالَ رَبِّ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ކަލާނގެ ربّ އެވެ! ۞ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މިއަޅާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ۞ فَٱغْفِرْ لِى = ފަހެ މިއަޅާއަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ!.۞ فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް

އެކަލާނގެ ފުއްސަވައިދެއްވިއެވެ. ✿ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ✿ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ = ވިސްނެވުންތެރި ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ✿ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި نعمة ގެ ސަބަބުން. ✿ فَلَنْ أَكُونَ = މިއަޅާ ނުވާނަމެވެ. ✿ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾ = مُجْرِم ންނަށްވާ އެހީތެރިއަކަށް. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިޓަކުގެ ބާރުފުޅުގަދަ ޒުވާންކަން ފުރިހަމަވާ ހިސާބަށް ތިއްބެވުމުން ތިމަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދީނުގެ فقه ފަހުމުކުރެއްވުމުގެ علم ދެއްވީމެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٥) އަދި ރަށުގެ أهل ވެރިން غافل ވެގެންވާ ހިނދެއްގައި (މީސްތަކުން މެންދުރު ނިދާލާވަގުތު) އެކަލޭގެފާނު (موسى عليه السّلام) ރަށުގެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ދެމީހަކު އެކަކު އަނެކަކާ ހިފައި ތަޅާފޮޅާތީ އެކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެމީހުން އެކަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ دين ގެ މީހެކެވެ. بنى إسرائيل އެކެކެވެ. އަނެކަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ عدوّ ންގެތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. فِرعون قبيلة ގެ މީހެކެވެ. قِبْطِى އެކެކެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ دين ގެ މީހާ އެމީހާގެ عدوّ ގެ މައްޗަށް ވަރުލުމައި އެހީއަށްއެދި އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވައިލެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕިޔަޅުން އެމީހާގެ މޭމަތީގައި ޖަހައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހާގެ މައްޗަށް ނިމާލެއްވައިލެއްވިއެވެ. އެޖެހުމުގެ ސަބަބުން އެމީހާ މަރުވެގެން ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ޝައިޠާނާގެ عمل އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި މަގުފުރައްދާ عدوّ އެކެވެ.

(١٦) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ މިއަޅާއަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައިދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ވިސްނެވުންތެރި ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި نعمة ގެ ސަބަބުން مُجْرِم ންނަށްވާ އެހީތެރިއަކަށް މިއަޅާ ނުވާނަމެވެ!

فَأَصْبَحَ فِى ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۥ ۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يَهْدِيَنِى سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾

ތަރުޖަމާ

فَأَصْبَحَ فِى ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا = ފަހެ ނަގަރުގައި ބިރުން ހުންނަވަ ބޭކަލުވަކަލުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެއްޖެއެވެ. يَتَرَقَّبُ = ދެންވާނޭ ޗާލަކާމުދު إنْتِظَار ކުރައްވަކުރައްވާ. ❁ فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ = ފަހެ ކުއްލިއަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން نصر އެދުނުމީހާ. ❁ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެގައި. ❁ يَسْتَصْرِخُهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާ ހަޅޭއްލަވަން ފަށައިފިއެވެ. (އެއީ ވަގުޅިއަޑިގެންނެވެ.) ❁ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަކީ بيان ވެގެންވާ ގޯސްމަގުގައި ގެނބި ހަލާކުވެގެންވާ މީހެކެވެ. (ނުވަތަ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެކެވެ.) ❁ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހިފުމަށް ކުރައްވާ ހިނދު. ❁ أَن يَبْطِشَ = އަތުން ތަޅުއްވަން / ހިތްޕުޅުވީ. ❁ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا = އެދެމީހުންގެ عَدُوّ ކަމުގައިވާ / قِبْطِي ކަމުގައިވާ. ❁ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ = އޭނާ (يعنى: بنى إسرائيل މީހާ) ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ.! ❁ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު މަރާލެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ؟. ❁ كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا = މީހަކު މަރާލެއްވިހެން. ❁ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެ. ❁ إِن تُرِيدُ = ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا = جَبَّار ނުބައި މީހަކު ކަމުގައި ވުމެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވުމަކަށް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ = مُصْلِح ންގެތެރެއިން / إصلاح ކުރާ މީހުންގެތެރެއިން. ❁ وَجَآءَ رَجُلٌ = އަދި ފިރިހެނަކު އައެވެ. ❁ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ = ހަރުގެ އެންމެ ދުރުކަނޑުން. ❁ يَسْعَىٰ = އަވަސްއަވަހަށް ހިނގާފައި. ❁ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ.! ❁ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ = ހަމަކަށަވަރުން (فرعون قوم ގެ) ބޮޑެތިން ކަލޭގެފާނާމެދު مشورة ކުރަނީއެވެ. ރޭވުން ރޭވިއެވެ. ❁ لِيَقْتُلُوكَ = ކަލޭގެފާނު މަރުމަށް. ❁ فَٱخْرُجْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (މިރަށުން) ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭގެފާނަށް ޓަކައި نصيحة ދެއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެގެން ވަޑައިގެންނެވީ حال އެރަށުން ނުކުމެވަޑައިގަތީއެވެ. ❁ يَتَرَقَّبُ = ދެންވާނީ ކޮންކަމެއްތޯ إنْتِظَار ކުރައްވަމުން. ❁ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ.! މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ! ❁ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

= އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން. ☼ وَلَمَّا تَوَجَّهَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލާފައިވީހިނދުން. ☼ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ = مَدْيَن އާއި ދިމާއަށް. ☼ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِى = އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް މަގުދައްކަވާނެ އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ. ☼ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ = މަގުގެ ސީދާ ތެރެއަށް. ☼

إجْمَالِي މާނަ

(١٨) ފަހެ ރަށުގައި ބިރުވެރިކަމާއެކު ހުންނެވި ބާކީވާނުވާކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެއްޖެއެވެ. އަދި ދެންވާނެ ކަމަކާއިމެދު إنتظار ކުރައްވަކުރައްވާ ހުންނެވިއެވެ. އެހެން ހުންނަވަނިކޮށް އިއްޔެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން نصر އެދި އެދުނުމީހާ އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާ ހަޅޭއްލަވަން ފަށައިފިއެވެ. މިއަދުވެސް އޭނާ موسى عليه السّلام ގެ އަރިހުން نصر އެދިއެވެ. (އޭނާމިއިސްރާއީލީއެކެވެ. އެހެން قِبْطِي އަކާއި ތަޅާފޮޅަނީއެވެ.) އަދި موسى عليه السّلام އާ إسرائيل މީހާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭއަކީ ހަމަކަށަވަރުކޮށްވެސް ފަޅުބައްދާހަދާ ގޯސްމީ ހަމަކޮށް މަގުފުރެދިފައިވާ މީހެއްކަމަށް ކަހަވަރުވެ.

(١٩) އަދި އެދެމީހުންގެ عَدُوٌّ ކަމުގައިވާ قِبْطِي ކަލޭގެއަށް އަތްބޭނުންކުރަން އެކަލޭގެފާނު ޚިޔާލުކުރައްވައިވީހިނދު އެމީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. يعني: بني إسرائيل މީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ކަލޭގެފާނު ތިޔަ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ އިއްޔެވެސް ކަލޭގެފާނު މީހަކު މަރުއްވައިފިހެން މިއަދު އަހުރެން މަރުވަން ހެއްޔެވެ؟ (އޭނާއަށް ހީވީ އޭނާ މަރަން އުޅުއްވަނީކަމަށެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ބިންމަތީގައި جَبَّار ކަމާއި މީހަކަށްވުމަށްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު إصلاح ކުރާ مُصْلِح އަކަށް ވުމަކަށް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި بني إسرائيل ކަލޭގެ މިވާހަކައިން موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިދިނުމުން އަނެއް قِبْطِي ކަލޭގެ ހުރީ ބަލަހައްޓަން ކަންހުރި އަހައިގެން ކަލޭގެއަށް ހިތުގައި އިއްޔެ މީހާ މަރާލީ موسى ގެފާނުކަން ބަލަހައްޓާކަން އެނގިއްޖެއެވެ. އެހެންވެ އަވަސްއަވަހަށް އެތަނުން ދުވެގޮސް އިއްޔެ މީހާ މަރާލީ މިހަކީ موسى ގެފާނުކަން فرعون ގެ މީހުންނަށް އަންގަވައި އެކަމުގެ تفصيل ދިނީއެވެ. ހަމަ އެހިނދުގައެވެ. موسى ގެފާނާއިމެދު ކަންތައް ނިންމާނެގޮތެއްގައި فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ މެދުގައި مشورة ދިޔައީއެވެ. واللّٰه أعلم .

(٢٠) އަދި ރަށުގެ ދުރު ހިސާބުން ހުރިގޮތަށް ހިނގާލައި އައިމީހަކު އައިސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ރަށުގެ ބޮޑެތިމީހުން ކަލޭގެފާނު މެރުމަށް مشورة ކޮށް جلسة ކުރަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެހެންވެ އަވަހަށް މިރަށުން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަހުރެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް نصيحة ތެރިންކުރާ މީހެކެވެ. (ބުނެވޭ އެމީހަކީ إيمان ކަން ވަންހަނާކުރި فرعون قبيلة ގެ މީހަކަށެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ غافر ސޫރަތުގައި ވާނެއެވެ.)

(٢١) ދެންފަހެ موسى ގެފާނު ބިރުވެރިކަމާއެކު ކޮންކަމެއްވާނެތޯ ބައްލަވާ ހާލު އެރަށުން ނުކުމެވަޑައިގަތީއެވެ. (فرعون ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނުން ހޯދަން އަތުވެދާނެތީ) އެކަމުން ދުރުވާނެގޮތަކަށް إنتظار ކުރައްވާ ބަލަބަލާ ހުންނެވީމާ ނުކުމެވަޑައިގަތީއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ! އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން މިއަޅާ ސަލާމަތްކުރެއްވުން ދެއްވާނދޭވެ!.

(٢٢) އަދި مَدْيَنُ ގެ ފަރާތަށް އެކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލާފައިވީހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަޅާގެ ربّ މިއަޅާއަށް ސީދާ މަގުދައްކަވާނެކަމަށް أمّيد ކުރެވެއެވެ. މަގުމަތީގެ ދައްކަވާނެއެވެ.

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ ۖ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ ۖ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ۚ فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ ۖ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ ۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَنُ ގެ ފެނާއި ހިނގަވާފައި އެކަލޭގެފާނު ހަމައަށް ވަޑައިގެންފުޅުވިހިނދުން
❁ وَجَدَ عَلَيْهِ = އެތަނުން ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ = ގިނަ عدد އެއްގެ ބައެކެވެ. ❁
يَسْقُونَ = ޖަނަވާރުތަކަށް ފެންބޮންނަ ❁ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ = އަދި އެމީހުން ނުލައި އަދި
ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ ٱمْرَأَتَيْنِ = ދެއަންހެނުން. ❁ تَذُودَانِ = (ބަކަރިތައް) ދުރުކުރަން
ހިފަހައްޓަވައިގެންވާތީ. ❁ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެމީހުން ޙާލުވީކީއްތޯ؟
(އެބަހީ: ބަކަރިތަކަށް ފެންނުދީ މިހައިހިސާ ޙާއްވެގެންނުހުރީކީއްތޯ؟) ❁ قَالَتَا لَا نَسْقِي = އެދެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.
އަޅުގަނޑުމެން ފެންނުދެމެވެ. ❁ حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ = ބަކަރިބެލުންތެރިން އެނބުރި رجوع ނުވަނީސް. ❁ وَأَبُونَا
شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައީ ބޮޑު މުސްކުޅިއެކެވެ. ❁ فَسَقَىٰ لَهُمَا = ދެންފަހެ
އެކަލޭގެފާނު އެދެކަނބަލުންނަށް ފެންދެއްވައިފިއެވެ. ❁ ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ = ދެން އެކަލޭގެފާނު ހިޔާގަނޑަށް
އެނބުރިވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ فَقَالَ رَبِّ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލާނގެ رب އެވެ.! ❁ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ =
ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިއަޅާވަނީ. ❁ مِنْ خَيْرٍ =
ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން. ❁ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾ = ބޭނުންވެގެންނެވެ. ❁ فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا = ދެންފަހެ އެދެމީހުން
އެއްކަނބަލުން އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އައެވެ. ❁ تَمْشِي = ހިނގަވާފައި. ❁ عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ =
ލަދުވެތިކަންމަތީގައި. ❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު
ބައްޕަ ކަލޭގެފާނަށް އެދަނީ. (އެބަވިދާޅުވެއެވެ.) ❁ لِيَجْزِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދީފުމު ދެއްވުމަށް. ❁ أَجْرَ
مَا سَقَيْتَ لَنَا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންދެއްވިކަމުގެ ދީފުމެވެ. ❁ فَلَمَّا جَآءَهُۥ = ދެންފަހެ
އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލަކު ގާތަށް ވަޑައިގެންފުޅުވިހިނދުން. ❁ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ = އަދި އެބޭކަލަކަށް
ޤިއްޞާ ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވިހިނދުން. ❁ قَالَ لَا تَخَفْ = އެބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާ
ވަޑައިގެންނަވާށެވެ!. ❁ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ = އަނިޔާވެރި قوم ގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު
ސަލާމަތްވީއެވެ. ❁ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا = އެދެމީހުން އެއްކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ = އޭ

ބައްޕާއެވެ. އޭނާ އުޖޫރައިން ހިފުއްވާށެވެ. ❁ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކުއްޔަށް ހިފުއްވުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހަކީ. ❁ ٱلْقَوِىُّ ٱلْأَمِينُ ﴿٢٦﴾ = ގަދަފަދަ އަދި އަމާނާތްތެރިއެކެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަދި مَدْيَنُ ގެ ފެންގަނޑަށް (ގެރިބަކަރިތަކަށް މީހުން ފެންދޭ ފެންގަނޑަށް) އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުނުހިނދުން ގިނަ عدد އެއްގެ ބަޔަކު އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ދުށުއްވައިގެންފިއެވެ. (އެއީ ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންދޭން ތިބި މީހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނާއި ވަކިން ދުރުގައި ސްތުރާގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި ދެއަންހެނުން ދެކެވަޑައިގެންފިއެވެ. އެދެމީހުން މިތާ ބަކަރިތައް ބަންދުކޮށްގެން ތިބީ ފެންދިނުމަށް ބަލައިގެންނެވެ. އެބޭ އަންހެނުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެމީހުން ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންނުދީ ތިބީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ مقصد އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެދެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންދޭ އެއިން ތިބިމީހުން އަނބުރާ ދާންދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންނުދެމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައަކީ ވަރަށް މުސްކުޅި ބޭކަލެކެވެ. (ބަކަރިތައް ދުއްވަނީ އަޅުގަނޑުމެން މިހެންނެވެ. ގޭގައި އެހެން ފިރިހެނަކު ނުވެއެވެ.)

(٢٤) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެދެމީހުންގެ ބަކަރިތަކަށް ފެންދީއްވައިފިއެވެ. (އެދެމީހުންގެ ބަކަރިތަކަށް ފެންދެއްވައިފިއެވެ.) ދެން ވަޑައިގެން ހިޔަލަކަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَبّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ބާވައިލައްވާ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިއަޅާ ބޭނުންވެގެންވެއެވެ.

(٢٥) ދެންފަހެ އެދެ އަންހެނުންކުދިން ބައްޕަގެ ކައިރިއަށް ގޮސް ޙާލު ހާމަކުރުމުން ބައްޕަ ފޮނުއްވީ ޢަލިތަކާއެކު ދިޔައިރު އެއިން ކުއްޖާ ދެރަމީހަކު ކަޅަކަށް ޢަމަލު ކުރެވެނި ގޮތަކަށް ހިނގަމުން އައިސް އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕާ ކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލައްވައެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަންހެންކުއްޖާއާ އެކު ގޮސް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އެބައްޕައަކީ شُعَيب عليه السّلام ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބައްޕަގެ ގާތުގައި ހުރި ކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމުން ބައްޕަ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ޒާލިމު قوم ގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވެވިއްޖެއެވެ.

(٢٦) އެދެއަންހެންކުދިންގެ ތެރެއިން އެއްކުއްޖަކު ބުނެފިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައެވެ. އޭނާ أُجور އިން ހިފުއްވާށެވެ. (ބަކަރިތަކަށް ބަލަހައްޓާނެ މަސައްކަތަށް ހިފުއްވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކުއްޔަށް ހިފުމަށް އެންމެ ރަނގަޅީ ގަދަފަދަ އަމާނާތްތެރިއަކު ކުއްޔަށް ހިފުމެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިދަރައިން އެކަމަނާ ދެންނެވީ ބައްޕައަށް ސުވާލު އުފެދުނުކަމުގެއިވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގަދަފަދަކަމާއި އަމާނާތްތެރިކަން ކަމަނާއަށް އެނގުނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން ފެންދިން ވަގުތު ބޮޑުގަލާ މަތިގަނޑެއް ވިހިތިރީސް މީހުނަށް ނޫނީ ނުނެގޭވަރުގެ މަތިގަނޑު ނަގާލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދާއިރު ފަހަތުން ގޮސްކަމަށް އެމަތިގަނޑު ބޮޑުކަމުގެ ބޮޑުކަމުން ނުނެގޭ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އަދި އަތިގަނޑާ ހިނގާފައި ގޮތަށް ވަޑައިގެންނެވީ މަތިންތިބުމަށް ލަސްވެގެން ވެއް ފަހަތުން ފެނުނު ހިސާބުން އެޅުއްވީކަމަށް ނުބެއްލެވިކަން އެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމާނާތްތެރިކަމުގެ دليل އެވެ.. والله أعلم .

قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَـٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِى ثَمَـٰنِيَ حِجَجٍ ۖ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ ۖ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ۚ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَىَّ ۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾ ۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ مِن شَـٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَـٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَـٰمُوسَىٰٓ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾

ލުޣަތު

قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ = އެބޭކަލާގެ (موسى عليه السّلام އަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދެނީ. قصد ކުރަނީ. ۞ أَنْ أُنكِحَكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނު ކާވެނިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ۞ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَـٰتَيْنِ = އަހުރެންގެ މި ދެ ދަރިއަންހެންކުދިންކުދިން އެކަކާއި. ۞ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِى = އަހުރެންނަށް އުޖޫރައަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް (އުޖޫރައެއްގެ ގޮތުން މަސައްކަތްކޮށްދިނުމުގެ.) ۞ ثَمَـٰنِيَ حِجَجٍ = އަށް އަހަރު ވަންދެން. ۞ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދިހައަހަރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ. ۞ فَمِنْ عِندِكَ = ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ފުޅު ކަމެކެވެ. إختيار އެކެވެ. ۞ وَمَآ أُرِيدُ = އަދި އަހުރެން ނޫނެވެ. ۞ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދަތިކޮށް އުނދަގޫކުރަން. ۞ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ = اللّه އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ = صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ = އެކަމަކީ އަހުރެންނާއި شَيْخُ އާއި ދެމެދު ކަމެކެވެ. ۞ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ = ދެ مُدَّة ގެ ތެރެއިން ކޮންމެ مدّة އެއް އަހުރެން ނިންމިޔަސް، ފުރިހަމަކުރިޔަސް. ۞ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَىَّ = އަހުރެންގެ މައްޗަކަށް عداوة ތެރިވުމެއް ނުވެއެވެ. ދެކޮޅުވުމެއް ނުވެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾ = އަހުރެމެން ބުނާބަސްތަކުގެ މައްޗަށް. (އަހުރެމެން މި އެއްބަސްވުމުގެ މައްޗަށް) اللّه وكيل ކުރަމެވެ. ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلْأَجَلَ = ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އާ މުއްދަތު ހަމަކުރެއްވިހިނދުން. ۞ وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއެކު (مصر އަށް ވަޑައިގަތުމަށް) ހިނގަވާފައި ވަޑައިގަތުމުގައެވެ. (ރޭގަނޑު ގައި ހިނގަވާފައި ވަޑައިގަތުމެވެ.) ۞ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ = طور ފަރުބަދައިގެ އެއްފަރާތުން އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ نَارًا = އަލިފާނެއް. ۞ قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ = އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިތާ ހުއްޓިތިބޭށެވެ. ۞ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އަލިފާނެއް ފެނިއްޖެއެވެ. ۞ لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا = އަހުރެން އެއަލިފާނުން ކަލޭމެންނަށް ގެނެސް ދެވޭތޯ أمّيد ކުރަމެވެ. ۞ بِخَبَرٍ = خبر އަކާއިގެން. ۞ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނުވަތަ އަލިފާނުގެ އަނގޮޓިއެއް / ނުވަތަ

އަލިފާންދަރުބުރިއަކާއިގެން. ❁ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެން ހިހުފުމުވަރެއްޖެހުމަށްޓަކައި. ❁ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ނިދާއިއްވެވުނެވެ. ގޮވައިލެވުނެވެ. ❁ مِن شَٰطِيِٕ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ = (موسى عليه السّلام ގެ) ކަނާތްފަރާތުގައިވާ ވާދީގެ ގޮޅިއްޔާފަރާތުން.❁ فِي ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ = ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ ތަންކޮޅުގައި. ❁ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ = ގަސްގަހުގެތެރެއިން / ނުވަތަ ގަހުން. ❁ أَن يَٰمُوسَىٰٓ = އޭ موسى އެވެ!. ❁ إِنِّيٓ أَنَا ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއީ الله އެވެ. ❁ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ = عَالَم ތަކުގެ رَبّ އެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ދެންފަހެ މިކަމުގެ މިވާހަކަތަކަށްފަހު އެކަމުގެ ބައްޕަ موسى ގެފާނާ مخاطب ކުރައްވައި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ!.) އަހުރެން އެދިނީ އަހުރެންގެ قصد ކުރަނީ އަހުރެންގެ މިއިބަ ދެއަންހެންކުދިންކުރެ އެއްކުއްޖާއި ކަލޭގެފާނާއި ކާވެނިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އެއީ އަށްއަހަރުވަންދެން (ބަކަރިތަށް ބެލެހެއްޓުމުގައި ކާމިލުއްވައި) މަސައްކަތްކޮށްދިނުމުގެ ބަދަލުގައެވެ. ދެން ދިހައަހަރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނަމަ އެއީ ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ކަމެކެވެ. إختيار އެކެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް ދަތިކުރާކަށް އަހުރެން ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނީ صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ކަމުގައެވެ.

(٢٩) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ يعنى: އަހުރެންނާއި ކަލޭގެފާނާ ދެމެދުގައި خدمة ކުރަން ކަނޑައެޅުނުގޮތަށް ކާވެނިކުރުމުގެ ކަމެވެ. ދެމުއްދަތު شَيْخُ އާއި ތަރުޖަމާ އަދާކުރަން ކަނޑައަޅާފައެވެ. އަދި ދެމުއްދަތުން ކޮންމުއްދަތެއް ފުރިހަމަކުރިއަސް އަހުރެންނަށް ޒުލުމްކުރެވިދާނެ عدواة ތެއް އަހުރެންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ ވަކީލު އެކަލާނގެ (އަހުރެންނާއި ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު މިބުނާ ހުރިހާ ކަމަކަށް) އަދި الله وكيل އެވެ. އެކަލާނގެ ހެކިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އެމުއްދަތު ހަމަކުރައްވާ ނިންމަވާފައި (مصر އަށް ވަޑައިގަތުމަށް) އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިޔާ (ބީބީ) ގެންގޮސްވަޑައިގަތުމަށް ފުރާވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި طور ފަރުބަދައިގެ ކައިރިން އެކަލޭގެފާނަށް އަލިފާނެއް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބޭށޭ. އަހުރެންނަށް ހަނދާނެއްގައި ހުރެ އަލިފާނެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އެތަނުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަލީލުވެދޭނެ خبر އަކާއިގެން ނުވަތަ ހިހުފުމުވަރެއްޖެހުމަށް އަލިފާން ދަރުބުރިއަކާއިގެން އަހުރެން ގެނެވޭތޯ أمّيد ކުރަމެވެ.

(٣٠) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް (އަލިފާނުގެ ގާތަށް) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (موسى عليه السّلام ގެ) ކަނާތްފަރާތުގައިވާ ވާދީގެ ބަރަކާތްތެރި ތަންކޮޅުގައިވާ ގަހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއިއްވެވުނެވެ. ގޮވައިލެވުނެވެ. (ނިދާއިއްވެވުނީ) އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއީ الله އެވެ. عالم ތަކުގެ ހުރިހާއެއްޗެއް ހެއްދެވި ބަލަހައްޓަވާ رَبّ އެވެ.

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلْأَمِنِينَ ﴿٣١﴾ ٱسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ فَذَٰنِكَ بُرْهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِى هَٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِىٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަސާބުޑި އެއްލާލައްވާ! (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާބުޑި އެއްލާލެއްވިއެވެ.

އެހެއިރުން އޭތި ހަރަކާތްތެރިކޮށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައީއެވެ.) ۞ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ = ދެންފަހެ އޭތި ތެޅި حركاة ކުރަމުން

ފެނިވަޑައިގަތުމުން. ۞ كَأَنَّهَا جَآنٌّ = އޭތި ކޮންފަދަހެއްޔެވެ؟ އޭތި جَانٌّ އެއްފަދައެވެ. (އެއީ އެންމެ ބާރުގެ

ހަރުކަށި ބޮޑުބޮޑު ހިލަމެހިކަމެވެ.) ۞ وَلَّىٰ مُدْبِرًا = އަދި އެކަލޭގެފާނު ފުރަގަސްދެއްވާ އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

وَلَمْ يُعَقِّبْ = އަދި ހުރަހުޅިނުލެއްވި رجوع ވެވަޑައިނުގަތުމެވެ. ۞ يَٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ = (اللّٰه وحى

ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ.! (މިތަނަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ) ކުރިމަތިލައްވައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ۞ وَلَا تَخَفْ =

އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވައިނުގަންނަވާށެވެ.! ۞ إِنَّكَ مِنَ ٱلْأَمِنِينَ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު

ވަނީ އަމާންވީ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. ۞ ٱسْلُكْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަތްޕުޅު ވައްދަވާށެވެ.! ۞ فِى

جَيْبِكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ (ގަމީހުގެ) ޖީބަށް. ۞ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = އެއަތްޕުޅު ހުދުކޮށް ނުކުމެދާނެއެވެ.

ނުކުންނާނެއެވެ. ۞ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ = ބަލިކަމެއް ނެތި. ۞ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ = އަދި

ކަލޭގެފާނުންގެ އަތްޕުޅު ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިމަތިން ބައި / ނިތަމަ ދޭތެރޭ ގޮޅިކުރައްވާ ބަހައްޓަވާށެވެ.۞ مِنَ ٱلرَّهْبِ =

ބިރުވެރިކަމުން. (ބިރުގަނެވުމުން ރައްކާތެރިވުމަށް) فَذَٰنِكَ بُرْهَٰنَانِ = ފަހެ އެއީ ދެ مُعْجِزَة އެވެ. ދެ ދަލީލެވެ.

ދެ حجّة އެވެ. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ ۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ = فرعون އާއި

އޭނާގެ ބޮޑެތިންނާއި ވެރިންނަށްޓަކައެވެ. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ قَوْمًا

فَٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކަށް ވުމުގައި.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ.

۞ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ކަތިލީމެވެ. ۞ فَأَخَافُ = ފަހެ

މިއަޅާ ބިރުގަންނަމެވެ. ۞ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ކަތިލާނެތީ. ކަތިލައިފާނެކަމަށް. ۞ وَأَخِى

هَٰرُونُ = އަދި މިއަޅާގެ أخ هارون. ❁ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا = އޭނާ މިއަޅާއަށްވުރެ ދުލުގެ ފަޞާޙަތުން މާފަޞީޙަވެއެވެ. ބަހާންކުރުން މާފުރިހަމަވެއެވެ. ❁ فَأَرْسِلْهُ = ފަހެ އޭނާ ފޮނުއްވާދެއްވާނދޭވެ! (އޭނާވެސް ރަސޫލަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވާނދޭވެ!.) ❁ مَعِيَ رِدْءًا = މިއަޅާއާއިއެކު އެހީތެރިއަކަށް. ވަޒީރަކަށް. ❁ يُصَدِّقُنِيٓ = މިއަޅާ ތެދުކުރުމަށްޓަކައި. ❁ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ބިރުގަންނަމެވެ. ❁ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރާނެކަމަށް ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު އެއްލާލައްވާށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަސާގަނޑު އެއްލާލެއްވިއެވެ. އެހެއިރުން އޭގެ ހަރުކަތްތަކަށް ބަލާލުމުން ދުވެވިފައިވާކަހަލަ) ދެންގޮސް އޭގެ ދުވާ حركاة ކުރާގޮތް ފެނުމުން - އޭރު އޭގެ ހިލަނީ جانٌّ އެއް ހެންނެވެ. (އެއީ ބޮޑު ޖާޒިބެއްގެ ހަރުފައިގެ ވަރުބަލާ މާލާ.) އެހިސާބު އެކަލޭގެފާނު ފުރަގަސްދީގެން އެނބުރިވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި ހުރަހަކީ އިނބުރި ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. (އެހިސާބު الله وحی ކުރައްވައެވެ.) އޭ موسی އެވެ! ކަލޭގެފާނު (މިމަންޒިލަށް) ކުރިމަތިލައްވާށެވެ! ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ އަމާންވެގެންވާ ބަޔަކުގެ ތެރޭގައެވެ.

(٣٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްފުޅު (ކަލޭގެފާނުގެ قميص ގެ) ޖީބަށް ވައްދަވާށެވެ! (ދެން އޭގެ ނެރުއްވާއިރު) ނުބައިކަމެއްނެތި ހުދުކަލަރެއްގައެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބަލިކަމެއް އަދި ނިކަމެތިކަމެއްނެތިއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްފުޅު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިމަތަށް ޖައްސަވާށެވެ - ބިރުވެރިކަމާއި ފަޚުރުވެރިކަމާ ގުޅޭގޮތުން ފެއްވާށެވެ! އެއީ ބިރުފިލައިގެން ހިނގައިގަތުމެވެ. ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ލިބިގެންވާ ދެ حجّة އެވެ. (ދެ معجزة އެވެ.) فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑުންގެ ގާތަށް (رسول ކަމުގައި) ވަޑައިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ فاسِق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންނުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.)

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަޅާވަނީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު މަރާލައިފައެވެ. އެހެންވީ އެމީހުން މިއަޅާ މަރާލާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ.

(٣٤) އަދި މިއަޅާގެ أخ هارون މިއަޅާއަށްވުރެ މާ ދުލުގެ ފަޞާޙަތެވެ. ބަހާންކުރުން މާފުރިހަމަވެއެވެ. ފަހެ މިއަޅާއާއިއެކު އެހީތެރިއަކަށް ވަޒީރެއްކަމުގައި އޭނާވެސް (رسول ކަމުގައި) ފޮނުއްވާ ދެއްވާނދޭވެ! އެއީ މިއަޅާ ތެދުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވާ ދެންނެވުން قبول ކުރެވުން أولى ވެގެންވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَـٰنًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِـَٔايَـٰتِنَآ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ مِنْ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَـٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرِى فَأَوْقِدْ لِى يَـٰهَـٰمَـٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَـٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾

ލުޣަތު

قَالَ = اللّٰه وحی ކުރެއްވިއެވެ. ❁ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ = ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ދުވަށްތަރިޔާ ތުރެ ގަދަކަށްތެރިއްވާނަމެވެ. (އިބާރާ: ކަލޭގެފާނަށް ބާރުދެއްވާނަމޭ އަރިހުގައްވާނީމެވެ.) ❁ بِأَخِيكَ ކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސަބަބުން. ❁ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَـٰنًا = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة އަށް ބާރުލެއްވާނެމެވެ. ބާރުލައްވާނަމެވެ. ❁ فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ތިޔައިގެދެކަލުންނާ (ނުބައިކަމެއްގެން) واصل ނުވާނެއެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا = ތިޔައިގެ ދެކަލުންނާއި ތިޔައިގެ ދެކަލުންނަށް تبع ވީމީހުން. (ވާނީ) ❁ ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾ = ގަދަވެރިވާމީހުން ކަމުގައެވެ. ❁ فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއިރުން. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَا هَـٰذَآ = މި ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى = ދޮގުހަދައިވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ. ❁ وَمَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން މިވާހަކަ ނާހަމެވެ. ❁ فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ = އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުރަތަމަ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިންވެސް. ❁ وَقَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ رَبِّىٓ أَعْلَمُ = އަޅުގަނޑުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގާއިގެން އައި މީހާ. ❁ مِنْ عِندِهِۦ = އެކަލާނގެ حضرة ން. ❁ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ = އަދި އެމީހަކަށް ވާނޭ މީހާއި. ❁ عَـٰقِبَةُ ٱلدَّارِ = ދާރުލް ޢާޚިރަތުގައި. (އެންމެ ރަނގަޅު نصر ލިބޭނޭމީހަކަށް) ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ = ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް. ❁ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ = އޭ ބޮޑެތިންނޭވެ.! ❁ مَا عَلِمْتُ لَكُم = ކަލޯމެންނަށް އަޅުގަނޑަކު އިނގޭގޮތުން ނުވެއެވެ. ❁ مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرِى = އަޅުގަނޑު ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ވާކަމެއް. ❁ فَأَوْقِدْ لِى يَـٰهَـٰمَـٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ = އޭ هَامَان އެވެ.! އަޅުގަނޑަށް ހިކި ފިލިކޮށްދޭށެވެ.! ❁ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا = އަދި އަޅުގަނޑަށް އުސް عِمَارة އެއް ހަދައިދޭށެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ = އަޅުގަނޑު ބަލައިލެވިދާނެކަމުގެ أمّيد ގައެވެ. ❁ إِلَىٰٓ إِلَـٰهِ

مُوسَىٰ = موسى ގެ إله އަށް.۞ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާމެދު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ.۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ (٣٨) = އޭނާ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ ކަމަށެވެ. ۞ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ = އަދި އޭނާއާ (فِرعون އާއި) އޭނާގެ ސިފައިން ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. ۞ فِي ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި. ۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއި ނުލައި.۞ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ (٣٩) = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށް އެނބުރި ނުގެންނެވޭނެކަމަށެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) اللّٰه وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސިކަންދުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނުގެ ދުލެއްތަނބު ގަދަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ބާރުދެއްވައި ގަދަކަން ދެއްވާހުށީމެވެ.) އަދި ތިޔަދެބައިގެ ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة އެއް (دليل އެއް) ދެއްވާހުށީމެވެ. ފަހެ އެހެންވެ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިޔަދެބައިގެ ދެކަލުންނާ ހަމައަށް (ނުބައި ގެއްލުމެއްދީމުން) واصل ނުވެވޭނެއެވެ. ތިޔަދެބައިގެ ދެކަލުންނާއި އަދި ތިޔަދެބައިގެ ދެކަލުންނަށް تبع ވި ބައިމީހުން ގަދަވާމީހުން ކަމުގައެވެ.

(٣٦) ދެންފަހެ ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން އެމީހުން ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވި) ކަލޭގެފާނު ހަދައިގެނައި ތެދު سِحر އެއްކަމުގައި ފިޔަވައި މިއީ އެހެންއެއްޗެއް ނޫނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ޒަމާނުން އަޅުގަނޑުމެން މިކަހަލަ ކަމެއް ނީއެހީމެވެ.

(٣٧) އަދި موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެ حضرة ން ތެދުމަގާއިގެން އައި މީހާ ކާކުކަން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ މާތްވަންތަ ދަންނަވާހުށީއެވެ. އަދި ފަހުކޮޅު ކާމިޔާބުވާނީ ކާކަށްކަން އެކަލާނގެ މާތްވަންތަ ދަންނަވާހުށީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް ކާމިޔާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٣٨) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. އޭ قوم ގެ ބޮޑެތިމީހުންނޭވެ.! އަޅުގަނޑު ފިޔަވައި އެހެން إله އެއް ކަލޭމެންނަށް ވާކަމެއް އަޅުގަނޑަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އޭ هامان އެވެ.! ކަލޭ އަލިފާން އަނދައި ބިލެތި ފިހެވެން އުސްބަނގުރާ އަޅުގަނޑަށްޓަކައި ހަދައިދީބަލާށެވެ.! (އެބަހީ މަތިކޮށް ބަނައި) موسى އެބުނާ އެކަލޭގެފާނުގެ إله އަށް އަޅުގަނޑު ބަލާ ބަލައިލާނަމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ހިތަށްއެރީ އޭނާވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٩) اللّٰه وحي ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާއާއި އޭނާގެ ސިފައިން (مصر ގެ) ބިމުގައި ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތިއެވެ. އަދި އެމީހުން ހީކުރި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އެނބުރި رجوع ނުވާނެކަމަށެވެ.

فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ ٱلظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَابَ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِيٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَاتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

މުފްރަދާތު

فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ = ފަހެ އޭނާއާ އޭނާގެ ސިފައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފުއްވީމެވެ. ۞ فَنَبَذْنَاهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އުކާލެއްވީމެވެ. ۞ فِي الْيَمِّ = ކަނޑަށް. ۞ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ۞ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ނިމުމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ إمام ންކަމުގައެވެ. ۞ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ = (ދިޔުމުގެ ނަރަކަ) ނަރަކައަށް ގޮވާ. ۞ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން. ۞ لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞ وَأَتْبَعْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ تبع ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا = މިދުނިޔޭގައި. ۞ لَعْنَةً = لَعْنَة އެއް. ۞ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ = އަދި قيامة ދުވަހުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ. ۞ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ = ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ހުތުރުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.۞ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ الْكِتَابَ = ފޮތް – އެބަހީ: تورة . ۞ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު.۞ الْقُرُونَ الْأُولَىٰ = ކުރީގެ أمّة ތައް. ۞ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް (بنى إسرائيل ންނަށް) އަލިކަމެއްގެ ގޮތުން. ނުވަތަ އެމީހުން ބަލާ ވިސްނާނެތަކެއްގޮތުން. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގުދެއްކުމާއި رحمة އެއްގެގޮތުން. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން (الله ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް شكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ۞ وَمَا كُنْتَ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ = ހުޅަނގުބަރިއެއްގެ) ފަރާތުގައި. ۞ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް فرض ކަންތައްތައް ވަޙީކުރެއްވިހިނދު / ނުވަތަ تكليف ޙަވާލުކުރެއްވިހިނދު. الْأَمْرَ = أمر އާއި نهى ގެ ކަންތައް. ۞ وَمَا كُنْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ = حاضر ވި މީހުންގެތެރެއިން. ۞ وَلَٰكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا = އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرن ތަކެއް (أمّة ތަކެއް) އުފެއްދެވީމެވެ. ۞ فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ = ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ދިގުވެއްޖެއެވެ. عمر ދިގުވިއެވެ. ۞ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا =

އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު قائم ވެވަޑައިގެންނެވުނު ނުވެވެއެވެ. * فِي أَهْلِ مَدْيَنَ = مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެ ތެރޭގައި. * تَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِنَا = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވުމަށް. * وَلَكِنَّا كُنَّا = އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީގެންވީއެވެ.* مُرْسِلِينَ (45) = (رسول ން) ބޭކަލުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.*

إجْمَالِي މާނަ

(40) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި އޭނާގެ ސިފައިން ހިފެއްޓީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކަނޑަށް އަޅައިލީމެވެ. އަނިޔާވެރިންގެ ނިމުން ހުރީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކިބައްލަވާށެވެ!

(41) އަދި (ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑެތި) إمام ންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. އެމީހުން ގޮވާލަނީ ނަރަކައިގެ أهل ވެރިންގެ عمل ކުރުމަށް ގޮވައެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.

(42) މިދުނިޔޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لَعْنَة تَبَع ކުރީމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ފަހަކަށްފަހު ކޮންމެ ދިހަކު އެމީހުންނަށް لعنة ދޭނެއެވެ. / ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން ދުރުކުރައްވާފީމެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ހުތުރުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ނުވަތަ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(43) އަދި ހަމަކަށަވަރުން أُمَّة ތަކެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ފޮތްދެއްވީމެވެ. އެއީ توراة އެވެ. (ދަންނައެވެ. ހިސާބު تفسير ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. موسى عليه السّلام އަށް توراة ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ޢާއްމުކޮށް ބައިމީހުން ދުނިޔެ ތެރެއިން ފެނާ الله ހަލާކު ނުކުރައްވައެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީ އެއްގެ ކުރީގެ أمّة ތަކެވެ. والله أعلم . = تفسير قرطبي އިން =) ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އަށް އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެމީހުންނަށް އަލިކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ބަލާ ވިސްނާލުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތެދުމަގު ދައްކައި رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން الله ގެ نعمة ތަކަށް شكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(44) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް أمر އާއި نهى ގެ ކަންތައްތައް فرض ކޮށްދެއްވިއިރު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ހުކުމްތައް تَكْلِيفُ ޖެއްސެވިއިރު ހުޅަނގުފަރާތު ފަރުބަދައިގެ ކައިރީގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެވުނެވެ. އަދި އެތަނަށް حاضر ވިމީހުންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެވުނެވެ.

(45) އަދި އެހެންނަމަވެސް (އޭގެ ފަހުގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمّة ތަކެއް އުފެއްދެވީމެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދިގުވެ عمر ދިގުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެމުން ކަލޭގެފާނު مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެތެރޭގައި قَائم ވެވަޑައިގެން ނުހުންނަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީގެންވީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۖ قَالُوا۟ سِحْرَانِ تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓا۟ إِنَّا بِكُلٍّ كَٰفِرُونَ ﴿٤٨﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا كُنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ. ۞ بِجَانِبِ الطُّورِ = طور ފަރުބަދައިގެ ކައިރިގައި. ۞ إِذْ نَادَيْنَا = މިވެރިރަސްކަލާނގެ ނިދާއްވެވިއިރު. ۞ وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެގޮތުންނެވެ. ۞ لِتُنذِرَ قَوْمًا = ކަލޭގެފާނުން ބިރުދައްކަވާ إنْذار ކުރެއްވުމަށެވެ. ۞ مَّآ أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް نَذِيرْ އަކު އައިސްނުވެއެވެ. ۞ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން ހަނދާންކުރެތޯ / ހަނދާންކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ۞ وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް مصيبة އެއް ނުޖެހުނިކަމުގައިވާނަމަ؟ ۞ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެމީހުން ކުރިއަށްފޮނުވިކަންތަކުން. ۞ فَيَقُولُوا رَبَّنَا = ދެން އެމީހުން ބުނާނެ - އޭ އަހަރުމެންގެ ربّ އެވެ.۞ لَوْلَآ أَرْسَلْتَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ. ۞ إِلَيْنَا رَسُولًا = އަހަރުމެންނަށް رسول ބޭކަލަކު. ۞ فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ = ފަހެ އަހަރުމެން ތިބާރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް تبع ވުމަށް. ۞ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އަހަރުމެން مؤمن ންކަމުގައިވުން. ۞ فَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ = ދެންފަހު އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އައިއިރުން. (مكّة ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް) ۞ مِنْ عِندِنَا = މިވެރިރަސްކަލާނގެ حضرة ން. ۞ قَالُوا = އެމީހުން ބުނި. ۞ لَوْلَآ أُوتِيَ = (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެއްވުން ނުވީއެވެ. ۞ مِثْلَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނު ފަދަ އެއްޗެއް. އެފަދަ ފަރާތެއް. ۞ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا = އެމީހުން (އެބަހީ: يهودى ންގެ ފަރާތުން އެ حجّة އަންގަވައިދިނުން) ފަހެ ކާފިރުވީ ނޫންހެއްޔެވެ.؟۞ بِمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. އެކަމަށް. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ قَالُوا سِحْرَانِ = އެމީހުން ބުނީ އެއީ ދެ سحر އެވެ. (توراة އާއި قرآن އަށް) ދެ سِحر އެވެ. تَظَاهَرَا = އެކަކު އަނެކަކަށް އެހީވާ. ۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނީ. ۞ إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ހުރިހާ ތަކެތިކަށް ކާފިރުވެގެންވަނީމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި މިމަންޒަރުސްކަލާނގެ (موسى عليه السّلام އަށް) ނިދާއިއްވިހިނދު ކަލޭގެފާނު طور ފަރުބަދަރީގެ ކައިރީގައި ނުވަމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އަބަދުއެއްގެމަތީން އެއްވެސް نَذِير އަކު ފޮނުއްވިގެން ނުވާ ބަޔަކަށް (مكّة أهل ވެރިންނަށް) إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކިބަ ނުބައި ގޮތްތަށް ހަނދާންކޮށް توبة ވުމަށެވެ.

• ދަންނައެވެ. اللّه تعالى موسى عليه السّلام އަށް محمّد ގެފާނުގެ أمّة ގެމީހުންގެ މާތްކަމުގެ ވާހަކަ وحي ކުރެއްވިފާ موسى عليه السّلام އެމީހުން ދުށުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެވަގުތު اللّه އަންގަވައި އެމީހުން އަދި ނުފެންނާނެކަމަށެވެ. އެކަމަކު އެމީހުންގެ އަޑު އިއްވަވާލާންކަމަށެވެ. ދެން އެވަގުތު محمّد ގެފާނުގެ أمّة ގެމީހުންނަށް اللّه ނިދާއިއްވެވުން (ގޮވައިލެއްވުން) ބަޔާންގެ ބަރަކާތްތެރިކަމުގައި ތިބެވުމި އެބަސްފުޅަށް ޖަވާބުދެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. موسى عليه السّلام އަށް އިއްވިކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ مخاطب ކުރެއްވި ކަލިމާ ބަސްފުޅުތަކެއް އެވަގުތު وحي ކުރެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم އިސްވެދިޔަ އާޔަތުން إشارة ވަނީ އެ واقعة އަށް ކަމުގައިވެއެވެ. = تفسير طبرى - تفسير قرطبى =

(٤٧) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކުރިކޮށްތަކުގެ ސަބަބުން (އެމީހުންކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން) އެމީހުންނަށް مصيبة އެއް ނުޖެހުނީސް ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ (مصيبة އެއް ޖެހުނުކަމަ އެމީހުން) މިފަދައިން ބުނީހެވެ. "އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ!. އަޅަމެންނާގާތަށް ތިޔަރަސޫލަކާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވިނަމަވެއެވެ. އޭރުން އަޅަމެން ތިޔަރަސޫލަކާނގެ އާޔަތްތަކާއި تبع ވީމުއެވެ. އަޅަމެން ތެދުކުރާ މީހުންކަމުގައި (مؤمن ންކަމުގައި) ވީމުއެވެ.

(٤٨) ދެންފަހެ މިމަންޒަރުސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންގެގާތަށް حقّ އައިހިނދުން (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ރަސޫލުކަލާނގެ ފޮނުއްވިގެންނެވުމުން އެމީހުން ގެއި އިދިޔައެވެ.) އެމީހުން ބުނީ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނުފަދަ އެއްޗެއް - އެފަދަ ފާޑުއް - މި رسول އަށް ނުދެއްވީ ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެފަދަ ފާޑުއް މިކަލޭގެފާނަށްވެސް ދެއްވާނެކަމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި اللّه وحي ކުރައްވަނީ) އެމީހުން ފަހެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވިއެއްޗަށް ކާފިރުނުވިއްޔޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުން ބުނީ އެއީ ފަރުބަދުވެގެން ދެ سحر ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: توراة އާއި قرآن އަކީ ދެ سحر ކަމުގައެވެ.) ނުވަތަ موسى عليه السّلام އާއި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާއި ދެކަލުންނަކީ ދެ سحر ވެރިންކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ އެހުރިހާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި علم ވެރިން ގޮތްގޮތަށް ޚިލާފުވެއެވެ. މިތާ ލިޔެވުނީ ވަކި އެއްގޮތެކެވެ. قِرَاة ތަކުގެ ސަބަބުންވެސް إختلاف ވާން ހުރިއެވެ. واللّه أعلم بالصّواب .

قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއްވެސް ފޮތެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ.! ❁ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން. ❁ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ = އެފޮތެއް އެދެ ދެފޮތަށްވުރެ ތެދުމަގުދައްކައިދޭ ފޮތެވެ. ❁ أَتَّبِعْهُ = އަޅުގަނޑި މިވަނީކަލޭގެފާނު تبع ވުމަށް. (تَبَع ވާ ހިނގުމެވެ.) ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާއި. ❁ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް (އެކަމުގައި) އިޖާބަނުދިނިއްޔާ. ❁ فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާކަން ހަމައެކަނި. ❁ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هوى نفس އާއެވެ. (ހަވާއީ އެދުމާއެވެ.) ❁ وَمَنْ أَضَلُّ = އަދި މަގުފުރެދިގެންވާމީހަކީ ފަހެ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އެމީހަކު އެމީހެއްގެ هوى نفس އާއި تبع ވީ މީހަކަށްވުރެ. ❁ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން ތެދުމަގަކާއި ނުލައި. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ތަޢާލާ ނުދައްކަވައެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ = އަނިޔާވެރިބަޔަކަށް. ❁ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް تفصيل ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. / بيان ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. ❁ ٱلْقَوْلَ = ބަސް (އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކާއި އެމީހުންނަށް ލިބުނު ޢަދާބު) ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ = (އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސޭހަތް) އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައި. ❁ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމީހުން. (يعنى: أهل كِتَاب ނަސާރާއިންނާއި) ❁ مِن قَبْلِهِۦ = އޭގެކުރީގައި. (މި قرآن ގެ ކުރީގައި) ❁ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އެމީހުން އެއަށް إيمان ވެއެވެ. (قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ.) ❁ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް (މި قرآن) ކިޔުމުގައިވީއިރު. ❁ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އެއަށް إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. / ތެދުކޮށްފީމުއެވެ. ❁ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ އެވެ. ❁ مِن رَّبِّنَآ = އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ. ❁ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެކުރީގައި (އެފޮތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައި) އަހުރެމެން ވީމުއެވެ. ❁ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ = إيمان ވި ކިޔަމަންތެރިން. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން ދެއްވެއެވެ. ❁ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم އެމީހުން އެއީ އެމީހުންނަށް

އެމީހުންގެ ދަރުމަދުއްވާން މިހުންނެވެ.۞ مَرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަށް - ދެގުނަޔަށް.۞ بِمَا صَبَرُوا = އެމީހުން ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ وَيَدْرَءُونَ = އަދި އެމީހުން دفاع ކޮށް ދުރުކުރެއެވެ. ۞ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ = ހެޔޮކަންތަކުން ނުބައިކަންތައް. ۞ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ۞ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުން ހޭދަ ކުރެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٩) (އޭ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެފޮތަށްވުރެ ތެދުމަގުގެ ގޮތުން ރަނގަޅު ފޮތެއް اللّه ގެ حضرة ކަލޭމެން ނިކަން ގެނެސްދީބަލާށެވެ. އެފޮތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނާނަމެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަބުނާ ތެދުވެރިއެއްކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް ތެދުފޮތެއްކަމުގައިވާނަމަ ހިނގާ ގެނެސްދީބަލާށެވެ!.

(٥٠) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް إجابة ނުދީފިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ޔަގީންކަން ދެނެވޮޑިގެންނަވާށެވެ. އެމީހުން އެ تبع ވަނީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ هوى نفس އާއެވެ. އަދި އޭގެ އަޅުގަނޑެވެ. އަދި اللّه ގެ حضرة ން ތެދުމަގު ދެއްކެވުމެއް ނެތި ތިމާގެ އަދި އޭގެ ޚިޔާލަށް (ތިމާގެ هوى نفس އަށް) تبع ވާ މީހަކަށްވުރެ ވަކިވެފައިވާ މަގުފުރެދިގެންވާމީހަކީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެހެންވުރެ ބޮޑަށް މަގުފުރެދިގެންވާ މީހަކު ނުވެއެވެ.)

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (يعنى: قريش ންނަށާއި އަދި بنى إسرائيل ންނަށް) ބަސް تفصيل ކޮށްދެއްވައި بيان ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. (އެބަހީ: ދިރުމުގެ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކާއި ވާހަކަތައް އަދި އެމީހުންނަށް ދިމާވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ تفصيل ކޮށް އެބައިމީހުންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އެއީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެއި ބަސް خبر ތައް އެމީހުން ހަނދާންކޮށް އެއިން عبرة އެއް حاصل ކުރުމަށެވެ.

(٥٢) އަދި މިޤުރުއާނުގެ قرآن ގެ ކުރިން އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވުނުމީހުން މި قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން) قرآن ތެދުކުރެއެވެ.

(٥٣) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް މި قرآن ކިޔަވައިދެއްވާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އޭގައި إيمان ވެއްޖައީމެވެ. އޭގައި ތެދުކޮށްފީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވަނީ މިޔަށްކުރިން ވެސް - އެބަހީ: މި قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައިވެސް - އެފޮތަށް إيمان ވެ ބޯލަނބައިގެންނެވެ. ކިޔަމަންވެގެންނެވެ.

(٥٤) އެމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ދެފަހަރަށް ދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ކުރީދުވަސް إيمان ވިކަމުގެ ސަބަބުން އަދި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް إيمان ވި ކަމުގެ ސަބަބުން. - ނަމަވެސް އެމީހުން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވިކަމުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުމުންވެސް إيمان ވި ކަމުގެ ސަބަބުން.) އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކުން ނުބައިކަންތައް دفاع ކުރެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން އެމީހުން ހޭދަކުރެއެވެ. (اللّه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ މަގުގައި ހޭދަކުރެއެވެ.)

وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ سَلَـٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوٓا۟ إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَـٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ = އަދި އެމީހުންނަށް لَغْوُ އިވިއްޖެއްމާ އެބަހީ: بَاطِلُ ވާހަކަ އިވިއްޖެއްމާ. ❁ أَعْرَضُوا عَنْهُ = އެމީހުން އެވާހަކައިން އެނބުރި ދުރުވެގަންނާނެއެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لَنَآ أَعْمَـٰلُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެންގެ عمل އެވެ. ❁ وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل އެވެ. سَلَـٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމްވާހުއްޓެވެ. ❁ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ = އަހުރެމެން ޖާހިލުންނާ ނުގުޅޭނަމެވެ. إِنَّكَ لَا تَهْدِى = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނަކަށް ތެދުމަގު ނުދެއްކެވޭނެއެވެ. ❁ مَنْ أَحْبَبْتَ = ކަލޭގެފާނު ލޯބިކުރެއްވި މީހަކަށް. ❁ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى = އަދި އެކަމަކު الله ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ❁ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑަށެވެ. بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގަންނަ މީހުން. ❁ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. قريش ގެ ކާފިރުން ބުންޏެވެ. ❁ إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ތެދުމަގަށް تبع ވެއްޖެއްޔާ.❁ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ = އަހުރެމެންގެ ބިމުން އަހުރެމެން ޖަހައިގަނެވިދާނެއެވެ. ބަލާށެ އަހުރެމެންގެ ވައްތަރު ގެންގޮސްދާނެއެވެ. ❁ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމަޖެއްސަވައިދިނީމުނޫންހެއްޔެވެ؟ ❁ حَرَمًا ءَامِنًا = އަމާންވެރިކަން ލިބޭ حَرَم އެއް. ❁ تُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ = އެތަނަކަށް ޖަމާކުރެވޭ. ❁ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މޭވާ (ގެތިތަކު) / ހުރިހާ ތަކެތީގެ މޭވާ. (ގެތިތަކު) ❁ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رِزْق އެއްގެގޮތުން. ❁ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން ނުދަނެއެވެ. ❁ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމު ކިތައްކިތައް...؟ (އެބަހީ: ވަރަށްގިނައިން

ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ۞ مِن قَرْيَةٍ = ރަށްރަށުގެ ތެރެއިން (ގިނަރަށްރަށް). ۞ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا = އެރަށްރަށުގެ ދިރިއުޅުން نعمة އަށް ކާފަރުވި ۞ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ = އެއުރެންގެ އުޅުން ދިރިއުޅުން ތަންތަނެވެ. ۞ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން ދިރިނުއުޅެއެވެ. ۞ إِلَّا قَلِيلًا = މަދުން މެނުވީ. ۞ وَكُنَّا نَحْنُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެގެންވީމެވެ. ۞ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ = ވާރުތަވެރިއަކާ ކަލާނގުމެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އަދި އެމީހުން بَاطِل އަދި ބޭކާރު ވާހަކަ އަޑުއިވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެވާހަކަތަކުން ދުރުވެ ފުރަގަސްދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެންގެ عمل އެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ عمل އެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. އަދި جَاهِل ންނާއި جَدَل ކޮށް އެއްޗެހި ކިޔާކަށް އަހުރެމެން ނޭދެމެވެ.

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ލޯބިވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުން ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގަންނާނޭ ބަޔަކު އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ أبوطالب އާއިބެހޭގޮތުން ކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. أبوطالب މަރުވާން حاضر ވިވަގުތު އެތަނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަޑައިގެން ކަލޭގެފާނު ލޯބިވާ ބޮޑުބޭބެ أبوطالب އަށް هِدَايَة ދެއްކެވުމަށް މަސައްކަތް ކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް أبوطالب އަށް كلمة ތުރު ނުކިޔައެވެ. صَحَّ ރިވާޔަތްތަކުގައި ވާގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު މަރުވީ عبد المطّلب ގެ دين މަތީގައެވެ. إسلام دين ގެ މަތީގައެއްނޫނެވެ. އެކަމާގުޅޭގޮތުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(٥٧) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ތެދުމަގާއި حقّ دين ގާއި تبع ވެއްޖެއްޔާ (އެބިމުގެ ބިމުން މީހުން އަރިސް) އަހުރެމެން ޚަޔާލުކުރަނީ ފަނާވެގެންދާނެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަށް ވަޙީވެސް) އެމީހުންނަށް ރައްކާތެރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމާން حرم ތެރެއަށް ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މޭވާ ނުގެނެވެއެވެ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ދޭ ރިޒްގެއްގެ ގޮތުން އެތަނަށް ހުރިހާ ތަކެތީގެ މޭވާ (ކާއެތިކޮޅު) ޖަމާކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުދަނެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމާންކަން އެހެން ދާއިރާއަކަށް ނުދެނެތެވެ؟.)

(٥٨) އަދި އެތައްރަށެއްގެ ދިރިއުޅުމަށް ކާފަރުވެ އެބަހީ އެރަށްރަށުގެ މީހުން نعمة އަށް ކާފަރުވެ شكر ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކިތައްކިތައް ރަށެއްތޯއެވެ؟ ފަހެ ރަށްގިނަ ރަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުން ތަންތަން އެހުރީއެވެ. (ވިރާނާވެގެންވާގޮތަށެވެ.) އެމީހުންނަށްފަހު އެތަންތާ ދިރިމަދުންނޫނީ ދިރިނުއުޅެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަވެރިވީ ވާރުތަވެރިއަކާ ކަލާނގުމެއެވެ.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

ލުޣާތު

وَمَا كَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވާގޮތެއް ނޫނެވެ. ❁ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލޭފާނުކަމުގައި. ❁ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا = އެރަށްރަށުގެ މައްޗަށް (مكّة އަށް) ފޮނުއްވައިފުމަށް. ރަސޫލު

رَسُولًا = ރަސޫލުބޭކަލަކު = އެއީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ❁ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ = އެބޭކަލަކު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ ءَايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَمَا كُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާގޮތެއް ނޫނެވެ. ❁ مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްތައް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލޭފާނުކަމުގައި.❁

إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾ = އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައިމެނުވީ. ❁ وَمَآ أُوتِيتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވުނު ކޮންމެއެއްޗެއް. ❁ مِّن شَىْءٍ = އެއްޗެހިތަކުގެތެރެއިން. (މުދަލާ ދަރިންނާއި.)❁

فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ވަނީ އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މަންފާއަށްވެ./ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَزِينَتُهَا = އަދި އެތާނގެ ޒީނަތެވެ. ❁ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި.❁

خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ = މާހެޔޮވެގެން ދެމިހުރުންބޮޑުވެ. ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ވަނީ فكر ނުކޮށް ބުއްދި ނުކުރާނޭހެއްޔެވެ؟ ❁ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ = ވަނީ އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعد ކުރެއްވިމީހާއެވެ؟ ❁

وَعْدًا حَسَنًا = ރަނގަޅުވެގެންވާ وعد އަކުން. ❁ فَهُوَ لَٰقِيهِ = ވަނީ އޭނާއަށް އެއްވާނޭ. ❁ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ = ވަނީ އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ހަމައެކަނި މަތާޢު ދެއްވި މީހަކު ހެއްޔެވެ؟ ❁ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ

حياة ގެ އަރާމުކުރުން. ❁ ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = ދެން އެމީހާ قيامة ދުވަހުން. ❁ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ = (الله ގެ عذاب އަށް) حاضر ކުރެވޭ މީހުންގެ ތެރެއިންވެ. ❁ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް – އެބަހީ: مشرك ންނަށް – އެކަލާނގެ ނިދާއިއްވަވާދުވަހުން. ❁ فَيَقُولُ = ވަނީ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ❁

أَيْنَ شُرَكَآءِىَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރި شريك ންތައް ކޮބައިހޭއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ = ކަލޭމެން އަމިއްލައަށް شريك ންކަމުގައި ހީކުރި ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٩) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ރަސޫލުންގެ މަސްލަހަތުގައިވާ (ނުވަތަ އެންމެ عزّة ތެރި ރަސޫލުންކަލުގައިވާ) ރަހަމަތް يعنى: مكّة އަށް رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިދެއްވާންދެން އެރަށުގެ ވަރަށްގަދައިގެންވާ ރަށްތައް ހަލާކުކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނުވެއެވެ. އަދި އެރަސޫލުބޭކަލަކު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދީ ފިލުވައިދެއްވުމަށް. އަދި އެއްފަހަރު ރަށެއް ހަލާކުކުރެއްވީ أهل ފަރިކަން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައިމެނުވީ ހަމަ ކުރެއްވީ ކަލޭގެފާނުގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާޖިބެން ނުވެއެވެ.

(٦٠) އަދި ތަކެތީގެ ތެރެއިން يعنى: ދުނިޔާއި ދުނިޔޭގެ ތެރެއިން – ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވިފައިވާނަމަ ވާކިންވެސް އެއްޗެއް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އެތަނުގެ ޒީނަތްތަކެވެ ދެވިފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި (ثواب އާ ސުވަރުގެ) ހެޔޮވެގެން ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ.؟

(٦١) އަޅުގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަނގަޅު ހެޔޮ وعد އެއްކޮށް އަދި އެ وعد ނުކުރި ކަންތައް އޮތަކީ: ސުވަރުގެ އެމީހަކަށް ލިބޭނެމީހާއި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ހެއިލާ އުފާވާން ދިނުމަށްއެދޭތި މީހާއި ދެމީހުން އެއްފަދަ ވާނެ ހެއްޔެވެ.؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެމީހާ يعنى: ފަހުން މުޝްރިކާ قيامة ދުވަހުންވާހިސާ އަދާބަށް حاضر ކުރެވޭ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٦٢) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް يعنى: مشرك ނުންނަށް ނިދާއިއްވަވާދުވަހުން يعنى قيَامَة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައިއުޅުނުއިރު) شريك ންކަމުގައި ހީކޮށްގެންއުޅުނު شريك ންތައް ކޮބައިހޭއްޔެވެ.؟

قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغۡوَيۡنَآ أَغۡوَيۡنَٰهُمۡ كَمَا غَوَيۡنَاۖ تَبَرَّأۡنَآ إِلَيۡكَۖ مَا كَانُوٓاْ إِيَّانَا يَعۡبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَۚ لَوۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ يَهۡتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوۡمَ يُنَادِيهِمۡ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبۡتُمُ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلۡأَنۢبَآءُ يَوۡمَئِذٖ فَهُمۡ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلۡمُفۡلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿٦٨﴾

މުފްރަދާތު

قَالَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ حَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (ކާފަރުންނަށް عذاب ގެ ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެ މީހުން. ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ.! ❁ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ = މިތިބަޔަކީ މިއީ. ❁ أَغۡوَيۡنَآ = އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދި މީހުންނެވެ. ❁ أَغۡوَيۡنَٰهُمۡ = އަހުރެމެން އެމީހުން މަގުފުރެއްދީމެވެ. ❁ كَمَا غَوَيۡنَا = އަހުރެމެންގެ މަގުފުރެދުނު ފަދައިން. ❁ تَبَرَّأۡنَآ إِلَيۡكَ = އަޅަމެން އިބަރާސްކަމާނީ ތިބާސްކަން ފުރެދި ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. ❁ مَا كَانُوٓاْ = އެމީހުން ނުވިއެވެ. ❁ إِيَّانَا يَعۡبُدُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް އަޅުކަންކުރި ބައެއްކަމުގައި. ❁ وَقِيلَ = އަދި (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ❁ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެން شريك ކުރިކަން ގޮވާށެވެ!. ❁ فَدَعَوۡهُمۡ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެ شريك ކުރިކަން ގޮވާ ވާހަކަދައްކާނެއެވެ. ❁ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ = ފަހެ އެ شريك ކުރިކަން އެމީހުންނަށް އިޖާބަ ނުދޭނެއެވެ. ❁ وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ = އަދި އެމީހުން عذاب ދެކޭނެއެވެ. ❁ لَوۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ވިނަމަ. ❁ يَهۡتَدُونَ ﴿٦٤﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގަތް ބައެއްކަމުގައި. (ތެދުމަގު ލިބިގަތްނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުވީހެވެ.) ❁ وَيَوۡمَ يُنَادِيهِمۡ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގޮވާލައްވާ ދުވަހު. ❁ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ مَاذَآ أَجَبۡتُمُ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން رسول ބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ فَعَمِيَتۡ عَلَيۡهِمُ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ. ❁ ٱلۡأَنۢبَآءُ = خبر ތަކެއް (އެބަހީ: ދަލީލު دليل އެއް ނެތިގެން އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ..) ❁ يَوۡمَئِذٖ = އެދުވަހުން. ❁ فَهُمۡ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުން (نَسَبُ ގެ ކަމުގައި ސުވާލު ކުރާކަށް) ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. ❁ فَأَمَّا مَن تَابَ = ފަހެ توبة ވެއްޖެ މީހާ. ❁ وَءَامَنَ = އަދި އީމާންވެ ❁ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا = އަދި صالح عمل ކޮށް ❁ فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ = އޭނާ ވާން އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡمُفۡلِحِينَ ﴿٦٧﴾ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކާމިޔާބުވާ ސަބަބުތަކާ ވިސްނެވޭ ގޮތުގައެވެ.

ހެއްދެވުމެވެ. ❁ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އެއްޗެއް. ❁ وَيَخْتَارُ = (އެބީ ތެދުވެރިވާ إيمان ކަމަށާއި صالح عمل އަށް) އެކަލާނގެ إختيار ކުރައްވަވައެވެ. ❁ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ = އެމީހުންނަކަށް (އެބަހީ: مشرك ނުންނަކަށް – އެމީހުނަށް ބޭނުންވީމީހަކު رسول ކަމަށް) إختيار ކުރުމެއް ނުވެއެވެ.❁ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى = الله ހުސް طاهر ވަންތަވެ އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ = އެމީހުން އެ شرك ކުރާތަކެތިން ދުރުވެވޮޑިގެން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކާފަރުގެ ބަސްފުޅު حقّ ވީމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ޢާއަކަލާނގެ ربّ އެވެ. އަޅަގަނޑު މަގުފުރެއްދީމުން މިވީއެވެ. (އެމީހުން ބޭނުންވީއެވެ.) މަގުފުރެދުނުފަދައިން އަޅަގަނޑު އެމީހުން މަގުފުރައްދަވައިފީމެވެ. މިބަރާބަރުކަމާގެ ކިބައިން އެމީހުންގެ حضرة އަށް އަޅަގަނޑު ބަރީއަވެއްޖެއިމެވެ. އަދި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން އަޅަގަނޑުމެންނަށް އަޅުކަން ނުކުރެއެވެ.

(٦٤) އަދި (އެބުދަތަކުން) އެމީހުންނަށް ނިދާ އިއްވުމުގެ ވާނެއެވެ. ބުނެވޭނެއެވެ. الله އާއި شريك ކުރި ކަލާކަލާނގެ شريك ކަމަކަށް ކަލާކަލާނގެ ގޮވާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެބުދަތަކަށް ގޮވާނެއެވެ. އަދި އެބުދަތައް އެމީހުންނަށް ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން عذاب ދެކޭނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިވީނަމަ ރަނގަޅު ހިތްވަރާއެއްވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދުރުވެއްޖެއެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި ތެދުމަގު ނުލިބުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٦٥) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް يعنى: مشرك ނުންނަށް – ނިދާއިއްވާ ދުވަހުން – ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން رسول ބޭކަލުންނަށް ދިނީ ކޮން ޖަވާބެއްހެއްޔެވެ. ކިޔާދީބަލައެވެ؟

(٦٦) ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް خبر ތަކެއް އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ.. (އެބަހީ: ދައްކާނެ حجّة އެއްޗެއް دليل އެއް ނެތި ވެގެން އެމީހުން ބުރަވެގަންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. ނަސަބަކާއި ގާތްކަމުގެ ސަބަބުން ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ.

(٦٧) ދެން توبة ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންނަކީ ކާމިޔާބު ނަސީބުވެރިން މީހުންގެތެރެއިން ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(٦٨) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވި އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އަދި އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކު (ތެދުވެރިވާ إيمان ކަމަށާއި އަދި صالح عمل ކުރުމަށް) إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: مشرك ނުންނަށް – އެމީހުން ބޭނުންވީމީހަކު رسول ކަމަށާއި نبى ކަމަށް) إختيار ކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައް ފިޔަވައި الله ހުސް طاهر ވެ އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވާފައިވާތަކެތި ❁ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތަކާއި، ތަކެއްޗާއި. ❁ وَهُوَ ٱللَّهُ = އަދި އެއީ الله އެވެ. ❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވާ حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ لَهُ ٱلْحَمْدُ = އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ فِي ٱلْأُولَىٰ وَٱلْأَخِرَةِ = އެންމެފުރަތަމައާއި / ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ❁ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ = އަދި (خلق ތަކުންގެމެދުގައި) حكم ކުރެއްވުމުގެ ބާރުއޮތުން خاصّ ވެގެންވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.❁ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި ފޮނުވެނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! إِنْ جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ = الله ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ލައްވައިފިއްޔާ. ❁ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا = ހަމަދާއިމަށް ރޭގަނޑު. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް. ❁ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްބާވައެވެ؟ ❁ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ = ކަލޭމެނަށް އަލިކަމެއް ގެނެސްދޭނީ. ❁ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ ކަލޭމެންނަކީ (އަޑުއަހާ ވިސްނާ فِكر ކުރާބަޔަކު) ނޫންބާވައެވެ؟ ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ❁ إِنْ جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ = الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ލައްވައިފިއްޔާ. ❁ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا = ހަމަދާއިމަށް ދުވާލު ❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް. ❁ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްބާވައެވެ؟❁ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ = ކަލޭމެނަށް ރޭގަނޑެއް ގެނެސްދޭނީ. ❁ تَسْكُنُونَ فِيهِ = އޭގައި ހަމަހިމޭނުކަމުގައި ކަލޭމެން މަޑުމަޑުން ހިމޭންވާން. ❁ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން ނުދެކެނީ (ތެދުމަގު

ބަލާދުލާތޯއެވެ) ނުދެކެނީހެއްޔެވެ.؟ ❁ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއިންނާ ކަމުގައެވެ. ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވުން. ❁ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެރޭގަނޑުގައި ކަލޭމެން މަޑުއިރުވެ ހަމަހިމޭންވުމަށް. ❁ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ = އަދި (ދުވާލުގެވަގުތު) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށް. (ނުވަތަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދުމަށް.) ❁ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٠) އަދި އެކަލާނގެއީ ފިޔަވައި އަޅުކަންވެވުން حقّ ވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ اللّه އެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ خلق ތަކުންގެ މެދުގައި) حكم ކުރެއްވުމުގެ ނިޔާކުރެއްވުން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٧١) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަން އަލިއަކަށްތަކަން دائمى ގޮތުގައި قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް ދެމެހެއްޓެވީ اللّه تعالى ރޭގަނޑު ލައްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް އަލިކަމެއް ގެނެސްދެއްވާނީ اللّه ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްހެއްޔެވެ.؟ ކަލޭމެން ފަހެ (އެއްޗެއްވިސްނާ فكر ކުރުމަށް ގޮތަކަށް) ނާއަހާނީހެއްޔެވެ؟

(٧٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ؟.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަން އަލިއަކަށްތަކަން دائمى ގޮތުގައި قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް اللّه تعالى ދުވާލު ލައްވައިފިއްޔާ އެރޭގަނޑުގެތެރޭގައި ކަލޭމެން މަޑުއިރުވެ ހިމޭންވާނޭ ރޭގަނޑެއް ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާނީ اللّه ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ފަހެ (ޙުރުފާ ބަލާދުލާތޯއެވެ) ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ (މިހުރި ހައްޤުތަކެއް اللّه ގެ ކުދަރަތުވަންތަކަމުގައި އެއްކަލަވަންތަކަމެވެ.)

(٧٣) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވުން އެއީ އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއިންނާ ކަމެވެ. އެއީ ރޭގަނޑުގެތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން މަޑުއިރުވެ ހަމަޖެހި އަރާމު ކުރުމަށެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ވަގުތު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށެވެ. ނުވަތަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށެވެ.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ ۞ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

ލަފުޒީ

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނިދާއިއްވާ ދުވަހުން. ❁ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރި شريك ނަމައް ކޮބައިހެއްޔެވެ.؟ ❁ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެން އަމަށްއޮތުގައި شريك ންކަމުގައި ހީކުރި. ❁ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ أمّة އަކުން حاضر ކުރައްވާހުށީމެވެ. ވަކިކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ شَهِيدًا = ހެކިވެރިއަކު. ❁ فَقُلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ حجّة ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ.! ❁ فَعَلِمُوٓا۟ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.❁ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން حقّ ވަނީ الله އަށްކަން. ❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލިދާނެއެވެ. ❁ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންގެންދިޔަތަކެތި. / ބުދުތައް / شريك ނަމައް. ❁ ❁ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން قارُون ވިއެވެ. ❁ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام ގެ قوم ގެތެރެއިން. (އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑާގެ ދަރިންތެރެއިން) ❁ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުންނާމެދު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގަތީއެވެ. ❁ وَءَاتَيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ = خزانة ތަކުގެތެރެއިން ދުނިޔޭގެތެރެއިން ތަކެތި. ❁ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ خزانة ތަކުގެ ތަޅުދަނޑިތައް.❁ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ = ހަމަކަށަވަރުން މީހުންގެ جماعة އަކަށް ބުރަވެގެންވެއެވެ. ❁ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ = ބާރުގަދަ / ބާރުގަދަ. ❁ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ = އޭނާއަށް އޭނާގެ قوم ގެމީހުން ބުނިހިނދު. (ހަބޭކުރުނުކުރާށެވެ.!) ❁ لَا تَفْرَحْ = ކަލޭ (ބޮޑާކަމުން އުފާ ނުކުރާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިނުވާނެއެވެ.❁ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑާވެ އުފާކުރާމީހުންނަށް. ❁ وَٱبْتَغِ = އަދި ކަލޭ ހޯދާށެވެ. ❁ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ = الله ކަލޭގެ ދެއްވިތަކެތިން. ❁ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ = آخرة ގެ ގެދޮރު. ❁ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ = އަދި ކަލޭ ކަލޭގެ ހިއްސާ

ހަނދާންނައްތައި ނުލާށެވެ!۞ مِنَ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔެއިންވާ. ދުނިޔެއިން ލިބިފައިވާ.۞ وَأَحۡسِن = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާށެވެ! ރަނގަޅަށް ކަންތައްކުރާށެވެ! ۞ كَمَآ أَحۡسَنَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَ = الله ކަލެއަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމުގައި إحسان ތެރިވުމުގެ ގޮތުގެ ތަރައްޤީން. ۞ وَلَا تَبۡغِ ٱلۡفَسَادَ = އަދި ފަސާދަކުރުމަކަށް ކަލޭ ނުބޭނުންވާށެވެ! ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ! ۞ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. ۞ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٧٧﴾ = ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި އެމީހުންނަށް – އެބަހީ: مشرك ންނަށް – އެކަލާނގެ ނިދާއިއްވާފުޅުވަނުން ގޮވާ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށްވާ شريك ން ކަމުގައި ހިތައިގެން އުޅުނު شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް އެ شريك ން ނުފެންނާނެއެވެ.

(٧٥) އަދި (قيامة ދުވަހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ أمّة އަކުން ހެކިވެރިއަކު ވަކިކުރައްވައި حاضر ކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އެ أمّة ގެ نبى މާއެވެ. ދެންފަހު مشرك ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ ހުށިވެވެ. (އެއީ نبى މާ، ނަބިކަން އަންގަވާކަމަށް ވިދާޅުވުމަށް ފަހުގައެވެ.) އެއަށްފަހު مشرك ންނަށް އަންގަވާނެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަކަންކުރިތައްކަމަށް ހުއްދަވާންކަމުގެ حجّة އާއި برهان ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ! (އެހިނދު އެމީހުންނަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން حقّ ވަނީ الله އަށް ކަން ރަނގަޅަށް އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ދޮގުހަދާކުރުގައިވިތަކެތި – ބުދުތައް –(الله ގާތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނެކަމަށް ދައުވާކުރިތަކެތި) އެމީހުން ކައިރިން ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ.

(٧٦) ހަމަކަށަވަރުން قَارُوْنُ ވީ موسى عليه السّلام ގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. (ބުނެވޭ قَارُوْن އަކީ موسى عليه السّلام ގެ ބޮޑުބޭބެ ދަރިއެއްކަލުންގެއެވެ.) ފަހެ އޭނާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެގަތީއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިނީ މުދަލާ كَنْزُ ތަކެއް ދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ خَزَانَة ތަކުގެ ތަޅުދަނޑިތައް އުފުލުމަށް ބާރުގަދަ جماعة އެއްގެބަޔަކަށްވެސް ބުރަވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ قوم ގެމީހުން އޭނާއަށް ބުނިހިނދު ހަނދުމަކުރުވާށެވެ. (އޭ قَارُوْن އެވެ!) ކަލޭ ބޮޑާވެ އުފާނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެ އުފާވާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٧٧) އަދި ކަލޭއަށް الله تعالى ދެއްވިތަކެތިން ކަލޭ آخرة އެދޭށެވެ. (އެބަހީ: އެތުރަފުން آخرة ބޭއްވެވިފާން عمل ކުރާށެވެ!) އަދި ދުނިޔެއިން ކަލޭއަށް ލިބިފައިވާ ބައި (ކަލޭގެ حِصّة) ހަނދާންނައްތާ ނުލާށެވެ! (އެވަގުތުތަކުގައި އަދި އެތަކެތިން آخرة ތަށްޓަކައިވާފަދަ عمل ކުރާށެވެ!) އަދި الله ކަލޭއަށް إحسان ތެރިވުމުގެ ގޮތުގެ ތަރައްޤީން ކަލޭވެސް މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކޮށްހިތާ إحسان ތެރިވާށެވެ! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް قصد ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުގަންނަވައެވެ.

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِي زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِيَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

ލަފުޒުމާނަ

قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. يعنى: قارون – ބުންޏެވެ. ◈ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ = އަހަރެންނަށް އެމުދާތައް ދީފައިވާނީކަމަށްވީ.◈

عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ = އަހަރެންގެ ކިބައިގައިވާ ވިޔަފާރީގެ ހުނަރުތަކާއި ޑޮލާއެވެ. އެކަމުގެ علم ހުރިމަތާއެވެ. ◈

أَوَلَمْ يَعْلَمْ = އޭނާއަށް ނުވެސް ނޭނގޭތޯއެވެ.؟ ◈ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ = ހަލާކުކުރައްވައިފިއެވެ اللّٰه ހަލާކުކުރެއްވިކަން.

(ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.) ◈ مِن قَبْلِهِۦ = އޭނާގެ ކުރީގައި. ◈ مِنَ ٱلْقُرُونِ = أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން. ◈

مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ = އޭނާއަށްވުރެ ގަދަވަރުގަދަ މީހުން. ◈ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا = ބާރުގެ ގޮތުންނާއި އަދި މުދާ

جمع ކުރުމުގެ ގޮތުން. ◈ وَلَا يُسْـَٔلُ = އަދި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ◈ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ =

مُجْرِم ނުބައި މީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކާބެހޭ. ◈ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ قوم ގެތެރެއަށް ނުކުތެވެ.

◈ فِي زِينَتِهِۦ = އޭނާގެ ޒީނަތްތެރިކަމުގައި – ތަނަވަސްކަމުގައި. ◈ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ = އެދި

އެދޭމީހުން ބުންޏެވެ. ◈ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة . ◈ يَٰلَيْتَ لَنَا = އަހަރެމެންނަށްވެސް ވިއްޔާ

ކާމިޔާބު ވީނަމަ ރަނގަޅުނޫންތޯއެވެ؟ ◈ مِثْلَ مَآ أُوتِيَ قَٰرُونُ = قَارُون އަށް ދެއްވުނުފަދަ ތަކެތި. އެގޮތަށްދެއްވުނު. ◈ إِنَّهُۥ

ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެވަނީ. ◈ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ = ބޮޑު ވާސިލުވުމާ ނަސީބުވެރިކަން ލިބިގެންވާކަމަށެވެ. ◈

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި علم ދެއްވުނު މީހުން ބުންޏެވެ. ◈ وَيْلَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހަލާކު

ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ◈ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ = اللّٰه ގެ ހަޟްރަތުގެ ثواب ގާ ހެޔޮވާނެއެވެ. ◈ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ

صَٰلِحًا = إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހާއަށް. ◈ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެފަދަ كلمة އެއް ނުދެއްވެއެވެ. ބުނުމުގެ

توفيق ނުދެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ اللّٰه ގެ ހަޟްރަތުގެ ثواب ނުލިބޭނެއެވެ.) ◈ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ = ކެތްތެރިންނަށް

ފެންނެވީ.۞ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާ އޭނާގެ ގެ ގަންބަވައިލީމުވެ. ۞ ٱلْأَرْضَ = ބިމަށް. ބިމުގެތެރެއަށް. ۞ فَمَا كَانَ لَهُۥ = ފަހެ އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. ۞ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ = އޭނާއަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް جماعة އެއް. مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި ۞ وَمَا كَانَ = އަދި އޭނާ ނުވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ = نصر ލިބިގަތް މީހުންގެތެރެއިން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އޭނާ ބުނި: قارون ބުންޏެވެ. އަހުރެންނަށް އެމުދާ ލިބިފައިވާކަން ކަށަވަރީ އަހުރެންގެ ކިބައިގައިވާ ވިޔަފާރީގެ ހުނަރުތަކުން މޮޅުކަމުގެވެ. އެކަމުގެ علم ހުރުމުގެވެ. (اللّه تعالى އޭގެ جواب ދެއްވި وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އޭނާގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެތެރޭގައި ބާރުގަދަކަމުން މާގަދަފަދަ މީހުންނާއި ވިޔަފާރީގެ ގޮތުން މުދާ އެއްކޮށް ޖަމާކުރުމުގައި މާ ހުނަރުވެރި ކަމަށްވުރެ اللّه ހަލާކުކޮށްލެއްވިކަން އޭނާއަށް ނޭނގޭތޯއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނުބައިވިހިނގުންތަކެވެ. ގޯސްކަމަށް އަރައި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި ނުބައިމީހުންކުރަން -(مجرم ންކުރަން)- އެމީހުންގެ ގޯސްކަމާއިމެދު (قيامة ދުވަހުން) ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ގޯސްކަމާ ފާޅުގެކަން ބޭނުންކަމުންނެވެ.)

(٧٩) ދެންފަހެ އޭނާ يعنى: قارون އޭނާގެ ފުރިހަމަ ޒީނަތްތެރިކަމުގައި އޭނާގެ قوم ގެތެރެއަށް (އެއްދުވަހަކު) ނުކުތެވެ. ދުނިޔެ އޭނާގެ މުދާވެރިކަމާއި عزّة ތެރިކަން ދެކެފައި ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރިއުޅުން އެދޭމީހުން ބުންޏެވެ. قارون އަށްއެލިބިގެންވާފަދަ ތަކެތި އަހުރެމެންނަށްވެސް ލިބިފައިވިނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅުވާނެހެއްޔެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޮވެނީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެއްގައެވެ.

(٨٠) އަދި ތަންދޮރުދަންނަމީހުން ހަމަތަކާ عِلْمُ ލިބިން އެމީހުނާ ދިމާއަށް ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ހަލާކުވެއްޖެވެ. އީމާންވެ صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް اللّه ގެ حضرة ގައި ހުރި ثواب އާއި ދަރުމަ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކެތްތެރިންނަށް މެނުވީ އެފަދަ ثواب އާއި ދަރުމަ ނުލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ އެ علم ލިބިން އުޅުނިފަދަ ގޮތް كلمة އެއް ބުނުމުގެ توفيق ކެތްތެރިންނަށް މެނުވީ ނުލިބެއެވެ.

(٨١) ދެންފަހެ އޭނާއާއި - ބުނި: قَارون އާއި އޭނާގެ ގެއަށް ބިމުގެ ތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަންބަވައިލެއްވީމުވެ. އަދި އޭނާއަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް جماعة އެއް - އަދި ފިޔަވައި އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. އަދި نصر ލިބިގަތުމީހުންގެތެރެއިން އޭނާ ނުވިއެވެ.

وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾

ލުޣަތު

وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ = އެދި ޤާރޫނާގެ ދަރަޖައާ مَقَام އެދުނު މީހުންވެއްޖެއެވެ. ❁ بِٱلْأَمْسِ އިއްޔެ. ❁ يَقُولُونَ = އެބުނުން ބުނާކަށްފަށައި. ❁ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ = ހިތާމައެވެ. ކަލޭފުން ކާފަރުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله . ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުގު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކޮޅެއް އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ❁ وَيَقْدِرُ = އަދި (އިރާދަފުޅުވާމީހަކަށް) ދަތިކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = الله އަހުރެމެންނަށް މެހެރުބާންވެވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ ބިމާއި ނުވަތަ. ❁ لَخَسَفَ بِنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެން ބިމަށް ގެންދަވައިފިއެވެ. ❁ وَيْكَأَنَّهُۥ = ހިތާމައެވެ. ކަލޭފުން ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ = ކާފަރުންނަކީ كامياب ނުވާނޭ ބަޔެކެވެ.

تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ = آخرة ގެ އެގެއެވެ. (ސުވަރުގޭގެ އެންމެ نعمة) ❁ نَجْعَلُهَا = ލަސްނުކޮށް ދެއްވާނޮ. ❁ لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ = ނޭދޭމީހުންނަށެވެ. ❁ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި މަތިވެރިކަން. كِبْرُ ވެރިކަން. ❁ وَلَا فَسَادًا = އަދި ފަސާދަވެރިކަމެއް. ❁ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ތަޤުވާވެރިންނަށް تقوى ވެރިންނަށެވެ. ❁ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމެއް އަދި - ހެޔޮ: ހެޔޮކަމެއް ގެނައިމީ ހެޔޮކަމަށްވުރެ. ❁ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا = ފަހެ އޭނާއަށް އެއަށްވުރެ ހެޔޮ ދުވަހެވެ. ❁ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އަދި ނުބައިކަމެއް އަދި - ނުބައި: ނުބައިކަމެއް ގެނައިމީ. ❁ فَلَا يُجْزَى = ފަހެ جَزَاء ނުދެވޭނެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްކުރި މީހުންނަށް. ❁ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ = އެމީހުން ކުރިކަމެއްގެ މިންވަރަށް. ❁ إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް قرآن فرض ކުރެއްވި ކަލާނގެ / قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ. ❁ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ

مَعَادٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وعد ވެވިފައިވާތަނަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެއީ مكّة އެވެ. ނުވަތަ މަރުވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގެއެވެ. واللّه أعلم) ۞ قُل = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ رَّبِّىٓ أَعْلَمُ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެ. ۞ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގާއިގެން އައިމީހާ.۞ وَمَنْ هُوَ = އަދި ވަނީ ކާކުކަމާއި. ۞ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައި۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އަދި އިއްޔެ قارون ގެ ދަރަޖައާ އޭނާގެ ދުނިޔާ مقام އެދުނުމީހުން މިއަދު ބުނާކަމުގައިވިއެވެ. ހިތާމަކުރެއްޖެވެ. ކަލޭގެން ބާއްޔާ ގައްޔާނުވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކަށް ރިޒުގު ތަނަވަސް ކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކަށް ދަތިކުރައްވައެވެ. އަދި اللّه تعالى އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ދަރުމަވަންތަކަމާއި ދެއްވިނުވިނަމަ/ رحمة ނުލެއްވިނަމަ އަހުރެމެންވެސް قارون އާއި އެކު ގަނޑުވަޅުގަނޑުވިއްޔާވީސް. ހިތާމަ ކުރެއްޖެވެ. އަދި ކަލޭގެން ހަމަކަށަވަރުން كافر ންނަށް އެކަލާނގެ ކާމިޔާބު ނުލިބޭނެއެވެ.

(٨٣) آخرة ގެ އެގެދޮރު، އެބަހީ: ސުވަރުގެއާއި އެތާގެ نعمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާ ބިންމަތީގައި ބޮޑާވެ كبر ވެރިވާން ނޭދޭ މީހުންނަށެވެ. އަދި ފަސާދަކުރުމަށްވެސް ނޭދޭމީހުންނަށެވެ. އަދި ފަހުކޮޅުވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ. ސުވަރުގެވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

(٨٤) ހެޔޮކަމެއް ކުރިމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް އެކަމަށް ހެޔޮކަމަށްވުރެ ރަނގަޅު ދަރުމައާއި ثواب ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ކުރި މީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ ނުބައި عمل ކުރި މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަމާއި - ނުބައި عمل އާއި އެއްވަރަށް ޖަޒާއެއް ދެނޫ ނުލިބޭނެއެވެ. (ނުބައި ޖަޒާ ގިނަ ނުވާނެއެވެ. ހެޔޮ عمل ގެ ޖަޒާ ގިނަވާނެއެވެ. އެއީ ހެޔޮކަމަކަށް ދިހަ ހެޔޮކަމެއް އެއަށްވުރެ ގިނަގުނަކޮށްވެސް اللّه އެދިވޮޑިގެންވާ ވަރަކަށެވެ.)

(٨٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް قرآن ބާވައިލެއްވިކަލާނގެ مَعَاد އަށް ކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނަށް وعد ވެވިގެންވާ ތަނެވެ. އެތަނަކީ مكّة އެވެ. ނުވަތަ މަރުވެ. ނުވަތަ އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. واللّه أعلم)

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތެދުމަގާއިގެން އައިމީހާއާއި އަދި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައިވާ މީހާވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓاْ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓاْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އުއްމީދުކުރެއްވި ގޮތަކަށް ކަމަކު ނުވެއެވެ. ❁ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبُ = ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވުމަކަށް. ❁ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ. ❁ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ ظَهِيرًا لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ = ކާފިރުންނަށް އެހީވާ މަދަދުވެރިއަކަށް. ❁ وَلَا يَصُدُّنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަނބުރާލައިނުލާހުށިކަމެވެ! عَنْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކުން. ❁ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް (އެއާޔަތްތައް) ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު. ❁ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ! ❁ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން. ❁ وَلَا تَدْعُ = އަދި ކަލޭގެފާނު دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! ގޮވާ ނުލައްވާށެވެ! ❁ مَعَ ٱللَّهِ = الله އާއިއެކު. ❁ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް. ❁ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަލާކުވާނޭ އެއްޗެއްސެވެ. ❁ إِلَّا وَجْهَهُۥ = އެކަލާނގެ وجه ފިޔަވާ. (އެކަލާނގެ ذات ފިޔަވާ.) ❁ لَهُ ٱلْحُكْمُ = (خَلْقُ ތަކުންގެ މެދުގައި) حكم ކުރެއްވުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތްބާވައިލެއްވުމަކަށް ކަލޭގެފާނު އުއްމީދެއްގެންނުވި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ އެފޮތް ބާވައިލެއްވުން ނުވެއެވެ. ފަހެ ކާފިރުންނަށް އެހީ ވާފަރާތަކަށް ކަލޭގެފާނު ފަހަރެއްގައި ނުވާނާށެވެ.

(٨٧) އަދި ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު الله ގެ آية ތަކުން ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ ދުރުކުރުވުމަ ނުދޭށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ކަލޭގެފާނު دعاء ކުރައްވާށެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

(٨٨) އަދި الله އާއި އެކު ކަލޭގެފާނު އެހެން إله އަކަށް ގޮވާ دعاء ކުރައްވާ ނުލައްވާށެވެ! އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ وجه ފިޔަ އެބައި: އެކަލާނގެ ذات ފިޔަ މެނުވީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް (قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން) ހަލާކުވެ ފަނާވެގެން ދާނެއެވެ. (އެކަލާނގެ خلق ތަކުންގެ މެދުގައި) حكم ކުރެއްވުމަކީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. މި حكم ކުރެއްވުމަކީ ދުނިޔޭގައިވެސް حكم ކުރެއްވުމެވެ. އަދި آخرة ގައިވެސް حكم ކުރެއްވުމެވެ. ހުރިހާ حكم އެއްގެ ވެރިޔަކީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ رجوع ވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

العنكبوت سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العنكبوت — އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٩)

الٓمٓ ١ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتۡرَكُوٓاْ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ ٢ وَلَقَدۡ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٣ أَمۡ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسۡبِقُونَاۚ سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ٤ مَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَأٓتٖۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٥ وَمَن جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفۡسِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٦

މުފްރަދާތު

الٓمٓ ١ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދަންނަވީ الله އެވެ. ❁ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން / ހިތަކަށިޔަނީއެވެ.؟ ❁ أَن يُتۡرَكُوٓاْ = އެމީހުން ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް. ❁ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އެމީހުން ބުނެފިކަމަށް. ❁ وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ ٢ = އަދި އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި. ތަކުލީފުނުކުރެވި ❁ وَلَقَدۡ فَتَنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ = އެމީހުންގެ ކުރީގައިވީން. ❁ فَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާނޭ ހެއްޖެވެ. (ދެނެވޮޑިގެން ފާޅުކުރައްވާ ހެއްޖެވެ.) ❁ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ = ތެދުވެރި މީސްތަކުންގެ. ❁ وَلَيَعۡلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާނޭ ހެއްޖެވެ. (ދެނެވޮޑިގެން ފާޅުކުރައްވާ ހެއްޖެވެ.)❁ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٣ = ދޮގުވެރިން. ❁ أَمۡ حَسِبَ = އަދި އަދި ހިތަކަށިޔަނީއެވެ.؟ ❁ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާ މީސްތަކުން. ❁ أَن يَسۡبِقُونَاۚ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަތުން ދުރުހެލިވެ ދިޔުމަށްވެސްކަމަށް (އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަތުން ސަލާމަތްވެދާނެކަމަށް.) ❁ سَآءَ = ނުބައިވެއްޖެއެވެ. ❁ مَا يَحۡكُمُونَ ٤ = އެމީހުން ދެކޭ حكم ❁ مَن كَانَ يَرۡجُواْ = އެދޭ ކަމުގައިވިއްޔާ.(ނުވަތަ ބިރުވެރިވާމީހާ) ❁ لِقَآءَ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް. ❁ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ވަގުތު / މުއްދަތު. ❁ لَأٓتٖ = ހަމަކަށަވަރުން އަންނާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٥ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَمَن جَٰهَدَ = އަދި

جهاد ކޮށްދިނުމާ. (ދަންނަށެވެ.) ❁ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޖިހާދު ކުރާކަން ކަމަށްވަނީ. ❁ لِنَفْسِهِۦٓ = އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. (އެކަމުގެ ثواب ލިބޭ އޭނާއަށެވެ.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله . ❁ لَغَنِيٌّ = ކަނޑައެޅިގެން ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٦ = عالم ތަކުން، ފިޔަވައި، خَلْقُ ތަކުންގެ އެހީއާއި ނުލައި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ބޭނުން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

(٢) ތިމާމެން މުއުމިނު إيمان ވެއްޖީން ބުނީމާ އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި ދޫކޮށްލެވޭނޭކަމަށް މީސްތަކުން ހިތަށްއެރީހެއްޔެވެ.؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ. إيمان ވެއްޖީން ބުނި އެންމެންގެ إيمان ކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޓެސްޓުކުރައްވާ إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ބިރުވެރިކަމާއި ބަލިމަޑުކަން ދިމާވާކަހަލަ ކަންކަން ޖެހިއްސަވައިގެން މީސްތަކުން إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ.)

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީސްތަކުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެބުނި ބަހުގައި (ތިމާމެން މުއުމިނު إيمان ވެއްޖީން ބުނި ބަހުގައި) ތެދުވެރިވީ މީހުންނާއި ދޮގުހަދާ މީހުންނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ދެނެވޮޑިގެން ވާކަން ފާޅުކުރައްވާ ހުށީމެވެ.)

(٤) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަތުން ދުވެފިލާނެކަމަށް - ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުޅެދިވަޑައިގެންނެވޭކަމަށް - އެމީހުން ހިތަށްއެރީހެއްޔެވެ.؟ އެހެންކަމަށް އެމީހުން ނިންމައި حكم ކުރާކަމަށް ވާނަމަ އެމީހުންގެ حكم ގެ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٥) (قيامة ދުވަހުން) الله އާއި ބައްދަލުވުމަށްއެދޭ މީހާ (ނުވަތަ ބިރުވެތިވާމީހާ) ދަންނަށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އަޖަލު - (އެބަހީ: މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ޖަމާކުރެއްވުމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ވަގުތު) ކަނޑައެޅިގެން އަންނަހުށްޓެވެ. އެމީހަކު އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާހުށްޓެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަކީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އަދި (الله ގެ މަގުގައި) جِهَادُ ކޮށް ހަރުދަނާވެވުނު މީހާ އެ ހަރުދަނާވުމުގެ ފައިދާ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. (އެބަހީ: އެކަމުގެ ދަރުމަތަ ثواب ލިބެންހުރީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ عالم ތަކުން ފިޔަވައި ދުރުވެ ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝٧ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَـٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَآ ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٨ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّـٰلِحِينَ ۝٩ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝١٠

ތަރުޖަމާ

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. (ދަންނާށެވެ.) ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށްފައި. ۞ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކުރައްވާ ފުއްސަވާދެއްވާނެއެވެ. ۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަމް / ކުށްފާފަތައް. ۞ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. ۞ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝٧ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ހެޔޮ عمل އަށްވުރެ މާރަނގަޅު ޖަޒާ. ۞ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ بِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާއިމެދު. ۞ حُسْنًا = إحسان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކޮށް ކަންތައްކުރުމަށް. ۞ وَإِن جَـٰهَدَاكَ = (އޭ އިންސާނާއެވެ!.) އަދި އެދެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް أمر ކޮށް ގަދަހަދައިފިނަމަ. ۞ لِتُشْرِكَ بِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شريك ކުރުމަށް. ۞ مَا لَيْسَ لَكَ = ކަލޭއަށް ނުވާ ކަމަކާއިމެދު. ۞ بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމާއި ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް އެނގުމެއް. ۞ فَلَا تُطِعْهُمَا = ފަހެ (އެކަމުގައި) އެދެމީހުންނަށް ކަލޭ ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!. ۞ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އައުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَأُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٨ = ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ކަންތަކުގެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށްފައި. ۞ لَنُدْخِلَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. ۞ فِى ٱلصَّـٰلِحِينَ ۝٩ = صالح ވެރި މީހުންގެތެރެއަށް. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން. ۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން الله އަށް إيمان ވެއްޖެއީމެވެ. ۞ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ = ދެން ފަހެ الله ގެމަގުގައި އުނދަގުލެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ۞ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން އެމީހާ އަނިޔާއާއި فتنة އާއި ހަދައިފިއެވެ. ۞ كَعَذَابِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب ފަދައިން. ۞ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ = އަދި نصر އެއް އައިސްފިއްޔާ. ۞ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ لَيَقُولُنَّ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. ۞

إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ ކަލޭމެން (مؤمن ންނާއި) އެކުގައެވެ. ۞ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ = އަޅެފަހެ الله ނުވޯނީހެއްޔެވެ.؟ ۞ بِأَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުކަލާނގެއި. ۞ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.

إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ތިބީނަމައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ކުށްތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވާހުށީމެވެ. އަދި އެއުރެން ކުރާކަމުގައިވި ރަނގަޅު ކަންތައްތަކުގެ އެއަށްވުރެ ހެޔޮގޮތުގަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٨) އަދި އިންސާނާ އާއެގެ މައިންބަފައިންނާމެދު إحْسَان ތެރިވެ ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް أمر ކުރެއްވީމެވެ. (އޭ އިންސާނާއެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއާމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ކަމެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެހެން ފަރާތަކާއި شريك ކުރުމަށް އެދުރިވެރިން ކަލޭއަށް أمر ކޮށް ގެންގުޅުއްވާނަމަ ފަހެ އެކަމުގައި ކަލޭ އެދުރިވެރިންނަށް ކިޔަމަންނުވާށެވެ. (އެހެން ކަންކަމުގައި އެދުރިވެރިންނަށް ކިޔަމަންވެ إحسان ތެރިވާށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އަތުވުމަކީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خبر ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވާހުށީމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ފުރިހަމަ جزاء ދެއްވާހުށީމެވެ!

(٩) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތައްކުރި މީހުން ތިބީނަމައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން صالح އަޅުންގެތެރެއަށް ވައްދަވާހުށީމެވެ. ނުވަތަ صالح އަޅުން ވައްދަވާ ތަނަށް އެއުރެން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(١٠) އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައި ތިމަންނާމެން މިއީ الله އަށް إيمان ވެގެންނޫ ބުނާބަޔަކު ވެއެވެ. ދެންފަހެ الله ގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް އުނދަގޫވެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ މީސްތަކުންގެ ފާރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫތާއި فِتْنَة ވެރިކަން الله ގެ عذاب ފަދައިން ހަދައިލާފާނެއެވެ. (އެބަހީ: މީސްތަކުން މަލާމާތްކޮށް ސަކަރާތްކުރުން ކުރެވިދާނެ ބިރުންތާ ހަރާނުކަމަށްހަދާނުވާތާ(ނުވަތަ އެފަދަ އަރަބުން ދިމާވެ ވިއްޔާ ޙައްޤު ވެގެންވާ عمل ނުކޮށް ދޫކޮށްލައެވެ.) މިޒާތުގެ ނަކަތް އަހިސް ބައިވަރުގެންމީހުން ދިޔަ عالم ގެ حال ހުރިފަސް ދިފުރައިލައްވައެވެ. މިފަދަ ކުރިމަތިވެ منكراة ތައް ހިނގުމުންދައިރުވެސް އެއްބައިވަންތަކަން ގެއްލިދާނެކަމުގެ ބައިނާގައި ނުވަތަ މިފާއި ހުރުކަރިވެދާ ބުނާވާނޭ، ސަރުކާރުގެ ޒުވާނުންގައި ދިފާނުވާނޭ، ނުވަތަ ޖަލުގެފާޚާނާއި ހަމައަޑަޅިވެސް ނުލައި ހުރުގައެވެ. އަދި ބައެއް ފަހަރު މިފަދަ އެކަމުގައި ބައިވަރިވައެވެ. الله ގެ عذاب އާއި ކާފަރުވުރު މީސްތަކުންގެ ފާރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫ ބޮޑުކަމަށް ހަދައެވެ. والعياذ الله)

އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކާމިޔާބުވެ نصر ލިބިއްޖެއް، އަދި ގާތްވާބަޔެއް (مؤمن ންނަށް) އަޅުގަނޑުމެންވެސް ވެރިކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިބީނަމަ. އަހުރެމެންވެސް ހަމަކަށަވަރުން ވީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންނަކީވެސް ހަމަ ކަލޭމެންނާކަހަ مؤمن ންނެވެ. ކަލޭމެންނާ އެކީ ގޮވައި އަހުރެމެންނަކީވެސް އެންނާންވާނެއެވެ.) އެގޮ ޖަވާބުގައި الله އަށް އެންމެވާ އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ތަކެތި الله ދެނެވޮޑިގެން ނުވޯނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَـٰيَـٰكُمْ وَمَا هُم بِحَـٰمِلِينَ مِنْ خَطَـٰيَـٰهُم مِّن شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَـٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَأَصْحَـٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَـٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٥﴾

ލަފުޒުތައް

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުން.

وَلَيَعْلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ ﴿١١﴾ = މުނާފިޤުން.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި

މީސްތަކުންނަށް. ۞ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ މަގާއި تبع ވާށެވެ. ۞ وَلْنَحْمِلْ خَطَـٰيَـٰكُمْ

= އަދި (އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތައް އަހުރެމެން އުފުލާނުމެވެ. ۞ وَمَا هُم بِحَـٰمِلِينَ = އަދި

އެމީހުންނަކީ އުފުލާނުވަތަ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ مِنْ خَطَـٰيَـٰهُم = މީހުންގެ ކުށުގެ ތެރެއިން. ۞ مِّن شَىْءٍ ۖ

= އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ. ۞

وَلَيَحْمِلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުފުލާނެއެވެ. ۞ أَثْقَالَهُمْ = އެމީހުންގެ ބުރަތައް. (ފާފަތަކުގެ

ބުރަތައް) ۞ وَأَثْقَالًا = އަދި (އެހެން) ބުރަތަކާއި. ۞ مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ ބުރަތަކާއިއެކު.۞

وَلَيُسْـَٔلُنَّ = އަދި ސުވާލުކުރެއްވޭނެއެވެ. يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

= އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަންތައްތަކާއިމެދު. ۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ نُوحًا = نوح عليه السّلام . ۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް. ۞ فَلَبِثَ فِيهِمْ =

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި (رسول ކަން އިއްވަވަން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ أَلْفَ سَنَةٍ =

އެއްހާސް އަހަރު.۞ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا = ފަންސާސް އަހަރު ދުވަހު. ۞ فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ = ދެން

طوفان އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. (އެބަހީ: طوفان ގައި އެމީހުން ގަރަޤުވެ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.) ۞ وَهُمْ ظَـٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ =

އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައި. ۞ فَأَنجَيْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.

❁ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ = އަދި ނަވުގެ އެކުވެރިންނާއި (ނަވުގައިތިބި މީހުންނާއި) ❁ وَجَعَلْنَٰهَآ = އަދި އެ ނާވު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. (ނުވަތަ ކާފަރުންނަށް އައި عقوبة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.) ❁ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾ = عَالَمْ ތަކަށްވާ ދަލީލަކަށް. حُجَّة އަކަށް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން منافق ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ކުރިންވެސް بيان ކުރެވިދިޔައިން الله ގެ عذاب އާއި ކާފަރުންގެ މީސްތަކުންގެ އަނިޔާތަކުން ބިރުގަންނަވާލި އެވަނީ منافق ންގެ ޚިސްލަތުގައި ކަމުގައި މިއާޔަތް ދަލީލު ކުރެއެވެ.

(١٢) (مكّة ގެ) ކާފަރުން مؤمن ންނާއި ދިމާއަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ މަގާއި تبع ވާށެވެ. (އަހުރެމެންގެ عقيدة ހިފާށެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތަކުގެ ބަރު އަހުރެމެން (قِيامة ދުވަހުން) އުފުލާނުމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވައެވެ.) އެ مؤمن ންގެ ފާފައިގެ ބަރު އުފުލާން ބަޔަކުކަމުގައި އެކާފަރުން ނުވެއެވެ. އޭގެއެއްވެސް މިންވަރެއް އެމީހުން ނުއުފުލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ދޮގުހަދާ ބައެކެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުން އުފުލާނެ: އެކާފަރުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް ބަރުކަމާއި އަދި އެހެން ބަރުތަކެއްވެސް އުފުލާނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން މަގުފުރެއްދި މީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ބަރުތައެވެ.) އަދި އެމީހުން ދޮގުހެދިގައި އުޅުނުއިރު އެމީހުން ދޮގުކުރި ކަންތައްތަކާމެދު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް رسول ކަން އިއްވަވަމުން އެމީހުންގެތެރޭގައި ނުވަސަތޭކަ ފަންސާސް އަހަރު ހުންނެވިއެވެ. (ދެން އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވީހިނދުން) އެބައިމީހުންނަށް طوفان އައިސް އެމީހުން ގަރުވެދިޔައީއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(١٥) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި – އެބަހީ: نوح عليه السّلام އާއި ނަވުގެ އެކުވެރިން އެބަހީ: ނަވުގައިތިބި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެނަވު عالم ތަކަށްވާ دليل އެއްކަމުގައި عبرة އެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެނާވު ހެއްދެވީމެވެ. ނުވަތަ އެ قوم ގެ ކާފަރުންނަށް އައި عقوبة އާއިއަދި އެ (وَاقِعَة) އެއީ އެންމެހައި عالم ތަކަށްވާ عبرة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.

وَإِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا۟ فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ ۚ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَإِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام (ހަނދުމަކުރާށެވެ!.) ۞ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނު
އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! ۞
وَٱتَّقُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! / ބިރުވެތިވާށެވެ.! ۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެނގޭކަމުގައިވަންޏާ. ۞ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަން
ކުރާ ބުދުތަކަށްޓެވެ ۞ أَوْثَٰنًا = ބުދުތަކެއް. ۞ وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގު އުފައްދަނީއެވެ.
۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ބުދުތައް. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله
ފިޔަވައި. ۞ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެބުދުތަކަކަށް مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ رِزْقًا =
އެއްވެސް ރިޒްޤެއް. ۞ فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ. ۞ ٱلرِّزْقَ =
ރިޒްޤު. وَٱعْبُدُوهُ = އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެއަށް
ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރާށެވެ.! ۞ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ އެކަލާނގެ
حضرة އަށެވެ. ۞ وَإِن تُكَذِّبُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރިނަމަވެސް. (އެއީ އާކަލޭގެފާނުންނެވެ.) ۞ فَقَدْ كَذَّبَ
أُمَمٌ = ހަމަކަށަވަރުން ގިނަ أمّة ތަކެއްގެ މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ۞ مِّن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން. ۞ وَمَا
عَلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول ގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٨﴾ = بيَان ވެގެންވާ
އިއްވައިދިނުން މެނުވީ. ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ފެނި ނުދެކެނީއެވެ.؟ (އެމީހުންނަށް ނުފެނޭބާވައެވެ.) ۞
كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ = الله ފެއްޓެވި ކިހިނެއްތޯކަން. (ނުވަތަ ފެއްޓެވިގޮތް) ۞ ٱلْخَلْقَ = خلق ތަކުން
އުފެއްދެވުން. ۞ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ = ދެން އެކަލާނގެ (އެ خلق ތަކުން) މަރުވުމަށްފަހު އަލުން إعَادَ ކުރައްވާގޮތެވި. ۞

إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްވަނީ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ = اللّه ގެ حضرة ގައި ވަރަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ.
❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ سِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ = ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި
ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރު ކުރާށެވެ.! ❁ فَٱنظُرُوا = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބަލައިބާލާށެވެ.! ❁ كَيْفَ
بَدَأَ ٱلْخَلْقَ = އެކަލާނގެ خَلْقُ ތަކުން ހައްދަވާން ފެއްޓެވިގޮތް. ❁ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ = ދެން ހަމަ اللّه އެވެ.
އުފެއްދަވާނީ. ❁ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْآخِرَةَ = آخرة ގެ އުފެއްދުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه . ❁ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމަކާ މައްޗަށް. ❁ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) އަދި إبراهيم عليه السّلام ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރުވާ ބަޔާންކޮށްދޭށެވެ!. އޭރު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!. އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެކަމީ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٧) اللّه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި ހަމަ ބުދުތަކެއް ސިފަވެ ބުދުގޮތުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އޭރު ތިޔަބައިމީހުން ހަދާ ދޮގުތަކެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ރިޒްގެއްވެސް މިލްކުވެގެންވާ ތަކެއްޗެއްނޫނެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اللّه ގެ حضرة ން ރިޒްގު އެދޭށެވެ!. އަދި އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވެވޭނީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ.

(١٨) (އޭ قريش ވެންތައިގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ދޮގުކުރިއަސް (އޭރު އަދި އަޖައިބުނުވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ރަސޫލުން) ދޮގުކުރިއެވެ. ދިޔައީ އެކަތުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރައްވައިގެންނެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ގޮތުގައި رسول ކަލޭ) އިއްވަ ވައިދުއްވުން ދެންނެވީ رسول ގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (ކަލޭފުން އިލާން ނުވިނަމަ އެކަލޭގެ ހަވާލުކުރި ހަމަ ކަލޭގެފާނަށެވެ.)

(١٩) اللّه خلق ތަކުން ހައްދަވާން ފެއްޓެވިގޮތަކީ ކޮބައިކަން އެމީހުން ނުބަލަނީ ބާވައެވެ.؟ ހައްދަވާފައިވާ ގޮތް ނުދެކެނީ ބާވައެވެ.؟ ދެން އެ خلق ތަކުން މަރުވެވަޑައިގެން އަލުން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާނީއެވެ. ދަށުވާ ހެއްޔެވެ. އޭރު އެކަލާނގެއަށް ވަރަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٢٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ތިޔަބައިމީހުން ބިމުމަތީގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހޯދާބަލާށެވެ!. ދެން އެކަލާނގެ خلق ތަކުން ހައްދަވާފައިވާ ގޮތާއި އަދި ހައްދަވާފައިވާ ކޮންތަކެއްކަން ނިކަން ބަލާ ވިސްނާ ހޯދާބަލާށެވެ. ދެން آخرة ގެ އުފެއްދުން އުފައްދަވާ: މިސްކީނުން މަރުވެދިޔަ ފަހުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ގެންދަވާނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَـٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

މުފްރަދާތު

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ❁ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް رحمة ލައްވައެވެ. ❁ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިޔުންވާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުގައިވެސް. ❁ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަރަޙައްދުވެރިއަކު. ❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ = އަދި نصر ދެވިދާނެ އެއްވެސް. ❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَلِقَآئِهِۦ = އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَئِسُوا = އެމީހުން އެވަނީ ނާ أُمِّيدُ ވެގެންނެވެ. ❁ مِن رَّحْمَتِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން. ❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = އަދި ކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރީ. ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ جواب ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن قَالُوا = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ❁ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ = އެކަލޭގެފާނު މަރާލާށެވެ! ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަންދައިލާށެވެ! ❁ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلنَّارِ = އަލިފާނުން. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ. ❁ لَـَٔايَـٰتٍ = ކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ دَليل އާއި ހެކި. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު - يعني: إبراهيم عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم = ތިޔަބައިމީހުން إختيار ކުރީ ހަމައެކަނި. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ أَوْثَـٰنًا = ބުދުތަކެވެ. ❁ مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައިވާ ލޯބިވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ ثُمَّ يَوْمَ

ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދުވަސް قِيَامَة ދުވަހުން. ۞ يَكْفُرُ = ކާފިރުވާ ހުއްޓެވެ. ۞ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ وَيَلْعَنُ = އަދި لَعْنَة ދޭހުއްޓެވެ. ۞ بَعْضُكُم بَعْضًا = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާގައަކީ. (قِيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ۞ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ = އެއްވެސް نصر ވެރިއެއް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިއުންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބިންމަތީގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުއްވައި ފިލާނޭ ބަޔަކުނޫނެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަރަކުވެރިއަކުވިޔަސް އަދި ނަސްރުދޭ ވެރިއަކުވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި الله ގެ آية ތަކަށް كافر ވެ އަދި އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް كافر ވި މީސްތަކުން އެބައި: آخرة ދުވަހަށް كافر ވި މީސްތަކުން ދަންނާނެވެ. އެމީހުން އެވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން أمّيد ކަނޑައި مايوس ވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ އެބައި: إبراهيم ގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ جواب އެއް ކަމުގައިވީ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދިމާއަށް މިފަދައިން ބުނުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު (إبراهيم) قتل ކުރާށެވެ! ނުވަތަ އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު އަންދާލާށެވެ! ދެން ފަހެ الله تعالى އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގެ ތެރޭގައި إيمان ވާ ބަޔަކަށް ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. (މިބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނަށް ފޮނުވީ ނުވަތަ قتل ކުރުމަށް ނިންމީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި حُجَّة ގަބޫލުކުރުން އެމީހުންގެ އަނގަބޮޑިވެގެންނެވެ. ދެން ބަހާނާ އެއްޗެއް ނުލިބިގެންނެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބޭޒު އަލިފާނަށް ގެނެސް ކަނޑިޔައެވެ. ނަމަވެސް الله تعالى އެ އަލިފާނަށް ނިޔަލުގައި ފިނި އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތްތެރިކަން އެއްކޮށްލެއްވެ.)

(٢٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު – އެބައި: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރުމަށް ބުދު إخْتِيَار ކުރީ ތަކެއްޗަކީ ބޯހިލަށެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެކަކުއެކަކާ ތިޔަބައިމީހުން ރަހުމަތްތެރިކަމަށެވެ. ދެން قِيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކާފިރުވާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް لَعْنَة ދޭނެއެވެ. (ބުދަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނާ ބުދުތަކާއި ދެމެދު ގަޑަބަޑު އެއަރާއިރުން ހިނގާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތަނަކީ - قيامة ދުވަހުން ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް قيامة ދުވަހު އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު ނުވާނެއެވެ.

﴿ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌۘ وَقَالَ إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

❁ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު - (إبراهيم عليه السّلام)- ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّى مُهَاجِرٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ هِجْرَة ކުރައްވާނޭ ބޭކަލެކެވެ. ❁ إِلَىٰ رَبِّىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ = إسْحَاقُ ގެފާނާއި يَعْقُوبُ ގެފާނު. (إسْحَاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَعْقُوب ގެފާނާއި) ❁ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ - (إبراهيم ގެފާނުގެ) - ދަރިފަސްކޮޅުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ = ނަބީކަމާއި އަދި ފޮތް. ❁ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ أجور ދެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. ❁ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވަނީ. ❁ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَلُوطًا = އަދި لُوط عليه السّلام ގެ ހަނދުމަކުރާށެވެ!. ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ إِنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން. ❁ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ = ކަނޑައެޅިގެން فَاحِش ކަންތައް ގެންނަވަނީއެވެ. ❁ مَا سَبَقَكُم بِهَا = އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީ އިސްވެ ނުދެއެވެ. ❁ مِنْ أَحَدٍ = ހަމަ އެކަކުވެސް. ❁ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ = ދުނިޔެއިން / عَالم ތަކުން. ❁ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ފިރިހެނުން ގެންނަވަނީ ނޫންހެއްޔެވެ.؟ ❁ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ = އަދި މަގުފޮހެލަނީއެވެ. ❁ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ نَادِى އަށް ގެންނަވަނީއެވެ. (مجلس ތަކުގައި

ކުރަނީއެވެ.) ❁ ٱلْمُنكَرَ = منكراة ތައް – ނުބައިކަންތައްތައް. ❁ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ޖަވާބު ނުވިއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ❁ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ގެ عذاب ގެނެސްދީބަލާށެވެ. ❁ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވަންޏާ. ❁ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް – އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް - لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް – އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވާ هِجْرَة ކުރައްވާނުހިމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (إبراهيم ގެފާނު هجرة ކުރެއްވިކަމަށް ވަނީ شام ކަރައަށެވެ.)

(٢٧) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް – އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް – ތިމަންރަސްކަލާނގެ إسْحَاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި إسحاق ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ يعنى: إبراهيم عليه السّلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި نبى ކަމާއި އަދި ފޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދަރުމަ – އަދި أجور ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ ثناء އާއި تعريف ދުނިޔެ ހުންނަންދެން ދުނިޔޭގައި ލެއްވީމެވެ.) އަދި އެއާއިއެކު އެކަލޭގެފާނީ آخرة ގައިވެސް ކަނޑައެޅިގެން صالح މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ.

(٢٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި لُوط عليه السّلام ހަނދުމަކުރެއްވުމަށްވާށެވެ!. އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން فَاحِش ކަންތައް ކުރަނީއެވެ. މާތަމަށް ދުނިޔޭގައި އެފަދަ فاحش ކަންތައް ކަލޭމެންގެކުރިން އެއްވެސްބަޔަކު ކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. (އެމީހުންކުރި ނުބައި فاحش ކަންތަކަކީ ފިރިހެނުންނާއި އެކުވުމެވެ.)

(٢٩) ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި ފިރިހެނުން ގެންނަނީއެވެ. އެބަހީ: ފިރިހެނުންނާ އެކުވަނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރަނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މަޖްލިސްތަކުގައި އަދި ނާދީތަކުގައި ވެސް ކަންތައްތައް ހިންގަނީއެވެ. فَاحِش ކަންތައްތައް ކުރަނީއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެ މީހުންގެ ޖަވާބަކީ ކަލޭގެއިވި މިފަދައިން لُوط ގެފާނަށް ދެންނެވުމެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ވަންޏާ ތިމަންމެންނާ الله ގެ عذاب އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ނިކަން ގެނެސްދެއްވާށެވެ!.

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِي عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަހުރެގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱنصُرْنِي = މިއަހުރެން نصر ދެއްވާނދޭވެ. ❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ = ފާސިދުވެގެންވާ މިމީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ = އަދި މިވަންހަރުސަކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم ގެފާނުންގެ އަރިހަށް. ❁ بِٱلْبُشْرَىٰ = (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ) އުފާވެރިކަމާއިގެން ❁ قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންބޭކަލުން ހަލާކު ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިން. (سَدُوْمُ ގެ أهل ވެރިން) ❁ إِنَّ أَهْلَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގެ أهل ވެރިން. ❁ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަނިޔާވެރިންކަމުގައި ވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعني: إبراهيم ގެފާނު – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّ فِيهَا لُوطًا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގައި لُوْط ގެފާނު ވެއެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ نَحْنُ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންބޭކަލުން ދެނެވަޑައިގަތުން ބޮޑެވެ. ❁ بِمَن فِيهَا = އެރަށުގައިވާ މީސްތަކުން. ❁ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން މިވަންބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ❁ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ = އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ. ❁ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ = އަދި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ❁ رُسُلُنَا لُوطًا = މިވަންހަރުސަކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) لوط ގެފާނުން އަރިހަށް. ❁ سِيٓءَ بِهِمْ = އެބޭކަލުންނާއިގެން ނުބައިވެވިއްޖެއެވެ. (ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެންފިއެވެ.) ❁ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا = އަދި އެބޭކަލުންނާއިމެދު ބާރުދޫކުރެވިއްޖެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުންގެ ތަދުހިތު ހުސްވެއްޖެއެވެ.) އެކަލޭގެފާނުންގެ ހިތްފުޅު ދަތިވެއްޖެއެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ لَا تَخَفْ = (އޭ لُوط އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ބިރުގަތުމެއް ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ❁ وَلَا تَحْزَنْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّا مُنَجُّوكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންބޭކަލުން

ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާނީމެވެ. ❁ وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. ❁ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ = އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވާނޭމީހުންގެ ތެރޭގައިވާނެއެވެ. ❁ إِنَّا مُنزِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާނީމެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެމައްޗަށް. ❁ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން ފާސިޤުވި ކަންކަމުގެ ސަބަބުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އެކަލޭގެފާނު ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ! فاسد ވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް މިއަޅުގަނޑަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ.

(٣١) އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ އަރިހަށް (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ) އުފާވެރި ޚަބަރާއިގެން މަލާއިކަތުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިން ހަލާކު ކުރައްވާނޮމެވެ. އެބަހީ: (لوط ގެފާނު އުޅުއްވި سَدُوْمُ އެވެ ހިއްސާ ރަށު ހަލާކު ކުރައްވާނޮމެވެ) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٣٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام އެބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައި ހަމަކަށަވަރުން لوط ގެފާނު ވެއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައިވާ އެންމެން މިއަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވަޑައިގަންނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން މިއަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތްކުރާނޮމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވާނޭމީހުންގެ ތެރޭގައިވާނެއެވެ.

(٣٣) އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ރަސޫލުން ކަމުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުން لوط ގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން لوط ގެފާނުގެ ހިތްޕުޅަށް ދެރަވެވަޑައިގަތެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ ފާޙިޝް ކަންތައްތަކުން ބިރުގަތުމެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން (دِفَاع ކުރުމުގެ) އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުވެސް ދެރަވިއެވެ. (އެއީ ملائكة ބޭކަލުންނަކީ لوط ގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަތެވެ.) އެހެންވެ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރާނޮމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތް ކުރާނޮމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާ ވަނީ ހަލާކުވާނޭ މީހުންގެ ތެރޭގައިވާނެއެވެ.

(٣٤) الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެ މައްޗަށް އުޑުން عذاب އެއް ބާވައިލައްވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ ءَايَةَۢ بَيِّنَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَۖ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾

ލުޣަތު

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުން ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. ❁ ءَايَةَۢ بَيِّنَةٗ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއް. علامة އެއް. ❁ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ = ބުއްދިހުރި ބަޔަކަށް. ❁ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް (رسول ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا = އެމީހުންގެ أَخُ شُعَيْب ގެނެސް. شعيب عليه السّلام . ❁

فَقَالَ يَٰقَوۡمِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ❁ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ = އަދި ކަލޭމެން آخرة ދުވަސް އުއްމީދުކުރާށެވެ. ނުވަތަ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! ❁ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި އުޅުނު ފަސާދަތެރިން ނުހަދާށެވެ.! مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ = ފަސާދަ ކުރާމީހުން ކަމުގައިވެގެން ❁ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ = ފަހެ رَجُفَةُ އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. (އެބަހީ: زَلْزَلَة އާއިއެކު އެމީހުންނަށް ގަދަފުދުވަން ޖެހިއްޖެއެވެ.) ❁ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތެރެގައިވެއްޖެއެވެ. جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ = މަރުވެ ބަންދެވިގެންވާ ބައިމީހުން ކަމުގައެވެ. ❁ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ = އަދި عَادُ ބައިމީހުން ثَمُود ބައިމީހުން. (ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.!) ❁ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް بيَان ވެ އެނގިގެންވެއެވެ.. ❁ مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން (ހަލާކުވި ތަންތަން ބަލައިލުމުން). ❁ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = އަދި އެމީހުންނަށް شيطان ވަނީ ޒީނަތްތެރިކޮށްދީފައެވެ. ❁ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. (އެބަހީ الله އަށް ކުފުރުކުރުމާއި رسول ން ދޮގުކުރުން.) ❁ فَصَدَّهُمۡ = ފަހެ އެއްކިބާކުރިއެވެ. ❁ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގު. ❁ وَكَانُواْ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ = ފެނުންތެރި ބައެއްކަމުގައި.

(حقّ އެނގިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި) ❁ وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَ = އަދި قَارُوْنُ އަދި فِرْعَونُ އާއި އަދި هَامَانُ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.! ❁ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން. ❁ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ފަހެ އެބައިމީހުން ބިންމަތީގައި ބޮޑާވެގެންނެވިއެވެ.❁ وَمَا كَانُواْ = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ. ❁ سَٰبِقِينَ (٣٩) = (އަޅުންނަށް) އިސްވެ ދުވެފާ ބަޔަކުކަމުގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٥) އަދި އެކަލާނގެވަހީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބުއްދިޔާތް فكر ކުރާބަޔަކު ވިސްނާ ކަމަށް عبرة حاصل ކުރުމަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށުން ދޫކޮށްލައްވައީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. އެ علامة އެއްކަމުގައިވަނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެރުނު ހިލަގަނޑު އަދިވެސް ފެންނާން ހުރިކަމެވެ. ނުވަތަ އެތަން ކަނޑެކަށް ހެއްދެވުމާއި އެތަނުގެ ފެން ހަޑިވެފައި ވަސްބޮޑުވެފައިވާ ކަމެވެ. ތިރީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމެވެ.

والله أعلم بالصّواب .

(٣٦) އަދި مَدْيَنُ އަށް އެބައިމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ عليه السّلام ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި آخرة ދުވަހަށް އުއްމީދުކުރާށެވެ. (އަޅުކަންކޮށްގެން آخرة ދުވަހުގެ ثواب އަށް އުއްމީދުކުރާށެވެ.) އަދި ބިންމަތީގައި اللّه އަށް އުރުދި ފަސާދަކޮށް ނުހިނގާށެވެ.

(٣٧) ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް ގަދަ ބިންހެލުމާއި ގުގުރިގަދަ އަޑު ހިފައިފިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޭގޭގައި ކޮނޑުމަތީގައި މަރުވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

(٣٨) އަދި عَاد ބަޔަކުގެ މީހުންނާއި ثَمُود ބަޔަކުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ހަލާކުލެއްވީމެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން އެމީހުން ދިރިއުޅުނު ތަންތަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް (މައްކާގެ މީހުންނަށް) ބަޔާންވެގެންވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކަލާކުރާ عمل ތަށް شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނެވެ. އަދި އެފަދަ އެމީހުންނަށް اللّه ގެ މަގުން ދުރުކުރިއެވެ. (އެއީ اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް إيمان ވުމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަކީ މަގުތެދުމަގާއި ނުބައިމަގު އެނގުނު عجائب ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ބުއްދިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٣٩) އަދި قَارُون އާއި فرعون އާއި هَامَان ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام އެމީހުންގެ ގާތަށް بَيَان ވެގެންވާ معجزاة އާއި دليل ގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެގެންނެވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބުން ބަނދަރުވާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (އެމީހުން ނިކުމެދަތުރުކުރިކަމުގައިވިޔަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފަހައްޓަވާނެއެވެ. ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވީމެވެ. މިމީހުންނާމެދު ކަލޭމެން عبرة ލިބިގަތުން ހުށްޓެވެ.)

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٤٠) مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ (٤١) إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ (٤٢) وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ (٤٣) خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ (٤٤) ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ (٤٥)

ލަފްޒީމާނަ

فَكُلًّا أَخَذْنَا = ދެން އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް (ކޮންމެ ޤައުމަކުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމެވެ. ❁ بِذَنْبِهِ = އެމީހެއްގެ ފާފައެއްގެ ސަބަބުން. ❁ فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް. ❁ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުއެވެ. ❁ حَاصِبًا = ހިލަ. (ކުނިހިލަތަކެއްގެ ވާރޭ – އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ.) ❁ وَمِنْهُم = ދަރި އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ = އެމީހުންނަށް ގަދަހަޑު ޖެހުން އައިމީހުން. (ثَمُود ބާގައިގެ މީހުންނާއި شُعَيْب ގެ قوم ގެ މީހުންފަދަ) ❁ وَمِنْهُم = ދަރި އެމީހުންގެ ބައެއްމީހުން ވެއެވެ. ❁ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ގަނބޮޑުގެންނެތި ވިހުން. (އެއީ قَارُون ފަދަ މީހުންނެވެ.) ❁ وَمِنْهُم = ދަރި އެމީހުންގެ ބައެއްމީހުން ވެއެވެ. ❁ مَنْ أَغْرَقْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރެއްވީމުން. (فرعون ފަދަ) ❁ وَمَا كَانَ اللَّهُ = ދަރި الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ❁ لِيَظْلِمَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވުމަށް ކަނޑައެޅޭ. ❁ وَلَكِن كَانُوا = ދަރި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٤٠) = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ކަމުގައި. ❁ مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا = ހިފީ إخْتِيَار ކުރި މީހުންގެ މިސާލަކީ. ❁ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ = الله ފިޔަވައި ސަހަރުވެރިންނަށް. ❁ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ = ފާނުވިކުގެ މިސާލެވެ. ❁ اتَّخَذَتْ بَيْتًا = އެފާނު ގެއެއް ހިފައިގެން ހެން. ❁ وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ = ހުރިހާގެތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބަލިކަށި ގޭގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ❁ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ = ފާނުވިކުގެ ގެ. (يقين ނުވެސް ފާނުވިކުގެ ގެ) ❁ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٤١) = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ. ❁ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ގޮވާ އަޅުކަންކުރާއެއްޗެއް. ❁ مِنْ شَيْءٍ = ކޮންއެއްޗެއްކަމެއް. ❁ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٤٢) = ދަރި އެކަލާނގެއީ عِزّة ވެރިވެވޮޑިގެން حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ = ދަރި އެފަދަ މިސާލުތައް. ❁ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = އެމީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިސާލުކޮށްދެއްވަމެވެ. ❁ وَمَا يَعْقِلُهَا = ދަރި އެކަން ވިސްނާ ބޮޑުކޮށް...

ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْعَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ = (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ أية ތަކާ) ދަންނަވެރިން ފިޔަވާ. ❁ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އަދި اللّٰه تعالى އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިއެވެ. بِٱلْحَقِّ ج = حقّ ގޮތުގައި. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَـَٔايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ = مؤمن ވާހުންނަށް ކަށަވަރު ބަޔާންވެގެންވާ حُجَّة އެއް. ❁ ٱتْلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް އިއްވާވާ وحى ކުރެއްވި ތަކެތި ކިޔާ ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުން.❁ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ صلے = އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދު ނަހީކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ قلے = فاحش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން. ❁ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ قلے = އަދި اللّٰه ހަނދާންކުރުން اللّٰهއަށް ޛިކުރު ކުރުން މާބޮޑެވެ. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް.❁

إجمَالِي މާނަ

(٤٠) އަދި އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހާގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިލަ ވާރޭ ވެރުއްވީމެވެ. އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ގަދަފަދަ އަޑުވަރާއިއްޔާ زَلْزَلَة އައި މީހުންވެއެވެ. އެއީ ثمود ބަޔާއި މީހުންނާއި شعيب ގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނާއިއްޔާ ބިންގަނޑު ގަނބައިގެންދިޔަ މީހުންވެއެވެ. އެއީ قَارون އާއި އެފަދަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކަނޑުގައި غَرَق ކުރި މީހުންވެއެވެ. އެއީ فرعون އާއި ދެން އެފަދަ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނުވެ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٤١) اللّٰه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކެއް އެއީ ތިމާމެންގެ وَلِيُّ ންކަމުގައި – ސަހަރާތްތެރިން ކަމުގައި ބަލައި إختيار ކުރިމީހުންގެ مثال އަކީ (ފަވަކުނު ވަޅުން ހަދާފައިވާ) ގެއަކަށް ވަޅައިން ފާފަކުރާމީހުންގެ މިސާލެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ބަލިކަށި ދުރަގެއަކީ ފަވަކުނުގެ ގެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނަމަ ނަމައެވެ.

(٤٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް އެދިނުން ގޮވާ އެއްޗެއް ފަރާތްތަކެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއީން އެއްވެސް ފަރާތެއްގައި ބާރެއް އަދި ފައިދާއެއް ނުވާކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވެރިވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) އަދި އެފަދަ މިސާލުތައް މީސްމީހުންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަހައްސަވަމެވެ. އަދި (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ آية ތަކާ) ދަންނަވެރިން ދަންނަބަޔަކު ފިޔަވާ އެފަދަ މިސާލުތަކެއް ވިސްނާ އަދި ދަންނަކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٤) އުޑުތަކާއި ބިން اللّٰه ހެއްދެވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަށަވަރު ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة مؤمن ވާހުންނަށް ވެއެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) މި قرآن ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ކިޔާ ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދަކީ فَاحِش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން ނަހީކުރާ ދުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. އަދި اللّٰه އަށް ذِكر ކުރުން - اللّٰه ހަނދާންކުރުން – ހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ ބޮޑެވެ. – ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ހަނދާންކުރުމަށްވުރެ اللّٰه ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރެއްވުން މާބޮޑެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ނަމާދުގައިވެސް) ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

❁ وَلَا تُجَـٰدِلُوٓاْ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَـٰهُنَا وَإِلَـٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَـٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَـٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾

ބަސްމާނަ

❁ وَلَا تُجَـٰدِلُوٓاْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޖަދަލު ނުކުރާށެވެ. ❁ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = أهْل كِتَاب ންނާއި (يهودى ންނާއި نصارى ންނާއި) ❁ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = ރަނގަޅު ގޮތްތަކުގައި މެނުވީ. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާއި މެނުވީ. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން. ❁ وَقُولُوٓاْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން (އެމީހުނަށް ބުނާށެވެ. ❁ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ❁ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުން ވެއްޖެކަން. ❁ وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުން ވެއްޖެކަމާއި. ❁ وَإِلَـٰهُنَا وَإِلَـٰهُكُمْ وَٰحِدٌ އަދި އަހުރެމެންގެ إله އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއް إله އެކަލާނގެއީ اللّٰه އެވެ. ❁ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ❁ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް - (ކީރިތި قرآن) ❁ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތް ދެއްވިމީހުން. ❁ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެފޮތަށް އީމާންވެއެވެ. ❁ وَمِنْ هَـٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިމީހުންގެ ތެރޭގައިވެސް ވެއެވެ. ❁ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ = އެފޮތަށް އީމާންވާމީހުން. ❁ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ ދެކޮޅު ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ = ކާފަރުން މެނުވީ. ❁ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ❁ مِن قَبْلِهِۦ = މީގެކުރިން / މި قرآن ގެކުރިން. ❁ مِن كِتَـٰبٍ = އެއްވެސްފޮތެއް. ❁ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްޕުޅުގެން (އަތްޕުޅުގެން) ނުލިޔުއްވައެވެ. ❁ إِذًا لَّٱرْتَابَ = ޝައްކުވާނޭވެސް އެހެންނަމަވާނަމައެވެ.؟ (އެހެންނަމަ يقين ނުވެސް ޝައްކުވީހެވެ. ❁ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ = باطل ވެރިޔާ ދޮގުވާ މީހުންތަކަން. ❁ بَلْ = އަދި ޔަޤީންކޮށްވެސް.؟ ❁ هُوَ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ = އެއީ ކަށަވަރު بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތަކެވެ. ❁ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ

= علم ދެވުނުމީހުންގެ. ހިތްތަކުގައި. ❁ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުވެ ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެން މެނުވީ. مشرك ން މުރާދުވީ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) أَهْلُ كِتَابُ ންނާއި. އެބަހީ: يهودى ންނާއި نَصَارى ންނާއި ކަލޭގެފާނު އެންމެ ރަނގަޅުގޮތުގައި މެނުވީ ޖަދަލު ނުކުރައްވާށެވެ!. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އަނިޔާވެރިވީމީހުންނާއި ދެމެދުގައި މެނުވީއެވެ. (ފަހެ އަނިޔާވެރިވީ މީހުންނަށް އާދައިގެ ގޮތަށްވުރެ جدل ކުރެވިދާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ إله އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއް إله އެކެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެން ތިބީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(٤٧) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. – އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އިސްވެދިޔަ رسول ބޭބޭކަލުންނަށްވެސް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ފަދައިންނެވެ. – ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވުނުމީހުން – އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެތެރެއިން إيمان ވި މީހުން – އެގޮތަށް يعنى: ޔަހޫދީ قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ. އަދި މިމީހުންގެތެރޭގައިވެސް – އެބަހީ: މިޒަމާނުގެ يهودى ންނާއި نصارى ންގެތެރޭގައިވެސް އެގޮތަށް يعنى: قرآن އަށް އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެއީ عبد الله بن سلام ކަހަލަބޭކަލުންނެވެ. އަދި ކާފިރުންމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް ދޮގުހަދައި إنكار ނުކުރެއެވެ. (މީގެ مَفْهُوْم އަކީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހަދާ އިންކާރު ކުރާމީހުން ވާނީ ކާފިރުންކަމުގައެވެ.)

(٤٨) އަދި މި قرآن ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ފޮތެއް ކިޔަވާފައިވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން އެއްވެސް ފޮތެއް ލިޔުއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. މި باطل ދޮގުވެރިކަމެއް ދައްކާ މީހުންނަށް ޝައްކުއުފެދިދާނެތީ އެހެންނަމަވީތީއެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން. އެއީ ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ކަށަވަރުވެ بيان ވެގެންވާ آية ތަކެކެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إنكار ކޮށް ދޮގު ނުހަދައެވެ.

- ދަންނައެވެ. توراة އާއި إنجيل ދެފޮތުގައިވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސިފަފުޅާބެހޭ خبر ތަކެއް ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. އެފޮތްތަކަށް حقّ ގޮތުގައި ހުރިހާ ބަދަލު ގެނެވުމުންނަމަ އެ خبر ތައް ކަނޑައިގެން އޮންނަނެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެވަރަކަށް بيان ވެގެންވެއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެން رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމުން އެ خبر ތައް ދަންނަ ގިނަމީހުން އެކަމަށް އިންކާރުކޮށް ދޮގުހަދައިފިއެވެ. ބައެއް މަދުމީހުން إيمان ވެސްވިއެވެ. މިދެއިން އާދައިގައި އިސްލާމްވެގެން އެވަނީ އެވަރަކަށެވެ. والله أعلم .

وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ ۚ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾

މުފުރަދާތު

وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ ބާވައިލެއްވިޔަސް ނަމަވެއެވެ. ۞ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އާޔަތްތަކެއް / معجزة ތަކެއް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ = އާޔަތްތައް ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަނޑައެޅި ۞ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އެއް ކަމުގައެވެ. ۞ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ = އެމީހުންނަށް ފުދި ނުފުދުނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުކަން ۞ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. މި قرآن . ۞ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވޭ. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ۞ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ = ހަމަރަޙްމަތެއްވެސް އަދި رحمة އާއި وعظ އާއި نصيحة . ۞ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ كَفَىٰ بِٱللَّهِ = الله ފުދިއްޖެ. ۞ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ = އަޅުގަނޑާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު. ۞ شَهِيدًا = ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطِل އެއްޗެއްސަށް. ۞ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ކާފަރުވެއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނީ އެއުރެވެ. ۞ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އަވަސްކުރަން އެދިއްޖެވެ. ۞ بِٱلْعَذَابِ = عذاب . ۞ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި عَيَّن

ވެގެންވާ މުއްދަތެއް. (ވަކިވަގުތެއްނުވާނަމަ) ❁ لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް عذاب އަތުވެއްޖެއިހެވެ. ❁ وَلَيَأْتِيَنَّهُم = އަދި އެމީހުންނަށް އެ عذاب ކަނޑައެޅި އަންނަހުށީއެވެ. ❁ بَغْتَةً = ހަމަކުއްލިއަކަށް. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުންނަކީ إحساس ވެސް ނުވެވިހުރި حال . ❁ يَسْتَعْجِلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އަވަސްކޮށްދޭން އެދެނީއެވެ. ❁ بِٱلْعَذَابِ = عذاب . ❁ وَإِنَّ جَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ. ❁ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ = ކާފިރުން ވަށައިލައިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި އެމީހުން – يعني: مكّة ގެ مشرك ން – ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة ތަކެއް ބާވައިނުލެއްވުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަފަދަ - عيسى ގެފާނުގެ ޚާރިޤު ފަދަފަދަ - معجزة އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިނުލެއްވުނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. އޭގެ جواب ގައި اللّه އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދެއްވި (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެފަދަ معجزة ތަކީ ހުރިހާ ކަމަކަށް اللّه ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ހުރިހާ ކަމަކަށް ހަމަ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައެވެ.

(٥١) އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމު އެމީހުންނަށް ފުދުންތެރިނުވާނެބާވައެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އިމާންވާ ބަޔަކަށް އެފޮތުގައި رحمة އާއި وعظ އާއި نصيحة ވެއެވެ.

• ދަންނަށެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަކާމެދު ބައެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވަނީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أصحاب ންކޮޅު ބައެއް ބޭކަލުން يهودى ންގެ އަތުން އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައިވާ ބައެއް ތަކެތިލިޔެފައިވަނިކޮށް رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެއްކެވުމުން އެތަކެތި ބައްލަވާ އެތަކެތި އެއްލާލާ ލެއްވެވި ތަކެއް حديث ކުރެއްވިއެވެ. ބަޔަކު މީހުންގެ ޤައުމަކަށް ނުވަތަ މަގުފުރެދިފައިވާކަމަށް އެބައިމީހުންގެ نبي އާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ދޫކޮށް އެހެން ބައެއްގެ އެހެން نبي އަކަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތިގައި ހިފައި إختيار ކުރުމުން ފުރަތަމަވެއެވެ. މިކަމާއި ގުޅިގެން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވެއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٥٢) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަނާއާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި اللّه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެހެން معجزة އެއް ބާވައިލެއްވުމަކަށް އެފަދައެއް ފުދޭނެއެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި باطِل އަށް إيمان ވެ (شرك قَرَارُ ކޮށް ތެދުނުކޮށް) އަދި اللّه އަށް ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނަށެވެ. އެމީހުން އެއީ ގެއްލިހާލާކުވެގެންވާ މީސްތަކުންނެވެ.

(٥٣) އަދި(އޭ رسول اللّه އެވެ!) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަކި مُدّت އެއްނުވާނަމަ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާހާލު ހަމަކުއްލިއަކަށް އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އަތުވެއްޖެހިސާބަށް ކަނޑަވަރެވެ.

(٥٤) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތުން އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަވަނީ ކާފިރުން ވަށައިލާފައެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ކަނޑައެޅިގެއްވާ ވަގުތު އެމީހުންނަށް އެ عذاب ލިބޭހުށީއެވެ.

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّـٰىَ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ = އެމީހުން ނިވާކޮށްލާނެ ދުވަހު. (ހަނދާންކުރާށެވެ.) ✿ ٱلْعَذَابُ = عذاب . ✿ مِن فَوْقِهِمْ = އެމީހުންގެ މަތިން. ✿ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަގެ ދަށުންނެއް. ✿ وَيَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ (އެމީހުނަށް) وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ✿ ذُوقُوا۟ = ކަތްވާން ދަރަހިބަލާށެވެ. ✿ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ✿ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެ އީމާންވީ އަޅުތަކުންނޭވެ. ✿ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެ ބިން ފުޅާވެގެންވެއެވެ. ✿ فَإِيَّـٰىَ = ފަހެ މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެއަށް އެކަނި. ✿ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ = ފަހެ މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! ✿ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކީ. ✿ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ = މަރުގެ ރަހަ ބަލާނޭއެއްޗެކެވެ. ކޮންމެ نفس އެއް މަރުވާނެއެވެ. ✿ ثُمَّ إِلَيْنَا = ދެން ހަމަ އެކަނި މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ✿ تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رُجوع ވާނީ. ✿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން. ✿ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ✿ لَنُبَوِّئَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން މިތަނބަރުވެރިކަލާނގެ އެމީހުން ބޭތިއްބަވާ قائم ކުރައްވާހުށީމެވެ. ✿ مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا = ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައެވެ. ✿ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ހިނގަހިނގާ ހުންނަ. ✿ ٱلْأَنْهَـٰرُ = ކޯރުތައް. ✿ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ. ✿ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ = (އެއީ) عمل ކުރާމީހުންގެ ދަރުމަ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ✿ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = އެމީހުން އެއީ ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. ✿ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ رَبّ އަށް. ✿ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ = وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. ✿ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ = އަދި ކިތައްކިތައް

دَابَّة ހުރިހާ؟ ދިރޭ ޖާނަވާރުތަކެއްހުރެއެވެ؟ ✿ لَّا تَحۡمِلُ رِزۡقَهَا = އޭގެ ރިޒުގު ނުއުފުލައި / އޭގެ ރިޒުގު ލިބިގެން ނުވާނެ. ✿ اللَّهُ يَرۡزُقُهَا = اللّه އެއަށް ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ✿ وَإِيَّاكُمۡ = އަދި ހަމަކަލާނގެއެވެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް. ✿ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✿

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (ކާފިރުން ވަރަށް ނަހަމަކޮށްލާށެވެ.) އެދުވަހަކީ އެމީހުންގެ މަތީ عذاب އެޅި ނިވައިލާނޭ ދުވަހެވެ. އަދި އެމީހުން ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުންވެސް عذاب ވާދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލާމުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

(٥٦) އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إيمان ވި އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ފުޅާވެގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަލާނގެއެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށެވެ!

(٥٧) ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް މަރުގެ ރަހަ ބަލާނެއެވެ. މަރުވާނެއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ محشر ދުވަހުންނެވެ.

(٥٨) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތައްކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބައިތުވާ ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައި قائم ކުރައްވާހުށީމެވެ. އެސުވަރުގެތަކުގެ އެތެރެއިން ދަރަކަތު ހިނގާނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުގައި ދެމިތިބޭ މީހުންނެވެ. އެއީ عمل ކުރި މީހުންގެ ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން ސުވަރުގެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) އެމީހުންނަކީ (ދީނުގެ އުނދަގޫތަކަށް - އަދި عداوة ތަކުގެ އަނިޔާތަކަށް) ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٠) އަދި ކިތައްކިތައް ދިރޭތަކެތި އެތަކެތީގެ ރިޒުގު އުފުލައި ނުގެންދާ ވާހަކަތަ؟ އެފަދަ ތަކެތިތަކަށް ރިޒުގުދެއްވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ. އަދި ކަލާމްނަސްވެސް ރިޒުގުދެއްވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރައްވައިފިއްޔާ. ✿ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ ✿ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރެއްވީ ކާކުތޯ؟ ✿ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުވެސް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ✿ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާލެވެނީ ދޮގުކޮޅަށް ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ ✿ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = އަދި الله ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. ލުއިކުރައްވައެވެ. ✿ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް. ✿ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ✿ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެއިރާދަވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ދަތިކުރައްވައި. ހަނިކުރައްވައެވެ. ✿ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ✿ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ ✿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ. مَّن نَّزَّلَ = ބާވައިލެއްވީ ކާކުތޯ / ވެއްސެވީ ކާކުތޯ؟ ✿ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ވާރޭ. ✿ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެވާރޭން އެކަލާނގެ ބިންތަކަށް ދިރުއްވައި (ގަސްތަކާއި ފެހިކޮށްދީ) ✿ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا = އެބިންތަކެ މަރުވެ ހިކުމަށްފަހު. ✿ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ✿ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ✿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހާ حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅަކީ ހަމަ الله އަށެވެ. ✿ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނައެއްމީހުންނެވެ؟ އޭގެ ވިސްނިހުން. ✿ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ = ވިސްނާ ބުއްދިއެއް ނުހުރެއެވެ. ✿ وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި މިދުނިޔޭގެ حياة ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ = ކުޅިވަރާއި މަޖާކުޅުމެއްގެގޮތުން. ✿ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ ގެދޮރު.

۞ لَهِيَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ = ކަންނެއްޓެވެން ދެމިހުންނަނިވި حياة އަކީ އެއީއެވެ. ۞ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ = އެމީހުން (مشرك ން) ނަމަ އެކަން އެނގޭނަމަވާނެއެވެ. ۞ فَإِذَا رَكِبُوا۟ = އަދި އެމީހުން ސަވާރުވެއްޖެއްޔާ. (އަރައިގެންފާ) ۞ فِى ٱلْفُلْكِ = ނަވަން / މުދުނަކީ ދޯއްޏާ އުޅަނދުފަހަރަށް. ۞ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުގަނޑުގެ ކަންބޮޑުވުމުގައެވެ.) ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކޮށްގެން. ۞ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ = ދެން ފަހެ ދިމަނެތިސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދުން. ۞ إِلَى ٱلْبَرِّ = އެއްގަމަށް. ހިކިފަސްތަކަށް. ۞ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ = އެހިނދުން އެމީހުން ޝިރުކުކުރެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންތައްދެއްވި އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވި ކަލާނގެ އެމީހުންނަށް - (އެ مشرك ންނަށް)- ކަލާޔާގެން އެއްސަވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަދި އެކަންކަން ކުރައްވަނީ يقين ންވެސް الله ކަމުގައި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ފަހެ އެހެންވިއްޔާ އެމީހުން (އެކަލާނގެ ފިޔަވައި) އެހެން ފަރާތަކަށް ދަނީ ކޮންފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ.؟ އެހެންފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރަނީ ހެއްވާ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟

(٦٢) އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވި އަޅުކަނަށް ރިޒުގު ފަޅުވަސްކުރައްވައި ދަތިކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވި އަޅުކަނަށް މަދުކުރައްވާ ދަތިކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންނެވި ކަލާނގެއެވެ. އެކަންކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خاصّ حكمة ފުޅުވާނެއެވެ.

(٦٣) އަދި އުޑުން ވާރޭވެއްސަވައި ކާށި އެމީހުންނަށް ކަލާޔާ ފުރައްސާވައިފިއްޔާ ؟ އަދި އެވާރޭގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވުމަށް ފަހު ދިރުއްވައި ދިނީ ކޮންކަލާނގެ ހެއްސެވުމުތޯ ކަލާނގެއްތޯ ސުވާލުކުރި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލާޔާގެން ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް ހުރި ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންނަކީ ގިނަމީހުން ބުއްދިފާނެ فكر ނުކުރެއެވެ.

(٦٤) މިދުނިޔޭގެ حياة މިއީ ހަމަ ކުޅިވަރާއި ހެއްލުވެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދެމިހުންނަނިވި ރަނގަޅު حياة އަކީ ކަންނެއްޓެވެން آخرة ގެ ގެވެހިގެއެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ނަމަވެއެވެ.

(٦٥) ފަހެ އެބައިމީހުން(އެބަހީ މުޝްރިކުން) ނަވަކަށް (މުދުނަކީ ދޯނި އުޅަނދުފަހަރަށް) އަރައިގެންފާ (އެ އުޅަނދުފަހަރު ކަނޑުގެ ކަންބޮޑުވުމެއްގައި ހައްލުވާނޭ) ވަގުތު إخلاص ތެރިކަމާއެކު الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ.(الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ދެން ފަހެ ދިމަނެތިސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިކިފަސްތަކަށް ޔަތްވައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިކަން ދެން އަޅުކޮށްފަ އެމީހުން شرك ކުރެއެވެ. އެހިސާބުން ފަރާތްތަކުން ވާގިއްދިނަކަށެވެ.

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

لِيَكْفُرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވެ ދެކޮޅުހެދުމަށްޓަކައި. ۞ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް. ۞ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ = އަދި އެމީހުން އަރާމު ލިބިގަންނާށެވެ. ۞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގަންނާނެއެވެ. ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނީބާވައެވެ. (ނުވަތަ ނުދެކެނީބާވައެވެ.) ۞ أَنَّا جَعَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީކަން. ۞ حَرَمًا ءَامِنًا = އަމާންވެގެންވާ حرم އެއް. އެއީ مكّة ގެ حرم ލެވެ. ۞ وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ޖަހައިގަނެވޭކަން / ޖަހައިގަނެވެއެވެ. ۞ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ވަށައިގެން. ۞ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ = އަދެބަލަ بَاطِل އަށްތޯއެވެ؟ ۞ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވަނީ. ۞ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ نعمة އަށްތޯއެވެ؟. ۞ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ = އެމީހުން ކާފަރުވަނީ. ۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުތޯއެވެ؟ ۞ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަތް މީހާއަށްވުރެ. ۞ كَذِبًا = ދޮގެއް. ۞ أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ = ނުވަތަ އެމީހަކު حقّ ދޮގު ކުރި. ۞ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ = އެ حقّ އެމީހަކަށް އައި ހިނދުން. ۞ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ = އަދެބަލަ جَهَنَّمَ ގައި ނުވެއެއްތޯއެވެ؟ ۞ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ = ކާފަރުންނަށް مَسْكَنُ އެއް ނުވެއެވެ / ނުވާނެތޯ (އެބަހީ އެތަނުގައި އެމީހުންނަށް ނުވާނެތޯ ތަނެއް.) ۞ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ = އަދި جِهَاد ކުރި މީސްތަކުން. ۞ فِينَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة ތެދު މަތިވެރިކުރުމަށް) ۞ لَنَهْدِيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާނެމެވެ. ۞ سُبُلَنَا ۚ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތައް. ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ. ۞ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗަށް ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުން އަރާމުދިރިއުޅުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އަރާމު ދިރިގެންނާދޭވެ.! ފަހެ . އެމީހުން އެނގޭނެ ނުބައިކަންތަކުގެ ނަތީޖާ ނިކަންހުރެ. އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٦٧) އަދެފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (مكّة ގެ حرم) އަމާންވެގެންވާ حرم އެއްކަމުގައި ލައްވާފައިވާކަން އެމީހުންނަށް ނުދެކެނީބާވައެވެ؟. އަދި އެމީހުންގެ ވަށަވަށައިގެންވާ އެހެން ތަންތަނުގެ މީހުން އެކިގޮތްގޮތަށް މީސްތަކުން ޖަހައިގަނެގެން ގެންދަނީއެވެ. (އެއީވެސް مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް ދެއްވާފައިވާ ބޮޑު نعمة އެއްކަމުގައި އެމީހުން قبول ކޮށް شكر ނުކުރާނޭބާވައެވެ؟.) އެމީހުން ފަހެ إيمان ވާނީ باطل އަށްހެއްޔޯއެވެ؟ (الله އަށް شريك ކޮށް ބުދުތަކަށް އިމާންވާނީހެއްޔޯއެވެ؟) އަދި الله ގެ نعمة އަށް ކާފަރުވާނީހެއްޔޯއެވެ؟

(٦٨) އަދި الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތްމީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ކާކުހެއްޔޯއެވެ؟ ނުވަތަ حقّ އައިއިރުން حقّ ދޮގުކުރި މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ކާކުހެއްޔޯއެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކާފަރުން (قيامة ދުވަހުންގޮސް ޖަހަންނަމް ކަމުގައިވާ ނަރަކަ ނުވެހެއްޔޯއެވެ؟) (އެބަހީ: ނަރަކަ އެކަމަށް ފުދޭނެއެވެ.)

(٦٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة [illegible] މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި جهاد ކުރާ މީހުން ތަންނަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުދައްކަވާނީމެވެ. ސީދާމަގަށް توفيق ދެއްވާނީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާވެސް إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

الرّوم سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الرّوم | އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٠)

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَعۡدَ ٱللَّهِۖ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٦﴾ يَعۡلَمُونَ ظَٰهِرٗا مِّنَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ عَنِ ٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾

ލަފުޒީމާނަ

الٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދަންނަވާނީ الله އެވެ. ❁ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ﴿٢﴾ = رُومی ނަސާރާމީހުން ބަލިވެއްޖެއެވެ. ❁ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ = އެންމެކައިރި ބިމުގައި. (عرب ކަރައާއި އެންމެކައިރި ބިމުގައި) ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން. (رُوم ގެމީހުން) ❁ مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ = އެމީހުން ބަލިވުމަށްފަހު. (فارسیން ގެމީހުން އެމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވުމަށްފަހު) ❁ سَيَغۡلِبُونَ ﴿٣﴾ = ނިކަމެތިކުރާނެ އެމީހުން يعنى: رومی ން ގަދަވާނެއެވެ. ❁ فِي بِضۡعِ سِنِينَ = ތިންއަހަރާއި ނުވައަހަރާއި ދެމެދުގެ މުއްދަތެއްގައި. ❁ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ = ކަންތައްތަކޭ ހަމަ الله އަށެވެ. (ވެރިކަންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.) ❁ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُ = ކުރިންނާއި ފަހުންވެސް. (ފާރިސީން ގަދަވުމުގެ ކުރިންނާއި އަދި ފަހުންވެސް) ❁ وَيَوۡمَئِذٖ = އަދި އެދުވަހުން. (رومی ން ގަދަވާދުވަހުން.) ❁ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٤﴾ = مؤمن ން އުފާކުރާނެއެވެ. ❁ بِنَصۡرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نصر އަށް. ❁ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ نصر ދެއްވައެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَعۡدَ ٱللَّهِ = އެއީ اللّه ގެ وَعۡدُ ތެވެ. ❁ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ = اللّه خلاف ވެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ وَعۡدَهُۥ = އެކަލާނގެ وعد ތެއް. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން. ❁ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

۞ يَعۡلَمُونَ ظَٰهِرٗا = އެމީހުންނަށް އެނގޭނީ ބޭރުފުށެވެ. ۞ مِّنَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ. ۞

وَهُمۡ عَنِ ٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި އެމީހުން آخرة ޖެހިލުން / آخرة އާއިމެދު. ۞ هُمۡ غَٰفِلُونَ ۝٧ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންވަނީ غَافِل ވެގެންނެވެ. / ގާފިލުވެގެންނެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތް ދަންނަވާދެއްވާނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ.

(٢) رومي ންގެމީހުން ބަލިވެއްޖެއެވެ. (رومي ން ފާރިސީންގެ އަތުން ބަލިވެއްޖެއެވެ.)

(٣) އެއީ شام ކަރައިގެ ބިމުން فارسي ންގެ ބިމާއި އެންމެގާތްގަނޑުއެވެ. އަދި އެމީހުން ބަލިވުމަށްފަހު ނިކަންހުރެ ގަދަވާހުށިއެވެ.

(٤) އެއީ ތިންއަހަރާއި ނުވައަހަރާއި ދެމެދުގެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައެވެ. فارسي ން ގަދަވުމުގެ ކުރިންވެސް އަދި އޭގެފަހުންވެސް ކަމުގެ މުޅި ވެރިކަންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއި ޤަޟާކަން ކަނޑައެޅުއްވުމާ ގުޅިގެންނެވެ.) އަދި އެދުވަހުން އެބަހީ: رومي ން ގަދަވާދުވަހުން - مؤمن ން އުފާކުރާނެއެވެ.

(٥) އެމީހުން އުފާކުރާނީ اللّٰه ގެ نصر ގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެއީ سَماوي ފޮތެއްގެ أهل ވެރިބަޔަކަށް نصر ލިބުނީމައެވެ. مؤمن ންނަކީވެސް سَماوِي ފޮތެއްގެ أهل ވެރިންނެވެ. فارسي ންނަކީ އަލިފާނަށް އަޅުކަންކުރާ مشرك ންނެވެ.) اللّٰه އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެދެވޭ ބަޔަކަށް نصر ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އެއީ اللّٰه ގެ وعد ފުޅެވެ. (އެބަހީ: ފާރިސީންގެ މައްޗަށް رومي ން ގަދަވުމަކީ اللّٰه ގެ وعد ފުޅެކެވެ.) اللّٰه އެކަލާނގެ وعد އާއި خلاف ވެވަޑައި ނުގަންނަވާހުށްޓެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٧) އެމީހުންނަށް އެނގޭނީ – އެބަހީ: މިއުޅޭ مشرك ންނަށް އެނގޭނީ – ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭރުފުށުން ތަންކޮޅެކެވެ. އަދި އެމީހުން އުޅެނީ آخرة އާއިމެދު ހުޅިން غافل ވެގެންނެވެ. ތަޙްޤީޤު ނޭނގިއެވެ.

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٖ مُّسَمّٗىۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآيِٕ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْۚ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةٗ وَأَثَارُواْ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ ٱللَّهُ يَبْدَؤُاْ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُواْ = އެމީހުން ފަހެ فکر ކޮށް ނުވިސްނަނީބާވައެވެ؟ ❁ فِيٓ أَنفُسِهِمۗ = އެމީހުންގެ نفس ތަކާއިމެދު.

مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ = الله ނުހައްދަވައެވެ. ❁ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން. ❁ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އަދި

އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަސީދާ حقّ ގޮތުގައިމެނުވީ / عدل ވެރިގޮތުގައިމެނުވީ. ❁ وَأَجَلٖ

مُّسَمّٗىۗ = އަދި ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް. ❁ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން

ގިނަބަޔަކު. ❁ بِلِقَآيِٕ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު. ❁ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ = ހަމަކާފަރުވެރިން

ކަމުގައިވެއެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَسِيرُواْ = އެމީހުން ފަހެ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހިނގާބިނގާވެ ނުހަދަނީބާވައެވެ؟ ❁ فِي

ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ فَيَنظُرُواْ ދެން އެމީހުން ބަލައި ވިސްނައި. ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ދެނެގަތުމަށެވެ.

❁ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ އެމީސްތަކުންގެ ފަހުކޮޅު. ❁ مِن قَبْلِهِمْۚ = އެމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅި. / އުޅުނުން. ❁

كَانُوٓاْ = އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةٗ = މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަކަމުން މާގަދަބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَأَثَارُواْ

ٱلْأَرْضَ = އަދި ބިމުގައި އަސަރުކުރާގޮތުން މާގަދަކޮށްކަމުގައި. ❁ وَعَمَرُوهَآ = އަދި އެމީހުން އެބިން عمارة ކުރިއެވެ. ❁

أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا = މިމީހުން عمارة ކުރިވަރަށްވުރެ މާބޮޑަށް / މާގިނަވަސްކޮށް. ❁ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم =

އަދި އެމީހުންގެ رسول ން އެމީހުންގެއަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = بيان ވެގެންވާ دليل އާއި معجزة

އާއިގެން. ❁ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ = ފަހެ الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނެވުމަކަށް ނުވިއެވެ.

❁ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ = އަދި އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންވިއެވެ. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް

އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައި. ❁ ثُمَّ كَانَ = ދެންވިއެވެ. ❁ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ = ނުބައި ކަންތައްކުރި

ކުރިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. / އެމީހުންގެ ނިމުން. ❁ ٱلسُّوٓأَىٰٓ = ނުބައިކަމުގައި އެއް ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. ❁ أَن

كَذَّبُوا۟ = އެއީ އެމީހުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَكَانُوا۟ بِهَا

= އަދި އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާއިމެދު ވިއެވެ. ❁ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ = މަލާމާތްކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ ٱللَّهُ

يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = اللّه خلق ތަކުން ހެއްދެވުން ފައްޓަވައެވެ. (އެބަހީ: އަލަށް ފެށްޓެވުމުން ހެއްދަވައެވެ.) ❁ ثُمَّ

يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން) އިޢާދަކުރައްވައެވެ. އަލުން ފަސް ދިރުއްވާ

ހައްދަވާނެއެވެ.❁ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة

އަށެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ވިސްނާ فكر ނުކޮށް ހުންނަނީތޯއެވެ؟ (އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި ފެންނާނެ عجائب ތަކާއި ސިއްރުތަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް عبرة އެއް حاصل ކުރާނަމަ قيامة ދުވަހަށް إنكار އެއް ނުކުރީހެވެ. އެހެނީ އެއާ ފުރިހަމަކޮށް އިންސާނާ ހެއްދެވި ބަޔަކަށް ޖަހާ ފަރާތަކަށް އެނާ މަރުއްވައި ދުވަސްފަހަކުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ޖަމާކުރުން އެއްވެސް ގޮތަކުން ދަތިކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި ހަމަ عدل ވެރި حقّ ގޮތުގައި ފޮނުވީ اللّه تعالى އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހެއްދެވީ ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ކަނޑައެޅި ވަގުތަކާ ވަކި މުއްދަތަކަށެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އަދި

ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ގިނައިން އެމީހުންގެ ރަސްކަލާނގެ ދިމާލަށް އެބައިމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވާން ދެކޭ

އިންކާރުކުރެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ހާޒިރުވާންޖެހޭނެއެވެ.

(٩) އެމީހުން ފަހެ ބިންމަތީ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހިނގާބިނގާ ނުލާ ހުންނަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނު އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ނިމުން ހުރީ ކިހައްދަކާކަމުގެ ޢިބްރަތް ބަލައިލާހެވެ! އެމީހުންނަށް ވުރެ މިމީހަ

މީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަކަމުން މާގިނަ އަދި ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އަސަރުތަކެއް ބިންމަތީގައި ދޫކުރެއްވެވި ބައެއް ކަމުގައެވެ.

އަދި މިމީހުން ބިމުގައި عمارة ކޮށް ގެދޮރު ހެދި ވަރަށްވުރެ އެމީހުން ކުރި عمارة ތަށް މާބޮޑުކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި

އެމީހުންގެ ގާތަށްވެސް އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ اللّه

އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޭގޮތަށް އަނިޔާވެރިއެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް

އަނިޔާވެރިވީ ބައެއްކަމުގައެވެ. އެމީހުން اللّه އާއި رسول އާ ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައެވެ. اللّه

އެމީހުންނަށް އެދިވާހުގެ عذاب ފޮނުއްވައި ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން އެބާވަތުގެ ކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުމަށް

އެފަދަ އެންމެހައި ވާހަކަތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އަންގަވައެވެ.

(١٠) ދެން އެންމެ ފަހަރު ކަންތައްކުރިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު ހަމަ އެންމެ ނުބައިކަމެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ.) އެއީ

އެމީހުން اللّه ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއާޔަތްތަކާއި މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ

ކުރާމީހުންކަމުގައެވެ.

(١١) خَلْقُ ފެށުން އަލުން ފުރަތަމަވެސް ފެށިއުފެއްވެވީ الله އެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެބަލައި އަލުންވެސް إعَادَ ކުރައްވާނެވެ. (އެބަހީ: މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ހުށައްޓަވާނެއެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَـٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَـٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَلِقَآئِ ٱلْـَٔاخِرَةِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

ބަސްމާނަ

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާދުވަހު. (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.!) ۞ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ = ނުހަމަ ކަންތައްކުރިމީހުން - مجرم ނަ - މުޅިން ނާ أمّيد ވާނެއެވެ. ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن شُرَكَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ شريك ނުގެތުގެތެރެއި. ۞ شُفَعَـٰٓؤُا۟ = شَفَاعَة ތެރިންނެއް. (އެއްވެސް شَفَاعَة ތެރިއަކު) ۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ بِشُرَكَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ شريكُ ނުތަކާއިމެދު. كَـٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ = ކާފިރުންކަމުގައި. (ދެކޮޅުހަދާ ބަޔަކުކަމުގައި) ۞ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާދުވަހު.(ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.!) ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ۞ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ = ބައިވާނުއެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ إيمان ވީމީހުން. (ދަންނައެވެ.) ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ = ފަހެ އެމީހުންވަނީ ބަގީޗާއެއްގައެވެ. ۞ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ = نعمة ލައި އުފާވެވެއެވެ. ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ދޮގުކުރި. ۞ وَلِقَآئِ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخرة ދުވަހާއި ބައްދަލުވުމާއި. ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން. ۞ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ = عذاب ގެތެރޭގައި حاضر ކުރެވޭނެއެވެ. ۞ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރާށެވެ. އެބަހީ: مغرب

ނަމާދުކުރާށެވެ.) ۞ حِينَ تُمْسُونَ = ހަވީރުކުރާވަގުތު. (އިރުއޮއްސުނީމާ) ۞ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ =

އަދި ފަތިސްކުރާހިނދުގައްޔާއި. (އެބަހީ: ފަތިސްނަމާދުކުރާށެވެ.) ۞ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ = އަދި އެންމެހައި تعريف އާއި

ثَنَاء އެއް ހުރި ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް. ۞ وَعَشِيًّا =

އަދި ހަވީރުކޮޅުވެސް. (އެބަހީ: ހަވީރުކޮޅުވެސް އެކަލާނގެއަށް تَسبيح ކިޔާށެވެ. އެއީ عصر ނަމާދުކުރުމުގަނޑާ

އިޝާރަތްކޮށެވެ.) ۞ وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި ބިއަރަބަދިމުން މެންދުރުކުރާ ވަގުތުވެސް. (އެބަހީ:

މެންދުރުކުރާ ވަގުތުވެސް تَسبيح ކިޔާށެވެ. އެއީ މެންދުރު ނަމާދުކުރުމުގަނޑާ އިޝާރަތްކޮށެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި قيامة ގާއިމުވާ ދުވަހުން مجرم ނު -(ނުބައިމީހުންފާފަވެރިން)- މުޅިން ނާ أمّيد ވާނެއެވެ.

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ شريك ތަކުންގެތެރެއިން شَفَاعَة ތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނީ (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) އެމީހުންގެ شَريك ނުކުރައިއިރު (اللّٰه ގެ وَلِيُّ ނުކުރައިދުރު) ދެކޮޅުވެރިވި

ކާފިރުވެގެންވާ ބަޔަކަށްވުމެވެ.

(١٤) އަދި قيامة قائم ވާދުވަހުން މީސްތަކުން ބައިވާނެއެވެ. ވަކިވަކިވާނެއެވެ. (مؤمن ނުވައި ކާފިރުންނެވެ.) އެދުވަސް

ހަމަޖެހުން ކުރާށެވެ!.

(١٥) ފަހެ އީމާންވެގެން صالح عمل ތަކެއްކުރި މީސްތަކުންނަކީ ހަމަ އެބަޔަކު ބަގީޗާއެއްގައެވެ. (މަޒަގަނޑު نعمة ގައި

އުފާކުރާ حال ގައެވެ.

(١٦) އަދި ކާފިރުވެ ދޮގުހެދި އާޔަތްތަކާއި ދުވަސް އަދި آخرة އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި މީސްތަކުން

ދެންނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކީ عذاب ގައި ހުރެވޭ حاضر ކުރެވޭ މީހުންކަމުގައެވެ.

(١٧) ފަހެ ހަވީރު އިރުއޮއްސުނީހިނދުގައްޔާއި އަދި ބިއަރަބަދިމުން ފަތިސްކުރާހިނދުގައި اللّٰه އަށް تسبيح ކިޔާށެވެ.

އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކުރާށެވެ. (މިއީ مغرب ނަމާދާއި ފަތިސްނަމާދަށް އިޝާރަތްކޮށްކަމުގައި مفسّر ން

ވިދާޅުވެއެވެ.)

(١٨) އަދި ހަވީރުކުރާހިނދުގައްޔާއި އަދި ބިއަރަބަދިމުން މެންދުރުކުރާހިނދުގައިވެސް އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް

އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްހުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. اللّٰه އަށެވެ.

(ދަންނައެވެ. މިއީ عصر ނަމާދާއި މެންދުރުނަމާދަށް އިޝާރާތްކޮށްކަމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި عشاء

ނަމާދަށް އިޝާރަތަށް نور سورة ގައިވާ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ މިއާޔަތުގައިވެއެވެ.

واللّٰه أعلم)

يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَيُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ وَكَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَكُم
مِّن تُرَابٖ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٞ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا لِّتَسۡكُنُوٓاْ إِلَيۡهَا وَجَعَلَ بَيۡنَكُم
مَّوَدَّةٗ وَرَحۡمَةًۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ خَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفُ أَلۡسِنَتِكُمۡ وَأَلۡوَٰنِكُمۡۚ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبۡتِغَآؤُكُم مِّن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ

ތަރުޖަމާ

يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ = އެކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވައެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން. ❁
وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ = އަދި މަރުވިތަކެތި ނެރުއްވައެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡحَيِّ = ދިރޭތަކެތީގެތެރެއިން. ❁ وَيُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ
= އަދި އެކަލާނގެ ބިންދިރުއްވައެވެ. ❁ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ = އެބިން މަރުވެ ހޫނުމަށްފަހު. ❁ وَكَذَٰلِكَ =
އެފަދައިންނެވެ. ❁ تُخۡرَجُونَ ﴿١٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނެރެވޭނީ. (ކަށްވަޅުން ނުކުންނާނީ) ❁ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ =
އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ބާރުވެރިކަމުގެ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ أَنۡ خَلَقَكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން
ހެއްދެވުން. (آدم ގެފާނު ހެއްދެވުން) ❁ مِّن تُرَابٖ = ވެލިން. ❁ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٞ = ދެން އަވަހަށް
ތިޔަބައިމީހުންނީ އާދަމުގެ ދަރިންނެވެ. ❁ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ = ފެތުރޭ (އެތަންމިތަނުގައި ހިނގާލާ) ❁ وَمِنۡ
ءَايَٰتِهِۦٓ = އަދިއެކަލާނގެ (قدرة ބާރުވެރިކަމުގެ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ أَنۡ خَلَقَ لَكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި
އެކަލާނގެ ހެއްދެވުން. ❁ مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا = ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތެރެއިން. އަނބިން ހެއްދެވުން. (ފުރަތަމަ
އާދަމުގެފާނުގެ نفس ފުށުން حَوَّاى ގެފާނު ހެއްދެވުން) ❁ لِّتَسۡكُنُوٓاْ إِلَيۡهَا = ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ
ގާތުގައި ހަމަޖެހުން ލިބިގަތުމަށްޓަކައި. ❁ وَجَعَلَ بَيۡنَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ
ދެމެދު ލެއްވިއެވެ. ❁ مَّوَدَّةٗ وَرَحۡمَةًۚ = ލޯބިވެރިކަމާއި رحمة. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން
އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ❁ لَأٓيَٰتٖ = ހެކިތަކެއް بيان ވެދޭނެ دليل ތަކެއް. ❁ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ = ވިސްނާ
فكر ކުރާބަޔަކަށް. ❁ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ބާރުވެރިކަމުގެ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ خَلۡقُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުން. ❁ وَٱخۡتِلَٰفُ أَلۡسِنَتِكُمۡ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ބަސްތައް (ބަސްބުނާގޮތް) ތަފާތުވުމާއި. ❁ وَأَلۡوَٰنِكُمۡۚ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުލަތައް. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ =

ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّلْعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ = ދަންނަބަޔަކަށް.۞ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ۞ مَنَامُكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ނިދިފުއްދުން. ۞ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. ۞ وَٱبْتِغَآؤُكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެދުމާއި / ލިބިގަތުން އެދުމާއި.۞ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެތެރެއިން. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ = އަޑުއަހާ ބަޔަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން ދިރޭތަކެތި އެކަލާނގެ ނެރުއްވައެވެ. އަދި ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ނެރުއްވައެވެ. އަދި ބިންގަނޑު މަރުވެފައިވުމުގެފަހުން އެކަލާނގެ އެބިން (ވާރޭ ވެއްސަވައިގެން) ދިރުއްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން) ނުކުންނަވާނީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. (ބިމުން ގަސްތަކެއް ފެޅައިގަންނަފަދައިންނެވެ.)

(٢٠) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފަނިން ހެއްދެވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ. (އާދަމް: آدم ގެފާނު ފަނިން ހެއްދެވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން آدم ގެދަރިންގެ ޖަމާޢަތް ބިމުގައި ފެތުރި ޖެހިގެންދަނީ حركاة ކުރަމުއެވެ.

(٢١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އަނބިން ހެއްދެވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. (ފުރަތަމަ އާދަމުގެފާނުގެ نفس ފުށުން حَوَّاى ގެފާނު ހެއްދެވުނެވެ.) އެކަލާނގެ އެގޮތަށް ހަމަޖެއްސެވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަކަށްޖެހުމުގެ ފަރާތުން ހަމަޖެހުމާއި ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދު – (އަނބިފިރިންގެ ދެމެދުގައި) ލޯބިވެރިކަމާއި رحمة އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ވިސްނާ فكر ކުރާ ބަޔަކަށް އެކަންކަމުގައިވެއެވެ الله ގެ قدرة ތެރިކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ތަރުޖަމާން ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަސްތަކާއި ގައިގެ ކުލަ ތަފާތުކަން ހެއްދެވުމާއި ވަކިކަން ހެއްދެވުން އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތަންދޮރު ދަންނަބޭފުޅުންނަށްޓަކައި އެކަންކަމުގައިވެއެވެ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ دليل ތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٣) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތިޔަބައިމީހުންގެ ނިދިފުއްދުމާއި އަދި އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ލިބިގަތުމަށް އެދުމަކީވެސް އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިންނެވެ. (ހެޔޮ) ބަސްއަހާ ބަޔަކަށް އެކަންކަމުގައިވެއެވެ الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމަށް دليل ކުރާ دليل ތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާތު

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެދުކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދުވަރު ދައްކަވައެވެ. ❁ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެރިވާ އައްސޭރިކަމުގަޔާއި އަދި ދަރުވެރިވާ އައްސޭރިކަމުގައި. ❁ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުން ބާވައިލައްވައެވެ / ވެއްސަވައެވެ. ❁ مَآءً ފެން. ❁ فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެފެނުން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވާވައެވެ. ❁ بَعْدَ مَوْتِهَآ = އޭގެ މަރުވުމަށްފަހު. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަށަވަރުވާ بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ❁ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނާބަޔަކަށް. ❁ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެދުކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑާއި ބިން قائم ވެހުރުން. ❁ بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން. ❁ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً = ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޮވާލައްވާ ގޮވައިލެއްވުމުގައި. ❁ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. ❁ إِذَآ أَنتُمْ = އެހައިރުން ތިޔަބައިމީހުން. ❁ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ = ނުކުންނަވާނެއެވެ. ނުކުންނާނެއެވެ. ❁ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް مِلْك ވ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް. ❁ كُلٌّ = އެހުރި މީހުން. އެއުރެންވެސް. ❁ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ = އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަންކުރާ ބައެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ފެށުމުގައި އުފައްދަވާ خَلْق ތަކުން ހެއްދެވީ. ❁ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އަނބުރާ އުފައްދަވާނީ އެކަލާނގެ إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ = އެކަން އެކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަންބޮޑުވެގެންވާ / ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. ❁ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ = އެންމެ މަތިވެރި مثال ތަކެއް خاصّ ވެގެންވެ

އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި.۞ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ބިރުވެރިވުމާ އުއްމީދުގެ ގޮތުގައްޔާއި އަދި (ވާރޭވެހުން) ދަނިވެރިވުމާ އުއްމީދުގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދުވަރު ދައްކަވަން ވަނީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އުޑުން އެކަލާނގެ ފެންވެއްސަވައެވެ. އަދި ބިންގަނޑު ހަނަފަސްވެފައި އޮތުމަށްފަހު އެފެނުން އެކަލާނގެ އެބިންގަނޑު ދިރުއްވައެވެ. ބުއްދިވެރިން ވިސްނާ فكر ކުރާ ބައެއްކަމަށް އެކަންކަމުގެތެރޭގައިވެއެވެ (اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ތެދުކަމުގެ) ދަލީލުތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٥) އަދި އުޑާއި ބިން (اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ) އެކަލާނގެ أمر ގެމަތިން قائم ވެފައިވުމީ އެއީވެސް އެކަލާނގެ (قدرة ތެދުކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ. ދެން އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (محشر ކުރެއްވުމަށް) ބިމުން ނުކުތުމަށް ހަމަގޮވާލައްވާއިރަކު އެހައިރުން ތިޔަބައިމީހުން (ބިމުން) ނުކުމެދާނެއެވެ. ނުކުންނާނެއެވެ.

(٢٦) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބަޔަކު ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެހުރިހާމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުކަންވެގެންވެއެވެ. (އެއީ حياة ގެ ކަންކަމުގައެވެ. މަރުވުމާއި محشر ވުމުގައެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނައިގައި مفسّر ންގެބަސް ތަފާތެވެ.)

(٢٧) އަދި خلق ތަކުން އެންމެފުރަތަމަ ފަށްޓަވައިދެން އަލުން ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އިޢާދަ (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުންފެށް إعاد ކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެކަން ދެރިފަސޭހަކަމެއްކަމުގައެވެ. ނުވަތަ ދެވަނަފަހަރަށް އެތަކެތި ހެއްދެވުމަކީ إعاد ކުރެއްވުން ކުރީފަހަރަށްވުރެ މާފަސޭހަކަމެކެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެންމެ މަތިވެގެންވާ مثال ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެއީ حقّ إله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَـٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

ލަފުޒުމާނަ

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް مثال އެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. ✽ مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ = ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން. ✽ هَلْ لَّكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވޭތޯއެވެ؟ ✽ مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ވާތްއަތް މިލްކުކުރާތަކެތި ގެތެރެއިން / އަޅުންގެތެރެއިން ✽ مِّن شُرَكَاءَ = އެއްވެސް شريك އަކު. (ބައިވެރިއަކު) ✽ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިއަހަރެންކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުގުގެތެރެއިން. ✽ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެރިޒުގުގައި (އެމީހުންނާ) ހަމަހަމަވެވެއެވެ. ✽ تَخَافُونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާ. ✽ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ބިރުވެތިވާފަދައިން. ✽ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ✽ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް دليل ތަކެއް تفصيل ކުރައްވަމު. لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނާ ބަޔަކަށް. ✽ بَلْ = އަދި ކިޔެއްކަމެއްތޯ؟ ✽ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރިން تَبَعَ ވި. ✽ أَهْوَاءَهُم = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއެވެ. ✽ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އެނގުމަކާއި ނުލައި. ✽ فَمَن يَهْدِي = ފަހެ ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ ކާކުކަމެއްތޯ.؟ ✽ مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۖ = الله މަގުފުރެއްދަވައިފި ބަޔަކަށް. ✽ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ✽ مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٩﴾ = އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު. ✽ فَأَقِمْ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުކުރު ސީދާކުރައްވާށެވެ. ✽ لِلدِّينِ = دين އަށް. ✽ حَنِيفًا ۚ = توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال ✽ فِطْرَتَ اللَّهِ = އެއީ الله ގެ فِطْرَة އެވެ. (الله ގެ دين އެވެ. - إسلام دين އެވެ.) ✽ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ = އެއީ އޭގެ މަތީގައި އެކަލާނގެ މީސްތަކުން އުފެއްދެވީއެވެ. ✽ لَا تَبْدِيلَ = ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ✽ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ = الله ގެ އުފެއްދެވުމަކަށް. (الله ގެ دين އަކަށް) ✽ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ = ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ. ✽ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ = އަދި އެންމެގިނަބަޔަކު

ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيۡهِ = އެކަލާނގެ حضرة އަށް

ކިޔަމަންތެރިވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. وَٱتَّقُوهُ = އަދި ތިމާބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ތިމާބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ތިމާބައިމީހުން

ނުވާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٣١﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمۡ =

އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ތަފާތުކޮށް ބައިބައިކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން. (ނުވާށެވެ!) ۞ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۚ = އަދި

އެމީހުންވީ جماعة ތަކަކަށެވެ. ۞ كُلُّ حِزۡبٍۭ = ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް / ކޮންމެ ފިރުޤާއެއްވެސް. ۞ بِمَا لَدَيۡهِمۡ =

އެމީހުން ގާތުގައިވާ އެއްޗަކަށް. (مذهب އަށް) ۞ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾ = އުފާކުރަނިވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ތިމާބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން އެކަލާނގެ ތިމާބައިމީހުންނަށް مثال އެއް ޖައްސަވައެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ އަތްމަތީގައި ދާނީގައި ރިޒްޤުގައި ކަލޭމެންނާއިއެކު ކަލޭމެންގެ އަޅުން ބައިވެރި ހަމަހަމަކުރާނެތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާފަދައިން އެމީހުންގެ نفس ތަކާމެދު ބިރުވެތިވާނެތޯއެވެ؟ (ނުވާނެއެވެ. ރިޒްޤުގައިވެސް ހަމަހަމަ ނުކުރާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اللّه ގެ އަޅުތަކުންނާއި اللّه އާއި ހަމަހަމަކުރާކަށް ކަލޭމެން قبول ވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟. އެއީ ކިހާބޮޑު ބޮޑު إنصاف ނެތްކަމެއްހެއްޔެވެ؟) އަދި ބުއްދިވަންތަ ވިސްނާބަލަނިވި اللّه އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށްދެއްވަނީ ހަމައެފަދައިންނެވެ.

(٢٩) އެއްގޮތަކުންވެސް ކަންނޭނގި އެގޮތަށްހުރެ ކަލޭމެން ބަޔަކު ވީމަ. އަދި ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކާފަރުވެރިން ނުވާށެވެ مشرك ން އެމީހުން އެމީހުންގެ هواى نفس އާއި ޔަޢުނީ: އަމިއްލަ އެދުމާއި تبع ވިއެވެ. އަދި اللّه މަގުފުރައްދަވައިދީ ބަޔަކަށް މަގުދައްކާ ދެއްކެވުމަށް ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް نصر ލިބޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٣٠) އަދި توحيد ގެމަގަށް ސީދާވެގެންވާ حال ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު ސީދާވެގެންވާ دين އަށް ކަލޭގެފާނު މޫނުފުޅު ސީދާކުރައްވާށެވެ. އެއީ اللّه ހެއްދެވި فِطرة އެވެ. އެއީ إسلام دين އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މަތީގައި މީސްތަކުން ހެއްދެވި ދެއްވި ގޮތެވެ. اللّه ގެ ހެއްދެވުމަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނެތެވެ. ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެހެން ނަމަވެސް ގިނަމީހުންނަށް އެގޮތެއް ނޭނގެއެވެ.

(٣١) އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. (އެބަހީ: دين އަށް ކުރިމަތިލައި މޫނު ސީދާކުރައްވާ ކިޔަމަންތެރިވާ އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. އަދި ތިމާބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. އަދި مشرك ންގެ ތެރެއިން ތިމާބައިމީހުން ނުވާށެވެ.

(٣٢) ބައިބައިކުރި މީހުންނަކީ އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ފަރިތަކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންވީ އެތައް جماعة ތަކަކަށެވެ. އެތައް ފިރުޤާތަކަކަށެވެ. ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް ވަނީ އެމީހުންގެ ގާތުގައިވާ އެއްޗަކަށްވެ (مذهب އާއިގެން) އުފާކުރާކޮށެވެ. އެމީހުން ހިފަހައްޓާގެން ތިބި مذهب އަށް މަގުވެފައެވެ.

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ = އަދި މީސްތަކުންނަށް (مشرك ންނަށް) އުނދަގުލެއް / ދަތިކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ. ❁ دَعَوْا۟ رَبَّهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއެވެ. ❁ مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ = އެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވެގެންވާ حال ގައެވެ. ❁ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރަހަދައްކަވައިފިއްޔާ. مِّنْهُ رَحْمَةً = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ. ❁ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެއަރިމުން އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން. بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް شرك ކުރެއެވެ.❁ لِيَكْفُرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗަށް - رحمة އަށް. فَتَمَتَّعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނިކަން އުފާވެރިވެ ދުނިޔޭގައި ބޭނުންކުރާށެވެ! ❁ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ ނިކަންފަހު ކަލޭމެން އެނގިގަންނާނެއެވެ. ❁ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވައިފީމުތޯއެވެ؟ ❁ سُلْطَٰنًا = ދަލީލެއް - ޙުއްޖަތް - (އެމީހުންގެ شرك ތެދުކަމުގެމައްޗަށް ދަލީލުކަމުގައި) فَهُوَ يَتَكَلَّمُ = އޭގައި ވާހަކަދައްކާ (އެމީހުންގެ شرك ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް ވާހަކަދައްކާ) ❁ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން شرك ކުރި ކަންތައްތަކުގައި. ❁ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ރަހަދައްކަވައިފިއްޔާ.❁ رَحْمَةً = رحمة އެއްގެ. (ދުއްސަހިކަމުގެ / ނުވަތަ ބަލިން ޝިފާވުމުގެ) ❁ فَرِحُوا۟ بِهَا = އެމީހުން އެއާމެދު ވަރަށް އުފާކުރެއެވެ. ❁ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައެއް ލިބިއްޖެއްޔާ. ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރިކަންތަކުން. (އެމީހުން ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން) ❁ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ = އެއަރިމުން އެމީހުން މާޔޫސް (رحمة ން) أمّيد ކަނޑައިލައެވެ. ❁

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީބާވައެވެ.؟ / ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީބާވައެވެ.؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ۞ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވާކަން ۞ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް.۞ وَيَقْدِرُ = އަދި (އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ.۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ ދަލީލު. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި މި مشرك ންގެ މީހުންނަށް ކަށްޓެއްވެސް އުނދަގުލެއް (فقير ކަމެއްނުވަތަބަލިވުން) - ދަތިކަމެއް -ޖެހިއްޖެއްޔާ اللّه އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް رحمة އެއްގެރަހަ -/ ތިޔާގެކަމެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ އެހެނިހެން ބަޔަކުވެސް އޭގެފަހުން ބަދަލުވެގެން އެކަލާނގެއަށް شرك ކުރެއެވެ.

(٣٤) އެއީ އެމީހުންނަށް މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އާއި رحمة އަށް އެމީހުން ކާފަރުވުން ވެގެންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ނަމަވެސް تَضَرّع ވެރިކަމާއިއެކު دعاء ކުރުމަށްފަހު މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް رحمة އެއްގެ ރަހަދައްކަވާލީމާ އަލުންވެސް އެމީހުން މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެއާއި އެ شريك ކުރަނީ އެމީހުންނަށް ދެއްވި رحمة އަށް ކާފަރުވުމަށެވެ.)

(٣٥) ނުވަތަ އެމީހުން އެކުރާ شرك އެއީ صحّ އެއްޗެއްކަމުގެ މައްޗަށް ވާހަކަދައްކާ ހުއްޖަތް މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލައްވައިފައިވޭތޯ.؟ (އެއީވެސް ވިސްނަމުންނެވެ.)

(٣٦) އަދި މީސްތަކުންނަށް މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ رحمة އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ (ދުއްސަނދިކަމެއް ނުވަތަ ބަލިފަސޭހަވުމެއް ނުވަތަ އަބާވަތްތަކުގެ ކަމެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ) އެމީހުން އެކަމަށް ވަރަށް އުފާވެ މަޖާކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކުރިމަތިވެ ސަބަބުން ކަށްޓެއްވެސް ނުބައިކަމެއް (فقير ކަމެއް – ބަލިމަޑުކަމެއް ފަދަކަމެއް) ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެހެނިހެން އެމީހުން އުއްމީދުކަނޑައިގަނެ (މާތްވަންތަރަސްކަލާނގެ رحمة ން) أمّيد ކަނޑައިލައެވެ.

(٣٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ފަރާތަކަށް ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވައި އަދި އިރާދަފުޅުވާ ފަރާތަކަށް ރިޒުގު ދަތިކުރައްވައި މަދުކުރައްވާކަން އެމީހުން ދަނެ ނުދެކެނީބާވައެވެ.؟ ނޭނގެނީބާވައެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެސް އީމާންވާ ބަޔަކަށް (الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ހިކްމަތުގެ) ދަލީލުތަކެވެ.

فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ = ކަލޭ ގާތްތިމާގެ މީހަކަށް ދޭށެވެ!. حَقَّهُۥ = އޭނާގެ حقّ . وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ج = އަދި مِسْكِيْن އަށާއި ދަތުރުވެރިޔާއަށާއި. ۞ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ = އެދޭބަޔަކަށް. وَجْهَ ٱللَّهِ = الله ގެ وَجْهُ ފުޅެވެ. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ = ކާމިޔާބުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَمَآ ءَاتَيْتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދިން ކޮންމެއެއްޗަކީ. ۞ مِّن رِّبًا = هَدِيَّة އާއި އެއްޗެހި ދިނުމުގެ ގޮތުން. ۞ لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދާ ގިނަވުމަށްޓަކައި. ۞ فَلَا يَرْبُوا۟ = ފަހެ އެގިނަ ނުވެއެވެ. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި. ۞ وَمَآ ءَاتَيْتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެއްވި ކޮންމެ އެއްޗަކީ. ۞ مِّن زَكَوٰةٍ = ޒަކާތުގެގޮތުން (صَدَقَة ގެ ގޮތުން) ۞ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ = ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ وجه ފުޅަށް އެދޭ حال. ۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ = ދެގުނަކުރާ މީހުންނެވެ.۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ = الله އެއީ ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެން ހެއްދެވި ރަސް الله އެވެ.) ۞ ثُمَّ رَزَقَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވައެވެ. ۞ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވާނެއެވެ. (ނުވަތަ މަރުއްވައެވެ.) ۞ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވާނެއެވެ. ۞ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم = (އޭ مشرك ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ شريك ންކަމުގައިވާ ބަޔަކު ވޭތޯއެވެ؟ ۞ مَّن يَفْعَلُ = ކުރާނޭ އެއްވެސް شريك އަކު. ۞ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ج = އެގޮތުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް. ۞ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ކަންތައްތައް -

އަދި ތަކެތި ފިޔަވައި. ﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ ﴾ = ފާސިދުވުކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. ﴿ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ﴾ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި. ﴿ بِمَا كَسَبَتْ ﴾ = ކުރި ކަންތަކުން. (ކުރި ނުބައިކަންތަކުން) ﴿ أَيْدِي ٱلنَّاسِ ﴾ = މީސްތަކުންގެ އަތްތައް. ﴿ لِيُذِيقَهُمْ ﴾ = އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ރަހަދެއްކެވުމަށްޓަކައި. ﴿ بَعْضَ ٱلَّذِي عَمِلُوا ﴾ = އެމީހުންކުރި ބައެއް (ނުބައި) عمل ގެ. ﴿ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾ ﴾ = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުމަށް. ﴿

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) ފަހެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރައްވާށެވެ! އަދި މިސްކީނުންނާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް އެމީހުންނަށްވާ حقّ ދެއްވާށެވެ! اللّه ގެ وجه ފެނުން އެދޭބައިމީހުންނަށް އެގޮތް ހެޔޮވާނެއެވެ. އަދި ކާމިޔާބުވާނީ މިމީހުންނީ ހަމަ އެއީއެވެ.

(٣٩) މީސްތަކުންގެ މުދާތަކުގެ ތެރެއިން ވުމަށްޓަކައި – ނުވަތަ ރިބާއަށް އަނބުރައި ދިނަ ހަދިޔާއާއި ބަދަލު ލިބުމުގެ مقصد ގައި މީސްތަކުން އެކަކު އަނެކަކަށް ދިނުމާ ހަދިޔާއާއި ދިނުންތަކަކުން اللّه ގެ حضرة ގައި އެއްވެސް އިތުރުވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު اللّه ގެ وجه ފެނުމަށް އެދިގެން ދިޔަބައިމީހުން ކުރި صدقة އަކުން ނުވަތަ ދިން ޒަކާތަކުންވިއްޔާ اللّه ގެ حضرة ގައި އޭގެ ދަރުމަތާއި ثواب އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ޒަކާތްދީ صدقة ކުރާމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ عمل ގެ ثواب ގާއި ދަރުމަ ގިނަކުރާމީހުންނެވެ.

(٤٠) (އޭ مشرك ތަކުންނޭވެ!.) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ހަމަ اللّه އެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ދެން އަލުންވެސް (محشر އަށް ފޮނުއްވުމަށްޓަކައި) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވާނެއެވެ. އަޅެފަހެ ކަލޭމެން اللّه ފިޔަވައި ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ إله ންގެތެރެއިން އެއްވެސް إله އަކަށް މި بيان ކުރެވުނު ކަންތަކުގެތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރެވޭނެކަމަށްތޯއެވެ؟ (ނުކުރެވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ތަކެތި ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤١) މީސްތަކުންގެ އަތްތަކުން ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން (އުޅުނުކަންތަކުގެ ސަބަބުން) އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ފާސިދު ފެތުރިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: މީސްތަކުން ކުރި ފާފަތަކާއި ފާފައިގެ ސަބަބުން އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި އަނިޔާތަކާއި އުދަގޫ ފެތުރިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކަމުގައިވިޔަސް ކުރި ކަންތަކުގެ ނުބައިކަމުގެ ރަހަ އެމީހުންނަށް ދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން މިފަދަ ނުބައިކަމުން ދުރުވެ اللّه އަށް رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ✵ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގައި ދަތުރުކޮށްލާށެވެ!.

✵ فَٱنظُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނިކަން ބަލައިލާށެވެ!. ✵ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން. ✵ عَـٰقِبَةُ

ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ = ކުރީގައިވީ މީހުންގެ ނިމުން. كَانَ أَكْثَرُهُم = އޭގެ ގިނަމީހުން ވީއެވެ. ✵ مُّشْرِكِينَ

﴿٤٢﴾ = مشرك ންކަމުގައި. ✵ فَأَقِمْ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުފުޅު ސީދާކުރައްވައި ތެދުކުރައްވާށެވެ!.

✵ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ = ސީދާތެދު دين އަށް. (اللّٰه ގެ ހަމަޖެހިފައިވާ ދީނަށް) ✵ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް

އައުމުގެ ކުރިން. ✵ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ = އެދުވަސް އައުމަށް ނައްޓާލެވޭނެ ރައްދުކުރެވޭނެކަމެއް ނޫނެވެ. ✵ مِنَ ٱللَّهِ = (އެދުވަސް

اللّٰه ގެ حضرة ންވާ. ✵ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ✵ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ = (މީސްތަކުން) ދެބައިވެ ބައިވަރުވެގެންދެއެވެ. ✵

مَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ. (ދީނަށް). ✵ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ ކާފަރުކަން ހުންނާނީ ހަމަ

އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. ✵ وَمَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދީނަށް). ✵ فَلِأَنفُسِهِمْ = ފަހެ

އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ✵ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން ތައްޔާރުކުރަނީ (ސުވަރުގެ) ތަންތަން

ތައްޔާރުކުރަނީއެވެ.) ✵ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވުމަށެވެ. ✵ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ =

އީމާންވެ صالح عمل ކޮށްފައި. ✵ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فَضْل ގެ ތެރެއިން. ✵ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ =

ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ލޯބިނުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✵ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ = ކާފިރުންނަށް. ✵ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ =

އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ގެ ހެކިތަކާއި ބާރުވެރިކަމުގެ) دليل ތަކުގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ✵ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ =

އެކަލާނގެ ވައި ފޮނުއްވުން. ✵ مُبَشِّرَٰتٍ = (އުފާވެރިކަމުގެ) އުފާވެރި ޚަބަރުގެންދާގޮތަށް. ✵ وَلِيُذِيقَكُم = އަދި

އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަހަދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ. ✿ مِّن رَّحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ (ވާރޭގެ) ✿

وَلِتَجْرِيَ ٱلْفُلْكُ = އަދި ނައުތަކަށް (ކަނޑުގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރު) ދުވުމަށްޓަކައެވެ. ✿ بِأَمْرِهِۦ =

އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން. ✿ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުން

އެދިހޯދުމަށްޓަކައި. ✿ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރުމަށްޓަކައްޔާއި. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ހިނގަބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހަމަބަލާށެވެ! އަދި ކުރީގެ އުއްމަތްތަކުގެ ނުބައިކަމުގައިތިބިމީހުންގެ ނިމުން ކިހިނެއްތޯ ބަލާށެވެ! އެމީހުންކުރި ގިނަމީހުންވީ مشرك ންކަމުގައެވެ. (ކަލޭގެފާނު މިކަންކަމުން عبرة ލިބިގަންނާށެވެ!.)

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ ތެދު ސީދާ دين އަށް ކަލޭގެފާނުގެ މޫނު ސީދާކުރައްވާށެވެ! އެއީ الله ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން އަންނަ އަދި އެދުވަހު އަތުލާނެ ފަރާތެއް ނުވާނެ ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. (އެބަހީ: ކަނޑައެޅިގެން އަންނަ قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.) އެދުވަހުން މީސްތަކުން ބައިވަންތެވެ. (އެއްބައިކު ސުވަރުގެއަށް އަނެއްބައިކު ނަރަކައަށެވެ.)

(٤٤) ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހާގެ ކާފަރުކަމުގެ ނުބައި ހުންނާނީ ހަމަ އެމީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. އަދި صالح عمل ކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށްޓަކައި (ސުވަރުގޭގައި) ތަންމަތިއަޅަނީއެވެ.

(٤٥) އެއީ ވެގެން إيمان ވެ صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން ހެޔޮދަރުމަ ثواب ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٤٦) އަދި އެކަލާނގެ އެއްކަލައުވެންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ވައިފޮނުއްވުންވެއެވެ / ވައިޖެހުންފޮނުއްވައެވެ. އެއީ ވާރޭވެސް އައުމުގެ ކުރިއްސުރެ ގޮވުންނެވެ. އަދި އެއީ އެކަލާނގެ رحمة ގެރަހަ (ވާރޭވެސް) ކަލޭމެންނަށް ދެއްކެވުމަށްޓަކައާއި އަދި އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން ނައުތަކަށް ދުވަމުގެ (ކަނޑުގައި ދުވާ އުޅަނދު) ދުވުމަށްޓަކައްޔާއި އަދި އެކަލާނގެ فَضل ވަންތަކަމުން ދިރިއުޅުމަށްޓަކައި އެކިއެކި ބާވަތްތައް ތިޔަބައިމީހުން އެދިހޯދުމަށްޓަކައިއަދިމެދުނުކެނޑި ކުރުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوۡمِهِمۡ فَجَآءُوهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمۡنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجۡرَمُواْۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيۡنَا نَصۡرُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي يُرۡسِلُ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبۡسُطُهُۥ فِي ٱلسَّمَآءِ كَيۡفَ يَشَآءُ وَيَجۡعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلۡوَدۡقَ يَخۡرُجُ مِنۡ خِلَٰلِهِۦۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمۡ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن كَانُواْ مِن قَبۡلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيۡهِم مِّن قَبۡلِهِۦ لَمُبۡلِسِينَ ﴿٤٩﴾ فَٱنظُرۡ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحۡمَتِ ٱللَّهِ كَيۡفَ يُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٥٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުއެވެ. ❁ مِن قَبْلِكَ رُسُلاً = ކަލޭގެފާނުގެކުރިން رسول ބޭކަލުން. ❁ إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް. ❁ فَجَآءُوهُم = ފަހެ އެބޭކަލުން އެމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ حُجَّة އާއި دليل އާއިގެން. فَٱنتَقَمْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލު ހިފެއްވީމުއެވެ. ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُواْ = ފާފަވެރިވީ އުޅުނުމީހުންގެ ކިބައިން. ❁ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށްވާ حقّ އެއްކަމުގައިވިއެވެ. ❁ نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވުން. ❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = ހަމަ الله އެވެ. / ❁ يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިތައް ފޮނުއްވަނީ / ވައިޖައްސަވަނީ. ❁ فَتُثِيرُ سَحَابًا = ފަހެ ވިލާތައް އުފުއްލަވައެވެ. / ވިލާތައް ހަރުވާ حركاة ކުރުވައެވެ. ❁ فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އުޑުގައި ފަތުރުއްވައެވެ. ❁ كَيْفَ يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތަކަށް. ❁ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا = އަދި އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އެތިގޮނޑުތަކަކަށް ލައްވައެވެ. ❁ فَتَرَى ٱلْوَدْقَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވާރޭތިކި ދެކެވޭނެއެވެ. ❁ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ = އެވިލާގެ ތެރެއިން ނިކުންނަމުން. ❁ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ = ފަހެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހުންނާ ބައްދަލުކުރުވައިފިނަމަ. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ. ❁ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެއަށްފަހު އެމީހުން އުފާކުރަނީއެވެ. ❁ وَإِن كَانُواْ = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ❁ مِن قَبْلِ = އެއީ ކުރިން. ❁ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެ (ވާރޭ) ބާވައިލެއްވުމުގެ. ❁ مِّن قَبْلِهِۦ = އޭގެކުރިން. ❁ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އުންމީދު ކަނޑާލާ أمّيد ކަނޑައިގެން ހުންނަ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ فَٱنظُرْ = ފަހެ ބައްލަވާށެވެ.

/ ދުނިޔަވާރުވެ. ❁ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحۡمَتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ رحمة ގެ އަސަރުތަކަށް. ❁ كَيۡفَ يُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ = އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވަވާ ކޮންފަދައަކުންކަން. ❁ بَعۡدَ مَوۡتِهَآ = އެބިން މަރުވުމަށް ފަހުގައި. ❁ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ މެ. ❁ لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ = މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވާވަނީ ކަލާނގެއެވެ / ހައި. ❁ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި އެތައްއެތަ رسول ބޭކަލުން އެބޭބޭކަލުންގެ قوم އަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުން ބޭނުންތެރިކަމާއެކު އެބޭކަލުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަކު އާދެ ގިނަމީހުން إيمان އައެ ނުވިއެވެ.) ދެންފަހެ މާފަށެއްކާތީ އެކުދުން މީހުންގެ ކިބައިން ހިމަނާތޯސްތަކާއެ ބަދަލު ހިފެއްވިމެވެ. (އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) އަދި مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވުމެވެ. އެހެނީ مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވުން އެއީ ހިމަނާކަލާނގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ حقّ ކަމެކެވެ.

(٤٨) ދޫނިފައިވާމެހެން ވަޔާއިބޮޑުވާ ވަޔުޖެއްސެވަނީ ހަމަ الله އެވެ. ދެން އެވައި ވިލާތައް އުފެއްދައި ވިލާތަކަށް ހަރުކާ حركات ކުރެވެއެވެ. ދެން އެވިލާތައް އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އުޑުގައި (އުޑުމަތީގައި) ފަތުރުއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އެތިއެތިގަނޑުގެ ގޮތުގައި ހަދުއްވައެވެ. އަދި އެވިލާގެ އެތިއެތިގަނޑުގެ ދޭތެރެން ވާރޭފެން ނިކުންނަތީ ކަލޭ ދެކެން ދެކެވޭ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނުކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެފެން ދިޔާކުރައްވައިފިއްޔާ (ވާރޭވެހިވައިފިއްޔާ) ދެން އެހެއިރުން އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. މަޖާކުރެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް އެފެން ވެއްސެވުމުގެކުރިން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ނާއުމީދުވެ ހުއްޓެން مَايُوس ވެފައިވީމީހުންނެވެ.

(٥٠) ފަހެ الله ގެ رحمة ގެ އަސަރުތަކަށް ނިހާރާ ދުނިޔަވާރުވެ! ބިންގަނޑު މަރުވުމަށް ފަހުވެގެން އެބިންގަނޑު އެކަލާނގެ ދިރުއްވަވާ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިހާރާ ދުނިޔަވާރުވެ. (ހެވަތް އެބިންގަނޑު އެކަލާނގެ ދިރުއްވަވާގޮތް ނިހާރާ ދުނިޔަވާރުވެ) ހަމަކަށަވަރުން ބަލާވާރުވާ ނަމަ محشر ކުރެއްވުމާ حساب ބެއްލެވުމާ جزاء ދެއްވުމުގެ މަޤާމަށް) މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވާނީ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެ ދިރުއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ. (ވެހުމަށްވަރުގައި ބިންދިރުވުމާ ގުޅުވައި ދެއްވާ ދަލީލެއް) دليل އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

މުފްރަދާތު

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ނުބައި فَاسِدُ) ވައެއް ފޮނުއްވައިފިއްޔާ. ✻ فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا = ދެން އެވައިން އެ (ގަސްތަކާއި ދަނޑުވެރިކަން) ފަނޑުވެ ރީނދޫވެގެންވާހާލު ދެކެފި. އެބަހީ: ވާރޭކަނޑުމުން ފަނޑުވެ ހިކިފައިވާހަން ދެކެފި. ✻ لَّظَلُّوا مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެއަށްފަހުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. (ވާރޭވެހިގެން ލިބުނު ނިޢުމަތުތަކަށް ޝުކުރު އަދާކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.) ✻ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ = (اللّٰه އަށް) ކާފަރުވާކަމުގައި (އެއީ އެމީހުންގެ ކުށްތަކަށްޓަކައި ލިބޭނެ އިންސާނުން ދެރަކަމުގެ.). ✻ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އަޑުއަހުއްވާނުލެއްވޭނެއެވެ. ✻ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ = އަދި ބީރުވެފައިވާމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް دعاء އަޑު (ގޮވާލެއްވުމުގެ) އަހުއްވާނުލެއްވޭނެއެވެ. ✻ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ = އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފައި ދިޔަނަމަ. ✻ وَمَا أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނެއް ނޫނެވެ. ✻ بِهَادِ الْعُمْيِ = ލޯއަނދިރިވެފައިވާ ބަޔަކަށް މަގުދައްކަން ސިފަކުރެއްވުމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު. ✻ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުން ދުރުކޮށް. ✻ إِنْ تُسْمِعُ = ކަލޭގެފާނު ނުއަހުއްވަވައެވެ. (ނުއަހުއްވަވާނެއެވެ.) ✻ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވާ މީހުންނަށް މެނުވީ. ✻ فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ = އަދި އެމީހުން (اللّٰه އަށް) ކިޔަމަންތެރިވެ إسلام ވެގެންވާ حال. ✻ ✻ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم = ކަލޭމެން ހެއްދެވި ރަސް اللّٰه އެވެ. ✻ مِّن ضَعْفٍ = ދެރަކަމާއި ضعيف ބާރުނުވެތިކަން. (ނިކަމެތި نُطْفَة އަކުން) ✻ ثُمَّ جَعَلَ = ދެން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ✻ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ = ނިކަމެތިކަމާއި ضَعِيفُ ކަމަކަށްފަހު. ✻ قُوَّةً = ބާރު. (ބޮޑުވުމުގެ ދުވަސްވަރުގައި) ✻ ثُمَّ جَعَلَ = ދެން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ✻ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ = ބާރާ ގަދަކަމަށްފަހު. ✻ ضَعْفًا وَشَيْبَةً = ނިކަމެތިކަމާއި ދުވަސްވީކަން. ✻ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ = އެދިވޮޑިގެންވާ އެއްޗެއް (އެދިވޮޑިގެންވާގޮތަކަށް) އެކަލާނގެ

ހުއްޓަވައެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން. ۞ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ = مجرم ންގެމީހުން

ހުވައިކުރާނެއެވެ. (ހުވައިކޮށް ބުނާނެއެވެ.) ۞ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍ = (ކަށްވަޅުގައި) އެމީހުން

އެއްގަޑިއެއްހާއިރު މެނުވީ ލަސްވެ ނުތިބޭކަމަށް. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ =

(ދުނިޔޭގައިވެސް) އެމީހުން ޙައްޤުން ފުރަގަސްދީ ގޮސްއުޅުނީ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި (ވާރޭވެހުމަށްފަހު ފެހިވެފައިވާ) އެގަސްތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުބައި فاسد ވައިއެއް ފޮނުއްވައި އެގަސްތަކަށް ހަލާކު ދޫކޮށް ބަދަލުވެގެންވާނޭކަން އެމީހުންނަށް ދެން ފެނިއްޖެއްޔާ ދެން އަލުން އެއަށްފަހު އެމީހުން الله އަށް ކާފަރުވެއެވެ.

(٥٢) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ ބަޔަކަށް ކަލޭގެފާނަށް ނުއިއްވޭނެއެވެ.

(٥٣) އަދި ބީރުބަޔަކަށްވެސް އެމީހުން ފުރަގަސްދީފައި ހިނގައްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނަށް دعاء ގޮވައި (ގޮވާލެއްވުމުގެ އަޑު) ނުއިއްވޭނެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުމުގެ ތެރޭގައި އަނދިރިވެ ކަނުވެފައިވާ ބަޔަކަށް ސީދާ حقّ ތެދުމަގުގެ މަގުދެއްކުމަށް ސާބިތުކޮށްދިނުމަކީ ކަލޭގެފާނަށް ވާނެކަމެއް ނޫނެވެ. (ފަހެ ކާފަރުންނަށް މަގުދެއްކުމާއި ހިދާޔަތަށް ތެދުމަގަށް واصل ކުރެއްވުމަކީ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވާ ތެދުވެރިކޮށް ބަޔަކަށް މެނުވީ ކަލޭގެފާނަށް ނުއިއްވޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު އިއްވިޔަސް އެފަރާތުން މެނުވީ ނުއަހާނެއެވެ.) އަދި އެފަރާތުންނީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ مسلم ންކަމުގައިވާ މީހުންނެވެ.

(٥٤) (އޭ އިންސާނުންނޭވެ!) ނުހަނު ނިކަމެތި ضَعِيْف އެއްޗަކުން (ނިކަމެތި نُطْفَة އަކުން) ނުހަނު ނިކަމެތިކޮށް ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ. ދެން އެނިކަމެތިކަމާއި ضعيف ކަމަށްފަހު ނުހަނު ގަދަބާރު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް އެބާރާއި ވަރުގަދަކަމަށްފަހު މުސްކުޅިކަމުގެ ضعيف ކަމާއި ނުރަވަނެތިކަން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ ފަދައިން އެކަލާނގެ ޚަލްޤު ހުއްޓަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٥) އަދި قيامة قائم ވާދުވަހުން مجرم ންގެމީހުން يعنى: ނުބައި ކާފަރުންނާއި ކުށްވެރިން މީހުން (الله ގަންދީ) ހުވާކުރަމުން ބުނާނީ އެމީހުންގެ ކަށްވަޅުގައި ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި ނުވަތަ (ނުވަތަ ހިނދުކޮޅަކު) ގަޑިއެއްހާއިރު ނުތިބޭކަމަށެވެ. އޭގެ جواب ގައި الله އަ އަންގަވަނީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރުވެސް) ތެދުމަގުން ކަރުވައިގައި އެފަދައިންނެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَـٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

ތަފުސީލު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި (ދީނީ) علم ދެއްވުނު މީހުން ބުންނާނެތެވެ. ✵ وَٱلْإِيمَـٰنَ = އަދި (اللّٰه އަށް) إيمان ވެވުނުމާ. ✵ لَقَدْ لَبِثْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ލަސްވެލިބުއްޖެއެވެ. ✵ فِي كِتَـٰبِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިލްމުގައި أَزَلُ ގެ ދުވަހުގައި ލިޔުއްވުމުން. ✵ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ = (محشر އަށް) ދިރުއްވާ ދުވަހާ ހަމައަށް. ✵ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ = ފަހެ މިއަދުވީ (محشر އަށް) ދިރުއްވާ ދުވަހެވެ. ✵ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. (ދުނިޔޭގައި ވީއިރު.) ✵ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ = (محشر އަށް ދިރުއްވާނެކަން) ނޭނގޭނޭކަމުގައި. ✵ فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަހުން (ނުވަތަ محشر އަށް ދިރުއްވާދުވަހުން) ✵ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވީ މީސްތަކުންނަށް ފައިދާނުކުރާނެއެވެ. ✵ مَعْذِرَتُهُمْ = އެމީހުންގެ އެ عُذْرُ ދެއްކުމަކުން. ✵ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✵ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ = އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) ދިރުއްވަން އެދޭނެނަމަކަ ކަމުގައި. ✵ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސަވައިދެއްވައިފީމުއެވެ. ✵ فِي هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ✵ مِن كُلِّ مَثَلٍ = ހުރިހާ މިސާލަކުން. (ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުތަކުން.) ✵ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް އެއްވެސް معجزة އާޔަތް دليل އާޔަތެއް ވަޑައިގެންނެވިނަމަވެސް. ✵ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (مؤمن ންނަށް) ބުނާނެއެވެ. ✵ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. ✵ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ = بَاطِلُ ކުރަނިވި ބަޔަކުކަމުގައި މެނުވީ. (باطل ކަންތައްކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެސް. ✵ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = އެފަދައިން اللّٰه ސިއްކަޖައްސަވައެވެ. ✵ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުދަންނަ

މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި. فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ. ۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ وعد ފުޅު އެއީ حقّ ތެދު އެއްޗެކެވެ. ۞ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ޖާހިލުކުރުވިޔަ ނުދޭށެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾ = قيامة ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު يقين ނުކުރާމީހުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ފޮތުގެ علم ދެއްވި اللّٰه އަށާއި ފޮތަށް إيمان ވި މީހުން ބުނާނެއެވެ. اللّٰه ގެ ލިޔުއްވުމަށް أَزَلُ ގެ ފޮތުގައި ބައްޓަންވެގެންވާ ފަދައިން ކަލޭމެން محشر އަށް ފޮނުއްވާ ދުވަހާ ހަމައަށް ތިބެއްޖެއީމުއެވެ. ފަހެ މިއަދުމީ (محشر އަށް) ފޮނުއްވާ ދުވަހެވެ.

(٥٧) ފަހެ އެދުވަހުން އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން ދައްކާ عُذْر ތަކުން (އެމީހުންނަށް) އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވާ ބައަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. (އަދި ނުވަތަ اللّٰه ރުހިވޮޑިގެންނަވާ عمل އެއްކުރުމަށް އެދުވާ ބައަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ.)

(٥٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލު މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސަވައިފީމެވެ. އަދި (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް – (އެ مشرك ންގެގާތަށް) ކޮންމެފަދަ معجزة އެއް ނުވަތަ دليل އެއް ގެންނެވިނަމަވެސް އެ كافر ންގެމީހުން ބުނާނީ ތިޔަބައިމީހުން يعنى: ތިޔަ مؤمن ންނަކީ ހަމަ باطل ކަންތައްތަކާ ބައެއްކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. މިފަދައިންނެވެ.

(٥٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު اللّٰه ގެ حضرة ން ގެންނެވި ތަޢުލީމުގެ حقيقة ނުދަންނަ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި اللّٰه ސިއްކަ ޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٦٠) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ وعد ފުޅު އެއީ ހަމަ حقّ ތެދު އެއްޗެކެވެ. އަދި قيامة ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު يقين ނުކުރާ މީހުން ކަލޭގެފާނު ޖާހިލުކުރުވިޔަ ނުދެއްވާށެވެ.!

لقمان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة لقمان — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٤)

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِىٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾

ބަސްމާނަ

الٓمٓ ﴿١﴾ = (މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ.) ۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. ۞ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ = (بَيَان އާއި تفصيل ގެގޮތުން) حكم ގަދަވެގެންވާ. ۞ هُدًى وَرَحْمَةً = ތެދުމަގާއި رحمة ކަމުގައިވާ حال . ۞ لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ = إحْسَان ތެރިންނަށް. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. ۞ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ޒަކާތް ދޭ މީހުންނެވެ. ۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ۞ بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ = އަދި ކަށަވަރުގޮތުން އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ހަމަ ރަނގަޅަށް يقين ކުރައްވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى = އެމީހުން ވަނީ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ. ۞ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަށަވަރުގޮތުން އެމީހުންނަކީ. ۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ مَن يَشْتَرِى = ގަންނަމީހުން. ގަނެވިއްޖާ މީހުން ۞ لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ = ލަވަ. (ލަވަޔާއި ކުޅިވަރު އެފަދައި) ۞ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަގުން ދުރުކުރުމަށް. (اللّه ގެ މަގުން ވާތްފުށްވުމަށް) ۞ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތިއެވެ. ۞ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا = އަދި އެމަގަށް (اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ذِكر) ފާޑުކޮށް މަލާމާތްކުރުމަށް އެއްޗަކަށް ހަދައި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ = ކަށަވަރުގޮތުން އެމީހުންނަށް ހުންނާނެއެވެ. ۞ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ = ނިކަމެތިކޮށްލެވޭނެ ގޮތް عذاب އެވެ. ۞ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ. ۞ ءَايَٰتُنَا

= ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް. ۞ وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا = ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެގެންވާ حال އެނބުރި ފުރަގަސްދީއެވެ.

۞ كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا = އޭނާ ނުއިވިހެއްޔެވެ؟ އޭނާ އެތަކެތި ނާއަހާކަހަލައެވެ. ۞ كَأَنَّ فِىٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ =

އަދި ކަންފަތަށް ނޭހުނުހެއްޔެވެ.؟ އޭނާގެ ދެކަންފަތުގައި ބައްދަލެއްވާ ކަހަލައެވެ. ۞ فَبَشِّرْهُ = ފަހެ އޭނާއަށް (އުފާވެރިކަމުގެ)

خبر ދީފާށެވެ. ۞ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =

ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުން ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކުރި. ۞ لَهُمْ

جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ نعمة ތަކުގެ ފަރި ސުވަރުގެތަކެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މި ހަރުފުތަކުގެ މާނަ ފުރިހަމައަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٢) މިއީ (بَيَان އާއި تَفْصِيل ގެ ގޮތުން) ނުހަނު حكمةތެރިވެގެންވާ ފޮތުގެ يعنى: ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٣) (އަދި އެއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިގެންވަނީ) إحسان ތެރިންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤) އެމީހުންނަކީ – يعنى: މިދެންނެވި إحسان ތެރިންނަކީ – ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ޒަކާތް ދޭމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ދުވަސް އަންނާނެކަމަށް يقين ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٥) އެމީހުން އުޅޭނީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ ތެދުމަގުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامياب ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(٦) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި – لَهْوَ الحَدِيْثِ (ކުޅެ އަދި ކުޅިވަރާއި މިއުޒިކް) ގަންނަމީހުން (ނުވަތަ ގަނޑުވައްޓާމީހުން) ވެއެވެ. އެމީހުން އެގޮތުގައި އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި الله ގެ މަގުން މީސްމީހުން ކަނޑަ އެޅުމަށް މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކާއި ذِكْرُ ނުވަތަ إسلام دين ތަމްސީލުކުރުމަށްޓަކާ ބައްލަވާ އެއްޗަކަށް ހެދުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަހުރީ ހަމަ ޒިއްލަތްތެރިވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٧) އަދި އެފަދަމީހާގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔުވިއްޖެއްޔާ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންވާ حال ފުރަގަސްދީއެވެ. އޭނާ އެއާޔަތްތައް ނާއަހާކަހަލައެވެ. އޭނާގެ ދެކަންފަތުގައި ބައްދަލެއް (ބީރުކަމެއް) ވާކަހަލައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.!) އެފަދަ މީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ކަނޑައެޅިގެން (އުފާވެރިކަމުގެ) خبر ދީއްވާށެވެ!

(٨) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صَالح عمل ތަކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުންނަހުރީ نعمة ގެ ފަރި ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެއެވެ.

خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَـٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ بَلِ ٱلظَّـٰلِمُونَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَـٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

ލުޣަތު

خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ = އެތަނުގައި އެމީހުން ދެމިހުންނާނެތެވެ. ☸ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ = އެއީ الله ގެ حقّ وعد ވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ. ☸

وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ☸ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ =

އެކަލާނގެ އުޑުތައް އުފެއްދެވިއެވެ. ☸ بِغَيْرِ عَمَدٍ = އެއްވެސް ތަނބަކާއި ނުލައި. ☸ تَرَوْنَهَا ۖ = އެތަނބުތައް

ކަލޭމެން ނުދެކޭ. ☸ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ☸ رَوَٰسِىَ = ފަރުބަދަތައް. ☸

أَن تَمِيدَ بِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާއިގެން (އެބިންގަނޑު) حَرَكاة ކޮށް ނުހެލުމަށް. ☸ وَبَثَّ فِيهَا = އަދި

އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ފެތުރުއްވީއެވެ (ހުރިހާ) ☸ مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ = ހުރިހާ ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރެއިން. ☸ وَأَنزَلْنَا =

އަދި މިވަރަށްބޮޑުކަލާނގެ ވެއްސެވީމެވެ. ☸ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން (ވާރޭ) ފެން. ☸ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا =

އަދި މިވަރަށްބޮޑުކަލާނގެ އެބިމުގައި ފެޅުއްވީމެވެ. ☸ مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ = ރަނގަޅުވެގެންވާ ކޮންމެ

ވައްތަރެއްގެ (ގަސް) ☸ هَـٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ = މި ފެނިގެންވާއެއްޗަކީ الله ގެ ހެއްދެވުމެވެ. (الله ހެއްދެވި ތަކެއްޗެވެ.)

فَأَرُونِى = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް ދައްކާށެވެ. ☸ مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ = (الله

ފިޔަވައި) ތިޔަބައިމީހުންގެ إله ންތަކަށް ހެއްދެވި ތަކެއްޗަކީ: ނުވަތަ އެތަކެތި ހެއްދެވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟.☸

بَلِ ٱلظَّـٰلِمُونَ = އަދި ޒާލިމުންނީ؟ އަނިޔާވެރިންވަނީ. ☸ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ

މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ☸ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަރަށްބޮޑުކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. ☸ لُقْمَـٰنَ

ٱلْحِكْمَةَ = لُقْمَان ގެފާނަށް حكمة ތަކެއް. ☸ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ = الله އަށް شكر ކުރައްވާށެވެ. ☸ وَمَن يَشْكُرْ

= އަދި شكر ކުރާމީހާ ދަންނައެވެ. (الله އަށް شكر ކުރާމީހާ ދަންނައެވެ.) ☸ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ = ފަހެ

ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެކުރާ شكر (އެ شكر ގެ ދަރުމަތާއި ثواب) ހުރީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. ❁ وَمَن كَفَرَ =

އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. (އުޅެހެރި ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހަލާކުކުރީ ހަމަ އުޅެހެރިކަށެވެ.) ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ

غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އުޅުމުން އެބާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއީ الله ގެ حقّ وَعْدُ ފުށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عِزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) ކަލާނގޭގެ ފާރަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޭ ބައްލަވާ ތަނބުތަކާއި ނުލައި އެކަލާނގެ އުޑުތައް ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ކަލާނގެ ބިންގަނޑު އާސިމާނުގެން ބިންގަނޑުގެ حركاة ކޮށް ތޮޅިގަތުމާ ނުލައި ހިފަހައްޓާނެ ދާދި ކުދިކުދި ބައިތަކެއް ބިމުގައި ބޭހެއްޓެވިއެވެ. އަދި ބިމުގައި އެކަލާނގެ ހުރިހާ ވައްތަރުގެ ދިރޭތަކެތި ފެއްޓެވިއެވެ. (އެކަލާނގެ ކޮށްވެވިއެވެ.) އަދި އުޑުން ތިމަންނަކަލާނގެ ފެންވެއްސެވީމެވެ. ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންނަކަލާނގެ ބިންގަނޑު ކާށިތަކުގެ ބޮޑެތި ފުރިހަމަ ދަރުމަވަތް.

(١١) މިބާވަތުގެ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކީ الله ގެ ހެއްދެވުމެވެ. (އޭ مشرك ންނޭވެ.!) الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެތި (ބުދުތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެންމެހައި ތަކެތި) ހެއްދި ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟ އެތަކެތި އެހެއްދި އެއްޗެއް އަހުރެންނަށް ދައްކާބަލާށެވެ. އަދި ޒާލިމުންނެވެ؟ އަނިޔާވެރިން އުޅެނީ بيَان ފެނުންވާ މަގުފުރެދިގެންނެވެ.

(١٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން لُقْمَان ގެފާނަށް ތިމަންނަކަލާނގެ حكمة ދެއްވީމެވެ. (އެއީ فِقه ވިސްނުމާއި ބުއްދި ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ ބަސްބުނުމުގެ ސިފަކުރުމެވެ. އަދި އެހެންވެސް ވިދާޅުވެއެވެ. والله أعلم) އެއީ އެކަލާނގެއަށް الله އަށް شكر ކުރައްވާށެވެ. އަދި شكر ކުރާމީހާ އެކުރާ شكر އެއީ އުޅެހެރިގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އެކަމުގެ ދަރުމަތާއި ثواب ހުރީ ހަމަ އުޅެހެރިކަށެވެ. އަދި ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. (އޭނާގެ އެކާފަރުކަމުގެ ނުބައިކަން ހުންނާނީ ހަމައޭނާއަށެވެ. އެކަމުން الله އަށް ގެއް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަމިއްލަ ގޮތުގައި ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. لُقْمَان ގެފާނަކީ عامّ ކޮށް ދިހަ ރިވާޔަތެއްގައިވާގޮތުން حَبْش ކަރައިގެ ކަޅުމީހެކެވެ. އަޅެކެވެ. صالح މީހެކެވެ. ބޭކަލެކެވެ. نبي ބޭކަލެއްނޫނެވެ. އަދި نبي އެއް ބުނިބޭކަލުންވެސް ވެއެވެ. އެކަމަކު صحّ ކަންބޮޑީ އެއީ صالح އަޅެއް ބޭފުޅެވެ. حديث ސާބިތުވާނީ އެގޮތެވެ. والله أعلم .

وَإِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَـٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَـٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ = އަދި لُقْمَان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވަޢުޡުވެރިކަމުން ނަސޭހަތްދެއްވާ ކުރައްވާށެވެ!.۞ وَهُوَ يَعِظُهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންނަށް نصيحة އާއި وعظ ދެއްވާ حال . ۞ يَـٰبُنَىَّ = އޭ މަގޭ ދަރިކަލުންނެވެ!. ۞ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ = ކަލޭ اللّه އާ شَريك ނުކުރާށެވެ.! (ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ!) ۞ إِنَّ ٱلشِّرْكَ = ހަމަކަށަވަރުން شرك އަކީ. ۞ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ. ۞ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إنسان އާއަށް وصيّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ بِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާމެދު. (އެދެމަފިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް) ۞ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ = އޭނާގެ މަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިންނެވެ. (އޭނާ އުފުލިއެވެ.) ۞ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ = ބަލިކަށިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލިކަށިކަމާއިގެން. وَفِصَـٰلُهُۥ = އަދި އޭނާއާ ކިރުބޯއި ނިމުމާއި. ۞ فِي عَامَيْنِ = ދެއަހަރުތެރޭގައި.۞ أَنِ ٱشْكُرْ لِي = ކަލޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށޭ(އެންގެވީމެވެ.) ۞ وَلِوَٰلِدَيْكَ = އަދި ކަލޭގެ މައިންބަފައިންނަށްވެސް شكر ކުރާށެވެ. ۞ إِلَيَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ = އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَإِن جَـٰهَدَاكَ = އަދި އެދެމަފިރިން ކަލޭއަށް ގަދަކަމުންނަމަ. ۞ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى = ކަލޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމުގެ މަސައްކަތުން. ۞ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ = އެހާބަޔަކާއިމެދު ކަލޭއަށް އިނގޭ ޢިލްމެއް ނެތްކަމަކާއި. ۞ فَلَا تُطِعْهُمَا = ފަހެ އެކަންތަކުގައި ކަލޭ އެދެމަފިރިންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!.۞ وَصَاحِبْهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމަފިރިންނާއި އެކު އުޅޭށެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮގޮތުގައި إحسان ކުރުމާއި ގުޅިގެން. ۞ وَٱتَّبِعْ = އަދި ކަލޭ تَبَع ވާށެވެ!.۞ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް توبة ވެ رُجُوع ވީ މީހުންގެ މަގާއި. ✻ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި

رجوع ވުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ✻ فَأُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދޭ ހުށީމެވެ. ✻ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ⑮ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ.✻

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި لُقْمَان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް وَعْظُ އާއި نصيحة ދެއްވިހިނދު ވިދާޅުވި ވިދާޅުވުން ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ ދަރިކަލުގެފުޅުއެވެ. ކަލޭ الله އާއި شريك ނުކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެއާއި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ!) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން شرك އަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.

(١٤) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް وَصِيَّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. އޭނާގެ މަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިނީ ބަލިކަށިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލިކަށިކަން އިތުރުވާ حال ގައެވެ. އަދި ދެއަހަރު ހަމަވަންދެން އޭނާއަށް ކިރުދިނުމުގައިވެސް ބަލިކަށިކަން ލިބުނެވެ. (އަދި އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށާއި އަދި ކަލޭގެ މައިންބަފައިންނަށް شكر ކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭ އެނބުރިއައުން ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(١٥) އަދި އެކަމަކާއިމެދު ކަލެއަށް އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ކަމަކާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شريك ކުރުމަށް އެދެމީހުން ކަލެއަށް ގަދަކަމުގައި ބާރުއެޅިއަސް ފަހެ ކަލޭ އެކަމުގައި އެދެމީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުހުރުމަތުގެ ކަންކަމުގައި ކަލޭ ދުނިޔޭގައި އެއްގޮތް އެދެމީހުންނާއިއެކު ހެޔޮގޮތުން ކަންތައްކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް رجوع ވެ توبة ވި މީސްތަކުންގެ މަގާއި ކަލޭ تبع ވާށެވެ! ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކެއް خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

يَـٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَـٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

ލުޣަތު

يَـٰبُنَيَّ = (لُقْمَان ގެފާނުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ.!)۞ إِنَّهَآ إِن تَكُ = ހަމަކަށަވަރުން އެވިސްނަވާފަދަ (އެބަހީ: ގޯނާކަން ނުވަތަ ނުބައިކަން ނުވަތަ ހެޔޮކަން) ވިސްނަވާފަދަ.۞ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ = ހުވަދޫއަށްބަރުދަނުގެ ބަރުދިނުގެ ދިންވަރުކަށުގައި.۞ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ = ދުނިޔެއަށް އަޑިއަށްބަރުގެ ދިން ހިލައެއްގެ ތެރޭގައިވިޔަސް.۞ أَوْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި ނުވަތަ ބިމުގައިވިޔަސް.

يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ = اللّٰه އެއެއްޗެއް ގެންނަވާހުށިއެވެ. (އެކަމާގެ އެއެއްޗެއް ދުނިޔޭގެ ގެންނަވާށެވެ.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفُ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އާގާވަންތަ (ދުނިޔޭގެ ގަޔާނުބޫ) އަދި خبر ވަންތަ ދެއްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

يَـٰبُنَيَّ = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ.!۞ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭ ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.!۞ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ = އަދި ހެޔޮ ކަންތަކަށް أمر ކުރާށެވެ.!۞ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި مُنْكَرَاة ތަކުން ނަހީކުރާށެވެ.! މަނާކުރާށެވެ.!۞ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ = އަދި ކަލެއަށް ދިމާވާ (ދަތިއުނދަގޫ) ކަންކަމަށް ކެތްކުރާށެވެ.!۞ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (يعنى: ކެތްތެރިވުން) ވަނީ.۞ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ = عَزِيْمَة ގެތެރިއިންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ.

(ކުރަން ކޮންމެވެސް ކަންކަމުގެ ތެދުއިންވާ ކަންތައް)۞ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ = އަދި ކަލޭގެ ކޮ ހުރިކަށި ނުކުރާށެވެ. (ކަލޭ ބޮޑާވެގެން މޫނު އަނބުރައިނުލާށެވެ.)۞ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް.۞ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭ ބިމުގައި ހިނގާނުލާށެވެ.!۞ مَرَحًا = ބޮޑާވެގެން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ލޯބިނުވެވޭނެ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ = ބޮޑާވެ فَخْر ވެރިވާ ކޮންމެ މީހަކާ. (އެއްވެސް މީހަކާ)۞ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ = އަދި ކަލޭގެ ހިނގުމުގައި މެދުމިން ކުރާށެވެ.!۞ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ

= އަދި ކަލޭގެ އަޑު މަޑުކުރާށެވެ.! ❁ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހުތުރުއަޑަކީ

(އެންމެ ނުރުހުންވާ ނުބައި އަޑަކީ). ❁ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾ = ކަނުވަރުންގެ އަޑެވެ. އެއީ حمار ގެ އަޑެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި لقمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! އެއްޗަކަށްވީނަމަވެސް (އެބަހީ: ހެޔޮކަން ނުވަތަ ނުބައިކަންވީނަމަވެސް) ރުވިއްޓޫބަރާގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުވާކަމުގައި ދޫން އެއްޗި ހުޅަނގުކަމުގައި ނުވަތަ ބިމުގަޔާ ހިލައެއްގެތެރޭގައި ވިޔަސްވެސް الله އެކަމެއް (قيامة ދުވަހުން ގެންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި خبر ތެރި ކުރިން ދަންނަވާގެންވާ އަދި އެ خبر ތެރި އަންގަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! ކަލޭ ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާށެވެ! އަދި منكرات ތަކުން ނަހީކުރާށެވެ! މަނާކުރާށެވެ! އަދި (އެކަންކުރުމުގައި) ދިމާވާ ތަކުލީފުތަކާމެދު ކަލޭ ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކަކީ يعنى: مصيبة އަށް ކެތްކުރުމީ الله އަންގަވާފައިވާ عَزِيمَة ގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަމެކެވެ.

(١٨) (އޭއަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ!) ބޮޑާވެ ހިތްބޮޑުވެރިވެގެން ކަލޭގެ ބޯ މީސްތަކުންނާއި ދުރަށް އަނބުރައި ނުލާށެވެ. (މީހުން ތަރުއްކާވަރަކަ އަހުރެން މީސްތަކުންނާއި ކުރިމަތިލާށެވެ!) އަދި ބިމުގައި ހިނގައިނުލާ ބޮޑާވެ كبر ވެރިނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ فخر ވެރިވާ އެއްވެސްމީހަކަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(١٩) އަދި ކަލޭގެ ހިނގުމުގައި ކަލޭ މެދުމިން ކުރާށެވެ! (މާބަރަށްވެސް އަދި މާމަޑުންވެސް ނުހިނގާށެވެ!) މެދުމިނަށް ހިނގާށެވެ. އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގައި އަޑު މަޑުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހުތުރުއަޑަކީ ކަނުވަރެއްގެން އެއީ حمار ގެ އަޑެވެ.

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ ۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

أَلَمْ تَرَوْا۟ = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން ނުދުށީހެއްޔެވެ؟ (ނުހަނދާންވެއެވެ؟.) ❁ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله ކިޔަމަންކުރުއްވާފައިވާކަން. ❁ مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާއެއްޗެހި. ❁ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ نِعَمَهُۥ = އެކަލާނގެ نعمة ތައް. ❁ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ = ބޭރުފުށާއި އެތެރެފުށުގެ ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައިވެއެވެ.❁ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ = الله އާއިމެދު جَدَلُ ކުރާމީހުން. (الله ގެ އެއްކަލައުވެރިކަމާއި قدرة ތެދުކަމާމެދު جدل ކުރާމީހުން) ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި. ❁ وَلَا هُدًى = އަދި ތެދުމަގެއްވެސް. ❁ وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ = އަދި އަލިކުރާނޭ އެއްވެސް ފޮތެއްވެސްނެތި ❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = ކަލާނގެ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް تبع ވާށެވެ.! ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ بَلْ نَتَّبِعُ = އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ (އެހެންނޫނެވެ.) އަހުރެމެން تبع ވާނީ. مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތެއްގައިވާކަމަށް ފެނިގެން އަހުރެމެން ދުށްގޮތަށެވެ.❁ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ = شيطان އާ އެމީހުންނަށް ގޮވައިލަނީ ކަމުގައިވިޔަސް ހެއްޔެވެ؟ ❁ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ = އަނދަވައްނަހުރި އަލިފާނުގެ عذاب އަށް.❁ ❁ وَمَن يُسْلِمْ = އަދި (އަޅުކަމުގެގޮތުން) އެމީހަކު ކިޔަމަންތެރިވެފި. ❁ وَجْهَهُۥٓ = އެމީހެއްގެ މޫނު. ❁ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށް. ❁ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އަދި އެމީހަކު إحسان ތެރިވެގެންވާ حال . ❁ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހިފަހައްޓައިފިއެވެ. ❁ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ = ގަދަވެގެންވާ ދަމުގަނޑަކަށެވެ. ❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ عَٰقِبَةُ

ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ = ކަންތައްތަކުގެ ފަހުކޮޅު. ۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ. (ރަސޫލާއެވެ.) ۞ فَلَا يَحْزُنكَ

كُفْرُهُۥٓ = ފަހެ އޭނާގެ ކާފަރުކަން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅުކުރައްވައި ނުދެއްވާށެވެ!۞ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ = އެމީހުން رجوع

ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ = ފަހެ ދެން އެމީހުންކުރި عمل ގެ خبر

އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله މި ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ۞ بِذَاتِ

ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ = ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ކަންތައްތަކުވެސް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.!) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން الله ކިޔަމަންތެރިކުރައްވާފައިވާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެންނަނީހެވެއެވެ.؟ އެކަން ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީހޭވެއެވެ.؟ الله ގެ نعمة ތަކުގެތެރެއިން ބޭރުން ފާޅުވާ نعمة އާއި އެތެރެފުށުގައި ވަންހަނާވެގެންވާ نعمة ތައްވެސް އެކަލާނގެ ކަރަމްފުޅުން ދެއްވާ ދަރުމަކުރައްވައިފިއެވެ. އެތެރެފުށުގެ نعمة އަކީ (لا إله إلاّ الله މި كلمة ކިޔުމާއި ހިތުގެ معرفة ވެރިކަމާއި إعتقاد ކަމުގައި ބެހެއްޓެވުމެވެ. އަދި އެހެންގޮތްގޮތަށްވެސް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. والله أعلم) އަދި އެއްވެސް علم އެއް ނުލިބިގެން އަދި ހިދާޔަތެއްގެ އެއްވެސް އަލިކަމެއް دليل އެއްނެތި الله ގާއިމުކޮށް جَدَلُ ކުރާމީހުން (الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި އަޅުކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކުރުމާއިމެދު جدل ކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.)

(٢١) އަދި الله ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި ކީރިތި ޤުރުއާނަށް تبع ވާށޭ! އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެހެންނަމަކުން ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ.؟ އަހުރެމެން تبع ވާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އުޅެނިކޮށް އަހުރެމެން ދުށްޓަކީއެވެ. އެބަހީ: شيطان އާ އެމީހުންނަށް އަނދަރަނދޫނުގެ عذاب އަށް ގޮވާލާކަމުގައި ވިޔަސް ގޮވައިގެން ދާތޯއެވެ.؟ ކާބަފައިންނާ تبع ވާން ވީތޯއެވެ.؟

(٢٢) އަދި އެމީހަކު إحسان ތެރިވެގެންވާ حال އަޅުކަމުގެ ގޮތުން އެމީހެއްގެމޫނު الله ގެ حضرة އަށް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދި ފިމާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެގެންވާ އުނަގަނޑެއްގައި ހިފަހައްޓައިފިއެވެ. މިބަހުގެ މުރާދަކީ إخلاص ތެރިކަމާއި އެކު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ވާހަކައެވެ. الله ގެ ރުއްސެވުމުގެ މަގުގައި އެއީ ހިފައިފިއެވެ. އެއީ ގަދަ ގުޅުމެކެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައްގެ ފަހުކޮޅު (އެބަސް ނިމުން) ވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ރަސޫލާއެވެ. އެމީހާގެ رجوع ވުން قيامة ދުވަހުންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅުކުރައްވާ ނުދެއްވާށެވެ. އެމީހުން އެންމެން رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ގެ خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله މި ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާވާ ފިކުރުތަކާއި ތަސައްވުރުތަކެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

ލަފުޒީމާނަ

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ކުޑަކޮށް ތަންވަޅުދީ އަރާމުކުރުވައިދެއްވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން مجْبُور ކުރުވާނެއެވެ. ❁ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ = ވަރަށްގަދަވެގެންވާ عذاب އަކަށް. ❁ وَلَئِن سَأَلْتَهُم = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި (އެ مشرك ންނާއި) ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ . ❁ مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ ❁ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބުނާނީ އެއީ الله އެވެ. ❁ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅަށް الله އަށެވެ. ❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަބައެއްމީހުން؟ އޭގެ ދަނެވިދުނެވެ. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާއެއްޗެހި خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ = އެއީ އަމިއްލަ ذات ފުދިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެތި ވާނަމަވެސް.❁ مِن شَجَرَةٍ = ގަސްގެތަކުގައިން. ❁ أَقْلَامٌ = ގަލަންތަކެއްކަމުގައި.❁ وَالْبَحْرُ = އަދި ކަނޑު. (ލިޔުމަށްގަނޑުވެ) ❁ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ = އަދި އޭގެފަހުން އިތުރަށް އިތުރުކޮށް / مَدَدُ ދެވި. ❁ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ (އެހެން) ހަތްކަނޑު. ❁ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ = الله ގެ كلمة ތަކެއް ހުސްނުވާނެއެވެ. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ީ. ❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَّا خَلْقُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވުން ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا بَعْثُكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން محشر ކުރުއްވުމާއި. ❁ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ = ހަމައެކަނި نفس އެއްފަހަރު ދިނުމެވެ. ❁

إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެކެވޮޑިގެންވާ (ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޑަތަންކޮޅެއް ދޫރުނިދެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަޖުބޫރުކުރާނީ ވަރަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب އަކަށް ވަނުމަށެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٢٥) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެން يعني: އެ مشرك ންކުރެން އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހުއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް (حمد އާއި تعريف حقّ ވެގެންވަނީ ކާކުކަމެއް) ނޭނގެއެވެ.

(٢٦) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ (މިސްތަޣްނީވެވޮޑިގެންވާ އަނެކަކަށްބޭނުންތެރިނުވާ) އަމިއްލަ ذاتُ ގެތެރެއިންވެސް ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (خلق ތަކެއްޗަށްދެއްވާ نعمة ތަކަށް) حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٧) އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ގަހަކީ ގަލަންކަމުގައި ވީއިރު ކަނޑު އެއީ ދެލިކަމުގައިވެއްޖެ އަދި އޭގެ އިތުރަށް ހަތްކަނޑު އިތުރަށް ދެލިކަމުގައިވެއްޖެ އެގަހަކީ ގަލަންތަކާއި ކަނޑުގެ ދެލި ހުސްވިޔަސް الله ގެ كلمة ތަކެއް ހުސްނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٨) ތިޔަބައިމީހުން (އިންސާނުން) ހެއްދެވުމާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުން محشر އަށް ފޮނުއްވުމާއި މިކަންކަން (الله ގެ نِسبة ގައި) ހަމައެކެއްގެ نفس އެއްހެދުމެވެ. އެބަހީ: އެންމެ نفس އެއް ހެއްދެވުމާއި محشر އަށް ފޮނުއްވުން ފަދައެވެ. އެހާވެސް ފަސޭހައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

މުފްރަދާތު

أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ ހަމަކަނޑައެޅިގެން الله ވަންނަވައި ވައްދަވާކަން = (ވަންނަވައި މަދުކުރައްވާކަން) ۞ فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް. (ދުވާލަށް ޒިޔާދަކުރައްވާކަން) ۞ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލު ވައްދަވާކަން. (ދުވާލު މަދުކުރައްވާކަން) ۞ فِى ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް. ۞ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރައްވައި ކަމުގައި. ۞ كُلٌّ يَجْرِىٓ = އެއިން ކޮންމެއެއްޗެއް ދުވެއެވެ. (ހިނގަމުންދެއެވެ.) ۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّة އަކަށް ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން الله އީ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކާއި. ۞ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ = ۞ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެހެން އެކަންކަން އެކުލެވިގެންވީ) ۞ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން الله އީ ހަމަ حقّ ކަމެވެ. (އަޅުކަންވެވޭން حقّ إله ކަމެވެ.) ۞ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުވާ ތަކެއްޗަކީ - ބުދުތަކަކީ. ۞ ٱلْبَٰطِلُ = بَاطِل ކަމެވެ. (باطل ތަކެތިކަމެވެ.) ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން الله އީ. ۞ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ = އެއީ މަތިވެރިވޮޑިގެންވާ ހައިބަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. ۞ أَنَّ ٱلْفُلْكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން ނައުތަކުގެ (މުދުބޯޓު ރިއްސާބުގެން ދޯނި އުޅަނދު) ۞ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި ދުވެއެވެ. (ކަނޑުގައި ދުވާކަން) ۞ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة ން. ۞ لِيُرِيَكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދައްކަވައިދެއްވުމަށް. ۞ مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ = އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ހެއްކިތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّكُلِّ صَبَّارٍ = ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ ހަމަކަށް. ۞ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ = އަދި ގިނަގިނައިން شكر ކުރާ. ۞ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ = އަދި ރާޅެއް

އެމީހުން (އެ مشرك ން) ނިކަމެތިންވީއެވެ. ۞ كَٱلظُّلَلِ = ހިޔާގަނޑުތައް ފަދަ. ۞ دَعَوُاْ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ގޮވާލަތެވެ. ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެމީހުން އަޅުކަމުގައި ޚާއްޞަކޮށްދީގެން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކުރާ حال ۞. فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ إِلَى ٱلْبَرِّ = އޮއްގަނޑަށް / ހިކިފަސްގަނޑަށް. ۞ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ = ފަހެ މީހުންގެތެރޭގައި عدل އަށް ބަސްބުނިވުނުންވެއެވެ. ۞ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރަނީ ދޮގުވެރި ނަރަކަތެވެ. ۞ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ = ކޮންމެ مكر ވެރިއަކުވެސްތިވެ. ۞ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾ = ޝުކުރުނުކުރާ ކާފަރުވާ. (މިނި نعمة އަށް ކާފަރުވެސްނުވި ބަސްވުނުވެއެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ދުވާލުގެތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވާކަށް (އެބަހީ: ދުވާލު ދިގުކުރައްވައި ރޭގަނޑު މަދުކުރައްވާކަށް) އަދި ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވާކަށް (އެބަހީ: ރޭގަނޑު ދިގުކުރައްވައި ދުވާލު މަދުކުރައްވާކަށް) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރައްވައިދެއްވާކަން ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެއެއްގޮތެއް ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަގުތަކާއި ހަމައަށް ދުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އެކަންކަން އެގޮތުން އޮންނަނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ހަމަ حقّ ކަލާނގެއެވެ. (حقّ إله ކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި مشرك ން إله ކަމުގައި ހަދައިގެން އަޅުކަން ކުރާ ތަކެއްޗަކީ باطل ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ މަތިވެރިވަންތަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑުގައި އަދި ބޯޓުތަކުގައި ދަތުރުކުރަނީ (ބޯޓުގައިދޯނި އުޅަނދުފަހަރު) ދުވާލީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟. އެކަން އެކުލަވައިލެއްވީ ނިޢުމަތައްވެސްމެއެވެ.؟ އީ اللّٰه ގެ نعمة ންނެވެ. (އެކަން އެގޮތުން) އެކަލާނގެ ބާރުވެރިކަމުގެ قدرة ގެ علامة ތަކުގެ ބައެއް علامة ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާށޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން شكر ކުރާ އަދި ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ ކޮންމެ އެކަކަށް އެކަމުގައި ކަށަވަރު بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ހިޔާގަނޑުތައް ފަދަ (ނުވަތަ ފަރުބަދަތައް ފަދަ) ރާޅު އެމީހުން ނިކަމެތިކޮށްފިހިނދު (غرق ވުމަށް ފަށާހިނދު) އަޅުކަމުގައި ޚާއްޞަކޮށްދީގެން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކަމާ حال އެމީހުން اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ގޮވާލަތެވެ. ދެން އެމީހުން ހިކިފަސްގަނޑަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި عدل ވެރި ބަސްބުނިވުނުންވެސް ތިބެއެވެ. (ނުވަތަ ކަންކުރަން اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ވަޢުދުވީ ކަންތައް ފުރިހަމަކުރާ މީހުން ވެއެވެ. ނަމަވެސް ދިނުމުގައި ކަނޑައެޅި ވަޢުދުތަކަށް އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެއެވެ.) ފަހެ ކޮންމެ މަކަރުވެރި އަދި ގިނަގިނައިން ކާފަރުވާ ބަޔަކު މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހަދައި އިންކާރު ނުކުރެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌۢ ﴿٣٤﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ◈ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ! ◈ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا = އަދި ދިނަބަދަލުދިނުން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ◈ لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ = އެއްވެސް ބަފައަކު ދަރިއަކަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދެވޭ. ◈ وَلَا مَوْلُودٌ = އަދި އެއްވެސް ދަރިއަކު ނުވެއެވެ. ◈ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا = އޭނާގެ ބަފައަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިދޭނުވާކަމުގައި. ◈ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ ތެދެވެ. ◈ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރިކޮށްލުމަށް ނުދޭށެވެ! ◈ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރިކޮށްލުމަށް ނުދޭށެވެ. ◈ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ = شَيْطَان އާ ނުލަބަ ހެއްލުންތެރިކޮށްލާފަރާތުން. ◈ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله (ދަންނަވައެވެ.) ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ◈ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ވާނެ ވަގުތުގެ އެނގުން – އެކަލޭގެ علم. ◈ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ = އަދި ވާރޭވެރުވައި. (އެކަލޭގެ علم) ◈ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ◈ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ = رَحِمُ ތަކުގައިވާއެއްޗެ. ◈ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގެއެވެ. / ނޭނގޭނެއެވެ. ◈ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا = މާދަމާކުރާނީ ކޮންކަމެއްކަން. ◈ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގެއެވެ. / ނޭނގޭނެއެވެ. ◈ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ = އެ نفس މަރުވާނީ ކޮންބިމެއްގައިކަމެއް. ◈ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ. ◈ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ. خبر ލިބި އަންގަވާން ކަލާނގެއެވެ. ◈

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި އެއްވެސް ބަފައަކުގެފަރާތުން އޭނާގެ ދަރިއަކު ކަމެއް ފުއްދައިނުދޭ އަދި އެއްވެސް ދަރިއަކު އޭނާގެ ބައްޕައަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭނޭ ދުވަހަކަށް (قيامة ދުވަހަށް) ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ ނައިސްނުދާނޭ ދުވަހެކެވެ. އެއީ الله ގެ وعد ތެދެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު. އެއީ ހަމަ حقّ ތެދެކެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްލުންތެރިކުރުވައި ނުދޭށެވެ! އަދި الله ގެ ރަސްކަލަންފުޅުގެ ވާހަކައިން شيطان ތިޔަބައިމީހުން ހެއްލުންތެރިކުރުވައި ނުދޭށެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން اقيامة ވާނޭވަގުތުގެ އޭގެ އިނގުން އަދި އެކަމުގެ علم ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ވާރޭވެހުމާއި އަދި އެކަމާއިބެހޭ އިނގުމާއި އަދި އަންހެނުންގެ رَحِم ގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެހައި ކަންކަމުގެ علم އާއި މިއެންމެހައިކަމެއްގެ އިނގުންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ ވެގެންނެވެ. އަދި މާދަމާ ކުރާނީ ކޮންކަމެއްކަންވެސް ހަމައެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ علم ވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.) އަދި ތިމާ މަރުވާނީ ކޮން ބިމެއްގައިކަންވެސް ހަމައެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ علم ވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ތެރި އަންގަވާން ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންވާ މިފަސް ފަސްކަމަކީ އެކަންކަމުގެ އިނގުން ހަމައެކަނި الله އަށްވެގެންވާކަން އިނގިގެންނުވާ ފަސްކަމެވެ. އެކަންކަމަށް مَفَاتِيحُ الغَيْب يعنى: (غَيْبُ ގެ ތަޅުދަނޑިތައް) މިކިޔުން ކިޔިގެންވެއެވެ. والله أعلم .

والحمد للّه ربّ العالمين

سجدة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة السجدة	އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٠)

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾

ލަފްޒުމާނަ

الٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. ❁ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުންވަނީ (މި ކިޔަވާ ފޮތް ބާވައިލެއްވުންވަނީ)❁ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެއާ ދޭތެރޭ އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ.❁ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ނެވެ.❁ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީ މުޝްރިކުން ބުނަނީއެވެ.❁ ٱفْتَرَىٰهُ = އެ ފުރުޤާން އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން ގެނެސްފިއެވެ.❁ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ = ހަމަ ޝައްކެއްތޯ؟ (އެފުރުޤާނެވެ.) އެއީ ހަމަ ޙައްޤެވެ.❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.❁ لِتُنذِرَ قَوْمًا = ބިރުވެރިކުރެއްވުމަށް إِنْذَار ކުރެއްވުމަށް.❁ مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް ނަޛީރަކު އައިސްނުވާ.❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން.❁ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައި.❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އެވެ.❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ.❁ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހައިތަކެއްޗާއި.❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި. (ހަދުވަހުގެ މިންވަރުގައި).❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން އެކަލާނގެ إِسْتِوَاء ވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْشِ މައްޗަށް.❁ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ = އެއްވެސް ސަހަރޯ ވެރިޔަކުވިޔަސް އަދި ޝަފާޢަތްތެރިޔަކުވިޔަސް.❁ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ = ފިކުރުކުރިމުން ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ބަސްވެރިވެ ހަނދުމަނުކުރަނީހެއްތޯ؟❁ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ = (ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގެ) އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރައްވައެވެ.❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ = އުޑުން ބިމަށް.❁ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ = ދެން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް (އަރުވާލެވިގެންދާ ކަންތައް) އަރައެވެ.❁ فِى يَوْمٍ = ދުވަހެއްގައި.❁ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ = އެދުވަހުގެ މިންވަރުވާ.❁ أَلْفَ سَنَةٍ = އެއްހާސް އަހަރުގެ ދުވަހެއްގައި.❁ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ = ތިޔަބައި މީހުން (އަހަރު) ގުނާ ގުނުމުގެ ހިސާބުން.❁ ذَٰلِكَ = އެކަލާނގެއީ ❁ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ =

ފަޅުގައިވާ ކަންތަކާއި އަދި غَيْبُ ގައިވާ ކަންތައްތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ رَحْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މި އަކުރުތަކާއި މިބާވަތުގެ އެންމެހައި އަކުރުތަކަކީ އޭގެ އެނގުން އަދި މުރާދު ހަމައެކަނި الله އަށް ހާއްސަ ވެގެންވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މި ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުން މިވަނީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ޢާލަމުތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَة ންނެވެ.(އެއީ މަތިވެރި މާތް الله އެވެ.)

(٣) އަދި ކިޔައްހެއްދެވެ؟ އެމީހުން يعنى އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނަނީއެވެ. އެ ޤުރުއާން އެއީ އެކަލޭގެފާނު يعنى محمد ގެ ފާނު އަމިއްލަ ފުޅުން ހެއްދެވިގެން އުފެއްދެވި އެއްޗެކެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އެ އަންގަވަނީ އެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ ޙައްޤެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ حَضْرَةُ ން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެއްވެސް نَذِيْرُ އަކު އައިސްފައިނުވާ ބަޔަކަށް إِنْذَارُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ. އެއީ مَكَّة ގެ عَرَبِي ންނެވެ.

(٤) الله އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން عَرْشِ އަށް އެކަލާނގެ اسْتِوَى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެހެން އެއްވެސް ސަހަރާތްތެރިއަކު އަދި شَفَاعَة ތެރިއަކުވެސްނުވެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް عِبْرَة حَاصِلُ ކޮން ފިކުރުކޮށް ނަސޭހަތް ހިއްޔެވެ؟

(٥) (خَلْقُ ތަކުންނާއިމެދު) އުޑުން ބިމަށް އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރައްވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް އެއަމުރުތައް އަރައެވެ. ނުވަތަ އަމުރުތައް ލިބިގެންވާ ހިސާބަކަށް މަލާއިކަތުން އަރާވަޑައި ގަންނަވައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ގުނާ ގުނުމުން އެއްހާސް އަހަރުގެ މިންވަރުގެ ދުވަހެއްގައެވެ. ދަންނަވައެވެ. *މިއާޔަތުގެ ތަފުސީރު ވަރަށްގިނަގޮތްގޮތަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދިގެ އާޔަތަކަށް ދަރުމަކަން ނުޖެހެއެވެ. އާޔަތަކަ ހަމަހާލަތުގައިހުރިއެވެ.

(٦) އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ގައިވާ ކަންތަކާއި އަދި ފަޅުގައިވާ ކަންތައްތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ رَحْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ۝٧ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۝٨ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝٩ وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ۝١٠ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ۝١١ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ۝١٢

މުފްރަދާ

ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއީ ◈ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ = ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް ރަގަޅުކޮށްވައި ރިވެތިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ◈ خَلَقَهُۥ = އެއެއްޗެއްގެ ހެއްދެވުން ◈ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ = އަދި އިންސާނާގެ ހެއްދެވުން އެކަލާނގެ ފެށްޓެވިއެވެ. (އެބައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުން ފެށްޓެވިއެވެ) ◈ مِن طِينٍ ۝٧ = މަށިން ◈ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ = ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ◈ مِن سُلَٰلَةٍ = ދަރިފަސްކޮޅަކުން ◈ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۝٨ = ނިކަމެތިވެގެންވާ ފެނުތިކިތަކުން ◈ ثُمَّ سَوَّىٰهُ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. ◈ وَنَفَخَ فِيهِ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުމެއްލެވިއެވެ. ◈ مِن رُّوحِهِۦ = އެކަލާނގެ رُوْح ފުމެން ◈ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ލެއްވިއެވެ. ◈ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ = އިވުމާއި ފެނުން ◈ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ = އަދި ހިތާއި ◈ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝٩ = ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރަނީ މަދުމަދުންނެވެ. ◈ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ◈ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަހުރެމެން ބިމުގެ ތެރޭގައި ގެއްލިގެން ދިޔަ ހިނދުވެސް؟ ◈ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ = އަހުރެމެން އަލުން އުފެދުމުގެ ހާލުގައިވޭތޯ؟ ◈ بَلْ هُم = އަދި މިއެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނީ ◈ بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު ◈ كَٰفِرُونَ ۝١٠ = ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ◈ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ◈ يَتَوَفَّىٰكُم = ކަލޭމެންގެ މަރުދިނުމަކީ ކުރައްވާނެއެވެ. ◈ مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ މަލާއިކަތާ ◈ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާ ބަލާފައިވާ ވަކީލުކަން ދެއްވާފައިވާ ކަލާނގެއެވެ. ◈ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ އަށް ◈ تُرْجَعُونَ ۝١١ = ކަލޭމެން އެނބުރި ގެނދެވޭނެއެވެ. ◈ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމަ ◈ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ = ނުބައި ކުށްވެރިން ވާހިނދު ◈ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ = އެމީހުންގެ ބޮލުތައް ދަށަށްޖެހިގެން ◈ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ◈ رَبَّنَآ = (އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އޭއަހުރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. ◈ أَبْصَرْنَا = އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ◈ وَسَمِعْنَا = އަދި

އަޅަގަން އަހައިފިމެވެ. ❁ فَارْجِعْنَا = ފަހެ އަޅަގަން އަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައިދޭވާ. نَعْمَلْ صَلِحًا = އަޅަގަން صَالِح عَمَلُ ކުރުމަށް ❁ إِنَّا مُوقِنُونَ ⑫ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަންނަކީ ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކީމެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އެކަލާނގެއީ ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް އެއެއްޗަކަށް ހެއްދެވުން ރަނގަޅުކުރައްވައި ރިވެތިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އިންސާނާގެ ހެއްދެވުން އެކަލާނގެ ފެއްޓެވީ (އެބައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުން ފެއްޓެވީ) މަޓިން ނެވެ.

(٨) ދެން އެކަލާނގެ ދަރިފަސްކޮޅު ހަދަވައިދެއްވީ އެކަލާނގެ ލެއްވި ނިކަމެތިވެގެންވާ ފެންފޮދަކުން ނެވެ. (އެއީ ފިރިހެނާގެ نُطْفَة އެވެ.)

(٩) ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަރިހުން އެކަލާނގެ رُوْحُ ފުމެން ލެއްވިއެވެ. އަދިއެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދިހިތް ލެއްވިއެވެ. ވިސްނުންލެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް ކަންވާގޮތުގައި ޝުކުރާއި އަދި ހިތްލެއްވިއެވެ. (މިފަދަބޭނުންތަކެއް މުޅިބަދަނަށް ލިބިގެން ދިޔަ) ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރަނީ ކުޑަކޮށްނެވެ.

(١٠) އަދި آخِرَة ދުވަސް ޤަބޫލު ނުކުރާމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން މަރުވެ މަސްތަކާއި ކަށިތަކެއްވެސް ބިމުގައި ހަލާކުވެ ނެތިގެން ދިޔައީމާ ހަމަ އަލުން ހެއްދެވުމަކަށް އަހުރެމެން ހެއްދެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ (الله ތަޢާލާ ބަޔާންކުރައްވަނީ) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނީ އެމީހުންގެ رَبُّ އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. މިއެވެ.

(١١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ!. މަރުގެ މަލާއިކަތާ ކަލޭމެންގެ މަރު ހިފާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ވަކީލުކޮށްލެއްވީއެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށް އެނބުރި ދާނޭއެވެ.

(١٢) އަދި މުޖްރިމުން އެބައި ނުބައި ނިކަމެތިވެ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައި ކުރަން إعْتِرَافُ ވާ ގޮތް އެމީހުންގެ ބޯތައް އިސްތަށިކޮޅުތަކަށް ހެލާލިހިނދު ކަލޭދެކެވޭނަމަ ކަންތައްވާނެ ނަމަވެ. އެމީހުން އެބުނެފާނެ ދެރަވެގެން ހުރިހާ ނުބައިކަމެއް ނެގުމަކަށެވެ. އޭ އަޅަގަންގެ رَبُّ އެވެ. (ރިސާލަތު އެކަލާނގެއަށް އެނބުރިގެން ދިޔައީ) އަޅަގަން ބަލައިލީމެވެ. އަދި ރިސާލަތުގެ ހަޤީޤަތް ދުނިޔޭގައި އަޅަގަން ނުދެނެގަތީމުއެވެ. އަޅަގަން އަހައިފިމެވެ. ފަހެ صَالِحُ عَمَلُ ކުރުމަށް އަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައިދެއްވާ!. ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އަޅަގަން ރިސާލަތުގެ އެއްކަލާނގެކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރި މީހުން އެއީ ބުރަކަމުގައި އަޅަގަން ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކީމެވެ.

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ ۖ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَوْ شِئْنَا = އަދި މިމަން ރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ❁ لَأَتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ނަފްސަކަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވައިފީމުއެވެ. ❁ هُدَاهَا = އެނަފްސެއްގެ ތެދުމަގު ❁ وَلَٰكِنْ = އަދިއެހެންނަމަވެސް ❁ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّي = މިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން (ޢަޛާބުގެ ބަސްފުޅު) ޙައްޤުވިއްޖެއެވެ. ❁ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރުއްވާހުށީމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ = (ކާފިރު) ޖިންނީންނާއި އަދި މީސްތަކުންނަށްވުރެން ❁ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ = އެންމެހައި ❁ فَذُوقُوا = (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ.! ❁ بِمَا نَسِيتُمْ = ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިލުމުގެ ސަބަބުން لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا = ކަލޭމެންގެ މިދުވަހުގެ ބައްދަލުވުންކަމުގެ ❁ إِنَّا نَسِينَاكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ (ނަރަކައިގާ) ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިލައްވައިފީމުއެވެ. ❁ وَذُوقُوا = އަދި ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ.! ❁ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ = ދާއިމުންނުހިމެ عَذَابُ ގެ ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ❁ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا =މިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވަނީ ހަމައެކަނި ❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނެވެ. ❁ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا =އެމީހުންނަށް އެއާޔަތްތަކުން ހަނދާން ކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ ❁ خَرُّوا سُجَّدًا = އެމީހުން ސަޖިދައަށް ވެއްޓެއެވެ ❁ وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކޮށް تَسْبِيحَ ކިޔާ ❁ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ އަދި އެމީހުން ބޮޑާ ނުވާނެއެވެ. ކިބުރުވެރި ނުވާނެއެވެ. ❁ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ އެމީހުންގެ އަރިކަށިތައް ދުރުކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ = ތަންމަތި ތަކުން / ނިދާތަންތަނުން ❁ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް دُعَاء ކުރާ حَالُ ❁ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެރިކަމާއި ތަމަޢުވެރިކަމާއި އެއީ (الله ގެ عِذَابُ އަށް ބިރުގަނެ އަދި

އެކަލާނގެ رَحْمَة އަށް ރަޖާވެތިވެގެން.) ❁ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތިން ❁

يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުން ހޭދަކުރެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނަވާނަމަ ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް އެނަފްސެއްގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިފީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބުގެބަސްފުޅު حِقٌّ ވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނީންނާއި އިންސީންގެ މީސްތަކުން އަޅުއްވައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٤) ނަރަކަވަންތަވެރިންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާނެކަން ހަނދާން ނައްތައިލުމުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ރަހަލިބެގަންނާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ކަލޭމެން ނަރަކައިގާ ހަނދާން ނައްތައިލީމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ނިމުމެއްނެތް ދެމިހުންނަނިވި عَذَابُ ގެ ރަހަލިބެގަންނާށެވެ.!

(١٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާނީ ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންނަށް އެއާޔަތްތަކުން ذِكْرُ ކުރެވިއްޖެއްޔާ – ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ އެއިން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަނެ އަދި سَجِدَة އަށްތިރިވާމީހުންނެވެ. (ނަމާދަށް ގޮވާލެވިއްޖެއްޔާ ކަމަކަށްނުބަލާ ތިރީންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَسْبِيح ކިޔައި حَمْدُ ކުރާނީއެވެ. އަދިއެމީހުން ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާނުވެއެވެ.

(١٦) އެމީހުން އެމީހުންގެ އަރިކަށިތައް އޮށޯންނަ ތަނުން ދުރުކޮށް ފުރަށްވަމުން ހުރެއެވެ. އެބަޔަ ނިދާ ވަގުތު ދަންވަރުގެ ނަމާދުތަކަށް ހަލުއިވެ ދުވަސްވަރު ހަމައެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ޢަޛާބަށް ބިރުންނާއި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް އަދި ރަޖާވެތިވެގެން އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް ދުޢާކުރެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތިން އެމީހުން ހޭދަކުރެއެވެ.

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ = ފަހެ، އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ނޭނގޭއެވެ. مَّآ أُخْفِىَ لَهُم = އެމީހުންނަށްޓަކައި ފޮރުވި ވަންހަނާ ކުރެވިފައިވާތަކެތި * مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ = ލޯތަށް ފިނިކަންދޭ ކަންތައްތަކުގެތެރެއިން (އުފާވެރި އަރާމުގެތެރެއިން) جَزَآءً = ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ގޮތުން * بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ. * أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا = ފަހެ، މުއުމިނަކު ކަމުގައިވެއްޖެމީހާ ވާނީހެއްޔެވެ؟ * كَمَن كَانَ فَاسِقًا = ފާސިޤުވެރިޔަކު ކަމުގައިވީމީހަކު ފަދައިން * لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ = އެބައިމީހުން ހަމަހަމަ ނުވާނެއެވެ. أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އީމާންވި މީހުން ދަންނައެވެ. * وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ = އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި فَلَهُمْ جَنَّتُ الْمَأْوَى = އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ جَنَّةُ المأوى އެވެ ކިޔާ ސުވަރުގެއެވެ. * نُزُلًا = ފައިބާތިބާ މެހުމާނުގެ ގޮތުން (މެހުމާނުންނަށް ދޭ ތަކެތީގެ ގޮތުން) * بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން * وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا = އަދި ފާސިޤުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. * فَمَأْوَىٰهُمُ النَّارُ = ފަހެ، އެމީހުންގެ مأوى އަދި ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. * كُلَّمَا أَرَادُوا = އެމީހުން އެތަނުން ނިކުމެގަތުމަށް ބޭނުންވިހިނދެއްގައި * أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا = އެތަނުން ނުކުމެވުމަށް * أُعِيدُوا فِيهَا = އަނބުރާ އެމީހުން އެތަނަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. * وَقِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. * ذُوقُوا = ކަލޭމެން ރަހަބަލާށެވެ! * عَذَابَ النَّارِ = ނަރަކައިގެ އަޒާބު * الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ = އެއަޒާބަކީ ކަލޭމެން ދޮގުކުރި ކަމެއް * وَلَنُذِيقَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރަހަދައްކަވާހުށީމެވެ. *

مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ = ކުޑަ عَذَابُ ގެ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ = ބޮޑުވެގެންވާ عَذَابُ ނޫނައި ۞ لَعَلَّهُمْ

يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ހެޔޮމަގަށް رُجُوعَ ވުމަށް ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ރައްކާކުރެވި ވަންހަނާކުރެވިގެންވާ އުފާވެރިކަންތައްތަކާއި ތިމަން ފިނިކަންދޫ ކަންތައްތައްވެސް ހާލަތަކަށްކަން ހަމައެކަނި ނޭނގޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެއިރު ކުރާކަމުގައިވި ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٨) ފަހެ، މުއުމިނު މީހަކުކަމުގައިވީމީހާއި ނުކިޔަމަންތެރި فَاسِقُ އަކު ކަމުގައިވީމީހާއި ދެމީހުން އެއްވަރުވާނޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެއްވަރެއްނުވާނެއެވެ.

(١٩) ފަހެ، އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ތަށް ކުރިމީހުން ދެން އެވެ. ދާއިމީ ފޮތުގައިވާގޮތުން އެމީހުން މަސްތޫރު ބާޒާނުކަމުގައި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރި نِعْمَة ތަކުން ފުރިގެންވާ جَنَّةُ الْمَأْوَى އެވެ ޖައްޖާ ސަވާބުގައެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٢٠) އަދި فَاسِقُ ވީމީހުން އެބައި ނުބައި ނުކިޔަމަންތެރިވީމީހުން ދަންނައެވެ. قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. ގަދައަލިފާނުގައެވެ. އެމީހުން އެތަނުން ނުކުންނަން އެދިކޮންމެ ފަހަރަކު ހުރިހާ އެބައިމީހުން ގެންދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި އެގޮތުގައި) ދޮގުކުރާކަމުގައިވި އަލިފާނުގެ ޢަޒާބު ބަލައިގަންނާށެވެ.

(٢١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބޮޑު عَذَابُ ގެ ކުރިން ކުޑަ عَذَابُ ގެ ރަހަ ބައްލަވާނެމެވެ. އެއީ އެމީހުން ތައުބާވެ ހެޔޮމަގަށް رُجُوعَ ވުމަށެވެ.* ދިޔައުމެއްގައިވާ ކުޑަ عَذَابُ އާއި ބޮޑު عَذَابُ ގެ މުރާދަކީކޮބާ ކަމުގައި مُفَسِّرُ ންގެ ރައުޔުތަކެއް ވެއެވެ. ބައެއްބޭކަލުންގެ ރައުޔުގައި ކުޑަ عَذَابُ ނީ ދުނިޔޭގައިދޭ ބަލާމުސީބާތް ތަކާއި ކަންތައްތަކެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ޙައްދުތަކެއް ކުރުމެވެ. ނުވަތަ ބަދުރުގައި ކުރުނު ގަތުލުކުރެވުމެވެ. ނުވަތަ ކަނުކުރުގެ عَذَابُ ކަމަށެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عَذَابُ އަކީ آخِرَة ދުވަހުގެ عَذَابُ އެވެ.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَـٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

ތަފްސީރު

وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ވަރިންބޮޑީ ކާކުހެއްތޯވެ؟ ❁ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبُّ ގެއާޔަތްތަށް އެމީހަކަށް ހަދާންކޮށްދެވުނުމީހަކަށްވުރެ ❁ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ = ދެން އެމީހާ އެއާޔަތްތަކުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނީ ❁ إِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރިކަލާނގެ ❁ مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ = ނުބައި ނުލަފާމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފުއްވާނީމެވެ. ❁ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރިކަލާނގެ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް ❁ فَلَا تَكُن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވޮޑިނުގަންނަވާށެވެ. ❁ فِى مِرْيَةٍ = ޝައްކެއްގައި ❁ مِّن لِّقَآئِهِۦ = އެކަލޭގެފާނާ ބައްދަލުވުން ކަމާއިމެދު ❁ وَجَعَلْنَـٰهُ = އަދި މިވަންތަރިކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ތައުރާތު ލެއްވީމެވެ.) ❁ هُدًى = ތެދުމަގުދައްކަވާއެއްކަމުގައި ❁ لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ = ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް ❁ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ = އަދި މިވަންތަރިކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ލެއްވީމެވެ. ❁ أَئِمَّةً = އިމާމުން ❁ يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا = އެމީހުން މިވަންތަރިކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ތެދުމަގު ދައްކަނިވެ. ❁ لَمَّا صَبَرُوا = އެމީހުން ކެތްތެރިވީހިނދުން ❁ وَكَانُوا = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ = މިވަންތަރިކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ޔަޤީންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ❁ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެމެދުގައި ބަޔާންކުރައްވައި تَفْصِيلُ ކުރައްވާނީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ❁ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ = އެކަމަކާއިމެދު އެމީހުންގެމެދުގައި إِخْتِلآفُ ދެބަސްވި ކަންކަމުގައި ❁ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް (އެބަހީ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނަށް) ފަހެ ބަޔާންވެ ނުދެނީތޯއެވެ.؟ ❁ كَمْ أَهْلَكْنَا = މިވަންތަރިކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީ ކިހާވަރުގެ ބައެއްތޯ ❁ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރިން ❁ مِّنَ ٱلْقُرُونِ = ޤަރުނުތަކުގެތެރެއިން ❁ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ = މިމީހުން އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުނުތަންތަނުގައި ހިނގާބިނާވެއެވެ. ❁ إِنَّ

فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ لَأَيَاتٍ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކެއް ۞ أَفَلَا

يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންނަށް (وَعْظُ نَصِيْحَة) ނުއަޑުއަހާނޭތޯއެވެ؟۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެމީހެއްގެ ގާތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ހަނދާންކޮށްދެވުނުއިރު އެއާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ދުރަށްދިޔަ މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކު ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ މުޖުރިމުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މުޖުރިމުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުހިފުއްވާފަރާތެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُوسَى عَلَيْه السلاّم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތް ދެއްވީމެވެ. އެއީ تَوْرَاة އެވެ. އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުންނަށް މަގުދައްކައިދޭ އެއްޗަކަށް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ލެއްވީމެވެ. (ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނާއި ބައްދަލުވުން އެމީހުންނަށް ބޭނުންވާ ކަމުގައި ކަށަވަރުވެގެންނެވެ.)

(٢٤) އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިމާމުން ލެއްވީމެވެ. އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން މަގުދައްކަވައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކެތްތެރިވި ހިތްވަރުންނެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެމީހުންގެ މެދުގައި ދެބަސްވެ إخْتِلاَفُ ވާކަންތައްތަކާއި قِيامَة ދުވަހުން ހުކުމްކުރައްވައި تَفْصِيْلُ ކޮށްދެއްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٦) އަދި މިމީހުންގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ގިނަގިނަ قَرْنُ ތަކާއި ގިނަގިނަ أُمَّة ތަކެއް އެމީހުންނަށް ފާޅުވެ ނުވޭތޯއެވެ.؟ މިމީހުން ހިނގާބިނގާއުޅޭ އެ أُمَّة ތަކުގެ މީހުން އުޅުނު ތަންތަނުގައި ހިނގާފައިވެއެވެ. (އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔަ އެމީހުންގެ ތަންތަނުގެ ނިޝާނާތްތަކާއި އަސަރުތައް ފެންނަނީއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެތަންތަނުގައި ހަމަ އަދި އެތަންތަނުގައި ވިސްނާބަލާ މީހުންނަށް އެކަންކަމުގައިވެސް ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތައް ވެއެވެ. عِبْرَة އާއި نَصِيْحَة ވެއެވެ.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَٰنُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން އެބަލި ދެކެމަކަށް އިނގެނުގެ ކަނޑުމީހުން ތަކަށް ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ =

ހަމަކަލާކުން މިމަސްކަރަސްކާނާގޮސްގެ ދެކުނީސްގޮތުގެ ❁ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ = އެއްވެސް ގަހެއް ފުޅެއް ނުތި ހަރަފަސް

ހިކިބިންގަޑަށް ❁ فَنُخْرِجُ بِهِۦ = ދެން އިމަނަކަސްކާނާގޮސްގެ އެފެންގެސަބަބުން ނުކުއްވަމުއެވެ. ❁ زَرْعًا = ދަނޑު ❁

تَأْكُلُ مِنْهُ = އޭގެން ކައިގަތާ ❁ أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ = އެމީހުންގެ نَعَم ސޫފާތުގެ ޖަނަވާރުވެސް އަދި އެމީހުންވެސް ❁

أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުންނަށް ނުފެނެނީ ތޯއެވެ؟ ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَتَىٰ هَٰذَا

ٱلْفَتْحُ = މިއަރުބާ فَتَحَ އެއީ (މިއަރުބާ حُكْمُ އެއީ) ކޮންއިރަކު ކަލެއްސަރުކާރު ވާނީތޯއެވެ؟ ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ =

ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންނަށް ވާނަމަ (ޖެހޭނެ ބުނެދޭށެވެ.) ❁ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު

ވިދާޅުވޭށެވެ!❁ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ = فَتَح ދުވަހުން ނުވަތަ حُكْم ކުރައްވާދުވަހުން ❁ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟

= ކާފިރުވީމީހުންނަށް މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. ❁ إِيمَٰنُهُمْ = އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެ.❁ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ = އަދި

މުހުލަތު ދިނުން ބަދަލުކަމުގެ އެމީހުންނަށެއް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެވަޑައި

ގަންނަވާށެވެ. ❁ وَٱنتَظِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު إِنْتِظَارُ ކުރައްވާށެވެ.! ❁ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުން – އެބަޔަކު މުސްތިރިކުން– އެވަނީ إِنْتِظَارُ ކުރުމުގެތެރޭ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެއުރެނަށް ފެންދޮރުއަށް ގެހެރެންތަކުގެ ހަނަފަސް ހިކި ބިންގަޔަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރޭވެހުން ފައިސަވާކަން އެމީހުންނަށް —އެބަހީ قِيَامَة ދުވަސް ގައުމުންނުކުރުމަށް އެދެނީ ކަމަށް ނުފެންނަ ކަމަށް ބުނާ މީހުން ނުދެކެތީ ހެއްޔެވެ.؟ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނޑުގައި ގަސްގަހާގެހި ނެރުއްވަމުއެވެ. އަދި އެތަކެތިން އެމީހުންގެ نَعَم ސޫފިތަކާއި އަދި އެމީހުންނަށް ކާންދިނުމަށް. މިކަންކަން އެމީހުންނަށް ނުދެކޭނެތޯ ހެއްޔެވެ؟ އެއީން ދިރިއުޅުއްވުމަށް ދަލީލުތަކެވެ؟ (މިސާލަކަށް މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ގެނައުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށް ދަތިވާނެ ކަމެއްތަކަށް ހެއްދެވޭތޯ؟)

(٢٨) އެމީހުން – އެބަހީ މުޝްރިކުން- ބުނެއެވެ. = ކަލޭމެންނިކުރި ތެދުބުނާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ (ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.)މިތަނުބުނާ فَتَح އެއް(މިތަނުބުނާ حُكْمُ އެއް) އަންނާނީ ކޮންއިރަކުން ބާވައެވެ؟

(٢٩) ((އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލާގެފާނު ވިދާޅުވުމެވެ! فَتَح ގެދުވަސް ނުވަތަ حُكْمُ ކުރައްވާދުވަހުން = ކާފިރުންނަށް އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެ. މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ތައުބާވުމަށް ފުރުޞަތުދެވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ.

(٣٠) ((އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލާގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.(އަދި އެމީހުންނާއިމެދު الله ކަންތައް ގެންދަވާގޮތް ބެއްލެވުމަށް)= ކަލާގެފާނު إِنْتِظَارُ ކުރައްވާށެވެ.ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން – އެބަހީ މުޝްރިކުންވެސް – އެވަނީ (އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ عَذَابُ އަށް إِنْتِظَارُ ކުރެވިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

الأحزاب سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأحزاب — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٣)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِۦ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَٰهِكُمْ ۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ = އޭނަބިއްޔާއެވެ. ٱتَّقِ ٱللَّهَ = الله އަށް تَقْوَى ވެރިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ.! ۞ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.! ۞ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ = އަދި މުނާފިޤުންނާއިވެސް ۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ۞ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.۞ وَٱتَّبِعْ = އަދި ތަބާވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ۞ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެވޭ ތަކެއްޗަށް / ވަޙީ އާއި.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ (ވޮޑިގެންވީއެވެ.) بِمَا تَعْمَلُونَ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކާ.۞ خَبِيرًا ﴿٢﴾ = ހުރިހާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް ވަކީލުކުރައްވާށެވެ.!۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ = އަދި ވަކީލަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ = ٱلله އެއްވެސް ފިރިހެނަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް) ނުލައްވައެވެ. ۞ مِّن قَلْبَيْنِ = ދެހިތެއް ۞ فِي جَوْفِهِۦ = އޭނާގެ އެތެރެހަށިގައި ۞ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންވެސް އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. ۞ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ = ކަލޭމެން އެކަނބުލުން ظِهَارُ ކުރާ (މަންމަ ހަމަކުރާ) أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންކަމުގައި وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ (دَعِيُّން އެބަހީ މީހާގެ ދަރިއެއްކަމުގައި ހަދައިގެންއުޅޭ އެހެންމީހުންގެ ދަރިން) އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. أَبْنَآءَكُمْ ކަލޭމެންގެ ދަރިންކަމުގައިވެސް. ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم = އެއީ ކަލޭމެން ބަހާ ބުނުމެވެ. بِأَفْوَٰهِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން. وَٱللَّهُ

يَقُولُ ٱلْحَقَّ = އަދި الله ވަނީ ހަޤީޤަތް ވިދާޅުވާ ބޭކަލާނގެއެވެ.۞ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾ = ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކަވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭނަބިއްޔާއެވެ! ތަޤުވާވެރިވުމުގެމަތީ ކަށަވަރުކޮށް ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި ކާފަރުންނާއި މުނާފިޤުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ޙިކުމަތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ވަޙީއަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެ ވޮޑިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ދެނެވޮޑިގެން ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކާ ޚަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ޖަޒާ އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.)

(٣) އަދި الله އަށް ވަކީލު ކުރައްވާށެވެ! އަދި الله ވަކީލުކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤) الله تَعَالي އެއްވެސް މީހެއްގެ އެތެރެ ހިތުގައި ދެހިތެއް ލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެކަހެރިކުރާ މައްޗަ ހަމަޖެހި ކަލޭމެންގެ އަނބިން އެއީ ކަލޭމެންގެ މައިންކަމުގައި ވެސް އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. އަދި އެހެންމީހުންގެ ދަރިއެއް އެއިރުގެ ދަރިއެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން އަމިއްލައަށް ހިފާފައިވާ އެއިރުކަލޭމެންގެ އުފަންދަރިން ކަމުގައި الله ނުލައްވައެވެ. މިއީ ކޮންމެ ބަހަކުން ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން ނުކުންނަ (އެއްވެސް ޙަޤީޤަތެއްނެތް) ހުސްބަސްތަކެކެވެ. އަދި الله އީ ވަނީ ހަޤީޤަތް ބަޔާން އެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގުގެ މަގުދައްކަވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. ޖާހިލިއްޔަ އާދަތުގައި އެވާ ފުރަތަމަ މީން ނުދެނެހަދާ ހަމަ ބާޠިލު ޚިޔާލުތަކެކެވެ. އެއްވެސް މީހަކަށް ދެހިތެއް ލިބިގެންވެއެވެ. الله އަށް ވުރެ ހިތެއް އެމީހެއްގެ ގައިގައި ކާފިރުންނަށް ވުރެ ހިތެއް ނުލައްވާ މީހުންނަކަށް ވުރެ ހިތެއް ހިތްއޮތުމަކީ ކާފިރު ކަމަށް ވުރެ ހިތެއް އެކުވުމަކީ ވާނުވާކަމެއް ނޫނެވެ. ކަލޭގެފާނެއް ދެހިތެއް ކޮންމެ އެހެނިހެން ކަލޭގެ ކަމުތަކާ ކަލާނގެ އަދި ހިތެއް އެއްކަމަކަށް ކިހިނެއްތޯއެވެ.؟ ކަންމައްޗާ އުފާވެސް ހިތެއް ވާނުވާ ކަމެއް ހިފާލެވެ. އެއީ އެއްގޮތްކުރާކަމެވެ.

އެހެންމީހުން ދަރިއެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން ދަރިއެއް ކަމުގައި ހަދާ ދަރިއެއް ހިތާލާ ދަރި އެކަލޭ ކަމުގައި ކަމަށް ވަކިކޮށްފައިވާ ބަނދުކުރުމެވެ. زَيْد بُن حَارِثَة އަށް زَيْد بُن مُحَمَّد އޭ ކިޔައިގެން ދުވަސްވަރެއްގައި އުޅުނީވެސް އެގޮތުންނެވެ. އެ ކަންތައް ވާހަކައިގެ ބޭރުގެ ވާހަކަ އެއްކަން الله މިއާޔަތުން އެ ވަނީ ހަމައެކަނި. ޖާހިލިއްޔާ ޒަމާނުގައި އެބާވަތުގެ ބަޔަކު ކަންތައް ހުރިހާމީހުން އިސްލާމުގެ ދީނުގައި އެކަންކަމުގެ ޙުކުމްތައް ބާވައިލެއްވުމަށް ފަހު އޭގެ ހުރިހާ ވާހަކަތައް ބާޠިލުވީއެވެ. ދީން ދިމާގެ ދަރިންގެ އެހެން ދަރިއެއްކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅުން މަނާކުރެއްވި ހަދަންވީގޮތް الله ދީން މިއަންނަ އާދަތުގައި އެއަންގަވައިދެއްވިއެވެ.

ٱدْعُوهُمْ لِآبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾

މުފުރަދާތު

ٱدْعُوهُمْ لِآبَآئِهِمْ = އެކުދިންނަށް އެކުދިންގެ (އަސްލު) ބައްޕަގެ ނަމުން ނަންގޮވާށެވެ.❁ هُوَ أَقْسَطُ = އިންސާފުވެރިކަން ބޮޑީ އެގޮތެވެ..❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ ހަޟްރަތުގައި.❁ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ = ތިޔަ ކަލޭމެންނަށް ނޭގުނުނަމަ.❁ ءَابَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ (އަސްލު) ބައްޕައިން.❁ فَإِخْوَٰنُكُمْ = ތިޔަ އެއީ ކަލޭމެންގެ އަޚުންނެވެ.❁ فِى ٱلدِّينِ = ދީނުގެ ގޮތުން.❁ وَمَوَٰلِيكُمْ = އަދި އެއީ مَوْلَي ދިންނެވެ.❁ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ.❁ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް ކުށުން (އޮޅުމަކުން އޮޅުވުން ކަންކަމުގައެވެ.❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް (ކުށެއްކުރުމަށް ބޭނުމީ)❁ مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް ޤަސްދުކުރި އެކަމެއް ކަންތައްތަކެވެ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެން ވާކަލާނގެ ކަމުގައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(ހ) އުޙުދުކުރިން – އަދި މުނާފިޤުން އުމުރުންގެ އަސްލުތަކެއްފާޅުކަން ނިސްބަތަށް ކުރުނުވެ. (ކުރިމަގެ ފަހަރަކުން އަސްލު ބަޔަކީ ނަންހިއްޔާތުވެ.) الله ގެ ރަސޫލާއާގެ އަރުވުފުޅާކުން ބޭނުމެއްވެ. އަދި އުކުއްޖެއްގެ އަސްލު ބައްޔަ ސާނގާކުމުގައިފަހަރި އަދި އުކުއްޖަކީ މުސްލިމުއްކަމުގައިވަނީ އެއީ ދިނީގޮތުން ކަލޭމުންގެ އަހާކަވެ. (އުކުއްޖަކަން އަހުގެ ނަމުން ހިއްޔާތުވެ.) ދީނުއްހުނާ مَوْلَي އެވެ ހިއްޔާތުވެ. އަދި ކަލޭމުނަން ސާނގިގެން އާޅުމަކުން ވެރިއުހުރި އާބަފައިގެ ކަންކަމާއިމެދު ކަލޭމުންގެ މައްސަލަ އުކަމުގެ ކުރުއްނުވެވެ. އުކަމަކު ކުރިކަން ވާނީ ހިތްގެ ތަޤްވާ ކަމާއިއުކު ގަސްދުގައި ކުރާކަންތަކުންނުވެ. (އެބަހި މިސާލަކަން ކުއްޔާގެ ބައްޔަކަން ރަނގަޅަން އެނގިހުރުމާއިއުކު ބައްޔަށް މިހަކަން އުކުއްޔާ ނިސްބަތް ކުރުމުންނުވެ.) އަދި الله ވަޙީގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ދާދުމުއްސަވާ ރަޙުމަތް ލެއްވުން ބޭނުވެގެންވާ ކަލާކަމުގައެވެ.

ٱلنَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَـٰتُهُمْ ۗ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُهَـٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

ލަފްޒީމާނަ

ٱلنَّبِىُّ أَوْلَىٰ = نَبِي އާ ބަރުހައްގުވާން ބޭއްވެ.* بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ = މުއުމިނުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށްވުރެ.* وَأَزْوَٰجُهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުން.* أُمَّهَـٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ (އެ މުއުމިނުންގެ) މައިންނެވެ.* وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން* بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކު ޙައްޤުވެގެންވާ (ވާރުތަވެރިކަމުގެ ގޮތުން) ބަރުހައްގުވާންބޭއެވެ.* فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ = الله ގެ ފޮތުގައި. (ނުވަތަ ފަރުވަރުގެ ޙުކުމުގައި)* مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން.* وَٱلْمُهَـٰجِرِينَ = އަދި މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިންނާއި.* إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ = ކަލޭމެން ކުރިއުމާ ދެނޑު.* إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ وَلِي ންނަށް.* مَّعْرُوفًا = ހެޔޮކަމެއް / އިހްސާނެއް / ސަދަޤާއެއް.* كَانَ ذَٰلِكَ = އެކަން ވިއެވެ.* فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾ = ފޮތުގައި ލިޔުއްވިފައިވާ ލިޔެވިގެން. (ފުރުޤާނުގައި ނުވަތަ لَوْح المحْفُوظ ގައި ލިޔެވިގެން.* وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަބިއްޔުންގެ ކިބައިން ހިފެއްވިހިނދު.* مِيثَـٰقَهُمْ = އެބޭކަލުންގެ ޢަހުދު ހަމަހަމަ ކަމަށްޓަކައި.* وَمِنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިންނާއި.* وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ = އަދި نُوح އަދި إبْرَاهِيم (عَلَيْهِمَا السلام) ގެ ކިބައިން.* وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = އަދި مُوسَى އާއި مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عِيسَى (عَلَيْهِمَا السَّلام) ގެ ކިބައިންނާއި.* وَأَخَذْنَا مِنْهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ހިފެއްވީމެވެ.* مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ = ވަރުގަދަ ގަދަފަދަ ޢަހުދެއް ބަރުދަ ކަމަށްޓަކައި.* لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ = އެއީ ތެދުވެރިންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ސުވާލުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.* عَن صِدْقِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ތެދުވެރިކަމާއި ބެހޭގޮތުން* وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.* عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއް*

إجمالي މާނަ

(٦) މުއުމިނުންނަށް އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށްވުރެ ބަރުހައްގުވާންބޭ މާތްވެގެންވާ ނަބިއްޔާއެވެ. (އެބަހީ މިފަދަ އަދިއްޔަ ނަފްސުތަކަށްވުރެ ބޭއްވަރު ކިޔަމަންތެރިވުން މިފަދަ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސަށް ލޯބިވެވޭނެއެވެ. އަދި މިފަދަ

މަސްވެރަކަމުނުވެ ބޮޑަށް އިސްކަންދެއްވަންޖެހޭނީ އެކަލޭގެފާނުގެ މަސްވެރަކަމަށެވެ . އެހެން ނަމަވެސް އިމާންކަން ބޭއްބެއްގެ ނުވާނެއެވެ. އެގޮތުގެމައްޗަށް ދަލީލުކުރާ އެއާޔަތް ބަރީއްވުމެވެ ވެއެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނީ މުއުމިނުންގެ މަންމަންގެ މަޤާމުގައެވެ. (އަޅުގަނޑު تَعْظِيم ކުރުމުގެ ގޮތުން އެފަދަމަނަ ފުދެއެވެ. އެކަނބަލުންނާއި ކާވެނިކުރުންވެސް އެހެން މައިންނާއެކުވާ ބަރާބަރުގެ ހުރުމަތެވެ.) އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން (މުދާވާރުތަވުމުގެ ގޮތުންވެސް) މާ ބައްޕަކަށްވުރެ ގާތްތެވެ. އެއީ الله ގެ ފޮތުގައި އެކަށައަޅުއްވާފައިވާގޮތެވެ. (އެއީ لَوْح المَحْفُوظ ގައި ނުވަތަ ޤުރުއާނުގައި ނުވަތަ ވާރުތަވުމުގެ ބާރުނުކުރެއްވި އާޔަތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ގޮތެވެ.) މުހާޖިރުންނާއި ދީނުވެރިވެސް އެހެން ދީނީ މުއުމިނުން ތިބިކަމަށްވިޔަސް ވާރުތަވުމުގެ ގޮތުން މީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން ބައްޕަކަށްވުރެ ގާތެވެ. ނަމަވެސް ބައިވެރިވުން އެއްކުރުމުން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތްކުރުގެ ގޮތުން ދުރުވެރިކަމުން އެވީ ހެޔޮވެރިކަމުން ހެއްދެވުމެވެ. އެކަންތައްތައް لَوْح المَحْفُوظ ގައި ނުވަތަ ލިޔުމުގައި ޤުރުއާނުގައި ކަށަވަރުކޮށް ބަޔާންކޮށްވެއެވެ.

* ދަރިންނެވެ. އިސްލާމީ ދީނުގެ ކުރީކާލަގައި ގާތްތިމާގެ މީހުން ފިޔަވައިވެސް ހިޖުރަ ކުރުމުގެ ގޮތުން ޤަރާބާތީ ގޮތުން މުދާވާރުތަވުމުގެ ޙާލަތެއް ވިއެވެ. ނަމަވެސް ވާރުތަ މުދަލުގެ ބަހާކުރުން ބާރުވެރިކުރުމުގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވި އާޔަތްތަކުން ބަދަލުވެ ގެނެސްދިނެވެ. މިޔާރުގައި ވާރުތަވާނީ ދަރިންނާއި އަނބިމީހާއި ބަފާއާއި މައިމަށް ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށެވެ. އެއްބަޔަކަށް ވަސިއްޔަތްކޮށްދިނުމުގެ ކުރިން ވާރުތަވެރިން ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި ކުދިކުދިން ހުރިގޮތަކަށް ކުރިއަށް ވައްކާލުމަށް ހަދާ ދެވިދާނެއެވެ. وَاللهُ أَعْلَم . . . . .

(٧) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نبي ބޭކަލުންގެ ކިބައިން عهد ކަނޑައަޅުއްވި ހިނދުވިރިހަނދުމަކުރާށެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިންނާއި نوح ގެފާނާއި إبراهيم ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى ގެފާނާއި (عليهِمُ السلام) މިއެންމެ ބޭކަލުންގެ ކިބައިން ميثاق ހިފެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ގަދަފަދަ عهد ހިފެއްވީމެވެ.* އެންމެހައި ނަބީބޭކަލުންގެ ކިބައިން ހިފުއްވި عهد އަކީ -الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމާއި- އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދުރުހެލިވުމާއި —ޙައްޤު އެއްބޭކަލަކު އަނެއްބޭކަލަކު ތެދު ކުރުމާއި- އަދި އެބޭކަލުންގެ قوم ތަކަށް نصيحة ދެއްވައި رسالة އިއްވެވުމެވެ. އަދި އާއްމުގޮތުގައި ނަންގަނޑުވެގެންވާ ފަސްބޭކަލުން خاص ގޮތުގައި ނަންގަނޑުވެގެން އައީ أُولوالْعَزْم ގެ ފަސްބޭކަލުންކަމުގައިވުމާއި ބޮޑެތި شريعةތަކުގެ ބޭކަލުން ކަމުގައި ވުމުގެ ސަބަބުން އަދި އެބޭކަލުންނާ ޚާއްޞަކޮށް ބުނުއްވުމެވެ. އަދި محمد صلى الله عليه وسلم އަކީ އެންމެ ފަހުގެ نبي އާކަމުގައި ވުމާއި ހިސާބުގެ އެންމެ ކުރީގައި އެކަލޭގެފާނަށް ފެށުމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު شرف ލިބުމާއި މާތްކަމެވެ. والله أعلم – زُبْدَة التَّفْسِيْر.

(٨) އަދި އެފަދަ عهد ކަނޑައެޅުއްވީ ކުރުމުގެ އެބޭކަލުންގެ ތެދުވެރިކަމާއިމެދު އެކަލާނގެ ސުވާލުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ކިބައިން ވީ އެބޭކަލުންނަށް ދެކޮޅުހެދި ޖަވާބުދާރީ ސުވާލު ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް އެކަލާނގެ ވޭންދެނިވި عذاب އެކުލަވާލައްވައިފިއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

ތަފްޞީލު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ ٱذْكُرُوا۟ = ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ. ❁ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވިނިޢްމަތް ❁ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ހަނގުރާމައިގެ لَشْكَر އައިރުގައި (أَحْزَاب ހަނގުރާމައިގެ ޖަމާޢަތްތައް އައިރުގައި)❁ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رِيحًا = ވައެއް. ❁ وَجُنُودًا = އަދި ލަޝްކަރު އެއާއި (މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ) لَّمْ تَرَوْهَا = ކަލޭމެން އެލަޝްކަރު ނުދުށް. ކަލޭމެންނަށްނުފެންނަ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތަކަށް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁ إِذْ جَآءُوكُم = އެބައި މީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިރުގައެވެ. ❁ مِّن فَوْقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މަތިން (އެބައި މަދީނާގެ މަޝްރިޤު ފަރާތުގެ އުސް ތިމާގެން)❁ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަށުން / ތިރިންނާއި. (އެބައި މަދީނާގެ މަޢްރިބު ފަރާތު ތިރި ތިމާގެން)❁ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ = އަދި ލޯތައް ސިހިގެންގޮސް ފުސްވެގެން ދިޔައިރުން. ❁ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ = އަދި (ކަންބޮޑުވެގެންގޮސް) ހިތްތައް ކަރުހަނޑުވާވަށަށް އަރައިގެން އައިސް. ❁ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އާއިމެދު ހިތަށްއެރުވީ. ❁ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾ = އެތައް ބާވަތެއްގެ ހީތަކެއް. ❁ هُنَالِكَ = އެވަގުތު. ❁ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = (މުއުމިނުން - ހަނގުރާމައި - ބަނޑުހައިހޫނުކަމާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން ކަންކަމުން) މުއުމިނުންނަށް އިމްތިޙާން ކުރެވިއްޖެވެ. ❁ وَزُلْزِلُوا۟ = އަދި އެބައިމީހުން ހަލަބޮލިކުރުން އަރައި. ގަދައިގެން ތުރުތުރުވި. ❁ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ = ވަރަށްގަދަ ހަލަބޮލިކުރުމަކުން/ ގަދަގަދަ ހަލަބޮލިކުރުމަކުން. ❁

إجمالي މާނަ

(٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (لشكر ތަކެއް އައި ހިނދު) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ.! ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެބައި ގަދަރޯޅިގެ މައްޗަށް ވައިރޯޅި ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަ އެތައް لشكر އެއް ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ لشكر އެވެ. އެބޭކަލުން ކާފިރުންގެ ފިތިގެތަކުގެ ކަށިތަށް ދޫކޮށްލައި ފިތިގޭގެ ދޮރުތަކި ވިއްދާލައިގާ ދުނި ތަށިތަ ވައްޓާލައިލައި އަލިފާން ނިއްވައި ކަނޑުކަން އުނގުޅައިގާ ތެޅިގަތް ބަންޑުން ޖަހައްސަވައި އަސްތަރު އެއްޗެހި އަނގޮޅު ހަރަކާތްގައިސްވައި ކާފިރުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދަވައި ހެއްދެވިއެވެ.) އަދި الله ވޭގެންވީ ކަލޭމެން ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.

(١٠) އަދި އެބައިމީހުން - އެބަޔަ - ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް أحزاب لشكر އައިސް ކަލޭމެންގެ އުސްފަރާތުންނާއި އަދި ތިރިފަރާތުން (އެބަޔަ مدينة ގެ مشرق ފަރާތުގެ އުސްތަންތަނުންނާއި އަދި مغرب ފަރާތުގެ ތިރިތިރާއިން) އައި ހިނދު ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް ބަލާށެވެ.! އެހިނދު مدينة ގެ ބައެއް މީހުން ބިރުން ސިކުނޑިގެ ވިސްނުން ގެއްލިފައި ލޮލުން ދޫވެ ހިތްތަށް ކަރުގެ ވަށަށް ހަމައަށް އަރައިގެން ދިޔައެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އާއިމެދު އެކިކަހަލަ ހީ ކުރިމެވެ.

(١١) އަދި އެވަގުތު مؤمن ންގެ އިމާންކަން إمتحان ކުރެވުނެވެ. (ބިރުވެރިކަމާއި ހައިރާނުކަމާއި ބަނޑުހައިކަމުގެ ކުރިމަތިލުމާއި حصار ދިމާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ކަންކަމުގެ إمتحان ކުރެވުނެވެ. حقيحقى مؤمن ންނާއި منافق ން فرق ކުރެވުނެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ގަދަށްޖެހެއްޔާ އުނދަގޫވެގެން ހަރަކާތްކުރެއްވިއެވެ.

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَـٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ لَـَٔاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَـٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ﴿١٥﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ = އަދި منافق ންގެ މީހުން ބުނިހިނދު.❁ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި ވަހުމުގެ) ބަލިކަންވާމީހުންނާއި.❁ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ = الله އަހަރުމެންނަށް ވައުދު ނުކުރައްވައެވެ.❁ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އާއި.❁ إِلَّا غُرُورًا ⑫ = ގެއްލުވުމުގެ ދޮގުވި.❁ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ = އަދި ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުން ބުނިހިނދު.❁ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ يَـٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ = އޭ މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ.❁ لَا مُقَامَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަކަށް ތިބުމެއް ނެތެވެ.❁ فَٱرْجِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރި ކަލޭމެންގެ ގެތަކަށް ދާށެވެ.❁ وَيَسْتَـْٔذِنُ = އަދި އިޒުނަ ދެއްވުން އެދެއެވެ.❁ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު.❁ ٱلنَّبِىَّ = ނަބިއްޔާގެ އަރިހުން.❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.❁ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންގެ ގެތަކުވަނީ ހާލުގައެވެ. ވަގުތުގައި ނުރައްކާތެރިވެއެވެ.❁ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ = (الله ހަމަކަ އެގެއްލަވާ) އަދި އެ ގެތަކެއް ހާލުގައެއް ނުވެއެވެ.❁ إِن يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެނީ ނިކުމެ ދިއުމެވެ.❁ إِلَّا فِرَارًا ⑬ = ފިލައިގެން ދިއުމޭ.❁ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަދެވިއްޖެނަމަ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ގެތަކަށް ދުޝްމަނުން ވަދެއްޖެނަމަ).❁ مِّنْ أَقْطَارِهَا = އޭގެ ފަރާތްފަރާތުން.❁ ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ = ދީން އެމީހުންނާ ދޫކުރުމަށް އެދިއްޖެނަމަ / ނުވަތަ ކާފިރުވުމަށް ދުޝްމަނުން އެދިއްޖެނަމަ.❁ لَأَتَوْهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަން ކުރާނެއެވެ.❁ وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ = އެމީހުން އެކަމުގައި ލަސްވާ ނުލިބޭނެއެވެ.❁ إِلَّا يَسِيرًا ⑭ = ކުޑަ ހިނދު ކުޑަކޮށް މަދުވީ.❁ وَلَقَدْ كَانُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީމެވެ.❁ عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ = الله އާއި ޢަހުދު ކަނޑައަޅުއްވާފައި. (އުހުދު أُحد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.)
مِن قَبْلُ = ކުރީގެ ކުރިން. (ޚަންދަޤު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން).❁ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَـٰرَ = އެމީހުން އެނބުރި

ފުރަގަސް ނުދޭނެކަމަށް.❁ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ޢަހުދު ކަނޑަވަރުވީއެވެ.❁ مَسْـُٔولاً ﴿١٥﴾ = ސުވާލުކުރެވޭނެ އެއްޗެއްކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި منافق ންނާއި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި ވަހުމުގެ) ބަލިކަންވާ މީހުން ބުނިހިނދު ހަނދާންކުރައްވާށެވެ.! (އެމީހުން ބުންޏެވެ.) الله އާއި ރަސޫލާ އަހުރެމެންނަށް ޚަބަރުދެއްވާފައިވާ ދީނީ ވަޢުދު ދޮގުހެދުމަކަށް ނޫނެވެ.

(١٣) އަދި އޭގެތެރެއިން އެއް ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުން ބުނެއެވެ. ޔަޘްރިބުގެ އަހުލުވެރިންނޫވެ.! ކަލޭމެން އެތާ ހުރުމެއް ހަނދަރުގެ ކައިރިން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން އަވަހަށް އެނބުރި މަދީނާގެ ކަލޭމެންގެ ގެތަކަށް ދާށެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު (އެނބުރި ދިއުމަށްޓަކައި) ނަބިއްޔާގެ އަރިހުން ހުއްދަ އެދިއެވެ. އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އަހުރެމެންގެ ގެތަކަކީ އެއްވެސް ހިމާޔަތެއް ނެތި ބަލިކަށިވެގެން ވާއެވެ. (އެހެން ހިމާޔަތްކުރަން ބަލަހައްޓާނެ މީހަކު ނެތެވެ. އެހެންވެ އަހުރެމެން އެތަނަށް ބޭނުންވެއެވެ.) އޭގެ ޙަޤީޤަތަކީ الله އެމަނިކުފާނު އެމީހުންގެ ގެތަށް ހާލުގައި އެހާބިރުވެރިކަމުން ފިލައިގަތުމަށް. (އެމީހުންގެ އެވާހަކައިން) ހަމައެކަނި ދުއްވައިގަތުމަށް އެދޭނެއެވެ.

(١٤) އަދި ނުވަތަ މަދީނާގެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ދުޝްމަނުން ވަދެގެން ފިތުނަ ހިންގުމަށް (މުއުމިނުންނާ ދެކޮޅަށް) އެދިއްޖެނަމަ ފިތުނަ ހިންގުމަށް އެމީހުން ފުރަތަމަ އެކަމަށް ތައްޔާރުވާނެ ގޮތުގައި ބޭނުންވުމަކީ އެއީ އެމީހުންގެ ގޮތެވެ.

(١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމައިގައި ފުރަގަސްދީފައިނުދުވަން އެމީހުންވަނީ الله އާއި ޢަހުދު ކަނޑައަޅާފައެވެ. (އެއީ މި އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ފަހުންނެވެ.) އަދި الله އާއި ގެން ވެވިފައިވާ ޢަހުދަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހު ސުވާލުކުރެވޭނެ އެއްޗެކެވެ. ދިރާސާކުރުމަށްފަހު އެކަމާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެވޭނެއެވެ.

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۝١٦ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝١٧ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ۝١٨

ލުޣަތު

قُل = (އޭ ރަސޫލާ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ = ފިލުއިގެން ތިޔުގަތުން ކަލޭމެންނަކަށް ފައިދާއެއްނުވާނެއެވެ.۞ إِن فَرَرْتُم = ކަލޭމެން ފިލިނަމަވެސް.۞ مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ = މަރުން ނުވަތަ ޤަތުލު ވުމުން.۞ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ = އެހެންވިއަސް ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުގައި ނުދިރިއުޅެވޭނެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ۝١٦ = ދާދި ކުޑަހިސާބެއްގައި މެނުވީ. (އެއީ ކަނޑައެޅިފައި ވާ އަޖަލު ހަމަވާންދެންނެވެ.)۞ قُلْ = (އޭ ރަސޫލާ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ مَن ذَا ٱلَّذِى = ކާކުހެއްދެވެ؟۞ يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ ރައްކާތެރިކަމުން (އަޒާބުދިނުން ފަދަކަމަކުން) ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނީ.۞ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ.۞ أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރަޙްމަތެއް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ.۞ وَلَا تَجِدُونَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް - (الله އާއި ރަސޫލާގެ އަމުރަށްއެއްނުލާ މުނާފިޤުންނަކަށް) - ނުފެންނާނެއެވެ.۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝١٧ = ސަހަރާތުވެރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދޭނޭ މީހަކުވެސް.۞ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން (ހަނގުރާމައަށް ނުދާށެ) ހުރަސްއެޅި ބަހުރުޖެހޭ ހުރަސްއަޅާމީހުން.۞ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ أخ ނުވަތަ ބޭފުޅުންނާއި ۞ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ = އަހަރެމެންގެ ގާތަށް އަވަސްވެގެންނާށެވެ. އަވަހަށް އަންނާށެވެ.۞ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނާންނާނެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ۝١٨ = ދާދި މަދުން މެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު (އެ منافق ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެން މަރާ ފިލުން ދިއުމަކުން ނުވަތަ ގަތުލުވުމުން ފިލުންދިއުމަކުން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް މަންފާއެއްނުވާނެއެވެ. ފިލުންގޮސްގެންވެސް ދާދިކުޑަ ދުވަސްކޮޅަކަށްމެނުވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމުކޮށް ހުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަޖަލު ހަމަވާންދެންނެވެ.

(١٧) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.! الله ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ރަޙްމަތަކެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާވެސް الله ގެ ހަޟްރަތުން އަތުވެދާނެ ނުރައްކަލަކުން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަ الله ފިޔަވައި ސަހަރަކުވެރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދެއްވާނެ މީހަކުވެސް އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަސްޖެހި ބަރުކަޅިވެގެންވާ މީހުންނާއި އަދި އެބައިމީހުން އެކަކަށް އަޚުންނަށް " مُحَمَّد ގެފާނު ދޫކޮށް އަހުރެމެންގެ ތެރެއަށް އަވަސްވާށޭ" މިހެން ބުނާމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހާދި މަދުންމެނުވީ އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދާނެއެވެ.

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ = އެއީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ދަހިވެތިކަމާއި بخيل ކަމުންނެވެ.❁ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ

= ދެންފަހެ ބިރުވެރިކަން - އެބަހީ ހަނގުރާމަ - އައުމާއެކު❁ رَأَيْتَهُمْ= ކަލޭގެފާނު އެމީހުން

ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. يَنظُرُونَ إِلَيْكَ= ކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް އެމީހުން ބަލައި❁ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ=

އެމީހުންގެ ލޮލުގައި (އެނބުރި މެރޭހެން) ހުރިގޮތަށް حال❁ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ= ހޭނެތި ވެފައި އޮންނަ

މީހަކު ފަދައިންނެވެ.❁ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ = މަރުގެ ސަކަރާތުން (މަރަށް حاضر ވުމުގެ ސަކަރާތުން)❁ فَإِذَا ذَهَبَ

ٱلْخَوْفُ= ދެންފަހެ ބިރުހިގައްޖެއްޖާ (ހަނގުރާމަ ނިމިގެއްޖާ)❁ سَلَقُوكُم= އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް

އަނިޔާ ކުރެއެވެ. (ހުތުރު އަސްލަމިޔާނުޖެހެއެވެ.) بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ= ތޫނު ދޫތަކުން❁ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ

= غنيمة އަށް ދަހިވެތިވެގެން (ނުވަތަ ހެޔޮކަންތަކަށް خرد ކުރުމަށް بخيل ވެގެންނެވެ.) ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ

يُؤْمِنُوا۟= އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ..❁ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ= ފަހެ الله باطل ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ أَعْمَٰلَهُمْ

އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތައް.❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ= އަދި އެކަންވީއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾= الله تعالى

އަށް ފަސޭހަ ކަމަކަށް ވެގެންކަމުގައި.❁ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ= އެމީހުން ހީކުރޭ أحزاب ހަނގުރާމައިގެ لشكر

ތަކާއިދުރަށް ހިނގައި❁ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ = ދ لشكر ތައްނުދާ ކަމަށްވެ.❁ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ= އަދި ދ

لشكر ތައް އަލުން އައުމާއެކު❁ يَوَدُّوا۟= އެމީހުން އެދޭނެއެވެ.❁ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ=

ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (މަރުކާ ދުރުގައި) بادية އެބަ ރަށްތެރޭ ހިސާބުގައި ވުމަށް❁ فِى ٱلْأَعْرَابِ= أعراب

ނަ އެގޮ ހިސާބުގައި އެމީހުންނާއިލި❁ يَسْـَٔلُونَ= ދެން އެމީހުން ސުވާލުކޮށް ގެތުމަށް❁ عَنْ

أَنْبَآئِكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ خبر ތަކެއް۞ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ= އަދި އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނާއިއްކޮ ވިސްނަމަވެސް۞ مَّا قَاتَلُوٓا= އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ. إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾= ދާދި މަދުން މެނުވީ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩) އެއީ ކަލޭމެން މުއުމިނުންނާ އިދިކޮޅަށް ހުންނަ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން. (ހަނގުރާމަ ޚަތިމުވެ ގެންގުޅުއްވާއިރު ޣަނީމާތުގެ މާލު ހުރިހާ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން.) ދެން ވެސް ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަން އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ލޮލަށް މަރަށް ހޭނެތިގެންވާ މީހެއްގެ ލޮލުގެ ގޮތަށް ލޮލުގެ ކަޅުގަނޑު އެނބުރި ފެތުރިގެން ދިއުމަށް ކަލޭގެފާނަށް ބަލާކަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ދެން ބިރު ހަނގުރާމަ ނިމި ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެން ދިޔައީމަ ކަލޭމެންނަށް އެމީހުންގެ ތޫނު ދޫތަކުން ހަމަލާދީ އެއްކޮޅުކޮށްލައި ކަލޭމެންނަށް ޖެހިލުންވާ ބަސްބުނެއެވެ. އެއީ ހެޔޮކަމުގައި ހަރުކަށިވާ ބަޚީލުކަމުގެ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން. ނުވަތަ ޣަނީމާ މުދަލަށް އެމީހުންގެ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުން. އެމީހުން އީމާންވެގެންނުވެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ އެމީހުންގެ ހެޔޮޢަމަލުތައް باطِل ކުރެއްވީއެވެ. އަދި އެކަން އެފަދައިން ކުރެއްވުމަކީ الله އަށް ދާދި ފަސޭހަ ކަމެކެވެ.

(٢٠) އަދި އެމުނާފިޤުންގެ މީހުން (އެމީހުންގެ ހިތް ފިސްޖެހުމާއި ބިރުވެރިކަމުން) ހިތަށަރި އަރިވެސް أحزاب ހަތިޔާރަޅައިގެ لشكر ތަކެއް އެނބުރި ނުދާކަމަށެވެ. އަދި ހަތިޔާރަޅައިގެ لشكر ތަކެއް ހަތިޔާރަޅައިގެން އައިސްފިއްޔާ بادية ގައި (ވިހުންނާއި ދުރުގައި) ބިރައްޓަރި ހިސާބުގައި أعراب ންނާއިއެކުގައިވުމަށް ހަމަކަނޑައެޅުން އެމުނާފިޤުންގެ މީހުން އެދޭނެއެވެ. ދެން އެ ހިސާބު ދުރުގައި ތިބެގެން ކަލޭމެންގެ خبر ތަކެއް (ހަތިޔާރަޅައިގެ خبر ތަކެއް) މީހުން ކުރުން އަހައި ހާލުއެވެ. އަދި މުނާފިޤުން ކަލޭމެންނާއެކު ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ތިބިނަމަވެސް ދާދި މަދުން މެނުވީ އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ.

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾

ތަރުޖަމާ

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ= ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވެއެވެ.۞ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ= الله ގެ رسول އާގައި (އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅާއި عمل ފުޅުގައި)۞ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ= ރަގަޅުވުގެންވާ ރިވެތި ނަމޫނާއެއް۞ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ= الله އެދޭ މީހަކަށް/ ނުވަތަ الله އަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް۞ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ= އަދި آخرة ދުވަހަށާއި۞ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾= އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذكر ކުރާ/ الله ހަނދާންކުރާ۞ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ= އަދި مؤمن ންގެ މީހުން أحزاب ހަމަލާދީގެ لشكر ތައް ދުށު ހިނދުން۞ قَالُوا۟= އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ= الله އަހަރުމެންނަށް وعد ކުރެއްވި ކަންތަކަކީ މިއެވެ.۞ وَرَسُولُهُۥ= އަދި އެކަލާނގެ رسولާ އާއި۞ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسولާ ތެދު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ.۞ وَمَا زَادَهُمْ= އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾= އީމާންކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން މެނުވީ۞ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ= مؤمن ންގެ ތެރޭގައި (ރަޖުލު) މީހުން ވެއެވެ.۞ صَدَقُوا۟= އެމީހުން ތެދުކުރި (ތެދުކޮށްފުރިހަމަކުރި)۞ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ = اللهއާއި ވެރި އެމީހުން عهد ކުރި ކަންތަކެއް۞ فَمِنْهُم= އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ= އެމީހާ ގެ نذر - ނުވަތަ ވީ وعد ފުއްދި މީހުން۞ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ = އަދި އެމީހާއަށް އެމީހާ وعد ކުރި ކަންތައް ފުއްދާނެ ވަގުތަކަށް إنتظار ކުރާ މީހުންނެވެ۞ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾= (އަދި منافق ން ބަދަލުކުރިގޮތަށް) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން އެ عهد އާއި وعد ބަދަލު ނުކުރެއެވެ. ސާބިތުވެ ތިބީއެވެ.۞ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ= އެއީ ތެދުވެރިންނަށް الله ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞

بِصِدْقِهِمْ= އެމީހުންގެ ތެދުވެރިކަމުން۞ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ= އަދި منافق ންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ.۞ إِن شَآءَ= އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ۞ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ= ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ލެއްވުމަށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވާ ކަމުގައި ވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތް ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެ ބަސްފުޅާއި ޢަމަލު ފުޅުގައި އެކަލާނގެ ޚާއްޞަ ސިފަތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި ނަމޫނާ ވެއެވެ. އެއީ الله އާއި އާޚިރަތްދުވަސް އުއްމީދުކުރާބަޔަކަށެވެ. އެދުވަހުގެ ޙިސާބުން އެދާ ބަޔަކަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާ ذِكْر ކުރާބަޔަކަށެވެ.

(٢٢) އަދި މުއުމިނުންގެ މީހުންނަށް އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައިގެ ލަޝްކަރުތަކަށް ފެނުނު ހިނދުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ (صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم) އަޅުގަނޑުމެންނަށް وَعْدُ ކުރެއްވި ކަންތަކެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ތެދުވެވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އިމާންކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން މެނުވީ އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި އެމީހުން الله އާއިމެދު ކުރި ވަޢުދާއި ގަތް نَذْر ތެދު އެއްކޮށްކަމުގައި ހަދާފައިވާ ގޮތުން ފުއްދައިފި ބަޔަކުވެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެވަޢުދާއި އެއްގޮތަށް ހަނގުރާމަކޮށް ޝަހީދުވެ ބަޔަކުވެއެވެ. އަދި އެބަޔަކުވުންގެ ތެރޭގައި އެބަޔަކުވުން ކުރިއަށް ގޮވާއެއްގޮތަށް ތަނބުވަވެސް ތިބިގެން އިންތިޒާރުކުރާ ބަޔަކުވެއެވެ. އަދި އެބަޔަކުވުންގެ ޢަހުދު އެއްގޮތަކަށްވެސް (މުނާފިޤުން ބަދަލުކުރި ގޮތަށް) ބަދަލު ނުކުރެއެވެ. އެގޮތުގައި ޘާބިތުވެ ތިއްބައެވެ.

(٢٤) الله ޖަޒާދޭ ފަދައިން ކަންބޮޑުވުމެއް ނެތިވަޑައިގެން ތެދުވެރިންނަށް އެބައިމީހުންގެ ތެދުވެރިކަމުގެ ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله ޖަޒާދޭ އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ މުނާފިޤުންނަށް ޢަޛާބުދެއްވުމަށެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް تَوْبَة ލެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި ރަޙްމަތް ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވިމީސްތަކުން (އަޙްޒާބު ހަނގުރާމަތަށް އައި ކާފިރުން) اللّٰه އަނބުރާ ފޮނުއްވައިފިއެވެ. ❁ بِغَيْظِهِمْ = އެމީހުންގެ ރުޅިވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމާއެކު. ❁ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا = އެމީހުނަށް އެއްވެސް ކާމިޔާބީއެއް ނުލިބި ހުސްއަތުގައެވެ. ❁ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި اللّٰه މުއުމިނުންނަށް ފުއްދަވައި ދެއްވައިފިއެވެ. ❁ ٱلْقِتَالَ = ހަނގުރާމަ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ = ގަދަފަދަވަންތަވެގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި. ❁ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم = އަދި އެބައިމީހުންނާ އެހީތެރިވި މީހުން ބާލައިފިއެވެ./ (ނޭރުއްވައިފިއެވެ). ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގެވެރިންގެ ތެރެއިން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) ކޮޓު. ❁ مِن صَيَاصِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކިއްލާތަކުން. (އެއީ ޔަހޫދީންގެ ބަނޫޤުރައިޟާ ގެ މީހުންނެވެ) ❁ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ވަޑުއްޖައްވައިފިއެވެ. ❁ ٱلرُّعْبَ = ބިރު ބިރުވެރިކަން ❁ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ = ބަޔަކު ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލަމުން ދިޔައެވެ. (ފިރިހެނުންނަކީ) ގެއްލިއެވެ. ❁ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ = އަދި ބައެއް އަސީރުކޮށް ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓަމުން ދިޔައެވެ. (އަންހެނުންނާއި ކުދިން) ❁ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ބިންތައް ތިޔަބައިމީހުނަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވިއެވެ. (އެބައިމީހުންގެ ބިންތައް) ❁ وَدِيَٰرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގެދޮރުތައް (ގޭގޮތާއި ގެދޮރު) ❁ وَأَمْوَٰلَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މުދާތަކާއި (ގޮތުގެ ...) ❁ وَأَرْضًا = އަދި ބިމެއް (ތިޔަބައިމީހުން ...) ❁ لَّمْ تَطَـُٔوهَا = ތިޔަބައިމީހުން އެއަށް ... (އަދި ...) ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ކަންކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި. ❁

إجْمَالِى ފޮތް

(٢٥) ކާފިރުވި މީހުން - އެބަހީ އަޙްޒާބު ހަނދަގުވަޅަށް އައި ކާފިރުންގެ ލަޝްކަރުތަކެއް - އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުން އެދޭ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް حَاصِل ވިޔަނުދެއްވައި الله تَعَالى އެބައިމީހުން ރުޅިވެރި ހާލުގައި ހިތްދަތި ހާލުން ފުރިގެންވުމާއި އެކު އަނބުރާ ރައްދުކުރައްވައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ (ބޮޑު ގެއްލުމާއެކު) ފޮނުއްވައިލެއްވިއެވެ. އަދި مُؤْمِن ންގެ ފަރާތުން الله تَعَالى ހަނގުރާމަ ދުރުކުރައްވައިދެއްވައިފިއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ބޭކަލުންގެ ލަޝްކަރުތަކާއި ވައިގެ ލަޝްކަރުތަކުން ފޮނުއްވައިގެންނެވެ.) އަދި الله تَعَالى ވޮޑިގެންވަނީ ކަށަވަރުން ގާބިލުވަންތަ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٢٦) އަދި އެކަލާނގެ ލަޝްކަރު ތަކާއި އެކުވެ ވާދަވެރިވި أَهل كِتَاب ންގެ މީހުން (މަދީނާގައި ތިބި ޔަހޫދީންގެ بَنُو قُرِيضَة ވަންށައިގެ މީހުން) އެމީހުންގެ ކިއްލާތަކުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވައިފިއެވެ. (އެއީ رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم އާ ދެކޮޅަށް ޙަރުބު އެމީހުން އުފައްދާގެ ސަބަބުންނެވެ.) ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން އެއްލެއްވިއެވެ. ވީއެ އެކަލާނގެ ބައެއް ބަޔަކު މަރާލުމަށް ހިފިއެވެ. ބާކީ އެހެން ބަޔަކު އަޅުވެތި ކުރަނީއެވެ. أسير ން ކަމުގައި ކަށަވަރުން މަރުވެއްޖެ ބައެއް ކޮމާނެ ކަނޑައެޅިހަނގުރާމަ އަށްހެދުން ގެންދިޔައީ މިހެންނެވެ. (އެއީ އެމީހުންނާމެދު سَعْدُ بن مُعَاذ ގެ ގަރާރު ހުކުމެވެ. އެ ހުކުމަކީ ހަމަވަނީ އެދޭ ގޮތެއް ހުކުމްކުރައްވަމުގައި رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم ރިޟާ ކުރެއްވިއެވެ.)

(٢٧) އަދި އެބައިމީހުންގެ ބިމާއި ގެދޮރުތައް ޙިއްސާކުރުމުގައި އަދި އެމީހުންގެ ދަނޑުބިން މުދަލުގައި ތަރިކަލޮތް އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާރުތަކުރަށްވައިފިއެވެ. އަދި މިހާތަނަށް ތިޔަބައިމީހުން ފައިނުބާލާހުރި ބިމެއް ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަކުރަށްވައިފިއެވެ. (އެއީ ޚައިބަރު އަދި ފާރިސް ނުވަތަ ރޫމަކީ ބިންތަކުގައި ބޮޑު ފުތޫޙާތު ލިބިގެންނެވެ. އެގޮތުގައި ފަތަހަވާން ވެއްޖެ ފިތްކުރެއްވުމުގައި މިއީ ސާބިތުވެވެ.) والله أعلم. އަދި الله ތަޢާލާ ވޮޑިގެންވަނީ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކާމިލު ބާރުވެރިކަމުގެ ވެރިކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَـٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نَبِي ކަލޭގެފާނުވެ! (مُحَمَّدُ صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم އެވެ.)۞ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ إِن كُنتُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައިވާނަމަ۞ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި۞ وَزِينَتَهَا = އަދި އޭގެ ޒީނަތާއި۞ فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަކަނބަލުންނަށް حق ވާ حق ދެއްވާހިތެވެ.۞ وَأُسَرِّحْكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކޮށްލައްވާ ހިތެވެ./ ދޫކޮށްލައްވާހިތެވެ.۞ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ = ރިވެތިވެގެންވާ ވަރިއަކުން (އެއްވެސް އުދަގޫއެއްނެތި)۞ وَإِن كُنتُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައިވާނަމަ۞ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެދިވަޑައިގަންނަވާކަމުގައި۞ وَٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި آخرة ގެ ގެދޮރާއި۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.۞ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުންގެ ތެރެއިން صالح عمل ކުރައްވާ إحسان ތެރިންނަށް۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ۞ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ = އޭ نبى އާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ.۞ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ގެނެސްފިނަމަ ކަނބަލަކު.۞ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ = بيان ވާ ފާޅުވެގެންވާ فاحش ކަމެއް.۞ يُضَـٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ = އެކަނބަލަކަށް عذاب އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ.۞ ضِعْفَيْنِ = ދެގުނައަކަށް۞ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވުމަކީ.۞ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ = الله އަށް ލުއި ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އޭ ނަބިއްޔާއެވެ.! (رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުން ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިޔަކަނބަލުން ދުނިޔޭގެ ހަޔާތާއި އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ނަމަ ތިޔަކަނބަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ތިޔަކަނބަލުންނަށް ބައްޓުވެދެއްވާ އެއްޗެއް ދޫކޮށްލައި ރިވެތިގޮތުގައި އެއްލަވާ އުނދަގޫނުވާގޮތަށް ތިޔަކަނބަލުން ވަކިކުރައްވާނަމެވެ.

(٢٩) އަދި ތިޔަކަނބަލުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި އަދި އާޚިރަތުގެ ގެވެށި އެދިވަޑައިގަންނަވާކަމުގައި ވަންޏާ (އެކަމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގެން ސާބިތުވެ ހުށަހަޅުއްވާށެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކަނބަލުންކުރެ އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަނބަލުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތެއް ޘަވާބު الله ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣٠) އޭ نبي ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުންކުރެ ކަނބަލަކު ބާރުންވާ ފާޅުވެގެންވާ فاحش ކަމެއް ގެނެސްދެންނެވި ކަމުގައިވާނަމަ އެކަނބަލަކަށް عذاب ދެގުނަ ދެގުނަޔަށް ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله تعلى އަށް ފަސޭހަ ފަސޭހަވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ. (ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަންހެނުންނަ އަނބިއަނބިކަނބަލުން އަންހެނުންނަ ހެދިފައިވަނީ ކަނބަލުން الله ރައްކާތެރިކުރައްވައި ބަލަހައްޓަވައި طاهر ކުރައްވައިފިއެވެ.)

۞ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލަކުހަށް. ❁ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް.* وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا = އަދި صَالِحُ عَمَلُ ކުރައްވައި. ❁ نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا = އެބޭކަލަކުހަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަރުމަދެއްވާފުޅުވާހުށްޓެވެ. ❁ مَرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަކަށް/ ދެގުނައަކަށް. ❁ وَأَعْتَدْنَا لَهَا = އަދި އެބޭކަލަކުހަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ❁ رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ = މާތްވެގެންވާ رِزْق އެއް. ❁ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ = އޭ ނަބިއް ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ!. ❁ لَسْتُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން ވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ = އެހެނިހެން އަންހެނުން ފަދައިން. ❁ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން تقوي ވެރިވެއްޖެއްޔާ. فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ = ފަހެ ތިޔަކަނބަލުންގެ ބަސް ފުޅުވިފާޑުވުމަކައި ފޯރާޅާވުން (އަމުރުން) ނުބައަށްޖާގަނުދޭ. (އެއީ ހިތްހިތްނުންނަން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން ޖެހިއްޖެ ހާލުގައެވެ.)❁ فَيَطْمَعَ = ފަހެ ދަހިވެތިވެދާނެއެވެ. ❁ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ = އެމީހެއްގެ ހިތުގައި (ޝަހުވަތުގެ ބަލިކުރާ) ބައްޔެއްވާމީހާ. ❁ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން (ޝަރުޢާއި ދެކޮޅުނުވާ) ހެޔޮބަސް ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ތިޔަކަނބަލުންގެ ގޭގައި ޤަރާރު ވިއްސެވޭށެވެ. ❁ وَلَا تَبَرَّجْنَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރިވެތިކަން (ހިތްޕުޅުނުކުރާ) ދައްކަވައިނުލައްވާށެވެ. ❁ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ = އެޅެސް ކުރީގެ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ދައްކާލާއުޅުނުގޮތަން ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރިވެތިކަން ދައްކަވައި ނުލައްވާށެވެ. ❁ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ނަމާދު ޤާއިމު ކުރައްވާށެވެ. ❁ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ޒަކާތް ދެއްވާށެވެ. ❁ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ❁ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله އެދިވޮޑިގެންނެވީ

ކަށަވަރީ۞ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ގެންދެވުމަށެވެ.۞ ٱلرِّجْسَ = ނަޖިހާއި ނުބައި ކަންތައް. أَهْلَ ٱلْبَيْتِ = نَبِيُّ އާގެ أَهْل بيتُ ންނޭވެ. (ގޭ މީހުންނޭވެ.)۞ وَيُطَهِّرَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން طَاهِرُ ކުރެއްވުމަށެވެ.۞ تَطْهِيرًا (٣٣) = طَاهِرُ ކުރެއްވުމަކުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ތިޔަކަނބަލުންކުރެ الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން صالح عمل ކުރެއްވި ކޮންމެ ކަނބަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނބަލަކަށް އުޖޫރައާއި ދަރުމަ ދެފަހަރު އަށް ދެއްވާނަމެވެ. އަދި އެކަނބަލަކަށް މާތްވެގެންވާ ރިޒްޤު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ.

(٣٢) އޭ نبي އާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުން އެހެނިހެން އާދައިގެ އަންހެނުން ފަދައިން ނޫނެވެ. ފަހެ ތިޔަކަނބަލުން تقوى ވެރިވެވަޑައިގެންފިނަމަ އާދައިގެ ހިތާ ފިރިހެނުންނާއި އެއްކޮށް ވިދާޅުވާން ޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައި ތިޔަކަނބަލުންގެ ބަސްފުޅު ވިދާޅުވުމުގައި ތުރިވުން ޖާރިވުން (އާރޯވުން) ކަކަ ގޮތަކަށް ނުބަހައްޓަވާށެވެ! އެފަދައިން ބަސްފުޅު ދޫކޮށްލާ ފަސްޖެއްސާ ހިތުގައި (شهوة ބިރުކަމާއި فاجر ކަމުގެ) ބައްޔެއްވާ މީހުން ދަހިވެތިވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަކަނބަލުން (ޝަރުޢާއި ދުރުވެގެންވާ) ހެޔޮރަނގަޅު ބަސްފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ.

(٣٣) އަދި ތިޔަކަނބަލުން ތިޔަކަނބަލުންގެ ގޭގެފުޅުތަކުގައި قرار ވެހިއްޓަވާށެވެ! އަދި ކުރީގެ جاهلية ޒަމާނުގައި އަންހެނުން ދައްކައި އުޅުނުގޮތަށް ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރީތިކަމާއި ނަގަކަން ނުދައްކަވާށެވެ! އަދި ތިޔަކަނބަލުން ނަމާދު قائم ކުރައްވައި ޒަކާތްދެއްވައި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނަވާށެވެ! الله އެދިވޮޑިގެންނަވަނީ އޭ ނަބިއްޔާގެ أهل بيت ންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނަޖިހާއި ނުބައިކަންތައްތައް ދުރުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައި މީހުން އެކިއެއްކަމަކުން طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ.

وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَـٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ وَٱلْقَـٰنِتِينَ وَٱلْقَـٰنِتَـٰتِ وَٱلصَّـٰدِقِينَ وَٱلصَّـٰدِقَـٰتِ وَٱلصَّـٰبِرِينَ وَٱلصَّـٰبِرَٰتِ وَٱلْخَـٰشِعِينَ وَٱلْخَـٰشِعَـٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَـٰتِ وَٱلصَّـٰٓئِمِينَ وَٱلصَّـٰٓئِمَـٰتِ وَٱلْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَـٰفِظَـٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱذْكُرْنَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ހަނދުމަކުރާށެވެ!. ❁ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުންގެ ގެތަކުގައި ކިޔަވާ ތަކެތި. ❁ مِنْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ = الله ގެ އާޔަތްތަކާއި (قُرْآن ގެ އާޔަތްތަކާއި) އަދި حكمة އެވެ (ސުންނަތުގެ ތަޢުލީމް). ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ = އޯގާވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއްކަމުގައި. ❁ إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން مُسْلِم ފިރިހެނުންނާއި مُسْلِم އަންހެނުން. ❁ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ = އަދި مُؤمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤمن އަންހެނުން. ❁ وَٱلْقَـٰنِتِينَ وَٱلْقَـٰنِتَـٰتِ = އަދި ކިޔަމަންތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކިޔަމަންތެރި އަންހެނުން. ❁ وَٱلصَّـٰدِقِينَ وَٱلصَّـٰدِقَـٰتِ = އަދި ތެދުވެރި ފިރިހެނުންނާއި ތެދުވެރި އަންހެނުން. ❁ وَٱلصَّـٰبِرِينَ وَٱلصَّـٰبِرَٰتِ = އަދި ކެތްތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކެތްތެރި އަންހެނުން. ❁ وَٱلْخَـٰشِعِينَ وَٱلْخَـٰشِعَـٰتِ = އަދި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ އަންހެނުން. ❁ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَـٰتِ = އަދި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ ފިރިހެނުންނާއި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ އަންހެނުން. ❁ وَٱلصَّـٰٓئِمِينَ وَٱلصَّـٰٓئِمَـٰتِ = އަދި ރޯދަހިފާ ފިރިހެނުންނާއި ރޯދަހިފާ އަންހެނުން. ❁ وَٱلْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَـٰفِظَـٰتِ = އަދި ތިމާމެންގެ ފަރުޖުތައް ރައްކާތެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ރައްކާތެރިވާ އަންހެނުން. ❁ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކޮށް ذكر ކުރާ ފިރިހެނުން. ❁ وَٱلذَّٰكِرَٰتِ = އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކޮށް ذكر ކުރާ އަންހެނުންނަށް. ❁ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = الله އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ❁ مَّغْفِرَةً = ފާފަފުއްސެވުން. ❁ وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް. ❁ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ = އަދި مؤمن ފިރިހެނަކަށް (ހުއްދަވެގެން) ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا مُؤْمِنَةٍ = އަދި مؤمن އަންހެނަކަށްވިޔަސް (ހުއްދަވެގެން) ނުވެއެވެ. ❁ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ = اللهއާއި އެކަލާނގެ رسول ާ ނިންމަވައިފިއްޔާ. ❁

أَمْرًا = އެއްވެސް ކަމެއްގެ . ❁ أَن يَكُونَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ވުމެއް.❁ ٱلْخِيَرَةُ = إختيار އެއް. (ޚާއްޞަކަމެއް ލިބިގެންވާ).❁ مِنْ أَمْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި.❁ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހާ.❁ فَقَدْ ضَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.❁ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެކޮޅުތަކުގައި ކިޔަވައިދެވޭ الله ގެ އާޔަތްތަކާއި އެބަހީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި އަދި ޙިކުމަތް (އެބަހީ ސުންނަތްތެރިކަން) ޔާދުކޮށް ހަނދާންކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނުހަނު ލަޠީފުވަންތައަދި ޚަބީރުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން مُسْلِم ފިރިހެނުންނާއި مُسْلِم އަންހެނުން، مُؤمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤمن އަންހެނުން، އަދި ކިޔަމަންތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކިޔަމަންތެރި އަންހެނުން، އަދި ތެދުވެރި ފިރިހެނުންނާއި ތެދުވެރި އަންހެނުން، އަދި ކެތްތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކެތްތެރި އަންހެނުން، އަދި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ އަންހެނުން، އަދި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ ފިރިހެނުންނާއި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ އަންހެނުން، އަދި ރޯދަހިފާ ފިރިހެނުންނާއި ރޯދަހިފާ އަންހެނުން، އަދި ތިމާމެންގެ ފަރުޖުތަކަށް ރައްކާތެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ރައްކާތެރިވާ އަންހެނުން، އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާ ذكر ކުރާ ފިރިހެނުންނާއި އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާން ކުރާ ذكر ކުރާ އަންހެނުން، މި ބައިމީހުންނަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.

(٣٦) އަދި مُؤمن ފިރިހެނަކަށްވިޔަސް އަދި مُؤمن އަންހެނަކަށްވިޔަސް الله ތަޢާލާ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންގެ ކަމެއްގައި ޙުކުމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ ދެން އެބައިމީހުން އެކަމުގައި ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ އެއްވެސް ކަމެއްގެ އިޚްތިޔާރު ޙައްޤެއް އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. (ގޮތް ޚިޔާރުކުރި އެއީ الله ތަޢާލާ އާއި ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންވުމެވެ.) އަދި الله ތަޢާލާ އާއި ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ تَقُولُ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ لِلَّذِى أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ = އުފެއްދެވި ދަރުމަވަންތަ ﷲ

(ރިޔާއަތްދެއްވުމުގެ ޒުވާން) ނިޢުމަތް ދެއްވި މީހާއަށް (زَيْد بن حَارِث އަށް). ❁ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ = އަދި

(މިނިވަންކުރެއްވުމުގެ ޒުވާން) ކަލޭގެފާނުން އުފެއްދެވި ދަރުމަވަންތަ ނިޢުމަތް ދެއްވި، ❁ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ =

ކަލޭގެފާނުން ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން (ވަރިނުކުރައްވައި) ހިފަހައްޓަވާށެވެ!. ❁ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭގެފާނު

(އެކަމުގައި ކަންތައްކުރުމުގައި) ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ❁ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا = އަދި

ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކުގައި އެކަން ވަނީހަމަ ފޮރުއްވާފައެވެ. ❁ ٱللَّهُ مُبْدِيهِ = ﷲ އެކަން ފާޅުކުރައްވާނެކަމެވެ. ❁

وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ބިރުވެތިވެ ވަޑައިގަންނަވަމުއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ أَحَقُّ = އަދި

ﷲ حق ކަމުގެވެ. ❁ أَن تَخْشَىٰهُ ﷺ = އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ބިރުވެތިވެ ވަޑައިގަތުމަށް. ❁ فَلَمَّا قَضَىٰ

زَيْدٌ = ފުރިހަމަކޮށް زيد ގެފާނު ނިންމަވައިފިހިނދު. ❁ مِّنْهَا وَطَرًا = އެކަމަނާގެ ބޭނުން ކޮށްނިމުމުން. ❁ زَوَّجْنَٰكَهَا

= ތިޔަކަނބަލުން ކަލޭގެފާނަށް އެކަމަނާ ކާވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ لِكَىْ لَا يَكُونَ = ނުވުމަށްޓަކައި. ❁ عَلَى

ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް އުނދަގޫ ހިތާމަ/ ދަތިކަމެއް. ❁ فِى أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ =

އެމީހުންގެ ދަރިން ކަމުގައި ހަދައިގެން ގެންގުޅޭ ފިރިހެންދަރީންގެ އަނބިންނާއިގުޅޭ. ❁ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ =

އެބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ ބޭނުން ފުރިހަމަކޮށްފިއްޔާ. ❁ وَطَرًا = ބޭނުން. ❁ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި ﷲ ގެ أمر

ފުރިހަމައެވެ. ❁ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ = ނިމިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި/ تنفيذ ކުރެވިގެންވާކަމެއް ކަމުގައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) الله އެމީހަކަށް نعمة ދެއްވި އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހަކަށް نعمة ދެއްވި މީހާއަށް "ކަލޭގެ އަނބިކަނބަލުން (ވަރިނުކޮށް) ހިފަހައްޓާށޭ" މިހެން ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދާންކުރައްވާށެވެ.! (މިވަނީ زيد بن حارثة އެވެ. އޭނާ إسلام دين ގަބޫލުކުރުމުގެ ކުރިން رسولالله صلى الله عليه وسلم ގެންގުޅުއްވާ ދަރިކަލެކެވެ. ފަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކަށް ހައްދަވައިގެން ގެންގުޅުއްވިއެވެ. ކުރީ ޒަމާނު قواعد ން ވެއްޖާ އެގޮތަށް ދަރިއަކަށް ހައްދަވާފާ އުފަންދަރިއެއް އެގޮތަށް ވާރުތަވެސްވެއެވެ. ދެން މިއާޔަތުގައި الله އެމީހަކަށް نعمة ދެއްވިކަމީ އިސްލާމްދީނުގެ هداية الله ދެއްވުމަށް ދެއްވިކަމެވެ. އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم نعمة ދެއްވިކަމަކީ އޭނާ ބަސްގުޅުގެ މުޢާމަލާ އެކަލޭގެފާނު އަށް زيد މިނިވަންކުރެއްވި ކަމެވެ. ދެން މިއާޔަތުން الله އެދިވަޑައިގަތީ އެގޮތަށް އަމިއްލަ މީހެއްގެ ދަރިއެއް ހެދުމުގައި ދަރިއެއްކަމުގައި ހެދުމަށް ނިސްބަތްކުރުމުގެ ގައިސާފު باطل ކުރުއްވުމެވެ. އޭނާވެ زيد ގެ ކައިވެނި ބައްލަވައިގެން ގެންނެވި زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި الله ކައިވެނިކޮށްދެއްވިއެވެ. އިސްލާމްދީނަށް ކުރިން ދަރިއަކަށް ހަދާ މީހާގެ ކައިވެނިކުރި އަންހެނާ ބައްޕަ އިންނުން ހުއްދަކުރެއްވުމަށެވެ. زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި الله ކައިވެނިކޮށްދެއްވީ އެގޮތަށް ކަމާ ދަރިވަންތަކަން ނަސޭހަތްކުރުމެވެ. އަދި އެއާއިބަ ވަރަކަ ޢާއިލާގެ ފުރިހަމަކުރުމަށް އެބައާދުވެ. والله أعلم)

زيد ގެފާނު އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވުމުގެ ކުރިން الله ވަހީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަށް އެކަން އަންގަވައިދެއްވިފައެވެ. زيد އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވީމާ އެކަމަނާ ކަލޭގެފާނާ ދެވަނަކަން އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. އޭނާވެ زيد ގެފާނު އެކަމަނާ ވަރިކުރައްވާނޭ ވާހަކަ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަށް ދެންނެވީމާ زيد ގެފާނާ ދިމާއަށް އެކަމަނާ ވަރިނުކުރައްވައި ހިފަހައްޓަވާށޭ ވިދާޅުވިއެވެ. زيد ގެފާނު ވަރިކުރެއްވީމާ އެކަމަނާއާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި ކައިވެނިވާނެކަން އެއީ وحى ذريعة ން އަންގަވައިދެއްވިފައެވެ. އޭނާވެ محمد ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކު ކަމުގައިވާ ދަރިކަލަކު ނޫން. ޚާއްސަ ވާހަކަ ދައްކަވާނެ زيد ގެފާނަށް ވަރިކުރެއްވުން އަންގަވާފައިވިއެވެ. އެހެނީ ކަލޭ الله ފަރުމާނުކުރެއްވި وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި ފޮރުވާފައިވާ ކަންތައް الله ފާޅުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ބިރުގަތުން ވަޒަނެއްނުވެއެވެ. ނަމަވެސް الله އަށް ބިރުވެތިވުން ވާ حق ކަން ބޮޑެވެ.

ދެންފަހު زيد ގެފާނުން އެކަމަނާގެ ފަރާތުން ބޭނުންވުން ނިމުމުން މިވަނަވަސްކަމާގެ އެކަމަނާއާ ކަލޭގެފާނާއި ކައިވެނިކޮށްދެއްވިއެވެ. (އޭގެ ކައިވެނި ކަނޑައް ولى ވެރި ހެއްނުވައެ ނުލާ ހަމައެކަނި الله ކައިވެނިކޮށް ކައިވެނިޖެހިއެވެ.) އެކަން އެގޮތުން މިވަނަވަސްކަމާގެ ހެއްދެވި مؤمن ން އަބައިމީހުން އެގޮތުން ދިމާ ދަރިންގެ އަނބިންގެ ފަރާތުން ބޭނުންވުން ނިމުމުން އެއްވެސް ފަދައެއް އަނބިކަނބަލުން ހުރިހެއްޓިކަމުގެ ބަދަލުގައި ބަހައްޓަވާފައި ކޮށްދެއްވުމުން ޙަރަޖެއް ނުވާނެ އިންޒާރުކޮށް އެއްވެސް ކުށެއް އަދި ދަތިކަމެއް ނުބައްލަވާނެތީއެވެ. ފަހު އޭގެ حلال ހުއްދަކަމުގެ. އަދި الله ގެ އަމުރުތައް امر ފުރިހަމަކަމާ تنفيذ ވެވޭނެކަމެވެ.

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾

މުފުރަދާތު

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = އަދި نبي ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަކަށްނުވެއެވެ. مِنْ حَرَجٍ = އުނދަގޫ ކަމެއް.* فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ = އެކަލޭގެފާނަށްދެއްވި الله فَرْض ކުރައްވާ ކަމަކުން.* سُنَّةَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތެވެ.* فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ފާއިތުވި މީހުންނާމެދު.* مِن قَبْلُ ۚ = މީގެ ކުރިން.* وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ أمر ފުރިހަމަވެއެވެ.* قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ = މިންވަރުކުރެވިގެންވާ ކަނޑައެޅި ނިމިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި (تنفيذ ކުރެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި)* ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ = އަދި އިއްވާ ބޭކަލުން.* رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރިސާލަތުތައް.* وَيَخْشَوْنَهُۥ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާ .* وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا = އެބޭކަލުން އެކަކަށްވެސް ބިރުވެތިވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.* إِلَّا ٱللَّهَ ۗ = الله މެނުވީ.* وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ = އަދި ކަންތައްތައް ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.* مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ = އަދި مُحَمَّد ނުވެއެވެ. (مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ނުވެއެވެ.)* أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އެއްވެސް ބޮޑެތި ފިރިހެނެއްގެ ބައްޕަ ކަމުގައި.* وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއީ الله ގެ رسول އެވެ.* وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ = އަދި نبي ން ختم ކުރެއްވި ކަލޭގެފާނެވެ.* وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.* بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކަށް.* يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވީ މީސްމީހުންނޭވެ!* ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ذكر ކުރާށެވެ!* ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ = ގިނަގިނައިން ذكر ކުރުމަކުން.*

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި نبي އާ އަށްޓަކައި الله އެކަލާނގެ فرض ކުރައްވައި ނިޔާކުރައްވާފައިވާ ކަމުގައި نبي الله صلى الله عليه وسلم ގެ މައްޗަށް ކުށެއް އަދި مسألة އެއް އޮތުމެއްނުވެއެވެ. އެބާވަތުގެ ކަންކަމުގައި نبي ބޭކަލުންނާއިމެދު الله ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތަކީ قواعد އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ سنة އެވެ. އަދި الله ގެ أمر ފުރިހަމަވާނީ لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ކަނޑައެޅުއްވުމެއްގެ ނިމުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށެވެ.

(٣٩) الله رسول ކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތު އުފުލާ ބޭކަލުން رسول ބޭކަލުން ބިރުވެތިވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހަމައެކަކަށްވެސް އެބޭކަލުން ބިރުވެތިވެ ނުވޮޑިގެންވެއެވެ. (އާ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނުވެސް އެގޮތަށް ބޭކަލުންނެވެ. މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ބިރުގަނޑުވާކަށް ބިރުވެތިވެވޮޑިގެންނުވާށެވެ! ހަމައެކަނި الله އަށް ބިރުވެތިވެވޮޑިގެންވާށެވެ.) އަދި ކަންތައްތައް ބަލައިގަތުމަށް ހިސާބުކުރައްވާ ގޮތުގައި ކަލާނގެ الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

* ތަންކޮޅެވެ. زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم ކައިވެނި ކުރެއްވިކަން ބަޔާން ކުރުމުން ޔަހޫދީން
محمد ގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކު އިން މިހާރު އިންނެވިއެވެ. މިކަމާގުޅިގެން މިގޮތަށް آية ބާވައިލެއްވިއެވެ.
އެއާއިމެދުގެ މާނައީ :

(٤٠) محمد ގެފާނީ ކަލޭގެފާނު ބޭކަލަކު ފިރިހެނުންކުރެ އެކަކުގެ ބައްޕަކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެން ކަމަކުވެސް އެއީ الله ގެ رسول އާއެވެ. އަދި نبي ކަން حتم ކުރެއްވިމަތި ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް ދަންނަވާ ކަލާނގެ الله ވާތެވެ.

(٤١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ގިނަގިނައިން ذِكْر ކުރާށެވެ! ގިނަގިނައިން ކަލޭމެން الله މަތިން ހަނދާންކުރާށެވެ!

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

މުފްރަދާ

وَسَبِّحُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة ގައި تسبيح ކިޔާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެކުއެވެ. ❁ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ❁ هُوَ الَّذِي = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ يُصَلِّي عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް رحمة ލައްވަނީ. ❁ وَمَلَائِكَتُهُ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނެވެ. (މަލާއިކަތުބޭކަލުން صلواة ލެއްވުމަކީ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރުއްވުމެވެ.) ❁ لِيُخْرِجَكُمْ = ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مِّنَ الظُّلُمَاتِ = (އަނދިރިތަކުގެ) އަނދިރިކަމުން. / މަގުފުރެދުންތަކުގެ އަނދިރިކަމުން. ❁ إِلَى النُّورِ = (ހިދާޔަތާއި އީމާނުގެ) އަލިކަމަށް. ❁ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ = އަދި مُؤمن ތަކުންނަށް رحمة ލައްވާ ނުހަނު ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާދުވަހުގެ ސަލާމަކީ. تحيّة އަކީ. ❁ سَلَامٌ = އެއީ ސަލާމެވެ. ❁ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ = މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެއް. ❁ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ❁ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތް رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމު. ❁ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ = ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. ❁ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ = އަދި الله ގެ ހަޟްރަތަށް (تَوْحِيْد ގެމަގަށް) މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. ❁ بِإِذْنِهِ = އެކަލާނގެ ހުއްދައިގެމަތިން. ❁ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ = އަދި އަލިކުރާ ދިއްލާ (ބައްތިއެއް) ކަމުގައެވެ. (ބައްތިން އަނދިރިކަން އަލިކުރާފަދައިން މަގުފުރެދުންތަކުގެ އަނދިރިކަން އެކަލޭގޮތް އަލިކުރައްވައިދެއްވައެވެ.) ❁ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ = (އޭ رَسُوْل الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގޮތް މުއުމިނުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާށެވެ!. ❁ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ހަޟްރަތުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް. ❁ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމެއް. ❁ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ = އަދި ކަލޭގޮތް ކާފިރުންނަށް

ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!۝ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ = އަދި މުނާފިޤުންނާއި۝ وَدَعْ أَذَىٰهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އުނދަގޫތަކަށް ނަޒަރުނުލައްވާށެވެ! / ފަރުވާނުލައްވަވާށެވެ.۝ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް وَكِيْل ކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ!۝ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ = އަދި وَكِيْل އަކަށްވުމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۝

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެ ޙަމްދުކުރައްވާ تَسْبِح ކިޔާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުކަމާއި ވަންތަކަން ކިޔާށެވެ!

(٤٣) އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތްލައްވާސި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް ރަޙްމަތްލައްވުމަށް ދުޢާ ކުރައްވައެވެ. އެއީ އުނދުރާއި ޖަހާލަތުގެ އަނދިރިން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއި ތެދުމަގުގެ އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި މުއުމިނުންނާއި ދޭތެރޭ الله ވޮޑިގެންވަނީ ރަޙްމަތްލައްވާ އޯގާވެރި ކަލާނގެއަކަށެވެ.

(٤٤) އަދި އެމީހުން - އެބަހީ مُؤمِنُން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާ ދުވަހުގެ تَحِيَّة އަކީ سلام އެވެ. (الله تَعَا لى އެންމެހައި مُؤمِنُންނަށް سلام وَحِي ކުރައްވައި އެންމެހައި ބިރުބަޔުން ސަލާމަތް ވެގެންވާކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާނެކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم .) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެއް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގޭގައި އޮތް نعمة ތަކެވެ.

(٤٥) އޭ نبىއާއެވެ! (صلى الله عليه وسلم) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވީ ހެކިވެރިޔަކާއި ގަސްތުގާ ބުޝާރާދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައާއި އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބުޝާރާ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބިރުދައްކަވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ހެކި ދެއްވާނީ އެކަލޭގެފާނުންގެ أمة ގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ދެއްވި އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވި ކަންކަމާއި ކާފިރުވި ކަންކަމުގައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބުޝާރާ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވި ކަންކަމުގައެވެ. އެބަހީ އެމީހަކާއި ދިމާވާނެ ކަންކަމެވެ.)

(٤٦) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ ފޮނުއްވީ الله ގެ އަމުރުފުޅުންނަށް توحيد ގެ މަގަށާއި إيمان ކަމާއި ދެންވެސް دين އަށް ގޮވާލައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އަލިކުރާ ބައްތިއެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ މަގުފުރެދުން جاهل ކަމުގެ އަނދިރިކަމުން އަލިކަމަށް هَادِىއެއްގެ ގޮތުގައެވެ.)

(٤٧) އަދި مؤمن ވެފައިވާ މީހުންނަށް الله ގެ حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމެއް ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ.

(٤٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކާފަރުވެފައިވާ މީހުންނާއި منافق ންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަންނަ އުނދަގޫތަކަކަށް ނަޒަރުނުލައްވާށެވެ. އެކަމަށް ފަރުވާނުލައްވަވާށެވެ. އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! އަދި وكيل ކުރެވޭ ފަރާތެއްކަމުގައި الله ފުދި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَٰجَكَ ٱلَّـٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّـٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَـٰلَـٰتِكَ ٱلَّـٰتِى هَـٰجَرْنَ مَعَكَ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۗ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إيمان ވެއްދި މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ = ކަލޭމެން مؤمن އަންހެނުންނާއި ކައިވެނި عقد ކޮށްފިއްޔާ (ކައިވެނި ކޮށްފިއްޔާ) ❁ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ = ދެން ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ. ❁ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ = ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާއި جماع ވުމުގެ ކުރިން (ބޯކޮށްލުމުގެ ކުރިން). ❁ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެކަނބަލުންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ عِدَّةٍ = އިއްދައެއް عِدَّة އެއް ❁ تَعْتَدُّونَهَا = އެކަނބަލުން عِدَّة ހަމަކުރާނޭ. ❁ فَمَتِّعُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް متعة ދޭށެވެ. (މުދަލުގެ ކޮންމެވެސް މިންވަރެއްދޭށެވެ.) وَسَرِّحُوهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ أهل ވެރިން ގާތަށް ދިޔުމަށް ހުއްދަދޭށެވެ.! ނުވަތަ ދޫކޮށް ދޭށެވެ!. ❁ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ = އެއްވެސް އުދަގޫއެއްނުވާ ރީތިގޮތެއްގެ ދޫކޮށްލުން. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبي ކަލޭގެފާނެވެ.! (صلى الله عليه وسلم) ❁ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް حلال ކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ أَزْوَٰجَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިންނަށް. ❁ ٱلَّـٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ أجور ދެއްވާފައިވާ ކަނބަލުން. (އެބަހީ ކައިވެނި ރަނަ ދެއްވައިގެން قواعد ން ކައިވެނި ކުރެވިފައިވާ އަނބިން.) ❁ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތް مِلك ކުރައްވާފައިވާ އަންހެނުންނާއި (އެބަހީ އަޅު އަންހެނުންނާއި.) ❁ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ = غَنِيْمَة ގެ ގޮތުން ކަލާނގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ރައްދު ކޮށްދެއްވާފައިވާ ތަކެތިގެ ތެރެއިން (އަޅުއަންހެނުންގެ ތެރެއިން). ❁ وَبَنَاتِ عَمِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ބޭބޭގެ އަންހެން ދަރިންނާއި. ❁ وَبَنَاتِ عَمَّـٰتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ދައިތަގެ އަންހެންދަރިންނާއި. ❁ وَبَنَاتِ خَالِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅުގެ ބޭބޭގެ އަންހެންދަރިންނާއި. ❁ وَبَنَاتِ خَـٰلَـٰتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅުގެ ދައިތަމެންގެ އަންހެން ދަރިންނާއި. ❁ ٱلَّـٰتِى هَـٰجَرْنَ مَعَكَ = އެކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި هِجرة ކުރެއްވި ކަނބަލުންނެވެ. ❁ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً = އަދި مؤمن އަންހެނަކާއި. ❁ إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا = އެ އަންހެނާގެ نَفْس ހިބަކޮށްދީފިނަމަ. (އިއްޔެސް ގޮތަށް ދެއްވައިފިނަމަ.) ❁ لِلنَّبِىِّ = نبيއާ އަށްޓަކައި. ❁ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ = نبيއާ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ. ❁ أَن يَسْتَنكِحَهَا = އެއަންހެނާއި ކައިވެނިކުރެއްވުމަށް. ❁ خَالِصَةً لَّكَ = ހަމައެކަނި

ކަލޭގެފާނަށް خاصَّ ކޮށް. مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = ދެންހުރިހާ مؤمن ތަކުން ފިޔަވައި ✿ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރެއްވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ✿ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންނާއިދޭތެރޭ ✿ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަޅުންނާއި ދޭތެރޭގައެވެ ✿ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް އުނދަގުލެއް ނުހުންނާނެ ގޮތުންނެވެ. ✿ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ✿ غَفُورًا رَّحِيمًا (٥٠) = ދަރަޖަވަންތަ ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން مؤمن އަންހެނުންނާ ނިކާހުކޮށް އެއަށްފަހު – ކައިވެނި عقد ކޮށްފައި – އެކަނބަލުންނާއި جماع ވުމުގެ ކުރިން ވަރިކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހަމަކުރާނޭ عدة އެއް އެކަނބަލުންގެ މައްޗަކަށް ވާޖިބެއްނުވެއެވެ. عدة ހަމަކުރުމެއްނެތެވެ. ދެން ކައިވެނި عقد ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން ދޭންޖެހޭ ދެއްކުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް އެކަނބަލުންނަށް ދީ، ހެޔޮގޮތުގައި ވަރިކޮށް ދޫކޮށްލާށެވެ. (ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ ކައިވެނި ކުރުމުގެ ވަގުތު ރަނެއް ކަނޑައަޅާފައި ނުވާނަމަ ދޭނީ ދިނުމެވެ. ކައިވެނި ކުރުމުގެ ވަގުތު ރަނެއް ކަނޑައަޅާފައި ވާނަމަ ދޭނީ ރަނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި އެއީ ފިރިހެނާގެ ދަރަޖަ ބެލުމަށްފަހު ހޯދާލެވޭ ކަމެކެވެ. އެއީ واجب އެއްކަމުގައި ބައެއް مفسرން ވިދާޅުވެއެވެ. والله أعلم
ދެން އެކަނބަލުން އަވަހަށް ބޭރުކުރުމުގެ ގޮތުން ހިލާފު ގޮތަކުން ނުވަތަ ހާލުގައި އުނދަގޫކޮށް ނުލައި ދޫކޮށްލާށެވެ.

(٥٠) އޭ نبي އާއެވެ! (صلى الله عليه وسلم) (1) ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންނަށް ކައިވެނި ރަނެއް ދެއްވައިގެން ކައިވެނި ކުރައްވާފައިވާ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް حلال ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. (2) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތް ملك ކުރައްވާފައިވާ އަންހެނުންވެސް حلال ކުރައްވައިފީމެވެ. (އެއީ غنيمة ގެ ގޮތުން ކާފަރުންގެ އަތުން ކަލޭގެފާނަށް الله ރައްދުކޮށްދެއްވާފައިވާ އަންހެނުންނެވެ. އަޅުންނެވެ. (3) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަފައިގެ ބޭބޭފުޅުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި ބަފައިގެ ދައިތައިމެންގެ އަންހެންދަރިންނާއި އަދި މަންމައިގެ ބޭބޭފުޅުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި މަންމައިގެ ދައިތައިމެންގެ އަންހެންދަރިންނާއި (މި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ހިޖުރަކުރި ދިޔަ ކޮންމެ އަންހެނަކާ ކަލޭގެފާނު އެ ދިވެހިއެއްގެންފާނާ ކައިވެނި ކުރެއްވުން ހުއްދައެވެ. ނަމަވެސް ހިޖުރަކުރި ނުކުރި އަންހެނެއް ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. (4) އަދި މުއުމިނު އަންހެނަކު އޭނާގެ ނަފްސު (ނަބިއްޔާ ދިވެހި އިނގެނގަނެގަތުން) ނަބިއްޔާއަށް ހިބަކޮށްދީފިނަމަ ކޮންމެ އަންހެނެއް ހަދިޔާ ވެގެންވެއެވެ. (ނަފްސު ހިބަކޮށްދެއްވުމަކީ އެއްވެސް ކައިވެނި ރަނެއް ނެތި އަނބިކަމުގެ ނަފްސު ނަބިއްޔާއަށް ހިބަކޮށްދެއްވުމެވެ.) އެފަދަ އަންހެނުންނާއިވެސް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކައިވެނި ހެއްދެވޭނެއެވެ. އެކަމަކު މިއީ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަށް ހާއްސަ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. މުއުމިނު އެހެންމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. (މުއުމިނު އެހެންމީހުންނަށް ކައިވެނި ކުރެވޭނީ ރަނާއެކު އަންހެނާގެ ވަލީ ކައިވެނި ކޮށްދިނުމުން ކަމުގައިވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް އެމީހުންގެ އަނބިންނާއިމެދު ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. (ދެ ހަތަރުން ގިނަ ނުކުރުމާއި ކައިވެނީގެ ޝަރުތުތަކާއި، އަދި ހަރަދާ ދެއްކުމާއި ކައިވެނިކުރުމުގައި ވަލީގެ ހާޒިރުވުމާއި ގޮތްތަކެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ އަޅުންނާމެދު ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައްތައްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.
މިކަންތައްތައް މިގޮތަށް ހަމަޖެއްސެވީ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުހުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ދިނިވިނިއުން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެކަމުގައެވެ.

❁ تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

މުފްރަދާތު

❁ تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގޭފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަނބަލަކު ފަސްކުރެއްވުން ކަލޭގޭފާނަށް ހުއްދަވެއެވެ. ❁ وَتُؤْوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ = އަދި ކަލޭގޭފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަނބަލަކު ކަލޭގޭފާނު އަރިހަށް ގެންނަވާ ގޮތުކުރެއްވުމަށްވެސް ހުއްދައެވެ. ދެގޮތްވެސް ކަލޭގޭފާނުގެ إِخْتِيَار އެވެ. ❁ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ = އަދި ކަލޭގޭފާނު އެދިވަޑައިގެންނެވި ބޭކަނބަލަކު ގެންނެވުމާއި. ❁ مِمَّنْ عَزَلْتَ = (ކުރިން ބެހެއްޓެވުނު) ކަލޭގޭފާނު އެކަނބަލުން ވަކި ކުރެއްވެވިއިރު. ❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ = އެކަމުން ކަލޭގޭފާނު މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ = އެގޮތް – އެބަހީ އެ إِخْتِيَار ގޮތަކަށް ދޭތެވެ. ❁ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ލޯތަކަށް ފިނިކަން ލިބުމަށް ހިތްހަމަޖެހުމަށް ގާތްވުން. ❁ وَلَا يَحْزَنَّ = އަދި އެކަނބަލުން ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމާއި. ❁ وَيَرْضَيْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ރުހިވަޑައިގަންނަވައި. ❁ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ = ކަލޭގޭފާނު އެކަނބަލުންނަށް ދެއްވި ކޮންމެ ދެއްވުމަކަށް. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޭގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِي قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި ވާހާކަމި. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޭގެންވިއެވެ. عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾

لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގޭފާނަށް އިތުރު އަންހެން ބަލާވެވިގެން ނުވެއެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدُ = މިއަށްފަހު (މި އާޔަތް ބާވުމަށްފަހު). ❁ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ = އަދި މިހާރު ތިއްބެވި އަންހެނުންނާ ބަދަލުގައި ބަދަލު ކުރެއްވުމަށްވެސް. ❁ مِنْ أَزْوَاجٍ = އެހެން އަންހެނުންނަކާ (އެބަހީ މިހާރު ތިއްބެވި އަންހެނުން ވަކި ކުރައްވާފައި އެހެން އަންހެނުންނާ ކައިވެނިކުރެއްވުން – ބަލާއިވެރިވުން ހުއްދަނުވެއެވެ.) ❁ وَلَوْ أَعْجَبَكَ = ކަލޭގޭފާނަށް

ހިތަށް ރީތިވެފައި ކަލޭގެފާނު ވިއަސް.❁ حُسْنُهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ރީތިކަން.❁ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ

= ކަލޭގެފާނުންގެ ކަނައަތް މިލްކުކޮށްފައިވާ އަންހެނުންނަކު ފިޔަވައި -އެބަހީ- އަޅުއަންހެނުންނަކު ފިޔަވައެވެ.- ތަނަ

އަޅުއަންހެނުން އިސްތިސްނާކުރެވުނީ ބަރަޚުލާކުރެއްވުން ހަލާލުކުރައްވައިފިއެވެ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ތަޢާލާ ވަޑައިގެންވެއެވެ.❁

عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ބަލަހައްޓަވާ ވަޑައިގެން ބަލަހައްޓަވާ ބައްލަވާ

ކަލޭގެފާނުކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަނބަލަކު ގާތް ކުރެއްވުމާއި އަދި އެދިވަޑައި ނުގަންނަވާ ބޭކަނބަލުން އަރިހުން ދުރުކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނަށް إختيار ދެއްވައި ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ޙުކުމަކީ ބައްސަވާފުކުރުމުގައި ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުން ވަކިކުރެއްވުމާ ދުރުކުރައްވާފައި ކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަނބަލުން އަލުންބޭއްސެވުމުގެ ތެރެއިން ފަރުވާކުރުމެއް ކަލޭގެފާނުގެ މަނާކަން ކުރެވޭނެއެވެ. އެގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރެއްވުން އަނބިކަނބަލުންގެ ހިތްފަސޭހަކަމާއި ގެނެސްދެވޭނެއެވެ. އެހެނީ إختيار އަލި މިހަމަހަމަކަމުގެ ތެރެއިން إختيار އެއްކަން އެކަނބަލުންނަށް އެގިވަޑައިގެންފާނެ ކަލޭގެފާނުން ހިތްވަރުގަދަކަމާ ގެނެސްދެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްބަސްކަނބަލުންނަށް ބެހެއްޓެވުމުގައި އިންސާފުވެރިކަމާ ކަނބަލުންގެ ދެމެދު ހިތްހަމަޖެހުން ގެނެސްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަން ކަލޭގެ ބޭކަނބަލުންނަށް ރިޟާވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އަންހެނުންގެ ކަންތައްތަކުގައި ހިތްހަމަޖެހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ހަލީމުވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި عُقُوْبَة ދެއްވުން ލަސްކޮށްދެއްވާ ކަލޭގެފާނެވެ.

(٥٢) (އޭ نبي الله صلى الله عليه وسلم އެވެ!.) މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭގެފާނު އިތުރު ކައިވެނި ކުރެއްވުމާއި މިހާރު ތިއްބެވި ވަރަށްވުރެ ގިނަ އަނބިން حلال ވެގެންނުވެއެވެ. އަދި ތިއްބެވި އަނބިން ބަދަލު ކުރެއްވުމަށްވެސް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ތިއްބެވި މީހުން އަނބިކަނބަލު ވަރިކުރައްވާފައި އެހެން އަންހެނަކާ އެކު ކުރީގެ عدد ހަމަކުރެއްވުމަށްވެސް ނުވާނެއެވެ.) ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް خيال ކުރައްވާ އަންހެނުންގެ ރީތިކަމާއިމެދު عجائب ވެވަޑައިގެންނެވި ނަމަވެސް އެކަން ދެން ހުއްދައެއްނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަޅު އަންހެނުން އުނިއިތުރު ކުރެއްވުން ހުއްދައެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޑައިގެންވަނީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ބައްލަވާވަޑައިގެން ބަލަހައްޓަވާ ބައްލަވާ ކަލޭގެފާނުކަމުގައެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتَ ٱلنَّبِىِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَٱدْخُلُوا۟ فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَٱنتَشِرُوا۟ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ فَيَسْتَحْىِۦ مِنكُمْ ۖ وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْىِۦ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَٰعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن تُبْدُوا۟ شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

މުފުރަދާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ!۞ لَا تَدْخُلُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވަންނާށެވެ!۞ بُيُوتَ ٱلنَّبِىِّ = ނަބިއްޔާގެ ގެ ގޭތަކަށް.۞ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް އިޒުނަ ދެވިއްޖެއްނަމަމެނުވީ.۞ إِلَىٰ طَعَامٍ = ކެއުމަކަށް / ބުއިމަކަށް / ޗާޔަކަށް.۞ غَيْرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ = ކާނާ ތައްޔާރުވާންދެން އިންތިޒާރުކުރުމަށް ނޫނީ.۞ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ = އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެނަމަ.۞ فَٱدْخُلُوا۟ = ފަހެ ވަންނަކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!۞ فَإِذَا طَعِمْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކައިނިމިއްޖެއްނަމަ.۞ فَٱنتَشِرُوا۟ = ފަހެ އަވަހަށް ގެއިން ނިކުމެ ބޭރަށް ފުރުރި ގޮސްދާށެވެ! (ބަޔަން ހިފައިގަނެވެ.)۞ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ لِحَدِيثٍ = ވާހަކަ ދައްކާ ހަދަން (ކައިގެން ސަލާމާނުގެން) ނުތިބޭށެވެ!۞ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ = ހަމަކަކަލޭމެން އުދަގޫކުރީ نبى އާއަށް އެއް އުދަގޫވުމަކަށްވެއެވެ.۞ فَيَسْتَحْىِۦ مِنكُمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ދެކެ ލަދުވެވޮޑިގެން ވަޑައިގަންނަވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْىِۦ = އަދި الله ލަދުވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْحَقِّ = حق ކަމާއި ދެކެ۞ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ (އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާ) ސުވާލު ކުރައްވާނަމަ۞ مَتَٰعًا = ގެރި ބޭނުންތެރި ތަކެތިން އެއްޗަކަށް.۞ فَسْـَٔلُوهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ކިބައިން އެދޭށެވެ!۞ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ = ފަރުދާއެއްގެ އަނެއްފަރާތުން۞ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް طاهر ކަން ބޮޑުވެ.۞ لِقُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް.۞ وَقُلُوبِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށްވެސް۞ وَمَا كَانَ لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.)۞ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން އުދަގޫ ކުރުމަކީ.۞ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާ އިނުމެއްވެސް۞ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا = އެކަލޭގެފާނަށް ފަހު ދުވަހަކުވެސް.۞ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ = ހަމަ ކަލޭމެންގެ. އެކަންތައްތައް

ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައިވެއެވެ.۞ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތައްކަމުގައި ۞ .إن تُبْدُوا شَيْئًا = ކަލޭމެން އެއްޗެއް ފާޅުކުރިއަސް.۞ أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އެއްޗެއް ވަންހަނާ ކުރިއަސް.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾ = ކޮންމެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ! ކެއުމުގެ دعوة އަކަށް إذن ލިބިގެން ފިޔަވައި ކަލޭމެން نبى ގޭގެ ގޭތެރެއަށް ނުވަންނާށެވެ. އަދި އެއްޗެއްކެއުމަށް ކެއުމުގެ ކުރިން ގޮސް ކެކެންދެން إنتظار ކުރުމަށް އަމަންނާ ނުމިބޭށެވެ.! އަދި އެހެންނަމަވެސް އެގޮތަށް ދަޢުވަތުކުރެވިއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ ދެން އެގެކޮޅަކަށް ވަންނާށެވެ!. ދެން ކައި ނިމުނީމާ އަވަހަށް ނުކުމެ އެތިބެނީ ބޭނުންތެރިކަމަށް ދިޔުމަށް އަވަސްވެގެންނާށެވެ. ކައިނިމިގެން އަނގަމަތިން (ކައިގެން ސަލާމާނެކެން) އެއާ ނުލިބޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުން نبى ގާތަށް ދަތިކުރުވެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ލަދުގަނެވޮޑިގެންފައިވަނީ ކަލޭމެންނާ ދިމާއަށް އެވާހަކަ ވިދާޅުވުމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް حق ކަމާއިމެދު الله ލަދުވެލިވޮޑިގެނުގަންނަވައެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ބޭކަނބަލުންގެ ފަރާތުން އެއްޗެއް ހޯދުމަށް އެދިގެން އެއްޗެއް ދަންނަވަން ވީއަސް ފަރުދާގެ އަނގޮޓިފަރާތުން ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ ވާހަކަދައްކާށެވެ! އެގޮތް ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކާއި އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކާއި طاهر ކަން ބޮޑެވެ. އެއްވެސް ގޮތަކުން الله ގެ رسول ގާތަށް އުނދަގޫކުރުމަކީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ކައިވެނި ކުރުމެއްވެސް ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ ދުވަހަކުވެސް حلال ކަމެއްނޫނެވެ. އެކަންކަމަކީ الله ގެ حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ކަންކަމެވެ.

(٥٤) އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތުގެ ތެރޭގައި ކަމެއް ވަންހަނާކުރިއަސް އަދި ނުވަތަ އެކަމެއް ފާޅުކުރިއަސް الله އެހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ ކަމުގައިވަނީ أصحاب ބޭކަލުންކުރެ ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވި ބަސްފުޅަކާއި ގުޅިގެންކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަވަހާރަވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ބައެއް أصحاب ބޭކަލުން ކައިވެނިކުރުމަށް ބައްލަވައި ގަތުމުގެ خيال ފުޅުވާކަމުގައި ވިދާޅުވުމުން ކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم .)

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ ۗ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾

ތަރުޖަމާ

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.) ❁ فِي ءَابَآئِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ބައްޕައިންނާމެދުގައި (ބައްޕަ ދެން ކާފަ. ދެން... އޭގެ މައްޗަށް.....) ❁ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެންދަރިންނާއި މެދުގައިވިޔަސް (ދަރިންގެ ދަރިން.... ދަރަދަރަށް...) ❁ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخ ނާއިމެދުގައި ވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެން ދަރިންނާއި މެދުގައިވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخت ންގެ ފިރިހެންދަރިންނާއި މެދުގައިވިޔަސް. ❁ وَلَا نِسَآئِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުންނާއި މެދުގައިވިޔަސް (އިސްލާމް ދީނުގެ އަންހެނުންނެވެ.) ❁ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ކަނާއަތްތައް މިލްކުކޮށްގަތް މީހުންނާއި މެދުގައިވިޔަސް (އެއީ އަޅުންނެވެ.) ❁ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ = އަދި އެކަނބަލުން (ހުރިހާކަމެއްގައިވެސް) الله އަށް تقوة ވެރިވެ ހުންނާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުން. ❁ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް صلواة ދެއްވައެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ❁ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ކަލޭގެފާން صلواة ކިޔާށެވެ! ❁ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ކިޔުމުގައި ސަލާމް ކިޔާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫ ކުރާމީހުން. (ދަންނައެވެ.) ❁ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވައެވެ. ❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި. ❁ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރު ކުރައްވައެވެ. ❁ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ ނިކަމެތިކުރުވާ ވަރުގަދަ ޢަޛާބެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އަންނަނިވި މީސްމީހުންނާ حِجَاب އެއްނުޖެހި – ފަރުދާއެއްނުޖެހި – ބައްދަލުކުރުން ވާހަކަ ދައްކައި ހުރުމަކީ رَسُوْلُ الله صَلّي الله عَلَيه وَسَلَّم ގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ކުށެއް ދޯހެއް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ (1) އެކަނބަލުންގެ ބަފައިން (2) އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެން ދަރިން (3) އެކަނބަލުންގެ އަޚުން (4)އެކަނބަލުންގެ އަޚުންގެ ފިރިހެން ދަރިން (5) އެކަނބަލުންގެ އުޚުތުންގެ ފިރިހެންދަރިން (6) މުސްލިމް އަންހެނުން (7) އެކަނބަލުންގެ އަޅު ފިރިހެން ކުދިން މީސްމީހުންނާ حِجَاب އެއްނުޖެހި ބައްދަލުކުރުން އެކަނބަލުންނަށް ހުއްދައެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް އެކަނބަލުން الله އަށް ބިރުވެތިވުން ޖެހެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް صَلَواة ދެއްވައެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެންވެސް ނަބިއްޔާ صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم ގެ މައްޗަށް صَلَواة ކިޔާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ސަލާމްކިޔާށެވެ. (الصَّلاة وَالسَّلام عَلَي رَسُوْلِ الله . . . . . .)

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށްދޭ މީހުން ދަންނައެވެ. ދުނިޔޭއާއި އާޚިރަތުގައިވެސް الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް لَعْنَة ލައްވާފުއްޖެއެވެ. އަދި އިހާނަތްތެރި ވެގެންވާ ޢަޛާބެއް އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފިއެވެ.

* ދަންނައެވެ. الله އަށް އުނދަގޫ ކުރުމަކީ އެކަލާނގެއަށް شَرِيك ކުރުމާއި އެކަލާނގެއަށް ދަރިން ނިސްބަތްކޮށްކުރުމާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަންކަމެވެ.

رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އަށް އުނދަގޫ ކުރުމަކީ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވުމާއި އެކަލޭގެފާނު އިސްތިހުޒާކުރުމާއި ފަލައިލުމާއި ދޮގުހެދުމާއި ބަދުނާމުކުރުމާއި އެކަލޭގެފާނަށް މޮޔައެކޭ ކިޔުމާއި ދޮގުވެރިއެކޭ ކިޔުމާއި ސިޙުރުވެރިއެކޭ ކިޔުމާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ އެއްޗެހި ކިޔުމާއި އެބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ.

وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ ۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ = އަދި އުނދަގޫ ކުރާ މީހުން (ދަންނަވައެވެ.) ❁ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = مُؤْمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمن އަންހެނުންނަށް. ❁ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ = އެމީހުންކުރި އެއްވެސް ކުށަކާ ނުލައި. ❁ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا = އެމީހުން ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގެއް އުފުލައިގެންފިއެވެ. ❁ وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފާފައަކާއި. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبي އާއެވެ. (صلى الله عليه وسلم) ❁ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ފާނުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ وَبَنَاتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނާއި. ❁ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނާއި ❁ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ = އެކަނބަލުން އެއްކޮށް ބޭކޮށް ދަމައިލުމަށް. ❁ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ جلباب ތަކުގައި. ❁ ذَٰلِكَ = އެކަމީ. ❁ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ = އެކަނބަލުން އެނގުން ގާތްވެ. (އެއީ ކޮބައިކަން އެނގުން ގާތްވެ.) ❁ فَلَا يُؤْذَيْنَ = ދެން ގޯނާން އެކަނބަލުންނަށް އުނދަގޫ ނުވެވޭނެއެވެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވާހުގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رحمة ލައްވާ ބޭރުގެ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި. ❁ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ = منافق ވީ މީހުން އެމީހުން އެކަމުން ހުއްޓިނުލައިފިއްޔާ. ❁ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި وهم ގެ) ބަލިކަމާ މީހުންނާއި. ❁ وَٱلْمُرْجِفُونَ = އަދި ދޮގު خبر ތަޅާ ފަތުރާ މީހުންނާއި. ❁ فِى ٱلْمَدِينَةِ = مدينة ގައި. ❁ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ = ހިފެހެއްޓުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގެނެސްވައިފައެވެ ފުރުޞަތާ ދެއްވާނަމެވެ. ❁ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ = ދެން ކަލޭގެފާނާ އަވަށްޓެރިވެގެން مدينة ގައި އެމީހުން ނުތިބޭނެއެވެ. ❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ = ކުޑަ ދުވަހަކު ނޫނީ. ❁ مَّلْعُونِينَ = އެމީހުން لعنة ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި. ❁ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ކޮންމެ ތަނެއްގައި. ❁ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ = ހިފެވި މެރެވޭނެއެވެ. ❁ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މެރުމަކުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އަދި مُؤْمن ފިރިހެނުންނަށާއި مُؤْمن އަންހެނުންނަށް އެމީހުންކުރި އެއްވެސް ކަމަކާނުލައި އެއްވެސް ބަހުތާނެއް ނަގައި އުނދަގޫކޮށްދޭމީހުން ދަންނަހާށެވެ. އެމީހުން އުފުލީ ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގެކެވެ. އަދި އެކަށި ބަޔާންވެގެންވާ ގޯނާއަކާ ފާފަވެރިކަމާއިގައެވެ.

(٥٩) އޭ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެވެ.! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނަށާއި އަދި މުއުމިނު އަންހެނުންތަކަށް އެކަނބަލުންގެ جِلْبَاب ތަކެއް ގޮތުކަން އެއްކޮށް ދަމައިގަތުމަށް ވިދާޅުވާށެވެ. (جِلْبَاب އަކީ މުޅިހަށިގަނޑު ނިވާވާގޮތަށް ހުންނަ ހެދުމެކެވެ. އެއީ މަގު ހިނގުމަށްޓަކައެވެ.)

އަދި جِلْبَاب އެޅުމަކީ ހަދާފައި ބޭރުއޮޅުމުން އަޅުއަންހެނުންނާއި މިނިވަން އަންހެނުންނާ ވަކިކަން ފަރަގުކުރެވުމަށް އެނގުން ގޮތުވެގެންނެވެ. ދަންނައުރުން (އަޅު އަންހެނުންނާއި، ހިތްފިރިހުން ދިމާކުރާގޮތަށް) މުއުމިނު އަންހެނުންނާއި ދިމާކޮށް އުނދަގޫ ނުކުރާނެއެވެ. އަދި الله ވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން ރަޙްމަތްލައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٦٠) مُنَافِق ންނާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި ވަހުމުގެ ބަލިކަންކަމާ މީހުންނާއި މަދީނާގައި ހަބަރުގެން ދޮގު ހަބަރުފަތުރާ މީހުންނާއި މިނިސްތިރުން އެމީހުންގެ އެކަށައި ބަދުބަރަކާތުން ހުއްޓުމެއްނުލައިފިއްޔާ ނިކަން ހުރި ތިމަންނަ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގަދަކުރައްވައި ފިރުކުރައްވާ ހުށީމު. ދެން އެހުރެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި އަވައްޓެރިވެގެން (مدينة ގައި) ދިރިހުރެ ވަގުތުތަކަކު ދެން ނުތިބޭނެއެވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުން ދެނެވުނު ކޮންތާކުގައިވިޔަސް އެމީހުންނަށް لعنة ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ދެނެވުނު ކޮންތާކު ހޯދައި އެމީހުން ހިފައިގަނެ ކަނޑައެޅިގެން މަރާލެވޭނެއެވެ.

سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

މުރާދު

سُنَّةَ ٱللَّهِ = ދުއި ﷲ ކަންތައް ގެންދަވާގޮތެވެ. فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = އިސްވެދިޔަ މީހުންނާއިދެކޮޅު (އިސްވެދިޔަ ދުބާވަތުގެ މީހުންނާއިދެކޮޅުވުމުގެ)❁ مِن قَبْلُ = ކުރީގެ ކުރިން.❁ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ.❁ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ سنة އާއިމެދު (އުޅުއްވާގޮތާއިމެދު)❁ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ = ބަދަލުވުމެއް.❁ يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ.❁ عَنِ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ވާނީކޮންއިރަކުދޯ.❁ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ = އޭގެ އިލްމުވަނީ ހަމައެކަނި ﷲ ގެ حضرة ގައެވެ.❁ وَمَا يُدْرِيكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެންގެވީއެއް ނުވެއެވެ.❁ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ = قيامةވާ ދުވަހުން أميد ކުރެވެއެވެ.❁ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ = ކައިރިވެދާނެކަން.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى.❁ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް لَعْنَة ލެއްވިއެވެ.❁ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ = އަދި އެކާފަރުންގެ އެމީހުންނަށް އަލިފާނުގެ ނަރަކަ ހުރުއްވިއެވެ.❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު އަބަދަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ.❁ لَّا يَجِدُونَ = އެމީހުންނަށް ... ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. / އެމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.❁ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ = ސަހަރެއްވެރިޔަކުވެސް އަދި ނަސްރުދޭނޭ މީހަކުވެސް.❁ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ފުރޮޅި ބަދަލުވާ.❁ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި / އަލިފާނުގައި.❁ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ކާށްކިތަ ކިޔަމަންތެރިވީނަމަ.❁ أَطَعْنَا ٱللَّهَ = އަހުރެމެން ﷲ އަށް ކިޔަމަންތެރިވީނަމަ.❁ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ = އަދި އަހުރެމެން رَسُوْل އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވީނަމަ.❁ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ = އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ.❁ إِنَّآ أَطَعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީމު.❁ سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا = އަހަރެމެންގެ ސާހިބުންނާއި (ވެރިންނާއި) ބޮޑެތިމީހުންނަށެވެ.❁ فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދިއެވެ.❁ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ = އޭއަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ.

އެމީހުންނަށް ދެއްވާނދޭވެ.۞ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ = عَذَاب ގެ ދެބައި.۞ وَٱلْعَنْهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާނދޭވެ.۞ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ لَعْنَة އަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެއީ މީގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތުގެ މީހުންނާ މެދުވެސް الله ގެ سُنة ހިންގެވިގޮތެވެ. އަދި الله ގެ އެ أُصُول އަކަށް އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއް ނުފެންނާނެއެވެ.

(٦٣) (އޭ رَسُول الله އެވެ.) قِيامة ވާނީ ކޮން ވަގުތަކުތޯ މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނާ سُوَال ކުރެއެވެ. އޭގެ جَوَاب ގައި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭގެ އެގުންވަނީ ހަމަ އެކަނި الله ގެ حَضْرَة ގައެވެ. ކަލޭގެފާނަކަށް އެކަން އަންގަވައި ނުދެއްވައެވެ. قِيامة ވާ ވަގުތު ކައިރި ގޮތުގައިވެދާނެކަން أُمِّيد ކުރެވެއެވެ.

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން الله تَعالى ކާފިރުންނަށް لَعْنَة ލައްވައެވެ. އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އަލިފާނެއް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.

(٦٥) އެމީހުން އެތާނގައި އަބަދަށްޓަކައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވެރިއަކު އަދި އެއްވެސް ނަސްރުދޭވެރިއެއް އެހީތެރިއެއް އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

(٦٦) އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ނަރަކައިގައި ފިހި ފުރޮޅެމުންދާ ދުވަހު އެކާފިރުންގެ މީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހަރެމެންވެސް الله އަށާއި އަދި رَسُول އާ އަށް އިޠާޢަތްވީނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ؟

(٦٧) އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީ ވެސް އަހަރެމެންގެ ވެރިންނަށާއި ބޮޑެތިމީހުންނަށެވެ. (އަހަރެމެންގެ ގައުމު މީހުންނަށެވެ.) ދެން އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދީ އެމީހުންނެވެ.

(٦٨) އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. އެމީހުންނަށް ދެގުނަ عَذَاب ދެއްވާނދޭވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ لَعْنَة އަކުން އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާނދޭވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ لَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވާށެވެ. ۞ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ = مُوْسَى عَلَيه السَلام އަށް އުނދަގޫކުރި މީހުންފަދައިން. ۞ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تَعالى އެކަލޭގެފާނު ބަރީޢަ ކުރެއްވިއެވެ. / ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ۞ مِمَّا قَالُوا۟ = އެމީހުންބުނި ކަންތައްތަކުން. ۞ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ = قَدَر ބޮޑު މާތްބޭފުޅަކުކަމުގައި. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. ۞ وَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ. ۞ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ = ސީދާ ބައްޓު ބަސް. ۞ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ = (އޭރުން) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތަށް صلح ކުރައްވައި ހެޔޮކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوَل އަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެމީހާ. ۞ فَقَدْ فَازَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. ۞ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކުން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مُوْسَى عَلَيه السلام އަށް އުނދަގޫކުރި މީހުންފަދައިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާމެދު ބުނި ވާހަކައިން الله تَعَالَى އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަ ކުރެއްވިއެވެ. ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި قَدَرު ބޮޑު މާތްބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.

* ތަފްސީރަށް؛ إبن عَبَّاس رَضِيَ الله عَنْهُمَا ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައި أَبُوشَيْبَة އާއި إبْن جَرِيْر އާއި إبْنُ المنذِر މިބޭކަލުން ނަގުއްވާ حَدِيْث ގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. مُوْسَى عَلَيه السلام އާއި ހާރޫނަށް بني إسْرَائِيل ގެ ބަދަކަތުބުނުނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވި ބޮޑުވެރިކަމެވެ. ދެން مُوْسَى عَلَيه السلام އެއްދުވަހަކު ހާރޫނުގެފާނާއެކު صَحْرَاء އަށް ނުކުމެވަޑައިގެން ހާރޫނުގެފާނު ވަފާތްވެވަޑައިގެން ވަޅުލެއްވިއެވެ. ދެން ފަހުން އެނބުރި ހުރިހާކަމެއް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ބޭބޭފުޅާ مُوْسَى عَلَيه السلام މަރާލެއްވިއެވެ. އެހެން ބުނެ بني إسرائيل ގެމީހުންގެ جماعة އެއް ތުހުމަތު ކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން مُوْسَى ގެފާނު ހާރޫނުގެ ނުބަލާލެވޭނެ ގޮތަށް ބަލާލިއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު އެކަމުގައި ބޮޑު ނުރުހުން އެބުނެއެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި مفسرُން މިވާހަކަ ބުނެދެއްވައެވެ. والله أعلم . = زبة التفسير =

(٧٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ސީދާ حق ބަސް ބުނާށެވެ.

(٧١) އޭރުން ކަލޭމެންގެ عمل ތަށް އެކަލާނގެ ރަނގަޅު ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. صالح عمل ކުރުމުގައި ތަހުފީޤުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ (ތަރުޙީބަށްޓަކައި.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބޮޑުވެރިކަމާއި ބޮޑު نصيب ލިބިގެންފައިވާ ކަމަށްވެއެވެ.

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمانة (އުފުލުމަށް) ހުށަހެޅީމުއެވެ. ❁ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކަށް ❁ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ = އަދި ބިމަށާއި އަދި ފަރުބަދަތަކަށްވެސް. ❁ فَأَبَيْنَ = ފަހެ އެތަކެތި މަނާވެގަތެވެ. ❁ أَن تَحْمِلْنَهَا = އެ أمانة އުފުލުމަށް ❁ وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا = އަދި އެއާމެދު (ނުއުފުލިދާނެކަމަށް) ބިރުވެރިވެއްޖެއެވެ. ❁ وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި إنسان އާ އެ أمانة އުފުލިއެވެ. (އުފުލާނެކަމަށް ދެންނެވިއެވެ.) ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވިއެވެ. ❁ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ = އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަދި ޖާހިލުކަން ބޮޑުމީހަކަށް ❁ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ = އެއީ الله عذاب ދެއްވުމަށެވެ. ❁ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ = منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުންނަށް. ❁ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ = އަދި مشرك ފިރިހެނުންނާއި مشرك އަންހެނުންނަށް ❁ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ = އަދި الله توبة ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށް ❁ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުންގެ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾ = ފާފަފުއްސަވާ މުއުމިނުންނަށް رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެއްކަމުގައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٢) أمانة އުފުލުމަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި ފަރުބަދަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުށަހެޅުއްވީމެވެ. ފަހެ އެތަކެތި އެ أمانة އުފުލުމުން منع ވެގެންފިއެވެ. އަދި އެކަމާމެދު ބިރުވެތިވެއްޖެއެވެ. އަދި އިންސާނާ އެ أمانة އުފުލިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަދި جاهل ކަންވެސް ބޮޑު މީހަކުކަމުގައެވެ.

* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ އަމާނަތުގެ މާނަ مفسر ން ތަފްސީލުކޮށް ވިދާޅުވެފައެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި— އެއީ طاعة يعنى ކިޔަމަންތެރިކަން— ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި އެއީ شريعة ގެ فرض ތަކެއްކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި އެއީ شريعة ގެ އަންގުމަށް تكليف ތައް— يعنى ބުރަތައް— ކަމަށެވެ. އަދި މިނޫންގޮތް ގޮތަށްވެސް ކިޔާފައިވެއެވެ.

* އުޑުތަކާއި ބިން އަދި ފަރުބަދަތަކަށް އެކަމުން منع ވެގެންވެވުނީވެސް އަދި އެ أمانة އުފުލި މީހަކަށް ހުރިހާތަކެއްކަމާއި ވަޢުދުވެވަޑައިގެން الله بيان ކުރެއްވުމާއި އަދި އެކަމާ حوال ވާވައި އެކަން ފުރިހަމަކުރާ އަދާ ނުކުރާ މީހަކަށް ހުރި عذاب އާއި ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުން ފުރިހަމަގޮތުގައި އެ أمانة އަދާ ނުކުރާނެކަމާމެދު. އެހެންވެ އެތަކެތި އެކަމުން ބިރުގަތީއެވެ. މިފަދަކަމާ ބެހޭ حديث ތަކެއް تفسير ކުތުބުތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިތަނުގައި ދިގުކޮށް އެވާހަކަތައް ބަޔާންކޮށް ނުދެވިއްޖެއެވެ. وبالله التوفيق

(٧٣) (إنسان އާ އެ أمانة އުފުލީ) މުނާފިޤު ފިރިހެނުންނާއި މުނާފިޤު އަންހެނުންނަށް އަދި مشرك ފިރިހެނުންނާއި އަދި مشرك އަންހެނުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުންގެ މައްޗަށް الله توبة ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ދިނަދީނަށް ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއަކަށް الله ވާހުށިއެވެ.

سبأ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة سبأ — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٤)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾

ލުޣަތު

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ حَمْدُ އާއި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء އެއް خَاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ۞ ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާތަކެތި. ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާތަކެއްޗެވެ. ۞ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ = އަދި حَمْدُ އާއި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء ހުރީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِى ٱلْأَخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހުންވެސް. ۞ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حِكْمَة ވަންތަ އަދި ހުރިހާކަމެއް خَبَرُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެތެރެއަށް ވަންނަހާތަކެތި (ވާރޭފެނާއި مَعْدَن އާއި خَزَانَة ތަކާއި ވަޅުލެވިފައިވާ)۞ وَمَا تَخْرُجُ مِنْهَا = އަދި އެބިމުން ނުކުންނަ ތަކެއްޗާއި (ގަސްގަހާގެއްސާއި حَيَوَان އާއި...) ۞ وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުން ފައިބާތަކެއްޗާއި (ވާރޭފެނާއި ގަނޑުފެނާއި ޙުކުމްތަކާއި ރިޒްޤާއި ބަރަކާތާއި عَذَاب އާއި مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި) ۞ .وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا = އަދި އުޑަށް އަރައިގަންނަހާ ތަކެއްޗެވެ (مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކާއި). ۞ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رَحْمَة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء އެއް حَقّ ވެވޭންވާނީ ހަމަ اللهއަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކުގައްޔާއި އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތީގެ އެކަލާނގެއަށް مِلْكުވެ خَاصّ ވެވޭންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި آخِرَة ގައިވެސް حَمْدُ އާއި ثَنَاء ހުރީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދުރުނިޔާގެ ކަންތައްތަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ حِكْمَة ވަންތަ އަދި އަޅުތަކުންގެ އެންމެހައި ކަންތައްތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ހަބަރުތަކުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٢) ބިމަށްވަދެގެންދާ އެންމެހައި ތަކެއްޗާއި އަދި އެތަނުން ނުކުންނަ އެންމެހައި ތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ބިމަށްވަންނަ ތަކެއްޗަކީ ވާރޭގެފެންތިކިތަކާއި خَزَانَة ތަކާއި މަރުވެގެން ވަޅުލާ އެންމެހައި مَيِّتންނާއި ދެންވެސް އެންމެހައި ތަކެއްޗެވެ. އަދި އެތަނުން ނުކުންނަ ތަކެއްޗަކީ ގަސްގަހާގެއްސާއި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތަކާއި حَيَوَان އާއި ދެންވެސް އެންމެހައި ތަކެއްޗެވެ.) އަދި އުޑުން ބާވައިލައްވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އުޑަށް އަރައިގަންނަ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އުޑުން ފައިބާތަކެއްޗަކީ ވާރޭފެނާއި ގަޑުފެނާއި ބަރަކާތްތަކާއި عَذَاب އާއި ރިޒުގުތަކާއި مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ތަކެއްޗެވެ. އަދި އުޑަށް އަރައިގަންނަ ތަކެއްޗަކީ مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކާއި ދެންވެސް އެހެނިހެން ތަކެއްޗެވެ....). އަދި އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންނަށް رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ އަދިގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلْحَقَّ وَيَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾

ލުޣަތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން ބުނެތެވެ. لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ = އަހަރުމެންނަށް قِيَامَة ނާންނާނެއެވެ. (އެބަހީ قِيَامَة ނުވާނެއެވެ.) ۞ قُلْ بَلَىٰ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެހެންނޫނެކަމުގައިވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ۞ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ = މިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަސަމްކުރައްވަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ގާއިމް قِيَامَة އަންނާނެއެވެ. ۞ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ = އެއީ غَيْبُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۖ ۞ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ = އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ. (ނިވައިވެގެންނުވެއެވެ.) ۞ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ = ބުރަދަނުގެ މިނަވަރުވެސް / ذَرّة އެއީ ބުރަދަނުގެ މިނަވަރުވެސް. ۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވިޔަސް އަދި ބިމުގައިވިޔަސް. ۞ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެ ކުޑަ އެއްޗެއް ވިޔަސް. ۞ وَلَآ أَكْبَرُ = އަދި ބޮޑު ވިޔަސް. ۞ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ = ފާޅުވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. (لَوحُ المحفوظ ގައި بيان ވެގެންވާގޮތުގެމަތިންނެވެ.) ۞ لِّيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށްޓަކައި ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۚ = އަދި އެމީހުން صالحُ عَمَلُ ކުރިއެވެ ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށްހުރީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ۞ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ = އަދި ޝަރަފުވެރި ރިޒުގެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ سَعَوْ = އަދި މަސައްކަތްކުރި މީހުން ۞ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ = މިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހެދުމަށްޓަކައި ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ނަރަކަ އަޒާބެވެ. ۞ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ = ވޭންދެނިވި ނުބައި ގޮތެއް އަޒާބު ބާވަތުން ۞ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި عِلْمُ ދެއްވުނު މީހުން ދެކެތެވެ. (އެބަހީ عِلْمُ ލިބިފައިވާ އަހުލުވެރިން.) ۞ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حَضْرَةُ ން. ۞ هُوَ ٱلْحَقَّ = އެއީހަމަ حَقُّ ތެދުކަން. ۞ وَيَهْدِىٓ = އަދި އެއިރުޝާދު ދެއްކެވެއެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾ = ގަދަރުވެރިވަންތަ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މަގަށެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުންބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް قِيَامَة އެއްނާންނާނެއެވެ. ދެވަނަފަހަރަށް އަޅުގަނޑުން ދިރުވިގެންނުވާނެއެވެ. އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އައްޔާހަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ތިމަންކަލާގެފާނުގެ رَبّ ގަންދީ ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް قِيَامَة ވާނެއެވެ. މަތިވެރިކަން ދެވަނަ ފަހަރު ދިރިގެން عَمَل ތަކަށްޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި غَيْبُ ވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ عَمَل ތަކުގެ ތެރެއިން) އެންމެ އެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެ ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެންވާ مِثْقَال އެއްގެ ވަރުވެސް ޗަށްޓެއްގެ ބޮޑުމިނުގެ އެއްޗެއްވެސް އަދިއެއަށްވުރެ ކުޑަހާސް އަދި އެއަށްވުރެ ބޮޑެތި ނުވެއެވެ. އެ ހުރިހާ އެއްޗެއް بَيَان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައިވާގޮތުން ދެމިހުރީއެވެ. އެއީ لَوحُ المحْفُوظُ އެވެ.

(٤) އެކަންތައްވުމަކީ އެގޮތަށް ތެދުވެރިވެ އީމާންވެގެން صَالِحْ عَمَل ކުރި މީހުންނަށް ހެޔޮ جَزَاء ދެއްވުމަށެވެ. އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި މަތިވެރިކަމާ ރިޒުގުވެ. ސުވަރުގެއާއި އެތަން ވަރަށް نِعْمَة ތަކެވެ

(٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُولْ ނަށް ބާރުވެރިކަމާއި އާޔަތްތައް بَاطِل ކުރުމަށް މަސައްކަތްތެރިވާ މީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި އެންމެނުބައި ގަދަ عَذَاب ގެ عَذَابއެވެ

(٦) އޭ رَسُولُ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حَضْرَة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި އެއީ ހަމަސާފު حَقُّ ކަން عِلْمَ ގެ أَهْلُ ވެރިންނަށް ދަނެގަނެ އެނގެއެވެ. އަދި އެއީ ބާރުވެރިކަމާއި عِزَّة ވެރިކަން އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މަގަށް މީހުންނަށް ދަނެގަނެ އެނގެއެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾ أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَـٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (ތިމަ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް)ބުނެއެވެ. ۞ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ = އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް މީހަކުދައްކައިދެމުތޯ؟ ۞ يُنَبِّئُكُم = އޭނާކަލޭމެންނަށް خَبَر ދޭ ۞ إِذَا مُزِّقْتُمْ = ކަލޭމެންމަރުވެ ކުދިކުދިވެ ހަލާކުވެގެން ހިމޭނުއްޖާ ۞ كُلَّ مُمَزَّقٍ = އެންމެހާކުދިކުދިވުމެއް ކުދިކުދިވެ ހަލާކުވެ ۞ إِنَّكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ۞ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އާ ޚަލްޤުކުރެއްވުމެއްގައި ވާނެއެވެ. أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = އޭނާ اللهއަށް ދޮގުހަދައިފިތޯ؟ ۞ أَمْ بِهِۦ جِنَّةٌ = ނުވަތަ އޭނާގައި ޖިންނިބައި – (މޮޔަބައި) ހުރީތޯ؟ ۞ بَلْ = އަދި ކިޔަމުންދާހުރީތޯ.؟ އެހެންނޫނެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އީމާންނުވާމީހުން ۞ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހަށް ۞ فِى ٱلْعَذَابِ = އެމީހުންވަނީ عَذَاب ގައެވެ. ۞ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ = އަދި ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ۞ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނީބާވައެވެ. ۞ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާތަން ۞ وَمَا خَلْفَهُم = އަދި ފުރަގަހުގައިވާ ތަނަށް ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުންނާއި ބިމުން ۞ إِن نَّشَأْ = މިވަންހަނދުވަތަކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ ۞ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން ބިމުގެތެރެއަށް ބިން ވައްދާލެއްވީމުއެވެ. ۞ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެއްޓެއްވުމެވެ./ވައްޓަވައިލެއްވުމެވެ. ۞ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން އެތިގަޑުތަކެއް ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ. ۞ لَـَٔايَةً = ކަށަވަރު ދަލީލެއް ހެކިތަކެއް ۞ لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ = اللهއަށް تَوبَة ވެ رُجُوع ވާ އަޅުންނަށް ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން دَاوُدُ عَلَيهِ السَّلاَم އަށް މިވަންހަނދުވަތަކަލާނގެ حَضرَة ން ދެއްވީމެވެ. ۞ مِنَّا فَضْلًا = މިވަންހަނދުވަތަކަލާނގެ ފަޟްލުވެރިކަމެއް ۞ يَـٰجِبَالُ = ފަރުބަދަތަކެވެ. ۞ أَوِّبِى مَعَهُۥ = އޭނާއާއެކު ތަސްބީޙަ (ޒިކުރު) ކުރާށެވެ. (މިވަންހަނދުވަތަކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ.) تَسبِيح

ހިއްނުވެ. ❁ وَٱلطَّيْرَ = އަދި ދޫނިތަކުވެސް (އެބަހީ ދޫނިތަކުވެސް އެކަލޭގެފާނާއެކު تَسبِيح ހެއްދަވަން އެންގެވީމެވެ.) ❁ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު މަޑުކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން ބުނޭ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް (رَسُول އަށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން) ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން މަރުވެގެން ވަޅުލައި ކަލޭމެންގެ މަސްތަކާއި ކަށިތައް ހަލާކުވެ ފަނާވެގެންދިޔަފަހުންވެސް ކަލޭމެން އަލުން ދިރިގެން محشر ފަރާތަށް ގެންދާނެކަމަށް ބުނާމީހަކު ކަލޭމެނަށް ދައްކަން ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ مُحَمَّد ގެ ފާނެވެ).

(٨) އޭނާ ފަހަރު الله އަށް ބޮޑުދޮގެއް ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އޭނާގެ ހިތައިގާ ޖިންނި ބޮޑިކަމުން މުޅަކަމެއް ވެފައި ވީ ހެއްޔެވެ؟ މިއީ ކާފިރުންގެ ބަހެވެ. އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އެއަންގަވަނީ އެހެން ނޫން ކަމުގައެވެ. އަދި ހިތުމުގައެވެ؟ إيمَان ނުވާ މީސްމީހުން آخِرَة ދުވަހުން ވާނީ ގަދަ عَذَاب ގައެވެ. އަދި މިހާރު އެމީހުން އޮވީ ވަރަށް ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٩) އެމީހުން ފަހަރު އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ އުޑުތަކަށް ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ބިމަށް ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. (މިއިން ކޮންމެ އެއްޗަކީވެސް ބޮޑެތި عَجَائِب އެވެ. އެފަދަ ބޮޑެތި އެއްޗެހި ހެއްދެވި ފަރާތަކަށް މީސްމީހުން މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَرُ އަށް ފުރުވުން ދަތިނުވާނެކަން ކޮންމެ ސަލާމަތް ބުއްދިއަކަށް އެގެންވާނެއެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުން ބިމަށް ވައްޓައިލަވައިފީމުއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން އެތިކޮޅެއް ވެއްޓެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި އެބަހީ ބިން ނަގައިލުމާއި އުޑުން ތިކޮޅު ވެއްޓުމުގައި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލާނގެ ބާރުފުޅާއި ޤުދުރަތުފުޅު ދައްކަވާ ހެކިތަކެއް ވެއެވެ. (ދަގަނޑު މަޑުކޮށްދެއްވީމެވެ. ނުވަތަ ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް) الله ގެ حَضرَة އަށް تَوبَة ވެ رُجُوع ވާއަޅަކަށް عِبرَة ގެ ގޮތުގައި دَلِيل ތަކެއް ހުރިކަމެވެ.

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން دَاوُودُ عَلَيهِ السَّلاَم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضرَة ން فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވީމެވެ. (އެއީ نَبِي ކަމާއި زَبُور އެވެ. އަދިވެސް އެހެން نِعمَة އެވެ. އަދިއެކަލޭގެފާނާއި އެކު تَسبِيح ހެއްދަވަން ފަރުބަދަތަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ފަރުބަދަ ތަކުވެސް تَسبِيح ހެއްދެވެ. އަދި ދޫނިތަކުވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަށްވެސް އެކަލޭގެފާނާއެކު تَسبِيح ހެއްދަވަން އެންގެވީމެވެ.)

أَنِ ٱعۡمَلۡ سَـٰبِغَـٰتٖ وَقَدِّرۡ فِي ٱلسَّرۡدِۖ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيۡمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهۡرٞ وَرَوَاحُهَا شَهۡرٞۖ وَأَسَلۡنَا لَهُۥ عَيۡنَ ٱلۡقِطۡرِۖ وَمِنَ ٱلۡجِنِّ مَن يَعۡمَلُ بَيۡنَ يَدَيۡهِ بِإِذۡنِ رَبِّهِۦۖ وَمَن يَزِغۡ مِنۡهُمۡ عَنۡ أَمۡرِنَا نُذِقۡهُ مِنۡ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾ يَعۡمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٖ كَٱلۡجَوَابِ وَقُدُورٖ رَّاسِيَٰتٍۚ ٱعۡمَلُوٓاْ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكۡرٗاۚ وَقَلِيلٞ مِّنۡ عِبَادِيَ ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

أَنِ ٱعۡمَلۡ سَـٰبِغَـٰتٖ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު سَابِغَات ހައްދަވާށެވެ!. سَابِغَات އަކީ ހުޅަނގުވެރިންގާ ދިގުވީ ދިރާސްއެވެ. ހިތާޖެހިވައިމާ ވިއްދުންނަށް ހުރުމަށެވެ. ❁ وَقَدِّرۡ فِي ٱلسَّرۡدِۖ = އަދި އެއަށްޓަކައި ވިއްދުމުގައި ތަރުތީބު ހިފެހެއްޓެވުމަށް ހަދައިގަތުމަށް ކަމުނަގަނޑުވެރިވާށެވެ! ❁ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ = އަދި صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿١١﴾ = ކަލޭމެންކުރާ އެއްޗަކީ ކަންތައްތަކަށް ހުވަދާރުވާމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްލަވާވޭގެންވެއެވެ. ❁ وَلِسُلَيۡمَٰنَ ٱلرِّيحَ = އަދި سُلَيْمَان عَلَيهِ السَّلاَم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައި ޚާއްޞަން ކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ غُدُوُّهَا شَهۡرٞ = އެވައިގެ ދަތުރު ދުވާލުގެ ހެނދުނުކުރީ ފަތިހައިގެން މެންދުރުވާއިރު އެއްމަސްދުވަހުގެ ދުރުމިނެވެ. ❁ وَرَوَاحُهَا شَهۡرٞۖ = އަދި ހަވީރުވެފައިވާ އިރުއޮއްސުމާއިރު އެއްމަސްދުވަހުގެ ދުރުމިނެވެ. ❁ وَأَسَلۡنَا لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް މަތުކޮށްދެއްވީމެވެ. ދިޔައިކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ عَيۡنَ ٱلۡقِطۡرِۖ = ތޫރީގެ އަރު ❁ وَمِنَ ٱلۡجِنِّ مَن يَعۡمَلُ = އަދި ޖިންނީންގެ ތެރެއިން ކަންކަމުކުރާ މީހުންވެއެވެ.. ❁ بَيۡنَ يَدَيۡهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައިވާ ބިމުގައި ❁ بِإِذۡنِ رَبِّهِۦۖ = އެރަސްގެ رَبّ ގެ أَمْر ހުއްދަ (ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ أَمْر ހުއްދަ) ❁ وَمَن يَزِغۡ مِنۡهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ނުކިޔަމަންތެރިވާ ކަންކަމަށް ކުރިޔާށް ދުރުވެގެންވިޔާ ❁ عَنۡ أَمۡرِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ أَمْر ހުއްދައަށް نُذِقۡهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަދައްކަވާނީމެވެ. ❁ مِنۡ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾ = ހުރަހަރާގެރި ހުރިހާވަރެއްގެ عَذَابٌ ގެތެރެއިން ❁ يَعۡمَلُونَ لَهُۥ = އެސްކުރުވެން އެބައި جِنِّ ން އެކަލޭގެފާނަށް ހަދައިދެނީއެވެ. ❁ مَا يَشَآءُ = އެކަލޭގެފާނު އިރާދަފުޅުކުރައްވާ ތަކެތި ❁ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ = مِحْرَاب ތަކާއި تِمْثَال ތަކުގެ ތެރެއިން ❁ وَجِفَانٖ كَٱلۡجَوَابِ = އަދި ބޮޑެތި حَوض ތަކާދަ ބޮޑެތި ތައްޓާއިލާ ❁ وَقُدُورٖ رَّاسِيَٰتٍۚ = ސަލާމަތްކަމާއެކު ހުންނަ ބޮޑެތި ތެލިތަކާއި ❁ ٱعۡمَلُوٓاْ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكۡرٗاۚ = (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ.) އޭ دَاوُد ގެ ދަރިކޮޅު آلُ ނުދާވެ. ކަލޭމެން شُكُر ކުރުމުގެ ގޮތުން صَالِح عَمَل ކުރާށެވެ. ❁ وَقَلِيلٞ مِّنۡ عِبَادِيَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން މަދުއަޅުންނެވެ. ❁ ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾ = شُكُر ކުރާ އަޅުންނަކީ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު سابِغات ހައްދަވާށެވެ! އަދި އެވައްދުގައި ބަދަރިކަން ހިމުންކަން ރަގަޅަށް ހައްދަވާށެވެ! އަދި صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްލަވައިވޮޑިގެންވެއެވެ. سَابِغَة އަކީ ފުޅާދިގު ނިވައިވާގޮތަށް ހަދާފައިވާ ހަގުރާމައިގެ ދަރަޢު ލިބާސްކަމެވެ.

(١٢) އަދި سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައިޔާއި ތަސްހީރުކޮށްދެއްވީމެވެ. ހެނދުނު އެވައި سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم އާއި ގެން ދަތުރުކުރައްވައި ފަސްދުރުވީހަރަން އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރާހަމައަށްދުރެވެ. އަދި ހަވީރުކޮޅުވެސް އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރާހަމައަށް ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ތޮއްޓެއް عَينُ (ތާރު) ދިޔައިކޮށްދެއްވާ ހިނގައިދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ إِذنَ ލިބިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި މަސައްކަތްކުރާން جِنّ ބައެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެއްވެސްއެއްޗަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ أَمرُ ފުޅާއި خِلاَف ވެ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ އަލިފާނުގެ عَذَاب ގެ ރަހަ ދައްކަވާނީމެވެ.

ދަންނައެވެ. الحَسَنُ البَصَرِي އަށް حَوَالَه ދެއްވައި ابن كَثِير އެކަލޭގެފާނުގެ تفسِير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم ދަތުރުފުޅު ކުރައްވަނީ ދުވާލުގެ ފުރަތަމަބައިގައެވެ. އެ ދުވާލު ފަހުބައިގައި ދަނީއެވެ. دِمشقُ ން ފުރައްވައިގެން اصطخر އަށް ވަޑައިގަންނަވަން ފުރިހަމަ ދުވާލެއްގެ ދަތުރު ... ކަބުލް كَابُل އަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. މި دِمشقُ އާއި اصطخر އާއި ދެމެދު ހުންނަނީ ބާރަށް ދަތުރުކުރާމީހަކަށް އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ. އަދި اصطخر އާއި كَابُل އާއި ދެމެދުވެސް ބާރަށް ދަތުރުކުރާމީހަކަށް އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ. وَالله أَعْلَم. = تفسِير ابن كَثِير = އަދިމިނޫން ގިނަ ތަފްސީރުތަކުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަތުރުފުޅުގެ ވާހަކަ ވެއެވެ.

(١٣) އެސްކުރުގެން އެބަޔަކު އެ جِنّ ންގެ މީހުން سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم އަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނު ޝައުގުވެރިވެއްޖެއް އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ހައްދަވައިދެއްވައެވެ. އެސްކުރުގެންގެ ތަކެތި ޖައްސަވާ ތަންތަނާއި مِحرَاب ތަކާއި تِمثَال ތަކާއި އެތައް ބޮޑެތި ކަނޑާ އެއްވަރަކަށްވާފަދަ ބޮޑެތި ތަށިތައް ހަދައެވެ. حَوض ފަދައެވެ. އެތަކެތި ބޮޑެތި ތަށިފަދައެވެ. އަދި އުދުންމަތީގައި ހުންނަ ބޮޑެތި ތެޔޮފަޅި ވައްދާފައިވާ ސަރަޙައްދުގައި ހުރި ބޮޑެތި ތެލިތަކެވެ. (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) އޭ دَاوُود ގެ آلُ ންނޭވެ. ޝުކުރުގެ ގޮތުން صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ. އަދި الله އަށް شُكُر ކުރާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށް شُكُر ކުރާ މީހުން މަދުވެއެވެ.

ދަންނައެވެ. مِحرَاب އަކީ: ދިރިއުޅޭތަންތަނެވެ. އަދި އެސްގަނޑު ވަޑާމަތެވެ. ބޭނުންވާނެއެވެ. މިއަދުގައި مِحرَاب ގެ މުޅިމާނަ މިސްކިތުގެ... وَالله أَعْلَم .

تِمثَال އަކީ ދިރޭއެއްޗެއްގެ صُورَة ގައި جِسمُ ހުންނަގޮތަށް ތަނެއްގައި ނުވަތަ ބިއްލޫރިން ނުވަތަ މުށުގައިވެސް ނުވަތަ އެހެން އެއްޗަކުން ހަދާފައިވާ صُورَة އެވެ. އެ صُورَة ތަކީ އެތަނަކަށް ދާނޭ ނަމަވެސް نَبِي ބޭކަލުންގެ ސޫރައިގެ އާދައި مَلاَئِكَة ންގެ ސޫރަތަކާއި عَالِم ންނާއި صَالِحٌ ންގެ ސޫރައިގެއެވެ. އަދި ބުނެވޭ سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم ގެ شَرِيعَة ގައި صُورَة ހެއްދެވުން مُحَمَّد صلّى الله عليه وسلم ގެ شَرِيعَة ގައި އެކަން މަނާވެގެންވާކަމުގައެވެ. وَالله أَعْلَم .

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾ لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا۟ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނިޔާކުރެއްވި ހިނދު. ❁ ٱلْمَوْتَ = މަރު، ޙަވާލުކުރީމު. ❁ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނު ޙަވާލުވެވުނުގެ މައްޗަށް އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ދަލީލުނުކުރިއެވެ. ❁ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ = ކަތުރުވަރި ފަނިވި ❁ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަސާދަނޑު ކާލަމުންދިޔަ. ❁ فَلَمَّا خَرَّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން (ވިއްދާލައިވާ ޢަސާދަނޑު ކާލައިގެން ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން). ❁ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ = ޖިންނީންނަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ. ❁ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ ❁ ٱلْغَيْبَ = غَيْب ގެ ކަންތައް. ❁ مَا لَبِثُوا۟ = އެމީހުން ތަސްވެސް ނުހިނގާނެއެވެ. ❁ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾ = ހިތާމަހުރި عَذَاب ގައި. (އެމަސައްކަތުގައި) ❁ لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ = ހަމަކަށަވަރުން سَبَأ ގެ މީހުންނަށް ވިއެވެ. ❁ فِى مَسْكَنِهِمْ = އެމީހުން ދިރިއުޅުނު ތަނުގައި. (އެއީ مَأرِب ކިޔާ ރަށެކެވެ) ❁ ءَايَةٌ = ދެއްކެވުމެއް ދަލީލެއް / ހެއްކެވެ. ❁ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ = އެއީ އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތާއި ވާތްފަރާތުގައިވާ ދެބަގީޗާއެވެ. ❁ كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެންގީމުއެވެ.) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ ރިޒްޤުން ކާށެވެ. ❁ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާށެވެ. ❁ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ = ރަގަޅުވެގެންވާ ރަށެކެވެ. ❁ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެކެވެ. ❁ فَأَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން (شُكُر ކުރުމުން) އެބައި މަގުފޭރިގެންދިޔައެވެ. އަދި الله އަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ❁ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ = ގަދަފެންގަނޑު ނުހިފެހެއްޓޭ ވަރަށް ގަދަ سَيْلُ — ގަދަފެން ދެއްވާފައެވެ. ❁ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދެބަގީޗާ ބަދަލުކޮށްދިނީމެވެ. جَنَّتَيْنِ = އެހެން ދެބަގީޗާއަކާ. ❁ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ = ކަޑުވިއްޔާ އަދި ކަރުހުނަ ދެބަގީޗާއަކަށް. ❁ وَأَثْلٍ = އަދި أَثْل ގަސް

ކިޔާފައިވާތަރުއްގެ ގަހަކަށެވެ. (އެ ގަހަކަށް ބާވާ އެއްސުމުވެސް) ❁ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ ❁ = އަދި ކުންނާރުގަހުގެ

ބައެއްގަސްގަހެވެ. ❁ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ = މަދުމަދުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) ދެންފަހެ سُلَيْمَان عَلَيهِ السَّلاَم ގެ މަރުޙަބަރު ޖިންނީންނަށްސަކަޅާނުގެ އަވަހާރަވުން ނިޔާކުރެއްވުމުން އެކަށީގެ ފޮށް އަވަހާރަވެގެން އަސާކޮޅު ބިންމަތީ ވެއްޓުނީމައިގެން ގޮއްޔާކުގައި އިންސާނުންނަށްވެއެވެ. ކުރިމުޤާމުގައި ޖިންނީންތަށް މަސައްކަތްކުރަމުންދިޔައެވެ. އެކަށީގެ ފޮށް އަވަހާރުވުގައި އިންސާނުންނަށް ހަމައެކަނި ފެސްނުވެއެވެ. އެގޮސް ހަމައެކަނި އެކަށީގެ ފޮށްނުވާނެ ކަމަށް ބޭނުންތެރި އެކަށީގެ ފޮށްއިސްލާމު ގާތުކުރެވުން ގޮތުގައި ދިރިހުރިކަމަށް ފާޅުގައިވަނީ ގޮތުގައިވެއެވެ. އަކަށީގެ ފޮށް ވަޅުގެ އެކަޑީގެ ދޭތެރެވާއެއް ޖިންނީންނަށް غَيْب އިނގޭ ކަމަށް އެއްބަސްވެއެވެ. އަދި غَيْب އެނގޭނަމަ އެގޮތަށްވެސް އެދޭގޮތުގައި ގަދަމަސައްކަތްކުރާކަށް އެހާއަނިޔާގައި عَذَاب ގައި ތިބޭނުގެ ބަލިސޭކުން ދަލަދަން بَيَان ވެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން سَبَأ قَبِيلَة ގެ މީހުން ދިރިއުޅުނުގޮތުގައި اللّٰهُ ގެ قُدرَة ވެރިކަމުގެ ދަލީލަކަށް دَلِيل ކަމާ ވަރަށްބޮޑު دَلِيل އެއްވެއެވެ. ހެކިކަމެއްވެއެވެ. (سَبَأ އަކީ يَمَن ކަރައިގެ ތަރުކާވެ. އެމީހުން އުޅުނުތަން ކިޔަނީ مَأرَب އެވެ. يَمَن ގެ ރަސްރަސްކަލުން އަރިސްޓަކުރިބަނީ އެތާގައި اللّٰهُ ތަޢާލާ ފާޅުކުރި دَلِيل އަކީ އެމީހުންގެ ވާދީގެދެފަރާތުގައިވާ ދެބަގީޗާއެވެ. ކަނޑައަތުފަރާތުން ބަގީޗާއެއްކަން ވާތްއަތުފަރާތުން ބަގީޗާއެއްކަމެވެ. (އެމީހުން ދިރިއުޅުން ގާތްވީގޮތުގައި ހުރި އޮތްގޮތްގޮއްވެ. އެބަގީޗާގައި ހުރި މޭވާގަސްތަކުގެ މޭވާވެއެވެ. ދެން ޖިންނީން ތަކާގެ އެމީހުންނަށް އަންގާވިދާނެ) ކާށާނުން ކާށާނުގެ ރަސްގެ ދިރޭދޭން ކާއިބާއި ހަދާނުވެ! އަދި އެކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާށެވެ! (ކާށާނުން އެކަލާނގެ ދެއްވި ގިނަގިނަ نِعمَة ތަކަށްކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުއްވާނަމަކާނި ދިރުމުގެ ހާސްކަމެއް ނެތް.) މިއީ ރަނގަޅު ރަށެކެވެ. ވައިދިން ރަނގަޅު ރަށެކެވެ. މޭވާގިނަ ރަށެކެވެ. އަދި މިއީ نِعمَة ތަކެއް ދެއްވި رَبُّ އަކީ މާފުކުރައްވާ ގަދަކަމުގެ ފާގަތިކަމާއި އެއްކޮށް ހުޅުގެކަށޮޅު رَبُّ އެކެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ މީބައިމީހުން اللّٰهُ އަށް شُكُر ކުރުމުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. އަދި اللّٰهُ އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ދެންފަހެ ޖިންނީސަކާނުގެ މީހުންގެ މަރުޙަބަރު ގަދަފަދަ ސައިލުއް ފޮނުއްވީމެވެ. އެސައިލު އެމީހުންގެ ގޮތުރަތްވަނުގައި ބަގީޗާތައް ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަރާމުދަބަގީޗާ އެހެން ދެބަގީޗާއަކަށް ބަދަލުކޮށްލީމެވެ. ފޮނުގެ ދެބަގީޗާގެ ގަސް ގަހާގެއްސަވައް ހުރި ބާގެ މާވާގިމ އަދި ގަނޑަގެ ކަޑުހުނު ޗޮކްގަހެވެ. އަދި أَثَل ކިޔާގަހެވެ. އެއީ މާވާ ނުވާސް އަގާގަހެކެވެ. އަދި ކުޑަކުޑަކަން ކުންނާރުގަހެވެ.

ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِمَا كَفَرُوا۟ ۖ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱلْقُرَى ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَٰهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ سِيرُوا۟ فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم = މިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެފަދަ ޖަޒާދެއްވީމެވެ. ❁ بِمَا كَفَرُوا۟ ۖ = އެމީހުން ކާފިރުވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ = އަދި އެފަދަ ޖަޒާ ދެއްވަނީ ކާކަށްތޯ.؟ (އެބަހީ އެފަދަ ޖަޒާ ނުދެއްވާނީ ކާކަށްތޯ) ❁ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾ = ކާފިރުކަމުގައިވެސް ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ބޮޑުކަންތެރިވި މީހަކަށް މެނުވީއެވެ. ❁ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَبَيْنَ ٱلْقُرَىٰ = އަދި ރަށްތަކާއި ދެމެދުގައެއްވާއި. ❁ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = އެ ރަށްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލެއްވި. ❁ قُرًى ظَٰهِرَةً = ފެނިގެން ދެވިގެންވާ ރަށްތަކެއް. ❁ وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ދެމެދުގައި ހިނގުން (ދަތުރުކުރުން) މިންވަރު ކުރެއްވީމެވެ. ❁ سِيرُوا۟ فِيهَا = އެރަށްތަކުގައި ކަލޭމެން ހިނގާށެވެ.! ދަތުރުކުރާށެވެ.! (މިހެން އެންގެވީމެވެ.) ❁ لَيَالِىَ وَأَيَّامًا = ރޭތަކާއި ދުވަސްތަކުގައި. (ދުވަސްތަކުގަ) ❁ ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ = އަމާންކަމާއެކު حال ❁ فَقَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ رَبَّنَا بَٰعِدْ = އާ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ! ދުރުކުރައްވާދެއްވާނދޭވެ.! ❁ بَيْنَ أَسْفَارِنَا = އަޅަމެންގެ ދަތުރުތަކުގެ ދެމެދު. ❁ وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نَفْسُ ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. ❁ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ = ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވާހަކަތަކަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ وَمَزَّقْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވަކިވަކިކޮށްލައްވައި ހިނގާލެއްވީމެވެ. ❁ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ = ހުރިހާ ދުރަކަށް ފަތުރުވައިގެން. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަށަވަރު بَيَان ވެގެންވާ دَلِيل ތަކެއް. ❁ لِّكُلِّ صَبَّارٍ = ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ ކޮންމެ މީހަކަށް. ❁ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ = ގިނަގިނައިން شُكُرُ ވެރިވާ. ❁ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތެދުކޮށްފިއެވެ. ❁ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ = އިބްލީސް އޭނާގެ (އިބްލީސް ހިތަށް ހީކުރި) ❁ فَٱتَّبَعُوهُ = ފަހެ އެބައިމީހުން އޭނާއާ تَبَعُ ވެއްޖެއެވެ. ❁ إِلَّا فَرِيقًا = جَمَاعَة އެއްގެ ބައެއްކޮޅު މެނުވީ. ❁ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ = مُؤْمِنُ ންގެ ތެރެއިން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އެމީހުންނަށް އެޖަޒާދެއްވީ އެމީހުން نِعمَة އަށް شُكُر ނުކުރުމާއި الله އަށް ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ ބައަކަށް މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދަ ޖަޒާ ދެއްވަން ހުއްޓެވެ؟ އެބަހީ ކާފަރުވެއްޖެ ބައަކަށް މެނުވީ އެފަދަ ޖަޒާ ނުދެއްވަމެވެ.

(١٨) އަދި އެމީހުންގެ ރަށްތަކާއި އަދި އެރަށްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ލެއްވި (شَام ކަރައިގެ) ރަށްތަކާއި ދެމެދު ފެނިފެންނަ ރަށްތަކެއް ލެއްވީމެވެ. އަދި އެތަންތަނުގެ ދަތުރުފަތުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. (މެދުމެދު ރަށްތަކަކީ ވިޔާފާރި ބަނދަރުތަކެކެވެ.އަދި އެރަށްތަކަށް ދަތުރުކުރާ ފަރާތްތައް ހެނދުނު އެއްރަށުން ފެށުމަކުން މެންދުރުވާއިރަށް އަނެއްރަށަކަށް އާދެވޭ ވަރަށެވެ. އަދި ހަވީރު ފެށުމަކުން ރޭގަނޑު ނިދަން އަނެއްރަށަކަށް އާދެވޭ ވަރަށެވެ. (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭމެން އަމާން ކަމާއެކު ރޭގަނޑާއި ދުވާލުތަކުގައި އެރަށްރަށުގައި ދަތުރުކުރާށެވެ.

(١٩) ދެން ފަހެ އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ! އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ ދަތުރުތަކުގެ ދުރުކަން ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نَفْسُ ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންފިއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިކާޔަތްތަކުން އެމީހުން ހަދާކުރެއްވީމެވެ ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ދުވަސްތަކުގެ މަޖިލީހުގައި ދުވާލު ވަރަކަށް ކަނޑައެޅި އެމީހުންގެ ކަންތައް ބަލައިލެވޭއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ސަބުރުވެރިޔަކަށާއި شُكُر ކުރާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ކަށަވަރު އެތި بَيَان ދޭހަވާ دَلِيل އާއި ހެކި އަދި عِبرَة އާއި نَصِيحَة ލިބިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٢٠) އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް إِبْلِيسُ ހިތީ ޚިޔާލު ތެދުކޮށްދިނެވެ. (އިބިލީސް ހިތީ، އެމީހުންނަށް ވަސްވާސްދީ ދޮގުހެދުމުގެ ޝައިޠާނީ ކަންތައްތަކުގެ ފަހަތަށް ގެންދެވޭނެ ކަމަށެވެ. އެމީހުން އޭނާގެ تَبعُ ވާނެ ކަމަށެވެ. އެގޮތަށް ކަންތައް ނިމުނީއެވެ.) مُؤمِنُ ންގެ ތެރެއިން جَمَاعَة އެއްގެ ބައެއްމީހުން މެނުވީ تَبعُ ވިއެވެ.

وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْـَٔاخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

إجْمالِي މާނަ

وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم = އަދި އިބުލީސްގެ ވަސްވަސް އޭނާއަކަށް ހިފޭގޮތްނުވެއެވެ. ✹ مِّن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް. (އޭނާގެ ވަސްވާސްދިނުމުގެ އިތުރުން ބާރެއް). ✹ إِلَّا لِنَعْلَمَ = ތިމަން އަސްލުކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ފާޅުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ✹ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހާ ކޮންބައެއްކަން. ✹ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ = އެކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ✹ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކޮންމެއެއްޗެއްގެ މައްޗަށްވެސް. ✹ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ = އަޅާލައްވައި ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާފައެވެ. ✹ قُلِ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ٱدْعُوا۟ = ކަލޭގެފާނުމެން ތިޔަ دُعَاء ކުރާށެވެ!. ✹ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުމެން ހީކޮށްގެން ތިޔަ އުޅޭ إله ތަކަށް. ✹ لَا يَمْلِكُونَ = އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. * مِثْقَالَ ذَرَّةٍ = ذَرَّة އެއްގެ މިންވަރުވެސް. ✹ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވެސް އަދި ބިމުގައިވެސް. ✹ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا = އަދި އެއުރެންނަށް ކުރިމަތިލެއްވި އެތަކެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ✹ مِن شِرْكٍ = އެއްވެސް ބައިވެރިވުމެއް، އެއްވެސް حِصَّة އެއް. ✹ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم = އަދި އެތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އަށް ނުވެއެވެ. ✹ مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ = އެއްވެސް އެހީތެރިއެއް. ✹ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައި شَفَاعَة ގެ އެއްވެސް مَنفَع އެއްނުކުރާނެއެވެ. ✹ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ = އެހެނަކަސް އެކަލާނގެ ހުއްދަދެއްވި މީހަކަށް ފިޔަވާ. ✹ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ = ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެން ހިތްތަކުން ދިޔައުމުން. ✹ عَن قُلُوبِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުން ✹ قَالُوا۟ = އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ✹ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ وَحي ކުރެއްވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ. ✹ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ = އެބައިމީހުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އެއީ حَقُّ އެވެ. ✹ وَهُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✹

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އެ مُؤمِنٌ ންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބާރެއް އެސޮރަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. (އަދި އެސޮރާ تَبَعُ ވާ މީހުންނަށްވެސް އެސޮރު ވަސްވާސްދީ فَاحِش ކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުން ނޫން އެހެންބާރެއް ނުވެއެވެ.)

އެކަށަވަރު ލިބުނު ދަސްކަށާނގެ އެގޮތަށްދެއްވީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނާއި އަދި އެކަމާމެދު ޝައްކުގައިވާމީހުން ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ވަކިކުރުމަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ހުރިހާކަމެއް ހިފެހެއްޓެވި ބެލެހެއްޓެވި ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) الله ފިޔަވައި ބުދުތަކެއް إِله ން ކަމުގައި ހަދައިގެން އެމީހުން شَفَاعَة އެއް ލިބޭނެކަމަށް ހިތައިގެން އުޅޭމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނު އުނދަގޫތަކާއި مُصِيبَة ދުރުކުރުމަށް އެތަކެއްޗަށް ގޮވާށެވެ.! މިއީ مَكَّة ގެ أَهلُ ވެރިންނަށް ޖެހުނު ބަނޑުހައިވުމާއި ދަތިކަމަށް إِشَارَة ކުރައްވާ އާޔަތެކެވެ. އެތަކެތީގެ އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވެވޭނެކަން الله އަންގަވަނީއެވެ.) އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވެސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ذَرَّة އެއްގެ ބަރާބަރުގެ މިންވަރަކުވެސް އެބުދުތަކަށް مِلك ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބައިވެރިވުމެއް حِصَّة އެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެހީތެރިޔަކަށް ބޭނުންވެ ގެންނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ إِذنَ ދެއްވި އަޅަކަށްމެނުވީ އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައި شَفَاعَة ގެ އެއްވެސް مَنفَع އެއް ނުވާނެއެވެ. (މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް حَال ކޮށް އެކަލާނގެ وَحِي ބާވައިލެއްވުމާ ވަގުތު ހުންނަގޮތް އަންނަނިވި އާޔަތުން ބަޔާންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގެ مُقَابِل ގައި އެބޭކަލުންވެސް ހުޅުވެނީއެވެ. އެހެންވީއިރު އެއިން ފަރާތަކަށްވެސް އަޅުކަންކުރުން حَقّ އެއް ނޫނެވެ. އެބޭކަލުން ހޭއްލަވާ ފަހުން (ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެން) ބުނެވޭގޮތަށް ހިތްތަކުގައި ހުރި ބިރުވެރިކަން ފިލުވައިލެއްވުމުން ކިހިނެއްތޯ ވިދާޅުވީ. ބޭކަލުން އަހާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبُّ وَحِي ކުރެއްވި ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ.؟ އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަ حَقّ އެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ.

۞ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِيَ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ ۖ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

ލަފުޒުގާ

قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތުން (އެމީހުނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ مَن يَرْزُقُكُم = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ۞ مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކުންނާއި ބިމުން. ۞ قُلِ ٱللَّهُ ۖ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.! އެއީ الله އެވެ. ۞ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ = އަހުރެމެން (مُؤمنُ ން) ނުވަތަ ކަލޭމެން (ކާފިރުން) ۞ لَعَلَىٰ هُدًى = ހަމަކަނޑައަޅައިގެން ތެދުމަގުގައި ވެއެވެ. ۞ أَوْ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ = ނުވަތަ بَيَان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ވެއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ لَّا تُسْـَٔلُونَ = ކަލޭމެންނަކާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ.! ۞ عَمَّآ أَجْرَمْنَا = އަހުރެމެން ކުށްކުރައްވައިފިތި ۞ وَلَا نُسْـَٔلُ = އަދި އަހުރެމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ ކަލޭމެން ކުށްކަންތައްކުރައިފިތި ۞ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަހުރެމެން جمعُ ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا = ދެން އަހުރެމެންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. ۞ بِٱلْحَقِّ = حَقُّ އާއި ޢަދުލުގައި ۞ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ = އެކަލާނގެއީ حَقُّ ޢަދުލުގައި ނިޔާކުރައްވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْ أَرُونِيَ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން އަހުރެމެނަށް ދައްކައިބަލާށެވެ!. ۞ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ = އެކަލާނގެއާ ކަލޭމެން شَرِيك ކޮށް އަޅުކަން ކުރި ތަކެތި. شُرَكَآءَ = އެ شَرِيك ން ތަކެތި. ۞ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންއެއްނޫނެވެ. އަދި ޔެއެއްހެއްތޯވެ؟، އެއީ ހަމަ الله އެވެ. ۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް މެނުވީ. ۞ بَشِيرًا وَنَذِيرًا = ސުވަރުގެގެ ފަރާތުން އުފާވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ އަދި ނަރަކައިގެ ފަރާތުން ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބަޝީރަކު ކަމުގައި ވާވަރުގެންނަވާ حَالُ ގައެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން ۞

لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ = އެގޭތޯއެއް އެމީހުންނަކަށް ނޭގެއެވެ. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ = مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިވަޢުދަކީ (يَعني قِيامَة ވުން) ވާނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްޔެވެ.؟ ۞ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުންނާއިބިމުން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟. (ކަލޭމެންގެ إِلهُ ތަކަށް އެއިން އެއްވެސް ކަމެއްކުރުމުގެ ވިހަމަ ސާބިތުވެއްޖެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އެއީ ހަމަ الله އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން مُؤمِنُ ންނާއި ކަލޭމެން ކާފަރުންނާއި ދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުގައިވެއެވެ. އަނެއްބައަކު ބަރާބަރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވެއެވެ.

(٢٥) އޭ رَسُولُ الله އެވެ!. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހަރެމެން ކުރާކަންތަކާއިމެދު ކަލޭމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރަމުންދާ ކަންތަކާއިމެދު އަހަރެމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٢٦) އޭ رَسُولُ اللهއެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހަރެމެންގެ رَبُّ (قِيامَة ދުވަހުން) އަހަރެމެން ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެން އެންމެންގެ މެދުގައި އިންސާފުގެ حُكم ކުރައްވާނެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންނަށް ثواب ދެއްވައި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް عَذاب ދެއްވާނެއެވެ.) އަދިއިންސާފުވެރި حَقُّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރައްވާ އަދިއެންމެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٧) (އޭ رَسُولُ اللهއެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާއި شَرِيكُ ކޮށް ގުޅުވައިގެން އުޅުނު إِله ންތައް އަހަރެމެންނަށް ނިކަންދައްކައިބަލާށެވެ! (އެތަކެތި އަހަރެމެންނަށް ދައްކާށެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަކަށް ކުރެވޭނެ ކުޅަދާނަވުމެއް ހުރިކަމެއް ދެއްކިދާށެވެ.)

އެއްގޮތަކަށްވެސް އެތަކެތިތަކީ إِله ން ނޫނެއްކަމެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ.؟ إِله އަކީ ހަމައެކަނި ގަދަބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ حِكمَة ވަންތަކަލާނގެއެވެ. اللهއެވެ.

(٢٨) އޭ رَسُولُ الله އެވެ!. އެންމެހައި އިންސާނުންގެ ގާތަށް ދީނުގެ ބިރުދެއްކުމާއި ބުޝާރާތްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު رَسُول ކަމުގައި ބިރުދެއްކުމާއި ބުޝާރާތްދެއްވުމަށް އެންމެހައި އިންސާނުންގެ ގާތަށެވެ. (ކަޅުމީހާއި ހުދުމީހާ عَرَبِي އާއި عَجَمِي އާއި ފަދައިން ހުރިހާ ބަޔަކަށެވެ.) އެހެން ނަމަވެސް ގިނަ އިންސާނުން ލިބިގެންވާކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވުމަށްޓަކައި ނަރަކައިގެ ވަރަށްބޮޑު حَالُ ގެއެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި އެކާފަރުންގެ މީހުން މަލާމާތަށް ބުނެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ މިއަދު وَعدُ ކުރާ قِيامَة ދުވަސް ދެންއަންނާނީ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ.؟

قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّـٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَـٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

ލަފުޒުމާނަ

قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ = ކަލޭމެންނަށް އެބަހެން ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަހެއްވެއެވެ. ۞ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً = ހިނދުކޮޅެއްވެސް ކަލޭމެން އެއަށްވުރެ ފަސްނުކުރާނެއެވެ. ۞ وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ = ހިނދުކޮޅެއް އެއަށްވުރެ އަވަސްވެސް ކަލޭމެން ނުކުރާނެއެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީމީހުން ބުންޏެވެ. (ބުނެއެވެ.) ۞ لَن نُّؤْمِنَ = އަހުރެމެން އީމާން ނުވާހުށީމެވެ!. ۞ بِهَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قُرآن އަށެއް. وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އަދި އޭގެކުރީގައިވާ ތަކެއްޗަށްވެސް (އެއީ އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކެވެ.) ۞ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނަމަ ۞ إِذِ ٱلظَّـٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ = އަނިޔާވެރިންތައް (مُشرِكُ ތައް) ހިފެހެއްޓިފައި ބަންދުކުރެވިގެންވަނިކޮށް. ۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބަސްބަސް ރައްދުކުރާ حَالُ (ބަސްރައްދުކުރާ حَالُ) ۞ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ = އޭގެތެރެއިން ދެރަވެފައި ضَعِيف ވެގެންވާމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ބޮޑާވެގެންވާ ބޮޑެތި ބޮޑުވެރިންނަށް. ۞ لَوْلَآ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނުވިނަމަ. ۞ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ بخ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން مُؤمِنُ ން ކަމުގައިވީމުއެވެ. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ބޮޑުވެރިވީ މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ = ނިކަމެތި ضَعِيفُ ންނަށް. ۞ أَنَحْنُ صَدَدْنَـٰكُمْ = ކަލޭމެން މަނާކުރީ އަހުރެމެން ހެއްޔެވެ؟ ۞ عَنِ ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގުން. ۞ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم = ކަލޭމެން ގާތަށް އެތެދުމަގު އައިސްފައި. ۞ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ = އަދި ހަމައެކަނިއެވެ.؟ ކަލޭމެން ވީހަކަ مُجْرِمُ ން ކަމުގައެވެ. ކުށްވެރިން ކަމުގައެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.! އެކަދަން ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ ދުވަސްވެއެވެ. އެދުވަސް ހަމަޖެހުމުން އެންމެކުޑަސާޢަތެއްވަރަކަށްވެސް ނުވާނެއެވެ، އަދި އަވަހެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. ހަމަ ގަޑިއަށް އެކަން ހަމަޖެހޭނެއެވެ.

(٣١) އަދި ކާފިރުންގެ މީހުންބުނެއެވެ. އަހުރެމެން މި قُرْآن އަކަށްވެސް އަދި އޭގެ ކުރީގެ ފޮތަކަށްވެސް (ބާވައިލެއްވި އެއްވެސް ފޮތަކަށް) إِيمَان އެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންތަކެއް يَعنِي مُشرِكُ ން ތަކެއް (ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް) ގެނެވި ބަންދުވެ ހިފެހެއްޓިގެންވަނިކޮށްކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ގަންނަވާނަމައެވެ. އެވަގުތު އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއަނބުރާލަމުން އަދި ހިތްވަރުގެއިރުވޯން ބަސްމައްބުނަދުން ދުރުކުރުމުން ވަހަކަމެއް ބަދަލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި މިތި ދެރަވެރި ނިކަމެތި ضَعِيفُ މީހުން ބޮޑާ كِبْرُ ވެރި މީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި އުޅުނުވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން مُؤمِنُ ން ކަމުގައިވީހެވެ.

(٣٢) އަދި ނިކަމެތި ضَعِيفُ މީހުންނަށް ކިބުރުވެރި ބޮޑާމީހުން ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން ގާތަށް ތެދުމަގު އައިހިނދުން ކަލޭމެންތެދުމަގުން މަނާކޮށް ދުރުކުރީ އަހުރެމެން ހެއްޔެވެ.؟ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ހިއްޔަރުތޯއެވެ.؟ ކަލޭމެން ވީހަމަ مُجْرِمُ ން ކަމުގައެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُاْ ٱلْعَذَابَ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُواْ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُواْ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ ނިކަމެތި ضَعِيفُ ން ބުނެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ = كِبْرُ ވެރި ބޮޑާ މީހުންނަށް. ❁ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭއާއި ދުވާލެވެ.؟ ދެންނެވޫއެވެ. ކަލޭމެން ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް مَكْرُ ހަދައި ކޮށްދިނުމުން ކޮށްވިއެވެ. ❁ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަލޭމެން އަމުރުކުރަމުން ދިޔައިރު ❁ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އަޅުގަނޑުމެން ކާފަރުވުމަށް. ❁ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا = އަދި އެކަލާނގެއަށް مِثَال ތަކާއި شَرِيكُ ތައް ލާން. ❁ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّدَامَةَ = އަދި އެމީހުން (އެބަހީ މުޝްރިކުން) ހިތާމަތައް ސިއްރުކުރާނެއެވެ. ❁ لَمَّا رَأَوُاْ ٱلْعَذَابَ = عَذَاب ފެންނަ ހިނދު. ❁ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށިތަކެއް ލައްވާފީމުއެވެ. ❁ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީހުންގެ ކަރުތަކުގައެވެ. ❁ هَلْ يُجْزَوْنَ = ހަމަ އެމީހުންނަށް جَزَاء ދެވޭނީ ހެއްޔެވެ.؟ (އެބަހީ جَزَاء ނުދެވޭނެއެވެ.) ❁ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކަށް މެނުވީ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ مِّن نَّذِيرٍ = އެއްވެސް نَذِير އަކު (الله ގެ عَذَاب ން ބިރުދައްކާ ބިރުވެރިކުރައްވާ އެއްވެސް رَسُولُ ކަލޭގެ.) ❁ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ = އެރަށުގެ مُتْرَف ން ބުނުމަކާއި ނުލާ. (مُتْرَفُ ނީ ނިޢުމަތްތެރިކަމާއި އަދި ފުށަރުވެރިކަމުގައި ވާބޮޑު މީހުންނެވެ.) ❁ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން ފޮނުއްވިއްޖެ އެއްޗެއްސާއި ދެކޮޅުވާ އަޅުގަނޑުމެންނީ. ❁ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކާފަރުވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَقَالُوا=އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (ބުނެއެވެ.) ❁ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا = މުދަލާއި ދަރިންނަށް ގިނަވީ އަޅުގަނޑުމެން މާގިނައެވެ. ގިނަމީހުންނެވެ. ❁ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމެވެ. ❁ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ = (آخِرَة ގައި) عَذَاب ދެވޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ رَبُّ ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފުޅާކޮށް ދެއްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގަންނަވާ މީހަކަށް. * وَيَقْدِرُ = (އަދި އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގަންނަވާ މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ

ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ = އެކަމެއް ނޭނގެތެވެ. ۞ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މުދަލުތަކެވެ. ۞ وَلَآ أَوْلَـٰدُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންވެސް ނޫނެވެ. ۞ بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ = ކަލޭމެން ކައިރިކޮށް ކަލޭމެން حَضْرَة އަށް ގާތްކޮށްދޭ އެއްޗެއް ކަމުގައި. ۞ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ = އީމާންވެއްޖެ މީހާ ފިޔަވައެވެ. ۞ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި صَالِح عَمَل ކުރި. ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުށްޓެވެ. ۞ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ = ދެގުނައަށް ދިނުމުގެ جَزَآءُ ގެ ދެގުނަ ހަމަ. ۞ بِمَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَـٰتِ = އެމީހުން ސުވަރުގެ ގަސްރުތަކުގައި ތިބޭނެއެވެ. ۞ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ = އަމާންކަމާއި އެކު. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި ނިކަމެތި ضَعِيفُ މީހުން ބޮޑާވެރިވި މީހުންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެން ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ގޮވާލި مَكْرُ ގެ ސަބަބުން ޓަކައި ކިޔަމަންވެ ތިބީ الله އަށް ކާފިރުވުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް أَمْرُ ކުރީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شَرِيكُ ނުވާ ތަނެއް އެއްފަދަ مِثَال ތަކެއް ލުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް أَمْرُ ކުރީއެވެ. (ދުނިޔެ އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ހިތާމަތައް ވަންހަނާ ކުރާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރި كُفْرُ ގެ عَمَل ތަކުގެ މައްސަލާގެ. އެކަން އެހެން ހިތާމަ އެމީހުންނަށް عَذَاب ފެނުނު ހިނދުންނެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ ކަރުތަކުގައި (އެމީހުން ނަރަކައިގާ ތިބޭހިނދު) ދަގަނޑު ކަސްތޮޅުތައް ތިބޭނެއެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ތިބީ ކާފިރުވެ ކުރާ ކަންތަކުގެ ބަދަލެވެ. އެމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ ނުރަނގަޅު جَزَآءُ ލިބޭނެއެވެ.؟ އެބަހީ އެމީހުން ކުރި جَزَآءُ އެދިބެހޭ އެމީހުން ކުރި ކަންތަކަށް ބަލާފައެވެ.

(٣٤) އެއްވެސް ރަށަކަށް މީސްތަކުންނާ نَذِير އަކު ފޮނުއްވީމާ އެރަށުގައި ތިބި ފުއްސަރިކުރި މީހުން ބުނި އަދި މިއީ ކަލޭމެން ފޮނުއްވިކަމަށް ބުނާ "އަޅުގަނޑުމެން މިއީ ތިޔަ ކަލޭގެފާނުމެން ފޮނުއްވި ކަމާއިގެން ކާފިރުވާ މީހުންނެވެ". މިހެން ބުނީ އެއްވެސް ތަނަކު މީސްތަކުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމެވެ.

(٣٥) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މުދަލާއި ދަރިންނާއި ގިނަވީ އަޅުގަނޑުމެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ހެޔޮކަމާ ބޭނުމަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަކީ آخِرَة ދުވަހުން عَذَاب ލިބޭނެ ބަޔަކު ނޫނެވެ.

(٣٦) އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ބޭނުންވާ މީހަކަށް رَبُّ އެކަލާނގެ އިޚްތިޔާރުގެ މަތިން ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިޚްތިޔާރުގެ މަތިން ރިޒުޤު ދަތިކުރައްވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ފުރިހަމަ حِكْمَة ގެ ގޮތުންނެވެ.) އެކަމަކު ގިނަމީހުން އެކަން ނޭނގެތެވެ.

(٣٧) މީސްތަކުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ މީސްތަކުންގެ رَحْمَة އާއި ރިޟާ ގެނެސްދޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި ގެނެސްދެނީ ގާތްކޮށްދޭ ކަމެއް. ނަމަވެސް އީމާންވެ صَالِحُ عَمَل ކުރި މީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި عَمَل ގެ جَزَآءُ ދެގުނަ ކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އެމީހުން آخِرَة ދުވަހުން ވާނީ ސުވަރުގެ ގަސްރުތަކުގައި އަމާންކަމާއި އެކު حَالُ އެއްގޮތަށް ތިބޭނެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُوْلَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ = އަދި ހިނގާފިއުން / ނުވަތަ މަސައްކަތްކޮށްކަމުދިއުން ✽ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް باطِل ކޮށް ނުކުތުމަށް ދަތިކުރަމުން. ✽ أُوْلَٰٓئِكَ = ތިޔަ = އެބައިމީހުން. ✽ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ = عَذَاب ގެ ތެރޭގައި حاضِر ކުރެވޭނެތެވެ. (زَبَّانِيَّة މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުން ނަރަކަޔަށް حاضِر ކުރާނެއެވެ.) ✽ قُلْ إِنَّ رَبِّى = (އޭ رَسُول الله އާއެވެ!) ކަލޭގޮފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ. ✽ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފުޅާކުރައްވައި ތަނަވަސްކުރައްވައެވެ. ✽ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދި ވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް. ✽ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ✽ وَيَقْدِرُ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް ރިޒުޤު ދަތިކުރައްވައި މަދުކުރައްވައެވެ. ✽ وَمَآ أَنفَقْتُم = އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކުރިއެއްޗަކީ. مِّن شَىْءٍ = ތަކެތީގެ ތެރެއިން. ✽ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ = އެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވައެވެ. (އޭގެ ثَوَابُ ދުނިޔެ ދެއްވައެވެ.) ✽ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رِزْقُ ދެއްވާ އެންމެ ހެޔޮވެރިޔާއެވެ. ✽ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا = އަދި އެކަލާނގެ އެއްކުރެއްވުން ދުވަސް مَحْشَر ގައި جَمع ކުރައްވާ ދުވަހު. ✽ ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = ދެން އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ. ✽ أَهَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުން. (މި مُشْرِكُ ން) ހެއްޔެވެ.؟ ✽ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ޢިބާދަތްކުރަމުން އަންނަނީހެއްޔެ. ✽ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ = އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ. ✽ أَنتَ وَلِيُّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަލީއަކީ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެއެވެ. ✽ مِن دُونِهِمْ = އެމީހުން ނޫންކަމައި. ✽ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ = އަދި ޢިބާދަތްކުރިއެވެ.؟ އެމީހުން އަޅުކަންކުރަނީ ކަޅުކަމުގެ جِنّ އަށެވެ. ✽ أَكْثَرُهُم = އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. ✽ بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ = އީމާންވެގެންވެއެވެ އެމީހުންނަށެވެ. (އެ ޖިންނިންނަށެވެ.) ✽ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު. ✽ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ. ✽ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا = މަންފާއެއް

ދިނުންވެސް އަދި ގެއްލުމެއް ދިނުންވެސް. ۞ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަދި އަނިޔާވެރިވީ މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ ذُوقُواْ عَذَابَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ عَذابُ ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ދިބެގަންނާށެވެ. ۞ ٱلَّتِي = އެ އަލިފާނަކީ. ۞ كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ = ކަލޭމެން އެދޮގުކުރާ ކަމުގައިވި އެއްޗެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް بَاطِل ކޮށް ނުކުޅެދުއްވުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުން آخِرَة ދުވަހުން عَذاب ގެތެރެއަށް حاضِرُ ކުރެވޭނެއެވެ ނުވަތަ زَبانِيَّة މަލާއިކަތުން އެމީހުން ނަރަކައިގެ عَذاب އަށް حاضِرُ ކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٩) އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅުތަކުން رِزْقُ ފުޅާކޮށްދެއްވައި ގިނަކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅުތަކުން ކުޑަކޮށް މަދުކޮށްދެއްވައި ދަތިކޮށްދެއްވައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ހޭދަކުރާ މުދަލުގެ ތެރެއިން ހެޔޮކަމުގައި ހޭދަކުރާ އެއްޗެއްގެ ބަދަލު އެކަލާނގެ ފަހުން ކަލޭމެނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އޭގެ ދަރުމަ ކަލޭމެނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ رِزْقُ ދެއްވާ އެންމެ ހެޔޮވެރިއެވެ.

(٤٠) އަދި އެއްދުވަހަކު އެކަލާނގެ އެއްކޮށްލައްވައި مَحْشَر ކުރައްވާ ދުވަހުން (އެއްދުވަހަކު އެއްކޮށްލައްވާ ދުވަހު) ދެން އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް ކުރެން އަހުއްސަވާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. މި މީހުން މީ ކަލޭމެނަށް ތޯ ކަލޭމެނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންހެއްޔެވެ.؟

(٤١) އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެމީހުން ފިޔަވައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރަޙައްދުވެރި ކަލާނގެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންވީ ޖިންނީންނަށް އަޅުކަންކުރި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން إيمَان ވެގެންވީ އެޖިންނީންނަށެވެ.

(٤٢) (الله تَعَالَى وَحِي ކުރައްވާފުޅެވެ.) މިއަދު ކަލޭމެން ދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކަށްވެސް (އެއީ އަޅުކަންކުރި މީހުންނާއި އަޅުކަން ވެވުނު މީހުންނެވެ.) އަނެއްބަޔަކަށް مَنْفَع އެއް ދިނުމެއް ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެބާރުވެސް مِلْكُ ވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް يَعْنِي مُشْرِكُ ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގާ ހުށީމެވެ. ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ عَذاب ގެ ރަހަ ދިބެގަންނާށެވެ. އެ ނަރަކައަކީ ކަލޭމެން އެނަރަކަ ދޮގުކުރާ ކަމުގައިވި ނަރަކައެވެ.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ وَقَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَـٰهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެއްވާ. ❁ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ މިވަންތަރިސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ مَا هَـٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ = މިއީ މީހަކުކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ = އޭނާ އެދެނީ ކަލޭމެން ހުއްޓުވާ މަނާކުރުމަށެވެ. ❁ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُم = ކަލޭމެން ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އަޅުކަން ކުރުމުން އެއި ތަކެތިން. ❁ وَقَالُوا= އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ ❁ مَا هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ = މި قُرْآن މިއީ ހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لِلْحَقِّ = حَقّ އާއި މެދު. ❁ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އެ حَقّ އައިއިރުން. إِنْ هَـٰذَآ = މި ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سِحْرُ އެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ❁ وَمَآ ءَاتَيْنَـٰهُم = އަދި މިވަންތަރިސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (عَرَبِي ންނަކަށް) ނުދެއްވަމެވެ. ❁ مِّن كُتُبٍ = އެއްވެސް ފޮތެއް. ❁ يَدْرُسُونَهَا ۖ = އެމީހުން އެފޮތެއް ކިޔަވައި دِرَاسَة ކުރާނޭ. ❁ وَمَا أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް މިވަންތަރިސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެއްވެސް نَذِير އަކު . ❁ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި މިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރިއެވެ.(އެބަހީ عَرَبِي ންގެ ކުރީގައިވެސް އުޅުނު أُمَّة ގެ މީހުން އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވެވުނު رَسُولُ ން ދޮގުކުރިއެވެ.) ❁ وَمَا بَلَغُوا = އަދި މިމީހުން ނުފޯރައެވެ. (އެބަހީ عَرَبِي ންނަކަށް ނުލިބެއެވެ.) ❁ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ = އެމީހުނަށް (އެބަހީ عَرَبِي ންގެ ކުރީގެ މީހުނަށް) މިވަންތަރިސްކަލާނގެ ދެއްވިމުދާގެ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައިވެސް. ❁ فَكَذَّبُوا رُسُلِي ۖ = ފަހެ އެމީހުންވެސް (އެބަހީ ކުރީގެ أُمَّة ތަކުގެ މީހުންވެސް) މިވަންތަރިސްކަލާނގެ رَسُولُ ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްދެވީ؟ ❁ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ = މިވަންތަރިސްކަލާނގެ إِنْكَار އާއި ކިހާ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތައް (قُرْآن ގެ އާޔަތްތައް) ކިޔަވައިދެއްޗާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މި قُرْآن މިހިރަހާމީހާ (ރަސޫލާއަށް) ކަލޭގެފާނު ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެތިން ކަލޭމެން މަނާކުރަން ދުރުކުރުވުމަށް ބޭނުމި ބުނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި قُرْآن އަކީ ހަމަހަދައިގެން އުފެއްދި ދޮގެއްކަމުގައި ބުނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ އައި ހިނދުން (إسلاَم دِين އައި ހިނދުން) އެ حَقُّ އާއި ދިމާލަށް އެމީހުން ބުނީ މިއީ بَيَان ވެގެންވާ سِحْرُ އެއްކަމުގައި ވެސް ބުނެއެވެ.

(٤٤) އަދި މީގެކުރިން އެމީހުން يَعنِي عَرَبِي ން ކިޔަވައި ދިރާސާކުރާނެ ފޮތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަކަށް ނުދެމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް رَسُولُ ބޭކަލަކުވެސް ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٤٥) އަދި މިމީހުންގެ (އެބަހީ مَكَّة ގެ مُشرِكُ ންގެ) ކުރީންވެސް އުޅުނު أُمَّة ތަކަން ވަޙީގެންނެވި رَسُولُ ބޭކަލުން އެ أُمَّة ތަކުގެ މީސްތަކުން ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީސްމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نِعمَة އާއި އާރާއި ބާރުގެ ދިރުމުއިކަ އެއްބައިވެސް މިމީހުންނަށް يَعنِي مَكَّة ގެ أَهلُ ވެރިންނަށް ދިނީގެންނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންވެސް يَعنِي އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގެ މީސްތަކުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رَسُولُ ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِنكَار އާއި ކޯފާ ވެގެންދިޔައީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟ (مَكَّة ގެ أَهلُ ވެރިންވެސް إِيمَان ނުވިނަމަ ދެންވާނެގޮތް ވިސްނާށެވެ. އިސްވެދިޔަޤައުމުން عِبرَة حَاصِل ކުރާށެވެ.)

قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ إِنَّمَآ أَعِظُكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު وَعظ ދީ ވާހަކަދައްކަވައި إِنذار ކުރައްވަނީ ކަނަވަގި. ❁ بِوَاحِدَة = އެއްވާހަކައަކުން ކަމުގައެވެ. (އެއްވާހަކަ ކަނޑައެޅުމެވެ.) ❁ أَن تَقُومُوا لِلَّهِ = اللهُ ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވުމެވެ.(ހުއްޓުމެވެ.) ❁ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ = ދެމީހުން ދެމީހުންނާއި، އެކަނި އެކަނިންވެސް. ❁ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ފިކުރު ކުރުމަށް ވިސްނުމެވެ. (އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭނެއެވެ.) ❁ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ ކިބައިގައި (مُحَمَّدُ ގެ ފާނުގެ ކިބައިގައި) އެއްވެސް ޖިންނިބަލިއެއް ނެތްކަމެވެ. (ފާނަކީ ވަރަށް ބުއްދިވެރިއެކެވެ) ❁ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ނުވާނެއެވެ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައި ނޫނީ ފާނު ނުވެތެވެ. ❁ بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ = ގަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއްގެ ކުރިމައްޗަށް.

❁ قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ مَا سَأَلْتُكُم = އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުން ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. ❁ مِّنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް.(رَسُولُ ކަން އިއްވެވުމުގެ ބަދަލުގައި) ❁ فَهُوَ لَكُمْ = ފަހެ، އެއުޖޫރައަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ.(އެއުޖޫރައަކަށް އެދުނުކަމަށް ވެއްޖެނަމަވެސް އެއުޖޫރައަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ.) ❁ إِنْ أَجْرِىَ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އުޖޫރައަކު ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حَضرَة އަށް މެނުވީ. ❁ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް. ❁ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ = ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ قُل إِنَّ رَبِّى = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ. ❁ يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ = وَحِي ބާވައި ލައްވައެވެ./ ނުވަތަ بَاطِل ގެ މައްޗަށް حَقُّ ޖައްސަވައެވެ. ❁ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ = އެއީ غَيْبُ ތަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. حَقُّ އައީއެވެ.(قُرْآن އާއި تَوحِيد އާއި إِسلاَم دِين އައީއެވެ.)❁ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ =އަދި بَاطِلُ ފެށިގެން ނުވެއެވެ.(شِرْكُ ފެށިގެން ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އިބްލީސް އެކަކަށްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ = ދެން

އަނބުރާ ނުގެންނާނެއެވެ.(އަދި އިބްލީސް އެކަކުވެސް محشر ނުކުރާނެއެވެ.) ۞ قُلْ إِن ضَلَلْتُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

އަހުރެން މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ.۞ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަ މަގުފުރެދުމުގެ ގެއްލުން ވާނީ

ހަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނަށެވެ. ۞ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުމަގުގައި ހުރިނަމަ. ۞ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ

= ފަހެ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އިއްވާ وَحِي ގެ ސަބަބުންނެވެ. ۞ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ =

ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް إنذار ކޮށް އަދި نَصِيحة ދީ وَعظُ ދީ މިހިރަނީ އެންމެ ކަމަކަށްޓަކައެވެ. އެއީ الله ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި ކަލޭމެން (حَقُّ ހޯދުމުގެ ނިޔަތުގައި) ތެދުވެ ވިސްނުމާއި فِكرُ ބޭނުންކޮށްގެން. ދެމީހުން ދެމީހުންނާއި އަދި އެކަކު އެކަނިވެސް ތެދުވެ ހަމަގައިމު ހުރިތަ ބަލާށެވެ. އެއީ نَبِي ސާހިބާއި އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި إسلام دِين އަކީ އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ޙަޤީޤަތާއި މިޢުޖިޒާތަކާ ބަލައިގެން ވިސްނައި فِكرُ ކޮށް ތެދުވެ نَظَر އަޅައި ބަލާށެވެ. ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާގެ ސިކުނޑިގައި (يَعنِي مُحَمَّدُ ގެ ފާނުގެ ސިކުނޑިގައި) އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ޖިންނިބަލިއެއް ވާކަށް ނެތެވެ. ހަމައެކަނި ނުރައްކާވެރި ކަމެއް ކަލޭމެންނަށް އަންގައެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ގަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއްގެ (قِيَامَة ދުވަހުގެ عَذَاب ގެ خَبَر ދެއްވުމަށް) ފޮނުއްވިއްވި رَسُولُ ބާކަލޭ ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ.

(٤٧) އޭ رَسُولُ الله އެވެ!. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް މި ރިސާލަތު އިއްވަވައި ދޭތީ ބަދަލުގައި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް ނުދެމެވެ. އެއްކަލަކަށް އެދުނުކަމަ ތިޔައިރުވެސް އެއީ ކަލޭމެންނަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ދެއްވާނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حَضرَة އަށް ވާދެނަތީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٨) އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ حَقُّ ގެ ތެރޭގައި وَحِي ބާވައިލައްވައެވެ. ނުވަތަ بَاطِل ގެ މައްޗަށް حَقُّ ފޮނުއްވައި بَاطِل ނައްތައިލައްވައެވެ. އެކަލާނގެއީ غَيبُ ތަކަށް މާބޮޑަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٩) އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! حَقُّ އަތުވެއްޖެއެވެ.(قُرآن އާއި تَوحِيد އާއި إسلام دِين އައިއްސެވެ.) އަދި بَاطِل ފެށުމެއް ނުވެއެވެ. (شِرك ފެށުމެއް ނުވެއެވެ.) ދެން އެ بَاطِل އަލުން ތަކުރާރުވެ އެނބުރި ނުއާނެއެވެ. (ނުވަތަ އިބްލީސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ފެށުމެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އަލުން އެއްވެސް އެއްޗެއް محشر ނުކުރާނެއެވެ.) މި ބަސްބަހަށް آيَة ގެ تَرجَمَة ދީފައިވެއެވެ.

(٥٠) އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نَفس ގެ ކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ފާފަ އޮންނާނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نَفسُ އަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުމަގުގައި ވާނީ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިއްވާ وَحِي ގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދުރުގައި ނޫނީ ވެސް ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُواْ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُواْ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِهِۦ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُواْ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُواْ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍۭ ﴿٥٤﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُواْ = އަދި އެމީހުން ސިހުނުހިނދު (ބިރުން ސިހުނުހިނދު ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ނަމައެވެ. އޭރު އެމީހުން މަރުވާހިނދު ނުވަތަ محشر ދުވަހުގައި ކަބުރުން ނުކުންނަހިނދުއެވެ.) ❁ فَلَا فَوْتَ = ފަހެ އެމީހުން ފިލައިގެން ދިއުމެއް/ސަލާމަތްވުމެއް ނުވެއެވެ. ގެއްލުމެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَأُخِذُوا = އަދި އެމީހުން ހިފެހޭނެއެވެ. ❁ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ = ކައިރިރަށަކުން. ❁ وَقَالُوٓا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ ❁ امَنَّا بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ❁ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ = އެމީހުންނަށް އީމާންވުމުގެ فُرْصَة ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ؟ ❁ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ ދުރުރަށަކުން (آخِرَة ދުވަހުން). ❁ وَقَدْ كَفَرُواْ بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ إيمان ކަމަށް ކާފަރުވިއެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ❁ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނޭނގޭކަމެއް ބުނަމުންދިޔައެވެ.(ހީކުރުން ބުނަމުންދިޔައީއެވެ.) ❁ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ = ދުރުރަށަކުން (ހިތުހުރިގޮތަކަށް ގޮސްގޮސް). ❁ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންނާއި ދެމެދު ހުރަސް ލެވުނެވެ. ❁ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ = އެމީހުން އެދޭކަންތައްތަކާއި ދެމެދުގައެވެ. (އެއީ ދުވަސްވަރަށް ދުނިޔެއަށް އައުމެވެ.) ❁ كَمَا فُعِلَ = ކަންތައް ކުރެވުނުފަދައިން. ❁ بِأَشْيَاعِهِم = އެފަދަ އެހެންމީހުންނަށްވެސް. ❁ مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾ = ޝައްކުކުރުވަނިވި ޝައްކެއްގައި ބިރުގަނެފައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި އެމީހުން ބިރުން ސިއްސިނދުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަރަށްބޮޑު ބިރުހިފާގޮތަކަށް އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އެވަގުތަކީ އެމީހުން މަރުވާ حَاضِر ވާވަގުތެވެ. ނުވަތަ مَحْشَر ފުމަރުބަހާކައި ވަގުތުކުރުނުނަ ވަގުތެވެ.) އެވަގުތު އެމީހުން ޗުއްޓުވުމެއްނުވެއެވެ. އަދި ފިލައިގެންދިޔުމެއް ނުވަތަ ސަލާމަތްވުމެއް ނުވެއެވެ. ގާތްހިސާބަކުން އެމީހުން ހިފެހެއްޓިގެން مَحْشَر ގެ مَيدَان އަށް ގެންދެވޭނެއެވެ.

(٥٢) އެހިނދު (އެބަހީ مَحْشَر ގެ مَيدَان ގެ ކަންތައްތައް ފެންނަ ހިނދު) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން އެކަލޭގެފާނަށް (ނުވަތަ إسلاَم دِين އަށް) އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަމަކު އެހާދުރުހިސާބުން އެމީހުންނަށް إيمَان ވުމުގެ فُرصَة ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ.؟ (އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ވާނުވީ إيمَان ކަމެއް މަރުވުމުން آخِرَة ގައި އެކަން قَبول ވާނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟)

(٥٣) އެމީހުންވަނީ މީގެކުރީގައި އެކަމަށް ކާފަރުވެފައެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު އެކަމަށް ކާފަރުވެފައެވެ.) އެމީހުންނަކީ އެކަމާއިމެދު ދުރުދުރުން ޣައިބަށް އުކަމުންނެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމާތާއި ހިސާބުކުރެއްވުމެއްނުވެއެވެ. (قِيامَة އެއްނުވާނެއެވެ. ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައެއްނުވާނެކަމަށް އެއީ ހިޔާލުކުރުމުންނެވެ.) ކުރަންނުވާ ޤާތުގެ ދުރުހިތަން ކުރިއެވެ.

(٥٤) އަދި އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގެ މީހުން ކާފަރުންނަށް އެއްގޮތަށް މިމީހުންނަށްވެސް އެދޭކަންތަކާއި މިމީހުންނާއި ދެމެދު ހުރަސްއެޅިގެންވިއެވެ. އެމީހުން މިހާރު އެދޭކަމަކީ އީމާންވުމެވެ. އެކަމަކު އެކަމާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދު މިހާރުވެސް ހުރަސްއެޅިގެންވެއެވެ. އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު މީގެ އެކަންކަމާމެދުގައި (އެބަހީ رَسُول ބޭކަލުން ގެންނެވި ކަންކަމާމެދުގައި) ބިޑުވެގެންވާ ޝައްކެއްގައި ތިބީއެވެ.

فاطر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة فاطر — އާޔަތް ޢަދަދު (٤٥)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَـٰثَ وَرُبَـٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَـٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤﴾

ބަސްމާނަ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيف އެއް ހާއްސަވެގެންވަނީ ﷲ އަށެވެ. ۞ فَاطِرِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުފެއްދެވި ނެތުމުގެތެރެއިން ފުރަތަމަ އުފައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމާއި. ۞ جَاعِلِ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ رُسُلًا = ރަސޫލުން ކަމުގައި. ۞ أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ = ފިޔަތްތަކުގެ ވެރި. ۞ مَّثْنَىٰ وَثُلَـٰثَ وَرُبَـٰعَ = ދެދެކޮޅުން ތިންތިންކޮޅުން ހަތަރުހަތަރުކޮޅުން (އެބަހީ ބައެއްބޭކަލުން ދެފިޔަތުގެން އަނެއްބައިބޭކަލުން ތިންފިޔަތުގެން ހަތަރުފިޔަތުގެން ވާގޮތަށެވެ. ۞

يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ = އަދި އުފެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވައެވެ. ۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަކަށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވޭތޯއެވެ. ۞ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ = ﷲ މީސްތަކުންނަށް ހުޅުވައި ދެއްވާކަމުގެ އެއްޗެއް. ۞ مِن رَّحْمَةٍ = ރަޙްމަތުގެ ތެރެއިން. (ވާރޭގެ އަދި - ރިޒްޤުގެ ވައްތަރުގައި ވަރަ). ۞ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا = އެއްޗެއް ހިފަހައްޓާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ މަނާކުރެވޭނެ މީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ وَمَا يُمْسِكْ = އަދި އެކަލާނގެ ހިފަހައްޓަވައިފި އެއްޗެއް. ۞ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ = އެއްޗެއް ފޮނުވައިދޭނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަށްފަހު. ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ ޙިކުމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ކުރާށެވެ!. ۞ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާ ﷲ ގެ ނިޢުމަތް. ۞ هَلْ مِنْ خَـٰلِقٍ = އުފެއްދެވި خَالِق އަކު ވޭތޯއެވެ؟ ۞ غَيْرُ ٱللَّهِ = ﷲ ފިޔަވައި. ۞ يَرْزُقُكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވާނޭ. ۞

مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުންނާއި ބިމުން.۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (ޙައްޤު) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ۝٣ = ކަލޭމެން ދުރުކުރެވެނީ ކޮންކަހަލަކޮން ގޮއްޗަކަށް؟ ނުވަތަ ޙައްޤު ފިޔަވައި ކަލޭމެން އިންޙިރާފުވަނީ ކޮންކަހަލަކޮން ގޮއްޗަކަށް؟۞ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިޔަސް (އެއީ ޙަޤީޤަތް ވާނުވާ ގޮތުންނެވެ.)۞ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުން ދޮގުކުރެވިފައިވެއެވެ.۞ مِّن قَبْلِكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.۞ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ۝٤ = އެންމެހާ ކަންތައްތައް އިނބުރި ރުޖޫޢުވަނީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހާ حَمْد އާއި تَعْرِيف އާއި ޘަނާއެއްކުރުމި، ޚާއްޞަވެގެންވަނީ އެއްވެސް މިސާލަކާ ނުލައި އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ މަލާއިކަތުންތަކުން ރަސޫލުން ކަމުގައި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (މި އާޔަތުން ގަސްދަކީ މަލާއިކަތުންގެ ވެރިންނެވެ. ޠާޢަތްތެރިކަމުގެ ދީން ތަބްލީޣު ކުރުމަށް އިލާހީ ވަޙީ ގެނެސްދިނުމަށް ފޮނުއްވި جِبْرِيل ، مِيْكَائِيل ، إِسْرَافِيل އަދި أزرائيل އެވެ.) އެބޭކަލުން ތިއްބެވީ ދެފިޔަތާއި ތިންފިޔަތާއި ހަތަރުފިޔަތާއި ހަތަރަށްވުރެ ގިނަ ފިޔަތަކާއި ލިބިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ހެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް އިތުރުކުރައްވައެވެ. (ތިރީސްފަހެއް. صَحَّ حَدِيث ގައި ވާގޮތުގައި ފަސްސަތޭކަ ފިޔަ ހުރެއެވެ جِبْرِيل عَلَيهِ السَّلام ގެ ހަށިގަނޑުގައި ފިޔަތަކެއް ހުރިކަމަށް ވެއެވެ. وَاللهُ أَعْلَم . . . .) ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ވެސް ކުދުރަތްވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) الله މީސްތަކުންނަށް ދެއްވާ ރަޙްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ވާރޭ ފަދަ ރަޙްމަތްތަކާއި ހުރިހާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ނިޢުމަތަކުން ރަޙްމަތްތަކުން ކަނޑައި ހިފެހެއްޓެވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވި رحمة އެއް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ފޮނުވައިދޭނެ މީހަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެ رحمة އެއް މީސްތަކުންނަށް ފޮނުއްވައި ދެއްވާނެ ކޮންމެ ގޮތެއް އެކަލާނގެ ވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عزة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ نعمة ތައް ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރާށެވެ. އުޑުން ވާރޭ ފޭބުމާއި ބިމުގެ نعمة ތަކާއި ބިމުން ގަސްގާހަގެހި ފަދަ نعمة އެއްދިނުމަށް ތިބާވާނެ އެހެން އެއްވެސް خالق އަކު الله ފިޔަވައި ކަލޭމެނަށް ވޭތޯއެވެ؟ (ފަހެ، އެފަދަ ކަލެއް ކޮންތާކުން އެހެން އެއްވެސް ކަލަކު الله ފިޔަވައި ނުވެއެވެ.) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭން حق އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ، حق ފިޔަވައި ކަލޭމެން އިންޙިރާފުވަނީ ކޮންކަހަލަކޮން ގޮއްޗަކަށް؟

(٤) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އެމީހުން ފަހެ، مكة ގެ أهل ވެރިން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިނަމަވެސް އެއީ ހިތާމަކުރައްވާކަށް ނުވާނެއެވެ. ޙަޤީޤަތް ވާނުވާގޮތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް ދޮގުކުރެވިފައިވެއެވެ. ފަހެ، އިސްތިޤާމަތު أمّة ތަކެއްގައިވިއިރު ބޮޑުތަކުގެ މީހުންނަށްވެސް އެމީހުން ގޮތަށް ދޮގުހެދުމުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް އިނބުރި ރުޖޫޢަވާނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. (އަޅުތަކުންގެ عمل ތަކަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނީ جزاء ދެއްވާށެވެ.)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!. ❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތުގެ ހުރީ حق އެވެ. ❁ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ = ފަހެ ކަލޭމެން ހެއްލުންވެރި ނުކުރުވާ ނުދޭށެވެ. ❁ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ = ދުނިޔޭގެ حياة. ❁ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭމެން ހެއްލުންވެރި ނުކުރުވައިނުދޭށެވެ. ❁ ٱلْغَرُورُ ﴿٥﴾ = شيطانާ. ❁ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ. ❁ لَكُمْ عَدُوٌّ = ކަލޭމެންނަށް ދުޝްމަނުވެރިއެކެވެ. ❁ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ ދުޝްމަނުވެރިއަކު ކަމުގައި ހިފާށެވެ. ❁ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ، އޭނާގެ ޖަމާޢަތް ގޮވަނީ (އެބަހީ، އޭނާގެ އެހީތެރިން ގޮވަނީ). ❁ لِيَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައި. ❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) ❁ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަވެގެންވާ عذاب އެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން ސާލިހު ޢަމަލުތައް ކުރިއެވެ. ❁ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަ ފުއްސެވުމެވެ. ❁ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. ❁ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ = އޭނާއަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވުނު މީހާއެވެ؟ ❁ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި ޢަމަލުތައް. ❁ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ = ދެން އޭނާ އެ ޢަމަލުތައް ހެޔޮ ކަމުގައި ދެކެއެވެ. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله. ❁ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ. ❁ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ❁ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުފުޅު ދަތުރުނުކުރައްވާށެވެ. / ހަލާކުނުވާށެވެ. ❁ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރުމުގެ ސަބަބުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ = އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު. ❁

إِجْمَالِي ވާހަ

(٥) ޔާ އެންމެހައި މީސްތަކުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ވަޢުދުފުޅު އެއީ ޙައްޤު ތެދުއެއްކަމެވެ. (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ފޮނުއްވުމާއި عمل ތަކަށް ހިސާބުބެއްލެވުމާއި جزاء ދެއްވުމާއި ނަރަކައާއި ސުވަރުގެއާއި މިހުރިހާކަމަކީ حqއެވެ.) حياة ގެ ދަރުމަތަކާއި ޒީނަތްތެރިކަމުން ކަލޭމެން ހެއްލުވުން ތެރިވެއަރުވާނުދޭށެވެ. އަދި اللهއާއިމެދު شَيْطان އާ ކަލޭމެން ހެއްލުވުންތެރި ކުރުވައި ނުދޭށެވެ. (އެބަހީ اللهއީ ފާފަފުއްސަވާ އަދި عَفوء ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ކަލޭމެން ކުރާ ފާފަތައް އެކަލާނގެ ފާހަގަނުކުރައްވާނެ ފުއްސަވާނެ- މިފަދަ ވަސްވާސްދީ ގިނަ ފާފަ ކަލޭމެން ފަހަތަށް އެއްލައި ކުރުވައިނުދޭށެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާއި ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެގެންވާ عدو އެކެވެ. ކަލޭމެންވެސް އެކަލޭގެ عدو އެއްކަމުގައި ދެކޭށެވެ. އެކަލޭ އެކަލޭގެ جماعة އަށް ގޮވައިދެނީ- އަދި އުޅުއްވަނީ ސަޢީރު ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ލުމަށްޓަކައެވެ.

(٧) (الله އާއި رسول އާއަށް) ކާފަރުވީމީހުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފުރެގެންވާ عذاب އެވެ. އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކެއް ކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(٨) ދެކޭފަހު އެމީހެއްގެ ނުބައި عمل ތަކެއް އެމީހަކަށް ރީތިކޮށް ދައްކާލެވިގެން އެ عمل ތައް ރީތިކަމުގައި އެމީހަކު ދެކެއެވެ. އެކަން އެފަދަ ޒީނަތްތެރިކޮށްލެއްވި މީހާއާއި (ތެދުމަގުގައިވާ ރަނގަޅު މީހާއާއި ދެމީހުން ހަމަހަމަވާނެ ހެއްޔެވެ.؟) ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. (އެއީ އޭނާގެ މަގުފުރެދުން الله ގެ أزلى ދެނެވޮޑިގެންވުމުގައި ހިމެނިގެންވާތީއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދެއްކަވައެވެ. (އޭނާގެ ތެދުމަގު الله ގެ أزلى ދެނެވޮޑިގެންވުމުގައި ހިމެނިގެންވާތީއެވެ.) އަދި އޭ رسول އާއެވެ. އެމީހުންގެ އެބަހީ ކާފަރުންގެ عمل ތަކާއިމެދު ހިތާމަކުރުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެ نفس ފުނޑު ހަލާކުވެއްޖެކަމުގާނުލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُو۟لَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ = އަދި الله އެއީ.۞ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިތައް ހިންގެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ فَتُثِيرُ سَحَابًا = ދެން ވިލާތައް އުފުލާ މިޔޮތަށް ހިންގަވައެވެ.۞ فَسُقْنَٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެފުން ދުއްވަވައެވެ.۞ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ = މަރުވެފައިވާ ބަނަރަށް (އެބަހީ، ވާރޭ ނުވެހުމުގެ ސަބަބުން ގަސްގިހަ މަރުވެފައިވާ ބަނަރަށް)۞ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން ވަހަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފުއްގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ.۞ بَعْدَ مَوْتِهَا = އެބިންގަނޑު މަރުވުމަށް ފަހުގައެވެ.۞ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ = މިފަދައިން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުމުގެ ކަންވާނެއެވެ.۞ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ = ކާކު عِزّة އެދޭހިނދާ (ދަންނާށެވެ.).۞ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا = ހުރިހާ عِزّة ހުރީ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.۞ إِلَيْهِ يَصْعَدُ = އަރައިގަންނަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.۞ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ = ރަނގަޅު ކަލިމަތައް.۞ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ = އަދި ޞާލިޙު ޢަމަލު.۞ يَرْفَعُهُۥ = އެކަލާނގެ އުފުއްލަވައެވެ. (އެބަހީ، އެ ރަނގަޅު ކަލިމަތައް މަތިވެރި އުފުއްލަވައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ރުޅިވެއްސާ މީހުން (ދަންނާށެވެ.).۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފަދަ عَذَاب އެވެ.۞ وَمَكْرُ أُو۟لَٰٓئِكَ = އަދި އެބައިމީހުން ރޫޅުމަ ބިރުވެ.۞ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ = އެއީ ބާޠިލުވެ ގެއްލިގެންދާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم = އަދި الله ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. (ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ އާދަމް ހައްދަވައެވެ.)۞ مِّن تُرَابٍ = ވެލިން.۞ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނިކުޅަކުން. (ކަލޭމެން ހައްދަވައި ދެއްވިއެވެ.)۞ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا = ދެން އަންހެނާ ކަލޭމެން ދެބައިކޮށް ލެއްވިއެވެ.۞ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ = އަދި އަންހެނަކު (ބަނޑުގައި) ނުއުފުލައެވެ.۞ وَلَا تَضَعُ = އަދި އަންހެނާ ދަރިނުވިހައެވެ.۞ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި މެނުވީ۞ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ = އަދި عمر ދިގުވާ މީހެއްގެ عمر ދިގުނުވެއެވެ.۞ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ = އަދި عمر ކުރުވާ މީހެއްގެ عمر ކުރުނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ = ފޮތެއްގައިވާ ގޮތުގެ (لوح

المحفوظ ގައި އޮތްފަދައިން ލިޔުއްވިގެންވާގޮތުގައެވެ.)۞ إِنَّ ذَٰلِكَ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތައް.۞ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾ = الله އަށް ފަހި ފަސޭހަވެގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި الله އީ އެކަލާނގެ ބޮޑުވެރިކަމާއި ވެރިކަމާ ބާރުފުޅު ކަލާނގެއެވެ. ދިނބޭފުޅު އެކަލާނގެ ވިޔާވަރު އެކަލާނގެ ކުރިމަތިން ...

(١٠) ފަހެ عِزَّة އާއި ގަދަފަދަކަން އެދޭ މީހާއަށް ... (...)

(١١) އަދި الله ތަޢާލާ ފުރިހަމަ ކަލާނގެ ބާރުފުޅުން آدَم عَلَيْهِ السَّلام ހެއްދެވިއެވެ. ... لَوْحُ الْمَحْفُوْظ ގައި ލިޔުއްވިގެންވާ ކަމުގައި ވެއްޖެ ... الله އަށް ފަހި ފަސޭހަކަމެކެވެ

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْبَحْرَانِ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۚ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْبَحْرَانِ = އަދި ދެކަނޑު ހަމަހަމަވެގެންނުވެއެވެ.۞ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ = މިކަނޑުގެ ފެން މީރުކަން ބޮޑެއެވެ.۞ سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ = އޮއްގެން ދިރުވައިލަން ފަސޭހަ.۞ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ = އަދި މިކަނޑުގެ ފެން ގަދަހޮރުވެއެވެ.۞ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ = އަދި ކޮންމެ ކަނޑަކުންވެސް ކަލޭމެން ކައެވެ.۞ لَحْمًا طَرِيًّا = ތާޒާ މަސް.۞ وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً = އަދި ކަލޭމެން ގަހަނާ ނެރުމެވެ. (ގަހަނާގައި ޖަވާހިރާއި ޖަވާހިރު. ނެރުމެވެ.)۞ تَلْبَسُونَهَا ۖ = ކަލޭމެން ލައިއުމާ/ އަޅައިއުމާ.۞ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަނޑުގައި ނަވުފަހަރު (ދޯނި އުޅަނދު) ދެކެވޭއިރުގެންނަވާނެއެވެ.۞ مَوَاخِرَ = ފޮތިކޮށާލައި ދުވި.۞ لِتَبْتَغُوا۟ = ކަލޭމެން حاصل ކުރުމަށްޓަކައި. (ކަނޑުދަތުރުކޮށް ވިޔަފާރިކޮށްގެން حاصل ކުރާ (ރިޒުޤު).۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ ފަޟުލުވަންތަކަމުން.۞ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރުމަށް (ޝުކުރު ކުރުމަށްޓަކައި).۞ يُولِجُ ٱلَّيْلَ = އެކަލާނގެ ރޭގެ ވަގުތު ވައްދަވައެވެ.۞ فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް.۞ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލު ވައްދަވައެވެ.۞ فِى ٱلَّيْلِ = ރޭގެ ތެރެއަށް.۞ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރެއްވިއެވެ.۞ كُلٌّ يَجْرِى = އެ ދެއެއްޗިންކޮޅު ކޮންމެއެއްޗެއް ދުވެއެވެ.۞ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ = ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ٱللَّه އެވެ ۞ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۚ = އެންމެހައި ކަމެއްގެ ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެންމެހައި ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.) وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދުޢާކުރާ ބުދުތައް (ބުދުތަކާއި)۞ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ مَا يَمْلِكُونَ = އެބައިމީހުން މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ.۞ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ = قِطْمِيْر އެއްގެ މިންވަރުވެސް (قِطْمِيْر އަކީ ކަދުރު ނޫފަށިގެ މަތީގައި އޮންނަ ތުނި ފުށެވެ.)۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ދެކަނޑު ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއްކަނޑުމީ ފެން މީރުވެގެންވާ އަދި އެފެން ބޯއިރު މީރު މީރުކަމުން އެފެންބޮދު ދިރުވައިލަން ފަސޭހަ ފެނެކެވެ. އަނެއްކަނޑަކީ މިއީ ފެނުގެ ރަހަ ގަދަވެގެންވާ ކަނޑެކެވެ. މި ދެކަނޑުން ކުރެ ކޮންމެ ކަނޑަކުންވެސް ތާޒާ މަސް ކަލޭމެން ކަމުދެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަޅައިއުޅޭ ގަހަނާގެބާވަތްތަކެއްވެސް (ރަން މުތާއި ޖަވާހިރާއި މިބާވަތުގެ އެންމެހައި ތަކެތިވެސް) އެކަނޑުން ކަލޭމެން ނަގައިދެއެވެ. އަދި ދުވެފައިދާ ސަރުދާގެ ފަހަރު (އުޅަދުފަހަރު) ކަނޑުފަޅައިގެން ދާކަން ކަލޭމެން ދެކެއެވެ. އެކަލާނގެ ފަޟްލު/ ބާޒާރުކުރުމަށާއި ވިޔަފާރިކުރުމަށްޓައި ދަތުރުކުރުމުގެ އެދިއުމަށް ބޭނުންކުރާގައި الله ގެ فضل ވަންނަކަން ހޯދުމަށްޓަކައި ދަތުރު ކުރެއެވެ. އެކަންތައްތައް އެހުނެއްވާ ފަދައިން ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކުރަދުންވަންތަކަމުގެ މިސާލުތަކެވެ.

(١٣) އަދި ދުވާލުގެ ތެރެއަށް އެކަލާނގެ ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދުވެސް އެކަލާނގެ ޚިދުމަތަށް ކުރުއްވިއެވެ. އެދެ އެމީހުންކުރެ ކޮންމެ އެއްޗެއް އެއްކަލަ އެކަށައަޅުއްވައިގެންވާ فلك ގައި ކަނޑައެޅި عين ނުވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދުވެދުވެ ތިބެއެވެ. މިކަންތައްތައް މިހާރުކުރަނިކޮށް ބަރާބަރުކޮށް ހިމެނުއްވި ހައްދަވައި ހެދެވެސް އީއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رب އެވެ. އެހެން އެއްވެސް މިލްކެއްނުވެ. އެންމެހައިކަމެއްގެ މިލްކުވެރިކަން خاص ވެގެންވޭ ހަމަ އެކަލާނގެ އަށެވެ. އެއްނެމެހައި ކަމެއް އެކަލާނގެ އަތްދަށުގައި ވާނަމަ އުޅަނީ ހިނގަމުން ގެންދަވައެވެ. އަދި ތާ مشرك ނިސްބަތް ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެކަލާނގެން ދޮށީގާ دعاء ކުރާހާ ތަކެތިކަން އެބޭ ބޮދުތަކަން قِطِيْر އެއްގެ މިންވަރުވެސް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. قِطِيْر ގެ މާނަ ލިއުވިގެން އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا۟ دُعَآءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا۟ مَا ٱسْتَجَابُوا۟ لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰٓ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

ލަފުޒީމާނަ

إِن تَدْعُوهُمْ = ކަލޭމެން އެއުރެންނަށް ދުޢާކޮށް ގޮވިއަސް.❁ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ = އެއުރެން ކަލޭމެންގެ ދުޢާ ނާހާނެތެވެ. (އެއުރެނީ جماد ތަކެއްކަމުންނެވެ.)❁ وَلَوْ سَمِعُوا = (ފަރުޟުކުރަނީސް) އެއުރެން އެހި ނަމަވެސް.❁ مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެއުރެން ޖަވާބު ނުދޭނެތެވެ.❁ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ = އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން.❁ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ = އެއުރެން ކަލޭމެން ޝަރީކުކުރި ކަން އިންކާރު ކުރާނެތެވެ.❁ وَلَا يُنَبِّئُكَ = އަދި ކަލޭގެ ފާނަށް އަންގައިދޭނެ ކަހަލަ ނުދޭނެތެވެ.❁ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ = ހުރިހާ ކަމެއްގެ ޚަބަރުދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތުން ޚަބަރުދެއްވާފަދައިން.❁ يَا أَيُّهَا النَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.❁ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ = ކަލޭމެންނީ الله އަށް ބޭނުންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.❁ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ = އަދި الله އީ އެއްވެސް ذات އަކަށް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭމެން ގެއްލުވާލައްވާނެއެވެ.❁ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ = އަދި އައު خلق ތަކެއް އެކަލާނގެ ގެންނަވައިދެއްވާނެއެވެ.❁ وَمَا ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ނުވެއެވެ.❁ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ = الله ގެ حضرة އަށް އުނދަގޫ އަދި ބުރަކަމެއްކަމުގައި.❁ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި އުފުލާ ފުރާނަ ނުއުފުލާނެއެވެ.❁ وِزْرَ أُخْرَىٰ = އެހެން ފުރާނައެއްގެ ބުރަ.❁ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ = ބުރަވެފައިވާ ބަރުދަނުން ބުރަވެގެންވާ نفس އަކު ގޮވިޔަސް.❁ إِلَىٰ حِمْلِهَا = އޭނާގެ ބުރަ ބަރުދަނުން އުފުލައިދިނުމަށް.❁ لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ = އޭނާގެ ބަރުދުން އެއްވެސް ތަކެއް އުފުލައި ނުދެވޭނެއެވެ.❁ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހަކު ކަމުގައިވިޔަސް.❁ إِنَّمَا تُنذِرُ = ކަލޭގެފާނު ބިރުދައްކަވަނީ ކަނޑައެޅިގެން (ކަލޭގެފާނުގެ ބިރުދެއްކުން ފައިދާކުރާނީ).❁ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ رب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށެވެ.❁ بِالْغَيْبِ = ނުދެކި އޮތްކޮށް / غيب ގައި ވާ ހާލު.❁ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قاءم ކުރި.❁ وَمَن تَزَكَّىٰ = އަދި އެއްވެސް މީހަކު طاهر ވެ ޠާހިރުވެއްޖެ (ޠާހިރުވެއްޖެ.)❁

فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ ۚ = ފަހެ އެމީހަކު އެ طاهر ވެގަންނަނީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ =އަދި ރުޖޫޢަ ކަމުގެ އެބުރިދިއުން ވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ!.) ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ބުތާ دعاء ކުރިޔަސް އެތަކެތި ކަލޭމެންގެ دعاء ގެ އަޑު ނާއަހާނެއެވެ. (އެއީ، އެއި جماد ތަކެއްކަމުން. އެއަކަށް فَهَمُ ވެވޭނެއެވެ.) އަދި މިސާލަކަށް އެތަކެތި އެއި އަޑުއަހާ ތަކެތިކަމުގައި ހިންގިޔަސް ކަލޭމެންގެ دعاء އަކަށް އެތަކެތި ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް ނުކުޅެދޭނީއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އަޅުކަންކުރި ކަލޭމެން ކުރި ޝިރުކާ ދުރުވެ އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!.) ހުރިހާ ކަންތައްތަކެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް خبر ދެއްވާގޮތަށް ހަމައެކަކުވެސް خبر ނުދޭނެއެވެ.

(١٥) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ الله ގެ حضرة އަށް އެދިކަންނަކަށް ބޭނުންވެގެންވާ މީހުންނެވެ. فقير ންނެވެ. الله މީ އެކަލާނގެ ذات ފުދިވަޑައިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަލާނގެ إحسان ވަންތަކަމަށް حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންފިއްޔާ ކަލޭމެން ފަނާކުރައްވާ އެހެން خلق ތަކެއް ގެންނަވާފާނެއެވެ. (އެބަހީ آدم ގެ ދަރިންކަމުގައިވެސް ވާފާނެއެވެ. އަދި އެހެން ޖިންސެއްގެ ބައެއްކަމުގައިވެސް ވާފާނެއެވެ.

(١٧) އަދި އެކަމަކީ الله ގެ حضرةއަށް އުނދަގޫވެ ބުރަވެގެންވާ ކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ.

(١٨) އަދި އެއްވެސް ނަފްސެއް އަނެއްނަފްސެއްގެ ފާފަ ނުއުފުލާނެއެވެ. (އަދި ކިއްއެއްތޯއެވެ؟ ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް އުފުލާނީ އެނަފްސެއްގެ ފާފައެވެ.) އަދި ފާފައިން ބުރަވެފައިވާ ނަފްސެއްގެ ފާފައިން ބައެއް އުފުލައިދިނުމަށް އެހެން ނަފްސެއްގެ ކިބައިން އެދުނަސް ކިތަންމެ ގާތްތިމާގެ ކަމުގައިވިޔަސް އުފުލައި ނުދޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނުން ކުރައްވާ އިންޒާރުން އަދި ދެއްވާ نصيحة ން ފައިދާއެއް ލިބިގަންނާނީ ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް غيب ގައި (ނުފެނި) ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންކަމުގައިވާ މީހުންނަށެވެ. އަދި ތިމާގެ ނަފްސު ފާފައިން طاهر ކޮށް صالح عمل ގެނައުމުން ކޮށްދިނީމާ އެކަން އެ طاهر ކުރިއަރާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އޭގެ ފައިދާ ހުރިހާ ހާއްޞަވާނެއެވެ. އަދި އެންމެފަހުން ކަމެއް އެބުރިދިއުންވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا ٱلظُّلُمَـٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ = އަދި ލޯއަނދިރި މީހާއި ލޯފަރުފެންނަ މީހާ ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا ٱلظُّلُمَـٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ = އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަންވިޔަސް (ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ.) ❁ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ = އަދި ފިނިކަންމަތީ ހިޔާވަހާއި ހޫނާއި ވިޔަސް (ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ.) ❁ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَحْيَآءُ = އަދި ދިރިހުރި މީހުންވިޔަސް ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުންވިޔަސް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ = އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އިއްވަވައެވެ. ❁ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އިއްވަވާން ޤާދިރުވާކަށްނުވެއެވެ. ❁ مَّن فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ = ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީސްތަކުންނަށް. ❁ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނީ ކަޑައެޅިގެން نَذِيْرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީ حق ގޮތުގައެވެ. ❁ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ = ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ އަޖުރުވެރިކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބާރުވެރިޔަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބާރުވެރިޔަކު ކަމުގައެވެ. ❁ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ = އަދި އެއްވެސް އުއްމަތެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ = އެއުއްމަތަކަށް ނަސޭހަތްދޭފަރާތެއް ވަޑައިގެންފައިވާގޮތުން މެނުވީ. ❁ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިނަމަވެސް (އެއީ އައުކަމެއް ނޫނެވެ.) ❁ فَقَدْ كَذَّبَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން (އެބަހީ މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން). ❁ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَسُوْل ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން. ❁ وَبِٱلزُّبُرِ = ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތްތަކާއިގެން (إبْرَاهِيم ގެ ގޮތުގެ صُحْفُ ފަދަ). ❁ وَبِٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ = އަދި އަލިކުރާ ފޮތްތަކާއި (تَوْرَات އާއި إِنْجِيل ފަދަ)❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٩)، (٢٠) އަދި ލޮލުއަނދިރު މީހާއި ލޮލު ފެންނަ މީހާއި ހަމަހަމަވެގެންނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކާފިރުމީހާއި މުއުމިނު މީހާއި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.) އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ باطل އާއި حق އާއި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.)

(٢١)، (٢٢) އަދި ހިޔަނިކަމާއި ހޫނުކަން އެއްވަރުނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ ثواب އާއި عقوبة ނުވަތަ ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.) އަދި ދިރިދިރި މީހުންނާއި މަރުވެފައިވާމީހުން އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ.(އެބަހީ، ކާފިރުންނާއި މުއުމިނުން ނުވަތަ عالم ނާއި جاهل ނެ އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންނެވި މީހަކަށް އިއްވަވައެވެ. (އަދި ހިދާޔަތްލިބޭ މީހަކަށް تَوْفِيق ދެއްވައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެ قَبْر ތަކުގައިވާ މީސްތަކުންނަށް އިއްވޭނެ ބާކަޑަކު ކަލޭގެ ކައިވަރެއް ނުވެއެވެ. (މާނީ، ހިތްތަށް ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުންނަށް އެއިން ފައިދާކުރާވަރަށް އިއްވުމަކުން އިއްވޭނެ ބާކަޑަކަށް ކަލޭގެ ކައިވަރެއް ނުވެއެވެ.

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނަކީ رسول ކަމުން އިއްވުމާއި އަދި تَبْلِيغ ކުރުމާ ބާކަޑަކު ކަލޭގެއަށް ދެންވީ ކަމެއް ނުވެއެވެ. (هِدَايَة ދެއްކެވުމާއި އަދި މަގު ފެނުމުގައި ހަމައެކަނި الله އަށް ހާއްސަވެގެންވާ ކަމެކެވެ.)

(٢٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީ ހައްޤު ގޮތުގައެވެ. އެއީ ކީރިތިވަންތަ ސުވަރުގެއިން ބުށާރާ ދިނުމަށާއި އަދި ނަރަކައިން ބިރުދެއްކުމަށެވެ. އަދި އެއްވެސް އުއްމަތެއް އޮތީ އެކަމަކު ބާކީ ނުވާ ގޮތަށް ނޫނެވެ. أَهْل ވެރިންނަކީ ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައި ދިރިއުޅުއްވި ނަބިއްޔުންނެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވިއެވެ. އަދި އެއްވެސް އުންމަތެއް އެއުންމަތަކަށް نَذِير އަކު ނުވާ – އެބަހީ رسول ބާކަޑަކުނުވާ نَبِيُّ އަކުނުވާ – އުންމަތެއް ފާއިތުވެގެން ދެވިފައި ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ އިސްލާމީ ދަޢުވަތު އުންމަތަކަށް ފޯރުވާ نَذِير އަކު ފޮނުއްވިއެވެ.

(٢٥) (އޭ رسول الله އެވެ!.) މި މައްކާގެ މުޝްރިކުން ކަލޭގެފާނު ދޮގު ކުރިޔަސް އެއީ އަޖައިބުވާނޭ ކަމެއްނޫނެވެ. އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން (އެބަހީ މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް) އެމީހުންގެ ގާތަށް އެފަދައިގެންނެވި رَسُوْل ން ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް އެފަދައިގެންނެވި رَسُوْل ން ވަޒަޢިގެންނެވީ ބައްޔިނާތުތަކާއި އަދި صحف ތަކާއި އަލިދިއްލާ ކިތާބުތަކާއި ގޮތުގައެވެ. (އެފަދަ ތަކުގައި إبراهيم ގެފާނަށް ބާވައިލެވި صحف ތަކާއި موسى ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި توراة އާއި عيسى ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި إنجيل ފަދަ.)

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ = ދެން ކާފަރުވި މީސްތަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ. ۞ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފަރުންނަށް އަދަބު ދެއްވުމުގެ މަގާމު ކޮންފަދައަކުން ހުރީތޯ؟ ۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާހުށިތޯއެވެ؟ (އެގޮތަށް ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.) ۞ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ފައިބާވައިދެއްވިކަން ۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ۞ مَآءً = ފެން ۞ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = ދެންފަހެ އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. ۞ ثَمَرَٰتٍ = މޭވާތައް ۞ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا = އެމޭވާތަކުގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ۞ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌ = އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ތެރޭގައި މަގުމަގު ވެއެވެ./ ދަގު ދަގު ވެއެވެ. ۞ بِيضٌ وَحُمْرٌ = ހުދު އަދި ރަތް (އެބައި ހުދުރަތްވާ ކަމުގައިވެއެވެ.) ۞ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا = އޭގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ދަގުތަކެއް ވެއެވެ. ۞ وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ = އަދި ގަދަ ކަޅުކުލައިގެ (ކަޅު ދިދިއްކާލާ އަޅާ) ދަގު ވެއެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެސްވެއެވެ ۞ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި ޖަނަވާރުތަކާއި އަދި تَعَم ސޫފީގެ ތެރޭގައިވެސްވެއެވެ. ۞ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ = ހަމައެފަދައިން އޭގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ތަކެތި ۞ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ = الله އަށް ބިރުވެތިވާނީ ހަމައެކަނި ۞ مِنْ عِبَادِهِ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ۞ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ = عَالِمُ ންނެވެ. (އެކަލާނގެ ދަންނަ މީހުންނެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ވީ ۞ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ = ބާރުގަދަ އަދި ފާފަފުއްސަވާ ޒާތެއް ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ފޮތް އެބައި ކިޔަވާ قرآن ކިޔަވާމީހުންނަށް ۞ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރޫ ۞ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި رزق ގެތެރެއިން ۞ سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ۞ يَرْجُونَ تِجَٰرَةً =

އަދި އެމީހުން ވިޔަފާރިއަކަށް އެދޭ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ކުރަމުންދިޔަކަމުގެ ثواب ތަށް الله ގެ حضرة ން އެދޭ)۞ لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾

ގެއްލުންނުވާނެ/ ހަލާކު ނުވާނެ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) ދެން އެމީހުން އިމާންނުވިހިނދުން އެ كافر ވީމީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވީ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އާއި عذاب އެމީހުންގެ މައްޗަށް އައީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟ (مكة ގެ أهل ވެރިންނަށް މިއިން عبرة حاصل ކުރުން ހުށްޓެވެ).

(٢٧) އަދި الله تعالى އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާހެއްޔެވެ.؟ ދެން އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ގަސް ފަދައްޗައި ގަސްގަހުން) މޭވާތަށް ކުލަކުލަވައިގެ މާވަ ނެރުއްވީމެވެ. އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ހިމައިގެ މަގުތަކައިވެސް (ހިރިގަނޑުގައި ނާރުތަށް ދެމިފައިވާގޮތަށް) ކުލަކުލަވާއި ތަފާތުކުލައިގެ ރަގުދަނޑަކާއި މަގުތައްވެއެވެ. އަދި ތަފާތު ކުލަކުލަވެއެވެ. އަދި ސިޔާހަކުލަ ދިރުންކުލަ އަށާ ހިލަވެސްވެއެވެ. (މިހުރިހާ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް الله ގެ ކުދުރަތްތަކާއިގެ ދަލީލެވެ.)

(٢٨) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައްޔާއި އަދި ދާބަތަކާއްޔާ އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރޭގައިވެސް ހަމައެފަދައިން ތަފާތުކުލަވައިގެ ތަކެތިވެއެވެ. (މިހުރިހާ ތަފާތުވެސް الله ގެ ކުދުރަތުގެ ދަލީލެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ބިރުވެތިވާކަންކަމަށް އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކުރެ عالم ންނެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ ބާރުފޮދު ގަދަފަދަ ކުދުރަތާމެދު ފިކުރުއަޅާކަން ދަންނަ عالم ންނެވެ. އިމާންނުވާ عالم ންނެއްނުހުށެވެ. އިމާނުވާ މުސްލިމުން شرعى ގޮތުން عالم ން ކިޔުން ހުށަހެޅުމެއްނުހުށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން ކިޔަވާ قُرْآن ފޮތުގައި ކިޔަވާތަކުގެ ހާޢަވީސްތަކުން ދަންނަވައެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު ޤާއިމް އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުގުން ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ހަދިޔާކޮށް صَدَقَة ދީ ހަރަދުކުރާމީސްތަކުން އެމީހުން އެ އެދެނީ ހަލާކުވެގެންނުދާފަދަ އަދި ގެއްލުމެއްނުވާފަދަ ވިޔަފާރިއަކަށެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ކުރަމުންދިޔަކަމުގެ ثَوَابُ އެވެ.

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ هُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ عَنَّا ٱلْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރުމަ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَيَزِيدَهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް❁ مِّن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ފަޟްލުން❁ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ އަދި އަޅުތަކުންގެ صالح عمل ތަކަށް ދިނުވަނީ شكر ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ތަކެތި❁ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގެތެރެއިން (އެބަހީ ކީރިތި قرآن ން)❁ هُوَ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حق ތެރިއެވެ.❁ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރިމަތީގައިވާ ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ ގޮތުގައެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއި ބެހޭގޮތުން.❁ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހައި ކަންކަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީރާތުގެ ގޮތުން ފޮތް ދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ، ކީރިތި ޤުރުއާން)❁ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ޚިޔާރުކުރެއްވި މީހުންނަށެވެ.❁ فَمِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ = އެމީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުން.❁ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި مُقْتَصِد ން ވެއެވެ. (އެބަހީ، މެދުމިނުގައި ހުންނަ މީހުންނެވެ.)❁ وَمِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތަކުގައި ކުރިއަރާ މީހުން.❁ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޒުނަވަރުން.❁ ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ ހަމަ އެއީ.❁ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވެގެންވާ ކަމެވެ.❁ جَنَّٰتُ عَدْنٍ = قائم ވެގެންވާ ސުވަރުގެތައް.❁ يَدْخُلُونَهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ.❁ يُحَلَّوْنَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ޒީނަތްތެރިކުރެވޭނެއެވެ.❁ مِنْ أَسَاوِرَ = އަތުގެ ތަކެތިން.❁ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا = ރަނުންނާއި މުތުން.❁ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ = އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ ހެދުމަކީ ހަރީރުގެ ހެދުމެވެ.❁ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެފާނެއެވެ.❁ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި ޙަމްދުތައް الله އަށެވެ.❁ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ

عَنَّا ٱلْحَزَنَ = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން އުނިކުރެއްވި ހިތާމަވެރިކަމާއި ގެންދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ رَبَّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެއީ.۞ لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ޝުކުރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ދާއިމު ތަނަށްލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ دَارَ ٱلْمُقَامَةِ = އަބަދާއި އަބަދު ދެމިހުރެވޭ ސުވަރުގެގައި.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަވެރިކަމުން.۞ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެތަނުގައި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.۞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެތަނުގައި މަސައްކަތެއްގެ އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އެއީ އެމީހުންގެ އުޖޫރަ އެކަލާނގެ ފުރިހަމައަށް ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فَضْلُ ވަންތަވެރިކަމުން އެމީހުންނަށްވެސް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި އަޅުކަމުގެ صَالِحُ عَمَلُ ތަކަށް ގިނަގިނައިން ޝުކުރުވެރިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) މިހިރީ قُرْآن ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކޮށްލެއްވި ހަމަ حَقُّ އެވެ. އެފޮތަކީ ކުރީގެފޮތްތަކާއި ފޮތުގައިވާ އެއްޗަކާއި مُوَافِقُ ވާފޮތެވެ. އެއްގޮތްވާފޮތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހާ خَبَرُ ތަކެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ އަދި އަޅުތަކުންގެ ހާލަތު ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٢) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިހިރީ قُرْآن ވާރުތަކޮށްދެއްވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ތެރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِخْتِيَارُ ކުރެއްވި ޚާއްޞަކުރެއްވި އަޅުތަކުންނަށެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިބީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާމީހުންވެއެވެ. (އެއީ تَوْحِيدُ ގެ އަސްލުވެރިންކަމަށް ބޭރުވެވޭ އަސްލުވެރިންކަމުގައި ވިއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި مُقْتَصِدُ ންވެއެވެ. (އެބަޔަކީ فَرْضُ ތައް އަދާކޮށް އަދި ބޭރުވެވޭކަންކަން ދުރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި الله ގެ އިޒުނަފުޅުން ހެޔޮކަންތަކުގައި ކުރިއަރާ މީހުންވެއެވެ. މިއެއްކަމެއްގައި މީހުން މިކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ. ނަމަވެސް މިކަމުގައި إِخْتِلاَفُ ވެގެންވެއެވެ. ކަންތައްތަކާ މިކަމަކީ الله ގެ حَضْرَةُ ން ލިބޭ ބޮޑުފަޟްލު فَضْلُ ވަންތަވެރިކަމެކެވެ.

(٣٣) قَائِمُ ވެތިބޭ ސުވަރުގެތަކަށް އެބައިމީހުން ވަދެވާނެއެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެމީހުން ރަނުގެ ރަންއުކާއި މުތިއިންތައް އަޅާނެއެވެ. ގަނޑުތައް އަޅާނެއެވެ. އަދިއެތަނުގައި އެމީހުންގެ ހެދުމަކީ ހަރުގަނޑު ހެދުމެވެ.

(٣٤) އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެންމެހާ حَمْدُ އާއި ثَنَاء އެއްކޮށް الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން އެންމެހާ ހިތާމައެއް ދުރުކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ އަކީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި އަޅުކަމުގެ صَالِحُ عَمَلُ ތަކަށް ޝުކުރުވެރިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ.

(٣٥) އެކަލާނގެއީ قَائِمُ ވެތިބޭ ދެމިހުރުމުގައި އަޅުގަނޑު ދާއިމު ދިރިއުޅުމުގައި ބައިތިއްބެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ فَضْلُ ވަންތަވެރިކަމުންނާއި ހެޔޮވަންތަކަމުން ކަމުންނެވެ. އަދި އެސުވަރުގެގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއްވެސް މަސައްކަތެއް އަދި ބުރަކަމެއްގެ އަދި ވަރުބަލިވުމެއް ކަންނުޖެހޭނެކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا۟ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا۟ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން (ތިމަންނަށެވެ.) ۞ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ.۞ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ނިމުމެއް ނުނިންމޭނެއެވެ. ۞ فَيَمُوتُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން މަރުވުމަށް އެއްނުނިންމޭނެއެވެ. ۞ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެކިބައިން ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ مِّنْ عَذَابِهَا = އެނަރަކައިގެ އަޛާބުން ۞ كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ = ކާފަރުވެގެންވާ ހުރިހާ ނިޢުމަތްތަކަށް އަޅާނުލާ ކާފަރުވެރިވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ۞ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެނަރަކައިގެތެރޭގައި (މީހުން ކަރުނަޖެހުމުން އެކި) ހަޅޭއްލަވާނެއެވެ. ۞ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا = (އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ) ޔާ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ. މިތަނުން އަޅަމެން ނެރުއްވާދެއްވާށެވެ. ۞ نَعْمَلْ صَٰلِحًا = އަޅަމެން ޞާލިޙު ޢަމަލު ކުރާހުށީމެވެ.۞ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ = އަޅަމެން (ކުރިން) ކުރި ޢަމަލު ނޫން އެހެން ޢަމަލު ކުރާހުށީމެވެ.۞ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم = (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުމުރު ނުދެއްވަމުހެއްޔެވެ؟۞ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ = އެ އުމުރުގައި ذِكَر ކުރާ ނަޞޭޙަތް ލިބިގަންނާނެ މިނަކަށް.۞ مَن تَذَكَّرَ = ذِكَر ކުރާ ނަޞޭޙަތް ލިބިގަންނަމީހާ.۞ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް نَذِير އަކު އައެވެ. (އެބަހީ رَسُوْلُ الله صَالَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ތިޔަބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން މުސްކުޅިވެ ނިދަޖެހިއެވެ.)۞ فَذُوقُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން عَذَاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.۞ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ = އެއްވެސް نَصْر ދީ ވާހަކަ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި

ބިމުގެ ޣައިބު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ = ހިތްތަކުގައި އޮތް ހުރިހާތަކެއްޗެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ތިބޭނީއެވެ. އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. عذاب އެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް މަރުވެފައި ނިމޭ ނުވެވޭނެއެވެ. މަރުވާނިވެސް އަރައިނުގަނެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެ ނަރަކައިގެ عذاب ލުއިވެސް ނުވެވޭނެއެވެ. (އަދި ކިހާއްހާއްޔެވެ؟ އެމީހުން ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ގައި މަރުވެވުނުނަމަ ދުވިވިޔަސް ހުއްޓެވެ.(اَاللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ. آمين) އަދި ކާފިރުކަމުގައި ދެމިހުރުމުގެ ކޮންމެ މީހަކު ތިމަންނަ ކަލޭގެފާނުގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހުން އެނަރަކައިގައި ތިބެގެން ސަލާމަތްވުން އެދި ހަޅޭއްލަވާ ގޮވާނެއެވެ. "އޭ އަހަރެމެން ހެއްދެވި ވެރި ރަސްކަލާނގެވެ! އަހަރެމެން صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި – يعنى ކުރިން ކުރިއިރު ނުކުރާ ނުބައި عمل ދޫކޮށް صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި އަހަރެމެން މިތަނުން ނެރުއްވާށެވެ! (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އަންގަވާނެއެވެ.) ذكر ކުރާ نصيحة ލިބިގަންނާނެ މިހާރު ذكر ކުރާ نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ކަލޭމެންނަށް ފުދޭ މިވަރަށް ދިގުކޮށް ކަލޭމެންނަށް عمر ނުދެއްވަން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ، އެހާ ދިގުކޮށް عمر ދެއްވީމުއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން މިއަދު ނަރަކައިގެ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް މީހަކު މިއަދު ނުވެއެވެ.

(٣٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެހައި خيال ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ = އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭ ކަލާނގެއެވެ. ۞ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ خليفة އިންސާނުންގެ (ކުރީގައިވާ އުންމަތްތަކުގެ އަށްނަ ބަދަލު ކަމުގައި). ۞ فَمَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނަވައެވެ.) ۞ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށް އެކަމުގެ ކާފަރުވުމުގެ ވަބާލު ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ، އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހާނިކަމުގެ މައްޗަށެވެ.) ۞ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ = އަދި ކާފަރުވީމީހުން އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުން އިތުރު ނުވެއެވެ. ۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި. ۞ إِلَّا مَقْتًا = ކޯފާ ފިޔަވައި. ۞ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުންނަށް އިތުރު ނުކުރެއެވެ. ۞ كُفْرُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާފަރުކަން. ۞ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކު ފިޔަވައި. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ދެކެން خبر ދީބަލާށެވެ. ۞ شُرَكَآءَكُم = ކަލޭމެންގެ شريك ކަމަށްހަދާފައިވާ. ۞ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކޮށް دعاء ކުރާ. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ أَرُونِى = ކަލޭމެން ދައްކާށެވެ ކަލޭގެފާނަށް ދަސްކޮށްދޭށެވެ. ۞ مَاذَا خَلَقُوا۟ = އެބައިމީހުން ހެއްދީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްދީއެވެ.؟ (ނުވަތަ ހެއްދެވީ ބަޔަކީ.) ۞ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. (ބިމުގައިވާ ބައެއްގެން.) ۞ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ = ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް حصّة އެއްވެސް ހުރިތޯއެވެ.؟ (ނުވަތަ ބައިވެރިވުމެއް ވެސް ހުރިތޯއެވެ.؟) فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި. (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި/ ނުވަތަ އޭގެ ملك ވެރިކަމުގައި.) ۞ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތެއް ދެއްވައިފައިވޭ ހެއްޔެވެ.؟ ۞ فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ = ފަހެ އެމީހުން އެފޮތުން ބަޔާންވެގެން ވޭތޯއެވެ.؟ (يعنى الله އަށް شريك ހުރިކަމުގެ އެފޮތުގައި ބަޔާން ވެގެންވޭތޯއެވެ.؟) ۞ بَلْ = އަދި ކީއްހެއްޔެވެ.؟ (އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ ދޮގުހެދުންތޯއެވެ.) ۞ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިންނަށް وعد ނުކުރެއެވެ. ۞ بَعْضُهُم بَعْضًا = އޭގެ އެއްބައެއް އަނެއްބައަކަށް. ۞ إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ = ދޮގުހެދުމާއި ވައްކާނަ ފިޔަވައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞

يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހިފެހެއްޓެވެއެވެ.۞ أَن تَزُولَا ۚ = އެތަކެތި ޒަވާލުވެ ފެއްޓިގެން ނުދިއުމަށްޓަކައި.۞ وَلَئِن زَالَتَآ = ދެން އެދެ އެއްޗެ ޒަވާލުވެ ފެއްޓިއްޖެނަމަ. (ފެއްޓުމަށް ހިމެނެހަސްކަލާނގެ ނިޔާ ކުރެއްވިޔަސް)۞ إِنْ أَمْسَكَهُمَا = އެދެ ތަން ހިފެހެއްޓެވޭނެއެވެ.۞ مِنْ أَحَدٍ = (އެކަލާނގެ ފިޔަވައި) ހަމަ އެކަކަށްވެސް.۞ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ = އެކަލާނގެ ރަސްކަންފުޅަށްފަހު.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވާދެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ = عقوبة ދެއްވުން ލަސްކުރައްވާ އަދި ފާފަތަކުން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٩) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ކުރީގައިވާ أمة ގެ ފަހުން އަންނަބަޔަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކުރު ޝުކުރު نعمة އަށް ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ ދަންނަވާށެވެ. އޭނާގެ އެ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުން ނުބައިކުރާނީ ހަމަ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ އެ ކާފަރުކަން އެމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ގައި ކޯފާ މެނުވީ އިތުރު ނުކޮށްދެއެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ ކާފަރުކަން އެމީހުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކު މެނުވީ އިތުރުނުކޮށްދެއެވެ.

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެ ދަރާކަމަށް ގޮވާ دعاء ކުރާ އަޅުކަން ކުރާ ކަލޭމެންގެ شريك ންތަކާއިމެދު ކަލޭމެން ހިތަށް ވިސްނާލާށެވެ. خبر ދީބަލާށެވެ. އެތަކެތި يعنى އެބުދުތައް ބިމުން އުފެއްދި އެއްޗެއް ހިތަށް ވިސްނާ ކަލޭމެންނަށް ދައްކައިބަލާށެވެ! އެތަކެތި ހެއްދެވި އެއްޗެއް ބިމުގައި ހުރިއޭދާ ދައްކައިބަލާށެވެ! (ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އުޑުތަކުގެ الله ހައްދަވައިދީ އެކަމުގައި އެތަކެތި އާއިއެކު ބައިވެރިވެ އެކަލާނގެއާއި އެކީގެ حصّة އެއް ނުވޭ ހެއްދެވެ؟ (އެހެން ވެސް ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނާ ކަލާނގެއާއި شريك އެއްވާ ކަމުގައި ވާނަމަ ބާރުވެގެންވާ ފޮތެއް ކިޔަވައިގެން އެ ކަލާނގެ ދީފައިވާ ހެކިދެއްކިއްޔާވެ.؟ (އޭގެ މައްސަލަ ޝަރަހަ ކޮށްދޭ އެހެނެއްނަމަވެއެވެ.) އަދި ކިތައްހެއްޔެވެ.؟ މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް ވީއްޔާނުވެ. އަނިޔާވެރި مشرك ން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ހަމަ ހެއްދުންމެދުކަމެއް ދޮގު وعد ނުކުރާއެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން حركاة ކޮށް ހުރެގެން ނުގޮސް އަދި ފެއްޓިގެން ނުދިޔުމަށް ހިފެހެއްޓެވީ الله އެވެ. އަދި އެދެތަން حركاة ކޮށް ފެއްޓިއްޖެނަމަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހަމަ އެކަކުވެސް އެދެތަން ނުހިފެހެއްޓޭނެއެވެ. ހިފެހެއްޓޭނީ އެކަލާނގެ ކަނޑައެޅިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަވަހަށް عقوبة ނުދެއްވާ އަދި ފިޔަވައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَئِن جَآءَهُمۡ نَذِيرٞ لَّيَكُونُنَّ أَهۡدَىٰ مِنۡ إِحۡدَى ٱلۡأُمَمِۖ فَلَمَّا جَآءَهُمۡ نَذِيرٞ مَّا زَادَهُمۡ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسۡتِكۡبَارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَكۡرَ ٱلسَّيِّيِٕۚ وَلَا يَحِيقُ ٱلۡمَكۡرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهۡلِهِۦۚ فَهَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ ٱلۡأَوَّلِينَۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبۡدِيلٗاۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحۡوِيلًا ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރިއެވެ. (مكة ގެ مشرك ން ހުވައިކުރިއެވެ.)۞ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން.۞ لَئِن جَآءَهُمۡ نَذِيرٞ = އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފިއްޔާ.۞ لَّيَكُونُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވާނެކަމަށް.۞ أَهۡدَىٰ مِنۡ إِحۡدَى ٱلۡأُمَمِۖ = أمة ތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ތެދުމަގުގައިވާ أمة ކަމަށް.۞ فَلَمَّا جَآءَهُمۡ نَذِيرٞ = ދެން ފަހެ އެމީހުން ގާތަށް نذير އަދި يعنى رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.۞ مَّا زَادَهُمۡ = އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވިއެވެ.۞ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ = ދުރުވެރިކަމާއި އަދި نفرت ތެރިކަންވެރިވުމު.۞ ٱسۡتِكۡبَارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުން.۞ وَمَكۡرَ ٱلسَّيِّيِٕۚ = ނުބައި مكر ވެރި ގޮތުގައްޔާއި.۞ وَلَا يَحِيقُ ٱلۡمَكۡرُ ٱلسَّيِّئُ = ނުބައި ގޮތުގެ ނުބައިކަން ނާންނާނެއެވެ.۞ إِلَّا بِأَهۡلِهِۦۚ = އެކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް މެނުވީ.۞ فَهَلۡ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ފަހެ އެބަ إنتظار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟۞ إِلَّا سُنَّتَ ٱلۡأَوَّلِينَۚ = ކުރީގެ މީސްތަކުންގެ ގޮތަށް މެނުވީ. (އެއީ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި أمة ތަކަށްވެސް عذاب އައި ގޮތަށް عذاب އައުމަށްމެނުވީ.)۞ فَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.۞ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبۡدِيلٗاۖ = الله ގެ أصول އަށް -އާދަތަށް- އެއްވެސް ބަދަލެއް އަންނަކަން.۞ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.۞ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحۡوِيلًا ﴿٤٣﴾ = الله ގެ އާދަތަށް އެއްވެސް ކަހަލަ ތަފާތެއް އަދި ބަދަލެއް އަންނަތީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އަދި އެބައިމީހުން ގަދައަށް ހުވާކޮށްފައި ބުނެއެވެ.. އެބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް نذير އަކު އަތުވެއްޖެއްޔާ يعنى رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمة ތަކަށްވުރެ އެބަހީ، يهودى އިންނާއި نصارى އިންނަށްވުރެ ރަނގަޅުމަގުގައި އުޅުންވާނެއެވެ. (އެބަހީ، އިސްވެދިޔަ މީހުން ފަދައިން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކޮށް ނުލައި ނުވާނެކަމަށެވެ.) ދެން ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެން ހިނގުމުން އެބަހީ، محمد صلى الله عليه وسلم ވަޑައިގެންނެވި ހިނގުމުން ދުރުވެފިރިކަމާއި ނުހިއްވަރުކަމެއްފިރިކަން މެނުވީ އެމީހުން އިތުރުނުވިއެވެ.

(٤٣) އެއީ ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގަތުމުގެ ގޮތުންނާއި އަދި ނުބައި ރޫޅާއި މަކަރު ހެދުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ނުބައި ރޫޅާއި މަކަރުގެ ނުބައިކަން އޭގެ أهل ވެރިންނަށް މެނުވީ ނުޖެހެއެވެ. އެމީހުން ފަހެ އެބަހީ، مكة ގެ مشرك ން އެ އިންތިޒާރުކުރަނީ އިސްވެ ދިޔަ أمة ތަކުގެ މީހުންނަށްވީ ގޮތްފަދަ ގޮތަކަށް މެނުވީ އެބައްލަނީތޯއެވެ؟ (އެއީ رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން عذاب އަރުވުމެވެ.) އެއީ الله ގެ سنّة އެވެ. އެކަލާނގެ ކަންތައް ގެންދަވާގޮތެވެ. އަދި الله ގެ އެ أصول އަށް އެއްވެސް ބަދަލެއް އަންނަތަން ކަލޭގެފާނު ދުށުމަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި الله ގެ އެގޮތަށް އެންގެވުނު ބަދަލުވުމެއް ކަލޭގެފާނު ދުށުމަކަށް ނުވާނެއެވެ. (އެގޮތަކީ، رسول ބޭކަލުން ދޮގުކޮށް إيمان ނުވާ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް އެންމެ ފަހުން عذاب ފޮނުއްވުމެވެ.)

أَوَلَمْ يَسِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَيْءٍ فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُواْ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَوَلَمْ يَسِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ = އެބައިމީހުންވަނީ ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހިނގައި ނުބަލަނީ ބާވައެވެ؟ ❁ فَيَنظُرُواْ = ދެން އެބައިމީހުން ބަލައި ނުވިސްނަނީ ބާވައެވެ؟ ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީނީކިހިނެއްތޯއެވެ. ❁ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ ނިމުން. ❁ وَكَانُوٓاْ = އަދި އެމީހުންވީއެވެ. ❁ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = މި مكة ގެ މީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަމީހުން ވާގަދަކަމުގައި. ❁ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޯޖެހިގެންނުވެއެވެ. ❁ لِيُعْجِزَهُۥ = އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުއްވާލާނޭ ކަހަލަކަމުގައި. ❁ مِن شَيْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކުން. ❁ فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައްޔާއި އަދި ބިމުގައިވެސް. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޯޖެހިވައެވެ. ❁ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި. ❁ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ = އަދި الله މީސްތަކުން ހިފެހެއްޓެވީނަމަ. ❁ بِمَا كَسَبُواْ = އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا = އެބިމުގެ ބުރިކަރި މަތީގައި އެކަލާނގެ ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ. ❁ مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭ ފުރާނައެއް. ❁ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުން ނުހިފައްވައި ލަސްކޮށްލައްވަނީއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ޢަޔަންކޮށްފައިވާ މުއްދަތަކަށް (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) ❁ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ أجل ހަމަވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾ = ބައްލަވާވަނި ވޯޖެހިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި (އެބަހީ، عذاب حق ވާ މީހުންނާއި އަދި ثواب حق ވާމީހުން އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އެބައިމީހުން އެބަހީ مكة ގެ مشرك ން- އެމީހުން ބިމުގެ އެތަންމިތާ ދަތުރުފަތުރުކޮށް އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތުގެ މީހުންގެ يعنى رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި މީހުންގެ ނިމުން ހުރިގޮތާއިމެދު فكر ކޮށްބަލައި އެއިން عبرة އެއް حاصل ނުކުރަނީތޯއެވެ. ފަހެ ކުރީގެ އިސްވެދިޔަ أمة ތަކުގެ މީސްތަކުންނީ މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގެގޮތުން މާގަދަކަމުގައެވެ. (އެހެންނަމަވެސް رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރުމުން الله އަށް إيمان ނުވި ހިނދުން الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ އަސަރުތަކެއް މިމީހުން ދަތުރުފަތުރުކޮށް ގޮސްއައިސްވާ ހިސާބުން ފެންނަންއޮތްވެސް ހުންނާނެއެވެ. އެބާރުގަދަ މީހުންނަށްވެސް الله ނުކުރެއްވިދާނެއެއްނޫނެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް އަދި އެއްވެސް ކަމެއްވިޔަސް الله ނުކުރެއްވިދާނެއެއް ނުފޫޅޭނެއެވެ. ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް الله ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٥) މީސްތަކުން ކުރާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކުއްލިއަކަށް الله އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވިނަމަ ހަލާކުކުރައްވާނަމަ މިބިމުގެ މަތީގައި އެއްވެސް ދިރޭ އެއްޗެއް ނުބަހައްޓަވައި އެކަލާނގެ އެންމެހައި ތަކެތި ހަލާކު ކުރައްވައިފީހެވެ. ނަމަވެސް އެއަށްވުރެން (ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް) ނުމަރުއްވައި ބައިތިއްބަވާފައި އޮތީ ކަނޑައެޅި عَيَّنْ ވަގުތަކާ ހަމައަށްކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އެ مدت ހަމަވެގެން- އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ބައްލަވައިވަޑައިގެން ކަނޑައެޅުއްވުމުގައި ވާނެއެވެ. (އެބަހީ ثواب ލާއިގު ދަރުމަ حق ވީ ބަޔަކާއި عذاب ލާއިގު حق ވީ ބަޔަކު އެކަލާނގެ ވަކިކުރައްވައި فيصلة ކުރައްވައި جزاء ދެއްވާނެއެވެ.) والحمد لله ...

يس سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة يس | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٣)

يس ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَـٰقِهِمْ أَغْلَـٰلًا فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَـٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

يس ﴿١﴾ = މިއާޔަތުގެމާނަ ޙަޤީޤަތް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އެހެން އެކަމާއިބެހޭގޮތުގައި ޢުލަމާއިން ބައެއްބޭކަލުން ކަންތައްތަކުގެސިއްރުތަކުގެތެރެއިން އެއްސިއްރެކެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ. އެއީ މުޙައްމަދު ނަބިއްޔާ ކަމަށެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވޭ އޭގެމުރާދަކީ ނަބީ مُحَمّد އެވެ. (وَالله أعلم) ❁ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ = حِكْمَة ގެފުޅު قُرْآن ކަލާނގެއަށް ހުވަފުޅު وَحِى ކުރައްވަމެވެ. ❁ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ = ސީދާވާމަގު މަގެއްގެ މައްޗަށް (ނަބިއްޔާ ކަލޭގެފާނު) ❁ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ = عِزَّة ވަންތަ رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެ حَضْرَة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ. ❁ لِتُنذِرَ قَوْمًا = ބިރުދެއްވުމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވުމަށެވެ ❁ مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް އިންޒާރު ދެއްވިފައިނުވާ ❁ فَهُمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٦﴾ = ފަހެ އެމީހުން غَافِلُ ވެގެންވާ ހާލު ❁ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ = ހަމަކަށަވަރުން (عَذَابُ ގެ) ބަސްފުޅު ޙައްޤު ވެގެންވެއެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންގެ މައްޗަށް. ❁ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން إيمان އައެއް ނުވާނެތެވެ. ❁ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَـٰقِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ލައްވައިފީމުއެވެ. ❁ أَغْلَـٰلًا = ކަސްތޮޅުތަކެއް. ❁ فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ = އަތުކޮޅާއި ތުތުބުޑިއާއި ހަމައަށް. ❁ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ = އެމީހުން ބޯ ދަށްނުކުރެވި ބޯހަރު (ފޭރުވާ) ހާލުގައި އުޅުއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމު ❁ مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا = އެމީހުންގެ

ކުރިމަތީގައި ހުރަހެއް ۞ وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا = އަދި އެމީހުންގެ ފުރަގަހުގައި ހުރަހެއް ۞ فَأَغْشَيْنَاهُمْ = ފަހެ މިވަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޮލަށް ނިވައިލެއްވީމެވެ. ۞ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) يسٓ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ބައެއް ބޭކަލުންވަނީ " އޭއިންސާނާ" މިހެން ترجمة ކުރައްވައެވެ. އަދި ބައެއް ބޭކަލުން އޭ محمد އޭ މިފަދައިން ترجمة ކުރައްވައެވެ. والله أعلم:

(٢) حكمة ގެފުރި އަދި حكم ގަދަފުޅުގެންވާ قُرْآن ގަންދެއްވައި މިވަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٣) އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނީ الله ފޮނުއްވި ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލުބޭކަލެކެވެ.)

(٤) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވިގެންވަނީ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގާއިގެންނެވެ. އެކަމާއި ގުޅު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ.

(٥) އަދި މި قُرْآن އަކީ عِزَّة ވަންތަ رَحِيْم ވަންތަ ކަލާނގެ حَضْرَة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٦) އަދި މިފޮތް ބާވައިލެއްވީ ބަޔަކުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އަބުވެރިން ދިގުދުވަސްތަކެއްވަންދެން ބިރުދައްކާނެ ނަބިއެއް ނުލިބި.އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް އިންޒާރު ކުރެވިފައި ނުވާބައެކެވެ. އަދި އެމީހުންވަނީ غَافِلُ ވެގެންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިސޮކުރައްވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން ކަމުގައިވިއެވެ. ދަންނަވާލަމާ އެކު އިސްމާޢީލުގެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނެވެ. مُحَمَّد صَلَى الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެކުރިން އެމީހުންގާތަށް ރަސޫލުބޭކަލަކު ވަޑައިނުގެންނަވައެވެ.

(٧) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންގެ މައްޗަށް (ޢަޛާބުގެ) ބަސްފުޅު ޙައްޤު ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان އެއްނުވާނެއެވެ.

(٨) ހަމަކަށަވަރުން މިވަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ކަސްތޮޅުތަކެއް އެޅުއްވީމެވެ. އެތަކެތިވާނީ ތުނބުޅިތަކާ ހަމައަށެވެ. އެމީހުން ވާނީ ބޯތަކާ (ދޫނިތައް) މައްޗަށް އުފުލިގެންނެވެ.

(٩) އަދި މިވަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައްޔާއި އަދި އެމީހުންގެ ފުރަގަހުގައި ހުރަހެއް ލެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

وَسَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكۡرَ وَخَشِيَ ٱلرَّحۡمَٰنَ بِٱلۡغَيۡبِۖ فَبَشِّرۡهُ بِمَغۡفِرَةٖ وَأَجۡرٖ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحۡنُ نُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَنَكۡتُبُ مَا قَدَّمُواْ وَءَاثَٰرَهُمۡۚ وَكُلَّ شَيۡءٍ أَحۡصَيۡنَٰهُ فِيٓ إِمَامٖ مُّبِينٖ ﴿١٢﴾ وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلًا أَصۡحَٰبَ ٱلۡقَرۡيَةِ إِذۡ جَآءَهَا ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱثۡنَيۡنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزۡنَا بِثَالِثٖ فَقَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَيۡكُم مُّرۡسَلُونَ ﴿١٤﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَسَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަ ވެގެންވެއެވެ. ۞ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް
އިންޒާރު ދެއްވުމާ ۞ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުދެއްވުމާ ۞ لَا
يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠﴾ = އެމީހުން އީމާނެއް ނުވާނެތެވެ. ۞ إِنَّمَا تُنذِرُ = ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވާނީ ހަމައެކަނި
(އިންޒާރު ދެއްވުމުން ފައިދާކުރާނީ ހަމައެކަނި) ۞ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكۡرَ = قُرۡآن އާއި ތަބާވި މީހަކަށެވެ. ۞
وَخَشِيَ ٱلرَّحۡمَٰنَ = އަދި رَحۡمَن ވަންތަ الله އަށް ބިރުވެތިވިއެވެ، ۞ بِٱلۡغَيۡبِ = ސިއްރުގައި ۞ فَبَشِّرۡهُ بِمَغۡفِرَةٍ
= ފަހެ ފާފަ ފުއްސެވުން ހިމެނޭގޮތުން އޭނާއަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރި ޚަބަރުދެއްވާށެވެ. ۞ وَأَجۡرٍ كَرِيمٍ
﴿١١﴾ = އަދި ދަރުމަވެރިވެގެންވާ ޘަވާބުގެ ހާލުގައި ۞ إِنَّا نَحۡنُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ۞ نُحۡيِ
ٱلۡمَوۡتَىٰ = މަރުވެއްޖެއުރެން ދިރުއްވަމުއެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحۡشَرُ ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ۞
وَنَكۡتُبُ مَا قَدَّمُواْ = އަދި އެމީހުން ކުރިއަށް ފޮނުވި (ދުނިޔޭގައި ކުރި އަމަލުތައް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ލިޔުއްވަމުއެވެ. ۞ وَءَاثَٰرَهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކާއި (ހެޔޮ ނުބައިގެ ގޮތުން ދުނިޔެމަތީގައި
ދޫކޮށްލި ކަންކަމާއި) ۞ وَكُلَّ شَيۡءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ۞ أَحۡصَيۡنَٰهُ = އެއެއްޗެއް
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފުއްވީމެވެ. فِيٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (لَوۡحُ الْمَحۡفُوظُ ގައި
ނުވަތަ ޢަމަލުގެ ފޮތުގައި) وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلًا = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް
މިސާލެއް ޖެއްސަވާށެވެ! ۞ أَصۡحَٰبَ ٱلۡقَرۡيَةِ = ރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ (إِنۡطَاكِيَة ރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ) ۞ إِذۡ
جَآءَهَا = އެރަށަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿١٣﴾ = ފޮނުއްވުނު ބޭކަލުން (عِيسَى عَلَيۡهِ السلاَم
ފޮނުއްވި ބޭކަލުން) ۞ إِذۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ހިނދުން ۞ ٱثۡنَيۡنِ =

ދޫކޮށްލުން ❁ فَكَذَّبُوهُمَا = ފަހެ އެމީހުން އެދެރަސޫލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. فَعَزَّزْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެދެރަސޫލުންގެ ކަންތައް) ގަދަކޮށް ދެއްވީމެވެ. ❁ بِثَالِثٍ = ތިންވަނަރަސޫލަކުލަވާން (ތިންވަނަރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިގެން) ❁ فَقَالُوٓا = ފަހެ އެރަސޫލުން ވިދާޅުވި އެވެ. ❁ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސޫލުންނަކީ ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުންނެވެ، ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ދެއްވުމާ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުދެއްވުމާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަ ވެގެންވެއެވެ. އެމީހުން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ.

(١١) ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވުމުން ފައިދާކުރާނީ (އިންޒާރު ދެއްވުމުން ފައިދާކުރާނީ ނަސޭހަތް ބަލައިގަންނަ މީހަކަށް) ذِكْرُ އާއި ތަބާވެވަޑައިގަތް މީހަކަށެވެ. (قُرْآن އާއި ތަބާވެވަޑައިގަތް މީހަކަށެވެ). އަދި رَحْمَن ވަންތަ الله އަށް ބިރުވެތިވި މީހާ ނުވަތަ غَيْبُ ގައި ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމާއި އަދި ޝަރަފުވެރި ދަރުމައިން ކަލޭގެފާނު އުފާވެރި ހަބަރުދެއްވާށެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވައިދެއްވަމެވެ. (މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވާ ހުށީމެވެ.) އަދި އެމީހުން ކުރިއަށް ފޮނުވި ކަންތައްތަކާއި (ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތައް) އަދި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކާއި (ހެވާއި ނުބައިގެ މަގުން ދުނިޔޭގައި ދޫކޮށްލި ކަންތައްތައް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވަމެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (لَوْحُ المَحْفُوظُ ގައި ނުވަތަ ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތެއްގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާ ހުށީމެވެ.

(١٣) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ރަށެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ މިސާލެއް ޖަހައިދެއްވާށެވެ! مُفَسِّرُ ން ވިދާޅުވާގޮތުގައި އެރަށަކީ (إِنْطَاكِيَة) އެވެ. އެއީ އެރަށަށް (عِيسَى عَلَيْهِ السلاَم) ފޮނުއްވި ރަސޫލުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުންނެވެ.

(١٤) އެއީ ދިހަނަ ދެމަދެމުއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ދެރަސޫލުން ފޮނުއްވީހިނދުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެދެރަސޫލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެރަސޫލުންގެ ކަންތައް ގަދަކޮށް އެދެރަސޫލުންގެ ބާރުވެރިކަމަށް ތިންވަނަރަސޫލަކު ފޮނުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެތިންރަސޫލުން އެރަށުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސޫލުންނަކީ ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުންނެވެ (ކަލޭމެންނަށް ދިނުން ލަވާލުމަށް ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުންނެވެ.)

قَالُوٓاْ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَـٰنُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُواْ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهُواْ لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُواْ طَـٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَـٰقَوْمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِىَ لَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِى فَطَرَنِى وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

ލުޣަތު

قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ❁ مَآ أَنتُمْ = ތިޔަބޭފުޅުންނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا = ހަމަ އަހުރެމެންނާހަމަ އާދަމުގެދަރިން ކުދިބައިމީހުންނެވެ ❁ وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَـٰنُ = އަދި رَحْمن ވަންތަކަލާނގެ ބާވައިނުލައްވައެވެ.❁ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ❁ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބޭފުޅުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ = ދޮގުވުމި ބަހަނަ ކަލޭގަނޑި ގެންގުޅި ❁ قَالُوا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ رَبُّنَا يَعْلَمُ = އަހުރެމެންގެ رَبُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންނަށް ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުން ❁ وَمَا عَلَيْنَآ = އަދި އަހުރެމެންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ ❁ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾ = ބަޔާންވާ ފުދުނުވެގެންވާ ފުރަޅާލުން އިއްވައިދިނުން މެނުވީ ❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ❁ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެސަބަބުން އަހުރެމެންނަށް ސުންޖާކަން ދެރިއްޖެއެވެ. ❁ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا = ކަލޭމެން (ތިޔަގޮވާކަންތައްތަކުން) ހުއްޓިނުލައިފިއްޔާ ❁ لَنَرْجُمَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން ހިލަގަނޑުން ގަސައިލާނެއެވެ. ❁ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހިގެންދާނެއެވެ. ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއް ❁ قَالُوا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.❁ طَـٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނު ސުންޖާކަމަކީ ކަލޭމެންގެ ނަފުސުތަކުގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނު ކަމެކެވެ. ❁ أَئِن ذُكِّرْتُم = وَعْظُ نَصِيحَة ދެވުމުން އެއްތޯ؟ (އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް وَعْظُ نَصِيحَة ދިނުން ސުންޖާކަމެއްކަމުގައި ބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ނޫނެކެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ ❁ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ = ހައްދު ފަހަނަޅައިގަތް ބަޔެކެވެ.❁ وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ = އަދި ރަށުގެ އެންމެދުރު ކޮޅުން އަވަސްއަވަހަށް ❁ رَجُلٌ يَسْعَىٰ = ހިނގަންނަވަމުން އަރިހަށް (حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار ކިޔާބޭކަލެއް ވަޑައިގަތެވެ.) ❁ قَالَ يَـٰقَوْمِ = އެބޭފުޅާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ❁ ٱتَّبِعُوا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ = ކަލޭމެން ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންނާ تَبَع ވާށެވެ! (އެބޭކަލުންނަކީ صَادِقُ އާއި صَدُوقُ އާއި އަދި شَلُوم އެވެ. = ابْنُ كَثِير = ❁ ٱتَّبِعُوا مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދޭ ބަދަލެއް ކަލޭމެން ތަބާވާށެވެ.❁ أَجْرًا = އެއްވެސް ހަދިޔާއެއް ❁ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ = އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ތެދުމަގު ލިބިވަޑައިގެންވާ ބޭފުޅުން ❁ وَمَا لِىَ لَآ أَعْبُدُ = އަދި އަހުރެން އަޅުކަން

ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ۞ ٱلَّذِى فَطَرَنِى = ނެތުމުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތަށް ۞ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންދާނީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) އެމީހުން އެބޭކަލުންނަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކީވެސް ހަމަ އަހުރެމެންނާކަހަލަ އާދަމުގެދަރިން ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. (الله ތަޢާލާ ތިޔަބޭކަލުން ރަސޫލުންކަމުގައި ފޮނުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ.) އަދި رَحْمَن ވަންތަކަލާނގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައިލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ ދޮގުވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި މެނުވީ ތިޔަބޭކަލުން ނުވެއެވެ.

(١٦) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކަލޭމެން އެދިގެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެން ބޭކަލުންކަން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٧) އަދި ބަޔާންވާ ފަދައިގެން އިއްވައިދިނުން މެނުވީ އަހުރެމެންގެ މައްޗަކަށް ވާޖިބުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި ހިދާޔަތްދެއްވުމަކީ ކަލޭމެންގެ ވާޖިބެއްނޫނެވެ.

(١٨) އެރަށުގެމީހުން އެބޭކަލުންނަށް ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެސަބަބުން އަހުރެމެންނަށް ސުންނާކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (ދީނުގެ ދަޢުވަތުދިނުން) ހުއްޓާނުލައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން ރަޖަމުކުރާނެ ހިލަޖަހާނީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ޖެއްސައިދޭނީމެވެ.

(١٩) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ސުންނާކަމެއް ޖެހުނީއާ އެޖެހުން ސުންނާކަމެއް ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހުން ކަމެވެ. (އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް وَعْظُ نَصِيحَة ދިނުން ސުންނާކަމެއްކަމުގައި ބަލަނީ ކީއްވެ؟ އަދި ކަލޭމެންނަށް ހަނދާންކޮށްދީފިއްޔާ؟ ކަލޭމެންނީ ނުބައިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނަޅައިގޮތް ބަޔަކެވެ.

(٢٠) އަދި ރަށުގެ އެންމެދުރުކޮޅުން ބޭކަލަކު ހިނގަވަމުން އައީއެވެ. އެމީހަކީ (حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار ކިޔާ ބޭކަލެކެވެ.) އަދި އެބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން މި ރަސޫލުބޭކަލުންނަށް تَبَعَ ވާށެވެ! (އެބޭކަލުންނަކީ صَادِقُ އާއި صَدُوقُ އާއި އަދި شَلُوم އެވެ.)

* قَتَادَةُ ރިވާކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. ދަންނައެވެ. މި حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار އަކީ ފަރުބަދައެއްގެ ގޮހޮރެއްގައި اللهއަށް އަޅުކަންކުރައްވާމީހެކެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާ ބައްދަލުވެގެން ދިޔަ ކޮއްދަވައިފާ އަޒުމުވެގެން ހަމަޖެހުމާއެކީ އީމާންވީ އެއްޗެވެ. = زُبْدَةُ التفسِيْر =

(٢١) (އަދި އޭނާ އޭނާގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް ބުންޏެވެ.) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނާދޭ ބަޔަކާއި އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ތެދުމަގު ލިބިވަޑައިގެންނެވި ބަޔަކާއި ކަލޭމެން ތަބާވާށެވެ!

(٢٢) އަދި އަހުރެން ނެތުމުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތަށް އަޅުކަން ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން މަރުވުމުން އެނބުރިގެންދާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّىٓ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّىٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمْ فَٱسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ ۖ قَالَ يَٰلَيْتَ قَوْمِى يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِى رَبِّى وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާތު

ءَأَتَّخِذُ = އަހުރެން ހިފާނަ ހެއްޔެވެ؟ / إخْتِيَارُ ކުރާނަހެއްޔެވެ؟ ۞ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް ۞ إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ = رَحْمَانُ ވަންތަ ކަލާނގެ އަހުރެންނަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައިފިނަމަ ۞ بِضُرٍّ = އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ۞ لَّا تُغْنِ عَنِّى = އަހުރެންނަށް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. ۞ شَفَٰعَتُهُمْ = އެމީހުންގެ އިލާހުންތަކުގެ (شَفَاعَة ދެއްވުމަށް) شَيْـًٔا = އެއްވެސްކަމަކުން وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ = އަދި އަހުރެން ސަލާމަތްވެސް ނުކުރާނޭމެއެވެ. ۞ إِنِّىٓ إِذًا = ދެންފަހެ އަހުރެން ވާނީ (އެބަހީ الله ފިޔަވައި އިލާހުންތަކެއް إخْتِيَارُ ކޮށްފިއްޔާ އަހުރެން ވާނީ) ۞ لَّفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ = ކަނޑައެޅި ބާޠިލްވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ۞ إِنِّىٓ ءَامَنتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. بِرَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް ۞ فَٱسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންގެ ބަސްއަހާށެވެ. ۞ قِيلَ ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ ۖ = ޖަންނަތަށް ވަންނާށެވެ. ކަލޭ ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ. ۞ قَالَ = (ޝަހީދުވެވަޑައިގެން) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ يَٰلَيْتَ قَوْمِى يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އަހުރެންގެ ޤައުމުގެ މީހުން އެނގޭނަމަ ކިހާހައި ރަނގަޅުވީހެވެ؟ ۞ بِمَا غَفَرَ لِى رَبِّى = އަހުރެންގެ رَبُّ އަހުރެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވި ކަން؟ وَجَعَلَنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަހުރެން ލައްވަވައި ۞ مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަރާމާތްތެރިންގެ ތެރެއިން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަޅުގަނޑު އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް އަޅުކަން ހިފާނޭ ހެއްޔެވެ؟ / إخْتِيَارُ ކުރާނޭހެއްޔެވެ؟

رَحْمَانُ ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުކަންކުރާއިރުގައި =އެއްވެސް ދަތިއް ދެވަޑައިގެން އިރާދަކުރައްވަންޏާވެސް އެމީހުންގެ އިލާހުންތަކުގެ (شَفَاعَة ލިބިގެންތަކެއް) އެއްވެސްކަމަކަށް އަޅުގަނޑަކަށް ފުއްދައެއްނުވާނެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްވެސް ނުކުރާނެއެވެ.

(٢٤) ދެންއޭރުން އަޅުގަނޑު ވާނީ (އޭބަޔޭ! الله ފިޔަވައި އިލާހުންތަކެއް إخْتِيَارُ ކޮށްފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވާނީ ގެއްލި ހަލާކުވެ ބާޠިލްވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް އަޅުގަނޑު އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުގެ ބަސް އަޑުއަހާށެވެ.

* ދަންނަވަމެވެ. މި حَبِيْبُ النَّجَّار އާނާ އާނާގެ އިސްލާމްވުމަކަށް ފަހުގެކޮޅު އެކަމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލުމުން އެ قَوْمُ ގެމީހުން އޭނާދެކެ ރުޅިއައިގަތެވެ. އޭނާ ޖަހަން ފެށީއެވެ. މީސްތަކުންގެ ފައިތަކުން އޭނާގެ ގައިގަ އަރައިފިއެވެ. ބަނޑުގައި ޖެހީގޮހުވެސް ނުލާ ކިބިސްކޮށް ފިޔަށް ގައިވިއެވެ. އަދި އެހެން ރިވާޔަތްތަކެއްގައިވޭ އޭނާ އަނދައިލިކަމަށެވެ. އަދިއަނބުރާބައި ރިވާޔަތްތަކެއްގައިވޭ އޭނާގެ ގައިގާ ބޮޑުކިސްއަރައި ކިރަޔިލިކަމަށެވެ. އެވަގުތު ސުވަރުގެވަނުމަށް އޭނާއަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އެވަގުތުއާއި ދެންއެއްގިގެން އޭނާ ޝަހީދުވިކަމަށް މީހުންގެ ނަފްސަމިއެވެ.

(٢٦) އޭނާ އޭބަޔޭ حَبِيْبُ النَّجَّار شَهِيْدُ ވުމުން ސުވަރުގެއަށް ވަންނަން އޭނާއަށް އަންގައިފިއެވެ. ދެން އޭނާ ސުވަރުގެއަށްވަދެ އޭގެ نِعْمَة ތަކާއި الله އޭނާއަށް ދެއްވި ކަރާމާތް ފެނުމުން އޭނާ ބުންއެވެ.

(٢٧) އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ އަޅުގަނޑުނަށް ފުއްސަވައި ކަމުދިޔުންގެތެރެއަށް އަޅުގަނޑުލެއްވިގޮތް އަޅުގަނޑުގެ قَوْمُ ގެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ކިހާރަގަޅު ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ تَوْحِيْد އާއި إِيْمَان ކަމެވެ.) އޭރުން އެމީހުންވެސް އީމާންވެ ރަގަޅުބަޔަކު ކަމުގައިވެސް އެއްވީދެ ކުރެވިއެވެ.

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا = އަދި މިމަންޒަރަށްފަހުގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ قومُ އަށް (حَبِيْبُ النَّجَّار ގެ قومُ އަށް

مِنۢ بَعْدِهِۦ = އޭނާއަށްފަހު (އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު) مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ލަޝްކަރެއް ކުރެއްވުމަށް އުޑުން

އެއްވެސް މަލާއިކަތުންގެ ލަޝްކަރެއް وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ = އަދި (މަލާއިކަތުން ލަޝްކަރެއް) ފޮނުއްވާން ކަމަކަށް ވާކަށްވެސް

މިމަންޒަރަށްފަހުގެ ނުވެއެވެ. إِن كَانَتْ = އެކަންނުވިއެވެ. (އެ ޢަޒާބު ހަލާކުވުމަކަށް ވީ ނުވިއެވެ.) إِلَّا صَيْحَةً

وَٰحِدَةً = އެއްގަޑި އަޑު ފަރުވާކުރަށްވި ގޮތުގައި (އެއީ جبْرِيْل عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ އަޑު ބޮޑުވެ.) فَإِذَا هُمْ = ދެން އެކަލިމަތުން އެމީހުން

ފިއްޖެއްވެ. خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ = އެއްވެސް ހަރަކާތެއްނެތި މަރުވެ ނިވިގެންދިޔާ ބޮޑު ކަމުގައި يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ

= އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަވާކަމެއް ބޮޑުކަމެވެ.! مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް

ރަސޫލެއްބޮޑުކަމެއް ވެއްޖެނުނޭތޯ. إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ = އެމީހުން އެބޮޑުކަލޭގެފާނާ ފުރައްސާރަކުރި ކަމުގައި يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ =

މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރަނިވެއެވެ. أَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނީތޯވެއެވެ؟./ އެމީހުންނަށް ނުގެނޭތޯވެއެވެ؟ (އެބަހީ

މަސްލަކީ ހަމަދާނިތް ނުނުގެނޭތޯވެއެވެ؟) كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން މިމަންޒަރަށްފަހުގެ ހަލާކު ކުރެއްވި

ކިހާވަރުވީ ނޫންބާވެއެވެ؟ مِّنَ ٱلْقُرُونِ = ދިޔަ ޒަމާނާތަކުގެ އުންމަތްތަކުން އެމީހުން أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إِلَيْهِمْ لَا

يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ = މިމީހުންގެ ގާތަށް ދެން އެނބުރި رُجُوعَ ނުވާނެއެވެ. وَإِن كُلٌّ = އަދި ހުރިހާ މީހުން ތިބީ ލަمَّا

جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ = މިމަންޒަރަށްފަހުގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ކުރެވޭނެ ގޮތްތަކުގައި وَءَايَةٌ لَّهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް

ދަލީލެކެވެ. (އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ފޮނުވާނެ ކަމުގެ عَقْلِي ދަލީލެއް). ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ = މަރުވެފައިވާ ބިމަކީ

(ވިލާތަކުގެ ސަބަބުން ހަރަކާތްވާ ބިމަކީ) أَحْيَيْنَٰهَا = އެބިމަށް (ވާރޭވެހުމުން ދިރުއްވާ) މިމަންޒަރަށްފަހުގެ

ދިރުއްވީމެވެ. وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا = އަދި މިމަންޒަރަށްފަހުގެ އެބިމުން އާފަޅު ނެރުއްވީމެވެ. فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

(٣٣) = އެއިން އެމީހުން ކައިރަކާ = وَجَعَلْنَا فِيهَا = އަދި މިމަސްރަސްކަނޑާނުގެ އެތެރޭގައި ލެއްވީމެވެ. جَنّٰتٍ = ބަގީޗާތައް مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ = ކަދުރާއި މޭވާކަދުރުގެ = وَفَجَّرْنَا فِيهَا = އަދި މިމަސްރަސްކަނޑާނުގެ އެތެރޭގައިން ނަގުއްވީމެވެ. مِنَ ٱلْعُيُونِ (٣٤) = ކޯރުތައް / ފެންގަނޑުތައް. لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ = އެއީ އެތަކެތީގެ މޭވާއިން އެމީހުން ކެއުމަށްޓަކައެވެ. وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެތަކެތި ނުހަދައެވެ. أَفَلَا يَشْكُرُونَ (٣٥)
= އެމީހުން ފަހެ ޝުކުރު ނުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި އޭނާގެ قَوْمُ އަށް އޭނާއަށްފަހު (حَبِيبُ النَّجَّار ގެ قَوْمُ އަށް އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު) އުޅުއްވި ހަލާކު ކުރުއްވުމަށް އުޑުން އެއްވެސް މަލާއިކަތުންގެ ލަޝްކަރެއް ނުފޮނުއްވީމެވެ.

(٢٩) ހަމައެކަނި އެއްގޮތް އަޑުގަދަ އަޑުއިއްސަވާލެއްވުމުން ވިސްނާ އެ ގަޑީގައި ހަލާކުވެގެން ނިމުނެވެ. (އެއީ جِبْرِيْل عَلَيْهِ السَّلاَم ގޮވާލުއްވިއެވެ.) އެއަޑު ފެނުމާއެކު (އެއަޑު ފެންނަގަނޑަކަށްވުމުން ގިރުވިފަހުމުގެ ކުރިން) މަރުވެ ދިރުމެއްނެތި ފަނާވެ ކަނޑައި އެމީހުން ފިއްތިއްޖެއެވެ.

(٣٠) ޙަސްރަތާއެކޭ ބަޝައްކުކުރުމަކީ ހިތާމައެކޭ ޢަޒާބުކަމާއެވެ! އެމީހުން މަލާމަތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރަމުންދިޔައީ އެއްވެސް ރަސޫލެއްކަމުގައި އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٣١) އެމީހުންގެކުރިން މިމަސްރަސޫލާގެ ހަލާކު ކުރެއްވި ޤަރުނުތަކުން ކިތައްކިތައް އުއްމަތްތަކެއް އެމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟./ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ މަރުގެ ހަރުފުތިރިނުނަން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟) އަދި އެއީން އެއްވެސް އުއްމަތެއް މިމީހުންގެގާތަށް ދެންނުނިކުމެއެވެ.

(٣٢) އަދި އެހެނިހެން މީހުން ހިސާބު ބަލައްވާފަތަކުރުވާ ދުވަހުގެ ކުރިމަތީގައި މިމަސްރަސޫލާގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ނުވެ ނުނުކުމާކައެވެ. އެބަހީ އެންމެންވެސް މިމަސްރަސޫލާގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ވާނެއެވެ.

(٣٣) مَحْشَرُ އަށް ޒުވާނާއަށް ކަލުގެ عَقْلِي ދަލީލުތަކުގައި (ވާޖިބުކުރުވެގައި) ސަބަބުން ހަނދާނަށްލެވޭނެކަމާ ބިންގަލު އެއީ އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. އެބިންގަލަ (ވާޖިބުވެހިސާބުވެގެން) މިމަސްރަސޫލާގެ އެބިންގަލު ދިރުއްވީމެވެ. އެއިން އެމީހުން ކައިކާނެކަމަށް އޮތް އެތެރެއިން މިމަސްރަސޫލާގެ ނެރުއްވީމެވެ.

(٣٤) އަދި މިމަސްރަސޫލާގެ އެތެރޭގައި ކަދުރާއި މޭވާކަދުރުގެ ބަގީޗާތައް ލެއްވީމެވެ.(ކަދުރާއި މޭވާކަދުރު ވަކިން ޚާއްޞަ ކުރައްވާފައިވަނީ އެދެއްކެވީ ފުރިހަމަ ކަލަންޖެހެއެވެ.އެދެވެއްޖެހުނުކަމަށްވެ ދަންނަވަ ބަގީޗާތަކުގެ ގަސްތައް ހެއްދެވިއްވެ ހަމައެކަނި ނުކުރެވެއެވެ. އެބިންގަލުން ގަސްތަށްފެށިގެން ނުކުންނަކަމަށް مَحْشَرُ އަށް ދިރުމަށްގެ ކަންތައް ފެނިގެން ނުކުންނައިރެވެ.) އަދި މިމަސްރަސޫލާގެ އެބިންގަލުން ކޯރުތަކާއި ފެންގަނޑު ނަގުއްވީމެވެ.

(٣٥) އެއީ އެތަކެތީގެ މޭވާއިން އެމީހުން ކެއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެތަކެތި ނުހަދައެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމަالله އެވެ. އެމީހުން ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ޝުކުރު ނުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމެވެ. خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ = ޖޯޑުޖޯޑު އެކަލާނގެ ހެއްދެވީ كُلَّهَا ހުރިހާތަކެތީގެ مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ = ބިންގުރާވާތަކެތީގެ ތެރެއިން وَمِنْ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުންނާއި وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތަކެތީގެ ތެރެއިންވެސް وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ = އަދި ރޭގަނޑު އެއީ އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (الله ގެ ކުދުރަތާއި ވަންތަކަމާއި އެކަކުވެރިކަމަށް ހުރި ދަލީލެކެވެ،) نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ = އޭގެތެރެއިން ދުވަހު ވަކިކުރައްވަމެވެ. فَإِذَا هُم = ފަހެ އެހައިރުން އެމީހުން مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ = އަނދިރިވެގެންވެއެވެ. (އެމީހުން އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.) وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى = އަދި އިރު ދުއްވައެވެ. (ދިޔުމުގައިވެއެވެ.) لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا = އެއަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މަންޒިލުގެ ކަނޑައެޅުމެވެ. ذَٰلِكَ = އެއީ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ = ގަދަފަދަވަންތަވެ ދަންނަވަންތަ ރަސްކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ. وَٱلْقَمَرَ = އަދި ހަނދު قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ = މަންޒިލުތަކެއްގައި އަހަރެން ކަނޑައަޅުއްވައި މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. حَتَّىٰ عَادَ = އަނބުރާ އެނބުރި ރުއްގަސްތަކުގެ ފަރާތުގެ ކާޅެއް ފަދައިން كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ = ކަރުހި ކުރުވީ ދުރުވެފައިވާ ދިގު ފަތުގެ ކޮޅު އެއްފަދައިން لَا ٱلشَّمْسُ = އިރުވެސް ނުވެއެވެ. يَنۢبَغِى لَهَآ = އެއަށް އެކަށީގެންނުވާ އެއްވެސް ކަމެއް أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ = ހަނދު އަތުލައިގަތުމަށް وَلَا ٱلَّيْلُ = އަދި ރޭގަނޑުވެސް ނުވެއެވެ. سَابِقُ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލަށް ކުރިއަރައި ދާނެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި ۚ وَكُلٌّ = އަދި ކޮންމެއެއްވެސް فِى فَلَكٍ = ފަލަކެއްގައި / ފަލަކުގައި يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾ = ފީނަނީއެވެ./ ދުއްވަނީއެވެ. وَءَايَةٌ لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (الله ގެ ކުދުރަތާއި ވަންތަކަމާއި އެކަކުވެރިކަމަށް ހުރި ދަލީލެކެވެ،) أَنَّا حَمَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެމެން އުފުއްލެވީ ذُرِّيَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު (އާދަމްގެ ދަރިފަސްކޮޅު) فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ = ފުރިފައިވާ ބޯޓުގައި (نُوحُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ

ގެ މަޝްޙޫނުކުރެއްވުނުގައި) وَخَلَقْنَا لَهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށްޓަކައި ހެއްދެވީމެވެ. مِّن مِّثْلِهِۦ =
އެފަދަ ތަކެތި مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުން ސަވާރުވާތަކެތީގެ (ދޯނިފަހަރު ކަހަލަތަކެތި)

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ބިމުންފަޅާ ގަސްގަހާ ގެއްސާއި އަދި ތިމާމެންގެ ނަފްސުތަކުން އެއާ ދަނެނުގަނެވޭތަކެތީގެތެރެއިން ޖޯޑުޖޯޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. އަދިމީސްތަކުންނަށް ނޭނގޭތަކެތީގެތެރެއިން ވެސް އެކަލާނގެ ޖޯޑުޖޯޑު ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ހުރިހާތަކެތި ޖޯޑުޖޯޑުކޮށް ހެއްދެވިކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމާއެވެ!

(٣٧) އަދި ރޭގަނޑު އޭގެ އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (اللهُ ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ ހުރިހަމަ ދަލީލެކެވެ،) އޭގެތެރެއިން (ރޭގަނޑުގެތެރެއިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވާލު ދަމައިގަންނަވަމެވެ. ދެން އެހައިރުން އެމީހުން އަނދިރިވުމަށްވަދެއެވެ. (އެމީހުންނަކީ އަނދިރިވުމަށްވަދެއެވެ.)

(٣٨) އަދި އިރު އޭނާގެ ހުއްޓޭތަނަށް ދުއްވައެވެ. (އިރުދަތުރުކުރާކަމުގައެވެ.) އެއީ ގަދަވަންތަ ޢިއްޒަތްތެރި އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ.

(٣٩) އަދި ހަނދު އޭގެވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަރަޖަތަކެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހަނދު މަންޒިލްތަކުގައި މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ކަދުރު ރުކުގެ ދުވަސްވީ އިރުކޮޅުއްޔާއިން އެހަނދު އެނބުރި ރުޖޫޢަވެއްޖައުމަށް ދާންދެންނެވެ

(٤٠) އިރު އޭތި ހަނދު އަރައިގަތުމަކީ އެކަށީގެންވާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އަދިރޭގަނޑުވެސް ދުވާލު ކުރިއަރައި ދުވަން އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އަދި ކޮންމެއެއްޗެއް ވަކި ފަލަކެއްގައި / ވަކިމަދާރެއްގައި ފަތައެވެ./ ދަތުރުކުރައެވެ.

(٤١) އަދި އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު (އާދަމުގެ ދަރިފަސްކޮޅު) ފުރިބޮޑުވެފައިވާ ނަވެއްގައި (نُوحُ عَلَيْهِ السّلاَم ގެ މަޝްޙޫނުކުރެއްވުނުގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލެވުން އޭގެ އެމީހުންނަށް ހުރިހަމަ ދަލީލެކެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ ހުރިހަމަ ދަލީލެކެވެ،)

(٤٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށްޓަކައި ދޯނިފަހަރު ކަހަލަތަކެތީގެތެރެއިން އެމީހުން ސަވާރުވާނޭ އެފަދަ ތަކެތި ހެއްދެވީމެވެ.

وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

މުފުރަދާތު

وَإِن نَّشَأْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُغْرِقْهُمْ އެމީހުން غَرَقُ ކުރައްވައިފީމެވެ. فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ = ފަރިޔާދުން އެމީހުންސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ މީހަކު ނުވާނެއެވެ. وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ސަލާމަތް ނުވާނެއެވެ. يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ = ސަލާމަތްކުރެވޭނޭ ބަޔަކަށް ނުވާނެއެވެ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا = ރަޙުމަތަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ رَحْمَةُ އެއްގޮތުން وَمَتَاعًا = އަދި އުފާވެ ހަމަޖެހިލުމަށް إِلَىٰ حِينٍ = ﴿٤٤﴾ = މުއްދަތަކަށް وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ٱتَّقُوا۟ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިމަތީގައިވާއަށް (ކުރިމަތީގައިވާ ދުނިޔޭގެ ޢަމަލުތަކަށް عَذَابُ އަށް) وَمَا خَلْفَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފަހަތުން އަތުވާނޭ عَذَابُ އަށް (އެއީ އާޚިރަތުގެ عَذَابُ އެވެ.) لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް رَحْمَةُ ލިބުމަށްޓަކައި؟ وَمَا تَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ގާތަށް ނާދެއެވެ. مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް ދަލީލެއް / އެއްވެސް އާޔަތެއް مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން / އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا = އެމީހުން އެއާދުރަށް ފުރަގަސްދީގެން مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ = ފުރަގަސްދޭ ބަޔަކަށް ނުވާކަމަށް. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ أَنفِقُوا۟ = ކަލޭމެން ހަރަދުކުރާށެވެ. (ޚަރަދުކުރާށެވެ.) مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = ٱللَّهُ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވެފައިވާ މީހުން (މުޝްރިކުން) ބުނެއެވެ. لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އީމާންވެފައިވާ މީހުންނަށް أَنُطْعِمُ مَن = ތިމަންމެން ކާންދޭންވީތޯއެވެ؟ لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ = ٱللَّهُ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ أَطْعَمَهُۥٓ = އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް ކާންދެއްވައިފާނެއެވެ إِنْ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ = ބާވަތުގެ ފާޅު މަގުފުރެދުމެއްގައި މެނުވީ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = ކަލޭމެންދިން وَعْدُ ކޮބާ ކޮންއިރަކުންތޯ؟ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ

(ނިކަންހުންނަވާށެވެ.) مَا يَنظُرُونَ = އެމީހުން އިންތިޒާރު ނުކުރެއެވެ. إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً = އެންމެ އަޑުގަދަކަންނެއްގެ تَأْخُذُهُمْ = އެމީހުން އެއަޑު ހިފާ (އެއަޑު ގަދަ ހަޅޭ) وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ = (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި) އެމީހުން އަރައިރުން ވާހިނދުއެވެ. فَلَا يَسْتَطِيعُونَ = (ދެންއޭރުން) އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. تَوْصِيَةً = وَصِيَّةٌ އެއްކަމެއް ކުރުމަކަށްވެސް. وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރި ދެވޭކަށްވެސް.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރައްވައިފީމެވެ. ދެންއޭރުން އެމީހުން ސަލާމަތް ކޮށްދޭނޭ މީހަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވާނޭ ބާރުކަމުގައި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން ވާ رَحْمَةُ އެއްގެސަބަބުން މެނުވީ. އަދި މުއްދަތަކަށް އަރާމު ކޮށްދެއްވުމަށް މެނުވީއެވެ.

(٤٥) އަދި "ކަލޭމެންގެ ކުރިމަތީގައި ވާއެއްޗާއި ފަހަތުގައި ވާއެއްޗަށް (ކުރިމަތީގައިވާ ދުނިޔޭގެ ތަކުލީފުތަކާއި އާޚިރަތުގެ) عَذَابُ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައި ވާ عَذَابُ އަށް (އެއީ އާޚިރަތުގެ عَذَابُ އެވެ.) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رَحْمَةُ ލިބިދާނެތީއެވެ." މިފަދައިން އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން އިސްކުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.)

(٤٦) އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ދަލީލެއް ނުވަތަ އާޔަތެއް އެމީހުން ގާތަށް އަންނައިރު ކަންފަތް ނުގޮއްސާ އެމީހުން ދަލީލަކަށް ނުވަތަ އާޔަތަކަށް ފުރަގަސްދީފައިވާ ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٤٧) އަދި "الله ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުޤުން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ. (ފަޤީރުންނަށް ދީހަދާށެވެ.)" އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (މަކާމީހުން) އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ބުނާނެއެވެ. "الله އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ކާންދެއްވާނެ މީހަކަށް އަހުރެމެން ކާންދޭން ޖެހޭތޯ؟" (އެމީހުން ބުނާނީ الله އެއަށްބަސްވެސް ބާރުކޮށްގެން ވާ މަގުފުރެދުމެއްގެ ތެރޭގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.)

(٤٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެކާފިރުން ބުނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ތެދުވެރިންނަމަ وَعْدُ ކުރާ ކަމެއް ދުނިޔޭގައި ހާސިލުވާނީ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ތިޔަބުނަނީ ޤިޔާމަތްދުވަހާ ބެހޭ (ނިކަންހުންނަވާށެވެ.)"

(٤٩) އެމީހުން އަޑުގަދަ އަޑަކާ އެންމެ އަޑުގަދަކަންނެއްގެ އެމީހުން އިންތިޒާރު ނުކުރެއެވެ. (އެއީ އިސްރާފީލުގެ ކާހުލު ބާޅާލަށް ދުނިޔެބޮޑުވާ އަޑެވެ.) އެމީހުން އެއަޑު އަހާނީ (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި) އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ އަރައިރުން ވާހިނދުއެވެ.

(٥٠) (ދެން އޭރުން އެކަމުގެ އަޑު އިވުމުން) وَصِيَّةٌ އެއްކަމެއް ކުރުމަކަށްވެސް އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރި ދެވޭކަށްވެސް. އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. (އާޚިރަތުގެ ޝިއްދަތް ކަމުގެ ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ނުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެހިނދު ރުއިރުއެއް ގަޔަށް ބިރުވެރިކަން ގަދަވާނެ ތަނެއްގައި މަރުވެގެން ދިޔާނެއެވެ.)

وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾

ތަފްސީރު

وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ = އަދި (ދެވަނަ ފަހަރަށް) ޞޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއެވެ. فَإِذَا هُم = ފަހެ އެބައިމީހުން (އެންމެހައި މީސްތަކުން) مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ = ކަށްވަޅުތަކުން (ނުކުމެގެން) إِلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرةُ އަށް يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ = އަވަސްއަވަހަށް ދުވެގަންނާނެއެވެ. قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.(ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ.) އަހަރުމެންގެ ހަލާކު ހުރިހާ ކަމެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!! مَنۢ بَعَثَنَا = އަހަރުމެން (ދިރުއްވައި) ފޮނުވީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ مِن مَّرْقَدِنَا = އަހަރުމެން އޮށޯވެތިބި ތަންތަނުން؟ (އެވަގުތު މުއުމިނުން އެމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ = މިއީ رَحْمَٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެ ކުރެއްވި وَعْدُ ތެވެ. (މުއުމިނުން ދިރުއްވައި ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް ފަހު ސުވަރުގެއަށް ވެއްދެވުމަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ތެވެ.) وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ = އަދި ރަސޫލުބޭކަލުން ތެދުވިދާޅުވި ކަންތަކެވެ. إِن كَانَتْ = އެކަމެއް ނުވެއެވެ.(مَحْشَرُ ކުރެއްވުން ނުވެއެވެ.) إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً = (އެއް އިސްރާފީލުގެ ފުމެން ޞޫރުގައި) ފުމެލެވޭ އެއް ފުމެލެވުމެއްކަމުގައި މެނުވީ (فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ = އެބައިމީހުން އެއްކޮށް لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ވާނެއެވެ. فَٱلْيَوْمَ = (އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް.) މިއަދު لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެއްވެސްކަމަކުން އަނިޔާނުކުރެވޭނެއެވެ. وَلَا تُجْزَوْنَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގެ ކަންތައްތަކަށް މެނުވީ. إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ = ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ٱلْيَوْمَ = މިއަދު (ޤިޔާމަތްދުވަހު) فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ = نِعْمَة ތަކުގެ ތެރޭގައި مَشْغُول ވެގެންވާނެއެވެ. هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ = އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ އަނބިން ފިރިން فِى ظِلَٰلٍ = ހިޔަލުގައެވެ.(ނުވަތަ ފަރުދާގެ ހިޔަލުގައެވެ.) عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ = ސޯފާތަކުގައި مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ = ލެގިލައިގެން لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ = އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި މޭވާ އެބައޮތެވެ. وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުން އެދޭހާއެއްޗެއް

އުޅުއްވާނެއެވެ. سَلَٰمٌ قَوْلًا = އަދި (ބަސްފުޅެއްގެ ގޮތުން) ސަލާމުގެ ބަސްފުޅުވެއެވެ. مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ = رَحِيْم ވަންތަ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ = އަދި މިއަދު ކަލޭމެން ވަކިވާށެވެ. أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ = އޭ ދިރިހަ މުޖްރިމުންނޭވެ! ކުށްވެރިންނޭވެ!

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި (ދެވަނަ ފަހަރަށް) ކަރުނަ ފުމެވޭނެއެވެ.(އެއީ އިސްރާފީލުގެ ފުރުން ދެވަނަ ފަހަރަށް ކަރުނަ ފުމުމެވެ.) ފަހެ އެބައިމީހުން (އެންމެހައި މީސްތަކުން) ކަންވެވޭތަން (ނުކުމެގެން) އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް އަވަސްއަވަހަށް ދުވެގަންނާނެއެވެ.

(٥٢) އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ.(ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ.) "ހައިހޫނު ކަލޭމެންގެ ދެއްތެރި ހިތާމައާއި ހަލާކުގައެވެ!! އަހަރުމެން އޮށޯވެތިބި ތަނުން އަހަރުމެން (ނިދިއެވަގި) ފޮނުވައިލީ ކޮންމީހެއްހެއްޔެވެ؟" (އެވަގުތު މުއުމިނުން އެބައިމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) "މިއީ رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެ ކުރެއްވި وَعْدُ ފުޅެވެ. އަދި ރަސޫލުން ތެދުބުނެވޮޑިގަތެވެ.(ފަހެ މަރުވެފައިވާ ހުރިހާ ބައިތަކު ފުރާނަ ދެވި މި مَحْشَرُ ގެ ދުވަހެވެ.")

(٥٣) (އެއީ އިސްރާފީލުގެ ފުރުން ކަރުނަ ފުމުމެވެ) ފުމެވޭ ހަމައެކަނި ފުމެއްގެ ނިޔަލަށް ... ހަލާކުވެ ... مَحْشَرُ ކުރެވޭނެއެވެ.) އެބައިމީހުން އެންމެން ގެނެވޭ ... حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ކުރެވޭނެއެވެ.

(٥٤) (އަދި الله تَعَالَ ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ.) މިއަދު އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެއްވެސް ކަމަކުން އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަމެއްގެ ކަމުގެ ޖަޒާ ނޫން ނުވާނެއެވެ.

(٥٥) ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން މިއަދު (މިޤިޔާމަތުގެ ދުވަހު) نِعْمَة ތަކެއްގައި مَشْغُول ވެގެން ހުންނާނެއެވެ.

(٥٦) އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުންގެ އަނބިން ހިޔަނީގައި ހިމެނޭ ސަރީރުތަކުގައި (ތަޚުތުގައި) ލެގިލައިގެން ތިބޭނެއެވެ.

(٥٧) އެބައިމީހުންނަށް އެތަނުގައި މޭވާތައް ވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެދުނު އެއްޗެއް ވެސް އެބައިމީހުންނަށް ވެއެވެ.

(٥٨) އެބައިމީހުން އެދޭ نِعْمَة ގައި ހިމެނޭ ރަޙުމަތް ވަންތަ رَحِيْم ވަންތަ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން (ބަސްފުޅެއްގެ ގޮތުން) ސަލާމުގެ ބަސްފުޅުވެއެވެ.

(٥٩) (އަދި ކުށްވެރިންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) "އޭ ކުށްވެރިންނޭވެ! މިއަދު މުއުމިނުންނާއި ވަކިވާށެވެ. (ކަލޭމެން ކުށްވެރިން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ވަކިވާށެވެ. ސުވަރުގެއިން ވަކިވާށެވެ، ދަރުމަވެރިންގެ ކިބައިން ވަކިވާށެވެ، ... ވަކިވާށެވެ.")

۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَـٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَـٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَـٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَـٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

މުފްރަދާ

۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަހުދު ނުކުރައްވަން ދެއްވީތޯ؟ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَـٰنَ = ކަލޭމެން شَيْطَان އާ އަޅުކަން ނުކުރުމަށް. ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަކީ ކަލޭމެންނަށް عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ. وَأَنِ ٱعْبُدُونِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ۚ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގެއް އެއީއެވެ. وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންގެތެރެއިން މަގުފުރައްދަވައިފިއެވެ. جِبِلًّا كَثِيرًا = އެތައްގިނަ خَلْقُ ތަކެއް ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނުވިސްނަނީތޯ؟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ = ބުއްދިވެރި ބަޔަކު ކަލޭމެން ނުވީ. هَـٰذِهِۦ جَهَنَّمُ = މިއީ ނަރަކައެވެ. ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ = (ނަސޭހަތްތަކާއެކުގެ ދުނިޔޭގައި) ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ކުރެވިފައިވާ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ = ކަލޭމެން މިއަދު އެނަރަކަ ވަންނާށެވެ. / ގޮސްވަދެ އަރާށެވެ. بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ = މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސިއްކަ ޖައްސަވާ ބަންދުކުރައްވާހުށީމުއެވެ. عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގެ މަތީގައި وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ވާހަކަ ދައްކާނެއެވެ. وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތައް ހެކިދޭނެއެވެ. بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ފުހެލައްވައި ވިއްސުނަމަ ހަދުވާލައްވައިފީއެވެ. فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ = ދެން އެމީހުން މަގުމަތި ދުއްވަން ވާދަކޮށް

(ހުރިހަމަސް) فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ = ދެން އެމީހުންނަށް ފެންނާނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَلَوْ نَشَاءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނަވާނަމަ لَمَسَخْنَاهُمْ = ހަމަކަނަރަވަރުން އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ. عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ = އެމީހުން (ނުބައިކަންތައްކުރަން) ތިބިތާގައިތިއްބާ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا = ދެން ދުރުން ކުރިއަށް ދާކަށްވެސް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެވެ. وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ފަހަތަށް އެނބުރިއައުމަކަށްވެސް.

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އޭ އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެން ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ޢަހުދު ކަށަވަރު ނުހިފެއްޓެވީމުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ޢަހުދު ކަށަވަރު ހިފެއްޓެވީމެވެ. އެއީ ރަސޫލުން ބާކީކުރުން ފޮނުއްވައި އެބޭކަލުންގެ ދުލުން މީހުންނަށެވެ.) އަދި ޝައިޠާނާއީ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެގެންވާ ދުޝްމަނެއްކަން ހަމަކަށަވަރުން އެންގީމެވެ.

(٦١) އަދި ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށްވެސް ތިޔަބައި މީހުންނަށް އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީކަން އެންގީމެވެ.

(٦٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެޝައިޠާނާ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެތައްގިނަ ޖީލުތަކެއް އެ ޝައިޠާނާ މަގުފުރައްދައިފިއެވެ. އަދިފަހެ ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ނުހަދަމުހެއްޔެވެ؟ ބުއްދިކޮށް ފިކުރުކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާން ހެއްޔެވެ؟

(٦٣) މިއަދު މިއޮތީ ނަރަކައެވެ. ޖަހަންނަމައެވެ. ކަލޭމެންނަށް ވަޢުދު ކުރެވުނު ނަރަކައެވެ. (ނުބައިޢަމަލުތައްކުރިންނަށް ހުށަހަޅާލެވުނު ރަސޫލު ބޭކަލުންގެ ދުލުގެ މަތިން އެންގެވުނު ނަރަކައެވެ.)

(٦٤) ކަލޭމެން (الله އަށް) ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން މިއަދު އެ ނަރަކައަށް ވަންނާށެވެ. (އެއާ ތިބެގެން އަނދާށެވެ.)

(٦٥) އަދި މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގެ މަތީގައި ވާހަކަ ނުދެއްކޭނެ ގޮތަށް ސިއްކަ ޖައްސަވައި ބަންދުކުރައްވާ ހުރިމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ވާހަކަ ދައްކާނެއެވެ. (އެތަކެއްކަމަކީ އެ ބަޔަކު ދެއްކާ ހިނގުމެވެ.) އަދި އެބައިމީހުން ކުރި ކަންތަކާ ހެކި ކަމުގައި އެމީހުންގެ ފައިތައް ހެކި ދޭނެއެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނަވާނަމަ އެމީހުންގެ ލޮލުގެ އަނދިރި ކުރައްވައި ލާ ހުރިހަމަ ފެނުން ނޫރު ބޮޑަށް ކަނުކުރައްވައިފީމެވެ. ދެން އެމީހުން އަވަސް އަވަސް އަވަހަށް މަގުމަތީގައި ގެނދާނެއެވެ. އެކަމަކު ދެން އެމީހުން އެމީހުންނަށް މަގު ފެންނާނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ.

(٦٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނަވާނަމަ އެމީހުން އެ ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރަން ތިބި ތާގައި ތިއްބައި އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލު ކުރައްވައިފީމެވެ. (ޖަނަވާރުތަކަށް ނުވަތަ ހިލަގަލަކަށް ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ.) ދެން ދެން ކުރިއަށްދާކަށްވެސް އަދި ފަހަތަށް އެނބުރި އަންނަކަށްވެސް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.

وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن نُّعَمِّرْهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހެއްގެ އުމުރު ދިގުކޮށްދެއްވާމީހާ (ދުވަސްވީއެވެ.) نُنَكِّسْهُ فِي ٱلْخَلْقِ = އެމީހެއްގެ ހެއްދެވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބުރާ ކުރިން ޖައްސަވަމެވެ.(އެއީ ޅަވާންކަމަށްފަހު މުސްކުޅިކަމަށް އަދި ބާރުގަދަކަމަށްފަހު ދެރަ ނިކަމެތިކަމަށް) ބަދަލު ކުރައްވަމެވެ. أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾= އެމީހުން ފަހެ (އެފަދަކަންކަމަށް ބުއްދިއަކުން ވިސްނާ ނުވަނީތޯއެވެ؟وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ޝިޢުރު އުނގަންނަވައި ނުދެއްވަމެވެ. وَمَا يَنۢبَغِي لَهُۥٓ = އަދި އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ= އެއީ އެބަހީ އ ޤުރުއާން އެއީ وَعْظ އާއި ނަސޭހަތްދެއްވުމާއި ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. ۞ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ޤުރުއާނެއް ކަމުގައެވާއި (އެބަހީ ސަލާމަތީ ޙުކުމްތަކާއި ޝަރީޢަތް ފާޅުކުރާ.) لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا= ދިރިހުރި މީހަކަށް އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. (އެބަހީ ހިތުގައި ދިރުންހުރި މީހަކަށެވެ.) وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ= އަދި (އަޛާބުގެ) ބަސްފުޅު ހައްޤު ވުމަށެވެ. عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ވިސްނައި ދެކުމެއް ނުކުރިތޯއެވެ؟. أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم= ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާލީމެވެ އެމީހުންނަށް ޓަކައި ހައްދަވާލީމެވެ. مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ= ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަތްޕުޅުން (ޤުދުރަތްތެރިކަމުން) ހައްދަވައި ބަލާއިރު ދޫނިތަކުން أَنْعَٰمًا= ނަޢަމް ސޫފީޔާއް (ގެރި ބަކަރި ޖަމަލު) فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾= އެމީހުން އެޖަނަވާރުތަކުގެ ވެރިން ކަމަށް ވަނީއެވެ. وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެޖަނަވާރުތައް ކިޔަމަންކުރައްވައިފީމެވެ. فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ= ދެން ބައެއްތަކުގައި އެމީހުން ސަވާރުވާ ޖަނަވާރު ވެއެވެ. وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ = އަދި ބައެއްތަކުން އެމީހުން ކައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ދޭގެ މަސް ކައެވެ.) وَلَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އޭގައި ވެއެވެ. مَنَٰفِعُ= މަންފާ ތަކެއް (ދޭގެ ހަމާއި ކުނބުރާއި ދޭގެ މަހި ބަރު އުފުލުމާއި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރުމާއި އަދިވެސް ދޭގެ މަސް ކެއުމާއި އަދިވެސް އެހެން ގޮތްތަކުންނެވެ.) وَمَشَارِبُ = އަދި ބޮ ތަކެތި ވެއެވެ. (އެގޮތް މިޑްމަސް ހަދައިގެން ދޭގެ ކިރު ބޮއި ހަދައެވެ.) أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ = އެމީހުން ފަހެ ޝުކުރު

ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން ﷲ ފިޔަވައި ހިފައިފިއެވެ. އިޚްތިޔާރު ކޮށްފިއެވެ. ءَالِهَةً = އިލާހުން ތަކެއް لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ = އެމީހުންނަށް އެބަޔަކު ނަސްރުދޭނެ ކަމަށް ހީކޮށް (އެބަޔަކުގެ ޝަފާޢަތް ލިބޭނެ ކަމުގައި) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ = އެމީހުންނަށް ނަސްރު ދިނުމަކަށް އެ ބުދުތަކަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. وَهُمْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުން (މުޝްރިކުން ބުދުތަކުގެ ނިސްބަތުގައި) جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾= އެއީ حاضِرُ ވެގެންވާ ސިފައިންނެވެ. (ބުދު ބަލަހައްޓާ ސިފައިންނެވެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހަކުގެ އުމުރު ދިގު ކުރައްވާ މީހަކު (ދަންނައެވެ.) އެމީހަކުގެ ހެއްދެވުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިދިކޮޅު ކުރައްވަމެވެ. (އެއީ ޒުވާންކަމުގެފަހުން މުސްކުޅި ކަމަށް، ބާރު ގަދަކަން ހުރުމަށްފަހު ބަލިކަށިކަމަށް ދެން މިހެން ގެނެސް.. މިފަދަ ކަންކަމަށް އެމީހުން ބުއްދިކޮށް ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٦٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ޝިޢުރު ދަސްކޮށްނުދެއްވީމެވެ. އަދި އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ޤުރުއާން އެއީ وَعْظ އާއި نصيحة އެއް ކަމުގައި ވާ ޛިކުރެކެވެ. އަދި އެއީ ބަޔާންވެގެންވާ ޤުރުއާނެއް އެވެ. ސަމާވީ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ފޮތެކެވެ. (ޝިޢުރު ފޮތެއް ނޫނެވެ.)

(٧٠) އެފޮތް ބާވައި ލެއްވީ ޙަޔާތްތެރިވެސް ހިތުގައި ދިރުންހުރި މީހަކަށް އިންޒާރުދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. (އެފަދަ މީހުންނަށް އެއިން ފައިދާ ކުރާނެއެވެ.) އަދި (ޢަޛާބު ގެ) ބަސްފުޅު ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ޙައްޤު ވުމަށްޓަކައެވެ.

(٧١) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ޤުދުރަތުގެ ތެރިކަމުގެ) (އަތްޕުޅުން) ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރޭގައި އެމީހުންނަށް ޓަކައި ނަޢަމު ސޫރަތުގައި ހައްދަވާފައިވާކަން އެމީހުން ވިސްނާ ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެތަކެތީގެ މިލްކު ވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންނެވެ.

(٧٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށްޓަކައި އެތަކެތި ކިޔަމަން ކުރައްވައިފީމެވެ. ފަހެ އޭގެތެރޭގައި އެމީހުން އަރައި ސަވާރުވާ ތަކެތި ވެއެވެ. ޖަމަލުފަދަ ގެރިފަދަ ތަކެތި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެތަކެތީން މަސް ކައި ހަދައެވެ.

(٧٣) އަދި ހިމަނައި ނުނިމޭނެ ގިނަ ފައިދާ އެތަކެތީގައި އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. (ލޮމާއި ހަމާއި ކަށިތަކާއި ސަވާރުވާ ދަތުރާއި އަދި ކަނިތަކުން ބޯން ކިރުވެސް ވެއެވެ. އަދި ބަރު އުޅަނދުފަހަރުގެ ބަދަލުގައި ދަތުރުގެ މަސައްކަތްތަކުގައިވެސް ބޭނުން ހަދައެވެ. އަދި އޭގެ ހަމު ދިޔަ ޤުރޫޝުގައި ހަރަކާތްތެރިވަމުން ބޭނުން ހަދައެވެ. މިކަންކަމަށް ފަހެ އެމީހުން ޝުކުރު ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟ (މިއީ ކަލާނގެ ޝުކުރުކުރުން ޙައްޤު ކަންތަކެވެ.)

(٧٤) އަދި އެމީހުން ﷲ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް އިޚްތިޔާރުކޮށް އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރިއެވެ. އެއީ އެތަކެތީގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް ނަސްރުލިބި މަދަދު އެހީވެދޭނެތީއެވެ. ޝަފާޢަތް ލިބިދާނެކަމުގެ އުއްމީދުގައެވެ.

(٧٥) އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނަސްރެއް ދިނުމާއި ޝަފާޢަތް ދިނުމަށް އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބުދުތަކުގެ ނިސްބަތުގައި އެމީހުންނީ އެބުދުތަކާ ބަލަހައްޓާ ޙާޟިރުވެގެންވާ ސިފައިންނެވެ. (އެކަމަކު ބުދުތަކުގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެހީއެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

ލުޣަތު

فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެބަހަ އެ މުޝްރިކުންގެ ބަހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!. ◇ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސިއްރު ކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެން ވަމެވެ.◇ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާއި ◇ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ = ނުދެކެއޭ = އިންސާނާ ނުދެކޭހެއްޔެވެ؟. ◇ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީމެވެ. ◇ مِن نُّطْفَةٍ = މަނިކުޅަކުން ◇ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ އެހެންކަމުން އޭނާ ހަމަ (ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ މެދު) ބައްޕަވަދެއްނާ ދޮކެމޮޅުވެރިއަކަށް -خصم އަކަށް- ވެއްޖެއެވެ.◇

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا = އަދި އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް މިސާލެއް ޖެހިއެވެ. (އެބަހީ ޚާލިޤަށް އިންސާނުންނާ ދިމާވާ މިސާލެއް ޖެހިއެވެ.) ◇ وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ = އަދި އޭނާގެ (ޚަލްޤަތް) ހެއްދެވުން އޭނާ ހަނދާން ނެތިއްޖެއެވެ. ◇ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. ކަށި ދިރުވާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ ◇ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ = އެކަށިތައް ހުރީ ކުނިކުނިވެފައިވާ ހާލު. ◇ قُلْ يُحْيِيهَا = (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަށިތައް ދިރުއްވާނީ ◇ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ = އެކަށިތައް ދިރުއްވާނީ ފުރަތަމަ އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ◇ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަ ފަހަރު ◇ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ ◇ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ = އެންމެހައި ހެއްދެވުމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ◇ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ جَعَلَ لَكُم = ކަލޭމެންނަށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ◇ مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ = ފެހި ގަސްތަކުން ◇ نَارًا = އަލިފާން ◇ فَإِذَآ أَنتُم = ފަހެ އެހެނިހެން ކަލޭމެން ◇ مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ = އެ އަލިފާން ރޯކުރަމު ◇

إجْمَالِي މާނަ

(٧٦) އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.! އެމީހުންގެ ބަސްތަކުންނާއި ވާހަކަތަކުން ކަލޭގެފާނަށް ހިތާމަފުޅުކަމެއް އަރަނުދެއްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ސިއްރުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ ކޮންޗީއަކުންކަން އޭނާ ފަހެ ނުބަލަނީ ބަލައެވެ. އޭނާއި ފެނުނު ނުދެކެނީ ބަލައެވެ؟. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ نطفة އަކުންނެވެ. (ދިރިދިރި) މަނި ފުދިފައިވާ ތިކަކުންނެވެ. ދެންފަހެ އެހެއިރުން އޭނާ އެވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ދިމާލަށް خصم އަކަށެވެ. ދުޝްމަނެއްކަމަށެވެ. ބަހުސްކުރާ ބާރުވެރިއަކަށެވެ.

(٧٨) އަދި ތިމާގެ ޚަލްޤު ނުބެލި އިންސާނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް މިސާލު ޖަހާތެވެ. (އެކަލޭގެ ދިރުއްވާވާނީ ކޮބާތޯ ކުރެވެ.) އެކަލަކު އޭނާގެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ. "ދުވަސްވެ ފިހިގެންދާ ހަޑި މިކަނި ދިރުވާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ"؟ (އާދަމުގެ ދަރިންނަށް އެފަދަ ކަންތައް ނުވާނެ އޭނާ އަ ދިރާސް ކުރަނީ الله އަންނަވަސް އެކަން ނުވާނެ ކަމަށެވެ.)

(٧٩) (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! "އެކަނި ދިރުއްވާނީ އެންމެ ފުރަތަމަ ނުބައި ދުވަހުގައިވެސް އެތަކެއްޗެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ".

(٨٠) އެކަލާނގެއީ ފެހި ގަސްގަހުން ކަލޭގެފާނުމެންނަށްޓަކައި އަލިފާން ލެއްވިކަލާނގެއެވެ. ދެން ދެން ކަލޭގެފާނުމެން އެ އަލިފާން ރޯކުރެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މުޑުވިލިސްތަކުން މަރްޚްތަރު ކިޔާ ދަރިފިލެއްގެ ފޮށިން ފަޔާދާ ފޮތިކަރު ކޮންމެވެސް ގަސްގަހުން އަލިފާން ނުކުނު މިސާލު ދަށުވެފައި އެވަނީ އެކަލާމުގައި ވިސްނާ ފިނިކަރުކުރަނިއްދަކުއެވެ. ފަހެ އެފަދަ ގަހެއްގައި އަލިފާންލުއްވި ކަލަކާ މިސްކަވެސްނުވާ ކަމުކަލަކުވެސް ފަސްދަރުކަންކުރުނިވާ ދިރުއްވިދުވަސް ކޮންކަމެއް ގަހަނުވެކަންކުރުއްތުގެވެ؟ مرخ ގަހާއި العفّار ގަހާ ގަހަކާ ތަކޮހިވުން ދެގަހުން ކޮހޯން ދަސްޓުއްކަސްތައް އެ ގަށް ޢަރަބިއަރު އެކަން އަރުބާގުގައި ޖެއްސުމާ އަލިފާން ރޯވާކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އާދައިގެ ގަސްގަހުންވެސް ކުރިއަށްވެ އެކިމާ އަލިފާން ނުކުންނަކަމަކީ ޝަރުޢުލައިނުގައި އެނގޭ ކަމެކެވެ.

أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

މުފުރަދާތު

أَوَلَيْسَ = ހަމަ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި އިލާހުގެ ۞ بِقَٰدِرٍ = ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ۞ عَلَىٰٓ أَن تَخْلُقَ = ހެއްދެވުމުގެ މައްޗަށް ۞ مِّثْلَهُم ۚ = އެފަދަ އިންސާނުން (ހެއްދެވުމަށް) ۞ بَلَىٰ = އާއެކޭ ޔަޤީނުންވެސް އެހެންނޫންނޫނެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާއެއްޗެހި ހައްދަވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ވާގޮތް ކަށަވަރީ ۞ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا = ކަމަކަށް އިރާދަ ކުރައްވައިފިއްޔާ ۞ أَن يَقُولَ لَهُۥ = އެކަމަކަށް ވާށޭ ކުރެއްވުމެވެ. ۞ كُن = ވާށޭ ۞ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ ދެން އެކަމެއް ވާނެއެވެ. ۞ فَسُبْحَٰنَ = ދަހަ ހުސް ޠާހިރު ވަންތައެވެ. ۞ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ކަލާނގެ ۞ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންދެވޭ ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) ނުތުމުގެތެރެއިން އުޑުތަކާއި ބިން އާ ފުރިހަމަކޮށް އުފެއްދެވި ފަރާތަކަށް އޭނާގެ ދިރުން ދެވަނަފަހަރަކަށް އަލުން ދިރުން ހެއްދެވުމަށް ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެން ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ ޤާދިރުކަން ވާނެ އެގޮތަށް ރަސްކަލާނގެ އެހެން ނުވާނެއެވެ. ކުޅަދާނަވާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހުރިހާތަކެތި އުފައްދަވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٢) އެކަލާނގެ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް އިރާދަ ކުރައްވާނަމަ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ވާކަން ކަނޑައަޅުއްވައި އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ އަންގަވާނީ "ވާށޭ" އެހިނދުން އެކަމެއް އެވަނީ އެވެ.

(٨٣) ފަހެ އެކަލާނގެ ޤުދުރަތުގެ އަތްޕުޅުގައި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ މިލްކު ވާކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަވެއެވެ. ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދެވޭނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

الصافات سورة ގެ ތަރުޖަމާ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الصافات　　　　އާޔަތް ޢަދަދު (١٨٢)

وَٱلصَّـٰٓفَّـٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَٱلتَّـٰلِيَـٰتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ إِنَّ إِلَـٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ ٱلْمَشَـٰرِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَـٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلصَّـٰٓفَّـٰتِ = ސަފު ހައްދަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސްތުކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ގެންނަވައިވެ.❁ صَفًّا ﴿١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ސަފުފުރުމަށްވާން.❁ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ = ދެން ވިލާތައް ދައްކަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސްތުކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ގެންނަވައިވެ.❁ زَجْرًا ﴿٢﴾ = ދަނޑުވުމަށްވާން (ކަނޑައެޅިގެން ދަނޑުވަރުވާން).❁ فَٱلتَّـٰلِيَـٰتِ = ދެން ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސްތުކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ގެންނަވައިވެ.❁ ذِكْرًا ﴿٣﴾ = ޛިކުރާން.❁ إِنَّ إِلَـٰهَكُمْ = ހަމަކަނޑައެޅިން ކަލޭމެންގެ އިލާހަކީ (مَعْبُود އަކީ) އެކަކުކަނޑާ ދެއްކެވި.❁ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ އެކަލާ އިލާހުއްވެ.❁ رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑު ދެބިމާ ބިން ހުރިހައި رَبُّ އަވެ.❁ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އޭގެދެމެދުގައި ވާޓަ ތަކެއްޗާ.❁ وَرَبُّ ٱلْمَشَـٰرِقِ ﴿٥﴾ = އަދި އުއި مَشْرِق ތަކުގެ ވެސް رَبُّ އެވެ.❁ إِنَّا زَيَّنَّا = ހަމަކަނޑައެޅިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ އުޑު (އެންމެގާތު އުޑު).❁ بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ = ތަރިތަކުގެ ޒީނަތުން ކުރުން.❁ وَحِفْظًا = އަދި ރައްކާތެރި ކުރެއްވުމަށްޓަކައި.❁ مِّن كُلِّ شَيْطَـٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ = ނުކިޔަމަންތެރި ކޮންމެ شَيْطَان އެއްގެ ކިބައިން.❁ لَّا يَسَّمَّعُونَ = އެއުރެން އަޑުއަހައެއް ނުލެވޭނެއެވެ މަތީ ޖަމާޢަތުގެ ބޭކަލުންނަށް.❁ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ = މަތީ ޖަމާޢަތުގެ ފަރާތަށް.❁ وَيُقْذَفُونَ = އަދި އެއުރެންނަށް (ގިނަ ގިނައިން) އުކާލެވޭނެއެވެ.❁ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ = ކޮންމެ ފަރާތަކުން.❁ دُحُورًا ۖ = ދުރުކުރެވުމަށް. ބިރުގަންނުވައިގެން، رَجَم ކުރެވުމަށް.❁ وَلَهُمْ = އަދި އެއުރެންނަށް

ހުރީ.۞ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ = دَائِمِي ކޮށް ވާ ވަންދުރިވި عَذَاب އެވެ.۞ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ = ކަލިމަ ޖަހައިގަންނަ ސިއްރު ގެންގޮސް.۞ فَأَتْبَعَهُۥ = ފަހެ އޭނާއާއި ތަބާވާ ކުރެވުނުއެވެ.۞ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ = ތޫލާލާ ތޫނުގަ ކަނޑާ އަލިކަށާ ތަރިއެއް، ދިއުމިގެންދެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) ދުނިޔޭގެ خلق ތަކުން ނަމާދަށް ސަފުހަދާފައިވާއިރުގައި ސަފުހަދައިގަތް މަލާއިކަތުބޭކަލުން ނުވަތަ الله ގެ أمر ތުގެ إنتظار ގައި ފިޔަވަޅުތައް ވަތްކޮށް މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސްދުކުރައްވައި الله ގެ وحي ކިޔަވާލައްވައެވެ. (މި ދެމަފުރުޖަމާވެސްވެއެވެ.)

(٢) ތަދު އިޖުއްރި ވަރުމަވަރުމަން ފިޔަވައް ބަނދުކުރާވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ގަސްދުކުރައްވައި ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ وحي ކިޔަވާލައްވައެވެ.

(٣) ތަދު قرآن ކިޔަވާ ފިލާގެވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސްދުކުރައްވައި الله ގެ وحي ކިޔަވާލައްވައެވެ.

(٤) ހަމަކަނޑަވަރުން ކަލާމުގެ إله އަކީ معبود ހަމަ އެކަލާ إله އެވެ. (އެކަލާނގެއަށް شريك އަދި ނުވެއެވެ.)

(٥) އެއީ އުޑުތަކާއި ބިން ހަމަދަމުގައި އެތަކެތިބަރަހަމަޖެހާ އެތަކެތީގެ ވެރި رب އެވެ. (ސަމާވާތުގެ ނިޒާމުގެ މިބާރުގައި مخلوق ތަކެއް މިހާ ފުރިހަމަ ޚާސްކަނ ފުރިހަމަ نظام އެއްގެ މަތީ ހަމަދަމުވަމުވާ ވެސް دليل ކޮށްދެނީ އެތަކެތިކަން ކަށަވަރުކޮށްދޭ އެއްކަލާނގެ رب އެއްކަލާނގެ. އެއީ ހުރިހާ ތަކެތީގެ خالق އެވެ. އެއީ الله އެވެ.)

(٦) ހަމަކަނޑަވަރުން ތިރީގެކުގެ زينة ތަރިތަކުން ދުނިޔަޔާއި އެންމެ ގާތްގައިވާ ދުނިޔޭގެއުޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކުރެއްވީމެވެ.

(٧) އަދި ތަރިތަކެއް ވެއްލި (ބަސްއަހަކަމަކަނ) އުޑު ރައްކާތެރިކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުޑު ރައްކާތެރިކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ނުކިޔަމަންތެރި ކޮންމެ شيطان އަކާއި ދިމާލަށް ތަރިތަކެއް އެއްލައި އަސްމާ ވަގަށްދެވުމުގެން. ނުވަތަ އެހެން ބަލި އަސްމާ މަރުއިޖެހުމުގެން.

(٨) އެ شيطان ތަކަކަށް އުޑުގެ ވެރިންގެ أهل ގެ އަޑު ނުއެހުއެވެ. އަޑުއެހުމަށްޓަކާ ކޮންމެ شيطان އަކާ ދިމާލަށް ހުރިހާ ފަރާތަކުން ގެނދިޔަ އެއްލެވެ.

(٩) އެއީ އަސްމާނުން ބަލަދިނުމުގެ އަސްމާނުން ދުރުކުރުމުގެން. އަދި آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ދާއިމީ عذاب އެވެ.

(١٠) (މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ އަޑު ދަހުން) ބަސްޖަހައިގަނނަ شيطان ބަޔެއްފަހަރަކަށް ބަސްޖަހައިގަންއެވެ. އޭގެތެރެއިން އަސްމާނާތަކުގެ ތޫވެގޮތުގަސާއިލާ ކަނޑާ އަލިކަށާ ތަރިއެއް ފޭނުވައިލައެވެ. (ބައެއްފަހަރު އެތަރިއެއް ޖެހި އަސްމާ ހަލާކުވެއެވެ. އަނެއްބައިފަހަރު ހިފައްޓާގެ ކުރިން އަސްމާ ބަލާއިގަންއެވެ.)

فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَآ ۚ إِنَّا خَلَقْنَـٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍۭ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَا هَـٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَـٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

މާނަ

فَٱسْتَفْتِهِمْ = (އޭ ރަސޫލު ﷲ އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ ފަތުވާ އަހައްސަވާ ބައްލަވާށެވެ. ✿ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا = އެމީހުންތޯ ހެއްދެވުން ގަދަވީ އުނދަގޫވާނީ. ✿ أَم مَّنْ خَلَقْنَآ = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި (އުޑުތަކާއި ބިންފަދަ މަލާއިކަތް ބޮޑެތި ފަދަ ހެޔޮ މަޚްލޫޤުންތޯއެވެ.؟ ✿ إِنَّا خَلَقْنَـٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އުފެއްދެވީމެވެ. ✿ مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ = ބަދިގަދަ ތަތްތާލާގަދަ ތަށި މަޓިން. ✿ بَلْ عَجِبْتَ = އަދި ކަލޭ ހައިރާންވެއްޖެއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު (ﷲ ގެ ޤުދުރަތުގެ ބާރުގަނޑަށް) އަޖާއިބުވެވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ.. ✿ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި އެމީހުން (ކާފަރުން ކަލޭގެފާނަށް) ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކުރެއެވެ. ✿ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް وَعْظ ނަސޭހަތްދީ ހަނދުމަކޮށްދެވުނަސް ✿ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ = އެމީހުން وَعْظ އާއި ނަސޭހަތް ހަނދުމަނުކުރެއެވެ. ✿ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً = އަދި އެމީހުންނަށް މުޢުޖިޒާތެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ✿ يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ = ގަދަހަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރާނީއެވެ. ✿ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَـٰذَآ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ސިހުރެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ✿ أَءِذَا مِتْنَا = އަހަރެމެން މަރުވެގެން ހުރުމުގައިންނެވެ.؟ ✿ وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا = އަދި އަހަރެމެން ކަށިތަކެއް ކަނޑިގެން އަނބުރާ ދިރިގެން ހުރުމުގައިންނެވެ.؟ ✿ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ = އަހަރެމެން އަލުން (ދިރިގެން) ފޮނުވޭނެ ހުރުމުގައިންނެވެ.؟ ✿ أَوَءَابَآؤُنَا = އަދި އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން ފުރަތަމަ ހުރުމުގައިންނެވެ.؟ ✿ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ = ފުރަތަމަ މީހުން. ✿ قُلْ نَعَمْ = (އޭ رسول ﷲ އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އާނއެވެ. ✿ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން ދެރަވެގެން ނިކަމެތިވެ ހުރެގެންނެވެ. ✿ فَإِنَّمَا هِىَ = ފަހެ އެކަންވާނީ ކަނޑައެޅިގެން. (އެބަހީ ދިރިގެން محشر އަށް ފޮނުއްވުމުގެ ކަންތައް ކަނޑައެޅިގެން ✿ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ = އެންމެ އަޑު ފުރަތަމަ ކުރާ ގޮތަކަށެވެ. (إسرافيل ގެފާނު އެއްފަހަރު ސޫރުގައި ފުމެއްވުމުން ވާގޮތަށެވެ.) ✿ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ = އެހައިރުން އެމީހުންގެ ދޮރުވެރިކަމާ ބަލަބަލާ ހުންނާނެއެވެ. ✿ وَقَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

ޤިޔާމަތްދުވަހަށް ހުށަހަޅާލާށޭ ބަލާލާށެވެ!. ❁ هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ = މިއީ ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ.. ❁ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ = މިއީ حكم ކުރުމާއި ނިޔާކުރުވާ ދުވަހެވެ. ❁ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ = އުޅުއްވަނީ ކަލޭމެން ދޮގުކުރަމުން ގެންދިޔަ ދުވަހެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ނިކަން އެބައިމީހުން ކުރުން فتوى އަހާލައްވާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި އުޅަނދުފަހަރު، ބިމާއި އުޑުތަކާއި މެދުގައިވާ ތަކެތި ފަދަ ބޮޑެތި خلق ތަކަށްވުރެ ހެއްދެވުން އުނދަގޫވަނީ ހަމަ އެއިރުގެ نفس ތަކަށް ނިކަން ބަލާށެވެ. އެމީހުން ނިކަން ބަލާލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ ތަތްކަޅުގެ ސިފައިގައި ހުރި ކަހަލަ ބިއްލޫވާ ތަކެއްޗެވެ.

(١٢) (އޭ الله ގެ رسول އާއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ގެ عجائب ތަކާއި ބެހޭގޮތުން ހައިރާންވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި قيامة އަށް އިންކާރުކުރާ މީހުން މިމަދު މަލާމާތް ކުރަމެވެ. (މިއުޅޭ ދުނިޔޭގެ ތަފާތު ކަންކަމަށް ބަލާށެވެ.)

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން وعظ އާއި نصيحة ނުލިބެއެވެ.

(١٤) އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ معجزة ތަކުގެ ތެރެއިން معجزة އެއް އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން މަލާމާތް ކުރާށޭ ހަދައެވެ.

(١٥) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ބަޔަކު بيان ކުރާ ފަދަ سحر އެއް ކަމުގައިނޫނީ ނުވެއެވެ.

(١٦) އަދި އެމީހުން- يعنى قيامة قبول ނުކުރާ މީހުން- ބުނެއެވެ. "އަހަރުމެން މަރުވެ ފަސްއަޅާ ކަށިތަކަށް ވެފައި ތިބިއިރުވެސް ދިރިގެން އައުން ތެދެއްތަ؟.

(١٧) "އަދި އަހަރުމެންގެ ކުރީގެ ބައްޕައިން މަރުވެފައި އަލުން ދިރުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ (ހިތަކީ ނޭނގޭ ކަމެއްހެންނެވެ.)"

(١٨) ކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވާށެވެ. އާއެކެވެ. ދިރުވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދިރުވޭނީ ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމުގެ حال ގައެވެ.

(١٩) އެކަން ވާނީ ހަމައެކަނި ގޮވުމަކުން- އެބަހީ ދިރިގެން محشر އަށް ދަނޑުވާހުށި ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ ވަރަކަށްވެއެވެ. (އެއީ إسرافيل ގެ ފަހު ގޮވުމުގައި ފެށިގެން އާންމުވާނެއެވެ.) އެހައިރުން އެއްވެސް ކަލާކިޔަމުން ދުނިޔެތަކަށް ބަލާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން يعنى قيامة قبول ނުކުރާ މީހުން- ބުނާނެއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހުން ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. މިއީ عمل ތަކަށް ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ. (މަލާއިކަތުން ބާރުގޮވުން ދިމާކުރާނެއެވެ.)

(٢١) "އާއެކެވެ. މިއީ ހުކުމްކުރުން ނިޔާ ކުރެއްވޭ ދުވަހެވެ. މިއީ عمل ތަކަށް ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ. އަދި މިއަދަކީ (ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން ދޮގުކުރި) އުޅުއްވަނީ ދޮގުކުރަމުން ގެންދިޔަ ދުވަހެވެ."

۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ ۖ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ بَل لَّمْ تَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ ۖ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = (ﷲ تعالى މަލާއިކަތްބޭކަލުންނަށް وحى އިއްވަވާފައެވެ.) ޖަމާކޮށްދޭން އަނިޔާވެރިވިމީހުން ހިފައި އެއްކޮށްދޭށެވެ. ۞ وَأَزْوَٰجَهُمْ = އެބައެއްމީހުންގެ މީހުންނާއި/ شيطان ންގެ ތެރެއިން އެބައެއްމީހުންގެ މީހުންނާއި. ۞ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަން ކުރި ތަކެއްޗާއި. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ﷲ ފިޔަވައި. ۞ فَٱهْدُوهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކާށެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ = ނަރަކައިގެ މަގަށް. ۞ وَقِفُوهُمْ = އަދި އެމީހުން ހުއްޓުވާށެވެ. (ހިސާބަށްޓަކައި.) ۞ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރެވޭނޭމެވެ. ۞ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ = (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެކަކު އަނެކަކަށް نصر ނުދިނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ.؟ ۞ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ = އަދި ކިއްސެއްނޫނެވެ. މިއަދު އެމީހުން އުޅޭނީ. ۞ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ = ދަށަވެ ކިޔަމަން ކުރުވިފައެވެ. ۞ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު ކުރިމަތިލައިގެން ގޮސްފައެވެ. عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި (ދުނިޔޭގައި ސުވާލުކުރުމަށް) ސުވާލުކުރަމުންނެވެ. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (تبع ވިމީހުން تبع ވެވުނު މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) ۞ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަހަރެމެންގެ ގާތަށް އަންނަކަށްވިއެވެ. (ކަލޭމެން އަހަރެމެންނަށް ވަސްވާސްދޭ ކަމުގައިވީއެވެ.) ۞ عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ = ކަނާއި އަދި حق ފިޔަވައި. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (تبع ވެވުނު ބޭކަލުން މީހުން ބުނާނެއެވެ.) ۞ بَل لَّمْ تَكُونُوا۟ = އަދި ކިއްސެއްނޫނެވެ.؟ ކަލޭމެން ނުވީމުއެވެ. ۞ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ = އީމާންވެރިންނާ މީހުންކަމުގައި. ۞ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އަހަރެމެންނަކަށް ހިތްބޭނުން ނުވެއެވެ. ۞ مِّن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް / އެއްވެސް ގޮތް ކަމެއް. ۞ بَلْ كُنتُمْ = އަދި ކިއްސެއް ނޫނެވެ؟ ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ۞ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ = (ކާފަރު ކަމުގައި މަގުފުރެދުނު) ހައްދުފަހަނަ އަޅައިގަތިމީހުން ބައެއް ކަމުގައި. ۞ فَحَقَّ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހަރެމެން (ދޮށަށް މީހުންގެ މައްޗަށް) ޖެއްސިއްޖެއެވެ.

ވާޖިބު ވިއެވެ.۞ قَوْلُ رَبِّنَآ = އަޅަގަނޑުގެ رَبُّ ގެ (عَذَاب ގެ ބަސްފުޅު).۞ إِنَّا لَذَآئِقُونَ (٣١) = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އޭގެ ރަހަ ލިބޭނެ ބަޔަކުމެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (اللّٰه تَعَالَى މަލާއިކަތުން ބަސްފުޅުން އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ.) ބިރުވެރިކަމުން އަނިޔާވެރިވި މީހުން ހިފަހައްޓައި އެއްކުރައްވާށެވެ. އަދި شَيْطَان ނުވަތަ ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން އެއްކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަހަލަ އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތިވެސް (އެމީހުންނާއެކު) އެއްކުރައްވާށެވެ.

(٢٣) އެއީ اللّٰه ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތީއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ މަގަށް މަގުދައްކާށެވެ.

(٢٤) އަދި އެމީހުން ހުއްޓުވާށެވެ. އެމީހުންނަކީ ސުވާލު ކުރެވޭ ބަޔެކެވެ. އެމީހުން ނަރަކައަށް ގެންދިއުމުގެ ކުރިން ބައެއްކަންތައް ކުރާނެތީއެވެ.

(٢٥) (އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އެކަކު އަނެކަކަށް ނަސްރުދިން ފަދައިން މިއަދު އެކަކު އަނެކަކަށް ނަސްރުނުދެނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٢٦) އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ މިއަދު އެމީހުން އެވަނީ ދަށަވެ ކިޔަމަން ކަނޑައިގެންނެވެ.

(٢٧) އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ކުރިމަތިލާ ގޮތުގައި ސުވާލު (ރުޅިއައިސްގެން އަހައިރުން ފުރުގެ) ސުވާލުތައް ކުރާނެއެވެ.

(٢٨) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެބަހީ ތަބާވި މީހުން ވެރިން މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހައްޤު ފިޔަވައި ވަސްވާސްތައް ދިނީއެވެ.

(٢٩) އަނެއްބައި މީހުން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ތަބާވެވުނު ބޮޑެތި މީހުން ތަބާވި މީހުންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ.) އެހެން ނޫނެވެ. ކަލޭމެން ހަމަ މުއުމިނުން ކަމުގައި ނުވެސް އޮތެވެ. ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި ކާފަރުކަމުން ފުރިގެންނެވެ.

(٣٠) (އަދި مجرم ނުވަތަ މީހުންގެ ތެރެއިން تبع ވެވުނު ބޮޑެތި މީހުން ދުރަހިމުންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް ބާރެއް ކިބައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ އެހެންނަމަކަސް ނޫނެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ހަމަ (ކާފަރުކަމާއި މަގުފުރެދުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިދާ ބަޔެކެވެ. ނުކިޔަމަންތެރި ބަޔެކެވެ.

(٣١) "އަޅުގަނޑުމެން ދެބައި މީހުންގެ މައްޗަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حق ވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އޭގެ ރަހަ ލިބޭނެ ބަޔެކެވެ."

فَأَغْوَيْنَـٰكُمْ إِنَّا كُنَّا غَـٰوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍۭ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَٰكِهُ ۖ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِى جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٤٣﴾

ތަރުޖަމާ

فَأَغْوَيْنَـٰكُمْ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެން މަގުފުރެއްދީމުއެވެ. ❁ إِنَّا كُنَّا غَـٰوِينَ ﴿٣٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވެސް މަގުފުރެއްދުނު ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ❁ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން އެއުރެން. (އެއީ تبع ވި މީހުންނާއި تبع ވެވުނު މީހުންނާއި)❁ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = عذاب ގައި ބައިވެރިވާނޭހުއެވެ. ❁ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން މިގޮތަށްކަންތައްކުރާނީ ހަމަތަކެއް އަޅުގަނޑުމެނެވެ. ❁ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ = مجرم ންނާއިމެދު ކުށްވެރިންނާއިމެދު. ❁ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންވިއެވެ. ❁ إِذَا قِيلَ لَهُمْ = އެއުރެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާއި. ❁ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ = الله ނޫން އެހެން އެއްވެސް (حق) إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ = އެއުރެން ބޮޑާވެގަންނައެވެ. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެއުރެން ބުނެއެވެ. ❁ އެގޮތުގައިން ކިޔައި އުޅޭ އެއްބަސްނުވާނެއެވެ. ❁ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަށް ދޫކޮށްލާނީތޯ ހެއްޔެވެ؟ ❁ لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍۭ ﴿٣٦﴾ = މޮޔަވެފައި ހުރި ޝާޢިރެއްގެ ބަސް. (އެއީ رسول الله ގެފާނަށެވެ.)❁ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ = އަދި ކިޔައްވައެވެ.؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެގޮތެއްނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ حق އާއިގެންނެވެ. (حق ކަމުގައިވާ قرآن އާއިގެންނެވެ.)❁ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ކުރީގެ رسول ންނަށް ތެދުވެރިކަމުގެ حق ދެއްވިއެވެ. ❁ إِنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކަށަވަރުންވެސް. ❁ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ބަލާނޭ ބައެކެވެ. ❁ وَمَا تُجْزَوْنَ = އަދި ކަލޭމެން ނުލިބޭނެއެވެ جزاء ދެވޭނީ. ❁ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ކުރިކަމެއްގެ) ދަރުމަ ކުރާކަމަށް ވެގެނެވެ. ❁ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = الله ގެ އަޅުތަކުންނާއި ފިޔަވައި. ❁ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ = إخلاص ތެރިވެގެންވާ. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = އެއުރެންނަށް ވާނެއެވެ. ❁ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ = އެގި بيان ކުރެވިފައިވާ ރިޒުގު. (ތަފާތު ކާނާއި (އެބައި إخلاص ތެރިންނަށްވާނެއެވެ.)❁ ކާތީއްޗާ ނިޢުމަތާއި އެއްވެސް ޒާތަކުން ހުރި ރަހަ މީރު ކާނާ އަދި ބޮޑު ލޯބިކަމާއި.)❁

فَوَٰكِهُ ۖ މޭވާގެ ބާވަތްތަކެއްވެއެވެ.۞ وَهُم مُّكْرَمُونَ (٤٢) އަދި އެމީހުން މާތްކުރެވިގެންވާ حال.۞ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ

(٤٣) = نعمة ތަކުގެ ސުވަރުގެ ތަކުގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) "ފަހެ އަހުރެމެން ކަލޭމެން މަގުފުރައްދީމުއެވެ. (އެބަހީ އަހުރެމެން މިތިބީގޯހުގައި ކަލޭމެންނަށްވުރެ ގޯސްވެފައެވެ. ދެން ކަލޭމެންނަށްވުރެ އަހުރެމެންނާ އެއްގޮތަށް ގޯހެވެ.) އަހުރެމެންނި މަގުފުރައްދާ މީހުންނެވެ."

(٣٣) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެދުވަހުން عذاب ގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ. (އެބަހީ تبع ވި މީހުންނާއި އަދި تبع ވެވުނު ބޮޑެތި މީހުންނާއި عذاب ގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مجرم ނުބައިމީހުންދެކު އެބަހީ ކުށްވެރިންނާއި ދެކު މިގޮތަށް ކަންތައްކުރައްވަމެވެ. (އެބަހީ ކާފިރުން ފަދަ ކުށްވެރިންނާއި މުޝްރިކުން ދަށުގައި ވެރިންނާއި އެކަމެވެ. ޖާހިލު މީހުން ޖާހިލު މީހުންނާއި އެކަމެވެ. މީހުންގެ މީހުން އެފަދަ މީހުންނާއި އެކަމެވެ. ދެން އެއްގޮތެވެ....

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله ކިޔާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބޮޑާވެ އެބަސްފުޅު ނުކިޔައި އެއްސަ ހުރެ ބޮޑުބައިވާ މީހުންކަމުގައެވެ.

(٣٦) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. "މަޖުނޫނު ޝާޢިރަކު ގެންގުޅުއްވާ ބަސްކޮށް (رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސް) އަހުރެމެންގެ إله ތަކަށް އަހުރެމެން ހަމަ ދޫކޮށްލާނީތޯއެވެ؟ އެކަން ދޫކޮށްނުލާނަމެވެ."

(٣٧) އަދި ކިޔާށް ހެއްޔެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫން ކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ حق ކަމުގައިވާ ކީރިތި قرآن ގެނެސްދިނެވެ. އަދި އެހެން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންވެސް ތެދުކުރެއްވި حق ތެދު ބަހެވެ. އެބަހީ އެބޭކަލުންވެސް ތެދުކުރެއްވި الله ގެ އެއްކަލަކުވެރިކަމާއި قيامة ވާނުކަމާއި ނުބައިކަންތައްތަކާއި ދަށުގައި عذاب ހުރި ވާހަކަތައް ދީނުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަލޭގެފާނުވެސް ހަމަ އެއްވާހަކައެވެ.

(٣٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިލަންނާނެ ބައެކެވެ. (މިއީ مجرم ނު ނަމަކަށް ވެސް ދެންދެވިދާނޭ އެމީހުންނަށް ދަތުވާ އިއްވުމެކެވެ.)

(٣٩) އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަމަކަށްމެނުވީ ކަލޭމެންނަށް جزاء ނުލިބޭނެއެވެ.

(٤٠) އެކަމަކު الله ގެ إخلاص ތެރި އަޅުން މެނުވީއެވެ. އެމީހުންނަކީ عذاب ގެ ރަހަ އެއްނުލިބޭނެއެވެ.

(٤١) އެބައި މީހުންނަކީ - އެބަހީ الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުންނަކީ - ކަނޑައެޅިގެންވާ ރިޒުޤެއްވެއެވެ.

ސުވަރުގޭގައެވެ. (ރަހައާއި ރީނގަކާއި ކާންދިނުމުގެ ނިޢުމަތާއި ބޭނުން ވަގުތަކު ލިބޭ ކަމާއި މިހުރިހާ ކަމެއް

އެނގި ބާރުންވެގެންވާ ރިޒުޤެވެ.)

(٤٢) އެއީ މޭވާގެ ބާވަތްތަކެވެ. (ދުނިޔެ ބަނަން ނޫނީ ހިތްވަރަށް ތަފާތުވަރު ނުކުރެވޭނޭ މިފަދަ މޭވާތަކެވެ.)

އަދި އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ވަނީ މާތްކުރެވިގެންނެވެ. (الله އާއި ބައްދަލުވުމުގެ މާތްކަމެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު އަހުމުގެ މާތްކަމެވެ. އެކަލާނގެ ދީދާރުވުމުގެ މާތްކަމުގައެވެ. ސުވަރުގޭގެ ގިނަ ނިޢުމަތުގެ މާތްކަމުގައެވެ.)

(٤٣) އެމީހުން މިބޭނިންގަތުމަތުގެ ފުރި ސުވަރުގެ ތަކުގައެވެ.

عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِى سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾

ލުޣާތު

عَلَىٰ سُرُرٍ = އެތެރޭންކޮށްފައިވާ ގޮޑިތަކުގައި. مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެއްބައިމީހާ އަނެއްބައިމީހާއާ ކުރިމަތިލައިގެންވާ حال. ۞ يُطَافُ عَلَيْهِم އެމީހުން ގާތަށް ބަހައްޓާ ކުރެވޭނެއެވެ. ۞ بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ މިޔާ ބަލާގެ ތަށިތަކުން. ۞ بَيْضَآءَ = ސާފު ހުދުކުލައިގައި. ۞ لَذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ = ބޮއިފާ މީހުންނަށް އަރާމާއި لَذَّة ހުރި. ۞ لَا فِيهَا غَوْلٌ = އޭގައި ބަނޑުގައި ރިހުމެއްނުވެއެވެ. އަދި ބޮލުގައި ރިހުމެއްވެސް ނުވާ. ۞ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އެމީހުން އޭގެ ސަބަބުން މަސްތުނުވާ. ۞ وَعِندَهُمْ = އަދި އެމީހުން ގާތުގައި ވެއެވެ. ۞ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ = ހަމައެކަނި ފިރިންނަށް ޚާއްޞަ ކޮށް ހުއްޓައިލައިގެން ތިބޭ (حُوْرُالعِين ގެ) އަންހެނުންނެވެ. ۞ عِينٌ ﴿٤٨﴾ = އެކަނބަލުންގެ ލޯތައް ބޮޑުވެފައި ރީތިވެގެންވާ. ۞ كَأَنَّهُنَّ = އެކަނބަލުން ކަންނޭނގެއެވެ. ۞ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ = ރައްކާތެރިކޮށް ނޫފޮށިގެންވާ نعام ދޫނީގެ ބިސްއެއް ފަދައެވެ. (މިއީ عربي ންގެ އަންހެނުންގެ ދަރިކަލުން ސަޚާވާތަކަށް ރީތިކަން ސިފަކުރަން ބޭނުންކުރާ މިސާލެކެވެ.) ۞ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = ދެން އެއްބައިމީހުން ކުރިމަތި ލާނެއެވެ. ۞ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައިމީހާއާ. ۞ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން އެއްބައިމީހާ އަނެއްބައިމީހާއާ ސުވާލުކުރާ حال (ދުނިޔޭގެ حال ތަކާބެހޭ ސުވާލުކުރާނެއެވެ.) ۞ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ = އޭގެތެރެއިން ބަޔަކު ބުނާނެއެވެ. ۞ إِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން (قيامة قبول ނުކުރާ ކާފިރު) رحمة ލިބިގެންވާ ދުނިޔޭގައި އަހުރެންނަށް ވިއެވެ. ۞ يَقُولُ = (މަލާމާތްކުރުމަށް) އޭނާ އަހުރެންނަށް ބުނެއެވެ. ۞ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭވެސް (قيامة) ދުވަހާ މީހުން ތެދުކުރާ ބައެއްތޯއެވެ؟. ۞ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا = އަހުރެމެން މަރުވެ އަދި އަހުރެމެން ވެއްޔަށްވެ. ۞ وَعِظَـٰمًا = އަދި ކަށިވެއްޖެ. (މިހިރާ ވަރަށްވީމާވެސް) ۞ أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ = އަހަރެމެންގެ އަމަލުތަކަށް ހިސާބު ބަލައިލައި ޖަޒާ ދެއްވާނެތޯ ހެއްޔެވެ؟ ۞ قَالَ = އަދި އޭނާ ގެ އެކުވެރި جَلِيْس ންގެ މީހަކު ބުނާނެއެވެ. ۞ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން އަހުރެންނާ އެކު ނަރަކަ ބަލައިލަން އެއިސްބަލާލާނަންތޯ. ۞ فَٱطَّلَعَ = ދެން ވަޑަ އޭނާ

ނަރަކައަށް ބަލައިލާނެއެވެ. ۞ فَرَءَاهُ فِي سَوَآءِ ٱلۡجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ ނަރަކައިގެ މެދުން އެމީހުން އޭނާ ދެކޭނެއެވެ.
މަލާމާތް ކުރި މީހާ ވަނިކޮށް ދެކޭނެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކުރިމަތިލާފައިވާ އެނދުފަތްތަކުގެ މަތީގައެވެ.

(٤٥) އެމީހުން އަރިއްސަރުތަކުގައި ތިބޭއިރު ރަހަ މީރު ބުއިމެއް އެމީހުންގެ ކައިރީގައި ބުރުވާލެވޭނެއެވެ.

(٤٦) އެ ރާ ސާފުވެ ހުދުވެގެންވާނެއެވެ. (ސާފު ކިރު ފަދައެވެ.) ބޯމީހުންނަށް ރަހަމީރު ރަހައެއް ހުރި ރާތަކެކެވެ.

(٤٧) އޭގެ ސަބަބުން ބޮލުގައި ރިހުމެއް ބަނޑުގައި ރިހުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި (ދުނިޔޭގެ ރާބުއިމާވާގޮތަށް) އެރާބުއިމުން އެމީހުން މަސްތުނުވާނެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ حُوْرُ العِينُ އަންހެނުން ކުރިމަތިވާނެއެވެ. އެކަނބަލުންގެ ލޯތައް ހުއްޓިގެންވަނީ ހަމައެކަނި އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނާ ދިމާއަށެވެ. އެކަނބަލުންގެ ލޯތައް ބޮޑުކޮށް ރީތި ވެގެންވެއެވެ.

(٤٩) އެކަނބަލުންގެ ރީތިކަން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ ރީތިކަން ބަޔާންކުރެވިގެންވާ (نعام ދޫނީގެ) ބިހެއް ފަދައެވެ. (މިމިސާލަކީ އަންހެނުންގެ ދޮންކަމާއި ސާފުކަމާއި ފުރިހަމަކަމާއި ރަނގަޅުކަމާއި އަދި ރީތިކަން ސިފަކުރުމަށް عرب ން ޖަހައި އުޅޭ މިސާލެކެވެ.)

(٥٠) އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ކުރިމަތިލައިގެން ތިބެ (ދުނިޔޭގެ އެކި އެކި حال ތަކާއި ބެހޭ) ސުވާލުކުރާނެއެވެ. މަޖާ ނަގާ ހަދާނެއެވެ.

(٥١) އަދި އޭގެތެރެއިން އެއް މީހަކު ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (قيامة قبول ނުކުރާ ކާފަރު) رحمة ލިބިއަކު އަޅުގަނޑަށް ދުނިޔޭގައި ވިއެވެ.

(٥٢) ދުނިޔޭގެ ރަޙުމުން އޭނާ އަޅުގަނޑުންނަށް ބުނެއެވެ. ކަލޭވެސް ދިޔައީ (قيامة) ދުވަހަށް قبول ކުރާ މީހުން ކުރި މީހަކު ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) "އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެ ވެއްޔާއި ކަށިތަކެވެ ކަމުގައި ވީއިރުވެސް ފަހެ (އަލުން ދިރުވިގެން عمل ތަކަށް ހިސާބު ބައްލަވާ ޖަޒާދެއްވާނެއެހެއްޔެވެ؟" (އެއީ ވާނެ ކަމެއްނޫނެވެ.)

(٥٤) އަދި އޭނާގެ جليس ނަމަ އެ مؤمن މީހާ ބުނާނެއެވެ. "ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާއެކު އޭނާ ކޮބައިތޯ ނަރަކަ ބަލައިލަން އައިސް ބަލާށެވެ. އައިސްބަލާނަންހެއްޔެވެ.؟"

(٥٥) ދެންފަހެ އެމީހުން ގޮސް ނަރަކަ ބަލައިލުމުން އޭނާ ފެނުނީ ނަރަކައިގެ މެދުގައި ވަނިކޮށެވެ.

قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرۡدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوۡلَا نِعۡمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ ٱلۡمُحۡضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحۡنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوۡتَتَنَا ٱلۡأُولَىٰ وَمَا نَحۡنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثۡلِ هَٰذَا فَلۡيَعۡمَلِ ٱلۡعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيۡرٞ نُّزُلًا أَمۡ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلۡنَٰهَا فِتۡنَةٗ لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٞ تَخۡرُجُ فِيٓ أَصۡلِ ٱلۡجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلۡعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمۡ لَأٓكِلُونَ مِنۡهَا فَمَالِـُٔونَ مِنۡهَا ٱلۡبُطُونَ ﴿٦٦﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ = އަދި މުއްމިން މީހާ (ކާފަރުވީ މީހާއާ ދިމާކޮށް) ބުނާނެއެވެ. ❁ تَٱللَّهِ = ﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ. ❁ إِن كِدتَّ لَتُرۡدِينِ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭ އަހަރެންނަށްވެސް ހަލާކު ލިބިދިނުމަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ. (އެއީ ކަލޭ އަހަރެންނަށް ނުބައި މަގު ދައްކައި...) ❁ وَلَوۡلَا نِعۡمَةُ رَبِّي = އަދި އަހަރެންގެ رَبُّ ގެ ނިޢުމަތް އަހަރެންނަށް ނުވިނަމަ. ❁ لَكُنتُ مِنَ ٱلۡمُحۡضَرِينَ ﴿٥٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހަރެންވެސް (ކަލޭފަދަ ހަލާކު ވެރިން) ޙާޟިރުކުރެވޭ މީހުންގެ ތެރެއިން ވީމެވެ. ❁ أَفَمَا نَحۡنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ = ފަހެ ތިޔަ އަހަރެމެން މަރުވާނޫނެވެ؟ (މިއީ އެ މުއްމިން މީހާ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނާ ދިމާކޮށް ބުނާ ބަސްފުޅެވެ. މަރުވެގެން ދާކަށް ނޫނެވެ.) ❁ إِلَّا مَوۡتَتَنَا ٱلۡأُولَىٰ = އަހަރެމެންގެ (ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި) ފުރަތަމަ މަރު ނޫނީ. ❁ وَمَا نَحۡنُ = އަދި އަހަރެމެން ނުވަމެވެ. ❁ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ = عَذَاب ދެވޭ މީހުން. ❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ. ❁ لَهُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބުވުން ކަމުގައެވެ. ❁ لِمِثۡلِ هَٰذَا = މިފަދަ ކާމިޔާބު ކަމަކަށް މިފަދަ ނިޢުމަތަކަށް. ❁ فَلۡيَعۡمَلِ ٱلۡعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ = ޢަމަލު ކުރާމީހުން ޢަމަލު ކުރާހުށިކަމެވެ. (ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ މިންވަރު ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރާހުށިކަމެވެ.) ❁ أَذَٰلِكَ خَيۡرٞ نُّزُلًا = މެހުމާންކަމުގެ ގޮތުން ދެވޭ ކޮއްޅުގައި ރަނގަޅީ އެކަމެވެ؟ ❁ أَمۡ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ = ނުވަތަ زَقُّوم ގަސްކަމެވެ.؟ ❁ إِنَّا جَعَلۡنَٰهَا = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ އެގަސް ލެއްވީމެވެ. ❁ فِتۡنَةٗ لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް فتنة އެއްގޮތުގައެވެ. ❁ إِنَّهَا شَجَرَةٞ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ގަހެކެވެ. ❁ تَخۡرُجُ فِيٓ أَصۡلِ ٱلۡجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ = ނަރަކައިގެ އަޑީގައި ފޭބިގެން ހެދޭ ގަހެކެވެ. ❁ طَلۡعُهَا = އެގަހުގެ މޭވާ / ގޮވާފައިގެ ފޮތި. ❁ كَأَنَّهُۥ = އެއީ ހަމަ ކަހަލައެވެ. ❁ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ = شيطان ންގެ ބޯތަކެއް ފަދައެވެ. ❁ فَإِنَّهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުން/ ނަރަކަލަވަންތަވެރިން. ❁ لَأَكِلُونَ مِنْهَا = އެގަހުން ކާނެއެވެ./ އެގަހުން ނުކުންނަނަމަކަތިކާނެއެވެ. ❁ فَمَالِئُونَ مِنْهَا = އެއިން އެމީހުން ފުރާނެއެވެ. ❁ الْبُطُونَ (٦٦) = ބަނޑުތައް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ދެން އެ مؤمن މީހާ ކާފަރުމީހާއާ ދިމާލަށް ބުނާނެއެވެ. "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. ކަލޭ އަހުރެންނަށް ވަސްވާސްދީ އަހުރެންވެސް ދިޔަ ނަރަކައަށް ވެއްޓިއްޖައުމަށް ގާތްވެގެންވިއެވެ.

(٥٧) އަހުރެންގެ رب ގެ نعمة އަހުރެންނަށް ނުވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް ކަލޭމެންނާއި ދިޔަ ނަރަކައަށް حاضر ވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވީހެވެ."

(٥٨) އެ مؤمن މީހާ (މަޖާވެގެން އެހާގެ ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނަށް) ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ދެން ހަމަ މަރުނުވާނެއްތޯ؟

(٥٩) އަހުރެމެން (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އުޅުނިދުވަސް) އެވީ ފުރަތަމަ މަރު ފިޔަވައި ދެން މަރު ނުވާނެއެވެ. އަދި عذاب ދެއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން އަހުރެމެން ނުވެއެވެ.

(٦٠) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަޞީބެވެ.

(٦١) "މިފަދަ ނަޞީބަކަށްޓަކައި عمل ކުރާ މީހުން عمل ކުރާހުރިކަމެވެ. ހެޔޮ عمل ކުރާހުރިކަމެވެ."

(٦٢) ދެހާލަތުން ފައިދާހުރިބާވަތް ހެޔޮވެގެންވާ އިސްތިރާހަތަކު ސިފަހުރި ސުވަރުގޭގެ ހާލަތޯ؟ ނުވަތަ ނުބައިވެގެންވާ زَقُّوم ގަސްހާލަތޯ؟

(٦٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެގަސް ލެއްވީ އަނިޔާވެރިންނަށް ފިތުނައަކަށް ޓަކައެވެ.(އެބަހީ ނަރަކައިގާ ގަހެއް ނުފުންނަ ވަރަކަ އެންގެވިމާ ކާފަރުންގެ މީހުން ޗަބަލުކުރަނީއެވެ. އެހެނީ އަލިފާނަކީ ގަސްއަނދާ އެއްޗެކެވެ. އެމީހުންބުނި އަލިފާނުގައި ގަސްހުންނާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އެގަސްފެދިފައިވަނީ ނަރަކައިގެ އަޑިންނެވެ. (އޭގެ ގޮފިތައް ނަރަކައިގެ އެންމެމަތި ދަރަޖަތަކަށް ފެތުރިފައިވާނެއެވެ).

(٦٥) އަދި އެއިން ނުކުންނަ މޭވާ ނުވަތަ މާވާގެ ނަމުގައި ނުކުންނަ އެއްޗީ ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެތަކެތި ހީވާނީ ޝައިޠާނުންގެ ބޮލުތައް ހެންނެވެ. (އެހާވަރަށް ނުބައިވެފައި ހަޑިވެފައި ހިތިވާނެއެވެ.)

(٦٦) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ އަހުލު ވެރިން އެގަހުގެ ނުވަތަ މޭވާއިން ކާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ބަނޑުތައް އެއިން ފުރާނެއެވެ.

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾

ތަފްސީރު

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ވެއެވެ.❁ عَلَيْهَا لَشَوْبًا = އޭގެ މައްޗަށް ވާ ބުއިމެއް.❁ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ = ހޫނުކަން ގަދަވެގެންގޮސް ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ފެނެއް.❁ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އެނބުރިދާނީ.❁ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން جَهَنَّم އަށެވެ. ނަރަކައަށެވެ.❁ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ފެނީ.❁ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނެވެ.❁ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެކާބަފައިންގެ އަސަރުތަކުގެ މަތީގައި (އެމީހުން އުޅުނު އަދި ގޮތަށް)❁ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ = އަވަސްވެގަނެއެވެ.❁ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންގެ ކުރިން މަގުފުރެދިގެންގޮސްފައެވެ.❁ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ = އިސްވެދިޔަ ދިޔަ މީސްތަކުން.❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވީމެވެ.❁ مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ = އިންޒާރުދެއްވާނޭ ބަޔަކުން (ރަސޫލުން ބަޔަކުން).❁ فَٱنظُرْ = ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ.❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކިހިނެއްކަން ނިކަން. (ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.)❁ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ = އިންޒާރުދެއްވުނު މީހުންގެ ނިމުން. (ރަސޫލުން ބަޔަކުން ދޭހަކުރި އަންގަވައިދިން ނިމުން.)❁ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ ގާތް އަޅުގަނޑުން ފިޔަވައި.❁ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ = އިޚްލާޞްތެރި ކުރެވިގެންވާ (އީމާންކަމާއި تَوْحِيد ގެ މަގަށް تَوْفِيق ދެއްވުނު ބަޔަކުން.) ❁ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السلام ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާ ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ = އެންމެ ރަނގަޅަށް ޖަވާބު ދެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.❁ وَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލު ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދީނުގެ ގޮތުން އަހުލު ވެރިންނެވެ.)❁ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން (نوح عليه السلام ގެ طُوْفَانُން.) وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ = އަދި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެ ފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ބާކީކުރެއްވީމެވެ.۞ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ = ހަމައެކަނި މިއީ ބާކީ ވީއެވެ.
(އެހެން ހުރިހާ މީހުން ގަރަޤުވެގެންދިޔައެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޭގެ މައްޗަށް ބޮއިލައި ބޯނެއެވެ. އެއީ ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ ފެން އެހެން ދަރަޖައަށްހޫނުވާ حَمِيم އެވެ ކިޔާ ފެނެކެވެ.

(٦٨) ދެން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ރުޖޫޢަ ހަމަ ނަރަކައެވެ.

(٦٩) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު) އެމީހުން ދުށީ އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުނު އިސްވެ ދިޔަ ކާބަފައިންނެވެ.

(٧٠) ދެން މި މީހުންވެސް އެކާބަފައިންގެ އަސަރުގެ މަތީގައި އަވަސްވެ ދުވެއެވެ. ކާބަފައިން ހިނގާގޮތަށް ހިނގައެވެ.

(٧١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންގެ ކުރިން (މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ކުރިން) އިސްވެދިޔަ ބަޔަކު މަގުފުރެދިގެންދިޔައީ ވެއެވެ. (އެއީ އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކެވެ.)

(٧٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް އިންޒާރު ދެއްވާ ރަސޫލު ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٧٣) ދެންފަހެ އިންޒާރު ކުރެވުނު ޤައުމުތަކުގެ އެމީހުންގެ ނިމުން ދިޔައީ ކިހިނެއްކަން ނަޒަރުކޮށްބަލާށެވެ. (ހަލާކުވެ ގަރަޤުވެގެން ދިޔައެވެ.)

(٧٤) ހަމައެކަނި ސަލާމަތްވީ (އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި تَوْحِيد ގެ މަގަށް تَوْفِيق ލިބުނު) الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުންނެވެ. އެއީ މުއުމިނުންނެވެ.

(٧٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السلام ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރައްވައި މުނާޖާތް ދެންނެވިއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ޖަވާބު ދެއްވުމުގައި ހެޔޮދެއްވާ ފަރާތެވެ.

(٧٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ (ދަރިކޮޅުން) އަހުލުވެރިން ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ طُوفَانُ ނެވެ.

(٧٧) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ބާކީވާން ދުނިޔޭގައި އެއްކޮށްލެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުރެއްވީމެވެ.

* ދަންނައެވެ. نوح عليه السلام ގެ ތޫފާނުގައި އެންމެހައި ކާފަރުން ދުނިޔެއިން ގަރަޤުވެގެންދިޔައެވެ. ނަޖާތްވީ ހަމައެކަނި މިތި މުއުމިނުންނެވެ. އެމީހުން ފަހުން ދަރިފަސްކޮޅުން ނިމިގެންދިޔައެވެ. ހަމައެކަނި ދަރިފަސްކޮޅީ نوح عليه السلام ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. وَاللهُ أَعْلَم .= زبدة التفسير =

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾

ތަފްސީރު

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި މިމަނިކަލޭގެފާނުގެ އުނަގަނޑު ހެޔޮނަން ދައްކަވަން ދޫކުރައްވައިލެއްވީމެވެ.۞ فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾ = ފަހުން އަންނަންހުރި ބަޔަކުން. (ޔާރުން ގައުމް)۞ سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ = نوح ގެ މައްޗަށް سَلام ހުއްޓެވެ. (يَعْنِي نوح عليه السلام ޔާރޫމަޤާމު)۞ فِي ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ = ޢާލަމު ތަކުގައި. (އަންގަވަނީ މިސްތަކުންގެ ގެތެރޭގައި).۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން މިވަންހަކަލާނގެ އެކަލާނގެ ހެޔޮކަމުން.۞ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް ޖަޒާ ދެއްވަނީ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލޭގެފާނު ވެސް.۞ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ = މިވަންހަކަލާނގެ މުއުމިނު އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ = ދެން މިވަންހަކަލާނގެ އެހެން އެނޫން غرق ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ نوح عليه السلام ގެ) جماعة ގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން إبراهيم عليه السلام.۞ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.۞ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ = (شريك އާ ޝައްކުން) ސަލާމަތްވެފައިވާ ހިތާއިގެން.۞ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ = ކަލޭމެން މިއީ އަޅުކަން ކުރަނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ.۞ ؟ أَئِفْكًا ءَالِهَةً = ދޮގުންވާ إله ން ތަކެއް ހެއްޔެވެ؟.۞ دُونَ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެން ބޭނުން ވަނީ.۞ فَمَا ظَنُّكُم = ފަހެ ކަލޭމެންގެ ހިތަށް ވަނީ ކީއް ހެއްޔެވެ؟.۞ بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ = عالم ތަކުގެ رب އާމެދު.۞ فَنَظَرَ نَظْرَةً = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅިގެން ބައްލަވައިލެއްވިއެވެ.۞ فِي ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ = ތަރިތަކަށް. فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބަލިވީމެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ފަހުން އަންނަ މީހުން ކިބައި ބާޤީ ގޮތެއް މީސްތަކުންގެތެރޭގައި ދޫކުރެއްވީމެވެ.

(٧٩) سَلاَمٌ عَلَى نُوحٍ (يعنى نوح عليه السلام ގެ މައްޗަށް سلام ވުމެވެ) އެންމެހާ ޖީލުތަކުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އެހެން ބާޤީ ގޮތް ދޫކުރެއްވީމެވެ.

(٨٠) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٨١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٢) ދެން (ނޫޙުގެ ދީނާ ހިލާފުވި) ބާކީ މީހުންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ.

(٨٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السلام ވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ - އެބަހީ نوح عليه السلام ގެ جماعة ގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٤) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ إبراهيم عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާ- އަދި شرك ން ސަލާމަތްތެރިވެގެންވާ ހިތްޕުޅާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުންނެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު الله އަށް إخلاص ތެރިވެވަޑައިގެން إيمان ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)

(٨٥) ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އަދި قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިއަޅުކަންކުރަނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ؟

(٨٦) الله ފިޔަވައި ދޮގުން ދޮގު إله ންތަކަކަށް އަޅުކަން ކުރަން ބޭނުން ހެއްޔެވެ؟ (إله އެއްކަލާނގެ ނޫނީ ހެދިފައިވާ إله ންތަކަށް ހަދައި އަޅުކަން ކުރުމީ އެންމެ ބޮޑު ދޮގެވެ.)

(٨٧) "ދެން عالم ތަކުގެ ހަމަތަކާ ބެލެހެއްޓެވި رب އާއި މެދު ކަލޭމެން ހީކުރަނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ދެވަތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދެން އެކަލާނގެ ބައްދަލުވުމުން ދެން ހިނގާނެ ގޮތަކީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟)"

(٨٨) ދެން އެކަލޭގެފާނު ތަރިތަކަށް ބައްލަވައިފިއެވެ.

(٨٩) އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބަލިއެވެ.

* ދަނޑިވަޅެވެ. އެދުވަހު މިހުނނަ ތަރިތަކަށްބަލާ އަޅުކަން ކުރާބައެކެވެ. نجومى علم އަށް މާބޮޑަށް އިތުބާރު ކުރާ ބައެކެވެ. إبراهيم عليه السلام ތަރިތަކަށް ބައްލަވައިފި މިމީހުނާ ބައްޕަ ވިދާޅުވި އެމީހުން އެކަން قبول ކުރިއެވެ. އެމީހުންނަށް އެޅުނު عيد ކުޅިވަރަށް ނުނިކުންނަވާއިރު عذر އެއްކަމުގައި އެމީހުން قبول ކުރިއެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތައިން އެދުނީ އެމީހުންނާއެކު عيد ގެ ކުޅިވަރަށް ނިކުމެވުމަށެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ތަރިތަކަށް ބައްލަވައި ވިދާޅުވީ ހިތި އެކަލޭގެފާނަށް نجومى ގޮތުން ފެނިވަޑައިގެންނެވި އެއްޗެއްކަމަށެވެ. އެހެންވެ އެކަލޭގެފާނުގެ އެ عذر އެމީހުން قبول ކުރިއެވެ.

فَتَوَلَّوْا۟ عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوٓا۟ إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠٠﴾

ތަފުސީރު

فَتَوَلَّوْا۟ عَنْهُ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދިޔައީ އެނބުރިގެންނެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައިފިއެވެ.)❁
مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ = ފުރަގަސްދީ حال.❁ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ إله ނުތަކާއި ދިމާއަށް
އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެތަނަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)❁ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކަށް ނުކާން ހެއްޔެވެ؟❁ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީ ކީއްކުރަން ހެއްޔެވެ؟❁ لَا
تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ = ކަލޭމެން ވާހަކަނުދައްކަނީ.❁ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ = އެބުދުތަކާ ދިމާއަށް ފުރަގަސްދީ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁
ضَرْبًۢا بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ = ކަނާތްއަތުން (އެބުދުތަކަށް) ތަޅުއްވާ حال.❁ فَأَقْبَلُوٓا۟ إِلَيْهِ = ފަހެ އެބައިމީހުން
(ބުދުތަކަށް ވީގޮތް ދެނެގަނެ) އެކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް ހަލުވިކަމާއިއެކު އައެވެ.❁ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ =
ހަލަބޮލިވެގެން އައެވެ.❁ قَالَ أَتَعْبُدُونَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ހަދާކަން ކޮށާ ހެއްޔެވެ؟❁ مَا
تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ = ކަލޭމެން ކޮށައިގެން ހަދާ ތަކެއްޗަށް.❁ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވީ الله
އެވެ.❁ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތައް (ކަލޭމެން ކުރާ އަދި ހެދި ބުދުތަކާއި)❁
قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެމީހުން (އެއްބަސްވެ އަންނަބަސްވެ) ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އޭނާއަށް ހަދާލާށެވެ.❁ بُنْيَٰنًا
= ބިނާއެއް. (އަލިފާން އަނދާނުވާނެ.)❁ فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ = ދެންކަލޭމެން އޭނާ
އަލިފާނަށް ވައްޓާލާށެވެ.❁ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ގޮތް ހޯދުމަށް ނުބައި ރޭވުންތަކެވެ.❁
فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެރަވީ ދުނިޔޭ މީހުން ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.
ދަރަޖައިގައި ވެއެވެ.❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން
އަހުރެން އަހުރެންގެ ރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ދިޔައީއެވެ.❁ سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ = ނިކަންހުރި އެކަލާނގެ އަހުރެން ހިދާޔަތަށް

ތެދުމަގު ދައްކަވާށެވެ.۞ رَبِّ = އޭ = އަޅުގެ رب އެވެ.! هَبْ لِي مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠٠﴾ = ތިމާއަށް ޞާލިޙު ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ.!

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ދެން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލާފައި އެމީހުން ދިޔައީއެވެ.

(٩١) ދެން (އެކަލޭގެފާނު އެކަނިވުމުން) އެމީހުންގެ ބުދުތަކާއި ދިމާއަށް އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އަދި އެބުދުތަކަށް مخاطب ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ.) "ކަލޭމެން ނުކާނީ ހެއްޔެވެ.؟ (އެބުދު އެމީހުން ބުދަށް އެޅިކާތާފަށް ހުއްޓެވެ.)"

(٩٢) އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން ވާހަކަ ނުދައްކަނީ ބަހެއްނުބުނެ ތިއްބެވީ ކީއްވެގައި ހެއްޔެވެ ؟ކަލޭމެންނަށް ވީހެއްޔެވެ.؟" (އެއީ ހިތަދެކެއްކަމާއި އެބުދުތަކުގެ ވާހަކަ ނުދައްކާނެކަން އެގިވަޑައިގެންނެވީތީއެވެ.)

(٩٣) އަދި އެބުދުތަކާއި ދިމާއަށް ދުވެވަޑައިގެން ކަނާތުފުޅުން އެބުދުތަކުގައި ތަޅަންފަށައިފިއެވެ. ބުދާ ކުދިކުދި ކުރައްވައިފިއެވެ.

(٩٤) ދެން އެމީހުން (އެބައި މީހުން އަޅުކަން ކުރާމީހުން އެތަނަށް ވަދެ އެބުދުތަކަށް ވެފައިވާ ހާލަތު ދެކުމުން އެއީ إبراهيم ގެ ކަމެއްކަން އެގިގެން) އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާއަށް އަވަސްވެގެން އައީއެވެ.

(٩٥) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން އަމިއްލަ ކޮށައިގެން ހަދާ ބުދުތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ (ތިޔައީ ހަމަ ދެރަ ބުއްދިއްސުވާ ކަމެއްހެއްޔެވެ.)"

(٩٦) ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތައްވެސް ހެއްދެވީ الله އެވެ. (އެބައި ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން އަމިއްލަ ތިޔަ ހަދާ ބުދުތައްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ.

(٩٧) ދެން އެމީހުން (އެއްބަސްވެ އަނގައިބަސްކޮށް ބުނެފިއެވެ. "ކަލޭމެން އޭނާ ޓަކައި ބިނާއެއް ހަދާށެވެ. (ބިނާއެއް ހަދައި އެތަނުގައި ދަރު އަޅައި އެތަން ރޯކޮށް އެތަނަށް) އޭނާ އެއްލައިލާށެވެ."

(٩٨) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާމެދު ނުބައި ގޮތެއް ރޭވިއެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެރައި ނިކަމެތި ދަށްބަޔަކުކަމުގައެވެ.

ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު އަލިފާންގެ އަޅައި ހުރިއެވެ. އެކަމަކު އޭގެ ތެރެއިން الله އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތު ކުރެއްވިއެވެ. އެފަހަކަ ބައެއް ސޫރަތެއްގައި ދިގުކޮށް ހުންނާނެއެވެ. މިގޮތުގައި ހަމައެކަނި އިޝާރާތެވެ.

(٩٩) އަދި إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ رب ގެ އަރިހަށް ދަނީމެވެ (هجرة އަށް) ދަނީއެވެ. އެކަލާނގެ ނިކަންހުރި އަޅުގަނޑަށް މަގު ދައްކަވާނެއެވެ.

(١٠٠) (އަދި އެކަލޭގެފާނު الله އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ.) "އޭ އަޅުގެ رب އެވެ.! ތިމާއަށް صالح ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ.!"

فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ قَالَ يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّآ أَسْلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَٰدَيْنَٰهُ أَن يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ ٱلرُّءْيَآ ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْبَلَٰٓؤُا۟ ٱلْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَٰهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾

ތަރުޖަމާ

فَبَشَّرْنَٰهُ = ދެންފަހެ މިވަންހަނާސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި ޚަބަރު ދެއްވީމެވެ.❁ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ = حِلْم ވެރި ދަރިކަލަކު ދެއްވާނެކަމުގެ.❁ فَلَمَّا بَلَغَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ފުރިހަމަވެ ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. (އެބަހީ އެދަރިކަލުން ދިޔުމަށް ވަޑައިގެން އެދަރިކަލުން ފުރިހަމަވެ ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.)❁ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ = އެކަލޭގެފާނާއެކު އެބަހީ އިބްރާހީމްގެފާނާއި އެކު ހިނގާ މަސައްކަތްކުރުމުގެ ކުރައްވާވަރަށް.❁ قَالَ يَٰبُنَىَّ = އެކަލޭގެފާނު – ޙަޟްރަތު އިބްރާހީމްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ދަރިފުޅުއެވެ.❁ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ = ހަމަކަށަވަރުން ހުވަފެނުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެވޭއިރުގައިވެސް.❁ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނު ކަތިލުމަށް(قُرْبَان ކުރުމަށް).❁ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ފެނުނީ އެއްޗެއް ނިކަން ބަލާބައްލަވާށެވެ.❁ قَالَ يَٰٓأَبَتِ = އެދަރިކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ބައްޕާފުޅުއެވެ.❁ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވުނު ކަމެއް ކުރައްވާށެވެ!❁ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = ކެތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ فَلَمَّآ أَسْلَمَا = ފަހެ އެދެކަލުން (ﷲ ގެ އަމުރަށް) ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.❁ وَتَلَّهُۥ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ = (އެކަލޭގެފާނު) ނިތުކުރިމަތީގައި ބޮއްސަވައިލެއްވިއެވެ. (އެބަހީ އެދަރިކަލުން ކަތިލެއްވުމަށް ބޯއްސަވައިލެއްވިއެވެ.)❁ وَنَٰدَيْنَٰهُ = އަދި މިވަންހަނާސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލެއްވީމެވެ.❁ أَن يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ = އޭ إبراهيم އެވެ.❁ قَدْ صَدَّقْتَ ٱلرُّءْيَآ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ހުވަފެނު ތެދުކޮށްދެއްވީމެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ހުވަފެނުގައި އެކަން عزم ކުރެއްވިކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.)❁ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަނާސްކަލާނގެ އުޖޫރަ ދެއްވަމެވެ.❁ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ = إحسان ތެރިންނަށް جزاء ދެއްވަނީ.❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ.❁ لَهُوَ ٱلْبَلَٰٓؤُا۟ ٱلْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ إمتحان އެކެވެ.❁ وَفَدَيْنَٰهُ = އަދި

މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް فدية އެއްގެ ގޮތުން ދެއްވީމެވެ.۞ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ذبح އަކުން.

(ބޮޑުވެގެންވާ كَبش ބަކަރިބަކުން.)۞ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ =އަދި މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށްބާކީކުރެއްވީމެވެ.۞ فِي ٱلْأَخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ =ފަހުން އަންނަ މީހުންނަށް. (ޘަނާގޮތުން)۞ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾ = إبراهيم ގެފާނުގެ މައްޗަށް سلام ހުށްޖެވެ. (މިފަދައިން ޘަނާގޮތުން)

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠١) ދެންފަހެ މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حلم ވެރި ދަރިކަލަކު ދެއްވާނެކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވީމެވެ.

(١٠٢) (ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެދަރިކަލުން ލިބިވަޑައިގެން ބޮޑުވުމުން ގާތްވެ) إبراهيم عليه السلام ގެ އަރިހުގައި ހިނގާލާ ކުޅެލާތަން މަސައްކަތްކުރެއްވުމަށް ބޮޑުވުމުން – އެކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންނަށް – ތަރުހީ، إسْمَاعِيل (عليه السلام،) އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބުނު އެދަރިކަލުންގެ އުމުރުފުޅުން ތޭރަ އަހަރު ކަމުގައި ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެއެވެ.) إبراهيم عليه السلام، إسْمَاعِيل عليه السلام، އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ކަތިލާތީ (އެބަހީ ذبح ކުރާތީ) އަހުރެންނަށް ހުވަފެނުން ފެނިއްޖެއެވެ. ނަބީބޭކަލުންގެ ހުވަފެނަކީ ހަމަ ޙައްޤު ވަޙީއެކެވެ. އެހެންވީމާ އަހުރެން ކުރަންވީ ހަމަ ބަލާލާށެވެ. ދަރިކަލުން މިކަމާމެދު ފެންނަނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ފެންނަ އެއްޗެއް ބުނެދޭށެވެ." ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ." އޭ ބައްޕާފުޅެވެ. ބައްޕާފުޅަށް އަމުރުކުރެވުނު ގޮތަކަށް ކަންތައް ކުރައްވާށެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަހުރެންނަކީ ކެތްތެރިއެއްކަމުގައި ބައްޕާ ދެކެވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ."

(١٠٣) ދެންފަހެ ދެބޭކަލުންވެސް الله ގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން އެކަން ތަންފީޒުކުރުމަށް ކުރިމަތިލެއްވިހިނދުން އެކަލޭގެ ދަރިކަލުންގެ ނިތުކުރިމަތިން ބިންގަނޑާ ގޮތަށް ބާއްވައި އެދަރިކަލުން ذبح ކުރައްވަން إبراهيم عليه السلام ތަސްދީކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٠٤) އަދި އެވަގުތު މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއެއްލެވީމެވެ. ގޮވާލެއްވީމެވެ. "އޭ إبراهيم އެވެ.

(١٠٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ހުވަފެން ތެދުކުރައްވައިފިއެވެ." (އެބަހީ ކަލޭ ދަރިކަލުން ذبح ކުރުމަށް އަޒުމްކުރައްވައި ކުރިމަތިލެއްވުމުން ހުވަފެން ތެދުކުރައްވައިފިއެވެ. ހުރިހާ ތައްޔާރީއެއް ނިންމަވައިގެން ކަލޭ އެކަމަށް ކުރިމަތިލެއްވީމުއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިޙްސާންތެރިންނަށް މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٠٦) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ބަޔާންވެގެންވާ އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި ވެއެވެ.

(١٠٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ذبح އަކުން އެބަހީ ބޮޑުވެގެންވާ كَبش ބަކަރިބަކުން މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފިދުޔާއެއް ދެއްވީމެވެ.

(١٠٨) އަދި އެކަލޭގެފާނަށްބާކީ ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ޘަނާގޮތުން މިމަތިވެރިސްކަލާނގެ ބާކީކުރެއްވީމެވެ.

(١٠٩) إبراهيم ގެ މައްޗަށް السلام ހުށްޖެވެ. (އެބަހީ ފަހުން އަންނަ މީހުން إبراهيم عليه السلام ޘަނާގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް ދަނާ ކިޔައި ތަޢުރީފު ކުރެއްވީމެވެ.)

كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرْنَٰهُ بِإِسْحَٰقَ نَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰٓ إِسْحَٰقَ ۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَٰهُمْ فَكَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾

ތަރުޖަމާ

كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ❁ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ = إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަމެވެ. ❁

إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ

ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَبَشَّرْنَٰهُ. = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވީމެވެ. ❁

بِإِسْحَٰقَ = إسْحَاق ގެ ފުޅުންގެ. (إسْحَاق ގެ ފުޅުން ދެއްވާނޭކަމުގެ). ❁ نَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ = ޞާލިޙު

ނަބިއްޔަކުގެ ގޮތުގައި. ❁ وَبَٰرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެބަހީ إبراهيم عليه السلام އަށް

ބަރަކާތް ދެއްވީމެވެ. ❁ وَعَلَىٰٓ إِسْحَٰقَ = އަދި إِسْحَاق ގެ ފުޅުންގެ މައްޗަށާއި. ❁ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا = އަދި އެދެކަލުންގެ

ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރެއިން. ❁ مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ = މުޙްސިން ހަނަގެ މީހުންނާއި އަދި އަމިއްލަ ނަފްސަށް

އަނިޔާވެރިވާމީހުން. ❁ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި. ❁ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ =

އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُوسَى ގެ ފާނަށް އަދި هَارُوْن ގެ ފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ނަބީކަން ދެއްވާ ނިޢުމަތް ދެއްވީމެވެ.

(عَلَيْهِمَا السَّلام). ❁ وَنَجَّيْنَٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނާއި އެދެކަލުންގެ ޤައުމުގެ މީހުން

ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން. (ފިރުޢައުނުގެ އަނިޔާތަކުން / ނުވަތަ

އަޑިގުޅުން). ❁ وَنَصَرْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަސްރު ދެއްވީމެވެ. ❁ فَكَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ

﴿١١٦﴾ = ފަހެ ގަދަވެ ކުރިއެރިބަޔަކީ ހަމައެކަލުންނެވެ. ❁ وَءَاتَيْنَٰهُمَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ

އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَٰبَ ٱلْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ = ބަޔާންވާ ފުރިހަމަ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް (تَوْرَاة). ❁ وَهَدَيْنَٰهُمَا =

އަދި އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުގައި. ❁

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا = އަދި އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١١٩﴾ = ފަހުން

އަންނަ ދުވަހުގެ ތެރެއިން. (ކިޔާމަތަށް).۞ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ = مُوسَى ގެ ހަނދާނުގެ މައްޗަށާއި هَارُوْن ގެ ހަނދާނުގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ مُوسَىٰ عليه السلام އާއި هَارُوْن عليه السلام ކިޔާމަތަށް ހުއްޓެވެ.) ۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދައިންނެވެ. ۞ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް ޖަޒާ ދެއްވަނީ

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٠) އިޙްސާންތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١١٢) إبراهيم عليه السلام އަށް إسحاق ގެފާނު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.

(١١٣) އަދި އެކަލޭގެފާނަށާއި يعني إبراهيم عليه السلام އަށާއި އަދި إسحاق عليه السلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލެއްވީމެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި إحسان ތެރި ހަރަކާތުގެ މީހުންނާއި، އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުން – يعني مشركން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

(١١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން سلام ލެއްވި موسى ގެފާނަށާއި سلام ލެއްވި هارون އާއި ދެބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نبي ކަން ދެއްވައި ދަރުމަދެއްވީމެވެ.

(١١٥) އަދި އެދެބޭކަލުންނާއި އެދެބޭކަލުންގެ ޤައުމުގެ މީހުން (ފިރުޢައުނުގެ ކިބައިން ނުވަތަ އަޅުވެތިކަމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١١٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެބޭކަލުންނަށް ނަސްރުދެއްވީމެވެ. އެބޭކަލުން ގަދަވީ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١١٧) އަދި ބަޔާންކޮށް ފާޅުވެގެންވާ ފޮތް (تَوْرَات) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެބޭކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

(١١٨) އަދި ސީދާވެގެންވާ މަގު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެބޭކަލުންނަށް ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.

(١١٩) އަދި ފަހުން އަންނަ މީހުން ކިޔާމަތަށް އެދެބޭކަލުންނަށް ހެޔޮ ތަޢުރީފު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٢٠) موسى ގެފާނަށާއި هارون ގެފާނަށާއި ދެބޭކަލުންގެ ހަނދާނަށް سلام ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ އެދެބޭކަލުންނަށް موسى عليه السلام އާއި هارون عليه السلام ކިޔާމަތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުއްޓެވެ.)

(١٢١) އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ وَإِنَّ لُوطًا لَّمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّهُمَا = ހަމަކަށަވަރުން އެދެބޭކަލުންވަނީ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުންގެތެރެއިންނެވެ. وَإِنَّ إِلْيَاسَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إلياس عليه السلام ވެސް. لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ = ކަނޑައެޅިގެން رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ = ކަލޭމެންނަކަށް تقوى ވެރިނުވާނީ ކީއްވެތޯ؟ / ބިރުވެތިނުވާނީ ކީއްވެތޯ؟ أَتَدْعُونَ بَعْلًا = ކަލޭމެން بَعْلُ އަށް ގޮވަނީ ކީއްވެތޯ؟ (އެއީ އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދެކެވެ.) وَتَذَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީ ކީއްވެތޯ؟ أَحْسَنَ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ = އެންމެރަނގަޅަށް ހައްދަވާ صورة ކުރައްވާ ކަލާނގެ. ٱللَّهَ رَبَّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. ކަލޭމެން ހައްދަވާ ބޮޑުކުރައްވާ تربية ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ. فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ (عذاب އަށް) ހާޒިރުކުރެވޭނޭއެވެ. إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾ = (އެމީހުންގެ ތެރެއިން الله ގެ إخلاص ތެރި އަޅުން ފިޔަވައެވެ.) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކުރައްވައިފީމެވެ. فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ = ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހެޔޮ ޛިކުރު. سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ = إلياس ގެފާނުގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (إلياس عليه السلام ޚާއްޞަކޮށް) إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދައިންނެވެ. نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ = إحسان ތެރިންނަށް جزاء ދެއްވަނީ. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވެސް. مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިން. وَإِنَّ لُوطًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން لوط عليه السلام ވެސް. لَّمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. إِذْ نَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނާއި އަދި

އެކަލޭގެފާނުގެ (دين) ގެ أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.۞ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ = އެއްކޮށް.۞

إِلَّا عَجُوزًا = އެންމެ عجوز އަންހެނެކު. (އެއީ لوط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ.)۞ فِي ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٣٥﴾ = އެކަމަނާވީ

عذاب ގައި ބާކީ ތިބި މީހުންގެތެރޭގައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެދެބޭކަލުން ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إلياس عليه السلام ވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٤) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު قوم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްތޯ؟ (الله އަށް ބިރުވެތި ނުވާނޭހެއްތޯ؟)

(١٢٥) "ކަލޭމެން ހައްދަވާ ސޫރަ ރިވެތި ކުރެއްވި ކަލާނގެ ދޫކޮށް ކަލޭމެން بعل އަށް ކިޔާ ބުދަށް އަޅުކަން ކުރަމުން ގޮވާ ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟

(١٢٦) الله އީ ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް رب އެވެ."

(١٢٧) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ.ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެ عذاب އަށް حاضر ކުރެވިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٢٨) ނަމަވެސް الله ގެ إخلاصތެރި އަޅުން ފިޔަވައެވެ.

(١٢٩) އަދި ފަހުން އަންނަ މީހުން ކިބައިގައި އެކަލޭގެފާނަށް ތަނާޔަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.

(١٣٠) إلياس ގެފާނުގެ މައްޗަށް سلام ވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ ފަހުން އަންނަ މީހުން إلياس عليه السلام ގެ ތައުރީފު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.)

(١٣١) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٣٣) އަދި لُوْط عَلَيْهِ السَّلَامَ ވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٣٤) އެއީ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން عذاب ން ސަލާމަތް ކުރެއްވިހިނދުންނެވެ.

(١٣٥) އެންމެ عجوز އެއް ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ އެންމެ އަންހެނަކު ފިޔަވައެވެ. އެއީ لوط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. ފަހެ އެކަމަނާވީ عذاب ގައި ހަލާކުވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِٱلَّيْلِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَٱلْتَقَمَهُ ٱلْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَآ أَنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِۦٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ ۞ فَنَبَذْنَٰهُ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنۢبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾

މުފްރަދާތު

ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ = ދެން އެހެންމީހުން (إيمان ނުވާ މީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مكة ގެ މީހުން) އެމީހުންގެ ގާތުންދަތުރު ކުރަމުއެވެ.۞ مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ = ހެނދުނު ވަގުތު. (شام ކަރައަށްދާ މަގުމަތީގައި)۞ وَبِٱلَّيْلِ ۚ = އަދި ރޭގަނޑުގަޔާއި.۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ = ކަލޭމެންނަކަށް އެއްޗެއް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟۞ وَإِنَّ يُونُسَ = އަދި يونس عليه السلام ވަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ = ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ إِذْ أَبَقَ = އެކަލޭގެފާނު (قوم ގެމީހުންނަށް) ފިއްލަވައިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު.۞ إِلَى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ = ފުރިފައިވާ ނަވަކަށް.۞ فَسَاهَمَ = ދެން ފަހެ قرعة ލެއްވިއެވެ.۞ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ދެރަވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ فَٱلْتَقَمَهُ ٱلْحُوتُ = ފަހެ މަސް އެކަލޭގެފާނު ނިގުޅައިލައްވައިފިއެވެ.۞ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ މަލާމާތްލިބިވަޑައިގެންނެވި حال ގައެވެ.۞ فَلَوْلَآ أَنَّهُۥ كَانَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަމަކަށަވަރުން ވެވަޑައި ނުގެންނެވިނަމަ.۞ مِنَ ٱلْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ = تسبيح ވިދާޅުވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން / ذكر ކުރައްވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.۞ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِۦٓ = އެމަހުގެ ބަނޑުގައި އެކަލޭގެފާނު ލަސްވެ ހުންނަވައިފީސްއެވެ.۞ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ = މީސްތަކުން ފޮނުވާ ދުވަހާ ހަމައަށް. (قيامة ދުވަހާހަމައަށް.)۞ ۞ فَنَبَذْنَٰهُ بِٱلْعَرَآءِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ހުސްބިމަކަށް އެއްލަވައި ލެއްވީމެވެ.۞ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ = އޭރު އެކަލޭގެފާނު ބަލިވެ ހުންނެވިއެވެ.۞ وَأَنۢبَتْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ބޮކިއި ޖަހައްވައިދެއްވީމެވެ.* شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ = يَقْطِينُ ގަހެއް (އެއީ ޖޫދު ނުވަތަ ބަރަބޯ ކަދުގައި

ބޮޑުވެރިވެވެ.) وَأَرْسَلْنَاهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ = ސަތޭކަ ހާސް (އެއްލައްކަ) މީހުން އުޅޭ ގައުމަކަށް. أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) ދެން އިތުރުންވާ އެންމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައި ބަރުބާދު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٣٧) (އޭ عربى ންގެ قريش ންނޭވެ. ކަލޭމެން شام ކަރައަށް ދާން އަރައިސާފާ މަތުމަތީގައި) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ގޯތިގެދޮރުތަކުން ދަތުރާ (އެމީހުން އުޅުނު ތަންތަން ދަތުރުގައި) ފެނިސާފުވާގޮތަށްދާއިރު.

(١٣٨) އަދި ރޭގަނޑު ވަގުތު ދާން އަރައިސާފާވުމެވެ. ކަލޭމެންނަށް އެއްޗެއްވިސްނާ ބުއްދިޔާނާ عبرة حاصل ނުކުރަނީހެއްތޯ؟

(١٣٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން يونس عليه السلام ވެސް ފޮނުއްވެވުނު رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٤٠) އެކަލޭގެފާނު (އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ ކިބައިން) ފިލައްވައިގެން ވަޑައިގެންނެވީ ހިނދުން ބަރާބުރައިވާ ނަވަކަށް އަރާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(١٤١) ދެން ފަހެ (ނަވުގައި މީހުން ގިނަވެ ނަވު ބުރައިބަރުން މީހުން މަދުކުރުމަށް) އެމީހުން ޤުރުއަތު ލީއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުވީ އެޤުރުއަތުން ދިމާވެގެން ބޭރަށް ފުންމައިލި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٤٢) ފަހެ (އެކަލޭގެފާނު ފުންމައިލުމުން) މަސް އަރައި އެކަލޭގެފާނު ގިރުވައިލައިފިއެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނަކީ މަލާމާތްލިބިވަޑައިގަންނަވާ ބާވަތުގެ ކަމަކަށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެމަހުގެ ބަނޑުގައި ހުންނަވައިގެން تَسْبِيح ކިޔުއްވިއެވެ. ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.)

(١٤٣)،(١٤٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ކިޔުއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން / ނުވަތަ ذِكْر ކޮށް ދުޢާ ކުރެއްވި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ނުވިނަމަ ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށް އެމަހުގެ ބަނޑުގައި ހުންނަވައިފީހެވެ.

(١٤٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މަހު ބަނޑުން ނެރުއްވައި) ހުސްބިމަކަށް އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ބާރުހުސްކަމުން ލުޔާވެފައެވެ. (މަސްބަނޑުގާ ހަންގަނޑުން ގެއްލިފައިވާ ގޮތަށެވެ.)

(١٤٦) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ يَقْطِين ގަހެއް ފަޅުއްވައި ދެއްވީމެވެ.(އެއީ ބަރަބޯއެވެ. ނުވަތަ ކުރުދެވެ. ނުވަތަ އަސްތައިގެ ކަންކަމުގެ އެއްޗެކެވެ. އޭގެ އެގަހުގެ ހިޔަލުގައި އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވިއެވެ.)

(١٤٧) ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު، ސަތޭކަހާސް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ އަދަދަކަށް މީހުން ތިބި ބަޔަކަށް رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. (އެބަޔަކީ އެކަލޭގެފާނު ކުރިން ފޮނުއްވި ދިމާ ދަޢުވަތުދެއްވި نَيْنَوَىٰ ކަރައިގެ ބޮޑުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ އެހެންބަޔަކާ ކަރައިގެވެސް ބޮޑުވެރިވެ. وَاللهُ أَعْلَمُ .)

فَـَٔامَنُواْ فَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ فَٱسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثًا وَهُمْ شَـٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ ٱللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَـٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُواْ بِكِتَـٰبِكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُواْ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾

ލުޣަތު

فَـَٔامَنُواْ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވިއެވެ. ۞ فَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ = ފަހެ މުއްދަތަކަށް މިތަނަވަސްކަމުގެ އެމީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި) އުފުލުމާ އަރާމުދެއްވީމެވެ. ۞ فَٱسْتَفْتِهِمْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް فَتْوَى އަހުއްސަވައިބަލާށެވެ. ۞ أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް އަންހެން ދަރިންހުރީތޯ؟ ۞ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނަށް ފިރިހެންދަރިންހުރީތޯ؟ ۞ أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثًا = ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ނަގައިގެ މަލާއިކަތް ބަޔަކު އަންހެން ޖިންސުގެމީހުން ގޮތުގައި އުފެއްދެވިކަމުގައި އެމީހުންދަނީތޯ؟ ۞ وَهُمْ شَـٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ = އެމީހުން އެތަނަށް ޙާޟިރުވެތިބީތޯ؟ (ޝަހާދަތް އެމީހުން ދެއްވީތޯ.) ۞ أَلَآ إِنَّهُم = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ = އެމީހުން ބޮޑުވި ދޮގުހަދައިގެން ބުނަނީއެވެ. ۞ وَلَدَ ٱللَّهُ = الله އަށް ދަރިކަލުން ލިބިވޮޑިގެންފިއެވެ. ۞ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުހަދަނީއެވެ. ۞ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ = އެކަލާނގެ އަންހެން ދަރިން އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވީހެއްޔެވެ.؟ ۞ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ = ފިރިހެން ދަރިންގެ މައްޗަށް. ۞ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީއަކީ ކޮބާ ކަމެއްތޯ؟ ۞ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ = ކަލޭމެން ޙުކުމް ކުރަނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ = ކަލޭމެން ހަނދުމަނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ وَعْظ ލިބި ނަސޭހަތް ޤަބޫލުކުރަނީ ނުވަތަ ކަމަށްވަނީތޯ؟ ۞ أَمْ لَكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ سُلْطَـٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ = (އެނގިބޮޑުވާން ބާރެއް، ބަޔާނެއް) ސާބިތުވާ ވަރަށް واضِح ދަލީލެއް، ހުއްޖަތެއް. ۞ فَأْتُواْ بِكِتَـٰبِكُمْ = (ފަހެ ކަލޭމެންގެ އެފަދަ ދަލީލެއް އޮތް) ފޮތެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައިވަނީނަމަ ވާނަމަ. ۞ وَجَعَلُواْ = އަދި އެބައިމީހުން – ކާފިރުން، ޝިރުކުކުރާ ބަޔަކު – ހަދައިފިއެވެ. / ހަދައިފިއެވެ. ۞ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ = އެކަލާނގެ އާއި ޖިންނީންގެ މެދުގައި. ۞ نَسَبًا = ނަސަބެއް. ނަސަބުގެ ގުޅުމެއް. ۞

وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ.۞ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (١٥٨) =

ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް (ޙިސާބަށްޓަކައިގެން އަޒާބަށް) ހާޟިރުކުރެވޭނޭކަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) ދުނިޔަށް އުބައިމީހުން އީމާންވީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މަރުގެ އަޖަލު ހަމަވަންދެން ދުނިޔަވީ ނިޢުމަތްތަކާގެ އެމީހުންނަށް مُهلة. ދެއްވީމެވެ. ދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމުކޮށް އުޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވީމެވެ.

(١٤٩) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އެމީހުންނަށް - އެބައި ކާފިރުންނަށް ސުވާލު ކޮށްލާ އަހްސަވައިދެއްވާށެވެ!. ކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ رَبُّ އަށް (ދަރި އަދި ނިކަމެތި ޖިންސުކަމުގައިވާ) އަންހެން ދަރިންނެއްތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް (ރަނގަޅު އަދި މަތިވެރި ޖިންސުކަމުގައިވާ) ފިރިހެން ދަރިންނެއްތޯއެވެ؟ (އެއީ ކާފަރު ނުބައި ބަސްތަކެއްތޯއެވެ؟ އަދި މިއީ ހައްތަވަރުގެ ބޮޑު ފުރައްސާރަކެކެވެ. الله އަށް ދަރިން ނިސްބަތްކުރުމަކީ ހުތުރުވާހަކައެކެވެ. އެފަދަކަންތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(١٥٠) ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ހެއްދެވީ އަންހެން ޖިންސުންކަމުގައި ބަލަނި ފަހެ މަލާއިކަތު ބޭކަލުން ހެއްދެވީ އެމީހުންނާ ތިބެފައިތޯއެވެ؟ (އެހެންވެސް ވެފައެއްނުވެއެވެ.)

(١٥١) ދަންނާށެވެ. އެމީހުން ބޮޑު ދޮގުހަދައިގެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބުނެއެވެ.

(١٥٢) الله ދަރިކަލަކު އިޚްތިޔާރުކުރެއްވިކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٥٣) އެކަލާނގެ ފަހެ ފިރިހެން ދަރިންގެ މައްޗަށް އަންހެން ދަރިން ޚާއްޞަކުރައްވައި ހިޔާރުކުރެއްވީއެވެ؟.

(١٥٤) ކަލޭމެނަށް ފަހެ ކިހިނެއް ހިތްވަރީތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ކިޔަނީ ކޮންކަހަލަ ޙުކުމެއްތޯއެވެ؟

(١٥٥) ކަލޭމެން ފަހެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިސްނައި ނަސޭހަތެއް އިބްރަތެއް ހިތަށްނުގަންނަނީތޯއެވެ؟

(١٥٦) ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް (އެބަސްބުނުމަށް ހުއްޖަތް ވާގެ) ސާފުސާފު އަދި ބާރުގަދަ ދަލީލެއް ދެއްވާފައި ބުރުހާނެއް ހުރިތޯއެވެ؟

(١٥٧) އަދި ކަލޭމެންގެ ބަހުގައި ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެފަދަ ފޮތަކާއި ދަލީލު ގެނެސްދީބައްލަވާށެވެ.

(١٥٨) އަދި އެމީހުން (އެބައި އެންމެ ހުތުރު ނުވަތަ މައްކާގެ ކާފިރުން) الله އާއި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާދެމެދު ނަސަބުގެ ގުޅުމެއް ލައްވައިދިނީއެވެ.އެފަދަ ހުތުރު ކަލިމައިން الله ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ޖިންނިންނަށްވެސް ޙިސާބަށްޓަކައި އަޒާބަށް ހާޟިރުކުރެވޭނެކަން ބައެއްކަން ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިން ދަންނައެވެ. އަދި ދަންނައެވެ. މިއާއެކު ބުނާގެ އަދި އެހެންގޮތަކަށް ވިސްނުމެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ހަމައެކަނި ދޮގުވެގެންވެއެވެ.

سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَـٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

ތަފްސީރު

سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = الله ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ.۞ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތަކުން.۞ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = اللهގެ އަޅުތަކުންނޫނީ.۞ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ = ޚާއްޞަކުރެވިގެންވާ.۞ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާތަކެތި.۞ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَـٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ = މަގުފުރެއްދުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ = ނަރަކައަށް ވަންނަން (اللهގެ ނިޔާގައި) ނިމިފައިވާ މީހަކު ފިޔަވައި.۞ وَمَا مِنَّآ = (އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށް) ޚާއްޞަ ފެންވަރެއް ހުރެއެވެ. إِلَّا لَهُۥ = އޭނާއަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ = (އަޅުކަންކުރުމުގެ ފެންވަރު) ކަނޑައެޅިފައި عَيَّن ކުރެވިފައެވެ. وَإِنَّا لَنَحْنُ = އަހަރެމެން ފޮނިވަމުން ހިމެނޭ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ = (އަޅުކަމުގައި ސަފުތަކުގައި ހުރިހާ ދުވަހުގެ ތެރޭ) ފަރިތަކޮށް ތިބިމީހުންނެވެ. وَإِنَّا لَنَحْنُ == އަހަރެމެން ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ = الله އަށް تَسْبِيح ވިދާޅުވާ تَقْدِيس ކުރާ މީހުންނެވެ. وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ = (އަހަރެން (އެބަހީ މައްކާގެ ކާފިރުން) ބުނެ ތިބިއެވެ. لَوْ أَنَّ عِندَنَا = އަހަރެމެންގެ އަތުގައި ވީނަމަ ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ = ކުރީގެ މީހުންގެ ފޮތްތަކުގެ ފޮތެއް (އެއީ تَوْرَاة ފަދަ إِنْجِيلُ ފަދަ) لَكُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ވީހެވެ. عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ = الله ގެ إِخْلَاص ވެރި އަޅުން ކަމުގައި فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ އެމީހުން (ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވުމުން) قُرْآن ފޮތަށް ކާފިރުވިއެވެ. ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ = ފަހެ (އެމީހުންގެ އާޚިރަތުގެ ނަތީޖާ) ނިކަން ކުރިއަށް ދެނެގަންނާނެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٩) އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންކަމުން އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٠) އެމީހުން އެ ސިފަކުރާ ސިފަކުރުންތަކުން އަދި އެކަންކަމުން الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

(١٦١)،(١٦٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކުންވެސް، އެމީހަކު ނަރަކައަށް ވަންނަމަށް الله ނިޔާ ކުރައްވާފިނަމަކު ކުރައްވާފައިވާ އަޒަލުގައި މަގުފުރައްދައި ނުލެވޭނެއެވެ.

(١٦٤) (މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާކަމަށް الله އަންގަވައެވެ.) އެބޭކަލުން އަޅުކަން ކުރައްވުމަށް އުޑުން ވަކިތަނެއް ކަނޑައެޅި عين ވެގެންނުވާ އެއްވެސް ބޭކަލެއް މިވަންބޭކަލުން ތިބި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ ބޭކަލަކަށްވެސް ތަނެއް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ.)

(١٦٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ބޭކަލުންނީ (ކަތާރުތަކަށް ޞައްފުވެތިއްބަވައި) ސަފުގައި ހައްދަވައިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ.

(١٦٦) "އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ބޭކަލުންނީ (الله އާއި އެކަލާނގެ ނުވާތަކެއް ނިސްބަތްކުރުން) އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަން تقديس ކުރާ ބޭކަލުންނީމުއެވެ. تسبيح ކިޔާ ބޭކަލުންނީމުއެވެ."

(١٦٧) އަދި އެމީހުން- އެބަހީ مكة ގެ ކާފަރުން ބުނާކަމުގައި ވިއަސްވެއެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.)

(١٦٨) އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުފަދަ ފޮތެއް (توراة ފަދަ إنجيل ފަދަ ފޮތެއް) އަހުރެމެންގެ އަތުގައިވިނަމަ

(١٦٩) "ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް الله އަށް إخلاص ތެރި އަޅުންކަމުގައިވީހެވެ." (ނަމަވެސް އެމީހުންނާތަކަށް الله ގެ ޛިކުރު قرآن އައި ހިނދު އެއަށް އެމީހުން ކާފަރުވިއެވެ. އެހެންވީ الله އެއަންގަވަނީ މިފަދައިންނެވެ.

(١٧٠) ފަހެ އެމީހުން އެޒާތަށް ކާފަރުވިއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ (އެމީހުންގެ އާޚިރަތުގެ ފަހުކޮޅު އެކަމުގެ ނަތީޖާ) އެމީހުން ދެނެގަންނާނެއެވެ.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾

މުފްރަދާ

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة ކުރީ އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ. (އެ كلمة ކުރެވި (لأغلبنَّ أنَ وَرُسُلِي – يعني ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ގަދަވާ ހުއްޓެވެ. މިބަސްފުޅެވެ.)۞ لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންވާ رسول ބޭކަލުންނަށް.۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން.۞ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލުންނީ نصر ލިބިވަޑައިގެންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ.۞ وَإِنَّ جُندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަޝްކަރު .۞ لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ގަދަވާނޭ މީހުންނެވެ.۞ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތް އެމީހުން ދޫކޮށްލައި އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.۞ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ = މުއްދަތަކަށް. (ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް އަމުރުކުރެވެންދެން).۞ وَأَبْصِرْهُمْ = ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. / ނުވަތަ މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ.۞ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ = ނިކަންފުރު އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.۞ أَفَبِعَذَابِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب އަށް ހުއްޓުވީ؟۞ يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ = އަވަސްކުރަނީ އެމީހުންއެދޭނެއެވެ.۞ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތް ދާއިރާއަށް (އެ عَذَاب / ނުވަތަ رَسُوْلُ الله صَلَى الله عَلَيه وَسَلَّم ފައިބައިވަޑައިގެންފިއްޔާ.۞ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ = ފަހެ إِنْذَار ކުރެވުނު މީހުންގެ ފަތިސް ނުބައިވެގެން ދިޔައެވެ.۞ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ = އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުން ދޫކޮށްލައި އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ = މުއްދަތަކަށް.۞ وَأَبْصِرْ = އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ބައްލަވާށެވެ.۞ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ = ފަހެ ނިކަންފުރު އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.۞ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ = ކަލޭގޮތުގެ رَبُّ ގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަމާއެވެ!۞ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ الله އެވެ. رَبُّ އެވެ.۞ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ = އެމީހުން – އެކާފަރުން- އެސިފަކުރާ ސިފަތަކުން.۞ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ = އަދި رَسُول ބޭކަލުންނަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ.۞

وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ تَعْرِيف އާއި ثَنَاء ހުރިހާ ﷲ އަށެވެ. ۞ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾ = އެއީ ޚަލްޤު ތަކުގެ ވެރި رَبُّ އެވެ. ۞

ꕥꕥꕥ إِجْمَالِي މާނަ ꕥꕥꕥ

(١٧١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލިމަ ފުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލު ބޭކަލުންނަށް އިސްވެގޮސްފައިވެއެވެ. (އެކަލިމަ ފުރިހަމަ لأغْلِبَنَّ أَنَ وَرُسُلِي ، މި ކަލިމައެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެގަތުންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުންނެވެ. މިއެވެ.)

(١٧٢) ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންނެއި ކަނޑައެޅިގެން ނަޞްރު ލިބިގެންވާނޭ ބޭކަލުންނެވެ.

(١٧٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަޝްކަރު ((އެއީ رَسُوْلُ ބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންނާއި ތަބާވިމީހުންނެވެ.) އެއީ ގަދަވާނޭ މީހުންނެވެ.

(١٧٤) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ.!) އެމީހުން ދޫކޮށްލައި ކަލާނގެ ފުރުޞަތު ދެއްވާފައިވާ މުއްދަތަށް ދާންދެން ދުރުވެލައްވާށެވެ. (އެއީ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް އަމުރު ލިބުމަށް ދާންދެނެވެ.)

(١٧٥) އަދި (އެމީހުންނަށް عذاب އައިމާ) ކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަލައިލައްވާށެވެ. ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.

(١٧٦) އެމީހުން ފަހެ އަވަސްކުރަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަވަސް ކުރުމަށް ހެއްޔެވެ؟

(١٧٧) ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ބިރުވެރިކަން عذاب ފައިބާއިރު رسول الله صلى الله عليه وسلم، مكة فتح ކުރެއްވުމަށް ވަޑައިގަތުމާ ދުވަސް އެމީހުން إنذار ކުރެވުނު މީހުންގެ ފަތިސް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٧٨) ފަހެ ކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށް މުއްދަތަކަށް ދުރުވެލައްވައިގަންނަވާށެވެ.

(١٧٩) އަދި ކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަލައިލައްވާށެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންވެސް ދެކޭނެއެވެ.

(١٨٠) ކަލާނގެފުޅުގެ رَب އެއީ عزة ވަންތަ رَب އެވެ. އެމީހުން އެސިފަކުރާ ސިފަކުރުން ތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨١) އަދި ސަލާމް އެބޭކަލުން ހުރި رسول ބޭކަލުންނަށެވެ.

(١٨٢) އަދި ހުރިހާ حمد އާއި تعريف ހުރިހާ عالم ތަކެއްގެ رب، الله އަށެވެ.

ص سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة ص   އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٨)

صٓۚ وَٱلۡقُرۡءَانِ ذِي ٱلذِّكۡرِ ١ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي عِزَّةٖ وَشِقَاقٖ ٢ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِن قَبۡلِهِم مِّن قَرۡنٖ فَنَادَواْ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٖ ٣ وَعَجِبُوٓاْ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٞ مِّنۡهُمۡۖ وَقَالَ ٱلۡكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٞ كَذَّابٌ ٤ أَجَعَلَ ٱلۡأٓلِهَةَ إِلَٰهٗا وَٰحِدًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٌ عُجَابٞ ٥ وَٱنطَلَقَ ٱلۡمَلَأُ مِنۡهُمۡ أَنِ ٱمۡشُواْ وَٱصۡبِرُواْ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمۡۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٞ يُرَادُ ٦ مَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِي ٱلۡمِلَّةِ ٱلۡأٓخِرَةِ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا ٱخۡتِلَٰقٌ ٧

މުފްރަދާތު

صٓ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. وَٱلۡقُرۡءَانِ = މާތްވެގެންވާ قُرْآن ގަންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ. ذِى ٱلذِّكۡرِ ١ = ذِكْرُ ގެ މާނަ / ޝަރަފުގެ މާނަ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެއްޗެވެ؟ ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން (ދަންނަވައެވެ.) فِى عِزَّةٍ = އުޅުއްވާނެ ބޮޑާކަމުގައި ކިބުރުވެރިކަމުގައެވެ. وَشِقَاقٍ ٢ = އަދި ދެކޮޅުވެރިކަމުގައެވެ. (رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އާއި ދުޝްމަނުކަމާއި ދެކޮ ޢަދާވާތްތެރިވުމުގައެވެ.) كَمْ أَهْلَكْنَا = ހަލާކުކޮށްލެއްވީ ކިތަށް ޖީލު ކަރަވާފައެވެ؟ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރިން / މީސްކަލުން ކުރިން مِّن قَرْنٍ = ޤަރުނުތަކެއްގެ ތެރެއިން / އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން فَنَادَوا = އެމީހުން ގޮވާ ހަޅޭ އަޑުލީއެވެ. (ޢަޛާބު އައިރުން ދުޢާކޮށް ފަރުޔާދު ކިއީއެވެ. وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ٣ = އަދި އެ ވަގުތަކީ ސަލާމަތްވާން ފިލައިގަތުމަށް ވަގުތެއްނޫނެވެ. وَعَجِبُوٓاْ أَن جَآءَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އައިސްފައިވުން އެމީހުން ޢަޖާއިބު ވިއެވެ. مُّنذِرٌ مِّنۡهُمۡ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އިންޒާރު ކުރައްވާ ބޭކަލަކު وَقَالَ ٱلۡكَٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ބުންޏެވެ. هَٰذَا سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ٤ = (މިއީ /محمد ރަސޫލާ) سحر ކުރާ ދޮގުހަދާ މީހެކެވެ. أَجَعَلَ ٱلۡأٓلِهَةَ = ހުރިހާ إله ން ކަލޭގެ އެއްކޮށް؟ (ހަމައެކަނި ހަދައިލީތޯއެވެ.) إِلَٰهًا وَٰحِدًا = އެއް إله އަކަށް. إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (ނުވަތަ އެއީ). لَشَىۡءٌ عُجَابٌ ٥ = عجائب ކަމެކެވެ. وَٱنطَلَقَ ٱلۡمَلَأُ مِنۡهُمۡ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން جماعة އެއް ގެ ބޮޑެތި މީހުން ތެދުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. أَنِ ٱمۡشُواْ = (އަދި އެމީހުން އެހެންމީހުންނަށް ބުންޏެވެ.) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دين ގައި ثابت ވެ ތިބޭށް ހިނގާށެވެ. وَٱصۡبِرُواْ عَلَىٰٓ

ءَالِهَتِكُمْ ۖ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ إله ން ތަކާއިގެން ثابت ވުމުގައި ކެތްތެރިވާށެވެ. إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިކަމަކީ : (އެބަހީ محمد ގެފާނުން އޮޅުވާލައްވާ ކަމަކީ.) لَشَىْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾ = (ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އިސްވެގަންނަންވެގެން) އެދިވިގެންވާ ކަމެކެވެ. مَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا = އަހަރެމެން މިފަދަ خبر އެއް ނާހަމުއެވެ. فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْءَاخِرَةِ = އެންމެ ފަހުގެ دين ގެ މީހުންގެ ތެރެއިންވެސް (نصارى ދީނުގެ ތެރެއިންވެސް) إِنْ هَـٰذَآ = ހަމަކަށަވަރުން މިކަން ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱخْتِلَـٰقٌ ﴿٧﴾ = އެކަނި ހަދަހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގުވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) ص : މި އަކުރުގެ މާނަ ރަނގަޅަށް ދަންނަވީ الله އެވެ. ذكر ގެވެރި ނުވަތަ شرف ވެރި قرآن ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި وحى ކިޔަވައިދެއްވައެވެ. (ކަށަވަރުން ޙައްޤު އެ كافر ން ބޭނުންނުކުރެއެވެ.)

(٢) އަދި ކިބުރުވެރިވެއެވެ. ކާފަރު ބެލޭ މީސްތަކުން އުޅެނީ ފަޚުރުވެރިކަމާއި كبر ވެރިކަމާއި ޢަދާވަތްތެރިކަމުގައެވެ. އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި مؤمن ންނާއިދެކޮޅު خلاف ވެ عداوة ތެރިވުމުގައެވެ.

(٣) މި مكة މީހުންގެ ކުރިން މިފަދަ ރަސޫލުންނަށް ދެކޮޅުހެދި ހަލާކުކުރެވުނު أمة ތަކެއްވެއެވެ.؟ (އެއީ އެ أمة ތަކުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ންނަށް އިންކާރުކުރިކަމުންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް عذاب އައި ވަގުތު އެމީހުން ސަލާމަތްވުމަށް دعاء ކޮށް ގޮވިއެވެ. އެކަމަކު އެވަގުތު އެއީ ދުވިގެން ސަލާމަތްވާނެ ވަގުތެއްނޫނެވެ.

(٤) އަދި އެމީހުން يعنى مكة ގެ މީހުން އެ عجائب ވީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެމީހުންގެ ތެރެއިން إنذار ކުރައްވާނޭ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވުމުންނެވެ. އަދި ކާފިރުން ބުނީ މިއީ سحر ވެރި ދޮގުވެރިއެއް ކަމުގައެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު އެތައް ދަރުމަޔާއި މީހަކު إله ންގެ ބަދަލުގައި އެކަކު إله އެކެވެ. (މިހުރިހާ ކަލާއި އެކަކު إِلَٰهُ އަކަށް ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްދެވީ؟ ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ވަރަށް عَجَائِبُ ކުރަނިވި ކަމެކެވެ.

(٦) އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބޮޑެތި މީހުންގެ ޖަމާޢަތުން ތެދުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އަދި އެމީހުން ދަތުރުކުރަމުންދިޔައެވެ.) "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބޭށެވެ! (އަދި މި مُحَمَّدُ ގެފާނުން ދައްކަވާ ވާހަކަތަކަށް ނުބާއްވާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ إِلَٰهُ ން ތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ތާއިމުވެ ކެތްތެރިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެއްކިބައި އަހަރެމެންނަށް ބޮޑުވެ އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް حُكم ކުރާށެވެ.

(٧) އެންމެ ފަހުގެ އަދި ދީނުގެ ތެރެއިންވެސް އަހަރެމެން އެފަދަ ވާހަކައެއް ނާހަމުއެވެ. އެއީ ހަމަ އެކަލޭގެފާނުން ހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގުވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."

أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ مِنۢ بَيْنِنَا ۚ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّن ذِكْرِى ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ عَذَابِ ﴿٨﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ أَمْ لَهُم مُّلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا۟ فِى ٱلْأَسْبَـٰبِ ﴿١٠﴾ جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَـٰبُ لْـَٔيْكَةِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَـٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ = އޭނާގެ މައްޗަށް ވަޙީން قرآن ބާވައި ލެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ مِنۢ بَيْنِنَا = އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން/ އަހަރެމެން މެދުން ކީއްވެ. بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ = އަދި ޝައްކުގައެވެ؟ އެމީހުން އެވަނީ ޝައްކުގައެވެ. مِّن ذِكْرِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ذكر އާއިމެދު. (قرآنއާ މެދު. ނުވަތަ وحيއާ މެދު.) بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަކަށް މިހާތަނަށް ރަހަ ނުބެލިއެވެ. عَذَابِ ﴿٨﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب. أَمْ عِندَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން އަތުގައިވޭތޯއެވެ؟ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ رحمة ގެ خزانة ތަށް. ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ = އެކަލާނގެއީ عزة ވަންތަ ދެއްވަނިވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. أَمْ لَهُم = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް މިލްކުވެގެންވޭތޯއެވެ؟ مُّلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ملك ވެރިކަން. وَمَا بَيْنَهُمَا =އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ އެއްޗެއްގެ. فَلْيَرْتَقُوا۟ = އެމީހުން ނަގާ މައްޗަށް އަރައިބަލާށޭވެ. فِى ٱلْأَسْبَـٰبِ ﴿١٠﴾ = ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން. جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ = އެއީ ދެން އެތަނުގައި (ބަދުރުގެ ހަނގުރާމަ / ނުވަތަ مكة فتح ގެ ހަނގުރާމަ) ދެރަވެގެންދާ لشكر އެކެވެ. مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ = ދިސްވެ ނިކަ أمة ތަކުގެ. كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން - އެބަހީ މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރިން - ދޮގުކުރިއެވެ. قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ = نوح قوم ގެ މީހުންނާއި عاد ގެ ބަޔާއިގެ މީހުން ((އެމީހުންގެ ރަސްމީގެން) وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ = އަދި ކަފިހަރުތަކުގެ ވެރި فرعون ވެސް وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ = އަދި ثمود ބަޔާއިގެ މީހުންނާއި އަދި لوط قوم ގެ މީހުންވެސް وَأَصْحَـٰبُ لْـَٔيْكَةِ = އަދި أيكة އެކުވެރިންނާއި أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ = (ގަތު) ޖަމާޢަތްތަކަކީ އެއީއެވެ. إِن كُلٌّ = އެއިން ކޮންމެ ބައެއްވެސް ނުވެއެވެ. إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ = ރަސޫލުންނަށް ދޮގުކުރިއަށް މެނުވީ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾

= ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް عُقُوبَة حَقٌّ ވެއްޖެއެވެ. وَمَا يَنظُرُ هَـٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިއެންމެންގެންވެސް إِنْتِظَارُ ނުކުރެއެވެ. إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً = ހަމައެކަނި އެއްގޮތް އަޑުފަހަރަކަށްމެނުވީ (ޞޫރުގައި ފުރުމަލާފުއްވުމަށްމެނުވީ)

مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ = އެއަޑު ފަހަރަށް އެއްވެސް ހުއްޓުމެއްނުވެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ނަޞޭހަތުން ފުރިހަމަވެގެންވާ ނަޞޭހަތްތެރިކަން ހުށަހަޅާ قرآن ބާވައިލެއްވީ ކޮންބާވެ؟ الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. (އެހެންނަމަވެސް ނުތުވެ. އަދިޔާއެއްހެއްތޯ؟ އެމީހުން އެވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكْرُ ގާތު އެބަހީ قرآن އާއިމެދު ޝައްކުގައި وَحِي އާއިމެދު ޝަކުވާކުރަމުންނެވެ. އަދިޔާއެއްހެއްތޯ؟ އަދި މިހާތަނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَابُ ގެރަހަ އެމީހުންނަށް ނުލިބެނީއެވެ.

(٩) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ عِزَّة ވަންތަ އަދި ދީލަތިވެވޮޑިގެންވާ رَبُّ ގެ رَحْمَة ގެ خَزَانَة ތަށް އެމީހުންގެ އަތުގައިވޭތޯއެވެ؟ (އެމީހުން އެދޭގޮތަކަށް ނަބިކަމާއި ރަސޫލުކަން އެމީހުންނަށް ދެވޭނީ އެހެންނަމަވެއްޖެއެވެ.)

(١٠) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާކަތްތަކުގެ މިލްކުވެރިކަން އެމީހުންގެ އަތުގައިވޭތޯއެވެ؟ (އެމީހުން ބޭނުންވިހާކަށް ބޭނުން އެއްޗެއްދީ އަދިބޭނުންނުވިހާކަން ނުދީ ހިފެހެއްޓޭނީ އެހެންނަމަވެއްޖެއެވެ.) ދެން އެމީހުން އެހާވާހަކަތަކުން ދެއްކި ބިމުގެ މިލްކުވެރިކަމަ އެމީހުން ނިކަން އުޑަށް އަރައިބަލާހުށިއެވެ. އަދި مُحَمَّد ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِي ބަންދުކޮށްބަލާހުށިއެވެ.

(١١) އެމީހުންނަކީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބަލިކަށިކޮށް ފަތާލައިލެވުނު އެއް – އެބަހީ ބަލިވެގެން ދުވަނީ ނުވަތަ މަރުވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން ބަލިވެގެންދާނޭ ފަރާތްތަކެކެވެ.

(١٢) އެމީހުންގެ ކުރިން އެބަހީ މައްކާގެ ދޮގުވެރިންގެ ކުރިންވެސް نُوح قَوْم ގެމީހުންނާއި عَادُ ގައުމުގެމީހުންނާއި އަދި ކަށިތަކުގެވެރި فِرْعَوْن ގެމީހުންނާއި އެންމެހައިމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ނަބީންނަށް ދޮގުހެދުމުން އެމީހުން ހަލާކުކުރިއެވެ.

(١٣) އަދި ثَمُود ޤައުމުގެމީހުންނާއި އަދި لُوط قَوْم ގެމީހުންނާއި އަދި أَيْكَة ގެއްލިވެރިންނާއި (އެއީ شُعَيْب عَلَيْهِ السلاَم ދިޔަ ގައުމުގެ ބައެކެވެ.) ޓަރެތި ގަނޑު ޖަމާޢަތްތަކަކީ އެއީއެވެ.

(١٤) އެހެރިހާމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ރަސޫލުން ދޮގުހެދިއެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عُقُوبَة حَقٌّ ވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ޢަޛާބު އައިއެވެ.)

(١٥) އަދި މިއެންމެންވެސް ހަމައެކަނި އެއްގޮތް އަޑުފަހަރަކަށްމެނުވީ (ޞޫރުގައި ފުރުމަލާފުއްވުމަށްމެނުވީ) إِنْتِظَارُ ނުކުރެއެވެ. އެއަޑު ފަހަރަށް އެއްވެސް ހުއްޓުމެއްނުވެއެވެ.

وَقَالُواْ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿١٦﴾ ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ ذَا ٱلْأَيْدِ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾ إِنَّا سَخَّرْنَا ٱلْجِبَالَ مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحِكْمَةَ وَفَصْلَ ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾ ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُاْ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُواْ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُواْ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُواْ لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾

ލުޣަތު

وَقَالُواْ رَبَّنَا = އަދި އެމީހުން ބުނި ކާފިރުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންގެ رَبُّ އެވެ. عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا=
އަވަސްކުރައްވާ ބައި އެއްޗެއްޓަވާ (ހިސާބު ނުވާއިރު) އަވަސްކުރައްވާ ކަނޑައެޅޭ ކިތާބާއެވެ. قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ
﴿١٦﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެ ދުވަހުގެ ކުރިން ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ= (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) އެމީހުން
ބުނާ އެއްޗަކަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ دَاوُۥد
ގެ ކަން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. ذَا ٱلْأَيْدِ= ބާރުގެ ވެރި / ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި ބާރުގަދަ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ
﴿١٧﴾= ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ الله އަށް ގިނަގިނައިން تَوْبَة ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. (އެކަލޭގެފާނު
ރުޖޫޢަވެވަޑައިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ދުރުކުރައްވާ ބޭކަލެކެވެ.) إِنَّا سَخَّرْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކިޔަމަންކުރައްވައިފީމެވެ. ٱلْجِبَالَ = ފަރުބަދަތައް مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ = އެކަލޭގެފާނާއި އެކު تَسْبِيح ކިޔައެވެ.
بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ = عَصْرُ ވަގުތު އިރުއޮއްސޭތޯނުގައި ضُحَى ވަގުތުގައި وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً
= އަދި ދޫނިތައް ޖަމާވެގެންވެއެވެ. ނުވަތަ ޖަމާކުރެވިގެން ހިފެހެއްޓިގެންވެއެވެ. كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾=
އެ ހުރިހާ ތަކެތި އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނާއި އެކު تَسْبِيح ކިޔައެވެ.) وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ
= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަން ގަދަކަމުދެއްވީމެވެ. وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحِكْمَةَ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حِكْمَة ދެއްވީމެވެ. (ނަބީކަމާއި ކަންކަމުގެ އިލްމު ދެއްވީމެވެ.) وَفَصْلَ
ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾= އަދި ނިޔާކުރުމުގެ ބަސް ބަހުރުވައިގެ ބަޔާން ވިސްނުން ދެއްވީމެވެ. (ޝަރީޢަތާ ގުޅުނު حُكْم ވަކި
ކުރުން ދެއްވީމެވެ.) ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އައިހެއްޔެވެ؟ نَبَؤُاْ
ٱلْخَصْمِ = خصم ންގެ خبر (دعوى ކުރާމީހުންގެ خبر). إِذْ تَسَوَّرُواْ = އެމީހުން ފާރުމަތިން އަރައިގަތުން.
ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾= محراب ގެ (داود عليه السّلام ދިރިއުޅުއްވި منزل ގެ ފާރުމަތިން) إِذْ دَخَلُواْ = އެމީހުން
ވަދެއްޖެ عَلَىٰ دَاوُۥدَ = دَاوُۥد ގެފާނުގެ ހުޒޫރަށް فَفَزِعَ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނާ ބިރުގަނެވަޑައިގަތުމުން
އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. قَالُواْ لَا تَخَفْ = އެމީހުން ބުނެދިނެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަނެވަޑައި
ނުގަންނަވާށެވެ. خَصْمَانِ = އަޅުގަނޑުމެންނީ دعوى ކުރާ خَصْمُ ދެމީހުނެވެ. މިއީ ދެމީހުންގެ ނިޔާކުރައްވާށެވެ.

އުރިގެން އަދިއެވެ. بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ = އަހުރެމެންދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެ ނުކުތުނީއެވެ. فَٱحْكُم بَيْنَنَا = ފަހެ، އަޅުގަޅުމެންގެދެމެދުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقّ ގޮތުގައި وَلَا تُشْطِطْ= އަދި ކަލޭގެފާނުގެ حُكُم ގައި އަނިޔާވެރިވެ ވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. وَٱهْدِنَآ = އަދި އަޅުގަޅުމެންނަށް މަގުދައްކަވާ ދެއްވާށެވެ. إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾ = ހަމަސީދާ ތެދުމަގަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި އެމީހުން އެބަހީ ކާފިރުން ބުނެއެވެ. "އޭއަޅުގަޅުމެންގެ رَبُّ އެވެ. އަޅުގަޅުމެންނަށް ދޭ އެއްޗެއްވީއާ (ހުވަފެން ނުވަތަ) ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެދުވަހުގެކުރިން އަޅުގަޅުމެންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާށެވެ." (އެއީ عَذَاب އަދަބު ثَوَاب އަދަބު ދެއްވޭ.)

(١٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެމީހުން އެބުނާއެއްޗެއްސަށް ދެރަ ނުވެ ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި މިވަންޏަށްވާކަމާ داوُد ގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި ގަދައަޅައިވާ ބާރުގަދަ.ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން الله އަށް تَوْبَة ވެ ވަޑައިގަންނަވާ ބާރުގަދަ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފަރުބަދަތައް ޚިދުމަތްތެރިކޮށްދިނީމެވެ. އެތަކެތި އެކަލޭގެފާނާއެކު ހަވީރުގެ ވަގުތުތަކުގައި އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތުތަކުގައި تسبيح ކިޔައެވެ. الله ހުސްطاهر ވަންތަކުރައްވައެވެ.

(١٩) އަދި ދޫނިތައް ބައިބައިން ޖަމާކުރައްވައިގެން ޚިދުމަތް ކުރުވައިދިނީމެވެ. އެހުރިހާތަކެތި އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނާއެކު الله އަށް تسبيح ކިޔާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަން ގަދަކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި ތަޅުމަށް ދެއްވައިގެންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް حكمة ދެއްވީމެވެ. އެއީ نبي ކަމާއި އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ ކަންތައް حكم އެއްގެ معرفة ތެރިކަމެވެ. އަދި ނިޔާކުރެއްވުމުގެ ބަސްކޮޅު ގޮތާއި ބަޔާނުވުމުގެ ބަސްކޮޅު ދެއްވީމެވެ. (ފަހެ ވިޔަކުރުމާއި حكم ވިޔަކުރެއްވުމުގެ ހުނަރުވެރިކަން ދެއްވީމެވެ.)

*ދަންނަށެވެ. فصل الخطاب އަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމާއިމެދު مفسر ންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. މިތަފުސީރުގައި މިއާކުރައިވަނީ އޭގެތެރެއިން ދެގޮތެކެވެ. والله أعلم .

(٢١) (އޭ رسول الله އެވެ.) دعوى ކުރާ خصم ންގެ خبر ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިތޯއެވެ؟. محراب ގެ ފާރުމަތިން (داود عليه السّلام އިންނެވި منزل ގެ ފާރުމަތިން އެދެ خصم ން އެރި ހިނދުންނެވެ.

(٢٢) އެމީހުން داود عليه السّلام ގެއަރިހަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެ ވަޑައިގެންނެވެ. އެބަބުނުންނެވެ. "ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. އަހުރެމެންދެމީހުންނަކީ ދެ خَصْمُ ންނެވެ. މައްސަލައެއްގައި (قَضِيَّة އެއްގައި ނިޔާއެއްކުރުވުން އުރިގެން އަދިއެވެ.(دّعْوَى ކުރާމީހާއި دّعْوَى ލިބޭމީހާއެވެ.) އަހުރެމެންދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެމައްޗަށް ތެދުމަގުން ނުކުމެ އަނިޔާވެރިވީއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެދެމެދުގައި ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު حُكُم ގައި އަނިޔާވެރިވެ ވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!. އަދި އަޅުގަޅުމެންނަށް ހަމަސީދާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ ދެއްވާށެވެ."

إِنَّ هَـٰذَآ أَخِي لَهُۥ تِسۡعٌ وَتِسۡعُونَ نَعۡجَةً وَلِيَ نَعۡجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكۡفِلۡنِيهَا وَعَزَّنِي فِي ٱلۡخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدۡ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعۡجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلۡخُلَطَآءِ لَيَبۡغِي بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمۡۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّـٰهُ فَٱسۡتَغۡفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرۡنَا لَهُۥ ذَٰلِكَۖ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلۡفَىٰ وَحُسۡنَ مَـَٔابٖ ﴿٢٥﴾

މުފްރަދާ

إِنَّ هَـٰذَآ أَخِي= ހަމަކަށަވަރުން މިއީ އަހުރެންގެ أَخُ އެވެ لَهُۥ تِسۡعٌ وَتِسۡعُونَ نَعۡجَةً = އޭނާއަށް ނުވަދިހަ ނުވަ އަންހެން ބަކަރި ވެއެވެ. وَلِيَ نَعۡجَةٌ وَٰحِدَةٌ = އަދި އަހުރެންނަށް ވަނީ އެންމެ ބަކަރިއެކެވެ. فَقَالَ= ދެންފަހެ އޭނާބުނެފިއެވެ. أَكۡفِلۡنِيهَا= އެއީވެސް އަހުރެންނަށް ދޭށޭ ކިޔާފައެވެ. وَعَزَّنِي = އަދި ޖަދަލުކުރުމުގެ ބާރުން އޭނާ އަހުރެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއެވެ. فِي ٱلۡخِطَابِ ﴿٢٣﴾ = ވާހަކަ ދެއްކުމުގައި قَالَ = އެކަލޭގެފާނު އާޔަ (داود عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. لَقَدۡ ظَلَمَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލެއަށް އަނިޔާވެރި ވެއްޖެއެވެ. بِسُؤَالِ نَعۡجَتِكَ = ކަލޭގެ ބަކަރިއަށް އެދި ސުވާލުކުރުމުގެ ސަބަބުން إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ = އޭނާގެ ބަކަރިތަކާއި އެއްކޮށްލުމަށް ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަބައެއް މީހުން مِّنَ ٱلۡخُلَطَآءِ = ބައިވެރިންގެ ތެރެއިން (އެއްމުދަލުގައި ބައިވެރިވާ ބައިމީހުން ފަދަ ކޮންމެވެސް ކަމަކު) لَيَبۡغِي بَعۡضُهُمۡ = އޭގެ ބައެއްމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވެއެވެ. عَلَىٰ بَعۡضٍ = އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވި މީހުންނާއި وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދި އުޅުނުމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ތަކަށް وَقَلِيلٌ مَّا هُمۡ = އެމީހުންނަކީ މަދުވެ. وَظَنَّ دَاوُۥدُ = އަދި (داود عليه السّلام) ޔަގީންކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.) أَنَّمَا فَتَنَّـٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު إِمۡتِحَانُ ކުރެއްވީމާކަމަށް فَٱسۡتَغۡفَرَ رَبَّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضۡرَةُ ގައި އެކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. وَخَرَّ رَاكِعًا= އަދި ސަޖިދަކުރައްވާ ގޮތުގައި ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ އަދި ތައުބާވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (الله ގެ حَضۡرَةُ އަށް تَوبَة ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) فَغَفَرۡنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައިދިނީމެވެ. ذَٰلِكَ ۖ = އެކަންތައް. وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

حَضْرَةُ ގައި އެކަލޭގެފާނަށްވެއެވެ. لَزُلْفَى = ކައިރިކަމެއްވުން ގާތްކަމެއް / ކުރިމަތިވެވޭނެ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ = ﴿٢٥﴾ އަދި އެނބުރިދާން ރަގަޅު ތަނެއް (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣) " އަޅުގަނޑުމެންގެ މިމައްސަލައަކީ މިއީ މިހިރީ ބައްޕަށް އަޅުގަނޑުގެ أَخُ އެވެ. އޭނާއަށް ނުވަވަދިހަ ކަނބަލުންވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަށްވަނީ އެންމެ ކަނބަލެކެވެ. ދެންވެސް އޭނާ އެދެނީ އަޅުގަނޑުގެ އަތުގައިވާ އެންމެ ކަނބަލުވެސް އޭނާއަށް މިލްކުކޮށްދިނުމެވެ. އަދިވާހަކަ ދެއްކުމުގައި ޒަބަރުދަސްތުވެ ގޯސް އޭނާ އަޅުގަނޑުގެމައްޗަށް ގަދަވެގެންވެއެވެ."

(٢٤) داود عليه السّلام އަނެއްމީހާގެ ވާހަކައަށް ބައްލަވައިނުލައްވައި دَعْوَى ކުރިމީހާއާއި ދިމާކޮށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭނާގެ ބަކަރިތަކާ ގުޅުވާލުމަށް ކަލޭގެ ބަކަރި އެދުނުކަމުގައި އޭނާ ކަލޭގެމައްޗަށް އަނިޔާކުރިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިއްސާވެރިންގެ ތެރެއިން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުން މެނުވީ (އެއީ މަދުބައެކެވެ.) ވަރަށްގިނަ ބައިވެރިން އޭގެ އެއްބައެއްގެމައްޗަށް އަނެއްބައެއް އަނިޔާވެރިވެއެވެ.!

ދަންނައެވެ. މިހިސާބަށްވާހަކަ ދިޔައިރު ސަރުއަޅައި އަރިސް ތިއްބަވާ މީހުން ގެއްލިއްޖެއެވެ. تَفْسِيْرُ عِلْمُ ވެރިންގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ އެއީ داود عليه السّلام إِمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށް الله ފޮނުއްވި ދެމަލާއިކަތެއްކަމުގައި ކަމަށެވެ. داود عليه السّلام ގެ حُكْم ކުރުމުގައި އަވަސްވެގަތުމުން ނުރުހުންވެރިވުމަށް ކުރެއްވި ގޮތަކީ عِلْمُ ވެރިން ލިޔުއްވައެވެ. އެއީ دَعْوَى ކުރިމީހާގެ ވާހަކަ އެކަނި އަޑުއައްސަވައި އަނެއްމީހާގެ ވާހަކަ ނޭއްސަވައި حُكْم ކުރެއްވިކަމެވެ.

ދެންފަހު އެދެބަޔަކުން އެތަނުން ގެއްލުނުއެވެ – غائب ވުމުން الله އެކަލޭގެފާނު إمتحان ކުރެއްވިކަން داود عليه السلام އަށް يقين ވެވުނެވެ. ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرةގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި سجدة އަށް ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٢٥) الله އެކަލޭގެފާނަށް ފާފަ ފުއްސެވި ކަމުގައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް ދިވެހިސްކަމާގެ حضرة ގައި ގާތްކަމާއި އަދި އެނބުރި ދާންތަނުގެ ރަނގަޅުކަން ހުއްޓެވެ. ސުވަރުގެ ހުއްޓެވެ. އަދި މި آية ގެ تفسير ލިޔުއްވި ބައެއް ބޭކަލުން ގެންނަވާފައިވާ إسرائيلى ބައެއް ރިވާޔަތްވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި رسول ބޭކަލުންގެ درجة ފުރާއި އެކަށީގެންނުވާ ވާހަކަތަކެއްވެއެވެ. އެހެންވެ އެބާވަތުގެ ވާހަކަ ލިޔާނުލެވުނީއެވެ. والله أعلم .

يَـٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلْنَـٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا نَسُوا۟ يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَـٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ مُبَـٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَـٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَـٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾

ލުޣަވީ

يَـٰدَاوُۥدُ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވައިފައެވެ.) އޭ داود އެވެ. إِنَّا جَعَلْنَـٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި خَلِيفَة އެއްކަމުގައި فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ = ފަހެ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި حُكم ކުރައްވާށެވެ. بِٱلْحَقِّ ހަމަޖެހޭ ޙައްޤުގައި وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުގެ އެދުންތަކާއި ތަބާވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. فَيُضِلَّكَ عَن = ފަހެ އެއުން ކަލޭގެފާނު ފުރެދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެމަގުން إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ފުރެދިގެންވާ މީހުން عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެމަގުން لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ. بِمَا نَسُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންނެތްކުރުމުގެ ސަބަބުން يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾ = ޙިސާބުބެއްލެވުމުގެ ދުވަސް وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު އުފެއްދެވީމެއްނޫނެވެ. وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިމާއި وَمَا بَيْنَهُمَا = އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތިވެސް بَـٰطِلًا = باطِلُ ގޮތުގައި ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެއީ ކާފިރުން ހީކުރާ ހީއެވެ. فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފިރުންނަށް ދަރަޖައިގެ ހަލާކު ހުރީއެވެ. مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ = ނަރަކައިން أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ނުވަތަ އީމާންވީ މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނަންހެއްޔެވެ؟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صَالِح عَمَل ކުރި كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާމީހުން ފަދައިން أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ = ނުވަތަ تَقْوَى ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނަންހެއްޔެވެ؟ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ = ނުބައި ނުލަފާ މީހުންފަދައިން كِتَـٰبٌ = އެއީ ފޮތެކެވެ. (قُرْآن އެއީ ފޮތެކެވެ) أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ = އެފޮތް މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީ مُبَـٰرَكٌ = އެއީ ބަރަކާތްތެރިފޮތެކެވެ. لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَـٰتِهِۦ = އެފޮތުގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރު

ކުރުމަށް وَلِيَتَذَكَّرَ = އަދި نَصِيحَة އާއި وَعْظ ލިބިގަންނަހުރިކަމުގެ. أُولُوا ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٩﴾ =

ބުއްދިވެރިން . وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ = އަދި داود ގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ سُلَيْمَانُ ގެފާނުން

ދެއްވީމެވެ. نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ = އެއީ އެބަޔަ سُلَيْمَانُ ގެފާނުންނަކީ ނިއުމަތް ލިބިވޮޑިގެންވާ ރަގަޅު އަޅާއެވެ.

إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ އަޅެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.) އޭ داود އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގައި خَلِيْفَة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. އެހެންވީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި عَدْلُ ވެރި ހަމަހަމަކޮށް ޙައްޤުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. ފަހެ އެހެންނުވާނަމަ ކަލޭގެފާނު الله ގެމަގުން ކަނޑައިލާ ފުރެދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.(މަގު ފުރެދިދާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެމަގުން ފުރެދޭމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރީ ގަދަވެގެންވާ ޢަޒާބެވެ. އެއީ ހިސާބުބެއްލެވުމުގެ ދުވަސް އެމީހުން ހަނދާންނެތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٢٧) އަދި އުޑުއިބިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ باطِلُ ގޮތުގައި ނުހެއްދެވީމެވެ. އެއީ ކާފިރުން ހިތާގާކޮށްވާ (އެބައި އުޑުއިބިން ހައްދަވާފައިވަނީ باطِلُ ގޮތުގައި ކަމުގައި ހިތާމަކުރާ ކާފިރުންނެވެ.) ފަހެ ކާފިރުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަޢަޛާބު ހުއްޓެވެ.

(٢٨) އަދި ރަނގަޅު ނަމަ އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުން ބިންމަތީގައި ފަސާދަކުރާމީހުންފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނަމާއެވެ؟ ނުވަތަ تَقْوَى ވެރިން ނުބައި ނުލަފާމީހުންފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނަމާއެވެ؟ (އެހެން ނުހައްދަވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ނުބައިނުލަފާމީހުންނަށް ދާރުލްއާޚިރަތުގައި ހުންނާނީ ނަރަކައެވެ. އަދި އެއީ ޖަޒާއެވެ. އަދި މުއުމިން تَقْوَى ވެރިން ނަށް ހުންނާނީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އެއީ نِعْمَة އެވެ.

(٢٩) ހަމައެކަނި قُرْآن އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އޭގައި ވަނީ ގިނަ ބަރަކާތްތަކެވެ. އެފޮތުގެ އާޔަތްތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އަދި އޭގައި ވަނީ ކަންކަމަށް ދަލީލުތަކެވެ. ހަމައެކަނި ބުއްދިވެރިން ވިސްނުމަށްޓަކައެވެ.) ފަހެ ބުއްދިވެރިން ވިސްނުންތެރިން އެފޮތުން نَصِيحَة އާއި وَعْظ ލިބިގަންނަހުރިކަމުގެ.

(٢٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ داود ގެފާނަށް سُلَيْمَانُ ގެފާނުން ދެއްވީމެވެ.(عَلَيْهِمَا السلآم) އެއީ އެބަޔަ سُلَيْمَانُ ގެފާނުންނަކީ ނިއުމަތް ލިބިވޮޑިގެންވާ ރަގަޅު އަޅާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ އަޅެކެވެ.

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾

މުފްރަދާތު

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ހުށަހެޅުނުހިނދު بِٱلْعَشِىِّ = ހަވީރުގެވަގުތު ٱلصَّٰفِنَٰتُ = އެއްފައިމަތީ

އުފުލައިގެން ތިބޭ ތިން ފައިމަތީ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ = ދުވެލިބާރު فَقَالَ = ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إِنِّىٓ

أَحْبَبْتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ލޯބި އިސްކޮށްފީމެވެ. حُبَّ ٱلْخَيْرِ = އަހުރެންގެ عَن ذِكْرِ رَبِّى =

އަހުރެންގެ رَبُّ ހަނދާންކުރުން ذِكْرُ ކުރުމުގެ މައްޗަށް حَتَّىٰ تَوَارَتْ = (އިރު) ނިވައިވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން

بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ = ފަރުދާގައި (ނިވައިވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން) رُدُّوهَا عَلَىَّ = އަދި އޭތި އަހުރެންގެ ގާތަށް

ގެންނާށެވެ. فَطَفِقَ مَسْحًۢا = އަދި އަތްފުޅު ކާއްތައި ފެށުން ފަށާފައިވެއެވެ. بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

= އަދި ފަހިކޮށްދީގެންވާ ކަމެއްގެ ސަބަބުން = وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

سُلَيْمَانُ ގެފާނު إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ. وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮނޑިމަތީގައި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެހެއްޓެވީމެވެ. جَسَدًا = ހަށިގަނޑެއް (ދަރިކަލުންގެ އުނިކޮށްވާ) ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾

= ދެން އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވެވަޑައިގަތްތެވެ. الله ގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوع ވެވަޑައިގަތްތެވެ. قَالَ =

އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. رَبِّ ٱغْفِرْ لِى = އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ. މިއަޅާއަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! وَهَبْ لِى

مُلْكًا = އަދި މިއަޅާއަށް ވެރިކަމެއް ދެއްވާނދޭވެ لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ = އެކަކަށްވެސް އެކަށީގެން ނުވާފަދަ مِّنۢ

بَعْدِىٓ = މިއަޅާއަށްފަހު = ހަމަކަށަވަރުން إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ = ދެއްވާ ރަސްކަލާނގެ

ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. فَسَخَّرْنَا لَهُ = ފަހެ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންކުރުވައިދެއްވީމެވެ. ٱلرِّيحَ واޔ

تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުގެ މަތިން ދުއްވާގޮތަށް. رُخَآءً މަޑުމަޑުން حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ =

އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ތަނަކަށް وَٱلشَّيَٰطِينَ = އަދި شَيْطَانُ ބައެއްވެސް (އެކަލޭގެފާނަށް

ކިޔަމަންކުރުވައިދެއްވީމެވެ.) كُلَّ بَنَّآءٍ = ޢިމާރާތްކުރާ ބިނާކުރާ ކޮންމެ شَيْطَانُ އަކާއި وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ = އަދި

ކަނޑުގެ އަޑިއަށް ފީނާ ކޮންމެ شَيْطَانُ އަކާއި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެއްދުވަހަކު އުފުލަހިގެންއުޅޭ ބާރަށްދުވާއަސް ހަވީރުވަގުތު އެކަލޭގެފާނުގެ ނަބީ سُلَيْمَانُ ގެފާނުގެ
އަރިހަށް ގެނެވި ހުރަހަށްދުނުހަމަހުން ކުރިއަރާ ބާރުގަދަ އަސްތަކެވެ!

(٣٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އަހުރެންގެ އަހަރެންވާވަހީބަ رَبُّ އަށްވާއާދިކަންވުރެ
އިސްކުރީވިއްޔާއެވެ. (عَصْرُ ނަމާދުވެސް އެއަށްއެއްޗެ ފާއިތުވިއެވެ.) އިރުއޮއްސުނުން އެއަހުރެން مَشْغُولُ
ކުރެއްވިއެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަސް އަހުރެންނަށް ހަވާލު ގެނެސްދޭށެވެ. އަސްގެންނެވުމުން އޭގެ ފައިތިލަ ގަކޮޅާއި
އޭގެކަރުގައި އަތްޖެހު ކާއްޓަވަން ފެށްޓެވިއެވެ.

* އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައިވާގޮތުން އޭތިކުރިކަމީ އޭގެކަރާއި އަތްފައިކަށިތައްކެނޑިއެވެ. (އެއީ އޭގެސަބަބުން اللهގެ ذِكْرُ ނެ
އެކަލޭގެފާނުން ހުރުމަށްވީމުސްތަހިކަމަށްޓަކައެވެ.والله أعلم)

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޑަލްސިކާނެގެ سُلَيْمَانُ ގެފާނު إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ
ގޮނޑިމަތީގައި މިމަންޑަލްސިކާނެގެ ހަށިގަނޑެއް ނުވަތަ (ދަރިއަކުގެއްޓުމަކީ އިންސާނެއް)ނުވަތަ ޖިނީއެއް އިންސާނެއް
ބައިންދެވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެ ގަބޫލުކުރައްވަމުން ގެނބުނެވެ. اللهގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوعُ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

* ދަންނަށެވެ. صَحِيحُ ގައި ރިވާވެގެންވާ ހަދީސް ނަބިއްޔާގެ ވަނީ سُلَيْمَانُ ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
މިރޭއަހުރެން ސަތޭކަ އަނބިކަނބަލުންނާއި (އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވާ ނުވަދިހަ އަނބިކަނބަލުންނާއި) جِمَاعُ ވާހުށީމެވެ.
ދެން ކޮންމެ އަނބިކަނބަލެއް ހަމަ ކުއްޖެއް ވިހައްދާއެވެ. ދެކުއްޖެއް ވިހާނެއެވެ. ގޮސް ދެކުދިންނަށް ފަސްގެ ހުކުރުވާންތަކެއްގެން
اللهގެ މަގުގައި جِهَادُ ކުރާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެހެންވިދާޅުވިއިރު إِنْشَاء الله ވިދާޅުވުމަށް ހަނދާންނެތުނެވެ. ދެން
އެކަލޭގެފާނު އަނބިކަނބަލުންނާއި جِمَاعُ ވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަމަކު އެއްވެސް އަނބިކަނބަލެއް ނުވިހައެވެ.
އަދި ވިހައިފިނަ ވިހައިވެސް ވިހައްގޭ އެއްބަރިއެވެ. ނުވަތަ އެއްބައި ފާޅުވިފައިހުރި ކުއްޖެކެވެ. އެކުއްޖާ ވިހައިދިނީ
سُلَيْمَانُ ގެފާނު ގެއަރިހަށް ގެނެވުނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮނޑިމަތީގައި ބޭންދެވިއެވެ. މިއެވެ.
ދެން އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٣٥) އެކަލޭގެފާނު اللهއަށް ދެންނެވިއެވެ. " އޭއަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ! މިއަހުރެންނަށް އެއްވެސްމީހަކަށް
އެކަށީގެންނުވާވަރުގެ ވެރިކަމެއް މިއަހުރެން ދެއްވާށިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ދީލަތިވެގެންވާ ފަރާތް
ދޭއްވާކަލޭގެފާނެވެ".

(٣٦) ދެންފަހެ މިމަންޑަލްސިކާނެގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވައި ހިއްލަވައިދެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާގޮތަށް
އެފާނު ބޭނުންވާ ތަނަކަށް ދުއްވައިދިނެވެ. (މިސާލަކަށް سَبَأ ސުރައިގައިވެސް ބަޔާންވެގެންވާފަދައިން)

(٣٧) އަދި އިމާރާތްކުރާ ބޮޑެތި ބަނޑޭރިކަން ކޮށްދޭ ކިތަންމެ شَيْطَانُ އެއްހާ އަދި ކަނޑުގެ އަޑިއަށްޖެހި ކޮންމެ
شَيْطَانُ އެއްހާ ވެސް މިމަންޑަލްސިކާނެގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެބައިމީހުން ކަނޑުގެ އަޑިން
ދަނޑިފަދަ ޖަވާހިރު ނަގައެވެ.)

وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۖ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾

މުފްރަދާތު

وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ = އަދި އަނެއްބައި شَيْطَانُ ން ބަނދުވިގެންވެއެވެ. فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ = ދަގަނޑު ގެ ޒަންޖީރުތަކުގައި / ދަގަނޑު ބޯނުތަކުގައި. هَٰذَا عَطَآؤُنَا = މިއީ އަހުރެމެންގެ ކީރިތިވަންތަ ﷲ ތަޢާލާގެ ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ. فَٱمْنُنْ = (ފަހެ ތިޔަ ކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާ ދެއްވުން) ކަލޭގެފާނުދެއްވާނެއަށް ދެއްވާށެވެ. أَوْ أَمْسِكْ = ނުވަތަ ދެއްވުމުން ހިފެހެއްޓެވުމެވެ. بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ = ހިސާބުނުބެލެވޭ ގޮތުގައެވެ. وَإِنَّ لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށްވެއެވެ. عِندَنَا = މާތްރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި لَزُلْفَىٰ = ކައިރިކަމުގެ މަޤާމު/ ދަރަޖަ ރަނގަޅު. وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެނބުރި ދާނެ ރަނގަޅު ތަނެއް/ ސުވަރުގެ. وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ އަޅު أَيُّوب عَلَيْهِ السَّلَام ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް ދުޢާކުރެއްވި ހިނދުއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލެއްވިހިނދުއެވެ.) أَنِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ = ޖެހިއްޖެއެވެ شَيْطَانُ ޖަހައިފިއެވެ. (ނުވަތަ شَيْطَانُ ޖެހިއްޖެއެވެ.) بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ = ވޭނާއި ތަކުލީފާ އަދި ދަތިކަމުގައި ވެއެވެ. ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ = (މާތްރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފިއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ފައިގެ ވައްތަރުން (ބިމުގައި) ޖެއްސަވާށެވެ. هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ = ފިނިކަމާއި ފެންވަރުއްވާނެ ފެނެވެ. وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ = އަދި ހިނގާފައިވާ ފެނެވެ. وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. أَهْلَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިން وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ = އެމީހުންނާ އެކު އެހިތަހަމަ އެހާވަރުގެ ދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ އަހުލުވެރިން ދެގުނަކޮށް ދެއްވީމެވެ.) رَحْمَةً مِّنَّا = އެއީ މާތްރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން رَحْمَة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وَذِكْرَىٰ = އަދި وَعْظُ نَصِيحَةُ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި އަނެއްބައި شَيْطَانُ ން ދަގަޑުގެ ފައިދުރުތަކުގައި / ދަގަޑު ޓޮށްގައި ބަދުވިގެންވެއެވެ.

(٣٩) އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެންގެވިއެވެ.) މިއީ ހައްޤާވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ. އެއިން ކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާވަރަކަށް ދެއްވާށެވެ! ނުވަތަ ނުދެއްވައިވެސް ހިފަހައްޓަވާށެވެ! ހިސާބެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އެއްވެސް ހިސާބެއް ނެތެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ގާތްކަމާއި ކުއްތަނުވަން ވެއެވެ. އަދި އެނބުރިދާތަން ރަގަޅުތަނެކެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(٤١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅު أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް ދުޢާދެންނެވި ހިނދުއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ.) "ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ގައި شَيْطَانُ ބިހިއްޖެއެވެ. (ނުވަތަ شَيْطَانُ ޖަހައިފިއެވެ.) އޭނާގެ ފަރާތުން އުދަގޫކަމާއި ގަދަދަތިހާލާ ވެއެވެ."

(٤٢) (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވިއެވެ.) "ކަލޭގެފާނުގެ ފައިތިލަފުޅުން (ބިމުގައި) ޖެއްސަވާށެވެ." (ދެން އެކަލޭގެފާނު ފައިތިލަފުޅުން ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ޖެއްސެވުމުން އެތަނުން ފެން އަރައި އުފެދިއްޖެއެވެ. ދެން ﷲ އަންގަވައިފިއެވެ.) ތިޔައީ ފެންވަރުއްވާނޫ ފިނިފެނެވެ. އަދި ހިއްކަވާނޫ ފެނެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެފެނުން ފެންވަރުއްވައި ފެން ހިއްކަވާފައިވުމުން އާފިޔަތުކަމާއި މުޅިން ފިޔަވިއްޖެއެވެ.)

(٤٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަހުލުވެރިންގެ ނާއި އެމީހުންނާ އެކު އަދިއިތުރު އެހާވަރަށް ދެއްވީމެވެ. (އެބަޔަކު އަހުލުވެރިން ޖަމާކޮށް ދެއްވީމެވެ.) އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ رَحْمَة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް وَعْظُ نَصِيحَةُ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم އަކީ ދަރިންގިނަ މުދާގިނަ ބޮޑުވެރި ކަލޭގެއިވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ޖެހިލުއްވައި އުނދަގޫތަކުން ބަޔަކު އަދި މުދާ ގޮސް ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ﷲ އިމްތިޙާނުކުރައްވާ ބަލިވަނ ދޭންޖެހިފައިވަނީ އެކަން ރަގަޅުވުމުން އަވަސް އެކަލޭގެފާނު ދިރުއްވައި އަދިއާއްމުކޮށް އޭގެއިތުރަށް އަދި އެހާކަން ދެއްވިކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި މުދާވެސް އެހާގިނައިން ދެއްވިކަމުގައިވިއެވެ. = زُبْدَةُ التَّفْسِيْر އަދި أَيْسَرُ التَّفَاسِيْر=

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ ۗ إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هَٰذَا ذِكْرٌ ۚ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ ﴿٥٠﴾

ތަފްސީރު

وَخُذْ بِيَدِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން ހިފުއްވާށެވެ. ضِغْثًا = ހިކިތަކެ ބޮޑުއެއް ނުވަތަ އިރުކޮޅުއެއް فَٱضْرِب بِّهِۦ = އޭގެން (އަންބިކަނބަލުން ގަޔަށްދޭގައި) ޖެއްސަވާށެވެ. وَلَا تَحْنَثْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައި އުވައި ނުލައްވާށެވެ. إِنَّا وَجَدْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަންނަބަސްކުރައްވާގެ އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވައީ صَابِرًا = ކެތްތެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ = އޭ نِعْمَة ލިބިގެންވާ އަޅާއެވެ. إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ (الله އަށް ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ رُجوع ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި މިއަންނަބަސްކުރައްވާގެ މާތްއަޅުންކަމުގައިވާ ބޭކަލުން ހަނދުމަކުރުމެއް ކުރައްވާށެވެ. (އެބޭކަލުންގެ ކެތްތެރިކަން ހަނދުމަކުރުމެއް ކުރައްވާށެވެ!) إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ = އޭ إِبْرَٰهِيم އާއި إِسْحَٰق އާއި އަދި يَعْقُوب (عَلَيْهِمُ السَّلَام) އެވެ. أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى = އަޅުކަމުގެ ބާރުގަދަކަމާއި އަދި ވިސްނުންތެރިކަމާއި إحسان ތެރި وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ = އަދި ދިރުންގެ ބިރުވެރިކަމާއި ވިސްނުންތެރިކަމާ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން މިއަންނަބަސްކުރައްވާގެ އެބޭކަލުން خَاصّ ކުރެއްވީމެވެ. بِخَالِصَةٍ = خَاصّ ކުރެއްވުމަކުން ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ = آخِرَة ދުވަސް ހަނދާން ކުރުއްވުމުންނާއި ދިރުމުގެ ގޮތުން وَإِنَّهُمْ عِندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން މިއަންނަބަސްކުރައްވާގެ حَضْرَة ގައި لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން خَاصّ ކުރެވި إِخْتِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލުންނެވެ.

وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ = އަދި إِسْمَاعِيل ގެފާނާއި اليَسَعُ ގެފާނާއި އަދި ذُو الكِفْلِ ގެފާނާއި (عَلَيْهِمُ السَّلَام) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަކުރުމެއް ކުރައްވާށެވެ. وَكُلٌّ = މިހުރިހާބޭކަލުންވަނީ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ = خِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. هَٰذَا ذِكْرٌ = މިއީ (ދުނިޔޭގައި) ރިވެތިވެގެންވާ ޒިކުރެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް ވެއެވެ. لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެނބުރިދާތަނެއް ރަނގަޅު ތަނެއް. جَنَّٰتِ عَدْنٍ = އޭ ދާއިމުވެރިވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެ ތަކެވެ. مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ =

އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ހުޅުވިގެންވާ ٱلْأَبْوَابُ (٥٠) = ދޮރުތައް.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން ހިކިދަނޑި ބޮޑެއް ނަގަވާ ދިރާގޮއެއް ހިއްޕަވާށެވެ. އަދި އެއިން (އަނބިކަނބަލުންނަށް ގައިޖެހުމަށް) ޖައްސަވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައި ފުއްދަވައި ނުލައްވާށެވެ. އެއީ خِلآفُ ވުމެއް ނުވާނެހެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވީ ކެތްތެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި أَيُّوب عَلَيْه السّلآم އަކީ نِعْمَة ލިބިވަޑައިގެން މާތް ބޭކަލެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ދިނަދިނައިން ﷲ އަށް ތައުބާވެވަޑައިގެން ރުޖޫޢުވެވަޑައި ގަންނަވައެވެ.

* ދަންނައެވެ. أَيُّوب عَلَيْه السّلآم ގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ސަތޭކަ ހަރުގެ ޖަލްދު ޖެއްސެވުމަށް އެކަލޭގެފާނު ހުވައިކުރެއްވިއެވެ. އަނބިކަނބަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ރުޅިއައުމުގެ ސަބަބަކީ ކަމެއްގައި ލަސްވެގެންނެވެ. އަދި ފަހުން أَيُّوب عَلَيْه السّلآم ޝިފާ ލިބިވަޑައިގެންފައިވާއިރު އެކަމާ ހަވާލުވެލައްވަން ވިސްނަވައިފިއެވެ. ނަމަވެސް ﷲ ތަޢާލާ އެކަލޭގެފާނަށް ހަރުގަނޑެއް ނަގަވައިގެން އެއިން ޖެއްސެވުމަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އެއީ ސަތޭކަ ކޮޅުގެ ދަނޑި ހުރި ސަތޭކަ ކޮޅުގެ ހިކި ދަނޑިގަނޑަކުން އެއްފަހަރު ޖެއްސެވުމަށެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހުވައި ފުއްދެވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް ﷲ ދެއްވި رَحْمَة އެކެވެ.

(٤٥) (އޭ رَسُولُ ﷲ އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތް އަޅުންކަމުގައިވާ ބޭކަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. (އެބޭކަލުންގެ ކޮންމެ ބޭކަލަކު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.) އެއީ إِبْرَاهِيم އާއި إِسْحَاق އާއި އަދި يَعْقُوب (عَلَيْهِمُ السَّلآم) އެވެ. އެއީ ބާރުގަދަ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި ފަސްޓަކަށް ފެނުން ހުރި إِحْسَان ތެރި އަދި ދީނުގެ ޢިލްމުގައި ވިސްނުންތެރި މާތް ބޭކަލުންނެވެ.

(٤٦) ހަމަކަށަވަރުން آخِرَة ދުވަސް ހަނދާން ކުރުމުގެ އިޚްލާޞްތެރި ގުޅުމާއި ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން خَاصَّ ކުރެއްވީމެވެ.

(٤٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައިވަނީ خَاصَّ ކުރެވި إِخْتِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލުންނަކަށެވެ.

(٤٨) އަދި إِسْمَا عِيل ގެފާނާއި اليَسَعُ ގެފާނާއި އަދި ذُو الكِفْلِ ގެފާނާއި (عَلَيْهِمُ السَّلآم) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. މިހުރިހާ ބޭކަލުންނަކީ خِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٤٩) މިއީ (ދީނިއްޔާގައި) އެބޭކަލުންނަށްވާ ރިވެތިގެންވާ ޒިކުރެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް އެނބުރިދާނެ ރަނގަޅު ތަނެއް ވެއެވެ.

(٥٠) އެއީ ޢަދުނު ސުވަރުގެތަކެވެ. ސުވަރުގެ ތަކެވެ. އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެތާގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުން ހުޅުވައިދެއްވާނެއެވެ.

مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَـٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ ۞ وَعِندَهُمْ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَـٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَـٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّـٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هَـٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾ هَـٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۖ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

ލުޣަވީ

مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا = އޭގެތެރޭގައި އެބޭ ލެނގިލައިގެން ތިއްބަވާނެއެވެ. يَدْعُونَ فِيهَا = އެތާތިއްބަވައިގެން ގޮވާލައްވާނެތެވެ
بِفَـٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ = ގިނަގިނަ މޭވާއާއި = وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ = އަދި ބުއިންތަކަށްއެދިވަޑައި ۞ وَعِندَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ގާތު
ތިއްބަވާނެއެވެ. قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ = ހަމައެކަނި ފިރިންނަށް ނޫންބަލައިނުލާ ހޫރުލްޢީނުން حُورَالعِيْنُ ހުރިހާ އަންހެނުން
أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ = އެއްޢުމުރެއްގެ = ۞ هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ = (އޭބޭކަލުންނަށް ނިޔާއިއްވާނެއެވެ.) މިއީ ތިޔަ
ބޭކަލުންނަށް ވަޢުދު ކުރެވުނު ނިޢުމަތެވެ. لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ = ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހަށް ۞ إِنَّ هَـٰذَا
لَرِزْقُنَا = ހަމަކަނޑައެޅިގެން މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތެވެ. ހިލޭގެ. مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ =
އޭގެހުސްވުމެއް ނުވެއެވެ./ ނިމުމެއްނުވާނެއެވެ.۞ هَـٰذَا = މިއީ (އެބައި މިކަންތައް މިފަދައިންނެވެ.)وَإِنَّ لِلطَّـٰغِينَ
= އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ހުރީ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ = އެންމެނުބައިވެގެންވާ އެނބުރިގެންދާތަނެވެ. ۞ جَهَنَّمَ
= އެއީ ނަރަކައެވެ. يَصْلَوْنَهَا = އެމީހުން އެތަނަށްވަންނާނެއެވެ./ ވަދެވޭނެއެވެ. فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ = އެއީވާ ނުބައިވެގެންވާ
ތަނބަޅެކެވެ. ۞ هَـٰذَا = މިއީ އެބައި މި عَذَابُ ۞ فَلْيَذُوقُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަމުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. ۞ حَمِيمٌ
وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ = އެއީ ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގަދަ ފެނާއި ނަރަކަވާސީންގެ ތިލަފިލި ދިޔަފެން
އަދިވެސްވެއެވެ. ۞ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ = އަދި އެފަދަ އެހެނިހެން އަޒާބުތަކެވެ. ۞ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾ އެއީ
އެތައްބާވަތެއްވެއެވެ.۞ هَـٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ = (ނަރަކައަށް ގެންނެވޭއިރު މަތީގައި ކަލޭމެން ކުރިން ވަންނަ
ބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.) މިއީ ތިޔަ ބައިމީހުންނާއެކު ހުރެ ވަންނާ ނަރަކައިގެ ގޮށްބޮކެވެ. ۞ لَا مَرْحَبًۢا
بِهِمْ = އެމީހުންނަށް މަރުޙަބާ ނުކިޔާހުށިކަމެވެ.۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ۞ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾ =
ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންނެވެ. ۞ قَالُوا۟ އެމީހުން (ފަހުން ގެނެވުނު ބައިމީހުން ކުރިން ވަދެވުނު ބައިމީހުންނަށް)

ބުނާނެއެވެ. ❁ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ކިޔައްވައްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ❁ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް މަރުޙަބާއެއް އަދި އާދޭހިކުރެވޭނެއެވެ. ❁ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނެވެ. ❁ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا = އަހުރެމެން މަތަށްގެނައީ ❁ فَبِئْسَ الْقَرَارُ

(٦٠) = އެއީ ވަރަށް ނުބައި ދިރިއުޅޭނެ ތަނެކެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި އެބަކަކުން އެތާގެ ސޯފާތަކުގައި ލެގިލައިގެން ތިއްބަވާނެއެވެ. އެތާތިއްބަވައިގެން އެކިބާވަތުގެ ގިނަމޭވާތަކާއި ގިނަ ބުއިންތަކަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.

(٥٢) އަދި އެބަކަކުންގެ އަރިހުގައި ފިރިންނާއި ދިމާއަށް ކަޅުހުޅުވައިގެން ތިބޭ އެއް އުމުރެއްގެ ނުވަތަ ރީތިކަމުގެ ދަރަޖައެއްގެ ތީގެ حُورَ العِين އަންހެނުން ތިއްބަވާނެއެވެ.

(٥٣) އަދި އެތުވަހުން އެމީހުންނަށް ނިޔާ ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިނިއުމަކީ ހިސާބު ބައްލަވާ ދުވަހުގެ ވަޢުދުވެވިގެންވާ ތަކެތިއެވެ. / ނިމުމެއްނުވާނެއެވެ.

(٥٥) تَقْوَى ވެރިންނަށް ދެއްވާ ކަންތައްތަކަކީ އެ ފަދައިންނެވެ. އިސްވެދިޔަފަދައިންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ހުރީ އެންމެ ނުބައި ތަނެކެވެ.

(٥٦) އެއީ ނަރަކައެވެ. އެމީހުން އެތާއަށް ވަންނާނެއެވެ. / ފިހޭނެއެވެ. އެއީވާ ނުބައި ތަނެއްކަމުގައެވެ.

(٥٧) މި عَذَابُ ފަދަ އެމީހުންނަށް ދެނީ ގިނަގެންނެވެ. އެއީ ހޫނުކަން ނިމިގެން ގޮސްފައިވާ ފެނާއި ނަރަކަވަލުގެ ފުޅާ ބިރުކަނު އަދި ލަފިރިއެވެ.

(٥٨) އަދި އެބާވަތުގެ އެހެނިހެން ތަކެތި ފެއެވެ. އެއީ އެތަށްބާވަތެކެވެ.

(٥٩) (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ބަޔަކު ނަރަކައަށް އަލައިލުމަށްފަހު ނަރަކައިގެ ޚާޞިއްޔާ މާލައިކަތުބާ ކަލޭމެން ކުރުވެރިންގެ ބޭނުމުން މިކުރިއެވެ.) މިއަދަކީ ގެންދާނީމުންދާއި ކަލޭމެންނާއިއެކު ނަރަކައިގާވާރުވާތެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް އާދޭހިކުރެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެތާއަށް ފިހޭނެއެވެ.

(٦٠) އެމީހުން އޭބަކީ (ފަހުން ގެންނަވާށް ދެއްކަމުން ވޭގެ ކުރިމީހުންނަށް) ބުނާނެއެވެ. "އަދި ކިޔައްވައްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ނުކަން އެއްވެސް މަރުޙަބާއެއް އަދި އާދޭހިކުރެވޭނެއެވެ. އަހުރެމެން މިތަނަށްވައްދަ ކަލޭމެންނެވެ. އަހުރެމެން މިތަނަށް ވައްދައިދިނީ ކަލޭމެންގެ ސަބަބުންނެވެ." އެއީ ވަރަށް ނުބައި ދިރިއުޅޭނެ ތަނެކެވެ.

قَالُواْ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَـٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُواْ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَـٰهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَـٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌاْ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍۭ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُواْ އެމީހުން (އެބަހީ ނަރަކަވަންތަވެ ތަބާވަންނިޔާވީމީހުން) ދަންނަވާނެތެވެ. رَبَّنَا = އޭ އަޅަގެންނާގެ رَبُّ އެވެ. مَن قَدَّمَ لَنَا هَـٰذَا = އަޅަގެން މިތަނަށްވެއްދިމީހާ ދަންނަވައެވެ. فَزِدْهُ = ދެން ޚާއްޞައިން މިނަ ކޮށްދެއްވާނ عَذَابًا ضِعْفًا =އެތައްގުނައެއްގެ عَذَابُ فِي ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾ = ނަރަކައިގާ وَقَالُواْ އަދިއެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ބޮޑެތިމީހުން ބުނާނެއެވެ.) مَا لَنَا لَا نَرَىٰ = އަހުރެމެންނަށް ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ.؟ رِجَالًا = ބައެއްމީހުން كُنَّا نَعُدُّهُم = އަހުރެމެން އެމީހުން ހިމަނީމެވެ. مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ = ނުބައިމީހުން ކަމުގައި أَتَّخَذْنَـٰهُمْ سِخْرِيًّا = (ދުނިޔޭގައި) އަހުރެމެން އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ހެދީމެވެ. (އެއީ ތެދެއް ދުއްމިންނެގެ ވާހަކައެވެ.) أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަނޑައިފައިވެގެން ދިޔައީއެވެ.؟ ٱلْأَبْصَـٰرُ ﴿٦٣﴾ = (އަހުރެމެންގެ) ލޮލެވެ. إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ދެބަސްވީ) އެވާހަކަތަކެއް حَقٌّ ވާހަކައެއްކަމެވެ. تَخَاصُمُ = އެއީ އަރައިރުން ޝަކުވާ. أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ ۖ = ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ ހަމަ އިންޒާރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ = އަދި (ޙައްޤު) އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ = އެއީ އެއްކައުވަންތަ އަދި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އެއީ އުޑުތަކުގެ رَب އެވެ. وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގެ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައިވާހާއެއްޗެއްސަށް ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ﴿٦٦﴾ = އެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. هُوَ نَبَؤٌاْ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ = އެއީ ބޮޑު ވާހަކައެކެވެ. خَبَرُ އެކެވެ. (މިވަންކަލޭގެފާނު ދެއްވާ عَذَابُ ގެ ވާހަކައާއި تَوْحِيد ގެ خَبَرُ ތަކާއި ބޮޑު ވާހަކަ خَبَرُ ތަކެކެވެ. އެއީ ހިތާއަހާ ނުބައިވާނެ ކަމެވެ.) أَنتُمْ عَنْهُ = ކަލޭމެން އެއިން އެނބުރި ކައްވާން ތިއުޅޭ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ = ދުރުވެގެންނުދާ ... ނުހިންގެވޭނެ. مَا كَانَ لِيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް

ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމެއް بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ މާތްވެގެންވާ މަލާއިކަތުންގެ މެދުގައި إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ = އެބޭކަލުން މެދުގައި ބަސްދުވު ތަޤާތުވިހިނދު = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް إِن يُوحَىٰٓ إِلَيَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي ނުއައްނުވެއެވެ. إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ފާޅުކަމުގައި ވުމެވެ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަދި ކަލޭގައި (އިންޒާރުދެއްވާ ބާރަލުއްވާ ކަލޭގައި).

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އެމީހުން (އެބަހީ ނަރަކައަހުލުވެރިން ދަރުވަތުން ދިޔަމީހުން) ދަންނަވާނެއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ! އަހަރެމެން މިތަނަށް ފޮނުވިމީހާ ދަންނަވައެވެ. ދެގުނަ އިތުރަށް ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ عَذَابُ ދެއްވާނދޭވެ!"

(٦٢) އަދިއެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ބޮޑެތިމީހުން ބުނާނެއެވެ.) "އަހަރެމެން އެމީހުންނަކީ ނުބައިމީހުން ކަމުގައި ހިސާބު ޖަހާ ގުނަމުން އަހަރެމެން ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟ (އެމީހުންގެ މުރާދަކީ ގަސްތުކުރެވިނީ މުއުމިނުންކަމުގައިވާ ފަޤީރުންނެވެ.)

(٦٣) (ދުނިޔޭގައި) އަހަރެމެން އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރީ ހެދިގެނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލަޔަކަށްގެން (އަހަރެމެންގެ) ލޮލަށް ދާދިއްޖެއެވެ؟

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ކަމަކީ (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ދުނިޔޭގައި) ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ އަރައިރުންތަކާއި ވާހަކަތައްކައި حَقُّ ވާހަކަތަކެކެވެ.

(٦٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލާނގެ ފަރާތުން އިންޒާރުދެއްވާ ބާރަލުއްވާ ކަލޭގައެވެ. (އެއީ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް اللهُ ގެ عَذَابُ އާއި ކާފަރުންނަށް ވާގެ އިންޒާރެވެ. އެކަލާ ދެރު ބިރުގަންނަވާ ކަމެވެ). އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقُّ އެއްވެސް إِلَه އަކުނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އެއްކަލާނގެވެ. ގަހަރާދަރާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٦) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތާކަތި ހުރިހާ ތަކެތީގެ رَب އެވެ. އަދި ގަދަފަދަ ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެއްވަމުންދަނީ عَذَابُ ގެ ވާހަކައާއި تَوْحِيد ގެ خَبَرُ ތަކާއި ބޮޑުވެގެންވާ خَبَرُ ތަކެކެވެ. އެއީ ކާށިއެއްގެ އިސްކަމާކުރި ނުބަލާނެވެ.

(٦٨) އެ خَبَرُ ތަކާމެދު ކަލޭމެންގެން ކަލޭމެން ތިޔަވަނީ ފުރަތަމަވެފައެވެ ދުރަކަސްތިޔަގެންނެވެ.

(٦٩) އަދި މާތްވެގެންވާ مَلَإِ الأَعْلَى ގައި މަލާއިކަތުންތަކުން (އާދަމުގެ ފާނުންގެ ކަންތަކާއިމެދު)ބަސްދުވު ތަޤާތު ޖީހިނދު (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي ބާވައިލައްވާކަމެއް ނުވާނަމަ) އެއްވެސް خَبَرُ އެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެގިވަޑައިގެންނެއް ނުވާނެއެވެ.

(٧٠) ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެގެންވާ ނަޒީރަކު ކަމުގައިވުން ނޫނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي އިއްވައިގެންނެއް ނުވަނީއެވެ.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقُۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ ۝٧١ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ۝٧٢ فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ۝٧٣ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٧٤ قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ ۝٧٥ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ ۖ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ۝٧٦ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۝٧٧ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ۝٧٨ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝٧٩ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ۝٨٠ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ۝٨١

ތަރުޖަމާ

إِذْ قَالَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَب وَحِي ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް إِنِّى خَٰلِقُۢ بَشَرًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އާދަމުގެ ދަރިކަލު ހައްދަވާން ކަވަޅިދެވެ. مِّن طِينٍ ۝٧١ = މަށިން فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފުރިހަމަކުރައްވައި ބަރާބަރު ކުރައްވައިފިއްޔާ وَنَفَخْتُ فِيهِ = އަދި އޭނާގެ ތެރެއަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފުމުއްވައި مِن رُّوحِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رُوح ން فَقَعُوا۟ لَهُۥ = ތިޔަބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ތިރިވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. سَٰجِدِينَ ۝٧٢ = (ސަޖިދާ ކުރައްވާށެވެ) ސަޖިދަކުރައްވާ ހާލު فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ދެން ފަހެ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ. كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ۝٧٣ = އެއްކޮށް ހުރިހާބޭކަލުން إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްގެނޫން ކަމެއްގައެވެ. ٱسْتَكْبَرَ = އޭނާ ބޮޑާވެގެންވިއެވެ. وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٧٤ = އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ = އެކަލާނގެ وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ އިބްލީސެވެ. مَا مَنَعَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ކޮން ކަމެއް ހުއްޓުވީ؟ أَن تَسْجُدَ = ކަލޭ ސަޖިދަކުރުމުން لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއަތްޕުޅުން ހެއްދެވި مَخْلُوقُ އަކަށް ۚ أَسْتَكْبَرْتَ = ކަލޭ ބޮޑާވީ ހެއްޔެވެ؟ أَمْ كُنتَ = ނުވަތަ ކަލޭވީ ހެއްޔެވެ؟ مِنَ ٱلْعَالِينَ ۝٧٥ = މާތް މަތިވެރި ދަރަޖައިގެ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން؟ (ނުވަތަ މަތިވެރިކަމުގެ ކަލޭވީ ބޮޑުވެފައިވާ ކަލޭވީ ހެއްޔެވެ؟ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ = މިއަޅާ އޭނާއަށްވުރެ (އާދަމުގެފާނަށްވުރެ) މާތްވާނޭ ހެއްޔެވެ. ۚ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ ހެއްދެވީ އަލިފާނުންނެވެ. وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ۝٧٦ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަށިންނެވެ. قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. فَٱخْرُجْ مِنْهَا = ފަހެ ކަލޭ އެތަނުން ނުކުންނާށެވެ. ސުވަރުގެއިން ނުކުންނާށެވެ. فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۝٧٧ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއީ ރަޖީމުވެ. (ހަރާކަލުން ދުރުވެގެންވާ ...) ...

ކުރުވާނެތިކަމެވެ). وَإِنَّ عَلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުވެސް ކަލޭގެމައްޗަށް ހުށްޓެވެ. لَعْنَتِيٓ = މިމަން ރަސްކަލާނގެ لَعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٧٨﴾ = ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް = قَالَ رَبِّ = އެސްތޯދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَب އެވެ. فَأَنظِرْنِيٓ = ދެން މިއަޅާއަށް ތަންވަޅު ދެއްވާދޭވެ. މުހުލަތު ދެއްވާދޭވެ. إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ = (مَحْشَرُ އަށް) ފޮނުވޭދުވަހަށް قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ މުހުލަތު ދެވިފައިވާމީހުންގެތެރޭގައެވެ. إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިފައިވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ رب وَحِي ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ރަސްކަލާނގެއީ މަޓިން އާދަމުގެ ދަރިއަކު ހައްދަވާން ކަމަށްޓެވެ.

(٧٢) ދެން މިމަން ރަސްކަލާނގެ އެހެއްދެވުން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައި ބަރާބަރު ކުރައްވައިފިއްޔާ އަދި އޭނަހިނާކަން މިމަން ރަސްކަލާނގެ رُوْحُ ން ފުމެލައްވައިފިއްޔާ ތިޔަބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި (ސަލާމުގެ) ސަޖިދަކުރައްވާ ބާރު ވެއްޓިވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. ސަޖިދަ ކުރައްވާށެވެ.

(٧٣) (ދެން ދެން އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވުމުން ފުރިހަމަކުރެއްވުމުންދާނު) އިބްލީސްފިޔަވައި އެއްކޮށްގެން މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ.

(٧٤) އިބްލީސް ސަޖިދަނުކުރިއެވެ. އޭނާ ބޮޑާވެގެން ހިއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާވީ ކާފަރުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٧٥) الله تَعَالَى އޭނާއަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. "އޭ އިބްލީސްއެވެ. މިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއަތްޕުޅުން ހެއްދެވި مَخْلُوقُ އަކަށް ސަޖިދަ ކުރުން އެންމެވީ (آدَم عَلَيْهِ السلاَم އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިހިނދު) ކަލޭ ސަޖިދަކުރުމުން މަނާކުރީ ކޮން ކަމެއްތޯއެވެ؟ ސަޖިދަ ނުކުރީ ކިބުރުވެރިވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލޭ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީތޯއެވެ؟ ކަލޭއަކީ މާތްމަތިވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުކަމުގައިތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ މިކަމުގައި ކަލޭގެ ބޮޑާވުމުގެ ކަމެއް ހުރީތޯއެވެ؟"

(٧٦) އެސްތޯދެންނެވިއެވެ."މިއަޅާއަކީ އޭނާއަށްވުރެ (އާދަމްގެފާނަށްވުރެ) މާހެޔޮވެގެންވާމީހެކެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ ހެއްދެވީ އަލިފާނުންނެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ.(آدَم عَلَيْهِ السلاَم) ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ."

(٧٧) الله تَعَالَى އޭނާއަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ އިބްލީސްއެވެ. ދެން ކަލޭ އެތަނުން ނުކުންނާށެވެ. ސުވަރުގެއިން ނުކުންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަކީ ރަޖީމެވެ. އެބަހީ ގެއްލުމުން ދުރުކުރެވިފައިވާމީހެކެވެ. ނުވަތަ ތަރިން ގަލުގަނޑު ކުރުވާނެތިކަމެވެ.

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް ވެސް ކަލޭގެމައްޗަށް މިމަން ރަސްކަލާނގެ لَعْنَة ހުށްޓެވެ.

(٧٩) އެސްތޯދެންނެވިއެވެ. "އޭއަޅުގެ رَب އެވެ. (مَحْشَرُ އަށް) ފޮނުވޭދުވަހާއި ހަމައަށް މިއަޅާއަށް ތަންވަޅު ދެއްވާދޭވެ. މުހުލަތު ދެއްވާދޭވެ. ނުމަރުއްވާދޭވެ".

(٨٠)،(٨١) އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅި އެނގިފައިވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް ވެސް ކަލޭވަނީ މުހުލަތު ދެވިފައިވާމީހުންގެތެރޭގައެވެ."

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَٱلْحَقُّ وَٱلْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُۥ بَعْدَ حِينٍۭ ﴿٨٨﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قَالَ= އެބްލީސްބުނެވިއެވެ. فَبِعِزَّتِكَ = ތިބަރަސްކަލާނގެ عِزَّة ވަންތަކަން ގަސަމު ދަންނަވަމެވެ.

لَأُغْوِيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެއްދާ ހުށީމެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ = އެހުރިހާމީހުން إِلَّا

عِبَادَكَ مِنْهُمُ = އެމީހުންކުރެ ތިބަރަސްކަލާނގެއަޅުންގެތެރެއި الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ = إِخْلَاص ވެރި

قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. فَالْحَقُّ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ންވާ حَقُّ އެވެ.

وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި وَحِي ކުރައްވަނީ حَقُّ ބަސްފުޅެވެ. لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ

= ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ ފުރައިދެއްވާހުށީމެވެ. مِنْكَ = ކަލޭގެ ކިބައިން وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ = އަދި

އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭއަށް ތަބާވީމީހުން އަދި أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ = އެންމެހައި قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله

އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަމުގެމައްޗަށް (އެބަހީ

ތަބްލީޣުކަން އިއްވުމުގެ މަސައްކަތް) ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުއެދެމެވެ. مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް وَمَا أَنَا

= އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވެމެވެ. مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ = އަމިއްލައަށް ބަސްއުފައްދާމީހުންކުރެ ކަމުގައި إِنْ

هُوَ = އެނުވެއެވެ. (އެ قُرْآن ނުވެއެވެ.) إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ = عَالَم ތަކަށްވާ وَعْظُ نَصِيحَة

އެއްކަލަވަރުގައިމެނުވީ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ خَبَرُ - އެ قُرْآن ގެ خَبَرُ - ކަލޭމެންނަށް

އެނގޭނެއެވެ. بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾ = ދުވަހަކަށްފަހު.

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އެސްތޮރުގެންނިޔުއެވެ. "ތިބާގެ رَبُّ އެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ عِزَّة ވަންތަކަން ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ އެމީހުން މުޅިން މަގުފުރެއްދި ހިނގާނަމެވެ.

(٨٣) އެމީހުންކުރެ ތިބާރަސްކަލާނގެ إخلاص ތެރި އަޅުތަކުންނެވެ".

(٨٤) އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވައެވެ. "ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ حَقُّ އެކެވެ.= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި وَحِي ކުރައްވަނީ حَقُّ ބަސްފުޅެވެ.

(٨٥) ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ ފުރައްވާނީ ކަލޭގެ ޖިންސުންނާއި އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭއާއި ތަބާވިމީހުން އެއްކޮށްގެންނެވެ.(މިއީ حَقُّ ބަސްފުޅެވެ.)"

(٨٦) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވަތަށް އެކަމުގެމަތިން (އުޖޫރަ ބަދަލުގައި އިނާމެއް ކަމުގައި) ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ..އަދި އަޅުގަނޑުމެން ބަސްފުޅުތަކުގައި ތަކުލީފުކުރައްވާ ކަލޭގެފާނުގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. (އަދި قُرْآن އަކީ އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން ގެނައުމެއް ނޫނެވެ.)

(٨٧) އެ قُرْآن އަކީ عَالَم ތަކަށްވާ وَعْظُ نَصِيْحَة އެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ.

(٨٨) (އޭ އިންސާނުން މިކަމުގައި ޝައްކުނުކުރާށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ފަހުން އެ قُرْآن ގެ خَبَرُ - ކަލޭގެފާނުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.(އެއީ އިސްލާމީ ދީނަށް رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެ ކާމިޔާބީ ލިބިވަޑައިގަތުމުންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު މަރުވުމުންނެވެ. وَالله أعلم .

زمر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة زمر　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٥)

تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾ لَّوْ أَرَادَ ٱللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا لَّٱصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٤﴾

ތަފްސީރު

تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތްބާވައިލެއްވުންވަނީ އެބަހީ قُرْآن ބާވައިލެއްވުންވަނީ مِنَ ٱللَّهِ = ٱلله ގެ حَضْرَةُ ންނެވެ. ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް/ ކީރިތި قُرْآن بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ٱلله އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿٢﴾ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خَالِص ކުރާ حَال ގައި * أَلَا = ދަންނާށެވެ. لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ = إخْلَاص ތެރިވުމާއެކު އަޅުކަން خَاصّ ވެގެންވަނީ ٱلله އަށެވެ. وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި إخْتِيَار ކުރިމީހުން مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން ސަރަޙައްދުވެރިން مَا نَعْبُدُهُمْ = (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން މިވެރިކަމަށް އަޅުކަން ނުކުރަމެވެ. إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ = އަހުރެމެން ގާތް ކުރުމަށްޓަކައި ނޫނީ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ = ٱلله އާއިގާތްކަން ދިނުމަށްޓަކައި إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ٱلله حُكم ކުރައްވާނެއެވެ. بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ = އެމީހުން އެކަމުގައި إخْتِلَاف ވެގެންވާކަމެއްގައި. إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން ٱلله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ = އެއްވެސް ދޮގުވެރިއަކަށް ކާފިރުވެރިޔަކަށް كَفَّارٌ ﴿٣﴾ = ކާފަރުވުންބޮޑު لَوْ أَرَادَ ٱللَّهُ = ٱلله ﷻ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا = ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުމަށް/ ދަރިކަލަކު އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވުމަށް. ❁ لَّٱصْطَفَىٰ = އެކަލާނގެ އިޚްތިޔާރު ކުރައްވައި ހިތްސަރުކުރައްވާފިނަމައެވެ. ❁ مِمَّا يَخْلُقُ = އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން. ❁ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ

އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ އެއްޗެއް. އެދަރިފުޅެއް ގަންނަވާ އެއްޗެއް.۞ سُبْحَانَهُ ﷺ = އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ.۞ هُوَ ٱللَّهُ = އެއީ ﷲ އެވެ. ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٤﴾ = އެއްކައުވަންތަ – ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) މި قُرْآن ބާވައިލެއްވުނުވީ ގަދަފަދަވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ﷲ ގެ حَضْرَةُ ންނެވެ. (މިއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެއްކަމުގައެވެ.)

(٢) (ޔާ رَسُولُ ﷲ އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހަމަ ޙައްޤާއި ތެދު ގޮތުގައެވެ. ފަހެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ހައްޤު ތެދުވެ. ވީމާ ﷲ އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކޮށްދީގެންވާ ގޮތު (އެންމެހައި شِرْك އާއި ބިދުޢައިން ހުސްކޮށްގެންވާ ގޮތު) ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.

(٣) ހަމަ ދަންނާށެވެ. އިޚްލާޞްތެރިވެގެންވާ އަޅުކަން ޚާއްޞަ ވެގެންވަނީ ހަމަ ﷲ އަށެވެ. ހަމަ ﷲ މެނުވީ وَلِيُّ ންނަށް ހިފައި އިޝްރާކުކުރާ މީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރަނީ ބުނާ "ﷲ އަށް ކުއްލިބޮޑުކޮށް ދެނިވީ ގެންދިއުމަށް އަޅުކަންކުރަނީ ކަމާއިމެނުވީކަމެވެ. (އެބަހީ شَفَاعَة ތެރިވާނެތީއެވެ.)" ހަމަ އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި إخْتِلاف ވާ ދީބަސްވާ ކަންކަމާއިމެދު قِيَامَة ދުވަހުން ﷲ ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. (އެހެނީ ޝަރީ ދިނުމުގެ ބަލާކުރަސް ބަހަނާ ހުށަހަޅާ އެއީ ޙައްޤުގައި ކަމެއެވެ. ހަމަ ދޮގުހަދާ ހަމަ ކާފިރުވެރިޔަކަށް ﷲ ތަދުލުމީ ނުދައްކަވާނެއެވެ. (ބުދުތަށް ﷲ އަށް ކުއްޔަށް ކޮންދަރާއަކަށް ޤުރުބަށްދާން ބުދުއެއް إله ނަކަލުގައި ބަލައިގ ފިހަކަށް ތިދުލާގުނުދިއްކަވާނެއެވެ.

(٤) ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުމަށް ﷲ އެދިވޮޑިގެންފިނަމަ ހައްދަވާ އެކަލާނގެ مَخْلُوق ންގެ ތެރެއިން އެދިވޮޑިގެންވާ مَخْلُوق އަކު ހިއްޕަވައިފީހެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް (އެކަލާނގެ ދަރިކަލަކަށް ބޭނުންވާވޮޑިގެންނުވެއެވެ. ﷲ ފިޔަވައި مَخْلُوق ހައްދަވާ މައްޗުދެވުމަށްވެސް އެކަލާނގެއަކާއެއްއެއްނުވެއެވެ. ހަމަ مَخْلُوق އަކީ خَالِقُ ވަންތަ ﷲ ގެ ދަރިކަލަކަށްވުން صَحَّ ވެގެން ނުވެއެވެ.) އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ގަދަފަދަވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ﷲ އެވެ.

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّٰرُ ۝٥ خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۚ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَٰتٍ ثَلَٰثٍ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ۝٦

ތަފްސީރު

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވިއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = ޙައްޤު ގޮތުގައި.۞

يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ = ރޭގަނޑު އަނދިރިކުރައްވައެވެ. ނިވައިކުރައްވައެވެ./ ވައްދަވައެވެ.۞ عَلَى ٱلنَّهَارِ = ދުވަހުގެ

މައްޗަށް.۞ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވަހު ވައްދަވައެވެ. ނިވައިކުރައްވައެވެ.۞ عَلَى ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ

މައްޗަށް.۞ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު އެކަލާނގެ ކިޔަމަންކުރައްވައިފިއެވެ.۞ كُلٌّ

تَجْرِى = އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއް (فَلَكُ ގައި) ދުވެއެވެ.۞ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި މުއްދަތަށް

ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް (ދުނިޔެ ނިމުމަށް).۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ.۞ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّٰرُ ۝٥ = عِزَّة

ވަންތަ ފުދިވަޑައިގެންނެވި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ އެވެ.۞ خَلَقَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން

އުފެއްދެވީ. مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެއްވެސް ނަފުސަކުން (އެއީ އާދަމުގެފާނުގެ ނަފުސުން.) ثُمَّ

جَعَلَ مِنْهَا = ދެން އެ ނަފުސުން އެކަލާނގެ އުފެއްދެވިއެވެ. زَوْجَهَا = އެނަފުސުގެ އަނބިކަނބަލުން. އެއީ حَوَّى

ގޮތުގެ. وَأَنزَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَمُ

ޖިންސުގެ ތެރެއިން ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ = އަށް ޖޯޑު. يَخْلُقُكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. فِى

بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ = އުފެއްދުމަކަށްފަހު

އުފެއްދުމެއް ކަމުގައި. فِى ظُلُمَٰتٍ ثَلَٰثٍ = ތިން އަނދިރިކަމެއްގައި. (އެއީ ބަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި رَحِمُ

ގެ އަނދިރިކަމާއި އަދި މަހުގެ އަނދިރިކަމެވެ.) ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ -އެބައި- އެފަދަ ކަންތައް ކުރައްވާ

އިންނަވާ) ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލާނގެ ٱللَّه އެވެ. لَهُ ٱلْمُلْكُ = އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް މިލްކުވެގެންވެއެވެ.

ހަމައެކަނި ވެރިކަން. لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް (حَقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.

فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ۝٦ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ ޢިބާދަތުން) އެނބުރިގެން ކޮންތާކަށް ދަނީ ހެއްޔެވެ؟

إِجْمَالِي މާނަ

(٥) އުޑުތަކާއިބިން حَقُّ ގޮތުގައި ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލުގެ މައްޗަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައި އަނދިރިކުރައްވައި އަދި ރޭގަނޑުގެމައްޗަށް ދުވާލު ވައްދަވައި އަލިކުރައްވަނީ ވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރައްވާފައިވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އެއިންކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެއަށްކަނޑައެޅިގެންވާ ދަތުރުކުރަނީ ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދަތުރުކުރަމުންނެވެ. (އެއީ ދުނިޔެނިމޭދުވަހެވެ.) ކަލޭގެފާނުދަންނާށެވެ. عِزَّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ހަމަ އެއީއެވެ.

(٦) އެންމެނަފުސަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައިފިއެވެ. (އެއީ އާދަމުގެފާނުންގެ ނަފުސުފުޅުންނެވެ.) ދެން އެނަފުސުގެ އަނބިކަނބަލުންވެސް (حَوَّى ގެފާނުވެސް) އެކަލާނގެ އެނަފުސުން ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި نَعَمُ ސޫފީގެ ޖަނަވާރުން އަށްޖޯޑު ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ ޖަމަލުގެ ދެއްޗި ގެރިގެދެއްޗި ضَأْنُ ބަކަރިގެ ދެއްޗި مَعْزُ ބަކަރިގެ ދެއްޗި) މިގޮތަށެވެ. أَنْعَامُ ސޫރަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާގޮތަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި އެއްހެއްދެވުމަކުންފަހު އަނެއްހެއްދެވުމަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. (އެއީ ނުޠްފާ ވަމުން ކަށިވިއްޔާކަމުން ދެން މަސްކޮޅަކަށްވުން ދެން ކަށިބިއްޔަކަށްވުން ދެން.....) މިއީ އަނދިރިކަން ތިނެއްގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. (އެއީ ބަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި رَحِمُ ގެއަނދިރިކަމާއި އަދި މަހުގެ އަނދިރިކަމެވެ.) މިކަންތައްތައް މިގޮތަށް ހައްދަވާދެއްވަމުންގެންދަވަނީ ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަމުގައިވާ الله އެވެ. އަދި (ދުނިޔެއާއި آخِرَةُ ގައިވެސް) އެންމެހައިވެރިކަމާއި މިލްކު خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް (حَقُّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ ޢިބާދަތުން) އެނބުރިދަނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެކަލާނގެ ޢިބާދަތާ ކަލޭމެން ނުކުމެ حَقُّ ފިޔަ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ ކޮންބާޠިލެއްގެމައްޗަށްހެއްޔެވެ؟ އެއްވެސް ބާޠިލެއް ނޫނެވެ.

إِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ ۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ ۖ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ ۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلنَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَـٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٩﴾

ލަފްޒީ

إِن تَكْفُرُوا۟= ކަލޭމެން ކާފަރުވިޔަސް فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى غَنِىٌّ عَنكُمْ = ކަލޭމެން ދިހަވައި އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ޖަލާލުގައިގެން ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ= އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ٱلْكُفْرَ = ކާފަރުކަން وَإِن تَشْكُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ޝުކުރު ކުރަންޏާ يَرْضَهُ لَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ރުހިވޮޑިގަންނަވައެވެ. وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި ފާފަ އުފުލާމީހަކު ނުއުފުލައެވެ.۞ وِزْرَ أُخْرَىٰ = މިފާޑުން އެހެންމީހެއްގެ ފާފަ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم = ދެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. ۞ مَّرْجِعُكُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރިދާންވާނީ (ކަލޭމެން އެނބުރި ދާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.) ۞ فَيُنَبِّئُكُم އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް خبر އަންގަވާނެއެވެ. بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ކަލޭމެން ކުރަމުން ގެންދާ ކަމުގައިވި عمل ގެ۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާ ކުރާ ތަކެތި / ހިތްތަކުން ވަންހަނާ خِيال އެއް۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ އަދި އިންސާނާ އަށް ގެއްލުންއާ ضُرٌّ އުނދަގޫވެއް. ދުޢާކުރެއެވެ. ބިރުވެރިވެގެން. فقير ކަމުން. ބައްޔެއް۞ دَعَا رَبَّهُۥ= އޭނާގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއެވެ.۞ مُنِيبًا إِلَيْهِ= އެކަލާނގެއަށް توبة ވެ رجوع ވާ حال.۞ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ= ދެން އޭނާއަށް ملك ވެއްޖެއްޔާ/ ދެއްވައިފިއްޔާ۞ نِعْمَةً مِّنْهُ= އެކަލާނގެ حضرة ން نعمة އެއް۞ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ= އެކަމަށްޓަކައި އެކަލާނގެއަށް އޭނާ دعاء ކުރި ކަންތައް ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ.۞ مِن قَبْلُ= އޭގެކުރިން۞ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا= އަދި الله އަށް شريكން ތަކެއް ލައި ހަދައެވެ.۞ لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = (ދީނުގެމަގުން) އެކަލާނގެ މަގުން ކުށްވެރިކުރުމަށްޓަކައި.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا = ކަލޭގެ ކާފަރުކަމުގައި ކުޑަވަގުތުކޮޅަކަށް ކަލޭ އުފާވެރިވެލާށެވެ.۞ إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ.۞ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلنَّارِ ﴿٨﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. أَمَّنْ هُوَ قَـٰنِتٌ= ނުވަތަ

ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ މީހާ ހެއްޔެވެ؟۞ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ= ރޭގަޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި۞ سَاجِدًا وَقَآئِمًا= سجدة ކުރާ حال ގައްޔާއި قيام ކުރާ حالގައި (ނަމާދުކުރާ حال ގައި)۞ يَحْذَرُ ٱلْأَخِرَةَ= އަދި އޭނާ آخرة އަށް ބިރުވެތިވާ۞ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ = އަދި އޭނާގެ އޭގެ ربّ ގެ رحمة އަށް އެދި އުއްމީދުކުރާ۞ قُلْ= (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ هَلْ يَسْتَوِى= ހަމަހަމަވާނޫ ހެއްޔެވެ؟۞ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ= ދަންނަ މީހުން۞ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ = އަދި ނުދަންނަ މީހުންނާއި۞ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ= نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނަކަން ކަށަވަރީ۞ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٩﴾= ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧) ކަލޭގެފާނު ކާފަރުވެރިޔާގެ (އޭގެ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް الله އަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަމިއްލަ ޖާތުފުޅާއިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ކަމެއް ބޭނުންވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށްޓަކައި ކާފަރުކަމެއް އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި ޝުކުރު ކުރަންޏާ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއީ އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ބޭއްޖަވެރިކަން ވާތީއެވެ.) އަދި ފާފައިގެ ބަރު އުފުލާ އެއްވެސް މީހަކު އަނެއްމީހެއްގެ ފާފައިގެ ބަރު ނުއުފުލާނެއެވެ. (ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް އޮންނާނީ އަމިއްލައެގެ ބަރެވެ.) ދެން ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވުންވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ވިއްޔެގެން ކުރަމުން ދިޔަކަމުގައި ވީ އެންމެހައި ކަންކަމުގެ ޚަބަރު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ކަންތައްތަކާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨) އަދި އިންސާނާއަށް (ބަލިކަމުން - ނުވަތަ ފަގީރުކަމުން - ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުން - އަދި ނުވަތަ އެއްވެސް ގޮތަކުން) އުނދަގުލެއް، ގެއްލުމެއްދިމާވެއްޖެއްޔާ އެކަލާނގެ حضرة އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوْع ވާ ގޮތުގެ އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކޮށް އެކަލާނގެއިލާހަށްފަހި ދަންނަވާނެއެވެ.ދެންފަހު އެކަލާނގެ حضرة އަށް އޭނާއަށް ނިޢުމަތެއްދެއްވައި ހެޔޮ ވިލުން ވެއްޖެއްޔާ އެކަމަކަށްޓަކައި އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކޮށް ހުރީ ކުރިއަށްވުރެ ހަނދާން ނެތިފައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شَرِيك ތަކެއް الله އާއި އެއްވަރުކޮށް ހަދާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ މަގުން މިސްކީނުން އަނބުރާލައި تَوْحِيد ން އެއްކިބާކޮށް މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭގެ ކާފަރުކަމުގައި ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް މަޒާލިބުން އަރާމުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިއެކެވެ. (އެބަހީ އެތަނަށް ކަނޑައެޅުނު މީހުންނާ توبة ނުވެ މަރުވެއްޖެނަމަ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ.)

(٩) (އިސްވެދިޔަ ފަދަ ކާފަރުވެރިޔާއި) ރޭގަޑުގެ ވަގުތު ތަކުގައި آخرة އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި އޭނާ ރައްބުގެ ބޭނުންކުރަމުންވެ ربّ رحمة އަށް އުއްމީދުކުރަމުން ނަމާދުކުރަނީ سجدة ކޮށް قيام ގައި ހުންނަމީހާއާއި ދެމީހުން އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ ތިމަގެ ފަދަ ކާފަރު ހެއްޔެވެ؟ ދަންނަ މީހުންނާއި އަދި ނުދަންނަ މީހުން (عالم ންނާއި جاهل ން) އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެއެވެ.) نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނަކަން ކަށަވަރީ ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.

قُلْ يَـٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى ﴿١٤﴾ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾

ތަފްސީރު

قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!.✿ يَـٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟= އޭإيمانވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުއަޅުންނޭވެ.✿ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. ބިރުވެތިވާށެވެ.✿ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟= إحسان ތެރިންނަށް / އަޅުކަމުގައި إحسان ތެރިވި މީހުންނަށް✿ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا= މި ދުނިޔޭގައި✿ حَسَنَةٌ = އުޖޫރުންނަށް ހެޔޮ ސުވަރުގެއެވެ.(ރަގަޅު ހެޔޮ ކާމިޔާބެވެ.)✿ وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ = އަދި الله ގެ ބިން ފުޅާތަނެކެވެ.✿ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ = ކެތްތެރިންނަށް ދެއްވާނީހަމައެކަނި ކަމަކެވެ.✿ أَجْرَهُم= އުޖޫރުގެ (ކެތްތެރިކަމުގެ ދަރުމަ)✿ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾= އެއްވެސް ހިސާބެއްނެތިއެވެ ✿ .قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!.✿ إِنِّىٓ أُمِرْتُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ.✿ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ = އަޅުކަން اللهއަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ.✿ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ = (شِرْك އާއި بدعة އިން ހުސްކޮށް) إخلاص ތެރިކަމާއެކު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ޚާއްޞަކޮށް.✿ وَأُمِرْتُ = އަދި އަމުރުކުރެވިފައިވެއެވެ.✿ لِأَنْ أَكُونَ= އަމުރުކުރެވުނީ ވުމަށެވެ.✿ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾= (މި أمة ގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ مسلم ކަމުގައި (ކަންވެވޭ އެކަންޏެވެ.)✿ قُلْ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.✿ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަމެވެ.✿ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى= ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އުރުދުނބުވެއްޖެއްޔާ.✿ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ = ބޮޑު ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް.✿ قُلِ= ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.✿ ٱللَّهَ أَعْبُدُ = އަޅުކުރަން ހަމަ އަޅުކަންކުރަނީ الله އަށެވެ.✿ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى ﴿١٤﴾= އަޅުކަން އަޅުކުރުމުގެ އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކޮށްދެންވާ حال ގައެވެ.✿ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم= ފަހެ ކަލޭމެން އެދޭ އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ނިކަން އަޅުކަން ކޮށްބަލާށެވެ.✿ مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.✿ قُلْ= (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ!.✿ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ= ހަމަކަށަވަރުން

ގެއްލިހަލާކުވިމީހުންނަކީ.۞ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުން ހޯދައިގަތް މީހުންނެވެ.۞ وَأَهْلِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންނަށާއި.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ = قِيَامَة ދުވަހުން.۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ.۞ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެންވެސް އެއީ.* ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންވާ ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އީމާންވި އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. "ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވެ ބިރުވެތިވާށެވެ. (އަދި މިދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރާ މީހުންނަށް އަންނަގޮތެވެ.) މިދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމުގައި إحسان ވެރިވީ ބަޔަކަށް އާޚިރަތުގައި ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ. قيامة ދުވަހުން ހެޔޮ ސަވާބު ލިބޭނެއެވެ. އަދި الله ގެ ބިންގަނޑު ފުޅާވެ ފަޅާއެވެ. (مشرك ބަޔާ ދުރުވެގެން الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ޓަކައި - إخلاص ވެރިކަމާއެކު الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށްޓަކައި ހިޖުރަކުރާށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި حساب އެއްނުލާ ކުރިމަތިވާ ހުރިހާ ދަތިތަކަށް ކެތްކުރާ މީހުންނަށް ދޭނީ އެއާއި ނުލައެވެ."

(١١) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. "ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ (شِرْك އާއި بِدْعَ ނުލައި) ހަމަ إخْلاَص ވެރިކަމާއިއެކު الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާނީ خَلاَص ކޮށްގެންނެވެ.

(١٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ (މިއުއްމަތުގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ مُسْلِم އަކު ކަމުގައި ވުމަށެވެ. (އެއީ ފުރަތަމަ مُسْلِم އެވެ.)"

(١٣) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަނީ އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ އަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ ބޮޑުވެގެންވާ عَذاب އަކަށެވެ. އެއީ قِيَامَة ދުވަހެވެ.

(١٤) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "އަޅުގަނޑު އަޅުކަންކުރަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ އަޅުކަން ދީނުގައި خَلاَص ކޮށްގެންނެވެ. ބަޔަކު ނުވަތަ شِرْك އާއި رِيَا އެއްނުހިމެނިއެވެ.)"

(١٥) (އޭ كَافِر ނުވަތަ مُشْرِك ންނޭވެ!.) الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެދޭއެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރަންބޭނުންވިއްޔާ ކަލޭމެން އެދޭއެއްޗަކަށް އަޅުކަންކޮށްބަލާށެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "އެންމެ ބޮޑަށް ގެއްލުނު ހަލާކު ވީ މީހުންނަކީ قِيَامَة ދުވަހުން ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާއި ނަގައިލައި ގެއްލުވާލި އަދި ތިމާގެ އަހުލު ފިރިންނާއި ގެއްލުވާ ނަގައިލާ މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ގެއްލުމަކީ ހަލާކުވުމަކީ އެއީއެވެ."

لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ ۚ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي النَّارِ ﴿١٩﴾ لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

ލަފްޒުމާނަ

لَهُم = އެމީހުންނަށް (ދެއާމަތްތިރިވެރިން) ހުރި.❁ مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ = އެމީހުންގެ ބޮލުމަތިން ހިޔަލްތަކެއްވެ.
އެއީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ފިޔަވަޅުތަކެވެ).❁ مِّنَ النَّارِ = ނަރަކައިގެ.❁ وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ = އަދި އެމީހުންގެ
ދަށުންވެސް ވަނީ އެފަދަ ހިޔަލްތަކެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެހިޔަލާއި އެ عَذاب.❁ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ = الله އެއިން
ބިރުގަންނުވާ އެއްޗެއް.❁ عِبَادَهُ = އެކަލާނގެ ޚާއް އަޅުން (މުއުމިން އަޅުން) ❁ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾
= އޭ މުއުމިން އަޅުންނޭވެ. ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.وَالَّذِينَ❁ اجْتَنَبُوا = އަދި
ދުރުވެގަންނަ މީހުން. (ދޫކޮށްލައިފި.)❁ الطَّاغُوتَ = طاغوت އާއި (الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ތަކެއްޗާއި).❁
أَن يَعْبُدُوهَا = އެތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުން. وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ = އަދިއެމީހުން الله އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވެ .
لَهُمُ الْبُشْرَىٰ = އުފާވެރިކަން ނުވަތަ ސުވަރުގެހުރި ހަމަޖެހުންނެވެ.❁ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ =
ފަހެ މިފަދަ ރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުކަލުންނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވާށެވެ.❁ الَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ ❁
يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ = އެމީހުންނަކީ ވާހަކަތަކަށް ބަސްމަގު އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.❁ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ = އަދި
އޭގެތެރެއިން ރަނގަޅު ބަހަށް ތަބާވާމީހުންނެވެ.❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ❁
هَدَاهُمُ اللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާވިމީހުންނެވެ.❁ وَأُولَٰئِكَ هُمْ = އަދި އެމީހުންނައީ ❁
أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.❁ أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއްޖެ
حَقَّ ވެއްޖެމީހާއެވެ.❁ كَلِمَةُ الْعَذَابِ = عَذَابُ ގެބަސްފުޅު❁ أَفَأَنتَ تُنقِذُ = ނުވަތަ ތިބާ
ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވޭނެތޯ؟❁ مَن فِي النَّارِ ﴿١٩﴾ = ނަރަކައިގެ ތެރޭގައިވާ މީހާ.❁ لَٰكِنِ الَّذِينَ
اتَّقَوْا = އެއްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވީ تَقْوَى ވެރިވި މުއުމިނުން ❁ رَبَّهُمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް ❁ لَهُم غُرَفٌ =

އެމީހުންނަށްހުރީ (ސުވަރުގޭގެ) ކޮޓަރިތަކެވެ. ۞ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ = އަދި އޭގެމަތީގައިވެސް ކޮޓަރިތަކެވެ.۞ مَّبْنِيَّةٌ = ބިނާކުރެވިގެންވާ.۞ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އޭގެދަށުން ކޯރުތައް ދުވަދުވަމުން ۞ وَعْدَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ وعد ވެގެންވެ.۞ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ = الله ހަޟްރަތުގެ وعد ތަކާއި ޚިލާފުވެ ވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ހުރި އެމީހުންގެ ބޮލުމަތިން ނަރަކައިގެ އަލިފާނު ގަނޑުތަކެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ މަތީ ފަންގިފިލާގެ ހިރަސްތަކެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ދަށުންވެސް ވަނީ އަލިފާނުގަނޑުތަކެވެ. އެއީ ދަށުގެ ފަންގިފިލާއެވެ. (ހެއްކޮށްދޭ ދުނިޔޭ عذاب އެވެ.) އެއަލިފާނު عذاب އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން އެއިން ބިރުގަންނަވައިދެއްވައެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަމާއި އަޅުކަން ގެނައުމަށްޓަކައެވެ.) އޭ އަޅުތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.

(١٧) އަދި طَاغُوْت އަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުވެގަތް (އެބަހީ ބުދުތަކާއި ޝައިޠާނުން ފިޔަވައި الله އަށް އަޅުކަން ކުރާ) އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުވެގަތް އަދި اللهގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوع ވެއްޖެބައިމީހުން إِخْلَاص ތެރިކަމާއި އެކު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ހެޔޮ ޚަބަރު އެމީހުންނަށްވެއެވެ. އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! އެފަދަ މުއުމިނުންނަށް ޖަންނަތުގެ ހެޔޮ ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ!.

(١٨) އެމީހުންނަކީ ބަސްތަކަށް ބޮޑަށް އަޑުއަހާ ހުރިހާ حَقٌّ ބަސް ގެނެވޭއިރު އޭގެ ތެރެއިން ރަނގަޅު ބަސް تَبَعَ ވާމީހުންނެވެ. އެފަދަމީހުންނަކީ މީހުންނަކީ الله ތެދުމަގަށް ސީދާކުރައްވާފައިވާމީހުންނެވެ. އަދި ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިން ވެސް އެއީއެވެ.

(١٩) الله ގެ قَضَا قَدَرُ ގައި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް عَذَابُ ގެ ބަސްފުޅު ކަނޑައެޅިއްޖެމީހަކު ކަލޭގެފާނަށް އެމީހަކު ނަރަކައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިދާނެއެވެ؟ (ނުދެއްވިދާނެއެވެ)

(٢٠) އެހެންނަމަވެސް އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވެ ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހާއަށް ޖަންނަތުގެ މަތީ ފަންގިފިލާތަކުގައި ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކެވެ. އަދި އޭގެމަތީގައިވެސް ބިނާކުރެވިފައިވާ ކޮޓަރިތަކެވެ. އަދި އޭގެދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައެވެ. އެއީ اللهގެ وَعْدُ ވެގެންވެ. އަދި الله تَعَالَى އެކަލާނގެ وَعْدُ ތަކާއި خِلاَفُ ވެވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢١﴾ أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގޮތުން ދެކިވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ.* أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ފޮނުއްސެވިކަން (ފޮނުއްސަވާކަން)* مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން.* فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ = ދެން އެފެން ބިމަށް ވަދެގެންގޮސް ފެންފެނުގެ ނެރުގެން އަޅިގައި ދުއްވައެވެ.* فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.* ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ = ދެން އެފެނުގެސަބަބުން ނުކުއްވައެވެ.* زَرْعًا = ދަނޑުވެރި ގޮވާންތަކެއް / އުނަގަނޑު ގަސްތަކެއް.* مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވާގޮތަށް.* ثُمَّ يَهِيجُ = ދެން އެގަސްތަކެއް ނުވަތަ ދަނޑުވެރިކަމެއް ހިކިދެއެވެ. (ދެން ހުސްވެގެންދެވެ)* فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا = ދެން އެތަންތަން ރީނދޫ ވެފައިވާހިސާބުން ކަލޭގޮތުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.* ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا = ދެން ކުދިކުދިވާ ހަލާކުވެފައިވާ އެއްޗެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވަވައެވެ.* إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ.* لَذِكْرَىٰ = نَصِيْحَة އާއި وَعْظ.* لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢١﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތޫނުމީހުންނަށް.* أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ = އެމީހެއްގެ ހިތް الله ތަނަވަސްކޮށްދެއްވި މީހަކު ހެއްޔެވެ؟* لِلْإِسْلَٰمِ = إِسْلَام دِيْن އަށް.* فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ = އަދި އޭނާ އަލިކަމެއްގައިވާ.* مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން.* فَوَيْلٌ = އަދި ނިކަމެތިކަމާއި عَذَاب ހުއްޓެވެ.* لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވެއްޖެ ބަޔަކަށް.* مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ ذِكْر ން.* أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުންނަކީ.* فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި.* ٱللَّهُ نَزَّلَ = الله ބާވައިލެއްވިއެވެ.* أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ = އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ. (أَلْقُرْآن الكَرِيم)* كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا = އޭގެ އެއްބައި އަނެއްބައާއި އަނެއްބައި އެއްވައްތަރުވެގެންވާ ފޮތަކަށް.* مَّثَانِىَ = ތަކުރާރު ކުރެއްވާފައިވާ– ނުވަތަ އިރުއްޔާ ދެފަހަރަ ގެންނަވައި (އެއްގަމާއި، ކަނޑު – ދިރި، ހުރި)* تَقْشَعِرُّ مِنْهُ = އޭގެ ސަބަބުން ތުރުތުރުއަޅާ ގޮވާލައި/ ނުވަތަ ހިތުރި ނަގައިގަންނަ/ ހަރުވެވަނަ.* جُلُودُ = ހަންގަނޑު.* ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވާމީހުންގެ.* ثُمَّ تَلِينُ = ދެން މަޑުވާ /

މަޢިލިވެ. ❁ جُلُودُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަންގަނޑު. ❁ وَقُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި. ❁ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ ذِكْر އަށް / ﷲ ހަނދާންކުރުމަށް. ❁ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ = އެއީ ﷲ ގެ ތެދުމަގެވެ. ❁ يَهْدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބަޔަކަށް އެއިން މަގު ދައްކަވައެވެ. ❁ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި ﷲ ގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި ބަޔަކު ދަންނައެވެ. ❁ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ (٢٣) = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެކަކުވެސްނުވެއެވެ. ❁ أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِۦ = ބަޔަކު އެމީހަކު ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި (އެހެން މީހާއާ އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟) ❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عَذاب ގެ ނުބައިކަމުން. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ❁ وَقِيلَ لِلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ❁ ذُوقُوا۟ = ކަލޭމެން ރަހަބަލާށެވެ. ❁ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ (٢٤) = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަމުގައިވި ނުބައި ކަންތައްތަކެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى އުޑުން ވާރޭ ބާވައި ބިމުގެ ތެރޭގައި ފެނުގެ ނަހަރުތަކެއް ހައްދަވައެވެ. ދެން އެއިން ގޮތްގޮތުގެ ކުލަކުލައިގެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބާވަތްތައް ނެރުއްވައެވެ. ދެން ހިކި ރީނދޫވެއެވެ. ދެން އެއީ ހުސް ކުނިކޮށި ކަމުގައި ލައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (ދުވަސްތަކަށް ބަދަލުވާ) އެއްޗެއްގެ ހާލަތަކީ ވިސްނާނެ ބުއްދިވެރިންނަށް وَعْظ نَصِيحَة ވެއެވެ.

(٢٢) އިސްލާމް ދީނަށް ﷲ އެމީހެއްގެ ހިތް ތަނަވަސްކުރައްވައި އަދި އޭނާ އޭނާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ން ނޫރެއްގެ މަތީގައި ވާ މީހާ... ހިތް ހަރުވެފައި ވާ މީހުންނާ އެއްވަރެއްހެއްޔެވެ. (އެއްވަރުނުވާނެ ކަމަކީ) ފަހެ ﷲ ގެ ذِكْر ން ހިތް ހަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ހަލާކު ވާނެއެވެ. އެމީހުން އުޅެނީ ބަޔާން ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٢٣) ﷲ އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ قرآن ކީރިތި ބާރުގަދަ ފޮތެވެ. އޭގެ އާޔަތްތައް އެއްއާއެކާ އެއްވައްތަރު ކަމެއް... ދެތަނަވަސް ކުރެވިފައިވާ ފޮތެކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ رب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންގެ ހަން އެ ފޮތް އަޑުއެހުމުން ހިރިޔާވެއެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ހަންގަނޑާއި ހިތްތައް ﷲ ގެ ذكر އަށް މަޢިލިވެ ނިކަމެތިވެއެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ތެދުމަގެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބަޔަކަށް އެއިން ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި ބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٢٤) ބަޔަކު އެމީހާގެ މޫނުގައި عَذاب ގެ ނުބައި ކަމުން ދިފާޢުކުރެވެމުން ސަލާމަތްވާ މީހާ (ނުބައި ކަމުގައި ހުރި މީހާއާ އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ (އެއްވަރުނުވާނެއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. "ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عَذاب ގެ ރަހަ ބަލާށެވެ."

كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْىَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

ތަފްސީރު

كَذَّبَ ٱلَّذِينَ= އަރިހުސްތަކުން ދޮގުކުރިއެވެ.❁ مِن قَبْلِهِمْ= އެމީހުންގެ ކުރީގެ އެބައި مكة ގެ މީހުންގެ-ކުރީގެ ❁.❁ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ= ފަހެ ދެން އެމީހުންނަށް عذاب އައެވެ.❁ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾= އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާހިއްޔާ.❁ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْىَ = ފަހެ ދެން الله އެމީހުންނަށް ފަޟީޙަތާއި ނިކަމެތިކަމުގެ ރަހަ ދެއްކެވިއެވެ.❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔަވީ حياة ގައި.❁ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގެ عذاب.❁ أَكْبَرُ = މާބޮޑެވެ.❁ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾= އެމީހުންނަށް އެނގުނުނަމަ.❁ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސެވީމުއެވެ.❁ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި.❁ مِن كُلِّ مَثَلٍ= ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުތަކުން.❁ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުން وَعْظ އާއި نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށް.❁ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ قرآن އެއްގެ ގޮތުގައި❁ غَيْرَ ذِى عِوَجٍ= އެއްވެސް ގޮދަނގޮޅިކަމެއް ނެތުމައި.❁ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾= އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށް/ تقوى ވެރިވުމަށް.❁ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = الله މިސާލެއް ޖެއްސެވިއެވެ.❁ رَّجُلًا= އެއް މީހެއްގެ މިސާލެވެ.❁ فِيهِ شُرَكَآءُ= ދެކޮޅުވެރިވާ ޝަރީކުންތަކެއްވާ (ދެކޮޅުހަރު ހިތްހަރު ސަކަރުބުރުނުއްވާ).❁ مُتَشَٰكِسُونَ = ޚިލާފުވާ أخلاق ގެ/ (އެކަކު އަނެކަކާ ދިމާނުވާ خيال ގެ)❁ وَرَجُلًا سَلَمًا= އަދި ސަލާމަތްވެވުން ހުރި އެކަކު މީހާއި(އެކަކު ހަމަވާއި)❁ لِّرَجُلٍ= މީހަކަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ❁ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا = މިސާލުގެގޮތުން އެދެމީހުން އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ.❁ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ تعريف އާއި ثناء އެއް ހުރީ الله އަށެވެ.❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަބަޔަކު؟ ނޭގޭ ހެނީ މީހުންނަކަށް.❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ = ނުދަނެތެވެ.❁ إِنَّكَ مَيِّتٌ= (އޭ رسول الله ދެނެއްވާ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މަރުވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. (އެބައި މީސްތަކުން ވެސް މަރުވާނެއެވެ.)❁ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށްވެސް މަރުވާނެއެވެ. (އެބައި އެމީހުން ވެސް މަރުވާނެއެވެ.) ❁ ❁ ثُمَّ إِنَّكُمْ= ދެން ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭމެން.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ عِندَ رَبِّكُمْ= ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި.۞

تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾ = ކަލޭމެން އަރައިރުންވެ ދެބަސްވާނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި މި (قريش ންގެ ކުރީގައި ތިބި) މީހުންފަދަ އުމުމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ގައުމަށް ވަޑައިގެންނެވި نبي ންނާއި رسول ންގެ ބަސްދޮގުކުރިއެވެ. ދެންފަހެ އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެވޭހާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އައެވެ.

(٢٦) އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި الله تعالى އެމީހުންނަށް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމުގެ ރަހަ ދެއްކެވިއެވެ. (މި قُرَيْش ގެ މީހުންވެސް ކާފިރުކަމުގައި ދެމިހުރެއްޖެއްޔާ އެމީހުންނަށްވެސް އެފަދަ عذاب އަތުވެދާނެއެވެ. އަދި آخِرَة ދުވަހުގެ عذاب މާގަދަފަދައި އެސަރުކުރުން ބޮޑުވާނެއެވެ.

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށްޓަކައި މި قُرْآنُ ގައި ކޮންމެވައްތަރެއްގެ މިސާލު ޖައްސަވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބި عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުމަށެވެ.

(٢٨) ޢަރަބި قُرْآنُ އަކީ އެއްވެސް ގޮތަކަށް އޮޅުމާ ޚިލާފެއްނެތް އަދި ސީދާ ޢަރަބި ބަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ތަޤުވާވެރިވެ ބިރުވެތިވުމަށެވެ.

(٢٩) الله تعالى މިސާލެއް ޖައްސަވައެވެ. އެއީ ޝަރީކުންގެ މިސާލެވެ. އެމީހަކީ އެތަކެއް أَخْلَاقُ ގޯސް ވަރުގަދަ އެތަކެއް خِيَال އެއްގެ ބައިމީހުން އެއްބައިވަންތަ ނުވެވޭ އެތައް ބައެއްގެ ޚިދުމަތަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ދާއެއްކަމުގައިވާ މީހެކެވެ. (އެއީ ދެވަނަ ބައެއްގެ ބާވަތުގެ މީހާ "ކަލޭ މިކަންކުރޭ" ކަމުގައި އޭނާގެ އެންމެ ބޮޑުވެރިއަކު ބުނާއިރު ކުއްލިއަކަށް "ކަލޭ މިކަން ނުކުރޭ" ކަމަށް ދެން ބޮޑުވެރިއަކު ބުނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ކިޔަމަންތެރިވާނީ ކޮން ބައެއްގެ ބަހަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ދެން އެ ދެ ބޮޑުވެރިން ދެމީހުން ތަފާތުވާނަމަ ކޮން ބޮޑުވެރިއެއްގެ ބަހަށް ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ ބޮޑުވެރިޔާއާ ޚިލާފުވެވޭނެތީ ދެރަވާނެއެވެ). އެހެން މީހަކު ހަމަ ބޮޑުވެރިއެއްގެ ކިޔަމަންތެރިވެ ޚިދުމަތްކުރާ ދާއެވެ. ހަމައެއްވަރު ހެއްޔެވެ؟ ދުނިޔޭގެ ޝަރީކު އަޅުކަން ކުރާ މީހާއާ ވަކި ހަމަ އިލާހަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހާ ހަމައެއްވަރު ހެއްޔެވެ؟ ދުނިޔޭގެ މިއުޅޭ ނިޒާމް ވެސް ސާބިތުވާނީ ވަކި އެއް الله އެއް ކަމަށް ވީމާ ތެދުވަނީ އެ حَمْدُ އާއި تَعْرِيْفُ ހުރިހާ ހަމަ الله އަށެވެ. ނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ގިނަ ބައެއް ދެނެނުގަނެތެވެ.

(٣٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!). ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވާނެ ބޭކަލެކެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ. (٣١) ދެން ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حِضْرَةُ ގައި އަރައިރުންވެއްޖެ ކަލޭމެން ދެބަސްވާނެއެވެ. دَعْوَى ކުރާނެއެވެ.

❁ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾

މުރާޖަޢާ

❁ فَمَنْ أَظْلَمُ = ފަހެ ގޯސްވެރިކަން ބޮޑުވީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދި މީހަކަށްވުރެ.❁ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ = އަދި އެމީހަކު ތެދު ދޮގުކުރި❁ إِذْ جَاءَهُ ج = އޭނާގެ ގާތަށް އެތެދު އައި ހިނދުން❁ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ = ފަހެ ނަރަކައިގާ ނުވޭތޯއެވެ؟ (އުޅޭނެތަނެއް.)❁ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ = ކާފިރުން ދެކޮޅުވެރިންނަށް.❁ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ = އަދި ތެދާގެންވަޑައިގެންނެވި ކަލޭގެފާނު (އެއީ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيه وَسَلَّم އެވެ.)❁ وَصَدَّقَ بِهِ = އަދި އެތެދު ތެދުކުރި ކަލޭގެފާނާއި ❁ أُولَئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެބައިމީހުންނީ ❁ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ = تقوى ވެރިންނެވެ. ❁ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ = އެމީހުންނަށް އެދޭހާ ކަމެއް ހުންނާހުއްޓެވެ. ❁ عِنْدَ رَبِّهِمْ ج = އެމީހުންގެ رب ގެ حضرة ގައި ❁ ذَلِكَ = އެއީ ❁ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ = އިޙްސާންތެރިންގެ ޖަޒާއެވެ. ❁ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ = الله އެމީހުންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا = އެމީހުންނަށް ކުރިވެފައިވާ ނުބައި ކަންތައްތައް ❁ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ = އަދި އެމީހުން ކުރި ހެޔޮކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ بِأَحْسَنِ الَّذِي = މާ ހެޔޮ ޖަޒާއެއް ❁ كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން ހެޔޮކޮށް ކުރިކަންތައްތަކަށް ދިނުމަށްޓަކައެވެ. ❁ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ = ފުދިވަޑައިގަތުމަށް ކަފާލަތުދެއްވަނީ الله ނޫންތޯއެވެ.؟ ❁ عَبْدَهُ صلے = އެކަލާނގެ އަޅާއަށް (محمد صلى الله عليه وسلم އަށް) ❁ وَيُخَوِّفُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ބިރު ގެންނަވައިދެއެވެ. ❁ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ج = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ (ބުދުތަކާއި އެހެނިހެން ތަކެތިން) ❁ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ = އަދި الله މަގު ފުރެއްދެވީމާ އަދާނު (ތަނެއްނުލެވޭ.) ❁ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭނެ އެއްވެސް އެކަކު ނުވެއެވެ. ❁ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ = އަދި الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފި އަޔަކު (ނުލިބޭނެއެވެ.) ❁ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ قلے = ފަހެ

އޭނާ މަގުފުރެއްދަވާނެ މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. ❁ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ = ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ގަދަވާ ބާރެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ނުވާހުއްޓެވެ؟ ❁ ذِى ٱنتِقَامٍ (٣٧) = (ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ކިބައިން) ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެ ވެރި ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (الله އަށް ޝަރީކަކު ވާކަ ކިޔައިގެން) الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑު ދޮގުހެދި މީހަކަށްވުރެ ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކީ ކާކުހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އަދި އޭނާގެ ގާތަށް ތެދުއައިރުން އެތެދު ދޮގުކޮށް (އެބަހީ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ ގެންނެވި ހަގީގަތް ދޮގުކޮށް) ހުރި މީހަކަށްވުރެ ވަކި ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކީ ކާކު ހުއްޓެވެ؟ އޭނާ (ބޮޑާވެސް ކާފިރުވެއްޖެކަމުގައެވެ.) އަދި ޖަހަންނަމަ ދުވަހުން ކާފިރުންނަށް ޖާގައެއްކަމުގައި ނުވަނީ ނުފެނުނުހުއްޓެވެ.؟ (އެބަހީ ޔަގީނުން ވާނެއެވެ.)

(٣٣) އަދި ތެދާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ކަލޭގެފާނާއި އަދި އެތެދު ތެދުކުރެއްވި ކަލޭގެފާނާއި މިދެބޭކަލުން ދަންނައެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް تَقْوَى ވެރިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. ތެދާއިގެން ވަޑައިގެންނެވީ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ އެވެ. އަދި އެތެދު ތެދުކުރެއްވީ أَبُوْبَكُر الصِدِّيق رَضِيَ الله عَنْه އެވެ. ނުވަތަ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ ގެންނެވި އެންމެހައި ހަގީގަތެއް ތެދުކުރި ކޮންމެ މީހެކެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް تَبَعَ ވި ކޮންމެ މީހެކެވެ. وَالله أَعْلَم. = ذبدة التفير =

(٣٤) އެބައިމީހުން އެދޭހާކަމެއް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. އަދި إِحْسَان ތެރިންގެ ޖަޒާއަކީ އެއީއެވެ.

(٣٥) (ތެދުވެރިކަމުގައި إِحْسَان ތެރިކަމަށް އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައި ފަސޭހަކަންތައްތަކަށް) އެމީހުންކުރި ނުބައި ޢަމަލުތަކުން އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ފުއްސަވައި عَفُوْء ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކުރިކަމުގައިވީ ޢަމަލުތަކަށް އެއަށްވުރެ މާރަނގަޅު ދަރުމަތަކާއި جَزَاء ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٦) އަދި الله ގެ އަޅާ (رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ) އަށް ކުޅުދިއްވައިދެއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ނުވާހުއްޓެވެ.؟ (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކަށް ބެއްލެވުމަށް الله ކުޅުދިއްވައިދެއްވައެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) އެމީހުން އެބަހީ އެކާފިރުންގެ މީހުން އެމީހުން الله ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ކަލާނގެތަކުން (ބުދުތަކުން ބިރުދައްކައިގެންވެސް އެބަޔަކު ބިރުދައްކައިތީ) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވާނެކަމުގައެވެ. (އެކަމާ ބިރުގަންނަވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ!) الله މަގުފުރެއްދެވި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ކުރައްވަނީއެވެ. އަދި ބުދުތަކަށް ވީނަ އެއްވެސް ކަމެއްކުރުމުގެ ބާރެއް ނެތެވެ. އަދި الله މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކަށް ދަންނަވައެވެ. އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެ ހަމައެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހަކަށް الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފި މީހަކަށް މަގުފުރެއްދެވޭނެ މީހަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ބާރުއޮންނެވި މައްޗަންވެވޭ ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ނުވާހުއްޓެވެ.؟ (އަދި ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެ ވެރިކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ނުވާހުއްޓެވެ.؟ އެބަހީ ވެއެވެ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ އަހުއްވައިފިއްޔާ ❁ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވީ ކާކުހެއްޔޭ؟ ❁ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَفَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނަކަން ތިމަންނަށް ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ.! ❁ مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި އެހެންތަކެތިން ކަލޭމެން ދުޢާކުރާ ތަކެއްޗާމެދު ❁ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ = الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިރާދަ ކުރެއްވިއްޔާ * بِضُرٍّ = އެއްވެސް ގެއްލުމެއް / ގެއްލުމެއް ❁ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ = އެތަކެއްޗަށް ފަހެ ފިލުވައިލެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟ ❁ ضُرِّهِۦ = އެކަލާނގެ އެޖެއްސެވި އުނދަގޫތައް ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ❁ أَوْ أَرَادَنِى = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފޯރުކޮށްދެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ❁ بِرَحْمَةٍ = رَحْمَة އެއް / ރަޙުމަތެއް / ހެޔޮއެއް ❁ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ = އެތަކެއްޗަށް ހިފެހެއްޓިދާނެހެއްޔެވެ؟ ❁ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رَحْمَة / އޯގާތެރިކަން ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ حَسْبِىَ ٱللَّهُ = އަހަރެންނަށް الله ފުދެއެވެ. ❁ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ = وكيل ކަމުގައި އިތުބާރު ކުރާނީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ = ތަވައްކުލުކުރާމީހުން ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ = ތިމަންރަސްކަލޭގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން ޢަމަލުކުރާށެވެ.! عَمَلُ ކުރާށެވެ! ❁ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ޙާލަތުގެ މަތީގައި ❁ إِنِّى عَٰمِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންވެސް އަހަރެންގެ ގޮތުގައި ޢަމަލުކުރާނީމެވެ. ❁ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = އެމީހަކަށް ނުވަތަ އެހެނިކަން ޢަޛާބު އަންނަކަށެއް ❁ يُخْزِيهِ = އެމީހަކު ނިކަމެތިކުރާ ❁ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ = އަދި އެމީހެއްގެމައްޗަށް (ދާއިމަށް ދެމިހުންނަ) ޢަޛާބު ވާސިލުވާނެ ❁ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾ = ދާއިމީ ޢަޛާބެއް ❁ إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ﴿ ٱلۡكِتَٰبَ = ފޮތް ﴿ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްޓަކައި = بِٱلۡحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި ﴿ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ = ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ ދެންނެއެވެ. ﴿ فَلِنَفۡسِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ ނަފްސަށެވެ. ﴿ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ ދެންނެއެވެ. ﴿ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ފުރެދުމުގެ ނުބައިކަން އެނބުރި ހަމަ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. ﴿ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ﴿ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަކީލުކޮށްފައެއް ނޫނެވެ. ﴿

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.!) މުޝްރިކުންނާ ބިން އުޑުތައް ހެއްދެވީ ކާކުހޭ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.! الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން ތިޔަ دعاء ކުރާ އަޅުކަން ކުރާ ބުދުތަކާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ވިސްނާ ކަލޭމެނަށް خبر ދީބަލާށެވެ.! އަޅުގަނޑަށް الله ވިޔަސް ކަލޭމެން ދަންނަވާ ބުދުތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ގެއްލުމެއް ދެއްވަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ، އެ ގެއްލުން ފިލުވައިލެވޭނެ ބާވައެވެ؟ ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް رحمة އެއް ދެއްވަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ އެ رحمة އެއް ހިފަހައްޓާލެވޭނެ ބާވައެވެ.؟ ނުވެސް ހިފަހައްޓާނުލެވޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަޅުގަނޑަށް الله ފުދެއެވެ. އަދި وكيل ކުރާ މީހުން وكيل ކުރާނީ އެކަލާނގެ މައްޗަށެވެ.!

(٣٩) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ކަލޭމެން ތިޔަ ތިބި ގޮތުގައި (شرك ގެ حال) ކަލޭމެން عمل ކުރަމުން ގެންދާށެވެ.! އަދި އަޅުގަނޑުވެސް އަޅުގަނޑުގެ ގޮތުގައި عمل ކުރަމުން ގެންދަނީމެވެ.

(٤٠) ފަހެ އިހާނދެ ކަލޭމެނަށް ދުނިޔޭގައި ނިކަމެތި ކުރާނެ عذاب އަންނާނީ ކޮންމީހަކަށްކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި آخرة ގައި ދެމިހުންނާނެ ދާއިމީ عذاب އެއް އަންނާނީ ކޮންމީހަކަށްކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ތެދުމަގުދެއްކުމަށްޓަކައި މިފޮތްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީ قرآن މާތްކަލާނގެ حق ގޮތުގައެވެ. ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ ދެންނެއެވެ. نفس އަށެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ ފައިދާއަށް ދެރަވެރިވާނީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އެވެ. އަދި މަގުފުރެދުނު މީހާ ދެންނެއެވެ. އޭނާގެ ފުރެދުމުގެ ނުބައިކަން އެނބުރިއަންނާނީ ހަމަ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކުމުގެ مسئول ވެވޮޑިގެންނެއް ނުވެއެވެ.

ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ ۚ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَـٰعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحْدَهُ ٱشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ عَـٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾

ލަފުޒުމާނަ

اللہ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ = ﷲ ނަފުސުތައް ހިފައިގަންނަވައެވެ. (ފުރާނަތައް ހިއްލަވައެވެ.)۞ حِينَ مَوْتِهَا = އެ نفس އެއް (އަޖަލު ހަމަވެގެން) މަރުވާ ހިނދު.۞ وَٱلَّتِي لَمْ تَمُتْ = އަދި އަޖަލު ހަމަނުވާ نفس ތަކެއްވެސް ހިފައިގަންނަވައެވެ۞ فِي مَنَامِهَا = އެ نفس އެއް ނިދާފައިވުމުގައި.۞ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا = ދެންފަހެ އެنفس ތަކަށް މަރު ނިޔާކުރެއްވި نفس ތަކެއް ހިފަހައްޓަވައެވެ.۞ ٱلْمَوْتَ = މަރު۞ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰ = އަދި އަނެއް نفس ތައް (އެބަހީ މަރު ކަނޑައެޅިފައިނުވާ نفس ތައް ދޫކޮށްލައްވައެވެ. (ހޭލައްވައެވެ.)۞ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (އެއީ أجل ހަމަވާހިނދަށް.)۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (ﷲ ގެ ކުދުރަތާއި ވަޙްދާނިއްޔަތާއި އެކަލާނގެ ބޮޑުކަމާއި) ދަލީލުކުރާ ހެކިތަކެވެ.۞ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ = ވިސްނާ فكر ކުރާ ބަޔަކަށް۞ أَمِ ٱتَّخَذُوا = އަދި ހިފައިގެންފިތޯ.؟ އެމީހުން ހިތުގައި إختيار ކުރިއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ = ﷲ ފިޔަވައި شريك ން ތަކެއް (އެމީހުން ހިތުން شفاعة ތެރިންނަ ކަމުގައި)۞ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ أَوَلَوْ كَانُوا = އެތަކެތި ވިޔަސް ހެއްދެވޭތޯ.؟ (އެތަކެތި ވިސްނަވެސް ނުކުރެއެވެ.)۞ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا = އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް މިލްކެއް ނުވާ ކަމުގައި.۞ وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވިސްނާކަމުގައި (އެއީ އެއީ ފުރާނަނުވާ جَمَادُ ތަކެއްކަމުން.) قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. لِّلَّهِ ٱلشَّفَـٰعَةُ جَمِيعًا = އެއްކޮށްމެ شفاعة އެއް ملك ވެ خاص ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.۞ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތީގެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވެގެންވާނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.۞ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ = އަދި الله ذكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ (الله ހަމައެކަނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ)۞ وَحْدَهُۥ = އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމުގައި.۞ ٱشْمَأَزَّتْ = ބޭޒާރު نفرة ވެއްޖެއެވެ. އަދި ހިތްހަމަނުޖެހިއްޖެއެވެ.۞ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް.۞ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ = އެމީހުން آخرة އަށް އީމާންނުވާ.۞ وَإِذَا ذُكِرَ = އަދި ذكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ

ހަދާންކުރެވިއްޖެއްޔާއި. ۞ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ނޫން ތަކެތި (لات, عزّى ކަހަލަ ބުދުތަކެއް)۞ إِذَا هُمْ= އެއަރިހުން އުފުލުން ۞ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾= އުފާވެރިވެ މަޖާވެދެއެވެ. ۞ قُلْ= (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ ٱللَّهُمَّ= އޭ މަތިވެރި ﷲ އެވެ. ۞ فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިން ނެތުމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެ!. ۞ عَـٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ= އޭ غيب ގައި ފޮރުވިގެންވާ ކަންތަކާއި އަދި ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ!. ۞ أَنتَ تَحْكُمُ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ޙުކުމް ކުރައްވާނީއެވެ. ۞ بَيْنَ عِبَادِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި. ۞ فِى مَا كَانُوا۟ فِيهِ = އެކަންކަމުގައި އެމީހުންވި ކަންކަމުގައި. ۞ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން ދެބަސްވެ އިޚްތިލާފުވާ ކަމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) މަރުވާހިނދު ﷲ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ނަފްސުތައް ނިޔަމަ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވައެވެ. (އޭގެ ފުރިހަމަކަން ނުދެއްކެވުމުގައެވެ.) އަދި މަރުނުވާ ނަފްސުތައް ނިދުމުގައި ފުރާނައިގެ ބައިތައް ހިއްޕަވައެވެ. އަދި ނިދީގެ ތެރޭގައި މަރުވުމަށް ކަނޑައެޅުއްވި ފުރާނަތައް ހިއްޕަވައެވެ. (އެމީހުންގެ ނިޔާ މަރުވުމަށް ކަނޑައެޅުއްވި ފުރާނަތައް އެކަލާނގެ ދަށުގައި ހިފަހައްޓަވައެވެ.) ދެން އަނެއްބައި ފުރާނަތައް (މަރުވުމަށް ކަނޑައެޅުނު ފުރާނަތަކާ އެކަލާނގެ ފޮނުއްވައެވެ. (އޭރުން ދެން އޭނާ ނިދިން ހޭލާނެއެވެ.) އެއީ ކަނޑައެޅުއްވި މުއްދަތަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (ﷲ ގެ ކުދުރަތުގެ ހެކިތަކާއި އެކަލާނގެ ބާރުގެ) ދަލީލުތައް ވެއެވެ. ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބައެއްގެ މީހުންނަށެވެ.

(٤٣) އަދި ކާފަރުން ހަދައިގަނެފައިވަނީ ﷲ ފިޔަވައި ޝަފާޢަތްތެރިން ހިފައި އިންތިޒާރުކުރާ ކަލާނގެތަކެކެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެތަކެތި ކަމުގައި އެއްވެސް ކަމެއްގެ މިލްކުވެރިކަމެއް ނުހުރި ނަމަވެސް އަދި އެތަކެތި ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމުގެ ބާރެއް ނެތް ކަމުގައިވިޔަސް (އެމީހުން ވިސްނާ ބުއްދިއެއް ނެތް ބައެއް ކަމުގައިވިޔަސް އެއީ ޝަފާޢަތްތެރިންތޯ؟)

(٤٤) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެންމެހައި شَفَاعَة އަކީ خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވާ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމައެކަލާނގެ އަށެވެ. ދެން އަދިކަލޭގެފާނުމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ޖަމާކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

(٤٥) އަދި آخِرَةُ އަށް އީމާން ނުވާ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله ހެދެއްވި ފަދައިން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ހަދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ނުރުހިގެން ނަފްރަތުވެއެވެ. ހަނިވެދެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ނޫންތަކެތި (لاَتَ عُزَّى ފަދަ ބުދުތައް) ހަދާން ކުރެވިއްޖެއްޔާ/ނަންގަނެވިއްޖެއްޔާ ދެން އެމީހުން އުފާވެ މަޖާވެއެވެ.

(٤٦) އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ މަތިވެރި ﷲ އެވެ.! އޭ އުޑުތަކާއި ބިން ނުފެނުމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެ. އަދި ނޭނގޭގައި ފޮރުވިގެންވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފާޅުވެ ހާމަވެގެންވާ ތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި އިޚްތިލާފުވެ ދެބަސްވެވުނު ކަންކަމުގައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނީއެވެ.

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾ فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَـٰهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍۭ ۚ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ هَـٰٓؤُلَآءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾

މުޢުޖަމު

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް ވިޔަސްމެ.✿ مَا فِى
ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިންމަތީގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި.✿ وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ = އަދި އެއާއެކު އިތުރު އެހާތަކެތި.✿
لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ = އެއިން އެމީހުން ފިދުޔާ ދޭނެ (ފިދުޔާ ދިނީސްވެ.)✿ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ = عَذَاب ގެ
ނުބައިކަމުން / ސަޚުތުކަމުންވެސް.)✿ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހުން.✿ وَبَدَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް
ފެނިގެންދާނެވެ.✿ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ޙަޟްރަތުން.✿ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ = (اللّٰه ގެ
ކޯފާއި عَذَاب ގެ ބާވަތްތައް) އެމީހުން ހީވެސްނުކުރާހާތަކެތި.✿ وَبَدَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިގެންދާނެވެ.✿
سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުންކުރި ކަންތަކުގެ ނުބައިކަންތައް.✿ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން
ވަށާލާނެއެވެ.✿ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން އެކަމަކަށް ދުނިޔޭގައި ފުރައްސާރަކުރި ކަންތަ
އްގެ ޖަޒާވެ. فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = ފަހެ އިންސާނާއަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ / އިންސާނަކަށް ޖެހިއްޖައްޔާ.✿ ضُرٌّ
= އުނދަގޫލެއް/ދަތިކަމެއް/ ހަނގުރާމަ.✿ دَعَانَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އޭނާ ގޮވާ ދުޢާކުރާނެއެވެ.✿ ثُمَّ
إِذَا خَوَّلْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވައިފިއްޔާ.✿ نِعْمَةً مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ޙަޟްރަތުން ނިޢުމަތެއް.✿ قَالَ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ.✿ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އެތި
ލިބުނީ.✿ عَلَىٰ عِلْمٍۭ = އަހުރެންނަށް ހުރި އިލްމެއްގެ މައްޗަށެވެ./ ނުވަތަ އަހުރެންގެ ހާލަތު اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވާތީއެވެ.
✿ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ = އަދި ޔާއެއްނޫނެވެ.؟ އެއީ އިމްތިޙާނެކެވެ. (ޝުކުރުކުރާތޯ ނުވަތަ ނުކުރާތޯ
ބެއްލެވުމަށެވެ..)✿ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކު އެކަން ނުދަނެއެވެ.✿ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ =
އެމީހުން ނުދަންނަނީއެވެ.✿ قَدْ قَالَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެބުނި ކަލިމަ ބުނެފައިވެ.✿ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =
އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުންވެސް.✿ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ފައިދާއެއްނުކުރެވުނެވެ.✿ مَّا كَانُوا۟

يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން ހޯދާކަމުގައިވި އެކަށައަޅުއްވެނިވިގެން. އެއްޗެސް އެހިނދު.۞ فَأَصَابَهُمْ = ފަހެ

އެމީހުންނަށްޖެހިއްޖެއެވެ/ ދިމާވެއްޖެއެވެ.۞ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ = އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން.۞

وَالَّذِينَ ظَلَمُوا = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން.۞ مِنْ هَٰؤُلَاءِ = މިމީހުންގެ ތެރެއިން. މިއީ

ތިބާހަރުންގެ މުޝްރިކުން.۞ سَيُصِيبُهُمْ = ނިކަންނުޖެހި އެމީހުންނަށް ދިމާވާނެއެވެ.۞ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا =

އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން.۞ وَمَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ = (اللّٰه)

ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭހެނުކުރެވޭގޮތަށް / اللّٰه އަށްވުރެ ގެއްލިހެނުކުރެވޭގޮތަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ދުނިޔޭގައިވާ އެންމެހާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެއާއެކު އަދި އެހާމިކަހި އިތުރަށް އެމީހުން عَذَاب ގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ދޫކޮށްލުމަށް فِدْيَة ގޮތުން އެމީހުންނަށް ދިންނަމަވެސް (އެމީހުން އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ދޭނެއެވެ.) އެމީހުންނަށް اللّٰه ގެ ހަޞްރަތުން ފެނިގެންދާނެ (اللّٰه ގެ ކާފަރުންގެ عَذَاب ގެ ތެރެއިން) އެމީހުން ހިތަށްނުއަރާ ކަންތަކެވެ.

(٤٨) އެމީހުންނަށް ފާޅުވެގެން އެމީހުން ކުރި ހަޑިހުތުރު ނުބައިކަންތައް. އަދި އެކަލާނގެ (ދުނިޔޭގައި މަލާމާތް ކުރުމަށްޓަކައި މަލާމާތުކުރި މީހުން) އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ.)

(٤٩) ފަހެ އިންސާނާއަށް އުނދަގޫވެއްޖެ - ނުވަތަ ފަޤީރުކަމެއް - ނުވަތަ ބަލިވެގެން އެބާވަތުގެ ކަމެއްދިމާވެއްޖެއްޔާ އޭނާ މިހެން ކަލޭގެފާނުގެ ރަސޫލުގެ ދުޢާ ކުރެއެވެ. ދެން ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ ހަޟްރަތުން އޭނާ ނިއުމަތް ދެއްވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. މިއީ އަޅުގަނޑު މިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ލިބުނު ކަމެކެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުގައިވާ ޢިލްމުގެ ސަބަބުން ލިބުނު ކަމެކެވެ. (اللّٰه އެހެން ޖަވާބު އެދިވަޑައިގަތުމަށް އެކަންނުކުރެއްވީއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ހެޔޮވެއްޖެ؟ އެއީ فِتْنَة އެކެވެ. އިމްތިޙާނެކެވެ. (އޭނާ އަށް ނިޢުމަތެއް ޝުކުރު ކުރާތޯ ނުވަތަ ނިޢުމަތަކަށް ކާފަރުވާތޯއެވެ.) އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٥٠) އެމީހުންގެ ކުރީގެ އުމަތް ދެކެވިހިނދު އެބަސް މީހުންވެސް އޭރުވެސް ބަސްބުނެއެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އަމަލު ކުރި އެކަށައަޅުއްވެސް އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފައިދާއެއް ނުވިއެވެ.

(٥١) ފަހެ އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން އެމީހުންނަށް ޖެހުނެވެ. (ބަނީ ހަޤީގަތް ކަލާމި- ހަމަތަކުބިލާއި- ބަދުވެރިން ހަމަތަކުބިލާއި) މިބާވަތުގެ ކަންތައް ދިމާވިއެވެ. އަދި މިމީހުންގެ މުޝްރިކުންނެވެސް- އެބަހީ مكة ގެ مشرك ގެ މުޝްރިކުންނެވެސް އަނިޔާވެރިންނަށް ނިކަންނުޖެހި އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން ދިމާވާނެއެވެ. އެއީ ކާފަރު ކަންތައްތަކާ ދިމާދިމާއަށްއެވެ. އަދި اللّٰه ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (اللّٰه ބޭނުންވާ ވަގުތަކު އެއްކަލަ ގެނައުމާއި އެމީހުންނާމެދު عمل ކުރައްވާނެއެވެ.)

أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَٱتَّبِعُوٓا۟ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ތޯ ނޭނގޭތޯއެވެ.؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ތަނަވަސްކުރައްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޑައިގެންނެވި މީހަކަށް. ❁ وَيَقْدِرُ = (އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޑައިގެންނެވި މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = (الله ގެ ޤުދުރަތްތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ހެކި) އާޔަތްތަކާއި ހެކިތަކެވެ. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް (ތެދުވެރިވާބަޔަކަށް). ❁ ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. (الله تعالى وحى ކުރައްވައެވެ.) يَٰعِبَادِىَ = އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންނޭވެ!. ❁ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ = އެމީހުން އިސްރާފުކޮށްފައިވާ (ޙައްދު ފަހަނައަޅައިގެންފައިވާ) މީހުންނޭވެ./ އަޅުންނޭވެ!. ❁ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެ މައްޗަށް. ❁ لَا تَقْنَطُوا۟ = ކަލޭމެން އުންމީދު ކަނޑައިނުލާށެވެ!. ❁ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ = الله ގެ رحمة ން ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا = އެންމެހައި ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ❁ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް رجوع ވެ އެކަލާނގެއަށް توبة ވާށެވެ!. ❁ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!. ❁ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން. ❁ ٱلْعَذَابُ = عذاب ❁ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ = ދެން ފަހުން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ وَٱتَّبِعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ!. ❁ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ = ބާވައިލެއްވުނު ރަގަޅު ތަކެއްޗާއި (އެބަހީ ކީރިތި قرآن އެވެ) ❁ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް އައުމުގެ ކުރިން ❁ ٱلْعَذَابُ بَغْتَةً = عذاب ހަމަކުއްލިއަކަށް. ❁ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް إحساس ވެސް ނުވާ ހާލު. ❁ أَن تَقُولَ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس

އެއް ނުބުނުމަށެވެ. (އެއްވެސް نفس އެއްބުނުމާނުލައި)۞ ﴿يَـٰحَسْرَتَىٰ﴾= ހާހި ހިތާމައެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!۞ ﴿عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ﴾= އަހުރެން ކުރުކޮށްލެވުނު ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް۞ ﴿فِي جَنبِ ٱللَّهِ﴾ = اللّٰه ގެ ޖާނިބުގައި. (اللّٰه ގެ ޙައްޤުތަކުގެ މައްޗަށް) اللّٰهُ ގެ ނިސްބަތުގައި۞ ﴿وَإِن كُنتُ﴾ = އަދި އަހުރެންވީ۞ ﴿لَمِنَ ٱلسَّـٰخِرِينَ ۝٥٦﴾ = މަލާމާތް ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިންކަމުގައިވީނަމަވެސް.۞ ﴿أَوْ تَقُولَ﴾ = ނުވަތަ ބުނުމުން/ ބުނުމާނުލައި۞ ﴿لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِي﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تَعَالَى އަހުރެންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވިނަމަ۞ ﴿لَكُنتُ﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވީމެވެ.۞ ﴿مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ۝٥٧﴾ = تَقْوَى ވެރިންގެތެރެއިން۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޅަކަށް ރިޒްގު ފުޅާކުރައްވައި އަދި އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޅަކަށް ރިޒްގު ކުޑަކުރައްވާކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭބާއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި اللّٰه ގެ ގުދުރަތުގެ ނިޝާންތަކާއި އެކަށީގެންވާ دليل ތަކާއި ހެކިތައް اللّٰه އަށް إيمان ވާ ބަޔަކަށް ހުރެއެވެ.

(٥٣) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. (اللّٰه تَعَالَى وَحِي ކުރައްވައެވެ.) އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭ! ފާފަކުރުމުގައި އެކުވެރިކުރުމުގައި އިސްރާފުކުރިކަމަށްވީ އަޅުތަކުންނޭ. اللّٰه ގެ ރަޙްމަތުން ކަލޭމެން އުންމީދު ކަނޑާނުލާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تَعَالَى އެންމެހާ ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތް ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٤) އަދި ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާށެވެ. (އެއީ ދީނުގެ ހުރިހާ ކަންކަމުގައި ކިޔަމަންތެރިވެ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުވެގެންނާއި އެކަލާނގެ ޙުކުމްތަކަށް ބޯލަނބައިގެންނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބު އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. (ދެވަނަ ދުނިޔޭގައި ޢަޛާބު އައުމުގެ ކުރިން) ދެން ކަލޭމެންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ. نَصْر ދޭނޭ މީހަކު ނުވާނެއެވެ.

(٥٥) އަދި ހަމަ ކުއްލިއަކަށް ކަލޭމެންނަށް އިޙްސާސްވެސް ނުވާހިނދު عَذَاب އައުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވިފައިވާ ރަނގަޅުގޮތްތަކާއި ކަލޭމެން ތަބާވާށެވެ!. އެއީ ކީރިތި قُرْآن އާއި ތަބާވާށެވެ!.

(٥٦) އަދި އެއްވެސް ނަފްސެއް ތިމާ اللّٰه އާއި ދުރު - اللّٰه ގެ ޙައްޤުތަކުގައި ކުރުކުރެވުނުކަމަށްޓަކައި ހާ އަހުރެންނަށް ހިތާމައެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!. އަދި އަހުރެންވީ މަލާމާތްކުރި މީހުންގެ ތެރެއިންކަމުގައެވެ. މިފަދަ ބަސްބުނުމުގެ ކުރިންނެވެ.

(٥٧) ނުވަތަ اللّٰه އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިނަމަ އަހުރެންވީހޭ ތަޤްވާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. މިހެން އެއްވެސް ނަފްސެއް ބުނުމުގެ ކުރިންނެވެ.

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّي ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

أَوْ تَقُولَ = ނުވަތަ ބުނާނެއެވެ./ ބުނާހާނުލުމެވެ. ❁ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ = عَذَاب ފެންނަ ހިނދު. ❁ لَوْ

أَنَّ لِي كَرَّةً = އަހުރެންނަށް އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) އާދެވޭނަމަ ވީނަމައެވެ. فَأَكُونَ = ފަހެ

ވާނީން އަހުރެންނަށް ވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ = އިޙްސާންތެރިންގެ ތެރެއިން. ❁ بَلَىٰ = އެއްޗެކޭކަނޑައެޅިގެން

އެހެންނޫނެވެ. އަދި ހިތްޕުޅުއެވެ؟ ❁ قَدْ جَآءَتْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގާތަށް އައެވެ. އަތުވެއްޖެއެވެ. ❁

ءَايَٰتِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް. ❁ فَكَذَّبْتَ بِهَا = ދެން ފަހެ ކަލޭ އެތަކެތި ދޮގުކުރީއެވެ. ❁

وَٱسْتَكْبَرْتَ = އަދި ކަލޭ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީ އެވެ. ❁ وَكُنتَ = އަދި ކަލޭވީ. ❁ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ =

ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން. ❁ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ = ދޮގުހަދައި

މީހުން ކަލޭދެކެއެވެ. (ކަލޭދެކޭނެއެވެ.) ❁ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް. ❁ وُجُوهُهُم

مُّسْوَدَّةٌ ۚ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ވަނީ ކަޅުވެގެންނެވެ. ❁ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގާ ނުވެއެވެ؟

(އެބަހީ ނަރަކަ ވެއެވެ.) ❁ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވި މީހުންނަށް ޖާގައެއްކަމުގައި. ❁

وَيُنَجِّي ٱللَّهُ = އަދި الله ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = ތަޤުވާވެރިވި މީސްތަކުން. ❁

بِمَفَازَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާމިޔާބުވުމާއި ނަސީބުގެ ސަބަބުން (އެއީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމާއި ސުވަރުގެ ވަންނުވުން.) ❁

لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނުބައެއްނުޖެހޭނެއެވެ. ❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި

ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ. ❁ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۖ = الله އީ އެންމެހައި ތަކެތި

ހެއްދެވި ކަލާނގެ އެވެ. ❁ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް. ❁ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ =

ބެލެހެއްޓެވުމާއި ރައްކާތެރި ކުރެއްވުމާއިގެން ޒާމިންވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) ނުވަތަ عَذَاب ފެންނަހިނދު އަހުރެން އެއްފަހަރު ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވާނަމަނެވެ. އޭރުން އިޙްސާންތެރިންގެ ތެރެއިން އަހުރެންވާހުށީމެވެ. މިހެން އެއްވެސް ނަފްސެއްބުނުމުގެ ކުރިންނެވެ. (އޭގެ ކުރިން ތައުބާވެ އެކަލާނގެ ބަސްނަގައިއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ!)

(٥٩) އެހެން އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވާނެއެވެ.(އެބަހީ ދުވަސްފަހަށް ފޮނުއްވުމެއްނުވެއެވެ.)ހަމަ ޔަޤީނުންވެސް ތިބާގެ އާޔަތްތައް އަތުވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތިޔަ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހަދައިފީމެވެ. ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންނެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (މިފަދަ މިފަދަ ނަމަވެސް ކުރުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެން اللّٰه ތަޢާލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. (އެބަހީ قُرْآن އާއި ތަބާވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.)

*ދަންނައެވެ. މި آ ية :(قل يا عبادى الّذين أسرفو على أنفسهم).   މިއާޔަތަކީ ކީރިތި قُرْآن ގައި އަޅުތަކުންނަށް ކަމުގެ އުއްމީދު އެންމެ ބޮޑުވެ ދެއްވާ بشارة ކޮށްދެއްވާއާޔަތެވެ.   اللّٰه ގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ حضرة ން ލިބިވަޑައިގަންނަވާ رحمة އަކީ ފުންމިން ނެތް ކަމެއްކަމެވެ.

* އެންމެ ފުރަތަމަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކުރިމަތިލެއްވީ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާ ފުރުސަތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަޅުތަކުންނާ މާތްކަމާއި شرف އެކުވެ. އަދި އުފާވެރިކަމުގެ ދަރަޖައެވެ. * ދުވަސްތަކުން އެވަނީ އެބައިމީހުން ފުރަތަމާ އުޅުއްވުމުގައި މިނިވަން إسراف ކުރިކަން بيان ކުރައްވާފައެވެ. * މިންވަރަކުން އާރާމުދެއްވިން އެއަށްގެވަނީ އެފަދަ މިނަ ފުރަތަމަގެ އަޅުތަކުންނަށް އެކަލާނގެ رحمة ން أميد ކަނޑައިނުލުމުގެ ނަހީ އެވެ. އެފަދަ މިނަ ފުރަތަމަގެ އަޅުތަކުންނަށް رحمة ން أميد ކަނޑައިނުލުމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެބަސްގެ مفهوم ން ސާބިތުވަނީ މަތީ ފުރަތަމަގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ދުއްސުވުން މާ أولى ވެގެންވާކަމެވެ. * ދެން އެއާއެކު ހުރިހާ ފާފައެއްކަން ފުއްސަވާނެ ބަސްފުޅު އެވަނީއެވެ. (إنّ اللّٰه يغفر الذ نوب جميعا) يعنى ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އެންމެހައި ފާފައެއް ފުއްސަވައެވެ. މިފަދަ ބަސްފުޅު އަޅުތަކުންނަށް ހުރި އުފާވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! اللّٰه ގެ رحمة ގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ނަމަވެސް އާރާމުދެއްވުމާ އާރާމުގައި އެއަށްގަވަސް އެކަލާނގެއަށް ރުޖޫޢަވުމަށްވެއެވެ. މިއީން މިއެއްގަސް އެފަދަ ބޮޑު رحمة އާއި ގުޅުވަންތަކަން اللّٰه ގެ حضرة ގައިވާއިރު އަޅުތަކުން އެކަމަށް އެދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވުން އަވަސްކުރަންވީކަމެވެ. والله أعلم .

(٦٠) އަދި اللّٰه އަށް ދޮގުތަކެއްހެދި މީހުންގެ މޫނުތައް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކަޅުވެގެންވާނޭކަން ކަލޭފެނާނެއެވެ. ދެކޮޅުވެރި ބޮޑާވީމީހުންގެ ޖާގައަކީ ކަލޭގެފާނު ނަރަކަ ނޫންތޯއެވެ.؟ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ކަލޭގެފާނު ނަރަކަ ކަމެވެ.)

(٦١) އަދި ތަޤްވާވެރިވި މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ނަސީބާއި ކާމިޔާބުގެ ސަބަބުން اللّٰه އެމީހުން (އެދުވަހުގެ ނުރައްކަލުން) ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ. އެއްވެސް ނުބައެއްނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގައި ހިތާމަކުރުމެއް ބައްދަލުކުރުމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٦٢) اللّٰه އީ އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވައި ބެލެހެއްޓެވުމުގައި އެކަލާނގެ ވަކީލުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا ٱلْجَـٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ مَطْوِيَّـٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾

ލުޣަތާ

لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގެ مَقَالِيدُ ވަނީ އެކަލާނގެއަށް ހުއްޓަ ވެގެންނެވެ.(އެއީ އެތަކެއްޗެހި އެކަލާނގެ
ބޭނުންވާވާގޮތަކަށް ގެންދިއުމާއި ހިންގުމުގެ ބާރު އެތަކެއްޗެހީގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރެއްވުމެވެ. އެތަކެއްޗެހީގެ ވެރިކަމެވެ. ◈
وَٱلْأَرْضِ ۗ = އަދި ބިމުގެ مَقَالِيد ވެސް. ◈ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވެވެރިވީ މީހުން (ދަންނައެވެ.) ◈
بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ◈ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނީ ◈ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ =
ގެއްލުން ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. ◈ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ◈ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله
ނޫން ފަރާތަކަށް ދެއްތޯ؟ ◈ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ = އަޅުކަން ކުރުމަށް ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް އަމުރުކުރަނީ ◈
أَيُّهَا ٱلْجَـٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ = ޖާހިލުވީ ބަޔެވެ! ◈ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وَحِى
އިއްވެވިގެންވެއެވެ ◈ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ (ރަސޫލުން) ބޭކަލުންނަށްވެސް. ◈ لَئِنْ
أَشْرَكْتَ = ކަލޭގެފާނު ޝިރުކު ކުރެއްވިނަމަވެސް. ◈ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލު އެކަލާނގެ
ޙަޟްރަތުގައި ބާޠިލުވާނެއެވެ. ◈ وَلَتَكُونَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާހުށީ. ◈ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ =
ގެއްލުން ލިބިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ◈ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ = އަދި ކުރައްވާށެވެ؟ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން
ކުރައްވާށެވެ. ◈ وَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވޭށެވެ! ◈ مِّنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ = ޝުކުރުކުރާ
މީހުންގެ ތެރެއިން. ◈ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ޤަދަރުކޮށް ޢިބާދަތް ނުކުރެއެވެ. ◈ حَقَّ قَدْرِهِۦ =
އެކަލާނގެއަށް ޤަދަރުކޮށް ޢިބާދަތްކުރުން ޙައްޤުވާފަދައަކުން. ◈ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا = އަދި މުޅި ބިންގަނޑުވެސް. ◈
قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެކަލާނގެ މުށްތެރޭގައެވެ. ◈ وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ = އަދި އުޑުތަކުވެސް. ◈
مَطْوِيَّـٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ ކަނާއަތްމުބާރަކުގައި ފަތްފަތަށް ޖެހިފައިވާގޮތުގައެވެ. ◈ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ =

އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެންވަނީ ތާޖެހިގެންވެއެވެ.۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾ = އެމީހުން އެޝަރީކުކުރާ ބައިވެރިކުރާ ތަކެތިން ۞ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ = އަދި ސޫރަށް ފުރެވޭނެއެވެ. (މިއީ ފުރަތަމަ ސޫރަށް ފުރުމެވެ.) ۞ فَصَعِقَ = ފަހެ ބިރުން ސިހިގެންގޮސް މަރުވެދާނެއެވެ.۞ مَن فِي ٱلسَّمَـٰوَاتِ= އުޑުތަކުގައި ވާހާބަޔަކު. ۞ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާބައެކި.۞ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۚ = ﷲ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު ފިޔަވައި . ۞ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ = ދެން އަލުންވެސް އެއަށްފަހު ފުރުވެއްވާނެއެވެ. (ދެވަނަ ސޫރަށް ފުރުވެއްވާނެއެވެ.)۞ أُخْرَىٰ = އަނެއްފަހަރު۞ فَإِذَا هُمْ = ފަހެ އެއުރެންހުރީ އެމީހުން (މަރުވި އެންމެން) ۞ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾ =(ކޮންކަމެއްކަން) ބަލަބަލާ ތެދުވެގެން ބަލަހައްޓައި ހުންނާނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مَقَالِيد ވަނީ އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. (مَقَالِيد އަކީ ތަޅުދަނޑިތައް މުޅިކޮންތައް ހިންގެވުމާއި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގެ ކަންތައްތަކުގެ ބާރުތަކާއި އެނގުންތަކުގެ ކަންތައްތައް ހިންގެވުން.) އަދި ﷲގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ ހަމައެއީއެވެ.

(٦٤) (އޭ رَسُوْل ﷲ އެވެ!) ކާފިރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ ޖާހިލުންނޭވެ. ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމަށް ތިޔަ އަމުރުކުރަނީ ﷲ ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ހެއްޔެވެ؟

(٦٥) (ﷲ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رَسُوْل ބޭކަލުންނަށްވެސް وحى އިއްވެވިއެވެ ވާނީ (އެބޭކަލުންނަށްވެސް) އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް شرك ކޮށްފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ އަމަލުތައް ބާޠިލު عمل باطل ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٦٦) އަދި ޔަޤީންކޮށްދޭށެވެ؟ ހަމައެކަނި ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. އަދި شرك ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(٦٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން – އެބަހީ مشرك ން -ﷲ އަށް قدر ކުރުން إحترام ކުރުން حق ވެގެންވާވަރަކަށް އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް قدر ކޮށް إحترام ކޮށްނުދެއެވެ. قيامة ދުވަހުން މުޅި ބިންގަނޑުވަނީ އެކަލާނގެ މުށްޓިތެރޭގައެވެ. އަދި އުޑުތައް ވަނީވަނީ ޔަމީންއަތްޕުޅުގައި ވަނީ އެކަލާނގެ ކަނާއަތްޕުޅުގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައްތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރި ވާޖެހިގެންވެއެވެ.

(٦٨) ފަހެ (ފުރަތަމަ ފަހަރަށް) ސޫރަށް ފުރެވުމުން ﷲ އިރާދަކުރެއްވި ފަރާތެއް ފިޔަވައި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް ބިރުން ސިހިގެންގޮސް މަރުވެދާނެއެވެ. ދެން ދެވަނަ ފަހަރަށް އަލުންވެސް ސޫރަށް ފުރުވެއްވާނެއެވެ. ދެން އެއުރެން މީސްތަކުން (ކޮންކަމެއްކަން ނުހުރެގެން) ބަލަބަލާ ތެދުވެ ހުންނާނެއެވެ.

وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ وَجِاْىٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَـٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾

މުފްރަދާތު

وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ = އަދި ދުވި ބިންގަނޑު އަލިވެފައްޖެއެވެ.۞ بِنُورِ رَبِّهَا= އެބިމުގެ ވެރި رب ގެ نور ން۞ وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ= އަދި (عملގެ) ފޮތްތައް ބެހެއްޓިވިއްޖެއެވެ.۞ وَجِاْىٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ= އަދި نبي ބޭކަލުން ގެންނެވިއްޖެއެވެ.۞ وَٱلشُّهَدَآءِ = އަދި ޝާހިދުންނާއި.۞ وَقُضِىَ بَيْنَهُم= އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = ހައްޤު حق އަށް.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾= އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ= އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް (ހެޔޮ ނުބައިކަމުގެ) ބަރާބަރު جزاء ދެއްވިއްޖެއެވެ.۞ مَّا عَمِلَتْ = އެނަފްސެއް ކުރިކަމަކަށް.۞ وَهُوَ أَعْلَمُ =އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ حال.۞ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ = (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވިކަމާއެކު.۞ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟= އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަތުރު ގެންދެވިއްޖެއެވެ.۞ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ = ނަރަކައަށް ބައިބައިން حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا= އެމީހުން އެތަނަށް ދެވިއްޖެއިރާ. ގެންދެވިއްޖެއިރާ.۞ فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا = އޭގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިއްޖެއެވެ.۞ وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ = އަދި އެތަން ބަލަހައްޓާން ތިއްބަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.۞ أَلَمْ يَأْتِكُمْ= ކަލޭމެން ގާތަށް ތުރާ ވަޑައި ނުގަންނަވައިފީމުތޯ.؟۞ رُسُلٌ مِّنكُمْ= ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رَسُوْل ބޭކަލުން.۞ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކިޔަވާދެއްވަމުން.۞ ءَايَـٰتِ رَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رب ގެ އާޔަތްތައް.۞ وَيُنذِرُونَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުގެންނެވުމަށްޓަކައި.۞ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ = ކަލޭމެންގެ މިދުވަހާއި ކަލޭމެން ބައްދަލުވާނެކަމާމެދު.۞ قَالُوا۟ بَلَىٰ= އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ނޫނެކެވެ. އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ وَلَـٰكِنْ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް۞ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ كلمة - އެބަސްފުޅު حق ވެއްޖެއެވެ.۞ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް.۞ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟= އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.

ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ.۞ أَبْوَابَ جَهَنَّمَ= ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން۞ خَالِدِينَ فِيهَا صلے = އަބަދުން އެތާ ދެމިހުރުމަށް ޓަކައި۞ فَبِئْسَ= ފަހެ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾= ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާވެގަތްމީހުން ދެމިތިބޭތަން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި ބިންގަނޑު އެބިންގަނޑުގެ ވެރި رب ގެ نور ން ދިއްލިގެން އަލިވެ އުޖާލާވެދާނެއެވެ. ދެން މީސްތަކުން ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ތަކުގެ ފޮތްތައް حساب ބައްލަވާލެއްވުމަށްޓަކައި ގެނެސްބެހެއްޓިގެންވާނެއެވެ. އަދި نبي ބޭކަލުންނާއި ހެކިވެރިން ގެންނަވައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ސީދާ حق ގޮތުގައި ނިޔާ ކަނޑައެޅިގެންވާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އަނިޔާއެއް އެމީހުންނަށް އެމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

*ދަންނަށެވެ. އެހެއްނު أمة ތަކުގެ رسول ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ أمة ތަކަށް رسول ކަލަން ޢިލްމުވަހުރުއްވި ކަމަށް ހެކި ދޭއްވުމަށް ގެނައްސާ ހެކިވެރިންނަށް محمد صلى الله عليه وسلم ގެ أمة ގެ މީހުންނެވެ. އެގޮތަކަ بقرة ސޫރަތުގައި بيان ވެގެން އެވަނީއެވެ. (وَكَذَالِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوْا شُهَدَاء عَلَى النَّاسِ وَيَكُون الرسول عليكم شهيدًا....) މާނައަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން خاص ވެގެންވާ عدل ވެރި أمة އެއްކަމުގައި ލެއްވީ އެކަލޭގަންނަވެ. އެއީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިން ހެކިވެރިން ކަމުގައި ކަލޭމެންވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން މައްޗަށް ހެކިދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި رسول އާ ވުމަށްޓަކައެވެ....) މިއެވެ.

(٧٠) ދެން ފަހެ (قيامة ދުވަހުން) ކޮންމެ نفس އަކަށްމެ އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ عمل ގެ ޖަޒާ ބަދަލުދެއްވާނެއެވެ. (ހެޔޮ عمل ވިއްޔާ ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ. ނުބައި عمل ވިއްޔާ ނުބައި ޖަޒާއެވެ.) އަދި އެ عمل ތައް ކުރިކަމުން ދިޔައިރު އެހެއިރާކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ނަމަވެސް މަޚްލޫޤުންނަށް ޙުއްޖަތް ހެކިވެރިންނާއި ގެނައުމަކީ އެހެއިދިނީ އެއްވެސް ކަހަލަ حجة އެއް އަދި عذر އެއް ނުހުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٧١) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަމާލައި ނަރަކައަށް ގެންދާނެއެވެ. އެއީ جماعة جماعة އަށެވެ. ބައިބަޔަށެވެ. (ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ކުށްވެރިން ތަރުތީބުން ވަކިވަކިން ގެންދާ ހުޅަނގެނެވެ.) ދެން އެމީހުން ނަރަކައާއި ހަމައަށް ގެންދެވުމުން އޭގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެތަން ބެލުމަށްޓަކައި ޙަވާލުކޮށްވާ މަލާއިކަތުން އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެއްވައި އަދި މިދުވަހާއި ކަލޭމެން ބައްދަލުވާނެކަމުގެ އިންޒާރުދެއްވައި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިނުގަންނަވައިއެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް އަދި ކާފިރުންގެ މައްޗަށް عَذَابُ ގެ ކަލިމަތް ވާޖިބުވެގެންދިޔަކަމަށް حَقُّ ވިއެވެ.

(٧٢) ދެން އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ. ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ. އެތާ ދެމިހުރުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކިބުރުވެރިވިމީހުންގެ ޖާގައެއްކަމުގައި قِيَامَة ދުވަހުން ހަމަޖެހިލައިވާތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾ وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ = އަދި އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވީމީހުން ގެންދެވުނެވެ.❁ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا = جماعة جماعة އަށް ސުވަރުގެއަށް حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ދެވިއްޖެއްޔާހިނދު❁ وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا = އަދި އޭގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިއްޖެއެވެ.❁ وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا = އަދިއެތަން ބަލަހައްޓަވާ ތިއްބަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ.❁ طِبْتُمْ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ޢަމަލުތައް ރަނގަޅުވެއްޖެއެވެ.❁ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ = އެއީ ދާއިމީކޮށްތިބުމަށް އެތަނަށް ވަންނާށެވެ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި ތަޢުރީފު ސަނާއެއްކުރަނީ ٱللَّه އަށެވެ.❁ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް އެކަލާނގެ وَعْدُ ތެދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތެދުކުރެއްވި ކަލާނގެއަށެވެ.❁ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ = އަދި ސުވަރުގޭގެ ބިންގަނޑު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާރުތަކޮށް ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ = އަޅުގަނޑު ސުވަރުގެއިން ބޭނުންވާތާ މަންޒިލުކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ = އަޅުގަނޑު އެދޭހާތަނަކުން❁ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾ = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ ޢަމަލުކުރިމީހުންގެ نِعْمَة މޮޅުވެގެންވެއެވެ.❁ وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކަލޭގެފާނަށް ދެކިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ حَآفِّينَ = ވަށައިލައްވައިގެން ވަނިކޮށް❁ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ = عَرْشِ ގެވަށައިގެން يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبُّ އަށް تَسْبِيح ވިދާޅުވެ حَمْدُ ކިޔުއްވަމުންނެވެ.❁ وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۖ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި (އަޅުތަކުންގެ ދެމެދުގައި)

ނިޔާކުރެވި ނިމިދާނެއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = ހަމަޙައްޤު ގޮތުގައި وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. (މުއުމިނުން ބުނާނެއެވެ) އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ސަނާއެއްވެސް الله އަށެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑު ރަސްކަލާނގެ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) އަދި އެބައިމީހުންގެ އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވިމީހުން جماعة جماعة އަށް ސުވަރުގެއަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނަށް ދެވިއްޖައިމާ އެތަނުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންވާނެއެވެ. އަދި އެތަނުގެ ބަލަހައްޓަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިއަމަލުތައް ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން މިތަނަށް ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ދާއިމީ ގޮތުން ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

(٧٤) އަދި އެމީހުން ޙަމްދުކުރާނެއެވެ. އެންމެހައި ތަޢުރީފު ސަނާއެއްވެސް الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ފުރިހަމަކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ ބިން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ވާރުތަކޮށް ދެއްވީއެވެ. (އެއީ އަހަރެމެންގެ ބަދަލުގައި މަންޒިލް ދެއްވީއެވެ.) ސުވަރުގޭގައި އަހަރެމެން ބޭނުންގޮތަކަށް އުޅެނީއެވެ. ފަހެ ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރިމީހުންގެ ދަރުމަ މާތްވެގެންވެއެވެ.

(٧٥) އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން الله ގެ عَرْشِ ވަށައިގެންވާތީ ކަށަވަރުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް حَمْد ކުރައްވައި تَسْبِيح ވިދާޅުވާނެއެވެ. އަދި އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންގެ މެދުގައި حَقُّ އަށް ނިޔާކުރެވިނިމިދާނެއެވެ. އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيفُ އެއްކޮށް ޢާލަމްތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ އެކަލާނގެއީ رَبُّ އެވެ. (މިއީ މުއުމިނުންގެ ބަހެވެ).

غافر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة غافر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٥)

حمٓ ① تَنزِيلُ ٱلْكِتَـٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ② غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ③ مَا يُجَـٰدِلُ فِىٓ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ④ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَـٰدَلُوا۟ بِٱلْبَـٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ⑤

ތަރުޖަމާ

حمٓ ① = މި ހަރުފުތަކުގެ މާނަ ގާތްގޮތް ދަންނަވާނީ ވަކި اللّٰه އެވެ. ۞ تَنزِيلُ ٱلْكِتَـٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ② = ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ - އެބަހީ قرءان ބާވައިލެއްވުމީ - عزّة ވެރިވެވޮޑިގެންވާ އަދި (ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ) اللّٰه ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ = އެއި ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ = ވަރަށް توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ = ވަރަށް ގަދަ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذِى ٱلطَّوْلِ = فضل ވެރިވެ ކަލާގެ، ނިޢުމަތް ދެއްވުމުގެ ބާރު ފުރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އަޅުކަން ކުރެވޭނެ إلٰه އަކު ނުވެއެވެ. ۞ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ③ = އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ مَا يُجَـٰدِلُ فِىٓ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޒުވާބުކޮށް ދެބަސްވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީހުން ފިޔަވައި ۞ فَلَا يَغْرُرْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އޮޅުވާނުލާހުއްޓެވެ. ۞ تَقَلُّبُهُمْ = (ވިޔަފާރި ފަދަ ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި) އެ ކާފަރުން ފެތުރިގެން ހަރަކާތްތެރިވުން (އެމީހުންގެ حركاة ތެރިވުން) ۞ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ④ = ދުނިޔޭގެ ބިންތަކުގައި ۞ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރީން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރީން) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ މީހުން ۞ وَٱلْأَحْزَابُ = ދެން އަދިވެސް أمّة ތަކެއް (ދޮގުކުރިއެވެ.) ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންނަށް ފަހު (އެބަހީ نوح ގެ قوم އަށްފަހު) ۞ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ = ކޮންމެ أمّة އެއްވެސް قصد ކުރިއެވެ ۞ بِرَسُولِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ކޮންމެ رسول އާ ދެކޮޅަށް ۞ لِيَأْخُذُوهُ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ހިފުމަށްޓަކައި އަދަބުދިނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَجَـٰدَلُوا۟

بِٱلْبَـٰطِلِ = باطل ގޮތުގައި އުޅުމުން (އެ رسول ބޭކަލުންނާ) جدل ކުރީ ހެދިއެވެ. ❁ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ = އެކަމުން އެއުރެން حقّ ފިލުވައިލުމަށް ބަލައެވެ. حقّ باطل ކުރުމަށް ބަލައެވެ. ❁ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއުރެން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. ހަމަ ކުށެއްވިއެވެ. ❁ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

❁ عِقَابِ ۝ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عقوبة ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم : މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. މިބާވަތުގެ އެންމެހައި އަކުރުތަކާމެދު مفسّر ން ދެއްކި ވާހަކައިގެ خلاصة އިން ފާހަގަކުރެވުނު ދެ ފައިދާއެއްގެ ވާހަކަ އަދި ފަހުން ދަންނަވާނަމެވެ.

(٢) ޖުމްލަ ބާވައިލެއްވި / އެބަހީ ފައިބައި قرءان ބާވައިލެއްވީ عزّة ވަންތަ، އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ الله ގެ حضرة ންނެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާ، توبة ވާ އަޅުންގެ توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއާއެކު އެކަލާނގެއަކީ ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް عقوبة ދެއްވުމުގައި ވަރަށްވަރުގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ فضل ވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި މިންނެތް إحسان ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވުމުގެ ވެރި ތިރިކަތިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުން حقّ ވެގެންވާ) އެހެން إلٰه އަކު ނުވެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް އެނބުރި ދާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٤) ކާފިރުވެރިޔަކު ބަޔަކު ފިޔަވައި الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު (ރައްދުކޮށް، ދޮގުކުރުމަށް) جدل ނުކުރާނެތެވެ. ފަހެ ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ރަށްރަށުގައި އެ ފުރުޞަ ފުރުޞަތުތަކުން ކަމުދާގޮތް އުފާކުރުމަށްޓަކައި ނުފުރޮޅާށެވެ!

އެބަހީ އެއުރެން ވިޔަފާރިކުރައި، އަދި ترقّى ގެ ގޮތުން ކުރިއަރައިގެން ކުރުމުން އެގޮތަށް ޖާގަދީގެ مشروع ތަކުގެ ސަބަބުން ކަމުދާގޮތް އުފާކުރުމަށްޓަކައި ނުފުރޮޅާށެވެ! ސިފާ މަތީގައި ކަމުދާގޮތް ހުރިނަމަވައިގެން ކުރިއަރާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ކާފިރުންގެ ކުރިއެރުމަކުން ނުބައްލަވާށެވެ. އެހެނީ އެއުރެންގެ ނިމުމަކީ ހަލާކެވެ. ދެން آخرة ގައި عذاب އެވެ.

(٥) مكّة ގެ قريش ންގެ) ކުރިން نوح ގެ قوم ގެ މީހުން އެއުރެންގެ رسول އާ ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ފަހުން ދެން އައި އެންމެހައި أمّة ތަކެއްވެސް އެއުރެންގެ ގޮތަށް ވަޑައިގެންނެވި رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކުވެސް މަސައްކަތްކުރީ އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް ފޮނުއްވުނު رسول އާ ހިފެހެއްޓުމަށެވެ. އެ ބޭކަލަކު އަނިޔާކުރުމަށެވެ. އަދި باطل ގޮތުގައި އެ ބޭކަލުންނާ جدل ކޮށް ކުރިއެވެ. އެއީ حقّ ފިލުވައި، ނެތިކޮށްލުމަށް ބަލައެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއުރެން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. އަދި އެއުރެންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އައީ، عقوبة ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަން ވީ ވަރަށް ގަދަފަދަކޮށެވެ.)

وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ❁ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަށަވަރުވެއްޖެ ربّ ގެ (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حقّ ވީ ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ❁ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ = عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް ބަޔަކުން ❁ وَمَنْ حَوْلَهُۥ = އަދި އެ عرش ވަށައިގެންވާ ބަޔަކުން ❁ يُسَبِّحُونَ = އެބަޔަކުން (الله އަށް) تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. ❁ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބަޔަކުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވާ ❁ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އަދި އެބަޔަކުން އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. وَيَسْتَغْفِرُونَ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް (އެބަޔަކުން ވިދާޅުވެއެވެ.) ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ❁ وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ = ކަލޭގެ އެއްޗަކަށް ރަޙްމަތާއި ޢިލްމު ފުޅާވެގެން ވެއެވެ. ❁ رَّحْمَةً وَعِلْمًا = رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގަތުމުގެ ގޮތުން ❁ فَٱغْفِرْ = ފަހެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! ❁ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ = توبة ވި މީސްތަކުންނަށް ❁ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެ މަގަށް (އިސްލާމް ދީނަށް) تبع ވި ❁ وَقِهِمْ = އަދި އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، ރައްކާތެރި ކުރައްވާނދޭވެ! ❁ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. ❁ وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّـٰتِ عَدْنٍ = އަދި عدن އެވެ. ގެ ސުވަރުގެއަށް (قائم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުން ވައްދަވާނދޭވެ! ❁ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ = އެ ސުވަރުގެއަކީ ކަލޭގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ތަނެވެ. ❁ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިން ތެރެ صلح ވި މީހާއި، (އެބަހީ إيمان ވެ مُوَحِّد ން ކަމުގައި ވި) މީހާއި، وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ ۚ = އަދި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި، ދަރިންގެ ތެރެއިންވެސް ❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން

ތިބާރަސްކަލާނގެއީ ۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ج = އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބަހީ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ރައްކާތެރިކުރައްވާނދޭވެ. ۞ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި عذاب ން ސަލާމަތްކުރެއްވި މީހާ (ދަންނައެވެ.) ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ۞ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ج = ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް رحمة ލައްވައިފިއެވެ. ۞ وَذَٰلِكَ هُوَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦)　(އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުވީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعيد ގެ ބަސްފުޅު حقّ ވީ އެފަދައިންނެވެ. عذاب ގެ كلمة ފުޅު واجب ވީ އެފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ.

(٧)　عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި، އަދި عرش ވަށައިގެންވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވައި، تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އެ ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް (الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވައި) އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.) "އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި ربّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުން އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ މައްޗަށް ތަނަވަސްވެގެން ވެއެވެ. ފަހެ (މީސްތަކުން ކެރެ) ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވީ އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ މަގާ، (އެބަހީ އިސްލާމްދީނާ) تبع ވީ އެންމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(٨)　"އަދި އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ސުވަރުގެއަށް އެބައިމީހުން ވައްދަވާނދޭވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިންނާއި، އެބައިމީހުންގެ އަނބީންގެ ތެރެއިންނާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަރިދަރިފަސްކޮޅުންގެ ތެރެއިން صلح ވެގެންވާ އެންމެން އެ ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٩)　އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބަހީ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އެދުވަހުގެ عذاب ން ސަލާމަތްކުރެއްވި، ރައްކާތެރިކުރެއްވި މީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ رحمة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ نصيب އަކީ އެއީއެވެ."

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَـٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾

މުރާދު

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ✽ يُنَادَوْنَ = އޮޅުނުނަނީ (قيامة) ދުވަހުން ގޮވާނެއެވެ. - (ملائكة ތަކުން ގޮވާލައްވާނެއެވެ.)✽ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ ވާ ބޮޑެވެ.✽ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ކޯފާއަށްވުރެން ✽ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَـٰنِ = ކަލޭމެންނަށް (ދުނިޔޭގައި) إيمان ކަމަށް ގޮވުން ހިނދު ✽ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ =ދުން ކަލޭމެން ކާފަރުވީމުއެވެ.✽ قَالُوا۟ رَبَّنَآ = އެބުނުން = (ނަރަކައިގައި ތިބެގެންނެވެ.) ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަޅަގަންނާ ربّ އެވެ!.✽ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ = އަޅަގަން ދެފަހަރަށް މަރުއްވައި ދެއްވީވެ؟ (އެއީ نُطْفة އަކަށް މަރުވެފައި އޮތް ހިނދު، ދުނިޔޭގެ حياة އަންނަ މަރުވެފައެވެ.) ✽ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ = އަދި ދެފަހަރަށް ދިރުއްވައި ދެއްވީވެ؟ (ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، قيامة އަށް ދިރުއްވުމެވެ.)✽ فَٱعْتَرَفْنَا = ފަހެ އަޅަގަން إعتراف ވެއްޖައީމެވެ.✽ بِذُنُوبِنَا = އަޅަގަންގެ ފާފަތަކަށް ✽ فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ = ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް އޮތްމަގެއް ވޭތޯއެވެ؟ (އޭގެ جواب ގައި الله ވ އަންގަވައި)✽ ذَٰلِكُم = ކަލޭމެންނަށް މިއަދަބު ލިބެނީ (މިއަދަ عذاب ގައި ތިބެން ޖެހުނީ)✽ بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ = އެބުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ الله އަށް (إيمان ވުމަށް) ގޮވައިލެއްވޭ ✽ كَفَرْتُمْ ۖ = ކަލޭމެން ކާފަރުވީމެވެ. (ކާފަރުވީމުއެވެ.)✽ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމުން ގޮވައިލެއްވޭ ✽ تُؤْمِنُوا۟ ۚ = އެއަށް ކަލޭމެން إيمان ވީމެވެ. (އީމާންވީމުއެވެ.) ސަބަބު ކުރަނީމެވެ.✽ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ = حكم خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނުކުތުމުގެ ނަރަކައިގައި މިތިބުން حكم ކުރެއްވިއީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.)✽ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ = އެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كِبْرِياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.✽

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. އެބަހީ ނަރަކަފަތުގައި ވެރިންނަމަ މަލާއިކަތް ބަސްކުރުން ގޮވައިލައްވާނެއެވެ. "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ރުޅިއައުމަށްވުރެ މާ ބޮޑުވީ الله ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.. އެއީ (ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) الله އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވުން ހިނދުން ކަލޭމެން ކާފިރުވި ކަމެވެ."

* ދަންނައެވެ. ނަރަކަވަންތަ ފެނިސްކުރު ކޮންމެ ނަރަކައިގައި މިހާރުވެސް ރުޅިއައިސްގެން ތިމާގެ نفس އަށް لعنة ދެންނެވެ. އޭގެ جواب ގައި މަލާއިކަތް ބަސްކުރުން އެ ވިދާޅުވަނީ "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ރުޅިއައުމަށްވުރެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާ މާ ބޮޑެވެ."

(١١) (އެމީހުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ.) "އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެން ދެފަހަރަށް މަރުއްވައިދެއްވީމެވެ؟" (މިއީ، ދެމަރުގެ މުޅިދުނިޔެ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ކުރީގެ މަރާއި، ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށްފަހު ވާ މަރެވެ.) އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަހަރެން ދެފަހަރަށް ދިރުއްވައިދެއްވީމެވެ؟" (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، محشر އަށް ފޮނުއްވުމަށް ދިރޭ ދިރުމާއި، އެ ދިރުމެވެ.) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަހަރެން، އަހަރެމެންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުމެވުމުގެ އެއްވެސް މަގެއް އަހަރެމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟" (މިގެ جواب އެއް ކަމުގައި ވާނީ "ނުވެއެވެ." މިހެންނެވެ.)

(١٢) "ކަލޭމެން މިއަދު عذاب ގައި މިތިބީ ޖެހުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ الله އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލެއްވީއިރު ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ކާފިރުވި ކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރުން ގޮވައިލެވުނީއިރު ކަލޭމެން އެކަމަށް އީމާންވި ކަމެވެ. އެހެން ތެދުކުރި ކަމެވެ. ފަހެ އެންމެފަހުގެ حكم އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނަރަކައިން ނުކުތުމާ މެދު ގޮތެއް حكم ކުރުއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كبرياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَـٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

މުފްރަދާތު

هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ يُرِيكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قدرة ތެރި ކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތައް ދައްކަވައެވެ ❁ وَيُنَزِّلُ لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބާވައި ބާވައިލައްވައި ❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ = އުޑުން ރިޒުގު (ރިޒުގުގެ أصل ކަމުގައިވާ ވާރޭ) ❁ وَمَا يَتَذَكَّرُ = އަދި نصيحة ލިބި، وعظ ލިބިގަންނަނީއެވެ.❁ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ = (އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވާ) رجوع ވާ މީހަކު ފިޔަވައި ❁ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ.❁ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރި ކުރާ حال. ❁ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ = ކާފިރުން ނުރުހި ނަމަވެސް.❁ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَـٰتِ = (އެކަލާނގެއަށް) ދަރަޖަތައް އުފުލިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ./ ނުވަތަ ސުވަރުގެތައް ދަރަޖަތައް މަތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ذُو ٱلْعَرْشِ = عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ يُلْقِى ٱلرُّوحَ = وحى ބާވައިލައްވައެވެ. (وحى ފޮނުއްވައެވެ.)❁ مِنْ أَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ.❁ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ = އެއްބައްދަލު ވާ ދުވަހާ ބިރުދެއްކެވުމަށް ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ދައްކަވަން❁ يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ ۖ = އެދުވަހުން އެމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން ފާޅުވެގެން ވާހުށި ދުވަހު.❁ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ = އެމީހުންގެ އެއްވެސް ކަމެއް (އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުން އެއްވެސް عمل އެއް) ❁ (އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ.) لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ = މިއަދު ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟❁ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ، އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކުން ޖަވާބު ނުދޭނެ.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކުދުރަތްވަންތަކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތަކެއް ކަލޭގެފާނުންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒުޤުގެ ގޮތުން އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވައެވެ. މިފަދަ، މިފަދަ ކަންކަމަށް ވިސްނައި، އެއިން نصيحة ލިބި، وعظ ލިބިގަންނަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ رجوع ވެ توبة ވާ މީހުނެވެ.

(١٤) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ތިޔަ ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރިކޮށް ކުރާ حال ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ.! އެކަމާ ކާފިރުން ނުރުހި ނަމަވެސް މެއެވެ.

(١٥) އެކަލާނގެއީ (يعني އެކަލާނގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމުގެ علامة ތަކާއި، ހެކިތައް ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއީ) ދަރަޖަތްތައް މަތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ސިފަތުގެ ދަރަޖަތައް ރިފުޢަތްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ބޭނުންފުޅުވާ އަޅަކަށް روح ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وحي ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވާ ދުވަހަން އިންޒާރުދެއްވުމަށް، ބިރުގަންނަވައިދެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

- ދަންނާށެވެ. وحي އަކީ روح އެވެ. ހިތްތަކަށް ހަޔާތްދޭ ފުރާނައިން ދިރުވައިދިނުމެވެ. ހިތްތައް وحي އިން ދިރޭނެއެވެ.
- قيامة ދުވަސް އެއީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވާ ދުވަސް ކަމުގައި އެވަނީ އުޑުވަރުން ވާތީ ބައްދަލުވޭ، ބިމުގައި ވާ މީހުން ބައްދަލުވޭ، އަދި އިސްތިޖާބަތް މީސްތަކުންނާއި، ޢަމަލު އަދި ބައްދަލުވާތީ އެ ދުވަހުން ބައްދަލުވާ ދުވަހެވެ.

(١٦) އަދި މީސްތަކުން އެދުވަހުން (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެ) ފާޅުގައި ފެނޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރި عمل ތަކާ ބެހޭ އެއްވެސް ކަމެއް الله އަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ. (އެ އެންމެން حاضر ވެ ނިމުމުން) އެ ދުވަހުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. "މިއަދު، ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟" (އެ ސުވާލަށް އެއްވެސް مخلوق އަކު ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ.) އަމިއްލަވެސް، الله وحي ކުރައްވާނެއެވެ. "ވެރިކަން މިއަދު خاصّ ވެގެންވަނީ އެއްކައުވަންތަ، ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް މިއަދު ވެރިކަމެއް ނެތެވެ.)

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْءَازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَـٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ = މިއަދު (قيامة ދުވަހުން) ޖަޒާދެވޭ ހުއްޓެވެ. ❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް ❁ بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ ކަމަކުން ❁ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދަކު އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَنذِرْهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ! ❁ يَوْمَ ٱلْءَازِفَةِ = ގާތްވެގެންވާ قيامة ދުވަހުގެ ❁ إِذِ ٱلْقُلُوبُ = ހިތްތައް ވާނެދުވަހު ❁ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ = (ބިރުވެރިކަމުން ކަރުގެ) ވަޅުކޮޅާ ހަމައަށް އަރާފައި ❁ كَـٰظِمِينَ = ހިތާމައިން، މާޔޫސްކަމުން ފުރިގެންވާ حال ❁ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަކަށް (مشرك ންނަކަށް) ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ حَمِيمٍ = އެއްވެސް ރަޙުމްވެރި ގާތް ރަހުމަތްތެރިއަކު ❁ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެވޭ އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު ވިއަސް ❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ = ލޯތަކުގެ خيانة ތެރިކަމާއި خيانة ބެލުން (ނުބަލާކަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި ބެލުން) ❁ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ = ހިތްތަކުން ވަންހަނާކުރާ ތަކެތި (ހިތްތެރޭގައި ހުންނަ ނިޔަތް، خيال ކަމެއް - އަދި ރައްދުވާ خيال ކަމެއް) ❁ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ = އަދި الله حق އަށް ނިޔާކުރައްވައެވެ. (ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ.) ❁ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި އެއުރެން ދުޢާކުރާ، دعاء ކުރާ މީސްތަކުން مِن دُونِهِۦ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ❁ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ = އެއްޗަކުން (ނުވެސް) އެއްވެސް ނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ = އަޑުއައްސަވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) "މިއަދު ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ކަންތަކަށް ޖަޒާދެވޭ ހުއްޓެވެ. އެއްވެސް އަނިޔާވެރިކަމެއް މިއަދަކު ނުއޮވޭ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަކީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ގާތްވެގެން މި ވާ قيامة ދުވަހުގެ ހުރި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر އެމީހުންނަށް ދެއްވައި، إنذار ކުރައްވާށެވެ.! (އެދުވަހުން ބިރުވެރިކަމުންނާއި، ކަންބޮޑުވުމުގެން) ހިތްތައް ކަރުނޭވާ ހަމައަށް ފޯރާނެއެވެ. އޭރު ހިތާމަކުރައި، މާޔޫސް ވެރިގެންވާ حال ގައެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް، مشرك ންނަށް އެދުވަހުން އެހީވުން (عذاب ނު دفاع ކޮށްދޭނެ) އެއްވެސް ގާތް މީހަކު، رحمة ލިބިދޭނެ ނުވާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރި ވާނޭ شفاعة ލިބިދޭކަށްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(١٩) (ދުނިޔޭގައި ތިބޭއިރު ނަހަމަ ތަންތަނަށް ބެލުމުގައި) ލޯތައް خيانة ކުރި އެންމެކުޑަ ކަމެއްވެސް، އަދި ހިތްތަކުގައި ހިންގަމުން ދިޔަ އެންމެކުޑަ خيال ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٠) (އެ ކަންކަމުގައި الله ނިޔާކުރައްވާނީ ހަމަ حقّ އާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެ ފަރާތްތަކަށް ގޮވައި، دعاء ކޮށްދި ތަކެތި އެއްވެސް ކަމެއްގެ ނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެއީ އެ ތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَكَفَرُوا۟ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ فَقَالُوا۟ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

މުފުރަދާތު

❁ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ = އެމީހުން ދަތުރު ހިނގާބިނގާވެ ނުހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ❁ فَيَنظُرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ހެޔޮ ބަލައި (عبرة حاصل ކޮށް)❁ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ = ކޮންފަދަ ކަމެއް ވީ ކޮންފަދަގޮތަކަށްކަން/ ނިމިގެން ދިޔައީ ކޮންފަދަގޮތަކަށްކަން❁ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ = މިމީހުންގެ ކުރީ އުޅުނު މީހުންގެ❁ كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = އެމީހުން ވީއެވެ. / ކުރީން އުޅުނު މީހުން ވީއެވެ. މިމީހުންނަށް ވުރެ މާ ބާރުގަދަ ކަމުގައި❁ وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އަސަރު މާގަދަ ކަމުގައި (عمارة ކުރުމާއި، ގެދޮރު އުފެއްދުމުގައި މާ ގަދަ ކަމުގައި)❁ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ❁ وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވިއެވެ.❁ مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ = الله ގެ حضرة ން އައި عذاب ން ސަލާމަތް ކުރާނޭ އެކަކުވެސް❁ ذَٰلِكَ = އެކަން އެވީ❁ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން❁ كَانَت تَّأْتِيهِمْ = އެމީހުން ކައިރިއަށް އަންނަ ކަމުގައި ވީއެވެ.❁ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން❁ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން❁ فَكَفَرُوا۟ = ދެންފަހެ އެމީހުން ކާފަރުވިއެވެ.❁ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. / ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ قَوِىٌّ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ = عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى ފޮނުއްވީމެވެ.❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއިގެން❁ وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި، برهان އާއިގެން❁ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ = فرعون އާއި، هامان އާއި، قارون ގެ ގާތަށް❁ فَقَالُوا۟ = ދެން އެމީހުން (موسى އާ ދިމާއަށް) ބުނީ❁ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ = ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއް ކަމަށެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެމީހުން يعنى مكّة ގެ أهل ވެރިން ފަދަ ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށްނުބަލަނީތޯ، އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ނިމުން ހިނގާދިޔަގޮތް ބަލައި އެއިން عبرة حاصل ކޮށް ނުގަނެވޭނެ ބަލައެވެ؟ އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ މީހުން ވީ ބާރުގެ ގޮތުން މިމީހުންނަށްވުރެ ވާ ގަދަފަދަ ކަމުގައެވެ. ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކެއްވެސް މިމީހުންނަށްވުރެ ވާ ގަދަފަދައި ހުރީއެވެ. (عاد ބޭގައިގެ މީހުންނާއި، ثمود ބޭގައިގެ މީހުންނާއި، އަދިއެހެނިހެން ބައެއްގެ ގޯތިގެދޮރުތަކުގެވެސް އަސަރު އަދިއަދަށް ފެންނަން ބިންތަކުން އެ ހުރި ވިއްޔާއެވެ. ހުނަރުވެރި ކަމާއި، ގަދަފަދަކަމުގައި މި މައްކާގެ މީހުންނަށްވުރެ އެމީހުން މާ މައްޗެވެ. (ނަމަވެސް އެމީހުން ނުބައިކަމަށްޓަކައި ފުދުން) ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްފެވީއެވެ، ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެ މީސްމީހުންނަށް الله ގެ عذاب އައިސް ހިނދުން އެއިން މީހަކު ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވިއެވެ.

(٢٢) އެމީހުންނަށް އެކަން ވާން ޖެހުނީ – އެ عذاب އެމީހުންނަށް އައީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުން إيمان ނުވެ އެކަލޭގެފާނުން كافر ވީ ކަމަށް ޓަކައެވެ. ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްފެވީއެވެ، ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި عقوبة ދެއްވުމުގައި ވަރަށް ގަދަފަދަ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މި ކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުން ފުދޭށެވެ.)

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލާނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އަދި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި، دليل އާއެކު ތިމަން ރަސޫލާފުޅު موسى عَليه السلاَم رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ ތިމަން ރަސޫލާނާގެ އެއްކަލާކަމަށް ކަމެއް، ކުރެއްވިކަމަ ކަމެއް، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ހިކަމާއި، دليل ތަކާއިގެންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ عصا ކޮއްޓާއި، އަތްފުޅު، އަދިވެސް އެތަކެއް معجزة އެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ނުވަ معجزة ލިބުނެވެ.)

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ فرعون އާއި، އަދި އޭނާގެ وزير هامان އާއި، އަދި އެ ޒަމާނުގައި ހުރި އެންމެ މުއްސަނދި މީހާ ކަމުގައި ހިމެނޭ قارون އާއި؛ މި މީސްމީހުންގެ ގާތަށެވެ. ފަހެ އެ މީހުންގެ ގާތަށް موسى عَليه السلاَم ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުން ބުނީ އެއީ ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއް ކަމަށެވެ.

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާ

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ۞ مِنْ عِندِنَا = މިޔަށް ތަރަފުންވާ حضرة ން ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ = ކަލޭމެން ފިރިހެން ދަރިންތައް މަރާލާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެން ތިބި މީހުންގެ ۞ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ = އަދި އެމީހުންގެ އަންހެން ދަރިން ދިރުވާލާށެވެ./ އެބަހީ ނުމަރައި ދޫކޮށްލާށެވެ!۞ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންގެ ރޭވުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٢٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންދާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ۞ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ۞ ذَرُونِىٓ = ކަލޭމެން އަހަރެން ދޫކޮށްލާށެވެ.۞ أَقْتُلْ مُوسَىٰ = އަހަރެން موسى މަރައިލާނަމެވެ.۞ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާހިނދު ކަމެވެ.۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ = އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނެކަމަށް ނުވަތަ ۞ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ ބިމުގައި އޭނާ ފާޅުކޮށްލާނެކަމަށް ނުވަތަ ۞ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ = ފަސާދަކަން ۞ وَقَالَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّى عُذْتُ = އަހަރެން ސަލާމަތް ހޯދަމެވެ.۞ بِرَبِّى وَرَبِّكُم = އަހަރެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ۞ مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ކޮންމެ ބޮޑާ މީހެއްގެ ހިތްޕަތުން (ރައްކާތެރިވުމަށް)۞ لَّا يُؤْمِنُ = އޭނާ إيمان ނުވާ ۞ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ = ހިސާބު ބެއްލާ ދުވަހަށް ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) ފަހެ، އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عَلَيهِ السلاَم حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން (معجزة ތަކާއިގެން ވަޑައިގަތުމުން) އެމީހުން ބުނީ موسى ގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މެރުމަށެވެ. އަދި އަންހެން ދަރިން ނުމަރައި ދޫކޮށްލުމަށެވެ. އަދި فرعون ގެ ރޭވުން ހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٢٦) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. "موسى މެރުމަށް ބަހައި ކަލޭމެން އަހުރެން ދޫކޮށްލާށެވެ! އޭނާ އެ ބޭނާ އޭނާގެ ربّ އަށް އެކަން މަނާކުރުމަށް ގޮވައިލާށެވެ! (އަހުރެންނަށް ހިތާ ގޮތުގައި އޭނާގެ ربّ އެއް ނުވެއެވެ. އެންމެހާ ربّ އަކީ އަހުރެންނެވެ.) އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނޭތީ އެވެ. ނުވަތަ ބިންމަތީގައި ބޮޑު ފަސާދައެއް ކޮށްލާނޭތީއެވެ.

(٢٧) އަދި موسى عَلَيهِ السلاَم ވިދާޅުވިއެވެ. "(އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އަހުރެންނާއި، ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ނަށް ރައްކާތެރިކަމާއި، ސަލާމަތްކަން އަހުރެން މި އެދުނީ ހިސާބު ބެއްލެވޭ ދުވަހަށް އީމާން ނުވާ (މި فرعون ކަހަލަ) ބޮޑާ كبر ވެރި ކޮންމެ މީހަކުގެ ނުބައިން ސަލާމަތުން ވުމަށެވެ.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلاً أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ مِن رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ ۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَـٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا ۚ قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَـٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾

ލުޣަތު

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ = އަދި އީމާންވެގެންވާ ފިރިހެނަކު (مُؤمِن އަކު) ބުންޏެވެ.۞ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ގައުމު މީހުންގެ ތެރެއިން (فرعون ގެ ޢާއިލާގެ ތެރެއިން)۞ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥٓ = އޭނާ އޭނާގެ إيمان ކަން ވަންހަނާކޮށްގެންވާ۞ أَتَقْتُلُونَ رَجُلاً = ކަލޭމެން މީހަކު މަރަނީތޯ ހެއްޔެވެ؟۞ أَن يَقُولَ = އޭނާ ބުނާ/ ބުނާކަމުގެ ސަބަބުން۞ رَبِّىَ ٱللَّهُ = އަހުރެންގެ رب އަކީ الله އެވެ.۞ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައީ بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެންނެވެ.۞ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رب ގެ حضرة ން۞ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا = އަދި އޭނާއީ ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ ۞ فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ = އޭ ގެ ދޮގު ހުންނާނީ - އޭނާގެ މައްޗަށެވެ.۞ وَإِن يَكُ صَادِقًا = އަދި އޭނާއީ ތެދުވެރިއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ يُصِبْكُم ކަލޭމެންނަށް ޖެހިދާނެއެވެ.۞ بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ޖެހިދާނޭކަމަށް އޭނާ وعد ކުރާ ބައެއް ކަންތައްތައް (ބައެއް عذاب)۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ۞ لَا يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = އެމީހަކު (ހައްދުފަހަނައަޅާ، އިސްރާފުކުރާމީހަކަށް) އިސްރާފުކުރާ ދޮގުވެރި މީހަކަށް۞ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ = ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ۞ يَـٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ./ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!۞ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ = ވެރިކަން މިއަދު ހިފާފައި ހުރީ ކަލޭމެންނެވެ.۞ ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر) ގެ ބިމުގައި ގަދަވެރިވެ۞ فَمَن يَنصُرُنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް نصر ދޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟۞ مِنْ بَأْسِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب އާއި، ކުރިމަތިން۞ إِن جَآءَنَا = އަހުރެމެންނަށް އަ عذاب އަރުވާލައިފިނަމަ۞ قَالَ فِرْعَوْنُ = فرعون ބުންޏެވެ.۞ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ = އަހުރެންގެ نفس އަށް އަހުރެން ދެކޭ ގޮތަކަށް މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް އިޝާރާތް ނުދައްކަމެވެ.۞ وَمَآ أَهْدِيكُمْ = އަދި

އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މަގު ނުދައްކަމެވެ.۞ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ (٢٩) = ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގު ދެއްކުމެވެ۞

وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ = އަދި އެ އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ.۞ يَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم = އަޅުގަނޑުގެ قوم
އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ۞ مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ (٣٠) = އިސްވެދިޔަ
أمّة ތަކަށް އައިފަދަ ދުވަހެއް ކަލޭމެންނަށް އަތުވެދާނެތީއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) (موسى عَلَيهِ السلاآم ފަރާތުން فرعون ނިންމިމާ) فرعون ގެ ގައުމީމާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން، އީމާންކަން ވަންހަނާކޮށްގެން ހުރި މީހަކު ބުންޏެވެ. "'މިމަންނާގެ ربّ އަކީ الله އާ' ބުނާތީ ކަލޭމެން އެހެން ބޭނާ މީހަކު މަރާނެތޯ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އޭނާ އެ އަދި بيان ފެންނަ حجّة އާއި، دليل ގެނެސްދިނެވެ. އަދި އޭނާ ދޮގުވެރިއެއް ކަމަށް ވާނަމަ، އޭނާ އެ ބުނާ ދޮގުގެ عقوبة އެއް އޭނާއަށް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި އޭނާ ތެދުވެރިއެއް ކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އަރުވާލާނޭ ކަމަށް އޭނާ އެ وعد ކުރާ ބައެއް عذاب ކަލޭމެންނަށް (ދުނިޔޭގައިވެސް) އަރުވާލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގާތުގަކާމީ، އަނިޔާވެރި ކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާމީ މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެން މިއަށް ބުނަނީ އޭނާ ދޮގުވެރި، އަދި އަނިޔާވެރިއެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ވެއްޖެއްޔާ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

(٢٩) "އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް މިއަދު މި (مصر ގެ) ބިމުގައި ވެރިކަން ލިބި، ކަލޭމެން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ގެ عذاب އައިސް، ކާކު އަޅުގަނޑުމެންނާ ދުރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް نصر ދީ، ވާގިވެރި ވެދޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ.)" فرعون ބުންޏެވެ. "އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މި އިޝާރާތްކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ ހަމަ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެވެ. (އެއީ موسى މެރުމެވެ.) އަދި ހަމަ އެންމެ ސީދާ ތެދުމަގު ދެއްކީ އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް ނުދައްކަމެވެ.

(٣٠) އަދި إيمان ވި އެ މީހާ ބުންޏެވެ. "އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. (ރަސޫލުން ބޮޑާކުރުން ދޮގުކުރި އިސްވެދިޔަ) أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް އައިފަދަ عذاب އެއް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެކަމަށް ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަމެވެ.

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

މުފްރަދާތު

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ حال ފަދަ حال އެއް / އެފަދަ مصيبة އެއް ދިމާވެދާނެތީ. ❁ وَعَادٍ وَثَمُودَ = އަދި عاد ބޭފުޅުންގެ މީހުންނާއި، ثمود ބޭފުޅުންގެ މީހުންގެ މައްސަލަފަދަ އަދިވެސް. ❁ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ = ދެން އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން އައި މީހުންގެ މައްސަލައި، ❁ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ = އަދި الله އިރާދަ ނުކުރައްވަމެވެ. ❁ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިކަމެއް. ❁ وَيَا قَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.! ❁ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަމެވެ. ❁ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣٢﴾ = އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައިމީހުން ގޮވާ ދުވަހުގެ. ❁ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ = އެ ދުވަހަކީ ފުރަގަސްދީގެން ކަލޭމެން ފޭބިގެން ދާ ދުވަހެވެ. ❁ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށްވުރެ ކަލޭމެންނަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ عَاصِمٍ = منع ކޮށްދީ ރައްކާތެރިކޮށްދޭނޭ އެއްވެސް ❁ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދެވި މީހާ (ފަރާތަކަށް.) ❁ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް يوسف ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން، މީގެ ކުރިން ❁ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ = އަދި ޝައްކުގައި ދެމިހުރި ކަލޭމެން ނުހުރެއްޖެއެވެ. ❁ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ❁ حَتَّى إِذَا هَلَكَ = އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގެން ދިޔަ ވަގުތު (އަވަހާރަވީމާ ދެން) ❁ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ اللَّهُ = ކަލޭމެން ބުނީމުއެވެ. ދެން الله ނުފޮނުއްވާނެއެވެ. ❁ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން އެއްވެސް رسول އަކު. ❁ كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ = الله މަގުފުރައްދަވައެވެ. އެފަދައިން ❁ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = (އިސްރާފުކުރާ) ❁ مُرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ = (توحيد ގައި) ޝައްކުވެރިވާ މީހުން. ❁ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ = އެމީހުންނަކީ جدل ކުރާ މީހުންނެވެ. ❁ فِي آيَاتِ اللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކުގައި ❁ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ = އެމީހުންނަށް

ގޮތަށް އައި އެއްވެސް دليل އަކާ ނުލައި (އެމީހުންގެ އަތުގައި އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތި)❁ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ

حضرة ގައި އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ❁ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މުސްލިމުންގެ ގާތުގައިވެސް❁

كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = ﷲ ސިއްކަ ޖައްސަވައި ވަޑައިގަންނަވެއެވެ. ❁ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ބޮޑާ ކަލުން

މީހެއްގެ ހިތެއްގައި❁ جَبَّارٍ ۝٣٥ = ގަދަފަދަ جبّار ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެއީ نوح قوم ، عاد قوم ، ثمود قوم އަދި އޭގެ ފަހުންވެސް އައި އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ގޮތަކަށް އައިފަދަ عذاب އަތުވެދާނެތީ އެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމެއް ﷲ އިރާދަ ނުކުރައްވައެވެ. (އެބުނީ އޭގެ ކުރިން رسول ން ފޮނުއްވައިގެން إنذار ކުރައްވާފައެވެ.

(٣٢) ”އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم އެވެ. އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަނީ ގޮވުމުގެ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުންނެވެ. އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ގޮވާ، قيامة ދުވަހާމެދުގައެވެ. (ސުވާލުކުރުމަށް ފިރިހެނުން ހަޔަކަށް ނުވަތަ އެދުވަހުން ގޮވާލެވޭނެއެވެ. ފުރަތަމަ ދެއްވައިން ގޮވާލެވޭނެއެވެ. . . . .)

(٣٣) އެދުވަހުން ބިރުވެރިވުމުން (محشر ގެ މައިދާނުން ހަރަކާތް ދިމާއަށް/ ނުވަތަ ހަރަކާތްއިން ސަލާމަތުވާ ފިލުން) ފިހަރަސްތި ދެވޭނެއެވެ. އެދުވަހުން ﷲ ގެ عذاب ން ރައްކާތެރިކަން ސަލާމަތްކުރާނެ ހަމަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި ﷲ މަގުފުރެއްދަވައިފި އެބަޔަކު ތެދުމަގުގެ ދައްކާނެ ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ ދަލާއިލުތަކާއެކު ކުރިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް يوسف عَلَيهِ السلاَم ވެސް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު (ﷲ ގެ حضرة ން) ގެންނެވި ދަލާއިލުތަކުގައި ޝައްކަށް ކުރުމުން ކަލޭމެން ފުރިހަމަކޮށް ނުހުރީއެވެ. ކަލޭމެން ޝައްކުގެ ކުރީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުން ކަލޭމެން ބުނީ ﷲ ދެން ބޭރަކު رسول ކަމަށް ނުފޮނުއްވާނެއެވެ. އެހެންވެގެން ހައްދު ފަހަނައަޅައި ކަލޭމެން މިހެން، އަދި تَوحيد އާއެދު ޝައްކުވެގެންވާ ކަލުން މިހެން ﷲ މަގުފުރެއްދަވައި ވަޑައިގަންނަވެއެވެ.

(٣٥) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް دليل އެއް ނުވަތަ حجّة އެއް ނެތި ﷲ ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދިމާކުރާ جدل ކުރާ މީހުންނެވެ. ﷲ ގެ حضرة ގައްޔާއި، އަދި مؤمن ންގެ ގާތުގައިވެސް އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަވެގެން ވެއެވެ. އަދި ކިބުރުވެރި جبّار، ގަދަފަދަ ކަލުން މީހެއްގެ ހިތެއްގައި ﷲ ސިއްކަ ޖައްސަވައި ވަޑައިގަންނަވެއެވެ.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

މުފްރަދާތު

وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ❁ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا = އޭ هامان އެވެ. އަހުރެންނަށްޓަކައި ގަނޑުވަޅެއް ހަދައިދިނުމެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ = އެއީ އަހުރެން ސަބަބުތަކާ ހަމައަށް (ދަތުރުތަކާ ހަމައަށް) ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ❁ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގެ ދަތުރުތަކެވެ. / ނުވަތަ އުޑުތަކުގެ މަގުތަކެވެ. ❁ فَأَطَّلِعَ = ދެން އަހުރެން ބަލައި ބަލައިލާނީއެވެ. / ހޯދައި ބަލައިލާނީއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ = موسى ގެ إله އަށް ❁ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އޭނާއާމެދު ހީކުރަނީ އެއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމުގައެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ❁ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ = فرعون އަށް زينة ތެރިކޮށްދެވުނީ ❁ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި عمل ތައް ❁ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = ދެންފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގުގެ ބަންދުކޮށްދެވުނެވެ. ❁ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ ކުޅުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ = ގެއްލުމުގައި، ހަލާކު ކުރުވައި ދެނުވެ ❁ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ = އަދި އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ. ❁ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެންނާ تبع ވާށެވެ!. ❁ أَهْدِكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މަގުދައްކާނަމެވެ. ❁ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ = ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގު ❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ❁ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = މި ދުނިޔޭގެ حياة ވާކަން ކަނޑައެޅި ❁ مَتَٰعٌ = ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް ބޭނުންކުރާތަކެތި އެކަނި ކަމުގައެވެ. ❁ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހެވެ ❁ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ = قرار ވެ ހަމަޖެހިގެން ދިރިއުޅެވޭނެ ގެދޮރަކީ އެއީއެވެ. ❁ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً = ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފިމީހާ (ދެންނަނީއެވެ.) ❁ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا = އޭގެ އެއް ފަދަ جزاء އެއް ދެނުމޭ އޭނާއަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل އެއް ކޮށްފިމީހާ ❁ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް، ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ إيمان

ވެގެންވާ حال❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = ދެން އެބައިމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުއްޓެވެ. ❁ يُرْزَقُونَ فِيهَا =

އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ރިޒުގު ދެވޭނެ ހުއްޓެވެ. ❁ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٤٠) = އެއްވެސް ހިސާބަކާ ނުލައި❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި فرعون އޭނާގެ وزير هامان އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހާމާނު އޭ "އަހުރެންނަށްޓަކައި ގަސްރުވަރެއް ހަދައިދީބާރާށެވެ! އަހުރެން ސަބަބުތަކަށް ފޯރުމާނެ أمّيد ކުރަމުއެވެ.

(٣٧) އެއީ އުޑުތަކުގެ ސަބަބުތަކެވެ. އެތަނުގެ ދޮރުތަކެވެ. ނުވަތަ އެތަނުގެ މަގުތަކެވެ. (އެ ތަންތަނަށް އަހުރެންނަށް ފޯރުމާނެ أمّيد ކުރަމެވެ.) ދެން ހުރެން އަހުރެން موسى ގެ إله އަށް ބަލާނަމެވެ. އަހުރެންނަށް ހީވާގޮތުގައި އޭނާ އެ ހަދަނީ ދޮގެވެ. (އުޑުގައި އިލާހެއް ނެތެވެ.)"

فرعون އަށް އޭނާގެ ނުބައި عمل (عمل ގެ ނުބައިކަން) ޒީނަތްތެރި ކުރެވުނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ސީދާ މަގުންވެސް އޭނާއަށް ބަންދުވީ އެގޮތަށެވެ. އަދި فرعون ގެ ރޭވުމާއި، ޚަޔާލުތަކެއް ވީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންދާ ތަނެއް ކަމުގައެވެ.

(٣٨) އަދި إيمان ވީ އެ މީހާ ބުންޏެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން އަހުރެންނާ تبع ވާށެވެ! އޭރުން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ސީދާ މަގުގެ ދަލީލު ދައްކައިދޭނަމެވެ.

(٣٩) "އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. މި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ވާކަށް ކަނޑައެޅި ދާދި ކުޑަ މުއްދަތަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ކުޑަ އުފާވެރިކަމެއް ކަމުގައެވެ. އަދި قرار ވެ، ހަމަޖެހިގެން ދިރިއުޅެން ތިބެވޭނީ آخرة ގެ ގެދޮރުގައެވެ.

(٤٠) ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފިމީހާ ދަނީ (އެ ދުވަހުން) އެއާ ބަރާބަރު جزاء އެއް ވެރިވެ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް، އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް އެމީހަކު إيمان ވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިއްޔާ، އެފަދަ މީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ހިސާބަކާ ނުލައި ރިޒުގު ދެވޭ ހުއްޓެވެ. މިންވަރެއް ނެތްކަމައި ގިނަ نعمة ވެއެވެ.

*ދަންނަވައެވެ. ފިރިހެނުންނާ އަންހެނުން ކުރުމުގައިވެސް صالحُ عَمَلُ ތަފާތެވެ. ފިރިހެނުންނަށް صالحُ عَمَلُ އަކަށްވާ ކަންތައް އަންހެނުންނަށް صالحُ عَمَلُ ނުވެދާނެއެވެ. އަންހެނުންނަށް صالحُ عَمَلُ އަކަށްވާ ކަންތައް ފިރިހެނުންނަށް صالحُ عَمَلُ އަކަށް ނުވެ ހިނގައިދާނެއެވެ. މިހާ ކަންތައްތަކާއި، صالحُ عَمَلُ އަކަށްވާ ކަންތައްތައް ކަނޑައެޅިގެންވާ އަޑުތަކުގެ އެއްގޮތަށް ބާރަށް އަހުރެން ބަލަނީ ކުރެވޭނެއެވެ. شَرِيْعَةُ ގައި ދޭވަހިކަމަށް ހުރި ތަފާސީލުތަކެވެ.

❁ وَيَـٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّـٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذْكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا۟ ۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾

ތަރުޖަމާ

❁ وَيَـٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ..❁ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމަތުގެ ފާރަށް (ސުވަރުގެއަށް) އަހުރެން މި ގޮވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ الله އަށް إيمان ވެ رسول ކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމަށެވެ.)❁ وَتَدْعُونَنِيٓ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ❁ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ = ނަރަކައަށެވެ. (ނަރަކަ ވަންނަވައިދޭ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކުރުމަށެވެ.)❁ تَدْعُونَنِي = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ❁ لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އަހުރެން ކާފިރުވުމަށެވެ.❁ وَأُشْرِكَ بِهِۦ = އަދި އަހުރެން އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމަށެވެ.❁ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ = (އެއީ الله އަށް ވާ شريك އެއް ކަމަށް) އަހުރެންނަށް އެއްވެސް އިލްމެއް ނެތް ތަކެއްޗަކާއި،❁ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ❁ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّـٰرِ ﴿٤٢﴾ = عزّة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ފާރަށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމަށެވެ.) لَا جَرَمَ = ޔަޤީން حقّ އެކެވެ.❁ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް އެ ގޮވާލަނީ މިހާ ގޮތް ގޮވާލުމެވެ❁ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ = އޭގެ ގޮވާލުމެއް (އަޅުކަން ކުރުމުގެ ގޮވާލުމެއް) އެއްވެސް حقّ دعوة އެއް ނެތް ގޮވާލުމެކެވެ.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް❁ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އަހުރެމެން ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ = އަދި ހައްދުފަހަނަޅާމީހުން އުޅުނުހުރި ދިޔަކަމާ މިސްރަފުން ނަރަކައެވެ.❁ هُمْ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ = އެއީ ހައްދުފަހަނަޅާމީހުން ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. فَسَتَذْكُرُونَ = ފަހެ ނިކަން ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ.❁ مَآ أَقُولُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން މި ބުނާ ތަކެތި (މި ދޭ نصيحة)❁ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ = އަދި އަހުރެންގެ ކަންތައް އަހުރެން حوال ކުރަމެވެ.❁ إِلَى ٱللَّهِ = الله އަށް❁ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.❁ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ = އަޅުތަކުންނާއިގެން

(އަޒުމްކުރުގެ ކަންތައްތައް)۞ فَوَقَٰهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އޭނާ ރައްކާތެރި ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُواْ ۖ = އެމީހުން ރޭވި ރޭވުމުގެ ނުބައިކަންތައްތަކުން۞ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ އެންގަރި މީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.۞ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ = عذاب ގެ ނުބައިކަން۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) ”އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ބަލާބަލާށެވެ. ކަލޭމެން ސަލާމަތަށެވެ، ރައްކާތެރިވާން މަގަށް އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ ނަރަކައަށެވެ. ނަރަކަވަންތަ ވެރިންގެ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކޮށް، الله އަށް ކުފުރުވުމަށެވެ.

(٤٢) ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ الله އަށް ކާފަރުވުމަށެވެ، އަދި އެއްޗެއްކަމަކަށްވެސް އެއާމެދު އަހުރެންނަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޭނގޭ ފަރާތްތަކާއި، އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމަށެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ عزّة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ الله އަށް إيمان ވުމަށެވެ.

(٤٣) ”حقّ ޔަގީނެވެ. އެ ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އަހުރެންނަށް ކަލޭމެން ގޮވަނީ ކޮން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. އެފަރާތުން އެއްވެސް إجابة އެއް ނުދޭނެއެވެ. އަދި އެ ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުން واجب ކަމަށް ދުނިޔޭގައިވެސް، އަދި آخرة ގައިވެސް އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. دليل އެއް ނެތެވެ. އަދި އަހުރެމެން رجوع ވާން ވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. އަދި އުނދަގޫވެރި ހައްދުފަހަނަޅާ މީހުން ވަންނާނެއެވެ. އެއީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

(٤٤) އަދި (الله ގެ عذاب އާއި، ކާފާ އަންނަ ހިނދުން) ނިކަންޏާ އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ބުނާ ތަކެތި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ކަންތައް އަހުރެން الله އާ حوال ކޮށް، وكيل ކޮށްލީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތަކުންނަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.“

(٤٥) ފަހެ، އެމީހާއާމެދު އެކަށަވަރުން ރޭވި ރޭވުންތަކުގެ ނުބައިކަމުން الله އޭނާ ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި فرعون ގެ آل ނާ – (އޭނާގެ جماعة)– ގާއިމުގެ ނުބައިކަން ވަށައިލައިފިއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ކަނޑުގައި غرق ވެ ނިމުނީއެވެ.)

ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِى ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۚ قَالُوا۟ فَٱدْعُوا۟ ۗ وَمَا دُعَٰٓؤُا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾

މުފްރަދާ

ٱلنَّارُ = ނަރަކަ/ އަލިފާން (ދަންނަވައެވެ.)❁ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا = އެމީހުން، يعنى فرعون ގެ آل ން އެއަރިޔާނަނަ ދައްކައްޗާނައެވެ.❁ غُدُوًّا وَعَشِيًّا = ހެނދުނާއި، ހަވީރު (އެއީ برزخ ގައެވެ./ ކަށްވަޅުގެ ދުވަސްވަރުއެވެ.)❁ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން (ملائكة ތަކަށް ޙުކުމްކުރައްވާނެއެވެ.)❁ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ = (ތިޔަ ތަކަށް ވަންނަވާށެވެ) فرعون ގެ آل ން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ = އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް❁ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ = އަދި އެބައިމީހުން އަރައިރުން ވާހަކަ، އެއްބަސްނުވެ އަޅުވައި ބަސްބަސް ދައްކައިއުޅޭ حجّة ދައްކާހިނދު❁ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި ތިބެގެން❁ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ = ދެރަ ނިކަމެތިން ބުނާނެއެވެ.❁ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވި، كبر ވެރިވި މީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި ވެރިކަން ކުރި މީހުންނަށް)❁ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އަހުރެމެން އުޅުނީ) ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ.❁ فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން دفاع ކޮށްދިނުމަށް ހެއްދޭތޯއެވެ؟ އުޅުމެއް ނައްތާލަދޭތޯއެވެ؟❁ نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ = އަލިފާނުގެ މިންވަރެއް❁ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވި، ކިބުރުވެރިވި މީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ = އަހުރެމެން އެންމެން މިތާނގައި ތިބީމުއެވެ. އަލިފާނުގައެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ = ހަމަކަށަވަރުން الله حكم ކުރެއްވިއެވެ.❁ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ = އަޅުތަކުންގެ ދެމެދުގައި❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ = ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމުގެ حوال ކުރެވިފައިވާ ތިޔަ ވެރިން/ މަލާއިކަތުންނަށް❁ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަ ބޭފުޅުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ. ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ!❁ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا = އެއް ދުވަހުގެ އަހުރެމެންނަށް ލުއިކުރައްވައިދެއްވުމަށް❁ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ = عذاب ން قَالُوٓا۟ އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ أَوَلَمْ تَكُ = އަދި ނޫން ހެއްޔެވެ؟❁ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވީ ކަމުގައި❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން❁ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.

ވަގެއިގެންނުވިއެވެ.۞ قَالُوا فَادْعُوا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކުރާށޭ دعاء އެއް ކުރާށެވެ.۞ وَمَا دُعَاؤُا الْكَافِرِينَ = އަދި ކާފަރުންގެ دعاء ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٥٠﴾ = ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) فرعون ގެ آل ނާ برزخ ގެ عالم ގައި – އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު قيامة قائم ވުމުގެ ކުރީ ކަށްވަޅުގެ ދުވަސްވަރުގައި – ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން (ނަރަކަ ބަރަދަހަމަށްވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) [މިއަދު ބޭކަލުން فرعون ގެ މީހުން އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް ވައްދާށެވެ.]

- ދަންނައެވެ. ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނުން ނަރަކައަށް ހުށަހެޅޭނޭ ވާހަކައާމެދު تفسير علم ވެރިން ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުތަކުގެ އެއް خلاصة އަކީ: އަލިފާނުގެ ޖެހުމަށްވާ ކަށްވަޅުގައި ދިރިތަކެއްގެ ކޮޅުއަރާ ދެވިއްޖެއެވެ. ދެން އާޚިރުން ހެނދުނާއި، ހަވީރު ނަރަކައަށް ޖެހޭކަށް ފެނިއްޖެއެވެ. والله أعلم

(٤٧) އަދި ނަރަކައިންމަ ވެރިން ނަރަކައިގައި ތިބޭގޮތް އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ޒުވާބުކުރާ، حجّة قائم ކުރާ ވަގުތު (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) ދެރަކޮށް އުޅުނު ދެރަވީމުން، ބޮޑާ ވެރިންނަށް ބުނާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން އަލިފާނުގެ ކުޅަ ދިނުވަރަށް ނަމަވެސް تحمّل ކޮށް دفاع ކޮށްދިނުން ހެއްޔެވެ؟]

(٤٨) މަތިވެރި ނަގައިގެން އުޅުނު ބޮޑާ ވެރިންނަށް ބުނާނެއެވެ. [ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެންމެން މިތާނގައި އަލިފާނުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުންގެ ގޮތުގައި الله މިތަނގައި ނިޔާކުރައްވައި، ނިންމަވާފައެވެ.]

(٤٩) އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން، ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމާ ކުރައްވާފައިވާ حوال ކުރައްވާފައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ދަންނަވާނެއެވެ. [އެންމެ ދުވަހަކު ނަމަވެސް އަހުރެމެންގެ ކިބައިން عذاب ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް މިއަދު ބޭކަލުންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ.]

(٥٠) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި އުޅުނިއިރު) بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ކަލޭމެންގެ رسول ބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނަވާ ކަމުގައި ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ (މި خبر ތަކެއް ދެއްވިއްޔާން ހެއްޔެވެ؟)] އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. [އާއެކެވެ. ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަމަކު އަހުރެމެން އެއަށް ކާފަރުވީމެވެ.)] އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [ކަލޭމެން ގޮވައި دعاء ކޮށް ހަދާށެވެ.] ކާފަރުން ކުރާ دعاء އަކީ ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَـٰدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّـٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَـٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَـٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَـٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۙ إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَـٰلِغِيهِ ۚ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا = (الله وَحِى ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نصر ދެއްވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި إيمان ވި މީހުންނަށާއި އެވެ.۞ . فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި۞ وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَـٰدُ ﴿٥١﴾ = އަދި ހެކިވެރިން ތެދުވާ ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައިވެސް۞ يَوْمَ އެދުވަހުން۞ لَا يَنفَعُ ٱلظَّـٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަށް – مشرك ންނަށް – منفع ނުކުރާނެއެވެ.۞ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ = އެމީހުންގެ عذر ތަކުން۞ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ = އެމީހުންނަށް ލިބޭ ހަމަ لعنة އެވެ. (الله ގެ رحمة ން ދުރުވުމެވެ.)۞ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ލިބޭ ހަމަ ނުބައިވެގެންވާ ގެވެއްޔެވެ. ނަރަކައެވެ.۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى عليه السلآم އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْهُدَىٰ ތެދުމަގު۞ وَأَوْرَثْنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް۞ ٱلْكِتَـٰبَ ﴿٥٣﴾ = ފޮތް/۞ هُدًى وَذِكْرَىٰ = ތެދުމަގާއި، އަދި ذِكرى އެއްގެ(وَعْظُ نَصِيْحَة ގެ) ގޮތުން۞ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٥٤﴾ = ބުއްދިވެރިންނަށް۞ فَٱصْبِرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ތިބާ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެވެ.۞ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަ ފާފަށްޓަކައި އެދި ކަލޭގެފާނު دعاء ކުރައްވާށެވެ!. (އެބަހީ ثواب އިތުރުކުރެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.)۞ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު تسبيح ކުރައްވާށެވެ.۞ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَـٰرِ ﴿٥٥﴾ = ހަވީރާއި، ހެނދުނު۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން جدل ކުރާ މީހުން۞ فِىٓ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު۞ بِغَيْرِ سُلْطَـٰنٍ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނެތި۞ أَتَىٰهُمْ ۙ = الله ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް އައި۞ إِن فِى صُدُورِهِمْ =

އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا كِبْرٌ = ބޮޑާކަމާއި، تكبّر ފިޔަވައި (رسول އާގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ އެދުން ފިޔަވައި)۞ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ۚ = އަދި އެކަން حاصل ވާނެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ = (އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމަށް) الله ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނު ވާގި އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾ = އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް، އަދި ހެކިދެއްވާ ދުވަހުން (މަލާއިކަތް ހެކިދޭ ދުވަހުން) قائم ވެވަޑައިގަންނަވާ قيامة ދުވަހުވެސް، ތިމަން ރަސޫލުކަލުންގެ ދެއްވަނީ نصر رسول ންނަށާއި، އަދި إيمان ވި މީހުންނަށެވެ.

(٥٢) އެދުވަހަކީ – (قيامة ދުވަހަކީ) – އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް، އެބަހީ مشرك ންނަށް، އެމީހުން ދެއްކާ عذر ތަކާއި، ބަހާނާތަކުން منفع އެއް ނުލިބޭނެ ދުވަހެވެ. އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ لعنة އެވެ. الله ގެ رحمة އާ ދުރުވުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ ނުބައިކަމުގެ ގެދޮރެވެ. ނަރަކައެވެ.

(٥٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السلاّم އަށް ތިމަން ރަސޫލުކަލުންގެ ތެދުމަގު ދެއްވީމެވެ. (އެއީ نبى ކަމާއި، توراة އެވެ.) އަދި بنى إسرائيل ންނަށް ތިމަން ރަސޫލުކަލުންގެ ފޮތް ވާރުތަވާންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. (موسى عليه السلاّم އަވަހާރަވުމަށްފަހުވެސް بنى إسرائيل ންގެ ތެރޭގައި توراة އަށް عمل ކުރަމުން ދިޔައެވެ.)

(٥٤) އެއީ ތެދުމަގެއްގެ ގޮތުންނާއި، އަދި ބުއްދިވެރިންނަށް ذكرى އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وعظ އާއި، نصيحة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٥٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްޗެކެވެ. (އެކަލާނގެ رسول ންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ وعد ތެދެކެވެ.) އަދި ثواب ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ހެނދުނާއި، ހަވީރު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ.

(٥٦) އަދި އެބައިމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ން އެއްވެސް دليل އެއް ނައިސް الله ގެ آية ތަކަށް جدل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހުން ދަންނަހެއެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި ބޮޑާކަމާއި، كبر ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. (محمّد ގެފާނުންގެ މައްޗަށް އޮންނަ އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ ގޮތަށް އެދުމެވެ.) އެއީ އެމީހުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ނުބައިން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރި ވެވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތްކަމާއި، ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدْعُونِىٓ أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

މުފްރަދާ

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން۞ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ

= މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށް ވުރެން މާ ބޮޑުވެ.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު ގިނަ މީސްތަކުން۞

لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ = (އެކަމެއް) ނޭނގެއެވެ.۞ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ = އަދި ލޯފަން ނުފެންނަ

މީހާއާއި، ލޯތަން ފެންނަ މީހާ ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މުއުމިނުންނާއި،۞

وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި،۞ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ = އަދި ނުބައި ކަންތައް ކުރި

މީހާ۞ قَلِيلًا مَّا = ތިރި ކުޑަކުޑަކޮށްނެވެ.۞ تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ = ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާ، وعظ نصيحة

ލިބިގަންނަނީ۞ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނާނޫ އެއްކަލަވެ.۞ لَّا رَيْبَ فِيهَا

= އެއާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަންނަމަވެސް ގިނަ

މީސްތަކުން۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ = އީމާނެއް (އެކަން) ތެދުނުކޮށް އީމާނެއް ނުވެއެވެ.۞ وَقَالَ رَبُّكُمُ =

އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ وحي ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ ٱدْعُونِىٓ = ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ.

أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް إجابة ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ

يَسْتَكْبِرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެގެން މީހުން۞ عَنْ عِبَادَتِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް

އަޅުކަން ކުރުމުގައި (دعاء ކުރުމުގައި)۞ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނިކަންތުވެ جهنّم އަށް

ވަންނަހުށީއެވެ.۞ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ = ނިކަމެތިވެ، ދެރަވެގެންވާ حال۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އެއީ ۞ جَعَلَ

لَكُمُ ٱلَّيْلَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ހެދެވި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެ

ރޭގަނޑު ތިޔަބައިމީހުން އަރާމުކޮށް، ހަށިހިފުމަށް ޓަކައި۞ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ = އަދި

އަލިކަމާ ދުވާލު ފެއްނުވީއެވެ. އަދިވާ އެއްޗެއް ކަށަވަރު۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވާ

ނުހަނު فضل ވަންތަވެރިޔަކުގެ ފުރި ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ

ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން۞ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ = شكر ނުކުރެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން، މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށްވުރެ މާ ބޮޑެވެ. އެކަމަކު ގިނަ މީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. (އެކަމަކު إيمان ވެ ތެދުކުރާނަމަ މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި ހުށަހަޅުއްވައި حساب ބައްލަވައި، جزاء ދެއްވުމަށް އިންކާރު ނުކުރެވޭނެވެ. އެހެނީ އުޑުތައް އާއި ގަދަފަދަކަމުން، އެއްވެސް ތަނބަކާ ނުލައި ހައްދަވައި، ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރިކުރައްވައި، އިރު-ހަނދާއި، ތަރިތައް دور ކުރުވާ فلك ތައް ލައްވައި، ބިންގަނޑު މާ ފުޅާކޮށްދީ ހައްދަވައި، ގަސްގަހާގެހިން ޒީނަތްތެރިކުރައްވައި، ފެންބޮޑުބޮޑަތަކުން ގަނޑުކުރައްވައި، خلق ތަކުން ކައިބޮއިހުރުމަށް ފޯރުކޮށް، ކާނާ ލައްވައި، މިފަދަ ފުރިހަމަ نظام އަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެ މީސްތަކުން ދުވަސް ފަހަތަށް ދިރުއްވައި محشر ކުރެއްވުން ދަތި ނުވާނެކަން ސަލާމަތް ބުއްދިއެއް އެއްވެސް ސިކުނޑިއަކަށް ނޭނގިނުދާނެއެވެ. رَبَّنَا لا تُزِغْ قُلُوبَنا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنا وَهَبْ لَنا مِن لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّاب – آمين)

(٥٨) އަދި ލޮލުކަނުވި މީހާއާއި، ލޮލުން ފެންނަ މީހާ އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހާއާއި، كافر ވެ އުނދަގޫ މީހާއާއި އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން نصيحة ލިބި، وعظ ލިބި، عبرة ލިބިގަންނަނީ ކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ.

(٥٩) قيامة ދުވަހަކީ ހަމަކަށަވަރުން ޝައްކެއް ނެތި އަންނާނޭ ދުވަހެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން އެކަން ތެދުނުކޮށް، އެކަމަށް إيمان ނުވެއެވެ.

(٦٠) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحي ކުރައްވައެވެ. ކަލޭމެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް دعاء އިޖާބަކުރައްވާނީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ނުކުރާ، ބޮޑާވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. ނިކަމެތިވެގެންވާ حال އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނަހުށީމެވެ.

(٦١) އަދި الله އީ ކަލޭމެންނަށް ބަލައި ހަމަހިމޭންވުމަށް ރޭގަނޑު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަލިވާ ވަގުތެއް ކަމުގައި ދުވާލު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އާރާސްތަވަންތަ، فضل ވަންތަވަންތަ ފުރި ކަލާނގެއެވެ. އެކަމަކު މީސްތަކުން ކުރި ގިނަ މީހުން އެކަލާނގެއަށް شكر ނުކުރެއެވެ.

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ ٱلْحَىُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۗ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَمَّا جَآءَنِىَ ٱلْبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّى وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾

ލަފުޒީ މާނަ

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ٱلله އެވެ.۞ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުވަނީ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟۞ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ = ދޮގުވެގެންދިޔައީ އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން۞ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ = ٱلله ގެ އާޔަތްތަކަށް إنكار ކުރާ ފަރާތްތައް ދޮގުވެގެން ދިޔައީ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = ٱلله އީ ۞ جَعَلَ لَكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިންމަތި ލެއްވީ ۞ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا = ބިންގަނޑު އެއީ ހަމަޖެހި ދިރިއުޅެން ތިބުމަށްޓަކައި ހެއްދެވީމެވެ ۞ وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً = އަދި އުޑުއެއް ބިނާކުރައްވައިދެއްވި ۞ وَصَوَّرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ސޫރަކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.۞ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ (ސޫރަތަށް) ސިފަތައް ރިވެތިކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.۞ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅު، ރިޒުޤު ދެއްވިއެވެ.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ = އެއީ ٱلله އެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ ٱلله ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުގެ ربّ އެވެ.۞ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ ربّ އެވެ.۞ هُوَ ٱلْحَىُّ = އެކަލާނގެއީ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. فَٱدْعُوهُ =ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް دُعاء ކުރާށެވެ!. އަޅުކަން ކުރާށެވެ!.۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۗ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخْلاص ތެރިކޮށް حَالُ .۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ ޙަމްދެއް ހުރީ ٱلله އަށެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ رَبُّ އެވެ. ۞ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ކަލޭގެފާނަށް ނަހީކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ أَنْ أَعْبُدَ = މިއަޅާ ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުމަށް۞ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން މިތަ

އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި❁ لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ

ދަލީލު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އައި ހިނދުން❁ مِن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން❁

وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ލިބިގެން ވަނީ❁ أَنْ أُسْلِمَ = ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބައިގަތުމަށް.❁

لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ ހައްދަވާ، ބެލެހެއްޓެވި، އެމަކާތެރި ވެރި رَبُّ އަށް ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ކަމުގައިވާ الله އެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ حقّ إلهއަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ދޫކޮށްލައިގެން ކޮންތަނަކަށް ހެއްލިގެންދަނީ؟ (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް، އެކަލާނގެ އަޅުކަމުން ނުކުތް ވަނީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްލިގެން؟)

(٦٣) الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި، إنكار ކުރާ މީހުން، ދެކޮޅުހަދައި ދުރުހެލިވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތިއެވެ.

(٦٤) الله އީ ކަލޭމެންނަށް ބިންގަނޑު قرار ވެ، ހަމަޖެހިގެން ތިބުމަށް ތަނެއް ކަމުގައި ބިނާކުރެއްވި ފަރާތް ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބިނާއެއް ކަމުގައި - ހިޔާވާ ފުރާޅެއް ކަމުގައި - އުޑު ފަރާތް ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން صورة ކުރައްވައި، އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ސޫރަތައް ރީތިކުރައްވައެވެ. އަދި ރިޒުގުގެ حلال ކާނާ - ރިޒުގު - އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. الله ބަރަކާތް ވަންތަވެ ތާހިރުވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ހެއްލެވި فضل ވަންތަކަން ގިނަވެގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عالم ތަކުގެ ހައްދަވައި، تربيّة ކުރައްވާ، އަދި އެމަކާތެރި ބަރަކާތްބާވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٥) އެކަލާނގެއީ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެއްވެސް އެހެން إلهއަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إخلاص ތެރިވެގެންވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ.އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

އެންމެހައި حمد އާއި، تعريف އާއި ثناء އެއް حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٦٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "الله ފިޔަވައި އެ ތިޔައުޅުގަނޑު ކަލޭމެން ގޮވައި، دعاء ކުރާ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަން ކުރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މަނާކުރެވިގެން ވެއެވެ. އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން بيان ވެގެން دليل އައުމުން ފަހުގައެވެ. (އެކަލާނގެއީ حقّ معبود ކަމާއި، އެއްކަލައުވެންތަ إله ކަމުގެ ދެކޮޅަކަށް دليل ބައާންވެ، އިސްލާމަށް ފަހުގައެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ބޯލަނބައިގަތުމަށެވެ. (އެފަރާތަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ.)"

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾

މުފުރަދާތު

هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.✵ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ = ކަލޭމެން ވެލިން ހެއްދެވި (ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ކަލޭގެފާނު އާދަމްގެފާނު ވެލިން ހެއްދެވި)✵ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނި ތިކިއަކުން (އެބަހީ ދެން ކަލޭމެން ހެއްދެވި މަނި ތިކިއަކުންނެވެ.)✵ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ = ދެން ލޭގުޑިއަކުން✵ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا = ދެން (މަންމަގެ ބަނޑުން) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުޑަކުއްޖަކަށް ނެރުއްވައެވެ.✵ ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ހަށިގަނޑު ގަދަވަރު ފުރިހަމަވުމަށް ފޯރުވުމަށް ޓަކައި ޖެހުއްވައެވެ.✵ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا = ދެން ކަލޭމެން މުސްކުޅިންނަށް (ސޮވީރުގެ ވައްތަރަށް) ވުމަށް ޓަކައި ބަލިމީހުންވެއެވެ.✵ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.✵ مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ = އޭގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން (އެބަހީ މުސްކުޅިވުމުގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން)✵ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (ޢުމުރުގެ ހަމަވުމަށް) ފޯރުވުމަށް)✵ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބުއްދިކަމާއި ވިސްނުމަށް ޓަކައެވެ.✵ هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ✵ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = ދިރުއްވާ، މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.✵ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ✵ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވަނީހެވެ.✵ كُن = ވާށޭ. فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ = އެކަމެއް އެވެއެވެ.✵ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟✵ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = ޒުވާބު ކުރާ މީހުންނަށް✵ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ އާޔަތްތަކާމެދު✵ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ދަނީ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟✵ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުންނަކީ ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ.✵ بِٱلْكِتَٰبِ

= ފޮތް - ކީރިތި - ނުވަތަ ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ފޮތް۞ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ = އަދި އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިމަން ރަސޫލުކަލުންގެ ފޮނުއްވި ތަކެތިވެސް۞ رُسُلَنَا ﷺ = ތިމަން ރަސޫލުކަލުން ރަސޫލުކަލުންގެ ރަސޫލުން۞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ آدم ގެފާނު ވެލިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން މަނިޔޮފޮޅުތަކުން، ދެން ލޭގަނޑަކުން ހައްދަވައި، ދެން މައިންގެ ބަނޑުން ކުޑަކުދި ކުއްޖެއްގެ ސިފައިގައި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންގެ ހަށިގަނޑު ގަދަވެ ފުރިހަމަވާނދެން، ނެވެ. ދެން މުސްކުޅިވެއްޖައުމަށް ދާނދެން - އެއީ ސާޅީސް އަހަރުގެ މައްޗަށް - ކަލޭމެން ދިރުއްވަވައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބައެއް ކުރީން މަރުވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ މަތީ عمر ގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތަށް ވެއެވެ. ، މި ހުރިހާ ވަރުވަރުގެ މީސްތަކުންގެ عمر ގަދަވި ބުއްދިވެރި މީހުނަށް ކަލޭމެން ފިކުރުކުރުމަށާއި، ބުއްދިއަށްޓަކައި، ވިސްނައި ކަލޭމެން އެއިން عبرة އެއް حاصل ކުރުމުގެ مقصد ގައެވެ

(٦٨) އެކަލާނގެއީ ތަކެތި ދިރުއްވާ އަދި މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް އިރާދަކުރައްވައި، ނިންމެވުމުން މިންވަރުކުރައްވައިފިއްޔާ، އެކަމަކަށް "ވާށޭ" މިހެން وحى ކުރައްވައެވެ. އަވަހަށް އެކަމެއް ވެ ނިމިގެންދެއެވެ. (ފަހެއް ފަހެއް ނުވެއެވެ. އެންމެ ކޮޅަށް ދެއެއް ނުވެއެވެ.)

(٦٩) (އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނެތި) الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޖަދަލުކުރާ މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެއީ مشرك ންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ދަންނަވާދެން بيان ވެ އެނގުމަށް ފަހުވެސް އެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވެ، އެމީހުން އެނބުރިގެން އެ ދަނީ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟

(٧٠) ކީރިތި قُرْآن – ނުވަތަ ބާވައިލެއްވި سماوى ފޮތްތަކަށް - ތޯރާތް، އަދި އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިމަން ރަސޫލުކަލުންގެ رسول ން ފޮނުއްވި ތަކެތި ދޮގުކުރި މީސްތަކުން ދަންނާނެއެވެ. އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ ނުބައިކަން ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.)

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

ތަރުޖަމާ

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ = ކަސްތޮޅުތައް އެޅުވިފައިވުން❁ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގައި ❁ وَٱلسَّلَٰسِلُ = އަދި ޗޭންތަކާއި، ❁ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ = ދެން އެމީހުން ދަމާލައި ގެންދެވޭނެއެވެ.❁ فِى ٱلْحَمِيمِ = ހޫނުކަން ނިހާއަތަށް ގޮސްފައިވާ ހޫނު ފެނުގައި❁ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ = ދެން ނަރަކައިގައި❁ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ = އެމީހުން އަންދައިލެވޭނެއެވެ. ނަރަކައިގެ ދަރަށް ވާނެއެވެ.❁ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ = ދެން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ..❁ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ = ކަލޭމެން ޝަރީކު ކުރިކަމުގައި ވީ ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ = ﷲ ފިޔަވައި ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ ضَلُّوا۟ عَنَّا = އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.❁ بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އަހަރެމެން ކޮށާ ދުޢާ ކުރާކަމުގައި ނުވަމުއެވެ.❁ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا =. މީގެ ކުރިން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.❁ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ = ﷲ تعالى ކާފަރުން މަގުފުރެއްދަވާކަމުގައި ވަނީ.❁ ذَٰلِكُم = ކަލޭމެންނަށް އެހެން އެވީ ❁ . كُنتُمْ بِمَا تَفْرَحُونَ = ކަލޭމެން އުފާކުރިކަމުގައި ވީ ކަންތައްތަކުންނެވެ..❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.❁ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް ޙައްޤު ނެތި. ❁ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ، މަޖަލިސް ނުކުތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ٱدْخُلُوٓا۟ (އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ..❁ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން.❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ = އެތާ ދެމިހުރިތަ ގޮތުން.❁ فَبِئْسَ = ފަހެ ނުބައިވެގެން ވެއެވެ..❁ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ = ކިބުރު ވެރިވެ، ބޮޑާވެގެންވި މީހުން ތިބޭ ދިރިއުޅެން.❁ فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!..❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ وَعْدُ ހުރީ ހަމަ حَقٌّ އެވެ..❁ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ = އަހަރެމެން މިވަން ތިރަސްކާރާސީގެ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް..❁ بَعْضَ ٱلَّذِى

نَعِدُهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރައްވާ ބައެއް އަޒާބު (ދުނިޔޭގެ ބައެއް އަޒާބު). ❁ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ = ނުވަތަ (އެމީހުންނަށް عَذَابُ އަރުވާގެ ކުރިން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މަރު ހިއްޕަވާފައިވާނަމަ.❁ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ރުޖޫޢަ ވާނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަރިހަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައާއި، ކަކުލުތަކުގައި ކަށިވަޅުތަކާއި، ޒަންޖީރު އެޅުވި، ނަރަކައަށް ދަމާގެން ގެންދެވޭނެއެވެ.

(٧٢) ދެން، ހޫނުކަން ނިމިގެންވާ ގޮސްފައިވާ "حميم" އެވެ. ކިޔާ ހޫނު ފެނުގައި ދަމާލާ ދޫކުރެވޭނެއެވެ. ދެން ނަރަކައިގެ ގަދަ އަލިފާނުގައި އެންދާ ދޫކުރެވޭނެއެވެ. (އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެ ހަމަ ތިމާ ނުބައިކަން އެނގޭނެއެވެ.)

(އަދި އެ ދުވަހު އެމީހުން ދުރުކޮށް، ނިކަމެތިކޮށްލެވޭ ގޮތުން ބޭކަލުން ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި شريك ކުރި ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٧٣)،(٧٤) "اللهُ ފިޔަވައި (އެ ތަކެއްޗަކީ އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކެވެ ދެން މިހާރު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟)" އެބަހުގެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. "އެތަކެތި އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެތަކެތި ނުފެނެއެވެ. އަދި ކިޔެއް ހެއްޔެވެ؟ މީގެ ކުރީގައި އަހުރެމެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް دعاء ނުކޮށް، އަޅުކަންނުކޮށް ކުރުމެއް ކުރީގައި ނުވެއެވެ." (އެހެންކަމުން ދިރިއުޅުއްވި އެމީހުން އެ އަޅުކަން ކުރި ތަކެތީ އަދި اللهُ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރި އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ باطل އެއްޗެހިކަން އެނގުނެވެ. އެހެނީ ދެން ކުރީގެ ކިޔައް ހެއްޔެވެ؟) ފަހެ اللهُ އަށް كافر ވެއްޖެ މީސްތަކުން އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާ ފަދައިންނެވެ.

(٧٥) (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) "ކަލޭމެންނަށް މިއަދު عذاب حقّ ވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އުފާވެރިވެ (اللهُ އަށް) އުޅުނީ އުފާވެރިވެ އުފާވެ، އަދި ބޮޑުވެ ބޮޑާވެ، ހެކަރުވެރިވި އުޅުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٦) (އެމީހުން ދޮރުތަކުން ވަދެވޭނެ ގޮތުން - އަދި عذاب ނުލިބި ސަލާމަތްވުމަށް ދޫކޮށް فِدْية އެއް ނުލެވޭނެ އެނގި ނުވޭތެ ފަހެ ވަދެވޭނެ - "ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ. އެތާ ދެމިތިބޭށް ބޮޑާވީ ގޮތުގެ ތާނގައެވެ. حقّ ބަލައި قبول ނުކުރި، ބޮޑާ، ހެކަވެރިވުމުގެ ސަބަބުން މިތާ ބޮޑާވީ ނުބައި ތަނެކެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللهُ ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެއްޗެކެވެ. (رسول ނަށާއި އެކަލާނގެ نصر ދެއްވާނެއެވެ. ނިކަމެތިކޮށް ހަލާކު ކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ކާފިރުންނަށް وعد ކުރައްވާ ބައެއް ކަންތައް ދުނިޔޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް. (އެއީ އެމީހުން قتل ވުމާއި، ހައްޔަރުވުމާއި، އެމީހުން ދެރަވުމާއި، މި ކަންކަމެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އަރުވާގެ ކުރިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާފިނަމަވެސް. ދެން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުން ހުރީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ގޯސް އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ قُضِىَ بِٱلْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ ءَايَاتِهِۦ فَأَىَّ ءَايَاتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮނުއްވީމު ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُولُ ބޭކަލުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ❁ مِّن قَبْلِكَ

= ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން ❁ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ = އޭގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ

ޤިއްޞާ ކިޔާދެއްވި ބޭކަލުން ވެއެވެ.❁ وَمِنْهُم = އަދި އޭގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.❁ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ

عَلَيْكَ ۗ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޤިއްޞާ ނުކިޔާދެއްވާ ބޭކަލުންވެސް❁ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ

= އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ނުވެއެވެ.❁ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ = އެއްވެސް مُعْجِزَة އެއް ގެންނަވުމެއް❁ إِلَّا

بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ ހުއްދަ ލިބިގެން❁ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ ޙުކުމް އައުމުން (عَذَابُ

ދެއްވުމުގެ ވަގުތު އައުމުން)❁ قُضِىَ بِٱلْحَقِّ = حَقُّ ގެ މަތިން ނިމިގެންދެއެވެ. (حَقُّ ގެ މަތިން ނިމިދެއެވެ.)❁

وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެވަގުތުން ގެއްލުން ލިބިދެއެވެ.❁ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ = بَاطِلُ ގެ އަހުލުން

❁ ٱللَّه ٱلَّذِى = الله އީ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَامَ = ކަލޭމެންނަށް ޖަހައި نَعَم ޖަނަވާރު ލެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ.❁

لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا = އޭގެ ބައެއް ތަކެތީގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށް ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި

އޭގެ ބައެއް ތަކެތިން ކަލޭމެން ކައިފުމަށް❁ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ = އަދި އެތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށް މަންފާތައް ބައެއް

ވެއެވެ.❁ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً = އަދި އެތަކެތީގެ މަތީގައި ކަލޭމެން ބޭނުންވާ ކަމެއް ފުއްދުމަށް❁ فِى

صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެން އެދޭ❁ وَعَلَيْهَا = އަދި އެ (ޖަނަވާރު) ތަކެތީގެ މަތީގައި❁ وَعَلَى ٱلْفُلْكِ = އަދި

ނައުތަރުގެ ބަރަހަ މަތީގައި، (ކުޑަ ބޮޑު އުޅަނދުގައި)❁ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން އުފުލިވެއެވެ.❁

وَيُرِيكُمْ ءَايَاتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قُدْرَة ތެރިކަމުގެ) عَلَامَة ތައް ދައްކަވައެވެ.❁

فَأَىَّ ءَايَاتِ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ ކޮން ޢަލާމަތެއް ބަލައިނުގަނެވޭ؟❁ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން އިންކާރުކުރަނީ

ދޮގުހަދަނީ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް رسول ބޭބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެބޭކަލުންގެ خبر ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވި ބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި އެބޭކަލުންގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިނުދެއްވާ ބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް الله ގެ إذن ލިބިގެން މެނުވީ އެއްވެސް معجزة އެއް ގެންނެވުމަކީ ވާނޭކަމެއް ނޫނެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އައުމުގެ وقت އައިސް ދިޔައި، الله ގެ أمر ލިބުނު އައުމުން حقّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިދިއެވެ. (حقّ އަށް نصر ލިބި، باطل ހަލާކުވެ ދިއެވެ.) އެހިނދުން، باطل ގެ أهل ވެރިން ގެއްލި ހަލާކުވެދިއެވެ. (އެހިސާބަށް ދާނދެން ކަލޭގެފާނުވެސް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންނާ إقتداء ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.)

(٧٩) الله އީ ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި نعم ސޫފީގެ ވައްތަރުތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އޭގެ ބައެއް ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށާއި، އަދި އޭގެ ބައެއް ތަކެތިން ކަލޭމެން ކެއުމަށް ޓަކައެވެ.

(٨٠) އެ ތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި ގިނަގުނަ منفع ތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެ ތަކެތީގެ މަތީގައްޔާއި، އަދި މޫދުގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި ކަލޭމެން އެދޭ ތަކެތި އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް އުފުލައި، ބޭނުންތަކެއް ފުއްދައި ހަދަމުއެވެ.، އަދި ކަލޭމެންވެސް އޭގެ ބައެއް نعم ސޫފީގެ މައްޗަށް ސަވާރުވެ، ދަތުރުކުރަމުއެވެ.

(٨١) އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ قدرة ދައްކުވާދޭ دليل ތަކެއް އެކި ގޮތްގޮތުން ދައްކަވައެވެ. ފަހެ الله تَعالى ގެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން އިންކާރުކުރަނީ، ކޮން دليل އަކަށް ހެއްޔެވެ؟

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَرِحُوا۟ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ فِى عِبَادِهِۦ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދަތުރުފަތުރުނުކުރޭތޯ ނުހަދަނީ ބާވައެވެ؟✿
فَيَنظُرُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބަލައި - ދެން އެމީހުން عِبْرَة حَاصِلُ ކޮށް✿ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ = ކިހިނެއް
ވެގެންދިޔައީ ހިނދެއްކަން/ ކިހިނެއް ވެގެންދިޔަ ތޯއެވެ✿ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުރީ އުޅުނު
(އެބަފަދަ ނުބައިކަންތަކުގައި) މީހުންގެ✿ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ = އެމީހުން ވީ މިމީހުންނަށްވުރެ عَدَدُ ގޮތުން މާ
ގިނަ ކަމުގައެވެ.✿ وَأَشَدَّ قُوَّةً = ބާރުގެ ގޮތުންވެސް މާ ގަދަ ކަމުގައެވެ.✿ وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި
(ދަތުރުފަތުރުކުރުމުގައި، ޢިމާރާތްކުރުމުގައި، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ގޮތުންނާއި އަދިވިޔަފާރީގެ ގޮތުން) ބިމުގައި އަސަރު މާ ގަދަ
ކަމުގައެވެ.✿ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ.✿ مَّا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން ކުރި އެއްވެސް ކަމަކުން/ އެމީހުން ހޯދި އެއްވެސް އެއްޗަކުން ✿ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ
= ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ރަސޫލުން ✿ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން
އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ✿ فَرِحُوا۟ = އެމީހުން އުފާކުރިއެވެ. بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ = ޢިލްމު ގެ
ގޮތުން އެމީހުންގެ އަތުގައި ވާ ތަކެއްޗާމެދު (އެމީހުން ޢިލްމު އޭ ކިޔާ ތަކެއްޗަކަށް. އެއީ ދުނިޔާގެ ކަންކަމާ ބެހޭ
ބައެއް مَعْلُومَات އެވެ.)✿ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.✿ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ
﴿٨٣﴾ = އެކަލާމާމެދު އެމީހުން މަލާމާތްކުރާ ކަމެއް ވީ ކަންތައް (އެއީ عَذَابُ އެވެ.)✿ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا
=ދެންފަހެ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އައިކަމާ ދުށް ހިނދުން ✿ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ
=އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެއްކައުވަންތަ الله އަށް އަޅުގަނޑުމެން އީމާން ވެއްޖައީމެވެ.✿ وَكَفَرْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން
ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ.✿ بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾= އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރިކަމުގައި ވީ
ތަކެއްޗަށް ✿ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް ފަހެ އެއްވެސް މަންފާއެއް ނުކުރިއެވެ.✿ إِيمَٰنُهُمْ އެމީހުންގެ
އީމާންކަމުން ✿ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އައިކަމާ ދުށް ހިނދުން ✿ سُنَّتَ

ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ ސުންނަތެވެ. ކަންތައް ގެންދަވާ ގޮތެވެ.۞ ٱلَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِۦ = އިސްވެދިޔަ އެކަލާނގެ ޢަޅުތަކުންނާމެދު ވެސް ۞ وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެހިނދު (އެބަޔަ عَذَابُ އާއި ކުއްލި ބައްދަލުވި) ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ.۞ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ ކާފިރުވި މީސްތަކުން۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އެމީހުން – يعني مكّة ގެ قريش ން – جزيرةالعرب ގެ ބިމުގެ އެތަންމިތާ ހިނގާބިނގާވެ، ދަތުރުފަތުރުކުރަން ނަހަދަނީ ބާވައެވެ؟! (އެމީހުންގެ صالح ގެފާނުގެ قوم، ثمود ބާވައިގެ މީހުންގެ އަސަރުތަކެއް އެ ދުށީއެވެ. ދެކުނުގައި عاد ބާވައިގެ މީހުންގެ އަސަރުތަކެއް ވެއެވެ. ހުޅަނގު ފަރާތުގައި شعيب ގެފާނުގެ قوم ގެ އަސަރުތަކެވެ. އަދި لوط قوم ގެ އަސަރުވެ.) އެމީހުން އެތަންތަން ބަލައި عبرة حاصل ނުކުރަނީ ބާވައެވެ؟! އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި قوم ތަކުގެ ފަހުކޮޅު އެމީހުންގެ ނިމުން ވީ ގޮތް ފަރަދަކުރަންކަން އެނގޭވަރު ވާނެއެވެ. އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން عدد ގެ ގޮތުން މި މީހުންނަށްވުރެ މާ ގިނައެވެ. ބާރުގެ ގޮތުން މާ ވަރުގަދައެވެ. عمارة ކުރުމާއި، فنّانی ގޮތުން ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރު މާ ގަދައެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ކުއްލި އައިރުން – ނުބައިއަމަލުތަކުގެ މައްޗަށް عذاب އައިރުން – އެމީހުން ކުރި ކަމަކުން، އަދި އެމީހުން ހޯދި އެއްޗަކުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. ބަރުބާދުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

(٨٣) ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް بيان ފެންނަ دليل އާއި، معجزة އާއިގެން އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފައި، އެމީހުން އުފާކުރި އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ އެމީހުން علم އެވެ ކިޔާ ތަކެއްޗަކަށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭރުފުށާބެހޭ ކުޑަ އެނގުންތަކެކެވެ./ ނުވަތަ ސަޤާފަތާއި، وهم އާއި، خيال ތަކެތެވެ. އެއަށް جاهل ން ކިޔަނީ علم އެވެ. މިޒަމާނަށް އައިސް މިއަދު މީސްތަކުންވެސް إسلام دين އާ ނުބެހޭ ކުޑަ معلومات ކޮޅެއް ކުޑަކުދިންގެ ދަރިވަރުންނަށް ދަސްކޮށްދީ، تعليم، تعليم ކިޔައިދީން މިއީ ދިޔުމާ އެއްވެސް ތަފާތެއް ބާވައެވެ؟!) ދުނިޔޭގެ އެކަމަކު އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ކަންތައް – އެބަޔަ الله ގެ عذاب – އެމީހުން ވަށައިލިއެވެ.

(٨٤) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ފެންނަހިނދުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އަހުރެމެން އެކަންވަންތަ الله އަށް އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި މީގެ ކުރިން އަހުރެމެން އެ ތަކެއްޗާ އަޅުކަންކޮށް الله އާއި އެކަލާނގެއާ شريك ކުރި އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އެތަކެތިން ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ." މިބަސްފުޅުގެ އީމާންކަމަކީ އެއީ صلاح الدّين ވިދާޅުވިގޮތަށް ((ވަގުތު ހަމަވުމުން ދައުރާ ހަދަކަށް أستغفار – މަރުވުމުގެ ގަރުދަނުގައި ކުރާ ބަރާބަރުކަމެއް ބާރުގެ")) މިކަހަލަ އީމާންކަމެކެވެ. މައްސަލަވެރިކަމުގައިވާ ފައިދާނުކުރާ ގޮތެވެ.

(٨٥) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އެމީހުންނަށް ފެނުމުން ދެން އެމީހުން އެ ދީ އީމާންކަމުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރެއެވެ. ނުވެސް ކުރާނެއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އެކަލާނގެ ޢަޅުތަކުންނާމެދު ވެސް އެކަލާނގެ ކަންތައް ގެންދަވާ ގޮތެވެ. އެކަލާނގެ سنّة އެވެ. ދެން އަދި عذاب އައިސް ޖެހުމުން ދެން އެހިނދުން އެތަނުގައި ކާފިރުން ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ. والله أعلم

فصّلت سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة فصّلت — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٤)

حم ﴿١﴾ تَنزِيلٌ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾ كِتَٰبٌ فُصِّلَتۡ ءَايَٰتُهُۥ قُرۡءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوۡمٍ يَعۡلَمُونَ ﴿٣﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعۡرَضَ أَكۡثَرُهُمۡ فَهُمۡ لَا يَسۡمَعُونَ ﴿٤﴾ وَقَالُواْ قُلُوبُنَا فِيٓ أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدۡعُونَآ إِلَيۡهِ وَفِيٓ ءَاذَانِنَا وَقۡرٌ وَمِنۢ بَيۡنِنَا وَبَيۡنِكَ حِجَابٌ فَٱعۡمَلۡ إِنَّنَا عَٰمِلُونَ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

حم ﴿١﴾ މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ ❁ تَنزِيلٌ = މިއީ ބާވައިލެއްވުމެވެ. ❁ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾ = رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ الله ގެ حضرة ން ❁ كِتَٰبٌ = މިއީ ފޮތެކެވެ. ❁ فُصِّلَتۡ ءَايَٰتُهُۥ = އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތައް تفصيل ވެގެންވާ (حكم ތައް ބަޔާންވެގެންވާ) ❁ قُرۡءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުން ވާ قرآن އެއްގެ ގޮތުގައި ❁ لِّقَوۡمٍ يَعۡلَمُونَ ﴿٣﴾ = ދަންނަ ބަޔަކަށް (އެބަހީ އެ ބަހާއި الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތުގެ މާނަ އެނގެން ދަންނަ) ❁ بَشِيرًا = (الله އަށް ކިޔަމަންތެރި މީހުންނަށް) އުފާވެރި ކަމުގެ خبر ދޭ حال ގައި ❁ وَنَذِيرًا = (އަދި الله ގެ عداوة ވެރިންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދޭ حال ގައެވެ ❁ فَأَعۡرَضَ = ފަހެ އެނބުރި ފުރަގަސްދިނީއެވެ. ❁ أَكۡثَرُهُمۡ = އެމީހުންގެ ގިނަ މީހުން ❁ فَهُمۡ لَا يَسۡمَعُونَ ﴿٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން ނުއަޑުއަހައެވެ./ ނުއަހައެވެ. ❁ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ قُلُوبُنَا = އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް ❁ فِيٓ أَكِنَّةٍ = ބަންދުވެގެން ވެއެވެ. ގަނޑުގަނޑުން ވެއެވެ. ❁ مِّمَّا تَدۡعُونَآ إِلَيۡهِ = އެ އެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލައްވާ ❁ وَفِيٓ ءَاذَانِنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ وَقۡرٌ = ބަރުކަމެއް. ބިރުކަމެއް ❁ وَمِنۢ بَيۡنِنَا وَبَيۡنِكَ = އަދި އަހުރެމެންނާ ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު ވެއެވެ. ❁ حِجَابٌ = ފަރުދާއެއް/ ހިމާރެއް ❁ فَٱعۡمَلۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު

(ކުރައްވާނަން ކަމުގައި) ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّنَا عَـٰمِلُونَ ﴿٥﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައް ކުރާނީ ޚާއްޞަކޮށް
އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައް ކުރާ ހިސާބުވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކަކީ، އަދި މިފަދަ އެހެން އަކުރުތަކާ އެއްފަދައިން އޭގެ ފުރިހަމަ مراد ހަމައެކަނި الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ސިއްރުގައިވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މި قُرْآن އައީ رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٣) މިއީ އެ ފޮތުގެ آية ތައް تفصيل ވެގެންވާ އަދި حكم ތައް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.

އަދި މިއީ عرب ބަހުން ބާވައިލެއްވިފައިވާ قرءان އެކެވެ. މިފޮތް އެގޮތުން ބާވައިލެއްވިފައި މިވަނީ ދަންނަ ބައެއްޓަކައެވެ. އެބަހީ މި ފޮތަކީ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވިފައިވާ ފޮތެއްކަން ދަނެގަތުމަށް އެނގޭނެތީއެވެ. އެމީހުން ދަންނާތީއެވެ.

(٤) އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މީސްތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރާ حال ގައެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް الله ގެ ރުއްސެވުމާއި، ސުވަރުގެ ލިބޭނެ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر އެވެ.) އަދި އެ ފޮތް ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާ حال ގައެވެ. (އެބަހީ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް الله ގެ ކޯފާއާއި، ނަރަކައިގެ عذاب ހުރިކަމުގެ ބިރުވެރި خبر އެވެ.)

(٥) (އަދި އެ ކާފިރުން محمد ގެފާނަށް ދަންނަވައެވެ.) އޭ محمد ގެފާނެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތައް މި ވަނީ ކަލޭގެފާނު ތިޔަ ވިދާޅުވާ އެއްޗަކަށް ނުވިސްނޭ ގޮތުން ޣިލާފުގައި ބަންދުވެފައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި މި ވަނީ (ތިޔަ އަޑު ނީވޭނެ ގޮތުން) ބަރުކަމެއް ޖެހިފައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނާއި، ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު މިވަނީ ފަރުދާއެކެވެ. ހުރަހެކެވެ. (އެއީ معنوى ހުރަހެކެވެ. ދުނިޔަވީ ކަމެކެވެ.) އެހެންވީމާ، ކަލޭގެފާނު دين ގައިވާ ގޮތަށް ކަލޭގެފާނު عمل ކުރައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ دين ގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރާނަމެވެ.

قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ وَٱسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ ۞ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ مِن فَوْقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقْوَٰتَهَا فِىٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ = ތިމަން ކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަލަވެރި آدم ގެ ދަރިކަލު ކަމުގައެވެ.❁ مِّثْلُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ކަހަލަ❁ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވެއެވެ.❁ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހު❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކެއް إله އެވެ.❁ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ = ފަހެ އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ސީދާވާށެވެ.❁ وَٱسْتَغْفِرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސަވައިދިނުން އެދޭށެވެ.❁ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ = އަދި مشرك ވެރިންނަށް ويل ހުއްޓެވެ. (ނުހަނު ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން = އެބަހީ مشرك ން ❁ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = ޒަކާތް ނުދެއެވެ. ޒަކާތް ނުނެރެއެވެ.❁ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ = އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ❁ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ = ކާފަރުވެރިވެގެން އެމީހުން ގޮވާލަވެރިވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުން ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތައް ކުރި ❁ لَهُمْ أَجْرٌ = އެމީހުންނަށް ދަރުމަ ހުއްޓެވެ.❁ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ = ކެނޑިދިއުމެއް ނުވާ ❁ قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ = ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް (ބިން ހެއްދެވި ފަރާތަށް)❁ فِى يَوْمَيْنِ = ދެދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި ❁ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَندَادًا = شريك ންތަކެއް❁ ذَٰلِكَ = އެއީ ❁ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.❁ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ = އަދި އެކަލާނގެ އޭގައި (އެ ބިމުގައި) ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ.❁ مِن فَوْقِهَا = އޭގެ މަތީގައި ❁ وَبَٰرَكَ فِيهَا

= އަދި އެކަލާނގެ އެތާނގައި ބަރަކާތް ލެއްވިއެވެ.❁ وَقَدَّرَ فِيهَآ = އަދި އެކަލާނގެ އެތާނގައި މިންވަރު

ކުރެއްވިއެވެ.❁ أَقْوَاتَهَا = އެތާނގެ ރިޒްގު/ ކާނާ ❁ فِيٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ = ހަތަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ❁ سَوَآءً

= ބަރާބަރަށް ❁ لِّلسَّآئِلِينَ ⑩ = ސުވާލުކުރާ ބައެއްޓަށް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ ތިޔަބައިމީހުން ކަހަލަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. އެކަމަކު ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް وحي އިއްވެވެއެވެ. - (ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް الله ގެ وحي ބާވައިލައްވައެވެ.) އަދި އެ وحي ގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކެއް إله އެކެވެ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް ސީދާ މަގުގައި ތިބޭށެވެ! އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެދޭށެވެ! އަދި الله އަށް شريك ކުރާ މުޝްރިކުންނަށް ހުރީ ويل އެވެ. އެއީ ނަރަކައިގެ ވާދީ عذاب އެކެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ عذاب އެވެ.

(٧) އެ مشرك ންގެ މީހުން ޒަކާތް ނުދެއްވެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ހަމަ يقين ނުވެސް ކާފަރުވަނީއެވެ

(٨) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ހުރީ ކެނޑިދިޔުމެއް ނުވާ ދަރުމަވަންތަ، ثواب އެވެ.

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދެދުވަހުގެ ތެރޭގައި ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް شريك ތަކެއް - ބައިވަރިންތަކެއް - ލައި ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ އެއީ މުޅި عالم ހައްދަވައި ބަލަހައްޓަވާ، އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެ ހުރިހާ ތަކެތީގެ ربّ އެވެ.

(١٠) އަދި އުފުލިފައިވާ ވަރުގަދަ ފަރުބަދަތަކެއް އެކަލާނގެ އެ ބިމުގައި ހަރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި بركاة ލެއްވިއެވެ ގިނަގުނަ ފައިދާތަކާ خيرات ތައް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި އެމީހުންނަށް ބޭނުންވާ މިންވަރުގެ ރިޒްގު ލެއްވިއެވެ އުފެއްދެވި وسيلة ތައް ލެއްވިއެވެ. އެކަން އެކުލެވޭ މިންވަރުގެ ބަރާބަރަށް ކުރެއްވި ކަންތައް ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ. الله އެތަކެތި އުފެއްދެވި ހަތަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ މިކަމާ ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށް އެއީ ފުރިހަމަ ޖަވާބެއް ކަމުގައި ވާ عبارة ވެއެވެ.

ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾ فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا ۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾

މުފްރަދާތު

ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ = ދެން އެކަލާނގެ إستواى ވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.۞ إِلَى ٱلسَّمَآءِ = އުޑަށް ۞ وَهِىَ دُخَانٌ = އޭގެ ވަނީ ދުންގަނޑެއްކަމުގައެވެ. (އޭގެ ދުންގަނޑެއްކަމުގައިވާ حال)۞ فَقَالَ لَهَا = އެކަލާނގެ އޭއަށް(އުޑަށް) وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَلِلْأَرْضِ = އަދި ބިމަށް ވެސް (ބިމަށް ވެސް އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.)۞ ٱئْتِيَا = ތިޔަ ދެތިމާ އަންނާށެވެ.۞ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا = ކިޔަމަންތެރިވެގެން ނުވަތަ ނުރުހިގެންނާ حال۞ قَالَتَآ = އެ ދެތިމާ ދެންނެވިއެވެ.۞ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެންނާ حال އަޅުގަނޑުމެން އައީމެވެ.۞ فَقَضَىٰهُنَّ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެ އުޑު ނިރުމާކުރެއްވިއެވެ.۞ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ = ހަތް އުޑަކަށް۞ فِى يَوْمَيْنِ = ދެދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި۞ وَأَوْحَىٰ = އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا = ކޮންމެ އުޑަކަށްވެސް އެ އުޑެއްގެ ކަންތައް ۞ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ އުޑު (އެންމެ ގާތު އުޑު) މިވަނީ ތަރިތަކުގެ ޒީނަތްތެރިކުރެއްވީމެވެ.۞ بِمَصَٰبِيحَ = ބައްތިތަކުން (ތަރިތަކުން)۞ وَحِفْظًا = އަދި ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް۞ ذَٰلِكَ = އެއީ ۞ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ.۞ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން (އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމާއި، އަޅުކަންކުރުމަށް ވިސްނާ ބިރުކުރުން) އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ،۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَنذَرْتُكُمْ = މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަން ހުޅުވާލުމުގެ خبر ދެއްވައެވެ.۞ صَٰعِقَةً = ކުއްލިއަކަށް ގަދަވެ ހިންގާ ފާވަރު ކަހެރު އަޅުވައިގަނޭ ކަހެގެ ۞ مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ = عاد ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، ثمود ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އައި އަޒާބުފަދަ ބިރުވެރިކަމެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވީ އުޑަށެވެ. އޭރު އެ އުޑު އޮތީ ދުންގަނޑެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ދެންފަހެ އެ އުޑަށާއި، އަދި ބިމަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަ ދެއްޔާ ކަމުދިޔަސް ނުވަތަ ނުކަމުދިޔަސް ތިޔަދޭތި ތިބާގެ ކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާށެވެ. އެ ދެއްޔެ ދެންނެވިއެވެ. ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال އަތުވެގެން މި އައީއެވެ.

(١٢) ދެން އެކަލާނގެ އެ އުޑުތައް ހަތް އުޑަކަށް ނިންމަވައިފިއެވެ. އެއީ ދެދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި ކޮންމެ އުޑަކަށް އެ އުޑަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންތައްތައް އަންގަވައިފިއެވެ. އަދި ދުނިޔެއާ އެންމެ ކައިރި އުޑު ބައްތިތަކުން ޒީނަތްތެރި ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެ ތަރިތައް އެއީ ރައްކާތެރިކުރުމާ ތަކެތީގެ ގޮތުގައި ލެއްވިއެވެ. (އެއީ އުޑުން ވަގަށް ވާހަކަ އަހަން އުޅޭ شيطان ނުންގެ ތެރެއިން ރައްކާތެރިކުރުމަށެވެ.) އަދި އިސްވެދިޔަ އެންމެހައި ކަންކަމަކީ ގަދަ ވަންތަ އަދި އެންމެހައި ކަންކަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރައްވާ، ހަމަޖައްސަވާފައިވާ ކަންކަމެވެ.

(١٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ދެން އެމީހުން އެބަހީ مشرك ންގެ މީހުން الله އަށް إيمان ނުވެ ފަހަތަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ ވިސްނައި فكر ނުކޮށް އިސްތިރުހާ ދުރަށްދަނީ ތެދުގެ މަގުން ބޭރުވެގެން ނަމަ ވިދާޅުވާށެވެ. عاد ގެއުމާއި މީހުން ހަލާކުކުރެއްވި ފަދަ ثَمُود ގެއުމުގެ މީހުން ހަލާކުކުރެއްވި ފަދަ صاعقة އެއް - އެބަހީ ހަލާކުގެ ޢަޛާބެއް - ތިޔަބައިމީހުންނަށް އައުމުގެ ބިރު ދައްކައި إنذار ދީ ނަސޭހަތްތެރިވެދެމެވެ. އެކަމުގެ خبر ދީމެވެ.

إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾

ތަރުޖަމާ

إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު۞ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން (ކުރީގެ رسول ން)۞ وَمِنْ خَلْفِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުންނާއި (ފަހުގެ رسول ން)۞ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. (އަޅުކަމުން އެހެނިހެން ގޮވައިލެއްވިއެވެ.)۞ إِلَّا ٱللَّهَ = الله އަށް މެނުވީ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ..۞ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا = އަހަރެމެންގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ۞ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً = މަލާއިކަތް ބާވައިލެއްވީސް ބާވައިލެއްވީހެވެ. (ފޮނުއްވައިލެއްވީހެވެ.)۞ فَإِنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން۞ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = އެ ތިޔަބައިމީހުން ލައި ބާވައިލެވުނު ފޮނުވުނު ކަމަކަށް۞ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ = ކާފިރުވާ ބަޔެކެވެ۞ فَأَمَّا عَادٌ = ފަހެ عاد ބަޔަކީ މީހުން ދެންނެވީއެވެ.۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވީއެވެ. ބިމުގައި۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫން ގޮތަކަށް۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެފިއެވެ.۞ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً = ބާރުގައި ގަދަވެގެންވާނީ އަހަރެމެންނަށްވުރެ ކޮން ބައެއްތޯ؟۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ދުށީ ނޫންހެއްޔެވެ؟۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެވެ ۞ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً = އެމީހުންނަށްވުރެ އެކަލާނގެ ބާރުގައި ގަދަވެވޮޑިގެންވަނީ ކަމަށް۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ.۞ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަލީލުތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ ބަޔަކަށް۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رِيحًا صَرْصَرًا = ގަދަވަރު ފިނި ވައިރޯޅި۞ فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ = ނަޙުސް ދުވަސްތަކެއްގައި۞ لِّنُذِيقَهُمْ = އެމީހުންނަށް ރަހަ ދައްކަވާތޯ (އެމީހުންނަށް ލިބިގެންވުމަށް)۞ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ = ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ۞ وَلَعَذَابُ

ٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ عذاب۞ أَخۡزَىٰ = ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަން މާ ބޮޑުވެ.۞ وَهُمۡ لَا يُنصَرُونَ ⑯ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އެއީ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ކުރިންނާއި، ފަހަތުން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުގައެވެ. (އެމީހުންގެ ކުރީ ބޭކަލުންގެ مراد އަކީ ކޮންމެ أمّة އެއްގެ ކުރީގައި ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނެވެ. ފަހުގެ ބޭކަލުން ކަމުގައި ބުނެވީ ބޭކަލުންނަކީ ކޮންމެ أمّة އަކަށާއި، ދެންވެސް އެއަށް ފަހު ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނެވެ.) މި ހުރިހައި ބޭކަލުން ވެސް އެ ބޭކަލުންގެ أمّة އަށް ގޮވާލައްވައި ވަނީ "ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ." މިފަދައިންނެވެ. އޭގެ جواب ގައި އެ أمّة ގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ رسول ކަމުގައި ملائكة ބާވައިލައްވާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން މިފޮނުވުނު ބޭކަލުން އެ އެއްޗަކާއިގެން ފޮނުއްވުނު ކަމެއްގައި ކާފިރުވެގެންނެވެ! މިއެވެ.

(١٥) ފަހެ عاد ބަޔަކީ މީހުން ބޮޑާވީއެވެ. (އެމީހުން އެއީ هود ގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ.) އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތި ބިންމަތީގައި ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާވެގަތީއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވުރެން ބާރުގަދައީ ފަހެ ކާކުތޯއެވެ؟ ކަލޭ ކިޔާށެވެ؟ (އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވުރެ ބާރުގަދަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވަނީ) އެމީހުން ހެއްދެވި ހަމަކަށަވަރުން الله އެވެ. އެމީހުންނަށްވުރެ އެކަލާނގެ ބާރުގެ ގޮތުން މާ ގަދަފަދަވަންތަކަމަށް ވާގޮތުން ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ، އަދި އިންކާރުކުރާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (އެމީހުން ހަލާކުކޮށްލުމަށް) އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަރަށް ފިނިގަދަ، އަޑުގަދަ ވައިރޯޅި ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ސުންޕާ ދުވަސްތަކެއްގައެވެ. (އެއީ ހަތް ރޭއާއި، އަށް ދުވަހެވެ.) އެގޮތަށް އެކަން ހިނގީ އެމީހުންނަށް މި ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ ރަހަ ދެއްކެވުމަށެވެ. އަދި آخرة ގެ عذاب އެއަށްވުރެ މާ ދެރަވެރި ނިކަމެތިކަން ބޮޑުވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر އެއް އެހީވެރިން ނުލިބޭ ހުއްޓެވެ.

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

وَأَمَّا ثَمُودُ = އަދި ثمود ގަބީލާގެ މީހުން ދަންނަވާށެވެ.❁ فَهَدَيْنَاهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާން ކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ = ފަހެ އެމީހުން (ކާފަރު ކަމުގެ) ކަނުކަމަށް ލޯބިކުރިއެވެ.❁ عَلَى الْهُدَىٰ= ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް/ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި❁ فَأَخَذَتْهُمْ = ދެން ފަހެ އެމީހުންގެ ގަޔަށް ހިފިއެވެ.❁ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ = ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ އަޑު ފަންގަނޑު❁ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ހޯދަމުން ދިޔަ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން❁ وَنَجَّيْنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.❁ الَّذِينَ آمَنُوا = އީމާންވި މީސްތަކުން❁ وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިން ކަމުގައިވި (شرك އާއި، އުޅުދުޅުން ދުރުހެލިވެގެން ވީ ބަޔަކު ކަމުގައި)❁ وَيَوْمَ يُحْشَرُ = އަދި محشر ކުރެވޭ ދުވަހު – جمع ކުރެވޭ ދުވަހު❁ أَعْدَاءُ اللَّهِ = الله ގެ عداوة ތެރިން ❁ إِلَى النَّارِ = ނަރަކައަށް/ އަރިއްސަން❁ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެކުއެކު ބަންދުކުރެވިގެންވާ حال❁ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا = އެމީހުން އެ ނަރަކައަށް ގެންދެވިއްޖެއްޔާ ދާނދެން - (ގެންދެވިއްޖެ ހިނދުން❁ شَهِدَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވާ ހުއްޓެވެ.❁ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ = އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމާއި، ފެނުންތެރިކަމާ (ކަންފަތްތަކާއި، ލޮލާއި)❁ وَجُلُودُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހަންގަނޑާއި،❁ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން ދިޔަ ކަމުގައިވި ކަންތައްތަކާ❁ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަންގަނޑަށް ބުނާނެއެވެ.❁ لِمَ شَهِدْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ހެކިދިނީ ކޮންއެއްޗަކާ؟❁ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް/ އަހުރެމެންނާ ދިކޮޅަށް❁ قَالُوا = އެތަކެތި (އެ ހަންގަނޑު) ބުނާނެއެވެ.❁ أَنْطَقَنَا اللَّهُ = الله އަހުރެމެންނަށް ބަސްބުނުވާ ބާރު ދެއްވިއެވެ.❁ الَّذِي أَنْطَقَ = އެކަލާނގެއީ ބަސްބުނުންތެރިކަން ދެއްވި

ކަލާނގެއެވެ.۞ كُلَّ شَيْءٍ = ކޮންމެ އެއްޗަކާއި ۞ وَهُوَ خَلَقَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަވަރަށް ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވުން ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ثمود ބާގައިގެ މީހުން ތަންނަހުއެވެ. (އެއީ صالح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ.) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان ކަމާއި، ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް ކާފަރުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި، ކަނުކަން إختيار ކުރީއެވެ. އެކަމަށް ލޯބި ކުރީއެވެ. ދެންފަހެ ނިކަމެތިކަމާއި، ދެރަކަމުގެ عذاب ގެ އަޑުގަދަގަނޑު އެމީހުންނަށް އައިސް ޖެހުނެވެ. އެ އަޑުފަތުން އެމީހުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٨) އަދި (شرك އާއި، އުނދަގުލުން ރައްކާތެރިވެގެން ތިބި) تقوى ވެރި مؤمن ން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރައްކާތެރިކުރައްވައި ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٩) އަދި الله ގެ عداوة ތެރިން محشر ކުރެވޭ قيامة ދުވަސް - ނަރަކައަށް جمع ކުރެވޭ ދުވަސް - ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނީ އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާއިން ފެށިގެން އެންމެ ފަހުގެ މީހާއަށް ދާންދެން ބަންދުކުރެވިގެންނެވެ. މަޙުޝަރުގެ ބޮޑު ދަނޑެއްގައި جمع ވެގެންނެވެ.

(٢٠) އެބައިމީހުން އެ ނަރަކައާ ހަމައަށް ގެންދިޔުމުން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކާއި (އިވުންތަކާއި)، ލޮލުންތަކާއި (ފެނުންތަކާއި)، އަދި އެމީހުންގެ ހަންގަނޑު އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހެކިދޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު ކުރަމުން ގެންދިޔަ ނުބައި ކަންކަމާމެދުގައެވެ.

(٢١) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަންގަނޑަށް ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެކޮޅަށް ތިޔަބައިމީހުން ހެކިދިނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެހިނދު އެތަކެތި ޖަވާބުދޭނެއެވެ. ބުނާނެއެވެ. ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ވާހަކަދައްކަވައި ބަސްބުނުމުގެ ބާރު ދެއްވި الله އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް ވާހަކަދެއްކުމުގެ ބާރު ދެއްވިއެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން އެ ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރިއިރު އަޅުގަނޑުމެން حاضر ވެގެން ތިބީމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން رجوع ވުން ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ ٱلَّذِى ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَىٰكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن يَصْبِرُوا۟ فَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۖ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا۟ فَمَا هُم مِّنَ ٱلْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾ ۞ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُوا۟ لَهُم مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިދިނުމުން۞ سَمْعُكُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އިވުންތައް (ކަންފަތްތައް) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފެނުންތައް ކަމުގައި ވިޔަސް (ލޮލާއި ކަމުގައި ވިޔަސް)۞ وَلَا جُلُودُكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަންތައް ވިޔަސް۞ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން ހިތަށްއެރިއެވެ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެން ނުވާ ކަމުގައި۞ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ގިނަ ކަންތައް۞ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އެ ހިތުމުން۞ ٱلَّذِى ظَنَنتُم = ތިޔަބައިމީހުން އެ ހިތީ۞ بِرَبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رب އާބެހޭ۞ أَرْدَىٰكُمْ = އެކަން ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކު ކުރިއެވެ.۞ فَأَصْبَحْتُم = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ވިއެވެ.۞ مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ވާ މީހުންގެ ތެރެއިން۞ فَإِن يَصْبِرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކެތްކުރިޔަސް۞ فَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ = ނަރަކަ އެއީ އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެ ޖާގައެވެ.۞ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا۟ = އަދި އެމީހުން ދުނިޔެއަށް އަލުން އައިސް ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ކަންތައް ކުރަން އެދުނަސް۞ فَمَا هُم = ފަހެ އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مِّنَ ٱلْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾ = ރުހިވޮޑިގެން ލިބޭ މީހުންގެ ތެރެއިން۞ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޓަކައިދެއްވީމެވެ.۞ قُرَنَآءَ = (شيطان ންގެ) رحمة ތެރިން ދުރުކޮށް/ އެކުވެރިންތަކެއް۞ فَزَيَّنُوا۟ لَهُم = ދެން އެސްތެރިކުން އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ (ދުނިޔޭގެ شهوة ތަކާއި، فاحش ކަންތައްތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ އެވެ.)۞ مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ތަކެތި (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގެ)۞ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންކަމުގެ އާއި، (آخرة ގެ ކަންކަމުގައި: آخرة ނެތްކަމަށް ކަމުގައި، ހިސާބު ބެއްލެވުން، ނަރަކަ، ސުވަރުގެ، މި ބާވަތުގެ، އެކަންކަން ނެތްކަމުގައި ހަދައި ދުނިޔެ ޒީނަތްތެރި ކުރަމުން ގެންދިއުމެވެ.)۞

وَحَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ.۞ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކެއް ތެރޭގައިން۞ مِن قَبۡلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރީގައި۞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން۞ إِنَّهُمۡ كَانُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. خَٰسِرِينَ ﴿٢٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިވުންތަކާއި، އެބައި ކަންފަތްތަކާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފެނުންތަކާއި، يعني ލޮލުތަކާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަންތަށް، އެބައި އެންގުލީގައި ގުނަވަންތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިދޭނެކަމުން ތިޔަބައިމީހުން އެ ނުބައިކަންތައް ކުރަމުން ދިޔައިރު ވަންހަނާކޮށް، ނިވައިކުރި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކިޔެއް ހެއްދެވީ؟ ތިޔަބައިމީހުން ހިތީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދާ ގިނަ ކަންތައްތަކެއް الله ދެނެވޮޑިނުގެންނެވޭނެ ކަމަށެވެ.

(٢٣) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީސްތަކުން ކަމުގައި ތިޔަވީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ކުރި (ނުބައި) ހިއެވެ.

(٢٤) ފަހެފަހެ އެމީހުން ކެތްކުރިޔަސް އަދި ކެތް ނުކުރިޔަސް އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނީ ތަނަވަސް ހަމަ ނަރަކައެވެ. އެހެން ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އެބަހުން ނުކުތުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ އައިސް الله ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ގޮތަށް އުޅެން އެދުނަސް عذر ދެއްކުން އެދުނަސް އެމީހުންނަށް އެފުރުޞަތު ދެވޭނެ ބައެއް ނުވެއެވެ.

(٢٥) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އުޅުވާލާނެ ބަޔަކު ޤާއިމުކުރެއްވީމެވެ. (އެބައި مكّة ގެ مشرك ންނަށް، ދުނިޔޭގެ އެކަފަދަ މީސް ތަކެއްގެ މައްޗަށް އުޅުވާ رحمة ގެންނަވާ ކަމުގައި ޝައިޠާނުންތަކެއް ޤާއިމުކުރެއްވީމެވެ.) ފަހެފަހެ އެ ޝައިޠާނުންތައް އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔާއި، آخرة ގެ ކަންތައް ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި الله އަށް شرك ކުރުމާއި، އުފެދުނުތަކަށް އަރައިގަތުމާއި، فاحش އަންގަދި ކަމެއްގައި ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުމެވެ. آخرة ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނުމަކީ آخرة ނާންނާނެ ކަމަށާއި، މަރުވުމަށްފަހު ދިރުން ނުލިބޭ ކަމަށާއި، عمل ތަކަށް ހިސާބުކުރުމެއް ނެތްކަމަށް وسواس ދީ ހައްދައި ހެދުމެވެ. އޭގެ ސަބަބުން فاحش އަންގަދި ކަމެއްގައި ގިނަވީ عمر ހުސްކޮށްލުމެވެ.)

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَسْمَعُوا۟ لِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَٱلْغَوْا۟ فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَآءُ أَعْدَآءِ ٱللَّهِ ٱلنَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ ٱلْخُلْدِ ۖ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

ލަފުޒުވާ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި كافر ވީ މީސްތަކުން ބުނެއެވެ.۞ لَا تَسْمَعُوا۟ = މިޤުރުއާނަށް ނުއަހާށެވެ!۞ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قُرآن އަށް۞ وَٱلْغَوْا۟ فِيهِ = އަދި އެއަށް ހަޅޭއްލަވާ، އަޑުގަދަކޮށް ހޮޅިޔާ ހަދާށެވެ!. (އެބަހީ އެ قُرآن ކިޔާއިރު ވަގުތު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، ހޮޅިޔާވައި، ގަދަބަޔާކުރާށެވެ.)۞ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ = އެއީ މިޤުރުއާނަށް ގަދަވުމަށެވެ.۞ فَلَنُذِيقَنَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަހަދައްކަވާ ހުށީމެވެ.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުންނަށް۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަވެގެންވާ عذاب އަކުން۞ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ގަދަވެގެންވާ ޖަޒާ ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ أَسْوَأَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައި ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ۞ جَزَآءُ أَعْدَآءِ ٱللَّهِ = الله ގެ عدوّ ންގެ ޖަޒާއެވެ.۞ ٱلنَّارُ = އެއީ ނަރަކައެވެ.۞ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އޭގައި ވެއެވެ.۞ دَارُ ٱلْخُلْدِ = ދެމިހުންނަނިވި ގޭމެ۞ جَزَآءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން۞ بِمَا كَانُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުން۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާމެދު۞ تَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾ = އިންކާރުކުރާ ދެކޮޅުހަދާ ކަމުގައި ވީމެ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން އެއްބަސްވެ އަނެއް ބަޔަކަށް ބުނެއެވެ. ތި ކަލޭމެންނާވޯ! މި قُرآن ކިޔަވާ އަޑު ކަލޭމެން ނާހާށެވެ! އަދި އެ ކިޔަވާއިރު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، އަތްތިލަބަޑިޖަހައި، ހޮޅިވަޅިއަޅައިގަންނާށެވެ! (އެއީ قُرآن ކިޔަވާ އަޑުއަހައިގެން އަސަރުކޮށް ތެދުވެގެން އަތުވެދާނެތީއެވެ.) އަދި އެހެން إسلام دين އަށާއި، محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ގަދަވެވޭނެ ކަމަށްޓަކައެވެ. ކަލޭމެން ގަދަވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٢٧) (الله އެބަހީ މީހުންނާމެދު وحي ކުރައްވަވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަކަމާ عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބޭގޮތް ކުރާ ނުބައި ނުލަފާ ކަންތަކަށް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގަދަވަރު ޖަޒާ ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢٨) الله ގެ عدوّ ންގެ އެ ޖަޒާއަކީ ހަމަ ސިފާ ނަރަކައެވެ. އަބަދުގައެވެ. އެމީހުން އުޅޭ އަބަދީ ގެވެށްގައި ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރި ކުށުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. ފަހެ މި ތިން އާޔަތުން ސިފަވެގެން މިދާ ކާފިރުންނާއި، އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި، މިފަދަ މިތިމާ تهذيب ކާފިރުންނާއި، ޑިޖިޓަލް إسلام ނުނާއި، އަދި މި މީހުންގެ عمل އާ އެއްގޮތް ތަފާތެއް އެބަހުރި ބާވައެވެ؟ ބައްދަލުވާނީ ވިސްނައިލާން ދަރަޖަ ކަމެކެވެ. އެމީހުން އެ ޖާހިލުގައި އެ އުޅުނީ رسول الله صَلَّى الله عَلَيْه وسلم قُرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ އަޑު މީހަކަށް އިވުނު ނުދޭން ވެގެންނެވެ. ކިޔަވާ ވިދާޅުވާން ފެށިމާ ހަޅޭއްލަވައި އަޑުގަދަކޮށް، އަތްތިލަބަޑިޖަހައި ހޮޅިވަޅިއަޅައި މިޒާތުގެ ކަންތައް ކުރީ قُرآن ގެ އަޑު ބަންދުކުރުމަށެވެ.

މިޒަމާނުގައިވެސް قُرآن އާއި، އަދި إسلام دين ގެ تعليم އާ ދެކޮޅަށް ގެންދެވޭތީ قُرآن ގެ އަޑު ނުއިއްވޭތޯ، އަދި ކުއްޖަކުވެސް އެ قُرآن ކިޔަވައިދޭނެ ތަނެއްގައި ކިޔަވައި ބޮޑުވެ ހަދަނީއެވެ. قُرآن އާ ނުބައި تعليم އެއީ އެންމެ މަތީ تعليم ކަމުގައި ހަދައި، ކުރައި، ދުނިޔެ ދުނިޔަވީ ތާރީޚީ ގޮތުގެ ސަގާފަތުގައި ޖީބުކޮށްފައި ހިނގައި، ކުޅިވަރުގެ ތަފާތު ވާދަވެރި މުބާރާތްތައް رمضان މަހުގެ ރޭތަކުގައިވެސް ހިނގަމުން ދާއިރު އަދި އޭގެ މަސްލަހަތު ނުލިބޭ ކަމެއް ފެންނަވަރަކަށް ބާވައެވެ. رمضان މަހަކީ قُرآن ގެ މަހެއްގެ ނަމުން مشهور ވެގެންވާ މަހެއްގެ. ٠ وَالْغَوْ فِيْهِ ވާނީ ވަރަށް އަދި މިގެ އިތުރަށްވެސް ބޮޑަށެވެ. ތަފާތެއް ނެތުމުގެ މީހުންނެވެ. عمل ގައި ތަފާތު ވާނަމަކަށް ނުވެއްޖެއެވެ. فاعتبروا ياأولى الأبصار

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ رَبَّنَآ أَرِنَا ٱلَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾

މުފުރަދާތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. (ނަރަކައިގާ ތިބެގެން ބުނާނޭއެވެ.)☼ رَبَّنَآ أَرِنَا = އަޅަގަނޑުގެ رب އެވެ. އަޅަގަނޑުމެންނަށް ދައްކަވާނދޭވެ!☼ ٱلَّذَيْنِ أَضَلَّانَا = އަޅަގަނޑު މަގުފުރެއްދި ދެމީހުން (ދެބައިމީހުން)☼ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން☼ نَجْعَلْهُمَا = އަޅަގަނޑު އެ ދެމީހުން ފައިތިލަލާ. ދެބައިމީހުން ފައިތިލަލާ.☼ تَحْتَ أَقْدَامِنَا = އަޅަގަނޑުގެ ފައިތިލައަށްލާ ތަނަށް☼ لِيَكُونَا = އެ ދެމީހުން ނުވަތަ ދެބައިމީހުން ވުމަށް ޓަކައެވެ.☼ مِنَ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾ = އެންމެ ދަށުދަރަޖައިގާ ތިބޭ މީހުންގެ ތެރެއިން.☼ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނި މީހުން☼ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަޅަގަނޑުގެ رب އަކީ الله އެވެ.☼ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ = ދެން (އެ ބަސްމަތީގައި) އޮޅުނުން قائم ވެތިބި☼ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފައިބައިވަޑައިގަންނާނެއެވެ. (އެއީ މަރަށް حاضر ވާ ވަގުތުއެވެ.)☼ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް☼ أَلَّا تَخَافُوا۟ = (އެބަތަކުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ބިރު ނުގަންނާށެވެ.☼ وَلَا تَحْزَنُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހިތާމަ ނުކުރާށެވެ.☼ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގެ ހުރި ކަމުގެ އުފާ ކުރާށެވެ.☼ ٱلَّتِى = އެ ސުވަރުގެއަކީ☼ كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ތަނެވެ.☼ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ = އަހަރެމެން ބާރަކުރުންނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ދޭ އަދި އެހީތެރިކަން ދޭ ބާރަކުރުންތެރިންނެވެ.☼ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި☼ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައިވެސް☼ وَلَكُمْ فِيهَا = ތިޔަ އެސުވަރުގޭގައި (އެ ސުވަރުގޭގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވެއެވެ.☼ مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ބޭނުން އެދޭހައި ކަމެއް☼ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ = އަދި ކަލޭގެން އެދި ދަންނަވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ.☼ نُزُلًا = އެއީ މެހުމާންދާރީ ކަމުގެ. (مهمان ނަރަން ބަހައްޓާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ.)☼ مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾ = ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ހުށަހެޅުން☼

إجْمالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ނަރަކައިގެ عذاب ތިބެމުންދާ ވަގުތު) اللهއަށް ދަންނަވާނެއެވެ. ޔާއަހަރެމެންގެربّ އެވެ. ޖިންނުންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދިދިޔުން ނުވަތަ ދެފަރާތް އަހަރެމެނަށް ދައްކަވާނދޭވެ! އެ ދެފަރާތް އަހަރެމެންގެ ފައިތިލަފަތުގެދަށުގައި ލާނީމެވެ. އެއީ އެ ދެފަރާތް އަހަރެމެންގެ އެންމެ ދަށަށް ލުމަށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް عذاب ގަދަފުޅުވުން ޒިޔާދަވުމަށެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ މަގުފުރެއްދި ދިޔުންނާމެދު ބަސް ތަފާތުވެގެން ވެއެވެ. އެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ شيطان ންގެ ތެރެއިން އިންސާނުންނަށް كافر ކަމާއި، شرك ކުރުމާއި، މި ކަންކަމަށް ވަސްވާސްދީ، މީސްތަކުން ފުރައްސާރަ، މަގުން ނެރެވޮލި شيطانން ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން އެވަގުތު ކަންކަން ޖިންސީގޮތުން ފެށުނު ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑެތި ފާފަ ހިންގާ ކަމަށެވެ.

(٣٠) ތިމާގެ ربّ އީ الله އެވެ ބަސް ދެން އެހެން ވެރިއަކު (شريك އެއް ނެތެވެ توحيد ގެ މަތީ، ހިތްވަރާއި ތެދުވެރިކަމާއެކު) قائم ވެ ތިބި މީހުން (މަރުވާ حاضر ވާ ވަގުތު، ނުވަތަ ކަށްވަޅުން محشر ގެ ميدان އަށް ނުކުންނަ ވަގުތު) ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް رحمة ގެ ملائكة ބާވައިލައްވާ ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އަދި އެ ބާވައިލައްވާ ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ބިރު ނުގަންނާށެވެ. އަދި ހިތާމަވެސް ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވަރުގެ ހުރިކަމުގެ އުފާ ކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމަށް وعد ވެވިގެންވާ ތަނެވެ. الله وعد ކުރައްވާފައިވާ ތަނެވެ.

(٣١) ތިމަންބާރަލުންނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް، އަދި آخرة ގެ حياة ގައިވެސް ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރި ކުރައްވާ، އަދި އެހީތެރިކަން ބަރަކާތާ ބާރަލުންނެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތްއެދޭހައި ކަމެއް نفس ތަށް އެދެންކަމަށް ދަރިވަތިވާ އެންމެހައި ކަމެއް ވެއެވެ.

(٣٢) އެއީ ގަދަފަދަ، ގަފޫރުވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެކަލާނގެ مهمان ންނަށް ތަށްޓާރުކުރައްވައިފައިވާ ތަނެވެ. ފުރާނާދީ ކަމެވެ. (اللهم اجعلني منهم. آمين)

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾

މުރާދު

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا = ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟⊛ مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ގޮވި މީހަކަށްވުރެ⊛ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އޭނާ صالح ކަމެއް ކުރި⊛ وَقَالَ = އަދި އޭނާ ބުނި⊛ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވަނީ إسلام ދީނުގެ މުސްލިމުންނެވެ. مسلم ދީނުގެ މުސްލިމުންނެވެ.⊛ وَلَا تَسْتَوِى = އަދި ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ.⊛ ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ = ހެޔޮ ކަންތައްތަކާއި، އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކާއި،⊛ ٱدْفَعْ = (ނުބައި ކަންތައް) دفاع ކުރާށެވެ./ ދުރުކުރާށެވެ.⊛ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = ހެޔޮ ކަންތައްކުރުން⊛ فَإِذَا = އޭރުން/ އެހެން ހަދައިފިއްޔާ⊛ ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ = ކަލޭގެފާނާއި، އޭނާއާ ދެމެދު عداوة ހުރިކަމެއް ވާމީހާ⊛ كَأَنَّهُۥ = އޭނާ ގާތްރަށް ގެއްލެވެ؟⊛ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ = ވަޒީފާއި އެކުލެވިއެއް ގަދަވެވެ.⊛ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެކަން حاصل ނުވާނެއެވެ.⊛ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = ކެތްތެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް މެނުވީ⊛ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެކަން ނުލިބޭނެއެވެ.⊛ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ = ބޮޑު ވާސީލާ ނަސީބެއްގެ (ثواب ގެ) ވެރިއަކަށް މެނުވީ⊛ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ = އަދި ކަލޭއަށް ހިތުވަސްވާސްދިނުމަށް އަރުވައެއްޖެއްޔާ/ ވަސްވާސްކުރުމުގެ ޙަރަކާތެއް އައިސްފިނަމަ،⊛ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން⊛ نَزْغٌ = ވަސްވާސް ކުރުން⊛ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية އެދި ދަންނަވާށެވެ.⊛ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ⊛ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ = އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.⊛ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.⊛ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ = ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު⊛ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ = އަދި އިރާއި، ހަނދާއި،⊛ لَا تَسْجُدُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން سجدة ނުކުރާށެވެ. (އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.)⊛ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ = އިރަށް ވިއަސް އަދި ހަނދަށް ވިއަސް⊛ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް سجدة ކުރާށެވެ. (އަޅުކަން ކުރާށެވެ.)⊛

ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ = އެކަލާނގެއީ = އެތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ إِن كُنتُمْ = ތިޔަބައި މީހުން ވަންޏާ۞ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ = އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައި۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) މިފަދަ ހެޔޮ عمل ކޮށް (صالح عمل ކޮށް) އަދި މީސްތަކުންނަށް اللَّه ގެ މަގަށް ގޮވައި، އަދި އަހުރެން މިވަނީ مسلم ންގެ ތެރެއިންނޭ ބުނެފި މީހަކަށްވުރެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާނީ ދެން ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެއްވެސް ހެޔޮ މީހަކު ނުވެއެވެ.

ފަހެ މިފަދަ مسلم އަކަށްވެ ހުރެ صالح عمل ކޮށް، ދީން اللَّه ގެ މަގަށް އެހެން މީހުންނަށް ގޮވައިދޭ މީހަކު އެއީ އެންމެމަތީ ހެޔޮ ޢަމަލުކުރި މީހެކެވެ. އެއަށްވުރެ ހެޔޮ މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކާއި، ނުބައި ކަންތައްތަކާ ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. (އެ ދެކަންތައްތަކުގައި بيان ވެ ތަފާތުވެގެންވާ ތަފާތު ވެއެވެ.) ހެޔޮ ކަންތައްތަކުން ނުބައި ކަންތައް ދުރުކުރާށެވެ! (އެބަހީ ކަލޭގެއަށް ނުބައި ކަމެއް ކުރި މީހަކަށް ކަލޭ إحسان ތެރިވެ، ހެޔޮކަން ކޮށްދޭށެވެ.!) އޭރުން ކަލޭގާއި، އޭނާގެ ދެމެދު عداوة ތެރިކަމެއް ވާ މީހާ ކަލޭއާއި ބަދަލުވެ ގާތް رحمة ތެރި، ވަފާތެރި އެކުވެރިއަކަށް ވެދާނެއެވެ.

(٣٥) އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެ ބައެއްކަމު ފިޔަވައި އެފަދަ ކަންތައް حاصل ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ މިފަދައިން ނުބައިކަމެއް ކުރިމަތި، އޭގެ ބަދަލުގައި އެހެނަކަށް إحسان ތެރިވެ، ހެޔޮކަން ހިތްޕުން ވަރަށް ބޮޑު ކެތްތެރި، މާތް މީހުންނަށެވެ.) ވަރަށް ބޮޑު ނަސީބެއްގެ ވެރިއަކަށް ވުމާއި އެފަދަ ބޮޑު ثواب އާއި، މާތްކަން حاصل ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٣٦) އަދި شيطان އާގެ ފަރާތުން (އެފަދަ ކަންތައް - އެބަހީ ނުބައި ކަމެއް ކުރި މީހަކަށް إحسان ތެރިވުމަށް ހުރަސްއަޅާ ގޮތަށް) ވަސްވާސްތެރިކަމެއް އަޅުވައިފިއްޔާ، އަދި ދުޝްވާރުވެގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، ސަލާމަތްކަން އެދޭށެވެ!

(٣٧) އަދި ރޭގަނޑާއި، ދުވާލާއި، އިރާއި، ހަނދަކީ اللَّه ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި، ހެއްދެވުމުގެ ބޮޑުކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވާ ދަލީލެވެ. (ފަހެ އެފަދަ ބޮޑެތި مخلوق ން އަށް ފުރިހަމަކޮށް ހެއްދެވި ކަލާނގެ ހާމަ ބޮޑުވުމުގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގައި ވީނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އިރަށް ވެސް، އަދި ހަނދަށް ވެސް سجدة ނުކުރާށެވެ. އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް سجدة ކުރާށެވެ. (اللَّه އަށް سجدة ކުރާށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއާ شريك ނުކޮށް އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައި ވަންޏާ اللَّه އަށް އެކަނި سجدة ކުރާށެވެ. އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ ۗ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެ، ކަނޑާވެގެންދިޔައިއްޔާއި (އެބަހީ الله އަށް شريك ނުކޮށް އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމާމެދު ބޮޑާވެގެންދިޔައިއްޔާއި) ފަހެ ۞ فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން (ملائكة ން) ۞ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔުއްވައެވެ. ۞ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު ۞ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ (٣٨) = އަދި އެ ބޭކަލުން ފުރި ވަޅައި ނުގަންނަވައެވެ. ۞

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ބޮޑުކަމުގެ) ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ۞ أَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ۞ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً = (އެއްވެސް ގަހެއް ނެތި) ބިންގަނޑު ހިކިފައި ވަނިކަން ދެކެވިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا = ދެން ފަހެ ތިމަން ކަލާނގެ އޭގެ މައްޗަށް ވެއްސަވައިފިއްޔާ ۞ ٱلْمَآءَ = ފެން ۞ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ = حركاة ކުރިވެ ބޮޑުވެ ފުރިފުރުއެވެ. (ފެން ގަސްތަކު ހެދެއެވެ.) ۞ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވި ކަލާނގެ ۞ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ = يقين ން ވެސް މަރުވި މީހުން (ދުވަސް ހަށަހަ) ދިރުއްވާ ހުއްޓެވެ. ۞ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށްވެސް އެކަލާނގެ ۞ قَدِيرٌ (٣٩) = ޤުދުރަތްވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ޚިލާފުވާ މީހުން، ނުވަތަ حقّ ގެ ފިޔަވައި ނުބައި ގޮތަށް تأويل ކުރާ މީސްތަކުން ۞ فِىٓ ءَايَٰتِنَا = ތިމަން ކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގައި ۞ لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ = ތިމަން ކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ = އަލިފާން ނަރަކައަށް އެއްލެވޭ މީހާ ހެޔޮވީތޯ؟ ۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވާނީ ۞ أَمْ مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا = ނުވަތަ އަމާންކަމާއެކު އަންނަ މީހާ ހެޔޮވީތޯ؟ ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ۞ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން

އެދޭ ގޮތަކަށް عمل ކުރާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް۞ بَصِيرٌ (٤٠) = ބަލަހައްޓަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން۞ بِٱلذِّكْرِ = ޛިކުރު قرءان އަށް۞ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އައި ހިނދުން۞ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ ޤުރުއާނީ)۞ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (٤١) = ހަމަކަށަވަރުން عزّة ތެރި ވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އޭ رسول الله އެވެ! ފަހެ އެބައިމީހުން شريك ނުކޮށް الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ބޮޑާވެގެންފިއްޔާ ދަންނައެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ملائكة ބޭކަލުން ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ފޫހިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(٣٩) (ވާރޭ ނުވެހި ގިނަދުވަސް ވުމުގެ ސަބަބުން) މަރުވެ ހަނަފަސްވެފައިވާ ބިންގަނޑު ކަލޭ ދެކެއެވެ. ދެންފަހެ އެ ބިންގަނޑުގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވާރޭ ވެއްސެވުމުން ބިންގަނޑު حركاة ލިބިގެން ބޮޑުވެ، ފުފިފައި ދެން ގަސްތައް ފަޅާތަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އޭގެ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ علامة ތަކުގެ ތެރެއިން ވާ ކަމެކެވެ. ފަހެ އެ ބިންގަނޑު އެގޮތަށް ދިރުއްވި ކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން محشر ކުރެއްވުމަށް ޓަކައި މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ މީހުން ނުވަތަ އެ އާޔަތްތައް تأويل ކޮށް އެއިން އެދޭ މާނަ ފިލުވައި އެހެނިހެން ބަދަލުކޮށް އަނބުރާލަމުންދާ މީސްތަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. (އެމީހުންނަކީ ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެ ކުރާ ނުބައިކަމުގެ ބަދަލު ދެއްވާ ހުށުމެވެ.)

ފަހެ ދެން (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައަށް އެއްލޭ މީހާ ހެޔޮތޯ؟ ނުވަތަ އެދުވަހުން އަމާންވެ ބިރުވެރިކަމެއް ނެތި އަމާންކަމާއެކު އަންނަ މީހާ ހެޔޮތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް عمل ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ذكر އައިހިނދު - އެބަހީ ޛިކުރު قرآن އައިހިނދު - އެއަށް ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. (އެކަމަށް ފުރިހަމަ ބަދަލު އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ ޤުރުއާނަކީ ދުވަސްއެއް ނެތް عزّة ތެރި ފޮތެކެވެ. (حكم ތަކުން ގަދަވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.)

لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَـٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَـٰتُهُۥٓ ۖ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

މުފްރަދާތު

لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَـٰطِلُ = އެއަށް باطل ކަމެއް ނާދެއެވެ. (އަދި ނުވެސް އަންނާނެއެވެ.)۞ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރިމަތިން۞ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އޭގެ ފަހަތުން ވެސް۞ تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވައިލެއްވުނު ތަކެވެ. (ނުވަތަ އެއީ ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ތެވެ.)۞ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ = حكمة ވަންތަ، އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން۞ مَّا يُقَالُ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަނީއެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް ކިޔާއެއް ނުކިޔަނީއެވެ.)۞ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނެވުނު ތަކެތި މެނުވީ (ބުނެވުނު ފަދައިން މެނުވީ)۞ لِلرُّسُلِ = (އިސްވެދިޔަ) رسول ބޭކަލުންނަށް ވެސް۞ مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ۞ لَذُو مَغْفِرَةٍ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަ ފުއްސެވުމުގެ ވެރި ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.۞ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَوْ جَعَلْنَـٰهُ = އަދި ތިމަން އަޅަކަލާނގެ އެ ޤުރުއާން ހެއްދެވިނަމަ۞ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا = عَجَمِي قرآن އެއް ކަމުގައި/ عرب ނޫން قرآن އެއް ކަމުގައި۞ لَّقَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނެދާނެއެވެ.۞ لَوْلَا فُصِّلَتْ = بيان ވެ تفصيل ވެގެންނުވާ ނަމަވެއެވެ. (عرب ބަހުން އެގެންނެވި ގޮތަށް ވާން ނަމަވެއެވެ.)۞ ءَايَـٰتُهُۥٓ = އޭގެ އާޔަތްތައް۞ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ = عرب ބަސް ނޫން ބަހަކާއި، عرب رسول އެއް ކިއުވެ؟۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެއީ إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް۞ هُدًى وَشِفَآءٌ = ތެދުމަގުދައްކައި، އަދި (ބަލިތަކަށް ވާ) شفاء އެކެވެ. ދަރުވާއެކެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި އީމާންނުވާ މީސްތަކުން (ދެންނަމަވެއެވެ.)۞ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ = އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި ބަރުކަމެއް ވެއެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެއީ/ އެޤުރުއާން۞ عَلَيْهِمْ عَمًى = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެގެން ވެއެވެ.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ = އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވެއެވެ.۞ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ = ދުރު ތަނަކުން۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެފޮތުވަނީ އެފޮތުގެ ކުރިމަތީންވެސް އަދި އެފޮތުގެ ފަހަތުން ވިޔަސް އެފޮތަށް باطل ކަމެއް ނާންނާނެ ފޮތެވެ. އެބަހީ އެ ފޮތުގެ ކުރީ ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކުގައިވެސް އެ ފޮތް ދޮގުކުރާފަދަ ގޮތެއް ނެތެވެ. އަދި އެފޮތް باطل ކުރާނޭ ފޮތެއް ނޫން ނަންނަމަ ހުއްޓެވެ. އެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި އެކަލާނގެ އަންގަވަމުއި ކަންކަމަށް حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ބާވައިލެއްވުނު ކަމެވެ.

(٤٣) އޭ رسول الله އެވެ.! އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގައި އުޅުނު ކާފަރުންވެސް އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުންނާ ދިމާއަށްވެސް ބުނަމުން ގެންދިޔަ ފަދައިން ދުނިޔެ ކަލާމާ ގޮތުންނެވެސް ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ކާފަރުންވެސް ކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް ބުނަނީއެވެ. (އެމީހުންގެ رسول ބޭބޭކަލުންނަށް ބުނަމުން ދިޔައީ ކޮބައިތޯ؟ ބުނެފައިވަނީ ބޮޑު މީހަކީ سحر ހަދާމީހެއް މިހާރު ކަމަށެވެ. ނުވަތަ އަނިޔާވެރިއެއް ކަމަށެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ދިމާއަށްވެސް ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން އެ ބުނަނީ ދޮގުވެރިއެކޭ، މަޖުނޫނޭ، ނުވަތަ ގެންގުޅެނީއޭ ނުވަތަ سحر ހަދާމީހެކޭ. ދެންވެސް މިބާވަތުގެ ނުބައި لفظ އެވެ. ވާހަކަ ހަމަ އެއް ވާހަކައެވެ. ބަދަލު، މީހުންނާ ބަރާބަރެވެ. އެހެން ވީއިރު އެއީ އާކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމާ ދެރަވެ ހިތާމަ ކުރައްވާނުވާނެ ކަމެވެ.)

ހަމަކަށަވަރުން توبة ވެ، الله އަށް رجوع ވުމުގެ މީހަކަށް އެކަލާނގެއީ ފާފަ ފުއްސަވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ މީހަކަށް ވޭން ގެންގުޅެނީ عذاب ދެއްވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٤٤) އަދި عرب ބަސް ނޫން އެހެން ބަހަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ قرءان ބާވައިލައްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެ ކާފަރުން ބުނެއެވެ. މި ފޮތުގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް އެނގެންނުހާ ގޮތަށް (عرب ބަހުން) ވާނީނަމަ ކީއްވެގެން ރަނގަޅު ގެއްލީ؟ މިކަހަލަ މި ފޮތް عرب ބަހުން ވާހަކަދައްކާ رسول ބޭކަލަކާއި، عجمي ބަހުން (عرب ބަސް ނޫން ބަހަކުން) ވާ ފޮތެކެވެ. (މިއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަޅުގަނޑުން ފެނޭ މި ވާހަކަދައްކަނީ عرب ބަހުންނެވެ. ފޮތް ތިޔަ ވަނީ އެހެން ބަހަކުންނެވެ. މި ބާވަތުގެ ބަހަނާތަކެއް ދެއްކިޔެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ މުސްތަކުންނަށް ވާ ތެދުމަގެވެ. އަދި އެކިއެކި ބަލިތަކަށް ވާ شفاء އެކެވެ. ބަލި ފަސާދަކުރާނޭ ފަރުވާއެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް އީމާންނުވާ މީސްތަކުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި އެބައި (حقّ ބަހެއް ނުވަނިކޮށް ގޮތުން) ހުރަހެއް އެޅި ބަންދުވެފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ލޮލަށް އެ ވަނީ (ހެވާވެފައި ހުރިހާއެއްވެސް) އެ قرءان ގެ حقّ އާއި، އަލިކަން ނުފެންނާނޭ ގޮތުން އަނދިރިވެފައެވެ. ބައްޔަކަށް ދުރުން ގޮވާ މީހަކު ފަދައިން އެވެ. ދުރު ތަނަކުން ގޮވައިލީމަ ބަރަހަށް ފެނުމެވެ. އެގޮތަށް އެމީހުންނަށްވެސް ދުރުން ގޮވާފައެވެ. ގޮވާ އެއްޗެއް ނޭނގެއެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

ޝަރުޙަ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى عَلَيْهِ السلاّم އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް (توراة)۞ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ = ފަހެ އެ ފޮތުގައި إختلاف ވެވުނެވެ.۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި އިސްވެ ގޮސްފައިވާ ކަލިމަތެއް (ބަސްފުޅެއް) ނުވާނަމަ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން۞ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރުމަށް ނިމިއްޖައީސްވެ.۞ وَإِنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ވަނީ۞ لَفِى شَكٍّ = ޝައްކެއްގައެވެ.۞ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ قرآن އާއިމެދު ޝައްކު ކުރާ حال ގައެވެ.۞ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކޮށްފި މީހާ ތަންނަށެވެ.۞ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ = ފަހެ އެއީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ.۞ وَمَنْ أَسَآءَ = އަދި ނުބައިކޮށް عمل ކޮށްފި މީހާ۞ فَعَلَيْهَا ۗ = ފަހެ އެއީ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އޭ ގެ ނުބައި ގޮތް އޭނާގެ މައްޗަށެވެ.)۞ وَمَا رَبُّكَ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނުވެއެވެ.۞ بِظَلَّٰمٍ = އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި۞ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾ = އަޅުތަކުންނަށް۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى ގެފާނަށް ފޮތް ދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެ ފޮތާމެދުގައި إختلاف ވެވުނެވެ. (އެމީހުންގެ ތެރެއިންވެސް ތިޔަ އެ ފޮތް ތެދުކުރި މީހުންނާއި، އެ ފޮތް ދޮގުކުރި މީހުންވެއެވެ. އެ ފޮތަށް عمل ކުރި މީހުންނާއި، ނުކުރާ މީހުންވެއެވެ.) ފަހެ ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބަސްފުޅެއް އިސްވެ ގޮސްފައި ނުވާނަމަ އެބައިމީހުންނަށް ނިޔާކުރެވި جزاء ދެއްވުން ފަސްކުރެއްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ) މި ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވި فيصلة ކުރެވި ނިމިއްޖައީހެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ވަނީ މި قرءان އާމެދު شكّ އެއްގައެވެ.

(٤٦) އަދި إيمان ވެ صَالِحُ عَمَلُ ކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. އެމީހާ އެ ކުރި ހެޔޮކަމެއްގެ ދަރުމަ އޭނާއަށް ހަމަ އެމީހަކަށެވެ. އަދި ފަދައިން އޭނާއަށް ކުރާނެއެވެ. އަދި ނުބައިކަން ނުބައިކުރި މީހާގެ ނުބައިކަން ހުންނާނީވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި ބަލާ އޭނާ އުފުލާނެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ފަރާތަކަށްވާ (އަނިޔާ ކުރައްވާ) ކަލަކު ކަމުގައި ކަލާނގެފާނުގެ رَبُّ ނުވެއެވެ.

﴿ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾

މުފްރަދާ

إِلَيْهِ يُرَدُّ = ރައްދުވާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް އެކަނިކޮޅެވެ.❁ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ = قيامة ދުވަހު ބާރު އެނގުމަކީ

علم އެއް/ އެނގުމަކީ އެނގުމެވެ.❁ وَمَا تَخْرُجُ = އަދި ނުކުންނަނީ ނުވާނެއެވެ،❁ مِن ثَمَرَٰتٍ = މޭވާގެ

ތެޔޮއިން (ގަސްގަހުގެ މަލުވަރުވެތޮޅިން)❁ مِّنْ أَكْمَامِهَا = އޭގެ ފުވަފިލައިން/ އޭގެ އިސްތަށިން❁ وَمَا

تَحْمِلُ = އަދި އުފުލާނެ ނުވާނެއެވެ،❁ مِنْ أُنثَىٰ = ކޮންމެ އަންހެން އެއްޗެއް❁ وَلَا تَضَعُ =

އަދި ދަރި ނުވިހައެވެ.❁ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާގޮތަކަށް މެނުވީ❁ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ =

އަދި އެކަލޭގެފާނު (އެބައި مشرك ނިކަމަކީ) ގޮވާ ދުވަހުން❁ أَيْنَ شُرَكَآءِى = ކޮބާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ شريك

ނުވަތަ ކޮބައި ހުއްޓެވެ؟❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.❁ ءَاذَنَّٰكَ = އަޅުގަނޑު ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް

إعلان ކޮށް ދަންނަވަމުއެވެ.❁ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ = (ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް شريك އަށް ވާކަމަށް) ހެކިދޭނޭ

އެކަކުވެސް އަޅުގަނޑުގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ.❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން

ހިނގައްޖެއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ = އެމީހުން ގޮވާ دعاء ކުރި ތަކެތި (އެނގެހިވާ ބުދުތައް)❁ مِن قَبْلُ

= ކުރީގެ ކުރިން (ދުނިޔޭގައި)❁ وَظَنُّوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް يقين ވެއްޖެއެވެ.❁ مَا لَهُم = އެމީހުންނަށް

ނުވާނެއެވެ.❁ مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ = ސަލާމަތްވުމެއް ފިލައިގެން ދާނެ އެއްވެސް ތަނެއް❁ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ

= އިންސާނާ ފިނި ނުވެއެވެ. ފިނި ނުވާނެއެވެ.❁ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ = ހެޔޮ ކަންތައް އެދި دعاء ކުރުމުން.

(ދުނިޔާއި، صحّة އާއި، ފައިސާއާއި، މަޤާމުތަކަށް ދުޢާކުރުމުގައި ފިނި ނުވާނެއެވެ.)❁ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ

= އަދި އޭނާއަށް ނުބައެއް/ އުނދަގުލެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ (فقير ކަމެއް/ ބަލިމަޑުކަމެއް/ ދަތިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ)❁

فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ = ވަނީ އޭނާ ނާއުއްމީދުވެ، الله ގެ رَحْمَة ނުލިބޭނެ ކަމަށް މާޔޫސްވެ ދެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) قيامة ދުވަހާ ބެހޭ އެންމެހައި އިލްމުގެ ރައްދުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެކަމާ ބެހޭ އެއްވެސް އެނގުމެއް އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުނެގޭނެއެވެ. އެއީ علم الغيب ގެ ތެރޭ ހިމެނޭ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެއް ކަމެވެ. އަދި ގަސްގަހުގެ މާވާ ގޮވިގަނޑުގެ ތެރެއިން/ ފުރަޅުގެ ނުވަތަ އެތޮޅުގެ ތެރެއިން މޭވާއެއް ނިކުތުމާއި އަދި މާބަނޑު ތަކެތީގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިއެއް ވިހެއުމާއި އަދި ދަރިއަކު ވިހާއަސް މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް اللهُ ގެ ދެނެވޮޑިގަތުމާއި ނުލާ ނުހިނގައެވެ.

ދެން މި ހުރިހާ ކަމެއް ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ މަލިކު ކަލާނގެއާއި، އެހެން ތަކެއްޗާ ޝަރީކު ކުރާ މުޝްރިކުން ގޮވާނަ ދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ. އެދުވަހުން مخاطب ކުރައްވައި اللهُ އަންގަވާނެއެވެ. ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ކަލާނގެއާ شريك ކޮށް ހަދާ شريك ތަކެތި ދެން ކޮބައިހުއްޔެވެ؟ އޭގެ جواب ގައި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ތިބާރަކަލާނގެއަށް شريك އަޅާ ވާހަކައިގައި ހުށަހަޅާނެ އެކަކުވެސް ނުވާ ކަމަށް އަހަރެމެން ތިބާރަކަލާނގެއަށް إعلان ކޮށް ދަންނަވަމެވެ.

(٤٨) އަދި މިގޮތް ހުރި، އެބަޔަކު ދުނިޔޭގައި އަޅުކަން ކުރި (اللهُ ފިޔަވައި) ގޮވައި، دعاء ކޮށް އަޅުކަން ކުރިއިރު ތަކެތި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ. (އެއްވެސް އެތަކެތި ނުފެންނާނެއެވެ.) އަދި އެހިނދުން اللهُ ގެ عذاب އާއި، ކާރިސާއިން ފިލައިގެން ސަލާމަތްވުމަށް ތަން އެއްވެސް ތަނެއް ނެތްކަން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް يقين ވެގެންދެއެވެ.

(٤٩) ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އެދި دعاء ކުރުމުގައި އިންސާނާ ފޫހި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ މުދަލާއި، صحّة އާއި، ފަރިކަމާއި، އަދި މިނޫން ދަރިދަރިކޮޅުން އެދި دعاء ކުރުމުގައި ފޫހި ނުވެސްވާނެއެވެ.) އަދި އޭނާއަށް ހިތާމައެއް/ ނުވަތަ ނުބައިކަމެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ، އޭނާ ނާއުއްމީދުވެ اللهُ ގެ رحمة ން ދުރުވެ މާޔޫސް ވެއެވެ. (އެބަހީ އޭނާއަށް فقير ކަމެއް/ ބަލިމަޑުކަމެއް/ އަދި ދަތިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ، އޭނާ ދުރުވެ މާޔޫސްވެ ނާއުއްމީދު ވެއެވެ.) މިއީ عامّ ކޮށް އިންސާނުންގެ حال ހުންނަ ގޮތެވެ.

وَلَئِن أَذَقۡنَٰهُ رَحۡمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِي وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعۡتُ إِلَىٰ رَبِّيٓ إِنَّ لِي عِندَهُۥ لَلۡحُسۡنَىٰۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِمَا عَمِلُواْ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنۡ عَذَابٍ غَلِيظٖ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنۡعَمۡنَا عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ أَعۡرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٖ ﴿٥١﴾

މުފްރަދާތު

وَلَئِنۡ أَذَقۡنَٰهُ = އަދި މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ (ދެއްވައިފިއްޔާ)۞ رَحۡمَةً مِّنَّا = މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ۞ مِنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُ = އޭނާއަށް ޖެހުނު ދަތިކަމެއް، އުނދަގޫތަކުގެ ފަހުން۞ لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ.۞ هَٰذَا لِي = މިއީ އަހުރެންގެ عمل ން އަހުރެންނަށް حقّ ވީ އެއްޗެކެވެ.۞ وَمَآ أَظُنُّ = އަދި އަހުރެން ނުހިތަމެވެ. (يقين ނުކުރަމެވެ.)۞ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً = قيامة ގާއިމުވާނެ ކަމަށް۞ وَلَئِن رُّجِعۡتُ = އަދި އަހުރެން އަނބުރާ ހިނގައްޖައްޔާވެސް۞ إِلَىٰ رَبِّيٓ = އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް۞ إِنَّ لِي عِندَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ حضرة ގައި އަހުރެންނަށް ވެއެވެ. ހެޔޮގޮތްތެވެ.۞ لَلۡحُسۡنَىٰ = މާތްކަމާއި، كرامة އަދި ސަވާބުގެ۞ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ خبر ދެއްވާ ހުށީމެވެ.۞ بِمَا عَمِلُواْ = އެމީހުން ކުރި عمل ގެ۞ وَلَنُذِيقَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ ރަހަދައްކަވާ ހުށީމެވެ.۞ مِّنۡ عَذَابٍ غَلِيظٖ ﴿٥٠﴾ = ވަރަށްބޮޑު ގަދަފަދަ عذاب އެއްގެ وَإِذَآ أَنۡعَمۡنَا = އަދި މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ نِعۡمَة ދެއްވައިފިއްޔާ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް (މިއީ އިންސާނުންގެ عامّ قواعد އެވެ.) أَعۡرَضَ = ފަހެ އޭނާ އަނބުރާ ދުރަށްވެގެންދެއެވެ.۞ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ފަރާތުން މައިތިރިވެ ބޮޑާވެގަނެއެވެ.۞ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އަދި އޭނާއަށް ނުބައެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ۞ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٖ ﴿٥١﴾ = ދިގުދިގު އޭނާ ވަރަށް ދިގު دعاء ގެ ވެރިއަކަށް ވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި އެ އިންސާނާއަށް ޖެހުނު ކޮންމެވެސް مصيبة އަކާއި، ދެރައަކަށްފަހު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ ރަހަ އޭނާއަށް ދެއްކެވިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. މިއީ އަހުރެން ކުރި عمل ގެ ސަބަބުން އަހުރެންނަށް މި ލިބުނު حقّ ކަމުގައި ވާތީ އަހުރެންނަށް ލިބުނު އެއްޗެކެވެ. އަހުރެން ހިކާ ގޮތުގައި/ يقين ކުރާ ގޮތުގައި ޤިޔާމަތް قيامة އެއް ނާންނާނެއެވެ. އަދި ތިޔަ ބުނާގޮތަށް ދެން قيامة ދުވަސް އައިސް، އެތަނުގައިވެސް އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ން އަހުރެންނަށް މާތްކަމާއި، كرامة އާއި، އަދި ސުވަރުގެ ހުންނާނެއެވެ.

ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ خبر އެމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ ހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވަރަށް ގަދަފުގެންވާ عذاب ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާ ހުށީމެވެ.

(٥١) އަދި عامّ ކޮށް އިންސާނާގެ قواعد އަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة އެއް ދެއްވައި، ތަނަވަސްކަމެއް ދެއްވައިފިއްޔާ އެނބުރި ފުރަގަސް ދިނުމެވެ. އެބަހީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރުން ދުރުވައި އެނބުރި ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. އަދި ތިމާ އަމިއްލައަށް ބޮޑާވެ كبر ވެރިވެ މަތިވެރިވަނީއެވެ. އެހެން އުނދަގޫކޮށްވެސް އޭނާއަށް ނުބައެއް އަދި ދެރަކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ދެން އޭނާ ވަރަށް ފުޅާކޮށް، ދިގުކޮށް، ތަނަވަސްކޮށް دعاء ކޮށް ހަދައެވެ.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ ﴿٥٤﴾

ލަފްޒީމާނަ

قُلْ = (އޭ رسول الله ތިބާ!) ކާފަރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ أَرَءَيْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ދެކެން ކާފަރުންނޭ ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ.۞ إِن كَانَ = އެ قرآن ވަނީނަމަ ۞ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ނަމަ ފޮނުވި ކަލާމެއް ۞ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ = ދެން އެ ފޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވީ ۞ مَنْ أَضَلُّ = މަގުފުރެދުނީ ބޮޑު ކާކު ހެއްޔެވެ؟۞ مِمَّنْ هُوَ = އެ މީހަކަށް ވުރެ ۞ فِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ = ދުރުވެގެންވާ އިދިކޮޅުވެރިކަމުގައި، عداوة ގައި ކަމުގައި ۞ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނިޝާނުތައް އެމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (قدرة ލެއްވުމުގެ) ދަލީލުތަކުން، ދައްކަވާހުށީމެވެ.۞ فِى ٱلْءَافَاقِ = ބިމުގައި، އުޑުގެ އަރިއަރިން ކަނޑުތަކުގެ ތެރެއިން ۞ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވެސް ۞ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބަޔާންވެ بيان ވެ، ކަށަވަރުވެއްޖައުމަށް ފާޅުވުމަށް۞ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حق ކަން (އެބަހީ قرآن އަކީ، قرآن ބާވައިލެއްވީ الله އަކީ، އަދި ބާވައިލެއްވި ... محمّد ﷺ އެއީ حق ކަން)۞ أَوَلَمْ يَكْفِ = އަދި ފުދިގެން ނުދާނެ ހެއްޔެވެ؟ (ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި)۞ بِرَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ۞ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމަކާމެދު ۞ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ = ހެކިވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ.۞ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އޮތީ ޝައްކުގައެވެ.۞ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އާ ބައްދަލުވުން ކަމުގައި ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ۞ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾ (ދެނެވޮޑިގެންވާ، ބާރުފޯރުވާ) ވަޑައިގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ. ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް خبر ދީބަލާށެވެ! އެ قرآن ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله ގެ حضرة ން ކަމުގައި ވެފައި ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެ ފޮތަށް ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ، ދެން ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ (އެފަދަމީހާ ވާނީ އެންމެ ބޮޑު މަގުފުރެދިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައެވެ.) ނުހަނު ބޮޑު ދުރުކޮށްލެވިފައިވާ عداوة ތެރި ވެގެންވާ މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު މަގުފުރެދިގެން ވަނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އޭނާއަކީ އެފަދަ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެކެވެ.

(٥٣) قرآن އަކީ حقّ ތެދު ކަމާއި، އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ الله ކަމާއި، އަދި އެ ފޮތާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި محمّد ﷺ ކަށް ޔަގީންވެގެން އެނގި، ބަޔާންވާނޭ ދުރު أفق ތަކުގައި، އެބަހީ އުޑާއި، ބިމުގެ ކަންތައްތަކުގެތެރޭގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތާއި ދަލީލު، މީސްތަކުންނަށް ދައްކަވާ ހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޭކަލާނގެ رب އަކީ ހުރި ތަކެއްޗާ ހެކިވެވޮޑިގެން ކަމުގައި ވުން ކާފީ ނޫން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ކާފީވާނެ ކަލާނގެ ގެންނާ ނުބައި عمل ތަކާއި، އަދި قرآن ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله ގެ حضرة ން ކަމުގެ މައްސަލައި ދެކޮޅަށް ހުރި ތަކެއްޗާ ހެކިވެވޮޑިގެން ކަލާނގެ الله ނޫނު ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) ދަންނާށެވެ. އެމީހުން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުންގެ ربّ އާ ބައްދަލުވުމާމެދު ޝައްކުވެރިވެގެންނެވެ. (محشر އަށް ޖަމާވުމާއި، حساب ބެއްލެވުމާއި، ثواب އާއި، عذاب ދެއްވުމާމެދު ޝައްކުވެރިވެގެންނެވެ.) ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަން އެންމެހައި ތަކެތީގެ ވަށައިގެން ވެއެވެ.

شورى سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة شورى — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٣)

حمٓ ① عٓسٓقٓ ② كَذَٰلِكَ يُوحِىٓ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ③ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ④ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ ۚ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ⑤ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ⑥

ތަރުޖަމާ

حمٓ ① عٓسٓقٓ ② މި އަކުރުތަކުގެ مراد އެންމެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވާނީ ވަޙީ ކުރެއްވި الله އެވެ. = كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. يُوحِىٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރައްވައިދެއްވަނީ/ وحى ދެއްވަނީ وَإِلَى ٱلَّذِينَ = އަދި ކުރީގެ ނަބިއްޔުންނަށާއި، مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ③ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله އެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ④ = މަތިވެރިވި ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ހައިބަތު ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ = އުޑުތައް ފަޅަފަޅައިގެންދާން ކައިރިވެއްޖެއެވެ. مِن فَوْقِهِنَّ ۚ = އެތަކެތީގެ މަތިން وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ = އަދި މަލާއިކަތުން ތަސްބީޙު ކުރެތެވެ. (ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމުގައެވެ.) بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ربّ ގެ حمد ކިޔުމާއެކު وَيَسْتَغْفِرُونَ = އަދި މާފަށް އެދި دعاء ކުރެތެވެ. لِمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ = ބިމުގައިވާ މީހުންނަށްޓަކައި أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ⑤ = އެއީ ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި إختيار ކުރި މީހުން مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ولىّ ން (ރަށްޓެހިން) ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓަވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު

އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. بِوَكِيلٍ ⑥ = حوال ކުރައްވާފައިވާ މީހަކު ކަލޭގެއި/ އެމީހުންގެ عمل ތަކާ حوالވެވަޑައިގެން ވާ ބަލަހަށް ކަލޭގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

حمٓ ① عٓسٓقٓ ② މި ޙަރުފުތަކުގެ مراد އެނގޭ މާތް ދެލާވޭގެން ވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٣) އޭ رسول الله .! ކަލޭގެފާނަށް الله وحى ބާވައިލައްވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ نبى ބޭކަލުންނަށްވެސް وحى ބާވައިލެއްވި ގޮތަށެވެ. (އެއީ توحيد އަދި ގާވާއިދުތައް، قيامة ދުވަސް ހާމަކުރުން، نبوّة ސާބިތުކުރުމާއިމިފަދަ . .) އެ وحى ބާވައިލައްވަނީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله ގެ حضرة އިންނެވެ.

(٤) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވި ބޮޑުވެގެންވާ، މާތްވެގެންވާ، ހައިބަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥) الله ގެ ޢަޒީމުވަންތަ ކަމާއި، މާތްކަމުން އުޑުތައް ކުދިކުދިވެ ފަޅަފަޅައިގެންދިއުން ކައިރިވެގެން ވެއެވެ. (ނުވަތަ ملائكة ބޭކަލުންގެ ގިނަކަމުން އުޑު ފަޅައިގެންދިއުން ކައިރިވެގެން ވެއެވެ. ނުވަތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ވާކަމަށް مشرك ން ބުނާ ނުބައި ބަހުގެ ސަބަބުން އުޑު ފަޅައިގެންދިއުން ކައިރިވެގެން ވެއެވެ. މި ތިންގޮތަށް މި އާޔަތް تأويل ކުރައްވައެވެ. والله أعلم)

އަދި ملائكة ބޭކަލުން އެ ބޭކަލުން ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވަމުން، تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި ބިންމަތީގައިވާ މީސްތަކުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެ ބޭކަލުން الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވައެވެ. ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ولىّ ން ތަކެއް (އަޅުކަން ކުރާނެ ބުދުތަކެއް ނުވަތަ އެހެންވެސް އެއްޗެހިތަކެއް) إختيار ކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. الله އެމީހުން އެ ކުރާހައި عمل ތަކެއް ބައްލަވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. (ދުނިޔެ قيامة ދުވަހުން އެއަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވާ ހުއްޓެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައް ބެއްލެވުމަށް حوال ކުރައްވާފައިވާ ބޭކަލަކު ކަލޭގެފާނު ނޫނެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ ٱلْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِى ٱلْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى ٱلسَّعِيرِ ۝٧ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝٨ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِىُّ وَهُوَ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٩

ތަރުޖަމާ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ބާވައިލެއްވީމު قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ قرءان އެއް لِّتُنذِرَ = ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (عذاب އަރުވާފާން ކަލޭގެ إنذار) أُمَّ ٱلْقُرَىٰ = مكّة އަށް (مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް) وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އެ ރަށް ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށާއި، وَتُنذِرَ = އަދި ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމައި (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމައި) يَوْمَ ٱلْجَمْعِ = جمع ވާ ދުވަހުގެ (އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްތަނަކަށް جمع ވާ قيامة ދުވަހުގެ) لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ = އެ ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. (އެދުވަސް އަންނާނެއެވެ.) فَرِيقٌ فِى ٱلْجَنَّةِ = އެއްބައިގަނޑެއް ސުވަރުގެއަށެވެ. وَفَرِيقٌ فِى ٱلسَّعِيرِ ۝٧ = އަދި އަނެއް ބައިގަނޑެއް އަލިފާނަށެވެ. (ނަރަކައަށެވެ.) وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ/ އެދިވޮޑިގެންނެވި ނަމަ لَجَعَلَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ހައްދަވައިފީހެވެ. أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް وَلَٰكِن = އަދި އެހެން ނަމަވެސް يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު އެކަލާނގެ ވައްދަވައެވެ. فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ رحمة އަށް وَٱلظَّٰلِمُونَ = އަދި އަނިޔާވެރިން ދަންނައެވެ. (مشرك ން ދަންނައެވެ.) مَا لَهُم مِّن وَلِىٍّ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. وَلَا نَصِيرٍ ۝٨ = އަދި نصر ދީ ފާޅުވެރިއާން މީހަކު ވެސް ނުވެއެވެ. أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި ހިފައި ގަތްތޯއެވެ؟ އެމީހުން يعنى ކާފަރުން ހިފީއެވެ. إختيار ކުރީއެވެ. مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ން ތަކެއް (ބުދުގެ إله ން ތަކެއް) فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِىُّ = ފަހެ الله އެވެ. وليّ އަކީ/ حقيقي إله އަކީ الله އެވެ. وَهُوَ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުވައި ދެއްވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٩ = އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި ކޮންމެ رسول ކަލުންނަށްވެސް އެ ކަލުންގެ قوم ގެ ބަހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވި ފަދައިން ކަލޭގެފާނަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައި މި ޢަރަބި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ބަހުންނެވެ. އެއީ عرب ބަހުން ވާ قرآن އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ مكّة ގެ މީހުންނާއި، ދެންވެސް އެހެން ވަށައިގެން ވާހައި ބަޔަކަށް (އަންގަވައި މީސްތަކުންނަށް) عذاب އަޅުވެރިކަން ކަމުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރައްވައި، ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެ ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް قيامة ދުވަހާމެދުވެސް ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށް ބޭނުމެވެ. ދެން އެ ދުވަހުން އެއްބަޔަކު ވާނީ (حساب ބެއްލެވުމަށްފަހު) ސުވަރުގޭގައެވެ. އަދި އަނެއް ބަޔަކު ވާނީ ނަރަކައިގައެވެ. އަލިފާނުގައެވެ. (ޢިޔާޛަން ބިއްލާހި ނުވެއްވެ.)

(٨) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެ އެންމެން އެއް أمّة އަކަށް (އެއް دين އަކަށް) ހައްދަވައިފީހެވެ. އަދި އެންމެންނަށްވެސް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އަޅުން އެކަލާނގެ رحمة އަށް ވައްދަވައެވެ. (އެއީ أزل ގައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކު، މާތް މީހުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިން، يعنى مشرك ން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް އެ ދުވަހުން އެއްވެސް ސަލާމަތްވެރިއެއް، އެހީތެރިއެއް، އަދި نصر ވެރިޔަކު ވެސް ނުވެއެވެ.

(٩) އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެ ކާފިރުންގެ މީހުން الله ފިޔަވައި ބުދުތަކެއް إله ން ކަމުގައި ބަލައި إختيار ކޮށް ހިފީއެވެ. حقيقة ގައި ވެރިޔާ/ إله އަކީ ހަމަ الله އެވެ. (މަރުވީ ދިރުއްވައި، ރިޒުގު ދެއްވައި، ހައްދަވާ ކަންތަކާއި، ގެއްލުންވާ ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްކުރާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުދުރަތްވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ أَزْوَٰجًا ۖ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ = އަދި އެކަމެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން إختلاف ވާ ދެބަސްވީ ކޮންމެ ކަމެއް مِن شَيْءٍ = ކަންކަމުގެ ތެރެއިން (دين ގެ އަޙްކާމުގެ ތެރެއިން) فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ = ފަހެ އެކަމެއްގެ حكم ވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى = އެއީ الله އެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ. عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = އަޅުގަނޑު ބަރޯސާވީމު، ތެދުވެރި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ = އަދި އަޅުގަނޑު توبة ވެ رجوع ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އެއީ ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުޑުތައް އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމާއި، جَعَلَ لَكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލެއްވިއެވެ. (އުފެއްދެވިއެވެ.) مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا = ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖިންސުން އަނބިންތައް وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރެއިންވެސް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. أَزْوَٰجًا = ޖޯޑުތަކެއް (އަންހެން/ ފިރިހެން ތަކެތި) يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ = އެކަލާނގެ އުފައްދަވާ މިގޮތަށް (އެ قواعد ން) ތިޔަބައިމީހުން ގިނަކުރައްވައެވެ. لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ = އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ/ އެއް مثال ގެ ހަމަ އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خزانة ތަކެއް (އެތަންތާނގެ ތަޅުދަނޑިތަކެއް) ނުވަތަ ކުޅި އެ ތަންތާނގެ މުޅިވެރިކަން يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = އެކަލާނގެ ރިޒުގު ގިނަވަސް ކުރައްވައެވެ. لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތަކަށް وَيَقْدِرُ = (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތަކަށް) އަދި ދަތިކުރައްވައެވެ. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި އެ ކަންކަމުގައި ދެބަސްވެ، إختلاف ވެ، ތިޔަބައިމީހުން އަރައިރުންވާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ حكم ، އެކަމުގެ حقّ ގޮތް، الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ޤުރުއާނުގައި ވެއެވެ. إسلام دين ގައި ވެއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެއީ الله އެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ. އަޅުގަނޑު ބަރޯސާވާނީ، އިތުބާރުކުރަނީ، وكيل ކޮށް ހަދަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު توبة ވެ رجوع ވަނީވެސް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ.

(١١) އެކަލާނގެއީ ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުފައްދަވައި، ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން އަންބެނބިންތައް ލެއްވިއެވެ. އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރެއިންވެސް އަންހެން/ފިރިހެން ޖޯޑުޖޯޑު ވާގޮތަށް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެ نظام ގެ މަތިން، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވުން ގެންދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ، އެއް މިސާލުވާ ހަމަ އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خزانة ތައް، އަދި އެ ތަންތާނގެ ތަޅުދަނޑިތައް ނުވަތަ އެތަންތާނގެ އެންމެހައި ވެރިކަމެއް خاصّ ވެ މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް ރިޒުޤު ދަތިކޮށްދެއްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗަކާ، އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِهِمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

ތަރުޖަމާ

شَرَعَ لَكُم = އަންގަވާނދެ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް (محمّد ﷺ ގެ އުއްމަތަށް) شرع ކުރެއްވިއެވެ.◈ مِّنَ ٱلدِّينِ = ދީނުގެ ތެރެއިން (توحيد އާއި، ދީނުގެ أصول ތަކުގެ ތެރެއިން)◈ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا = نوح ﵇ އަށް އެ ކަންކަމުގެ وصيّة ކުރެއްވުމާއި أمر ކުރެއްވި ކަންކަން◈ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީ ◈ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ = އަދި އެ ކަންކަމުގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވި ކަންތައްތައް◈ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ = إبراهيم ގެފާނަށާއި، موسى ގެފާނަށާއި، އަދި عيسى ގެފާނަށް (عليهم السّلام)◈ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ = އެއީ އެންމެހައި ބާކީކުރުމުން دين قائم ކުރުއްވުމަކަށެވެ. (އެއީ توحيد އާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، شريعة ގެ ދީނުގައި ކަންކަމެއް قائم ކުރުމަށެވެ. ނުލިބޭ ބާކީކުރުމުން ހަމަ އެއް أمر އެކެވެ.)◈ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ = އަދި އެ ކަންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެބައިވެ خلاف ވެ ނުހުއްޓާށެވެ!◈ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مشرك ންނަށް ވަރަށް ބޮޑުކަމަކަށް ވެއްޖެއެވެ. ދަތި ކަމަކަށް ވެއްޖެއެވެ.◈ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ = އެ ކަންކަމަށް އެބަބޭފުޅުންނަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާ ކަންތައް (ބުދުތައް ދޫކޮށް، لا إله إلاّ الله محمّد رسول الله ﷺ އަށް ސާބިތުވުމަށެވެ.)◈ ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ = އަދި الله އަންގަވާނދެ حضرة އަށް خاصّ ކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ އަންގަވާނދެ دين އަށް ވަކިކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ.)◈ مَن يَشَآءُ = އަންގަވާނދެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު◈ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ = އަދި އަންގަވަން (އެބަހީ އަންގަވާނދެ ހިދާޔަތް، ތަރުބިޔާ ކުރައްވައެވެ) އަންގަވާނދެ ޙަޟްރަތަށް ◈ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ = އަންގަވާނދެ ޙަޟްރަތަށް رجوع ވެ توبة ވި މީހަކަށް◈ وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން - އެބަހީ ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުން - ދެބައިވެ ބައިބައި ނުވެއެވެ.◈ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައި ދެނެގަތުން◈ ٱلْعِلْمُ = علم ◈ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުރި ދުޝްމަނުކަމާއި، حسد ކުރުމުގެ ސަބަބުން◈ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި ކުރިންވެސް ބަސްފުޅެއް ނުވާނަމަ (އެއީ عذاب ލަސްކުރެއްވުމުގެ كلمة

ދުވަހެވެ.)۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ނަން ކިޔައިގެންވާ مدّت އަކަށް۞ لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖެއީސްވެ.۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ = އަދި ހަވާލުކުރެއްވުނު އެމީހުން۞ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ވާރުތަވެލިބުނު މީހުން (يعني يهودي ންނާއި، نصارى އިން) ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން (އެބަހީ އިސްރާއީލީ أمّة ތަކުގެ ފަހުން)۞ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ = ހަވާލުކުރެއްވުނު އެމީހުން އެ ފޮތް އެ قرآن ނުވަތަ އާދޭ رسول ޝައްކެއްގައެވެ.۞ مُرِيبٍ ⑭ = ޝައްކު ކުރާ ބައްޔަކު ކަމުގައި ވެފައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އޭ رسول الله އެވެ! ތިޔަބޭފުޅާމެންނަށް، އެބަހީ محمّد ﷺ ގެ أمّة އަށް ތިމަން ކަނޑައަޅުއްވާ شرع ކުރައްވައި ކަނޑައެޅުއްވި (دين ގެ أصول ތަކުގެ ތެރެއިން) نوح ﷺ އަށްވެސް ހަމަ وصيّة ކުރައްވައި، أمر ކުރެއްވި ކަންތައްތަކެވެ. (އެއީ الله އެއްކައުވަންތަ ކުރެއްވުމާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ނުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، ދީނުގެ ގަޑި ދެމެހެއްޓުމާ ކަންކަން قائم ކުރުމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކުއްލުފާ، އަދި އެ ކަންކަމުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إبراهيم ގެފާނަށާއި، موسى ގެފާނަށާއި، އަދި عيسى ގެފާނަށް (عليهم السّلام) وصيّة ކުރައްވައި أمر ކުރެއްވީ ކަންތައްވީ ހަމަ ބާވައިލެއްވީ ހީ دين قائم ކުރުމެވެ. (އެއީ توحيد އާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ބާވައިލެއްވި ގެއްލިނަމުން ވެވުމާ، ނަމާދު قائم ކުރުން زكاة ދިނުމާއި، شريعة ގައި ދެންނެވިފައިވާ ހުރި مقصد ތަށް قائم ކުރުމެވެ.) އަދި އެ ކަންކަމުގައި މިއަށްބާވައިލުން (މަސައްކަތް اصل ގައި) ތަފާތުވެ خلافވެ ފަޅައިގެންނުވާށެވެ!. ބަލިކަމުވެ ފަޅައިގެން ނުވާށެވެ! އަދި އެ مشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު މިއަދު ގޮވައިލައްވާ ކަންތަކީ އެމީހުންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ކަމަކަށް ފެނިގެންދެއެވެ. (އެއީ އަޅުކަން ކުރުން ހަމަ لا إله إلاّ الله محمّد رسول الله މި كلمة ދެވަން ސިފަކުރުމެވެ. ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން إخلاص ތެދުވެރިކުރުމެވެ. ކަލޭގެފާނު ދައްކަވާ ތައުޙީދާ އަޅުކަން ކުރުމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުންވާ އަޅުކަށް ކޮންމެ دين އަކަށް خاصّ ކުރައްވައި، އެކަލަން توفيق ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ، توبة ވެއްޖެ އަޅުކަން އެކަލާނގެ މަގަށް، إسلام دين ގެ މަގަށް، ތެދުމަގުގެ ދައްކަވައި هداية ދެއްވައެވެ.

(١٤) އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ އިސްރާއީލީ أمّة ތަކުގެ މީހުން ނުވަތަ يهودي ންނާއި، نصارى އިންނާއި، އަދި قريش ންގެ ގާތަށް) ބާރުންގެންނާ علم އައުމަށްފަހުގައި ގޮތުގެ އެމީހުން ވަކިވަކިވެ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މެދުގައިވާ ދަރާޖޫޅިކަމާއި، حسد ވެރިކަމުންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހައްދަވައި ބޭނުމުގެ ربّ ގެ حضرة ން كلمة އެއް އިސްވެ ނުކުމެފައި ނުވާނަމަ (އެބަހީ عذاب ދެއްވައި، عقوبة ދެއްވުން ވަކި މުއްދަތަކަށް ފަސްކުރެއްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ) ހަވާލުކުރެއްވުނު އެމީހުންގެ މެދުގައި ދުނިޔޭގައިވެސް ނިޔާކުރެއްވި ނިންމަވައިލީސްވެ. އަދި ހަވާލުކުރެއްވުނު އެމީހުންގެ ފަހުން (އެބަހީ އިސްރާއީލީ أمّة ތަކުގެ ފަހުން، ނުވަތަ نصارى އިންނާއި، يهودي ންގެ ފަހުން) ފޮތް ވާރުތަވެލިބުނު މީހުން އެ ފޮތް އެ قرءان ނުވަތަ އާދޭ محمّد ﷺ އާދޭ ކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ ޝައްކެއްގައެވެ.

فَلِذَٰلِكَ فَٱدْعُ ۖ وَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ ۖ وَقُلْ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ وَٱلْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾

މުފްރަދާތު

فَلِذَٰلِكَ އެކަމަށް ޓަކައި (ވަކިވަކި ފިރުޤާއި، ޝަރީޢަތްތަކުގެ ސަބަބުން ޓަކައި، ނުވަތަ دين شرع ކުރުމުގެ ކަމަށް ޓަކައި)۞ فَٱدْعُ وَٱسْتَقِمْ = (دين އަށް) ދާޢީވެވަޑައި އަދި (އެ دعوة ގެ މަތީ) قائم ވެވަޑައިގެން ސާބިތުވެ ހުންނަވާށެވެ.۞ كَمَآ أُمِرْتَ = ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވުނު ގޮތަށް۞ وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި تبع ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.۞ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ހަވާއާއި އެދުންތަކަށް۞ وَقُلْ ءَامَنتُ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ.۞ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް۞ مِن كِتَٰبٍ = ފޮތުގެ ތެރެއިން (އަންގަވައި ފޮތެއް/ ސުހުފަ ފޮތްތަކެވެ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް)۞ وَأُمِرْتُ = އަދި އަހުރެންނަށް أمر ކުރެވިއްޖެ ۞ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި عدل ކުރުމަށް ފަހަރެވެ.۞ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ = الله އީ އަހުރެމެންގެއާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ.۞ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެން ކުރި ކަމެއް ވެއެވެ. (އެކަމުގެ ثواب އާއި، عذاب ވެއެވެ.)۞ وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ކަމެއް ވެއެވެ. (އެކަމުގެ ثواب އާއި، عذاب ވެއެވެ.)۞ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ = އަހުރެމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު حجّة ދެއްކުމެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އަހަރެމެންނަށް حجّة ދެއްކުމުގެ ބޭނުމެއް ނެތެވެ. ކަންތައް ވާނީ ސާފުވެފައެވެ.)۞ ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا = އަހުރެމެން (قيامة ދުވަހުން) الله جمع ކުރައްވާނެއެވެ.۞ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ = އަދި (އަހުރެމެން) އެނބުރި ދިޔުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ = އަދި އަރައިރުންތަކާ ޖަދަލުކުރާ މީސްމީހުން۞ فِى ٱللَّهِ = الله އާމެދު (الله ގެ ދީނުގައި)۞ مِنۢ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُۥ = އެ دين އަށް އިޖާބަދެވުމަށްފަހު ދޭން (މީސްތަކުން އެ دين އަށް إجاب ދީ، ޤަބޫލުކުރުމަށްފަހު)۞ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ = އެމީހުންގެ دليل ތަކަކީ باطل ވެ، ބޭކާރު ވެގެންވާއެއްޗެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި۞ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް

ހުރި (الله ގެ) ކާފަރުވެ. ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ ٱللَّهُ = الله އީ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (رسول ނަށަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.) ۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި ۞ وَٱلْمِيزَانَ ۚ = އަދި މީޒާނާއި (عدل ، ނުވަތަ عدل އިންސާފުކުރުމުގެ ތަރާޒާއި) ۞ وَمَا يُدْرِيكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކާކު ކަމުގައިހެއްޔެވެ؟ ۞ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ = قيامة ދުވަސް ގާތްވެގެންވުން أميّد ވެއެވެ. (ނުވަތަ قيامة ދުވަސް އަވަސްވެ، ގާތްވެގެން ވެދާނެއެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އޭ رسول الله އެވެ.! އެކަމަކަށް ދަޢުވާއި (އެބަހީ ބައިބައިވެ، ވަކިވި ކަމަކަށް ދަޢުވާއި ނުވަތަ قرآن އާއި ނުވަތަ رسول الله ﷺ އާއިއު ޝަރީޢަތު ހުރި ކަމަކަށް ދަޢުވާއި) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް (إسلام دين ގެ މަގަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ.! އަދި އެ دين މަތީ ސާބިތުކަމާއެކު ސީދާކޮށް ހުންނަވާށެވެ.! އަދި ކަލޭގެފާނަށް الله أمر ކުރެއްވި ގޮތައިންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަރުއްޖަ އެދުންތަކާ تبع ނުވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.! އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހުރެން މިވަނީ ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ފޮތަކަށް إيمان ވެގެންނެވެ. (ނުވަތަ ފޮތުގައި ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް إيمان ވެގެންނެވެ.) އަދި އަހުރެންނަށް أمر ކުރެވިގެން ވަނީ (الله ގެ حكم ގައި) ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި عدل ކުރުމަށެވެ. އަދި الله އީ އަހުރެމެންގެ، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. އަހުރެމެން ކުރި عمل އެއްގެ ދަރުމަތާއި، ثواب ނުވަތަ عذاب ހުންނާނީ ހަމަ އަހުރެމެންނަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި عمل އެއްގެ ދަރުމަތާއި، ثواب ނުވަތަ عذاب ހުންނާނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ. އަހުރެމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު حجّة قائم ކުރަން، އަރައިރުންވާކަށް ބޭނުން ނުވެއެވެ. (ކަންތައްތައް މި ހުރީ އަލިވެ ސާފުވެފައެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން އެއް ميدان އަކަށް الله އަހުރެމެން އެންމެން جمع ކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. އަދި އަހުރެމެން އެނބުރި ދިޔުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(١٦) الله ގެ دين އަށް އިޖާބަދީފައިވާކަމުގެ، އެބަހީ އެތަނުން މީސްތަކުން ވަދެ ހަމަޖެހުމަށްފަހު ދެން الله ގެ دين އާއިމެދު ދެބަސްވާކަމުގައި، حجّة قائم ކުރާ މީހުން ދަންނަވާށެވެ. އެމީހުންގެ އެ حجّة ތަކާއި، دليل ތައް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެ ވަނީ باطل ވެ، ބާކާދުވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެވަނީ الله ގެ ކޯފާއެވެ. އެއީ އަދި ދުނިޔޭގައެވެ. އަދި آخرة ގައި އޭގެ އިތުރަށް އެމީހުންނަށް ގަދަފުވެގެންވާ عذاب ހުށްޓެވެ.

(١٧) الله އީ رسول ނަށަށް حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި حقّ ގޮތުގައި ميزان ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ عدل ކުރުމަށް، ނުވަތަ عدل އިންސާފުކުރުމަށް ތަރާޒު ބާވައިލެއްވީއެވެ.) އަދި قيامة ގާއިމުވުން ގާތްގެން ވުން أميّد ކުރެވެއެވެ. އެކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކާކު ކަމުގައި ހުއްޓެވެ؟

يَسْتَعْجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِى ٱلسَّاعَةِ لَفِى ضَلَـٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ ٱللَّهُ لَطِيفٌۢ بِعِبَادِهِۦ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْـَٔاخِرَةِ نَزِدْ لَهُۥ فِى حَرْثِهِۦ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَـٰٓؤُا۟ شَرَعُوا۟ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾

ލުޣަތު

يَسْتَعْجِلُ بِهَا = އެ ދުވަސް އަވަސްކުރަން އެދެއެވެ. (އެއީ މަލާމާތާއި، އިންކާރުގެ ގޮތުންނެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ = އެ ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީސްތަކުން❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި (އެދުވަހަށް) އީމާންވި މީސްތަކުން❁ مُشْفِقُونَ مِنْهَا = އެ ދުވަހާމެދު ބިރުވެރިވެ ފުންކަޅިވެގެން ވެއެވެ.❁ وَيَعْلَمُونَ = އަދި އެމީހުން ދަންނައެވެ.❁ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ ۗ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ކަމެއް❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ!❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ = ހަމަކަށަވަރުން جدل ކޮށް އިންކާރުކުރާ މީސްތަކުން❁ فِى ٱلسَّاعَةِ = قيامة ގާތުގެ❁ لَفِى ضَلَـٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.❁ ٱللَّهُ لَطِيفٌۢ = الله އޯގާވަންތަވެއެވެ.❁ بِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް❁ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ ۖ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް ރިޒްގު ދެއްވައެވެ.❁ وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ، عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ مَن كَانَ يُرِيدُ = އެދޭކަމުގައި ވާ މީހާ❁ حَرْثَ ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގެ ދަނޑު (آخرة ގެ ثواب އާއި، ދަރުމަ)❁ نَزِدْ لَهُۥ = މިވަނީ ދަރަނިވެރިކަމާއި ... އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ فِى حَرْثِهِۦ = އޭނާގެ ދަނޑުގައި (އޭނާގެ ثواب އާއި، ދަރުމަ)❁ وَمَن كَانَ يُرِيدُ = އަދި އެދޭކަމުގައި ވާ މީހާ❁ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا = ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ދަނޑުވެރިން (ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި، މަޖާ)❁ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = މިވަނީ ... އެއިން ދެއްވަމެވެ.❁ وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައި އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ = އެއްވެސް ނަސީބެއް/ ހިއްސާ❁ أَمْ لَهُمْ شُرَكَـٰٓؤُا۟ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް شريك ން ... ވޭތޯ (ބަލިވެރިން ތިބޭތޯ) ކިހިނެއްތޯ؟❁ شَرَعُوا۟ لَهُم = އެމީހުންނަށް شرع ކޮށްދިން❁ مِّنَ ٱلدِّينِ =

ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ۞ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ ٱللَّهُ ۚ އެ ކަންކަމުގައި الله إذن ދެއްވާފައި ނުވާ ކަންކަމަށް۞ وَلَوْلَا

= އަދި ނުވިނަމަ۞ كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ = فيصلة ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވުން (ލަސްކުރައްވުމުގެ) ބަސްފުޅު۞

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۗ = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުންގެ މެދުގައި فيصلة ކުރެވި ނިމިއްޖެއީހެވެ.۞ وَإِنَّ

ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ދަންނައެވެ.۞ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ =

އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި قيامة ދުވަހަށް އީމާން ނުވާ މީހުން (މަލާމާތް ކުރުމާއި، އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން) އެ ދުވަސް އަވަސްވުމަށް އެދެއެވެ. އަދި އެދުވަހަށް إيمان ވި މީހުން އެ ދުވަހާމެދު ބިރުވެތިވެ، ހުންކަވިވެގެން ވެއެވެ. އަދި އެ ދުވަސް އައުން ކަށަވަރުން، حقّ ދުވަހެއްކަން (އެދުވަހުގެ ކަންކަމަކީ حقّ ކަންތައް ކަން) އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަންނައެވެ. قبول ކުރެއެވެ. އަދި ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ދުވަހާމެދު އިންކާރުކޮށް جدل ކުރާ މީހުން އެ ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ވަރަށް ދުރަށް މަގުފުރެދި، ގޮވާދުވެފައެވެ.

(١٩) الله އަކީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ނުހަނު އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއެއްޗަކަށް ރިޒުޤު ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވައެވެ. (އަދި އިރާދަކުރައްވާ އެއެއްޗަކަށް މަދުކުރައްވައެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ނުހަނު ގަދަފަދަ ވަންތަ، عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠) آخرة ދުވަހުގެ ދަނޑުވެރިކަމާއި، ثواب އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހާއަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ދަނޑުވެރިކަމާއި، ثواب އިތުރުކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އަރާމާއި، މަޖާ އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ދަންނަށެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދުނިޔެއިން (ދެއްވަން ނިންމަވާފައިވާ ވަރަކަށް) ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއް، އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ހަމަގައިމު ނުވެއެވެ.

(٢١) އެކަންކަމުގައި الله އިޒުނަ ދެއްވާފައި ނުވާ ކަންކަން ދީނުގައި شرع ކޮށް (ދީނަށް އުނިއިތުރުކޮށް) ހަދާނޭ ބައިވެރިންތަކެއް (شرك ތަކާއި، بدعة ތަކާ އެއްވާކަމާއި ބައިވެރިންތަކެއް) އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި فيصلة ކުރައްވާމައި، ނިޔާކުރައްވުން ލަސްކުރައްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ (ދުނިޔޭގައިވެސް) އެމީހުންގެ މެދުގައި فيصلة ކުރެވި، ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖެއީހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ހުރީ ކަނޑައެޅިގެން ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا۟ وَهُوَ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ ۖ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾ ذَٰلِكَ ٱلَّذِى يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِى ٱلْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۖ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَٰطِلَ وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާތު

تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިން (قيامة ދުވަހުން) ކަލޭ ދެކޭނެއެވެ.(ކަލޭގެފާނު ދެކޭވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.)❁
مُشْفِقِينَ = ބިރުން ފުންކަޅިވެގެންވާހާލު❁ مِمَّا كَسَبُوا۟ = އެއި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި عمل
ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ وَهُوَ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۗ = އެ عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ހުށްޓެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ތަކެއް ކުރި❁ فِى
رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ ۖ = އެމީހުން ވާހުރި ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ.❁ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ = އެމީހުންނަށް
އެމީހުން އިރާދަކުރާ ހަމަ ފަދައެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ❁ ذَٰلِكَ =
ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ❁ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ފަޟްލުވެވެ. كرامة އެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެ
އުފާވެރި/ އެ ތަނާއްޗަށް❁ ٱلَّذِى يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ = الله އެކަލާނގެ ދާތް އަޅުތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ
خبر ދެއްވާ ތަނާއްޗެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުންނަކީ އީމާން ވި މީހުންނެވެ.❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ =
އަދި صالح عمل ތަކެއް ކުރި❁ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ =
އެކަމުގެ މައްޗަށް (تبليغ ކުރައްވާތީގެ މައްޗަށް) އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. ނުއެދެމެވެ. ❁
أَجْرًا = އުޖޫރައެއް/ ހިލައެއް❁ إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِى ٱلْقُرْبَىٰ ۗ = ތިމާގެ ގާތްކަމުގެ ލޯތްބެން އޮތް
ލޯބިވެރިކަމެއް ފިޔަވައި❁ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً = އަދި ހެޔޮކަމެއް ކޮށް ލިބޭ ❁ نَّزِدْ لَهُۥ ތިމަން
ރަސްކަލާނގެ ޙައްޤުގައި އިތުރުކުރައްވާނެ ހެޔޮކަމެވެ.❁ فِيهَا حُسْنًا ۚ = އެކަމުގައި ހެޔޮ ކަމަކަށް❁ إِنَّ ٱللَّهَ =
ހަމަކަށަވަރުން الله އީ❁ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ = ފާފަ ފުއްސަވާ، شكر ތެރިކަމުގެ ގޮތުން ޖަޒާދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁
أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ކިޔައެވެ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.❁ ٱفْتَرَىٰ = އެކަލޭގެފާނު ދޮގުހަދާ
ވިދާޅުވެއްޖެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް ހަދައިގެން❁ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ = ފަހެ الله

އެދިވަޑައިގަންނަވާ ނަމަ ☸ تَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ = އުނގަނޑު، ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގެ މަތީ ސިއްކަ ޖައްސަވައިފާނެއެވެ☸ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَـٰطِلَ = އަދި باطل ތަކެތި الله، ފޮހެލައްވައިފާނެއެވެ☸ وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ = އަދި حقّ ސާބިތުކުރައްވައި تحقيق ކުރައްވައިފާނެއެވެ☸ بِكَلِمَـٰتِهِۦٓ = އެކަލާނގެ كلمة ފުޅުތަކުން (قرآن ގެ ބަސްފުޅުތަކުން) ☸ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ☸ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ (٢٤) = ހިތްތަކުގެ އަޑިގައި ވާ ތަކެތި ☸

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނު، އަނިޔާވެރިންތައް ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ ބިރުން ސިހި، ފުންކަޅިވެގެން ވާނީއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެ عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް މިހާރު އޮވެނީ ދިމާވެފައެވެ. އޭގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާގެ ތެރެއަށް ވަދެވިފައެވެ. އެއީ عذاب އެވެ. އަދި الله އަށް إيمان ވެ، ހެޔޮލަފާކަމާއި އުޅުނު މީހުން – صالح عمل ކުރި މީހުން – قيامة ދުވަހުން ވާނީ ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. ހިތަށް ގެންނަންވެސް ނުކުރެވޭހާ ތަފާތު نعمة ގައެވެ. އެމީހުން އެދޭހާ ކަމެއް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ހުންނާނެ ހުރެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމާއި، كرامة އަކީ އެއީއެވެ.

(٢٣) އެ މާތްކަމާއި، كرامة ހުރީ إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކެއް ކުރި، الله ގެ މާތް އަޅުތަކުންނަށް ލިބޭނޭ ކަމަށް الله بشارة ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (قريش ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންގެ މި رسالة ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިއްވައިދިނުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުން އެއްވެސް أجور އަކަށް، ބަދަލަކަށް ނުއެދެމެވެ. ހަމައެކަނި އެދޭފަދަ ކަމަކީ ތިމާގެކަމުގައި، ގާތްކަމުގެ ލޯބިއެވެ. (އެއީ މި رسالة ވީސްތަކުންނަށް އިއްވައިދިނުމަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްކަމުގެ حماية އެވެ. عربي ންގެ އެހެން މީހުންނަށްވުރެ އަހުރެން ރައްކާތެރިކުރުމަށް، ބަޔަކަށްވުރެ أولى ވެގެންވަނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. ފަހެ قريش ވަންށައިގެ ކޮންމެ ދަރިކަލުންވެސް رسول الله ﷺ ގެ ތިމާގެކަމުގެ ގުޅުން ދެކެވެ.) ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމެއް ކުރާ މީހަކަށް ތިމާގެ ހެޔޮކަމާ އެއްޗަށް، އެކަމުގެ ދަރުމަތާއި، ثواب އިތުރުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފާފަފުއްސަވާ، އަދި އަޅުތަކުންގެ ހެޔޮ عمل ތަކަށް شكر ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) އަދި ހިތާއި ހުރެތޯ؟ އެމީހުން ބުނަނީ ހުރެތޯ؟ އަދި ކަލޭގެފާނު މާތްކަމުގައި ދޮގުހަދައިފިއޭ؟ الله ގެ މައްޗަށް محمّد ﷺ ދޮގު ހަދައިފިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔެއްކަމުގެ دعوى އެ ކުރައްވަނީ އެއީ ދޮގެކެވެ.) އެބައިމީހުންގެ އެ ބަހަށް الله جواب ދެއްވައި ވިދާޅުވެއްވަނީއެވެ. ފަހެ الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުމަތީގައި ސިއްކަ ޖައްސަވައިފާނެއެވެ. (ކުރިން އެއްވެސް އެއްޗެއް އެ ހިތުގެ ތެރެއަށް ވަދެ-ނުލެވޭ ނުވާނެއެވެ.) އަދި އުނގަނޑު، ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުމުގައިވާ ބާޠިލު ފޮހެލައްވައިފާނެއެވެ. އަދި حقّ ސާބިތުކުރައްވާ ބާރުވެރިކުރައްވައިފާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީ قرآن ގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ ތަކެތިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِى يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۚ وَٱلْكَـٰفِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِۦ لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَـٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ ۚ وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

މުފްރަދާތު

وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއެވެ.۞ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ = توبة قبول ކުރައްވަނީ۞ عَنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފަރާތުން۞ وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ކުށްތައް عفوء ކުރައްވަނީ۞ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ وَيَسْتَجِيبُ = އަދި އެކަލާނގެ އިޖާބަ ދެއްވައެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކެއް ކުރި۞ وَيَزِيدُهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ.۞ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން۞ وَٱلْكَـٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ދަންނައެވެ.۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބެވެ.۞ وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ = އަދި الله ރިޒުޤު ފަޅުވަސްކޮށްދެއްވިނަމަ۞ لِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް۞ لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބިންމަތީގައި އުރެދި ބޮޑާވީހެވެ.۞ وَلَـٰكِن يُنَزِّلُ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް، އެކަލާނގެ އެ ބާވައިލައްވައެވެ.۞ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މިންވަރަކަށް۞ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން۞ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ = خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެން އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ = ވާރޭ ވެއްސަވަނީ مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟ = އެ އަޅުތަކުން (ވާރޭ ނުލިބިގެން) ނާއުއްމީދުވުމަށް ފަހުން۞ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ފަތުރުއްވައެވެ.۞ وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ = އަދި އެކަލާނގެ އެއީ (مؤمن އަޅުތަކުންނަށް) ސަރަހައްދުވެރި، ވަލީވެރިޔާއެވެ.۞ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ = (އެކަލާނގެ نعمة ތަކަށް) حمد ލިބިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) علامة ތަކުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.۞ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުފެއްދެވި،

ބިން ހެއްދެވުން۞ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا = އަދި އެ ދެތާނގައި ހައްދަވާފައިވާ ދިރުމަން خلق ތަކާއި۞ مِن دَابَّةٍ = ދިރޭ ތަކެތީގެ ބާވަތްތަކުން۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ۞ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ = އެ ތަކެތި (محشر އަށް) ޖަމާކުރެއްވުމުގެ މައްޗަށް۞ إِذَا يَشَاءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާހިނދެއްގައި (އިރާދަކުރެއްވި އިރަކުން)۞ قَدِيرٌ = ކުޅަދުންވަންތަކަމުގައި ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވަނީ، އަދި ކުށްތަކުގެ عفوء ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٢٦) އަދި އީމާންވެ، صالح ޢަމަލުކުރި މީހުންނަށް އެމީހުންގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވާއިރު، ސަވާބު އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ޖެހޭނީ ދެރަވުން ހުރި ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ.

(٢٧) އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައިފިނަމަ، ދުނިޔޭގެ ތެރޭގައި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ބިންމަތީގައި ބާޣީވެ، އުދުރޭނެތެވެ. އަދި އެކަމަކުވެސް، الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ މިންވަރަކަށް ފައި ރިޒުޤުގެ ގަދަރު އެކަލާނގެ އެ ރިޒުޤު ބާވައިލައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އަންނަނިވި حال ތަކާއިގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٨) އަދި އެކަލާނގެއީ ވާރޭވެހުން މަޑުވެގެން خلق ތަކުން ނާއުއްމީދުވުމަށްފަހު ވާރޭވެހުން ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވާރޭވެހުމުގެ ރަޙްމަތް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކޮންމެ ތަނަކަށް ފަތުރުވައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މުއުމިނުން އަޅުތަކުންނަށް ސަލާމަތްވެރިވާ ވެރިކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދަރުމަ އޮންނަކަމާއި ނިޢުމަތްތަކަށް حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުމާއި، އެ ދެތަނުގައި ދިރޭ އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވުމާއި، ފަތުރުއްވުން ވަނީ އެކަލާނގެ قدرة ދަލީލު ކަމުގެ އަލާމާތްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެ ތަކެތި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފި ވިއްޔާ އިރާދަކުރައްވާ ވަގުތަކުން محشر ކުރައްވައި، ޖަމާކުރެއްވުމަށްވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

وَمَآ أَصَـٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا۟ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَـٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾

މުފްރަދާތު

وَمَآ أَصَـٰبَكُم = އަދި ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ޖެހޭ ކޮންމެ ކަމެއް ✲ مِّن مُّصِيبَةٍ = مصيبة ގެ ތެރެއިން ✲ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ = ފަހެ އެއީ ތިޔަބޭފުޅުންގެ އަތްތަކުން ހޯދައިގަތް ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ✲ وَيَعْفُوا۟ = އަދި އެކަލާނގެ عفوء ކުރައްވައެވެ. ✲ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ = އެތައް ގިނަ ކަންތަކުން (އެތައް ގިނަ ފާފަތައް) وَمَآ أَنتُم = އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ނުވަމުއެވެ. ✲ بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ = ބިމުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބައެކު ކަމުގައި ✲ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބޭފުޅުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ✲ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި ✲ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޮގުވެރިއެއް ✲ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾ = އަދި نصر ދޭނޭ މީހަކު ވިއަސް ✲ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِ = އަދި އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ ދެއްކެވުންތަކުގެ ތެރެއިން ވާ އެއްޗެކެވެ. ✲ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި ދުވާ ނައުފަހަރު އުޅަނދު (ހިލާ ނަގައިގެން ދުވާ އުޅަނދު) ✲ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٣٢﴾ = ފަރުބަދަ ފަދަ/ ބޮޑެތި ގަނޑުވަރުފަދަ ✲ إِن يَشَأْ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ✲ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ = ވައި ހުއްޓުވައިލައްވާނެއެވެ. ވައި ނުޖެއްސަވައިލައްވާނެއެވެ. ✲ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ = ދެން އެތުން އެ އުޅަނދުތައް ހުއްޓިލާނެއެވެ. ނުދުވެ ސާބިތުވެ ތިބެ ދާނެއެވެ. ✲ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ = އޭގެ ބޮޑުކަނޑި މަތީގައި (ކަނޑުމަތީގައި) ✲ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތަކުގައި ވެއެވެ. ✲ لَءَايَـٰتٍ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ދަލީލުތައް، حجّة (الله ގެ ربوبيّة ވަންތަކަމުގެ ހެކިތައް) ✲ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ = ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ، އަދި نعمة ތަކަށް شكر ކުރާ ކޮންމެ އެއްބަޔަކަށް ✲ أَوْ يُوبِقْهُنَّ = ނުވަތަ (ކަނޑު ގަދަވުމުގެ ސަބަބުން) އެ އުޅަނދުފަހަރު ހަލާކުވެ غرق ވެދާނެއެވެ. ✲ އެބަޔާ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެ ނައުފަހަރު ހަލާކު ކުރައްވާނެއެވެ. ✲ بِمَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން ✲ وَيَعْفُ = އަދި އެކަލާނގެ عفوء ކުރައްވައެވެ. ✲ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ = އެތައް ގިނަ ފާފަތައް ✲ وَيَعْلَمَ = އަދި އެނގިގަންނާނެއެވެ. ✲

ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ = جدل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހުންނަށް ❁ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް ❁ مَا

لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ސަލާމަތެއް/ ފިލައިގަންނާނެތަން ނުވާނެކަން ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިމާވާ ކޮންމެ مصيبة އަކީ ތިޔަބައިމީހުން އަތްތަކުން (އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގުނަވަންތަކުން) ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ދިމާވާ مصيبة އެކެވެ. އެ ކަންތަކުގެ ބޮޑުބައެއް ޢަފޫކުރައްވައެވެ. އަދި މުސްލިމުން ކުރާ ނުބައި ކަންތަކުގެ ގިނަ ފާފަތަކާއި ކުށްތަކަށް، ޢަފޫކުރައްވައެވެ.

ނޯޓް: މުއުމިނުން އަދާ ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ނޫނަސް، ބައެއް ފަހަރު ފާޑުފާޑު مصيبة ޖެހެއެވެ. ފަހެ އެއީ އެކާއަށް ދަރަޖަ އިތުރުވުމަށާއި ފަހަރެއްގައި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ތެރެއިން ލިބޭ ކަންތަކެކެވެ، ސަބަބު ދެއްވައެވެ. والله أعلم

(٣١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބިމުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކުރެވޭނެ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ الله ގެ ޢަޒާބުން ސަލާމަތްވެވޭނެ ބައެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ޢަޒާބުން ޖެހޭ مصيبة އަކުން ދުރަށް ފިލައިގެން ދެވޭނެ ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަރަޙައްދު ދެއްވާ ވަލީއެއް ނުވަތަ ނަސްރުދެއްވާ ނަޞީރެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކަނޑުގައި ބޮޑެތި ފަރުބަދަތަކާ ތަހައްމަލް ކުރުމަށް ހިނގާ ފަހަރުތަކަކީ (ދޯނިފަހަރު) ވެސް/ އެކަލާނގެ ކަނޑުގައި ދުވަތުން ހިއްވަވާ އެކަލާނގެ ކުޑަކުޑަ ކަމުގެ ޢަލާމާތްތަކެއް، ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ވާ ކަމެކެވެ.

(٣٣) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ހިނދެއް އެ ނަޔަށް ހިނގުމުގެ ސަބަބު ކަނޑުގައި ވައި ހުއްޓުވައި، ވައި އެއްކޮށް ނެތި ޖެހޭ ހުއްޓިލެއްވިދާނެއެވެ. ދޯނި އެތެން ކަނޑުމަތީގައި އެތަނުގައި އެއްވެސް ހަރަކާތެއް ނެތި (އެހެންހުރެ ޖެހޭ ތިބޭ ގިރޭގޮސް) ހުރުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތަކުގައިވެސް ބޮޑުތަކާއި، މުސްލިމުންނަށް ވިސްނިއެން ކިޔާކަން الله ގެ نعمة ތަކަށް ވިސްނައިން ޝުކުރުކުރާ ކޮންމެ ހިތްވަރު ކަންތައްތަ ބޮޑުކޮށްގެން ތިބޭނެ ގޮތެވެ. (އެބަހީ الله ދޭއްވަން މާކަލާ، ކުޑަކުންވެރިކަމާ ކުލުގެ ގުދުރަތުގެ ދަލީލު، حجّة ވެއެވެ.)

(٣٤) ނުވަތަ އެބައިމީހުން ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ވައި ބާރުވެ، ކަނޑު ގަދަވެ، އެ ދުވަސްފަހަރު ހަލާކު ކުރައްވައި، غرق ކުރައްވަން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ވިއްޔާ އެކަންވެސް ހެއްދެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ފާފައިގެ ގިނަބަޔަކީ ހިނދު ފާފަ އެކަލާނގެ ނިކަމެތިކަމަށް عفوء ކުރައްވައެވެ.

(٣٥) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދެކޮޅުހަދައި، جدل ކޮށްދޭ މުސްލިމުންނަށް އެގޮތަށް ވެރިވާނީ އެބައިމީހުން ފިލައިގެން، ސަލާމަތްވާން ދާނެ ތަނެއް ނެތް ކަމެވެ. އެމީހުންނަށް ޔަގީންވެގެން އެނގިވާނެއެވެ.

فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾

މުފްރަދާތު

فَمَا أُوتِيتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވުނިއްޔާ ދެވުނު އެއްޗެއް (ދެވުނު ކޮންމެ އެއްޗެއް)۞ مِّن شَيْءٍ = ވަގުތީގެ ވަގުތީން (ދިރުމުގެ ވަރަށްވަސްލަހާ، ފުއްސަރިކަމުގެ ވަގުތީން)۞ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ދުނިޔެ އައިސް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ހަމައެކަނި ބޭނުންކުރެވޭ މަތާ އެކިތާޒާކުރެވޭ.۞ وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާ ވަކިހެ (ޚާއްޞަކުރައްވާފައިވާ ثواب، އަދި ސުވަރުގެ) މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.۞ وَأَبْقَى = އަދި ދެމިހުރުން ބޮޑުވެ.۞ لِلَّذِينَ آمَنُوا = إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް۞ وَعَلَى رَبِّهِمْ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް އެކަނި۞ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން وكيل ކުރެ، ބަރޯސާވެއެވެ۞ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ = އަދި ދުރުވެގަންނަ މީހުން۞ كَبَائِرَ الْإِثْمِ = ބޮޑެތި ފާފަތައް۞ وَالْفَوَاحِشَ = އަދި فاحش ކަންތައްތަކުން۞ وَإِذَا مَا غَضِبُوا = އަދި އެމީހުން ރުޅިއައުމުން ފާފަފުއްސަތެ۞ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުން (ރުޅި ކެތްކުރެ) معاف ކުރެއެވެ.۞ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا = އަދި އެއީ ޖަވާބުދޭ، إجابة ދިން މީހުންނެވެ.۞ لِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް۞ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރި۞ وَأَمْرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކާ۞ شُورَى بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި مشورة ކުރުމަ خيال ބަދަލުކުރުމަށްވާ ކަންތައްތަކަން۞ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ދިނުން ރިޒުޤުކުރެވޭ ދެއްވި ވަގުތުން۞ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން ޚަރަދުކުރާ۞ وَالَّذِينَ = އަދި އެމީހުން۞ إِذَا أَصَابَهُمُ = އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ/ ދިމާވެއްޖެއްޔާ۞ الْبَغْيُ = بغاوة ވެރިކަމެއް/ އަނިޔާވެރިކަމެއް۞ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން نصر ވެރި ވެއެވެ./ نصر ހޯދައެވެ.۞ وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ = ނުބައިކަމުގެ ޖަޒާއަކީ/ ބަދަލު عقوبة އަކީ۞ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا = އެފަދަ ނުބައިކަމެވެ. (الله އަންގަވާފައިވާ ވަރަކަށްވެ.)۞ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ = އަދި عفوء ކުރައްވައި صلح ކޮށް ހެދިހާ ވެއްޖެ ހަދާނަމަވެ۞ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ = ދޭނެ ޘަވާބު ދަރުމަވަންތަ، ސުބުޙާނ الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ.۞ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ۞

لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން نصر ލިބިގެންފި މީހާ۞ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ = އޭނާއަށް އަނިޔާ ލިބުމަށްފަހު۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ދަންނައެވެ.۞ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް މަގެއް ނުވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ތިޔަގެ ލިބިވަޑަސްކާމާއި، ދުނިޔަވީ ކަލޭގެ ތަކެއްޗެ ލިބިވަޑައިގަތުން ތަކުރާރުކުރާ އެއްޗަކި، ކޮންމެ نعمة އަކީ، އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރެވޭ ދުވަހު ކުޑަ އެއްޗެކެވެ. ދެވަނަ އަބަދަށް ފާރައިދަނިވި އެއްޗެކެވެ. އަދި (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވި އަޅުންނަށް) الله ގެ حضرة ގައި ވާ ثواب އެއީ، ދެރުމަ މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. އަދި ދެމިހުރުން މާ ބާޤީވެގެން ވެއެވެ. އެއީ ފާރައިދާނާ ތަކެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެ ތަކެއްޗަކީ ތިމާގެންގެ رب އަށް إيمان ވާ، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކޮށް، ބަރޯސާވާ މީހުންނަށް ވެގެންވާ خاصّ ތަކެއްޗެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހުންނަކީ ފާފަގެ ބޮޑެތި ބައިތައް ފިޔަވާއި، فاحش ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަންނަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ރުޅިއައުމުން ފުއްސަވައިދޭ (ރުޅި ކެއްޕި) ދެރަގެ ތަސްދުގައިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުންނަކީ ތިމާމެންގެ رب އަށް އިޖާބަދީ، އަދި ނަމާދު قائم ކޮށް، އަދި ތިމާގެ ކަންކަމުގައި އެކަކު އަނެކަކާ مشورة ކޮށް، އަދި ތިމަން ދަރުމަކުރާ ތަކެތިން ދެއްވި ތަކެތިން (ހޮޔޮކޮށްގައި) ހަރަދުކުރާ މީހުންނެވެ.

(٣٩) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް بغاوة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ، އެމީހުންނަށް ބަޣާވާ އަނިޔާއެއް ކޮށްފިއްޔާ) ނަސްރުލިބިގަތް މީހުންނެވެ.

(٤٠) އަދި ނުބައިކަމެއްގެ ޖަޒާއަކީ އެފަދަ ނުބައެކެވެ. الله تعالى އަންގަވާފައިވާ ވަރަށްވުރެ. އެބަހީ، މިސާލު މިސާލު ދިމާއަށް ހުރުމު އެއްޗެއް ބޮޑުނުވާ، ހަމަ އެފަދަ އެއްޗެކެވެ. އޭނާއާ ހަމަ ދިމާއަށް ބަދަލު ކުރުމެވެ. ޖެހިލުމައި ޖަހުމެވެ. ނަމަވެސް عدل ވެރި ގޮތުގައެވެ. ދެންފަހެ، ބަދަލުނުހިފާ ބަދަލު ނިގުޅައި عفوء ކޮށް، إصلاح ކޮށްދީ މާފު ދެންނެވެ. އެމީހާގެ ދަރުމަދެއްވީ، الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٤١) އަދި ތިމާއަށް އަނިޔާއެއް ލިބި، އެ އަނިޔާގެ ބަދަލު އަޅުވައިގެންމަށްފަހު ދެން އަދުން އެ އަނިޔާކުރި މީހާއަށް އަނިޔާކޮށް، ދިމާކުރުވާނެ އެއްވެސް މަގެއް ނެތެވެ.

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِيٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾ وَتَرَىٰهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ ۗ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

މުފުރަދާތު

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ = (عقوبة ދޭން) މަގެއް ވާނީ ހަމައެކަނި ✲ عَلَى ٱلَّذِينَ = އެބައެއްގެ މައްޗަށެވެ. ✲

يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް އުޅުން އަނިޔާކުރާ ✲ وَيَبْغُونَ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި بغاوة

ކުރާ (شرك ކުރާ، އަނިޔާވެރިވެ، ކުށްތަކާއި ހަރާމްކަންކަމުގެ މައްޗަށެވެ.) ✲ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حقّ

އަކާ ނުލައި ✲ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުރި ✲ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ✲

وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ = އަދި ހަމަކެތްތެރިވެ (ކުށްވެރިޔަކަށް ކަމާއި) ކުށްކާރު عفوء ކޮށްދިން މީހާ ދަންނައެވެ. ✲ إِنَّ

ذَٰلِكَ = ހަމަކެތްތެރިވުން އެކަން އެވަނީ ✲ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ = (شريعة އެކަމަކަށް ترحيب ދީ

ކުރާ، ގަދަ ކަންކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. ✲ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވާ މީހާ ✲

فَمَا لَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް ނުވެއެވެ. ✲ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރަދުވެރިޔަކު، / އެހީތެރިޔަކު ✲ مِّنۢ

بَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށްފަހު ✲ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިން ކަލޭ ދެކެވޭނެއެވެ. / ކަލޭގެފާނު

ދެކެވޭނެ ގޮތުގެ ގޮތުން ✲ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުން ދެކޭ عذاب ދުށް ހިނދުން ✲ يَقُولُونَ =

އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ✲ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ = (ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ) ރުޖޫޢަވާނެ ވާނެއެވެ؟ ✲ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾ =

އެއްވެސް މަގެއް ✲ وَتَرَىٰهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވޭނެއެވެ. ✲ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا =

އޭގެ (ނަރަކައަށް) އެމީހުން ހުށަހެޅުއްވޭ ✲ خَٰشِعِينَ = ބިރުވެރިވެ، ✲ ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު ✲ مِنَ ٱلذُّلِّ =

ނިކަމެތިކަމުން ބަލާ ✲ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ބަލާނެއެވެ. ✲ مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ = ފޮރުވި ހިތަމަލާ

ފަރާތުން، ހިތު ބުރަވެފައިވާ ✲ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. ✲ إِنَّ

ٱلْخَٰسِرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުން ހުރި ގެއްލުންވެރިން (ދަންނައެވެ.) ✲ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެއި

އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުންދީ، ނަގައިލި މީހުންނެވެ. وَأَهْلِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ أهل ވެރިންނާއި، يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން أَلَآ = ދަންނާށެވެ. إِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ = އަބަދީ عذاب ގައި قائم ވެގެންނެވެ. وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު يَنصُرُونَهُم = އެމީހުންނަށް نصر ދޭނޭ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކު فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ = އޭނާއަށް ދެން އެއްވެސް މަގެއް ނުވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) ނަމަވެސް عقوبة އެއް ދިމާވާނީ ކުށްވެރިވާނަކަން ކަހަލަ (އަނިޔާވެރިވެ ފަސާދަވެގެން) މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާކޮށް، އަދި އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތި ބިން ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٤٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ބަދަލުހިފުމަށް ކުޅަދާނަވެގެން ވެސް) ކެތްކޮށް، އަނިޔާކުރި މީހަކަށް) عفوء ކޮށް، ކެތްތެރިވުން ދެންނަވާތީ. އެއީ شريعة އެކަށައަޅުއްވާ ترحيب ދީ، ހިތްވަރުދީ އަގުހުރި ތަންތަނުގެ ތެރެއިން ވާ ކަންތައްތެވެ. އެފަދަ ކަންތައްތަކީ ދަރުމަ ބޮޑުވެގެން ވާއެވެ.

(٤٤) އަދި الله އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވައިފި އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަލާނގެއަށްފަހު (ދެން ހާދާއަކަށް ތެދުމަގު ދައްކައި ދޭނޭ) އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންތަކަށް އެބައީ- (مشرك ންތަކަށް) - قيامة ދުވަހުން عذاب ފެންނަ ހިނދުން ބުނާނެތެވެ. (ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ) ދިއުމަށް އެއްވެސް މަގެއް ވޭތޯއެވެ؟

(٤٥) އެ عذاب އަށް - ނިކަމެތިކަމާއި - عذاب އަށް - އެމީހުން ހުށަހަޅާ ހާލު ކަލާބީދައިން ދެކޭނެއެވެ. ނިކަމެތިކަމާއި، ދެރަކަމުގެ ނިކަމެތިކަމާ ގުޅިގެން ބިރުން ފުންކަކުލާފައިވާ حال ގައެވެ. (އަގައިގަދަ އެއްވެސް ބެލެހެއްޓާ ނުވާނެއެވެ.) އަދި ފޮރުވާ ކަޅިން ފަހެ ބަލާކަށް ހިތްވަރެއް، ދެރަ ބަލުން ބެލިޖެހޭނެއެވެ. އެހިސާބުގައި إيمان ވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހާލަތުގައިވާ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ نفس ތަކާއި، އަދި أهل ވެރިންވެސް قيامة ދުވަހުން ގެއްލިގެން މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން އެބައީ مشرك ން ވަނީ އަބަދީ عذاب ގައި قائم ވެގެންނެވެ.

(٤٦) އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުންނަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް ولى އަކު، ސަހަރޯވެރިޔަކު އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކު ދެން ތެދުމަގަށް ދިއުމަށް އެއްވެސް ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް މަގެއް ނެތެވެ.

ٱسْتَجِيبُوا۟ لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۚ مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا ۖ وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

މުފްރަދާތު

ٱسْتَجِيبُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން އިޖާބަދޭށެވެ. لِرَبِّكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ رب އަށް مِّن قَبْلِ أَن

يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިން (قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން ނުވަތަ މަރު އައުމުގެ ކުރިން) لَّا مَرَدَّ

لَهُۥ = އެ ދުވަސް އަނބުރާ ރައްދުކުރުމެއް ނުވާ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން مَا لَكُم =

ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ސަލާމަތްވާނޭ ތަނެއްވެސް ތަނެއް وَمَا

لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ = އެއްވެސް އިންކާރު ކުރުމެއް

فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން އީމާނުން އަނބުރައި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = ފަހެ

ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. عَلَيْهِمْ حَفِيظًا = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިކަމާ

ބާރުވެރި ކަމުގައި (އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓަވައި، ހިސާބުކުރައްވާ ބާރުވެރި ކަމުގައި إِنْ عَلَيْكَ

= ކަލޭގެފާނު މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ = އިއްވައިދިނުން ފިޔަވި وَإِنَّآ = އަދި

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = އިންސާނާއަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަހަ

ބަލަހައްޓަވައިފިއްޔާ مِنَّا رَحْمَةً = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ فَرِحَ بِهَا = ފަހެ

އޭނާ އެއަށް އުފާ ވެއެވެ. وَإِن تُصِبْهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ سَيِّئَةٌ = ނުބައެއް –

(މުޞީބާތެއް/ ބަލާއެއް) بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް އިސްކުރި ކަންތައްތަކުން فَإِنَّ

ٱلْإِنسَٰنَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ = ކާފިރުކަން ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. لِّلَّهِ =

الله އަށް ملك ވު خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ އެންމެހައި

ވެރިކަމި تَخْلُقُ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާއެއްޗެއް އެއްކޮށް/ އުފެއްދެވުމަށް ހައްދަވައެވެ. يَهَبُ

لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ދެއްވައެވެ. إِنَٰثًا = އަންހެން ދަރިން وَيَهَبُ لِمَن

يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ދެއްވައެވެ. ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ = ފިރިހެން ދަރިން أَوْ

يُزَوِّجُهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެދިވުން ޖަމާކޮށްދެއްވައެވެ. (ކައިވެނި ކޮށްދެއްވައެވެ.) ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا ۖ = ފިރިހެން ކުދިންނާއި، އަންހެން ކުދިން وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ބަޔަކު ލައްވަވައެވެ. عَقِيمًا ۚ = ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކު ކަމުގައި إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ، ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) އެދުވަހެއް އަނބުރާ ރައްދު ނުކުރެވޭނޭ ގޮތުން الله ގެ حضرة ން އަންނަ قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް އިޖާބަ ދޭށެވެ. (އެކަލާނގެއަށާއި، ޤުރުއާނާއި، رسول ންނަށާއި، ދެންވެސް އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ގޮވާ دعوت އަށް ތިޔަބައިމީހުން ޖަވާބުދާށެވެ. އެ ބަސް އަހައި ކިޔަމަން ވާށެވެ.) އެ ދުވަހުން عذاب ފިލުވަން ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަޔަކު އެ عذاب ން ދުރުވެގެން ހިމާޔަތްލިބޭނޭ، ސަލާމަތްވާނޭ ތަނެއް އެދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ތަން އެ ދުވަހުން، އެދުވަހުގައި، އަދި އެ ދުވަހު ހުރި ކަންކަމުގައި إنكار ކޮށް ދިފާޢުވެދޭނޭ ހަމަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. (އެހެނީ އެ ހުރިހާ ކަމެއް ޝަރީޢަތް تمثيل ވާނެއެވެ.)

(٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެދިހުން ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ނުދީ، އަދި ދުރުވެގަތަން އިޖާބަ ނުދީ، އެނބުރި ފުރަގަސްދިނަސް (ކަލޭގެފާނަކީ ހިފެހެއްޓެވުމަށް ފޮނުއްވެވި ބަޔަކު ނޫނެވެ.) އެހެނީ އެމީހުން عمل ތަކަށް ބަލާއި، ރައްކާތެރިކޮށް، ހިސާބު ބައްލަވާ ބަޔަކަށް އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. رسول ކަން އިއްވައި، تبليغ ކުރެއްވުން ނޫނީ ކަލޭގެފާނަށް ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި (އިންސާނާގެ قواعد އަކީ) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް އެ ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة ގެ ރަހަ އެއް ދެއްކެވިއިރުގައި، (نعمة އެއް ދެއްވައި، މަޤާމު ސާޙިބުކަމެއް ދެއްވައި ދިއްޔާ) އެކަމަށް ފަޚުރު އުފާކޮށް، މަގު ނަގައި (ސަލާމަތުގައި) ހަދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކުން (ފާފަތަކުން) ކަންތައްތަކެއް ނުބައި ކަމެއް ފާފަތަކަކުން (ބީރައްޓެހިކަން/ ބަލިތަކެއް/ އުނދަގޫތަކެއް ފިޔަވައިތަކެއް) ޖެހިއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ފާފަވެއެވެ. (ހިތްވަރާ އެއްކަލާނގެ نعمة އަށް، ބަހާނާތަކަކީ ހަނދާން ނައްތާލައެވެ.)

(٤٩) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތީގެ މިލްކުވެސް خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަތް އެއްޗެއް، އެދިވޮޑިގަތް ގޮތަކަށް ހައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ބަޔަކަށް އަންހެން ދަރިން ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ބަޔަކަށް ފިރިހެން ދަރިން ދެއްވައެވެ.

(٥٠) ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ބަޔަކަށް ފިރިހެން ކުދިންނާއި، އަންހެން ކުދިން ދެއްވައެވެ. ދެވައްތަރު ޖަމާކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ ބަޔަކު، ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކު ކަމުގައި ލައްވަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ، ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآيِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

މާނަ

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ = އަދި އިންސާނަކު ހުރެވޭ ދަރަޖައަކާނަ (ކަލާމްކުރެވޭގޮތް) ނުވެއެވެ. أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ = الله
އެނގެހެން ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވުން إِلَّا وَحْيًا = وحي ގެ ގޮތުން ވާނުވާ (ހިތަށް އެއްޗެއް ވައްދަވައިދެއްވާ
ވިސްނައިދެއްވުން) أَوْ مِن وَرَآيِ حِجَابٍ = ނުވަތަ حجاب އެއްގެ (ފަރުދާއެއްގެ) އަނެއް ފަރާތުން (ގޮތުގެ)
أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً = ނުވަތަ (ملائكة ބޭކަލުން ކުރެ) رسول އަކު ފޮނުއްވައިގެން (ގޮތުގެ) فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ
= ދެން އެކަލާނގެ ހުއްދަފުޅާއެކު އެ ބޭކަލަކު وحي ކުރައްވައެވެ. مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާގޮތެއް
އެއްޗެއް إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ. وَكَذَٰلِكَ = އަދި މިފަދައިންނެވެ. أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް روح
އެއް ބާވައިލެއްވީ (قرآن އެއް ބާވައިލެއްވީ) مِّنْ أَمْرِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅުން مَا كُنتَ
تَدْرِى = ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވި ކަމެއް ނުވެއެވެ. مَا ٱلْكِتَٰبُ = ފޮތް އަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަން
وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ = އަދި އީމާންކަން ވިއަސް (އީމާންކަމަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ވިސް) وَلَٰكِن = އަދި އެހެން
ނަމަވެސް جَعَلْنَٰهُ نُورًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ روح - އެބަހީ އެ قرآن - نور އެއް ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.
نَّهْدِى بِهِۦ = އެއިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވަމުއެވެ مَن نَّشَآءُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް مِنْ عِبَادِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ =
އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މަގު ދައްކަވަނީ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށެވެ.
صِرَٰطِ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ މަގެވެ. ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާ ތަކެތި وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި

ތަކެއްޗެއި أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ = ދަންނާށެވެ. الله ގެ حضرة އަށެވެ. تَصِيرُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٥٣﴾ = ކަންތައްތައް رجوع ވުން ވަނީ

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) وحى ގެ ޒަރީޢާން ނުވަތަ حجاب އެއްގެ (ފަރުދާއެއްގެ) އަނެއް ފަރާތުން ނުވަތަ ملائكة ންގެ ތެރެއިން رسول އަކު ފޮނުއްވައިގެން މި ތިން ގޮތުން ކުރެ ގޮތަކުން ބަޝަރު އިންސާނާ މީހަކަށް الله ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވައިފިޔަސް އާދަމުގެ ދަރިކަލަކަށް ޚާއްޞަކަމެއް ނުވެއެވެ. ވާން ކަމެއް ނުވެއެވެ. "މިތަނުން ފުރަތަމަ ގޮތަކީ

- وحى އެވެ. އެއީ ވަރަށް އަވަސްކޮށްކަން ވަންހަނާކޮށް ހިތަށް އެއްޗެއް ވިސްނައިދެއްވުމެވެ. موسى ގެފާނުގެ މަންމައަށް وحى އައީ އެގޮތަށެވެ. އެބާވަތުގެ وحى އަށް އިލްހާމުވެސް ކިޔައެވެ.
- ދެވަނަ ގޮތަކީ ފަރުދާއެއްގެ އަނެއް ފަރާތުން الله ނުފެނުނަ ގޮތަށް އަޑު އިވުން އަންނަގޮތަށް وحى ގެ ކަންތައް ހަމަޖެހުނެވެ. موسى عَلَيْهِ السلاَم އަށް وحىބާވައިލެއްވީ އެގޮތަށެވެ.
- ތިންވަނަ ގޮތަކީ ملائكة އާ، يعنى جبريل عَلَيْهِ السلاَم ވަޑައިގެން الله ގެ ބަސްފުޅު. އެކަލާނގެ إذن ލިބިގެން ملائكة އާ ބަސްފުޅު އިއްވަވައެވެ."

ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދުރުތިޖެހިގެންވާ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) މިގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް روح އެއް (އެބަހީ قرآن) ބާވައިލެއްވީމެވެ. (قرآن އަކީ روح އެކެވެ. އެހެނީ ކާފިރު ކަމުގެ މަރުން ހިތްތައް ދިރުވުން އެ قرآن ގައި ވެއެވެ. މީސްތަކުންނަށް އެ قرآن ނީ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.

އަދި ކަލޭގެފާނަށް (އެ قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން) ފޮތަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމެއް އަދި إيمان ކަމަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމެއް އެނގިވަޑައިގެންނެވި ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ނޫރެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް هداية يعنى ތެދުމަގު ދައްކަވާ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތެދުމަގު ދައްކަވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގަށެވެ. އެއީ

(٥٣) الله ގެ މަގެވެ. الله އެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ، خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ހައްތާވެސް އެކަލާނގެ ތަކެއްޗެވެ. އެކަލާނގެ ބޭނުންފުޅު ގޮތަކަށް އެތަކެއްޗާމެދު ކަން ހިންގަވައެވެ. ދަންނާށެވެ. (قيامة ދުވަހުން) އެންމެހައި ތަކެތި އަދި އެންމެހައި ކަމެއް رجوع ވެ واصل ވުން ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

زحرف سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الزّحرف | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٩)

حمٓ ① وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ② إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ③ وَإِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ④ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ⑤ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِىٍّ فِى ٱلْأَوَّلِينَ ⑥ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ⑦ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ⑧ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ⑨

ތަރުޖަމާ

حمٓ ① = މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާނަ ދަންނެވޭނީ މާތް الله تعالى އެވެ. وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ② = ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް ގަސަންދެއްވައި (قرآن ގަސަންދެއްވައި) الله ހުވައި وحى ކުރައްވައިމެވެ. إِنَّا جَعَلْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ހެއްދެވީމެވެ. قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުން ވާ ފޮތެއް ކަމުގައި (عرب قرآن އެއް ކަމުގައި) لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ③ = (އެ قريش ންނަށް.) ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ = أصل ފޮތުގައެވެ. لوح المحفوظ ގައެވެ. لَدَيْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ④ = މަތިވެރި ޙިކުމަތްތެރިގެންވާ ފޮތެވެ. أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ = ފުރުޤާން ބާލައިނެގުއްވައި ތިޔަބައިމީހުން އުޅޭން ދޫކޮށްލައްވާނީ ހެއްޔެވެ؟ صَفْحًا = ފުރަގަސްދީގެން(ދުރުކޮށްލައިގެން އަޑައިވެސްނުލައި) أَن كُنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ވީމާ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ⑤ = ކަންތައްތަކުގައި ޙައްދުފަހަނައަޅާ، ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ދާ ބަޔަކު ކަމުގައި وَكَمْ أَرْسَلْنَا = އަދި ކިތައް ކިތައް ނަބިއްޔުން ތިމަން ކަލާނގެ ފޮނުއްވީން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ނަބިއްޔުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.) مِن نَّبِىٍّ = ނަބީ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން فِى ٱلْأَوَّلِينَ ⑥ = އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގައި وَمَا يَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ގާތަށް ނާންނަތެވެ. مِّن نَّبِىٍّ = އެއްވެސް نبي ބޭކަލަކު إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ = އެބައިމީހުން އެ ބޭކަލަކަށް ވާ ފުރޮޅި يَسْتَهْزِءُونَ ⑦ = މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި فَأَهْلَكْنَآ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. أَشَدَّ مِنْهُم = އެމީހުންނަށްވުރެ (މި قريش ންނަށްވުރެ) ވާ ބާރުގަދަ މީހުން بَطْشًا = ބާރުގަދަ ކަމުގެ ގޮތުން وَمَضَىٰ =

އަދި ފާއިތުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ مثال ޙާލު. އެމީހުންގެ خبر ޙާލު. وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފި ވިއްޔާ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. خَلَقَهُنَّ = އެތަކެތި ހެއްދެވީ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ = عزّة ވންތަ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

(٢) ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް قرءان ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. (މި ހުވައިގެ جواب އަންނަ ހަމަކަށަވަރުން قرآن އަކީ هداية އެކެވެ. މީސްތަކުންނަށް ވާ ތެދުމަގުގެކެވެ.)

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ عرب ބަހުންނެވެ. عرب قرآن އެއް ކަމުގައި އެ قرءان ލެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر ކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ أصل ފޮތުގައި ލިޔުއްވިގެންނެވެ. އެބަހީ لوح المحفوظ ގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އެ ފޮތަކީ އެ ފޮތުގެ قدر އާއި، މަތިވެރު ޙިކުމަތްތެރިވެ އުފުރިގެންވާ، އަދި އެ ފޮތުގެ حكم ޙަދީ ގަދަވެގެންވާ ސިފަ ފޮތެކެވެ.

(٥) (އެންމެހައި ކާފަރުންނާއި، مشرك ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންނީ ނުބައި ކަންތަކުގައި ހައްދު ފަހަނައަރައިގެން ގޮސްފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވިޔަސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށް ގޮތަށް އުޅުމަށް، މި قر قرآن ފޮނުއްވުން ހުއްޓުވައި ނަސޭހަތް ދޫކޮށްލައްވާނީތޯ؟

ނުލައްވާނެއެވެ. މި އާޔަތުގެ ترجمة އަދި تفسير އެތަކެއް ގޮތަކަށް ލިޔުއްވިފައިވެއެވެ. މިތާ ލިޔުނީ މިވަނީ އޭގެ ތެރެއިން އެއް ގޮތެވެ. والله أعلم

(٦) އަދި އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި نبي ބޭކަލުން ކިތައްތޯ؟ އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٧) އަދި އެ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް - އެ أمّة ތަކަށް - نبي ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެ ބޭކަލަކަށް މަލާމާތްކޮށް، ފުރައްސާރަކޮށް، ގޮތާ ނުބަލާ އެއް ބޭކަލަކުވެސް އަދި أمّة އަކަށް رسول ކަލޭގެފާނެއް ވަޑައި ނުގެންނަވައެވެ. (ހަމަ ބޭކަލުންނަށްވެސް އެ أمّة އެއްގެ މީހުން ކަންތައްކުރީ އެގޮތައިންނެވެ.)

(٨) ފަހެ މިއަދު قريش ންނަށްވުރެ ބާރުގެ ގޮތުން މާ ގަދަވެރި (ފުރުޞަތު ލިބިގެންވާ ގޮތުން މާ ބާރު އަދި ވަރުގަދަ) އެތައް އެތައް قوم އެއްގެ މީހުން ދިޔަ މި قرآن ގައިވެސް بيان ވެ ذكر ކުރެވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެ އެންމެން ވެސް (ނުބައި ކަންތައްތަކުގައި ހިނގާ) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރައްވައިފީމެވެ. (މިގޮތަށް قريش ންނަށްވެސް ބަސްނުއަހައި ފަހަތަށް ފައިބަތަކުރީމާ ބާރު އެހެން ގޮތެއްގައި ފޮތް، ނިކަމެތި ގޮތެވެ.)

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ ކަލޭގޮތް އެމީހުން ކުރުން އަހުއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ عزّة ވންތަ، އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَٱلَّذِى نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

މުފްރަދާތު

ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ލެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. مَهْدًا = ތަންމައްޗެއްކަމުގައި وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެތާގައި ލެއްވިއެވެ. سُبُلًا = މަގުތައް لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައި. وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ. نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ބާވައިލެއްވި (ވާރޭފެނި) ކަލާނގެއެވެ. مَآءً بِقَدَرٍ = ވަކި މިންވަރަކަށް ފެން فَأَنشَرْنَا بِهِۦ = ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފެނުން ދިރުއްވީމެވެ. بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ = މަރުވެފައިވާ ރަށް كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން) ނުކުންނާނީ وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ خَلَقَ ٱلْأَزْوَاجَ كُلَّهَا = ހުރިހާ ވައްތަރުތަކެއްގެ ޖޯޑުޖޯޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އުޅަނދުފަހަރާއި ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރެއިން، نعم ސޫފީގެ ތަކެތިން مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާ ތަކެތި لِتَسْتَوُۥا = ތިޔަބައިމީހުން އަރައި އިރިސްދަން ތަކެތީގެ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ = ތަކެތީގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މައްޗަށް ثُمَّ تَذْكُرُوا = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ކުރުމަށް ބަލާށެވެ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ = އޭގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރައި އިރިސްތޮއްޖެއްޔާ، وَتَقُولُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކިޔުމަށް ބަލާށެވެ. (ބުނުމަށް ބަލާށެވެ.) سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމާއެވެ. سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا = އެކަލާނގެ އެއީ އަހަރެމެންނަށް މިއީ (މި ސަވާރީ) ކިޔަމަންކުރުއްވި ކަލާނގެއެވެ. وَمَا كُنَّا لَهُۥ = އަދި އަހަރެމެން އެއަށް ބާރަކަށް ނުވަމުއެވެ. مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ = ކުޅަދާނަވެވޭމީހުން ބަހަށް ކަމުގައި وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ރުޖޫޢުވާނެ އެނބުރި ދިއުން ވާނޭ. وَجَعَلُوا لَهُۥ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން) އެކަލާނގެ ބަރަސްކަނޑުވަރު ހަދައިދިނީއެވެ.

ހަމަޖައްސަވައިފިއެވެ. مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން جُزْءًا = ބައެއް (ملائكة ބޭކަލުން އެއީ
الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ހަދައި ހަމަޖައްސަވައިފިއެވެ.) إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ
لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ނާޝުކުރުވެރިޔެކެ ދިޔަހަ ކަމުގައި ވެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިން ތަންމަތިކޮށްދެއްވި ކަލާނގެ ... އަދި އެ ބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރުކުރުމުގައި ހިދާޔަތް ލިބުމަށްޓަކައެވެ، ތަންތަނަށް ގޮސްއައުމަށް ފަސޭހަވުމަށް، ފައިދާކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

(١١) އަދި އެކަލާނގެއީ ވަގުތުގައި ވިންދުތަކެއް މަތިން، އުޑުން ވާރޭފެން ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ ބިން ދިރުވައިދެއްވީ. (އެ ދިރުވުން ފިޔަވައި ލަސްވެގެން ނުހުރުމާއި، ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަމެކެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން محشر ގެ ދުވަހު (قيامة ދުވަހުން) ނުކުންނާނީ އެގޮތަށެވެ.

(١٢) އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ވައްތަރުތަކެއްގެ ތަކެތި ޖޯޑުޖޯޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޒިކުރުކޮށް ޝުކުރުކުރުމަށް نعم ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.

(١٣) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެ ތަކެތީގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މައްޗަށް ސަވާރުވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރައި، ހިނިގަނޑުވެރިވުމާ، ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް،
އެކަލާނގެއަށް ޝުކުރު ކުރުމަށެވެ. އަދި (سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَـٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ) މާނައީ: މި
ސަވާރީ އަޅަގަނޑުމެން ކިޔަމަން ކުރައްވައިދެއްވި ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އަޅަގަނޑުމެން އެފަދައިން މި ސަވާރީ
ކިޔަމަން ކުރުވުމަށް ބާރެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިފަދައިން ކިޔައުމީ އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމުގެ ޒިކުރެވެ.)

(١٤) (وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾) އަދި އަޅަގަނޑުމެން އެނބުރިދިއުމީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ
حضرة އަށެވެ. މިފަދައިން ކިޔައުމީ ކަލާނގެ.(މިފަދައިން ކިޔައުމީ އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމުގެ ޒިކުރެވެ.)

(١٥) އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އެކަލާނގެ ދަރިކަލުން ކަމަށް،
ހަމަޖައްސައިފިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަމުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުން އެއީ އެކަލާނގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި
ހަމަޖެއްސުމެވެ، އެބޭކަލުންނަކީ އަޅުކަން ކުރާ ބޭކަލުން ކަމުގައިވީއެވެ. ދަރިންނަކީ ބައްޕަގެ ބައެކެވެ. މިފަދަ އެއްޗެއް އެއްވެސް
ގޮތަކުން الله ހުސް طاهر ވަންތަވާ ފަދައިން ވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ވަނީ ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ
ނާޝުކުރުވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ الله ގެ نعمة ތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި، ނާޝުކުރުވެރިވެއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَمِ ٱتَّخَذَ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ހިއްޖެހީ ހެއްޔެވެ؟ (އެކަލާނގެއަށް ހަމަޖެއްސީ ހެއްޔެވެ؟) مِمَّا تَخْلُقُ = އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން بَنَاتٍ = އަންހެން ދަރިން وَأَصْفَىٰكُم = އަދި ޚާއްޞަކުރެއްވިންނަމަ إختيار ކޮށް/ خاصّ ކޮށް بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ = ފިރިހެން ދަރިން وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم = އަދި އެމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދިނުމުގައްޔާއި بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް އެމީހުން މިސާލުޖެހި އެކަލާނގެ ތަރަފަށް ނިސްބަތްކޮށްދިން ތަކެތީގެ ތެރެއިން (އެބަހީ އެއީ މިހާރު އަންހެން ދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ خبر ދިނުމުގައްޔާއި) ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا = އެމީހާގެ މޫނު (ހިތާމަވެރި، نفرة ން) ކަޅުވެ ދެއެވެ. وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ = ހިތާމަވެރި، ރުޅިވެރިކަމުން ފުރިގެންވާ حال أَوَمَن يُنَشَّؤُا = އަދި ހެދިފައި ބޮޑުވާ މީހަކަށްހެއްޔެވެ؟ فِى ٱلْحِلْيَةِ = ގަހަނާއާއި، ޒީނަތުގައި وَهُوَ = އަދި އޭނާ ވާ حال فِى ٱلْخِصَامِ = ޒަވަރުދޭއިރު حجّة ދެއްކުމުގައި غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ = ބަޔާން ނުކުރެވޭތީވެ (حجّة ނުދެއްކޭތީ) ހިނދު ކަމުގައި وَجَعَلُوا ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = އަދި އެމީހުން މަލާއިކަތުން ބަލައިފިއެވެ. (ހަދައި، ހަމަޖެއްސައިފިއެވެ.) ٱلَّذِينَ هُمْ = އެބަލައިން ވާ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުން ކަމުގައި إِنَٰثًا = އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި (الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި) أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ = އެމީހުން ތިބެ އެބަލައިން ހައްދަވާތަން ދުށި ހެއްޔެވެ؟ އެއީ حاضر ވެ ތިބީ ހެއްޔެވެ؟ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ = އެމީހުންގެ އެ ބަސް - އެ ޝަހާދަތް - ލިޔުއްވާނެއެވެ. وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި (އާޚިރަތުގައި) އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން (يعنى އެ مشرك ން) ބުންޏެވެ. لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ނަމަ مَا عَبَدْنَٰهُم = އަހުރެމެން އެ ملائكة ތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރީމުސްވެ. مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ = އެމީހުންނަށް އެކަމުގެ (އެގޮތް ބުނުމުގެ) ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމެއް إِنْ هُمْ =

އެމީހުން ނުވެއެވެ. إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ = ދޮގުހަދާ ބަހަކު ކަލޭގައި ގޮސްފި (ހިތަށް ގެރާލާފާ ބަހަކު ކަލޭގައިގޮސްފި)

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ދިޔަރު ގެއްލެވީތޯ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން އަންހެން ދަރިންނާ އެކަލާނގެ ދަރިކަމަށް ހިފައި خاصّ ކޮށް، ފިރިހެން ދަރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خاصّ ކޮށްދެއްވީއެވެ. (މިއީ ވަރަށްފުރަތަމަ އަރައިރުން، އަދި ނުބައި ބަހެކެވެ.)

(١٧) އަދި އެބައިމީހުން رَحْمٰن ވަންތަ، މާތް الله އަށް އެ ވަރުތަކުގެ ކުރާ/ އެ خاصّ ކުރާ ތަކެތިން އެމީހުންކުރާ މީހަކަށް އުފަލިވާކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ، (އެބަހީ އެއިން މީހަކަށް އަންހެން ދަރިއަކު ލިބިއްޖެކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ) އެކަމާ ހިތާމަވެއްޖެ، نفرة ނާ އެއްޗެއްގެ މޫނު ކަޅުވެ، މޫނުގެ منظر ހުތުރުވެދެއެވެ. އަދި އޭނާ ހުންނާނީ އެކަމާ ހިތާމަވެއިންނާއި، ރުޅިން ފުރިގެންނާ حال ގައެވެ.

(١٨) (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް خاصّ ކުރަނީ) ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަން (ބޮޑުން ގަނޑުގަނޑުން) އުފެދި ބޮޑުވާ މީހުން ހެއްޔެވެ؟ އަދި އޭނާ ޖަދަލުކުރުމުގައި، حجّة قائم ކުރުމުގައި އިސްތަށް دليل بيان ނުކުރެވޭނޭ މީހުން ހެއްޔެވެ؟ (އަންހެނުންނަކީ ޒީނަތް ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަން ބޮޑުން އިސްކުރާ މީހުންނެވެ. حقيقة ގައިވެސް އެއީ ޚުދުކުރުމުގައި ހުރި އުނިކަމެކެވެ. عامّ ކޮށް حجّة قائم ކުރުމުގައިވެސް އުނިވާނެއެވެ.) އެހެނަސް އުނި ޖިންސެއް الله އަށް نسبة ކޮށް، އެކަލާނގެ وحدانيّة އާ خلاف ވާ އަރައިރުން، ނުބައި ވާހަކައެއް الله އަށް نسبة ކުރުމަކީ ކުށެއްވެސް ލަފުޒުވެރިކަމެއް، ޖެހިލުމެއް ނުވެއެވެ. تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا

(١٩) (އަދި އެ مشرك ނުންގެ މީހުން) رَحْمٰن ވަންތަ މާތް الله ގެ އަޅުންތަކެއް ކަމުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނީ އަންހެނުންތަކެއް ކަމުގައި ހަދައިފިއެވެ. އެމީހުން ކިހެން الله تعالى އެމަލާއިކަތް ބޭކަލުން ހެއްދެވިއިރު އެތަނަށް ގޮސް، އޭނާ حاضر ވެ ތިބީތޯ؟ (މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އަންހެން ބައެއްކަން ނުވަތަ ފިރިހެން ބައެއްކަން އެނގޭނީ އެކަންނަމަ ތިބީތޯ؟) ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސް އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި ލިޔެއްވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުންނަށް އެ ނުބައި ބަހާމެދު ސުވާލުކުރެވޭ ހުށިވެ. އަދި އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެވޭހުށިވެ.

(٢٠) (ކާފިރުންގެ މީހުންބުނެއެވެ.) رَحْمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަފުޅެއްނުވި ނަމަ އަޅުކަންނުކުރީސް ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރީމުއެވެ. (ނުކުރާނެ ނުވިއެވެ.) އަޅުކަން ކުރުމަކީ ކުރެވޭކަން އެއީ އެކަލާނގެ އެދޭ އިރާދަފުޅެއްނަމަ ކަމުގެ ދަލީލެކެވެ. ދަންނަށްވެ. މިއީ ބޮޑު بهتان ދޮގެ عقيدة އެކެވެ. އެނގޭ إيمان ކަމާއި، ކާފިރުކަމަށް ރުހުމަށް ހަމަ الله އެވެ. އެކަމަށް އެކަލާނގެ ރުއްސަވާ ކަންތައް ކާފިރުކަމަށް ރިޟާ ނުދެއްވަ އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެ ވާހަކައިން އެމީހުން އެ ދެއްކި ބަހަށް ރުއްސެވުމަށް ކުރެއްވޭހެން ދެއްކެވިއެވެ. (تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا) އަދި އެމީހުން އެހެނަ ބަސް ބުނުމުގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ދޮގުހަދާ ކަލޭގައި ގޮސްފި ނުވެއެވެ.

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ قَٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ ۖ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾

މުރާދު

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا = ނުވަތަ މިމީހުން ރަސޫލާގެ އިތުރުންނަށް ފޮތެއް ދެއްވި ދެއްވީތޯ؟ مِّن قَبْلِهِۦ = އެ قرآن ގެ ކުރިން فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން އެ ފޮތުގައި ހިފަހައްޓާށެވެ (އޭގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ) بَلْ = އަދި ކިޔާ ދެއްވީތޯ؟ އެހެނެއްނޫން ނުވެއެވެ. قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ = އެމީހުން ބުނި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދުށީ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން دين އެއްގެ މަތީގައި ވިސްނާށެވެ. (ގޮތެއްގެ މަތީގައި ވިސްނާށެވެ.) وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ގޮތްމަތީގައި އެ ފަރުވަތުގެ މަތީގައި مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ = މަގުދެއްކިގެން ތިބީމެވެ. وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި މިމީހުން ރަސޫލާގެ ނުފޮނުއްވައިމެވެ. فِى قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކަށް مِّن نَّذِيرٍ = އެއްވެސް نذير އަކު إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ = އެރަށުގެ مترف ން ބޮޑު މީހުން (مترف ނިޢްމަތް نعمة ގައި އުޅޭ ބޮޑާ މީހުން.) إِنَّا وَجَدْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދުށީ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތެއްގެ މަތީގައި (دين އެއްގެ މަތީގައި) ވިސްނާށެވެ. وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ގޮތްމަތީގައި އެ ފަރުވަތުގެ މަތީގައި مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ = تبع ވެގެންނެވެ. قَٰلَ = އެކަލޭގެފާނު (އެމީހުންގެ رسول ާ) ވިދާޅުވިއެވެ. أَوَلَوْ جِئْتُكُم = އަދި ތިޔަ މިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަހުރެން ގެނައިނަމަވެސް ގެނާ ކަމުގައިވީތޯ؟ بِأَهْدَىٰ = މާ ސީދާ ގޮތެއް مِمَّا وَجَدتُّمْ = ތިޔަބައިމީހުން ދުށް އެއްޗަކަށްވުރެން عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ = އެގޮތުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ވިސްނާ قَالُوٓا۟ إِنَّا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުވިފައިވާ އެއްޗަކަށް كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކާފިރުވެގެންނެވެ. فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފެއްވީމެވެ./

(އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) فَٱنظُرْ = ފަހެ = ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! كَيْفَ كَانَ = ވީ

ކިހިނެއްކަން/ ވީ ގޮތް عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ = ދޮގުވެރިންގެ ނިމުން/ އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ނުވަތަ އެ قرآن އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން އެމީހުން އެ ދޮގުތަކުގައި ހިފަހައްޓައި، އެ ދޮގުގައި ވާ ގޮތަށް حجّة قائم ކުރާނެ ދޮގުއް އެމީހުންނަށް ދީފައި ބަސްތަކާގެ ދަލީލު ހުށައޅާތޯ؟ (އެހެންވެސް ނޫނެވެ.)

(٢٢) އަދި ކިޔުމެއް ހުއްޓޭތޯ؟ އެހެންނަމަކުން ނޫނެވެ. އެމީހުން ބުނި - އެބަހީ مشرك ން ބުނި - އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށެވެ. (الله ޖަހާފައި އެހެން ތަކުއްޔަކުރު އަނބުރާ ކުރެހިއްވެވެ.) އަހުރެމެންވެސް، އެމީހުންގެ އަސަރު މަތީގައި އެދަވެން ހިނގަނީއެވެ.

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަންތައް ހުރީ އެފަދައިންނެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ އެއްވެސް ރަށަކަށް އެއްވެސް رسول ބާކަށް ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އެ ރަށެއްގައި ތިބޭ مُتْرَفُ ން (نِعْمَة ލިބިގެންވާ މަތިވެރިން) އެފަދައިން އެބުނެކަމާ ދިޔައީ ނުބުނާ އެއްވެސް ބާވަތަކު ރަށަކަށް ފޮނުއްވިއަ ނުވެއެވެ. ކަންތައް ބައްޓަންވެސް ބުނަނީ އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވިސްނާށެވެ. އަހުރެމެންވެސް އެމީހުންގެ އެ ގޮތުގައި ހިނގައި، އެމީހުންނަށް تبع ވަނީއެވެ.

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ އެ ހުށުއްވި رسول ގެ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން އެ ގޮތެއްގެ މަތީގައި ވިސްނާ ކަލޭފާނު ދުރު ގޮތްތަކާ ރަނގަޅު، ސީދާ ތެދުމަގާއިގެން އަހުރެން އަތުވެއްޖެއްޔާވެސް (ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލާނީ ހުއްޓެވެ؟) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަހުރެމެން މި ވަނީ އެ އެއްބަޔާއިގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުވި ބަޔާއިގެން ކާފިރުވެގެންނެވެ.

(٢٥) ފަހެ ތިމަން ބަސްކަލާނގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފައިފީމެވެ. އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. (އެކި قوم ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކި ގޮތަށެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ! ދޮގުކުރި މީހުންގެ ފަހުކޮޅު ކަންތައް ވީގޮތް ދިޔައީ ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ!

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم عَلَيْهِ السَّلَام ވިދާޅުވިއިރު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް إِنَّنِى بَرَآءٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވަނީ ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. (ވަކިވެ، ދުރުވެގެންނެވެ.) مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى = ނުވުމުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތަށް ފިޔަވާ فَإِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ = ނިކަންހުރި އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނޭއެވެ. وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ = އަދި އެކަލާނގެ އެ كلمة (يعنى توحيد ގެ كلمة) ހައްދަވައިފިއެވެ. بَاقِيَةً = ދެމިހުންނަނިވި كلمة އެއް ކަމުގައި فِى عَقِبِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމަށް بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި ކިޔާއް ހެއްޔެވެ؟ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މި މީހުންނަށް (މި قريش ންނަށް) مهلة ދިނީ އަދި ދިނީމެވެ. وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށާއި، حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = އެމީހުން ގާތަށް حقّ އަތުވެއްޖައުމަށް (قرآن އަތުވެއްޖައުމަށް) وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ = އަދި ބަޔާންކުރައްވާ رسول އަކާއި، (އެބަހީ محمّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلَّم އެވެ.) وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = އަދި އެމީހުން ގާތަށް حقّ އައި ހިނދުން (قرآن އައި ހިނދުން) قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ = އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެވެ. وَإِنَّا بِهِۦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިކަމާ އެއްޗަށް كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކާފިރުވެގެންނެވެ. وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن ބާވައިލެއްވުން ނުވީތޯ. عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ = ދެރަށުގެ ތެރެއިން (މައްކާ ޠާއިފްގެ) މީހެއްގެ މައްޗަށް عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ = ބޮޑު / މަތިވެރި

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި إبراهيم عَلَيْه السَّلاَم އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (އެކަން ހަނދުމަކުރު ކުރައްވާށެވެ.) އަހަރެން މި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ އެންމެހައި ތަކެތިން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ދުރުވެ، ވަކިވެގެންނެވެ.

(٢٧) ހަމައެކަނި ނަމުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތަށް މެނުވީއެވެ. (އެއީ الله އެވެ. އަހުރެން އަޅުކަން ކުރާނީ އެ ފަރާތަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.

(٢٨) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެ ވިދާޅުވި އެ كلمة ދުރު (توحيد ގެ كلمة ދުރު) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގަން އެކަލާނގެ ޚައްޤައިވިއެވެ. (ކުރެ قيامة އާ ދެމެހެއްޓެވުމަށްވެސް توحيد ގެ كلمة ދުރު ހިފާނެ ބަޔަކު، لاإله إلاّالله ހިފާނެ ބަޔަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުތެރެއިން އަންނާނެ ކަމުގައި ވެއެވެ. والله أعلم) އެއީ އެބައިމީހުން الله ގެ މަގަށް رجوع ވުމަށެވެ.

(٢٩) އަދި ކިހިނެއް ހެއްދެވީ؟ މި މުޝްރިކުންނަށާއި - (އެބަހީ މި قريش ނަސަބާއި،) އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް ހިމަން ތިމަންކަލާނގެ مهلة ދެއްވައި، އަޒާބުދެއްވުން ދެއްވިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނާ ގާތަށް حقّ ވެގެންދާ މި قرآن އާއި، އަދި ބަޔާންވެގެންވާ رسول: (محمّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسلَّم) ވަޑައިގެންނެވުމާއި ދާންދެންނެވެ.

(٣٠) އަދި އެމީހުންނާ ގާތަށް قرآنއައިރުން އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މި ވަނީ އެއަށް كافر ވެގެންނެވެ.

(٣١) (އަދިވެސް އެމީހުން ބުނީ) މި ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވީ ދެ ރަށު ބޮޑުމީހުންކުރެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުވީސް ހެއްދެވީ؟ (އެއީ مكّة ގެ الوليد بن المغيرة އެވެ. ނުވަތަ طائف ގެ عروة بن مسعودالثقفى އާ ބާވައިލެއްވިނަމައެވެ.)

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَٱلْـَٔاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

މުފުރަދާތު

أَهُمْ يَقْسِمُونَ = އެމީހުން ފަހެ ބަހަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް) رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ =
ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة (އެބަހީ نبي ކަމާއި، رسول ކަން) نَحْنُ قَسَمْنَا = ހަމަކަލަކަލަންފުޅުން ތިމަން
ރަސްކަލާނގެ ބަހައިލެއްވީމެވެ. بَيْنَهُم = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި مَّعِيشَتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުން/
ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ = އަދި
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭގެ ބައެއް މީހުން އުފުއްލެވީމެވެ. فَوْقَ بَعْضٍ = އޭގެ އަނެއް ބައެއްގެ މަތިކޮޅަށް
دَرَجَٰتٍ = އެތައް ދަރަޖައަކަށް لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا = އޭގެ އެއް ބައަކު އަނެއް ބައަކު
ހިފުމަށް ޗާކަރު سُخْرِيًّا ۗ = خدمة ގެ ގޮތުން ބޭނުން ކުރުމަށް وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ = އަދި
ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة ވާ ހެޔޮކަން ރަނގަޅުވެ. مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ = އެމީހުން އެ
ޖަމާކުރާ ތަކެއްޗަށްވުރެ وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ނުވާނަމަ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް
أمّة އަކަށް، (ކާފިރުކަމުގެ ގޮތުން އެއް أمّة އަކަށް/ އެކަތިވަރުވެއްޖެކަމަށް) لَّجَعَلْنَا = ހަމަކަލަކަލަންފުޅުން ތިމަން
ރަސްކަލާނގެ ލައްވީމުސް. لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ الله އަށް ކާފިރުވާ މީހުންނަށް لِبُيُوتِهِمْ
= އެމީހުންގެ ގެތަކުގައި سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ = ރިހިން ފުރާޅު ނުވަތަ ފަންގިފިލާ وَمَعَارِجَ =
އަދި ސިޑިތަކާއި (ހިކި ސިޑިތަކާއި) عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ = އެ ސިޑިތަކުގެ މަތިކޮޅަށް އެރުމަށް
(މަތީބުރީގެ ކޮޓަރިތަކަށް ދާން) وَلِبُيُوتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގެތަކަށް أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا = (ރިހިން ވާ)
ދޮރުތަކާއި، އަދި އެނދުތަކެއް عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ = އޭގެ މަތީ ލެނބިލައިގެން ތިބޭނޭ وَزُخْرُفًا ۚ =
އަދި ރަންރަނުން، (ނުވަތަ ފުރާޅުއަޅައި، ޒީނަތްތެރި ކުރުވުމައި) وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ = އަދި އެ
ހުރިހާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ = ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެތި

ކަމުގައި ދެންވީ وَٱلْأَخِرَةُ = އަދި آخرة ދުވަސް ވަނީ (آخرة ގެ ހެޔޮކަމާއި އަރާމާއި، މަޒާ ވަނީ) عِندَ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ = تقوى ވެރިންނަށެވެ.وَمَن يَعْشُ = އަދި އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ (ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ/ ހިތުގެ ލޮލުގެ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ) عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ الله ގެ ذكر ން (އެކަލާނގެއަށް ذكر ނުކުރި މީހާ) نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް شيطان އެއް ތަޢައްޔަނުކުރައްވާ ހުށީމެވެ./ ގާތްކުރައްވާ ހުށީމެވެ. فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ = ގާތް އެކުވެރި ވާނޭ ޝައިޠާނަކު (އެ މީހާއަށް) އަބަދު ވަކިނުވާ އެކުވެރިއަކަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން ބަހާ ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة (يعني نبي ކަން) ބޭނުން މީހަކަށް ބަހަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ މެދުގައި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ حياة ގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކުވެސް ބެހެއްސެވީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ. (އެކަމާމެދު ހިތްހަމަ ނުޖެހުމެއް ނުކުރައްވާށެވެ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نبي ކަން ދެއްވީ ޤުރައިޝުން إعتراض ކުރުވަނީ ހިއްވަރެއް ބާވައެވެ؟) އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ حياة ގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއްބަޔަކުގެ މައްޗަށް އަނެއް ބަޔަކު އުފުލައްވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ އެއްބަޔަކުގެ ފަރާތުން އަނެއް ބަޔަކުގެ ދިރިއުޅުމަށް ވާގިވުމާއި، އަނެއް ބަޔަކަށް خدمة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٣٣) (އަދި آخرة ދުވަހުން الله ގެ ޢަޒާބުން ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ) ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އެ جمع ކުރާ ތަކެއްޗަށްވުރެ މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.

(٣٤) އެންމެހައި މީސްތަކުން އެކީ އެކައްކަހަލަކަން ކާފަރުވެ، ކާފަރުކަމުގައި އެއް أمّة އަކަށް ނުވާނަމަ، رحمٰن ވަންތަ الله އަށް ކާފަރުވާ މީހުންގެ ގެތަކުގެ ފުރާޅުތަކާއި، ފަންގިފިލާތަކާއި، އަދި މަތިޔަށްއަރާތަން އަރަން ހުންނަ ސިޑިތައްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރިހިން، ހެއްދެވީމެވެ.

(٣٥) އަދި އެމީހުންގެ ގޭގެ ދޮރުތަކާއި ރިހިންވާ ދޮރުތަކާއި، އަދި އެގޭގައި އެމީހުން ލެނގިލައިގެން ތިބޭނެ ސޯފާތަކާއި، އެނދުތައްވެސް މީހުން ރިހިންނާއި، ރަނުން ފަށައި ކުރުމުން އަތެއް، ޒީނަތްތެރި ކޮށްދެއްވައި ބެހެއްޓެވީމެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި އެއްޗަކީ ހަމަ ދުނިޔޭގައި ކުޑަ މުއްދަތަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ތަކެތިތަކެވެ، އަދި އަވަހަށް ނިމިގެން ހިނގައިދާނޭ ފާނީ ކަމުގައި ދެކުޅި ނޫނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ ތަކެތި މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. آخرة ދުވަހުގެ އެންމެހައި އަރާމާއި، މަޒާ ވަނީ ހަމަ އެމީހުންނަށެވެ.

(٣٦) (ދުނިޔޭގައި އުޅުއިރު) الله އަށް ذكر ނުކޮށް الله މަތިން غافل ވެ ހިތުގެ ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް شيطان ންގެ ތެރެއިން އެކުވެރިއެއް ތަޢައްޔަނުކުރައްވައި، ގާތްކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ދެން އެ شيطان ވާނީ އެ އިންސާނާގެ ކައިރިން ވަކިވެގެން ނުގޮސް، އަބަދު އެކުގައި އެކުވެރިއަކަށެވެ.

وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِي ٱلْعُمْيَ وَمَن كَانَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ ٱلَّذِي وَعَدْنَٰهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾

ޝަރުޙުވާ

وَإِنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނުންތައް لَيَصُدُّونَهُمْ = އެ މީސްތަކުން ދުރުކުރުވައި، މަގުންކަނޑައިލައެވެ. عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގާ وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތަށްއަރައެވެ. (އެ އިންސާނުން ހިތަށްއަރައެވެ.) أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުން ވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެން ކަމުގައި حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް (قيامة ދުވަހުން) އެ ދުނިޔެން އަތުވެއްޖެއްމަތީ ތާނގައިން قَالَ = (އެ ދުނިޔެންކުރި) އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. (شيطان އާ ދިމާއަށް) يَٰلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ = ކަލޭއާއި، އަހުރެންނާ ދެމެދު ވާނަމަ ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ = ދެ مشرق ގެ ދުރުމިން (مشرق އާއި، مغرب ގެ ދުރުމިން) فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ = އެއީ (އެބަހީ شيطان އާއި އިންސާނާއަށް) ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިއެކެވެ. وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ = (الله ގެ ذكر ން ފާ އަނދިރިވި މީހުންނެވެ.) މިއަދު ދެން ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (ދުނިޔެން ދުރުވުމަކުން ފައިދާއެއް ނުވެވެ.) إِذ ظَّلَمْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އަނިޔާވެރި ވެގެން ވިހިނދުން أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން (شيطان އާއި، އިންސާނުން) فِي ٱلْعَذَابِ = عذاب ގައި مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ = ބައިވެރިވެގެން ވެއެވެ. أَفَأَنتَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަޑުގަދަ ކަލޭގެފާނު تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ = ބީރު މީހަކަށް އިއްވާދޭނެތޯއެވެ؟ أَوْ تَهْدِي ٱلْعُمْيَ = ނުވަތަ އަނދިރި މީހަކަށް މަގުދެއްކެވޭނެތޯއެވެ؟ وَمَن كَانَ = އަދި ވާ މީހާ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައި فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންދަވައިފިއްޔާ (އެބަހީ އުފުލުމެއްގެ ވަރުއިން ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވައިފިއްޔާ/ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އަރުވާ ހިނދު ކަލޭގެފާނު މަޑުކުރެވިއްޔާ) فَإِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފާނެ ބައެވެ

ހުރީމެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާ ހުރީމެވެ. أَوْ نُرِيَنَّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް يقين ނެތްވެސް ދައްކަވާ

ހުރީމެވެ. ٱلَّذِى وَعَدْنَٰهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ތަކެތި (عذاب/ ނުވަތަ

އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ލިބުން) فَإِنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَلَيْهِم

مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (އެކަން ހިންގެވުމަށް) ކުޅަދުންވަންތަވެ ވާގިވަން ވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) ދެން އެފަދަ شيطان ނުބައި އިންސާނުންނަށް ވަސްވާސްދީ، މަގުފުރައްދައި، ސީދާ حقّ މަގު منع ކޮށް ބަންދުކުރާނެއެވެ. އަދި އެ އިންސާނުން ހިތަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ.

(٣٨) ދެން ފަހެ قيامة ދުވަހުން އެ ދެމީހުން (އެ شيطان އާ އާއި، އެ إنسان އާ) ދެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އައުމުން ޖެއްސެވީމާ، شيطان އާ އާ ދިމާއަށް އެ އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. ކަލޯއާއި، އަހުރެންނާ ދެމެދު مشرق އާއި، مغرب އާ ދެމެދުގެ ދުރުމިން ވާނެ ނަމައެވެ. ކަލޯއަކީ ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިއެކެވެ. (شيطان އާ މި އިންސާނާގެ އެންމެ ނުބައި އެކުވެރިޔާއެވެ.)

(٣٩) (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ދެމީހުން މިއަދު ކިޔަންދު ދުކެއް ވިޔަސް ކަލޭމެންނަކަށް އޭގެ ފައިދާއެއް މިއަދަކު ނުވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި ތިބޭގެން ކަލޭމެން ވަނީ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރި ވެފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިއަދު ކަލޭމެން ވާނީ عذاب ގައި ބައިވެރިވެ، މައްސަރީ ވެފައެވެ.

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު، ބީރު މީހަކަށް الله ގެ އާޔަތްތައް އިއްވައިދެއްވާ ފުރުޅަވާނެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ލޯ އަނދިރި މީހަކަށް ވިއަސް (އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާ ނުކުރި) ކަލޭގެފާނު ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާ ފުރުޅަވާނެތޯއެވެ؟ އަދި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާ މީހަކަށް هداية ދައްކަވައިދެއްވާ ފުރުޅަވާނެތޯއެވެ؟ (މިއީން އެއްވެސް ކަމެއް الله ގެ އިރާދަފުޅާ ފިޔަވައި ފުރުޅާ ނުވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ކުރެވޭނީ ހަމަ رسول ކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ.)

(٤١) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ނަގައްވައި، ގެންދެވިޔަސް - އަދި ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނެވި ނަމަވެސް - ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވައި، އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާ ހުރީމެވެ.

(٤٢) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެވުނު ކަންތައް، އެބަހީ ، عذاب ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާފައި ހުރީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ލިބި، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުންވެސް ދައްކަވާފައި ހުރީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވާގިވަން ވެއެވެ.

فَٱسْتَمْسِكْ بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَآ أَجَعَلْنَا مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِـَٔايَٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِىَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَٱسْتَمْسِكْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިފަހައްޓަވާށެވެ. (عمل ކުރައްވާށެވެ.) بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ
=ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވި ތަކެއްޗަށް إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ عَلَىٰ صِرَٰطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ. وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އެ قرءان އަކީ ކަލޭގެފާނަށް ވާ شرف އެކެވެ. وَلِقَوْمِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށާއި، وَسَوْفَ
تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި ނިކަންކުރު ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުއާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَسْـَٔلْ = އަދި سؤال ކުރައްވާށެވެ.
مَنْ أَرْسَلْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ބޭކަލުންނާ (ނުވަތަ ކުރީގެ أمّة ތަކާ) مِن قَبْلِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން مِن رُّسُلِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން أَجَعَلْنَا =
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ
﴿٤٥﴾ = އަޅުކަންކުރެވޭ إله ން ތަކެއް وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (رسول
ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމެވެ. مُوسَىٰ = موسى عَلَيْهِ السَّلَام بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އާޔަތްތަކާއިގެން إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ = فرعون އާއި، އޭނާގެ ބޮޑުންގެ ގާތަށް فَقَالَ = އަދި
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންނަކީ عالم ތަކުގެ
ވެރި ربّ ގެ رسول އަކީމެވެ. فَلَمَّا جَآءَهُم = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން
بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން إِذَا هُم مِّنْهَا = އެމީހުން އެ އާޔަތްތަކަށް
يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ = (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ހެނދެވެ. وَمَا نُرِيهِم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އެމީހުންނަށް ނުދައްކަވަމުއެވެ. مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް معجزة އެއް/ އެއްވެސް دليل އެއް إِلَّا هِىَ =
އެ ވާ ގޮތަށް (އެ معجزة އެއް ވާ ގޮތަށް) أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا = އޭގެ أخت އަށްވުރެ ބޮޑު ކަމުގައި

(އޭގެ ކުރީ އަދި معجزة އަންގަވާ ދެއްވި ކަމުގައި) وَأَخَذْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ./ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. بِٱلْعَذَابِ عذاب ދެއްވައިގެން لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވޭ وحي ގައި ވާ އެއްޗެއްގައި ހިފަހައްޓަވާށެވެ. އެއަށް عمل ފުރި ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތީގައެވެ.

(٤٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެބަހީ މި قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވާ شرف އެކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ قرآن ގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރިމުތޯ ނުވަތަ ނުކުރިމުތޯ، މި ކަންކަމާބެހޭ قيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٥) އަދި رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭނެ إله އަކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން، ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުން ކުރެން ސުވާލު ކުރައްވައިބައްލަވާށެވެ. ނުވަތަ أهل كتاب ންގެ مؤمن ން ކުރެން އަހުއްސަވައިބައްލަވާށެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭނެ އެހެން إله އަކު އެކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ؟ މީގެ جواب އަކަށް ވާނީ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް إذن ދެއްވާފައެއް ނުވާ ކަމެވެ. މިއެވެ. މި ދެބަހަށް މިއާޔަތުގެ މާނަ ދިނުމެއްގެން ވެއެވެ. والله أعلم

(٤٦) މި، އާޔަތްތަކާ ބޮޑުންގެ ގާތަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައިގެން موسى عَلَيْهِ السَّلَام ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ موسى عَلَيْهِ السَّلَام އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ކަލޭގެފާނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ رسول އަކީމެވެ.

ދަންނަވައެވެ. موسى عَلَيْهِ السَّلَام އެމީހުންނަށް دين އަށް ގޮވައިލެއްވި، الله އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށާއި، بني إسرائيل ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާއި އަރިހުގައި ފޮނުއްވުމަށާއި، މި ކަންކަމަށް ގޮވައިލެއްވުމުން އެމީހުން އެދުނީ އަރިހުން އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ ހެއްކަކަށް معجزة އެއް، دليل ގެނައުމަށެވެ.

(٤٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން، (معجزة ތަކާއިގެން) އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން، އެހިނދުން އެމީހުން ފުރި އެއަށް މަލާމާތްކޮށް، ހެއެވެ.

(٤٨) އެއް معجزة އަނެއްކާ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަސަރު معجزة އެއް ދެކުނު އެމީހުންނަށް ނުދައްކާއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ معجزة އެއް، ކުރީން ފެނުނު معجزة އަށްވުރެ ބޮޑުވެގެން އަސަރުގަދަވެއެވެ. އެމީހުންނަށް الله ދެއްކެވި معجزة ތަކުގެ ތެރޭގައި طوفان އާއި، ގޮއްޗަވަރުކިޔާއި، އުކުޅާއި، ބަކާއި، އަދި ލޭއާއި، މިތަކެތި ވެއެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމެއްވެސް މި އެމީހުންގެ މަތީގައި ބޮޑު عذاب އަކަށެވެ.) ދުނިޔޭގައި عذاب ދެއްވައި ހިއްޕެވީމެވެ. އެއީ ފަހެގޮތަކަށް އެމީހުން رجوع ވުމަށްޓަކައެވެ.

وَقَالُواْ يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ = އޭ علم ވެރިޔާއެވެ.

(އެޒަމާނުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށެވެ.) ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ

ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ. بِمَا عَهِدَ عِندَكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ عهد ގެ ވަޙީން

(ދެއްވާފައިވާ خبر ގެ ވަޙީން - އެއީ އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖެއްޔާ عذاب ދުރުކުރައްވާނެ ކަމުގެ خبر އެވެ.)

إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާހުށީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ. فَلَمَّا

كَشَفْنَا عَنْهُمُ = ދުރުކުރީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ كشف ކުރެއްވީ ހިނދުން/ ދުރުކުރެއްވީ ހިނދުން

ٱلْعَذَابَ = عذاب (އެބަ އެވާ އުނދަގޫތައް) إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ = އެހިނދުން އެމީހުން ކުރި

عهد ފުޅިވިއެވެ. وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ގޮވައިލިއެވެ. فِى قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ قوم ގައި

قَالَ يَـٰقَوْمِ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ = مصر ގެ

ވެރިކަން އަހުރެމެންނަށް ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އަދި މި ކޯރުތައް (ނިޔަލަކޯރުގެ ކަނޑިތައް)

تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ = ދުވަނީ އަހުރެމެންގެ (ގަސްރުވަރުގެ) ދަށުންނެވެ./ އަހުރެމެންގެ ބާރުގެ ދަށުންނެވެ.

أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ

އަހުރެން ހެއްޔެވެ؟ مِّنْ هَـٰذَا = މި މީހާއަށްވުރެ (موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށްވުރެ) ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ

= އޭނާ ދެރަ، ނިކަމެތި ފަގީރާ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ = އަދި އޭނާ ދަތްކަ ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދިނުމަކަށް

އޭނާއަކު ގާތްވެގެން ނުވެއެވެ. فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާއަށް އެޅުވިފައި ވާން ނުވަނީއެވެ. (އޭނާއަށް

އެޅުވިފައި ނުވަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ = ރަންގެ އުދައިތަކެއް أَوْ جَآءَ مَعَهُ

ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = ނުވަތަ އޭނާއާއެކު ملائكة ބައިވެރިން ވާނުވަނީއެވެ. (ނުވީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) مُقْتَرِنِينَ

⑤③ = تبع ވެގެން (އެބަ އުޅުއްވަމުން) فَٱسۡتَخَفَّ قَوۡمَهُۥ = އޭނާގެ ގެ ދިރުންނަށް އަދި ނިކަމެތި ބައެއް ކަމުގައި ހަދައިދިނެވެ. فَأَطَاعُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަން ވެއްޖެއެވެ. إِنَّهُمۡ كَانُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވި قَوۡمًا فَٰسِقِينَ ⑤④ = الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުމެގެންވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ. فاسق ބައެއް ކަމުގައެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އަދި موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ علم ވެރިޔާއެވެ. (އެޒަމާނުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށެވެ.) يعني އެމީހުންނަށް އޭގެ ތެރެއިން ކަންތައްތަކެއް މުސީބާތެއް ފޮނުވާވެސް އެމީހުން موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށް ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ވާ عهد ގެ މަތިން އަހަރެމެންނަށް ޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ. (އެ عهد އަކީ އެކަން ފިލުއްވައިދެއްވާނަމަ އެމީހުން إيمان ވުމާއި، بنى إسرائيل ނަ އަނބުރާ ކަލޭގެފާނާ ހަވާލުކުރުމެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނީ މަގުތެދު ލިބިގެންވާ ބައެއް ކަމުގައި ވާހުށީމެވެ.

(٥٠) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ عذاب އެ އުނިކުރީމު - ފިއްލަވައި كشف ކުރެއްވައިދެއްވީމާ ދެން އަދި އަލުންވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد ފުއްޕާލައެވެ. އީމާނެއް ނުވެއެވެ.

(٥١) އަދި فرعون އޭނާގެ قوم ގަޔާ ގޮވައިލިއެވެ. އޭ އަހަރުމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. އަހަރެން ނަ مصر ގެ ވެރިކަން އަހަރެމެންނަކަށް ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ މި ކޯރުތައް يعني نيل ކޯރާއި އޭގެ ކޯރުތަކުން ކަނޑުވެގެން މި ދަނޑު ކޯރުތައް މި ދުވެނީ އަހަރުމެންގެ ދަށުންނެވެ. އަހަރުމެންގެ ބުރުގެ ދަށުންނެވެ. (ނުވަތަ އަހަރުމެންގެ ގަޞްރުތަކުގެ ދަށުންނެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަހެ މިކަން ނުފެނޭ ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) މިހިރަ ނިކަމެތި، އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގައި بيان ކޮށް ނުދެވޭ ދެރަ މީހާއަށް، (موسى ގެފާނާއި) އަހަރުމެންނާ ދިމިހުރުކަމު ހެޔޮވެގެންވަނީ އޭނާ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އަހަރެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) އޭނާއަށް ބޮޑު، އަދި މަތީ މިހުރެ ނަމަ ރަނުގެ އުދާބަޔަކަށް ނަމަވެސް ރަނިކަށް ދޫކޮށްލެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އޭނާއަށް نبي ބައިވަރު ކަމުގައި ފާހަގަ އޭނާގެ نبي ކަން ދެއްކުމުގައި ملائكة ބައިވަރު އޭނާއާ އެކު އަބަދުވެސް ހުންނަވިނަމަވެ. ނުހުންނަވި ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) ފަހެ فرعون އޭނާގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ދެރަ، ނިކަމެތި ބައެއްކަން ހަދައިލިއެވެ، އެމީހުން މުޅިން ދަންކޮށްލައިދިނެވެ. (އެއީ އޭނާގެ ވާހަކައާއި، ބުރުވުންތެވެ.) ދެން އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވި فاسق ބައެއް ކަމުގައެވެ. الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުމެގެންވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾

ތަފްސީރު

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا = ދެންފަހެ އެމީހުން (އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއި، ބޮޑާކަމާއި، ޗާރިހުކަމާއި، عهد އުވައިލުމާއި، މި ހުރިހާ ކަމަކުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ ލިއްބުމުން ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފެއްވީމެވެ. فَأَغْرَقْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ = އެ އެންމެން فَجَعَلْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. سَلَفًا وَمَثَلًا = (އެކުވެރި ނުބައި عمل ކުރި މީހުންނަށް) ނަމޫނާއެއް ކަމުގައްޔާއި، މިސާލެއް ކަމުގައި لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ = ފަހުން އަންނަ މީހުންނަށް وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ = އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން (عيسى عَلَيْهِ السَّلاَمُ) ޖެއްސެވުން ހިނދު مَثَلًا = މިސާލެއްގެ ގޮތުން إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ = އެހިނދު ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ = ހެއްވެއި، އަޑުގަދަކޮށް ހަޅޭއްލަވައެވެ. وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ = ކަލާކުތަން ވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިލާހުންތައް ހެޔޮވީ؟ أَمْ هُوَ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮވީ؟ (عيسى عَلَيْهِ السَّلاَمُ ހެޔޮވީ؟) مَا ضَرَبُوهُ لَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެ މިސާލު ނުޖަހައެވެ إِلَّا جَدَلًا = ޖަދަލުކުރުމަށް ފިޔަ/ ޖަވާބުދާރީކުރުމަށް ފިޔަ بَلْ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުން އަކީ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ = ޖަދަލުކުރާމީހުން ބޮޑު ދެކޮޅުވެރި ބަޔަކެވެ. إِنْ هُوَ = އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. إِلَّا عَبْدٌ = އަޅަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އަޅާއަށް نعمة ދެއްވީ وَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ = بنوا إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ވާ مثال އެއް ކަމުގައި (الله ގެ قدرة ދެއްކުމުގެ مثال އެއް ކަމުގައި) .

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ދުނިޔޭގެ އުމުރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީ، ބާޣީވެ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުމުރުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފައްވައިފީމެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުމުރުން އެންމެން غرق ކުރައްވައިފީމެވެ.

(٥٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުމުރުން ފަހުމީ — އެބަހީ އުމުރުންގެ خبر ތަކާއި، واقعة ފަހުމީ — އެފަދަ ނުބައި عمل ކުރާ މީހުންނަށް ނަމޫނާއެއް ކަމަށެވެ. އަދި ފަހުން އަންނަ މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. عبرة ލިބި ފިކުރުކުރެވޭނެ ކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުންގެ ތަރިކަލުން عيسى ގެ ދަރިކަލުންގެ މިސާލު ޖެހުމުން ހިނދުން ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން އެކަލާގެފުޅު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، ހިނިތުންވިއެވެ.

ތަފްސީރަކީ. މި އާޔަތުން މި އިޝާރާތްވަނީ رسول الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسلَّم އާއި، إبن ازبعرى ކިޔާ މީހަކާމެދު ހިނގި ޖަދަލުކުރި ދިފާޢުކުރުމަކާއެވެ. "އަހަރެން ތިލަވަޑި (إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ . . .) އާޔަތަށް (އޭރު مشرك ކަމުގަ.) ޢިބާދަތްކުރާނިއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުން އާ ތިޔައެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރާ ތިޔައެއްޗިހި ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. . .) މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން إبن ازبعرى ދެންނެވިއެވެ. نصارى އިން عيسى عَلَيْه السَّلاَم އަށް އަޅުކަން ކުރެތެއްވެ. އަދި يهودى ން عزير ގެފާނަށް އަޅުކަން ކުރެތެއްވެ؟ އަދި بنو مليح ގެ މީހުން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ކުރެތެއްވެ؟ މި ބޭބޭކަލުން އަލުގައިނަމަވެސް ނަރަކައިގެ ދިބޯކަމަ ވަންނާ އަށުގައިން ކުރިއްޖެހިފާވެ. އެކަމާ އުމުރުން ވަރަށް އުފާކޮށް، މަޖާކުރިއެވެ. ހަޅޭއްލަވައިވެސް ހެދިއެވެ. މިވަރަކަށް ދެގެން (إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّاالْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ) އެބަހީ: ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ބޮޑުތަފާތުވެރިކަން އިސްތިޤާމަތުގައިވާ މީހުން އެ ނަރަކައާ ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ އެ نبى ބޭކަލުންނާއި، މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަކީ ބޮޑުތަފާތުވެރިންނެވެ. އެބޭކަލުން ނަރަކައަށް ނުވަދެނ ހުއްޓެވެ.)

(٥٨) އަދި އުމުރުން ބުނެއެވެ. ހެޔޮވެގެންވާނީ އަހުރެމެންގެ إله ތަކެއް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހެއްޔެވެ؟ يعنى عيسى عَلَيْه السَّلاَم ހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ.) އުމުރުން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މިސާލު، يعنى عيسى عَلَيْه السَّلاَم ގެ މިސާލު ހަމަ ޖަދަލުކޮށް، ކަލޭގެފާނާ ދެކޮޅުހެދުމަށް ފިޔަވައި ނުޖަހައެވެ. އަދި ކަލޭ ހެއްޔެވެ؟ އުމުރުންނަކީ ހަމަ ދެކޮޅުވެރި، އަދި ޖަދަލުކުރުންބޮޑު ބައެކެވެ.

(٥٩) އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ، އެބަހީ عيسى عَلَيْه السَّلاَم އަކީ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް نعمة ލެއްވި، رحمة ލެއްވިލެވި އަޅަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. (އެއީ ހަމަ އަޅެކެވެ. إله އެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފަރާތުން بنى إسرائيل ނަށްނަށް ވާ مثال އެއް ކަމުގައެވެ. އެބަހީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމުގެ މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. (ބަފައަކާ ނުލައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވުމުގެ ޤުދުރަތް ހުރިކަމަށް އިންސާނުން އުފެއްދެވުމުގެ ކަމުގެ دليل އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) އެގޮތުން ءادم ގެފާނަކީ ބަފައަކާ، އަދި މަންމަކާނުލާ އުފެއްދެވި އަޅެކެވެ. حوّى ގެފާނަކީ މަންމަކާނުލާ ހެއްދެވި އަޅެކެވެ. عيسى ގެފާނަކީ ބަފައަކާނުލާ ހެއްދެވި އަޅެކެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތަކަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމް ފާޅުވެގެން ވެއެވެ.

وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾

މުފްރަދާތު

وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ لَجَعَلْنَا مِنكُم = މިއަދަމީހުންގެ ބަދަލުގައި މިވަން ރަސްކަލާނގެ ލައްވައިދީފީމުއެވެ. مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ملائكة ބޭކަލުންތަކެއް يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ = ބިން عمارة ކޮށް މިއަދަމީހުންގެ ފަހަރު މިލްކު ބަލަހައްޓަން ކަލުގައި وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު (عيسى عَلَيْهِ السَّلَامُ އަކީ) لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ = ކަނޑައެޅިގެން قيامة ދުވަހުގެ علامة އެކެވެ. فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا = އެކަލާގެފާނު ކަލޭގެފާނުމެން ޝައްކު ނުކުރައްވާށެވެ. وَٱتَّبِعُونِ = އަދި ކަލޭގެފާނުމެން މިވަން ރަސްކަލާނގެއާ (މިވަން ރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ وحى އާ) تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތަކީ އެއީއެވެ. وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ = އަދި މިއަދަމީހުން ހުއްޓުވައި ނުލާށެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން تبع ވުމުން) ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ (އެޝައިޠާނާ ވަސްވާސް ދީގެން) إِنَّهُۥ لَكُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން މިއަދަމީހުންނަށް ވާ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ. وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ = އަދި عيسى ގެނެސް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. قَدْ جِئْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިވަން ކަލޭގެފާނު މި ވަޑައިގެންނެވީ بِٱلْحِكْمَةِ = نبى ކަމާއިގެންނެވެ. وَلِأُبَيِّنَ لَكُم = އަދި ކަލޭގެފާނު ހަދުވަން ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ = އެ ކަންކަމާމެދު މިއަދަމީހުންގެ މެދުގައި إختلاف ވެފައިވާ ބައެއް ކަންތައް. فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ މިއަދަމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ = އަދި މިއަދަމީހުން މިވަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله هُوَ رَبِّى = އެއީ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. وَرَبُّكُمْ = އަދި މިއަދަމީހުންގެ ربّ އެވެ. فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުމަގަކީ އެއީއެވެ. (މިއީއެވެ.) فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ = ފަހެ جماعة ތަކެއް (ފިރުޤާތަކެއް) ދެމެދުގައި إختلاف ވެއްޖެއެވެ. مِنۢ بَيْنِهِمْ =

އުޅުނުމީހުންގެ ގޮތުގައި فَوَيْلٌ = ފަހެ ނަރަކައިގެ عذاب ހުރީއެވެ. لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (مشرك ންނަށް) مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ = ދުވަހެއްގެ ވޭންދެނިވި عذاب ން

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ ކަލޭމެން އިންސާނުންގެ ބަދަލުގައި ބިންމަތީގައި ދިރިއުޅޭ ބަދަލު ކަލުގައި މަލާއިކަތް ބާކަލުން ލައްވައިދީފާނެވެ.

(٦١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ قيامة އަންނަ ވާ علامة އެކެވެ. (އެބަހީ عيسى ގެފާނު ފުރުޞަތުމާނުގައި ދުނިޔެއަށް ފައިބައި ވަޑައިގަތުމަކީ قيامة ވުން ކައިރިވުމުގެ ކަމުގެ علامة އެކެވެ. އެކަމަށް ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ޝައްކު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وحى ގެ ذريعة އިން ކަލޭގެފާނަށް މި އަންގަވާ އެއްޗަކަށް تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

(٦٢) އަދި شيطان އާ، ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގު ދުރުކޮށް، ހުއްޓުވުމަ ނުދޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ސޮއިތާނާއީ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާ بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ.

(٦٣) އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން عيسى عَلَيْه السَّلاَم ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ދިޔައީ حكمة އާއިގެންނެވެ. ނަބިކަމާއިގެންނެވެ. އަދި އެކަންކަމާމެދު ކަލޭމެން إختلاف ވީ، ދެބަސްވާ ބައެއް ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދިނުމަށެވެ. ބަޔާންކޮށްދިނުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ތިމަންގެ ބަހަށް ކިޔަމަންވާށެވެ. އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ.

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޅުގަނޑުމެންގެއި، އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް، ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

(٦٥) ފަހެ އުޅުނުމީހުންގެ ތެރެއިން - އެބަހީ يهودى ންނާއި، نصارى ންގެ ތެރެއިން - ބަޔެއް (جماعة ތަކެއް، يعني އެކިއެކި فرقة ތަކެއް (عيسى عَلَيْه السَّلاَم އާމެދު) ބަސް ތަފާތުވެ إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ދެންފަހެ އަނިޔާވެރިންނަށް ހުރި - (مشرك ންނަށް ހުރި) - ދުވަހެއްގެ، ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

ދަންނައެވެ. عيسى عَلَيْه السَّلاَم އާމެދު يهودى ންނާއި، نصارى އިން ތަފާތު ބަސްތަކެއް ކިޔައެވެ. ބައެއް يهودى ން ބުނަނީ އެއީ ޖިނާގެ ދަރިއެއް ކަމަށެވެ. - نعوذ بالله - އަދި ساحر އެއްކަމަށްވެސް އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަދި نصارى ންގެ ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި نصارى ންގެ އަނެއް ބައެއް ބުނީ އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް ބުނެއެވެ. އެ ހުރިހައި ބަސްތަކުން الله تعالى ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

ތަރުޖަމާ

هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއް؟ (އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ.) ٱلسَّاعَةَ =

إلا قيامة ދުވަހަށްވުރެ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށް ވުރެ

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެ ތިއްބައި ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ =

އެދުވަހުން އެކުވެރިޔާ ރައްޓެހި رحمة ތެރިން بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް عَدُوٌّ

= އެއީ عداوة ތެރިންނެވެ. إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ = تقوى ވެރިން ފިޔަވައި يَٰعِبَادِ = އޭ ތިމަން

ރަސްކަލާނގެ (އުޅުއްވާ) އަޅުންނެވެ. لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް

ބިރެއް ނެތެވެ. وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ = ހިތާމަކުރާން

ބައެއް ކަމުގައި ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުންނީ إيمان ވި މީހުންނެވެ. بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ

آية ތަކަށް وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުން إسلام ވެ ކަމުގައި ވީ (ކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައި ވީ)

ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ. أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި

ތިޔަބައިމީހުންގެ صالح އަނބިންނާއި تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ = ގާތްކޮށް ހިތްވަރުވާނެއެވެ. (نعمة ލިބިވޭނެއެވެ.)

يُطَافُ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ ކައިރިޔަށް ދައުރު ކުރެވޭނެއެވެ. بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ = ރަނުން ވާ

ބޯޗިލި ތަށިތަށި وَأَكْوَابٍ ۖ = ބުއްދުލި ތަށިތަކާއި، (ރަނުން ވާ ބުއްދުލި ތަށިތަކާއި) وَفِيهَا = އެ

ތަށިތަކުގައި ވެއެވެ. مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ = نفس ތަކުގެ އެދޭހައި ތަކެތި وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ =

ލޯތަކަށް ފިނިކަމާއި، އަރާމު ދޭ ތަކެއްޗާއި وَأَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ =

އެ ސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ ހުރިހާވެ. وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ = އެ ސުވަރުގެ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا = ތިޔަބައިމީހުން

އެ ވާރުތަކުރި (ވާރުތަކުރިއެވެ.) بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން

ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން   لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ސުވަރުގޭގައި ގިނަ

މޭވާތައް ވެއެވެ.   مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ = އެތަނުން ތިޔަބައިމީހުން ކައިހަދާނޭ

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެކާފަރުންނާއި، مشرك ންގެ މީހުން އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެ ތިއްބައި އެމީހުންނަށް قيامة قائم ވުމަށް ގޮސްވި އެމީހުން إنْتِظَارُ އެބަ ކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ އެކަމަށެވެ.

(٦٧) ދުނިޔޭގައި رحمة ތެރިކަމާއި، ރަހުމަތްތެރިކަމާއިގެން އުޅުނު އެކުވެރިންނަށްވެސް قيامة ދުވަހުން تقوى ވެރި، މާތް މީހުން ފިޔަވައި އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް އެއީ عدوّ ންނެވެ.

(٦٨) (تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން الله އަންގަވާނެއެވެ.) އޭ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުކަލުންނޭ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް މިއަދު އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٦٩) އެމީހުންނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٧٠) އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރި އަނބިންތަކާ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާތްކޮށް ހިތްވާނެއެވެ. نعمة އާއި، كرامة ލިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٧١) އަދި ސުވަރުގޭގައި ރަނުން ވާ ބޮޑެތި ތަށިތަކާއި، ރަނުން ވާ ބިއްލޫރި ތަށިތައް، ކާބޯތަކެތި އެޅުވިގެންވާ حال، އެމީހުންގެ ގާތުގައި ދައުރުކުރުވާނެއެވެ. އިންސާނާގެ نفس، އެ އެދޭހައިކަމެއް، އެދޭ، ކާއިމާ، އަދި ލޯތަކަށް ފެނިކަމާއި، އަރާމު ލިއްބައިދޭ ކަންތައް ކާބޯ އެއްޗެއްސެވެ އެ ތަނުގައި ވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނިދާ އިއްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މިއަދު ސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٧٢) އަދި މިއީ ސުވަރުގެއަކީ ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން (ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، تقوى ގެ ސަބަބުން) ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަކުރި ސުވަރުގެއެވެ.

(٧٣) އެ ސުވަރުގޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވަތް ގިނަވެގެންވާ މޭވާތައް ވެއެވެ. އެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކާނެވެ.

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَـٰهُمْ وَلَـٰكِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا۟ يَـٰمَـٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُم مَّـٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَـٰكُم بِٱلْحَقِّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَـٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوٓا۟ أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُم ۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން مجرم ން (ބޮޑެތި ކުށްތައް ކުރި މުޝްރިކުން) فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ
= ނަރަކައިގެ عذاب ގައި خَـٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ = ދެމިތިބޭނޭ ހުއްޓެވެ. لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ =
އެމީހުންގެ ކިބައިން ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް عذاب ލުއި ނުވެވޭ ހުއްޓެވެ. وَهُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެ
عذاب ގައި مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ = (ސަލާމަތްވުމާމެދު) ނާ أمّيد ވެގެން ވެއެވެ. وَمَا ظَلَمْنَـٰهُمْ = އަދި
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެ ވޮޑިގެންނުވަމެވެ. وَلَـٰكِن كَانُوا۟ = އަދި އެހެން
ނަމަވެސް އެމީހުން ވީ هُمُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިން ކަމުގައެވެ. وَنَادَوْا۟ =
އަދި އެމީހުން ގޮވައެވެ. (އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ.) يَـٰمَـٰلِكُ = އޭ مالك އެވެ. (مالك އަކީ ދޮޒަޚުގައި ހަރަކާ
ތެރިކަމަށް ލެއްވިފައިވާ މަލާއިކަތާއެވެ.) لِيَقْضِ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ކުރައްވާނދޭވެ.
رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (އެބަހީ އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ކަނޑައެޅުއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް
ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ.) قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. إِنَّكُم مَّـٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭގެފާނުންނާ (މިތަ عذاب ގައި) ދެމިތިބޭނޭ ބަޔެކެވެ. لَقَدْ جِئْنَـٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ
ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ. (މިހެން ރަސޫލާގެ ދޮށުން ވިދާޅުވިއެވެ.) بِٱلْحَقِّ = حقّ (އެބަހީ رسول ބޭކަލުން
ފޮނުއްވައި، ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.) وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ކުރެ ގިނަ މީހުން
لِلْحَقِّ كَـٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ = އެ حقّ އަށް ނުރުހިތީއެވެ. (حقّ އަށް تبع ނުވީތީއެވެ.) أَمْ أَبْرَمُوٓا۟ أَمْرًا
= އަދި އެމީހުން (رسول އާ ދެކޮޅަށް) މަކަރެއް ހޯދައި އެކަން ފުރިހަމަކުރިއޭ ހެވެ. فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾
= ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެމެންވެސް (އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް) ގޮތް ހޯދައި، މަކަރު ހޯދައި، އެކަން
ވަރުގަދަކުރައްވަމެވެ. أَمْ يَحْسَبُونَ = އަދި ހީކުރޭ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ހިތަނީއެވެ. أَنَّا لَا نَسْمَعُ =

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއައްސަވާ ކަމަށް سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُم ۚ = އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތަކާއި، ސިއްރު ކޮށްޖެހުމާއި بَلَىٰ = އެއްކަށަވަރުކޮށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ން - އެބަހީ މަލާއިކަތުން ބަލަހައްޓާ - އެމީހުން ގާތު يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ = (އެމީހުން ދެއްކި ވާހަކަތައް) ލިޔުއްވަމުއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٤) (شرك ކުރުން/ ކާފަރުވުން ފަދަ) ބޮޑެތި ކުށްކުރުމުގެ ވެރިން ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ عذاب ގައި قيامة ދުވަހުން ދެމިތިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٧٥) ކުޑަކޮށް ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب ލުއި ނުކުރެވޭހުއްޓެވެ. (ސަލާމަތްވުމުގެ އެއްވެސް أمّيد އެއް ނެތި) އެމީހުން عذاب ގައި ދެމިތިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٧٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ވިއްޔެއް ނޫނެވެ. އަދި ޒާލިމުވީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރި ބައަކު ކަމުގައެވެ.

(٧٧) (ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމާ ހަވާލުވެވަޑައިގަތް ملائكة އާ ކަލޭގެ ވާ مالك އަށް) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ގޮވާ ނަގާނެއެވެ. އޭ مالك އެވެ. އަހަރެމެންނާމެދު ޤަޟާ ކުރުން ނިމުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ. ދެން جواب ގައި (އެހެން ހާސް އަހަރު ފަހުން) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ މިތާ عذاب ގައި (މިތާ ފޮނުގައި/ މިތާ ނަރަކައިގައި) ދެމިތިބޭނޭ ބައެކެވެ.

(٧٨) (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް حقّ ގެންނަވައިފީމެވެ. (އެބަހީ رسول ފޮނުއްވުމާއި، ފޮތް ބާވައިލެއްވުމާއި، توحيد ގެ حقّ މަގަށް އެބޭކަލުން ގެންދެއްވުމާއިއެވެ.) އެހެނެއް ކަލޭމެންގެ ގިނަ މީހުން އެ حقّ އަށް تبع ވެ إيمان އައުމަށް ނުކުމެއެވެ. އެ حقّ އަށް ނުރުހި، ފުރަގަސްދީއެވެ.

(٧٩) އަދި ޚިޔާރު ކޮށްފިތޯ؟ (رسول އާ ދިކޮޅަށް) އެމީހުން މަކަރުހެދުމާއި، ގޮތެއް ހެދުމާއި، ވަރުގަދަކަން ހިފައިފިއެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެވެސް އެމީހުންނާ ދިކޮޅަށް (އެމީހުންގެ ހަލާކުގައި) ގޮތެއް ހެދުމާއި ވަރުގަދަކަން ހިފައިފީމެވެ.

(٨٠) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ހީކުރަނީ (އެ ގޮތެއް ހަދާކުރިޔަސް) އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތަކާއި، ސިއްރު ބުނާބަސްތައް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއައްސަވާ ކަމަށެވެ. އެއްކަށަވަރުކޮށްވެސް އެހެންނެއް ނޫނެވެ. އެމީހުން ގާތު (އެ ސިއްރު ބުނާބަސްތަކުގައިވެސް) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުން، يعني މަލާއިކަތުން ބަލަހައްޓަވައިގެން (އެމީހުން ދައްކާ ވާހަކަތަކާއި، ކުރާކަމް) ލިޔުއްވަމުއެވެ.

قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٌ وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَٰهٌ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވަންޏާ فَأَنَا = ފަހެ އަހުރެންނަކީ أَوَّلُ ٱلْعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ = (އެ ދަރިކަލަކުންނަށް) އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނޭ ވިސްނާށެވެ. سُبْحَٰنَ = ހުސް طاهر ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.) رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ ގެ رَبِّ ٱلْعَرْشِ = އެއީ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން އެ ސިފަކުރާ ކަންކަމުން فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ. تَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ = އެމީހުންގެ باطل ގެ ކަންކަމުގައި ވަދެ، އަދި دنيوى ކަންކަމުގައި ކުޅެކުޅެ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ = އެމީހުން ބައްދަލުވާންދެން ދާންދިނުން يَوْمَهُمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހާއި ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވުނު وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ (އެ الله އީ) فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٌ = އުޑުތަކުގައި إله އެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. معبود އެވެ.) وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَٰهٌ ۚ = އަދި ބިމުގައިވެސް إله އެވެ. (އެބަހީ ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. معبود އެވެ.) وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَتَبَارَكَ = އަދި بركاة ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. (ހެޔޮކަންތައް، بركاة ބޮޑު ގިނަވެގެން ވެއެވެ.) ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް ވާ ފަރާތުގެ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތީ (އެ ދެބައިގެ ވެރިކަން) وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެއްޗާއި، وَعِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ވާނީ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ގެ އެންގުމާއި خبر ތަކާއި، އެނގުމުގެ (ވަޙީ ގުޅިފައެއް) وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިއުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

إجْمَالِي ވާހަ

(٨١) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. رحمن ވަންތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ވާނަމަ އެ ދަރިކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާ ކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވީހުށީމެވެ. (އެހެން ނަމަވެސް ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުންފަދަ އުނި ސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

(٨٢) އުޑުތަކާއި، ބިންތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެ އަދި عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. އެ ކާފަރުންނާއި، مشرك ން އެ ސިފަކުރާ އެންމެހައި އުނިކަމުތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٨٣) އެ رسول الله އެވެ. އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހު - قيامة ދުވަހު - އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން އެމީހުންގެ باطل عقيدة ތައް، ބޭކާރު ވާހަކައިގެ ތެރޭގައި ފިޔަވައި، ކުޅިވަރުކޮށް އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (އަދި އެ قيامة ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ عذاب އެމީހުންނާ ބައްދަލުވާ ދުވަހެވެ.)

(٨٤) އަދި އެކަލާނގެއީ އިލާހު الله އީ އުޑުތަކުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އުޑުތަކުގައިވެސް معبود އެވެ. އަދި ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. ބިމުގައިވެސް معبود އެވެ. (އިލާހު އެ ދެފަރާތުވެސް އަޅުކަންކުރެވުން حقّ إله އަކީ، حقّ معبود އަކީ الله އެވެ. އެހެން އެއްވެސް إله އަކަށް އަޅުކަންކުރެވުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ގަދަފުޅުވެގެންވާ، އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٥) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަކެއްޗުގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ، خالص ވެގެންވާ ފަރާތުގެ بركاة ވަންތަ ކަމާއެވެ. އެކަލާނގެ ޝަރަފު ގިނަވެގެން ވެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހާބެހޭ އެންމެހައި علم އެއް - އެންމެހައި އެނގުމެއް - ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަމާބެހޭ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލާނގެ އެންގެވި މިންވަރަކަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ރުޖޫޢަވާނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَلَا يَمْلِكُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا يَمْلِكُ = އަދި ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އެބައިމީހުން އެ ގޮވާ ތަކެއްޗަކީ/
އަޅުކަން އެ ކުރާ ތަކެއްޗަކީ مِن دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ٱلشَّفَٰعَةَ = شفاعة ތެރިވުމެއް إِلَّا
مَن شَهِدَ = ހެކިވި މީހަކަށް ވުރެވި بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް (توحيد އަށް) وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ =
އެމީހުން ދަންނަނިވި حال وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެއްވިޔަސް ވެއްޔާ/
އެއްސެވިޔަސްމެ مَّنْ خَلَقَهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދުރުކުރެވެނީ ކޮންފަދައަކުން ތޯއެވެ؟
وَقِيلِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު (نبي الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު) يَٰرَبِّ = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންނަކީ (މި مكّة ގެ މީހުން) އެއީ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = إيمان ނުވާ
ބައެކެވެ. ތިބި ނުކުތާ ބައެކެވެ. فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް معاف ކުރައްވާށެވެ. (ގަބޫލު
ނުކުރައްވާށެވެ.) وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ = އަދި سلام މީހުން ވިދާޅުވާށެވެ. فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ ނިކަންމުން
އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެނބިރޭނެތާއެވެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٦) އަދި الله ފިޔަވައި ބައެއް މީހުން އަޅުކަން ކުރަމުން އައި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް قيامة ދުވަހުން شفاعة އެއް ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ލިބިގެން ނުވެއެވެ. ملائكة ބޭކަލުންނާއި، نبي ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަކަށްވެސް އެ ބޭބޭކަލުން شفاعة ކުރި ނުވާނެއެވެ. شفاعة ގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ކުރާނީ ހަމައެކަނި حقّ އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. توحيد އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. الله އީ އެއްކަލައުވެންތަ إله ކަމަށް ދެނެގަނެފައި، އެކަމަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. (އެހެންވީމާ، الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަށް شفاعة ގެ އެއްވެސް منفع އެއް ނެތެވެ. އެއީ توحيد އަށް ހެކިވި ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި ޝިރުކް ހުއްދައެވެ؟ އެއީ އެއާ ޚިލާފު ބައެކެވެ. مشرك ންނެވެ.

(٨٧) އާ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ކުރެން يعنى އެ مشرك ން ކުރެން އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އެހެންވީއިރު އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަން خلاص ނުކޮށް، އެހެން ފަރާތްފަރާތަށް އަޅުކަން ކުރުން އެމީހުންނަށް حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެމީހުން ހަމަ ބޮޑު ދޮގެކެވެ.

(٨٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު - يعنى رسول الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު "އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުން إيمان އެއް ނުވެއެވެ." އެ ބަސްފުޅު الله تعالى ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ شكوى ގެ އަޑުފުޅު އެކަލާނގެ އައްސަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.)

(٨٩) އާ رسول الله އެވެ. އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީވަޑައިގެންނަވާށެވެ. އަޢުރާޟްކުރައްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. سلام އެވެ. (އެއީ سلام ކުރުމުގެ މާނައިގައި ވާ سلام އެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔައިހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަޅުގަދަބަސްތަކުގެ ބުނާ މާނައިގައި ވާ سلام އެކެވެ.) قيامة ދުވަހުން ނިކަންހުރޭ (އެއީ ދިޔާނުވާ ކަމުގެ ނަތީޖާ/ ވާސްކުރިވި عذاب) އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އެކަމުގެ ޙައްޤު ދެނެގަންނާނެއެވެ.

دخان سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الدخان | އާޔަތުގެ އަދަދު (٥٩)

حمٓ ۝١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝٢ إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةٖ مُّبَٰرَكَةٍۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۝٣ فِيهَا يُفۡرَقُ كُلُّ أَمۡرٍ حَكِيمٍ ۝٤

ލަފުޒީ މާނަ

حمٓ ۝١ = (މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ޙައްޤަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.) وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝٢ بيان ވެގެންވާ ފޮތް (ކީރިތި قرءان) ނުވަތަ بيان ކޮށްދެއްވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި ކުރައްވަމެވެ. إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ = = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. فِي لَيۡلَةٖ مُّبَٰرَكَةٍۚ = بركاة ލިބިގެންވާ ރެއެއްގައި (އެއީ ليلة القدر) ވިއްޔެވެ. إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۝٣ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވީމެވެ. فِيهَا يُفۡرَقُ = އެރޭގައި بيان ކުރެވި تفصيل ކުރެވެއެވެ. كُلُّ أَمۡرٍ حَكِيمٍ ۝٤ = حكم ކަނޑައެޅިގެންވާ ކޮންމެ ކަމެއް

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ޙައްޤަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

- ދަންނަށެވެ. قرآن ގެ ބައެއް ސޫރަތް ފެށޭ ތަނުގައި ހުންނަ މިބާވަތުގެ ވަކި އަކުރުތަކާމެދު مفسّر ންގެ މެދުގައި ތަފާތު ވާހަކަ ދެކެވިފައި ވެއެވެ. އެވާހަކަތަކުގެ خلاصة އިން مهمّ ދެ ޖުމްލައެއް ކުރުކޮށްލަމެވެ.

١- އެއްކަލަ رسول الله صَلَى الله عَلَيْه وسلم އަށް قرآن ބާވައިލެއްވުން ފެށުމުގައި މިތާ ކާފިރުންނާއި، مشرك ންނާއި قرآن އަޑުއެހުން ދުރުކޮށްލިއެވެ. އެއީ އެއިން ހަސަދަވެރިކަމުން، إيمان ވެވިދާނެއެވެ. އެހެންވެ އަޑުއެހުން

ޝާއްޛުގައި مشهور ވެގެން ނުވާ صيغة ތަކެއްކަން – عبارة ތަކެއްކަން – އަދިވާ ދެން އެ كلمة ތައް ބޭނު އަޅުގަން އަޅުދަރުމާފަވައި ސިފާ އަހަރެމީ މިހާ އެއާ ދިމާއަށް ކަންތައް ދިޔަކާނުމުދުގެ شوق ފެނިކަން ބޭގަނ އުފުދި ކާނުގެ ޒަރުކަންފެސް އަހަރެމާ ހިތްވުމަކި ގޮތްކަމުގެކެވެ. އަދި އަހަރެމަހަޔްމާ ހިތަން އަސަރުކާނު، ތުރުމަކަނ واصل ފުނ ގޮތެވެ. މިއީ އެއް ފަހަރާއެވެ.

٢- ދުވަސް ފަހިތާއަކި، އުވަގުތު عربي ބްގެ مشرك ބްގެ دعوى އަކި، قرآن އަކި إلهي وحي އެއް ނޫންކަމެވެ. އަދި ކިޔައްވާއްވާ؟ އެއީ ގެމުކެވެ. ނުވަތަ سحر އެކެވެ. ނުވަތަ كهين އެއްގެ ބަސްކެވެ. ނުވަތަ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ބާކާތު ވާހަކަތަކެކެވެ. އެހެންވީ الله تعالى އެމީހުންނަށް ގޮސްލުއްސެވިއެވެ. އެފަދަ އެންމެ އާލަމެއް ނުވަތަ ދިހަ ސޫރަތް، ނުވަތަ އެފަދަ قرآن އެއް އެމީހުންވެސް އުފެއްދުމަށް ގޮސްލުއްސެވިއެވެ. وحي ކުރައްވާ ކަލަމެއެވެ. ކަލާމުން ޚިލަ ބަސްނި ތުރެއް ޙިއްސާ އެފަދަ قرآن އެއް ނިކަން ގެނަސްބަލާށެވެ. އެ ޖުމްލަ އެވަނި ހަމަ ކަލާމުން ދަހަނަ އަކުރުތަކެއް ކަމުގައިވާ الم ފަދަ، حم ފަދަ، طس ފަދަ، ق ފަދަ މިފަދަ އަކުރުތަކެވެ. ކަލާމުތައް ހަމަ ބަހަނ މާރު ގެސްލުންނެވެ. މިއެވެ. މި އަކުރުތަކުގެ އެއް مَقْصَد އެއީކަމުގައި ފުންވެސް އެކަކިގެން ވެއެވެ. والله أعلم

= تفسير أيسرالتّفاسير=

(٢) حكم ތަކާ ބަޔާންކުރައްވާ ޖުމްލަ ގެންދެވުނު ހުވައި وحي ކުރައްވަވެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސޫލާއާގެ އެ ޖުޒު، يعني ކިރިކި قرآن ބާވައިލެއްވީ بركة ލިބިވޭގެން ވާ ރޭއެއްގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސޫލާއާގެއި إنذار ކުރައްވާ ކަލާމެވެ. (އެހެންވީ ޖުޒު ބާވައިލެއްވީ، رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، އަދި މީސްތޮސް ގެތުވޭތަރ إنذار ކުރައްވަވެވެ. އެއީ ނުކިއަމަންތެރިންނަށް ދުނިޔޭއާއި، آخرة ގައިވެސް ނުރައްކާލައި، عذاب ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިންނެވެ.

(٤) އަދި އެރޭ ކަނޑައެޅޭ ކަންތައް حكم ތައް މިވަނީ ރަސޫލާއާގެ تفصيل ކުރައްވައި، بيان ކުރައްވަވެވެ.

ދަންނަށެވެ. އެރޭއަކީ ليلة القدر މިރޭއެވެ. މިންވަރު ކުރައްވާ ރޭއެވެ. އެރޭ އެކަލާނގެ އަންނަ އަހަރުގެ މަރުވާ މީހުންނާއި، ދިރުއްވާ މީހުން ހިމެނުއްވައި ދިރުމުގެ ނިޔާތަކާއި، ހެވާއި، ނުބައާއި، ދުންޔަވީ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ކަންތައް ކަލާމެ އެރޭ ކަނޑައަޅާ ޤާއިމް ކަނޑައެޅުއްވާ ކަމެއް. ތަފްޞީލު ކުރައްވައި بيان ކުރައްވަވެވެ. އެރޭއަކީ رمضان މަހުގެ ރޭއެއް ކަމަށް قرآن ގެ نصّ ން ސާބިތުވެއެވެ. شعبان މަހުގެ 15 ވިއްޔާ ކަމަށް ބުނާ ރިވާޔަތްތަކެއް ވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ضعيف ރިވާޔަތްތަކެވެ. = تفسير إبن كثير=

أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ فَٱرْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي ٱلسَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى ٱلنَّاسَ ۖ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَآ ۚ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ އަމުރެއްގެ ގޮތުން إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީމެވެ. رَحْمَةً = އެއީ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. مِّن رَّبِّكَ ۚ = ކަލޭގޮތުގެ ربّ ގެ حضرة ން إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦﴾ = އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ ވެސް ربّ އެވެ. وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ = އަދި އެ ދެމެދު ވާހާ ތަކެއްޗާއި إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން يقين ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާނަމަ (އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރާށެވެ.) لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ = އެކަލާނގެ ދިރުއްވައި، މަރުއްވަވައެވެ. رَبُّكُمْ = އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ވެސް ربّ އެވެ. ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ = އިސްވެދިޔަ بَلْ އަދި ކިހާއް ހެއްޔެވެ؟ هُمْ فِي شَكٍّ = އެމީހުން - އެބަހީ مشرك ން - އޮތީ ޝައްކުގައެވެ. يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުން ކުޅެނީއެވެ. فَٱرْتَقِبْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް إنتظار ކުރައްވާށެވެ. يَوْمَ تَأْتِي = އަންނާނެ ދުވަހަކަށް ٱلسَّمَآءُ = އުޑު بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ދުމާއިގެން يَغْشَى ٱلنَّاسَ ۖ = މީސްތަކުން ނިވައިކޮށްލާ/ މީސްތަކުން ވަށައިލާ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ = (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ./ ނުވަތަ މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އެކަމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ أمر އެކެވެ. އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވުމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ، ކަންތައްތައް بيان ކުރައްވައި، تفصيل ކުރެއްވުމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ހިންގަވާ ކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުންނަށް، نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވަމެވެ.

(٦) އާ رسول الله އެވެ. އެކަމަކީ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވައި ބޭނުންކުރެއްވި رب ގެ رحمة އެކެވެ. (އެބަހީ ءادم ގެ ދަރިންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލުންނަށް، نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، އަދި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވުމީ އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رحمة އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ އެންމެހައި ކަމެއް ދަނެވޮޑިގެންވާ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އަދި އެ ދެތަނުގެ މެދުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެއްގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. رب އެވެ. އެކަން ތިޔަބައިމީހުން يقين ކުރާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އެހެންވީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

(٨) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރުން حقّ އެއްވެސް إله އެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ދިރުއްވާ، މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް رب އެވެ.

(٩) އަދި ކިއްތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެވަނީ ޝައްކުގައެވެ. (الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، محشر އަށް ފޮނުއްވުމާއި، މިފަދަ ކަންކަމާމެދު އެމީހުން އެވަނީ شكّ ގައެވެ. يقين އެއް ނުވެއެވެ.) އެމީހުން ކުޅެނީއެވެ. އެބަހީ الله މި އެމީހުން ހެއްދެވި ކަލާނގެ ކަމުގައިވެސް އެމީހުން إقرار ވެއެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވި ކާކުތޯ ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. މިފަދަ إقرار ވީ ނަމަވެސް އެމީހުން يقين އެއް ނެތެވެ. يقين ނުވަ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އިންކާރު ނުކުރެއެވެ. އެމީހުން ހަމަ ކުޅެނީއެވެ.

(١٠) އާ رسول الله އެވެ. އުޑު ދުންގަނޑެއްގެ ސިފައިގައި ފެންނަ ދުވަހަށް ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ.

(١١) އެދުވަހުން ހުރިހާ މީސްތަކުން ނިވައިވާނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. ނުވަތަ الله އަށް ގޮވާނެއެވެ. މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި އާޔަތްތަކުގައި މި بيان ވެގެންވާ ދުމާ ދުނޑު ދަންނަ ބޭކަލުންގެ مشهور ދެބަސް ވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ބަސަކީ އެ ދުމަކީ އެއީ قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން ކުރިއަށް އަންނާނެ ދުމެއް ދުމެކެވެ. قيامة ގެ علامة އެކެވެ.

ސާބިތު ދުވަސް ވަންދެން އެ ދުންގަނޑު ބިންމަތީގައި ފުޅާވެފައި ވާނެކަމަށް ވެއެވެ.

ދެވަނަ ބަސަކީ މި އާޔަތްގައި މި بيان ކުރައްވާ ދުން مكّة ގެ قريش ނަނަން ދިމާވި ކަމެކެވެ. އެޒަމާނުގައި އެބަހީ رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމައި، އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ނުވުމުން إيمان ނުވުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަދު دعاء އެއް ކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ ފަހުން އެމީހުންނަށް ބޮޑުވަޅުކަމެއް ދިމާވިއެވެ. ބަނޑުހައިވެގެންވީ ޖަނަވާރުގެ ކަރުވެސް ކާ ހިސާބަށް ދިޔައެވެ. އަދި ބަޔަކު مفسّر ން ވިދާޅުވާގޮތުގައި ބަނޑު ބަޔަށް މީހުން ކުއްޔަ ނުވަތަ ކަނު ކައި، ފިޔަބައި ގެރި ކަމެއްވެއެވެ. އުޑުމަތީ މައްޗަށް ބަލާލިމާ ފެންނަނީ ދުންގަނޑެއް ހެންނެވެ. އެއީ ބަނޑުހައިވެގެން ދޭސް ވާނުވާގޮތް ނޫނީވެގެންނެވެ. ދެން އަދުރުވެސް އެމީހުން رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم އަރިހަށް ގޮސް އެމީހުން إيمان ވާގޮތުގެ شرط ގެ މައްޗަށް އެކަން ފިލުވައިދެއްވުން كشف ކޮށްދެއްވުން އެދުނެވެ. އޭގާހަކަ ބަޔަކަށް އެއްޗެއް، ބާރަކަށް އެއްޗެއް، އޭގެ ފަހުގެ ދެ އާޔަތްގައި އެވަނީއެވެ. = أيسر التّفاسير – زبدة التّفسير=

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا ۚ إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

މުފްރަދާތު

رَبَّنَا = (އަޅި އެމީހުން ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވާ.) އާ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ. اَكْشِفْ عَنَّا = އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން كشف ކުރައްވާނދޭވާ./ ފިއްލަވާނދޭވާ. الْعَذَابَ = މި عذاب إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވާހުރީމުވެ. مؤمن ން ކަމުގައި ވާހުރީމުވެ. أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ = އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަނީ ކޮންގޮތަކުން ހުއްޓެވެ؟ وَقَدْ جَاءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ = ބަޔާންކޮށްދެއްވާ رسول ބޭކަލަކު ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ = ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ފުރަގަސްދިނީއެވެ. وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ = (قرآن) ދަސްކޮށްދެވިފައިވާ މަޖުނޫނެކެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނަށް قرآن ދަސްކޮށްދިނީ އެހެން ءادم ގެ ދަރިޔަކެވެ. އަދި މަޖުނޫނު ބިރުވެރިއެވެ.) إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އެ عذاب ކަށްފުކޮށްދެއްވާ/ ފިލުއްވާދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. قَلِيلًا = ކުޑަކޮށް/ ދުވަސްކޮޅަކަށް إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަކީ (شرك އާއި، ކުފުރުވެރިކަން) އަލުންފަށާ އެނބުރި إعاد ވާނޭ ބަޔެކެވެ. يَوْمَ نَبْطِشُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިއްލުވާ ދުވަސް الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ = ބޮޑުވެގެންވާ ގަދަ ހިއްޕެވުމަކުން إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަދަލުހިއްޕަވާ ކަލާނގެއެވެ. وَلَقَدْ فَتَنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމުއެވެ. قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރީން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރީން) قَوْمَ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ قوم وَجَاءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ = ޝަރަފުވެރިވެގެންވާ رسول ބޭކަލަކު (موسى عَلَيْه السلاَم) أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. عِبَادَ اللَّهِ = الله ގެ އަޅުތަކުން (بنى إسرائيل ގެ މީހުން) إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެންނަށް ވާ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾ = އަމާނާތްތެރިވެގެންވާ ރަސޫލެއްވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެމީހުން (رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم ދުރުވެރިކޮށް، ދުންނުވި ކަމުގައި ވެއެވެ.) "އޭ އަޅަގެންނާގެ ربّ އެވެ. އަޅަގެންނާގެ ކިބައިން މި عذاب ނަންގަވައި، كشف ކުރައްވާނދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން ކަމުގައި އަޅަ ވެން ވާހުށީމުއެވެ. (މިއީ جواب ގައި لله وحى ކުރެއްވިއެވެ.)

(١٣) އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ގާތަށް حقّ އާއި، باطل އޮޅުންފިލުވައިދޭނެ، އަދި بيان ކޮށްދެއްވާ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެން އެ ހުންނެވިއެވެ. (އެއީ حقّ ތެދު رسول ބޭކަލުކަން އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަންނައެވެ.)

(١٤) ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން އެ ރަސޫލާއާއި، އެ رسول އާ ގެންނެވި ތަޢުލީމަށް ފުރަގަސްދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އެކަލޭގެފާނަކީ އެހެން ءادم ގެ ދަރިއަކު އެކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނައިދިނުމާ މީހަކު ކަމަށެވެ. އަދި އެއީ މަޖުނޫނެއް ކަމަށެވެ.

(١٥) ދެން މިވަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب، يعنى އެ ތަދުވަދެކަން ދުވަސްކޮޅަކަށް ނަންގަވާނެވެ. (އެއީ އެމީހުން إيمان ވާތޯ ބައްލަވައިލުމަށެވެ.) އެމީހުން އަލުންވެސް އެމީހުން ކުރިން ތިބި ނުކިޔަމަންތެރިކަމަށް رجوع ވާނެއެވެ. شرك ކުރަން ފަށާނެއެވެ.

(١٦) ގަދަވެގެންވާ ހިއްޕެވުމަކުން މިވަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވާ ހުށީމެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި ނަންގަވާ ދުވަހަކީ ބަދު ތަނުގެ ދުވަހެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ ބަދުރު ހަނގުރާމަގެ ދުވަސް ކަމަށެވެ. ފަހެ مكّة ގެ قريش ންނަށް ދިމާވެފައި އޮތް ބަނޑުހައިހޫނުކަން ﷲ ދުއްވުރައްވައިދެއްވުމުން އެމީހުން އިމާން ނުވިއެވެ. ދެން ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުންގެ ބޮޑެތިން ނަގާއަރައިން އެރުން ބޭނުމި ކާފަރުން ﷲ ހިއްޕެވި، ދުނިޔޭގައިވެސް ދުރަކަން ދޭއްކެވިއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން ހިތިވެސް އަބަދީ عذاب އެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއާޔަތުގައި މި ذكر ކުރެވޭ ދުވަހަކީ قيامة ދުވަސް ކަމަށެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަގޮތާ عذاب لله ދެއްވާ ހުށީއެވެ. والله أعلم بالصّواب

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެކުރިން – އެބަހީ مكّة ގެ قريش ންގެ ކުރިން – މިވަން ރަސްކަލާނގެ فرعون ގެ قوم ގެ މީހުން إمتحان ކުރީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް މާތްވެގެންވާ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ موسى عَلَيْه السلآم އެވެ.)

(١٨) (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) މިވަން ކަލޭގެފާނުގެ لله ގެ އަޅުތަކުން يعنى بنى إسرائيل ގެ މީހުން ޙަވާލުކޮށްދޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަން ކަލޭގެފާނުގެ ކަލޭގެފާނުމެންނަށް ވާ أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ. (މިވަން ކަލޭގެފާނު މި ރިސާލަތުގައި خيانة ތެރި ނުވާހުށީމެވެ.)

وَأَن لَّا تَعْلُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّىٓ ءَاتِيكُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ لِى فَٱعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱتْرُكِ ٱلْبَحْرَ رَهْوًا ۖ إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا۟ مِن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا۟ فِيهَا فَٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَأَن لَّا تَعْلُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެ ނުގަންނާށެވެ. މަތިވެރި ނުވާށެވެ. عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް. إِنِّي ءَاتِيكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދެމުންނެވެ. بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ބާރުގަދަ ހުއްޖަތާ دليل އާއި، (معجزة) وَإِنِّي عُذْتُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية އެދުނީމެވެ. بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ = އަހުރެންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެން رجم ކުރުމުން (رجم ކޮށްލުމާ) وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް إيمان ނުވާނަމަ / ތަސްދީޤުނުކުރާނަމަ فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެން ދުރުކޮށްލާށެވެ. / އަހުރެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރާށެވެ. فَدَعَا رَبَّهُ = ފަހެ މޫސާގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއްވިއެވެ. أَنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކުށްވެރި، ނުބައި ބައެކެވެ. فَأَسْرِ بِعِبَادِي = (الله އެކަލޭގެފާނުގެ دعاء އިޖާބަކުރެއްވިއެވެ. އަދި وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ފަހެ ތިބާގެ އަޅުންނާއިގެން ރޭގަނޑު އަވަސްވެގެން ދިޔުމަށް. لَيْلًا = ރޭގަނޑެއްގައި إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ تبع ވެވޭނޭ ބައެކެވެ. وَاتْرُكِ الْبَحْرَ = އަދި ކަނޑު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. رَهْوًا = ހަމަހިމޭނުން / حركاة ނުކޮށް ހުންނަ ގޮތަށް إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ (فرعون އާއި، އޭނާގެ قوم އަކީ) جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ = غرق ކުރެވިގެންވާ ބައެކެވެ. كَمْ تَرَكُوا = އެމީހުން ދޫކޮށް ދިޔަ ތަކެތީ ކިހާވަރެއް؟ (ވަރަށް ގިނައިން އެމީހުން ދޫކޮށްދިޔައެވެ.) مِن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ = ބަގީޗާތަކާއި، ފެންފޮއްޓާއި وَزُرُوعٍ = ދަނޑުވެރިކަމާއި، وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ = ރަނގަޅު، ރީތިމަޖިލީސްތަކާއި مجلس ތަކާއި، حفلة ތަކާއި وَنَعْمَةٍ = އަދި ނިޢުމަތްތަކާއި، كَانُوا فِيهَا = އެމީހުން އެއިން ހުރިއެވެ. فَٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾ = އުފާވެރިކޮށް، މަޖާކޮށް ހަދަމުން

إجْمَالِي މާނަ

(١٩) އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެވުމަށް ނުކުރާށެވެ. (މިފަދަ ނަމަގައި ނުއުޅޭށެވެ.) އެކަލޭގެއަށް ހިއްމަތްތެރިވާނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ކަލޭމެންގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ دليل ގެނެސްދީފައިވަމެވެ. معجزة ގެނެސްދީފައިވަމެވެ.

(٢٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ކަލޭމެންގެ މިއަހުރެން ކަލޭމެން ގަލުންގަސައިގެން، އަދި ކަލޭމެން މަރާލުމުން ربّ ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية ވި އެދިން. މިއަހުރެން ކަލޭމެން رجم ކޮށްލާނޭކަމުން. ގަލުން ތަޅައި، މަރައިލާނޭކަމުން.

(٢١) އަދި ކަލޭމެން މިއަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އަދި މިއަހުރެން ކަލޭމެންގެ إيمان ނުވަންނަ ހަމަ ކަލޭމެންނަށް ދުރުވެ ކަލޭމެން މިއަހުރެން ކަލޭމެން ދުރުކޮށްލާށެވެ. (މިއަހުރެން ކަލޭމެން އަނިޔާކޮށް، އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ.)

(٢٢) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ (يعني فرعون އާއި، އޭނާގެ قوم ގެ މީހުންނަކީ) ހަމަކަށަވަރުންވެސް مجرم ންނެވެ. ކުށްވެރިންނެވެ. ފާފަވެރިންނެވެ.

(٢٣) ފަހެ الله އެކަލޭގެފާނުގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އާ موسى عَلَيْه السلاّم އެވެ. ކަލޭގެފާނު މިއަހުރެން ރަސޫލާގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން، އެބައި އިސްރާއީލު ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނާއިގެން ރޭގަނޑު އަވަހަށް (مصر ން) ނުކުތުމަށް ފުރައިގަތުމަށް. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ تبع ވެވިގެންވާ ބައެކެވެ. އެބައި فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ބައިމީހުންނާ تبع ވެގެން އަންނާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި ކަނޑު ހަމަހިމޭންކޮށް، حركاة ނެތި ހުރިހާލު ދޫކޮށްލާ ބަހައްޓާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ - فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر އަކީ - ކަނޑުގައި غرق ވެވޭނޭ ބައެކެވެ.
ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްކުރެވުނީ موسى عَلَيْه السلاّم الله ގެ أمر ފަދައިން ކަނޑުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާދަނޑުން ޖެއްސެވީމާ، ކަނޑުގެ ތެރެއަށް ބައިބައިވެ، މަގުމަގު ހެދިގެން، ހިކިގެންގޮސް ރަނގަޅަށް ހިނގާ ދިއުމަށް ކަނޑުގެ އެ މަގުތަކުން بني إسرائيل ގެ މީހުން ކަނޑުގެ އެތެރެ ފުރުމަށް އެރިލާފައިވެސް ކަނޑު އެހިރީތަކަށްموسى عَلَيْه السلاّم قصد ކުރެއްވީމާ ފަހަތުން فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر އައުމުގެ ކުރިން ކަނޑުގައި ދޫކޮށް ފަހަރެއް އަސާދަނޑުން ޖެއްސެވުމަށް ކަނޑު އެއްވަރުކުރައްވާށެވެ. އެހެންވީ الله އަންގަވާ ކަނޑު އެގޮތަށް ބޭއްވުމަށެވެ. އެއީ فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ކަނޑަށް ވަދެގަންނާނެތީއެވެ. ވަދެގަތީމާ، ދެން ކަނޑު އިރު ޚަބަރަށް، الله ގެ އަމުރުފުޅެވެ. ކަނޑު ވިލާތް އެއްކުރުވާށެވެ. ކަނޑު فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر މަރުވި ކަނޑުގައި غرق ވެގެންނެވެ. އެމީހުން ކަނޑުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެން ހަމަ އާދައިގެ ގޮތަށް ކަނޑު ދިޔައިކޮށްލެއްވުމަށް، ކަނޑަށް ގެއްލުމެވެ.

(٢٥) އެބައިމީހުން، يعني فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ގެ މީހުން، ކިތައް ބަގީޗާތަކާއި، ކިތައް ފެންތަކާއި، އަދި

(٢٦) ކިތައް ދަނޑުބިންތަކާއި، އަދި ރަނގަޅު ގޮތުގައިވާ ގެތަކާއި، ކިތައް މަޤާމުތަކެއް ދޫކޮށްލިއެވެ؟ (އެބައި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔަ އެއްޗެތި އެމީހުން ދޫކުރިއެވެ.)

(٢٧) އަދި މީހުންނަށް ކިތައް ދިނަ ފުރުސަތާއި، نعمة ގައި އެމީހުން މަޖާކުރި ކަމުގައި ވިއްޔެވެ؟ އެބައި ވަރަށްގިނަ نعمة އާއި، އަރާމުގައި އެމީހުން މަޖާކުރިއެވެ.

كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَٰهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ وَمَا كَانُوا۟ مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَالِيًا مِّنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَٰهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم مِّنَ ٱلْءَايَٰتِ مَا فِيهِ بَلَٰٓؤٌا۟ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾

ލަފްޒީމާ

كَذَٰلِكَ ۖ = އެފަދައިންނެވެ. وَأَوْرَثْنَٰهَا = މިލަން ރަސްކަލާނގެ އެ މުދާ ވާރުތަކޮށްދެއްވީ قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿٢٨﴾ = އެހެން ބަޔަކަށް (بنى إسرائيل ނަށް) فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުރޯއެވެ. ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑާއި، ބިންވެސް وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ = ލުއިދެވޭ ދެވުނު ބަޔަކު ކަމުގައި = وَلَقَدْ نَجَّيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިލަން ރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުން مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ = ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب ން مِن فِرْعَوْنَ ۚ = އެއީ فرعون ގެ ފަރާތުންނެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ عَالِيًا = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ މަތި، އަދި ބޮޑާ މީހަކު ކަމުގައި ވިއެވެ. مِّنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ = الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރި، އުރުދުދުކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ދިޔައެވެ. وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިލަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން يعني بنى إسرائيل ންގެ މީހުން إختيار ކޮށްވަދައި خاصّ ކުރެއްވީމެވެ. عَلَىٰ عِلْمٍ = (މިލަން ރަސްކަލާނގެ) ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގެ މަތިން عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ = (އާލަމުގެ) އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް وَءَاتَيْنَٰهُم = އަދި މިލަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. مِّنَ ٱلْءَايَٰتِ = عجزات ގެ ތެރެއިން مَا فِيهِ بَلَٰٓؤٌا۟ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ = އެކަމުގައި بيان ވެގެންވާ إمتحان އާއި، ގޮތް ބެއްލެވުން ވާ ކަންތައްތަކެއް إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން - އެބަހީ قريش ންގެ ކާފަރުން لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބުނަނީއެވެ. إِنْ هِىَ = އެކަން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ محشر އަށް ދިޔުމާ ވިޔާވާ ކަންތައް) إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ = އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުރަތަމަ މަރުވުން ކަމުގައި މެނުވީ. وَمَا نَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުވުމެވެ. بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ = (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން محشر އަށް ފޮނުއްވޭ ކަމުގައި

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި ހަމަ އެފަދައިން އެ މުދާތަކާއި، އެ ބަގީޗާތަކާއި، ކޯރުތަކާއި، އެ ހުރިހައި ތަކެތި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެހެން ބަޔަކަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. އެބަޔަކީ އެއީ بني إسرائيل ންނެވެ.

(٢٩) ދެން ފަހެ فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ކަނޑުގައި غرق ވެ، މަރުވެގެން ދިޔަޔަސް ހިމާލާއި، އުޑާއި، ބިންވެސް އެކަމާ ހިތާމަކުރެއްވުމެއް ނުދެއެވެ. (فرعون އަކީ އޭނާ ބޮޑުވެގެން ކަލާނގެ ކަމުގައި ވިސްނަ، ކަލާނގެ މަރުވެގެން ކަނޑުގައި ނަގައިލެއްވިއެވެ. އެއިން ވެސް ސާބިތުވަނީ އޭނާގެ ދުވަސްދިޔަކަމެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވުން ދިމާވި ވަގުތު އެމީހުންނަށް އެއްވެސް މުހުލަތެއް، مهلة އެއް، އަދި إنتظار އެއްވެސް ނުދެވުނެވެ.)

(٣٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހިތާމަހުރި ފޭރުވާ عذاب ން (ނުބައި އުނދަގޫތަކުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ بني إسرائيل ގެ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(٣١) އެއީ فرعون ގެ ކިބައިންނެވެ. (فرعون ގެ ނުބައި އަނިޔާއިންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ فرعون އަކީ ބޮޑާކަމާއި، އުޅުމުގައި ޙައްދު ފަހަނައަޅައި ދިޔަ މީހަކު ކަމުގައި ވިއެވެ.

(٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން، يعني ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހުން އެ ދުނިޔޭގައި ތިބި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް خاصّ ކުރައްވައި، إختيار ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ. (އެމީހުން إختيار ކުރެއްވީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ރަސޫލުން ބާކޮށް ވަޙީއާއި ފޮތްތަކުގެ ސަބަބުންނާއި، އަދި موسى عَليه السلاّم ގެ އަތްޕުޅުގައި އެމީހުން އުފުލި ބޮޑެތި ކަންތަކާއި، ކާމިޔާބީތަކުގެ ސަބަބުންނާވެސް އެކަމުގައެވެ.)

(٣٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބޮޑެތިވެގެންވާ معجزات ތަކެއް އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. އެ ކަންކަމުގައި ވެގެންވާ بيان ހުރި إمتحان އާއި، ހަމަ ބައްލަވާލެއްވުމެއް އެކުލެވިގެން ވެއެވެ. (އެމީހުންނަށް الله ދެއްކެވި معجزات ތަކުގެ ތެރޭގައި فرعون ގެ އަތްދަށުން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވުމާއި، އެމީހުންނަށް ބަނޑު ކަނޑު ފަޅައިދެއްވުމާއި ވިލާގަނޑު ހިޔާލުކޮށްދެއްވުމާއި، منّ އާއި سلوى ބާވައިލައްވާދެއްވުމާއި، އަދި މިނޫންވެސް ކަންކަން ވެއެވެ.)

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން يعني مكّة ގެ مشرك ން އެ ބުނަނީއެވެ.

(٣٥) އަހަރެމެން މި ދުނިޔޭގައި މަރުވާ މަރުވުން ނޫންނޫނީ ދެން ނުވެއެވެ. އޭގެފަހުން ދެން އިތުރު حياة އެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަހަރެމެންނަކީ އައްޔަށްކޮށްގެން ދިރިވެގެން، ދެވަނަ ފަހަރަށް ފުރުސަތު ބަދަލު ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ.

فَأْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ أَهْلَكْنَـٰهُمْ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَـٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَـٰهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَأْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ގެނެސްދީބަލާށެވެ. إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިންނަމަ ކަލޭގެފާނު ފަދައިން = ހެޔޮވެގެން ފަހި ފަހެ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ = ނުވަތަ تُبَّع قوم ހެއްޔެވެ؟ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެއުރެންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި، أَهْلَكْنَـٰهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ = مجرم ން ކަމުގައި/ ނުބައި ނުލަފާ މީހުން ކަމުގައިވަނީ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީ ނުވަތަ ނުހައްދަވަމެވެ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިމާއި، وَمَا بَيْنَهُمَا = އެ ދެތަކެތީގެ މެދުގައި ވާއެއްޗެހި لَـٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ = ކުޅިވަރު ކުޅުއްވައި/ ބޭކާރުކޮށް (ކަމަކާ ނުލައި) مَا خَلَقْنَـٰهُمَآ = އެ ދެތަކެތި ނުހައްދަވަމެވެ. إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކުޅުމަކު ފިޔަވައި وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެއުރެން ގިނަބަޔަކު އެމީހުންނަކީ ދެނެ ނޭނގޭ މީހުން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން ނުދަނެތެވެ. (ޙަޤީޤަތް ދެނެ ނުގަނެތެވެ.) إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ = ހަމަކަށަވަރުން ވަކިކުރާދުވަސް، ނުވަތަ ފައިސަލާކުރާ تفصيل ކުރާ ދުވަސް مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ = އެއުރެން އެންމެން ވަގުތުކޮށްދެވިފައިވާ جمع ވާ ދުވަހެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ. يَوْمَ لَا يُغْنِى = އެދުވަހުން އެއްވެސް ކަލަކު ފައިދާ ނުކުރާނެތެވެ. مَوْلًى عَن مَّوْلًى = ގާތް މީހަކު ގާތް މީހަކު شَيْـًٔا = އެއްވެސް ކަމަކުން وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ = އަދި نصر ލިބިދޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ الله ގެ عذاب ކަނޑުއްވާލެއްވުމަށް ތިބި މީހަކު ނުވެއެވެ.) إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ = الله އޭނާއަށް رحمة ލެއްވި މީހަކު ފިޔަވައި. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ = عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. إِنَّ

شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން زقّوم އެވީ ކިއާ ގަސް طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ = އެއީ ފާފަވެރިންގެ ކާނާއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) (އޭ محمّد ގެފާނެވެ.) މިއަށް ވިދާޅުވަނީ ކުރެއްޝް ކަމުގައި ވަންޏާ، އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިން ނިކަން ދިރުވައިގެން ގެނެސްދީބަލާށެވެ. (އެމީހުންގެ މި ބަހަކީ ވަރަށް ދަށުދަރަޖައިގެ ބަހެކެވެ. ދުނިޔާގައި ދިރުވައިގެން ގެންނާނެ ވާހަކައެއް އެއްވެސް ބަޔަކަށް ވިދާޅުވެފައެއް ނުވެއެވެ. ކަލާނގެ ބަޔަކަށް ވިދާޅުވެފައިވަނީ قيامة ދުވަހުން މީސްތަކުން ދިރުއްވައި، حساب ބެއްލެވުން ވާހަކައެވެ. އެހެންވީއިރު، އެމީހުންގެ އެ ދަލީލަކީ، އެ ވާހަކައާ އެއްވެސް ގުޅުމެއް ހުރި ވާހަކައެއް ނޫނެވެ.)

(٣٧) يمن ކަރައިގެ حمير ވަންހައިގެ تُبَّع ވަންހައިގެ މީހުންނާއި، އެހެންވެސް އެގޮތުން ކުރިން އިސްވެދިޔަ (نوح قوم – عاد – އަދި ثمود ފަދަ) قوم ތަކެއްގެ މީހުން، يعنى މި قريش ގެ މީހުން ވުރެ ހެޔޮ ހެއްޔެވެ؟ ބާރު ގަދަފަދައި، ދުނިޔާ ވަސީލަތް ހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ނޫނެވެ. އެމީހުން، ދުނިޔާ ވަސީލަތްތައް وصيلة ތައް ވަނީއެވެ. ގާ ގަދަފަދައެވެ.) ނަމަވެސް އެމީހުންވެސް (ނުކިއަމަންތެރި ވުމުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވުނު. އެމީހުން ވީ ކަނޑައެޅިގެން ނުބައި، ނުރަނގަޅު مجرم ނަމަވެސް ކަލާކަމެވެ. مشرك ނަމަ ކަލާކަމެވެ. قريش ނުނަހަތުވެސް ވާނީ ހަމަ އެގޮތެވެ. ނުކިއަމަންތެރި ވުމުގެ ބާއްޖަވެރި ހަމަ ހަލާކު ކުރައްވާ ހުރިގޮތެވެ.)

(٣٨) އުޑުތައް، ބިމާއި، އަދި އެ ދެތަކެތީގެ މެދުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، މިތަކެތި ކުޅިވަރަށް ޚަލްޤުކުރައްވައި ހެދެވީ ތަސްބީހަކާނުގެ ނުހައްދަވަމެވެ.

(٣٩) ހަމަ حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ ހެދެވީ ތަސްބީހަކާނުގެ އެ ތަކެތި، يعنى އުޑުތައް، ބިން ނުހައްދަވަމެވެ. (އެބައި އެ ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ حكمة އަކަށް ޓަކައެވެ.)

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ޚުކުމާ ތަކެތި ވަކިކުރައްވާ، قيامة ދުވަސް އެއީ އެ ހުކުމާ މީހުން جمع ކުރައްވާ ދުވަހެވެ. (ހެޔޮ މީހުންނާއި، ނުބައި މީހުން، ތަންގެތްޔާއި، ނުބައި، حقّ އާއި، باطل ... މި ޚުކުރައި ތަކެތި ވަކިކުރައްވައި ޖަވާބު ދީ ދުއްވާނެއެވެ.)

(٤١) އެދުވަހުން އެއްވެސް ގޮތަކަށްވެސް، ގާތް އަރުއް މީހަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް (الله ގެ إذن ނާ ނުލައި) ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެކަކުގެ ފަރާ އަށްކަތް ނުއަރާފާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް نصر އެއް ލިބޭނެ ބާރެއް ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (އެބައި الله ގެ عذاب ކަނޑައެޅިފައި އެއް މީހަކަށް އެ عذاب ދުރުކޮށްދީނެ ހަމަ އެކަކުވެސް الله މެނުވީ ނުވެއެވެ.)

(٤٢) ހަމައެކަނި الله އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހަކު މެނުވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) ހަމަކަށަވަރުން زقّوم ގަސް (ދަންނަހުއެވެ.)

(٤٤) އެއީ ފާފަވެރިންގެ ކާނާއެވެ.

كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾

ލަފުޒުމާނަ

كَالْمُهْلِ = ތެލުގެ ގަދުގަނޑެއް ފިފައިން/ ނުވަތަ ވިރިފައިވާ ރަތްލާ ލާ ފިފައިން يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ = ބަނޑުގައި ކެކެއެވެ. كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ = ހޫނު އެންމެ ގަދަވެގެން نهاية އަށް ގޮސްފައިވާ ފެން ކެކޭ ފަދައިން خُذُوهُ = (މަލާއިކަތުންނަށް ބާރުދެއްވުމެވެ.) ހިފާ ބޯކޮޅުން އޭނާ ދަމަހައްޓާށެވެ. فَاعْتِلُوهُ = އަދި އޭނާ ދަމާފައި ގެންދާށެވެ. إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ = ނަރަކައިގެ މެދަށް ثُمَّ صُبُّوا = ދެން ހިފާ ބޯކޮޅުން އޮއްސާށެވެ فَوْقَ رَأْسِهِ = އޭނާގެ ބޮލުމައްޗަށް (ބޯމަތީން އޮއްސާށެވެ.) مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ = ހޫނުކަން އެންމެ ގަދަ ފެނުގެ عذاب ذُقْ = (އަދި އޭނާއަށް ހިފާ ބޯކޮޅުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ކަޑާ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. إِنَّكَ أَنْتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ = عزّة ވެރި، އަދި މާތް މީހާއެވެ. إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި عذاب އަކީ) مَا كُنْتُمْ بِهِ = ކަލޭމެން އެއާމެދުގައި ވި އެއްޗެއް تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ = ޝައްކު ކުރި ކަމުގައި إِنَّ الْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން (الله އަށް ބިރުވެތިވި މީހުންކަން) فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ = އުޅުން (قيامة ދުވަހުން) ވާނީ އަމާންވެގެންވާ މަޤާމެއްގައެވެ. فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ = ސުވަރުގެތަކާއި، އާދޮރުތަކުގެ نعمة ގައެވެ. يَلْبَسُونَ = އުޅުން (ފަހާރާގެ ގޮތުން) ހިރި ސުދުސް مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ = ފަތުރު ފާރާގެ ތުނި ވައިސްތަބްރަޤާއި، އަދި އެގޮތް ބޭ ވައިސްތަބްރަޤާ. مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ = އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައެއްގެ ކުރިމަތިލައިގެންވާ حال ގައެވެ. كَذَٰلِكَ = އަދި އެހެންކަމުންނެވެ. އެބަހީ ކަނބަލުން ހުންނާނީ އެފަދައިންނެވެ. وَزَوَّجْنَاهُمْ = އަދި ދިނީން ކައިވެނިކޮށްދެއްވީމު އުޅުން ކަނބަލުންނާ.. بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ = ލޮ މަސްތަކެއްޗާ ގަން، ހިތި އަންހެން ކުދިންނާ (حورالعين ންނާ)

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) ތެލުގެ ގަދަގަނޑެއް ފަދައިން، ނުވަތަ ވިރިފައި ހުންނަ ރަންރަންވާގޮތް ފަދައިން ބަނޑުގެ ތެރޭގައި އެތަކެތި ކެކެއުމެވެ.

(٤٦) އެތަކެތި ކެކެނީ އެންމެ ހޫނުގަދަ ފެން ކެކެވާފަދައިންނެވެ.

(٤٧) (ނަރަކައިގެ زبانيّة މަލާއިކަތުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ތިޔަ ބޭކަލުން އޭނާ، يعنى އެ ކުށްވެރި ފާފަވެރިޔާ ހިފަހައްޓާށެވެ. އަދި ގަދަފަދަކަމާއެކު އޭނާ ދަމާފައި ގެންދާށެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ މެދަށް އޭނާ ވައްޓައިލާށެވެ.

(٤٨) އަދި އެންމެގަދަ ހޫނު ފެނުގެ ގަދަ عذاب އޭނާގެ ބޮލަށް އޮއްސާށެވެ.

(٤٩) (އަދި އޭނާއަށް ތިޔަ ބޭކަލުން/ އެ ކުށްވެރި ކާފިރުއަށް ވިދާޅުވާށެވެ.) ކަލޭ މި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައްޗާށެވެ. ކަލޭއަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ. (މިއީ މަލާމާތުގެ ރޫޅުކަމަށް ވިދާޅުވާ، ވިދާޅުވުމެކެވެ.)

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުގައި އެވާ "ކަލޭއަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ." މިހެން އެވަނީ ނަރަކައިގައި أبو جهل އަށް عذاب ދެއްވާ ވަގުތު އޭނާއާ ދިމާއަށް ބުނެވޭ ބަސްފުޅެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެކަން އެހެން ދިމާވީ ސަބަބަކީ ކަމުގައި ވެސް رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم އޭނާއަށް دين ގެ ވާހަކަ ދެއްކެވި ވަގުތެއްގައި އޭނާ ދެންނެވި "ކަލޭއާއި ކަލޭގެ ރަސްކަލާނގެއަށްވެސް، އަދި ކަލޭގެ ރަސްކަލާނގެ ސަރިކަމަކުން އަހުރެންނަށް އެއްވެސް ގޮތެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަހުރެންނަކީ މި بطحاء ގައިވާ އެންމެ ގަދަފަދަ މީހާއެވެ. އަހުރެންނަކީ العزيز الكريم އެވެ. (يعنى އަހުރެންނަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ.)" އެކަމުގެ މާނަ ދޭހަވާގޮތުން ނަރަކައިން عذاب ދެއްވާ ވަގުތު އެ كلمة އޭނާއަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވީއެވެ. والله أعلم

(٥٠) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ عذاب އަކީ ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އެއާމެދު ޝައްކު ކުރަމުންދިޔަ عذاب އެވެ.

(٥١) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން - އެބަހީ الله އަށް ބިރުވެތިވެ، ކިޔަމަންތެރިވި މީސްތަކުން - قيامة ދުވަހުން ތިބޭނީ އަމާން ވެގެންވާ ތަންތާނގައެވެ. مجلس ތަކުގައެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގައެވެ.

(٥٢) ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކާއި، އެތަނުގެ އޮއިއޮޔާ ކޯރުތަކުގެ نعمة ގައެވެ.

(٥٣) އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ހެދުމަށް ލާނީ ތުނި ފަތިކޮށް ހަދާފައިވާ ހަރުއްދިޔަ ސިލްކުގެ ފޭރާމާއި، ބޮޑު ސިލްކުގެ ފޭރާން ލާނެއެވެ. އެމީހުން އެކަކު ކުރިމަތިލާ ގޮތަށް އިށީންނާނެއެވެ. (އެބައިމީހުން ތިބޭ އަނދުނގަނޑުތަކުގެ ބޮޑުން ދިމާލަކަށް އަނބުރާ ނުލާނެއެވެ.)

(٥٤) (ސުވަރުގޭގައި) ކަންތައް ހުންނާނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި މާ ތަނަވަސް ލޯބޮޑު، ހުދު، ރީތި އަންހެން ކުދީންނާ (حورالعين ންނާ) ދީގެން ބޭކަލުންނާ ކައިވެނި ކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

ލަފުޒީމާނަ

يَدْعُونَ فِيهَا = އެމީހުންގެ خادم ން (ތަކް) އަ ސުވަރުގޭގައި އެދިގެންނަ ގޮވާނެއެވެ. بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ = އައްޔެސް ކަލަލަ ނުރައްކަލެއް ނެތް/ ގެއްލުމެއް ނެތް ބާވަތް ހުރިކަމުން لَا يَذُوقُونَ فِيهَا = އެދުނުން އެތާ ރަހަ ދިޔުންގަންނާނެއެވެ. ٱلْمَوْتَ = މަރުގެ (ދުވަހަށް މަރުވިގެންނެއެވެ.) إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ = ކުރިން އެއްވެ ދުނިޔަވެ (ދުނިޔޭގައި) ވީ މަރު ވެސްވީވެއެވެ. وَوَقَىٰهُمْ = ރައްޔި އެކަލާނގެ އެދުނުން ރައްކާތެރި ކުރެއްވީވެއެވެ. عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. ذَٰلِكَ = ކަން މިއީވެސް އެއީ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ = ބޮޑު ވާސިލުވުމާ ނަސީބެވެ. فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ އަށ قرآن ފަސޭހަ ކުރެއްވީމެވެ. بِلِسَانِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ބަހުން (عرب ބަހުން) އަ قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ = އެދުނުން (يعنى ކަލޭގެފާނުގެ قومގެދުނުން) وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަނުމަށް فَٱرْتَقِبْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾ = އެދުނުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އަދި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ބިރެއް، އަދި ގެއްލުމެއްނެތި މޭވާގެ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ މޭވާ ގެނައުމަށް ގޮވާނެއެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުން އަމާން ވެގެންވާ حال ގައި، ހުރިހައި ބާވަތެއްގެ މޭވާ ގެނައުމަށް، އެތާނގެ خادم ންނަށް ގޮވާނެއެވެ.)

(٥٦) ފުރަތަމަ ފަހަރު (ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ނިމުމުން ކަމުގައިވި) ފުރަތަމަ މަރު ނޫނީ އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި މަރުގެ ރަހަ ނުދެކޭނެއެވެ. (ދުވަހަކު މަރުނުވާނެއެވެ. އެހަރަ ބޮޑު نعمة ގައި އެމީހުން ލިބޭނީ އަބަދީ حياة އެއްގައެވެ.) އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އެކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ ހުރިހައި نعمة އަކީ ކަލާނގެ ރައްދަވައި ބޮޑުކުރައްވި ربّ ގެ حضرة ންވާ فضل ވަންތަކޮށްދި ކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. إحسان ވަންތަ ކަލާނގެ ގޮތުންނެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(٥٨) ފަހެ ޔަޤީން ތިމަންކަލާނގެ އެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ބަސް ކަމުގައިވާ عرب ބަހުން ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނާތޯއެވެ.

(٥٩) ފަހެ ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް އެއީ إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ. (އެބަހީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެ نصر އާއި، كاميابى އަށް ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމާއި، ހަލާކު ލިބުމަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމަށެވެ.

جاثية سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الجاثية　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٧)

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلۡقِكُمۡ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزۡقٖ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۖ فَبِأَيِّ حَدِيثِۢ بَعۡدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾

ލަފްޒީމާނަ

حمٓ ﴿١﴾ = މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ (އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވުން ވަނީ) مِنَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ حضرة ންނެވެ. (އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ﷲ އެވެ.) ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ = عزّة ވަންތަ (ގަދަފަދަ ވަންތަ) حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކުގައި، ބިމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުމުގައްޔާއި، އަދި އެތަންތާނގެ ޢާލަމުގައިވެސް ވެއެވެ.) لَأٓيَٰتٖ = (ﷲ ގެ قدرة ބާރުކަމާއި، ދެންނެވޭގެ ގަދަކަމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީދުން ވާކަމުގެ ވަރަށްބޮޑު دليل ހެކި) ހެކިތަކާއި ދަލީލުތައް لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ = مؤمن ންނަށް (ތެދުވެރި މީހުންނަށް) وَفِي خَلۡقِكُمۡ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެއްދެވުމުގައި ވެއެވެ. وَمَا يَبُثُّ = އަދި އެކަލާނގެ ހައްދަވާ، ފެތުރުއްވާ مِن دَآبَّةٍ = حيوان ތަކުގެ ތެރެއިން (ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން) ءَايَٰتٞ = ހެކިތަކާއި ދަލީލުތަކެއް لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ = يقين ކުރާ ބައެއްގެ (ﷲ ގެ توحيد يقين ކުރާ ބައެއްގެ) وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު ތަފާތު ކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި، (ރޭދުވާ ތަފާތުކުރުއްވާގޮތުގައި) وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = އަދި ﷲ ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެ ތެރޭގައި، مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން مِن رِّزۡقٖ = ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން (ވާރޭ ފެނުން) فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ = ދެން އެ ފެނުން އެކަލާނގެ ބިން ދިރުއްވައި بَعۡدَ مَوۡتِهَا = އެ ބިން މަރުވެ ހިކިފައިވުމަށްފަހު وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ = އަދި ވައި ބަދަލުކުރައްވާ ގޮތުގައި، (ވައިގެ ދިމާތައް ބަދަލުކުރައްވާ ގޮތުގައި) ءَايَٰتٞ = (މި މި ކަންކަމުގައި) ހެކިތަކާއި، دليل ތަކެއް ވެއެވެ. لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٥﴾ = ބުއްދިވެރިވެ ވިސްނާ ބައެއްގެ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ ﷲ ގެ ހެކިތަކާއި، دليل

ތިލާވަތް. نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = އެ دليل ތަކާއި، ހުކުމްތައް ތިމަން ރަސޫލާގެ ކިބައަށް ކިޔަވައިދެއްވަމެވެ. بِٱلْحَقِّ ﷺ

= ހަމަ حق ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށް. فَبِأَيِّ حَدِيثٍ = ފަހެ ކޮން ބަހަކަށް ތަޞްދީޤުކުރާނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެ مشرك ންނެވެ.) بَعْدَ ٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ

= الله އާއި، އަދި އޭނާގެ آيات ތަކާއި دليل ތަކާއި، حجّة ތަކުގެ ފަހުން يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ = އީމާން ގެންނާނީ/ إيمان ވާނީ

إجْمَالِي މާނަ

(١) حم ގެ މުރާދުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٢) ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ – ޢަރަބި ބަހުން قرآن ބާވައިލެއްވީ – عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ، الله ގެ حضرة ންނެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ހުރިހާ ތަކެތީގައި (الله ވޮޑިގެންވާކަމާއި، އޭނާގެ ޢަޒަމަތްވަންތަކަމާއި، قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ) ހުއްޖަތްތަކާއި، دليل ތައް ވެއެވެ. އެކަމަކު އެ ދަލީލުތަކުން مؤمن ންނަށް ފައިދާ ކުރެއެވެ. الله ގެ ވޮޑިގެންވުމާއި، قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، މި ބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަންކަމެއް ތަޞްދީޤުކޮށް قبول ކުރާ مؤمن ންނަށް ވާ ފައިދާއެވެ.

(٤) (އަދި އޭ އިންސާނުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެއްދެވުމުގައްޔާއި، އަދި ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކަމުގައި الله ހައްދަވައި، ފެތުރުއްވާވަދެވާ ދިރުންތެރި دابّة ތަކާއި، مخلوق ންތަކަށް ހެދިވަޑައިގަތުމުގައި އޭނާގެ ޢަޒަމަތްވަންތަކަމާއި ކުޅަދާނަކަމުގެ ދަލީލު ފައިދާކުރާނީ، دليل ތަކާއި، حجّة ތައް ކަށަވަރުކުރުމުން ވެއެވެ. توحيد قبول ކުރާ ބަޔަކަށެވެ،

(٥) އަދި ރޭގަނޑާ ދުވާލުގެ ތަފާތުވުމާއި، އަދި الله އުޑުން ބާވައިލައްވާ ރިޒުގު ކަމުގައިވާ ވާރޭގައްޔާއި، އަދި އެ ވާރޭގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވުމުގެ ފަހުން (ގަސްގަހާގެހި ނުއިނދެ ހިކިފައިވާ ފަހުން) ދިރުއްވާ ދިރުވައިދެއްވުމާއި، އަދި ވައިގެ ގޮތް ބަދަލުކުރެއްވުމާއި، އަދި އެކި ދިމަދިމާލަށް ގެންދެވުމާއި، ބަދަލުކުރުމުގެ ތެރޭގައި، މި މި ކަންކަމުގައި (الله ގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، ޢަޒަމަތްވަންތަކަމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ) އާޔަތްތައް ތަރިކުރު ބުއްދިވެރި ވިސްނާ ބަޔަކަށް ވެއެވެ.

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެއީ ހައްތާވެސް (الله ވޮޑިގެންވާ ކަމާއި، އޭނާގެ ޢަޒަމަތްވަންތަކަމާއި، قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި) މި ކަންކަމަށް دليل ކުރާ الله ގެ دليل ތަކެވެ. ތިމަން ރަސޫލާގެ ކިބައަށް އެ دليل ތަކާއި، حجّة ތަކާއި މި بيان ކުރެވުނީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށެވެ. ފަހެ އެ مشرك ންގެ މީހުން الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި دليل ތަކާއި ހުއްޖަތްތަކުގެ ފަހުން قبول ކުރާނީ ކޮން ވާހަކައެއް ހެއްޔެވެ؟ އީމާން ދެން إيمان ވާނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ؟

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَٰتِنَا شَيْـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩﴾ مِّن وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ وَلَا يُغْنِى عَنْهُم مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا هُدًى ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

މުރާދު

وَيْلٌ = ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ. (ނަރަކައިގެ ويل އެވެ ކިޔާ ވާދީ ހުއްޓެވެ.) لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾
= ދޮގުހަދައިން ތަފާތުކޮށް، އަދި ބޮޑު ފާފަވެރި ކޮންމެ މީހަކަށް يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އޭނާ الله ގެ آية
ތައް އަހައި، (قرآن ގެ آية ތައް އަހައި) تُتْلَىٰ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް އެ آية ކިޔުމާ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا
= ދެން އޭނާ ބޮޑާވެގެން، كبر ވެރިކަން މަތީ (إيمان ނުވެ) ދެމިހުންނަ كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا = އޭނާ އެ
އާޔަތްތައް ނުވެސްއަހާ ހެންނެވެ. فَبَشِّرْهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް خبر ދެއްވާށެވެ! بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾ =
ވޭންދެނިވި عذاب (އަބަދަށް ދިރުންނަން) ހުރިކަމުގެ وَإِذَا عَلِمَ = އަދި އޭނާއަށް އެނގިއްޖެއްޔާ مِنْ ءَايَٰتِنَا
شَيْـًٔا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ތިންވަރެއް (قرآن ން ކޮންމެވެސް ތިންވަރެއް) ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا = އޭނާ
އެ އާޔަތް - ނުވަތަ އެނގުނު އެއްޗަކަށް - މަލާމާތްކޮށް، ފުރައްސާރަ ކުރެއެވެ. أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ =
ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩﴾ = އިހާނާތްތެރި ފާޑުގެ عذاب އެވެ. مِّن
وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ = އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި ހުރީ جهنّم އެވެ. ނަރަކައެވެ. وَلَا يُغْنِى عَنْهُم = އަދި އެމީހުންނަށް
(އެދުވަހުން) ފުއްދައި ނުދޭނެއެވެ. ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ. مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا = އެމީހުން ހޯދި މުދަލަކުން/
ދަރިންނަކުން - އަދި ކުރިކަމަކުން ވިޔަސް - އެއްވެސް ކަމެއް وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހިފައި
إختيار ކުރި ތަކެތިންވެސް (އަޅުކަންކުރި ތަކެތިން ވެސް) مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި أَوْلِيَآءَ =
ސަހަރާތެރިންކަމުގައި وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.
هَٰذَا هُدًى = މިއީ ތެދުމަގެވެ. (މި قرآن މިއީ ދުޔެންވެސް ތެދުމަގެވެ.) وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި كافر ވީ
މީސްތަކުން بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް (قرآن އަށް) لَهُمْ عَذَابٌ =

އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ عذاب އެވެ. مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ⑪ = رِجْز އެވެ ބިޔަ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ތެރެއިންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧) ދޮގުހަދައިން ދޮގުހަދާ، ފާފަކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގަންނަވާ ކޮންމެ މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން ويل ހުއްޓެވެ. (ويل އަކީ ނަރަކައިގެ ވާދީއެކެވެ. އެތަނުގެ ހޫނު ގަދަކަމާއި، ނުރައްކާކަމުގެ ބޮޑުކަމުން ނަރަކަވެސް އެތަނުން ސަލާމަތްވުމަށް دعاء ކުރާކަމުގައި ވިއެވެ.)

(٨) (އަދި މިބަޔާ ދޮގުވެރި، ފާފަވެރިޔާ) الله ގެ އާޔަތްތައް - (ކިޔެވޭ ގެ قرآن ގެ އާޔަތްތައް)- އޭނާގެ ގާތަކަށް ކިޔަވައިދެވޭ އަޑުއަހައެވެ. ދެން ވެސް އޭނާ (إيمان ނުވެ) كبر ވެރިކަމާއި، ބޮޑާކަމުން މަގީ ދެމިހުންނަނީއެވެ. އޭނާ އެ آية ތަކެއް ނުވެސް އަހާ ކަހަލައެވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب قيامة ދުވަހުން ހުންނާނޭ ކަމުގެ خبر ކަލޭގެފާނު ދެއްވާށެވެ.

(٩) އަދި ތިމަންނަ ރަސޫލާގެ އާޔަތްތަކުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް - އެބަހީ قرآن ނުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް - އެފަދަ މީހަކަށް އެނގިއްޖެއްޔާ އޭނާ އެއަށް މަލާމާތްކޮށް، ފުރައްސާރަކުރާނެއެވެ. އެފަދަ ކޮންމެ މީހަކު ހުރީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب އެވެ. (قرآن ގެ އާޔަތަކަށް ނުވަތަ ސުންނަތަކަށް މަލާމާތްކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ މި حكم ގެތެރެއަށް ވަންނާނެކަމުގެ ޝައްކެއް ހުރި ކަމެއް ނޫނެވެ.)

(١٠) (ދެން އެފަދަ މީހާ) އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި (قيامة ދުވަހުން) ޖެހީ ހަމަ ނަރަކައެވެ. އެދުވަހުން އޭނާ ހޯދި މުދަލަކުންވެސް، އަދި ދަރިންގެ ކިބައިން ވިޔަސް އަދި الله ފިޔަވައި އޭނާ ސަހަރަމީހުން ކަމުގައި ބަލައިގެން އޭނާ އަޅުކަންކުރި ފަރާތްތަކުންވެސް، އަދި އޭނާ ކުރި އެއްވެސް عمل އަކުންވެސް އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައިދެވޭނެ ނުވާނެއެވެ. އޭނާއަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(١١) މިއީ ހަމަ ތެދުމަގެކެވެ. އެބަހީ މި قرآن އަކީ ފުރިހަމަވެސް ހަމަ ތެދުމަގެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް - އެބަހީ قرآن އަށް - ކާފިރުވެއްޖެ ބައިމީހުން (ގަބޫލުނުކުރާ) އެމީހުންނަށް ހުރީ رِجْز އެވެ ބިޔަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. رِجْز އަކީ އެންމެގަދަ عذاب އެވެ.

۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَغْفِرُوا۟ لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

މުފްރަދާ

ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އީ سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަނޑު ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ = އެކަނޑުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނައްޓާލުވައިދޭ ބޯޓުތައް ދުއްވުމަށް ޓަކައެވެ. بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުރަތަން وَلِتَبْتَغُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެދިހޯދުމަށްޓަކައެވެ. مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން (الله އަށް) شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَسَخَّرَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަން ކޮށްދެއްވިއެވެ. مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުގައި ވާހައި ތަކެތި وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި جَمِيعًا مِّنْهُ = އެ ހުރިހައި އެއްޗެއްވެސް އެއީ އެކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތަކާއި) دليل ތަކާއި، ހެކިތައް ވެއެވެ. لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ = ކަންކަމާމެދު فكر ކުރާ ބައިމީހުން ބަލައިގަން (އޭ رسول الله އެވެ!) إيمان ވީ މީހުންނަށް ކަލޭގޮވާ ވިދާޅުވާށެވެ. يَغْفِرُوا۟ = އަމާޒުގައި ދޫކޮށްލާށޭ. لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ = ނުއެދޭ މީހުންނަށް/ ބިރުވެރިނުވާ މީހުންނަށް أَيَّامَ ٱللَّهِ = (عداوة ތެރިންނަށް ވާ) الله ގެ مصيبة ތަކާއި، އުނދަގޫތަކުގެ ދުވަސްތަކަށް لِيَجْزِىَ قَوْمًا = ބައެއްމީހުންނަށް الله جزاء އާއި، ثواب ދެއްވުމަށް (مؤمن ންނަށާއި) جزاء ދެއްވުމަށް بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުގެ ސަބަބުން مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ فَلِنَفْسِهِۦ = ފަހެ އޭގެ جزاء - ثواب - ލިބޭނީ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. وَمَنْ أَسَآءَ = އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި މީހާ فَعَلَيْهَا = ފަހެ އޭގެ عقوبة ލިބޭނީވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން رجوع ވާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) الله އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ކަނޑު ކިޔަމަންކުރުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ނަވާރީގެ ފަހަރު (ދޯނިގައި ދުއްވާ އަންގަރައި އުޅެނިވިފަދަ) އެ ކަނޑުގައި ދުއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި އެކަން އެގޮތަށް ހެއްދެވީ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންތައް ލިބިގަތުމަށް ޓަކައެވެ. (ދަތުރުފަތުރުކުރުން، ވިޔަފާރިގެ އަސްލުގަނޑު ކަމުކަމާއި، حياة ގެ ދިރުން ކަށަވަރުކުރުމަށް ހަމަޖެއްސުމަށް ޓަކައެވެ.) އަދި އެ ކަންކަން އެގޮތަށް ހެއްދެވީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް شكر ކުރުމަށް ޓަކައެވެ. شكر ކުރާށެވެ.

(١٣) އަދި އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާ އެންމެހައި ތަކެތި ކިޔަމަންކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެ ހުރިހައި އެއްޗެއް ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް فكر ކުރާ، ވިސްނާ ބަޔަކަށް (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާ ކަމުގެ) ހެއްކާއި، دليل އަދި حجّة މި ކަންކަމުގައި ވެއެވެ.

(١٤) (އޭ رسول الله އެވެ.!) اللهގެ عداوة ގެ ބިރުނުގަންނަ އެކަލާނގެ ދުވަސްތަކުން ގެންދަވާނެ عذاب އާއި، مصيبة އާއި، އުނދަގޫތަކާމެދު ބިރުވެރިނުވާ އެ ކާފިރުންނާއި، مشرك ންގެ ކަންތަކާމެދު އެމީހުންނަށް عفوء ކުރައްވައި، އެކަމާ (އަދި) އަޅައިނުގަނެ مؤمن ންނަށް ކަށަވަރުކޮށް ވިދާޅުވާށެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ މި حكم މިއީ ހަނގުރާމަގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން އޮތް حكم އެއް ކަމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. ހަނގުރާމަގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، توبة ނުވާމީހުންގެ އެއްވެސް ބާވައިލެއްވުމުން އެމީހުންނަށް عفوء ކުރުން، ދޫކޮށްލުން ނިމުނީއެވެ. والله أعلم

އަދި އެކަން އެ ގޮތުގައި ބަހައްޓަވާ މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި ގޮތް عمل ތަކުގެ ފުރިހަމަ جزاء އާއި، ثواب އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. (މިބުނީ މީހުންނަކީ مؤمن ންނެވެ. إسلام دين ގެ ކުރިމަތީގައި އެމީހުންނަށް އުނދަގޫތަކާއި، عذاب ތައް، ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ލިބުނަމުންދިޔަ ކަމުގެ ފޮނިވަން مؤمن ންނަށް އެންގެވީއެވެ. އެ ފޮނިން އުނދަގޫތަކާއި، ކުރި ކަމުގެ ތަކަށް الله އެމީހުންނަށް ދެއްވަނީ ދެމުން ثواب ދެއްވާނެއެވެ.)

(١٥) ދެން صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ (ދަންނައެވެ.) އެ صالح عمل ގެ ދެއްވުމާއި، ثواب އޭނާ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި މީހާވެސް (ދަންނައެވެ.) އެކަމުގެ عذاب އާއި، عقوبة އޭނާގެ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އެކަން އޭނާއަށް އޮންނާނެއެވެ. ދެން (ޤިޔާމަތްދުވަހު) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާން ވާނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

މުފުރަދާ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ = ފޮތާއި، يعنى توراة އާއި، ޙިކުމަތުގެ ވެރިކަމާއި ނަބީކަން، فيصلة ކުރުމުގެ حكم އާއި، އަދި نبى ކަން وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވީމެވެ. مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު ހަލާލު ތަކެތިން وَفَضَّلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ. عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = (އެ ޒަމާނު) އުޅުނު عالم ތަކުގެ މައްޗަށް. وَءَاتَيْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ = ކަމުގެ ބަޔާނުން އެބަހީ دليل އާއި، بيان فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ = ދެން ނުވެއެވެ އެމީހުން إختلاف ވެ، ދެބަސް ނުވެއެވެ. إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ ٱلْعِلْمُ = علم / އަސްލުން بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ވާ ދުޝްމަނުކަމުގެ ސަބަބުން إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ يَقْضِى بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމްވާނެ. يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ = އެ ކަންކަމުގައި އެމީހުން ވިޔަސްކަމުގައި تَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން إختلاف ވެ، ދެބަސްވާ ކަންކަމުގައި ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ = ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. عَلَىٰ شَرِيعَةٍ = شريعة އެއްގެ މައްޗަށް/ ވަކި މަގަކަށް مِّنَ ٱلْأَمْرِ = دين ގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން فَٱتَّبِعْهَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ شريعة އާ/ އަދި އެ މަގާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި تبع ނުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ = މީސްތަކުންގެ هوى نفس އާއި لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުން ނުދަންނަ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ = ކަލޭގެފާނަށް ޓަކައި އެމީހުންނަކަށް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حضرة ން

އަޅުވެރިން އެއްވެސް ކަމެއް (އެއްވެސް مصيبة އެއް) = وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން/ مشرك ން بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއް ބަޔަކުގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ = އަދި الله އީ تقوى ވެރިންގެ ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ންނަށް (موسى عليه السلاّم ގެ ދުވަހު ކުރައްވައި) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތް ދެއްވީމެވެ. އެއީ توراة އެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް ބަޔާނާއި ވިސްނުމާއި، އަދި فقه ވިލަތަށް ދެއްވީމެވެ. އަދި އެ ދަރިކޮޅުގައި نبى ކަމުގެ ބޭފުޅުންވީމެވެ. (މިސަރު نبى ބޭކަލުން އެ ދަރިކޮޅުން الله ފޮނުއްވިއެވެ.) އަދި حلال ރިޒުގު، މީރު ކާނާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. (އޭގެ ތެރޭގައި منّ އާއި، سلوى ފަދަ ވެއެވެ.) އަދި އޭރު ދުނިޔޭގައި ތިބި އެންމެހާ މީހުންނަށްވުރެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٧) އަދި حلال އާއި، حرام ގެ ތަފާތުން بيان ވެ ފާޅުވެގެން ހުންނަ شريعة އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. (ނަބިއްޔާ ދެން ފޮނުއްވާ نبى އަކީ محمّد صلى اللّٰه عليه وسلم ކަމުގެ خبر އާ ބެހޭ علم އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. މި އާޔަތުގައި މި ދެވާނީ مفسّر ން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. والله أعلم) ދެންފަހު އެ ދެކަމާބެހޭ علم އަދި معلومات ކަށަވަރުކޮށް އެނގުމަށްފަހުގައި ދެންވެސް އެމީހުން ދެބަސްވެ، إختلاف ނުވެއެވެ. (އެމީހުން إختلاف ވީ ފެށުނީ) އެމީހުންގެ އެކަކު އަނެކަކާ މެދުގައި ހުރި ދުޝްމަނުކަމާއި، حسد ވެރިކަމުންނެވެ. ނަބިއްޔާ محمّد صلى اللّٰه عليه وسلم އާމެދު އެމީހުންގެ މެދުގައި ހުރި حسد ވެރިކަމުންނެވެ.

(ހެ رسول الله އެވެ.) އެމީހުންގެ މެދުގައި އެކަމާމެދު ދެބަސްވެ، إختلاف ވާ ކަންތައްތަކަށް قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމެވެ.

(١٨) ދެން މިއަދު ތަބާވާންވީ ކަލޭގެފާނު ވަކި شريعة އެއްގެ މައްޗަށް ހެއްވީމެވެ. ވަކި منهج އަކަށް ލެއްވީމެވެ. އެއީ دين ގެ ކަންތައްތަކެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ شريعة އާއި، އަދި އެ މަގު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ނުދަންނަ މީހުންގެ هوى نفس އެދުމަތަކަށް تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

(١٩) (ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މަގަށް تبع ވެވަޑައިގަންނަވައިފިނަމަ) ދެން الله ގެ حضرة ން އަޅުވެރިން އެއްވެސް އެއްވެސް ކަމަކުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން عذاب ދުރު ކުރުމަށް دفاع ކޮށްދިނުމަށް އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރެވިގެނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ، (مشرك ންނާއި منافق ންނާއި، يهودى ންނަކީ) އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު ސަހަރޯވެރިންނެވެ. އަދި الله އީ تقوى ވެރިންގެ ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ.

هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَـٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

މުފްރަދާތު

هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ = މިއީ (يعنى މި خبر އަކީ) إعلان އެކެވެ. އެންގުމެކެވެ. لِلنَّاسِ = އެންމެނަށް ވިސްނައިދިނުމަށް وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ތެދުމަގުދައްކާ، رحمة އެކެވެ. لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ = يقين ކުރާ ބަޔަކަށް أَمْ حَسِبَ = ނުވަތަ ހިތަކީ ހީކުރީތޯ؟ (ހިތީ ހީކުރީތޯ؟) ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ = ގަސްތުގައި އަރައިގަތް މީހުން ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައި ކަންތައްތައް أَن نَّجْعَلَهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލައްވާނޭ ކަމަކަށް كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީހުން ފަދައިން وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދިއެމީހުން صالح عمل ތައް ކުރި سَوَآءً = ހަމަހަމަ ކަމުގައި (ހަމަހަމަކޮށް) مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ = އެމީހުން ދިރިހުރުމާއި، އެމީހުންގެ މަރުވުމާ (އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި، މަރުވުމަށްފަހު ގުޅޭ آخرة ގެ حياة އާ) سَآءَ = ނުބައިވެގެން ވީއެވެ. مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން އެ حكم ކުރާ ގޮތް (އެމީހުން އެ ނިންމާ ގޮތް) وَخَلَقَ ٱللَّهُ = އަދި الله ހައްދަވައިފިއެވެ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި، ބިން بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި (عدل ވެރި ގޮތުގައި) وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް جزاء ދެއްވުމަށެވެ. بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަމެއްގެ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ. أَفَرَءَيْتَ = ކަލޭގޮތް ތަ ދެކެވަޑައިގެންނެވީ ތޯއެވެ؟ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ = އޭނާގެ إله ކަމުގައި ހިފީ މީހާ (إختيار ކުރީ މީހާ) هَوَىٰهُ = އޭނާގެ هوى نفس (އޭނާގެ އަމިއްލަ އެދުން) وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އޭނާ މަގުފުރައްދަވައިފިއެވެ عَلَىٰ عِلْمٍ = (އޭނާއަށް އެނގެން حقّ ވާކަން) الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއެކު وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ = އަދި އޭނާގެ އިވުމާއި، އަދި އޭނާގެ ހިތުގެ މަތީގައި (އަޑު ނޭހޭ ގޮތަށް، އަދި ނުވިސްނޭ ގޮތަށް) الله ސިއްކަ ޖައްސަވައިފިއެވެ. وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ލޮލުގެ މަތީގައި الله ލައްވައިފި غِشَـٰوَةً = މަތިގަނޑެއް (ނިވައެއް) فَمَن يَهْدِيهِ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ ކާކު

ކާކުހެއްޔެވެ؟ = مِنْ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ = الله އަށްފަހު (الله މަގުފުރެއްދެވުމަށްފަހު) أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ =
ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ نصيحة ލައި، وعظ ލިބިގަންނަނީ ނުވެއްޔެވެ؟

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) މިއީ، އެބަޔަށް شريعة އާ ތަބާވުމަށް އެންގެވި އެންގެވުމެކެވެ، މިސާލުތަކާ ގެ إعلان އެކެވެ. (ނުވަތަ މި قرآن އަކީ މިސާލުތަކާ ގެ ހިތުގެ ލޯތަކެވެ. منفع ލިބޭ ތަކެއްޗާއި، ގެއްލުންދޭ ތަކެތި އެއިން ފަރުވާލެވެ.) އަދި އެއީ ހިދާޔަތު ނުލާން، يقين ލިބޭ ބަޔަކަށް ގެ މަގުދައްކައިދޭ، އަދި رحمة އެކެވެ.

(٢١) އަދި ކިޔުން ހީކުރިތޯ؟ އެމީހުން ހެޔޮކަމަށް ގަސްތުގައި ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރަނީ މީހުން، އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީހުންނާ، މި ދެބައިމީހުން އެއްގޮތް ބަހައްޓާ ކަމަށް. އެގޮތަށް ތިމަން ބަރާބަރު ކޮށްދެއްވާނެ ކަމަށް. އެމީހުންގެ ދިރިހުރުމުގެ حياة ގައި، މަރުވުމަށްފަހު ދުވަހު އާޚިރަތުގެ حياة ގައިވެސް ދެބައިމީހުން އެއްގޮތްވާނެ ކަމަށް. އެއީ ނުބައި حكم އެކެވެ. (ނުބައި ކަމެއް
މީހުންނަށް، ކަށަވަރުން صالح عمل ކުރި މީހުންނާ ދެބައިމީހުން ދިރިއުޅުމުގެ حياة ގައި، ތަފާތު އެއްގޮތް ނުވާނެއެވެ. އަދި
ނުބައި މީހުންގެ حياة ގެ ކަންތައް ދިރިއުޅުމުގެ ތަފާތުވުމުގެ ބަދަލު ފެނިގެންދާނެއެވެ. އެގޮތުން ނުބައި ކަންތައް ކުރި
މީހުންނަށް آخرة ގެ حياة ގައި ހުރިހާ ނިޢުމަތެއް. ހެޔޮކަންތައް ކުރި صالح عمل ކުރި މީހުންނަށް ހުރިހާ ސުވަރުގެއެވެ.
އެހެންގެ ހިތަށް ނާދެވޭނެ نعمة އެވެ. މި ދެބައިމީހުން އެއްގޮތްވާނީ ކިހިނެއްގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟

(٢٢) އަދި الله تعالى އުފެއްދެވީ، ބިން ހިއްސާކޮށް ހަމަ عدل ފުރި حقّ ގޮތުގައެވެ. އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް
އެ نفس އެއް ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ جزاء ދެއްވުމަށެވެ. އަދި (އެދުވަހުން، އެބަޔާ آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް އަނިޔާ
ނުވެވޭނެއެވެ.

(٢٣) ތިމާގެ إله އަކީ ތިމާގެ هوى نفس ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ މީހާ (ނުވަތަ މީހުން) ކަލޭގެފާނު ފެނި
ދެކެވަޑައިގެންނެވީ ތޯއެވެ؟ އަދި الله تعالى އޭނާ މަގުފުރެއްދެވިއެވެ. އެއީ އޭނާއަށް އެކަން حقّ ކަމުގައި الله ދެނެވޮޑިގެން
ވާތީއެވެ. އަދި (ހެޔޮ އެއްޗެއް حاصل ނުކުރެވޭ ގޮތަށް) އޭނާގެ އިވުމުގައްޔާއި، އޭނާގެ ހިތުގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައިފިއެވެ. އަދި
އޭނާގެ ލޮލުގެ މަތީގައި ފަރި މަތީގައި ނިވާކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ الله އޭނާ މަގުފުރެއްދެވުމަށްފަހު ދެން އޭނާއަށް ތެދުމަގު
ދައްކާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (މި ކަންކަމުން) ތިޔަބައިމީހުން نصيحة ލައި، وعظ ލިބިގަންނަނީ ނުވެއްޔެވެ؟

(ދަންނަށެވެ. ތެދުމަގައި، إيمان ކަން ދޫކޮށް، ކާފިރުކަން إختيار ކުރި ކޮންމެ މީހަކު އަމުރުކަންކުރާނީ އޭނާގެ هوى نفس
އަށެވެ. އެހެންކަމުން ފަހަރަ އެއްގޮތްކަމެވެ. އޭނާ إيمان ކަމާއި، ތެދުމަގު إختيار ނުކުރިކަމުން ބޭކަލު الله އޭނާ މަގުފުރެއްދެވީއެވެ.
އޭނާގެ އިވުމާއި، ފެނުމާއި، އަދި ހިތުގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައިފިއެވެ. އެބަޔާ ހެޔޮބަސް އިވުމާއި، ހެޔޮ އެއްޗެއް ފެނުމާއި، އަދި
ހެޔޮ އެއްޗެއް ވިސްނުމުގެ توفيق އެއް އޭނާއަކަށް ނުލިބުނީއެވެ. އެހެންކަމުން الله އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދޭނެ ގޮތެއް
އޭނާއަކަށް ތެދުމަގު ނުލިބޭނެއެވެ.)

وَقَالُواْ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱئْتُواْ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން މިހެން ބުނެއެވެ. مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا = އަހަރެމެންގެ މި حياة ފިޔަވައި (މި ދިރިއުޅުން ފިޔަވައި) އެހެން حياة ނުވެއެވެ. ٱلدُّنْيَا = އެއީ ހަމަ ދުނިޔެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމެވެ. އެހެން ދިރިއުޅުމެއް ނުވެއެވެ. نَمُوتُ وَنَحْيَا = އަހަރެމެން މަރުވެ، ދެން އެހެން ބަޔަކު ދިރިދެއެވެ. (އެއީ ޖީލުން ޖީލަށް ހިނގާ ކަމެކެވެ.) وَمَا يُهْلِكُنَآ = އަދި އަހަރެމެން ހަލާކު ކުރާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلدَّهْرُ = ޒަމާން ފިޔަވައި (އެބަހީ އަހަރެމެން މަރުވަނީ، އެހެން ބަޔަކު ދިރުވަނީ ހަމަ ޒަމާނުގެ ބާރުގައެވެ. އެހެނީ އެހެން ވަކި ކަމެއް ނެތެވެ.) وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ = އަދި އެމީހުންނަށް އެ ބަސް ބުނުމަކަށް ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމެއް (އެކަން އެ ބުނަނީ ދަލީލެއް ނެތިއެވެ.) إِنْ هُمْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ = ހީކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވުން ފިޔަވައި. وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވޭއިރު ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ = بيان ވެގެންވާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް (قرآن ގެ އާޔަތްތައް) مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަލީލަކީ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. إِلَّآ أَن قَالُواْ = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި ٱئْتُواْ بِـَٔابَآئِنَآ = (ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ (މަރުވީ ކާފައިން ހޭލައްވައިގެން ގެނެސްދީބަލަވެ.) إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ. قُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ = الله ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔެއަށް) ދިރުއްވައެވެ. ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (عمر ހަމަވުމުން) މަރުއްވައެވެ. ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (محشر ގައި) ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން (حساب ބެއްލެވުމަށް ޓަކައި) وَلِلَّهِ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ. وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ.

مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ މުޅި މިލްކު/ ނުވަތަ އެ ދާއިރާގެ ވެރިކަން وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة ގާއިމުވާ ދުވަހު يَوْمَئِذٍ = އެ ދުވަހުން تَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ = باطل ގެ މީހުންތައް/ ގެއްލިގެން/ ނުވަތަ كافر ން/ އަދި އެންމެންވެސް باطل عقيدة ތަކާ ގުޅިގެންވާ މީހުން ގެއްލި ހަލާކުވާ ދުވަހެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އެ ކާފިރުން ބުނެއެވެ. މި ދުނިޔޭގެ حياة ނޫން ދެން އެހެން حياة އެއް، އަހަރުމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެ حياة ގައި އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން، އަނެއްބަޔަކު އުފަންވަމުން ދަނީއެވެ. އަދި ޒަމާން ގެއްލި އަހަރުމެން ހަލާކުވެ ނިމި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެބައި އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން، އަނެއްބަޔަކު އުފަންވަމުން މިދަނީ ޒަމާނުގެ ދައުރު ކުރުމުންނެވެ. އެއީ ޒަމާނުގެ އާދައެވެ. އެހެނު އެހެން ކަމެއް ވެސް ޢިބްރަތެއް ނޫނެވެ.

އެކަން ނަމަވެސް އެމީހުން އެކަން ބުނަނީ އެއްވެސް دليل އެއް، އަދި އެނގުމެއް އެމީހުންނަށް ނެތްގޮތުން ނޫނެވެ. ހަމަ ބުނާ ބުނުމެކެވެ. ހަމަ ހީވާ ގޮތެއް ކަމުގައި ވުމުން ބުނާ ބަސްތަކެކެވެ.

(٢٥) އަދި بيان ވެ، ފާޅުވެގެންވާ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވޭއިރުވެސް އެމީހުން މިފަދައިން ބުނެއުޅުނީ ނޫން އެހެން އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތެދު ބުނާ މީހުން ކަމުގައި ވާނަމަ މަރުވެފައިވާ އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން ނިކަން (ދިރުވައިގެން) ގެނައުމަށް ދެއްކާށެވެ. (އެމީހުންގެ حجّة އަކީ އެއީއެވެ. އެހެން އެއްވެސް دليل އެއް ނުވެއެވެ. حقيقة ގައި އެއީ ކަމާ ނުބެހޭ ފާޅަކަށްކަމެވެ. އެކަމަކު ދިރުއްވައި، އެއްކޮށްލައްވާނީ ކަލަށް އަންގަވާ قيامة ދުވަހުންނެވެ. ދުނިޔޭގައި ދުވަސް ފަހަރެއް ދިރުއްވާ ފާޅުކަށް ނުވާނެއެވެ.

(٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެންގެ އަސަރުތަކެއް ނެތިފައި) ކަލޭމެން ދިރުއްވަނީ الله އެވެ. ދެން ދުނިޔޭގައި އުޅެ، ކަލޭމެންގެ ހަމަވުމުން މަރުއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (ކުރި عمل ތަކަށް ދެން ޖަޒާދެއްވުމަށް، ޤިޔާމަތްދުވަހުން) ކަލޭމެން އެއްކޮށްލައްވާ محشر ކުރައްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަމާ ދޭތެރޭ އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. އެކަމަކު ނަމަވެސް ގިނަ މީހުންނަކީ އެކަމެއް ނޭނގޭއެވެ.

(٢٧) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ މުޅި ملك – (އެންމެހައި ތަކެތި) – خاصّ ވެ، މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެ ތަކެއްޗަކީ އެކަލާނގެ ތަކެއްޗެވެ. އެކަލާނގެއާ އިތުރު ތަކެތި ވެރިއެއްނެތެވެ.) އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން ގެއްލިގެންނާއި، ކާފިރުންނާއި، އަދި އެންމެހައި باطل عقيدة ތަކުގެ أهل ވެރިން ގެއްލި ހަލާކުވާ ދުވަހެވެ.

وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَٰبُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُم مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

މުފުރަދާ

وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއް (ކޮންމެ دين އެއްގެ ބަޔަކު) ކަކޫގެމަތީން ދުކެވަޖެހިގެންނަވާނެއެވެ.

جَاثِيَةً ۚ = ކަކޫމަތި، ތިއްބެގެ އިސްދިލިތާ ދެކޮޅަށް ބިންމަތީ ޖެހުއްސަވައިގެން އިރިސްހިފައިގެން ވަނިކޮށް كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް ގޮވޭނެއެވެ. إِلَىٰ كِتَٰبِهَا = އެ أمّة އެއްގެ ފޮތަށް ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ = މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަޒާ ދެވޭނެއެވެ. مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކަށް. هَٰذَا كِتَٰبُنَا = މިއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތެވެ. يَنطِقُ عَلَيْكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަސްބުނާނެއެވެ. بِٱلْحَقِّ ۚ = ތެދު حقّ ގޮތުގައި إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (މަލާއިކަތު ބޭކަލުންނަށް أمر ކުރައްވައިގެން) ލިޔުއްވީމެވެ. مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައް. فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = ފަހެ إيمان ވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. وَعَمِلُوا ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ތައް ކުރި فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ = އެބައިމީހުންގެ ربّ އެބައިމީހުން ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. فِي رَحْمَتِهِ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް/ އެބަހީ ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަސީބެވެ. وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. أَفَلَمْ تَكُنْ = (އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) އަދެފަހެ (ކަލޭފުން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟) ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވޭ ހިނދުގައި فَٱسْتَكْبَرْتُمْ = ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (އެއަށް) ބޮޑާވެ، ކިބުރުވެރި ވީމެވެ. وَكُنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވީމެވެ. قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ = ނުބައި، ފާފަވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި/ مجرم ން ކަމުގައި

وَإِذَا قِيلَ = އަދި ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އަދި ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ) إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްކަމެވެ. (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި محشر އަށް

ޤާއިމުވުމުގެ ބަސްފުޅަކީ الله ގެ حقّ وعد އެކެވެ.) وَٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة ދުވަސް لَا رَيْبَ فِيهَا = އެއާ ދޭތެރޭ ޝައްކެއް ނެތެވެ. قُلْتُم مَّا نَدْرِى = ތިޔަބައިމީހުން ބުނީމުއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. مَا ٱلسَّاعَةُ = قيامة ދުވަހަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަމެއް إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا = ހިތާހިތުގައި ހީއެއް ކަމުގައި މެނުވީ އަޅުގަނޑުމެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. وَمَا نَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމުއެވެ. بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾ = يقين ކުރާ ބައެއް ކަމުގައި

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި ކޮންމެ ދީނެއްގެ، އަދި ކޮންމެ ملّة އެއްގެ أهل ވެސް ބަރުކަށިވެގެން قيامة ދުވަހުން ކަލާނގެ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަލާނގެ، ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއް އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުނާމާ ބަލާލުމަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. (އެއީ އެދުވަހުގެ ބާރުގަދަކަމާއި، ނުބައިކަމާއި حساب ބައްލަވާފައިވާ ގޮތުން ބިރުގަނެ ގެނެސްފައެވެ.) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެ أمّة އަކަށް ބަލާފައިވާ ފޮތަށް ގޮވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކަށް މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް جزاء ދެއްވޭނެއެވެ.

(٢٩) އަދި މިއީ ތިޔަބައިމީހުން ކަށަވަރުކުރައްވާފައިވާ ފޮތެވެ. (އެބަހީ މަލާއިކަތުން ބަހައްޓަވާ ފޮތެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ عمل ގެ ފޮތެވެ.) އެ ފޮތް ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ބަސްބުނާނެއެވެ.

(٣٠) ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކެއް ކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ربّ އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް، އެބަހީ ސުވަރުގެއަށް އެމީހުން ވައްދަވާ ހުށްޓެވެ. بيان ވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(٣١) އަދި ކާފިރުވީ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން އެންގޭނެއެވެ. (ކަލާމުން ދުނިޔޭގައި ތިޔައިގެ) މިއަން ބަސްބަހާއިގެ އާޔަތްތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވުނީ ނޫނު ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ކިޔަވައިދެވުނީ ވީއެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެއަށް ބޮޑާވީ، كبر ވެރިވީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވީ ގާފިލު، ނުބައި مجرم ން ކަމުގައެވެ.

(٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެކެވެ. (އެބަހީ މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި، محشر ކުރެއްވުމުގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެކެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހަކީ ޝައްކެއް ނެތި އަންނާނޭ ދުވަހެކެވެ. މިހެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެ ތިޔަބައިމީހުން ބުނީމުއެވެ. قيامة ދުވަހަކީ ކޮން ދުވަހެއްކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އެއީ ހަމަ ހިތާހިތުގައި ހީލެވޭ ވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ އަޅުގަނޑުމެން ހީއެއްނުކުރަމެވެ. އަދި އެ ދުވަސް އެއީ އަންނާނޭ ދުވަހެއްކަން يقين ކުރާ ބައެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމުއެވެ.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٣٣ وَقِيلَ ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ۝٣٤ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ۝٣٥ فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝٣٦ وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٣٧

ޝަރުޙު

وَبَدَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (އެދުވަހުން) ފާޅުވާނެއެވެ. سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން. وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފާނެއެވެ. مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٣٣ = އެ ކަންކަމަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި ވީ ކަންތައް. وَقِيلَ = އަދި (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ = މިއަދު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައްވާ (ނަހަދާއެއް ވަރުވަރުގައި) ހަނދާން ނައްތާލައްވާނަމެވެ. كَمَا نَسِيتُمْ = ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިލި ފަދައިން لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا = ކަލޭމެންގެ މި ދުވަހާ ބައްދަލުވާނެކަން. وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = އަދި ކަލޭމެންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ۝٣٤ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ނަސްރުދޭވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ذَٰلِكُم = ކަލޭމެންނަށް އެހެން ވީ بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ = ހަދަކަޅަކަށް ކަލޭމެން إختيار ކުރީމައެވެ. (ހަދައިގަތީމައެވެ.) ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް هُزُوًا = މަލާމާތްކުރާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި. وَغَرَّتْكُمُ = އަދި ކަލޭމެން ދޮގުވެރިކޮށްލިއެވެ. ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا = އެ ނަރަކައިން އެމީހުން ނުނެރެވޭނެއެވެ. وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން يُسْتَعْتَبُونَ ۝٣٥ = اللّٰه ގެ ރިޟާވަންތަކަމަށް ތައުބާވުމަށް ނުއެދެވޭނެއެވެ. فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ = ފަހެ ހުރިހާ ޙަމްދެއް ވަނީ اللّٰه އަށް ޚާއްޞަވެގެންނެވެ. (ޙަމްދު ކުރުމަކީ) ތަޢުރީފު ކުރުން، حمد އަކީ، تعريف އަކީ، ثناء ކިޔުމެވެ. رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ رب އެވެ. رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝٣٦ = އަދި ހުރިހާ عالم ތަކުގެ رب އެވެ. وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَآءُ = އަދި ކިބްރިޔާއީ، ބޮޑުވެރިކަން، كبرياء ވަނީ ޚާއްޞަވެގެން خاصّ ވެގެން އެކަލާނގެއަށެވެ. فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވެސް وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٣٧ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި އެދުވަހުން އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން އެމީހުންނަށް ފާޅުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެކަލާގެދު އެމީހުން މަލާމާތްކުރު، ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ. އެއްޗަކީ عذاب އެވެ.

(٣٤) އަދި (އެމީހުން ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ގައި ބޮޑުކޮށް، ހަށިތަވަދުން ދާއިރު) އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު، މި ދުވަހާ ބައްދަލުވާކަން ހަނދާން ނައްތައިލި ފަދައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެވެސް މިއަދު ކަލޭމެން (ނަރަކައިގައި ދޫކޮށްލައި) ކަލޭމެންގެ މަތިން ހަނދާން ނައްތާލާ ހުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތަނަކީ ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭ، އެހީވާނޭ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٥) ކަލޭމެންނަށް މިއަޒާބު ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާއި އެއީ ކުޅޭކުޅޭ އެއްޗަކަށް ހަދައިލީމައި، އެއީ މަލާމާތްކުރުމަށް އެއްޗެއް ކަމުގައި ހަދައިލީކަމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ކަލޭމެން ހޮޅުއަރުވައި، އަޅުވާލިއެވެ. އެހެން ހެއްދެވީއެވެ.

ފަހެ މިއަދު އެމީހުން އެތަނުން، يعني ނަރަކައިން ނުނެރުއްވޭނެއެވެ. އަދި اللّٰه ގެ ރިޟާމަންދީރުކަމުގެ ތައުބާވުމަށް އެދުމަކަށް ބަރާބަރު ކަމުގައި -އަދި اللّٰه ރުހިވޮޑިގަންނަވާނޭ ގޮތަށް އަމަލު ކުރުމަށް އެދުމަކަށް ބަރާބަރު ކަމުގައި – އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.

(٣٦) ފަހެ އެންމެހައި حمد އާއި، تعريف އާއި، ثناء އެއް حقّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އެއީ އުޑުތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. އަދި ބިމުގެވެސް ربّ އެވެ. އަދި އެންމެހައި عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٣٧) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވެސް ޢަޒަމަތާއި، މަތިވެރިކަމާއި، كبرياء ވަންތަކަން خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

الأحقاف سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأحقاف | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٥)

حمٓ ① تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ② مَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَمَّآ أُنذِرُوا۟ مُعْرِضُونَ ③ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۖ ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ أَوْ أَثَٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ④

ލުޣަވީ

حم ① = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ދަންނެވީ ފުރިހަމައަށް ﷲ އެވެ.۞ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ =

މިފޮތް ބާވައިލެއްވުން (قُرْآن ބާވައިލެއްވުން)۞ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ންނެވެ.۞ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ

② = عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ۞ مَا خَلَقْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ.۞ ٱلسَّمَٰوَٰتِ

وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން۞ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހައިތަކެއްޗާއި۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަ

ޙައްޤު ގޮތުގައި ދެމެހެއްޓުމަށް۞ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى = އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (ގިޔާމަތަށް)۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟

= އަދި ކާފަރުވީ މީހުންނަކީ۞ عَمَّآ أُنذِرُوا۟ = އެމީހުންނަށް ބިރުދެއްވުނު ކަންތަކުން۞ مُعْرِضُونَ

= އެމީހުން ފުރަގަސްދީގެންވެއެވެ. ③ قُلْ = ކިޔައިދޭށެވެ۞ أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން

ދެކޭށެވެ. (ބަލައިދީބާށެވެ.)۞ مَّا تَدْعُونَ = ކަލޭމެން މިހާ دُعَاء ކުރާ ތަކެއްޗާއިމެދު۞ مِن دُونِ

ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ أَرُونِى = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ދައްކާށެވެ.۞ مَاذَا خَلَقُوا۟ = އެއުރެން

ހެއްދީ ތިކަމެއް۞ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން۞ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ = ނުވަތަ އެއުރެންނަށް ބައިވެރިކަމެއްވޭތޯ

ހެއްދުމުގައި؟۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި)۞ ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ = ކަލޭމެން

އަހުރެންނަށް ފޮތެއް ގެނެސްދީބާށެވެ.۞ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ = މި قرآن ގެ ކުރީގެ۞ أَوْ أَثَٰرَةٍ = ނުވަތަ އެއްޗެއް

އަސަރެއް (ގެނެސްދީބާށެވެ.)۞ مِّنْ عِلْمٍ = عِلْم ގެތެރެއިން۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ

④ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާއެވެ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މިއަކުރުތަކުގެމުރާދު ރަގަން ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ﷲ އެވެ.

(٢) މިފޮތްބާވައިލެއްވުން ވަނީ އެބަހީ މި ކީރިތި قُرْآن ބާވައިލެއްވުންވަނީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ﷲ ގެ حَضْرَة ންނެވެ.

އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާމެއްޗެއް ހަމަ ޙައްޤު ގޮތުގައި މެނުވީ އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާފައެވެ. އަދި ކާފިރުން ވަނީ އެމީހުންނަށް ބިރުދެއްކެވުނު ކަންތަކުން ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. (އެމީހުންނަށް ބިރުދެއްކެވުނު ކަންތަކަކީ ޤިޔާމަތް ދުވަހަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބެއް އަރުވައިލެއްވޭނެ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ.)

(٣) (އޭرَسُولُ ﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ﷲ ފިޔަވައި ކަލޭމެން ދިޔަ دُعَاء ކުރާ ތަކެއްޗާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. (ބަޔާންކޮށްދީބަލާށެވެ!.)

(٤) (އޭ رَسُولُ ﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ﷲ ފިޔަވައި ކަލޭމެން ދިޔަ دُعَاء ކުރާ ތަކެއްޗާއިމެދު (ބިމުގެކޮންބައިމެދު) ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. (ބަޔާންކޮށްދީބަލާށެވެ!.) ބިމުން އެތަކެތި ހެއްދެވި އެއްޗެއް ކަލޭމެން ނިކަން ދައްކައިދީބަލާށެވެ. ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި) އެތަކެއްޗަށް ބައިވެރިކަމެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ އެކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކޮށް ދާތާ (މި قُرْآن ގެ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގެތެރެއިން ނަމޫނާ) ކަލޭމެން އަހަރެންނަށް ގެނެސްދީބަލާށެވެ. ނުވަތަ عِلْمُ ގެތެރެއިން އެއްވެސް އަސަރެއް (ނަޤުލެއް) ގެނެސްދީބަލާށެވެ! (މި قُرْآن ގައި އޮތީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށެވެ.)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَـٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَمَنْ أَضَلُّ = އަދި އަނގުމާރުވެރިޔަކީ ކޮބާ ހެނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁ مِمَّن يَدْعُوا = ގޮވާ دُعَاء ކޮށް

ހަމަލަކުރަނީކުރެ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި❁ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ = ޤަބޫލުނުކުރާ (އޭނާގެ

دُعَاء ކޮށް) ކަނޑައެޅިގެން ޤަބޫލުނުކުރާނޭ (އެއްވެސްކަމެއް ނުކުރާނޭ)❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ދާންދެން❁

وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާ ހާލު❁ عَن دُعَآئِهِمْ = އެމީހުން އެދާ ގޮވުމަށް (އޭނާގެ دُعَاء އަށް)❁ كَانُوا

غَـٰفِلُونَ ﴿٥﴾ = غَافِل ވެގެން❁ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން مَحْشَر ކުރެވިއްޖެއްޔާ❁

لَهُمْ أَعْدَآءً = އެމީހުންގެ (އަދުއްވުން) އެމީހުންގެ އަޅުކަންކުރި ކަލާނގެ ވާނެތެވެ.❁ وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ

= އަދި އެމީހުންގެ އެމީހުންނަށް ކުރި އަޅުކަމަށް كَـٰفِرِينَ ﴿٦﴾ = ދެކޮޅުހަދާމީހުން ވާނެތެވެ. އިންކާރު

ކުރާނެއެވެ.❁ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ❁ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ =

ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް❁ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއެވެ.❁ لِلْحَقِّ =

حَقّ އާއިމެދު (قرآن އާއިމެދު)❁ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެ حَقّ އެމީހުންނަށް އައިހިނދުން❁ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ

﴿٧﴾ = މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.❁ أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީތޯއެވެ.❁ ٱفْتَرَىٰهُ

= އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނު (الله އަށް) ދޮގުހެދީއެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ

= ތިމަން އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހަދައިފީމާ (ފަހެ ކަލޭމެންނަށް) فَلَا تَمْلِكُونَ لِى = ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް

ނުކުޅެދޭނެއެވެ. ތިމަންނަށްޓަކައި ކަމެއް❁ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް އެއްޗެއް / އެއްވެސް

ކަމެއް❁ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ = އެ (قُرْآن އާއިމެދު)

ތިޔަބައިމީހުން ވަދެގަންނަ ވާހަކަ❁ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًا = އެކަލާނގެއިން ފުދެއެވެ. ހެކިވެރިއަކަށް އެކަލާނގެ

ހުރިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۖ = އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ❁

ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥) ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ދާދެން ވެސް އޭނާއަށް (އޭނާގެ دُعَاء އަށް) އިޖާބަ ނުދެއްވިދާނެކަން ނުވަތަ އެއްޗަކަށް ٱلله ފިޔަވައި ގޮވާ دُعَاء ކުރާ މީހަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިޔަކު ބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކު ނުވެއެވެ.) އަދި އެތަކެތި ވަނީ އެމީހުން އެދޭ ގުޅުމަކުން (އޭނާގެ دُعَاء އަށް) غَافِلُ ވެގެން ނުވެ.

(٦) އަދި މީސްތަކުން مَحْشَرُ ކުރެއްވޭދުވަހު އެތަކެތި (އެބުދުތަކެއް) އެމީހުންގެ އަދާވެރި (ބުދަށް އަޅުކަން ކުރިމީހުންގެ) ދުޝްމިނުން ކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތި އެތަކެއްޗަށް ކުރުވުން އަޅުކަމާއިމެދު ދޮގުވެރިވާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވާއިރު حَقُّ އާއިމެދު (قُرْآن އާއިމެދު) ކާފިރުވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.

(٨) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އުފައްދައި (ٱلله އަށް) ދޮގުހެދީ އެވެ. އޭގެޖަވާބުގައި ٱلله އަންގަވަނީ (އޭ رَسُولُ ٱلله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެން އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހެދި ކަމުގައި ވާނަމަ އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް އަދަބެއް ޖެއްސެވިޔަސް އެކަން ދިފާޢު ކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ (قُرْآن އާއިމެދު) ކަލޭމެން ދޮގުހަދަމުން ވަދެވަސްނަ މިންވަރު އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު ހެކިވެރިޔަކަށް އެކަލާނގެ ހުރިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

ލުޣަތު

قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ مَا كُنتُ بِدْعًا = އަހުރެން ފުރަތަމަ ރަސޫލުކަލޭގެ އަހުރެންނުވަމެވެ.۞ مِّنَ ٱلرُّسُلِ = ރަސޫލުބޭކަލުންނުގެތެރެއިން۞ وَمَآ أَدْرِى = އަދި އަހުރެންނޭނގެ ނޭގޭމެވެ.۞ مَا يُفْعَلُ بِى = އަހުރެންނާއިމެދު ކަންތައްކުރެވޭނީ ކިހިނެއްކަން۞ وَلَا بِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއިމެދުވެސް (ކަންތައްކުރެވޭނީ ކިހިނެއްކަން)۞ إِنْ أَتَّبِعُ = އަހުރެން تَبَع ވާކަމުގައި ނުވެމެވެ.۞ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = އަހުރެންނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِى އަށް މެނުވީ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވެމެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ (ބިރުގެންނެވުމަށްޓަކައި ކަމުގައި މެނުވީ)۞ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ. أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ހަބަރުދީބަލާށެވެ.۞ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އެ قُرْآن އޮތީ الله ގެ حَضْرَة ންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި ވެއްޖެނަމަ۞ وَكَفَرْتُم بِهِۦ = އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ۞ وَشَهِدَ شَاهِدٌ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ހެކިވެއްޖެއްޔާ۞ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ ތެރެއިން މީހަކު۞ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ = އެފަދަ އެއްޗަކަށް ހެކިދީ قُرْآن ފަދަ ކަމަކަށް۞ فَـَٔامَنَ = ފަހެ އީމާންވެއްޖެއްޔާ۞ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالَى۞ لَا يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީހުން ބުންޏެވެ.۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީހުންނަށް۞ لَوْ كَانَ خَيْرًا = އެކަން (އެބަހީ މުޙمد ގެ ދީން ދީނާއި قُرْآن ހެޔޮ ކަމެއް ކަމުގައި ވީނަމަ۞ مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ = އެއަށް (އެމީހުން) ކުރިނުވާނެ މެނުވެއެވެ.۞ އަހުރެމެންނަށްވުރެ ކުރި

އިސްނުވީހެވެ.۞ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާމުންތެދުމަގުނުލިބުނުހިނދުން۞ فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ هَـٰذَآ = މިއީ قُرْآن މިއީ۞ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ = އިރުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވާހަކައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ރަސޫލުބޭކަލުންގެތެރެއިން އަޅުގަނޑަކީ އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލާކަމުގައި އަޅުގަނޑުނުވަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑާއިމެދު ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް އަދި ކަލޭމެންނާއިމެދުވެސް (ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް) އަޅުގަނޑުނޭނގެމެވެ. އަޅުގަނޑުނަށް ބާވައިލެވޭ وَحِى އަށް މެނުވީ އަޅުގަނޑު تَبَع ވާކަމުގައި ނުވަމެވެ. ހަމައެކަނި ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْر އަކު ކަމުގައި މެނުވީ (ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭ ކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ) އަޅުގަނޑު ނުވަމެވެ.

(١٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެ قُرْآن އަކީ الله ގެ حَضْرَة ން އައި ކަލާމެއްކަމުގައި ވެފައި އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ކާފިރުވެ ވެއްޖެއްޔާ އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހަކު ހަމަ އެއާއެއްގޮތަށް އެބަހީ قُرْآن އާއި ޙަމަހަމަ ތައުރާތުގައި ހުރިކަމަށް ހެކިދީ އެމީހާ އީމާންވެ އަދި ކަލޭމެން އީމާންނުވެ قُرْآن އަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ އީމާން ނުވެއްޖެއްޔާ ދެންވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حُجَّة قَائِمُ ވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް الله تعالَى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(١١) އަދި ކާފަރުވީމީހުން އީމާންވީމީހުންނަށްބުނެއެވެ. އެކަން އެއީ (އެބަހީ مُحمد ގެފާނު ގެންނަވާ ދީނާއި އަދި قُرْآن އެއީ) ހެޔޮކަމެއްނަމަ އެމީހުން އެބަހީ ނިކަމެތި މުއުމިނުން އެކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ކުރި އިސްނުވީހެވެ. (އެކަމުގައިވެސް ކުރިއިރުވާނީ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާމުން ތެދުމަގު ނުލިބުނުހިނދުން ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ އެބަހީ قُرْآن މިއީ އިރުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވާހަކައެވެ.

وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

މާނަ

وَمِن قَبْلِهِۦ = އަދި އޭގެކުރީގެ ކުރީގައި ފޮތެވެ. (އެބަހީ قُرْآن ގެ ކުރީގައި ފޮތެވެ)۞ كِتَٰبُ مُوسَىٰ = مُوسَىٰ عَلَيْهِ السلآم ގެ ފޮތް (އަހަރެމެންގެ ބާވަތްތެރިއެއް توراة)۞ إِمَامًا وَرَحْمَةً = ތަބާވެވޭ އިމާމެއް ކަލުގައްޔާއި އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައި۞ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ = އަދިމިއީ (މިقُرْآن މިއީ)۞ مُّصَدِّقٌ = (مُوسَىٰ عَلَيْهِ السلآم ގެ ފޮތް توراة) ތެދުކުރާފޮތް އަރަބިބަހުގެ ފޮތެކެވެ.۞ لِّسَانًا عَرَبِيًّا = ބަސް عِرب ބަހުންނެވެ۞ لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް (ބިރުދައްކާ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދިނުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ = އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރެއްކަމުގައެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން۞ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އެވެ.۞ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެކަލާނގެ قائِم ވެއްޖެއެވެ۞ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ۞ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އޭގެ ދެމިތިބޭމީހުންނެވެ.۞ جَزَآءًۢ = ދަރުމައެއްގެ ގޮތުންނެވެ۞ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި އޭގެކުރީގައި ކުރީގައި. (އެބަހީ قُرْآن ގެކުރީގައި) مُوسَى عَلَيْهِ السلاّم ގެފާނު (އެކަލާގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި تَوراة) ވެއެވެ. އެއީ މަގުދައްކާ އިމާމެއް ކަމުގައްޔާއި އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައެވެ. އަދިމިއީ (މިقُرْآن މިއީ) (مُوسَى عَلَيْهِ السلاّم ގެފާނު تَوراة) ތަސްދީޤުކުރައްވާ ސިފަ عِرب ބަހުން އައިސްފައިވާ ފޮތެކެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (މުޝްރިކުންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވުމަށާއި އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އެވެ މިހުން ބުނެ ދެން އެބަސްފުޅުގައި قائِم ވެތިބި މީހުން ތަންނަށެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٤) އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނޭމީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި މިއިރު) ކުރާކަމުގައިވި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަޔެއްގެ ގޮތުން އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ نِعْمَة އެވެ.

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَـٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ.۞ بِوَٰلِدَيْهِ =

އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނާމެދު۞ إِحْسَـٰنًا = އިޙްސާނުން إحسان ތިރިވެމަން / ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް۞

حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ = އޭނާގެމަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަރުވެއިންނެވެ.۞ كُرْهًا = ބުރަކަމާއި އުނދު / ނުރުހުމާ އެކު۞

وَوَضَعَتْهُ = އަދި އޭނާ އުފަންކުރީ ވެސްމެއެވެ.۞ كُرْهًا = ބުރަކަމާއި އުނދު / ނުރުހުމާ އެކު۞

وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ = އުފަންކުރިއިރުން އޭނާބަލާ ކިރުދޫކުރާތާ އަދި ހަމަވީ ނިޔަލަށް۞ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا =

ތިރީސް މަސްދުވަހެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ = އުފަންވުމުގެ ބާރުވެ ފުރިހަމަވުމާއި ހަމަވީ

ގަޑިއަކާއި ހަމައަށް (ބާލިޣުވުމާއި).۞ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً = އަދި ސާޅީސް އަހަރުވުމުން۞ قَالَ

رَبِّ = އޭނާ ބުނެއެވެ. އޭ ރަސްކަލާނގެ رَبّ އެވެ.۞ أَوْزِعْنِىٓ = މިއަޅާއަށް އަންގަވާ

ދެއްވާށެވެ!۞ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ نِعْمَة އަށް މިއަޅާ ޝުކުރު ކުރުމަށް۞ ٱلَّتِىٓ

أَنْعَمْتَ عَلَىَّ = އެ نِعْمَة ކަލޭގެފާނު މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި۞ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ = އަދި މިއަޅާގެ

މައިން ބަފައިންގެ މައްޗަށާއި۞ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا = އަދި މިއަޅާ صَالِح عَمَلُ ކުރުމަށް ދެއްވާށެވެ۞

تَرْضَىٰهُ = އެ عَمَلُ އަކީ ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންވާ۞ وَأَصْلِحْ لِى = އަދި މިއަޅާއަށް صُلْح ކޮށް

ދެއްވާށެވެ.۞ فِى ذُرِّيَّتِىٓ = މިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި۞ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ

ކަލޭގެފާނަށް ތައުބާވެއްޖައީމެވެ.۞ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވަނީ

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.)۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން

އެމީހުން އެއީ۞ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނެ މީހުންނެވެ.۞

أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުންކުރި ރަގަޅު އަމަލު۞ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރީދެވޭ.۞ فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ = ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންގެ ތެރޭގައި۞ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ = އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެކެވެ.۞ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާކަމުގައިވި۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނާއިމެދު إحْسَان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ. މިހެން އޭނާގެމަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިން ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ދުރުގައެވެ. އަދި އޭނާ އުފަންކުރުމު ވިހެއްވީސް ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ދުރުގައެވެ. އަދި އުފަންކުރުމާއިގެން އޭނާބަލިވުމާއި ކިރުދިނުމާއި އެ ދެއެއްޗަކީ ތިރީސް މަސްދުވަހެވެ. އަދި އުފަންކުރުމާގެ ބޮޑުވި ފުރިހަމަވެ ހަރުގަދަ ގަދައެއްޖެއުމަރަށް ދާއިރު (ބާލިޣުވެއްޖެއެވެ.) އަދި ސާޅީސް އަހަރުވުމުން އިންސާނާ އޭނާގެ رَبُّ އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبُّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށާއި އަދި މިއަޅާގެ މައިން ބަފައިންގެ މައްޗަށް އެރުއްވި نِعْمَة އަށް މިއަޅާ ޝުކުރު ކުރުމަށްޓަކައި އަދި އެ عَمَلُ އަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ صَالِح عَمَلُ ކުރުމަށް ޓަކައި މިއަޅާއަށް އަންގަވައި ދެއްވާދީވެ. އަދިމިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅު މިއަޅާއަށް صُلْح ކޮށް ދެއްވާދީވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް ތައުބާ ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވަނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.)

(١٦) ކަސްޖެއަފިގެން އެމީހުން އެއީ އެމީހުންކުރި ރަގަޅު އަމަލު އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރީ ދެވޭ. އަދި އެމީހުން ވާނީ ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާކަމުގައިވި وَعْدُ އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެކެވެ. (އެބަހީ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން އެމީހުންނަށް الله ކުރައްވާފައިވާ وَعْدُ ފުރި އެއީ ހަމަ ތެދުވެރި وَعْدُ ތެދެކެވެ.)

وَٱلَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِى قَالَ = އަދި ބުނިމީހާ ❁ لِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނަށް ❁ أُفٍّ لَّكُمَآ = ޗީހަ ތިޔަދެމީހުންނަށް ހުރި އަހުރެންގެ ހިތްވަރު ދަތިވެއްޖެއެވެ.❁ أَتَعِدَانِنِىٓ = ޗީހަ ދެމީހުން އަހުރެންނަށް ވަޢުދުވަނީ وَعْدُ ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ أَنْ أُخْرَجَ = އަހުރެން ކަށްވަޅުން ނެރެވޭނެކަމަށް / مَحْشَرُ ކުރެވޭން ކަމަށް ❁ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قَرْنُ ތަކެއް ފާއިތުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.❁ مِن قَبْلِى = އަހުރެންގެ ކުރިން (އޭގެތެރެއިން އަނބުރާ ނުދާ.)❁ وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ = އަދި އެދެމީހުން (ބައްޕައާއި މަންމަ) އަޑުއްސަ ސަލާމަތްވުމަށް ٱللهُ އަށްދަންނަވައި دُعَاء ކުރައްވަނީއެވެ. (އަދި އެދެމީހުން އަޑުއައްސަނީ ބުނެއެވެ.)❁ وَيْلَكَ = ކަލޭގެ ހަލާކު ހުއްޓެވެ.❁ ءَامِنْ = ކަލޭ އީމާންވާށެވެ.❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުންﷲ ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقٌّ وَعْدُ ތެދުވެއެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމުގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقٌّ وَعْدُ ތެދުވެއެވެ.)❁ فَيَقُولُ = ފަހެ އޭނާ ބުނެއެވެ. مَا هَٰذَآ = މިއީކަމެއް ނޫނެވެ.❁ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ = އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދޮގުވާހަކަތަކާއި ސާފުނޫން ބަސްތަކަށް ވުރެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލާނގެ ނުވާނެއެވެ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބައިމީހުން ވިއްޔާއެ ❁ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަސްފުޅު حَقٌّ ވެއްޖެމީހުންނެވެ.❁ فِىٓ أُمَمٍ = (ކުރީގެ) އުއްމަތްތަކެއްގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެންވެއެވެ.❁ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރިން ފާއިތުވެދިޔަ ❁ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ = ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ❁ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ.❁ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ = ގެއްލުންވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިން ❁ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ = އަދި ކޮންމެ ބަޔަކަށް ދަރަޖަތައް ވެއެވެ.❁ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ = އެމީހުން ކުރި عَمَلُ ގެ ❁ وَلِيُوَفِّيَهُمْ

= އަދި އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ ބަދަލު ޖަޒާ۞ وَهُمْ لَا

يُظْلَمُونَ ۝١٩ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުށީމެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) (آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި މައިންބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާމީހާ) އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަދެމީހުންނަށް ހުތުރުކަން ހުއްޓެވެ. ތިޔަދެމީހުންގެ ވާހަކައިން އަހުރެން ފަލިވެއްޖެވެ. އަހުރެން ކަށްވަޅުން ނެރުއްވާނެކަމަށާއި مَحْشَرُ ކުރެއްވޭނެ ކަމަށް

ތިޔަ ދެމީހުން އަހުރެންނަށް ބިރުދައްކައި وَعْدُ ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ކުރީން قَرْنُ ތަކެއް ފާއިތުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.(އޭގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ނާރައެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް އެނގިގެން ހުރީ އެވެ. އަހުރެންގެ ކަންތައްވެސް ހަމައެހެންނެވެ.) އޭނާ އެހެންބުނިނަމަވެސް އޭނާގެ ބައްޕައާއި މަންމައާއި ދެމީހުން އޭނާއާ ސަލާމަތްވުމަށް الله އަށްދަންނަވައި دُعَاء ކުރައްވަނީއެވެ. (އަދި އެދެމީހުން އޭނާއާއަށް ބުނެއެވެ.) ކަލޭގެ ހަލާކު

ހުއްޓެވެ. ކަލޭ އީމާންވާށެވެ!.(الله އަށާއި آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާށެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުންالله ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމުގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ.) ފަހެ އޭނާ ބުނެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތަކީ ގޮތެއްނެތް ނުބައި ބޮޑުވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

(١٨) އެފަދަ އެބަޔަކީ މީހުންނެވެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލާގެ ބަސްފުޅު حَقُّ ވެއްޖެމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެތެރެއިން އިސްވެދިޔަ (ކާފިރު) އުއްމަތްތަކާއެކުގައި އެމީހުންނާއިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ގެއްލިހަލާކުވީމީހުންގެތެރެއިން ނެވެ.

(١٩) އަދި ކޮންމެބައެއްވެސް އެބައެއް ކުރި عَمَلُ ގެ ދަރަޖަތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބަދަލު ޖަޒާ قِيَامَة ދުވަހުން ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުށީމެވެ.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَلَى ٱلنَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވިމީސްތަކުން ހުށަހަޅުއްވާދުވަސް ✵ ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނުވެ! عَلَى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށް ✵ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ = (އުފާވެރިކަން އޮތިހުރިހާ އެންމެހާއެއްޗެ) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަޔާތު ތެރެއިން ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފިއެވެ.✵ فِي حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا = ކަލޭމެންގެ ދުނިޔާގެ ޙަޔާތުގެ ✵ وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا = އަދި ކަލޭމެން އުފާވެރިވާގައި މަޖާކޮށް އެއާއި ދިރިއުޅުމުގައެވެ.✵ فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ = ފަހެ މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެއްވޭނެއެވެ. عَذَابَ ٱلْهُونِ = އިހާނާތްތެރިވެގެންވާ عَذَابُ ގެ ✵ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ = ކަލޭމެން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުން ✵ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ✵ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حَقٌّ އެއްނެތި ✵ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٣٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި (اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުންނާއި)✵ وَٱذْكُرْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ!.✵ أَخَا عَادٍ = عَاد ބަޔަކުގެމީހުންގެ أَخُ (هُودُ عَلَيْهِ السَّلاَم) ގެ ވާހަކަ ✵ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް އިންޒާރު ކުރެއްވި ހިނދުގައި ✵ بِٱلْأَحْقَافِ = أَحْقَافُ އޮތިއްޔުން ތަނެއްގައި (އެއީ ޢާ قوم ގެ މުޅިން ދިރިއުޅުނުތަނެވެ.)✵ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުރައް نَذِيرُ (رَسُولُ ބޭކަލުންނެއް) އިސްވެދިޔައިފިއެވެ.✵ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ✵ وَمِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުންނާއި ✵ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.✵ إِلَّا ٱللَّهَ = اللّٰه އަށްމެނުވީ ✵ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަމެވެ.✵ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ޢަޒާބަކުން ✵

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އަދި ކާފިރުވީމީހުން ނަރަކައަށް ހުށަހަޅައިލެވޭދުވަސް (ހަދުމަކުރު ކުރައްވާނެވެ.) (އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެ ރަގަޅު ބައި ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފީމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމު ލިބިގެންފީމުއެވެ. ފަހެ މިއަދު މި ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. އެޖަޒާއަކީ އެއްވެސް حَقُّ އެއްނެތި ކަލޭމެން ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީކަމުގެ ސަބަބުން ނާއި އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވެވުނު ސަބަބުންނެވެ. އެބަހީ الله ގެ ކިޔަމަންނުވުމުގެ ސަބަބުން އިސްރާފުވެރިވެގެންވާ عَذابُ ގެ ޖަޒާއެވެ.

(٢١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އަދިކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް عَاد ބައިގެމީހުންގެ أخُ (هُودُ عَلَيْه السَّلاَم) ގެ ވާހަކަ ހަދާންކޮށްދެއްވާށެވެ.! އޭރު أَحْقَافُ އެވިލިއުން ތާގައި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قَوم އަށް އިންޒާރު ކުރެއްވި ހިނދުއެވެ. أَحْقَافُ އެއީ އެ قوم ގެ މީހުން އުޅުނުތަނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން نَذِيرُ ންތަކެއް (رَسُول ބޭކަލުންތަކެއް) އިސްވެދިޔައީމުއެވެ ފާއިތުވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ އެބަހީ (هُودُ عَلَيْه السَّلاَم ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން الله އަށްމެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عَذاب އަރައިފާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا۟ هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا۟ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَٰكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

މުފްރަދާތު

قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.✻ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ޖެހިވަޑައިގެންނެވީ
އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރާލައިދެއްވުމަށްތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ މަގުފުރެއްދެވުމަށްތޯއެވެ؟)✻ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ إله
ން ތަކުގެ ކިބައިން✻ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވާށެވެ.✻ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދިޔަ وَعد ކުރެއްވި އެއްޗި (އެ عَذَاب)✻ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ
ތެރެއިންވާނަމަ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވަންޏާ✻ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.✻ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ = އެކަމުގެ
އެނގުންވަނީ (އެ عَذَاب) އަންނާނެވަގުތުގެ އެނގުންވަނީ✻ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ގައެވެ.✻
وَأُبَلِّغُكُم = އަދި މިމަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައި ދެމެވެ.✻ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ = އެކަމަކާއިގެން
މިމަން ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނު ކަންތައް✻ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑު ކަލޭމެން ދެކެނީ
قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ = ޖާހިލުވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.✻ فَلَمَّا رَأَوْهُ = ފަހެ އެމީހުން (އެ عَذَاب)
ދުށްހިނދުން✻ عَارِضًا = އެއީ ވިލާގަނޑެއް ކަމުގައެވެ. (އެމީހުންނަށް عَذَاب އައީ ވިލާގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ.)✻
مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާކޮށް ކުރިމަތިވަމުން އަންނާތީ✻ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.✻
هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا = މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާރޭދޭ ވިއްސާރަ ވިލާގަނޑެކެވެ.✻ بَلْ هُوَ = އަދި
ކިއްސަކުއްޖެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެނގެނުންނެވެ. އެއީ✻ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އެދުނު
އަވަސްކުރުވުން އެދުނު އެއްޗެވެ.✻ رِيحٌ = އެއީ ވައެކެވެ.✻ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ = އޭގައި ވޭންދެނި
عَذَاب އެކުލެވިގެންވާ✻ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍ = (އެވައި) ކޮންމެ އެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދު ކޮށްލައެވެ.✻ بِأَمْرِ
رَبِّهَا = އެވައިގެ ވެރި رَبّ ގެ އަމުރުފުޅުގައެވެ.✻ فَأَصْبَحُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.✻ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا

مَسَٰكِنُهُمْ ج = އެމީހުންގެ އުޅުން ގޭތި ގެދޮރުތަކުން ނުފެނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި (އެބައި ގޭތިގެދޮރުތައް ބަހައްޓާފައި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.)۞ كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ = ނުބައި ނުލަފާމީހުންނަށް۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ތިއަށްވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ން ތަކުގެ ޢިބާދަތުން އަނބުރާލައިފުއްލެއްވުމަށްތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ މަނާކުރައްވައިލެއްވުމަށްތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ދިނަ وَعد ކުރައްވާ އެތި (އެ عَذَاب) އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ގެނެސްދެއްވާށެވެ.!

(٢٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުގެ އެނގުންވަނީ (އެ عَذَاب) އަންނާނެވަގުތެއްގެ އެނގުންވަނީ ٱللَّه ގެ حَضْرَة ގައެވެ. އަދި މިގޮތުން ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއިގެން ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވުނު ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް އިއްވައި ދެނީއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނާމެދު ދެކެނީ ކަލޭމެންނަކީ ޖާހިލުވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٤) ދެން ފަހެ އެމީހުން (އެ عذاب) ދުށުމުން އެއީ އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައި އަންނަ ވިލާގަނޑެކެވެ. (އެމީހުންނަށް عذاب އައީ ވިލާގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ.) އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިއީ އަހުރެމެންނަށް ވާރޭވެހޭނެ ވިލާގަނޑެކެވެ.އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަމަވެސް ކަލޭމެން ހަލުއިކުރަން އެދުނު އެއްޗަކަށްވެސް އެދިނުނޫނެވެ. އަދި ވިއްސާރައެއްނޫނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ހަލުއިކުރުމަށް އެދުނު އެއްޗެވެ. عذاب އެވެ. އެއީ ހާލަކު ވަރުގަދަ عذاب އެކުލެވިގެންވާ ވައެކެވެ.

(٢٥) (އެވައި) އެބަޔާ ބާރު ބާވަޔެއްގެ މައްޗަކަށް ޖެހުނުވައި އެވައިގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅުން ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދު ކޮށްލައެވެ.= ފަހެ އެމީހުން އުޅުން ގޭތި ގެދޮރުތަކުން ނުފެނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. (އެބައި ގޭތިގެދޮރުތައް ބަހައްޓާފައި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.) ނުބައި ނުލަފާމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (މިވާހަކަ ބައެއް ތަފްސީރުތަކުގައި ވަރަށް تَفْصِيْلُ ކޮށްބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.)

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

މުފްރަދާ

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން، އެބައި عَادُ ބާވައިގެމީހުން ހަމަޖެއްސެވީ تَمْكِينُ ކަން ދެއްވީމެވެ.❁ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ = އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެން قُرَيْش ނަށްވުރެވެސް ހަމަޖެއްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި❁ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ.❁ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތް❁ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުދިއެއް ނުދިނެވެ.❁ سَمْعُهُمْ = އެމީހުންގެ އިވުމަކުން❁ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ފެނުމަކުންވިއަސް❁ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވިއަސް❁ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް❁ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ = އެމީހުން ދެކޮޅުހަދައި ޖަޙްދު ކުރާތީ ހިތުން❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން އެކަންކަމާއިމެދު މަލާމާތްކުރި ފުރައްސާރަ ކުރިކަންތައް އެބައި އެމީހުންނަށް عَذَاب އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.❁ مَا حَوْلَكُم = ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްތަކުގެ❁ مِّنَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްތަކުގެތެރެއިން❁ وَصَرَّفْنَا ٱلْءَايَٰتِ = އަދި އާޔަތްތައް (ދަލީލުތައް) ތަފާތު ކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކުރެއްވީމެވެ.❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ = އެއީ އެމީހުން (ކާފިރުކަން ދޫކޮށް ތައުބާވެ) އެނބުރި އައުމަށްޓަކައެވެ.❁ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް نَصر ދިނުންވީ ހެއްޔެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އެމީހުން ހިފި إِخْتِيَارُ ކުރި ބަޔަކު (އެބުދުތަކުން)❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި❁ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ = ގާތްވުމަށްޓަކައި ކަލާނގެތަކުގެ إِله ން ބަޔަކު ކަމަށްހެދި❁ بَلْ = އަދި ގެއްލިއްޖެއެވެ.❁ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ = އެމީހުންގެ ގާތުން އެބައިމީހުން ގެއްލިގެންދިޔައެވެ.❁ وَذَٰلِكَ

إِفْكُهُمْ = އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ. وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾ = އަދި އެއީ އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީކަމެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެބައި عَادُ ބާގައިގެމީހުންނަށް އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެން قُرَيْش ނުންނަށްވެސް ހަމަޖެއްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި ހަމަޖެއްސަވައި تَمْكِيْنُ ކޮށް ދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތް ދެއްވީމެވެ. ދެން ނަމަ އެމީހުން اللهِ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި ޖަހައްދާ ނުކުރި ހިނދުން އެމީހުންނަކަށް އެމީހުންގެ އިވުމަކުން އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމަކުންނާއިވެސް އަދި އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވެސް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަންކަމާއިމެދު މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރިކަންތައް އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް عذاب އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ.

(٢٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އާޔަތްތައް ފަހެ (ދަލީލުތައް) ތަފާތު ކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތައްގޮތަކަށް ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ. އެއީ އެމީހުން (ކާފިރުކަން ދޫކޮށް ތައުބާވެގެން) އެނބުރި އާދެވޭތޯއެވެ.

(٢٨) اللهُ އާއި ގާތްތެރިއަކު ކުރުބާނަށް ކަނޑައެޅި إله ން ތަކެއްކަމުގައި اللهُ ފިޔަވައި އެމީހުން ހިފާ إِخْتِيَارُ ކުރި ތަކެތި (އެބުދުތަކެއް) އެމީހުންނަށް نصر ދިނުންނަކަހެވެ. އަދި ކިޔާއެއްނުދެވެ، އެމީހުންގެ ކިބައިން އެތަކެތި ގެއްލިހިއްޖެއެވެ. ފަހެ ޝިރުކުކުރާ އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ގެއްލިހިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީކަމެވެ.

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُوا۟ ۖ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْاْ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް އަނބުރުއްވައި ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނުންގެ ބަޔަކު ۞ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ = އަޑުއަހައިލުމަށް قُرْآن އަޑުއަހާ ހާލު ۞ فَلَمَّا حَضَرُوهُ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ހާޒިރުވެއްޖެހިނދު ۞ قَالُوٓاْ أَنصِتُوٓاْ = (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ހަމަހިމޭނުން އަޑުއަހާށެވެ. ۞ فَلَمَّا قُضِيَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން ކިޔަވާ ވިދާޅުވުން ނިމުނުހިނދު ۞ وَلَّوْاْ إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْمُ އަށް އަނބުރާ ހިނގައްޖެއެވެ. ۞ مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ = (قَوْمُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރު ކުރާމީހުން ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ يَٰقَوْمَنَآ = އޭ އަހަރުމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. ۞ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ފޮތެއްގެ ވާހަކަ އަހައިފީމެވެ. ۞ أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ = مُوسى عَليه السلاَم އަށްފަހު ބާވައިލެއްވުނު ۞ مُصَدِّقًا = ތެދުކަށަވަރުކުރާ ۞ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރިން ހުރި ۞ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ = އެފޮތް މަގުދައްކަނީ ހަމަ ސީދާ حَقّ އަށެވެ. ۞ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ = އަދި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ. ۞ يَٰقَوْمَنَآ = އޭ އަހަރުމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. ۞ أَجِيبُواْ دَاعِيَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ ދަޢުވަތުދެއްވާ ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ދޭށެވެ. ۞ وَءَامِنُواْ بِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާން ވާށެވެ. ۞ يَغْفِرْ لَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ۞ مِّن ذُنُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ۞ وَيُجِرْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ. ۞ مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب ން. ۞ وَمَن لَّا يُجِبْ = އަދި އިޖާބަނުދޭމީހާ (ދަޢުވަތަށް.) ۞ دَاعِيَ ٱللَّهِ = الله ގެ ދަޢުވަތުދެއްވާ ކަލޭގެފާނަށް ۞ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ = ފަހެ ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނޭ މީހަކު އޭނާ ނުވެއެވެ. ۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ۞ وَلَيْسَ لَهُۥ = އަދި އޭނާ

އޭނާއަކަށްނުވެއެވެ.۞ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރަދުވެރިޔަކު ۞ أُوْلَـٰٓئِكَ = އެފަދަމީހުން އެވަނީ ۞ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ތިމަން ރަސޫލާ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ޖިންނިންގެ ބައިގަނޑެއް އަނބުރުއްވައި ގެންނެވީމެވެ. ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން قُرْآن އަޑުއަހަމުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އާދެވުނުހިނދުން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ހަމަހިމޭނުން އަޑުއަހާށެވެ. (ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވާދެއްވުމަށްފަހު ނިމިއްޖެއްޔާ.) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން ކިޔަވާ ވިދާޅުވުން ނިމުނުހިނދުން (قَومُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރު ކުރުމަށް އެމީހުންގެ قومُ އަށް އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.

(٣٠) އެމީހުން ބުނެއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قومُ ގެމީހުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފޮތެއްގެވާހަކަ އަޑުއިވިއްޖެއެވެ. އެފޮތަކީ مُوسى عَليه السلآم އަށްފަހު ބާވައިލެއްވުނު ފޮތެކެވެ. އެފޮތުގެ ކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށް ތެދުކަނޑައަޅައިދޭ ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެފޮތް މަގުދައްކަނީ ހަމަ ސީދާ حَقُّ އަށެވެ.އަދި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ.

(٣١) އޭ އަހުރެމެންގެ قومُ ގެމީހުންނޭވެ. الله ގެ ދަޢުވަތަށް އިޖާބަދީ ކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން އިޖާބަ ދޭށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާށެވެ. އޭރުން ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ވޭންދެނިވި عَذاب ން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٢) އަދި الله ގެ ދަޢުވަތަށް ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަނުދޭމީހާ (ދަންނައެވެ.) ފަހެ ބިމުގައި ނުކުޅެދިއްވާކަށް ވިޔަކަށްނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރަދުވެރިޔަކު އޭނާއަކަށްނުވެއެވެ. އެފަދަމީހުން އެވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٣٣) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٤) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ۚ بَلَاغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ (٣٥)

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ. (ނޭގެނީ ހެއްޔެވެ.)❁ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ކަން❁ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ❁ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ = އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. ވަރުބަލިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.❁ بِقَادِرٍ = އެކަލާނގެ ކުޅެދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވުމުގެ ގޮތުގައެވެ❁ بَلَىٰ = އަދި ކުޅެދުންތެރިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.؟❁ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމަކަށް ކުޅެދުންތެރިވެވޮޑިގެންވާ❁ قَدِيرٌ (٣٣) = ކުޅެދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ އެކަލާނގެވެއެވެ.❁ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ހުށަހެޅޭދުވަހު (ހަނދުމަކޮށްދީ ކިޔައިދޭށެވެ.)❁ عَلَى النَّارِ = ނަރަކައަށް❁ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ = (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) މިއީ ހަމަ حَقٌّ ކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ.؟❁ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދެއެވެ. އަޅަމެންގެ رَبُّ ގަސަމް ދަންނަވަމެވެ. މިއީ ހަމަ حَقٌّ އެވެ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ.❁ فَذُوقُوا الْعَذَابَ = ފަހެ އުފުލާށެވެ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަ ބަލައި ގަންނާށެވެ.❁ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٤) = ކަލޭމެން ކާފިރުވެއުޅުނު ސަބަބުން❁ فَاصْبِرْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ كَمَا صَبَرَ = ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތްފަދައިން❁ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ = ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ހިތްވަރުގަދަ عَزْمُ ވެރިބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތްފަދައިން❁ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްކުރުވުމެއް ނުދަންނަވާށެވެ.❁ كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟❁ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް ވަޢުދުކުރެވުނު وَعْدُ (އެ عَذَابُ އެމީހުން ދެކޭދުވަހު)❁ لَمْ يَلْبَثُوا = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ދެމިތިބި ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ = ދުވާލެއްގެ ހިސާބުކުރެވޭގަޑި

ގެނުވީ ❁ بَلَاغٌ = މިއީ އިއްވައިދިނުމެކެވެ. ❁ فَهَلْ يُهْلَكُ = ފަހެ ހަލާކުވާނީ ހުއްދެވެ.؟ (ނުވަތަ ހަލާކު ނުވާނެއެވެ.) ❁ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކުމެނުވީ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ الله تَعَالَى ކަން އެމީހުންނަށް ނުދެނެގަތީވެ. އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި އެއްވެސް ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއް ނުވަތަ ވަރުބަލިވުމެއް ވުމެއް އެކަލާނގެއަކަށް ނުވެއެވެ. މިހެން މިކަން ކަން ހުރިއިރު މަރުވެފައިވާތަކެތި ދިރުއްވުމުގެ މައްޗަށް ވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދިވާއެއްހެއްނެތެވެ.؟ އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٤) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ނަރަކައަށް ހުށަހެޅޭދުވަސް (ހަނދުމަކުރުމަށް ކިޔައްވާށެވެ!) (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) އެބުނީ މިއީ ހަމަ حَقٌّ ކަމުގައި ނުވޭހެއްޔޯ؟ އެކާފިރުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދޭހެވެ. އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ ގަސަމް ދަންނަވަމެވެ. މިއީ ހަމަ حَقٌّ އެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުން އެހެންވީ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ.

(٣٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ރަސޫލުބޭކަލުންކަލުންގެ ހިތްވަރުގަދަ عَزْمُ ވަންތަބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. (އެބަހީ އެކާފިރުންނަށް ޢަޛާބު އައުމަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.)

އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނުކަންތައް (އެ عَذَابُ) އެމީހުން ދުށް ދުވަހު އެމީހުން ކޮންފަދަ ހުއްޓެވެ؟ އެމީހުން ހީވާނީ ދުވާލުގެ ހިނދުކޮޅެއްގެމިންވަރު އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ހުރިކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ އިސްލާހަށް މިކަލާމަކީ އިއްވައިދިނުމެކެވެ. މީސްތަކުންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة އިއްވައިދިނުމެކެވެ. ފަހެ ފާސިޤު ބަޔަކުމެނުވީ. (الله ގެ އަމުރުން ނުކުމެބަޔަކުމެނުވީ) ހަލާކުވާނީ ހުއްދެވެ.؟ އެބަހީ. الله ގެ އަމުރުން ނުކުމެބަޔަކުމެނުވީ ހަލާކު ނުވާނެއެވެ.

محمد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة محمد — އާޔަތުގެ އަދަދު (٣٨)

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَءَامَنُواْ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱتَّبَعُواْ ٱلْبَٰطِلَ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّبَعُواْ ٱلْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَٰلَهُمْ ﴿٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރޭ. أَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿١﴾ = އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލު ކުރައްވައިފިއެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން. وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صَالِح عَمَل ކުރި. وَءَامَنُواْ = އަދި އެމީހުން އީމާންވެ. بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ = مُحَمَّد ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ޙައްގު ބަސްފުޅެވެ. مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حَضْرَة ން. كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައް ފުއްސަވައިދެއްވައިފިއެވެ. وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް / އެމީހުންގެ ހާލުތައް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. / އިޞްލާޙުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ذَٰلِكَ = އެއީ. އެހެންވީއީ. بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. ٱتَّبَعُواْ ٱلْبَٰطِلَ = އެމީހުން باطِل އާއި ތަބާވިއެވެ. وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން. ٱتَّبَعُواْ ٱلْحَقَّ = އެމީހުން ޙައްގާއި ތަބާވިއެވެ. مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ ޙަޟްރަތުންވާ. كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. يَضْرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ = الله މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސަވަނީ. أَمْثَٰلَهُمْ ﴿٣﴾ = އެމީހުންގެ މިސާލުތައް.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ތިމާމެން ކާފަރުވެ الله ގެ މަގު ބަންދުކުރި މީސްތަކުން. (ދަންނައެވެ.) الله އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލު ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެމީހުންކުރި ހުރިހާ އަމަލުތައް ގެއްލުވި ކުރައްވައިފިއެވެ.)

(٢) އަދި الله އަށް އީމާންވެގެން ޞާލިޙު ޢަމަލުކޮށް އަދި މުޙައްމަދުގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ޙަޤީޤަތަށް، އެޙަޤީޤަތަކީ އެއީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ޙަޤީޤަތެވެ. އެއީ قُرآن އެވެ. ދެން އެޙަޤީޤަތަށް އީމާންވި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) الله އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި އަދި އެމީހުންގެ ހާލުތަކާއި ކަންތައްތައް އިސްލާހުކޮށްދެއްވައި ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣) އެހެންއެކަންވީ، ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން ބާޠިލަށް ތަބާވިއެވެ. (އެއީ الله އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި އެކަލާނގެއަށް އުޅުމުމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން ޙައްޤަށް ތަބާވިއެވެ. (އެއީ تَوْحِيد އާއި އީމާންކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ.)

ދެބައިމީހުންގެ ހާލު ބަޔާންކުރައްވަނީ މީސްތަކުންނަށް الله ޖައްސަވާ، މިސާލުތަކުގެ ގޮތުންނެވެ. (އިބުރަތަކުގެ ގޮތުންނެވެ.)

فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَضَرْبَ ٱلرِّقَابِ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا۟ ٱلْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَآءً حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَٱنتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَا۟ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ وَٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ ٱلْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَنصُرُوا۟ ٱللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ދެން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ކާފިރުންނާ (ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި) ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.❁ فَضَرْبَ ٱلرِّقَابِ = (ކާފިރުންގެ) ކަނދުރާތަކުގައި (ކަރުތަކުގައި) ޖަހާށެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ބޮލުތައް ކަނޑާލާށެވެ.)❁ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ = އެމީހުން ގިނަގިނައިން މަރުވެއްޖެއިމަށްފަހުން.❁ فَشُدُّوا۟ ٱلْوَثَاقَ = ހިފި އެމީހުންގެ ބަނދެން ބާރުކުރާށެވެ. (ބަނދު ހަރުވަސްކުރާށެވެ.)❁ فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ = އެމީހުން ބަންދުކުރުމަށްފަހު ދޫކޮށްލުން ބަދަލެއްނެތި ދޫކޮށްލާށެވެ.❁ وَإِمَّا فِدَآءً = ނުވަތަ ދޫކޮށްލާ ފިދުޔާ އަތުލައިގެން ދޫކޮށްލާށެވެ.❁ حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلْحَرْبُ أَوْزَارَهَا = ހަނގުރާމަ އޭގެ ހަތިޔާރު ބަހައްޓައިފިނަމައެވެ. (އެބަހީ ޖިހާދު ނިމިގެން ހަނގުރާމައިގެ ބާރު ނިމުމަކަށް އައިސްފިނަމައެވެ.)❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެވެ. އެބަހީ ކާފިރުންނާމެދު ހުކުމަކީ އެއީ އެވެ.❁ وَلَوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ = އަދި އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، އެދުވަސްވާނަމަވެސް.❁ لَٱنتَصَرَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން نَصْر ލިބިދެއްވީހެވެ.❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.❁ لِّيَبْلُوَا۟ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ = ތިޔަބައިމީހުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނާ އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ = އަދި މަރުވެވިގެންދިޔަ މީހުން / ޤަތުލު ވެވުން ދިޔަ މީހުން.❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެ މަގުގައި.❁ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٤﴾ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ގެއްލުވައި ނުދެއްވާނެއެވެ.❁ سَيَهْدِيهِمْ = ނިކަންހުރެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް) މަގުދައްކަވާނެއެވެ.❁ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަންގަރިދުވަހުގެ ހާލަތު ހެޔޮކުރައްވާނެއެވެ.❁ وَيُدْخِلُهُمُ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ.❁ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެނގިވައްޖާ އެތަން (ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރު ކުރެއްވި އެތާގައި މީހުންނަށްވާ ސުވަރުގެ އެނގިވައިވާ)❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ.❁ إِن تَنصُرُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް

ނަސްރު ދެއްވާ (އެބަހީ އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަސްރުދެއްވާ)۞ يَنصُرْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނަސްރު ދެއްވާނެތެވެ.۞ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަފައި ސާބިތު ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.۞ وَالَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން۞ فَتَعْسًا لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ.۞ (އަބަދު ވެއްޓި ހަލާކު ހުއްޓެވެ.)۞ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ހުރި ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި ކާފިރުންނާއި (مَيدان ގައި) ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ކަރުދަށުގައި ކަނޑާށެވެ. އެމީހުން މަރާށެވެ. އެއީ އޭގެ މިނަ ބައްދަލު މަރުވެ ހަލާކުވާންދެންނެވެ. ދެން އަދި އެމީހުން ބަނދެގަން ބަނދު ހައްދަވާށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް ފިލައިގެން ނުދެވޭ ފަދައަކަށްނެވެ.) ދެން ހައްޔަރުކުރި މީސްތަކުން އެދެން އެއްވެސް ފިދުޔާއެއް ބަދަލުގައި ދޫކޮށްލާށެވެ. ނުވަތަ ފިދުޔާ އަޅުވާފައި ދޫކޮށްލާށެވެ. (މަސްލަހަތު ހުރިގޮތެއް ބަލާއި ފެއްޓެވެ.) އެއީ ހަނގުރާމަ އޭގެ ހަތިޔާރު ބަހައްޓައިފިއުމަށް ދާންދެނެވެ. އެބަހީ ކާފިރުން ބަލިވެ ހަތިޔާރު ބަހައްޓައިފިއުމަށް ދާންދެނެވެ. އަދި އެ ހުކުމް އަކީ ކާފިރުންނާމެދު އޮތް ހުކުމެވެ. (އަދި މިކަންތައް ހުރީ ނިސްބަތުވުމަކީ އެއްވެސް ސަބަބެއް ނުވާ ކަމެވެ.) اللهُ އެދި ވަޑައިގަންނަވާނަމަ އެކާފިރުންގެ މައްޗަށް މުއުމިނުންނަށް ނަސްރުދެއްވައިފިކަމުގެ ވެރިވިޔަސް އެކަލާނގެ އެއްގޮތް ނުހުރެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު ފަހަރަނަ ގޮތަށް އިމްތިޙާނުކުރައްވާށެވެ. (ކުލެއް ގަބޫލުކުރާގޮތުގެ مُجاهد ނަށަށް ثَوَاب ދިނުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވާ ފައްޑެވެ. އަދި އެމީހުން އަތުވެއްޖެ ކާފިރުންނަށް ފިތުނަ ދެއްވާ ފަހެވެ.)

އަދި اللهُ ގެ މަގުގައި މަރުވާ ޝަހީދުވެގެން ދިޔަ މީސްތަކުންގެ ދަރުމަތާއި ثَوَاب اللهُ ގެއްލުވާ ނުލައްވާނެއެވެ.

(٥) ނިކަންހުރި اللهُ تَعَالَى އެމީހުން ސުވަރުގެ ދިއުމަށް މަގުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެންމެހައި ކަންތައްތަކާއި ހާލަތު ރަނގަޅު ކުރައްވައި ބަދަލުގައި ރަނގަޅު ކުރައްވާނެއެވެ.

(٦) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެގޮތް ހުސްނާޞްލާކޮށް އަށްގަވާފައިވާ ސުވަރުގެއަށް (ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ޙާލަ އެކަލާނގެ އެނގިވަޑައިގަތުމަކީ އެދިނަށް ހުރި ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ.

(٧) އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން اللهُ އަށް ނަސްރު ދެއްވާ (އެބަހީ އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަސްރުދެއްވާ) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނަސްރު ދެއްވާނެތެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަފައި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ނުވަތަ صِرَاطُ މަގުމަތީގައި ސާބިތު ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

(٨) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަނބަލަށެވެ. އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. (އަބަދު ވެއްޓި ހަލާކުވުން ހުއްޓެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ހުރި ޢަމަލުތައް އެކަލާނގެ بَاطِلُ ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٩﴾ ۞ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ وَلِلْكَٰفِرِينَ أَمْثَٰلُهَا ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَأَنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

ލަފުޒުވާ

ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން އޮވީ❁ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުރުހުނީ އެވެ. (އިމާން ނުވީއެވެ.)❁
مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = ﷲ ބާވާލެއްވި ވަޙީކުރެއްވި❁ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ހެޔޮ
ޢަމަލުތައް އެކަލާނގެ بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ.❁ ❁ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ދަތުރުކޮށްބިމުގައި ހިނގާބޮޅާ
ދަތުރު ފަތުރުކޮށް ނުހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ فَيَنظُرُوا = ދެން އެމީހުން ދެކޭކަން كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކިހިނެއްކަން❁
عَاقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ ކާފަރުންގެ) ނިމުން / އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު❁
دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ = ﷲ تَعَالَى އެމީހުން (ބަލާމުސީބާތުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދު
ކުރެއްވިއެވެ.❁ وَلِلْكَافِرِينَ = އަދި (މިޒަމާނުގެ) ކާފަރުންނަށްވެސް ހުރެއެވެ.❁ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾ = ހަމަ
އެފަދަމިސާލު❁ ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން އޮވީ❁ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى މީ❁ مَوْلَى ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا = އިމާންވި މުސްލިމުންގެ ސަހަރާ ވެރިޔާއެވެ.❁ وَأَنَّ ٱلْكَافِرِينَ = އަދި ކާފަރުން (ދަންނައެވެ.)❁
لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ
تَعَالَى❁ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އިމާންވި މުސްލިމުން ވައްދަވައެވެ.❁ وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ = އަދި އެމީހުން
صَالِحُ عَمَلُ ކުރި❁ جَنَّاتٍ = ސުވަރުގެ ތަކަށް❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެދަށުން ދުވާ❁ ٱلْأَنْهَارُ
= ކޯރުތައް❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފަރުވި މީސްތަކުން❁ يَتَمَتَّعُونَ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި)
އަރާމުކުރެއެވެ.❁ وَيَأْكُلُونَ = އަދި ކައެވެ.❁ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَامُ = نَعَم ޖަނަވާރު ކައިބޮއި ހަދާފަދައިން❁
وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ = އަދި (قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހުން ދާއިމީ ވާތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ.❁
وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ = އަދި ކިތައްކިތައް ރަށެއް (ރަށްރަށުގެ މީހުން) ހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ ބޮޑުރަށް ރަށްރަށް)❁

هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً = އެރަށްރަށް (އެމީހުން) ބާރުގަދަވަރުވެގެންވި.❁ مِّن قَرْيَتِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ރަށަށްވުރެ❁ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ = އެރަށުން ކަލޭގެފާނު ނެރުނީއެވެ❁ أَهْلَكْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންވެސް (ބަސްނުއަހާ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.❁ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ = ދެންއެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ނަސްރުދިނުމަކު ނުވެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އެކަން އެހެން އެއްވީ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުރުހުނީއެވެ. (އީމާން ނުވީއެވެ.) އެހެންވީ އެމީހުންގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް އެކަލާނގެ ގެއްލުވައި بَاطِلُ ކުރެއްވީއެވެ.

(١٠) އެމީހުންގެ (އެބައި މަކާގެ ކާފިރުންގެ) ކުރީގެ (އުއްމަތުގެ ކާފިރުންގެ) ނިމުން އަދި އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު ވީގޮތެއް ބަލައި ދެކުމަށްޓަކައި ބިމުގައި ހިނގާބަލާ ދަތުރުފަތުރުކޮށްފައެއް ނުހަދަނީ ބާވައެވެ؟ الله تَعَالَى އެމީހުން (ބަސްނުއަހާ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރައްވައި ބޮޑުބާދު ކުރެއްވީއެވެ. الله އަދި (މިމަކާގެ) ކާފިރުންނަށްވެސް ހަމަ ކަންތައް ކުރެއްވުމަކީ ހަމައެފަދަ ގޮތަކަށް ދިމާވާނެއެވެ. ބަސްނުއަހައިފި ހަމަ ހަލާކު ކުރެއްވޭނެއެވެ.

(١١) އެކަން އެހެން އޮތީ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އީމާންވީ މީސްތަކުންގެ ސަހަރާ ވެރިއާއެވެ. އަދި ކާފިރުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރާ ވެރިޔަކު ނުވެއެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި މީސްތަކުން އުފަންނާގޮތަށް ކޯރުތައް ދުވާ ބަގީޗާތަކަކަށް الله تَعَالَى ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) އުފާވެރިވަނީއެވެ. އަދި نَعَم ޖަނަވާރު ކައިބޮއި ހުރިފަދައިން ކައިބޮއި ހުރެއެވެ. އަދި (قِيَامَة ދުވަހުން) އެމީހުން ގެސްތުވެތިބޭނީ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ.

(١٣) އަދި ކަލޭގެފާނު އެރަށުން ނެރުނު ރަށަށްވުރެ ބާރުގަދަ ކިތަންމެ ރަށްރަށް (ރަށްރަށުގެ މީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންވެސް (ބަސްނުއަހާ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވީން ހުއްޓެވެ؟ އެބައި އުއްމަތުގެ ވަރަށް ގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންނަކަށް ދެން އެއްވެސް ނަސްރުދިނުމަކު ނުވެއެވެ.

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم ⑭ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ أَنْهَٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ وَأَنْهَٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ⑮ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ⑯

ލުޣަތު

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ތަރިޖުޙެއްގެ ދަލީލަކާ މީހާ* مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން * كَمَن

زُيِّنَ لَهُۥ = އޭނާއަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވުނުމީހާ ފަދައިންތޯއެވެ؟* سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި عَمَلُ * وَٱتَّبَعُوٓا۟

= އަދި އެމީހުން تَبَعَ ވެ* أَهْوَآءَهُم ⑭ = އެމީހުންގެ ހަވާނަފުސާއި (އަމިއްލަ އެދުމާއި) مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ =

ސުވަރުގޭގެ މިސާލަކީ* ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ = تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ* فِيهَآ أَنْهَٰرٌ =

އެތާގައި ކޯރުތަކެއްވެއެވެ.* مِّن مَّآءٍ = ފެނުންވާ* غَيْرِ ءَاسِنٍ = ނުބައިނުވާ ކުނިނުވާ وَأَنْهَٰرٌ مِّن لَّبَنٍ

= އަދި ކިރުގެ ކޯރުތަކެއްވެއެވެ.* لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ = އޭގެރަހަ ބަދަލުނުވާ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ = އަދި

ރާގެ ކޯރުތަކެއް ވެއެވެ.* لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ = ބޮއިމީހުންނަށް ރަހަމީރު لَذَّةُ ހުރި* وَأَنْهَٰرٌ = އަދި ކޯރުތަކެއްވެއެވެ.*

مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى = ސާފު މާމުއިގެ* وَلَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އެތާގައި ވެއެވެ.* مِن كُلِّ

ٱلثَّمَرَٰتِ = ހުރިހާވައްތަރެއްގެ މޭވާއިން* وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ

ފަދަ ފުއްސެވުމާއި* كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ = ދެމިހުންނަމީހާ ފަދައިން* فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގާ* وَسُقُوا۟ =

އަދި އެމީހުންނަށް ބޮންނަށްދޭނެއެވެ.* مَآءً حَمِيمًا = އެންމެ ހޫނުކަން އެންމެގަދަވަރުން* فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ⑮

= ފަހެ އެމީހުންގެ ގޮހޮރުތައް ބުރިބުރިވާވަރުކުރެއެވެ.* وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.* مَّن يَسْتَمِعُ

إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ވާހަކައަށް އަޑުއަހާމީހުން* حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ = އެމީހުން ނުކުމެއްޖެއްޔާ ފަހަރުގައި*

مِنْ عِندِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން* قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (ސުވާލުކުރެއެވެ.)* لِلَّذِينَ أُوتُوا۟

ٱلْعِلْمَ = ޢިލްމު ދެއްވުނު މީހުންނަށް* مَاذَا قَالَ ءَانِفًا = ދެން އަދަކަށްވެސް ވިދާޅުވީ ކީކޭތޯއެވެ؟*

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަމުގެއީ އެމީހުން އެއީ* طَبَعَ ٱللَّهُ = (ޙަޤީޤަތެއް ނުވަންނާނެގޮތަށް) الله تَعَالَى

ސިއްކަ ޖެއްސެވިއްވުމުންނެވެ.❁ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ❁ وَٱتَّبَعُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން تَبَع ވެ❁ أَهْوَآءَهُمْ ﴿١٦﴾ = އެމީހުންގެ ހަވާނަފްސާއި❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ ދަލީލެއްގެ މަތީގައިވާ މީހާއި އެމީހާގެ ނުބައި عَمَلُ ތަން އެމީހާއަށް ޒީނަތްތެރިވެވުނު މީހާ އެދެމީހުން އެއް ފަދަވާނެހޭތޯއެވެ؟ އަދި ތިމާގެ ހަވާނަފްސާއި ނުބަތަ އަމިއްލަ އެދުމާއި تَبَعَ ވެގެންވާމީހާ ފަދަވާނެހޭތޯއެވެ؟ (އެދެމީހުން އެއްވަރުނުވާނެއެވެ.)

(١٥) تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ސުވަރުގެގައިވާ ޢުރުތަކުގެ މިސާލަކީ އެތާގައި ނުބައިނުވާ ކަނިނުވާ މީރު ފެނުގެ ޢުރުތައް ވެއެވެ. އަދި އޭގެ ރަހަ ބަދަލުނުވާ ކިރުގެ ޢުރުތައް ވެއެވެ. އަދި ބޯމީހުންނަށް ހަރަދިކުރު لَذَّةُ ހުރި ރަހަގެ ޢުރުތައް ވެއެވެ. އަދިސާފު މާމުއިގެ ޢުރުތައް ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތާގައި ހުރިހާ މޭވާތަކެއްގެ ބާވަތްތައް އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ ފާފަ ފުއްސެވުމާއި މިހުރިހާ نِعْمَة އެއް އެމީހުންނަށް އެބައެވެ. މިފަދަ މީހާއާއި އަދި އެމީހުންނަށް އެންމެ ހޫނުކަން ގަދަފެން ބޯންދޭ ދޮންހެއްގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ގޮހޮރުތަކެއް ބުރިބުރިވާ ހާލު ނަރަކައިގައި ދެމިހުންނަމީހާއި އެއްފަދަވާނެހޭތޯއެވެ؟ (އެކަކު ސުވަރުގެވެރިންގެ އަރާމާ نِعْمَة ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަނެކަކު ނަރަކަވެރިންގެ ވޭނާއި عَذَابُ ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.)

(١٦) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އުޅުނު ފަރާތްތަކެއްގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅަށް އަޑުއަހާމީހުން ވެއެވެ. އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ނުކުމެގެން ދިޔައިމާ ނުކުމެ ދިޔައިރު علم ދެއްވިއްޖެ މީހުންނަށް (އެބަހީ ޞަޙާބީންގެ ތެރޭގައި ތިއްބެވި ޢާލިމުންނަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. (ސަމާލުކުރުމަށްޓަކައެވެ.) މިހާރު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ އެވާހަކަ ބުނުމަކީ ވާހަކަފުޅަށް ފުރައްސާރަކުރުމެއް (އެބަހީ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާނެކަމެއް) الله تَعَالَى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަ ޖެއްސެވިއްވުމުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަވާނަފްސާއި تَبَعَ ވެގެންވާމީހުންނެވެ.

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً ۖ فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا ۚ فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۖ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلْقِتَالُ ۙ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ ٱلْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ = އަދި ތެދުމަގުލިބިވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނަށެވެ.❁ زَادَهُمْ هُدًى = އެކަލާނގެ އިތުރުކުރެއްވީ

ތެދުމަގު އިތުރު ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ.❁ وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ تَقْوَى ވެރިކަންދެއްވި

ދެއްވައިފިއެވެ.❁ فَهَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ފަހެ އިންތިޒާރު އަޅަނީކޮބާހެއްޔެވެ؟❁ (އެބަހީ ކާފިރުން އެބަ

އިންތިޒާރު ކުރަނީކޮބާހެއްޔެވެ؟) إِلَّا ٱلسَّاعَةَ = قِيامة ދުވަހުގެ❁ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ހަމަކުއްލިއަކަށް

އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށް فَقَدْ جَآءَ = ފަހެ = ހަމަކަށަވަރުން އައިސްފިއެވެ.❁ أَشْرَاطُهَا = އޭގެ

ޢަލާމާތްތައް❁ فَأَنَّىٰ لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟❁ إِذَا جَآءَتْهُمْ = އެމީހުންގެ

ގާތަށް އައިސްފިއެވެ. ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ = އެމީހުންގެ وَعْظُ نَصِيحَة ❁ فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު

ނުވަތަ ދެނެވޮޑިގެންނެވޭ! أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ = ހަމަކަށަވަރުން حَقُّ އިލާހު އެއް ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا ٱللَّهُ = الله

މެނުވީ❁ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވާށެވެ!❁

وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ = އަދި މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި އަދި މުއުމިނުން އަންހެނުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުން

އެދި ދަންނަވާށެވެ.❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ مُتَقَلَّبَكُمْ = ތިޔަބައި މީހުންގެ

ދުނިޔެއަށް ހިނގާ ހަރަކާތްތަކާއި ހުރިތަން އަދި ހުރިތަން ❁ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾ = އަދި ތިޔަ މީހުންގެ ނިމުމާއި އާޚިރަތުގައި

ދާނެތަން އެދުމުގެ ﴿❁﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީހުން ބުނެއެވެ.❁ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ

= (ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަ ބާވައިލެއްވުން) ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވުނުނަމަ ރަނގަޅުވީހެވެ.❁ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = ފަހެ ބާވައި

ލެއްވުނު ސޫރަތެއް ދަލީލުގެ މަތިން❁ مُّحْكَمَةٌ = حُكْم ހުރި ތަކެތި ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބާވައިލެއްވުނު❁ وَذُكِرَ

فِيهَا ٱلْقِتَالُ = އަދި އޭގައި ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަ ބާވައިލެއްވުނު❁ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ

= އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިކަމެއްވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ۞ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދިމާލަށް ބަލާނީއެވެ.۞ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ = ހޭނެތިފަ ދާނެ ވިހަގަނޑުވާމީހަކު ބަލާބެލުމުން۞ مِنَ الْمَوْتِ = މަރުވާނެކަމުގެން۞ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾ = އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުން ނުހަނުކައިރިވެން) އެމީހުންނަށް އައުމަށްވެގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ތެދުމަގަށް ހިދާޔަތްލިބިގެންވާމީހުން ދަންނައެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު އިތުރު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން تَقْوَى ވެރިކަމުގައި ދަމަހައްޓަވައެވެ.

(١٨) ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ގާތަށް ހަމަ (އެއްވެސް ހިފޭވާގޮތެއް ނެތި) قِيامة އައުމަށް ނޫނީ އެމީހުން ފަހެ އިންތިޒާރު ކުރަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ ޢަލާމާތްތައް އައިސްފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް قِيامة ދިމާވެއްޖެ ވަގުތު ދެން އެމީހުންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة ހިތްވަރުގަނެވުމުން ކޮންކަމަކަށް ހުރޭތޯ؟ އޭގެ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

(١٩) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله މެނުވީ حَقُّ އިލާހަކު ނުވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވިއްޔާ! އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދުޢާ ކުރައްވާށެވެ.! އަދި މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި އަދި މުއުމިނު އަންހެނުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާ ކުރައްވާށެވެ.! ދުވާލު ވަގުތު މަސައްކަތްކުރާތަނާއި ކަލޭމެން އެނބުރި ހުރުން ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑު ވަގުތު ކަލޭމެން އަރާމުކުރާތަން ރަނގަޅަށްވެސް الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٠) އަދި މުއުމިނުން ބުނެއެވެ. (ޖިހާދުގެ ވާހަކަ ބާވައިލެވިފައިވާ) ސޫރަތެއް ބާވައިލެވިއްޖެނަމައެވެ. ފަހެ އެސޫރަތުގައި حُكْم ތަކެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވުމުން ވަކިން ޖިހާދުގެ ވާހަކަ ބާވައިލެވުނު ސޫރަތުގައި ޝާމިލުވެއްޖެނަމަ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިކަމެއްވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ މަރުވާނެކަމުގެން ހޭނެތިފަ ދާނެ ވިހަގަނޑުވާމީހަކު ބަލާބެލުމުން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާލަށް ބަލާނީއެވެ. އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުން ނުހަނުކައިރިވެން) އެމީހުންނަށް އައުމަށްވެގެންވެއެވެ.

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا۟ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

طَاعَةٌ = ކިޔަމަންތެރިކަން ❁ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ = އަދި ހެޔޮބަސް ބުނުން ހެޔޮވެ. ❁ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ
= ދެންފަހެ ހަމަޖެހި فَرْضُ ވެ ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން ދެކޮޅުވެ ފަހަތަށް ޖެހުނުމެވެ.)❁ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ
= ދެންފަހެ އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ الله تَعَالَى އަށް ތެދުވެރިވިނަމަ❁ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ = އެއީ
އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވެއެވެ. ❁ فَهَلْ عَسَيْتُمْ = ކަލޭމެން ފާޑަކަށްވެދާނެތޯއެވެ. ❁ إِن تَوَلَّيْتُمْ = ކަލޭމެން
އެއްވަރުގެ ކަންކަމަށް ވެރިކަމުލިބިއްޖެއްޔާ❁ أَن تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުން❁
وَتُقَطِّعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަނޑައި❁ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެންގެ رَحِم ގުޅުން ކަނޑައި❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
= ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ❁ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله لَعْنَة ލައްވި މީހުންނެވެ. ❁ فَأَصَمَّهُمْ = ފަހެ
އެކަލާނގެ އެމީހުން ބީރުކޮށްލެއްވިއެވެ. ❁ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތައް
ކަނުކޮށްލެއްވިއެވެ. ❁ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ = އެމީހުންފަހެ ވިސްނާފިކުރުކޮށް ތަދައްބުރުކޮށް ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. ❁ ٱلْقُرْءَانَ
= قُرْآن އާއިމެދު ❁ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ = ނުވަތަ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ވަނީތޯއެވެ؟❁ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ = އޭގެ
ތަޅުތައް❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ފަހަތަށް ޖެހުނު (މުރުތައްދުވީ މީހުން)❁ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم
= އެމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކަށް❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ބަޔާންވެ އެނގުނުފަހުން❁
ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގު❁ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ = شَيْطَانُ އެމީހުންނަށް (ނުބައިކަންތައް ރަނގަޅުކޮށް) ޒީނަތްތެރި
ކޮށްދިނީއެވެ. ❁ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އުއްމީދު ދިގުކަން ކޮށްދިނީއެވެ. ❁
ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން ވީ❁ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިކަމުން. لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟
= ނުރުހުނު މީހުންނަށް❁ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތި❁ سَنُطِيعُكُمْ = ނިކަންކުރު

އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވާހުށީމުއެވެ. فِي بَعْضِ ٱلْأَمْرِ = ބައެއްކަންކަމުގައި. وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންގެ ސިއްރުތައް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމާއި އަދި ހެޔޮބަސް ބުނުން ހެޔޮވެއެވެ. ދެންފަހެ ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވެ ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ދެބަސްވެ ފަހަނައަޅައި ނުގެންގުޅެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ الله تَعَالَى އަށް ތެދުވެރިވިނަމަ އެކަމަކީ އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވީހެވެ.

(٢٢) (އޭ މުނާފިޤުންނޭވެ! ނުވަތަ މުރުތައްދުވިމީހުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އިސްލާމްދީނުގެ ކަންކަމަށް ފުރަގަސްދީއްޖެއްޔާ (ނުވަތަ ކަލޭމެން އިސްލާމްދީނުން މުރު އަނބުރައިލައިފިއްޔާ) ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމާއި އަދި ކަލޭމެންގެ رَحِم ކަމުގައި ހުރި ގުޅުންތައް ކަނޑާލާނޭކަމެވެ. އެހެންވުން އެކަށީގެންވެއެވެ.

(٢٣) ކަނޑައެޅިގެން އެފަދަމީހުން އެއީ الله لَعْنَة ލެއްވި މީހުންނެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ހަޤީޤަތެއް ނުވިސްނޭގޮތަށް) ބީރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޮލުގައިވާ ބެލުން ކަނުކުރައްވައިފިއެވެ. (އެއީ مَعْنَوِى ގޮތުން حَقُّ ތެދު އެއްޗެއް ނުފެންނާނެގޮތުންނެވެ.)

(٢٤) އެމީހުންނަށް قُرْآن އާއި މެދު ވިސްނާފިކުރުކޮށް ތަދައްބުރުނުކުރީ ކީއްވެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވަނީ ތަޅު އަޅުވާ ބަންދުކޮށްފައިހެއްޔެވެ؟

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ރަނގަޅަށް ބަޔާންވުމަށްފަހު އެމީހުން އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް ރައްދުވެއްޖެމީހުން (މުރުތައްދުވެއްޖެމީހުން) އެމީހުންނަށް شَيْطَانُ (ނުބައިކަންތައްތައް) ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އުއްމީދު ބޮޑުކޮށް އުއްމީދުތައް ދިގުކޮށްދިނީއެވެ. ވަޢުދުދިނީއެވެ.

(٢٦) އެކަން އެހެން އޮތީ ހަމަކަށަވަރުން الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ނުރުހޭމީހުންނަށް (އެއީ ޔަހޫދީން މުޝްރިކުން ނުވަތަ ޔަހޫދީންނަށެވެ.) އެމުނާފިޤުން ބުނި ބައެއްކަންކަމުގައި ނިކަންހުރި އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވާހުށީމުއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެމީހުންގެ ސިއްރުތައް الله ދަންނަވޮޑިގެންވާކަމުގައެވެ.

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾

ލުޣަތު

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ މަރުހިއްޕަވައިފިއްޔާ ދެންވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟❁ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ = އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށާއި ތަޅުއްވައި❁ وَأَدْبَٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ = އެއީ އެމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކަށާއި❁ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ❁ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ = އެމީހުން تَبَعَ ވީކަމުގެ.❁ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ = الله ކޯފާވެވޭ ގޮތްތަކާ ކަންތަކަށާއި❁ وَكَرِهُوا۟ = އެއީ އެމީހުން ނުރުހި رِضْوَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި❁ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ (ހެޔޮ އަމަލުތައް) بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ.❁ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ = އެއީ ނުވަތަ އެމީހުން ހިތަށްއެރީ ހެއްޔެވެ؟❁ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިއެއްވާ❁ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ = الله ނުނެރުއްވާނެކަމަށް❁ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾ = އެމީހުންގެ ހަސަދަވެރިގެ ރުޅިވެރިކަން❁ وَلَوْ نَشَآءُ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގަންނަވާނަމަ❁ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދައްކަވައިފީމުއެވެ.❁ فَلَعَرَفْتَهُم = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ بِسِيمَٰهُمْ ۚ = އެމީހުންގެ ނިޝާނުން❁ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ = އެމީހުންގެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުންނާއި އެއީ مِقْصَد ނޫ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އެއީ الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެންގެ އަމަލުތައް❁ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إِمْتِحَانُ ކުރައްވާހުށީމެވެ.❁ حَتَّىٰ نَعْلَمَ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުން ފާޅުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން❁ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُجَاهِد ނުންނަ ކުރެއްވެއްކަން❁ وَٱلصَّٰبِرِينَ = އެއީ ކެތްތެރިންނާއި❁ وَنَبْلُوَا۟ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِمْتِحَانُ ކުރައްވާހުށީމެވެ.❁ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ = ކަލޭމެންގެ ޚަބަރުތައް❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން

ކާފިރުވެވިއްޖެމީހުން۞ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން ﷲ ގެމަގު ބަންދުކޮށް۞ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދިއެމީހުން ރަސޫލާއާއި އިދިކޮޅުވެ۞ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ހަގީގަތް ބަޔާންވެ އެގޮތަށްފަހު۞ ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގު۞ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްގޮތަކުން އަދިއެއްވެސްކަމަކުންވިޔަސް ﷲ އަށް ގެއްލުމެއްދޭކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.۞ وَسَيُحْبِطُ أَعْمَـٰلَهُمْ ٣٢ = އަދި ނިކަންހުރި އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ވެގެންދާނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނަގަވައިދެއްވާއިރު ދެންވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންގެ ފުރާނަ ނަގަވާއިރު) އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި އެމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކުގައި ތަޅުއްވާނެކަމެވެ.

(٢٨) އެހެން އެވީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ކޯފާވެވޭފަދަ ގޮތްތަކާ ކަންތަކާއި އެމީހުން تَبَعَ ވީކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި އެމީހުން ނުރުހުނީއެވެ. ދެން ވީ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ (ހުރިހާ ޢަމަލުތަކެއް) بَاطِلُ ކުރެއްވީއެވެ.

(٢٩) އަދި ނުވަތަ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަހަލަ) ބަލިއެއްއޮތް އެމީހުން އެމީހުންގެ ބަސްވެތިވީގެ ރުޅިވެރިކަން ﷲ ނުނެރުއްވާނެކަމަށް އެމީހުން ހިތަށް އަރައިފީތޯއެވެ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާ މަކަރާއި އެކާ ރުޅިވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމާއި ދަރާދޮވެރިކަން ﷲ ނެރުއްވާނެއެވެ. ފަހެ ކުރިއަށް ވާނެއެވެ.

(٣٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލާނަށް ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.(އެމީހުންގެ ނަންނަމާއެކު ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ޢަލާމާތުގެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުންނާއި އަދި مِقْصَد ން އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި(އޭ މުސްލިމުންނޭ!) ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް ﷲ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٣١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން މުޖާހިދުންނާއި ޞަބުރުވެރިންނާ އަދި ކެތްތެރިންނާ ޞަބުރުވެރިން ތިމަން ރަސޫލާގެ ދަރުމަ ގޮތަށް ތަޞްދީޤުކުރައްވަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަންނަ ރަސޫލާގެ ކަލޭމެން إِمْتِحَانُ ކުރައްވާނީމެވެ. (އެއީ ހަމަކަމަކަ فَرْضُ ކުރައްވައިފައިވާ ޖިހާދުގެ ކަންތައްތަކުގައި ކުރައްވައިގެންނެވެ.)

(٣٢) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެވިއްޖެމީހުން އަދި އެމީހުން ﷲ ގެމަގު ބަންދުކޮށް އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ އެގޮތަށްފަހު ދީނުއެމީހުން ރަސޫލާއާއި އިދިކޮޅުވެ ހިނގައިދިޔައީ (ތަންތަނެވެ.) އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްގޮތަކުން އަދިއެއްވެސްކަމަކުންވިޔަސް ﷲ އަށް ގެއްލުމެއްދޭކަށް ބަޔަކަށް އެމީހުންނަކަށްނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި ނިކަންހުރި އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ވެގެންދާނެއެވެ.

۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَـٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾

މުރާދު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = ޢީމާންވީ ބައެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް

ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!۞ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ =

އަދި ކަލޭމެން بَاطِل ނުކުރާށެވެ!۞ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭމެންގެ (ހެޔޮ) އަމަލުތައް۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ =

ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން۞ وَصَدُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ހުރަސްއެޅި / ބަންދުކުރި۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ

= الله ގެ މަގުން۞ ثُمَّ مَاتُوا۟ = ދެންއެމީހުން މަރުވި۞ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފިރުންގެ ގޮތުގައި ހާލު۞

فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ الله تَعَالَى އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާހުށީމެވެ.۞ فَلَا تَهِنُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން

ބަލިކަށި ނުވާށެވެ!۞ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ = އަދި ކަލޭމެން (ކާފިރުންނަށް) صُلْح އަށް ނުގޮވާށެވެ!۞

وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ = ކަލޭމެންނީ މަތިވެރިވާނޭ ބައެވެ.۞ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ = الله ވަޑައިގެންވަނީ ކަލޭމެންނާއި

އެކުގައެވެ.۞ وَلَن يَتِرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ މަތު ނުކުރައްވާނެއެވެ.۞ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެންގެ

އަމަލުތައް - އަމަލުތަކުގެ ދަރުމައާއި ސަވާބު۞ إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުންވަނީ ހަމައެކަނި۞

لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ = ކުޅިވަރާއި އަދި الله تَعَالَى ގެ ޒިކުރުން غَافِل ކުރާ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ.۞ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ =

އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ثقوى ވެރި ވެއްޖެއްޔާ۞ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ =

ކަލޭމެންގެ އުޖޫރަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.۞ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއި ސުވާލު

ނުކުރައްވާނެއެވެ.۞ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭމެންގެ މުދަލަކަށް / މުދާއެކަލާނގެއަށް އަށް (އެދި) ކަލޭމެންނަށްވުރެ۞

إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން (އެކަން) އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ۞

فَيُحْفِكُمْ = ފަހެ އެހާއިރުން ކަލޭމެންނަށް ދަތިވެގެންދާނެއެވެ.۞ تَبْخَلُوا۟ = ދެންކަލޭމެން ބަހިލުވެ ވެގެންދާނެއެވެ.۞

وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ (٣٧) = އަދިކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ދުޝްމިނުކަމާއި ޙަސަދަވެރިކަން އެކަލާނގެ ނެރުއްވާނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ޢީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ (ހެޔޮ) ޢަމަލުތައް

بَاطِلُ ނުކުރާށެވެ!. (މިއާޔަތުގެ مَفْهُوْمُ އަންގަވާއިދު الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަން ނުވާ ކޮންމެހެއްގެ (ހެޔޮ) ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ވާނެއެވެ. އެދެވިގެން ޢަމަލު ދިޔާނުވާގޮތަށް ހުށަހެޅުއްވުނު ހެއްޔެވެ ގަބޫލުކުރައްވާފައެވެ. މިގޮތުން ބާފާއިދު މަޖަހަސްގެ ނަމުގައިކުރާ ޢަމަލުތައް ރަސޫލު ނުދިނުން ބަލާވައި ގަބޫލުކުރާގޮތް އެއްވެސް ދަލީލެއްނުވެއެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގު އެބަޔާ އިސްލާމްދީން ބަންދުކޮށް ދިނަމަ މީހުން ވަނީނަމަ ހުރަސްއެޅި / ބަންދުކޮށްހަދައި ދެންއެމީހުން ކާފަރުކަމުގައިވާ ހާލު މަރުވެދިޔަ ކަމުގައިވާނަމަ ފަހެ الله تَعَالَى އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާނެއެވެ.

(٣٥) ފަހެ ކަލޭމެން މުއުމިނުން ބަލިކަށި ނުވާހިކަށެވެ! ފިސޭ ނުވާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން (ކާފިރުނަށްމެދުން) صُلْحَ ހުށަހަޅާނުވާށެވެ! ކާފިރުން صُلْحَ އަށްގޮވައިދުން ކަލޭމެން ހަޅުޖަހާ ކުރިއަށް ގޮސްދާށެވެ!. ކަލޭމެންނަކީ މަތިވެރިވާނެ މީހުންނެވެ. الله ވަޑައިގެންވަނީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް އެބަޔާ ދަރުމަތާއި ސަވާބު އެކަލާނގެ މަދު ނުކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٦) ދުނިޔޭގެ މިދިރިއުޅުއްވާކަން ކަށަވަރު ކުޅިވަރާއި އަދި الله تَعَالَى ގެ މަތިން غَافِل ކުރާ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ. އަދިކަލޭމެން ޢީމާންވެ އަދި ކަލޭމެން ثقوى ވެރި ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ އުޖޫރަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މުދަލަކަށް އެބަޔާ ކަލޭމެންގެ މުޅިމުދާ (އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްކަށް އެދިވޭ] ނުގަންނަވާނެއެވެ.(އެދިވޭ ގަންނަވާނީ ޒަކާތާއި ފަރުދުވާ ޢަމަލުތަކެވެ.ޔަ ކާބޮކުރުވެ. ދެންވެސް ސުންނަތްސަޢަދަ صَدَقَة ދޭށެވެ.)

(٣٧) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން (އެމުދާ) އެދުވާ ކަލޭގެފާނު އެދިވޭ ގޮސްދިނަ ހަމަ ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަކީ ދަތިވާނެއެވެ. ދެންކަލޭމެން ދަހިވެތި ވާނެއެވެ. بَخِيْلُ ވާނެއެވެ. އަދިކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ދުޝްމިނުކަމާއި ޙަސަދަވެރިކަން އެކަލާނގެ ނެރުއްވާނެއެވެ.

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ تُدۡعَوۡنَ لِتُنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبۡخَلُۖ وَمَن يَبۡخَلۡ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ عَن نَّفۡسِهِۦۚ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ أَمۡثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ = އުޅޭބައިމީހުންނޯ!.۞ تُدۡعَوۡنَ = ކަލޭމެންނަށް ގޮވާނެއެވެ.۞ لِتُنفِقُواْ = ކަލޭމެން ހޭދަކުރުމަށް۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެމަގުގައި۞ فَمِنكُم = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ مَّن يَبۡخَلُ = بَخِيلُ ވާމީހުން ۞ وَمَن يَبۡخَلۡ = އަދި بَخِيلُ ވާމީހުން - ދަހިވެތިވާމީހުން ދަންނައެވެ.۞ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު بَخِيلُ ވާކަން ކަރަވަރީ۞ عَن نَّفۡسِهِۦ = އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ = އަދި ﷲ އީ އަމިއްލަ ޣަނީވެވޮޑިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ ފަޤީރުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބޭނުންތެރިވާމީހުންނެވެ.۞ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް۞ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا = އެކަލާނގެ އެހެންޤައުމަކަށް ބަދަލު ކުރައްވައިފާނެއެވެ.۞ غَيۡرَكُمۡ = ކަލޭމެންނޫން۞ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ = ދެން އެބަޔަކު ނުވާނެއެވެ.۞ أَمۡثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންފަދައިން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އާދެ މިއީ ބޭފުޅުންނޯވެ! ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހޭދަކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލެވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި بَخِيْلُ ވެރިމީހުން - ދަހިވެތިވެރިމީހުން- ވެއެވެ. އަދި بَخِيْلُ ވާމީހުން - ދަހިވެތިވާމީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެ بَخِيْلُ ވާކަން ކަންތައްވަނީ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެ ގެއްލުމާއި ދެރަކަން އޮތްތަނީ ހަމަ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. الله އީ އަމިއްލަ ޣަނީވެގެންވާ ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ފަގީރުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބޭނުންވެގެންވާމީހުންނެވެ.އަދި ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހޭދަނުކޮށް އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް އެކަލާނގެ އެހެންޤައުމަކަށް ބަދަލު ކުރައްވައިފާނެއެވެ. އެހެނީ ކަލޭމެންގެ ބަދަލުގައި އެހެންބައެއް ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެގެންނަވާމީހުން ކަލޭމެންފަދައިން ނުވާނެއެވެ. ބަސް ހަމަނިމުނެވެ.

فتح سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الفتح — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَيَنصُرَكَ ٱللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ ٱللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް فَتَح ކޮށް
ދެއްވައިފީމެވެ.۞ فَتْحًا مُّبِينًا (١) = ބަޔާންވެގެންވާ فَتَح އެއް.۞ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ = އެއީ الله
ކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مَا تَقَدَّمَ = ކުރީގައި ވެދިޔަ.۞ مِن ذَنبِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން.۞ وَمَا تَأَخَّرَ = އަދި ފަހުން ވާނެ ކަންތަކުގައި.۞ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ = އަދި
ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ نِعْمَة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَيَهْدِيَكَ = އަދި އެކަލާނގެ
ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا (٢) = ހަމަ ސީދާވެގެންވާ މަގުގަޔަށް.۞ وَيَنصُرَكَ
اللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް نَصْرُ ދެއްވުމަށެވެ.۞ نَصْرًا عَزِيزًا (٣) = ގަދަވެގެންވާ نَصْرُ ދެއްވުމަކުން.۞
هُوَ الَّذِي = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ أَنزَلَ السَّكِينَةَ = ހިތްހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވީ.۞ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ
= މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް.۞ لِيَزْدَادُوا = އެއީ އެއުރެންގެ އީމާނަށް އިތުރުކަން ދެއްވުމަށެވެ.۞ إِيمَانًا =
އީމާނަކަށް.۞ مَعَ إِيمَانِهِمْ = އެއުރެންގެ އީމާންތަކާއި އެކު.۞ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ.۞
جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ج = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިން / ލަޝްކަރުތައް.۞ وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله
ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيمًا حَكِيمًا (٤) = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞ لِّيُدْخِلَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ = އެއީ مُؤْمِنُ ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمِنُ އަންހެނުން އެކަލާނގެ ވައްދަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞

جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަށް ސުވަރުގެ ތަކަށް❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ❁

خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އަބަދާއި ދެމިތިބޭ ގޮތް❁ وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން

ފުއްސަވައި❁ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވެއެވެ.❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله

تَعَالى ގެ حَضْرَةُ ގައި❁ فَوْزًا عَظِيمًا ۝٥ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަމެއް❁

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން މިވަރަށް ސާފުކަމާއެކު ކަލޭގޮތަށް ބަޔާންވެގެންވާ فَتَح އަކުން فَتَح ކޮށް ދެއްވީމެވެ. (މިއީ ހުދައިބިއްޔާ ސުލްހައެވެ فَتَح އަކީ صُلْحُ الحُدَيْبِيَّة ގެ فَتَح ކަމުގައި ނުވަތަ مَكَّة فَتَح ކުރެއްވުން ކަމުގައި ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުނު ހުރިހާ فَتَح ކަމުގައި މިކަންކަމުގައި مُفسِّرُ ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް ތިޔަގޮތް ދުނިޔޭގައި އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތްތެރިއްޔާގެ މައްސަލަ އެކަލޭގެފާނަށް الله ދެއްވި ހުރިހާ فَتَح އެކެވެ.)

(٢) އެއީ އެބައި އަށްޓެ فَتَح އެއް الله ކަލޭގޮތަށް ދެއްވީ ކަލޭގޮތުންގެ ފާފަތަކުގެ ކުށްތަކުން އިސްވެދިޔަ ފާފަތަކާއި އަދި ފަހުން ވާނޭ ފާފަތަކާއި ކަލޭގޮތަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގޮތުންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ نِعْمة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގޮތަށް ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައި ދެއްވުމަށެވެ.

(٣) އަދި الله ކަލޭގޮތަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ نَصْرُ އަކުން نَصْرُ ދެއްވުމަށެވެ.

* ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަތަނުގައި އެވާ ކޮންމެ ކަމަކާއިމެދު ބަސްމަގުފުޅުވެވަޑައިގަތުމެވެ. އެހެންވެ އެކަން ހައްޤުކަށަވަރުވެގެން އަދި އެހެން ތަނެއްގައި އެކަންކަމާއިމެދު އެއްކޮށް ދަންނަވާނީއެވެ. إنْشَاءَ الله .

(٤) އަދި مُؤمِنُ ން ގެ ހިތްތަކަށް އެ فَتَح ތަކުގެ ސަބަބުން ހަމަޖެހުމާއި ވަރަށްބޮޑު ކަށަވަރުވުމެއް ބާވައިލެއްވީ ހަމަ الله އެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ކުރިން ހުރި إيمان އާއި އިތުރު إيمان ބޮޑުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނަކީ މިލްކުވެގެން خَاصّ ވެގެންވާ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެއީ ފަރިސްތުންނާއި ޖިންނުން ފަދަ ސިފައިންނެވެ. މަލާއިކަތުން ބަލާއިރު އިންސާނުންނާއި އަދި ޖިންނުންނާއި މިނޫންވެސް ފަދަ ސިފައިންނެވެ.) އަދި الله تَعَالى ވަނީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٥) އެއީ مُؤمِنُ ފިރިހެނުންނާއި مُؤمِنُ އަންހެނުން އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކަށް / ސުވަރުގެ ތަކަށް އެކަލާނގެ ވައްދަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުން އަބަދާއި ދެމިތިބޭ ގޮތް ގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله تَعَالى ގެ حَضْرَةُ ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަމަކީ އެކަމެވެ.

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ شَـٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِّتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ = އަދި مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން ❁ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ = އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން (މިމީސްތަކުންނަށް) އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވުމަށެވެ.❁ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ = އެއީ الله تَعَالى އާއިމެދު ހީކުރާމީހުންނެވެ.❁ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ = ނުބައިހީކުރުން❁ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ އެމީހުންގެމައްޗަށް ނުބައިގޮތްތައް ގޯސްކަމެއްވާނެއެވެ.❁ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = އަދި الله تَعَالى އެމީހުންގެމައްޗަށް ކޯފާވެއްޖެއެވެ.❁ وَلَعَنَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލެއްވިއެވެ. وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރުކޮށްފިއެވެ.❁ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ = އަދި އެއީ ގެނެސްވާތަން ނުބައިވެގެން ވެއެވެ.❁ وَلِلَّهِ = އަދި މިލްކުވެފައި خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.❁ جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ލަޝްކަރުތައް❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.❁ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ އަހަރެމެން ތިކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ.❁ شَـٰهِدًا = ހެކިވެރިޔެއްގެ ގޮތުގައި ބޭކަލަކު ކަމުގައި❁ وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ = އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އަދި ބުޝާރާތުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި❁ لِّتُؤْمِنُوا۟ = އެއީ އެމީހުން އީމާން ވުމަށްޓަކައެވެ.❁ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް❁ وَتُعَزِّرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނަސްރު ދިނުމަށްޓަކައި❁ وَتُوَقِّرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް إِحْتِرَام ކުރުމަށްޓަކައި وَتُسَبِّحُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔުމަށްޓަކައި❁ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިކަލޭގެފާނާ بَيْعَة ހިފާމީހުން (އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ.) ❁ إِنَّمَا

يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ = އުޅުނު بَيْعَة ހިފުމަށް ކަނޑައެޅި الله އާއި އެވެ.۞ يَدُ ٱللَّهِ = (އެވަގުތު الله ގެ އަތްމަތީގައެވެ.۞ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ = އުޅުނުގެ އަތްތަކުގެ މަތީގައި۞ فَمَن نَّكَثَ = ފަހެ އެ عَهْدُ އުވާލައިފިމާ۞ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ = ފަހެ އޭނާ އުވާލައިފި އޭނާގެ ހަމައެކަނި ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުންވާނީ ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ.)۞ وَمَنْ أَوْفَىٰ = އަދި ފުރިހަމަކޮށްފިމާ۞ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ = އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد އުފައްދާފައެވެ۞ فَسَيُؤْتِيهِ = ފަހެ ނިކަންހުނު އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވާނެއެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި އެއީ مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން ނާއި(މިވިސްމިހުނުނަށް) އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވުމަށެވެ.= އުޅުނުނަށް الله تَعَالَى އާއިމެދު ނުބައިހީވެއް ހިތްޖެހުމުނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އުޅުނުގެމައްޗަށް ނުބައިގޮތްތައް މުޅުވެރިކަރުވާހުއްޓެވެ. އަދި الله تَعَالَى އުޅުނުގެމައްޗަށް ކޯފާވެއްވައި އަދިއެކަލާނގެ އުޅުނުނަށް لَعْنَة ދެއްވީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އުޅުނުނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރު ކުރެއްވީއެވެ.އަދި އެއީ އެތަގުސްތިވެން ނުބައިވެގެންވާތަނެވެ.

(٧) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނަށް މިލްކުވެ خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) ހަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ޝާހިދި ގުޅިވަޑައިގަންނަވާ ބުޝާރާތު ކަލޭގެއްނާއި އަދިއުރުވާލެއްވިކަލޭގެ خَبَرُ ދެއްވާބުޝާރާތު ކަލޭގެއްނާއި އަދި ބިރުވެރިކަލޭގެ خَبَرُ ބުޝާރާތު ކަލޭގެ ރަސޫލު ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٩) އެއީ އުޅުނުން الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް އީމާން ވެވަރުބަހައްޓައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށްނަސްރުދިނުމުގެ. (އެކަލާނގެދީނަށް ނަސްރުދިނުމުގެ) އަދި އެކަލާނގެއަށް މާތްކޮށް ހިތުމަތާއި އަދި އަދި އެކަލާނގެއަށް قَدَرُ ކޮށް إِحْتِرَام ކުރުމާއި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔުމަށްޓައެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَة ހިފިއުޅުން (އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ.) އުޅުނުން بَيْعَة ހިފުމަށް ކަނޑައެޅީ الله އާއި އެވެ. (އެވަގުތު) الله ގެ އަތްމަތީގައި އުޅުނުގެ އަތްތަކުގެ މަތީގައި ވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެ عَهْدُ އުވާލައިފިމާ ދަނޑަނެވެ. ފަހެ އޭނާ އުވާލައިފި އޭނާގެ ހަމައެކަނި ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުންވާނީ ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ.) އަދި އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد އުފައްދާފައެވެ ފުރިހަމަކޮށްފިމާ ދަނޑަނެވެ. ފަހެ ނިކަންހުނު އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވާނެއެވެ.

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًۢا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾

ލުޣަތު

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުން ނިކަންހުރެބޭނުނުއެވެ.۞ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = މަދީނާގެ ބޭރުގައި މަދީނާ ވަށައިގަނެގެން އުޅޭ عَرَبِي ނުވަތަ ބަދަވީން۞ شَغَلَتْنَا = އަހަރުމެން مَشْغُول ކުރުވައިފިއެވެ.۞ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا = އަހަރުމެންގެ މުދަލާއި އަހަރުމެންގެ އަހުލުވެރިން۞ فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا = ފަހެ އަހަރުމެންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް ދުޢާކުރައްވާށެވެ!.۞ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ބުނެއެވެ. مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާތަކެތި۞ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. فَمَن يَمْلِكُ لَكُم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ބާރު ހިފޭނީ މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟۞ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حَضْرَة ން އަޅުވެރިވާ އެއްވެސް ކަމެއް (الله ގެ حَضْرَة ން އަޅުވެރިވާ ކަމެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް)۞ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއް ދެއްވުމަށް އިރާދަ ކުރެއްވިއްޔާ۞ أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަންފާއެއް ދެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ۞ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ الله ވާނީ ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއްގެ ޚަބަރު ދަންނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކާމެދު ފުރިހަމައަށް ޚަބަރުދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بَلْ ظَنَنتُمْ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ހީކުރީ۞ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ = ރަސޫލާ ވަޑައިގެން ނުލެވޭނެކަމަށެވެ.۞ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި މުއުމިނުންނާއި۞ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް۞ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް۞ وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ فِى قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި۞ وَظَنَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހީކުރީއެވެ.۞ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ = ނުބައި ހީކުރުމެއް۞ وَكُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ވީއެވެ.۞ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބައަކު ކަމުގައި۞ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنْ = އަދި އީމާންނުވާމީހުން۞ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް۞ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް މިވަނީ ތައްޔާރު ކުރައްވާފައެވެ.۞ سَعِيرًا ﴿١٣﴾

= އަދިފާރުއް = وَلِلَّهِ = އަދި خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު۞ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ.۞ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ = އަދިއެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވައެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) މަދީނާގެ ބޭރުގައި މަދީނާގެ ވަށަވަށައިގެން އުޅޭ عَرَبِي ބަދަވީން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ދެމިހުރިމީހުން ނަބިއްޔާއަށް ކިޔާނެއެވެ. (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) އަހަރެމެންގެ މުދަލާއި އަހަރެމެންގެ އަހުލުވެރިން އަހަރެމެން مَشْغُول ކުރުވައިފިއެވެ. (އެހެންވީމާ އަހަރެމެންނަށް ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުދެވިއްޖެއެވެ.) ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް ދުޢާކުރެއްވުމަށްދެއްވާށެވެ! (الله وَحِي ކުރައްވައިފިއެވެ) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާތަކެތި އެމީހުން ދުލުން ބުނެއެވެ. (އޭ رَسُول الله އެވެ!) = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ނުބައިކަމެއް ދިނުމަށް އިރާދަ ކުރައްވައިފިއްޔާ الله ގެ حَضْرَة ން އަތުވެދާނެ އެއްވެސް ކަމެއް (الله ގެ حَضْرَةُ ން އަތުވެދާނެ އެއްވެސް ޒާތެއް ދިފާއު ކުރުމަށް) ފަހެ ކުރެވޭނީ މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އަދި ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުނަށް މަންފާއެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާވެސް އެކަން އަރައިދި ހިފެހެއްޓޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ކުރާކަމެއްގެ ހަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ހިނގެވި ރަސޫލާއި އަދި ދީނުގެ މުއުމިނުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ދުވަހަކުވެސް ވާސިލުނުވާނެކަމަށް. (އެމީހުން މަރުވެ ވަސްވާސްވާނެކަމަށް.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތަކުގައި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި ގޯސް ހީފުޅުވެގެންވާ ބައެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ވީއެވެ. (މިޒާ މިސްކީފުވެގެންދިޔަ الْحُدَيْبِيَّة ގެ ހަނގުރާމައަށް ނުވަތަ مَكَّة فَتح ކުރެއްވުމަށް ނުކުތުމަށްފަހުގައި ދިޔަ އަހުލުގައި ދިޔައީ އެންމެފަހުން ވަރުގަދަ ހޮޅުޅުންނާއި ބައެއްނާވެރިކަން ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم = زُبْدَةُ التَّفْسِير

(١٣) އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންނުވާމީހުން (އެއީ ކާފިރުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ހިމަނުރަސޫލާގެ އަނދަރައަނދަރާހުރި އަލިފާނެއް ބަޔާރާ ކުރައްވާފީމެވެ.

(١٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾ قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَـٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

ލަފުޒީ މާނަ

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ = (ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ފަހަރު ޖެހުނުމީހުން ނިކަންހުރެ ބުނާނެއެވެ. إِذَا

ٱنطَلَقْتُمْ = ކަލޭމެން (ފުރައިގެން) ހިނގައްޖައުމާ إِلَىٰ مَغَانِمَ = (خَيْبَرُ ގެ) غَنِيْمَة މުދަލަށް

لِتَأْخُذُوهَا = އެ غَنِيْمَة މުދާ ކަލޭމެން ފުރައިގެން ލިބިގަތުމަށް (ފަހަރުޖެހުނުމީހުންބުނާނެއެވެ.) ذَرُونَا

نَتَّبِعْكُمْ ۖ = އަހުރެމެންނަށްވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިއުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ! (ދިއުމަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ.) الله

އެދެނީއެވެ. يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެނީ أَن يُبَدِّلُوا = ބަދަލުކުރުމަށެވެ. كَلَامَ ٱللَّهِ ۚ

= الله ގެ ބަސްފުޅު. قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. لَّن تَتَّبِعُونَا =

ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ނުވާނެއެވެ. كَذَٰلِكُمْ = މިކަލޭމެންނަށް. قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ

= މީގެކުރިން الله وَحِي ކުރެއްވީ އެގޮތަށްހުރިގޮތުންނެވެ. فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

بَلْ = އަދި ކިހިނެއްތޯއްޔާ؟ އެހެންނޫންނެވެ. تَحْسُدُونَنَا ۚ = ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް حَسَدَ

ކުރަނީއެވެ.بَلْ = އަދި ކިހިނެއްތޯއްޔާ؟ އެހެންނޫންނެވެ. كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ = އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭބަޔަކު

ކަމުގައެވެ. إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾ = މަދުކޮޅެއް ފިޔަވައި قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = أَعْرَابِي ނުކުތުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތުޖެހުނުމީހުންނަށް سَتُدْعَوْنَ

إِلَىٰ قَوْمٍ = ބާރުވެރިން ގައުމަކާ ދިމާލަށް (ހަނގުރާމައަށް) ދިއުމަށް ނިކަންހުރި ކަލޭމެންނަށް ގޮވާނެއެވެ.

أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ = ގަދަބާރުގެވެރި تُقَاتِلُونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. أَوْ

يُسْلِمُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ އިސްލާމްވާނެއެވެ. ۖ فَإِنْ تُطِيعُوا = ދެންފަހެ ކަލޭމެން

(އެއަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ = يُؤْتِكُمُ اللَّهُ = ﷲ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. أَجْرًا حَسَنًا = ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ = وَإِن تَتَوَلَّوْا = އަދި ކަލޭމެން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންފަދައިން = يُعَذِّبْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ = ވޭންދެނިވި عذابُ އަކުން

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) (ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނު މީހުން ކަލޭމެން (މުއުމިނުން) (خَيْبَرُ ގެ) غَنِيمَة ލިބިގަތުމަށް ހިނގައްޖެއްޔާ ނިކަންހުރެ ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިޔުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. (ދިޔުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާށެވެ ﷲ އުއަންގަވަނީ) އެމީހުން އުޅުނީ ﷲ ގެ ބަސްފުޅު ބަދަލުކުރުމަށެވެ. (ﷲ އަންގަވާފައިވާ الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތްމީހުން خَيْبَرُ އަށް ނުދިއުމަކަށެވެ. (އޭ رَسولُ ﷲ އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާއި تَبَع ނުވާނެއެވެ. (އަޅުގަނޑުމެންނާއި تَبَع ވެގެން خَيْبَرُ އަށް ނުދާށެވެ!) އާކަލޭމެންނެވެ. މީގެކުރިން ﷲ وَحِى ކުރެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.(الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތްމީހުން خَيْبَرُ އަށް ނުދިއުމަކަށެވެ.) ފަހެ ނިކަންހުރި އެމީހުން (އުމްރާނީކުން) ބުނާނެއެވެ. އަދި ކިއްޔެއްތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް حَسَدَ ވެރިވަނީއެވެ. އަދި ކިއްޔެއްތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުންވީ ދާދިމަދުން މެނުވީ ނުވިސްނޭބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(١٦) (އޭ رَسولُ ﷲ އެވެ.!) أعْرَابِى ންކުރުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށްޖެހުނުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ގަދަބާރުގެވެރި ބަޔަކާމެދުން ގާތަން ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމަށް ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާނެއެވެ.އެހެންޏާ ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ އިސްލާމްވުމުންނެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެން (އެއަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ﷲ ކަލޭމެންނަށް ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންފަދައިން ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عذابُ އަކުން عذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާ

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ = ލޮލުކަނުވެރިޔަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ
= އަދި ކޮރުވެރިޔަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫ ކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ = އަދި ބަލިވެރިޔަކަށް
ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫކަމެއް وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.) يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ = އެކަލާނގެ އޭނާ ބަގީޗާތަކަކަށް
ވައްދަވާނެއެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ وَمَن يَتَوَلَّ = އަދި
ފުރަގަސްދިނީމީހާ (ދަންނައެވެ.) يُعَذِّبْهُ = އެކަލާނގެ އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾
= ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ރުހި ވޮޑިގެންފައިވެއެވެ.
عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންނަށް إِذْ يُبَايِعُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَة ހެދި ހިނދު
تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ = ގަސްދަށުގައި فَعَلِمَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. مَا فِى قُلُوبِهِمْ
= އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާކަންތައް فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް
ހަމަޖެހުމާއި މައިތިރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. وَأَثَٰبَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ދަރުމަދެއްވައިފިއެވެ.
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ = ގާތުގައިވާ فَتْح އެއް وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً = އަދި ގިނަގިނަ غَنِيمَة
މުދާތަކާއި يَأْخُذُونَهَا = އެމީހުން އެތަކެތި ބަލައިގަންނާނޭ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.
عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ = عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله
ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ކުރައްވައިފިއެވެ. مَغَانِمَ كَثِيرَةً = ގިނަގިނަ غَنِيمَة މުދާތަކެއް ކަލޭމެން ހޯދާނޭކަމުގެ تَأْخُذُونَهَا
= އެތަކެތި ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާނޭ فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ = ދެންފަހެ މި غَنِيمَة (އެއީ خَيْبَرُ ގެ غَنِيمَة)

އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވީއެވެ. وَكَفَّ أَيْدِيَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ = އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރު ކުރެއްވިއެވެ. وَلِتَكُونَ ءَايَةً = އަދިއެއީ (رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެބަސްފުޅުގެ ތެދުކަމުގެ) ދަލީލަކަށެވެ. لِّلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންނަށް وَيَهْدِيَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ. صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ލޯއަނދިރިމީހަކަށް ވެސް އަދި ކޮރުމީހަކަށް ވިޔަސް އަދި ބަލިމީހަކަށް ވިޔަސް މިމީސްމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދިއުމުކަން އެމީހުންނަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (އެއީ ޢުޛުރުވެރިންނެވެ.) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.) އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތަކެއް ދުވާ ބަގީޗާތަކަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހަކު ވައްދަވާހުށްޓެވެ. އަދި ކިޔަމަންނުވެ ފުރަގަސްދިނުމީހާ (ދަންނައެވެ.) އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް ވޭންދެނިވި عَذابُ އަދުން عَذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى މުއުމިނުންނަށް ރުހި ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ ގަސްގަނޑުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَةُ ހިފި ހިނދު ގައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި (އީމާންކަމާއި އަދި ކިޔަމަންތެރިކަން) އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަޖެހުމާއި މައިތިރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކައިރިގާތްވެގެންވާ فَتَحَ އެއް

އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމެއްވާނުކަމުގައި ނިންމަވައިފިއެވެ. (އެއީ خَيْبَرُ فَتَحَ ވުމެވެ.)

(١٩) އަދި އެމީހުން އަތުލައި ހޯދުންކުރާނޭ ގިނަވެގެންވާ غَنِيْمَة މުދާތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. އަދި عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٠) އަދި الله تَعَالَى ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން އަތުލައިން ހޯދުންކުރާނޭ ގިނަވެގެންވާ غَنِيْمَة މުދާތަކެއްދެއްވާނެކަމުގެ وَعْدُ ކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް މި غَنِيْمَة (އެބަހީ خَيْبَرُ ގެ غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ އަވަސްކޮށްދެއްވީއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރު ކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިންގެއަތުން އެކަލާނގެ ހިމާޔަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއީ (رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެބަސްފުޅުގައި وَعْدُ ފުޅު ތެދުވެއްޖެކަމަށް) މުއުމިނުންނަށް ހެކިވުމުގެ ދަލީލަކަށެވެ. އަދި ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ.

وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَـٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَـٰرَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާތު

وَأُخْرَىٰ = އަދި އެހެން އެއްޗެއް (އެހެން غَنِيْمَة) لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا = އެކަމުގެމައްޗަކަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا = ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަން ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފަހައްޓަވާފައިވާ ج وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (٢١) = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުން ކަލޭމެން މުގުރުންނާއި ހަނގުރާ ކުރިކަމުގައިވީނަމަ لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. ثُمَّ لَا يَجِدُونَ = ދެން އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ. وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (٢٢) = އެއްވެސް ސަހަރާތްކުރައްވާ އަދި ނަސްރުދެއްވާ ފަރާތެއް سُنَّةَ اللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގަވާޢިދެވެ. الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ = މީގެކުރީގައި ނިސްބަތުގައި ވެއްޖެ وَلَنْ تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ނުފެނިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا (٢٣) = الله ގެ އާދަކަށް ބަދަލުއެއްވާކަމެއް وَهُوَ الَّذِي = އަދި ހަމައެކަލާނގެއެވެ. كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ ހިފެހެއްޓެވީ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ ހިފެހެއްޓެވީ ވެސް (ހަމައެކަލާނގެއެވެ.) بِبَطْنِ مَكَّةَ = بَطْنُ مَكَّة އަކީ ހުދައިބިއްޔާ (جَبَلُ تِنْعِيم) އާއި ދެމެދުގައެވެ. مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބީ ދެއްވި ފަހުންނެވެ. ج وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (٢٤) = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އޭގެމަތިންވެސް ކަލޭމެންނަށް އަދި ކަމަށް ނާލެވިގެން ނުވާ އެހެން އެއްޗެއް (އެހެން غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވުމަށް. ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަން އަދި ވަނީ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފެހެއްޓެވި ވާތީއެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިސޮރުކުރައްވާ ފަތުޙަކީ މައްކާ فَتَح ކުރެވުނުކަމާއި އަދި ނުވަތަ ފާރިސްކަރައާއި ރޫމުކަ فَتَح ކުރެވުނުކަމާއި މިކަންކަމުގައި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަފާތެވެ. މިއިން ކޮންމެކަމަކާއި މުނާސަބުކުރެވިދާނެ ގޮތް ހަމައެކަނި ދަނެގެންވެއެވެ.)

(٢٢) އަދި ކާފަރުން ކަލޭމެން މުއްމިނުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. (الحُدَيْبِيَّة ގެދުވަހު މައްކާގެ އެކާފަރުން ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދިނީސްވެ.) ދެން އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު އަދި ނަސްރުވެރިއަކުވެސް އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(٢٣) އެއީ މިގޮތުގެ އިސްވެދިޔަ އާދަކަމުގައިވެސް މުސްތަޤުރުންނާއި ގުޅިގެން الله ކަނޑައެޅި ގެންދަވާ ގޮތެވެ. އެކަލާނގެ ސުންނަތެވެ. އަދި الله ގެ އެގޮތަށް ބަދަލުއެއްވާއެއް ކަލޭގެފާނު ދުށުމަށް ނުގެންނަވާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ގައިން އަތްދެއްވުމަށް ހިފެހެއްޓެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންގެ ގައިން އަތްދެއްވުމަށް ހިފެހެއްޓެވީ ވެސް (ހަމައެކަލާނގެއެވެ.) އެއީ بَطْنُ مكة އެވް ކިޔާތަނުގައި (جَبَلُ تَنْعِيْم) އާއި ދިމާއިންނެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބީ ނަސީބު ލިބުމަށްފަހުގައެވެ. ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއީ الحُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح އަށް ވާ އިޝާރާތެކެވެ.)

هُم ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَـٰتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُواْ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَـٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓاْ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

މަރުޙަލާ

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވި ހަމައެމީހުންނެވެ. وَصَدُّوكُمْ = އަދިކަލޭމެން އަނބުރި
ހިފަހައްޓައި عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = ٱلْمَسْجِدُ ٱلْحَرَامِ އަށް وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا =
އަދި ކަތިލަން ގެނައި ހަދިޔާތައް ބަނދުވެ ހިފެހެއްޓި أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ = އޭގެ ކަތިލުމުގެ ތަނަށް ނުފޯރުވައިލުން ج
وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ = އަދި މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންތަކާ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَـٰتٌ = އަދި
މުއުމިނު އަންހެނުންތަކާއި لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ = ކަލޭމެން ނުދަންނަ އުޅުނު ނޭގޭ (އެއީ ކާފިރުންގެ
ބައެއްކަމަށްޓަކައި) أَن تَطَـُٔوهُمْ = ކަލޭމެން އުޅުން މަރައިލާނެތީވެ. ނުވަތަ އުޅުނުގަޔާނު
ފަޅައިގަޔާލިޔުމެވެ. فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم = ދެން އުޅުނުގެ ފާފައެއް ކަލޭމެންނަށް ލިބިދާނެއެވެ. مَعَرَّةٌۢ =
އުޅުން ކަލޭމެންނަށް ބައިވެ ކިޔާނާކަމެއް بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ = ނުއެނގުމެއް އެގޮތުގައި ނުވަތަ لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ
فِى رَحْمَتِهِۦ = އަދި الله އުނގެނުމާ رَحْمَة އަށް ވަދެވޮޑުގެންވާ ކަމުގެ. مَن يَشَآءُ = އެދިވޮޑިގެންނެވި އަދަދު ج لَوْ
تَزَيَّلُواْ = އުޅުން (އެބަ އިކާފަރުން) ވަކިވެ ކަލޭމެން އެގޮތަ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ =
އުޅުންގެތެރެއިން ކާފަރުވި މީހުންނަށް ހިތްދަތިކަމާ އަދާބު ވަޅުވެދާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾
= ފަރުދަތިކަމުން އެކަމެއް ކާފަރުވި މީހުން ހިމެނިގެން فِى قُلُوبِهِمْ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ =
އުޅުންގެ ހިތްތެރޭގައި ٱلْحَمِيَّةَ = ދަރާޖިއްޔާގައި ގޯސްދުވެހިކަން حَمِيَّةَ ٱلْجَـٰهِلِيَّةِ = ޖާހިލީ
ޖަހިލާގެ ދަރާޖިއްޔާގައި ގޯސްދުވެހިކަން فَأَنزَلَ ٱللَّهُ = ދެން الله تَعَالَى ބާވައިލެއްވިއެވެ.
سَكِينَتَهُۥ = އެކަލާނގެ ހިތްޖެހުން ވަޙީއިލާން عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް
وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް وَأَلْزَمَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އުޅުންނަށް ލާޒިމު
ކުރެއްވިއެވެ. كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ = ތަޤްވާގެ ކަލިމަ تَقْوَىٰ وَكَانُوٓاْ أَحَقَّ بِهَا = އަދި

އެމީހުނީވީ އެކަލިމައަށް އެންމެ حَقُّ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. وَأَهْلَهَا = އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ. ج

وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި ކާފިރުވީ ހަމައެއުރެންނެވެ. އަދިކަލޭގެފާން ٱلْمَسْجِد ٱلْحَرَامِ އަށް އައުމުން ހިފެހެއްޓީވެސް ހަމައެއުރެންނެވެ. އަދި ކަތިލަން ގެންދި ހަދުޔަށް އެތަނަށް ކަތިލަންވީ ތަނަށް ނުދެވޭނޭގޮތަށް ބަންދު ހިފެހެއްޓިގެންނެވެ. ހަދުޔު ކަތިލަންޖެހޭ ކަމުގައި حَرَمُ ގެތެރެއިން ކަތިލުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަނުގައެވެ. އަދި ކަމެއްގައި މުއުމިން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުންނާއި (އެފަދަ ބަޔަކު ހަމަ ޖެހިފައިވާގޮތުން ކަލޭގެފާނާއި އަހަރެން ހުއްޓުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި އެކީ ދިފާޢުވެގެންތަކެއް ނުވަތަ ނުހަނު ބޮޑުކަމެއް ކަމާކުރުނުހަރަ ނުހޯދިއެވެ.) އެފަދައިން ގަދަބާރުން ކަލޭގެފާނާއި އަތްލައި އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރެވިދާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އަދި އެމީހުންނެއް ނުދަނެވުނުކަމެވެ. ދެން އެބައިމީހުން މުއުމިންނާއި ހަނގުރާމަކުރިނަމަ ގޮތްގޮތަށް ކާފިރުންގެ ޙަރަމުގައިވުން ބިރުވެރިކަމާއެކު އަޅުއްވައިވާ ހިތްހަމަޖެހުމެއް ލިބުނީއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަލޭގެފާނުގެ ހަމަޖެހުމުގެ ސަބަބުން الله އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ތެރޭގައި ލައްވާނީ އެކަލާނގެ رَحْمَة ގެ ތެރެއަށް ވައްދަވާށެވެ. (حُدَيْبِيَّة ގެ ދުވަހު ކާފިރުންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރެއްވީ އެތަނުގައި މުއުމިނުން ހުރުމުގެ ސަބަބުން ހިތްތަކުގައި خِدْمَة ކުރިއެވެ. ވީމާ الله ގެ ހެޔޮ حِكْمَة އެއްވެސް ކަމެއްގައި ނުވެއެވެ.) އަދި އެފަދައިން މުއުމިނުންނާއި ކާފިރުން ވަކިވަކިން ވަނިކޮށް އެހެންނަމަ ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ދިމާކުރެއްވުމަށް ކުރެވިދާނެއެވެ.

(٢٦) ކާފިރުވީމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ދުނިޔެވީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކިބުރުވެރިކަން ޖެހިފައި ހުރި ބައެކެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކިބުރުވެރިކަމާއި ދުނިޔެވީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކިބުރުވެރިކަމެވެ. ދެން އެހިނދުން الله تَعَالى އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުން ތަކުރާރުކޮށް އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ تَقْوَى ލާޒިމުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ لا إله إلاَّ اللهُ محمد رسول الله އެވެ. މިބަސްފުޅުން މުޝްރިކުންނަކީ مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ވަދެލުމަށް ހުއްޓުވިއެވެ. އަދި އެއާ ހަމަޖެހިގެން ދުނިޔޭގެ ކާފިރުން ޙަރަމުގެ حُرْمَة ނުކުރެވުނެވެ.) އެކަމަކު މުއުމިނުންނަށް އެކަލިމައަށް އެންމެ حَقُّ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.(حَقُّ ވެރިންކަމުގައެވެ.) އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ. އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ۝٢٧ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ۝٢٨ مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا ۝٢٩

ލުޣަތު

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. رَسُولَهُ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް
ٱلرُّءْيَا = ހުވަފެންފުޅު بِٱلْحَقِّ = حَقُّ އެއްޗެއްކަމުގައި لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔަބައިމީހުން ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ އަށްވަންނާނެއެވެ. إِن شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ءَامِنِينَ
= އަމާންކަމާއެކު ބޮލު مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮލުބާލައިގެން وَمُقَصِّرِينَ = އަދި
ކޮށާކުޑަކޮށްގެންނެވެ. لَا تَخَافُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަނޑުނުވެ فَعَلِمَ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންފިއެވެ.
مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ނޭނގޭކަންތައް فَجَعَلَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ حُدَيْبِيَّة ގެ
صُلْحَ ވެސް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.) مِن دُونِ ذَٰلِكَ = އޭގެކުރިން (އެބަހީ މައްކާއަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން)
فَتْحًا قَرِيبًا ۝٢٧ = ކައިރިވެގެންވާ فَتْح އެއްކަމުގައި هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމައެކަލާނގެ އެވެ. أَرْسَلَ
رَسُولَهُۥ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާފުޅުމެން بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ = ތެދުމަގާއި އަދި حَقّ ދީނާއިގެން
لِيُظْهِرَهُۥ = އެއީ އެދީން ހުރިހާ ގަދަކުރެއްވުމަށެވެ. عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ = އެންމެހައި ދީންތަކުގެ މައްޗަށް
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = އަދި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވުން ފުދެއެވެ. شَهِيدًا ۝٢٨ = ހެކިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ކަމުގައި مُحَمَّدٌ
رَّسُولُ ٱللَّهِ = الله ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّد އެވެ. وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައިވާމީހުން
(ޞަޙާބީން) أَشِدَّآءُ = ގަދަފަދަކަން ބޮޑުވެ. عَلَى ٱلْكُفَّارِ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ =
އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި رَحْم އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބަޔެކެވެ. تَرَىٰهُمْ = ތިބާއަށް ފެނޭނެ އެބައިމީހުން ކަމުގައި
ގަދަރުވެސް رُكَّعًا سُجَّدًا = رُكُوع ކުރަނިކޮށާއި سَجِدَ ކުރަނިކޮށް އެބައިމީހުން އެދުމުގައި يَبْتَغُونَ
= އެބައިމީހުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ން فَضْل ވެރިކަން وَرِضْوَٰنًا =
އަދި ރުއްސެވުމާއި سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم = އެބައިމީހުންގެ މޫނުމަތީގައި އެބައިމީހުންގެ އަލާމާތް ހުރެއެވެ. އަސަރު
ހުރެއެވެ. مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ = ސަޖިދަކުރުމުގެ އަސަރުން ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ = އެއީ އެބައިމީހުންގެ މިސާލެވެ.

فِي ٱلتَّوْرَىٰةِ = ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ = وَمَثَلُهُمْ فِي ٱلْإِنجِيلِ = އަދި އިންޖީލުގައި އެބޭކަލުންގެމިސާލަކީ كَزَرْعٍ = ދަނޑުގެ މިސާލެވެ. أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ = އެދަނޑުގެ ކުދި ގަސްތަކުއްނުކުތުވައިމާ فَـَٔازَرَهُۥ = ދެން އެދަނޑު އެއްގަސް އަނެއްގަހަކަށް އަރިއި فَٱسْتَغْلَظَ = ދެން އެގަސްތަކުއް ގިނަވެ ބޮޑުވެއްޖެ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ = އަދި އޭގެބުޑުގެމަތީގައި (ގަސްގަނޑުގައި) ރިތިވުން ހަރުލައިހުރި ދަނޑުކުރުނި يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ = އަދި (އެދަނޑުދަނޑުވެރި ދަނޑުރީތިކަމާއި މޫނުކަމާއި ފުއްޕާކަމުން) ދަނޑުވެރިން ހައިރާންކުރި لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ = އެއީ (އެބޭކަލުންގެސަބަބުން) ކާފިރުން ރުޅިއަރުވުމަށެވެ. وَعَدَ ٱللَّهُ = الله عَدُ ކުރެއްވިއެވެ. ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް مِنْهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން مَّغْفِرَةً = މާފު ފުއްސަވާނެކަމަށް وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ حَقُّ އެއްޗެއްކަމުގައި ތެދުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ ހާލު ކަލޭމެން ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ އަށްވަންނާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ބޯއްބޮޑުވައިގެންނާއި އަދި ކަތިކުރުވައިގެންނެވެ. އެބިރެއްނެތި ކަލޭމެން އެއްވެސްބިރެއްނެތި ވަންނާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެން حُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح ވުން އެކަލާނގެ ލައްވާ ގާތް (އެއީ މައްކާއަށް ވަނުމުގެ ކުރިން) ގާއިމުވެގެންވާ فَتَح އެއްކަލާނގެ ދެއްވައެވެ.

(٢٨) ތެދުމަގާއި އަދި حَقُّ ދީނާއިގެން އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ ހަމައެކަލާނގެ އެވެ. الله އެވެ. އެއީ އެންމެހާ ދީންތަކުގެ މައްޗަށް އެދީން ގާތްވާ ގަދަކުރެއްވުމަށެވެ. ހެކިވާ ވެރިއަކު ކަމުގައި އަދި الله ފުދެއްވިއެވެ.

(٢٩) الله ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّد (صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم) އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައިވާ މީހުން ކާފިރުންގެމައްޗަށް ދަރަދަރަކަން ބޮޑުވެއެވެ. އަދި އެއްއަނެއްމީހުންގެ ދެމެދުގައި رَحْم އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާބޭކަލުންކަމުގައިވެއެވެ. الله ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވަންތަކަމާއި އަދި އެކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެބޭކަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ހާލު رُكُوع ކުރައްވައިން ކުރައްވާ އަދި سَجِدَ ކުރައްވައިން ކުރައްވާ ބޭކަލުންކަމުގައި ކަލޭ އެބޭކަލުން ދެކެއެވެ. ސަޖިދަކުރެއްވުމުގެ ނިޝާނާއި އަސަރު އެބޭކަލުންގެ މޫނުމަތިތަކުން ފެންނަންހުންނާނެއެވެ. އެއީ ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އެބޭކަލުންގެ މިސާލެވެ. ސިފައެވެ. އަދި އިންޖީލުގައި އެބޭކަލުންގެ މިސާލަކީ ކުދިގަސްތަކުއްނުކުތުވައިމާ ދަނޑުގެ މިސާލެވެ. ދެން އެދަނޑު އެއްގަސް އަނެއްގަހަކަށް އަރިއި އަދި އެގަސްތަކުއް ގިނަވެ ބޮޑުވެއްޖެ އަދި އޭގެބުޑުގެމަތީގައި (ގަސްގަނޑުގައި) ރިތިވުން ހަރުލައިގަސްތަކުއް ކާށާރުނިދިޔަކެވެ. އަދި (އެދަނޑުދަނޑުވެރި ދަނޑުރީތިކަމާއި މޫނުކަމާއި ފުއްޕާކަމުން) ދަނޑުވެރިން ހައިރާންކޮށްލައި ދަނޑު ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. އެހުރިހާކަމަކީ (އެބޭކަލުންގެސަބަބުން) ކާފިރުން ރުޅިއަރުވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް މާފު ފުއްސަވާނެކަމަށް އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް الله عَدُ ކުރެއްވިއެވެ.

الحجرات سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحجرات　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَيِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَرْفَعُوٓاْ أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُواْ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَٰلُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَٰتَهُمْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۚ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾

إجْمَالِي މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! لَا تُقَدِّمُواْ = ކަލޭމެން އިސްވެނުގަންނާށެވެ! بَيْنَ يَدَيِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ = الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تَقْوَى ވެރިވާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. لَا تَرْفَعُوٓاْ أَصْوَٰتَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަޑުތައް ނުއުފުލާށެވެ! فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِيِّ = ނަބިއްޔާގެ އަޑުފުޅުގެ މައްޗަށް وَلَا تَجْهَرُواْ لَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި އަޑު ނުއުފުލާށެވެ! بِٱلْقَوْلِ = ބަސްބުނުމުގައި كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަޑުގަދަކޮށްގޮވާފަދައިން لِبَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކަށް أَن تَحْبَطَ أَعْمَٰلُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުރި ޢަމަލުތައް باطِل ނުވުމަށްޓަކައެވެ (باطِلُ ވެގެންދިއުމެވެ.) وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ = ކަލޭމެންނަށް إ حْساس ވެސްނުވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން މަޑުކުރައިދޭން أَصْوَٰتَهُمْ = އެމީހުންގެ އަޑުތައް عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ = الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް إمْتِحانُ ކުރެއްވި މީހުންނެވެ. لِلتَّقْوَىٰ ۚ = تَقْوَى ވެރިވުމަށް لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަ ފުއްސެވުން ހުއްޓެވެ. وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައި

إجْمَالِي ވާހަ

(١) އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި

ކަލޭމެން އިސްވެނުގަންނާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ تَقْوَى ވެރިވާށެވެ!.
ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ކަލޭމެން އިސްވެނުގަންނާށެވެ!.
މިހެންއޮތުބަސްތުރުގެން ދުރާދުރުކުރެވޭ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ދުނިޔާގައި ހުންނަވަނިކޮށް އަދި
އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި އެއްވެސްކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނަށްވުރެކުރިއަށް އެކަމަކަށް ފުރާޅައި،
ގޮތްކިޔައިދިނުން ނުކުރުމެވެ. އަދިއެކަލޭގެފާނު ދުނިޔާގައި ނުހުންނަވާއިރުން الله ގެ ޤުރްއާނާއި އަދި ރަސޫލާ صَلَّى الله عَلَيْهِ
وِسَلم ގެ ބަސްފުޅާއި خِلاَف އަށް ކަންތައްތަކެއް ނުކުރުމެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ.

(٢) އޭއީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ނަބިއްޔާގެ އަޑުފުޅުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން އަޑުއަރުވައި ނުދޭށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން
އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނާ އަޑުގަދަކޮށްފައި ވާހަކަދައްކާގޮތަށް ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އަޑު
ނުއުފުލާށެވެ!. އެގޮތަށްބަސްނުބުނާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް ކަލޭމެންނަށް إحْسَاس ވެސްނުވެ بَاطِلُ
ނުވުމަށްޓަކައެވެ.(بَاطِلُ ވެދާނެތީއެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިބަސްފުޅުން ދަލީލުކުރަނީ އެގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި އޮތުމަށް އަޑުގަދަކުރުން ޢަމަލުތައް
ނިކަމެތިކޮށް ކަލޭމެންގެ بَاطِلُ ވެދާނެއެވެ. އަދި އަޑުގަދަކުރުން ވަރަށް ދިމާލުގައި ބެއްލެވުމެއްނެތި ވިދާޅުވުމެއްނޫ އާ
مُحَمَّد އާ مُحَمَّد ދިމާލުކޮށް އެކަލޭގެފާނާ مُخَاطَبُ ނުކުރާށެވެ. އެހެންމީހުން ގޮވާގޮތަށް އެކަލޭގެފާނާ مُخَاطَبُ ނުކުރެވޭނީ يَا
نَبِيَّ الله ނުވަތަ يَا رَسُولَ الله އެވެ. ދަންނަވާ މިގޮތަކީ އެކަލޭގެފާނަށް މާތްކަމާއި ޝަރަފާއި އަދި تَعْظِيْمُ
ކޮށް إحْتِرَام ކުރުމެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެމީހުންގެ އަޑުތައް މަޑުކުރާމީހުން އެއީ تَقْوَى
ވެރިވުމަށް الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް إمْتِحَانُ ކުރެއްވި މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަ ފުއްސެވުމާއި
އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަންތަ ހެޔޮޖަޒާއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا۟ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا۟ أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا بِجَهَٰلَةٍ فَتُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَٰدِمِينَ ﴿٦﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ ٱللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ = އަޅެ ހިތްވަރުގަދަކަމުން ކަލޭގެފާނަށް ގޮވާހިސްތަކުން = مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ = ކޮޓަރިތަކުގެ ފުރަގަހުން أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވިސްނައެވެ. ބުއްދި ނުކުރެއެވެ. وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކެތްތެރިވިނަމަ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް ނުކުމެވޮޑިގެންނެވުމާހަމައަށް لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތް އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = الله އީ ފާފަފުއްސަވާ ރަހުމަތްތެރި رَحْمَة ފުޅުވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭއީމާންވީމީހުންނޭވެ! إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ = ކަލޭމެންގެގާތަށް ފާސިޤެއް އައިސްފިނަމަ بِنَبَإٍ = ޚަބަރަކާއިގެން فَتَبَيَّنُوٓا۟ = ކަލޭމެން ތަޙްޤީޤުކޮށް ބަލާށެވެ. خَبَرُ އެއް ތެދުތޯ (قَوَاعِدُ ން) أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا = ބަޔަކަށް އަނިޔާވާނެ ބޮޑުކަމުން بِجَهَٰلَةٍ = ނުދެނެ فَتُصْبِحُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން ވެގެންދާނެއެވެ. عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ = ކަލޭމެން ކުރިކަމެއްގެ މައްޗަށް نَٰدِمِينَ ﴿٦﴾ = ހިތާމަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަނެގަންނާށެވެ. أَنَّ فِيكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ވޮޑިގެންވާ رَسُولُ ٱللَّهِ = الله ގެ ރަސޫލާ لَوْ يُطِيعُكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވެވަޑައިގެންފިނަމަ فِى كَثِيرٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ = ގިނަކަންތައްތަކެއްގައި لَعَنِتُّمْ = ކަލޭމެންނަށް ދަތިވެގެންދާނެއެވެ. وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އެހެންނަމަވެސް الله تَعَالَى حَبَّبَ إِلَيْكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ކުރެއްވިއެވެ. ٱلْإِيمَٰنَ = އީމާންކަން وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަން ޒީނަތްތެރިކުރެއްވިއެވެ. وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުރުހުންތެރިކުރެއްވިއެވެ. ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ = ކާފަރުކަމާއި ފާސިޤުކަމާއި އަދި އުރުދުން أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އެއުރެންނީ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾ = ތެދުމަގުގައި ހުންނަ ބަޔެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮޓަރިކޮޅުތަކުގެ ފުރަގަހުން ކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލިސްވަތުން އެމީހުންކުރި ގިނަމީހުން ނުވިސްނައެވެ. ބުއްދި ނުކުރެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިއިޝާރަތްވަނީ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެޙަޟްރަތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ކަމަކުދިޔަ ބަޔަކު ކަސްބައްކުރިޔާގޮތާއި ގެދޮރުގައެވެ. އެމީހުންނަކީ بَنِي تشمِيْمُ ޤަބީލާގެ ބައެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުން އައިސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކޮޓަރިކޮޅުތަކުގެ ފުރަގަހުގައި ތިބެގެން އެކަލޭގެފާނަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށޭ ކިޔައިން يَا محمد يَا محمد މިހެންކިޔައި އެކަލޭ ގޮވަން ގޮވައިލިއެވެ. އެމީހުންނަކަސް ކުރިމަތީގެ އަދަބު ކުޑަކަމާއި رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެ ބޮޑުތުކުރުމާއި އަދަބު إحْتِرَام ކުޑަކުރުމުގެ ސަބަބުން الله تَعَالَى ކުރިމަތީ ނުގަސްނަވައި އެކަލޭގެފާނުމެދު އެއްވަމަކުން ހާދަރުވައިދޭއްވާ އެކަލޭގެފާނަށް އަދަބު تَعْظِيْمُ ކޮށް إحْتِرَام ކުރުމަށް އަންގަވައެވެ.

(٥) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެގާތަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވަންދެން އެމީހުން ކެތްތެރިވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމީ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެކެވެ. الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެގާތަށް ފާސިޤަކު ޚަބަރެއް ގެނެސްފިނަމަ ފަހެ އެ خَبَرُ އެއް ތަޙްޤީޤުކޮށް ބަލާށެވެ (ތެދު ދޮގު ބަލާށެވެ.) . އެއީ ބަޔަކަށް ނުދަނެ (ނުޤަވާޢިدُ ނޫން) ނޭނގިގޮސް އަނިޔާ ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭމެން ނުقَوَاعِدُ ނޫން ނޭނގިގޮސް ބަޔަކަށް ކުރި އަނިޔާއެއްގެ ސަބަބުން ހިތާމަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން ވެދާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ ޒަކާތް ނެގުމަށް ފޮނުއްވި ސަބަބެއް ކަމަށް ކުރީ މުފައްސިރުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެއީ الحَارِثُ بنُ ضِرَار ގެ ޤައުމުގެ ޒަކާތް ނެގުމަށް رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެ ފަރާތުން ފޮނުއްވި الوَلِيْد بْنُ عَقَبَة ގެ ވާހަކައެވެ. މިވަލީދު މަގުމަތީގައި ބިރުގަނެ އެނބުރި އައިސް ވާހަކަ ދެއްކިއެވެ. އެމީހުން ޒަކާތް ނުދީ، رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم އަށް ދެކޮޅުވީ الحَارِثُ بنُ ضِرَار ގެ ޤައުމު ކަމަށެވެ. ދެން رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެ ފަރާތުން ޙަޤީޤަތް ތަޙްޤީޤުކުރުމަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ ބޮޑު ދޮގެއް ކަމަށް ސާބިތުވެއްޖެއެވެ. އެކަމުގެ ވާހަކަ އެއްގޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއާޔަތުގެ ޙުކުމް قِيَامَة ދުވަހާ ހަމައަށް قَرَارُ ވެ ހުރެއެވެ. (وَالله أعلم). = فَتْحُ القَدِيْر=

(٧) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި الله ގެ ރަސޫލާ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ގިނަ ކަންތައްތަކުގައި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ދަތިވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله تَعَالَى ކަލޭމެންނަށް އީމާންކަން ލޯބިވާ ކަމަކަށް ހައްދަވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަމަކަށް ޒީނަތްތެރިކަން ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކާފިރުކަމާއި ފާސިޤުކަމާއި އަދި އުރުދުން ދިދިކަމަށް ނުރުހުން ދެއްވައިފިއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގުގައި ވާ މީހުންނެވެ.

فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. وَنِعْمَةً = އަދި ނިޢުމަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޭގެންތާ އަދި حِكمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި މުއުމިނުންގެ ދެބައިމީހުން ވަންޏާ ٱقْتَتَلُوا۟ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރެ ތަޅާފޮޅާ ކަމުގައި فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا = ކަލޭމެން (ދެންމީހ މުއުމިނުން) އެދެމެދު صُلْح ހެދޭށެވެ. ހަމަޖައްސާށެވެ. فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا = އަދި އެދެބައިމީހުންކު އެއްބަޔަކު بَغَاوَة ކޮށް އަނެއްބަޔަށްތިބިއްޔާ عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ = އަނެއްބައިގެ މައްޗަށް فَقَٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى = ފަހެ ކަލޭމެން (إِصْلَاحُ ކުރަމުން) ވެ بَغَاوَة ކޮށް އަނެއްބައިގެ ބަރާބަރު ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ. حَتَّىٰ تَفِىٓءَ = އެދިގެން ރުޖޫޢު ވުމަކާހަމައަށް إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ = الله تَعَالَى ގެ އަމުރުފުޅަށް (އެކަލާނގެ ޙުކުމް ދީނަށް) فَإِن فَآءَتْ = ދެންފަހެ އެދިގެން رُجُوع ވުމާއެކު فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا = އެދެބައިގެ މެދުގައި إِصْلَاحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، بِٱلْعَدْلِ = ޢަދުލުވެރިކަމާއި وَأَقْسِطُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންކަމުގައި ސީދާކަމާއި ޢަދުލުވެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ލޯބިވޭ ވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ = ޢަދުލުވެރިވާމީހުންނަށް إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންނީ إِخْوَةٌ = أَخ ންނެވެ. (އެއްބަފާ އެއްބަފާމީހުން ފަދަ ބައެކެވެ.) فَأَصْلِحُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إِصْلَاحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދެ أَخ ންގެ މެދުގައި وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް رَحْمَة ލިބުމަށްޓަކައި

إجْمَالِي މާނަ

(٨) ﷲ ގެ حَضْرَةُ ންވާ فَضْلُ ވަންތަކަމާއި ނިޢުމަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ﷲ އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި حِكمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٩) އަދި މުއުމިނުންގެ ދެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކޮށް ތަޅާފޮޅާ ކަމުގައި ވަންޏާ ކަލޭމެން (ދެންނެވި މުއުމިނުން) އެދެމެދު صُلْحَ ކުރުވާށެވެ. ހަމަޖައްސާށެވެ. އަދި އެދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު بَغَاوَة ކޮށް އަނެއްބައިގެ މައްޗަށް އަރައިގަންނަމުން ދާނަމަ ފަހެ ކަލޭމެން (إصْلاحُ ކުރާމީހުން) އެމީހުން ﷲ تَعَالى ގެ އަމުރުފުޅަށް (އެކަލާނގެ ޙުކުމް ފުޅަށް) ރުޖޫޢަ ވެއްޖެއުމަށްދާނދެން އެ بَغَاوَة ކޮށް އަރައިގަތް ބައިކާއި ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ﷲ تَعَالى ގެ އަމުރުފުޅަށް (އެކަލާނގެ ޙުކުމް ފުޅަށް) رُجُوعَ ވެއްޖެއްޔާ ދެންކަލޭމެން އެދެބައިމީހުންދެމެދު إصْلاحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، އަދި ކަލޭމެން ކަންކަމުގައި ސީދާކޮށް އިންސާފުވެރިވާށެވެ. މިހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާފުވެރިވާމީހުންނަށް ﷲ تَعَالى ލޯބިވެ ވޮޑިގެންނެވެއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންނަކީ أَخُ ންނެވެ. (އެއްބަނޑު އެއްބަފާމީހުން ފަދައެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދެ أَخُ ންގެ ދެމެދު إصْلاحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، އަދި ކަލޭމެން ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رَحْمَة ލައްވަވައިދޭ އެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟
أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَـٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُوا۟ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ
أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

ތަރުޖުމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ = އެއްބަޔަކު މަލާމާތް
ނުކުރާށެވެ! مِّن قَوْمٍ = އަނެއްބަޔަކާއި عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން (އެބައި މަލާމާތްލިބޭމީހުން)
ވާނެއެވެ. خَيْرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންނަށްވުރެ (އެބައި މަލާމާތްކުރާމީހުންނަށްވުރެ) ހެޔޮބަޔަކު ކަމުގައި وَلَا
نِسَآءٌ = އަދި އަންހެނުންވެސް (މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ.!) مِّن نِّسَآءٍ = އަންހެނުންނާއި عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ
= އެކަނބަލުންވާނެއެވެ. (އެބައި މަލާމާތް ލިބޭމީހުން ވާނެއެވެ. خَيْرًا مِّنْهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށްވުރެ
ހެޔޮކަމުގައި (އެބައި މަލާމާތްކުރާމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަމުގައި) وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު
އަނެއްބަޔަކަށް عَيْبُ ނުކިޔާށެވެ! وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَٰبِ = އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހުތުރު
ލަގަބު ނުކިޔާށެވެ! ހުތުރު ނަމަން ނުކިޔާށެވެ! بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ = فاسِقُ ނުބައި ނަންކިޔުން
ނުބައިވެގެންވެއެވެ. بَعْدَ ٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމުންފަހު وَمَن لَّمْ يَتُبْ = އަދި ތައުބާ ނުވެއްޖެބަޔަކު
ދެންނަމައެވެ. فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١١﴾ = އަނިޔާވެރިންނެވެ.
يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ٱجْتَنِبُوا۟ = ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނާށެވެ! كَثِيرًا
مِّنَ ٱلظَّنِّ = ގިނަހީކުރުންތަކުން إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ = ހަމަކަށަވަރުން ބައެއްހީއެއް إِثْمٌ =
ފާފައެވެ. وَلَا تَجَسَّسُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ޖާސޫސް ނުކުރާށެވެ! وَلَا يَغْتَب = އަދި غِيْبَ ނުކިޔާށެވެ!
(މީހާނެތިސް އޭނާ ނުރުހޭފަދަ ނުބައިކަމެއް) بَّعْضُكُم بَعْضًا = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް
أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް ލޯބިކުރާނެއްތޯ؟ أَن يَأْكُلَ = ކެއުމަށް لَحْمَ أَخِيهِ
= އޭނާގެ އަޚާގެމަސް مَيْتًا = މަރުވެފައިވަނިކޮށް / މުޑުވެފައިވާ ހާލު فَكَرِهْتُمُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން

އެކަމަކު ނުދެނެނެއެވެ. وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ = ދިނަދިނައިން ތައުބާގަބޫލުކުރައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ. އެމީހުން (އެބަޔާ މަލާމާތްވިބައިމީހުން) އަނެއް މީހުންނަށްވުރެ (އެބަޔާ މަލާމާތްކުރާމީހުންނަށްވުރެ) ހެޔޮބަޔަކު ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އަދި އަންހެނުންވެސް އަންހެނުންނާ (މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ.) އެކަނބަލުންނަށްވުރެ ހެޔޮވެދާނެއެވެ. (އެބަޔާ މަލާމާތް ވިބައިމީހުން) މިކަނބަލުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަމުގައި (އެބަޔާ މަލާމާތްކުރާ މީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަމުގައި) ވެދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހަކަށް عَيْبُ ނުކިޔާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހަކަށް ހުތުރު ލަގަބު ނުކިޔާށެވެ. ހުތުރު ވަނަން ނުކިޔާށެވެ. އެއީ ނުބައި ކަމެކެވެ. އީމާންކަމުގެފަހުން فَاسِقُ ނަމައި ނަންކިޔުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އަދި ތައުބާ ނުވެއްޖެބައިމީހުން ދެން ފަހެ ހަމައެބައިމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(١٢) އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ގިނަގިނައިން ހީކުރުމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް ހީ އެއީ ފާފައެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތަޖައްސުސް ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހަކަށް غِيْبَ ނުކިޔާށެވެ! (މީހާ ނެތިސް އޭނާ ނުރުހޭނެ ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ.) ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް ބޭނުންވޭތޯ އޭނާ މަރުވެފައިވާ / މުޑުވެފައިވާ ބޭބެ ކޮށްކޮއްގެ މަސް ކެއުމަށް؟ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަމަށް ނުރުހޭނެއެވެ. (މީހާ ނެތްތަނުގައި އޭނާ ނުރުހޭނޭ ވާހަކަ ދެއްކުމަކީ އޭނާ މަރުވެފައިވާ ހާލު އޭނާގެ މަސް ކެއުމާ އެއްފަދައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ ދިނަދިނައިން ތައުބާގަބޫލުކުރައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقۡنَـٰكُم مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ وَجَعَلۡنَـٰكُمۡ شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْۚ إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ أَتۡقَىٰكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ﴿١٣﴾ ۞ قَالَتِ ٱلۡأَعۡرَابُ ءَامَنَّاۖ قُل لَّمۡ تُؤۡمِنُواْ وَلَٰكِن قُولُوٓاْ أَسۡلَمۡنَا وَلَمَّا يَدۡخُلِ ٱلۡإِيمَٰنُ فِي قُلُوبِكُمۡۖ وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتۡكُم مِّنۡ أَعۡمَٰلِكُمۡ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّـٰدِقُونَ ﴿١٥﴾

މުފުރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭމީސްތަކުންނޭވެ. إِنَّا خَلَقۡنَـٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން

އުފެއްދެވީމެވެ. مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ = ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކުގެ ފަރާތުން (آدَم عَلَيهِ السَّلاَم އާއި سِتُّنَا

حَوَّى ގެފާނުގެ ފަރާތުންނެވެ. وَجَعَلۡنَـٰكُمۡ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ. شُعُوبٗا

وَقَبَآئِلَ = جَمَاعَة جَمَاعَة އަދި قِبِيلَة قِبِيلَة އަށް. لِتَعَارَفُوٓاْ = އެއީ ކަލޭމެން (އެކަކުއަނެކަކު)

ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ އެންމެ މާތްވެރިޔާ عِندَ ٱللَّهِ =

اللّٰه ގެ حَضْرَة ގައި. أَتۡقَىٰكُمۡ = ކަލޭމެންކުރެ އެންމެ تَقْوَى ވެރިޔާއެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން

اللّٰه ވީ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ﴿١٣﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ خبر ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ قَالَتِ ٱلۡأَعۡرَابُ = އަދި

أعْرَابِي ންގެމީހުން ބުނެއެވެ. ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖައީމުއެވެ. قُل = (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!)

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. لَّمۡ تُؤۡمِنُواْ = ކަލޭމެން އީމާންނުވެއެވެ. وَلَـٰكِن قُولُوٓاْ =

އަދިއެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ބުނާށެވެ.! أَسۡلَمۡنَا = އަހުރެމެން އިސްލާމު ވެއްޖައީމުއެވެ. وَلَمَّا يَدۡخُلِ

ٱلۡإِيمَـٰنُ = އަދި މިހާތަނަށް އީމާންކަން ނުވަދެއެވެ. فِي قُلُوبِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް وَإِن

تُطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ لَا يَلِتۡكُم

= ކަލޭމެންނަށް އުނިނުކުރައްވާނެއެވެ. مِّنۡ أَعۡمَـٰلِكُمۡ شَيۡـًٔا = ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުގެ ދަރުމައިން އެއްވެސް

އެއްޗެއް. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة

ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ = މުއުމިނުންނަކީ ވާނީ ހަމައެކަނި ٱلَّذِينَ

ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. ❁ ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ =

ދެންއެމީހުން ޝައްކު ނުކުރާ ދެން އަދި އެމީހުން ޖިހާދުކޮށް = وَجَٰهَدُوا۟ = بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = ❁ އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެމަގުގައި ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ❁ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ = ތެދުވެރިންނެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އޭމީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ފިރިހެނަކާއި އަންހެނެއްގެ ތެރެއިން (آدَم عَلَيهِ السَّلاَم) އާއި سِتُّنَا حَوَّى ގެފާނުންގެ ދަރިކޮޅުގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން جَمَاعَة جَمَاعَة އަށާއި قِبِيْلَة قِبِيْلَة އަށް ލެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (އެކަކުއަނެކަކު) ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ.ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި އެންމެ މާތްވެރިޔާ ކަލޭމެންކުރެ އެންމެ تَقْوَى ވެރިޔާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ خبر ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) އަދި أعْرَابِي ންގެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖައީމެވެ. (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަކަށް އީމާންއެއްނުވެއެވެ. އަދިއެހެންނަމަވެސް އަހުރެމެން އިސްލާމު ވެއްޖައީމެވެ. މިހެން ކަލޭމެން ބުނާށެވެ. އަދި މިހާތަނަށް ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަކަށް އީމާންކަން ނުވަދެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމައިން އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް އުނިނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) މުއުމިނުންނަކީ ހަމަ ކަށަވަރުން އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. ދެންއެމީހުން ޝައްކު ނުކުރާ މީހުންނެވެ. ދެން އަދި އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން الله ގެމަގުގައި އެމީހުން ޖިހާދުކުރާ މީހުންނެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ތެދުވެރިންނެވެ.

قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

ލުޣަތު

قُل = (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އުގަންނައި ދިނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ بِدِينِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދީން ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާ ތަކެއްޗާއި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެއްޗާއި ۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ = އަދި الله ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنْ أَسْلَمُوا = އެމީހުން އިސްލާމްވުން ۞ قُل = (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ = ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ނުދެކޭށެވެ. ۞ إِسْلَٰمَكُم = ކަލޭމެންގެ އިސްލާމްވުން ۞ بَلِ = އަދިޔާއެހެނެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ = الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ދަރުމަވަންތަވެ ވޮޑިގެންނެވި އެވެ. ۞ أَنْ هَدَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުން ۞ لِلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމަށް ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވަންޏާ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْب (ނުފެންނަތަކެތި) ۞ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް ۞

إجْمَالِى މާނަ

(١٦) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން الله އަށް ކަލޭމެންގެ ދީން އުގަންނައި ދެނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.އަދި الله ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެމީހުން އިސްލާމްވީ ކަން އެއީ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެނީހެއްޔެވެ؟ (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އިސްލާމްވުން އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުދެކޭށެވެ. އަދިބާއްހެއްޔެވެ؟ الله ކަލޭމެންނަށް އީމާންކަމަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުން އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ދަރުމަވަންތަކަމުން ވާދެގެންނެވުމެވެ.(އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކޮށްދެއްވި ހެޔޮކަމެކެވެ.) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ (ކަލޭމެން އެގޮތް ޤަބޫލުކުރާށެވެ.)

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ غيب (ނުފެންނަތަކެތި) الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

ق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة ق — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٥)

قٓ ۚ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ هَـٰذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۖ ذَٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيدٌ ﴿٣﴾ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنقُصُ ٱلْأَرْضُ مِنْهُمْ ۖ وَعِندَنَا كِتَـٰبٌ حَفِيظٌۢ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِىٓ أَمْرٍ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَـٰهَا وَزَيَّنَّـٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴿٦﴾

މުފްރަދާތު

قٓ = މިއަކުރުގެ މުރާދު މާތްރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ۞ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ﴿١﴾ = މަތިވެރިގެންވާ قُرْآن ގަސަންދެއްވަމެ الله ގެ ފަރާތުން وَحي ކުރައްވާފައެވެ. ۞ بَلْ عَجِبُوٓا۟ = އަޖައިބުވެއްޖެ ހެއްޔެވެ. އެމީހުން ޖެހިލުންވީއެވެ. ۞ أَن جَآءَهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވުން ۞ مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އިންޒާރުދެއްވާ ރަސޫލަކު ۞ فَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ = ފަހެ ކާފިރުން ބުންޏެވެ. ۞ هَـٰذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ = މިއީ عَجَائِبُ ކަމެކެވެ. (އުނދަގޫ ހައިރާންކަމާ ވަރަށް ހައިރާނު عَجَائِبُ ވަރަށް ކަމެކެވެ.) ۞ أَءِذَا مِتْنَا = އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެ ދިޔަ ހިނދު ۞ وَكُنَّا تُرَابًا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޔަށްވެގެންދިޔަ ހިނދު (އަލުން އަޅުގަނޑުމެން ދިރިގެން އަންނާނެހެއްޔެވެ؟) ۞ ذَٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيدٌ ﴿٣﴾ = އެއީ ދުރުވެގެންވާ رُجُوع ވުމެކެވެ. ۞ قَدْ عَلِمْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تَنقُصُ ٱلْأَرْضُ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ބިމަށް ދަށްވެގެންދާ ކަންތައްތަކެއް ۞ وَعِندَنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައިވެއެވެ. ۞ كِتَـٰبٌ حَفِيظٌۢ ﴿٤﴾ = ރައްކާތެރި ފޮތެއް ۞ بَلْ = އަދި ހެއްޔެވެ؟ ۞ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ = އެމީހުން حَقُّ ދޮގުކުރީއެވެ. ۞ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައިހިނދު ۞ فَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނީ ۞ فِىٓ أَمْرٍ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ = އެކަކީ އަނެކަކާ ގުޅިފައިވާ ކަމެއްގައެވެ. ۞ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ = އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ = އެމީހުންގެ މަތީގައިވާ އުޑަށް ۞ كَيْفَ بَنَيْنَـٰهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުޑު ބިނާކުރެއްވީ ކިހިނެއްތޯ ۞

وَزَيَّنَّـٰهَا = އަދި މިވަންހަކަސްކަކާނެގެ އެއްޗެ ޒީނަތްތެރިކުރައްވައި ✺ وَمَا لَهَا = އަދިއެއަކަށް ނުވެއެވެ. ✺ مِن فُرُوجٍ

(٦) = އެއްވެސް ދަރުއް / ފަޅުވުމެ/ އެއްވެސް ބާލެއް ✺

إجْمَالِي މާނަ

(١) ق : މިއަކުރުގެމާނައެއް އަދި މުރާދެއް މާތްވެގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. މާތްވެގެންވާ މި قُرْآن ގަންދެއްވައި މިވަންހަކަސްކަކާނެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން مُحَمَّدُ ގެފާނަކީ އަޅާގެތްތިރި ފެގެންވާ ރަސޫލު ބަލަފުޅެވެ. ނުވަތަ ކަލާމް ގަބޫލުކުރާ مَحْشَرُ އަށް ފޮނުވާލެވޭ ކަމަށް ކަލާމްކުރައްވައެވެ. މިދޮޅަވަން މިހެއްގެ ޖަވާބު މުޅިއަސަލުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ.)

(٢) އަދިވެސް ހެއްދެވެ. އެމީހުން އެބަޔަ މަސްކަރަ ދުންޔާކަން އެ ބަޔާނުވެ އެމީހުގެ ގޮތަށް އެމީހުންގެތެރެއިން ނިކުތް ރަސޫލަކު ބާގަވަތް ވަރުގެހުރިމީހުން. އެބާގަލީ مُحَمَّدُ ގެފާނެވެ. އެކަށަވަރެއްހިއް އެއީ ބޮޑު ބަޔާނެކަމަށެވެ. (އެކަށާށްކަމެއް އެއްސަމަކަށް ވަރަކަށް عَجَائِبُ ވަރަކަށްކަމެވެ.)

(٣) އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެގެންދާހިނދު އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޔަށް ވެގެންދިޔައިމާ އަލުން އަޅުގަނޑުމެން ދިރިގެން އަންނަން ހެއްދެވެ؟ އެއީ ދުރުވެގެންވާ رُجُوعَ ވެގެންވެ.

(٤) ދުނިޔޭގެ ކަރުދާހެއްގެ އެބަޔާގެ ގަވާ الله އެދެއްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބިންގަ މެދުކަރުގެކަމި އެބަޔަ އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ވިރާނާވެގެންދާގޮތް ފޮތެއްގައި މިވަންހަކަސްކަކާނެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މިވަން ހަކަސްކަކާނެ حَضْرَةُ ގައި އެބަޔަކާ ގެނެސްހުރި ލިޔެކިޔުން ރައްކާތެރި ކުރައްވައިވާ ފޮތެއް ވެއެވެ.

(٥) އަދި ހެއްދެވެ؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ އައިރުން އެމީހުން حَقُّ ދޮގުކުރިއެވެ. (އެބަޔާ އެމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ ކަމުގައިވާ قُرْآن އައިރުން އެމީހުން އެއްވެސް ފިކުރެއްވެސް ނުކޮށް ދޮގުކުރިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންވަނީ އެ قُرْآن އާއި މެދު އެކަމާ އަނބުރާ މަސައްކަތް ކުރުވެގެންވާ އަޑުން ބޮޑުވުމެއް ގޮތްކަމެވެ. (އެއްބަސް ނުވާ ބުނީ އެއީ ސިޙްރެއްކަމަށެވެ. އަސްލުބަސް ނުވާ އިސްލާމްދީނުގެ ދޮގުވެރިކަމަށްކަމެވެ. އަދި އަސްލުބަސްނުވާ އެއީ ކާހިނުންގެ ބުނުމެއްކަމެވެ. ދީނުގެ އެއްބަސްވާ ގަބޫލުކުރާކަމެވެ.)

(٦) އެމީހުންގެ މަތީގައިވާ އުޑަށް އެމީހުންގެ ނުބަލަނީ ހެއްދެވެ؟ މިވަންހަކަސްކަކާނެ އެއްޗެ ހަމަޖައްސަވައި ވަނީ ކިހާފަދަ ގޮތަކަށް އަދި މިވަންހަކަސްކަކާނެ އެއްޗެ ޒީނަތްތެރި ކުރައްވައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއާއި މެދު އެމީހުން ވިސްނާ ނުލަނީ ބާވައެވެ؟ އަދި އެއަކަށް އެއްވެސް ދަރުއް / ފަޅުވުމެ ނުވެއެވެ.ބާލެއް ނުވެއެވެ.

وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٧ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝٨ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً مُّبَٰرَكًا فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ۝٩ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ۝١٠ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۖ وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ۝١١ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ۝١٢ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَٰنُ لُوطٍ ۝١٣ وَأَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۚ كُلٌّ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ۝١٤ أَفَعَيِينَا بِٱلْخَلْقِ ٱلْأَوَّلِ ۚ بَلْ هُمْ فِى لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ۝١٥

މުފްރަދާތު

وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިންގަޑު ◈ مَدَدْنَٰهَا = އެބިންގަޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންމަވާ ފަތުރުއްވީމެވެ. ◈ وَأَلْقَيْنَا فِيهَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭގައި ލެއްވީމެވެ. ◈ رَوَٰسِىَ = ފަރުބަދަތަކެއް ◈ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ފެޅުއްވީމެވެ. ◈ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٧ = ރީތި އަދި ފުރިހަމަ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ދެބައިވެރިންގެ ޖޯޑެއް ◈ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ = ވިސްނާ ފިކުރުކުރުން އަދި وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝٨ = (الله އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާ އަޅަކަށް ◈ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ވެއްސެވީމެވެ. ◈ مَآءً مُّبَٰرَكًا = ބަރަކާތްތެރި ފެނެއް ◈ فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ = އެފެނުން ބަގީޗާތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެޅުއްވީމެވެ. ◈ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ۝٩ = އަދި ގޮވާލެވޭ ދަނޑުވަޅުގެ ކާނާ އުއްޓަށް ◈ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ = ދިގު އަލާ ދިގު ކަދުރު ގަސްތަކެއް ◈ لَّهَا = އޭގައި ◈ طَلْعٌ نَّضِيدٌ ۝١٠ = އެކަތިމަތިކޮށް އަތުކަމާ އަރާ ފުރިހަމަކޮށް ވެއިވާ ކާނާގެ އެއްޗެހި ◈ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ = އެއީ އަޅުތަކުންނަށް ރިޒުޤެއް ކަމުގައެވެ. ◈ وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ = އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވީމެވެ. ◈ بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެ ހަރަކާތްތެރިކަން ނެތް ◈ كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ۝١١ = ނުކުތުމަކީ އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ދިރުވައިގެން ކަބުރުތަކުން ނުކުންނާނީ އެފަދައިންނެވެ. ◈ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން ދޮގުކުރިއެވެ. ◈ قَوْمُ نُوحٍ = نُوحُ عَلَيهِ السلآم ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ◈ وَأَصْحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ۝١٢ = އަދި ވެރިގަޑުގެ އެކުވެރިންނާއި އަދި صَالِحُ عَلَيهِ السلآم ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ = އަދި عَاد ޤައުމުގެ މީހުންނާއި އަދި فِرْعَوْن އާއި ◈ وَإِخْوَٰنُ لُوطٍ ۝١٣ = އަދި لُوط ގެ ޤައުމުގެ أَخُ ންނާއި ◈ وَأَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ = އަދި أَيْكَة އެކުވެރިން ކަމުގައިވާ މީހުންނާއި وَقَوْمُ تُبَّعٍ = އަދި تُبَّع ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި ◈ كُلٌّ = މިހުރިހާ މީހުން ◈ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ = ރަސޫލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ◈ فَحَقَّ وَعِيدِ ۝١٤ = ފަހެ އުވާލުމުގެ ވަޢުދު ހައްގުވިއެވެ. ◈ أَفَعَيِينَا = އަހަރެން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަށް ނުކުޅެދުނީ ބާވައެވެ؟ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމުގައި حَقُّ ވިއެވެ.

بِٱلْخَلْقِ ٱلْأَوَّلِ ۚ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް بَلْ = އަދި ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ هُمْ = އެމީހުން އުޅެނީ فِي لَبْسٍ = ޝައްކުގައެވެ. مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾ އަލަށް ދެވަނަފަހަރަކު ހެއްދެވުމާއިމެދު

إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދިބިންގަނޑު (ދަންނައެވެ. އެބިންގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންދަވާ ފުޅާކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭގައި ފަރުބަދަތަކެއް ލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ރިވެތި އަދި ފުރިހަމަ ކޮންމެބާވަތަކުންވެސް ޒޫޖު ޒޫޖު ގެ ގަސްގިހާހި ހެދުއްވީމެވެ.

(٨) އެކަންތައްތަކަށް އެނގޭނެ އެއްޗެއް ﷲ އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާ ކޮންމެ އަޅަކު ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށް އަދިوَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން = ބަރަކާތްތެރި ފެނެއް ފޭބުއްވީމެވެ. އެފެނުން ބަގީޗާތަކާއި އަދި ދޮވާފުގެ ގޮވަތި ކެޔޭ އޮށްޓަރުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެޅުއްވައިފީމެވެ.

(١٠) އަދި ދޮވާ އަގާ ދިގު ކަދުރު ރުއްތަކާއި އެކަތިމަތިކޮށް އަނބުރާ އަގާ ފުރިބާރުވެފައިވާ މާވާގެ އެއްޗެހި އެބުރުތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ފެޅުއްވީމެވެ.

(١١) އެއީ އަޅުތަކުންނަށްވާ ރިޒުޤެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެފެނުން މަރުވެ ހަނަފަސްވެފައިވާ ބިން ބިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވައިފީމެވެ. މިފަދައިން ނުކުތުންވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ދިއުމަށްޓަކައި ކަށްވަޅުތަކުން މިސްކިތުން ނުކުންނާނީ ފަސްފުޅުދިޔާ ބިމުން ގަސްތަކެއް ފަޅައިގެން ނުކުމެގެންނަކާފަދައެވެ. އެފަދައިންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއީ އެއްވެސް ތަކުރާރުކުރުމަކާ ނުލައި އާޚިރަތުގެ ދުވަހުގެ ޖަޒާދޭނެގޮތް ހައްދަވާ ބިރުވެރިކަމާއި އަދި ބިންގަނޑު ފުޅާކުރެއްވުމާއި ތަނަވަސްކުރެއްވުމާއި ގަސްގަހާގެހި ނިއުމަތްތަކުރުވުމާއި މަސްނަވީ ފަހުސަވާ އަދިރީންތަކުގެ ބިންގަނޑު ޤާއިމުކުރައްވާ ބިމުގެ ތިރީގައި ހުރިއެތި ރެދިތަކެއް ނާޒިލުކުރައްވާ ތަމަން ސްދާ ކަދުރުން މަސްފެނުގެ މަރުވެގެންގެ ދެވަނަފަހަރަކު ދިރުއްވާ مَحْشَرُ ކުރެއްވުން އެއްވެސް ކަމަކާ ދުރުނޫނެކަން ކަޅުގެ ސަމާލުކަން ބޯދާއިކަން އެގޭނެއެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުންގެކުރީގައި އެބަހީ قُرَيْش ންގެކުރީގައި نُوحُ عَلَيهِ السلاَم ގެ ޤައުމުގެމީހުން އަދިأُخْدُوْدُ އެވެ ކިޔުން ވަޅުގަޑުގެ އެކުވެރިންނާއި އަދި صَالِحُ عَلَيهِ السلاَم ގެ ޤައުމުގެމީހުންނާއި

(١٣) އަދިعَاد ބަޔަކުގެމީހުންނާއި އަދިفِرْعَوْن އާއި އަދި لُوط ގެ ނަބީންގެ أَخُ ންނާއިވެސް (ރަސޫލުން ދޮގުކުރިއެވެ.)

(١٤) އަދިأيكة އެވެކިޔުން ރަށުގެމީހުންނާއި (އެއީ شُعَيْبُ عَلَيهِ السلاَم ފޮނުއްވުނު ޤައުމެކެވެ.) އަދި تبّع ގެ މީހުންނާއި މިހިރާމީހުން ރަސޫލުން ދޮގުކުރި އެވެ. ދެން ވަރަ އެމީހުންނަށް ކާފަރާއި ބިރުވެރިކުރެއްވި ޢަޒާބުގެ حَقُّ ވިއެވެ. ދަންނައެވެ. تُبّعُ އަކީ يَمَنُ ކަރައިގެ قَبِيْلَة އެކެވެ

(١٥) ފަހެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރުބަލިވެއްޖެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ނުކުޅެދިވަޑައިގެން ނުވި ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުން އުޅެނީ ދެވަނަފަހަރަކު ހެއްދެވުމާއިމެދު ޝައްކުގައެވެ.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَـٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَـٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

❁ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ وَنَعْلَمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވަމެވެ. ❁ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ = އޭނާގެ ނަފްސު ވަސްވާސްދޭއެއްޗެއް ވަޑައިގެންވާގޮތް އެންމެހައި ހިތުގެސިއްރު ކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި ގާތްވެގެންވަމެވެ. ❁ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ (١٦) = އޭނާގެ ކަރުދަނޑިގެ ނާރަށްވުރެވެސް ❁ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ = ދެމަލާއިކަތުން ބަލައިގަތުމުން އޭނާއާއި ބެހޭކަންކަން ލިޔުމުގައި (ހަނދުމަކޮށް ލިޔުމަށްޓަކައި. ❁ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ = އޭނާގެ ކަނާތްފަރާތުގައި ވަމަތްފަރާތުން ❁ قَعِيدٌ (١٧) = އިށީދެވަޑައިގެން / އިންނަވާތީއަށް ❁ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ = އެއްވެސް لَفْظُ އެއްނުކުރެއެވެ. (އޭނާ އެއްވެސް لَفْظُ އެއްނުކުރެއެވެ.) ❁ إِلَّا لَدَيْهِ = އޭނާގެ ގާތުގައިވާ މަލާއިކަތުން ❁ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (١٨) = رَقِيبٌ ބަލާ ❁ عَتِيد އެކު ހާޒިރު ދެމަލާއިކަތުން ބަހައްޓަވާފައިވެ (އޭނާގެ لَفْظُ އެއްވެސް އެއްޗެއް ލިޔުމަށް ނެތިއްޖެ ވާ ދެމަލާއިކަތުން.) ❁ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ = އަދި މަރުގެ އުނދަގޫތައް (މަރުގެ ސަކަރާތު) އައެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި❁ ذَٰلِكَ އެއީ (އިންސާނާ) ❁ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ (١٩) = ކަލޭ އެކަމުން ދުރުވެ ހިނގައްޖެކަމެވެ. ❁ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ = އަދި ސޫރުގައި ފުމެވިއްޖެއެވެ ❁ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ (٢٠) = އެއީ وَعِيْدُ ގެ ދުވަހެވެ. (ކާފަރުން عَذَابُ ގެ ދުވަހެވެ.)❁ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ ނަފްސެއް އައެވެ. ❁ مَّعَهَا = އެނަފްސާއެކީ ❁ سَآئِقٌ = އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ދުއްވާ މަލާއިކަތެއް ❁ وَشَهِيدٌ (٢١) = އަދި ހެކިވެރިވާ މަލާއިކަތެއް = لَّقَدْ كُنتَ = (އޭ އިންސާނާއެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވީމެވެ. ❁ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމާއިމެދު غَافِلُ ވެގެން ❁ فَكَشَفْنَا عَنكَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަގާލެއްވީމެވެ ކަލޭގެ ކިބައިން. ❁ غِطَآءَكَ = ކަލޭގެ ފަރުދާ ބޮޑުފަރުދާ ❁ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު ކަލޭގެ ލޯ ❁

حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ = ތޫނުވެ. (ހުރިހާ އެއްޗެއް ސާފުކޮށް ފެނުނުހެވެ.) ۞ وَقَالَ قَرِينُهُ = އަދި އޭނާގެ قَرِيْنُ (އޭނާއާއި ހަވާލުވެހުރި މަލާއިކަތާ) ވިދާޅުވާނެއެވެ. ۞ هَٰذَا مَا لَدَيَّ = މިއީ މިއަޅުގާއި އެބުވާތަކެއްޗެވެ. (އެއީ އެއިންސާނާއި އޭނާގެ ޢަމަލުގެ ލިޔުމެވެ.) ۞ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ = حَاضِرُ ވެގެންވުވަނީއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެން ވަމެވެ. އޭނާގެ ނަފްސުގެތެރެއިން ވަސްވާސްކުރާ އެންމެހައި ހިޔާލުތަކާއި ކަންތައްތައް އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކަރުދަށުގައިވާ ނާރަށްވުރެވެސް އޭނާއާއި ގާތްވެގެންވަމެވެ.

(١٧) ދެމަލާއިކަތުންބޭކަލުން އޭނާއާއި ބައްދަލުކުރައްވާހިނދު (ހަނދުމަފުޅު ލިޔުއްވާތީއެވެ.) އެދެބޭކަލުން އޭނާގެ ކަނާތްފަރާތާއި ވައްތަރުފަރާތުން އިށީނދެވަޑައިގެން / އިށީނދެގޮތުގައި ތިއްބަވާނެއެވެ.

(١٨) އޭނާބުނާ ބަހުގެތެރެއިން އެއް لَفْظُ އެއްވެސް رَقِيبُ އާއި عَتِيد އެވެ ކިޔުން ދެމަލާއިކަތުންބޭކަލުން ނުލިޔުއްވައިދޫކުރައްވާއެވެ.

(١٩) އަދި މަރުގެ އުދަގޫތައް (މަރުގެ ސަކަރާތް) އޭނާއަށް ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި އަންނަހުއްޓެވެ. (އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.) އެއީ (އޭމަރަކީ) ކަލޭ އެއާއިދުރަށް ދިޔައެއްޗެވެ.

(٢٠) އަދި ސޫރަ ފުމެލެވިއްޖެއެވެ. ދެން އެއީ وَعِيْدُ ގެ ދުވަހެވެ. (ކާފިރުންނަށް عَذَابُ ގެ ދުވަހެވެ.)

(٢١) އަދި ކޮންމެ ނަފްސެއް އަންނަނީ އެނަފްސަކާއި އެކު އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ގެންދާނެ ބޭކަލަކާއި ހެކިދެއްވާނެ ބޭކަލަކާއި ވާހާލުއްޖެވެ.

(٢٢) (އޭ އިންސާނާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ދުނިޔޭގައި މިކަމާއިމެދު އުޅުނީ އެބަޔާ مَحْشَرُ ކުރެއްވުމާއި މެދު غَافِلُ ވެގެން ވީމުއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭނިވައި ކަށްޓަވާ ހުރަސް ނަގައިދިނީމު ކަލޭގެ ކުރިމަތިން. ފަހެ މިއަދު ކަލޭގެ ދޮށި ތޫނުވެ. (ހުރިހާ އެއްޗެއް ސާފުކޮށް ފެނުނުހެވެ.)

(٢٣) އަދި އޭނާގެ قَرِيْنُ (އޭނާއާއި ހަވާލުވެހުރި މަލާއިކަތާ) ވިދާޅުވާނެއެވެ. މިއީ މިއަޅުގާއި އެބުވާތަކެއްޗެވެ. (އެއީ އެއިންސާނާއި އޭނާގެ ޢަމަލުގެ ލިޔުމެވެ.) حَاضِرُ ވެގެންވުވަނީއެވެ.

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطْغَيْتُهُۥ وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾

ލުޣަތު

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ = (ދުވަމާއިކަތީބާކަލުންނަށް އަންގަވާށެވެ.) ތިޔައިގެ ދެބޭކަލުން ނަރަކައަށް އެއްލައިލާށެވެ. ❁ كُلَّ كَفَّارٍ = ކާފަރުވުމުގައި ކަންބޮޑު މީހެއް ❁ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ = ނުކިޔަމަންތެރި / އަނިޔާވެރި ❁ مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ = ހެޔޮކަންތަކަށް މަނާކުރާ ބޮޑު ❁ مُعْتَدٍ = އެއްކަލަވުމުގައި ޙައްދު ނުކުރާ ❁ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ = حَقُّ ކަންކަމަށް ޝައްކު ކުރާ ❁ ٱلَّذِى = އެކާ ❁ جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ = الله އާއި އެކު ލައި ހަމަޖެއްސާ ❁ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން އިލާހެއް ❁ فَأَلْقِيَاهُ = ތިޔައިގެ ދެބޭކަލުން އޭނާ އެއްލައިލާށެވެ ❁ فِي ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ = ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބުގައި ❁ قَالَ قَرِينُهُۥ = އޭނާގެ قَرِيْنُ (އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. مَآ أَطْغَيْتُهُۥ = ތިމަގާ އޭނާ މަގު ނުފުރައްދަމެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانَ = އަތިރެއްސުނުގަވެސް އޭނާވީ فِي ضَلَٰلٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ގޮތުގައެވެ. ❁ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އަރައިރުން ނުކުރާށެވެ. ❁ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިސްވެ ނިންމަވާފައި ވަނީ ❁ بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ = وَعِيْدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފަރުންގެ عَذَابُ އެވެ.❁

❁ قَالَ قَرِينُهُۥ = އޭނާގެ قَرِيْنُ (އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. مَآ أَطْغَيْتُهُۥ = ތިމަގާ އޭނާ މަގު ނުފުރައްދަމެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانَ = އަތިރެއްސުނުގަވެސް އޭނާވީ فِي ضَلَٰلٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ގޮތުގައެވެ. ❁ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އަރައިރުން ނުކުރާށެވެ. ❁ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިސްވެ ނިންމަވާފައި ވަނީ ❁ بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ = وَعِيْدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފަރުންގެ عَذَابُ އެވެ. ❁ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ = ބަސްބަދަލެއް ނުވެވޭނެއެވެ. ❁ لَدَىَّ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ◈ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ. ◈ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ◈ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَحِى ކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) وَحِى ކުރައްވާ ހިނދެވެ. ◈ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ = ތިބާ ފުރިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ ◈ وَتَقُولُ = އަދި އޭތި ދަންނަވާނެއެވެ. ◈ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ = އަދި އިތުރަށް ވޭތޯއެވެ.؟ (އިތުރަށް ހުރިއްޔާ އިތުރުކޮށްދެއްވާށެވެ.) وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ = އަދި ސުވަރުގެ ގާތްކުރެވޭ ހުއްޓެވެ. ◈ لِلْمُتَّقِينَ = تَقْوَى ވެރިންނަށް ◈ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ = ދުރުނޫން ހިސާބަކަށް ◈

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އެ ދެމަލާއިކަތުބުކަލުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ކާފިރުވުންބޮޑު ނުކިޔަމަންތެރި / އަނިޔާވެރި ކޮންމެ މީހެއް ނަރަކައަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٥) ހެޔޮކަންތަކަށްމަނާކުރުންބޮޑު އެއްކަޅުވެރިކަން ގޯޅުވި ނުކުރާ حَقُّ ކަންކަމަށް ޝައްކު ކުރާ ކޮންމެމީހެކެވެ. ނަރަކައަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٦) އެއީ الله އާއި އެކު އެހެން އިލާހެއް ހަދައި ހަމަޖެއްސާ ޝަރީކު ކުރިއެވެ. އެހެންވެ ތިޔައީގެ ދެމަލާއިކަތުން އެކާ ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٧) އޭނާގެ قَرِينُ އެބަހީ (އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަޅުގަނޑުގެ رَبُّ އެވެ. މިއަދާ އޭނާ މަގު ނުފުރައްދަމެވެ. އަދިއެހެންނަމަވެސް އޭނާވީ ދުރުވެގެންވާ މަގު ފުރެދުމުގައެވެ.

(٢٨) ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އަރައިރުން ނުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިސްވެ ނިންމަވާފައިވީ وَعِيدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފިރުގެ عَذَابُ އެވެ.

(٢٩) ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ބަސްބަދަލު ނުވެވޭހުއްޓެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ނުވެއެވެ

(٣٠) ނަރަކައަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَحِى ކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) وَحِى ކުރައްވާ ހިނދެވެ. ތިބާ ފުރިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އޭތި ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި އިތުރަށް ވޭތޯއެވެ.؟ (އިތުރަށް ހުރިއްޔާ އިތުރުކޮށްދެއްވާށެވެ.)

(٣١) އަދި تَقْوَى ވެރިންނަށް ބަލައި ދުރުނޫން ހިސާބަކަށް ސުވަރުގެ ގާތްކުރެވޭ ހުއްޓެވެ.

هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَـٰنَ بِٱلْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَـٰمٍ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُۥ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى ٱلسَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾

ލުޣަތު

هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ = (އަރި އެންގެވޭނެއެވެ.) މިއީ وَعْدُ ވެވިފައިވާ ތަނެވެ. ❁ لِكُلِّ أَوَّابٍ = الله ގެ حَضْرَةُ އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوع ވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ❁ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ = އެވިހަރު الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުވެތިބި ❁ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَـٰنَ = އެވިހަރު رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ބިރުވެތި ❁ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި ވާހުގެންވާ ❁ وَجَآءَ = އަދި އެވިހަރު الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އައި ❁ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ = ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތާއިގެން (އެވިހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ❁ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَـٰمٍ = ސަލާމަތްކަމާއި އެކު ސުވަރުގެއަށް ވަދެވަޑައިގަންނާށެވެ. ذَٰلِكَ ❁ = އެއީ ❁ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ = ދާއިމުވެއްޖެ ދުވަހެވެ. ❁ لَهُم = އެވިހުންނަށް ހުންނާނެ. ❁ مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا = އެތަނުގައި އެވިހުން އެދޭއެއްޗެއް ❁ وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އިތުރުކަންވެސް. ❁ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެ (އެތައް ގިނަ ބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ قَبْلَهُم = އެވިހުންގެ ކުރިން (ޒަމާނެއް ވީއްލުގެ ކުރިން ❁ مِّن قَرْنٍ = ޤަރުނުތަކުގެ ތެރެއިން ❁ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم = އެވިހުން ވުރެންވެސް ގަދަފަދަވެއެވެ. ❁ بَطْشًا = ބާރުގެ ގޮތުން ❁ فَنَقَّبُوا۟ = ފަހެ އެވިހުން ދަތުރު ފަތުރުކޮށް ހޯދާ ބެލިއެވެ. ❁ فِى ٱلْبِلَـٰدِ = ބިން ބިންގަޔާ ❁ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ = އެވިހުންނަށް ފަހެ (ހަލާކުގެ ޢަޛާބުން) ސަލާމަތްވުން ތަންކޮޅެއް ލިބުނުބާވައެވެ؟ (ނުލިބުނުހެއެވެ.) ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ❁ لَذِكْرَىٰ = ކަނޑައެޅިގެން عِبْرَةُ އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ❁ لِمَن كَانَ لَهُۥ قَلْبٌ = އެވިހަކަށް (ފަހުމްކުރުމުގެ ވިސްނުން ލިބޭ) ހިތެއްވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ❁ أَوْ أَلْقَى ٱلسَّمْعَ = ނުވަތަ އަޑު ބަލައިގަނެ ކަންދޭ ❁ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ = އޭނާގެ ހިތް حَاضِرُ ކޮށްގެންވާ ހާލު ❁ وَلَقَدْ خَلَقْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިމު ❁ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި

އުޑުތަކާއި ބިމާއި އެދެމެދުވާހާތަކެއްޗާއި ❁ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި ❁ وَمَا مَسَّنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުޖެހުނެވެ. ❁ مِن لُّغُوبٍ (٣٨) = އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް / ތަޢުބުކަމެއް❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އަދި އެންގޭނެއެވެ.) މިއީ الله ގެ حَضْرَةُ އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوع ވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ތަނެވެ. އަދި އެމީހަކު الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ރައްކާތެރިވެ ފާފަތަކާއި ދުރުވެގެންވާ ކޮންމެމީހަކަށެވެ.

(٣٣) އަދިއެމީހަކީ غَيْبُ ގައި ތޫބާވެގެންވާ رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވި ވެ އަދި ސަލާމަތްތެރިވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން އައިމީހާ الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އައި މީހުންނަށެވެ. (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.)

(٣٤) އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ސަލާމަތްކަމާއި އެކު ކަލޭމެން އެސުވަރުގެއަށް ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ. އަދިއެއީ މަރުވުމެއްނެތި ދެމި ތިބޭނެ ދުވަހެވެ.

(٣٥) އެތާގައި އެމީހުން އެދޭހާ އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ހުންނަހުއްޓެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އިތުރަށްވެސްއެވެ. އިތުރު ނިޢުމަތްތަކެއްވެސްއެވެ.

(٣٦) އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން (މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރިން) އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކިތައްކިތައް ޤައުމުތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީން ހެއްޔެވެ. ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނައިން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) އެމީހުން މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގެ ގޮތުން ވާގިވަރުގަދައެވެ. ފަހެ އެމީހުން ރަށް ރަށުގައި ދަތުރުކޮށް ނަގާބެލިއެވެ. އެމީހުންނަށް ފިލާ (ދާނެ ތަނެއް) ސަލާމަތްވެވޭނެ ތަނެއް ފެނުނުތޯބަލައެވެ؟ (ނުފެނުނެއެވެ.)

(٣٧) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (ކުރީގެ ޤައުމުތަކުގެ ވާހަކަ) ހިތެއްވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ނުވަތަ އަޑު ހިތް حَاضِرُ ކޮށްގެންވާ ހާލު ބަޔަކަށް ކަނުލައި އަޑުއަހާ ކޮންމެމީހަކަށް ކަންކަމުގައި عِبْرَةُ އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ވެއެވެ.

(٣٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމާއި އެދެމެދުވާހާތަކެއްޗާއި ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހުނެވެ.

فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ ٱلْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَٰرَ ٱلسُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَٱسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ ۖ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

ތަރުޖަމާ

فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. ❁ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކަށް ❁ وَسَبِّحْ = އަދި تَسْبِيحَ ކިޔުއްވާށެވެ. ❁ بِحَمْدِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކުރައްވައި އެކު ❁ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ = އިރު އެރުމުގެ ކުރިން ❁ وَقَبْلَ ٱلْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ = އަދި އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިންނާއި ❁ وَمِنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގެ ވަގުތު ❁ فَسَبِّحْهُ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيحَ ކިޔުއްވާށެވެ. ❁ وَأَدْبَٰرَ ٱلسُّجُودِ ﴿٤٠﴾ = ސަޖި ކުރުއްވުމުގެ ފަހުގައްޔާއި ❁ وَٱسْتَمِعْ = އަދި އައްސަވާށެވެ. ❁ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ = ގޮވައިލައްވާ ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާ އަޑު ❁ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ = ކައިރި ތަނެއް ހިސާބަކުން ❁ يَوْمَ يَسْمَعُونَ = އެމީހުން އަޑުއަހާނެ ❁ ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ ۚ = حَقُّ ގޮވުމެއް ބާރުގަދަ އަޑު ❁ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ = އެއީ (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނަ ދުވަހެވެ. ❁ إِنَّا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ❁ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ = ދިރުއްވާ މަރުއްވަމެވެ. وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. ❁ يَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلْأَرْضُ = ބިންގަނޑު ފަޅާ ފަޅައިގެންދާދުވަހު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ عَنْهُمْ = އެމީހުން ފިއަވައި ❁ سِرَاعًا ۚ = އަވަސްއަވަހަށް ❁ ذَٰلِكَ حَشْرٌ = އެއީ އެއްކުރެއްވުމެވެ. ❁ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަމެވެ. ❁ نَّحْنُ أَعْلَمُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا يَقُولُونَ ۖ = އެމީހުން އެބުނާބަސްތައް ❁ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެން ނުގަންނަވައެވެ. ❁ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ ۖ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަރަށްކޮށް ހުކުމްކުރި ބާރުވެރި ކަމުގައި ❁ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ = ފަހެ قُرْآنُ ން وَعْظُ نَصِيحَة ދެއްވާށެވެ. ❁ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ❁ وَعِيد އަށް (ކާފަރުން) ބިރުވެރިވާ މީހަކަށް ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ފަހެ، އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކާމެދު ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އިރު އުދުއްޔުމުގެ ކުރިން އާއި އަދި އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކުރުމާއި އެކު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ

(٤٠) އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު ތަކުގައާއި ސަޖިދަ ކުރެއްވުމުގެ ފަހުގެ ވަގުތުތަކުގައި ވެސް އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيحَ ވިދާޅުވާށެވެ.

(٤١) އަދި ގާތް ހިސާބަކުން ގޮވައިލާމީހާ ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލާމީހާ ދުވަހުގެ އަޑު އަހާށެވެ.

(٤٢) حَقُّ ގޮތުގައި ބާރުގަދަ އަޑު އެމީހުން އަޑުއަހާ އެދުވަހު (ކަށްވަޅުތަކުން) ނުކުންނަ ދުވަހެވެ. (އެއީ قِيَامَة ދުވަހުން މީސްތަކުން مَحْشَرُ ގެ މައިދާނަށް ޖަމާކުރުމަށްޓަކައި إِسْرَافِيلُ ގެފާނު ސޫރު ފުމޭއިރު ބާރުގަދަ އަޑުން ގޮވާލާނެއެވެ.

(٤٣) ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވާ މަރުއްވަވަމެވެ. އަދި އެމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٤٤) އެމީހުން ފިޔަވައި އަވަސްއަވަހަށް ބިން ފަޅައިގެން ދާނެ ދުވަހު (ހަނދާން ކުރައްވާށެވެ.) އެއީ މީސްތަކުން ކަށްވަޅު ތެރެއިން ނުކުމެގެން ގޮވާލި ފަރާތަށް މީސްތަކުން ދުއްވާނެއެވެ. އެއީ އެއްކުރެވުމެކެވެ. مَحْشَرُ ކުރެއްވުމެވެ. އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަށް ފަސޭހަ ކަމެކެވެ.

(٤٥) އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކާމެދު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވަމެވެ. (އެބަހީ މަރުގެ ފަހުން ދިރުމާއި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމާއި ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ކަންތައްތަކާ އެމީހުން ދޮގުކުރާ ބަސްތަކާ މެދު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ގެ މައްޗަށް ބާރުފޯރުއްވާ ކަލަކު ނޫނެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް ޙަވާލުކުރެވިފައިވަނީ) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَعِيد އަށް (ކަންނެތްވެ) ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް قُرْآنُ ން وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާށެވެ.

الذاريات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الذاريات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٠)

وَٱلذَّٰرِيَٰتِ ذَرۡوٗا ﴿١﴾ فَٱلۡحَٰمِلَٰتِ وِقۡرٗا ﴿٢﴾ فَٱلۡجَٰرِيَٰتِ يُسۡرٗا ﴿٣﴾ فَٱلۡمُقَسِّمَٰتِ أَمۡرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٞ ﴿٥﴾ وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَٰقِعٞ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسۡـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلذَّٰرِيَٰتِ ذَرۡوٗا ﴿١﴾ ވެއްޔާ އެބާވަތުގެ ތަކެތި ކަނޑައެޅިގެން ބުރުއްސައިލާ ވައި ގަންދެއްވައި ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلۡحَٰمِلَٰتِ وِقۡرٗا ﴿٢﴾ އަދި ފެން އުފުލާ ވިލާތައް ގަންދެއްވައި ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلۡجَٰرِيَٰتِ يُسۡرٗا ﴿٣﴾ އަދި ފަސޭހަކަމާއެކު ދުވެފައިދާ ނަވު (އުޑަނދު) ގަންދެއްވައި ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلۡمُقَسِّمَٰتِ أَمۡرًا ﴿٤﴾ އަދި އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ އަމުރުފުޅުގެން ތަކެތި ބައްސަވާ މަލާއިކަތް ގަންދެއްވައި ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٞ ﴿٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وَعْد ވެވޭ ތަކެއްޗަކީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދު އެއްޗެއްސެވެ. وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَٰقِعٞ ﴿٦﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖަޒާއަކީ ކަނޑައެޅިގެން އޮންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ އަދި މަގުތަކުގެ ވެރި އުޑު ގަންދެއްވައި ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތަފާތު ބަސްތަކެއްގައެވެ. يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ نَبِيّ އާގެ ފަރާތުން ނުވަތަ قرآن ގެ ފަރާތުން ދުރުން އަނބުރުވައިލެވި ބަޔަކު ދުރު އަނބުރުވައިލެވިއްޖެއެވެ. قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ދޮގުވެރިންނަށް (ހިތަށްގެން ދޮގުހަދާ މީހުންނަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ.) ٱلَّذِينَ هُمۡ އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން އެވަނީ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ جاهِل ކަމުގެ ތެރޭގައި ގެނބި ނިވައިވެ غافل ވެގެންނެވެ. يَسۡـَٔلُونَ އެމީހުން (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ސުވާލު ކުރެއެވެ. أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ ހިސާބު ބެއްލެވޭ قيامة ދުވަސް އަންނާނީ ކޮން އިރަކުން ބާވައެވެ؟ يَوۡمَ هُمۡ އެމީހުން އެ ދުވަހުން عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ނަރަކައިގާ فِتْنَة ވެރި ކުރެވޭނެއެވެ. عَذاب ލިބުވޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ عَذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. هَٰذَا ސިފަވި އެއްޗަކީ (މި عَذاب އަކީ) ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾ ކަލޭމެން އެ އެއްޗެއް އަވަސްވުމަށް އެދިއެދި ތިބިކަމުގައިވި އެއްޗެވެ. (އެ عَذاب އެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(١) ވެއްޔާއި، ހިރަފުހާއި، އެބާވަތުގެ ދުއި ތަކެތި ބުރުއްސައިގާ ވައި ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ފެނުން ބަރުވެގެންވާ ވިލާތައް ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ކަނޑުމަތީގައި ފަސޭހަކަމާއެކު ދުވެހިނގާ ނައުތަކުގެ (އުޅަނދު) ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٤) އަދި އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުރަން رزق އާއި، ވާރޭއާއި، އަދިވެސް ތަކެތި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަކަށް ބައްސަވާ ملائكة ބޭކަލުން ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٥) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތަކީ ހަމަ ތެދު وعد ފުރޭ ތަކެތި އެކެވެ. އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވުމާއި، محشر ކުރެއްވުމާއި، عمل ތަކަށް ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި، ސުވަރުގެއާއި، އެތާނގެ نعمة ތަކާއި، ނަރަކައާއި، އެތާނގެ عذاب ތަކާއި، މި ހުރިހާ ކަންތަކަކީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ސިއްކެއްނެތް އޮތް ވުޖޫދުވާނެ ކަންކަމެވެ. އެއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތެދު ވާނޭ ކަމެކެވެ.

(٦) އަދި ހަމަ ކަނޑަައެޅިގެން قيامة ދުވަހުން عدل ވެރި ޖަޒާ ދެއްވާނެ ކަމީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ކަނޑައެޅިގެން ޙައްޤުން ކަމެކެވެ.

(٧) އަދި ދުނިޔޭގެ ބިންމަތީގައި މި ހުންނަ ކަހަލަ ފާރުގެ މަގުގެ ވެރި އުޑު ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٨) ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ތިއަކު ވަނީ (محمد ގެ ދީން ދެކެ) ކަނޑައެޅިގެން ތަފާތު ވާހަކަތަކުގައެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރެއަކީ محمد ގެފާނަކީ سحر ވެރިއެއްކަމަށް ބުނާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެއީ ދޮގުވެރިއެއްކަމަށް ބުނާ މީހުން އެބަ ތިއްބެވެ. އަދި އެއީ كاهن އެއްކަމަށް ބުނާ މީހުންވެސް އެބަ ތިއްބެވެ. އަދި قرآن އަކީ سحر އެއް ކަމަށާއި ދޮގު باطل ވާހަކަތަކެއް ކަމަށާއި އެއީ كَهانَة އެއް ކަމަށް ބުނާ މީހުންވެސް އެބަ ތިއްބެވެ. މިހެންގޮސް ތަފާތު ވާހަކަތަކުގައެވެ.

(٩) އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާއަށް قرآن އާއި ދިމާއަށް އެ ދުރުކުރެވޭ ދުރުކުރެވޭނީ ހިތް ބަރު ވެގެންވާ ބައެއް ދެން އަނބުރާލެވުނު އަނބުރައިލެވުނެވެ.

(١٠) އެހެން ބާވަތުގެ ދޮގު ހިތައްއާދޭ ދޮގުވެރިންނަށް لعنة ލިބިއްޖެއެވެ. އެމީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

(١١) އެމީހުންނަކީ ޖާހިލުކަމާއި، ނުނުދެނެގެން ތިބެންހުރި ގަދަ غافل ވެގެންވާ ބައެކެވެ.

(١٢) އަދި މަލާމާތުގެ ގޮތުން، އެމީހުން ސުވާލުކުރަނީ ހަދައެވެ. "ދިރުވާ قيامة ދުވަހަކީ (ހިސާބު ބެއްލެވާ ޖަޒާދެއްވާ ދުވަހަކީ) ކޮން އަންނަނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްދެވެ؟" (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وَحِي ކުރައްވަނީ)

(١٣) އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ عذاب ދެއްވާ ދުވަހެވެ.

(١٤) އެ ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. "ކަލޭމެން މި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. މި عذاب އަކީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އެ عذاب އައުމަށް އަވަސް ވާށޭ، އަވަހަށް އެއިއްޔާ ގެނެސް ދީބާ عذاب އެވެ." މިއެވެ.

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

ލަފްޒީ މާނަ

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ: فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ބަގީޗާތަކާއި، އަދި އަރުވަތަކުގައެވެ.
(އެބަހީ އެ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރޭގައި އެކި ބާވަތުގެ އަރުވަތައް ވެއެވެ.) ءَاخِذِينَ ލިބިގަންނަ حال ، (ހިފާ حال)
مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ربّ ދެއްވި ތަކެތީގައި إِنَّهُمْ كَانُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ވިއެވެ. قَبْلَ ذَٰلِكَ އޭގެ ކުރީގައި (އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ إحسان ތެރިން
ކަމުގައި كَانُوا۟ އެމީހުން ވިއެވެ. قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ރޭގަނޑުގައި މަދުމަދުން مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ އޮށޯވެނި
ކަމުގައި، އަދާކުރުމާ ކަމުގައި وَبِٱلْأَسْحَارِ އަދި ކަނޑައެޅިގެން ރޭފަތިހު ވަގުތު، ހެދުވަހުގެ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ
﴿١٨﴾ ހުރި ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން دعاء ކުރެއެވެ. وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ އަދި އެމީހުންގެ
މުދަލުގައި حقّ އެއް ވެއެވެ. (އެބަހީ حقّ އެއް ވާކަން އެމީހުން ދަންނައެވެ.) لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ ސުވާލުކުރާ
ސަލާމްތަކާ މީހުންނާއި، އަދި محروم ވެފައި ތިބޭ މީހުންނަށް وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ އަދި ބިންމަތީގައި
ދަލީލުތަކާއި، آية ތަކެއް ވެއެވެ. لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ يقين ކުރާ މީހުންނަށް وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ نفس
ތަކުގައިވެސް (ދަލީލުތަކާއި، حجة ތަކެއް) ވެއެވެ. أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ އަދި ފަހެ ކަލޭމެން ބަލާ ނުލަނީ
ހެއްޔެވެ؟

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ ބަގީޗާތަކެއްގައެވެ. (ސުވަރުގެތަކެއްގައެވެ.) އެތާނގެ ދަރުތަކުގައި އެކި ބާވަތްތަކުގެ އަރުވަތައް ވެއެވެ.

(١٦) އެމީހުން އަބަދާ ލިބޭނީ އެމީހުން ހަމަތަކާ ބޮޑުކަމުގައި ربّ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީގައި ހިތްހަމަޖެހިގެންވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ ދެއްވާ ގިނަކަން ثواب އާއި، ދަރުމަތައާއި، ސުވަރުގޭގެ ގިނަކަން ނުކުރެވޭވަރަށް عدد ގިނަކަން نعمة ތަކެއް އެމީހުން ލިބިގަންނަ حال ގައެވެ.) އޭގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވީ إحسان ތެރިން ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެމީހުން ވީ އެމީހުންގެ نية ތަކާއި إخلاص ތެރި އަދި عمل ތަކާ صالح ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. الله އަށާއި، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް إحسان ތެރި، މާތް ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.)

(١٧) އަދި އެމީހުން ވީ މަދުމަދުން ނޫނީ ރޭގަނޑު ނިދިނުމާ ކަމުގައެވެ. އަދި ރޭގަނޑު ދަންވަރު

(١٨) ހެދުރަވުގެ ވަގުތު އެމީހުން ނަމާދުކޮށް أستغفار ކުރާ ކަމުގައި ވިއެވެ. (އެބަހީ އެބައިމީހުން ރޭގަނޑުގެ ދިގަ ވަގުތު لله އަށް އަޅުކަންކޮށް، أستغفار ކޮށްހަދާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެމީހުން އެހާވެސް ނިދާހަދައި މަދުންނެވެ. (ރޭގަނޑު ދަންވަރު ބީވީބަހާ، ޓަކިޔާން ފިޔުމުބަހާ، ވެރުގެ ކަޅު ބަވަން، އަދި ނުވަބަ ކެޔޮވަރު ކެޔޮން ހާމައި ތިބީއެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔުއް ހުއްޓެވެ؟ الله އަށް ذكر ކުރުމާއި، ނަމާދުކުރުމާއި، أستغفار ކުރުމުގައި ދިޔަ ވަގުތުތައް ހޭދަކުރެއްވިއެވެ.)

(١٩) އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުގައި ސުވާލުކުރާ މީހުންނާއި، محروم ވެފައި ތިބި މީހުންނަށް އޮތް حقّ އެއް ވާކަން ހަނދާންކޮށް އެ حقّ އަދާކުރި ބައެކެވެ.

ދަންނައެވެ. މިތާ މިވާ حقّ ގެ މާނައީ މުދަލުން އަދާކުރަންޖެހޭ فرض زكاة ޖިޔަވައި ދެންހުރި އެކި ބާވަތުގެ سنّة ޞަދަޤާތްތަކުގެ މާނައެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުން فرض ވެގެންވާ ޒަކާތް قواعد ން އަދާކޮށް، އަދި އޭގެ އިތުރު صدقة ތަށްވެސް ދެމުން ގެންދެއެވެ. محروم ވެފައި ތިބި މީހުންނަކީ عِفّة ގެ ސަބަބުން ސުވާލުނުކުރާ ނުކުރާ، އެކަމަކު އަތުގައި އެއްވެސް ފަދައެއް ނެތި މިސްކީނުގެ ހާލު ނަގާ ފަޤީރު ތަނަވަސް މީހުން ކަމެކެވެ. އެކަމަކު އޭރު ހަމަ ހުރިހާ ގޮތަކުންވެސް މުދަލުން محروم ވެގެންވާ ބައެކެވެ. والله أعلم

(٢٠) އަދި يقين ކުރާ ބައިމީހުންނަށް ބިމުގައި ދަލީލުތަކާއި، حُجّة ތަށް ވެއެވެ. (އެބަހީ الله تعالى ބިންމަތީގައި ހައްދަވައިފައިވާ އެކިއެކި حيوان ތަކާއި، ގަސްގަހާގެހިތަކާއި، ފައިބަދަތަކާއި، ކަނޑުތަކާއި، އަދި މިނޫންވެސް އެތަކެއް ތަކެތީގައި الله ގެ ކުޑަދުންވަނތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަ ކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ގިނަގިނަ دليل ތަކާއި حُجّة ތަށް ވެއެވެ. الله ގެ ކުޑަދުންވަނތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ ދެންނެވޭ ގޮތްމަތި، އެކަލާނގެ حكمة ވަންތަކަމާއި، އަޅުތަކުންނަށް الله ދެއްވާ ދަޔާވަންތަކަމާ ގިނަގިނަ رحمة،(يقين ކުރާ،) އަދި إيمان ވާ ބައިމީހުންނަށް ފެނިގެން ވެއެވެ.)

(٢١) އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވެސް ވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ވިސްނާ ބަލާ ނުހަދާނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ، الله ގެ ކުޑަދުންވަނތަކަމާއި، އެއްކައުވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ ދެންނެވޭ ގޮތްމަތި، އެކަލާނގެ حكمة ވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ ތަކުތީ ހެއްދެވުމުގައި ހުރި ފަންނުވެރިކަމާއި، ހިތްހަމަ، ރިޔާކަމާއި، ފުރިހަމަކަމާ، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ގިނަގިނަ دليل ތަކާއި، علامة ތައް ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވެސް އެކަލާނގެ ދައްކަވައި ވާންނެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެކަންކަމަށް ބަލައި، ވިސްނާ ނުހަދާނީ ހެއްޔެވެ؟

ފަހެ އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑޭ الله ގެ قدرة ވަންތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި حكمة ވަންތަ ކަމާއި، ދެންނެވޭ ގޮތްމަތި، މި ކަންކަމުގެ ފުރިހަމަ ނަމޫނާއެކެވެ. ކޮންމެ ގުނަވަނެއް ހެއްދެވިފައިވާ ރިވެތިކަމާއި، ކަމަކު ދާނެ ސަބަބުތަކާއި، عمل ގެ މޫނުކަމާއި، ހިތްނުކަމާއި، ހަށިގަނޑުގެ އެކިއެކި ސިސްޓަމްތައް ހިންގުމުގައި ތަރުތީބުވެފައިވާ ބާރުބަލަކާއި، وظيفة ތައް އަދާކުރުމުގައި ހުރި ކުޑަދާނަކަން މިޒާޖުގެ އެންމެ ކުރިއަރާފައިވާ ސައިންސްވެސް އެވަނީ ނުކުޅެދިފައެވެ. މިޒަމާނަށް ދުނިޔެ ترقّي ވެއްޖެވެސް އަދިވެސް تحقيق ނުކުރެވޭ ކަމެއްގެ ސިއްރެއް ހަށިގަނޑުގައި ވާކަމަށް އެކަމުގެ މަތީ މާހިރުންވެސް ދަލީލުތަކުރަނީ ކަމަށްހުރިކަމާއި، ކަމަށްބިރުކަމާއިކަމު ، އެބައި أعتراف ވަނީއެވެ. فَسُبْحانَ مَنْ خَلَقَ الْخَلْقَ وَ أَتْقَنَهَا .....

وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ އަދި އުޑުގައި ކަލޭމެންގެ ރިޒްގު ވެއެވެ. وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ތަކެއްޗެއި، فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ އަދި އުޑާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ ގަސަމްދެއްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. إِنَّهُۥ لَحَقٌّ އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން حقّ އެވެ. مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ ކަލޭމެން ބުނާ ބަސް ސާބިތުވެގެންވާ ފަދައިންނެވެ. هَلْ أَتَىٰكَ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައުމެއްޖެހޯއެވެ؟ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ إبراهيم ގެފާނުގެ މޭމާނުންގެ ވާހަކަ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ މާތްވެގެންވާ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވި ހިނދު فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ ދެން އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ. قَالَ سَلَٰمٌ އެކަލޭގެފާނުން – ވެސް – سلام ވިދާޅުވިއެވެ. قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ (އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުތެރެން ވިދާޅުވިއެވެ.) ނޭނގޭ ބަޔެކެވެ. އެބަޔަކީ ދެކޭ ކުރިޔަކު އެނގިގެން ނުވާ ބަޔެކެވެ. فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ ދެން އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ނުވަތަ އަނބިކަނބަލުން އަރިހުން އެއްކިބާކޮށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) فَجَآءَ ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ ތަރުބާނު ގަ ގެރިއެއް ހިމުނުވައިގެން (ފިހާފައި އޮތް ގަ ގެރިތަކާއިގެން) فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ ދެންފަހެ އޭތި އެބޭކަލުންނަށް އިސްކޮށް ދެއްވައިފިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ގެނަސްފިއެވެ. قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅެ ދެން ތިޔަ ބޭކަލުން ނުކައްވަވާނީތޯއެވެ؟"

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ކަލޭފުޅުންގެ ރިޒުގު ވަނީ ހަމަ އުޑުގައެވެ. އަދި ކަލޭފުޅުންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ ތަކެތިވެސް ވަނީ އުޑުގައެވެ. (އެބަހީ ކަލޭފުޅުންގެ ރިޒުގުގެ ސަބަބުތައް ކަމުގައިވާ ވާރޭ، ވާރޭވެހުން އޮވަނީ މަތީގައެވެ. އެ ވާރޭ ވެހޭނީ މަތިންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭފުޅުންގެ ރިޒުގު تقدير ކުރައްވާ، މިންވަރު ކުރައްވާފައި ވަނީ މަތީގައެވެ. އަދި ކަލޭފުޅުންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ ثواب އާއި، عذاب ވެސް ނުވަތަ އެތަކެތި މިންވަރުކުރައްވާ، ނިޔާކުރެއްވުމުގެ ހުކުމާ ކަމެއްވެސް ވަނީ މަތީގައެވެ. އުޑުގައެވެ.)

(٢٣) ފަހެ އެ އުޑާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ ގަސަންދެއްވައި ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. އެކަންތައްތަކީ ހަމަ ކަލޭމެން ބަސްދެއްކޭހެން حقّ އެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. ކަލޭމެން އަނގައިން ބުނާ كلمة އާއި، لفظ ފަދައިން ޔަގީންކަން އޮންނަ حقّ އެކެވެ.) (އެބަހީ ރިސާލަތާއި، އާޚިރަތާ ބެހޭގޮތުގައި އަންގަވާފައިވާ خبر ތަކާއި، ވަޢުދުތަކާއި އެއްވެސް ޝައްކެއް، ދޮގެއްނެތި حقّ ވާހަކަތަކެވެ. އާޚިރަތުގައި، މަރުވުމަށްފަހު ދިރުން، محشر އަށް ޖަމާކުރެވުން ކަމާއި، ހިސާބު ބެއްލެވުން ކަމާއި، ސުވަރުގޭގެ نعمة ތަކާއި، ނަރަކައިގެ عذاب ތަކާއި، އެކަންކަމުގެ حقّ ވެރިންނަށް ބަދަލުދެއްވުން އެކަންކަން ހުންނާނީ ކަލޭމެން ބަސްދެކޭގޮތް حقّ ވާހަކަ ތަކެވެ.

(٢٤) ހޭ (رسول الله އެވެ.!) إبراهيم عَلَيْه السلاَم ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި މާތްވެގެންވާ މެހުމާނުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވޭތޯއެވެ. (ނުވަތަ އެ މެހުމާނުންގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވޭއެވެ. އެ މެހުމާނުންނަކީ މާތްވެގެންވާ ملائكة ބޭކަލުންގެ جماعة އެކެވެ. އެ جماعة އެކުލެވިގެންވަނީ جِبْرِيل – ميكائيل إسْرَافِيْل عَلَيْهم السلاَم މި ބޭކަލުންގެ މައްޗަށެވެ.) އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ރީތި ފިރިހެނުންނެގެ ސިފައިގައެވެ.

(٢٥) إبراهيم عَلَيْه السلاَم ގެ އަރިހަށް އެބޭކަލުން ވަދެވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން، ދެން ކަންތައް ވީގޮތް ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެބޭކަލުން ވަދެވަޑައިގެންފައި، އެކަލޭގެފާނަށް سلام ކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންވެސް سلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އަމިއްލަފުޅުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ ނުދަންނަ ބައެކެވެ." ނުވަތަ އެބޭކަލުންނާ مخاطب ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަ ބޭކަލުންނަކީ އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް މިހާތަނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވާ ބޭކަލުން ތަކެކެވެ."

(٢٦) ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން އެބޭކަލުންނަށް ފަރުވާކުރުއްވުމަށް ގަވަރުއްގެ ތަފާ ރަނގަޅު ގެރިއެއް (ފިއްސަވައިގެން) ގެންނަވައިފިއެވެ.

(٢٧) އަދި އެ ގެރި ގެންނަވައި އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް އިސްކުރައްވައި، ފަރިއްކޮޅުއްވުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (ދެންވެސް އެބޭކަލުން ފަރިއް ނުކުޅުއްވާތީ) ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅެ ފަހެ ތިޔަބޭކަލުން ފަރިއް ނުކުޅުއްވަނީ ތޯއެވެ؟"

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۚ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾
قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

ތަފްސީރު

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ ފަހެ އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަމެއް އިހުސާސް ވެއްޖެއެވެ. قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ބިރުނުގަންނަވާށެވެ." وَبَشَّرُوهُ އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވިއެވެ. بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ علم ވެރި ދަރިކަލެއްގެ (علم ވެރި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ) فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ކުރިމަތިލެއްވިއެވެ. فِي صَرَّةٍ ބާރު އަޑު ގޮވުން ވިދާޅުވާ حال (ޝުވަޔަ ދީފުންގެ ޢާދައެއްގައި އިންނަވާފައި) فَصَكَّتْ وَجْهَهَا އަދި އެކަމަނާގެ މޫނުފުޅުގައި (އެކަމަނާގެ އަތްތިލަފުޅުން) ޖެއްސެވުއްވިއެވެ. وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. (އަހުރެންނަކީ) މުސްކުޅި އަދި ދަރިން ނުލިބޭ މީހެކެވެ. قَالُوا كَذَٰلِكِ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަމަނާއެވެ. އެގޮތުގައިންނެވެ. قَالَ رَبُّكِ ۖ "ކަމަނާގެ ربّ وحِي ކުރެއްވީ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾ "ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) (ދެންފަހެ އެބޭކަލުން ކެއި ނުކުރެއްވުމުން) އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުފުޅުގަނޑުވަޑައިގަތުމެއް إحساس ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. (އެގޮތަށް އާދަމުގެ ދަރިންގެ ގެދޮރުގައި އާދަވެފައި ވެސް މިވާ ތަޢާރަފުވި ކާނާ ނުކައި ބަހައްޓާ ގޮވާލައިގެން އައި ބައެއް ނޫންކަމާއި، އަދި ކޮންމެވެސް ބޮޑު ގެއްލުމެއް ދޭން އައި ބައެއް ކަމަށެވެ. އެހެންވެ، ބިރުފުޅުގަނޑުވަޑައިގެންނެވި އެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކަމުގައި ހިތުފުޅުވެގެން ބިރުފުޅުގަނޑުވަޑައިގެންނެވީ އެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަނޑުވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ." އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް علم ވެރި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވިއެވެ. އެހިނދު އެބޭކަލުންނީ ملائكة ބޭކަލުންކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٢٩) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން (ސާރާގެ) ބަހަރު މީހުންގެ جماعة އެއްގައި ވަންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ ހައިރާންވެލައްވައި އެކަމަނާގެ މޫނުފުޅުގައި އަތްތިލަފުޅުން ޖައްސަވާލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. "(އަހުރެން ވިހާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟) އަހުރެންނަކީ ދުވަސްވީ، މުސްކުޅިވެފައިވާ އަންހެނެކެވެ. عجوز އެކެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ ދަރިން ނުލިބޭ މީހެކެވެ."

(٣٠) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحي ކުރެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

ދަންނައެވެ. تفسير علم ވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. ސާރާ އެކަމަނާގެ عمر ފުރިން ނުވަދިހަ-ނުވަ އަހަރު ވެއްޖެއެވެ. އަދި إبراهيم عَلَيْه السلاَم ސަތޭކަ އަހަރު ފުރިގެނެވެ. والله أعلم

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ، އެބަހީ إبراهيم (عليهم السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. فَمَا خَطْبُكُمْ = ތިޔަބޭކަލުންގެ އިރާދަފުޅުގެ މަޤްޞަދަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ = އޭ ފޮނުއްވެވިގެންވާ ބޭކަލުންނޭވެ. قَالُوٓاْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. إِنَّآ أُرْسِلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ފޮނުއްވެވިގެންވަނީ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ = ނުބައިކުރުވާ ބަޔަކުމީހުންގެ ގާތަށެވެ. لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވުމަށެވެ. حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ = ހަރުވެ ގަދަވެފައިވާ މަޓިހިލައިން مُّسَوَّمَةً = ފާހަގަކުރެވިފައިވާ (ކަލާމްގެއި ނަރުބަދުގެ ލިޔުމާއި) عِندَ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ = ފާފަކުރުމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިދިޔައިވާ މީހުންނަށް

فَأَخْرَجْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ = އެތާގައި މުއުމިނުންކަމުގައި ވީމީހުން. فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا = ފަހެ އެތަނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ = މުސްލިމުންގެ އެންމެ ގެއަކުމެނުވީ

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) (إبراهيم عَلَيْه السلآم ملائكة ބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) "ދެން ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުގެ مقصد ތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟"

(٣٢) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ"ތިމަން ބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެން މިވަނީ ނުބައިވެގެންވާ ކުށްވެރި قوم އަކަށެވެ. (އެއީ لوط قوم އެވެ.)

(٣٣) "އެއީ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަލިފާނުން ކެކި ރަތްވެފައިވާ ހިލައިގެ عذاب ދެއްވުމަށެވެ.

(٣٤) އެ ހިލަ ވަނީ ކަލާގޭފުޅުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާހަގަކުރެވިގެންނެވެ. އެބައި ކޮންމެ ހިލައެއްވެސް، އެ ހިލައަކުން ޖެހޭނެ މީހާގެ ނަން ލިޔެވި، ފާހަގަކުރެވިގެންނެވެ. އެއީ ފާފަކުރުމުގައި، فاحش ކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅާ މިސްރާފުވެރިންނަށް ޖެއްސެވުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ އެއްޗެކެވެ.

(٣٥) އަދި އެރަށުގައިވާ އެންމެހާ مؤمن ން ތިމަން ބޭކަލުން ނެރުއްވާ ފުރުއްވީމެވެ.

(٣٦) އަދި ހަމައެކަނި ވެގެންވާ مؤمن ން އެރަށުގެ އެންމެ ގެއަކުން މެނުވީ ތިމަން ބޭކަލުންނަކަށް ނުފެނުނެވެ." (އެއީ لوط عَلَيْه السلآم ގެ ގެއެވެ).

وَتَرَكۡنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَفِي مُوسَىٰٓ إِذۡ أَرۡسَلۡنَٰهُ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكۡنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوۡ مَجۡنُونٞ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذۡنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٞ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذۡ أَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلۡعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَيۡءٍ أَتَتۡ عَلَيۡهِ إِلَّا جَعَلَتۡهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾

ލުޣަތު

وَتَرَكْنَا فِيهَآ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުން ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. ءَايَةً = ދަލީލެއް / ހެއްކެއް لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާމީހުންނަށް ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ = ވޭންދެނިވި ޢަޛާބަށް وَفِي مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عَلَيْه السلاَم ގެ ވާހަކައިގައިވެސް (دليل އެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.) إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ހިނދު إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ގާތަށް بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ معجزة އަކާއިގެން فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ބާރުވެރިންނާއިގެން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނީއެވެ. وَقَالَ سَٰحِرٌ = އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. "އެއީ يعني موسى عَلَيْه السلاَم އަކީ سحر ވެރިއެކެވެ. أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ = "ނުވަތަ ސިކުނޑި ގޯސްވެފައިވާ މީހެކެވެ." فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިން ހިއްޕެވީމެވެ. فَنَبَذْنَٰهُمْ فِي ٱلْيَمِّ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުން ކަނޑަށް އުކާލެއްވީމެވެ. وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ -= އެއީ އެމީހުންނަށް މަލާމާތްލިބޭ ގޮތެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާ ގޮތެވެ. وَفِي عَادٍ = އަދި عاد ޤައުމުގެ ވާހަކައިގައިވެސް (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.) إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ހިނދު ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ = ބަރަކާތް ހުސްވެގެންވާ ގަދަވައި مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ދޫނުކުރެއެވެ أَتَتْ عَلَيْهِ = އެ އެއްޗަކަށް އެވައި ޖެހުނު إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ = އެ އެއްޗެއް ފިވު ހަލާކުވެފައިވާ ކަރިބަޅެއް ފަދައިން ހަދައިލައެވެ (އެބަހީ އެވައި ޖެހުނު ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ފިވު، ހަލާކުވެފައިވާ ކަރިބަޅެއް ފަދައިން ހަދައިލައެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) "އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އަށް ބިރުވެރިވާ ބައެއަށް (عبرة އެއްގެ ގޮތުން) އެރަށުގައި ބިލަން ރަސްކަލާނގެ علامة އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ވެއްޓުނު عذاب ގެ މައްޗަށް دليل ކުރާނެއެވެ." (އެ علامة ކަމުގައި ބަޔެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެފައި ވަނީ: އެމީހުންނަށް އުކާލެވުނު ހިލަގަނޑު އެތާ ވާ ކަމެވެ. ނުވަތަ އެރަށް ބޮންޏޭން ޖެހިސަލަފައި، އެތަން ކަޅުޖެހިކަން ހުރިގޮތައި އެތާނގެ ފެންގެ ތޮށި ރަހަ ގަދަވެ، ނުބައިވަސް ދުވާ، އަދިއަދަށް ދުނިޔެންވެސް އެތާ ދިޔާ އެއްޗެއް ނުދޭކަމަށް ވެއެވެ. بحر الميّت ގެ ނަމުން އެތަނަށް ނަން ދެވިފައި ވެއެވެ. މިކަންކަން ވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(٣٨) އަދި موسى عَلَيْه السلاَم ގެ ވާހަކައިގައިވެސް ބިލަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާނެއެވެ. އެއީ ބަޔާންވެ ފެނިގެންވާ معجزة ތަކާއިގެން فرعون ގެ ގާތަށް ބިލަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ހިނދުގައެވެ.

(٣٩) (ފަހެ موسى عَليه السلاَم) އާންމަށް دين އަށް ގޮވާލެއްވުމުން) އޭނާ އޭނާގެ ސިފައިންނާއިގެން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނީއެވެ. (އޭނާ إيمان އެއް ނުވީއެވެ.) އަދި އޭނާ ބުނީ موسى (عَليه السلاَم) އަކީ سحر ވެރިއެކެވެ. ނުވަތަ ދިރިޔާނަގޮތްކުރެވިފައިވާ މީހެކެވެ. مجنون އެކެވެ.

(٤٠) ދެންފަހެ ބިލަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިންތަށް ކަނޑަށް އުކާލެއްވީމެވެ. އެމީހުންނާއި އެކަށިގެންވާ މުސްތަޙަޤު ގޮތަކީ އެއީއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނުހަނު ބޮޑުވަންތަކަމާއި، ކާފަރުވުމާއި، ބޮޑާކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ދިޔުމުގެ ނަތީޖާއެވެ. އަދި فِرْعونُ އަކީ ކަލާނގެ ކަމަށް دعوى ކުރި މީހެކެވެ. އަދި الله އަށް كافر ވި މީހެކެވެ. އަދި އުރެދުނުމީހެއް، ނުހަނު ބޮޑާވެ އަމިއްލަ ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ދިޔަ މީހެކެވެ. އެހެންވެ، އޭނާއާ މުސްތަޙަޤު، އަދި އެންމެ لائق ވެގެންވާ ގޮތަކީ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިން ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވުން ކަމުގައި އަންގަވައި، وحي ކުރެއްވީއެވެ. މިގޮތުން ދެން އޭނާއަކީ ربّ ނޫންކަން އެންމެންނަށް އެނގެން ވާނެއެވެ.)

(٤١) އަދި عاد ޤައުމުގެ މީހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް (ބިލަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދެއްވާފައި ވާނެއެވެ.) އެއީ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް، އަދި بركاة އެއް ނެތް ގަދަ ވައިރޯޅި ބިލަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ހިނދުންނެވެ. (އެ ވައިގައި ވާރޭވެހުމުގެ އެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި ގަހަށް تلقيح ކުރުވުމުގެ އެއްވެސް ނުވެއެވެ.)

(٤٢) އެވައި ޖެހުނު ކޮންމެ އެއްޗެއް ވީ، އަޅިއަށް ވެފައިވާ ކަހަލަ ފަގަތިން ކުދިކުދިވެ، ވަރަށް ބޮޑަށްގެންދިޔަ ފަގަތިން ހަލާކުވެފައި ނޫނީ ނުދޫކުރެއެވެ. (މީސްތަކުންގެ ހަށިތަކާއި، ސޫފިތަކާއި، އެންމެހާ މުދާތަކާއި، އަދި އެންމެހާ ތަކެތި ވީ، ކުދިކުދިވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾

ތަފްސީރު

وَفِي ثَمُودَ = އަދި ثمود ބޭކަލުންގެ ހާލުގެ ވާހަކައިގައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. إِذْ قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބުނުއްވުނު ހިނދުން تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު ޖެހުންދެން ކަމުދުން އުފާވެރިވެލާށެވެ. فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިބުރުވެރިކަމާއި ހެޔޮ ބޮޑާވެގެންނިކުތީއެވެ. فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ = ފަހެ صاعقة އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންނަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب އަރުވައްވައިފިއެވެ. (އެއީ ގިގުރުމާއި ވިދުން އައި އަޑެކެވެ.) وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން ބަލަބަލާތިބި حال فَمَا اسْتَطَاعُوا مِن قِيَامٍ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ތެދުވެލާކަށް ވެސް ކުޅަދާނަ ނުވިއެވެ. وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި نصر ލިބިގެން ބަދަލު ހިފުމަށް އެމީހުން ނުވިއެވެ. وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ = އަދި އޭގެ ކުރިން نوح عَليه السلاّم ގެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވުމުގައިވެސް ބޮޑުވެގެންވާ دليل އެއް ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީއެވެ. قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކު ކަމުގައި وَالسَّمَاءَ = އަދި އުޑު بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އުޑު ހެއްދެވީ ވަރަށް ފުރިހަމަކޮށެވެ. (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ ބާރުގައެވެ.) وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އެއަށް ފުޅާކަން ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَالْأَرْضَ = އަދި ބިންގަނޑު فَرَشْنَاهَا = އެ ބިންގަނޑު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފަތުރުއްވާލެއްވީމެވެ. فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ހެޔޮރަނގަޅަށް ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَمِن كُلِّ شَيْءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކުން (ކޮންމެ ބާވަތަކުން) خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެ އެއްޗެއް (އަންހެން ފިރިހެން ޖޯޑު) ހެއްދެވީމެވެ. لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނަޞޭޙަތް ލިބިގަތުމަށް – ހަނދާން ކުރުމަށް

إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި ثمود ބޭކަލުންގެ މިހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަޔާންވެފައިވާ حُجّة އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާނެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެންވާ مدة އަކަށް ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި އަރާމުކުރާށޭ އެބައިމީހުންނަށް އެންގެވި ހިނދު ކަންވީގޮތް ބަލާށެވެ.

(٤٤) އެމީހުން އެމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި رب އަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ގުގުރިޔާގެ عذاب އައިސް ޖެހުނީއެވެ. އެމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބައި އެމީހުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

(٤٥) އަދި އެމީހުން ތިބި ތަނުން ތެދުވުމަކަށްވެސް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބުނު ބައެއް ކަމުގައިވެސް ނުވިއެވެ.

(٤٦) އަދި އޭގެ ކުރީން نوح عَليه السلاّم ގެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެ ވާހަކައިގައިވެސް الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް عبرة އަކަށް ވާވަރުގެ ދަލީލު ދޫކޮށްލައްވާފައި ވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ فاسق ވެގެންވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ. އެބައި ސީދާވެގެންވާ حقّ މަގުން ނުކުމެގެންވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.

(٤٧) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުޑު ހެއްދެވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ވަންތަކަމުންނެވެ. ކުޅަދުންވަންތަކަމުންނެވެ. އަދި ހެއްދެވުމުގައި ތަނަވަސް ކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަމަށް ނުކުޅެދި ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ފޮތިއަޅުއްވީމެވެ. އަދި އެއާ ފުރިހަމަކޮށް މޮޅުކޮށް ހެއްދެވީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٤٩) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ އެއްޗެއްވެސް ހެއްދެވީ ޖޯޑުޖޯޑަށެވެ. އަންހެން ފިރިހެން ކޮށެވެ. ކޮންމެ ބާވަތެއްވެސް ހެދީ އެހެންނެވެ. ޖޯޑު ހަމަޖެހިގެންނެވެ. އެގޮތަށް އެބަކާ ހެއްދެވުމުގައި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ. وعظ ލިބިގަތުމަށެވެ. އެބަކާ ހެއްދެވި ފަރާތުގެ ކުޅަދުންވަންތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަކަން ދަންނަވަން އެފަރާތަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ. އެފަރާތް ދަންނަވަމުންނެވެ. އެފަރާތުގެ އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަން ވުމަށެވެ.

فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾ كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُواْ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ ۖ = ފަހެ، الله ގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން ފިލައިގެން ދާށެވެ. إِنِّي لَكُم مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މާ (ބަޔާންވެގެންވާ) نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އެކެވެ. وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އާ އެކު ނުލާށެވެ. (إختيار ނުކުރާށެވެ.) إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ = އެހެން އެއްވެސް إله އެއް. إِنِّي لَكُم مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނަށް ކަލާނގެ حضرة ން ވާ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އެކެވެ. (عذاب ގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ.) كَذَٰلِكَ = (ކަންތައް ހުރީ) އެގޮތައިންނެވެ. مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ (مكّة ގެ މީހުންގެ) ކުރީގައި ތިބި މީހުންގެ ގާތަކަށް ނާދެއެވެ. مِّن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު إِلَّا قَالُواْ = އެމީހުން (އެބޭކަލަކަށް) ބުނި ގޮތުގެ ސާހިރެއް ނުވަތަ މަޖްނޫނެއް سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ = سحر ހެދިޔަކު ނުވަތަ މޮޔައެކު أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ ۚ = އެމީހުން (އެބަސް ހުރިހާ ޤައުމެއް ލިބިގެން) އެކަމަށް وصيّة ކުރި ހެއްޔެވެ؟ بَلْ هُمْ = އަދި ކިޔާއި ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ = ގަދަފަދަކަމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ހިނގާ ބަޔެކެވެ. فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = ފަހެ، ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ = (الله ގެ حضرة ގައި) މަލާމާތް ލިބިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. وَذَكِّرْ = އަދި ހަނދާން ކޮށްދެއްވާށެވެ. (نصيحة ދެއްވާ وعظ ދެއްވާށެވެ.) فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ = ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަކީ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ = مؤمن ންނަށް ފައިދާކުރާނޭ ކަމެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.) ކަލޭމެން ސަލާމަތްވުމަށް الله އަށް ފިރާން ދާށެވެ. އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުކަމާއި، އުރެދުންތަކުން ދުރުކޮށް އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެން ކައިރިއަށް އައިސް ހުރި منذر އެކެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ކާފަރުވުމާއި، ނަފުރަތުކައިގެ عذاب ހުރިކަމުގެ إنذار ދެއްވަން އައި މީހަކީމެވެ.

(٥١) އަދި ކަލޭމެން الله އާއެކު އެހެން إله އެއް إختيار ނުކުރާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސް ހުރި نذير އަކީމެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން الله އާއެކު އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް شريك ކޮށްފިނަމަ އެކަލާނގެ ދެއްވާ ހުރި عذاب އާއި، އެކަލާނގެ ކާފަރު ވެރިކަމަށް ބިރުގެންނެވުމަށް އައިސްފައިހުރި މީހަކީމެވެ. بيان ވެގެންވާ دليل އާއި، حُجّة އާއިގެންނެވެ.

(٥٢) ކަންތައް މިހުރީ ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެބަހީ މިބައިމީހުންގެ ތެދުގެއްލުވުމަށް ކަންތައް މިހުރީ މިގޮތަށެވެ. ދުނިޔޭގެ قوم ތަކުގެ ތެރެއިން ކަންތައް ހުރީ ގޮތަށެވެ. އެހެނީ މި މީހުންގެ ކުރިން ކޮންމެ قوم އަކަށް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިޔަސް އެ قوم އެއްގެ ބައެއް އެ رسول ބޭކަލަކު ދޮގުކުރީ އެ ބޭކަލަކީ سحر ފަރިތަ ނުވަތަ މޮޔަ ވެއްޖެ މީހެއް ކަމަށް ބުނެއެވެ. އެފަދައިން ކަންތައް ކުރުމަކީ އެއްވެސް قوم އެއް ނަގާއެވެ.

(٥٣) އަޅާ ފަހަރު އެބައިމީހުން އެކީ އެހެރަކު ހަމަ އެއްބަސްވެ އަސްލު ބަޔަކަށް وصيّة ކޮށްގެން ހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ އެންމެ ފުރަތަމަ نوح ގެފާނުގެ قوم ން ފެށިގެން محمد ގެފާނާ ދެމެދު ވޮޑިގެން ދިޔަ ހުރިހާ قوم އެއް ކޮންމެ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފައިވާ އެ ބޭކަލަކީ ދޮގުވެރިޔެކެވެ، އެއީ سحر ފަރިތަ ނުވަތަ މޮޔައެއް ނުވަތަ ދޮންވެސް އެ ބައިމީހުން ފުރަތަމަ އެއްބައެއް ކިޔައި އެ ބޭކަލަކު ދޮގުކޮށް އެ ބޭކަލަކަށް إيمان ނުވުމަށް އެއްބަސްވެ އަސްލު ބަޔަކަށް وصيّة ކޮށްގެން އެހެރަކު ނިންމައިގެން ހުއްޓެވެ؟) އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ކިޔާއި ހުއްޓެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކާފަރުކަމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅާފައި ތިބި ބަޔެކެވެ.

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ދުރަށް އަނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ކަލޭގެފާނަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ބޭކަލެއް ނޫނެވެ. އެމީހުން إيمان ނުވުމަސް އެއީ އެއްވެސް ހުށަހެޅުމެއް الله ގެ حضرة ގައި ކަލޭގެފާނަކަށް ނެތެވެ.

(٥٥) ނަސޭހަތް ދެއްވާ، ހަނދާންކޮށްދެއްވާ وعظ ދެއްވާ ހަދަވާށެވެ. ފަހެ ހަނދާންކޮށްދިނުން، وعظ نصيحة ދިނުމަކީ مؤمن ންނަށް منفع ކުރާނޭ ކަމެކެވެ.

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖިންނިންނާއި، އިންސާނުން ނުހައްދަވައްވަމެވެ. إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށް ފިޔަވާ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވޮޑި ނުގަންނަވަމެވެ. مِّن رِّزْقٍ = އެއްވެސް ރިޒުޤެއް وَمَآ أُرِيدُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑި ނުގަންނަވަމެވެ. أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކާންދޭކަށްވެސް. إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ މިނިވަނުން ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ = ގަދަފަދަ އަދި ބާރުގަދަ ކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (عذاب ގެ) ބައިވެރިއެއް ވެއެވެ. مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ = އެމީހުންގެ އެކުވެރިންގެ ބައި ފަދައިން (ބައިވެރި ފަދަ) فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެ عَذَابُ އަވަސްކޮށްދިނުން ނުއެދޭހުށި ކަމެވެ. فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ހުރި ويل އެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. مِن يَوْمِهِمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހުން ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖިންނުންނާއި އިންސާނުން ހެއްދެވީ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. (އެހެންވެ އަޅުކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ވައްތަރެއްގެ އަޅުކަމެއް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކޮށްފި މީހާއީ ކަނޑައެޅިގެން مشرك އެކެވެ.)

(٥٧) އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް رزق އަކަށް – އެއްވެސް منفع އަކަށް – ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއެދެމެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކާންދޭކަށްވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއެދެމެވެ. (މިއާޔަތުގެ އެއް މުރާދަކީ ދުނިޔޭގައި އަޅުން ގެންގުޅޭ ސާހިބުން އެމީހުންގެ އަޅުންގެ ކިބައިން منفع ތަކެއް އެދޭ ފަދައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް منفع އަކަށް ނުއެދެމެވެ. މިއެވެ.)

(٥٨) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ރިޒުޤުދެއްވާ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ބާރުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. (އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުކުޅެދިވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.)

(٥٩) ފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް عذاب އާއި عقوبات ގެ ބައިން އިސްވެދިޔަ އެބާވަތުގެ މީހުންނަށް ހިފެހެއް عذاب އާއި عقوبات ހުއްޓެވެ. އެމީހުންނަށް އޭގެ ބައިވެރިއަކަށް މިމީހުންނަށްވެސް ހަމަ ބައިވެރިއެއް ވެއެވެ. (އިސްވެދިޔަ ކާފިރުންނަށް ހިފި ފަދަގޮތަށް މި މީހުންނަށްވެސް ހަމަ ހިފާނެ ހުއްޓެވެ.) އެމީހުން ފަހެ އެ عذاب އަވަހަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އަވަސްވެ ނުގެންނަހުރިކަމެވެ. އޭގެ ވަގުތުގައި އެ عذاب އަންނާނެއެވެ. އިސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٦٠) ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ދުވަހުން، (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ وَيْلُ ހުންނަ ހުއްޓެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب ހުންނަ ހުއްޓެވެ. ދަންނައެވެ. وَيْلُ އަކީ ނަރަކައިގެ ޖޫރާކަން ގަދަވެގެންވާ ވާދިއެއް ކަމަށް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އޭތާ ވަނީ ނަރަކަވަންތަ ފެނީން ގައިން ފައިބާ ޖަރާއި، ލޭއި، ފުރިޔާއި، އަދިވެސް ....

طور سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الطور — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٩)

وَٱلطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ ﴿٢﴾ فِي رَقٍّ مَّنشُورٍ ﴿٣﴾ وَٱلْبَيْتِ ٱلْمَعْمُورِ ﴿٤﴾ وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾ وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ ﴿٦﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٌ ﴿٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلطُّورِ ﴿١﴾ = طور ފަރުބަދަށް ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ ﴿٢﴾ = އަދި وحى ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ. فِي رَقٍّ مَّنشُورٍ ﴿٣﴾ = ފުޅިގެންވާ ތިރި ހަމަވެފައި/ ނުވަތަ ފުޅިގެންވާ ކަރުދާހެއްގައި وَٱلْبَيْتِ ٱلْمَعْمُورِ ﴿٤﴾ = އަދި بيت المعمور ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ. وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾ = އަދި އުފުލިގެންވާ ފުރާޅު (އުޑު) ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ. وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ ﴿٦﴾ = އަދި ފުރާން ރޯކުރެވޭ ކަނޑު ނުވަތަ ފުރިފައިވާ ކަނޑު ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ. إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ ގެ عذاب لَوَٰقِعٌ ﴿٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން يقين ނުވެސް ހުރި ކަންކަން އެއްޗެކެވެ. واقع ވާނޭ އެއްޗެކެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) طور ފަރުބަދަށް ގަސަމްކުރައްވައި ﷲ تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވަމެވެ. (طور ފަރުބަދަކީ سيناء އެވެ. ބިމާ ބާނަގައި އޮންނަ ފަރުބަދަކެވެ. އެ ފަރުބަދަކީ مشهور ވެގެން ވާނޭ موسى عليه السلام އެ ފަރުބަދު މަތީގައި ނުވަތަ އެއާ ގާތުގައި ޚާއްޞަކޮށް ﷲ تعالى އެކަލޭގެފާނާ وحى ބަސްފުޅުބޭނުންވުމެވެ. އަދި އެ ފަރުބަދަށް ﷲ تجلى ވެވޭ ގަމުންނެވެ.) والله أعلم

ދަންނައެވެ. الله އެދިވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ގަންދެއްވައި ހުވައިކުރެއްވުމީ الله تعالى ގެ ޚާއްޞަކަން ފުޅަށް جائز ކަމެކެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ مخلوق ނަސަރު الله ގަސްތި، ނުވަތަ އެކަލާނގެ إسم ފުޅެއް ނުވަތަ صفة އެއް ގަންދިނުމާ ހުވައިކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. جائز ވެގެން ނުވެއެވެ.

(٢) އަދި ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތް ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ.

(٣) އެފޮތަކީ ތުނި، ހިމި ހަމުގައި ލިޔުއްވިފައިވާ ފޮތެކެވެ.

ދަންނައެވެ. މި ދެއާޔަތުގައި ސިފަކުރައްވާފައިވާ ފޮތަކާމެދު تفسير علم ވެރިންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެން ވެއެވެ. އެއީ لوح المحفوظ ކަމުގައި— قرآن ކަމުގައި - ނުވަތަ الله ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ ފޮތެއް ކަމުގައި - ނުވަތަ موسى عَليه السلاّم އަށް ބާވައިލެއްވި لوح ތަކެއް ކަމުގައި - ނުވަތަ ދެ މަލާއިކަތް ބާކަލުން ލިޔުއްވާ ދެ ފޮތް ކަމުގައި - ނުވަތަ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތްގޮތަށް ބުނެވިފައި އެބަ ހުއްޓެވެ. ދިނަ ބާކަލުން ބަރަވެފައިވާ ކާރިމި — قرآن ކަމަށެވެ. والله أعلم

(٤) بيت المعمور ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ. (بيت المعمور އަކީ: ހަތްވަނައުޑުގައިވާ ގެއެކެވެ. އެއީ ملائكة ބާކަލުންގެ ގެއެކެވެ. އެތަނަށް ކޮންމެ ދުވަހަކު ހަތްދިހަހާސް މަލާއިކަތް ބާކަލުން ވަދެވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެއްދުވަހު ވަދެވަޑައިގަތް ބާކަލުން ދެން ވަދެވަޑައި ނުގަންނަވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެތަން ހުންނަނީ ބިމުގައި ހުންނަ كعبة الله އާހަމަ ތިރީގައި ކަމުގައި ވެއެވެ. މި خبر ބަޔާން صحّ ވަގުތުން حديث ގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައި ވެއެވެ.) والله أعلم

(٥) އަދި އުފުލިގެންވާ ފުރާޅު يعنى އުޑު ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ.

(٦) އަދި އަލިފާން ރޯވާ ކަނޑު ނުވަތަ ފުރިފައިވާ ކަނޑު ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وحِى ކުރައްވައެވެ.

ދަންނައެވެ. قيامة ދުވަހުން ކަނޑުގައި އަލިފާން ރޯވެ އަނދާނެ ކަމުގައި قرآن ގެ އެހެން ءاية އަކުންވެސް دليل ކުރެއެވެ. އެއީ (وَإِذَاالْبِحارُ سُجِّرَتْ) މިއެވެ.

(٧) (އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ ނުވަތަ އެ ހުވައިން މުރާދުކުރެއްވީ) ހަމަކަށަވަރުން (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ عذاب އަޔާ ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ يقين ނުވެސް ޓޫނގޭ އެއްކަލަކެވެ. (قيامة ދުވަހުން އެ عذاب حق ވެއްޖެ ބަރަކަށް އެ عذاب ނުޖެހި ނުދާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. އެ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ގަންދެއްވައި الله تعالى އެ ހުވައި وحى ކުރައްވާ ކަމަކީ يقين ކަމެކެވެ. އެހެންވާ އަޑުއަހާން އެކަމަށް ބިރުވެރިވެ އެ عذاب ން ސަލާމަތް ވުމަށް މަސައްކަތްކުރުން ކޮންމެހެން وَاجِبُ ވެގެން ވެއެވެ. އެ عذاب دفاع ކުރެވޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ۝٨ يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوْرًا ۝٩ وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا ۝١٠ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝١١ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ۝١٢ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ۝١٣ هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ۝١٤ أَفَسِحْرٌ هَٰذَآ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ۝١٥ ٱصْلَوْهَا فَٱصْبِرُوٓا۟ أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝١٦

މުފްރަދާތު

مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ۝٨ = އެ عذاب ދިފާޢުކުރާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ = އުޑު ހެލިގަންނަ ދުވާނެވެ. حركاة ވެ އެނބުރިގަންނަ ދުވާނެވެ. مَوْرًا ۝٩ = ކަނޑައެޅި يقين ވެގެންވާ ހެލިގަތުމުގައިން وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތަކުން އެތަކެތި ހިނގި ތަނުން ދިޔައިގެން سَيْرًا ۝١٠ = ކަނޑައެޅިގެން ދިޔައިގެން ދިއުމުން فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ ފަހެ އެދުވަހުން ويل ހުއްޓެވެ. (ނަރަކައިގެ عذاب ހުއްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝١١ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް = ٱلَّذِينَ هُمْ = އެމީހުން (އެ ދޮގުކުރިމީހުން) فِى خَوْضٍ = باطل އެއްޗެއްގައި (باطل އަދި ބޭކާރު ވާހަކައިގާ) يَلْعَبُونَ ۝١٢ = ކުޅެނީއެވެ. يَوْمَ يُدَعُّونَ = އެމީހުން ގަދަކަމުން ކެއްތުމުން ގެންދާނެ ދުވަހު إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނަށް دَعًّا ۝١٣ = ކަނޑައެޅިގެން ގަދަ ގޮތުގައިވުމުން هَٰذِهِ ٱلنَّارُ = މި ނަރަކައަލި / މި އަލިފާނަކީ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ۝١٤ = ކަލޭމެން އެ އަލިފާން ދޮގުކުރާ ކަމުގައިވި އަލިފާނެވެ. أَفَسِحْرٌ هَٰذَآ = އަދި ތި މިއީ سحر އެއް ހެއްޔެވެ؟ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ۝١٥ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެނެނީ ހެއްޔެވެ؟ ٱصْلَوْهَا = ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާށެވެ. (އެއާ އަންދާށެވެ.) فَٱصْبِرُوٓا۟ = ދެން ކަލޭމެން ކެތްކުރާށެވެ. أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ކެތް ނުކުރިޔަސް سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމައެވެ. إِنَّمَا تُجْزَوْنَ = ކަލޭމެންނަށް جزاء ދެވޭނީކަން ކަމަކަށް مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝١٦ = ކަލޭމެން ކުރި ކަމުގައިވި ކަންތަކުންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އެ عذاب دفاع ކުރެވޭނެ އެއްގޮތެއް ނުވެއެވެ. (އެ عذاب އަރީ الله ގެ حضرة ން އަންނަ عذاب އެއް ކަމުގައި ވީ ހިނދުން އެކަލާނގެ މަތިވީ އެ عذاب دفاع ކޮށްދެވޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް ނުވެއެވެ.

(٩) އުޑުތަކަށް يعني އެ عذاب އަންނަ ދުވަހަކީ އުޑު ތެޅިގަނެ حركاة ކޮށް ކުރިކުރިގާ ދުވަހެވެ. އަދި ފާރު މަގުމަތީ ހިނގާލާ ދުވަހެވެ.

(١٠) އަދި ފަރުބަދަތައް ހިނގި ދަނޑިދަނޑިން ވަޔާ ވަރަށް ބަލަދުވެނިވެގެން ދުވަހެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(١١) ދޮގުކުރިޔަސް އުޑުތަކުން ويل ހުއްޓެވެ. ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ.

(١٢) އެ ދޮގުކުރިޔަސް ކަސަޖެއްޗެހިން باطل ގެ ތެރޭގައި ދުޅުހެޔޮޅެއްޗެ ކުޅުޅު މީހުންނެވެ. (محمّد ގެ ރަސޫލުކަމާއި ދީނާއި، މާތްކީރިތި ޤުރުއާނާއި، ދުނިޔޭގެ ހަޔާތާ ނަރަކައާއި، آخرة ހަނދާން ނައްތާލާ، ދުނިޔޭގެ މަޖާގެ ތެރެއަށް ފިޔަވައިގެން ޖަހާ މީހުންނެވެ.)

(١٣) އުޑުތަކުން (އެ ދޮގުކުރިޔަސް) އުނދުހުން ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ކޮށައިލާނެ ދުވަހުން، ގަދަފަދަ ގޮތަކަށް ބާރުގަދަ ދަތުރުވެގެންނެވެ.

(١٤) (އަދި އުޑުތަކުން އުޑުހުންނަނީ ދޮގުކުރިއެވެ.) މި އަލިފާނަކީ، (ކަލޭމެން ވަރަ ބޮޑު ޤަދުރުގެ އަލިފާނަކީ، ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން އުޅުނުއިރު) އެ އަލިފާނަ ދޮގުކުރިމުއްޔާ ކަމުގައިވީ އަލިފާނެވެ.

(١٥) އަދި ވަނީ ދޮގެއް سحر އެއް ހެއްޔެވެ؟ (رسول ބޭކަލުންނާއި، ބުނީ ކަލޭމެން ގުޅުވައިލާ ޝަރުޢު ކަލޭމެން ބުނެއުޅުނީ سحر ކަމަށެވެ.) ނުވަތަ ކަލޭމެންނަކީ ނުފެނޭނެ ހެއްޔެވެ؟ (ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން حقّ ނެ އަނދިރިކޮށްލުމާ ފަހަރެއް މިހާރުވެސް ވަނީ އަނދިރިކޮށްދީ ހެއްޔެވެ؟ މިކޯތީގެ ހެކިތަކެއް ބަލައިލާހުން ހުރިހާއެއްޗެއް ދެކިއްޖެ، عذاب ހިތްވާ ކުރެއްވީ ދޮލުން ހުރިހާ ކަމެއް ވެއްޖެއެވެ.)

(١٦) ކަލޭމެން އެ ނަރަކައަށް ވަންނާށެވެ. އަދި އެތާގެ ހުރުކާލައި، ގަދަ عذاب ގެ ތެރޭ ހިތިވަންނާށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކެތްކުރިއަސް ނުވަތަ ކެތްނުކުރިއަސް ކަލޭމެން އެ عذاب تحمّل ކުރާށެވެ. އެ ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން ކުރި ގޯސްކަންތައްތަކަށް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ. ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެންނަށް عذاب ލިބޭނީ ހިތާ ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ހިތާގެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްގެ ސަބަބުންނެވެ.

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّـٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَـٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَـٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَـٰنٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ أَلَتْنَـٰهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ كُلُّ ٱمْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَـٰهُم بِفَـٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَـٰزَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾

މުފްރަދާ

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ فِي جَنَّـٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ = ބާގީޗާތަކާއި، އަދި نعمة ތަކުގައެވެ. فَـٰكِهِينَ = ހަރަ ދިޔުމުގެ ތެރޭ حال بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީން. وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވި ކަމުގައި ކުރެއްވިއެވެ. عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔا = ކާބޯން ހިތްވަރާ ކައިބޮއިހަދާށެވެ! بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުން އައި (ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން) مُتَّكِـِٔينَ = ލެނގިލައިގެން ތިބޭ حال عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ = ސަފުސަފަށް އެތުރިފައިވާ ސޯފާ އަނދުގޮނޑިތަކުގައި وَزَوَّجْنَـٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި ކައިވެނި ކޮށްދެއްވީމެވެ. بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ = ތޫ ބޮޑުކަށް، އަދި ރީތިކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ حور ނެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم = އަދި އެމީހުންނާ އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު تبع ކުރިއެވެ. بِإِيمَـٰنٍ = إيمان ކަމުގެ ސަބަބުން أَلْحَقْنَا بِهِمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ ގުޅުއްވައިދެއްވާނީމެވެ./ ބައްދަލު ކުރައްވާނީމެވެ. ذُرِّيَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު وَمَآ أَلَتْنَـٰهُم = އަދި އެމީހުންނަށް މަދު ނުކުރައްވާނީމެވެ. مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ = އެމީހުންގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ން އެއްވެސް މިންވަރެއް كُلُّ ٱمْرِئٍۭ = ކޮންމެ މީހަކުވެސް بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ = އެމީހަކު ކުރި ކަމަކާ مسئول ވާނެއެވެ. (އެމީހަކާ ގުޅިގެން ވެއެވެ.) وَأَمْدَدْنَـٰهُم بِفَـٰكِهَةٍ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މޭވާގެ މަދަދު ދެއްވާނީމެވެ. وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުން ހިތްއެދޭ ބާވަތުގެ މަސްތަކުން، (ދޫނިތާ ޖަމްޢު މަސްތަކުން) يَتَنَـٰزَعُونَ فِيهَا = އެމީހުން އެކަ ދިމާދިމާ ހިފާނެއެވެ. كَأْسًا = ބޮއެއްވޭ ތަށްޓެއް (ނަ އަރާވައިވާ

ކަންވާނެއެވެ) لَّا لَغْوٌ فِيهَا = އޭގައި އެއްވެސް لَغْو އެއް ނުވާނެއެވެ. (އޭތި ބުއިމުގެ ސަބަބުން ބޭހުށްވެ ބޭކާރު ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ.) وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެއްވެސް ފާފައެއް ނުވާނެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން قيامة ދުވަހުން ވާނީ ބަގީޗާތަކާއި، އަދި ސުވަރުގެތަކާއި، نعمة ތަކުގައެވެ. (މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރި ކޮޓަރިތަކުގައި الله އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމެއްގެ عدد ނުވާވަރަށް ގިނަގުނަ نعمة ތަކެވެ.)

(١٨) އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި މާތްވެގެންވާ ބައިންތަކާއި، ކެއުންތަކުން لذّة حاصل ކުރަމުންނެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަލި ވަންނަވަންނިގެ عذاب ން އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٩) (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ނިޔާ އިއްވާނެއެވެ.) ކައްކާށެން ތަނަވަސްކަމާއި، ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު ކައިބޮއި ހަދަމުން ގެންދާށެވެ. އެއީ ކައްކާށެން (ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން) ކުރަމުން ގެންދިޔަ ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި ތިބޭނީ ސަފުސަފުން އެތުރިފައި ހުންނަ ރިހި ސޯފާ އަސްދުތަކުގައި ފަސްގަޑައިގެން عزّة ތެރިކަމާއި އުފާވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ މާތްވެގެންވާ حورالعين ން (ކަޅުނިކޮށްތޮއްތާ) ދުގައިދެއްވާނެއެވެ.

(٢٠) އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި ތިބޭނީ ސަފުސަފުން އެތުރިފައި ހުންނަ ރިހި ސޯފާ އަސްދުތަކުގައި ފަސްގަޑައިގެން عزّة ތެރިކަމާއި އުފާވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ މާތްވެގެންވާ حورالعين ން (ކަޅުނިކޮށްތޮއްތާ) ދުގައިދެއްވާނެއެވެ.

(٢١) އަދި إيمان ވެގެން ތިބި مؤمن ންނާ، އެބައިމީހުންގެ إيمان ގައި ދަރިފަސްކޮޅު ތަބާވާ ހުއްޓެވެ. (އެބައި ދަރިފަސްކޮޅުގެ إيمان ކަން ދެރަވެފާ ضعيف ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ސުވަރުގޭގައި ތިބި މައިންބަފައިންނާ ބައްދަލުވާ ހުއްޓެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ މާތްކަމެކެވެ. އުފާވެރިކަން ފުރިހަމަކުރުމަށް ޓަކައެވެ. އެހެންވެ الله تعالى وحِي ކުރައްވައެވެ.) އެމީހުންނާއި، يعني ސުވަރުގޭގައި ތިބި مؤمن ންނާއި، އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގުޅުވައިދެއްވައި، ބައްދަލުކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބުން އެ مؤمن މައިންބަފައިންގެ ثواب އާއި، ދަރުމައިގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް މަދުނުވާ ހުއްޓެވެ. ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހަކު ކުރި عمل އަކާއެކު مسئول ވެގެން ވެއެވެ. ބަނދުވެގެން ވެއެވެ.

(٢٢) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ސުވަރުގޭގައި މޭވާގެ ބާވަތްތަކާއި ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކާހިތްވާ އަދި އެދޭ ޖާތީގެ މަސްވެސް އެތަނެއްގައި އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢٣) އެމީހުން އެކާ ރަހުގެ ތަރިތަރި ލިބިގަންނާނެއެވެ. ރަތަރި ބޯނެއެވެ. (އެކަމަކު އެ ރަހުގައި) އެއްވެސް ބޭވަތެއްގެ މަސްތުވުން، އޭގެ ސަބަބުން ބޭކާރު ވާހަކަތަކާއި، ފާހިޝް ބަސްތަކުގެ ވާހަކަ ބުނުމެއް ނެތެވެ. އަދި އެ ރާ ބުއިމަކުން ފާފަވެރިއެއް ނުވާނެއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގޭގެ ރަހުވެރިންނަށް الله تعالى خاصّ ކުރައްވާފައިވާ ރަހުތަކެވެ.)

۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُواْ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުން ކައިރީގައި (ޚިދުމަތްތަކުގައި) ހިނގަހިނގާ ވާނެތެވެ. غِلْمَانٌ لَّهُمْ = އެމީހުންގެ خادم ނޯކަރު، ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގެ ދަރިން = كَأَنَّهُمْ = އެއީދިން (ރީތި ނަގަހަކުގެ ގޮތުން) ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ = ފޮރުވި ރައްކާތެރިވެފައިވާ ރަންމުތަކެއް ފަދައެވެ. وَأَقْبَلَ = އެމީހުން ކުރިމަތިލާނެތެވެ. بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ސުވާލުކުރާ حال قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ = އެމީހުން ބުނާނެތެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މީގެ ކުރީގައި (ދުނިޔޭގައި) ވީމުއެވެ. فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ = "އަޅުގަނޑުމެންގެ أهل ވެރިންގެ ތެރޭގައި (عذاب އަށް) ބިރުވެރިވެގެންވާ حال فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = "ފަހެ الله سبحانه و تعالى އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް (ތަނަ ފުރުސަތުދާއި رحمة އާއި توفيق) ދެއްވާ ރަޙުމަތްކުރެއްވީއެވެ. وَوَقَىٰنَا = "އަދި އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވީއެވެ. عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ = "ނަރަކައިގެ عذاب ން (ނަރަކައިގެ ގަދަ ހޫނުގައި، ވިހަ ހޫނު ވައިން) إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ = "ހަމަކަށަވަރުން މީގެ ކުރީން (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވީމުއެވެ. نَدْعُوهُ = "އެކަލާނގެއަށް ދަންނަވާ ކަމުގައި/ دعاء ކުރާ ކަމުގައި، އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައި. إِنَّهُۥ هُوَ = "ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ = "إحسان ކަން ހެޔޮކަން ލިބިގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ." فَذَكِّرْ =(އޭ رَسُولُ اللهއެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ. وعظ نصيحة ދެއްވާށެވެ. فَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. بِنِعْمَتِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ نعمة ގައި (އެބަހީ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާފައިވާ ބުއްދީގެ ރަނގަޅުކަމާއި، އަދި ނަބީކަމާއި، މި نعمة ތަކުގެ ސަބަބުން) بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ = ކަހިނަކު ކަމުގައި އަދި ނުވަތަ ދުނިޔޭން ގޯސްވެފައިވާ މީހަކު ކަމުގައިވެސް أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ = ނުވަތަ އެމީހުން

ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭގެފާނަކީ) ޝާޢިރެއްކަމެވެ. نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ = އަޅުގަނޑުމެން އެކަލޭގެފާނާމެދު إنتظار ކުރަނީއެވެ. رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ = ޒަމާނުގެ حادثة ތަށް (އެބަހީ އެހެނިހެން މީހުންފަދައިން މަރުވާ ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުވެސް މަރުވެދަން) قُلْ تَرَبَّصُوا۟ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. فَإِنِّى مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނާއެކު ހުރީ مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ = إنتظار ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި މަޖާކޮށް ތިބޭއިރު އެމީހުންގެ خدمة ގައި އެމީހުންނަށް خاصّ ކުރައްވާފައިވާ خادم ން އަބަދާ އަބަދު ހިނގަހިނގާ ތިބޭނެއެވެ. އެ خادم ންގެ ރީތިކަން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ ރީތިކަމުން ފޮރުވައި ރައްކާކުރެވިފައިވާ ރަން މުތުތަކެއް ފަދަ ވާނެއެވެ.

(٢٥) އަދި ސުވަރުގޭގައި ތިބޭއިރު އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ކުރިމަތިލައި، ސުވާލުކޮށް، މަޖާނަގާ ހަދާނެއެވެ.

(٢٦) އެމީހުން (އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ބުނާނެއެވެ.) [އަޅުގަނޑުމެންގެ أهل ވެރިންނާއެކު ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އަޅުގަނޑުމެން ވީ الله ގެ عذاب އަށް ބިރުވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(٢٧) ފަހެ الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ރަހުމުކުރެއްވި رحمة ގެ ސަބަބުން، އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ توفيق ދެއްވައި ދެއްވީއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަލި ބާވަތުގެ عذاب ން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، ދެއްވައި ރައްކާތެރިކުރެއްވިއެވެ. (އެއީ ކިހާބޮޑު نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟)

(٢٨) [ހަމަކަށަވަރުން މީގެ ކުރީން އަޅުގަނޑުމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު އަޅުގަނޑުމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކޮށް ދެންނެވީމެވެ. (އެއީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރައްވައި، ސުވަރުގެ ވަށައިދެއްވުމަށެވެ.) އެކަލާނގެ އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިންގަވައިދެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ إحسان ވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ރަޙީމުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.]

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް نصيحة ދެއްވާ وعظ ދެއްވާ ހައްދަވާށެވެ. މީސްތަކުންނަށް الله ހަނދާންކޮށްދިނުމުގައި ދެމި قائم ވެ ހުންނަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް الله ދެއްވާފައިވާ ބޮޑު نعمة އެއްގެ نبي ކަމާއި، އަދި ބުއްދީގެ ބުރަކަމާއި، ވިސްނުމުގެ ތޫނުފިލިކަމާއި، މި ކަންކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނަކީ ކަހާނާ ކަމުގައި ނުވަތަ ދީވާނާ ކަމުގައި ތުހުމަތު ކުރުމުގެ ފުރުޞަތެއް ނުވާނެއެވެ.)

(٣٠) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަކީ شاعر އެކޭ، ގޮންޖެހުމެއް އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ يعني އެމީހުން އެ ބުނަނީ ކަލޭގެފާނަކީ ކަހާނާއެއްކަމެވެ. މިއާ އެހެނިހެން ބާވަތުގެ ގޮންޖެހުންތަކުން މަރުވެ ހަލާކުވެގެން ދިޔަ ފަދައިން ޒަމާނުގެ ހާދިސާތަކުން ކަލޭގެފާނުވެސް ހަލާކުވެގެން ދިޔުމަށް އެމީހުން إنتظار ކުރަނީއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول الله އެވެ.! އެމީހުންނަށް) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ ۚ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَۣيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

މުފްރަދާތު

أَمْ تَأْمُرُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް أمر ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ أَحْلَٰمُهُم = އެމީހުންގެ ބުއްދިތައް بِهَٰذَآ = މިއަށް (އެބަހީ މި باطل ވާހަކަތަކަށް) أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ = ޙައްދު ފަހަނައަޅާ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހައްދު (ޝަރުޢީ ހައްދުތައް) ހުރަހަޅާފައިވާ ބަޔަކުތޯއެވެ. أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އަދި ހިތުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.) تَقَوَّلَهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އުފައްދަވައި ދައްކަވައިފިއެވެ. (އެބަހީ قرآن އާ ހިތަދުވަސް ދެއްވީ ވާހަކަތަކެއް ހަދައިގެންނެވެ.) بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ = (އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ.) އަދި ހިތުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން إيمان ނުވާނެއެވެ. فَلْيَأْتُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ގެނެސްދޭހެވެ. بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ = އޭގެފަދަ ވާހަކައެއް/ އޭގެފަދަ قرآن އެއް إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވަނީ ނަމަ أَمْ خُلِقُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން ހެއްދެވުނީ ހެއްޔެވެ؟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ = ހެއްދެވި ވެރިއަކު (خالق އަކު) ނެތި أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ خالق ން ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން ހެއްދެވީ އެމީހުން އަމިއްލައަށް ހެއްޔެވެ؟) أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ނުވަތަ އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި ހިތުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން يقين ނުކުރެއެވެ. أَمْ عِندَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން އަތުގައި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ خَزَآئِنُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ خزانة ތައް (ވާރުތާ ރިޒްގުގެ) أَمْ هُمُ ٱلْمُصَۣيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ނުވަތަ އެމީހުންނަކީ مصيطر ން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ބާރުގަދަ ގަދަފަދަ ވެރިން جبّار އަދި ވެރިކަމުގެ ބާރުލިބިގެން ހެއްޔެވެ؟) أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (މަތިވެރި އުޑަށް) ސިޑިއެއް ވޭ ހެއްޔެވެ؟ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ = އެމީހުން އޭގައި އަޑުއަހާ ތަނެއް (ملائكة ބައްޓަކުންގެ ވާހަކައަށް އަހައި އަދި علم الغيب އާ ހަމައަށް واصل ވެ) فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ އަޑުއެހި މީހާ ގެނެސްދޭހެވެ. بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އެއް/ دليل އެއް

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) ނުވަތަ އެމީހުންގެ ބުއްދިތައް (އެ ބާކުން-ބާރު ނުބައި ވާހަކަތައް ދެއްކުމަށް) އެމީހުންނަށް އަންގައި أمر ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ވިޔަސް ނޫނެވެ. އަދި ޔާރު ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނަޅައިގަތް ބައެކެވެ.

(٣٣) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ތިޔަ ވާހަކަތަކެއް އުފައްދަވައިގަނެގެން قرآن އޭ ކިޔައިގެން ބުނޭ ތިޔަ ވާހަކަތަކެއް ހެދީ ހެއްޔެވެ؟ މިހެންވެސް އެމީހުން ބުނީ ހެއްޔެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ޔާރު ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން إيمان ނުވަނީއެވެ.

(٣٤) (ފަހެ ކަލޭމެން ތިޔަ ބުނާހެން ދެއްވާ ކަލާގެ ވަޙީ محمّد ގެފާނު ހެދި ގޮތެއް) ކަލޭމެން ނިކަން އެފަދަ ވާހަކައެއް އެފަދަ قرآن އެއް ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ. ކަލޭމެން ތިޔައީ ބަހުގެ ބޭއްވި ماهر ނަ ވީއްޔާއެވެ. (ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެފަދަ ءاية އެއް ނުވަތަ ސޫރަތެއްވެސް ނުހެދުން ހިނދުން محمّد ގެފާނު އަމިއްލައަށް ހެދި قرآن ހެއްދެވި ކަމަށް ތިޔަ ބުނަނީ ބުއްދީގެ ކޮން ދަލީލަކުން ބާވައެވެ؟ ތިޔައީ ބޭކާރު باطل ވާހަކައެކެވެ.)

(٣٥) ނުވަތަ އެމީހުން ހެއްދެވީމައި ވެސް ހެއްދެވި އެއްވެސް ފަރާތެއް خالق އެއް ނެތި ހަމަ އަމިއްލައަށް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ ތަކެތި ހެއްދެވީ މީހުން ހެއްޔެވެ؟ ދުނިޔޭގައި މިވާހައި ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމަ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟

(٣٦) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި، ބިންތައް ހެއްދެވީ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ނޫނެވެ. އަދި ޔާރު ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ހަމަ يقين ނުކުރަނީއެވެ. އެބަހީ އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ الله ކަލާގެ އެމީހުން قبول ނުކުރަނީއެވެ.

(٣٧) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ خزانة ތައް އެމީހުންގެ އަތްގައި ވެސް ހެއްޔެވެ؟ (ވަޙީއާއި، ރިޒުގުގެ ޚަޒާނާ خزانة ތައް އެމީހުންގެ އަތްގައި ވީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއީން އެމީހުން ބޭނުން ބޭނުން މީހަކަށް، ބޭނުން ވަރަކަށް ދެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ އެމީހުން ބޭނުންފަދަ ގޮތަކަށް އެޒާފާ ބާރުހިފި ވެރިވެދެވޭ جبّار ބައެއް ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރު ހިންގާނޭ އެކަކުވެސް ނެތީ ބާވައެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ.

(٣٨) ނުވަތަ އެމީހުން އުޑަށް އަރައިގެން ގޮސް އުޑުގެ خبر ތައް އަޑުއަހަން ބޭނުމި އަރާނޭ ހަރުގަނޑެއް ނުވަތަ ސިޑިއެއް އެމީހުންނަށް ވެސް ހެއްޔެވެ؟ (محمّد ގެފާނާ جدل ކޮށް، ހިތްހަމަނުވާ އެހެންނަކަށް ތާއީދު؟) ދެންފަހެ (އުޑުން އަޑުއެހި ކަމަށް ވަންޏާ) އެ އަޑު އެހި ބަރަކާ އެމީހުން ދެއްކޭ ވާހަކައާއި، ކުރާ دعوى ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާނޭ حُجّة އެއް ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ. (އެމީހުން އެ خبر މިހާރު ގެންނަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ جنّ ނންގާއި، ސަޔިތާނުންނަށް ވެސް މިހާރު ވަނީ އެކަށް ބަންދު ވެފައެވެ. މި މީހުންނަށް އަދި އެކަށީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

ތަރުޖަމާ

أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ = ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް ވަނީ އަންހެން ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ވަނީ ފިރިހެން ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް (ފީއަކަށް) އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ = ދެން އެމީހުން (އެ އުޖޫރަ ނުދެއްކި) ދަރަނިވެރި ވެގެން مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ = ބުރަވާން (އެކަމުގައި ވަރުބަލިވެ ކަންބޮޑުވެވަނީ ހެއްޔެވެ؟) أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތުގައި غيب ގެ علم ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ = ދެން އެމީހުން އެއިން (މީހުންނަށް އެމީހުން އެދޭ އެއްޗެއް ލިޔަނީ) ލިޔުއްވި ހަދާން أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ = ނުވަތަ އެމީހުން (محمّد ގެފާނާ ދެކޮޅު) މަކަރެއް ހަދާން އެދެނީ ހެއްޔެވެ؟ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނާށެވެ. هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ = މަކަރު ހެދުމި، މަކަރުގެ ދަށުވެގެންވާ ބަޔަކީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ. أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إله އަކު ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ = الله ފިޔަވައި سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ = الله ހުސްވެ طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން އަޝްރަކު ކުރާތަކެއްޗާއި ދުރުވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ނުވަތަ (އޭ މިތިބި مشرك ންނޭވެ.) الله އަށް އަންހެން ދަރިން ނިސްބަތްކޮށްތޯއި، ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން ދަރިން ނިސްބަތްކޮށް ދެވަނީ ކަލޭމެނަށް ހެއްޔެވެ؟ (މިއަދި ދެން جاهل ކަމުގެވެސް ހައްދެއް ނެތެވެ. ކަލޭމެން ހިތްހަމަނުޖެހޭ އަންހެން ދަރިން الله އަށް ނިސްބަތްކޮށް، ކަލޭމެން ހިތްހަމަޖެހޭ ފިރިހެން ދަރިން ކަލޭމެންނަށް ތިޔަ ނިސްބަތްކޮށް ކޮން عدل ވެރިކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަ ހުރިހާ ކަމަކުން الله ހުސް طاهر ވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

(٤٠) ނުވަތަ (އޭ محمّد ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު رسول ކަން އެމީހުންނަށް އިއްވަވާ މަތިން (އެމީހުން އަތުން އުޖޫރައެއް ހިއްޕަވަނީ ތޯއެވެ؟ ބަލާއިރު ނަންގަވަނީ ތޯއެވެ؟ އެމީހުން އުޖޫރަ ނުވަތަ ބަދަލު ބަރުދަނުގެން، ބޮޑުވެގެން އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން ދަރަނިވެރިވެ ހުއްޓެވެ؟ (ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނީ، ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ނާގަބޫލުވެސް އެހެންނަމަ ތޯއެވެ.) މިގެ އެއްވެސް ކަމެއް ވީއެއް ނޫނެވެ.

(٤١) ނުވަތަ މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން ލިޔުއްވި بيان ކޮށްދިނުމަށް (لوح المحفوظ ގައިވާ) غيب ގެ علم އެމީހުންނަށް ވާނީ ހެއްޔެވެ؟ (محمّد ގެފާނާމެދު އެމީހުން ކިޔާހާ އެއްޗެއް ލިޔާނީ އެހެންނަމަ ތޯއެވެ.)

(٤٢) ނުވަތަ އެމީހުން محمّد ގެފާނާމެދު مكر އެއް ހަދައި ނުބައި ރޭވުމެއް ރާވަން އުޅުނީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ މަކަރު ހެދި، އަދި مكر ދެއްކިގެންވާ ބަލާ ހަމަ ކާފިރުންނަށެވެ. (އެގޮތުވެސް އެމީހުންނަށް ނުވިގެވެ.)

(٤٣) ނުވަތަ އެމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަށް الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާ ކަންތެއްތާ، ބެލެހެއްޓުމާއި ހުރިހާކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ الله ފިޔަވައި އެހެން إله އެއް އެމީހުންނަށް ވެސް ހެއްޔެވެ؟ (ނުވެއެވެ. ނުވެސް ވާނެއެވެ.) އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތަކުން الله ހުސް طاهر ވަންތަވޮޑިގެން ވެއެވެ.

وَإِن يَرَوْا۟ كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا۟ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ۖ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

މުފްރަދާ

وَإِن يَرَوْا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا = އުޑުން އެތިގަނޑެއް ވެއްޓޭތީ (ނުވަތަ އުޑު ކޮޅިކޮޅިވެގެން ވެއްޓޭތީ) يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ = އެއީ ފުނިޖެހިގެންވާ ވިލާތަކެކެވެ. فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ = އެމީހުންނާ ބައްދަލުވާނދެން يَوْمَهُمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހާ ٱلَّذِى فِيهِ = އެދުވަހުގައި يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުން ހަލާކުވާ/ އެމީހުން މަރުވާ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން ފައިދާއެއްނުދޭނޭ ދުވަހެކެވެ. كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا = އެމީހުންގެ ރޭވުމުގެ އެއްވެސް ކަމެއް وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބޭނެ ބައަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ވެއެވެ. عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ = އެހެން عذاب އެއް. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ލިބޭނެ عذاب ގެ އިތުރު عذاب) وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދިއެކަމަކު އޭގެ ގިނަ މީހުންނަކަށް لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. وَٱصْبِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. لِحُكْمِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكم އަށް ޓަކައި فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިޔަން ރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމުގައެވެ. وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް تسبيح ވިދާޅުވެ حمد ކިޔުއްވާށެވެ. حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ = ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ = އަދި ރޭގެއިރުގެން ތަރިތައް ވަގުތު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔުއްވާށެވެ. وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾ = އަދި ތަރިތަކުގެ ފަހަތަށްދާ ވަގުތުތަކުގައިވެސް (އެބަހީ فجر ގެ ވަގުތުގައެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި އުޑުން ތަންގަނޑެއް ވެއްޓެނަސް އެމީހުން ބަލާނީ އެއީ ބާ ވިލާގަނޑެއް ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ އެ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް عذاب އެއްގެ ގޮތުން އުޑުން ތަންތަންގަނޑެ ގަނޑު ކުދިކުދިވެގެން ފައިބާތަން ފެންނަނަސް (އެމީހުން ގައިމުއްކަން އެވިސްގަނަންނަނާ) އެމީހުން ބަލާނީ އެއީ މަތިމައްކަން އަޑި ފުނިޖެހިފައިވާ ވިލާގަނޑެއް ކަމުގައެވެ. އެއީ އާދައިގެ ކަމެއް ކަމަށެވެ.

(٤٥) (އޭ މުޙައްމަދުގެފާނު رسول އާއެވެ!) އެމީހުންގެ ދުވަހާ ހަމައަށް ދާންދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. އެ ދުވަހަކީ އެ ދުވަހުން އެމީހުން މަރުވެ، ހަލާކުވެގެން ދާނޭ ދުވަހެވެ. (އެ ދުވަސްއެއީ بدر ހަނގުރާމަ ދުވަސް ކަމުގައި، ނުވަތަ قيامة ދުވަސް ކަމުގައި ބުނެވިފައެވެ.)

(٤٦) އަދި (رسول އާ އާ ދިރިކޮށްގަން އުކާލާގެފާނުންގެ ހަރަކާތުގައި) އެމީހުން ކުރި އެއްވެސް ކޮށްމަކުން އެއްވެސް ކަމެއް އެމީހުންނަށް ފުއްދައި ނުދޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ نصر ލިބޭނޭ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٧) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް އެ ނޫން عذاب އެއް ވެއެވެ. އެބަހީ قيامة ދުވަހުގެ عذاب ނޫނީ، ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އެއް ވެއެވެ. (އެއީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެގެން ދިއުމެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ އެހެނި مصيبة ތަކެވެ.) އެކަމަކު އޭގެ ގިނަ މީހުންނަކަށް އެކަންކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٤٨) (އޭ މުޙައްމަދުގެފާނު رسول އާއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكم ފުޅަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެން ހުންނަވާށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު ވަގުތު އަންނަންދެނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމުގައި، އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حماية ގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު (ކޮންމެ مجلس އެއްގައި އިންނަވާފައި ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު، ނުވަތަ ނަމާދަށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް تسبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.

(٤٩) އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ. އަދި ތަރިތައް ފުރަގަސްދިނުމާ ގާތްވުމުގައިވެސް އެބަހީ ފަތިހުގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ.

النجم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة النجم — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٢)

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ = ތަރި ވެއްޓިއްޖެއްޔާ (غائب ވެއްޖެއްޔާ) ތަރި ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ މަގު ނުފުރެދުނެވެ. وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކު ނުވެއެވެ. وَمَا يَنطِقُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅު ވިދާޅެއް ނުވެއެވެ. عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ = هوى نفس އަށް ފެންނަ ގޮތަކަށް. إِنْ هُوَ = އެ ނުވެއެވެ. (އެ ބަސްފުޅު ނުވެއެވެ.) إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ = ބާވައިލެއްވޭ وحي އެއް ކަމުގައި މެނުވީ. عَلَّمَهُ = އެކަލޭގެފާނަށް އެ އުނގަންނަވައިދެއްވީ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾ = ބާރުތަކުގެ ގަދަފަދަ ފެރިށްތާ ކަލޭގެފާނެވެ. (جبريل ގެފާނެވެ.) ذُو مِرَّةٍ = ބާރުގަދަވި، ބޮޑުތިލަވުރުގެ ގަދަފަދަ ކަލޭގެފާނު ނުވަތަ ރިވެތި ކަލޭގެފާނު فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ = ގަދަވެރިވެ قرار ވެގެން ވިއެވެ. وَهُوَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (جبريل عَلَيه السلاَم) بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ = ގަދިވެރިވެގެންވާ أفق ގައި (އިރުމަތީ ފަރާތު އުފުލުން) ثُمَّ دَنَا = ދެން (جبريل عَلَيه السلاَم) ގާތްވެ ވަޑައިގެންނެވި އެވެ. فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾ = އަދިވެސް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. فَكَانَ = އެކަލޭގެފާނު ވިއެވެ. قَابَ قَوْسَيْنِ = ދެ قوس ގެ މިންވަރަށް (ދެ ދުނިގެ/ ދެ ދުނުގެ މިންވަރަށް) أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ގާތްކަމެވެ. فَأَوْحَىٰ = އެކަލާނގެ وحي އިއްވެވިއެވެ. إِلَىٰ عَبْدِهِ = އެކަލާނގެ އަޅާ مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيْه وَسَلَّم (ނަބިއްޔާ ދުރުވެރި ކުރައްވައިގެން) . އަށް مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވި އެއްޗެއް مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ = مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެ ހިތްފުޅު ދޮގު ނުކުރެއެވެ. مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾ = އެ ދެކެވަޑައިގެން އެއްޗެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ތަރި އުދަރެހުގައި غائب ވެއްޖެއްޔާ އެ ތަރި ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. (ތަފްސީރުއެވެ. النجم މި لفظ ގެ ތަރުޖަމާއަކާލާފައި مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. އަދި خاصّ ކޮށް قرآن ގައި މި لفظ ގެންނަވާފައިވާ مراد ތަކާމެދު إختلاف ވެއް އައިސްފައި އެބަ ހުއްޓެވެ. އެތަނުން ބައެއް މާނަ މިތާ ނަކަލުކޮށްލަމުއެވެ. އެއީ النجم އަކީ ތަރިއެވެ. އެއިން މުރާދުކުރެވޭ

ތަރި، މި ނަކަތެވެ. ނުވަތަ އެއިން މުތާރިދުކުރެވޭ زُهرة ކިޔާ ތަރިއެކެވެ النجم ގެ އަސްލު މާނައަކީ ގަނޑުވެރި ނުހުންނަ ތަރިއެއްގެ ތެރެއިން. (މިބުނީ މާނައިގައެވެ.) النجم ގެ މުރާދަކީ މި ސޫރަތުގައި قرآن އެވެ. النجم ގެ މުރާދަކީ މި ސޫރަތުގައި محمّد ﷺ އެވެ. ދަންނަވާ هوٰى މި لفظ ގެ މާނައަކީ ވަސްވާސްތަކެވެ. ނުވަތަ غائب ވުމެވެ. ނުވަތަ ނިވައިވުމެވެ. ނުވަތަ ޒަވާލުވުމެވެ. މި ހިސާބު މާނައެއްގައި މި لفظ ތަފް ބޭނުންކުރެވިފައި އެބަ ހުށްޓެވެ. ވީމާ އަޅުގަނޑު މީތި މި ތަރީގެ އެންމެ ފުރަތަމަ މާނައެވެ. އެއީ: ތަރި ނުވަތަ ކަތި ޒަވާލުވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ غائب ވެއްޖެއްޔާ އަ ކަތި ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. މިއެވެ.

(٢) (މި ހުވައިގެ جواب އަކީ) ކަލޭގެފާނުގެ އަޚުވެރިޔާ (އެބަހީ محمّد صَلى الله عليه وسلم) މަގުފުރެދިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ނުދެއެވެ. ނޯޓު: މިތާ محمّد صَلى الله عليه وسلم އާދެވުރު قريش ނުގެ އަޚުވެރިޔާއެވެ وحى ކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ގައިރުއްސުރެ ފަހަރެއްގެން نبى ކަމާ ހަމައަށް ދަންނަވާފަސް އެމީހުންގެ ތެރޭ ތަބާ މުރުނުކަސިސް އުޅުއްވި ކަމުގައި ވިދިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މަގުނުފުރެދޭ ކަމާއި، އެކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ނުވާކަން އެނގެ ބޭނުން ތަންނަން ވާނީ އެމީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އަޚުވެރިޔާއެވެ. އެމީހުންގެ އަމީނެވެ.

(٣) އަދި އެކަލޭގެފާނު هوٰى نفس އެދޭ ގޮތަށް ބަސްބަސް ވާހަކައެއް ނުދައްކަވައެވެ.

(٤) އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅަކީ އެއީ ހަމަ ބާވައިލެއްވޭ وحى ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނަށް އެ وحى އުނގަންނަވައިދެއްވީ ބާރުގަދަވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. އެބަހީ جبريل الأمين އެވެ.

(٦) އެކަލޭގެފާނަކީ ބާރުގަދަ ގަދަ ނުވަތަ ވިސްނުންތެރި، ބޮޑުދަރުގެ ގަދަ އަދި ރީތިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. އޭގަވި އެކަލޭގެފާނު إستوى ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. . އެބަހީ ޤާއިމްވެ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٧) އަދި އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ جبريل عَلَيه السلآم) ހުންނެވީ ޤަވިހިވެގެންވާ އުފުނަރަގެއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ أصل صورة ފުޅުގައި އިރުމަތީ ފަރާތު އުފުނަރަގައި އެކަލޭގެފާނު ތަޢުވުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رسول الله صَلى الله عليه وسلم އެކަލޭގެފާނުގެ أصل ސޫރަފުޅުގައި ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިރުމަތީ ފަރާތު އުފުނަރުން مغرب ފަރާތާ ހަމައަށް ފުޅާން ބައިކުރާފައި ވެއެވެ. އެހާވަސް އެކަލޭގެފާނު ބޮޑެވެ.

(٨) ދެން އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ جبريل عَلَيه السلآم) محمّد صَلى الله عليه وسلم އާ ވަރަށް ބޮޑަށް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٩) އެ ދެބޭކަލުންގެ ދެމެދު ދުނުދެކުގެ މިންވަރަށް ނުވަތަ ދެފުށުގެ މިންވަރަށް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައި ވެއެވެ. (ނުވަތަ معراج ގެ ރޭގައި محمّد صَلى الله عليه وسلم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އާ ދެމެދު އެވަރަށް ގާތްވިއެވެ.) ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ބޮޑަށް ގާތްވި ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم

(١٠) ދެން ފަހެ الله تعالى އެކަލާނގެ އަގު محمّد صَلى الله عليه وسلم އަށް އެ وحى ކުރެއްވި އެއްޗެއް جبريل عَلَيه السلآم މެދުވެރި ކުރައްވައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މާތް الله އެކަލާނގެ އަގު محمّد صَلى الله عليه وسلم އަށް އެ وحى ކުރެއްވި އެއްޗެއް وحى ކުރައްވައިފިއެވެ. (މިމައްސަލައިގާ ވަރަށް إخْتِلآفُ ވެއެވެ.)

(١١) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ محمّد صَلى الله عليه وسلم ގެ) ހިތްފުޅު އެކަލޭގެފާނަށް އެ ފެނިވަޑައިގެންނެވި އެއްޗެއް ދޮގެއް ނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ معراج ގެ ރޭގައި އެކަލޭގެފާނު އެ ދެކެވަޑައިގެންނެވި އެއްޗެއް އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ދޮގު ނުކުރައްވައެވެ.

أَفَتُمَـٰرُونَهُۥ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ إِذْ يَغْشَى ٱلسِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ ٱلْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَـٰتِ رَبِّهِ ٱلْكُبْرَىٰٓ ﴿١٨﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّـٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَفَتُمَـٰرُونَهُۥ ފަހެ ތިޔަ ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނާ جدل ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ = އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތް އެއްކަލަކާމެދު وَلَقَدْ رَءَاهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތެވެ. نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ = އެނެއް ފަހަރަކުވެސް عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ = سدرةالمنتهى ގެ ކައިރިން عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ = އޭނާގައި جنّةالمأوى އޮވެ ހިތުން ސުވަރުގެ ވެއެވެ. إِذْ يَغْشَى ٱلسِّدْرَةَ = އަދި އެކުންނަނުގެ ގަސް ނިވައިކުރި ހިނދުން مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ = الله ގެ އަމުރުފުޅުމަތިން ނިވައިކުރުމުގެ އެއްޗެއް مَا زَاغَ ٱلْبَصَرُ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ލޯފުގެ ފެނިބިއްސުމަކުވެސް. (ކަނާތް ކަނާތަށް ނުބައްލަވައެވެ.) وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުބެއްލެވެ. لَقَدْ رَأَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތެވެ. مِنْ ءَايَـٰتِ رَبِّهِ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން (حجّة ތަކާއި دليل ތަކުގެ ތެރެއިން) ٱلْكُبْرَىٰٓ ﴿١٨﴾ = ބޮޑެތި ތިބިގެންވާތަކެތި أَفَرَءَيْتُمُ = ފަހެ ތިޔަ ކަލޭމެން ދިމަން ކަލޭގެފާނަން خَبَرُ ދީބަލާށެވެ. ٱللَّـٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ = لات އާއި عُزَّة (މި ދެބުދާ) އާ ބަލަހަށްޓުމުން وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ = އަދި ތިންވަނައަށްވާ منوة އާ ދެކުރަށްވާ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾ = އަނެއް

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) ކަލޭމެން ވަނީ އެކަލޭގެފާނު އެ ދުށުވަޑައިގެންނެވި އެއްޗަކާމެދު އެކަލޭގެފާނާ جدل ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟

(١٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صَلى الله عليه وسلم އަދިއެއް ފަހަރަކުވެސް جِبْرِيْل عَلَيه السلاّم ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވުނު أصل صورة ގައި އަނެއް ފަހަރަކުވެސް ދުށުވަޑައިގަތުމެވެ.)

(١٤) އެއީ سدرةالمنتهى ގެ ކައިރީން معراج ގެ ރޭގައެވެ.

(١٥) جنّةالمأوى އޮތް ހިއްސާ ސުވަރުގެ ވަނީ އޮތީގައެވެ. (އެބަހީ އެ ސުވަރުގެ ވަނީ سدرةالمنتهى ގެ ކައިރީގައި عرشى ގެ ކަނާތް ފަރާތުގައެވެ. والله أعلم)

(١٦) އެ ގަސް (އެބަހީ سدرةالمنتهى އޮތް ހިއްސާ ގަސް) ނިވައިކޮށްލާ އެއްޗެއް ނިވައިކޮށްލިއެވެ. (ރަނުގެ ދޮންފިލާގެ ... އެ ގަސް ނިވައިކޮށްލިއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. سدرة އަކީ ކުންނާރު ގަހަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. منتهى އަކީ ގޮސް ހަމަވާ ތަނެވެ. سدرةالمنتهى އަކީ ހަތްވަނަ އުޑުގައި ނުވަތަ ހަތްވަނަ އުޑުމަތީގައި ގަހެއް (ކުންނާރު) ގަހަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. އެއީ ކުންނާރު ގަހަށް لُغَوِى ގޮތުން ކިޔާ ގޮތެވެ. އޭގެ خاصيّة އާއި، ތަފްސީލު ހަމައެކަނި الله އަށް މެނުވީ އެނގިވަޑައެއް ނުގަނެއެވެ. جنّةالمأوى އޮތް ހިއްސާ ސުވަރުގެ ވަނީ އޮތީގައެވެ. އެ ގަހަށް އައި ދިރުން އައި ކުރަށް އަރާ ކަމުގައި ވެއެވެ. ރިވާކުރެއްވުން بيان ކުރަން ނޫނީގެ ރިތި ގޮތްތަކެއް އެ ގަހަށް ވާނުމަށް ވެއެވެ. ރަނުގެ ދޮންފިލާގެ ތަކެއް އެ ގަސްނިވާކޮށްލާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެގަހުގެ ފަތް އެހާ ބޮޑު ފިލުވައި، ގާފުގެ އާހާ ބޮޑު ކަމުގައި ވެއެވެ. އެ ގަހަށް سدرةالمنتهى އޮތް ހިއްސީ އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ علم އެ ހިސާބަށް ނިމޭ ކަމުގައި ބޭނުންވެއެވެ. އޭގެ އެހާ ގެއްލިގެން مخلوق ތަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ބޭނުންވެއެވެ. ބިމުގެ އެންމެ ކައިރިން އަރައިގެން ގޮސް ނިމޭނީ އެ ހިސާބަކުއެވެ. އަދި ބޭނުންވެއެވެ. އެންމެ ދިމާ شهيد ނުގެ ރޫޙުތަކަށް ގޮސް ނިމޭނީ އެ ހިސާބަށެވެ. ملائكة ބާލައްވާ އެކި ކަމެއްގައިވެސް އެގަހަށް ދިގެނުރެވޭނެ. އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް ހިތައިގައި ވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب

(١٧) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ محمّد ގެފާނުގެ) ލޮލުގެ އަރިސް ފަރާތަކަށް ދިޔައިނުދިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ ކަނާތް ފަރާތަށް، އަދި ވާތް ފަރާތަށް، އަދި މަތީގައި ދިޔައިން [illegible]، ފަރާތްފަރާތަށް ބަލައިލާ ނުލައްވައެވެ. ކަނޑައެޅިގެންވި حدّ ފަހަނައަޅައި ނުދެއެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން އެރޭ (އެބަހީ معراج ގެ ރޭގައި) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބޮޑެތި ބޮޑެތި ތަކެތީގެ عجائب ތަކާއި، އެކަލާނގެ قدرة ދެއްކެވުމާއި، އެއްކަލާނގެކަމާއި ބާރުގަދަ ކަމުގެ ދިނުވާ دليل ތަކުން އެކަލޭގެފާނު އެތައްކޮޅެއް ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(١٩) (ފަހެ މުޝްރިކު ނަހާރުތައް.) لات އާއި، عُزَّى (އަކީ ކޮންބައެއް ކަމެއް) ކަލޭމެން ދެކެނީ ކަލޭގެ ބުނާ ބަސް خبر ދީބަލާށެވެ.

(٢٠) އަދި ތިންވަނަ ބުދު ކަމުގައި ވާ مناة އާއި ވެސް ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ. ކަލޭމެން ދެކެނީ ބުދުތަކަކީ އެއީކޮންކަހަލަ ތަކެއްތޯއެވެ.

أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنسَٰنِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِي شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾

މުފުރަދާތު

أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ = ފިރިހެން ދަރިން (ފިރިހެން ޖިންސު) خاصّ ވެގެން ވަނީ ކަލޭމެންނަށް ހެއްޔެވެ؟ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ = އަދި އޭނާއާއިގެއަށް خاصّ ވެގެންވަނީ އަންހެން ދަރިން (އަންހެން جنس) ހެއްޔެވެ؟ تِلْكَ إِذًا = އެހެންކަމުން ވަންޏާ އެއީ قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ = ވަރަށް ވެސް އަނިޔާވެރި ބައިކުރުމެވެ. إِنْ هِيَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ = އެއީ ހަމަ ނަންތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ = ކަލޭމެން އެ ނަންތައް އެ ތަކެއްޗަށް ކިޔާފައިވާ وَءَابَآؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި، مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا = الله އެއަށް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. مِن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް (އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް) إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلظَّنَّ = ހީ މެނުވީ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ = އަދި އެމީހުންގެ هوٰى نفس ގެ އެދުންތަކާއި وَلَقَدْ جَآءَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތެދުމަގު أَمْ لِلْإِنسَٰنِ = ފަހެ إنسان އާއަށް ލިބިގެންވަނީ ހެއްޔެވެ؟ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ = އޭނާ އެދޭ ހިތްވާ/ އެދޭ ކަމެއް فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ = ފަހެ آخرة خاصّ ވާ ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ = އަދި ދުނިޔެއާއި (އެބަހީ ދުނިޔެވެސް ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.) وَكَم مِّن مَّلَكٍ = އަދި ކިތައް ކިތައް ملائكة ން ހެއްޔެވެ. (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ملائكة ން ވެއެވެ.) فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި = لَا تُغْنِي شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ކަމެއް އެބޭކަލުންގެ شفاعة ން ފައިދާއެއް ނުކުރާ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ = الله ހުއްދަ ދެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ = އަދި އެކަލާނގެ (އެ އަޅަކަށް) ރުހިވޮޑިގެންވާ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާ މީސްތަކުން بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة އަށް لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = ملائكة ބޭކަލުންނަށް ނަން ކިޔައެވެ. (ނަން ދިނީއެވެ.) تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ = އަންހެނުންގެ ނަމުން

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި ކަލޭމެން ތިޔަ ބުނަނީ ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން ދަރިން، އެބައި ފިރިހެނުން جنس خاصّ ވެގެން ވާކަމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވަނީ އަންހެނުން جنس ކަމަށެވެ.

(٢٢) އެހެންކަމަށް ވަންޏާ އެއީ ވަރަށްވެސް އަނިޔާވެރި ބައިންސާފު ބެހުމެކެވެ.

(٢٣) (އެތަކެއްޗަކީ (އެބައި އެ ބުދުތަކަކީ) ކަލޭމެންނާއި، ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކިޔާފައިވާ ހުސް ނަންތަކެކެވެ. الله އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބާރެއް، އަދި އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. (އެބައި އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ހުއްދަވާނޭ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް الله ބާވައިލައްވާފައި ނުވެއެވެ.) އެމީހުން، އެބައި އެ ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން، ހަމައެކަނި ހިޔާލުގެ މައްޗަށް ނޫނީ تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ هوى نفس އެމީހުންނަށް ދައްކައިދޭ އެއްޗަކަށް މެނުވީ އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތެދުމަގު އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެހެންވީއިރު އެމީހުން އެ ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ދޫކޮށް ހުއްދަވާނީ ކޮންފަދަކަމަކުން ހެއްޔެވެ؟)

(٢٤) ނުވަތަ އަދި ކިއްޔާ ހެއްޔެވެ؟ އިންސާނާއަށް އޭނާ އެދޭހައި ކަމެއް ލިބިގެންވާނީ ހެއްޔެވެ؟

(٢٥) ފަހެ آخرة ގެ އެންމެހައި ކަންތަކާއި، ދުނިޔޭގެ އެންމެހާ ކަންތަކެއްވެސް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެމީހުންނަށް، އެބައި އިންސާނުންނަށް އެދިން އެއްވެސް ކަމެއްގެ حقّ އެއް ނެތެވެ.)

(٢٦) އުޑުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ވެސް، الله އެ ރުހިވޮޑިގަތަކަށް شفاعة ތެރިވުމަށް إِذْنَ ދެއްވާ އަދި ރުހިވޮޑިގަތުމަށްފަހުގައި މެނުވީ އެއިން ބޭކަލުންގެ شفاعة ން އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނޭ ކިތަންމެ ملائكة ބޭކަލުންނެއް އެ އުޑުތަކުގައި ވެއެވެ. (މި ވާހަކައިގެ خلاصة އަކީ ملائكة ބޭކަލުންގެ ޤަދަރު ބޮޑު އަބުރުވެރިކަމާއި، الله ގެ حضرة ގައި އެ ބޭކަލުންގެ ހުރުމަތާ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، އުތުރިވަޑައިގެންވުމާއި ނަމާއެކުވެސް އެމީހަކަށް شفاعة ތެރިވުމަށް الله އިޖާޒަތުދެއްވުމާއި، އެބޭކަލުންނަށް އެ شفاعة ތެރިވުމުގެ إِذْنَ ދެއްވުމާއި، އަދި އެމީހަކަށް الله ރުހިވޮޑިގަތުމަށް ފަހުގައި މެނުވީ ملائكة ބޭކަލުންނަށްވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް شفاعة ތެރިވުމުގެ حقّ ލިބިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. (އެހެންވީއިރު އެއިން ބޭކަލުންވެސް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާން ދަލީލެއްނެތެވެ.

(٢٧) آخرة އަށް އީމާންނުވާ މީހުން – އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަންހެނުންގެ ނަމުން ނަން ކިޔަނީއެވެ. (އެބައި މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަކީ الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. الله ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ދަރިކަމަކު ހިއްޖުވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލާނގެއަށް ކަމެއް ނޫނެވެ.

وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَـٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَا لَهُم بِهِۦ = އެމީހުންނަށް އެކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެނގުން ނަސީބުވުމުގައި ނުވެއެވެ.) مِنْ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އިލްމެއް إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ = ހީއަށް ފިޔަވާ. (ހަމައެކަނި ހީކުރުމަކަށް ވެސް) وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِي = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހީކުރުން ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ. مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ = حقّ ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް فَأَعْرِضْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެނބުރިވަޑައިގެން ފުރަގަސްދެއްވާށެވެ. عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ذكر ކުރުމުން (ހަނދާން ކުރުމުން) މޫނު އަނބުރައިފި މީހެއްގެ ކިބައިން وَلَمْ يُرِدْ = އަދި އޭނާ ނޭދޭ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ފިޔަވާ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم = އެއީ އެމީހުން ފޯރާ ހިސާބެވެ. (އެމީހުންނަށް އެނގޭ މިންވަރެވެ.) مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ = علم ގެ ތެރެއިން إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ هُوَ أَعْلَمُ = ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެމީހާ އެކަލާނގެ މަގުން ނެއްޓި ފުރެދިގެންދާ މީހާ. ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ = ތެދުމަގުގައިވާ މީހާވެސް وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، لِيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَـٰٓـُٔوا۟ = އެއީ ނުބައި ކަންތައް ކުރި މީހުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ. بِمَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ وَيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = އަދި إحسان ތެރިވެ ރަނގަޅު ކަންތައް ކުރި މީހުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ. بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ = އެންމެ ރަނގަޅު ޖަޒާއިން

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެމީހުންނަށް އެކަމުގައި (އެބަހީ ملائكة ބޭކަލުންނީ الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ބުނާކަން) އެމީހުންނަށް އެއްވެސް علم އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަށައަޅައިވެސް އަނގަބުނަން ހިތާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ އެމީހުން ހިޔާލާ ހުސް ހިޔާލަކަށް تبع ވެގެން އެމީހުން ބުނާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ކަންތައްތަކުގައި ހިޔާލީ އެއްވެސް حال އެއްގައި حقّ މައްސަލައެއްގައި حقّ ގާއި ދިމާކޮށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައިދެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ.

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ذكر ން – އެބަހީ ޚާއްޞަ قرءان ން އަރައި، އޭގެ هداية ން – މޫނު އަނބުރައިގާ إيمان ނުވާ މީސްމީހުންގެ ފަރާތުން ކަންތައްތަށް ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެމީހުންގެ ކައިރިން އަނބުރި ފުރަގަސް ދެއްވާށެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ ނުބޭއްވެއެވެ. آخرة އަކަށް އެއްވެސް خيال އެއް އަދި އަންގުމެއް ނުބެލެވެ.

(٢٠) އެމީހުންގެ علم އާއި، އަންގުން ހުރި މިންވަރެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ ފުރުހަނގެ رب ، އެކަލާނގެ ސިފަ ތެދުމަގުން ކަނޑައިލައި، މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުކޮށް ބޭނެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުންވެސް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ވަކި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (أزل ގައި އެކަން އޮޅެ ގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ވަކި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.)

(٣١) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ތަކެއްޗެވެ. އެތަނުގައިވާ ހުރިހާ މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންނާއި، ތެދުމަގުގައި ތިބި މީހުންވެސް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ވަކި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެގޮތުގައިވާން އެކަލާނގެ ކަންތައްތަށް ގެންދަވަނީ) ތިމާގެން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ނުބައި عمل ކޮށް ކުރި މީހުންނަށް ނުބައި جزاء ދެއްވުމަށާއި، އަދި ރަނގަޅު ހެޔޮ عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު ހެޔޮ جزاء ދެއްވުމަށެވެ. (ނުބައި ޖަޒާއަކީ قيامة ދުވަހުން الله ގެ ކޯފާއާއި، ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. ހެޔޮ جزاء އަކީ قيامة ދުވަހުން الله ގެ ރުއްސެވުމާއި، ސުވަރުގޭގެ ދިރުމާއި نعمة އެވެ.)

ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾

މުފުރަދާތު

ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ = ދުރުވެގަންނަ މީސްތަކުން كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ = ބޮޑެތި ފާފަތަކުން وَٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކުންނާއި إِلَّا ٱللَّمَمَ = ކުދިކުދި ފާފަ ފިޔަވައި إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ = ފާފަ ފުއްސެވުން ތަނަވަސް ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ = ކަލޭމެންނާމެދު ދަންނަވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވި ހިނދު وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން جنين އަކަށް (ނުވިހާ ކުއްޖަކަށް) ހުރިއިރުވެސް فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް طاهر ނުކުރާށެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންނަކީ މާ ތަޤުވާވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި އަމިއްލައަށް ނުބުނާށެވެ.) هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ = تقوى ވެރިވީ މީހާ އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެން ވަނީ އެވެ. أَفَرَءَيْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ خبر ދެއްވާށެވެ.) ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ = (إسلام دين ން) ފުރަ އަނބުރާލައި ފުރަގަސްދިން މީހާ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا = އަދި އޭނާ ކުޑަކުޑަކޮށް (މުދާ) ދިނީ وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ = އަދި މަނާވެގަތް (އެކަމުން މަނާވެގަތެވެ) އެކަން ހުއްޓުވައިލި أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ = ފަހެ އޭނާގެ އަތްގައި غيب ގެ علم ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ އޭނާ އެ ދެކެނީ (ނުވަތަ އެއަށް ބަލާ ހަދާނީ) أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ = ނުވަތަ އޭނާއަށް خبر ނުލިބިހެއްޔެވެ؟ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ = موسى ގެފާނުގެ صحف ގައި (توراة ގައި) ވާ ތަކެތީގެ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ = (އަދި އެކަލާނގެ أمر ތަކެއް އެންމެ ފުރިހަމަކޮށް ކޮށްދެއްވި) ހަމަ إبراهيم ގެފާނުގެ صحف ގައި ވާ ތަކެތީގައި

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެމީހުންނަކީ އެބަޔީ ބަރަނަގެ ހުގާ عمل ކުރި ބަރަނަގެ މީހުންނަކީ ތިމާގެމީހުންގެ ފަރާތުން ވެސް ކުރިކޮށް ފާފަ (لَمَمُ) ގެންގޮސް ނުކުރާ މީހުންނެވެ. ބޮޑު ފާފަތައް، فاحش ކަންތައްތައް ދުރުކުރާ މީހުންނެވެ. އެކަންކަމާ ދުރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ތިޔަ ފަރާތުގެ ކަލާނގެ ربّ އެއީ ފާފަ ފުއްސަވާ ބޭފުޅާ ކަމުގައި ވާނެ ކަލާނގެއެވެ. އެބައި ބޭފުޅުންނާ ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ތިޔަ ކަލާނގެ އެންގެވި حال ބޭނުން ދެނެވޮޑިގެން ވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލާނގެ ބިންމަތީން ހެއްދެވި ސަބަބުން (އެބައި ކަލާނގެ ބައްޕަ ءادم ގެ ހުރިހާ ބިމުގެ މަތީން ވެސް) އަދި ކަލާނގެ ކަލާނގެ މަންމަގެ ބަނޑުގައި ވާ حال ވެސް ކަލާނގެ ހުރިހާ حال ބޭނުން ދެނެވޮޑިގެން ވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އަމިއްލަ ކަލާނގެ އަމިއްލައަށް ކަލާނގެ نفس ބޭއް طاهر ނުކުރާށެވެ. (އެބައި ކަލާނގެތަކުގެ ފާފަތައް ނުވާ ބަރަނަގެ ބަޔަށް ކަލާނގެ އަމިއްލައަށް ބޭނު ކުރަނާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން تقوٰى ވެރި މީހާ طاهر ބަޔަކު ކޮން ބަޔަކުކަން ވެސް އެކަލާނގެ މާ ބަރަނަގަން ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٣٣)،**(٣٤)** (އޭ رسول الله އެވެ!.) إسلام دين ން ދުރުވީ އަދި ބަދަލު ދެއްކި ފުރަތަމަ ސަބަބެއް ނުކުރާ ކަލާނގެ ފަރާތުން ބައްދަލުވެވޭތޯއެވެ.؟

ދަންނަވެ. މި އާޔަތްތައް، އަދި މީގެ ފަހަރަށް މިވާ ދެކެން އާދެއްސެ މި ސޫރަތުގެ ބަސް ދަނީ قريش ވެރިއަކު ގެ الوليد بن المغيرة ގެ ވާހަކައެވެ. ފަހެ އޭނާ قرآن އަހައި إسلام ވާން ކައިރި ވެއެވެ. ނަމަވެސް إسلام ވިއެވެ. އެ ވާހަކަ قريش ގެ مشرك ނުބައި މީހަކަށް އިވިގެން އޭނާއަށް އޭނާއާ ވަރަށް عيب ކިޔައި މަލާމާތް ކުރިމާ وليد ބުނެކަމަށް ވީ الله ގެ عذاب އަށް ބިރުގަންނަ ކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ އޭނާއާ ބުނެއްވެ. ކަލޭ މިއަށް ބިރުގަންނަ عذاب އަށް ބަދަލުގައި ވަޒަންކުރާށެވެ. އަހުރެންނަށް ކޮންމެ މަހަކު ކަލޭގެ މުދަލުން ކޮންމެވެސް ވަރެއް ދޭށެވެ. އަދި ކަލޭގެ މިއަށް ދިނުން ދޫކޮށް ކަލޭގެ دين އަށް އަލުން ވެސް رجوع ވާށެވެ.

ދެން މި وليد އޭނާއަށް އޭނާ ގެންގުޅޭ މުދަލުން ކޮންމެ މަހަކު ނަމަވެސް ކޮންމެ ހަމަޖެހުނު ނަމަވެސް ކޮންމެ އަހަރަކު ކުޑަކޮށް ދިނުމުގައި ދެން ނުދީ އެކަން ހުއްޓައިލިއެވެ.

(٣٥) ނަމަވެސް އޭނާގެ އަތުގައި غيب ގެ علم ވެސް ހުއްޓެވެ.؟ އޭނާ އެގައިވާ ގޮތުގެ ބަލާ ހަމަކަށަވަރު އެހެންނަމަ ބޭއްވެ. (އެކަށަ އެއްވެސް ކަމެއްވެސް އޮތީއެއް ނޫނެވެ.)

(٣٦) ނަމަވެސް އޭނާއަށް ފަހެ موسٰى عَلَيْه السلاَم ގަނޑު ބާވައިލެއްވި صحف ތަކުގައިވާ خبر ތަކާއި، معلومات ތަކުގެ خبر ނުދީ ބާވައެވެ؟

(٣٧) އަދި އެކަލާގެ ފަރަނޑު އެންގެވުން އެންމެރަނގަޅު ކަންތައްތަކެއް ބާރަބަރު ކުރެއްވި إبراهيم عَلَيْه السلاَم ގެ صحف ގައިވާ ތަކެތީގެ خبر ވެސް އޭނާއަށް ނުލިބުނީ ބާވައެވެ؟

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾

ލަފްޒީމާނަ

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އެއްވެސް ބުރަވެރިޔަކު نفس އެއް ނުއުފުލާނެއެވެ. وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ = އެހެން نفس އެއްގެ ބުރަވެއް

وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إنسان މީހަކަށް ނުވެއެވެ. إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ = އޭނާ ކުރި ކަމެއް މެނުވީ

(އޭނާ ކުރި ކަމެއްގެ ޖަޒާ މެނުވީ) وَأَنَّ سَعْيَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل (ކުރި ކަންތައް) سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾

= ނިކަންނުހުރެ އޭނާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ދެއްކޭނެއެވެ. ثُمَّ يُجْزَىٰهُ = ދެން އޭނާއަށް ޖަޒާދެއްވާނެ އެވެ. ٱلْجَزَآءَ

ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ = އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ = ގޮސް ނިމުން ވަނީ/ ނިމުމަށް ވަނީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. أَضْحَكَ

وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ = ހެއްވެވީ އަދި ރޮއްވެވީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ =

މަރުއްވެވީ އަދި ދިރުއްވެވީ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ޖޯޑު ޖޯޑަށް) ދެ ޖިންސު ހެއްދެވީ

އެކަލާނގެއެވެ. ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ = ފިރިހެން ޖިންސާއި، އަދި އަންހެން ޖިންސް مِن نُّطْفَةٍ = މަނި ތިއްކަކުން

إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ = އެ ތިކި އޮހޮރިއްޖެއްސެވުމުން (ރަހިމަކަށް ވެއްޓުމުން) وَأَنَّ عَلَيْهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

އެކަލާނގެއަށެވެ. ވަނީ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ = އަނެއް ފަހަރު އުފެއްދެވުން ވެސް

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) (އެ صحف ތަކުގައި އަންނަނިވި خبر ތައް ވެއެވެ.) ފާފަވެރި އެއްވެސް نفس އެއްގެ ފާފަތަކާއި، ބުރަކަށް(قيامة ދުވަހުން) އަނެއް نفس އެއް ނުއުފުލާނެއެވެ. އެބަހީ އެމީހަކު ކުރި ފާފަތަކުގެ جزاءއަކާއި،ބުރަކަލެއްއުފުލަން ޖެހޭނީ ހަމަ އެ نفس އެކެވެ.

(٣٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިންސާނާއަށް އޭނާ ކުރި عمل އެއްގެ جزاء މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކުރި ކަމެއް އޭނާ (قيامة ދުވަހުން) ދެކޭނެއެވެ.

(٤١) ދެން އެ عمل އަށް އޭނާއަށް ހަމަ ބަރާބަރު ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވޭނެއެވެ. (ހެޔޮ عمل އަކަށް ވިއްޔާ ހެޔޮ جزاء އެވެ. ނުބައި عمل އަކަށް ވިއްޔާ ނުބައި ޖަޒާއެވެ. އަދި الله އޭނާއަށް عفوء ކުރައްވަން އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ އެއްޗެއް عفوء ވެސް ކުރައްވާނެއެވެ.)

(٤٢) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ.!) މަރުވުމަށްފަހު ވެސް الله ގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހައި ކަމެއް رجوع ވާނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ކަލާނގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

(٤٣) (އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ ގޮތުގައި އަޑަކު އުފާވާން ގޮތް ލިބުވައި ކުރައްވައި ހެއްދެވިއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގައި އަޑަކު ރޮއްވައެވެ. ދުނިޔެ ހިތްގަވާނ ގޮތް ހެއްދެވިއެވެ. ނުވަތަ قيامة ދުވަހުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން އުފާކުރައްވާ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ أهل ވެރިން ހިތާމަވެރިކުރައްވާ ރޮއްވައެވެ.

(٤٤) އަދި ތަކާހި މަރުއްވާ އަދި ދިރުއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٤٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ އެއްގަނޑެއްވެސް ބަވަތެއްވެސް އަންހެން ފިރިހެން ދެ ޖޯޑު ހަމަވާ ގޮތަށް ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٤٦) އެކަލާނގެ އެތަކެއް ހެއްދެވުމަކީ އަންހެން އެއްޗެއް رحم ގެ ތެރެއަށް އޮޅިގެންދާ މަނި ތުއްޕަކުންނެވެ. (އެއީ عامّ ކޮށް ހެއްދެވީ ގޮތެވެ. އަދި އާދަމް ގޮތުގޮތަށް ހެއްދެވީ ބައެއް ތަކެއްވެސް ވެއެވެ. والله أعلم)

(٤٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (قيامة ދުވަހުން) އަލުން ދިރުއްވައި އަނބުރާ ތަކެތި އުފެއްދެވުން ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا۟ فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ هَـٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلْـَٔازِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَـٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ وَٱعْبُدُوا۟ ۩ ﴿٦٢﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ = މުއްސަނދި ކުރައްވާ، فقير ކުރައްވަނީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއީއެވެ. رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ = شِعْرَى އެވެ. ޔިހޫދު ތަރިގެ ربّ އަދިވެސް وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ = ފުރަތަމަ عاد ޤައުމު އެއީ(هود قوم) وَثَمُودَا۟ = އަދި ثمود ޤައުމުގެ މީހުންވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ = ފަހެ ބާކީ ނުކުރެއްވެއެވެ. (މުޅިންވެސް ނައްތައިލެއްވިއެވެ.) وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ = އަދި އޭގެ ކުރިން نوح ގެ ޤައުމުގެ قوم ވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ވީ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ = އަނިޔާވެރިކަން އެންމެބޮޑު، އަދި ނުކިއުރަވެރިކަން އެންމެބޮޑު ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ = އަދި لوط قوم ވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ.) أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ = އެ قوم ވައްޓާލެއްވިއެވެ. فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެ قوم އެ ނިވައިކުރި އެއްޗަކުން ނިވައިކުރިއެވެ. فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުން نعمة ތަކުން ނިޔަމަތެއްގެ ފެށިގެން ކޮން ނިޔަމަތަކާ؟ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭ ޝައްކު ކުރަނީ/ދޮގުކުރަނީ هَـٰذَا نَذِيرٌ = މިއީ (މި نبي އަދި) نذير އެކެވެ. الله ގެ ކާފަރުންގެ عذاب ގެ ވާހަކައިން ބިރުދައްކަވާ ބޭކަލެކެވެ.) مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ = ފުރަތަމަ نذير ން (نبي ން އަދި رسول ން ކުރަކުރި نذير އެކެވެ. أَزِفَتِ ٱلْـَٔازِفَةُ ﴿٥٧﴾ = قيامة ގާތް ވެއްޖެއެވެ. لَيْسَ لَهَا = އޭގައި ނުވެއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ = الله ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ފާޅުކުރައްވާނޭ އެއްވެސް ފަރާތެއް أَفَمِنْ هَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ = މިވާހަކައިން ކަލޭމެން ހައިރާންވަނީ؟ (މި قرءان އަށް ހައިރާންވަނީ؟) تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ = ކަލޭމެން عجائب ވަނީ (عجائب ވެގެން ދޮގުކުރަނީ) وَتَضْحَكُونَ = އަދި ކަލޭމެން ހިނގާ (މަލާމާތަށް ހިނގާ) وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ރޮއި ނުލަނީ وَأَنتُمْ سَـٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަނީ (باطل ކަންކަމުގައި) مشغول ވެ غافل ވެގެންނެވެ. فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ. وَٱعْبُدُوا۟ ۩ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުއްސަނދި ކުރައްވާ، އަދި فقير ކުރައްވަނިވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން شِعْرى އެވެ ކިޔާ ތަރިއެގެ رَبّ އަކީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެއީ خُزَاعَةُ ވަގައިގެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަރިއެކެވެ.)

(٥٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފުރަތަމަ عاد (އެބަހީ عاد ބޯޅައިގެ މީހުން) ހަލާކު ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٥١) އަދި ثمود ބޯޅައިގެ މީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަކުވެސް ބާކީވެ ނުހުރެ ހަމަ އެންމެން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.

(٥٢) އަދި އޭގެ ކުރިން نوح قوم ވެސް ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެމީހުން ވީ އަނިޔާވެރިކަން މާބޮޑު އަދި މާ ނުކިޔަމަންތެރި ބޮޑަށް ކުޅުގައެވެ.

(٥٣) އަދި مؤتفكة (مَدَائِنُ ގެ މީހުން – އެބަހީ لوط قوم ގެ މީހުން ވެސް ހަމަ ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކަލާނގެ އެވެ. އެ قوم މަތިން ތިރިއަށް ވައްޓާލެއްވީއެވެ.

(٥٤) ދެން އެ قوم އެ ނިވައިލައްވައި އެއްޗެއް ނިވައިލައްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ އެ قوم ގެ މައްޗަށް އައި عذاب އާއި، ހަލާކުގެ ހިލަ ވާރޭއިން އެމީހުން ވަނީ މުޅީން ނިވައިވެގެންނެވެ.)

(٥٥) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ نعمة އާއި، عذاب ގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ޝައްކުކުރައްވަނީ ތެދުކުރެއްވުމަށް އަދި ތެދުކުރެއްވީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްދެވީ؟ ޝައްކުކޮށް ތެދުކުރުމާ އެއްވެސްކަމެއް ނެތެވެ.)

(٥٦) މި محمّد ގެފާނަކީ الله ފޮނުއްވި رسول އާއެވެ. އެއީ ހަމަ އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންފަދަ رسول ބޭކަލެކެވެ. އިސްވެދިޔަ ބޭކަލުންވެސް އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް إنذار ކުރެއްވިއެވެ. މިކަލޭގެފާނުވެސް މިއީ ހަމަ إنذار ކުރައްވާ نذير އެކެވެ. އެފަރާތުގެ ތަބާވެލާށެވެ.

(٥٧) قيامة ދުވަސް ގާތް ވެއްޖެއެވެ.

(٥٨) އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެ قيامة ވާނޭ وقت އެއް އެނގޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ ނޫނެވެ. އެދުވަހާ ބެހޭ އެއްވެސް ކަމެއް ހާމަކަންތައްތައް އަދި كشف ކުރެއްވޭނީ އެކަލާނގެ ނޫނެވެ.

(٥٩) އަދި (އޭ مشرك ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން عجائب ވެވުމަށް މަލާމާތްގެ ގޮތުން ހިތިފައި ތިބީ ތިޔަ މި قر آن އާ ދެކޮޅުގައި ހެއްޔެވެ؟

(٦٠) އަދި އެ ފުރައްސާރަ ކުރަނީ ބަލާލައި خبر ތަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތި ތިބީ ބާރަށް ހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް މަލާމާތްކުރާ ހަމަ عجائب ވެވުނު ވާހަކައެއް ނޫނެވެ.

(٦١) އެއީ ހަމަ ތިމާ حقيقى ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިޔަ ތިބީ އެ ފުރައްސާރަ غافل ވެގެންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބޮޑާކަމުގައި، كبر ވެރިކަމުން ނުބަލާނެވެ.

(٦٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.! ކާފިރުންނާއި، مشرك ން ފިޔަވައި ތިޔަ ކަލޭމެން الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ.!
އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ.!

القمر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة القمر — އާޔަތްގެ ޢަދަދު (٥٥)

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ ① وَإِن يَرَوْا ءَايَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ② وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۚ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ③ وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّنَ الْأَنبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ④ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ⑤ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ ⑥ خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ⑦ مُّهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ ۖ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ⑧

ލަފްޒީމާނަ

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ = قيامة ގާތްވެއްޖެއެވެ. وَانشَقَّ الْقَمَرُ ① = އަދި ހަނދު ދެފަޅިވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. وَإِن يَرَوْا ءَايَةً = އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެ معجزة އެއް ފެނުނަސް يُعْرِضُوا = އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ (قبول އެއް ނުކުރެއެވެ.) وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ② = އަދި އެމީހުން (ކާފިރުން) ބުނެއެވެ. ދިމަދިމާ ދެމިހުރި سحر އެކެވެ. وَكَذَّبُوا = އަދި އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ هوى نفس އާ تبع ވިއެވެ. وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ③ = އަދި ކޮންމެ ކަމެއް ވާނީ قرار ވެ ހަމަޖެހިގެންނެވެ. وَلَقَدْ جَاءَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. مِّنَ الْأَنبَاءِ = خبر ގެ ތެރެއިން مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ④ = އޭގެ ތެރޭގައި ބިރުވެރިކަން ހުރި خبر ވެއެވެ. حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ = އެއީ ފުރިހަމަ حكمة އެކެވެ. (އެ قرآن އަކީ އޭގެ حكمة ތެރިކަން ނިހާޔަތަށް ގުޅިފައިވާ ފޮތެކެވެ. فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ⑤ = ފަހެ نذير ންގެ ފައިދާއެއް (ކާފިރުވި قوم ތަކަށް) ކަމެއް ފުއްދައި ނުދެއެވެ. فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = ފަހެ (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައި އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ = ގޮވާލައްވާ ކަލޭގެފާނު ގޮވާލައް ދުވަހުން (އެބަހީ إسرافيل ގެފާނު އަސްފުމާ މިސްކަތުން محشر ގެ ميدان ތަން އެއްކުރުމަށް ގޮވާ ދުވަސް ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.!) إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ ⑥ = إنكار ކުރެވޭ އެއްޗަކަށް (محشر ގެ ميدان ތަނަށް) خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޯތައް ފަސްކައިވެ ބިރުވެރިވެގެންވާ حال يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ = އެމީހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެންނެވެ. كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ⑦ = އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ ފެތުރިގެންވާ ގޮއްވޮޅިކަލާއި ފަދައެވެ. مُّهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ = ގޮވާ ކަލޭގެފާނަށް އަވަސްވެގެންވާ حال يَقُولُ الْكَافِرُونَ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ⑧ = މިއީ އުނދަގޫވެގެންވާ ދުވަހެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) قيامة ދުވަސް ގާތްވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަނދު ފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.

ދަންނައެވެ. قيامة ގާތްވެއްޖެ ކަމުގައި އޮތް ބަސްފުޅުން މުރާދުވެވޭ، محمّد صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ نبي ކަމާއިގެން ފޮނުއްވެވުމުގެ ވަގުތުން ފެށިގެން ދެން އޮތް ވަގުތާއި، އޭގެ ކުރިން ދުނިޔެއިން ބާކީވެގެން ހުރި ވަގުތާ އަޅާ ބަލާއިރު އިސްވެދިޔަ ވަގުތު ގިނަވެފައި، رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم އައީ އެންމެ ފަހުގެ نبي އާ ކަމުގައި ވީކަމެވެ . ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވުމުން ދުވަސް قيامة އަށް ގާތްވީއެވެ.

ހަނދު ފަޅައިގެންދިޔަ މައްސަލައަކީ تاريخ އާއި، سيرة ން صريح ކޮށް ސާބިތުވާ ގޮތުން مكّة ގެ مشرك ން رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ އަރިހުން އެދުނު ހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ހަނދަށް إشارة ކުރެއްވުމުން ﷲ އެ ހަނދު ދެފަޅިކުރައްވައި رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ ކަލޭގެ މައްސަލަ تائيد ކުރާ معجزة އެއްގެ ގޮތުން ދެއްކެވި ކަމެވެ.އެ އެ معجزة ކާފިރުންނަށް ފެނުނެވެ. އަދި إيمان ނުވާ މީހުން ބުނީ އެއީ ދެމިގެންވާ سحر އެއް ކަމަށެވެ. އެވާހަކަ ދެވަނަ ءاية ގައި އެވަނީއެވެ.

(٢) އަދި އެމީހުން ކޮންމެ معجزة އެއް ދުށް ނަމަވެސް އެމީހުން އެއާއިދުރުވެފައި ނުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީ މިއަކީ ދެމިގެންވާ سحر އެއް ކަމަށެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން (الله ގެ رسول އާ އާއި، އަދިالله ގެ قدرة ތެދުކަމުގެ ތެދުއިން އެމީހުން ދުރު ކަންތައްތައް) ދޮގުކޮށްލިއެވެ. އަދި އެމީހުން تبع ވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއެވެ. އެމީހުންގެ هوى نفس އާއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއް ވަނީ قرار ވެގެންނެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ ކަމެއްވެސް އޭގެ نهاية ގައި ވަނީ قرار ވެ ހަމަޖެހި ނިމިފައެވެ. ފަހެ ހެޔޮ ކަންތައް ވަނީ ހެޔޮކަމުގެ أهل ވެރިންނާ ހަމައަށް ނިމިފައެވެ. އަދި ނުބައި ކަންތައް ވަނީ ނުބައިކަމުގެ أهل ވެރިންނާ ހަމައަށް ނިމި قرار ވެފައެވެ.) والله أعلم

(٤) އަދި އެ خبر ތަކުގައި ބިރުވެރިކަން ހުރި ވާހަކަތަކާއި، خبر ތައް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ مكّة ގެ مشرك ން ގޮތަށް ނުވަތަ عامّ ކޮށް އެންމެހައި ކާފިރުން ގޮތަށް އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ބިރުވެރިކަން ހުރި ވާހަކަތައް މި قرآن ން އައިސްފައި ވާނެއެވެ. މި މީހުން އެއިން عبرة حاصل ކުރުން ހުއްޓެވެ.)

(٥) އެއީ، އެބަހީ قر قرآن އަކީ އާދޭ بلاغة ތެރިކަމާއި، ފުރިހަމަކަމުން نهاية އަށް ގޮސްފައިވާ ޙިކުމަތެކެވެ. ފަހެ (އެކަމަކު إنذار އަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ. (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ قوم ތަކަށް ވަޢުޒުގެންނެވި نبي ބޭކަލުންނާއި، رسول ބޭކަލުން އެ قوم ތަކަށް އެ ކުރެއްވި إنذار ން އެ قوم ތަކަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުފުދުނެވެ.)

(٦) (އާ ގާތްވެގެންވާ رسول އާއެވެ!) އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.الله އެމީހުންނާމެދު حكم ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ގޮވާލައްވާ ފަރާތުގެ ގޮވާލެއްވުމުގެ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާ ކުރައްވާށެވެ. (އެއީ إسرافيل ގެ ފުރު އެންފުމުގައި މީސްތަކުން محشر އަށް جمع ވުމަށް ގޮވާލައްވާ ގޮވާލެއްވުމެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލައްވާނީ އެ ކާފިރުން إنكار ކުރާ އެއްޗަކަށެވެ. އެއީ محشر ގެ ميدان އަށް جمع ވުމަށެވެ.

(٧) އެމީހުންގެ ލޮލުން ފެންކަޅިވެ ބިރުވެރިވެގެންވާ حال ކަމުގައި ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނާނެއެވެ. (މީސްތަކުން ގިނަކަމާއި އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ތެޅިއަރާ ވަދެ މަސްހުނިވުމުގެ ސަބަބުން) އެމީހުން ހީވާނީ ފަތުރަމުންދާ ގޮއްބޮޅިތަކެއް ހެންނެވެ.

(٨) މީސްތަކުން އަވަސް އަވަހަށް އެ ގޮވާ ފަރާތަކާ ދިމާއަށް އަވަސްވެގެންނާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ އުނދަގޫ ދުވަހެކެވެ. ދަތި ދުވަހެކެވެ.

۞ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا۟ عَبْدَنَا وَقَالُوا۟ مَجْنُونٌ وَٱزْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾

ލުޣަތު

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރީން) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން (އެމީހުންގެ رسول نوح ﷺ ދޮގުކޮށްފިއެވެ.) فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا = ފަހެ އެމީހުން މިވަން ރަސްކަލާނގެ އަޅާ (نوح ﷺ) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. وَقَالُوا مَجْنُونٌ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ މޮޔައަކެވެ. مجنون އެކެވެ. وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ބިރުގެންނުވުނެވެ. فَدَعَا رَبَّهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. أَنِّي مَغْلُوبٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ވަނީ مغلوب ވެގެންނެވެ. ބަލިވެވިގެންނެވެ. فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ = ފަހެ މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ. فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ = ދެންފަހެ މިވަން ރަސްކަލާނގެ އުޑުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވައިލައްވައިފީމެވެ. بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ = ގިރިގިރި ހުންނަ ފެނާއެކުން وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ ބިމުގެ ކުރުތައް ދައްކަވާލައްވައިފީމެވެ. (ބިމުން ކުރުތައް ފުޅާއްވައިފީމެވެ.) فَالْتَقَى الْمَاءُ = ފަހެ (އުޑުގެ ފެނާއި، ބިމުގެ ފެނާ) ދެ ފެން ބައްދަލުވެއްޖެއެވެ. عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން (أزل ގައި) މިންވަރުކުރެވި ނިމިފައިވާ أمر އެއްގެ މައްޗަށެވެ. وَحَمَلْنَاهُ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ نوح ގެފާނު) އުފުއްލަވައިލައްވައިފީމެވެ. عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ = ލިޔަލިއަށްގަނޑާއި، މުރިތަކުގެ ވެރި އެއްޗެއްގައި (އެބަހީ ނައުކާއެއްގައި) تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا = މިވަން ރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި، ރައްކާތެރިކަމާއެކު އެއީ ދުވެއެވެ. جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ = އެއީ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް جزاء އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (عذاب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައް މިވަން ރަސްކަލާނގެ عبرة އެއްގެ ގޮތުން ދޫކުރައްވައިފީމެވެ. فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ = ފަހެ عبرة ލިބިގަންނަ — وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް ވޭތޯއެވެ؟ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ މިވަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ إنذار އާއި وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ = އަދި

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قُرْآن ފަސޭހަ ކުރެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ދަސްކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް ވޭބާވައެވެ؟

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން – އެބަހީ مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން – نوح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން (އެމީހުން ގާތަށް ފޮނުއްވުނު رسول نوح عَلَيه السلآم ގެ رسول ކަން) ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅާ – އެބަހީ نوح– عَلَيه السلآم ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދިމާއަށް ބުނީ އެއީ مجنون އެކެކެވެ. މޮޔައެކެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަ ގޮވައިގަތުން އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވާލިއެވެ.

(١٠) ދެންފަހެ (نوح عَلَيه السلآم ގެ قوم ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރި ހިނދުން) އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. އާ، ތިމަންގެ ربّ އެވެ. ތިމަން ވަނީ ބަލިވެ، ދެރަވެގެންނެވެ. އެހެންވެ ތިމަންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!.

(١١) ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުޑުމަތީގެ ދޮރުތައް ގަދަވާ ފެނާއިގެން ހުޅުވައިލެއްވީމެވެ. (އެބަހީ ބޯވާރޭ ވެއްސެވީމެވެ.)

(١٢) އަދި ބިމުންވެސް ފެންކުޅިތައް ފަޅުއްވައި، ބިމުގައި ހުރި ތަންތަނުން ފެން ފަޅާލެއްވީމެވެ. ދެން ވާރޭފެނާއި، ބިމުގެ ފެނާ އެއްކަރައްވާލައްވައިފީމެވެ. (އެއީ އަވަހަށް ފެންގަނޑު ބޮޑުކުރައްވާފައެވެ.) އަދި އެކަމަކީ މާ ކުރީ أزل ގައި ލިޔުއްވި މިންވަރުގެ ނިމިފައިވާ އަމުރެއްގެ މައްޗަށެވެ.

(١٣) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ نوح عَلَيه السلآم) ފިލާތަކާއި، މޮޅުގެ ހަރުފަތިވާ ނާށިގެއި އުފުއްލެވީމެވެ.

(١٤) އެ ނާވާގެ ދުވަމުން ދިޔައީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފެނިވަޑައިގަތުމުގައި، ރައްކާތެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އެއީ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް عذاب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (އެމީހުން ކަނޑުގައި غرق ވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

(١٥) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ކަންތައް (އެބަހީ نوح ގެފާނުންގެ އެ وَاقِعَة)، ފަހުބަޔަށް عبرة އަކަށް ދޫކުރައްވައިފީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އުޅޭ ބާވައެވެ؟

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾

މުފްރަދާތު

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار އާއި وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަ ކުރައްވާފީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ހަސްކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ عَادٌ = އަދި عاد ޤައުމުގެ މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار އާއި إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. رِيحًا صَرْصَرًا = ހިރިހަން ގަދަފިނިގާ ވައެއް فِي يَوْمِ نَحْسٍ = ސުންބޫ ދުވަހެއްގައި مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ = (ސުންބޫކަން) ދެމިގެންވާ (ނުވަތަ އެ ވައި ދެމިގެންވާ) تَنزِعُ ٱلنَّاسَ = އެވައި މީސްތަކުން (ބިމުން) ދުއްސައިލައެވެ. ބިމުން ވަކިކޮށްލައެވެ. كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންފަދަހެއްޔެވެ؟ أَعْجَازُ نَخْلٍ = ކަދުރު ގަސްތަކުގެ ބުޑުތަކެއް ފަދައެވެ. مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ = ބިމުން ދުއްވިފައިވާ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކުރައްވާފީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ހަސްކުރުމަށް/ ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ ثَمُودُ = ثمود ޤައުމުގެ މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. (ثمود ޤައުމުގެ މީހުންނަކީ سلام ލެއްވި صالح ގެފާނުގެ قوم އެވެ.) بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ = رسول ބޭކަލުން (نذر އަކީ نذير ންނެވެ. އެއީ رسول އެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) ދެންފަހެ (އެ أمّة ގެ މީހުންނާމެދު) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ހުރީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަން ހުރީ ވަރަށްވެސް ބޮޑު އަދި ބިރުވެރިކޮށެވެ.)

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަޛްކިރުކުރުމަށާއި، ވިސްނައި ފިކުރު ކުރުމަށް ފަސޭހަ އުސޫލެއް ކަމުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ލެއްވީމެވެ. ދަސްކޮށްކުރުމަށް قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٨) عاد ބައެއްގެ މީހުން (އެމީހުންގެ ގައުމަށް ފޮނުއްވުނު رسول އާ هود عَلَيه السلاَم) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ހުރީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ފިނިކަން ގަދަވެގެންވާ ސުންގާ ވައެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. (ހަމަ ނުބައި، އަދި ދުވަސް ވަނީދުން) އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެ ވައި ދެމިހުއްޓެވެ.

(٢٠) އެ ވައިގެ ބާރުކަމުން އެމީހުން ބިމުން ވަކިވެ އުޑަށް ހިފައިގަނެ ކަނޑުގެދިމާއަށް ވެއްޓި ބޯތައް ބުރުވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން އެ حال ގައި ތިއްބާ ފެންނަނީ ހިލަނި ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ ހިލަނި ބިމުން ދުރުވި، އެކިފަހަރާ ކަދުރު ގަސްތަކުގެ ބުޑުތަކާ ހެންނެވެ.

(٢١) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ (ގަދަފަދަ ވެގެން ވިއެވެ.)

(٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަޛްކާރު، فكر ކޮށް ވިސްނާހުރުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ވޭތޯއެވެ؟

نصيحة އާއި عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަހުރި ބާވައެވެ؟

(٢٣) ثمود ބައެއްގެ މީހުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.ثمود ބައެއްގެ މީހުންނަކީ سلام ލެއްވި صالح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުން صالح ގެފާނުންގެ رسول ކަން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބަކީ އެމީހުން رسول ން ދޮގުކުރިކަމަށް وحِى ކުރައްވާފައި އެވަނީއެވެ. އެއީން އެހެން އެއްޗަކީ رسول ބޭކަލުންކުރު އެއް ބޭކަލަކު ދޮގުކުރުމުން ހުރިހާ رسول ން ދޮގުކުރުމުގެ އެއްވަރު ވާނަކަމެވެ.

فَقَالُوٓاْ أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُواْ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ ٱلْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۖ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْاْ صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَقَالُوٓاْ = ފަހެ އެމީހުން ބުންޏެވެ. أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا = އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން آدم ގެ ދަރިކަލަކަށް ހެއްޔެވެ؟ نَّتَّبِعُهُۥٓ = އަހުރެމެން އެ ބޭކަލަކާ تبع ވާން ވީ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ = އެހެން ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދުމުގައެވެ. وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ = އަދި عبرة އާ ދުރުވުމުގައެވެ./ عذاب ގައެވެ./ މާތްވެގެންވާ ބަސްފުޅު ކަވުމުގައެވެ. (ނުވަތަ އަލިފާނުގައެވެ.) أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ = އަރުވާލެވުނީ ބާވައެވެ مِنۢ بَيْنِنَا = އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން މިއަދަމާ نبي ކަން ބަޔާނުވެވަޑައިގަތީ ހެއްޔެވެ؟ بَلْ هُوَ = އަދި ކިޔައެ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ = ދޮގުވެރިޔާ ބޮޑާކަމުގެ ހެއްޔެވެ؟ سَيَعْلَمُونَ غَدًا = ނިކަންހުރި ދޮގުހަދާ ބޮޑާ މީހާކާކުތޯ. مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ = ދޮގުހަދާ ބޮޑާ މީހާކާކުތޯ. އެމީހުންނަށް މާދަމާ އެނގިގެންދާނެއެވެ. إِنَّآ مُرْسِلُواْ ٱلنَّاقَةِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ جمل ފޮނުއްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. (جمل ނުވަތަ ޖަމަލު.) فِتْنَةً لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް إمتحان އެއްގެ ގޮތުން فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް إنتظار ކުރައްވާ ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވޭވެ! وَنَبِّئْهُمْ = އަދި (އޭ صالح ގެފާނެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ޚަބަރުދެއްވާށެވެ! أَنَّ ٱلْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ފެން ވަނީ ބަހާލެވިގެންނެވެ. كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ = ފެނުގެ ކޮންމެ نصيب އަކަށް (އެ ދުވަހަކު خاصّ ވީ ބަޔަކު) حاضر ވާނީ ކަމުގައެވެ. (އެހެންނަމަ قوم ގެމީހުން/ އެހެންނަމަ جمل ޖަމަލު) فَنَادَوْاْ صَاحِبَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ (قَدَّار بن سالِف) އަށް ގޮވީއެވެ. فَتَعَاطَىٰ = އަދި އޭނާ (ކަނޑި) ދިއްކޮށްލިއެވެ. (ކަނޑިން ޖަހައިލިއެވެ.) فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އޭނާ އެ ކަތިލައިލިއެވެ. ބަނޑު ފަޅައިލައިލިއެވެ. فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار ވާއި.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އެބައިމީހުން (صالح ގެ ޤައުމު ދިމާއަށް ބުނީއެވެ.) އަހުރެމެން ކަލަކީ ހަމަ އެކަކު آدم ގެ ދަރިއަކަށް އަހުރެމެން تبع ވާންވީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ހަދައިފިނަމަ އަހުރެމެން ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދުމުގައެވެ. އަދި ސިކުނޑި ބުރުގާމާ ދުރުވެގެންނެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެން ވާނީ މޮޔަ ބައަކު ކަމުގައެވެ. (އެހެނީ އޭނާއަކީ ހަމަ އަހުރެމެންގެ މީހެކެވެ. ކައިބޮއި ހަދަނީވެސް ހަމަ އަހުރެމެން ކައިބޮއިހަދާ ތަކެއްޗެވެ.

(٢٥) އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން އޭނާއަށްތޯ وحي އައީ، نبيކަން އަނގައިދެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ (އޭނާއަށްވުރެ މާ ރަނގަޅު މީހުންވެސް މި ތިބީއެވެ.) އެއީ ބޮޑު عجائب އެކެވެ. އަދި ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ އޭނާއަކީ ދޮގުހަދާ ބޮޑާ މީހެކެވެ.

(٢٦) (الله އެމީހުންނަށް ރައްދުކުރައްވައި وحي ކުރައްވައިފިއެވެ.) ނިކަންމުޅި ދޮގުވެރިޔަކީ ކާކުކަން، އަދި ބޮޑާ މީހަކީ ކާކުކަން މާދަމާ (قيامة ދުވަހުން ނުވަތަ عذاب އައިސް ދުވަހުން) ރަނގަޅަށް އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.

(٢٧) ނިކަންމުޅި އެމީހުންނަށް إمتحان އެއްގެ ގޮތުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ جمل ކާޅު ނެރުއްވާހުށީމެވެ. (އެއީ صالح ގެ ޤައުމުގެ ކިބައިން معجزة އަކަށް އެމީހުން އެދުނު ހިސާބުން الله އެމީހުންނަށް ފޮނުއްވި معجزة އެކެވެ) . ދެން ކަލޭގެފާނު، ބަލާށެވެ ގޮތެއް لا مثيل އެއްޗެކެވެ. ދެން ތިޔަ الله تعالى صالح ގެ ޤައުމަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް ހިނގާނެ ގޮތަކާމެދު ބައްލަވާން ހުންނަވާށެވެ. އަދި ކެތްތެރި ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٢٨) އަދި ރަށުގެ ފެން ވަނީ ދެބައިކޮށް ބެހިގެން ކަމުގައި އެމީހުންނަށް އަންގަވާށެވެ. އެބަޔަކު އެބައިމީހުން ފެން ބޭނުންކުރާ ވަގުތު ފެން ހުންނަންވާނީ ބެހިފައިގެންނެވެ. އެއްދުވަހު ހުރިހާ ފެނެއް ހުންނާނީ جمل ކާޅަށެވެ. އަނެއް ދުވަހު ރަށުގެ މީހުންނަށާއި، އެހެނިހެން حيوان ތަކަށެވެ.. (ދެންފަހު މިބައިމީހުންނަށް މި ގޮތް ކަމުގެ ނުރުހުމާއި ދުވަސްކޮޅެއް ވީފަހުން އެ جمل ކާޅު ކަނޑިފޮޅުވާލުމަށް خيال ވަދެ އެކަމަށް ތައްޔާރުވެއްޖެއެވެ.

(٢٩) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ (قَدَّار بن سالِف) އަށް ގޮވައިލިއެވެ. ދެން އޭނާ ކަނޑިނަގައި އެ جمل ކާޅުގައި ޖަހައި އެ جمل ކާޅު ކަތިލައި ނިންމައިލިއެވެ

(٣٠) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ހުރީ ކޮން ފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَكَانُواْ كَهَشِيمِ ٱلْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْاْ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾

ލަފުޒުމާނަ

إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. صَيْحَةً وَٰحِدَةً = ގަދަފަދަ ވެގެންވާ) އެންމެ އަޑުގަދަކަމެއް. فَكَانُواْ = ދެންފަހެ އެމީހުން ވިއެވެ. كَهَشِيمِ ٱلْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ = (ގޯތިބަކަރުއަޅާ ގާނގަނޑު) ގެރިސް حاضر ކުރުވިގެންވާ ހިކި ހުއިތަކެއް ފަދައިން وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަޞްދީޤު ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ قُرْآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ތިބޭތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ = އަދި لوط قوم ގެ މީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ = رسول ބޭކަލުން (نذير ންގެއް) إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. حَاصِبًا = ކުދި ހިލަގަނޑުތައް ބުރުއްސާ ވައެއް إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ = لوط ގެފާނުގެ آل ންގެ މައްޗަށް ނޫނެވެ (لوط ގެފާނާ تبع ވި މީހުންގެ މައްޗަށް ނޫނެވެ) نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ = ފަތިހު ވަގުތު މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا = އެއީ މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. كَذَٰلِكَ نَجْزِى = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ = شكر ކުރި މީހަކަށް وَلَقَدْ أَنذَرَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު (لوط ގެފާނު) إنذار ކުރެއްވިއެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވިއެވެ. بَطْشَتَنَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަގޮތާ عذاب އާއި، ހިފެހެއްޓެވުމުގެ ވާހަކައިން فَتَمَارَوْاْ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެ إنذار އާއި، ބިރުވެރި خبر އާގުޅޭ ޝައްކުކުރީ ޖަދަލުކުރިއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) ތިމަން ރަސޫލާގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީ އެންމެ އަޑު ފަހަރަކުވެ. (جبريل عليه السلام ގޮވާލެއްވި އެންމެ އަޑު ފަހަރަކުވެ.) އެ އަޑު ފަރުން ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކަށް ކެތްނުވެ ހިތްތައް ދުވިން ފަޅަފަޅައިގެން ގޮސް އެންމެން – އެންމެހާ ކާފަރުން – މަރުވެ ތަންޏާވީއެވެ. އެމީހުން ހިފަހި އެތަން-މިތަނަށް އުކާލެވޭ ގެރިބަކަރިއްޖަށް ކާންދޫން ތައްޔާރުކުރާ ހަރުވާ ވިނަބޫހިތަ ހުސްކުވެ. (މިއީ އެ قوم އަށް އައި عذاب އެވެ. ސަލާމަތްވީ صالح ގެފާނާއި، ދެކޮޅުވެ ތިބި مؤمن ބަޔަކު އާދެގޮތުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ.

(٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދަސްކުރުމަށާއި، ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް ތިމަން ރަސޫލާގެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަ މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟

(٣٣) لوط ގެ ޤައުމުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول އާ (لوط عَلَيهِ السلاّم) ދޮގުކުރިއެވެ. (لوط عَلَيهِ السلاّم އަކީ إبراهيم عَلَيهِ السلاّم ގެ أخ هارون ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަކީ سدوم ރަށާ ރަށްތަކެވެ. މި ބަޔަކީ މީހުންނަށް ފިރިހެނުންނާ އުޅުން ބޭއްވީއެވެ. އެންމެ ފަހުން الله تعالى އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވީ އެރަށް ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް ملائكة ނަގެ جماعة އެއް ފޮނުއްވިއެވެ. އެ ބޭކަލުން ފޮނުއްވި ރީތި ފިރިހެނުންގެ ސިފައިގައެވެ. އެހިނދުން ބަޔަކު މީހުން ދިމާކުރި މި މޭމާ ملائكة ބޭކަލުން ގެއަށް އަރައިގެ. އެވަގުތު الله تعالى އެމީހުންގެ ލޯތައް އަނދިރި ކުރައްވައި ލޯ ފުރިމަށް ކޮށް ނަގާލެއްވި ކަމުގައި ހައްދަވާލެއްވިއެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލާގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަލާ ވެއްޔާ ފޮނުއްވީމެވެ. އެ ވައިއާލާ ހިލަގަނޑުތަކާ އެކުގައިވެ ވެއެވެ. އެއީ عذاب ގެ ހިލަގަނޑުތަކެވެ. لوط ގެފާނުގެ آل ނޫނު ދުނިން އެހެން އެންމެންނަށް އެ عذاب ދިމާވިއެވެ.

لوط ގެފާނުގެ آل ނޫނު ތިމަން ރަސޫލާގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީ މެންދުރުކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ފަތިސްވަގުތުގައެވެ.)

(٣٥) އެއީ ތިމަން ރަސޫލާގެ حضرة ން އެބޭކަލުންނަށް ވާ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ތިމަން ރަސޫލާގެ نعمة އަށް شكر ކުރާ މީހުންނަށް ތިމަން ރަސޫލާގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެގޮތައިންނެވެ.

(٣٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ لوط ގެފާނު އެ قوم ގެ މީހުންނަށް ތިމަން ރަސޫލާގެ عذاب އާއި، ކާފާއި، އަދި ހިއްޖެވުމުގެ ވާހަކައިން އިންޒާރު ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ވީ އެކަމަށް ޝައްކު ކުރާ މީހުން ކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސް ނުހައި جدل ކުރިއެވެ. އެ ހުރިހައި إنذار އަކަށާއި، އެ ނަސޭހަތަށް އިސްކޮށް ހަދައި ޖަދަލުކުރަން ހުރިއެވެ.

وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَـٰهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَـٰٓئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾

ލަފުޒަވާ

وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދުނެވެ. (އެބަހީ لوط ގެފާނުގެ އަރިހުން އެދުނެވެ.) عَن ضَيْفِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ މެހުމާނުން ހިފަވައި (އެބަހީ މެހުމާނުން އެބައިމީހުންނަށް ދޫކޮށްދިނުމަށް) فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތައް އަނދިރިކޮށްލެއްވީމެވެ. فَذُوقُوا۟ = (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ގެ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހެނދުނުގެ ކުރިއާދު ހެމިއްސަވަގުތު އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ = ވަކިނުވާނޭ ދާއިމީ عذاب އެއް فَذُوقُوا۟ =(އެމީހުންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ގެ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ހަނދާންކޮށް ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ = ފަދަ وعظ އާއި، نصيحة އާއި عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ވޭތޯއެވެ؟ وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން فرعون ގެ آل ނަށް ކައިރިޔަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ = نذير ނަން (ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ إنذار ކުރައްވާނޭ ބޭކަލުންނާއި، އަދި إنذار) كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. بِـَٔايَـٰتِنَا كُلِّهَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެންމެހައި އާޔަތްތަކެއް (އެންމެހައި معجزة ތަކެއް) فَأَخَذْنَـٰهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަމަލާ ކުރެއްވީމެވެ. أَخْذَ عَزِيزٍ = عزّة ވެރި ބާރުގަދަ މީހަކު ހިފަހައްޓާ ގޮތަށް مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ = ކުޅަދާ ކަމަކަށް ކުޅެދޭނަ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ = (އޭ قريش ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ކާފިރުން ހެޔޮ ހެއްޔެވެ؟ مِّنْ أُو۟لَـٰٓئِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީން އުޅޭ އެބައި ކާފިރުންނަށްވުރެ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ = ނުވަތަ براءة އެއް (ސަލާމަތްވާނޭ ކަމުގެ ގަރަންޓީއެއް) ކަލޭމެންނަށް ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ = ފޮތްތަކުން (نبي ބޭކަލުންގެ ފޮތްތަކުން)

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) ފަހެއެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުންގެ ގައިން އަތަށް ނުބައިކަންތައްކުރުމަށް ހޯދިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތައް ކަނުކޮށްލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބުގެ ރަހަ ކަލޭމެން ތިބެގަންނާށޭ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.

(٣٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަވަސް އަވަހަށް ފަތިސްވަގުތު ދެމިހުންނަނިވި عذاب އައިސްގަތެވެ. (އެބަހީ ބޮޑު ފަތިހާ އަވިދާ ވަގުތު) އެމީހުންނަށް عذاب އައީއެވެ. އެއީ ދެމިހުންނަނިވި عذاب އެކެވެ. برزخ ގެ عالم ގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް އެ عذاب ދެމިހުންނާނީ ކަމަށް ވެއެވެ.

(٣٩) (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ތިބެގަންނާށެވެ.

(٤٠) އަދި ދަސްކުރުމަށާއި، ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ވޭތޯއެވެ؟

(٤١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން فرعون ގެ آل ންގެ ގާތަށްވެސް رسول ން ވަޑައިގަތެވެ. (އެއީ موسى عَلَيهِ السلاآم އާއި، هارون عَلَيهِ السلاآم އެވެ.)

(٤٢) އަދި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެންމެހައި معجزة ތަކެއް ދޮގުކުރިއެވެ. (އެއީ ނުވަ معجزة ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.) ދެންފަހެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދާނަ عزّة ވެރި، އަދި ބާރުގަދަ ފަރާތަކުން ހިފައިގަންނަ ގޮތަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. މަރައި، ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

(٤٣) (އޭ مكّة ގެ ކާފިރުންނޭވެ.) އިސްވެ ބަޔާންވެ ދިޔަ امّة ތަކުގެ ކާފިރުންނަށް ވުރެ ކަލޭމެންގެ ކާފިރުން ވަކިން ހެޔޮ ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ހެޔޮއެއް ނޫނެވެ. (ކަލޭމެން އެއަށްވުރެވެސް ނުބައި ބަދު ކަމުގައި ވާއެކުވެސް عذاب ން ސަލާމަތް ވާނޭ ކަމުގެ أمّيد ތަކެއް ކުރަނީ ކިއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އިސްވެދިޔަ نبي ބޭކަލުންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް براءة އެއް ވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެން ނުބައިކަމުން އުޅުނަސް الله ގެ عذاب ން ސަލާމަތް ވާނޭ ކަމުގެ ލިޔުމެއް ނުވަތަ ގަރަންޓީއެއް ވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟

أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَٱلسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا۟ مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٌ كَلَمْحٍۭ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍۭ ﴿٥٥﴾

ލަފުޒީ

أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނޭ ހެއްޔެވެ؟ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ = އަހުރެމެންނަކީ نصر ލިބޭނޭ/ ގަދަވަންތަ جماعة އެކެވެ. سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ = ނިކަންހުރެ އެ جماعة (އެ ކާފިރުން) ބަލިވާނެއެވެ. وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ = އަދި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. (ހަނގުރާމައިގައި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ.) بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ = އަދި ކިޔާއީ ހެއްޔެވެ؟ قيامة ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް (أُخْرَوِى عذاب) وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހެވެ. އަދި ބަލާށެވެ. وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ = އަދި قيامة ދުވަސް (އެދުވަހުގެ عذاب) ނުރައްކާތެރިކަން މާ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. ބަލާ މާ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ = އަދި ހިތިކަން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. عذاب ގެ ރަހަ ގަދަވެގެން ވެއެވެ. إِنَّ الْمُجْرِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން مجرم ން – ކުށްވެރިން ވަނީ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ = މަގުފުރެދިގެން ގޮސްފައި، އަދި حقّ އާ ދުރުވެގެންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ވަނީ ދުނިޔޭގައި މަގުފުރެދި، آخرة ގައި އަލިފާނުގެ عذاب ގައެވެ. يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ = އެމީހުން ނަރަކައަށް ދަމާލައި ގެންދާ ދުވަހުން عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ ވަތަން ذُوقُوا = (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިލާށެވެ. مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ = ނަރަކައިގެ ދޫނުކަމުގެ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެ އެއްޗެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ = މިންވަރުންނެވެ. (لوح المحفوظ ގައި ނިޔާކުރެވިގެންވާ ނިޔާގެ މަތިންނެވެ.) وَمَا أَمْرُنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ނުވެއެވެ. إِلَّا وَاحِدَةٌ = އެކެގެ كلمة އެއް ކަމުގައި މެނުވީ/ އެކެގެ ފަހަރަކު މެނުވީ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ = ލޮލުން އަޅައިން ބަލާލާ ބަލައިލުމެއް ފަދައެވެ. وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. أَشْيَاعَكُمْ = ކަލޭމެންފަދަ މީހުން (ކަލޭމެންފަދަ ކާފިރުން) فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަތުމަށް އަޅާލާފައި އެބަ ވޭތޯއެވެ.؟ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ = އަދި އެމީހުން (އެބައި އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުން) އެ ކުރިކަމި ކަމެއް ވެއެވެ. فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ = لوح المحفوظ ގައި وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ = އަދި ކުޑަ އަދި ބޮޑު އެންމެހައި ކަމެއް ވެއެވެ. مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ = ލިޔުއްވިގެން (لوح المحفوظ ގައި – ނުވަތަ ملائكة ބޭކަލުން ލިޔުއްވާ ފޮތުގައި) إِنَّ الْمُتَّقِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ (قيامة ދުވަހުން) فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ = ބަގީޗާތަކާއި،

އާރާމުކަމުގައެވެ. فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ = ތެދުވެރި حقّ مجلس އެއްގައެވެ. عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾ = އެންމެ ބާރުވެރިކަމާ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރެއްވުން ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ مَلِك އެއްގެ އަރިހުގައި/ (މާތް الله ގެ حضرة ގައި)

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ނުވަތަ އަހުރެމެންނަކީ (މިހުން ގިނަވުމުގެ ގޮތުންނާއި، ބާރުގަދަކަމުގެ حيثيّة ން ބަލާއިރު) نصر ލިބޭނޭ جماعة އެއް ކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٤٥) ނިކަންމުޅުން އެ جماعة ބަލިވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. އަދި ފުރަގަސްދީ ދުވެ ފިލައިދާނެއެވެ. (ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކާފިރުން ހަމަ އެހެންވިއެވެ. އެމީހުން ބަލިވެ، އެ جماعة ތަޅާ ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ عذاب އާއި، ދެރަކަމެވެ.)

(٤٦) އަދި ހަމައެކަނި ހެއްޔެވެ؟ قيامة ދުވަހަކީ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށް ކަނޑައަޅާ وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުގެ عذاب ގަދަފަދަކަމުން ބޮޑުވެފައި ބިރުވެރިކަން ބޮޑެވެ. އަދި ހިތިކަމާއި، ނުބައިކަން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ ވަންހަނިވަންހަނީގެ عذاب އާއި، الله ގެ ކޯފާއެވެ.)

(٤٧) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން ވަނީ މަގު ފުރެއްދުމުގެ ތެރޭގައެވެ، އަދި حقّ އާ ދުރުވުމުގެ ތެރޭގައެވެ. ނުވަތަ ކާފަރުން ވަނީ ދުނިޔޭގައި ކަނޑައެޅިގެން މަގު ފުރެއްދުމުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ވަނީ އަލިފާނުގެ عذاب އެވެ.

(٤٨) އެ ދުވަހަކީ އެމީހުން ނަރަކައިގެ ތެރެއަށް މޫނުމަތީން ދަމައިގެން ގެންދާ ދުވަހެވެ. (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެ ނަރަކައިގެ ގަދަ ހޫނުކަމާއި، ކެތް ނުކުރެވޭ ގަދަ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ އެއްޗެއް (އަދި ކޮންމެ ކަމެއްވެސް) މިވަން ތަގްދީރާއާއި ހުކުމާއި ކަނޑައެޅި މިންވަރެއްގެ ދަށުން މިންވަރުކުރެވިގެންވާ ގޮތަކަށް ޚަލްޤުކުރެއްވީމެވެ. އެ ތަގްދީރު، އިސްވެދިޔަ علم ފުޅުގައި ނިޔާކުރެވި އަދި لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ތަރުތީބުކުރެވި ވެފައިވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.

(٥٠) އަދި މިވަން ތަގްދީރުގެ ކަންތައް އެކަށް كلمة އެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. ލޮލުގެ އެސްދިއްޔަ ޖަހައިލާހާ އަވަހަށް އެކަމެއް ނިމިގެން ހިނގައިދެއެވެ. (އެބަހީ ކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން [ވާށޭ] މިހެން އެންގެވިޔާ ލޮލުގެ އެސްދިއްޔަ ޖަހައިލާހާ އަވަހަށް އެކަމެއް ވެ ނިމުނީއެވެ.)

(٥١) (އޭ مكّة ގެ ކާފަރުންނޭވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ ވައްތަރު އެތައް ކާފަރުންނެއް މިވަން ތަގްދީރާގެ ހަލާކު ކުރައްވައި ނިމިދަނޑިވަޅުފީމެވެ. (ކަލޭމެން ވަކިން އެމީހުންނަށްވުރެ ގަދައީ ހެއްޔެވެ؟) ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة ލިބި عبرة އެއް حاصل ކުރާ އެކަކުވެސް ވޭ ބާވައެވެ؟

(٥٢) އަދި އެމީހުން ކުރި ހުރިހާ ކަމެއް (ހެވާއި، އަދި ނުބައިކަމާ) لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ނޯޓުކުރެވިގެން ވެއެވެ.

(٥٣) އަދި މިސްކޮޅުން ކުރާ ކިޔަންފު ކުޑަކަމެއް ނަމަވެސް އަދި ކިޔަންފު ބޮޑުކަމެއް ނަމަވެސް އެ އެއްޗެއް لوح المحفوظ ގައި ތަރުތީބުން ލިޔުއްވި بيان ވެގެން ވެއެވެ.

(٥٤) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރި މާތް މީހުން ވާނީ (قيامة ދުވަހުން) ބަގީޗާތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. ސުވަރުގެތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި ބޮޑެތި ކޯރުތަކެއް ލިބިގެންވާ އާރާމުކަމުގެ نعمة ގައެވެ.

(٥٥) އެމީހުން ވާނީ އެންމެ ބާރުވެރިކަމާ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ގައި ތެދުވެރި އަދި حقّ ވެގެންވާ مقام އެއްގައެވެ. އެކަލާނގެ ދެއްވާ ފިރިހަމުގެ شرف އާއި، كرامة ލިބިގެން ތިބި ތިބުމުގައެވެ. والله أعلم

الرحمن سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الرحمن — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٨)

ٱلرَّحۡمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ ﴿٤﴾ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٍ ﴿٥﴾ وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ يَسۡجُدَانِ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَٱلۡأَرۡضَ وَضَعَهَا لِلۡأَنَامِ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

ٱلرَّحۡمَٰنُ ﴿١﴾ = رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (الرحمٰن މިއީ الله ގެ اسم ތަކުގެއެވެ.) عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ﴿٢﴾ = قُرْآن އުނގަންނަވައިދެއްވީ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ﴿٣﴾ = އިންސާނާ ހެއްދެވީ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ ﴿٤﴾ = އޭނާއަށް (އިންސާނާއަށް ބަސްބުނުމަށްޓަކައި، އެކިއެކި ކަންކަމުގެ) بيان އުނގަންނަވައިދެއްވީ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٍ ﴿٥﴾ = އިރާއި، ހަނދު ހިސާބެއްގެ މަތިން ހިނގަމުން وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ = އަދި ތަނބުގަނޑު ނުހުންނަ (ވިނު) ގަހާއި، ބޮޑެތި ގަސް يَسۡجُدَانِ ﴿٦﴾ = އެ ދެތިމެން سجدة ކުރެއެވެ. (އެ ދެތިމެންވެސް الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުކަން ކުރެއެވެ.) وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا = އަދި އުޑު އުފުއްލެވީ އެކަލާނގެއެވެ. (رحمٰن އެވެ.) وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ميزان (عدل ވިނިކަން) ޤާއިމުކުރެއްވިއެވެ. أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ ﴿٨﴾ = އެއީ ކަލޭމެން عدل ވިނިކަން ފަހަނައަޅައި ނުދިޔުމަށެވެ. وَأَقِيمُواْ ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ = އަދި ކަލޭމެން ވަޒަންކުރާއިރު (މިން ކިރާއިރު) عدل ވިނިކަން قائم ކުރާށެވެ. ސީދާކުރާށެވެ. وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ميزان އުނި ނުކުރާށެވެ. (ކިރާ ތަކެތި/ މިނުއަޅާ ދުއި ނުކުރާށެވެ.) وَٱلۡأَرۡضَ وَضَعَهَا = އަދި ބިންގަނޑު ސާބިތުކުރައްވައި ބޭއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. (رحمٰن އެވެ.) لِلۡأَنَامِ ﴿١٠﴾ = މަޚްލޫޤުންނަށް (އިންސާނުން – جنّ – حيوان އަދި ފުރާނަ ހުރި ކޮންމެ އެއްޗަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١) رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (الله އެއީ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.)

(٢) (محمّد ގެފާނަށް) قرآن އުނގަންނަވައިދެއްވީ ހަމައެކަނި رحمٰن ވަންތަ މާތް الله އެވެ. (ءادم ގެ ދަރިއަކަށްވެސް އަދި އެހެން މީހަކުވެސް އުނގަންނަވައިދެއްވި އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި رحمٰن ވަންތަ މާތް الله އެކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވި ފޮތެކެވެ.)

(٣) إنسان މާ ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (الرحمٰن އެވެ.)

(٤) (عَلَّمَهُ الْبَيَان) އަދި އެ އިންސާނާއަށް ބަސްބުނުންތެރި ކަމާއި، ތަކެތި بيان ކޮށްދެއްވީވެސް، مخاطب ކުރާނެ ގޮތް ދަސްކޮށްދެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٥) އަދި އިރާއި، ހަނދު، ވަކި قواعد އެއްގެ މަތިން ދާދި ބުރުޖުތަކާއި، منزل ތަކުގައި ހިނގައެވެ. އެއީވެސް رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވުމެވެ. (އަދި އިރާއި ހަނދު ދަތުރުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަހަރުތަކާއި، މަސްތަކާއި، ދުވަސްތަކާއި، ވަގުތުތައް ސާފުކުރެއެވެ. އެކަމުގައިވެސް އެތައް ބައިވަރު ފައިދާއެކެވެ.)

(٦) އަދި އަވިއްލަ ތަނޑު ގަސްގަނޑު ނުވާ ކުދި ގަސްތަކާއި، އަދި ތަނޑު ގަނޑުމަތީގައި ހުރި ބޮޑެތި ގަސްތަކުންވެސް الله އަށް سجدة ކުރެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއެވެ. ނުހުރުކުރެއެވެ.

(٧) އަދި އުޑު އުފެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީހަމަ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ميزان ލެއްވިއެވެ. (عدل ވެރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ.)

(٨) އެއީ ކަށަވަރުން عدل ވެރިކަމުގެ ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދިއުމަށް ބަލައެވެ.

(٩) އަދި ކަށަވަރުން ވަޒަންކުރާއިރު (މިންކިރާއިރު/ އަދި އެހެންވެސް ކަންކަމުގައި) عدل ވެރިކަން قائم ކުރާށެވެ. ސީދާ ކުރާށެވެ. އުނި ނުކުރާށެވެ. ކަށަވަރުން ކިރުމުގައި ނުވަތަ މިންކުރުމުގައި އުނިކަން، މަދުކަން ނުހަދާށެވެ. އަދި އެހެން ކަންކަމުގައިވެސް عدل ވެރި ވާށެވެ.

(١٠) އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް ބަލައި – އެންމެހައި خلق ތަކުންނަށް ބަލައި – ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވައި، ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ⑪ وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ وَٱلرَّيْحَانُ ⑫ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ⑬ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ⑭ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ⑮ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ⑯ رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ⑰ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ⑱ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ⑲ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ⑳ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ㉑

ތަރުޖަމާ

فِيهَا فَٰكِهَةٌ = އޭގައި (އެ ބިމުގައި) މޭވާ ވެއެވެ. وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ⑪ = އަދި ފޮޅުގެ ވަޅި ކަދުރު ގަސް ވެއެވެ. وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ = އަދި ހިރި ހުރިގެ ވަޅި ދާނގަޑު ވެއެވެ. وَٱلرَّيْحَانُ ⑫ = އަދި މީރުވަސް ދުވާ ގަސްގަހާގެހި فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ދެرَبُّ ގެ ކޮން نعمة އެއް ހުއްޓުވާ؟ تُكَذِّبَانِ ⑬ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ (ނުވަތަ ދޮގުކުރާނީތޯ) خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ = އުފެއްދެވީ އިންސާނާ ހުއްދުވީއެވެ. (آدم ގެފާނު ހުއްދުވީއެވެ.) مِن صَلْصَٰلٍ = ޓަކަސްލިޔާ އަޑުއިވޭ ގޮތުގެ ހިކި މަޓިން، ހަދާ ހިކި މަޓިން كَٱلْفَخَّارِ ⑭ = އަލިފާނުން ކުރުކުރު ފިހިފައި ހުންނަ ބުރި ފަދަ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ = އަދި جنّ އުފެއްދެވީއެވެ. (ޖިންނިންގެ ބައްޕަ އުފެއްދެވީއެވެ.) مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ⑮ = އަލިފާނުގެ ސާފު ދުވުގެ ނިގަޅުން فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ ކޮން نعمة އެއް ހުއްޓުވާ؟ تُكَذِّبَانِ ⑯ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ (ނުވަތަ ދޮގުކުރާނީތޯ) رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ = އެއީ ދެ مشرق ގެ ވެރި ربّ އެވެ. (އެއީ ފިނި މޫސުމުގެ مشرق އާއި ހޫނު މޫސުމުގެ مشرق އެވެ.) وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ⑰ = އަދި އެއީ ދެ مغرب ގެ ވެރި ربّ އެވެ. (އެއީ ފިނި މޫސުމުގެ مغرب އާއި ހޫނު މޫސުމުގެ مغرب އެވެ.) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހުއްޓުވާ؟ تُكَذِّبَانِ ⑱ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ = އަދި އެކަލާނގެ ދެކަނޑު ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. ދެކަނޑު ހުއްދުވިއެވެ. يَلْتَقِيَانِ ⑲ = އެ ދެކަނޑު އެކުއެކު ދެމެދުން ގުޅެއެވެ. ބައްދަލު ވެއެވެ. بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ = އެ ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި ހުރަހެއް ވެއެވެ. (ޚަރަދަ ނުވާނެ ހުރަހެއް ވެއެވެ.) لَّا يَبْغِيَانِ ⑳ = އެ ދެކަނޑު އެއްކަނޑު ދެވަނަ ކަނޑަކާ ކަނޑު ވަދެ ގަސްތުނި ނުވެއެވެ. بغاوة ނުކުރެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހުއްޓުވާ؟ تُكَذِّبَانِ ㉑ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އެ ބިމުގައި މޭވާތަކާއި، އަދި އެބޯ ނުކުންނަ ކަދުރު ގަހާއި،

(١٢) ކާނާގަނޑު ތަކެތީގެ ފަތި އޮށްޗަށްހުރި، މީރުވަސް ދުވާ މާމެލާފުއްޓާއި، މި ހުރިހާ ބާވަތްތަކެއްގެ ތަކެތި ހެއްދެވީވެސް ހަމަ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެވެ. މި ބާރަންތަވިޔާ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ، އަދި އެހެނިހެން ތަކެއްޗެއްވެސް ހަމަ رحمٰن ވަންތަ الله އަދި ކަލޭމެން އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ ربّ ގެ نعمة އެވެ.

(١٣) (އޭ ބަޔަ މިތިބި ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންނާއި، ދެ جماعة ގެ މީހުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ ދޮގު ކުރެވޭނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟

(١٤) رحمٰن ވަންތަ الله އިންސާނާ – (آدم ގެ ދަރިކޮޅުގެ ބޭފުޅާ آدم ގެފާނު)– ހެއްދެވީ ޓަކަހަލަ އަޑުއިވޭ ޖާޅުގެ ހަކުރު ހިލަ މަޓިންނެވެ. އެއީ صلصال އެވެ. صلصال އަކީ ފިހިފައި ހުންނަ އިޓާ ފަދަ ކޮތަރުފަދަ އަޑުފަތާގެ ގުދިފަދަ ހަކުރު މައްޓެވެ.

(١٥) އަދި ޖިންނި ހެއްދެވީ – އެބަޔަކީ ޖިންނީންގެ ބޭފުޅާ ކަމުގައިވާ ފުރަތަމަ ޖިންނި (جانّ) ހެއްދެވީ އައްޔާސް ދުމެއް އޮޅުވިގެން ނުވާ އަލިފާންގެ ސާފު ހުރުގަނޑެއް ކަމުންނެވެ. مارِج އަކީ لَهَب އެވެ. އެއީ ސާފު ހުރުގަނޑެވެ. ޖިންނީން ހެއްދެވީ އޭގެންނެވެ.

(١٦) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ނުވަތަ ދޮގުކުރެވޭނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(١٧) އެއީ އެބަޔީ رحمٰن ވަންތަ الله އީ ދެ مشرق ގެ ވެރި ربّ އެވެ. އަދި އެއީ ދެ مغرب ގެ ވެރި ربّ އެވެ. (އެދެ مشرق އާއި، ދެ مغرب އަކީ ފިނި موسم ގެ مشرق އާއި، مغرب އެވެ. އަދި ހޫނު موسم ގެ مشرق އާއި، مغرب އެވެ.)

(١٨) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(١٩) އަދި އެކަލާނގެއީ އެބަޔީ رحمٰن ވަންތަ الله އީ ދެ ކަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެ ކަނޑު ހަމަދަވައި ބައްދަލުވާގޮތަށް ދޫކޮށްލައްވައި ކަލާނގެއެވެ. (އެ ދެކަނޑަކީ ފެނުފެނުގެ ކަނޑާއި، އަދި ލޮނު ފެނުގެ ކަނޑެވެ.) އަދި އެ ދެކަނޑު އެކީގައި ދެމިހުރެ ދެއެވެ.

(٢٠) އެ ދެމެދުގައި (ފާޅުކަމެއް ނުފެންނަ) ހުރަހެއް الله ލައްވާފައި ވެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެ ދެކަނޑުގެ ފެންކަނޑު އެއްކަނޑުގެ ފެނާއި އަނެއް ކަނޑުގެ ފެން މަތީ މައްސަލާ ނުވެއެވެ. މިކަމުވެސް الله ގެ قدرة ގެ ބޮޑު علامة އެވެ. ވިސްނައި، فكر ކުރާ މީހުންނަށް عبرة އެވެ. މިޒަމާނުގެ ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންވެސް ދެއްކިފައިވަނީ، ހަމަ އެފަދަ ތަޖުރިބާތަކެއް ކުރުމަށްފަހުގައެވެ. އެކަށީ ދެ ފެންކަނޑު އެއް ތަނެއް އޮއްވާއިރުވެސް، ބޮޑު ބައިގައިވެސް އެއްކަނޑުގެ އަނެއް ކަނޑު ނުގުޅި މައްސަލަވެ ހިނގާ ފެނުގެ ވައްތަރު ވަކިން ހުރަހެއް، އެކަމަކު އިންސާނުންނަށް އެކަމެއް إحساس ނުކުރެވޭ ވަރުގެ ހުރަހެއް ލައްވާފައި ހުރުމެވެ ގައިމު ހެއްދެވި ފަރާތުގެ ކުޅަދާނަކަމުގެ ބޮޑުވަމުގައި އެހެން ކަލާކު ނުންނެވެ.

(٢١) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

ލުޣަތު

يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެ ދެ ކަނޑުން ނިކުމެއި، مرجان ހުނުގެއެވެ. فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ =(ތި ދެ جماعة ގެ މީހުންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ = އަދި އުފައްދަވާފައިވާ – އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ ހަދަވާފައިވާ خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. އުފުލިގެންވާ ނައުފަތުގެ ގޮތަށް فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ = ކަނޑުގައިވާ ފަރުބަދަތައް ފަދައިން فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ތި ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ = އެ ބިންމަތީގައި ވާހައި ބައެއް ފަނާވާނޭ ބައެކެވެ. وَيَبْقَىٰ = އަދި ދެމިހުންނަ ހުއްޓެވެ. وَجْهُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وجه ވެސް (އެކަލާނގެ ذات ވެސް) ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ = ޢިއްޒަތްތެރިކަމާއި، މާތްކަމުގެ ވެރި فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ތި ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ބައެއް އެކަލާނގެއަށް – އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ الله އަށް – ސުވާލުކޮށް ކަންކަމަށް އެދި ދަންނަވައެވެ. كُلَّ يَوْمٍ = ކޮންމެ ދުވަހަކުވެސް (ކޮންމެ ވަގުތަކުވެސް) هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ = އެކަލާނގެ ވަނީ އެކަލާނގެ ހިންގަވާކަން ކުރައްވައެވެ. (އެ خلق ތަކުންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަވައިދެއްވުމާއި، އެހެނިހެން ކަންކަމުގައެވެ.) فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ = (ތި ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ ربّ ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެ ދެކަނޑުން لُؤْلُؤْ އާއި، مرجان ނުކުމެއެވެ. لُؤْلُؤْ އަކީ دُرّ އެވެ. އެއީ އިތާއިން ބޮޑު އެއްޗެކެވެ. مرجان އަކީ ރަތް މުރަކަ ނުވަތަ އެތާވަތުގެ އަގުބޮޑު ޖަވާހިރެކެވެ. (މިހުރިހާ الله ގެ نعمة އެވެ. نعمة ގެ ތަފާތު ވައްތަރުތަކެވެ.)

(٢٣) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٢٤) އަދި ކަނޑުމަތީގައި އުފުލިގެންވާ ދިދަތަކެއް ފަދައިން ނުވަތަ އުފުލިގެންވާ ފަރުބަދަތަކެއް ފަދައިން އުފާ އުޅަނދުތަކެއް ވެސް خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެއަށެވެ. الجَوَار އަކީ ދުއްވައިގާ އުޅަނދުފަހަރެވެ. مُنْشَئات އަކީ އުފުލިފައިވާ ކަނޑު އެއްޗެކެވެ. خلق ތަކުންގެ ބޭނުންތަކަށް ޓަކައި އެތަކެތި އެއްތަނުން އަނެއް ތަނަށް ދަތުރުކޮށްގަތުމުގެ ތަނުދޭއިވެސް ހަމަ رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٥) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٢٦) ބިންމަތީގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި ފަނާވެ، ފާނީވެގެން ދާނެއެވެ. އިންސާނުންނާއި، حيوان ނުންނާއި، ދެންވެސް ވާހައި ތަކެތި ފަނާވެ ފާނީވެ ދާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުގެ ކުރިންނެވެ. قيامة ދުވަހުގެ ފުރަތަމައިގެ ގޮތުންނެވެ.

(٢٧) އަދި ހަމައެކަނި ފާނީނުވެ މުޅުން ދެމިހުންނާނީ ކަތިރިކޮށްވާ ربّ ގެ ޖަލާލަތާއި، ޢިއްޒަތްތެރިކަމުގެ ވެރި وجه ފުޅެވެ. ކަލާނގެގެ ذات ފުޅެވެ. ކަލާނގެއީ ފުރިހަމަ ކަމުގެ ތަކެއް ނެތް، ނިމުމެއްވެސް ކޮށެއް ނެތް އަބަދަށް ދިރިހުރިއްވާ ގުނަވަންތަ ހުރިހާ ކަމަކުން طاهر ވަންތަ މާތް الله އެވެ.

(٢٨) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٢٩) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވާ އެންމެން އެދެއެދި ބޭނުމުގައި ކަލާނގެއަށް ދަންނަވައި، دعاء ކޮށްހަދައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ حال ގެ ދުވާލުންނާއި، ބަހުންނެވެ. އުޑުތަކުގައިވާ ބޭކަލުން ދަންނަވަނީ މާފަ ފުއްސަވުމަށް އެދިގެންނެވެ. ބިމުގައިވާ މީސްތަކުން ދަންނަވަނީ މާފަ ފުއްސަވުމަށާއި، ރިޒުގުއްދުވުމާއި، ދެންވެސް އެބައިމީހުންނަށް ބޭނުންތައް ފުއްދަވާދެއްވުމަށެވެ. އަދި ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް ކަލާނގެ ވަނީ ކަންތައްތައް ހިންގެވުމުގައެވެ. އަޅުތަކުންގެ ތަފާތު ބޭނުންތައް ފުއްދަވައިދެއްވުމުގައެވެ. ކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން – މަރުއާއި، ދިރުމާއި – ރިޒުގު ދެއްވައި – އަދި فقير ކުރެއްވުމާއި – عزّة ދެއްވުމާއި – ނިކަމެތި ކުރެއްވުމާއި – ބަލިޖެއްސެވުމާއި – ބަލި ފަސޭހަ ކުރެއްވުމާއި – ދުއްވުންތައް ދެއްވުމާއި – منع ކުރެއްވުމާއި – އަދި މާފަ ފުއްސެވުމާއި – عذاب ދެއްވުމާއި އަދި މިންވަރުވެސް ހިމަނައިގެން ކަންތައްތަކާއި އަބަދާ އަބަދު ކަލާނގެ ހިންގަވައެވެ.

(٣٠) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا۟ مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ فَٱنفُذُوا۟ ۚ لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَـٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾

މުފްރަދާތު

سَنَفْرُغُ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަޒާދޭ (حساب ބެއްލެވުމާއި، جزاء ދެއްވުމަށް) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނިކަންހުރި ވަގުތެއް އިރުތިރާކުރައްވާއި، قصد ކުރައްވާ ހިނދުގެ. أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ = އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނާއި ދެ جماعة އެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = އޭ ޖިންނިންނާއި އިންސީންގެ ދެ جماعة ގެ މީހުންނެވެ. إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ވެއްޖެނަމަ أَن تَنفُذُوا۟ = ނުކުންނަން (ސަލާމަތް ވުމަށްޓަކައި) مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ އަރި ފަރާތްތަކުން فَٱنفُذُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނިކުން ނުކުމެބަލާށެވެ. لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَـٰنٍ ﴿٣٣﴾ = ގަދަ ބާރެއް ލިބިގެން މެނުވީ ނުނުކުމެވޭ ހުއްޓެވެ. ސަލާމަތް ނުވެވޭ ހުއްޓެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا =ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުވޭނެއެވެ. شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ = އަލިފާނުގެ (ދުމެއް ނެތް) ސާފު ހުޅުގަނޑު وَنُحَاسٌ = ފިލިފައި ހުރި ރާހައި، (ނުވަތަ އަލިފާން ނުވާ ސާފު ދުމާއި) فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭ ހުއްޓެވެ. އެކަން މަނާ ނުވެވޭ ހުއްޓެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ = ފަހެ އުޑު ފަޅާ ދިމަދިމާއިން ހުޅުވިއްޖެއްޔާ/ ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާ فَكَانَتْ وَرْدَةً = ދެން އެ އުޑު ފިނިފެން މަލެއް ފަދައިން ވެ، ނުވަތަ ރަތްކުލަވެއްގެ އަޅައް ފަދައިން كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ = ރަތްކުލަވެއްގެ ހަންގަނޑެއް ފަދަ (އެކަން ވާނީ قيامة ވާ ހިނދުންނެވެ.)

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން

نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ. ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ހިސާބު ބައްލަވައި، އަދި جزاء ދެއްވުމަށް ނިކަންހުރެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވަކި ވަގުތެއް އިރާދަކުރައްވާ ހުށީމެވެ. (މިއީ ޖިންނުންނާއި، އިންސާނުންގެ ނިސްބަތުގައި ބިރުވެރި وعيد އެކެވެ. ތިމާމެން ކޮންމެ ފަރާތަކުން ކުރި عمل ތަކަށް ފުރިހަމަ ބަދަލު ދެއްވާނޭ ކަމުގެ ތެދުވެރި ބަސްފުޅެވެ. ހެޔޮ عمل އަށް ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ. ނުބައި عمل އަށް ނުބައި ޖަޒާއެވެ.)

(٣٢) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٣٣) އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސާނުންނާއި ދެ جماعة ގެ މީހުންނޭވެ. الله ގެ ނިޔާކުރުމާއި قضاء قدر ން ފިލައި ރައްކާވުމަށް ކަނޑާލުމަން ކުޅަދާނަވެގެން ވަންޏާ އުޑާއި ބިމުގެ އަރިހަރި ފަރާތްތަކުން އެތަންތަނުން ފުރުއްވާފައިވާ ނިކަން ގޮސްބަލާށެވެ. ވަރަށް ވަރުގަދަ ބާރެއް ހޯދިގެން މެނުވީ ކަލޭމެންނަކަށް އެކަން ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެފަދަ ބާރެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.)

(٣٤) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٣٥) އަދި قيامة ދުވަހުން ނަރަކައިގައި ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަކީ ނަރަކަ حقّ ވީ ބައެއްގެ މައްޗަށް އަލިފާނުގެ ސާފު ހުޅުގަނޑާއި، ވިރިފައި ހުރި ހޫނުކަން ގަދަ ތާރާއި، ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ދުންގަނޑު ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، ފޮނުއްވައިލެއްވޭނެއެވެ. އެއީ الله ގެ عذاب އެވެ. ދެންފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަކަށް އެއް ބައިބަޔަކަށްވެސް އެކަން دفاع ނުކުރެވޭ ހުއްޓެވެ. نصر އެއް، އެހީއެއް ނުލިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٣٦) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٣٧) އަދި ملائكة ބޭލެވުން ފައިބައިވަޑައިގަތުމަށް ޓަކައި އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންގޮސް ދުރުތަކަކަށް ދޮން އެ އުޑު ނަރަކައިގެ ހުނަކަރުން ހުނުވެގެންދާ ތެލުގެ ހެއްކާ ގަނޑެއް ފަދައިން ވާނެއެވެ. ނުވަތަ ރަތް ފިނިހުޅުމަލުގެ ކުލައަކަށް ވާނެއެވެ.

(٣٨) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ءَانٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾

ތަރުޖަމާ

فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެ ދުވަހުން – އެބަހީ ކަންތައްތަކުރެވޭނެ ނިކުންނަ ދުވަހު لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ = އޭނާގެ ފާފައާމެދު ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ = އިންސާނެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ޖިންނިއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރަނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ = ނުބައި މީހުން (مجرم ން) އެނގިގެންދާނެއެވެ. بِسِيمَٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ތަކުން (އެއީ މޫނު ކަޅުވުމާއި، ލޮލުގެ ނޫކުލަ އެރުމެވެ.) فَيُؤْخَذُ = ފަހެ އެމީހުން ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ. بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ = ނިތްކުރިގެ އިސްތަށިގަނޑުގެ ތަކެއްޗާއި، ފައިތިލަ (އެ ތަކެއް ހިފައިގެން ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ.) فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރަނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ = (އެބައިމީހުން އެބަހީ مجرم ނުބައި އިންސާނުންނެވެ.) މިއީ ޖަހަންނަމެވެ. ނަރަކައެވެ. ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا = އެއާމެދު ދޮގުކުރި އެއްޗެއް ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ = مجرم ން (ނުބައި ނުބައި މީހުން) يَطُوفُونَ = އެބައިމީހުން ދެވަރުތަކެއް ވާނެއެވެ. بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ = އެތަނާއި، އަދި حميم ގެ ދެމެދު (حميم އަކީ ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ހޫނު ފެނެވެ.) ءَانٍ ﴿٤٤﴾ = ހޫނުކަން އެންމެ މައްޗަށް ގޮސްފައިވާ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރަނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ وَلِمَنْ خَافَ = އަދި ބިރުވެތިވި ވެއްޖެ މީހަކަށް ވެއެވެ. (ވާނެއެވެ.) مَقَامَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައި (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަން ޖެހޭނޭ مقام އަށާމެދު (ނުވަތަ ތިމާގެ عمل ތަކަށް الله تعالى ބަލައިވަޑައިގަންނަވާ) جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ = ދެބަގީޗާ/ ދެސުވަރުގެ

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ފަހެ އެދުވަހުން – އެބަހީ ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނަ ދުވަހު – އިންސާނުންގެ ކިބައިންވެސް އަދި ޖިންނުންގެ ކިބައިން ވެސް އެއްވެސް ސުވާލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެއީ ސުވާލުގެ محلّ އެއް ނޫނެވެ. ސުވާލު ކުރެވޭނީ قيامة ގެ އެހެން موقف އެއްގައެވެ. ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނައިރުވެސް مجرم ންގެ ކިބައިން އެނގޭގޮތުގެ علامة ފާޅުވާނެއެވެ. އިތުރު ސުވާލެއް ކުރާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ތުރިޙުޖާ ނުގަތުމާއި، ކާފަރުގެ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٠) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٤١) (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނަ ހިނދު) مجرم ން (ކުށްވެރިން) އެބައިމީހުންގެ علامة ތަކާއި، نشان ތަކުން އެމީހުން ވަކިން އެނގޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މޫނު ކަޅުކަމާއި، ލޮލުގެ ކުލަ ނޫކުލައިގައި ހުރުމުންނެވެ. ދެން ފަހެ (ނަރަކައިގެ زبانيّ ملائكة ބޭކަލުން) އެމީހުންގެ ނިތުކުރީގެ އިސްތަށިގަނޑާއި، ފައިތިލަގައި ހިއްޕަވާނެއެވެ. ދެން ނަރަކައަށް އެއްލާނެއެވެ.

ދަމާނެއެވެ. ملائكة ބޭކަލުން ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ބޮލުގެ ނިތުކުރީ ދިމާގެ އިސްތަށިގަނޑުގައި ހިއްޕަވައި، މޫނުމަތިން ދަމަމުން ގެންދަވާ ކަމުގައި، އަދި ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ފައިގައި ހިއްޕަވައި، ބޮލުގައި ކަލަބަޑުގައި ގެންދަވައި ނަރަކައަށް އެއްލާވާ ކަމުގައި، އަދި ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ބޮލާއި ފައިތިލަ ގުޅުވައި ހިފުއްވައިގެން ނިތުކުރީގެ އިސްތަށިގަނޑާއި، ދެއަތް އެއްކޮށް ބަނދުކޮށް ނަރަކައަށް އެއްލާވާ ކަމާއި، މި ހުރިހައި ގޮތްތަކަކަށް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. والعِياذُ بِااللهِ.
اللّهمّ أجِرْنا مِن النّارِ وَ عَذابِهِ

(٤٢) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٤٣) (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުން يعني مجرم ންގެ މީހުން ނަރަކައަށް ދެއްކިއިރު އެމީހުންނަށް މި ފަދައިން އިއްވޭނެއެވެ.) “މިއީ مجرم ން، (ނުބައި ކާފަރު މީހުން ދުނިޔޭގައި ދޮގުކުރި) އެ ނަރަކަ ދޮގުކުރި ނަރަކައެވެ. (އެ ނަރަކައާއި، އޭގެ عذاب އެވެ.”)

(٤٤) ފަހެ އެބައިމީހުން އެ ނަރަކައިގެ ގަދަވެގެންވާ އަލިފާނުގައި ފިހެވި، އަދި އެ ފެންގެ ހޫނުކަން އެންމެ ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ، ކަކަޅާ ހޫނު ފެން އެމީހުންގެ މޫނަށާއި، ގައިން އެގޮތަށް حال އެ ނަރަކައިގައި އެމީހުން ދެވޭނެއެވެ. ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ އަލިފާނުގެ عذاب އާއި، ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ ފެނުގެ عذاب ގައި އެއްބެދިއެއްބެދި އެމީހުން ދެވޭނެއެވެ. މަރުވުމެއްވެސް ނުވެއެވެ. (اللّهمّ أجِرْنا مِن النّارِ)

(٤٥) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٤٦) އަދި މީހާ ހައްދަވައި ބާރުކުރެއްވި ربّ ގެ حضرة ގައި قيامة ދުވަހުން ހުށަހެޅެން ޖެހޭނެ مقام އާއި ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން ދެ ބަގީޗާ ވެއެވެ. ނުވަތަ މީހާ ދުނިޔޭގައި އުޅެއިރު الله تعالى މީހާގެ عمل ތަކާމެދު އަބަދާ ބައްލަވާވޭތޯ ގޮތާ ކަމާމެދު ބިރުވެތިވެ، ނަފްސާ ކަށަވަރު ދޫކޮށް، ހެޔޮ عمل ކުރި މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން الله تعالى ދެ ސުވަރުގެ ދެއްވާ ހުށްޓެވެ. އެއީ والنّازعات ސޫރަތުގައިވާ (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾) މި އާޔަތްތަކުންވެސް دليل ކުރާ ގޮތެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނައީ: އަދި މީހާ ހައްދަވައި ބާރުކުރެއްވި ربّ ގެ مقام އާއި ބިރުވެތިވެ އަދި މީހާގެ هوى نفس ގެ އެދުންތަކުން نهي ކޮށް ދުރުކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހަކަށް ހުރި ތަނަކީ مأْوى އެވެ. ކިއުން ސުވަރުގެއެވެ. ބަގީޗާއެވެ. މިއެވެ

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ދެ ޖިންނިންނާއި، އިންސިންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ = އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގެ ގޮފިތައް ސީދާވެގެންވާ ބާރު ދޯވާއަޣާ ކުރިކައިވާ، /ނުވަތަ ތަފާތު ވައްތަރުތަކުގެ މޭވާގެ ފޮތި فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ދެ ޖިންނިންނާއި، އިންސިންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا عَيْنَانِ = އެ ދެބަސްތާނުގައި ދެއާރު ވެއެވެ. تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ = ހިނގަހިނގާ އޮހޮރެ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ދެ ޖިންނިންނާއި، އިންސިންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا = އެ ދެބަސްތާނުގައި ވެއެވެ. مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ = ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ މޭވާ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ = ދެވައްތަރެއް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ދެ ޖިންނިންނާއި، އިންސިންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ = އެމީހުން ލެނިގަތިގެން ތިބޭ ތަންމަތި ތަކިއްޔާ (ސޯފާތަކުގައެވެ.) بَطَآئِنُهَا = އޭގެ އެތެރެ ފަރާތުގެ ބައިވެފައި ވަނީ مِنْ إِسْتَبْرَقٍ = دِيباج ކޮށް ހިނާ ގަނޑު ފޮތިގެ ބާ ތިރީންނެވެ. وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ = އަދި އެ ދެބަގީޗާގެ (ދެބަސްތާނުގެ) މޭވާ ވަނީ دَانٍ ﴿٥٤﴾ = ގާތްވެގެންނެވެ. އަތްލިބޭ ގާތަށް ގާތްވެގެންނެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ދެ ޖިންނިންނާއި، އިންސިންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

إجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٤٨) އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގެ ގޮފިތައް ދިގުގެންވާ، އަދި ފަތާއި، މާތަކެއް ގިނަވެ ހިޔާގަނޑު ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.

(٤٩) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٠) އެ ދެބަގީޗާގައި ހިނގަހިނގާ ފެންނަ ދެ އާރު ވެއެވެ. (އެއީ އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކަށް ފެން ދެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އާގެ ސަލްސަބީން ގަސްތަކަށް ފެންނާވެ، މާތަކައް ގިނަގެން ވުމަށްވެ.)

(٥١) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) އެ ދެބަގީޗާއިންކުރެ ކޮންމެ ބަގީޗާއެއްގައިވެސް މޭވާގެ ކޮންމެ ބާވަތަކުންވެސް ދެޖޯޑު ވެއެވެ. އެބައި ދެވަނަބަޔާ ތަފާތުވެއެވެ. (ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި ވަނީ އެއީ މޭވާގެ އެއްބައި ތާޒާ ވަރުވާތަކެއް، ހިކި މޭވާ ބާވަތްތަކެއް ތާޒާ ވަރުވާތަކެވެ. އެ މޭވާތަކުގެ ތާސީރާއި، خاصّيّة ވެސް ދަންނަވާ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.)

(٥٣) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) އެ ދެސުވަރުގެގެ أهل ވެރިން އޮތޯ ދޮރިމިއްޔާ ފޮށިބިގެންވާ ތަންމަތި ތަކެތީގައެވެ. އެ ތަންމަތި ތަކުގެ އަޑިގައި އޮންނަ ބައިވެސް ވަނީ ހަމަ ސިލްކު إستبرق ކިޔާ ވައްތަރު މުށި ފަހުމީޓްގެ ވައްތަރުތަކުންނެވެ. ދެންފަހެ އެތެރެބައި އެހާ ފުރާމުން ހެދިފައިވާ އިރުގައި-އެހާވެ ތަޅުވަޅި ހެދިފައި ހުންނާނީ ކިހާ ރީތި ފުރާ ރީތިކަމާއި، މާލާކަމާއި، އާރާނެކަން އަދި ހިގާވެއް ވާނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެތަންމަ ތިބޭނީ މަޖާކޮށް، ފުރިހަމައިގެން عزّة ގައެވެ. އަދި އެ ދެސުވަރުގެގެ މޭވާތައް ވަނީ ގާތްވެގެންނެވެ. ބޭނުން ވިޔަސް ބޭނުމެވެ، ހިތްޖެހި ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި އިނގިލިތާއިން ނުވި އަތުން ވަޒަތެވެ.

(٥٥) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

فِيهِنَّ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَـٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَـٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾

ލުޣަތު

فِيهِنَّ = އެ ބަގީޗާތަކުގައި (ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާގައި) ވެއެވެ. قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ = ބެލުން ކުރު ކުރައްވައިގެން ވާ ނުވަތަ ބެލުން ހުއްޓުވައިލައްވައިގެންވާ حورالعين އަންހެނުން (އެބަހީ މިމާލާމުގެ ފިރިހެނާ ދިމާއަށް މެނުވީ ނުބަލާ ބޭކަނބަލުންނެވެ.) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ = އުނަކަބަލުންނާ جماع ވެވަޑައި ނުވާ (ބިކުރުވެވަޑައިގެން ނުވާ) إِنسٌ قَبْلَهُمْ = އެ ފިރިހެނުގެ ކުރިން އެއްވެސް إنسان އަކުވާ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ = އަދި جنّ އެއް ވިޔަސް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) މިހަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ = މިހަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ كَأَنَّهُنَّ = އުނަކަބަލުން ކޮންފަދަ (ހިތި) ހެއްދެވެ؟ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ = (އުނަކަބަލުން) ޔާޤޫތާއި، މަރުޖާން ފަދައެވެ. (ޔާޤޫތަކީ ރަތްކުލަވައިގެ އަގުބޮޑު ޖަވާހިރެކެވެ. މަރުޖާނަކީ ރަތްމުށެވެ. ނުވަތަ ރަތްކުލަ މުރަކަ ފަޅުގެ ހިލަ އެއްޗެކެވެ.) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) މިހަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ = މިހަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَـٰنِ = إحسان ތެރިކަމުގެ جزاء އަކީ ވާނީކޮބާހެއްދެވެ؟ އެބަހީ إحسان ތެރިކަމުގެ ބަޔާ ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلْإِحْسَـٰنُ ﴿٦٠﴾ = إحسان ތެރިކަމެއް ކަމުގައި މެނުވީ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) މިހަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ = މިހަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ وَمِن دُونِهِمَا = އަދި އެ ދެ ސުވަރުގޭގެ ކުރިމަތީގައި ވެއެވެ. جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ =(އެހެން) ދެ ސުވަރުގެ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) މިހަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ = މިހަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ = ގަސްތަކުން ބޮޑު ފެހިކަމުގެ ސަބަބުން ގަދަ ކަޅުން ކަޅުވެފައިވާ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) މިހަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ = މިހަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا عَيْنَانِ = އެ ދެ ސުވަރުގޭގައި ދެ އާރު ވެއެވެ. نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ = (ފެން އަރުވާ ވަޔާން ގޮވާނު) ކަނޑުވަރު ފެން އަރައަރާ ހުންނަ (ފެން ވިއްސާ)

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ހަމައެކަނި ތިމާމެންގެ ފިރިންނަށް މެނުވީ ނުބަލާ، އަދި ތިމާމެންގެ ފިރިންނާ ދިމާއަށް نظر ހުއްޓުވައިލައްވައިގެން ތިއްބަވާ حورالعين އަންހެނުން އެ ދެ ސުވަރުގޭގައި ނުވަތަ އެ ތަނުގެތަކުގައި (ފިރިންގެ إنتظار ގައި) ތިއްބަވާނެއެވެ. އެއިން ބޭކަނބަލުންގެ ގައިގައި އޭގެ ކުރިން އިންސާނެއް، ޔައުކުރެއްވިކަމެއް؟ ޖިންނިއަކުވެސް ބީހިލައިފައި ނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަނބަލުންނާ جماع ވެފައި ނުވާނެއެވެ.

(٥٧) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٨) އެކަނބަލުން (ރީތިކަމާއި ބިއްލޫރިކަމުގެ ގޮތުން) ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެކަނބަލުން ހިވާނީ ياقوت އާއި، مرجان ހެންނެވެ.

(٥٩) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٦٠) ދުނިޔޭގައި ހެޔޮގޮތުން ކަމެއް ހެޔޮ عمل ގެ ޖަޒާ (އޭގެ ބަދަލު) آخرة ދުވަހުން ހެޔޮ ޖަޒާ ކަމުގައި ދެއްވުމުން އެހެން ވާނެހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ހެޔޮގޮތުން ކަމެއް ހެޔޮ عمل ގެ ބަދަލުގައި، ثواب ހެޔޮކަމުގައި ދެއްވުން ނޫންނެވެ.

(٦١) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ.

(٦٢) އަދި އެދެސުވަރުގެ ފިޔަވައި އެބަހީ ކުރިންސިފަވެގެން އެދިޔަ ދެސުވަރުގެ ފިޔަވައި އަދި އެހެން ސުވަރުގެ ދެކެއެވެ.

ކުރިންބަޔާންވެގެން އެދިޔަ جَنَّةُ عَدْنُ އެވެޔާ ސުވަރުގެއާއި جَنَّةُ النَّعِيْم އެވެޔާ ސުވަރުގެއާއި ދެސުވަރުގެއެވެ. އަދި ދެންމިސިފަކުރެވޭ ދެސުވަރުގެއަކީ جَنَّةُ الفِرْدَوس އާއި جَنَّةُ المَأوَى އާއި ދެސުވަރުގެކަމުގައި ބުނެވިގެންވެއެވެ. = فَتْحُ القَدِيْر=

(٦٣) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٦٤) އެދެސުވަރުގޭގެ ގަސްގަހުގެ ފެހިކަމާއި ފުރިހަމަ ގަދަކަމުން ކަޅުވެގެންވާކަމުގައި ފެނެއެވެ.

(٦٥) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٦٦) އަދި އެދެބޭގީޗާގައި (ފެންއަރުވާ ވަޅުންދަތަން) ފެންބުރުއްސާ ދެއާރުވެއެވެ. އޭގެ ޚަބަރަކީ ސީދާ ދުރާއި މާވަރާއި ކާފޫރުގެވަސް އެއްޗެހިވެސް ފެންއަރާކުރާ ގޮތުގައި ވެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައިން އެމީހުން ހިތްވަރުގަދަކަމުން އޭގެ ފެން ފިއްސިފައިސް ހުންނަނީކަމުގައިވެއެވެ.

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَـٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

މާނަ

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا فَـٰكِهَةٌ = އަދި އެ ދެ ސުވަރުގޭގައި މޭވާއެއް ވެއެވެ. وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ = އަދި ކަދުރު ރުކާއި، އަދި އަންނާރުވެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ = އަދި އެ ދެބަގީޗާގައި (ދެ ސުވަރުގޭގައި) ރިވެތިވެގެންވާ އަންހެން ބޭކަނބަލުން ވެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ =ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ =(އެކަނބަލުންނަކީ) ބެލުން ހިފެހެއްޓިފައިވާ ބޭކަނބަލުންނެވެ. حورالعين ންނެވެ. (ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނާ ދިމާއަށް އެކަނި ބަލާ ހުރެ ގެތެރޭގައި ތިބިގެން ވާ حورالعين ބޭކަނބަލުންނެވެ.) فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ = (ޖަވާހިރުގެ ހޮޅުއަށިތަކުގައި) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ = އެކަނބަލުންނާ جماع ނުކުރައި ނެވެ (ބިރިކަލުންނާއި ނާވެ) إِنسٌ قَبْلَهُمْ = އެ ފިރިންގެ ކުރިން އެއްވެސް إنسان އަކު وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ = އަދި جنّ އެއް ވެސް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مُتَّكِـِٔينَ = އެބައިމީހުން ލެނބިލައިގެންތިބޭނެއެވެ. عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ = ފެހިކުލައިގެ ގޮދަޑި ތިރި ބާލީސްތަކުގައި وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެންމެ ރީތި ފަރުދާތަކުގެ މަތީގައި فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން= ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

تَبَٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ = ކީރިތިވެގެން ހުއްޓެވި ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ބަރަކާތްތެރިވެގެންވެއެވެ. ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾ = އެއީ ޖަލާލަތާއި ދަރަޖަވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٦٨) އަދި އެދެސުވަރުގޭގައި އުފާވެރިކަމުގެ މޭވާއާއި ކަދުރު ރުކާއި އަނާރުގަސްވެއެވެ. (ކަދުރާއި އަނާރަކީ މޭވާގެތެރެއިން ވަކިކޮށް ފާހަގަކޮށްލެއްވުމަކީ އެދެމޭވާގެ ނަން އިތުރު ދެނެގަނެވޭތީ މާނަވީ ފުދުނުކަމުގައި ބޮޑު ކަމުގައި ދެނެވޭގޮތެވެ. (والله أعلم)

(٦٩) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٧٠) އަދި އެސުވަރުގެތަކުގައި ރިވެތިވެގެންވާ އަދި أخْلاَقُ ރަގަޅު މޮޅު އަންހެނުންވެއެވެ.

(٧١) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٧٢) އެއީ ޚައިމާތަކުގައި ބަންދުކުރެވިފައިވާ ރިވެތި އަދި މޮޅުވެގެންވާ حُورَ العِيْنُ ބޭކަލުންނެވެ. އެކަލުންނަކީ خَاصَّ ވެގެންވާ ފިރިންނަށް ނޫނީ އެކަލުން ބައްލަވައިފައި ނުވާނޭއެވެ.

(٧٣) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٧٤) އެކަލުންގެ ގައިގާތުގައި އޭގެކުރިން އިންސާނަކު ޖަހައިގެން ނުވެއެވެ؟ ޖިންނިއަކުވެސް ބިހިޔަޅާފައެއްނުވެއެވެ.

(٧٥) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٧٦) އެސުވަރުގެވަންތަވެރިން އެބައިމީހުންގެ حُورَ العِيْنُ އަނބިންނާއިއެކު އަޚަމަރުގައި ތިއްބަވާނީ ފިރުކަޅުގެ ގޮނޑި ފަރުވާ ބާލިސްތަކުގައި ލެނިލައިގެން މަސްހޫރު ރިތި ދުނިޔެވީ ގޮނޑިތަކުގެ މަތީގައެވެ.

(٧٧) (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވެ؟

(٧٨) (އޭ مُحمد ގެފާނެވެ.) ކީރިތިވެގެން ހުއްޓެވި ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ބަރަކާތްތެރިވެގެންވެއެވެ !! އެކަލާނގެއީ ޖަލާލަތާއި މޮޅުކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. رَبُّ ގެ ނަންފުޅު އެހާ ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާއިރު އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެވެގެންވާއިރު އެކަލާނގެ ذَاتُ ފުޅުގެ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ޖަލާލަތްތެރިކަމާއި އަދި މޮޅުކަން ކިހާވަރަކަށް މޮޅުވާނޭ ހެއްދެވެ؟

الواقعة سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الواقعة | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩٦)

إِذَا وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيۡسَ لِوَقۡعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٞ رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ ٱلۡأَرۡضُ رَجّٗا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ ٱلۡجِبَالُ بَسّٗا ﴿٥﴾ فَكَانَتۡ هَبَآءٗ مُّنۢبَثّٗا ﴿٦﴾ وَكُنتُمۡ أَزۡوَٰجٗا ثَلَٰثَةٗ ﴿٧﴾ فَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

إِذَا وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١﴾ = قِيامة ޤާއިމުވެއްޖެއްޔާ لَيۡسَ لِوَقۡعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ = (ދޮގެއްނޫން) އެ قِيامة ޤާއިމުވުން ދޮގުކުރާނޭ އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ. خَافِضَةٞ = އެއްބަޔަކު ދަށަށް ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ = އަނެއްބަޔަކު މަތިވެ މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. إِذَا رُجَّتِ ٱلۡأَرۡضُ = އެއީ ބިންގަނޑު حَرَكَاة ކޮށް ތެޅިގެންދިއުމާ رَجّٗا ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގަދަ ތެޅިގަތުމަކުން وَبُسَّتِ ٱلۡجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައް ކުދިކުދިވެ ހިމުންވެ بَسّٗا ﴿٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކުދިކުދިވުމަކުން فَكَانَتۡ - ދެން އެ ފަރުބަދަތައް هَبَآءٗ مُّنۢبَثّٗا ﴿٦﴾ = ވަކިވެ ފަތުރިގެންދާ ހިރަފުސް ކުޑިތަކަކަށް وَكُنتُمۡ = އަދި ކަލޭމެންވެ أَزۡوَٰجٗا ثَلَٰثَةٗ ﴿٧﴾ = ތިންވައްތަރެއްގެ ބައެއްކަމުން. فَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ = ވީމާ ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ ﴿٨﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން އެއީ ކޮންފަދަ ބަޔެއްބާވައްޔެވެ.؟ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ = އަދި ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ ﴿٩﴾ = ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން އެއީ ކޮންފަދަ ނުބައިބަޔެއްބާވައްޔެވެ؟ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ = (އީމާންކަމުގައި) ކުރިއެރިގެންވީމީހުން އެއީ ސުވަރުގެއަށްވެސް ކުރިއަރާމީހުންނެވެ. أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުންނީ ٱلۡمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ = އެއްކަލާނގެއަށް ކުޅަދާއީ މަތިވެރިކުރައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން ވާނީ نِعْمَة ގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ. ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. ثُلَّةٞ = ގިނަ ޖަމާޢަތެއް ވާނެ (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ޒަމާނުގެ ޖަމާޢަތްތަކުންނެވެ.) مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ = އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން

إجْمَالِي މާނަ

(١) قِيَامَة ޤާއިމުވެއްޖެއްޔާ

(٢) (ދުނިޔޭގައި) އެ قِيَامَة ޤާއިމުވުން ދޮގުކުރާނެ އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ.

(٣) އެދުވަހުން އެއްބައިމީހުން ދަށްކޮށް ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި އަނެއްބައިމީހުން މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. މާތްالله އެދުވަހުން (ނުބައި ނުކިޔަމަންތެރިން (ނަރަކަވަންތަވެރިން) ދަށަށްހެޅުއްވައި ނިކަމެތިކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި ހެޔޮލަތް މުއުމިނުން މާތް الله އެދުވަހުން މަތިކުރައްވައި މަތިވެރިކުރައްވާހުށްޓެވެ.

(٤) އެދުވަހު ބިމުގައިހުރި ބިންގަނޑު ގަދަފެދިގަތުމުގެ ތެޅިގަތުން ތެޅޭހުށްޓެވެ.

(٥) އަދި ފަރުބަދަތައް ކުދިކުދިވެ ބުރަބުރައިގެން ހިގައިދާހުށްޓެވެ.

(٦) އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ހިލަތައް ބުރައިގެންގޮސް ހިރަފުސްތަކަކަށް ވެދާނެއެވެ.

(٧) އަދި އެދުވަހުން ކަލޭމެން ތިންބައިގަކަށް ވާނެއެވެ.

(٨) (ފުރަތަމަ ބައި) ކަނާތުފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެއީ އަމަލުގެ ފޮތް ކަނާތަށް ލިބޭމީހުންނެވެ. ފަހެ ކަނާތުގެ ފަރާތުގެ މީހުންނަކީ ކޮން ފަދަ މާތް ބޭކަލުން ހެއްޔެވެ.؟

(٩) (ދެވަނަ ބައި) ވާތުފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެއީ އަމަލުގެ ފޮތް ވާތަށް ލިބޭމީހުންނެވެ. އަދި ފަރާތުން ފޮތް ލިބޭމީހުންނަކީ މިބައިމީހުންނެވެ. އަދި ވާތުފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބަދުނަސީބު ބައެއް ހެއްޔެވެ.؟

(١٠) (ތިންވަނަބައި) ހެޔޮކަންތަކުގައި އިސްވެގެންވީ މީހުންނެވެ. އެއީ އީމާނަށް ދަރަޖައިގެ މީހުންނެވެ. އެއީ އިސްވެރިކަމުގައި އެންމެ އިސްވެގެންވީ މީހުންނެވެ. އެއީ ކޮންފަދަ މާތް ބައެއް ހެއްޔެވެ.؟

(١١) އެމީހުންނަކީ الله ގެ حَضْرَة އާއި އެންމެ ކައިރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(١٢) އެމީހުންނީ ނިޢުމަތުގެ ފަރި މާތް ސުވަރުގޭތަކުގައެވެ.

(١٣) އިސްވެގެންވާ ބައިމީހުންނަކީ އިސްވެގެންވާ ކުރީގެ މީހުންގެ ގިނަބައެއް ބައެކެވެ. (އެއީ ސަހާބީ ފުރަތަމަ އިސްލާމްވި ބައިމީހުން ނަބިއްޔާ محمد صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ ރަސޫލުކަމާއި ދީނަށް ތެދުވި އަހުލުވެރިން ބޭކަލުންނެވެ.

وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلْآخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَـٰبِلِينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَـٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَـٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ ٱلْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَـٰمًا سَلَـٰمًا ﴿٢٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَلِيلٌ = އަދި މަދުބަޔަކެވެ. مِّنَ ٱلْأَخِرِينَ ﴿١٤﴾ = އަންނަ ފަހުގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިން (މިއުއްމަތުން) عَلَىٰ سُرُرٍ = އެތުރިފައިވާ ގޮޑިތަކުގެ މަތީގައި (އެބަހީ އެމީހުން ދިއްބާ އެތުރިފައިވާ ގޮޑިގަނޑު މަތީގައެވެ.) مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ = (ރަންނާއި ރިހިގެ) ފަންވަރުތަކުން ގޮވިގެންވާ. مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا = އެ އެތުރިފައިވާ ގޮޑިތަކުގެ މަތީގައި ތޮރިލައިގެން مُتَقَـٰبِلِينَ ﴿١٦﴾ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ކުރިމަތިލައިގެން. يَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ކައިރީގައި ހިގަހިގަ ތިބޭނޭއެވެ. وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ = ދުވަސްކުޑި ނުވާނިހި ޖުވާންކުދިން بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ = ބޮނޑިގެނދު ތަށިތަކާއި ކުރަހަތައް ހިފައިގެން وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ = (ހިގަހިގާ ބޯންހަރާމްގެ އާނގެ) ރަތުރިތަކާއި لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا = އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ބޮލުގައި ހިރިރި ބޮލުރިއްވުމެއް ނުވާނެއެވެ وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން މަސްތުވެ ބުއްދި ނެތިގެންވެސް ނުވާނެއެވެ. وَفَـٰكِهَةٍ = އަދި މޭވާތަކާއި (އެބަހީ ޖަންނަތުގެ މީރުމޭވާތައް ހިފައިގެން ސްލޮ އެތިޔި ޖުވާން ކުދިންނަށް ހިގާނެއެވެ. مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ = އެމީހަކު ބޭނުންކުރާހިސްސާޖެއްގެ وَلَحْمِ طَيْرٍ = އަދި ވަލި خاصَّ ދޫނިޖެއްގެ މަހާއި مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ހިތް އެދޭޖެއްގެ ކަހިތްވާޖެއްގެ. وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ = އަދި حُورَ العِيْن އަންހެން ކުދިންނާއި (އެބަހީ ސޫފަރުގެ ވަންތަކިރިންހެން އެތާގައި އެމީހުންގެ އަމިއްގެ ބޭބޭގައި ހިފޫކާއި ފެށުކަލުގެ އެކިއެކިބާވަތްވެ ޖެން އަންހެންކުދިން ތިބޭނެއެވެ. كَأَمْثَـٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ = ރަނގުޅުވަށިއްޔާއި ރަހި ٱلْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ = ފޮރުވި ރައްކާކޮށްފިނަގާ جَزَآءً = ބަދަލެއްގެ ގޮތުން بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްއުޅުން ކަންތަކުގެ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާގައި ނާހާނެއެވެ. لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ = فاحش އެއްޗެސް ވާހަކައެއް އަދި ފާފަވެރިވާފަދަ ބަސްތައް ބަހެއްވިޔަސް إِلَّا قِيلًا = ހަމައެކަނި ބުނެވޭ އަޑެއްނޫނީ سَلَـٰمًا سَلَـٰمًا ﴿٢٦﴾ = ސަލާމް ސަލާމް މިބަސްބުނުން (އެއީ މަލާއިކަތުންނާއި އަދި މުއުމިނުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކިޔާ ސަލާމް އެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި އަންނާނީ ފަހުގެ ބައެއްގެ ތެރެއިން މަދު ބަޔަކެވެ. އެބަހީ محمد صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ އުއްމަތުން މަދު ބަޔަކެވެ.

ދަންނަވަމެވެ. މިއުއްމަތުން މަދުބަޔަކުކަމުގައިބުނެފައިވަނީ އިސްވެދިޔަ ހުރިހާއުއްމަތްތަކާއި އަޅާބަލައިލުމުންނެވެ. އިސްވެދިޔަ އުންމަތުގައި އުއްމަތްތަކުގެ އިސްވެގެން އަންނަން އެއްކަލަނީވާ އެކަކީ މިއުއްމަތަށްވުރެ ގިނައެވެ. ކޮންމެ އެއް އުއްމަތެއް އިސްވެގެން މިހެންނަމަވެސް މިއުއްމަތް މަތިއްޔާއެއްޗެވެ. އެއް އުއްމަތްތަކާއި އަޅާބަލައިލުން އިސްވެގެންމިހުންނަ މިއުއްމަތުގައި މާގިނަކުދިންގައިވެއެވެ.

(١٥) ދަނޑުގެ މިއިސްވެގެންމިހުން ސޯފާތަކުގައިބޭސި ރަނގުރުތުން ރަންނާގައި އަދި ياقُوت ނު ގޮތްތަކާ އެދުރަންކޮޅުތަކުގައެވެ.

(١٦) އެއްބަރަށް އަންނަބަރާއި ކުރިމަތިލައި ލޯލަދެގެން ގޮޑުގައެވެ. (އެއްބަރަށްވެސް އަންނަބަރަށް ފުރަގަސް ނުދޭނެއެވެ.)

(١٧) އެމީހުން އުޅުން ތިބޭއިރު ރަންމުތުމުތަކާއި ޖާވާން ކުދިން އެމީހުންގެ خِدمَة ގައި އެމީހުންގެ ކައިރިން ދައުރުކުރާނެއެވެ.

(١٨) ރާތަށިތަކާއި ކުރުވަތްތަކާއި ފުޅިގޮތް ޖާވާން ކުދިން އެމީހުންގެ خِدمَة ގައި ދައުރުކުރާނެއެވެ.

(١٩) އެރާ ބޮއިމަކުން (ބޯހިލުމާއި މީހުންހަޑިވާ ބޮއިމުންވާގޮތަށް) ބޮލުގައިރިހުމެއް ނުވެވޭ އަދި މަސްތުވާގޮތެއް ނުވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން إخْتِيَارُ ކުރާނެ މޭވާތަކުގެ މާލަތާއިގެންވެސް އެ ޖާވާން ކުދިން އެމީހުންގެ خِدمَة ގައި ދައުރުކުރާނެއެވެ.

(٢١) އަދި އެމީހުން ހިތްވާ ދޫނިތަކުގެ މަސްލަތާއި ވެސް ދޭނެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން އަށް ސަރުދުގައި މުޅި އެއްގޮތްކަމާއި ހުރިބޮޑު ކަމުންދޭ އެމީހުން މަޖާކުރުމަށް ބަލައި އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ حُورَ العِيْنُ އަންހެންކުދިން އެމީހުންގެ އަނބިންގެ ގޮތުގައި ދެއްވާ ވެއްޖެނެވެ. އެކުދިންނީ ހުދުކަމުގައި ރީތިކަމުގައި ބަތްޕުޅިހިސާބު ރޮނގުވެލި މުތެއް ކަހަލަ އަންހެން ކުދިންނެވެ.

(٢٣) އެކުދިންނީ ސަރުދާ ކުރުވި ފުއިމިތި ރަންމުތުމުތަކާއެކު ހުންނަނެވެ.

(٢٤) މިހުރިހާ ނިޢްމަތެއް އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެއިރު ކަނޑައިވާ ހެޔޮޢަމަލުތަކުގެ ބަދަލުގައެވެ. ޘަވާބުން އެއްވާ

ދެއްވުންތަކެވެ.

(٢٥) އެމީހުން އެތާގައި އަޑުއަހާކަށް بَاطِلُ ވާހަކައަކީވެސް އަދި ފާފަވެރިވުން ހެދުމުގެ ވާހަކަވެސް ނުއަހާނެއެވެ.

(٢٦) ހަމައެކަނި އެކަށް އަންނަކަން ސަލާމް ކިޔާ އަޑު ވެސް އަހާނެއެވެ.

وَأَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَأَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ = އަދި ކަނާއަތުގެމީހުން އެކުވެރިން مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ = ކަނާއަތުގެމީހުންގެ އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ މާތްބޭފުޅުން ހެއްޔެވެ.! فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ = އޮޅުންފޮޅި ކަށިނެތް ޖިރު ކޮންނާރުގަސްގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ = އަދި ބޮޑުކޮށްފިލިފައިވާ ގޮދަރިޔާ ގަހެއްގެ ފުރާވަރާ ބޮޑުވެރިކާ طَلْح ގަސްގަހުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ = އަދި ދިގުވެފައިވާ ހިޔަލުގައެވެ. وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ = އަދި އޮހޮރުވަނީ ކަމުދާ ހިތްގައިމު ރަނގަޅު ފެނުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ = އަދި ގިނަވެގެންވާ މޭވާތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ.. لَّا مَقْطُوعَةٍ = ކެނޑިގެންނުދާނޭ وَ لَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ = އަދި مَنَع ވެގެންނުވާ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ = އަދި އުފުލިފައިވާ ތަންމަތިތަކުގެ މަތީގައެވެ. إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ = ހަމަކަކަލަވަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ = އުފެއްދެވުން އުފެއްދެވުމަކުން فَجَعَلْنَٰهُنَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ = ބިކުރުވެރިންކަމުގައި عُرُبًا = ލޯބިވެރިންކަމުގައި ފިރިހެނުންނާ ލޯބިވާތައް އަދި ލޯބިވެރިންގެ އުފެއްދެވީމެވެ. أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ = އެއް އުމުރެއްގެ ނުވަތަ އެއް أخْلَاقُ އެއްގެ. لِّأَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ = މިހެން ކަނާތްއަތުގެމީހުން އެކުވެރިންނަށްޓަކައެވެ. ثُلَّةٌ = އެއް ޖަމާޢަތެކެވެ. / ބައެއްކެވެ. مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން وَثُلَّةٌ = އަދި ޖަމާޢަތެކެވެ. / ބައެއްކެވެ. مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ = ފަހުގެ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން (މިއުއްމަތުން) وَأَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ = އަދި ވާތްއަތުގެމީހުން އެކުވެރިން مَآ أَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ = ވާތްއަތުގެމީހުން އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބައެއްހެއްޔެވެ.؟ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ = އޮޅުންފޮޅި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ ވިހަދުވާ އަންދާގަދަ ހޫނުފެނުގެ عَذَابُ ގެ ތެރޭގައި ވާނެއެވެ. وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ އަދި ކަޅުކަޅުވެފައިވާ ދުމުގެ ހިޔަލުގައެވެ.(އަދިވި ގައެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ކަނާތު ފަރާތުގެމީހުންނަކީ ކޮންފަދަ މީހުންތަކެއްތޯ؟ (ކަނާއަތުފަރާތުގެމީހުންނީ އެމީހުންގެ ޢަމަލުފޮތް ދުނިޔެ އާޚިރަތުގެ ޙަޔާތުގެ ފަތް ކަނާތުފަރާތުން ލިބޭނޭ މީހުންނެވެ.)

(٢٨) އާޚިރަތުގައި ސިދުރުގަހުގެ ފުރިހަމަ ނިޢުމަތުގައެވެ. ކަޅިހުންތީ ކަނޑާލާ ގަހެއް މީރުކަންތަކުގެ ލިބިގެން ނިޢުމަތުގައެވެ.

(٢٩) އަދި ތިރިތިރިޔަށް ފަރާތުން ތަކެތި ހުރިގަހެއް ފަދަ ތަރުތީބުގައި ވެއްޓިފައިވާ طلح ގަސްތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. (طلح ގަހަކީ ދިހަ މުގުރުގަސްފަދަ ގަހެއް ރީތިގަސްތަކެއްގައި ފުރިހަމަކުރާ ބަލިގަނޑެއް)

(٣٠) އަދި އާޚިރަތުގައި ދިގުގޮތްވާ ހިޔާގައެވެ.

(٣١) އަދިއާޚިރަތުގައި އާޚިރަތުގެކަމަށް އަބަދު އަބަދު ހިނގާ ހުރިހާވައްތަރެއްގެ نِعْمَةُ ގައެވެ

(٣٢) އަދި ގިނަގޮތްގޮތް މޭވާތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ..

(٣٣) އެމޭވާތަކެއް ކަނޑާލެވިގެންދާކަށް ނުވެއެވެ. އަދި مَنَعْ ވެގެންނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ މޭވާތަކެއްގެ ގޮތަށް ވަގުތުގައި ހުއްޓި ނެތިގެންނުދާނެއެވެ. އަދި ލިބިގަތުމަށް ހުރަސްއެޅިގެން ނުވެއެވެ. ފައިސާދީގެން ގަތުމަށް ވެސް ނުވާނެއެވެ.) އަދި ގަސްތަކުގެ ވާރަ ނުވެއެވެ.

(٣٤) އަދިއާޚިރަތުގައި އުސްކޮށް ހުރި ބޮޑެތި ދޮރުތަކުގެ ގޮނޑިތަކުގައި ތިބޭނެކަމަށް ވާ ހުރިހާ އަންހެނުންގެ އަރިހުގައެވެ.

(٣٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއަންހެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާފައި ވާނީ އަމިއްލަ ގޮތަކަށެވެ. (މާތްވެގެންވާ އަންހެނުންނަކީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އަންހެނުންކަމަށް ވާނަމަ ދުވަސްވީ ނަމަވެސް ޒުވާން ކުރެއްވުމުގައި ބޮޑުވެގެން.)

(٣٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއަންހެނުން ކުރީގެ ބިދުވުން ކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ.

(٣٧) އަދި ފިރިހެނުންނަށް ލޯބިވާގޮތަށް އަދި ފިރިހެނުންގެ އުމުރުގައި ލޯބިވާގޮތަށް އެއީ ދުވަހުގެ ނުވަތަ އެއް أخْلاَقُ އެއީގެ ބަޔަކު ކުރެއްވުމުގައި ވާގޮތެވެ. (ބައެއް مُفَسِّرُ ނަ ވިދާޅުވެއެވެ. އާޚިރަތުގެ ދުވަހުގެ 33އަހަރެވެ. = ابْن كَثِير

(٣٨) އިސްލާމީ ދީނަ نِعْمة ލިބޭ ކަނާތުފަރާތުގެ އެހެން އަންހެނުންނަކީ ހުރި نِعْمة ލިބޭނެއެވެ.

(٣٩) އެއީ ކުރީގެ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ.

(٤٠) އަދި ފަހުގެ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ.

(٤١) އަދި ވާތްފަރާތުގެ އެހެން އަންހެނުން (ދަންނަވާ.) ވާތްފަރާތުގެ މީހުންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބައެއްތޯއެވެ؟.

(٤٢) އާޚިރަތުގައި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ ވިހަވާރޭ އެންމެގަދަ ހޫނުފެނުގެ عَذَابُ ގެ ތެރޭގައި ތިބޭނެއެވެ

(٤٣) އަދި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ އަދި ފިނިކަމެއް ނެތް ދުމުގެ ހިޔާގައެވެ.

لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

ލަފުޒީމާ

لَّا بَارِدٍ = އެއްވެސް ފިނިކަމެއްނެތް وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ = އަދި އެއްވެސް އަރާމެއްވިޔަސްނުވާ إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. قَبْلَ ذَٰلِكَ = އޭގެކުރިން (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ = حَلَالُ ނޫންތަކެތީން މަޖާކޮށް ހެޔޮކަމުގައި وَكَانُوا = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. يُصِرُّونَ = ދެމިހިފަހަށްޓަ ކަމުގައި عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ = އެންމެބޮޑު ފާފައިގާ (ޝިރުކު ކުފުރުގާ) وَكَانُوا يَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނާކަމުގައި ވިއެވެ. أَئِذَا مِتْنَا = އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއްޔާ وَكُنَّا تُرَابًا = އަދި އަހުރެމެން ވެއްޔާއި وَعِظَامًا = އަދި ކަށިތަކެއްސެ ވެއްޖައިމާ. أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ = އަހުރެމެން ދިރިގެ ފޮނުވެނީހެއްޔެވެ.؟ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންވެސް ފޮނުވެނީހެއްޔެވެ.؟ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! إِنَّ الْأَوَّلِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަބަޔަކު وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ = އަދި ފަހުންއައިބަޔަކާއި لَمَجْمُوعُونَ = ކަށަވަރުންވެސް އެއްކުރެވޭނޭހުށީމެވެ. إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ = ވަގުތުކަނޑައަޅާ ދުވަހެއްގެ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އޭގައި އެއްވެސް ފިނިކަމެއްނެތް އަދި އެއްވެސް އަރާމެއްވިޔަސްނުވާ ނެއެވެ.

(٤٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ އޭގެކުރިން (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) = حلاَلُ ނިޢުމަތްތަކުން މަޖާކޮށް ހެދިކަމުގައެވެ.

(٤٦) އަދި އެމީހުންވީ އެންމެބޮޑު ފާފަކުރުމުގައި އެބަހީ (ޝިރުކު ކުރުމުގައި) ދެމިހިތީބަހައްޓަ ކަމުގަ އެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން ބުނާކަމުގައި ވީ އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއްޔާ އަދި އަހުރެމެން ވެއްޓަރުވެ އަދި ކަށިތަކެއްވެސް ފީވެ ވެއްޖައްޔާވެސް އަހުރެމެން ދިރިގެ ތެދުވާނުންހެއްޔެވެ.؟

(٤٨) އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންވެސް ތެދުވާނުންހެއްޔެވެ.؟

(٤٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަބަޔަކު އަދި ފަހުންއައިބަޔަކުވެސްމެއެވެ.

(٥٠) ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ ވަގުތުވަހެއްގެ ވަގުތަކަށް ކަށަވަރުންވެސް އެއްކުރެވޭނޭމެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَأٰكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾
فَشَٰرِبُونَ شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ
أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ إِنَّكُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ = އޭ މަގުފުރެދުނު މީހުންނޭވެ! ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾
= ދޮގުކުރި لَأٰكِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކާނޭއެވެ. مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ زَقُّوم ގަހަކުން فَمَالِـُٔونَ
مِنْهَا = އަދި އެއިން ފުރާނޭއެވެ. ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ = ބަނޑުތައް فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ = އަދި އޭގެ މަތިން
ހޫނުވެފައިވާ ފެން ބޯނޭއެވެ. مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ = ހޫނުވެގެންވާ ފެނުން فَشَٰرِبُونَ = އެމީހުން ބޯނޭއެވެ. شُرْبَ ٱلْهِيمِ
﴿٥٥﴾ = ކަރުހިއްކުމުގެ ބަލި ޖެހިފައިވާ ޖަމަލުބޯފަދައިން هَٰذَا نُزُلُهُمْ = މިއީ އެމީހުންނަށް ދެވޭ ކާންދޭނެއެވެ. يَوْمَ ٱلدِّينِ
﴿٥٦﴾ = ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހުން نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ = ކަލޭމެން އުފެއްދެވީ މިވަންހަނާކަލާނގެއެވެ. فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ
﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން ތެދުނުކުރަނީކީއެވެ. أَفَرَءَيْتُم(ކަލޭމެން ތެދުނުކުރާނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) ކަލޭމެން ނިކަން
ފަރިތަވެބަލާށެވެ. مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ = ކަލޭމެން ދިރިއުޅުމަށް ވަކިކޮށް ބޭރުކުރާ ތަކެތި ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ = އެއިން (مَخْلُوق
ތަކެއް) ހައްދަވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ އުފައްދަވާ ކަލާނީ މިވަންހަނާކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟
نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ = މިވަންހަނާކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ނިންމަވައި ތަޤްދީރުކުރެއްވީމެވެ. ٱلْمَوْتَ = މަރު (މަރުވުން)
وَمَا نَحْنُ = އަދި މިވަންހަނާކަލާނގެ ވެގެންނުވެއެވެ. بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ = ނުކުޅެދިވަޑައިގެންނާ ކަލޭކަމުގައި
عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ = ބަދަލުކުރައްވާތީ أَمْثَٰلَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސިފަތައް وَنُنشِئَكُمْ = އަދި މިވަންހަނާކަލާނގެ
ކަލޭމެން އުފައްދަވައި فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ = ކަލޭމެން ނޭނގޭ ސިފަތަކަކަށް (ނޭނގޭތަނަކަށް)

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދެންހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ޙައްޤަށް ދޮގުވި މަގުފުރެދުނު މީހުންނޭވެ!

(٥٢) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން زَقُّوم ގަހުން ކާނެއެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ ގަހެކެވެ.)

(٥٣) އަދި އެއިންކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބަނޑުތައް ފުރާނެއެވެ.

(٥٤) އަދި އޭގެމަތިން ކަލޭމެން ގަދަހޫނު ފެން ބޮނެއެވެ.

(٥٥) ދެންބޮވާ ބޮޑުޖެހި ތޮއިވާ ޖަމަލުތައް ބޮވާފަދައިން އެމީހުން ބޮނާނެއެވެ.

(٥٦) މިއީ ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހުން އެމީހުންނަށްވާ މެހުމާންދާރީއެވެ.

(٥٧) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެން އެކަން ތެދުކުރަންވާނެއެވެ. ކަލޭމެން އެކަން ތެދުނުކުރަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ.؟

(٥٨) ކަލޭމެން ތިއަޅުވާ މަނިޔާއި ބައްޕައިން ކަލޭމެން ނިކަން ޚަބަރުދީބަލާށެވެ. (ދެކިބަލާށެވެ.)

(٥٩) އެއީ (مَخْلُوق އަކު) ހެއްދަވަނީ ކަލޭމެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެހެއްދަވަނީ ކަލާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٦٠)،(٦١) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމެދުގައި މަރު (މަރުވުން) މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ސިފަތައް ބަދަލުކުރައްވައި އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭގޭ ސިފަތަކަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވުމަށް ނުކުޅެދިވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން عِبْرَة ލިބި ނުގަންނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ أَفَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން ހަދަންކޮށްބަލާށެވެ. مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭމެން (އޮށް އިންދައިގެން) ތިޔަކުރާ ދަނޑުވެރިކަމާއިމެދު ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ އެއްޗެ ހެދުވާ ހައްދަވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ = ނުވަތަ އަހުރެން ހެދުވާ ގަސްހައްދަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟ لَوْ نَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ވެއްޖެނަމަ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا = ހަމަކަށަވަރުން ހަލާކުވެ ކުދިކުދިވެ ބޭނުން ނުކުރެވޭ ކަސިތަކަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހައްދަވާލައްވާނީހެވެ. فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ = ދެން ތިބޭނީ ކަލޭމެން عَجَائِبُ ވެގެން ބުނާނެއެވެ. إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ... بَلْ = އަދި ... ؟ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ = ... (...) مَحْرُومُ ވެގެންނެވެ. أَفَرَءَيْتُمُ = ކަލޭމެން ނިކަން ނިކަން ހަދަންކޮށްބަލާށެވެ. (...) ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެން މިހާބޮނަމުންދާ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ = އެފެން ވެއްސަވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ.؟ مِنَ ٱلْمُزْنِ = ވިލާގަނޑުން أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ = ނުވަތަ އެވެއްސަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟ لَوْ نَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ވެއްޖެނަމަ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا = ގަދަހިރުން ފެނެއްކަމުގައި އެފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާނީހެވެ. فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ޝުކުރު ނުކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ أَفَرَءَيْتُمُ ކަލޭމެން ނިކަން ނިކަން ހަދަންކޮށްބަލާށެވެ. (...) ٱلنَّارَ = އަލިފާނަށް ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެން ރޯކޮށްގެން މިހަރަނީ

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން ކަލޭމެންނަށް އެގޭނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން عِبْرَة ލިބި ނުގަންނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٦٣) ކަލޭމެން (އޮތް އިންދައިގެން) ތިޔައުޅާ ދަނޑުވެރިކަމާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. (ކަލޭމެންނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.)

(٦٤) އެއްޗެއް ފަޅުވާހައްދަވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެއްޗެއް ފަޅުވާ ގަސްހައްދަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٦٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގެންނެވީނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ހަލާކުވެ ކުދިކުދިވެ ބޫނުން ނުކުރެވޭ ކުނިފަތަކަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެއްދަވާފައިހުރިމެވެ. ދެން އޭރުން ކަލޭމެން عَجَائِبُ ވެގެން ހުންނާނެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުލިބި އަހުރުމެންނަކީ ގެއްލުންވީއެވެ.

(٦٧) އަދި ޔަގީނުންނެވެ. އަހުރުމެންނަކީ (އެދަނޑުގެ ބަރަކާތުން) مَحْرُوم ވެގެންނެވެ.

(٦٨) ކަލޭމެން ތިޔަބޯ ފެނާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. (ދެކިބަލާށެވެ.)

(٦٩) ވިލާގަނޑުން އެފެން ފޭބުއްވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެފޭބުއްވާކަލަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٧٠) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގެންނެވީނަމަ ގަދަލޮނު ފެނެއްކަމުގައި އެފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިދީފީމެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ޝުކުރު ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟

(٧١) ކަލޭމެން ރޯކޮށްގެން ތިޔައަޅުވާ އަލިފާނާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. (ދެކިބަލާށެވެ.)

ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾

ލުޣަތު

ءَأَنتُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދީތޯ.؟ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ = އެގަސްދުރުކުރުމުގެ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ = ނުވަތަ
އެގަސް ހައްދަވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދީތޯ؟ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަލިފާން ލެއްވީމުވެ.
تَذْكِرَةً = (ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ) ހަނދާންކަމަށް وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި
ދަތުރުސަފަރުގައި އުޅޭމީހުންނަށް ފޯރާ ބޭނުންތެރިކަމުގެ އެއްޗެއްކަމުގައި فَسَبِّحْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ.
بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ = ހަމަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅުން. ۞ فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ. بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ = ތަރިތައް އޮއްސޭ ތަންތަން ގަނޑުއްވައި
وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުންހެއްޔެ لَقَسَمٌ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ހުވައެކެވެ. لَّوْ تَعْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް
އެނގޭނަމަ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ = މާތްވެގެންވާ قُرْآن
އެއްކަލަ ކަށަވަރެވެ. فِى كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ = ރައްކާތެރިވެގެންވާ ފޮތެއްގައިވާ لَّا يَمَسُّهُۥٓ = އެފޮތުގައި
ނުޖެހޭނެއެވެ. إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ = طَاهِرُ ވެގެންވާ ބޭކަލުން މެނުވީ تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވައިލައްވާފައިވާއެވެ. مِّن رَّبِّ
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ = عَالَم ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ = މިވާހަކައަށް ހެއްދީތޯ.؟ (މި قُرْآن
އާއި ދެކޮޅުހެއްދީތޯ.؟) أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ = އާދަޔާ ހިލާފުކަމުގައި ބަލައި ކަލޭމެން އުޅޭތީ ކުރަނީ
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރިޒްޤު ލިބުނީހެއްޔޯ. (ރިޒްޤުގެ ޝުކުރުކުރުންކަމުގައިހެއްދީތޯ؟) أَنَّكُمْ
تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުކުރުން ކަމުގައި

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އެގަސްތައް ފެއްދުނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ އެގަސް ހެއްދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٧٣) (ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ) ހަނދާނަކަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި ދުނިޔޭސާބަގައި

އުޅޭމީހުންނަށް ވަސް ބޭނުންތެރިކަމުގައި އެއްޗެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަލިފާން ލެއްވީމެވެ.

(٧٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ رَبُّ ނަންފުޅުން. ކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ.!

(٧٥) ފަހެ ތަރިތަކުގެ އޮއްސޭ ތަންތަން ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ.

(٧٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުންއެއީ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުވެގެންވާ ހުވައެކެވެ.

(٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ މާތްވެގެންވާ قُرْآن އެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧٨) ރައްކާތެރިވެގެންވާ ފޮތެއްގައިވާ (لَوْحُ المَحْفُوظ ގައިވާ)

(٧٩) طَاهِرُ ވެގެންވާ ބޭކަލުން މެނުވީ (މަލާއިކަތް ބޭކަލުންމެނުވީ) އެފޮތުގައި ނުބޭހެއެވެ.

(٨٠) އެއީ عَالَمُ ތަކުގެވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ބާވައިލައްވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٨١) ކަލޭމެން އާދައިގެ އެއްޗެއްކަމުގައި ބަލައި ދޮގުކުރަނީ މިވާހަކަ ހެއްޔެވެ.؟ (މި قُرْآن ހެއްޔެވެ.؟)

(٨٢) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރިޒުގުދޭ ޝުކުރުކުރުން ނަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުކުރުމަށް ކަމުގައި ހަދަނީ ހެއްޔެވެ.؟
الله ބާވައިލެއްވި ވާރޭފެން ތަރިއަކަށް ނިސްބަތްކުރަނީއެވެ.

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

ތަރުޖަމާ

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ = (މަރުވާހިނދު) ރޫޙު ކަރުނޮޅާއި ހަމައަށް ދާއިރު ކީއްވެގެން ތިޔަ ނުދޫކުރަނީ؟ وَأَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ = އެހިނދުން ބަލަހައްޓައިގެން ތިބޭނެއެވެ. وَنَحْنُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أَقْرَبُ إِلَيْهِ = އޭނާއާއި ގާތްކަން ބޮޑުވެ. مِنكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވުރެ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ = އަދި އެކަމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ. فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންނަކީ ހުކުމުގެ ދަށުގައި ނުވެއްޖެނަމަ؟ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ = މަރުވުމަށްފަހު ހިސާބު ނުބެލޭގޮތަށްވާކަމަށް ނިންމާނަމަ تَرْجِعُونَهَآ = އެ ރޫޙު އަނބުރާ ހަށިގަނޑަށް ގެނެސްބަލާށެވެ. إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ فَأَمَّآ إِن كَانَ = ފަހެ އޭނާވަނީ (މަރަށް حاضِر ވި މީހާވަނީ) مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ = ގާތްކުރައްވާފައިވާ މީހުންގެތެރެއިން فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ = ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ފިނިފިނި އަރާމު ވަރަށް ރީތި ވަސްމީރު އެއްޗެއް. (ނުވަތަ ރިޒުޤާއި ރަޙްމަތް ލިބިގެންވާނެއެވެ.) وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ = އަދި نِعْمَة ތަކުގެ ސުވަރުގެއެވެ. وَأَمَّآ إِن كَانَ = އަދި އޭނާވަނީ (މަރަށް حاضِر ވި މީހާވަނީ) مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެތެރެއިން فَسَلَٰمٌ لَّكَ = ފަހެ ކަލެއަށް ސަލާމް ހުށްޓެވެ. مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ފަރާތުން وَأَمَّآ إِن كَانَ = އަދި އެވީ (މަރަށް حاضِر ވި މީހާ) ވަނީ ދޮގުކުރިމީހުން مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ = މަގުފުރެދި ދޮގުކުރިމީހުންގެތެރެއިން فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ކެއުމަށްހުރީ ހޫނުފެނެވެ. އަދި ދުވާނހުރި ކަނޑެވެ. وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި އަނދުއްވުމެވެ. إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަނޑައެޅިގެން މިއީ لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ = ކަށަވަރުގެން ޔަޤީންކުރެވޭ حَقّ އެވެ. فَسَبِّحْ = ފަހެ تَسْبِيح ކިޔާށެވެ! بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾ = ހަމަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅުން

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) (މަރުވާލިހާ) ރޫޙު ކަރުގައި ހަމައަށް ކުރާނަ އަރައިއްޖެއްޖާ

(٨٤) އަދި ކަލޭމެން އެހިނދުން އޭނާއަށް ބަލަހައްޓައިގެން ތިބޭނެއެވެ.

(٨٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާ ގާތްކަން ބޮޑެވެ. އަދި އެހެނެއްކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ.

(٨٦)،(٨٧) ފަހެ ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު ހިސާބުބެއްލެވުމަށްޓަކައި އެއްބަސްނުވާނަމަ ކަލޭމެން އެރޫޙު އަނބުރާ ރައްދުކުރާހުރި ކަމެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ އެވެ.

(٨٨) ފަހެ އޭނާ އެބައި (މަރަށް حاضِر ވި މީހާ) ކުއްރަބުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން ވަންޏާ.

(٨٩) ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ފުރިހަމަ އުފަލުފުން އަރާމު ރިޒުގުތަކާއި އަދި ސުވަރުގޭގެ ރިޒުގެވެ. (ނުވަތަ މީރުވަސްދުވާ މާގަނޑުއެއްޗެވެ.) އަދި نِعْمة ތަކުގެފުރި ސުވަރުގެއެވެ.

(٩٠) އަދި އޭނާކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންގެތެރެއިން ވަންޏާ (މަރަށް حاضِر ވި މީހާ ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންގެ ތެރެއިންވަންޏާ އޭނާއަށް ބަރަކާތެވެ.)

(٩١) ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންގެ ފަރާތުން . ފަހެ ކަލޭއަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. (އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.)

(٩٢) އަދި އެމީހާ ދޮގުވެރި މަގުފުރެދުނު މީހުންގެތެރެއިން ވަންޏާ ދަންނައެވެ.

(٩٣) ފަހެ އޭނާއަށް ހުންނަނީ އެންމެ ހޫނުފެނުގެ މެހުމާންދާރީ ކަމެވެ.

(٩٤) އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި އެންދުމެވެ.

(٩٥) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކަށަވަރުވެގެން ތަކެތިންވެސް حَقُّ އެވެ.

(٩٦) ފަހެ ހައިބަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ނަންފުޅުން ކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ !

الحديد سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحديد — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾

ތަފުސީރު

سَبَّحَ لِلَّهِ = الله އަށް تَسْبِيحَ ކިއެވެ. مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާމެހައި وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ = حِكْمَة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާމެހައި تُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ ތަކާއި ދިރުއްވާ މަރުއްވައެވެ. وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ﴿٢﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ. هُوَ ٱلْأَوَّلُ = އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފުރަތަމައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ފުރަތަމަޔެއް އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. وَٱلْآخِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފަހެވެ. އެކަލާނގެއަށް ފަހެއް އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވާނެއެވެ. وَٱلظَّٰهِرُ = އަދި އެއީ ހުރިހާ އެއްޗަކަށްވުރެ މަތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ދަލީލުތަކާއި حُجَّة ތަކުން އެކަލާނގެ މަތިވެގެންވާކަން ފާޅުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَٱلْبَاطِنُ = އަދި އެއީ އެންމެ ގާތްގައިވާ އެއްޗަކަށްވުރެ ފޮރުވިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَهُوَ = އަދި އެއީ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދަވާފައިވަނީ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން އެކަލާނގެ ٱسْتَوَىٰ ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْش މައްޗަށް يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެތެރެއަށް ވަންނަހާ އެއްޗެއް وَمَا تَخْرُجُ مِنْهَا = އަދި އެތަނުން ނުކުންނަހާ އެއްޗެއް وَمَا يَنزِلُ = އަދި ފައިބާ

ތަކެއްޗާއި مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ = އަދި އުޑަށް އަރައިގެންދާ ތަކެއްޗާއި وَهُوَ مَعَكُمْ

އަދި އެކަލާނގެ (ޢިލްމުވެރިކަމާއި ކުޅަދުންތެރިކަމުން) ވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. أَيْنَ مَا كُنتُمْ = ކަލޭމެންވީ

ކޮންމެތަނެއްގައި ۚ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ބައްލަވާ

ވޮޑިގެންވެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އަދި حِكْمَة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خَاصّ ވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފުރަތަމަވަނައެވެ. އެކަލާނގެއަށްވުރެ ކުރިން އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފަހެވެ. އެކަލާނގެއަށްފަހު ފަހުން އެއްޗެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ޒާހިރު އެއްޗެއްގެމަތީ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ދަލީލުތަކާއި حُجَّة ތަކުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ އޭގައިވާހާތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ ބާޠިނު އެއްޗެހި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤) ހަދުވަހުގެތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ދެންއެކަލާނގެ عَرْش އަށް ٱسْتَوَىٰ ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ބިމުގެތެރެއަށްވަންނަހާތަކެތާއި އަދި އޭގެތެރެއިން ނުކުންނަހާ ތަކެތާއި އަދި އުޑުން ފައިބާ ތަކެތާއި އަދި އެތަނަށް އަރައިގެންދާހާތަކެތާއި މިހުރިހާތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަ ލާނގެ (ޢިލްމުވެރިކަމާއި ކުޅަދުންތެރިކަމުން) ވެސް ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައި ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި الله ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް الله ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾

ތަފުސީރު

لَّهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މިލްކު وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމައެކަނި الله ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ = ކަންތައްތައް އެނބުރި އަނބުރާލެވޭ يُولِجُ ٱلَّيْلَ = އެކަލާނގެ ރޭގަނޑު ވަދައްދަވައެވެ. فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލު ވަދައްދަވައެވެ. فِى ٱلَّيْلِ ۚ = ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް وَهُوَ عَلِيمٌۢ = އަދި އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާހާލަތްތަކާމެދު ءَامِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް وَأَنفِقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ. مِمَّا جَعَلَكُم = ކަލޭމެން ނަން އެކަލާނގެ ދަށުމާލުވެރިވާ ތަކެތިން مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ = އެތަކެތީގައި ކަލޭމެން تَصَرُّفُ ކުރުމަށް خَلِيْفَة ވެރި ކުރުއްވާފައިވާ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ އީމާން ވެއްޖެމީހުން مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން وَأَنفَقُوا۟ އަދި ހޭދަކުރި (الله އަށްޓަކައިހޭދަކުރި) ތަކެތިން لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރި ބޮޑު ޘަވާބެއް ވެގެންވެއެވެ. وَمَا لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކީއްވެގެން ހުއްޓެވެ.؟ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާން ނުވާނީ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ = އަދި ރަސޫލާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލައްވަނީއެވެ. لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް އީމާންވުމަށް وَقَدْ أَخَذَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިއްޕަވައިފި ވެއެވެ. مِيثَٰقَكُمْ = ކަލޭމެންގެ عَهْدُ ކަށަވަރު إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ މުއުމިނުން ކަމުގައި ވާނަމަ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވަނީ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް لِّيُخْرِجَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައި مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ = އަނދިރިކަމުގެތެރެއިން إِلَى ٱلنُّورِ = އަލިކަމަށް وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالى ކަލޭމެންނާމެދު لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ = ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އުޑުތަކާބިމުގެ މުޅި މިލްކު خَاصَّ ވެގެން ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައްތައް އެނބުރި ޢާއިދުވަނީ ހަމަ الله ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٦) އެކަލާނގެ ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާހާތަކެތިވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ضَمِيْرُ ތަކުގައި ވަންހަނާވެފައިވާ އެންމެހައި ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٧) ކަލޭގެފާނު الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ލައްވާފައިވާ އެތަކެތީގައި ކަލޭގެފާނު تَصَرُّفُ ކުރުމަށް خَلِيْفَة ވެރި ކުރެއްވާފައިވާ އެ ތަކެތީން ކަލޭގެފާނު ހޭދަކުރާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ތެރެއިން އީމާން ވެ އަދި އިހުސާން (الله އަންގަވާފަދައިން ހޭދަކުރުން) ކުރި މީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(٨) އަދި ކަލޭގެފާނު الله އަށް އީމާން ނުވާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ކޮންކަމަކާ ހުރިހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް އީމާންވުމަށް ރަސޫލާ ކަލޭގެފާނަށް ގޮވައިލައްވަނީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ عَهْدُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ މުއުމިނުން ކަމުގައި ވާނަމަ(އެކަމަށް ސަމާލުވުން ހުއްޓެވެ.)

(٩) ބައްޔިނާތު ދަލީލުތައް އެކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ (ޖާހިލުކަމާއި ޝިރުކުގެ) އަނދިރީގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވުމަށްޓަކައި އާއި އަދި (އީމާންކަމާއި އިލްމުގެ) އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭގެފާނު ވައްދުއްވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ وَقَٰتَلَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَا لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ޚަރަދުކޮށްނުދެނީ. أَلَّا تُنفِقُوا = ކަލޭމެން

ޚަރަދުނުކުރުމަށް فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެމަގުގައި وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް މިލްކުވެ خاصَّ ވެގެންވެއެވެ.

مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވާރުތަ ج لَا يَسْتَوِي مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން

ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. مَّنْ أَنفَقَ = ޚަރަދުކުރިމީހުން مِن قَبْلِ الْفَتْحِ = مَكَّة فَتَح ވުމުގެ ކުރިން وَقَاتَلَ ج =

އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރި أُولَٰئِكَ = އެމީހުން أَعْظَمُ دَرَجَةً = ދަރަޖައިގެ ގޮތުން މާބޮޑެވެ. مِّنَ الَّذِينَ

أَنفَقُوا = ޚަރަދުކުރިމީހުންނަށްވުރެ مِن بَعْدُ = އޭގެފަހުން وَقَاتَلُوا ج = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރި وَكُلًّا =

(މިދެބައިމީހުންކަށް) ކޮންމެބައެއްކަށްވެސް وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ج = الله وَعْدُ ކުރައްވާފައިވަނީ ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިވާ

ސުވަރުގެއެވެ. وَاللَّهُ = އަދި الله تعالى ވަނީ بِمَا تَعْمَلُونَ = ކަލޭމެން ކުރާ ހުރިހާކަމެއްގެ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ = ޚަބަރު

ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مَّن ذَا الَّذِي = ކާކުހެއްޔެވެ. يُقْرِضُ اللَّهَ = الله އަށް ދަރަނިދޭނީ

قَرْضًا حَسَنًا = ރިވެތިވެގެންވާ ރަގަޅު ދަރަނިދޭކަން فَيُضَاعِفَهُ لَهُ = ދެން އޭނާއަކަށް އެކަލާނގެ ގިނަގުނަ ދެއްވުމަށް

وَلَهُ = އަދި އެމީހަކަށް ހުންނާނެއެވެ. أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ = މާތް ވެގެންވާ އުޖޫރަ / ސުވަރުގެ يَوْمَ تَرَى =

ކަލޭދެކޭ ދުވަހުގެ ހަނދާންކުރާށެވެ (ހަނދުމަކުރު ކަލޭމާތްވާ!). الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ = މުއުމިން

ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުން يَسْعَىٰ نُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ނޫރުދާނީ / އަރިހުގައި بَيْنَ أَيْدِيهِمْ =

އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން وَبِأَيْمَانِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ = (އެމީހުންނަށް

ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް މިއަދު އުފާވެރިކަން ހުށްޓެވެ. جَنَّاتٌ = އެއީ ސުވަރުގެތަކެކެވެ. تَجْرِي مِن تَحْتِهَا

الْأَنْهَارُ = އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ. خَالِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނަހުށްޓެވެ. ج ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ

އެވެ. الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބީ

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) (އާމިސްތަކުންނޭވެ.!) ކަލޭމެންގެ އަތުގައިވާ މުދަލުން الله ގެމަގުގައި ކަލޭމެން ހޭދަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ (އެއީ ކަލޭމެން تَصَرُّفُ ކުރުމަށް الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާފައިވާ އެކަލާނގެ މުދަލެވެ.) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންތަކުގެ މުޅި ވާރުތަ ވިލާތުވެ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެއީ އެންމެހައި خَلقُ ތަކުން މަރުވުމަށްފަހުވެސް އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި އަދި އެތަނުގައިވާ ވާހަތަކާއި ވާރުތަ މިލްކުވެގެންވާނީ ވެސް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. މަތުވެގެން ދާއިރު އެކަކުވެސް އެއްވެސް މުދަލެއް ނުގެންގޮސްއެވެ. ދުނިޔޭގެ މައްކާ فَتَحَ ވުމުގެކުރިން ކަލޭމެންކުރު الله ގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރިމީހުންނާއި މައްކާ فَتَحَ ވުމުގެ ފަހުން الله ގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރިމީހުންނާއި މިދެބައިމީހުން މާތްކަމާއި ދަރަޖައިގެ މަތިން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. މައްކާ فَتَحَ ވުމުގެކުރިން ކަލޭމެންކުރު لله ގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރިމީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު އެދެބައިމީހުންކުރު ރަނގަޅުބަދަލުދިނުމުގެ ٱلله وَعْدُ ކުރައްވާފައިވާ ހެޔޮދަރަޖަތަކެވެ. ސުވަރުގެއެވެ. އަދި ٱلله تَعَالَى އީ ކަލޭމެން ކުރާ ހުރިހާކަމެއްގެ ހަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ..(އަދި އެކަމުގެ ހަބަރު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.)

(١١) ރިވެތިވެގެންވާ ރަގަޅު ދަރަންޖަހާގޮތުން ٱلله އަށް ދަރަންޖަހާދޭނީ ކަލޭމެންކުރު ކާކުހެއްޔެވެ.؟ އެއީ އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ގިނަކޮށް ދެއްވާނެ ބަދަލެވެ. އަދި އެމީހަކަށް މާތް ވެގެންވާ އުޖޫރަ / ސުވަރުގެ ހުންނާނެއެވެ.

(١٢) މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނު އަންހެނުން އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން ނާއި އަދިއެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުން އެމީހުންގެ ނޫރުދާނީ / އަލިކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.!). (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް މިއަދު އުފާވެރިކަން ހުއްޓެވެ. އެއީ އެގަސްތަކުގެދަށުން ކޯރުތައް އޮހެމުންދާ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިހުރުމަށްޓަކައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަ އެއީއެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.

يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَـٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَـٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

يَوْمَ يَقُولُ = ބުނާދުވަހު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.!) ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتُ = مُنَافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنَافِقُ އަންހެނުން لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނާއި ދިމާއަށް ٱنظُرُونَا = ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް إِنْتِظَارُ ކޮށް ދެއްވާށެވެ.! نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަލިކަމުން އަހުރެމެންވެސް ބައެއް ލިބިގަތުމަށް قِيلَ = (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ = ކަލޭމެން ފަހަތަށް އެނބުރިދާށެވެ. فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا = ފަހެ އަލިކަން ކަލޭމެން އަލިކަމެއް ލިބިގަންނާށެވެ. فَضُرِبَ بَيْنَهُم ދެންފަހެ އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޖަހާލެވޭނެއެވެ. بِسُورٍ = ފާރެއް / ހުރަހެއް لَّهُۥ بَابٌ = އެފާރުގައި ދޮރެއްވާ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ = އެފާރުގެ އެތެރެފަރާތުގައި رَحْمَة ވާ وَظَـٰهِرُهُۥ = އަދި އޭގެ ބޭރުފަރާތުގައި مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ އޭގެ ކުރިމަތިން عذَابُ ވާ يُنَادُونَهُمْ = އެމީހުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. (އެބަހީ މުނާފިޤުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ) އަޑުގަންނާނެއެވެ. أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ = (ދުނިޔޭގައި) އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާއި އެކު ނުވީމުހެއްޔެވެ.؟ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން (އެބަހީ މުއުމިނުން) ބުނާނެއެވެ. އާއެވެ. ތިޔައި ވީއެވެ. وَلَـٰكِنَّكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތައް ފިތުނަވެރި ކުރީއެވެ. ހަލާކު ކުރީއެވެ. وَتَرَبَّصْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން (محمد ރަސޫލާއި މުއުމިނުންނަށް) ނުބައިގޮތެއް ދިމާވުމަށް إِنْتِظَارُ ކުރީއެވެ. وَٱرْتَبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދީނާމެދު ޝައްކު ކުރީއެވެ. وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ = އަދި ނުބައި އުއްމީދުތަކާއި އެދުންތަކާއި ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރި ކުރުވިއެވެ. حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ = الله ގެ އަމުރުފުޅު އަންނަންދެން އެބަހީ މަރު އަތުވެއްޖައުމަށް ދަންދެން وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި الله ގާތުގައި ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރި ކުރުވިއެވެ. ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ = شيْطَانُ އާ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުހިފޭނެއެވެ. ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. فِدْيَةٌ = އެއްވެސް ފިދުޔައެއް وَلَا

مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދިކާފިރުވެރިންގެ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = ކަލޭމެންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. هِيَ مَوْلَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސަރަޕްރުވެރިޔާ އެއީއެވެ. ނުބައި ކަލޭމެނަށް އަނބުރާދާންވާތަން އެއީއެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ = އެއީ ގޮސްތިބޭން ނުބައިވެގެންވާތަނެކެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) مُنَافِقُ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އީމާންވި މުއުމިނުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާދުވަސް (ހަނދުވަރު ކުރައްވާނެވެ.!) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ އަލިކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައެއް ލިބިގަތުމަށް ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް إِنْتِظَارُ ކޮށްދެއްވާށެވެ.! އެހިނދުން (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފަހަތަށް އެނބުރިދާށެވެ. ދެން އެތަނުން ކަލޭމެން އަލިކަމެއް ލިބިގަންނާށެވެ. ދެންފަހު އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެފާރުގައި ދޮރެއްވާ ފާރެއް (ހުރަހެއް) ޖަހާނެއެވެ. އެފާރުގެ އެތެރެފަރާތުގައި رَحْمَةُ ވާ އަދި އޭގެ ބޭރުފަރާތުގައި އެއާއި ދިމާލުން عذابُ ވާނެއެވެ.

(١٤) އެމީހުން މިމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. (އެބައި މުނާފިޤުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ) އަދިބުނާނެއެވެ. (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނާއި އެކު ނުވަމުހެއްޓޯ؟ އެބައި އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއިއެކު މުއުމިނުންނަށް ވެގެންއުޅުނީމެވެ. އެމީހުން (އެބައި މުއުމިނުން) ބުނާނެއެވެ. އާއެކެވެ. ތިޔައި ތެދެކެވެ.ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެކު އުޅުނީމުއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ނަފުސުތައް ފިތުނަވެރި ކުރީއެވެ. ހަލާކު ކުރީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (محمد ޞަލަވާތާއި މުއުމިނުންނަށް) ނުބައިގޮތެއް ދިމާވުމަށް إِنْتِظَارُ ކުރީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދީނާއިމެދު ޝައްކު ކުރީއެވެ. އަދި ނުބައި އުއްމީދުތަކާއި އެދުންތަކާއި ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރި ކުރިއެވެ. އެއީ الله ގެ އަމުރުފުޅު އަންނާދެން އެބައި މަރު އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެނެވެ. އަދި الله އާއިމެދު شَيْطَانُ ކަލޭމެން ހެއްލުންތެރި ކުރިއެވެ.

(١٥) ދެންފަހު މިއަދު ކަލޭމެންގެކިބައިން އެއްވެސްފިދުޔައެއް ނުހިފޭނެއެވެ. ފިދުޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ އަތުންވެސް (ފިދުޔާ ނުވެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. ކަލޭމެންގެ ސަރަޕްރުވެރިޔާ އެއީއެވެ. ނުބައި ކަލޭމެނަށް އަނބުރާދާންވާތަން އެއީއެވެ. އެއީ ގޮސްތިބޭން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَ ۖ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

މުފްރަދާތު

۞ أَلَمْ يَأْنِ = އަދިވެސް ގާތްވެގެން ނުވޭ ހެއްޔެވެ.؟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުވެތިވެ މައިތިރިވާން لِذِكْرِ ٱللَّهِ = الله ހަނދާންކުރުމަށް (الله ގެ ޒިކުރަށް) وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ = އަދި حَقُّ ގެތެރެއިން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް وَلَا يَكُونُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުވާހިނދެވެ. كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނުމީހުން ފަދައިން مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން فَطَالَ عَلَيْهِمُ ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ދިގުވިއެވެ. ٱلْأَمَدُ = ދުވަސްތައް فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ = ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވިއެވެ. وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. ٱعْلَمُوٓا۟ = ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. أَنَّ ٱللَّهَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ބިންގަނޑު ދިރުއްވައެވެ. بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ = އެބިން މަރުވުމުގެފަހުން قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވީމެވެ. ٱلْءَايَٰتِ = އާޔަތްތައް لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ފިކުރުކުރުމަށް إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން صَدَقَة ކުރާ ފިރިހެނުން وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ = އަދި صَدَقَة ކުރާ އަންހެނުން وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ދަރަނިދީގެން قَرْضًا حَسَنًا = ރަގަޅުގޮތުގައި ދަރަނިދީގެން يُضَٰعَفُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެބައެއްގެ ގިނައަދަދު އިތުރު ކުރެވޭނެއެވެ. وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުށި أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ = ގާތްވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ٱلصِّدِّيقُونَ ۖ وَٱلشُّهَدَآءُ = صِدِّيْقُ ންނާއި ޝަހީދުންނެވެ. عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި لَهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ހުންނާހުށްޓެވެ. وَنُورُهُمْ ۖ = އަދި އެމީހުންގެ ނޫރާއި /

އަލިކަމާއި وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެޖެހެނީ އިމާންވީ މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ހިތްތައް ﷲ ހަނދާންކުރުމަށް (ﷲ ގެ ޒިކުރުމަށް ބިރުވެތިވެ ވައިރިވާން ގާތްވެގެން ނުވޭ ހެއްޔެވެ.؟ އަދި މީގެކުރިން ފޮތްދެވުނުމީހުން ފަދައިން (يَهُودِى ންނާއި نَصَارَى އިންފަދައިން.) . މިމީހުން (مُحمّد ގެ އުއްމަތް އިމާންވެރިން) ނުވާހުށިކަމެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (يَهُودِى ންނާއި نَصَارَى އިންގެމައްޗަށް) ދުވަސްތައް ދިގުވީއެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވީއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންކަމުގައެވެ.(ﷲ ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުތްބަޔަކު ކަމުގައެވެ.)

(١٧) ކަށަވަރުން ދަންނާށެވެ.. ބިންގަނޑު މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى އެބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ. ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ފިކުރު ކުރުމަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އާޔަތްތައް ބަޔާންކޮށް ދެއްވައިފީމެވެ.

ދަންނައެވެ. ބިންގަނޑުމަރުވުމަށްފަހު އަލުން އެބިންގަނޑު ދިރުއްވައި ގަސްތަކަށް ފޮޅުވައިދެއްވާ ފަދައިން ކަލާނގެ މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދުވަހަކުވެސް ދިރުއްވައި ފޮނުއްވުމަކީ ގަދިރުވާލާކަށް ސަލާމަތްބޭއްވިދާނެ ކަންފުޅިހަކަށް އެގޭނެއެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން صَدَقَة ދޭ ފިރިހެނުންނާއި އަދި صَدَقَة ދޭ އަންހެނުން އަދި އެމީހުން ރަގަޅުގޮތުގައި ދަރަނިދިނުން ﷲ އަށް ދަރަނިދިނީ ހިނދު ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް އެތައްގުނައަކަށް ثَوَابُ އިތުރު ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެވެ

(١٩) އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް އީމާންވީ މީސްތަކުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައި صِدِّيْقُ ންނާއި ޝަހީދުންނެވެ. އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ވާނެ އަދި އެމީހުންގެ ނޫރާއި / އަލިކަމާއި ހުންނާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ދަންނައެވެ، އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَـٰدِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰمًا ۖ وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٌ ۚ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

މުފްރަދާތު

ٱعْلَمُوٓا۟ = ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حَيَاة އަކީ لَعِبٌ

وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ = ކުޅިވަޅާއި آخِرَة ހަނދާންނައްތައިލާ ގޮތުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި ޒީނަތްތެރިކަމެކެވެ. وَتَفَاخُرٌ

بَيْنَكُمْ = އަދި އަދިކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެމައްޗަށްކުރާ فَخْرُ ފަޚުރުވެރިކަމާއި وَتَكَاثُرٌ = އަދި އެކަކު

އަނެކަކަށްވުރެ ގިނަކުރުމާއި فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَـٰدِ = މުދަލާއި ދަރިންނާ كَمَثَلِ غَيْثٍ =

ވާރޭވެހުމާގެ އެއްގޮތުގެ މިސާލެވެ. أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ = ދަނޑުވެރިން ހައިރާންކުރުވި نَبَاتُهُۥ = އޭގެ ދަނޑުގެ ގަސްތަކާއި ފަދަ

ثُمَّ يَهِيجُ = ދެން އެގަސްތަކަށް ހިކެން ފަށައި = ދެން އެގަސްތަކަށް ހުރިގޮތުގައިވަނިކޮށް ކަލޭމެންނަށް ފެނެއެވެ. فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا

ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰمًا = ދެން އެގަސްތަކަށް ހިކިގެންގޮސް ކުދިކުދިކޮށްވެއެވެ. وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخِرَة ގައި

عَذَابٌ شَدِيدٌ = ގަދަވެގެންވާ ޢަޒާބެވެ. وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި ﷲ ގެ حَضْرَة ގައިވާ ފާފަފުއްސެވުމާއި

وَرِضْوَٰنٌ = އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ حَيَاة ނުވެއެވެ. إِلَّا مَتَـٰعُ

ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ = އޮޅުވާލުންތެރި ކުޅިވަޅެއްގެ އެއްޗެއްކަމުގައި މެނުވީ. سَابِقُوٓا۟ = ކަލޭމެން ވާދަވެރިވެ ދުވޭށެވެ. إِلَىٰ

مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ ން ލިބޭ ފާފަފުއްސެވުމަށް وَجَنَّةٍ = އަދި ސުވަރުގެއަށާއި عَرْضُهَا =

އޭގެ ފުޅާމިން كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުގެ ފުޅާމިން ފަދައެވެ. أُعِدَّتْ = އެތަނެއްހެދީ

ކުރިއަށްޓަކައި لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ތިމާމީހުންނަށެވެ. بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = ﷲ އާއި އެކަލާނގެ

ރަސޫލުންނަށް ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ ﷲ ގެ فَضْلُ ވަންތަކަމެވެ. (ހެޔޮވަންތަކަމެވެ.) يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ =

އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެކަންދެއްވައެވެ. وَٱللَّهُ = އަދި ﷲ އީ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ

﴿٢١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. . (ހެޔޮވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭމީސްތަކުންނޭވެ!.) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حَيَاة އަކީ ކުޅިވަޅާއި آخِرَة ހަނދާންނައްތައިލާ ޗާލުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި ޒީނަތް ތެރިވުމުގެ ކަމެވެ. އަދި އަދިކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް فَخْرُ ވެރިވުމާއި އަދި އެކަކު އަނެކަކަށްވުރެ މުދަލާއި ދަރިންނުން ގިނަކުރުމާއި އެވެ. އެއީ ވާރޭވެހިގަޑުއެއްގެމިސާލެވެ. (އެވާރޭގެ ސަބަބުން ފެންފަހިވެގެން ދަށުގެ ގަސްތަކާއި ފެހިވެލިގެންގޮސް ދަނޑުވެރިން އާސާގެ ދަށުގެ ގަސްތަކާއިމެދު އަޖާއިބުކުރުވި މިވާރޭގެކެވެ. ދެން އެގަސްތަކެއް ހުއިންނުކުރާ ހިކިގެންގޮސް ދެން ދޮންވެފައިވާކަން ކަލޭދެކޭނެއެވެ. ދެން އެގަސްތައް ހިކިގެންގޮސް ކުނިބަޔަކަށްވެދެއެވެ.އަދި آخِرَة ގައި ގަދަފަދަވަންތަ އަޒާބެވެ. އަދި الله ގެ حَضْرَةُ ގައިވާ ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި އެކަލާނގެ ރުޟާވެވޮޑިގެންވުމެވެ. އަދި ހެއްލުންތެރިކުރުވާ ކެޅެއަރާމުކާޔޯކަމުގައި ވުނުވި ދުނިޔޭގެ حَيَاة ނުވެއެވެ.

(٢١) ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ ންވާ ފާފަ ފުއްސެވުމަށާއި އަދި އޭގެ ފުޅާމިން އުޑާއި ބިމުގެ ފުޅާ މިން ފަދަ ތަނަވަސް ސުވަރު ގެއަށް ކަލޭމެން ވާދަވެރިވެ ދާށެވެ. އެސުވަރުގެ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވަނީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް އީމާންވި މީހުންނަށެވެ. އެއީ الله ގެ فَضْلُ ވަންތަކަމެވެ. (އާލާވަންތަކަމެވެ.) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެކަށީގެންވާގޮތެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ. . (އާލާވަންތަ މުޅިވެރި ކަލާނގެއެވެ.)

مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ ۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا ٱلْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

مَآ أَصَابَ = ނުޖެހެއެވެ. مِن مُّصِيبَةٍ = އެއްވެސް مُصِيبَةُ އެއް فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ވިޔަސް وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ނަފުސުތަކުގައި ވިޔަސް إِلَّا فِي كِتَٰبٍ = ފޮތެއްގައި ލިޔުމެއްވެފައިވާ ގޮތަށް (لَوحُ المحْفُوظُ ގައިވާގޮތަށް) مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ = އެ مُصِيبَةُ އެއް ޚަލްޤުކުރުމުގެ ކުރިން ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވެއެވެ. عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ = الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި لِّكَيْلَا تَأْسَوْا = އެއީ ކަލޭމެން ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފިލިގެން ކަންތައްތަކާމެދު وَلَا تَفْرَحُوا = އަދި ކަލޭމެން އުފާ ނުކުރުމަށްޓަކައި بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިކަންތަކާއި وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި الله ލޯބިވެ ނުވޮޑިގެންނެވެއެވެ. كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ = ބޮޑާވެ فَخْرُ ވެރިވާ އެއްވެސް މީހަކަށް ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އަދި بَخِيْلُ ވާމީހުން وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = އަދި އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް އަމުރު ކުރާ بِٱلْبُخْلِ ۗ = بَخِيْلُ ވުމަށް وَمَن يَتَوَلَّ = އަދި (ޙައްޤުން ފުރަގަސްދީ) އަނބުރި ފުރަގަސްދިނުމުން (ދަންނައެވެ) فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى މީ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ = އަމިއްލަ ބޭނުންފުޅެއް ނުވާ ފުރިހަމަވަންތަ އަދި حَمْدُ އާއި ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. لَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. رُسُلَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުބޭކަލުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނާއި އެކު ބާވައިލެއްވީމެވެ. ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ = ފޮތާއި މީޒާން ނުވަތަ عَدْلُ ވެރިކަން لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ ۖ އެއީ މީސްތަކުން عَدْلُ ވެރިކަން ގާއިމު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَأَنزَلْنَا ٱلْحَدِيدَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު ބާވައިލެއްވީމެވެ. فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ = އޭގައި ގަދަފަދަ ބާރުވެއެވެ. وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާވެއެވެ. وَلِيَعْلَمَ

ٱللَّهُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެނގުމަށްޓަކައެވެ. مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ = އެކަލާނގެއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް نَصْرُ ދިނީ ކޮންބައެއްކަން بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި / ނުފެނި إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) ބިމުގައި ވިއަސް އަދި ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުގައި ވިއަސް އެއްވެސް مُصِيبَةُ އެއް އެ مُصِيبَةُ އެއް ޖެއްސެވުމުގެ ކުރިން ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވިފައިވާގޮތުގައި (لَوحُ المحْفُوظُ ގައިލިޔުއްވިފައިވާގޮތުގައި) މެނުވީ ނުޖެހެއެވެ. (އެބައި ކަށަވަރު ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އަޒަލީ ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ނިޔާކުރައްވާފައިވާގޮތަށް لَوحُ المحْفُوظُ ގައި ލިޔުއްވި ޖެހިގެންވާ ދިމާވެގެންދާ ކަމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ އަށް ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި ވެއެވެ.

(٢٣) އެއީ ކަލޭމެންގެ ގެއްލިގެން ދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު ކަލޭމެން ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެއްޗަކަށް ކަލޭމެން އުފާ ވެސް ނުކުރުމަށެވެ. އަދި ބޮޑާވެ فَخْرُ ވެރިވާ އެއްވެސް މީހަކަށް الله ލޯބި ނުވެވޮޑިގަންނަވައެވެ.

(٢٤) އަދި بَخِيلُ ވާމީހުން އަދި އެހެން މީސްތަކުންނަށް بَخِيلُ ވުމަށް އަމުރު ކުރާ މީހުން އަދި (ކާފަރުންނާއި) އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުމުން ދަންނާށެވެ. މިއީން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އެއްވެސް ބޭނުންވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އަމިއްލަ ޒާތުގެ ބޭނުންތެރިކަމުން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حَمْدُ އާއި ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުބޭކަލުން ބާރުގަދަ ދަލީލުތަކާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނާއި އެކު ފޮތާއި މީޒާން ނުވަތަ عَدْلُ ފަރާތްތަކުން ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ މީސްތަކުން عَدْلُ ފަރާތަށް ޤާއިމުވެ ކުރިއަށްދިއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގައި ގަދަފަދަ ބާރުވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާވެއެވެ. އަދި އެއީ غَيْبُ ގައި / ނުފެނި އެކަލާނގެއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް نَصْرُ ދިނީ ކޮންބައެއްކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެނގުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ ۖ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ٱبْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَـٰهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ ٱللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَـَٔاتَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވެރިރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ = نُوحُ عَلَيْه السلاَم އާއި إبْرَاهِيم عَلَيْه السلاَم وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا = އަދި އެދެބޭކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި މިވެރިރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ = ނަބީކަމާއި އަދި ފޮތް فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުން ވެއެވެ. وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގިޔަމީހުންނެވެ.) ثُمَّ قَفَّيْنَا = ދެން މިވެރިރަސްކަލާނގެ ފަހުފަހުން ގެން تَبَعَ ކުރައްވީމެވެ. عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم = އެބޭކަލުންގެ އަސަރުތަކުގެ މަތިން / އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުން بِرُسُلِنَا = މިވެރިރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން وَقَفَّيْنَا = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ تَبَعَ ކުރައްވީމެވެ. بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = مَرْيَم ގެ ދަރިކަލުން عِيسى عَلَيْه السلاَم وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنْجِيلُ ދެއްވީމެވެ. وَجَعَلْنَا = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ = އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި رَأْفَةً وَرَحْمَةً = އޯގާތެރިކަމާއި رحمة وَرَهْبَانِيَّةً = އަދި رَهْبَانِيَّةُ (شَهْوَة ތަކަށް ބިރުވެރިވުން) ٱبْتَدَعُوهَا = އެމީހުން އެކަން އަމިއްލައަށް އުފެއްދިއެވެ. مَا كَتَبْنَـٰهَا عَلَيْهِمْ = މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަން فَرْضُ ނުކުރައްވީމެވެ. إِلَّا ٱبْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރުއްސެވުން އެދިގެންމެ (އެބަހީ އެމީހުން އެކަންކުރީ الله ގެ ރުއްސެވުން ލިބުމަށް އެދިގެންނެވެ.) فَمَا رَعَوْهَا = ފަހެ އެމީހުން އެކަމަށް ފަރުވާތެރި ނުވިއެވެ. حَقَّ رِعَايَتِهَا = ފަރުވާތެރިވުމުގެ ޙައްޤުވާވަރަށް فَـَٔاتَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވީ މީހުންނަށް މިވެރިރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. أَجْرَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރުމަ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾ = ފާސިޤުން ކަމުގައެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نُوحُ عَلَيْه السلاَم އާއި إبْرَاهِيم عَلَيْه السلاَم ތިމަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ނަބީކަމާއި އަދި ފޮތް ތިމަރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތް މީހުންނެވެ.)

(٢٧) އެބޭކަލުންގެ އަސަރުތަކުގެ މައްޗަށް (އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުން) ދެން ތިމަން ރަސޫލުންގެ ތިމަން ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުން ވިދިވިދިގެން تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. (ފޮނުއްވީމެވެ.) އަދި مريم ގެފާނުންގެދަރިކަލުން عِيْسى عَلَيْه السلاَم ވެސް ތިމަން ރަސޫލުންގެ تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. (ފޮނުއްވީމެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنْجِيْلُ ދެއްވީމެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އޯގާތެރިކަމާއި رحْمة އަދި رَهْبَانِيَّةُ (شَهْوَة ތަކަށް ބިރުވެރިވުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އެމީހުން އެކަން އުފެދި رَهْبَانِيَّةُ (شَهْوَة ތަކަށް ބިރުވެރިވުން) އަމިއްލައަށް އުފެއްދިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަން فَرْضُ ނުކުރައްވަމުއެވެ. އެމީހުން އެކަންކުރީ الله ގެ ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށް އެދިގެންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެކަމަށް ފަރުވާތެރިވުން ހައްޤުވާފަދައިން ފަރުވާތެރި ނުވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވީމީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންކަމުގައެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَءَامِنُوا۟ بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٢٨ لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ ٱلْكِتَـٰبِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ۝٢٩

ލުޣަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ޢީމާން ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.

وَءَامِنُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. بِرَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ = ދޫކުން

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެބައި ދެއްވާނެއެވެ. مِن رَّحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ން وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا = އަދި

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ނޫރެއް ލައްވާނެއެވެ. تَمْشُونَ بِهِۦ = އޭގެން ކަލޭމެން ހިނގާނޭ وَيَغْفِرْ لَكُمْ = އަދި

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٢٨ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ

رَحْمَةُ ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ. لِّئَلَّا يَعْلَمَ = ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. أَهْلُ ٱلْكِتَـٰبِ = أَهْلُ كِتَابُ

ން (يَهُودِى ން ނާއި نَصَارِى އިން) أَلَّا يَقْدِرُونَ = އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާކަން عَلَىٰ شَىْءٍ =

އެއްވެސް ކަމަކަށް / އެއްވެސް އެއްޗަކަށް مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ = الله ގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ

= އަދި ހުރިހާކަމެއްވުން فَضْلُ ވަންތަ ކަންތައް بِيَدِ ٱللَّهِ = الله ގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ =

އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ. وَٱللَّهُ = الله އީ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ۝٢٩ =

ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަ ކަމުގެވެރި ކަލާނގެ ކަން .

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އޭއީމާން ވެއްޖެމީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް (އެބަހީ مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيهِ وَسَلم އަށް) އީމާންވާށެވެ. އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ން ދެބައި ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ އަލިގައި ކަލޭމެން ހިނގާނެ ނޫރެއް ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ ލައްވާނެތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެތެވެ. އަދި ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَةُ ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ.

(٢٩) އަދި أهْلُ كِتَابُ ން (يَهُودِى ން ނާއި نَصَارِى އިން) އެމީހުންނަށް ﷲ ގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމަކަށް / އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާކަން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. (ނުވަތަ ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި فَضْلُ ވަންތަ ތެރިކަންވަނީ ﷲ ގެ އަތްޕުޅުގައި ކަމާއި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގަންނަވާއަކަށް އެކަލާނގެ އެދެއްވާނެކަން އެމީހުން ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ. އަދި ﷲ އީ ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަ ކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެ ކަން ވެސް އެމީހުންދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ.

مجادلة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المجادلة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٢)

قَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّتِى تُجَٰدِلُكَ فِى زَوْجِهَا وَتَشْتَكِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَآ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَٰتُهُمْ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾

ތަފްސީރު

قَد سَمِعَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަޑުއަހުއްވައިފިއެވެ. ۞ قَوْلَ ٱلَّتِى تُجَٰدِلُكَ = ކަލޭގެފާނާއި ޖަދަލުކުރާ އަންހެނާގެ ބަސް ۞ فِى زَوْجِهَا = އޭނާގެ ފިރިކަލުންނާއިމެދު ۞ وَتَشْتَكِىٓ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އޭނާގެ ޙާލު الله އަށް شَكْوَى ކުރަމުންވާ ۞ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ = އަދި الله އަޑުއަހުއްވަމުންވާ حَال ۞ تَحَاوُرَكُمَآ = ތިޔަ ދެމީހުންގެ ވާހަކަ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއަހުއްވާވާ ބައްލަވާވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ظِهَارُ ކުރާމީހުން (މައިންނާ ހަމަކުރާ މީހުން) ۞ مِّن نِّسَآئِهِم = އެމީހުންގެ އަންހެނުންނާ (އަނބީން) ۞ مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمْ = އެއަންހެނުން އެމީހުންގެ މައިންނަކުގައި ނުވެއެވެ. ۞ إِنْ أُمَّهَٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ މައިންނަކީ ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ = އެއަންހެނުންގެ ބަނޑުން އެމީހުން ވިހެއި އަންހެނުން ފިޔަވައި. ۞ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނަނީ ކަށަވަރުގައި ۞ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެ ތެރެއިން مُنْكَرُ ބަހެއް (شَرِيْعَة قَبُوْل ނުކުރާ އަދި إِنْكَارُ ކުރާ ހުރި ބަހެއް) ۞ وَزُورًا = އަދި ދޮގުބަހެއް (ދޮގު ބަހެއް) ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ۞ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ = يَقِيْن ނުވެސް عَفُوْء ކުރައްވާވާ ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ = އަދި ظِهَارُ ކުރާ މީހުން (މިވާގޮތް އަންހެނުންނަށް މައިންނަށް ހަމަކުރާ މީހުން) ۞ مِن نِّسَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބީންގެ ތެރެއިން ۞ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެބުނި ބަހަށް އެނބުރި إِعَادَ ވާ (އެ ބުނި ބަސް ބަލާ ދެނެގަނެ އެދޭ މީހާ) ۞

فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٍ = ކަނޑު އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ލާޒިމްވެއެވެ. ۞ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން (ބިރުވުމުގެ ކުރިން) ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް أَمْرُ ވެވިގެންވަނީ އެގޮތަށެވެ. ۞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ٣ = އަދި الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަމެއްގެ خَبَر ހުރިހާގޮތަކުން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ.!) އެކަނބުލޭގެ ފިރިކަލުންނާމެދު الله އަށް ޝަކުވާ ދަންނަވާ حال ކަލޭގެފާނާ ބަހުސްކުރަމުންދިޔަ ބަސްބުނި ކަނބުލޭގެ ބަސް ހަމަކަށަވަރުން الله އަޑުއައްސަވައިފިއެވެ. އަދި ތިޔަ ދެމީހުންގެ ވާހަކަ الله އަޑުއައްސަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހުންގެ އަނބިން މީހުންގެ މަންމަގެ ހަމަކަށް ބުނާ މީހުން (ظِهَارُ ކުރާ މީހުން) ދަންނައެވެ. (އެބުނުން ބުނެދެކެވުމުން) އެ އަނބިކަނބަލުން އެއީ އެމީހުންގެ މަންމަ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ މަންމަ ކަމުގައިވާކަން ކަނބަލަކީ އެމީހުން ވިހެއި އަންހެނުންނެވެ. (حَقِيْقِي މަންމަވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބުނުން އެބަސް ބަހަކީ (މީހާގެ އަނބިމީހާ މީހާގެ މަންމަ އެއްވަރުވާ) އެބަސްހަކީ ބަހުގެ ޝަރުޢުން شَرِيْعَة قَبُوْلُ ނުކުރާ ހަޑި مُنْكَرُ ބަހެކެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ދޮގު ބަހެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކުށްތަކަށް ފިޔަވަޅު عَفُوْء ކުރައްވާ އަދި ފާފަ ފުއްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކަށް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަކީ ކަމުގައި تَفْسِيْر عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އޭގެ خُلَاصَة އަކީ: أَوْسُ بْنُ الصَّامِتُ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން خَوْلَةُ بِنْتِ ثَعْلَبَة މަށާ ހަމަކަށްވެއެވެ. މިސްކީނަކުގައި ބާރަށްވެގެންމިވާ ظِهَارُ ގެ حُكْم އެބަހީ މަށާ ހަމަކަށްވުމުގެ حُكْم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން މިހެން ބުނި މީހާގެ އަނބިމީހާ މަށާ ހަމަކަށް ހެދިގެން ޙަރާމްވާ ގޮތަށް ފިރިމީހާ ދުރުން ދުރުން އަބަދަށް ވަކިވިއެވެ. މިހެންވެ އެކަމަނާ ކަންބޮޑުވެގެން رَسُوْلُ اللّٰهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ގޮސް އެވާހަކަ ދަންނަވާލައްވަން އެކަލޭގެފާނު حَدِيْث ކުރައްވައި އެކަމާ ބެހޭ حُكْم އެއް ނުބާވާކަމަށެވެ. އަލުން ވެސް އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ حَال ގެ ވާހަކަ بَيَان ކޮށް ވާހަކަ تَكْرَار ކުރައްވައެވެ. އެއީ ފަހަރު އެކި عِبَارَة ނުންވެ. އެކަމަނާގެ މައްސަލައާއި ގުޅިގެން މި ދެއާޔަތާއި އަދި މީގެ ފަހުގެ އާޔަތާއި ދެއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ظِهَارُ ކުރުމުގެ އަންގަވާ حُكْم ބާވައިލެއްވިއެވެ.

(٣) އަދި މީހުންގެ އަނބިން މީހުންގެ މަންމަގެ ހަމަކަށް ބުނެފައި ފަހުން އެބުނުން ދޫކޮށް އަނބިމީހާ ގެނައުމަށް އެބުނުން އަނބިންނާއި جِمَاع ވުމަށް قَصْدُ ކުރާނަމަ އެދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން ކަނޑު އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ލާޒިމްވެއެވެ. (އެއީ ހޯދާ އެބަހީ ނުބައި ކަމުގެ ބަދަލު އަދާކުރަން. އެކަމުގެ كَفَّارَة އަކަށެވެ.) الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ އެގޮތައެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَمَن لَّمْ تَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُوا۟ كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

ލުޣަތު

فَمَن لَّمْ تَجِدْ = ފަހެ ނުފެނިއްޖެމީހާ / ނުލިބިއްޖެ މީހާ. (އަޒާދު މިނިވަންކުރާނެ ޢަބްދަކު ނުލިބުނު މީހާ)☆ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ = ފަހެ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފާ ހުރިހާކަމެވެ. ☆ مُتَتَابِعَيْنِ = ދިރިދިރިގެން ☆ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެ ދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން ☆ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ = ފަހެ (ރޯދަ ހިފުމަށް) ކުޅަދާނަ ނުވެއްޖެ މީހާ ☆ فَإِطْعَامُ = ފަހެ ކާންދޭ ހުރިހާކަމެވެ. ☆ سِتِّينَ مِسْكِينًا = ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ☆ ذَٰلِكَ = އިސްވެ ދިޔަ حُكْم ތަކަކީ ☆ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ = ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށާއި އޭނާގެ رَسُوْل އާ އަށް إِيْمَان ވުމަށްޓަކައެވެ. ☆ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ = އަދި އެއީ الله ގެ حَدُّ ތަކެވެ. އިންތަކެވެ. ☆ وَلِلْكَافِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރި ☆ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ =ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ☆ إِنَّ الَّذِينَ يُحَآدُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި، އޭނާގެ رَسُول އާއަށް ދިމާކުރާ خِلاف ވާ މީހުން ☆ كُبِتُوا =އެމީހުން ނިކަމެތިވެވި، ދެރަކުރެވިއްޖެއެވެ.☆ كَمَا كُبِتَ = ނިކަމެތިކުރި، ދެރަކުރެވުނު ފަދައިން ☆ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ☆ وَقَدْ أَنزَلْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. ☆ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ =ކަށަވަރު بَيَان ވެގެންވާ آيَة ތަކެއް/ دَلِيل ތަކެއް ☆ وَلِلْكَافِرِينَ =އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރި ☆ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ =އިހާނަތްތެރި ދެރަވެގެންވާ عذاب އެވެ. ☆ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا =އެއީ الله تعالى އެންމެހައި މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ދުވަހުންނެވެ. ☆ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ އެމީހުންނަށް خَبَر އަންގަވާނެއެވެ. ☆ بِمَا عَمِلُوا =އެމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ☆ أَحْصَاهُ اللَّهُ = الله އެކަން ހިމަނުއްވާފައި ވެއެވެ. ☆ وَنَسُوهُ =އަދި އެމީހުން އެކަން ހަނދާން ނައްތައިލިއެވެ. ☆ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ☆ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ =ހާޟިރުވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤) ދެންފަހެ އަޅަކު މިނިވަން ކުރާން ނުލިބުނު މީހާ (އަޅަކު ނުލިބިގެން ނަމަވެސް، އަދި އަޅަކު ގަންނަން ފައިސާ ތިމާގެ އަތުގައި ނެތިގެން ނަމަވެސް އެކަން ނުކުރެވުނު މީހާއަށް) ދެން އޭގެ ވިދިވިދިގެން ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ. އެއީ އެ ދެމަފިރިން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދެންފަހެ، ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާ މީހާނަމަ ދެން އޭގެ ފަސްދޮޅަސް مِسْكِينންނަށް ކާން ދިނުމެވެ. (އެއީ ކޮންމެ مِسْكِين އަކު އެއްފަހަރު ބަނޑު ފުރާވަރަށް ދިނުމެވެ. މިކަމާ ބެހޭ تَفْصِيل ތަކެއް فِقْه ފޮތްތަކާއި، حَدِيث ފޮތްތަކުގައި بَيان ވެގެން ވެއެވެ.)

އިސްވެދިޔަ حُكْم ތަކަކީ ކަށަވަރުން اللّٰه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް إِيْمان ވުމަށް ބަޔާއި اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حُكْم ތަކެވެ. އަދި އެއީ اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حَدّ ތަކެވެ. އިންތަކެވެ. އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާސްގެން ނުވާނެއެވެ. (އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާސް اللّٰه ގެ أمر ފުޅުތަކާއި، حُكْم ފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންނުވެ إِيْمان ނުވެއްޖެ މީހާއި كافِر އެކެވެ.) އަދި كافِر ންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذاب އެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި بَيان ވެގެން އުޅުނީ ظِهار ކުރުމުގެ ކުރީގެ ވާހަކައާއި، އެކުރުމުގެ އަދަބުގެ ވާހަކައެވެ. ظِهار ކުރުމަކީ މީގެ އަނބިމީހާއާ ދިމާއަށް (أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي) އެބަހީ [ކަލޭ އަހުރެންގެ މަންމައާ އަހުރެންގެ މަންމަގެ ބުރިކަށި ފަދައެވެ.] މިފަދައިން ބުނުމެވެ. އޭގެ މާނައަކީ [ކަލެއާއި އަހުރެންގެ މަންމައާ އެއްފަދައެވެ. މަންމަ ގާތުގައި ޖިމާޢުކުރުމަކީ حَرام ކަމެއް ކަމުގައި ވީ ފަދައިން ކަލޭގެ ގާތުގައި އަހުރެން ޖިމާޢުވުމަކީވެސް އަހުރެންނަށް حَرام އެވެ.] މިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި މި حُكْم އައުމުގެ ކުރިން މިކަހަލަ ބުނާ އަންހެނުންނަކީ ދިމާއަށް އެފަދައިން ބުނެފިއްޔާ ދެން އެ ދެމަފިރިން ވަކިވީއެވެ. ދެފަހަރަކުވެސް ދެން ނުއިސްދޫވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މި އާޔަތްތަކުގެ ބާވައިލެއްވުމުން އެކަން ކަންސަލުވީއެވެ. އެ ދެމަފިރިން ވަކިއެއް ނުވާނެއެވެ. އެ ބުނިބުނުމަށް كَفّارَة ދިނީމާ އަލުންވެސް އަނބިމީހާގެ ގާތުގައި ޖިމާޢުން ހުއްދަވީއެވެ. އެކަމުގެ كَفّارَة އަކީ (1) އަޅަކު މިނިވަން ކުރުން. ނުވަތަ (2) ވިދިވިދިގެން ދެމަސް ދުވަހު ރޯދަ ހިފުން. ނުވަތަ (3) ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުން. މިއެވެ. މިއިން ކޮންމެވެސް އެއް ކަމެކެވެ. އެމީހަކަށް ކުޅަދާނަވީ އެންމެ މަތީ ކަމެކެވެ.

(٥) اللّٰه އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ، اللّٰه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއި خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދައި، اللّٰه ގެ حَدّ ތަކުން ބޭރުވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އުއްމަތު މީހުންވެސް ދެކޮޅުހެދި، ނިކަމެތިކުރެވުނު ފަދައިން އެމީހުންވެސް ދެކޮޅުހެދި، ނިކަމެތި ކުރެވިއްޖެއެވެ. (ކޮންމެ ތާކު، އަދި ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައިވެސް اللّٰه އާއި މީހުން ދެކޮޅުހަދައިފައި، ނިކަމެތިކުރެއްވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަހަމަވުމުން ބަޔާންވެގެންވާ آيَة ތަކެއް ތިމަން ބަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އެބަހީ ތިމަން ބަސްކަލާނގެ އިޤުބާލާ މީހުންނަށް (އިސްވެދިޔަ أُمّة ތަކުގައިވެސް) ރިސާލަތަކަށް ދެއްކުމުގެ آيَة ތަކެއް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި، އިހާނަތްތެރިވެގެންވާ عَذاب އެވެ.

(٦) އެމީހުންނަށް އެފަދަ إِهانَة ތެރި عَذاب ހުންނާނީ މިސްރަބަކުން އެންމެހާ އަލުން ދިރުވައި مَحْشَر އަށް ގެނެސް ދުވަހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ އެންމެހައި عَمَل ތަކުގެ خَبَر، اللّٰه އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. اللّٰه އެ ހުރިހައި عَمَل އެއް އެއްވެސް ހުނިއިތުރެއް ނުކުރައްވައި ހިފަހައްޓަވައި، ބަލަހައްޓަވާފައި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އެ عَمَل ތަކުގެ މަތިން ހަނދާން ނައްތާލައިފައެވެ. އަދި اللّٰهއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހާޒިރުވެ ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (ކަލޭގަނޑު ނުދެކެ ހެއްޔެވެ؟)۞ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދަންނަވާވޮޑިގެންވާކަން ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، ۞ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ = ތިން މީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ جَلْسَة އެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނައަކަށް އެކަލާނގެވޮޑިގެން ނުވާ ގޮތުގައި ۞ وَلَا خَمْسَةٍ = އަދި ފަސްމީހުން ވިޔަސް ނުވެއެވެ. (ފަސް މީހުންގެ ޖަލްސާއެއް ވިޔަސް ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަވަނައަކަށް އެކަލާނގެވޮޑިގެން ނުވާ ގޮތުގައި ۞ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެ މަދު ޢަދަދު ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވެއެވެ. ۞ وَلَآ أَكْثَرَ = އަދި އެއަށްވުރެ ގިނަ ޢަދަދު ވިޔަސް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ = އެބަޔަކާއެކު އެކަލާނގެވޮޑިގެން ނުވާ ގޮތުގައި ۞ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ = އެމީހުން ވީ ކޮންތާކުގައި ވިޔަސްމެއެވެ ۞ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެ ކުރި ކަމެއްގެ — އެ ދެއްކި ވާހަކަތައްގެ — خَبَر އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ހުށްޓެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުކަމުން الله تعالى މި ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދަންނަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ = ނަހީކުރެވުނު މީހުންނަށް ۞ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ = ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުން (ނުބައި ގޮތުގައި ސިއްރު ވާހަކަދެއްކުން) ۞ ثُمَّ يَعُودُونَ = ދެން އަލުންވެސް އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވާ ۞ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ = އެކަމުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރެވުނު ކަންތަކަށް ۞ وَيَتَنَٰجَوْنَ = އަދި އެމީހުން އެގޮތަށް ނުބައި ގޮތުގައި ވާހަކަދައްކަނީއެވެ. ۞ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފައިގެ ވާހަކަ ގޮތުންނާއި، އަދި عَدَاوَة ތެރި ވާހަކަ ގޮތުން ۞ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ ޚިލާފުވާ ގޮތުން ۞ وَإِذَا جَآءُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައުމާއެކު ۞ حَيَّوْكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސަލާންކުރެއެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ = އެ އެއްޗަކުން الله ކަލޭގެފާނަށް ސަލާން ނުކުރައްވާ އެއްޗަކުން ۞ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އަމިއްލަ نَفْس ތެރޭ ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ = އަހަރުމެންނަށް الله عَذاب ނުދެއްވާނީ ކީއްވެގެންތޯ. ۞ بِمَا نَقُولُ = އަހަރުމެން ބުނާ ބަސްތަކުން ۞ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ފުދެއެވެ. ۞ يَصْلَوْنَهَا = އެތާ އެމީހުން އަނދާނެއެވެ. ۞ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ = އެއީ އެނބުރި ދިއުމަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧) (އޭ رَسُولُ اللَّهِ އެވެ.!) اللّٰه تعالیٰ އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވަޑައިގެންނެވީ ތޯއެވެ؟ ތިން މީހުން ބެހޭގޮތުން نَجْوَى އެއް ކުރާނަމަ (އެބައި ތިން މީހުން ބެހޭގޮތުން ސިއްރު ވާހަކައެއް ދައްކާނަމަ) އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނަ މީހަކަށް اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ.(އެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމާ ކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެބައި ހަވަނަ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމާ ކަމުގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ.) އަދި ކުޑަ މީހުން نَجْوَى އެއް ކުރަނީނަމަ، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ގިނަ އަދަދެއްގެ نَجْوَى ކުރިޔަސް، އަދި ގިނަ ބަޔަކު نَجْوَى ކުރިޔަސް، އަދި ކޮންމެ ތަނެއް ކުރިޔަސް، އެތަނެއްގައި އެ ބައެއްގެ ބޮޑުނަގައި (ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމުގެ ގޮތުން) އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެކުރި ކަމެއްގެ، އަދި ދެއްކި ވާހަކައެއްގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالیٰ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨) نَجْوَى ކުރުން އެބަހުރަކަން ނަހީ ކުރެވުނުމަށްފަހު ދެން އަލުންވެސް އެކަމަށް އެމީހުން رُجُوع ވެ، نَجْوَى ކުރަމުންދާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުދާތޯއެވެ؟ އެމީހުން نَجْوَى ކުރަމުން އެ ދަނީ ފާފަވެރި ވުމާ ، އަދި عَداوَة ވެރި ވުމާ ގޮތުންނެވެ. އަދި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި އިޚްތިލާފުވުމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެ ސަލާންކިޔަނީ اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ސަލާންކިޔުއްވާފައި ނުވާ ގޮތަކަށެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް ސަލާން ކިޔާފައި، އެމީހުން އަމިއްލަ-އަމިއްލަ ނަފްސުގައި ބުނެއެވެ. [އަހުރެމެން މި ކިޔާ ކަލިމަތަކަށް، އަހުރެމެންނަށް اللّٰه އަދަބެއްދީ عَذاب ނުދެއްވަނީ ކީއްވެގެނެވެ؟ عَذاب ދެއްވާފާނަމަ ކަންވެސް ނުވިސްނުމެވެ.] އެމީހުންގެ އެ ނުބައިކަމަށް ނިކަމެ ބޮޑެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެމީހުން އޮތާ އަނިޔާވާނެއެވެ. އެއީ ގޮސްވެއްދުން ވަރަށްވެސް ނުބައި ވެދެވޭނެ ތަނެކެވެ.

މި ދެއާޔަތުގައި ސިފަކޮށްދެއްވާ މީހުނީ رَسُولُ اللَّهِ ގެ ޒަމާނުގައި يَهُودِي ންގެ ބަޔަކު ކަންތަކެއް ކުރި ގޮތެއްގެ ވާހަކައާއި، އެބައިމީހުންގެ آخِر ނަތީޖާގެ ވާހަކައެވެ. (ألْواحِدِي ވިދާޅުވިއެވެ. [تَفْسِير عِلْم ވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. مُنافِق ންގެ މީހުންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެބައިމީހުން އެއްވެ ސިއްރުގައި ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމުގެ ކުރައްވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ހިތްކުރިވުމުގެ مُؤْمِن ންގެ ނުބައިކަން ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމަކަށެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ވަރަށް ހިތާމަވެރިކަން އާދެއެވެ. އެޒަމާނަކީ ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތެވެ. އަދި مُؤْمِن ންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެމެދު صُلْح ގެ مُعاهَدَة އެއް ވެސް ވެފައިވާ ވަގުތެވެ. ދެން ވެސް، މި يَهُودِي ންގެ މި عَمَل ގެ ސަބަބުން مُؤْمِن ން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް އެކަމުގެ شَكْوَى ދަންނަވައި ހުށަހެޅިއެވެ.. އެހެންވެ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَهُودِي ންނަށް އެކަން މަނާކުރެއްވި، ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން އެކަމުން މަނާވެ، ދުރުނުވިއެވެ. އިސްވެދިޔަ ދެ آيَة ގައި އެ އިޝާރާތް ކުރައްވާ އެއްކަމަކީ އެއީއެވެ. =فَتْحُ الْقَدِير=

އަނެއް ވާހަކައަކީ يَهُودِي ންގެ މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް ކަލޭގެފާނަށް ނުބައި عِبارَة އަކުން سَلام ކިޔާ ވާހަކައެވެ. سَلام ކިޔުމަށް އެމީހުން ބޭނުންކުރާ عِبارَة އަކީ (السَّامُ عَلَيْكَ އެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ކަލޭގެފާނު މަރުވުމަށް އެމީހުން دُعاء ކުރުމެވެ.) =فَتْحُ الْقَدِير=

اللّٰه سُبْحانَهُ وَتَعالَى مُؤْمِن ންނަށް އަންގަވަން ބޭނުންވަނީ، އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِي ންގެ خَبَر ތަށް بَيان ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންނަށް ނުބައި ހިތްކުރުމުގެ ގޮތުން ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާކަން ތިން މީހުން ދެއްކިޔަސް ހަތަރުވަނަ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނޭ ކަމާއި، ފަސް މީހުން ދެއްކިޔަސް، އަދި ދެން ގިނަ ބަޔަކު ދެއްކިޔަސް، އަދި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ދެއްކިޔަސް ވާހަކަ ދެއްކިކަމާއި ދެއްކި ތަކެއްޗެއް اللّٰه އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އަންގަވައި بَيان ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިސްވެ ދިޔަ ނުބައި عَمَل ތަކަށް ކުރާ މީހުންގެ ޖަޒާއަކީ قِيامَة ދުވަހުން ނަރަކަ ކަމާއި، އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ލިބޭނެ ގޮތް އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. މި ވާހަކައާ ބެހޭ ކަންކަމުގެ تَفْصِيل ކޮށް تَفْسِير ގެ ތެރޭގައި ފެނިގެން ވެއެވެ. އެހެންވެ، އެ ވާހަކައެއް ހަނދާންކޮށްދީފިއެވެ.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

ލަފުޒުތައް

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ. ۞ إِذَا تَنَاجَيْتُمْ = ތިޔަ ކަލޭމެން نَجْوَى ކުރައްނަމަ (ސިއްރުން ވާހަކަދައްކައިފިނަމަ) ۞ فَلَا تَتَنَاجَوْا = ތިޔަ ކަލޭމެން نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. ۞ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ = ފާފަވެރި ވެވޭ ގޮތުންނާއި، عَدَاوَة ވެރި ވެވޭ ގޮތުން ۞ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ = އަދި رَسُول ޢާއަށް އުރުދުނުވުމުގެ ގޮތުން ۞ وَتَنَاجَوْا = އަދި ކަލޭމެން نَجْوَى ކުރާށެވެ. ۞ بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ = ހެޔޮކަންތެރިކަމާއި، تَقْوَى ވެރި ވެވޭ ކަންކަމުގައި ۞ وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللَّه އަށް ބިރުވެތި ވާށެވެ. ۞ الَّذِي إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ۞ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެން مَحْشَر ކުރެވޭނީ/ އެއްކުރެވޭނީ ۞ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ = ހަމައެކަނި نَجْوَى އަކީ (އެބަހީ ނުބައިވާ ގޮތަށް ކުރާ نَجْوَى އަކީ) ۞ مِنَ الشَّيْطَانِ = އެއީ شَيْطَان ގެ ފަރާތުން ވާ ކަމެކެވެ. ۞ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا = إِيْمَان ވި މީހުން ހިތާމަ ކުރުވުމަށް ޓަކައެވެ. ۞ وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا = އަދި އެމީހުންނަށް (مُؤْمِن ންނަށް) އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެވޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ = اللَّه ގެ إِذْن ހުއްދަ ލިބުމުން މެނުވީ ۞ وَعَلَى اللَّهِ = އަދި ހަމައެކަނި اللَّه އަށް ۞ فَلْيَتَوَكَّلِ = ތިޔަ وَكِيل ކުރާށެވެ. (ބަރޯސާ ވާށެވެ.) ۞ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ = مُؤْمِن ން. ۞ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ. ۞ إِذَا قِيلَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ۞ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ = މަޖިލީސްތަކުގައި (އިނދެވޭ ތަންތަނުގައި) ތަނަވަސްކޮށްދޭށެވެ. ۞ فَافْسَحُوا = ތިޔަ ބައިމީހުން ތަނަވަސް ކޮށްދޭށެވެ. ۞ يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ = ތިޔަ اللَّه ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا = އަދި (އިނދެހުރި ތަނުން) ތެދުވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ ۞ فَانْشُزُوا = ތިޔަ ބައިމީހުން ތެދުވާށެވެ. ۞ يَرْفَعِ اللَّهُ = اللَّه މަތިވެރިކުރައްވައެވެ. ۞ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ إِيمَان ވި މީސްމީހުން ۞ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ = އަދި عِلْم ދެއްވުނު މީހުންނައި ۞ دَرَجَاتٍ = ދަރަޖަ ތަކަކަށް ۞ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ = އަދި اللَّه ތިޔަބައި މީހުން ކުރާހައި ކަމެއް ۞ خَبِيرٌ ﴿١١﴾ = ރަނގަޅަށް خَبَر ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން نَجْوَى ކުރަންޏާ ފާފަވެރި ވެވޭފަދަ އަދި عَداوَة ވެރި ވެވޭފަދަ ފަދައިން نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. އެބާވަތުގެ ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ. އަދި رَسُول އަށް އުރެދުވާފަދަ نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. އަދި އެހެންހެން ކަމަކު ތިޔަބައިމީހުން نَجْوَى ކުރަންޏާވެސް ހެޔޮކަންތަކާއި، تَقْوَى ވެރިވުމާ ކަންކަމުގައި نَجْوَى ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ތިޔަބައިމީހުން مَحْشَر ކުރެވޭނޭ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ފާފަވެރި ވުމާ، އަދި عَداوَة ވެރި ވުމާ نَجْوَى އަކީ ޝައިޠާނުގެ ފަރާތުން ވާ ކަމެކެވެ. އޭނާގެ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ إِيْمَان ވެގެން ވާ މީސްތަކުންނަށް ހިތާމަވެރިކަން ގެނައުމަށް ބަލައި ކުރާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު اللّٰه ގެ އިޛުނިއްޔާ ފިޔަވައިގެން ގެއްލުމެއް އެކަމުން އެމީހުންނަށް، އެބަޔަކު مُؤْمِن ނަމަ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެއްވާނެ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ން ހަމަޔަޤީނުން اللّٰه އަށް وَكِيل ކޮށް، ބަރޯސާ ކުރަންވީ ކަމެވެ. އިތުބާރު ކުރަންވީ ކަމެވެ.

(١١) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. مَجْلِس ތަކުގައި (އެހެން މީހުން އިށީންނާން) [ކަލޭމެން ތަނަވަސްކޮށްދޭށޭ] ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެން މަޖިލިސް ތަނަވަސްކޮށްދޭށެވެ. އެހިނދުން اللّٰه ކަލޭމެންނަށް ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި [ކަލޭމެން ތެދުވާށޭ] ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެން ތެދުވާށެވެ. ފަހެ اللّٰه ކަލޭމެންކުރެ إِيْمَان ވި މީހުންނާއި، އަދި عِلْم ދެއްވުނު މީހުން ދަރަޖަތުގައި އުފުއްލަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާހައި ކަމެއްގެ خَبَر اللّٰه ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. (قِيامَة ދުވަހުން އެ ކަންކަމުގެ اللّٰه ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.)

ޝަރަޙަ: މި އާޔަތުން އިޝާރާތްވެގެން މިވަނީ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ގެ أصْحاب ންގެ މެދުގައި ދިމާވި مَسْأَلَة އަކަށެވެ. އެ ވާހަކައިގެ خُلاصَة އަކީ: بَدْر ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި أصْحاب ބޭކަލުން رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ އިޙްތިރާމްކުރައްވާ ބަރަކާތް ކަމުގައި ވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ގާތު، ބައެއް أصْحاب ން مَجْلِس ގައި އިށީނދެވަޑައިގެން ތިއްބަވައި بَدْر ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންކުރެ ބައެއް ބޭކަލުން ވަޑައިގެން رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ އާ ސަލާމްކުރައްވައި، ދެން އިށީނދެވަޑައިގެން ތިއްބެވި ބޭކަލުންނަށް سَلام ކުރެއްވުމަށްފަހު އެކަލަކު ފުރާ ދިމާގާ ގޮތަށް ކޮޅަށް އިށީނދެވުނެވެ. އެއީ އިށީނދުމަށް ޖާގައެއް ނުލިބިގެންނެވެ. އެ ބޭކަލުން އެހެން އިށީނދެވީ އެކަލަކާ ދިމާ ބޭކަލުންނަށް ބޮޑުތަންވެގެން އެބޭކަލުންނަށް ޖާގަ ނުދިނެވެ. އިށީނދެވަޑައިގެން ތިއްބެވި ބޭކަލުންނެވެ ބޭކަލުން ދަތިވެ ވަޑައިގެންނެވެ. އެއީ ބަދުރުގެ ބޭކަލުންނަށް ހިއްވަރުދެން ބޭނުމެވެ. މިކަމާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ކަމުގައި ވިއެވެ. =فتح القدير — إبن كثير=

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةًۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

ލުޣަވީ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ = ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރު ވާހަކައެއް رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކު ދައްކަންވާ ✻ فَقَدِّمُوا = ކުރިން އިސްކުރާށެވެ./ އަރުވާލާށެވެ. ✻ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު އެ ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން ✻ صَدَقَةًۚ = صَدَقَاة އެއް ✻ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُۚ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއީ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެ. އަދި طاهِر ކަން ބޮޑުވެ. ✻ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا = އަދި ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެނިއްޖެނަމަ ✻ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله މީ ✻ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✻ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا = ތިޔަބައިމީހުން އިސްކުރުމަށް - އަރުވާލުމަށް - ބިރުވެރިވީ ހެއްޔެވެ؟ ✻ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍۚ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة އެއް ✻ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا = ފަހެ ކަޒޫތުންނަން އެކަން ނުކުރެވޭ ހިނދުން ✻ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله تَوْبَة ކުރައްވައިފިއެވެ. ✻ فَأَقِيمُوا ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا ٱلزَّكَوٰةَ = ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائِم ކުރޭ، ޒަކާތް ދޭށެވެ. ✻ وَأَطِيعُوا ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ = އަދި الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. ✻ وَٱللَّهُ خَبِيرٌ = އަދި الله خَبَر ބޭއް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ ✻

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަށް إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ. ތިޔަބައިމީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ ސިއްރުން ވާހަކަދައްކާ ދައްކާން قَصْد ކުރަންވީ އެ ވާހަކަދައްކާ ދައްކާން ފެށުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة އެއް ކުރާށެވެ. އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމާއި طاهر ކަން ބޮޑުވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް صَدَقَاة ކުރާނެ މީސްލަތެއް ނުލިބިއްޖެނަމަވެސް ކުށެއް ނެތެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣) ތިޔަބައިމީހުން އެފަދަ ވާހަކަދައްކާ ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة ދިނުން فَقِير ވެދާނެ ކަމަށް ބިރުވެތިވީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެފަދަ صَدَقَاة އެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުދެވިއްޖެއްޔާ/ (ނުކުރެވިއްޖެ) ހިނދުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله تَوْبَة ލައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائِم ކުރޭ، ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި الله އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެ ކަންކަމުގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

ނޯޓް: إبن عَبَّاس ގެ އަރިހުން إبن المُنْذِر އާއި، إبن أبِى حاتِم އާއި، إبن مَوْدُوَيه ރިވާކުރައްވައި، ނަގުލުކުރައްވައި ވެއެވެ. مُسْلِمުންގެ ބައެއް މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކު ބޮޑަށްގެ ސިއްރުވާހަކަ ކުރުން ގިނަކުރުމުން الله تَعالَى އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް އިސްލާހީ ގޮތުން އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއާ ގުޅިގެން މީސްތަކުން އެކަލޭގެފާނާ ގިނަ ސިއްރުވާހަކަ ދެއްކުން ދުރުހެލިކޮށްލައިފިއެވެ. އަދި ފަހުން އަލުގައި އެ حُكْم مَنْسُوخ ވެއްޖެއެވެ.=تَفْسِير فتح القدير=

❁ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَٰنِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

ތަރުޖަމާ

❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ (ދެނެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟) ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ = ބަރާބަރުވި މީހުން އެއީ
މިގޮތުންނެވެ وَلِيّ ން ކަމުގައި ހެދި މީހުން ❁ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެބަޔަކީ އުޅަބައެއްގެ މައްޗަށް الله ކޯފާ ލައްވާފައިވާ
ބައެކެވެ. (އެއީ يَهُودِى ން ކަމުގައި ވިއެވެ.) ❁ مَّا هُم مِّنكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ންގެ) ތެރެއިން ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا
مِنْهُمْ = އަދި އެ (يَهُودِى ން) ގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. ❁ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ = އަދި އެމީހުން ދޮގުގެ މައްޗަށް ހުވައި
ކުރެއެވެ. ❁ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ އެމީހުން ދަންނަވާހާލު ❁ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = الله އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ❁
عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ ގޮތެއްގެ عَذاب އެއް ❁ إِنَّهُمْ سَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައިކުރިއެވެ. ❁ مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައް ❁ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައި ހެދިއެވެ. ❁ جُنَّةً
= އައްޑަނައެއް ކަމުގައި ❁ فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރިއެވެ. ❁ فَلَهُمْ عَذَابٌ
مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރި އިހާނެތި ކުރުވާ عَذاب އެބައެވެ. ❁ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް
ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. ❁ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم = އެމީހުންގެ މުދަލާއި، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިން ވިޔަސް ❁ مِّنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا = الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.
❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. ❁ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا = الله އެންމެހައި
މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ދުވަހުން ❁ فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް (އެމީހުންގެ ބަސް ތެދުކުރުމުގެ ގޮތުން)
ހުވައިކުރާނެއެވެ. ❁ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ = (މިއަދު) ކަލޭމެންގެ ކައިރީގައި އެމީހުން (ދޮގު) ހުވައި ކުރާގޮތަށް ❁
وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތާނެއެވެ. ❁ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (حَقّ) އެއްޗެއްގެ މަތީގައި
ވާކަމަށް ❁ أَلَآ إِنَّهُمْ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ❁ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން
ދޮގުވެރިންނެވެ. ❁ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއެވެ./ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެރިވެއްޖެއެވެ. ❁
ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނު ❁ فَأَنسَىٰهُمْ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ހަނދާން ނައްތުވައިލިއެވެ. ❁ ذِكْرَ ٱللَّهِ = الله ގެ ذِكْر/ الله
ހަނދާންކުރުން ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ = އެމީހުން އެއީ ޝައިޠާނުގެ ޖަމާޢަތެވެ./ ޕާޓީއެވެ. ❁ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ

ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާގެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާގެ ޖަމާޢަތް ۞ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ١٩ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ އެއުރެމެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދާ މީހުން (ދަންނަހެއެވެ.) ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ٢٠ = އެމީހުން ވަނީ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ كَتَبَ ٱللَّهُ = الله ނިންމަވައި ލިޔުއްވައިފިއެވެ. ۞ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ބަލިކޮށްލައްވާނެމެ، އަދި ތިމަން ބަލިކޮށްލައްވާނެ رَسُول ން ގަދަވާނެ ކަލޭގެ ވެއްޖެއްސެވެ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ ۞ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ٢١ = ގަދަފަދަ ވަންތަކަމާއި ގެންވާ عِزَّة ވަންތަ ވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) الله އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާ ވެއްޖެއްވި މީހުން އާއި މިތުރުވެގެން ވެރިން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ މީހުންނަށް ކަލޭގެ ފެނިވަޑައިގަތީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ يَهُودِي ންނަށް ރަހުމަތްތެރިވެ ވެރިން ކަމުގައި ހަދައިގެން މުއުޅޭ مُنافِق ންގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެ ފެނިވަޑައިގަތީތޯއެވެ؟) އެމީހުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ން) ގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ يَهُودِي ންގެ ތެރެއިންވެސް ނުވެއެވެ. (އެއީ ހަމަ ޤަރާރެއް ނެތް މުނާފިޤުންނެވެ.) އެމީހުން ހަމަ ދަނެގެން ދޮގުހުވާކުރެއެވެ. (ދެން ނަބިއްޔާ ގެ މީހުން مُسْلِم ންނޭ ކިޔައިގެން ދޮގުހުވާ ކުރެއެވެ.)

(١٥) ގަދަފަދަގޮތުގައި عَذاب އެއް އެމީހުންނަށް ހާލަތް الله ތައްޔާރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ކުރާ ކަންތައް ހަމަ ނުބައި ކަންތައްތަކެއް ސަބަބުންނެވެ.

(١٦) އެމީހުންގެ ހުވައި އެމީހުން އެ ހަދައި އެމީހުންގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމުގެ ދަރުބާސްތަކެއް. (مُؤْمِن ންގެ ކަނޑިތަކުން ސަލާމަތްވުމުގެ ހިމާޔަތެއް.) ފަހެ އެގޮތުން އެހެން މީހުންނަށް އެމީހުން الله ގެ މަގުގެ ދުރަށް ހަރަކާތްކުރެއެވެ. (إسلام دِين ދޫކޮށް އެހެން މީހުން ފަހިކުރުމަށް، އެ دِين އަށް ވަރުގަދަ ހުރަސްއަޅައެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރީ إهانة ލިބިގެންވާ عَذاب އެކެވެ. (އެއީ قِيامَة ދުވަހުންނެވެ.)

(١٧) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުން ވިޔަސް، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން ވިޔަސް الله ގެ عَذاب ން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރުމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އެމީހުންނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(١٨) އަދި الله އެންމެހައި މީސްތަކުން مَحْشَر އަށް ދުރުއްވާ ދުވަހުން، މިއަދު ކަލޭމެން مُؤْمِن ންގެ ކައިރީގައި ދޮގުހުވައި ކުރާ ފަދައިން އުފުލުއްވާ الله ގެ حَضْرَة ގައި މީމާމެންނީ مُسْلِم ންނޭ ކިޔައި ދޮގުހުވައި ކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ދޮގުހުވައި ކުރުމުގައި، އެމީހުން ހިތަށްނީ މީހާމެންނަށް ފައިދާހުރި ކަމެއް ކުރެވިއްޖެ ކަމުގައި ގަބޫލުކޮށް ހިތަކުރެއެވެ. ދަންނާށެވެ. އެމީހުންނީ ހަމަ ސީދާ ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٩) އެމީހުންގެ މައްޗަށް شَيْطان އާ ގަދަވެގެން، ވެރިވެގެންފިއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ الله ގެ ذِكْر ން އެމީހުން ހަނދާން ނައްތުވައިލިއެވެ. އެމީހުންނަކީ ޝައިޠާނާގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ޝައިޠާނާގެ جَماعَة ގެ މީހުންނީ ހަމަ ކަށަވަރުގޮތުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٢٠) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދާ މީހުން ވަނީ ދުރަށެވެ، ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٢١) الله ނިންމަވައި ލިޔުއްވައި، ނިންމަވާ ފުއްދަވައިފިއެވެ، الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول ން ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވާނެ، غالِب ވާނޭކަމުގެ މައްޗަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله މީ ނުހަނު ގަދަފަދަވަންތަ، عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجِدُ قَوۡمٗا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٖ مِّنۡهُۖ وَيُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱللَّهِۚ أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٢٢﴾

ލަފުޒީ މާނަ

لَّا تَجِدُ قَوۡمٗا = ކަލޭފެނުން ބައެއްމީހުން ދުށުމަކީ ނާދެވޭނެއެއްކަމަށްކަމުގައެވެ. ❁ يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އެމީހުން الله އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إيْمَان ވާ ❁ يُوَآدُّونَ = އެމީހުން ލޯބިވާނޭ، نَصْر ދީ ދޭން ބަރާބަރީ ❁ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އެބަޔަކު الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ ދެކޮޅުވެރިވާ އެންމެ ބަޔަކާ ❁ وَلَوۡ كَانُوٓاْ = އަދި އެމީހުން - އެބައި އެންމެ މީހުން - ވިޔަސް ❁ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ = ބިމާލިންގެ ބަފައިން ކަލޭގެ ނުވަތަ ދަރިން ކަލޭގެ ❁ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ = ނުވަތަ ބިމާލިންގެ ގާތް ބިމާގެ އެ ނަ ކަލޭގެ، ނުވަތަ أخ ނަ ކަލޭގެ ވިޔަސް ❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (އެބައި الله އާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إيْمَان ވާ މީހުން) ނަމަ ❁ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި إيْمَان ކަން ލިޔުއްވައި، ސާބިތުކުރައްވާވަޑައިގަތް މީހުންނެވެ. ❁ وَأَيَّدَهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވައި، ސާބިތުކުރައްވައި ❁ بِرُوحٖ مِّنۡهُۖ = އެކަލާނގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އަކުން ❁ وَيُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެ ތަކަށް (ބަގީޗާތަކަށް) ވައްދަވާނެއެވެ. ❁ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައި ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ = އެމީހުން އެ ސުވަރުގެތަކުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ❁ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ = الله އެމީހުންނަށް ރުއްސެވިއެވެ. ❁ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. ❁ أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱللَّهِۚ = އެއީ الله ގެ جماعة އެވެ. ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ. ❁ إِنَّ حِزۡبَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ جماعة ❁ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٢٢﴾ = كَامِيَابُ ވާނީ މީހުންނީ ހަމަ އެއުރެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) الله އަށާއި، އަދި آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ މީހުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ އިދިކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ، ގުޅުންބަހައްޓާ ޤައުމެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނޫނެވެ. (އެބަހީ الله އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ ބަޔަކު الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް އުދުރި، ދެކޮޅުހަދަންތެރިވާ ބަޔަކާއި ލޯބިކުރާ، ގުޅުންބަހައްޓާ ނުހަދަނެއެވެ. އެހެނީ ކަންތައްއެވަރު ކުރުން مُؤْمِن ންނަކީ ހައްޤުވެރިން ނުވެއެވެ.) އަދި މިބާވަތުގެ ދެކޮޅުވެރި މީހުންނަކީ ތިމާމެންގެ ބައްޕައިން ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ ދަރިން ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ أَخ ން ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް ފަރުވާއެއް ނެތެވެ. އެހެނީ މީހުންނަކީ ދީނުގެ ބަދަލުގައި، ކަލޭގެފާނަށް ބޭރުއްޖެން مُؤْمِن ންނަކީ ހިތްތަކުގައި ނުވެއެވެ. އެހެން مُؤْمِن ންނަކީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله إِيْمَان ކަން ލިޔުއްވައި، ގަދަކުރުއްވައި، އެކަލާނގެ حَضْرَة ން نَصْر ދެއްވާފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި އެބަޔަކުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެމުންދާ ސުވަރުގެތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަންތަނުގައި އެމީހުން ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެމީހުންނަށް الله ރުހިވޮޑިގެން ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. އެއީ الله ގެ جَماعَة އެވެ. ދަންނާށެވެ. ކާމިޔާބުވާނީ މީހުންނަކީ ހަމަ الله ގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިދަލީލު ކުރާ އެއްކަލަ މުސްލިމުންނާއި މުނާފިޤުންގެ ކާފިރުން ރަހުމަތެރި ސަލާމަތްވުމެވެ ތަޢާލާ ރަސޫލާއިމެދުކަމަށް މުސްލިމުންގެ ބޭނުމުގައި މުސްލިމުން ދެމިތިބުމުގެ ކާފަރުންނާ އެކުގައި ސަރުކާރުތަކުގައި އެކުއެކުގެ ވަގުތު ބާރުލިބިގެން ކާފިރުން ވަޒީފާއާ މުސްލިމުން ދުއްތުރިމާ ހަމަޖެހިގެން ކާފަރުންނާ އެކުގައި މުސްލިމުންނަކީ ދެމެހެއްޓޭނެ ބައެކެވެ. - وَاللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيْق -

الحشر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الحشر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٤)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾

މުފްރަދާތު

سَبَّحَ لِلَّهِ = اللَّه އަށް تَسْبِيح ކިޔައިފިއެވެ. (اللَّه ހުސް طَاهِر ވަންތަ ކުރެއެވެ.)۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެއްޗި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ = އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަކަމާއި ވޯޓެ ގެންވާ حكيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ هُوَ ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއެވެ ۞ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްތަކުން ނެރުއްވި ۞ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أَهْلُ كِتابِي ން ކުރި ۞ مِن دِيَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ۞ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ = ފުރަތަމަ ފަހަރު جَمع ކުރުމުން ۞ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ = އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން (مُؤْمِن ން) ހީއެއް ނުކުރެއެވެ. ۞ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން مَنَع ކުރާނެ ސަލާމަތްކުރާނެ ކަމަށް. ۞ حُصُونُهُم = އެމީހުންގެ ކިއްލާތައް (ގޮތްތައް) ۞ مِّنَ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ حَضْرَة ން (اللَّه ގެ عَذَاب ން) ۞ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް اللَّه ގެ أمر ފޮނުއްވައްވައިފިއެވެ. ۞ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ = އެމީހުން ހީވެސް ނުކުރާ ގޮތަކުން ۞ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން ވައްދަވައިފިއެވެ. ۞ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރެއެވެ. ۞ بِأَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ۞ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންނާއި، ۞ فَٱعْتَبِرُوا۟ = ފަހެ ވިސްނައިގަނެ عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ. ۞ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ = އޭ ބަޞީރަތްތެރިންނޭވެ. ۞ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް اللَّه ލިޔުއްވާފައި ނުވާނަމަ ۞ ٱلْجَلَآءَ = އަރުވާލުން/ އެގޮން ރަށަކަށް ދޫކުރުވާލުން ۞ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައިވެސް އެކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވައިފީހެވެ. ۞ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ = ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެ عَذَاب އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅުނީ ۞ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް އެމީހުން خِلاف ވެ ދެކޮޅުވީމައެވެ. ۞ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ = އަދި اللَّه އާ خِلاف ވެ ދެކޮޅުވެރިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނާށެވެ.) ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އީ ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ = عُقُوبَة ގަދަފަދަ ވަންތަވެ ވޯޓެ ގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي ވާހަ

(١) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަން، تَقْدِيس ކުރެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނުވި ކަމެއް ކުރެއްވުމަކަށް ހުރަހެއް އަޅާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަންތައް ކަމެއް އޭގެ ތަނުގައި ބަހައްޓަވާ حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) أَهْلُ كِتاب ންގެ ތެރެއިން ކަފަރުވި (بَنُواالنَّضِير) ގެ މީހުން، އެމީހުންގެ ގޭގެ-ދޮރުން ފުރަތަމަ مَحْشَر އަށް (خَيْبَرْ އަށް) ނެރުއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ. އެމީހުންގެ ގޭގެ-ދޮރުން އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތަށް ނުއެރިއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ عِزَّة ތެރިކަމާއި، ފުރިހަމަ ބާރުކަމާއި، ގޭގެ-ދޮރުގެ ވަރުގަދަކަމުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ހިތީ الله ގެ حَضْرَة ން އަތުވެދާނެ ކަމާއި، عَذَاب ން ސަލާމަތްވުމަށް އެމީހުންގެ ގޭގެ-ދޮރު ފުދޭނެ ކަމަށެވެ. ގޭގެ-ދޮރު އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރާނޭ ކަމަށެވެ. ފަހެ، އެމީހުން ނުހަނު ސަލާމަތް އެމީހުންނަށް الله ގެ އަމުރުފުޅު އައީ އެމީހުން ހިތަށް ނުއަރާ ގޮތަކުންނެވެ. الله އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދުއްވިއެވެ. ފަހެ، ފަހުން އެމީހުންގެ ގޭގެ-ދޮރުތައް އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންވެސް ހަލާކު ކުރަމުން ގެންދިއައެވެ. އޭ ބަޞީރަތުގެ، ބުއްދީގެ ވެރިންނޭވެ. ކަލޭމެން ނަސޭހަތް عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ.

(٣) أَزَلُ ގައި އެމީހުން مَدِينَة އިން ބޭރުވެއްޖެ ކަމުގެ ނިޔާ ނުލެއްވިނަމަ، الله އެމީހުންނަށް دُنيا ގައި ދެއްވާނެ عَذَاب ، ދުނިޔޭގައި ދެއްވިހެވެ. އަދި آخِرَة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް ހުރީ ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ.

(٤) ދެންނެވުނު، آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް އެކަން ކަނޑައެޅި ނިމުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ ދެކޮޅުހެދި އިދިކޮޅު ހެދި ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި الله އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅު ހަދާ މީހާ ދަންނައެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަނޑައެޅިގެން عُقُوبَة ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ عُقُوبَة ދެއްވުން ގަދަފަދަ ވަރުބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހަތަރު آيَة ގައި އިޝާރާތް ކުރެވިފައިވަނީ رَسُولُ الله ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި مَدِينَة ގައި ދިރިއުޅެމުން ދިޔަ يَهُودِى ންގެ بَنُواالنَّضِير قَبِيلَة ގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެކަން ވީގޮތް ކުރުކޮށް تَفْسِير عِلْم ގެ ފޮތްތަކުގައި ބަޔާން ކުރެއްވިފައިވަނީ މިހެންނެވެ. رَسُولُ الله އާއި، ބައެއް أصحاب ން (މަދީނާއިން ބޭރުގައިވާ ހަމައެކަނި) بَنُواالنَّضِير ގެ قَبِيلَة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެތަނުގައި ވަޑައިގެން އުޅުއްވިއިރު އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާއި، أصحاب ން ކައިރީގައި ބޭނުންފުޅު ކުރައްވާ ކަމެއް ނިންމަވާ ދެއްވުމުގެ ގޮތުން ތިބިއިރު، އެމީހުން ވިސްނީ رَسُولُ الله ގެ އިސްތަށިފުޅު މައްޗަށް ބޮޑު ހިލަގަނޑެއް ވައްޓާލުމަށް، އެކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާ ކުރުމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިންނެވި ގޭގެ ފުރާޅުގެ މައްޗަށް އެރުމަށް ބަޔަކު ފޮނުވީއެވެ. ދެން އެކަމަށް ޖެހިގެން އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ކަމަކަށްވީ، ހިތަ ވަރުގަދަ ދުވަސްކޮށް حَرَكَاة ކުރެއްވި ކަމަކަށް ނަމަވެސް، އެކަލޭގެފާނަށް الله އަންގަވައިދިނެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އަވަހަށް އެތަނުން ތެދުވެވަޑައިގެން مَدِينَة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި، އެމީހުންނާ ވެވިފައިވާ عَهْد އެމީހުން ފުށުއެރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ أمر ލިބުނު ނަމަވެސް ދުއްތުރުކުރީއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނު، أصحاب ބޭކަލުން ވަޑައިގެން އެމީހުންގެ ގޭގެ-ދޮރު حصار ކުރައްވައި، ވަށައިލައްވަ ވިއެވެ. އެންމެފަހުން ދެފަރާތުން ވާހަކަދައްކައިގެން ނިމުނީ، އެމީހުން ނުވަތަ އެބައިމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުތުމަށެވެ. ނުކުމެގެން ދާއިރު ކޮންމެ جَمَل އެއް ބުރަކޮށް ގެންދެވޭ ވަރަށް ތަކެތި ގެންދިއުމަށެވެ. ދެން ހަތިޔާރު ފިޔަ ބެހެއްޓުމަށެވެ. އެއީ الله ގެ أمر ލިބުނު އަދި ގޮތެވެ. އެހެންވީހިނދު ކުރިޔަށް ދިއުމުންނެވެ. މީހުން ނުކުމެ ނުކުތީ ވަރަށް ބޮޑަށް ނިކަމެތިކަމާއެކުގައެވެ. ދެން އެމީހުން ނުކުމެގެން ދިޔައީ އެއްބައި ދިއުތަކަށެވެ. خَيْبَرْ އަށެވެ. އަނެއްބައި ބަހައްޓަ شام ކަރައަށެވެ. އެމީހުން ދަމުން ގޭގެދޮރު ހުރި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ގެންދެވޭނެ ފަދަ އެއްޗެއް ގެންދިޔައީއެވެ. ގޭގެދޮރު ތަޅައިލުމަށް ހަދާފައިވާ އެއްޗެހިވެސް ގެންދިޔަ ކަމުގައި ވެއެވެ. އަނެއް ބައެއް އެތަން ހިފާވެސް ގެންދިޔަ مُؤْمِن ން ބޭއްވުމަށް ގަސްތަކާއި ކަނޑައިލި، ކަނޑުވާ ބުރަ ކަނޑައި ހެދިކަމަށް ވެއެވެ. އަދި ގޭގެ-ދޮރުތަކުގެ ބައެއް ބައި ހަލާކު ކުރި ކަމުގައި ވެއެވެ. އެވާހަކައަށް އިޝާރާތް ކުރައްވަނީ قُرْآن ގައި يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ يَعْنِى އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރިއެވެ. މިފަދައިން އަންގަވައެވެ. ދެން މި حَادِثَة އާ ބެހޭ އަނެއް ބައި އަންނަނިވި آيَة ތަކުގައި بيان ވެގެން އެ އަންނަނީއެވެ.

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٦ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٧

ލަފްޒީ

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ = ވާޅު ކަދުރުގެ ގަސްގަސް ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑާ ކަމުގައެވެ ❁ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ނުކަނޑައި ދޫކުރި ކަމުގައެވެ ❁ قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا = އޭގެ أَصْلُ ތަކުގެ މަތީގައި قَائِم ވެ ހުންނަ ގޮތަށް ❁ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ الله ގެ إذن ލެއްވުމުންނެވެ. ❁ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ = އަދި الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތް މީހުން ހީނަރު ނިކަމެތިކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ❁ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله ރައްދުކުރެއްވި އެއްޗެއް (الله ދެއްވި މުދަލެއް) ❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ވާރުތުން (بَنُواالنَّضِير ގެ މީހުންގެ އަތުން) ❁ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ = އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ދުއްވުމުން އަވަސްވެ ނުދަނީއެވެ. (ސަވާރުވެގެން އަވަހަށް ނުދުއްވައެވެ.) ❁ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ = އަސްތަކެއް އަދި އަސްތަކެއް جَمَل އަކާއި ވިޔަސް ❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް الله ❁ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ رَسُول ން މަތިކުރައްވައި، ވެރިކުރައްވައެވެ. ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް ❁ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި الله ވީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ❁ قَدِيرٌ ۝٦ = ކުޅަދުންވަންތަ ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެވެ. ❁ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله ރައްދުކުރެއްވި އެއްޗެއް ❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ❁ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްތަކުގެ أَهْلُ ވެރިންގެ ކިބައިން ❁ فَلِلَّهِ = ފަހެ އެއީ الله އަށެވެ. ❁ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ އަށާއި، ❁ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި (رَسُول އާގެ) ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި. ❁ وَٱلْيَتَٰمَىٰ = އަދި يَتِيم ންނަށާއި، ❁ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި މިސްކީނުންނަށާއި، ❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި އެވެ. ❁ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ = ދައުރުވާ ނުވާނޭ ގޮތުންނެވެ. ❁ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއްސަނދިންގެ މެދުގައި ❁ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވި އެއްޗެއް (أَمْر އެއް) ❁ فَخُذُوهُ = ފަހެ އެ އެއްޗެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. (އެ أَمْر އަކަށް ކިޔަމަން ވާށެވެ.) ❁ وَمَا

نَهَٰكُمۡ عَنۡهُ = އަދި އެކަމަކުން އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކަމެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް ❁ فَٱنتَهُوا = އެހިސާބުން ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓާލާށެވެ. އެ އެއްޗެއްގައި ނުހިފާށެވެ. އެކަމެއް ނުކުރާށެވެ. ❁ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه މީ ❁ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾ = عُقُوبَة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥) މާތް ކަލާނގޭގެ ދުޝްމިނުން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައިލި ކަނޑި ރުކެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ ނުކަނޑައި ބާކީ އޭގެ ވަޅުގައި ދޫކުރި ރުކެއްވިޔަސް، އެ ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް ހަމަ اللّٰه ގެ إذْن ގެ ހުއްދައިން ހިނގައިދިޔަ ކަންކަމެވެ. އަދި فاسِق ވެ، ނުބައިވި بَنُوالنَّضِير ގެ މީހުންނަށް، ދެރަވުން އެފަދަ فاسِق ން ދެކޮޅަށް ނިކަމެތިކުރުމަށް ޓަކައި اللّٰه ނިޔާކުރެއްވި ގޮތެވެ.

(٦) އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން، އެބަހީ بَنُوالنَّضِير ޔަހޫދީންގެ އަތުން اللّٰه އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ރައްދުކޮށްދެއްވި މުދަލު ދަންނަވައެވެ. އެ މުދާ ހޯދުމަށް ތިޔަބައިމީހުން مُؤْمِن ން އަސްތަކަށް ސަވާރުވެ، އަދި جَمَل އެއްގެ މައްޗަށް ސަވާރުވެ އަވަސްވެ ނުދަންނަވުމެވެ. އެބަހީ ގަދަ ހަނގުރާމަ ނުކުރައްވުމެވެ. އަދި އެހެން ނަމަވެސް اللّٰه އެދިވޭ ގޮތެއްގެ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ رَسُول ބާރުވެރިކުރައްވައި، ގަދަކުރައްވައެވެ. اللّٰه މީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނަވައެވެ. بَنُوالنَّضِير ޔަހޫދީންގެ އަތުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް اللّٰه مِلْك ކޮށްދެއްވި މުދަލަކީ އެހެނިހެން ހަނގުރާމައިގައި غَنِيْمَة ގޮތުގައި ލިބޭ ގޮތަކަށް ލިބުނު މުދަލެއް ނޫނެވެ. مُؤْمِن ންގެ އެއްވެސް މީހަކު އަސްތަކަށް ސަވާރުވެ، ގަދަ ހަނގުރާމަކޮށްގެން ލިބި މުދަލެއް ނޫނެވެ. ދެފަރާތުގައި ފަރަކަތްތަކުން ނެތުން، އެމީހުން ބަލައިގަތީ ދިޔަ މުދަލެވެ. އެހެންވެ އެ މުދަލަކީ ހަނގުރާމަ ނުކޮށް مُشْرِك ންގެ އަތުން އަތުވި މުދަލެކެވެ. އެފަދަ މުދަލަކަށް ކިޔަނީ فَيْءُ މުދަލެވެ. އެފަދަ މުދާ ބަހާނެ ގޮތް ދީން މިއަންނަ އާޔަތުގައި تَفْصِيل ކޮށް އެ ވަނީއެވެ.

(٧) ހަނގުރާމަ ނުކޮށް، فَتْح ކުރެވޭ ރަށްރަށުން اللّٰه އެކަލާނގެ رَسُول އަށް ރައްދުކޮށްދެއްވާ މުދާ ހުންނާނީ 1- اللّٰه އަށާއި، 2- އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށާއި، 3- رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ކުލުނބު (بَنُو هاشِم އާއި، بَنُوالمطَّلِب ން) ނަށާއި، 4- يَتِيم ންނަށާއި، 5- مِسْكِين ންނަށާއި، 6- ދަތުރުވެރިންނަށާއި އެވެ. އެހެން އެކަން اللّٰه ނިޔާކުރެއްވީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މުއްސަނދިންގެ އަތްމަތީގައި އެ މުދާ ނުދެވި ހުރުމަށެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވި އެއްޗެއްގައި (އަދި އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި أمْر ތެރޭގައި) ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެ އެއްޗަކުން ނުވަތަ އެކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު މަނާކުރެއްވި ކޮންމެ އެއްޗަކުން ވެސް، އަދި ކަމަކުން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه މީ عُقُوبَة ގަދަފަދަވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ

ލަފްޒުމާނަ

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ = فَقِير مُهاجِر ންނަށެވެ. ✽ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ = އެއީ ނެރުވުނު މީހުންނެވެ. ✽ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކާއި، މުދަލުން ✽ يَبْتَغُونَ فَضْلًا = فَضْل ވަންތަކަން އެދޭ حال ✽ مِّنَ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ حَضْرَة ން ✽ وَرِضْوَٰنًا = އަދި ރުއްސެވުމާއި، ✽ وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول ށާއި އެބޭކަލުން نَصْر ދީ ✽ أُو۟لَٰٓئِكَ ✽ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ ✽ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ = ތެދުވެރިންނެވެ. ✽ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ = އަދި ގެދޮރުތައް ތައްޔާރުކޮށް ހަމަޖެއްސައިގެން މީހުން يَعْنِي أَنْصارِىّ ބޭކަލުން ✽ وَٱلْإِيمَٰنَ = އަދި إِيْمان ކަމާއިއެކު، ✽ مِن قَبْلِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިން (އެބަހީ مُهاجِرِىّ ބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން) ✽ تُحِبُّونَ = އެބޭކަލުން ލޯބިކުރާ ✽ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވި މީހުންނަށް ✽ وَلَا يَجِدُونَ = އަދި އެބޭކަލުން ނުދެކެ ✽ فِى صُدُورِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ހިތްތެރޭގައި ✽ حَاجَةً = އެއްވެސް ބޭނުމެއް ✽ مِّمَّآ أُوتُوا۟ = އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެތީގައި ✽ وَيُؤْثِرُونَ = އަދި އެމީހުން (އެހެން މީހުން) އިސްކުރެއެވެ. ✽ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ މައްޗަށް ✽ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ = އެމީހުންނަށް (އެކަމެއް) ވިޔަސް ✽ خَصَاصَةٌ = ބޭނުންވެގެން ✽ وَمَن يُوقَ = އަދި ސަލާމަތްކުރެވޭ، ރައްކާތެރިކުރެވޭ މީހުން (ދަހިވެތިކަމުން.) ✽ شُحَّ نَفْسِهِۦ = އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ✽ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ދަހިވެއްޓެވެ. ✽ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامِياب ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ✽ وَٱلَّذِينَ جَآءُو = އަދި އައި މީހުން (އަންނަ މީހުން) ✽ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން ✽ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެމީހުން ބުނާ/ދަންނަވާ ✽ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا = އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ.! އަޅަގަނޑުމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ. ✽! وَلِإِخْوَٰنِنَا = އަދި އަޅަގަނޑުމެންގެ أخ ނަމަނުވެސް (ފުއްސަވާނދޭވެ!.) ✽ ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا = އެމީހުންނީ އަޅަގަނޑުމެންގެ ކުރިން އިސްވެގަތް

މިހުންނެވެ. ۞ بِٱلۡإِيمَـٰنِ = إيْمان ކަމުގައި ۞ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا = އަދި އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި ނުލައްވާނދޭވެ!. ۞ غِلًّا = އުނދަގޫ حَسَد ފަދަ ހިތިވެރިކަމެއް ۞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيْمان ވި މުއުމިނުންނަށް ۞ رَبَّنَآ إِنَّكَ = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަކަލާނގެއި ۞ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ = އޯގާވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި رَحْمَة ފުޅުވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨) فَيْءُ މުދާ އެއީ فَقِير مُهاجِريّ ބޭކަލުންނަށެވެ. (މި އާޔަތުގައި އެވަނީ ކުރީގެ آيَة އަށް تَأْكِيد ކޮށްދެއްވާ ގޮތެވެ. فَقِير مُهاجِريّ ބޭކަލުންގެ މުރާދަކީ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ބޭފުޅުންނެވެ. އެއީ ކުރީގެ އާޔަތުގައި އެވާ ذَوِي الْقُرْبَى ގެ މުރާދެވެ.) އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރާއި މުދާތަކުން، މުޝްރިކުން ނެރެލި މީހުންނެވެ. އެއީ ކާފިރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން مَكَّة އިން ބޭރުވެގެންދިޔައީ، މުދާ ދޫކޮށް هِجْرَة އަށް އައި މީހުންނެވެ. އެއީ اللَّه ގެ ފަޟްލުވުން އެދިގެންނެވެ، އަދި اللَّه އަށާއި، (اللَّه ގެ دِين އަށާއި) އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް نَصْر ދިނުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މިވަނީ مُهاجِريّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ.)

(٩) އަދި މިފަރާތްތަކުގެ ކުރިން هِجْرَة އަށް ވަޑައިގަތުމާ ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ގެއްލުމެއް ނުލިބޭގޮތަށް ވަޑައިގެން މިފަރާތްތަކުގެ ގެދޮރުތަކަށާއި އީމާންކަމުގައި ހަމަޖެހިލައްވައިފައިވާ (ތިބޭނެއެވެ.) އަދި أنْصارِيّ ބޭކަލުން، މީގެ ކުރިން هِجْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނަށް ލޯބިކުރައްވައެވެ. އަދި مُهاجِريّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު فَيْءُ މުދަލުގައި އެއްވެސް ހިތިވެރިކަމެއް، حَسَد ފަދަކަމެއް އެ ބޭކަލުންގެ ހިތްތެރޭގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަމަކާއިދޭތެރޭ ނުވަތަ އެއްޗަކާއިދޭތެރޭ މިފަރާތްތަކުގެ نَفْس ތަކަށް ޙާޖަތެއް ބޭނުންވެއްޖެ ނަމަވެސް، އެބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ ބޭނުންތަކަށް އިސްކަން ދެއްވައެވެ. مُهاجِريّ ބޭކަލުންނަށް އިސްކަން ދެއްވައެވެ. މިފަރާތްތަކުގެ نَفْس ތަކުގެ ބަހީލުކަމުން ސަލާމަތްވެ، ރައްކާތެރިވެއްޖެ މީހާ ދެން ނަމަވެސް. އަދި އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެއްޖެ، ބަޚީލުވުމުން ކުރެވިއްޖެ ހަނދާނެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ كامِياب ވެ، نَصِيب ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء وَحِي ކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ. އެބޭކަލުން މިފަރާތްތަކުގެ މުދަލާއި، އަނބިންނާއިވެސް ބައިކުރައްވާފައިވި مُهاجِريّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ.) ދެން މި އަންނަ އާޔަތުގައި މިވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށްފަހު ދެން މި أُمَّة އަށް އަންނާނެ ހުރިހާ މީހުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. އެމީހުންގެ ބައެއް ސިފަތައެވެ.

(١٠) އަދި އެ ބޭކަލުންގެ ފަހުން (އެބަހީ مُهاجِريّ ބޭކަލުންނާއި، أنْصارِيّ ބޭކަލުންގެ ފަހުން) ދެން އައި މީހުން (ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުން اللَّه އަށް ދަންނަވަނީއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! އަހަރެމެންނާއި، އަދި إيْمان ކަމުގައި އިސްވެގެންވި އަހަރެމެންގެ أخ ންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ.! އަދި إيْمان ވި މުއުމިނުންނާމެދު އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި އުނދަގޫ حَسَد ފަދަކަމެއް، ހިތިވެރިކަމެއް ނުލައްވާނދޭވެ.! އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަކަލާނގެއި އޯގާވަންތަކަން ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާ، ދިނުވަތްތެރިވެ رَحْمَة ފުޅުވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަކަލާނގެއެވެ.

۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا۟ لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِن قُوتِلُوا۟ لَا يَنصُرُونَهُمْ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا = مُنافِق ވެގެން މި އުޅޭ މީސްތަކުންނަށް ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لِإِخْوَانِهِم އެމީހުންގެ أخ ންނަށް ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އެމީހުން ކާފިރުވި ۞ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَابِ = يَهُودِى ނުންނާއި، نَصَارَى އިންގެ ތެރެއިން ۞ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ = ރަށުން ކަލޭމެން ނެރެވިއްޖެއްޔާ، ۞ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ނުކުންނާނަމެވެ. ۞ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާމެދު އަހަރެމެން ކިޔަމަން ނުވާނަމެވެ. ۞ أَحَدًا أَبَدًا = އެކަކަށްވެސް ދުވަހަކުވެސް ۞ وَإِن قُوتِلْتُمْ އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރެވުނަސް= ۞ لَنَنصُرَنَّكُمْ ކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން نَصْر ދޭނަމެވެ. ۞ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ = އަދި اللّٰه ހެކިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި ۞ لَئِنْ أُخْرِجُوا = އެމީހުން (ރަށުން) ނެރެވިނަމަވެސް، ۞ لَا تَخْرُجُونَ مَعَهُمْ = އެމީހުންނާއެކު މިމީހުން ނުނުކުންނާނެއެވެ. ۞ وَلَئِن قُوتِلُوا = އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ވެވުނަސް ۞ لَا يَنصُرُونَهُمْ = މިމީހުން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުދޭނެއެވެ. ۞ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (مِثال އަކަށް) نَصْر ދިނަމު ވިޔަސް ۞ لَيُوَلُّنَّ ٱلْأَدْبَارَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން ފުރަގަސްދީ ފިލާނެކަން ކަށަވަރެވެ.. ۞ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾ = ދެން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ މާތްވެގެންވާ ރަސޫލ އާއެވެ.) مُنافِق ވެގެން ތި އުޅޭ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުވާތީއެވެ؟ އެމީހުންނަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. أَهْلُ كِتاب ންގެ ތެރެއިން ކާފަރުވި، އެމީހުންގެ أخ ންނަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. ”ކަލޭމެން ބޭރުން ނެރެވިއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއެކު އަހުރެމެން ނުކުންނަ ހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نِسْبَة ގައި އެއްވެސް ބަޔަކަށް އަހުރެމެން ދުވަހަކުވެސް ކިޔަމަން ނުވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ވެވިއްޖެ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް نَصْر ދޭހުށީމެވެ.“ (މިއީ އެމީހުން ބުނި ބަސްތަކެކެވެ. މި ބަސްތައް އެއީ ދޮގެއް ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާފައި އެވަނީ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސްތަކުގައި އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންނެވެއެވެ.

(١٢) އެމީހުން (يَعْنِى يَهُودِى ންގެ بَنُوالنَّضِير ވަންތައިގެ މީހުން مَدِينَة އިން) ނެރެވުނަސް، މި مُنافِق ންގެ މީހުން އެމީހުންނާއެކު ނުނުކުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ވެވުނަސް، މި މުނާފިޤުން އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ އެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި އެމީހުންނަށް نَصْر ދިޔަ ދޭ ދިޔާ ނަމަވެސް مَيْدَان ދޫކޮށް، މި مُنافِق ން ފުރަގަސްދީ ދިޔާނެއެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ.

ނޯޓް: މި އާޔަތްތަކުގައި إشارَة ވެގެން މިވަނީ بَنُوالنَّضِير ވަންތައިގެ يَهُودِى ންނާއި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި، ދެމެދު އޮތް عَهْد نامَة އުވައިލި ހިނދުން އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން مَدِينَة އިން ނެރުއްވުމުގެ ވައްކަން ދެކެވުމުގެ ނިޔާ ނުކުތުމުން مَدِينَة ގައި ތިބި މުނާފިޤުންގެ މީހުން (عَبْدُاللهِ ابنُ أُبَيٌّ އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރިން) މި ބުނި بَنُوالنَّضِير يَهُودِى ންނަށް رَسُولُ اللَّهِ b އާއި އިދިކޮޅަށް ހިތްވަރުދީދީ، އަދި مَدِينَة އިން ނުނުކުތުމުގެ ވައްކަން ބާރުއަޅައިގެ ގޮތުގެ ވައްކަމެވެ. މި مُنافِق ން بَنُوالنَّضِير ވަންތައިގެ މީހުންނަށް يَقِين ކޮށްދިން އުފެދި مَدِينَة އިން އެމީހުން ނުކުންނަން ޖެހިއްޖެ ހިނދެއްގައި ތިމާމެންވެސް އެމީހުންނާއެކު ނިކުންނާނެ ކަމަށެވެ. އަދި مُحَمَّد ގާތުގައި، އެކަލޭގެފާނުގެ أَصْحاب ން ހަނގުރާމަ ކުރާނަމަ ތިމާމެންވެސް ކަލޭމެންނާ އެކުގައި مُحَمَّد ގާތާ އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރާނެ ކަމަށެވެ. އެކަމަކު އެ ހުރިހައި ވާހަކައަކީ ހަމަ ސީދާ ދޮގު ކަމަށް الله ހާމަކޮށްދެއްވި އެވެ.

لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَـٰتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَآءِ جُدُرٍۭ ۚ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ۚ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ۖ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾

މުފްރަދާ

لَأَنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން مُؤْمِن ން (ކަލޭމެން مُؤْمِن ން ދެކޭ) ❁ أَشَدُّ رَهْبَةً = ބިރުވެތިކަން މާ ބޮޑުވޭ. ❁ فِي صُدُورِهِم = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ❁ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه އަށް ވުރެންވެސް ❁ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ ❁ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ❁ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ = ނުވިސްނާ ބަޔަކުވީމެވެ. ޤައުމު ބަޔަކުވީމެވެ. ❁ لَا يُقَـٰتِلُونَكُمْ جَمِيعًا = އެމީހުން އެއްކޮށް ކަލޭމެން مُؤْمِن ންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެތެވެ. ❁ إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ = ރައްކާތެރިކުރެވިފައިވާ ކޮއްޓަރިތަކުގައި ❁ މެނުވީ ❁ أَوْ مِن وَرَآءِ جُدُرٍ = ނުވަތަ ފާރުތަކުގެ ފަހަތުގައި މެނުވީ ❁ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެމީހުންގެ ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަން، ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ❁ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا = ކަލޭގެފާނު ހިތުން ދެކެނީ އެއްބައިވަންތަ ބަޔަކު ކަމަށްތޯއެވެ؟ ❁ وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ = އަދި އެމީހުންނަކަށްވެސް އެމީހުންގެ ހިތްތައް ވަނީ ވަކިވަކިވެ، ބައިބައިވެގެންނެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ ❁ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބައެއްވެ. ❁ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ = ބުއްދި ނުކުރާ/ ނުވިސްނާ ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ = ބައެއްކަމުގައި ވީމައެވެ. ❁ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا = އެމީހުންގެ ކުރިން ކައިރި ގާތްކޮށުގައި ❁ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ނުބައި ނަތީޖާ ތަޖުރިބާކޮށްފި ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ مُنافِق ންގެ ހިތްތަކުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އޮންނަ ބިރު اللّه ގެ މައްޗަށް އެމީހުންގައި އޮންނަ ބިރަށްވުރެވެސް މާ ބޮޑެވެ. އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ވީތީއެވެ.

ދެންނެވީއެވެ. مُنَافِقُ ންގެ ހިތުގައި اللّه ގެ މައްޗަށް އޮންނަ ބިރަށްވުރެ رَسُول ާ އަދި، مُؤْمِن ންނަށް އޮންނަ ބިރު ގިނަވެގެން ވީ اللّه ގެ ކާފަރާއި، عَذاب ދަސްކުރައްވާފައި ވާތީއި، مُؤْمِن ންގެ ފަރާތުން އޮންނަ عَذاب އާއި، ނުރައްކާ، ކުއްލިވެފައި އަވަސްކޮށްލާތީއެވެ. އެކަމަކު އެއީ اللّهގެ أمْر ފުރިހަމަ مُؤْمِن ން ހިންގުމުން ގެންދާ ކަންތައް ކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނުނީއެވެ.

(١٤) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِی ން އެކުއެކުގައި ތަޅުމުގައި ތިބެގެން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމަ ކުރިޔަސް ކުރާނީ ރައްކާތެރިވެގެންވާ ގޯއްޗަކުގައި ފުރަގަ ތިބެގެންނެވެ. ނުވަތަ ބިތްތަކުގެ ފަށުވެރިގައި ތިބެގެންނެވެ. އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި، ދުޝްމިނުވެރިކަން ނުހަނު ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ކަލޭމެން ހިތަނީ އެމީހުން ނިކަން އެއްބައިވަންތަ އެކަތިގަނޑުކަމަށް ހީއެވެ؟! އެކަމަކު އެމީހުންގެ ހިތްތައް ވަނީ ބައިބައިވެ، إخْتِلاف ވެގެންނެވެ. އެކަން އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭ، ބުއްދި ނުކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވީތީއެވެ.

(١٥) މިމީހުންގެ މިސާލަކީ ދުރު ގާތް ماضِی އެއްގައި މިމީހުންގެ ކުރިން ވޭތުވެދިޔަ މީހުންގެ މިސާލެވެ. ދެން އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާ ލިބިގެންފިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذاب އެވެ.

ދެންނެވީއެވެ. މި އާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްކުރާ ބަޔަކީ مَكَّة ގެ مُشْرِك ންނެވެ. بَدْر ހަނގުރާމައިގައި ބަލިވެރިވި ކާފިރުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާ ލިބިގެންފިއެވެ. بَدْر ހަނގުރާމަ ހިނގައި ދިޔައީ بَنُوالنَّضِير މީހުންގެ މި ކަންތައްގަނޑުގެ 6 މަސްދުވަސް ކުރިންނެވެ. بَدْر ގައި مَكَّة ގެ مُشْرِك ން އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބިއްޖެއެވެ. މިމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބިއްޖެއެވެ.

وَاللّهُ أعْلَمُ

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާގެ މިސާލު ފަދައެވެ. ۞ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ = އޭރު އެކަލޭ އިންސާނާއަށް "ކާފަރުވާން" މިހެން ބުނީ ހިނދުގައެވެ. ۞ فَلَمَّا كَفَرَ = ދެން ފަހެ އިންސާނާ ކާފަރުވީ ހިނދުން ۞ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ = އޭނާ (އިންސާނާއަށް) ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިކަމުގައި ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، ބަރީއަ ވެގެންވެއެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވަމެވެ. ۞ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = عالَم ތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربُّ އެވެ. فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا = ފަހެ (ޝައިޠާނާއާއި، އިންސާނާއާއި) އެ ދެމީހުންގެ ނިމުން ވަނީ ۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައެވެ. ۞ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا = އެތަނުގައި އަބަދުމެ ދެމިހުރި حال ގައެވެ. وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ ۞ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ جَزَاء އެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫއެވެ. ۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تقوى ވެރި ވާށެވެ. ۞ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ = އަދި ކޮންމެ نفس އެއް ބަލާހުރި ކަމެވެ. ۞ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ = މާދަމާއަށް ބަޔަކި (قِيامَة ދުވަހަށް ބަޔަކި) އިސްކޮށްފައި ވަނީ ކޮން ކަމެއްތޯ ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه خَبَر ބޮޑު ތެރިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ. ۞ كَٱلَّذِينَ = އެމީހުން ފަދައިން ۞ نَسُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّه ހަނދާން ނައްތާލި ۞ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ މަޞްލަޙަތު ހަނދާންނެތި ކުރުވައިފިއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކަލާނގެ އަމުރުން ބޭރުވެގެންވާ ފާސިޤުންނެވެ. ۞ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަ ނުވެއެވެ. ۞ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނާއި أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން (ދަންނައެވެ.) ۞ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ = ކާމިޔާބުވެރިން ނަސީބުވެރިންނަކީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެމީހުންގެ (يَعْنِي މުނާފިޤުންނާއި، يَهُودِى ންގެ) މިސާލަކީ ޝައިޠާނާގެ މިސާލެވެ. އެ ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނުން ގާތު ކާފިރުވާށޭ ބުނާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވާށޭ ވަސްވާސްދެވެން ތަޅާ ހަދާފައި އެ އިންސާނާ ކާފިރު ހުރެ ވުމުން ޝައިޠާނާ އެ އިންސާނާއާ ދިމާލަށް ބުނާނެއެވެ. "އަހުރެން ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، ބަރީއަވެގެންވީމެވެ. عالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ."

(١٧) ފަހެ އެ ދެމީހުންގެ آخِر ގެ ނިމުމަކީ ނަރަކައެވެ. ދެމީހުންވެސް އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ جَزاء އަކީ އެއީއެވެ.

ދަންނައެވެ. މުނާފިޤުންވެސް يَهُودِى ންނަށް އެ ހުރިހައި ހިތްވަރެއް ދީފައި އެމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުމެގެން ދިޔައިރު އެމީހުންނާއެކު ދިޔުމަށްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެއްވެސް نَصْر އެއްވެސް ދިނީއެއް ނޫނެވެ. ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނާއާ ދުރު ކަންކުރީ ހަމަ އެހެންނެވެ.

(١٨) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ! އަދި ކޮންމެ نَفْس އެއްވެސް މާދަމާ، قِيامَة ދުވަހަށް ޓަކައި ތައްޔާރުކޮށް ކޮން عَمَل އެއްތޯ ބަލައި تَحْقِيق ކުރާހުރި ކަމެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއްގެ خَبَر الله ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(١٩) އަދި އެބައިމީހުން الله ހަނދާން ނައްތައިލި މީހުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން الله އެމީހުން އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ ވަޢީން ހަނދާންނެތި ކުރުވައިލެއްވިއެވެ. ހަޤީޤަތުގައި ވަޢީން އެމީހުންގެ نَفْس ތައް މުޅީން ހަނދާންނެތި ކުރުވިއެވެ. އެއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން فاسِق ންނެވެ.

(٢٠) ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި، ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ނުވެސް ވާނެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނީ ކަނޑައެޅިގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ. (ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނީ އަބާއްޖަވެރިންނެވެ.)

لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާތު

لَوْ أَنزَلْنَا = މިވަން ބަސް ކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ނަމަ ❁ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قُرْءان ❁ عَلَىٰ جَبَلٍ = ފަރުބަދައެއްގެ މައްޗަށް ❁ لَّرَأَيْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ އެ ފަރުބަދަ ދެކެއްވީމެވެ. (ކަލޭގެފާނު އެ ފަރުބަދަ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ❁ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا = ބިރުވެތިވެ، ހިތްހިތްވެގެން ވަނިކޮށް = ❁ مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ = الله އަށް ބިރުން ❁ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ = އަދި އެފަދަ مِثال ތައް ❁ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = މިވަން ބަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް އެ ޖެއްސަވަނީ ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ވިސްނައި فِكْر ކުރުމަށެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = غَيْب ގައި ވާ ކަންތައް، ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ = އެއީ رَحْمٰن ވަންތަ رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = الله އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ = އެއީ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ވެރި، طَاهِر ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ = އެންމެހައި އުނިކަމަކާއި، عَيْب އަކުން ސަލާމަތްވެވޮޑިގެންވާ، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول ބޭކަލުން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمُهَيْمِنُ = އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް ބަލައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ = ގަދަފަދަވަންތަ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ނުވާ، އަދި ހިތްޖެހިވޮޑިގެންވާ، ބޮޑުވެރިކަމުން ގަދަފަދަ ވަންތަ ❁ ٱلْمُتَكَبِّرُ = كِبْرِيَاءُ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ❁ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = الله ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެން ވެއްޖެ. ❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން އެ شِرْك ކުރާ ކަންތަކުން ❁ هُوَ ٱللَّهُ = އެއީ الله އެވެ. ❁ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ = އުފެއްދެވި ގަސްތަކާ ގުޅިގެން ތަކެތި ވުޖޫދުކުރައްވައި ހައްދަވާ، އަދި އަވަދި ތަކެތި އުފައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمُصَوِّرُ = ތަކެތީގެ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތަކާ ގުޅި ތަކެތި އުފައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = ރިވެތި ނަންތައް، ރީތިވެގެންވާ އެންމެހައި ނަންތަކާއި

އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. ۞ يُسَبِّحُ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ = އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ފަރުބަދަމައްޗެއްގެ މައްޗަށް މިގޮތަށް ބަސްކަލާނގެ މި قُرْآن ބާވައިލެއްވިނަމަ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވީސް الله އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ ދޫކޮށް ކެނޑިފަދާ، ހަލާކުވެގެން ވެއްޓޭނެއެވެ. އަދި މިސާލުތަކުންނަނީ ބަސްކަލާނގެ އެފަދަ މިސާލުތަކެއް ޖަހުއްވަނީ އެބައިމީހުން فِكْر ކުރުމަށް، الله ގެ قُدْرَة ތެރިކަމާމެދު ވިސްނައިލުމަށް ޓަކައެވެ.

ދަންނައެވެ. (قُرْآن ގެ ބޮޑުކަމާއި، މާތްކަމާއި، لَفْظ ތަކުގެ ރަނގަޅުކަމާއި، އަދި އެ އުޅުއްވައިދާނެގޮތް ވަރުގަދަކަމާއި، بَلاغَة ގެ ފުރިހަމަކަމާއި، އަދި ހިތްތަށް މަގުން، މައިޒިބާ ފަދަ وَعْظ އާއި، نَصِيحَة ގެ މައްސަލަ އެކުލެވިފައި ވުމާއި، މިކަންކަން އެކުލެވިގެންވާ މާތް قُرْآن ބިމުގައި ރަނގަޅަށް ހަރުލައި، ފުރިހަމައާއި ވަރުގަދަ، ގަދަފަދަ، ހަރު، ބޮޑު ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ނަމަވެސް، الله އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ ދޫކޮށް ކެނޑިފަދާ، ބަލައިގެން ހިނގައްޖައީހެވެ. ދެން އަދި ވާ عَذَاب ގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ވަރުގަދަކަމާއި، قُرْآن ގެ މާތްކަމާއި، ބޮޑުކަމުން ބަލާއިރު އިންސާނުން އަދާކުރަން واجِب ވާ حَقّ إحْتِرام އާއި، تَعْظِيم އަދާ ނުކުރެވިދާނެ ކަމަށް ބިރުންނެވެ. އެކަމަކު މިހިރަ ދުރަ ضَعِيف ނިކަމެތި އިންސާނާގެ ހިތްތަކުގެ ގޮތް ވުރެން ގާތިވުރެގެ ހަރުވަން — އެހާގެ ހިތް قُرْآن ސާބިތު އެއްވެސް އަސަރެއް ނުކުރާ ކަމީ ކޮން عَجائِب އެއް ތޯއެވެ.)

މި آيَة ން رَسُولُ الله ގެ شَخْصِيَّة ގެ ثابِت ކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ جَلال ގެ މަތިވެރިކަން ވަރަށް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ސާބިތުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި އެ ބޮޑުގަދަ قُرْآن تَحَمَّل ކުރެއްވީ މާތް الله ގެ ކުދުރަތުން ކަމާއެވެ!.

(٢٢) الله އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް حَقّ إله އަކު ނުވާ އެއްކައުވަންތަ الله އެވެ. ސިއްރާއި، ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ، رَحْمٰن ވަންތަ، رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٣) الله އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ، ރަސްކަލާ ކަލާނގެ ވެރި، އަދި ހުސްކަމާއި عَيْب ތަކުން ހުސް طاهِر ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި ނުބަ ކަމަކުން ސަލާމަތް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُعْجِزَة އާއި، حُجَّة އާއި، އަދި بُرْهان ން އެކަލާނގެ رَسُول ން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް އަބަދުއި، ބަލަހައްޓަވާ، ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުން ބަދަލު ހިއްޕަވާނެވެސް ގަދަފަދަވަންތަ، جَبّار ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެހައި އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް كِبْرِياء ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُشْرِك ން ކުރާ شِرْك ތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهِر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٢٤) الله އީ އުފެއްދެވިގެންނަވާ ގޮތަކަށް ތަކެތި މިންވަރުކުރައްވާ، އަދި އަދަމް ތަކެތި إيجاد ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތަކެތީގެ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތަކުގައި ތަކެތި ސޫރަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި ރިވެ، ރަނގަޅު ނަންފުޅުތައް ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

الممتحنة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الممتحنة　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٣)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلْحَقِّ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ ۙ أَن تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَـٰدًا فِى سَبِيلِى وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ. (އޭ الله އާއި، رَسُوْل އާ ތެދުކުރި މީހުންނޫވެ.) ❁ لَا تَتَّخِذُوا۟ عَدُوِّى ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَدُوّ ން ތިޔަބައިމީހުން إخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ❁ وَعَدُوَّكُمْ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ންނާއި، ❁ أَوْلِيَآءَ ސަހަރޯތަކުން ގޮތުގައި ❁ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ އެމީހުންނަށް ބަލައި ތިޔަބައިމީހުން ލޯތްބުވެރިކަން ދައްކަމުންދާ حَال ❁ وَقَدْ كَفَرُوا۟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ❁ بِمَا جَآءَكُم ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައި ތަކެއްޗަށް ❁ مِّنَ ٱلْحَقِّ حَقّ ގެ ތެރެއިން ❁ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ އެމީހުން رَسُوْل އާ ބޭރުކުރަނީއެވެ. ❁ وَإِيَّاكُمْ ۙ އަދި ހަމަސީދާ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ❁ أَن تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް إيْمَان ވި ކަމަށް ބަލައި ❁ رَبِّكُمْ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ އެވެ. ❁ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ނިކުންނަނީނަމަ ❁ جِهَـٰدًا فِى سَبِيلِى ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި جِهَاد ކުރުމަށް ❁ وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެދިގެން ❁ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم އެމީހުންނަށް ސިއްރު خَبَر ދީއް ހިތައިތަރިވީއެވެ. ❁ بِٱلْمَوَدَّةِ (އެމީހުންނަށް ހުރި) ލޯބިވެރިކަމުން ❁ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެ. ❁ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރި ކަންތައް ❁ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފާޅުކުރި ކަންތައްތައް، ❁ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެފަދަ ކަންތައް ކުރާ މީހުން (ދަންނައެވެ.) ❁ فَقَدْ ضَلَّ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން (އެމީހަކު) ގެއްލިއްޖެއެވެ. ❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ ސީދާ حَقّ މަގު ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ عَدُوّ ނަކަމުގައިވާ (غَيْر مُسْلِم ން) އެއް ތިމާމެންގެ ސަހަރަޙްވެރިން ކަމުގައި ކަލޭމެން ބަލައި إِخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ގާތްކަމާއި، ލޯބިވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ގުޅުން ބަދަހިކުރަމުން، رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ ސިއްރު خَبَر ތައް އެމީހުންނަށް އަންގައިދިނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކާފިރުންގެ މީހުން އެ ވަނީ حَقّ ގެ ދެކޮޅަށް ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައި ތަޢާލީމު ދޫކޮށްލައިފައެވެ. اللّٰه އާއި، رَسُوْل އާއަށް ކާފިރުވެފައެވެ. އެމީހުން އެވަނީ رَسُوْل އާ އާއި، އަދި ކަލޭމެން مُؤْمِن ން ވެގެން ގޮތް ގެންދިޔަ ނުން (مَكَّة އިން) ނެރެލައިފައެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަމުގައި ވާ اللّٰه އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވީ ކަމަށް ބާވައެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެދިގެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جِهاد އަށް ނުކުންނަނީ ކަމުގައި ވަންޏާ އެމީހުން ނަކަ ލޯބިވެރިކަމާއެކު ގުޅުން ބަދަހި ނުކުރާށެވެ. رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ ސިއްރު خَبَر ތައް އެމީހުންނަށް ފޮނުވައި، އަދި އަންގައި ނުދޭށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތަކާއި، އަދި ފާޅުގައި ކުރާ ކަންތައްތަކެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާ ގަތުން ބޮޑުވެ. ފަހެ ކަލޭމެން مُؤْمِن ންގެ ދުޝްމަނުން އެކުގައި ކަމެއް ކުރެވޭ މީހާ (އެބަހީ ކާފިރުންނާ ލޯބިވެރިކަމުގެ ގުޅުން ބަދަހިކުރައި، އެމީހުންނަށް އިލްތިބާރުކޮށް، އެމީހުންނަށް ތިމާމެންގެ ސިއްރުތަކުގެ ކަމުގައި ބަލައިދީ މީހާ) ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސީދާ حَقّ ތެދުމަގުން އެމީހާ ކަނޑައިފައި، މަގުފުރެދި، ގޮސްފައިވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ. މި ސޫރަތުގެ މި އާޔަތްތަކުގެ ބާވައިލެއްވުމާ ބެހޭ ސަބަބެއް تَفْسِير ފޮތްތަކުގައި بَيَان ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. بُخَارِي އާއި، مُسْلِم އާއި، އަދިވެސް އެހެނިހެން ފޮތްތަކުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. عَلِي بن أَبِي طَالِب ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُوْل اللّٰه ﷺ އަޅުގަނޑާއި، زُبَيْر ގެފާނާއި، އަދި مِقْداد އާއި، رَوْضَة خَاخ އަށް ދާށޭ ވިދާޅުވެ ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި حَدِيث ކުރައްވައިފައެވެ. އެތަނުން ދިޔާތާ ދަތުރުވެރި އަންހެނަކުގެ އަތުގައި ސިޓީއެއް ވާނެއެވެ. އެ ސިޓީ ހިފައިގެން އަންނާށޭ ދެންނެވި. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގޮސް އެ އަންހެނަކަށް ބައްދަލުވީމާ ސިޓީ ދޭށޭ ބުނުމުން ސިޓީއެއް ނެތޭ އެވީމާ ބުނެއެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބުނީމުއެވެ. ސިޓީ ދޭށެވެ. އެހެންނޫނީ ކަމަކީ ފޭރާން ބަލައިލާނަމެވެ. ދެން އެމީހާގެ ބޮލުގެ ހިމަނާގެ ތެރެއިން ނަގައި ސިޓީ ދިނީއެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ސިޓީ رَسُوْل اللّٰه ﷺ އަށް ގެނެސްދިނީމުއެވެ. އެއީ ވަނީ حاطِب بن أَبِي بَلْتَعَق ގެ އަރިހުން مَكَّة ގެ ބައެއް مُشْرِك ންނަށް ލިޔުއްވައިވާ ލިޔުމެކެވެ. (އެއީ ވަނީ مَكَّة فَتح ކުރެއްވުން رَسُوْل اللّٰه ﷺ ވަޑައިގަންނަވާ ވާހަކަ ކުރިން ޚަބަރުކޮށް އަންގައިދީފައެވެ.)

ދެންފަހެ حاطِب ގެންނަވައި، އެކަމާ رَسُوْل اللّٰه ﷺ ސުވާލުކުރެއްވުމުން حاطِب ވިދާޅުވިއެވެ. [އޭ رَسُوْل اللّٰه ﷺ އެވެ. އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް އަވަސްވެގަތުމެއް ނުކުރައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑަކީ أَصْل قُرَيْش ގެ މީހެއް ނޫނެވެ. އަޅުގަނޑު އެމީހުންނާ ގުޅިގެން އުޅުނީއެވެ. ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެފާނުގެ أَصْحاب ބޭކަލުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން حِمَايَة ކުރާ، ރަހުމަތްތެރިކަމުގެ ގާތް މީހުންނާއި، މުދާ ރައްކާތެރިކުރާނޭ މީހުން مَكَّة ގައި ވެއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ އެފަދަ ގާތްތިމާގެ މީހަކު ނެތުމުން އަޅުގަނޑު قَصْد ކުރީ އަޅުގަނޑުގެ ގާތް މީހުން حِمايَة ކުރުމަށް އެ مُشْرِك ންގެ ހެޔޮކަމެއް ލިބިލުމަށް އެބައި ހޯދުމަށެވެ. ދީނަކާމެ އަޅުގަނޑު ކާފިރުވާކަށް، އަދި مُرْتَدّ ވާކަށް ކުރި ކަމެއް ނޫނެވެ.] ދެންފަހެ رَسُوْل اللّٰه ﷺ حَدِيث ކުރައްވައިފައެވެ. [އޭނާ ތެދު ބުނެފިއެވެ.] عُمَر ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. [އަޅުގަނޑު އޭނާގެ ބޮލު ކަނޑައިލުމަށް ހުއްދަކުރައްވާށެވެ.] އެހިނދު رَسُوْل اللّٰه ﷺ حَدِيث ކުރައްވައިފައެވެ. [އެކަލޭގެފާނު بَدْر ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ بَدْر ގެ أَهْل ވެރިންނަށް اللّٰه ބައްލަވާވަޑައިގެން ނިޔަވިކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް وَحِي ކުރައްވައިފައެވެ. [ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން ކަމެއް ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވައިފީމެވެ.] މި بَيَان ވެ ދިޔަ حادِثَة އާ ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީއެވެ.

އަދި އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގައިވެސް އެވަނީ ހަމަ އެ مَوْضُوع ގެ ދަށުގައެވެ.

إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّوا۟ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ۚ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

ތަފްސީރު

إِن يَثْقَفُوكُمْ އެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތުލެވިއްޖެއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ގޮތް ވެއްޖެއްޔާ ❁ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً އެމީހުން ވާނީ ކަލޭފުޅުން مُؤْمِن ންނަށާ عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. ❁ وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭފުޅުންނާ ދިމާއަށް ދިގުކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭފުޅުންނަށް އަނިޔާ ކުރާނެއެވެ.) ❁ وَأَلْسِنَتَهُم އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުންވެސް ❁ بِٱلسُّوٓءِ ނުބައި ބަސްތަކުން ❁ وَوَدُّوا۟ އަދި އެމީހުން ލޯބިކުރާނެއެވެ/ އެދޭނެއެވެ. ❁ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ ކަލޭފުޅުން ކާފިރުވުމަށް ❁ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ ކަލޭފުޅުންގެ ގާތް ކަރާބަތް، ކަލޭފުޅުންނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ❁ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ۚ އަދި ކަލޭފުޅުންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން ވިޔަސް، ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ قيامة ދުވަހުން ❁ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ ކަލޭފުޅުންގެ ދެމެދު ދުރުކުރައްވައި، ވަކިކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ އަދި الله ތީ ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމަކަށް ❁ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ ބައްލަވާވޮޑިގެން ވާކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ ކާފިރުންގެ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތުލައިގަނެވި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ހާލު ހަމަ ދިމާވެއްޖެނަމަ އެމީހުން ވާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާކޮށް ހަދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައި ހަދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެދިއެދި ތިބޭނީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دِين ން مُرْتَدّ ވެ، އަލުންވެސް كافِر ވެ، އެމީހުންގެ އެ ނުބައި دِين އަށް ކަލޭމެން ވަނުމަށެވެ.

(٣) އެމީހުންނީ ތިމާމެންގެ ގާތް ބައިކުޅަ ނަމަވެސް (دِين ގެ ޒާތުން ތަފާތު ވިޔަ) އެ ގާތްކަމަކުން قِيامَة ދުވަހަކުން އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެނބުރި ގާތްވެސް ދަރިން ތެއެވެ! ދަރިންނަކާވެސް އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. ގާތްކަމެއް ނުދެކޭނެއެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެ ދުވަހު ދުރުހެލިވާނެއެވެ، ވަކިވެރިއްޔާ ހުއްޓެވެ. (مُؤْمِن މައިންބަފައިންނާއި، ކާފިރު ދަރިންނަކާ ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. دِين ތަފާތުވީމާ އެއްވެސް ޒާތަކުން ގުޅުމެއް ނުދެކޭނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަމެއް ކަމެއް اللّٰه ދެކެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ ކަންކަމަށް އެކަލާނގެ ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.

ދަންނަހެވެ. إيمان ކަމާއި، كافِر ކަމާ قِيامَة ދުވަހުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ގުޅުމެއް ނުހުންނާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންވެ، ދުނިޔޭގައިވެސް ކާފިރުންނަށް ބަރާބަރުނުވާން، އިޙުސާނުކޮށް، އެމީހުން ސަލާމަތުކޮށް مُؤْمِن ންނަށް اللّٰه އެވަނީ މަނާކުރައްވާފައެވެ. دِين ގެ ޒާތުން އެމީހުން އެކަހެރިކަން ވާނުވެނެވެ.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَٱغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ން) ނަގާ ބަލާއި ވެއްޖެއެވެ. ❁ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ރަނގަޅު، ހެޔޮ ނަމޫނާއެއް ❁ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ إبْراهِيم ގެފާނުގައި ❁ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު (إِيْمَان ވެގެންވާ) މީހުންގައި ❁ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ބުނި ހިނދު (ހަނދާންކުރައްވާށެވެ.) ❁ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ދުރުން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ❁ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީންނާއި، ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ الله ފިޔަވައި ❁ كَفَرْنَا بِكُمْ އަޅުގަނޑުމެން، ކަލޭމެންނާ އިންކާރުވެއްޖެއީމެވެ. ❁ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ އަޅުގަނޑުމެންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު ފާޅުވެގެން މި ވަނީ ❁ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި، ގަދަ ރުޅިވެރިކަމެވެ. ❁ أَبَدًا އަބަދަށް، އަބަދުވެސް ❁ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ އެއްކަލާނގެ ވަންތަ الله އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވާ ހިނދަކު ❁ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إبْراهِيم ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު ފިޔަވައި ❁ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލެއަށް (ބައްޕައަށް) ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާ دُعَاء ކުރާނަމެވެ. ❁ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ އަދި ކަލެއަށް ބަލާއި (ބައްޕައަށް ބަލާއި) އަޅުގަނޑަކަށް مِلْك ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ❁ رَّبَّنَا އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! ❁ عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا އަޅުގަނޑުން وَكِيل ކުރީ ހަމައެކަނި އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ❁ وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا އަދި އަޅުގަނޑުން رُجُوع ވީ تَوْبَة ވެ ހަމައެކަނި އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ❁ وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ އަދި އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ❁ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުން ނުލައްވާނދޭވެ! ❁ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كافِر ވި މީސްތަކުންނަށް ❁ وَٱغْفِرْ لَنَا އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ.! ❁ رَبَّنَآ ۖ އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! ❁ إِنَّكَ أَنتَ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ مُؤْمِن ވެރިންނޭވެ! ކާފަރުންނާއި، مُشْرِك ން ނަމަ ކަލޭމެން مُؤْمِن ން مُوالات ނުކުރޭ، ޚިބުވިލިކަން ބަރައްޖެން ނުވާނޭ ކަމުގެ މައްސަލަ) ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި ނަމޫނާ، إبراهيم ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނަން إِيْمَان ވެގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވީ ބޭފުޅުންގައި ވެއެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުޅު އާއި ކަލޭމެންގެ މައްސަލަ ވާ ރަނގަޅު ނަމޫނާއެކެވެ. އެ ބޭކަލުން އެ ބޭކަލުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދާންކުރާށެވެ! އެ ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ قَوْم ގެ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން މި ވަނީ اللّٰه ދޫކޮށްލައި ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާ ތަކެތީންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ދިބައިން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނާ ދެކޮޅު خِلاف ވެގެންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު މިވަނީ ގަދަފަދަ ދެރަވެރިކަމާ عَدَاوَة ވެރިކަމާއި، ނުރުހުމެއް ކުރެވޭ ކަމެވެ. އެއީ އަބަދަށެވެ. އެއްކަލައުވާންތަ اللّٰه އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވާންދެނެވެ. (އެބޭކަލުން މި إعْلان ކުރެއްވީއީ ކޮމާގެ މީހުން، ބަދުއް ދަރިއްޔާ ވަރަ ނެތެވެ. އެންމެ ނޭނގޭގެ ވެސް. دِين ތަރުޖަމީ މާއްޗާއި، ތިޔަބައިމީހުން مُؤْمِن ން ވެސް ވާންޖެހޭނީ ހަމަ އެކަމަށެވެ. އެއީ ނަޒީރާއެވެ.) އެބޭކަލުންގެ ވާހަކައިން ކިސްކީސްނާފަށި ހަމައެކަނި إبراهيم ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާއަށް ކަލޭގެ ފަރާ ފުއްސެވުން އެދި دُعاء ކުރާނަމެވެ. އަދި اللّٰه ގެ حَضْرَة ން އަޅުގަނޑާ އެއްވެސް ހުށަހެޅުމެއް ބައްޕަގެ ފަރާތުން دِفاع ކުރުމަށް އެއްވެސް ބާރެއް އަޅުގަނޑަކަށް ނުވެއެވެ." (އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާމެދު ވިދާޅުވި އެ ބަސްފުޅު އަނބުރާލެއްވި ގެންނެވީ، އެ ބައްޕަގެ ފަރާތުންވެސް ދުރުވެވަޑައިގަތުން، ބަޔާނަވެ ވަޑައިގެންނެވީ އެވެ. އެއީ ހަމަ اللّٰه ގެ عَدُوّ އެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުން ނެވެ. تَوْبَة ސުވާލުގައި އުފާކަރަ ވެއެވެ.) އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑު وَكِيل ކުރީ، رُجُوع ވަނީ ހަމައެކަނި އިބަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުން ވެސް އިބަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

(٥) އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! ކާފަރުންގެ ފިތުނައަކަށް ވާ فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަޅަގަނޑު ނުލައްވާށެވެ! (އެބައި އަޅަގަނޑުގެ މައްސަލަ ކާފަރުން ގަދަ ނުކުރައްވާށެވެ! އެއީހުން އެމީހުން އަދި حَقّ ގައި ކަމުގައި އެމީހުންނަށް ހިތާމައެވެ.) އަދި އަޅަގަނޑުމެންނަށް އަޅަގަނޑުގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عِزَّة ވެރިވި، حِكْمَة ވެރިވި ކަލާނގެއީ ހަމަ ތިޔައީއެވެ.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦﴾ ۞ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَٱللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا۟ إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَـٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ وَظَـٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٩﴾

ތަރުޖަމާ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ۞ فِيهِمْ އެބޭކަލުންގައި (އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުޅު ތަކުގައި) ۞ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ރަނގަޅު ރިވެތި ނަމޫނާ ۞ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ الله އުއްމީދު ކުރާކަން (الله އަށް ބައްދަލުވުމާ ކުރާކަން) ۞ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ އަދި آخِرَة ދުވަހާއި، ۞ وَمَن يَتَوَلَّ އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފި މީހާ ދަންނައެވެ. ۞ فَإِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ ۞ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ އެއީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد އާއި، تَعْرِيف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ الله ލައްވައިދާނެއެވެ. (الله ލައްވާނެ އެކަށީގެން ވެއެވެ.) ۞ بَيْنَكُمْ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ۞ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم ކަލޭމެން عَداوَة ތެރިވި މީހުންނާ މެދުގައްޔާއި، ۞ مِّنْهُمْ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ۞ مَّوَدَّةً ލޯބިވެރިކަން ۞ وَاللَّهُ قَدِيرٌ އަދި الله އީ ކުދުރަތުވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ ކަލޭމެންނަށް الله نَهي ނުކުރައްވައެވެ. ۞ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާ މީހުންނާމެދު ۞ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ۞ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم އަދި ކަލޭމެން ނުނެރޭ ۞ مِّن دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުތަކުން ۞ أَن تَبَرُّوهُمْ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުން ۞ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ އަދި އެމީހުންނަށް عَدْل ވެރި ވުމާއި، ۞ إِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން الله ۞ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ عَدْل ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ الله نَهي ކުރައްވާކަން ކަނޑައެޅި ۞ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރި މީހުންނާ މެދުގައެވެ. ۞ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ۞ وَأَخْرَجُوكُم އަދި ކަލޭމެން ނެރުނު ۞ مِّن دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުތަކުން ۞ وَظَاهَرُوا އަދި އެމީހުން އެހީވި ۞ عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ ކަލޭމެން ނެރުމުގެ މައްސަލަ ۞ أَن تَوَلَّوْهُمْ އެފަދަ މީހުންނަށް ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިކަން ދީ نَصْر ދީގެން ۞ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ އަދި އެފަދަ މީހުން ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފި މީހުން ۞ فَأُولَٰئِكَ هُمُ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ ۞ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ އަނިޔާވެރިންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގެތެރޭގައި (އެބަހީ إبْراهيم ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަތުރުގައި އިމާންވެގެންވާ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުޅުގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ ރަނގަޅު، ރިވެތި ނަމޫނާ ވެއެވެ. އެއީ الله އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ ބޭބަޔަކަށެވެ. އަދި މިފަދަ إرْشاد އަށް ކިޔަމަންނުވެ، ފުރަގަސް ދީފި މީހާ ދަންނައެވެ. (އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި، ހާނި ހުރީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد އާއި، ثَناء ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންނާ ދެމެދު عَداوة ތެރިކަން ވާ މީހުންނާ ދެމެދު (އެބަހީ مَكَّة ގައި ތިބި ކާފަރު ގޮތިތަކާގެ މީހުންނާ ދެމެދު) މާތް الله ލޯބިވެރިކަމާއި، مَوَدَّة ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. الله އީ އެކަމަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (مَكَّة فَتْح ވެ مَكَّة ގެ مُشْرِك ން إسْلام ވީ ހިސާބުން مُؤْمِن ންގެ ދުރުގައި އެމީހުންނާމެދު އޮތް ރުޅިވެރިކަން ލޯބިވެރިކަމަކަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

(٨) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންނާ އިދިކޮޅަށް دِين ގެ ކަމުގައި ހަނގުރާމަ ނުކޮށް، އަދި ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ކަލޭމެން ނުކުޅަ ކާފަރުންނަށް (ކާއިމާކޮޅު ދަރިންނަށްވަތަ، ގާތުން ދަރިންނަށްވަތަ) إحْسان ތެރިކަން ބަދަލުކުރުމާއި، ގުޅުންތައް ހިފުން الله ކަލޭމެންނަށް ނަހީކުރައްވާ ނުއްވައެވެ. މަނާ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި عَدْل ވެރިކަމާ އެކު މީހުންނާ ކަންތައް ކުރުމަށް الله نَهى އެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عَدْل ވެރިވާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٩) އެކަމަކު، دِين އާއިމެދު ކަލޭމެންނާ އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރި، އަދި ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ކަލޭމެން ނެރެ، އަދި ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ކަލޭމެން ނެރުމާމެދު އެހީތެރިވި މުޝްރިކުންނާ ގުޅުން ހިފައި، إحْسان ތެރިވެ، އެމީހުންނާ مُوالات ކުރުން الله ނަހީކުރައްވާ، مَنَع ކުރައްވާކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނާ موالات ކުރާ، އެފަދަ މީހުން ތިމާގެ ސަރަހައްދަށް ބަހައްޓައިގެން ކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَءَاتُوهُم مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا ނ إِيْمَان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ✵ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް
مُؤْمِن އަންހެނުން އަތުވެއްޖެއްޔާ ✵ مُهَٰجِرَٰتٍ هِجْرَة ކުރާ حَال ✵ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ފަހެ ކަލޭމެން
އެކަނބަލުންނާ إمْتِحان ކުރާށި ކަލޭވެ. ✵ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّ އެކަނބަލުންގެ إِيْمَان ކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވާ
ވޭވެ. ✵ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ ފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެކަނބަލުން އެނގިއްޖެއްޔާ ✵ مُؤْمِنَٰتٍ مُؤْمِن ނ
ކަމުގައި ✵ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ ފަހެ އެކަނބަލުން ނުފޮނުވާށި ކަލޭވެ. ✵ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ކާފިރުންގެ ގާތަށް ✵
لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ އެކަނބަލުން އެ ފިރިހެނުންނަށް حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ✵ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ
އަދި އެމީހުންވެސް (އެ ފިރިހެނުންވެސް) އެކަނބަލުންނަށް حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ✵ وَءَاتُوهُم އަދި (ކަލޭމެން
مُؤْمِن ނ) އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. ✵ مَّآ أَنفَقُوا އެމީހުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް (އެމީހުން ދިން ކާވެނީގެ
މަހުރާއި ދޭށެވެ.) ✵ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ އަދި ކަލޭމެންނަށް ފާފައެއް ކުށެއް ނުވެއެވެ. ✵ أَن تَنكِحُوهُنَّ
އެކަނބަލުންނާ ކަލޭމެން ކައިވެނި ކުރުމަކުން ✵ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ދީފިއްޔާ ✵
أُجُورَهُنَّ އެކަނބަލުންގެ أُجُور (ކައިވެނީގެ ރަން) ✵ وَلَا تُمْسِكُوا އަދި ކަލޭމެން ނުހިފަހައްޓާށެވެ. ✵
بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ ކާފިރުންގެ ރައްކާތެރިކަން (އެމީހުން عِصْمَة) ✵ وَسْـَٔلُوا مَآ أَنفَقْتُمْ އަދި ކަލޭމެން
ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެދޭށެވެ. ✵ وَلْيَسْـَٔلُوا مَآ أَنفَقُوا އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެމީހުންވެސް
އެދޭށެވެ. ✵ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ އެއީ الله ގެ حُكْم އެވެ. ✵ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި
އެކަލާނގެ حُكْم ކުރައްވައެވެ. ✵ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ. ✵

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مُؤْمِن އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަން إمْتِحان ކުރާށެވެ. ޙަޤީޤަތް إيْمَان ވެގެންތޯ ބަލާށެވެ. ނަމަވެސް އޮޅުވައިލައިގެން އުޅެނީތޯ ބަލާށެވެ. އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަމުގެ خَبَر ރަނގަޅު الله ތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ދެންފަހު إمْتِحان ކުރުމަށްފަހު އެއީ ޙަޤީޤީ مُؤْمِن ން ކަމުގައި ކަށަވަރުވެއްޖެނަމަ ސާބިތުކޮށް އެނގިއްޖެއްޔާ ދެން އަނބުރާ އެކަނބަލުން ކާފިރުންގެ ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. ކާފިރު ފިރިން ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. އެގޮތަކީ دِين ތަފާތުވުމުގެ ސަބަބުން އެ ކާފިރު ފިރިންނަށް ދެން އެކަނބަލުން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަކަށް ދެން އެ ކާފިރު ފިރިން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ދެންފަހު އެކަނބަލުންގެ ކުރީގެ ކާފިރު ފިރިމީހާ އަދިސް، އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާފިރުންނަށް އެދުރުއްޔާ، ކައިވެނިން މަހުރުން ހޭދަކުރި ކާފިރުންނަށް ދޭށެވެ. (އެ އަދާކުރަނީ مُسْلِم ންގެ ވެރިޔަކަށް ހުރި މިހާރެވެ. ސަރުކާރުންނެވެ. ނުވަތަ مُسْلِم ން ކުރާ މީހާކެވެ.) އަދި إيْمَان ވެގެން އެ އައި އަންހެނުން މިހާރު ކައިވެނި އިނުމަކުން ކައިވެނީގެ މަހުރަކާ އެއްވެސް ކުށެއް ނެތެވެ. އެއީ ކާކުރުވިފައިވާ މިހާރު ކަމުގައި ވަންޏާ عِدّة ހަމަކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަކަށް އެހެން މީހުންނާކަވެސް އެއްގޮތަށް ކާފިރުންނަށް އަދާކުރެވޭނެތެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ރައްކާތެރިކަން ނުހިފާށެވެ. (އެބަހީ ފިރިހެނުން މިފަދަ إسْلام ވެފައި، އަންހެނުން މިފަދަ إسْلام ނުވިނަމަ، އެ ދެމީހުންގެ ކާފިރު ކަނބަލުން ހިފެހެއްޓުމެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އަންހެނުންމީހާ مُرْتَدّ ވިޔަސްވެސް ދެން ކާފިރު ކަނބަލުން ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެ ދެމެދު ގުޅުމެއް ނުއޮންނާނެއެވެ.) އަދި ކާފިރު އަންހެނުންމީހާގެ ފަރާތުން ނުވަތަ مُرْتَدّ ވި އަންހެނުންމީހާގެ ބަދަލުން އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާފިރުންނަށް ކައިވެން އެދޭށެވެ. އެކަނބަލުންގެ ފަރާތުން އެ ތަކެތި ބަދަލުގައި ދޭށެވެ. ހަމަ އެފަދައިން إسْلام ވެގެން އައި އަންހެނުންމީހާގެ ކާފިރު ފިރިމީހާވެސް އަދާ ދީ ކާފިރުން ދީފައިވާ مُسْلِم ންގެ ފަރާތުން އެ އަދާކުރާށެވެ. އެއީ الله ގެ حُكْم އެވެ. ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި الله حُكْم ކުރައްވަނީއެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްޗެއް (އަންހެނަކު) ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ އަނބިންކުރެ މީހަކު ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ދާގޮތަށް އެމީހުންނާ ގުޅިއްޖެއްޔާ) ❁ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ ކަލޭމެންގެ އަނބިންކުރެ ❁ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ❁ فَعَاقَبْتُمْ ދެން ކަލޭމެންނަށް غَنِيمَة އިން ލިބިއްޖެއްޔާ ❁ فَـَٔاتُوا۟ ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. އެއީ: ❁ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް (ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ދިޔަ ފިރިހެނުންނަށް ދޭށެވެ.) ❁ مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ އެ ފިރިހެނުން (އެކަނބަލުންނަށް) ޚަރަދުކުރި ވަރަކަށް (ރަން ރިހީގެ މިންވަރަކަށް) ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރި ވާށެވެ. ❁ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން إِيمَان ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نَبِي ގާއެވެ. ❁ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް مُؤْمِن އަންހެނުންތައް އައިސްފިއްޔާ ❁ يُبَايِعْنَكَ ކަލޭގެފާނާ بَيْعَة ހިފާ حال ❁ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ އެކަނބަލުން الله އާ شَرِيك ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް (ބައިވެރި ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް) ❁ شَيْـًٔا އެއްވެސް އެއްޗަކާއި، ❁ وَلَا يَسْرِقْنَ އަދި އެކަނބަލުން ވައްކަން ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ وَلَا يَزْنِينَ އަދި އެކަނބަލުން ޒިނޭ ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ وَلَا يَقْتُلْنَ އަދި އެކަނބަލުން ނުމަރާކަމާއި ❁ أَوْلَٰدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ދަރިން، ❁ وَلَا يَأْتِينَ =އަދި އެކަނބަލުން ގެނައުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ بِبُهْتَٰنٍ = އެއްވެސް ދޮގެއް ❁ يَفْتَرِينَهُۥ = އެކަނބަލުން އެ ދޮގުހަދާ ❁ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކުގެ ދެމެދުން ❁ وَأَرْجُلِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފައިތަކުގެ ދެމެދުންނާއި، ❁ وَلَا يَعْصِينَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ނުއުރުވުމާއި، ❁ فِى مَعْرُوفٍ = އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި ❁ فَبَايِعْهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުންނާ بَيْعَة ހިފާށެވެ. ❁ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގަން الله އަށް ދަންނަވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ =ހަމަކަނޑައެޅިން الله އީ ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ =ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إِيمَان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ❁ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا = ރައްޓެހިވެރިނުވާށެވެ ބަޔަކާ ...

ކަމުގައި ނުބަލާށެވެ. ❁ غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ކޯފާވެވޮޑިގެންވައިވާ ❁ قَدۡ يَئِسُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އުމީދުން أُمِّيد ކަނޑައިލައިފައި ވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِ ❁ آخِرَة ދުވަހާމެދު ❁ كَمَا يَئِسَ ٱلۡكُفَّارُ = ކާފަރުންގެ މީހުން أُمِّيد ކަނޑައިލި ފަދައިން ❁ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡقُبُورِ ﴿١٣﴾ = ކަށްވަޅުތަކުގެ أهل ވެރިން ކުރެ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންކުރެ މީހަކު ކަލޭގެންނާ ވަކިވެގެން ކާފަރުންގެ ތެރެއަށް ގޮސް، އެމީހުންނާ ގުޅިއްޖެއްޔާ، އަދި އެ އަންހެނުންމީހާ ދިޔައީ އޭނާއަށް އޭނާގެ مُؤْمِن ފިރިމީހާ ދިން ކާވެނީގެ ރަން އަނބުރާނުދީ ކަމުގައި ވަންޏާ مُؤْمِن ން ކުރު ބަދަލު ނުވަތަ بَيْتُ الْمال ން އެ ކާފިރުންގެ މިންވަރު އެ ފިރިހެންމީހާއަށް ދޭށެވެ. (ނުވަތަ އޭގެ ކުރިން مُؤْمِن ން ހަނގުރާމަކޮށް ފަހު، އެ ހަނގުރާމައިން غَنِيْمَة އެއް ލިބިއްޖެނަމަ އެ غَنِيْمَة ބެހުމުގެ ކުރިން އެމީހާގެ ކާފިރުންގެ މިންވަރު އެއިން ނަގާފައި ދޭށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭގެން إِيْمَان ވެގެންވާ ބަޔަކުމެވެ.

(١٢) އޭ نَبِي ރަސޫލާ. (مَكَّة ހިއްޕެވި ދުވަހު) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންހެނުން (އެބަހީ އަންހެނުންތަކެއް) إِيْمَان ވެގެން بَيْعَة ހިފުމަށް އަތުވެއްޖެއިރު ވިއްޔާ، އެކަލޭގެފާނުގެ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އެއީ އަންނަނިވި شَرْط ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. 1- އެއްވެސް ޗީޒަކުން އެއްވެސް އެއްޗަކާއި، الله އާ شَرِيك ނުކުރުމަށް، 2- ވައްކަން ނުކުރުމަށް 3- ޒިނޭ ނުކުރުމަށް 4- އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ނުމަރުމަށް، 5- އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކާއި، ފައިތިލަ ދެމެދުން އެއްވެސް ދޮގު بُهْتَان އެއް ގެނެސްނުދިނުމަށް (އެބަހީ ފިރިމީހާއަށް نِسْبَة ނުވާ ދަރިއެއް ފިރިމީހާއަށް ނިސްބަތް ނުކުރުމަށެވެ.)، އަދި 6- އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި އެކަނބަލުން ކަލޭގެފާނަށް ނުއަހާކުރުމަށް. މިއެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުން މި شَرْط ތައް ފުރިހަމަކޮށްފިއްޔާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަނބަލުންނާ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް الله ގެ حَضْرَة ގައި އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٣) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ކޯފާ ލެއްވެވިފައިވާ ބަޔަކު އެއީ ކަލޭމެންގެ ވެރިން ކަމުގައި ހަދައި، އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ، ކަލޭމެންގެ ވެރިކަން އެމީހުންނަށް ނުދޭށެވެ. (އެއީ مُسْلِم ން ފިޔަވައި އެހެނިހެން كَافِر جَمَاعَة ތަކެވެ. ނުވަތަ يَهُودِي ންނެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަކީ، މަރުވެގެން، ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީހުންވެސް آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިލިފަދައިން މިމީހުންވެސް آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިލައިފައެވެ. (ފަހެ آخِرَة ދުވަހާމެދު އުމީދުން أُمِّيد ކަނޑައިލީ آخِرَة ދުވަސް ނާންނާނެ ކަމުގެ إِعْتِقَاد ގެ މައްޗަށެވެ. ނުވަތަ އެ ދުވަސް އައުމުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ހެޔޮ ނަސީބެއް ނެތްކަން އެނގޭ އެގޮތުގެ މައްޗަށެވެ. وَاللّٰهُ أَعْلَمُ)

صفّ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الصفّ | އާޔަތުގެ އަދަދު (١٤)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَـٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

سَبَّحَ لِلَّهِ الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. (تَسْبِيح ކިޔައިދިނެވެ.) مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗެއް، وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إيمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. لِمَ تَقُولُونَ ކަލޭމެން ބުނަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ كَبُرَ مَقْتًا ކޯފާއި، عَذاب ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. عِندَ ٱللَّهِ الله ގެ حَضْرَة ގައި أَن تَقُولُوا۟ ކަލޭމެން ބުނުން مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވައެވެ. ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ ހަނގުރާމަ ކުރާ މީހުންނަށް فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا އެކަލާނގެ މަގުގައި ސަފުގަނޑު ޖެހިގެން (ސަފުފަރުބަދު ޖެހިގެން) كَأَنَّهُم އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ އެކަކިބާގެ އަނެކަކިބާގާ ދިރި ބޭރުވެފައިވާ (ނުވަތަ ލިޔަހަކައިން ވިއްދާފައިވާ) ބިނާކޮށްފައި ހުރިހިން ފަދައެވެ. وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ އަދި مُوسَى عَلَيْهِ السلام އެކަލޭގެފާނުގެ قَوْم އަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) يَـٰقَوْمِ އޭ އަހުރެންގެ قَوْم އެވެ. لِمَ تُؤْذُونَنِى ކަލޭމެން މިއަން އަހުރެންނަށް އުނދަގޫ ދެނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ وَقَد تَّعْلَمُونَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގެއެވެ. (އެނގޭނެއެވެ.) أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިވޮޑިގެންވާ الله ގެ رَسُوْل އާ ކަން فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ ފަހެ އެމީހުން (إِيْمَان ކަމުގެ، ތެދުމަގާ ދުރަށް) ފުރަގަސް ހިނގުމުން أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް (إِيْمَان ކަމުގެ، ތެދުމަގާ ދުރަށް) ފުރަގަސްކޮށްލެއްވިއެވެ. وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٥﴾ ފާސިޤުވެއްޖެ ބަޔަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. ހުސް طاهِر ވަންތަ ކަލާނގެވެ.

(٢) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ކިޔަކަން ބުނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަމެއް ނުކުރާނަމުބާ، ތިމާމެން އެބުނި ކަމެއް ކުރާނީ، މިބުނި ކަންތައްތަކެއް ކުރާނީ ބުނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟)

(٣) ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމަކީ ބޮޑުކުރިމި الله ގެ حَضْرَة ގައި ކޯފާއާއި، عَذاب ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (އެ ހުތުރު ކަމެކެވެ.)

(٤) الله ގެ މަގުގައި ސަފުސަފުން (އެއްގޮތަކަށް އަޅައި ގޮތްގޮތް ދެކި، ތަޅުވާ ގަދަފަދަ ފުރަކޮށްވާ ބިނާއެއްފަދަ ގަދަފަދަ ކޮށް ސަފުހަދައިގެން) ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٥) އަދި މޫސާ عَلَيْه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. ދަނެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެމެންގެ قَوْم ގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން މިހެން ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫ ކުރަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި رَسُوْل އާކަން ކަލޭމެން ދަނެގެން ތިބެނިކޮށެވެ." (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކުރީ ބަސްފުޅު ނުއަހައިގެންނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ أمْر ދޫކޮށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ބޮޑުވެގެންނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައިވާ ބޮޑުވެރިކަމުގެ ޢައިބު އެމީހުން ކިޔައެވެ. أحْزاب ސޫރަތުގެ ނިމުމާ އާމާޢަށް ذِكْر ކުރެވިގެން ވެއެވެ.) ދެން ފަހު އެމީހުން އެގޮތަށް މަގުގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެފައިވާ ގޮތުން، ނުވަތަ إِيْمَان ކަމާއި، ތެދުމަގާ ދުރަށް އެމީހުން ދުރުވެގެން الله އެމީހުންގެ ހިތްތަށް إِيْمَان ކަމާއި، ތެދުމަގާ ދުރަށް ދުރުކޮށްލައްވައިފިއެވެ. އަދި فاسِق ވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ قَالَ عِيسَى އަދި عِيْسَى عَلَيْهِ السلاّم ވިދާޅުވި ހިނދުން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! ٱبْنُ مَرْيَمَ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ޔާ ބަނީ އިސްރާއީލު އެވެ. إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވަން الله ފޮނުއްވި رَسُوْل އެވެ. مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ކުރިމަތީގައި ވާ ތައުރާތު ތެދުކުރާ حال مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ تَوْرَاة ގެ ތެދުކުރުމެން وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ އަދި رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خَبَر ދެއްވުމަށެވެ. يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى އަހަރެންގެ ފަހުން، މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ފަހުގައި ވަޑައިގަންނަވާ ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ﷺ އަހަރެންގެ ފަހުން ނަންފުޅަކީ أَحْمَدُ އެވެ. فَلَمَّا جَآءَهُم ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އަހަރެންގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ ފާޅުގަދަލީލުތަކާ مُعْجِزَة އާއި، دَلِيل ތަކާއިގެން قَالُوا۟ އެމީހުން ބުންޏެވެ. هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ މިއީ بَيان ފާޅުކަމާ سِحْر އެވެ. وَمَنْ أَظْلَمُ އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ (ދޮގު) އުފައްދައިގަތް މީހަކަށް ވުރެ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ އެއުރެ الله އަށް ދޮގުހަދާ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ އަދި އެއުރެން ގޮވާ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ ۚ إسْلام دِين އަށް (إسْلام ވުމަށް) وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ އަނިޔާވެރި ފިރުޤާ ބަޔަކަށް يُرِيدُونَ އެއުރެން އެދެނީއެވެ. لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ الله ގެ نُور ނިވާލައިލާށެވެ. بِأَفْوَٰهِهِمْ އެއުރެންގެ އަނގަތަކުން وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ އަދި الله އީ އެކަލާނގެ نُور ފުރިހަމަކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ ކާފިރުން ނުރުހުނަސް هُوَ ٱلَّذِىٓ އެކަލާނގެއީ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ ތެދުމަގާއި، އަދި حَقّ دِين އާއިގެން لِيُظْهِرَهُۥ އެއީ ފާޅުކުރައްވައިދެއްވުމަށް (ގަދަކުރައްވައިދެއްވުމަށް) عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ހުރިހައި دِين ތަކެއްގެ މައްޗަށް وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ مُشْرِك ން ނުރުހުނަސް

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم بَنِي إسْرائيل ންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ކަންވީގޮތް ހަނދުމަ ކުރުވާ ދެއްވާށެވެ!. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. [އޭ بَنِي إسْرائيل އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި رَسُوْل އެކެވެ. އެއީ އަހުރެންނަށް ކުރީގައި ވާ تَوْرَاة ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އަހުރެންނަށް ފަހުން ވަޑައިގަންނަވާނޭ رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خَبَر ވެސް ކަލޭމެންނަށް ދެމެވެ. އެ ބޭކަލުގެ ނަންފުޅަކީ أَحْمَد އެވެ.] ދެން ފަހެ ބަޔާންވެ، ފާޅުގެންނަވާ مُعْجِزَة އާއި، دَلِيل ތައް ގެން އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ عِيْسَى / ނުވަތަ أَحْمَد ގެފާނު) ވަޑައިގެންފުމުން އެމީހުން ބުނީ [މިއީ بَيَان ވެގެންވާ سِحْر އެއް] ކަމުގައެވެ. (ހަގީގަތުގައި މީހުން މިއީން އެއް ބޭކަލަކަށްވެސް إيْمَان އެއް ނުވިއެވެ.)

(٧) إسْلام ދީނަށް އެމީހަކަށް ގޮވާލެވެނިކޮށް، ގޮވުމަށް ތެދެއް ނުކޮށް، الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑު ދޮގެއް ހަދައިގަތް މީހަކަށް ވުރެން ވަރުގަދަ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ކާކު ހުރެއްތޯ؟ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ފިރުޤާ ބައިމީހުންނަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ހުއްޓެވެ.

(٨) އެމީހުން އެދެނީ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން (ބަސްތަކުގެ ހީލަތްތަކުން ފުމެލުމަކުން) الله ގެ نُوْر ނިވާލުން ކަމަށެވެ. إسْلام دِيْن ގެ އަލިކަން ނައްތައިލުން ކަމަށެވެ. އެކަމަކު ކާފިރުން ނުރުހި ދިޔައަސް الله އެކަލާނގެ نُوْر ފުރިހަމަ ކުރައްވާނެއެވެ. إسْلام دِيْن ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ.

(٩) އެކަލާނގެއީ ތެދުމަގާއި، حَقّ دِين އާއިގެން އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ مُحَمَّدُ ﷺ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެންމެހައި دِيْن ތަކެއްގެ މައްޗަށް އެ دِيْن ފުރިހަމަކުރައްވައި، ގަދަކުރައްވައި މަތިކުރެއްވުމަށެވެ. مُشْرِك ންނަށް دِين ގެ عَداوَة ތެރިން ނުރުހި ދިޔަނަމަވެސް މެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَـٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ وَمَسَـٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. هَلْ أَدُلُّكُمْ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވައިދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ އިރުޝާދު ދެއްވަން ހެއްޔެވެ؟ عَلَىٰ تِجَـٰرَةٍ ވިޔަފާރިއެއްގެ މައްޗަށް تُنجِيكُم އެ ވިޔަފާރި ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނޭ مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ ވޭންދެނިވި عَذاب އަކުން تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ އެއީ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް إِيْمَان ވުމެވެ. وَرَسُولِهِۦ އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل ާ އަށާއި، وَتُجَـٰهِدُونَ އަދި ކަލޭމެން جِهاد ކުރުމާއި، فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ اللّٰه ގެ މަގުގައި بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި، ކަލޭމެންގެ ނަފްސުން ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ އެކަންތައް ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވާގޮތް ވެއެވެ. إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވާނަމަ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّـٰتٍ އަދި ސުވަރުގެތަކަށް ކަލޭމެން ވައްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ އެތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެފައިވާ، وَمَسَـٰكِنَ طَيِّبَةً އަދި ރީތި ތަނަވަސް ގެދޮރުތަކަށް، فِى جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ۚ قَائِم ވީ ދާއިމީ ސުވަރުގެ ތަކުން ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެއް އެއީއެވެ. وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ އަދި ކަލޭމެން ލޯބިކުރާ އެހެން ފައިދާއަކާއި، (އެހެން ވިޔަފާރިއަކާއި) نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ އެއީ اللّٰه ގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އެވެ. وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ ގާތްވެގެންވާ فَتْح އާއި، وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ އަދި مُؤْمِن ންނަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރި خَبَر ދެއްވާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ޔާ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ވޭންދެނިވި عَذاب ން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވާނެ ވިޔަފާރިއަކަށް ތިމަން ކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައި، އިރުޝާދުދެއްވާ ހެއްޔެވެ. އެ ވިޔަފާރީގެ رَأْسُالمال އަކީ (ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރާނައިން ދައުލަތުންގެ މުދަލެވެ):

(١١) ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއަށް إيْمَان ވެ، އެ ދެފަރާތް ތެދުކުރުމާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ نَفْس ތަކުން اللّه ގެ މަގުގައި جِهاد ކުރުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެންމެ ރަނގަޅު އެއީ، އަދި އެ ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޭނުވެ. އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ކަލާނގެ ދެއްވާނެ ފައިދާއަކީ، އެ ވިޔަފާރީގެ ނަފާއަކީ:

(١٢) އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދެވިގެންވާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި قائِم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެތަކުގައި ތިބޭނެ مَسْكَن ތަކެއް (ތިބޭނެ ތަން) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١٣) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ ލިބިގަތުމަށް ބޭކަލި ލޯބިކުރާ އެހެން ލިބިގަތުމެއް ވެއެވެ. އެއީ اللّه ގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އާއި، ކާމިޔާބެވެ. އަދި فَتْح އެވެ. (مَكَّة فَتْح ވުމެވެ.) އަދި مُؤْمِن ތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خَبَر ދެއްވާށެވެ.

ދަންނަށެވެ. ހިސްވެރިމަ ދެލިން آيَة ގައި اللّه بَيان ކުރައްވާފައިވީ އެވާ ނަފާ އެހެރިބޮޑު ވިޔަފާރިއަކީ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައިވެރި ވެވިދާނެ ވިޔަފާރިއެކެވެ. އެއީ ފާރާތުން ހިނގައިގަންނަވާ ގޮތުގައި اللّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއަށް إيْمَان ވުމާއި، ދެން މިމާލުންގެ މުދަލާއި نَفْس ތަކުން اللّه ގެ މަގުގައި جِهاد ކުރުމެވެ. މި ތަކެތީގެ ބަދަލުގައި اللّه ދެއްވަން އެ އަންގަވަނީ ދުވަހަކު ނިމިގެންދާ ނޫނާ ބޮޑު نِعْمَة އެވެ. އެއީ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވުމާއި އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގައި އޮންނަ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާމާއި، قائِم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެއިން މަތިވެގެންވާ ގޮތިގެދޮރު ދެއްވުމެވެ. އަދި މިގެ އިތުރުން އެހެން ލިބިގަތުންވެސް ވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔެމަތީގައި ދެއްވާނޭ ލިބިގަތުމެވެ. ކުރިން ދެންނެވި ގޮތަށް قِيامَة ދުވަހުން ހުރި ލިބިގަތުމާއި، ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. ދުނިޔެމަތީގައިވާ ލިބިގަތުމަކީ اللّه ގެ نَصْر އާއި، فَتْح ދެއްވުމެވެ. ފަހެ މި ވިޔަފާރީގެ ނަފާ ބޮޑުކަމާއެވެ!

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُوٓاْ أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّـۧنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُواْ ظَـٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

ތަފުސީރު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ތި إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ. كُونُوٓاْ أَنصَارَ ٱللَّهِ الله ގެ نَصْر ވެރިން ކަމުގައި ތިޔަބޭފުޅުން ވާށެވެ. كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ވިދާޅުވި ފަދައިން لِلْحَوَارِيِّـۧنَ حَوارِيّ ންނަށް مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ الله އަށްޓަކައި ވާ އަހުރެންގެ أنْصار ންނަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ حَوارِيّ ން ދެންނެވިއެވެ. نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ އަހުރެމެން މިހީ الله ގެ نَصْر ވެރިންނެވެ. فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ ފަހެ جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު އީމާން ވިއެވެ. مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بَنِى إِسْرَائِيْل ން ކުރެ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ އަދި جَماعَة އެއްގެ ބަޔަކު ކާފިރުވިއެވެ. فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ފަހެ إِيْمَان ވެގެންވި މީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގަދަކޮށްދެއްވީމެވެ.އެމީހުންނަށް ބާރު ދެއްވީމެވެ. عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ އެމީހުންގެ عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް فَأَصْبَحُواْ ظَـٰهِرِينَ ﴿١٤﴾ ފަހެ ފަތުހުގެންވާ ގަދަވަރު ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުންވިއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللَّه ގެ نَصْر ވެރިންނަށް ވާށެވެ. އެބަހީ اللَّه ގެ دِين އަށް ދޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަރުވާން ވާށެވެ. އެއީ حَوارِيّ ންނަށް ވެސް عِيْسَى ވިދާޅުވި ފަދައިންނެވެ. (حَوارِيّ ންނަކީ عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ގެ أصْحاب ންނެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اللَّه އަށް نَصْر ދޭން އަހުރެންގެ نَصْر ވެރިންނަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟" އެބަހީ "اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދިނުމަށް ބަލައި އަހުރެންނަށް نَصْر ދީ ވާގިވެރިވާނީ ބަޔަކީ ކާކު ބައެއް ހެއްޔެވެ؟" އެހިނދު حَوارِيّ ބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. "އަހުރެމެން މީ اللَّه ގެ نَصْر ވެރިންނެވެ." އެބަހީ "اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދޭ މީހުންނެވެ." (مُحَمَّد ގެފާނަށް إيْمَان ވެގެން ތިބި މީހުންނޭވެ. عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ގެ حَوارِيّ ބޭކަލުން އެ ވިދާޅުވިފަދައިން اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަރުވާން ވާށެވެ.

ފަހެ أصْحاب ބޭކަލުންނަށް رَسُوْل اللَّه ﷺ އެފަރާތުން އަންގަވާފުން އެ ބޭކަލުން ކަންތައް ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެފަރާތުންނެވެ. އެ ބޭކަލުން ވީ اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދިން މާތް ބޭކަލުން ކަމުގައެވެ. رَضِيَ اللَّه عَنْهُم) ދެން بَنِي إسْرائِيل ންގެ ތެރެއިން جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު މީހުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم އަށް إيْمَان ވިއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު ކާފަރުވިއެވެ. ދެންފަހެ ކާފަރުވި جَماعَة ގެ މައްޗަށް إيْمَان ވި މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަކުރައްވައި، تَأْيِيد ކުރެއްވީމެވެ. އަދި إيْمَان ވި މީސްތަކުން ވީ އެބައިމީހުންގެ عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

الجمعة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الجمعة | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا۟ بِهِمْ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾

ލުޣަތު

يُسَبِّحُ لِلَّهِ = اللَّه އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. (اللَّه ހުސް طاهِر ވަންތަ ކަމުގައެވެ.) ❁ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ❁ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، ❁ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ = (އެކަލާނގެއީ) ހުރިހައި ތަކެތީގެ ވެރި، އަދި ހުރިހައި عَيْب އަކުން ސަލާމަތް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ = عِزَّة ވަންތަވާ ވެގެންވާ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِي = އެކަލާނގެއީ ❁ بَعَثَ فِي ٱلْأُمِّيِّـۧنَ = ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ رَسُولًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން رَسُوْل ކަލަކު ❁ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آيَة ތައް ކިޔަވައިދެއްވާ ❁ وَيُزَكِّيهِمْ = އަދި كُفْر އާއި، شِرْك ން އެމީހުން طاهِر ކުރައްވާ ❁ وَيُعَلِّمُهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު އުނގަންނައިދެއްވާ ❁ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ޤުރުއާނާއި، حِكْمَة (ޔަޢުނީ قُرْءان އާއި، سُنَّة) ❁ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ = އަދި އޭގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވީއަސް ❁ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ❁ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ އެހެން ބަޔަކާއި، ❁ لَمَّا يَلْحَقُوا۟ بِهِمْ = އަދި މިހާތަނަށް އެމީހުންނާ ބައްދަލު ނުވާ ❁ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ اللَّه ގެ فَضْل ވަންތަ ކަމެވެ. ❁ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހުންނަށް އެކަލާނގެ އެ فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި اللَّه އީ ❁ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾ = فَضْل ވަންތަކަމުގެ، ހައިބަ ބޮޑުކަމުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. الله ހުސް طاهِر ވަންތަ ކަލާނގެވެ. (ދުލުން ބުނާތީ ތަކެއްޗި ދުލުންނެވެ. ދުލުން ނުބުނާތީ ތަކެއްޗި އަދި އެހެން ގޮތަކުންނެވެ. حال ގެ ދުލުންނެވެ. އިންސާނުންނަކަށް އެ ތަކެއްޗީގެ تَسْبِيح ނުވިސްނޭނެއެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް الله އަށް تَسْبِيح ކިޔާ ކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އިންސާނުންނަކަށް އެ تَسْبِيح ނުވިސްނޭނެއެވެ.: وَإِن مِّن شَىْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِۦ وَلَـٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ الآية – بَنِيْ إِسْرَائِيْل 44)

(٢) الله އީ އެންމެހައި ތަކެއްޗީގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެންމެހައި عَيْب ތަކުން ދުރުވެ ހުސް طاهِر ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ عِزَّة ވަންތަ، حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ ("أُمِّيّ"]) މީހުންގެ ތެރެއިން ހަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައި "أُمِّيّ"] އިން މީހަކު رَسُوْل ކަމުގައި ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބައި سَماوِى އެއްވެސް ފޮތެއްގެ أهْل ވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވާ عَرَبِي ންގެ ތެރެއިން عَرَبِي ންގެ ތެރެއިން رَسُوْل އަކު ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ. އަދި އެހެން ނޫނަސް [أُمِّيّ] މި لَفْظ ގެ މާނައީ ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހާއެވެ. އެ ދުވަސްވަރު عَرَبِي ންގެ ގިނަ މީހަކަށް ލިޔުންކިޔުން އެނގެނަސް، ގިނަ މީހުންނަކީ عَامّ ގޮތުން ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހުންނެވެ.)

(٤) ދީނުގެ އެ ރަސޫލާ ވަޙީގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آيَة ތައް ކިޔަވައިދެއްވުމަށާއި، كُفْر އާއި، شِرْك ނުން އެބައިމީހުން طاهِر ކުރެއްވުމަށާއި، އަދި ކީރިތި قُرْءان އާއި، سُنَّة އެބައިމީހުންނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން، އެބައި رَسُوْل އާ ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން، ކަނޑައެޅިގެން بَيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި އެމީހުން ތިބިނަމަވެސް ވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފޮނުއްވީ رَسُوْل ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެ އާއްމަކޮށް އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނޭ ބައިތަކަށްވެސް (އެބައި އެކަލާނގެ ފޮނުއްވީ أصْحاب ބޭކަލުންނަށްފަހު قِيامَة އާ ހިނގަންދެން ދުނިޔެއަށް އަންނާނޭ ބައިތަކަށް) ވެސް رَسُوْل ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

އެއީ – އެބައި نَبِي ކަމާއި، رَسُوْل ކަމަށް – الله ގެ فَضْل ވަންތަކަމެކެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބޭފުޅަކަށް އެ فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ فَضْل ވަންތަކަމުގެ ވެރި، ނުހަނު ބޮޑު ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَـٰقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

ލުޣަތު

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ = تَوْرَاة އުފުލަން ޖެހުނު މީހުންގެ މިސާލަކީ: އެބަހީ تَوْرَاة ގައިވާ ޙުކުމް عَمَل ކުރަން ޖެހުނު މީހުންގެ މިސާލަކީ ❁ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا = ދެން އެ ތިމާ އުފުލުން ނުއުފުލި (އެބަހީ އޭގައިވާ ޙުކުމް عَمَل ނުކުރި) ❁ كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ = حِمَارُ ގެ މިސާލުފަދެވެ. ❁ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا = ފޮތްތަކެއް އުފުލާ ❁ بِئْسَ مَثَلُ = އެމީހުންގެ މިސާލު ނުބައިވެގެން ވެއްޖެ. ❁ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެ ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެ ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ آيَة ތައް ❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި اللَّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥﴾ އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކަށް ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ = އޭ يَهُودِى ވި މީހުންނޭވެ. (އޭ يَهُودِى ންނޭވެ.) ❁ إِن زَعَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހީކުރަނީ ❁ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ اللَّه ގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި (ރަޙްމަތާލުން ކަމުގައި) ❁ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ = އެހެން މީސްތަކުން ފިޔަވައި ❁ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ = ފަހެ ކަލޭމެން މަރު އެދޭށެވެ. (މަރުވުމަށް އެދޭށެވެ.) ❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٦﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ❁ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا = ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެ މަރަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކުރިއަށްފޮނުވައިފާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި اللَّه އީ ދެނެވޮޑިގެން ◌ ކަލާނގެއެވެ . ❁ بِٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ކަންތައްތައް ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱلْمَوْتَ = ހަމަކަށަވަރުން މަރު ❁ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ = ކަލޭމެން އެއިން ފިލާ ދުވާ ❁ فَإِنَّهُۥ مُلَـٰقِيكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ އެ މަރު ބައްދަލުވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ تُرَدُّونَ = ދެން ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. ❁ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = غَيْب އާއި، ފެނިގެންވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ❁ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خَبَر ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥) تَوْرَاة އަށް عَمَل ކުރަން ޖެހިލެވިއިރު ދެން އެ ފޮތުގައިވާ ގޮތަށް عَمَل ނުކުރި މީހުންގެ މިސާލަކީ ބޮޑެތި ބަރު ފޮތްތަކެއް އުފުލާ حِمار ގެ މިސާލެވެ. (ބޮޑުކަރުދާސްތަކެއް ވަނީ ފޮތެއް ކަމުގައިވެސް ނަތީޖާއެއްވެސް ކަމެއް އެ حِمار އަށް ނުލިބޭނެއެވެ.) اللّه ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މި މީހުންގެ މިސާލުގެ ނުބައިކަން ވަރަށްވެސް ބޮޑެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ޤައުމު ބަޔަކަށް اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. (މި އާޔަތުގައި އިޝާރާތްކޮށްފައިވަނީ މިވާ މީހުންނަކީ يَهُودِي ންނެވެ.)

(٦) (އޭ رَسُوْل اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ يَهُودِي ވެގެން މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ އެހެން މީސްތަކުންނަށް ފިޔަވައި اللّه ގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި – އަދި އެކަލާނގެ އަރިހު ލޯބިވެތިވެގެންވާ މީހުން ކަމުގައި ދައުވާކުރަމު – އެހެންކަމަށްވަނީ ހިތްވަރުގަދަ ތަނަ ކަލޭމެން މަރުވާން އެދޭށެވެ. (އެއިރުން ހަމަ ސީދާ ދީން ސުވަރުގެ ދަށްވީއެވެ. ކަލޭމެން ހިތާ ގޮތުގައި، އަދި ކަލޭމެން ބުނާ ގޮތުގައި يَهُودِي އަދި ނުވަތަ نَصارَى އަދި މީހުން ސުވަރުގެ ނުވަދެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ބަހުގައި ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ އެގޮތަށް މަރުވާން އެދޭށެވެ. (އެމީހުންގެ އެބަހާއި، އެ ހިތްޕުން އެއީ ދޮގެއްކަން އަންގަވައި اللّه އެ وَحِي ކުރެއްވީ މިފަދައިންނެވެ.)

(٧) ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެ މަރަކަށް ނާއެދޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރިޔަށް ފޮނުވި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނާމެދު اللّه ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٨) (އޭ رَسُوْل اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަމަކު ކަލޭމެން ބިރުން ފިލާ ދުވެލިކުރަނީ ހަމަ ހަރަކާތްތެރިވެގެން ކަލޭމެންނާ ބައްދަލުވުމަށްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން މަރުވާނެއެވެ. ސިއްރާއި، ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حَضْرَة އަށް – اللّه ގެ حَضْرَة އަށް – ދެން ކަލޭމެން ގެންދެވޭނެއެވެ. ދެންފަހު ދުނިޔޭގައި ދިރިހުރިއިރު ކަލޭމެން ކުރި ކަމެއްގެ خَبَر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. (އަދި އޭގެ جَزَاء ވެސް ދެއްވާނެއެވެ.)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ تِجَـٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ قُلْ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَـٰرَةِ ۚ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

ލުޣަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ ۞ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ = ހުކުރު ދުވަހު ۞ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ = ތިޔަ الله ގެ ذِكْر އަށް ކަލޭމެން އަވަސްވާށެވެ. ۞ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ = އަދި ވިޔަފާރިކުރުން ދުރުހެލިވާށެވެ. ۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަން ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވާނަމަ ۞ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ = ތިޔަ ނަމާދު ނިމިއްޖެއްޔާ ۞ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިޔަ ކަލޭމެން ބިމުގައި ފެތުރޭށެވެ. (މަސައްކަތް ކުރުމަށް އެރޭށެވެ.) ۞ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ فَضْل ވަންތަކަމުން ކަލޭމެން އެދޭށެވެ. ۞ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ކަލޭމެން ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާށެވެ. (ذِكْر ކުރާށެވެ.) ۞ لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَإِذَا رَأَوْا۟ تِجَـٰرَةً = އަދި އެމީހުންނަށް ވިޔަފާރިއެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ۞ أَوْ لَهْوًا = ނުވަތަ ކުޅިވަރެއް (ފެނިއްޖެއްޔާ) ۞ ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا = އެތަނަކަށް އެމީހުން ބައިބައިވެގެން ދަނިއެވެ. ۞ وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ = ކަލޭގެފާނު (مِنبَر ގައި) ކޮޅަށް ދޫކޮށްލައި ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ = الله ގެ حَضْرَة ގައި ވާ ތަކެތި މާ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهْوِ = ކުޅިވަރަށް ވުރެ ۞ وَمِنَ ٱلتِّجَـٰرَةِ ۚ = އަދި ވިޔަފާރިއަށް ވުރެންނާއި،۞ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾ = އަދި الله އީ ރިޒުޤުދެއްވާ ފަރާތްތަކުން ކުރު އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ހުކުރު ދުވަހު ހުކުރު ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ الله ގެ ذِكْر ކުރުމަށް ކަލޭމެން އަވަސްވެގަންނާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ގަނުވިއްކުން ދޫކޮށްލާށެވެ. (ހުކުރު ވަގުތު ކަލޭމެން ވިޔަފާރި ނުކުރާށެވެ.) ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވަންޏާ އެގޮތް (އެކަން) ކަލޭމެންނަށް މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.

(ނޯޓް: [ހުކުރު ދުވަހު ހުކުރު ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ] ދެ އޮތް ބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ إمام މީހާ خُطْبَة ކިޔުމަށް މިންބަރަށް އަރާފައި ތިބެން އެ ގޮވާ ބަންގި ގޮވުމެވެ. އެ ވަގުތުން ފެށިގެން ހުކުރު ނަމާދު ނިމެންދެން، ވިޔަފާރިކުރުން މުޅިން حَرام ވެގެންވެއެވެ. މަނާ ވެގެންވެއެވެ.) رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ޒަމާނުގައި خُطْبَة ފެއްޓެވީ މެންދުރު ބަންގިއާއި ވިދިގެންނެވެ. 12·35ގައެއްޓުންނެވެ.

(١٠) ދެން ފަހެ ހުކުރު ނަމާދު ނިމިއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެންގެ މަސައްކަތްތަކަށްޓަކައި (ގަނުވިއްކުމާއި، އެހެނިހެން ފަސް ކަންކަމާއިގެން) އެނބުރޭށެވެ. ބިމުގައި ފެތުރިގެންނާށެވެ. އަދި الله ގެ حَضْرَة ން فَضْل ވަންތަކަން އެދޭށެވެ! ރިޒުގު އެދޭށެވެ.! އަދި ދަރުމަތާއި، ثَواب ވެސް އެދޭށެވެ! އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذِكْر ކުރާށެވެ!. الله ހަނދާންކުރާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ވުމަށެވެ. އެކަމުގެ أُمِّيد ގައެވެ.

(١١) އަދި رَسُولُ الله އުޅުއްވަނިކޮށް ވިޔަފާރިއެއް ފެނިއްޖެއްޔާ، ނުވަތަ ކުޅިވަރެއް ފެނިއްޖެއްޔާ އެދިމާއަކަށް އެބައިމީހުން ވަކިވެގެން ދަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު (މިންބަރުގައި خُطْبَة ވިދާޅުވަމުން) ދޫކޮށްލައިފައި އެމީހުން ދުވެގެން އެ ދަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކުޅިވަރާއި، ވިޔަފާރިއަށްވުރެ الله ގެ حَضْرَة ގައި ވާ ތަކެތި (ثَواب އާއި، ދަރުމަ) މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެއެވެ. އަދި الله އީ ތަކެތި ދެއްވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

(ނޯޓް: މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބަކީ تفْسِير عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައި ވެއެވެ. އެ ވާހަކައިގެ خُلاصَة އަކީ: مَدِينَة ގެ أهْل ވެރިންނަށް ބަނޑުހައިހޫނުކަމެއް ދިމާވެފައިވާ ދުވަސްވަރެއްގައި އުޅުނުގެ ވިޔަފާރި ގާފިލާ شام ކަރައިން އައިސް ލެވި ވަގުތަކީ ހުކުރު ދުވަހު رَسُوْل اللّه ﷺ މިމްބަރުގައި خُطْبَة ވިދާޅުވަން ހުންނެވި ވަގުތެވެ. ވިޔަފާރި ގާފިލާ އަންނަ އަޑު އިވުމުން މިސްކިތުގައި ހުކުރަށް ގޮސް ތިބި މީހުންގެ ތެރެއިން ބާރަ މީހުން ފިޔަވައި އެންމެން ވިޔަފާރި ގާފިލާއާ ދިމާއަށް ދުވެގަތުމުންނެވެ. رَسُوْل اللّه ﷺ ހުންނެވީ خُطْبَة ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަމާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީއެވެ. وَاللّهُ أَعْلَمُ =فَتْحُ الْقَدِير=

منافقون سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المنافقون — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ﴿١﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا۟ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ ٱلْعَدُوُّ فَٱحْذَرْهُمْ ۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

ތަރުޖަމާ

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَٰفِقُونَ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް مُنافِق ން އަތުވެއްޖެއްޔާ قَالُوا۟ نَشْهَدُ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެން ހެކިވެމެވެ. إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ الله ގެ رَسُوْل ާ ކަމަށް وَٱللَّهُ يَعْلَمُ އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ އެކަލާނގެ رَسُوْل ާ ކަމަށް وَٱللَّهُ يَشْهَدُ އަދި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ﴿١﴾ ހަމަކަށަވަރުން مُنافِق ންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ. ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً އެމީހުންގެ ހުވައިތައް އެމީހުން ހިފީ އަށްގަނޑަކަށެވެ. فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ ފަހެ އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކޮށްލިއެވެ. إِنَّهُمْ سَآءَ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައި ވެއްޖެއެވެ. مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ذَٰلِكَ އެއީ/އެހެން ވީ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އީމާންވީއެވެ. ثُمَّ كَفَرُوا۟ ދެން ކާފިރުވިއެވެ. فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ސިއްކަ ޖެހިއްޖެއެވެ. فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ އެމީހުންގެ ހަށިތައް ކަލޭގެފާނަށް عَجائب ކުރުވާނެއެވެ. وَإِن يَقُولُوا۟ އަދި އެމީހުން ބަސް ބުނެފިނަމަ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބަސް އަޑުއަހާވަޑައިގަންނާނެއެވެ. كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ އެމީހުން ކޮންފަދަ ބައެއްތޯ؟ ޖެއްސިފައިވާ ލަކުޑި ދަނޑިތަކެއް ފަދައެވެ. يَحْسَبُونَ އެމީހުން ހީކުރެއެވެ. كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ ކޮންމެ އަޑެއްވެސް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާކަމަށް هُمُ ٱلْعَدُوُّ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ރައްޓެ عَدُوّ ންނެވެ. فَٱحْذَرْهُمْ ۚ އެމީހުންނާމެދު

ބިރުވެރިވާށެވެ. قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ الله އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާނިއެވެ. أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ އެމީހުން ދުރުވެ ހަދަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ (حقّ ގާތު ދުރަށް އެމީހުން ދަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟)

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُوْل الله އެވެ.!) مُنافِق ންގެ މީހުން ކަލޭގެފާނުގެ مَجْلِس އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. [ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ رَسُوْل އާ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ހެކިވަމެވެ.] އަދި الله އެއަންގަވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ الله ގެ رَسُوْل އާ ކަމަށް الله ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُنافِق ން އަ ހަދަނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުކަން، އެއީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތްގައި މިވާ مُنافِق ންގެ ވެރިޔަކީ عَبْدُاللّه بن أُبَيٌّ بن سَلُول އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރިންނެވެ. رَسُوْل الله ﷺ ގެ މަޖިލީހަށް އައިސް، [ކަލޭގެފާނީ رَسُوْل އާ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ހެކިވަމެވެ.] މިހެން ބުނާ ބުނުމަކީ އެމީހުން ދުލުކޮޅުން ބުނާ ބުނުމެއް ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ مُؤْمِن ންގެ ކަނޑިތަކުން ސަލާމަތްވާން ވެގެން ހަދާ ބޮޑު ގޯ ބުހުތާން ދޮގެވެ. އެމީހުންނަކީ އެތެރެފުށުން އީމާންވެގެންވާ ބައެއް ނޫނެވެ.

(٢) އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވާތައް، ހިޔާ އެ ހަދަނީ (مُؤْمِن ންގެ ކަނޑިތަކުން ސަލާމަތްވާ) އަށްޓަކައި ކަމުގައެވެ. ފަހެ އެގޮތުން އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރަނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރަމުން އެ ދާ ކަންތަކަކީ ހާދަހާވެސް ނުބައި ކަންތަކެކެވެ.

(٣) އެއީ، އެބަހީ އެމީހުން އެ ދޮގުހަދައި، އަދި ނުބައި عَمَل ތަކެއް ކުރަމުން އެ ދަނީ އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެ، ދެން ކާފަރުވި ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله ސިއްކަޖެއްސަވައި، ބަންދުކުރައްވައިފިއެވެ. އެހެންވީމާ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ.

(٤) (އަދި އޭ رَسُوْل الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހަށިތަކުގެ ރީތިކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު عَجائِب ކުރުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވާހަކަދައްކާނަމަ ކަލޭގެފާނު އައްސަވާނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް ހީވާނީ އެއީ ހަމަ حقّ ތެދު ވާހަކަ ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ހަމަ ދޮގެވެ.) އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ފާރުގައި ލެއްޕާފައިވާ ލަކުޑިގަނޑުތަކާ ހަމަ އެއްފަދައެވެ. ކޮންމެ އަޑެއް އިވުނަސް އެމީހުންނަށް ހީވާނީ އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަންނަ އަޑެއް ކަމަށެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމުންނެވެ.) އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عَدُوّ ން ނެވެ. الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާނިއެވެ.! لَعْنَة ލައްވާނިއެވެ.! އަދި އެމީހުން حقّ މަގާދުރުވެ، ދުރުވެ ހަދަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ދުރުހެދީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوْا۟ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا۟ عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا۟ ۗ وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ تَعَالَوْا ކަލޭމެން އަންނާށޭ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ ކަލޭމެންނަށް
ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާން رَسُولُ اللَّهِ رَسُوْل اللَّه ގެފާނު لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ އެމީހުންގެ ބޮލުތައް (އަނބުރާ ފަހަތަށް
އަނބުރައިލިއެވެ. وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ އަދި އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފައި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.
وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ އެމީހުން ކިބުރުވެރިވެގެންވާ حال سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ.
أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް دُعاء ކުރެއްވުމާއި، أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު
އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް دُعاء ނުކުރެއްވުމާ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ اللَّه އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާނޭ ހުއްޓެވެ. إِنَّ اللَّهَ لَا
يَهْدِي ހަމަކަށަވަރުން اللَّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ فاسِق ވީ، ނުކިޔަމަންތެރި ޤައުމު
ބަޔަކަށް هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ އެމީހުންނަކީ ބުނާ މީހުންނެވެ. لَا تُنْفِقُوا ކަލޭމެން އެހީތެރި ނުވާށެވެ. ހޭދަ ނުކުރާށެވެ.
عَلَىٰ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ اللَّه ގެ رَسُوْل ގާގެ އަރިހުގައިވާ ބަޔަކަށް حَتَّىٰ يَنْفَضُّوا އެމީހުން ވަކިވާންދެން (رَسُوْل
اللَّه ގެފާނު ދޫކޮށް އެމީހުން ދާންދެން) وَلِلَّهِ خَزَائِنُ އަދި خَزانَة ތަކާއި މިލްކުވުމުގެ ވެރި ހަމަ اللَّه އެވެ. السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ އަދި އެހެން ނަމަވެސް مُنافِق ންނަކަށް لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾
ނުވިސްނޭނެއެވެ. ނުވިސްނެއެވެ. يَقُولُونَ އެމީހުން ބުނެއެވެ. لَئِنْ رَجَعْنَا އަހުރެމެން އަނބުރާ ދިއުމެއްޔާ إِلَى
الْمَدِينَةِ مَدِينَة އަށް لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގައި މިވީ عِزّة ތެރިވެގެން އެތަނުގައި
މިވި އެންމެ ގަދައި ނިކަމެތިން ނެރެލާނެއެވެ. وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ އަދި عِزّة ވަނީ اللَّه އަށެވެ. وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ އަދި
އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ އަށާއި، مُؤْمِن ންނަށެވެ. وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ އަދި އެހެން ނަމަވެސް مُنافِق ން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾
އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٥)،(٦) އަދި [ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އެދިدُعَاء ކޮށްދިނުމަށް އެދި ދަންނަވާށެ [رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ އަރިހަށް ކަލޭމެން އަންނާށޭ] މިހެން އެ مُنافق ންނަށް ދިމާއަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ބޯތައް އަނބުރާ ފިރުކޮށް އަނބުރާލައިގަންނައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުވެލައިގަންނަވާތީ كِبْر ވެރިވެގެންނާ حال، ބޮޑާކަށްތެރިވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭގެފާނު دُعاء ކުރުއްވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دُعاء ނުކުރުއްވިޔަސް އެއްވަރުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް اللّٰه ފާފަފުއްސަވާނެ ގޮތެއްނެތެވެ. فاسِق ވި، ނުކިޔަމަންތެރިވި ބަޔަކަށް ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٧) އެމީހުންނަކީ، އެބަހީ އެ مُنافق ންނަކީ [رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭމެން ހޭދަ ނުކުރާށޭ] މިހެން ބުނާ މީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް، މީހުން ދުރަށް ދާނެތީއެވެ. އެކަމަކު، އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خزانة ތައް ވާނީ ހަމައެކަނި اللّٰه އަށް މިލްކުވެ، خاصّ ވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް مُنافق ންނަކަށް އެކަމެއް ނުވިސްނެއެވެ.

ނޯޓް: މި އާޔަތުގައި رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނާ ބެހޭ ގޮތުން މުހާޖިރީންގެ مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންގެ فَقِير ބޭކަލުންނެވެ. =فَتْحُ الْقَدِير=

(٨) އެމީހުންނަކީ– އެބަހީ مُنافق ންނަކީ މިހެން ބުނާ މީހުންނެވެ. އަހުރެމެން ހަނގުރާމައިން އެނބުރި مدينة އަށް ދިޔައިމާ އެތަނުގައި މިހި عِزَّة ތެރި މާތް މީހުންވެސް އެތަނުގައި މިހި ދެރަ ނިކަމެތިން އެތަނުން ނިކުމެގެން ނެރެލާހުށީމެވެ. (މިފަދަ ބަސްތަކެއް ބުނީ مُنافق ންގެ رَئِيس عَبْدُاللّٰهِ بْنُ أُبَيُّ بْنُ سَلُوْل އެވެ. عِزَّة ތެރިން ކަމުގައި އޭނާ މުރާދު ކުރީ އޭނާއާ އޭނާގެ އެކުވެރިންނެވެ. އަދި ދެރަ ނިކަމެތިންކަމުގައި އޭނާ މުރާދުކުރީ رَسُوْل اللّٰه ﷺ އާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ مُؤْمِن ންނެވެ. ފަހެ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އޭނާގެ މިބަހަށް ރައްދުދެއްވައި އަންގަވާ މިފަދައިންނެވެ.) عِزَّة ތެރިކަމާއި މާތްކަން ވާނީ ހަމައެކަނި اللّٰهُ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އަށާއި އަދި مُؤْمِن ންނަށެވެ. އެހެން ބަޔަކަށް ނޫނެވެ. އެކަމަކު مُنافق ންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنفِقُوا۟ مِن مَّا رَزَقْنَـٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! لَا تُلْهِكُمْ ކަލޭމެން غافِلُ ނުކުރާށެވެ.! (غافِل ކުރިޔަނުދޭށެވެ.!) أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُكُمْ ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިން ވިއަސް عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ اللَّهُ ގެ ذِكْر ން (اللَّهُ ހަނދާންކުރުމުން) وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ އަދި އެފަދައިން އެކަން ކޮށްފިމީހާ ދަންނައެވެ. فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٩﴾ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. وَأَنفِقُوا۟ އަދި ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ. مِن مَّا رَزَقْنَـٰكُم ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ އައުމުގެ ކުރީން أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކަށް، މަރު فَيَقُولَ ދެން އޭނާ ބުނޭ (ދެން އޭނާ ދަންނަވައި) رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! އިބަރަސްކަލާނގެ މި އަޅާ ފަސްކޮށްދެއްވާން ނަމަވެއެވެ. إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ގާތްވާ މުއްދަތަކަށް. ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށް. فَأَصَّدَّقَ ފަހެ އަޅުން މިއަޅާ صَدَقَاة ދިނުމަށެވެ. وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ އަދި صَالِح ންގެ ތެރެއިން މިއަޅާ ވެވުމަށެވެ. وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا އަދި اللَّهُ އެއްވެސް نَفْس އެއް ފަސްނުކުރައްވާނެއެވެ. إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ އެ نَفْس އެއްގެ އަޖަލު ޖެހިއްޖެއްޔާ. وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ އަދި اللَّهُ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾ ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ މުދަލާ އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ސަބަބުން – އެތަކެއްޗާއި ގުޅި – اللّٰهُ ގެ ذِكْر ން ކަލޭމެން غافِل ކޮށް ހަނދާންނައްތައި ދިޔަ ނުދޭށެވެ! ފަހެ އެހެން ހަދައިފި މީހުން ދަންނައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެ ބަޔެކެވެ.

(١٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައިފައިވާ ތަކެތިން ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ކައިރިއަށް މަރު އައިސް މިފަދައިން އެމީހާ ދަންނަވާނެ ކުރިންނެވެ. އޭ ތިމާގެ رَبّ އެވެ. ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް މިއަޅާ ފަސްކޮށްދެއްވިނަމަ ތިމަން މި އަދާ صَدَقَاة ދީ އަދި صَالِح މީހުންގެ ތެރެއިން ވާހުރީމެވެ. މިފަދައިން ދަންނަވާމުގެ ކުރިންނެވެ.

(١١) ދެން އެއްވެސް نَفْس އެއް އަށް އޭގެ ވަގުތުޖެހުމުން ދެން اللّٰهُ ފަސްކުރުއްވައެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި اللّٰهُ ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއްގެ خَبَر ރަގަޅު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

التغابن سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة التغابن — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٨)

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

ތަރުޖަމާ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ اللَّهُ އަށް تَسْبِيْح ކިޔައެވެ. (اللَّهُ ހުސް طَاهِر ވަންތަ ކުރައެވެ.) مَا فِي السَّمَاوَاتِ އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ އަދި ބިމުގައި ވާ ތަކެއްޗާއި لَهُ الْمُلْكُ އެންމެހާ މިލްކުވެރިކަމެއް ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ އަދި އެންމެހާ تَعْرِيْف އާއި ސަނާއެއް ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ﴿١﴾ ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވާ ފަރާތެވެ. هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. فَمِنكُمْ كَافِرٌ ފަހެ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކާފިރުންވެއެވެ. وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُؤْمِن ން ވެއެވެ. وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ އަދި اللَّهُ ކަލޭމެން ކުރާހާކަމަކަށް بَصِيرٌ ﴿٢﴾ ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. خَلَقَ السَّمَاوَاتِ އެކަލާނގެ އުޑުތައް ހެއްދެވިއެވެ. وَالْأَرْضَ އަދި ބިމާއި بِالْحَقِّ حَقّ ގޮތުގައި وَصَوَّرَكُمْ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން صُوْرَة ކުރެއްވިއެވެ. فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ صُوْرَة އެންމެ ރިވި ކުރެއްވިއެވެ. وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ އަދި އެނބުރި ދިއުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ އަދި ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާކަންތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްވެސް (ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) وَاللَّهُ عَلِيمٌ އަދި اللَّهُ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ ޞަދުރުތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައްތައްވެސް (ހިތްތަކުގެ އަޑީގައިވާ ކަންތައްތައްތައްވެސް)

إجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި اللهُ އަށް تَسْبِيْح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ނަން ހުސް طَاهِر ވަންތަކުގެއެވެ. އެންމެހާ ތަކެތީގެ مِلْك ވެރިޔާ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ގޮތަކަށް އެތަކެތީގެ تَصَرُّف ހިންގަވައެވެ. އަދި އެންމެހާ حَمْدُ އާއި تَعْرِيْف އެއްކޮށް ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢) (އޭ އިންސާނުންގެ މީސްތަކުންނޭ.!) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކާފިރުން ވެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ންވެސް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަމަކަށް اللهُ ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣) އުޑުތަކާއި ބިން އެކަލާނގެ حَقّ ގޮތުގައި ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސޫރަކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ސޫރަ ރިވެތި ކުރެއްވުމުގައި ރަގަޅު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުންވަނީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

(٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާއިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހިތްތަކުގައި ޖެހިފައިވާ ތަކެތިވެސް اللهُ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا ۚ وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ ۚ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ يَأْتِكُمْ ކަލޭމެންނަށް ކުރިޔަކަމެން ނާދޭ ހެއްޔެވެ؟ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا ކާފަރުވި މީހުންގެ خَبَر مِن قَبْلُ މީގެ ކުރިން فَذَاقُوا ފަހެ އެމީހުން ރަހަ ބަލައިގެންފިއެވެ. وَبَالَ أَمْرِهِمْ އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ عَذَاب ގެ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ذَٰلِكَ އެއީކަމީ (އެއުން ވާންޖެހުނީ) بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ އެހެނީ އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް އައި ކަމުގައި ވެއެވެ. رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ބަޔާންވެގެންވާ دَلِيل ތައްގެން އެމީހުންގެ رَسُوْل ން فَقَالُوا ދެންފަހެ އެމީހުން (އެ رَسُوْل ންނަށްޓަކައި) ބުންޏެވެ. أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا އަހަރެމެންނަށް ހިދާޔަތް ދައްކަނީ آدَم ގެ ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا ۚ ފަހެ އެމީހުން ކާފަރުވެ ފުރަގަސްދިންނެވެ. وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ ۚ އަދި اللَّهُ އެމީހުން ބޭނުމަކުން ފުދިވޮޑިގެންވިއެވެ. وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ އަދި اللَّهُ އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا ކާފަރުވި މީހުން ހިތަށްއެރިއެވެ. أَن لَّن يُبْعَثُوا ۚ އެމީހުން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުވިގެން) ނުފޮނުވޭނެކަމަށް. قُلْ بَلَىٰ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނޫނެވެ. وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ އަހުރެންގެ رَبّ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުވިގެން) ފޮނުއްވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ. ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خَبَر ދެއްވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ. وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ އަދި އެކަމަކީ اللَّهُ އަށް ފަސޭހަ ލުއިކަމެއްކަމެވެ. فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ފަހެ (އެހެންވީމާ) ކަލޭމެން اللَّهُ އަށާއި رَسُوْل ާ އަށް إِيْمَان ވާށެވެ. وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا ۚ އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވި نُوْر އަށާއި (އެބަހީ ޙަޤީޤީ قُرْآن އަށާއި) وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ އަދި ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއްގެ خَبَر ، اللَّهُ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥) (އެ މިއިބަ ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނާވެ.) މީގެ ކުރިން އިސްވެ ދިޔަ ކާފަރުންގެ خَبَر ތަޙް ކަލޭފާނަށް ގެނަސް ނާދޭ ހެއްޔެވެ؟ (نُوْح قَوْم ފަދަ عَادُ قَوْم ފަދަ ثَمُوْد قَوْم ފަދަ ކާފަރުވި قَوْم ތަކުގެ خَبَر ނާދޭ ހެއްޔެވެ؟ އިވިފައި ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟) އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ދުނި عَذَاب ގެ ރަހަ ބެލި ގެތެވެ. އަދި آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

(٦) އެހެން އެވީ، އެބައި އެ عَذَاب އެމީހުންނަށް حَقّ ވީ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَسُوْل ބޭކަލުން ބަޔާންވެގެންވާ دَلِيْل ތަކާއި مُعْجِزة ގެއިގެން ވަޑައިގެންފަވުމުން އެކާފަރުންގެ މީހުން އެ رَسُوْل ބޭކަލުންނާ ދިމާއަށް (މަނާމަތްކަށްތަވައި ބުނީ) އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ آدَم ގެ ދަރިއެއް ހެއްޔެވެ؟ ދެން ފަހަށް އެބައި މީހުން އެކަލާނގެ رَسُوْل ބޭކަލުން ދޮގުކޮށް ކާފަރުވީއެވެ. އަދި ފުރަގަސް ދިނީއެވެ. އަދި اللّٰهُ އެމީހުންގެ إِيْمَان ކަމާއި އަޅުކަމާއި ނުލައި ފުދިވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި اللّٰهُ އީ (އަމިއްލަ ذَات ފުދިއެގެން) ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) ކާފަރުވި މީސްތަކުން ހީކޮށްފައި ބުނެއެވެ. އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން مَحْشَر އަށް ނުފޮނުވޭނެއެވެ. އެމީހުން އެހެން ހީކުރެއެވެ. އޭ رَسُوْل اللّٰه އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އެއްވެސްކަމަކުންވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަންދީ ހުވައިކޮށްފައި ބުނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يَقِيْن ނުވެސް ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَر އަށް ފޮނުއްވޭނެއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ކަންތަކުގެ خَبَر ކަލޭމެންނަށް ދެއްވޭނެއެވެ. (އަދި އޭގެ ފުރިހަމަ جَزَاء ވެސް ދެއްވާނެއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އަށް ފަދި ފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٨) ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެން اللّٰهُ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި نُوْر ކަމުގައިވާ ކީރިތި قُرْآن އަށް إِيْمَان ވާށެވެ. އަދި اللّٰهُ ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއްގެ خَبَر ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އޭގެ جَزَاء ދެއްވާނެއެވެ.)

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ ކަލޭމެން جمع ކުރައްވާ ދުވަހުގެ (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) لِيَوْمِ الْجَمْعِ ۖ جمع ކުރައްވާ ދުވަހަށް (އެއްކުރައްވާ ދުވަހަށް) ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ އެއީ تغابُن ގެ ދުވަހެވެ. (ގެއްލުމާއި ހަލާކުގެ ދުވަހެވެ.) وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ އަދި اللَّهُ އަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ وَيَعْمَلْ صَالِحًا އަދި އޭނާ صالح عمل ކުރާ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ނުބައިތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާ ހުށީމެވެ. تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެ ހުންނަ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ އަބަދުން އަބަދަށް ދެމިހުންނާނެއެވެ. ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ ބޮޑު ލިބުން ނަސީބަކީ އެއީއެވެ. وَالَّذِينَ كَفَرُوا އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. خَالِدِينَ فِيهَا ۖ އަބަދުން އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ. وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ އެއީ އެނބުރި ދިއުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ އެއްވެސް މުޞީބާތެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ اللَّهُ ގެ އިޒުނަފުޅަކުން މެނުވީ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ އަދި اللَّهُ އަށް إيمان ވެ މުއުމިނުވީމީހާ يَهْدِ قَلْبَهُ ۚ އެކަލާނގެ އެމީހާގެ ހިތަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ އަދި اللَّهُ އީ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَأَطِيعُوا اللَّهَ އަދި ކަލޭމެން اللَّهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ އަދި ކަލޭމެން رسول ާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. فَإِن تَوَلَّيْتُمْ ފަހެ ކަލޭމެން (ކިޔަމަންތެރިނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ާ ގެ މައްޗަށް ލާޒިމު بيان ވެގެންވާ އިއްވައިދިނުމެވެ. اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اللَّهُ އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) ގޮތުން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. وَعَلَى اللَّهِ އަދި ހަމައެކަނި اللَّهُ އަށް فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ مُؤْمِن ން وَكِيل ކުރާށި ބަރޯސާ ކުރާހުށިކަމެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٩) އެންމެހާ މީސްތަކުން އެއްކުރައްވާ ދުވަހު ކަލޭމެންވެސް އެއްކުރައްވާ جَمْع ކުރައްވާނެކަން ހަނދާން ކުރާށެވެ. އެއީ تَغَابُن އުވާ ހިތްނުން قِيامة ދުވަހެވެ. (އެއީ ނުހިތްހަމަޖެހުމުގެ މީސްތަކުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކު – އަދި ހިތްހަމަޖެހުމުގެ މީސްތަކުންނަށް ފައިދާއާއި كَامِيَاب ހުރި ދުވަހެވެ.) އަދި اللَّهُ އަށް އީމާންވެ صَالِح عَمَل ކުރި މީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި މިނިވަންކަމުގެ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ – އަދި އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަނުގައި އެމީހުން އަބަދަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއީ އެންމެ ބޮޑު ކާމިޔާބު ލިބުމެވެ.

(١٠) އަދި ކާފިރުވެ މިދެންނެވި އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއީ އެންމެ ނުބައި ރުޖޫޢަވާ ތަނެވެ.

(١١) އެއްވެސް މީހަކަށް އެއްވެސް ބަލާމުޞީބާތެއް ދިމާވާ مُصِيْبَة އެއް اللَّهُ ގެ إِذْن ލިބުމާއި ނުލައި ދިމާއެއް ނުވެއެވެ. (އެއީ اللَّهُ ގެ قَضَا قَدَرُ ގައި ނިމިވަޑައިގަތް ކަންކަމެވެ.) އަދި އެކަންކަމަކީ އެކަލާނގެ ހުކުމް ކަމުގައި ޤަބޫލުކޮށް، اللَّهُ އަށް إِيْمَان ވެ ތެދުވެރިވާ މީހާ ދަންނައެވެ. އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިތަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ قَضَا قَدَرُ އަށް ރުހުމުގެ މަގުދެއްކެވުމާއި އެކަމަށް تَوْفِيْق ދެއްވައެވެ. އަދި اللَّهُ އީ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) އަދި ކަލޭމެން اللَّهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން رَسُوْل ާ އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިނުވެ އަޑުނީ ފުރަގަސް ދިނަސް (رَسُوْل ާގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ކުށެއް ނެތެވެ. ފުރިހަމައަށް ތަބްލީޤް ކުރެއްވިއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން رَسُوْل ާގެ މައްޗަށް އޮތީ بَيَان ވެގެންވާ ފުރިހަމައަށް އިއްވައިދިނުމެވެ.

(١٣) اللَّهُ އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقّ ގޮތުގައި އެއްވެސް إِلٰه އަކު ނުވާ އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ންގެ މައްޗަށް وَاجِب ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި اللَّهُ އަށް وَكِيْل ކަމާއި ޢިބާދަތް ކުރުމެވެ. ބަރޯސާ ކުރުމެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَـٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُواْ وَتَصْفَحُواْ وَتَغْفِرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُواْ وَأَطِيعُواْ وَأَنفِقُواْ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُواْ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَـٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. وَأَوْلَـٰدِكُمْ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައްޔާއި عَدُوًّا لَّكُمْ ތިޔަބައިމީހުންނަށް عَدُوّ ން. فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ ފަހެ އެމީހުންނާ ދުރުވެ ބިރުވެތިވާށެވެ!. ހުށިޔާރުވާށެވެ.! وَإِن تَعْفُواْ وَتَصْفَحُواْ وَتَغْفِرُواْ އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް مَعَاف ކޮށް ދޫކޮށްލައިފިއްޔާ (އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް عَفُوْ ކުރައްވައި ފުއްސަވާ ދެއްވާވެ.) فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحمة ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާ އަދި ދަރިންނަކީ فِتْنَةٌ ۚ އެއީ فِتْنَة އެކެވެ. إِمْتِحَان އެކެވެ. وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ އަދި اللَّهُ ، އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައިވެއެވެ. أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކުޅަދާނަވީވަރަކުން اللَّهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. وَٱسْمَعُواْ وَأَطِيعُواْ وَأَنفِقُواْ އަދި އަހައި ކިޔަމަންތެރިވެ ހޭދަ ކުރާށެވެ. خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ نَفْس ތަކަށް ހެޔޮވެއެވެ. وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ އަދި އެމީހެއްގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްކުރެވިއްޖެ މީހާ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ ފަހެ ކާމިޔާބުވާ މީހުން އެއީ يَقِيْن ންވެސް ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. إِن تُقْرِضُواْ ٱللَّهَ ތިޔަބައިމީހުން اللَّهُ އަށް ރަނގަޅު ދަރަނި قَرْضًا حَسَنًا ރަނގަޅު ދިނުމަކުން يُضَـٰعِفْهُ لَكُمْ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޭގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ އަދި اللَّهُ އީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް ثَوَاب އިތުރުކޮށްދެއްވާ އަދި އުރެދޭ މީހުންނަށް عُقُوْبَة އަވަސް ނުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ އެކަލާނގެއީ غَيْب ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ފެނިގެންވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ (އެއީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަނބިންނާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައި ކަލޭމެންނަށްވާ عَدُوّ ން ވެއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނާ ދުރު ރައްކާތެރިވާށެވެ!. ހުށިޔާރުވެ ވާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް مَعَاف ކޮށް އެމީހުންގެ ކުށާއިމެދު ހަރައި ނުލައި ދޫކޮށްލައިފިއްޔާ (އެބަހީ ހެޔޮބަހަކުން ނަސޭހަތްދީފިއްޔާ) اللّٰهُ ވެސް ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ އީ ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ فِتْنَة އެކެވެ. إمْتِحَان އެކެވެ. ކަލޭމެންގެ ގޮތް ބެއްލެވުމަށެވެ. އަދި اللّٰهُ ގެ حَضْرَة ގައިވާ ثَوَاب އާއި ދަރުމަ މާ ހުރިބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ހުރީ އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައެވެ. (އެއީ މުދަލާއި ދަރިންގެ ސަބަބުން اللّٰهُ އަށް ނުއުޅުނި ކިޔަމަންތެރިވި މީހުންނަށެވެ.)

(١٦) ކަލޭމެން اللّٰهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވީ ވަރަކަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކުރެވޭ أَمْر ތަކަށް އަޑުއަހާށެވެ.! އަދި أَمْر ތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ ދީނުގެ މަގުގައި މުދަލުން ހޭދަކޮށްލަކަން ދަރުމަކުރާށެވެ.! އެއީ ހަމަ އެވެސް ކަލޭމެންގެ نَفْس ތަކަށް ހެޔޮކަމަށް ވެއެވެ. އެބަހީ ހޭދަކޮށްލެވުމަކީ ދަރުމަކުރުމީ ކަލޭމެންނަށް ހެވެވެ. އަދި ބިޚީލު نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެވިއްޖެ މީހުން ދަންނާށެވެ.! ފަހެ كَامِيَاب ވެ ނަސީބުވެރިވާނީ މީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

(١٧) ހެޔޮ ނިޔަތުގައި اللّٰهُ އަށް ދަރަނި ދޫކުރާ (ދަރުމަކުރާ) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އޭގެ ބަދަލު ގިނަގުނަކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާ ހުއްޓެވެ. އަދި اللّٰهُ އީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް ثَوَاب އާއި ދަރުމަ އިތުރުކޮށްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކުށްކުރާ އަޅުންނަށް عُقُوْبَة އަވަސް ނުކުރައްވާ ހަލީމު ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) އަދި އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ގައި ވާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. ކުރީގެބައިގައި ދަރަނި ދިނުމަކީ إخْلَاص ތެރިކަމާއެކު ހެޔޮނިޔަތުން ތިމާގެ މުދާ اللّٰهُ ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރުމެވެ. وَاللّٰهُ أَعْلَمُ

الطلاق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الطلاق — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾

ތަފްސީރު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نَبِي އާ އެވެ. (މިއީ މުޙައްމަދުގެފާނަށް މުޅި أُمَّة އާއި އެކުގައެވެ.) إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ ތިޔަބައިމީހުން އަނބީން ވަރިކުރަންޏާ (ވަރިކުރަންޏާ قَصْد ކުރަންޏާ) فَطَلِّقُوهُنَّ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެއަންހެނުން ވަރިކުރާށެވެ. لِعِدَّتِهِنَّ އެއަންހެނުންގެ عِدَّة ގައި (عِدَّة ކުރިމަތިވާގޮތަށް) وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ އަދި ތިޔަބައިމީހުން عِدَّة ހިމަނައި ހިސާބުކޮށް ހަމަކުރާށެވެ. وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލާނގެއިވާ اللَّهُ އަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. لَا تُخْرِجُوهُنَّ ކަލޭމެން (ވަރިކުރެވިގެންވާ) އެއަންހެނުން ނުނެރޭށެވެ. مِنۢ بُيُوتِهِنَّ އެއަންހެނުންގެ ގެއިން (އެއަންހެނުން ތިބި ދިރިއުޅޭ ގެއިން) وَلَا يَخْرُجْنَ އަދި އެއަންހެނުންވެސް (އަމިއްލައަށް) ގެއިން ނުނިކުންނާށެވެ. إِلَّآ أَن يَأْتِينَ އެއަންހެނުން ގެނެސްފިއްޔާ މެނުވީ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ بَيَان ވެގެންވާ فَاحِش ކަމެއް وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ އަދި އެއީ اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކެވެ. وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ އަދި اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކުގެ ފަހަނައަޅައިގަންނަ މީހާ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نَفْس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. لَا تَدْرِى ކަލެއަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ اللَّهُ އުފައްދަވައިފާނެއެވެ. بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ އޭގެ ފަހުގައި ކަމެއް

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ނަބިއްޔާއެވެ. (މި އާޔަތުން ނަބިއްޔާއަށް مُخَاطَب ކުރައްވާފައި އޮތަސް ބަސްފުޅުން مُرَاد ކުރެވެނީ މުޅި أُمَّة އާއިއްލަގެ އެވެ. އާޔަތުގެ سِيَاقُ ން އެކަން ރަނގަޅަށް ހާމަވެއެވެ.) ދެން އެއަންހެނުން، ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުން ވަރިކުރަނީ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ގެ ކުރީކޮޅުގައި ވަރިކުރާށެވެ. އެއީ حَيْض ން طَاهِر ވުމަށްފަހު އެކަނބަލުންނާ جِمَاعُ ނުވެ ވަރިކުރުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން عِدَّة ރަނގަޅަށް ހިސާބުކޮށް ބަލާބަލާ ކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللَّهُ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ. (ދެންފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ) އެކަނބަލުން (ފިރިމީހާގެ) ގެއިން ނުނެރޭށެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށްވެސް ގެއިން ނުނިކުންނަ ޖެހޭނެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެކަނބަލުން بَيَان ވެގެންވާ فَاحِش ކަމެއް ގެނަސް ނުގަތިއްޔާއެވެ. (ފަހެ އެއީ ޒިނާ ކުރުން ކަމަށް – ނުވަތަ ދުލުންބައިކަރުން ގޭގައި އުޅޭ މީހުންނަށް އުދަގޫވުން ކަމަށް ކަންކަމެވެ. ފަހެ އެފަދަ ކަމެއް ކޮށްފިއްޔާ ދެން އެކަނބަލުން ގެއިން ނެރުނަސް ކުށެއް ނެތެވެ.) އަދި އެއީ، (އެބައި މީހުންގެ ވާހަކަ ކިޔަވައިދިން) اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކެވެ. އެކަންތައް އިންތަކެވެ. އަދި اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކެއް ފަހަނައަޅައިގާ މީހާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نَفْس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. (ފަހެ އެކަނބަލުން عِدَّة ހަމަވަންދެން ފިރިމީހާގެ ގޭގައި އިންނުން) ދެން اللَّهُ އުފައްދަވާ ކަމެއް ނިޔާކުރައްވާ ގޮތެއް ކަލޭމެނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. އެދުވަސްވަރު اللَّهُ ކަމެއް ނިޔާކުރައްވައިފާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. اللَّهُ ކަމެއް ގެނުވުމި ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވުމުގެ مُرَاد އެއްކަމުގައި މިތާގައި މިވަނީ عِدَّة ގެ ދުވަސްވަރު ފިރިމީހާގެ ގޭގައި ވަރިކުރި އަންހެނާ އިންނުން ފިރިހެން މީހާ އަނެއް ދިނަ ވަގުތު އޭނާ ކުރި އަނބިންވެސް އެދިވިހުން ދުވުމު اللَّهُ ގެނުން އުފައްދަވައި ދެއްވައިފާނެއެވެ. ފިރިމީހާގެ ހިތަށް ރުޖޫޢީވިކަން ވަދެ އަލުން ދެމިހުރުން ގެނެސްދޭނެ ގޮތްތައް ގެނުވުމި ވާނެއެވެ. އެގޮތް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ. لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ މިބަސްފުޅުން މުރާދުކުރެވެނީ އެކަންތަކެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا۟ ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ ފަހެ އެކަނބަލުންގެ އަޖަލު ހަމަވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ގާތްވެއްޖެއްޔާ) فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ފަހެ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެކަނބަލުން ހިފެހެއްޓާށެވެ. (رُجُوْع ކުރާށެވެ.) أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ނުވަތަ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުންނާ ވަކިވާށެވެ. (ވަރިކުރާށެވެ.) وَأَشْهِدُوا۟ އަދި ކަލޭމެން ހެކިކުރުވާށެވެ. ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ ކަލޭމެންނުގެ عَدْل ވެރި ދެ ހެކިން ލައިގެން وَأَقِيمُوا۟ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِ ۚ އަދި اللَّهُ އަށްޓަކައި إِخْلَاص ތެރިކަމާއެކު ކަލޭމެން ހެކިބަސް قَائِم ކުރާށެވެ. އަދާކުރާށެވެ. ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نَصِيْحَة ދެއްވައި وَعْظ ދެއްވަނީ އެމީހުންނަށެވެ. مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ اللَّهُ އަށް އީމާންވާ މީހާ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ އަދި آخِرَة ދުވަހަށާއި وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި اللَّهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާ / ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހާ يَجْعَل لَّهُۥ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ލައްވައެވެ. مَخْرَجًا ﴿٢﴾ ސަލާމަތްވާން މަގެއް (ނުކުންނާން ތަނެއް) وَيَرْزُقْهُ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް رِزْق ދެއްވައެވެ. مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ އޭނާ ހީވެސް ނުކުރާ ގޮތަކުން وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ އަދި اللَّهُ އަށް وَكِيْل ކުރި މީހާ / ބަރޯސާކުރި މީހާ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދެއެވެ. (ފުއްދަވައިދެއްވައެވެ.) إِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ އެކަލާނގެ أَمْر ފުރިހަމަ ހިންގަވައެވެ. تَنْفِيْذ ކުރައްވައެވެ. قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ ލެއްވިއެވެ. لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިންވަރެއް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢) ފަހެ އެކަނބުލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ގާތްވެއްޖެއްޔާ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބުލުން ހިފަހައްޓާށެވެ. (އެބަހީ އެކަނބުލުންނަށް އުނދަގޫ ކުރުމަކާއި ނުލައި އެކަނބުލުންނާއެކު ދިރިއުޅުމަށް ދެބަފިރިންގެ مَصْلَحَة އާއެކު އުޅުމަށް އެކަނބުލުން رُجُوْع ކުރާށެވެ. އަނބިކަމަށް ހޯދާށެވެ.) ނުވަތަ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބުލުން ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި އެ ދެގޮތުން ކޮންގޮތެއް ހިޔާރުކުރިޔަސް عَدْل ވެރި ދެ ހެކިން ހަދައި ހެކިވެރިކުރުވާށެވެ. އަދި ހެކިވެރިން إِخْلَاص ތެރިކަމާއެކު اللّٰهُ އަށްޓަކައި ހެކިބަސް قَائِم ކުރާށެވެ. އަދި اللّٰهُ އާއި آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نَصِيْحَة އާއި وَعْظ ދެއްވަނީ އެގޮތުގައިންނެވެ. އަދި اللّٰهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހަކަށް އޭނާ ދިމާވާ އުނދަގޫތަކުން ދުރުން ނުކުންނާނެ ކޮންމެވެސް މަގެއް اللّٰهُ ދައްކަވާ ދެއްވާހުށްޓެވެ.

(٣) އަދި އޭނާއަށް ހީވެސް ނުވާ ގޮތްގޮތުން ތަންތަނުން رِزْق ދެއްވައެވެ. އަދި اللّٰهُ އަށް وَكِيْل ކޮށް ބަރޯސާކޮށްފި މީހާ ދެކޭނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކިފާޔަތް ފުދުއްވައިދެއްވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ އެކަލާނގެ أَمْر ފުރިހަމަ ހިންގަވައެވެ. تَنْفِيْذ ކުރައްވައެވެ. (އެއަކަށް އެއްވެސް މީހަކަށް ހުއްޓުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް މިންވަރެއް ލައްވައެވެ. އަދި ވަގުތެއްވެސް ލައްވައެވެ. (އުނދަގޫކަމަކަށްވެސް އެކަން ނިމޭނެ ވަގުތެއް ލައްވައެވެ. އަދި އެ އުނދަގޫ ވާނެ ވަރެއްވެސް ލައްވައެވެ. ފަސޭހަކަމަށްވެސް ނިމޭނެ ވަގުތެއް ލައްވައެވެ. އަދި ފަސޭހަ ވާނެ ވަރެއްވެސް މިންވަރު ކުރައްވައެވެ.)

وَٱلَّـٰٓـِٔى يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّـٰٓـِٔى لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَـٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَـٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلَّـٰٓـِٔى يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ (މުސްކުޅިވެގެން حَيْض ނުވާ އަންހެނުން) حَيْض ވުމާމެދު މާޔޫސް مايوس ވެފައިވާ އަންހެނުން) مِن نِّسَآئِكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. إِنِ ٱرْتَبْتُمْ (އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އާއި މެދު ކަލޭމެންނަށް ޝައްކުވެއްޖެއްޔާ) فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَـٰثَةُ أَشْهُرٍ ފަހެ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އަކީ ތިންމަސްދުވަހެވެ. وَٱلَّـٰٓـِٔى لَمْ يَحِضْنَ ۚ (بَالِغ ނުވާތީ) حَيْض ނުވާ އަންހެނުންނާއިގެ عِدَّة އަކީވެސް އެއާއެވެ. ތިން މަސްދުވަހެވެ. وَأُو۟لَـٰتُ ٱلْأَحْمَالِ އަދި ބަނޑު އަންހެނުން ދަރިންނަށެވެ. أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އަކީ އެކަނބަލުން ވިހެއުމެވެ. وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި اللَّه އަށް تَقْوَى ވެރިވާމީ މީހާ يَجْعَل لَّهُۥ اللَّهُ އެމީހަކަށް ލައްވާނެއެވެ. مِنْ أَمْرِهِۦ އޭނާގެ ކަންތައްތަކުގައި يُسْرًا ﴿٤﴾ ފަސޭހަކަން ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ އިސްވެދިޔަ ބާރުތައް ކަމަކީ اللَّه ގެ أَمْر ތަކެކެވެ. އެކަލާނގެ حُكْم ތަކެވެ. أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ އެ حُكْم ތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި اللَّه އަށް تَقْوَىވެރިވާ މީހާ يُكَفِّرْ عَنْهُ އޭނާގެ ކުށްތަކަށް اللَّه ފުއްސަވާނެއެވެ. سَيِّـَٔاتِهِۦ އޭނާގެ ނުބައިކަންތައް وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދަރުމަވަންތަ ثَوَاب ބޮޑުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. أَسْكِنُوهُنَّ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ދޫކޮށް ތިބޭށެވެ. مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم ކަލޭމެންނަށް ވެސް ދޫކޮށް ތިބި ގެއިން މިން ވުޖްދިކުމް مِّن وُجْدِكُمْ ކަލޭމެންގެ ތަނަވަސްކަމުގެ ހިސާބަށް. وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭށެވެ. لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ އެކަނބަލުންނަށް ދަތިކޮށްލުމަށްޓަކައި. وَإِن كُنَّ އަދި އެކަނބަލުން ވިއްޔާ (އެބަހީ ވަރިކުރެވުނު އަންހެނުން ވިއްޔާ) أُو۟لَـٰتِ حَمْلٍ މާބަނޑު އަންހެނުން ކަމުގައި فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ޚަރަދުކުރާށެވެ. حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ އެކަނބަލުން ވިހެއުމާ ހަމައަށް. فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ އަދި އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ދަރިފުޅުންނަށް ކިރުދިނިއްޔާ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ خَرَدُ ދޭށެވެ. وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ އަދި ރަނގަޅުގޮތުގައި ކަލޭމެންގެ މެދުގައި مَشْوَرَة ކުރާށެވެ. وَإِن تَعَاسَرْتُمْ އަދި ދެފަރާތުން މާއްދަށް ފަސޭހަނުވެއްޖެއްޔާ ފަހެ އެއްބަދަލުވެ އެހެން އަންހެނަކު ކިރުދޭނެއެވެ. فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ ފަހެ އެކުއްޖާއަށް އެހެން އަންހެނަކު ދޭނެއެވެ.

ދޫކުރިކަމެވެ. لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ ތަނަވަސްކަމުގެ ވެރިޔާ ހޭދަކުރާށެވެ. ޚަރަދު ކުރާށެވެ. مِّن سَعَتِهِۦ ۖ އޭނާގެ

ތަނަވަސްކަމުން وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް رِزْق ދަތިވެއްޖެ މީހާ فَلْيُنفِقْ ފަހެ އޭނާ

ހޭދަކުރާށެވެ. ޚަރަދު ކުރާށެވެ. مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ اللَّهُ އޭނާއަށް ދެއްވި އެއްޗަކުން لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا اللَّهُ އެއްވެސް

نَفْس އަކަށް تَكْلِيف އެއް ނުދެއްވައެވެ. إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ އެ نَفْس އަކަށް ދެއްވި އެއްޗަކުން މެނުވީ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ

ނިކަމެތިކަމަށް اللَّهُ ލައްވާނެއެވެ. بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ އުނދަގޫކަމަކަށްފަހު ފަސޭހަކަމެއް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންނަކީ މުސްކުޅިވުމުގެ ސަބަބުން حَيْض ވުމާއި މެދު މުޅިން ނާއުއްމީދު ވެފައިވާ އަންހެނުންގެ عِدَّة ތާރީޚު ތިޔަބައިމީހުން ޝައްކުވެއްޖެއްޔާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އަކީ ތިން މަސްދުވަހެވެ. އަދި عُمُر ގެ ކުޑަ ސަބަބުން حَيْض ވާ عُمُر އަށް ނުފޯރާ ތީބި އަންހެނުންކުދިންގެ عِدَّة އަކީވެސް ތިންމަސްދުވަހެވެ. މާބަނޑު އަންހެނުންގެ عِدَّة އަކީ ވިހެއުމެވެ. ވިހައުމުން ނިމެއެވެ. އަދި اللَّهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވެ އެކަލާނގެ ނަހީ ތަކުން ދުރުވެ އެކަލާނގެ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. اللَّهُ އޭނާގެ ކަންތައްތަކުގައި ފަހި ކަމާއި ފަސޭހަކަން ލައްވައެވެ.

(٥) މިސޫރަތުގައި އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކަކީ اللَّه ކަލާނގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިފައިވާ އެކަލާނގެ أَمْر ފުޅުތަކެވެ. އެ أَمْر ފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާގެ ކުށްތައްފަހެ اللَّهُ އޭނާ އަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި آخِرَة ގައި އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ އާއި ثَوَاب ދެއްވާހުށްޓެވެ.

(٦) رُجْعِي ވަރިން ކައިވެން ވަރިކުރި އަންހެނުން މީހާއަށް އޭނާ އިސްކާނުކަން ކަށަވަރުން ދޭށެވެ! އެއީ ކަށަވަރުންގެ ދިރިއުޅޭ ގެންވަރަކުންނެވެ. ކަށަވަރުންގެ ތަނަވަސްކަމުގެ މިންވަރަކުންނެވެ. (އޭނާއަށް نَفَقَة ވެސް އެބަހީ ކާއިބޯއި ހެދުން މިންވަރަކުންވެސް ދޭށެވެ. އަދި އޭނާއަށް ދަތިކުރުމަށްޓަކައި ކަށަވަރުން އޭނާއަށް އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ. (އެއީ عِدَّة ހަމަވާން ކައިރިވީމާ رُجُوْع ކޮށްފައި އަލުން ވަރިކުރުމެވެ. އެހެން ނުހަދާށެވެ. އޭރުން އަލުންވެސް އޭނާ عِدَّة ފަށަން ޖެހޭނެއެވެ.) އަދި ވަރިކުރުން އަންހެނުން މީހާއަކީ މާބަނޑު މީހެއްނަމަ އޭނާ ވިހާންދެން އޭނާއަށް ޚަރަދު ވެސް ކުރާށެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ވިހައިގެން ދަރިފުޅަށް ކިރުދޭނަމަ އެކަމުގެ أُجُوْر އޭނާއަށް ދޭށެވެ. އަދި ކަށަވަރުން ދެމީހުން ދެމެދު ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި مَشْوَرَة ކޮށް ހަމަޖެއްސާށެވެ. އަދި ދެމީހުންގެ ދެމެދު خِلَاف ވެ އެއްބަސްނުވެވި ކޮންމެ ފަރާތަކުންވެސް އުނދަގޫވެއްޖެއްޔާ އެ ދަރިފުޅަށް އެހެންމީހަކު ކިރުދޭން ހިފާށެވެ.

(٧) އަދި އެ ކިރުދިނުމަށް ތަނަވަސްކަމުގެ މީހުންގެ ތަނަވަސްކަމުން ހޭދަކުރާށެވެ. އަދި އެމީހަކަށް رِزْق ދަތިވެއްޖެ މީހާ، އެއްޗަށް ދަތިވީމާ އޭނާއަށް اللَّهُ ދެއްވާފައިވާ މިންވަރަކުން ހޭދަކުރާށެވެ. ޚަރަދު ކުރާށެވެ. އަދި އެއްވެސް نَفْس އަކަށް اللَّهُ އެ نَفْس އަކަށް ދެއްވި އެއްޗެއްގެ ބޭރުން تَكْلِيف ނުދެއްވައެވެ. އަދި ނިކަމެތިކަމަށް އުނދަގޫކަމަކަށްފަހު ފަސޭހަކަމެއް اللَّهُ ލައްވާނެއެވެ.

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَٰهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا ﴿١١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ﴿١٢﴾

ތަފްސީރު

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ އަދި ކިތައް ރަށް ހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ: އަދި ވަރަށް ގިނަ ރަށް ރަށް) عَتَتْ އުރުދުހި عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا އެރަށްރަށުގެ ފަރި ސަރުކަޝްވެރިކަމާ ކަލާނގެ أَمْر އާއި وَرُسُلِهِۦ އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل ބޭކަލުންނާއި فَحَاسَبْنَٰهَا ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ހިސާބުކުރެއްވީމެވެ. حِسَابًا شَدِيدًا ގަދަފަދަވެގެންވާ ހިސާބަކުން وَعَذَّبْنَٰهَا އަދި އެބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވީމެވެ. عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ ގަދަފަދަވެގެންވާ عَذَاب އަކުން فَذَاقَتْ ފަހެ އެބައިމީހުން ރަހަ ބެލިގެންފިއެވެ. وَبَالَ أَمْرِهَا އެބައިމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ހަލާކުގެ وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ފަހުކޮޅު ވިއެވެ. خُسْرًا ﴿٩﴾ ގެއްލި ހަލާކު ކަމުގައި أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ اللَّهُ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. عَذَابًا شَدِيدًا ۖ ގަދަފަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއް فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ އެހެންވީ ކަލާނގެއަށް ﷲ އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ.! ބުއްދިވެރިންނޭވެ.! يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ބުއްދިވެރިވެރިންނޭވެ.! ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ އަށް إِيمَان ވެގެންވާ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ ހަމަކަށަވަރުން اللَّه ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. إِلَيْكُمْ ކަލޭމެންނަށް ذِكْرًا ﴿١٠﴾ ذِكْر އެއް (رَسُوْل އެއް – އެއީ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ.) رَّسُولًا އެއީ رَسُوْل އެކެވެ. يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ވިދާޅުވާ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ اللَّه ގެ ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ إِيمَان ވި މީސްތަކުން ނެރުއްވުމަށް وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި صَالِح عَمَل ކުރި مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ (ކުފުރާއި شِرْك ގެ) އަނދިރިކަމުން إِلَى ٱلنُّورِ ۚ (إِيمَان ކަމާއި ތައުޙީދުގެ) އަލިކަމަށް وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ އަދި اللَّهُ އަށް إِيمَان ވެއްޖެ މީހާ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا އަދި صَالِح عَمَل ކުރާ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ އެކަލާނގެ އެމީހާ ވައްދަވާނެ ސުވަރުގެ ބަގީޗާތަކަށް. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެބަގީޗާތަކުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައެވެ. خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ އެބަގީޗާތަކުގައި އެމީހުން އަބަދު ދެމިހުންނާނެއެވެ. قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ އެމީހާއަށް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. رِزْقًا ﴿١١﴾ އޭނާގެ رِزْق. ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ

سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ހަތް އުޑު ހެއްދެވީމަ ﷲ އެވެ. وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ އަދި ބިމުންވެސް އެފަދައިން ހެއްދެވީއެވެ.(ހަތް ބިން ހެއްދެވީއެވެ.) يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ އަދި أَمْر ފުރުވައި ފައިބައެވެ. (وَحِي ބާވައިލެއްވުމެވެ.) بَيْنَهُنَّ އެދެމެދު (އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި ދެމެދު) لِتَعْلَمُوٓا۟ ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. أَنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާށެވެ. وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى ވަށައިލައްވައިގެންވާކަން ކަލޭމެން. بِكُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ (ކޮންމެ ކަމެއްގެވެސް عِلْمًا ﴿١٢﴾ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ގޮތުން

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ކިތައްކިތައް ރަށްރަށް އެރަށްރަށުގެ رَبّ ގެ أَمْر ފުރުވައިގެން އެކަލާގެ رَسُوْل ންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވި ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަރަށްރަށުގެ މީހުން އެ ރަށްރަށުގެ رَبّ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل ންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވިއެވެ.) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާމެދު ވަރަށް ގަދަފަދަގޮތުގައި ހިސާބު ބެއްލެވީމެވެ. ގަދަފަދަގޮތުގައި عَذَاب އަދުން އެމީހުންނަށް عَذَاب ދެއްވީމެވެ.

(٩) ފަހެ އެރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިން އެމީހުންގެ ކަމުގެ ވަބާލު ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ނަރަ ލިބިގަތެވެ. އަދި އެމީހުންގެ آخِر ނިމުމަކީވެސް ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ.

(١٠) ﷲ އެމީހުންނަށް (قِيَامَة ދުވަހުން) ގަދަފަދަގޮތަކަށް عَذَاب އެއް ތައްޔާރު ކުރައްވައިފިއެވެ. އޭ إِيْمَان ވެގެންވާ ބުއްދިވެރިންނޭވެ. ކަލޭމެން ﷲ އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ﷲ ذِكْر އެއް ބާވައިލައްވައި ދެއްވިއެވެ.

(١١) އެ ذِكْر އަކީ رَسُوْل އެކެވެ. އެ رَسُوْل އާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ ދިނުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ إِيْمَان ވެގެން صَالِح عَمَل ކުރި މީސްތަކުން (ކާފިރުކަމާއި شِرْك ގެ) އަނދިރިކަމުން ނޫރުއަށް (إِيْمَان ކަމާ هِدَايَة ގެ އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ﷲ އަށް إِيْمَان ވެ صَالِح عَمَل ކުރާ މީސްތަކުން (ދަންނަވާށެވެ.) އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައި ހިނގާ ސުވަރުގެތަކުން (ސުވަރުގެތަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާ ހުށްޓެވެ. އެމީހުން އެތަންތާގައި އަބަދު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު رِزْق ދެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ رِزْق ރަގަޅުކުރައްވައިއެވެ.

(١٢) ﷲ އީ ހަތް އުޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބިމުންވެސް އެފަދަ ހެއްދެވިއެވެ. (އެބަހީ ހަތް ބިން ހެއްދެވިއެވެ.) އަދި އެދެމެދުގައި އެކަލާނގެ وَحِي ގެ أَمْر ފުރުވައި ހިނގައެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ خَلْق ތަކުންނަށް އެކަލާނގެ أَمْر ފުރު ހިނގަވައެވެ.) އެކަން އެފަދައިން ތަޤްދީރުކުރެއްވީ ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ﷲ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާކަމާއި އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދިއުމަށްޓަކައެވެ.

تحريم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة التحريم — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝١ قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ ۚ وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ۝٢ وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِىُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَـٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِىَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ ۝٣

މުޚްތަޞަރު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ. لِمَ تُحَرِّمُ حَرَام ކުރުއްވި ކީއްވެތޯއެވެ؟ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ اللّه ކަލޭގެފާނަށް حَلَال ކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު تَبْتَغِى އެދިވަޑައިގަންނަވައި مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށް وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝١ އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކަލޭމެންނަށް شَرْع ކުރައްވައިފިއެވެ. تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ ހުވައިން حَلَال ވެވުމުން وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ އަދި اللّه އީ ކަލޭމެންގެ ސަރުކާރުވެރިޔާއެވެ. وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ۝٢ އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِىُّ އަދި އެ نَبِي އާ ސިއްރުކޮށްދެއްވި ހިނދު إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިކަނބަލުންނަށް حَدِيثًا ވާހަކަފުޅެއް. ބަސްފުޅެއް. فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެ خَبَر ދެއްވި ހިނދުން وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ އަދި اللّه ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. عَرَّفَ بَعْضَهُۥ އަދި އެކަލޭގެފާނު (އެކަމަނާއަށް) އެކަމުގެ ބައެއް އަންގަވައިފިއެވެ. وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ އަދި އަނެއްބައި ވާހަކަ ނާންގަވައި ވަންހަނާކުރެއްވިއެވެ. فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއަށް އެކަމުގެ خَبَر ދެއްވުމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. مَنْ أَنۢبَأَكَ هَـٰذَا ۖ ކަލޭގެފާނަށް މި خَبَر ދެއްވީ ކާކުތޯއެވެ. قَالَ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. نَبَّأَنِىَ މިކަން ކަލޭގެފާނަށް خَبَر ދެއްވީ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ ۝٣ ދެނެވޮޑިގެންވާ، خَبَر ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ نَبِي އާއެވެ.! އަނބިއަނބިކަނބަލުން ރުއްސެވުމުގެ ގޮތުން اللّٰهُ ކަލޭގެފާނަށް حَلَال ކުރައްވާފައިވާ ތަކެތި حَرَام ކުރައްވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟. އަދި اللّٰهُ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އަދި ކަލޭމެންގެ ހުވައިން حَلَال ވުމުގެ މަގު اللّٰهُ ކަލޭމެންނަށް شَرُع ކުރައްވައިފިއެވެ. ކަނޑައަޅުއްވައި ދެއްވައިފިއެވެ. (އެއީ مَائِدَة سُورَة ގެ 89 ވަނަ އާޔަތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.) އަދި اللّٰهُ އީ ކަލޭމެންގެ ވެރިޔާއެވެ. ސަރަޕަރަސްތުވެރިޔާއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ އެންމެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އަދި نَبِيُّ اللّٰهِ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހު ވާހަކައެއް ސިއްރުކުރެއްވިހިނދު ދެން އެކަމަކު އެބޭފުޅާ އެހެން ބޭކަނބަލަކަށް خَبَر ކުރުމުން އެކަމުގެ خَبَر (އެބަހީ އެ خَبَر ކުރިކަމުގެ خَبَر) ދެއްވުމުން، اللّٰهُ تَعَالَى އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ފާޅުކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު (އެ އަނބިކަނބަލުންނަށް) އޭގެ ބައެއް ވާހަކަ އަންގަވައި، އަދި އަނެއްބައި ވާހަކަ ނާންގަވައި ވަންހަނާ ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެވާހަކަ އެކަމަނާއަށް އަންގަވާފުމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މިކަން خَبَر އަންގައިދިނީ ކާކުތޯއެވެ. އެކަލޭގެފާނު حَدِيْث ކުރެއްވިއެވެ. އަޅުގަނޑަށް އެ خَبَر ދެއްވީ އެންމެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ خَبَر ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތްތަކަށް ބާވައިލެއްވުމުގެ މުނާސަބަތު ތިންގޮތެއް تَفْسِيْرُ عِلْم ވެރިން بَيَان ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެންމެ مَشْهُوْر ގޮތް ތިރީގައި ނަކަލު ކޮށްލާނަމެވެ. نَبِي ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މެދުގައި ހިނގައިދިޔަ ކަމަކަށްޓަކައި އިޚްތިލާފަކަށް އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ހުވައެއް ފެށިގެންނެވެ. اللّٰهُ ގެ حَضْرَة ން ނަސޭހަތް ލިބުނީ عَفُوْء އާއި مَغْفِرَة އަށް އެދޭ حَال ގައެވެ. އެވާހަކައިގެ خُلَاصَة އަކީ: [ފަހެ اللّٰهُ އެކަލޭގެފާނަށް ރުއްސެވިގެން ފާއިތުވި حَفْصَة ގެފާނުގެ ގެކޮޅުގައި رَسُوْل اللّٰه ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ޖާރިޔާ مَارِيَةُ الْقِبْطِيَّة އާއިއެކު އެއްގަމުކުރެއްވި ކަމުގައިވިއެވެ. އެކަމަކާ حَفْصَة ގެފާނުގެ އަރިހުގައި رَسُوْل اللّٰه ﷺ އޭނާއާމެދު ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތަކާމެދު ދެރަވެސް ކަމުގައިވިއެވެ. ދެން އެކަމަނާ ވަޢުދެއް އެކަމަށް ކުރިމަތިލާއިރު ނުކުރައްވާނޭކަމަށް ވަޢުދުވެވިގެން އެކަމަނާގެ ހިތްހަމަ ހަމަޖެއްސެވުމަށްޓަކައި ދެވަނަކޮށް ދެން مَارِيَةُ الْقِبْطِيَّة ގެ އަރިހަށް ވަޑައިނުގަތުމަށް رَسُوْل اللّٰه ﷺ ހުވައި ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެވަރަކަ އެހެން މިކަމާ ގުޅޭ ވިދާޅުވެއްޖެ ވާހަކަ ސިއްރު حَدِيْث ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަކު އެކަމަނާ ގާތު اللّٰهُ ރުއްސެވުން ލިބުމާ عَائِشَة ގެފާނަށް حَفْصَة ގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވައިފިއެވެ. އޭރުން ވަޙީގެން اللّٰهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެކަމުގެ خَبَر رَسُوْل اللّٰه ﷺ އަށް އަންގަވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެ حَفْصَة ގެފާނަށް އެ وَحِي ގެ ބައެއް ވާހަކަ އަންގަވައި އަނެއްބައި ވާހަކަ ވަންހަނާ ކުރެއްވިއެވެ. ދެން حَفْصَة ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މިއަށް خَبَر ދެއްވީ ކާކުތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު حَدِيْث ކުރެއްވިއެވެ. އަޅުގަނޑަށް އެ خَبَر ދެއްވީ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خَبَر ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.] އެވާހަކައިގެ خُلَاصَة މި بَيَان ވެ ދިޔައެވެ. މިއީ ގިނަ عِلْم ވެރިންގެ رَأْي އެވެ. އަދި މި ނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް މިއާމުގެ ސަބަބު ރިވާވެގެން ވެއެވެ. وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِالصَّوابِ

إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَـٰهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَـٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَـٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَـٰتٍ مُّؤْمِنَـٰتٍ قَـٰنِتَـٰتٍ تَـٰٓئِبَـٰتٍ عَـٰبِدَٰتٍ سَـٰٓئِحَـٰتٍ ثَيِّبَـٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾

ތަފްސީރު

إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ ތިޔަ ދެކަނބަލުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ (اللَّهُ تَوْبَة قَبُوْل ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.) فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައީ ދެކަނބަލުންގެ ހިތްތައް (حَقّ ގޮތް ފިޔަވައި) ލެނބިއްޖެއެވެ. وَإِن تَظَـٰهَرَا عَلَيْهِ އަދި ތިޔައީ ދެކަނބަލުން (އެކަލޭގެފާނު ދެރަވެވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި) އެކަކު އަނެކަކާ އެހީ ވިއްޔާ (އެކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާ ހުއްޓެވެ.) فَإِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ تَعَالَى ވީ هُوَ مَوْلَـٰهُ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަލާމަތްކުރުއްވާ ވެރިޔާއެވެ. އެހީތެރިޔާއެވެ. وَجِبْرِيلُ وَصَـٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ އަދި جِبْرِيْل ގެފާނާއި مُؤْمِن ންގެ صَالِح ބޭކަލުންނެވެ. وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ އަދި مَلَائِكَة ބޭކަލުން بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ އޭގެފަހުގައި نَصْر ދެއްވާނެއެވެ. عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން ވަރިކުރައްވައިފިއްޔާ، އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ބަދަލު ކޮށްދެއްވައިފާނެއެވެ. أَزْوَٰجًا އަނބިންތަކަކަށް خَيْرًا مِّنكُنَّ ތިޔަބައިމީހުންނަށްވުރެ ވާ ހެޔޮ مُسْلِمَـٰتٍ مُّؤْمِنَـٰتٍ اللَّهُ ގެ أَمْر ތަކަށް ކިޔަމަންތެރި އަދި ތެދުވެރި قَـٰنِتَـٰتٍ تَـٰٓئِبَـٰتٍ ކިޔަމަންތެރި އަދި تَوْبَة ވެގެންނަވާ عَـٰبِدَٰتٍ سَـٰٓئِحَـٰتٍ އަޅުވެތި އަދި ރޯދަ ހިފުންތައް ثَيِّبَـٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ ثَيِّب ންގެ ތެރެއިންނާއި بِكْر ވެރިންގެ ތެރެއިން.

إجْمَالِي މާނަ

(٤) (حَفْصَة ގެފާނާއި عَائِشَة ގެފާނާއި) ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން اللّٰهُ އަށް تَوْبَة ވެ ވަޑައިގެންފިއްޔާ (اللّٰهُ ތިޔަ ދެކަނބަލުންގެ تَوْبَة قَبُوْل ކުރައްވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ ދެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކު حَقّ ގޮތް ފިޔަވައި ފުނބިއްޖެއެވެ. އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން - رَسُوْل اللّٰه ﷺ ތުރިވަޑައިގެންނަވާ ކަންކަމުގައި - އެކަކު އަނެކަކާ އެހީތެރިވިޔަސް އެކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ އީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަރަޙައްދުތެރިޔާއެވެ. އަދި جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَام އާއި مُؤْمِن ންގެ صَالِح މީހުން ބޭބޭކަލުންނެވެ. أَبُوْبَكْر ގެފާނާއި عُمَر ގެފާނުފަދަ މީހުން صَالِح ނުނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެންމެހާ مَلَائِكَة ބޭބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް نَصْر ދެއްވާ އެހީތެރިވެވަޑައިގެންނަވާނެއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކޮށްލައްވައިފިއްޔާ ތިޔަކަނބަލުންނަށްވުރެ މާ ހެޔޮ ކަނބަލުންތަކެއް އަނބިންގެ ގޮތުގައި اللّٰهُ تَعَالَى އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެދެއްވާކަނބަލުންނީ اللّٰهُ ގެ أَمْر ތުޅުމަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނަވާ، ޢިބާދަތްތެރި، ހިތަމަންތެރި، ކުރިމަތިން تَوْبَة ވެވަޑައިގެންނަވާ، އަޅުކަމުގައި އަދި ރޯދަހިފުމުގައި ހިޖްރަވާ ثَيِّب ނުންނާއި بِكْر ވެރިންކަމުގައިވާނެއެވެ. (ثَيِّب ނުންނީ صَحّ ކައިވެނިއެއްގައި جِمَاعُ ވެފައިވާ އަންހެނުންނެވެ. بِكْر ވެރިންނަކީ އަދި އެއްމީހަކާ جِمَاعُ ނުވާ ތިބި އަންހެނުންނެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾

ތަފްސީރު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ أَهْل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށް ދޭށެވެ. نَارًا ނަރަކައިން. وَقُودُهَا އެއާ އަނދާ ދަރަކީ ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ. عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި مَلَائِكَة ބޭކަލުން ވެއެވެ. غِلَاظٌ شِدَادٌ ހިތްހަރު ހަރުކަށި ބާރުގަދަ ބޭކަލުންނެވެ. لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ އެބޭކަލުން اللَّهُ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ނުވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. مَآ أَمَرَهُمْ އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި أَمْر ފުޅަކަށް. وَيَفْعَلُونَ އަދި އެބޭކަލުން ކުރައްވައެވެ. مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ އެބޭކަލުންނަށް أَمْر ވާވާ ކަމެއް. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އޭ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނޭވެ. لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ކަލޭމެން މިއަދު عُذْر ވެރި ނުވާށެވެ. ބަހަނާ ނުދައްކާށެވެ. إِنَّمَا تُجْزَوْنَ ކަލޭމެންނަށް جَزَاء ދެވޭނީ ކަލޭމެން مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކަށެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ތިޔަބައިމީހުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވާށެވެ. تَوْبَةً نَّصُوحًا ހެޔޮ إِخْلَاص ތެރި تَوْبَة އަކުން. عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްސަވާނެ ކަމަށް އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ. سَيِّـَٔاتِكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވައި. وَيُدْخِلَكُمْ އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. جَنَّـٰتٍ ބަގީޗާތަކަށް / ސުވަރުގެތަކަށް تَجْرِى مِن تَحْتِهَا އެތަންތާނގެ ދަށުން ހިނގާ ٱلْأَنْهَـٰرُ ކޯރުތަކެއް. يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ އެދުވަހު اللَّهُ تَعَالَى - نَبِيّ އާ ދެކެ ނިކަމެތިކޮށް ނުލައްވާ ދުވަހު. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކު إِيْمَان ވި މީސްތަކުންނާއި. نُورُهُمْ يَسْعَىٰ އެބޭކަލުންގެ نُوْر (އަލިކަން) ހިނގާނެއެވެ. بَيْنَ أَيْدِيهِمْ އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިން (صِرَاط މަގުގައި ހިނގާނެއެވެ.) وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ އެބޭކަލުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި يَقُولُونَ رَبَّنَآ އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ نُوْر ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! وَٱغْفِرْ لَنَآ އަދި އަހަރެމެންނަށް

ފުއްސަވާނދޭވެ!. إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ﴿٨﴾ ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) ދާ إِيمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ نَفْس ތަކާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ أَهْل ވެރިން (އަނބިދަރިން) ނަރަކައިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނަގާނގެ أَمْر ކުރުމާއި ކަންތައް ކޮށް އަދި نَهْي ކުރުމާއި ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމުންނެވެ. އަދި أَهْل ވެރިންނަށްވެސް اللَّهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް أَمْر ކޮށް އުނަގާނގެ އަށް ދުރުކުރާ ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމަށް أَمْر ކޮށްދޭންވާނެވެ.) އެނަރަކައީ ނަރަކައިގެ ދަރުއަކީ މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ. އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް ވެރިކުރައްވާފައިވަނީ زَبَانِيَّة مَلَائِكَة ބޭކަލުންނަށެވެ. އެބޭކަލުންގެ ހިތްފުށް ނުހަށް ހަރުކަށި އަދި ހަރުކަށިކަމުގެ ބާރުވެރިކަމުގެ ވެރިވެގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުން اللَّهُ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ނުކިޔަމަންތެރިނުވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އަމުރުކުރެވޭ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރައްވާނެއެވެ.

(٧) (قِيَامَة ދުވަހުން ގޮވާނެއެވެ.) ދާ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނޭވެ!. ކަލޭމެން މިއަދު عُذْر ދައްކައި ބަހާނާތައް ނުހަދާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް عَذَاب ލިބެމުން މިއަދަކީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުންނެވެ.

(٨) ދާ إِيمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޚާލިޞު إِخْلَاص ތެރި تَوْبَة އަކުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވާށެވެ.! (އެއީ އިސްވެދިޔައީ ފާފަ ކުރުމުގައި ދުވަހަކުވެސް އަނބުރައިނުދިއުމަށް عَزْم ކޮށް އަދި އެކަމާމެދު ހިތާމަކޮށް ދުލުންވެސް إِسْتِغْفَار ގެ لَفْظ ތައް ކިޔުމެވެ.) އުންމީދު ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި އަދި އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދިޔަދިޔާ ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. އެދުވަހަކީ نَبِي އާ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި إِيمَان ވެގެންވާ ބޭކަލުން ދެރަނުކުރައްވާ ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުން صِرَاط މަގުގައި އެބޭކަލުންގެ نُوْر އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީންނާއި އެބޭކަލުންގެ ކަނާތްފަރާތުން އެބޭކަލުންނާއެކު ދާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. ދާ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ نُوْر ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نَبِي އާއެވެ.! جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ކާފިރުންނާ مُنَافِق ންނާ ދިމާކޮށް جِهَاد ކުރައްވާށެވެ.! وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ގޮސް ތިބޭން އެތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا اللَّهُ މިސާލެއް ޖައްސަވައެވެ. لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ އެއީ نُوْح عَلَيْهِ السلاَم އަނބިކަނބަލުންނާއި لُوْط عَلَيْهِ السلاَم ގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ އެ ދެއަންހެނުންވީ (މިވަންތަރަސްކަލާނގެ) ދެ އަޅުންގެ ދަށުގައެވެ. مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ މިވަންތަރަސްކަލާނގެ صَالِح ދެ އަޅުންގެ فَخَانَتَاهُمَا ދެން ފަހެ އެދެ އަންހެނުން އެ ދެ އަޅުންނަށް خِيَانَة ތެރިވެއްޖެއެވެ. فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا ފަހެ އެދެ އަންހެނުންނަށް އެދެ އަޅުންގެ (نُوْح ގެފާނާއި لُوْط ގެފާނާ ދެބޭކަލުންގެ) ކިބައިން އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުވިއެވެ. مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا اللَّهُ ގެ حَضْرَة ން އައި އެއްވެސް ކަމަކުން (عَذَاب އަކުން) وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ އެދެ އަންހެނުންނަށް ނަރަކައަށް ވަންނާށޭ އެންގެވުނެވެ. مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾ އެތަނަށް ވަންނަ މީހުންނާއެކުގައި

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އޭ نَبِي އާ އެވެ! ކާފިރުންނާއި مُنَافِق ންނާ ދިރިކޮޅަށް جِهَاد ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ޚުސާރަތްތެރި ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١٠) اللَّهُ تَعَالَى ކާފިރުންގެ މިސާލެއް ޖައްސަވައެވެ. އެއީ نُوح عَلَيْه السلاآم ގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި لُوْط عَلَيْه السلاآم އަނބިކަނބަލުންގެ މިސާލެވެ. އެދެ އަންހެނުން ވީ މިމަންބަރުސޫލުންގެ صَالِح ދެ އަޅުންކަމުގައިވާ نُوح عَلَيْهِ السَّلَام އާއި لُوْط عَلَيْهِ السَّلَام އާއި ދެބޭކަލުންގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުގައެވެ. ދެންފަހެ އެދެއަންހެނުން އެދެބޭކަލުންނަށް خِيَانَة ތެރިވެއްޖެއެވެ. (نُوح ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން މީސްތަކުންގެ ގާތުގައި އެކަލޭގެފާނަކީ މަޖުނޫނެކޭ ކިޔައި އެކަލޭގެފާނަށް ކާފިރުވިއެވެ. لُوْط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން މީސްތަކުންގެ ގާތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުންގެ ވާހަކަ ބުނެދިނުން ކަމުގައި ވިއެވެ.)

ދެންފަހެ اللَّهُ تَعَالَى ގެ حَضْرَة ން عَذَاب އާއި ކާރީ ވި ހިނދުން އެދެ އަންހެނުންނަށް އެދެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ފައިދާ އެއް مَنْفَع އެއް ނުކުރިއެވެ. رَسُوْل ބޭކަލުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ކަމުގައި ވީމާ ވަކިން ކުރި އެއްވެސް ކަމެއް ދިފާޢު އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވެއެވެ. ކާފިރުކަމާއި ނިފާޤުގަންތެރިކަމާ އެއްވެސް حَال އެއްގައި އެއަށް اللَّهُ ދުރުވާނެގޮތް ކަންކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެދެ އަންހެނުންނަށް ނަރަކައަށް ވަންނަމީހުންނާއެކު ނަރަކައަށް ވަންނާށޭ އެންގެވުނެވެ.

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

މާނަ

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا އަދި اللّٰهُ މިސާލެއް ޖެއްސެވިއެވެ. لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުންގެ (آسِيَة بِنْت مَزَاحِم ގެ) إِذْ قَالَتْ އޭނާމަނާ ވިދާޅުވިޔިނދު / ދަންނަވިނދު رَبِّ އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! ٱبْنِ لِى މިއަޅާއަށް ބިނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! عِندَكَ بَيْتًا އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި ގެއެއް فِى ٱلْجَنَّةِ ސުވަރުގެގައި وَنَجِّنِى އަދި މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ فِرْعَوْن ގެ ކިބައިންނާއި އަދި އޭނާގެ (شِرْك ގެ) ނުބައި عَمَل ތަކުން وَنَجِّنِى އަދި މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ އަނިޔާވެރި قَوْم ގެ ކިބައިން وَمَرْيَمَ އަދި مَرْيَم ދެކަމަނާގެ (މިސާލުވެސް) ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ އޭނާމަނާ ރައްކާތެރިކުރެއްވި فَرْجَهَا އޭނާމަނާގެ ފަރުޖުނަވަން فَنَفَخْنَا فِيهِ ދެންފަހެ މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެއަށް ފުމެލެއްވީމެވެ. مِن رُّوحِنَا މިވަންތަރަސްކަލާނގެ رُوْح ން وَصَدَّقَتْ އަދި އޭނާމަނާ ތެދުކުރެއްވި بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا އޭނާމަނާގެ رَبّ ގެ كَلِمَة ތައް (شَرِيْعَة) وَكُتُبِهِۦ އޭނާގެ ފޮތްތަކާއި وَكَانَتْ އަދި އޭނާމަނާ ވިއެވެ. مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾ ކިޔަމަންތެރި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން.

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި إِيْمَان ވީ މީހުންގެ މިސާލެއްވެސް اللّٰهُ ޖެއްސެވިއެވެ. އެއީ فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުން آسِيَة بِنْت مَزَاحِم ގެ މިސާލެވެ. އެކަމަނާއަކީ جَبَّارُ ނުބައި فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. އެކަމަނާއަކީ صَالِح މާތް تَقْوَى ވެރި މުއުމިނާއެކެވެ. އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ رَبّ އަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރައްބާ ބޮޑުކުރައްވި ތިބާރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި ސުވަރުގޭގައި މިއަޅާއަށް ގެއެއް ބިނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި فِرْعَوْن ގެ ހިޔަނިންނާއި އޭނާ ކުރާ شِرْك ގެ ނުބައި عَمَل ތަކުން މިއަޅާ ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ހިޔަނިން މިއަޅާ މިނިވަންކޮށްދެއްވައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.!

(١٢) އަދި عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން مَرْيَم ގެ މިސާލުވެސް اللّٰهُ މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސެވިއެވެ. އެކަމަނާ އަކީ އެކަމަނާގެ ފަރުޖުގަނޑު فَاحِش ކަންތައްތަކުން ރައްކާތެރިކުރައްވައި ބަލަހައްޓަވައިފައެވެ. (އެކަމަނާ ހަށިހުޅަނދު އެއްވެސް ކަލެއް ނުކުރައްވައެވެ.) ދެން އެކަމަނާގެ ގައިކޮޅަށް މިރަސްކަލާނގެ رُوْح ން ފުމެލެއްވީމެވެ. އަދި އެކަމަނާ ހައްޤުކޮށް ޤަބޫލުކުރެއްވި رَبّ ގެ كَلِمَة ތައް ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެކަލާނގެ شَرِيْعَة ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަޔާކުރެއްވި ފޮތްތަކެއްވެސް އެކަމަނާ ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާއީ ކިޔަމަންތެރި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މި ސޫރަތުގައި اللّٰهُ މިސާލު ޖެއްސެވީ ހަތަރު އަންހެނުންގެ ވާހަކައިންނެވެ. އެބަހުން ދެމީ ދެއަންހެނުންނަކީ سَلَام ލެއްވި نُوْح ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. އަނެއްބަ އަންހެނަކީ سَلَام ލެއްވި لُوْط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. ދެ އަންހެނުންވެސް މިވީ ދެ رَسُوْل ނުގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުގައެވެ. ނަމަވެސް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން رَسُوْل ބޭކަލުންގެ އަނބިކަނބަލުންކަމުގައިވުމީ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. އަނެއްކޮޅުން فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުން ކާފަރެއްގެ ދަށުގައި ހުރިނަމަވެސް إِيْمَان ވެ އަދި اللّٰهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެއިން ގަސްދުވަދެ އެކަމަނާއަށް މަތިވެރިކަމުދެވިފައެވެ. މިއީ عِبْرَة ނަ ލިބިގަންނަ ކަންކަމެވެ.

الملك سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الملك — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٠)

تَبَٰرَكَ ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلْنَٰهَا رُجُومًا لِّلشَّيَٰطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ﴿٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

تَبَٰرَكَ = ބަރަކާތް ވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ./ މަތިވެރި ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ = އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައި (އެކަލާނގެ ބާރުގެ ދަށުގައި) އެންމެހާ މުޅި ވެރިކަމާ ކަލާނގެ. ✵ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމަކަށްގެ މައްޗަށް. ✵ قَدِيرٌ ﴿١﴾ = ކުޅަދާނަވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✵ ٱلَّذِى خَلَقَ = އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ✵ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ = މަރާއި އަދި حَيَاة : (މަރުވުމާއި އަދި ދިރުން) ✵ لِيَبْلُوَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ✵ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އަމަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކާކުތޯ؟ ✵ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ = އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ✵ ٱلَّذِى خَلَقَ = އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. ✵ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا = ތަޅުތަޅުން ހަތް އުޑު. (އެއް އުޑު މަތީ އަނެއް އުޑު) ✵ مَّا تَرَىٰ = ކަލޭގެފާނަކަށް ނުފެނޭނެއެވެ. ✵ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رَحْمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ހެއްދެވުމުގައި ✵ مِن تَفَٰوُتٍ އެއްވެސް ތަފާތުތަކެއް / އެއްވެސް ތަފާތެއް / ދުރުކަމެއް. ✵ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ = ފަހެ ނަޒަރު ގަތަން ލާ ހިނގައިގެން ބައްލަވާށެވެ.!) ✵ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ އެއްވެސް ފަޅުވުމެއް/އެއްވެސް ބާކީކަމެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީތޯ؟ ✵ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ = ދެން ދެވަނަފަހަރަކަށް ވެސް (ދިނަގޮނަގޮތަކަށް) ލިންގަގެ ބަލާފާނދޭ.! ✵ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ = ކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް نَظَرُ އެނބުރިގެން ✵ خَاسِئًا = ދަހިވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ ✵ وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ = ވަރުބަލިވެ ހިތާމަ ކުރާ ހާލު. ✵ وَلَقَدْ زَيَّنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. ✽ ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا = (ދުނިޔެއާއި) ގާތްވެގެންވާ އުޑު. ✽ بِمَصَٰبِيحَ = ބައްތިތަކުން/ތަރިތަކުން. وَجَعَلْنَٰهَا = އަދި އެތަކެތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ✽ رُجُومًا لِّلشَّيَٰطِينِ = شَيْطَان ން ގަސަން އުކާވާ، އަސްތިރު ގައިގަދި ޖެހޭވާ ތަކެތި ކަމުގައި. ✽ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ. ✽ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ﴿٥﴾ = އަނދައަނދާ ހުރި އަލިފާނުގެ عَذَاب.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައި - ނުވަތަ އެކަލާނގެ ބާރުގަދަކަމުގައި - އެންމެހާ މިލްކުއްވާ ކަލާނގެ ބަރަކާތް ވަންތަ ވޮޑިގެންފައެވެ. ހުރިހާ ހެޔޮކަން ގިނަވެގެންފައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުދުރަތްވަންތަ ވޮޑިގެން ވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ މަރުވުމާއި އަދި ދިރުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެބަހީ ދުނިޔޭގައި މަރުވުމަށްފަހު އަލުން آخِرة ދުވަހުން ދިރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރުވައި އިމްތިޙާނު ކުރުވުމުގައި އެންމެ ރަނގަޅު ކާކުކަން ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލާނގެ ޢިއްޒަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ފާފަތައް ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަ ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އެއްއުޑުގެ މަތީ އަނެއް އުޑު ވާގޮތަށް ހަތް އުޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގައި އެއްވެސް ތަފާތެއް އަދި ނިސްބަތްކުރާ ގޮތެއް ނުފެންނާނެއެވެ. ދެން ކަލޭގެ ލޯ ރުޖޫޢު ކުރާށެވެ. ކަލޭއަށް އެއްވެސް ކުށެއް އެބަ ފެންނަން ހުރިތޯ؟

(٤) އަދި ތަކުރާރުކޮށް ދެވަނަ ފަހަރަށް ބަލާށެވެ. ކަލޭގެ ލޯ ނިކަމެތިވެ ހުއްޓައި ޖެހިގެން ރުޖޫޢު ވާނެއެވެ. ކަލޭގެ نَظَرُ ކަލޭގެ ގާތަށް އެނބުރިގެން ދާނީ ވާގޮތަކަށް ނުވެ ވަރުބަލިވެގެންނެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔެއާއި އެންމެ ގާތުގައިވާ އުޑު ބައްތިތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އެބަހީ ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އެތަރިތަކަކީ އަދި شَيْطَان ގަސަން ޖެހޭވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި آخِرة ދުވަހުން އެއުރެންނަށް ގަދަ އަލިފާނުގެ عَذَاب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ.

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا وَهِىَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا۟ بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުންނަށް ވެއެވެ. ❁ بِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައި. ❁ عَذَابُ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عَذَاب ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٦﴾ = އެއީ ގޯސްވީބޮޑު ރުޖޫޢަވެދާންވާތަނެވެ. ❁ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا = އެމީހުން އެނަރަކައަށް އުކާލެވިއްޖެއްޔާ ❁ سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا = އެނަރަކައިގެ ބޮޑުއަޑު ހިމާރު ހަޅޭއްލެވުމެއް ކަހަލަ ބޮޑު ހަޅޭއްލުމެއް އަޑުއިވޭނެއެވެ ❁ وَهِىَ تَفُورُ ﴿٧﴾ = އެނަރަކަ ކެކި ހޫރުމުގައި. ❁ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ = ރުޅިއައުމަކުން ބައިބަޔަށް ފަޅައިގެން ދާހާ ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ❁ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ = އޭގެ ތެރެއަށް ބައެއްބައެއް އުކާލެވޭ ކޮންމެ ފަހަރަކު ހިނގައްޖެއްޔާ ❁ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ = އެނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމުގެ ޚާދިމުން އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް نَذِير އެއް ނުއައީހެއްޔެވެ ❁ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. (އާއެވެ.) ❁ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ގާތަށް نَذِير އެއް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا = އަހުރެމެން (އެބޭކަލުން) ދޮގުކުރީމެވެ. އަދި އަހަރެމެން ބުނީމެވެ ❁ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ = اللهއެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. ❁ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ ❁ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި މެނުވީ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ = އަހުރެމެން އަޑުއަހާ ބުއްދިކުރާހުރިނަމަ.❁ أَوْ نَعْقِلُ = ނުވަތަ ވިސްނާ ކަމުގައި (ވިނަމަ) مَا كُنَّا ❁ = އަހުރެމެން ނުވީމުހެވެ❁ فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾ = ނަރަކައިގެ (އަހުލުވެރިންގެ) ތެރޭގައި❁ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ = ފަހެއެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް إعْتِرَاف ވާނެއެވެ❁ فَسُحْقًا = ދުރު (الله ގެ ރަޙްމަތުން) رَحْمَة ހަމަ ދުރުވުމެވެ!❁ لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١١﴾ = އަހުލުވެރިންނަށް ނަރަކައިގެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ❁ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވެއެވެ ❁ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި ވާހުށިކޮށް ❁

لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުން ހުއްޓެވެ. ❁ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތާއި ، އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ހުރި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބެވެ. އެއީ ގޯސްތިމާން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٧) އެނަރަކައިގެ ތެރެއަށް އެބައިމީހުން އުކާލެވިއްޖެއްޔާ އެނަރަކައިގެ ތެރެއިން ހިމާރު ހަޅޭއްލަވާ ގޮސްނަކަހަލަ ނުބައިއަޑު ފަންގަޖެއް އެމީހުން އަޑުއަހާނެއެވެ. އޭރު އެނަރަކަ ކަނޑުކާބޮޅިގެން މީސްތަކުންނާއި އެކު ކެކިކެކި އޮވެ. ❁

(٨) އެނަރަކައިމީހުން ދެކެ ރުޅިއައިއަރައިގަތުމުން ކަނޑުބިލެވިގެންފައިވާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ފަހަރަކު ނަރަކައަށް ވަންނަވެރިންގެ ޖަމާޢަތެއް އަޅައިލެވޭ ކޮންމެ ފަހަރަކު ނަރަކަ ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތުން ބާކަލުން އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (މިތަނާއިމެދު ބިރުގަންނަވާނޭ ބާކަލަކު ވަޑައި ނުގެންނަވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁

(٩) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދޭހެވެ. ބިރުދައްކަވާ ބާކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް އަހުރެމެން އެބާކަލުން ދޮގުކުޅީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން އެބާކަލުންނަށް ދަންނަވާ ﷲ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައިލާފައެއް ނުވާކަމުގައެވެ. އަދިކަލޭމެންނެވެ. ތިޔަބާކަލުން ތިއުޅެނީ ބޮޑުވެގެންވާ ބޮޑު މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁

(١٠) އަދިއެމީހުން އެނަރަކައިގާ ތިބެގެން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެންވެސް އެބާކަލުންގެބަސް އަހައި ވިސްނައިގެން ސިކުނޑި ބޭނުންކުރިނަމަ ދީނުގައި އުޅުނުނަމަ އެއްވެރިންކަމުގައިވެގެން ކޮންމެވަރަކަށް މިއަދު ނަރަކަވެރިންގެ ތެރޭގައި ނުތިބޭނެއެވެ. (އެކަމަކު އެބުނުން އެއީ ހަމަހުސްބަސްތަކެކެވެ.) ❁

(١١) ދެންފަހު އެމީހުންގެ ފާފަތަށް إعْتِرَافُ ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ﷲ އާއި އެކަލާނގެ رَحْمَة އެމީހުންނާއި ހިދުރުކަމާއެވެ! ❁ (اللهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ ... آمِيْن)

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން غَيْبُ ގައި ބިރުވެތިވާ އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވި މީސްތަކުން ނަށް އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ން ފާފަ ފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވެއެވެ. އެއީ ނިޢުމަތްތެރިކަމުގެ ގެވެރި ސުވަރުގެއެވެ.

وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ވާހަކަތައް ސިއްރުކޮށް ކިޔާށެވެ!. ۞ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ = ނުވަތަ އުފުލާ ހަކަތައް އަޑު ހަރުކޮށް ދައްކައިބަލާށެވެ!.۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެއަޑީގައިވާ ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ أَلَا يَعْلَمُ = އަހުރެ (ހިތްތަކުގެ އަޑީ ގައިވާތަކެތި) ދަންނަވޮޑިގެން ނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟ ۞ مَنْ خَلَقَ = ތަކެތި ހެއްދެވިފަރާތަށް۞ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ = އަދިއެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެން ވަޑައިގެން ނުހަނު ލަޠީފުވަންތަ ވޮޑިގެންވާ އަދި ހަބަރުވެރިވެވޮޑިގެން ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭގެފާނުންނަށް ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވައި ދެއްވީ ۞ ذَلُولًا = ފަސޭހަކަމާއެކު ދިރިއުޅުމަށް ۞ فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނުން އެބިމުގެ ފަރާތްތަކުގައި ހިނގައިބަލާށެވެ!. وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ = އަދި އެބިމުގެ ރިޒުޤުން ކަލޭގެފާނުން ކައިބޯއި ހަމަޖެހޭށެވެ!۞ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުން مَحْشَرُ ކުރެވޭނީ ހަމައެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.۞ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ = އުޑުގައިވާކަލާނގެއާއި މެދު ކަލޭގެފާނުންވަނީ އަމާންވެގެން ހުރީހެއްޔެވެ؟۞ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންނާއި އެކު ބިންގަނޑު ގަންނަވައިގެން ފޮނުއްވުމުން ۞ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އެބިންގަނޑު ހަރަކާތްކޮށް ގުޑާބުރަވާލައިފިއެވެ.۞ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުން ވަނީ އުޑުގައިވާ ކަލާނގެއާއިމެދު އަމާންވެގެން ހުއްޓެވެ؟ ۞ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ގާތައް ފޮނުއްވުމުގައި۞ حَاصِبًا = ހިލަގަނޑެއް ۞ فَسَتَعْلَمُونَ = ފަހުން ދަންނާނެ ކަލޭގެފާނުންނަށް އެގޭނެއެވެ. ۞ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ = މިވަން ބަސްކަލާނގެ އިންޒާރު ފުރިހަމަ ދެއްވުނު ގޮތް.۞ وَلَقَدْ كَذَّبَ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުޅެވެ.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުން ۞ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީގޮތް ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟۞ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ = މިވަން ބަސްކަލާނގެ އިންކާރު / މިވަންބަސްކަލާނގެ ކޯފާ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ = އެމީހުންގެ

މަތީގައިވާދޫނިތަކަށް ❁ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقۡبِضۡنَ = ފިޔަތައްހުޅުވައި ފަތަރައިގެންނާއި އަދި ފުޅިކޮށްގެން. ❁ مَا يُمۡسِكُهُنَّ = އެސްޓުގެން (ވެއްޓުނުދީ) ހިފަހައްޓަވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلرَّحۡمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެފިޔަވައި ❁ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيۡءِۭ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހުރިހާއެއްޗަކަށް ❁ بَصِيرٌ ۝١٩ = ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) (ހާމަކޮށްބުނިޔަސް!.) ކަލޭމެން ބަސްބުނަނީ އަޑު ހަރުކޮށް އަދި އަޑު މަޑުކޮށް ސިއްރުން ބަސްބުނުމާ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާ ކަންތައްތަކަށް ރަނގަޅަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٤) އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެ އެތަކެތީގެ ސިއްރު ނޭނގޭނެ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ނުހަނު ލަތީފުވަންތަ ވޮޑިގެންވާ އަދި އެންމެހައި ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ނިކަމެތި ފަސޭހަ ކަމަކަށް ލައްވާ ތަނަވަސްކުރެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެބިމުގެ އެކިފަރާތްތަކާއި މަގުތަކުގައި ހިނގާށެވެ. އަދި އެތަނުގައިވާ ރިޒުޤުން ކެއުމަކީ އެކަލާނގެ ރިޒުޤުން ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެބުރި مَحْشَرُ އަށް ޖަމާކުރެއްވުން ވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(١٦) ކަލޭމެން ފަހެ ސަމާއުގައިވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަސްބަވައި ނުގަންނަވާނެކަމާއިމެދު އަމާންވެގެން ހުއްޓެވެ؟ އަދި އެބިންގަނޑު ގަސްބަވައިގެންފިނަމަ އެބިންގަނޑު ދަށް ބުރަބުރާކޮށްލައިފާ ތަޅުހެދިގެންދާނެއެވެ.

(١٧) ނުވަތަ ކަލޭމެން ސަމާއުގައިވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ގަލުގެ ހިލަތަކުން ފުރިފައިވާ ވައިގަނޑެއް އަރުވައިފާނެކަމާއިމެދު އަމާންވެގެން ހުއްޓެވެ؟ ދެންފަހެ ހިލަތަކުން ފުރިފައިވާ ވައިގަނޑު ފޮނުއްވުމުން ދެން މިޝްރިކުންނަށް އިންޒާރު ދެއްވުމުގެ ކަންތައް ހުރީ ކިހާކަމަކުތޯ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރީގައިވީ (ޤަޥްމު ޘަމޫދާއި) ފަދަ ކުރީގެ އުއްމަތްތަކުން މިޝްރިކުންނާއި ކާފިރުންވެސް ޙަޤީޤަތާ ދެކޮޅު ހެދިއެވެ. ފަހެ އެއުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން މިޝްރިކުންގެ އިންކާރު އަދި މިޝްރިކުންގެ ކަންތައް ވީ ގޮތް ކިހިނެއްތޯ؟ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަޒާބު ބާވައިލެއްވުމާއި އަދި ނިކަމެތިކުރައްވައި ހަލާކުކުރެއްވުމެވެ.

(١٩) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ މަތީ ފިޔަހުޅުވައި ފަތަރައިގެން ނާއި އަދި ފިޔަ ފުޅިކޮށްގެން ހުރެ ދުނިޔެތަކަށް ނުބެލީ ހެއްޔެވެ؟ އެތަކެތި ބިމަށް ވެއްޓުނުދީ އުޑުމަތީގައި رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން މީހަކު ނުހިފަހައްޓަވައެވެ. (އެސްޓުގެން އުޑުމަތީގައި ހިފަހައްޓަވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހުރިހާއެއްޗަކަށް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَمَّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَـٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

أَمَّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى = އެއީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ هُوَ جُندٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމަތްކަންދޭ ސިފައިންގެ ގޮތުގައި
ވާކަށް ❁ يَنصُرُكُم = އެކަލަކު ކަލޭމެންނަށް ނަސްރުދޭނޭ.❁ مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَـٰنِ رَحْمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި
❁ إِنِ ٱلْكَـٰفِرُونَ = ކާފިރުން ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ = ގެއްލިގެންވުމުގައި ވެސްތި ❁ أَمَّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى=
އެއީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ يَرْزُقُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދޭނީ؟❁ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ= އެކަލާނގެ ރިޒުޤު
ހިފަހައްޓަވައިފިއްޔާ ❁ بَل لَّجُّوا۟ = އަދި ކިޔައި ދެއްވާތޯ.؟ އެމީހުން އެދުމުގައި ❁ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ =
ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ދުރުވެރިކަމުގައެވެ. ❁ أَفَمَن يَمْشِى = ހިނގާމީހާ ގެއްލުވާ؟ ❁ مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ=
އެމީހާގެ މޫނުމަތިން❁ أَهْدَىٰٓ = ތެދުމަގުގައި ވެސް ތޯ ❁ أَمَّن يَمْشِى = ނުވަތަ ހިނގާމީހާ ގެއްލުވާ؟❁ سَوِيًّا =
ސީދާކޮށް ތެދުވެގެން❁ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގައި. قُلْ = ކަލޭގެ ދަންނަވާށެވެ. ❁ هُوَ
ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ = ކަލޭމެން ގެއްލުވި ހަދަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ.❁
ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި (ވިސްނާ ހިތްތަކުގެ) ހިތާއި ❁ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾
= ކަލޭމެން ޝުކުރުކުރަނީ ކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެ ދަންނަވާށެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ = ކަލޭމެން
ހެއްދެވީ ފެތުރުއްވައި އެކަލާނގެއެވެ.❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން މަހްޝަރު
ވާނީ (އެކަލާނގެއަށް) އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ =
ވަޢުދުވެވުނު ކަންތައް ދުނިޔެ ނޫން ކިޔަމަން ކުރާނީ؟❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ = (އަދުއްމީނުންނާއެވެ.) ތިޔަބައި
މީހުން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ކަމުގައި (ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.)❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) رَحْمَن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ނަސްރު ނުދެއްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ނަސްރުދެއްވާނޭ މީހަކީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކުވާނެހެއްޔެވެ؟ (އެއްގޮތަކަށްވެސް އެފަދަމީހަކު ނުވާނެއެވެ.) ކާފިރުން އުޅެނީ ބޮޑުވެގެންވާ ހުއްލުމެއްގެ ތެރޭގައެވެ.

(٢١) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވުން ހުއްޓުއްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދޭނޭ މީހަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކުވާނެހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކު ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ކީއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ބޮޑާވެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ދުރުވެފައިވާކަމުގައެވެ.

(٢٢) އަޅެފަހެ، އެމީހެއްގެ މޫނުވަތަތެރަށްވެގެން ހިނގާމީހާ އާއި ސީދާމަގުގައި ރަގަޅަށް ތެދުވެގެން ހިނގާމީހާއި ދެމީހުންކުރެ ރަގަޅަށް ހިދާޔަތް ލިބިގެންވަނީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ ސީދާމަގުގައި ވާނީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟

(٢٣) (ރަސޫލު الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހެއްދެވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށް ހިތްތަކެއްދެއްވިއެވެ.! އެކަމަކުވެސް ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރަނީ ދާދި މަދުންނެވެ.

(٢٤) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެން ހެއްދެވައި ބިމުގައި ފެތުރުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން މަޙްޝަރު ކުރެވޭނީވެސް (އެއްކޮށް ކުރެވޭނީވެސް) ހަމަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

(٢٥) އަދި އެކާފިރުންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ.) ކަލޭމެންނީ ބުނާބަހުގައި ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ. މިއީ ވަޢުދުކުރެވުނު ޤިޔާމަތް ދުވަސް އަންނާނީ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ.

قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَـٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَـٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍۭ ﴿٣٠﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ = އެކަމުގެ އިލްމުވަނީ ހަމައެކަނި ❁ عِندَ ٱللَّهِ = اللهގެ حَضْرَةُ ގައެވެ. وَإِنَّمَآ أَنَا = އަދި އަހުރެންވާނީ ހަމައެކަނި ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަޒީރަކުކަމުގައެވެ. ❁ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً = ގާތްވެގެންވާ ކަމުގައި އެއިން (އެބަހީ އަޒާބު) ދެކޭހިނދު سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފަރުވީމީސްތަކުންގެ މޫނުތައް ދެރަވެ ނުބައިވެގެންދެއެވެ. ❁ وَقِيلَ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. ❁ هَـٰذَا ٱلَّذِى = މިއީ (މިއީ ފެންނަ އަޒާބުގެ ވަނަވަރެވެ) ❁ كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން އެކަމަށް އެދިއެދިހުރި އަދި ސުވާލު ކުރި އަޒާބެވެ. ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ! ❁ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ = اللهއަހުރެން ހަލާކުކުރައްވައިފިއްޔާ / މަރުއްވައިފިއްޔާ وَمَن مَّعِىَ = އަދި އަހުރެންނާއެކުވާ މީހުންނާއި (މުއުމިނުންނާއި) ❁ أَوْ رَحِمَنَا = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ސަލާމަތްކަން ދެއްވައި رَحْمَة ލައްވައިފިއްޔާ ❁ فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ފަހެ ކާފަރުންނަށް ސަލާމަތްކަން ދެއްވައި އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ = ވޭންދެނިވި އަޒާބުން ❁ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ رَحْمَـٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ءَامَنَّا بِهِۦ = އަހުރެމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވީމެވެ. ❁ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا = އަދި އަހުރެމެން ވަކިލުކޮށް ބާރުއަޅަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ فَسَتَعْلَمُونَ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَنْ هُوَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވީ ކާކުކަން ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ! ❁ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا = ކަލޭމެންގެ ބޮންޑުފެން ފުން ގުޅަށް ހިނދިއްޖެއްޔާ ❁ فَمَن يَأْتِيكُم = ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދޭނީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾ = މިތުރުން ނުވަތަ ހިގަހިގާފައިހުންނަ ފެން / ދިޔަފެން ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) (އޭ ރަސޫލާ ﷲއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަލުންގެ އެނގުންވާކަން ކަށަވަރީ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. (އަހުރެމެންނަކަށް ނޭނގޭއެވެ.) އަހުރެން ވާނީ ކަށަވަރީ ނަޒީރަކުކަމުގައެވެ. އެބަހީ އެކަލުންގެ ވާހަކައިން ބިރުގަންނަވާ ބަކަލަކުކަމުގައެވެ.

(٢٧) ދެންފަހެ ދުވަހު ގެއްލުން އެމީހުންނަށް އެ ޢަޛާބު ކުރިމަތިވެ ފެނިއްޖެހިނދު ކާފިރުންގެ މޫނުތައް ނުބައިވެ ކަޅުވެދާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. މި ޢަޛާބަކީ ތިޔަބައި ފެންނަ ޢަޛާބުގެ ވާހަކަ ކަލޭމެން ދަރިޢަވާގައި އެކަމަށް އެދި ސުވާލުކުރި ޢަޛާބެވެ.

(٢٨) (އޭ ރަސޫލާ ﷲއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހުރެންނާއި އަހުރެންނާއެކު ހުރި މުއުމިނުން ﷲ ހަލާކު ކުރައްވާ މަރުއްވައިފިއްޔާ ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައިފިއްޔާ ، ފަހެ ކާފިރުންނަށް ސަލާމަތްކޮށްދިނުމަށް އެމީހުން މިންޖު ކޮންބޭކަމެއް ފަހަރު ކާކުހެއްޔެވެ. ވޭންދެނިވި ޢަޛާބުން ސަލާމަތްކޮށް ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ހަމަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ.)

(٢٩) (އޭ ރަސޫލާ ﷲ އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ رَحْمَٰن ވަންތަ ﷲއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުކަން ކުރުމަށް މި ގޮވާ އެއްކަލާނގެކަމުގައިވާ رَحْمَٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.) އަހުރެމެން މިވަނީ އެކަލާނގެއަށް އީމާން ވެގެންނެވެ. އަދި އަހުރެމެން ތަވައްކަލް ކުރީ ވަކިން އެކަލާނގެއަށެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކުރިން ނުވަތަ ފަހުން ބަލާލާއިރު މިސްކީނުންގެ ދުޝްމަން ހޯދާ މަގު ދެއްކުމުގައި ވަކިން ކާނބައެއްކަން ނިކަމެތި ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٣٠) (އޭ ރަސޫލާ ﷲއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ދެކެ ބަލާ އަދި ބާރުނުކުރާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފެން ބިމުގެ އަޑިއަށް އެކަނިވެގެން ހުކުރު ފެން ނޯތިވެދިޔައީމާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ފެނުމަށް ގެނައުމަށް ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެން ގެނެސްދީ ވަކިން ކަލޭމެނަށް ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟)

القلم سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القلم — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٢)

نٓۚ وَٱلۡقَلَمِ وَمَا يَسۡطُرُونَ ۝١ مَآ أَنتَ بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ بِمَجۡنُونٖ ۝٢ وَإِنَّ لَكَ لَأَجۡرًا غَيۡرَ مَمۡنُونٖ ۝٣ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٖ ۝٤ فَسَتُبۡصِرُ وَيُبۡصِرُونَ ۝٥ بِأَييِّكُمُ ٱلۡمَفۡتُونُ ۝٦ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ۝٧ فَلَا تُطِعِ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ۝٨ وَدُّواْ لَوۡ تُدۡهِنُ فَيُدۡهِنُونَ ۝٩ وَلَا تُطِعۡ كُلَّ حَلَّافٖ مَّهِينٍ ۝١٠

ތަރުޖަމާ

نٓ = މިއަކުރުގެ މުރާދު މާތްވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ۞ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ① = ޤަލަމާއި ޤަލަމުން ލިޔުއްވާ މަލާއިކަތުން ލިޔުއްވާ الله ހުވަދި وَحِى ހުވާކުރައްވަމެވެ. ۞ مَآ أَنتَ = ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ نِعْمَة ގެ ސަބަބުން ۞ بِمَجْنُونٍ ② = މޮޔަބައެއްކަމުގައި ۞ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ޘަވާބެއްވާ ދަރުމައެއްވެއެވެ. غَيْرَ مَمْنُونٍ ③ = ކެނޑިނުދެއުމާ ۞ وَإِنَّكَ = އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ ۞ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ④ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ خُلْقُ ގެ މައްޗަށެވެ. ۞ فَسَتُبْصِرُ = ނިކަންމުޅި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންވާނެތެވެ. ۞ وَيُبْصِرُونَ ⑤ = އަދި އެއުރެން ދެކޭނެތެވެ. (އެ ކާފަރުންނެވެ) ۞ بِأَييِّكُمُ = ކަލޭމެންކުރެ ކޮންބައެއްކަން ۞ ٱلْمَفْتُونُ ⑥ = މަޖުނޫނުކަމާއި މުޅިއަކީ ރަބ ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ۞ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުން އޮޅި ގެއްލިގެންވާ މީހާ ۞ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلْمُهْتَدِينَ ⑦ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ۞ فَلَا تُطِعِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންނުވެވޮޑިގެންނުވާށެވެ!. ۞ ٱلْمُكَذِّبِينَ ⑧ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ۞ وَدُّواْ لَوْ تُدْهِنُ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދޫދީ މަސްލަހަތު ބަދަލުކުރުން އެދެއެވެ. ۞ فَيُدْهِنُونَ ⑨ = ދެން އެއުރެން އެމީހުންނެވެ ކަލޭގެފާނަށް ދޫދީ މަސްލަހަތުވެ ۞ وَلَا تُطِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންނުވެވޮޑިގެން ނުވާށެވެ. ۞ كُلَّ حَلَّافٍ = ގިނަގިނައިން ހުވައިކާ ކޮންމެ މީހަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް) ۞ مَّهِينٍ ⑩ = ނިކަމެތިވެރިޔާ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) نٓ : މިއަކުރަކީ ޤުރްއާނުގެ ބައެއް ސޫރަތްތަ ފެށޭ ތަނުގާ ހުންނަފަދަ ވަކި އަކުރުތަކުގެތެރެއިންވާ އަކުރެކެވެ. އެ އަކުރުގެ ފުރިހަމަ މުރާދު ދަންނަވޭނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ.

ގަލަމާއި ގަލަމުން ލިޔުއްވާ ތަކެތި ގަސްދުކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

(٢) (އޭ ރަސޫލާ الله އެވެ!) ކަލޭގޮފާނުގެ رب ދެއްވި ނިޢުމަތުގެ ސަބަބުން ކަލޭގޮފާނަކީ މަޖުނޫނެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ނަބީކަމުގެ ނިޢުމަތާއި އަދި ރިސާލަތު ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގޮފާނު މަޖުނޫނަކަށް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. މިއީ މައްކާގެ ކާފިރުން އެކަލޭގޮފާނު އެހުރީ وحى ގެ ސަބަބުން މަޖުނޫނުވެގެން ނުވަތަ ޖިންނި ބަލިޖެހިގެން މަޖުނޫނުވެގެން ކިޔަންފެށުމުން އޭގެ ރައްދުގައި ބާވައި ދެއްވި ބަސްފުޅެކެވެ. އެކަލޭގޮފާނު އުޅުއްވީ މަޖުނޫނުގެ ހާލުގައި ނޫންކަން އެންގެވިއެވެ.)

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ކެނޑިގެން ނުދާފަދަ ޘަވާބު ނިޢުމަތްވެއެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮފާނު ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ޘާބިތުވެގެންވާ މާތް ޚުލުޤު ފުޅެއްގައެވެ.

(٥)،(٦) (އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ!) ކަންތައްތައް ހާމަވެގެން ސާފުވާނެ އަންގާހިނދުން ތިޔައިން މަޖުނޫނުވެފައިވާ ކާކުކަން އެމީހުންނަށް ހާމަވާނެއެވެ. މަޖުނޫނުވެ ވަނީ އެމީހުންތޯ ނުވަތަ ކަލޭގޮފާނުތޯ އެނގޭނެއެވެ. ނިކަންހުރި ކަލޭގޮފާނު އެބަސް ދެކެވޭއިރު ގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް ނިކަންހުރި އެބަސް ދެކޭނެއެވެ.

(٧) ތިމާ ސީދާ މަގުންއެއްކިބާ ވެގެންވާ ކާކުކަން ކަލޭގޮފާނުގެ رب މާތްރަސް ދަންނަވާ ގެންވެއެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގުގައި ވަނީ ކާކުކަންވެސް އެކަލާނގެ މާތްރަސް ދަންނަވާ ގެން ވެއެވެ.

(٨) ފަހެ ކަލޭގޮފާނު ދޮގު ހަދާ މީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٩) އެމީހުން އެބަހީ މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެދެނީ ކަލޭގޮފާނު އެމީހުންނަށް ލޯތިކޮށް މަދަހަނާތެރިވުމެވެ. ފަހެ އެމީހުންވެސް ކަލޭގޮފާނަށް ލޯތި މަދަހަނާތެރިވާނެއެވެ. – އެމީހުންގެ ބާޠިލަށް ކަލޭގޮފާނު އެމީހުންގެ ބޭރުމަތިން ހެޔޮބަސް ނުބުނެ އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކަށް ކުށްނުކިޔުއްވުމެވެ. ފަހެ އެމީހުންވެސް ކަލޭގޮފާނު އަޅުކަންކުރާ ކަލާނގެއަށް ނުބުނުމެވެ.–

(١٠) އަދި އެމީހަކީ ނިކަމެތި އަދި ދޮގު އަދި ގިނަގިނައިން ހުވައިކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް) ކަލޭގޮފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.

هَمَّازٍ مَّشَّآءٍ بِنَمِيمٍ ⑪ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ⑫ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ⑬ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ⑭ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ⑮ سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ⑯ إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ⑰ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ⑱ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ⑲ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ⑳ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ㉑

ލުޣާތު

هَمَّازٍ = غِيْب ބުނާ ❁ (މީސްތަކުންނަށް ހުތުރު އެއްޗެހިކިޔާ) مَّشَّآءٍ بِنَمِيمٍ ⑪ = ދެބަސްވުމަށް ހިނގާ ❁ مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ = ހެޔޮކަންތަކަށް މަނާކުރާ ❁ مُعْتَدٍ = އަނިޔާވެރިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިގަތް أَثِيمٍ ⑫ = ފާފަކުރުން ގިނަ ❁ عُتُلٍّ = ހަރުކަށި ނުބައި ❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ހުތުރު ސިފަތަކަށް ފަހު) ❁ زَنِيمٍ ⑬ = ނަސަބުގައި ދޮގު ދަޢުވާ ❁ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ⑭ = އޭނާއަކީ މުދާވެރި އަދި ދަރިންގެ ވެރިއަކަށް ވުމާ (އޭނާއަށް ކިބުރުވެރިވެގެން.) ❁ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭއިރު ❁ ءَايَاتُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ❁ قَالَ = އޭނާ ބުނެއެވެ. ❁ أَسَاطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ⑮ = އެއީ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ދޮގު ވާހަކަތަކެވެ. ❁ سَنَسِمُهُۥ = ނިޝާނުކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ޢަލާމާތެއް ޖަހާނަމެވެ. ❁ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ⑯ = އޭނާގެ ނޭފަތުގައި. ❁ إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަލާއިމްތިޙާނުކުރީމެވެ. ❁ كَمَا بَلَوْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަލާއިމްތިޙާނު ކުރިހެން ❁ أَصْحَابَ ٱلْجَنَّةِ = ބަގީޗާގެ އެކުވެރިންނަށް ❁ إِذْ أَقْسَمُوا۟ = އެމީހުން ހުވާކުރި ހިނދު لَيَصْرِمُنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އެގަސްތައް ނޮޅައި ދަނޑު ކަނޑާނަމޭ ކަމުގައި ❁ مُصْبِحِينَ ⑰ = ހެނދުނުވީމާ ❁ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ⑱ = އަދި އެމީހުން އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރިއެވެ. ❁ (އެބަހީ އެމީހުން إِنْ شَاء الله އެއް ނުބުނެއެވެ.) فَطَافَ عَلَيْهَا = ދެން ފަހަރެއް އެބަގީޗާގެ މައްޗަށް ހިނގައިފިއެވެ. ❁ طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވެ مُصِيْبَة އެއް ❁ وَهُمْ نَآئِمُونَ ⑲ = އެމީހުން ނިދާފައިވާއިރު ❁ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ⑳ = ދެންފަހެ ބަގީޗާ ވެއްޖެއެވެ ހަމަ ހިނގައިފައިވާ ދަނޑުތައް ފަދައިން ނުވަތަ އަނދިރި ރޭގަނޑެއް ފަދައިން އަޅިވެގެންދިޔައެވެ. ❁ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ㉑ = ދެން ފަތިސްވެފައިވާ ހާލު އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ގޮވައިލީއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި މީސްތަކުންނަށް ހުތުރު އެއްޗެހިކިޔާ އަދި غِيْبَ ބުނާ އަދި ތޫތޫ ދުލިހުންގެ ދޮޅުބު ޚާސްވެދުކުރުމަށް ދެބަސްބޭވުން ހިގާ (އެއްވެސްމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.

(١٢) އަދި ހެޔޮކަމު ހުރަސްއަޅައިދީގެން ހުއްޓުވާ އަދި އަނިޔާވެރިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނަޅައިގެންދާ އަދި ފާފަކުރުން ގިނަ (އެއްވެސްމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.)

(١٣) އަދި ހެޔޮ އަޚުލާޤު ނުބައި ހަރުކަށި އަދި މިބަޔާންވެދިޔަ ހުތުރު ހުރިހާ ސިފަތަކާއި އެކު އަދި ހެޔޮ ހެޔޮގެ ނަސަބިއާއި ދުރު ބުނުގައި ކަނޑައިލެވިފައިވާ ނުބައި މީހުންގެ ތެރެއިން ބައްޕަވާ ދަރިއެއްކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހަކު ކަމުގައި ހުރި ހެޔޮ ހެޔޮގެ ނަސަބުއެވެ.

(١٤) އޭނާ މުދަލާއި ދަރިންތައް ހުރިހާ މީހަކުކަމުގައި ވާތީ (އެފަދަ މީހާ ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.)

(١٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭއިރު ދެން އޭނާ ބުނަނީ މިއީ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ކުރީގެ ފިލާވަޅު ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައެވެ.

(١٦) ނިކަން ހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުރިމަތީގައި ނުބައި ހާލުގައި ފެނިގެންދާނެ ގޮތަކަށް ބަލާށެވެ.

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން ބަގީޗާގެ އެކުވެރިންނަށް ބަލާކުރެއްވިހެން إمْتِحَانُ ކުރައްވައިފީމުއެވެ - އެބަހީ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނަށްވެސް ބަލާކުރެއްވިހެން إمْتِحَانُ ކުރައްވައިފީމުއެވެ. އެއީ އެބަގީޗާގެ އެކުވެރިން ފަތިހެއްގައި ކަނޑަން އެގޮތަށް ހުވާކުރިހިނދު ވަނީ ބުނިއުމުގެ ނުބައިކަމާއެވެ.

(١٨) އެމީހުން އަނެއްކާ ބުނާކަށް إن شاء الله ނުބުނެ - މީހުން ނުބުނެ އިސްތިސްނާއެއްކުރުމެއް ނުކުރެއެވެ.

(١٩) ދެންފަހެ އެމީހުން އެގޮތަށް ވަކިކަމާ ދެގޮތަށް ނިދާފައިވާ ހާލު ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ވަބާއެއް ގެނައެވެ.

(٢٠) ދެންފަހެ ކަނޑަން ބަލާ ގަސްތަކަށް ފިނިވި ރޭގަނޑުގެ ފަހަރެއްގައި ނުބައި ހާލަތަކެއްގައި އެބަގީޗާ އަނދާ ހުލިވެ ފިލައިގެން ދިޔައެވެ.

(٢١) ދެން އެމީހުން ފަތިހު ހޭލާ ގޮވައިލާ ފަހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ގޮވާލިއެވެ.

أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾

މުރާދު

أَنِ ٱغْدُوا۟ = ކަލޭމެން ހެދުނު ހެދުނާ އަވަސްވާށެވެ.! ❁ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަނޑަށް ❁ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ދަނޑުކަނޑައި އަތުކުރާ ކަމަށް ނިންމާފައިވާ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ ❁ فَٱنطَلَقُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހިނގައްޖެއެވެ. ❁ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ސިއްރުން ބުނަބުނާ ❁ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا = އެތަނަށް ވަނުމުން ނުވާނޭ ❁ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ❁ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެއްވެސް މިސްކީނަކު ❁ وَغَدَوْا۟ = އަދި އެމީހުން ދިޔައީ ❁ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުން ގަސްދުކުރިގޮތަށް ކުރެވޭނެކަމުގައި އޮޅުމުގައެވެ. ❁ (އެއްވެސް މިސްކީނަކު ބޭނުމަކަށް ނުވެއްދުމުގެ ގަސްދުގައެވެ.) فَلَمَّا رَأَوْهَا = ދެންފަހެ އެމީހުން އެތަން ދުށުމުން ❁ قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ބުނީ އަހަރުމެން މަގުއޮޅިގެން ގެއްލިފީމުއެވެ. ❁ بَلْ = އެހެންނޫނެވެ. އަހަރެމެންނަކީ ❁ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ = އަހަރުމެންނަކީ (އެބަހީ ނިޢްމަތް ނެތް) مَحْرُوْمُ ވީބައެވެ. ❁ قَالَ أَوْسَطُهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން އެންމެ عَدْلُ ވެރި މީހާ ބުންޏެވެ. ❁ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ = އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް ނުބުނަން ހެއްޔެވެ؟ ❁ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން تَسْبِيح ނުކިޔަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އިސްތިސްނާކޮށްލުމަށް ނުބުނަން ހެއްޔެވެ؟ ❁ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހަރެމެންގެ ރަސްކަލާނގެ ތަޤުދީސްކުރަމާ ކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ❁ إِنَّا كُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ވީއޭ ޒާލިމުންކަމުގައެވެ. ظَٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިން ކަމުގައި ❁ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = ދެން އެއްބައެއް ❁ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެއަށް ❁ يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް މަލާމާތްކުރަމުން ކުރިމަތިލިއެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ يَٰوَيْلَنَآ = އަހަރެމެންނަށް ހަލާކުވާނެ ބޮޑުކަމެވެ! ❁ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ދިޔަ ބައެކެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެން ދަނޑުކަނޑައި މޭވާކަނޑަން ގަސްދުކުރަންޏާ އަވަސްއަވަހަށް ދަނޑަށް ހިނގާށެވެ.

(٢٣) ދެން އެމީހުން ދަނޑަށް ދަތުރުން އެކަކު އަނެކަކަށް ސިއްރުން ބުނެފިއެވެ.

(٢٤) މިއަދު އެއްވެސް މިސްކީނަކު ކަލޭމެންގެ ދަނޑަށް ވަދެގެން ނުވާނެއެވެ.

(٢٥) ދެންއެމީހުން އެގަސްދު ކުރިގޮތަށް ފަގީރު ކުދިންނަށްބެހުން ގަދަފަދަކަމާއި އެކު ދަނޑަށް ހިނގައްޖެއެވެ.

(٢٦) ދެންފަހެ އެމީހުން ގޮސް ބަގީޗާ ދުށިހިދުން އެތަން އޮތް ވީރާނާ ގޮތް ފެނިފައި އެމީހުންބުނީ އަހުރެމެން މިތިބީ މަގުއޮޅިފައެވެ. މިއީ އެހެންތަނެކެވެ.

(٢٧) އެހެންނަމަވެސް ހަމަގަތް حَقِيْقَة ސާފުވިހިދުން އެމީހުންބުނީ ނޫނެކެވެ. އަހުރެމެން މިތިބީ ބަދިނާއިން مَحْرُوْم ވެފައެވެ. (އެބާގެ ހެޔޮކަން އަހުރެމެންނަށް ގެއްލިއްޖެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކާން ކެއުމެއްނެތެވެ.)

(٢٨) އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރި އެންމެ عَدْلُ ވެރި އެކަކުވިދާޅުވީ ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެން الله އަށް تَسْبِيْح ނުކިޔާ ކީއްވެގެން ހުއްޓެވެ؟ ނުވަތަ الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ނުބުނީ ކީއްވެގެންހުއްޓެވެ؟ (ނުވަތަ الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ބުނިނަމައެވެ.) މިހެންއަހުރެން ކަލޭމެންކައިރީ ނުބުނަން ހުއްޓެވެ؟ އެބަހީ ބުނީމެވެ.

(٢٩) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ ކަލާނގެ ހުސްطَاهِرُ ވަންތައެވެ. (سُبْحَانَ الله އެވެ.)= ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ކަމުގައި އަހުރެމެން ވެއްޖައީމެވެ.

(٣٠) ދެންފަހެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި އެމީހުން އެމީހުންނަށް މަލާމާތް ކުރާގޮތު ކުރިމަތިލައިފިއެވެ.

(٣١) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމާ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ ނުކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައެވެ.

عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْأَخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

ތަރުޖަމާ

عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ އަހަރެމެންނަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވުން އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ.۞ خَيْرًا مِّنْهَآ = އެއަށްވުރެން ހެޔޮތަކެއް ۞ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނީ އަހަރެމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ = އެދިތަރުނަގާ ބަޔެކެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ = ޢަޒާބު އެފަދައެވެ. ۞ وَلَعَذَابُ ٱلْأَخِرَةِ = އަދި آخِرَةُ ޢަޒާބު ۞ أَكْبَرُ = މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ۞ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންނަށް އެކަމާ އެނގޭ ނަމައެވެ.۞ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށްވެއެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ جَنَّاتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ = نِعْمَة ތަކުގެ ސުވަރުގެ ۞ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ = ފަހެ، މުސްލިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނެހެއްޔެވެ؟ ۞ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ = ނުބައި ކުށްވެރިން ފަދައިން ۞ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީކީއްހެއްޔެވެ؟۞ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭމެން ވީހަ حُكْم ކުރަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަތުގައި ފޮތެއްވޭ ހެއްޔެވެ؟۞ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ = އޭގައި ކަލޭމެން ކިޔަވާ ދިރާސާކުރާ ۞ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެފޮތުގައި ކަލޭމެންނަށް ۞ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެން ޚިޔާރުކުރާ ކަލޭމެން ވީހަ خِيَارُ ކުރާ އެއްޗަކީ އެކަންތައްކަމެވެ ۞ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާ عَهْدُ އެއްވޭ ހެއްޔެވެ؟۞ بَالِغَةٌ = އެ عَهْدُ ކަނޑައެޅިގެންވާ ދެމިހުންނަ ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَامَةِ = قِيَامَة ދުވަހާ ހަމައަށް۞ إِنَّ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްވާނެ ۞ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން ވީހަ حُكْم ކުރާ ކަންތައް۞ سَلْهُمْ أَيُّهُم = ކަލޭފާނު އެމީހުންކުރެ ... ۞ بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ = ... ۞ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ބައިވެރިންތަކެއް ވޭ ހެއްޔެވެ؟۞ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَآئِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބައިވެރިން ... ۞ إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުން ... ۞ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ = ... ۞ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ = އަދި ... ۞ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ = ފަހެ، އެމީހުންނަށް ... ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އަދިއެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއަށްވުރެ ހެޔޮ ބަދަލެއް ދެއްވުން އުއްމީދު ކުރަމެވެ. (އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމާއިމެދު.) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި އެދިދަންނަވާ ބަޔަކުމެވެ.

(٣٣) ދުނިޔޭގައިވެސް މިފަދަ ޢަޛާބުތަކެއް ޖައްސަވައެވެ. ﺻﻠﮯ އަދި آخِرَةُ ގެ ޢަޛާބު މާބޮޑުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނަމައެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި نِعْمَة ތަކުގެވެރި ސުވަރުގެ ވެއެވެ.

(٣٥) ފަހެ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މުސްލިމުން ކުށްވެރިންފަދައިން ހަދަވާނަމުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ކުށްވެރިންނާ މުސްލިމުން އެއްވަރުކޮށް ނުހައްދަވާނެއެވެ.)

(٣٦) ކަލޭމެންނަށް ވީކޮން ކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން މިއީ حُكْم ކުރަނީ ކޮންފަދަ ގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ (ނުކިޔަމަންތެރިން تَقْوَى ވެރިންނާއި މުސްލިމުންނާ ހަމަހަމަ ކުރުމަށް ގޮސްގެންނެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއީ މުޝްރިކުން ދައްކާ ދަޢުވާއަކަށް ރައްދެއް ދެއްވައި އެކަން ބާޠިލުކުރެއްވުމެވެ. އެމީހުން ބުނަމުން ގެނައީ ކުރީގެ ނަބީން ބުނެފައިވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި محمَّد ގެ ކޮޅުން އެމީހުންނަށް އިނާޔަތްތެރިވާ ކަމެއް ފެނިދާނެ. قِيَامَة ދުވަހުން ބަދަލު ލިބޭނީ ކުށްވެރިންނަށް ނޫން ކަމަށް ބުނާ ބުނުމަށެވެ. މިއީ އެމީހުން ގައިމު ހަދާފައިވާ ނަފްސާނީ ކަމެއް ކަމަށް މުސްލިމުންނާއި ޢާސީން އެއްފަދަ ކަމަށް ބުނުމެވެ. މިކަމުގައި الله އެމީހުންނަށް ރަހްމަތް ލައްވާފައިވާ ކަމަކަށް ބުނުމަކީ އަމިއްލަ ވާހަކައެއް ކަމަށް ނަހަމަ އެބުނުމެވެ. والله أعلم.

(٣٧) ނުވަތަ (މުސްލިމުންނާއި މުޖުރިމުން ހަމަހަމަވާ ގޮތަށް ބުނެފައިވާ ފޮތެއް) ކަލޭމެންނަށް އޮތީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ކިޔަވަނީ އެފޮތެއްގައިހެއްޔެވެ؟

(٣٨) އެފޮތުގައި (އެބަހީ ކަލޭމެން ބުނާގޮތަށް) ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން إخْتِيَار ކުރާ ކަމެއް ވާނެ ކަމަށް އޮތީހެއްޔެވެ؟

(٣٩) ނުވަތަ ކަލޭމެން ކަމަށް حُكْم ކުރާ ގޮތަށް ކަލޭމެންނަށް ވާނެ ކަމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި قِيَامَة ދުވަހާއި ހަމައަށް ދެމިހުންނަ عَهْدُ ތަކެއް ކަލޭމެންނަށް ލިބިފައިވާ ހެއްޔެވެ؟

(٤٠) (އޭ رَسول الله އެވެ!.) އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަމުގެ ޒިންމާ އުފުލާނީ ކޮންމީހެއްތޯ އެމީހުންނާ ސުވާލުކޮށް ބައްލަވާށެވެ!

(٤١) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ޝަރީކުން ވާނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެމީހުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ، އެމީހުންގެ އެ ޝަރީކުން ގެނެސްދޭހެވެ. އެބަހީ ޝަރީކުން ގެނެސް ދައްކާ، އެއްބަސްވާނަމަ آخِرَة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ޝަރީކުންތަކުގެ ގޮތުގައި ބުނެވިފައިވާ މީހުން ގެނެސްދޭށެވެ.

(٤٢) އަދި ކަކުލުގެ ކަށިވެސް ފާޅުވާ ދުވަހުން (އެދުވަހުގެ ކެތްނުކުރެވޭ ބިރުވެރިކަމުން) ސަޖިދަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. ދެން އެބައި މީހުންނަށް އެކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۖ وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِۖ سَنَسۡتَدۡرِجُهُم مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا فَهُم مِّن مَّغۡرَمٖ مُّثۡقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ إِذۡ نَادَىٰ وَهُوَ مَكۡظُومٞ ﴿٤٨﴾ لَّوۡلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ وَهُوَ مَذۡمُومٞ ﴿٤٩﴾

ލަފުޒީމާނަ

خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ = އެމީހުންގެ ލޮލުއްޕިލުން ފެންނަނީ ވެގެންވާނެއެވެ. ❁ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞ = އެމީހުން ނިކަމެތިކަމުގައިވާނީ ނިކަމެތިކަމާ ދިމާކޮށެވެ. ❁ وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ގޮވާ ކަމުގައިވިއެވެ. ❁ إِلَى ٱلسُّجُودِ = ސަޖިދަކުރުމަށް ❁ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ސަލާމަތުން ތިބިހިނދު. ❁ فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ = ފަހެ ދޫކޮށްލާށެވެ ތިމަން މިޔަންރަސްކަލާނގެއާއި ދޮގުކުރާމީހުންނާއެވެ. ❁ (މިޔަންރަސްކަލާނގެއާ އެކަމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ.) بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ = މިވާހަކަ: އެބަހީ މި قُرآن ❁. سَنَسۡتَدۡرِجُهُم = ނިކަންހުރެ މިޔަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްފަވާނެތެވެ. ❁ مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަށް ނޭނގޭ އެނގޭގޮތަކުން ނޫނެވެ. وَأُمۡلِي لَهُمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް މުއްދަތު ދެއްވާނެމެވެ. ❁ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިޔަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ވަރުގަދަވެގެންވެއެވެ. ❁ أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން أجُور އެދެނީ ދޯ؟ ❁ فَهُم مِّن مَّغۡرَمٖ = ފަހެ އެމީހުން އެކަމުން ދަރަނިވެރިވެގެން ❁ مُّثۡقَلُونَ ﴿٤٦﴾ = ބަރުވެގެން ބުރަކަމުން ބުރަވެގެންވާ ދޯ؟ ❁ أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތުގައި ޣައިބު ވަނީދޯއެވެ؟ ❁ فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٤٧﴾ = އެމީހުން އެއިން ލިޔެނީ. ❁ فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ޙުކުމް އަށް (އަމުރަށް) ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ❁ كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ = މަހުގެ އެކުވެރިޔާ ފަދައިން. ❁ إِذۡ نَادَىٰ = އެކަލޭގެފާނު ދުޢާ ދަންނަވައިފިހިނދު. ❁ وَهُوَ مَكۡظُومٞ ﴿٤٨﴾ = އެކަލޭގެފާނު ހިތާމަވެރިކަމުން ފުރިގެންވާހާލު ❁ لَّوۡلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިނުގަތުނީނަމަ. ❁ نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނިޢުމަތެއް. ❁ لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ = ކަނޑުއެޅިގެން ހުސްފަޅު ސަރަޙައްދަކަށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލައިލެވުނީސްވެ. ❁ وَهُوَ مَذۡمُومٞ ﴿٤٩﴾ = އެކަލޭގެފާނު މަލާމާތްލިބިވި ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލުގައެވެ ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އެމީހުންގެ ލޯތައް ބިރުން ފެންކަޅިވެގެންވާ ހާލު އެމީހުންގެ މަތްމަތިން ފިރިވެގެންވާނީ ހިތާމަތައް ނުހަނު ނިކަމެތި ދެރަކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ސަލާމަތުގައިތިބި ހާލު ސަޖިދަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވެ. (އެއީ އަޛާނާއި އިޤާމަތުގެ ނިދާއެވެ. ދެން މިއަދު އެމީހުންނަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެއެވެ.)

* تفسير علم ވެރިންގެ ބަޔަކު ބަޔާނުކޮށް ވިދާޅުވެފައިވޭ: މި އާޔަތުން އެ އިޝާރާތްވަނީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ބަންގި އަޛާނުގައި ނަމާދަށް ހާޒިރުނުވި މީހުންނާއި ގުޅޭ ބަސްފުޅެއްކަމަށެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ދުވަހުން الله ގެ ކައިރިމަތިކުރު ކަޝްފުކުރެއްވުމުން އެންމެހާ މުއުމިނުން ސަޖިދަކުރާނެ ކަމަށެވެ. ދެން އެކަމުގައި މުނާފިޤުން ސަޖިދަ ކުރެވޭނުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ސަޖިދަކުރުމަށް ގޮވާލިއިރު އަދި ދައްކާލުމަށްޓަކައި ސަޖިދަކުރި ދުނިޔޭގައި (މުނާފިޤުން) ނަމަ އެދުވަހުން ސަޖިދަކުރުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތައް ހުންނާނީ އެއް އަށްޓަކަށް ފިހިފައިވާ އެއްޗެއް ހެން ހަރުވެގެން ހުންނާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ސަޖިދަޔަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. = زُبْدَةُ التَّفْسِيرْ=

(٤٤) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ފަހެ މިވާހަކަ: އެބަހީ މި قرآن ދޮގުކުރާ މީހާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!.(ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދޭނެއެވެ.) ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނުވެސް އެނގޭ ގޮތަކަށް ނޫން ހިސާބުން ހިއްޖަވާ ހިލެއްވާނެއެވެ.

(٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ދެއްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ގަދަފަދަ ވެގެންވެއެވެ.

(٤٦) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ނަށް ބަރުދަށްވެގެން ނުދެއްކިދާނެ ދަރަނިވެރިވާވަރުގެ أجور އަކަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟

(٤٧) ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތްގައި އެމީހުން އެއިން ލިޔެފާހަގަކުރާ ޣައިބު ގެ مَعْلُومَاة ވޭތޯއެވެ؟

(٤٨) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ ޙުކުމްފުޅަށް އަދި އެކަލާނގެ އަމުރު ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށް ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި މަހުގެ އެކުވެރިޔާފަދައިން ކަލޭގެފާނު ވެގެނުވާ ނުގަންނަވާށެވެ. (މަހުގެ އެކުވެރިޔާގެ މުރާދަކީ މަހުގައި ސަލާމަތްވުމުގެ ޔޫނުސް ގެފާނެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހިތާމައިގައި ފުރިގެންވާ ހާލު އެކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ނިދާ ދެއްވިއިރު (ދުޢާ ދެއްވި އިރު) ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.

(٤٩) އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނަށް ނިޢުމަތެއް ލިބި ވަޑައި ނުގަންނަވާ ނަމަ އެކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ގަހެއް ނެތް ބޯހަރު ބިމަކަށް ނިކަމެތިކަމާއެކު މަލާމާތް ލިބިގެންވާ ހާލު އެއްލައިލެވިގެންދާނެއެވެ.

* ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނު ޚިޔާރުކުރައްވައި ނިޢުމަތް ދެއްވައި އެކަލޭގެފާނު ޞާލިޙު ވެރިއަކުމުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު ލައްވަވައެވެ. އެއީ މަތިވެރި ނިޢުމަތެކެވެ.

فَٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

ތަރުޖަމާ

فَٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ رب އެކަލޭގެފާނު އިޖްތިބާކުރެއްވި ޚާއްޞަ ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ލެއްވިއެވެ. ۞ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންގެ މީހުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. ۞ لَيُزْلِقُونَكَ = ކަލޭގެފާނު ކައްސާލައިލުމަށް ۞ بِأَبْصَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުތަކުން ۞ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ = އެމީހުން ޛިކުރު އަޑު އިވުނު (ޤުރުއާން އަޑު އިވުނު) ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ = އޭނާ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން މޮޔައެކެވެ. ۞ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ = އަދި އެއީ ނޫނެވެ.(އެ ޤުރުއާން ނޫނެވެ.) ޛިކުރެއްކަމުގައި މެނުވީ (މީސްތަކުންނަށް ނަސޭހަތްދޭ ބަޔާނެއް ކަމެއްގެ ބާރުނުއް ކަމުގައި މެނުވީ) ۞ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾ = އެންމެހައި ޢާލަމްތަކަށް ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެކަލޭގެފާނު އިޖްތިބާއު ކުރައްވައި ޞާލިޙު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ލައްވައިފިއެވެ. ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނުއްވައިފިއެވެ. (މިވާހަކަ ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތުންނެވެ.)

(٥١) (އަދި ރަސޫލު ﷲ އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދުށުމުން ވިދާޅުވާ ޒިކުރު ކާފިރުންނަށް އިވުމުން އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ބަލުމުން ކަލޭގެފާނު ހަލާކުކޮށްލަން ކުޅަދާނަވާހާ ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އިހަށްފުޅުފާ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބަލައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ މަޖުނޫނެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ މަޖުނޫނެކެވެ.

(٥٢) އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނު އެއިއަދާ ވިދާޅުވާ ޒިކުރާއި އެއީ ކަޑައެޅިގެން އެންމެހާ ޢާލަމްތަކަށް ރިކުރެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. މިސާމަކު ނުނިކުމެ ބޮޑުސާކުރާ ޒިކުރު ކަމުގައި ވެއެވެ. والله أعلم.

الحآقة سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحآقة | އާޔަތްތައް ޖުމްލަ (٥٢)

ٱلۡحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتۡ ثَمُودُ وَعَادُۢ بِٱلۡقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهۡلِكُواْ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٞ فَأُهۡلِكُواْ بِرِيحٖ صَرۡصَرٍ عَاتِيَةٖ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيۡهِمۡ سَبۡعَ لَيَالٖ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومٗاۖ فَتَرَى ٱلۡقَوۡمَ فِيهَا صَرۡعَىٰ كَأَنَّهُمۡ أَعۡجَازُ نَخۡلٍ خَاوِيَةٖ ﴿٧﴾ فَهَلۡ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٖ ﴿٨﴾ وَجَآءَ فِرۡعَوۡنُ وَمَن قَبۡلَهُۥ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَٰتُ بِٱلۡخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوۡاْ رَسُولَ رَبِّهِمۡ فَأَخَذَهُمۡ أَخۡذَةٗ رَّابِيَةً ﴿١٠﴾

ތަފުސީރު

ٱلۡحَآقَّةُ ﴿١﴾ = قِيامَة ދުވަސް : الله ގެ ދީނާ އިދިކޮޅަށް باطِلُ އަމަލުކުރިމީހުންނަށް ޖަޒާދިނުމުގެ ގޮތުން ގާތްވެގެންނައިސްދުވަސް: ނުވަތަ އަޅުން ހަމައެކަނި ވެގެންވާ قِيامَة ދުވަސް: ނުވަތަ حَقُّ ތަޙްޤީޤުވާ قِيامَة ދުވަސް: مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٢﴾ = ٱلۡحَآقَّة އަކީ ކޮބާ قِيامَة ދުވަހަކީ ކޮންފަދަ ދުވަހެއް ހެއްޔެވެ؟ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައި ދެއްވީ ކޮން އެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٣﴾ = ٱلۡحَآقَّة އަކީ ކޮބާ قِيامَة ދުވަހަކީ ކޮންފަދަ ދުވަހެއްކަން؟ كَذَّبَتۡ ثَمُودُ وَعَادُۢ = ثَمُوْدُ ބަޔަކާއި ދޮގުކުރިންނާއި عَادُ ބަޔަކާއި ދޮގުކުރީ ދުވަހުގެ ނަމެވެ. بِٱلۡقَارِعَةِ ﴿٤﴾ = قَارِعَة އަކީ ކޮބާ قِيامَة ދުވަސް (قَارِعَة އަކީ ބިރުން ތުރުތުރު އަޅުވައިލާއެއްޗެވެ.) فَأَمَّا ثَمُودُ = ފަހެ ثَمُوْدُ ބަޔަކީ ދޮގުކުރިން ތިބިނަމަވެ. فَأُهۡلِكُواْ = ފަހެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެވުނެވެ. بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ = طَاغِيَة އަކީ ކޮބާ ގަދަ އަޑު ފަދަ ސަޔްޙާން އަދި عَادُ ބަޔަކީ ދޮގުކުރިން ތިބިނަމަވެ. وَأَمَّا عَادٞ فَأُهۡلِكُواْ = އެމީހުން ހަލާކުކުރެވުނެވެ. بِرِيحٖ صَرۡصَرٍ = ފިނިކަން ގަދަވެގެންވާ ނުވަތަ އަޑު ކުރާފަދައިން ވަގަށްލާން. عَاتِيَةٖ ﴿٦﴾ = އެވަގި ގަދަވެގެންވާ ހަމަ ހަނު ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ބޯނުލުއްވާ سَخَّرَهَا عَلَيۡهِمۡ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެވައިދޭ ދެއްވިއެވެ. سَبۡعَ لَيَالٖ = ހަތްރޭގަނޑާ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ = އަދި އަށްދުވަހާ. حُسُومٗا = ދުރުނުވެ ވިދިވިދިގެން فَتَرَى ٱلۡقَوۡمَ فِيهَا = އެދުވަސްތަކުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެއެވެ މަރުވެ ވެއްޓިފައިވާ ކަމުގައި. صَرۡعَىٰ = ވެއްޓި ބިންމަތީގައި ތިބިގޮތަށް كَأَنَّهُمۡ = އެމީހުން ކޮންފަދައެއްހެއްޔެވެ؟ أَعۡجَازُ نَخۡلٍ خَاوِيَةٖ ﴿٧﴾ = ކާށިގަހުގެ ބުޑުތައް ވެއްޓިފައިވާ ކަހަލައިގެން ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ فَهَلۡ تَرَىٰ لَهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ދެމިހުރި އެކަކު؟ مِّنۢ بَاقِيَةٖ ﴿٨﴾ = (ގެއްލުނު ބާކީވެހުރި އެކަކުވެސް. وَجَآءَ فِرۡعَوۡنُ = އަދި فِرۡعَوۡن އައެވެ. وَمَن قَبۡلَهُۥ = އަދި އޭނާގެ

ކުރީގެމީހުންނާއި وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ = އަދި لُوْط قَوْمُ ގެމީހުންނާއި بِٱلْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ = އުރެދުންތަކާއިގެން. فَعَصَوْا = ފަހެ އެ އެންމެންވެސް އުރެދުނީއެވެ. رَسُولَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ރަސޫލާއަށް فَأَخَذَهُمْ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވާ އިތުރު ހިއްޕެވުމަކުން.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ٱلْحَآقَّة މި لَفْظُ ގެ މާނަ އަކީ قِيَامَة ދުވަހެވެ. قِيَامَة ދުވަހަށް ކިޔާނަމެކެވެ. އެއީ އެދުވަހުގެ ހާލަތާއި وَاقِعَة ތަކާއި ދެނެގަން ހިއިކަރާ މާނަތަކެކެވެ. ٱلْحَآقَّة ގެ އަސްލުމާނައަކީ އަދުން حَقُّ ވެގެންވާ قِيَامَة ދުވަހެވެ. އަށްއާމާނަވެރި الله ގެ ދީނާއި އިދިކޮޅުން بَاطِلُ އަރައިގަތްތަނުގެމީހުންގެ މައްސަލަ ގަދަފަގަނޑުވެރެވެ. އަދި މިކަން މާނަކުރުމުގެ عِلْمُ ފަދަ ތިޔައްވާގައި ވެއެވެ.

(٢) ٱلْحَآقَّةއަކީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްވެ.

(٣) އަދި ٱلْحَآقَّة އެވެ. ނަސީހަތުން قِيَامَة ދުވަސް އެއީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްވެ؟

(٤) ثَمُوْدُ ބަޔަކުމީހުންނާއި عَادُ ބަޔަކުމީހުން قَارِعَة އެވެ ކިއުން قِيَامَة ދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ. (قَارِعَة އަކީ ބިރުން ޖެހިލުއްވާ ދުވަހެކެވެ.) ثَمُوْدُ ބަޔަކުމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގައުމާ ގާތް الله ސަލާމް ލެއްވި صَالِحُ ގެ ގައުން ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވި މީހުންނެވެ. އަދި عَادُ ބަޔަކުމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގައުމާ ގާތް الله ސަލާމް ލެއްވި هُوْد ގެ ގައުން ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވި މީހުންނެވެ. قَارِعَة އަކީ ހިތްކަޅުވައިގަންނާފަދަ ބިރުވެރި قِيَامَة ދުވަހެވެ. ކުރީ އެބަޔަކުން ދެކޮޅުހަދައި މީހުންވެސް އެދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ.

(٥) ފަހެ ثَمُوْدُ ބަޔަކުމީހުން އަޑުގަދަކަމުން ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެންދާ ގަދަ އަޑު ފަންގަޅުގަނޑެއް ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

(٦) އަދި عَادُ ބަޔަކުމީހުން ދަންނައެވެ. ފިނިކަންގަދަވަރުގަދަ ނުވަތަ އަޑުހިލާ ވައި އައި ވަރުގަދަ އެމީހުން ހަލާކުވެގެންދިޔައެވެ.

(٧) މާތްވެގެންވާ މިޔަވިދިޔަނީ ހަތްރޭއާ އަށްދުވަހުވަންދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް އެވައިދުވެގެންދިޔައެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުވަވެ ގަސްތަކާއި މެދުވި ބޮނޑިތަކެއް ފަދައިން ވެއްޓިފައިވާކަން. އެމީހުން ކަނޑަފައިވާ ކަނދުރު ބުނބުގެ ދިފުހަރީގާ ބުޑުބޮކަތް ހުރިއެވެ.

(٨) ފަހެ (ކަލޭގެފާނު) ބަލާބަލަ އެބަކުވެސް އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެއްވެސް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. އެންމެން މަރުވެބަނޑޭރި ވިއެވެ.

(٩) އަދި فِرْعَوْن އާއި އަދި އޭގެ ކުރީގެމީހުންނާއި އަދި لُوْط قَوْمُ ގެމީހުންނާއި މިމީސްމީހުން އުރެދުންތަކާއިގެންނެވެ.. އެބަޔާ އެމީހުންވެސް الله އަށް އުރެދިގެންވިއެވެ.

(١٠) ފަހެ އެ އެންމެންވެސް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދުނީއެވެ. ނުކިޔަމަންތެރިވިއެވެ ހަމަހަމަނުވިއެވެ. ދެންފަހެ ގަދަފަދަވެގެންވާ އިތުރު ހިއްޕެވުމަކުން އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވައިފިއެވެ.

إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ ⑪ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ⑫ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ⑬ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ⑭ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ⑮ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ⑯ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ ⑰ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ⑱ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ⑲ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ ⑳

ތަރުޖަމާ

إِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ = ފެންގަނޑު ބޮޑުވެ އުތުރިގޮސްހިނދުން حَمَلْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފުއްލެވީމެވެ. فِى ٱلْجَارِيَةِ ⑪ = ފެންގަނޑުމަތީގައި ދުވާއުޅޭގައި (ނަދުންޓޫގައި) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ = އެކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވުމަށްޓަކައެވެ. تَذْكِرَةً = ނަސޭހަތްތެރި وَعْظُ އާއި عِبْرَةُ އަކަށް وَتَعِيَهَآ = އަދި އެތަކެތި އަހައި ވިސްނުމަށްޓަކައެވެ. أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ⑫ = އަހައިގެން ވިސްނާނެ ކަންފަތްތަކުން. فَإِذَا نُفِخَ = ފުމެވިއްޖެއްޔާ فِى ٱلصُّورِ = ޞޫރުގައި نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ⑬ = އެއްފަހަރު ފުމެވުމެއް وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ = އަދި ބިންގަނޑާއި އަދި ފަރުބަދަތައް އުފުލިއްޖެ فَدُكَّتَا = އަދި އެއްއޮއްޗަށް އެއްކޮށް އަންނައުރައްޗަކަށް ތަޅާލެވިއްޖެ (ކުދިކުދިވެ). دَكَّةً وَٰحِدَةً ⑭ = އެއްފަހަރު ތަޅާލެވުން فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަހުން وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ⑮ ޤިޔާމަތް ގާއިމް ވާނެއެވެ. وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ = އަދި އުޑު ފަޅައިގަނެގެންދާނެއެވެ. فَهِىَ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެއުޑު އެދުވަހުން ވާނީ وَاهِيَةٌ ⑯ ދެރަވެ ބަލިކަށިވެގެންނެވެ. وَٱلْمَلَكُ = އަދި މަލާއިކަތް ބައިކޮޅުން (ވާނީއެވެ.) عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا = އޭގެ ފަރާތްފަރާތުގައި وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ رب ގެ عرش ތިރީގެ އުފުއްލަވާނެއެވެ. فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން އެމީހުންގެ މަތީގައި ثَمَٰنِيَةٌ ⑰ = އަށް މަލާއިކަތުންގެ ބައިކުޅަކުން (މަލާއިކަތުންގެ އަށް ސަފެއް) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ = އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް) ހުށަހެޅޭނެތެވެ. لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ = އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ (އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން) ވަންހަނާ ނުވާނެތެވެ. خَافِيَةٌ ⑱ = އެއްވެސް ނޫޅިފައި – ނުވަތަ އެއްވެސް ސިއްރެއް. فَأَمَّا = ފަހެ ދަންނައެވެ. مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ = އެމީހެއްގެ ފޮތް ދެއްވިއްޖެ بِيَمِينِهِۦ = އޭނާގެ ކަނާތަށް فَيَقُولُ هَآؤُمُ = ފަހެ އޭނާ ބުނާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށެވެ. ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ⑲ = ކިޔާށެވެ ތިމާގެ ފޮތް. إِنِّى ظَنَنتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ޔަޤީންކޮށްގެންވީމެވެ. أَنِّى مُلَٰقٍ = އަހަރެން ދިމާވާނޭކަން ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންނަށް ބައްދަލުވާނޭ މިހިސާބުގައި حِسَابِيَهْ ⑳ = އަހަރެންގެ ހިސާބާއި

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ފެންގަނޑު ބޮޑުވެ އުތުރިގެން ދިޔުމުން ފެންމަތީ ދުވާއިރުގައި (ސަފީނާގައި) ހުރިހާ ކާފަރުން ގަރަޤުވެގެން ދިޔައިރު ކަލޭމެން އުފުއްލެވީމެވެ. އެބައި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކަމުގައިވި އިންސާނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަފީނާގައި ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ކާފަރުން غَرَقُ ކުރައްވައި ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢) އެކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާކީކޮށް ދެއްވި وَعْظُ نَصِيحة އަކަށް ހެދުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ދަސްކޮށް ރައްކާތެރިކުރާ ކަންފަތްތަކުން އަހައި ދަސްކޮށް ރައްކާތެރި ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣) އަދި ޞޫރުގައި އެއް ފަހަރު ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ

(١٤) އަދި ބިންގަނޑާއި ފަރުބަދަތައް އުފުލާލެވި ދެ ތަނުން ތަޅާފައި އެއްތަނަށް ލެވި ޖެހި ކުދިކުދިކޮށް ހަލާކުވެ ފުނޑުފުނޑުވެއްޖެ ދުވަހުން (ގިނަގުނަވާނެއެވެ.)

(١٥) އެދުވަހުން ދެން قِيَامَة ޤާއިމުވީއެވެ.

(١٦) އަދި އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާނެއެވެ (މަލާއިކަތުން ބާލައިގެން ދައްކާލާއިރުގައި) އުޑުގެ އެތަންމަތިން ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން އުޑު ވަރަށް ބަލިކަށި ދެރަ ضَعِيف އެއްޗަކަށްވާނެއެވެ.

(١٧) އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އުޑުގެ އެކިއެކި ފަރާތްތަކާއި ފަރާތްތަކުގައި ތިއްބަވާނެއެވެ (الله ގެ އަމުރު ފުޅުގެ އިންތިޒާރުގައި) ތިއްބަވާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ عَرْشِ ފުޅު އުފުއްލަވާނީ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ކުރެ އަށް ބޭކަލުންނެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތުންގެ އަށް ސަފެވެ.

(١٨) އަދި އެދުވަހުން ޙިސާބަށް ކަލޭމެންގެ ހާޒިރުކުރެވޭނެއެވެ الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ޙިސާބަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. ޙިސާބަށް ކަލޭމެންގެ އެއްވެސް ސިއްރެއް ނުވަތަ ފޮރުވިފައިވާ އެއްވެސް ކަމަކާއި ބާކީނުވާނެއެވެ. ވަންހަނާވެގެންނުވާނެއެވެ.

(١٩) ފަހެ އެމީހެއްގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ކަނާތްފަރާތުން ދެއްވިއްޖެ މީހާ ދަންނަހާ ބުނާނެއެވެ. އާދޭ އަހަރެންނަށް ބޭނުންވާ ފޮތް ކިޔާށެވެ. ކަލޭމެން މި ފޮތް ހިފައި ކިޔައިލާށެވެ. (އަދި އެހެން ބުނާނެއެވެ.)

(٢٠) (ދުނިޔޭގައި އަހުރެން އުޅުނިރު) އަހުރެންގެ އަމަލުތަކުގެ ޙިސާބާއި قِيَامَة ދުވަހުން އަހުރެންނާ ބައްދަލުވާނެކަމުގައި އަހުރެން ޔަޤީން ކުރީމެވެ.

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَـٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَـٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَـٰبِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَـٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَـٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَـٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

فَهُوَ = ފަހެ އޭނާ ވާނީ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ = ރުހިވެ ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައި قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ = އެތަނުގެ މޭވާތައް ގާތްވެގެންވާ كُلُوا وَاشْرَبُوا = ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަމަޖެހޭށެވެ! هَنِيئًا = ފަސޭހަކަމާއި ތަނަވަސްކަމާއިއެކު بِمَا أَسْلَفْتُمْ = ކަލޭމެން އިސްކުރިކަމުގެ ކަމުގައި (ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރިކަމުގެ ކަމުގައި فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ = (ދުނިޔޭގައި) ފާއިތުވެދިޔަ ދުވަސްކޮޅުގައި وَأَمَّا = އަދި ދަންނައެވެ.

مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ = އޭނާގެ ފޮތް ދެއްވުނު މީހާ بِشِمَالِهِ = އޭނާގެ ވާއަތުން فَيَقُولُ = ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. يَا لَيْتَنِي = އަހުރެންނަށް ނުދެވުނު ނަމަ ހެޔޮވީސް ހެއްޔެވެ؟ لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾ = އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ފޮތް ނުދެވުނު ނަމަ وَلَمْ أَدْرِ = އަދި އަހުރެންނަށް ނޭގި (ނޭނގުނަމަވެސް) مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ = އަހުރެންގެ ހިސާބު އޮތީ ކޮންއެއްޗެއްކަން. يَا لَيْتَهَا كَانَتِ = އަދި އެމަރުވުން ވީނަމަ ހެޔޮވީސް ހެއްޔެވެ؟ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ = (ނިމިގެންދާ މަރު) ހުކުމް ކަނޑައަޅައި ނިމިގެންދިޔަ ނިމުމެއްކަމުގައި مَا أَغْنَىٰ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ = އަހުރެންގެ މުދާ هَلَكَ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ. ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾ = އަހުރެންގެ ދަލީލު حُجَّة خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އޭނާ ހިފައި ކަށިގޮށް ޖަހާށެވެ. ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ = ދެން ސީދާ جَحِيْمُ (ގަދަހުރު އަލިފާނަށް) އަނދާލާށެވެ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ = ދެން ހިމި ސިލްސިލާއެއްގައި ذَرْعُهَا = އޭގެ ދިގުމިން ހިލޭމިނުގެ سَبْعُونَ ذِرَاعًا = ހަތްދިހަ ރިޔަނުގެ فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އޭގައި އޭނާ ބަންދުކުރާށެވެ. إِنَّهُ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ = اللهަށް އީމާންނުވާ މީހަކު ކަމުގައެވެ. الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ = ހައިބަ ބޮޑުވެގެންވާ وَلَا تَحُضُّ = އަދި އޭނާ ހިތްވަރު ނުދެއެވެ. عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ = މިސްކީނުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމަށް فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު އޭނާއަށް ނުވެއެވެ، هَاهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ = މިތާގައި އެހީތެރިވާ ގާތް ރަހުމަތްތެރިއެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ފަހެ އެތުވަރުން އާރާމީ އުފާވެ އަދި ރުހިވެގެންވާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. މަޖާގައެވެ.

(٢٢) އުސްވި މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގޭގައެވެ.

(٢٣) އެތާގެ މޭވާތައް ދިޔަގަނޑުން ފަސޭހަކޮށް ހޯދޭގޮތުން ގާތްވެގެންވެއެވެ.

(٢٤) (އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިކުރި عَمَلُ ތަކުގެބަދަލުގައި ގިނަގިނައިން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ.

(٢٥) އަދިއެމީހެއްގެ عَمَلُ ގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ވާތްފަރާތުން ދެވިގެންވީ މީހާއެވެ. ފަހެ އޭނާ ހިތާމަކޮށް ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ފޮތް އަހުރެންނަށް ނުދެވިފައިވާނަމަ ކިހާ ރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ.

(٢٦) އަދި އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ހިސާބު ނޭނގުނުނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅެއްހެއްޔެވެ؟

(٢٧) އަދި ދުނިޔޭގައި އޮތް މަރުއެއް އަހުރެންގެ އެންމެފަހުގެ ނިމުމެއްކަމުގައި ވާނެނަމަ ކިހާރަނގަޅެއްހެއްޔެވެ. (ދެން ހަމަ ހުސްނަމަވެއެވެ.)

(٢٨) އަދި އަހުރެންގެ މުދާ އަހުރެންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ.

(٢٩) އަހުރެންގެ ކިބައިން އެންމެހައި ދަލީލުތައް حُجَّة ކެތިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އަދި އެންމެހައި ވެރިކަމާއި ބާރުވެސް އަހުރެންނާއި ދުރުވެ ނެތިއްޖެއެވެ.)

(٣٠) (އަދި ނަރަކައިގެ ޒަބާނިޔާތަކަށް ވަޙީ ކުރައްވާ) ތިޔަބައިމީހުން އޭނާ ހިފައިގަންނާށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކަރުގައި ބަނދެލާށެވެ.

(٣١) ދެން ސީދާ جَحِيْمُ (ގިނަ ...) އޭނާ ވައްދާށެވެ. އަދި އެތަނުގައި އަންދާށެވެ.

(٣٢) ދެން އަދި ފާހަގަކުރެވޭ ހަތްދިހަ ރިޔަނުގެ ދިގުމިނުގައިވާ ޒަންޖީރެއްގައި އޭނާ ބަނދެލާށެވެ.

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ބޮޑުވެގެންވާ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ﷲ އަށް އީމާން ނުވާމީހަކު ކަމުގައެވެ.

(٣٤) އަދި އޭނާވީ މިސްކީނުންނަށް ކާނާ ދިނުމަށް އަދި އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް އިރުޝާދުދޭމީހަކު ކަމުގައެވެ.

(٣٥) ފަހެ އެމީހާއަށް މިއަދު އެއްވެސް ރަޙްމަތްތެރި އެހީތެރިއަކު ނުވެއެވެ.

وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَـٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَـٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا طَعَامٌ = އަދި ކާނާއެއްވިޔަސް ނެތްވެއެވެ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ = غِسْلِين ދުންވި لَّا يَأْكُلُهُۥٓ = އެކާނާ ނުކާނެއެވެ. إِلَّا ٱلْخَـٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ = ކުށްވެރިންގެންވި ގޯވެރިން ދެނެވި. فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ. بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންގެ ލޯލޯ ފެންނަތަކެތި ގަސްދުކުރައްވައި وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތިތަން ނުފެންނަ ތަކެއްޗާއި. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އަކީ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ = މާތްވެގެންވާ ރަސޫލެއްގެ ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ ބަސްކުރުމެވެ. وَمَا هُوَ = އަދި އެ قُرْآن ނޫނެވެ. بِقَوْلِ شَاعِرٍ = ޝާޢިރެއްގެ ބަސްކަމުގައި. قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެން ތެދުކުރާ އީމާންވުން ކުޑަކޮށެވެ. وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ = އަދި ކަހިނެއްގެ ބަސްކަމުގައިވެސް ނޫނެވެ. قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ = ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރާ ނަސޭހަތް ލިބިގަންނަނީ ކުޑަކޮށް ވަރަކުންނެވެ. تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވައިލައްވާފައިވާ އެއްޗެކެވެ. مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން وَلَوْ تَقَوَّلَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ބަސްތަކެއް ގެންގޮސް ޖަހައިފިނަމަ عَلَيْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ބުނެދީފައިވާ ކަމަށް بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ = ބައެއްބަސް (قُرْآن ގައިނުވާ ބައެއްބަސް) لَأَخَذْنَا مِنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތުން ހިފާނީމުއެވެ. بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ = ކަނާއަތުން ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ = ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގެ ކަށިވަރުގެ ނާރު ކަނޑާނީމުއެވެ. ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ ހިތަށް ގުޅިފައިވާ ނާރު فَمَا مِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. مِّنْ أَحَدٍ = ހަމައެކަކުވެސް عَنْهُ حَـٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ = އެކަލޭގެފާނު ދިފާޢުކުރާނެ މީހަކު. وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قُرْآن) ނަސޭހަތެކެވެ. وَعْظ އެކެވެ. لِّلْمُتَّقِينَ = تَقْوَى ވެރިންނަށް ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ދޮގުކުރާ ބައެއް ހުރިކަން. وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قُرْآن) ކާފިރުންނަށް ހިތާމައެކެވެ.

عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ = ކާފަރުންގެ މައްޗަށްވާ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ ޤުރުއާނަކީ) لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ = ކަށަވަރުވެގެން ޔަޤީންކުރެވޭ ޙައްޤުކަމެވެ. فَسَبِّحْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތަސްބީޙަ ކިޔައްވާށެވެ! بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ عِزَّة ވަންތަވީ މާތްވެގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ رب ގެ ނަން ކިޔުން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި غِسْلِيْنُ ނޫން އެހެން އެއްވެސް ކާއެއްޗެއް އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. (غِسْلِيْنُ އަކީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ގައިން އޮހިގެންދާ ނުބައި ދިޔަވުރުތަކެއެވެ.)

(٣٧) ސިވާ ފާފަވެރި ކުށްވެރިންނޫނީ އެތަކެތި ނުކާނެއެވެ.

(٣٨)،(٣٩) (ކަންތައްތައްހުރި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވާކުރައްވަމެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމު ފެންނަތަކެއްޗާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމު ނުފެންނަތަކެއްޗާއި ގެންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އެއީ މާތްވެގެންވާ ރަސޫލެއްގެ ކިޔެވުމާއި ވިދާޅުވުމެވެ. (އެއީ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ގެ ކިޔެވުމާއި ވިދާޅުވުމެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ تَبْلِيْغُ އެވެ. ނުވަތަ އެއީ جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاَم ގެ ކިޔެވުމާއި ވިދާޅުވުމެކެވެ.

(٤١) އަދި އެ قُرْآنއަކީ ޝާޢިރެއްގެ ބަސްކޮޅެއް ނޫނެވެ. ކަލޭމެން ޤަބޫލުކުރަނީ އިތުރުވެސް ކުޑަކޮށެވެ.

(٤٢) އަދި އެ قُرْآنއަކީ ކަހިނެއްގެ ބަސްކޮޅެއްވެސް ނޫނެވެ. ކަލޭމެން ހަނދާންކުރަނީ ނަސޭހަތާއި وَعْظُ ލިބިގަންނަނީ މަދުމަދުންނެވެ.

(٤٣) އެ قُرْآنއަކީ عَالَمُ ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހެއްގެ ބަހެއްނޫނެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ.)

(٤٤) އަދިވިޔަސް ރަސޫލާގެ ރަސޫލަކުފުޅުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލަފުޅަށް (قُرْآن ގެތެރެއަށް ބަހެއްބަސް ބުނެވިދާނަ

(٤٥) ކަނާތުފުޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިކޮޅުގައި ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.

(٤٦) އަދި ބޭރަށްފެނިގެން ހުންނަ ހިތުގެ ހަކަތަ ކަނޑާލައްވާ ހުރީމެވެ. ތަގުލީދު އެކަލޭގެފާނު ހަލާކު ކުރެއްވީމާ ހުރިމެވެ.

(٤٧) އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް އެކަލޭގެފާނު ހިމާޔަތްކޮށް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެ قُرْآن އެއީ تَقْوَى ވެރިންނަށްވާ وَعْظُ نَصِيْحَة އެކެވެ. އަދި ހަނދާންކުރެ ދިނުމެކެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި قُرْآن ދޮގުކުރާ މީހުންވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެމީހުންނަށް އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.)

(٥٠) އަދި އެ قُرْآن އެއީ ކާފަރުންގެ މައްޗަށްވާ ހިތާމައެކެވެ.

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އެއީ ކަށަވަރުވެގެން ޔަޤީންކުރެވޭ ޙައްޤުކަމެކެވެ.

(٥٢) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ހައިބަތްތެރި رَبُّ އަށް اللهއަށް تَسْبِيْح ކިޔައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

معارج سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة المعارج | އާޔަތް ޢަދަދު (٤٤)

سَأَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِّلْكَـٰفِرِينَ لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِّنَ ٱللَّهِ ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَٱصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلاً ﴿٥﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ ۚ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾

މުފްރަދާތު

سَأَلَ سَآئِلٌ = ސުވާލުކުރިމީހަކު ސުވާލުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެދުމީހަކު އެދިފިއެވެ. بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ނުޖެހިނުދާނެ عَذَابُ އެއްގެ ވާހަކައިން لِّلْكَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ = ދިފާޢު ކޮށްދޭނެ އެއްވެސްމީހަކުނުވާ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَةُ ން ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ = ހުރިހާ މަތިވެރިކަމެއްގެ ވެރި تَعْرُجُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތުން އަރާދާނޭ ދަރަޖަތަކަށް ގެންނަވާނެއެވެ. وَٱلرُّوحُ = جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاَم އާއި إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް فِى يَوْمٍ = ދުވަހެއްގައި كَانَ مِقْدَارُهُۥ = އެދުވަހުގެ މިންވަރަކީ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ = ފަންސާސް ހާސް އަހަރުދުވަހު فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. صَبْرًا جَمِيلاً ﴿٥﴾ = ރިވެތި ކެތްތެރިކަމުން إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބަހީ އެކާފިރުން يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ = އެދުވަސް ނުވަތަ އެ عَذَابُ އެމީހުން ދެކެނީ ދުރުކަމުގައެވެ. وَنَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ދެކެވޭ ގޮތުގައި ގާތްކަމުގައެވެ. يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ = އުޑު ވެގެންވާ ދުވަހުގެ. كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ = ވިރިފައިވާ ދަގަނޑު ފަދައިން ނުވަތަ ތެލުގެ ދިރުވެޅުގެ ފަދައިން وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައްވެސް كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ = ފިސާރިކުލަކުލައިގެ ސޫފު ފަދައިން ކުރިއަށްވުރެވެސް ފަދައިން ނުވަތަ ކަރަކުލައިން ފަދައިން وَلَا يَسْـَٔلُ އަދި (އެދުވަހުން) ސުވާލެއް ނުކުރާނެއެވެ. حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ = ގާތްތިމާގެ މީހަކު ގާތްތިމާގެ މީހަކަށް ދެއްކޭނެ ކަމުގައިވިޔަސް يُبَصَّرُونَهُمْ = މީހުން އެމީހުންނަށް ދެއްކޭނެއެވެ. يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ = އަދި مُجْرِمُ ން އެދޭނެއެވެ. ގޮވާލާނެއެވެ. لَوْ يَفْتَدِى = އޭނާ ފިދާއެއްގޮތުގައި ދީފައިވެސް مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ = އެދުވަހުގެ عَذَابُ ން ސަލާމަތްވުމަށް بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ = އޭނާގެ ދަރިން

إِجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ނައިސްނުދާނޭ عَذَابُ އެއްގެ ހައްޤުން އެދި ސުވާލުކުރާމީހަކު ސުވާލުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެދޭމީހަކު އެދިއްޖެއެވެ.

ދަންނަވައެވެ. އެމީހަކީ النَّضَرُ بْنُ الحَارِث ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ أَبُو جَهْل ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. އެމީހަކު އެދުނީ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم އެގެންނެވި ދީނަކީ حَقُّ دِيْن އެއްކަމުގައިވާނަމަ އެމީހުންގެމައްޗަށް އުޑުން ހިލަތަކެއް ވެއްސެވުމަށެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް އައުމަށެވެ. (އެވާހަކައެއް އިސްލާމްކުރައްވައި الأنْفَالُ ސޫރަތުގައި ބާވާތްތަކެއްވާ ލައިވެއެވެ.

(٢) (އެމީހުން އެ އެދުނު عَذَابُ އަކީ) ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ހަމަކަށަވަރުން އަންނާނޭ عَذَابُ އެކެވެ. އަދި عَذَابُ دِفَاع ކުރުވާނެ އެހެންކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٣) އެ عَذَابُ އަންނާނީ ހުރިހާ މަތިވެރިކަމެއްގެ ވެރި ނުވަތަ ދަރަޖަތަކުގެ ވެރި ގެ الله ގެ حَضْرَةُ ން ނެވެ.

(٤) މަލާއިކަތުންނާއި އަދި جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاَم އެކަލޭގެ حَضْرَةُ އަށް އަރައިގަތުމެއް ނުވަތަ އުފުލިވަޑައިގަތުމެއް ކުރެއްވުމަށް ކަމަކަށް ދިޔައީއެވެ. އަދިވަރަކީ އަދިވަރުގެ މިންވަރު ފަންސާސްހާސް އަހަރުގެ މުއްދަތެއްގެ ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.

(٥) ފަހެ (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ރިވެތިކޮށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٦) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބަލަނީ އެކަމަކީ އެހާ ދުރުކަމެއް ނުވަތަ އެ عَذَابُ ދެވުމަކީ ދުރުވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައެވެ.

(٧) ނަމަވެސް މިވަނީ ރަނގަޅަށްޓަކާ ގާތްވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައެވެ.

(٨) އެދުވަހަކީ ވިރިގެންވާ مَعْدَنُ ތަކެއްފަދައިން ނުވަތަ ތެޔޮގެ ގަދަފުށެއްފަދައިން އުޑު ވެގެންދާނެ ދުވަހެވެ.

(٩) އަދި ފަނިތަކުގެ ކުލަކުލަ ފަޅުތަކެއްފަދައިން ނުވަތަ ކަފަކަފުތަކެއްފަދައިން ފަރުބަދަތައް ވާނެ ދުވަހެވެ.

(١٠) އަދި އެދުވަހުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ކިސީކެނެ ގާތްރަހުމަތްތެރިއެއް ނުވަތަ ރަހުމަތްތެރިއެއް ރަހުމަތްތެރިއެއް ކައިރިން ސުވާލެއް ނުކުރާނެއެވެ. ހުރިހާ މީހަކީ އެމީހެއްގެ ނަފްސުގެ ކަމުގައި ނުކުރާނެއެވެ.

(١١) مَحْشَرُ މައިދާނުގައި ކާފިރުންގެ މީހުންނަށް އަދި އެހެން މީހުންނަށް ދައްކާދޭނެ މީހުން ދައްކާދޭނެއެވެ. ރައްޓެހި ރައްޓެހިންނަށް ދައްކާދޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަކުގެ ހާލު އަނެކަކު އަހައިލާނެ އަހައިލެވޭނެ ވަގުތެއް ނުވާނެއެވެ.1 ކާފިރުންގެ މީހުން ޙިސާބުކުރެވޭ ދުވަހުގައި ޢަޒާބުން ސަލާމަތްވުމަށް ފިދުޔާއެއްގެ ގޮތުގައި ދީފައިވާނަމަ ދޭނެކަމަށް އެދޭނެއެވެ. فِدْيَة

وَصَـٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ⑫ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ⑬ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ⑭ كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ⑮ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ⑯

تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ⑰ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ⑱ ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ⑲ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ⑳ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ㉑

إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ㉒ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ㉓ وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ㉔ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ㉕

މުފްރަދާތު

وَصَـٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ⑫ = އަދި އެމީހާގެ އަންހެނުންނާއި އޭނާގެ أَخُ ވެސް وَفَصِيلَتِهِ = އަދި އޭގެ ގާތްތިމާމީހުންނާއި ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ⑬ = އެމީހުން އޭނާއަށް އެހީތެރިވެ ހިމާޔަތްކަންދޭ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = އަދި ބިމުގައިވާ ހާއެންމެންނާއި ثُمَّ يُنجِيهِ ⑭ = ދެން އެ ފިދުޔައިން އޭނާ މިނިޖެހުމަށްޓަކައި كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. إِنَّهَا لَظَىٰ ⑮ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ހުރުގަދަ ގިނި ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ عَذَابُ ދިނުމަށް ނަރަކައެވެ. نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ⑯ = އެއީ ބޮލުގެ ހަންގަނޑު ފިލާދާނޭ ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ ކަރިންފިލާދާނޭ ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ އަތްފައި ހަރިގަނޑު ފިލާދާނޭ ނަރަކައެވެ. تَدْعُوا = އެނަރަކަ ގޮވާނެއެވެ. مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ⑰ = ފުރަގަސްދީ އެބުރިގޮސްފިމީހާ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ⑱ = މުދާ ޖަމާކޮށް ދެނެގަތާނުކުރި ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ خُلِقَ هَلُوعًا ⑲ = އޭނާ ގެއްލުމަކަށް ވަރަށް ފަރިތަކޮށް ހެދިގެންވެއެވެ. إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އޭނާއަށް ނުބައިކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ جَزُوعًا ⑳ = ކަލަބަލިވެ ބޮޑުހިތާމަކުރާށެވެ. وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ = އަދި އޭނާއަށް ހެޔޮކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ مَنُوعًا ㉑ = މަނާކުރާ ބަޚީލު ބަޔަކު ވެއެވެ. إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ㉒ = ނަމާދުކުރާމީހުން ފިޔަވައެވެ. ٱلَّذِينَ هُمْ = އެބަޔަކީ އެމީހުން عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި دَآئِمُونَ ㉓ = ދެމި ތިބޭއެވެ. ނަމާދުއަދާ ކުރުމުގައި ވަގުތު ފަހުނުކޮށް وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލުގައި حَقٌّ مَّعْلُومٌ ㉔ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ޙައްޤު އެއް (ވާޖިބުވެގެންވާ ޒަކާތެވެ.) لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ㉕ = ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށާއި مَحْرُوم ވެގެންވާ މީހުންނަށެވެ. (ދަތިވެފައިވާ ސުވާލުނުކުރާ ސަބަބުން ދަށްވާ مَحْرُوم ވެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަނބިމީހާއާއި އަދި ތިމާގެ أَخُ އާއި (މިއެންމެން ދީގެންވެސް ތިމާ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށެވެ.)

(١٣) އަދި އެމީހުންގެ ޤަބީލާއިން ތިމާއަށް އެހީތެރިކަމާ ހިމާޔަތްކަން ދިން ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި

(١٤) އަދި ބިންމަތީގައިވާ ހުރިހާ ދީގެންނަމަވެސް އެދުވަހުގެ عَذَابُ ން ސަލާމަތްވުމަށެވެ.

(١٥) ނަމަވެސް އެއްގޮތަކުންވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް عَذَابُ ދެއްވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ عَذَابُ ގެ ދުވަސްވާނީ (ހުޅުގަދަ އަލިއަލިފާނުން) ނަރަކައިގައެވެ

(١٦) އެތަނަކީ ބޮލުގެ ހަންގަނޑު ބޮލުން ދަމައިގެން ވަކިކޮށްލާނެތަނެކެވެ. އަދި ހަމާއި މަސްކަށިން ވަކިކޮށްލާނެތަނެކެވެ.

އަދި އަތްފައިތަކާއި ގުނަވަންތައް ހަށިގާއި ވަކިކޮށްލާނެތަނެކެވެ. (އެއީ އެތާގެ ހޫނުގަދަކަމާއި عَذَابُ ގަދަކަމުންނެވެ.)

(١٧) އަދި حَقُّ އަށް ފުރަގަސްދީ حَقُّ ދީނުން ދުރުއަޅައިގާ މީހުންނަށް އެނަރަކަ ގޮވާނެއެވެ. އެމީހުން ނަރަކައަށް ޖަމާވުމަށް ގޮވައިގަންނާނެއެވެ.

(١٨) އަދި މުދާތަކެއް ޖަމާކޮށް ހަޖަރުކޮށް އޭގެ حَقُّ އަދާނުކޮށް ހިފަހައްޓަމުންދިޔަ މީހުން އެސްކުރާނެއެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ހެއްދެވީ ދަހިވެތިކަން ބޮޑު އަދި ކޮށްތެރިކަން ބޮޑު ކެތްމަދު ކަމުގައެވެ.

(٢٠) އަދި އޭނާއަށް ފަގީރުކަން ފަދަ ބަލާމުޞީބާތެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ކޮށްތެރިކަން ކުރި ބޮޑުކަރުނަވެއެވެ.

(٢١) އަދި އޭނާއަށް މުއްސަނދިކަން ފަދަ ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެއެއްޗެއް އޭނާއަށް ބަޚީލުވެރިވެސް ހިފެހެއްޓުން ބޭނުންވާ ކަމުގައި ވެއެވެ.

(٢٢) ނަމާދުކުރާމީހުން މެނުވީއެވެ. އެބައި އިސްލާމްދީނުގައި ތިބެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތާއި ސަލާމަތުގައި ވޭތުވެދިޔަމީހުންނަކީ ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގައި ދެމިހުރިމީހުންނެވެ. އެބައި ނަމާދުތައް ވަގުތުން ވަގުތަށް އެންގެވިގޮތަށް އަދާކުރުމުގައި ދެމިހުރިމީހުންނެވެ.

(٢٤)،(٢٥) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މުދަލުގައި ސުވާލުކުރާމީހުންނާއި އަދި ލަދުވެތިކަމުން ސުވާލުނުކުރެވޭ ސަބަބުން އުޅޭތާކުން مَحْرُوْم ވެގެންވާ މިސްކީނާ ޙައްޤުއޮތްކަން ދަނެ އެކަމަށް إِعْتِرَافُ ވާމީހުންނެވެ. އަދި އެފަދަމީހުންނަށް އެހީތެރިވާމީހުންނެވެ.

وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ فِي جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ = އަދި އެއީ ތަޞްދީޤުކުރާމީހުންނެވެ. بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ = ޤިޔާމަތްދުވަހަށް وَٱلَّذِينَ هُم =އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ عَذَاب އަށް مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ = ބިރުން ފުންމައިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ عَذَاب غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ = އަމާންވެވޭން ނުވެއެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ لِفُرُوجِهِمْ = އެމީހުންގެ ފުރުޖުތަކުން ރައްކާތެރި حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ = ބަލަހައްޓާމީހުންނެވެ. إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންނަށްމެނުވީ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކަނާއަތް މިލްކުވެރިވެފައިވާ އަޅުންނަށް ނޫނީ އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް ނުވަތަ އަޅުންނަށް فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ މަލާމާތްލިބިގެންވާ މީހުންނެއްނޫނެވެ. فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ = ފަހެ އެދިގެންފިމީ وَرَآءَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހަތުން (އެބަހީ އަނބިންނާއި އަޅުއަންހެނުންގެ އިތުރުން) فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ހައްދުފަހަނައަޅައިގަންނަމީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި އެމީހުންނައި لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ عَهْدُ ތަކަށް رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ = ފުރިހަމަކުރާ (ބަލަހައްޓާ) މީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ ހެކިބަސްތައް ޤާއިމުކުރާމީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި އެމީހުން އެއީ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކަށް يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ފުރިހަމައަށް ބަލަހައްޓާމީހުންނެވެ. أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން ހުންނާނެއެވެ. فِي جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގައި ކަރާމާތްތެރިކޮށްވާ މީހުންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި އެމީހުންނަކީ قِيَامَة ދުވަސް އަންނާނޭކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުކޮށް ތެދުކުރާމީހުންނެވެ.

(٢٧) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ عذابُ އަށް ބިރުން ފުންކަށިވާމީހުންނެވެ.

(٢٨) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ عذابُ އަކީ އަމާންވެވޭނޭ عذابُ އެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުކޮށްވެސް ބިރުވެތިވުން حَقُّ عَذَابُ އެކެވެ.

(٢٩) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ފަރުދުސަރަވަސްތަކަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ.

(٣٠) އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަޅުއަންހެނުންނަށް ފިޔަވައި ހާމަނުކުރާމީހުންނެވެ. އެފަދަމީހުންނީ މަލާމާތް ލިބޭނެމީހުންނެއް ނޫނެވެ.

(٣١) ފަހެ އެއަށްވުރެން އިތުރަށް އެދިގެން ހިނގާމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ހިނގާމީހުންނެވެ. އެބަހީ މިވާގޮތުގެ އަނބިންނާއި މިވާގޮތުގެ އަޅުއަންހެނުންނާއި ފިޔަވައި އެހެންބައިވަރަކާއި ފަރުދުސަރަވަސް ހާމަކޮށް އެމީހުންގެ ކިބައިން އަރާވައި ހޭދައިގަންނަން އެދިގެން ހިނގާމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ހިނގާބައެކެވެ. ސިފަވެގެން ނުބައި ގެންގުޅޭބައެކެވެ.

(٣٢) އަދި އެމީހުންނީ އެމީހުންނާއި ޙަވާލު ކުރެވިފައިވާ އަމާނާތްތަކާއި އެމީހުން ކޮށްފައިވާ وَعْدُ ތަކާއި عَهْدُ ތަކަށްވެސް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ.

(٣٣) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން އަދާކުރަންޖެހިފައިވާ ހެކިބަސްތައް އަދާކުރުމުގައި قَائِم ވެތިބޭމީހުންނެވެ.

(٣٤) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ. (އެބަހީ وُضُوء ފުރިހަމަކޮށް ރުކުންތަކާއި شَرْطُ ތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި އަދި ޚުޝޫޢުތެރިކަމާއި އެކު ވަގުތުން ވަގުތަށް ނަމާދު އަދާކުރުމަށް ގެންދާމީހުންނެވެ.)

(٣٥) އިސްވެދިޔަ ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިންނީ ޤަދަރުވެރިކަމާއިއެކު ވަނީ ޖަންނަތާ ސުވަރުގޭގައެވެ.

فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

މުފުރަދާ

فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް ވީ ކީއްހެއްތޯ؟ (ކަން މަތީ ބަޔަކު ހުއްޓުތޯ؟.) قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭގެފާނާ ދިމާލަށް އަވަސްވެ ގެންނަނީ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ = ކަނާތް ފަރާތުންނާއި ވާތް ފަރާތުން عِزِينَ ﴿٣٧﴾ = ބައި ބައިން ގުޅި ގުޅިއަން أَيَطْمَعُ = ދަރިވުމި ވަނީހުއްޓެވެ. كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ = އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް أَن يُدْخَلَ = ވަންނަން جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ ނިޢުމަތްތެރިކަމުގެ ވެރި ސުވަރުގެއަށް كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. إِنَّا خَلَقْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ އެމީހުން ދަންނަ އެއްޗަކުން (އެއީ ވެސްނަބައި މަނި ތިކުޑިފެނުންނެވެ.) فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހުވާ ކުރައްވަމެވެ. بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ = މަޝްރިޤުތަކުގެ ވެރި رب ގަންދެއްވައި وَٱلْمَغَٰرِبِ = އަދި مَغْرِبُ ތަކާއި إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަކީ ކުޅަދުންވަންތަ ފަރާތެވެ. عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ = ބަދަލުކުރުއްވުމަށް خَيْرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮބަޔަކު وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ = އަދި އެކަމަކު ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއަކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ. فَذَرْهُمْ = ފަހެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. تَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ = އެމީހުން بَاطِلُ ގެތެރެއަށް ވަދެ ކުޅެމުން ދަނިކޮށް ހަލާކުވާ ދުވަހާ ދިމާވަންދެން حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ = އެމީހުން ބައްދަލުކުރަންދެން يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ އެދުވަސް يَوْمَ يَخْرُجُونَ = އެއީ އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ދުވަހެވެ. مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ = ކަށްވަޅުތަކުން سِرَاعًا = އަވަސްއަވަހަށް كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންތާކަށްތޯ؟ إِلَىٰ نُصُبٍ = ބުދަކާދިމާއަށް ނުވަތަ ބަކަނޑަރުކާ ގޮތުގައި ދިމާއަށް يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ = އަވަސްއަވަހަށް ދުވެގަންނަނީއެވެ. خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ބިރުވެރިކަމުގެ ނިކަމެތިކަން ފެނެމުން تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ = އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަން ފޮރުވާލައިގެން ދިޔައީ ނިކަމެތިކަމެވެ. ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى = އެދުވަހަކީ كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ދުވަހެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦)،(٣٧) (އޭ ރަސޫލުއް الله އެވެ.) ކާފިރުންގެ މީހުންގަނޑު ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ކަލޭގެފާނުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި ވާތްފަރާތުން (އެކި ދިމަދިމާއިން) ޖަމާޢަތް ޖަމާޢަތަށް ފުރި ފުރި އަދި އަވަސް އަވަހަށް އުދުހި އައީ ކޮން މަޤްޞަދެއްގައިތޯއެވެ. ކޮންކަމަކާ ހިދިތޯއެވެ.

(٣٨) އަޅުގަނޑާ އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް ނިޢުމަތުގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާ އުއްމީދު ކުރަނީތޯއެވެ؟ٌ. (އެއީ އެހެން އުއްމީދާ ވާން ކަމެއްތޯއެވެ؟)

(٣٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (ބޭނުންވާ މީހަކަށް ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ސުވަރުގެއަކަށް ނުވަދެވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ އެމީހުންވެސް ދަންނަ އެއްޗަކުންނެވެ. (އެއީ ކުނިވަސް ނުވަތަ ނުބައިވަސްދާ މަނި ފެންކުޅަކުންނެވެ. އެފަދަ އެއްޗަކުން ހެއްދެވިއިރު މީހާ ދެންއެވާ ބޮޑާވެ ގޮތްދޮޅެއް ނުވެގެން އެއްގޮސް ޖަންނަތަށް ވަދެވޭތޯއެވެ؟؟؟)

(٤٠) ފަހެ ހުރިހާ ތަނެއްގެ މަތިން އިރުއޭރާ އުފެދިގެންވާ ތަންތަނުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ މަތިން ހުވާކުރައްވަމެވެ. مَغْرِبُ ތަކުގެ ވެރި رب ގެ ނަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ކުރައްވަމެވެ.

(٤١) އެއީ އެމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮބަދަލުގައި އެމީހުންގެ ބަދަލުގައި ގެންނެވުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެކަމަށް ނުކުޅެދިވޮޑިގެންވާ ކަލޭގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނޫނެވެ. (އެބަހީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަށް އަދިވޮޑިގެންވަނީއެވެ. އެކަން އެގޮތަށް ކުރެއްވުމަކީ ހުސްކަމެވެ. އެކަންކަމާ ކުރިމަތިވެވަޑައިގަތުމަކުން ނުވެސް ނުފޫޒު ގޮވޭނެއެވެ.)

(٤٢) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެކާފިރުންގެ މީހުންގެ މީހުން އެމީހުންގެ އެ بَاطِلُ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއަށް ވަދެވަދެ ހިނގައި ދުނިޔޭގެ މަޖަލުގައި ކުޅެން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.! އެއީ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ޖެހޭ ދުވަހުމަތަން وَعْدُ ވެވިފައި ވާ ދުވަސް އަތުވެއްޖައުމަށް ދާދެން ނަމަވެ.

(٤٣) އެދުވަހަކީ ކަށްވަޅުތަކުން އަވަސްއަވަހަށް އެމީހުން ނުކުތުމުގެ ދުވަހެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުން ހިތާބީ އެބަހަކަށް ދިއުމަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ބެނދީ ނަށް ފެޔާ ދިޔައުން ނުވަތަ ނުކުތުމާ ފާހަގަ އަޅުވައިދިނުމަށް އަވަސްއަވަހަށް ދުވެފައިދާހެއެވެ. އެމީހުން މިސްރާބެޖަހައިފައިދާ އެދިމާއަށެވެ.

(٤٤) އެމީހުންގެ ލޯތައް ހުންނާނީ ބިރުވެރިކަމާއި ހިތާމައިގައި ތިރިވެ ފުރަތަރިވެވިފައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިރުވެރިކަމާ ޒިލްލަތާ ނިކަމެތިކަމެވެ. އެދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިވާ ދުވަހެވެ.

نوح سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة النوح — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٨)

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِىٓ إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا = ހަމަކަށަވަރުން މިތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوحُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ޤައުމަށް. أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ = (އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އިންޒާރު ދެއްވާށޭ. ބިރުގަންނަވާށެވެ. مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ = ވޭންދެނިވި عذابُ އެއް. قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޔާ އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެމީހުންނޭވެ! إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭމެންނަށް نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަޞޭހަތްތެރިއެކެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭމީހެކެވެ. أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާ އަދި މިތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. يَغْفِرْ لَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. مِّن ذُنُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެތެރެއިން وَيُؤَخِّرْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލަސްކުރައްވާނެއެވެ. إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ނަންކިޔެވިގެންވާ މުއްދަތަކާހަމައަށް. إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އާޚިރުމުއްދަތު إِذَا جَآءَ = އައުމުންފަހެ ވީއިރު لَا يُؤَخَّرُ = ލަސްކުރެވޭނެތެވެ. لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައި ވާނަމަ. قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އާދޭހެވެ رَبُّ އެވެ. إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ތިމަންގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް ދަޢުވަތު ދީފީމެވެ. لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. فَلَمْ يَزِدْهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވިއެވެ. دُعَآءِىٓ = މިއަޅާގެ ދަޢުވަތުގެ ސަބަބުން إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ = ފިލައިގެން ދުރަށްދިއުމެއް ފިޔަވައި. وَإِنِّي = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ = އެމީހުން ނަންގޮވާލިއިރު

ކޮންމެ ހިނދެއްގައި لِتَغْفِرَ لَهُمْ = ތިބާރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްސެވުމަށްޓަކައި ގޮވާލެއްވިނަމަވެސް جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمْ = އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް ޖަހައި އެވެ. (އިނގިލިތައް އަޅައިލީއެވެ.) فِيٓ ءَاذَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަންފަތް ތަކުގައި وَٱسْتَغْشَوْاْ ثِيَابَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހެދުންތަކުން ނިވައި ކުރިއެވެ. وَأَصَرُّواْ = އަދި އެމީހުން ކާފަރުކަމުގައި ދެމިތިބީއެވެ. وَٱسْتَكْبَرُواْ ٱسْتِكْبَارًا ۝٧ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ބޮޑާވެ ކިބުރުވެގަންނައިލީއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوْح عَلَيهِ السَّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް ރަސޫލަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ. (قِيامة ދުވަސް އައުމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ.) އެއީ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذاب އެއް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެބަހީ އޭގެ ކުރިން އެމީހުން އީމާންވެ الله އަށް شِرْك ނުކޮށް ތައުބާވެ ސާލިހު ޢަމަލަށް ވުމަށެވެ.

(٢) އެކަލޭގެފާނު — އެބަހީ نُوْح عَلَيه السلاَم— އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ޔާޤައުމާއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ޤައުމު މީސްތަކުންނޭ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް ފާޅުކޮށް އަދި ސާފުކޮށް އިންޒާރުދޭ މީހެކެވެ . އެބަހީ عَذاب އަތުވެދާނެ ކަމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދިނުމަށް އައިމީހާކެވެ.

(٣) އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމާއި އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވުމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ.! (މިއީ ދަޢުވަތުދިނުމެވެ.)

(٤) އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ފާފަ ފުއްސަވައި އަދި ކަނޑައެޅި ނިންމަވައިފައިވާ ވަޤުތަކަށް ކަލޭމެން ލަސްކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ދުވަސް އަތުވެއްޖެއްޔާ ފަސްފަސްކުރެވޭނެ ކަމެއް ނެތެވެ. އެކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ ވެއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رب އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން އަހުރެންގެ ޤައުމަށް ރެއާއި ދުވާލު ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ. ދަޢުވަތުގައި تبليغ ކޮށްދިނީމެވެ. އެއީ ތޯހީދަށް ގޮވާލައިދިނުމެވެ.

(٦) އަދި އަހުރެންގެ ދަޢުވަތުދިނުމުން އެމީހުން ފުރަތަމަ ހުރިހާ ގޮތަކުން ދުރުވެ ފިލައިގަތީއެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްސެވުމަށްޓަކައި، ސަބަބުތައް ކުރުމަށް އީމާން ކަމަށް ކިޔަމަންތެރި ކަމަށް އަހުރެން އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތުދިނުމުން ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް އެމީހުންގެ ކަންފަތް ތަކުގައި އަޅައިލީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހެދުންތަކުން މޫނު ބޯ ނިވާވާގޮތަށް ނިވައި ކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފަރުކަމުގައި އެމީހުން ދެމިތިބީއެވެ. އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ބޮޑާވެ ކިބުރުވެގަންނައިލީއެވެ.

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّٰتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَٰرًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا۟ كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾

ތަފްސީރު

ثُمَّ إِنِّي = ދެންއަހަރެ ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ = އެމީހުންނަށް ފާޅުގައި ހަޅުއަޑުން ގޮވައި دَعْوَة ދިނީމެވެ. ثُمَّ إِنِّي = ދެންއަހަރެ ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ أَعْلَنتُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބޮޑުއަޑުން دَعْوَة ދިނީމެވެ. وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ = އަދި މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ސިއްރުން ސިއްރުންވެސް دَعْوَة ދިނީމެވެ. فَقُلْتُ = އަދި މިއަޅާ ބުނީމެވެ. ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަބައި މީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ رب ގެ ހަޟްރަތުގައި ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޭތުވެދިޔަ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ވާރޭފެން ފޮނުއްވާނެއެވެ. مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ = ބޮޑަށް وَيُمْدِدْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަދަދު ކުރައްވާނެއެވެ. بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ = މުދަލާއި ދަރިންނާއިން وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّٰتٍ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަގީޗާތައް ލައްވާނެއެވެ. وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَٰرًا ﴿١٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިނގިހިނގާނުންނާ ކޯރުތައް ލައްވާނެއެވެ. مَّا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ = ކަލޭމެން اللهއަށް ބިރުވެތި ނުވާނީ وَقَارًا ﴿١٣﴾ = މާތް – މަތިވެރި – عظمة ވަންތަ وَقَدْ خَلَقَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ އެކިއެކި ދައުރު ދައުރަށެވެ. އެކިއެކި ދަރަޖަ ތަކުގައެވެ. أَلَمْ تَرَوْا۟ = ކަލޭމެން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ. (ދެކިލަބަން ނުފެނުނީހެއްޔެވެ.) كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ = اللهހެއްދެވިގޮތަކީ ކޮންގޮތެއްކަން سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ = ހަތް އުޑު طِبَاقًا ﴿١٥﴾ = އެކެއްމަތީ އަނެކެއް ވާގޮތަށް ފަށަލަ ފަށަލައިން وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ ހަނދު ލެއްވީއެވެ. فِيهِنَّ نُورًا = އެ އުޑު ތަކުގައި ނޫރެއްކަމުގައި (އަދި ކަލޭމެންނަށް) وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ = އަދި އިރު އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ. ބައްތިއެއް ކަމުގައި. وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ = އަދި الله ކަލޭމެން ބިމުން ހެއްދެވީއެވެ.(އާދަމް ބިމުން ހެއްދެވީއެވެ.) نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ކަސިވެއްޔާ ނެއްސުމުގައި، ހެއްދެވުމަކުން

إجْمَالِي މާނަ

(٨) ދެންފަހެ މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ފާޅުގައި ގޮވާލައިދިނީމެވެ.

(٩) ދެންހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ބާރު އަޑުން ދަޢުވަތު އިޢުލާންކޮށްދިނީމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ސިއްރު ސިއްރުން (އެކިއެކި މީހުން ވަކިވަކިން ގެންގޮސްގެންގޮސް) ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ.

(١٠) އަދި މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ބުނީމެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رب ގެ حَضْرَةُ ގައި ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(١١) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އުޑުން ބޯވާރޭތައް ފޮނުއްވާނެއެވެ. (އެބަހީ ގިނަ ފުރުސަތުގައި އަދި ތަރުތީބުން ވާރޭ ވެހުމުގެ ސަބަބުން. އަދި އޭގެއިތުރުން އިތުރު ނިޢުމަތްތަކެވެ.)

(١٢) އަދި މުދަލާއި ދަރިންނަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރައްވާނެއެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެންނަށް މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވައި ބާރުވެރިކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ބަގީޗާތައް ދެއްވާ ގުޅިގެން ދިއުމަކީ ފަޅުގަނޑުތައްވެސް ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައި ދެއްވާ ހަމައެކަލާނގެ ކަމަށްވެއެވެ. މިހެންހުރި نِعْمَةُ ގެ މުޅިބާރު ލިބުނީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެ ޝުކުރު އަދާކުރާނަމަށެވެ. ޝުކުރު އަދާކުރުމަކީ އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކު ނުކުރުމެވެ.

(١٣) (نوح عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް މުޚާޠަބުކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން ﷻ الله އަށް މާތްކަން ހިތުގައި އެކަލާނގެ މާތްތަކާއި ވަރުގަދަ ކަމުގެ عظمة ގެ ބޮޑުކަމަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތި ނުވާންވީ ކީއްވެގެން ކަމަކާ ހެދި ހުއްޓެވެ. ކަލޭމެން ނަހަމަ ކާމިލު ކޮންކަމެއް ހުއްޓެވެ.

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެތައް ގޮތް ތަފާތުގެ ތަރުތީބުންނެވެ. އެތަކެއް ދަރަޖަތަކުގެ ތަރުތީބުންނެވެ. (މަނި ފުރަތަމަ ކޮޅުކަމުން – ލޭކޮޅުކަމުން – މަސްކޮޅުކަމުން – ކަށިކޮޅުކަމުން މިހެންގޮސް ކަލޭމެންގެ ހެއްދެވުން ފުރިހަމަކުރެއްވުން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. މިފަދަ ފުރިހަމަކުރެއްވި އަޖައިބު ފަދަ ރީތި ގޮތަކުން މިހާ ކުޑަދަރަޖައިން މި އިންސާނާ ހެއްދެވި ފަރާތަށްފަހު ބިރުވެތިވާ އިނގިރޭސި ކާމިލު މާތްކަން ހިތުން ނުބައްލަވަނީ ނުވާނީތޯއެވެ؟)

(١٥) ކަލޭމެންނަށް الله تعالى ހަތް އުޑު އެކަކު އަނެކަކުގެ މަތީގައި ތަރުތީބުން ހެއްދެވިގޮތް ކަލޭމެން ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ (ކޮންފަދަ ބޮޑެތި ފުރިހަމަ ނިޒާމެއްގެ މަތިގައިކަން) ކަލޭމެން ނުދެކޭނޫހެއްޔެވެ؟ އެކަންކަމަށް ބަލައި އެކަންކަމުން އެކަލާނގެ ޤުދުރަތުގެ ބޮޑުކަން ދަނެގެން ނުވިސްނޭނޫހެއްޔެވެ؟

(١٦) އަދި އެ އުޑުތަކުގައި ހަނދު އަލިކަމަކަށް ލެއްވީއެވެ. އަދި އިރު ބައްތިއެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ.

(١٧) އަދި ބިމުގެ ބައިތަކުން ބޭރުން ކަލޭމެން ފެއްދެވީ ހެއްދެވި ފެއްދެވުމަކުން (އެބަހީ ބިމުގެ ބައިތަކުން ހަދާ އާދަމުގެފާނު الله ހެއްދެވި ފަދައިންނެވެ.)

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾

ލަފުޒީމާނަ

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) އަނބުރާ އިއްޔަ ކުރައްވާނެއެވެ. وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައި މީހުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ކަނޑައެޅިގެން ނެރުއްވާ ހުއްޓެވެ. وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ = އަދި الله ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ލެއްވީއެވެ. الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ = ބިންގަނޑު ފަތުރާއްކަމުގައި لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا = ކަލޭމެން އެބިންގަނޑު މަތީ ހިނގުމަށްޓަކައި سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ = ބޮޑުވަސް ފުޅާކޮށް މަގުތައް قَالَ نُوحٌ رَّبِّ = نوح عليه السّلام ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ. إِنَّهُمْ عَصَوْنِي = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޅާމަށް އުރެދިއްޖެއެވެ. وَاتَّبَعُوا = އަދި އެމީހުން ތަބާވީ ފަރާތެއްގެއެވެ. (އެމީހުން ދުނިޔަވީ ބޮޑެތިމީހުންނަށް އެވެ.) مَن لَّمْ يَزِدْهُ = އޭނާއަށް އިތުރު ނުކޮށްދެއްވިކަމެއް. مَالُهُ وَوَلَدُهُ = އޭނާގެ މުދަލާއި އޭނާގެ ދަރިން. إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކު ފިޔަވި. وَمَكَرُوا = އަދި އެމީހުން މަކަރު ހެދިއެވެ. (ހީލަތްތަކެއް ހެދިއެވެ.) مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ = ބޮޑު ވަރުގަދަ މަކަރުކޮށް. وَقَالُوا = އަދި އެމީހުންގެ (ދަރިމީހުންނާ ދިމާލަށް ބޮޑެތި މީހުން) ބުންޏެވެ. لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އިލާހުންނަށް ކަލޭމެން ދޫނުކުރާށެވެ.! وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا = އަދި ކަލޭމެން وَدُّ ދޫނުކުރާށެވެ.! وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ = އަދި سُوَاع ވިޔަސް يَغُوْث ވިޔަސް (ދޫނުކުރާށެވެ.) وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ = އަދި يَعُوق އާއި نَسْرُ ވެސް (ދޫނުކުރާށެވެ.) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ۖ = އަދި އެމީހުން ގިނަ ބަޔަކު މަގުފުރެއްދިއެވެ. وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުކުރައްވާށެވެ. إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ = މަގުފުރެދުން ފިޔަވި.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އެ ބިމަށް ރުޖޫޢަ ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އަލުން އަނބުރާލުމަށް ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެބިމުން ނެރުއްވާނެއެވެ.

(١٩) އަދި الله تعالى ތިޔަބައި މީހުންނަށްޓަކައި ބިސާޠު އޮތޯ އަދި ހިނގާބިނާގޮތް އުނދަގޫނުވާ ދަތުރުކުރާކަމުގައި މަގުމަތިތަކެއްކަމުގައި ބިންގަނޑު ލެއްވިއެވެ.

(٢٠) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެތަނުން ބޭނުމީ އަދި ތަނަވަސް މަގުތަކުން އިސްތިފާދާކޮށް ހިނގުމަށްޓަކައެވެ.

(٢١) نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޅާއަށް އުރުދިއްޖެއެވެ. އެމީހުން އެ އުރުދުމަތީ ދެމިހިފެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން تبع ވީ އެމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނުން ގެއްލުމާއި ހަލާކު މެނުވީ އިތުރު ނުކުރާ ބޮޑެތި މީހުންނަށެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ދަރަޖަ މީހުން ތަބާވި އެމީހުންގެތެރެއިން ބޮޑެތި އަދި ކުޑަފަގީރުންނާއި މިސްކީނުންނެވެ.)

(٢٢) އަދި އެމީހުން ވަރަށް ބޮޑުވެގެންވާ މަކަރުހަދައިފިއެވެ. (އެމީހުން ހެދިމަކަރަކީ ތަނުގައިމީހުން ގޯނާކުރުމަށް نوح عليه السّلام ގެމައްޗަށް ޖާހިލުކުރުމެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ތުހުމަތު ދިމާކުރެއްވުމެވެ. އަދި މުޖާލިސް މަޖިލިސްތަކުގައި ފާޑުކިޔުމެވެ. އަދިވެސް އެފަދަކަންތައްތަކެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާބުދުތަކެއް ދޫކޮށްނުލާށެވެ. وَدُّ އާއި سُوَاعُ އާއި يَغُوْثُ އާއި يَعُوْقُ އާއި އަދި نَسْرُ އާއި މިބުދުތަކެއް ދޫކޮށްނުލާށެވެ. މިތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.

(މިނަންތަކަކީ ނޫޙު ޤައުމު އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކުގެ ނަންތަކެވެ. އަސްލުގައި އެއީ ޞާލިޙުމީހުންގެ ނަންތަކެވެ. އެނގޭމީހުން ބުނެވިފައިވާ ބަޔަކު حَدِيْث ޝަރީފުގައި ވާ ގޮތުން އެކަށައެޅިފައެވެ. އެއީ ޙަދީޘްތަކުގައިވާ އެގޮތަށް އެނގޭނެ ބުދުތަކުގެ ތާރީޚު ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. (އެވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން تَوْحِيد ފޮތް "دُرُوْس مِنَ التَّوْحِيْد" ގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާނެއެވެ).

(٢٤) އަދިހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުން ގިނަ ބަޔަކު މަގުފުރައްދައިފިއެވެ. އަދި ތިބާއަށް ދުޢާކުރައްވާ ޙާލަތުގައި މަގުފުރެދިގެން މެނުވީ އިތުރު ނުކުރައްވާށެވެ.

مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًۢا ﴿٢٨﴾

ލަފްޒުވާ

مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ = އެމީހުންގެ ކުށުގެ ސަބަބުން އެމީހުން (طُوفَان ގައި) އަޑިއަޅުވައިލެވުނެވެ. (ޚަޠީއަތުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ޣަރަޤުވުމަށް ލެވުނެވެ. فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا = ނަރަ އެމީހުން އަލިފާނަށް ވައްދާނެއެވެ. فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުލިބުނެވެ. (އެމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.) مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި (الله ގެން) أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ = نَصْرُ ދިނުމަށް، މަދަދުގާރަން. وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ = އަދި نوح عليه السّلام ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ.! لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ދޫނުކުރައްވާށެވެ. مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ = ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ގެއަކު ދިރިއުޅޭ އެކަކުވެސް. إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކުރައްވާނަމަ އެބައިމީހުން ދޫކުރައްވައިފިނަމަ. يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަޅުތަކުން މަގުފުރެއްދާނެއެވެ. وَلَا يَلِدُوٓا۟ = އަދި ނުވިހާނެއެވެ. إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ = ނުބައިމީހަކާއި ކާފިރަކު ފިޔަވައި. رَّبِّ = އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ!. ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ = މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ މައިންބަފައިންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!. وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ = އަދި މިއަޅާގެ ގެއަށް ވަދެއްޖެ މީހަކަށާއި. مُؤْمِنًا = މުއުމިނަކަށް ވެގެންވާ ހާލު. وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ = އަދި މުއުމިން ފިރިހެނުންނަށާއި އަދި މުއުމިން އަންހެނުންނަށް ވެސް. ފުއްސަވާނދޭވެ! وَلَا تَزِدِ ٱلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުކުރައްވާނދޭވެ. إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾ = ހަލާކުވުން ފިޔަ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އެމީހުންގެ ކުށްތަކާފާފަތަކުގެސަބަބުން طُوفَانُ ގައި އެމީހުން ގަރަގުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ދެން އޭގެފަހުގައި އެމީހުން އަލިފާނަށް ވައްދާފައެވެ. (ބަށްވެސް އާއި بَرْزَخ ގެ عَالَم ގައި قِيَامَة ދުވަހުގެ ކުރިން އެމީހުން ވައްދާނީ އަލިފާންކަމުގައެވެ. އަދި قِيَامَة ދުވަހުން ގަދަ އަލިފާނަށް އެމީހުން ވައްދާފާނެއެވެ. މިގޮތުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ޢާޔަތްތައް އެބައުޅެއެވެ. وَالله أَعْلَم...) އަދި الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެހެން އެއްވެސް نَصْرُ ލިބިދޭނެ، އަދި މަދަދުދޭނެ ބަޔަކު އެމީހުނަކަށް ނުފެނުނެވެ.

(٢٦) އަދި نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ގެއަކު ދިރި އުޅޭނެ އެކަކުވެސް ބިންމަތީގައި ނުބަހައްޓަވާނދޭވެ.! އެބައި އެންމެހާ ކާފިރުން ހަލާކު ކުރައްވާ މަރުއްވާނދޭވެ!.

(٢٧) (نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ!.) ތިބާރަސްކަލާނގެ އެކާފިރުންގެ މީހުން ބިންމަތީގައި އުޅުމަށް ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ ތިބާރަސްކަލާނގެ މުއުމިނު އަޅުތަކުންގެ ވަރަށް ގިނަ ބައެއް އެމީހުން މަގުފުރެއްދާނެ ހަމަކަށަވަރުން ދުރުކޮށްލާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދަރިއަކު ނުބައިމީހަކާ އަދި ކާފިރުކަމާ ގަދަ ކާފިރުން ނޫނީ ނުއުފެދޭނެއެވެ.

(٢٨) އޭ އަޅުގެ رب އެވެ!.މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ މައިންބަފައިންނަށާއި އަދި މިއަޅާގެ ގެއަށް – ނުވަތަ މިއަޅާގެ މިސްކިތަށް – އީމާން ވެގެންވާ ހާލު ވަދެ ކޮންމެ މުއުމިނަކަށާއި އަދި އެންމެހާ މުއުމިން ފިރިހެނުންނަށާއި އަދި އެންމެހާ މުއުމިން އަންހެނުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ!. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް / مُشْرِكُ ނުނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުން މެނުވީ އިތުރު ނުކުރައްވާނދޭވެ.

جنّ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الجنّ	އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٨)

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَقَالُوٓاْ إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِيٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُۥ تَعَـٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَـٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

ލުޣަތު

قُل = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! أُوحِيَ إِلَيَّ = އަހުރެންނަށް وَحِي އިއްވައިވިއްޖެއެވެ. (وَحِي ކުރެވިއްޖެއެވެ.) أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ = ހަމަކަށަވަރުން ޖަމާޢަތެއް ބަހައްޓައިފިކަމުގައި مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިން. فَقَالُوٓاْ = ފަހެ އެމީހުން (އެޖިންނުންތަކަކު ރަސޫލާ ކިޔަވާވިޔުންނަން) ބުންޏެވެ. إِنَّا سَمِعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަޑުއިވުމެވެ. قُرْءَانًا عَجَبًا ﴿١﴾ = ޢަޖާއިބުވާ ފަދަ ޤުރުއާނެއް (ޢަޖާއިބުވާ ފަދަ ބަސްތަކެއް) يَهْدِيٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ = އެއްގޮތަކަށް ތެދުމަގަށް ސީދާ حَقُّ މަގަށެވެ. فَـَٔامَنَّا بِهِۦ = ފަހެ އެއަށް އަހުރެމެން އީމާންވީ އީމާން ވެއްޖައީމެވެ. وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އަށް އަހުރެމެން ޝަރީކު ނުކުރާހުށީމެވެ. ބައިވެރި ނުކުރާހުށީމެވެ. أَحَدًا ﴿٢﴾ = އެއްވެސް އެކަކު. وَأَنَّهُۥ تَعَـٰلَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަތިވެރިވެ އުފުލިގެންވެއެވެ. جَدُّ رَبِّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ގެ ޝަރަފުވެރިކަން. مَا ٱتَّخَذَ صَـٰحِبَةً = އެކަލާނގެ އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކު ނުހިއްޕަވައެވެ. وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ = އަދި ދަރިކަލަކުވެސް. وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބުނަމުން އައީއެވެ. سَفِيهُنَا = އަހުރެމެންގެ ބުއްދިން/ބަލަހައްޓަނުލާ މީހުން. عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ = الله އާއިމެދު ދޮގު/އޮނިގަނޑު ނެތް އިތުރުބަސްތައް. وَأَنَّا ظَنَنَّآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ހިތީ أَن لَّن تَقُولَ = ނުބުނާނެކަމަށް. ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ = އިންސާނުންނާއި ޖިންނީންނާއި عَلَى ٱللَّهِ = الله އާއިމެދު/ الله އާއިމެދު ކަޒިބަ كَذِبًا ﴿٥﴾ = އެއްވެސް ދޮގެއް. وَأَنَّهُۥ كَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ވިއެވެ.* رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ = އިންސާނުންގެ ތެރެއިން

ބަރަކުވީމުން (ފިރިހެނުންނަށެވެ). يَعُوذُونَ = ރައްކާތެރިކަމާއި ހިމާޔަތް ލިބިގަތުމަށްޓަކައި (އެކަމަށް އެދުމުގައި).

بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނިންގެ ބައެއް ފިރިހެނުންގެ ފަރާތުން. فَزَادُوهُمْ = ދެންފަހު އެޖިންނިންނަށް (އިންސާނުންނަށް)

އިތުރުކޮށްދިނެވެ. رَهَقًا ﴿٦﴾ = ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަން. ނުވަތަ ބިރުވެރިކަން

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިންގެ ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު (ތިމަންކަލޭގެފާނު ފަތިސްނަމާދު ކުރައްވަމުން) އަޑުއަހައިފިކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي އިއްވައިވެއްޖެއެވެ. އެބަޔަކު الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނެވެ. އަޑުއެހުމުން قُرْآن ގެ ބަސްއަހައިގެން އެމީހުންގެ ޤައުމަށް ގޮސް ބުނެއެވެ. ތަޢުރީފުކުރުމަށްވުރެ، ހަމަކަށަވަރުން عَجَائِبُ ވާފަދަ قُرْآن އެއް ނުވަތަ عَجَائِبُ ވާފަދަ ބަސްތަކެއް އަހުރެމެން އަޑުއެހީމުއެވެ.

(٢) އެ قُرْآن މަގުތޮރުއްކަށި ސީދާ ރަށްދު ތެދުމަގަށް ގެނެއެވެ. އެހެންވެ އަހުރެމެން އެ قُرْآن އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. (އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ނުވަތަ އިޚްލާޞްތެރިވާ ބަޔަކު ޝަރީޢަތަކުގައި ތެދުމަގަށް ގެނެއެވެ.)އަދި އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަށް ހަމަ އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުކުރާހުށީމުއެވެ.

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ މަތިވެރިވި އެކަލާނގެ عَظَمَة މަތިވެރިވެ އުފުލިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކު ނުވަތަ އަދި ދަރިކަލަކުވިޔަސް ނުހިއްޕަވައެވެ. (އެއިން އެއްވެސް ފަރާތެއް ދެކޮޅުހަދާ ނުކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شَرِيك އަކުނުވާ އެއްކައުވަންތަކަލާނގެ އެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން ބޭ ހަމަނުޖެހޭ ގޯހުން الله އާއި މެދު ދޮގު އަދި އަނިޔާވެރި ބަސްތަކެއް ބުނަނީއެވެ. އެކަލާނގެ އަށް شَرِيك ނެތަސް ވަނީއެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ހިތާއި އިންސާނުންނާއި ޖިންނިން އަދި الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް ނުހަދާނެކަމަށެވެ.

(٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިންގެ ބައެއް ފިރިހެނުންގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة އެދޭކަމުގައިވެ ބައެއް މީހުން އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ވާކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެޖިންނިންނަކަށް ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަން އިތުރުވެއެވެ. އަދިއިންސާނުންނަށް ބިރުވެރިކަން އިތުރުކޮށްދެއެވެ.

وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا۟ كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدْنَـٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَـٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّـٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا۟ = އަދި އެމީހުން (އެ އިންސާނުން) ހަމަކަށަވަރުން ހީކުރި. كَمَا ظَنَنتُمْ = ކަލޭމެން (ޖިންނިންނެވެ) ހަމަ ހީކުރާ ގޮތަށެވެ. أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ = ﷲ ނުފޮނުއްވާނެކަމަށެވެ.. أَحَدًا = (رَسُوْل ކަމުގައިކަން) ހަމަ އެކަކުވެސް. ﴿٧﴾

وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އުޑުގެ ޚަބަރުތައް ހޯދައިލީމެވެ. (ހޯދަން އުދުހިލީމެވެ.) فَوَجَدْنَـٰهَا = ފަހެ އަހަރެމެން އެއުޑު ދުށީމެވެ. مُلِئَتْ = ފުރިގެންވާހާލު. حَرَسًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ ފާރަވެރިން ތަކުން. (ގަދަފަދަ މަލާއިކަތުންނާއި ވިދާތަރިތަކުން.) وَشُهُبًا ﴿٨﴾ = އަދި ގިނަ ހިލަރެންނާއި. وَأَنَّا كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ވީމުއެވެ. (އިސްވެދިޔަ ޒަމާނުގައި). نَقْعُدُ مِنْهَا = އެ އުޑުގެ ތަންތާގައި އިށީނދެއުޅުމަށް (ޚަބަރު އަހުމަށް އިށީނދެއުޅުމަށް.) مَقَـٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ = އަޑު އަހުމަށް އިށީންނަ ތަންތާނގައި. فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ = ފަހެ މިހާރު ދެން އަޑުއަހައިފިމީހާ (އަޑު އިއްސަވައިފިމީހާ). تَجِدْ لَهُۥ = އޭނާއަށް ފެންނާނެއެވެ. شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ = ސިފައިކުރާ ގިނިހިލައެއް وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. أَشَرٌّ أُرِيدَ = އުނދަގޫކަމެއްތޯ ނުބައިކަމެއް ކަމަށްތޯ بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާ ބައިމީހުންނަށް. أَمْ أَرَادَ بِهِمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވަން އެދިވަޑައިގަންނަވައި * رَبُّهُمْ = އެބައިމީހުންގެ رَبُّ * رَشَدًا ﴿١٠﴾ = ތެދުމަގު ދެއްކެވުމެއްކަމެއް * وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّـٰلِحُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައި صَالِحُ މީހުންވެސް އެވެ.* وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައި އެއަށްވުރެ ދަށްމީހުންވެސް އެވެ.* كُنَّا طَرَآئِقَ = އަހަރެމެންވީ ޖަމާޢަތްތަކެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ބައިބައިކޮށެވެ. قِدَدًا ﴿١١﴾ ތަފާތުވެގެންވާ.* وَأَنَّا ظَنَنَّآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ޔަގީންކޮށް އަދި ކަށަވަރުކޮށްފީމު* أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ = އަހަރެމެންނަށް ބިންމަތީގައި ﷲ އަށް ނުކުޅެދުމެއް ނުދެއްކޭނެކަމަށެވެ. وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ = އަދި ފިލައިގެން ދުރަށް ދާން ގޮސްވެސް އަހަރެމެންނަކަށް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުމެއް ނުދެއްކޭނެކަމަށެވެ. وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ =

އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު އިވުނުހިނދުން * ءَامَنَّا بِهِۦ = އެތެދުމަގަށް އަހުރެމެން ތެދުކޮށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. * فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ = ފަހެ އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. * فَلَا تَخَافُ بَخْسًا = ފަހެ އޭނާ ހެޔޮގެ ދަރުމަ އުނިވެދާނޭކަމަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. * وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ = އަދި ހެޔޮގެ ނުބައިކަމެއް ގިނަވެ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނޭކަމުގެވެސް (ބިރުނުގަންނާނެއެވެ)*

إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި އެއިންސާނުންވެސް ހިތީ ކަލޭމެން ޖިންނިންވެސް ހަމަހިތިހެން ގޮތަށެވެ. އެއީ الله تَعَالَى އެއްވެސް މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާ ހުށަހަޅުއްވާނެ ނުފޫނުއްވާނެކަމަށެވެ.

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގެ ޚަބަރުތަކުގެ ހޯދުމަށް ކުރިއަށްދެވިފައި އެއްގަމުގައި އަހުރެމެން ދިޔައީމުއެވެ. ނަމަވެސް އަހުރެމެންނަށް ފެނުނީ އެއުޑު ފުރިފައިވާ ގަދަފަދަ ބަޑިބަރުދަރުން ޖަމާކޮށްފައިވާކަމެވެ. އަދި އަލިފާނުގެ ކަނޑިތައް ފުރިގެންވެއެވެ. އަދި އެތަނުން ކަޅުތަކެއް ސަޅުޖެހިފައި ޖިންނިންނަށް ގިނިހުރާއެވެ.

(٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީގެކުރިން އުޑުގެ ޚަބަރު ހޯދުމަށް ކަނޑު އަހުރެމެން އިށީނދެ ތިބީމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިހާރު އައިސްފައިވާ ކަނޑު ނުރުހުމުގެ ސަބަބުން އިރުއޮއްސުމާއި ހަމައަށް ކުރިމަތިވާ ސިފައިވާ ގިނިހުރާއެވެ. (ކަނޑު އަހުރެމެން އަޑުއަހާލަން އުޅުމުން ގެއްލިގެންދާނެއެވެ.)

(١٠) އަދި ބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެމީހުންގެ رَبُّ އެދިވޮޑިގެންނެވީ ނުބައިކަމެއްތޯ އަދި ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއްތޯ އެމީހުންނަށް ބޭނުންވީ ކަމެއް. އެދިވޮޑިގެންނެވީ ތެދުމަގެއްތޯ ހެޔޮކަމެއްތޯ އަހުރެމެންނަށް ނުއެނގެއެވެ. (ކާންދުވަހެއް އެވަގުތު ކަނޑެއް މިޔަބި އިހުސާސްދަނޑިގަނޑުގެ ކަށަވަރެއް.)

(١١) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި صَالِحُ މީހުންވެސް އެވެ. އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި އެއަށްވުރެ ދަށަށް މީހުންވެސް އެވެ. (މިއީ ހައްލާވެސް ޖިންނިންގެ ތެރެއިން އެމީހުންގެ މީހުންނަށް ހިދާޔަތް ލިބޭއިރުގައެވެ. އަދި ބިޑުއެވެ.) އަހުރެމެންނީ ތަފާތު ގޮތްގޮތްގެ ބާވަތެއްގެ ތަރުތީބުން އުޅޭ ބައެކެވެ. އެބައި އަހުރެމެންނީ ތަފާތު فِرْقَة ތަކެއްވެއެވެ.

(١٢) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދަނެއްނެވީ އަދި އަހުރެމެންނަށް އެނގޭ ބިމުގައި ވެސް އަހުރެމެންނަށް الله ނުކުޅެދިއެއް ނުފޫޅުއްވާނެކަމެވެ. އަދިއެކަލާނގެއަށް އަޅުނގަވާ ފިލައިގެން ހުރެވޭނެކަމެއްވެސް އެކަލާނގެއަށް ނުކުޅެދިއިންފޫޅުއްވާނެކަމެވެ. އެކަލާނގެއަށް އަޅުނގަވާ ފިލައިގެން ނުފޫޅުއްވާނެކަމެވެ.

(١٣) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ނަބީ ތެދުމަގު އަޑުއިވުމުން އެތެދުމަގުގެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ނުވާތެދުމަގެއް ކަމުގައި އަހުރެމެން ޤަބޫލުކޮށް ތެދުކޮށްފިމުއެވެ. ފަހެ އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާ ހެޔޮގެ ދަރުމަ އުނިވެދާނޭކަމަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އަދި ހެޔޮގެ ނުބައިކަމެއް ގިނަވެ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނޭކަމުގެވެސް އެއްވެސް ބިރުއެއްނުވެއެވެ. އެންމެ ތަނބުކޮށްވެސް ތަފާތު ނުވާނެއެވެ.

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَٰٓئِكَ تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَلَّوِ ٱسْتَقَٰمُوا۟ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا۟ يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾

މުފްރަދާތު

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި މުސްލިމުންވެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިންވެއެވެ. * وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުންވެއެވެ. * فَمَنْ أَسْلَمَ = ފަހެ އިސްލާމްވީ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ *فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެމީހުން * تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ = ބައްޓަންކުރުމުގައި ގަސްދުކުރައި މަސައްކަތް ކޮށްފިއެވެ. * وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ = އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުން ދެންނަމަ. * فَكَانُوا = ފަހެ އެމީހުންވިއެވެ. * لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ = ނަރަކަޔަށް ދަރުކޮޅުގައި. * وَأَلَّوِ ٱسْتَقَٰمُوا = އަދި އެމީހުން ސީދާވެގެން ތެދުމަގުގައި ދެމިހުރިނަމަ *عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ = ސީދާ އިސްލާމްދީނުގެ ތަރީޤަތުގައި *لَأَسْقَيْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބޯންދެއްވީމުވެއެވެ.* مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ = ގިނަ ފެން * لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ = އޭގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބަލައި އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.* وَمَن يُعْرِضْ = އަދި އެއްފަރާތްވެ ފުރަގަސްދީފިމީހާ * عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِۦ އޭނާގެ رَبُّ ގެ ذِكْرِ ކުރުމުން.* يَسْلُكْهُ = އެކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ. عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ = އުދަގޫ ގަދަ ޢަޛާބެއްގެ ތެރެއަށް. وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތްތައް خَاصَّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.* فَلَا تَدْعُوا مَعَ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އާއިއެކު ދެވަނަ އެއްޗަކަށް ނުގޮވާށެވެ. އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.* أَحَدًا ﴿١٨﴾ = ހަމައެކަކުވެސް.* وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އަޅާ ތެދުވެވަޑައިގެންނެވިހިނދު.*(مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ތެދުވެވަޑައިގެން ނަމާދުކުރައްވަން ހުންނެވި ވަގުތު.* يَدْعُوهُ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރައްވަމުން كَادُوا يَكُونُونَ = އެމީހުން (ޖިންނީން) ވިޔަސް ތެޅިގެންވާނެއެވެ. * عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ = އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް އަރައި ގަދަލާގެންވެގެން.* قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَآ أَدْعُوا رَبِّي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރަނީ دُعَاء ކުރަނީ ކަނޑައެޅި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށެވެ. وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެއާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު ޝަރީކު ނުކުރާނަމެވެ. ބައިވެރިއެއް ނުކުރާނަމެވެ. أَحَدًا ﴿٢٠﴾ = ހަމައެކަކުވެސް.* قُلْ =

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. * إِنِّي لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ = ހަމަކަށަ ވަރެން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ = ނުބައެއްވެސް އަދިނުވަތަ ގެއްލުމެއްވެސް (މަގުފުރެދުމެއްވެސް އަދި ނުވަތަ ތެދުމަގެއްވެސް)

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި (اللهއަށާއި އުކާލާރީގެ ޙަސަދާވާއަށް) ޙައްޤުން ދުރުވެ މުސްލިމުންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުންވެސްވެއެވެ. އަދިއެމީހަކު އިސްލާމް ޙައްޤަށްތެރިވެއްޖެމީހުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ރަނގަޅުމަގުގައި ގަދަމަގައި މަސައްކަތް ކޮށްފިއެވެ.

(١٥) އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުން ދަންނައެވެ.= ދެން އެމީހުންނީ ނަރަކައަށްވާ ދަރުކޮޅުގެއެވެ.

(١٦) (اللهُ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) އަދިއެމީހުން އިސްލާމްދީނުގައި (ސީދާމަގުމަތީގައި) ޤާއިމުވެތިބިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގިނަފެން ބޯންދެއްވީމުއެވެ.

(١٧) އެއީ އެ نِعْمَةُ ގެ ސަބަބުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إِمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން الله އަށް ޝުކުރު ކުރަނީ ކާކުކަމާއި ނުވަތަ ޝުކުރު ނުކުރަނީ ކާކުކަމެއް (މިކަންކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުކުރުމަށެވެ). އަދި އެމީހާގެ رَبُّ ގެ ޒިކުރުން އެމީހަކު ދުރުވެ ފުރަގަސްދީ އަނބުރައިގަތިމާ ދަންނައެވެ. އުނދަގޫވެގެންވާ ޢަޒާބަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހާ ވައްދަވާނެއެވެ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތްތައް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ދެން ކަލޭމެން الله އާއެކު ހަމައެއްކަލަކަށްވެސް ޝަރީކުކޮށް އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. ހަމައެއްކަލަކުވެސް އެކަލާނގެއާއި އެކު ބައިވެރިނުކުރާށެވެ.

(١٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އަޅާ مُحَمَّدٌ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ތެދުވެވަޑައިގެން (بَطْنُ نَخْلَة އޮތް ހިސާބުގައި ނަމާދުކުރުމަށް ކުރެއް ވައި دُعَاء ކުރައްވަން ހުންނެވި ވަގުތު.(އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބަވާ ވިދާޅުވުމުގެ އަޑުއަހާށެވެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަދި ޖިންނީންގެ އަހަރެ ގަދަޖެހެ އެކަކުއެކަކުގެ މަތީގައި އަރައި ތިއްބެވެ އެޖިންނީންގެ ހިތަށް ޖަމާވެހާވާ ފެތުރިހިނގެއެވެ.)

(٢٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރަނީ دُعَاء ކުރަނީ ކަލަކާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށެވެ. އަދިއެކަލާނގެއާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު ޝަރީކު ނުކުރަމެވެ. ހަމައެކަކުވެސް ބައިވެރިނުކުރަމެވެ.

(٢١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަ ވަރެން ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމަކަށްވެސް އަދިނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިނުމަކަށްވެސް (ކަލޭމެން މަގުފުރެދުމަކަށްވެސް އަދިނުވަތަ ކަލޭމެން ތެދުމަގު ދެއްކުމަކަށްވެސް ވީނަމަވެސް އެއްވެސްކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ. އެކަންކަމުގެ އެއްވެސް إِخْتِيَارُ އޮތީ ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި الله ގެ ދަށުގައިވާ ކަންކަމެވެ.

قُلْ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ ۚ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًۢا ﴿٢٨﴾

ލުޣަތު

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. * إِنِّي لَن يُجِيرَنِي = ހަމަކަށަވަރު ވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށް ނުދެއްވާނެއެވެ. * مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَةُ ން (الله ގެ حَضْرَةُ ން ނުރުހުން ލިބޭކަމުން) * أَحَدٌ= ހަމަ އެކަކުވެސް * وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ =އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުފެންނާނެއެވެ. * مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވާނެ ފަނޑިޔަރު. * إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ = ހަމައެކަނި الله ގެ حَضْرَةُ ން އިއްވަވައިދެއްވުމުގެ ސަބަބުން * وَرِسَٰلَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ރިސާލަތްތައް އިއްވަވައިދެއްވުމެވެ.* وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހަކުވެއްޖެ*. فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް ޖަހަންނަމުގެ އަލިފާނެވެ. خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ = އެތަނުގައި އަބަދަށް ދެމިހުރެވޭ ގޮތުގައެވެ. * حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ = އެމީހުން ދެކެއްޖެހިނދު* مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ އެއްޗި އ عَذَابُ * فَسَيَعْلَمُونَ = ފަހެ ދެނެގަންނާނެއެވެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.* مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا = نَصْرُ ދިނުމަށް ނިކަމެތި ކޮންބައެއްކަން.* وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ އަދި ޢަދަދުގައި ކުޑަ މީހުނަކީ ކޮންބައެއްކަން.*قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!* إِنْ أَدْرِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ.* أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ = ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ(عَذَابُ) ކައިރިވެގެންވާކަމެއް.* أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ = ނުވަތަ އެ(عَذَابُ) އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދުރުމުއްދަތެއް ލައްވާކަމެއް * أَمَدًا ﴿٢٥﴾ = ދިގުމުއްދަތެއް* عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ = އެއީ غَيْبُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* فَلَا يُظْهِرُ = އަދި އެކަލާނގެ ފާޅުކޮށް ނުދައްކަވައެވެ.* عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ = އެކަލާނގެ غَيْبُ * أَحَدًا ﴿٢٦﴾ = ހަމަ އެކަކަށްވެސް إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ= އެކަލާނގެ ރުއްސެވިގެންވާ ފަރާތަކަށް މެނުވީ * مِن رَّسُولٍ = ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން * فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފޮނުއްވައެވެ. مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިން* وَمِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުން* رَصَدًا ﴿٢٧﴾ = ރައްކާތެރިން (ރައްކާތެރިވާ މަލާއިކަތުން) لِّيَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންވުމަށްޓަކައި* أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ =

ކަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން އިއްވަވައިފިކަން * رِسَلٰتِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ރަސްކަލާނގެ ރިސާލަތުތައް * وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ =އަދި އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. * وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ = އަދި ކޮންމެއެއްޗެއް އެކަލާނގެ ހިސާބުކުރައްވައި ހިމަނުއްވައެވެ. عَدَدًا ﴿٢٨﴾ އަދަދުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! الله ގެ حَضْرَةُ ން އަޅުގަނޑު އެއްޗަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދޭނެ ފަރާތެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނިވެސް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ރައްކާތެރިކަން ލިބެންހުންނާނެއެވެ.

(٢٣) ހަމައެކަނި الله ގެ حَضْرَةُ ން ނާޒިލުވާ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި އަދި ރަސޫލުކަން ކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވައިދިނުމުން ގެންދިޔުމުގައި ރައްކާތެރިކަން ލިބިދާނެކަމުގައިވެއެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާމީހާ ދަންނައެވެ. ކަށަވަރުން ޖަހަންނަމުގެ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. ދާއިމީގޮތުގައި އޭނާ އެތާ ދެމިހުރެން ޖެހޭނެއެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެކާފަރުންނާއި އެމުޝްރިކުން އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވިފައިވާ އަޒާބު އެމީހުން ދެކެފިނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ދެނެގަންނާނެއެވެ. އެމީހުން ދެކޭއިރު ދުވަހެއްގެ ދެމިތިބިއެވެ. އަދި އެއަޒާބު އެމީހުންނަށް ފެންނައިރު نَصْرُ ދިނުން ނިކަމެތި މަދުވެގެންވާ ކޮންބައެއްކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. نَصْرُ ދިނުން ނިކަމެތި އަދި މަދުވެގެންވާ އެމީހުންނާއި ނުވަތަ މުއުމިނުންތޯ މިކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެންނަށް ވަޢުދު ވެވިގެންވާއިރު(عَذَابُ) ގާތްވެގެންވާކަމެއް ނުވަތަ އެ(عَذَابُ) އަންނަން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ވަޢުދުކުރައްވައި ތަޢުލީމްދެއްވާ ވަގުތެއް ވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ.

(٢٦) އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ غَيْبُ ހަމަ އެކަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ފާޅު ނުކުރައްވައެވެ.

(٢٧) އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ޚިޔާރުކުރައްވާ ރަސޫލުބޭކަލުންނަށް ބާވަތަކަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވުމެވެ. (އެބައި އެކަލާނގެ غَيْبُ ގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ފާޅުކުރައްވަވާ މުޢުޖިޒާތުގެ ބާވަތަކަށް ޓަކައި ފާޅުކުރައްވައެވެ. އެއީ މުޢުޖިޒާތުގެ ބާވަތުގެ ކަންކަމަށް ޓަކައި. އަދި ނުވަތަ ޙަރާމްތަކަށް ކަރާމާތްތެރިވެގެންވާ ބާވަތަށްޓަކައި.) ދެންފަހެ އެރަސޫލުބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައްޔާއި އަދި ފަހަތުގައި އެބޭކަލުނާ ރައްކާތެރިކުރައްވާނެ މަލާއިކަތުން ފޮނުވައިދެއްވައެވެ. އެއީ غَيْبُ ގެތެރެއަށް شَيْطَانُ ގެ ވަސްވާސް ނުވަދެވޭނެހެންނެވެ.

(٢٨) އެގޮތުގައި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި އެރަސޫލުބޭކަލުން ރަސޫލުކަން رَبُّ ގެ ރަސޫލުކަން އިއްވަވާކަން ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެނގުމުގެ ކަމަށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ހިސާބުކުރައްވައި އަދަދު ކުރައްވައެވެ.

مزّمل سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المزّمل | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ ٱلَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ هِىَ أَشَدُّ وَطْـًٔا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِى ٱلنَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ = އޭފޮތިގަނޑުން ނިވައިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.* قُمِ ٱلَّيْلَ = ރޭގަޔު (އަޅުކަން ކުރުއްވުމަށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. * إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ = ކުޑަވަގުތުކޮޅެއްގައިމެނުވީ* نِّصْفَهُۥٓ އޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައެވެ. أَوِ ٱنقُصْ مِنْهُ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑަކުރައްވާށެވެ. قَلِيلًا ﴿٣﴾ = ކުޑަތަންކޮޅެއް* أَوْ زِدْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އޭގެމައްޗަށް އިތުރުކުރައްވާށެވެ.* وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ = އަދި قُرْآن ތަރުތީލު ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ އަކުރެއްގެ ހައްޤު ދިނުމާއެކު އަދާކުރައްވައި މަޚްރަޖުތަކުން ތަރުތީބުން ކުރައްވާށެވެ.) تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ތަރުތީލު ކުރެއްވުމަކުން.* إِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ހުށީމެވެ.* قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ =ބަރުވެގެންވާ ބަސްފުޅެއް.* إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ = ހަމަކަށަވަރުން ރޭގަޔު (ނިދުމުން ތެދުވުމަށް) ތެދުވުން.* هِىَ أَشَدُّ وَطْـًٔا = އެއީ ބުރަވެގެންވާކަމެވެ.* وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ = އަދި ކިޔުމުގެ ގޮތުން ބަސްބުނުމުގައި މުސްތަޤީމުވެގެންވާ ސީދާ ގޮތެވެ.* إِنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ވެއެވެ.* فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގައި * سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ = ދިގުވެގެންވާ تَصَرُّفُ (ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި މަސައްކަތް ކުރެވޭނެ ވަގުތު.* وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދާންކުރައްވާށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ذِكْرُ ކުރައްވާށެވެ.* وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުއްވުމަށް ވަކިވެވަޑައިގެން خَاصَّ ވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވަކިވެވަޑައި ގެންނެވުމަކުން * رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ = އެކަލާނގެއީ مَشْرِقُ އާއި مَغْرِبُ ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެމެނުވީ ޙައްޤުވެގެންވާ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަންތައްތަކާއިގެން ބަރޯސާވެވޭނެ

ކަލޭގެފާނުގެ އެކަލާނގެ ވަކީލުކަމުގައި ކުރައްވާށެވެ. وَٱصْبِرْ = އަދިކެތްތެރިވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ.* عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެބައިމީހުން ބުނާ ބަސްތަކުގެ މައްޗަށް. (ކާފަރުން ބުނާ ބަސްތަކާއި މެދު)* وَٱهْجُرْهُمْ = އަދި އެމީހުންނާ ދުރުވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ.*هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾= ރިވެތި ވަކިވުމާ ދުރުވެވަޑައި ގަތުމަކުން.*

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ފޮތިގަނޑުން ނިވައިވެވަޑައިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.

(٢) ރޭގަނޑުގެ ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއްގައި މެނުވީ (އަޅުކަންކުރައްވަމުން) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެބަހީ ދަންވަރުގެ އަޅުކަންކުރައްވަމުން ތެދުވެވަޑައިގެން ހުރެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٣) އެއީ ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑަތަންކޮޅެއް މަދުކޮށެވެ.

(٤) ނުވަތަ އެއަށްވުރެން (ދެބައިކުޅަ އެއްބައިއަށްވުރެ) ކުޑަކޮށް ދިގުކޮށްލައްވާށެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން قُرْآن ތަރުތީބު ކުރައްވާށެވެ. އެބަހީ ކޮންމެ އަކުރެއްގެ ހައްޤުދީފައި އަދާކޮށް މަޚްރަޖުން ނެރެ މާނައާއެކު ވިސްނާ ފިކުރުކުރައްވައިގެން ކިޔަވާވިދާޅުވާށެވެ.

(٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ނިކަންބުރަ ބަރުދަނެއްވާ ބަހެއް ބާވައިލައްވާހުށީމެވެ. (ބުރަކަމަކީ ގަދަފުޅުގެންވާ ބަރާޒާތާ ޖެހުމެވެ - ތަކުލީފު قُرْآن كَرِيم ބާވައިލެއްވުމާ ހިނގުމެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ރޭގަނޑު ތެދުވުމަކީ ނަފްސުކަށަވަރުކުރުން އެއީ ބުރަކަން ޤަވީވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކިޔެވުން ސީދާވުމުގައި ސާބިތުކަން ޤަވީވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި އުޅެއުޅެ ކަންކަމުގައި ގިނަ އަރިހު ދިގު މަޝްޣޫލުވުންތަކެއް ކަލޭގެފާނަށް ވެއެވެ.

(٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއަށް ذِكْر ކުރައްވާށެވެ.! އަދި ކަންތައްތަކުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި އެހެނިހެން ކަންކަމުން ވަކިވެ ވަޑައިގެން އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަ ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٩) އެކަލާނގެއީ مَشْرِق އާއި مَغْرِب ގެވެސް رَبُّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަމަށްވުމަށް ޙައްޤުވެގެންވާ) އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތައް ބަރޯސާވެވަޑައިގެން ކަލޭގެފާނުގެ އެކަލާނގެ ވަކީލު ކުރައްވައި ހަމަޖައްސަވާށެވެ!

(١٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކާ މެދު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! އަދި ރިވެތި ގޮތެއްގައި އެމީހުންނާއި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ކުރާ ގޯނާތަކާއި ދަތިކަމާ މެދު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ބަދަލު ހިފުމުގެ ގޮތުން އެމީހުންނާއި ދުރުވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. ނަމަވެސް މި ޙުކުމް މިއީ ހަނގުރާމައިގެ އާޔަތް ބާވައި ލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ.)

وَذَرْنِي وَٱلْمُكَذِّبِينَ أُو۟لِي ٱلنَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذْنَٰهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ شِيبًا ﴿١٧﴾ ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

މުޢުޖަމް

وَذَرْنِي وَٱلْمُكَذِّبِينَ = އަދި ދޮގުވެރިންނާއި މީހުންނަށްސާބިތުވާނީގެ އަހަރެން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.!* أُو۟لِي ٱلنَّعْمَةِ= ނިޢުމަތުގެ
ވެރިޔަކުވެރިން ކަމުގައިވާ.* وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾=އަދި އެމީހުންނަށް ކުޑަދުވަހު ލުއިދޭށެވެ.! މުހުލަތު
ދެއްވާށެވެ.* إِنَّ لَدَيْنَآ= ހަމަކަށަވަރުން މިޒުންނަކާހެގެ حضرة ގައި ވެއެވެ.* أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ =
ހައްދުދޫކޮށްދުން ކަށިތަކުގެ ދިރާގޮތް އަދިއަލިފަށް ހުރިކަމަކަ.* وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ = އަދި ކަރުގައި އަޅައިގަން ވެރިވާއިރުން(
زَقُّوْم) ގަހުގެ ކާނާއި (އެއީ ކަށިތަކެވެ.) * وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ އަދި ވޭންދެނިވި عَذَابُ އާއި * يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ
= އަދި ބިންގަނޑު ތަޅުވާން ހުރިހާތަކެތި ގުޑާނެ ދުވަހު(ހުރިހާ ތަކެތި ދުވައިގަތުމަށްވާނެއެވެ.!)* وَٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތަކާއި* وَكَانَتِ
ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައްވެއެވެ.* كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ = ފައި އެޅިގެ ގަނޑުވެގެން ހަރަކާތް ކަރަފާލިވެރިބިލަކަށް* إِنَّآ
أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ ހަމަކަށަވަރުން މިޒުންނަކާހެގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ.* رَسُولًا = ރަސޫލަކުކަމުގައި(އެއީ مُحَمَّدٌ
صلى الله عليه وسلم އެވެ.) شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިޔާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި.* كَمَآ أَرْسَلْنَآ =
މިޒުންނަކާހެގެ ފޮނުއްވިފަދައިން.* إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = فِرْعَوْنَ ގެ ގާތަށްވެސް.* رَسُولًا ﴿١٥﴾ = ރަސޫލަކު ކަމުގައި
* فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ = ފަހެ فِرْعَوْنُ އެ ރަސޫލާއަށް އުރުދުންވެއްޖެއެވެ. * فَأَخَذْنَٰهُ = ދެން ފަހެ މިޒުންނަކާހެގެ
އޭނާ ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.* أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ = ވަރުގަދަ ބޮޑުގޮތަކަށް ހިފެހެއްޓެވުމުން* فَكَيْفَ تَتَّقُونَ = ފަހެ ކަލޭމެން
ސަލާމަތްވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا = ކަލޭމެން ދުވަހަކުން ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ.* يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ =
އެދުވަހަކީ ކުޑަކުދިންވާނީ ދުވަހެވެ. * شِيبًا ﴿١٧﴾ = ނޫރާޅި ދިސްކުދިންވެގެން.* ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ =
އެދުވަހުން އުޑުތައް ފަޅައިގެން ދިއުމަށްވާނެއެވެ. كَانَ وَعْدُهُۥ = އެކަލާނގެ ވަޢުދުފުރިހަމަވެއެވެ. مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ =
ފުރިހަމަވާކަށް ކޮށްވާނީއެވެ (ހަމަކަށަވަރުން ޤަބޫލުވާގޮތަށް). إِنَّ هَٰذِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މިއާޔަތްތަކީ
تَذْكِرَةٌ = وَعْظُ އާއި نَصِيحَة އެވެ.(ހަނދާންކޮށްދޭއެއްޗެކެވެ.) فَمَن شَآءَ = ފަހެ އެދިވަޑައިގަތް ٱتَّخَذَ =
ހިފާފިނަމަވެ (އެއީ މަގެއް ހޯދާފިނަމަވެ). إِلَىٰ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް سَبِيلًا ﴿١٩﴾ މަގެއް

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ތަނަވަސް ކަމާއި ނިޢުމަތާއި މުއްސަނދިކަމުގެ ވެރި ދުނިޔެވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ނިންމަވައިދާ ހުރީމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް ކުޑަކޮށް ތަންވަޅުދީ ވަގުތުކޮޅަކު ދޫކޮށްލާށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް عَذَاب އަންނާންދެންނެވެ.)

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضْرَة ގައި ހަރުއަރު ކުރުވާން قيدَ ތަކާއި ކަސްތޮޅުތަކާއި އަދި އަޅުވާލައި އަނދާ އަލިފާން އެބައުޅެވެ.

(١٣) އަދި އުގުޅުއަން ނުދޭސް ބޮކަރުވެސް ނަގައިގެ ކަރުގައި ހިރިފައި ހުރަސް (زَقُّوم ގަހުގެ ކަށިގެ) ކާނާއާއި އަދި އުނދަނގޫ ބާވަތްބާވަތުގެ ވަންދެނިވި عَذَاب ވެއެވެ.

(١٤) ބިންގަނޑާއި ފަރުބަދަތަކާއި قرار ކަމެއްނެތި ތެޅިގަންނަ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެދުވަހަކީ ފަރުބަދަތަކާ ފައިބައިގާ ފައިބައިގެން ކަހައިލާ ޖެހޭގެ ވެ ތެލިފިލިވެސްވެށް ވޭތި ދުވަހެވެ. (އެދުވަހުން އެކާފިރުންނަށް އިސްވެ ސިފަވެގެންވާ ގަދަ عَذَاب ހުށަހަޅުއްޓެވެ.)

(١٥) (އޭ މިސްކީނުންނޭވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން فِرْعَوْنُ ގާތަށް رَسُول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވި ފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށްވެސް رَسُول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފީމެވެ. (އެއީ محمد صلى الله عليه وسلم އެވެ.) އެއީ قيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކި ދެއްވާނެ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(١٦) ދެން ފަހެ فِرْعَوْنُ އޭނާގާތަށް ފޮނުއްވުނު رَسُول އާ (موسى عليه السلام) އަށް އުރެދިއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. އެހެންވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަގޮތަކަށް ބާރު ހިފެހެއްޓެވުމުން އޭނާ يعنى އެفِرْعَوْنُ ހިފަހައްޓަވާ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(١٧) ފަހެ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންގޮސް ކުދިކުދިން ނަރުކަލި މުސްކުޅިންނަށް ވާވަރަށް ބިރުވެރި ދުވަހަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ ދެން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވާނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ. އުޑަށް ސަލާމަތްވެގެންދާނީއެވެ.

ދަންނައެވެ. ކުދިކުދިން ނަރުކަލި މުސްކުޅިންނަށް ވާހަކަ އެއީ ބިރުވެރިކަން ނިހާޔަތަށް ދިއުމުގެ ބަސްބުނުމެވެ. والله أعلم.

(١٨) އެދުވަހުން އުޑުވެސް ފަޅަފަޅައިގެން ގޮސްފާނެއެވެ. އެއީ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުންނާއި އަދި މާތާއިކަމާބަލާކަލުން ފައިބާވަޖެހިގެންގޮސްދާނެއެވެ. އެދުވަހުން އެހެންވެދާނީ الله ވަޢުދުކުރައްވާވަޑައިގަތް ކަމެކެވެ. އަދިއެކަލާނގެ ވަޢުދުފުޅު އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ވާނުވާކަމެކެވެ. އެކަމުގައި ޝައްކެއްނެތެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ބިރުގަންނަވަނިވި މިއާޔަތްތަކަކީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة އެކެވެ. (ހަނދާންކޮށްދޭ ތަނުގެއްވެއެވެ.) ފަހެ އެދެމާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް ދިއުމަށް ސަލާމަތުގެ މަގެއް ހިފައި އިޚްތިޔާރު ކުރަން އެދޭމީހާ އެމަގު އަޅުގަނޑު (މިދުނިޔޭގައި) ހޯދައިގަތުމެވެ.

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿٢٠﴾

މަޢުނާ

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދަންނަވާސެއްވެއެވެ. أَنَّكَ تَقُومُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާކަން. أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ = ރޭގެ ދެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައިއަށްވުރެ މަދުކޮށް وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ = އަދި ރޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައްޔާއި އަދި ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިގައްޔާއި ۥ وَطَآئِفَةٌ = އަދި ޖަމާޢަތުގެ ބަޔަކާއި مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންގެތެރެއިން ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ = އަދި الله މިންވަރު ކުރައްވައެވެ. ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭއާއި ދުވާލު ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ = ކަލޭގެފާނުމެން އެކަމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެކަން އެކަލާނގެ ދަންނަވާސެއްވެއެވެ. فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުމެން ޢަފުވާ ރަޙްމަތްލެއްވިއެވެ. ލުއިކޮށްދެއްވީއެވެ. ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ = ހަމަ ފަސޭހަވާ މިންވަރެއް ކިޔަވާށެވެ. مِنَ ٱلْقُرْءَانِ = قُرْآنُ ން ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم =ކަލޭގެފާނުމެންގެ ތެރެއިން ވާނެކަން އެކަލާނގެ ދަންނަވާސެއްވެއެވެ. مَّرْضَىٰ = ބަލިމީހުން ۙ وَءَاخَرُونَ = އަދި އެހެންބަޔަކު يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = (ވިޔަފާރިއާއި ދިޔުމަށް ދަތުރުކުރުން) ބިމުގައި ދަތުރުކުރާނޭ ހާލުގައި. يَبْتَغُونَ = ހޯދުމަށްޓަކައި مِن فَضْلِ ٱللَّهِ = اللهގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَـٰتِلُونَ =އަދި އެހެންބަޔަކު ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. ۖ فَٱقْرَءُوا۟ = ދެން ކަލޭގެފާނުމެން ކިޔަވާށެވެ. مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ = އޭގެން ފަސޭހަވާއެއްޗެއް (އެ قُرْآنُ ން ފަސޭހަވާއެއްޗެއް) ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ =އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ޒަކާތްދޭށެވެ. وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ = އަދިކަލޭގެފާނުމެން الله އަށް ދަރަނިދޭށެވެ. قَرْضًا حَسَنًا = ރަނގަޅު ދަރަންޏަކުން. ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ކަލޭގެފާނުމެންގެ ނަފްސުތަކަށްޓަކައި ކުރިއަށްފޮނުވާ ކޮންމެ مِّنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ = އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުމެން الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ފެންނާނެއެވެ. هُوَ خَيْرًا = އެއީ ހެޔޮގޮތުގައި ރަނގަޅުކޮށް وَأَعْظَمَ أَجْرًا = އަދި

ދަރުމަ މާބޮޑުކަން وَٱسْتَغْفِرُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ފާފަފުއްސެވުމަށްالله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަ ވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ރޭގެ ތިންބައިކުޅަދެބައިއަށްވުރެ މަދުންނާއި އަދި ރޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައްޔާއި އަދި ރޭގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިގައި (ތިމަރުވަރަށް) ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ ބަޔަކު ބޭފުޅުން ކުރައްވަމުން (قيام الليل އަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާކަން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ރޭގަނޑާއި ދުވާލު މިންވަރުކުރައްވައި އެކަލާނގެ حقيقة ގައި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރޭގަނޑު ތެދުވެ އަޅުކަން ކުރައްވާ މިންވަރު އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ ވަގުތުތައް عدد ކޮށް މިންވަރު ކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެކަން ވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެމިންވަރަށް ރޭގެ އަޅުކަން ކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެކަން ވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. – ފަހެ އެހެންވީ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް عَفوء ކުރައްވައި ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. (އެމިންވަރަށް ރޭގެ އަޅުކަން ކުރުމަށް ބުރަވެއްޖެ ހިނދެއްގައި އެކަން ލުއިކޮށްދެއްވުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެއްވިއެވެ.–ކުރިއަށް އޮތް ބުރަކަމުން ލުއިކަން އެކަލާނގެ ބަދަލުކޮށްދެއްވިއެވެ.)

ފަހެ قُرْآن ން ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަވީވަރަކަށް އަދި ފަސޭހަކަމާއެކު (ދަރުސް ނަމާދުގައިވެސް އަދި އެހެނިހެން ނަމާދުގައިވެސް) ކިޔަވާށެވެ. (ފަހެ إسلام دين ގެ ކުރިއްޔާގައި ދަރުސް ނަމާދު واجب އަކަށްވުމާ އޮތުމަށްފަހު އެ ޙުކުމް ސުންނަތަކަށް ބަދަލުކޮށްލައްވާ މިއާޔަތުން ނެވެ. އަދި صحّ حديث ން ވެސްމެއެވެ.)

ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ބަލި މީހުންވެސް ތިބޭނެކަމާއި އަދި އެއްބަޔަކު ރިޒުޤު ހޯދުމަށްޓަކައި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރު ކުރާނެކަމާއި އަދި އަނެއްބަޔަކު الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާނެކަމާއި މިވާނެކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެމީސްމީހުންނަށް ރޭގެ އަޅުކަން އެމިންވަރަށް ގެންދިއުން ދަތިވާނެކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

ފަހެ އެހެންކަމުގައި ވާހިނދު އެ قُرْآن ން ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަވީ ވަރަކަށް ކިޔަވާށެވެ. (މިބަސްފުޅުން މުރާދުކުރެވިފައި ވަނީ ދަރުސްނަމާދުވެސް ކުރާވަރަކުން ކުރުމެވެ.) ދެންކަލޭމެން فَرْضُ ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. އަދި ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި الله އަށް ރަގަޅު ދަރަނިދޭށެވެ. އެބަހީ الله ގެމަގުގައި ހޭދަކުރާށެވެ. ފަހެ ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ނަފްސުތަކަށް ކުރިއަށް ފޮނުވާ އެއްޗަކީ صَدَقَة އެއް އަދިހެޔޮ ކޮންމެ ޢަމަލެއްވިޔަސް އެއެއްޗެއްގެ ދަރުމަ ސަވާބު الله ގެ حَضْرَةُ ގައި މާބޮޑުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކަލޭމެން ދެކޭނެއެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށްއެދި ކަލޭމެން الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން اللهއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

المدّثر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المدّثر | އާޔަތުގެ އަދަދު (٥٦)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِي ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُۥ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ = އޭ ފޭރާންތަކުން ނިވައިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.* قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ = ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ.* وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ތަކުބީރުކުރައްވާށެވެ.* އެކަލާނގެ ބޮޑުކަމާ މަތިވެރިކަމާވާށެވެ.* وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންތަކުގެ ތާހިރުކުރައްވާށެވެ. އެފޭރާންތައް طَاهِرُ ކުރައްވާށެވެ.* وَٱلرُّجْزَ = އަދި ބުދުތަކުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.* فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ = ދޫކޮށް އެތަކެއްޗާއި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.* وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށްކުރައްވާ އަޅުކަމުގައި ގިނަކަންބަލައި ދިނުމަކީ ނުހުއްޓުވާށެވެ.* وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ (ރުހުންވުމަށް.) އެކަލާނގެއަށް ކެތްތެރިވާށެވެ.* فَإِذَا نُقِرَ = ފަހެ ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ * فِي ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ = ސޫރުގައި = فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަހު * يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ = އުނދަގޫ ދުވަހެކެވެ.* عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް * غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ = ފަސޭހަވެގެން ނުވާ.* ذَرْنِي = މިވަންހަކަ ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.* وَمَنْ خَلَقْتُ = އަދި މިވަންހަކަ ކަލޭގެފާނު އެކަނިވި ހާލުގައި وَحِيدًا ﴿١١﴾ = (މަންމަގެ ބަނޑުން) އުފެއްދެވި ކަލޭގެފާނު.* وَجَعَلْتُ لَهُۥ = އަދި މީނާއަށް މިވަންހަކަ ލެއްވީމެވެ * مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ = ގިނަ މުދާ = وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ = އަދި ހާޒިރުވާ حَاضِرُ ދަރިފުޅުންނާއި.* وَمَهَّدتُّ لَهُۥ = އަދި މިވަންހަކަ ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ (ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތް) ތަފާސްކަމުން ތައްޔާރުކޮށްދީފީމެވެ. * تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ = ثُمَّ يَطْمَعُ = ދެން އޭނާ ތަމަޢުކުރައްވާނީ ކަމުގެ ޒިޔާދަކޮށްދެއްވުމަށްވެ.* أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ = މިވަންހަކަ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް.*

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ފޮތިތަކުން ނިވައިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.(އޭ محمد ގެފާނެވެ.)

(٢) ތެދުވެވަޑައިގެން إنذار ކުރައްވާށެވެ. (مكة ގެ މީހުން إسلام ދީނަށް ނުވަދެނަމަ ހުރި عذاب ގެ ވާހަކައިން އެމީހުން ބިރުގަންނަވައި އިންޒާރު ކުރައްވާށެވެ.)

(٣) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބޮޑުކަމާއި كِبْرِيَا ވަންތަކަމާއި ހައިބަތްވަންތަކަން ދެނެވަޑައިގެން އެކަލާނގެ ބޮޑުކުރައްވާށެވެ. شرك ނުވާ طاهر ވި ތައުޙީދުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާށެވެ.

(٤) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންތައް ރަނގަޅަށް طاهر ކުރައްވާށެވެ.

(٥) އަދި ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ބުދުތަކާ ގާތްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ނުވަތަ ފާފަތަކާއި މެދުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٦) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ކުރެވޭ އަޅުކަމާއި ހެޔޮއަމަލުތަކުން އެއްޗެއް ގިނަކޮށްދީފައިވާކަމުގައި ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ

(٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށްޓަކައި، އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ثوابއާއި ދަރުމައަށްޓަކައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٨) ދެން ފަހެ ތަށިފިލި ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ (ދެންވާގޮތް ބައްލަވާށެވެ.)

(٩) ފަހެ އެދުވަހަކީ ދަތި އަދި އުނދަގޫވެގެންވާ ދުވަހެކެވެ.

(١٠) ކާފިރުންނަށް ލުއިފަސޭހަކަމެއް ނެތް ދުވަހެކެވެ.

(١١) (އެއްވެސް މުދަލަކާއި ދަރިއަކާއި އަދި އެހެންއެއްޗެއްވެސް ނުވާހާލު) ހަމަ އެކަނި فَرْد އެއް ކަމުގައިވާ حال ގައި ހެއްދެވި މީހާއާއި ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެކަލާނގެ އެކަނި ހެއްދެވި މީހާގެ ކަންތައް ނިންމަވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.)

(١٢) (އަދި އޭނާއަށް އެކަށީގެންވާ حال ގައި ހެއްދެވި މީހާ) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ގިނަ މުދާ ދެއްވީމެވެ.

(١٣) އަދި ކައިރިގައި حَاضِرُ ވެތިބޭ ދަރިންތަކެއްވެސް ދެއްވީމެވެ.

(١٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ތަނަވަސް ދިރިއުޅުމާއި ރިޒުޤު ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވީމެވެ.

(١٥) ދެން އަދިވެސް އޭނާ އަށް ދިނުމަށްވުރެ އިތުރުކޮށް ދެއްވުމަށް އެދެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި މިބަޔާންކުރައްވަނީ އޭނާ މައްކާގައި ނަގާއިރުއްޔާ ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން އެކަކު ކަމުގައިވާ الوَلِيْدُ بنُ المغِيرَة ކަމުގައި ވެއެވެ. والله أعلم.

كَلَّآ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ لِأَيَـٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُۥ صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

ލުޣަތު

كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނުވާނެއެވެ. (އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާކަށްނުވާހުށީމެވެ.) * إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ .* لِأَيَـٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދިމާ އިދިކޮޅު ވެރިކަމުގައި * سَأُرْهِقُهُۥ = ނިކަންހުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށްބުރަބޮޑުކަމާއެކު ޗަށްސަވާރުކުރުވާނެވެ.* صَعُودًا ﴿١٧﴾ = ގަދަބާރު ބޮޑު (ނަރަކައިގާ އޮންނަ ފަރުބަދަވަރުގަނޑަކަށް އަރުވުން).* إِنَّهُۥ فَكَّرَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ފިކުރުކުރިއެވެ. * وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ = އަދި އޭނާ މިންވަރު ކުރިއެވެ. ތައްޔާރުކުރިއެވެ. * فَقُتِلَ = އަދި އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ.* كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ = އޭނާ މިންވަރުކުރީ ތައްޔާރުކުރި ކޮންފަދަ ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟* ثُمَّ قُتِلَ =ދެން ވެސް އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ.* كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ = = އޭނާ މިންވަރުކުރީ ތައްޔާރުކުރި ކޮންފަދަ ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟* ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ = އަދިއޭނާބެލި ފިކުރު ކުރިއެވެ. * ثُمَّ عَبَسَ އަދިއޭނާ އޭނާގެ މޫނު ހުދުއަޅުވައި ހުތުރުކުރިއެވެ. وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ = އަދިއޭނާ އޭނާގެ މޫނު ހަޑިކޮށްލިއެވެ. ثُمَّ أَدْبَرَ = ދެން އޭނާ ފުރަގަސްދިނެވެ.* وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ = އަދިއޭނާ ބޮޑާ ވެގަތެވެ.* فَقَالَ = އަދި އޭނާ ބުނެފިއެވެ.* إِنْ هَـٰذَآ މިނޫނެވެ. إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ = ނަގުލުކުރެވޭ ހަމަ ސިޙުރުއްކަމުގައި މެނުވީ.* إِنْ هَـٰذَآ = މިނޫނެވެ.* إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ އާދަމުގެ ދަރިކަލުން ބަސްކަމުގައި މެނުވީ.* سَأُصْلِيهِ = ނިކަންހުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ވައްދާވާހުށީމެވެ. سَقَرَ ﴿٢٦﴾ = ސަޤަރު އެވިއްލުން ނަރަކައަށް* وَمَآ أَدْرَىٰكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟* مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ = ސަޤަރުއީ ކޮންއެއްޗެއްކަން.* لَا تُبْقِى = ބާކީނުކުރާނެއެވެ. (ހަށިގަނޑު އެއްވެސް މަސްތަކެއްބާކީނުކޮށް އަނދާލާނެއެވެ.)* وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ = އަދި ދޫކޮށްނުލާނެއެވެ. (ހަށިގަނޑު އެއްވެސް ކަހިތަކެއްދޫނުކޮށް އަނދާލާނެއެވެ.)* لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ = އެއީ ހަށިގަނޑު

ނުވަތަ ބޯލުގެ ހަންގަނޑު ބަދަލުކޮށްލާނޭ ނަރަކައެވެ. * عَلَيْهَا = އެނަރަކައަށް ވެރިކަމަށްވާ ފަރިއްތައެވެ. * تِسْعَةَ عَشَرَ

= (މަލާއިކަތުންގެ) ނަވާރަ ބަޔަކުން.*

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނުވާނެއެވެ. (އޭނާއަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުން ކާޅުކުރި މީހެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދިމާ އިދިކޮޅު މީހަކުކަމުގައެވެ.

(١٧) ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ބުރަ ޢަޛާބު ޖެއްސަވާހުށީމެވެ. އެއީ ނަރަކައިގާވާ ޞަޢޫދު ކިޔާ ފަރުބަދައަކަށް އެރުވުމެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيهِ وَسَلم އާއި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއިމެދު އަޑުއިވި ފިކުރުކުރަމުން އޭނާ ވިސްނިއެވެ. އަދި ބޮޑުކަމާ އެއްޗަކާއިމެދު ހުކުމް ކުރައި ހެދިއެވެ.

(١٩) ދެން ފަހެ އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިގެންދާށެވެ. އޭނާ ހުކުމްކުރި ގޮތް ކިހާވަރަކަށް ނުބައި ކަމެއް ހެއްޔެވެ.

(٢٠) ދެންވެސް އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިގެންދާށެވެ. އޭނާ ހުކުމްކުރި ގޮތް ކިހާވަރަކަށް ނުބައި ކަމެއް ހެއްޔެވެ.؟

(٢١) ދެން އޭނާ قُرآن ގެ އިދިކޮޅުގައި ބުނާނެ އެއްޗެއް ހޯދުމަށް ވިސްނާ ފިކުރުކޮށް ހެދިއެވެ.

(٢٢) އަދި އޭނާގެ މޫނު ހަމުޖައްސާ މޫނުބޮޑުކޮށްލައި ހުތުރު ކުރިއެވެ. (އެއީ قُرآن އާއިމެދު ބުނާނެއެއްޗެއް ނުވިސްނުމާ އެކަމާ ރުޅިއައިސްގެންނެވެ.)

(٢٣) ދެން އޭނާ حقُّ އަށް ފުރަގަސްދީ ބޮޑާވެގެންނެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާ ބޮޑާވެގެން ދިޔައެވެ.

(٢٤) ދެން އޭނާބުނީ މި قُرآن އަކީ އިހުގެމީހުންގެ ފަރާތުން ނަގާ ދަސްކޮށް ކިޔައިދެވޭ ސިޙުރެއްކަމުގައެވެ.

(٢٥) އަދި އޭނާބުނީ މި قُرآن އަކީ އާދަމުގެދަރިއެއްގެ ބަސްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި މިއީ الله ގެ ވަޙީއެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٢٦) الله އެހެންގޮތަކުން ނިކަން ހުރެ سَقَرُ ކިޔާ ނަރަކައިގައި އޭނާ ވައްދަވާހުށީމެވެ.

(٢٧) އަދި سَقَرُ ކިޔާ ނަރަކައަކީ ކޮންފަދަ ތަނެއް ކަމެއް ތިބާއަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟

(٢٨) އެއީ ހަރުގެތެރޭގައި ހުރާ އެއްޗެއް ބާކީ ނުކޮށްއަދި ދޫކޮށްނުލާ ނަރަކައެވެ.

(٢٩) އަދިއެއީ ހަންގަނޑު ތަކެތި ބަދަލު ކޮށްލާ تَغَيَّرُ ކުރުވާ ތަނެކެވެ. އަދި ޖިސްމު ގަނޑުތައް ރޯކޮށްލާއި އަލިފާނުގެ ރޯ ކަމުން ހަމަހަލާކު ވާނެއެވެ. ފިހިގެން ދިޔުމުން އަނބުރާ ހަދައިލެވޭނެއެވެ. ޖިސްމުގެ ތަކެތި ހެދިގެން ދާނެއެވެ. ދެން الله އަލުން ހަމަކޮށް ސަލާމަތްކުރައްވާ ހެއްދެވިއެވެ. އާދެ.....

(٣٠) އެތަން ބަލަހައްޓާވުމަށް ނަވާރަ މަލާއިކަތުން ތިއްބަވައިފިއެވެ.

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا ۙ وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކަބަލަހައްޓާވާބޭކަލުން ތިމަންނަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. * إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً = އެކަނި މަލާއިކަތުންބޭކަލުންނެވެ * وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ޢަދަދު ތިމަންނަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. *إِلَّا فِتْنَةً = ފިތުނައެއްކަމުގައި މެނުވީ * لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީމީހުންނަށް *لِيَسْتَيْقِنَ = އަދި ޔަޤީންވުމަށްޓަކައި ދެނެވުމެވެ.* ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެވުނުމީހުން (ޔަހޫދީންނާއި نصارى އިން)وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވީ މީހުންނަށް އިތުރުވުމަށްޓަކައެވެ.* إِيمَٰنًا = އީމާނަކަށް * وَلَا يَرْتَابَ = އަދި ޝައްކު ނުކުރުމަށެވެ. ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެވުނުމީހުން * وَٱلْمُؤْمِنُونَ =އަދި މުއުމިނުންނާއި * وَلِيَقُولَ = އަދި ބުނުމަށްޓަކައެވެ.* ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާ ވަރުގެ ބަލިވާމީހުން .* وَٱلْكَٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުންނާއި ،* مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ = الله އެދިވޮޑިގެންވަނީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ.* بِهَٰذَا مَثَلًا = މި މިސާލުން * كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ = الله މަގުފުރެއްދަވަނީ އެފަދައިންނެވެ. مَن يَشَآءُ =އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޔަކު.* وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދިއެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. * وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ = އަދިކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ލަޝްކަރު އެނގެން ނުވެއެވެ. * إِلَّا هُوَ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށްމެނުވީ * وَمَا هِىَ = އަދިއެއްނުވެއެވެ.* إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ = އާދަމުގެދަރިންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة އެއްކަމުގައި މެނުވީ.* كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ.* وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ ހަނދު ގަސަމެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.* وَٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑު ގަސަމެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.* إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ = ފުރަގަސްދޭހިނދު وَٱلصُّبْحِ = އަދިހެނދުނު ގަސަމެއްވައި ހުވައި وَحِى

ކުރައްވާށެވެ.* إِذَآ أَسۡفَرَ ﴿٣٤﴾ = އަލިވެ ބާރަށްފެށުމާ.* إِنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (ސަޤަރު އުފެދިއުން ނަރަކައެއް) * لَإِحۡدَى ٱلۡكُبَرِ ﴿٣٥﴾ = ބޮޑެތި މުޞީބާތްތަކުގެތެރެއިން އެއްބައެވެ. * نَذِيرٗا لِّلۡبَشَرِ ﴿٣٦﴾ = އާދަމުގެދަރިންނަށް ވާ ބިރުދެއްކުމަކަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމަށް ބާއްވާފައިވަނީ މަލާއިކަތުންކަމުގައި ވެސްމެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. (އެބައި އެކަން ބެލެހެއްޓުމަށް އަދި މިސްކިތުންނަށް އަޒާބުދިނުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސެވީ މަލާއިކަތުންތަކުންނެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ އަދަދު އެއީ ވަކި އަދަދެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ ކާފިރުވި މީސްކިނުންނަށް ފިތުނައެއްކަމުގައި ހެދުމަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ އަޒާބުދޭކަމުގައި ހަމައެކަނި މަލާއިކަތުން އަދިއެވެ يَهُودِي އިންސާނުން نَصَارَى އިން (مُحَمَّد ގެފާނުގެ ނަބީކަން ޔަޤީންކުރާށެވެ. ހަޤީޤަތް ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ. މިހެންވީ މަލާއިކަތުންތަކުންގެ އަދަދު އުމުރާގެ ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންކޮށްވާކަމަށް ކަމަކީ قُرْآنُ ގައިވާ ވަރަށެވެ. އަދި އީމާންވެރިންގެ އީމާންކަން އިތުރުވުމަށްޓަކައެވެ. މިހެނީ އެބައިމީހުންގެ އަދަދު އުމުރާގެ ފޮތުގައި قُرْآنُ އާއި އެއްގޮތްވުން އީމާންވެރިންގެ އީމާންކަން އިތުރުވާނެއެވެ. އަދިއެހެން އެކަށީގެން يَهُودِي އިންސާނުން نَصَارَى އިންސާނުން އަދިމުއުމިނުން އެކަމާއިމެދު ޝައްކު ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދިއެއީ ކާފިރުންނާއި ހިތްތަކުގައި ޝައްކާ ނިފާޤު ކަމުގެ ބަލިޔާ ހުރި މީހުން މިފަދައިން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. " މިއަދަދުން ނުވަތަ މިވާހަކައިން الله އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކޮން ކަންތަކެއްބާވެއެވެ؟ " މިފަދައިން އެމީހުން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. ކަން މިހާރުއެއްބާވެއެވެ. ދަންނައެވެ. الله އެދިހަކަ މަގުފުރެއްދުވައްވަން އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޑުކަ އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދުވައްވައެވެ. އަދި ތެދުމަގަށްމަގުދައްކަވަން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޑުކަން އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވަތެވެ. (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ސިފައިންގެ އަދަދު ނުވަތަ އެކަލާނގެ ހެޔޮދެވުންގެ އަދަދު ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ކަންތަކާއި ބެހޭގޮތުން ހަޤީޤަތްތައް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށްވުރެ އެމީހުންނަށެވެ. އަދި އެނަރަކައިގެވާހަކަ އަކީ އާދަމުގެދަރިންނަށް نَصِيْحَةٌއާއި وَعْظُ އެއްގެ ގޮތުންކަމުގައި ވެސްމެނުވެއެވެ. އެއީ އެއިން އެމީހުން عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٢) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ހަނދު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.*

(٣٣) އަދި ފުރަގަސްދީ ދުވާލު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٣٤) އަދިފަތިސް އަލިވު ސާފުވެއްޖެއްޔާ ފަތިސްގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ސަޤަރު އުފެދިއުން ނަރަކައަކީ ބޮޑެތިގެންވާ ބަލާ މُصِيْبَة ގެތެރެއިންވާ ބޮޑު مُصِيْبَة އެކެވެ. (ކާފިރުން އެހިކުރާ ފަރާތަކުން ނުވެއެވެ.)

(٣٦) އެނަރަކައިގެ عَذَابُ އަކީ އާދަމުގެދަރިންނަށްވާ ބޮޑު ބިރުވެރިކަމެކެވެ.

لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصْحَـٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِى جَنَّـٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَـٰعَةُ ٱلشَّـٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍۭ ﴿٥١﴾

ލަފްޒީމާނަ

لِمَن شَآءَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެދޭމީހާ = ކުރިއަށް ދިއުމަށް *أَن يَتَقَدَّمَ * أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ =ނުވަތަ ފަސްވުމަށްޓަކައި * كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް * بِمَا كَسَبَتْ = އެނަފްސު ހޯދިކަމެއްގެ ސަބަބުން ރަހުނުކޮށްލެވިގެންވެއެވެ. *رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ = ރަހުނުކޮށްލެވިގެންވެއެވެ. * إِلَّآ أَصْحَـٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ = ކަނާއަތްޕާޓީގެ އަހުލުވެރިންގެން މެނުވީ *فِى جَنَّـٰتٍ = ސުވަރުގެތަކުގައިވާނެއެވެ. يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. * عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ ކުށްވެރިންނާމެދު./ ފާފަވެރިންނާމެދު މަ سَلَكَكُمْ = ކަލޭމެން ވައްދާ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟/ ނުވަތަ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾ = ސަޤަރަށް* قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ لَمْ نَكُ = އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ =﴿٤٣﴾ = ނަމާދުކުރާމީހުންގެތެރެއިން.* وَلَمْ نَكُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ = މިސްކީނުންނަށް ކާންދޭމީހުންގެތެރެއިން * وَكُنَّا نَخُوضُ = އަދި އަހުރެމެން ވަދެގަންނަކުރުވެރިވީމުއެވެ.* مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ = (بَاطِلُ ކަންތައްތަކަށް) ވަދެގަތުމުގެ ތެރެއިން/ އެމީހުންނާއެކު.* وَكُنَّا نُكَذِّبُ = އަދި އަހުރެމެން ދޮގުކުރަމުވީމުއެވެ. * بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ = ހިސާބު ބެލުމާ އަދި ޖަޒާދިނުމާ ދުވަހަށް.* حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا = އަހުރެމެންނަށް މަރު އައުމަށް ދާންދެން.* ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ = މަރު * فَمَا تَنفَعُهُمْ =ފަހެ އެމީހުންނަށް މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ.۞ شَفَـٰعَةُ ٱلشَّـٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ = شفاعة ތެރިންގެ شفاعة ދޭން ۞ فَمَا لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ۞ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ = قُرْآنُ ގެ وَعْظُ އާއި نَصِيحَة ން * مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ = އެމީހުން އެނބުރިފައިވަނީ * كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ = އެމީހުން ވަލު ހިމާރުތަކެއް ފަދައެވެ.* مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ = ނުރުހިގެން ފިލައިގަތް * فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ = ދުނިޔަމަތީގެ ނުވަތަ ސިންގާއެއްގެ ކިބައިން ފިލައިގަތް

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) އެއީ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ކުރިއަރައިގަތުމަށް ކުރިއަރައި ދިޔުމުގައި އަދި ނުވަތަ ކާފަރުވުމުން ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ފަސްޖެހުން ޚިޔާރުކުރިމަކު ފަސްޖެހުމެވެ.

(٣٨) ކޮންމެނަފްސެއްވެސް قِيَامَة ދުވަހުންވާނީ އެނަފްސެއްކުރި ޢަމަލަކާއި ރަހުނުގައެވެ. އެޢަމަލަކުން އެމީހަކު ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ.

(٣٩) ކަނާއަތު ފަރާތުގެ އެކުވެރިން މެނުވީއެވެ. (އެމީހުންކުރި ހެޔޮ ޢަމަލުގެ ސަބަބުން ވާނީ ދޫކޮށްލެވިފައެވެ.)

(٤٠) އެމީހުން ސުވަރުގެތަކުގައި ތިބެގެން ސުވާލުކުރާނެއެވެ.

(٤١) އެމީހުން ސުވަރުގެތަކުގައި ތިބެގެން مُجْرِم ންނާ ގުޅޭ ސުވާލުކުރާނެއެވެ. އެމީހުންނާ މުޚާޠަބުކޮށް އަހާނެއެވެ.

(٤٢) ކަލޭމެން ނަރަކައަށް ވަންނަންޖެހުނީ ކޮންކަމަކާ ހުރެގެންތޯއެވެ؟

(٤٣) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ނަމާދު ކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވީމުއެވެ.

(٤٤) އަދި މިސްކީނުންނަށް ކާންދިންމީހުންގެ ތެރެއިންވެސް އަހުރެމެން ނުވީމުއެވެ. އެބަހީ زَكَاة ދީ صَدَقَاة ދީ ހެދި މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވީމުއެވެ.

(٤٥) އަދި އަހުރެމެން އުޅުނީ بَاطِل ކަންތައްތަކަށް ކުރާމީހުންގެ ތެރެއަށް ވަދެ އެމީހުންނާ އެކުގައެވެ.

(٤٦) އަދި އަހުރެމެންވީ މި ހިސާބު ބަލާ ޖަޒާދުވަހާ މި ޤިޔާމަތްދުވަސް ދޮގުކުރާމީހުން ކަމުގައެވެ.

(٤٧) އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއުމަދަން ޔަޤީންގެންވާ އުފެދުންކަމުގައިވީ އެމަރުއެވެ.

(٤٨) شَفَاعَة ތެރިވާމީހުންގެ شَفَاعَة އަކުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެމީހުންނަކީ އެކަމުގެ أهل ވެރިންކަމުގައިނުވާތީއެވެ.)

(٤٩) އަދި އެމީހުން قرآنގެ (وعظ އާއި نصيحةން) އެނބުރި އެއަށް ފުރަގަސް ދޭނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ ؟

(٥٠) އެމީހުން ކޮންފަދަ ހުއްޓެވެ ؟ ސިންގާ ފިލައިގެންދާ وحشي حمار ޖަނަވާރު ފަދައެވެ. (قرآن ގެ އަޑު އިވުނުމާ އެމީހުން އެއަށްފުރަގަސްދީ ފިލައިގަނެއެވެ.)

(٥١) ފުރަގަސް ދިޔައީ ދުއްވާ وحشي حمار ޖަނަވާރެއް ބިރުގަނޑާ ދުވެފައި ސިންގާއެއް ފެނިގެން ބިރުން ފިލައިގެން ދާ ހެންނެވެ.

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْأَخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

ލަފުޒުމާ

*بَلْ = އަދި ޔާއެއް ނޫނެވެ؟ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެކޮންމެމީހަކުވެސް އެދެނީ أَنْ يُؤْتَىٰ = ދެވުމަށެވެ. * صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ = ހުޅުވި ފޮތްތަކެއްގެ ގޮތުގައިވާ ފޮތްތަކެވެ* كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. بَلْ لَّا يَخَافُونَ = އަދި ޔާއެއް ނޫނެވެ؟ އެމީހުން ބިރުނުގަންނަނީއެވެ.* ٱلْأَخِرَةَ ﴿٥٣﴾ = އާޚިރަތަށް ބިރުނުވާތީއެވެ* كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. *ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އަކީ وَعْظ އާއި نَصِيحَة އެކެވެ. فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ އެދޭމީހަކު އެއިން وَعْظ އާއި نَصِيحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.* وَمَا يَذْكُرُونَ = އަދި އެމީހުން وَعْظُ އާއިنَصِيحَة ލިބިނުގަންނާނެއެވެ.* إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = ٱللَّهُ އިރާދަކުރެއްވުމުން* هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ = އެކަލާނގެއަށް تَقْوَى ވެރިވުމަށް ހައްޤުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހައްޤުވެރިވަންތައެވެ.* وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾ = އަދި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމުގެވެސް ހައްޤުވެރިވަންތަކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެދެނީ ހުޅުވާލެވި ފުޅުރިފައިވާ ފަތްފޮތްތަކެއް އެއިން ކޮންމެ މީހަކަށް ފޮނުވުމަށެވެ. (رَسُولُ الله صَلَّى الله عَليه وسلم އެއިން ކޮންމީހަކަށް الله ގެ حَضْرَة ން ވަޙީކޮށް ގެނަސްދެއްވުމަކަށެވެ.)

(٥٣) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އާޚިރަތްދުވަހަށް ބިރުވެތި ނުވަނީއެވެ.

(٥٤) އެ قرآن އަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން އެރީހުގާކަކަހަ ސިޙުރެއް - ފޮޅުކަވާރަކަށެއް – ގެވުމެއް – ކަހިނުންގެ ވާހަކައެއް – އަދި ދޮގެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއް ހެއްޔެވެ؟ އެއީ وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ. އިރުޝާދާއި ތެދުމަގެވެ.

(٥٥) ފަހެ އެދޭ މީހަކު އެ قرآن ން وعظ އާއި نصيحة އާއި އިރުޝާދާއި ތެދުމަގު ލިބިގަންނާނެވެ.

(٥٦) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމެނުވީ އެ قرآن ން وعظ އާއި نصيحة އާއި އިރުޝާދާއި ތެދުމަގު ލިބިގަންނާނެއެވެ. އެކަލާނގެއަކީ އެފަރާތަށް تَقْوَى ވެރިވާންވީ ފަރާތެވެ.އެކަލާނގެ އަހުލުވެރި ފަރާތެވެ. އަދި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމުގެވެސް އަހުލުވެރި ފަރާތެވެ.

قيامة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة القيامة	އާޔަތުގެ އަދަދު (٤٠)

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۝١ وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ۝٢ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَـٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ ۝٣ بَلَىٰ قَـٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّىَ بَنَانَهُۥ ۝٤ بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَـٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ۝٥ يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۝٦ فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ۝٧ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ۝٨ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۝٩ يَقُولُ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ۝١٠ كَلَّا لَا وَزَرَ ۝١١ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ۝١٢ يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ۝١٣

މުފްރަދާތު

لَآ أُقْسِمُ = ތިމަންނަވަށްސަކަލާނގެ ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވަމެވެ.* بِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۝١ = ޤިޔާމަތްދުވަހުން ގަސަމްދެއްވުމި * وَلَآ أُقْسِمُ = އަދި ތިމަންނަވަށްސަކަލާނގެ ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވަމެވެ.* بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ۝٢ = މަލާމާތްކުރާ ނަފްސުގެ ގަސަމްދެއްވުމި * أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَـٰنُ = އިންސާނާ ހިތަނީބާ ހެއްޔެވެ؟. * أَلَّن نَّجْمَعَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަވަށްސަކަލާނގެ ޖަމާނުކުރައްވާނޭކަމަށް * عِظَامَهُۥ ۝٣ = އޭނާގެ ކަށިތައް بَلَىٰ قَـٰدِرِينَ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. * ތިމަންނަވަށްސަކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަމެވެ ޤުދުރަތްވެރިވެއެވެ. *عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّىَ = ހަމަކަށަވަރުން ބޭރުފަރާތު ކުދިކުދި ބައިތަކެއް ނުވަތަ އެއްކޮށް ޖަމާކޮށްދެއްވުމަށް* بَنَانَهُۥ ۝٤ = އޭނާގެ އިނގިލިތަކާ ގުޅިގެންވެސް *بَلْ = އަދި ބުނެއްވުމެވެ؟. يُرِيدُ ٱلْإِنسَـٰنُ = އިންސާނާ ބޭނުންވެއެވެ. * لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ۝٥ = އޭނާގެ އުމުރުގެ ދެންހުރިހައި ފާސިޤުކަމުގައި ހޭދަކުރުމަށް * يَسْـَٔلُ = އޭނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. (ކޮބާ މަލާމާތުގައި އަދި ޤިޔާމަތްދުވަސް ހިނގާނީ ކޮންދުވަހެއްތޯ.) أَيَّانَ = ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟ يَوْمُ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۝٦ = ޤިޔާމަތްދުވަސް ވާނީ * فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ۝٧ = ފަހެ ސިހިގެންދޭ ދެލޯ ބަލިކަށްވެ ހުއްޓިހިއްޖެއްޔާ* وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ۝٨ = އަދި ހަނދު ކަނުއަނދިރިވެ އަލިކަން ނެތިގެންދެއްޖެއްޔާ * وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۝٩ = އަދި އިރާއި ހަނދު އެއްކޮށް ޖަމާވެއްޖެއްޔާ * يَقُولُ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ.* أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ۝١٠ = ފިލައިގެން ދާނީ ކޮންތާކަށް ހެއްޔެވެ؟ *كَلَّا لَا وَزَرَ ۝١١ = އެއްގޮތަކަށްވެސް ފިލައިގެން ނުދެވޭނެއެވެ. * އޭނާ ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް ނެތެވެ. * إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ حضرة އަށެވެ. يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ۝١٢ = އެދުވަހުން

ސަވާދުމެވެ. ދެރަދުވަސް ވަނީ يُنَبَّؤُا ٱلْإِنسَٰنُ = އިންސާނާއަށް ޚަބަރު ދެއްވޭނެއެވެ. يَوْمَئِذٍ =
އެދުވަހުން * بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ = ކުރިއަށްފޮނުވިކަމާއި އަދި ފަސްކުރިކަމެއްގެ

إِجْمَالِي މާނަ

(١) قِيَامة ދުވަހު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ވަޅި ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި މަލާމާތްކުރާ (ނުވަތަ މަލާމާތް ލިބޭގޮތާ) ނަފްސު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ވަޅި ކުރައްވަމެވެ.

(٣) އިންސާނާގެ ކަށިތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ފަނާވެފައި ދުވަހުން) ޖަމަޢަ ނުކުރައްވާނޭކަމަށް އޭނާ ހިތަކީ ހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ އެކަށިތައް ޖަމަޢަ ކުރަން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުރެވޭނަ ވެގެން ނުވާނޭކަމަށް އޭނާ ހިތަކީ ހެއްޔެވެ؟).

(٤) އެހެންނަމަކަސް އެކަން ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ހުއްޓެއްނެތެވެ؟ އޭނާގެ އިނގިލިތަކުގެ ޖަމަޢާވި ބިހާރުގެ ތަރުތީބު ފަދައިން އިނގިލިތައް ވަނަވަރު ބަދަލުނުވެ ކަމުގައި ހަދާލެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުރެވޭނެއެވެ. (އަދި އެހެން ހެއްދެވިކަމަ އިނގިލިތަކުން ކުރާ ކުރިކަމުގެ ސަހީފާތައް ނުކުރެވޭނެއެވެ.) އަދި ހުއްޓެއްވެސް؟ އޭނާގެ އިނގިލިތަކުގެ ކުޑަބައްވެސް ބޮޑުބަޔާކަށް ހަމަހަމަކުރެއްވުމަށް ކުރެވޭ ނުވަތަ މިތަނުގެ ބޭނުމަށް ކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ އިސްލާމްދީނުގައިވެސް މުސްލިމުންނަށް އެކުވެރިކަމުން އިނގިލިތަކެއްވެސް ހެއްދެވިއެވެ. اللهގެ އަށް ދުވަސްފަހަކު އެކަށިތައް އަނބުރާ އިއާދަ ކުރެއްވުން ދަތި ނުވާނޭކަން ސާފުވެއްޖެ ކަމުގެ ބޭނުމަކާ އެކަންވެއެވެ.

(٥) އަދި އެއްކޮށްވެސް؟ އިންސާނާއަކީ އޭނާގެ ކުރިމަތިން ބާކީހުރި ހަނދުމަކީވެސް ފާފަކުރުމަށެވެ. އެހެންވެސް ތަޢުބާވުމަށެވެ.

(٦) އަދި މަލާމާތް ކޮބާކަން އޭނާއަކީ ސުވާލުކުރާމެ. ޤިޔާމަތްދުވަސް އަންނާނީ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ؟ (މިސުވާލަކީ ޖަވާބު އެކަލާނގެ ދެއްވަން މިފަދައިންނެވެ.)

(٧) ފަހެ ސިހިގެންދާ ކަމަށްޓަކައި ލޯތަކަށް ބަލިކަން ވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(٨) އަދި ހަނދުގެ އަލިކަންވެސް ނެތިގެން ދާއިރުއެވެ.

(٩) އަދި އިރާއި ހަނދު އެއްވަރަށް ޖަމާވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(١٠) އަދި އިންސާނާ އެދުވަހުން ބުނާނެއެވެ. ސަލާމަތްވާނެ ފިލައިގަތުން ތަނަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ (ދަނޑިމެއެވެ. މިއީ ހައްތާވެސް ޤިޔާމަތްވާވަގުތު ހުރަވަނ އެކިއެކި ކަންކަމެވެ.)

(١١) އެހެންނަމަކަސް އެކަން ނުވާނެއެވެ. އެދުވަހުން އޭނާ ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް އެއްވެސް ހުރިހާ ހިމާޔަތެއް ނުވާނެއެވެ.

(١٢) ހަމައެކަނި ދެއްވުމުގެ ހަމަޖެހުންތެރިކަމުގެ ކަންތައް ފުރިހަމަ رَبُّ ގެ حَضْرَة އެވެ. އެހެންނަމަނަމަ އެދުވަހަކަން ނިންމަވާނެއެވެ.

(١٣) އަދި އެދުވަހުން އިންސާނާއަށް އޭނާ ކުރިއަށް ކުރިކަމާއި ފަސްކުރި ކަމެއްގެ خبر ދެއްވޭނެއެވެ. އޭނާ ކުރި ހުރި ކަމަކާއި އަދި ކުރި ނުބައި ކަމެއް ސާފުކޮށް އަންގަވާނެއެވެ.

بَلِ ٱلْإِنسَـٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍۭ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِىَ ﴿٢٦﴾

ތަރުޖަމާ

بَلِ ٱلْإِنسَـٰنُ = އަދިބިލުއްވެސް؟ އިންސާނާ * عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = އޭނާގެ ނަފްސުގެމައްޗަށް *
بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ = ހެކިތެރިޔާވެއެވެ. / ބަލިޔާވެއެވެ. * وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ = އޭނާގެ ޢުޒުރު
ދެއްކުމަށް ދިނިޔަސް ނަމަވެސް *لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ = ކަލޭގެފާނު އެ قُرْآن އާދެވުނު ދޫދުކު ބަހަނާކޮ
ނުހުޅުވާށެވެ.* لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ = އެ قُرْآن އަވަހަށް ކިޔަވައިގަތުމަށް * إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ =
ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن (ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމަތުގައި) ޖަމާކޮށް ދެއްވުން އަޅަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް
ޓަކައެވެ.* وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ = އަދި (ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުގައި) އެ قُرْآن ކިޔަވައިދެއްވުމާއި.*
فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قُرْآن ގެ ކިޔެވުން ކިޔަވާދެއްވުން ފުރިހަމަ ކުރެއްވިއިރު
(جِبْرِيل ގެ ދުލުގެ މަރުޙަލާ ނިމުމުންނާ).* فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ = ފަހެ އެ قُرْآن އާއި ތަބާވެ ވި
ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެގޮތަށް ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ.)* ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا = ދެން ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ޓަކައެވެ. بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾ = އެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުން އާއި (ޝަރީޢަތުގެ ތަފްސީލު
ކޮށްދެއްވުމުގެ).* كَلَّا = އެހެނޭކަމަކު އެހެންނޫން ނުވެއެވެ.* بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ =
އަދި ކަލޭމެން ލޯބިވަނީ އަވަސްވެގެން އައިސްފައިވާ ދުނިޔެއަށެވެ. وَتَذَرُونَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ﴿٢١﴾ = އަދި
ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީ ފަހުގެ އާޚިރަތެވެ.* وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ބައެއްމީހުންގެ މޫނުތައް ވާނީ.*
نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ = އަލިވެ އުޖާލާވެ ރޮނގުވެގެންނެވެ. إِلَىٰ رَبِّهَا = އެމޫނުތައް ނެރުއްވި رَبُّ ގެ
ހަޟްރަތަށް.* نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ = ބަލަބަލާއެވެ.* وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍۭ = އަދި އެދުވަހުން މޫނުތަކެއް ވާނެއެވެ.
بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ = ހަލުވި ހުރުމުގެ تَغَيَّرُ ވެގެން. تَظُنُّ = (އެމޫނުތަކުގެ ވެރިން) ޤަބޫލުކުރާނެއެވެ. أَن يُفْعَلَ بِهَا

فَاقِرَةٌ (٢٥) = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިމައް ބިންދާލާނޭކަމުގައި އެބައި އެމީހުން ހަޔާލުވާނެކަމުގައި كَلَّآ = އެއްގޮތަކުންވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ޙައްޤާ އިހުރިގޮތަކަން ނުވާނެއެވެ. مَحْشَرُ އަށް ޖަމްޢުވާނެއެވެ. ހިސާބެއްކުރި ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِيَ (٢٦) = ކަރުގެ ކަނިގަނޑި ހަމައަށް (ރޫޙު ވެއްޓި ހަމައަށް) ފުރާނަހަރަށްޖެއްސުމާ

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ކިއެއްހެއްދެވެ.؟ خُود އިންސާނާ އޭނާގެ نفس ގެމައްޗަށްވާ ދަލީލެކެވެ. ހެކިދޭނޭކަލެއްކެވެ. (އެބައި އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ގުނަވަންތަކުން އެދުވަހުން އޭނާ إقرار ވިޔަސް އަދި ނުވިޔަސް ހުރިހާ ކަމަކަށް ސާފުކޮށް ހެކިދޭނެއެވެ.)

(١٥) އަދި (އެކަމާމެދު) އޭނާ ކިޔައްވާ عذر ދެއްކިޔަސްވެސްމެއެވެ. (އެބައި އެއިންސާނާ ކިޔާނެ ވަރަކަށް އިންކާރުކޮށް عذر ތަކެއްދެއްކި ނަމަވެސް އޭނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ގުނަވަންތަކުން އޭނާ ކުރި عمل ތަކަށް ހެކިދޭނެއެވެ.)

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ވަޙީ ބާވައްލެއްވޭއިރު ހަލުއިކޮށް ނުކިޔަވާލައްވާށެވެ. (އަވަސް އަވަހަށް ދަސްފުޅުކުރެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުފުޅު ހަރަކާތް ނުކުރައްވާށެވެ.!)

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި އެ قُرْآن ޖަމާކޮށްދެއްވުމާއި އަދިކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި قُرْآن ސާބިތު ކޮށްދެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ލާޒިމުކަމެކެވެ.

(١٨) ފަހެ جِبْرِيْل عليه السلآم ގެދުރުފުޅުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ قُرْآن ގެބަސްފުޅު ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ ފަހެ އެ قُرْآن އާއި ތަބާވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ((އެގޮތަށް ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ.))

(١٩) ދެން އެ قُرْآن شَرَح تَفْسِيْرُ ކޮށްދެއްވައި ކޮށްދެއްވުމަކީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ލާޒިމުކަމެކެވެ.

(٢٠) ކަންތައްހުރީ ކަލޭމެން ތިޔަހީކުރާގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްދެވެ؟

(٢١) ކަލޭމެން މިއަވަސް ފަނާވެދާ ދުނިޔެއަށް ލޯބިކުރަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން آخِرَة ދޫކޮށްލަނީއެވެ.

(٢٢) އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތައް ހިތްހަމަޖެހިފައި ފެނިގެންވާނެއެވެ. (އެއީ މުއުމިނުންގެ މޫނުތަކެވެ.)

(٢٣) އަދި އެމޫނުތަކުގެ ވެރިން ތިބޭނީ އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެމާތް وَجْهُ ފެނިގެން ބަލަބަލައެވެ.

(٢٤) އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތަކެއް ވާނީ ހަޑިވެ ހުތުރުވެގެންނެވެ.

(٢٥) އަދިއެމޫނުތަކުގެ ވެރިންނަށް މިފަދަ ނަރަކައިން ދާންޖެހޭނޭކަން ޔަޤީންވާނެއެވެ. އަދި ބުރަކަށިމައްބިންދާލާފަދަ އެބައި ކެތްނުކުރެވޭފަދަ ކަށްތަކާއި މުޞީބާތްތަކާއި ދިމާވާނެކަން އެގޭނެއެވެ.

(٢٦) އެއްގޮތަކުންވެސް އެކަމަކީ އިންސާނާ ހިތާމަކުރާކަހަލަ ނުވާނެއެވެ. މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَرُ އަށް ޖަމާވާނެއެވެ. ހިސާބު ބެލުމާއި ޖަޒާދޭނެއެވެ. ފުރާނަ ނުކުމެ ނަފްސު ރޫޙު ކަރުގެ ކަނިގަނޑި ހަމައަށް އަރައިގެންއައުމާ އެބައި މަރުންތަކުގެ ފުރާނަ ނަގަނިކޮށް ގާތުގައިތިބި ދެންހުންނަ މީހުން ހަމަޖެހިލާނެއެވެ.

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ ٱلْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَٱلْتَفَّتِ ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ يَتَمَطَّىٰٓ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْـِۧىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَقِيلَ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ = ފަންޑިތަކުރަނީ ކާކުބާވައެވެ؟ وَظَنَّ = އަދި އޭނާއަށް ޔަޤީންވެގެންނެވެ. أَنَّهُ ٱلْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ދުނިޔެއިން ވަކިވުމެކަން وَٱلْتَفَّتِ ٱلسَّاقُ = އަދި ކަކުލަކީއްޔާއޮޅޭނެއެވެ. (ކަކުލުގައި ގައިޔާނެއެވެ). بِٱلسَّاقِ ﴿٢٩﴾ = އަނެއްކަކުލުގެ މައްޗަށް(ނުވަތަ އޭނާ ދުނިޔޭގެ ހާލަތާއި ވަކިވެ آخِرَة ގެ އުނދަގޫތަކާއި ކުރިމަތިވެއްޖެއެވެ.) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. ٱلْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ = (ގެންދަނީއެވެ) ގެންދިއުންވާނީ فَلَا صَدَّقَ = ފަހެ އޭނާ ތިޞްދީޤެއްނުކުރެއެވެ. وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ = އަދި ނަމާދުކޮށްވެސް ނުކުރެއެވެ، وَلَٰكِن كَذَّبَ = އަދި ދޮގުކޮށްލިއްޔެވެ؟ އޭނާ(قُرْآن) ދޮގުކުރިއެވެ. وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ = އަދި އިމާންކަމުގެ ދެކުލަ ފުރަގަސްދިނީއެވެ. ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ = ދެން އޭނާ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ދިޔައެވެ. يَتَمَطَّىٰٓ ﴿٣٣﴾ = ބޮޑާވެ ހިތްބޮޑުވެރިވެގެންވާ ހާލު أَوْلَىٰ لَكَ = ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ = ދެންފަހެ ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ = ދެންވެސް ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. فَأَوْلَىٰٓ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ = އިންސާނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ = ހަމަބޭކާރުކޮށް ދޫކުރެވޭނެކަމަށް އޭނާ ދޫކުރެވޭނެކަމަށް أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً = އޭނާއީ نُطْفَة އެއްކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ؟ مِّن مَّنِيٍّ = މަނީގެ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ = ތަރިގެންދަނެ. ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً = ދެންއޭނާ ލޭގެކުދިކޮށެއް ކަމުގައިވިއެވެ. فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ހައްދަވައި ފުރިހަމަ ކުރެއްވިއެވެ. فَجَعَلَ مِنْهُ = ދެން އިންސާނާގެ ފަރާތުން (ނުވަތަ މަނިއްޔުންވެސް) އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. ٱلزَّوْجَيْنِ = ދެފަޅިން (ނުވަތަ ދެ ވައްތަރެއް) ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ = ފިރިހެން އަންހެން ދެބައިން أَلَيْسَ ذَٰلِكَ = އެކަލާނގެއަކީ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (އެކަން ކުރެއްވުމަށް ނުކުޅެދޭހެއްޔެވެ؟) بِقَٰدِرٍ = އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި عَلَىٰٓ أَن يُحْـِۧىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾ = މަރުވެފައިވާ މީހުން (އަލުން ދިރުއްވުމުގެ މައްޗަށް

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެވަގުތު މަރަން حَاضِرُ ވެވިއްޖާގެ ކައިރިގައި ތިބިމީހުން ކިޔާނެއެވެ. ފަރުވާކޮށްދޭނީ ކާކުތޯއެވެ؟

(٢٨) އަދި އެވަގުތު މަރަން حَاضِرُ ވެވިއްޖައުން ތިމާދުނިޔެ ދޫކޮށްދާން ވަކިވާން ކަމަށް ޔަޤީންވާނެއެވެ.

(٢٩) އަދި ކޮންމެ އެއްކަކުލަކީ އަނެއްކަކުލާ ގައި ކޮށޭނެއެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ހާލަތާއި ވަކިވެ آخِرَةُ ގެ އުނދަގޫތަކާއި ކުރިމަތި ލާނެއެވެ.

ނޯޓް : މިއާޔަތްތަކުގެ މާނައަށް އެހެން ގޮތްގޮތަށް ތަފްސީރުކޮށްފައެވެ. އެހެނީ ތަފްސީރުގެ ފޮތްތަކުން އެއްގޮތެއްވެ.

(٣٠) (އޭ رِسُولُ الله އެވެ!.) قِيَامَة ދުވަހުން ދުނިޔަކަށް ގެންދެވެންވާނީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٣١) ފަހެ އޭނާ އެބަހީ -ކާފަރު އިންސާނާ- އީމާންނުވެއެވެ. އަދި އޭނާ ނަމާދުވެސްނުކުރެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އޭނާ قُرْآن ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެނާ އީމާންކަމުން ފުރަގަސް ދިނީއެވެ.

(٣٣) ދެން އަދި އޭނާ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ދިޔައީ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންނެވެ. فَخْرُ ވެރިވެ މަތިހަރުކަމުގައި ހިނގާ ބުރުގަނެގެންނެވެ. (އޭނާއަށް ބަދުވެރިވެއެވެ.)

(٣٤) ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުއްޓެވެ.

(٣٥) ދެންވެސް ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުއްޓެވެ.

(٣٦) އަދި އިންސާނާ ހީކުރަނީ (އޭނާއަށް އަމުރުތަކާއި ނަހީތަކާއި ހިސާބެއްނެތި އަދި ޖަޒާއެއް ނުދީ) ހަމަ ސުވާލެއް އޭނާ ދޫކޮށްލެވިފައިވާނެ ކަމަށް ހެއްޔެވެ.؟ (އެހެންނުވާނެއެވެ. ހިސާބުކުރެވިގެންވާނެއެވެ. ޖަޒާދެވިގެން ދެއްވާނެއެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި ސިފަކޮށްދެއްވިފައިވަނީ أَبُو جَهْل ކަމުގައި تَفْسِيْرُ عِلم ގެ أَهْلُ ވެރިން ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ. ނަމަވެސް އާޔަތްތަކުގެ ޙުކުމް ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ.

(٣٧) އޭނާ އެއީ އޮހޮރިގެންދައި نُطْفَة އެއްކަޅުގައި ނުވޯއްޖެއްހެއްޔެވެ؟

(٣٨) ދެން އޭނާވީ ގެޑިއި ލޭކޮޅަކަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީއެވެ ފުރިހަމަކުރެއްވީއެވެ.

(٣٩) އަދި އެއިންސާނާގެ ކިބައިން ފިރިހެން އަންހެންޖޭ އެކަލާނގެ ލެއްވީއެވެ.

(٤٠) މިފަދަކަމެއް ކަންތައްތައް މިހާރު ކުރެއްވި ފަރާތަކީ މަތިވެރި الله އެވެ. މިސްކޮށް އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން އަލުން ދިރުއްވުމުގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ؟؟؟ (ވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

إنسان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الإنسان | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣١)

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۟ وَأَغْلَٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

هَلْ أَتَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އައެވެ. عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ = ޒަމާންގެތެރެއިން ވަގުތެއް لَمْ يَكُن = އޭނާ ނުވެއެވެ. شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ = އޭނާގެ ނަންގަނެވޭފަދަ އެއްޗަކަށް (އާދަމުގެފާނު އުފެއްދެވުމުގެ ކުރީގައެވެ.) إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ އުފެއްދެވީމެވެ. مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ = އެކުވެ މިޝްކުވެގެންވާ نُطْفَة އަކުން نَّبْتَلِيهِ = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ إمتِحَان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. فَجَعَلْنَٰهُ = ދެން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ލެއްވީމެވެ. سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ = އަޑުއިވޭ އަދި ފެންނަވީހުރި ކަމުގައި إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް މަގުދައްކަވައިދީފީމެވެ. إِمَّا شَاكِرًا = ދެން އޭނާ ޝުކުރު ކުރާމީހަކަށްވުމަށް وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ = އަދި ދެން އޭނާ ކާފިރުވުމަށް إِنَّآ أَعْتَدْنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފީމެވެ. لِلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް سَلَٰسِلَا۟ = ޒަންޖީރު وَأَغْلَٰلًا = އަދި ކަށްތަޅުގަނޑާއި وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ = އަދި އަރައަރާއުޅޭ އަލިފާނާއި إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ = ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮލަތްބޭކަލުން يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ = (ރާބަރުދަނުގައިވާ ބަރުދަނީ) ތަށިތަކުން ބޯނެވެ. كَانَ مِزَاجُهَا = އޭގައި އެއްކޮށްލައިވާ كَافُورًا ﴿٥﴾ = ކާފޫރު ތަނެއްގެ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا = އެއިން ބޯނީވެ ބޯނެއެވެ. عِبَادُ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ މުއުމިނު އަޅުތަކުން

يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ = ކަސްރުކުރުން އެއީ(އެއަށްތަކުން އެދޭތަކަށް) ދުވައްސައެވެ. يُوفُونَ بِالنَّذْرِ = އެމީހުން (ދިނިހާގަތި އުޅުނުއިރު) ނަދުރުތައް ފުއްދައެވެ. وَيَخَافُونَ يَوْمًا = އަދި އެމީހުން (ދިނިހާގަތި އުޅުނުއިރު) ދުވަހަކާއިމެދު ބިރުގަންނައެވެ. كَانَ شَرُّهُ = އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަންވިއެވެ. مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ = ފެތުރިގެން

إجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ޒަމާނުގެ ތެރެއިން އިންސާނާގެ ނަންގަނޑުވެގެންނުވާ ވަގުތެއް މައްޗަށް އައިސްފައިވެއެވެ. (އެއީ އޭނާ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.)

(٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ އެކުވެ މަސްހުނިވެފައިވާ نُطْفَةَ އަކުންނެވެ.މަނި ތިލޮވަރަކުންނެވެ. (އެއީ ފިރިހެންމީހާގެ نُطْفَة އާއި އަންހެންމީހާގެ نُطْفَة އެކުވެ މަސްހުނިވެގެންނެވެ.)

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް މަގުދައްކަވައިފީމެވެ. (އެއީ ރަނގަޅު މަގެވެ.) އެހެންނޫނީ އޭނާ ޝުކުރުވެރިއަކުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެހެންނޫނީ އޭނާ ނުޝުކުރުވެރިއަކުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. (އެއީ އޭނާގެ އިޚްތިޔާރުންނެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ކަސްތޮޅުތަކާއި ހިލިހިލިޒާތަކާއި އަދި އަނދާ އަނދާ ހުޅި އަލިފާން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. (އެތަކެތި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުންނާނެއެވެ.)

(٥) (އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ކިޔަމަންތެރި ތެދުވެރި މާތް މީހުން އެބަހީ - أَبْرَار ން - ފުރިފައިވާ ތަށިގެ ތެރިތަކުން ބޮންނައެވެ. އޭގައި ކާފޫރު ތޯހިރު އެކުލެވިގެންވާނެއެވެ. (އޭގެ މިރުކަމާއި ސާފުކަމުގެ މިންވަރު އިޙްސާސްކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި ބުއިމުންނެވެ.)

(٦) އެއީ الله ގެ މާތް އަޅުތަކުން ބުއިމަށްވާ ފާރެކެވެ. (އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ވާތިކޮޅުހިރު) އެއާރު އެވެދުމަކަށް އެދުމުން އެހިބަހައްޓަވާނެއެވެ. (ފަސޭހަކަމާއިއެކު) އެއަށްމަގުކޮށް އެއިން ބޮނެއެވެ. އެބައިމީހުން ދިޔަކަށް ކޮންމެތަނަކަށް އެއާރު ދުއްވުންތަށްއެވެ.)

(٧) އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދިނިހާގަތި އުޅުނުއިރު ނަދުރުތައް ފުއްދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ދިނިހާގަތި އުޅުނުއިރު އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ފެތުރިގެންވާ ދުވަހަކާއިމެދު ބިރުވެތިވާކަމުގައި ވީމީހުންނެވެ. އެދުވަހަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.

وَيُطۡعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسۡكِينٗا وَيَتِيمٗا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوۡمًا عَبُوسٗا قَمۡطَرِيرٗا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمِ وَلَقَّىٰهُمۡ نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُواْ جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا ﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ لَا يَرَوۡنَ فِيهَا شَمۡسٗا وَلَا زَمۡهَرِيرٗا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيۡهِمۡ ظِلَٰلُهَا وَذُلِّلَتۡ قُطُوفُهَا تَذۡلِيلٗا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيۡهِم بِـَٔانِيَةٖ مِّن فِضَّةٖ وَأَكۡوَابٖ كَانَتۡ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾

މުޢުޖަމު

وَيُطۡعِمُونَ ٱلطَّعَامَ = އެބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކާއެއްޗެހި ދިނީއެވެ. عَلَىٰ حُبِّهِۦ = އެމީހުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސަށްޓަކައި ލޯބިކުރާހާލު އެކުވެސް / ނުވަތަ އެމީހުން ﷲ އަށް ލޯބިވާތީގައި مِسۡكِينٗا وَيَتِيمٗا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾
= މިސްކީނު ފަގީރާއި ޔަތީމު ކުއްޖަކާއި އަދި ހަށިހަރުވެފައިވާމީހުންނަށް إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ = އެބައިމީހުން (
އަންނަމީހުންނާއި مُخَاطَبُ ކޮށް ބުނެއެވެ.) ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދެނީ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ
وَجۡهُ ހޯދުމަށެވެ. لَا نُرِيدُ مِنكُمۡ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނުބޭނުމެވެ. جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ =
ބަދަލެއް އެއްވެސް ބަދަލުވެސް އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޝުކުރުކުރުން ވެސް إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا =
ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން އަހުރެމެން ބިރުގަންނަނީ يَوۡمًا عَبُوسٗا = ކަޅުޖެހިގެން ހުންނަ
ހަޑިވެގެންވާ ދުވަހަކުންނެވެ. قَمۡطَرِيرٗا ﴿١٠﴾ = އުނދަގޫކަން ބޮޑުވެގެންވާ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ ﷲ އެބައިމީހުން
ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمِ = އެދުވަހުގެ ނުބައިކަމުން وَلَقَّىٰهُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ
އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا ﴿١١﴾ = މޫނުމަތީގެ ރީތިކަމާއި ހިތުގެ އުފާވެރިކަން وَجَزَىٰهُمۡ = އަދި
އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. بِمَا صَبَرُواْ އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا ﴿١٢﴾ =
ސުވަރުގެއާއި އަދި ހަރީރު ފޭރާން މުޅިން. مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا = އެމީހުން އެސުވަރުގެގައި ލެނބިގެން ތިބޭނެއެވެ. عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ
= ހިރި ސޯފާތަކުގައި لَا يَرَوۡنَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ނުދެކޭނެއެވެ. شَمۡسٗا = އަވީގެ ގަދަހޫނުކަން وَلَا
زَمۡهَرِيرٗا ﴿١٣﴾ = ގަދަ ފިނިކަމެއްވެސް وَدَانِيَةً عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ މަތިކަށް ކައިރިވެގެންވެއެވެ. ظِلَٰلُهَا
= އޭގެހިޔާ وَذُلِّلَتۡ قُطُوفُهَا = އަދި އޭގެމޭވާ ފަސޭހަކޮށްދެވިގެންވެއެވެ. تَذۡلِيلٗا ﴿١٤﴾ = ފަސޭހަކުރެއް
ކުރެވިގެން وَيُطَافُ عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ކައިރީގައި ދައުރުކުރެވޭނެއެވެ. بِـَٔانِيَةٖ مِّن فِضَّةٖ = ރިހީގެ

ކަންވާރުތައް / ތިރިގެ ތަށިތައް　وَأَكْوَابٍ = ފެންބޯތަށިތަކާއި (كُوْبُ ކިޔަނީ އުރައްގަނޑުގެ ވަށްގަނޑަށް ތައްޓަކަށެވެ.)

كَانَتْ قَوَارِيرَا ۝١٥ = އެތަށިތައްވަނީ ބިއްލޫރިންނެވެ. (އެބަހީ ބިއްލޫރިފަދަ ސާފުކަމުންނެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ އާއިލާތަކާއެކު ތިބެ ހުރުމާއެކުވެސް މިސްކީނުންނަށާއި ޔަތީމުންނަށާއި އަދި ހައްޤުވެރިވާ މިސްކީނުންނަށް އާއިލާއިޔާތު ދޭމީހުންނެވެ. ނަމަވެސް ﷲ ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި ކާނާ އެމީހުންނަށް ކާއިޔާތު ދިން މީހުންނެވެ.

(٩) (އަދި އެކާއިޔާތު ދޭއިރު އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް ކާއިޔާތު ދެނީ ﷲ ގެ ވަޖުހުފުޅަށްޓަކައެވެ. (އެކަލާނގެ ރިޟާފުޅާއި ދެކެވަޑައިގަތުން ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން މިކަމުގެ އުޖޫރައެއް ބަދަލެއް އަދި ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ޝުކުރެއް އަދި ބަދަލެއް އަހުރެމެން ނޭދެމެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ބިރުގަންނަނީ ކަންބޮޑުވުމުގެން މޫނުތައް ހަޑިވާ އަދި ހިތްވަރަކާ ބިރުވެރިކަންވެރި ކަންބޮޑުވުން ގަދަވާ އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން އަހުވާލުވާ ބިރުވެރިކަމާއިގެން ދުވަހަކުންނެވެ.

(١١) ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ތާޒާކަމާއި އަލިކަންދެއްވައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އުފާވެރިކަން ދެއްވައިފިއެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކެތްތެރިވީ ކަމުގެބަދަލުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެ ދެއްވައި އަދި ހަރުވީ ފޭރާން ދެއްވިއެވެ.

(١٣) އެމީހުން ސުވަރުގޭގައިވާ ސޯފާތަކުގައި ދިށިލައިގެން މަޑުލުގައި ތިބޭނެއެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި ތިބޭއިރު އަވީގެ ހޫނުކަމެއް އަދި ގަދަފިނިކަމެއްވިޔަސް އެމީހުންނަށް ދަނޭކަށް ނެއެވެ.

(١٤) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެސުވަރުގޭގެ ގަސްގަހުގެ ހިޔާތައް ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެގަސްގެ މޭވާތައް އެމީހުންނަށް ބިންނަށް ފަސޭހަވާގޮތަށް ގާތްކުރެވިގެންވެއެވެ. (ކޮޅަށް ތިބެގެންވެސް އިށީދެގެންވެސް އަދި އޮށޯވެގެންވެސް ބިންދޮވެރިވާގޮތަށް ހަމަޖެހިގެންވެއެވެ.)

(١٥) އަދި އެމީހުންގެ ގާތުގައި އެމީހުން ބޭނުންވާއެއްޗާ ކާނާގެ ހިސާބުގައި ބާގަތިން ބިއްލޫރިފަދަ ސާފު ރިހިގެ ކަންވާރުތައް ހިފައިގެން ހާދިމުން ދައުރުކުރާނެއެވެ.

قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلاً ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلاً ﴿١٨﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾

މުފްރަދާތު

قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٍ = އެބިއްލޫރިވަނީ ރިހިންނެވެ. قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ = (ސުވަރުގޭގެ ޚާދިމުންވަނީ)އެތަކެތި ހުންނަންވާވަރަކަށް – ގިނަ ނުކޮށް އަދި މަދުވެސްނުކޮށް ރަގަޅަށް މިންވަރުކުރައްވާފައެވެ. وَيُسْقَوْنَ فِيهَا = އަދި އެސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ. كَأْسًا = ތަށިއަކުން كَانَ مِزَاجُهَا = އެއާއެކުވެފައިވާ زَنجَبِيلاً ﴿١٧﴾ = އިނގުރުގެ ތާސީރު عَيْنًا فِيهَا = އެއީ އެތާވާ ފެނެކެވެ. تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلاً ﴿١٨﴾ = އެއަށްކިޔަނީ سلسبيلُ އެވެ. وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެން އުޅޭނެއެވެ. وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ = ދާއިމީ ކުޑަކުދިންކަމުގައި ހުންނަ ޒުވާންކުދިން إِذَا رَأَيْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެކުދިން ފެނިވަޑައިގެންފާ حَسِبْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެކުދިންނާމެދު ހީކުރައްވާނީ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ = ފަތުރާލެވިފައިވާ ރަންމުތުތަކާ ހެންނެވެ. وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ = އަދި އެސުވަރުގޭގައި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންފާ رَأَيْتَ نَعِيمًا = ސުވަރުގެ ނާޒުކު ނިޢުމަތް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވެ. وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ = އަދި މިންވަރުނުކުރެވޭވަރަށް ބޮޑު ވެރިކަމެއް عَالِيَهُمْ = އެމީހުންގެ އެންމެމަތީގައި ހުންނާނީ ثِيَابُ سُندُسٍ = ފަތިފޮތީގެ ހެދުންތަކެވެ. خُضْرٌ = ފެހިކުލައިގެ وَإِسْتَبْرَقٌ = އަދި ފަށަލަބޮޑު ފޮތިތަކެވެ. وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ = އަދި އެމީހުން އަތުގައި އަޅުވާނެއެވެ. مِن فِضَّةٍ = ރިހީގެ (އަދި އެއްތަނުގައި ރަނުގެ އަތްކަނބަލިވެސް އަޅުވާނެއެވެ.) وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް ބޯންދެއްވާނެއެވެ. شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ = شَرَابًا طَهُورًا އީ ނަޖިހަކުނިނުވާ طَاهِرُ ބޯއެއްޗެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެބައްޗިއީ ރިހި ފަދައެވެ. (އެބަހީ އެކަންތާތަކުގައި ރިހީގެ ހުދުކުލަވާއި ބިއްލޫރީގެ ސާފުކަން އެކުލެވިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަންތާތައް ބޭނުމާ ބޭނުންވާވަރަކަށް ޑިޒައިންކޮށް މަދުވެސް ނުކޮށް ހުންނާނެ މިންވަރަކަށް ޒާތުމަން އެމިންވަރު ކުރައްވައެވެ.

(١٧) އަދި ސުވަރުގޭގައި އެމީހުންނަށް ޒަންޖަބީލުގެ ޓޭސްޓު އެކުލެވިގެންވާ ޖާމެއް ބޯންދެވޭނެއެވެ.

(١٨) އެއީ ސުވަރުގޭގައިވާ سَلْسَبِيْل އެވެ ކިޔާ ފާރެކެވެ. އެއީ އޭގެ މީރުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ދިރުވައިދޭން އެހާ ފަސޭހަ އަދި ބޭނުމާ އެހާ ބަރަކާތާ ބުއިމެކެވެ.

(١٩) އަދި ނުހަނު ރީތި މުސްކުޅިނުވާ ތިލަ ބިޔަ ކުޑަކުދިން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ޚިދުމަތުގައި އެމީހުންގެ ވަށައިގެން ދައުރުކުރާނެއެވެ. އެކުދިން ކުޑައަށް ފެނިއްޖެއްޔާ އެކުދިންނާމެދު ކުޑައަށް ހިތަށް ފުރިހަމަވާ ރީތި ތަށް މުތީތަކެއް ހެންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. ސުވަރުގޭގައިވާކަމަށް ނަންކިޔައިގެންވާ ކާނާ ބުއިމާއި އަދި ކާނާގެ ކާއެއްޗެއް އެއީ ހަމަ އިންސާނާގެ ވިސްނުމަށް ގެނައުމަށް ފަސޭހަކުރުމަށްޓަކައިވާނަމަކެވެ. އޭގެ ޙަޤީޤަތާއި ޞިފަ އަދި ކުލަތަކާއި ބޮޑުމިނުންނާއި ތަފާތުވާނެއެވެ. މިދުނިޔަށް ބަޔާން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ދުނިޔަވީ ހުރިހާ ނަމާ ރީތިވާނެއެވެ. ކަންތައްތަކުން އެފަދައެއްޗެއްގެ އަޑު އަހައިފައިނުވާނެއެވެ. ހިތަކަށް އެއް ވިސްނިފައި ހިނގާފައިނުވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ކަލޭ ސުވަރުގެއަށް ބެލިންގައި ބޮޑުމިވާ ސިފަކުރެވޭވަރަ ނިޢުމަތް ކަލޭ ދެކޭނެއެވެ. އަދި މިންވަރު ނުކުރެވޭވަރަ ބޮޑު ވެރިކަމާއި ސަލްތަނަތް ދެކޭނެއެވެ.

(٢١) ސުވަރުގެވަންތަވެރިންގެ ފޭރާމުގެ މަތިންފެންނަ ފޭރާމަކީ ސުންދުސީފޭރާމާއި އިސްތަބްރަޤު ކިޔާ ވަށްޓަރުގެފޭރާމެކެވެ. އެއީ ފަތުރިފޮތީގެ ބިރިފޭރާމާއި އަގުބޮޑުފޭރާމެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގައި ރިހީގެ އުނގަނޑު އަޅުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް شَرَابًا طَهُورًا އެވެ ކިޔާބުއިމެއް ބޯންދެވޭނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގައިމިވާ ރިހީގެ އުނގަނޑުވާނާކަމެވެ. فَاطِرُ ސޫރަތުގައިމިވާ ރަނުގެ އުނގަނޑުވާނާކަމެވެ. ވިދާޅުއެއް ޖަވާބުދެއްވާގޮތުގައި ނަމިއްޔާ އެދެބާވަތުގެ އުނގަނޑު އަޅުވާނެކަމެވެ.

އަދި ދަންނައެވެ. شَرَابًا طَهُورًا އެވެ ތާހިރުކަސޮތުވުން ވަރަށް طَاهِرُ ބުއިމެއްދެއްވާނެކަމެވެ. އެއީ الله ދެއްވާ ނަ خَاصّ ބުއިމެކެވެ. أَبُو قِلَآبَة އާއި إِبْرَاهِيْمُ النَّخَعِيْ ދެއްކަވާފައިވާގޮތުގައިވެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ކާތަކެތި ދެއްވާނެއެވެ. އެތަކެތިކާއިރުގައި ވަރަށްމިލާ ވަރަށް طَاهِرُ ބުއިމެއްދެއްވާނެއެވެ. އެއީ اللهގެ خَاصّ ކަރާމަތެކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބަނޑުރީ ގައިން ގޮފިކަސްތޫރީވަސްދާ ދަހަދިއްޔާލާނެއެވެ. އެބައިމީހަށް شَرَابًا طَهُورًا އެވެ.

= فَتْحُ القَدِيْر =

إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلاً ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلاً ﴿٢٥﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلاً طَوِيلاً ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ = (ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައިވެއްޖެ.) މިހެދިހެ ނިޢުމަތްތަކީ ކަލާނގެންނަން ހެދިވަޑައިގެންނެވީ. جَزَآءً = (އަޖުރުވަރުގެ) ބަދަލުގައިވާ ގޮތުން وَكَانَ سَعْيُكُم = އަދި ކަލާނގެއަށް عَمَلُ ކުރުވިއުމެވެ. مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ = ޝުކުރު ކުރެއްވޭތަކެތިވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ = ކަލާނގެ ފާނުގެ މައްޗަށް (ބައިބައިކޮށް) މިބާވާތުގައްވަނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. ٱلْقُرْءَانَ = قُرْآنُ تَنزِيلاً ﴿٢٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބާވާތުގައްވުމުން فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލާނގެ ފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. لِحُكْمِ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނިޔާވުމަށް وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކުށްވެރިވެ ނުވަތަ ކާފިރުވެ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ = ގުނަހުގާރު ކާފަރަށް ގުނަހުގާރު ކާފަރުގެ ބަސްއަހާނުވައްވާށެވެ. وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ = އަދި ކަލާނގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހެނދުނާއި ހަވީރު ހަނދާންކުރައްވާށެވެ. بُكْرَةً وَأَصِيلاً ﴿٢٥﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު وَمِنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑުގެ فَٱسْجُدْ لَهُۥ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ. وَسَبِّحْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް تَسْبِيْحُ ކިޔުއްވާށެވެ. لَيْلاً طَوِيلاً ﴿٢٦﴾ = ދިގުރޭގަނޑެއްގައި – އެބަހީ ރޭގަނޑުގެ ދިގުވަގުތު–

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އަދި ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް الله حَضْرة ން ނިޢުމަތްތައްވާނެއެވެ.) މިހިރީ نِعْمَةُ އަދި ކަލާމުކުރައްވާ ބަދަލު އަމަލުތަކުގެ ދަރަޖައެއްގެ ގޮތުން الله ދެއްވާފައިވާ فَضْلُ ވަންތަކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ އަމަލުތަކަށްވެސް ޤަބޫލުވެ ޝުކުރުވެރިވެވިގެންނެވެ.

(٢٣) (އޭ رَسولُ الله އެވެ) ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން ކަލާނގޭގެ ޙަޟްރަތުން ތިބާއަށް މި قُرْآنُ ބައިބައިކޮށް ބާވައިލެއްވީ ހަމަތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) އެހެންކަމުން ކަލާނގޭގެ رَبُّ ގެ حُكم ފޮނުވަން އަދި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރެއްވުމަށް ކެތްތެރިވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ފާފަވެރިއަކަށްކަމުވިއަސް ނުވަތަ ކާފިރަކަށްކަމުވިއަސް ކިޔަމަނުވެ ނުގަންނަވާށެވެ! (އެއީ مَكَّة ގެ مُشْرِك ންނެވެ عَتَبَة ابْنُ رَبِيْعَة އާއި الوَلِيْد بْنُ المغِيْرَة އާއި ފަދަމީހުން ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ.)

(٢٥) އަދި ކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ذِكْرُ ކުރައްވާށެވެ. !

(٢٦) އަދި ރޭގަނޑު އެކަލާނގެއަށް ސަޖިދަކުރައްވައި އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ.! އަދި ރޭގަނޑުގެ ދިގުވަގުތެއް އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيْح ވިދާޅުވާށެވެ!.

إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَّحْنُ خَلَقْنَـٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَـٰلَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَـٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّـٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން (މައްކާގެމީހުން) تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ = މިއަވަސްވެގެންވާ ތަނަށް(ދުނިޔެއަށް) ލޯބިކުރަނީއެވެ. وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ = އަދިއެމީހުން އެމީހުންގެ ފަހަތަށް ދޫކޮށްލަނީއެވެ. يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ = ބަރުވެގެންވާ ދުވަހެއް. نَّحْنُ خَلَقْنَـٰهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހުޅުމަތާއި ނާރުތައް ގަދަކޮށް ބޭއްވީމެވެ. وَإِذَا شِئْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާ بَدَّلْنَآ أَمْثَـٰلَهُمْ = އެމީހުން ސިފަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލު ކުރައްވައިފީމެވެ. (އެމީހުންގެ ސިފައާ ސޫރަ އެހެން ސިފައަކަށް ބަދަލު ކުރައްވައިފީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައިފީމެވެ.) تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ = ބަދަލުކުރައްވާކަށް. إِنَّ هَـٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތަކީ ނަސޭހަތެކެވެ. ވަޢުޒެކެވެ. فَمَن شَآءَ = ފަހެ އެދޭމީހާ. ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތަށް ހިފާށެވެ. سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ = މަގެއް. وَمَا تَشَآءُونَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކު އެދުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ = ﷲ އިރާދަ ކުރެއްވިއްޔާ މެނުވީ. إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ވޮޑިގެންވަނީ. عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ ޙިކުމަތްވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަ ކުރައްވާމީހަކު ވައްދަވައެވެ. فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ތެރެއަށް. وَٱلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިން. أَعَدَّ لَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾ = ވޭންދެނިވި އަޒާބެއް.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުން އެބަހީ މައްކާގެ ކާފަރުންނާއި ދުނިޔަވީ އެބާވަތުގެ އިންސާނުންވެސް (މިފާނީދުނިޔަވި އަވަސްދުނިޔެއަށް ލޯބިކުރަނީއެވެ. އަދިއެމީހުން އެމީހުންގެ ކުރިއަށް ބަރުވެގެންވާ ދުވަހެއްދޫކޮށްލަނީއެވެ. އެއީ އެދުވަހުގެ ކަންތައް ދަތިވެގެންވާ قِيَامَة ދުވަހެވެ.

(٢٨) އެމީހުން ހެއްދެވީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހުޅުވަޅާއި ނާރުވަޅާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަކޮށްދެއްވީމެވެ. ބަރާބަރުކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލުކުރައްވައި ގާތުމުރުސިފައަކަން އެމީހުން ހައްދަވައިފީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވައި الله އަށް ހިތްވަރަށް އެހެންބަޔަކު ގެންނަވައިފީމެވެ.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތުގައި މިވަނީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة އާއި عِبْرَة އެވެ. ފަހެ އެދޭމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެ حَضْرة އަށް ވާސިލުވުމަށް މަގެއް އިޚްތިޔާރު ކުރާނެއެވެ. އެއީ އީމާންވެ ހެޔޮޢަމަލު ކުރުމުންނެވެ.

(٣٠) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމެނުވީ ކަލޭމެންނަށް އެސިޔާރުގެ އިޚްތިޔާރުވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٣١) އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބަޔަކު އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ގެތެރެއަށް ވައްދަވައެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ނިޔަތް ތެދުވެރިވެއްޖެމީހުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވަނީ ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެވެ.

مرسلات سُورة ގެ ތަފްސީރު

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المرسلات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٠)

وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا ۝١ فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ۝٢ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ۝٣ فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا ۝٤ فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا ۝٥ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ۝٦ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٌ ۝٧ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ۝٨ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ۝٩ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ۝١٠ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ۝١١

ތަފްސީރު

وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا ۝١ = ވިދިވިދިގެން ދާ ހަމަގޮތުގައި ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ۝٢ = ގަދަފުންނާރާ ގަދަވައި ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ۝٣ = އަދި ވާރޭ ފުންގަދު ހަދަގަތް ފުރިހަމައާ ވިއާ ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا ۝٤ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން (حَقُّ އާއި بَاطِلُ އަދި حَرَام އާއި حَلَالُ ހަމަގޮތް ފަރަގުކޮށްދެއްވާ މަލާއިކަތުންގެ ގޮތުން ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا ۝٥ = ފަހެ وَعْظُ نَصِيحَة ގެ ذِكْرُ އާއިގެން ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުންގެ ގޮތުން ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ۝٦ = لله ގެ حَضْرَة ން ހުޖަތު އިންޒާރުގެ ގޮތުން إِنَّمَا تُوعَدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ ކަންތައް لَوَٰقِعٌ ۝٧ = ކަނޑައެޅިގެން އުފާން ޖެހޭނެއެވެ. އުފާން ޖެހޭނެއެވެ. (މިއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ޙާލެވެ.) فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ۝٨ = ފަހެ ތަރިތަށް އަލި ނިވި ފިހިފަ އަލިކަން ފިލުވައިގެން ހިގެއްޖެއްސާ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ۝٩ = އަދި އުޑު ފަޅައިގެން ގޮސް ދޮރުތައް ފުޅުވެއްޖެއްސާ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ۝١٠ = އަދި ފަރުބަދަތައް ހިމަނުން ފިހިފި ކުދިކުދިވެ ވައިން ބުރައިގެން ހިގެއްޖެއްސާ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ۝١١ = އަދި ރަސޫލުބޭކަލުން ނާއި (އުއްމަތުން ގަވާއިދު ނިކަނުކުރެއްވުމަށް) ވަގުތެއް ކަނޑައެޅިއްޖެއްސާ

ޝާރަޙުވައިދުވެއް

ދަންނަންވީ. މިސޫރަތުގެ ކުރިއާޔަތުގެ ހާލަތުގެ ތަފްސީރާއިމެދު ތަފްސީރު އިޚްތިލާފުވެރިންގެ ދެދުގައި ބަސްތަކުގައި ވެރިވެއެވެ. އާޔަތްތަކުގައިވާ ބަސްތަކުން މުރާދުވަނީ - وَالْمُرْسَلات – وَالْعَصِفَات – وَالنَّاشِرَات – فَالْفَارِقَات – فَالْمُاالقِيَات – މި ބަސްތަކުގެ މާނައަކީ ވައިގެ އެކިވައްތަރުތަކެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބަސްތަކުން މުރާދުވަނީ އެއީ މަލާއިކަތުބަސްތަކުން ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައިބަސްތަކުން މުރާދުވާގޮތުގައި ފުރަތަމަ ތިން ބަސްތަކުގެ އެއީ ވައިކަން ކިޔާ ތިންނަންނަކަމަށެވެ. އަނެއްދު ބަސްތަކުގެ އެއީ މަލާއިކަތުބަސްތަކުންނަން ކިޔާ ދެނަންނަކަމަށެވެ.

ދަންނަވާ މިބަސްތަކުގެ މުރާދާ ވަރަށްފޮނުވައިގެ ހުރިހާއަތުގެ ތަފްސީރުތަކުން އެންމެ مُعتبر تَفْسِير ޖާމިޢުގެ مُؤَلِّف إبْن جَرِير الطبري ވިދާޅުވީ އެބަސްތަކުން ވަކިމާނައެއް އިސްލާމީ ތަޢުލީމުތަކުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ދެމާނަވެސް ހިމެނޭނެއެވެ. މިދާ އެބަސްތަކަށް ކޮންމެ މާނައެއްވެސް ތަރުޖަމާވެއެވެ. وَالله أَعْلَم . މިފޮތުގައި ތަރުޖަމާކުރެވިފައި ވާގޮތުގައި އެއްގޮތެވެ.

❧❧❧ إجْمَالِي މާނަ ❧❧❧

(١) ވިދިވިދިގެން ޖެހޭ ތަނަވަސްވުމަށް ގެނައުމަށް الله ހުވައި ވަރިކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ތޫފާނީ ހަލަބޮލިކުރާ ގަދަވަޔާ ގެންދެއްވައި الله ހުވައި ވަރިކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ވާރޭވާރޭގައި (ފޮނުވާ ވާރޭގައި) ދުވަހު ފަތުރާ ވާރޭގައި ގެންދެއްވައި الله ހުވައި ވަރިކުރައްވައެވެ.

(٤) ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން ޙައްޤުއާއި ބާޠިލު އަދި ޙަލާލާއި ޙަރާމް ފަރަގުކުރައްވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގެންދެއްވައި الله ހުވައި ވަރިކުރައްވައެވެ.

(٥) އަދި ވަޙްޔާއި ނަބިއްޔުނަށް އަދި އިންސާނުންގެ ވާގިކަމުގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގެންދެއްވައި الله ހުވައި ވަރިކުރައްވައެވެ.

(٦) އަދި އެބޭކަލުން އުވާލައިގަންނަވާ الله ގެ ޙުއްޖަތުން ދޭތެރޭގައި އަދި އިންޒާރު ގެ ގޮތުންނެވެ. މިހުރިހާ އެއްޗެއް ގެންދެއްވައި الله ހުވައި ވަރިކުރައްވާ ބާޠިލުވުމުގެ މައްސަލަތެވެ. އެކަމަކީ

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވުނު ޤިޔާމަތާއި ހިސާބު ހަމަކަށަވަރުން ވާނެއެވެ. ދިމާވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ ޝައްކުވެރިވުމެއް ނެތް ޙަޤީޤަތެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ވާހަކައެއް ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ. އެއީ ނުވެ ނުހުންނާނެކަމެވެ.

(٨) (އެދުވަހު ކަނޑައެޅިގެން ހިނގާނީ؛) ތަރިތަކުގެ ނޫރު ފިލައިގެން އަނދިރިވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(٩) އަދި އުޑު ފަޅައިގެންގޮސް ދޮރުވެ ފޮޅިއްޖެއްޔާއެވެ.

(١٠) އަދި ފަރުބަދަތައް ބިމުގެ މަތިން ނުކުމެ ގޮވަމަތިކަށި ހިފާ ފަތުރައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާއެވެ.

(١١) އަދި ރަސޫލު ބޭކަލުންނަށް (އެބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންގެ އުއްމަތުތަކާދޭތެރޭ فَيْصِلَة ކުރުމަށް) ވަގުތު ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާއެވެ.

لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ (١٢) لِيَوْمِ ٱلْفَصْلِ (١٣) وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ (١٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٥) أَلَمْ نُهْلِكِ ٱلْأَوَّلِينَ (١٦) ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ ٱلْآخِرِينَ (١٧) كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ (١٨) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٩) أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ (٢٠) فَجَعَلْنَـٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ (٢١) إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ (٢٢) فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَـٰدِرُونَ (٢٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٤)

ތަރުޖަމާ

لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ (١٢) = އެބޭކަލުން ލަސްކުރެވުނީ ކޮންދުވަހަކަށްޓަކައި ހެއްޔެވެ؟ لِيَوْمِ ٱلْفَصْلِ (١٣) = އެއީ فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަހަށެވެ. ކަންތައްތައް ނިޔާކުރައްވާ ދުވަހަށެވެ. وَمَآ أَدْرَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟ مَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ (١٤) = فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަހަކީ ކޮންދުވަހެއްކަން؟ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުށްޓެވެ. (ގަދަ عَذَابُ އާއި ހަލާކު ހުށްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٥) = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް أَلَمْ نُهْلِكِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވަންހެއްޔެވެ؟❁ ٱلْأَوَّلِينَ (١٦) = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން. (އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ މިތި ދޮގުކުރިން.)❁ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ ތަބައުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. (އެބަޔަ ދެން އެމީހުންފަހަތުން ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ.)❁ ٱلْآخِرِينَ (١٧) = ފަހުގެ މީހުން. (އެބަޔާ ދުރަށްފަހުގެ ޖާން ދޮގުކުރި މީސްތަކުން)❁ كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރައްވަނީ ހުރި އެގޮތަށެވެ.❁ بِٱلْمُجْرِمِينَ (١٨) = مُجْرِم ނުބައި މީހުންނާ މެދު.❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުށްޓެވެ. (ބިރުވެރި ހަލާކު) ހުށްޓެވެ.❁ لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٩) = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ❁ .أَلَمْ نَخْلُقكُّم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ނޫންހެއްޔެވެ؟❁ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ (٢٠) = ދެރަ ނިކަމެތި ފެންތިއްކަކުން. (نُطْفَة އަކުން)❁ فَجَعَلْنَاهُ = ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ نُطْفَة ބެހެއްޓީމެވެ.❁ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ (٢١) = ރައްކާތެރިވެގެންވާ ތަނެއްގައި. (ރަޙިމުގެ ތެރޭގައި)❁ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް. (ބަލިވެ އިންދުވާ މުއްދަތަށް)❁ (٢٢) فَقَدَرْنَا = ފަހެ ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަނާ މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. (ގިނަވަރުކަމާއި ސިފަވަތަން ބާވަތުގެ ކުރެއްވީމެވެ.)❁ فَنِعْمَ ٱلْقَـٰدِرُونَ (٢٣) = ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ މާތްވަތަން ދެންތާއި ގެންވާ މިންވަރުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުށްޓެވެ. (ބިރުވެރި ހަލާކު) ހުށްޓެވެ.❁ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٤) = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެބޭބޭކަލުން ކެތްތެރިވުނީ ކޮންދުވަހަކަށްޓަކައިހެއްޔެވެ.؟

(١٣) އެބޭބޭކަލުން ކެތްތެރިވުނީ(އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އެބޭކަލުންނާއި އެންމެހައިތަކެއްޗާދެމެދު فَيْصِلَة ނިކުތުމަށް ކެތްތެރިވުނީ) ކަންތައްތަކަކަށް فَيْصِلَة ކުރައްވައި ހިސާބުބައްލަވާ ދުވަހަކަށެވެ.

(١٤) އަދި އެދުވަހު فَيْصِلَة ކުރައްވާ ދުވަހަކީ ކޮން ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދެއްވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ (ދެން މިދުވަހު ސުވާލަކީ އެކަމުގެ މުހިންމުކަމާއި ސިފައިބޮޑުކަން ހާމަކުރައްވައިދެއްވުމަށް ކުރެއްވި ސުވާލެކެވެ.)

(١٥) އަދި ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (وَيْلُ އަކީ ގަދަ ޢަޛާބެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ވަލި وَادِي އެކެވެ.) ނުވަތަ وَيْلُ އަކީ ހަލާކަށްދާ ނަމެކެވެ. އެބަހީ ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން ހަލާކު ހުއްޓެވެ. މިއެވެ.

(١٦) އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވަމުހެއްޔެވެ.؟ (އިސްވެދިޔަ މީހުންނަކީ އެންގެވި ބަސްފުޅުގެ މުޚާލިފު آدَم ގެ ދަރިކޮޅުގެ مُحَمَّدُ صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އާއި ހަމައަށް އައި އެންމެހައިމީހުން ރަސޫލުން ބޭކަލުން ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވައި ދެއްވީމެވެ.)

(١٧) ދެން ފަހުގެ މީހުން އެމީހުންނާއި تَبَعَ ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. (އެބަހީ ފަހުގެ މީހުންވެސް ރަސޫލާ ދޮގުކޮށް ފިއްޔާ އެމީހުންނަކާ އެއްގޮތަށް ހަލާކު ކުރައްވާހުށީމެވެ. ފަހުގެ މީހުންނަކީ އެންގެވި ބަސްފުޅުގެ މުދަރިސު مُحَمَّد صَلّی الله علَيْه وَسلم ރަސޫލާގެއިގެން ދޮގުވެފައެން ދެން އެންމެންނަށް ބަލާނެ. އެމީހުންނަކީ ރަސޫލުދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. އާދެ އެންމެ ފަހަތުގެތަކަށް ވެއްޖާގެ މުސްރިކުންނެވެ. ދެންވެސް އެފަދަ މީހުންނެވެ.)

(١٨) މުޖުރިމުންނާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައް ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٩) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

(٢٠) އަދި ނިކަމެތިވެގެންވާ ފެނަކުން ތަކެތިކުރެއްވުން އެބަހީ نُطْفَة އަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ނުހައްދަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ދެރަވެގެންވާ ދިޔާހުންނެވެ.

(٢١) ދެން އެ نُطْفَة قرار ވެގެން ރައްކާތެރި ތަނަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (އެއީ އަންހެނުންގެ رَحِم ' ގެތެރެއަށެވެ.)

(٢٢) އެއީ ކަނޑައެޅި عَين ވެގެންވާ مدت އަކަށެވެ. (އެއީ ބަލިވެއިނދެ ހުރެވޭ މުއްދަތެވެ.)

(٢٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ نُطْفَة މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ ގެނބަވަންތަކާއި ސިފަތަށް ބަރާބަރުކޮށް ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ މޮޅަށް މިންވަރުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَـٰمِخَـٰتٍ وَأَسْقَيْنَـٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَـٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُۥ جِمَـٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَـٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَـٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ۖ جَمَعْنَـٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑުވަން ނުލައްވަމުތޯ؟* كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ = ޖަމާކުރާ އެއްކުރާ
އެއްތަންކުރުވަނި* أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ = ދިރިހުރިހާއެއްޗަށް މަރުވީމީހުނާއި. ۞ وَجَعَلْنَا فِيهَا = އަދި އެތާނގައި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުވެ. ۞ رَوَٰسِىَ شَـٰمِخَـٰتٍ = އުސް ފަރުބަދަތައް. ۞ وَأَسْقَيْنَـٰكُم = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޯންދެއްވީމުވެ. ۞ مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ = މީރުފެން. ۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ
ހުށްޓެވެ. (عَذابُ …) لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا = (…)
… كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ = … ۞ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ = (…) … ۞ ذِى ثَلَـٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ = …
… (…) ۞ لَّا ظَلِيلٍ = … ۞ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ =
… ۞ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ =
… ۞ كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ = … (…
…). ۞ كَأَنَّهُۥ = … (…) ۞ جِمَـٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ = …
(…) ۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުށްޓެވެ. (عَذابُ …) ۞
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ هَـٰذَا يَوْمُ = މިދުވަހަކީ (…) ۞ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾ = …
… (…) ۞ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ = އަދި …
… (…) ۞ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ = … ۞ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުށްޓެވެ. (عَذابُ …) ۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ هَـٰذَا يَوْمُ
ٱلْفَصْلِ ۖ = … فَيْصِلَة … ۞ جَمَعْنَـٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ … ۞
وَٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ = އަދި … ۞ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ = … / …
… ۞ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ = … ۞ وَيْلٌ

يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلٌ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަމަޖެހުނު ހުއްޓެވެ.)۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥)،(٢٦)،(٢٧) ދިރިތިބެނިކޮށާއި މަރުވެތިބެނިކޮށް ޖަމާކޮށް އެއްކުރާބާވަތެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ނުހައްދަވަންހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ އެދުވަހެއްޓަކައި ޖަމާކޮށް އެއްކުރާ ތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ދިރި އެންމެހާ ތަކެތި ބިންގަނޑުމަތީގައި އަދި މަރުވެތިކެތި ބިމުގެ ބަނޑުގައި (ބިމުގެ ތެރޭގައި) ޖަމާކުރައްވާފީމެވެ.) އަދި އުސްމިނުގައި އުސް ފަރުބަދަތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި މީރުފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮއްވައިދެއްވީމެވެ.

(٢٨) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަމަޖެހުނު ހުއްޓެވެ.)

(٢٩) (مَحْشَر ގެ މައިދާނުގައި قِيامة ދުވަހާއި ނަރަކަ ދޮގުކުރި މީހުންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) އެއެއްޗެއް ދޮގުކުރި އެއްޗާއި ދިމާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ދާށެވެ.

(٣٠) ނަރަކައިގެ ތިންބައިބަޔަށް ބެހިފައިވާ ދުންގަނޑުގެ ހިޔަލަށް ކަނޑުވެންދާށެވެ.

(٣١) އެހިޔަލުގައި އެއްވެސް ފިނިކަމެއް އަދި ނަރަކައިން އަރާ ހޫނު އަލިފާންގަނޑުން ދުރުކަމެއް ފުއްދައިދިނުމެއްނުވެއެވެ.

(٣٢) ހަމަކަށަވަރުން އެނަރަކަ ބޮޑެތި ބިލްޑިންގުވަރުގެ ކަސި (ހުޅުގަނޑު) އުކާނެއެވެ.

(٣٣) އެވައްތަރުވާނީ ކަޅު ނުވަތަ ކަޅުކުލައިގެ ޖަމަލުތަކާގާއެވެ.

(٣٤) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަމަޖެހުނު ހުއްޓެވެ.)

ދަންނައެވެ. ތެއްތިރީސްވަނަ އާޔަތުގައިވާ جِمَالَتٌ صُفْرٌ މިދެކަލިމައިން ކުރީ صُفْرٌ މިކަލިމައާމެދު ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ ދެމެދުގައި ބަސްތަފާތުވެފައިވެއެވެ. އެއީ ކަޅުކުލަ ކަމަށްކިޔާބައެއްދެކެއެވެ. ބައެއްބޭކަލުން މާނަކޮށްފައިވަނީ އެއީ ކަޅުކުލަ ކަމަށެވެ. އަނެއްބައިބޭކަލުން މާނަކޮށްފައިވަނީ އެއީ ރީނދޫ ކުލަ ކަމަށެވެ. ވީމާ މި ބަހުގެ ހިސާބުފައިވާ ގޮތަކަށް ހަނދާންކޮށްލަމެވެ.

(٣٥) މިއަދަކީ މިޤިޔާމަތުގެދުވަހަކީ އެމީހުން ނަރަކަވަށްގެދިޔުން ވާހަކަދައްކާނުލެވޭނެދުވަހެވެ. ބަސްނުބުނެވޭނެއެވެ. އެމީހުން ވާހަކަދައްކާކަށް ކަލާނގެހަޟްރަތުން ހުއްދަނުދޭނެއެވެ. އެގޮތުގެމަތީން ސުވާލުކޮށްފި ބަސްދޭކަށްވެސް ހުއްދަ ނުދޭނެއެވެ. އަދި އޭރު ހިތާމަ ބައްލަވާނީމުގެން ނަރަކައަށް ވައްދަވާނެއެވެ.

(٣٦) އަދި އެމީހުން ބަހަނާދައްކާ އުޒުރުވެރިވާކަން އިޒުނަ ނުލިބޭނެއެވެ. އުޒުރުވެރިވުމަށްވެސް އެހުއްދަނުދެއްވާނެއެވެ.

(٣٧) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަމަޖެހުނު ހުއްޓެވެ.)

(٣٨) (އެދުވަހު ނަރަކަވަށްތެރި ދޮގުވެރިންނަށް އެންގެވުނެވެ.) މިއަދަކީ މި فَيْصِلَة ކުރާ ދުވަހެވެ. ކަލާމްފުޅަށް އެކަމީ مُحمد صَل الله عَلَيه وَسَلَمَ އުއްމަތުގެ މީހުންނާއި އަދި އިސްވެދިޔަ أمة ތަކުގައިވެސް ތިބިއެންމެހާ ދޮގުވެރިން މިމަސްރަޙުތަކާ ޖަމާކުރައްވާދުވަހެވެ.

(٣٩) ދެން ފަހު މިމަސްރަޙުތަކާގެ އަތުދަރުން މިއަދު عَذابُ އާއި ހަމަޖެހުން ފިލައިގެންދިއުމަކަށް ކަނޑުވަން ހަމަޖެހުމަކަށް އަދި ހިލައެއްކޮށްދީފާ ނިކަނހަމަޤުދުރަތްތަކަށް. (އެއްވެސް މަކަރެއް ހިލައެއް ނުހެދޭނެއެވެ.)

(٤٠) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ އާއިހަމަޖެހުނު ހުއްޓެވެ.)

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

ލުޣަތު

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ތަޤުވާވެރިން ވަނީ. ۞ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ = (ގަސްގަހާއި ގަނޑުވަޅުތަކުގެ) ހިޔާގައި އާރާމުކުރާ ނިޢުމަތްތަކުގައެވެ. ۞ وَفَوَٰكِهَ = އަދި މޭވާތައް. ۞ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުން ހިތް އެދޭފަދަ. ۞ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = (އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކައިބޮއިހަދާށެވެ. ۞ هَنِيٓـًٔا = ފަސޭހަކަމާ އަރާމާއި އެކު. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ހަމަކަށަވަރުން މިގޮތަށް ހެޔޮލަފާމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވަމުއެވެ. ۞ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ = ހެޔޮކޮށްދޭމީހުންނަށެވެ. ۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذَابُ ލިބިގެން ހުއްޓެވެ.) ۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ = ކައިބޮއި އުފާވެރިވާށެވެ. قَلِيلًا = ކުޑަ ދުވަސްވަރަކު. إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ކުށްވެރިންނެވެ. / ކާފިރުންނެވެ. وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. عَذَابُ ލިބިގެން ހުއްޓެވެ.) ۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ٱرْكَعُوا۟ = ކަލޭމެން رُكُوعُ ކުރާށެވެ. / ނަމާދުކުރާށެވެ. لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން رُكُوعُ ނުކުރެއެވެ./ ނަމާދު ނުކުރެއެވެ. وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. عَذَابُ ލިބިގެން ހުއްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ = فَبِأَىِّ حَدِيثٍ = ފަހެ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ؟ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾ = އެއަށްފަހު ދެންކަލޭގެ އީމާންވާނީ (އެބަހީ މި قُرْآن ދޮގުކުރުމަށްފަހު ދެންކަލޭގެ އީމާންވާނީ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ.؟

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިން އުޅުއްވާނުން ހިޔާސީ ބޮޑުހިޔަސްގަހާއި ގަދުވަރުތަކުގައި ހިތްޕުޅުގައެވެ، އެކިޔާޑު ޗާޑުގެ މީރު ބުއިމުގެ އާރުޖަހާނުން ބުއިމާ މަޖާސްގުޅުގައެވެ.

(٤٢) އެމީހުން ހިތްއެދޭފަދައެއްޗެހީގެ ކާއެއްޗާއި އުފާކުރުމުގައެވެ.

(٤٣) (އުޅުއްވާނުން އެމީހުންނަށް ނިޢުމަތްވެވޭނެއެވެ) ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައިކުރި ހެޔޮއަމަލުގެ ސަބަބުން މިއަދު ހިތްފަސޭހަކަމާއިއެކު ކައިބޮއިހަދާށޭވެ.

(٤٤) ހަމަކަށަވަރުން އިހްސާން ތެރިން ނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٤٥) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ ކުރައްވާނެ ހުއްޓެވެ.)

(٤٦) (އޭ މުޝްރިކުންނޭ މިދުނިޔޭގައި އެންމެކުޑަދުވަހަކަށް) ކަލޭމެން ކައިބޯ ކާއިބޮއިހަދާ އަރާމުކޮށް ހަދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ކުށްވެރިންނެވެ.(އިސްވެދިޔަ عِبارة އަކީ އަޑުއެއް ގޮތަށް އޮތް عِبارة އެއްނަމަވެސް އެއިން މުރާދު ކުރެވެނީ ބިރުވެރިކަމާ އިންޒާރެވެ.)

(٤٧) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ ކުރައްވާނެ ހުއްޓެވެ.)

(٤٨) ކަލޭމެން رُكُوع ކުރާށޭ - އެބަހީ ނަމާދުކުރާށޭ - އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ނަމާދުކުރާކަށްނުވެއެވެ. رُكُوع ނުކުރާނެއެވެ.

(٤٩) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذابُ ކުރައްވާނެ ހުއްޓެވެ.)

(٥٠) ފަހެ އެމީހުން މި قُرْآن ގެފަހުން ކޮންބަހަކަށް ދެން އީމާންވާނީ ތޯއެވެ؟

النبأ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النبأ — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٠)

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾

ލަފުޒީމާނަ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ = އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލުކުރަނީ ކޮންކަމެއްގެ ވާހަކައިންހެއްޔެވެ. عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ خبر ގެ ވާހަކައިންނެވެ. ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެއެއްޗަކާއިމެދު (ނުވަތަ އެކަމަކާއިމެދު) مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ = إختِلاف ވެ ދެބަސްވާވާ އެއްޗެ. كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ = އެއްޗޭތަކަށްވުރެ އެހެންނެއް ނޫނެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ = ދެން އެއްޗޭތަކަށްވުރެ އެހެންނެއް ނުވާނެއެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ނުލެއްވީން ހެއްޔެވެ؟ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ = ތަންމައްޗެއްކަމުގައި. وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ = އަދި ފަރުބަދަތައް ކިލަ ޖަހާ ތަކެއްޗެއްކަމުގައި (ނުލެއްވީންހެއްޔެވެ.) وَخَلَقْنَٰكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ހެއްދެވީމެވެ. أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ = ޖޯޑުޖޯޑުން = وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ނިދި ލެއްވީމެވެ. سُبَاتًا ﴿٩﴾ = (މަސައްކަތުން ހުސްވެ) އަރާމުކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ލެއްވީމެވެ. لِبَاسًا ﴿١٠﴾ = ލިބާސެއްކަމުގައި (ނިވައިލާކަ އެއްޗެއްކަމުގައި) وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވާލު ލެއްވީމެވެ. مَعَاشًا ﴿١١﴾ = ދިރިއުޅުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ވަގުތެއްކަމުގައި وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މަތީގައި ބިނާކުރީމެވެ. سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ = ގަދަވަރުގަދަވެގެންވާ ހަތްއުޑި - ހަތްއުޑެވެ وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ = އަލިގަދަ ހޫނުގަދަ ބައްތިއެއް އެބައި ދިއްލެއްވީމެވެ.

• ދަންނަވައެވެ! مُحَمَّدٌ صلّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ނަބިއްޔާއިގެން ޤުރުއާނާއި އެކަލޭގެފާނު الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމާ ކަމާއި ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ވާހަކައާއި ދުބާރާ ދިރުމާއި ވިދާޅުވުމާއި ގުޅިގެން އާޔަ ތިބި މަކާގެ މުޝްރިކުން އެއްބަހަކު އަނެއްބަހަކާ ސުވާލު ކުރަން ފެށިއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. مُحَمَّد ގެ ވާހަކަތަ ކިޔާހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު އެ ގެންނެވި ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ އެ ދައްކަވަނީ ކޮން ވާހަކައެއް ހެއްޔެވެ؟ މިބާވަތުގެ ސުވާލު ތަކެއް ޖަވާބަކަށް މިސޫރަތް ބާވައި ލެއްވިކަމަށް މުފައްސިރުން ވިދާޅު ވެއެވެ. وَ الله أَعْلَم

=ذبدة التفسير=

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެމީހުން އެބަހީ (މުޝްރިކުން) އެއްބަހަކު އަނެކާ ބަހަކާ ސުވާލުކޮށް އުޅުނީ ކޮންކަމެއްގެ ވާހަކައިން ހެއްޔެވެ؟

(٢)، (٣) (الله އެ ސުވާލަށް ޖަވާބު ދެއްވަނީއެވެ.) އެއީއެމީހުން އެކަމަކާއިގެން ދެބަސްވެވޭ އެއިބާ ބޮޑު خَبَر ގެ ވާހަކައިންނެވެ. (އެ خَبَر އަކީ قِيَامَة ދުވަހުގެ خَبَر ކަމާއި އަދި قُرْآن ގެ خَبَر ކަމާއި މިކަންކަމާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެބަސް ތަފާތެވެ. އާޔަތުގެ سِيَاقُ އަންބަޔާއިދު ބޮޑުގޮތުން قِيَامَة ދުވަހުގެވާހަކަ ކަމަށެވެ. وَاللّٰهُ أَعْلَم.

(٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. (ނޫނީ ހުރިހާ ނޫނެވެ.) ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެގޭނެއެވެ.

(٥) ދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށްކަން އެގޭނެއެވެ.

(٦) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ތަންމައްޗެއްކަމުގައި ނުލައްވަންހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ލެއްވީމެވެ. (އެއީ خَلْقُ ތަކުންނަށްގަތި އުޅުމަށްޓަކައި ގޮދަނި ލެއްވި ވާހަކައެވެ.)

(٧) (އަދި ދުނިޔެހުޅިބަރުކަމެ ނުހެލުއްވާށަތަކުން) ފަރުބަދަތައް ހަރުކޮށްލައްވަންނުލައްވަމުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ހަރުކޮށްލެއްވީމެވެ.

(٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ޖޯޑު ޖޯޑަށް ހައްދަވައިފީމެވެ.

(٩) އަދި ކަލޭމެންނަށް އަރާމުކުރުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނިދި ލެއްވީމެވެ.

(١٠) އަދި ކަލޭމެން ފޮރުވުން ނިވައިބާވާ ފަދައިން ނިވައިބާ އެއްޗެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ލެއްވީމެވެ.

(١١) އަދި ދުވާލަކީ ދިރިއުޅުމުގެ މަސައްކަތްކުރާ ވަގުތެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

(١٢) އަދި ކަލޭމެންގެ މަތީގައި ގަދަވަރުގަދަ ހަތް އުޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވައިފީމެވެ.

(١٣) އަދި މުޅިދުނިޔޭގެ نِظَام ފުރިހަމައަށް ދުވުމަށްޓަކައިގެން އަލިކަން ހޫނުކަންދޭ އެއްޗެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރުލެއްވީމެވެ.

ދަންނަވައެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތައް މިހާބޮޑަށް ހެއްދެވުމާއި ތަރުތީބުކުރެއްވުމާއި މުޅިދުނިޔޭގެ نِظَام ގެނައުން ހިންގެވި ކަލާނގެ މިސޫރަތުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކަށްއުފުއްލަވައި ހިސާބުކުރެއްވުމަށް ޤާދިރުވެވޮޑިގެން ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ އެކަމުގެ ވާޖިބު ގަބޫލުކުރަން ކަނޑައެޅިގެން ޖެހެއެވެ.

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾

ޝަރަޙަ

وَأَنزَلْنَا = އަދި މިޔަންބަރުސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ = (ފުންމައް ފުރިފައިވާ) ވިލާގަނޑުން

مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ = ބޮޑުތިއްތިވެހޭފެން لِّنُخْرِجَ بِهِۦ = އެއިން މިޔަންބަރުސްކަލާނގެ ނެރުއްވުމަށް حَبًّا

وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ = އިންޖަހާއި ގަސްގިހާވެލި وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ އަދި ގޮވާވަޑައިގެ ގަސްގަސްބޮޑުވެގެންވާ

ބަގީޗާތައް. إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ ހަމަކަށަވަރުން ހިސާބުބަލައްވާ فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަސް كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾

ކަނޑައެޅި عَيَّن ވަގުތެއްކަމުގައި ވިއެވެ. يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ބާރުގައި ފުރަމަޅިއަށް ފުމެވޭދުވަހު

فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ ފަހެ ބައިބަޔަށް -ޖަމާޢަތް ޖަމާޢަތުން ކަލޭމެން އަންނާނެތެވެ. وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ އަދި

އުޑު ހުޅުވި فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ އަދި އުޑު ދޮރުތަކަކަށް ވާނެއެވެ . وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތައް

ބުރައިގެން ވަރަށް އަރައިގަނޑުގަނޑު ... فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ ދިޔަވަރު އެއަށް އަވާލުވެގެންދާނެތެވެ، إِنَّ

جَهَنَّمَ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ އިންތިޒާރުގައި ބަލަބަލާ ހުންނަތަނަކުގައި ވިއެވެ.

لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށްޓަކައި ރުޖޫޢަވާ އެނބުރިގެން ދާނެ ތަނެއް ކަމުގައި لَّٰبِثِينَ

فِيهَآ އެތާނގައި ދެމި ހުންނާނެ ދުވަސްވެގެން ... أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ ... لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا

... بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ ... إِلَّا

حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ ...

... جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ ... إِنَّهُمْ كَانُوا۟

... لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ (قيامة ...)

...

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ފެންބަރުވެފައިވާ ވިލާގަނޑުން ބޯކޮށްވެހިގެންނަ ވާރޭފެން ތިމަން ބަރަސްކަލާނގެ ވެއްސެވީމެވެ.

(١٥) އެއީ އެފެނުގެ ސަބަބުން އޮށްޖަހައި ފަޅުފިޔާވި ތިމަންބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެއީ އިންސާނުންނާއި ޖަނަވާރުންގެ ކާނާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.)

(١٦) އަދިގޮތްގޮތަށް ގުޅިފައިވާ ފަތްތަށްބޯ ބަގީޗާތައް ތިމަންބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (މިފަދަކުރިހާކަމެއް ހިންގަވާފައިވާކަލާނގެ ދެވަނަ ފަހަރަށް خَلْقُ ކުރުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރުއްވުން އުނދަގޫވާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން خَلْقُ ތަކުންގެ ދެމެދުގައި ހިސާބުބެއްލެވުމާ فَيْصِلَة ކުރެއްވުމުގެ ވަގުތު ވަނީ ވަކިގޮތަކަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަހެއްކަމުގައެވެ. (އެވަގުތަކީ ޤިޔާމަތުން އިސްލާހުނުވާ އެކަންކަން ހިނގާނެއެވެ.)

(١٨) އެދުވަހަކީ ސޫރުގައި ފުމެއްލެވޭދުވަހެވެ. އެދުވަހުން مَحْشَرُ ގެ މައިދާނަށް ބައިބައިން އަދި ޖަމާޢަތްޖަމާޢަތުން ކަލޭމެން އަންނާނެ ޖަމާޢަތްތަކަށެވެ.

(١٩) އަދި އެދުވަހުން މަތީގެ ފާރުތަކުން ފަޅައިގެން ގޮސްފައިވާނެ. އެ އުޑު ހުޅުވިގެން ދޮރުތަކަކަށް ވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ފަރުބަދަތައް ހިނގަންފަށައިގެން ކުރިމަތިން ވަރަށް ބާރަށްގޮސް ހިމޭނުވާނެއެވެ. އަދިއެތަކެތި ކުރިއެއްސަށް އޮތްކަމެއް ފެނުމެއް ނެތި ހުސްތަނަކަށް ވާނެއެވެ.

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން ނަރަކަ އޮންނާނީ އިންތިޒާރުކުރަނިކޮށް ބަލަބަލައެވެ.

(٢٢) އެއީ ނުބަކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔަމީހުންގެ ޖާގައެއްގެގޮތުން ބަލަބަލާއެވެ.

(٢٣) އެމީހުން އެނަރަކައިގާ އުމުރެއްޖެހާނަމަކަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. މަރެއްވެސްނުވާނެއެވެ.

(٢٤) އެމީހުންނަށް އެތާއެއްވެސް އަރާމެއް އަދިފިނިކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދިއެއްވެސް ބޯވަތެއްގެ ބުއިމެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ

(٢٥) ފިޔަވައިމަތި ހޫނުކަމުން ނިހާޔަތަށްގޮސްފައިވާ حَمِيْمُ ކިހާހޫނުފެނާއި غَسَّاقُ އެވެކުރާ ދިޔައެވެ. އެއީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ގައިންނާރިގޮސްއަންނަ ދިޔައެއްވެ.

(٢٦) އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ކުރިކަމުގެ ނުބައިއަމަލު ތަކުގެ) ފުރިހަމަ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު قيامة ދުވަހުން ހިސާބު ބެއްލެވުމެއްވާނެކަމަށް ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކުނޫން ކަމުގައެވެ. އެކަމަށްނުތެދު ބަލާކަމުގައެވެ.

وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَـٰهُ كِتَـٰبًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا۟ فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَـٰبًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَـٰنِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا އަދި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ. كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުކުރުމަކުން وَكُلَّ شَىْءٍ އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް / ކޮންމެ ކަމެއް أَحْصَيْنَـٰهُ كِتَـٰبًا ﴿٢٩﴾ އެއްޗެހެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުމެއްގައި ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. فَذُوقُوا۟ (ނަރަކަވެރިންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ރަހަ ބަލާށެވެ. فَلَن نَّزِيدَكُمْ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިތުރު ނުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ عذاب ގެ މައްޗަށް عذاب އެއްމެނުވި إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށްވެއެވެ. مَفَازًا ﴿٣١﴾ އެބަހީ ނަސީބުވެރިކަމެއް / ކާމިޔާބުވެރިކަމެއް حَدَآئِقَ އެއީ ބަގީޗާ ތަކެކެވެ. وَأَعْنَـٰبًا ﴿٣٢﴾ އަދި މޭވާ ހުރި ގަސްތަކެއް وَكَوَاعِبَ ރީތިވަންތަ ހުރަހަމަ ރުހުމިޔާރާ އަންހެނުންކުދިންނާއި أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ އެއް އުމުރެއްގެ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ އަދި ފުރިފައިވާ ތަށިތަކާއި لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا އެމީހުން އަޑުއަހާނެކަމެއް ނުވާނެއެވެ. لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ އެއްވެސް بَاطِل ވާހަކައެއް / އަދި ދޮގުވެރިކަމެއް جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ދެއްވާ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ ފުދިގެންވާ ހިތަކި ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުން رَّبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ رَبُّ އެވެ. އެދެމެދުގައި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. وَمَا بَيْنَهُمَا އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި ٱلرَّحْمَـٰنِ ۖ އެއީ رِحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ން އެމީހުންނަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. خِطَابًا ﴿٣٧﴾ ބަހެއް ދެންނެވުން

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދިއެމީހުންވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަޑައެޅިގެން ދޮގުކުރިބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٩) އަދި ކޮންމެކަމެއް އަދި ކޮންމެއެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ލިޔުއްވައިހިފަހައްޓަވާފައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އަޒަލީ ދެނެވޮޑިގެ ގަތުމުގައިވާގޮތަށެވެ.)

(٣٠) އަދި ނަރަކަވަންތަވެރިންނަށް قيامة ދުވަހުން ނަރަކައިގެ عذاب ލިބެމުންދާއިރު އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަލިބިގަންނާށެވެ. عذاب ގެމައްޗަށް عذاب މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރު ނުކުރައްވާހުށީމެވެ.

(٣١) ހަމަކަށަވަރުން تَقوَى ވެރިންނަށް އެބަހުރީ ނަސީބުވާ ކާމިޔާބު ވެއެވެ.

(٣٢) އެއީ ބަގީޗާ ތަކާއި އަދި މޭބިސް ކަރުދާސް. (ސުވަރުގެ ތަކާއި އެތަންތާގެ ގަސްގަހުގެ ނުކުތުމާއި ..)

(٣٣) އަދި ބިހި ވަރަށް އުރަމަތި އުފުލިފައިވާ އެއް އުމުރެއްގެ ބިހި އަންހެން ކުދިންނެވެ.

(٣٤) އަދި ފުރިފައިވާ ރަލުގެ ބިރިބަކެވެ. (ރަވާ ބިރިވިލިގެން އަންނަ ރާބިރިބަކެވެ.)

(٣٥) އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި ބޭކާރު އެއްޗެއް بَاطِل ވާހަކައެއް ނާހާނެއެވެ. އަދިއެއްވެސް ދޮގެއްވެސް ނުއަހާނެއެވެ.

(٣٦) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަ ގޮތުން ދެއްވާ ދެއްވުމެކެވެ. ފުދޭވަރު ހިސާބެއްގެ ގޮތުން ދެއްވާ ޢިނާމެކެވެ.

(٣٧) އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އޭގެދެމެދުގައި ވާހާއެއްޗެއްގެ رَبُّ އެވެ. އެއީ އެންމެހާ ހެޔޮކަން ދެއްވާ ގެ އެކަލާނގެ ހަމައެކަނި رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އެކަލާނގެ އިޛުނަކުރުމެއް ނެތިސް) އެކަލާނގެއަށް ބަސްބުނެވޭނެ ބަޔަކު ވާކަމެއް ނުވެއެވެ. ކުރިމަތިލާނެ ގޮތެއް ނުވާނެ ބައެއް ..

ނުވެއެވެ.

يَوۡمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلۡمَلَـٰٓئِكَةُ صَفࣰّاۖ لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنۡ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحۡمَـٰنُ وَقَالَ صَوَابࣰا ﴿٣٨﴾ ذَ ٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلۡحَقُّۖ فَمَن شَاۤءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّاۤ أَنذَرۡنَـٰكُمۡ عَذَابࣰا قَرِيبࣰا يَوۡمَ يَنظُرُ ٱلۡمَرۡءُ مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلۡكَافِرُ يَـٰلَيۡتَنِی كُنتُ تُرَ ٰبَۢا ﴿٤٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَوۡمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ ދުވަހުން رُوْحُ ތެދުވެވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ. وَٱلۡمَلَـٰٓئِكَةُ އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި صَفࣰّاۖ ސަފުގަނޑު لَّا يَتَكَلَّمُونَ އެބޭކަލުން ބަސްފުޅު ނުދަންނަވާނެއެވެ.(شَفَاعَة ތެރިވެވަޑައިގަތުމަށް ނުދަންނަވާނެއެވެ.) إِلَّا مَنۡ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحۡمَـٰنُ އެމީހަކަށް رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ އިޛުނަދެއްވި މީހަކުމެނުވީ وَقَالَ صَوَابࣰا ﴿٣٨﴾ އަދި އެމީހާ (ދުނިޔޭގައި) ސީދާބަސްބުނި (تَوْحِيد ބަސް ބުނެފި) ذَ ٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلۡحَقُّۖ ދުވަހަކީ ހަމަ ތެދު ހިނގުމުގެ ދުވަހެވެ. فَمَن شَاۤءَ ٱتَّخَذَ ފަހެ އެދޭމީހަކު ރުޖޫޢަވާނީއެވެ. ދިޔުމަށް ކުރާނީއެވެ. إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ށް އިންޒާރުދެއްވީމެވެ. إِنَّاۤ أَنذَرۡنَـٰكُمۡ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކައިރިން ބިރުގަންނަވައިފީމެވެ. عَذَابࣰا قَرِيبࣰا ގާތްގައިވާ عذاب އެއް އަންގަވައިފީމެވެ. يَوۡمَ يَنظُرُ ٱلۡمَرۡءُ ދުވަހުން މީހާ ދެކޭނެއެވެ. مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُ އޭނާގެ ދެއަތް ކުރިން ފޮނުވި ކަންތައް وَيَقُولُ ٱلۡكَافِرُ އަދި ކާފިރުމީހާ ބުނާނެއެވެ. يَـٰلَيۡتَنِی كُنتُ ހައި ހައި ވަލްހިމުނަ تُرَ ٰبَۢا ﴿٤٠﴾ ވެއްޔަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެދުވަހަކީ- އެބަހީ قيامة ދުވަހަކީ رُوح އާއި މަލާއިކަތް ޞައްފުން ސަފުތަކަށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާނެ ދުވަހެވެ. އެދުވަހުން އެމީހަކު ވާހަކަދައްކާނަމަ، ބަސްބުނެވުމަށް،(އެބަހީ (شَفَاعَة ތެރިވެވަޑައިގަތުމަށް) رَحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިޒުނަ ދެއްވި މީހަކު ފިޔަވައި އެކަކުވެސް ބަހެއް ބުނެ ވާހަކަދައްކާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެ އިޒުނަ ދެއް◌ވާމީހަކީ އެމީހާ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ސީދާ ބަސްބުނެވިފައިވާކަމުގައިވާނެއެވެ. އެބަހީ توحيد އަކީ ހަމަތެދުވީ ކަމުގައި ވާނެއެވެ. (އެފަދަ މީހަކަށް شَفَاعَة ތެރިވެވަޑައިގަތު◌ގެ އިޒުނަ އެދުވަހުން ލިބިވަޑައިގަންނާނެއެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ رُوح އަކީ ކޮބައިތޯ مُفسِّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަމަ ބޮޑު މަލާއިކަތް ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ جبريل ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ آدم ގެ ދަރިންގެ ޞޫރަތުގައި ހުރި ބައެއް ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ވީމާ މިވާހަކަ ހަނގުރާމަކުރަންނުޖެހެއެވެ.

(٣٩) އެދުވަހަކީ ޙައްޤު ވުޖޫދުވާ ދުވަހެވެ. ދެންފަހެ އެދާނގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް ދިއުމަށް އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَة ށް ރުޖޫޢަވުމަށް ތަގުވާއާއި ތަނާވަތްތެރިކަމާ (صالح عمل ކޮށްގެން) އެ މަގުގެ މަގު ހިފާނެއެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކައިރިވެގެންވާ ފާޑުފާޑުގެ عذاب އެއްގެ ވާހަކައިންނެވެ. (އެ عذاب ގައި ނުލުމުގެ މަގުދައްކަވައެވެ. ކޮންމެ މީހަކުވެސް މަރުވުމުން އެކަން ފެނުނީއެވެ. އެހެންނޫނީ عذاب އެވެ. އެހެންނޫނީ ޢަޛާބެއެވެ.) ފަހެ އެ قيامة ދުވަހަކީ ކޮންމެ އިންސާނަކަށްވެސް އެމީހާ ދެއަތުން ކުރިޔަށްފޮނުވައި (އެބަހީ އެމީހާ ކޮންތަކެއް عملއެއް ހެޔޮ ނުބައިކޮށް) އެމީހާގެ ކުރިމަތިން ލައްވާ ނުދާނެއެވެ. އެ عمل ތަކަށް އޭނާ ބަލާނެއެވެ. އަދި ކާފަރުމީހާ އޭނާއަށް ހުރި عذاب އާއި ނުރައްކާ ބޭނުމުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ތިމަން ވެއްޖައީނަމަ ވިއްސަ ހާމަކުރާ ހުޅަށެވެ. ތިމަން ވެއްޖައީނަމަ ވާނަމަ ހުޅުއެވެ.

ދަންނައެވެ. قيامة ދުވަހުން الله تعالى އެންމެހާ ޖަނަވާރު ތަކެއްޗަށް ދުނިޔެއިވެސް عدل އަށް ނިޔާކުރައްވައި އަސްލުވެސް ވެއްޖައަށް ހަމަ ޤިޔާސްކުރައްވާނެއެވެ. އެތަނުގައި ކާފަރު މިފަދައިން ވެއްޖައަށް ވާނެ އެދިލާކުރައްވާ ވެވެ. وَاللهُ أعْلَم.

النازعات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النازعات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٦)

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرۡقٗا ١ وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشۡطٗا ٢ وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبۡحٗا ٣ فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبۡقٗا ٤ فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ أَمۡرٗا ٥ يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ ٦ تَتۡبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ ٧ قُلُوبٞ يَوۡمَئِذٖ وَاجِفَةٌ ٨ أَبۡصَٰرُهَا خَٰشِعَةٞ ٩ يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرۡدُودُونَ فِي ٱلۡحَافِرَةِ ١٠ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا نَّخِرَةٗ ١١

ތަފްސީރު

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرۡقٗا ١ ކާފިރުންނާއި ނުބައި ނުރަހަތުކުރުމާއެކު ފުރާނަތައް އެމީހުންގެ ހަށިތަކުން ގަދަފަދަކަމާއިއެކު އެމީހުންގެހަށިތަކުން ދަމައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشۡطٗا ٢ އަދި ހިތާނިކަމާއި އާސާނިކަމާއި އެކު މުއުމިނުންގެ ފުރާނަތައް އެހަށިތަކުން ވަކިކުރައްވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبۡحٗا ٣ އަދި اللهގެ އަމުރުފުޅާއިގެން އުޑުން ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبۡقٗا ٤ ފަހެ مؤمنންގެފުރާނަ ތަކާއިގެން ސުވަރުގެއަށް އަވަސްވެ ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ أَمۡرٗا ٥ ދުނިޔޭގެ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމާއިގެން اللهގެ حضرةން ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. يَوۡمَ تَرۡجُفُ ހިލިގަންނަ ދުވަހު، ގަދަފަދަ ބަރުކަމާއިއެކު ގަނޑަ ދުވަހު ٱلرَّاجِفَةُ ٦ ގަދަ ހިލިގަނޑުން (زلزلة) (ފުރަތަމަ ތާޖެއްސުމާއި ހިލިގަން) .تَتۡبَعُهَا އޭގާ تبع ވެގެން/ އެއާއިއިޔޭގެން (އަނެއްހުޅުގޫވެ.) ٱلرَّادِفَةُ ٧ ދެވަނަ ތާޖެހުމާ ހިތްތަކާއްވާ قُلُوبٞ يَوۡمَئِذٖ ދުވަހުން ހިތްތަކާއްވާ ދުވަހުގޫވެ. وَاجِفَةٌ ٨ ބިރުވެރިވާ ކަންބޮޑުވާ ދަތިވެގެން أَبۡصَٰرُهَا އަދި އެހިތްތަކުގެ ފަރާތް ލޯތައް خَٰشِعَةٞ ٩ ބިރުވެރިވެ ދަށަށް ފޯނުކަށިވާގެން يَقُولُونَ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު)ބުނެއެވެ. أَءِنَّا لَمَرۡدُودُونَ އަޅެ ތަފާ އަހުރެމެން އަނބުރާފަސް ފުރަތަމަ ހާލަތަށް ގެނެވޭނެބާ؟ فِي ٱلۡحَافِرَةِ ١٠ ފަހުގައި- ފުރަތަމަ ފަރާއިގެ (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރުވައި ފުރަތަމަ ހާލަތަށް ގެނެވޭނެބާ؟) أَءِذَا كُنَّا އަހުރެމެން މަރުވެ ފަނަވީގެ ގެނެވޭނެބާ؟ عِظَٰمٗا نَّخِرَةٗ ١١ ދިރާ ވިރިވިރި ފުރައިވާ ކަށިތަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١) ކާފިރުންނާއި ނުބައި ނުލަފާމީހުންގެ ފުރާނަތައް އެމީހުން މަރުވާ ވަގުތު ގަދަފަދަ ކަމާއިއެކު އެމީހުންގެ ހަށިތަކުން ދަމައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަންދެއްވުވައިالله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ހީވާގިކަމާއި އޯގާތެރިކަމާއި އެކު މުއުމިނުންގެ ފުރާނަތައް ހަށިތަކުން ވަކި ކުރައްވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަންދެއްވުވައިالله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި اللهގެ އަމުރުފުޅާއިގެން އުޑުން ބިމަށް އަވަސްއަވަހަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަންދެއްވުވައިالله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٤) ފަހެ مؤمن ނުންގެ ފުރާނަތަކާއިގެން ސުވަރުގެއަށް އަވަސްވެވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٥) ދުނިޔޭގެ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރުއްވުމާއިގެން الله ގެ حَضْرَة ން ފަރުމާ ވެވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަންދެއްވައި الله وَحِي ކުރައްވައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިމުހިއްމު ފަސްފަރާތް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَر ކުރައްވައި ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބު އަންގަވައި އެއަށް ފެނިގެން ޖަޒާދެއްވުން ކަމަށެވެ. އެއީ ނުވެސް ނުވާނެކަމެކެވެ. މިއީ މުއުމިނުތަކުގެ ޢަޤީދާއެވެ. ވީމާ އެކަންކަން އެގޮތަށް ހިނގާނެއެވެ.

(٦) އެއީ ފުރަތަމަ ބާގަރި ފުމެލުއްވުމުގެ ވަގުތެވެ. (އެދުވަހުން ގަދަފަދަ ބިންހެލުމެއް އައިސް އެންމެހާ ތަކެތި މަރުވެ ފަނާވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ.)

(٧) ދެންއޭގާ ވިދިގެން ދެވަނަ ބާގަރި ފުންމަވައި ހައްވާނެއެވެ. އެދެމެދުގައި ސާޅީސް އަހަރުވާނެކަމަށް حَدِيْث ގައި صَحَّ ކޮށް އައިސްފައިވެއެވެ.

(٨) އެދުވަހުން ބައެއްމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެ ހަސްފެގެންވާނެއެވެ. އެއީ ނުބައި ނުލަފާމީހުންގެ ހިތްތަކެވެ.

(٩) އަދި އެމީހުންގެ ލޯތައް ހުންނާނީ ޖެހިލުންވެ މުސީބާތުގެ ބޮޑުކަމުން ދެރަވެ ފުންކަތިވެ ހިތާމަވެރިވެފައެވެ.

(١٠) އެފަދަމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ރަސޫލުބޭކަލުން ވަޑައިގެން ދީނަށް ގޮވައިލެއްވީ އަދި قيامة އަށް ޖެހުމާ ވާހަކަ ވިދާޅުވުމާ އެމީހުން ބުނަނީ އަހުރެމެން މަރުވުމަށްފަހު ދެވަނަ ފަހަރަކަށްވެސް އަނބުރާ ހައްދާނީތޯ.؟ އެއީ މަރާލެވިގެން ބޮޑުބޮޑުމުގަތެވެ. އަދި ބޮނޑުއެވެ. އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ވާނެކަމެއްނޫނެވެ.

(١١) އަހުރެމެން މަރުވެގޮސް ކަށިތައް ފީވެ އަޅިއަނބުވިޔާ އަލުން ދިރިގެން ދެވަނަ ފަހަރަކަށް مَحْشَر ކުރެވޭނެހެއްޔެ؟

قَالُواْ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿١٥﴾ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُواْ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. تِلْكَ إِذًا އެހެންކަމުން ވަންޏާ އެއީ كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ ވަރަށްވެސް ގެއްލުމާ ހަލާކު ހުރި رجوع ވުމެކެވެ. فَإِنَّمَا هِيَ އެކަންވާނީ ހަމައެކަނި زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ (ޞޫރުގައި) އެންމެ ފަހަރަކު ފުންމަވާ ޖެއްސުމެއް ކަމުގައެވެ. فَإِذَا هُم އެހައިރުން އެމީހުން ދިރި ހުރި بِٱلسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ ބިމުގެމަތީގައި ހާޒިރުވާނެއެވެ. (ނުވަތަ ساهرةއެވެ ކިޔާ ބިމުގެމަތީގައެވެ). هَلْ أَتَاكَ (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އަތުވެއްޖެތޯއެވެ؟ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿١٥﴾ مُوسى عَلَيْه السلاَم ގެ ވާހަކަ. إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُۥ އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ربُّ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާ ދެއްވި ހިނދުގައެވެ. بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ = طَاهر ވެ بَرَكاة ވެގެންވާ ވާދީގައި. طُوًى ﴿١٦﴾ އެއީ طُوًى އެވެ ކިޔުނު ވާދީއެވެ. ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ ކަލޭގެފާނު فِرْعَون ގެ ގާތަށް (ދިޔުން ގޮވާލެއްވުން) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ތެރެއިން ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެހެންކަމުން ވަންޏާ އެއީ ވަރަށްވެސް ގެއްލުން ބޭނުވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވާނެއެވެ. (އެމީހުން އެހެން އެބުނަނީ މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ކުށުގެ ގޮތުންނެވެ.) އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އާ وَحِی ކުރައްވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

(١٣) އެކަން ކަންވާނީ ހަމައެކަނި އެންމެ ފަހަރަކު ފުންމަވާ ޖެއްސުމެއްކަމުގައެވެ. އެއީ ދެވަނަ ނަފްޚާއެވެ. ޞޫރުގައި ފުންމަވާ ދެވަނަ ފުންމެވުމެވެ. އެއީ ދިރުވުމަށްޓަކައި ފުންމަވާ ޞޫރެވެ.

(١٤) އެހައިރުން އެންމެހައި މީސްތަކުން މިބިމަށް ބިމުގެތެރެއިން ނުކުމެ ބިމުގެ މަތީގައެވެ. ޤިޔާމަތުގެދުވަހުގައިގެން ބަލަބަލައެވެ. ނުނިދާނެއެވެ. އެބިމަށްކިޔާނީ سَاهِرة އެވެ. އެބިމަށް އެނދުނުލިބިފައިވާތީ މީސްތަކުން އެގޮތަށް ނުނިދައި މިބިރުވެރިކަމުގައެވެ. އަދި އެއީ ރިވެތިކަމުގެ ބިމެއްކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. وَاللهُ أعْلَم

- ދަންނައެވެ. މިސޫރަތް ފެށުނުގޮތުގައިވާ وَٱلنَّزِعَٰتِ - وَٱلنَّٰشِطَٰتِ وَٱلسَّٰبِحَٰتِ - فَٱلسَّٰبِقَٰتِ - فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ މިފަސްކަލިމަތުގެމާނައިގައި مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ބައެއްބޭފުޅުން ބުނެވިދާނެ ގޮތެވެ. އެގޮތުގެ ތެރެއިން މިވަނީ ދިނބާކަލުން މިއުޅުއްވާގޮތެވެ. ނަމަވެސް...

- ބައެއްބާކަލުން މިއުޅުއްވައިވަނީ އެއީ އިންސާނާގެ ނަފްސުގެ ފަސްބާވަތެއްކަމުގައެވެ.

- އަނެއްބައިބާކަލުން މިއުޅުއްވަނީ އެއީ މަލާއިކަތުންނެވެ.

- އަނެއްބައިބާކަލުން މިއުޅުއްވަނީ ތަރިތަރީކަމުގައެވެ. އަދިމިނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް ބުނުއްވައިފައެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބަހަކަށްވެސް تَوْجِيْه އެއްވެއެވެ. އެވާހަކަތައް އެކަށީގެންވާ ތަފްސީރުތަކުން ދަސްކުރައްވާށެވެ.

- ކޮންމެއަކަސް ފުރަތަމަ ވަކިވަކި ދިރިގެން مَحْشَر އަށް ޖަމާވާނެ ގޮތާއި ހިސާބު ދުވަހުގެ މުޅިން އަދި ދުވަހުގެ ހާލަތުތަކާއި ވަރަށް ގިނައެވެ. އިސްލާމީ أمة ތަކަށް ކޮންމެ رَسُول ބޭކަލަކު ދުވަހުގެ ހާލަތު އަންގަވާ ބަޔާނުކޮށްދެއްވައިފައި އެއީ އެވެ. قِيامة ދުވަހުގެ އެއްބަސްވެސް އެއީ ދުވަހުގެ އިރާދާ އަޅުގަނޑު ދުނިޔެ ހިސާބެވެ. عَقلى ދަލީލާއި نَقلى ދަލީލުތެވެ. ދުނިޔޭގެ މިއުޅޭ ކާފިރުންގެ ބައެއް ނަފީކުރެއެވެ. އެންމެ ގިނަ ކާފިރުން ދުވަހުގެ ހާލަތެއް ނުހުރެއޭ ބުނެ ޤިޔާމަތާއި މަރުން ފަހު ދިރުމަކަށް ވަރަށް ބޮޑު ޝައްކެއް ކުރެއެވެ. އެއީ އެންމެ ބާރުގަދަ ކަމެވެ. އެކަން ވިސްނުމަށް ކާފިރުންގެ ބައެއް ދިރުމުގެ ޝައްކުގައި ދިރުމަކީ ފުރަތަމަ އުފެއްދުމެވެ. ދަލީލު ބާކީވެ ދުނިޔޭގެ ސިފަތައް ދިނުމަކީ އަސަރުކުރާ ކަމެއް ކަމުގައި ދުވަހުގެ ހާލަތްތަކެއް ދެކޮޅަށް ބުނެ ސިފަކުރަނީ ކާބިލުކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަން ހަމަޔަށް ދެވުމެއް ކަމުގައިވާ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ. އެއީ قِيامة ދުވަހެވެ. ވަރަށްވަރަށް ހިނގާފައި ކުރިއަށްދާނެ އަދަދެއް ނެތް ހުނަރުތަކުގެ ބާރެއް ލިބިގެން ވެއްޖެ ހިސާބުން ކަލާނގެ ދުށްކަމެވެ. މިއީ عَقلى ދަލީލެވެ. نَقلى ދަލީލު އަދިއާރާގިނައެވެ.

(١٥) އޭ (رَسُول اللهُ އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން عِمْرَانُ ގެދަރިކަލުން مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނަށް އައިހަމަ އަތުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އެބޭކަލަކު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެބާއެވެ؟ (މިދެންނެވުނީ މާނަކުރާތަން ފަހިވުމަށެވެ.)

(١٦) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ طُوَى އެވެ ނިޔާ مُقَدَّس ބަރަކާތްތެރި ވާދީގައި އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާ އިއްވެވިހުރިގައެވެ.

(١٧) އޭ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އެވެ. ކަލޭގެފާނު فرعون ގެ ގާތަށް ދަތުރުކުރައްވާށެވެ. ވީމައި ގަނޑުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ބޮޑުވެ ނުކިބައިގަނޑުލި ފެތެރުގެވެ.

فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ⑱ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ⑲ فَأَرَىٰهُ ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ⑳ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ㉑ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ㉒ فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ㉓ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ㉔ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ ㉕ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ㉖ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ㉗

ތަރުޖަމާ

فَقُلْ هَل لَّكَ (އޭ موسى عَلَيْه السلاّم އެވެ.! ކަލޭގެފާނު އޭނާގެގާތަށްވަޑައިގެން އޭނާއަށް ވިދާޅުވާށެވެ). ކަލޭއަށްވާނެހެއްޔެވެ؟ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ⑱ (އޭ فِرْعَون އެވެ!.) ކަލޭ طَاهر ވެ ގަތުން ކަލޭއަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ شِرك ނުލާއި ނުބައިކަމުން طَاهر ވެ ގަންނަންތޯއެވެ؟ وَأَهْدِيَكَ އަދުގުން ކަލޭއަރު ތުރުވަރު ދިއްކަވައި ދެއްވާނަމަށެވެ. إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭ ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއާއި رَبُّ ގެ މަގުގައި.فَتَخْشَىٰ ⑲ދެން އޭރުން ކަލޭ ބިރުވެތިވާން. فَأَرَىٰهُ ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ⑳ ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެ فِرْعَون އަށް ދެއްކެވިއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ مُعْجِزة فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ㉑ އަދި އޭނާ (مُوسى عَلَيْه السلاّم ދޮގުކުރި (الله އަށް) އުރެދުނެވެ. ثُمَّ أَدْبَرَ ދެން އޭނާ ފުރަގަސްދިނެވެ. (إِيْمان ވުމަށް ކަމުން ފުރަގަސްދިނެވެ.) يَسْعَىٰ ㉒ އަދި މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. (مُوسى عَلَيْه السلاّم އާއި ދިކުޅަށް މަސައްކަތް ކުރިއެވެ.) فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ㉓ އަދި އޭނާ (މީސްތަކުން) އެއްކުރިއެވެ. އަދި ގޮވައިލިއެވެ. فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ㉔ އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. ކަލޭމެންގެ އެންމެ މަތީ رَبُّ އަކީ، ތިމަންނެވެ. فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ ފަހެ الله އޭނާ ހިއްޕަވައިފިއެވެ. (عَذَاب ދެއްވައިފިއެވެ.) نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ أَخِرة ގެ عَذَاب وَٱلْأُولَىٰٓ ㉕ އަދި ދުނިޔޭގެ عَذَاب އާއި (ދުނިޔޭގެ عَذَاب އާއި) إِنَّ فِى ذَٰلِكَ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ. لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ㉖ ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ކަމުދާނެ ޢިބުރަތެއް. (وَعْظ އާއި نَصِيحة) ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا ހެއްދެވުމުގައި އުނދަގޫވެގެންވަނީ ކަލޭމެން ހެއްދެވުންތޯއެވެ؟ أَمِ ٱلسَّمَآءُ ނުވަތަ އުޑު ހެއްދެވުންތޯއެވެ؟ ۚ بَنَىٰهَا ㉗އެކަލާނގެ އެއުޑު ހެއްދެވިއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދިކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ގާތަށްވަޑައިގެން ވިދާޅުވާނެވެ. (އެ فِرْعَونُ އަށް.) ކަލޭފާނު ކަލެ ސާފުކުރެއްވުމާއި ދުރުކުރެއްވުން ހިތްވަޅި އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ طَاهِر ވެވަޑައިގަންނަވާނޭތޯއެވެ.؟ (الله تَعَالَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އަށް އަންގަވާފައިވަނީ މައިތިރިކަމުން އޭނާއާއިމެދު ވިދާޅުވުމަށެވެ.)

(١٩) (مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم فِرْعَونُ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ކަލޭފާނަށް رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތަށް ކަލޭފާނަށް މަގުދައްކަވާދެއްވާނަމެވެ. އޭރުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެވޭނެއެވެ.

(٢٠) ފަހެ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ مُعْجِزَة ދައްކަވައިފިއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮޅު ކަލުގައި އަދި އަތްތިލަކަޅުގައި ބޮޑުވުމެވެ.

(٢١) ފަހެ އޭނާ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކޮށް الله އަށް އުރުދިއްޔެއެވެ.

(٢٢) ދެން އޭނާ އީމާންކަމުން ފުރަގަސްދީފިއެވެ. އަދި مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އާއި ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރަން ފަށައިފިއެވެ.

(٢٣)،(٢٤) ދެންފަހެ އޭނާ މީސްތަކުން އެއްކޮށް ގޮވާލިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް އޭނާގެވާހަކައި " އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންގެ އެންމެ މަތީ رَبُّ އެވެ. " މިފަދައިންނެވެ.

(٢٥) ފަހެ الله تَعَالَى އޭނާ ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވައިފިއެވެ. (ކަނޑުގައި غَرَقُ ކުރެއްވައިގެންނެވެ.) އެއީ އޭނާ ބުނި ދެބަހުގެ ސަބަބުންނެވެ. (مَاعَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي މިބަހާއި أَنَاْ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ މިބަހެވެ.

(٢٦) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި އެބައި فِرْعَونُ ގެ حَادِثَة ގައި الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް عِبْرَة އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ވެއެވެ.

(٢٧) (قيامة ދުވަސްވަރުގެ ކަންތައް އިންކާރުކުރާ އެންމެންނަށެވެ.) އުފެއްދެވުމަށް ބޮޑުކަމަކަށްވާ ދުވަސްފަރުވާކުރަން ކަށިގަނޑު ހަމަޖެހުމަށް مَحْشَرُ ކުރުއްވުން ހަމަތޯ؟ ނުވަތަ އުޑު ހަމަޖެހުމަށްތޯ؟ (އެއްގޮތަކީ މިސާލަކަށް އިންސާނާ ހަމަޖެހުމަށް އާދެ ކަށިގަނޑު ބޮޑުތަކެތި ކުރުމަށް ކަލަކަން އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުން ދުވަސްފަރުވާކުރަން ހަމަޖެހުމަށް مَحْشَرُ ކުރުއްވުން މާލިސްކަށަވަރު ކާރެއް ސަލާމަތް ބޮޑުތަކަކަ ތަކެތިއެއްކުރެއްވިއެވެ. މިހެން މިއްޔަށް އުޑުތަކުގެ ބިމުގެ ބޮޑުކަމުގައި ހަމަޖެހުން އިންސާނާ ހަމަޖެހުމަށްވުރެ މާއުދާސްވެފައި ބޮޑުވާނެއެވެ. އަދި މިއީން އެއްގޮތަކަށް الله تَعَالَى އަންގަވާލައްވާށެވެ.

رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾
وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَـٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَـٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَـٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ
ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾

ތަރުޖަމާ

رَفَعَ سَمْكَهَا އެކަލާނގެ އެއުޑުގެ އުސްމިނަން އުސްކުރެއްވިއެވެ. فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ ދެން އެކަލާނގެ އެއުޑު ބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ. وَأَغْطَشَ އަދި އެކަލާނގެ އަނދިރިކުރެއްވިއެވެ. لَيْلَهَا އެއުޑުގެ ރޭގަނޑު وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ އަދި އެކަލާނގެ އެއުޑުގެ ދުވާލު ނެރުއްވިއެވެ. / ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ އަދި އެއަށްފަހު ބިންގަނޑު دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ އެކަލާނގެ ފަތުރުއްވިއެވެ. أَخْرَجَ مِنْهَا އަދި އެބިމުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވިއެވެ. مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾ އޭގެ ފެނާއި އޭގެ ވިނަގަނޑާއި وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ އަދި ފަރުބަދަތައް ބިމުގައި ހަރުލައްވާފައިވާނެ އެކަލާނގެ ވަރުގަދައަށް ހަރުކުރެއްވިއެވެ. مَتَـٰعًا لَّكُمْ އެއީ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ޖަނަވާރުތަކަށް މަންފާއަށް ޓަކައެވެ. وَلِأَنْعَـٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ އަދި ކަލޭމެންގެ ޖަނަވާރު ސުފުރާކަމުގައި فَإِذَا جَآءَتِ ދެންފަހެ އެބޮޑުވެގެންވާ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ ބޮޑުވެގެންވާ މުސީބާތް/ قيامة ދުވަސް يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَـٰنُ އެދުވަހުން އިންސާނާ ހަނދާންކުރާނެއެވެ. مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ އޭނާ ކުރި މަސައްކަތް وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ އަދި ނަރަކަ ފެނިގެންވާނޭ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ ދެކޭނޭބޭފުޅުންނަށް فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ ފަހެ އުޅުނުމީހާ ކާފިރުކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައި ދިޔަމީހާ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ އަދި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް އިސްކުރި

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެކަލާނގެ އުޑު އުސްކުރައްވައި ބިމުގެ ފުރާޅެއްފަދައިން ދެއްވިއެވެ. އަދިއެއުޑުގެ ހުރިހާކަމެއްބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ.

(٢٩) އަދިއެއުޑުގެ ރޭގަނޑު އަނދިރިކުރައްވައި އަދި ދުވާލު އަލިކޮށް ފާޅުކޮށްދެއްވިއެވެ.

(٣٠) އޭގެއަށްފަހުގައި ދެން އެކަލާނގެ ބިންފަތުރުއްވިއެވެ.

(٣١) އަދި ބިންގަނޑުތެރެއިން ފެންނުކުންނަތަން ހެއްދަވައި އަދި ވިނަގަސްގަހާ އުފެއްދެވިއެވެ.

(٣٢) އަދި ބިންގަނޑު ނުހެލޭނޭގޮތަށް އޭގެމަތީގައި އެކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ޖެއްސެވިއެވެ.

(٣٣) (އިންސާނުންނަށް.) މިހުރިހާކަމެއްވީ ކާބޯތަކެތިން نَعَم ސޫފިތަކުގެ މަންފާއަށްޓަކައި ކަންކަމެވެ.

(٣٤) ދެންފަހެ ބޮޑުބިރު ފުންމަވައި ޙާދިސާ (އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.)

(٣٥) އެދުވަހުން އިންސާނާ ކޮށްފައިވާ ނުބައި ހެޔޮކަމެއް ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި ކުރި ހުރިހާ ކަމެއް ހަނދާންކުރާނެއެވެ.

(٣٦) އަދި ދެކޭމީހުންނަށް ޖަހަންނަމަ ފާޅުކުރެވޭނެއެވެ. (ފަހެ ދެއްވިއްޔާ އަޅުކަންކުރުމުން الله ތަޢާލާގެ ދީނާއި ޝަރީޢަތް ދޫކޮށް نِعْمَة ހަދާންނެތް އަޅުކަން ނުކޮށް ސިފަކުރީ ކާފިރުންނެވެ. އަދި ގާތުގައި އެހެން ހިތްވަރެއް ހިތްވަރަކު ނުވާނެއެވެ.)

(٣٧) ފަހެ ކާފަރުވެގެން އެނގިގެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ދުނިޔެގެ ދަރަޖައަށް.

(٣٨) އަދިއެހެން آخِرَةُ ގެނެ ނަތީޖާއަށް ދުނިޔޭގެ ކަންކަމަށް އިސްކުރިމާ

فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައި هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ އޭނާގެ ޖާގައެވެ. وَأَمَّا مَنْ خَافَ
އަދި ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ مَقَامَ رَبِّهِۦ އޭނާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައި ހުންނަންޖެހޭ ވަގުތުގެ ބިރުން. وَنَهَى
ٱلنَّفْسَ އަދިއޭނާ އޭނާގެ ނަފްސު ވަނާތަށް عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ އެދިއްޔާތަކުން ދުރުކުރެއްވިނަމަ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގެއެވެ. هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ ކަލޭނަށްއީގެން އޭނާގެ ޖާގައި يَسْـَٔلُونَكَ އެމީހުން
ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރަތެވެ. عَنِ ٱلسَّاعَةِ قِيَامَة ދުވަހާއިބެހޭ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ އެ قِيَامَة
ވާނީކޮންއިރަކުންތޯއެވެ؟ فِيمَ أَنتَ ކަލޭގެފާނަކީ ކޮންކަމެއްގައެވެ؟ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ އެވާހަކަ ކަލޭގެފާނު
ދެއްކެވުމުގެ إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައެވެ. مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ އެކަންއެވުމުގެ ނިމުންވަނީ إِنَّمَآ
أَنتَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ އެދުވަހަށްބިރުވެތިވާމީހަކަށް އިންޒާރު
ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. كَأَنَّهُمْ އެމީހުން ކޮންފަދަކަމެއްތޯ؟ يَوْمَ يَرَوْنَهَا އެކަމުގެބިރުވެރިކަން ފެންނަދުވަހު لَمْ
يَلْبَثُوٓا۟ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ނުހިފެހެއްޓިއެވެ. إِلَّا عَشِيَّةً ދުވާލުގެ ހަވީރުކޮޅެއް ކަމަށްފާޑުކިޔައިގެންނޫ أَوْ
ضُحَىٰهَا ނުވަތަ ދުވާލުގެ ހެނދުނުކޮޅެއް ކަމަށްފާޑުކިޔައިގެންނޫ

إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާގެ އަނބުރާދާންވީ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ.

(٤٠) އަދި ތިމާ ހައްދަވައިބޮޑުކުރައްވާ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނަންޖެހޭނެ ގޮތާމެދު ބިރުވެތިވެ އަދި ތިމާގެ ނަފްސު އެދޭގޮތަކަށް އުޅުމުން ދުރުކޮށް މަނާކޮށްފިމާ ދަންނައެވެ.

(٤١) ފަހެ އޭނާ قِيَامَة ދުވަހުން ހަމަޖެހި ހުންނާނީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އާރާމުގެ نِعْمَة ތަކެވެ.

(٤٢) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) قِيَامَة ވާނީ ކޮންއިރަކުތޯ އަހާމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ކުރެއެވެ.

(٤٣) އެކަމުގެ ޢިލްމަކީ ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވާދޭ ދެންނެވިކަން ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٤٤) އެކަމުގެ އެންމެފަހު އެނގިވަޑައިގަތުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެކަން ނޭނގެނެއެވެ.

(٤٥) ކަލޭގެފާނުވަނީ ކަނޑައި އެދުވަހަށް ބިރުވެތިވާމީހަކަށް ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ބާރުއަޅުއްވާ ކަލޭގެފާނެވެ.

(٤٦) އެ قِيَامَة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ފެންނަހިދު އެމީހުން ކާންޏަށް ހީވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހީވާނީ އެމީހުން ދުނިޔެގައި އުޅުނީ ދުވާލެއްގެ ހަވީރުގެ ވަގުތު ނުވަތަ ހެނދުނުގެ ވަގުތު ކުޑަވަގުތުކޮޅެއްގައިހެންނެވެ.

عبس سُورة ގެ މާނަ

سورة ބާވައި ލެއްވުމުގެ މުނާސަބަތު

قُرَيْشُ ވެރިންނަކީ ބޮޑެތި މީހުންގެ جَمَاعَة އެއް نَبِي الله صلَّى الله عليه وسلم ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިއްބެވެ. އެކަލޭގެ ފާނުން އިންސާނިވި އުމީދުންނަށް އިސްލާމްދީން ހުށަހަޅުއްވައި އިސްލާމްވުމަށް ދަރުވާލައިވާ ވަޑައިގެންނެވެ. އެހެން އިންސަވަނީކަށް ލިބަނަގިރިއިތި ބާކަލުންކަލުގައިވާ عَبد الله بن أم مكتوم , رسول الله صلَّى الله عليه وسلمގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވެ. (އިސްލާމުވެ ވަޑައިގަތުމުގެ އެދުމުގައެވެ.)

ދެންތިބީ رسول الله صلَّى الله عليه وسلم (قُرَيْشُ ގެ ބޮޑުންނާއި ދައްކަވަން އިންނެވިވާހަކަކުރެ ابن أم مكتوم އާއި ވާހަކަފުޅު ދައްކަވައިދިނުމާ ގުޅި ކަނޑުދާއިން ކަމަނަ އެކަމާ ދުރަ ވެވަޑައިގެން عَبد الله بن أم مكتوم ގެ ފަރާތުން މޫނު ފުށް އަނބުރާލެއްވި ތައްނެވި ކަލޭގެފާނަށް ހިތާމަ އެބަހި ވެވަޑައި ގަންނަވައިފިއެވެ. އެކަމުގެ މުނާސަބަތުގައި މިސޫރަތު ބާވައި ލެއްވިކަމުގައި ވެއެވެ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة عبس		އާޔަތުގެ އަދަދު (٤٢)

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١ أَن جَآءَهُ ٱلۡأَعۡمَىٰ ۝٢ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ۝٣ أَوۡ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكۡرَىٰٓ ۝٤ أَمَّا مَنِ ٱسۡتَغۡنَىٰ ۝٥ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ۝٦ وَمَا عَلَيۡكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝٧ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ يَسۡعَىٰ ۝٨ وَهُوَ يَخۡشَىٰ ۝٩ فَأَنتَ عَنۡهُ تَلَهَّىٰ ۝١٠ كَلَّآ إِنَّهَا تَذۡكِرَةٞ ۝١١ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ۝١٢

ތަރުޖަމާ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١ މޫނުފުށް ހުޅުކޮށް ކަރުއްވައި ފުރަގަސްދެއްވީއެވެ. أَن جَآءَهُ ٱلۡأَعۡمَىٰ ۝٢ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަނދިރިމީހާއައުމުން وَمَا يُدۡرِيكَ އަދިކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދެނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ އެމީހާއީމާން ނުވާނެކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދެއްވި ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.) لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ۝٣ އެމީހާ طَاهِرُ ވެގަތުމަށް އުއްމީދުކުރެވޭތީއެވެ. أَوۡ يَذَّكَّرُ ނުވަތަ އެމީހާ وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގެންފާނެއެވެ. فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكۡرَىٰٓ ۝٤ ދެން وَعْظُ نَصِيْحَة ނަ އޭނާއަށް މަންފާވާނެއެވެ. أَمَّا مَنِ ٱسۡتَغۡنَىٰ ۝٥ وَعْظُ نَصِيْحَة އާއި ނުލައި ފުދިގެންތިބި މީހާއަށްނަމަ. فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ۝٦ ފަހެ އެމީހާއާދޭތެ ކަލޭގެ ފާނު ކަންބޮޑުވެވޮޑިގެން ތިއްބަވަނީއެވެ. وَمَا عَلَيۡكَ އަދި ކަލޭގެ ފާނުގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ ކޮން ގޯސްކަމެއް ވޭތޯއެވެ؟ އޭނާ طَاهِرُ ނުވިއްޔާ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝٧ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ އަދި

ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައި މީހާ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ އަވަސްވެގެންނާ ހުރެ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ އޭނާ ބިރުވެތިވެގެންނާ ހުރެ فَأَنتَ عَنْهُ ކަލޭގެ ފާނު އޭނާގެ ކިބައިން تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ غافِل ވެ ވަޑައިގެން ދުރަށް އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވަނީއެވެ. كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުހައްދަވާށެވެ. إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތަކަކީ ނުވަތަ މިސޫރަތަކީ وَعْظُ نَصِيحَة އެވެ. فَمَن شَآءَ ފަހެ އެދޭމީހަކު ذَكَرَهُۥ ﴿١٢﴾ އެއިން وَعْظُ نَصِيحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (رسول الله صلَّى الله عليه وسلم) މޫނުމުގެ ހުމުރު ކުރަކޮވައި ހުރި ވަޑައި ނުގެން އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٢) އައި އެކަލޭގެ ފާނުންގެ އަރިހަށް އަނދިރި މީހަކު އައިހިނދުންނެވެ. (އެއީ އާއްމަކުތޫމު ބޮޑެތި ބަޔަކަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައި ކުރެއްވުމަށް އެދިހުން އިސްލާމްވާގެ ސަރުދާރު ގެއި އިންނެވި ވަގުތެއްގައެވެ.) އެކަމާގުޅި ﷲ تَعَالَى ގެ عِتَابُ ގެ ބަސްފުޅު އިއްވަވައިފައެވެ.

(٣) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އެމީހާ ތިމާނަ ނުވާނެކަމެއް ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ދެއްވޭ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ އަދި ހެއްޔެވެއެވެ؟ އޭނާ ތިމާނަށް طَاهِرُ ވެގެން އުޅުމަށް ކުރެވޭއެވެ.

(٤) ނުވަތަ އޭނާ وَعْظُ نَصِيحَة ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިއަރިއަށް ލިބިގަންނާނެއެވެ. ދެން އެ وَعْظُ نَصِيحَة ން އޭނާއަށް މަންފާ ކުރާނެއެވެ. (އިސްލާމްވެ ގާތް ދިނެކަން ވެރިވާނެއެވެ.)

(٥) އެކަމަކު ކަލޭގެފާނުންގެ وَعْظُ نَصِيحَة ނުއަހައި އެއްނުފިލުވާ މީހާ ތަންނަހައެވެ. (ބޮނޑުވެރި އެއީ أَبُو جَهْلُ އާއި އެބާވަތުގެ ދީނީ މީހުނަށް ކަމަށެވެ.)

(٦) ކަލޭގެފާނު އޭނާއާ ކުރިމަތިލުމަށްއޮވައި ފެނަކަށް ދަތުކަވެސް އެވެ.

(٧) އަދި އޭނާ ދިމާނުވެ طَاهِرُ ވެ ނުގަތުމުން ކަލޭގެފާނަށް ޒިޔާ ކޮން ގެއްލުމެއް ތޯއެވެ؟ (ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ދަޢުވަތުކަން އިއްވައި އަދާކުރި ހަރުކުރަށްވައިލެވުނެވެ.)

(٨) އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަވަސްވެގެންނާ ހިނގާ އަވަސް އަވަހަށް އައިމީހާ ދަންނަހައެވެ.

(٩) އޭނާ އައީ ބިރުވެތިވެގެންނާ ހުރެގެންނެވެ. (އެއީ عَبد الله بن أم مكتوم އެވެ.)

(١٠) ދެން ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ކިބައިން غَافِلُ ވެ ވަޑައިގެން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވަނީއެވެ.

(١١) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަނިވެގެންނާ ގޮތުގައި ނުހެއްދަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތަކަކީ ނުވަތަ މިސޫރަތަކީ ނުވަތަ މުޅިقُرْآن އަކީ وَعْظُ نَصِيحَة އެވެ.

(١٢) ފަހެ އެދޭމީހަކު އެއިން وَعْظُ نَصِيحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ مَآ أَكْفَرَهُۥ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ﴿١٩﴾ ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُۥ فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ އިޙްތިރާމްކުރެވޭނާ ފޮތްފޮތުގައިވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. (އެބަހީ އާޔަތްތަކުވަނީ لَوح المَحْفُوظُ ގައެވެ). مَّرْفُوعَة އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި މަތިވެރިކުރެވިފައިވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ طَاهِرُ ވެގެންވެއެވެ. بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ الله ގެ حَضْرَةُ ނިކަސްތޫރުބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުތަކުގައިވާ މަލާއިކަތްބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުތަކުންނެވެ. كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ އެއީ އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި މާތްވެގެންވާ تَقْوَى ވެރިބޭކަލުންނެވެ. (އެބޭކަލުންގެ رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާބޭކަލުންނެވެ.) قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ(ކާފަރު) އިންސާނާއަށް لَعْنَة ލެއްވިއްޖެއެވެ. مَآ أَكْفَرَهُۥ ﴿١٧﴾ އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! مِنْ أَيِّ شَىْءٍ ކޮންކަހަލަ އެއްޗަކުންހެއްދެވީ؟ خَلَقَهُۥ ﴿١٨﴾ އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ އެކަލާނގެ އޭނާހެއްދެވީ މަނި ތިލަފަތަކުންނެވެ. فَقَدَّرَهُۥ ﴿١٩﴾ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. (އޭނާގެ ޢުމުރުމިންވަރާއި އިސްތިޢާއި ކުރާމާއި އަރިވުސް ހިތްހާކަމެއް ބަޔާބަޔާކުރެއްވިއެވެ.) ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ ދެން އޭނާގެ މަގު يَسَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ އޭނާއަށް އެމަގު އެކަލާނގެ ފަސޭހަކޮށް ދެއްވިއެވެ. ثُمَّ أَمَاتَهُۥ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ މަރުދެއްވައެވެ. فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢١﴾ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ކަށްވަޅުގައި ބޭއްވެވިއެވެ. ثُمَّ إِذَا شَآءَ ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ އޭނާމަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުއްވައި އެކަލާނގެ އޭނާފޮނުއްވާނެއެވެ. كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނަކުންނުވެއެވެ. އުވުން ހިދާޔަތަކަށް ނުވާނެއެވެ. لَمَّا يَقْضِ އޭނާ އަދި އަދާ ނުކުރިއެވެ. مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައް. فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ބަލާ ފިކުރު ކުރާހުރިކަމެވެ. إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ އޭނާގެކާނާއަށް أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެން ވެއްސެވި ކޮންފަދައަކުންކަން صَبًّا ﴿٢٥﴾ ކަޅެސްއިވިގެން ބޮޑުކޮށް

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެއީ މާތްވެގެންވާ ފަތްފުޅުތަކެއްގައި ލިޔުވިގެންވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. އެބަހީ އެއާޔަތްތަކަށްބާވާތްލެއްވި ލިޔުވަނީ لَوحُ المَحْفُوظُ ގައެވެ.

(١٤) އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ގައިމިންވަރު އުފުލިގެންވާ މާތްޕޭޖުތަކެކެވެ. އެންމެހައި އުނިކަމަކާއި عَيْبُ ތަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ޕޭޖުތަކެކެވެ. شَيْطَان ނަށާއި ކާފިރުންގެ ބިރުގެއްލުމާ طَاهِرُ އާޔަތްތަކެކެވެ.

(١٥) އެއާޔަތްތައް ގެންނަވާފައިވަނީ الله ގެ حَضْرَةُ ން ރަސޫލުބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަޙީގެންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުތަކުންނެވެ.

(١٦) އެބޭކަލުންނަކީ އެބޭކަލުންގެ رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާ تَقْوَى ވެރިމާތްބޭކަލުންނެވެ. (17) ކާފަރު އިންސާނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ. الله އޭނާއަށް لَعْنَة ލައްވައިފިއެވެ. އޭނާގެ ކުފުރާއި ކާފަރުކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. (އޭނާހެއްދެވުނުގޮތާއިމެދު އޭނާވިސްނާސްނުކުރެއްޖެއެވެ)

(١٧) الله އޭނާހެއްދެވީ ކޮންތަކެއްޗަކުންކަން ހެއްޔެވެ؟

(١٨) އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަނިކުޅުވަރުގަނޑުންނެވެ. ދެންފަހެ الله އޭނާ ފެށިގެންދިޔަކަމެއްގައި ތަގްދީރުކުރެއްވިއެވެ. (އޭނާގެ ގުނަވަންތަކާއި ސިފަތަކާއި ގައިގެކުލަތަކާއި އަދިވެސް އެންމެހައިކަމެއް އެކަލާނގެ ފެށިގެންދިޔަކަމާ ތަރުތީބުކުރެއްވިއެވެ).

(١٩) ދެން އޭނާ އޭނާގެ މަންމަގެ ބަނޑުން ނުކުންނާނެގޮތް ފަސޭހަކޮށްދެއްވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އޭނާއަށް ދިރިއުޅުމުގެ ހެޔޮމަގާއި ނުބައިމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

(٢٠) ދެންއޭނާއަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އުމުރުހަމަވުމުން އޭނާމަރުގެންނަވައި ކަށްވަޅުގައި އޭނާ ނިދުއްވާފައިވަނީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

(٢١) ދެން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަތުމުން ދިރުއްވައި އަލުންއޭނާ ދިރުއްވައި مَحْشَرُ އަށް ފޮނުއްވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

ފަހެ މިފަދައިން އިންސާނާ ހެއްދެވުމާއި އޭނާގެކަންކަމާއި ފުރިހަމަ نِظَامُ އެއްގެމަތިން ގެންދަވާ މަތިވެރިމާތް الله އަށް އެއިންސާނާ ބޯލަނބައިގެން ޝުކުރު ދަންނަވާނުކުރަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟

(٢٣) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އިންސާނާ އަދާކުރަންޖެހޭކަންތައް ނުކުރެއެވެ. الله އޭނާއަށް އަމުރުކުރެއްވިކަންތައް އަދިވެސް އެމީހުން ނުކުރެއެވެ.

(٢٤) ފަހެ އިންސާނާ އޭނާގެ ކާބޯތަކެއްޗަކަށް ވިސްނާލާށެވެ. ކުރީން ހުރިގޮތް.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމަށް ވާރޭވެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އަދިއެއިން ބިމުގައި ހެދޭންކުރެއްވީމެވެ.

ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

ތަރުޖަމާ

ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ފަޅުއްވައި شَقًّا ﴿٢٦﴾ ކަޑަނއެޅިގެން ފެޅުއްވުމަކުން

فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިން ފަޅުއްވައިފީމެވެ. حَبًّا ﴿٢٧﴾ އޮށްތަކު وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾

އަދި ދޯބެސްތަކުރާއި ވިނަ ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا އަދި ޒައިތޫންގަހާއި ކަދުރު ގަސް وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾

غُلْبٌ ހިމާވަށްވެރިވާ ބަގީޗާތަކާއި (އެއީ ބޮޑުވެގަތުމުން ކަދުރު ގަހުގެ ދޮޅުމަތިގެ ބޮޑުވެރިކަމެވެ). وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا

﴿٣١﴾ އަދި މޭވާއާއި ހުއިގެ ވައްތަރުތަކާއި (އެއީ ޖަނަވާރުން ކައިބުއިމަށްދޭ ވިނަގަނޑެވެ). مَّتَٰعًا لَّكُمْ

އެއީ ކަލޭމެންގެ މަންފާއަށެވެ. ކަލޭމެން ބޭނުން ކުރުމަށެވެ. وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ އަދި ކަލޭމެންގެ ޖަނަވާ

ރުތަކަށެވެ. فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ ދެން ކަންފަތް ބީރުކުރުވަނިވި އަޑު އަރުވާ ގަޑި އައުމާ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ

އެދުވަހުން މީހާ ފިލައިދާނެއެވެ. مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ އޭނާގެ އަޚާގެ ކިބައިން وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ އަދި އޭނާގެ

މަންމައާއި ބައްޕައާގެ ކިބައިން وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ އަދި އޭނާގެ އަންހެނުންނާއި ދަރިންގެ ކިބައިންވެސް

لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން އެމީހުންކޮޅު ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ އޭނާ مَشْغُولُ

ވާވަރުގެ ކަމެއް. وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން މުޅިތަކެއްވާނެއެވެ. مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ އަލިވެ އުފާވެރިވާ ضَاحِكَةٌ

مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ އުފާވެރިވާ ހިނި ހުރެވޭ. وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތައްވާނެއެވެ. عَلَيْهَا

غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ އޭގެމަތީގައި އަޅިކަލާއި ބުރަކަމުން ނިކަމެތިވެ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ އަދި

އޭގެ މަތީގައި ނިކަމެތިކަމުގެ ކަޅުކަމާ އަޅިޔާއި ހެމުގެ. أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ އެއީ ކާފަރުވެގެން ٱلْكَفَرَةُ

ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾ ނުބައި ނުލަބާ ކަލުންނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ގަސްގަހާގެހި ފުޅުވުމަށްޓަކައި ބިމުގެ ފަޅިގަނޑު ފަޅުއްވީމެވެ.

(٢٧) ދެން އެބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކިބާވަތްބާވަތުގެ ގަސްގަހާގެހި ފެޅުއްވައި އެކިބާވަތުގެ އޮށްޗަށް ނެރުއްވީމެވެ.

(٢٨) އަދި މާބިސްކަދުރުގެ ވައްތަރުތަކާއި ވިނައިގެ ބާވަތްތަ ފެޅުއްވީމެވެ.

(٢٩) އަދި ޒައިތޫނި ގަސްތަކާއި ކަދުރު ރުއްތަކުވެސް ނެރުއްވީމެވެ.

(٣٠) އަދި ބޮޑު ފަތްފަތާއި ހުންނަ ގޫނުފަތްތަކުރު ރުކުގެ ބަގީޗާތަކާއި ގަސްތަކެއް ފެޅުއްވީމެވެ.

(٣١) އަދި ޗާލުޗަލުގެ މޭވާ ގަސްތަކާއި ޖަނަވާރުންނަށް ބާވަތްބާވަތުގެ ވިނާއި ހުއި ގަސްތަކެއްވެސް ފެޅުއްވީމެވެ.

(٣٢) މިހުރިހާތަކެއްޗަކީ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ޖަނަވާރުތަކުގެ މަންފާއަށްޓަކައި ދެއްވާފައިވާތަކެއްޗެވެ. (ދެން މިހުރިހައިކަމެއް މިހާ ފުރިހަމަކޮށް ހެއްދެވިފަރާތަށް އަޅުން ދިރުވައި مَحْشَر ކުރެއްވުން އުނދަގޫވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟)

(٣٣) ދެން ފަހެ ބޮޑުގިރޭ އަޑު އަރައިސް قِيَامة ގާއިމު ވެއްޖެއްޔާ (ދަންނައެވެ.)

(٣٤) އެދުވަހަކީ މީހާ އޭނާގެ أَخْ އާގެ ކިބައިން ފިލާދުވަހެވެ.

(٣٥) އަދި އޭނާ (ލޮބުވާ) މަންމަ އާއި ބައްޕަގެ ކިބައިން (ފިލާނެދުވަހެވެ.)

(٣٦) އަދި އޭނާ ލޮބުވާ އަނބިމީހާއާއި ދަރިންގެ ކިބައިންވެސް ފިލާ ދުވަހެވެ. (އެއީ އޭނާގެ މިހަކަށް ތިމާގެ ކަމާއި ހަމައެކަނި ވިސްނިދާނޭ ދުވަހެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ސުވާލުކުރެވިދާނެކަމަށް ބިރުން ފިލާނެއެވެ.)

(٣٧) އެދުވަހު މިހުރިހާ އެދުވަހުން مَشْغُول ވެގެންވާނެ ކަމެއް އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ކަންތައްތައް އެވެ. ބާކީ ހެޔޮގޮތެއް ނުވާނެއެވެ.

(٣٨) އެދުވަހުން يَعْنِي قِيَامة ދުވަހުން ބައެއް މޫނު ތަކެއް އަލިވެ އުފާވެރިވެފައިވާނެއެވެ. އެއީ މުއުމިނުންގެ މޫނުތަކެވެ. މޫނުތަކުގެ މުރާދަކީ މުއުމިނުންނެވެ.

(٣٩) އެބައި މީހުން އެދުވަހުން ހިނިތުން އުފާވެރިވެ ހީވާނެއެވެ. އުފަލުން ބާރުވެގެންނެވެ.

(٤٠) އަދި އަނެއްބައި މޫނުތަކަކަށް ދޫޅި އަނދިރިކަމާއި ބަނަޑުން ފެނި ތިބޭނެއެވެ.

(٤١) އެ މޫނުތަކުގެ މަތީގައި އޮވެއެވެ ކަޅުކަމާއި ނިކަމެތި ކަމުގެ ފުރޮޅެއް ހުންނާނެއެވެ.

(٤٢) އެއީ ހަމަކަށަވަރު ނުބައި ކާފިރުން އިންކާރުކުރި ފާފަވެރިންނެވެ.

تكوير سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة التكوير — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ﴿١٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ (ކޮޅުގެ ގޮތަށް) އިރު އަލި ކުރިއްޖެއްޔާ/ އަލިކަމާއި އެއްކޮށް ކުރިއްޖެއްޔާ.
وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ ﴿٢﴾ އަދި ތަރިތަކުގެ އަލިކަން ނިވިގެންދެއްޖެއްޔާ/ ނުވަތަ ވެއްޓިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ އަދި ފަރުބަދަތައް ހިނގަމުން ގޮސް ވައިގެ ބޭރުވެގެން ނިވިގެންދެއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ
﴿٤﴾ އަދި މާބަނޑު ޖަމަލު ބަލާނެ މީހަކު ނެތި ދޫކޮށް ލެވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ އަދި
ވަޙްޝީ ޖަނަވާރުތައް އެއްކުރެވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ އަދި ކަނޑުގައި ގަދައަށް އަލިފާން ރޯ
ކުރެވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ އަދި (މުއުމިނުންގެ) ނަފްސުތަކާއި (حُوْرَالْعِيْنُ ހުރި) ކައިވެނި ކުރު
ވިއްޖެއްޔާ (ނުވަތަ ނަފްސުތަކާއި ޖިސްމުތަކާއި ކައިރި ކުރެވިއްޖެއްޔާ) وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ އަދި ދިރިހުރިކޮށް
ވަޅުލެވުނު ކުއްޖާ އަންހެން ކުއްޖާއަށް ސުވާލު ކުރެވިއްޖެއްޔާ بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ އެއީ ކޮންކުށެއްގެ
ސަބަބުންތޯ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ އަދި (ޢަމަލުތަކުގެ) ފޮތްތައް ފަތުރައި ހުޅުވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا
ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ އަދި އުޑު އޭގެތަނުން ނެގުމަށް ގަނޑުކޮށްލެވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ
﴿١٢﴾ އަދި ނަރަކަ އަށް ގަދަކަމުން އަލިފާން ރޯކުރެވިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ އަދި ސުވަރުގެ އޭގެ
ވާރުތަކުންނަށް ކައިރި ކުރެވިއްޖެއްޔާ عَلِمَتْ نَفْسٌ ކޮންމެ ނަފްސަކަށް ގެނެސްފައިވާ ކަމެއް އެނގިގެންދާނެއެވެ. مَّآ أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ އެ
ނަތޮށުން (ދުވާލުގައި) ފޮރުވޭ ތަރިތަކަށް فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ އަދި خُنَّس އެވެ ހުވައި
ތަރިތަކާއި ގެންގުޅޭ ތަރިތަކަށް ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ބޮޑުގައި ފަހުގެ ރޯލެއް ފަދައިން އިރު ރޯލުކުރެވިއްޖެއްޔާއި ނުވަތަ ރޯލާފައި އެއްލާލެވިއްޖެއްޔާއި

(٢) އަދި ތަރިތަކުގެ އަލިކަން ހިނގައްޖެއްޔާ/ ނުވަތަ ވެއްޓިއްޖެއްޔާ

(٣) އަދި ފަރުބަދަ ހުރިތަނުން ދުރު ވައިން ބަރުދަށުން ހިނގައްޖެއްޔާ

(٤) އަދި މާބަނޑު ޖަމަލު ބަލާން މިހާރު ނުލި ދޫކޮށް ލެވިއްޖެއްޔާ

(٥) އަދި ވަޙުޝީ ޖަނަވާރުތައް އެއްކުރެވިއްޖެއްޔާ

(٦) އަދި ކަނޑުގައި ގަދަރަށް އަލިފާން ރޯ ވެއްޖެއްޔާ

(٧) އަދި (މުއުމިނުންގެ) ނަފްސުތައް (حُوْرَالْعِيْنُ ނާއި) ކައިވެނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ(ނުވަތަ ނަފްސުތައް ފުރާނަތަކާއި ކައިރި ކުރެވިއްޖެއްޔާ)

(٨) އަދި ދިރިހުއްޓާ ވަޅުލެވުނު ކުޅަ އަންހެން ކުއްޖާއާއި ސުވާލުކުރެވިއްޖެއްޔާ

(٩) އޭނާ މަރައިލެވުނީ ކޮންފާފައަކުގެ ސަބަބުންތޯ

(١٠) އަދި (އަމަލުގެ) ފޮތްތައް ފަތުރައި ލެވިއްޖެއްޔާ

(١١) އަދި އުޑު އެއްކޮށްތަނުން ނިގުޅައި ގަނޑުވެކުރާލި ވެއްޖެއްޔާ

(١٢) އަދި ނަރަކައިގާ އަޅު ކިޔާވަރަށް އަލިފާން ރޯވެއްޖެއްޔާ

(١٣) އަދި ސުވަރުގެ އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ގާތް ކުރެވިއްޖެއްޔާ

ދަންނަހުށެވެ. މިތާގައި شَرْطُ ގެ ޖަވާބު އޮތީ ސާދަވަނަ އާޔަތުގައެވެ.

(١٤) ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެ ނަފްސެއް (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ހުރިހާ ކަމެއް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަ އެންމެހައި ކަންކަމުގެ قِيَامَة ދުވާއި ގެނެޔަވާހުށި ކަންކަމެވެ.

(١٥) އަދި خُنَّس އެވެ ހިނގާ ތަރިތަކަށް ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަން ކަލަކޯނުގެ ފުވައި وَحِي ކުރައްވަވެވެ.(އެތަރިތަކަކީ شَمْسُ - زُهْرَة – عَطَارِدُ -قَمَرُ - زُحَلُ -مِرِّيْخُ - مُشْتَرِى) މިއެވެ.

ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾

ތަރުޖަމާ

ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ އުދުހެމި ދުވާ އަދި އޮއްސުވަމުން ނިވާވާ وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ އަދި ރޭގަނޑު ކުރިމަތިލައި އަނދިރިކަމާއެކު ގެންދިއުމަވެސް. وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ އަދި ފަތިސް ކުރިމަތިލައި އަލިވެރިކަމާއެކު ގެންދިއުމަ ހުވެ. إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެބަހީ ޤުރްއާނަކީ މާތްވެގެންވާ ރަސޫލެއްގެ ބަސްފުޅެވެ. ޖިބްރީލުގެ ބަސްފުޅެވެ. ذِى قُوَّةٍ ބާރުގެތެރި عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ عَرْش ގެ ވެރިކަލާނގެ حِضْرَةُ ގައި مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ މަތިވެރި ދަރަޖައެއްވާ مُّطَاعٍ ثَمَّ އެތާ ކިޔަމަނު އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާފަ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ އަމާނާތްތެރި وَمَا صَاحِبُكُم (އެ قُرَيْش ނަސްލުގެ) ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާ ނުވެއެވެ. بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ މޮޔަވެރިޔަކު ކަމުގައި وَلَقَدْ رَءَاهُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم) جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم ދެކެވަޑައިގެންފިއެވެ. بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ ފާޅުވެގެންވާ އުފުއްގައި وَمَا هُوَ އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ غَيْبُ ގެ خَبَرُ އަންގަވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވުމުގައި ބަޚީލަކު ކަމުގައި وَمَا هُوَ އަދި قُرْآن ނުވެއެވެ. بِقَوْلِ شَيْطَٰنٍ ލަޢުނަތްލެއްވި ޝައިޠާނެއްގެ ބަހެއް ކަމުގައި رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ ދުރުކުރައްވާލެއްވި فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ ފަހެ ކަލޭމެން ދަނީ ކޮންމަގަކަށްތޯއެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން ޤުރްއާނާ ދުރުވެ ކޮންމަގަކަށް ދަނީތޯއެވެ. إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ އެއީ ذِكْرُ ހަނދާންކޮށްދިނުމެއް ނޫނެކެވެ. لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ عَالَم ތަކަށް لِمَن شَآءَ مِنكُمْ ކަލޭމެންކުރެ އެދޭމީހަކަށެވެ. أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ (އިސްލާމްދީނުގައި ތެދުމަގުގައި) ސީދާވުން وَمَا تَشَآءُونَ އަދި ކަލޭމެން ނުއެދޭނެއެވެ. إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾ އެއީ عَالَم ތަކުގެ رَبُّ އެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އުޅަނިވަރުތަރިތަކުގާ އަދި ދުވާލު ނިވައިވެފައި ހުރެގެ ފަހުގެވެ.

(١٧)،(١٨) އަދި ރޭގަނޑު އޭގެ އަދިރިކަމާއިގެން ކުރިމަތިވުމާއި އަލިވެއްޖެއްޔާ އަދި އަލިކަމާއިގެން ފަތިސްކުރިމަތިވުމާއި މިކަންކަން ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އަކީ މާތްވެގެންވާ جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم الله حَضْرَةُ ން ގެންނެވި ބަސްފުޅެކެވެ.

(٢٠) جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم އަކީ عَرْشِ ގެ ވެރިކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އުޅޭ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަރަޖަފުޅު އުފުލިގެންވާ މަތީ ދަރަޖައެއްގެ ވެރި މާތްބޭކަލެކެވެ.

(٢١) އަދިއެކަލޭގެފާނަކީ އުޑުގެމަލާއިކަތުބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ މަނާވާތޯ އަދި عِزَّة ތެރިބޭކަލެކެވެ. އަންގަވައިދެއްވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ އަމާނާތްތެރި ބޭކަލެކެވެ.

(٢٢) އާ (އޭ قُرَيْش ންނޭވެ) ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم އަކީ މޮޔަވެފައިވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ބާރުވެގެންވާ ހުދުރުގައި ވަނިކޮށް جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ މަކާގެ (جِيَادُ) ކިޔާފަރާތުންނެވެ. އިރު މަތިވާފަރާތެވެ. އަދިއެއީ ނަބިއްޔާގެ ކުރިމައްޗެވެ. އުފުލަށް އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަސްލު ސޫރަތުގައި ވަނިކޮށެވެ. އެފަތްތަކުގެ ފުރި އުފުޤުގެ ފުޅާކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހަތްސަތޭކަ ފިޔަތްތޮށިއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ފިޔަތޮށްޓެއް مَشْرِقُ އާއި مَغْرِبُ އާއި ދެމެދުގެ ހުސްޖާގަ ވަރަށް ފުޅާވެއެވެ.

(٢٤) އަދި مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم އަކީ غَيْبُ ގެ خَبَرُ އާއިމެދު އެބަޔާ ދޭގެ خَبَرُ އާއިމެދު ބަޚީލު ކުރައްވާބޭކަލަކު ނޫނެވެ.

(٢٥) އަދިއެ قُرْآن އަކީ އުދުމުން ވަޔަކަށްލެވުނު شَيْطَانُ އެއްގެ ބަސްކަމުގައިނުވެއެވެ. އެއީ عَالَم ތަކުގެވެރި رَبُّ ގެ ބަސްފުޅެއްކަމުގައެވެ.

(٢٦) قُرْآن އަށް ފުރަގަސްދީފައި ދުރަށްކަލޭމެން ދަނީ ކޮންތާކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ނުވަތަ ކަލޭމެން އޮތީ އެއަށްވުރެ ރަގަޅު ކޮންމަގެއް ހެއްޔެވެ؟

(٢٧) އަދި އެ قُرْآن އަކީ عَالَم ތަކުގެވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތެއް ذِكْرُ އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٢٨) ކަލޭމެންކުރެން އެދޭމީހަކަށް ޙިދާޔަތާއި ތެދުމަގުގައި ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސީދާމަގުގެވެ.

(٢٩) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވުމާއިނުލައި ކަލޭމެން ކަމެއް ކުރުމުގެ ބާރެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عَالَم ތަކުގެވެރި رَبُّ އެވެ.

الانفطار سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الانفطار — އާޔަތުގެ އަދަދު (١٩)

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتۡ ۝١ وَإِذَا ٱلۡكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتۡ ۝٢ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ فُجِّرَتۡ ۝٣ وَإِذَا ٱلۡقُبُورُ بُعۡثِرَتۡ ۝٤ عَلِمَتۡ نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ وَأَخَّرَتۡ ۝٥ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡإِنسَٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ ٱلۡكَرِيمِ ۝٦ ٱلَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّىٰكَ فَعَدَلَكَ ۝٧ فِيٓ أَيِّ صُورَةٖ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ۝٨ كَلَّا بَلۡ تُكَذِّبُونَ بِٱلدِّينِ ۝٩

ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتۡ ۝١ އުޑު ފަޅައިފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާއި، وَإِذَا ٱلۡكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتۡ ۝٢ އަދި ތަރިތައް ވިހުރިއްޖެއްޔާއި، (ވެއްޓިވެއްޓި ފައިބައްޖެއްޔާ) وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ فُجِّرَتۡ ۝٣ އަދި ކަނޑުތައް އުތުރި، އެކަތަކަށް ގުޅިއްޖެއްޔާއި، وَإِذَا ٱلۡقُبُورُ بُعۡثِرَتۡ ۝٤ އަދިމަރުވެފައި ތިބި މީހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނެރެވިއްޖެއްޔާއި، عَلِمَتۡ نَفۡسٞ ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެނގޭނެއެވެ. مَّا قَدَّمَتۡ وَأَخَّرَتۡ ۝٥ އެ ނަފްސެއް ކުރިޔަށް ފޮނުވި ތަކެއްޗާއި، ފަސްކުރި ތަކެއްޗެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡإِنسَٰنُ އޭ އިންސާނާއެވެ. مَا غَرَّكَ ކަލޭ ގެއްލުންތެރިކޮށްލީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ بِرَبِّكَ ٱلۡكَرِيمِ ۝٦ ކަލޭގެ ގައުމީ ކަރީމުވަންތަ ربّ އާދެވުނު ٱلَّذِي خَلَقَكَ އެކަލާނގެއީ ކަލޭ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. فَسَوَّىٰكَ ދެން (މީހަކު ކަމުގައި) ކަލޭ ބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ. فَعَدَلَكَ ۝٧ ދެން ހުންނަގޮތަށް އެކަލާނގެ ކަލޭ ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. فِيٓ أَيِّ صُورَةٖ ކޮންމެ صورة އަކަށް مَّا شَآءَ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި ގޮތަކަށް رَكَّبَكَ ۝٨ އެކަލާނގެ ކަލޭ تركيب ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ އެވެ. كَلَّا އެއްޗެކަށްނޫން އެކަލާނގެއާމެދު ގެއްލުންތެރިވެވޭ ނުކުރާނެ. (އެކަލާނގެ نعمة ތަކުގެ ސަބަބުން ގެއްލުންތެރިވެ، ގާފިލް ނުވާށެވެ. بَلۡ تُكَذِّبُونَ އަދި ކަލޭ ގެއްލުނީ؟ ދީނުގެ ދުވަހުގެ ކުރިއަށް. بِٱلدِّينِ ۝٩ (ހިސާބު ބައްލަވާ) قيامة ދުވަސް (ނުވަތަ إسلام ދީން)

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖައުމާއި (ދަންނައެވެ. މި ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ ހަތަރު އާޔަތުގައި އެ ވާ ހަތަރު ކަންތައްގެ ޖަވާބު އެ ވަނީ ފަސްވަނަ އާޔަތުގައެވެ.)

(٢) އަދި ތަރިތައް، އުޑުމަތީން ވަކިވަކިވެގެން ތިރިއަށް ވެއްޓުމާއި،

(٣) އަދި ކަނޑުތައް އެއްކަނޑު އަނެއް ކަނޑާ އެކުވެ، އެއްވެއްޖެއުމާއި، (ފޮނިފެނާއި، މީރުފެންވެސް އެކުވެ، އެކައްޗަކަށް ވާނޭ ކަމުގައި ވެއެވެ.)

(٤) އަދި ޤަބުރުގެ އަޑީގައި ވަޅުލެވިފައި ވާހައި ބަދަނު ކަށްވަޅުތަކުން ނެރުވުމާއި،

ދަންނައެވެ. މި ހަތަރު ކަމަކީ قيامة ވުމުގެ ކުރީގައި އެކަމާ ގުޅިފައިވާ ހަތަރު ކަމެވެ.

(٥) ދެން އެދުވަހުން ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް (ކޮންމެ ނަފުސަކަށްވެސް) އެ ނަފުސެއް ކޮށްފައިވާ ކަންތައް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. (ފޮތްތައް ހުށަހެޅޭނެތީއެވެ.)

(٦) އޭ އިންސާނާއެވެ! (އޭ ކާފަރު އިންސާނާއެވެ!) ކަލޭ ހެއްދެވީ، ދިނުމުގެ نعمة ދެއްވި މާތްވެގެންވާ رب ގެފާނު ހެއްދެވުމުގައި ކޮން ކަމަކާ ހެދި ހެއްޔެވެ؟ (އެކަލާނގެ نعمة އާއި، عفوء ދިނުމަށް ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ عذاب ވެސް އެހާ ގަދަކަން ހަނދާންނުކުރާތީއެވެ.!)

(٧) އެ رب އަކީ نطفة އަކުން ކަލޭ އުފެއްދެވި، ދެން ބަރާބަރު ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެހެން ޖަނަވާރާ خلاف އަށް، ދެފައިމަތީ ހުރެގެން ކެއުމަށް ހިތުވާށާ ބޮޑަށްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ ސިފައަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭ ސޫރަކުރައްވައި، تركيب ކުރައްވައި، ހެއްދެވި ފުރިހަމަކުރައްވައިވީއެވެ.

(٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލާނގެ نعمة އާއި، عفوء ގެ ބޮޑުކަމާމެދު ނުހެއްލޭނެއެވެ. (އެކަލާނގެ عذاب ވެސް އެހާ ގަދައެވެ. ތިޔަބައި، ކާފަރުންނަށް ގަދަ عذاب ވެސް ދެއްވާނެއެވެ.) އަދި ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރަނީއެވެ. ނުވަތަ إسلام دين ދޮގުކުރަނީއެވެ.

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَٰفِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَٰتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا ۖ وَٱلْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވެއެވެ. لَحَٰفِظِينَ ﴿١٠﴾ (އިންސާނުންގެ عمل ތައް ލިޔުއްވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ (މަލާއިކަތް) ބޭކަލުން كِرَامًا كَٰتِبِينَ ﴿١١﴾ އެއީ الله ގެ حضرة ގައި މާތްވެގެންވާ، ލިޔުއްވާ ބޭކަލުންނެވެ. يَعْلَمُونَ އެބޭކަލުން ދަންނަވަޑައިގެން ވެއެވެ. مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް. إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮގުނު، މާތް މީހުން (تقو□ى ވެރިން) لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ ކަނޑައެޅިގެން އުޅޭނީ ޖަންނަތުގެ نعمة ގައެވެ. (ސުވަރުގެތަކުގައެވެ.) وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި ފާފަވެރި މީހުން لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ ކަނޑައެޅިގެން އުޅޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. يَصْلَوْنَهَا އެމީހުން އެނަރަކަ (އެ ނަރަކައިގެ) ރަހަ ބަލާނެއެވެ. އެތަނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ލިބޭނެއެވެ. يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ ޖަޒާދުވަހު، ހިސާބު ބެއްލެވޭ قيامة ދުވަހުންނެވެ. وَمَا هُمْ عَنْهَا އަދި އެމީހުން އެ ނަރަކައިން ދުރުވެ ނުވާނެއެވެ. بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ غيب ވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި/ ފިލާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއް ތޯއެވެ؟ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ حساب ބެއްލެވުމާއި، ޖަޒާދޭ قيامة ދުވަސް އެއީ ކޮންދުވަހެއްކަން ثُمَّ مَآ أَدْرَىٰكَ ދެން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ حساب ބެއްލެވުމާއި، ޖަޒާދޭ قيامة ދުވަސް އެއީ ކޮންދުވަހެއްކަން يَوْمَ لَا تَمْلِكُ އެ ދުވަހަކީ އެއީ މިލްކު ނުވާނޭ ދުވަހެވެ. نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا ۖ އެއްވެސް نفس އެއް އަނެއް نفس އަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް وَٱلْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން ހުރިހައި ކަމެއް خاصّ ވެގެން ވަނީ لِلَّهِ ﴿١٩﴾ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުކަލާނުގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބަލަހައްޓާ، ކަލޭމެންގެ عمل ތައް ލިޔުއްވާ ބަޔަކުން ތިއްބެވި ވެއެވެ.

(١١) އެއީ މާތްވެގެންވާ ملائكة ބަޔަކުންނެވެ. އެއީ عمل ތައް ލިޔުއްވާ ބަޔަކުންނެވެ. އެއީ (كِرَامًا كَاتِبِينَ ދެބަޔަކުންނެވެ.)

(١٢) ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް (ހެޔޮ، ނުބައިކަން) އެ ބަޔަކުން ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. (އަދި ލިޔުއްވާ ހުއްޓެވެ.)

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން މާތްވެގެންވާ ރަނގަޅު تقو□ی ވެރިން އެދުވަހުން ތިބޭނީ ސުވަރުގޭގައެވެ. އެތާނގެ نعمة ގައެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި، ނުލަބާ فاجر ން އެދުވަހުން ތިބޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. އެތާނގެ ދުނާއި عذاب ގައެވެ.

(١٥) އެދުވަހުން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަދެ، އެތާނގެ ގަދަ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާނެއެވެ.

(١٦) އެމީހުން އެ ނަރަކައިން غائب ނުވާނެއެވެ. އެބައި އަބަދުވެސް އެތާ ތިބޭނެއެވެ.

(١٧) يوم الدّين އަކީ (ހިސާބު ބެއްލަވައި، އަދި جزاء ދެއްވާ ދުވަހަކީ) ކޮން ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް ◌ އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއް ތޯއެވެ ؟ ކޮން ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟

(١٨) ދެން ކަލޭގެފާނަށް يوم الدّين އެވެ ކިޔާ ދުވަހަކީ ކޮން ދުވަހެއްކަން އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ކޮން ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ (ފަހެ މި آية تكرار ކުރައްވާފައި ވަނީ އެ ދުވަހުގެ مهمّ ކަމާއި، ބިރުވެރިކަމަށް ހިތްވަރު ކުރައްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. والله أعلم)

(١٩) އެދުވަހަކީ އެއްވެސް މީހަކަށް އަނެއް މީހަކަށްޓަކައި އެއްވެސް ކަމެއް މިލްކުވެގެންވާ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. ފައިދާދެވޭނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އެދުވަހުގެ ހުރިހައި ކަމެއް خاصّ ވީ، މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.

المطفّفين سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المطففين | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٦)

وَيۡلٞ لِّلۡمُطَفِّفِينَ ① ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكۡتَالُواْ عَلَى ٱلنَّاسِ يَسۡتَوۡفُونَ ② وَإِذَا كَالُوهُمۡ أَو وَّزَنُوهُمۡ يُخۡسِرُونَ ③ أَلَا يَظُنُّ أُوْلَـٰٓئِكَ أَنَّهُم مَّبۡعُوثُونَ ④ لِيَوۡمٍ عَظِيمٖ ⑤ يَوۡمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلۡعَـٰلَمِينَ ⑥ كَلَّآ إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلۡفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٖ ⑦ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا سِجِّينٞ ⑧ كِتَٰبٞ مَّرۡقُومٞ ⑨ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ⑩

ތަރުޖަމާ

وَيۡلٞ لِّلۡمُطَفِّفِينَ ① މިނުކުރުމުގައި އުނިކަމުކުރާމީހުންނަށް ވައިލު ހުރިއެވެ. ނަރަކައިގެ ޢަޛާބު ހުރިއެވެ. ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكۡتَالُواْ މީހުންނަކީ އެމީހުން މިނަންޏާ عَلَى ٱلنَّاسِ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން يَسۡتَوۡفُونَ ② ފުރިހަމަކޮށްލަން އެދޭ މީހުންނެވެ. وَإِذَا كَالُوهُمۡ އަދި އެއުރެން އެހެން މީހުންނަށް މިނުދެންޏާ أَو وَّزَنُوهُمۡ ނުވަތަ އެއުރެން މީހުންނަށް ކިރައިދެންޏާ تُخۡسِرُونَ ③ އުނި ކުރާ މީހުންނެވެ. ގެއްލުމާ މީހުންނެވެ. أَلَا يَظُنُّ أُوْلَـٰٓئِكَ އެމީހުން ހީ ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަ ދިރުވިގެން ނުކުންނަނީކަމުގައެވެ.؟ أَنَّهُم مَّبۡعُوثُونَ ④ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ފޮނުއްވޭނެކަމުގައި لِيَوۡمٍ عَظِيمٖ ⑤ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހަކަށް / ބިރުވެރި ދުވަހަށް. يَوۡمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ އެއީ މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ކައްވަޅުން ތެދުވާ ދުވަހެވެ. لِرَبِّ ٱلۡعَـٰلَمِينَ ⑥ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حضرة ގައި كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلۡفُجَّارِ ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި ފާފަވެރި މީހުންގެ (ޢަމަލުތަކުގެ) ފޮތް لَفِى سِجِّينٍ ⑦ ކަނޑައެޅިގެން ވެ ފޮތުވަނީ سِجِّيْن ގައެވެ. (ނަރަކައިގެ އަޑީގައި ވުޖޫދުވާ ޖަލުގެއެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެއެވެ.) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ مَا سِجِّينٌ ⑧

سجين އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ އެއީ ލިޔުއްވިގެންވާ (ރަޖިސްޓަރީވެގެންވާ) ފޮތެކެވެ.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން ހަލާކާއި ގަދަ އަޒާބު ހުއްޓެވެ. لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ދޮގުވެރިންނަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١) މިންކުރުމުގައި އުނިކޮށްމަދުކުރާމީހުންނަށް وَيْلٌ ހުއްޓެވެ. (وَيْلٌ އަކީ ގަދަ عَذَابُ އެވެ. ނުވަތަހަލާކާއި ވަޔާވާދީ އެކެވެ. އެއީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ގައިން ފައިބާ ކުނިފެނާއި ވާރިދާއެއްކަމަށް ބުނެވެއެވެ.) والله أعلم .

(٢) އެމީހުންނަކީ އެބައި އުނިކޮށްމީހުންނަކީ އެމީހުން އެހެންމީހުންގެ އަތުން މިންގަން ނުވަތަ ކިރައިގެން ގަންނަނީ ބަރާބަރަށް ހަމަކުރަން އެދޭމީހުންނެވެ. ހަމަކުރާމީހުންނެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން އެހެންމީހުންނަށް މިނިދީ ކިރައިދީ ހަދަންޏާ އުނިކޮށް އަދި މަދުކުރެއެވެ. އެމީހުންގެ حَقُّ މަދުކުރާމީހުންނެވެ. .

(٤) އެމީހުން ހީނު (މަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވައި ހިސާބު ބައްލަވައި ޖަޒާދެއްވުމަށް ފޮނުއްވާނޭކަމަށް ހީނުކުރަނީ ބާވައެވެ.؟

(٥) އެދުވަހަކީ އެދުވަހުގެ އުދަގޫތަކާއި މައްސަލަތައް ކަންބޮޑުވެރިންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެވެ.

(٦) އެއީ މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން عَالَم ތަކުގެވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި قَائِم ވާނޭދުވަހެވެ.

(٧) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން އެހީކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ މިންކުރުމުގައި މީސްތަކުންނަށް މަދުކޮށް އުނިކުރާމީހުން އެހީކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ނުބައިންނާއި ފާޖިރުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިންނާއި ފާޖިރުންގެ އަމަލުގެ ފޮތްވަނީ سِجِّيْنُ އޮތިކަމެއްގައެވެ. (سِجِّيْنُ އަކީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ލިސްޓެވެ.)

(٨) އަދި سِجِّيْنُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟

(٩) އެއީ ލިޔުއްވި ރަޖިސްޓަރީވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.

(١٠) އެދުވަހުން އެބަހީ قِيَامة ދުވަހުން ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ގަދަ عَذَابُ ހުއްޓެވެ. (سِجِّيْنُ އަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ އާޚިރަތާއި قِيَامة ދުވަހާއި އެދުވަހާއި ގުޅިފައިވާ ހިސާބާއި ޖަޒާ ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ހަލާކާއި ވަޔާވެލިއާ ގަދައަޒާބުދެއްވާނޭކަމަށް ލިޔުއްވިފައިވާ ފޮތެވެ.) والله أعلم

ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَـٰتُنَا قَالَ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَـٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَـٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ ދޮގުކުރާމީހުން ދަންނަވާށެވެ. بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ ހިސާބުބަލައްވާ ޖަޒާދެއްވާ قِيَامَة ދުވަސް وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ އަދިއެދުވަސް ދޮގުނުކުރެއެވެ. إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ ނުބައި އަނިޔާވެރި ކުށްވެރިޔަކުމެނުވީ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ ފާފަވެރިޔަކުމެ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ އޭނާގެމައްޗަށް ކިޔުވިއްޖެއްޔާ ءَايَـٰتُنَا ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް قَالَ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ އޭނާބުނާނެއެވެ. ތިޔައީ އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދައްކާފައިވާ بَاطِلُ ދޮގުވާހަކަ ތަކެވެ. كَلَّا ۖ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އެއީ بَاطِلُ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. بَلْ ۜ އަދި ކިޔާއްސާގެއެވެ. رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި رَانَ އެޅިއްޖެއެވެ.(رَان އަކީ ފާފަކޮށްކޮށް ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން ހިތްގަނޑުގައި އެޅޭ ކުނިކަށެވެ. ދަޅަކަށެވެ..) مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ އެމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ ކިބައިން يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނިވައިވެގެންވާނެއެވެ. ثُمَّ إِنَّهُمْ ދެންހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ކަޑައްސައިގެން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. ثُمَّ يُقَالُ ދެން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. هَـٰذَا ٱلَّذِى މިނަރަކައީ كُنتُم بِهِۦ ކަލޭމެން އެއާއި ދޮގު އެއްޗެވެ. تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ ދޮގުކުރާކަމުގައި كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް ކާފަރުން އެހުކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْأَبْرَارِ ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮލަތްމީހުންގެ ފޮތް لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ކަށަވަރުގެން އެހުރީ عِلِّيُّونُ ގައެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދީފި ކޮންއެއްޗެއް ތޯއެވެ. مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ عِلِّيُّونَ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ كِتَـٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ އެއީ ލިޔެވިގެންވާ ފޮތެވެ. (މާތްވެގެންވާ ނަންތައް ލިޔެވިގެންވާ ފޮތެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(١١) މިބުނެވުނީ ކާފިރުން ކަންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ހިސާބުބެއްލެވުމާ އަދި ޖަޒާދެއްވާ قِيَامَة ދުވަސް ދޮގުކުރާމީހުންނެވެ.

(١٢) އަދި ހިނދެއް ފަރުވާ ކުރާ ކޮންމެ އަނިޔާވެރިއަކު ފިޔަވައި އެދުވަސް ދޮގުނުކުރާނެއެވެ.

(١٣) އެފަދަމީހާގެ ކުރިމަތީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެވިއްޖެ ނަމަ އެމީހާ ބުނާނީ ހިތަދުވަސްކޮޅުގެ މީހުންގެ ކަތާ ގޮތުން ލިޔެވިފައިވާ باطِلُ އަދި ދޮގު ވާހަކަތަކެއްކަމުގައެވެ. (ކޮމެ ވާހަކައެއް اللهُ އެއަންގަވައި)

(١٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އެއީ ދޮގުއަދި باطِلُ ވާހަކަތައްނޫނެވެ. އަދިކިހިނެއްތޯ؟. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެވަނީ ފާފަތަކުގެ ނުވަތަ ދުށްވެރިކަމުގެ ސަބަބުން رَان އެޅިފައެވެ. އެއީ ހިނދެއް ފާފަކުރުމުގެ ސަބަބުން ހިތްތަކުގެ މަތީގައި އެޅޭ ކަޅުކުލަ. ގަނޑެއް. އެއްކޮށް އެޅިއްޖެ ހިތުގެ ތަކުތަކުގައި ބަރުދަނުގަދަ ވަރަށް އެއީ ތާފަގެ ބަޔަކެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް طَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ މިފަދަ އިބާރާތް ގެންނަވައެވެ. ދެން އެއަށްވުރެ ގަދަވެގެން ގޮސް ތަޅުލެއްވިއެވެ. (أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا) މިފަދައިން އަންގަވައެވެ.

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެފަދަމީހުންނަށް اللهُ ނުފެނިވޭ حَقّ އެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ رَبُّ އާއިދެމެދު ފަރުދާއެޅިގެން ހުންނާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٦) ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނަރަކައަށްވަންނާނެއެވެ. (އެތާގެ ގަދަ ހޫނުގައި ހުނުގަދަ ތިބެމުން ގެންގުޅެނާނެއެވެ.)

(١٧) ދެންއެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. މިއީ ތިޔަ ދުނިޔެގައި ދޮގުހަދައި އެއްގޮތަކަށްވެސް ދޮގުކުރި ނަރަކައެވެ. އެއީ ޖަޒާއެވެ. (ކޮނޑަ ހަރަގަ ތިބެގެންނުވާނެވެ.)

(١٨) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއީ ފެނުން ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނިކަމެތިކަމާއި ތަނަވަސްކޮށް ދީލަތި ތެދުވެރިން ރަޙްމަތުގެ ފޮތްތަކީ عِلِّيُّونَ ގައެވެ.

(١٩) އަދި عِلِّيُّونَ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.؟

(٢٠) އެއީ މާތްވެރިންގެ ނަން ތަފާސީލު ހަދައި ލިޔެވިފައިވާ ފޮތެވެ.(ފޮތެކެވެ.)

يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَـٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَـٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَـٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

ތަރުޖަމާ

يَشْهَدُهُ އެއަށް ހާޟިރުވާނެތެވެ. (ނުވަތަ حَاضِرُ ވެވޭ ގާތްކުރެވިފައިވާ ބޭފުޅުންނެވެ.) ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ އެއީ ކުރިއަރައިގެންވާ މާތް މަލާއިކަތް ބޭކަލުން. إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ ހަމަކަށަވަރުން މާތްވެގެންވާ ޞާލިޙުންނީ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ ނިޢުމަތް ލިބިގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައި އެމީހުން ހުންނާނެތެވެ. عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ސާފުކުރެވިފައިވާ ގޮނޑިތަކުގައި (ނުވަތަ ތަޚުތުތަކުގެ މަތީގައި) يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ އެމީހުން ބަލަބަލާ ތިބޭނެތެވެ. تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ އެމީހުންގެ މޫނުތަކުން ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާނެތެވެ. نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ نِعْمَةُ ގެ ބާރުގަދަކަމާއި އުފާވެރިކަން. يُسْقَوْنَ އެމީހުންނަށް ބުއިންދެވޭނެތެވެ. مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ ސީލުކޮށްފައިވާ ރަހަ މީރު ޚަމްރެއް. خِتَـٰمُهُۥ مِسْكٌ އޭގެ ސީލަކީ މުސްކެވެ. وَفِى ذَٰلِكَ އަދި އެކަމުގައި (އެފަދަ نِعْمَةُ ލިބުމުގައި) فَلْيَتَنَافَسِ ވާދަކުރާހުށިކަމެވެ. ٱلْمُتَنَـٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ ވާދަކުރާ މީހުން. وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ އަދި އޭގެ މައްސަރީ تَسْنِيمِ ގެ ފެނެވެ. އެއީ އެންމެ މަތީގެ ފެނެވެ. عَيْنًا އެއީ ފެންވަޅެކެވެ. يَشْرَبُ بِهَا އެއިން ބޯނީ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ اللهُ ގެ ހަޟްރަތަށް ގާތްވެގެންވާ ބޭފުޅުންނެވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން ކުށްވެރިވި މީހުން كَانُوا۟ ހުރީމުއެވެ. مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވި މީހުންނަށް يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ ފުރައްސާރަކޮށް ހޭކަމުގައި. وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ އަދި އެމީހުން ކައިރިއަށް ހިނގައިފާއިވާ ހިނދު يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ ލޮލުން ހިތަދުވާ އިޝާރާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރެއެވެ. وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ އަދި އެމީހުން އެނބުރި ގެއަށް ދިޔަ ހިނދު إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ އުފަލުން ފުރައްސާރަކޮށް ހޭހޭ ދިޔައެވެ. وَإِذَا رَأَوْهُمْ އަދި މުއުމިނުން އެމީހުން ދުށް ހިނދު قَالُوٓا۟ އެމީހުން ބުނެއެވެ. إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ. وَمَآ أُرْسِلُوا۟ އަދި އެމީހުން އެމީހުން ބަލަހައްޓާ ފޮނުވުނުބައެއް ނޫނެވެ. عَلَيْهِمْ حَـٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ އެމީހުންނަށް ނިގާހުބާނުވެރިންގެ ގޮތުގައި. فَٱلْيَوْمَ ފަހެ މިއަދު قِيَامَة ދުވަހު ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވި މީހުން مِنَ ٱلْكُفَّارِ ކާފިރުންނަށް يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ ފުރައްސާރަކޮށް ހޭހޭތިބެއެވެ. عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ސާފުކުރެވިފައިވާ ގޮނޑިތަކުގައި ތިބެގެން يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ (ކާފިރުންނަށް عَذَابُ ދެވޭތަން) ބަލަބަލާ ތިބޭނެތެވެ. هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ޖަޒާ ދެވިއްޖެއެވެ.

عَذَابُ ލިބުނީއެވެ. مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތަކުން.

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) މުޤައްރަބުންނާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން حَاضِرُ ވެވަޑައިގެން އެފޮތަށް ޝަހާދަތްދޭނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. عِلِّيُّون އަކީ ސުވަރުގެއެވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގޭގައިވާ ވަކިތަނެކެވެ. ނުވަތަ އެއީ ހަތްވަނަ އުޑުގައިވާ خَاصَّ ތަނެކެވެ. ނުވަތަ އެއީ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى އެވެ. އެއީ ހެޔޮ عَمَلُ ތައްލިޔުއްވާ ލިޔެވޭނެއެވެ. އަދި މިހުން ގޮތް ގޮތަށްފެނުމުގެ ހިތައްޔާ ފެއެވެ.

والله أعلم

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން މުއްމިނުންނާ ހެޔޮލަތްތެރިން ވާނީ ކަލޭނއެވެގެން ސުވަރުގެ ގެތެރެއާގެ نِعْمَةُ ގައެވެ.

(٢٣) މުއްމިނުންނާ ސޮފާތަކުގައި އެމީހުންބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ. (الله އަރިހަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށްދެއްވިދެއްވާ نِعْمَةُ ތަކަށް އެމީހުން ބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ.)

(٢٤) އެމީހުންގެ މޫނުމަތީން نِعْمَةُ ގެބޮޑުކަމުން އުފާވެރިކަމާއި ތާޒާކަން ވިދަވިދައި ހުންނާނެއެވެ.

(٢٥) އަދި އެމީހުންނަށް رَحِيْقُ އެވެ ކިޔާލެވޭ طَاهِرُ ރަނގަޅުބުންދެވޭނެއެވެ. އޭގެ ކަސްތޫރީ ހުންނާނީ ސިއްކަގެހިފައެވެ. އޭގެ حَقُّ ވިރިއަށްކޮށްނީ އޭގެ ސިފަ ކަލޭއިންމާނެއެވެ. އަދިއަރާހުންނާނީ ބައިނިމާއިރު ގޮވަކަސްތޫރީގެ ވިރުމަހަކަށް ނިމޭގޮތަށެވެ.

(٢٦) ފަހެ އެފަދަ އެފަދަ نِعْمَةُ ލަތައިގަތުމަށް ވާދަކުރާމީހުން ވާދަކުރާށި ކުރިއަރައިދާހުރިކަމެވެ. (އެކަން ލަތައިގަތުމަށްޓަކައި ދުނިޔޭގައިވެސް ހެޔޮ عَمَلُ ކޮށްގެންނެވެ.)

(٢٧) އަދިމިބުނި ރަހައި އެކުވެއެވެނީ تَسْنِيْم ކިޔާއެއްޗަކުންނެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ދެވޭ އެންމެ މާތްބުއިމެވެ. އެމީހުންނަށް އެ تَسْنِيْم ބުއެނީ އެމީހުންގެ މަތީންނެވެ.

(٢٨) އެ تَسْنِيْم އަކީ الله ގެ އެންމެމާތް އަޅުންނަށް ބޮންދެއްވާ އާބެކެވެ.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިކަންތައްތަކުރަމުން ތަބާވާ ކާފަރުން خَاصّ ކޮށް رَسُولُ الله صَلّى الله عَلَيه وَسَلم ގެޞަޙާބުންގަނޑުގައި އަދި عَامُّ ކޮށް ހުރިހާ މާތްއަށްގައިވެސް އިމާންވެރިންނާ މިސްކީންކުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ހިނގާކަމުގައި ވެއެވެ.

(٣٠) އަދި މުއުމިނުންގެމީހުން އެކާފަރުންގެ ގާތުން ދަތުރު ކުރާވަން މުއުމިނުންނާއި ދިމާވަނަ ޗާލުންނާއި ބޮލައިން ފައްތަރުޖެއްސާ އިޝާރާތްކޮށް ހަދައެވެ.

(٣١) އަދިއެކާފަރުންގެމީހުން އެމީހުން ކަހަލަ އެހެންކާފަރުންގާތަށް (އެމީހުން ކަހަލަ އެހެންކާފަރުންގާތަށް) ހިގައްޖެއްޔާ އެމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ نِعْمَةُ ގެ ޙިސާބުގެ ސަބަބުން މަޖާކުރުމާއި އެކު މުއުމިނުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ހަދައެވެ.

(٣٢) އަދިއެކާފަރުންގެމީހުން މުއުމިނުން ފެނިއްޖެއްޔާ ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ. (މިބަހުގެ ޒާތުގައި އަންގަވައެވެ.)

(٣٣) މުއުމިނުންކުރާ ކަންތައްތަށް އެމީހުންވެސް މަގުފުރެދިފައިވޭތޯ ނުވަތަތުންތޯ ބަލާކަށް އެކާފަރުން ފޮނުވިގެންނުވެއެވެ.

(٣٤) ފަހެ މިއަދު އެބައި قِيامَة ދުވަހު އިމާންވެރިންނާ މިސްކީނުން ކާފަރުންނާއި މަޖާއަށް މަލާމާތްކޮށް ހިނގާނެއެވެ.

(٣٥) ކާފަރުންނަށް ނަރަކައިގެ عَذَابُ ލިބޭތަން ދެކެން ތިބޭނީ ސޮފާގެ އެތެރެއްގައި عِزَّة ލިބިވަޑައިގަތުމުގައި މުއުމިނުން ބަލަބަލައެވެ.

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންގެންދިޔަ ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ދެންވީ އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވާ ކަމުގައިވާނެއެވެ.

الانشقاق سُورة ގެ ތަރުޖަމާ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الإنشقاق — އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٥)

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ۝١ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝٢ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ۝٣ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ۝٤ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝٥ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ۝٦ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ۝٧ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۝٨ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ۝٩ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ۝١٠ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ۝١١ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ۝١٢ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ۝١٣

ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ۝١ އުޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިގައްޖެއްޔާ. وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا އަދި އުޑުގެ ވެރި رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ވެއްޖެއްޔާ. وَحُقَّتْ ۝٢ އަދި އުޑު ހަމަ ކިޔަމަންތެރިވުން އުޑަށް حَقُّ ވެއްޖެއްޔާ. وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ۝٣ އަދި ބިންގަނޑު ފުޅާކޮށް ދަމައިލެވިއްޖެއްޔާ. وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا އަދި އޭގެތެރޭގައިވާ އެއްޗެހިތައް ނެރެލައިފައި وَتَخَلَّتْ ۝٤ އަދި ބިންގަނޑު އޭގެތެރެއިން ހުސްވެއްޖެ. وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا އަދި ބިން އޭގެވެރި رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ވެއްޖެއްޔާ . وَحُقَّتْ ۝٥ އަދި އެބިން ހަމަ ކިޔަމަންތެރިވުން އެބިމަށް حَقُّ ވެއްޖެއްޔާ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ އޭ އިންސާނާއެވެ. إِنَّكَ كَادِحٌ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ މަސައްކަތްތައް ފުރިހަމަވާނެތެވެ. إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا ކަލޭގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް ގޮސް މަސައްކަތް ކުރުވުން . فَمُلَٰقِيهِ ۝٦ ފަހެ ކަލޭ އެރަސްކަލާނގެއަށް ބައްދަލުވާނޭއެވެ. فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ ފަހެ އެމީހެއްގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް އެމީހަކަށް ދެވިއްޖެނަމަ بِيَمِينِهِۦ ۝٧ އެމީހެއްގެ ކަނާތަށް . فَسَوْفَ يُحَاسَبُ ފަހެ ނިކަންކުރު ޙިސާބެއްގެ ގޮތުގައި حِسَابًا يَسِيرًا ۝٨ ލުއިފަސޭހަ ޙިސާބުކުރެވޭނެއެވެ. وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ އަދި (ސުވަރުގެގައިވާ) އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. مَسْرُورًا ۝٩ އުފާ އުފަލުން. وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ އަދި އެމީހެއްގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް ދެވިއްޖެނަމަ . وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ۝١٠ އެމީހާގެ ބުރަކަށިފަރާތުން . فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ފަހެ ނިކަންކުރު ހަލާކު ގޮވާނެއެވެ. ثُبُورًا ۝١١ އަ ހުރިހާގޮތަކުން ބޮޑުހަލާކެވެ. وَيَصْلَىٰ އަދި އެމީހާ ވަންނާނެއެވެ. سَعِيرًا ۝١٢ ނަރަކައަށް إِنَّهُۥ كَانَ ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު) އޭނާވީ فِىٓ أَهْلِهِۦ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންނާއެކު އުފަލުގައި مَسْرُورًا ۝١٣ އުފާވެރި ވެގެންނެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާނޭ ހުރި ހުރި ވެއްޖެއްޔާ، (މިއީ ޤިޔާމަތް ވުމާއި ގުޅިގެންނެވެ. މިސަބަބުގެ ޖަވާބު ވަނީ حذف ވެގެންނެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އޭގެ ޖަވާބު އަކީ فَمُلاَقِيَة ކަމަށެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމަތް ވެއްޖެއްޔާ އިންސާނާ އާނާކުރި ޢަމަލު އާނާ ބައްދަލުވާނެ ކަމަށެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށްވެސް ކިޔައިދީފައެވެ.) وَاللّٰهُ أَعْلَمُ

(٢) އަދި އެ އުޑު އެ އުޑުގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އަހައި ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވުން އުޑަށް ޙައްޤުވެއްޖެއެވެ.

(٣) އަދި ބިންގަނޑު ފުޅާކުރެވި ދަމާލެވިއްޖެއްޔާ (މި ސަބަބުގެ ޖަވާބަކީވެސް فَمُلاَقِيَة އެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމަތް ވެއްޖެއްޔާ އިންސާނާ ކުރި ޢަމަލާ އާނާއި ބައްދަލުވާނެއެވެ.)

(٤) އަދި ބިމުގެ ތެރޭގައިވާ އެއްޗެއް ނެރެ އެބިން ހުސްއިލައިފިއްޔާ

(٥) އަދި އެބިން އެ ބިމުގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އަހައި ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅަށް އަހައި ކިޔަމަންތެރިވުން އެބިމަށް ޙައްޤު ވެގެންވެއެވެ.

(٦) އޭ އިންސާނާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ކަލޭގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތަށް ދިއުމަށް މަސައްކަތްކޮށް ވަރުބަލިވަމުދެއެވެ. ދެން ފަހެ ކަލޭ ދިޔުމުގައި ކަލޭ ކުރިއަށްވާ ޢަމަލާ ކަލޭ ބައްދަލުވާނޭއެވެ.

(٧) ދެން ފަހެ އެމީހާގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް އެމީހާގެ ކަނާތުން ދެވިއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ.

(٨) ފަހެ އޭނާއާމެދު ލުއި ފަސޭހަ ޙިސާބެއް ހިސާބު ބެއްލެވޭނެއެވެ.

(٩) އަދި (ސުވަރުގެއަށް ދިއުމަށް) އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އޭނާ އެނބުރި ދާނީ އުފާވެރިވެގެންނެވެ.

(١٠) އަދި އެމީހެއްގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ބުރަކަށި ފަރާތުން ދެވިއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ.

(١١) ފަހެ ނިކަންހުރެ އޭނާ ގޮވާނެއެވެ. އާހު ހަލާކުއެގެ ބޭނުކަމާއެވެ.

(١٢) އަދި އޭނާ ނަރަކަށްވަން ފިހޭނެއެވެ. އަދި އެތަނުގެ ގަދަ އަލިފާނުގެ ހޫނު ލިބިގަންނާނެއެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އުފާވެރިވެ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންނާއިއެކު އޭނާ އުފާ ފަޚުރުވެރިކަމާއި މަޖާނުކުރަމުއެވެ. (އާޚިރަތުގެ ވަގުތު އަމުރުގެ އެއްވެސް ހިތާމަތެއް ނުކުރެއެވެ.)

إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّهُۥ ظَنَّ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހީކުރިއެވެ. أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ އޭނާ (الله ގެ حضرة އަށް) ރުޖޫޢަ ނުވާނޭކަމުގައި بَلَىٰٓ އާދެ ޔަގީންވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (އޭނާވެސް މަރުޝަވަރަން ރުޖޫޢަވާނެއެވެ.) إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ رب ވިއެވެ. بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ އޭނާއާމެދު (އޭނާގެ ޢަމަލުތަކާއި ހާލު ބަލާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި) فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ ހަވީރީ ގަނޑުއަވަށި މަގުރިބަށްފަހުގެ ރަތްކުލަ މަތިން ހުވާކުރަމެވެ. وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ އަދި ރޭގަނޑާއި ރޭގަނޑު ޖަމާކުރާ އެއްޗެއްސާއި ހުވާކުރަމެވެ. وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ އަދި ހަނދު ފުރިހަމަ ވެއްޖެއްޔާއި لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އެއް ހާލަތަކުން އަނެއް ހާލަތަކަށް عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ ބަދަލުވެގެންދާނެއެވެ. (ބަދަލުވެދާނެއެވެ.) فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ ފަހެ އެބައި މީހުން إيمان ނުވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް قرآن ކިޔަވައިދެވިއްޖެނަމަ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ އެމީހުން سجدة ނުކުރެއެވެ. ބިރުވެތިވެ خُضُوعُ ނުވެއެވެ. بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކާފިރުވީ މީހުން يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ އެމީހުން (قرآن އާއި ރަސޫލު) ދޮގުކުރަނީއެވެ. وَٱللَّهُ أَعْلَمُ އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެ. بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ އެމީހުން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކޮށް ހިތްތެރޭގައި ނަގާ ޖަމާކުރާ ކަންތައް. فَبَشِّرْهُم ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަބަރުދީފާނދޭވެ. بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއްގެ ހަބަރު. إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ إيمان ވީމީހުންނާއި وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި އެމީހުން صالح عَمَلُ ކުރިމީހުން لَهُمْ أَجْرٌ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ހުށީ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾ ކެނޑިގެންނުދާ / އަނިޔާވެރިކަމެއްނުވާ

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާހީކުރީ (الله ގެ حَضْرَةُ އަށް) އޭނާ އެނބުރި ނުދާނޭކަމަށެވެ. އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ނުކުންނާނޭކަމަށެވެ.

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. އޭނާވެސް مَحْشَرُ ކުރެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާހައްދަވާ ބޭކަލުގެ رَبُّ އޭނާގެއެންމެހައި އަމަލުތަކާއި ހާލަތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގައި ވިއެވެ.

(١٦) ރަތްވިލާ ގަސްދުއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(١٧) އަދި ރޭގަޑާއި ރޭގަނޑު ޖަމާކުރާހާއްޗަކާއި (ދުވާލު ނުކުމެއްޖެން ހުރިހާދިރޭތަކެތި ރޭގަނޑުވުމުން އެނބުރިގެން އެނބުރިގެންގެ ޖަގަހައަށް ޖަމާވެއެވެ.)

(١٨) އަދި ހަދުފުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ (ވަރުވެއްޖެއްޔާ) ފުރިހަމައި ގަސްދުއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެއްހާލަތަކުން އަނެއްހާލަތަކަށް ބަދަލުވާނެއެވެ. (ދިރިއުޅުމަށްފަހު މަރުވުމަށް ފަހު ކަބުރަށް ފަހު مَحْشَرُ އަށް ފަހު ސުވަރުގެއަށް ނުވަތަ ނަރަކައަށް ފަހު ދިޔުން......) އަދިވެސް ގޮތްގޮތަށްވެސް مُفسِّرُ ން ވިދާޅުވެއެވެ.

(٢٠) ފަހެ ކީއްވެގެން އެމީހުން އީމާން ނުވަނީ އަދިނުވާނީ ކީއްކަމެއްތޯ؟

(٢١) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް قُرْآن ކިޔަވައިދެއްވިއަސް އެމީހުން ސަޖިދަކުރައްނުވެއެވެ. ބޯލަނބައެވެ.

(٢٢) އަދި ކިއެއްހެއްތެވެ. ކާފަރުންގެމީހުން (قُرْآن އާއި ރަސޫލު) ދޮގުކުރަނީއެވެ.

(٢٣) އަދިއެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވާތަކެއްޗާއި ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٤) ފަހެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއްހުރިކަމުގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ.!

(٢٥) އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނާއިގެން އެވެ. ފަހެ އެފަދަ صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް މުނިވުމެއް ނެތް ކެޑިއުމެއްނެތް ދާއިމީ ثَوَابُ އެވެ.

البروج سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سورة البروج — އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٢)

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ﴿١﴾ ބުރުޖުތަކުގެވެރި އުޑުގެ ގަސަންދެއްވުމަ الله ހުވަފުޅު ވަނީ ކުރައްވައެވެ. وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހު ގަސަންދެއްވުމަ الله ހުވަފުޅު ވަނީ ކުރައްވައެވެ. وَشَاهِدٍ އަދި ހާޒިރު ދުވަހާއި وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ އަދި ޙާޟިރުވާ ދުވަހާއި قُتِلَ ލަޢުނަތް ލިބިއްޖެއެވެ. أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ ވަޅުގަނޑުތަކުގެ ވެރިންނަށް ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ﴿٥﴾ އެއީ ދަރުގެ ވެރި އަލިފާންގަނޑެވެ. إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ އެއީ އެމީހުން އަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރިގައި އިށީނދެހިނދުއެވެ. وَهُمْ އަދި އެމީހުން عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ އެމީހުން ކުރާކަންތަކުގެ މައްޗަށް بِٱلْمُؤْمِنِينَ މުއުމިނުންނަށް ދެކޮ شُهُودٌ ﴿٧﴾ ހެކިވެރިންނެވެ، /حَاضِرُ ވެރިންނެވެ. وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ އަދި އެމީހުން އެބަޔަކު ދެކޮޅުހެދީ މުއުމިނުންނެއް ނިކަމެތިކަން / ބައިބޮޑުކުރުމެވެ. إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ އެމީހުން އީމާންވީކަމުގައި بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ އަނިޔާނުދެއެވެ. ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ الله އަށް ٱلَّذِى لَهُۥ އެކަލާނގެއަށް އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން وَٱللَّهُ އަދި الله عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް شَهِيدٌ ﴿٩﴾ ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ހަދާކަށަވަރުން ފިތުނަ ކުރިމީހުން ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ މުއުމިނުން ތިރިކުރީ މުއުމިނާތުންނަށް ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ ދެން އެމީހުން ތައުބާ ނުވެއްޖެ فَلَهُمْ

عَذَابُ جَهَنَّمَ އެމީހުންނަށް ހުންނާހުށީ ނަރަކައިގެ އަޒާބެވެ. وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ އަނދައަނދާ ހުރި އަލިފާންގަނޑުގެ އަޒާބެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ބުރުޖުތަކުގެ ވެރި އުޑެ ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ބުރުޖު ގެމުރާދާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަފާތު ވެގެންވެއެވެ. އެބަސްތަކުން ބޮޑުވަރުގެ މާނަތަކުގެ ތެރޭގައި އަންނަނިވި މާނަތައްވެއެވެ. އޭގެ ބޮޑެތި ތަރިތައް, އުޑުގައިވާ ގެދޮރުތަކާއި, އިމާރާ ހަނދާއި ދަރުތަކާ ގަނޑުވެރިތައް މިއެވެ. އަދި މިބުނެވުނު މާނަތަކުގެ ބައެއް ޝިއާރު ހުރިމާނައެވެ.

(٢) އަދި قِيَامَة ދުވަސް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ހާޒިރު ދުވަހާއި ޝަހާދަތު ދުވަހާއި (ވެސް ގަންދެއްވައި ހުވައި ވަޙީކުރައްވައެވެ.)

(٤) أُخْدُودُ ގެ ވެރިންނަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ. أُخْدُودُ އަކީ ބިމުގައި ކޮނެފައި ހުންނަ ދިގު ވަޅުގަނޑެވެ.

(٥) އެވަޅުގަނޑަކީ އޭގައި ދަނޑިގަނޑު ރޯކޮށްފައިވާ ވަޅުގަނޑެވެ.

(٦)،(٧) އެއީ (އެބަހީ އެކާފަރުންނަށް لَعنة ލިބިއްޖެ) އެ ކާފަރުންގެ މީހުން އެ އަލިފާންގަނޑު ކައިރީގައި އިށީނދެ ތިބެ ހުރެގެން. އަދި އެމީހުން އެބާ އިށީނދެ ތިބެނީ މުއުމިނުންނަށް ދެ އަނިޔާއާއި އަޒާބުތައްދެއްކުމުގެ ޝާހިދުންގެ ގޮތުގައެވެ. ބުރާސްފަތި ވެގެންނެވެ. އެކަމަށް ހާޟިރު ވެގެންނެވެ.

(٨) އެ ކާފަރުންގެ މީހުން އެ މުއުމިނުންނަށް އަޒާބު ދިނީ ހަމައެކަނި އެ މުއުމިނުންގެ މީހުން ގަދަ ވެރިކަމުގެ އަދި حَمد ލިބިވޮޑިގެންވާ الله އަށް އީމާންވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުގައި ذِكر ކުރެވިގެން މިވަނީ އިސްރާއީލުން އައްޔުގެ ކުރީ އުޅުނު ބައެއްގެ ވާހަކައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ރަސްގެފާނަކަށް އިލާހެއްކަމުގައި دعوى ކުރެއްވުމަށް ފަށައިފިއެވެ. ދެން ރަށު އާދޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ބަޔަކު އޭނާ އާދޭ ސަޖިދަކުރަން ވަޑައި އިސްލާމްވެވުނު އެކަމާ ރުޅިއައިސްގެން އެ ރަސްގެ ފޮނުވުނު އަމުރަކުން ބިމުގައި ވަޅުކަނޑައި ކޮނެ އޭގައި އަލިފާންރޯކޮށް ދީނުން އިސްލާމްވީމުން ކާފަރުވުމަށް ކެނޑު މީހަކާ އެ އަލިފާންގަނޑުށް ވައްޓާ އެއްލިއެވެ. މުއުމިނުން ދީނުން ދުރުނުވިއެވެ. އެ އަޒާބު މުއުމިނުން ނަހަން ދޫކުރަން ބަލަން ކާފަރުންގެ މީހުން ތިބި އަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރީގައި އިށީނދެގެން މަޖާކުރަމުންނެވެ. މުއުމިނުންގެ ކުރަހަށް އޮތީ ހަމައެކަނި އެމީހުން الله އަށް އީމާންވި ކަމެވެ) މިކަމެއް ހިގައިދިޔައީ نَجْرَانُ އެވެ ރާއްޖެ ރަށެއްގައި ހުރެދިޔައީ އެވެ).. وَاللهُ أعلم

(٩) އެ لله އީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި މިޖެހޭ ހުރިހާ ތަކެތީގެ މިލްކުވެރިކަން ވާ حَمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. تَعْرِيف ލިބިލައްވާ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. މި ކާފަރުން މުއުމިނުންނަށް އެ ކުރި އަނިޔާއަށް ވެސް ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންގެ މީހުން އަލިފާނުން އަނދާ ފިއްސާލުމަށް ފަހު ނުވަތަ އެކަމުން ތައުބާ ނުވެ އެމީހުން ފާފަތަކުން ތައުބާވެގެން ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ނަރަކައިގެ އަޒާބެވެ. އަނދައަނދާ ހުރި އަލިފާންގެ އަޒާބު އެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَهُمْ جَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި لَهُمْ جَنَّـٰتٌ އެމީހުންނަށް (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ހުރި ބަގީޗާތަކެއް. ސުވަރުގެތަކެއް. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا އެތަންތަކުގެ ދަށުން ދެމިދެމިއޮންނަ ٱلْأَنْهَـٰرُ ކޯރުތައް ذَٰلِكَ އެއީވެ. ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴿١١﴾ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ ގަދަފަދަވަންތަ ހިފުމުން لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ ކަނޑައެޅިގެން ގަދަފަދަ ވެގެންވެއެވެ. إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. ފުރަތަމަވެސް ހެއްދެވުން ހައްދަވަނީ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾އަދި (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރުއްވައި އިޢާދަ ކުރައްވަނީވެސް وَهُوَ ٱلْغَفُورُ އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ލޯބިވާ ކަލާނގެއެވެ. ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ މަތިވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ވެރި (ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ވެރި އަދި ދިދަތިކަމާއި އާގޮސްތަކުގެ ނިޢުމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ އެދިވޮޑިގެންނެވި ކަންތައްތަކެއް ވޭގަނޑު ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. هَلْ أَتَىٰكَ (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެތޯއެވެ.؟ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ ސިފައިންގެ ވާހަކައެއް فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ އެއީ فرعون އާއި ثمود ގެ ވާހަކައެވެ. بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކާފަރުވީމީހުންނެވެ؟. ކާފަރުވި މީސްތަކުން (ޤުރުއާނަށް ދޮގުހެދުމުގައި) فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ އެމީހުންއުޅެނީ ދޮގު ހެދުމުގައެވެ. وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم އަދި الله އެމީހުންގެ ފަހަތުން (ވަށައިގެން) مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ ވަށައިލެއްވި ވޮޑިގެންވެއެވެ. بَلْ އަދި ކަލޭގެފާނުއެވެ.؟ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ އެއީ މަތިވެ ހުރި ބޮޑުވެގެންވާ ޤުރުއާނެކެވެ. فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾ لوح المحفوظ ގައި ރައްކާވެގެންވާ (ބަދަލުކުރުމާއި ބޯގެންވާ ނިކަމެތިކަމާ ރައްކާވެގެންވާ)

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީސްތަކުން ދަންނަހަށެވެ. އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނަހުރި އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވިދުވި ހުންނަ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބީ އެއީއެވެ.

(١٢) (އޭ رِسُولُ الله އެވެ.ﷺ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން އިސްވެދިޔަ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ފަށައިގެން ހައްދަވާކަލާނގެއެވެ. އަދި މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَر ކުރައްވާކަލާނގެއެވެ.

(١٤) އަދިއެކަލާނގެއީ މީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެގެންވާ عَرْشِ ގެވެރިކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެރިވެގެންވާ عَرْشِ ގެވެރިކަލާނގެއެވެ. އޮގާވަންތަކަމާއި ދީލަތިވަންތަކަން އޮތް ނިހާޔަތުގައިވާކަލާނގެއެވެ.

(١٦) އަދި އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވިކަމެއް އިރާދަފުޅުގެންނެވިއްޖެނަމަ ފަހަރުން ކުރައްވާކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ މަނާކުރުވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއްނެތް ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) (އޭ رِسُولُ الله އެވެ!) ސިފައިންގެ ޚަބަރާއި ގުޅޭ ވާހަކައެއް ކަލޭގެފާނާއި ހަމައަށް އައިސްފައިވޭތޯއެވެ.؟ އެބަހީ رسُولُ ބަދަލުން ދޮގުކުރި ޖަމާޢަތްތަކުގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައިވޭތޯއެވެ؟

(١٨) އެއީ فِرْعَوْنُ ގެ ޤައުމުގެމީހުންނާއި ثَمُوْدُ ޤައުމުގެމީހުންނެވެ. އެދެޖަމާޢަތުގެ ވާހަކަ ذِكْرُ ކުރެވިފައިވަނީ އެދެޖަމާޢަތް أهْلُ كِتَابُ ންގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާތީއެވެ.

(١٩) އަދިކާފިރުންނެވެ. މައްކާގެ ކާފިރުންއެކަމި ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގު ކުރުމުގައެވެ. އެމީހުން އެބަހީ رسُولُ الله ގެފާނާއި ކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ތަޢުލީމާއިމެދު ބޮޑު ދޮގުކުރުމުގައެވެ.

(٢٠) އަދި الله އެބަހީ އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި ހުރިހާކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަކަމާއެކު ބައްޓަންވެހުރެވެ. (އެމީހުންނަށް ވެސް ޢިސްވެދިޔަ ޤައުމުތަކަށް ދެއްވި ފަދަ عَذَابُ އެއްދެއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަކަމާއެކު ގެންގުވާ.

(٢١) އަދިކާފިރުންނެވެ. އެ قُرْآن އަކީ މާތްކަމާއި ޝަރަފުވެރިކަމާއި އަދިޢިލްމީކަން އޮތް ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ފޮތެކެވެ.

(٢٢) އެފޮތުވަނީ لَوْحُ المحْفُوظُ ގައި ލިޔުއްވިގެންނެވެ. ބަދަލުކުރެވެން ނުވާގޮތަށް ލިޔުއްވިގެންނެވެ. شَيْطَان ންގެ އަތްތަކުން އެއަށް ނުފޯރާނެއެވެ. މަތިވެގެންވާ طَاهِرُ މަލާއިކަތުންކަލުންނަށް ނޫނީ ބަހައި ނުލިބޭނެއެވެ.

الطارق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ސޫރަތުލް الطارق	އާޔަތު ތަކުގެ އަދަދު (١٧)

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ ﴿٢﴾ ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًۢا ﴿١٧﴾

މާނަ

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ﴿١﴾ އުޑާއި އަދި طَارِقُ ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ مَا ٱلطَّارِقُ ﴿٢﴾ طَارِقُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ ﴿٣﴾ އެއީ އަލިކަނޑައިދޭ އެވެ./ ނުވަތަ ހިލަވާ އަލިވަރިއެވެ. إِن كُلُّ نَفْسٍ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ. لَّمَّا عَلَيْهَا އެނަފްސެއްގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެދޭ حَافِظٌ ﴿٤﴾ ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތެއް ނުލާކުން فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާހުށިކަމެވެ. مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ އޭނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ ކޮންއެއްޗަކުންކަމާމެ خُلِقَ އޭނާ ހެއްދެވިފައި مِن مَّآءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ ފުރުޤުފުރުޤުވަރަށް އޮހޮގެންދާ ފެނަކުންނެވެ. تَخْرُجُ އެފެން ނުކުންނަނީ / އުފެދިގެން އަންނަ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ﴿٧﴾ ފިރިހެނާގެ ބުރަކަށިގެ ތެރެއިންނާއި އަންހެނާގެ މޭމަތީގެ ކަށިގަނޑުތަކުގެ ދެމެދުންނެވެ. إِنَّهُۥ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި رُجُوع ކުރުއްވުމަށް لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ ކަނޑައެޅިގެން ކުޅަދުންވަންތަވެއެވެ. يَوْمَ تُبْلَى ހިތްތެރޭގެ ސިއްރުތައް ހާމަވާ ދުވަހުގައެވެ. ٱلسَّرَآئِرُ ﴿٩﴾ ސިއްރު عَقِيْدَة ތައް. فَمَا لَهُۥ ފަހެ އިންސާނާއަށް އޭރުން ނުވެއެވެ. مِن قُوَّةٍ އެއްވެސް ބާރެއް وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ އަދި نَصْرُ ދިނުމެއްވެސް وَٱلسَّمَآءِ އުޑު ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ﴿١١﴾ [illegible]

ނުބައިގޮތްތަކެއް ރާވަނީއެވެ. وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ކަށަވަރުން މަކަރުހަދަނީއެވެ.

فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ ފަހެ ކާފަރުންނަށް ކަލޭގެފާނު މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ. ލަސްކޮށްދެއްވާށެވެ ! أَمْهِلْهُمْ އެމީހުންނަށް

މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ! ލަސްކޮށްދެއްވާށެވެ.! رُوَيْدًا ﴿١٧﴾ ކުޑަކުޑަކޮޅަކަށް ލަސްވަރުން

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑާއި އަދި طَارِقُ ގަސަމްކުރެއްވީ الله އެވެ.

(٢) އަދި طَارِقُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(٣) އެއީ އަލިކުރާތަރިއެވެ. ނުވަތަ شَيْطَان ނިކުމެއިދިޔައިރު އެއްލާލާ އުކާތަރިތަކުގެ ގައިގާ ޖެހޭ ފަދަ ތަރިއެވެ. އުތުރާތި ގަސަމްކުރެއްވީ الله އެވެއި وَحِي ކުރައްވާވެއެވެ.

(٤) އެއްވެސް ނަފްސެއް އަނގަފުޅެއް ރައްކާތެރިކުރައްވާނޭ މަލާއިކަތުބޭކަލަކު ނުލައްވާ އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ ނަފްސަކަށް ވެސް އަނަފްސެއްގެ ކަރުނަބާގާ ދައްކާވަރަކީ އަދި އަމަލުތަކެވެ. އަނަފްސަކާބެހޭ އަންގުމަށް ބޭކަލުން ތިއްބާ ބަލަހައްޓަވާ ބޭކަލުން ލައްވާ ލެއްވިއެވެ.)

(٥) ފަހެ އިންސާނާ އޭނާ ހެއްދެވުނީ އެއްޗަކުންކަން ވިސްނާ ލާށެވެ ކަލޭގެ އިހުރުކަމެވެ.

(٦) އޭނާ ހެއްދެވުނީ ފަޅައިގެން ފެއް ފެނުން ވަރަށް އަޅަނދުޅަދިއުތުކުރާ ފެނެވެ. (މަނި ފިކުރާ ފެނެވެ.)

(٧) އެފެންފެން އުފެދޭތީ އަންހެނާ ފިރިހެނާގެ ކަރިތަކުގެ ދެމެދުގެ ބުރީހެނާގެ އަނގަތަކުގެ ދޭތެރޭގައި ދުވެއްދުންނެވެ. ދަރި އުފެދޭ އެތެރެއިން އެކެވެ ގެންނެވެ.

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އިންސާނާ މަރުވެފައިވާ ހާލު ދުވަސްވަމުން ދިޔަ ކަމުގައިވަސް ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވަވަހުށް ކުޅަދުންވަންތަވާނެ ގޮތަށެވެ. ނުވަތަ އެމަނި ފުރައްތަކާރުގެ އަބުރު ބަޔަކު ކަރުބަސް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٩) އިންސާނާ އަމިއްލައަށް ފޮރުވާ ހިތެއް އެނގޭ ސިއްރުތައް —އެބަހީ —ވާނުވަތަ عَقِيْدَة ތަކާއި ނިޔަތްތަކެއް ހިމިތުން ކުރެއްވި خَبَرُ ބަލައިދެއްވާ ދުވަހުންނެވެ.

(١٠) އެދުވަހުން އޭނާއަށް ގަދަދުވެއްކަށް އެއްވެސް ބާރެއް އަދި ނަސްރުދޭނެ ނަސްރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި އެދުވަހުގެ ވެރިއަކީ الله އެވެ.

(١١) ވާރޭވާހަކަ ގެނައި އުޑު ގަސަމްކުރެއްވީ لله ހުވައި ވީ ކުރައްވައެވެ.

(١٢) (ގަސްގަހާގެހި ފަޅައިގެން ނުކުންނަ/ނުވަތަ ގަސްގަހާގެހި ފަޅައިގެން ބިން ގަސަމްކުރެއްވީ لله ހުވައި ވީ ކުރައްވައެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެބަހީ އެ قُرْآن އަކީ ކަށަވަރުގެން ޙައްޤާއި بَاطِلُ ވަކިކޮށްދޭ ބަހެވެ. ބުނެވެ.

(١٤) އަދި އެއީ ބާކަށު އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން އެކާފަރުންގެ މީހުން قُرْآن بَاطِلُ ކޮށް رَسُولُ الله صَلّى الله عَلَيْهِ وسلم ގެންނެވި حَقُّ دِيْن ނިމިކޮށްލުމަށް ޗާލާކީގެ މަކަރުހަދާ ރޭވުންތައް ރާވަނީއެވެ.

(١٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތުން އެމީހުންގެ ރޭވުންތައް ރޭވުންތައް ރާވަމެވެ.

(١٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކާފަރުންނަށް ހަލާކު ކުރައްވަވަން އަވަސްކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟. އެމީހުންނަށް މުހުލަތުދެއްވާށެވެ. ލަސްކޮށްދެއްވައި ފަސްކުރައްވާށެވެ.

الأعلى سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأعلى — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٩)

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾
سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾
سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުންގެ މަތިވެރިވެ ވޮޑިގެންވާ رب ގެ ނަންފުޅު طاهر ކުރައްވައި مُقَدَّس ކުރައްވާށެވެ. ٱلَّذِى އެކަލާނގެއީ خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ (އިންސާނާ) ހެއްދެވައި ތެދުހަމަކުރުންތެރިކަމާއި ބާރުތައް ކުރައްވައި ފުރިހަމަ ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. وَٱلَّذِى قَدَّرَ އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ތަކެތި މިންވަރު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ ދެންއެންމެހައި خَلْق ތަކުންނަށް އެތަކެތީގެ ބޭނުންތަކަށް ފެންނަގޮތަށް ތެދުމަގުދެއްކެވިއެވެ. وَٱلَّذِىٓ އަދިއެކަލާނގެއެވެ. أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ ތަރުކާރީ ހެވިނަ ނެރުއްވި فَجَعَلَهُۥ ދެންއެކަލާނގެ އެވިނަ ކަޅުކޮއްވިއެވެ. غُثَآءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ ވަރަށްކަޅުހިކިގެން ދޫދޫވާ ތަކެތި ކަމުގައި ހައްދަވައިފިއެވެ. سَنُقْرِئُكَ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ނިކަންފުޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ހުށީމެވެ. فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ ދެންއެއުރާން ކަލޭގެފާނު ހަނދުނެއް ނުހުނާނެއެވެ. إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ = ٱلله އިރާދަކުރައްވައިގެން އެއްޗެއްގެންވާ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދަންނަވައި ގަންނަވައެވެ. ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ ބާރަށްކުރާ ތަކެއްޗާއި ސިއްރުކުރެވޭ ތަކެތި وَنُيَسِّرُكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފަސޭހަކަން ލިބިދެއްވާ ހުށީމެވެ. لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ ފަސޭހަކަން އެބަ ސަލާމަތްވާ ނަމަ އިސްލާމް ދީނަށް فَذَكِّرْ ފަހެކަލޭގެފާނު وَعْظُ نَصِيحَة ދެއްވާ ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ. إِن نَّفَعَتِ މަންފާކުރާނަމަ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ وَعْظُ نَصِيحَة ދެއްވައިގެން سَيَذَّكَّرُ ނިކަންފުޅު وعظ ލިބި ނަސޭހަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾ ބިރުވެތިވާމީހުން

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ބޮޑުކުރައްވާ އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެ ނަންފުޅު (އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅު) އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅާ އެކަށީގެންނުވާ އެންމެހާ ޢައިބުތަކާއި އުނިކަމުކަމުން طاهر ކުރައްވައި تقديس ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ سبحان ربِّيَ الأَعْلى) މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ނަންފުޅު ދިކުރުކޮށް ހަނދާންކުރައްވައި މަޑުމައިތިރިވެ خُشوع ވާށެވެ. އެހަނދުފުޅަށް އިޙްތިރާމް ކުރާށެވެ.

- ދަންނަހެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث ކުރެއްވިއެވެ. އެބަސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަޖިދައަށް ލާށެވެ. އެބަހީ ސަޖިދައިގައި سبحَان ربِّيَ الأَعْلى މިހެން ކިޔާށެވެ. =فتح القدير=

(٢) އެކަލާނގެއީ އިންސާނާ ފުރިހަމަކޮށް ސީދާކޮށް ހައްދަވައި ތަނާސުބުގޮސްފައިވާ ބަރާބަރު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ތަކެތި ހައްދަވައި ބަރާބަރު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި ތަކެއްޗެއްގެ ޖިންސްތަކާއި ސިފަތަކާއި ވައްތަރުތަކާއި ކަންތައްތަކާއި ބޭނުންތަކާއި އަދި އެންމެހައި ތަކެއްޗެއްގެ އަޖަލްވެސް މިންވަރު ކުރައްވައި އަދި އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް އެތަކެއްޗެއްގެ އަމިއްލަ ބޭނުންތަކަށް ފުރިހަމަ މަގުދައްކަވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٤) އަދި އެކަލާނގެއީ ބިމުން ތަރު ތާޒާ ފަދަ ވިނަ ނެރުއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٥) ދެން އަދި އެވިނަ ވަރަށް ބޮޑަށް ގަނޑުފަރުވެ ފޮއިދުޅި ކަޅުއްސަކަށް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އެވިނަ ޖަނަވާރުތަކަށް ހިހި ކަޅުވެ ވަރަށް ބޮޑަށް ގަނޑުފަރުވެ ކަޅުކުލަކަށްވެސް ހެއްދެވިއެވެ.

(٦) އޭ (رَسُول الله އެވެ.!) މިޤުރުއާނާ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ހުށީމެވެ. އެބަހީ ޖިބްރީލް ހަދުވަޅު ނުނެތޭގޮތަށް ހައްދަވައި ދެއްވާ ހުށީމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ނުނެތޭނެއެވެ.

(٧) އެކަމަކު ހަނދުމަފުޅު ނެތުމަކީ ހަނދުމަފުޅުން ފިލުވާލުމަކީ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވުން އެއްޗެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޭރު ފެންނަ ގޮތާއި އަދި ވަންހަނާގައި ވާ ތަކެއްޗެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) އަދި މިޝަރީޢަތުގެ ކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެއަށް ފަސޭހަކަމެއް ދެއްވައި ހުށީމެވެ.

(٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) وَعظ އާއި ނަސޭހަތުން މަންފާކުރާނަމަ ވަރަށް ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް وَعظ އާއި ނަސޭހަތް ދެއްވާށެވެ.

(١٠) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) الله އަށް ބިރުވެތިވާމީހަކުވިއްޔާ ކަލޭގެފާނުގެ وَعظ އާއި ނަސޭހަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް މަންފާކުރާނެއެވެ.

وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

މާނަ

وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ އަދި އަބާއްޖަވެރިޔާ އެ وعظ އާއި ނަޞޭޙަތުން ދުރުވެގެންނާނެއެވެ. ٱلَّذِى يَصْلَى އެއީ ވަންނާނެއެވެ. ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ބޮޑުވެގެންވާ އަލިފާނުގައި ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا ދެން އަދި އޭނާ މަރުނުވާނެއެވެ. وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ އަދި އޭނާ ނުދިރޭނެއެވެ.(އަރާމު އުފާވެރި ދިރިއުޅުމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) قَدْ أَفْلَحَ ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ވެއްޖެއެވެ. مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ طاهر ވެގަތް މީހުން ނުވަތަ ޒަކާތްދިނިމީހުން وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ އަދި އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެނަންފުޅު ހަނދާންކޮށި (އެއީ الله އަށް ذِكْرُ ކުރި فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾ އަދި އޭނާ ނަމާދުކޮށި بَلْ އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ.؟ تُؤْثِرُونَ ކަލޭމެން އިސްކަންދެނީއެވެ. ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް وَٱلْـَٔاخِرَةُ އަދި آخرة خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ ހެޔޮވެގަދި ދެމިހުރުން މާބޮޑެވެ. إِنَّ هَٰذَا ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަ لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގައިވެއެވެ. صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ އެއީ إِبْرَٰهِيمَ އާއި مُوسَىٰ (عَلَيْهِمَا السلاَم)ގެ ފޮތްތަކުގައެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ކަޑޫގެ ޖާރުންގެ وَعظ އާއި ނަސޭހަތުން ދުރުވެގަންނާނީ އަބާއްޖަވެރިޔާކަމެވެ.

(١٢) އެމީހާ ދިޔާހަމަދުވަހުން ބޮޑުވެގެންވާ އަލިފާނަށް ވަންނާނެއެވެ. އެތާއަހަރާނެއެވެ.

(١٣) ދެން އަދިއެއަލިފާނުގައި އަރާއިރު އޭނާމަރުވެސްނުވާނެއެވެ. އަދި ނުދިރޭނެއެވެ. އެބަޔަ ދިރިހުރުމުން ކުރާ އެއްވެސް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. އީޖާބުގައި ތެދިފައިނުވާނެއެވެ.

(١٤)،(١٥) ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކުން طَاهِرُ ވެ الله އަށް އިމާންވެ صَالِحُ عَمَلُ ކޮށް އަދިޒަކާތްދީ އުޅުއްވާނެ ނަސްރުވެރިވާނެކޮށް އުޅުއްވާނެއަދިޒިކުރުކޮށް އަދި ނަމާދުފާއިތުކޮށް މީހާ ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. (މިދާއަތުގެމީސް މާނައުކަހެވެ.)

(١٦) މިހެން މިކަންކަން ހުރިއިރުވެސް ކައްވެން މިކަންކަން ނުހުރެއެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޓެވެ؟ ކައްވެން ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެކަންތަކަށްއަތާآخِرَةُ ގެކަންތަކުގެމައްޗަށް އިސްކުރަނީއެވެ. (އެއީ ކުރެގެންވާނުކަމެއްނޫނެވެ.)

(١٧) އެކަމަކު آخِرَةُ މާހެޔޮވެފައި ދެމިހުރުންބޮޑެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަތަކި (އެބަހީ ޝިރުކުން ސާފުވުމާއި ހެޔޮއަމަލުކުރުން الله އަށް ޒިކުރުކުރުން ނަމާދުފާއިތުކުރުން ހަލާކު ކުރުމާއި ކާމިޔާބުވުމާއި ހަމަކަށަވަރަ) އެއީ އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގައިވެސްވާ ވާހަކަތަކެކެވެ.

(١٩) އެއީ ސަޙީފާތައް ބަޔާން ކުރެއްވި ފޮތްތަކުގައި إِبْرَاهِيْم ގެފާނާއި مُوسى ގެފާނުގެ ސަޙީފާތަކުގައިވެސް މިވާހަކަތައްވާނެއެވެ.

الغاشية سورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الغاشية | އާޔަތް ޢަދަދު (٢٦)

هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٞ نَّاصِبَةٞ ﴿٣﴾ تَصۡلَىٰ نَارًا حَامِيَةٗ ﴿٤﴾ تُسۡقَىٰ مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٖ ﴿٥﴾ لَّيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٖ ﴿٦﴾ لَّا يُسۡمِنُ وَلَا يُغۡنِي مِن جُوعٖ ﴿٧﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاعِمَةٞ ﴿٨﴾ لِّسَعۡيِهَا رَاضِيَةٞ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿١٠﴾ لَّا تَسۡمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةٗ ﴿١١﴾

ތަރުޖަމާ

هَلۡ أَتَىٰكَ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެ ގާތަށް އައިސް އެބައޮތްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އެބައޮތެވެ. حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ غَاشِيَة ވާހަކަ:(ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ވާހަކަ) وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٍ އެދުވަހުން މޫނު ތަކެއް ވާނެއެވެ. (މޫނުތަކުގެ ވެރިންވާނެއެވެ.) خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެން. عَامِلَةٞ نَّاصِبَةٞ ﴿٣﴾ މަސައްކަތް ކޮށްކޮށް ވަރުބަލިވެގެން تَصۡلَىٰ އެއުރެން ވަންނާނެއެވެ. نَارًا حَامِيَةٗ ﴿٤﴾ ހޫނު ގަދަވެގެންވާ ނަރަކައަށް- ކެކިގެންވާ تُسۡقَىٰ ފެނަކުން ބޯން ދެވޭނެއެވެ. مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٖ ﴿٥﴾ ހޫނުކަން ދެން އިތުރު ދަރަޖައެއް ނެތްވަރަށް ހޫނުގަދަވެގެންވާ ފެނެއް ކެކިގެން لَّيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ އެމީހުންނަށް ކާނެއެއްނުވެއެވެ. إِلَّا مِن ضَرِيعٖ ﴿٦﴾ ގަހެއްގެ ކަށި ފަށުވި لَّا يُسۡمِنُ وَلَا يُغۡنِي އެކަމުން މިޔާގެ ހިފާ ތަނަކަށް ނުބެލޭނެއެވެ. އަދި ފުއްދަރައި ނުކުޅާނެއެވެ. مِن جُوعٖ ﴿٧﴾ ބަނޑުހައިކަމި ހޫނުކަމުގެ އެއްވެސް ކަމެއްވެސް وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން މޫނު ތަކެއް ވާނެއެވެ. (އެ މޫނުތަކުގެ ވެރިންވާނެއެވެ.) نَّاعِمَةٞ ﴿٨﴾ ނިޢުމަތް ލިބިގެން ސަލާމަތް މީހުންގެން لِّسَعۡيِهَا رَاضِيَةٞ ﴿٩﴾ އެއުރެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ޢަމަލްތަކަށް ރުހިވެގެން ވާނެއެވެ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿١٠﴾ އެއުރެން ވަނީ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައެވެ. لَّا تَسۡمَعُ فِيهَا އެއުރެން އެތާގައި ނުއަހާނެއެވެ. لَٰغِيَةٗ ﴿١١﴾ އެއްވެސް ބޭކާރު ބަސްތަކެއް ވާހަކައެއް

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) غَشِيَة އެވެ ކިޔުނު ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. (ނުވަތަ އެވާހަކަ އަތުވެއްޖެ ތޯއެވެ.؟)

(٢) އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތަކުގެ ވިރުނާވާނީ ދެރަވެ ފުންކަށިވެގެންނެވެ. ހިތާމައިގައެވެ.

(٣) އޭނާ އުޅުވަރުދުންތެރި ގިނަ ބޮޑުތަކާއި ކަސްތަވުރުތަކުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ވަރުބަލިވެފައެވެ. (ނުވަތަ އޭނާ ދުނިޔޭގައި ވަރުބަލި ވާންދެން ކުރި މަސައްކަތްތަކުގެ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުވި ފުންކަށިވެފައެވެ.) އެއީ ނުބައި ނަސާރާ މީހުންނެވެ.

(٤) އޭނާ ހޫނުވެގެންވާ އަލިފާނަކަށް ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި އެއާއެކު

(٥) ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ އެންމެ ހޫނު ފެނުގެ ކޮތަރުން އޭނާއަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ.

(٦) އެމީހުންނަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ضَرِيْع ކިޔާ ކަށި ގަހުގެ އެހެންކާއެއްޗެއް ނުވާނެއެވެ. (އެއީ شبرق ކިޔާ ޗޯކަށި ހިކިފައިވާ ނަމެކެވެ.)

(٧) (އެކަށި އެމީހުންކާނެއެވެ.) އަދިއެކަށިކަމުން އެމީހުންގެ ހަށިތަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ އެއްވެސްކަމެއް އެއިން ފިލުވައި ނުދޭނެއެވެ.

(٨) އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން އަނެއްބައި މޫނުތަކުގެ ވެރިން ތިބޭނީ ނިޢުމަތްތަކުގެ ދިނަކަމާއި ބޮޑުކަމުން އުފާވެރިވެ މޫނުތައް ތާޒާވެފައެވެ.

(٩) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮ އަމަލުތަކަށް ރުހިވެގެންނެވެ. އެބަޔީ الله އެމީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފިކަމުގެ ސަވާބުން މޫނުތައް އަލިވެ އުފާވެގެންނެވެ.

(١٠) އެމީހުން ތިބޭނީ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެތަކުގައެވެ.

(١١) އެތާގައި އެމީހުން އެއްވެސް بَاطِلُ އަދި ބޭކާރުވާހަކައެއްނާހާނެއެވެ.

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

ތަރުޖަމާ

فِيهَا އެތަނުގައި ވެއެވެ. عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ ދުވިދުވި ހިނގާ ފެންކަނޑެއް فِيهَا އޭގައި އެތަނުގައި ވެއެވެ. سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ މަތިވެގެންވާ އެނދުތައް وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ ބާއްވައިގެންވާ ބޯފުޅިތައް ހުރި ތަނެއް وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ ބަރިބަރިއަށް ސަފުސަފުކޮށް ބާއްވައިގެންވާ ބާލީސް ހުރި ތަނެއް وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ ފަތުރައިގެންވާ މަސްނަދު ފަރިތަކެއް ހުރި ތަނެއް. أَ فَلَا يَنظُرُونَ އެމީހުން ފަހެ ބަލައި ފިކުރުނުކުރަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ إِلَى ٱلْإِبِلِ ޖަމަލަށް كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ އެޖަމަލު ހެއްދެވިގޮތަށް ވަނީ ކިހާ ފަދަ ގޮތަކަށްތޯ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ އަދި އުޑަށް (ބަލާ ފިކުރުކުރަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟.) كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ އެ އުޑު އުފުލިގެންވަނީ ކިހާފަދަ ގޮތަކަށްތޯ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ އަދި ފަރުބަދަތަކަށް (ބަލާ ފިކުރުކުރަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟.) كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ އެ ފަރުބަދަ ބިންމަތީގައި ހަރުކުރެވިފައިވަނީ ކިހާފަދަ ގޮތަކަށްތޯ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ އަދި ބިމަށް (ބަލާ ފިކުރުކުރަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟.) كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ އެބިން ފެތުރިފައިވަނީ ކިހާފަދަ ގޮތަކަށްތޯ. فَذَكِّرْ ފަހެ ކަލޭގެފާނު وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ދެއްވައި ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ! إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަކީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ދެއްވައި ހަނދާންކޮށްދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. لَّسْتَ ކަލޭގެފާނަކީ ޖަބުރުކުރައްވާ ބޭކަލަކު نُوۡوۡ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަކޮށް ޖަބުރުކުރައްވާ ބޭކަލަކު ނޫނެވެ. إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ނުއަހައި ފުރަގަސްދީ ޖެހިލުން ވެގެންވާ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ އަދި އިންކާރުކޮށް ކާފަރުވީ މީހާ. فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ފަހެ އެމީހަކަށް الله އަދަބު ދެއްވާނެއެވެ. ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ އަދަބު إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރި އައުންވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. ﴿٢٦﴾ حِسَابَهُم އެމީހުންގެ ހިސާބު ބެއްލެވުން

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެސުވަރުގޭގައި ދިޔުދިޔު ޗަސްމަ އާރުތަކެއްވެއެވެ.

(١٣) އަދި އެތާ އުސްވެގެންވާ އެނދުގަނޑުތަކެއްވެއެވެ. (މާތްވެގެންވާ ފަރުވާގެ ތަންމަތި ތަޚުތުގައި މާތްވެގެންވާ حُوْرَ العِين އަންހެނުންތިބެނީ އެތަނގައެވެ.)

(١٤) އަދި އެތާގައި ބޭނުންމީހަކު ބުއިމަށް ބަހައްޓާފައިވާ ތަށިތަކެއްވެއެވެ.

(١٥) އަދި އެސުވަރުގޭގައި ސަފުސަފަށް އެތުރިފައިވާ ބާލީސްތަކާއި ކަންނެއްޓެއްވެއެވެ

(١٦) އަދި މަޚްމަލްގެ ފަރުދާތަކެއް އެތާ ފަތުރާލެވިގެންވެއެވެ.

(١٧) އެކާފިރުންގެމީހުން ޖަމަލުހެދިފައިވާގޮތް ކޮންފަދަގޮތެއްކަމެއް ފިކުރުކޮށް ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟ އެޖަމަލު ހެއްދެވި މަތިވެރި މާތްالله ގެ ޤުދުރަތާއި ބާރުވަންތަކަމާ ފިކުރުކޮށް އިބުރަތް ހާސިލު ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟

(١٨) އަދި އުޑަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެއްވެސް ތަނބެއް ނެތި އުޑުފުޅުވައި ވަދިޔާއިމުކުރި ވިސްނާ ފިކުރުކޮށް ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟

(١٩) އަދި ފަރުބަދަތަކަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެތަކެތި ބިމުގައި ހަރުލާފައިވާ ގޮތް ވިސްނާފިކުރު ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟

(٢٠) އަދި ބިމަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެބިން ފަތުރައިފައިވާގޮތާއި މެދު އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރު ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟ ފަހެ މިކަންކަން އެމީހުން ވިސްނާފިކުރުކޮށް ބަލާނަމަ އެމީހުން ދެނެގަންނާނެ ކަމެއް ހެއްދެވި ބާރުވަންތަކަމާއި ކަށަވަރު الله އަށް އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ އަށްގެނައުމަކީ ކުޑަކަމެއް ނޫންކަން ދަނެގަނެވޭނެއެވެ.

(٢١) (އޭ رَسُولُ الله !) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އާދެ وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާ ހަދާންކޮށްދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާ ހަދާންކޮށްދެއްވާ ހަމައެކަނި ބޭކަލެކެވެ.

(٢٢) އަދިއެމީހުން އީމާންކުރުވުމުގެ މަސައްކަތް މަޖުބޫރު ކުރައްވާބޭކަލަކު ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

(٢٣) އެކަމަކު وَعْظُ نَصِيْحَة އަށް ފުރަގަސްދީ ބަދުއަރާ ކާފިރުވިމީހާ ދެކޮޅުވިއެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެފަދަމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު الله ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ قِيَامَة ދުވަހުންނެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރިއަންނާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٢٦) ދެން އެމީހުންގެ ހިސާބު ބެއްލެވުމެވެސް އޮންނަނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށެވެ.

الفجر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفجر ‏ ‏ ‏ ‏ އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٠)

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِى ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ ٱلَّذِينَ جَابُوا۟ ٱلصَّخْرَ بِٱلْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِى ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ طَغَوْا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ ފަތިސްވަރުގެ ގަސަންކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ ދިހަރޭއާއި (حجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަރޭއާއި) وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ ޖޯޑުޖެހޭތާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ބިޖެހޭ ވާކަންތައްތަކާއި وَٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑާއި = إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ = ހިނގައްޖެއްޔާ (ރޭގަނޑު ހިނގައްޖެއްޔާ) هَلْ فِى ذَٰلِكَ އެކަންކަމުގައިވޭތޯއެވެ.؟ قَسَمٌ ހުވައެއް (ބުއްދިވެރިޔާ ހުވައެއް) لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ ބުއްދިވެރިއަކަށް أَلَمْ تَرَ ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޮޑިގެންފީތޯއެވެ.؟ (ވިސްނަވާލައްވާ ނުލައްވަނީތޯއެވެ.) كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ ރަބ্ব ކަންތައް ކުރެއްވީ ކިހިނެއްތޯ؟ بِعَادٍ ﴿٦﴾ عَاد ޤަބީލާގެ މީހުންނާއިމެދު إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ އެއީ ބޮޑެތި ތަނބުތަކެއްގެ ވެރި إِرَمُ އެވެ. ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا އެފަދަ އެއްޗެއް އުފެއްދެވިފައިނުވާ ފަދަ ތަނެއްގެ. فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٨﴾ ރަށްތަކުގައި وَثَمُودَ އަދި ثَمُودُ ޤަބީލާގެ މީހުންނާ (ނުދެކެވޮޑިގެންނެވީތޯއެވެ؟.) ٱلَّذِينَ އެމީހުންނަކީ جَابُوا۟ ٱلصَّخْرَ ހިލަގަނޑު ކޮނޑުވާލިމީހުންނެވެ. بِٱلْوَادِ ﴿٩﴾ ވާދީގައި وَفِرْعَوْنَ އަދި فِرْعَون (ގެ ކަންތައް ނުދައްކަވަނީތޯއެވެ.؟) ذِى ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ ކަޑުތަކުގެ ވެރި ٱلَّذِينَ އެމީސްމީހުން طَغَوْا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿١١﴾ ރަށްތަކުގައި ބޮޑާވެ ނުކިޔަމަންތެރިވި މީހުންނެވެ. فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ފަހެ އެތާ އެމީހުން ރަށްތަކުގައި ފަސާދަ ގިނަކުރިއެވެ. ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ ފަސާދަ ފެތުރިއެވެ. فَصَبَّ عَلَيْهِمْ ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ރަބ্ব ބާލައްވައިފިއެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ ރަބ্ব ހަމަ ޢަޛާބުގެ ކަޅާގެ. سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ عَذَابُ ގެ އެތިކަމެއް (ގަތުލާ ޢިޛާބު) إِنَّ رَبَّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ރަބ্ব ހަމަ ބަލަހައްޓަވާ ތަނުގައި لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ ކަލޭގެފާނު ބަލަހައްޓަވާ ތަނުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ފަތިސްވަގުތު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ. (٢) حَجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަރޭ ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ. (٣) ޖޯޑު ޢަދަދާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ބިޖޯޑު ޢަދަދާ ކަންތައްތަކާއި ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ (٤) އަދި ފާއިތުވެގެންދާ ރޭގަނޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٥) ފަހެ މިކަންކަމުގައި ބުއްދިވެރި ފަރާތަކަށް ޤަބޫލުވެވޭނޭ ހުވައެއް ނުވާނޭބާވައެވެ. (ވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގެ ކުރީ ހަތަރު އާޔަތްތަކުގައި އެވާ ހަތަރު އެއްޗަކާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ އެންމެ މަޝްހޫރު ހަތަރުމާނަ ދީފައެވެ. وَالله أعلم.

(٦) ފަހެ عَادُ ގަބީލާގެ މީހުންނާމެދު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވީ ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ވިސްނާ ފިކުރު ނުކުރައްވަންތޯއެވެ؟ (އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވި ހިނދުން އެކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ.) عَادُ ގަބީލާގެ މީހުންނަކީ ސަލާމް ލެއްވި هُودُ ގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ.

(٧) އެމީހުން އުޅުނު ތަނަކީ ކިޔަނީ إرَمُ އެވެ. އެއީ ބޮޑެތި ތަނބު ތަނބު ޖަހައިގެން ގެދޮރުހަދައިގެންނެވެ. (ނުވަތަ އެއީން މީހުންގެ އިސްކޮޅު ތަނބެއްފަދައެވެ. އެއީން މީހުންގެ ބާރުގަދަ ހުންނަކަމުގައި ވިއެވެ.) (٨) އެފަދަފަދަގެ ބަދަލު އެތާގައި އެހެންތާކު ނުހެދޭކަމުގައި ވިއެވެ. އެފަދަވަރު ބާރެއް ހުރި އެހެން ބަޔަކު ނުހެދޭކަމުގައި ވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންވެސް ނުކިޔަމަންތެރިވި ހިނދުން الله އެމީހުންވެސް ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. ގަދަވެއްޖެއްޔާ ބޭއްވި އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. މަޑުވެރިކަމެވެ. އެވަގު ބަޔަކު ކޮންމެހެން އިސްތިޢުލާކަމަކަށް އެވަރުގައި އުޅުނުކަމަށް ބަލާފައި ޖަހާކަމުގައި ވިއެވެ. ދެންފަހެ ނުކިޔަމަންތެރި ވީމާ ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. والعياذ بالله .....

(٩) އަދި ثَمُودُ ގަބީލާގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައް ކުރެއްވީ ކިހާވަރަކުން ވިސްނާ ފިކުރު ކުރައްވާ ވަޑައިގަތީ ނުކުރައްވަންތޯއެވެ؟ ثَمُودُ ގަބީލާގެ މީހުންނަކީ سَلام ލެއްވި صَالح ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ފަރުބަދަ ކޮށާ ހަދާ ނަގައިގެން ފަރުބަދަތައް ކޮށައިގެން ގެދޮރު ހަދާ މީހުންނެވެ. ހިލަ ކޮށައި ގެދޮރު ހެދި މީހުންނެވެ. އެއީ مَدَائن ޞާލިޙު ކަމަށެވެ. ގަދަފަދަ ބާރުގަދަ ބައެކެވެ. މިމީހުންވެސް ނުކިޔަމަންތެރިވި ހިނދުން الله ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންނަށް ފޮނުއްވި ގަދަ އަޑު ވަރުގަދަ ވެގެން ފަސްގަނޑަށް ވެއްޓުމުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައެވެ.

(١٠) އަދި ހަނގުރާމާގެ ފިރި فِرْعَون އާއި މެދު الله ކަންތައްކުރެއްވީ ކޮން ފަދައަކުންތޯއެވެ؟ އެކަލާނގެ ވިސްނާ ފިކުރު ނުކުރައްވަންތޯއެވެ. فِرْعَون އަކީ ހަނގުރާމާގެ ފިރި فِرْعَون އާ ކިޔަނީ އޭނާ މީހުންގަނޑު ބާރު ހަނގުރާމަ ގެންގުޅުއްވާކަމުގައި ވެއެވެ. ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ހަނގުރާމަ ގެދޮރު ނަގާ ހަދައި ދީފައިވާ ބަނދު ހިފައިގެން މީހުން ޢަދާބުކޮށް ގެންގުޅުއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ގޮތްގޮތަށް ފިޔަވަޅު އަޅުއްވާކަމުގައި ވިއެވެ.

(١١) މިބާވަތުގެ މިސްމީހުންނަކީ (عَادُ ގަބީލާގެ މީހުންނާއި ثَمُودُ ގަބީލާގެ މީހުންނާއި فِرْعَون އާއި އޭނާގެ ޤައުމު) މިމީހުންނަކީ އެމީހުން އެވީހެން ގައުމުތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ބޭއިންސާފުކަން ހަދާ ފަސާދަ އުފައްދައިގެން ދިޔަ ބައެކެވެ.

(١٢) އެމިސްމީހުން އެތަންތަނުގައި ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ފަސާދަ ގިނަކުރިއެވެ.

(١٣) ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަގޮތުގައި عَذَابُ ދެއްވިއެވެ.

(١٤) ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ފާރު ބަލައްވައި ވަޑައިގަންނަވަނީ ގޮތްގޮތުން ބަލަހައްޓަވާ ފަރާތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (އެ މިދުނިޔެ ވޭތިވެދާނެއެވެ. (މިސާލަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ރައްޔިތުން ހުރިހާ ކަމަކީވެސް ބަލައްވައި އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.)

فَأَمَّا ٱلۡإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكۡرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَكۡرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيۡهِ رِزۡقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّاۖ بَل لَّا تُكۡرِمُونَ ٱلۡيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأۡكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكۡلٗا لَّمّٗا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلۡمَالَ حُبّٗا جَمّٗا ﴿٢٠﴾ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلۡأَرۡضُ دَكّٗا دَكّٗا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلۡمَلَكُ صَفّٗا صَفّٗا ﴿٢٢﴾

ތަފްސީރު

فَأَمَّا ٱلۡإِنسَٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ދަންނަވާށެވެ. إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ އޭނާގެ ރަބް އޭނާ އިމްތިޙާނު ކުރައްވަވިއިރާ فَأَكۡرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ ފަހެ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ކަރާމާތް ހިއްވަވައި نِعۡمَة ދެއްވައިފިއިރާ فَيَقُولُ ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. رَبِّيٓ أَكۡرَمَنِ ﴿١٥﴾ އަހުރެންގެ ރަބް އަހުރެންނަށް ކަރާމާތް ހިއްވަވައިފިއެވެ. وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ އަދި ދަންނަވާށެވެ. އެކަލާނގެ އޭނާ إِمْتِحَانُ ކުރައްވައިފިއިރާ فَقَدَرَ عَلَيۡهِ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދަތިކުރައްވައި ފިއިރާ رِزۡقَهُۥ އޭނާގެ ރިޒުޤު فَيَقُولُ ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. رَبِّيٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ އަހުރެންގެ ރަބް އަހުރެންނަށް އިހާނާތްތެރި ކަމެއް ކުރައްވައިފިއެވެ. كَلَّاۖ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. (އިންސާނާގެ އެ ދެ ޙާލަތުގައިވެސް އޭނާ އެ ބުނި ގޮތަކަށް ނޫނޭކަމެވެ.) بَل އަދި ކިއެއް ހެއްޔެވެ؟ لَّا تُكۡرِمُونَ ޔަތީމަކު މީހުން (ދުއްސަރިންގެ މީހުން) ކަރާމާތް ނުހިފައެވެ. ٱلۡيَتِيمَ ﴿١٧﴾ ހަމަލު ކުއްޖަކަން وَلَا تَحَٰٓضُّونَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހިއްވަދު ނުދެއެވެ. އެކަންތެރި ނުކުރައްވައެވެ. عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿١٨﴾ މިސްކީނުންނަށް ކާނާދިނުމުގެ މައްޗަށް وَتَأۡكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަ މުދާ ކަނީއެވެ. أَكۡلٗا لَّمّٗا ﴿١٩﴾ ގިނަ ކޮށްލައިގެން وَتُحِبُّونَ ٱلۡمَالَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުދަލަށް ލޯބި ކުރަނީއެވެ. حُبّٗا جَمّٗا ﴿٢٠﴾ ގަދަ ލޯތްބަކުން كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫން އެކަނިވެސް ނުވާނެއެވެ. إِذَا دُكَّتِ ٱلۡأَرۡضُ ބިންގަނޑު ތެޅި ގަނޑެއްގޮތަކަށް دَكّٗا دَكّٗا ﴿٢١﴾ ގަދަފަގަދަވާގޮތް ތެޅިގަނޑުވެލުން وَجَآءَ رَبُّكَ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ރަބް ވަޑައިގަންނަވައި وَٱلۡمَلَكُ އަދި މަލާއިކަތް ބަނދުވެ صَفّٗا صَفّٗا ﴿٢٢﴾ ސަފުސަފުން (އެއްސަފަށްފަހު އަނެއްސަފު)

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އިންސާނާގެ ހާލުދަންނަވައެވެ. އޭނާގެ رب އޭނާ إمْتِحَانُ ކުރުއްވުމަށްޓަކައި އޭނާއަށް މާތްކަން ހިއްވަވައި އަދި نِعْمَة ދެއްވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް މާތްކަން ހިއްވަވައިފިއެވެ. ދެންވަރަށް ގަދާވާނެއެވެ.

- އޭނާ ހިތާނީ އޭނާގެ ރަގަޅުކަމުން الله އޭނާއަށް كَرَامَة ދެއްވީ ކަމަށެވެ. މުދަރަޖަތްވެސް އޭނާ ބައްދުވާތީ އޭނާއަށް ދިނުމުދަރާއި نِعْمَة ދެއްވީ ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނާކަމުގައިނުވެއެވެ. އެއީ ހަމަ إمْتِحَانُ އެވެ. ދެންއެވަގުތު އޭނާ الله އަށް ޝުކުރު ކުރަން ހަމަހަމަނެތިއްޖެހުނަމަ އޭނާ ފިޔަވަޅުޖެހޭނެއެވެ.

(١٦) އަދި ދަންނައެވެ. އެއިންސާނާ إمْتِحَانُ ކުރުއްވުމަށްޓަކައި އޭނާގެ رب ރިޒުޤު މަދުކުރައްވައި ދަތިކުރައްވައިފިއްޔާ އެނާބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް އިހާނެތިކަން ހިއްވަވައިފިއެވެ. މިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިފަދަމުންނަކީ ތިމާވެސްގެ އިމާންކަން ފުރިހަމަކަމުދުވެމުންނެވެ. މިހެން ދުނިޔަގައި އުޅުންފަސޭހަވެ އަސްލަމު ތަނަވަސްވުމަކީ الله ގެ كَرَامَة ހުރިކަމުގެ ދަލީލެއްނޫނެވެ. އަދި އަސްލަމުދަތިވުމަކީ ފަގީރުވުމަކީ ﷲ ގެ ކޯފާއާއި ޙަޤީރުގެ ދަލީލެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި މުއްސަނދި މީހާ ޝުކުރު ކުރުމޭ ބައްޓަންވުމާއި ފަގީރުމީހާ ކެތްތެރިވުމޭ ބައްޓަންވުމެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވާފައި ގަނޑުވަޅު ކަންތައްތަކެވެ.

(١٧) އިންސާނާ އެ ދެ ހާލުގައިވެސް (އެބަހީ ފަސޭހަކަމާއި އަސްލުމަ ދަތިކަމުގައިވެސް) އެފަދައިން ނުބުނާ ހުރި ކަމެވެ. ކަންތައް ހާލަތަކުގައިވެސް الله އޭނާ ކުރައްވާ އިމްތިޙާނެއް އެވެ. އަދި ކިޔައްވައިދެއްވަނީ. މުޅި ދިނަށް ދެވެން ދިރިހުރުމުގެ އެމީހާ ބަދަލުގައި ފުރިހަމަކަމުން އަދާ ނުކުރާ ޔަތީމުގެ ބައެއްކަށެވެ. މުދާރުއްވުމުން ދެކުނު ތަރިކަ ޔަތީމުންނަށް ކާއިމީޒުގެ ނުދިނުމެވެ.

(١٨) އަދި ކާއިމީޒުގެ ދިނުމަށް މިސްކީނުންނަށް ހިއްވަރު ނުދެމުއެވެ. ތިމާމެން އަމިއްލައަށްވެސް އެކަމަށް އެދުންވެރިކަމެއް ނުހިފުމެވެ.

(١٩) މީރާތައި މުޅިން ވާރުތަވުމަށްފަހު އަމިއްލަ ބޭނުމަށް ކާނީއެވެ. ކުޑަކުދިންނާ އަންހެނުންގެ މުދާވެސް އެމީހުންނަށް ނުދީ ކާނީއެވެ. ތަރިކައިން އަނިޔާވެރިކަމުން ނުހައްޤުން ކާނީއެވެ. ކުޑަކުދިންނާ އަނިޔާވެރިކަމުން ނުހައްޤުން ކާނީއެވެ. ހަމަ ކުޑަކުދިންނާ އަންހެނުން ވާރުތަވުމުގެ ނުހައްޤުގެ ބައިވެރިވުމުން މަނާކުރަނީއެވެ.

(٢٠) އަދި މީރާތައިމިހުން މުދަލަށް ލޯބިކުރަނީ ވަރަށް ބޮޑަށެވެ.

(٢١) އެއްބާވަތެއްވެސް އެފަދައިން ލޯބިކުރުން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. (ދުނިޔަވީ ބިންގަނޑު ތެޅިގަނެ ޖަހާލާ އަދިވެސް ގަދަފަދަ ބިކަވަޅުން ބިންގަނޑު ބިކަވަޅުން

(٢٢) އަދި ކަލާނގެ ހެއްދެވި ބޭރުކުރެއްވި رب (އަމުރުކުރައްވާ މަލާއިކަތުން ފިލިމަސްކަ ކުރުއްވުމަށް ވާޖިބުކުރައްވައި އަދި މަލާއިކަތުން ސަފުސަފުން (ސަފުކަށްޓަކަށް ސަފުވުން) ވަޑައިގެން މިކަންކަން ދިމާވުން ދުވަހުން ހާމަވާނެއެވެ. (އެދުވަހަކީ ޤިޔާމަތެވެ.)

وَجِاْیٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَجِاْیٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ އަދި އެދުވަހުން ނަރަކަ ގެންނެވޭނެއެވެ. يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ އެދުވަހުން އިންސާނާ ހަނދާންކުރާނެއެވެ. وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾ އޭނާއަށް ދެން މިއަދު ހަނދާންކުރުމުން ދެންއޮތީ ކޮންފައިދާއެއްހެއްޔެވެ. يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހަރެން ކާށްކަ ރަނގަޅު ވިސްނުމެއްވީއެވެ.؟ قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾ އަހަރެންގެ މި ޙަޔާތަށް (އާޚިރަތުގެ) އިސްކުރިނަމަ فَيَوْمَئِذٍ ފަހެ އެދުވަހުން لَّا يُعَذِّبُ ޢަޛާބު ނުދެއްވާނެއެވެ. عَذَابَهُۥٓ އެކަލާނގެ ޢަޛާބު ދެއްވާފަދައިން (ގަދަރުކަން) أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ = ހަމައެކަކުވެސް وَلَا يُوثِقُ އަދި ނުބަނދާނެއެވެ. وَثَاقَهُۥٓ އެކަލާނގެ ބަނދާނާ ވަރުން أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ ހަމައެކަކުވެސް يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ އޭ އީމާންކަމާއި ޔަޤީން ކަމުން މުޠުމަޢިންވެ ހަމަޖެހިގެންވާ މާތްތެރިކަމުގެ ނަފްސާއެވެ. (އާދަމް މީހާއެވެ.) ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ ތިބާގެ ވެރިކަލާނގެ ބަލައިގެންވާ رب ގެ حَضرَةْ އަށް އެނބުރި އަންނާށެވެ. رَاضِيَةً ރުހިގެންވާ ހާލު (ތިބާ الله ދެއްވި ރަޙްމަތާއި ސަވާބަށް ރުހިގެންވާހާލު . مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ އަދި (އެކަލާނގެ حَضرَةْ ގައި) ރުހިވޮޑިގެންވާހާލު. فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (صَالِحُ تَقْوَى ވެރި)އަޅުންގެ ތެރެއަށް ވަންނާށެވެ. وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) ނަރަކަ އެދުވަހުން ގެންނަވާނެއެވެ. ދެން އެދުވަހުން އިންސާނާ- އެބަހީ ކާފިރު އިންސާނާ ހަނދާން ކުރާނެއެވެ. އޭނާ ދުނިޔޭގައި ކުރި ނުބައިކަންތައްތަށް ހަނދާންވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދެން މިއަދު އެކަންކަން ހަނދާންވުމުން އޭނާ ކޮން ފައިދާއެއް ހުރިހެއްޔެވެ؟ ކުރިމަތީގައި އޭނާ ގަދަ ޢަޛާބެވެ.

(٢٤) އަދި އޭރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ދިރިހުރުމަށް ހެޔޮ ޢަމަލު އިސްކުރެވުނުނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅު ހެއްޔެވެ. (އެކަމަކު ދެން ހަމަ ހުސް ނަދަމް އެވެ.)

(٢٥) ފަހެ އެދުވަހުން އެކަލާނގެ ޢަޛާބު ދެއްވާވަރަށް ހަމައެކަކަށްވެސް ޢަޛާބު ނުދެއްވާނެއެވެ. ޢަޛާބު އެހާ ގަދަވާނެއެވެ

(٢٦) (އަދި ބޭނުންނާއި ހިލިހިލާއިން ކަފުރުންތައް) އެކަލާނގެ ބަނދުކޮށް ވަރަކަށް ހަމައެކަކަށްވެސް ނުބަނދާނެއެވެ. (އެވަރަކަށް ބަނދަކާނެއެވެ.)

(٢٧)،(٢٨) މާތްވެގެންވާ މުއުމިނުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ނިދާއިއްވާނެއެވެ. ދީނާކާމާއި تَوْحِيْد ގެއްލުން ނެތިވެ އެއްކޮށްފައިވާ އިޠުމުނާނުގެ ނަފުސެވެ ވަރިއާއެވެ. ﷲ ދެއްވި ދިނުމަށް ރުހިވޮޑިގެން ހަމަ ރުހިވަޑައިގެން އަދި އެކަލާނގެ ތިބާއަށް ރުހިވޮޑިގެން ހުރެ ތިބާގެ رب ގެ حَضرَةُ އަށް އެނބުރި އަންނާށެވެ.

(٢٩) (އަދިވެސް އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ صَالِحُ تَقْوَى ވެރި އަޅުންގެ ތެރެއަށް ވަންނާށެވެ.

(٣٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

البلد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة البلد — އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٠)

لَآ أُقْسِمُ بِهَـٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَـٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَـٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾

ތަރުޖަމާ

لا أُقْسِمُ بِهَـٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ މިރަށް (މިمَكَّة) ގަންދެއްވަމި މިވަނީ ﷲ ތަޢާލާގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވަވުމެވެ.
وَأَنتَ حِلٌّ (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް حَلَالُ ވެވޮޑިގެންވުމެވެ. بِهَـٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ މިރަށުގައި
وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ ބައްޕައާއި އަދި ބައްޕައަށްލިބުނު ދަރިންނާއި ގަންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވަވުމެވެ.
لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ﷲ ތަޢާލާގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾
އުނދަގޫތަކުގައި ބުރަ އުފުލާ މިޒާތުގެ ގޮތުގައި أَيَحْسَبُ އޭނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ
އޭނާގެމައްޗަށް ކުޅަދާނަވެވޭނެ ނުވާނެ ކަމަށް أَحَدٌ ﴿٥﴾ ހަމައެކަކުވެސް يَقُولُ أَهْلَكْتُ އޭނާ ބުނެއެވެ.
އަޅުގަނޑު ހަލާކު ކޮށްލީމެވެ. (ހޭދަ ކޮށްލީމެވެ.) مَالاً لُّبَدًا ﴿٦﴾ އެތައް ބައިވަރު ގިނަ އަދަދެއްގެ މުދާ
أَيَحْسَبُ އޭނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުދެކެކަމަށް (އޭނާއަށް ނުބައިކަން)
أَحَدٌ ﴿٧﴾ ހަމަ އެކަކުވެސް لَمْ أ نَجْعَل لَّهُۥ އޭނާއަށް މިވަނީ ﷲ ތަޢާލާގެ އޭނާ ނުލައްވަމުހެއްޔެވެ؟
عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ ދެލޯ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ އަދި ދުލާއި އަދި ދެތުންފަތާ وَهَدَيْنَـٰهُ އަދި
އޭނާއަށް މިވަނީ ﷲ ތަޢާލާގެ ދައްކަވައިދިނީމެވެ. ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ ދެމަގު (ހެޔޮމަގާއި ނުބައި މަގު)فَلا ٱقْتَحَمَ
ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ ފަހެ އޭނާ عَقَبَة ފަހަނައަޅައި ނުދިޔައީއެވެ.(ނުވަތަ އޭނާ عَقَبَة ފަހަނައަޅައި ނުދެއެވެ.) وَمَآ
أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ عَقَبَة އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން؟

إجْمَالِي ސުވާލު

(١) މި މައްކާ ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަވަނީ.

(٢) (އޭ رَسُولُ الله !) ކަލޭގެ ފާނަށް އެރަށް ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ الله ހުއްދަ ކޮށްދެއްވުމުން ކަލޭގެފާނަށް ކުރެއްވުމަށް ހަނގުރާމަކުރުން ފަތުޙުކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނަށް ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ. އެއީ މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވިދުވަހު ހުއްދަވެ ކަލޭގެފާނަށް ކޮށްލެއްވުމުގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. ދުވަހު އޭގެ ފަހުގައި އަލުންވެސް ކުރިން އޮތްފަދައިން حُرْمَة ތޯރި ރަށްކަމުގައި އެރަށް ވެއްޖެއެވެ. وَالله أعلم)

(٣) އަދި އާދަމްގެ ދަރިންކުރު ކޮންމެ ބައްޕައަކާއި އަދި އޭނާއަށް ލިބުނު ދަރިން ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވަވަނީ. މި ދުވުވައިގެ ޖަވާބަކީ

(٤) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ އުނދަގޫގައި ބޮޑު އުޅުމުގައި މިޔައްގެ ގޮތުގައެވެ.

(٥) އަދި އެއްވެސް މީހަކު އޭނާގެ މައްޗަށް ކުޅަދާނަކަން ނުވާނެކަމަށް އިންސާނާ ހީކުރަނީހެއްތޯ؟ (އެބަހީ އޭނާ ކިޔަމަން ފާފަވެރިކަން ކުރާ އެއްވެސް ކަމަކަށް އޭނާއަށް ބަދަލުދިނުމަށް ކުޅަދާނަވާ ނުވާނެކަމަށް އޭނާ ހީކުރަނީހެއްތޯ؟)

(٦) އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ. (އިސްލާމްދީނާއި رسول صلى الله عليه وسلم އާއި ދެކޮޅަށް ޚަރަދުކުރުމަށް) ގިނަގިނައިން އެއްކޮށްބަހައްޓައިފައިވާ ފައިސާ ދިނީމޭ.

(٧) އަދި އޭނާއާއި އޭނާ ކުރާ ކަންތައް އެކަކުވެސް ނުދެކޭނެކަމަށް އޭނާ ހީކުރަނީހެއްތޯ؟ (އެހެންނުވާނެއެވެ. الله އޭނާގެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٨) ފަހެ އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެލޯ ނުދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ދެއްވީމެވެ.)

(٩) އަދި ދުލަކާއި ދެ ތުންފަތްވެސް ނުދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ދެއްވީމެވެ.)

(١٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެމަގު ދެއްކެވީމެވެ. އެއީ ހެޔޮމަގާއި ނުބައި މަގެވެ. އޭނާ ބޭނުންމަގެއް އިޚްތިޔާރު ކުރާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާ މި ސޫރަތުގެ ނާޒިލުވީ أَبُو الأَشدين ކިޔާ ކާފަރެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނާއި رسول صلى الله عليه وسلم އަށް ވަރަށް ބާރުވެރިކަމާއި ދުޝްމަނުކަމުގައި ވީއެވެ. އެ ބާރުވެރިކަމާއި ކަން ގަދަކަމުގެ ގިނަ މާލުތަކެއްވެސް އޭނާ ހޭދަކުރި ކަމުގައި ވެއެވެ. تفسير (أيسر التفاسير)

(١١) ފަހެ އޭނާ عَقَبة ފަހަނައަޅައި ނުދެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ عقبة ފަހަނައަޅައިގެން ނުވަ ކިޔާ ތަނަކަށް ހެއްދެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެ އެ ގިނަ މުދަލުން ހެޔޮކަންކޮށްގެން عقبة ފަހަނައަޅައި ދިޔައީކަމަ ކިޔާ ތަނަކަށްހެއްދެވެ؟. އެ أبو الأشدين އޭނާ ބުނާ މުދާ عقبة ފަހަނައަޅައި ދިޔުމަށް ބޭނުންކުރިނަމަ ކިޔާ ތަނަކަށް ހެއްދެވެ.؟

(١٢) އަދި عقبة އެއީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްދެވެ؟

فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

ތަރުޖަމާ

فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ އެއީ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ. أَوْ إِطْعَامٌ ނުވަތަ ކާންދިނުމެވެ. فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ ބަނޑުހައިހޫނު ދުވަހެއްގައި يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ ތިމާގެ ގާތް ޔަތީމަކަށް أَوْ مِسْكِينًا ނުވަތަ މިސްކީނަކަށް ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ވެތިގެވެރި (އުބޮޅި ހަލާކުވަމުން ވެލިގަނޑުން އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއްނެތް ގެއްލިހުރިއެއްވެސް އަރިހުގައިވެސްނުވާ ފަގީރަކަށް) ثُمَّ كَانَ ދެން އަދި އެމީހާ ހެޔޮކަންތައްކުރާމީހާ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا އީމާންވެ މީހުންގެތެރެއިން وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ އަދި ކެތްތެރިވުމުގެ މަގުމަތީ ހުއްޓި ދެމިހުރުމަށް ނަސޭހަތްދޭ وَصِيَّة ކުރި وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް رَحْمُ ބަލައިދެއްވުމަށް އޯގާތެރިވުމަށް ހާސާ وَصِيَّة ކުރި أُولَٰئِكَ އެބަޔަކުމީހުން އެއީ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ ކަނާތް ފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. وَالَّذِينَ كَفَرُوا އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ތިމަންނާގެ. بِآيَاتِنَا ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ އެއީ ވާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. عَلَيْهِمْ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުއްޓެވެ. نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾ ބަންދުކޮށް ތަޅުލެވިގެންވާ އަލިފާން

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެއީ އަޅުން މިނިވަންކުރުމެވެ.

(١٤) ނުވަތަ ބަނޑުހައި ދުވަސްވަރުގައި ފާޑުފާޑަށް ކާއެއްޗެހި ދޭކަށް ދިނުމެވެ. ކާން ދިނުމެވެ.

(١٥) އެބަޔާ ގާތްތިމާގެ ޔަތީމަކަށް (ކާއެއްޗެހި ދިނުމެވެ.)

(١٦) ނުވަތަ ފޮނިގެންވާ މިސްކީނަކަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމެވެ. (އެބަޔާ ދޮޅުބުރަކުރުން ފެނިގެން އެހެންއެއްކަލަކު ނުވަތަ ބިންމަތީ އޮށޯވެ އުޅުމުގެ ސަބަބުން ފަޅި ހައިފުޅުވާ ގޮއްސާ ކާއެއްޗެއްސަށް ޙާލުގައި ނުވާ މިސްކީނަކަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމެވެ.) (عَقبة އަކީ މިކަންކަމެވެ.)

(١٧) އަދި އެފަދަ ހެޔޮކަންތަކުގެ ތެރޭގައި އީމާންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވުމާއެކު ކެތްތެރި ވުމުގެ ވަޞިއްޔަތް އެކަކު އަނެކަކަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރި މީހުން ކަމުގައި ވުމެވެ. އަދި އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތް ބޮޑުކުރުމަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރާމީހުން ކަމުގައި ވާންވާނެއެވެ.

(١٨) އެފަދަ އެތަކަ މީހުން ތަންޏާއެވެ. އެމީހުންނަކީ ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންގެ އަމަލުފޮތް ކަނާތްއަތުގައި ދެވޭނެ މީހުންނެވެ.

(١٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވީމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަކީ ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންގެ އަމަލުފޮތް ވާތްއަތުގައި ދެވޭނެ މީހުންނެވެ.

(٢٠) އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބަންދުކުރެވިފައިވާ ނަރަކައެވެ. (އެފަދަ ކާފަރު މީހުން ޖަހަންނަމުގެ ވަޅުގަނޑުތަކުގައި ވުރެން ބަންދު ކުރެވޭނެކަމުގައި ދިވެހިން ވެއެވެ.

الشمس سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الشمس — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٥)

وَٱلشَّمۡسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ وَٱلۡقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَغۡشَىٰهَا ﴿٤﴾ وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ وَنَفۡسٖ وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ فَأَلۡهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقۡوَىٰهَا ﴿٨﴾ قَدۡ أَفۡلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ وَقَدۡ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلشَّمۡسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ އިރާއި އަދި އޭގެ އަލިކަން ގަސަމްކުރައްވައި އަދި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. وَٱلۡقَمَرِ އަދި ހަނދުގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ އޭތި އިރާ ތަބާ ވެއްޖެއްޔާ (ހަނދު ބޭރުވެ ވަރުވެ އިރުލަފައިން އަލިކަމުގައި ތަބާ ވެއްޖެއްޔާ) وَٱلنَّهَارِ އަދި ދުވާލު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ އެ ދުވާލު އަދި ކަނޑުވެއްޖާ وَٱلَّيۡلِ އަދި ރޭގަނޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا يَغۡشَىٰهَا ﴿٤﴾ އެ ރޭގަނޑު އަނދިރި ވެއްޖެއްޔާ وَٱلسَّمَآءِ އަދި އުޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ އަދި އެ އުޑުގައި الله ބިނާ ކުރައްވައިފައިވާ ތަކެއްޗާއި وَٱلۡأَرۡضِ އަދި ބިންގަނޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ އަދި އެބިމުގައި الله ފަތުރުއްވައިފައިވާ ތަނަކާ وَنَفۡسٖ އަދި ނަފްސުވެސް ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ އެ ނަފްސުގައި ހައްދަވާ ތަރުތީބު ކުރައްވައި ބަރާބަރު ކުރައްވާފައިވާ ގޮތަވަރުތަކާއި فَأَلۡهَمَهَا ދެ ގަނޑުތަކާ އެކަނޑުގެ އެ ނަފްސަށް އަންގަވައިފައެވެ. فُجُورَهَا وَتَقۡوَىٰهَا ﴿٨﴾ އޭގެ ނުބައިކަމާއި ތަނަވަސްކަން (އެ ނަފްސަށް ކުރެވޭ އެހެން ކަމާއި ނުބައިކަމާއި) قَدۡ أَفۡلَحَ ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ވެއްޖެއެވެ. مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ އެ ނަފްސު ޠާހިރު ކުރިމީހާ (ޝިރުކާއި ފާފައިން ޠާހިރު ކުރިމީހާ) وَقَدۡ خَابَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކު ވެއްޖެއެވެ. مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾ އެ ނަފްސު ދަގުބައްދަ ހަލާކު ކަށް ވާ ވައްދާލިމީހާ

إجْمَالِي މާނަ

(١) ދިޔާއި އަދި އޭގެ އަލިކަން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٢) ހަނދު ބޭނުވި ވަގުތު އިރުފުރައިން އަލިކަމުގައި ތިބޭ ފަހުގެއްސާއި އެ ހަނދު ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ދުވާލު އަލިފަހުގެއްސާ އެދުވާލު ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٤) އަދި ރޭގަނޑު އަނދިރި ފަހުގެއްސާ އެ ރޭގަނޑު ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٥) އަދި އުޑާއި އުޑުހެދެވި الله ބިނާކުރައްވާފައިވާ ގޮތުއްތަމައި ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٦) ބިމާއި އަދި ބިމުގެއި الله ފަތުރުއްވާފައިވާ ގޮތަކާއި ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٧) އަދި ނަފްސާއި ނަފްސުގެއި الله ފުއްވައި ތަރުތީބު ކުރައްވާ ބަރާބަރު ކުރައްވާފައިވާ ގޮތަކާއި ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٨) ފަހެ އެކަލާނގެ އެ ނަފްސަށް އެނަފްސުގެ ނުބައިކަމާއި ތަގުވާކަން އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެ ނަފްސަށް ނުބައިމަގާއި ހެޔޮމަގު އަންގަވައިދެއްވިއެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ގަސަމްދެއްވައި الله ކުރައްވާ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ ގުދު ފުރައްސާރައިން ބަސްތަވާލެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ ޖަވާބު حَذْف ވެފައިވާ ކަމަށެވެ.(ވަންހަނާވެފައިވާކަމަށެވެ.) އޭގެ ޖަވާބަކީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދަރުމަވަންތަ މަސައްކަތް ބޮޑުވާނެއެވެ. މިއެވެ. އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ މި އާޔަތް ކަމަށެވެ. (މި ޖަވާބު އާޔަތުގެ سِيَاقُ އާއި ގުޅޭކަން ބޮޑެވެ. والله أعلم

(٩) ހަމަކަށަވަރުން ނަފްސު طاهِرُކޮށް ސާފުކުރި މީހާ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ކާމިޔާބުވެ ސަލާމަތް ލިބިއްޖެއެވެ.

(١٠) އަދި އެނަފްސު މަޑުކުރައްދައި ހަލާކުކޮށް ވަޅުއިރުވި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾

ތަރުޖަމާ

كَذَّبَتْ ثَمُودُ ޘަމޫދު ޤަވްމުގެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ގޮތުގެ ސަބަބުން إِذِ ٱنۢبَعَثَ ތެދުވިހިނދުން / ނުވަތަ ފޮނުވިހިނދުން أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ އެމީހުންގެ އެންމެ ބަދުބަޚުތުވެރިޔާ فَقَالَ لَهُمْ ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.. رَسُولُ ٱللَّهِ ﷲ ގެ ރަސޫލާ نَاقَةَ ٱللَّهِ ﷲ ގެ ޖަމަލުފުޅާމެދު ބެލުމަށްޓަކައެވެ. وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ އަދި އޭގެ ފެންބުއިމާއި/ އޭގެ ފެންބުއިމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. فَكَذَّبُوهُ ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. فَعَقَرُوهَا ދެންފަހެ އެމީހުން އެއި ބޮޑުނަލާއި އަތްފައި ކަނޑައި މަރައިފިއެވެ. فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް عَذَابُ ފޮނުއްވައިފިއެވެ. رَبُّهُمْ އެމީހުންގެ رَبُّ بِذَنۢبِهِمْ އެމީހުންގެ ފާފަގެ ސަބަބުން فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ ދެންއެ عَذَاب އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަމަހަމަކޮށްލެއްވިއެވެ. وَلَا يَخَافُ އަދި އެކަލާނގެ ބިރެއް ނުގަންނަވައެވެ. عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾ އެކަމުގެ ފަހުނަތީޖާއަކަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١١) ثَمُودُ ބާވައިގެމީހުން އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ގަތުމުގެސަބަބުން އެމީހުންގެ ރަސޫލު (صَالِحُ عَلَيْهِ السلاّم) ގެ ރަސޫލުކަން އެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އީމާން ނުވިނަމަ އެމީހުންނަށް ޢަޛާބުދެވޭނެކަމަށް ވިދާޅުވި ޢަޛާބު އެމީހުންދޮގު ކޮށްފިއެވެ.

(١٢) އޭރު އެމީހުންގެ އެންމެނުބައި އަދިއުންގެ އަބާއްޢަވިރިޔާ (قَدَارُ بْنُ سَالِفُ) الله ގެ ޢަވަރުދުކުޅު ގުރުދަން ތުދުވު ޤާއިމުވިހިތުންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އެންމެރުޅި ހިތުންނެވެ.

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ރަސޫލު (صَالِحُ عَلَيْهِ السلاّم) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން الله ގެ ޢަވަދުލުގަން ގާނާއެއްނުކަން ހާލުއެގެން އެކިރާކުރާނުނެވެ. އަދި އޭގެބޮނުވަރުކަން ފެންބޮން ހާލުރާކުރާނުނެވެ.

(١٤) ދެންވެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދިއެޢަމަލުކޮށްގެ މީހެއްގެ ރައްކަޅި ކަލައި އެލި މަރައިފިއެވެ. އެކަންކުރީ އެނބުރިޖެހުމުގެފިނަމެދުގައި قَدَّارُ بْنُ سَالِف ކިޔާ ނުބައިމީހާއެވެ. ދެންވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ ޢަޛާބު އަރުވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެޢަޛާބު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދާއިމުކޮށްލެއްވިއެވެ. އެއީގަދަފަތްތަކާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަލޭ. އެއަށް އެންމެން ބިރުންފިލާވެ މަރުވެ ނިމުނެވެ.

(١٥) އަދި الله އެކަންކުރެއްވީ ފަހުކޮށްދެނެވެ އަދިން އެކަމުގެބަދަލު ހިފެއްވުންކަމުގެ އޭރުލަސްވެގެނެން ބިރުވެރިވާ ވޭތުކަމުގެކަށި ނުވަތެވެ. (ބަދަލު ހިފާނެކަމަކާއެވެ؟)

الليل سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ޢާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢١)　　　　سُورة الليل

وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَغۡشَىٰ ﴿١﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنَّ سَعۡيَكُمۡ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنۡ أَعۡطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلۡيُسۡرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسۡتَغۡنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلۡعُسۡرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغۡنِي عَنۡهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ﴿١١﴾

ތަފްސީރު

وَٱلَّيۡلِ ރޭގަނޑު ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. إِذَا يَغۡشَىٰ ﴿١﴾ އަނދަގަނޑު އަނދިރި ފޮރުވާލާއިރު وَٱلنَّهَارِ އަދި ދުވާލު ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ އަލިވާލު އަދިވެ އަލިވާލުފެނިއްޖާއިރު وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ އަދި އަންހެން ފިރިހެން ދެޖިންސް ހައްދަވާ ޚާލިޤު އަށާ الله ގަސަމްދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. (ނުވަތަ އަދެޖިންސް ގަސަމްދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.) إِنَّ سَعۡيَكُمۡ ހަމަކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމުގައި އަތަށަށެކެވެ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ ކަމެއްގައިވެސް ތަފާތުވެފައިވާކަމެވެ. فَأَمَّا مَنۡ أَعۡطَىٰ ފަހެ (ހެޔޮމަގުގައި) މުދާހޭދަކޮށް ހެދިދިނުމާ ދަންނައެވެ. وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ އަދިއެކަލާ تَقۡوَى ވެރިވެ / ބިރުވެތިވެ. وَصَدَّقَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٦﴾ އަދި އެންމެ ހެޔޮކަމުގެ ބަދަލު ސަވާބު އޮންނާނެ ދުނިޔާއާގެ ތެދުކޮށް/ ނުވަތަ لاَإِلَهَ إِلاَّ الله ތެދުކޮށް فَسَنُيَسِّرُهُۥ ފަހެ އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަސާންކޮށްދެއްވާނެއެވެ ފަސޭހަކަން ދެއްވާ ހެދުމެވެ. لِلۡيُسۡرَىٰ ﴿٧﴾ ޔުސްރާއަށްދިއުން / ނުވަތަ ސުވަރުގެއަށްދިއުން. وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ އަދި ދަހިވެތި ވެއްޖެމީހާ/ އާދަގެ މުދާހޭދަކުރުމަށް ދަންނައެވެ. وَٱسۡتَغۡنَىٰ ﴿٨﴾ އަދިއެކަލާ آخِرَة ނުލަބައި ދުނިޔޭގެ މަޒަޒުން އުނަގި ކުރިއެރުމަށް.وَكَذَّبَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٩﴾ އަދިއެކަލާ ހެޔޮކަމާ މިދަރަތް الله ثواب ދެއްވާނެކަމަށް ދޮގުކޮށް- ނުވަތަ ސުވަރުގެ ދޮގުކޮށް - ނުވަތަ لاَإِلَه إِلاَّالله ދޮގުކޮށް فَسَنُيَسِّرُهُۥ ފަހެ ނިކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުނދަގޫކަން ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. لِلۡعُسۡرَىٰ ﴿١٠﴾ އުނދަގޫކަން (ނަރަކަ ގެންދާކަމުގައެވެ ކުރުން އުނދަގޫވާކަމަށް

ޖަހައްވާ ހިނދުވެ.)وَمَا يُغْنِي عَنْهُ އަދި އޭނާގެ ފައިސާއިން ފުއްދައި ނުދިނުވޭ. مَالُهُ ޢެއްޗެއް ގުޅާ إِذَا تَرَدَّىٰ ﴿١١﴾އޭނާ ހަލާކުވެއްޖެއްޔާ/ ނަރަކައަށް ވެއްޓިއްޖެއްޔާ.

ޢިއްބަތްތަކާއި إِجْمَالِي މާނަ

(١) ރޭގަނޑު އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ ރޭގަނޑު ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ކުރައްވައެވެ.

(٢) ދުވާލު އަލިވެ ހުޅާލާ ވެއްޖެއްޔާ ދުވާލުގަންދެއްވައި الله ހުވައި ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ފިރިހެން އަންހެން ދެޖިންސް ހެއްދެވި ޤުދުރަތުގެ ވެރި الله ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ކުރައްވައެވެ. ނުވަތަ އަންހެން ފިރިހެން ދެޖިންސް ގަންދެއްވައިالله ހުވައި ކުރައްވައެވެ. އެހުވައިގެ ޖަވާބަކީ:-

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށް ތަފާތުތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ސުވަރުގެ ވަންނަވައި ޢަމަލާއި ނަރަކަޔަށްވަންނަވައިކަމުގެ ޢަމަލާއެވެ.

(٥) ފަހެ ތިމާގެ މުޅި ހުރިހާކަމެއްގައި ބަރަކާތްލާ ކަން އަދި އޭނާއާއި އެއީ تَقْوَى ވެރިވެ.

(٦) އަދި އޭނާއާއެހެރެއުން މުދަލުގެ ސަބަބުން الله ދެއްވާފައިވާކަމަށް ތެދުކުރާނަމަ ހެޔޮ ކަން ނުވަތަ لاإِلَه إِلاَّ الله ތެދުކުރާނަމަ ނުވަތަ ސުވަރުގެ ދެއްވާފައިވާކަމަށް ތެދުކުރާ ހާލުގައި ދަންނަވާށެވެ،

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އިސްލާމްދީނަށް ފަސޭހަ ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގެއަށް ދެވުމަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

(٨) އަދި ތިމާ މުދަލަށް ދަހިވެތިވެ ހުރިހާކަމެއްގައި މުދާކަރުދާސްކުރާ بَخِيْلُ ވެ އަދި آخِرَة ގެ ދަރުމަތަކާއި ސަބަބުން ފުއްދައި ދުނިޔޭގެ އަގުމާއި މަޤާމަށް ފުދިގެންވާނަމަ

(٩) އަދި އާޚިރަތުގެ ކަންތައްތަކާއި ދޮގުކުރާ އެއްޗެއްޗާއި ސަބަބުން ﷲ ދެއްވާފައިވާކަމަށް ތެދުނުކުރާނަމަ އެކަންތައްތަކާ ނުވަތަ لاإِلَه إِلاَّ الله ތެދުނުކުރާނަމަ ނުވަތަ ސުވަރުގެ ދެއްވާފައިވާކަމަށް ދޮގުކުރާ ހާލުގައި ދަންނަވާށެވެ،

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ހުރިހާ ނުބައިކަމުގެ ތަނަށް ދިއުމަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

(١١) އަދި އޭނާ ނަރަކައަށް ހަލާކުވެ ވެއްޓިއްޖެއްޔާ އޭނާ ނަރަކައަށް ވެއްޓިއްޖެއްޔާ އޭނާގެ މުދަލަކުން އޭނާއަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އޭނާގެ މުދަލުގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް އޭނާއަކަށް ނުކުރާނެއެވެ.

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا ٱلْأَتْقَى ﴿١٧﴾ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

ތަފްސީރު

إِنَّ عَلَيْنَا ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށްޓަކައިވެއެވެ. لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ ކަލޭގެފާނު ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށް ދިނުން. وَإِنَّ لَنَا އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެން ވެއެވެ. لَلْآخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ ކަލޭގެފާނުގެ آخِرَة ދުވަހާއި އަދި ދުނިޔެވެސް فَأَنذَرْتُكُمْ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިރުގަންނަވައިފީމެވެ. نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾ އަލިފާނުން ހުރި ގަދަފިޔަވަޅުގެ ކަމުގައިވާ. لَا يَصْلَاهَآ އެތަނަށް ނުވަންނާނެއެވެ. إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ އަބާއްޖަވެރިޔަކުމެނުވީ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ އެއީ ޙައްޤު ދޮގުކޮށް އީމާންކަމުގެ ކުރިމަތިން ފުރަގަސްދީ. وَسَيُجَنَّبُهَا އަދި ނިކަންހުރެ އެތަނާއި ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. ٱلْأَتْقَى ﴿١٧﴾ تَقْوَى ވެރިޔާ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُ އެމީހާ އޭނާގެ މުދާ ދެއެވެ ޚަރަދުކުރާ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ ނަފްސު طَاهِرُ ވުމަށް (اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން طَاهِرُ ކަން ލިބުމަށް) وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ އަދި އޭނާގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް ނިޢުމަތެއް ނުވެއެވެ. مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾ ބަދަލު އެއްވެސް އެއްޗެއް ބަދަލުގައި ދޭން. إِلَّا ٱبْتِغَآءَ ހަމައެކަނި އެދިވަޑައިގެންނެވި وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ އެމީހާގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ދުށުމަށް. وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾ އަދި ހަމަ ރުހިގެންނެވުން އޭނާ ނިކަންހުރެ ރުހޭނެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އޮތް ކަމެކެވެ.(އެބަހީ ހެޔޮމަގާއި ނުބައިމަގު ބަޔާންކޮށްދިނުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަމެކެވެ.

(١٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔެއާއި آخِرَة خَاصَّ ވެގެންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އެދެތަކުގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގެންނަވާ ގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ހިންގަވައެވެ.

(١٤) ފަހެ قِيَامَة ދުވަހުން އަރައިގަތުމަށް ފަހު އަލިފާނުގެ ހުރިކަމުގެ ބިރުވެރި خَبَرُ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދީފީމެވެ.

(١٥) އަބާއްޖަވެރިއަކުމެނުވީ އެއަލިފާނަށް ނުވަންނާނެއެވެ.

(١٦) އެމީހުންނީ ޙައްޤު ދޮގުކޮށް އީމާންކަމާއި ކުރިމަތިލާފައި ފުރަގަސްދިން މީހުންނެވެ.

(١٧) އަދި تَقْوَى ވެރިޔާގެ މީހުން އެއަލިފާނާއި ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. އެފަދަމީހުން އެއަލިފާނާއި ގާތްނުވާނެއެވެ.

(١٨) އެ تَقْوَى ވެރިޔާގެ މީހަކީ ތިމާގެމުދާ ހޭދަކުރަނީ الله ގެ ރިޟާއަށް ޓަކައި އަދި ސިފަތްތަކާއި ނަފްސުން ސާފުވެ طَاهِرُ ވެގެންވާ މީހެކެވެ.

(١٩) އަދި އެއްވެސްމީހަކަށް އޭނާގެ ކުރިން ދެއްކި ހެޔޮކަމެއްގެ صَدَقَة ގެ مُقَابِلُ ގައި އެއްވެސް ބަދަލުކަމަކަށް ނުއެދޭމީހެކެވެ.

(٢٠) ހަމައެކަނި صَدَقَة ގެ مُقَابِلُ ގައި އެމީހާ އެދިފައިވަނީ ހަމައެކަނި ބޮޑުކަމާއި މަތިވެރިވެގެންވާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ފެނުމެވެ. އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ.

(٢١) ދެންފަހެ އެމީހާގެ މަތިވެރިވެގެންވާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ފެނުމަށް އެދިގެން صَدَقَة ކުރިމީހާ އޭނާ ރުހިވޮޑިގަންނަ ސަވާބެއް ކަލާނގެ ދެއްވާ ނިކަން ރުހިއްޖެއްސެވޭނެއެވެ.

ނޯޓު : މިއާޔަތް ތަންސީރުކުރެވެނީ تَقْوَى ވެރިޔާގެ މީހަކު أبُو بَكْر الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْهُ ކަމުގައި ދަންނަވާ މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ މުދަލުން އެތަކެއް ޢަބްދުން ނިދަހަސްކުރެއްވީ الله ގެ وَجْهُ ފެނުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވެ. ދެންފަހެ އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުއެދި ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އެތަކެއް ޚިދުމަތްތަކެއް މަޝްހޫރު އެއްޗެކެވެ. رَضِيَ الله عَنْهُ ٠

الضحى سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الضحى | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

وَٱلضُّحَىٰ ① وَٱلَّيۡلِ إِذَا سَجَىٰ ② مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ③ وَلَلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لَّكَ مِنَ ٱلۡأُولَىٰ ④ وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ رَبُّكَ فَتَرۡضَىٰٓ ⑤ أَلَمۡ يَجِدۡكَ يَتِيمٗا فَـَٔاوَىٰ ⑥ وَوَجَدَكَ ضَآلّٗا فَهَدَىٰ ⑦ وَوَجَدَكَ عَآئِلٗا فَأَغۡنَىٰ ⑧ فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ فَلَا تَقۡهَرۡ ⑨ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنۡهَرۡ ⑩ وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ ⑪

ތަރުޖަމާ

وَٱلضُّحَىٰ ① ضُحَى ވަގުތު ގަސަންދެއްވައި ނުވަތަ ދުވާލު ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ. وَٱلَّيۡلِ އަދި ރޭގަޅު ގަސަންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ. إِذَا سَجَىٰ ② އެރޭގަޅު އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ / ނިވާކޮށްފިއްޔާ. مَا وَدَّعَكَ ކަލޭގެފާނު ދޫނުކުރައްވަމެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ وَمَا قَلَىٰ ③ އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. وَلَلۡأٓخِرَةُ އަދި ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި آخِرَة ދުވަސް. خَيۡرٞ لَّكَ ކަލޭގެފާނަށް މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. مِنَ ٱلۡأُولَىٰ ④ ކުރިއަށްވުރެ / ދުނިޔެއަށްވުރެ وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާނެއެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ فَتَرۡضَىٰٓ ⑤ ދެން އޭރުން ކަލޭގެފާނު ރުހިވޭތައި ގަންނަވާނެއެވެ. أَلَمۡ يَجِدۡكَ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދުށްވޭތޯ ނުގަންނަވައިތޯއެވެ؟ يَتِيمٗا ޔަތީމު ކަމު ކަމުގައި فَـَٔاوَىٰ ⑥ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހިޔާވަހިކަން ދެއްވިއެވެ. وَوَجَدَكَ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދުށްވޭގޮތްވިއެވެ. ضَآلّٗا (ތެދުމަގެއް އަދި ހިދާޔަތެއްނެތި) މަގުގެއްލިފައިވާ ޙާލަތު ކަމުގައި فَهَدَىٰ ⑦ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. وَوَجَدَكَ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދުށްވޭގޮތްވިއެވެ. عَآئِلٗا ފަޤީރު ބޭކަލަކު ކަމުގައި فَأَغۡنَىٰ ⑧ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މުއްސަދިކަންދެއްވިއެވެ. فَأَمَّا ٱلۡيَتِيمَ ފަހެ ޔަތީމު ކުއްޖާ ދަންނަވައެވެ. فَلَا تَقۡهَرۡ ⑨ ފަހެ އަނިޔާވެރިކަމުގައި ގަދަވެ އަނިޔާކުރުމަކަށް ބަލައި ނުގަންނަވާށެވެ. وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ އަދި ސުވާލުކުރާމީހާ ދަންނަވާށެވެ. فَلَا تَنۡهَرۡ ⑩ އަނގައި ދިމާގަން އަޑުގަދަނުކުރައްވާށެވެ. وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ نِعْمَة ދަންނަވާށެވެ. فَحَدِّثۡ ⑪ ފަހެ އެދެވޭ ވާހަކަދައްކަވާ ތާށު ކުރައްވާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ضُحَى ވަގުތު ނުވަތަ ހުވި ދުވާލު ގަސަންދެއްވައި اللّٰه ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައިފައެވެ.

(٢) އަދި ރޭގަނޑު އޭގެ އަނދިރިކަމުން އެންމެހައި ތަކެތި އަނދިރިކޮށް ނިވައިކޮށް ފެއްޓޭ އެރޭގަނޑު ގަސަންދެއްވައި اللّٰه ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައިފައެވެ.

(٣) (އޭރަސޫލު اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްނުލައްވައެވެ. އަދި ކަލޭފާނާ ރުޅިވެސް ނުގަންނަވައެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخِرة އެބަހީ ސުވަރުގެއާއި އެތަނުގެ ނިޢުމަތް ދުނިޔެއަށްވުރެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާވަރަށް (ދުނިޔޭގެ فتح އާއި آخرة ގެ ثواب) ކަލޭގެފާނަށް ނިކަންހުރެ ދެއްވާނެއެވެ. އޭރުން ދެން ކަލޭގެފާނު ރުހި ވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ.

(٦) ކަލޭގެފާނީ ޔަތީމަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ދެންކަލޭގެ ފާނަށް ގެދޮރާއި އެހީވެރިން ގޮތް އެކަލާނގެ ހައްދަވައި ދެއްވިއެވެ.

(٧) އަދި ކަލޭގެ ފާނީ ޝަރީޢަތުގެ ތަފްޞީލު ނޭނގޭ غَافِل ވެ ވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ.

(٨) އަދި ކަލޭގެ ފާނީ ފަގީރު އަދި ދަރިން ދީނަ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މުއްސަނދި ކުރައްވައިފިއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ނަފުސު ފުދުމާއި މުއްސަނދި ކުރައްވައި ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާގޮތް ހައްދަވައިދެއްވިއެވެ.)

(٩) ފަހެ ޔަތީމު ކުދިންގެ މުދަލަށް ގަދަރުއްދަވައި ހަރުކަށިވެ ވެއްޓި ނުގަންނަވާށެވެ!

(١٠) އަދި ސުވާލުކުރާ ނިކަމެތިންނަށް އެއްޗެއްދެއްވައި އުނދުން ޖައްސަވައި ނުހަރުއްދަވާށެވެ!

(١١) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި نِعْمَة ތަކުގެ ވާހަކަފުޅު ދައްކަވައި އެކަން ޝުކުރުކުރައްވަމުން ފާޅުކުރައްވާށެވެ!

ދަންނައެވެ. نِعْمَة އަކީ ހުރިހާ نِعْمَة އެއެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް ބޭކަލުން އެންމެ مُقَدَّس نِعْمَة އަކީ قُرْآن އެވެ، قُرْآن ކިޔަވާ ދިރާސާކުރާށެވެ. ނުވަތަ މުރާދު نِعْمَة އަކީ ނަބީކަމެވެ. والله أعلم

الشرح سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الشرح — އާޔަތުގެ އަދަދު (٨)

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَم نَشْرَحْ لَكَ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތަނަވަސް ނުކޮށްދެއްވަންތޯއެވެ؟. صَدْرَكَ ﴿١﴾ ކަލޭގެފާނުގެ މުބާރަކު (އެބަހީ ހިތްމުބާރަކު) وَوَضَعْنَا عَنكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ނަންގަވާ ދުރުކުރެއްވީމެވެ. وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ކަލޭގެފާނުގެ ކުށްފާފަތައް ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ އުފުލާ ބުރަވެގެންވާ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ ކަލޭގެފާނުގެ ބުރަކަށިފުދެން وَرَفَعْنَا لَكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުފުއްލެވީމެވެ. ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅު فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫތަކާއި އެކުވެއެވެ. يُسْرًا ﴿٥﴾ ފަސޭހަ إِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫތަކާއި އެކުވެއެވެ. يُسْرًا ﴿٦﴾ ފަސޭހަ فَإِذَا فَرَغْتَ ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިމުނީއްޔާ (ދަޢުވަތުގެ ކަންތައްތަކުން / ނުވަތަ ހަދަމާލާތަށް / ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ބުރަކަމެއް) فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ ދެން (ނަމާދުގައި ނުވަތަ ދުޢާކުރުމުގައި) މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ. وَإِلَىٰ رَبِّكَ އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގެ فَٱرْغَبْ ﴿٨﴾ ފަހެ އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މޭމަތިފުޅު ތަނަވަސްކޮށް ނުދެއްވީމުތޯއެވެ؟ އެބަހީ ތަނަވަސްކޮށްދެއްވީމުއެވެ.

(٢) އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެކިބައިން ކަލޭގެފާނުގެ ކޮންޑާފުޅަށް ބަރުވި ބުރަ ދުރުކުރެއްވީމުއެވެ. (އެބަހީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ފާފައެއްވިޔަސް އެފާފައެއްވެސް ނަހަމަ ދުރުކުރެއްވީމުއެވެ.)

(٣) އެފާފަތަކަކީ ކަލޭގެފާނުންގެ ބުރަކަށިފުޅުގައި ބަރުވެފައިވާ ފާފަތަކެވެ.

(٤) އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު އުފުއްލަވައި މަތިވެރި ކުރެއްވީމުއެވެ. (ފަހެ އެކަލާނގެ ނަންފުޅާއި ގުޅިގެން އަބަދުވެސް އިސްލާމްދީން ނަމަ ކަލިމަޝަހާދަތުގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު ލެވިއެވެ. ކޮންމެ ވަގުތަކު ބަންގި ގޮވައިލުމުގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު ކިޔައިގަތުމުން ލެވިއެވެ. އަދި މިފަދަ ގޮތްގޮތުން ދުޢާ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު މަތިވެރި ކުރެއްވިއެވެ.)

(٥) ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫތަކާއި ދެމެހެއްޓޭ ފަސޭހަކަމެވެ.

(٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫތަކާއި ދެމެހެއްޓޭ ފަސޭހަކަމެވެ. (އެބަހީ ބޮޑުމަސައްކަތްތަކުގެ ބަދަލުގައި ފަސޭހަ ލިބުމެވެ. ތަކުލީފުތަކާއި ކަމަކަށްތަކުގެ ތެރޭގައި ކަމެވެ. ބިރުވެރިކަމާއި ކަންތަކުގެ އަމާންކަމެވެ. ދުލު މުޅިންނެވެ...ދަރުމަތު ތިރިވިގެން ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ދުލުފަސޭހަ އެއްކުރުކު ވެއެވެ).

(٧) (ޔާ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ދުންޔަވީ މަސައްކަތްތަކުފުޅުން ނިމިވަޑައިގެންފުރިއްޔާ ނަމާދަށް ހުރެތެރިވަޑައިގެން ނިމިވަޑައިގަތުމަށް ގެންފުރިއްޔާ ނަމާދަށް تَبْلِيغُ ކުރެއްވުމުން ނިމިވަޑައިގަތުމަށް ދަން ނަމާދުފުޅަށް ތެދުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ނަމާދަށް އަރުކަން ކުރެއްވުމަށް ތެދުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٨) އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ނަމާދަ އަޅުކުރުމުގައި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެފަރާތަށް އެދުންފުޅު ބަހައްޓަވާށެވެ.

التين سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة التين | އާޔަތުގެ އަދަދު (٨)

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ ٱلۡأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِيٓ أَحۡسَنِ تَقۡوِيمٖ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدۡنَٰهُ أَسۡفَلَ سَٰفِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعۡدُ بِٱلدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَحۡكَمِ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيْتُونِ ﴿١﴾ ތިނާއި ޒައިތޫނި ގަސްދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރެއްވައެވެ.وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ އަދި ސީނާގައިވާ ޠޫރުޖަބަލު ގަސްދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރެއްވައެވެ.وَهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ٱلْأَمِينِ ﴿٣﴾ އަދި މި އަމާންވެރިވާ ބަލަދި (އަމާންވެރިވާ މައްކާއަށ) لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ އެންމެ ރިވެ ސޫރަތެއްގައި (އެންމެ ރިވެ ސިފައަކުން) ثُمَّ رَدَدْنَٰهُ ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާ ރައްދު ކުރީމެވެ. (ރުޅުވެވުނެވެ.)أَسْفَلَ سَٰفِلِينَ ﴿٥﴾ އެންމެ ދަށުގެ ދަރަޖައަށް (أرذل العمر އަށް) إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވި މީސްތަކުން ފިޔާ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި އެމީހުން صَالح عمل ތަކުރިއި فَلَهُمْ أَجْرٌ ދަރު އެމީހުންނަށް ދަރުމަ ހުއްޓެވެ. غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ ކެނޑި ނިމުމެއްނެތި فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ (އޭ އިންސާނާއެވެ.) ކަލޭ ދިމާކުރަނީ ތޯ ކޮން ކަމަކާއެދި ހެއްދެވެ؟ .بِٱلدِّينِ ﴿٧﴾ ޖަޒާ ދުވަހުން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުވައި ޖަޒާދެއްވުން) أَلَيْسَ ٱللَّهُ އަޅުގެ ﷲ ނޫޅޭ ހެއްދެވެ.؟ بِأَحْكَمِ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨﴾ ހުކުމް ކުރާ މީސްކުއްލި ހުކުމްއެންގެ ސީލާ އަށުރު ވެރިކަލަކު ކަލާގެއި

إجْمَالِي މާނަ

(١) ވައްތީނި އާއި ޒައިތޫނި ގަސްދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. (މިދެއްޗަކީ އިންސާނުންނަށް ނުހަނު ފައިދާހުރި ދެއްޗެއްޗެވެ. ވަރަށްގިނަ حَكِيْمُ ނުކުތާތަކެއް މިދެއްޗަކީ. ތީނަކީ ހަރިގަނޑެއް ނެތް ފައިދާކުރާ ކާއެއްޗެއްޗެވެ. އަދި ޒައިތޫނަކީ ވަރަށްގިނަ ބައެއްގެ ކާއްމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ބަރަކާތްތެރި އެއްޗެކެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެންމެ ފައިދާބޮޑު ތެލެވެ.)

(٢) އަދި طُوْرُ ފަރުބަދަ ގަސްދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި އަމާންވެގެންވާ މިރަށް (އެބަހީ މައްކާ) ގަސްދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٤) ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ އެންމެ ރިވެތި ސޫރައިގައެވެ. އެންމެ ރިވެތި ތެދުގަޔަކުން ފުރިހަމަކޮށް މުސްތަޤީމު ގޮތަކަށް ހެދެވި ފުރިހަމަ ގޮތަކަށެވެ.

(٥) ދެން އަދި އެންމެ ދަށުދަރަޖައަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ފޮނުއްވީމެވެ. (أَرْزَلُ العُمْر) އަށް އޭނާ ފޮނުއްވީމެވެ. އެބަހީ މުސްކުޅިވެފައިވާ ދަރަޖައަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ނަރަކައަށް ފޮނުއްވީމެވެ. މިދަރަޖައަށް ވެއެވެ.

(٦) މިގޮތުގައި އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمِلُ ކުރިމީހުން ފިޔަވައި އެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ކުޑަވެގެން ނުވާނޭ ދަރުމައާއި ސަވާބު ހުންނަހުއްޓެވެ.

(٧) (އޭ ނަބިއްޔާއެވެ. އިންސާނާއެވެ.) މިހެންވާއިރު ބަހާއި ދަލީލުތަކަށްފަހު ދުވަސްވަރަށް ދިރުއްވައި ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުމަށް ދޮގުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކޮން ކަމެއް ހުއްޓެވެ؟

(٨) އަދި އެންމެ عَدْلُ ވެރިކޮށް حُكْمُ ކުރައްވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރޭގައި الله ނުވޭހެއްޔެވެ؟ ޝައްކެއްނެތެވެ. އެކަލާނގެއީ އެންމެ عَدْلُ ވެރިކޮށް حُكْمُ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދުވަސްވަރުގައި ދިރުއްވައި ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް ފޮނުއްވައި ޖަޒާދެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ عَدْلُ ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.

ދަންނައެވެ. الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވާފައިވާ ތިން އެއްޗަކީ މިންރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަމަށް ކުރައްވާފައިވާ އިޝާރާތްތަކަށްވެސް ބުނެވިފައިވާ ބައެއް ޢާލިމުންގެ ވިދާޅުވުމެވެ. ތީނާއި ޒައިތޫނުގެ މަރުކަޒަކީ بَيْتُ المَقْدِس އެވެ. އެއީ ޢީސާގެ ނަބީ عِيْسَى عَلَيْه السلاآم ގެ ރަސޫލުކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ އެރަށުންނެވެ. طُورسِيْنَا އިންދަރިއްޖާ ނަބީ مُوسَى عَلَيْه السلاآم ގެ ރަސޫލުކަމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އެމާނުވި ރައްކާތެރި وَحِي ބާވައިލެއްވުނު ފަރުބަދައެވެ. މައްކާއަކީ مُحمد صَلَى الله عَلَيْه وسَلم އަށް وَحِي ބާވައިލެއްވުން ފެއްޓުނު ރަށެވެ. = ابْنُ كَثِيْر=

العلق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العلق — އާޔަތުގެ އަދަދު (١٩)

ٱقْرَأْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ ٱقْرَأْ وَرَبُّكَ ٱلْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ ٱلْإِنسَٰنَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّآ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَيَطْغَىٰٓ ﴿٦﴾ أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجْعَىٰٓ ﴿٨﴾ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ﴿١٠﴾ أَرَءَيْتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ﴿١٢﴾ ۩

ތަރުޖަމާ

ٱقْرَأْ (އޭ محمد ގެފާނެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވޮޑިގަންނަވާށެވެ.! بِٱسْمِ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ޚަލްޤުކުރެއްވި رب ގެ އިސްމުފުޅުން/ނަންފުޅުން ٱلَّذِى خَلَقَ ﴿١﴾ އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ އެކަލާނގެއީ އިންސާނާ ހެއްދެވީއެވެ. مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ ލޭގަނޑެކެވެ ތަކުރާރުކޮށް ٱقْرَأْ ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވޮޑިގަންނަވާށެވެ. وَرَبُّكَ ٱلْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب އީ އެންމެ މާތް رب އެވެ. ٱلَّذِى އެކަލާނގެއީ عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ﴿٤﴾ قلم ގެ ذريعة އިން އުނގަންނަވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. عَلَّمَ ٱلْإِنسَٰنَ އެކަލާނގެ އިންސާނާއަށް އުނގަންނަވައިދެއްވީއެވެ. مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ އޭނާއަށް ނޭނގޭކަމެއް كَلَّآ އެއްކަމަކަށަވަރުން އެހެން ނޫނެވެ. إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ (ކާފިރު އިންސާނާ) لَيَطْغَىٰٓ ﴿٦﴾ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުކިޔަމަންތެރިވެ ބޮޑާވެގެންދެއެވެ. أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ﴿٧﴾ އޭނާއަށް (އޭނާގެ މުދަލާއި ބާރުން) ފުދިގެންވާކަމުގައި އޭނާ ދެކެމުން إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށެވެ. ٱلرُّجْعَىٰٓ ﴿٨﴾ އެނބުރި رجوع ވުން (އެނބުރި އައުން) ވަނީ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ އެ މަނާކޮށް ނަހީކުރާ މީހާ ދެކިވޮޑިގެން ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަމަ ދެކިވޮޑިގެންފީތޯ. عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ﴿١٠﴾ އަޅަކު ނަމާދުކުރައްވާހިނދު أَرَءَيْتَ ނިކަން ކަލޭގެފާނު ހަމަ ދެކިވޮޑިގެންފީތޯ. إِن كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ﴿١١﴾ އެ އަޅާ ތެދުމަގުގައި ވީނަމަ أَوْ أَمَرَ ނުވަތަ (އެ އަޅާ) އަމުރުކުރިނަމަ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ﴿١٢﴾ تقوى ވެރި ވުމަށް / ބިރުވެތިވުމަށް

إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ (محمد ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޭފުޅާއީ رب ގެ ނަންފުޅުގައި ކިޔަވާވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.)

(٢) އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ ގަނޑު ލޭކޮޅަކުންނެވެ. (އިންސާނާގެ ޖިންސު ހެއްދެވީ ގަނޑު ލޭ ކޮޅަކުންނެވެ.)

(٣) އޭ (محمد ގެފާނެވެ.!) ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ.! އަދި ކަލޭގެ ފާނުގެ رب އެއީ މާތް ކަމިވެރި ކަލާނގެއެވެ. ދީލަތިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ކަލޭގެފާނީ أمِّيّ ބޭކަލަކު ނަމަވެސް ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވާ ވިދާޅުވެވޭނީ ދަސްކޮށްދެއްވުމުން އެކަލާނގެ ދީލަތިވަންތަކަމުގެ ސަބަބުންނާ ކަމުގައެވެ.

(٤) އެކަލާނގެއީ قلم ގެ ذريعة އިން ލިޔުން ކިޔުން އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٥) އެކަލާނގެއީ (قلم ގެ واسط އިން) އިންސާނާއަށް ނޭގޭ ކަންތައްތައް އޭނާއަށް އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. قلم އަކީ الله ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑުވެގެންވާ نعمة އެކެވެ. (އެއީ الله އެންމެފުރަތަމަ ހެއްދެވި مخلوق އެވެ.)

(٦) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. الله ގެ نعمة އަށް ޝުކުރުވެރިވުމާއި ބަދަލުގައި ކުފުރުވެރިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރު އިންސާނާ (އެއީ أبوجهلކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ބޮޑާވެގަންނަނީ

(٧) އެއީ އޭނާގެ މުދަލާއި ބޮޑުން އޭނާއަށް ފުދިގެންވާކަމަށް އަދި ފުދުންތެރިކަމަށް އޭނާއަށް ފެނިގެންނެވެ.

(٨) (ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވެސް މަރުވުމަށްފަހު) رجوع ވުން ވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٩)،(١٠) އަޅަކު އުޅުމަށް محمد صلّى الله عليه وسلم ނަމާދުކުރައްވާއިރު މަނާކޮށް ނަހީކުރާ މީހާއާމެދު (އެއީ أبوجهلކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) – ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަމަ ދި ބަލާށެވެ.!. (އޭނާގެ ނުބައިކަން ނިކަންފެނޭތޯވެ.!.)

(١١) އަދި އެ އަޅާ محمد صلّى الله عليه وسلم ތެދުމަގުގައިވިއްޔާ ހުއްޓާއޭތޯ؟(އޭނާ ހަމަސްކު ހުއްޓާއޭތޯ؟).

(١٢) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު تقوى ވެރި ވުމަށް އަމުރު ކުރައްވާ ނަމަވެސް (ހަމައެހެން މަނާ ކުރަންވީހެއްތޯ.؟؟)

أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

أَرَءَيْتَ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ނިކަން ގަބޫލު ދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ. إِن كَذَّبَ އޭނާ ދޮގު ކުރިއްޔާ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ އަދި އޭނާ ފުރަގަސް ދިނިއްޔާ أَلَمْ يَعْلَم އޭނާއަށް ތޯގެ ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ ހަމަކަށަވަރުން الله ދެކެވޮޑިގެންވާކަން كَلَّا (الله ގަސަމް ކުރެއްވި.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނުވާނެއެވެ. لَئِن لَّمْ يَنتَهِ (الله ގަސަމް ކުރެއްވި.) އޭނާ އެކަން ހުއްޓައި ނުލިއްޔާ لَنَسْفَعًا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ނިތްކުރިގެ އިސްތަށިގަނޑުގައި ހިފާފައި ދަމައިގެންނަންނާނީމެވެ. نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ އެއީ ދޮގުވެރި ކުށްވެރި ނިތްކުރިއެކެވެ. އެބައި އެނިތްކުރިގެ ވެރިޔާ ދޮގުވެރި ފާފަވެރިއެކެވެ. فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ މަޖުލީހުގެ މީހުން ގޮވައިބަލާށެވެ. سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކަންހުރި ނަރަކައިގެ ޒަބާނިޔާމަލާއިކަތުންނަށް ގޮވާހުށީމެވެ. كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. لَا تُطِعْهُ (އޭ ރަސޫލުالله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ކިޔަމަންވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!. وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾ އަދި (اللهއަށް) ސަޖިދަ ކުރައްވާށެވެ.! / ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއާއި ކުރީބުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.!

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި އެނބުރި ނުލަފާކަލާގެ (އެއީ أبوجهل ކަމުގައި ބުނެވުނުވެ.) محمد صلّى الله عليه وسلم ގެންނެވި ކަންތައް ދޮގުކޮށް އަދި އީމާންކަމުން ފުރަގަސްދިނުކަމުގައި ވަންޏާ ދެން އޭނާއާމެދު ނިކަން ހަމަޖެހިބަލާށެވެ.

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާކުރާހިނގާކަމެއް الله ދެކެވޮޑިގެންވާކަން އޭނާއަށް ވެސްނޭނގެނީބާވައެވެ؟

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. الله ގަސަމީ ހުވައިކުރައްވައެވެ. އޭނާއުކުރާ ކަންތައްތަކުން އޭނާހުއްޓުމެއް ނުލާފިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ނިތްކުރިމަތީގައި އިސްތަށިގަނޑު ހިއްޕަވައި އޭނާގެހަސް ނަރަކައަށް ދަމާލައްވާހުށީމެވެ. (އޭނާއަކީ ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި محمد صلّى الله عليه وسلم ގެ ފުރާނަ ނަގަން ވިސްނާ ކަމެއް އެހެން އިސްކަމުކަމެއްވެސް.)

(١٦) ދެންފަހަ އޭނާއަކީ ދޮގުވެރި އަދި ފާފަވެރިއެން ގޯސްކުރާ ކުށްވެރިއެކެވެ.

(١٧) ދެން އޭނާއާއިވާން އޭނާގެ ނާދީގެމީހުންނަށް އޭނާގޮވައިބަލާށެވެ

(١٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވާނީ ނަރަކައިގެ ޒަބާނިއްޔާ ބޭކަލުންނެވެ.

(١٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާއަކަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ. (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ.!) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާއަށް ކިޔަމަންވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.! އަދި الله އަށް ސަޖިދަ ކުރައްވައި ނަމާދުކުރައްވައި އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާއި ކުއްތަންވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ!

القدر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القدر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَٰمٌ هِىَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ ﴿٥﴾

ތަފްސީރު

إِنَّا أَنزَلْنَٰهُ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެ ކީރިތި ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީމެވެ.) فِي لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ ﴿١﴾ ليلة القدر ވިލޭރޭގައި (މިންވަރު ކުރެއްވިގެންވާ ރޭގައި) وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ. مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ﴿٢﴾ ليلة القدر ވިލޭރެއަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން (ކޮންރޭއެއްކަން) لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ليلة القدر ވިލޭރޭ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮވެ. تَنَزَّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ މަލާއިކަތުންނާއި ރޫޙުލްއަމީން جِبْرِيْلُ عَلَيْه السلاَم ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވާނެތެވެ. فِيهَا އޭގައި. بِإِذْنِ رَبِّهِم އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ އިޛުނަށްޓަކައި. مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ ކޮންމެ އަމުރަކަށްޓަކައިގެން. سَلَٰمٌ هِيَ އޭތި ސަލާމަތްތެރިކަމެއްވެއެވެ. حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ ﴿٥﴾ ހެނދުނު ހޮޅިއަލިވާން ދަންދެން.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قُرْآن لَيْلَةَ القَدْرِ ވިލޫރު (މިންވަރުކުރެވޭރޭ) ގައި ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ لَوْحُ المِحْفُوظُ ން ދުނިޔޭގެ އުޑުގައިވާ بَيْتُ الْعِزَّة އަށް އެއްފަހަރާ އެއްކޮށް ބާވައިލެއްވުމެވެ. ދެން ތޭވީސް އަހަރުދުވަހުގެތެރޭގައި އެކިފަހަރުމަތިން رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلم އަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ.)

(٢) އަދި لَيْلَةَ القَدْرِ ވިލޫރަކީ ކޮންރެއެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(٣) لَيْلَةَ القَدْرِ ވިލޫރަކީ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ރެއެކެވެ. (އެބަހީ އެރޭގައި ކުރާ އަޅުކަން އެއްހާސް މަސްދުވަހުގެ އަޅުކަމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަދައެވެ.)

(٤) މަލާއިކަތުންނާއި جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السلاَم އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ އިޒުނަފުޅުގައި އަދި ކޮންމެ ކަމަކާ ގުޅިގެން އެރޭ ފައިބައިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٥) ފަތިސްވުމާ ހަމައަށް އެރޭވަނީ ހެޔޮ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތް ރެއެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

البينة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة البينة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨)

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ يَتْلُوا۟ صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ނުވެއެވެ. مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أَهْلُ كِتَاب ނުވަތަ وَٱلْمُشْرِكِينَ އަދި މުޝްރިކުން ކުފުރުގައި مُنفَكِّينَ (ކާފަރުކަން ދޫކޮށްލާނެ ބަޔަކު ކަމުގައި حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ އެމީހުންގެގާތަށް ޙުއްޖަތު އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ންވާ رَسُول ކަލޭގެފާނެވެ. يَتْلُوا۟ އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވިދާޅުވެއްވާތީއެވެ. صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ طَاهِرُ ވެގެންވާ ޞަޙީފާތަކެއް (صُحُف ތަކެއް) فِيهَا އޭގައިވާ / އެޞަޙީފާތަކުގައިވާ كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ ސީދާވެގެންވާ ޙުކުމް ފޮތްތަކެއް.(ސީދާވެގެންވާ ގަދަ حُكْمْ ތަކެއް) وَمَا تَفَرَّقَ އަދި ވަކިވެ ބައިބައި ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ ފޮތް ދެއްވުނު މީހުން (ޔަހޫދީންނާއި نَصَارَى ރިން) إِلَّا مِنۢ بَعْدِ جَآءَتْهُمُ މާއެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ ޙުއްޖަތު / حُجَّة وَمَآ أُمِرُوٓا۟ އަދި އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إِخلاص ތެރިކޮށްގެން حُنَفَآءَ އެމީހުން ޙަނީފުންގެ ގޮތުގައި ހަމައެކަނި އިސްލާމްދީނަށް ސީދާކޮށްގެން (تَوْحِيد އަށް ސީދާކޮށްގެން) وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ އަދި އެމީހުން ނަމާދު قَائِم ކުރުމަށާއި وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ އަދި އެމީހުން ޒަކާތް ދިނުމަށާއި وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) يَهُودى ނާއި نصارى އިން ކުރެ ކާފިރުންނާއި އަދި (މައްކާގެ) މުޝްރިކުންނާއި އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ ހުއްޖަތާއި ދަލީލު އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން އެމީހުން ތިބި ގޮތުން (ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ނުވަތަ ކާފިރު ކަމުން) ދުރުވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އަދި-އެކަން ހުއްޖަތް ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٢) އެ ހުއްޖަތަކީ / އެދަލީލަކީ الله ގެ حضرة ން ވަޑައިގަންނަވާ ރަސޫލު ބޭކަލެކެވެ. (އެއީ محمد صلّى الله عليه وسلم އެވެ.) އެކަލޭގެފާނު طَاهر ވެގެންވާ صحف ތަކެއް އެބަހީ ދޮގާއި [illegible] މުޅިން طَاهر ވެގެންވާ صحف ތަކެއް ކިޔަވައި ވިދާޅުވެދެއްވާނެއެވެ.

(٣) އެ صحف ތަކުގައި (އެފޮތްތަކުގައި) ވަނީ ސީދާވެގެންވާ ގަދަ حُكْمْ ތަކެކެވެ. އެއްވެސްކަހަލަ ގޮތަކަށް އަދި އަނިޔާއެއްނެތް حُكْمْ ތަކެކެވެ.

(٤) ހަމަކަށަވަރުން [illegible] އެބަޔަ يَهُودِى އިންނާއި نَصَارَى އިން އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާދަލީލު އައުމަށްފަހުގައި ވެސް އެމީހުން ބައިބައިވެ ވަކިވަކިވީ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (ފަހެ އެމީހުން ގާތަށް ދަލީލުއައިއިރުން – އެބަހީ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلم ވަޑައި ގެންނެވިއިރުން އެމީހުން ބައިބައިވީއެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވީމީހުންނާއި އެކަލޭގެފާނަށް ކާފިރުވީމީހުންނެވެ.)

(٥) އަދި އެމީހުން [illegible] ހަމައެކަނި އިޚްލާޞްތެރިކަން ސިފަކޮށްގެން (تَوْحِيْد އަށްސީދާކޮށްގެން) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إِخلاص ވެރިކޮށްގެން އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް [illegible] އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންނުވެއެވެ. އަދިއެމީހުން ނަމާދު قَائِم ކުރުމާއި އަދިއެމީހުން ޒަކާތް ދިނުމާއި އެވެ. ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ ۝٦ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُۥ ۝٨

ތަފްސީރު

إِن ٱلَّذِينَ كَفَرُوا ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީމީހުން.مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ أَهْلُ كِتَاب ނަމަކީ / يَهُودِي އިންނާއި نَصَارَى އިން ކުރުން.وَٱلْمُشْرِكِينَ އަދި މުޝްރިކުންނާއި .فِي نَارِ جَهَنَّمَ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައެވެ. خَـٰلِدِينَ فِيهَآ އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ.أُولَـٰٓئِكَ هُمْ ހަމައެއުރެން އެމީހުން އެއީ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ ۝٦ އެންމެ ނުބައިމީހުންނެވެ. (އެންމެ ނުބައި خَلْقُ ތެވެ.) إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުންނާއި وَعَمِلُوا ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދިއެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި أُولَـٰٓئِكَ هُمْ ހަމައެއުރެން އެމީހުން އެއީ. خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ ۝٧ އެންމެ ރަގަޅުމީހުންނެވެ. (އެންމެ ރަގަޅު خَلْقُ ތެވެ.) جَزَآؤُهُمْ އެމީހުންގެ ދަރުމަވަނީ.عِندَ رَبِّهِمْ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ.جَنَّـٰتُ عَدْنٍ އެއީ ދާއިމުވުމުގެ މަތިވެރިކަމާ ސުވަރުގެއެވެ.تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ އެގަސްތަކުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައެވެ. خَـٰلِدِينَ فِيهَآ އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ.أَبَدًا ދާއިމީގޮތެއްގައި / އަބަދުވެސް رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ ﷲ އެމީހުންނަށް ރުއްސެން ލެއްވިއެވެ.وَرَضُوا عَنْهُ އަދި އެމީހުންވެސްކަލާނގެއަށް ރުހިގެންފިއެވެ. ذَٰلِكَ އެއީ (އެސުވަރުގެއާ އެނިޢުމަތް އެއީ) لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ ۝٨ އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވި މީހަކަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ހަމަކަށަވަރުން يَهُودى ން ނާއި نصارى އިންކާރު ކާފަރުވި މީހުންނާއި އަދި މުޝްރިކުންނާއި (މި މީސްމީހުން ދާއިމަށް ދުވަހުން ވާނީ) ޖަހަންނަމުގެ އަލިފާނުގައެވެ. އެމީހުން އެއީ ދުރުމިބޫތްއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ الله ގެ ޚަލްޤު ތަކުންކުރެ އެންމެ ނުބައި މީހުންނެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالح عمل ކުރި މީހުން ދަންނަވައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ الله ގެ ޚަލްޤު ތަކުންކުރެ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހުންނެވެ

(٨) އެމީހުންގެ ދަރުމަތާއި ޘަވާބަކީ އެމީހުންގެ رب ގެ حضرةގައި އެމީހުންނަށް ހުރި ނިޢުމަތާއި ކަރާމާތެވެ. އެއީޢަދުނުވިލިބޭ އެންމެ މާތް ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެ ތަކެވެ. އަދި އެއީ އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަން ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަނުގައި އެމީހުން އަބަދާ އަބަދު ނިޢުމަތުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. الله އެމީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެމީހުން الله އަށް ރުހިގެން ވެއެވެ. އެ މަތިވެރި ބޮޑު ނިޢުމަތަކީ ތިމާ ހައްޤާ ބިރުވެތިވި رب އަށް ބިރުވެތިވިމީހުންނަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ނިޢުމަތާއި ކަރާމާތެވެ. ޖަޒާއެވެ.

الزلزلة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الزلزلة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨)

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

ތަރުޖަމާ

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ ބިންގަނޑު ތެޅިގަނެއްޖެއްސުމާއި/ބިންހެލުން އަތުވެއްޖެއްސުމާއި زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ އާޚިރުޒަމާނުން

وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ އަދި ބިންގަނޑު ނެރުމާ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ އޭގައިވާ ބުރަތަކާއި (އޭގެ ތެރޭގައި މަރުވެފައިވާ އަދި

ވަޅުލެވިފައިވާ ތަކެތި) وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ އަދި އިންސާނާބުނެން. (އެދުވަހުން އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ.) مَا لَهَا

﴿٣﴾ އެއަށް ހުރީ ކީއްހެއްޔެވެ.؟ (އެބިންގަނޑު އެހެލުނީ އެއީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން

تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ އޭގެ ޚަބަރުތަކާއި ވާހަކަ ކިޔައިދޭނެއެވެ. بِأَنَّ رَبَّكَ ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭގެފާނުގެ رب أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ އެއަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ

މީސްތަކުން (ޤަބުރުތަކުން) ނިކުންނާނެއެވެ. أَشْتَاتًا ބައިބައިން/ވަކިވަކިން لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ އެމީހުންގެ

ޢަމަލުތައް ބެލުމަށްޓަކައި (ދުނިޔެމަތީގައި) فَمَن يَعْمَلْ ފަހެ ހަމަ ކާކުމެވިޔަސް مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

خَيْرًا ދެއްތޮރެއްގެ މިންވަރަކު ހެޔޮކަމެއް ކޮށްފި يَرَهُۥ ﴿٧﴾ އޭނާ އެކަން ދެކޭނެއެވެ. وَمَن يَعْمَلْ އަދި ކާކުމެވިޔަސް

مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا ދެއްތޮރެއްގެމިންވަރަކު ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި يَرَهُۥ ﴿٨﴾ އޭނާ އެކަން ދެކޭނެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ބިންގަނޑު އޭގެ ތެޅިގަތުމުން ތެޅިގަތް ބިންހެލުން އަތުވެއްޖެއްޔާއި (އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ކުރިއަށް ފުރަތަމަ ޒަލްޒަލާގެ އަދަދު އެންމެ ބޮޑު ބިންހެލުމެވެ.)

(٢) އަދި ބިންގަނޑު އޭގެ ބަނޑުގައި ވާބަރުތަކާއި (ބިމުގެ އެތެރޭގައިވާ ބަރުތަކާއި) ނެރެލައިފިއްޔާ (އެއީ ދެވަނަ ޒަލްޒަލާގެ އަދަދު މީސްތަކުން ކަބުރުތަކުން ނުކުތުމަށެވެ.) ބިމުގައި މަރުވެ ވަޅުލެވިފައިވާ އެންމެހައި މަރުވެފައިވާއުން ދިރިގެން ނިކުންނާނެއެވެ.

(٣) (ދުނިޔެ) ބިންގަނޑު އެވަރަށް ތެޅިގަތް ހަރަކާތްތަކުން) އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. އެބިމަށް އެވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟.

(٤) އެދުވަހުން- (ޤިޔާމަތްދުވަހުން-) އެބިން އެބިމުގެ ހަބަރާ ހަބަރުތަކާ ވާހަކަ ކިޔާނެއެވެ. (ބިމުގައި ކުރި އިންސާނުން ހެޔޮކަމެއްގެ ވާހަކަ ކިޔައިދޭނެއެވެ. އަދި އިންސާނުން ނުބައި ކަމެއްގެ ވާހަކަވެސް ކިޔައިދޭނެއެވެ.

(٥) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب އެބިމަށް وحى ކުރެއްވުމުގައި އިޒުނަ ދެއްވީމައެވެ. އެދުވަހުން އޭގައިވި އެހުރިހާ ވާހަކަ ބަޔާންކުރާނެއެވެ.

(٦) މީސްތަކުން އެދުވަހުން (ޤަބުރުތަކުން) ބައިބައިވެގެން ވަކިވަކިންނުކުންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ޢަމަލު ދެއްކުމަށްޓަކައެވެ. (الله އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ދައްކަވާނެއެވެ.)

(٧) ފަހެ ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން ދޫޅިއެއްގެ މިންވަރަކު ކުޑަ ހެޔޮކަމެއްކޮށްފާ މީހަކުވެސް އެ ހެޔޮކަންދެކޭނެއެވެ. އޭގެ ޘަވާބު ލިބޭނެއެވެ.

(٨) އަދި ނުބައިކަމުގެ ތެރެއިން ދޫޅިއެއްގެ މިންވަރަކު ކުޑަ ނުބައިކަމެއްކޮށްފާ މީހަކުވެސް އެކަން ދެކޭނެއެވެ. (އެއަށް އޭނާ މަސްއޫލުވާންޖެހޭނެއެވެ.)

العاديات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العاديات — އާޔަތުގެ އަދަދު (١١)

وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا ۝١ فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا ۝٢ فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا ۝٣ فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا ۝٤ فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا ۝٥ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ ۝٦ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ ۝٧ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ ۝٨ ۞ أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ ۝٩ وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ ۝١٠ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّخَبِيرُۢ ۝١١

ތަރުޖަމާ

وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ހަޅޭނު ދުވާ އަސް ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރެއްވި ކަލާމެވެ. ضَبۡحٗا ① ދުވުމުގައި ހަޅޭލަވަންސްވަޑިއަހަށް އިރު ހާސް فَٱلۡمُورِيَٰتِ ފައިތިލަ ތަޅައި އަލިފާންކަނި ޖެހޭ ގޮތަށް ދުވާ އަސް ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރެއްވި ކަލާމެވެ. قَدۡحٗا ② ހިލަތަޅާލައި ފަސްދޮޅުގައި فَٱلۡمُغِيرَٰتِ އަދި غارت ކުރާ (އަނިޔާދޭ) އަސް ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރެއްވި ކަލާމެވެ. صُبۡحٗا ③ ހެނދުނުވަގުތު فَأَثَرۡنَ بِهِۦ އަދި އެއިން ހިތްޖަހައިގެން އެއާއި نَقۡعٗا ④ ހިރުފުސްގަދޭ فَوَسَطۡنَ بِهِۦ އަދި ދެކޮޅު ޖަމާވެގެން އެއާއި جَمۡعًا ⑤ ޖަމާޢަތުގެ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ ⑥ އޭނާ ހައްޤަށް ޝުކުރުނުކުރާ ރަބް އަށް ނާޝުކުރުވެރިއެކެވެ. وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެކަމުގެ لَشَهِيدٞ ⑦ ހެކިވެރިއެކެވެ. وَإِنَّهُۥ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ މުދާ ލޯބިކުރުމުގައި لَشَدِيدٌ ⑧ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަފަދަ މީހެކެވެ. ۞ أَفَلَا يَعۡلَمُ އޭނާއަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ إِذَا بُعۡثِرَ ނަގައި ހުސްކުރެވޭއިރު مَا فِي ٱلۡقُبُورِ ⑨ ކަށްވަޅުތަކުގައި ވާއެއްޗެހި (މަރުވެފައި ވާމީހުން) وَحُصِّلَ އަދި ފާޅުކުރެވޭ މާ ހިތްތަކުގައި فِي ٱلصُّدُورِ ⑩ ހިތްތަކުގައި ވާއެއްޗެހި إِنَّ رَبَّهُم ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ރަބް بِهِمۡ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން އެއުރެންގެ ޙާލަތު لَّخَبِيرُۢ ⑪ ހަމަކަށަވަރުން ދަންނަވޮޑިގަންނަ ކަލާނގެއެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން ކުރެއްވާނޭ ޖަޒާދެއްވުން.)

إجْمَالِي މާނަ

(١) ނޭވައިގެ އަޑު ގޮންވާޗަހައި ބާރަށް ދުއްވައިދާ (ހަޅުގާލަ ވަޑީ) އަސް ގަސްދުއްވައި ﷲ ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ފޮއްގަނޑުވެރި ހިލަ ބިމުގައި ކަތިލާފަވުމުން ރޮގަނޑަށް އުފާވެގަނޑުވެރިކަން އަލިފަން އަރުވާންޏާ (ހުގާރަވަޑީ) އަސް ގަސްދުއްވައި ﷲ ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ހެނދުނު ވަގުތުން (އަދުއްވުންގެ ތެރެއަށްވަދެ) غارت ކުރާ އަސް ގަސްދުއްވައި ﷲ ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.

(٤)،(٥) އަދި (ކުރުމުން ޖަމާއަތްގެ) ދެމެއްވަދެގަނނަ (ހުގާރަވަޑީ) އަސް ގަސްދުއްވައި ﷲ ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.
(މިބޭނުމަ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ....)

(٦)ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ އޭނާ ގެއްލިވި رب އަށް ކުފުރުވެން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އޭނާ ގެއްލިވި رب ގެ ނިޢުމަތް ތަކަށް ކުފުރުވެން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. (އެއީ ކުފުރު އިންސާނާގެ އާދައެވެ.)

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ މައްޗަށް އޭނާ ހެކި ދެއެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެ ދުވުން ނާއި ޢަމަލުތަކުން އެކަމަށް ހެކިދެއެވެ. ނުވަތަ އެކަމަށް ﷲ ހެކިވާ ވާހެގެން ވެއެވެ.)

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުދަލުގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ލޯބި ގަދަވެގެންވެއެވެ.

(٩) ފަހެ ކަށްވަޅުތަކުގައިވާހާ ބަޔަކު (ހިސާބު ބެއްލުމަށް) ނެރެވި ހާމަވެއްޖެއްޔާއިވެސް އޭނާއަށް ނޭގެނީ ބާވައެވެ.

(١٠) އަދި ހިތްތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާހާތަކެތި އެބަހީ (އީމާންކަމާއި ކުފުރުކަމުގެ ގޮތުން) ނެރެވި ހާމަވެއްޖެއްޔާވެސް އޭނާއަށް ނޭގެނީ ބާވައެވެ.

(١١) ހަމަކަށަވަރުން އެބަހީ މިހުނދުގެ رب އެދުވަހުން އެބައިމީހުންނާމެދު މާތަން ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ކުރިންވެސް އެކަމާގެ މާތަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެދުވަހުން ހުރިހާ ހަބަރެއް އިންސާނާއަށް އެކަމާގެ އަންގަވާނެއެވެ. والله أعلم

القارعة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القارعة　　އާޔަތްތައް ޢަދަދު (١١)

ٱلْقَارِعَةُ ۝١ مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٢ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٣ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ۝٤ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ۝٥ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ۝٦ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٧ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ۝٨ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ۝٩ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ۝١٠ نَارٌ حَامِيَةٌ ۝١١

ތަރުޖަމާ

ٱلْقَارِعَةُ ۝١ ހިތްހަރު ބިރުން ތެޅުތެޅުއަރާ (ތާޢާ) ޤިޔާމަތް ދުވަސް مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٢ قارِعة އަކީ ކޮން އެއްޗެއްހެއްތޯ؟ (ކޮންފަދަ އެއްޗެއް ހެއްތޯ؟) وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްތޯ؟ مَا ٱلْقَارِعَةُ ۝٣ قارِعة އަކީ ކޮންފަދަ އެއްޗެއްކަން يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ އެއީ މީސްތަކުން ވާނޭ ދުވަހެވެ. كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ۝٤ ވަކިވަކިވެ ބުރި ފަތުރިގެންވާ ކަނޑުފަތްފަތިހެން وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތައް ވާނެއެވެ. كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ۝٥ ފުރައި ކުލަކުލަ ޖެހިގެންވާ ކަށި ތަޅާފައިވާ ފަދައިން فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ ވަނީ ބަރުވެއްޖެ މީހާ (ހެޔޮޢަމަލުގެ.) مَوَٰزِينُهُۥ ۝٦ ދެން (ޢަމަލުތަކުގެ) ވަޒަން فَهُوَ ފަހެ އޭނާ ވަނީ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٧ ރުހިގެންވާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ އަދި ލުއިވެއްޖެ މީހާ ހެޔޮނަމަވެ. مَوَٰزِينُهُۥ ۝٨ ދެން (ޢަމަލުތަކުގެ) ވަޒަން فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ۝٩ ވަނީ އޭނާގެ މަންމަ އަކީ (އޭނާ ވެއްޓޭނެ ތަނަކީ) ހާވިޔާ އެވެ ޖަހަންނަމެވެ وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްތޯ؟ مَا هِيَهْ ۝١٠ އެއީ އެތަނީ ހާވިޔާ އެއީ ޖަހަންނަމަށް ކޮން އެއްޗެއްކަން نَارٌ حَامِيَةٌ ۝١١ އެއީ ހޫނު އަލިފާން ކަރުނަރުވި ދޭތެރޭގައި އަލިފާނެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) قَارِعة (يَعْنِي ހިތްތައް ބިރުން ތެޅޭފަދަ ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ނަންނަމެވެ.)

(٢) قَارِعة އަކީ ކިހިނެއް ޤިޔާމަތްދުވަހެކޭ އެއީ ކޮންފަދަ ދުވަހެއްތޯއެވެ؟

(٣) އަދި قَارِعة އަކީ ކިހިނެއް ޤިޔާމަތްދުވަހެކޭ އެއީ ކޮންފަދަ އެއްޗެއްކަން ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(٤) އެއީ ވަކިވަކިން ފެތުރިގެންވާ ކަނި ތަކެއް ފަދައިން (އެބަހީ އެތަވަޅުގެ އެއްޗެހިތަކެއް ފަދައިން) މީސްތަކުންވާނޭ ދުވަހެވެ، މީސްތަކުން ކައްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން ބިރުވެރިކަމުން ބޭރުކަމުން ދާނެވަކިތަކަށްއާއި މުޅިތަނަށް ފެތުރިގެން ދިޔާނެއެވެ. އެފަދައިން ފަހުން ހިނގާ مَحْشَرُ ގެ މައިދާނަށް އެއްކުރެވޭނެއެވެ. وَاللهُ أعْلَم

(٥) އަދި އެދުވަހުން ފަރުބަދަތައް ކުލަކުލަ ފިނިފެނާ ކުލަޖެހިއްސާފައިވާ ކަހަރިތަކެއް ފަދައިން ނުވަތަ ކަފަތަކެއް ފަދައިން ވަރަށްބުރަކޮށް ހިގައިދާނެއެވެ.

(٦) ދެންފަހެ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގައި އެމީހެއްގެ ހެޔޮ އަމަލު މީޒާނުގައި ބޮޑުވެއްޖެމީހާ ދަންނަމެވެ.

(٧) އެމީހާއީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ރުހިވޭގެންވާ ފަރާތުގެ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. ސުވަރުގެއާ އެތާގެ ނިޢުމަތްތަކެވެ.

(٨) އަދި އެމީހެއްގެ ހެޔޮކަމުގެ މީޒާން ލުއިވެއްޖެމީހާ ދަންނަމެވެ.

(٩) ފަހެ އެމީހާގެ ޖާގައަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން هَاوِيَة އެވެ ނަރަކައެވެ. ކުށްވެރިޔަކު މަންމަގެ އުނގަށް އަރާފަދައިން އޭނާ އުނގަށް ވަދެ ހަޅޭލާނެއެވެ. އެތަން هَاوِيَة އެވެ ނިކަމެތި ކަމުގައި އޮންނާނެއެވެ. އަލިފާނުގެ ގެބުރައަށް އޭނާ ވެއްޓި އަނބުރާނުކުމެވޭގޮތެއްނުވެއެވެ.

(١٠) އަދި هَاوِيَة އެވެ ނަރަކައީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(١١) އެއީ އެތާގެ ހޫނު ނިހާޔަތަށް ގަދަވެގެންވާ ހޫނު އަލިފާނެވެ.

اللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ. آمِيْن

التكاثر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة التكاثر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨)

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ① حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ② كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ③ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ⑤ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ⑥ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ⑦ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ⑧

ތަރުޖަމާ

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ① ގިނަކުރުން ތިޔަބައިމީހުން މަޝްޣޫލު ކުރުވައި ޣާފިލު ކުރުވައިފިއެވެ. حَتَّىٰ زُرْتُمُ ތިޔަބައިމީހުން ޒިޔާރަތް ކުރުމަށްދާންދެން ٱلْمَقَابِرَ ② މަޤްބަރާ ތަކަށް / ކަށްވަޅުތަކަށް كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ ③ ނިކަންހުރު (އޭގެ ނުބައިކަން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ثُمَّ كَلَّا ދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ ނިކަންހުރު (އޭގެ ނުބައިކަން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. لَوْ تَعْلَمُونَ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ނަމައެވެ عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ⑤ ޔަޤީން އެނގުމަކުން (ޝައްކެއްނެތި) لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ⑥ ހަމަކަށަވަރުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކަ ފެންނާނެއެވެ. ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އެ ނަރަކަ ދެކޭނެއެވެ. عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ⑦ ޝައްކެއްނެތި ހަމަ ޔަޤީންގެ ލޯލަކުން ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ ދެން ނިކަންހުރު ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން عَنِ ٱلنَّعِيمِ ⑧ (ދުނިޔޭގައި ދެއްވުން) ނިޢުމަތްތަކާއި ބެހޭ

إِجْمَالِي މާނަ

(١)،(٢) ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި މުދާ ގިނަކުރުމާއި ދަރިންގިނަކުރުމާއި އެކަކު އަނެކަކާ މަށްޗަށް ފަޚުރުވެރި ވުމާއި) މިބާވަތުގެ ކަންކަމުގައި މަޝްޣޫލުވެ ގެން ތިބީ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވެގޮސް ޤަބުރުތަކަށް ޒިޔާރަތް ކުރާ ދާންދެން ދާންދެނެވެ. އެބަހީ މަރު އަތުވެއްޖެއްޔާ ދާންދެނެވެ.

(٣) ދެން ހަމައެއްކަލަވެސް އެގޮތެއްނޫނެވެ. ނިކަންހުރެ އޭގެ (ނުބައިކަން) ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުންނެވެ.

(٤) ދެން ހަމައެއްކަލަވެސް އެގޮތް ނޫނެވެ. (އެކަންކަން ނޭގި ނުދާނެއެވެ.) ނިކަންހުރެ ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެކަންކަން (އެކަމުގެ ނުބައިކަން އެނގިދާނެއެވެ.)

(٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެގޮތް ނޫނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޝައްކެއްނެތި ޔަޤީނަން އެކަމުގެ ނުބައިކަން އެނގޭނަމަ އެގޮތް ނުހެދީހެވެ. (ދުނިޔޭގައި ދަރިން ގިނަކުރުމުގައި الله ގެ ޠާޢަތުން ބޭރުވެ ދޫކޮށް އާޚިރަ ނުވީހެވެ. މަޝްޣޫލު ނުވީހެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކަ ދެކޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧) ދެން އެދުވަހުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ޝައްކެއްނެތި ޔަޤީންގެ ލޯލުން ތިޔަބައިމީހުން އެނަރަކަ ދެކޭނެއެވެ.

(٨) ދެން އަދި އެދުވަހުން ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބުނުހުރި ނިޢުމަތްތަކާއި މެދު ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައި މީހުން ނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

العصر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة العصر	އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣)

وَٱلْعَصْرِ ۝١ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لَفِى خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ ۝٣

ތަރުޖަމާ

وَٱلْعَصْرِ ۝١ عَصْرُ ވަގުތު ގަންދެއްވައި ނުވަތަ ޒަމާން ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާވަނީ لَفِى خُسْرٍ ۝٢ ގެއްލި ހާލަތުގައެވެ. إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވެހުރިން ފިޔަވައެވެ. وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދި އެއުރެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް حَقُّ އަށް وَصِيَّة ކުރި وَتَوَاصَوْا۟ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރި بِٱلصَّبْرِ ۝٣ ކެތްތެރިވުމަށް

ہ

إِجْمَالِى މާނަ

(١) ޤަސަމާއި ދުވާލު އުފެދިގެންވާ ޒަމާން ގަސަމްކުރައްވައި ނުވަތަ عَصْرُ ވަގުތު ގަސަމްކުރައްވައި اللّٰه ހުވައި وَحِى ކުރައްވައްވާ. (އުހުވައިގެ ޖަވާބަކީ)

(٢) ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި އިންސާނުންވަނީ ގެއްލި ހަލާކުވުމުގައެވެ. (އެގޮތުގައިން اللّٰه އިސްތިސްނާ ކުރައްވާފައިވާނީ ވަކިބައެކެވެ. އެމީހުން ތިރީގައިވާ ހަތަރު ސިފަ ގެއްލި ހަލާކުވުމުގައި ވާމީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވާނެ. އެމީހުންނަކީ ކޮބާ ފައިދާވެ) އެއީ ހަތަރުސިފައެއް އުފެދިގެންވާ ބައެކެވެ.

(٣) އީމާންވެގެންވުން. (އެބައި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި އަދި އެކަލާނގެ ފޮތް ގެންނެވި އެންމެހައި ކަމަކަށް ވެސް އީމާންވެގެންވުމެވެ. (އީމާންވެގެންވާމީހުންނެވެ.)

- ހެޔޮކަމާއި އުޅެ صَالِحُ عَمَلُ ކުރުމެވެ. އެއީ ރަސޫލާ އަންގަވާފައިވާގޮތަށް އެ އަންގަވާފައިވާކަމެއް ކުރުމެވެ. އަދި ނުކުރުން އަންގަވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުވުމެވެ.(صَالِحُ عَمَلُ ކުރާމީހުންނެވެ.)

- އަނެއްކަމަކީ އެކަކު އަނެކަކަށް حَقُّ އަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ.(އެބައި އިސްލާމްދީނަށް އުޅުމަށް އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ. (އެފަދައިން އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރާމީހުންނެވެ)

- ހަމަޖެހުމަށް ކަމަކީ ކެތްތެރިވުމަށް އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ. އެބައި ދީނަށް ޓަކައި ތުރުގައި ދިމާވާ ދަތިތަކަށް ކެތްކުރުމެވެ. (އެފަދައިން އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރާމީހުންނެވެ) އަދި ދީނުގެ ކަންތައްތައްކުރުމުގައިވެސް ކެތްތެރިވުމެވެ. މިއެވެ.

މިބުނެވުނު ސިފަތައްހުރިމީހުން ގެއްލުން ދުނިޔެއާއި އެންމެހައި ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމުން ސަލާމަތްވާބައެކެވެ.

الهمزة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الهمزة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩)

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ ٱلَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ ﴿٣﴾ كَلَّا ۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِى ٱلْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ ٱللَّهِ ٱلْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ ٱلَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى ٱلْأَفْـِٔدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍۭ ﴿٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَيْلٌ = ނަރަކައިގެ عَذاب ހުއްޓެވެ. ۞ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ = غِيبَ ބުނާ ކޮންމެ މީހަކަށް. ۞ (މީހުންގެ ކުރިމަތީ އެމީހާއަށްغِيبَ ކިޔާކޮންމެމީހަކަށް.)۞ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ = (ފުރަގަހުން މީހުންނަށް غِيبَ ކިޔާ ކޮންމެ މީހަކާ۞ ٱلَّذِى جَمَعَ مَالًا = ދުނިޔާ މުދާ ޖަމާކޮށް. ۞ وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾ = އަދި އެ މުދާ ގުނަގުނާކޮށް. ۞ يَحْسَبُ = އަދި އޭނާ ހީކުރޭ. ۞ أَنَّ مَالَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެމުދާ. ۞ أَخْلَدَهُۥ ﴿٣﴾ = އޭނާ(ދެމުންވާ ދުނިޔޭގައި) ދެމެހެއްޓޭނެކަމަށް. ۞ كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާ ދިރިހުރެވޭގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. ۞ لَيُنۢبَذَنَّ = އަދި އޭނާ އެއްލެވޭނެއެވެ. ۞ فِى ٱلْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ = ކޮންމެ އެއްޗެއް ހަލާކުކޮށްލާ، ނަރަކައަށް. ۞ وَمَآ أَدْرَىٰكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟۞ مَا ٱلْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ = حُطَمَة އަކީ ކިޔާ ނަރަކަ އެއް ކޮން އެއްޗެއްކަން. ۞ نَارُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އަލިފާނެވެ. ۞ ٱلْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ = އަނދާ އަނދާ ހުންނަ. ۞ ٱلَّتِى تَطَّلِعُ = އެއަލިފާން ފޯރައި (އެ އަލިފާން ހިތައި)۞ عَلَى ٱلْأَفْـِٔدَةِ ﴿٧﴾ = ހިތްތަކަށް (ހިތްތަކަށް އެއަލިފާން ވަންނަ)۞ إِنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެ އަލިފާން۞ عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ = އެމީހުންނަށް އެތާގެ ދޮރުތަކުން ތަޅުލެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނަށް ނުނިކުމެވޭގޮތަށް ބަންދު ކުރެވިގެންނެވެ.)۞ فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍۭ ﴿٩﴾ = ދިގުވެފައިވާ ތަނބު ތަކެއްގައި ވަރުގަދަކަމަކަން ބަނދު ކުރެވިފާ ހާލު ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މީހުންގެ ފޫނުމަތީގައްޔާއި ކުރިމަތީގައްޔާ އަދި ފުރަގަހުން މީހުންނަށް غِيْبَ ކިޔާ ކޮންމެމީހަކަށް وَيْلُ ހުއްޓެވެ. އެއީގަދަފަދަސްނާ ޢަޛާބެވެ. ނަރަކައިގެ ވައިލްވާދީއެކެވެ.

(٢) އެމީހާމުދާ ޖަމާކޮށް އަދަދުކޮށް ހަދައެވެ.

(٣) އަދިއޭނާ ހީކުރަނީ އެމުދާ އޭނާގަދަވެރިކޮށްދޭނެ ދުނިޔޭގައި ދާއިމީދެމިހުރުމަށް ބަހައްޓާނެކަމަށެވެ. (އެފަދަމީހުން މީހުންނަށް މަލާމާތްކޮށް غِيْبَ ކިޔައި ހަދަނީ މުދާލިބުމުން އެކަމުގެ فَخْرُ ގައެވެ. އޭނާހީކުރަނީ މުދާ އޭނާ ހިފެހެއްޓޭނެކަމަށެވެ. މިއީ މިޒަމާނުގެ ކާފިރުންގެ ޙާލެވެ.)

(٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. ޔަޤީނުންވެސް އެފަދަމީހުން حُطَمَة އެޅުވޭނެ ނަރަކައަށް އެއްލައިލެވޭނެއެވެ. (حُطَمَة އަކީ އެތަނަށްވަންނަތަކެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ފުނޑުފުނޑު ކޮށްލާތަނެކެވެ)

(٥) އަދި حُطَمَة އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނު އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ އެއީ ކޮންފަދަ ނުރައްކާ ތަނެއްހެއްޔެވެ؟

(٦) އެއީ ٱللَّهِ ގެ އަލިފާނެވެ. – (ٱللَّهِ އަށް އެއަލިފާން ނިސްބަތްކޮށްދެއްވީ އޭގެބޮޑުކަމާއިގަދަފަދަކަމުގެ ދަލީލެވެ.)

(٧) އެއަލިފާން ހިތްތަކަށްފޯރާނެއެވެ. (ޖިސްމު ޖެހުމުގެ ކަކުލުން ހިސާބުވެސް ނުކުތުމަށް ގަދަވާނެއެވެ.)

(٨) އެމީހުން އެތަނުން ނުނިކުމެވޭގޮތަށް އެތަން ބަންދު ކުރެވިގެންވެއެވެ.

(٩) ދިގުގޮތަށް ތަނބުތަކުގައި ވަޅުގަނޑަކަށް އެމީހުން ބަނދެވިގެންވާނެއެވެ.

الفيل سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفيل | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވައިފީމުތޯ؟ ❁ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވި ކޮންފަދަގޮތަކުންކަން. ❁ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ = އެތުގެ އަސްކަރިންނާއި މެދު ❁ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ރޭވުން ނުތަނުބުވައިފީމުތޯ.؟ ❁ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ = ގެއްލުމެއްގައި ހަލާކުގައި ❁ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވިއެވެ. ❁ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ = أبابيل އެވިޔާ ދޫނިތަކެއް. ❁ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ = އެސްތޮރުވެން ހިލަތަކުން އެމީހުންނަށް ޖަހައެވެ. ❁ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ = ނަރަކައިން ކައި ހުސްވެފައިވާ. ❁ فَجَعَلَهُمْ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވިއެވެ. ❁ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾ = ޖަނަވާރުކާއި ވަރަށްގާވާ ފަތްތަކެއްފަދައިން. ނުވަތަ ގޮވާމުގެ ތޮރިތަކެއްފަދައިން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ ޙަމްދުވެގެންވާ ރަސޫލާއެވެ!) އެކުގެ އަތުވެރިންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވި ކޮންފަދައަކުންކަން، ނުވަތަ ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތައިމެދު - ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ ނުވިސްނަވަމުހެއްޔެވެ؟

(٢) އެބައިމީހުންގެ ރޫވާއި ތަދުބީރު ގެއްލުވާލި ރަބްބު ކަލުގައި އެކަލާނގެ ނުހަދައްވަމުހެއްޔެވެ؟ އެބަޔާ އެމީހުންގެ ރޫވާއި ތަދުބީރު ގެއްލުވާލި ރަބްބު ކަލުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ފެއްސެވެ

(٣) އެކަލާނގެ އެބައިމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވި އަބާބީލު އެކިދިމާ ކުދިކުދި ދޫނިތަކެކެވެ.

(٤) އެދޫނިތަކު ނަރަކައިން ހޫނުކުރެވިފައިވާ ހިލަތަކުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެއިން ކޮންމެދޫނިޔެއް ގެންނަނީ ގޮތަންފުކުޅަފައިވާ ނުވަތަ ކުޑަކުޑަ ކުދިކުދި ހިލަ ތިން ހިލައެވެ. އެއީ އެސްތަރީގެ ތޮށިގަޔާ ހިލަތަކާއި ދުވަހުގެ ހިލައެއް ކުރާ އެއީއެކަން ޖެހުނުމީހާ ހިލައިގައި އެބައިއަލުން ޖެހުނުމީހާ ނުކުމެގެންދިޔައެވެ. އެއިން ހިލައަކުން މީހަކު ގަޔާ ޖެހުނީމާ އެމީހާގެ ގަޔަށް ނުކުމެ ގެންދިޔަ ޖަހަލައިގެން އެއްކިބައިން އަނެއްކިބައިން މަރުވެގެންދިޔައެވެ.

(٥) އެމީހުން މަރުވެގެން ވީގޮތް ފެންފަންޑުވެފައިވާ ހިވަށް ގެރިބަކަރި ކައިވަކާފައިވާ ވަޅުތަކެއްހެންނެވެ. ނުވަތަ ހިރި ހުއިތަކެއްހެންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގައި ބަޔާންވެގެން މިދިޔަ މަސްއަލަ ގެރިބު ހަލާކު ކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި ތަރުޙީބުކުރުމަށްޓަކައި އެކުގެ ހުރި ބަރަކާތްތެރި މަކާއްޔާ ކަޢުބާއަށް ހަމަލާދޭ އަބްރަހަ އާއި އޭނާގެ ސިފައިންނަށް ﷲ ހަލާކު ކުރެއްވިގޮތުގެ ކުރު خُلاَصَة އެކެވެ. އެމީހުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީ ނިމިގެން ދިޔައީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އެއިރުން ދެމެދު ތަރުވާތާއި ދުވަސްތަކާތެރޭ ހަރަމް ކަޢުބާގެ ކައިރީގައި ވިހާރާއަސް ޒަމާނަތަކަށް މަޤާމު ވާދީ مُحَسَّر ގައި ﷲ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެދޫނިތަކާއި ހިލަތަކާއި ފޮނުއްވާ ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. މިވާހަކަ تَفْصِيلُ ކޮށް تَفْسِيْر ކިތާބުތަކުގައި ބަޔާންވެގެން ވެއެވެ. މި ހާދިސާ ހިނގާދިޔައީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިހޭކުއްސުރު ހިނގާދިޔަ އަހަރުގައި ގޮތެއްގައި ބަޔާންވެގެން ވެއެވެ. والله أعلم

قريش سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة قريش — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤)

لِإِيلَٰفِ قُرَيۡشٍ ١ إِۦلَٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ ٢ فَلۡيَعۡبُدُواْ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ ٣ ٱلَّذِىٓ أَطۡعَمَهُم مِّن جُوعٖ وَءَامَنَهُم مِّنۡ خَوۡفِۭ ٤

ތަރުޖަމާ

لِإِيلَٰفِ قُرَيۡشٍ ١ = قريش ނަސާއި ގުޅުމާ އާދަވަންތަވުމި ކަމެއްގެ ބޮޑުކަމުން ◈ إِۦلَٰفِهِمۡ = އެމީހުންނަށާ އެ އާދަވަންތަވުމާއި ◈ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ ٢ = ފިނި މޫސުމާއި ހޫނުމޫސުމުގެ ދަތުރުތަށް. ◈ فَلۡيَعۡبُدُواْ = ފަހެ އެމީހުން އަޅުކަންކުރާހުށިކަމެވެ. ◈ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ ٣ = މިގެ ތަރުގެ ވެރި رب އަށް ◈ ٱلَّذِىٓ أَطۡعَمَهُم = އެކަލާނގެއީ އެމީހުންނަށް ކާންދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ◈ مِّن جُوعٖ = ބަނޑުހައި ހުސްކަމުގައިވަނިކޮށް ◈ وَءَامَنَهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަމާންކަންދެއްވިއެވެ. ◈ مِّنۡ خَوۡفِۭ ٤ = ބިރުވެރި ކަމުން ◈

إجْمَالِي މާނަ

(١) قريش ނަންގައި ގެނު الله ބަހައްޓަވާ އުލްފަތްތެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެބަހީ އެ ބޭފު ނިޢުމަތުގެ ސަބަބުން އުޅުމުގެ ސުވާލުތަކެއް ގޮތުން އެމީހުން ﷲ ޢަދުކަން ކަމާ ހުރިކަމެވެ. މިއާއްމުވަސް ތިންވަނަ އާދަކައި ދެކޮފައެވެ. ދެވަނަ އާދަމުކައި އެވަސް އެމީހުންނަށް ބަހައްޓަވާ އުލްފަތްތަކަށް އިސްލާމީ ކަރަންވާ ފައެވެ. އެއީ

(٢) އެމީހުން ކަމާ ފިނި މޫސުމުގެ ދަތުރާއި ހޫނު މޫސުމުގެ ދަތުރެވެ. ފިނި މޫސުމުގައި ހަމަން ކަރައަށެވެ. ހޫނު މޫސުމުގައި ޝާމު ކަރައަށެވެ. މި ދެ ދަތުރުގައިވެސް އަމާންކަމާއެކު ދަތުރު ކުރުމަށް ގޮތް ލިބިފައެވެ. ދަތުރު ކަންފަށް އަންނައިރުވެސް އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބައެއް ގެނާ ނުކުރެއެވެ. އެއީ މައްކާގައިވާ الله ގެ ހަރަމްގެ އަށުވެރިން ކަމުގައިވާތީއެވެ. އެންމެން އެމީހުންނަށް އިޙްތިރާމް ކުރެއެވެ.

(٣) ފަހެ (މިބޭގެ ނިޢުމަތްތަކުގައި ވިސް) އެމީހުން މި ގެފުޅުގެ ވެރި رب އަށް ޢަބުދަތް ކަމާ ހުރިކަމެވެ.

(٤) އެކަލާނގެއީ ބަނޑުހައި ހާލަތުގައި އެމީހުން ދުނި ކާންދިނެވި ކާނާއްދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބިރުވެރި ކަމުން އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. قريش ނަނަން ދެމޫސުމުގައި ދަތުރު ކުރުމާ ގޮސް ހަމަޖެހިގައި ޢުމުރުގެ ސަބަބުން ބަނޑުހައި ހުރުކަމުން އެމީހުން ސަލާމަތް ވިއެވެ. އަދި اللهގެ ޙަރަމްގުރު ހުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ލިބިގެން ދިޔައެވެ. މިއީ އެއްވެސް އެހެން ބައަކަށް ލިބިފައިވާ ނޫންނެވެ. އަދި މިޙުނާވެސް އެހެން އެޢައް ނިޢުމަތެއްގެ ސަބަބުން ހާއްސަ ވެއެވެ. والله أعلم

الماعون سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الماعون　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧)

أَرَءَيۡتَ ٱلَّذِي يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِي يَدُعُّ ٱلۡيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيۡلٞ لِّلۡمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ عَن صَلَاتِهِمۡ سَاهُونَ ﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمۡنَعُونَ ٱلۡمَاعُونَ ﴿٧﴾

މުފްރަދު

أَرَءَيۡتَ = ކަލޭގެފާނު ބެއްލެވީމުތޯއެވެ./ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވައި ބައްލަވާށެވެ. ۞ ٱلَّذِي يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ

﴿١﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރާމީހާއަށް۞ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِي = ފަހެ އެމީހާއީ، ۞ يَدُعُّ ٱلۡيَتِيمَ

﴿٢﴾ = ޔަތީމުން އެކުދިންގެ حَقُّން ދުރުކުރުވާމީހާއެވެ. ۞ وَلَا يَحُضُّ = އަދިއޭނާ ހިތްވަރުދިނުމެއް ނުކުރައެވެ. ۞ عَلَىٰ طَعَامِ

ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣﴾ = މިސްކީނުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމުގެ މަސައްކަތް. ۞ فَوَيۡلٞ = ފަހެ ހަލާކަތާއި ގަދަފަދަ ބޮޑުވޭނުން ވެއްޖެއެވެ. ۞

لِّلۡمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ = ނަމާދުކުރާމީހުންނަށް۞ ٱلَّذِينَ هُمۡ = އެމީހުން އީ ۞ عَن صَلَاتِهِمۡ سَاهُونَ ﴿٥﴾ =

އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކާމެދު ހަމަޖެހުން ނެތި غَافِلُ ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ هُمۡ = އަދި ކަމެއްކުރާއިރު އެމީހުން އީ

يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ = ދައްކަވަން ނަފްސަށްޓަކައި ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَيَمۡنَعُونَ = އަދި އެމީހުން މަނާކުރައެވެ. ۞

ٱلۡمَاعُونَ ﴿٧﴾ = ގެތެރި ކަންތާކު (ވަޅި ފުރޮޅު ތެލި ތަށި އެއްޗިހި) ދަތުރުކުރުވާކަމި ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ޙިސާބާއި.!) ރިސާލަތް ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރާމީހާއަށް ކަލޭގެފާނު ބެއްލެވިއްޔާތޯއެވެ؟. އެމީހާގެ ހާލަތު ނިކަން ދެއްކެވުމަށް ބުއްދިވާރުވެ. (އެމީހަކީ العَاصُ بْنُ وَائِلُ السّهمى ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަނެއްބައި الوَلِيْد بْنُ المُغِيْرَة ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ މުޝްރިކުން ކުރެ ކޮންމެ މީހަކު ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(٢) ފަހެ އެމީހާއަކީ ޔަތީމު ކުދިންނަށް އެކުދިންގެ حَقُّ ނުދީ ދުރުކޮށްލާމީހާއެވެ. އެކުދިންނަށް އަނިޔާކޮށްލާމީހާއެވެ.

(٣) އަދި މިސްކީނުންނަށް ތިމާއަމިއްލައަށް ކާނާ ނުދީ އަދި އެހެންމީހުންނަށްވެސް ހިތްވަރު ނުދޭމީހެކެވެ.

(٤) ފަހެ ނަމާދުކުރާމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ ޢަޛާބު ހުންނަހުއްޓެވެ.

(٥) އެމީހުންނަކީ ނަމާދުގެވަގުތު ހަނދާންނެތި އަދި غَافِلُ ވެގެންތިބެފައި ޖެހޭ ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ. (އެއީ شَرْعِي ޢުޛުރެއްނެތި ވަގުތު ފަސްކޮށްފައި ނަމާދު ކުރާމީހުން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) ނަމަވެސް މުނާފިޤުން ކުރާގޮތަށް ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ. އެއީ މީހުން ބަލަންތިބިއިރާ ގަސްތުކުރެވި ކަންތައް މީހުން ބަލަންތިބިއިރާ ނަމާދު ނުކުރާމީހުން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.

(٦) އެމީހުންނަކީ ދެއްކުމަށް (އަޅުކަން)ކުރާމީހުންނެވެ.

(٧) އަދިއެމީހުންނަކީ اَلْمَاعُونَ މަނާކުރާމީހުންނެވެ. (އެއީ ވަޅި ފޮތި ދަގަނޑު ފަދަ އަދިމުސްލިމުންނަށް ގެދޮރުގައި ބޭނުންވާތަކެތި. އެއީ ވަގުތީގޮތުން ބޭނުންކޮށްލައި ގެނައުމަށް ގެންދާ ތަކެތި.) އެފަދަތަކެތި އެހެންމީހުންނަށް ދިނުމަށް މަނާކުރާމީހުންނެވެ.

الكوثر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الكوثر | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣)

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ = كوثر އޭ ކިޔުން ކޯރު (ނުވަތަ ގިނަވެގެންވާ ހެޔޮކަމެއް)❁ فَصَلِّ لِرَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ނަމާދުފުޅު ކުރައްވާށެވެ. ❁ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾ = އަދި قُرْبَان ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّ شَانِئَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނާ ދުޝްމަނުވާމީހާއީ ❁ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾ = އޭނާއަކީ ދުނިޔެއާއި آخِرَةُ ގެ އެންމެހައި ހެޔޮކަން ކެނޑިގެންވާ މީހާއެވެ. (ނުވަތަ ދަރިންގެ އަރި ނެތްމީހާއެވެ.)❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް كَوْثَرُ އޭކިޔުން ކޯރު ދެއްވީމެވެ. (كَوْثَرُ އަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ ކޯރެކެވެ. އެއީ رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް الله ދެއްވާފައިވާ خَاصَّ كَرَامَة އެކެވެ. މާތްކަމެކެވެ. އެކޯރުން ބޯމީހުންނަށް ދެން ކަރުހިއްކުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެކޯރުން ބޯނީ އިޚްލާސްތެރިމުއުމިނުންނެވެ. بِدْعَة ވެރިންނަށް އެކޯރުން ނުބޯންވާނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުން ދުރުކުރެވޭނެއެވެ.)

(٢) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ކަލޭގެފާނުން ނަމާދުފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އަދި قُرْبَان ކުރައްވާށެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނާ ދުޝްމަނުވާމީހާއީ ދުނިޔެއާއި آخِرَةُ ގެ އެންމެހައި ހެޔޮކަން ކެނޑިގެންވާ މީހާއެވެ. (ނުވަތަ ދަރިންގެ އަރި ނެތްމީހާއެވެ.)

الكافرون سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الكافرون — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦)

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١﴾ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ﴿٦﴾

ލަފުޒީމާނަ

قُلْ = ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١﴾ = އޭ ކާފިރުންނޭވެ. ❁ لَآ أَعْبُدُ = އަހުރެން އަޅުކަން ނުކުރާނަމެވެ. ❁ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަން ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ❁ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ عَٰبِدُونَ = އަޅުކަން ކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ❁ مَآ أَعْبُدُ ﴿٣﴾ = އަހުރެން މި އަޅުކަން ކުރާތަކެއްޗަށް ❁ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ = އަދި އަހުރެން އަޅުކަންކުރާނޭ މީހަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރިތަކެއްޗަކަށް ❁ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ عَٰبِدُونَ = އަޅުކަން ކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ❁ مَآ أَعْبُدُ ﴿٥﴾ = އަހުރެން މި އަޅުކަން ކުރާތަކެއްޗަށް ❁ لَكُمْ دِينُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ދީނެވެ. ❁ وَلِىَ دِينِ ﴿٦﴾ = އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ދީނެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭކާފިރުންނޭވެ.

(٢) ކަލޭމެން (الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކަށް އެހެނިހެންތަކެތި ތަކެއްޗަކަށް) އަހުރެން އަޅުކަން ނުކުރާ ހުރީމެވެ.

(٣) އަދި އަހުރެން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަށް (الله އަށް) އަޅުކަންކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

(٤) އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރި ތަކެއްޗަކަށް އަދި ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރާނޭ މީހަކު ކަމުގެ ތިމަން ކަލޭގެ ފާނު ނުވަމުއެވެ.

(٥) އަދި އަހުރެން އަޅުކަން މިކުރާފަރާތަށް (الله އަށް) އަޅުކަން ކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ.

(٦) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނެވެ. އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ދީނެވެ.

النصر سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النصر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣)

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ ۝١ وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ يَدۡخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجًا ۝٢

فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا ۝٣

މުފްރަދާ

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ = الله ގެ نصر އަތުވެއްޖެއްޔާއި ۞ وَٱلۡفَتۡحُ ۝١ = އަދި فتح އާއި (މައްކާ فتح ވުމާއި)۞ وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭގޮތް މީސްތަކުން ދެކެވަޑައިގެންފިއްޔާ۞ يَدۡخُلُونَ = ވަދެމުން ވަންނަނީ ۞ فِي دِينِ ٱللَّهِ = الله ގެ ދީނުގެ ۞ أَفۡوَاجًا ۝٢ = ބައިބައިން ޖަމާޢަތް ޖަމާޢަތުން۞ فَسَبِّحۡ = ފަހެ ކަލޭގޮތް تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ ۞ بِحَمۡدِ رَبِّكَ = ކަލޭގޮތުންގެ رب އަށް حمد ކުރެއްވުމާއެކު۞ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا ۝٣ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތައުބާވެރިން ގިނަގިނައިން توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١)،(٢) (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.!) ކަލޭގެ ފާނުންގެ عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދެއްވާވަޑައިގެން އަދި مَكَّة فَتَحَ ވެ އަދިމީސްތަކުން ބައިބައިން އައިސް އިސްލާމްދީނަށް ވަންނަމުން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ

(٣) ދެން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކުރައްވަމުން އެކު تَسْبِيْحَ ކިޔުއްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި أَسْتِغْفَارُ ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވަޑައިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން تَوْبَة ގަބޫލު ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

المسد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المسد — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

تَبَّتْ = ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ۞ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ = أَبُولَهَبُ ގެ ދެއަތް.۞ وَتَبَّ ﴿١﴾ = އަދި އޭނާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.۞ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ = އޭނާ އަކަށް ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. (އޭނާގެ ކިބައިން ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ.)۞ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ = އޭނާގެ މުދަލާއި އަދި އޭނާ ހޯދި އެއްޗެއްވެސް (އެބައި އޭނާގެ ދަރިންގެ ފާޑުން ވިޔަސް)۞ سَيَصْلَىٰ = ނިކަންހުރު އޭނާ އަންދާނެއެވެ. (ނުވަތަ ވަންނާނެއެވެ.)۞ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ = ހުޅުގަދަގޭގޮތި އަލިފާންގަދި /ނުވަތަ ހުޅުގަދަގޭގޮތި އަލިފާނަކަށް ވަންނާނެއެވެ.۞ وَٱمْرَأَتُهُۥ = އަދި އޭނާގެ އަންހެނުން (أُمُّ جَمِيْل) ވެސް އެއަލިފާނަށް ވަންނާނެއެވެ.۞ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ = އެއީ ދަރު އުފުލާ އަންހެނުންނިޔާއެވެ. (ނުވަތަ ދެބަސްޖެހުވާ އަންހެނުންނާއެވެ.)۞ فِي جِيدِهَا = އޭނާގެ ކަރުގައި ވާނެއެވެ.۞ حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾ = ރުއިން ހަދާފައިވާ ވާ ވަރެއް.۞

إجْمَالِي ވާހަ

(١) أَبُولَهَبُ ގެ ދެ އަތް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ކުރިހާ މަސައްކަތް ހަލާކު ވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާވެސް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (أَبُولَهَبُ އަކީ عبد المطّلب ގެ عبد العزّى އެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ ބޮޑު ބޭބޭއެކެވެ. އެކަލޭގެ ފާނާއި عداوة ތެރިކަން ގަދަ ކާފަރެކެވެ.)

(٢) އޭނާގެ މުދަލަކުންވެސް އަދި އޭނާގެ ދަރިއެއްގެ ފައިދާއެއްވެސް އޭނާއަކަށް قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ.

(٣) ޤިޔާމަތްދުވަހުން އޭނާ ވަންނާނީ ހުޅުގަނޑުގެ ތެރި އަލިފާނަކަށެވެ. ނަރަކައިގެ އަލިފާނަށެވެ.

(٤) އަދި އޭނާގެ އަންހެނުން (أُمُّ جميل) ވެސް ވަންނާނީ އަލިފާނަށެވެ. އެ އަންހެނުންމީހާއަކީ رسول الله صلى الله عليه وسلم ވަޑައިގަންނަވާ މަގުމައްޗަށް ކަށިގަސް އަޅާ މީހާއެވެ. (އެއީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި عداوة ތެރިކަން ގަދަ މީހެކެވެ.)

(٥) އަދި އޭނާގެ ކަރުގައި އަސްބުރުފައިވާ ވާފަށެއްވެއެވެ.

ބުނެވޭ އެވާފަތަކީ އޭނާ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ކަރުގައި އޮޅުވާ އަގުބޮޑު ހާރެއްކަމަށެވެ. އޭނާ لات އާއި عزّى ގަންދީ ހުވައިކޮށްފާ ބުނި އެ ހާރު ހަރަދުކުރާނީ محمد ގެ މާނަން عداوة ތެރިވުމުގައެވެ. ދެންވަނީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެ ހާރު އަލިފާނުގެ ހަރަކަތްބަދަލުވެ އޭނާގެ ކަރުގައި އެވެޅުނުއެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ އަނގައިން އާގެ އެއްކާޑު ވަތް އަސްއްކާވެ ފަރަގަހުން ނުކުންނާނެކަމަށެވެ. والله أعلم . = فَتْحُ القدير=

الإخلاص سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الإخلاص   އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤)

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ① ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ② لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ③ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ④

މުފްރަދާތު

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ① = އެއީ އެއްކައުވަންތަ الله އެވެ.۞ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ② = އެންމެހައި ބޭނުންތަކެއް ފުއްދަވައިދެއްވާ الله އެވެ.۞ لَمْ يَلِدْ = އެކަލާނގެ އަކު ދަރިކަލަކު ނުވެއެވެ.۞ وَلَمْ يُولَدْ ③ = އަދި އެކަލާނގެއި އެއްވެސް މީހެއްގެ ދަރިއެއް ނޫނެވެ.۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އަކު ނުވެއެވެ.۞ كُفُوًا أَحَدٌ ④ = އެކަލާނގެއާ ހަމަހަމަވާ އެއްޗެއްވެސް / އެކަކުވެސް ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ الله އެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ ޙާޖަތެއްނެތް އެންމެހައި ބޭނުންތަކެއްގައި ދަންނަވާ އަދި އެދިއެކަށެޅެން ފުއްދަވައިދެއްވާ الله އެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއަކު އެއްވެސް ދަރިއެއް ދަރިކަލަކަށްވެސް ވިހާ ނުވެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އާއި އެކަލާނގެއާ ސިފަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއި އެއްވެސް މީހެއްގެ ދަރިއެއް ނޫނެވެ.

(٤) އަދި އެކަލާނގެއާ ކުފުހަމަވާ (އެއްވެސް ނަޒީރެއް އެކަލާނގެ އާއި އެއްވަރު ވާނޭ) ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުވެއެވެ.

الفلق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الفلق — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾
وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَعُوذُ = އަހުރެން ސަލާމަތްކަމާއި ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ހޯދަނީމެވެ. ❁ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ = ފަތިހުގެވެރި رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން. ❁ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ = ހެއްދެވިހާތަކެތީގެ ނުބައިކަމުން. (ނުބައިކަން ހުރި ޚަލްޤު އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަމުން) ❁ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ = އަދި އަނދިރީގެ ނުބައިކަމުންނާއި (ރޭގަނޑުގެ އަނދިރީގެ) ❁ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ = އަނދިރިކަން ފެތުރިއްޖެއުމާ. ❁ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ = އަދި (سِحْر ހަދާފައި) ފުމޭ އަންހެނުންގެ ނުބައިކަމުންނާއި. ❁ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾ = ގޮށަށް ❁ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ = އަދި ހަސަދަ ވެރިޔާގެ ނުބައިކަމުންނާއި. ❁ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾ = އެމީހުން ހަސަދަ ވެރިވެއްޖެއުމާ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ސަލާމަތާއި ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ހޯދަނީމެވެ.

(٢) އެއީ އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ނުބައިކަމުންނެވެ. (އެބައި ނުބައި ކަމެއް އެއްޗެއްގައިވާ ޚަލްޤު އެއްޗެކުންނެވެ.)

(٣) އަދި (ރޭގަނޑުގެ) އަނދިރިކަން އައިސް އަނދިރިކަން ފެތުރިގަނެއްޖެއުމާ އެއަނދިރިކަމުންވެސް ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްވުމަށް ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ޙަޟްރަތުން އެދެމެވެ.

(٤) އަދި سِحْر ހަދާފައި ގޮށްޖަހައި އެގޮތަށް ފުމޭ އަންހެނުންގެ ނުބައި ކަމުންވެސް ހިމާޔަތް ހޯދަނަނީ ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. سِحْر ހެދުމަކީ އަންހެނުންނާ ޚާއްޞަ ކަމެއް ވީމާ އަންހެނުންގެ ނަން އައިސްފައިވަނީ ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. والله أعلم

(٥) އަދި حَسَد ވެރިން ކުރާ حَسَد ގެ ނުބައިކަމުންވެސް ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވައި ރައްކާތެރިކަމަށްވެސް ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހިމާޔަތާއި ސަލާމަތް ހޯދަނީމެވެ.

މިހުރިހާ ނުބައިތަކުން ސަލާމަތްވެ ރައްކާތެރި ވުމަށް ފަތިހުގެވެރި رَبُّ ގެ ހިމާޔަތާއި ސަލާމަތްކަން ހޯދަނީމެވެ.

الناس سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الناس | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾

ލުޣަވީ

قُل = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞

أَعُوذُ = މިއަޅާ ސަލާމަތާއި حِمَايَةُ އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. ۞

بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ = މީސްތަކުން ހެއްދެވި ބާރުކުރައްވާ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ۞

مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ = މީސްތަކުންގެ ވެރި ۞

إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ = މީސްތަކުންގެ إِلَٰهُ (މީސްތަކުން އުފެއްދެވި ރަސްކަލާން ކަމުން حَقُّ ވެގެންވާ إِلَٰهُ) ۞

مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ = ވަސްވާހުގެ ނުބައިކަމުން ۞

ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ = خَنَّاسُ ކިޔައުން އިބްލީހުގެ ۞

ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ = އެސްޓުރުވަސްވާސްކުރާ ۞

فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ = މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ۞

مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾ = ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) (رَسُول الله އަށް.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެ ! އިންސާނުންގެ މީސްތަކުން ހެއްދެވި ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވާ އެންމެހައިމީސްތަކުންގެ ވެރި رَبُّ

(٢) އަދިއެންމެހައިމީސްތަކުންގެ ވެރި

(٣) އަދިއެންމެހައިމީސްތަކުންގެ إِلَهُ (މީސްތަކުން އަޅުކަމްކުރަން އަޅުކަން ކުރުން حَقُّ ވެގެންވާ إِلَهُ) ކަމުގައިވާ ކަލާނގެ حَضْرَةُ ން މިއަދާ ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއި އަދި حِمَايَةُ ދިބިގަންނަން

(٤) خَنَّاسُ އެއީއުން އިބިލީހުގެ ވަސްވާސްކުން ސަލާމަތުވެ ރައްކާތެރި ވުމަށެވެ.

خَنَّاسُ އަކީ ނިވައިވެ ވަންނަހާވެ ފަހަތަށް ޖެހޭ އެއްޗެވެ. ފަހެ اللهُ ގެ އަށާ އުކާރާގެ އަށް ذِكْرُ ކުރާ އުކާރާގެ ހާރުންކުރުމުން އިބިލީސް ނިވައިވެ ވަންނަހާވެ ފަހަތަށް ޖެހެއެވެ. އަދި اللهُ ގެ އަށާ އުކާރާގެ އަށް ذِكْرُ ނުކުރާ އުކާރާގެ ގަލްބު ހާރުން ނިކަމެޖެއްގާ އިބިލީސް ވާދެ ވަސްވާސްދެންފަހައެވެ.

ވަސްވާހަކީ އަޅުގަނޑު ނުރައި ހިތްވަރްދާ ވާހަކަތަކާ ޚިޔާލު ތަކެވެ.

(٥) خَنَّاسُ އެވިއްސާ އިބިލީސް މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ވަސްވާސް ކުރެއެވެ.

(٦) ޖިންނިންގެ ތެރޭގައްޔާއި އަދި އިންސާނުންގެ ތެރޭގައިވެސް މި خَنَّاسُ ހުރެއެވެ. ޖިންނިންގެ خَنَّاسُ އިންސާނުންނަށް ވަސްވާސްކުރެއެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ خَنَّاسُ ޖިންނިންނަށް ވަސްވާސް ކުރެއެވެ. މިއީ އާދަމްގެ އެއްބަޔަކު ތަރުޖަމާއެވެ. އަނެއްބަޔަކު ތަރުޖަމާކަމަށް؛ خَنَّاسُ އެވިއްސުން އިބިލީސް އިންސާނުންނަށާއި އަދި ޖިންނިންނަށްވެސް ވަސްވާސް ކުރެއެވެ. މިއެވެ. މިދެގޮތަށް ތަރުޖަމާވެއެވެ. والله أعلم